
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

65800

αε. 168

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

ΛΕΞΙΚΟΝ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΔΙΑΛΑΜΒΑΝΟΝ

περίληψιν τῆς ἱστορίας, φυσικὴν καὶ πολιτικὴν χωρογραφίαν,
τοὺς βίους τῶν μεγάλων ἀνδρῶν,
τοὺς μύθους καὶ τὰς παραδόσεις

ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΝΥΝ.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ
ΥΠΟ
Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑ.

ΤΟΜΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ.

ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΦΛΩΡΙΝΗΣ 1914

Ἀριθμὸς βιβλίου 19
Ἡμερομ. Γενικὸς
Εἰδικὸς
Καταχωρήσεως 14-9-71

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
1890.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΕΟΛΟΓΟΥ.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

ΛΕΞΙΚΟΝ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Υ

ΥΑΔ ΥΑΔ

ΥΑΓΚΟΥΑΣ ΥΜΙΡΑΝΤΑΣ (Ἰωσῆς Yanguas Y Miranda), ἱσπανὸς ἀρχαιολόγος, ἀποθανὼν τῷ 1860. Ἔγραψεν: «Ἱστορικὸν λεξικὸν τῆς Τολέδης», —«Ἱστορίαν τοῦ βασιλείου τῆς Ναβάρρας», —«Λεξικὸν τῶν ἐν Ναβάρρᾳ ἀρχαιοτήτων» κλπ.

ΥΑΓΚ-ΤΙ, αὐτοκράτωρ τῆς Σινικῆς, στραγγαλισθεὶς τῷ 617 π. Χ.

ΥΑΓΚ-ΤΣΕ-ΚΙΑΓ (πρωτότοκος υἱὸς τῆς θαλάσσης), ὁ μέγιστος ποταμὸς τῆς Ἀσίας. Πηγάζων ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς δυτικῆς Σινικῆς καὶ δεχόμενος πολλοὺς ἄλλους ποταμούς, χύνεται εἰς τὴν Κιτρίνην θάλασσαν μετὰ ροῦν 2,950 χιλιαμέτρων.

ΥΑΔΕΣ, ἤτοι αἱ προκαλοῦσαι τὴν βροχήν, ὄνομα τάξεως νυμφῶν, ὧν ὁ ἀριθμός, τὰ ὀνόματα καὶ ἡ καταγωγὴ ἀναφέρονται διαφοροτρόπως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Γονεῖς ἦσαν ὁ Ἄτλας καὶ ἡ Αἴθρα ἢ ὁ Ἄτλας καὶ ἡ Πλειόνη ἢ ὁ Ὑας καὶ ἡ Βοιωτία· κατ' ἄλλους δὲ πατὴρ αὐτῶν ἦν ὁ Ὠκεανὸς ἢ ὁ Μελισσεὺς ἢ ὁ Κάδμηλος ἢ Ἐρεχθεύς. Ὁ Θαλῆς ἀναφέρει δύο, ὁ Εὐριπίδης τρεῖς καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐπίσης τρεῖς Ὑάδας, τὴν Ἀμβροσίαν, τὴν Εὐδώραν καὶ τὴν Αἰσύλην. Ὁ Ὑγῖνος ἀφ' ἑτέρου ἀναφέρει τὴν Ἰδοθέαν, Ἀλθαίαν καὶ Ἀδράστην, ὁ δὲ Διόδωρος τὴν Φιλίαν, Κορωνίδα καὶ Κλείδα. Ἄλλοι πάλιν ποιηταὶ ἐγίνωσκον τέσσαρας, ὁ δὲ Ἡσίοδος πέντε, τὴν Φαισύλην, Κορωνίδα, Κλεεῖαν, Φαιότην καὶ Εὐδώραν. Συνήθως ὅμως αἱ Ὑάδες θεωροῦνται ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, ἤτοι Ἀμβροσία, Εὐδώρα, Πεδίλη, Κορωνίς, Πολυξώ, Φυτὼ καὶ Θυώνη ἢ Διώνη. Φερεκύδης ὁ λογογράφος, ὃς ἓξ μόνον ἀνέφερεν, ἀπεκάλει αὐτὰς δωδωναίας νύμφας καὶ τροφούς, ταχθείσας ὑπὸ τοῦ Διὸς πρὸς ἀνατροφὴν τοῦ Διονύσου. Ὅτε ὁ Λυκοῦργος ἠπείλει τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Διονύσου καὶ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, αἱ Ὑάδες ἐξερέσει τῆς Ἀμβροσίας ἔφυγον μετὰ τοῦ νεογεννήτου Θεοῦ πρὸς τὴν Θέτιδα ἢ εἰς τὰς Θήβας, ὅπου παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὴν Ἰνὼ (ἢ Ἥραν), ὁ δὲ Ζεὺς εἰς ἀμοιβὴν ἐπὶ τῇ διασώσει τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κατέταξεν αὐτὰς ἐν τοῖς ἄστροις. Γραῖαι οὖσα πρότερον, ἀνέλαβον τὴν νεότητα παρὰ τῆς Μηδείας τῇ παρακλήσει τοῦ Διονύσου. Ὡς νύμφαι τῆς Δωδώνης ἐθεωροῦντο ὡς ἀναθρέψασαι τὸν Δία. Κατὰ τὸ διήγημα, ἐν ᾧ παρίστανται ὡς θυγατέρες τοῦ Ἄτλαντος, ἀνήρχοντο αὗται εἰς 12 ἢ 15 καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν 5 ἐτάχθησαν εἰς τοὺς ἀστέρας ὡς Ὑάδες, εἶτα δὲ αἱ 7 ἢ 10 ἕτεραι εἰς ἀμοιβὴν τῆς ἀδελφικῆς στοργῆς, ἣν ἐπεδείξαντο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν Ὑάντος, φονευθέντος ἐν Λιβύῃ ὑπὸ ἀγρίου θηρίου. Ὑάδες ἐκλήθησαν κατά τινας μὲν ἀπὸ τοῦ Ὑάντος ἢ ἐκ τοῦ Ὕου, μυστικοῦ ἐπωνύμου τοῦ Διονύσου, κατ' ἄλλους ἐκ τῆς ἐν τῷ οὐρανῷ θέσεως αὐτῶν, ὅπου ἀπετέλουν τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος Υ. Οἱ Ρωμαῖοι παρήγα-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

γον τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ὗς, ὅθεν καὶ μετέφραζον αὐτὸ Suculae. Ἡ φυσικὴ ὅμως παραγωγὴ εἶναι ἐκ τοῦ ὕειν, βρέχειν, καθόσον ὁ ἀστερισμὸς τῶν Ὑάδων, ἀνατέλλων μετὰ τοῦ ἡλίου, προήγγελλε βροχερὸν καὶ θυελλώδη καιρόν.

ΥΑΔΙΓΝΑΒΑΑΚΙΑΣ, ἀρχαῖος νομοθέτης τῶν Ἰνδῶν, νομιζόμενος ἄνωθεν πεφωτισμένος. Τούτου σώζεται κώδηξ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς. Ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἤκμασε βυθίζεται εἰς τὸ χάος τῆς Ἰνδικῆς μυθολογίας.

ΥΑΔΚΙΝ (Yadkin), ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ βορείῳ Καρολίνῃ, πηγάζων ἀπὸ τῶν Κυανῶν ὀρέων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀτλαντικόν.

ΥΑΙΑΣ, (Δῆμος —), ὑπαγόμενος εἰς τὸν νομὸν Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Πρωτεύουσα τούτου εἶναι ἡ Γρανίτσα, χωρία δὲ ἓξ μετὰ πληθυσμοῦ 3,281, ὧν ἐπισημότερα εἶναι ἡ Βοστινίτσα καὶ Κλῆμα.

ΥΑΚΙΝΘΙΔΕΣ. Ἴδε ΥΑΚΙΝΘΟΣ.

ΥΑΚΙΝΘΟΣ, ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀμύκλα καὶ τῆς Διομήδης, κατ' ἄλλους δὲ υἱὸς τοῦ Πιέρου καὶ τῆς Κλειοῦς ἢ τοῦ Οἰβάλου καὶ τοῦ Εὐρώτα. Ἦν δὲ εὐειδέστατος νεανίας καὶ ἠγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ Θαμύριδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Οὗτος ἐφόνευσεν αὐτὸν ἀκουσίως ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ δίσκου, ἐκ δὲ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἀνεφύη τὸ ὁμώνυμον φυτόν, τὰ πέταλλα τοῦ ὁποίου διγράφουσι τὸ θλίψεως δηλωτικὸν ἐπιφώνημα ΑΙΑΙ ἢ τὸ γράμμα Υ, ἀρχικὸν τοῦ Ὑακίνθου. Κατ' ἄλλας παραδόσεις ὁ Ὑάκινθος ἀνεφύη ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ Αἴαντος. Ὁ Ὑάκινθος ἐλατρεύετο ἐν Ἀμύκλαις ὡς ἥρως, τελουμένων τῶν Ὑακινθείων εἰς τιμὴν αὐτοῦ.

ΥΑΚΙΝΘΟΣ, Λακεδαιμόνιος, μεταβὰς εἰς Ἀθήνας, περὶ οὗ ἐλέγετο ὅτι, ἐπόμενος χρησμῷ, ἐθυσίασε τὰς θυγατέρας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Κύκλωπος Γεραιστοῦ πρὸς λύτρωσιν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ λιμοῦ, ὑφ' οὗ ἐμαστίζετο κατὰ τὸν μετὰ τοῦ Μίνωος πόλεμον. Αἱ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἢ τὴν Περσεφόνην θυσιασθεῖσαι θυγατέρες αὐτοῦ ἦσαν γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὑακινθίδες. Κατά τινας ἦσαν θυγατέρες τοῦ Ἐρεχθέως, ὠνομάσθησαν δὲ Ὑακινθίδες ἀπὸ τοῦ χωρίου Ὑακίνθου, ὅπου ἐθυσιάσθησαν, ὅτε αἱ Ἀθῆναι προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἐλευσινίων καὶ Θρᾳκῶν ἢ Θηβαίων. Διαφόρως ἐκτίθεται ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον ὅμως ἦσαν 4 καὶ ἔγγαμοι, ἐνῷ ἐθυσιάσθησαν ὡς κόραι, ὑφ' ᾧ καὶ ἐκαλοῦντο ἐνίοτε παρθένοι.

ΥΑΚΟΒΑ, χώρα ὀλίγον γνωστὴ τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς πρὸς Ν τῆς Χάουσσας, κατοικουμένη ὑπὸ μαύρων ἀγρίων καὶ καννιβάλων.

ΥΑΚΟΥΠ ἢ ΓΙΑΚΟΥΠ (Ἴμπν Λεΐθ), ὁ ἐπικαλούμενος Ἀλσοφφάρ, ἱδρυτὴς τῆς ἐν Περσίᾳ δυναστείας τῶν Σοφφαριδῶν, γεννηθεὶς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σεϊστὰν καὶ ἀποθανὼν τῷ 879 π. Χ. ὢν τὴν τέχνην χαλκεύς. Νέος τολμητίας, ἐξελθὼν ἐπὶ λῃστείαν, ἐσχημάτισεν ἱκανὴν συμμορίαν, ἐκτήσατο ὄνομα δεινοῦ μαχητοῦ καὶ προσκληθεὶς εἰς βοήθειαν τοῦ Δαρχὰμ πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Ταχεριτῶν, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ καὶ παραιτηθέντος τοῦ Δαρχάμ, ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ βασιλεύς.

ΥΑΚΟΥΠ ἢ ΓΙΑΚΟΥΠ (Ἀλ-Μανσοὺρ-Μπιλλάχ), βασιλεὺς τοῦ Μαρόκου ἐκ τοὐοϊκου τῶν Μεριν ιδῶν, γεννηθεὶς τῷ 1209 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀλγεσίρᾳ τῷ 1286. Εἰς τὸν θρόνον διεδέχθη τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀμπουμπέκερ τῷ 1258 π. Χ.

ΥΑΚΟΥΣΗ, πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐπὶ τῆς νήσου Νιφῶνος. Κάτ. 6 χιλ.

ΥΑΚΟΥΤ ἢ ΓΙΑΚΟΥΤ (Μωχεδδὶν-Ἀμπούλ-Δώρ), ἄραψ ποιητής, ὁ ἐπικαλούμενος Ροῦμι, ἀποθανὼν ἐν Βαγδάτῃ τῷ 1225 π. Χ. Μικρὸς ἐγένετο δοῦλος ἐμπόρου, ὅστις, σπουδάσας ἐν Βαγδάτῃ, ἔγραψε διάφορα ποιήματα τὸ πλεῖστον ἐρωτικὰ λίαν περιζήτητα παρὰ τοῖς μουσουλμάνοις.

ΥΑΚΟΥΤ ἢ ΓΙΑΚΟΥΤ (Σχεχὰβ-ἐδδὶν), ἄραψ γεωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἑλλάδι περὶ τὸ 1178 καὶ ἀποθανὼν ἐν Χαλεπίῳ τῷ 1227. Παῖς ὤν, ἐγένετο δοῦλος ἐμπόρου ἐκ Βαγδάτης, μεγάλως βοηθήσας τὸν κύριον αὐτοῦ πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἐμπορικῶν ἐργασιῶν, πολλὰς περιελθὼν χώρας καὶ τυχὼν ἕνεκα τούτου τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Γιακοὺτ γενόμενος ἐλεύθερος, ἤρξατο νὰ πωλῇ βιβλία καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἐν Ἀσίᾳ, φθάσας μέχρις Ἰνδικῆς. Ἔγραψε: «Περίληψιν τῶν σοφῶν», εἶδος γραμματολογίας εἰς 4 τόμους, — «Λεξικὸν τῶν ποιητῶν», — ἕτερον τῶν φιλολόγων, — «Λεξικὸν γεωγραφικόν», οὗ περίληψις ἐδημοσιεύθη ἐν Λειδῇ (1849—1861) καὶ μετάφρασις γαλλικὴ ὑπὸ Βαρβιέρου Μεϋνάρ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

δου (Παρίσιοι, 1861),—«Ἱστορίαν τῶν ἀραβικῶν δυναστειῶν» κλπ.

ΥΑΛΔΕΝ ἢ ΓΙΑΛΔΕΝ (Θωμᾶς Yalden), ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ἐξεστερ τῷ 1671 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1736. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ὀξωνίου καὶ ἔγραψεν Ὕμνους, Ὠδὰς κλπ. θαυμαζόμενα διά τε τὸ ὕψος καὶ τὴν χάριν.

ΥΑΛΗ, νύμφη, ἀνήκουσα εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Δήμητρος.

ΥΑΜΠΕΙΑ ἢ ΥΑΜΠΑΙΟΝ, μία ἐκ τῶν ἀκροτάτων κορυφῶν τοῦ Παρνασσοῦ, ἧς οἱ τραχύτεροι βράχοι, ὑψούμενοι 800 πόδας ἄνωθεν τῶν Δελφῶν κατ' ἀνατολὰς καὶ 4,000 ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐλέγοντο Φαιδριάδες. Ἐκ τῶν βράχων τούτων οἱ Δελφοὶ κατεκρήμνιζον τοὺς κακούργους καὶ τοὺς ἀσεβεῖς πρὸς τὸ θεῖον, ὡς ἐκρήμνισαν τὸν Αἴσωπον. Ἐκ τούτων καὶ ὁ Φιλόμηλος, νικήσας κατὰ τὸν Φωκικὸν πόλεμον, κατέρριψε πολλοὺς τῶν ἐχθρῶν. Ἄνωθεν τῶν Φαιδριάδων ἐν κοιλάδι εὐφόρῳ ὑπάρχει λίμνη, ἧς τὸ ὕδωρ δι' ὑπογείου διώρυγος τρέφει τὴν παρὰ τοὺς Δελφοὺς Κασταλίαν πηγήν. Ὁ νῦν βράχος Φλέμπουκο, ὑψούμενος πρὸς Λ τῆς Κασταλίας, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν Ὑάμπειαν.

ΥΑΜΠΟΛΙΣ, πόλις τῆς Λοκρίδος, ὑπερκειμένη τῆς Ὀρχομενίας χώρας μέσον Ἀβῶν καὶ Ὀποῦντος. Ἡ σπουδαιότης ταύτης συνίστατο εἰς τὴν ἐπίκαιρον τοποθεσίαν της κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος, δι' ἧς ἡ συγκοινωνία τῆς Λοκρίδος μετὰ τῆς Φωκίδος. Συνῳκίσθη ὑπὸ Γάντων, οἵτινες, ἀποδιωχθέντες ὑπὸ τοῦ Κάδμου, ἔφυγον ἐκ Θηβῶν ἐνταῦθα καὶ κτίσαντες ταύτην ὠνόμασαν κατ' ἀρχὰς Γάντων πόλιν, ὕστερον δὲ Γάμπολιν. Ὁ Ξέρξης διερχόμενος ἐνέπρησεν αὐτὴν καὶ ὁ Φίλιππος ὁ Ἀμύντου κατέσκαψεν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἀνήγειρεν αὐτήν. Εἶχεν ἡ πόλις ἀγοράν, βουλευτήριον, θέατρον, στοὰν τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἓν φρέαρ μόνον. Οἱ κάτοικοι τῆς Γαμπόλεως μετὰ τῶν Ὀπουντίων τῆς Λοκρίδος κατεπολέμησαν καὶ εἶλον τὸν Δαφνοῦντα. Ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς σώζονται ἴχνη τῶν τειχῶν καὶ μία στέρνα παρὰ τὸ χωρίον Μπόγδανον. Ἑτέρα Ὑάμπολις ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ.

ΓΑΜΠΟΛΙΣ (Γιάμπολι), κωμόπολις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τούντζα, παραποτάμου τοῦ Ἕβρου, εἰς ἀπόστασιν 100 χιλιαμέτρων πρὸς Β τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ 30 πρὸς Ν τῆς Σελίμνου. Οἰκεῖται ὑπὸ 6,000 κατοίκων καὶ συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Γενι-Ζαγρᾶ καὶ τῆς γραμμῆς Ἀδριανουπόλεως-Φιλιππουπόλεως. Κατὰ τὴν 31 Ἰουλίου τοῦ 1829 οἱ Ρῶσοι μετὰ αἱματηρὰν μάχην κατέλαβον ταύτην.

ΥΑΜΠΩ, πόλις τῆς μεσημβρινῆς Νιγριτίας, πρωτεύουσα τοῦ κράτους Μολοσᾶ. Κάτοικοι 40 χιλ. Χρησιμεύει ὡς ἀγορὰ δούλων καὶ ἔχει πλούσια μεταλλεῖα χαλκοῦ καὶ οὐ πολὺ μακρὰν χρυσοφόρους βράχους.

ΥΑΝΑΩΝ, πόλις τῆς Ἰνδοστάνης πρὸς βορρᾶν τῆς Πονδιχέρης, κατεχομένη ὑπὸ τῶν Γάλλων. Κάτοικ. 7 χιλ.

ΥΑΝΔΗ, πόλις τῆς δυτικῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ Ἄνω Γουινέᾳ.

ΥΑΝΕΖ ΔΕΛΑΒΑΡΒΟΥΔΑΣ (Δὸν Μαρτῖνος Yanez De La Barbuda), πορτογάλος στρατηγός, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Γβὰν Βερούδα, ἀποθανὼν τῷ 1394. Ἀνήκων εἰς τὰς πρώτας οἰκογενείας, διεκρίνετο ἐπὶ ἀνδρείᾳ καὶ στρατηγικῇ ἐμπειρίᾳ, γενόμενος μέγας θησαυροφύλαξ τοῦ τάγματος Ἀβίζου. Σφετερισθέντος Ἰωάννου τοῦ Α' τὴν ἐξουσίαν (1383), ὁ Γανὲζ ἔμεινε πιστὸς τῇ μερίδι τῆς Ἐλεωνόρας Τελλὲζ καὶ συνώδευσε τὴν πεσοῦσαν ἡγεμονίδα εἰς Καστίλλην, ἀπολέσας μετὰ τῶν κτημάτων αὐτοῦ, δημευθέντων, καὶ τὸν τίτλον μεγάλου κυρίου τοῦ τάγματος τῆς Ἀλκαντάρας. Κινήσας δὲ πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰωάννου καὶ κατὰ τῆς Ἐλεωνόρας, ὑπέστη τελείαν ἥτταν (1385). Μετ' οὐ πολὺ ὠθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀτιθάσου αὐτοῦ χαρακτῆρος, ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γρενάδης καὶ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἄραβας ἐκ τῆς Ἱσπανίας. Συναγαγὼν δὲ περὶ τοὺς ἑξακισχιλίους μαχητάς, ἐκίνησε μὲν κατὰ τῆς Γρενάδης, ἀλλ' ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ.

ΥΑΝΕΖ-ΥΓΙΡΩΝΑΣ (Αὐγουστῖνος Yanez-Y-Girona), ἱσπανὸς φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βαρκελώνῃ τῷ 1789 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1857. Σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μαδρίτης, διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Βαρκελώνῃ (1822), διδάξας μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἐξέδωκε: «Μαθήματα φυσικῆς ἱστορίας» (1820, τόμ. 3) κλπ. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1826-30 ἐξέδιδεν ἐν Βαρκελώνῃ καὶ

τὴν «Γενικὴν ἐφημερίδα τῶν ἰατρικῶν ἐπιστημῶν».

ΥΑΝΙ ἢ ΚΑΤΑΒΑ, βασίλιον τῆς Σενεγαμβίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Γαμβίου.

ΥΑΝΟΣΚΗΣ ἢ ΓΙΑΝΟΣΚΗΣ (Ἰωάννης Yanoski), γάλλος συγγραφεύς, πολωνικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς τῷ 1813 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1851. Σπουδάτας ἐν Παρισίοις, ἐδίδαξε τὴν ἱστορίαν ἐν Διζῶνι καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων ἐν τῇ «Ἐθνικῇ», — «Ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως» κλπ. Ἐξέδωκε: «Χριστιανικὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ κυριαρχίαν τῶν Βανδάλων» (Παρίσιοι, 1844) κλπ.

ΥΑΝΤΑΡΟΥ ἢ ΓΙΑΝΤΑΡΟΥ (Ἰωάννης Yandarou), πόλις τῆς Βιρμανίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἰραουαδδύ. Ἐν αὐτῇ ὑπεγράφη τῷ 1826 συνθήκη μετὰ τῶν Ἄγγλων καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Βιρμανίας, δι' ἧς παρεχωρεῖτο τοῖς Ἄγγλοις μέρος τῶν πέραν τοῦ Γάγγου χωρῶν.

ΥΑΝΤΕΣ, λαὸς ἀρχαῖος τῆς Ἑλλάδος, οἰκῶν παρὰ τὰς ἐν Βοιωτίᾳ Ἀλαλκομενάς, ὅστις, ἀποδιωχθεὶς τῶν χωρῶν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κάδμου, μετῴκησεν εἰς Φωκίδα, ἔνθα ἔκτισε τὴν Ὑάμπολιν.

ΥΑΟΥΡΙ ἢ ΓΙΑΟΥΡΙ, πόλις τῆς κεντρικῆς Νιγριτίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου βασιλείου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νίγριτος. Τὰ ὑψηλὰ τείχη αὐτῆς ἔχουσιν ὀκτὼ πύλας καὶ περίμετρον ἕως 30 μιλίων. Οἱ κάτοικοί εἰσι φιλόπονοι, κατασκευάζοντες λαμπρὰς ἱπποσκευάς, ἐφίππια κλπ. πυρίτιδα, ὑφάσματα καὶ καλλιεργοῦσιν εἰς τὰς εὐφόρους αὐτῶν πεδιάδας ἴσατιν, καπνόν, κρόμμυα, σῖτον καὶ ὄρυζαν πρώτης ποιότητος. Τρέφουσι δὲ καὶ ὡραίους ἵππους καὶ πλεῖστα ποίμνια προβάτων καὶ Λίγῶν.

ΥΑΠΟΥΡΑΣ, (Yapura). ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς, συμβάλλων τῷ τῶν Ἀμαζόνων ἐν Βρασιλίᾳ.

ΥΑΡ (Ἀντώνιος Yart), γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ρουέννῃ τῷ 1709 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1791. Ἔγραψε περὶ τραγῳδίας, κωμῳδίας, περὶ κριτικῆς ἐπιστήμης καὶ ἄλλα.

ΥΑΡΚΑΝΔΗ, πόλις τῆς μικρᾶς Βουχαρίας ἢ σινικῆς Ταταρίας ἐπὶ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Κάτοικοι 120 χιλιάδες. Βιομηχανία μεταξωτῶν ὑφασμάτων, λινῶν καὶ ἀρίστου ἐριούχου (τσόχας). Μέγα κέντρον τῶν ἀπὸ Πεκίνου εἰς Βουχάραν ἐμπορικῶν συνοδειῶν, εὑρισκομένη εἰς συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Σαμαρκάνδης, Βουχάρας, Ἐράτης, Βάλκης καὶ Κασιμίρης.

ΥΑΡΜΟΥΘ ἢ ΓΙΑΡΜΟΥΘ (Yarmouth), πόλις ὀχυρὰ τῆς Ἀγγλίας ἐν Νορφάλκῃ ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου καὶ εἰς τὰς ἐκβολὰς μικροῦ ποταμοῦ, χυνομένου εἰς τὴν Β. θάλασσαν. Κάτοικοι 30 χιλ. Ἔχει ναύσταθμον, ναυπηγεῖα. Ἀξιοσημείωτοι οἰκοδομαί εἰσιν ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὸ θέατρον, τὸ νοσοκομεῖον, φρενοκομεῖον, τὸ τελωνεῖον καὶ τὸ λαμπρὸν μνημεῖον πρὸς τιμὴν τοῦ Νέλσωνος.

ΥΑΡΡΕΛ ἢ ΓΙΑΡΡΕΛ (Γουλιέλμος Yarrell), ἄγγλος φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1784 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1856. Φίλος θερμὸς τοῦ κυνηγίου καὶ τῆς ἁλιείας, ἐπεδόθη ἐπιμόνως εἰς τὴν σπουδὴν τῶν πτηνῶν καὶ ἰχθύων, περὶ ὧν ἐδημοσίευσε πολλὰ τὰ σπουδαῖα. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῶν ἰχθύων μετὰ λαμπρῶν εἰκόνων» (1836, τόμ. 2) καὶ «Ἱστορίαν τῶν ἐν Βρετανίᾳ πτηνῶν» (1843, τόμ. 3) μετὰ 520 εἰκόνων. Τὰ συγγράμματα ταῦτα, πολλάκις ἀναδημοσιευθέντα, ἀπολαύουσι μεγάλης δημοτικότητος ἐν Ἀγγλίᾳ.

ΥΑΡΡΙΒΑ, μικρὸν βασίλειον τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς ἐν Νιγριτίᾳ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κουάρα.

ΥΑΣ, ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῶν Ὑάδων. Ὁ πατὴρ εἶχε σύζυγον τὴν Βοιωτίαν, θεωρούμενος καὶ ὡς πρόγονος τῶν ἀρχαίων Ὑάντων· ὁ υἱὸς αὐτοῦ δὲ ἢ ἀδελφὸς τῶν Ὑάδων ἐφονεύθη ἐν Λιβύῃ ὑπὸ ζώου, ὄφεως, χοίρου ἢ λέοντος.

ΥΑΤΗΣ (Ἰωσὴφ Βρουὶ Yates), ἄγγλος ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λιβερπούλῃ τῷ 1780 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1856. Σπουδάσας ἐν Ἐτῶνι, ἐγένετο βιβλιοπώλης καὶ ἐν τῇ ἰδιότητι ταύτῃ μεγάλως συνετέλεσε πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων ἐν Λιβερπούλῃ. Ἦν πρόεδρος τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ φιλοσοφικῆς καὶ φιλολογικῆς Ἑταιρείας, παρουσιάσας πολλὰ ὑπομνήματα περὶ παντοίων ὑποθέσεων τῆς βιβλιογραφίας, περὶ βιβλιοδετικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, περὶ εἰδῶν τοῦ χάρτου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς τυπογραφίας κτλ. Εἰργάσθη δὲ προσέτι καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας τυπογραφίας,

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

συντάξας λίαν σπουδαῖα παραρτήματα εἰς τὴν γεωγραφικὴν ἐπιστήμην. Οὐδὲν ἔργον αὐτοῦ ἐξεδόθη ἰδίᾳ· εὑρίσκει δέ τις πολλὰ ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Ἑταιρείας, ἧς ἦν πρόεδρος.

ΥΑΤΗΣ (Ἰάκωβος Yates), ἄγγλος οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λιβερπούλῃ τῷ 1789. Σπουδάσας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Γλασκώβης, Ἐδιμβούργου καὶ Βερολίνου, ἐγένετο προεστὼς καὶ διεκρίθη ὡς ἀρχαιολόγος, φυσιολόγος καὶ οἰκονομολόγος. Ἦν μέλος πολλῶν ἐπιστημονικῶν Ἑταιρειῶν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων, δημοσιευθέντων ἐν τῷ ὑπὸ Β. Σμὶθ Λεξικῷ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας (1842) καὶ λοιπῶν ὑπομνημάτων καὶ πραγματειῶν περὶ γλωσσολογίας καὶ ἀρχαιολογίας ἐδημοσίευσε περιεργότατον σύγγραμμα, ἐπιγραφόμενον *Textrinum Opus*, ἐν ᾧ πραγματεύεται περὶ τῆς ὑφαντικῆς τέχνης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (Λονδῖνον, 1840 τόμοι 8).

ΥΑΤΗΣ (Φρειδερῖκος Yates), ἄγγλος δραματικός, ἀποθανὼν τῷ 1842.

ΥΑΧΙΑ ἢ ΓΙΑΧΙΑ (Ἐλ-Τζαφὲρ-Μπιλλάχ), ἄραψ βασιλεὺς τοῦ Τολέδου καὶ τῆς Βαλεντίας, ἀποθανὼν τῷ 1092.

ΥΑΧΙΑ ἢ ΓΙΑΧΙΑ (Ἀλ-Μουταλύ), ἄραψ βασιλεὺς τῆς Κορδούης, ἀποθ. τῷ 1026 μ. Χ.

ΥΑΧΜΟΥΡΑΣΕΝ ἢ ΓΙΑΧΜΟΥΡΑΣΕΝ (Ἀβοὺ-Ὑαχιὰ-Βὲν-Ζεΐαν), ἱδρυτὴς τῆς δυναστείας τῶν Ζεϊανιδῶν ἐν Τλέμκεν, Ἀλγερίᾳ κλπ. Ἠξίου ὅτι κατήγετο ἀπὸ τοῦ Ἀλῆ, γαμβροῦ τοῦ Μωάμεθ, καὶ ἐπωφεληθεὶς τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Ἀφρικῇ ἀδυναμίαν τῶν Ἀλμοχαδῶν, ἐγένετο κύριος τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ἀναγορευθεὶς καλίφης τῷ 1244 μ. Χ.

ΥΑΩ, ἐκ τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Σινικῆς, γεννηθεὶς τῷ 2,373 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 2,258 εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν δεκαπέντε ἐτῶν κατὰ τὰς ἐν Σινικῇ παραδόσεις.

ΥΒΑ ἢ ΥΒΑΔΑΙ, δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ἀνήκων εἰς τὴν φυλὴν Λεοντίδα. Ὁ κάτοικος ἐλέγετο Ὑβαῖος καὶ Ὑβάδης. Ἔκειτο κατὰ τὰ ἀρκτικὰ τῆς Ἀττικῆς περὶ τὸ νῦν χωρίον Κασανδρίτι.

ΥΒΑΝ (Μελχίωρ Yvan), γάλλος πολιτικὸς καὶ ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Δίγνῃ τῷ 1803 καὶ ἀποθανὼν ἐν Νικαίᾳ τῷ 1873. Ἦν ἀνεψιὸς τοῦ βαρώνου Ὑβάν, πρώτου χειρουργου ἐν τῷ καταστήματι τῶν Ἀπομάχων. Περατώσας δ' ἐν Μομπελλιὲ τὰς ἰατρικὰς αὐτοῦ σπουδάς, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἐν Μασσαλίᾳ. Τῷ 1844 συνώδευσε τὸν Λαγραναῖον εἰς Σινικὴν ὡς ἰατρὸς καὶ ἐπιστρέψας ἐβραβεύθη τῷ παρασήμῳ τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Τῷ 1849 ἐξελέγη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ μέλος τῆς νομοθετικῆς Συνελεύσεως. Ἐπὶ τοῦ πραξικοπήματος (1851) κατέφυγεν εἰς Βέλγιον, ὁπόθεν ἐπιστρέψας μετὰ δύο ἔτη, ἐγένετο συντάκτης τοῦ «Τύπου». Τῷ 1858 διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν τυπογραφείων καὶ βιβλιοπωλείων.

ΥΒΑΑ, ὄνομα τριῶν ἀρχαίων πόλεων ἐν Σικελίᾳ. Ὑβλα ἡ μείζων εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς νήσου ΒΔ τῆς Κατάνης, ταυῦν Πατέρνον. Ὑβλα ἡ ἐλάσσων πρὸς Ν τῆς Κατάνης, ταυῦν Καλαταγιρώνη καὶ Ὑβλα ἡ μικρά, ἀργότερον Μέγαρα κληθεῖσα, πρὸς Β τῶν Συρακουσῶν, ἧς σώζονται ἐρείπια παρὰ τὸ Κάνταρον. Τῆς ἐλάσσονος Ὑβλας τὸ μέλι ἠμιλλᾶτο πρὸς τὸ τοῦ Ὑμηττοῦ.

ΥΒΡΕΑΣ, ἐκ Μυλάσων τῆς Καρίας, κατὰ τὸν Στράβωνα δὲ ὁ μέγιστος τῶν ρητόρων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Κατ' ἀρχὰς μεταφέρων ξύλα διὰ τῆς ἁμάξης καὶ τῆς ἡμιόνου, ἃ μόνα ἐκληροδότησεν αὐτῷ ὁ πατήρ, ἐκέρδαινε τὸν ἄρτον αὐτοῦ· ἀλλ' εἶτα μετέβη παρὰ τῷ Διοτρεφεῖ εἰς Ἀντιόχειαν, ὁπόθεν ἐπιστρέψας, ἐγένετο ἀγορανόμος ἐν τῇ γενετείρᾳ. Κτησάμενος περιουσίαν τινὰ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ἐπεδόθη εἰς τὸ δημοσίᾳ ἀγορεύειν καὶ πολιτεύεσθαι καὶ κατέστη ὁ σπουδαιότερος τῶν τῆς πόλεως ἀνδρῶν. Οὗτος λέγεται ὅτι εἶπε πρὸς τὸν προέχοντα ἐν τῇ πόλει ἀλλὰ καὶ τυραννικῶς φερόμενον Εὐθύδημον: «Εὐθύδημε, ἀναγκαῖον τυγχάνεις κακὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν ὑπὸ σὲ ἢ ἄνευ σοῦ». Ὁ Ὑβρέας διὰ τῆς τόλμης, μεθ' ἧς κατεξανέστη κατὰ τοῦ Ἀντωνίου, ὅτε οὗτος ἐλεηλάτει τὴν Ἀσίαν κατὰ τὸ μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην ἔτος (41 π. Χ.), ἔσωσε τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὴν ἀποστολῆς διπλοῦ φόρου. «Ἐάν, εἶπε τῷ Ἀντωνίῳ, δύνασαι νὰ λαμβάνῃς φόρους δὶς τοῦ ἔτους, ὀφείλεις νὰ δημιουργήσῃς καὶ ἡμῖν δὶς θέρος καὶ δὶς φθινόπωρον». Κατὰ τὴν τοῦ Λαβιήνου μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Πάκορον Πάρθων ἐπιδρομὴν τῆς Ἀσίας (40 π. Χ.) ἡ

μὲν Λαοδίκεια ἀντέστη κατ' αὐτῶν ὑπὸ τὸν Ζήνωνα, τὰ δὲ Μύλασα ὑπὸ τὸν Ὕβρέαν. Ὁ Ὕβρέας μάλιστα ἐφόβησε καὶ τὸν νεαρὸν στρατηγὸν δι' ἀπειλητικῆς ἐπιστολῆς. Ὅτε ἡ πόλις ἑάλω, ἡ οἰκία καὶ ἡ περιουσία τοῦ Ὑβρέα κατεστράφησαν καὶ διηρπάγησαν, ἀλλ' οὗτος εἶχε διαφύγει προηγουμένως εἰς Ρόδον. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Πάρθων ὁ Ὑβρέας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ὁλοτελῶς ἀπώλοντο· ὁ Σενέκας μόνον ποιεῖται δὶς ἢ τρὶς μνείαν αὐτοῦ.

ΥΒΡΙΑΣ, ὁ ἐκ Κρήτης λυρικὸς ποιητής, οὗ λίαν ἐκτιμώμενον σκόλιον σώζεται παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ καὶ τῷ Εὐσταθίῳ, ὡς καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ.

ΥΒΩΝ (Κλαύδιος Yvon), γάλλος θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Μαμέρῃ τῷ 1714 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1791. Γενόμενος μοναχός, ἦλθεν εἰς Παρισίους, ἐσχετίσθη μετὰ τῶν Ἐγκυκλοπαιδιστῶν καὶ ἐνεταλη ὑπὸ τοῦ Διδερώτου νὰ γράψῃ ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τὰ ἄρθρα «Ψυχή», — «Ἄθεος», — «Θεός», κλπ. Ἀπειληθεὶς δ' ἐκ Ρώμης, κατέφυγεν εἰς Ὁλλανδίαν, ἔνθα ἔγραψε βιβλίον μάλα περίεργον κατὰ τοῦ πάπα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Ἀπολογία τοῦ Κ. Ηράδοτου» (1752 εἰς 3 μέρη). Ἐπανελθὼν δ' εἰς Γαλλίαν, ἐδημοσίευσε: «Περὶ ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως ἐντὸς νομίμων ὁρίων», — «Λόγους ἐπὶ ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας» (1768, τόμ. 3), — «Συμφωνίαν τῆς φιλοσοφίας μετὰ τῆς θρησκείας», (Παρίσιοι 1782, τόμ. 2). — «Φιλοσοφικὴν ἱστορίαν τῆς θρησκείας» (Λιέγη 1779, τόμ. 2).

ΥΒΩΝ (Πέτρος Yvon), γάλλος ἰατρός, γννηθεὶς ἐν Βαλλῶνι τῷ 1719 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1811.

ΥΒΩΝ (Ἀδόλφος Yvon), γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Μοζέλλῃ τῷ 1817. Ἐκ τῶν εἰκόνων τούτου εἰσίν· Ἡ Ἅλωσις τοῦ Πύργου Μαλακώφ, — Ἡ ἐν Σολφερίνῳ μάχη, — Ὁδὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, — Αἱ Ἐννέα Μοῦσαι κλπ.

ΥΓΙΕΙΑ, ἡ θεὰ τῆς ὑγιείας καὶ θυγάτηρ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καλουμένη ἔν τινι τῶν ὀρφικῶν ὕμνων καὶ σύζυγος τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ὁ Πρόκλος ἀποφαίνεται αὐτὴν θυγατέρα τοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς Πειθοῦς. Συνήθως ἐλατρεύετο ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς ναοῖς, ὡς ἐν Ἄργει, ἐν Ἀθήναις, Κορίνθῳ, Γόρτυνι, Σικυῶνι καὶ Ὠρωπῷ. Ἐν Ρώμῃ ὑπῆρχεν ἄγαλμα αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ὁμονοίας. Παριστάνετο παρθένος, φέρουσα μακρὰν ἐσθῆτα μετ' ἐκφράσεως ἡπιότητος καὶ εὐμενείας εἴτε μόνη εἴτε καὶ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ εἴτε καθημένη εἴτε ὀρθία, στηριζομένη δὲ ἐπὶ τοῦ πατρός. Τὸ σύνηθες σύμβολον αὐτῆς εἶναι ὄφις, ὃν αὕτη τρέφει ἀπὸ σκύφους. Ἐνίοτε ἐκλαμβάνεται ἡ θεὰ αὕτη καὶ ὡς προστάτις τῆς ὑγιείας τοῦ νοῦ, ὅτε καὶ παρίσταται ὡς Ὑγίεια φρενῶν.

ΥΓΙΗΜΩΝ, ἀρχαιότατος ζωγράφος τῶν ἐνὶ χρώματι χρωμένων.

ΥΓΙΝΟΣ ὁ Γρομματικός, ἀποκαλούμενος οὕτως ἐκ τοῦ *gruma* ἢ *groma* (γνώμονος), ἐργαλείου χωρομετρικοῦ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὑγίνου ἢ Ὑγήνου ἔχομεν ἀποσπάσματα, ἐν ἐνὶ τῶν ὁποίων, *De Limitibus Constituendis*, ἀποδιδομένῳ ἐκ τοῦ τίτλου εἰς τὸν ἀπελεύθερον τοῦ Αὐγούστου, ὁ συγγραφεὺς ποιεῖται λόγον περὶ διαιρέσεως γαιῶν ἐν Πανονίᾳ, ἐσχάτως γενομένης τῇ διαταγῇ τοῦ Τραϊανοῦ. Ἐν ταῖς συλλογαῖς τῶν *Agrimensores* (Χωρομετρῶν) ὑπάρχει ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὑγίνου καὶ ἀπόσπασμα *De Conditinibus Agrorum*, περιλαμβάνον καὶ ὅρον, περιεχόμενον ἐν τῷ ἀγροτικῷ νόμῳ ἀποικίας, ἰδρυθείσης ὑπὸ αὐτοκράτορος. Ὁ *Niebuhr* ἀποδίδει τὸ *Fragmentum Agrarium de Limitibus* εἰς τὸν Φροντῖνον. Τὰ σχόλια τοῦ *Aggenus Urbicus* καὶ τὸ *Liber Simplici* περιέχουσι χωρία τοῦ Φροντίνου καὶ τοῦ Ὑγίνου, δυσδιάκριτα ὅμως ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων προσθηκῶν. Ἐν δὲ τῷ *Rheinishes Museum für Jurisprudenz* ὁ Blume ἐξέδωκε πραγματείαν, *De Controversiis Agrorum*, ἀποδιδομένην ἕνεκα πιθανῶν λόγων εἰς τὸν Ὑγῖνον. Ἐνῷ δὲ τὸ ἔργον τοῦ Φροντίνου περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ποιεῖται λόγον περὶ 15 Ἀντιρρήσεων, ἡ ἀνωτέρω πραγματεία περὶ ἓξ μόνον τούτων ποιεῖται λόγον: 1) *de Alluvione, atque Ablu vione*, 2) *de Fine*, 3) *de Loco*. 4) *de Modo*, 5) *de Jure Subsecivorum*, 6) *de Jure Territorii*. Ἐν τῇ πέμπτῃ Ἀντιρρήσει ὁ συγγραφεὺς ποιεῖται μνείαν θεσμῶν τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, τοῦ Τίτου, τοῦ Δομιτιανοῦ καὶ τοῦ *Divus* Nerva. Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὸ περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ Ὑγίνου Γρομματικοῦ συμπέρασμα,

Δημοσία Βιβλιοθήκη

ὅπερ δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος *de Limitibus Constituendis*.

Αἱ περὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο δυσχέρειαι καὶ τὰ περὶ τὸ ὕφος σκοτεινὰ καθιστῶσι τὰ ἔργα ταῦτα ὅλως ἀσαφῆ. Ὁ Zeiss ἐν ταῖς περὶ τῶν Χωρομετρῶν πραγματείαις αὐτοῦ ἐξετάζει τὸ ζήτημα τοῦ συγγραφέως αὐτῶν καὶ τείνει εἰς τὸ νὰ ταὐτίσῃ κυρίως ἕνεκα χωρίου ἐν τῷ εἰς τὸ *Astronomicon* προλόγῳ τὸν Ὑγῖνον Γρωματικὸν πρὸς τὸν συγγραφέα τοῦ ἔργου ἐκείνου καὶ τὸν μυθογράφον. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Κ. Ἰούλιος Ὑγῖνος, ἀπελεύθερος τοῦ Αὐγούστου, προὐκάλεσε τὸν τίτλον τῶν πλείστων τῶν ἔργων, ἅτινα φέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο. Τὸ *De Castrametatione*, ἔργον τοῦ Ὑγίνου, πολλάκις ἀνεφέρετο ὑπὸ τοῦ Lipsius, παρατιθεμένου χωρίων αὐτοῦ ἐκ χειρογράφου, καὶ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον μετ' ἄλλων πραγματειῶν, ἀναφομένων εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην.

ΥΓΙΝΟΣ ἢ ΙΓΙΝΟΣ (Κ. Ἰούλιος). Ὁ Σουετώνιος ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ καταρτισμῷ βιογραφιῶν διασήμων γραμματικῶν ἀναφέρει ὅτι ὁ Κ. Ἰούλιος Ὑγῖνος κατήγετο ἐξ Ἱσπανίας καὶ οὐχὶ ἐξ Ἀλεξανδρείας, ὡς ἄλλοι φρονοῦσιν, ὅτι ἦν μαθητὴς ἅμα καὶ μιμητὴς τοῦ διασήμου Κορνηλίου Ἀλεξάνδρου, τοῦ ἐπικαλουμένου Πολυΐστορος, ὅτι ἦν ὁ ἀπελεύθερος τοῦ Αὐγούστου καὶ ὅτι διηύθυνε τὴν παλατινὴν βιβλιοθήκην. Παρὰ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως πληροφορούμεθα ὅτι ἔζη ἐν στεναῖς φιλικαῖς σχέσεσι μετὰ τοῦ ποιητοῦ Ὀβιδίου καὶ τοῦ κ. Λικινίου «τοῦ ἱστορικοῦ καὶ ὑπατικοῦ», προσώπου μὴ ἀναφερομένου ἀλλαχοῦ, καὶ ὅτι περιελθὼν εἰς μεγάλην πτωχείαν, ὑπεστηρίχθη ἐν τῷ γήρατι ὑπὸ τῆς γενναιοδωρίας τοῦ τελευταίου τούτου. Ὁ Πλίνιος, Γήλλιος, Σέρβιος, Μακρόβιος καὶ λοιποὶ ποιοῦνται μνείαν διαφόρων ἔργων τοῦ Ὑγίνου ἢ Ἰουλίου Ὑγίνου, θεωρουμένων γενικῶς ὡς ἔργων τοῦ ἀπελευθέρου τοῦ Αὐγούστου. Εἰς ταῦτα ἀνάγονται καὶ τὰ ἑξῆς: 1) *De Urbibus Italicis* ἢ *De Situ Urbium Italicarum*, τοὐλάχιστον ἐν δυσὶ βιβλίοις. — 2) *De Proprietatibus Deorum*. — 3) *De Diis Penatibus*. — 4) *De Virgilio Libri*, ἐν πέντε τοὐλάχιστον βιβλίοις, ὅπερ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον *Commentaria in Virgilium*, — 5) *De Familiis Trojanis*, — 6) *De Agricultura*, ἐν δυσὶ τοὐλάχιστον βιβλίοις, — 7) *Cinnae Propempticon*, — 8) *De Viris Illustribus Illustrium Virorum*, ἐν ἕξ τοὐλάχιστον βιβλίοις, οὗ δὲ δυνάμεθα νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τὸ *De Vita Africani*, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Α. Γήλλιος. — 9) *Exempla*, — 10) *De Arte Militari*. Πάντα ταῦτα ἀπώλοντο, ἔχομεν ὅμως δύο ἔργα ἐν πεζῷ ὁλόκληρα σχεδὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὑγίνου, εἰς ὃ οἱ ἐκδόται προσέθηκαν καὶ τὸ Κ. Ἰούλιος, χωρὶς νὰ ἔχωσι βάσιμον πρὸς τοῦτο λόγον. Ταῦτα δ' εἰσί: 1) *Fabularum Liber*, ἀποτελοῦν σειρὰν 277 βραχέων μυθολογικῶν διηγημάτων, ὑπὸ νέαν ἐκτιθεμένων μορφὴν καὶ μετὰ προεισαγωγικῆς γενεαλογίας τῶν θεοτήτων, — 2) *Poeticon Astronomicon Libri* IV, ἀπευθυνόμενον εἴς τινα Μ. Φάβιον. Ἐκ τούτων τὸ α' βιβλίον, τιτλοφορούμενον: *De Mundi ac Sphaerae ac utriusque Partium Declaratione* περιέχει πρὸς τῇ γενικῇ ἀναπτύξει τοῦ ἀντικειμένου, ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ συγγραφεύς, καὶ ὁρισμοὺς τῶν τεχνικῶν ὅρων *Mundus*, *Sphaerae*, *Centrum*, *Axis*, *Polus* κτλ., τὸ β', *De Signorum Coelestium Historiis*, περιλαμβάνει τὰ περὶ τῶν 41 κυριωτέρων ἀστερισμῶν διηγήματα μετά τινων λεπτομερειῶν περὶ τῶν πέντε πλανητῶν καὶ τοῦ γαλαζίου, τὸ γ', *De Descriptionibus Formarum Coelestium*, πραγματεύεται περὶ ἀστέρων, τὸ δ', *De quinque Circulorum inter Corpora Coelestia Notatione et Planetis*, ἀνάγεται εἰς τοὺς κύκλους τῆς οὐρανίου σφαίρας καὶ τὰ τούτοις σχετικά, τὴν τροχιὰν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ λοιπά.

Τὰ ἔργα τοῦτα διακρίνονται ἐπὶ τῇ ἥκιστα καθαρευούσῃ καὶ μέχρι βαρβαρισμοῦ χωρούσῃ γλώσσῃ τοῦ συγγραφέως καὶ ἀποδεικνύουσι μεγάλην αὐτοῦ περὶ τῶν θεμάτων, ἅπερ πραγματεύεται, ἄγνοιαν. Ὁ Σέφερ ὑπέθετεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἦν σύγχρονος τῶν Ἀντωνίνων, ὁ δὲ Muncker ἀνάγει αὐτὸν εἰς τὸ τέλος τῆς αὐτοκρατορίας. Πολλοὶ κριτικοὶ θεωροῦσιν ἀμφοτέρας τὰς πραγματείας ταύτας ὡς μεταφράσεις ἑλληνικῶν πρωτοτύπων. Κατὰ τὸν Scaliger τὰ ἀστρονομικὰ μέρη φαίνονται εἰλημμένα ἀπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους, κατὰ δὲ τὸν Σαλμάσιον ἀπὸ τῆς *Sphaera Graecanica* τοῦ Νιγιδίου Φιγούλου. Ἄλλοι ἄλλα φρονοῦσι, τὸ δὲ ζήτημα κατέστη περιπλοκώτερον ὑπὸ τῶν νεωτέ-

αλύψεων τοῦ Ἀγγέλου Μαΐου, ὃς σεν ἐκ χειρογράφων τοῦ Βατικανοῦ ων μυθογράφων, ἀγνώστων πρότερον, πρῶτος δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὸν Ε' α καὶ φαίνεται ὅτι ἦν γνωστὸς ὑπὸ τὸ σομα Ὑγῖνος.

ΥΓΙΝΟΣ (Ἅγιος), ἐπίσκοπος Ρώμης ἀπὸ τοῦ 138 μ. Χ. μέχρι τοῦ 142. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις καὶ διεδέχθη μὲν τὸν Τελέσφορον, κατέλιπε δὲ διάδοχον Πίον τὸν Α'.

ΥΔΑ (Ἄννα), δούκισσα τῆς Ὑόρκης, γεννηθεῖσα τῷ 1637 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1671. Ἦν θυγάτηρ Ἐδουάρδου Ὕδη, κόμητος Κλαρενδῶν καὶ ὑπουργοῦ ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β'. Νυμφευθεῖσα δὲ τὸν δοῦκα Ὑόρκης, ἔτεκεν ἐξ αὐτοῦ ὀκτὼ τέκνα, ὧν δύο κοράσια, Μαρίαν ἡγεμονίδα τῆς Ὀράγγης καὶ Ἄνναν τῆς Δανιμαρκίας, ἑκατέρας βασιλευσάσας ἐν Ἀγγλίᾳ.

ΥΔΑΡΝΗΣ, εἷς τῶν ἑπτὰ εὐγενῶν Περσῶν, οἵτινες συνώμοσαν κατὰ τῶν Μάγων τῷ 521 π. Χ. Οὗτος ἐκράτησε τὸν Σπερθίαν καὶ τὸν Βοῦλιν, μεταβαίνοντας εἰς Σοῦσα, ἵνα παραδώσῃ αὐτοὺς τῷ Ξέρξῃ ἀντὶ τῶν περσῶν πρεσβευτῶν, οἵτινες ἐφονεύθησαν ἐν Σπάρτῃ. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει καί τινα Ὑδάρνην ἀρχηγὸν τῶν λεγομένων ἀθανάτων κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ξέρξου ἐπιδρομὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἄγνωστον ἂν ἀμφότεροι ἦναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

ΥΔΑΣΠΗΣ, ἀρχαῖον ὄνομα ποταμοῦ ἐν Ἰνδικῇ, τανῦν καλουμένου Τζελὲμ ἢ Χελούμ. Πηγάζει ἀπὸ τὰ Ἰμαλάια ὄρη καὶ συμβάλλει τῷ Ὑδραότῃ. Ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐνίκησε τὸν βασιλέα τῆς χώρας Πῶρον τῷ 326 π. Χ. (Ἴδε ΠΩΡΟΣ).

ΥΔΕΡ (Ἀλῆς), σουλτάνος τῆς Μυσώρας, γεννηθεὶς ἐν Βεγγαλόρᾳ τῷ 1717 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1782. Ἐν Εὐρώπῃ ἐγένετο γνωστὸς διὰ τοὺς μετὰ τῶν Ἄγγλων πολέμους, ἔχων τὴν ὑποστήριξιν τῶν Γάλλων. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Ἄγγλοι ἐπέτυχον νὰ προσθέσωσι μέρος τοῦ κράτους αὐτοῦ ταῖς λοιπαῖς ἐν Ἰνδικῇ κτήσεσιν.

ΥΔΕΡ-ΜΙΡΖΑ-ΔΑΓΛΑΤ, μογγόλος ἡγεμὼν ἐκ τοῦ οἴκου Τσιγγὶς-Χάν, γεννηθεὶς ἐν Χορασσὰν τῷ 1500 μ. Χ καὶ φονευθεὶς ἐν Κασιμίρι τῷ 1551.

ΥΔΗ, πόλις ἀρχαία τῆς Λυδίας, κειμένη κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Τμώλου ἐν χώρᾳ εὐφόρῳ. Ταύτην ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος (Τμώλῳ ὑπὸ νιφόεντι, Ὑδῆς ἐν πίονι δήμῳ). Κατά τινας οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ ἀκρόπολις τῶν παρὰ τὸν Τμῶλον Σάρδεων.

ΥΔΗΣ (Θωμᾶς Hyde), ἄγγλος ἀσιανολόγος, γεννηθεὶς ἐν Βιλλιγκολέυ (Ὑόρκ) τῷ 1636 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ὀξωνίῳ τῷ 1703. Τῷ 1652 ἐλθὼν εἰς Λονδῖνον, εἰργάσθη εἰς τὴν πολύγλωσσον ἔκδοσιν τῶν Γραφῶν καὶ μετὰ τοῦτο διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς ἐν Ὀξωνίῳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1691 ἀνέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἀραβικῆς. Εἰργάσθη δὲ εἰδικώτερον ἐπὶ τῆς θρησκείας καὶ ἱστορίας τῶν μεγάλων ποτὲ Κρατῶν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας.

ΥΔΡΑ. Ἡ περιφανὴς καὶ περιώνυμος αὕτη νῆσος διὰ τὰς θυσίας καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν κατοίκων κεῖται ἐν τῷ Ἑρμιονικῷ κόλπῳ κατέναντι τῆς Ἑρμιονίδος, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ πορθμοῦ 6 μιλίων, Στενοῦ τῆς Ὑδρας καλουμένου. Ἡ περίμετρος αὐτῆς εἶναι 30 μιλίων, ἡ ἐπιφάνεια 55 8 τετρ. χιλιαμέτρων (550,000 στρεμ.), τὸ σχῆμα μακρόστενον μήκους 20 χιλιαμ. καὶ πλάτους ἀπὸ 5 μέχρι 1 1/2 χιλιαμέτρου. Ἡ νῆσος εἶναι ἐν γένει ὀρεινὴ καὶ τραχεῖα, ἄνυδρος καὶ ἄδενδρος, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς ἀνώμαλον, ἀποτόμους ἔχον κατωφερείας καὶ διακεκομμένον ὑπὸ βαθυτάτων ρευμάτων. Τὸ ὑψηλότατον τῶν ὀρέων εἶναι τὸ Ἔρε (ἀλβανιστὶ ἄνεμος), ἔχον ὕψος 652 μέτ. ὑψούμενον ἐγγὺς τοῦ μεσημβρινοῦ αὐτῆς ἄκρου, οὗ ἡ κορυφὴ ἐχρησίμευε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὡς κυριωτέρα σκοπιὰ ἐπί τε τῆς νήσου ὁλοκλήρου καὶ τῶν πέριξ Κυκλάδων καὶ μέχρι Ἀκροπόλεως καὶ Μαλέα, δευτερεύουσα δὲ κορυφὴ τὸ Ὀβόρι καὶ τὸ Ζάστανον πρὸς τὸ δυτικὸν ἄκρον αὐτῆς. Πεδιάδων καὶ ὁμαλῶν ἐδαφικῶν ἐκτάσεων στερεῖται ἡ νῆσος. Καλλιεργοῦνται δ' ἐν αὐτῇ μικροὶ γαιώδεις βουνοὶ καί τινες ἐπίπεδοι κατωφέρειαι κατὰ τὰς παραλίας. Ἐνιαχοῦ ὑπάρχουσι πυκνοὶ πευκῶνες, ἐξ ὧν συλλέγεται ἱκανὴ ποσότης ρητίνης. Πρότερον δὲ ἦν δασώδης ἐκ πευκῶν, ἀλλ' ἀπεγυμνώθη ἐκ τῆς ξυλεύσεως καὶ τῶν πυρκαϊῶν· διὰ τοῦτο οἱ Τοῦρκοι ἐκάλουν αὐτὴν Τσάμλιτζαν. Τὰ παράλια αὐτῆς κατατέμνονται εἰς ὁρμίσκους. Ὁ λιμήν, περὶ ὃν εἶναι ἐκτισμένη καὶ ἡ ὁμώνυμος πόλις, κεῖται ἐν μέσῳ τῆς βορείας παραλίας, μικρὸς καὶ πρόσβορρος καὶ προσβαλλόμενος ὑπὸ τῶν βορείων ἀνέμων. Πρὸς Α τούτου

κεῖται ἕτερος μεγαλήτερος λιμήν, τὸ Μανδράκι, ὅπου ἐλλιμενίζονται τὰ μεγάλα πλοῖα, συνδεόμενος μετὰ τοῦ λιμένος τῆς πόλεως διὰ παραλίας ὁδοῦ. Κατὰ τὴν μεσημβρινὴν δὲ παραλίαν σημαντικώτερος λιμὴν εἶναι ὁ περὶ τὸ δυτικὸν ἀκρωτήριον Μπίστι. Ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων αὐτῆς τὰ κυριώτερα εἶναι τὸ πρὸς τὸ ΒΑ, ἡ Ζούρβα καὶ τὸ ΝΔ Μπίστι (οὐρά), πρὸς Ν δὲ ἡ μεσημβρινωτάτη ἄκρα Γερακίνα, ἀπέχουσα τοῦ Μπίστι 1 1/2 μίλιον. Πόλιν μίαν ἔχει ὁμώνυμον ἡ νῆσος, κειμένην ἐν μέσῳ τῆς βορείου παραλίας καὶ ἀπέχουσαν ἐξ ἴσου τῶν ἀκρωτηρίων Ζούρβης καὶ Μπίστι. Αἱ πρῶται οἰκίαι ᾠκοδομήθησαν ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου τοῦ μυχοῦ τοῦ λιμένος λόφου Κιάφας (κορυφῆς). Ὁ λιμὴν ἐξετείνετο μέχρι τῶν προπόδων αὐτοῦ, ἀλλὰ βραδύτερον κατεχώσθη ὑπὸ τῶν παρασυρομένων χωμάτων καὶ ἐσχημάτισε περὶ τὸν μυχὸν ἐπίπεδον ἔκτασιν, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ κάτω πόλις καὶ ἡ ἀγορά. Ἡ πόλις ἐγείρεται τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῶν κατωφερειῶν τῶν περιξ τοῦ λιμένος προβούνων νεύουσα πρὸς Β· διαιρεῖται δὲ εἰς πολλὰς συνοικίας, ὀνομαζομένας κατὰ τὸ σύνηθες ἐκ τῶν ἐν αὐταῖς ἐκκλησιῶν.

Αἱ οἰκίαι τῆς Κιάφας εἶναι συνεσφιγμέναι, αἱ δὲ ὁδοὶ πολλαχοῦ φέρουσι καμάρας πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν. Ἀπέναντι τῆς Κιάφας ὑψοῦται ὀκόρυφος βουνὸς τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου, κεκαλυμμένος ἐξ οἰκιῶν μεγάλων καὶ πολυωρόφων, ἀνήκουσῶν δὲ εἰς τὰς πλουσίας ἱστορικὰς οἰκογενείας τῆς Ὕδρας. Πρὸς Δ δὲ τούτου μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκτίσθησαν νέαι συνοικίαι, Μικρὰ καὶ Μεγάλα Καμίνια, ἔνθα κεῖται μέγας κῆπος τοῦ Κουντουριώτου. Ὡς ἐκ τοῦ ἐπικλινοῦς ἐδάφους, ἐφ' οὗ εἶναι ἐκτισμέναι αἱ οἰκίαι, αἱ ὁδοὶ εἶναι ἀνωφερεῖς, κλιμακωταί, λιθόστρωτοι, λαβυρινθώδεις καὶ σκολιαί. Αἱ οἰκίαι, ὑπερκείμεναι ἀλλήλων ἀμφιθεατρικῶς, εἶναι κομψαί, καθάριοι καὶ λευκαί, ἐπιχριόμεναι συνεχῶς δι' ἀσβέστου. Περὶ τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος ἐκτείνεται παραλία πλατεῖα, περὶ ἣν κεῖνται τὰ κρεωπωλεῖα, οἰνοπωλεῖα, παντοπωλεῖα καὶ τὰ μόνον αὐτόθι εὑρισκόμενα καφενεῖα. Τὴν πόλιν, ἐκτισμένην ἐπὶ τεσσάρων προβούνων διαφόρου ὕψους, διατέμνουσι τρία ρεύματα, χυνόμενα εἰς τὸν λιμένα. Ὑδρεύεται δὲ ἡ πόλις ἐκ λεξαμενῶν, ἃς ἔχει ἑκάστη οἰκία, καὶ ἐκ φρεατίων ὑδάτων, ὧν τὸ ἄριστον τῶν Καλῶν Πηγαδίων. Ἡ ἐν γένει ὄψις τῆς πόλεως εἴτε ἐκ θαλάσσης εἴτε ἐκ τῆς Κιάφας καὶ ἄλλων ὑψωμάτων κατοπτευομένη ἔχει τι τὸ σοβαρὸν καὶ ἐπιβλητικόν. Ὁ λιμὴν εἶναι μικρᾶς χωρητικότητος καὶ στερεῖται προκυμαίας, τὰ δὲ ἀτμόπλοια ἵστανται παρὰ τὸ στόμιον αὐτοῦ.

Προϊόντα παράγει ἐλάχιστα, σῖτον, κριθὴν (2,000 κοιλά), ἔλαιον (2,000 ὀκάδας), ρητίνην (4,000 ὀκάδ.), ἀμύγδαλα, σῦκα καὶ τυρόν (1500 καντάρια). Οἱ κάτοικοι ζῶσι κυρίως ἐκ τῆς ναυτιλίας, ἐξ ἧς καὶ μόνης ἀπέκτησαν τὴν εὐπορίαν καὶ ἀνέδειξαν πολύανδρον καὶ εὔανδρον τὴν νῆσον. Ἤδη παρακμασάσης τῆς ἱστιοφόρου ναυτιλίας, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν σπογγαλιείαν, ἐξ ἧς εἰσάγουσιν ἐτησίως 1,500,000 δραχμῶν. Τὸ ναυτικὸν δὲ αὐτῶν σύγκειται νῦν ἐξ 656 πλοίων ἀπὸ 1—60 τόνων, ἐκ 18 μεγάλων πλοίων ἄνω τῶν 60 τόννων καὶ 16 ἄλλων μεγάλων ἐγγεγραμμένα εἰς ἄλλους λιμένας. Ναύτας δὲ ἔχει ἐν συνόλῳ 3,137. Ἡ κατὰ τὸ 1881 παραγωγὴ τοῦ σπόγγου ἀνῆλθεν εἰς 60,000 ὀκάδων, ἀλλ' ἔκτοτε ἐδιπλασιάσθη. Ἀποτελεῖ δὲ μόνη ἡ νῆσος δῆμον ἰδιαίτερον μετὰ 7,342 κατοίκων καὶ 12,819 δημοτῶν ἀλβανογλώσσων καὶ 2,700 οἰκιῶν, καὶ εἶναι ἕδρα τοῦ ἐπισκόπου Ὕδρας καὶ Σπετσῶν. Ἐκλέγει δὲ ἡ νῆσος τρεῖς βουλευτάς. Τὸ κλῖμα αὐτῆς εἶναι ἐν γένει ὑγιεινόν. Ἔχει δὲ πολλὰς μονάς, ὧν μία ἡ τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, κειμένη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἔρε· ἔξω δὲ αὐτῆς ἵδρυται ναὸς τοῦ νεομάρτυρος Κωνσταντίνου, μαρτυρήσαντος ἐν Ῥόδῳ πρὸ μιᾶς ἑκατονταετηρίδος, ὃν τιμῶσιν ἰδιαζόντως οἱ Ὑδραῖοι. Ἡ διάσημος μονὴ τῆς Κοιμήσεως παρὰ τὸν λιμένα, ἐν ᾗ συνήρχοντο τὰ συμβούλια τῶν προκρίτων καὶ ἐξεδίδετο πᾶσα ἀπόφασις περὶ τῶν ναυτικῶν ἐκστρατειῶν, εἶναι νῦν διαλελυμένη. Ἐπίσης διαλελυμένα εἶναι νῦν καὶ 5—6 γυναικεῖα μοναστήρια.

Περὶ τὴν Ὕδραν πρόκεινται πολλαὶ νησίδες, ἔρημοι πᾶσαι. Ἡ μεγαλειτέρα τούτων εἶναι ὁ Δοκός, ἡ ἀρχαία Ἀπεροπία, κειμένη ἐν τῷ πορθμῷ, οὗ κλείει τὸ νοτιοδυτικὸν στόμιον, ἔχουσα δὲ περίμετρον 11 1/2 μιλίων, ἐπιφάνειαν 12, 5 τετρ. χιλιαμέτρ. (12,000 στρεμ.) καὶ οὖσα δύσβατος, ἀπόκρημνος καὶ ὀρεινοτάτη (ὕψ. 334 μέτρ.). Αἱ λοιπαὶ νησίδες εἶναι τὰ Τρίκερι (Τρίκρανα),

Δράπερι, Στρογγυλό, Πλατειά, Καρτέλι, Δισάκι, Βένιζα, Ἀλίζανδος, Τσίγκρι, Ποντικονῆσι καὶ ἡ μεγαλειτέρα Πέτασι κλπ. Εἰς τὴν Ὕδραν ὑπάγεται καὶ ἡ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Σαρωνικοῦ νῆσος Ἅγιος Γεώργιος (Σὰν Τζώρτζης), ἡ τῶν ἀρχαίων Βέλβινα, ἀπέχουσα 18 μίλια τῆς Ὕδρας καὶ 11 τοῦ Σουνίου, ἔχουσα δὲ περίμετρον 6 μιλίων, ἐπιφάνειαν 6.8 τετρ. χιλιαμ. καὶ ὕψος 360 μέτρων.

Πλὴν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος αὐτῆς Ὑδρέας οὐδὲν ἕτερον γνωρίζομεν περὶ τῆς νήσου ταύτης, εἰμὴ ὅτι Εὐάγης τις Ὑδρεάτης καίπερ ποιμὴν ἀνεδείχθη ποιητὴς καλὸς κωμῳδιῶν. Ἴχνη παναρχαίων οἰκίσκων εὑρίσκονται ἐν αὐτῇ, ὡς τάφοι, νομίσματα ἀρχαῖά τε καὶ βυζαντινὰ κατὰ τὴν θέσιν Χώριζαν καὶ Ἐπισκοπήν. Ἡ Ὕδρα ἐκτὸς ἴσως τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἦν ἀεὶ ἀκατοίκητος, μέχρις ὅτου ἁλιεῖς τινες καὶ ἄλλοι πιεζόμενοι ἐπὶ τῆς πλησιοχώρου Πελοποννήσου, ἦλθον κατὰ πρῶτον εἰς ταύτην τὴν τότε ἔρημον νῆσον καὶ κατέστησαν τὴν πρώτην ἐν αὐτῇ κατοικίαν. Μετ' ὀλίγον ἀφίκοντο καὶ ἄλλοι ἐξ Ἀλβανίας καὶ Ἀττικῆς, ὡς καὶ μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ρώσων ὑπὸ τὸν Ὀρλὼφ τῷ 1770 πολλοὶ Πελοποννήσιοι κατέφυγον καὶ κατῴκησαν εἰς τὴν νῆσον ταύτην. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς γαλλικῆς μεταναστεύσεως τὸ ἐμπόριον τῆς Ὕδρας ἦν περιωρισμένον· ἐπωφεληθέντες δὲ ἐκ τοῦ πολέμου Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἐγένοντο οἱ κυριώτεροι προμηθευταὶ σίτου εἰς τοὺς ἐμπολέμους καὶ οὕτω τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀνατολῆς περιῆλθεν εἰς αὐτούς, οἵτινες ἐπεξέτειναν τὰς σχέσεις αὐτῶν μέχρις Ἀγγλίας, Βαλτικῆς καὶ Ἀμερικῆς. (Α. Μηλιαράκη, Ἀργολὶς καὶ Κορινθία.—Τ. Δ. Κριεζῆ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὕδρας, 1860.—Ἀντων. Α. Μιαούλη, Ὑπόμνημα περὶ Ὕδρας 1864 καὶ 1874.—Ἰάκ. Χ. Δραγάτση, Ὕδρα, «Ἑβδομάς, ἀριθμ. 72—74, ἔτος 1885).

ΥΔΡΑΛΙΣ, ποταμὸς μικρὸς τῆς Θράκης, χυνόμενος εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον περὶ τὰς Βλαχέρνας, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ Χωνιάτου λέγοντος· «καὶ νῦν ἐκ τούτου ὑδρεύονται ὁπόσοι περὶ τὰς Βλαχέρνας καὶ ἔτι ἐνδοτέρω τῆς πόλεως τὴν οἴκησιν ἔλαχον». Ὁ δὲ Πέτρος Γύλλιος λέγει ὅτι ἐκαλεῖτο οὗτος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του Βελιγράδιον, ἐκ τοῦ χωρίου, δι' οὗ διήρχετο. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Κυδάρεως παρεφθάρη εἰς Ὑδραλιν.

ΥΔΡΑΜΟΝ καὶ ΥΔΡΑΜΙΑ, πόλισμα ἀρχαῖον τῆς Κρήτης ἐπὶ τοῦ Ἀμφιμαλλίνου κόλπου παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Μεσάπου, ἐπίνειον τῆς πόλεως Ἐλευθερνῶν.

ΥΔΡΗΛΟΣ, ΑΘΥΜΒΡΟΣ καὶ ΑΘΥΜΒΡΑΔΟΣ, τρεῖς ἀδελφοὶ ἐκ Λακεδαίμονος, ἱδρύσαντες ὁμωνύμους πόλεις ἐν Λυδίᾳ. Βραδύτερον οἱ κάτοικοι αὐτῶν φυγόντες ἔκτισαν τὴν Νύσαν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐθεωρεῖτο ὁ Ἄθυμβρος ὡς ἱδρυτὴς αὐτῆς.

ΥΔΡΟΥΣΣΑ, νησίδιον ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ ἀπέναντι τῶν παραλίων τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς χώρας τῶν Ἀιξωνέων καὶ πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ζωστῆρος, ἡ νῦν λεγομένη Φλέβα.—2ον, Ἀρχαῖον ὄνομα τῶν νήσων Κέω, Τήνου καὶ Ἄνδρου.

ΥΕ, πόλις τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδοσινικῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαρταβάν Κάτ. 30 χιλ.

ΥΕΔΩ ἢ ΓΕΔΔΩ, πρωτεύουσα τῆς Ἰαπωνίας, ἐπὶ τῆς νοτιοανατολικῆς παραλίας τῆς νήσου Νιφῶνος παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Τουγκάβα ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ὑεδώ, ὑπὸ Β πλάτ. 36⁰ 39′ καὶ Α μήκ. 137⁰ 40′. Τὸ νῦν ἐπίσημον αὐτῆς ὄνομα εἶναι Τόκιο. Εἶναι πόλις εὐρεῖα καὶ πολυάνθρωπος· ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς κατὰ τὴν πρώτην ἀπογραφὴν τοῦ 1874 εὑρέθη εἰς 813,500, κατὰ τὴν τοῦ 1877 δὲ εἰς 1,552,475. Ἡ συνήθης ἕδρα τοῦ Μικάδου, κυριάρχου ἢ αὐτοκράτορος τῆς Ἰαπωνίας, κατοικοῦντος ἐν μεγάρῳ 20 χιλιαμέτρων περιφερείας, περιβαλλομένῳ ὑπὸ πυργοφόρων τειχῶν καὶ τάφρων. Αὐτοκρατορικὴ βιβλιοθήκη. Αἱ οἰκίαι αὐτῆς, ᾠκοδομημέναι ἐκ ξύλων, εἶναι χθαμαλαὶ καὶ μετὰ ἀνδήρων, εὐρεῖαι δὲ καὶ εὐθεῖαι αἱ ὁδοί, κεκοσμημέναι ὑπὸ πλουσίων καταστημάτων. Ἐν αὐτῇ συμβαίνουσι συχνὰ πυρκαϊαί, ἐν αἷς μνημονεύονται αἱ τοῦ 1703, 1733, 1806 καὶ 1856. Ἡ πόλις διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν διωρύγων, περιβαλλομένων ὑπὸ δένδρων. Τῷ 1855 μέγας σεισμὸς ἀνέτρεψε 100,000 οἰκίας καὶ 45 ναοὺς καὶ ἐφόνευσε 30,000 ἀνθρώπων.

ΥΕΖΔ, πόλις τῆς Περσίας ἐν Χορασὰν ἐντὸς ἀμμώδους πεδιάδος καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Μεχρίς. Κάτοικοι 30 χιλ. Εἰ καὶ πολλὰ παθοῦσα ἡ πόλις αὕτη ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀφγανῶν καὶ ἐκ πλημμύρας συμ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

βάσης περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος, πάλιν ἔχει ἐκτεταμένον ἐμπόριον, οὗσα ἀποθήκη τοῦ μεταξὺ Ἰνδιῶν, Ἐράτης καὶ Βουχάρας ἐμπορίου καὶ κεντρικὸς σταθμὸς τῶν συνοδειῶν· ἐν αὐτῇ κατασκευάζονται χρυσοΰφαντα μεταξωτά, σάλια, ὅπλα κλπ. Ἐξάγει δὲ καὶ ἐξαίρετα ὀπωρικά, πρὸ πάντων σῦκα καὶ σταφίδας.

ΥΕΖΗΤ ἢ ΓΙΕΖΗΤ ὁ Α', ὀμμιάδης χαλίφης, υἱὸς τοῦ Μοαβίου, γεννηθεὶς τῷ 644 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἐμέσῃ τῷ 683. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ τῷ 689, εὗρε μεγάλην ἀντίστασιν ἐκ Μέκκας καὶ Μεδίνας, ἀλλὰ κατατροπώσας τοὺς ἀντιπάλους, ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν Σιττῶν, ἀναγορευθεὶς χαλίφης ἐν Μέκκᾳ καὶ Μεδίνῃ.

ΥΕΖΗΤ ἢ ΓΙΕΖΗΤ ὁ Β' (Ἀβοὺ-Χαλέδ), ὀμμιάδης χαλίφης, ἔγγονος τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 687 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 724. Διεδέχθη δὲ τῷ 720 τὸν θεῖον αὐτοῦ Ὀμὰρ τὸν Β'.

ΥΕΖΗΤ ἢ ΓΙΕΖΗΤ, λαὸς τῆς ἀσιατικῆς Τουρκίας, διεσπαρμένος εἰς τὰς ἀπεράντους πεδιάδας τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Μεσοποταμίας, τὰ βόρεια τῆς Συρίας, τὸ Κουρδιστάν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀρμενίαν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη (1863) ὁ ἄγγλος Φράνσης Αἰνσβόρθ, ἀσχοληθεὶς ἰδίως πρὸς μελέτην τῆς φυλῆς ταύτης, δίδει τὰς ἑξῆς περιέργους πληροφορίας. Ἡ κυρίως ἕδρα τῆς φυλῆς Γεζὴτ εὕρηται ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Μεσοποταμίας ἐπὶ τῶν ὀρέων Σιντζάρ. Ἀλλ' ὁ πνευματικὸς καὶ κοσμικὸς αὐτῶν ἀρχηγὸς διαμένει περὶ τὴν Νινευΐ, ἔνθα ὑπάρχει δι' αὐτοὺς τόπος προσκυνήσεως καὶ τόπος πρὸς ἐνταφιασμόν. Κρίνας δ' αὐτοὺς καταγομένους ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἀσσυρίων, πρὸς οὓς οὐ μόνον, λέγει, ἔχουσι πολλὴν ὁμοιότητα κατὰ τὴν μορφήν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ διασώζουσι πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους. Θρησκείαν ἔχουσι μονοθεϊστικήν, σέβονται μεγάλως τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, παραδεχόμενοι τὴν κοσμογονίαν, ἀλλὰ δὲν ἀπορρίπτουσιν οὔτε τὸ Εὐαγγέλιον, οὔτε τὸ Κοράνιον, δίχως ὅμως νὰ σέβωνται ταῦτα, ὅσον τὰς βίβλους τῶν Ἰουδαίων. Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἄξιον σημειώσεως ἐν τῇ θρησκευτικῇ πίστει ἐστὶν ὅτι λατρεύουσι καὶ τὸν Σατανᾶν, ἢ τοὐλάχιστον τὸ σέβας ὅπερ ἀποδίδουσι τῷ πνεύματι τοῦ κακοῦ, δὲν διαφέρει τῆς ἀληθοῦς λατρείας. Οἱ μουσουλμάνοι διακρίνουσιν αὐτοὺς διὰ τῆς λέξεως Σεϊτὰν-τζουρούστ =δαιμονολάτρας. Οὗτοι δὲ καλοῦντες ἑαυτοὺς Δαβασέν, φαίνεται καλούμενοι ὑπὸ τῶν ἀνατολιτῶν Ἰεζὴτ ἐκ τῆς κουρδικῆς λέξεως Ἰέζτ, ἥτις σημαίνει θεόν. Οἱ Ἰεζὴτ συμποσοῦνται εἰς 300 χιλιάδας, ὧν οἱ μὲν εἰσιν ἀνεξάρτητοι, κατοικοῦντες τὰ βορειότερα τῆς Βαγδάτης μεταξὺ Μοσοὺλ καὶ Χαβοὺρ καὶ δυνάμενοι νὰ παρατάξωσιν 6 χιλιάδας πεζοὺς καὶ 3 χιλ. Ἱππεῖς, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπόκεινται ταῖς ἀρχαῖς, ὧν οἰκοῦσι χωρῶν.

ΥΕΛΜΠΕΡΤΩΝ ἢ ΓΙΕΛΜΠΕΡΤΩΝ (Ἐρρῖκος Yelberton), ἄγγλος νομομαθής, γεννηθεὶς ἐν Ἰσλιγκτῶνι τῷ 1562 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1630.

ΥΕΜΕΝΗ, χώρα τῆς Ἀραβίας, κειμένη ΝΔ αὐτῆς, μεταξὺ τῆς Χεδζάζης καὶ Νετζὲδ πρὸς Β, τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πρὸς Δ, τοῦ κόλπου τοῦ Ἀδένου καὶ τοῦ πορθμοῦ Βαβὲλ-Μανδὲβ πρὸς Ν καὶ τοῦ Χαδραμαοὺτ πρὸς Α. Ἡ Ὑεμένη, τὸ σημαντικώτερον μέρος τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας τῶν ἀρχαίων, ἔχει μῆκος 750 χιλιαμ. καὶ 350 πλάτος καὶ περὶ τὰ 2,500,000 κατοίκων. Τὸ δυτικὸν μέρος, τὸ λεγόμενον Θάμα, κέκτηται παρὰ τὰς παραλίας τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης χθαμαλὰς πεδιάδας, ἀμμώδεις καὶ τραχείας, ἔνθα ἡ θερμότης τοῦ κλίματος δὲν μετριάζεται ὑπ' οὐδενὸς ποταμοῦ, οὐδεμία δὲ βλάστησις αὐτόθι παρατηρεῖται· τοὐναντίον τὸ ἀνατολικὸν καὶ κεντρικόν, τὸ λεγόμενον Τζεμπαέλ, περιέχει δασώδεις λόφους, εὐφόρους δὲ καὶ καλῶς ἀρδευομένας πεδιάδας, ἔνθα ἡ θερμοκρασία εἶναι λίαν εὐάρεστος. Τὰ σπουδαιότατα προϊόντα τῆς Ὑεμένης εἶναι τὰ ἀρωματικὰ φυτά, ὁ περιζήτητος καφές, ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα τῆς Μέκκας, φοίνικες, ἰνδικόν, δημητριακά, οἶνος, καπνὸς καὶ ἐξαίρετοι ὀπῶραι. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει σάρδιος, ὀλίγος χρυσός, μαγνήτης, θεῖον, ἅλας, ἐν δὲ ταῖς παραλίαις πολὺ κοράλλιον. Ἡ βιομηχανία τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἀραβίας συνίσταται εἰς τὴν κατασκευὴν λινῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, σάπωνος, δερμάτων καὶ κεραμίνων ἀγγείων. Ὁ καφὲς εἶναι τὸ κυριώτερον εἶδος τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου. Ἡ Ὑεμένη ἀποτελεῖ νομὸν τῆς ἀσιατικῆς Τουρκίας καὶ ἔχει πρωτεύουσαν τὴν Σαναάν. Ἡ γενικὴ διοίκησις Ὑεμένης περιλαμβάνει τὰς ὑποδιοικήσεις Ὑεμένης, Χοδεϊδᾶς, Ἀσύρ, Ταΐζ.

ΥΕΤΙΟΣ Ἴδε Ὕης.

ΥΗΣ, ὁ ἀποστέλλων δετοὺς ἢ γονιμοποιῶν θεός, ἐπώνυμον τοῦ Διός, ὡς καὶ τὸ Ὑέτιος. Ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην εἶχεν ὁ Ζεὺς ἱερὸν ἐν Ἄργει καὶ ἄγαλμα ἐν τῷ ἄλσει τοῦ Τροφωνίου. Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἀπεδίδετο καὶ τῷ Διονύσῳ ἢ τῷ Φρυγίῳ Σαβαζίῳ, ὃς καὶ ἐταυτίζετο ἐνίοτε πρὸς τὸν Διόνυσον καὶ πρὸς τὸν Δία.

ΥΗΤΤΟΣ, κώμη τῆς Βοιωτίας κατὰ τὴν προσάρκτιον ὄχθην τῆς Κωπαΐδος λίμνης, ἀπέχουσα 19 στάδια τῶν Κωπῶν δυτικῶς, 7 τῆς κώμης Ἀλμώνων δυτικῶς καὶ 20 τῆς πόλεως Κορτώνων νοτίως. Ἐν Ὑήττῳ ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἡρακλέους, ἔνθα ἐρχόμενοι οἱ πάσχοντες εὕρισκον πρόχειρον τὴν ἴασιν. Τὸ ἄγαλμα ἦν ἐκ λίθου ἀργοῦ καὶ ἀνεξεργάστου (Παυσ. Βοιωτ. 24). Ἔλαβε δὲ ἡ κώμη τὸ ὄνομα ἀπὸ Ὑήττου, ὅστις, φονεύσας τὸν μοιχὸν τῆς συζύγου αὐτοῦ Μόλυρον τὸν Ἀρίσβαντος καὶ φυγὼν ἐξ Ἄργους, ἀφίκετο παρὰ τὸν τότε ἐνταῦθα βασιλεύοντα Ὀρχομενόν, παρ' οὗ ἔλαβε πρὸς κατοικίαν τήν τε περὶ τὴν κώμην καὶ τὴν ἐκείνῃ προσεχῆ χώραν. Ὁ ποιητὴς τῶν Μεγάλων Ἠοίων ἀναφέρει τὸν Ὑήττον καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ:

Ὑήττος δὲ Μόλυρον Ἀρίσβαντο, φίλον υἱὸν
κτείνας ἐν μεγάροις εὐνῆς ἕνεχ' ἧς ἀλόχοιο,
οἶκον ἀποπρολιπών, φεῦγ' Ἄργεος ἱπποβότροιο
ἷξεν τ' Ὀρχομενὸν Μινυήιον καὶ μιν ὅγ' ἥρως
δέξατο, καὶ κτεάνων μοῖραν πόρε, ὡς ἐπιεικές.

Οὗτος δ' ὁ Ὑήττος μνημονεύεται πρῶτος ὡς λαβὼν ἐκδίκησιν ἐπὶ μοιχείᾳ.

ΥΑΙΘΟΣ, ποταμὸς τῆς ἀρχαίας Αἰτωλίας, ὅστις, πηγάζων ἐκ τῆς Οἴτης, διηυθύνετο πρὸς νότον καὶ παραρρέων πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους Κόρακος, διέσχιζε τὰς χώρας τῶν Ἀποδοτῶν, Ὀριέων, Βωμιέων, Καλλιέων καὶ Ὀζολῶν Λοκρῶν καὶ ἐξέδιδεν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ναυπάκτου. Ὁ ποταμὸς οὗτος, νῦν Μόρνος καλούμενος, πηγάζει ἐκ τῆς Καταβόθρας, ἐξ ἧς φερόμενος πρὸς νότον μεταξὺ τῶν ὀρέων Βαρδουσίων πρὸς δυσμὰς καὶ τῆς Γκιώνας πρὸς ἀνατολὰς στρέφεται δυτικῶς, εἶτα δὲ πάλιν πρὸς νότον καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Κορινθιακόν, δεχόμενος πλεῖστα παραποτάμια ἑκατέρωθεν.

ΥΑΙΟΣ, ἤτοι τοῦ δάσους, ὄνομα ἀρκάδος κενταύρου, φονευθέντος ὑπὸ τῆς Ἀταλάντης. Κατὰ τὸν Προπέρτιον ὁ Ὑλαῖος κατρίως ἐτραυμάτισε καὶ τὸν ἐραστὴν τῆς Ἀταλάντης Μελανίωνα. Κατά τινας ὁ Ὑλαῖος ἔπεσεν ἐν τῇ κατὰ τῶν Λαπίθων μάχῃ, κατ' ἄλλους δὲ ἦν εἷς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους φονευθέντων κενταύρων.

ΥΑΙΟΣ, εἷς τῶν κυνῶν τοῦ Ἀκταίωνος.

ΥΑΑΝΔΡΟΣ (Ἀνδρέας Hylandre), σουηδὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Τρόγχεμ τῷ 1750 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1830. Ἐγένετο καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λούνδης (1776) καὶ μετὰ ταῦτα ἐδέχθη τὴν ἕδραν τῆς θεολογίας.

ΥΑΡΗΤΟΣ (Μαυρίκιος Hylaret), γάλλος θεολόγος καὶ ἱεροκήρυξ, γεννηθεὶς ἐν Ἀγγουλέμῃ τῷ 1539 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1591. Προσελθὼν τῷ τάγματι τῶν κορδελιέρων (1552), ἐγένετο μετὰ πέντε ἔτη ἱερεὺς καὶ ἐδίδαξε μετὰ ταῦτα τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ἐν Παρισίοις (1562-71). Τῷ 1572 ἐλθὼν ἐγκαταστάθη εἰς Ὀρλεάνην, ἔνθα ἐκτήσατο μεγάλην φήμην ἱεροκήρυκος. Αἱ «Ὁμιλίαι» αὐτοῦ εἰς τὰ Εὐαγγέλια τῶν κυριακῶν ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις (1604, τόμ. 2). Ἔγραψε δὲ καὶ ἄλλα, μάλιστα πολεμικὰ κατὰ διαμαρτυρομένων.

ΥΑΑΣ, ποτ. τῆς ἀρχ. Βιθυνίας, πηγάλων ἐκ τοῦ ὄρους Ἀργανθωνίου, τοῦ ὑπερκειμένου τῆς Προυσιάδος ἐπὶ θαλάσσῃ ἢ Κίου, οὗ εἰς τὰς πηγὰς προσελθὼν πρὸς ὕδρευσιν ὁ μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν συμπλέων ἑταῖρος τοῦ Ἡρακλέους Ὕλας ἀνηρπάγη ὑπὸ τῶν Νυμφῶν. Ἀγνοεῖται τίς ἐκ τῶν νῦν ποταμῶν τῆς Βιθυνίας εἶναι ὁ ἀρχαῖος Ὕλας.

ΥΑΑΣ, υἱὸς τοῦ Θειοδάμαντος, βασιλέως τῶν Δρυόπων ἐκ τῆς νύμφης Μακεδονίας ἢ υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους, Εὐφήμου ἢ Κύηκος. Ὁ Ἡρακλῆς συμπαρέλαβεν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν, φονεύσας πρότερον τὸν πατέρα αὐτοῦ Θειοδάμαντα. Ὅτε οἱ ἀργοναῦται ἀφίκοντο εἰς Μυσίαν, ἐξελθὼν οὗτος ὅπως ἀντλήσῃ ἐκ ῥρέατος ὕδωρ διὰ τὸν Ἡρακλέα, αἱ Νύμφαι, ἐκπλαγεῖσαι ἐπὶ τῇ καλλονῇ αὐτοῦ, ἐνέσυραν αὐτὸν ἐν τῷ ῥρέατι· ἔκτοτε οὐδόλως πλέον ἐφάνη, ἀλλ' ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἠκούετο ὡς ἀσθενὴς ἠχὼ ἀπὸ τοῦ πυθμένος τοῦ ῥρέατος, ἐφ' ᾧ καὶ ἐλέγετο ὅτι μετεμορφώθη εἰς ἠχώ. Ὁ Ἡρακλῆς, ὃν οἱ ἀργοναῦται ἐγκατέλιπον μετὰ τοῦ Πολυφήμου,

Δημόσιες Βιβλιοθήκες

ἀναζητοῦντα τὸν Ὕλαν, ἠπείλει καταστροφὴν τῆς Μυσίας, ἐὰν μὴ εὑρίσκετο ὁ Ὕλας· οἱ κάτοικοι τῆς Κίου (Προύσης) συνέστησαν ἐτησίαν ἑορτήν, καθ' ἣν τρέχοντες πάντες εἰς τὰ δάση ἐφώνουν τὸν Ὕλαν. Πιθανὸν ἐκ τῆς τελετῆς ταύτης νὰ ἐπήγασε τὸ περὶ τοῦ Ὕλα διήγημα.

ΥΛΑΣ, διάσημος μῖμος ἐπὶ Αὐγούστου ἐν Ρώμῃ, μαθητὴς τοῦ Πυλάδου. Τοσοῦτον διεκρίθη ἐν τῇ μιμητικῇ τέχνῃ, ὥστε δυσχερῶς διεκρίνετο ἀπὸ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ.

ΥΛΑΤΟΣ, ἐπώνυμον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐξ Ὕλης τῆς ἐν Κρήτῃ, ἱερᾶς αὐτῷ πόλεως.

ΥΛΔΕΓΚΙΩΖ (Σεμεσεδδίν), ἱδρυτὴς τῆς ἐν Περσίᾳ δυναστείας τῶν Ἀταβέκων. Ταχθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μαχσοὺτ (1134) καὶ νυμφευθεὶς τὴν χήραν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μαχσοὺτ καὶ πρώην βασιλέως Μαχμούτ, ἔλαβε τὸν τίτλον Ἀταβὲκ καὶ κατὰ μικρὸν ἐγένετο κύριος τοῦ πλείστου τῆς Περσίας καὶ πολεμήσας ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας Γεωργίου τοῦ Γ', ἐκράτησε πάσης τῆς Περσίας. Ἀπέθανε ἐν Χαμαδὰν τῷ 1172 μ. Χ.

ΥΛΕΥΣ, κυνηγός, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Καλυδωνίου κάπρου. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸν Ὑλαῖον κένταυρον.

ΥΛΗ ἢ ΥΛΑΙ, πόλις τῆς Βοιωτίας, ἀφ' ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα ἡ λίμνη Ὑλική, καὶ ἣν ὁ Ὅμηρος θέτει παρὰ τὴν Κηφισσίδα λίμνην. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κατεσκευάζοντο αἱ κάλλιστοι ἀσπίδες. Τὰ παρὰ τὸ χωρίον Σίγγενον εὑρεθέντα ἐρείπια θεωροῦνται ὡς τὰ τῆς πόλεως ταύτης.

ΥΛΗ, θυγάτηρ τοῦ Θεσπιέως, ἐξ ἧς ἐπιστεύετο ὅτι ἡ ἐν Βοιωτίᾳ Ὕλη ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς.

ΥΛΙΚΗ, λίμνη τῆς Βοιωτίας μεταξὺ τῶν ὀρέων Ὑπάτου πρὸς ἀνατολὰς καὶ Φοινικίου πρὸς δυσμάς, κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τῆς Κωπαΐδος, ἧς ἐστι πολλῷ ἐλλάσσων καὶ ἀφ' ἧς πληροῦται κατὰ Στράβωνα δι' ὑπονόμων (Στράβ. Β', 9). Πάντες οἱ ποταμοί, οἱ ἀρδεύοντες τὴν Θηβαΐδα χώραν, χύνονται ἐντὸς τῆς λίμνης ταύτης. Ἡ Ὑλικὴ καλεῖται ὑπὸ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων Λόχαρις καὶ κοινότερον λίμνη τῆς Θήβας. Ἡ λίμνη αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο μέρη διὰ δύο ἀπέναντι ἀλλήλων προβαινόντων ἀκρωτηρίων κατὰ τὸ μέσον τῆς λίμνης, ἅτινα τοσοῦτον πλησιάζουσιν, ὥστε στενὸς πορθμὸς μένει μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ πρὸς ἄρκτον ἔξοχή ἐστι βράχος τραχύς, καλούμενος Κληματαρχᾶς, τὴν δὲ πρὸς νότον ἀποτελοῦσι δύο λόφοι, Ἐλαιοῦσαι καλούμενοι. Ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ ὑπῆρχε τὸ πάλαι γέφυρα, ἧς λείψανα φαίνονται μέχρι τοῦ νῦν μικρὸν ὑπὸ τὸ ὕδωρ, παρὰ δὲ τὴν πρὸς ἀνατολὰς Ἐλαιοῦσαν κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰσμηνοῦ φαίνονται ἴχνη ἀχαίου πολίσματος.

ΥΛΛΑΪΚΟΣ, λιμὴν τῆς Κερκύρας, ὅστις, ὡς φαίνεται ἔκ τινος χωρίου τοῦ Θουκυδίδου (Γ' 72) εἶναι ἡ πρὸς Ν τῆς πόλεως Κερκύρας σχηματιζομένη λιμνοθάλασσα Χαλικιόπουλον. Κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ κεῖται ἡ ἔρημος νησὶς Ὀδυσσέως.

ΥΛΛΙΚΟΣ, ποταμὸς ἐν Τροιζηνίᾳ, πρὸς Δ τῆς ἀκροπόλεως Τροιζῆνος (Ἰοῦσι δὲ τὴν διὰ τῶν ὀρῶν εἰς Ἑρμιόνην πηγή τέ ἐστιν Ὑλλικοῦ ποταμοῦ. Παυσ.), ὅστις ἐν ἀρχῇ ἐκαλεῖτο Ταύριος. Οὗτος καλεῖται νῦν Κρεμαστός, πηγάζων ἐκ τῶν ὑπὲρ τὴν ἀρχαίαν Τροιζῆνα ὑψωμάτων τῶν Ἀδήρων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Φοιβαίαν λίμνην.

ΥΛΛΟΣ, ποταμὸς τῆς ἀρχαίας Λυδίας, ὅστις, διασχίζων τὴν πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἕρμου ὁμώνυμον αὐτῷ πεδιάδα, ἐχύνετο ἐκ δεξιῶν εἰς τὸν Ἕρμον ποταμόν. Ἔρρεε πρὸς ἀνατολὰς τῶν Θυατείρων, δεχόμενος τὸν ἐξ αὐτῶν κατερχόμενον παραπόταμον, καὶ διὰ τῆς λυδικῆς πόλεως Ἱεροκαισαρείας. Ὁ Ὅμηρος καλεῖ αὐτὸν ἰχθυόεντα (Ὕλλῳ ἐπ' ἰχθυόεντι). Πολλάκις συγχέεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πρὸς τὸν Φρύγιον, ὅστις, διάφορος ὢν ἐκείνου, διεχώριζε τὴν Λυδίαν ἀπὸ τῆς Φρυγίας. Ὑποτίθεται ὅτι ὁ Ὕλλος εἶναι ὁ νῦν Δεμιρτζῆ τσαΐ λεγόμενος καὶ εἰς τὸν Ἕρμον ἐκ δεξιῶν χυνόμενος ποταμός.

ΥΛΛΟΣ, υἱὸς τῆς Γῆς, ἐξ οὗ καὶ ὁ ἐν Λυδίᾳ ποταμὸς Ὕλλος ἐπιστεύετο ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Τὰ γιγαντιαῖα αὐτοῦ ὀστᾶ ἐδεικνύοντο ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἐν Λυδίᾳ.—Ἕν, υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους ἐκ τῆς Δηιανείρας ἢ κατ' ἄλλους ἐκ τῆς Μελίτης ἢ Ὀμφάλης.

ΥΜΑΝΣΗΣ (Σολομὼν Hymanse), βέλγος πολιτικὸς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ροτερδάμῃ τῷ 1829. Ἐκ νεότητος ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν συγγραφήν, ἐλθὼν τῷ 1850 εἰς Βρυξέλλας, ἐγένετο συντάκτης ἐν τῇ «Βελγικῇ Ἀνεξαρτησίᾳ», μετὰ ταῦτα πρῶτος συντάκτης τοῦ «Βελγικοῦ ἀστέρος», ὅτε καὶ

ἐξελέγη ἐν Βρυξέλλαις βουλευτής, διαπρέπων ἔκτοτε ἐν τῇ φιλελευθέρᾳ μερίδι τῆς χώρας. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1865 ἐργάζεται ὡς πρῶτος συντάκτης ἐν τῇ «Ἠχοῖ» τοῦ Κοινοβουλίου. Ἔγραψε δὲ προσέτι καὶ οὐκ ὀλίγα θεατρικά, μυθιστορίας καὶ ἄλλα.

ΥΜΑΝΣΗΣ (Ἕρρικος Hymanse), βέλγος συγγραφεύς, ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβέρσῃ τῷ 1836. Ἐσπούδασεν ἰδίως τὴν καλλιτεχνίαν, γενόμενος ἄριστος ἰχνογράφος καὶ λιθογράφος, προσληφθεὶς ἀπὸ τοῦ 1867 εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῶν Βρυξελλῶν. Ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων καὶ πραγματειῶν περὶ εἰκονογραφικῆς, τυπογραφικῆς, λιθογραφίας κλπ. ἐξέδωκεν: «Ἀλληγορικὴν καὶ βραβευτικὴν σύνθεσιν τῶν μεγάλων διδασκάλων» (1829).

ΥΜΕΗΣ, γαμβρὸς τοῦ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους, ὑπηρετήσας παρ' αὐτῷ ὡς στρατηγὸς ἐναντίον τῶν στασιασάντων Ἰώνων καὶ εἷς ἐκείνων, οἵτινες ἐνίκησαν τοὺς στασιαστὰς παρὰ τὴν Ἔφεσον τῷ 499 π. Χ. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Ὑμέης κατέλαβε τὴν ἐν Προποντίδι πόλιν τῆς Κίου καὶ καθυπέταξε μὲν τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ Γέργιθας, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐν μέσῳ τῶν ἐπιτυχιῶν αὐτοῦ ἐκ νοσήματος.

ΥΜΕΝΑΙΟΣ, μέλος τῆς ἐν Ἐφέσῳ πιθανῶς Ἐκκλησίας, ἀρνηθεὶς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος καὶ κηρυχθεὶς αἱρετικός.

ΥΜΗΝ ἢ ΥΜΕΝΑΙΟΣ, ὁ θεὸς τοῦ γάμου, καλλίμορφος νεανίας, ὃν ἐπεκαλοῦντο ἐν τοῖς γαμηλίοις ὕμνοις. Κατ' ἀρχὰς τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐσήμαινον αὐτὸν τὸν γαμήλιον ὕμνον, ὃς βραδύτερον ἐπροσωποποιήθη, ὡς ἀνευρίσκεται τοῦτο πρώτιστα παρὰ Εὐριπίδῃ καὶ τῇ Σαπφοΐ. Περιγράφεται δὲ ὡς υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκ τῆς Καλλιόπης, Οὐρανίας ἢ Τερψιχόρης, ἐφ' ᾧ καὶ ἀναφέρεται ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν υἱῶν τῶν Μουσῶν Λίνου καὶ Ἰελέμου, ὡς καὶ μετὰ τοῦ Ὀρφέως. Κατ' ἄλλους ἦν εὐνοούμενος τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τῆς Θαμύριδος καὶ ἐκαλεῖτο ὑπ' αὐτῶν υἱὸς τοῦ Μάγνητος καὶ τῆς Καλλιόπης ἢ τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Ἐν ταῖς ἀρχαίαις παραδόσεσιν ἐφέρετο ὡς θνητός, θεωρούμενος ὡς νέος ἐξ Ἄργους, ὅς, πλέων παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀττικῆς, ἐλύτρωσεν ἀθίδας κόρας ἐκ τῶν χειρῶν πελασγῶν πειρατῶν, ἐξυμνούμενος βραδύτερον ὑπ' αὐτῶν ἐν τοῖς γαμηλίοις αὐτῶν ὕμνοις, τοῖς ἀπ' αὐτοῦ ὑμεναίοις κληθεῖσιν. Αἱ ἀττικαὶ παραδόσεις παρίστων αὐτὸν ὡς νέον οὕτως εὐειδῆ, ὥστε ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς κόρη. Ἐρασμένος κόρης τινός, παρηκολούθησεν αὐτὴν ὑπὸ μορφὴν κορασίου εἰς Ἐλευσῖνα εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Δήμητρος, ὁπόθεν ἀπήχθη μετ' ἄλλων κορασίων ὑπὸ τῶν λῃστῶν εἰς ἀπομεμακρυσμένην καὶ ἔρημον χώραν. Κατὰ τὴν ἀπόβασιν αὐτῶν κοιμηθέντων τῶν λῃστῶν, ὁ Ὑμέναιος ἐφόνευσεν αὐτοὺς καὶ ὑποστρέψας εἰς Ἀθήνας, παρεκάλει νὰ δώσωσιν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν κόρην, ἧς ἦρα ἐπὶ ἀποδώσει εἰς αὐτοὺς τῶν νεανίδων, ἃς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τῶν λῃστῶν. Ἡ παράκλησις εἰσηκούσθη καὶ ὁ γάμος ὑπῆρξεν εὐτυχής. Τούτου ἕνεκα ἐπεκαλοῦντο αὐτὸν ἐν τοῖς γαμηλίοις ὕμνοις. Κατ' ἄλλους ἐφονεύθη καπαπεσόντος τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὅτε ἐνυμφεύετο· ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀριάδνης ἔψαλε τὸν γαμήλιον ὕμνον, ἀλλ' ἀπώλεσε τὴν φωνήν. Κατὰ τὰ ὀρφικὰ μυθεύματα ὁ Ἀσκληπιὸς ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν ζωὴν τὸν θανόντα Ὑμέναιον. Παρίσταται δὲ ὡς νέος ὑψηλότερος τὸ ἀνάστημα ἢ ὁ Ἔρως καὶ σοβαρότερος τούτου, φέρων δὲ δᾷδα ἐν τῇ χειρί.

ΥΜΗΤΤΟΣ, ὄρος τῆς Ἀττικῆς, κατέχον τὸ νοτιοδυτικώτατον μέρος τῆς μεγάλης ὀρεινῆς σειρᾶς, ἥτις, διερχομένη ἐγκαρσίως διὰ τῆς Ἀττικῆς, ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς πεδιάδος τοῦ Μαραθῶνος μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀστυπαλαίας· κεῖται πλησιέστατα τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ κατὰ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ καθ' Ἡρόδοτον ᾤκησαν τὸ πάλαι οἱ Πελασγοί. Ὁ Ὑμηττὸς περιέχει λατομεῖα μαρμάρου, μεγάλως παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τιμωμένου, δι' οὗ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκοσμεῖτο ἡ οἰκία τοῦ Λ. Κράσσου (Πλίν. Φυσ. Ἱστ. Β'. 17.1). Πρὸς τὸ νότιον μέρος τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν θέσιν, τὴν νῦν καλουμένην Καρυάς, εὑρίσκονται λατομεῖα, περιέχοντα μάρμαρον κυανόχρουν· τὰ λατομεῖα ταῦτα μόλις ἀπέχουσι τῆς πόλεως ἡμίσειαν ὥραν. Τὰ βορειότερα τοῦ Ὑμηττοῦ εἶσιν ἐπιτήδεια πρὸς γεωργίαν καὶ ὑπῆρχον τὸ πάλαι αὐτόθι πολλοὶ δῆμοι, ἐλάσσονες κατοικίαι καλούμεναι, ὧν ἴχνη σώζονται μέχρις ἡμῶν. Εὐλόγως ἄρα καὶ οἱ Πελασγοὶ ἐξελέξαντο ἀπὸ πάσης τῆς Ἀττικῆς τὸ μέρος τοῦτο πρὸς κατοικίαν.

Ὁ Ὑμηττὸς ἐφημίζετο πρὸ πάντων διὰ

τὴν ἀρίστην ποιότητα τοῦ ἐντεῦθεν ἐξαγομένου μέλιτος ὡς καὶ τὸν ἀχώριστον εὐώδη θύμον, ἐξ οὗ ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ ἡ παροιμία ὄζειν θύμου ἀττικοῦ ἐπὶ εὐγενοῦς καὶ λεπτῆς ἐν τῷ λέγειν εἰρωνείας. Ἐπὶ τοῦ Ὑμηττοῦ ὑπῆρχεν ἄγαλμα Διὸς Ὑμηττίου καὶ βωμὸς Διὸς Ὀμβρίου καὶ Ἀπόλλωνος Προσηΐου. Τὸ νότιον τοῦ Ὑμηττοῦ ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ Ἄνυδρος ἕνεκα ἐλλείψεως ὕδατος. Καλεῖται δὲ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὁ Ὑμηττὸς Τρελλοβοῦνι καὶ Τρελλός, ὀνομασία, προελθοῦσα πιθανῶς ἐκ τῆς παρεφθαρμένης ἐν τοῖς Ἐνετοῖς προφορᾶς *Monte-Imetto*, διαστραφείσης τῆς λέξεως εἰς τὸ *Monte-matto*. Ὁ παρ' ἡμῖν κοινὸς λαός, μεταφράζων τὴν τελευταίαν ταύτην καὶ ἐκ διαστροφῆς προελθοῦσαν λέξιν, ἐκάλεσε τὸν Ὑμηττὸν Τρελλοβοῦνι. Τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἐτήρησαν καὶ οἱ Ὀθωμανοί, λέγοντες τὸν Ὑμηττὸν Δελῆ-δάγ. Τὸ νότιον τοῦ Ὑμηττοῦ, ὅπερ ὡς εἴδομεν ἐλέγετο Ἄνυδρος, καλεῖται κοινῶς Μαυροβοῦνι, καὶ μικρὸν κατωτέω τῆς κορυφῆς τούτου ἦν τὸ ἄντρον τῶν νυφῶν. Τὸ ὕψος τοῦ Ὑμηττοῦ ποικίλλει κατὰ τὰ διάφορα σημεῖα τῆς καταμετρήσεως· οὕτω κατὰ μὲν τὸ βόρειον πρὸς Α τῶν Ἀμπελακίων ἔχει ὕψος 728 γαλλ. μέτρων, κατὰ τὸ μέσον πρὸς Δ τοῦ χωρίου Καρέλας 1100· νοτιώτερον δὲ τούτου πρὸς τὸ Μαυροβοῦνι, πρὸς Δ τοῦ χωρίου Κορωπῆς ἢ Κουρπαλᾶ 774 καὶ κατὰ τὸ νοτιώτατον πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν τοῦ χωρίου Βάρι 170 γαλλ. μέτρων.

ΥΜΝΙΑ, ἐπώνυμον τῆς Ἀρτέμιδος, ὑφ' ἣ ἐλατρεύετο ἐν Ἀρκαδίᾳ, ἔχουσα ναὸν μεταξὺ Ὀρχομενοῦ καὶ Μαντινείας. Ἡ ἱέρεια αὐτῆς ἦν κατ' ἀρχὰς παρθένος, μετὰ δὲ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀριστοκράτους ἔγγαμος.

ΥΝΔΦΟΡΔΙΣ (Ἰωάν. Καρμιχαήλ), ἄγγλος διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Σκωτίᾳ τῷ 1701 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1767. Πολλάκις ἐκλεγεὶς μέλος τοῦ Κοινοβουλίου, διωρίσθη τῷ 1741 πρεσβευτὴς παρὰ Φρειδερίκῳ τῷ Μεγάλῳ, συνάψας συνθήκην μεταξὺ τοῦ ἡγεμόνος τούτου καὶ τῆς Μαρίας Θηρεσίας. Τῷ 1744 ἐστάλη πρεσβευτὴς εἰς Ρωσίαν, συντελέσας πρὸς συνομολόγησιν τῆς ἐν Ἀκυισγράνῳ συνθήκης. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν (1749), ἐγένετο ἰδιαίτερος σύμβουλος καὶ τῷ 1752 ἐστάλη πληρεξούσιος ὑπουργὸς εἰς Βιέννην. Τῷ 1764 ἔλαβε τὸν τίτλον λόρδου ἀντιναυάρχου τῆς Σκωτίας. Ἡ ἐπίσημος αὐτοῦ ἀλληλογραφία ἐκ τόμων 23 διατηρεῖται χειρόγραφος ἐν τῷ βρετανικῷ Μουσείῳ.

ΥΟΚΟΧΑΜΑ, παράλιος πόλις τῆς Ἰαπωνίας ἐπὶ τῆς νήσου Νιφῶνος ἐπὶ τῆς ΒΔ παραλίας τοῦ ὅρμου τῆς Ὑεδώ, 22 χιλιάμ. ὁδὸς ΝΝΔ τῆς πόλεως Ὑεδώ. Ἔχει 121,000 κατοίκων, ὧν 120,000 αὐτόχθονες καὶ 1000 ξένοι. Εἶναι μετὰ τὴν Ναγασάκην ἡ δευτέρα τῆς Ἰαπωνίας πόλις ὡς πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον.

ΥΟΡΚΗ (Ἐβόρακον York), πόλις τῆς Ἀγγλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου κομητείας. Κάτοικοι 46 χιλιάδες. Οὖσα Ἀγγλικανικὴ ἀρχιεπισκοπή, διατηρεῖ λατινικὴν σχολὴν καὶ ἔχει σπουδαίαν βιομηχανίαν ὑφασμάτων, χειρίδων, ἐπίπλων, σχοινίων, μουστάρδας, τῆς λεγομένης Δουρχάμ, κεράμων, ἐπίπλων κλπ. χυτήρια σιδήρου καὶ ὀρειχάλκου, ἐμπόριον ἵππων, προβάτων, δερμάτων, λιναρίου, μαλλίων καὶ γεννημάτων. Οὖσα δὲ ἀρχαιοτάτη, εὐκτιστος καὶ περιβεβλημένη διὰ τειχῶν, ἐχόντων τέσσαρας πύλας, θεωρεῖται ὡς ἡ πρωτεύουσα τῆς βορείου Ἀγγλίας. Ἡ πόλις διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ἐνορίας, φερούσας τὸ ὄνομα τῶν τεσσάρων πυλῶν, Μικλεγάτ, Βουθαμγάτ, Μογκάτ, καὶ Βλαμγάτ. Περιέχει δὲ πολλὰς λαμπρὰς οἰκοδομάς, ὧν ἐπισημοτέρα ἐστὶν ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς ἢ Μίνστερ, κατατασσόμενος μετὰ τῶν μεγίστων καὶ δαπανηροτάτων ναῶν ἅπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἀνηγέρθη δ' ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίου ναοῦ, κτισθέντος τῷ 626 μ. Χ. θελήσει τοῦ Ἐδβίνου, βασιλέως Νορθουμβερλάνδης. Ἡ ἀνέγερσις τοῦ νῦν σωζομένου ναοῦ ἤρξατο τῷ 1215, ἀρχιερατεύοντος τοῦ μητροπολίτου Γρέυ, καὶ ἐπερατώθη μόλις τῷ 1472, πολλάκις διακοπείσης τῆς οἰκοδομῆς. Ὁ ναὸς οὗτος ἔχει μῆκος 159 μέτρων, πλάτος 67 μέτρων καὶ ὕψος 30 μ. 20. Ἑκατέρωθεν τοῦ πρὸς δυσμὰς ἀετώματος ὑπάρχουσι δύο πύργοι ὕψους 65 μέτρων. Ἕτερον δὲ κεντρικὸν κωδωνοστάσιον ἔχει ὕψος 72 μέτρων. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τούτου ἐστὶν ἀνάλογον πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν μεγαλεῖον. Ἐκ τῶν πολλῶν δὲ παραρτημάτων τοῦ ναοῦ τούτου ἄξια λόγου εἰσὶ τὸ συνοδικὸν καὶ τὸ μαυσωλεῖον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γρέυ, θανόντος τῷ 1216. Ἐν τῷ συνοδικῷ ὑπάρχει

πλουσία βιβλιοθήκη, περιέχουσα πολλὰ χειρόγραφα καὶ ἄλλα περίεργα. Ἐκ τοῦ ἀρχαίου πύργου τῆς Γόρκης ὀλίγα τινὰ σώζονται συνεχῆ τοῖς ὀχυρώμασιν, ἐν οἷς καὶ ἡ μεγάλη πύλη, ὑπὲρ ἣν ἐξετέθησαν τῷ 1460 αἱ κεφαλαὶ τοῦ Ριχάρδου, δουκὸς τῆς Γόρκης, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ρατλάνδου καὶ λοιπῶν ὀπαδῶν. Ἐκ τῶν νεωτέρων οἰκοδομῶν ἄξιαι λόγου εἰσὶν ὁ ναὸς τοῦ Χριστοῦ, ὁ τῶν Ἁγίων Πάντων, τὸ δημαρχεῖον, τὸ ταχυδρομεῖον, ἡ λέσχη, τὸ θέατρον, τὸ ἱπποδρόμιον, ἔχον 2 μιλλίων περίμετρον, ἔνθα κατὰ αὔγουστον πλῆθος ἱππευτῶν ἔρχονται ἐπὶ διαγωνισμῷ.

Ἡ Γόρκη πρὸ τῆς ὑπὸ Ρωμαίων κατακτήσεως οὖσα ἕδρα τῶν Βριγάντων, φυλῆς κελτικῆς, συχνὰ ὑπὸ τοῦ Τακίτου μνημονευομένης, ἐκαλεῖτο Ἔβορακ, λέξις βρεταννική, σημαίνουσα ὀχύρωμα. Οἱ Ρωμαῖοι, κυριεύσαντες αὐτὴν διὰ τοῦ Ἀγρικόλα τῷ 78 π. Χ., κατέστησαν ἀφετηρίαν εἰς περαιτέρω ἐκδρομάς, ἐκλατινίσαντες καὶ τὸ ὄνομα. Ἐν Ἔβοράκῳ ἀπέθανον Σεπτίμιος Σεβῆρος καὶ Κώνστας ὁ Χλωρός, ἐγεννήθη δ' ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἡ Γόρκη, γενομένη πρωτεύουσα τῆς Νορθουμβερλάνδης, ἔσχε τὸν πρῶτον χριστιανικὸν ναὸν ἐν τῇ βορείῳ Ἀγγλίᾳ διὰ τοῦ βασιλέως Ἐδβίνου, κατηχηθέντος εἰς τὴν εὐαγγελικὴν πίστιν ὑπὸ τοῦ Παυλίνου. Ἐπὶ τῶν μεγάλων πολέμων τοῦ μεσαίωνος ἡ Γόρκη διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον, ἡ δὲ ἱστορία αὐτῆς συνδέεται στενῶς μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ ἀγγλικοῦ μεγαλείου. Ἦν δὲ μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἡ δευτέρα πόλις τῆς Ἀγγλίας μετὰ τὸ Λονδῖνον. Ἀλλ' ἡ ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιῶν συνεπήγαγε τὴν ἀνάπτυξιν ἑτέρων πόλεων πλησιεστέρων τῷ πορθμῷ τῆς Μάγχης ἐπὶ βλάβῃ τῆς Γόρκης. Ἔσχε προσέτι ἡ πόλις τὴν τιμὴν νὰ ἴδῃ πολλάκις συνερχομένας ἐν αὐτῇ ἐπισκοπικὰς συνόδους.

ΓΟΡΚΗ (κομητεία York), διοικητικὴ διαίρεσις τῶν βορείων χωρῶν τῆς Ἀγγλίας, ἡ μεγίστη τῶν τοῦ Ἡνωμένου κράτους. Περιορίζεται ὑπὸ τῆς Βορείου θαλάσσης καὶ τῶν κομητειῶν Δουρχάμ, Οὐεστμορελάνδης, Λαγκάστερ, Τσέστερ, Δέρβυ, Νόττιγχαμ καὶ Λίγκολν. Ἔχει δ' ἔκτασιν 15,010 τετραγωνικῶν χιλιαμ. καὶ κατοίκ. 1,800,000. Διαιρουμένη δ' ἡ κομητεία Γόρκη εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, ἔχει γῆν εὔφορον, ἐξάγουσαν γεννήματα, γεώμηλα, λάχανα, σιναπόσπορον. Τρέφει καλοὺς ἵππους καὶ ἄλλα κτήνη, χοίρους, μελίσσας, ἄριστον τυρὸν κλπ. Ὀρυκτὰ ἐξάγει γαιάνθρακας, σίδηρον, μόλυβδον, μάρμαρα, ἀλάβαστρον, σχιστόλιθον καὶ ἄσβεστον. Τὰ προϊόντα δὲ τῆς γεωργίας, ἡνωμένα μετὰ τῶν τῆς βιομηχανίας, δίδουσιν εἰς τὴν χώραν θαυμασίαν ἐμπορικὴν κίνησιν, γινομένην μετὰ τῆς ταχύτητος ἐκείνης, ἣν οἱ Ἄγγλοι γινώσκουσιν ὅταν πρόκηται περὶ συμφέροντος.

ΓΟΝΚΗ (Νέα—). Ἴδε ΝΕΑ ΓΟΡΚΗ.

ΓΟΡΚΗΣ (Ριχάρδος, δοὺξ τῆς York), ἄγγλος πρίγκηψ, γεννηθεὶς τῷ 1416 καὶ ἀποθανὼν νῷ 1460. Ἦν υἱὸς Ριχάρδου τῆς Κανταβριγίας, τοῦ ἀποκεφαλισθέντος ἕνεκα συνωμοσίας ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἑρρίκου τοῦ Ε'. Τὸν τίτλον δουκὸς ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Ἐδουάρδου, τοῦ φονευθέντος ἐν Ἀζιγκούρτ (1415) διὰ τὰς ἐπὶ τὸν θρόνον ἀξιώσεις. Ὁ Ριχάρδος, γενόμενος κηδεμὼν τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου τοῦ ΣΤ' καὶ κατόπιν διοικητὴς Ἰρλανδίας, εἰργάσθη ἐν πρώτοις πρὸς αὔξησιν τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ καὶ τῷ 1450, καταλιπὼν τὴν Ἰρλανδίαν, ἡνώθη μετὰ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ὀπαδῶν αὐτοῦ, ἐκίνησε πρὸς τὸ Λονδῖνον, καὶ περισυλλεγεὶς ἐν τῇ κομητείᾳ Κέντ, ὑπεχρέωσεν Ἑρρῖκον τὸν ΣΤ' νὰ ὑποσχεθῇ τὴν σύγκλητιν κοινοβουλίου, δι' οὗ ἤλπιζε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον, καὶ ἀποσυρθεὶς μετὰ τοῦτο εἰς τὸ φρούριον τῆς Φοθεριγγίας, ἐγένετο τότε διαβόητος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς Μαρίας Στούαρτ. Καὶ συνῆλθεν μὲν τὸ κοινοβούλιον, πλὴν δὲν ἀνηγόρευσεν αὐτὸν διάδοχον τοῦ Ἑρρίκου, ἐκηρύχθη δὲ προστάτης τοῦ κράτους, παραστήσας ἐνώπιον τοῦ κοινοβουλίου τὴν ἀνικανότητα τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ἡ βασίλισσα Μαργαρίτα ἀφῄρεσεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, διακηρύξασα ὅτι ὁ σύζυγος αὐτῆς ἦν εἰς θέσιν νὰ τηρήσῃ τὰ ἡνία τοῦ κράτους. Ὁ Ριχάρδος τότε διὰ τῶν ὅπλων ὑπεχρέωσε τὸν Ἑρρῖκον ν' ἀποκλείσῃ μετὰ θάνατον τὴν οἰκογένειαν ἀπὸ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, κηρύξῃ δ' αὐτὸν διάδοχον. Ἀλλ' ἡ βασίλισσα, παρασκευάσασα μέγαν στρατόν, ἐκίνησε κατὰ τοῦ δουκός, ὅστις ἡττηθεὶς ἐφονεύθη ἐν τῇ παρὰ τὴν Βακεφιέλδην μάχῃ (1460). Ὁ υἱὸς τοῦ Ριχάρδου μετὰ δύο μῆνας ἀνεκηρύ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

χθη βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου, ὀνομασθεὶς Ἐδουάρδος ὁ Δ'.

ΥΟΡΚΗΣ (Φρειδερῖκος δοὺξ τῆς York), Ἄγγλος ἀρχιστράτηγος καὶ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βκσιλέως Γεωργίου τοῦ Γ', γεννηθεὶς ἐν Οὐίνδσορ τῷ 1763 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1827. Τὸ πρῶτον ἐγένετο ἐπίσκοπος Οὐναβρούκης, ἀλλ' ἀφεὶς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, ἦλθεν εἰς Βερολῖνον, ἵνα σπουδάσῃ τὴν στρατιωτικήν. Ἀπλητος δὲ μαθήσεως, διεκρίνετο ἐπὶ ταῖς φιλοσοφικαῖς γνώσεσιν ἔχων σχέσεις μετὰ τῶν σοφωτάτων ἀνδρῶν. Τῷ 1791, φυγόντος Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' εἰς Βαρέννας, ἐν Γαλλίᾳ ἐσχηματίσθη σπουδαία μερὶς πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν Βουρβώνων διὰ νέας ξένης δυναστείας καὶ ἡ πλάστιγξ ἔκλινεν ὑπὲρ τοῦ δουκὸς τῆς Ὑόρκης· ἀλλ' αἱ ἐπακολουθήσασαι ταραχαὶ ἐματαίωσαν τὸ σχέδιον τοῦτο. Τῷ 1799 διηύθυνε τὸν ἀγγλορρωσικὸν στρατὸν ἐν Ὁλλανδίᾳ πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Γάλλων. Ἐπιστρέψας δ' εἰς Ἀγγλίαν, διωρίσθη μέλος τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων.

ΥΟΡΚΗΣ (Κάρολος Yorke), ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1722 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1779. Ἦν υἱὸς τοῦ λόρδου Ἀρδουῖκ καὶ νέος ἔτι ἀνεδείχθη ἐν τοῖς λογίοις, ἐκδοὺς «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν περὶ προτίμου νόμων δι' ἐγκλήματα ἐσχάτης προδοσίας» καὶ τῷ 1747 ἐκλεγεὶς μέλος τοῦ Κοινοβουλίου. Ὁ Κάρολος Ὑόρκης ἔλαβε σπουδαῖον μέρος πρὸς σύνταξιν τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐπιστολῶν, τῶν ἐκδοθεισῶν (1745) ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φιλίππου τότε κόμητος Ἀρδουίκης, κατόπιν δὲ μέλους τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων τῷ τίτλῳ βαρώνου Μόρδεν.

ΥΟΥΓΑΛ ἢ ΓΙΟΥΓΑΛ (Youghal), πόλις τῆς Ἰρλανδίας παράλιος καὶ ἐμπορικὴ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βλακγουῶταρ (λευκοῦ ὕδατος). Κάτοικοι, 9.600.

ΥΟΥΓΓ ἢ ΓΙΟΥΓΓ (Γοδοφρέδος Young), γάλλος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1827. Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, εἰργάσθη ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων» καὶ ἔπειτα ἐγένετο συντάκτης ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν συζητήσεων».

ΥΟΥΓΓ ἢ ΓΙΟΥΓΓ (Πέτρος Young), σκῶτος ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1544 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1628. Σπουδάσας ἐν Γενεύῃ καὶ Λαυσάνῃ, ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Θεοδώρου Βίζα καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν, διωρίσθη μετὰ τοῦ Βουχανὼν παιδαγωγὸς τοῦ βασιλικοῦ πρίγκηπος καὶ ἔπειτα βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἰακώβου τοῦ Α', διορίσαντος αὐτὸν βραδύτερον πρεσβευτὴν ἐν Δανιμαρκίᾳ. Ἔγραψε: «Βιογραφίαν τῆς Μαρίας Στούαρτ», ἀναιρῶν προσβολάς, γραφείσας κατ' αὐτῆς ὑπὸ Δαβὶδ Χυτραίου.

ΥΟΥΓΓ ἢ ΓΙΟΥΓΓ (Πατρίκιος Young), ἄγγλος συγγραφεύς, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Σηστῶνι τῷ 1584 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1652. Ἐξέδωκε σημειώσεις εἰς τὸ 5ον βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν τῆς Γραφῆς κλπ.

ΥΟΥΓΓ ἢ ΓΙΟΥΓΓ (Ἐδουάρδος Young), ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Οὐφάμῃ τῷ 1681 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βελλουώνῃ τῷ 1765. Ἦν κληρικὸς καὶ κατατάσσεται μετὰ τῶν κλασικῶν ποιητῶν τῆς Ἀγγλίας. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Λονδίνῳ (1792 καὶ 1803 εἰς τόμους 3).

ΥΟΥΓΓ ἢ ΓΙΟΥΓΓ (Ἄρθοῦρος Young), διάσημος ἀγρονόμος Ἄγγλος, γεννηθεὶς τῷ 1741 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1820. Ἀφῆκε μέγαν ἀριθμὸν συγγραμμάτων περὶ γεωργίας, ἀγρονομίας, κτηνοτροφίας κλπ. ὧν τὰ πλεῖστα μετεφράσθησαν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας.

ΥΟΥΓΓ ἢ ΓΙΟΥΓΓ (Οὐίλλιαμ Young), ἄγγλος πολλιτικός, ἀποθανὼν τῷ 1815. Μέλος τοῦ Κοινοβουλίου ἐκλεγεὶς τῷ 1784, ἐξηκολούθησε συνεχῶς συνεδριάζων μέχρι τοῦ 1807, ὅτε διωρίσθη διοικητὴς Ταβακοῦς. Ἔγραψε: «Περιήγησιν εἰς Ἰταλίαν»,— «Τὸ Πνεῦμα τῶν Ἀθηνῶν», ἤτοι πολιτικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἐξέτασιν τῆς ἱστορίας τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν (1786). Ἐξεδόθη τὸ δεύτερον μετὰ συμπληρωματικῶν παρατηρήσεων ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν πολιτικὴ καὶ φιλοσοφική» (1786) κλπ.

ΥΟΥΓΓ ἢ ΓΙΟΥΓΓ (Θωμᾶς Young), ἄγγλος ἰατρός, φυσιολόγος, ἀστρονόμος, ἀσιανολόγος, μουσικὸς κλπ. γεννηθεὶς ἐν Σωμερσέτῃ τῷ 1773 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1829. Ἐξέδωκεν: «Ἀρχὰς φυσικῆς φιλοσοφίας» (Λονδῖνον, 1807, τόμ. 2),— «Σύστημα πρακτικῆς νοσολογίας» (Αὐτόθι, 1813),— «Περὶ Ἱερογλύφων» (1823) καὶ «Θεωρίαν τῆς μηχανικῆς» κλπ.

ΥΟΥΓΓ ἢ ΓΙΟΥΓΓ (Κάρολος Young), ἄγγλος δραματικός, γεννηθεὶς τῷ 1777 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βραϊτῶνι τῷ 1856.

ΥΟΥΓΓ-ΤΣΙΓΓ ἢ ΓΙΟΥΓΓ-ΤΣΙΓΓ,

πίνης αὐτοκράτωρ, γεννηθεὶς τῷ 1677 π. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 1735. Διεδέχθη τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τῷ 1723.

ΥΟΥΣΟΥΠΩΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΠΩΦ (Γρηγόριος Youssoupoff), ρῶσος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1676 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1730. Κατήγετο ἐξ ἡγεμονικῆς οἰκογενείας τῶν παρὰ τὸν Βόλγαν οἰκουσῶν φυλῶν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἠσπάσθη τὸν χριστιανισμὸν τῷ 1681. Ὁ Γιουσούπωφ Γρηγόριος, ταχθεὶς τῷ στρατιωτικῷ, προήχθη ταχέως εἰς ἀρχιστράτηγον, βοηθήσας τὸν Μέγαν Πέτρον πρὸς ναυπηγίαν ναυτικοῦ, ὡς καὶ ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς καὶ ἀστικαῖς μεταρρυθμίσεσι. Διεκρίθη δὲ διὰ τὸ ἀτρόμητον αὐτοῦ ἐν τῇ κατακτήσει τῆς Ἀζὼφ καὶ ἐν ταῖς μάχαις τῆς Νάρβας καὶ Πουλτάβας κατὰ τῶν Σουηδῶν (Καρόλου τοῦ ΙΒ'), ὡς καὶ ἐν ταῖς ἐκστρατείαις κατὰ τῆς Βουχάρας καὶ Περσίας.

ΥΟΥΣΟΥΠΩΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΠΩΦ (πρίγκηψ Βόρις Youssupoff), ρῶσος πολιτικός, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1695 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1759. Ἐγένετο διοικητὴς Μόσχας, πρόεδρος τοῦ ἐν Πετρουπόλει ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου, πρῶτος διευθυντὴς τῆς διώρυγος τῆς Λαδόγας, πρόεδρος τῆς Γερουσίας κλπ. Ἐφαίνετο δ' ἀνὴρ φιλελεύθερος.

ΥΟΥΣΟΥΠΩΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΠΩΦ (πρίγκηψ Νικόλαος Youssoupoff), ρῶσος πολιτικός, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1750 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1831. Ἀπὸ τοῦ 1780 ἐξεπλήρωσε διπλωματικὰ καθήκοντα ἐν Τουρίνῳ, Νεαπόλει, Βενετίᾳ καὶ Ρώμῃ, ὁπόθεν ἔλαβεν ἀντίγραφα τῶν ἀρίστων ἔργων τοῦ Ραφαήλ, προωρισμένα διὰ τὸ ἐν Ρωσίᾳ μουσεῖον τοῦ Ἐρημητηρίου. Ἐποιήσατο δὲ προσέτι ἐν Ἰταλίᾳ καὶ πολυτίμους συλλογὰς διαφόρων τεχνικῶν ἀντικειμένων. Ἐπιστρέψας δ' εἰς Πετρούπολιν (1790), διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ θεάτρου κλπ. καὶ τῷ 1814 διορισθεὶς διοικητὴς τοῦ Κρεμλίνου, ἀνήγειρε τοῦτο ὡς καὶ τὸ μουσεῖον τῶν ὅπλων, καταστραφέντα ἐπὶ τῆς ἐν Μόσχᾳ πυρκαϊᾶς (1813). Μετὰ δὲ τοῦτο διωρίσθη εἰσηγητὴς τῶν πρέσβεων καὶ τέλος μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ Κράτους. Ἦν δὲ φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ πρίγκηψ Βόρις, γεννηθεὶς τῷ 1794, ἐτελεύτησε τῷ 1849. Ἐγένετο αὐτοκρατορικὸς θαλαμηπόλος, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῇ στέψει τοῦ Νικολάου, αὐλάρχης καὶ διευθυντὴς τῆς ἐν Πετρουπόλει βιομηχανικῆς ἐκθέσεως τοῦ 1749.

ΥΟΥΣΟΥΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΦ (Ἀββ-ἐλ-Ραχμάν), τελευταῖος ἐμίρης τῆς Ἱσπανίας, φονευθεὶς ἐν τῇ μάχῃ τῷ 729 μ. Χ. Ἀνῆκε τῇ ἀραβικῇ φυλῇ τῶν Κοραϊχιτῶν. Ἦν υἱὸς διοικητοῦ τῆς Ἀφρικῆς, ἀνεδείχθη διὰ τῆς καταγωγῆς καὶ τῶν διοικητικῶν καὶ στρατηγικῶν πλεονεκτημάτων ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ναρβώνος καὶ ἐν τῷ κατὰ τοῦ Καρόλου Μαρτέλουπολέμῳ καὶ ἐξελέγη ὑπὸ τῶν ἐν Κορδούῃ συνελθόντων ἐγκρίτων μουσουλμάνων (746) νὰ κυβερνήσῃ ἐν ὀνόματι τοῦ χαλίφου τὴν Ἱσπανίαν, σπαρασσομένην ὑπὸ τῆς διγονοίας. Ὁ νέος ἐμίρης πρὸς παῦσιν τῆς ἀναρχίας ἀντικατέστησε τοὺς πρώτους διοικητάς, ἐτιμώρησε τὰς καταχρήσεις τῶν ὑπαλλήλων καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ κυβέρνησιν δικαίαν καὶ ἰσχυράν, διαιρέσας τὸ ἐν Ἱσπανίᾳ μουσουλμανικὸν βασίλειον εἰς 5 ἐπαρχίας, τὴν τῆς Ἀνδαλουσίας, Μερίδας, Σαραγόσης, Τολέδου καὶ Ναρβώνος. Τὰ αὐστηρὰ μέτρα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ δικαιοσύνης ἤγειραν δυσαρεσκείας παρά τισι τῶν ἰσχυρῶν, παρασκευασάντων μὲν σπουδαίαν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἐν τέλει ἡττηθέντων καὶ ὑποταγέντων. Μόλις δὲ λήξαντος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀπροσδόκητα συμβάντα διετάραξαν τὴν ἡσυχίαν τοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ ἐμίρου. Φονευθέντος τοῦ χαλίφου Μερβὰν τοῦ Β', εἷς καὶ μόνος τῶν πριγκήπων Ὀμμιαδῶν διέφυγε τὸν τῆς γενικῆς σφαγῆς ὄλεθρον, ὁ Ἀββ-ἐλ-Ραχμὰν καὶ οὗτος φυγὼν εἰς Ἀφρικήν. Οἱ ἐν Κορδούῃ συνεδρεύοντες ὑγδοήκοντα ἀρχηγοὶ τῶν μουσουλμάνων, ἐπωφεληθέντες ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ ἐμίρου, εὑρισκομένου τότε εἰς τὴν βόρειον Ἱσπανίαν, προσεκάλεσαν τὸν Ἀββ-ἐλ-Ραχμὰν νὰ δεχθῇ τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας ὡς νόμιμος γόνος τοῦ χαλίφου. Διαβὰς δ' οὗτος εἰς Ἱσπανίαν, ἐκηρύχθη βασιλεὺς τῆς μεσημβρινῆς Ἱσπανίας, ἄνευ ἀντιστάσεως. Ὁ ἐμίρης, λαβὼν γνῶσιν τῶν γινομένων, ἔσπευσε μετὰ στρατοῦ κατὰ τοῦ χαλίφου, ἀλλ' ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ.

ΥΟΥΣΟΥΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΦ ὁ Α' (Βὲν-Ταχτὶν Ἀβοὺ-Γιακούπ), βασιλεὺς τοῦ Μαρόκου, διὰ τῆς στρατηγικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος καὶ ἄλλων προτερημάτων κηρυχθεὶς βασιλεὺς τῷ 1070 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 1106. Οὗτός ἐστιν ἱδρυτὴς τῆς πόλεως Μαρόκου, ἣν

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἐξελέξατο πρωτεύουσαν ἑαυτῷ. Ἐξέτεινε δὲ καὶ τὸ κράτος διὰ τῆς προσκτήσεως νέων χωρῶν.

ΓΟΥΣΟΥΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΦ ὁ Β' (Ἀβοὺ-Γιακούπ), βασιλεὺς καὶ χαλίφης Μαρόκου, γεννηθεὶς τῷ 1135 μ. Χ. καὶ 1184. Ἀναβὰς τὸν θρόνον (1163), διεδέχθη τὴν ἀνδρείαν ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν σκληρότητα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

ΓΟΥΣΟΥΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΦ ὁ Γ' (Ἀλ-Μουντασὲρ), βασιλεὺς τοῦ Μαρόκου, τρισέγγονος τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1203 μ. Χ. διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ Μεχμὲτ-ἐλ-Νάσρ τῷ 1213 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1224.

ΓΟΥΣΟΥΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΦ ὁ Δ' (Ἀλ-Νασὲρ Λεστὼν-Ἀλλάχ), βασιλεὺς Μαρόκου, τῆς δυναστείας τῶν Μηρινιδῶν, γεννηθεὶς τῷ 1239 μ. Χ. διαδεχθεὶς τὸν θανόντα αὐτοῦ πατέρα Γιακοὺπ (1286) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1307. Οὗτος, γενόμενος βασιλεὺς τῆς Μαυριτανίας, διέβη εἰς Ἀλγερίαν τῆς Ἱσπανίας, ἔνθα ἀνεγνωρίσθη ἡ κυριαρχία αὐτοῦ. Ἀπέλυσε τοὺς αἰχμαλώτους, ἐπεχείρησε πολλὰς μεταρρυθμίσεις, ἠλάττωσε τοὺς φόρους καὶ συνετέλεσε πρὸς ἡσυχίαν τῆς Ἱσπανίας, συνθηκολογήσας μετὰ Μωχαμὲτ τοῦ Β', βασιλέως τῆς Γρενάδας καὶ γαμβροῦ τοῦ Β', βασιλέως τῆς Καστίλλης. Ἐπιστρέψας δ' εἰς Μαρόκον, κατέβαλε πολλὰς ἐπαναστάσεις. Ἐπὶ τέλους δὲ περιεπλάκη εἰς ἀτελευτήτους πολέμους μετὰ τῶν βασιλέων τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Γρενάδας, ὧν τὰς δεινὰς συνεπείας ἐδοκίμασε, τέλος δὲ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν εὐνούχων ἐν τοῖς ἀνακτόροις.

ΓΟΥΣΟΥΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΦ ὁ Α' (Ἀβοὺλ-Χετζάτζ), βασιλεὺς τῆς Γρενάδας, ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Νασηριδῶν, γεννηθεὶς τῷ 1318 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 1354. Διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ Μεχμέτ, δολοφονηθέντα ἐν Γιβραλτάρῃ (1333). Ἦν νέος εἰρηνικοῦ χαρακτῆρος, συνομολογήσας τετραετῆ ἐκεχειρίαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης· ἐνησχολήθη πρὸς διακανόνισιν τῶν νόμων καὶ προγενεστέρων διαταγμάτων, περιώρισε τὰς παρανομίας τῶν δικαστῶν δι' ἁπλοποιήσεως τῶν νόμων κλπ. Συμμαχῶν δ' ἔπειτα τῷ βασιλεῖ τοῦ Μαρόκου, ἦλθεν ἐπὶ πολιορκίᾳ τῆς Τορίφας (1340)· ἀλλ' ἡττηθείσης τῆς συμμαχίας ταύτης ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Καστίλλης καὶ Πορτογαλίας ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς Ἀλγεσίραν. Τὸ ἐπιὸν ἔτος οἱ δύο μουσουλμάνοι βασιλεῖς ἀνέλαβον νέον κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, ἀλλ' ἕνεκα στάσεως ἐν Μαρόκῳ οὐδεμία ἦλθεν ἐπικουρία τῷ Γιουσοὺφ, διὸ ἀπώλεσε πόλεις τινὰς καὶ μάλιστα τὴν Ἀλγεσίραν (1344), ἀναγκασθεὶς νὰ συνομολογήσῃ μετὰ τοῦ Ἀλφόνσου, βασιλέως τῆς Καστίλλης, εἰκοσαετῆ ἐκεχειρίαν. Ἔκτοτε ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν κλπ. Ἐδολοφονήθη ὑπό τινος φανατικοῦ ἐντὸς τοῦ μεγάλου τεμένους.

ΓΟΥΣΟΥΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΦ ὁ Β' (Ἀβοὺ-Ἀβδουλλάχ), βασιλεὺς τῆς Γρενάδας ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Νασηριδῶν, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ Μωάμεθ τὸν Ε' (1391) καὶ γενόμενος, ὡς ἐκεῖνος, φίλος τῆς εἰρήνης. Συνθηκολογήσας Ἐρρίκῳ τῷ Γ', βασιλεῖ τῆς Καστίλλης, ἐδείχθη εὔνους τοῖς χριστιανοῖς καὶ μικροῦ δεῖν ἀνετρέπετο ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καταγγείλαντος τὸν πατέρα ὡς μὴ πιστὸν μουσουλμάνον. Διό, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὸν θρόνον, ἠναγκάσθη νὰ διαλύσῃ τὴν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης συνθήκην. Ὁ στρατὸς αὐτοῦ εἰσβαλὼν τότε ἐλεηλάτησε τὰς χώρας τῆς Καστίλλης καὶ ἐνίκησε τὸν Μαρτῖνον Βαρβοῦδαν, ἡγεμόνα τῆς Ἀλκαντάρας, ἀνοήτως κηρύξαντα πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γρενάδας (1395). Ὁ Γιουσοὺφ ἀπέθανε τῷ 1396, βασιλεύσας πέντε ἔτη.

ΓΟΥΣΟΥΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΦ ὁ Γ' (Ἀβοὺλ-Χετζάτζ), βασιλεὺς τῆς Γρενάδας, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ἀποθανὼν τῷ 1423. Στερηθεὶς τῆς βασιλείας ὑπὸ τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μωάμεθ τοῦ ΣΤ', ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ θανόντος αἴφνης τοῦ Μωάμεθ, ἀνῆλθε τὸν θρόνον ὁ Γιουσοὺφ (1408) καὶ ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη ἀποποιηθεὶς ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Καστίλλης, ἔλαβε μὲν τὰ ὅπλα, ἀπώλεσε δ' ἡττηθεὶς τὴν Ἀνταυέραν καὶ ἄλλας πόλεις, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐν Γιβραλτάρῃ, ἀλλὰ λαβὼν ἐπικουρίαν (1411) ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Φεζάν, ἐγίνετο κύριος τῆς πόλεως ταύτης, ζήσας τοῦ λοιποῦ εἰρηνικῶς μετὰ τῶν γειτόνων. Οὗτος ἠγαπᾶτο ὑπὸ τῶν ὑπηκόων, ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας καὶ ἀποθανὼν ἀφῆκε διάδοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μωάμεθ τὸν Ζ'.

ΗΜΟΥΣΕΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΥΟΥΣΟΥΦ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΦ (Ἀβου-Ἀμρουβὲν-Ἀβδ-Ἀλμπέρ), ἄραψ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κορδούῃ τῷ 976 μ. Χ., καὶ ἀποθανὼν τῷ 1070. Τὸ πλεῖστον ἔζησεν ἐν Λισαβῶνι, Σαντάρεμ καὶ Ξατίβᾳ, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν. Ἔγραψεν «Ἱστορίαν τῶν κατὰ τῶν χριστιανῶν πολέμων» κλπ.

ΥΟΥΣΟΥΦ-ΜΠΑΛΚΙΝ ἢ ΓΙΟΥΣΟΥΦ-ΜΠΑΛΚΙΝ (Ἀβουλ-Φεττάχ), ἱδρυτὴς τῆς ἐν Ἀφρικῇ δυναστείας τῶν Ζειρίδων, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ Ζειρὶ τῷ 971 μ. Χ. Ἐπέκτεινε τὸ κράτος αὐτοῦ διὰ νέων κατακτήσεων καὶ ἀπέθανε τῷ 984.

ΥΠΑΙΠΑ (τά), πόλις ἀρχαία τῆς Λυδίας, κειμένη ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν ὑπωρειῶν τοῦ Τμώλου, τῶν κατερχομένων πρὸς τὸ Καΰστριον πεδίον. Αὕτη ἦν γνωστὴ διὰ τὴν ἔκτακτον καλλονὴν τῶν γυναικῶν καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα ἐν ταῖς ὀρχήσεσι, διὰ τὴν λατρείαν τῆς περσικῆς Ἀρτέμιδος ἢ Ἀστάρτης καὶ διὰ τὰς γοητείας τῶν κατοίκων, καθ' ἃς αἱ ἐπικλήσεις ἐγίνοντο εἰς γλῶσσαν βάρβαρον καὶ ἀκατάληπτον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἤκμασε δὲ αὕτη ἐπὶ Ρωμαίων καὶ Βυζαντινῶν. Πλεῖστα λείψανα αὐτῆς ἀρχαῖα καὶ χριστιανικῆς ἐποχῆς σώζονται ἐν τῷ σημερινῷ χωρίῳ, κειμένῳ πλησίον καὶ ΒΔ τοῦ Ὀδεμισίου, καλουμένῳ δὲ ὑπὸ μὲν τῶν Τούρκων Γαπού, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων Ὑπιπα (Charles Tenier σελ. 248).

ΥΠΑΝΑ, πόλισμα τῆς Τριφυλίας, κείμενον πρὸς ἄρκτον τῆς Τριφυλιακῆς Πύλου καὶ παρ' αὐτὴν ἄλλο πόλισμα Τυπανέαι καλούμενον. Συνεχωνεύθη βραδύτερον εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς πόλεως Ἤλιδος. Τὸ χωρίον Ἀλβένα πιθανῶς κατέχει τὴν θέσιν αὐτοῦ.

ΥΠΑΡΝΑ, πόλις ἀρχαία τῆς Λυκίας, ἔχουσα φρούριον ὀχυρόν, ἁλωθεῖσα δὲ καὶ καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

ΥΠΑΤΗ, κωμόπολις τῆς Φθιώτιδος καὶ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Ὑπάτης, ἀπέχουσα τῆς Λαμίας πρὸς Δ ὥρας 4. Κεῖται 1 ὥρα πρὸς νότον τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σπερχειοῦ, ἐπὶ κορυφῆς μακρᾶς καὶ πετρώδους κατωφερείας τῶν βορείων προπόδων τῆς Οἴτης, καὶ ἐν μέρει ἐφ' ἑτέρας κορυφῆς, περατουμένης εἰς τραχεῖαν, μεμονομένην καὶ ὀξυκατάληκτον ἄκραν. Ἑκατέρωθεν τῶν ὑψωμάτων, ἐφ' ὧν εἶναι ᾠκοδομημένη ἡ Ὑπάτη, ῥέουσι δύο ῥύακες ἐντὸς φαράγγων, ὧν ὁ πρὸς ἀνατολὰς σκιάζεται ὑπὸ πλατάνων καὶ ἀρδεύει πολλοὺς κήπους τοῦ περὶ τὸ προαστείου, ὅπερ κεῖται κάτωθι τῶν ὑψωμάτων, ἀμφότεροι δὲ ἀένναοι ὄντες, στρέφουσι πολλοὺς ὑδρομύλους καὶ ἀρδεύουσι τὰς φυτείας τῆς ὑποκειμένης εὐφορωτάτης πεδιάδος. Ἡ ὑψηλὴ τοποθεσία, οἱ τερπνοὶ κῆποι καὶ τὰ ἄφθονα ὕδατα καθιστῶσι τὴν Ὑπάτην χαριεστάτην. Οὐ μακρὰν αὐτῆς πρὸς δυσμὰς κεῖνται τὰ περιώνυμα ἰαματικὰ θερμὰ ὕδατα τῆς Ὑπάτης, εἰς ἃ προστρέχουσι πολλοὶ πανταχόθεν. Οἰκεῖται ὑπὸ 1,660 κατοίκων καὶ παράγει δημητριακοὺς καρπούς, ὄσπρια, οἶνον, σήσαμον, καπνὸν καὶ βάμβακα. Ὁ δῆμος Ὑπάτης σύγκειται ἐκ 18 χωρίων μετὰ πληθυσμοῦ ἐν ὅλῳ 6,393, ὧν ἐπισημότερα εἶνε Μεξιάταις, Νεσχύρι, Σμόκοβον, Συκᾶ, Πέρα ἢ Δῶθι Χαμόργιαννη, Βασιλικά, Καστανιᾶ, Λάλα κτλ.

Ἡ ἀρχαία Ὑπάτη ἢ τὰ Ὑπατα ἔκειτο ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως, οὖσα πρωτεύουσα τῆς χώρας τῶν Αἰνιάνων, ἐκτεινομένης μεταξὺ τῆς Ὄθρυος καὶ Οἴτης. Περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς οὐδὲν γνωρίζομεν ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Κατὰ πρῶτον βλέπομεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν αἰτωλικὴν ἐξουσίαν, ὅτε οἱ Αἰτωλοὶ τῷ 278 κατέσχον πάντας τοὺς περὶ τὸν Σπερχειὸν τόπους. Ἐγένετο δὲ ἅπαξ καὶ ἕδρα τοῦ Αἰτωλικοῦ συνεδρίου, μέχρις ὅτου πολιορκηθεῖσα ἐκλω ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 192 π. Χ., οἵτινες ἐξώρισαν 80 ἐκ τῶν πρωτίστων Ὑπαταίων. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐξέδωκεν ὁ Ἀπουλήϊος τὸ περὶ τοῦ χρυσοῦ ὄνου ἀλληγορικὸν αὐτοῦ μυθιστόρημα, ἐκ τοῦ ὁποίου καταφαίνεται ὅτι οἱ Ὑπαταῖοι ἤσκουν τὰς θετταλικὰς μαγικὰς τέχνας, δι' ὧν ἐνόμιζον ὅτι κατεβίβαζον ἐξ οὐρανοῦ τοὺς ἀστέρας καὶ τὴν σελήνην. Ὁ Ἡλιόδωρος ἀναφέρει τὴν Ὑπάτην ἐν τοῖς Αἰθιοπικοῖς, λέγων ὅτι αὕτη ἔκειτο εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Οἴτης. Κατὰ τὸν μεσαίωνα, μετωνομασθεῖσα Νέαι Πάτραι καὶ ἔχουσα ἀρχιερέα Νέων Πατρῶν, ὑπέκειτο τῷ δεσπότῃ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα ἁλοῦσα ὑπὸ τῶν Καταλάνων, ἀπετέλεσε μέρος τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατακτήσεως, ὑφ' ὧν ὠνομάσθη Πατρατζίκ (Μικραὶ Πάτραι).

ΥΠΑΤΙΑ, θυγάτηρ τοῦ μαθηματικοῦ Θέωνος, γεννηθεῖσα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ περὶ τὸ

Δημοσιεύσεις Φλώρινας

80—5 μ. Χ. Τὸ πρῶτον διδαχθεῖσα τὰ μαθηματικὰ παρὰ τῷ πατρὶ αὐτῆς, καθηγητῇ ὄντι ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος, μετέβη ἔπειτα εἰς Ἀθήνας, ἔνθα τοσούτῳ διεκρίθη διὰ τὴν σπουδὴν τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ὥστε, ἐπανελθοῦσα εἰς Ἀλεξάνδρειαν, προέστη τῶν ἐκεῖ δημοσίων σχολῶν, ἐν αἷς ἐδίδασκε τὰ μαθηματικὰ τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ Διοφάντου καὶ ἅμα τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀμμωνίου καὶ Πλωτίνου. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆς ἐν τῇ τάξει τῶν σπουδαίων καὶ εὐπαιδεύτων ἀνδρῶν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἰδίως ἡ φιλία αὐτῆς πρὸς τὸν ἔπαρχον Ὀρέστην, ἐξήγειραν κατ' αὐτῆς τὴν δεισιδαίμονα ὀργὴν τοῦ φανατικοῦ ὄχλου, χαρακτηρίσαντος αὐτὴν ὡς πολεμίαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ὅθεν στῖφος θρησκομανῶν, ἀρχηγὸν ἔχον ὑπηρέτην τινὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, τὸν ἄλλοτε ναὸν τοῦ Καίσαρος, Πέτρον καλούμενον, ἐπετέθη κατὰ τῆς Ὑπατίας, ὁδευούσης ἐφ' ἁμάξης κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 415 μ. Χ. καὶ κατέσυραν αὐτὴν μέχρι τοῦ ναοῦ· ἐκεῖ δ' ἀπογυμνώσαντες αὐτήν, ἐπανήγαγον πάλιν σύραντες ἀνὰ τὰς ὁδούς, λίθοις καὶ ὀστράκοις τύπτοντες, μέχρις οὗ ἀπέθανε μὲν αὐτή, τὸ δὲ σῶμα της ἐρρίφθη κατεσπαραγμένον ἤδη εἰς τὰς φλόγας. Εἰς τὴν ἀσεβῆ ταύτην πρᾶξιν κατὰ πόσον συνετέλεσεν ὁ Ἐπίσκοπος Κύριλλος ἀγνοεῖται διότι πολλοί εἰσιν οἱ ἐνοχοποιοῦντες τοῦτον πρὸ πάντων ὡς ἐξερεθίσαντα τὸν εὐερέθιστον λαὸν τῆς Ἀλεξανδρείας. Καὶ τὴν γνώμην ταύτην ὑποστηρίζει ὁ Gibbon πρὸ πάντων. Ἀλλὰ πολλῷ πλείονες ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι, ἐν οἷς σημειοῦμεν τὸν Φώτιον, Cave, Dupin καὶ ἰδίᾳ ὁ Jules Simon, θεωροῦσι τοῦτο ὡς συκοφαντίαν τοῦ Νεστοριανοῦ Δαμασκίου, διότι ὁ Κύριλλος, προεδρεύσας τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ' οἰκουμενικῆς συνόδου, κατεδίκασε τὸν Νεστόριον. (Ἴδε καὶ ΣΥΝΕΣΙΟΣ).

ΥΠΑΤΙΟΣ, ἀδελφὸς τῆς Εὐσεβείας, συζύγου τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου τοῦ Β'. Ἦν ὕπατος τῷ 359 μ. Χ. μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Εὐσεβίου, ἀλλ' ἀμφότεροι βασανισθέντες, ὑπεβλήθησαν εἰς πρόστιμον καὶ ἐξωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Οὐάλεντος τῷ 374 μ. Χ. ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ ὅτι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν. Ταχέως ὅμως ἀθωωθέντες ἀνεκλήθησαν. Τῷ 379 ὁ Ὑπάτιος ἦν πολίαρχος Ρώμης καὶ τῷ 382 μ. Χ. καὶ 384 πραιτωριανὸς ἔπαρχος τῆς Ἰταλίας. Διετέλει δὲ ἐν ἀλληλογραφίᾳ μετὰ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ λίαν ἐξετιμᾶτο ὑπὸ τοῦ Ἀμμιανοῦ.

ΥΠΑΤΟΔΩΡΟΣ, ἀγαλματοποιὸς ἐν Θήβαις, ἀκμάσας μετὰ τοῦ Πολυκλέους τοῦ Α', Κηφισοδότου τοῦ Α' καὶ Λευχάρους, τῇ 102ᾳ Ὀλυμπιάδι (372 π. Χ.). Μετὰ τοῦ Ἀριστογείτονος εἰργάσθη τοὺς ἀνδριάντας τῶν Ἀργείων ἀρχηγῶν, οἵτινες ἐπολέμησαν μετὰ τοῦ Πολυνείκους ἐναντίον τῶν Θηβῶν. Κατεσκεύασε πρὸς τούτοις καὶ τὸ μέγα ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Ἀλιφήροις τῆς Ἀρκαδίας, ὅπερ ἀναφέρει καὶ ὁ Πολύβιος ὡς ἔργον τοῦ Ἑκατοδώρου καὶ τοῦ Σωστράτου χαρακτηρίζων αὐτὸ ὡς ἓν τῶν μεγαλοπρεπεστάτων καὶ τεχνικωτάτων ἔργων.

ΥΠΑΤΟΣ, ὄρος τῆς Βοιωτίας κατ' ἄρκτον τῆς ἐκ Θηβῶν εἰς Χαλκίδα ὁδοῦ, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὁποίου ἦν ἡ πόλις Γλίσας καὶ ἔρρεεν ὁ ποταμὸς Θερμώδων, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς ἦν ναὸς καὶ ἄγαλμα τοῦ Ὑπάτου Διός. Τὸ ὄρος τοῦτο καλεῖται νῦν Κλεφτόβουνον, ἐπὶ δὲ τῆς θέσεως τοῦ ναοῦ Διὸς Ὑπάτου ἐγείρεται μονή.

ΥΠΑΤΟΣ (=Ὑπέρτατος), ἐπίθετον τοῦ Διὸς ἐν τῇ ποιήσει καὶ ὡς πραγματικὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ. Πρὸ τοῦ Ἐρεχθείου ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχε ναὸς τῷ Ὑπάτῳ Διΐ, εἰς ὃν δὲν ἐπετρέπετο νὰ προσφέρωνται ζῶντα θύματα ἢ νὰ γίνωνται σπονδαί, ἀλλὰ μόνον πόπανα (πλακοῦντες) προσεφέροντο. Καὶ ἐν Σπάρτῃ καὶ ἐν Γλίσαντι τῆς Βοιωτίας ὑπῆρχε ναὸς τῷ Ὑπάτῳ Διΐ.

ΥΠΑΤΟΣ, Ἕλλην ἰατρός, οὗ ἐξ ἀρχῆς τὸ ὄνομα ἦν Γεώργιος Σαγκινάτης. Ἔζη ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Ε' λαβὼν αὐτὸν ἰατρόν, τῷ ἔδωκε τὸν τίτλον κόμητος Λατράνου καὶ τὸ ἀξίωμα ὑπάτου, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα Ὕπατος. Ἀφῆκεν ἑλληνιστὶ μικρὰν ἔμμετρον πραγματείαν «Περὶ τῶν μερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος», δημοσιευθεῖσαν πρῶτον ἐν τοῖς «Ἱεροῖς ποικίλοις» (Varia Sacra) ὑπὸ Λεμοαγχάν. Ἐξεδόθη δὲ καὶ ὑπὸ Στεφάνου Βερνάρδου μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως (Λεύδη, 1744).

ΥΠΕΙΡΟΧΟΣ, ὄνομα δύο μυθολογικῶν προσώπων, τοῦ ἑνὸς υἱοῦ τοῦ Πριάμου, φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, τοῦ δ' ἑτέρου

πατρὸς τοῦ Ἰτυμονέως, κληθέντος ἐκ τούτου Ὑπειροχίδου.

ΥΠΕΡΑΝΘΗΣ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ΑΒΡΟΚΟΜΗΣ, υἱοὶ τοῦ Δαρείου ἐκ τῆς Φραταγόνης, θυγατρὸς τοῦ Ἀρτάνους, φονευθέντες ἐν Θερμοπύλαις κατὰ τὴν περὶ τὸ σῶμα τοῦ Λεωνίδα μάχην.

ΥΠΕΡΑΣΙΟΣ, υἱὸς τοῦ Πέλλου καὶ σύζυγος τῆς Ὑψοῦς, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν Ἀμφίωνα καὶ τὸν Ἀστέριον ἢ τὸν Δευκαλίωνα, τοὺς Ἀργοναύτας.

ΥΠΕΡΒΑΤΑΣ ἢ ΥΠΕΡΒΑΤΟΣ, στρατηγὸς τῆς ἀχαϊκῆς ὁμοσπονδίας τῷ 224 π. Χ. κατὰ τὸν μετὰ τοῦ Κλεομένους πόλεμον. Ἡ ὁριστικὴ ἥττα τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῷ Ἑκατομβαίῳ ἐγένετο ὑπὸ τὴν κατ' ὄνομα μόνον ἀρχηγίαν αὐτοῦ, ἅτε τὴν πραγματικὴν διοίκησιν ἔχοντος τοῦ Ἀράτου. —2ον, στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν τῷ 179 π. Χ., ὃς ἐν συνελεύσει συνηγόρησε παρὰ τὴν ἐναντίαν γνώμην τοῦ Λυκόρτα ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀποδοχῆς τῆς προτάσεως τῶν Ρωμαίων, αἰτησαμένων ἀπὸ τῆς ὁμοσπονδίας τὴν ἀνάκλησιν πάντων τῶν Λακεδαιμονίων ἐξορίστων. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην συνετάχθη τῷ Καλλικράτει, τῷ δὲ 168 π. Χ. μετὰ τοῦ χαμερποῦς ἐκείνου πολιτευτοῦ κατεπολέμησε τὴν πρότασιν τοῦ Λυκόρτα καὶ τῆς μερίδος αὐτοῦ περὶ ἀποστολῆς βοηθείας τοῖς δύο Πτολεμαίοις ἐν τῷ κατὰ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς πολέμῳ αὐτῶν.

ΥΠΕΡΒΙΟΣ, ὁ Κορίνθιος, μυθικὸς καλλιτέχνης, εἰς ὃν ἀποδίδεται μετὰ τοῦ Ἀγρόλα ἢ Εὐρυάλου ἡ ἐφεύρεσις πλινθίνων τειχῶν. Κατ' ἄλλην παράδοσιν οὗτός ἐστιν ὁ εὑρέτης τοῦ ἀγγειοπλαστικοῦ τροχοῦ.

ΥΠΕΡΒΟΛΟΣ, ὁ ἀθηναῖος δημαγωγός, υἱὸς τοῦ Ἀντιφάνους ἢ τοῦ Χρέμου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Χάρωνος. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ κατὰ τὸν τοῦ Ἀνδοκίδου κατὰ Νικοκλέους λόγον εἰργάζετο ὡς δοῦλος ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ, ἔξοχον κατέχοντος τοῦ υἱοῦ πολιτικὴν θέσιν. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐπώλει ἄρτον, οὗτος δὲ κατεσκεύαζε λυχνίας. Ἀναφαίνεται δὲ τὸ πρῶτον τῷ 425 π. Χ. ἑβδόμῳ ἔτει τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ὁ Ἀριστοφάνης πολλαχοῦ ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς Σφηξὶ καὶ ἐν ταῖς Νεφέλαις, ἀναρερομένου μάλιστα τοῦ Ὑπερβόλου ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἔργῳ ὡς Ἀμφικτυονικοῦ Ἱερομνήμονος. Αὐτός τε καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ κατέστησαν ἀντικείμενα τοῦ ἔργου Μαρικᾶς τοῦ Εὐπόλιδος καὶ δράματος τοῦ Ἑρμίππου, ἐπιγραφομένου, καθὰ φαίνεται, Ἀρτοπώλιδες. Ὁ Κρατῖνος ἐν ταῖς Ὥραις κατακρίνει αὐτὸν ὡς ἐνωρὶς ἐμφανισθέντα ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ῥήτορος ἐν τῇ συνελεύσει. Ὁ Εὔπολις ψέγει αὐτὸν ἐπίσης ἐν ταῖς Πόλεσι καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Ὑπερβόλῳ. Ὁ Ἀριστοφάνης ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ ἐν τῇ Εἰρήνῃ (419 π. Χ.), ἀποκαλῶν αὐτὸν πρῶτον κύριον τοῦ βράχου τῆς Πυκνός.

Ὁ Ὑπέρβολος ὑστέρει τοῦ Νικίου, τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ Κλέωνος κατὰ τὴν ἱκανότητα, ἐφ' ᾧ καὶ προύκάλεσε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐξοστρακισμοῦ πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τοὐλάχιστον τῶν ἀνωτέρω· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη ὁ ἐξωστρακισμὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ Ὑπερβόλου. Φαίνεται ὅτι ἐν τέλει ἀπεχώρησεν εἰς τὴν Σάμον, ὅπου τῷ 411 π. Χ. ὀλιγαρχικοί τινες ἐφόνευσαν αὐτόν. Ὁ Θουκυδίδης ἐπιβεβαιοῖ τὰς κρίσεις τοῦ Πλουτάρχου περὶ τοῦ Ὑπερβόλου τούτου ὡς ἀνδρὸς ἀσήμου τὸν χαρακτῆρα, ἐξοστρακισθέντος δὲ οὐχὶ ἐκ φόβου πρὸς τὴν δύναμιν ἢ ὑπόληψιν αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν κακίαν τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἕνεκα τοῦ ὅτι κατῄσχυνε τὴν πόλιν. Κατὰ τὸν Θεόπομπον τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐτέθη ἐν σάκκῳ καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Ἀνδοκίδης καλεῖ αὐτὸν ξένον καὶ βάρβαρον, οἱ δὲ κωμῳδοὶ ἀποφαίνουσιν αὐτὸν Σῦρον, Φρύγα ἢ Λυδόν. Οἱ ἑπόμενοι στίχοι ἐκ τοῦ Ὑπερβόλου τοῦ Πλάτωνος εἶναι ἱκανῶς χαρακτηριστικοί:

Ὁ δ' οὐ γὰρ ἠττίκιζεν, ὦ Μοῦσαι φίλαι,
ἀλλ' ὁπότε μὲν χρείη δ' ἱητώμην λέγειν,
ἔρασκε ἰητώμην, ὁπότε δ' εἰπεῖν δέοι
ὀλίγον, ἔλεγεν ὄλιγον.

ΥΠΕΡΒΟΡΕΙΟΙ. Οὕτως ἐκαλοῦντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι λαοί, οἰκοῦντες τὰς χώρας τῶν Ριφαίων ὀρέων κατὰ τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Ἐπιστεύοντο φίλοι τῶν θεῶν, ἄγνωστοι κακῶν καὶ ζῶντες ὑπὸ τὸν τερπνότατον οὐρανόν. Περὶ τούτων Ἑκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης ἔγραψε φιλοσοφικὸν μυθιστόρημα, οὗ ἀντικείμενόν ἐστιν ἡ ὑποθετικὴ περιγραφὴ τῶν χωρῶν, ἃς ἡ ἑλληνικὴ φαντασία ἐτίθη ὅριον τοῦ κόσμου. Ὡσαύτως περὶ Ὑπερβορείων ποιοῦνται λόγον ὁ Ἡρόδοτος (IV, 13), Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (II, 47), Αἰλιανός, Πλίνιος, κλπ.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ΥΠΕΡΔΕΞΙΟΝ, χωρίον ἀρχαῖον τῆς Λέσβου, ἀναφερόμενον ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. «Ὑπερδέξιαν χωρίον Λέσβου, ἐν ᾧ Ζεὺς Ὑπερδέξιος καὶ Ἀθηνᾶ Ὑπερδεξία».

ΥΠΕΡΕΧΙΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται πρόσωπα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι τὰ ἑξῆς δύο:

1. Ὑ π ε ρ έ χ ι ο ς. Ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος ἀναφέρει ἀξιωματικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀρχηγοῦντα στρατιωτικοῦ σώματος τοῦ Προκοπίου (365 μ. Χ.) κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τοῦ Οὐάλεντος Ἀρινθαῖος κατέπεισε τοὺς στρατιώτας τοῦ Ὑπερεχίου νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν τοῦτον τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν. Πιθανὸν φαίνεται ὅτι οὗτος ἦν ὁ αὐτὸς τῷ Ὑπερεχίῳ, υἱῷ τοῦ Μαξίμου, ὃν ὁ Λιβάνιος ἐξυμνεῖ. Καὶ ἐν τῷ ἀλληλογραφίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἀναφέρεται Ὑπερέχιός τις, ἀναφερόμενος καὶ ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ μετ' ἐπαίνων.

2. Ὑ π ε ρ έ χ ι ο ς, Ἕλλην γραμματικὸς τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ Μαρκιανοῦ (450—457 μ. Χ.), γράψας: 1) Τ έ χ ν η ν γ ρ α μ μ α τ ι κ ή ν, — 2) Π ε ρ ὶ ὀ ν ο μ ά τ ω ν καὶ 3) Π ε ρ ὶ ῥ ή μ α τ ο ς καὶ ὀ ρ θ ο γ ρ α φ ί α ς. Λέων ὁ Α' ἐξώρισεν αὐτόν.

ΥΠΕΡΗΝΩΡ, εἷς τῶν Σπαρτῶν, ἤτοι τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐρύησαν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Κάδμου σπαρέντων ὀδόντων τοῦ δράκοντος. Ἐλατρεύετο δὲ ὡς ἥρως ἐν Θήβαις. Καὶ δύο ἄλλα ὑπάρχουσι μυθικὰ πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, τὸ μὲν υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀλκυόνης, τὸ δὲ υἱὸς τοῦ Τρωὸς Πάνθου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Μενελάου.

ΥΠΕΡΗΣ, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀλκυόνης καὶ βασιλεὺς τῆς Τροιζῆνος, ἀφ' οὗ καὶ ἡ πόλις Ὑπερεία ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς. Ἐπιστεύετο πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ἡ παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Τροιζῆνος νῆσος Καλαυρία (Πόρος) ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα αὐτῆς. Στέφανος ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ Εὐστάθιος καλοῦσιν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Λυκάωνος — 2ον, υἱὸς τοῦ Μέλανος καὶ τῆς Εὐρυκλείας, κατοικῶν παρὰ τὴν πλησίον τῶν Φερρῶν πηγὴν Ὑπερείαν, ἥτις ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα αὐτῆς.

ΥΠΕΡΗΣΙΑ, πόλις ἀρχαιοτάτη τῆς Ἀχαΐας μεταξὺ Πελλήνης καὶ Αἰγῶν, κειμένη ἐπὶ λόφων ὑψηλῶν καὶ δυσβάτων, ἀπέχουσα δὲ τῆς θαλάσσης τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἑπτὰ στάδια. Βραδύτερον αὕτη μετωνομάσθη Αἴγειρα ὑπὸ τῶν Ἰώνων κατοίκων εἰς ἀνάμνησιν συμβεβηκότος τινός, ὅτε ἐσώθησαν ἀπὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Σικυωνίων, ξέσαντες περὶ τὰ κέρατα τῶν αἰγῶν αὐτῶν δᾷδας, ἃς ἀνῆψαν ἐν καιρῷ βαθείας νυκτός. Τὰς δᾷδας ταύτας οἱ Σικυώνιοι ἐκλαβόντες ὡς ἐπικούρους τῶν Ὑπερησιέων, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ πόλις. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει αὐτὸν διὰ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος:

Οἵ θ' Ὑπερησίην τε καὶ αἰπεινὴν Δονόεσσαν.

ΥΠΕΡΙΔΗΣ, Ἀθηναῖος. Ἦν υἱὸς Γλαυκίππου, τὸν δῆμον Κολυττεύς, ἐκ τῶν μάλιστα δραστηρίων ἀρχηγῶν τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος, ἀποθανὼν μάρτυς τῶν φιλελευθέρων αὐτοῦ φρονημάτων. Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Ὑπερίδου ἀγνοεῖται, εἰκάζεται δὲ μόνον ὅτι δὲν ἦτο πολὺ νεώτερος τοῦ Λυκούργου· διότι ἀναφέρει μὲν ὁ Πλούταρχος ὅτι ἐγένετο ἀκροατὴς τοῦ Λυκούργου, ἀλλὰ τοῦτο δὲν φαίνεται ὀρθόν, ἐκτὸς ἐὰν θέλῃ νὰ εἴπῃ ὅτι ἠκροάσατο τοῦ Λυκούργου δημηγοροῦντος, ἐπειδὴ ὁ μέγας ἐκεῖνος οἰκονομολόγος οὐδαμοῦ ἀναφέρεται ὡς διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς. Δυνατὸν ὅμως νὰ ὑπῆρξε συμμαθητὴς τοῦ Λυκούργου, διότι ἀμφότεροι ἐγένοντο μαθηταὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἰσοκράτους. Ἐξάπαντος δ' ὁ Ὑπερίδης ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν πλουσίων, οὐχὶ μόνον διότι ἔτυχε καλῆς παιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ διότι ἠδύνατο, αὐξηθεὶς νὰ συνεισφέρῃ γενναίως εἰς τὰς ὑπὲρ πατρίδος κοινὰς δαπάνας. Οὕτως ἐν ἔτει 358 π. Χ. κατώρθωσε νὰ παρασκευάσῃ διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς τεσσαράκοντα τριήρεις διὰ τὸν κατὰ Φιλίππου πόλεμον ἐν Εὐβοίᾳ, πρῶτος ἐπιδοὺς δύο τριήρεις, τὴν μὲν ἰδίῳ ὀνόματι, τὴν δ' ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Γλαυκίππου. Ὅτε δὲ πάλιν ἀπεστάλη τριήραρχος εἰς τὸ Βυζάντιον, πολιορκούμενον ὑπὸ τοῦ Φιλίππου (340 π. Χ.), ἀνεδέξατο χορηγίαν, ἥτις καὶ ἐξετελέσθη ἀπόντος αὐτοῦ. Ἀλλὰ καίτοι πλούσιος, συνέγραψεν ἐπί τινα χρόνον λόγους δικανικούς, αἱ δὲ δημόσιαι αὐτοῦ ὑπηρεσίαι ἦσαν αἱ ἑξῆς. Ἐν ἔτει 351 π. Χ. ἀπεστάλη πρεσβευτὴς εἰς Ρόδον, ἐν ἔτει δὲ 346 κατηγόρησεν ἐπιτυχῶς τοῦ δωροδόκου καὶ προδότου Φιλοκράτους. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην ἔγραψε τὸ γενναῖον ἐκεῖνο ψήφισμα, ἵνα ποιήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς μετοίκους πολίτας, τοὺς ἀτίμους ἐπιτίμους,

τοὺς δούλους ἐλευθέρους, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη μετακομίσωσιν εἰς Πειραιᾶ. Τὸ ψήφισμα ἐκεῖνο εἰ καὶ δὲν ἐκυρώθη, ἐπεδοκιμάσθη ὅμως ὑπὸ πάντων καὶ τούτου ἀπόδειξίς ἐστιν ὅτι κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστογείτονος ὡς παρανομήσας, ἀπελύθη τῆς κατηγορίας, καὶ ὑπ' ἄλλων δὲ κατηγορούμενος ὅτι πολλοὺς παρεῖδε νόμους ἐν τῷ ψηφίσματι: «Ἐπεσκότει μοι, ἔλεγε, τὰ Μακεδόνων πράγματα, καὶ οὐκ' ἐγὼ τὸ ψήφισμα ἔγραψα, ἡ δ' ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη». Σταθερῶς καὶ ἀπαύστως ἀντεπολιτεύετο πρὸς τοὺς Μακεδόνας, διὸ καὶ οὗτος ἦν εἷς τῶν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ζητηθέντων ρητόρων μετὰ τὴν κατασκαφὴν τῶν Θηβῶν· διαφυγὼν δὲ τὸν κίνδυνον ἐκεῖνον, οὐδέποτ' ἔπαυε μετὰ θάρρους ἀντιπολιτευόμενος, ἀλλ' ἀντέστη πρὸς τὴν αἴτησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, αἰτήσαντος παρὰ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὺς καὶ τριήρεις κατὰ τῶν Περσῶν. Ἡ ἀτυχὴς ὑπόθεσις τοῦ Ἁρπάλου ἠνάγκασεν, ὡς φαίνεται, τὸν Ὑπερίδην νὰ κατηγορήσῃ τοῦ Δημοσθένους, ὑπὲρ οὗ ἄλλοτε χρυσοῦν ἐψηφίσατο στέφανον. Αἱ αἰτίαι τῆς μεταβολῆς ταύτης εἰσὶν ἄγνωστοι, ὁ δὲ Πλούταρχος λέγει ὅτι τοῦτο ἔπραξε, προχειρισθεὶς ἐξ ἁπάντων· μόνος γὰρ ἔμεινεν «ἀδωροδόκητος». Ἐπειδὴ ἐδόθη καιρὸς διαφυγῆς εἰς τὸν Δημοσθένην, πιθανῶς ἅπασα ἐκείνη ἡ δίκη ἦτο μηχάνημα τῶν φιλελευθέρων, ἐξαγοραζομένων οὕτως εἰπεῖν τὸν καιρόν, διότι αἱ ἡμέραι ἦσαν πονηραί. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τοῦτο, εὑρίσκομεν τὸν Ὑπερίδην στενῶς ἡνωμένον τῷ Δημοσθένει, ὅτε προέτρεπεν οὗτος τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν Λαμιακὸν πόλεμον, καὶ μετὰ ζήλου συνεργήσαντα εἰς τὴν ἀπηλπισμένην ἐκείνην ἐπανάστασιν κατὰ τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας, καὶ τέλος πάντων ἐκλελεγμένον ὑπὸ τοῦ δήμου, ὅπως ἀπαγγείλῃ τὸν ἐπιτάφιον τῶν μετὰ τοῦ γενναίου Λεωσθένους πεσόντων. Ἀποτυχούσης δὲ τῆς ἐν Κραννῶνι μάχης (322 π. Χ.) καὶ πάσης ἐλπίδος ὑπὲρ τῆς τῶν Ἀθηναίων αὐτονομίας ἀπολομένης, ὁ Ὑπερίδης ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τῶν ἄλλων προγεγραμμένων ρητόρων, κατέφυγε δὲ μετὰ τοῦ Ἀριστονίκου καὶ Ἰμεραίου εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ ἱερὸν τοῦ Αἰακοῦ, ὁπόθεν ἀπεσπάσθη διὰ τῆς βίας ὑπὸ τοῦ Ἀρχίου καὶ ἀπεστάλη πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, διατρίβοντα ἐν Κορίνθῳ· οὗτος δὲ σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως ἐθανάτωσε τὸν Ὑπερίδην.

Ἑξήκοντα καὶ ἑνὸς λόγων τῷ Ὑπερίδῃ ἀποδιδομένων αἱ ἐπιγραφαὶ μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, οἵτινες καὶ βεβαιοῦσιν ὅτι ἑβδομήκοντα ἑπτὰ λόγοι ἐπεγράφοντο τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι μόνοι πεντήκοντα δύο ἦσαν γνήσιοι. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ τύχη διέμεινε μᾶλλον δυσμενὴς πρὸς τὰ τοῦ Ὑπερίδου συγγράμματα ἢ παντὸς ἄλλου ἐκ τῶν δέκα ρητόρων· διότι τοῦ μὲν Λυκούργου καὶ Δεινάρχου ἔχομεν διασωθέντας ἕνα τοὐλάχιστον ἢ πλείονας λόγους ἀκεραίους, τοῦ δὲ Ὑπερίδου πάντες ἦσαν ἀπολωλότες, μικρῶν τινων καὶ ἀναξίων λόγου ἀποσπασμάτων διασωθέντων· ἀλλ' ἡ νῦν γενεὰ ἠξιώθη ν' ἀποκαταστήσῃ αὐτὸν ἐν τῇ ἑλληνικῇ γραμματολογίᾳ κατά τινα τρόπον ὅλως ἀπροσδόκητον. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1847 ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κ. A. C. Harris ἀνεῦρεν ἐν Θήβαις τῆς Αἰγύπτου τεμάχιά τινα παπύρου πλήρη γραμμάτων ἑλληνικῶν· τὸ δὲ φθινόπωρον τοῦ ἐφεξῆς ἔτους 1848 ἐδημοσίευσεν αὐτὰ ἐν πανομοιοτύποις φωτογραφήμασι. Ταῦτα, καλῶς διαταχθέντα καὶ μεταφρασθέντα, ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ κ. Σαμουὴλ Sharpe πρὸς τὸν ἐν Λονδίνῳ φιλολογικὸν σύλλογον κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1849· καὶ ὁ μὲν κ. Harris ἐσυμπέραινεν ὅτι τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα ἀνῆκον ἴσως εἰς τὸν κατὰ Δημοσθένους λόγον τοῦ Ὑπερίδου, ὃν εἶχε γράψει ἐν τῇ δίκῃ τοῦ Ἁρπάλου, ὁ δὲ κ. Sharpe ἐνόμιζεν ὅτι ἦσαν μᾶλλον ἀποσπάσματα ρητορικῆς τινος μελέτης ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἀλλ' ὁ κ. Τσώρτσιλ Babington, ἐξετάσας αὐτά, ἀνεκοίνωσε πρὸς τὸν βασιλικὸν φιλολογικὸν σύλλογον τοῦ Λονδίνου τὰς προσηκούσας ἀποδείξεις ὅτι τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος, τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Σουΐδα καὶ ὅτι ἀνῆκον εἰς τὴν γνησίαν τοῦ Ὑπερίδου δημηγορίαν· ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔτους 1850 ἐδημοσίευσε σπουδαίαν ἔκδοσιν τῶν ἀποσπασμάτων τούτων μετ' εἰσαγωγῆς καὶ σημειώσεων· εἶχον δὲ ταῦτα καὶ πρὶν ἐκδοθῇ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ Boeckh καὶ Sauppe ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Babington. Τὰ τεμάχια ταῦτα τοῦ παπύρου, πολύτιμα καθ' ἑαυτά, κατέστησαν πολυτιμότερα, διότι ἔδοσαν ἀφορμὴν πρὸς δημοσίευσιν ἑτέρου χειρογράφου τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ὅπερ ὁ Ἰωσὴφ Arden ἀνεῦ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ρεν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1847. Τῶν ὑπὸ τοῦ Harris ἀνευρεθέντων ἀποσπασμάτων πιθανῶς τινα δὲν ἦσαν ἐκ τοῦ κατὰ Δημοσθένους λόγου, ἀπεδείχθη δὲ ἤδη ὅτι εἰσὶν ἐκ τοῦ ὑπὲρ Λυκόφρονος λόγου τοῦ Ὑπερίδου, οὗτινος δεκαπέντε συνεχεῖς στήλας ἐξησφάλισεν ἡμῖν ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Arden· ὁ αὐτὸς δὲ πάπυρος περιέχει πλήρη καὶ τὸν ὑπὲρ Εὐξενίππου λόγον τοῦ Ὑπερίδου. Τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα ἐξελθόθησαν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1853 ὑπὸ τοῦ ἄγγλου Τσῶρτσιλ Babington μετὰ πανομοιοτύπου τοῦ χειρογράφου καὶ μετὰ σπουδαίου ὑπομνήματος. Εὐθὺς δὲ μετ' ὀλίγον ὁ κ. Schneiderrin καθηγητὴς ἐν Γοττίγγῃ ἐξέδωκεν αὐτά, ἐπιθεωρήσας τὸ κείμενον, προσθεὶς κριτικὰς σημειώσεις καὶ προτάξας τὰ ὑπὸ τοῦ Harris ἀνευρεθέντα ἀποσπάσματα τῆς ὑπὲρ Λυκόφρονος ἀπολογίας· μετὰ ταῦτα δ' ἀνεῦρεν ὁ Babington τὸν ἐπιτάφιον λόγον τοῦ Ὑπερίδου ἔν τισι παπύροις, οὓς πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀγοράσῃ τὸ βρετανικὸν μουσεῖον. Οὕτω λοιπὸν δυνάμεθα νὰ πραγματευθῶμεν περὶ Ὑπερίδου ὡς περὶ συγγραφέως, οὗπερ καὶ νῦν ἔτι σώζονται τὰ συγγράμματα, καὶ θεωρήσωμεν αὐτὸν ὡς πράγματι ἀνήκοντα εἰς τὴν τάξιν τῶν δέκα ρητόρων.

Τὰ ἀποσπάσματα τοῦ κατὰ Δημοσθένους λόγου, μὴ ὄντα πλήρη, δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀντικείμενον φιλολογικῆς κριτικῆς· ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Babigton ἐκδοθέντα παρέχουσιν ἄριστον ὑπόδειγμα τοῦ λεκτικοῦ τοῦ Ὑπερίδου καὶ ἀπαχρόντως δικαιοῦσι τὴν τῶν ἀρχαίων κρίσιν περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λόγου τούτου.

Ὁ τοῦ Λυκόφρονος κατήγορος ἦτο αὐτὸς ὁ Λυκοῦργος, ὅστις ἐπιήσατο εἰσαγγελίαν κατ' αὐτοῦ ἐπὶ μοιχείᾳ καὶ ἄλλοις ἐγκλήμασι, τῶν δὲ περὶ τούτου δύο λόγων τοῦ Λυκούργου σώζονται ὀλίγιστά τινα ἀποσπάσματα· καὶ πρὸς μὲν τὸν πρῶτον τῶν λόγων τούτων ἐγράφη ἀπολογία ὑπὸ τοῦ Ὑπερίδου, ὅπως ἀπαγγελθῇ ὑπὸ τοῦ κατηγορουμένου, ἀλλ' ἐπέτυχεν ἡ κατηγορία, ἐπενεγκοῦσα τὴν καταδίκην αὐτοῦ· ὁ δὲ δεύτερος ὑπάθεσιν ἔχει τὸ περὶ ζημίας ζήτημα. Ἐπειδὴ ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ μνημονεύεται ὁ Διονύσιππος, περίφημος παλαιστής, ὅστις ἀπέθανε μὲν τὸ 326 π. Χ., ἤκμαζε δὲ καθ' ἣν ἐποχὴν ἀπηγγέλθη ὁ λόγος οὗτος, συμπεραίνεται ἐντεῦθεν ὅτι ὁ λόγος ἐγράφη ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐν τῷ ὑπὲρ Εὐξενίππου λόγῳ, ὅστις ἐγράφη καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ ὑπὲρ Λυκόφρονος, ὁ Ὑπερίδης φαίνεται αὐτὸς ἀγορεύων καὶ παρίσταται ὡς δεύτερος συνήγορος τοῦ κατηγορουμένου, καθ' οὗ καὶ κατήγοροι παρέστησαν δύο, Πολύευκτος, ὁ τὸν δῆμον Κυδαντίδης, καὶ ὁ Λυκοῦργος. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ δίκῃ ὁ Ὑπερίδης ὤφειλε ν' ἀπολογηθῇ πρὸς εἰσαγγελίαν κατὰ τοῦ Λυκόφρονος καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἄλλοις ἐπιχειρήμασι καὶ τοῦτο προβέλλεται, ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διώξεως δὲν εἶναι ἐφαρμόσιμον εἰς τοιαύτην ἐλαφρὰν κατηγορίαν, γινομένην κατὰ ἰδιώτου. Ἡ δίκη αὕτη ἔλαβεν ἀφορμὴν ἐκ τῆς μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην ἀπονομῆς τοῦ Ὠρωποῦ εἰς τὰς Ἀθήνας. Συνίστατο δ' ἡ χώρα αὕτη ἐκ πέντε γηλόφων, ὧν ἕκαστος ἀπεδόθη διὰ κλήρου εἰς δύο φυλὰς τῶν Ἀθηναίων. Ὁ οὕτω διανεμηθεὶς γήλοφος ταῖς φυλαῖς Ἀκαμαντίδι καὶ Ἱπποθοωντίδι ἦτο καθιερωμένος τῷ ἥρωϊ Ἀμφιάραῳ· πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἀμφιβολίας περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὁ Εὐξένιππος μεθ' ἑτέρων δύο ἀπεστάλησαν εἰς Ὠρωπόν, ἵνα κοιμηθῶσιν ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ ἐπ' ἐλπίδι νὰ ἴδωσιν ὄνειρον, ἑρμηνεῦον τοῖς Ἀθηναίοις τὰς τοῦ μάντεως ἥρωος ἀξιώσεις περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου γηλόφου. Φαίνεται δ' ὅτι οἱ ἀποσταλέντες εἶδον ὄνειρον, δι' οὗ ἀπηγορεύετο ταῖς δυσὶ φυλαῖς ἡ κατοχὴ τοῦ καθιερωμένου τούτου χώρου καὶ διὰ τοῦτο ὁ Πολύευκτος ἐποιήσατο πρότασιν ὅτι αἱ λοιπαὶ ὀκτὼ φυλαὶ ἐχρεώστουν ν' ἀντικαταστήσωσι τὴν γενομένην ταῖς δυσὶν ἀπώλειαν. Ἡ πρότασις αὕτη ἀπερρίφθη καὶ ὁ προτείνας κατεδικάσθη εἰς ζημίαν 25 δραχμῶν· οὗτος δὲ πρὸς ἐκδίκησιν κατηγόρησε τὸν ἀπαγγείλαντα τὸ ὄνειρον ὡς ψεύδη καὶ ὑπερβολὰς εἰπόντα, καὶ ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τοιαύτας περιστάσεις, πολλὰς ἄλλας συνεσώρευσε κατ' αὐτοῦ κατηγορίας, ἰδίως δὲ ὅτι κατεχράσθη ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν μεταλλείων τοῦ ἀργύρου. Ἡ τοῦ Λυκούργου μεροληψία εἰς τὴν δίκην ταύτην προῆλθεν ἴσως ἐκ τῆς κατηγορίας τοῦ μακεδονίζειν, ἥτις προσετέθη κατὰ τοῦ Εὐξενίππου, διότι ἐβοήθησε τῇ Ὀλυμπιάδι κατὰ τὴν ἀφιέρωσιν φιάλης χρυσῆς τῷ ἐν Ἀθήναις ἱερῷ τῆς Ὑγείας.

Ἐάν τις συγκρίνῃ τὰς δημηγορίας ταύτας

τοῦ Ὑπερίδου πρὸς τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις τῶν ἀρχαίων, θὰ εὕρῃ ὅτι δικαιοῦσι τὰς χρηστὰς προσδοκίας, ἃς εἶχεν ἡ φιλολογικὴ ἐπιστήμη περὶ τοῦ ῥήτορος τούτου. Ὁ μὲν Κικέρων καλεῖ αὐτὸν ῥήτορα ἐντελέστατον, ἀγχίνουν, ἀκριβολόγον καὶ κομψόν *(Orator. 26. 90)*, ὁ δὲ Κυντιλιανὸς χαρακτηρίζει αὐτὸν ὡς χαρίεντα καὶ ἀγχίνουν, ἀλλὰ μᾶλλον καταλληλον περὶ τὸ διεκδικεῖν ὑποθέσεις ἥττονος ἀξίας. Ὁ Διονύσιος λέγει ὅτι πάντας ὑπερέβαλε τῇ πανουργίᾳ τῆς εἰρωνείας καὶ ὅτι ἦν ἐπίχαρις ἅμα καὶ δεινός, εἰ καὶ ἐφαίνετο ἁπλοῦς· ἀλλαχοῦ δὲ καταλεγει ὡς πρωτίστας αὐτοῦ ἀρετὰς «τῆς λέξεως τὸ ἰσχυρόν, τῆς δὲ συνθέσεως τὸ ἁπλοῦν, τῆς δὲ κατασκευῆς τὸ μὴ τραγικὸν μηδὲ ὀγκῶδες. Ταῦτα γὰρ μέγιστα ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς ἴδιά εἰσιν». Ὁ Λογγῖνος, ἐκφραστικῶς παριστὰς τὸ σαρκαστικὸν καὶ εἰρωνικὸν αὐτοῦ, λέγει: «Ἄφατοι περὶ αὐτὸν εἰσιν ἀστεϊσμοί· μυκτὴρ πολιτικώτατος, εὐγένεια, τὸ κατὰ τὰς εἰρωνείας εὐπαλαιστρον, σκώμματα οὐκ ἄμουσα, διασυρμός τις ἐπιδέξιος καὶ πολὺ τὸ κωμικόν, καὶ μετὰ παιδιᾶς εὐστόχου κέντρου, ἀμίμητον δὲ εἰπεῖν τὸ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἐπαφρόδιτον». Πάντας τούτους τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Ὑπερίδου δύναταί τις νὰ πιστοποιήσῃ διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ· καὶ ἀληθῶς ὡραιότατόν ἐστι παράδειγμα σαρκασμοῦ ὁ ἔλεγχος τοῦ Πολυεύκτου, ἐν ᾧ, στρέφων τὸν λόγον πρὸς αὐτόν, λέγει· «εἶτ' εἰ μὲν ἀπέφυγες τὴν γραφήν, οὐκ ἂν κατεψεύσατο οὗτος τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ συνέβη σοι ἁλῶναι, Εὐξένιππον δεῖ ἀπολωλέναι». Ἀλλ' ὁ ἰδιωτικὸς τοῦ Ὑπερίδου βίος δὲν ἦτο ἀκηλίδωτος, ὁ δὲ τοῦ καλοῦ ἔρως δὲν ἦτο παρ' αὐτῷ πλατωνικός, ἀλλ' αἱ περιῳημότεραι ἑταῖραι τῆς ἐποχῆς ἠρίθμουν τὸν ῥήτορα τοῦτον ἐν τοῖς ἐρασταῖς αὐτῶν. Λέγεται μάλιστα ὅτι, μὴ δυνάμενός ποτε νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς ῥητορικῆς δεινότητος τὴν ἀθώωσιν τῆς ὡραίας Φρύνης, ἐπὶ ἀσεβείᾳ κρινομένης, συνεκίνησε τὰς καρδίας τῶν ἡλιαστῶν, ἐπιδείξας αὐτοῖς τὰ θέλγητρα τῆς κατηγορουμένης. Καὶ κατὰ τὴν ἄλλην δ' αὐτοῦ δίαιταν ἦτο διακεκριμένος Ἐπικούριος· διὸ καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ πολλάκις ἔσκωπτον τὰς ἀσώτους αὐτοῦ δαπάνας πρὸς ἀγορὰν ἰχθύων (Τιμοκλῆς παρ' Ἀθηναίῳ, Η', σελ. 341 F).

ΥΠΕΡΙΩΝ, τιτάν, υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, νυμφευθεὶς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Θείαν ἢ Εὐρυφάεσσαν, ἐξ ἧς κατέστη καὶ πατὴρ τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης καὶ τῆς Ἠοῦς. Ὁ Ὅμηρος χρῆται τῷ ὀνόματι ὡς πατρωνυμικῷ, οὕτως ὥστε εἶναι ἰσοδύναμον τῷ Ὑπεριονίων ἢ Ὑπεριονίδης. Τῷ παραδείγματι δὲ τοῦ Ὁμήρου ἀκολουθοῦσι καὶ ἄλλοι ποιηταί.

ΥΠΕΡΜΝΗΣΤΡΑ, θυγάτηρ τοῦ Θεστίου καὶ τῆς Εὐρυθέμιδος καὶ σύζυγος τοῦ Ὀϊκλέους, γεννήσαντος ἐξ αὐτῆς τὸν Ἀμφιάραον. Ὁ τάφος αὐτῆς ἐδείκνυτο ἐν Ἄργει. —2ον, μία τῶν θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ.

ΥΠΕΡΟΧΗ. Κατὰ τὴν δηλιακὴν παράδοσιν ἦν μία τῶν δύο παρθένων, αἵτινες ἀπεστάλησαν ὑπὲρ τῶν Ὑπερβορείων εἰς Δῆλον, ἵνα μεταγάγωσιν ἐκεῖ ἱεράς τινας προσφοράς, περικεκλεισμένας ἐν καλάμαις σίτου. Ταύτην καὶ τὴν σύντροφον αὐτῆς, ἐν Δήλῳ ἀποθανοῦσαν, οἱ Δήλιοι ἐτίμησαν διὰ τελετῶν, ἃς ὁ Ἡρόδοτος περιγράφει.

ΥΠΕΡΟΧΟΣ, ὁ γενικῶς ἀνεγνωρισμένος συγγραφεὺς ἐμμέτρου ἱστορίας τῆς Κύμης, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου καὶ τοῦ Παυσανίου, ἀναφέροντος τί ὁ Ὑπέροχος ἔγραψε περὶ τῆς Κυμαίας Συβίλης.

ΥΠΕΡΧΕΙΡΙΑ, ἡ **θεά**, ἡ ὑπερτείνουσα τὴν χεῖρα εἰς προστασίαν, ἐπώνυμον, ὑφ' ὃ ἡ Ἥρα εἶχεν ἱερὸν ἐν Σπάρτῃ, ἐγερθὲν αὐτῇ κατὰ χρησμόν, ὅτε ὁ Εὐρώτας κατέκλυσε τὴν χώραν.

ΥΠΕΪ (Ἀναδεὺς Υpey), ὁλλανδὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἔν τινι κώμῃ τῆς Φρίσης τῷ 1760 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1831. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν Χάρδερβικ (1799) καὶ Γρονίγκῃ (1813) καὶ ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς δογματικῆς» (Χάρλεμ, 1798, τόμ. 5), —«Ἱστορίαν τῆς Νηφλανδικῆς ἐκκλησίας» (Γρονίγκη, 1827, τόμ. 4), κλπ.

ΥΠΕΪ (Ἀδόλφος Υpey), γερμανὸς ἰατρός, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λεύδης, ἀποθανὼν τῷ 1820.

ΥΠΙΑ, πόλις ἀρχαία τῆς Βιθυνίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαριανδυνῶν, κειμένη ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ Ὑπίου. Αὕτη βραδύτερον πρὸς τιμὴν Προυσίου τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας μετωνομάσθη Προυσιὰς πρὸς Ὕπιον πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων δύο ὁμωνύμων πόλεων, τῆς Προύσης πρὸς Ὄλυμπον καὶ τῆς Προυσιάδος

πρὸς θάλασσαν. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀναγινώσκεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων, παρὰ Πτολεμαίῳ καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἐν οἷς ὑπογράφεται ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς Ἡσύχιος. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς ἀνευρέθησαν ἐν τῇ κώμῃ Ἐσκὶ μπάγ ἢ Οὐσκοὺμπί, οἷον ἀκρόπολις, τείχη, θέατρον κτλ.

ΥΠΙΟΣ, ποταμὸς τῆς Βιθυνίας, ὅστις ἐπήγαζεν ἀπὸ τοῦ ὄρους Ὑπίου, κειμένου πέριξ τῆς σημερινῆς πόλεως Μπολοῦ, καὶ ἐξέβιδεν εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον παρὰ τὴν Ἡράκλειαν καὶ πρὸς Α τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σαγγαρίου εἰς ἀπόστασιν 180 σταδίων. Κατὰ τὸ στόμιον αὐτοῦ ἐσχηματίζετο ἀσφαλὲς ὁρμητήριον, εἰς ὃ ὁ στόλος τοῦ Μιθριδάτου κατέφυγεν ἐν καιρῷ τρικυμίας καὶ ἐσώθη. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ διαβρεχομένη χώρα ἀνῆκεν εἰς τοὺς Μαριανδυνοὺς καὶ κατόπιν εἰς τοὺς Βέβρυκας. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Προυσιὰς πρὸς Ὑπιον, ἥτις ὠνομάσθη καὶ Ὑπία. Νῦν ὁ ποταμὸς καλεῖται Μιλὰν-σοῦ, ὅστις πηγάζει ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Μπολοῦ καί, διατρέχων 30 χιλιομέτρων ἔκτασιν, χύνεται εἰς τὸν Εὔξεινον.

ΥΠΙΟΣ (τό), χωρίον τῆς νήσου Λέσβου, κείμενον πρὸς τὸ ΝΔ τῆς Μιτυλήνης εἰς ἀπόστασιν 2 ὡρῶν κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Γέρης, οὗ τῆς παραλίας ἀπέχει 10'. Οἰκεῖται ὑπὸ 650 κατοίκων χριστιανῶν καὶ ὀθωμανῶν καὶ παράγει δημητριακά, ἐλαίας καὶ σῦκα. Ἡ περὶ αὐτοῦ πεδιὰς καλεῖται Λάρισος. Ἐξ τὰ ἕλη εἶναι λίαν ἐπιβλαβῆ εἰς τοὺς κατοίκους, οἵτινες πάσχουσιν ἐκ πυρετῶν καὶ ὕδρωπος.

ΥΠΙΣΧΙΩΤΗΣ (Μιχαήλ). Ἐγεννήθη ἐν Σήπισκα περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ὁ πατὴρ δ' αὐτοῦ μετὰ θάνατον τῆς συζύγου μοναχὸς γενόμενος, προεχειρίσθη εἰς ἐπίσκοπον Γκόρας. Ὁ Μιχαὴλ ἐμαθήτευσε παρά τινι Σεβαστῷ, οἰκονόμῳ ἐν Καστορίᾳ, εἶτα δὲ προεστὼς γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, διώρθωσε καὶ ἐξέδωκε τὴν Ἀκολουθίαν τῶν πεντεκαίδεκα μαρτύρων τῶν ἐν Τιβεριουπόλει (κοιν. Στρουμνίτσῃ) μαρτυρησάντων ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου (Βοσκόπολις, εἰς φύλλον). Σώζονται παρ' ἡμῖν, λέγει ὁ Ζαβίρας, καὶ ἔπη τινὰ αὐτοῦ εἰς Ἰωαννίκιον Χαλκηδόνος, τὸν τότε ὡς ἔξαρχον πατριαρχικὸν ἐν Βοσκοπόλει ἐπιδημήσαντα. Τὰ ἔπη ταῦτα ἐγράφησαν ἐν ἔτει 1750 μαρτίου πρώτῃ.

ΥΠΝΟΣ, προσωποποίησις καὶ θεότης τοῦ ὕπνου, περιγραφόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς ἀδελφὸς τοῦ Θανάτου καὶ υἱὸς τῆς Νυκτός. Ἐν Σικυῶνι ὑπῆρχεν ἄγαλμα τοῦ Ὕπνου ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ἐπιδώτου. Ἐν καλλιτεχνήμασιν ὁ Ὕπνος καὶ ὁ Θάνατος παριστάνονται ὡς δύο νέοι κοιμώμενοι ἢ κρατοῦντες ἀνεστραμμένας δᾷδας.

ΥΠΟΜΕΝΑΣ (Γεώργιος). Ἐγεννήθη ἐξ εὐγενῶν γονέων ἐν Τραπεζοῦντι περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΖ' ἑκατονταετ. Σταλεὶς δὲ εἰς Εὐρώπην παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Βασαράβα, ἐσπούδασεν ἐν Παταβίῳ τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, στερφεὶς διδάκτωρ τῷ 1708. Διάφορα ποιημάτια ἐγράφησαν ἐπὶ τῇ στεφηφορίᾳ αὐτοῦ, ἅπερ, συλλεγέντα ὑπὸ Ἰωάννου Ἀβραμίου τοῦ Κρητός, ἐτυπώθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1709, προσφωνηθέντα τῷ προστάτῃ τοῦ Ὑπομενᾶ Κ. Βασαράβα. Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης παρατιθέμεθα τὸ ὑπὸ Ἀντωνίου Στρατηγοῦ τοῦ Κερκυραίου ποιηθέν:

Εὖδικ' ἀγήραον ἄρτι Γεώργιε σεῖο κλεΐζει
πᾶσ' Ἑλλὰς κλῆσιν, ξὺν Πατάβῳ τε σέβει,
καὶ σοφίης στεφάνους περιβάλλει κἀρ σέο ἔννους,
ὡς αἰεὶ φιλέει ὕδμονας εὐλογέειν.
Ἔσθλ' ἀρετῆς γὰρ ὅπαζα, ἐπαίνους, στέμματα ὄντας,
καρποῦσθαι μοῦνον ταῦτα δέον λογίους.

Ὁ Ὑπομενᾶς, ἐκ Παταβίου εἰς Βλαχίαν μεταβάς, ἐδίδαξε γονίμως ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀκαδημίᾳ, μετερχόμενος εὐδοκίμως καὶ τὴν ἰατρικήν. Ἀποβιώσας δ' ἐν ἔτει 1745, ἐδωρήσατο τὴν πλουσίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην εἰς τὴν σχολὴν τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἕτερος ὁμώνυμος κατ' αὐτοὺς περίπου τοὺς χρόνους ἐδίδαξεν ἐν Βουκουρεστίῳ, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης συγχύσεως λέγομεν ὅτι ὁ δεύτερος οὗτος ἐκαλεῖτο Γεώργιος Θεοδώρου Τραπεζούντιος. Λάζαρος ὁ Σκρίβας, Τραπεζούντιος καὶ οὗτος, σχολαρχῶν τότε ἐν Βουκουρεστίῳ, ἔγραψε τούτῳ ἀποβιώσαντι τῇ 28 ἰουλίου 1739, τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα:

Τὸν μακρὸν ἐλπίσι ὧδε Γεώργιος ὕπνον ἐαύει
Ἀναστάσιος νεκύων πεύματα πανσθενέος.
Τὸν γ' ἐνὶ Τραπεζοῦντι ἑκὰς Θεόδωρος ἔφυσε.
Μουσῶν δ' εἵλκυσ' ἔρως γαῖαν ἐς Οὐγγροβλάχων,
ἔνθ' ἐπὶ παιδείῃ κλέος ἤρατο πολλὰ μογήσας,
τῆς δ' Ἀκαδημίας πλεῖονα ἦρξε χρόνον.
Τῷ δ' ἔπι δα ρυχέων Λάζαρος ἔθηκ' ἐλεγεῖον
ὡς μάλ' ἑταῖρος ἐών, μνημόσυνον φιλίης.

ΥΡΑ, λίμνη τῆς Αἰτωλίας, ἡ ἄλλως ὀνομασθεῖσα Λυσιμαχία, νῦν δὲ λίμνη τοῦ Ἀγγελοκάστρου. Αὕτη, δεχομένη τὰ ὕδατα τῆς Τριχωνίδος λίμνης (Βραχωρίου) διὰ τῶν διωρύγων Ἀλάι Μπέυ, χύνεται ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν Ἀχελῶον ποταμόν. Ἔχει περιφέρειαν 16 χιλιαμέτρων καὶ ὄχθας τελματώδεις.

ΥΡΑΔΑΣ (Δομίνικος Yrala), ἱσπανὸς ἀρχηγὸς καὶ εἷς τῶν κατακτητῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, γεννηθεὶς ἐν Βεργάρᾳ τῷ 1486 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀσομψιῶνι (Ἀμερικῇ) τῷ 1557. Μετασχὼν τῆς ἐπὶ τὴν Ἀμερικὴν ἐκστρατείας ὑπὸ τὸν δὸν Πέτρον Μενδόζαν, ἐγένετο διοικητὴς τῆς μικρᾶς ἀποικίας τοῦ Βουένος Ἄυρες (1538), στερεώσας τὴν ἱσπανικὴν κυριαρχίαν ἐν ταῖς ἀπωτάταις ἐκείναις χώραις. Ἀντικατασταθεὶς τῷ 1542 ὑπὸ τοῦ Νοῦνεζ Καβέκα, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν δι' ἄλλας δυσχερεῖς καὶ μακρὰς ἐκστρατείας. Τῷ 1544 ἕνεκα στάσεως κατὰ τοῦ Νοῦνεζ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ἐν Βουένος-Ἄυρες καὶ ἐπεχείρησε πολλὰς ἐπιδρομὰς μέχρι Περοῦ καὶ Κορδιλιέρων πρὸς ἀνακάλυψιν χρυσοῦ μεταλλείων. Ἐπιστρέφων δ' ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης ἐτελεύτησεν.

ΥΡΙΑ, πόλισμα τῆς Βοιωτίας, ἀνῆκον πρότερον εἰς τὴν Θηβαΐδα καὶ εἶτα εἰς Ταναγραίαν. Ἔκειτο πλησίον τῆς Αὐλίδος κατὰ Στράβωνα. Ἐν αὐτῷ ἐτέχθη κατὰ τὴν μυθολογίαν ὁ Ὠρίων, ὡς λέγει ὁ Πίνδαρος, καὶ παρ' αὐτὴν ὑπῆρχε μεταλλεῖον μαγνήτιδος.

ΥΡΙΑΡΤΗΣ (ὃν Ἰωάννης Yriarte), ἱσπανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν τῇ νήσῳ Τενερίφᾳ τῷ 1702 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1771 Σπουδάσας ἐν Παρισίοις, ἐγένετο βιβλιοφύλαξ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τοῦ ΣΤ', πλουτίσας τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην διὰ 2 χιλ. χειρογράφων καὶ 10 χιλ. τόμων. Ἔγραψε: «Βασιλικὴν βιβλιοθήκην, γεωγραφικὴν καὶ χρονολογικήν» (Μαδρίτη, 1729), — «Περὶ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ὑπαρχόντων ἑλκνικῶν χειρογράφων» (Αὐτόθι, 1769)· τοῦ καταλόγου τούτου μόνον ὁ πρῶτος τόμος ἐξεδόθη. — «Παλαιογραφίαν Ἑλληνικήν», κλπ.

ΥΡΙΑΡΤΗΣ (Βερνάρδος Yriarte), ἱσπανὸς διπλωμάτης, ἀνεψιὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1734 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1814. Ἐγένετο σύμβουλος τοῦ Κράτους, μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν Ἰνδιῶν κλπ.

ΥΡΙΑΡΤΗΣ (δὸν Δομίνικος Yriarte), ἱσπανὸς διπλωμάτης, ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Ὀροτάβᾳ (νῆσος Τενερίφα) τῷ 1746 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1795. Ἐγένετο γραμματεὺς τῆς ἐν Βιέννῃ πρεσβείας, ἐπιτετραμμένος ἐν Παρισίοις καὶ πληρεξούσιος ὑπουργὸς ἐν Πολωνίᾳ, ὑπογράψας μετὰ τοῦ Βαρθελεμὺ ἐν Βασιλείᾳ τὴν μεταξὺ τῆς Ἱσπανίας καὶ γαλλικῆς δημοκρατίας συνθήκην (1795).

ΥΡΙΑΡΤΗΣ (Θωμᾶς Yriarte), ἱσπανὸς ποιητής, ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Ὀροτάβᾳ τῷ 1750 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σὰν-Λουκάρῳ, πλησίον τῶν Γαδείρων, τῷ 1791. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Μαδρίτῃ (1787, τόμ. 6 καὶ 1805, τόμ. 8).

ΥΡΙΑΡΤΗΣ (Κάρολος Yriarte), γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1833. Κατήγετο ἐξ Ἱσπανῶν, ἀλλ' ἐσπούδασεν τὴν γαλλικήν. Τῷ 1859, ὅτε ἡ Ἱσπανία ἔπεμψε στρατὸν εἰς Μαρόκον ὑπὸ τὸν Ὀδονέλλον, ὁ Κάρολος Ὑριάρτης, ἐνωθεὶς τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ στρατηγοῦ, παρευρέθη εἰς πολλὰς μάχας. Τῷ 1860 ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν, ἠκολούθησεν εἰς Σικελίαν τὸν Γαριβάλδην. Ἐπιστρέψας δ' εἰς Γαλλίαν, ἐγένετο συντάκτης ἐν τῷ *Monde Illustré*, γράφων τὸ τεχνικὸν μέρος. Ἐξέδωκε δέ: «Ἱσπανικὴν κοινωνίαν», — «Ἀναμνήσεις ὑπὸ τὴν σκηνὴν ἐν Μαρόκῳ», — «Εἰκόνας κοσμοπολιτικάς» κλπ.

ΥΡΙΑΣ (Δῆμος —) τῆς νήσου Πάρου, ἀποτελούμενος ἐκ μιᾶς μόνης κωμοπόλεως, κειμένης κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς νήσου, τῶν Λευκῶν (Λεῦκαι), οἰκουμένων ὑπὸ 1820.

ΥΡΙΕΥΣ, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀλκυόνης, βασιλεὺς τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Ὑρίας καὶ σύζυγος τῆς νύμφης Κλονίας, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν Νυκτέα, Λύκον καὶ Ὠρίωνα. Ὁ Ἀγαμήδης μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Τροφωνίου ἀνήγειρε τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Ὑριέως κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε λίθος μετακινούμενος ἐπέτρεπε τὴν εἰς αὐτὸ εἴσοδον, χωρὶς νὰ φαίνηται ὁ εἰσερχόμενος. Ὁ Ὑριεύς, βλέπων ὅτι οἱ θησαυροὶ αὐτοῦ ἠλαττοῦντο, χωρὶς νὰ εἶναι βεβλαμμένα τὰ σήματα καὶ τὰ κλεῖθρα, ἔστησε παγίδας καὶ συνέλαβε τὸν Ἀγαμήδην. Ὁ Τροφώνιος ὅμως ἔκοψε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀνακαλύψεως.

ΥΡΙΕΩΝ (Δῆμος —), τῆς νήσου Ζακύνθου, ἀποτελούμενος ἐκ δύο χωρίων (Πηγαδάκια,

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Χαρτᾶτα) καὶ τῆς πρωτευούσης Καταστα-
ρίου. Οἰκεῖται ὁ δῆμος ἐν συνόλῳ ὑπὸ 2,000
κατοίκων.

ΥΡΙΚΟΣ, βοιωτὸς χωρικός, ξενίσας τὸν
Δία, τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὸν Ἑρμῆν, οἵπερ
πρὸς ἀμοιβὴν τῷ ὑπεσχέθησαν ὅ,τι ἂν αἰτή-
σηται. Ὁ Ὕρικος ᾐτήσατο ν' ἀποκτήσῃ
υἱὸν ἄνευ γυναικός. Οἱ θεοί, οὐρήσαντες τό-
τε ἐπὶ δέρματος δαμάλεως, ἣν ὁ Ὕρικος
ἔθυσε τοῖς θεοῖς, παρήγαγον μετὰ 10 μῆνας
τὸν Οὐρίωνα.

ΥΡΚΑΝΙΑ, ἐκτεταμένη χώρα τῆς κεν-
τρικῆς Ἀσίας, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῶν ἀκτῶν
τῆς Κασπίας μέχρι τοῦ Ὤξου ποταμοῦ καὶ
ἀπὸ τῆς Ἀράλης λίμνης μέχρι τῶν ὀρίων
τῆς Περσίας καὶ τοῦ Ἀφγανιστὰν καὶ ἔχου-
σα μῆκος 960 περίπου χιλιαμέτρων καὶ
πλάτος 620.

ΥΡΚΑΝΙΟΝ (πεδίον). Ἡ πεδιὰς αὕτη, ἐν
ᾗ συνεκροτήθη ἡ μάχη μεταξὺ Σκιπίωνος
καὶ Ἀντιόχου, ἐξετίνετο ἐν Λυδίᾳ πρὸς ἀνα-
τολὰς τοῦ Καϋστρίου καὶ τοῦ συνεχοῦς τού-
του Κιλβιανοῦ πεδίου, μεταξὺ τῶν πόλεων
Μαγνησίας καὶ Θυατείρων καὶ ὑρδεύετο ὑπὸ
τοῦ ποταμοῦ Λύκου. Ὠνομάσθη οὕτως ὑπὸ
τῶν Περσῶν, οἵτινες ἔπεμψαν εἰς τὴν πεδιά-
δα ταύτην ἀποίκους ἐκ τῆς μεταξὺ Μηδίας,
Παρθίας καὶ Κασπίας θαλάσσης περσικῆς
ἐπαρχίας Ὑρκανίας. Ἐν αὐτῇ κατῴκουν καὶ
οἱ Ὑρκάνιοι Μακεδόνες, ὧν ἡ χώρα, παθοῦσα
ὑπὸ σεισμοῦ, ἔτυχε τῶν γενναιοδωριῶν τοῦ
Τιβερίου καὶ τῶν παραμυθιῶν τῆς συγκλή-
του. Καὶ πόλις δὲ Ὑρκανία ἀναφέρεται ὡς
κειμένη ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ.

ΥΡΚΑΝΟΣ ὁ Α' (Ἰωάννης), μέγας ἱερεὺς
καὶ ἄρχων τῆς Ἰουδαίας ἀπὸ τοῦ 135 μέχρι
106 π. Χ. Διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ Σί-
μωνα τὸν Μακκαβαῖον, φονευθέντα ὑπὸ τοῦ
γαμβροῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου, διοικητοῦ τῆς
Ἱεριχῶ. Πρὸς ἐκδίκησιν δὲ διὰ τὸν θάνατον
τοῦ πατρὸς ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Πτολε-
μαίου, ὃν ἠνάγκασε νὰ κλεισθῇ ἐν Δαγῶνι.
Ἀλλ' ἐλθὼν πρὸς βοήθειαν τοῦ Πτολεμαίου
Ἀντίοχος ὁ Σιδήτης, βασιλεὺς τῆς Συρίας,
ἐδήωσε τὴν Ἰουδαίαν, ἐπολιόρκησε τὸν Ὑρ-
κανὸν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀναγκασθέντα νὰ
ὑπογράψῃ συνθήκην, ἐν ᾗ ἀνεγνώριζε τὴν
κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας (133).
Μαθὼν δ' ἔπειτα τὰ ὑπὸ τῶν Πάρθων πα-
θήματα τοῦ Ἀντιόχου, ἔκρινε τὴν περίστα-
σιν κατάλληλον πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ συρια-
κοῦ ζυγοῦ, ἐκυρίευσε τὴν Σιχέμ, ὑπέταξε
τὴν Ἰδουμαίαν, ἐβεβαιώθη περὶ τῆς προ-
στασίας τῶν Ρωμαίων καὶ ἐπωφελούμενος
τὰς ἐν Συρίᾳ ταραχὰς ἐγένετο κύριος τῆς
Σαμαρείας. Ὁ δ' υἱὸς αὐτοῦ Ἀριστόβουλος
ἐκηρύχθη βασιλεύς.

ΥΡΚΑΝΟΣ Β', μέγας ἱερεὺς καὶ βασι-
λεὺς τῶν Ἰουδαίων, γεννηθεὶς τῷ 110 π.
Χ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 30. Θανόντος τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Ἰαρμαίου (78), ἡ
μήτηρ Ἀλεξάνδρα, καταλαβοῦσα τὸν θρόνον
διώρισε τὸν υἱὸν Ὑρκανὸν μέγαν ἱερέα. Δια-
δεχθεὶς δὲ τὴν θανοῦσαν μητέρα (69), ἐξε-
βλήθη τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
Ἀριστοβούλου. Τότε ἦλθε πρὸς βοήθειαν
αὐτοῦ Ἀρέθας ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραβίας,
ἐνίκησε τὸν Ἀριστόβουλον, ὃν ἐπολιόρκησεν
ἐν Ἱεροσολύμοις. Ἐν τούτοις μαθὼν ὅτι οἱ
Ρωμαῖοι εἰσβαλόντες ἐδῄουν τὰς χώρας αὐ-
τοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν καὶ
ἐπέστρεψεν εἰς Ἀραβίαν, δῃώσας τὴν Ἰου-
δαίαν. Γενομένου δὲ τοῦ Πομπηίου κυρίου
τῆς Ἰουδαίας (63), ἀπεκατέστη μὲν ὁ Ὑρ-
κανὸς εἰς τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ
Ἀριστόβουλος ἐτάραττε τὴν χώραν διὰ
συνεχῶν στάσεων, οἱ Ρωμαῖοι πρὸς παῦ-
σιν τῶν ταραχῶν ἐνεπιστεύθησαν τὴν
ἀνωτάτην διοίκησιν εἰς πενταμελὲς ἐπαρ-
χιακὸν συμβούλιον. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Φαρ-
σάλῳ μάχην ὁ Καῖσαρ ὑπεστήριξε μὲν τὸν
Ὑρκανὸν εἰς τὸν θρόνον, ἀλλὰ πράγματι
ἐκυβέρνα ὁ Ἀντίπατρος καὶ ἔπειτα ὁ Ἡρῴ-
δης, γαμβρὸς τοῦ Ὑρκανοῦ ἐκ τῆς ἐγγόνης
Μαριάμνης. Τῷ 38 π. Χ. Ἀντίπατρος, ὁ
υἱὸς τοῦ Ἀριστοβούλου, εἰσέβαλε μετὰ τῶν
Πάρθων εἰς Ἰουδαίαν καὶ ἐκδικούμενος τὸν
δηλητηριασθέντα πατέρα αὐτοῦ, ἔρριψε τὸν
Ὑρκανὸν τῆς βασιλείας, οὗ καὶ τὰ ὦτα
ἔκοψεν, ἵνα μὴ τοῦ λοιποῦ δύναται νὰ λάβῃ
τὴν ὑπερτάτην ἱεραρχίαν. Ὁ δ' Ὑρκανὸς
μετά τινων ἐτῶν αἰχμαλωσίαν ἐν τῇ Παρ-
θικῇ ἐπέστρεψεν εἰς Ἰουδαίαν, βασιλεύοντος
τοῦ Ἡρῴδου. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Ἡρῴδης
ἐδέχθη αὐτὸν φιλοφρόνως, ἀλλ' ἔπειτα, ὑπο-
πτευθεὶς αὐτὸν ραδιουργοῦντα ἐν τοῖς ἀνα-
κτόροις, διέταξε νὰ θανατωθῇ.

ΥΡΚΑΝΟΣ. Τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσιν οἱ
ἑπόμενοι δύο ἡγεμόνες τῆς Ἰουδαίας:

1. Ὑ ρ κ α ν ὸ ς (Ἰωάννης), ἡγεμὼν καὶ
μέγας ἱερεὺς τῶν Ἰουδαίων, υἱὸς καὶ διά-
δοχος Σίμωνος τοῦ Μακκαβαίου, τοῦ ἀποκα-

ταστήσαντος τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἰουδαίας. Τῷ 137 π. Χ. ὁ Ἰωάννης οὗτος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰούδα κατετρόπωσαν καὶ ἐξήλασαν τῆς Ἰουδαίας τὸν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Κενδεβαῖον ἀποσταλέντα πρὸς καθυπόταξιν τῆς Ἰουδαίας στρατὸν Ἀντιόχου τοῦ Ζ΄. Τοῦ Πτολεμαίου ὅμως, διοικητοῦ τῆς Ἰεριχοῦς, δολοφονήσαντος τῷ 135 π. Χ. τὸν Σίμωνα Μακκαβαῖον καὶ ἀπολεσθέντων σὺν αὐτῷ καὶ δύο τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἰούδα καὶ Ματταθία, ὁ Ὑρκανός, ἀναγορευθεὶς μέγας ἱερεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἐχώρησε μετὰ στρατοῦ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, ὃς ὅμως ἠμύνετο ἐκ τοῦ φρουρίου τῆς Δαγών. Ταὐτοχρόνως Ἀντίοχος ὁ Σιδήτης ἐπολιόρκησε τὰ Ἱεροσόλυμα, μετὰ πολλὰ δὲ δεινοπαθήματα οἱ Ἰουδαῖοι ἐσυνθηκολόγησαν τῷ 133 π. Χ. ἐπὶ τῷ ἀφοπλισμῷ τῶν χαρακωμάτων καὶ πληρωμῇ ἐτησίου φόρου. Βραδύτερον συνώδευσεν ὁ Ὑρκανὸς τῷ Ἀντιόχῳ εἰς τὴν κατὰ τῆς Παρθίας ἐκστρατείαν αὐτοῦ καὶ ὑπέστρεψεν εἶτα εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀλλ' ἅμα ἀποθανόντος τοῦ Ἀντιόχου, ἐκυρίευσε πολλὰς πόλεις παρὰ τὴν Ἰουδαίαν, καθυπέταξε τοὺς Ἰδουμαίους καὶ ἀνανέωσε τὴν μετὰ τῆς Ρώμης συμμαχίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Βραδύτερον συνωμολόγησε καὶ συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ζεβινᾶ, ἵνα ἐπωφεληθῇ ἁπλῶς ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῆς συριακῆς μοναρχίας ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χώρας. Ἐφ' ἱκανὸν διῴκησε καλῶς καὶ ἐν εἰρήνῃ τὴν Ἰουδαίαν, ὅπου καὶ πολλοὶ συνεσωρεύθησαν θησαυροί. Βραδύτερον καθυπέταξε τὴν Σαμάρειαν καὶ κατέσρεψεν αὐτὴν τῷ 109 π. Χ. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἔλῃξεν ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐημερίᾳ τῆς χώρας αὐτοῦ. Φαίνεται δ' ὅτι ἐκυβέρνησεν ἐν ὅλῳ 29 ἢ 30 ἔτη, ἀποθανὼν τῷ 106 ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 105 π. Χ. Ἐκ τῶν πέντε αὐτοῦ υἱῶν διεδέξατο αὐτὸν ὁ Ἀριστόβουλος. Ὁ Ὑρκανὸς θεωρεῖται δικαίως ὡς ἱδρυτὴς τῆς ἰουδαϊκῆς μοναρχίας, ἥτις ἐτηρήθη ὑπὸ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τοῦ Ἡρώδου.

2. **Ὑρκανὸς ὁ Β΄**, μέγας ἱερεὺς καὶ ἡγεμὼν τῶν Ἰουδαίων, πρεσβύτατος τῶν υἱῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἰανναίου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀλεξάνδρας (78 π. Χ.). Ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ περιῆλθεν εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ Ἀλεξάνδραν, ἥτις ἀνέθηκεν αὐτὴν τῷ Ὑρκανῷ, οὐχὶ ὡς τὸν πρεσβύτατον ἀλλ' ὡς ἀσθενῆ τὸν χαρακτῆρα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν τολμηρὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀριστόβουλον. Καὶ πρῶτον ἐπὶ 9 ἔτη τῆς βασιλείας τῆς μητρὸς αὐτοῦ συγκατένευεν εἰς πάντα αὐτῆς τὰ μέτρα, συντασσόμενος καὶ τῇ μερίδι τῶν Φαρισαίων, ἣν καὶ ἡ μήτηρ ἠὐνόει. Κατὰ τὸν θάνατον ὅμως τῆς Ἀλεξάνδρας (69 π. Χ.) ὁ Ἀριστόβουλος προέβη κατ' αὐτοῦ, ἐνίκησεν αὐτὸν ἐν Ἰεριχῷ καὶ ἠνάγκασε νὰ κλεισθῇ ἐν τῇ ἀπροπόλει τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ν' ἀποχωρήσῃ ἐκεῖθεν διὰ συνθηκολογίας. Ὁ Ἀντίπατρος ὅμως κατέπεισεν αὐτὸν μετὰ ταῦτα νὰ δραπετεύσῃ ἐξ Ἱεροσολύμων καὶ νὰ καταλύσῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρέτα, βασιλέως τῆς Πετραίας Ἀραβίας, ὅπερ καὶ ἔπραξε τῷ 65 π. Χ. Ὁ Ἀρέτας προβάς, τότε κατὰ τοῦ Ἀριστοβούλου, ἐπολιόρκησεν αὐτόν, κλεισθέντα ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἱεροσολύμων, τοῦ Ὑρκανοῦ δὲ καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ κυρίων καταστάντων τῆς πόλεως. Βραδύτερον ὁ στρατηγὸς τοῦ Πομπηίου Μ. Αἰμίλιος Σκαῦρος ἐξέωσαν αὐτοὺς ἐκεῖθεν. Τοῦ Πομπηίου αὐτοῦ μετὰ μικρὸν εἰς Συρίαν ἀφικομένου, ὁ Ἀριστόβουλος καὶ ὁ Ὑρκανὸς ἔσπευσαν νὰ διατυπώσωσιν ἕκαστος τὰς ἰδίας ἀξιώσεις. Ἰδὼν ὅμως ὁ Ἀριστόβουλος ὅτι ὁ Πομπήιος ἠὐνόει τὸν Ὑρκανόν, ἠθέλησε ν' ἀντιστῇ, ἀλλ' εἶτα παρεδόθη εἰς τὸν στρατηγὸν Σκαῦρον. Τῶν Ἰουδαίων ὅμως ἀνθισταμένων εἰσέτι, ὁ Πομπήιος κατέστη κύριος τῆς πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων μόνον μετὰ μακρὰν πολιορκίαν τῷ 63 π. Χ. Εἶτα ὁ Ὑρκανὸς ἀνεβιβάσθη, κατ' ὄνομα μόνον εἰς τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, υἱὸς τοῦ Ἀριστοβούλου, μεθ' οὗ εἶχεν ἀπαχθῆ αἰχμάλωτος εἰς Ρώμην, ἐκίνησε στάσιν κατὰ τοῦ Ὑρκανοῦ, κατασταλεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Συρίας, Γαβινίου (56 π. Χ.). Βραδύτερον ταὐτὸν ἔπραξε καὶ ὁ Ἀριστόβουλος, ἀλλ' αὖθις αἰχμαλωτευθεὶς ὑπὸ τοῦ Γαβινίου καὶ τοῦ Μ. Ἀντωνίου, στρατηγοῦ αὐτοῦ, ἦλθε πάλιν εἰς Ρώμην. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, τὸ δεύτερον ἐπιδραμὼν τὴν Ἰουδαίαν, κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ Γαβινίου καὶ ἐτράπη εἰς φυγήν. Ὁ ρωμαῖος στρατηγὸς κατήργησε μεταξὺ τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου ἱερέως, ἀναθεὶς τὰ καθήκοντα αὐτοῦ εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια (σανχεδρίμ). Εἰ καὶ φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀντίπατρος διετήρησε τὴν προτέραν αὐτοῦ ἰσχὺν καὶ ἐπιρροήν, οὔτε αὐτὸς ὅμως, οὔτε

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὁ Ὑρκανὸς ἠδυνήθη νὰ παρακωλύσῃ τὴν διαρπαγὴν τοῦ ναοῦ καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ κειμηλίων ὑπὸ τοῦ Κράσσου, ὃς διεδέξατο τὸν Γαβίνιον ἐν τῇ διοικήσει τῆς Συρίας. Βραδύτερον κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον Πομπηίου καὶ Καίσαρος (49 π. Χ.) οἱ τοῦ Πομπηίου ὀπαδοὶ ἐδηλητηρίασαν τὸν Ἀριστόβουλον, ὁ δὲ Σκιπίων ἐθανάτωσεν ἐν Ἀντιοχείᾳ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον. Ἕνεκα τῶν διὰ τοῦ Ἀντιπάτρου ἐν ὀνόματι τοῦ Ὑρκανοῦ ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸν Καίσαρα κατὰ τὸν ἀλεξανδρειανὸν πόλεμον (47 π. Χ.) ὁ Καῖσαρ, ἐπιστρέψας εἰς Αἴγυπτον, ἀποκατέστησε τὸν Ὑρκανὸν εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν μόνον ὑπὸ τὴν ἰδιότητα μεγάλου ἱερέως, ἐνῷ ὁ Ἀντίπατρος κατεῖχε τὴν πραγματικὴν ἀρχὴν ὡς ἀνθύπατος τῆς Ἰουδαίας. Καταπεισθεὶς ποτε ὁ Ὑρκανὸς νὰ προσαγάγῃ εἰς δίκην πρὸ τῶν σανχεδρὶμ Ἡρώδην, τὸν νεώτερον τῶν τοῦ Ἀντιπάτρου υἱῶν, ἐπὶ ὑπερβολικῇ αὐστηρότητι ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ Γαλιλαίας, ἅμα ὡς εἶδεν ὅτι θὰ καταδικασθῇ, εἰδοποίησεν αὐτὸν ν' ἀποχωρήσῃ τῶν Ἱεροσολύμων. Τὴν ἀσθένειαν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἐπεδείξατο ὁ Ὑρκανός, ὅτε συγκατατέθη εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀντιπάτρου, δηλητηριασθέντος ὑπὸ τοῦ Μαλίχου, ὡς καὶ ὅτε ὁ Ἡρώδης ἐξεδικήθη τὸν Μάλιχον, δολοφονήσας αὐτὸν πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ Ὑρκανοῦ. Τῷ 49 π. Χ. Πάκορος, ὁ υἱὸς τοῦ πάρθου βασιλέως Ὀρόδου τοῦ Α', ἐπέδραμε τὸ πλεῖστον τῆς Συρίας, ὁ δὲ Ἀντίγονος, ὁ ἐπιζήσας υἱὸς τοῦ Ἀριστοβούλου, ἐπεκαλέσατο τὴν βοήθειαν αὐτοῦ πρὸς ἀνάκτησιν τῶν Ἱεροσολύμων. Ὁ Ὑρκανὸς καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀντιπάτρου, μὴ δυνηθέντες ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ πάρθου βασιλέως ἀποσταλέντα κατὰ τῶν Ἱεροσολύμων στρατόν, κατέφυγεν εἰς τὸ ἐν Βάρῃ ὄρους αὐτῶν, ὁπόθεν ὁ Ὑρκανὸς καὶ ὁ Φασαὴλ ἐξαπατηθέντες ᾐχμαλωτεύθησαν. Ὁ Ὑρκανός, ἀκρωτηριασθεὶς τὰ ὦτα κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀριστοβούλου, ἤχθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Τίγρητος Σελεύκειαν, ἐπετράπη ὅμως αὐτῷ νὰ ζήσῃ ἐλευθέρως ἐν Βαβυλῶνι, πολλῶν ἀπολαύων τιμῶν. βραδύτερον, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, μετέβη τῇ συγκαταθέσει τοῦ πάρθου βασιλέως εἰς Ἱεροσόλυμα παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Ἡρώδου, ὃς ἐντίμως ἐδέξατο αὐτόν. Τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πρὸς τὸν Ὑρκανὸν πολιτείαν μετέβαλεν ὁ Ἡρώδης μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην, κρίνας ἀναγκαίαν τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀνδρός, οὗ αἱ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀξιώσεις ἠδύναντο νὰ προτιμηθῶσι τῶν ἑαυτοῦ παρὰ τῷ Αὐγούστῳ. Ἐν τέλει κατηγορηθεὶς ἐπὶ προδοτικῇ ἀλληλογραφίᾳ μετὰ τοῦ Μάλχου, βασιλέως τῆς Ἀραβίας, ἐθανατώθη τῷ 30 π. Χ.

(Κατὰ παραδρομὴν οἱ δύο οὗτοι Ὑρκανοὶ κατεχωρίσθησαν καὶ πρότερον συνοπτικῶς).

ΥΡΜΙΝΑ, πολύχνιον ἀρχαιότατον τῆς Ἠλείας, μνημονευόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, κείμενον δὲ πλησίον τῆς Κυλλήνης. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος ἦν ἐγκαταλελειμμένον, ὁμωνύμως δὲ ἐκαλεῖτο καὶ τὸ ἐκεῖ ὀρεινὸν ἀκρωτήριον. Τὰ ὑπό τινων ὡς λείψανα αὐτῆς, ἀναφερόμενα κυκλωπικὰ τείχη ἐπὶ πετρώδους ἀκρωτηρίου, ἀποτελοῦντος τὸ λιμένα Κουνουπέλι παρὰ τὸν Ἄραξον, ἀπέχουσι πολὺ τῆς Κυλλήνης καὶ κεῖνται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἠλείας.

ΥΡΜΙΝΗ, θυγάτηρ τοῦ Νηλέως ἢ Νυκτέως ἢ τοῦ Ἐπειοῦ καὶ τῆς Ἀναξιρόης, σύζυγος τοῦ Φόρβαντος καὶ μήτηρ τοῦ Αὐγείου καὶ τοῦ Ἄκτορος. Ὁ ἀργοναύτης Τίφυς ἀποκαλεῖται ἐτι υἱὸς τοῦ Φόρβαντος καὶ τῆς Ὑρμίνης.

ΥΡΝΗΘΙΟΝ, χωρίον ἀρχαῖον ἐν Ἐπιδαυρίᾳ, περιτευμένον ἐξ ἀγριελαιῶν, ἐν τῇ κατωφερείᾳ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἰς τὴν Ἐπίδαυρον. Ἡ θέσις αὐτοῦ εἶναι ἄγνωστος.

ΥΡΝΗΩ, θυγάτηρ τοῦ Τημένου καὶ σύζυγος τοῦ Δηφόντου. Ὁ τάφος καὶ τὸ ἡρῷον αὐτοῦ μεθ' ἱεροῦ ἄλσους ἐδεικνύοντο ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ Ἄργει.

ΥΡΤΑΚΙΝΑ ἢ ΥΡΤΑΚΟΣ, πόλις ἀρχ. τῆς Κρήτης, κειμένη πρὸς δυσμὰς τῆς Ἐλύρου, πρὸς ἄρκτον τῆς Λισσοῦ, πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν τῆς Καντάνου καὶ πρὸς νότον τῆς Πολυρρήνης, ἐπὶ κορυφῆς λόφου. Εἶχε δὲ καὶ μικρὰν ἀκρόπολιν. Τὸ νῦν χωρίον Τεμένια ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σελίνου ἀπέχει 1/2 ὥρ. πρὸς βορρᾶν τῶν ἐρειπίων τῆς Ὑρτακίνης, συγκειμένων ἐκ μεγάλων λειψάνων τειχῶν κατασκευῆς σχεδὸν κυκλωπικῆς.

ΥΡΤΑΚΟΣ, Τρώς, σύζυγος τῆς Ἀρίσβης καὶ πατὴρ τοῦ Ἄσιου καὶ τοῦ Νίσου, τῶν Ὑρτακιδῶν. Καὶ ὁ Βιργίλιος ἀναφέρει πρόσωπον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο.

ΥΣΑΜΠΕ (Ἀλέξανδρος Ysabeau), γάλλος

συμβιβαστικός, γενν. ἐν τῷ νομῷ Ἴντρου τῷ 1760 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1823. Τῷ 1791 γενόμενος πρωτοσύγγελλος τοῦ συνταγματικοῦ ἐπισκόπου τῆς Τούρ, ἐξελέγη τὸ ἐπιὸν ἔτος μέλος τῆς Συμβατικῆς συνελεύσεως, ἐτάχθη τοῖς ὀρεινοῖς, ἐψήφισε τὸν θάνατον Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' καὶ τῷ 1793, ἀποθέμενος τὴν ἱερωσύνην, ἐνυμφεύθη καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βορδίγαλλα ἐπὶ εἰδικῇ ἐντολῇ μετὰ τοῦ Ταλλιανοῦ. Κατ' ἀρχὰς μετῆλθον μέτρα βίαια καὶ ἀπηνῆ, ἐπλήρωσαν τὰς φυλακὰς ὑπόπτων καὶ οὐκ ὀλίγους ἀνεβίβασαν εἰς τὴν λαιμητόμον· ἀλλ' ἔπειτα, ὑπείκοντες τῇ ἐπιρροῇ τῶν ἐν τῇ πόλει πλουσίων ἐμπόρων, ἐμετρίασαν οὐσιωδῶς τὸν ζῆλον αὐτῶν. Ἀνακληθεὶς δ' εἰς Παρισίους, διωρίσθη ὑπάλληλος τῶν ταχυδρομείων καὶ ἐτελεύτησε πενέστατος.

ΥΣΑΜΠΩ (Βίκτωρ Ysabeau), γάλλος ἰατρός, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Ρουέν̓ῃ τῷ 1793. Σπουδάσας ἐν Λιέγῃ τὴν ἰατρικήν, ἐτάχθη τῷ 1813 ἐθελοντὴς ἐν τῷ στρατῷ καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην, ἐλθὼν εἰς Βέλγιον, ἠσχολεῖτο μᾶλλον εἰς ἀγροτικὰς μελέτας ἢ εἰς τὴν ἰατρικήν, ἐπὶ δώδεκα ἔτη ἐκδίδων γεωργικὴν ἐφημερίδα, τὸν «Ἀγρονόμον». Τῷ 1832 ἦλθεν εἰς Παρισίους, διορισθεὶς ἰατρὸς τῆς συνοικίας Ποπιγκούρ, μετ' αὐταπαρνήσεως ἐργασθεὶς καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς χολερικῆς ἐπιδημίας. Ἔγραψε πολλὰ περὶ γεωργικῆς.

ΥΣΕΝΤΟΥΡΝ (Γίλβερτος Hyssentourn), γερμανὸς φιλόσοφος, γενν. ἐν Ἔδῃ τῷ 1601 καὶ ἀποθανὼν ἐν Χάρδερβικ τῷ 1655. Ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν ἐν Δέβεντερ καὶ Χάρδερβικ καὶ ἔγραψε: «Λογικήν», —«Φυσιολογίαν» καὶ «Ἠθικὰ κατ' Ἀριστοτέλην».

ΥΣΙΑΙ, Ὑσίαι καὶ Ὑσία, πόλις ἀρχαία τῆς Ἀργείας, κειμένη πλησίον τῶν Κεγχρεῶν ἐπὶ τῆς ἐκ Τεγέας διὰ τοῦ ὄρους Παρθενίου καὶ Κτενιᾶ εἰς Ἄργος ὁδοῦ. Περὶ αὐτὴν οἱ Ἀργεῖοι ἐν ἔτει 669 π. Χ. κατενίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας. Κατὰ δὲ τὸ 417 π. Χ. οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ἄγιν τὸν Ἀρχιδάμου πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Ἀργείους ἐκυρίευσαν καὶ τὰς Ὑσιὰς καὶ ἀπέκτειναν τοὺς ἐξ αὐτῶν αἰχμαλώτους. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς κεῖνται ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ὑπὸ τὸν Ἀχλαδόκαμπον καὶ ἐπὶ βράχου ὑπερκειμένου τῆς πεδιάδος Ἀλχαδοκάμπου τὰ τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς.

ΥΣΙΑΙ, πόλις ἀρχαία τῆς Βοιωτίας ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα, κειμένη μεταξὺ Πλαταιῶν καὶ Ἐρυθρῶν καὶ ἐν δεξιᾷ τῆς ἐκ Θηβῶν εἰς Ἀθήνας ὁδοῦ. Κατὰ τὸν Στράβωνα αἱ Ὑσίαι, ὡς ὀνομάζει αὐτάς, ἐλέγοντο καὶ Ὑρία κατά τινας. Ὁ Εὐριπίδης ἀναφέρει αὐτὰς ὡς κειμένας κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Κιθαιρῶνος, ὁ δὲ Ἡρόδοτος λέγει ὅτι αὐταὶ ἦσαν δῆμος τῆς Ἀττικῆς πλησιέστατα τῶν ὁρίων τῆς Βοιωτίας. Ταύτας τοποθετοῦσι νῦν οἱ μὲν εἰς Παλαιοχώριον περὶ Εἰδυλλίαν, οἱ δὲ εἰς θέσιν Βούβουκαν.

ΥΣΙΩΝ (Δῆμος), ὑπαγόμενος εἰς τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ συνορεύων πρὸς τοὺς δήμους Τριπόλεως, Τεγέας, τῶν Δολιανῶν καὶ Θυρέας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας. Πρωτεύουσα τούτου εἶναι ὁ Ἀχλαδόκαμπος καὶ χωρία πέντε, οἰκούμενα ὑπὸ γεωργῶν, ποιμένων καὶ χοιροβοσκῶν, ὧν ἐπισημότερα τό Τουρνίκι καὶ ἡ Μπούγα, περιέχοντα ἐν συνόλῳ πληθυσμὸν 2,340 κατοίκων. Ἡ χώρα τοῦ δήμου τούτου εἶναι ὀρεινὴ καὶ ἐπιτηδεία κυρίως εἰς νομὴν ζώων. Παράγει δημητριακὰ 13,000 κοιλά, 60,000 ὀκάδ. οἴνου καὶ 3,000 ὀκάδ. ἐλαίου· τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ κτηνοτροφία καὶ τὰ προϊόντα αὐτῆς.

ΥΣΜΩΝ, ἡλεῖος ἀθλητής, ὃς ἐγυμνάζετο ἐκ παίδων εἰς τὸ πένταθλον χάριν θεραπείας τῶν ρευματισμῶν, ἐξ ὧν ἔπασχε καὶ ὃς ἐνίκησε κατ' αὐτὸ ἐν τοῖς ὀλυμπιακοῖς καὶ τοῖς ἐν Νεμέᾳ ἀγῶσιν. Ἐν Ἄλτει τῆς Ὀλυμπίας ὑπῆρχεν ἀνδριὰς αὐτοῦ, ἐργασθεὶς ὑπὸ τοῦ Κλέωνος· παριστάνετο δὲ κρατῶν ἁλτῆρα ἀρχαίου σχήματος.

ΥΣΤΑΣΠΗΣ. Τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο δύο πρόσωπά εἰσι τάδε:

1. Ὑστάσπης, υἱὸς τοῦ Ἀρσάμου καὶ πατὴρ Δαρείου τοῦ Α', μέλος τοῦ περσικοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Ἐπὶ Καμβύσου, πιθανῶς δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Κύρου ἦν σατράπης τῆς Περσίδος. Οὗτος συνεστράτευσε τῷ Κύρῳ κατὰ τῶν Μασσαγετῶν, ἀλλ' ἀπεστάλη ὀπίσω εἰς Περσίδα, ἵνα ἐπιτηρῇ τὸν πρεσβύτατον τῶν υἱῶν αὐτοῦ Δαρεῖον, ὃν ὁ Κῦρος ἔνεκεν ἐνυπνίου ὑπώπτευεν ἐπὶ προδοσίᾳ. Ὁ Ὑστάσπης εἶχε καὶ ἄλλους υἱούς, τὸν Ἀρτάβανον καὶ τὸν Ἀρτάνην. Κατὰ τὸν Ἀμμιανὸν Μαρκελλῖνον ἦν ἀρχηγὸς τῶν Μάγων καὶ ἐπουδάσθη ἐν Ἰνδίαις ὑπὸ τοὺς Βραχμᾶνας. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀναφέρεται ἐπὶ τῶν ἐν Περσεπόλει ἐπιγραφῶν.

2. Ὑστάσπης, υἱὸς Δαρείου τοῦ Α′ καὶ τῆς Ἀτόσσης, διευθύνας τοὺς Βακτρίους καὶ Σάκας ἐν τῷ στρατῷ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ξέρξου.

ΥΣΤΕΡΙΑΝΑ, κώμη τῆς Τήνου, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Πανόρμου καὶ ἀπέχουσα τῆς ἕδρας αὐτοῦ, τοῦ Πύργου, ΝΑ ὥραν $^1/_2$ ἀπὸ δὲ τῆς νοτίου παραλίας τῆς νήσου $^1/_4$ τῆς ὥρας. Οἰκεῖται ὑπὸ 954 κατοίκων καὶ παράγει δημητριακοὺς καρπούς, σῦκα, οἶνον καὶ μέταξαν.

ΥΦΑΝΤΕΙΟΝ, κλάδος τοῦ Φωκικοῦ ὄρους Ἀκοντίου, ἐκτεινόμενος ἐντὸς τῆς Βοιωτίας καὶ παραρρεόμενος ἐκ μεσημβρίας καὶ ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ Κηφισσοῦ ποταμοῦ. Ἐκ τῆς βορειοανατολικῆς αὐτοῦ ὑπωρείας ἐπήγαζεν ὁ ποταμὸς Μέλας, χυνόμενος διὰ τῶν παρ' αὐτῷ ἑλῶν εἰς τὴν Κωπαΐδα. Ἐπ' αὐτοῦ ἔκειτο ἡ ἀκρόπολις τῆς ἀρχαίας πόλεως Ὀρχομενοῦ, ἧς τὰ ἐρείπια φαίνονται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὑπωρείας παρὰ τὸ νῦν χωρίον Σκριποῦ. Ὁ Μέλας καλεῖται Μαυρονέρι· περὶ αὐτὸν καὶ τὰ ἕλη αὐτοῦ συνεχροτήθη ἡ δευτέρα μάχη μεταξὺ τοῦ Σύλλα καὶ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Μιθριδάτου, καθ' ἣν κατετροπώθη ὁ τελευταῖος.

ΥΦΟΡΜΟΣ, λιμὴν τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἀστυπαλαίας καὶ Ζωστῆρος πρὸς δυσμὰς τοῦ Σουνίου.

ΥΨΑΙΟΣ, ἐπώνυμον τῆς ἐν Ρώμῃ οἰκογενείας τῶν Πλαυτίων, ἧς μέλη εἶναι οἱ ἑπόμενοι πέντε:

1. Ὕψαῖος (Κ. Πλαύτιος Βέννων), ὕπατος τῷ 347, ὅτε ἠλάττωσε τὸν ἐπὶ τῶν δανείων τόκον εἰς τὸ εἰκοστὸν τέταρτον τοῦ δανειζομένου ποσοῦ, ἤτοι εἰς 4 $^1/_6$ %, καὶ τὸ δεύτερον τῷ 341 π. Χ. ὅτε ἐνίκησε τοὺς Ἀριβερνίους, ἀφαιρέσας ἀπ' αὐτῶν τὰ $^2/_3$ τῶν δημοσίων γαιῶν αὐτῶν, καὶ κατέστρεψε τὴν χώραν τῶν Οὐόλσκων.

2. Ὕψαῖος (Λ. Πλαύτιος), πραίτωρ τῷ 189 π. Χ. μετ' ἐπαρχίας τῆς ἐγγυτέρας Ἱσπανίας.

3. Ὕψαῖος (Λ. Πλαύτιος), πιθανῶς υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, πραίτωρ ἐν Σικελίᾳ κατὰ τὸν πόλεμον τῶν δούλων (134—132 π. Χ.), ὅτε καὶ οἱ στασιάσαντες δοῦλοι ἐθανάτωσαν αὐτόν.

4. Ὕψαῖος (Μ. Πλαύτιος), ὕπατος τῷ 125 π. Χ. μετὰ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ Μ. Φουλβίου Φλάκκου, εἰς οὓς ἀνετέθη ν' ἀναλάβωσι καὶ διανείμωσιν ἐκ νέου τὰ παρὰ τὰς διατάξεις τοῦ λικινιακοῦ καὶ σεμπρωνιακοῦ νόμου κατεχόμενα κτήματα.

5. Ὕψαῖος (Π. Πλαύτιος), δήμαρχος τῶν πληβείων τῷ 54 π. Χ., πολιορκήσας μετὰ τοῦ Σκιπίωνος τὸν Μ. Αἰμίλιον Λέπιδον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐπὶ 5 ἡμέρας, ὡς μὴ θελήσαντα νὰ συγκροτήσῃ παρανόμως τὴν συνέλευσιν τῶν Ρωμαίων *(comitia)*. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν μαρτύρων ἐν τῇ δίκῃ τοῦ Μίλωνος ἀπῃτήθη ἵνα οἱ δοῦλοι τοῦ Ὑψαίου ὑποβληθῶσιν εἰς βασάνους· βραδύτερον δὲ αὐτὸς ὁ Ὑψαῖος ἐξωρίσθη ἐπὶ δωροδοκίᾳ. Εἰ καὶ ἦν ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ Πομπηίου, ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ· ὅτε δὲ ὁ Πομπήιος ἡμέραν τινὰ ἀπήρχετο ἐκ τοῦ λουτροῦ ἐπὶ δεῖπνον, ὁ Ὑψαῖος προσέπεσε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Πομπήιος ἀπέκρουσε τὰς παρακλήσεις αὐτοῦ, λέγων: «Μακρὰν· θὰ βλάψῃς τὴν ὄρεξίν μου».

ΥΨΕΥΣ, υἱὸς τοῦ Πηνειοῦ καὶ τῆς ναϊάδος Κρεούσης ἢ Φιλλύρας, θυγατρὸς τοῦ Ἀσώπου, βασιλέως τῶν Λαπίθων, καὶ σύζυγος τῆς Χλιδανόπης, ἐξ ἧς κατέστη πατὴρ τῆς Κυρήνης, Ἀλκαίας, Θεμιστοῦς καὶ Ἀστυαγείας. Καὶ ὁ Ὀβίδιος ἀναφέρει Ὑψέα τινά.

ΥΨΗΛΑΝΤΑΙ, διάσημος ἑλληνικὴ οἰκογένεια, εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους πιθανῶς ἀνερχομένη, ἐμφανιζομένη δὲ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπὸ τοῦ Η′ κυρίως αἰῶνος. Διαπρεπέστερα μέλη αὐτῆς εἶναι τὰ ἑπόμενα:

1. Ὑψηλάντης (Ἰωάννης ὁ Α′), υἱὸς τοῦ ἐκ Τραπεζοῦντος εἰς τὸν Βόσπορον καταβάντος Ἀντιόχου. Ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου ἄρχεται ἡ ἱστορία τῶν Ὑψηλαντῶν. Ὁ Ἰωάννης Ὑψηλάντης πρῶτος ὡς διερμηνεὺς τῆς Πύλης συνέλαβε τὴν ἰδέαν πρὸς καταργησιν τοῦ ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ συσταθέντος πατριαρχείου Ἰπεκίου καὶ Λυχνιδοῦ, διατηρουμένου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Η′ αἰῶνος, εἰ καὶ οὐδέποτε ἀναγνωρισθέντος ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο, εἰ καὶ τὰ μάλα ὠφέλιμον πολιτικῶς τῇ ὀθωμανικῇ κυβερνήσει, ἀπέτυχε τῇ εἰσηγήσει τῶν ἐχόντων συμφέρον γειτόνων ν' ἀντιπράττωσιν εἰς πᾶν πολιτικὸν σχέδιον, τεῖνον εἰς τὴν εἰλικρινῆ παγίωσιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ Ἰωάννης ἐγένετο ἐν τέλει

θῦμα ξένων ραδιουργιῶν, καρατομηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει.

2. Ὑψηλάντης (Ἀθανάσιος). Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Θεόδωρος, υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Ὑψηλάντου, ἡ δὲ μήτηρ Κασάνδρα Τζαννέτου. Ἐγκρατὴς τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς καὶ ἀραβοπερσικοτουρκικῆς, ἐλαγίζετο ὡς εἷς τῶν διαπρεπόντων ἐπὶ παιδείᾳ Ἑλλήνων. Τὴν ἰατρικὴν ἀγνοεῖται ποῦ τῆς Εὐρώπης ἐσπούδασεν, ἀλλ' ἡ ἐπίζηλος αὐτοῦ θέσις ὡς ἰατροῦ τοῦ πανισχύρου τότε Ραγὴπ-Μεχμὲτ-πασσᾶ μαρτυρεῖ ὅτι δὲν ἦτο ἰατρὸς τυχαῖος. Ὡς προσωπικὸς ἰατρὸς τοῦ ρηθέντος πασσᾶ παρηκολούθησεν αὐτὸν εἰς διαφόρους χώρας τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὡς διοικητὴν τῆς Ὑψ. Πύλης. Οὕτω κατὰ τὸ 1745 εὑρίσκετο ἐν Καΐρῳ μετὰ τοῦ Ραγήπ, γενικοῦ τότε διοικητοῦ τῆς χώρας τῶν Φαραώ, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τοῦ 1748· ἀπὸ τῆς 8ης φεβρουαρίου τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τῆς 14ης νοεμβρίου 1850 διέτριβεν ἐν Μαγνησίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπὸ τοῦ νοεμβρίου 1752, λέγει αὐτὸς οὗτος ὅτι διέμενεν ἐν Ἐδέσσῃ τῆς Συρίας μέχρις ἰουλίου τοῦ 1755. Τῷ 1761 ἀναφέρεται ὡς σύμβουλος, διερμηνεὺς καὶ ἰατρὸς τοῦ Ραγὴπ-Μεχμὲτ-πασσᾶ, μεγάλου τότε βεζύρου ἐν Κων)πόλει, καὶ τῇ 14ῃ ἀπριλίου τοῦ 1764 διωρίσθη πρωτοσπαθάριος τοῦ ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμονεύοντος Κωνσταντίνου Νικολάου τοῦ Μαυροκορδάτου μέχρι τῆς 18ης αὐγούστου 1765, ὅτε ἡ ἡγεμονία περιῆλθεν εἰς τὸν Σκαρλάτον Γκίκαν, ἐχθρικῶς τῷ Ὑψηλάντῃ διακείμενον. Κατὰ τὸ 1775 ὁμολογεῖται ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπὸ τοῦ ἰδίου λεγομένων ὅτι ἔμενεν ἰδιωτεύων εἰς τὴν ἐν Φαναρίῳ νεόδμητον οἰκίαν αὐτοῦ, ἅτε τῆς προτέρας ὑπὸ πυρκαϊᾶς καταστραφείσης. Ὁ χρόνος, καθ' ὃν ὁ Ἀθανάσιος ἀπεβίωσε, δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ἐπακριβῶς, φαίνεται ὅμως ὅτι ἐτελεύτησε περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Οἱ ἐν Κων)πόλει γέροντες ἐνθυμοῦνται ὅτι ἔσχε θυγατέρα. Σοφίτσαν καλουμένην, ζῶσαν μέχρι τοὐλάχιστον τοῦ 1840 καὶ μείνασαν ἄγαμον. Ἐν Κων)πόλει ἐνθυμοῦνται οἱ πρεσβύτατοι τὴν ἡλικίαν ὅτι ὁ Ἀθανάσιος ἔσχε δύο οἰκίας, μίαν θερινὴν ἐν Νεοχωρίῳ τοῦ Βοσπόρου, κειμένην παρὰ τῇ ἀποβάθρᾳ τοῦ ἁγ. Γεωργίου καὶ κατοικουμένην ἤδη ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τῶν κ. Λαμπίκη, καὶ μίαν παράλιον χειμερινὴν ἐν Φαναρίῳ, περιελθοῦσαν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἰατροῦ κ. Σαράντη Ἀργυρέως· ταύτης σώζεται μόνον τὸ λιθόκτιστον μέρος. Ὁ ἱερομόναχος Γερμανὸς Ἀφθονίδης μαρτυρεῖ ὅτι, ἐπισκεφθεὶς τὴν οἰκίαν ταύτην, εἶδε σωζομένας ἐν τῷ δωματίῳ τῆς πρώτης ὀροφῆς δύο ξυλίνας πλάκας, ἀπέναντι ἀλλήλων κειμένας, ὧν ἡ μὲν μία γυμνὴ ἕνεκα τοῦ χρόνου, ἡ δ' ἑτέρα διέσωζεν ἔτι οὐ πρὸ πολλοῦ ἐγκεκολλημένον χάρτην, ἐφ' οὗ ὑπῆρχον τὰ ἑξῆς δύο ἐπιγράμματα:

Τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Σεραφεὶμ ἐπίγραμμα:

Τόνδ' ὑψόροφον οἶκον Ὑψηλάντου δίου
τοῦ ἀρχιατροῦ ἀρχυπάτου τοῦ Ραγίπ,
Ἀθανασίου τοῦ ἐκ Κομνηνῶν Κωμέων,
σκευοφύλακος τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας,
ὃν ἐκ βάθρων ἔδημεν ἐκτεφρωθέντα,
θεὸς γ' ἔδραξεν εὐσεβούντων οἰκίας,
ἀάατον στήσειε πάσης ἐξ ἄτης,
ἄσειστον, ἀκλόνητον ἄπρηστον θ' ὅλης (ὅλως;).

Τοῦ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Παρθενίου ἐπίγραμμα:

Εἰ γένος εὐσεβέων ζώει μετὰ τέρμα βιοτοῦ
ζεῖ Θεόδωρος Κασάνδρα τε οἱ τέκον κλεινὸν
[Ἀθανάσιον,
ὃς θεμέθλου ἀπὸ πρώτου εὐσεβίῃ δόμον τόνδε
τεῦξέ τε ἐξ ἰδίων κτεάνων ζάθεος δικαίων,
οἵ γε πόνων ἄμπαυσμα φυλάσσεται ἀνδρὶ δικαίῳ.
Εἰς λυκάβαντά γε ζῆθι ἀκέστωρ Ὑψηλάνδα.

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀθανασίου Ὑψηλάντου ὡς προσώπου ἐπισήμου τῆς ἐποχῆς ἀπαντᾷ ἐν πολλοῖς ἐκκλησιαστικοῖς γράμμασι περὶ πλείστων ὑποθέσεων τοῦ γένους, ὡς καὶ εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Βλαχικῆς ἡγεμονίας, ἔνθα ἐπὶ διετίαν περίπου ἐχρημάτισε πρωτοσπαθάριος (στρατηγὸς τοῦ ἱππικοῦ). Ὁ δὲ Hammer ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους (τόμ. 16ος σελ. 39) πολλάκις μνημονεύει αὐτοῦ, λαβόντος μέρος ἐνεργὸν ἐπὶ διαφόροις πολιτικαῖς ὑποθέσεσιν ἐπὶ τῆς βεζυρίας τοῦ Ραγὴπ-Μεχμὲτ πασσᾶ, διαφιλονεικήσαντος δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἀξίωμα τῆς μεγάλης διερμηνείας πρὸς τὸν Γρηγόριον Ἀλεξάνδρου Γκίκαν, τὸν μετὰ ταῦτα ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμονεύσαντα. Ἴδε ΤΟΥΡΚΙΑ.

Ὁ Ὑψηλάντης Ἀθανάσιος ἔγραψεν ἱστορίαν πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν εἰς βιβλία 12, ἀρχόμενος ἀπὸ Ἰουλίου Καίσαρος

καὶ καταλήγων μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Δυστυχῶς τὸ τελευταῖον μέρος τῆς συγγραφῆς, τὸ πιθανῶς μέχρι τῆς ἀποβιώσεως αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως, ἀπωλέσθη, ἡ δ' ἀπώλεια αὕτη, ὡς καὶ ἡ ἔλλειψις ἱκανῶν σελίδων ἐκ τοῦ Η' βιβλίου, ἐστὶ τόσῳ λυπηρά, καθόσον τὸ χειρόγραφόν ἐστι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ μόνον ἐν Τζιβανίῳ τοῦ Καΐρου μετοχίῳ τοῦ Σινᾶ σωζόμενον.

Τοῦ συγγράμματος τούτου ἐξεδόθησαν τρία μόνα βιβλία, τὸ Η', Θ' καὶ Ι', ἤτοι Τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν (1453—1789) ἐκ χειρογράφου ἀνεκδότου τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Σινᾶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Γερμανοῦ Ἀφθονίδου τοῦ Σιναΐτου, ἐν Κωνσταντινουπόλει, τύπ. Βρετοῦ 1870.

3. Ὑψηλάντης (Ἰωάννης ὁ Β'), υἱὸς Ἀθανασίου Ὑψηλάντου. Ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τῆς θρησκευτικῆς συγκεντρώσεως πάντων τῶν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ σουλτάνου ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ὅπερ καὶ ἤγαγεν εἰς αἴσιον πέρας ὡς πρῶτος διερμηνεὺς τοῦ Διβανίου ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Σαμουὴλ τοῦ Α' (1765). Οὗτος ἐρημίσθη πρὸ πάντων δι' ἣν συνῆψε συνθήκην Πρωσίας καὶ Τουρκίας.

4. Ὑψηλάντης (Ἀλέξανδρος ὁ Α'), υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Β', γεννηθεὶς ἐν Κων)πόλει, ἔνθα καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικήν, ἃς ἐδιδάχθη κατ' οἶκον. Ἐκτὸς τούτων ἐγένετο ἐγκρατέστατος τῆς ἀραβοπερσοτουρκικῆς γλώσσης. Μειλίχιος τοὺς τρόπους, εὐγενὴς τὴν καρδίαν, θαυμαζόμενος διὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ πολιτικὴν σύνεσιν, προσεκλήθη διερμηνεὺς τοῦ Διβανίου νεώτατος τὴν ἡλικίαν τῇ 9ῃ αὐγούστου 1774. Εἰς τὸ περίβλεπτον τοῦτο ἀξίωμα τριάκοντα καὶ πέντε ἡμέρας διαμείνας, προσήνεγκε τὴν σπουδαιοτάτην τῶν ὑπηρεσιῶν τοῖς ὁμοεθνέσι· διότι ἡ Πύλη, μαθοῦσα τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐνεργηθεῖσαν ρωσικὴν ὁποκινήσει ἐπανάστασιν, δεινά, ὡς λέγεται, διενοεῖτο βουλεύματα, καὶ ὁ σουλτὰν Ἀβδοὺλ Χαμὴτ διέταξε τὴν ἐσχάτην τῶν κατὰ τὸ κράτος τῶν Ἑλλήνων ποινήν. Ὁ Ὑψηλάντης οὗτος κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν, ἔχων ἀρωγὸν καὶ τὸν μέγαν βεζύρην, κατώρθωσε τὴν ἀνάκλησιν τῆς διαταγῆς ἐκείνης.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλέξανδρος, διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, προὐκάλεσε τὴν ἔκδοσιν αὐτοκρατορικοῦ δόγματος, δι' οὗ, ἐπικυρουμένων τῶν ἀρχαίων τῆς ἡγεμονίας ταύτης προνομίων, ἐξησφαλίζετο ἡ εὐημερία τοῦ Δακικοῦ κράτους, ὑπὲρ οὗ οὐκ ὀλίγον ἐμόχθησεν ὁ Ὑψηλάντης, λαβὼν μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης τοῦ Καϊναρτζί.

Ἀφικόμενος εἰς Βουκουρέστιον, ἐρρύθμισε τὸ φορολογικὸν σύστημα, διωργάνωσε στρατόν, συνέστησε ταμεῖον ἐλέους καὶ ἐνὶ λόγῳ ἀνύψωσε τὴν Βλαχίαν εἰς ἱκανὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας. Κατήρτισε μόνιμον στρατὸν 60 λόχων, ὧν οἱ μὲν 58 ἐσχηματίζοντο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων, οἱ δ' ἕτεροι 2 ἐκ Βουλγάρων καὶ Σέρβων. Ἀλλ' ἐπειδή τινες τῶν ἀξιωματικῶν, ἔχοντες συμφώνους καὶ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου Κωνσταντῖνον καὶ Δημήτριον, ἠθέλησαν ν' ἀναπετάσωσι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπ' ἐλπίδι ρωσικῆς συνδρομῆς, γνωσθέντων τῶν ἐνεργουμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ μὲν υἱοὶ τοῦ ἡγεμόνος ἠναγκάσθησαν νὰ δραπετεύσωσιν εἰς Τρανσυλβανίαν, οὗτος δέ, προβλέπων τὰς συνεπείας, ἔπεμψεν εἰς τὴν Πύλην τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Βλαχίας παραίτησιν αὐτοῦ, προσπαθῶν ἅμα νὰ δικαιολογήσῃ καὶ τῶν υἱῶν τὴν ἀπόδρασιν. Πᾶσα δὲ δικαιολόγησις ἤθελεν ἀποβῆ ματαία, εἰμὴ ὁ τότε μέγας βεζύρης Ἰζὲτ-Ἀχμὲτ-πασσᾶς συνηγόρει ὑπὲρ τῶν Ὑψηλαντῶν παρὰ τῷ σουλτάνῳ. Ὅτε τῷ 1785 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Ἰωσὴφ ὁ Β' καὶ ἡ τῆς Ρωσίας αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη ἡ Β' συνεφώνησαν κρύφα τὸν διαμελισμὸν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ὁ Ἀλέξανδρος, μαθών τ' ἀποφασισθέντα, συνέταξε σχέδιον περὶ ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, ὅπερ, ὑποβληθὲν τῷ αὐτοκράτορι τῆς Αὐστρίας, ἀσμένως ἐγένετο παραδεκτόν. Ἐν τούτῳ ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ κατὰ τῆς Ρωσίας πόλεμος· ὅτε δέ, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἡ μεταξὺ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσὴφ ἀλληλογραφία, ἠναγκάσθη ὁ πρῶτος νὰ προσέλθῃ αἰχμάλωτος τῷ πρίγκηπι τοῦ Κοβούργου, παρ' οὗ πεμφθεὶς εἰς Αὐστρίαν, διέμεινεν ἐν Βρούμ τῆς Μοραβίας μέχρι τέλους τοῦ πολέμου. Τῷ 1796 διορισθεὶς τὸ δεύτερον ὑπὸ Σουλτὰν Σελὴμ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, ἠναγκάσθη μετὰ διετῆ ἡγεμονίαν νὰ παραιτηθῇ, διότι τὸ στέμμα, ἀναμιγνυομένης κυριαρχικῶς τῆς Ρωσίας, εἶχεν ἀπολέσει τὴν προτέραν αὐτοῦ

σοβαρότητα. Ἔκτοτε ἔζη ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Κων)πόλει ὡς ἰδιώτης, ἀπολαύων τῆς ὑπολήψεως πάντων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ξένων πρέσβεων, οἵτινες συνεβουλεύοντο αὐτὸν ἐπὶ πάντων τῶν σπουδαίων ζητημάτων. Ὅτε ὅμως μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ ρωσικοῦ πολέμου (1806) ὁ σουλτάνος ἐθεώρησε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον, ἡγεμόνα τότε τῆς Βλαχίας, ἀποστάτην, ἡ ζωὴ τοῦ γέροντος Ὑψηλάντου περιῆλθεν εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων· ὅθεν συλληφθεὶς μετά τινας ἡμέρας ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς καὶ μετὰ πολλὰς βασάνους αὐτὸς μὲν ἀπετμήθη τὴν κεφαλήν, ὡς μὴ ἀποτρέψας τὸν υἱὸν τῆς ἀνταρσίας, ἡ δὲ περιουσία του, συνισταμένη ἐκ πέντε ἑκατομμυρίων γροσίων, ἐδημεύθη.

Ὁ Ὑψηλάντης Ἀλέξανδρος ὁ Β′ ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων τῆς ἐποχῆς. Ὡς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ἐξέδωκε κώδηκα, ὃν κατὰ μέγα μέρος εἶχε συλλέξει ἀπὸ τῆς βυζαντινῆς νομοθεσίας· ὑπεστήριξε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ τὸ Βουκουρέστιον εἶχεν ἀποβῆ ἀληθὴς ἕδρα τῶν Μουσῶν.

5. **Ὑψηλάντης** (Κωνσταντῖνος), υἱὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Β′, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1760 καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Γερμανίᾳ· ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων μυηθεὶς τὰ τῆς διπλωματίας, νεάζων κατελήφθη ὑπὸ θερμουργοῦ πατριωτισμοῦ καὶ εὐγενοῦς φιλοδοξίας, ἅπερ ἦσαν πάντοτε διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς τῶν Ὑψηλαντῶν οἰκογενείας. Ἰδὼν τὴν ἐν Βλαχίᾳ στρατιωτικὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διοργάνωσιν, ὑπὸ τοιούτου κατελήφθη ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸς καὶ πραγματοποιήσῃ τὰ ὄνειρα τῶν ἐν Ἀνατολῇ χριστιανῶν. Ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τοῦ ἀκαίρου ἐκείνου κινήματος αὐτὸν μὲν ἠνάγκασε νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς Γερμανίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δημητρίου, τὸν δὲ πατέρα ἐξέθηκεν ἀπέναντι τῆς Πύλης. Ἐν Γερμανίᾳ διατρίβων ὁ Κωνσταντῖνος, συνεδέθη διὰ στενῶν σχέσεων πρὸς τοὺς ἐπισημοτέρους πολιτικοὺς ἄνδρας. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀνέλαβεν αὐτὸς μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ πατρὸς τὸ δεύτερον εἰς τὴν ἡγεμονίαν τὴν θέσιν τοῦ μεγάλου διερμηνέως (1796—99). Ὀπαδὸς τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ μετὰ πολὺ τὸ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων στήριγμα ἐν τῇ ἐναντίᾳ μερίδι, ἅμα ὡς ἐγνώρισεν ὅτι αἱ ἐνέργειαι καὶ πράξεις τῶν Γάλλων δὲν συνεβιβάζοντο πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς περιστάσεις τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Χρώμενος ὅθεν παρὰ τῇ Πύλῃ τῇ ἑαυτοῦ ἐπιρροῇ, ἔπεισεν αὐτὴν νὰ συνάψῃ μετὰ τῆς Ρωσίας καὶ Ἀγγλίας τριπλῆν συμμαχίαν, ἥτις, ἐλαττοῦσα τὴν ἐν Ἀνατολῇ ἐπιρροὴν τῶν Γάλλων, κατεταράξε τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ. «Ἤ, ἔγραφε τὸ Διευθυντήριον, ἡ τερατώδης αὕτη συμμαχία οὐ γενήσεται ἢ τὸ πᾶν ἐν Εὐρώπῃ ἀνατραπήσεται». Ἀλλ' ἡ Πύλη, καθείρξασα τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας Ρουσῖνον, οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς ἀπειλὰς ταύτας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης μεγάλως εἰργάσθη καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν ἀνεξαρτήτου Ἰονίου Πολιτείας. Ἡ Πύλη, ἐκτιμῶσα τὴν ἱκανότητα καὶ τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πατρός, διώρισεν αὐτὸν κατὰ νοέμβριον τοῦ 1799 ἡγεμόνα τῆς Μολδαυίας. Κατὰ τὴν ὑπερδιετῆ ἡγεμονίαν αὐτοῦ ἀνέπτυξε τὴν Μολδαυίαν ὅσον ὀλίγοι τῶν πρὸ αὐτοῦ ἡγεμονευσάντων, ἐπανήγαγε τὴν τάξιν καὶ εὐημερίαν καὶ ἡ δισίκησις αὐτοῦ ὑπῆρξε συνεχὴς ἀγαθοεργία διὰ τοὺς Μολδαυούς.

Τῇ 22ᾳ σεπτεμβρίου 1802 ὁ Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας κατ' ἐπίμονον αἴτησιν τῶν κατοίκων. Πατρικῶς δὲ καὶ ἐνταῦθα διοικήσας, ἠναγκάσθη τὴν 16 αὐγούστου 1806 νὰ καταφύγῃ εἰς Τρανσυλβανίαν, διότι ἡ Πύλη, ἐνδίδουσα εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας στρατηγοῦ Σεβαστιάνη, ἐπιμόνως αἰτοῦντος τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ, ἔπεμψεν εἰς Βουκουρέστιον τὸ περὶ ἀνακλήσεως διάταγμα, ὃ ἀναποδράστως συνεπήγετο καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Μετὰ μικρόν, κηρυχθέντος τοῦ ρωσικοῦ πολέμου, ἔλαβεν ὁ Κωνσταντῖνος ἐνεργὸν μέρος ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ, συνοδεύσας τὸν στρατηγὸν τῶν Ρώσων Μιχαλσῶνα εἰς Μολδαυίαν καὶ ἀργότερον εἰς Βουκουρέστιον, διὸ καὶ ἔπαθεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐν τῇ πρωτευούσῃ. Ἀλλὰ γενομένης τῆς εἰρήνης, ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ διέμεινεν εἰς Κίεβον. Ἐκραγέντος δὲ τοῦ κατὰ τοῦ Βοναπάρτου πολέμου, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Πετρούπολιν, ἔνθα διέτριβεν ὑπὲρ τὸ ἔτος, ἐπιστρέψας εἰς Κίεβον κατὰ τὸ 1816· ἀλλ' ἅμα

ἀφικόμενος παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, ἀπεβίωσε τὴν αὐτὴν νύκτα, προσβληθεὶς ὑπὸ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας. Ὡς μέγας διερμηνεὺς ὁ Κωνσταντῖνος εἰργάσθη δραστηρίως καὶ ὑπὲρ ἀναμορφώσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἡ καθαίρεσις τῶν δερεμπέηδων, ἡ ἐξόντωσις τῶν γενιτσάρων καὶ ὁ νέος στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς ἐν Τουρκίᾳ ἦσαν σχέδια, ἅπερ ὁ μεγαλεπήβολος Σελὴμ εὐμενῶς ἤκουε προτεινόμενα ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου. Μεταφράσας δὲ εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν τὰ συγγράμματα τοῦ Βωμπάν, διήγειρεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν θαυμασμὸν τῶν λογίων Ὀθωμανῶν διὰ τὴν ἄγνωστον τέως αὐτοῖς καλλιέπειαν καὶ χάριν. Συνέγραψε δὲ καὶ ἄλλα πονήματα, ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε. (Σταματιάδ. Βιογραφικ. διερμηνέων σελ. 151—55).

6. Ὑ ψ η λ ά ν τ η ς (Ἀλέξανδρος ὁ Γ'), πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 1792. Ἀπὸ τοῦ 1806 ἤρξατο ἐκπαιδευόμενος ἐν Πετρουπόλει στρατιωτικῶς δαπάνῃ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ταχέως προαχθεὶς εἰς τοὺς ἀνωτέρους βαθμοὺς τῆς στρατιωτικῆς ἐν Ρωσίᾳ ὑπηρεσίας. Τῷ 1814 εἶχεν ἀριστεύσει κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τῆς Λειψίας, ὅτε ἀπώλεσε μαχόμενος καὶ τὸν δεξιὸν βραχίονα, διὸ ἠξιώθη τῆς ἰδιαιτέρας ἐμπιστοσύνης τοῦ αὐτοκράτορος ὡς ὑπασπιστὴς καὶ κατὰ τὸ 1817 ἀνεδείχθη ὑποστράτηγος ἐν τῷ ἱππικῷ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Τῷ 1820, μυηθεὶς πρῶτον τὰ τῆς φιλικῆς ἑταιρείας, παρεσκεύασεν ἐν Βεσσαραβίᾳ εἰσβολὴν εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ τῇ 22 φεβρουαρίου ἑτοιμάσας ἐκ τῶν ἐνόντων στρατὸν ἀξιόμαχον, ὡς ἐνόμιζε, διῆλθε τὸν Προῦθον, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς δύο ἀδελφοὺς Νικόλαον καὶ Γεώργιον. Ἀλλ' ἐν Δακίᾳ εὑρὼν ἐπίβουλον ἀντιπερισμασμόν, ἀπεφάσισε νὰ συνάψῃ πρὸς τοὺς στρατοὺς τῆς Πύλης γενικὴν μάχην παρὰ τὸ Δραγατσάνιον τῆς Βλαχίας. Μετὰ πεισματώδη καὶ ἄνισον ἀγῶνα ἡττηθεὶς κατέφυγε μετὰ τῶν ὀπαδῶν εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος, ἐλπίζων νὰ εὕρῃ ἐκεῖ ἄσυλον, ἢ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει νὰ μεταβῇ εἰς Ρωσίαν. Ἀλλὰ πάραυτα ἀστυνομικὴ φρουρὰ τῆς Αὐστρίας ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς Μουνκάτσιον, πόλιν τῆς Οὐγγαρίας περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου τοῦ 1821, ὅπου τεθέντες ἐν εἱρκτῇ ὑπέστησαν μυρίας κακώσεις. Μετὰ δύο ἔτη ἐξαγαγόντες ὡδήγησαν αὐτοὺς εἰς τὰς φυλακὰς τῆς ἐν Βοημίᾳ Θερεσιενσταδῆς, ἔνθα διέμειναν φυλασσόμενοι μέχρι τοῦ 1827. Ἐλευθερωθέντων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τῇ μεσιτείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου ἐπὶ λόγῳ τιμῆς ὅτι ἤθελον διαμείνῃ ἐν αὐστριακῇ τινι πόλει μέχρι τακτοποιήσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων, ὁ Ὑψηλάντης Ἀλέξανδρος προὐτίμησε τὴν Βιέννην· ἐπειδὴ δ' ἔπασχεν ἕνεκα τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς κακώσεων, ἐτελεύτησε μετὰ ἓν ἔτος τῇ 20 Ἰουλίου 1828 εἰς ἡλικίαν μόλις τριάκοντα καὶ ἓξ ἐτῶν.

7. Ὑ ψ η λ ά ν τ η ς (Δημήτριος), δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου. Οὗτος ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα, ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ ἀγῶνος ἐγένετο τὸ κέντρον τῶν πολεμικῶν ἐνεργειῶν τοῦ 1821, ὑπηρετήσας ὡς ἀνώτατος διευθυντὴς τῶν πραγμάτων. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διηύθυνε τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, ἐξεστράτευσεν ὑπὲρ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου κατὰ τοῦ εἰσπλέοντος στόλου τοῦ Καρᾶ-Ἀλῆ, ὡδήγησε τὴν ἔφοδον τῆς 4ης δεκεμβρίου κατὰ τῶν φρουρίων τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐξεβίασε τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀκροκορίνθου. Κατὰ τὸ 1822, ἀναγορευθεὶς πρόεδρος τῆς πρώτης συγκροτηθείσης ἐθνικῆς Βουλῆς, ἐξεστράτευσεν εἰς Φθιώτιδα καὶ ἡττηθεὶς ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Δράμαλη Μαχμοὺτ πασσᾶ, ἐνίκησεν ἔπειτα αὐτόν, συνελθόντων τοῦ Κολοκοτρώνου, Μαυρομιχάλη καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἐν Ἀργολίδι. Μετὰ τὴν ἐν Ἄστρει Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ 1823 ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἔμεινεν ἰδιωτεύων ἐν Τριπόλει καὶ οὐδόλως ἀναμιγνύμενος τοῖς κοινοῖς πράγμασιν. Ἀλλ' εἰσβαλόντος τῷ 1825 τοῦ Ἰμπραὶμ πασσᾶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, προσεκλήθη καὶ πάλιν εἰς τὰ πράγματα, καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς ἱκανῶν πατριωτῶν τοῦ Ναυπλίου, ἀπεσόβησε τὸν περὶ τὴν Λερναίαν ἐπιτεθέντα κατ' αὐτοῦ Ἰμπραΐμ. Ἐπαναλάμψαντος δὲ τοῦ ἐχθροῦ εἰς Τρίπολιν, ἀνέβη καὶ ὁ Δημήτριος εἰς τὸ ἐν Βερβένοις συγκροτηθὲν πολυάριθμον στρατόπεδον, ἔνθα νικήτας κατὰ τὴν πρώτην μάχην, ἡττήθη κατὰ τὴν δευτέραν, μόλις διαφυγὼν τὴν αἰχμαλωσίαν. Κατὰ τὸ 1826 ὁ Δημήτριος, διαμαρτυρηθεὶς κατὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς Γ' ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνοσυνελεύσεως πρὸς αἴτησιν ἀποκλειστικῆς καὶ μονομεροῦς προστα-

σίας τῆς Ἀγγλίας, ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ ψήφισμα ἀποκλεῖον τοῦτον τοῦ τίτλου καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου καὶ μικροῦ δεῖν ἀπεπέμπετο τῆς Ἐπιδαύρου, ἐὰν μὴ ἠναντιοῦτο γενναίως ὁ Κολοκοτρώνης. Τὰ πράγματα κατόπιν ἐδικαίωσαν τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ πρόνοιαν, καὶ ἅμα μετὰ ἓν ἔτος ἐπαναλαβοῦσα ἡ αὐτὴ συνέλευσις τὰς ἐργασίας αὐτῆς ἐν Ἑρμιόνῃ, ἀπέδωκε πάλιν τούτῳ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα. Καταβάντος εἰς Ἑλλάδα τοῦ Καποδιστρίου, ἀνεδείχθη ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης στρατάρχης κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, τιμήσας τὴν θέσιν ταύτην διὰ παραδειγματικῆς ἀνδρείας καὶ στρατηγικῆς ἱκανότητος. Ἀλλ' ὅ,τι πρὸ πάντων ἐδόξασε τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην ἐστὶν ἡ ἐν Πέτρᾳ δοθεῖσα μάχη, ἥτις ὑπῆρξε καὶ ἡ τελευταία μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν. Ἔκτοτε, διορισθεὶς μέλος τῆς τότε διοικητικῆς ἐπιτροπῆς, ἐτήρησε τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ ἔτους 1832, ὅτε καὶ ἐτελεύτησεν ἐν Ναυπλίᾳ, κηδευθεὶς δημοσίᾳ δαπάνῃ.

8. Ὑψηλάντης (Γρηγόριος), γόνος τῆς ἐπισήμου οἰκογενείας, ἧς τὸ ἐπώνυμον φέρει καὶ υἱὸς Γεωργίου Ὑψηλάντου, ἀρχηγοῦ τοῦ ἐν Δραγατσανίῳ γενναίως ἀγωνισαμένου ἱεροῦ λόχου, καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Δημητρίου καὶ Ἀλεξάνδρου. Τῷ 1862 διωχθέντος ἐξ Ἑλλάδος τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, ὁ Γρηγόριος Ὑψηλάντης διὰ τὰς ἀπείρους πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν ὑπηρεσίας τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐτέθη μετὰ τῶν ὑποψηφίων τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλικοῦ θρόνου, μόνος τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων ἀξιωθεὶς τοιαύτης τιμῆς. Κατόπιν νυμφευθεὶς μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ Βαρώνου Σίνα, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Βιέννης, θέσιν ἣν ἐπαξίως μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ κατέσχε, ὑπηρετῶν τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ ἀμισθί...

ΥΨΗΛΗ (Ὑψηλὴ-Χισσάρ), ἀκρωτήριον βραχῶδες καὶ δυσπρόσιτον κατὰ τὴν Ἰωνίαν, κείμενον 20 χιλιάμετρα ΝΑ τοῦ χωρίου Σιγατζὶκ (Τέω) καὶ ἀπέναντι τῆς βορείου παραλίας τῆς Σάμου, καὶ χωρίον ὁμώνυμον παρ' αὐτῷ, ὅπου κατέφυγε καὶ ὠχύρωσεν αὐτὸ κατὰ τὸ 1424 ὁ λῃσταρχος καὶ ταραξίας τῆς Ἰωνίας καὶ Λυδίας Δζουνεΐδ. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο εἶναι ἡ ἀρχαία Μυόννησος, περίφημον διὰ τὴν παρ' αὐτὸ ναυμαχίαν (190 π.Χ.) μεταξὺ τῶν στόλων τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου καὶ τῶν Ρωμαίων. Ἀπέναντι τούτου κεῖται ἡ νῆσος Ἀσπὶς καὶ Ἀρκόννησος τῶν ἀρχαίων, ἡ νῦν Κὰν-άδασί, καὶ ΒΑ ταύτης ἡ Μυόννησος, ἡ ταὐτωνύμως σήμερον Ποντικονῆσι λεγομένη.

ΥΨΗΛΟΜΕΤΩΠΟΝ, χωρίον τῆς νήσου Λέσβου μεσόγειον, κείμενον ἐπὶ ὀρθρύος ὑψηλῆς, περιρρύτου καὶ πολυδένδρου τοῦ ὄρους Λεπετόμνου, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἔσχεν. Οἰκεῖται ὑπὸ 750 κατοίκων ἐξ ἡμισείας χριστιανῶν καὶ ὀθωμανῶν, ὧν οἱ μὲν καταγίνονται εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐμπόριον, οἱ δὲ τελευταῖοι εἶνε ποιμένες καὶ γεωργοί. Πολιτικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν διοίκησιν Μολύβου, ἐκκλησιαστικῶς δὲ εἰς τὸν ἐν τῇ αὐτῇ διοικήσει εὑρεύοντα μητροπολίτην Μηθύμνης. Ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου ἀπέχει ὥρας 12. Πλησίον αὐτοῦ κεῖται τὸ λεγόμενον Ὑψηλὸν μοναστήριον.

ΥΨΗΛΟΥ, χωρίον τῆς Ἄνδρου, ὅπερ ὑπάγεται εἰς τὸν ὁμώνυμον δῆμον αὐτῆς καὶ ἀπέχει τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου $^1/_2$ ὥρ. ΝΔ. Οἰκεῖται ὑπὸ 400 κατοίκων καὶ παράγει δημητριακοὺς καρπούς, σῦκα, ἔλαιον, πορτοκάλια, λεμόνια, μέταξαν.

ΥΨΗΝΩΡ, ὄνομα δύο μυθικῶν προσώπων, ὧν τὸ ἕν ἦν υἱὸς τοῦ τρωὸς ἱερέως Δολοπίωνος, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐρυπύλου, τὸ δ' ἕτερον, υἱὸς τοῦ Ἱππάσου, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Δηιφόβου.

ΥΨΙΖΩΝΟΣ, ὄρος τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ὅπερ, ἐκφυόμενον ἐκ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Θεσσαλονίκης ὄρους Κίσσου (Χορτιάτου) καὶ διευθυνόμενον ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, καταλήγει διὰ τῆς μεσαίας τῆς χαλκιδικῆς χερσονήσου Σιθωνίας (Λογκου) εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἄμπελον. Τοῦτο παρὰ τοῖς νεωτέροις καλεῖται Σολωμὸς ἢ Χολωμόνδας ἢ Χόλωμος καὶ ἔχει ὕψος 1000 μέτρων κατὰ τὸν ζυγὸν αὐτοῦ, τὸν κείμενον ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς χαλκιδικῆς χερσονήσου. Πρὸς Βορρᾶν, πρὸς τὴν κοιλάδα τῶν λιμνῶν Μπογιούκ καὶ Κιουτσούκ Μπεσίκ (Ἁγ. Βασιλείου Βόλβης) ἐκπέμπει πολλοὺς μικροτέρους κλώνους.

ΥΨΙΚΛΗΣ, ἐξ Ἀλεξανδρείας ἢ Ἀσκάλωνος. Γενικῶς πιστεύεται ὅτι ὁ Ὑψικλῆς ἔζη τῷ 160 μ. Χ. τοῦ Σουΐδα ἀναφέροντος ὅτι ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Ἰσίδωρος ὁ φιλόσο-

φος ἐφιλοσόφησεν ὑπὸ τοῖς ἀδελφοῖς, ὅπερ κατὰ τὸν Φαβρίκιον σημαίνει ὅτι ἔζη *sub Divis Fratribus*, ἤτοι ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνου καὶ Βέρου· ἐν ὑποσημειώσει ὅμως ὁ Φαβρίκιος ἀναφέρει ὅτι πιθανῶς ὁ Ἰσίδωρος ἐσπούδασεν ὑπὸ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ἀδελφούς καὶ ὅτι ὁ Ἰσίδωρος οὗτος δύναται νὰ εἶναι ἐκεῖνος, οὗ τὴν βιογραφίαν ἔγραψεν ὁ Δαμάσκιος. Ἀλλ' ὁ Φώτιος, ὃς διὰ μακρῶν ἐσχολίασε τὸν βίον τοῦ κατὰ Δαμάσκιον Ἰσιδώρου, ἐπαναλαμβάνει πολλάκις ὅτι ὁ Ἰσίδωρος ἦν διάδοχος τοῦ Μαρίνου, διαδόχου τοῦ Πρόκλου, καὶ ὅτι ὁ Δαμάσκιος ἦν συμμαθητὴς αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ ἀνάγει τὸν Ἰσίδωρον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων λόγων συμπεραίνεται ὅτι ὁ Ὑψικλῆς δὲν ἔζησεν ἐν τῷ δευτέρῳ αἰῶνι, ἀλλ' ἔγραψε μᾶλλον οὐχὶ πρὸ τοῦ 550 μ. Χ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Διόφαντος ἀναφέρει τὸν Ὑψικλέα ἐν ἔργῳ αὐτοῦ, εἰκάζεται ὅτι ἤκμασε βραδύτερον τοῦ Ὑψικλέους, ἴσως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος. Καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς Τάτιος ἀναφέρει τὸν Ὑψικλέα ὡς ἕνα τῶν γραψάντων Περὶ τῆς ἐναρμονίου κινήσεως. Καὶ ἄλλα ἀναφέρονται ἔργα τοῦ Ὑψικλέους, τὸ μόνον ὅμως σωζόμενον εἶναι τὸ Περὶ τῆς τῶν ζωδίων ἀναφορᾶς. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις καὶ ἀμφιβολίαι ὡς πρὸς δύο βιβλία, προστεθέντα εἰς τὰ Στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου. Ἐν τούτοις τὰ χειρόγραφα, ἐξ ὧν ὁ Ζαμβέρτης μετέφρασε, καίτοι καθιστῶσι τὸ δέκατον τέταρτον βιβλίον προσθήκην μόνον τοῦ 13ου καὶ μεταστρέφουσι τὸ 14ον εἰς 15ον, παριστῶσι τήν τε προσθήκην καὶ τὸ οὕτω καλούμενον 14ον βιβλίον ὡς ἔργα τοῦ Ὑψικλέους.

ΥΨΙΚΡΑΤΗΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται οἱ ἑπόμενοι τέσσαρες συγγραφεῖς:

1. Ὑψικράτης, ἱστορικὸς συγγραφεύς, γράψας περὶ Φοινίκης ἐν φοινικικῇ γλώσσῃ, ὅπερ Ἄσιτός τις ἢ Λαῖτος μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικήν.

2. Ὑψικράτης, ἱστορικὸς ἐπίσης, ἐξ Ἀμιανοῦ, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ ὡς ζήτας μέχρι τοῦ 92ου ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ διακριθεὶς ἐπὶ μαθήσει. Πιθανῶς εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ καὶ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερομένῳ.

3. Ὑψικράτης, συγγραφεὺς Περὶ Πινάκων, ἀναφερόμενος ὑπὸ Διογένους Λαερτίου.

4. Ὑψικράτης, ρωμαῖος γραμματικός, σύγχρονος τοῦ Μ. Τερεντίου Οὐάρρωνος. Ὁ Γήλιος ἀναφέρει αὐτὸν ὡς γράψαντα *libros sane nobiles super his quae a Graecis accepta sunt.*

ΥΨΙΠΥΛΗ, θυγάτηρ τοῦ Θόαντος, βασιλέως τῆς Λήμνου. Ἡ Ἀφροδίτη, θέλουσα νὰ τιμωρήσῃ τὰς λημνίας γυναῖκας, διότι οὐδεμίαν λατρείαν ἀπένεμον τῇ θεᾷ, ἔδωκεν αὐταῖς δυσωδίαν ἀνυπόφορον, διὸ καὶ οἱ σύζυγοι, ἐγκαταλιπόντες αὐτάς, ἐζήτησαν παλλακίδας ἐκ Θρᾴκης. Ἀλλ' αἱ Λήμνιαι πρὸς ἐκδίκησιν συνεννοήθησαν νὰ σφάξωσι πάντας τοὺς ἐν Λήμνῳ ἄνδρας. Ἡ δ' Ὑψιπύλη κρυφίως ἔσωσε τὸν πατέρα αὐτῆς, πέμψασα εἰς Χίον. Μετά τινα ἔτη ὁ Ἰάσων ἀπερχόμενος εἰς Κολχίδα, ὡρμίσθη εἰς Λῆμνον, ἠράσθη τῆς Ὑψιπύλης καὶ ἔμεινε δύο ἔτη παρ' αὐτῇ, ἐξ ἧς ἐγέννησε δύο τέκνα. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰάσωνος αἱ γυναῖκες τῆς Λήμνου, μαθοῦσαι τίνι τρόπῳ ἔσωσε τὸν πατέρα αὐτῆς, ἠνάγκασαν ν' ἀπέλθῃ τῆς νήσου, πωλήσασαι αὐτὴν δούλην τῷ βασιλεῖ τῆς Νεμέας Λυκούργῳ. Ὁ βασιλεὺς ἀνέδειξεν αὐτὴν τροφὸν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ὀφέλτου. Οἱ ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, διερχόμενοι τῆς Νεμέας, συνήντησαν τῇ Ὑψιπύλῃ, ἣν παρεκάλεσαν νὰ τοῖς δείξῃ ὕδωρ πρὸς πόσιν. Καὶ ὡδήγησε μὲν τοὺς ἡγεμόνας τούτους εἴς τινα πλησίον πηγήν, ἀλλ' ἐν τῇ μικρᾷ ἀπουσίᾳ ὄφις πλήξας ἐθανάτωσε τὸ βρέφος. Καὶ ὁ μὲν Λυκοῦργος ἠθέλησε νὰ φονεύσῃ τὴν ἀπρόσεκτον τροφόν, ἀλλ' ὁ Ἄδραστος ὑπερασπίσας ἔσωσεν αὐτὴν τοῦ κινδύνου.

ΥΨΟΥΣ, υἱὸς τοῦ Λυκάονος, περὶ οὗ πιστεύεται ὅτι ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς Ὑψοῦ.

ΥΨΟΥΣ, ὄρος τῆς Ἀρκαδίας ὑπεράνω πεδιάδος καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὁμώνυμος πόλις, κτισθεῖσα ὑπὸ Ὑψοῦντος, ἑνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Λυκάονος. Κατὰ τὴν διεύθυνσιν, ἣν ἀκολουθεῖ ἐν τῇ περιγραφῇ ὁ Παυσανίας, εἰκάζεται ὅτι ἐπ' αὐτῆς κεῖται ἡ νῦν Δημητσάνα, ἐν ᾗ διατηροῦνται λείψανα ἀρχαίας ἀκροπόλεως.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΕΤΣΚΑ"

Φ

ΦΑΑΜΠΟΡΓ (Faaborg), πόλις τῆς Δανίας ἐν τῇ νήσῳ Φιονίᾳ, ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς παραλίας, 31 χιλιάμετρα ΝΝΔ τῆς Ὀδανσέ, μικροῦ λιμένος ἐπὶ ἀβαθοῦς κόλπου. Κάτοικοι 3,500. Μεγάλη ἐξαγωγὴ σίτου. Ἡ πόλις ἔτυχε τῶν πρώτων αὐτῆς προνομίων τῷ 1251 παρὰ τοῦ βασιλέως Ἔριχ Πλουκπέννιγκ· πολλάκις ἐπυρπολήθη, μάλιστα δὲ τῷ 1535.

ΦΑΒΑΡΑ (Favara), πόλις τῆς Σικελίας, 7 χιλιάμετρα πρὸς Α τοῦ Ἀκράγαντος. Κάτοικοι 5,200. Θειωρυχεῖον, παράγον ἐτησίως 30,000 μετρικῶν στατήρων θείου.

ΦΑΒΑΤΟΣ. Οἱ ἑπόμενοι δύο Ρωμαῖοι φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο :

1. **Φ ά β α τ ο ς** (Καλπούρνιος), ἱππότης, κατηγορηθεὶς τῷ 64 μ. Χ. ὡς ἔνοχος μοιχίας καὶ μαγίας, ἀσκηθείσης ἐναντίον τῆς Λεπίδας, συζύγου τοῦ Κασσίου. Δι' ἐπικλήσεως πρὸς τὸν Νέρωνα ἀπέφυγε τὰ ἐπακόλουθα τῆς κατηγορίας ταύτης. Ὁ Φάβατος ἦν πάππος τῆς Καλπουρνίας, συζύγου τοῦ νεωτέρου Πλινίου· ἐκέκτητο δὲ ἐξοχικὴν ἔπαυλιν ἐν Καμπανίᾳ. Ἐπιζήσας δὲ ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὸν τοῦ υἱοῦ θάνατον, πενθεροῦ τοῦ Πλινίου, ἤγειρεν εἰς μνήμην αὐτοῦ στοὰν ἐν Κόμῳ (Komum) τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας. Κατά τινα ἐπιγραφὴν ὁ Φάβατος ἀπέθανεν ἐν Κόμῳ. Πρὸς τὸν Φάβατον τοῦτον σώζονται ἐπιστολαὶ τοῦ Πλινίου.

2. **Φ ά β α τ ο ς** (Δ. Ρόσκιος), εἷς τῶν ὑπὸ τὸν Καίσαρα ἀρχηγῶν ἐν τῷ γαλατικῷ πολέμῳ, διοικῶν τὴν 13ην λεγεῶνα τοῦ Κάτω Ρήνου κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 54 π. Χ. Οὗτος ἦν ὁ χειμών, καθ' ὃν ὁ Ἀμβριόριξ κατέπεισε τοὺς Ἐβούρωνας καὶ τοὺς Νερουίους νὰ προσβάλωσι τὸ στρατόπεδον τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων· φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Φάβατος δὲν μετέσχε τῶν μετέπειτα ἐνεργειῶν, διότι ἡ θέσις, ἐν ᾗ ἐστάθμευσε, διετέλει ἥσυχος. Τῷ 49 π. Χ. ὁ Φάβατος ἦν εἷς τῶν πραιτόρων, ἀπεστάλη δὲ ὑπὸ τοῦ Πομπηίου ἐκ Ρώμης πρὸς τὸν Καίσαρα εἰς Ἀριμίνιον μετὰ ἰδιαιτέρων προτάσεων, ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἀνέθηκεν αὐτῷ νὰ διαβιβάσῃ ἀντιπροτάσεις, ἅσπερ καὶ διεβίβασε τῷ τε Πομπηίῳ καὶ τοῖς ἐν Καπύῃ ὑπάτοις. Ὁ Φάβατος ἀπεστάλη καὶ τὸ δεύτερον πρὸς τὸν Καίσαρα ὑπὸ τῶν μελῶν ἐκείνων τῆς πομπηιανῆς μερίδος, ἅτινα ἐζήτουν τὴν εἰρήνην. Φαίνεται ὅτι ὁ Φάβατος συνηντήθη μετὰ τοῦ Κικέρωνος ἐν Μιντούρναις καὶ ἀνεκοινώσατο αὐτῷ τὰς προτάσεις τοῦ Καίσαρος τῇ 22 ἰανουαρίου τοῦ 49 π. Χ. Κατὰ τὸν Κικέρωνα ὁ Φάβατος καὶ ὁ Λ. Καῖσαρ ἐξ Ἀριμίνου ἐπιστρέφοντες διεβίβασαν τὰς προτάσεις τοῦ Καίσαρος τῷ Πομπηίῳ οὐχὶ ἐν Καπύῃ, ἀλλὰ ἐν Τεάνῳ. Ἐφονεύθη δὲ τῇ 14ῃ ἢ 15ῃ ἀπριλίου τοῦ 43 π. Χ. ἐν τῇ πρώτῃ τῶν περὶ τὴν Μουτίνην μαχῶν τοῦ Μ. Ἀντωνίου καὶ τῶν λεγεώνων τῆς γερουσίας.

ΦΑΒΕΝΤΙΑ (Faventia), ἀρχαία πόλις τῆς

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Ἰταλίας πρὸς Ν τῆς Ραυέννης, διάσημος διὰ τοὺς λίνους αὐτῆς. Ὁ Τοτίλας ἐνίκησεν αὐτόθι τοὺς Ἕλληνας τῷ 542. Σήμερον Φαΐένζα.

ΦΑΒΕΝΤΙΝΟΣ (Κλαύδιος), ρωμαῖος κεντηρίων, ἀποπεμφθεὶς αἰσχρῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Γάλβα ἐκ τῆς ὑπηρεσίας. Βραδύτερον παρουσιάσας νόθους ἐπιστολὰς τῷ 69 μ. Χ., κατέπεισε τὸν ἐν Μισηνῷ στόλον ν' ἀποστῇ ἀπὸ τοῦ Βιτελλίου καὶ νὰ συνταχθῇ τῷ Οὐεσπεσιανῷ. Ὡς ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ στόλου ἐπιρροῆς αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ὁ Φαβεντῖνος ἦν εἷς τῶν ναυτοστρατιωτῶν *(classiarii milites)*, οὓς ὁ μὲν Νέρων ἀπέσπασε τῷ 68 μ. Χ. ἐκ τῶν ναυτῶν, ὁ Γάλβας δὲ ἀποκατέστησεν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν θέσιν.

ΦΑΒΕΡΓΗ, κωμόπολις τῆς Γαλλίας (Ἄνω Σαβοΐα), ἀπέχουσα 23 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Ἀννεσύ. Κάτοικοι 1,100. Χαρτοποιεῖα, σιδηρουργεῖα, χαλκουργεῖα.

ΦΑΒΕΡΙΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα ἀναφέρονται ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἱστορίᾳ:

1. Φαβέριος, εἷς τῶν ὀφειλετῶν, ὡς φαίνεται, τοῦ Μ. Κικέρωνος, διότι ἐν πολλαῖς πρὸς τὸν Ἀττικὸν ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ὁ Κικέρων ποιεῖται περὶ αὐτοῦ λόγον ὡς περὶ προσώπου, ὀφείλοντος χρηματικόν τι ποσόν, ὅπερ θὰ ἐζητεῖτο ἐν περιπτώσει ἀγορᾶς κήπων τινῶν ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος αὐτοῦ. Φαίνεται ὅτι ὁ Κικέρων ἀπέφευγε νὰ δυσαρεστήσῃ τῷ Φαβερίῳ· ἐὰν δὲ ἦτο ὁ Φαβέριος οὗτος ὁ κατωτέρω ἀναφερόμενος ἰδιαίτερος γραμματεὺς τοῦ Καίσαρος, ἡ δὲ ἐπιχείρησις τῶν δύο τούτων ἐσχετίζετο πρὸς πωληθέντα ἢ δημευθέντα κτήματα κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, ἡ ἀπογὴ τοῦ Κικέρωνος τῷ 45 π. Χ. ἀπὸ τοῦ ἐξαναγκάσαι τὸν ὀφειλέτην εἰς πληρωμὴν τοῦ ὀφειλομένου ποσοῦ ἦτο πιθανῶς συνετὴ ἅμα καὶ δηλωτικὴ ἠπιότητος.

2. Φαβέριος, εἷς τῶν ἰδιαιτέρων γραμματέων τοῦ Κ. Ἰουλίου Καίσαρος. Μετὰ τὴν ὁλοφονίαν τοῦ Καίσαρος τῷ 44 π. Χ. ὁ Ἀντώνιος παρέλαβε τὸν Φαβέριον, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου παρεισῆγεν ὁτιδήποτε κἂν ἤθελε εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ τέως δικτάτορος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γερουσία δι' ἀποφάσεως αὐτῆς εἶχε κηρύξει προηγουμένως ὅτι πᾶσαι αἱ τοῦ Καίσαρος πράξεις καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ δέον νὰ θεωρῶνται ἔγκυρα καὶ ἀνέκλητα ἐν τῷ κράτει, ὁ Ἀντώνιος τῇ βοηθείᾳ ἑνὸς ἐκ τῶν τοῦ Καίσαρος αὐτοῦ γραμματέων ἠδύνατο νὰ παρεισάγῃ ἄνευ κινδύνου ἀνακαλύψεως ὁτιδήποτε κἂν ἤθελεν εἰς τὰ ὑπομνήματα τοῦ Καίσαρος, καθόσον τὸ αὐτόγραφον τοῦ Φαβερίου δυσχερὲς καθίστα τὸ διαγνῶναι τὸ γνήσιον ἀπὸ τοῦ ὑποβολιμαίου. Ὁ Δίων Κάσσιος ἀναφέρει μὲν ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἐξησφάλισε τὰς ὑπηρεσίας τῶν τοῦ Καίσαρος γραμματέων, οὐδόλως ποιεῖται ὅμως μνείαν καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Φαβερίου.

ΦΑΒΕΡΟΣ (Ἰωάννης Faber), γερμανὸς θεολόγος, τοῦ τάγματος τῶν δομινικανῶν, κληθεὶς ἡ Σφύρα τῶν αἱρετικῶν. Ἐγεννήθη ἐν Σουαβίᾳ (1470) καὶ ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ τῷ 1541. Ἔγραψε: «Πολεμικὰ κατὰ διαμαρτυρομένων», ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον Σφύρα, —«Περὶ ρωσικῆς θρησκείας, ἠθῶν» κλπ.

ΦΑΒΕΡΟΣ (Βασίλειος Faber), γερμανὸς λεξικογράφος, γεννηθεὶς ἐν Σουράβῃ τῷ 1520 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1575. Εἰργάσθη πρὸς σύνταξιν τῶν τεσσάρων πρώτων τόμων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας (Μαγδεβουγικαὶ ἑκατονταετηρίδες). Ἐξέδωκε: «Λεξικὸν λατινικόν» κλπ.

ΦΑΒΕΡΟΣ (Γεώργιος Στάνλεϋ Faver), ἄγγλος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1773 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1854. Σπουδάσας ἐν Ὀξωνίᾳ καὶ ἐκπληρώσας πολλὰς ἐκκλησιαστικὰς λειτουργίας, ἐγένετο τέλος διευθυντὴς τοῦ ἐν Δουρχάμῃ νοσοκομείου. Ἔγραψεν: «Ὥρας Μωσαϊκάς», ἤτοι ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν μωσαϊκῶν ἀρχαιοτήτων,— «Ἀρχὴν τῆς εἰδωλολατρείας» κλπ.

ΦΑΒΕΡΤΟΣ (Ἀβραὰμ Fabert), γάλλος ἀρχιστράτηγος, γεννηθεὶς ἐν Μὲτς τῷ 1599 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σεδὰν τῷ 1662. Ἀναδειχθεὶς εἰς πολλὰς μάχας, διωρίσθη τέλος στρατιωτικὸς διοικητὴς ἐν Σεδάν. Τούτῳ ὀφείλεται ἡ συμπλήρωσις τῶν αὐτόθι ὀχυρωμάτων.

ΦΑΒΙΑ, ὄνομα δύο θυγατέρων τοῦ ρωμαίου πατρικίου Μ. Φαβίου Ἀμβούστου. Ἡ πρεσβυτέρα τούτων εἶχε συζευχθῇ τὸν Σερ. Σουλπίκιον πατρίκιον καὶ ἕνα τῶν χιλιάρχων τοῦ ἔτους 376 π. Χ., ἡ δὲ νεωτέρα τὸν ἐκ τῶν πληβείων Κ. Λικίνιον Στόλωνα, περὶ οὗ λέγεται ὅτι ἡ κουφόνοια τῆς συζύγου αὐτοῦ παρώτρυνεν αὐτὸν εἰς νομοθετήματα, ἅτινα κατήρτισεν οὗτος. Κατὰ τὴν ἐπικρα-

τοῦσαν γνώμην, ἱσταμένης ποτὲ τῆς νεωτέρας Φαβίας μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς, ραβδοῦχός τις ἔκρουσε τὴν θύραν, ἵν' ἀναγγείλῃ τὴν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπιστροφὴν τοῦ Σερ. Σουλπικίου. Ὁ θόρυβος οὗτος ἐφόβησε τὴν νεωτέραν Φαβίαν, μὴ εἰθισμένην εἰς τοῦτο, ἡ δὲ πρεσβυτέρα ἀδελφὴ ἔσκωπτεν αὐτὴν ἐπὶ τῇ ἀγνοίᾳ αὐτῆς ταύτῃ. Τοῦτο δὲ καθὼς καὶ αἱ ἄλλαι τῷ Σερβιλίῳ ἀποδιδόμεναι τιμαὶ προύκάλεσαν τὴν ζηλοτυπίαν τῆς νεωτέρας Φαβίας, ἥτις καὶ κατέστη δυστυχής. Ὁ πατήρ, κατιδὼν ὅτι ὑπὸ θλίψεως καταβιβρώσκεται, ἐπειράθη νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν αἰτίαν· ἐπαρηγόρησεν αὐτήν, προσθεὶς ὅτι καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς τῶν αὐτῶν θὰ τύχῃ ἐν βραχεῖ τιμῶν, συνδιεσκέψατο δὲ καὶ μετὰ τοῦ Κ. Αἰκινίου Στόλωνος περὶ τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς τὸν σποπὸν τοῦτον διαβημάτων· τοῦ πράγματος γνωσθέντος καὶ τῷ Λ. Σεξτίῳ, κατηρτίσθη συμφωνία, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦν ἡ νομοθεσία τοῦ Κ. Αἰκινίου τούτου καὶ τοῦ Λ. Σεξτίου. Ἐν τούτοις ἡ ἀφήγησις αὕτη θεωρεῖται ἀβάσιμος, καθόσον ἀδύνατον ἦτο νὰ διατελῇ ἡ Φαβία ἐν ἀγνοίᾳ τῶν τιμῶν, ὧν ἀπέλαυεν ὁ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς σύζυγος, καὶ νὰ ἐκπλαγῇ ἐπὶ ταύταις, ἀφοῦ αὐτὸς οὗτος ὁ πατὴρ αὐτῆς τὸ αὐτὸ εἶχεν ἀξίωμα καὶ τῶν αὐτῶν κατ' ἀκολουθίαν ἀπέλαυε τιμῶν τῷ 381 π. Χ.

ΦΑΒΙΑΝΟΣ, ὄνομαα τῶν ἑπομένων δύο Ρωμαίων :

1. Φ α β ι α ν ό ς (Παπίριος), ρωμαῖος ρητοροδιδάσκαλος καὶ φιλόσοφος ἐπὶ Τιβερίου καὶ Καλιγούλα. Ἦν μαθητὴς τοῦ Ἀρελλίου Φούσκου καὶ τοῦ Βλάνδου ἐν τῇ ρητορικῇ, τοῦ Σεξτίου δὲ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ· καίπερ δὲ νεώτερος τῶν δύο τούτων ρητοροδιδασκάλων, ἐξήσκησεν ὅμως τὸν Ἀλβούτιον Σίλαν ἐν τῇ εὐγλωττίᾳ. Τὸ ρητορικὸν ὕφος τοῦ Φαβιανοῦ περιγράφεται ὑπὸ Σενέκα τοῦ πρεσβυτέρου, πολλάκις δ' ἀναφέρεται ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν *Controversiae* καὶ ἐν τῷ *Suasoriae*. Τὸ πρῶτον ὑπόδειγμα αὐτοῦ ἐν τῇ ρητορικῇ ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ διδάσκαλος Ἀρέλλιος Φοῦσκος, βραδύτερον ὅμως ἀπεδέξατο καὶ ἧττον κεκαλωπισμένον ὕφος, ἂν καὶ οὐδέποτε ἀπέβη καὶ ἁπλοῦς καὶ εὐκρινής. Ὁ Φαβιανός, ταχέως καταλιπὼν τὴν ρητορικήν, προσεχώρησεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, Σενέκας δὲ ὁ νεώτερος τάσσει τὰ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ ἔργα μετὰ τὰ τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Ἀσινίου Πολλίωνος καὶ Λιβίου τοῦ ἱστορικοῦ. Τὸ φιλοσοφικὸν ὕφος τοῦ Φαβιανοῦ περιγράφεται ἐν ἐπιστολῇ τινι Σενέκα τοῦ νεωτέρου, ἔν τισι δὲ ἡ περιγραφὴ αὐτοῦ συμπίπτει τῇ τοῦ αὐτοῦ θέματος περιγραφῇ Σενέκα τοῦ πρεσβυτέρου. Φαίνεται ὅτι ἀμφότεροι οἱ Σενέκαι καὶ ἐγνώρισαν καὶ μεγάλως ἐξετίμησαν τὸν Φαβιανόν. Ὁ Φαβιανὸς ἦν συγγραφεὺς ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον [*Rerum?*] *Civilium*, τὰ δὲ φιλοσοφικὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἦσαν πολυαριθμότερα τῶν τοῦ Κικέρωνος. Πρὸς τούτοις μεγάλην ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἀποκαλούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Πλινίου rerum naturae peritissimus. Φαίνεται δ' ὅτι ἔγραψε περὶ Φυσικῆς, τὰ δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον De Animalibus καὶ Causarum Naturalium Libri πολλάκις ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Πλινίου.

2. Φ α β ι α ν ό ς (Βαλέριος), Ρωμαῖος, ἀνήκων εἰς τάξιν, ἐπιτρέπουσαν αὐτῷ νὰ ἀποβλέψῃ εἰς ἀξιώματα τοῦ κράτους, ἀποδειχθεὶς πρὸ τῆς Γιρουσίας τῷ 62 μ. Χ. ὡς συνωμοτήσας μετὰ τοῦ Βιγκίου Ρουφίνου, Ἀντωνίου Πρίμου καὶ λοιπῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐπιβαλεῖν ἐπὶ τοῦ γηραιοῦ καὶ πλουσίου συγγενοῦς αὐτοῦ Δομιτίου Βάλβου πλαστὴν διαθήκην. Ὁ Φαβιανὸς ἀπεστερήθη τοῦ γερουσιαστικοῦ ἀξιώματος δυνάμει τοῦ *Lex Cornelia Testamentaria* ἢ *De Falcis*.

ΦΑΒΙΑΝΟΣ (Ἅγιος), πάπας Ρώμης ἀπὸ τοῦ 236—250, δηοστὰς ἐπὶ Δεκίου τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας τῇ 16ῃ μαρτίου.

ΦΑΒΙΕΡΟΣ (Κάρολος-Νικόλαος, βαρῶνος de Favier), γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Πόντ-Ἀμουσσὼν *(Meurthe)* τῇ 15 δεκεμβρίου 1783 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῇ 15 σεπτεμβρίου 1855. Τῶν σπουδῶν αὐτοῦ κατήρξατο, καθ' οὓς χρόνους ὁ πατὴρ αὐτοῦ εὑρίσκετο ἐν φυλακῇ ἐπὶ τῆς Τρομοκρατίας. Εἰσαχθεὶς δὲ εἰς τὴν πολυτεχνικὴν σχολήν, κατετάχθη εἰς τὸ ἱππικὸν καὶ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Μέτς. Μετέσχε τῆς μεγάλης ἐκστρατείας τοῦ 1807 καὶ ἀπειλούντων τῶν Ἄγγλων τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐστάλη μετ' ἄλλων ἀξιωματικῶν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος πρὸς ἐπικουρίαν τοῦ σουλτάνου Σελήμ. Μετά τινας μῆνας ἀνεχώρησεν εἰς Περσίαν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Γαρδάννου, πληρεξουσίου ὑπουργοῦ

παρὰ τῷ σάχῃ, ἀναδεχθεὶς νὰ διοργανώσῃ τὸν περσικὸν στρατόν, παρασκευαζομένου πολέμου κατὰ τῆς Ρωσίας. Μὴ συνεννοηθέντος δὲ τοῦ Γαρνάδου μετὰ τοῦ σάχου καὶ ἐπιστρέψαντος εἰς Γαλλίαν, ὁ Φαβιέρος, ἀπερχόμενος διὰ τῆς Ρωσίας, ἐτάχθη τῷ 1809 τῷ στρατῷ τοῦ πρίγκηπος Πονιατόβσκη. Τῷ 1811 ἐλθὼν εἰς Γαλλίαν, προσελήφθη εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ δουκὸς τῆς Ραγούσης, πολεμήσας εἰς Ἰσπανίαν, καὶ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμάγκᾳ ἧτταν τῶν Γάλλων ἐσταλὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μαρμόντου ν' ἀγγείλῃ τῷ Ναπολέοντι τὴν γενομένην καταστροφήν. Ἐν Σαξωνίᾳ ὁ αὐτοκράτωρ ὠνόμασεν αὐτὸν ἀξιωματικὸν τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς, προαγαγὼν συνάμα εἰς συνταγματάρχην τοῦ ἐπιτελείου. Τέλος κατὰ τὴν ὀδυνηρὰν ἀπὸ τῆς Λειψίας ὀπισθοχώρησιν διῴκει ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τὰς κινήσεις τῶν ἕνδεκα ταγμάτων τοῦ στρατοῦ καὶ τῷ 1814 ἐπληγώθη ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Παρισίων, μαχησάμενος ἡρωϊκῶς, καὶ τῇ 31 μαρτίου ὑπέγραψε τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως ἐν ὀνόματι τῶν ἀρχιστρατήγων Μορτιέρου καὶ Μαρμόντου. Ἐπὶ τῆς Παλινορθώσεως ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα. Τῷ 1822 κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἐπαναστατικαῖς ὑποκινήσεσιν ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν, διανοούμενος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Περσίαν. Ἀλλ' ἐν Λονδίνῳ ἰδὼν τὰς ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος συμπαθείας, ἀπεφάσισε νὰ δράσῃ πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀναχωρήσας ἔφθασεν εἰς Ναυαρῖνον. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς Ναύπλιον, ἔδραν τῆς ὑπὸ τὸν Κουντουριώτην ἐκτελεστικῆς δυνάμεως, ἐπέστρεψεν εἰς Λονδῖνον, ἵνα προσλάβῃ ἐθελοντὰς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος· προσεταιρισθεὶς δέ τινας γάλλους ἀξιωματικούς, θύματα ὡς αὐτὸς τῆς ἐν Γαλλίᾳ Παλινορθώσεως, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, ἀνέλαβε τὴν διοργάνωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἀττικήν, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι, μαστιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Γούρα καὶ ἀπειλούμενοι ὑπὸ τῶν ἐξ Εὐβοίας Ὀθωμανῶν, ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετ' ἀπεριγράπτου χαρᾶς. Ὅτε ἀνεχώρησεν ἐκ Ναυπλίου, εἶχε μεθ' αὑτοῦ 600 πεζούς, 60 ἱππεῖς καί τινας πυροβολητάς, ἀλλ' ἡ μικρὰ αὕτη δύναμις ηὐξήθη ταχέως καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ ὅλου στρατοῦ συνεπληρώθη εἰς 3 χιλιάδας.

Ἀσκηθείσης δ' ἐν τάχει τῆς δυνάμεως ταύτης εἰς τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν, ἀπεφάσισε νὰ κυριεύσῃ τὴν Εὔβοιαν, ἀλλ' ἀποτυχὼν ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα κατηγορούμενος ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ· ἀλλ' ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνοσυνέλευσις προσκαλέσασα τῷ ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ, μεθ' ἧς ἔδραμεν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ τῇ ἀνδρείᾳ αὐτοῦ· διὸ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας. Οἱ ἀρχηγοὶ Ἕλληνες ἐζήτουν νὰ προσελκύσωσιν αὐτὸν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ φατρίᾳ, ἀλλ' ὁ εὐγενὴς Γαλάτης ἀπεκρίθη ὅτι ἦλθε νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ὑπείκων ταῖς διαταγαῖς τῆς κυβερνήσεως καὶ οὐχὶ τῶν φατριῶν. Ἵνα δὲ προλάβῃ ἀναπόφευκτον ῥῆξιν τῆς περὶ ἑαυτὸν μικρᾶς δυνάμεως καὶ τῶν ἑλλήνων στρατιωτῶν, ἀπεσύρθη εἰς τὴν μικρὰν χερσόνησον Μεθώνην πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ τῆς Πελοποννήσου, ἔνθα ἀνήγειρε προμαχῶνας καὶ ἔστησε κανονοστοιχίας, ἀποθήκας κλπ. χρησιμεύσαντα ὡς βάσις τῆς μετὰ ταῦτα συνοικισθείσης Τακτικοπόλεως. Μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου, ἐπειδὴ ὁ Ρεσσὶτ πασᾶς ἐκίνησε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ 6 χιλιάδων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων, ὁ Φαβιέρος ἐξεστράτευσε κατ' αὐτοῦ, ἀναλογιζόμενος νὰ προσβάλῃ τοὺς Τούρκους ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτῶν. Ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Μεθώνην μετὰ κρατερὸν μέν, πλὴν ἄνισον ἀγῶνα. Οἱ ἐν Ἀθήναις, κλεισθέντες ἐν τῇ Ἀκροπόλει καὶ μὴ ὄντες εἰς θέσιν νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πόλιν κατὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, εἰδοποίησαν ταῦτα τῇ κυβερνήσει, ἥτις διέταξε τὸν Φαβιέρον νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῆς Ἀκροπόλεως, κομίζων πυρῖτιδα κλπ. καὶ ἔχων ὁδηγίας πρὸς τοὺς πολιορκουμένους νὰ ἐπιμείνωσι διὰ πάσης θυσίας. Ὁ Φαβιέρος ἐπέτυχε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας γενναίως ἀντέστη. Ἐν τούτοις ἡ Ἀγγλία ἔπεμψε πρὸς βοήθειαν τῆς ὑπὸ τῆς πείνης ἀπειλουμένης Ἀκροπόλεως τὸν συνταγματάρχην Τζούρτζ, ὅς, διορισθεὶς πάραυτα γενικὸς διοικητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τοὺς Τούρκους ἐν ταῖς χαρακώμασιν αὐτῶν μετὰ 12 χιλιάδων Ἑλλήνων. Ἡ μάχη ἀπέβη ὀλεθρία διὰ τοὺς Ἕλληνας, διότι 3 χιλιάδες ἔμειναν εἰς τὸ

πεδίον τῆς μάχης, οἱ 400 ἢ 500 δὲ στρατιῶται τοῦ Φαβιέρου σχεδὸν πάντες ἀπώλοντο. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην οἱ ἐν Ἀκροπόλει διέτρεχον τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἂν ὁ ταγματάρχης Κορνάρος δὲν ἔφθανε δι' αὐστριακοῦ πολεμικοῦ καὶ ἐρχόμενος εἰς προκαταρκτικὰς διαπραγματεύσεις περὶ συνθηκολογήσεως ἀνέβαλλεν οὕτω τὴν ἡμέραν τῆς γενικῆς ἐφόδου. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς γενομένας προτάσεις περὶ ἐντίμου ἀποχωρήσεως ἀπήντησαν ὅτι προὐτίμων μᾶλλον ν' ἀποθάνωσι. Τέλος ὁ ἱππότης Ρινώ, οὗ ὁ στολος ἐστάθμευεν εἰς Πειραιᾶ, ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ἀφόρητον ταύτην θέσιν, κατορθώτας νὰ πείσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐξέλθωσι τῆς Ἀκροπόλεως μετὰ τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἀποσκευῶν. Ὁ Φαβιέρος ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Μεθώνην, διατρίψας ἐν Ἑλλάδι καὶ μεγάλας παρασχὼν ὑπηρεσίας μέχρι τοῦ 1830, ὅτε, ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους, μετέσχε τῆς Ἰουλιανῆς ἐπαναστάσεως, προαχθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον τῷ 1839 καὶ τιμηθεὶς τῷ τίτλῳ πατρικίου (1840). Τῷ 1849 ἐλθὼν εἰς Δανίαν ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Σλέσβιγ Ὁλσταΐν, ὁπόθεν ἐπιστρέψας ἐξελέγη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ μέλος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Ἀπὸ τοῦ πραξικοπήματος τοῦ 1851 ὁ βαρῶνος Φαβιέρος ἀπεσύρθη ἐντελῶς τοῦ πολιτικοῦ βίου.

ΦΑΒΙΑΙΟΣ ἢ ΦΑΒΙΛΛΟΣ, καθηγητὴς τῆς φιλολογίας κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα μ.Χ. ὅστις ἐδίδαξε Μάξιμον τὸν νεώτερον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ὅστις ὑπῆρξε ποιητὴς διαφόρων ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων, ἅτινα ἀπετελοῦντο μᾶλλον ἐξ ἀφιερωτικῶν στίχων διὰ τοὺς ἀνδριάντας καὶ τὰς εἰκόνας τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ μαθητοῦ.

ΦΑΒΙΟΙ, μία τῶν ἀρχαιοτάτων ρωμαϊκῶν οἰκογενειῶν τῶν πατρικίων, ἀνάγουσα τὴν καταγωγὴν αὐτῆς εἰς τὸν Ἡρακλέα καὶ τὸν Ἀρκάδα Εὔανδρον. Λέγεται ὅτι ἀρχικῶς ἐκαλοῦντο Φόδιοι ἢ Φάβιοι, τοῦ ὀνόματος τούτου προελθόντος ἐκ τοῦ ὅτι οἱ πρῶτοι διὰ τούτου κληθέντες ἦσαν οἱ ἐφευρέται τῆς μεθόδου τοῦ συλλαμβάνειν τοὺς λύκους διὰ τάφρων (foveae)· κατὰ τὸν Πλίνιον ὅμως τὸ ὄνομα τοῦτο παρήγετο ἐκ τοῦ faba (κύαμος), φυτοῦ, ὅπερ οἱ Φάβιοι, ὡς λέγεται, ἐκαλλιέργησαν τὸ πρῶτον. Ἀμφισβητεῖται ἂν οἱ Φάβιοι ἦσαν λατινικὴ ἢ σαβινικὴ οἰκογένεια. Μία τῶν ρωμαϊκῶν φυλῶν ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀπὸ τῶν Φαβίων τούτων. Οἱ Φάβιοι διεκρίθησαν μόνον μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς δημοκρατίας, τρεῖς δὲ ἀδελφοί, εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀνήκοντες, ἐπτάκις ἀλληλοδιαδόχως ἐγένοντο ὕπατοι ἀπὸ τοῦ 485 μέχρι τοῦ 479 π. Χ. Ἡ οἰκογένεια τῶν Φαβίων ἐδοξάσθη κυρίως ἐκ τῆς πατριωτικῆς γενναιότητος καὶ τῆς τραγικῆς τύχης τῶν 306 Φαβίων ἐν τῇ μάχῃ τῆς Κρεμέρας τῷ 477 π. Χ. Ἀλλ' οἱ Φάβιοι δὲν διεκρίθησαν μόνον ὡς πολεμισταί, διότι πολλὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης μέλη σπουδαῖον διεδραμάτισαν πρόσωπον καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ρωμαϊκῆς φιλολογίας καὶ τῶν τεχνῶν. Τὸ ὄνομα τῶν Φαβίων μνημονεύεται καὶ κατὰ τὸν Β' αἰῶνα μ. Χ. Οἱ διαπρεπέστεροι τῶν Φαβίων εἶναι οἱ ἑπόμενοι ἕνδεκα:

1. Φάβιος (Ἀδριανός), ἀπεσταλμένος, πραίτωρ ἢ ἀντιπραίτωρ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀφρικῆς τῷ 87—84 π. Χ. Ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ τοσοῦτον καταθλιπτικὴ ἦν τοῖς ἐν Ὑτίκῃ ρωμαίοις ἀποίκοις καὶ ἐμπόροις, ὥστε κατέκαυσαν αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ. Καίτοι δὲ κατὰ ρωμαίου μεγιστᾶνος τὸ τοιοῦτον κακούργημα διεπράχθη, οἱ ἐν Ρώμῃ εἰς οὐδὲν προέβησαν διάβημα κατὰ τῶν διαπραξάντων αὐτό· διότι ἐκτὸς τῶν καταπιέσεων αὐτοῦ ὑπῆρχον καὶ ὑπόνοιαι περὶ τοῦ Ἀδριανοῦ ὅτι μυστικῶς ὑπεκίνει τοὺς ἐν Ὑτίκῃ δούλους πρὸς στάσιν καὶ ὅτι ἐπεδίωκε βοηθείᾳ αὐτῶν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ ἀπὸ τῆς δημοκρατίας.

2. Φάβιος (Βεργιλιᾶνος ἢ Βιργιλιανός), ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου Πουλχέρου ἐν Κιλικίᾳ τῷ 51 π. Χ. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῷ 49 π. Χ. συνετάχθη τῷ ἀγῶνι τοῦ Πομπηίου.

3. Φάβιος (Δοσσῆνος ἢ Δορσῆννος), ἀρχαῖος λατῖνος ποιητὴς κωμικῶν δραμάτων, κατακρινόμενος ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικῶς γελωτοποιοῦ τῶν χαρακτήρων αὐτοῦ καὶ τῆς ἀπροσεξίας, μεθ' ἧς παρήγοντο ἐν σπουδῇ αἱ κωμῳδίαι αὐτοῦ. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει δύο στίχους τοῦ ποιητοῦ τούτου, ὧν ὁ εἷς ἐξ ἔργου αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Acharistio* πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπολήψεως, ἧς παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τῶν ἀρχαιο-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

τέρων χρόνων ἀπέλαυον οἱ ἀρωματοῦχοι οἶνοι, ὁ δὲ Σενέκας διέσωσε τὸ ἐπιτύμβιον αὐτοῦ:

Hospes resiste et sophiam Dosseni lege.

4. Φάβιος (Λαβεών), ἀστικὸς ταμίας τῷ 196 π. Χ. Τῶν οἰωνοσκόπων καὶ ἱερέων ἀρνηθέντων ἐπί τινα χρόνον τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων, ὁ Λαβεὼν κατώρθωσε μετὰ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ Λ. Αὐρηλίου νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς ὑποχώρησιν καὶ πληρωμὴν τῶν καθυστερουμένων. Τῷ 189 π. Χ. ἐξελέγη πραίτωρ καὶ διωρίσθη κυβερνήτης τοῦ στόλου. Προθύμως δὲ ἀπῆλθε διὰ τοῦ στόλου ἐξ Ἐφέσου εἰς Κρήτην, ὅπου ἐλέγετο ὅτι πολλοὶ ρωμαῖοι πολῖται εὑρίσκοντο ἐν καταστάσει δουλείας. Ἀλλ' οἱ Γορτύνιοι μόνοι ἐνέδωκαν εἰς τὴν αἴτησιν αὐτοῦ νὰ παραδοθῶσιν, ἦσαν δ' οἱ παραδοθέντες τετρακισχίλιοι κατὰ τὸν Βαλέριον Ἀντίαν, ὅπερ καὶ παρέσχε τῷ Φαβίῳ ἀφορμὴν νὰ ζητήσῃ θρίαμβον. Εἶτα ἀπέστειλε τρία πλοῖα εἰς Μακεδονίαν, ἵνα ζητήσῃ τὴν ἀποχώρησιν τῶν φρουρῶν τοῦ Ἀντιόχου ἀπὸ τῆς Αἴνου καὶ τῆς Μαρωνείας. Συνομολογηθείσης τῆς μετὰ τοῦ Ἀντιόχου συνθήκης ὑπὸ τοῦ Γν. Μανλίου, ὁ Λαβεὼν κατὰ τοὺς ὅρους ταύτης ἀπεστάλη εἰς Πάταρον, ἵνα καταστρέψῃ τὰ αὐτόθι πλοῖα τοῦ βασιλέως. Εἶτα κατέσχε τὴν Τελμησσὸν καὶ βραδύτερον ἐπανήγαγε τὸν στόλον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τότε ἐπετράπη αὐτῷ ὁ θρίαμβος, ὃν ἠτήσατο, καίπερ δυσφορούντων τῶν δημάρχων. Τῷ 185 π. Χ. κατέστη ὑποψήφιος εἰς τὴν ὑπατείαν· ἀλλ' ὁ Ἀπ. Κλαύδιος ἐπέτυχε τῆς ἀντ' αὐτοῦ ἐκλογῆς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πουβλίου. Αὕτη ἦν ἡ δευτέρα ἀποτυχία τοῦ Λαβεῶνος. Τῷ 184 π. Χ. διωρίσθη οὗτος ὡς ἓν τῶν μελῶν τῆς τριανδρίας, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ ἵδρυσις ἀποικιῶν ἐν Ποτεντίᾳ καὶ ἐν Πισαύρῳ. Τῷ 483 π. Χ. ἐξελέγη ὕπατος μετὰ τοῦ Μ. Κλαυδίου Μαρκέλλου. Ἡ Λιγουρία ἀφέθη τοῖς ὑπάτοις ὡς ἐπαρχία αὐτῶν. Τῷ 180 π. Χ. ἐγένετο ἱερομνήμων *(pontifex)*.

5. Φάβιος (Μέλας), ρωμαῖος νομομαθής, συχνάκις ἀναφερόμενος ἐν τῇ Πανδέκτῃ· οὐδὲν ὑπάρχει ὅμως ἀπόσπασμα ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ αὐτόθι. Φαίνεται ὅτι ἦτο σύγχρονος τοῦ Ἀφρικανοῦ, ὃς καὶ μνημονεύει αὐτοῦ, ἢ προγενέστερος, ἴσως δὲ καὶ σύγχρονος τοῦ Προκούλου. Ὁ Οὐλπιανὸς ἀναφέρει που τὸν Μέλανα ὡς αὐθεντείαν ἐν σχέσει πρός τινα γνώμην τοῦ Γάλλου Ἀκυλίου, ὃς ἦν φίλος τοῦ Κικέρωνος καὶ πραίτωρ τῷ 66 π. Χ. ὡς καὶ ἐν σχέσει πρὸς γνώμην τινὰ τοῦ Σερβίου Σουλπικίου. Πολλάκις ἀναφέρεται πρὸς τούτοις μετὰ τοῦ Λαβεῶνος καὶ Τρεβατίου· πιθανόν ἐστιν ὅτι ἦν σύγχρονος τῶν τελευταίων τούτων. Εἰ καὶ 10 βιβλία δὲ περὶ ἀντικειμένου τινὸς ὁ Μέλας συνέγραψεν, οὐχ ἧττον οὐδεὶς τίτλος τῶν ἔργων αὐτοῦ περιεσώθη.

6. Φάβιος (Πλαγκιάδης Φουλγεντιος), λατῖνος γραμματικὸς ἀγνώστου ἐποχῆς, πιθανῶς οὐχὶ πρὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος μ. Χ. Τὸ βαρβαρικὸν καὶ κομπῶδες ὕφος αὐτοῦ ἰσχυρὰς παρέχει ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀφρικανικῆς αὐτοῦ καταγωγῆς· δὲν πρέπει ὅμως νὰ συγχέηται μετὰ τοῦ Φουλγεντίου Φερράνδου, μαθητοῦ τοῦ ἱεράρχου ἐκείνου. Τὰ ἑπόμενα τρία ἔργα, φέροντα φανερὰ δείγματα κοινῆς πατρότητος, ἀποδίδονται τῷ Φαβίῳ Πλαγκιάδῃ Φουλγεντίῳ:

α') *Mythologiarum Libri III ad Catum Presbylerum*, ἀποτελοῦν συλλογὴν τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων ἀφηγήσεων, ὅσαι σχετίζονται πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ τοὺς ἄθλους τῶν θεῶν καὶ ἡρώων. Ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐπεισοδίων, περιεχομένων ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ ἐκ πηγῶν δυσπροσίτων τανῦν, αἱ ἀπόπειραι αὐτοῦ τοῦ συμβιβάσαι τὰ διάφορα μυθολογήματα χαρακτηρίζονται ἐπὶ ἀσυγγνώστῳ ὑπερβολῇ, ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ χρησιμοποιουμένη ἑλληνικὴ ἐτυμολογία τῶν διαφόρων ὀνομάτων τεκμηριοῖ τὴν ἄνοιαν καὶ ἀμάθειαν τοῦ ἀνδρός.

β') *Expositio sermonum Antiquorum cum Testimoniis ad Chavadicum Grammaticum*, λεξιλόγιον, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος φαίνεται, ἀπηρχαιωμένων λέξεων καὶ φράσεων, βραχύτατον ὅλως καὶ οὐδεμίαν ἔχον ἀξίαν, διότι πολλὰ τῶν χωρίων, ἅτινα παρατίθενται ὡς δῆθεν ἐξ ἀρχαίων συγγραφέων περιεχόμενα, ἀποδίδονται εἰς συγγραφεῖς καὶ ἔργα, περὶ ὧν οὐδεὶς ποτε ἤκουσε, καὶ κατ' ἀκολουθίαν θεωροῦνται ὡς θρασέα χαλκεύματα.

γ') *Liber de Expositione Virgilianae Continentiae ad Chalcidium Hrammaticum*, τίτλος, σημαίνων ἑρμηνείαν τοῦ ἐν τῷ Βιργιλίῳ περιεχομένου ἢ τῶν ἐσωτερικῶν ἀληθειῶν, ὅσαι ἀλληγορικῶς παρίστανται ἐν τοῖς τοῦ Βιργιλίου ποιήμασιν. Τοιαῦτα εἰσὶ τὰ ἐν τούτῳ ἄτοπα, ὥστε, ἂν ἐνάλλῃ συνεγράφετο

ἐποχῇ, θὰ ἐκηρύσσετο ὡς γελοῖον. Ἰδοὺ παράδειγμα τῶν ἐν τούτῳ ἀναφερομένων:

Ἡ Αἰνειὰς ὑποτίθεται σκιαγραφοῦσα τὸ στάδιον ἀνδρός, προβαίνοντος ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Ἤδη ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἀγχίσης ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Δρεπάνῳ· ἀλλὰ δρέπανον ἢ δρέπανος ταὐτόν ἐστι τῷ δριμύπαιδος. Ἐπειδὴ δ' ἡ λέξις αὕτη σύγκειται ἐκ τοῦ δριμὺς καὶ παῖς, τούτου ἕνεκεν ἡ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ταφὴ τοῦ Ἀγχίσου συγκεκαλυμμένως ἐκφράζει ὅτι ἡ δριμύτης τῆς νεότητος καταβάλλει τὸν πατρικὸν περιορισμόν.

7. Φάβιος (Πρῖσκος), ὕπαρχος καὶ διοικητὴς λεγεῶνος τῷ 70 μ. Χ.

8. Φάβιος (Ρούστικος), ρωμαῖος ἱστορικός, ἀναφερόμενος πολλάκις ὑπὸ τοῦ Τακίτου, ὃς μνημονεύει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Λιβίου *(Livius veterum, Fabius Rusticus recentium eloquentissimi auctores)*. Ἦν σύγχρονος τοῦ Κλαυδίου καὶ τοῦ Νέρωνος, οὐδὲν ὅμως γινώσκομεν περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ, εἰ μὴ ὅτι θὰ ἐξετίθετο ἐν αὐτῷ ἀναμφιβόλως ἡ ἱστορία τοῦ αὐτοκράτορος τούτου.

9. Φάβιος (Σαβῖνος), ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Λαμπριδίου ὡς εἷς τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου συμβούλων, υἱὸς Σαβινίου τοῦ ἐπὶ Ἀντωνίου τοῦ Ἡλιογαβάλου ὑπατικοῦ, θεωρουμένου ὡς Κάτωνος τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Πιθανῶς ὁ Φάβιος ἦν νομομαθής, ἀλλ' οὐδὲν ἀκριβῶς γνωστὸν περὶ αὐτοῦ.

10. Φάβιος (Σάγκας), ὁ πάτρων τῶν Ἀλλοβρόγων. Ἦν ὁ ἀνήρ, ᾧ οἱ πρεσβευταὶ τῶν Ἀλλοβρόγων ἀπεκάλυψαν τὰ προδοτικὰ σχέδια τῶν κατιλινιακῶν συνωμοτῶν. Ὁ Σάγκας ἀνεκοινώσατο τὰ πράγματα τῷ Κικέρωνι, ὅστις ἠδυνήθη οὕτω νὰ τύχῃ τῶν ἀποδείξεων, δι' ὧν προήχθη εἰς σύλληψιν καὶ θανάτωσιν τοῦ Λεντύλου καὶ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ τῷ 63 π. Χ.

11. Φάβιος (Φάβυλλος). Ἴδε ΦΑΒΥΛΛΟΣ.

ΦΑΒΡΙΑΝΗΣ (Σεβερῖνος Fabriani), ἰταλὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἔν τινι κώμῃ τῆς Μοδένης τῷ 1792 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1849.

ΦΑΒΡΙΚΙΟΙ, ἀρχαία οἰκογένεια τῆς πόλεως Ἀλετρίου, ὅπου ἀναφαίνεται ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Κικέρωνος. Γνωστόν ἐστιν ὅτι τῷ 306 π. Χ. μικρὸν πρὸ τοῦ μετὰ τοῦ Πύρρου πολέμου πολλαὶ τῶν Ἑρνικικῶν πόλεων ἐπανέστησαν κατὰ τῆς Ρώμης, ἀλλ' ὑπετάχθησαν εἶτα. Τρεῖς πόλεις, τὸ Ἀλέτριον, τὸ Φερεντῖνον καὶ αἱ Βεροῦλαι, πιστὰι τῇ Ρώμῃ παραμείνασαι, ἐτήρησαν τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν θεσμοὺς ἐν ἰσοπολιτείᾳ πρὸς τὴν Ρώμην. Πιθανῶς ὁ Κ. Φαβρίκιος Λυσκῖνος ἀφῆκεν εἴτε τότε ἀκριβῶς εἴτε βραδύτερον τὸ Ἀλέτριον καὶ ἀποκατέστη ἐν Ρώμῃ, ὅπου, ὡς καὶ ἄλλοι ἄποικοι ἐκ πόλεων ἀπολαυουσῶν ἰσοπολιτείας, προήχθη εἰς μεγάλα ἀξιώματα. Ὁ Φαβρίκιος οὗτος διεκρίθη καὶ ἐν τῷ κατὰ τοῦ Πύρρου πολέμῳ. Μέλη τῆς οἰκογενείας ἦσαν οἱ ἑξῆς τρεῖς:

1. Φαβρίκιος (Κ. καὶ Λ.), δίδυμοι ἀδελφοί, καταγόμενοι ἐξ Ἀλετρίου. Κατὰ τὸν Κικέρωνα ἀμφότεροι ἦσαν ἄνδρες αἰσχροῦ χαρακτῆρος· ὁ Κ. Φαβρίκιος μάλιστα κατηγορήθη ὡς γενόμενος ὄργανον τοῦ Ὀππιανικοῦ περὶ τὸ 67 μ. Χ. πρὸς καταστροφὴν τοῦ Α. Κλουεντίου.

2. Φαβρίκιος (Κ. Λ.), πιθανῶς υἱὸς ἑνὸς τῶν πρωτεταγμένων. Ἦν ἐπιμελητὴς τῶν ὁδῶν καὶ τῆς συγκοινωνίας τῷ 62 π. Χ. καὶ ἤγειρε νέαν λιθίνην γέφυραν, δι' ἧς συνεδέθη ἡ πόλις μετὰ τῆς ἐν τῷ Τιβέρει νήσου καὶ ἥτις ἐκλήθη Φαβρικίου γέφυρα. Δίων ὁ Κάσσιος ῥητῶς ἀναφέρει τὴν χρονολογίαν τῆς ἱδρύσεως τῆς γεφύρας ταύτης, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Φαβρικίου φαίνεται εἰσέτι εἰς τὰ λείψανα αὐτῆς, ἥτις ἀποκαλεῖται νῦν *ponte quatro capi*. Ἐν μιᾷ τῶν ἀψίδων ἀναγινώσκονται αἱ λέξεις: *L.* FABRICIUS. C. F. CUR. VIAR. FACIUNDUM COERAVIT IDEMQUE PROBAVIT, ἐν ἄλλῃ δὲ αἱ ἑξῆς: Q. LEPIDUS, M. F. M. LOLLIU, M. F. EX S. C. PROBAVERUNT, ὅπερ ἀναγέται πιθανῶς εἰς ἐπισκευὴν τῆς γεφύρας ὑπὸ τοῦ Κ. Λεπίδου καὶ Μ. Λολλίου.

3. Φαβρίκιος, δήμαρχος τοῦ λαοῦ τῷ 57 π. Χ. καὶ καλῶς διατεθειμένος πρὸς τὸν Κικέρωνα, ὅστις ἔζη τότε ἐν ἐξορίᾳ. Οὗτος προέβη εἰς πρότασιν πρὸς τὸν λαὸν περὶ ἀνακλήσεως τοῦ Κικέρωνος κατὰ Ἰανουάριον τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἀλλ' ὁ Π. Κλώδιος ἐνόπλως ἐματαίωσε τὴν ἀπόπειραν. Ὁ Φαβρίκιος οὗτος ἀναφέρεται καὶ ὡς ἐπικατασταθεὶς ὕπατος τῷ 36 π. Χ.

ΦΑΒΡΙΚΙΟΣ (Ἱερώνυμος Fabricius), ἰταλὸς ἀνατόμος, γεννηθεὶς ἐν Ἀκαπενδέντῃ τῷ 1537 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1619. Σπουδά-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

σας ἐν Παταυίῳ, διεδέχθη ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς ἀνατομίας τὸν Φαλλώπην (1562).

ΦΑΒΡΙΚΙΟΣ (Θεόδωρος Fabricius), γερμανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀγχόλτῃ (Ρυσσίᾳ) τῷ 1501 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1570. Ὢν υἱὸς πτωχῆς οἰκογενείας, ἐπιρίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς ἐργασίας. Ἀλλ' ὁ κόμης Ὀσβάλδος, ἰδὼν τὴν προθυμίαν τοῦ παιδὸς τοῦ νὰ σπουδάσῃ, ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς Κολωνίαν καὶ μετὰ τοῦτο εἰς Βιττεμβέργην, ἔνθα ἤκουσε τὸν Λούθηρον καὶ Μελάγχθωνα. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Κολωνίαν, ἤνοιξε σχολὴν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ ἀνέλαβε ζωηρὰν πολεμικὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς μεταρρυθμίσεως. Τῷ 1544 διωρίσθη ἐν Βιττεμβέργῃ καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς.

ΦΑΒΡΙΚΙΟΣ (Γεώργιος Fabricius), γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Χέμνιτζ τῷ 1516 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1571. Ἐσπούδασεν ἐν Φραϋβέργῃ καὶ Λειψίᾳ, ἔνθα ἐγένετο παιδαγωγὸς τοῦ Βέρτερ καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν Μίσσεν κολλεγίου.

ΦΑΒΡΙΚΙΟΣ (Ἰωάννης Σεβάλδος Fabricius), γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Σπάρῃ τῷ 1622 καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1700. Ἐδίδαξε τὴν λογικὴν καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀιδελβέργης καὶ μετὰ δύο ἔτη ἀνέλαβε τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ αὐτῷ καθιδρύματι. Τῷ 1674 ἕνεκα τῶν ἐν τῷ παλατινάτῳ δυστυχημάτων ἀπεχώρησεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ λέγεται μᾶλλον ὅτι ἐκεῖ ἐτελεύτησε.

ΦΑΒΡΙΚΙΟΣ (Ἰωάννης Fabricius), θεολόγος ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, γεννηθεὶς ἐν Ἀλτόρφῃ τῷ 1644 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1727. Ἐδίδαξε τὴν θεολογίαν ἐν Ἀλτόφῃ καὶ Ἑλμσταίδτῃ. Τῷ 1702 ἐξελέγη μέλος τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος διωρίσθη γενικὸς ἐπόπτης τῶν σχολῶν ἐν τῷ δουκάτῳ Βρούνσβικ.

ΦΑΒΡΙΚΙΟΣ (Ἰωάννης Fabricius), γερμανὸς ἀσιανολόγος, γεννηθεὶς ἐν Δάντζιγ τῷ 1608 καὶ ἀποθανὼν ὑπὸ λοιμοῦ τῷ 1653. Σπουδάσας τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας καὶ περιελθὼν πολλὰς τῆς Εὐρώπης χώρας, διωρίσθη, παλινοστήσας, καθηγητὴς τῆς θεολογίας καὶ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Ἔγραψε πολλὰ κατὰ τοῦ Σωκιανισμοῦ, περὶ ἀραβικῆς γλώσσης, ἑβραϊκῆς κλπ.

ΦΑΒΡΙΚΙΟΣ (Ἰωάννης Ἀλβέρτος Fabricius), γόνιμος καὶ διάσημος σοφὸς τῆς Γερμανίας, γεννηθεὶς ἐν Λειψίᾳ τῷ 1658 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1736. Σπουδάζων ἔτι ἐν Κετλιμβούργῳ, ἀκορέστως ἀνεγίνωσκε τὸν Πολυΐστορα τοῦ Μερωφίου. Πρῶτον ἤκουσε μαθήματα ἰατρικῆς, ἀλλ' εἶτα ἐπεδόθη εἰς τὴν θεολογίαν. Ἀλλ' εἶχε μεγάλην κλίσιν πρὸς τὰς περιηγήσεις, ἃς ἐνόμιζεν ἀναγκαίας διὰ πάντα πεπαιδευμένον. Τῷ 1673 ἀνεχώρησεν εἰς Ἀμβοῦργον, ἔνθα εἶχε συγγενεῖς· ἀλλ' ἐξαντληθείσης τῆς πατρικῆς κληρονομίας κατὰ τὰ ἔτη τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματώσῃ καθόλου τὴν κλίσιν αὐτοῦ. Τότε, προσκαλέσαντος αὐτὸν τοῦ Μάυερ πρὸς τακτοποίησιν βιβλιοθήκης, ἐδέχθη προθύμως τὴν θέσιν, καθ' ὅσον μάλιστα ἔμελλε νὰ ζῇ ἐν μέσῳ τῶν βιβλίων, ὁροτίζων τὴν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν δίψαν αὐτοῦ. Περιηγηθεὶς δὲ μετὰ τοῦ Μάυερ τὴν Σουηδίαν, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀμβοῦργον, ἵνα διαγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἕδρας τῆς λογικῆς καὶ μεταφυσικῆς· καὶ τότε μὲν ἀπέτυχεν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ διεδέχθη τὸν Πλάκκιον ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς ρητορικῆς καὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας. Τῷ 1701 τῷ προσετέθη καὶ ὁ τίτλος πρυτάνεως ἐν τῇ σχολῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Καίτοι δὲ τῷ ἐγένοντο ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπωφελεῖς προτάσεις, δὲν ἀπεφάσισε νὰ ἀφήσῃ τὴν ποθητὴν αὐτῷ πόλιν. Ὁ Νικόλαος Μικέλης λέγει τὸν Φαβρίκιον ἀκάματον συγκομιστὴν πάντων σχεδὸν τῶν μερῶν τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀνθρώπου καλλιεργίας καὶ ἰδίως τῆς φιλολογίας καὶ γραμματολογίας, ἀπαράμιλλον ἐρανιστήν, συλλέξαντα θησαυρὸν ἀπείρων γνώσεων, ἃς οἶδε νὰ ταξιθετῇ μετὰ τοσαύτης δεξιότητος καὶ ὑπομονῆς. Πολλὰ τῶν προϊόντων αὐτοῦ εἰσιν ἀληθῆ ἀριστουργήματα πολυμαθείας καὶ κριτικῆς, μελετώμενα μέχρις ἡμῶν μετὰ πλείστης ὠφελείας. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἀναβιβάζουσί τινες ἕως 188 τὸν ἀριθμόν, ὧν ἐνταῦθα σημειοῦνται τὰ σπουδαιότερα: «Δεκὰς προσφάτων συγγραμμάτων (Ἀμβοῦργον, 1688), — «Λατινικὴ βιβλιοθήκη» (Αὐτόθι, 1697, Λονδῖνον, 1703, ἧς δὲ ἀρίστη ἔκδοσίς ἐστιν ἡ ὑπὸ Ἐρνέστου, Λειψία, 1773, τόμοι 3), — «Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη» (Ἀμβοῦργον, 1705 – 1728, τόμοι 14). Αὕτη ἐστὶ τὸ σπουδαιότατον ἔργον τοῦ Φαβρικίου, περιέχουσα σημειώσεις ἱστορικὰς καὶ γραμματικὰς περὶ πάντων τῶν ἑλλήνων

συγγραφέων μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ ἄλλας ἀνεκδότους καὶ σπανίας ἑλληνικὰς πραγματείας κλπ.

ΦΑΒΡΙΚΙΟΣ (Ἰωάννης Ἀνδρέου Fabricius), γερμανὸς πολυμαθής, γεννηθεὶς ἐν Δοδεμφόρτῃ τῷ 1696 καὶ ἀποθανὼν ἐν Νορδχάουζεν ἰτῷ 1769. Ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν ἐν Λειψίᾳ καὶ Νορδχάουζεν, γράψας: «Διδασκαλίαν χρηματιστικῆς φιλοσοφίας», — «Σύνοψιν γενικῆς γραμματολογίας», — «Περίληψιν τῶν ἀρχῶν τῆς φιλοσοφίας», κλπ.

ΦΑΒΡΙΚΙΟΣ (Ἰωάννης Χριστιανὸς Fabricius), δανὸς ἐντομολόγος διάσημος, γεννηθεὶς ἐν Σλέσβιγ τῷ 1743 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1807.

ΦΑΒΡΟΣ (Ἀδόλφος Fabre), γάλλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Λίλλῃ τῷ 1808.

ΦΑΒΡΟΣ (Ἅλδης Ἰωάννης Fabre), γάλλος γερουσιαστὴς καὶ πατρίκιος ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΗ', γεννηθεὶς ἐν Καρκασῶνι τῷ 1755 καὶ ἀποθ. ἐπὶ τῆς χολέρας τοῦ 1832.

ΦΑΒΡΟΣ (Ἐκλαντῖνος Φίλιππος Fabre), γάλλος δραματικὸς ποιητὴς καὶ μέλος τῆς Συμβαττικῆς, γεννηθεὶς ἐν Λιμούζῃ τῷ 1755 καὶ ἀποκεφαλισθεὶς τῇ 5ῃ ἀπριλίου 1794.

ΦΑΒΡΟΣ (Ὀλιβὲτ Ἀντώνιος Fabre), γάλλος δραματικὸς καὶ φιλόσοφος μυστικός, γεννηθεὶς τῷ 1768 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1825.

ΦΑΒΡΟΣ (Ἀντώνιος Fabre), γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1797 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1853. Σπουδάσας ἐν Παρισίοις, ἐγένετο ἀρχισυντάκτης τῆς «Κλινικῆς τῶν νοσοκομείων» καὶ τῷ 1828 ἐξέδωκεν ἴδιον περιοδικόν, τὴν «Γαλλικὴν λόγχην», ἐν ᾗ ὑπερήσπισε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἰατρικῆς διδασκαλίας καὶ προσέβαλε τὸ μονοπώλιον τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς. Ἐξέδωκεν: «Ἰατρικὴν Νέμεσιν» εἰς 2 τόμ., — «Περὶ τῆς ἐν Παρισίοις χολέρας» (1832), τυχὸν τοῦ χιλιαφράγκου ἄθλου, — «Περὶ ἐκφυματικῆς μηνιγγίτιδος τῶν παίδων» (1836), τυχὸν τρισχιλιαφράγκου βραβείου» καὶ «Λεξικὸν τῶν γαλλικῶν καὶ ξένων ἰατρικῶν λέξεων», (1841, τόμ. 8).

ΦΑΒΡΟΣ (Κλαύδιος-Γαβριὴλ - Ἰούλιος Favre), διάσημος ῥήτωρ καὶ πολιτικὸς ἀνήρ, γεννηθεὶς ἐν Λυῶνι τῇ 9 μαρτίου 1809 ἐξ οἰκογενείας ἐμπόρων, καταγομένων ἐκ Σαβοΐας. Μετὰ λαμπρὰς σπουδὰς ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ πόλει καὶ ἐνὸς ἔτους διαμονὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, ὅπως σπουδάσῃ τὰ νομικά, ἔνθα παρέστη καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830. Ἐπιστρέψας εἰς Λυῶνα, ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς νομικὰς αὐτοῦ σπουδάς, δημοσιεύσας ἐν τῷ «Προδρόμῳ» πολιτικὰ καὶ φιλολογικὰ ἄρθρα καὶ ἐγένετο ὁ δικηγόρος τῆς ἐφημερίδος ταύτης, παραστὰς εἰς διαφόρους αὐτῆς δίκας. Γνωστοῦ ἤδη γενομένου ἐν Λυῶνι ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ συνηγοριῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῶν ἐργατῶν, ἀνετέθησαν αὐτῷ σπουδαῖαι δικαστικαὶ ὑποθέσεις, ἐν αἷς μεγάλως διεκρίθη. Ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ φεβρουαρίου, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Λεδροῦ-Ρολλίνου νὰ ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα γενικοῦ γραμματέως ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν· ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος ὡς διοικητὴς εἰς τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ταύτης. Βραδύτερον ἐκλεγεὶς ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ ὑπὸ τοῦ διαμερίσματος τοῦ Λείγηρος, ὑπέβαλε τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ὡς γενικοῦ γραμματέως, ὅπως ἀσχοληθῇ ἐξ ὁλοκλήρου περὶ τὰς κοινοβουλευτικὰς ἐργασίας. Μετὰ τὰ γεγονότα τῆς 15 μαΐου ἐξελέγη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ᾗ ἀνετέθη ἡ ἐξέτασις τῶν παραπόνων ἐναντίον Λουδοβίκου τοῦ Λευκοῦ. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ μεγάλην ἐπεδείξατο σύνεσιν, ἐπισπασάμενος τὴν εὔνοιαν τοῦ δημοσίου. Ἐξελέγη μέλος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ροδανοῦ καὶ ὡμίλησε μετὰ πολλῆς σφοδρότητος κατὰ τῆς ἐπὶ τὴν Ρώμην στρατείας. Ἐπὶ δὲ τοῦ πραξικοπήματος τῆς 2 δεκεμβρίου 1851 ἡνώθη μετὰ τῶν βουλευτῶν, τῶν ζητούντων τὴν διοργάνωσιν ἀντιστάσεως, καὶ ἐγένετο μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, τῆς ὑπογραψάσης τὴν ἔκκλησιν πρὸς τὸν λαόν, τὴν συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Βίκτωρος Οὐγώ, ὡς καὶ ἄλλας διατάξεις, προκηρύξεις καὶ διαμαρτυρίας κατὰ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος. Χάρις δὲ τῇ δημοφώνῳ διαμαρτυρήσει τῶν δικηγόρων ἀπέφυγε τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ποινὴν ὑπερωρείας. Ἔκτοτε ἐξαετίαν ὅλην ἔμενε μακρὰν τῆς πολιτικῆς κονίστρας, οὐδέποτε ὅμως ἀθετῶν τὰς πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν τιμὴν αὐτοῦ ὑποχρεώσεις. Τῷ 1858, ἐκλεχθεὶς βουλευτὴς τῶν Παρισίων, ὑπῆρξεν ἐκ τῶνπέντε τῶν ζωηρῶς ἀντιπολιτευθέντων τὴν δευτέραν νομοθεσίαν τῆς Αὐτοκρατορίας· ὡσαύτως ἐξελέγη καὶ τῷ 1863 ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Λυῶνι, ὅτε ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀριστερᾶς μέχρι τοῦ

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

1868, ὅτε ἐξελέγη μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἀντικαταστήσας τὸν Κουζῖνον.

Ἡ ἐπανάστασις τῆς 4 σεπτεμβρίου 1870 μετέβαλε τὴν θέσιν τοῦ Ἰουλίου Φάβρου, ἀναλαβόντος τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, τὸ βαρύτατον πάντων κατὰ τὰς πονηρὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἔχοντος ἐνώπιον αὐτοῦ πολέμιον ὄσημέραι προχωροῦντα καὶ τὴν καταστροφὴν μεγάλου μέρους τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Πέντε δὲ μῆνας ἀργότερον, μάτην ἀγωνισθεὶς ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν θριαμβευτικὴν πρόοδον τῶν Γερμανῶν, ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ μετὰ τοῦ Θιέρσου τὴν συνθήκην, δι' ἧς παρεχωροῦντο τῇ Γερμανίᾳ ἡ Ἀλσατία καὶ ἡ Λωρραίνη, ἐδίδοντο δὲ τοῖς νικηταῖς 5 δισεκατομ. φράγκ. πρὸς ἀποζημίωσιν κλπ.

ΦΑΒΥΛΛΟΣ. Ὁ Voss ἀντικαθιστᾷ ἔν τινι τῶν χωρίων τοῦ Πλινίου τὸ ὄνομα τοῦ ζωγράφου Ἀμουλίου, ὅστις κυρίως ἠσχολήθη εἰς διακόσμησιν τοῦ χρυσοῦ οἴκου τοῦ Νέρωνος καὶ ὃς ἐζωγράφησε τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἔβλεπε πάντοτε τὸν θεατὴν ἀφ' ὁποιουδήποτε σημείου κἂν ἐθεᾶτο οὗτος ταύτην, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Φαβύλλου. Τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην ἀποδέχονται ὅ,τε Junius καὶ ὁ Sillig· ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχουσιν ἀποχρῶντες λόγοι πρὸς ἀπόρριψιν τοῦ ὀνόματος Ἀμούλιος.

ΦΑΒΥΛΛΟΣ (Φάβιος), εἷς τῶν ἀνδρῶν, εἰς οὓς ἀπεδόθη τῷ 69 μ. Χ. ἡ δολοφονία τοῦ Γάλβα. Φέρων τὴν αἱμάσσουσαν κεφαλὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐν τῷ κρασπέδῳ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἣν, φαλακρὰν οὖσαν, δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ διὰ τῶν χειρῶν εὐχερῶς καὶ ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν συντρόφων αὐτοῦ νὰ ἐκθέσῃ ταύτην τῷ δημοσίῳ, ἐνέπηξεν ἐπὶ λόγχης καὶ ἔσεισεν αὐτήν, λέγει ὁ Πλούταρχος, ὡς βάκχη τὸν θύρσον· αὐτῆς κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸ πραιτωριανὸν στρατόπεδον πορείαν αὐτοῦ. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται ὁ Φάβυλλος οὗτος πρὸς τὸν Φάβιον Φάβυλλον, τὸν χιλίαρχον τῆς πέμπτης λεγεῶνος, ὃν οἱ τοῦ Βιτελλίου στρατιῶται ἐξελέξαντο ὡς ἕνα τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν τῷ 69 μ. Χ. ἐν τῇ κατὰ τοῦ Ἀλιήνου Καικίνα στάσει.

ΦΑΒΩΝΙΟΣ (Μ.). Ἀναφέρεται τὸ πρῶτον τῷ 61 π. Χ. κατὰ τὰς ἐναντίον τοῦ Π. Κλωδίου ἐνεργείας, παραβιάσαντος τὰ ἱερὰ τῆς Ἀγαθῆς θεοῦ (Bona Dea). Κατὰ τὴν περίπτωσιν ἐκείνην συνετάχθη τῷ Κάτωνι, οὗ τὴν αὐστηρότητα ἐμιμήθη καθ' ὅλον τὸν βίον ἐν ταῖς ἐπιθέσεσιν αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Πίσωνος, ὡς ὑπερασπίσαντος τὸν Κλώδιον, καὶ ἐπεδείξατο μέγαν ζῆλον ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος κατηγόρησε τοῦ Μετέλλου Σκιπίωνος Νασικᾶ πιθανῶς ἐπὶ δωροδοκίᾳ. Ὁ Κικέρων ὑπερήσπισε τὸν κατηγορηθέντα, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Φαβώνιος δυσηρεστήθη κατά τι. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὸ δεύτερον ἐζήτησε τὴν ὑπατείαν, ἀλλ' ἀπέτυχε φαίνεται. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ὁ Πομπήιος ἔπασχε τὸν πόδα, ὅτε δ' ἐνεφανίσθη εἰς τὸ δημόσιον μετὰ λευκοῦ ἐπιδέσμου κατὰ τὸν πόδα, ὁ Φαβώνιος, ὑποδεικνὺς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδίωξιν τῆς ὑπεροχῆς ἐν τῇ ρωμαϊκῇ δημοκρατίᾳ, παρετήρησεν ὅτι ἀδιάφορον ἐν τίνι τοῦ σώματος μέλει ἐφέρετο τὸ βασιλικὸν διάδημα (ἐπίδεσμος). Ὁ Φαβώνιος ἦν προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ Πομπηίου. Τῷ 59 π. Χ. τοῦ Ι. Καίσαρος καὶ τοῦ Βιβούλου ὑπάτων ὄντων, ὁ Φαβώνιος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος πάντων τῶν γερουσιαστῶν, οἵτινες κατεπείσθησαν νὰ κυρώσωσι τὸν ἀγροτικὸν νόμον τοῦ Καίσαρος, ὅτε πλέον εἶχεν ὑποχωρήσει μάλιστα καὶ αὐτὸς ὁ Κάτων. Τῷ 57 π. Χ. ὅτε ὁ Κικέρων προέτεινε ν' ἀνατεθῇ τῷ Πομπηίῳ ἡ ἐφ' ἁπασῶν τῶν προμηθειῶν σίτου ἐποπτεία, ὁ Φαβώνιος ἠγεῖτο τῆς ἀντιθέτου μερίδος καὶ ἔτι περισσότερον ἠγανάκτησεν ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ τοῦ δημάρχου Μεσίου, ὃς ἐζήτει ἀπεριόριστον σχεδὸν ὑπὲρ τοῦ Πομπηίου ἐξουσίαν. Ὅτε Πτολεμαῖος ὁ Αὐλητής, ὁ ἐξόριστος βατιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, προὐκάλεσε τὴν δολοφονίαν τῶν πρέσβεων, οὓς οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἀπέστειλαν εἰς Ρώμην, ὁ Φαβώνιος φανερῶς κατηγόρησεν αὐτοῦ ἐν τῇ γερουσίᾳ ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι τούτῳ, ταὐτοχρόνως δὲ ἀπεκάλυψαν τὴν διαγωγὴν τῶν Ρωμαίων, τῶν δωροδοκηθέντων ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὅτε ὁ Πομπήιος δημοσίᾳ ἐξυβρίσθη κατὰ τὴν δίκην τοῦ Μίλωνος, ὁ Φαβώνιος καὶ λοιποὶ ἐξεδήλωσαν ἐν τῇ Γερουσίᾳ τὴν ἐπὶ τούτῳ χαρὰν αὐτῶν. Κατὰ τὴν δευτέραν ὑπατείαν τοῦ Πομπηίου καὶ τοῦ Κράσσου τῷ 55 π. Χ. ὁ δήμαρχος Τριβώνιος προέτεινε νὰ δοθῶσιν ἡ Ἱσπανία καὶ ἡ Συρία τοῖς ὑπάτοις ἐπὶ πενταετίαν καὶ νὰ παραταθῇ ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἡ διατήρησις τοῦ Καίσαρος ὡς ἀνθυπάτου τῆς Γαλατίας. Ὁ Κάτων καὶ ὁ Φαβώνιος ἀντέ-

στησαν κατὰ τῆς προτάσεως, ἀλλ' αὕτη ἐγένετο βίᾳ ἀποδεκτή. Τῷ 54 π. Χ. ὁ Φαβώνιος, ὁ Κικέρων, ὁ Βίβουλος καὶ ὁ Καλίδιος ἠγόρευσαν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Τενεδίων, κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Φαβώνιος ἐτέθη ὑποψήφιος εἰς τὸ ἀξίωμα ἀγορανόμου καὶ ἀπερρίφθη μὲν τότε, βραδύτερον ὅμως τῇ τοῦ Κάτωνος εἰσηγήσει, νέας γενομένης ἐκλογῆς, ἐπέτυχε. Τὸ ἔτος, καθ' ὃ διετέλεσεν ἀγορανόμος, ἀφῆκε τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγώνων εἰς τὸν φίλον αὐτοῦ Κάτωνα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ὁ δήμαρχος Κ. Πομπήιος ἔρριψει αὐτὸν εἰς τὴν φυλακήν, κατά τινας μὲν ἵνα ἔχῃ ἑταῖρον, διότι καὶ ἐκεῖνος ἦν πεφυλακισμένος, κατ' ἄλλους δὲ πρὸς τὸ ἀποτρέψαν τὸν Φαβώνιον ἀπὸ τοῦ ἀντιστῆναι κατὰ τῆς προαγωγῆς τοῦ Πομπηίου εἰς δικτάτορα. Τῷ 52 π. Χ. ὁ Κικέρων, συνηγορῶν ὑπὲρ τοῦ Μίλωνος, ποιεῖται μνείαν τοῦ Φαβωνίου ὡς ἀνδρός, πρὸς ὃν εἶπεν, ὡς λέγεται, ὁ Κλώδιος ὅτι ὁ Μίλων ἐντὸς τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν θὰ ἐξηρεῖτο πλέον τῶν ζώντων. Ὁ Μίλων ὅμως κατεδικάσθη παρὰ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ προσπαθείας, ὧν μετέσχον καὶ αὐτὸς ὁ Κάτων καὶ ὁ Φαβώνιος. Φαίνεται ὅτι τῷ 49 π. Χ. ὁ Φαβώνιος ἦν πραίτωρ. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος Καίσαρος καὶ Πομπηίου ἐξερράγη, ὅτε πραίτωρ ἦν ὁ Φαβώνιος, ὃς πρῶτος, λέγεται, ἐξύβρισε τὸν Πομπήιον, ὅτε, κτυπῶν τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, προσεκάλει αὐτὸν νὰ συγκαλέσῃ τὰς λεγεῶνας. Καὶ πρῶτον μὲν κατέφυγε μετὰ τῶν ὑπάτων καὶ διαφόρων γερουσιαστῶν εἰς Καπύην καὶ ἦν ὁ μόνος, ὃς οὐδὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ περὶ συνδιαλλαγῆς τῶν δύο ἀντιπάλων· παρὰ τὴν ἀτομικὴν ὅμως ἀποστροφὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πομπήιον συνηνώθη μετ' αὐτοῦ καὶ τῶν τῆς πολιτείας ἰσχυρῶν, ὅτε ἀπῆλθον οὗτοι εἰς Ἑλλάδα. Τῷ 48 π. Χ. ἀναφαίνεται ἐνεργῶν ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τὸν Μέτελλον Σκιπίωνα, κατὰ δὲ τὴν ἀπουσίαν τοῦ τελευταίου τούτου ἐν Θεσσαλίᾳ ὁ Φαβώνιος, ὃς εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ ὀπίσω ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονος μετὰ ὀκτὼ λεγώνων, προσεβλήθη αἴφνης ὑπὸ τοῦ Δομιτίου Καλβίνου καὶ ἐσώθη μόνον διὰ τῆς κατὰ σπουδὴν ἐπιδρομῆς τοῦ Μετέλλου Σκιπίωνος. Μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ὁ Φαβώνιος οὐδὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ περὶ συνδιαλλαγῆς· μετὰ τὴν ἔκβασιν ὅμως τῆς ἐν Φαρσάλοις μάχης ὁ Φαβώνιος ἐνήργει ὡς πιστὸς φίλος τοῦ Πομπηίου, ᾧ ἠκολούθησε κατὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ καὶ πρὸς ὃν μεγίστην ἐπεδείξατο εὐμένειαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πομπηίου ὑπέστρεψεν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἔτυχε συγγνώμης ἐκ μέρους τοῦ Καίσαρος, οὗτινος ἀνεγνώρισε τὴν ὑπεροχὴν καὶ κατεπείσθη ὅτι ἡ μοναρχία κρείσσων τυγχάνει τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Τούτου ἕνεκα οἱ κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Καίσαρος συνωμόται δὲν ἐπειράθησαν νὰ προσελκύσωσιν αὐτὸν ἐν τῇ ἐξυφανθείσῃ συνωμοσίᾳ· ἀφοῦ ὅμως ἐτελέσθη ἡ δολοφονία, φανερῶς τοῖς συνωμόταις συνταχθείς, μετέβη μετ' αὐτῶν εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὅτε ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος ἠναγκάσθησαν νὰ καταλίπωσι τὴν Ρώμην, ἠκολούθησεν αὐτοῖς καὶ κατ' ἀκολουθίαν κατεδικάσθη τῷ 43 π. Χ. δυνάμει τοῦ νόμου *lex Pedia* ὡς συνένοχος. Ἐν τῇ μάχῃ τῶν Φιλίππων ὁ Φαβώνιος ἠχμαλωτεύθη, προσαχθεὶς δὲ σιδηροδέσμιος πρὸ τῶν νικητῶν, εὐσεβάστως ἐχαιρέτισε τὸν Ἀντώνιον, ἀλλ' ἐξεφράσθη ἀφοδρῶς κατὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ, ὡς διατάξαντος τὴν θανάτωσιν πολλῶν δημοκρατικῶν. Συνέπεια τούτου ἦν ὅτι καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν ὑπέστη τύχην.

Ὁ Φαβώνιος δὲν ἦτο ἀνὴρ σταθεροῦ χαρακτῆρος ἢ ἀρχῶν· ἦ περὶ τοὺς τρόπους δὲ καὶ τὴν διαγωγὴν εὐστάθεια αὐτοῦ ἦν ἁπλῆ ἐπιτήδευσις καὶ ἀπομίμησις τοῦ Κάτωνος μέχρι τοσούτου μάλιστα, ὥστε ἐδόθη αὐτῷ τὸ ἐπώνυμον πιθήκου τοῦ Κάτωνος. Τὰ ἐλατήρια τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ἦσαν πάθη, προσωπικὴ ἐχθροπάθεια καὶ ἐπιθυμία τοῦ ἀρέσκειν τῷ Κάτωνι, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν δημοσίων συμφερόντων. Ἡ μόνη ἔντιμος πρᾶξις αὐτοῦ ἦν ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν Πομπήιον μετὰ τὴν ἧτταν αὐτοῦ. Αὐτός τε καὶ ὁ Λ. Ποστούμιος χαρακτηρίζονται θαυμασίως ὑπὸ τοῦ Ψευδοσαλλουστίου ὡς *quasi magnae navis supervacua onera*. Φαίνεται πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ῥήτωρ ἦν ὁ Φαβώνιος, καθόσον καὶ ὁ Κικέρων ἀναφέρει ὅτι πολλάκις οὗτος δημοσίᾳ ἠγόρευσεν, ἀλλ' οὐδὲν δεῖγμα τῆς ῥητορικῆς αὐτοῦ περιεσώθη ἡμῖν.

ΦΑΒΩΝΙΟΣ (Εὐλόγιος), ῥητοροδιδάσκαλος τῆς Καρχηδόνος καὶ σύγχρονος καὶ μαθητὴς τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου. Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ σώζεται πραγματεία περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Κικέρωνος *Somnium Scipionis*, ἣν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἢ περιλαμβάνονται διάφοροι συζητήσεις περί τινων σημείων τοῦ περὶ ἀριθμῶν πυθαγορικοῦ δόγματος.

ΦΑΒΩΡΙΝΟΣ, φιλόσοφος καὶ σοφιστὴς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, καταγόμενος ἐξ Ἀρελατῶν *(Arles)* τῆς νοτίου Γαλατίας καὶ γεννηθείς, ὡς λέγεται, ἑρμαφρόδιτος ἢ εὐνοῦχος. Κατά τινα περίστασιν ὅμως Ρωμαῖος τῶν ἀνωτέρων τάξεων κατηγόρησεν αὐτοῦ ἐπὶ μοιχείᾳ. Φαίνεται ὅτι ἐπεσκέφθη λίαν ἐνωρὶς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Ἑλλάδα, διότι ἦν λίαν ἐξῳκειωμένος πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα μετὰ τῶν βαθειῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ γνώσεων, εὐρείας μαθήσεως καὶ σπουδαίας ρητορικῆς δεινότητος, προήγαγον αὐτὸν εἰς διάφορα ἀνώτερα ἀξιώματα ἔν τε Ρώμῃ καὶ Ἑλλάδι. Ἐπί τινα καιρὸν ἀπέλαυε τῆς φιλίας καὶ εὐνοίας τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, κατά τινα περίστασιν ὅμως, διαφωνήσας πρὸς αὐτὸν καὶ δυσαρεστήσας, ὑπέπεσεν εἰς δυσμένειαν, ὥστε καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἵνα εὐαρεστήσωσι τῷ αὐτοκράτορι, κατέστρεψαν τὸν ὀρειχάλκινον ἀνδριάντα, ὃν εἶχον ἐγείρει πρότερον τῷ Φαβωρίνῳ. Ἐπὶ τοῖς τρισὶ τούτοις ὁ Φαβωρῖνος ἐκαυχᾶτο: α') ὅτι εὐνοῦχος ὢν κατηγορήθη ἐπὶ μοιχείᾳ, β') ὅτι καίπερ ἐκ Γαλατίας καταγόμενος, ὡμίλει καὶ ἔγραφε τὴν ἑλληνικὴν καὶ γ') ὅτι καίπερ δυσαρεστήσας τῷ αὐτοκράτορι, ἐξηκολούθει νὰ ζῇ. Ὁ Φαβωρῖνος συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας μετὰ Δημητρίου τοῦ Ἀλεξανδρέως, Δημητρίου τοῦ κυνικοῦ, Κορνηλίου Φρόντωνος καὶ ἰδίᾳ μετὰ τοῦ Πλουτάρχου, ὃς ἀφιέρωσεν αὐτῷ τὴν Περὶ τοῦ πρώτου Ψυχροῦ πραγματείαν αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς ἀπολεσθεῖσιν ἔργοις τοῦ ὁποίου συγκαταλέγεται καὶ φιλικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Φαβωρῖνον. Ὁ ἐπίσης φίλος αὐτοῦ Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς διὰ πολλῆς εἶχεν ὑπολήψεως τὸν ἄνδρα, ὁ δὲ Φαβωρῖνος ἐκληροδότησεν αὐτῷ τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὴν ἐν Ρώμῃ οἰκίαν αὐτοῦ. Ἐπί τινα καιρὸν ὁ Φαβωρῖνος διέμεινεν ἐν Μικρασίᾳ, ἐπειδὴ δὲ ὑπερετιμᾶτο ὑπὸ τῶν Ἐφεσίων, προὐκάλεσε τὸν φθόνον καὶ τὴν ἐχθροπάθειαν τοῦ Πολέμωνος, διασημοτάτου τότε σοφιστοῦ ἐν Σμύρνῃ. Οἱ δύο σοφισταὶ ἐπετίθεντο κατ' ἀλλήλων ἐν ταῖς ἀγορεύσεσιν αὐτῶν μετὰ πολλῆς τῆς πικρίας καὶ τῆς ἐχθροπαθείας. Ἡ ρητορικὴ τοῦ Φαβωρίνου ἦν ζωηρὰ καὶ κατ' ἀρχὰς παθητική. Λίαν δ' ἠγάπα νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν μάθησιν αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀγορεύσεις, καθ' ἃς ἐπιμόνως προσεπάθει νὰ εὐαρεστῇ τοῖς ἀκροαταῖς. Ἡ εὐρυμάθεια αὐτοῦ ἀποδείκνυται πρὸς τούτοις καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἔργων καὶ τῆς ποικιλίας τῶν θεμάτων, περὶ ὧν ἔγραψε. Δυστυχῶς οὐδὲν τῶν ἔργων αὐτοῦ περιεσώθη, ἐκτὸς ἐὰν ὑποτεθῇ μετὰ καὶ τοῦ Ἐμπειρικοῦ ὅτι ὁ περὶ Κορίνθου λόγος, συνήθως ἐκδιδόμενος μετὰ τῶν Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου, ἦν ἔργον τοῦ Φαβωρίνου. Ἰδοὺ οἱ τίτλοι τῶν κυριωτέρων ἔργων, ἅτινα ἀποδίδονται αὐτῷ: 1) Περὶ τῆς καταπληκτικῆς φαντασίας, πιθανῶς ἐν τρισὶ βιβλίοις, ἀφιερωθεῖσι τῷ Ἀδριανῷ, Δρύσωνι καὶ Ἀριστάρχῳ, — 2) Ἀλκιβιάδης, — 3) ἔργον, διευθυνόμενον πρὸς τὸν Ἐπίκτητον, προκαλέσαν καὶ ἀπάντησιν τοῦ Γαληνοῦ, — 4) ἔργον περὶ Σωκράτους, ἐπίσης προσβληθὲν ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ, — 5) Πλούταρχος ἢ περὶ τῆς ἀκαδημαϊκῆς Διαθέσεως, — 6) Περὶ Πλάτωνος, — 7) Περὶ τῆς Ὁμήρου φιλοσοφίας, — 8) Πυρρώνειοι τρόποι, ἐν 10 βιβλίοις, ὅπερ φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἐν ᾧ κατεδείκνυεν ὅτι ἡ τοῦ Πύρρωνος φιλοσοφία ἦν χρήσιμος ἐκείνοις, οἵτινες ἐπεδίδοντο εἰς δικονομικὰς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀγορεύσεις, — 9) Παντοδαπὴ ἱστορία, συγγεῖμενον ἐξ 8 τοὐλάχιστον βιβλίων καὶ περιλαμβάνον πιθανῶς ἱστορικάς, γεωγραφικὰς καὶ λοιπὰς πληροφορίας, — 10) Ἀπομνημονεύματα, ὧν ἀναφέρεται τὸ τρίτον βιβλίον, — 11) Γνωμολογικά. Ὁ Φιλόστρατος ἀναφέρει πρὸς τούτοις καὶ διαφόρους λόγους αὐτοῦ.

ΦΑΒΩΡΙΝΟΣ, ὀπαδὸς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῆς σχολῆς τῶν περιπατητικῶν, ἀναφερόμενος ὑπὸ μόνου τοῦ Πλουτάρχου. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸν Φαβωρῖνον, τὸν φίλον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ.

ΦΑΒΩΡΙΝΟΣ, λατῖνος ῥήτωρ, περὶ οὗ γνωστόν ἐστι μόνον ὅτι ὁ Γέλλιος διέσωσεν ἀπόσπασμα μιᾶς τῶν πρὸς ὑποστήριξιν νόμου τινός, *lex Licinia de sumtu mimendo*, ἀγορεύσεων αὐτοῦ. Ἡ ἐποχὴ τοῦ νόμου τούτου διαφόρως ὁρίζεται· τινὲς μὲν ἀνάγουσιν αὐτὸν εἰς τὸ 8ον π. Χ., κήνσορος ὄντος τοῦ Λικινίου Κράσσου, ἄλλοι εἰς τὸν χρόνον, καθ'

ὃν ὁ Κράσσος οὗτος ἦν ὕπατος (97 π. Χ.), ἢ δήμαρχος (110 π. Χ.) ἢ πραίτωρ (104 π. Χ.). Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ νόμος οὗτος ἐξεδόθη πρὸ τοῦ 97 π. Χ.

ΦΑΓΑΡΑΣ ἢ ΦΟΓΑΡΑΣ (Fagaras ἢ Fogaras, γερμανιστὶ Fagreschmarkt), πόλις τῆς Αὐστρίας (Τρανσυλβανία) ἐπὶ τοῦ Ἀλούτα, κειμένη 59 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Κρονστάνδης. Φρούριον μετὰ ἀρχαίας ἀκροπόλεως. Κάτ. 4,800. Ἐπισκοπή, ὡραία γέφυρα. — Τὸ διαμέρισμα τῆς Φαγαρᾶς, ὀρεινὸν καὶ δασῶδες, ἔχει ἐπιφάνειαν 1,812 τετραγ. χιλιάμ. καὶ 82,900 κατ. Δημητριακά, λίνον, κάνναβις.

ΦΑΓΓΩΝ (Φουφίκιος), κατ' ἀρχὰς κοινὸς στρατιώτης, πιθανῶς ἀφρικανικῆς καταγωγῆς, ὃν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ προήγαγεν εἰς γερουσιαστήν. Ὅτε τῷ 40 π. Χ. ὁ Ὀκταβιανὸς προσήρτησε τὴν Νουμιδίαν καὶ μέρος τῆς ρωμαϊκῆς Ἀφρικῆς εἰς τὰς ἰδίας ἐπαρχίας, ὧν μέρος εἶχον καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς τριανδρίας, εἰς ἣν οὗτος ἀνῆκε, διώρισεν ἔπαρχον αὐτοῦ τὸν Φάγγωνα. Ἀλλ' ὁ ἔπαρχος τοῦ Μ. Ἀντωνίνου Τ. Σέξτιος ἀντέστη πρὸς τὸν ἐν Νουμιδίᾳ τίτλον αὐτοῦ· μετὰ πολλὰς δὲ συμπλοκὰς τοῦ Σεξτίου καὶ Φάγγωνος οὗτος ἡττήθη καὶ ἐξεώσθη πρὸς τὰ ὄρη, ἅτινα ἀπετέλουν τὰ πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος μεθόρια τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας. Αὐτόθι, ὁρμήσασαν ἀγέλην ἀγρίων βουβάλων ὑπολαβὼν ἱππέας τῆς Νουμιδίας, ἐφονεύθη.

ΦΑΓΕΔΗΣ (Γάσπαρδος Fagel), σύμβουλος τῆς Ἁρλέμης, γραμματεὺς τῶν γενικῶν συμβουλίων τῶν Ἡνωμένων-Ἐπαρχιῶν, γεννηθεὶς ἐν Ἁρλέμῃ τῷ 1629 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1688. Διεκρίθη ἐπὶ σταθερότητι κατὰ τὴν εἰς Ὁλλανδίαν εἰσβολὴν Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' (1672)· ἔθηκε μετὰ τοῦ ἱππότου Temple τὰς βάσεις τῆς εἰρήνης τῆς Νιμέγης (1678) καὶ συνέταξε τὸ διάγγελμα Γουλιέλμου τοῦ Γ' κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας ἀνάρρησιν αὐτοῦ.

ΦΑΓΕΔΗΣ (Φραγκίσκος-Νικόλαος Fagel), ἀνεψιὸς τοῦ προτεταγμένου, στρατηγὸς τοῦ πεζικοῦ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν Ἡνωμένων, Ἐπαρχιῶν, εἶτα στρατάρχης ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ στρατῷ. Διεκρίθη ἐν τῇ μάχῃ τῆς Φλεροῦ τῷ 1690, κατὰ τὴν ἅμυναν τοῦ Μὸν τῷ 1691, κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ναμύρ, ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ραμιλλὶ τῷ 1706 καὶ τοῦ Μαπλακὲ τῷ 1709. Ἀπέθανε τῷ 1718.

ΦΑΓΙΑ, χωρίον τῆς νήσου Ζακύνθου, περιλαμβανόμενον εἰς τὸν δῆμον Μεσογαίων, ἀπέχον δὲ τοῦ Σκουλικάδου ὥρ. 1/2. Οἰκεῖται ὑπὸ 412 κατοίκων.

ΦΑΓΙΤΑΣ (Κορνήλιος), Ρωμαῖος, ἀρχηγὸς λόχου στρατιωτῶν, εἰς χεῖρας τοῦ ὁποίου περιέπεσεν ὁ Καῖσαρ, ὅτε προεγράφη ὑπὸ τοῦ Σύλλα τῷ 82 π. Χ. Μετὰ πολλῆς δυσχερείας ὁ Κορνήλιος ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ ὁραπετεύσῃ καὶ ὅτε ἔτι ἐδωροδοκήθη διὰ δύο ταλάντων· ἀλλ' ὁ Καῖσαρ οὐδέποτε ἐτιμώρησεν αὐτόν, ὅτε τὴν ὑπερτάτην κατέλαβεν ἀρχήν.

ΦΑΓΚΡΙΑΝΙΚΑ, χωρίον τῆς Λακωνίας κατὰ τὴν χερσόνησον τοῦ Ταϋγέτου καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τούτου, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Λεύκτρου καὶ ἀπέχον τῆς Πλάτσας πρὸς Α ὥρ. 2 15'. Οἰκεῖται ὑπὸ 400 κατοίκων.

ΦΑΓΚΩΝ (Γουίδος Fagon), καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς καὶ χημείας ἐν τῷ Κήπῳ τοῦ βασιλέως καὶ μετὰ ταῦτα διευθυντὴς αὐτοῦ, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1638 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1718. Ὑπεστήριξε τῷ 1663 θέμα περὶ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, ὅπερ τότε ἐθεωρήθη λίαν τολμηρόν. Ἐν ἐκδρομῇ αὐτοῦ εἰς τὰ Πυρηναῖα ἀνακαλύψας τὴν Βαρέγην, συνέστησε τὸν τόπον τοῦτον τῇ κ. Μαιντενών, ἥτις μετέβη αὐτόσε τῷ 1675 χάριν τῆς ὑγείας τοῦ δουκὸς τῆς Μαίνης. Μετ' ὀλίγον διωρίσθη ἰατρὸς τῶν τέκνων Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', τῷ 1680 ἰατρὸς τοῦ διαδόχου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ, τέλος τῷ 1693 ἀρχίατρος τοῦ βασιλέως. Ἦν ἐπίτιμον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, μετέσχε τῆς συντάξεως τοῦ *Hortus regins*, δημοσιευθέντος τῷ 1665 καὶ ὅπερ ἐποίκιλε διὰ λατινικοῦ ποιηματίου. Ἔγραψεν ὡσαύτως: «Τὰς θαυμασίας ἰδιότητας τῆς κιγκίνας» (Παρίσιοι, 1703).

ΦΑΓΟΥΟΛΗΣ (Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Faguoli), κωμικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1660 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1742. Μεγάλης ἀπέλαυεν εὐνοίας παρὰ τῇ αὐλῇ Κόσμου τοῦ Γ'. Τὸ γόνιμον καὶ χάριεν αὐτοῦ πνεῦμα παρῆγεν ἐν δοθείσῃ εὐκαιρίᾳ κωμῳδίας καὶ σκηνὰς ὡραίας, αἵτινες δὲν ἐστεροῦντο καλαισθησίας καὶ εὐκοσμίας. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν ἠθῶν ἐξεικόνισις, ἡ οἰκεία

φαιδρότης καὶ τὸ φυσικὸν καὶ σαφὲς ὕφος. Ὁ Φαγουόλης μετέσχε τοῦ συμβουλίου τῶν Διακοσίων, βραδύτερον ἐγένετο μέλος τῶν Ὀκτώ, ἤτοι τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου καὶ εἶτα τῶν Ἐννέα. Τὰ γελοιογραφικὰ αὐτοῦ ποιήματα ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1729 ὑπὸ τὸν τίτλον: *Rime piacevoli* (Φλωρεντία), αἱ δὲ κωμῳδίαι ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει (1734—36).

ΦΑΓΡΗΣ, πόλις ἀρχαία τῆς Θρᾴκης (τῆς νῦν ἀνατολικῆς Μακεδονίας), κειμένη κατὰ τὸν Θουκυδίδην ἐκεῖθεν τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ καὶ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Παγγαίου ὄρους.

ΦΑΔΙΑ, θυγάτηρ τοῦ Ρωμαίου Κ. Φαδίου Γάλλου, ἧς τὴν πατρικὴν κληρονομίαν δι' ἀπάτης ἐστέρησεν ὁ Π. Σεξτίλιος Ροῦφος.—2ον, Θυγάτηρ τοῦ Κ. Φαδίου, συζευχθεῖσα τῷ ἐκ τῆς τριανδρίας Μ. Ἀντωνίῳ, νέῳ ἔτι ὄντι. Ἐκ ταύτης ἔσχεν οὗτος πολλὰ τέκνα.

ΦΑΔΙΛΛΑ (Αὐρηλία), θυγάτηρ τοῦ Ρωμαίου Ἀντωνίου Πίου καὶ τῆς Φαυστίνης.

ΦΑΔΙΛΛΑ, θυγάτηρ τοῦ Μ. Αὐρηλίου καὶ Φαυστίνας τῆς νεωτέρας.

ΦΑΔΙΛΛΑ (Ἰουνία), ἀπόγονος τοῦ Μ. Ἀντωνίνου ἢ Μ. Αὐρηλίου, μνηστευθεῖσα τὸν Μάξιμον Καίσαρα.

ΦΑΔΙΟΙ, ὄνομα οἰκογενείας τοῦ δήμου Ἀρπίνου. Τινὰ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐγκατέστησαν ἐν Ρώμῃ, ἐνῷ ἄλλα παρέμενον ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτῶν πόλει. Οἱ Φάβιοι ἀναφαίνονται ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κικέρωνος, ἀλλ' οὐδεὶς τούτων προήχθη εἰς ἀνώτερον τοῦ τοῦ δημάρχου ἀξίωμα. Τῶν Φαδίων ἀναγράφομεν τοὺς ἑπομένους τρεῖς:

1. Φάδιος (Γάιος ἢ Κόιντος), ἀπελεύθερος, κτησάμενος ἱκανὸν πλοῦτον, καθόσον ἡ τῷ Μ. Ἀντωνίῳ συζευχθεῖσα θυγάτηρ αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ὡς πλουσία γυνή.

2. Φάδιος (Λ.), ἀγορανόμος ἐν Ἀρπίνῳ τῷ 44 π. Χ.

3. Φάδιος (Σέξτος), μαθητὴς τοῦ ἰατροῦ Νίκωνος.

ΦΑΔΟΣ (Κούσπιος), ρωμαῖος ἱππότης ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ἀγρίππα τῷ 44 μ. Χ. διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου ἡγεμὼν τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀποκατέστησεν ἐν τῇ χώρᾳ γενικὴν εἰρήνην, ἥτις διεταράχθη κατά τι ὑπό τινος Τεύδα, ἀξιοῦντος ἑαυτὸν προφήτην· τῇ διαταγῇ ὅμως τοῦ Κουσπίου Φάδου αὐτός τε καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐθανατώθησαν. Τὸν Φάδον διεδέξατο ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἰουδαίας ὁ Τιβέριος Ἀλέξανδρος

ΦΑΔΧΑ-ΜΠΕΝ-ΡΕΜΠΥ, βεζύρης τοῦ χαλίφου Ἀρούν-ἑλ-Ρασίτ. Οὗτος διὰ τῶν ραδιουργιῶν αὐτοῦ κατώρθωσε τὴν ἀνατροπὴν τῶν Βαρμεσιδῶν καὶ ἀντικατέστησε τὸν Τζαφάρ· ἐπὶ Ἀλ-Μαμοὺν δέ, ἀπωλέσας εὔνοιάν του, ἀτέθανεν ἐν πενίᾳ τῷ 824.

ΦΑΕΘΟΝΤΙΑΔΕΣ ἢ ΦΑΕΘΟΝΤΙΔΕΣ, θυγατέρες τοῦ Φαέθοντος καὶ ἀδελφαὶ τοῦ ἀτυχοῦς τούτου υἱοῦ Φαέθοντος. Ἀποκαλοῦνται πρὸς τούτοις καὶ Ἡλιάδες.

ΦΑΕΘΟΥΣΑ, μία τῶν Ἡλιάδων ἢ Φαεθοντίδων.—2ον, θυγάτηρ τοῦ Ἡλίου ἐκ τῆς Νεαίρας, φυλάττουσα τὰ ποίμνια τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐν Θρινακίᾳ μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Λαμπετίας.

ΦΑΕΘΩΝ, ἤτοι ὁ λάμπων ἢ φαεινός. Ἀναφέρεται παρ' Ὁμήρῳ ὡς ἐπίθετον τοῦ Ἡλίου καὶ χρησιμοποιεῖται ὑπὸ νεωτέρων συγγραφέων ὡς πραγματικὸν ὄνομα τοῦ Ἡλίου. Κοινότερον ὅμως γνωστόν ἐστιν ὡς ὄνομα υἱοῦ τοῦ Ἡλίου ἐκ τῆς ὠκεανίδος Κλυμένης, συζύγου τοῦ Μέροπος. Ἡ γενεαλογία τοῦ Φαέθοντος ὅμως δὲν ἐκτίθεται ὁμοιομόρφως ὑπὸ πάντων τῶν συγγραφέων, τινῶν μὲν ἀποκαλούντων αὐτὸν υἱὸν τοῦ Κλημένους, υἱοῦ τοῦ Ἡλίου ἐκ τῆς Μερόπης, ἄλλων δὲ υἱὸν τοῦ Ἡλίου ἐκ τῆς Πρώτης καὶ ἄλλων τέλος υἱὸν τοῦ Ἡλίου ἐκ τῆς νύμφης Ῥόδου. Τὸ ὄνομα Φαέθων παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔλαβε, βραδύτερον δ' ἔσχε τὴν φιλόδοξον ἀξίωσιν νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ὁ πατὴρ νὰ διευθύνῃ ἡμέραν τινὰ διὰ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ἅρμα τοῦ Ἡλίου. Ὁ Ἥλιος ἐνέδωκε ταῖς τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς Κλυμένης ἱκεσίαις, ἀλλ' ὁ νεαρὸς ἡνίοχος, μὴ δυνηθεὶς ν' ἀναχαιτίσῃ τοὺς θυμοειδεῖς ἵππους, τοσοῦτον προσήγγισε τὸ πυρφόρον ἅρμα εἰς τὴν γῆν, ὥστε σχεδὸν ἀνέφλεξεν αὐτήν. Διὰ τοῦτο ὁ Ζεὺς ἔβαλεν αὐτὸν διὰ τοῦ κεραυνοῦ, ἐκδιφρευθέντα καὶ καταπεσόντα εἰς τὸν ποταμὸν Ἠριδανὸν ἢ Πάδον. Αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, αἵτινες εἶχον ζεύξει τοὺς ἵππους εἰς τὸ ἅρμα, μετεμορφώθησαν ὑπὸ λύπης εἰς αἰγείρους, ἤλεκτρον ἐπὶ τῷ νεκρῷ ἀδελφῷ δακρύουσαι. Ὁ Λουκιανὸς ἔγραψε χαρίεντα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου διάλογον.

ΦΑΕΘΩΝ, υἱὸς τοῦ Κεφάλου καὶ τῆς

Ἥοῦς, ἁπαχθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης, ταξάσης αὐτὸν φρουρὸν τοῦ ναοῦ αὐτῆς. Ὁ Ἀπολλόδωρος καλεῖ αὐτὸν υἱὸν τοῦ Τιθωνοῦ καὶ ἔγγονον ταῦ Κεφάλου καὶ τῆς Ἡμέρας.

ΦΑΕΘΩΝ, ὄνομα ἑνὸς τῶν ἵππων τῆς Ἠοῦς.

ΦΑΕΘΩΝ, δοῦλος ἢ ἀπελεύθερος τοῦ Κ. Κικέρωνος.

ΦΑΕΙΝΟΣ, ἀστρονόμος, ἀναφερόμενος ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ χωρίῳ τοῦ Θεοφράστου, ὃς λέγει ὅτι παρετήρει τοὺς ἡλιακοὺς τροπικοὺς ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τοῦ Λυκαβηττοῦ, παρ' οὗ καὶ ὁ Μέτων (ἐπίσης ἀθηναῖος ἀστρονόμος) ἔμαθε τὸν τρόπον τοῦ ὁρίζειν τὸν κύκλον τῶν 19 ἐτῶν. Ἐν τούτοις παρ' Ἀράτῳ ἀναφέρεται ὁ στίχος :

Ἐννεακαίδεκα κύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο,

ὅπερ ὁ Σαλμάσιος διορθοῖ γράφων : Φαεινοῦ Ἡλείοιο, ἤτοι Φαεινοῦ τοῦ ἐξ Ἠλείας. Καὶ ἀπερρίφθη μὲν ἡ διόρθωσις αὕτη, ἀλλ' ἔρα γε δὲν ἠδύνατο ὁ Μέτων νὰ γνωρίσῃ τοὺς τροπικοὺς (ὁ Μέτων ὅστις ἦν γνωστὸς τούτων παρατηρητὴς) παρ' ἄλλου Φαεινοῦ ἢ τοῦ Φαεινοῦ Ἡλίου, αὐτοῦ δηλονότι τοῦ Ἀπόλλωνος ; Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι Φαεινὸς εἶναι παράδοξον ἐπίθετον καὶ παράδοξος σχηματισμὸς κυρίου ὀνόματος. Οὐδόλως παράδοξον δὲ ἐσφαλμένη γραφὴ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ (ὃς τοὐλάχιστον δὲν ἦτο ἀστρονόμος) ἢ παράτινι ἀντιγραφεῖ νὰ μετέτρεψε τὸ ἀρχαῖον ἐπίθετον τοῦ ἡλίου εἰς ἀστρονόμον. Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχει ἀστρονόμος τις Φίλιππος, ᾧ (μετὰ τοῦ συγχρόνου αὐτῷ Ἀθηναίου Εὐκτήμωνος) ἀποδίδει ὁ Γεμῖνιος τὸν κύκλον τῶν 19 ἐτῶν.

ΦΑΕΝΝΑ, μία τῶν Χαρίτων.

ΦΑΕΝΝΟΣ, ἐπιγραμματοποιός, δύο τῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ ὁποίου ἀναφέρονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ.

ΦΑΕΝΤΑ (Faenza), πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ραυέννης καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Λαμόνου. Κάτοικ. 17 χιλιάδ.

ΦΑΕΡ (Θωμᾶς), ἄγγλος συγγραφεύς, σπουδάσας τὰ νομικὰ ἐν Ὀξωνίᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Πεμβρίκῃ τῷ 1560. Ἔγραψε : «Πραγματείαν περὶ φύσεως τῶν πνευμάτων» καὶ μετέφρασεν ἐμμέτρως τὴν Αἰνειάδα τοῦ Βιργιλίου εἰς τὴν ἀγγλικὴν κλπ.

ΦΑΕΤΟΣ, συγγραφεὺς περὶ μαγειρικῆς ἀγνώστου ἐποχῆς.

ΦΑΖΗΜΩΝΙΤΙΣ, χώρα τις τοῦ Πόντου ἐν Ἑλάσσωνι Ἀσίᾳ, ἐκτεινομένη κατὰ Στράβωνα ἀπὸ τῆς χώρας τῶν Ἀμισηνῶν μέχρι τοῦ Ἅλυος ποταμοῦ, ἧς πρὸς ἄρκτον μὲν ἔκειντο ἡ Γαζηλίτις καὶ ἡ τῶν Ἀμισηνῶν χώρα, πρὸς δυσμὰς ὁ Ἅλυς, πρὸς ἀνατολὰς ἡ Φανάροια καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἡ τῶν Ἀμασέων χώρα. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς τμῆμα τὸ πρὸς τὴν Φανάροιαν ἐσχηματίζετο λίμνη μεγάλη Στειράνη καλουμένη. Πρωτεύουσα ταύτης ἦν ἡ Φαζηζών, ἣν ὁ Πομπήιος μετωνόμασε Νεάπολιν ὡς καὶ τὴν χώραν Νεαπολίτιν.

ΦΑΙΑ, ὄνομα τῆς ὗος τοῦ Κρομμύωνος, φθορὰν μεγάλην ἐπιφερούσης τῇ περιχώρῳ καὶ φονευθείσης ὑπὸ τοῦ Θησέως.

ΦΑΙΑΚΕΣ. Οὕτω καλοῦνται παρ' Ὁμήρῳ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ οἱ κάτοικοι τῆς Κερκύρας, ὀνομασθέντες ἀπὸ τοῦ βασιλέως Φαίακος, οὗ ὁ υἱὸς Ἀλκίνοος ἐδέξατο φιλοξένως τὸν Ὀδυσσέα, ἐπανερχόμενον εἰς Ἰθάκην. (Ἴδε ΚΕΡΚΥΡΑ καὶ ΟΔΥΣΣΕΥΣ).

ΦΑΙΑΞ, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Κερκύρας, ἀφ' οὗ οἱ Φαιακίδαι ἔλαβον τὸ ὄνομα αὐτῶν.

ΦΑΙΑΞ, ἀθηναῖος ῥήτωρ καὶ πολιτευτής, καταγόμενος ἐκ καλῆς οἰκογενείας καὶ υἱὸς τοῦ Ἐρασιστράτου, σύγχρονος τοῦ Νικίου καὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ Νικίας ἦσαν οἱ μόνοι ἀντίπαλοι, ἀφ' ὧν εἶχέ τι νὰ φοβηθῇ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὸν δημόσιον βίον. Ὁ Φαίαξ, ὡς ὁ Ἀλκιβιάδης, προήγετο ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τῷ 422 ὁ Φαίαξ ἀπεστάλη μετ' ἄλλων δύο εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ἵνα προσπαθήσῃ νὰ καταπείσῃ τοὺς αὐτόθι συμμάχους τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς ἄλλους Σικελιώτας νὰ βοηθήσωσι τοῖς Λεοντίνοις ἐναντίον τῶν Συρακουσίων. Καὶ ἐπέτυχε μὲν ἐν Καμαρίνᾳ καὶ ἐν Ἀκράγαντι, ἀλλ' ἡ ἐν Γέλᾳ ἀποτυχία ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἐπιχείρησιν. Κατὰ τὸν Θεόφραστον οὐχὶ ὁ Νικίας ἀλλ' ὁ Φαίαξ συνετάχθη τῷ Ἀλκιβιάδῃ πρὸς τὸ ἐξοστρακίσαι τὸν Ὑπέρβολον· πλεῖστοι ὅμως διεβεβαίουν ὅτι ὁ Νικίας ἦν ὁ πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου συνενωθείς. Ἐν τοῖς βίοις τῶν δέκα ῥητόρων γίνεται μνεία ἀγῶνος τοῦ Φαίακος πρὸς τὸν Ἀνδοκίδην καὶ ἀμύνης τοῦ τελευταίου ἐναντίον τοῦ πρώτου. Ἄγνωστον εἰς ποίαν περίπου ἐποχὴν

ἀνάγεται τοῦτο. Ὁ Φαίαξ ἦν φιλόρρων τοὺς τρόπους, ἀλλ' ἑτερεῖτο ρητορικῆς δεινότητος. Κατὰ τὸν Εὔπολιν ηὐμοίρει εὐγλωττίας, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀγορεύσῃ. Ὁ Ἀριστοφάνης περιγράφει τὸ ὕφος τῆς ρητορικῆς αὐτοῦ, παρὰ τούτου δὲ μανθάνομεν ὅτι καὶ κατά τινα περίστασιν ἠνήχθη εἰς δίκην ἕνεκα κακουργήματος ἀξίου θανατικῆς ποινῆς (ἐπ' αὐτοφώρῳ κρινόμενος), ἀλλ' ἠθωώθη.

Πολλὴ ὑπῆρξε διαφωνία περὶ τῆς ἐναντίον τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀγορεύσεως, ἥτις κοινῶς ἀποδίδεται τῷ Ἀνδοκίδῃ, τοῦ Τάυλορ διισχυριζομένου ὅτι ἦν ἔργον τοῦ Φαίακος. Κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν ἐκδοτῶν ὁ Πλούταρχος ποιεῖται μνείαν ἀγορεύσεως ἐναντίον τοῦ Ἀλκ. διάδου, ἀποδιδομένης τῷ Φαίακι. Πιθανὸν δ' ἐστὶν ὅτι ἐννοεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν σωζομένην ἀγόρευσιν, ἣν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔγραψεν ὁ Ἀνδοκίδης, ἀλλὰ μᾶλλον ρητοροδιδάσκαλός τις ἐν ὀνόματι τοῦ Φαίακος. Ἐὰν λοιπὸν ὁ λόγος οὗτος συνεγράφη ὡς ἐκ μέρους τοῦ Φαίακος καὶ θεωρηθῶσι βάσιμοι αἱ ἐν αὐτῷ βιογραφικαὶ λεπτομέρειαι (αἵτινες ἄλλως ἐν μέρει ὑπὸ αὐθεντικῶν πηγῶν ἐπικυροῦνται), ὁ Φαίαξ τετράκις ἐνήχθη εἰς δίκην, ἀλλὰ πάντοτε ἠθωώθη, ἀποσταλεὶς καὶ ὡς πρέσβυς εἰς Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν, Μολοσσίαν καὶ Θεσπρωτίαν, ἐκτὸς τῆς εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν ἀποστολῆς αὐτοῦ, καὶ πολλῶν τυχὼν βραβείων ἐπὶ ἀνδρείᾳ, ἐν τῷ τραγικῷ χορῷ, τῇ λαμπαδηδρομίᾳ κλπ.

ΦΑΙΑΞ, διάσημος ἀρχιτέκτων τοῦ Ἀκράγαντος, ἀκμάσας περὶ τὴν 75ην ὀλυμπιάδα (480 π. Χ.) καὶ πολλὰ ἐκτελέσας σπουδαῖα δημόσια ἔργα ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ἀξιοσημειώτων ἔργων αὐτοῦ ἦσαν καὶ αἱ ἀπ' αὐτοῦ φαίακες κληθεῖσαι δρόμοι.

ΦΑΙΔΙΜΗ, Περσίς, θυγάτηρ τοῦ Ὀτάνους, μία τῶν συζύγων τοῦ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου Σμέρδιος. Τῇ παροτρύνσει τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἀνεκάλυψεν ἡμέραν τινά, κοιμωμένου τοῦ Σμέρδιος, ὅτι οὗτος ἐστερεῖτο ὤτων, ἐπικυρώσασα οὕτω τὰς ὑπονοίας τοῦ Ὀτάνους ὅτι ὁ Σμέρδις οὗτος δὲν ἦτο ὡς διισχυρίζετο υἱὸς τοῦ Κύρου.

ΦΑΙΔΙΜΟΣ, ὄνομα δύο μυθικῶν προσώπων, τοῦ ἑνὸς υἱοῦ τοῦ Ἀμφίονος καὶ τῆς Νιόβης, τοῦ δ' ἑτέρου βασιλέως τῶν Σιδωνίων, οἵτινες φιλοξένως ἐδέξαντο τὸν Μενέλαον, ἐπιστρέφοντα ἐκ Τροίας.

ΦΑΙΔΙΜΟΣ, εἷς τῶν τριάκοντα τυράννων κατά τινα κοινὴν ἀνάγνωσιν χωρίου τοῦ Δημοσθένους. Ὁ Ξενοφῶν παρατίθεται τὸ ὄνομα Φαιδρίας.

ΦΑΙΔΙΜΟΣ, ἐπιγραμματοποιός, τέσσαρα τῶν ἐπιγραμμάτων, τοῦ ὁποίου περιλαμβάνονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ. Ἔζη πρὸ τοῦ Μελεάγρου, ἐν τῷ Στεφάνῳ τοῦ ὁποίου ἦσαν κατακεχωρημένα τὰ ἐπιγράμματα αὐτοῦ. Ὁ Φαίδιμος κατήγετο ἐκ Βισάνθης τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἢ κατ' ἄλλους ἐξ Ἀμάστριδος ἢ Κρόμνας τῆς ἐν Παφλαγονίᾳ. Ἐν τῶν ἐπιγραμμάτων αὐτοῦ ἐπιγράφεται Βησαντίνου. Πιθανῶς ἔγραψε καὶ ἐπικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον Ἡράκλεια, διότι ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει ἑξάμετρον στίχον τοῦ Φαιδίμου ἐν πρώτῳ Ἡρακλείας.

ΦΑΙΔΡΑ, θυγάτηρ τοῦ Μίνωος ἐκ τῆς Πασιφάης ἢ Κρήτης, σύζυγος τοῦ Θησέως καὶ μητρυιὰ τοῦ Ἱππολύτου, υἱοῦ τοῦ Θησέως, ἐκ τῆς Ἀντιόπης ἢ Ἱππολύτης· ἐρασμένη τοῦ Ἱππολύτου τούτου καὶ ἀποκρουσθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, εἰς ἐκδίκησιν ἐσυκοφάντησεν αὐτὸν παρὰ τῷ Θησεῖ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἱππολύτου ὁ πατὴρ ἐπληροφορήθη τὰ τῆς ἀθωότητος τοῦ υἱοῦ, ἡ δὲ Φαίδρα ἐδραπέτευσεν.

ΦΑΙΔΡΙΑΣ. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ὡς εἷς τῶν τριάκοντα τυράννων.

ΦΑΙΔΡΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑπόμενα τρία πρόσωπα:

1. Φαῖδρος, Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Πυθοκλέους, ἐκ τοῦ δήμου Μυρρινοῦντος, φίλος τοῦ Πλάτωνος, ὑφ' οὗ καὶ παρεισάγεται ἐν τοῖς διαλόγοις Φαίδρῳ καὶ Συμποσίῳ. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ἦν μέγας θαυμαστὴς τοῦ Λυσίου καὶ τῶν λοιπῶν ρητόρων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ.

2. Φαῖδρος, ἐπικούρειος φιλόσοφος, σύγχρονος τῷ Κικέρωνι, γνωρίσαντι αὐτὸν ἐν Ρώμῃ. Κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν αὐτοῦ (80 π. Χ.) ὁ Κικέρων ἀνενέωσε τὴν μετὰ τούτου γνωριμίαν. Ὁ Φαῖδρος ἦν τότε γέρων καὶ πρύτανις τῆς ἐπικουρικῆς σχολῆς, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 70 π. Χ. ὅτε καὶ διεδέξατο αὐτὸν ὁ Πάτρων. Ὁ Κικέρων ἐξαίρει τὴν περὶ τοὺς τρόπους φιλοφροσύνην αὐτοῦ. Κατὰ τὴν

κοινὴν ἀνάγνωσιν χωρίου τινὸς τοῦ Κικέρωνος ἀναφέρει οὗτος δύο πραγματείας τοῦ Φαίδρου, τὴν Φαίδρου περὶ σσῶν καὶ τὴν περὶ Ἑλλάδος. Ὁ πρῶτος τῶν τίτλων τούτων διορθοῦται ἐπὶ τῇ βάσει χειρογράφου Περὶ Θεῶν, τινὲς δὲ κριτικοὶ ὑποτίθενται ὅτι περὶ μιᾶς πρόκειται πραγματείας, τῆς Περὶ Θεῶν καὶ Παλλάδος, ἕτεροι ὅμως ἀποδέχονται τὴν γραφὴν καὶ Ἑλλάδος ἢ τοὐλάχιστον φρονοῦσιν ὅτι περὶ δύο πρόκειται πραγματειῶν. Σπουδαῖον ἀπόσπασμα τῆς πρώτης πραγματείας ἀνεκαλύφθη ἐν Ἡρακλείῳ τῷ 1806, ἐδημοσιεύθη δὲ τὸ πρῶτον, καίπερ μὴ ἀναγνωρισθὲν ὡς ἔργον τοῦ Φαίδρου, ἐν συγγράμματι ὑπὸ τὸν τίτλον: *Herculanensia* ἢ «Ἀρχαιολογικαὶ φιλολογικαὶ ἔρευναι, ἐν αἷς περιλαμβάνεται καὶ χειρόγραφον, εὑρεθὲν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ Ἡρακλείου» ἐν Λονδίνῳ, 1810. Ὁ Κικέρων πολλὰ ἠρανίσθη ἐκ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Φαίδρου εἰς καταρτισμὸν τῆς ὕλης τοῦ πρώτου βιβλίου *De Natura Deorum*, καθόσον μάλιστα πολλὰ ἐν τούτῳ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἁπλῆ μετάφρασις τῶν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Φαίδρου περιεχομένων εἶναι.

3. Φαῖδρος. Ἑπτὰ καὶ ἐννενήκοντα μῦθοι, λατινιστὶ γεγραμμένοι ἐν ἰαμβικῷ μέτρῳ καὶ ἐν πέντε περιεχόμενοι βιβλίοις, ἀποδίδονται εἰς τὸν Φαῖδρον, ἀναφερόμενον τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀβιήνου. Τὰ ὀλίγα περὶ τούτων γνωστὰ συλλέγονται ἢ συμπεραίνονται ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν μύθων. Κατ' ἀρχὰς ὁ Φαῖδρος οὗτος ἦν δοῦλος, μεταχθεὶς ἀπὸ Θρᾴκης ἢ Μακεδονίας εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ἐξέμαθε τὴν λατινικήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τίτλος τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶναι *Phaedri Aug. Liberti Fabulae Aecopiae*, δέον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι, ἀνήκων πρότερον εἰς τὸν Αὔγουστον, εἶχε χειραφετηθῇ ὑπ' αὐτοῦ. Ἐπὶ Τιβερίου φαίνεται ὅτι ὑπέστη διωγμούς τινας ὑπὸ τοῦ Σηιανοῦ, εἰ καὶ τὸ πρᾶγμα ἀμφισβητεῖται. Χωρίον τι ἐν τῷ δεκάτῳ μύθῳ τοῦ τρίτου βιβλίου μαρτυρεῖ ὅτι ὁ μῦθος οὗτος ἐγράφη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐγούστου. Ὁ πρόλογος τοῦ πρώτου βιβλίου ἀναφέρει ὅτι οἱ μῦθοι εἰσὶν αὐτοὶ οὗτοι οἱ Αἰσώπειοι, ἐμμέτρως ἐκτιθέμενοι:

Aesopus auctor quam materiam repperit
Hanc ego polivi versibus senariis

Ἐν τῷ προλόγῳ τούτῳ ἀναφέρεται πρὸς τούτοις ὅτι σκοπὸς τοῦ ἔργου ἦν νὰ τέρψῃ ἅμα καὶ διδάξῃ. Ὁ πρόλογος τοῦ δευτέρου βιβλίου ὑποδείκνυσιν ἐλευθεριωτέραν χρῆσιν τῆς ὕλης τοῦ ἀρχαίου μυθογράφου. Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ τρίτου βιβλίου καὶ πάλιν γίνεται λόγος περὶ τοῦ Αἰσώπου, ὡς προτύπου τοῦ συγγραφέως:

Librum exarabo tertium Aesopi stilo.

Ἐν τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ πρόλογος ἐλλείπει, ἐν δὲ τῷ προλόγῳ πάλιν τοῦ πέμπτου βιβλίου ἀναφέρεται ὅτι πολλάκις ἐχρήσατο ὁ συγγραφεὺς τῷ τοῦ Αἰσώπου ὀνόματι πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ συστῆσαι τοὺς στίχους αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι πολλοὶ τῶν τοῦ Φαίδρου μύθων δὲν εἶναι Αἰσώπειοι, καθόσον μάλιστα ἀναφέρονται εἰς ἱστορικὰ γεγονότα πολὺ μεταγενεστέρας ἐποχῆς. Πολλοὶ ὅμως τῶν μύθων τούτων εἶναι μεταμορφώσεις τῶν Αἰσωπείων ἢ τῶν ὡς Αἰσωπείων θεωρουμένων, ἐκτιθέμενοι ἐμμέτρως καὶ λατινιστί. Ἡ ἔκφρασις ἐν γένει εἶναι σαφὴς καὶ περιεκτικὴ καὶ τόσον καθαρά, ὅσον ἠδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ ἀπὸ Ρωμαίου, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου γράφοντος. Ἀλλ' ὁ Φαῖδρος δὲν διέφυγε τὴν ἐπίκρισιν, ὅτε παρεξέκλινε τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, πολλαὶ δὲ τῶν σχετικῶν ἐπικρίσεων εἶναι ὀρθαί. Οἱ κράτιστοι τῶν μύθων αὐτοῦ εἰσιν ἐκεῖνοι, καθ' οὓς ἀπεμακρύνθη ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου. Τὰ χειρόγραφα τοῦ ἔργου τοῦ Φαίδρου σπανιώτατά εἰσιν, οὕτως ὥστε πολλοὶ κριτικοὶ προήχθησαν ἐκ τούτου εἰς τὴν ἥκιστα βάσιμον εἰκασίαν ὅτι οὐχὶ γνήσιον τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦτο τυγχάνει.

Καὶ ἑτέρα συλλογὴ δύο καὶ τριάκοντα μύθων, ἀποδιδομένων εἰς τὸν Αἴσωπον, ἐδημοσιεύθη ἐκ χειρογράφου τοῦ Ν. Περόττη, ἀρχιεπισκόπου Μαμερεδονίας κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ὑπὸ τὸν τίτλον *Epitome Fabularum* ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Νεαπόλει τῷ 1809. Πολλαὶ ὑπάρχουσι γνῶμαι περὶ τῆς γνησιότητος τῆς συλλογῆς ταύτης, τὸ πιθανώτερον δὲ εἶναι ὅτι ἡ *Epitome* βασίζεται ἐπὶ γνησίων ρωμαϊκῶν μύθων, οἵτινες κατὰ τὰς διαφόρους ἀντιγραφὰς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ὑπέστησαν σπουδαίας ἀλλοιώσεις.

ΦΑΙΔΧΕΡΒΗΣ (Λουδοβίκος Faidherbe), γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Λίλλῃ τῷ

1818 καὶ σπουδάσας ἐν τῷ πολυτεχνείῳ, μετέβη εἰς Ἀλγερίαν (1842) καὶ τῷ 1852 ἐστάλη εἰς Σενεγαμβίαν, ἔνθα τῷ 1863 προήχθη εἰς στρατηγὸν καὶ διοικητὴν ἐν τῇ ἀποικίᾳ ταύτῃ. Τῷ 1871 ἐκλεγεὶς μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Θιέρσου μέγας ἀξιωματικὸς τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς, διακρινόμενος διὰ τὰς δημοκρατικὰς ἀρχάς.

ΦΑΙΔΩΝ, Ἕλλην φιλόσοφος ἐκ τῶν ἱκανῶς σπουδαίων. Κατήγετο ἐξ Ἤλιδος καὶ ἐκ μεγάλης οἰκογενείας· αἰχμαλωτευθεὶς κατὰ τὴν νεότητα, περιῆλθεν εἰς χεῖρας ἀθηναίου δουλεμπόρου ἀναμφιβόλως κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Σπάρτης καὶ Ἤλιδος, καθ' ὃν οἱ Λακεδαιμόνιοι συνεμάχουν τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ ὅστις διεξήχθη κατὰ τὰ ἔτη 400 καὶ 401 π. Χ. εὐειδὴς δὲ ὤν, ἠναγκάσθη νὰ παρέχῃ ἑαυτὸν τοῖς ἀκολάστοις. Ἡ παρὰ τῷ Σουίδᾳ ἀνάγνωσις Ἰνδῶν εἶναι πεπλανημένη βεβαίως. Πρὸς τὸν Σωκράτην ἐν Ἀθήναις καταφυγὼν (φαίνεται δ' ὅτι εἰς Ἀθήνας μετῆχθη τῷ 400 π. Χ.) κατὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον, ἠλευθερώθη ὑπό τινος τῶν φίλων τούτου, κατὰ δὲ τὸν Σουίδαν κατὰ τύχην συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ Σωκράτους, παρεκάλεσεν αὐτὸν ν' ἀπελευθερώσῃ αὐτόν· κατ' ἄλλας ἀφηγήσεις ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ὁ Κρίτων ἢ ὁ Κέβης ἢ καὶ ἄλλοι ἔτι· λέγεται δ' ὅτι ὁ Κέβης ἦν στενὸς φίλος τοῦ Φαίδωνος καὶ ἐδίδαξεν αὐτὸν τὴν φιλοσοφίαν. Ὁ Φαίδων παρέστη νέος ἔτι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους· ἐπειδὴ δ' ἀναφέρεται παρὰ τῷ Πλάτωνι ὅτι ὁ Φαίδων μακρὰν ἔφερεν εἰσέτι κόμην, ἔπεται ὅτι οὔπω ἦγε τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας, διότι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔκειρον οἱ νέοι τὴν κόμην. Ὅτι δὲ καὶ ἐν στεναῖς σχέσεσι πρὸς τὸν Πλάτωνα διετέλει, τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ὁμωνύμου διαλόγου τοῦ Πλάτωνος. Λέγεται ὅμως παρ' Ἀθηναίῳ ὅτι οὔτε ὁ Φαίδων οὔτε ὁ Γοργίας ἐδίδαξον ὅσα ὁ Πλάτων ἀπέδιδεν αὐτοῖς ἐν τοῖς φερωνύμοις διαλόγοις. Καὶ ὁ Αἰσχίνης ἕνα τῶν διαλόγων αὐτοῦ ἐπέγραψε Φαίδωνα.

Φαίνεται ὅτι ὁ Φαίδων ἔζησεν ἐν Ἀθήναις χρόνον τινὰ μετὰ τὸν τοῦ Σωκράτους θάνατον, εἶτα δὲ ὑπέστρεψεν εἰς Ἤλιδα, ὅπου κατέστη ἱδρυτὴς φιλοσοφικῆς σχολῆς. Ὁ Ἀγχίφιλος καὶ ὁ Μόσχος ἀναφέρονται ἐν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Διάδοχος αὐτοῦ ἐν τῇ σχολῇ ὑπῆρξεν ὁ Πλείστανος, μετὰ τὸν ὁποῖον ἡ τῆς Ἤλιδος σχολὴ συνεχωνεύθη τῇ τῆς Ἐρετρίας. Οὐδὲν ἄλλο εἶναι γνωστὸν περὶ τῶν δοξασιῶν τοῦ Φαίδωνος ἢ ὅτι ἐξενεφανίσθησαν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Μενεδήμου, οὐδὲ δύναται νὰ ἐξαχθῇ βεβαιόν τι περὶ αὐτῶν συμπέρασμα ἐκ τοῦ Φαίδωνος τοῦ Πλάτωνος. Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Φαίδωνος, ἅτινα ἦσαν ὑπὸ μορφὴν διαλόγων, οὐδὲν περιεσώθη. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἀρχαιότητι ὑπῆρχεν ἀμφιβολία περὶ τῶν γνησίων καὶ τῶν νόθων. Ἀλλ' ὁ μὲν Ζώπυρος καὶ ὁ Σίμων ἐθεωρήθησαν γνήσια, κατὰ δὲ Διογένην τὸν Λαέρτιον ἀμφιβόλου αὐθεντικότητος ἦσαν οἱ διάλογοι Νικίας, Μήδιος Ἀντίμαχος ἢ πρεσβύται καὶ Σκυθικοὶ λόγοι. Ἐκτὸς τούτων ὁ Σουίδας ἀναφέρει καὶ Σιμμίαν, Ἀλκιβιάδην καὶ Κριτόλαον.

ΦΑΙΛΛΥ (Πέτρος Failly), γάλλος στρατηγός. Σπουδάσας ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ τοῦ Ἁγίου Κύρου καὶ ὑπηρετήσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα, προήχθη τῷ 1854 εἰς στρατηγὸν καὶ ἐστάλη εἰς Κριμαίαν, ὁπόθεν ἐπιστρέψας, προσελήφθη εἰς τὴν βασιλικὴν φρουρὰν Ναπολέοντος τοῦ Γ'. Τῷ 1859 ἐπολέμησεν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα προήχθη εἰς μέγαν ἀξιωματικὸν τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς καὶ τῷ 1867 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος διοικητὴς τῆς εἰς Ρώμην ἐκστρατείας, μεθ' ὃ διωρίσθη γερουσιαστής. Τῷ 1870—71 διοικῶν τὸ 5ον σῶμα τοῦ στρατοῦ, ἐστρατοπέδευσε μετὰ 30 χιλιάδων ἀνδρῶν οὐ μακρὰν τοῦ Μὰκ-Μαών, ᾧ οὐδόλως ἐχρησίμευσεν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Ρεϊσχόφφεν, ἀλλ' ἠκολούθησεν ὑποχωροῦντι εἰς Σαλών. Αἰχμάλωτος δ' ἐν Σεδὰν γενόμενος, ἦχθη εἰς Γερμανίαν, δοὺς πέρας εἰς τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν.

ΦΑΙΜΩΝ. Πραγματεία τις περὶ τῆς περιποιήσεως τῶν κυνῶν, Κυνοσόφιον, ἐδημοσιεύθη χωρὶς νὰ γίνηται μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ριγαλτίου ἐν Παρισίοις τῷ 1619, ἐν συλλογῇ ὑπὸ τὸν τίτλον *De Re Accipitraria et Venatica*. Τοῦτο ἐδημοσιεύθη εἶτα ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Φαίμωνος τοῦ φιλοσόφου ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Γκόλδσμιτ ἐν Βιττεμβέργῃ, τῷ 1545. Βραδύτερον ἐξεδόθη καὶ ἐν Λειψίᾳ (1654) ὑπὸ τοῦ Ριβίνου.

ΦΑΙΝΑΡΕΤΗ, γυνὴ τοῦ Σωφρονίσκου καὶ μήτηρ τοῦ Σωκράτους. Ἴδε ΣΩΚΡΑΤΗΣ.

ΦΑΙΝΕΑΣ, αἰτωλὸς εὐπατρίδης, διατελέσας παίτωρ τοῦ αἰτωλικοῦ συνδέσμου τῷ 198 π. Χ. παραστὰς καὶ κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Φλαμινίου καὶ Φιλίππου ἐν τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ, ὅτε καὶ διεκρίθη ἐπὶ τῇ σφοδρότητι τῆς ἀντιπολιτεύσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν μακεδόνα βασιλέα. Ἐνωρίτατα τὸ ἔαρ τοῦ 197 π. Χ. συνηνώθη μετὰ τοῦ Φλαμινίνου καὶ σπουδαίας παρέσχεν ὑπηρεσίας κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐκστρατείαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν νέαν συνδιάσκεψιν τοῦ ρωμαίου στρατηγοῦ καὶ τοῦ Φιλίππου πρὸς καθορισμὸν τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς μάχην ὁ Φαινέας λίαν δυσηρέστησε τῷ Φλαμινίνῳ ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς αὐτοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀποδόσεως τοῖς Αἰτωλοῖς θεσσαλικῶν τινων πόλεων, ἡ δὲ φιλονεικία αὐτῶν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ὡς ἀρχικὴ ἀφορμὴ τοῦ πολέμου τῶν Ρωμαίων καὶ Αἰτωλῶν, ὃς εἶχεν ἐκραγῆ μετ' ὀλίγον. Ὅτε τῷ 192 π. Χ. ὁ Ἀντίοχος ἀπέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Φαινέας ἦν πάλιν πραίτωρ, ἐν τῇ ἰδιότητι δ' αὐτοῦ ταύτῃ ὑπῆρξεν εἷς τῶν εἰσαγαγόντων τὸν βασιλέα εἰς τὴν τῶν Αἰτωλῶν ἐν Λαμίᾳ συνέλευσιν. Κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ὅμως συζήτησιν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς μετριοπαθεστέρας μερίδος καὶ μάτην ἀντέστη πρὸς τὰς φιλοπολέμους συμβουλὰς τοῦ Θόαντος καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ. Ἡ δυσάρεστος τροπὴ τῶν πραγμάτων κατέστησε ταχέως τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπιδεκτικοὺς εἰρηνικωτέρων συμβουλῶν, μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τῆς Ἡρακλείας τῷ 191 π. Χ. πρεσβεία ἀπεστάλη ὑπὸ τὸν Φαινέαν τοῦτον, ἵνα διαβιβάσῃ τὴν ὑποταγὴν τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὸν ρωμαῖον στρατηγὸν Μ. Ἀκίλιον Γλαβρίωνα. Αἱ ὑπερβολικαὶ ὅμως ἀπαιτήσεις τούτου καὶ ἡ ἀγέρωχος πολιτεία αὐτοῦ πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς διέλυσε πᾶσαν ἐλπίδα συνδιαλλαγῆς, ὁ δὲ πόλεμος ἐξηκολούθησε, καίτοι τὰ ρωμαϊκὰ ὅπλα ἐστράφησαν πρὸς στιγμὴν ἐναντίον τοῦ Ἀντιόχου. Τῷ 190 π. Χ. ὁ Φαινέας ἀπεστάλη πάλιν ὡς πρεσβευτὴς εἰς Ρώμην μετὰ προτάσεως εἰρήνης, ἀλλ' αὐτός τε καὶ οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ περιέπεσον εἰς χεῖρας τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐκτίσωσι βαρέα λύτρα. Ταὐτοχρόνως ἡ ἄφιξις τοῦ ὑπάτου Μ. Φουλβίου ἔθηκε τέρμα εἰς πάσας τὰς περὶ εἰρήνης ἐλπίδας. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ὅμως τῆς Ἀμβρακίας τῷ 189 π. Χ. οἱ Αἰτωλοὶ ἀπεφάσισαν νὰ προβῶσιν εἰς ἕν ἔτι διάβημα, ὁ δὲ Φαινέας καὶ ὁ Δαμοτέλης ἐστάλησαν πρὸς τὸν ρωμαῖον ὕπατον μετὰ τελείας πληρεξουσιότητος πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης, ἥτις εἰς τέλος διωμολογήθη τῇ παρεμβάσει τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ροδίων ὡς καὶ τῇ εὐμενείᾳ τοῦ Κ. Βαλερίου Λαιβίνου, ἐπὶ ὅροις μάλιστα πολλῷ μετριωτέροις ἢ ὅσον ἠλπίζετο. Ὁ Φαινέας ἔσπευσεν ἤδη εἰς Ρώμην πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης, ἣν ἡ Γερουσία μετά τινα διαταγμὸν ἐκύρωσεν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς σχεδὸν ὅροις, οὓς ὑπηγόρευσεν ὁ Φούλβιος.

ΦΑΙΝΙΑΣ. Ἴδε ΦΑΝΙΑΣ.

ΦΑΙΝΙΠΠΟΣ, Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Καλλίππου καὶ θετὸς υἱὸς τοῦ Φιλοστράτου. Παρὰ τῷ Δημοσθένει σώζεται ἀγόρευσις ἐναντίον αὐτοῦ.

ΦΑΙΝΟΣ, Ἕλλην ἀστρονόμος, ζήσας ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 432 π. Χ. Οὗτος ἐδίδαξε τὸν Μέτωνα περὶ τοῦ κύκλου τῶν 19 ἐτῶν, καλέσας τὸν ἀριθμὸν τοῦτον Χρυσοῦν. Ἐποιήσατο δὲ καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἡλιακῶν τροπῶν. Οὐδὲν τῶν συγγραμμάτων τούτου διετώθη.

ΦΑΙΝΟΨ, υἱὸς Ἀσίου τοῦ ἐξ Ἀβύδου καὶ φίλος τοῦ Ἕκτορος· ἦν δὲ πατὴρ τοῦ Ξάνθου, Φόρκυνος καὶ Θόωνος.

ΦΑΙΡΜΠΕΡΝ (Γουλιέλμος Fairbairn), διάσημος μηχανικὸς Ἄγγλος, γεννηθεὶς τῷ 1789. Σχεδὸν αὐτοδίδακτος ἦλθεν εἰς Μαγκεστρίαν, ἔνθα κατ' ἀρχὰς μόλις ἐπορίζετο διὰ τῆς ἐργασίας τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ δραστηριότητος, ἐπινοήσας νέας βελτιώσεις ἐν τῇ προόδῳ τῆς μηχανικῆς, ἐκτήσατο μεγάλην φήμην καὶ οὐκ ὀλίγα πλούτη. Ἡ μᾶλλον σπουδαία τῶν ἐφευρέσεων αὐτοῦ ἐστιν ἡ χρῆσις τροχαλιῶν, δι' ὧν δίδεται σύγχρονος κίνησις εἰς πάντας τοὺς ἱστοὺς ἐν τῇ ὑφαντικῇ. Ἔγραψε δὲ καὶ πλείστας πραγματείας, δημοσιευθείσας ἐν διαφόροις περιοδικοῖς τῆς Ἀγγλίας.

ΦΑΙΡΦΑΞ (Ἐδουάρδος Fairfax), ἄγγλος ποιητής. Ἀκμάσας ἐπὶ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἐγεννήθη ἐν Δαντῶνι καὶ ἀπέθανεν ἐν Φαϋστῶνι τῷ 1633.

ΦΑΙΡΦΑΞ (Θωμᾶς, λόρδος Fairfax), ἄγγλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Ὀτλεῦ τῷ 1611 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1671. Ἀσπασθεὶς

τὰς ἀπορίσεις τοῦ Κοινοβουλίου κατὰ τοῦ καθολικοῦ βατιλέως Καρόλου τοῦ Α΄, συνησπίσθη τῷ Κρόμβελ καὶ γενόμενος ἀρχιστράτηγος, ἐκυρίευσε τὴν Ὑόρκην καὶ ἄλλας ἐπικαίρους θέσεις. βιάσας Κάρολον τὸν Α΄ νὰ καταφύγῃ εἰς Σκωτίαν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1650, βλέπων τοὺς Σκώτους κηρυχθέντας ὑπὲρ Καρόλου τοῦ Β΄, ἐστράφη πρὸς τὴν βασιλικὴν μερίδα, ἀντέστη εἰς τὸ σχέδιον εἰσβολῆς τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ εἰς Σκωτίαν καὶ ἀποτυρθεὶς εἰς τὰ κτήματα αὐτοῦ, προσεποιεῖτο ἀποστρατείαν, πράγματι ὅμως ἐρραδιούργει ὑπὲρ τῶν βασιλικῶν. Τῷ 1659 ἔλαβεν ἀναφανδὸν τὰ ὅπλα ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καί, ἀναγορευθέντος Καρόλου τοῦ Β΄, διωρίσθη σύμβουλος τοῦ Κράτους κλπ.

ΦΑΙΡΦΙΕΛΔΗ (Fairfield), πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῷ κράτει τῆς Κοννεκτικούτης. Κάτ. 5 χιλ.

ΦΑΙΡΧΑΒΕΝ (Fairhaven), πόλις παράλιος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Μασσαχουσέττῃ. Κάτ. 4 χιλ.

ΦΑΙΣΑΝΑ, πόλ. ἀρχ. τῆς Ἀρκαδίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ, μνημονευομένη δὲ ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἐν Ὀλυμπίοις.

ΦΑΙΣΤΟΣ, πόλ. ἀρχ. τῆς Κρήτης, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐν τῷ καταλόγῳ (Φαιστόν τε Ρύτιόν τε πόλεις εὖ ναιεταώσας), μία ἐκ τῶν τριῶν πόλεων, ἃς συνῴκισεν ὁ Μίνως, καὶ κειμένη 60 στάδια νοτιοδυτικῶς τῆς Γόρτυνος, 20 τῆς παραλίας καὶ 40 βορειοανατολικῶς τοῦ ἐπινείου αὐτῆς Μετάλλου. Ἐκ ταύτης ἦν ὁ Ἐπιμενίδης. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐθεωροῦντο ὡς οἱ ἀστειότεροι τῶν Κρητῶν, ἐξασκούμενοι εἰς τοῦτο ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας. Οἱ Φαίττιοι ἐτίμων τὴν Σκοτίαν Ἀφροδίτην καὶ ξόανον τῇ Φυτίᾳ Αὐτοῖ, ὡς μεταβαλοῦσῃ τὴν Γαλάτειαν εἰς ἄρρενα, καὶ ἦγον ἑορτήν, καλουμένην Ἐκδόσια. Κατέσκαψαν δὲ αὐτὴν καὶ κατέσχον τὴν χώραν οἱ γείτονες Γορτύνιοι εἰς ἐποχὴν ὡς φαίνεται ἀρχαίαν, διότι ὁ Πολύβιος, διηγούμενος τὴν ἀλληλομαχίαν τῶν ἐλευθέρων πόλεων, ἀναφέρει μὲν τὸ ἐπίνειον τῆς Φαιστοῦ, ἀλλ' οὐδαμῶς τὴν πόλιν αὐτήν.

ΦΑΙΣΤΟΣ, πόλις τῆς Θεσσαλίας ἐν Ἑστιαιώτιδι, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ ποταμοῦ Εὐρώτα. Περὶ ταύτης ἀναφέρει ὁ Τ. Λίβιος ὅτι ἁλώθη ὑπὸ τοῦ Βαιβίου.

ΦΑΙΣΤΟΣ, υἱὸς τοῦ Ροπάλου καὶ ἔγγονος τοῦ Ἡρακλέους, βασιλεὺς δὲ τῆς Σικυῶνος, ὅθεν μετῴκησεν εἰς Κρήτην. Λέγεται ὅτι οὗτος εἰσήγαγεν εἰς Σικυῶνα τὴν λατρείαν τοῦ Ἡρακλέους ὡς θεοῦ, πρότερον ὡς ἥρωος μόνον λατρευομένου.

ΦΑΙΣΤΟΣ, υἱὸς τοῦ Βώρου, ἐκ Τάρνης τῆς ἐν Μαιονίᾳ, φονευθεὶς ἐν Τροίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἰδομενέως.

ΦΑΚΕΑΣ, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ 753–126 π. Χ. Φονεύσας διεδέχθη τὸν Φακείαν καὶ ἐνίκησε τὸν Ἄχαζ, βασιλέα τοῦ Ἰούδα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οἱ Ἀσσύριοι, πολλάκις εἰσβαλόντες εἰς τὰς χώρας αὐτοῦ, κατέστησαν τὸν Φακέαν φόρου ὑποτελῆ. Ἀπέθανε δὲ δολοφονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὡσηέ.

ΦΑΚΕΙΑΣ, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μαναχήμ. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ διήρκεσε μόνον ἔτος (754–53 π. Χ.), δολοφονηθέντος ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Φακέα.

ΦΑΚΙΟΝ, πόλις ἀρχαία τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Πελασγιώτιδος, κειμένη ἐπὶ τοῦ Ἀπιδανοῦ, παραποτάμου τοῦ Πηνειοῦ. Αὕτη ἁλώθη ὑπὸ τοῦ Βρασίδα τῷ 424 π. Χ., κατηρημώθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τῷ 198 καὶ κατελήφθη ὑπὸ τοῦ πραίτορος Βαιβίου ἐν τῷ κατὰ Ἀντιόχου πολέμῳ τῷ 191 π. Χ. Εἰς ἀπόστασιν ὥρ. 1 ἀπὸ τοῦ χωρίου Ἀλίφακα παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ φαίνονται ἐρείπιά τινα, θεωρούμενα ὑπὸ τοῦ Λὴκ ὡς τὰ τοῦ Φακίου. Ἐκ τούτου ὠνομάσθη ὁ νῦν δῆμος Φακίου ἐν Θεσσαλίᾳ, πρωτεύουσαν ἔχων τὸ Νέμπεγλερ καὶ χωρία 9, ὧν τὸ Ἰσαρλήκ, Σοφόμπασι καὶ Μπακράτσι κλπ. Κάτ. 1,983.

ΦΑΚΚΙΟΛΑΤΗΣ (Ἰάκωβος Facciolati), σοφὸς Ἰταλός, γεννηθεὶς τῷ 1682 ἐν Τορριλλίᾳ παρὰ τὴν Παδούην καὶ ἀποθανὼν τῷ 1769. Προτελήφθη καθηγητὴς τῆς θεολογίας καὶ φιλοσοφίας ἐν τῷ ἱεροσπουδαστηρίῳ τῆς πατρίδος του, εἶτα καθηγητὴς τῆς λογικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Τὰ σπουδαιότερα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ εἶναι ἔκδοσις τοῦ «Λατινικοῦ Λεξικοῦ» τοῦ Καλεπίνου (1719) καὶ τῶν Λεξικῶν τοῦ Σρεβελίου, Νιζόλλη κλπ. τῇ συμπράξει τοῦ συμμαθητοῦ αὐτοῦ Φορκελλίνου, – «Στοιχεῖα λογικῆς» (Βενετία, 1723 καὶ 1750), – «Ἱστορία τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδούης» (1757), – «Λατινικοὶ λόγοι» (1767). Ἐπὶ τέλους

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὑπέβαλε τῷ Φορκελλίνῃ τὸ σχέδιον τοῦ *Lexicon totius latinitatis*.

ΦΑΚΟΥΝΔΟΣ, ὁ ἐπικαλούμενος Episcopos Hermianensis, ἐκ τῆς ἐν Βυζακίῳ τῆς κυρίως Ἀφρικῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ, ζῶν κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Ὅτε ὁ Ἰουστινιανὸς τῷ 544 μ. Χ. ἐξέδωκε διάταγμα, καταδικάζον 1) τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἴβα, ἐπισκόπου Ἐδέσσης, 2) τὰς δοξασίας τοῦ Θεοδώρου, ἐπισκόπου Μοψουεστίας καὶ 3) συγγράμματά τινα τοῦ Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρρου ἢ Κύρου, καὶ ἀναθεματίζον πάντα ἐπιδοκιμάζοντα ταῦτα, τὸ διάταγμα τοῦτο ὑπὸ πολλῶν κατεπολεμήθη ὡς ἀντιστρατευόμενον πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς οἰκουμενικῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου (451 μ. Χ.), καθ' ἣν οὐ μόνον οὐδόλως κατεδικάσθησαν οἱ κληρικοὶ ἐκεῖνοι, ὧν αἱ ἰδέαι ἢ τὰ συγγράμματα ἦσαν ἐπιβλαβῆ, ἀλλὰ δύο μάλιστα τούτων, ὁ Ἴβας καὶ ὁ Θεόδωρος ἀποκατεστάθησαν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν, ἀφ' ὧν εἶχον ἐξωσθῆ. Ὁ Φακούνδος ἦν εἷς τούτων τῶν ἀπορριψάντων τὸ τοῦ αὐτοκράτορος διάταγμα, παρακληθεὶς ταὐτοχρόνως ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ (προφανῶς τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων Ἀφρικῆς) νὰ προπαρασκευάσῃ συνηγορίαν ὑπὲρ τῆς συνόδου ἐπὶ τῶν τριῶν ἐκείνων σημείων (τῶν κοινῶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καλουμένων τριῶν κεφαλαίων), καθ' ἃ αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς ἀθετοῦνται. Ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρίσκετο λοιπὸν περὶ τούτου ἀσχολούμενος, ὅτε ὁ πάπας Βιγίλιος (547 μ. Χ.) ἐλθὼν προσεκάλεσεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς αὐτόθι εὑρισκομένους ἐπισκόπους, περὶ τοὺς 70 τὸν ἀριθμόν, νὰ δώσωσιν ἐντὸς ἑβδομάδος ἐγγράφως τὴν γνώμην αὐτῶν ἐπὶ τῶν τριῶν κεφαλαίων. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Φακούνδου ἀπετελεῖτο ἐξ ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ ἡμιτελοῦς τούτου ἔργου αὐτοῦ· ἐπειδὴ ὅμως ἕνεκα τῆς σπουδῆς, μεθ' ἧς ἐγένετο, καὶ ἐκ τῆς ἀνακριβείας περὶ τὴν παράθεσιν χωρίων τινῶν τὸ ἔργον ἦν ἐλλειπές, βραδύτερον συνεπλήρωσεν οὗτος καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὸ πλῆρες ὡς μετριοπαθεστέραν καὶ κρεῖττον διερρυθμισμένην συνηγορίαν ὑπὲρ τῆς συνόδου ἐκείνης. Τοῦ Βιγιλίου καταπεισθέντος νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὴν καταδίκην τοῦ Ἴβα, Θεοδώρου καὶ Θεοδωρήτου, καίπερ πράξαντος τοῦτο μετ' ἐπιφυλάξεως τοῦ κύρους τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ὁ Φακούνδος καὶ οἱ λοιποὶ τῆς τε Ἀφρικῆς καὶ ἄλλων τινῶν ἐπαρχιῶν ἤρνοῦντο νὰ ἐπικοινωνῶσι μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν ἀποδεξαμένων τὴν καταδίκην τῶν ἀνωτέρω· καταδιωχθεὶς δ' ἐπὶ τούτῳ, ἠναγκάσθη νὰ κρυβῇ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν διετέλει κεκρυμμένος τῇ αἰτήσει προσώπων τινῶν, ὧν τὰ ὀνόματα οὐδόλως ἀναφέρει, ἔγραψε τὴν εἰς τὸν Μοκιανὸν ἀπάντησιν αὐτοῦ, ἐκεῖνον δηλ. ὃς εἶχε γράψει ἐναντίον τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. Οὐδὲν πλέον τούτων περὶ τοῦ Φακούνδου γινώσκεται. Δύο τῶν ἔργων αὐτοῦ, *Pro Defensione Trium Capitulorum Libri XII* καὶ *Contra Mocianum Liber*, ἐδημοσιεύθησαν μετὰ σημειώσεων ἐν Παρισίοις τῷ 1629 καὶ βραδύτερον. Ἄλλο ἔργον τοῦ Φακούνδου ὑπὸ τὸν τίτλον *Epistola Fidei Catholicae in Defensione Trium Capitulorum*, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ *Spicilegium* τοῦ D'Achery (1723), κυρίως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ καταδεῖξαι ὅτι ὁ Φακούνδος ἐξηκολούθει ὢν ἀποκεκηρυγμένος ὑπὸ τοῦ πάπα. Ὁ Κασιόδωρος ποιεῖται μνείαν δύο βιβλίων τοῦ Φακούνδου *De Duabus Naturis Donini christi*, ὡς περὶ ἰδιαιτέρου ἔργου τοῦ Φακούνδου.

ΦΑΚΟΥΣΣΑ, πόλις ἀρχαία τῆς Αἰγύπτου καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἀραβίας κατὰ Πτολεμαῖον, ὅστις ὀνομάζει αὐτὴν Μητρόπολιν. Ὁ δὲ Στράβων, γράφων αὐτὴν Φ α κ ο ῦ σ α ν, λέγει ὅτι ἔκειτο περὶ τὴν κορυφὴν τοῦ Δέλτα κατὰ τὸν Φαγρωριοπολίτην νομὸν καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς διώρυγος, τῆς ἐκδιδούσης εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Πρὸς ταύτην συνεχὴς ἦν καὶ ἡ Φίλωνος κώμη.

ΦΑΚΡΑΣΗΣ. Ὁ Φαβρίκιος ἀναφέρει διάφορα πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, τὰ κυριώτερα δ' αὐτῶν εἰσι τὰ ἑξῆς τρία:

1. Φ α κ ρ α σ ῆ ς (Ἰωάννης), ὁ λογοθέτης ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, προαχθεὶς εἰς μέγαν λογοθέτην (καγγελάσιον κατὰ τὸν Δουκάγγειον) ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου. Ἦν δὲ ἀνταποκριτὴς Γρηγορίου τοῦ Κύπρου καὶ τοῦ Μαξίμου Πλανούδη. Ἐν ἀρχαίᾳ ἐκδόσει τοῦ Φαβρικίου δημοσιεύονται στίχοι τινές, ἐν οἷς ἐξυμνεῖται ὁ Ἰωάννης Φακρασῆς, καὶ μνεία γίνεται τῶν ἐν τῇ αὐλῇ προόδων αὐτοῦ. Ἔζη δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

2. Φ α κ ρ α σ ῆ ς (Γεώργιος), πρωτοστάτωρ (ὁ ἐπὶ τῶν ἵππων, Marescallus κατὰ

τὸν Δουκάγγιον) ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ τῷ 1344 μ. Χ.

3. Φακρασῆς (Ματθαῖος), ἐπίσκοπος Σερρῶν περὶ τὸ 1401 μ. Χ. Ἦν ἀνταποκριτὴς τοῦ Ἰσιδώρου, μητροπολίτου Θεσσαλονίκης.

ΦΑΛΑΙΚΟΣ, τύραννος Ἀμβρακίας, ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ὁποίου θηρεύοντος ἔθηκέ ποτε ἡ Ἄρτεμις λεοντιδέα. Ὅτε ὁ Φάλαικος ἔλαβεν ἐν χερσὶ τὸ νεαρὸν τοῦτο ζῶον, ἡ γηραιὰ λέαινα ἐξορμήσασα κατεσπάραξεν αὐτόν. Ὁ τῆς Ἀμβρακίας λαός, ἀπαλλαγεὶς οὕτω τοῦ τυράννου αὐτοῦ, ἐξιλέωσεν Ἄρτεμιν τὴν Ἡγεμόνην καὶ ἔστησαν ἄγαλμα Ἀρτέμιδι τῇ Ἀγροτέρᾳ.

ΦΑΛΑΙΚΟΣ, υἱὸς τοῦ Ὀνομάρχου, ἀρχηγὸς τῶν Φωκέων ἐν τῷ Ἱερῷ πολέμῳ. Ὁ εἰς διάδοχον αὐτὸν προορίζων θεῖος αὐτοῦ Φάυλλος ἀποθανών, νέον ἔτι τοῦτον (351 π. Χ.) ἔθηκεν αὐτὸν ἐπί τινα χρόνον ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ φίλου αὐτοῦ Μνασέα· μικρὸν ὅμως μετὰ ταῦτα, τοῦ Μνασέα πεσόντος ἐν μάχῃ πρὸς τοὺς Βοιωτούς, ὁ Φάλαικος, καίπερ νέος, ἀνέλαβε μόνος τὴν ἀρχηγίαν καὶ ὁτὲ μὲν ἐπιτυχῶς, ὁτὲ δ' ἀτυχῶς διεξήγαγε τὸν πόλεμον. Ἤδη ὁ πόλεμος περιωρίσθη εἰς μικρὰς ἐπιδρομὰς τῶν Φωκέων καὶ τῶν Βοιωτῶν εἰς τὰς χώρας ἀλλήλων μέχρι τοῦ 347· φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Φάλαικος δὲν ἠδυνήθη νὰ παγιώσῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐν τῇ πατρίδι, ὡς ἔπραξαν οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ· κατηγορηθεὶς δ' ὅτι καὶ μέρος τῶν ἱερῶν θησαυρῶν ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐδαπάνησε, ἀπεβλήθη τῆς ἀρχῆς, μολονότι τῷ 346 π. Χ. ἀναφαίνεται πάλιν ὡς στρατηγός ἄνευ διασαφήσεώς τινος τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης, ἥτις ἐφαίνετο σχετιζομένη πρὸς τὰς ἐνεργείας Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, ὃς παρεσκευάζετο νὰ παρεμβῇ εἰς τὸν πόλεμον. Κατὰ τὰς μετὰ ταῦτα ἐνεργείας ὁ Φάλαικος ἐφαίνετο ὑποβοηθῶν τὰ σχέδια Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος (ἄγνωστον τίνος ἕνεκα λόγου), καθόσον πρὸς μὲν τοὺς Ἀθηναίους ἐπολιτεύετο ὡς πρὸς φανεροὺς αὐτοῦ ἐχθρούς, διὰ δὲ τῆς πρὸς τὸν Ἀρχίδαμον πολιτείας ἠνάγκασε τὸν μοναρχην ν' ἀποσύρῃ τὰς δυνάμεις, ἃς ἦγαγε πρὸς βοήθειαν τῶν Φωκέων. Τοῦ Φαλαίκου μηδὲν πράξαντος πρὸς παρακώλυσιν τῆς προελάσεως τοῦ Φιλίππου καθ' ὅλον τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα, ὁ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς διῆλθε πλέον τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, πᾶσα δὲ ἐλπὶς ἀντιστάσεως ἐματαιώθη πλέον. Τούτου ἕνεκα συνῆψε συνθήκην μετὰ τοῦ Φιλίππου, προνοήσας κατ' αὐτὴν ὑπὲρ τῶν ἰδίων, διότι ἐπετράπη αὐτῷ ν' ἀποχωρήσῃ εἰς Πελοπόννησον μετὰ 8,000 μισθοφόρων, ἐγκαταλιπὼν τοὺς ἀτυχεῖς Φωκεῖς εἰς τὴν τύχην αὐτῶν. Ἤδη ὁ Φάλαικος ἐγένετο ἀρχηγὸς μισθοφόρων καὶ ἀπεφάσισέ ποτε μὲν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ταραντίνων, εὑρισκομένων ἐν πολέμῳ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀλλ' ἀναγκασθεὶς ἕνεκα στάσεως τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ νὰ ὑποστρέψῃ εἰς Πελοπόννησον, ἀπῆλθεν εἶτα εἰς Κρήτην καὶ ἐβοήθησε τοῖς Κνωσσίοις ἐναντίον τῶν γειτόνων αὐτῶν Λυττίων· καὶ κατέλαβε μὲν πρῶτον τὸν Λύττον, ἀλλ' εἶτα ἐξεδιώχθη ἐκεῖθεν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδάμου, βασιλέως τῆς Σπάρτης. Ἐν τέλει πολιορκήσας τὴν Κυδωνίαν, ἀπώλεσε πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐφονεύθη καὶ οὗτος κατὰ τὴν προσβολήν. Λέγεται ὅτι αἱ πολιορκητικαὶ αὐτοῦ μηχαναὶ ἐκάησαν ὑπὸ κεραυνοῦ, ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς καὶ πολλοὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός, ὅπερ ἀπίθανον. Φαίνεται ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐπῆλθε μετὰ τὸν τοῦ Ἀρχιδάμου τῷ 338 π. Χ.

ΦΑΛΑΙΚΟΣ, λυρικὸς ποιητὴς καὶ ἐπιγραμματοποιός, ἀφ' οὗ ἐκλήθη καὶ τὸ φαλαίκειον μέτρον. Οἱ γραμματικοὶ ἀναφέρουσι μόνον ὅτι συνετίθει ὕμνους εἰς τὸν Ἑρμῆν. Ἐκ τῶν ἐπιγραμμάτων αὐτοῦ πέντε σώζονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ, ἐκτὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ἀναφερομένου. Φαίνεται ὅτι ἦτο εἷς τῶν κυριωτέρων ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ποιητῶν. Τὸ φαλαίκειον μέτρον ἦν ἐν πολλῇ χρήσει παρὰ τοῖς ρωμαίοις ποιηταῖς, οἱ ρωμαῖοι γραμματικοὶ δὲ καλοῦσιν αὐτὸ ἑνδεκασύλλαβον. Ἡ συνήθης αὐτοῦ μορφὴ ἔχει ὧδε :

— ⏑ | — ⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑ — ⏑

Τὸ μέτρον τοῦτο εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ Φαλαίκου, ὠνομάσθη δὲ φαλαίκειον, διότι οὗτος κυρίως ἐχρῆτο αὐτῷ. Ἡ Σαπφὼ πολλάκις ἐποίει κατὰ τὸ μέτρον τοῦτο, διὸ καλεῖται καὶ μέτρον Σαπφικόν, ἤτοι Φαλαικεῖον.

ΦΑΛΑΙΣΙΑΙ, πόλισμα τῆς Ἀρκαδίας, κείμενον κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ Μεγάλης πόλεως εἰς Σπάρτην καὶ ἀπέχον 40 στάδια τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ 20 τοῦ Ἑρμαίου τοῦ κατὰ τὴν

Βελεμίναν. Παρὰ τὰς ἀρχαίας Φαλαιτίας κεῖται τὸ χωρίον Γαρδίκι τοῦ νῦν δήμου Φαλαισίας, ἔχον 352 κατοίκους. Ἐκ ταύτης ὠνομάσθη καὶ ὁ σημερινὸς δῆμος τῆς Ἀρκαδίας, οὗ πρωτεύουσα τὸ Λεοντάριον καὶ χωρία 28, ὧν σημαντικώτερα Ἄκοβος, Δυρράχι, Σκορτζινοῦ, Τουρκολέκα καὶ τὸ ἄνω εἰρημένον Γαρδίκι. Κάτ. ἐν ὅλῳ 7,881.

ΦΑΛΑΚΗΡ ἢ κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν πλῆρες αὐτοῦ ὄνομα divus pater Falusr, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Οὐάρρωνος ὡς ἀρχαία καὶ εἰς λήθην περιπεσοῦσα ἰταλικὴ θεότης, ἣν ὁ Harhung ταυτίζει σχεδὸν πρὸς τὸν Δία.

ΦΑΛΑΚΡΑ, πόλις ἀρχαία τῆς Ἀρριχῆς, κειμένη ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ μεταξὺ Κακοπόλεως καὶ Μαραβίνης κατὰ Πτολεμαῖον.

ΦΑΛΑΚΡΟΝ, ἀκρωτήριον τῆς νήσου Κερκύρας, κείμενον νοτιώτερον τῆς Καστιόπης καὶ καλούμενον νῦν Ἅγιος Ἄγγελος. Τοῦτο, ἔχον σχῆμα κώνου ἐπιμήκους, ὑψοῦται σχεδὸν καθέτως ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Σώζονται λείψανα φρουρίου, κτισθέντος ἐνταῦθα ὑπὸ ἡγεμόνος τινὸς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

ΦΑΛΑΚΡΟΣ, εἷς τῶν καταπιεσθέντων ὑπὸ τοῦ Οὐήρου Σικελιωτῶν. Κατήγετο ἐκ Κεντορίπων καὶ ἦν κυβερνήτης σκάφους.

ΦΑΛΑΝΘΟΝ, πόλις ἀρχαία τῆς Ἀρκαδίας ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους Φαλάνθου, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἀπὸ Φαλάνθου τοῦ Ἀγελάου. Ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Τρικολώνων παρὰ χωρίον, καλούμενον Ἀνεμῶσαν. Ὑπὸ τὸ Φάλανθον ἦν τὸ πεδίον τὸ καλούμενον Πῶλος, καὶ μετ' αὐτὸ Σχοινοῦς. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ὠνομάσθη ὁ νῦν δῆμος Φαλάνθου, ὑπαγόμενος εἰς τὸν νομὸν Ἀρκαδίας, οὗ πρωτεύουσα Πιάνα καὶ χωρία 16 μετὰ πληθυσμοῦ 3,473 κατοίκων. Ἐκ τῶν χωρίων ἐπισημότερα εἶναι ἡ Ἀλωνίσταινα, Δαβιά, Ζαράκοβα, Ροϊνόν, Συλλίμνα καὶ Χρυσοβίτσι.

ΦΑΛΑΝΘΟΣ, υἱὸς τοῦ Ἀγελάου καὶ ἔγγονος τοῦ Στυμφάλου, θεωρούμενος ὡς ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ Φαλάνθου.

ΦΑΛΑΝΘΟΣ, Φωκεύς, ἀρχηγός, ὃς ἐπὶ μακρὸν ἐτήρησε τὴν ἐν Ῥόδῳ Ἰαλυσὸν καὶ ἀπέκρουσε τοὺς Δωριεῖς, ἐνθαρρυνόμενος ἐν τούτῳ ὑπὸ χρησμοῦ, καθ' ὃν δὲν θὰ ἐξεβάλλετο τῆς χώρας, πρὶν ἢ ἐμφανισθῶσι λευκοὶ κόρακες καὶ εὑρεθῶσιν ἰχθῦς ἐν κοπέλλοις. Ἴριχλος, ὁ Ἕλλην ἀρχηγός, τοῦτο μαθὼν ἐλεύκανε διὰ κιμωλίας κόρακάς τινας καὶ ἔθηκεν ἐν τῷ ποτηρίῳ, ἐν ᾧ περιελαμβάνετο ὁ τοῦ Φαλάνθου οἶνος, μικρούς τινας ἰχθῦς· ὁ τελευταῖος ἰδὼν ταῦτα καὶ φοβηθεὶς προέβη εἰς τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως καὶ ἐξεκένωσε τὴν νῆσον μετὰ ἀνεπιτυχῆ ἀπόπειραν πρὸς παραλαβὴν μέρους τῶν θησαυρῶν.

ΦΑΛΑΝΘΟΣ, Λακεδαιμόνιος, υἱὸς τοῦ Ἀράκου, ἱδρυτὴς τοῦ Τάραντος περὶ τὸ 708 π. Χ. Ἴδε τὰ κατ' αὐτὸν ἐν τῷ ἄρθρῳ ΤΑΡΑΣ.

ΦΑΛΑΝΙΟΣ, ρωμαῖος ἱππότης, ἐν τῶν πρώτων θυμάτων τῶν συκοφαντῶν τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου. Τῷ 15 μ. Χ. κατηγορήθη ἐπὶ βεβηλώσει τῆς λατρείας τοῦ Λύγούστου Καίσαρος πρῶτον ὡς ἐκ τῆς προσλήψεως ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις προσώπου κακῆς φήμης καὶ εἶτα ὡς ἐκ τῆς πωλήσεως μετὰ τοῦ κήπου αὐτοῦ καὶ ἀνδριάντος τοῦ ἀποθανόντος αὐτοκράτορος. Ὁ Τιβέριος ἠθώωσε τὸν Φαλάνιον μετὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι οἱ θεοὶ ἠδύναντο νὰ μεριμνήσωσι περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν τιμῆς.

ΦΑΛΑΝΝΑ, πόλις τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Πελασγιώτιδος ἢ Περραιβίας, κειμένη μεταξὺ Μυλῶν (Δαματίου) καὶ Γυρτώνης πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν τῆς Λαρίσσης. Τὸ νῦν χωρίον Τάταρι ἢ Βὲκ-Τατάρ, ἀπέχον 2 ὥρ. ΒΑ τοῦ Τυρνάβου, ἕδρα ἄλλοτε τοῦ Τουρακὰν βέη, συνοικιστοῦ τοῦ Τυρνάβου, θεωρεῖται ὡς ἱδρυμένον ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Φαλάννης, ὁ δὲ ὑπὲρ τὸ χωρίον ὑψούμενος γήλοφος ὡς ἡ ἀκρόπολις τῶν Φαλανναίων, ἡ ὁμηρικὴ Ὀρθη.

ΦΑΛΑΡΑ, πόλις μικρὰ τῆς Φθιώτιδος, κειμένη ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Λαμίας, ἧς ἦν τὸ ἐπίνειον. Τὰ Φάλαρα κατὰ Στράβωνα ἀπεῖχον 20 στάδια ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σπερχειοῦ. Πρὸς ἀνατολὰς αὐτῶν κατὰ τὴν παραλίαν ἔκειτο ἡ πόλις Ἐχῖνος. Φαίνεται ὅτι ἡ σημερινὴ Στυλίς, τὸ ἐπίνειον καὶ ὁ λιμὴν τῆς Λαμίας, ἐπέχει τὴν θέσιν τῶν Φαλάρων.

ΦΑΛΑΡΙΣ, διοικητὴς τοῦ ἐν Σικελίᾳ Ἀκράγαντος, καταστὰς παροιμιώδης ἐπὶ σκληρότητι ἀπανθρώπῳ καὶ τυραννίᾳ. Ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἔζη ἀμφισβητεῖται, πιθανῶς δὲ εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Σουΐδα ἀναφερομένη 52α ὀλυμπιάς, ὅπερ συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὰ λεγό-

μενα ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου, ὃς παραδέχεται ὡς ἐποχὴν αὐτοῦ τὸ γ' ἔτος τῆς 52ας ὀλυμπιάδος (570 π. Χ.)· ταῦτα συμφωνοῦσι καὶ πρὸς τὰς ἀφηγήσεις, καθ' ἃς παρίσταται ὡς σύγχρονος τοῦ Στησιχόρου καὶ τοῦ Κροίσου. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐξ Ἀκράγαντος κατήγετο· ὁ Πολύαινος λέγει ὅτι ἦν μισθωτὴς τῶν δημοσίων προσόδων καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι θὰ ἐδρύσῃ ναὸν ἐπὶ ἐξέχοντος μέρους, ἤγειρεν ἀκρόπολιν, ἣν καὶ κατέλαβε μετ' ἐνόπλου δυνάμεως, γινόμενος οὕτω κύριος τῆς ἀρχῆς· ἡ ἀφήγησις ὅμως αὕτη φαίνεται μυθώδης. Περὶ τῶν γεγονότων τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἧς μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἥτις κατὰ τὸν Εὐσέβιον διήρκεσεν ἐπὶ 16 ἔτη, οὐδὲν σχεδὸν γινώσκομεν· ὁ Πολύαινος ὅμως, οὗτινος τὸ κῦρος δυσχερῶς δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ, ἀναφέρει ἀνέκδοτά τινα, καθ' ἃ διεξήγαγε πολέμους πρὸς τοὺς γείτονας, ἐπεκτείνας τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ πανταχοῦ διὰ στρατηγημάτων μᾶλλον ἢ διὰ τῆς δυνάμεως. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἐγένετό ποτε κύριος τῆς τε Ἱμέρας καὶ τοῦ Ἀκράγαντος· ἀβάσιμον ὅμως φαίνεται τὸ τοῦ Σουίδα, ὅτι ἦρχε τῆς ὅλης Σικελίας. Μυθώδη φαίνονται τὰ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀναφερόμενα, τὸ ἀληθὲς δ' ἐν τούτοις ἐστὶν ὅτι ἀπώλετο ἐν αἰφνιδίᾳ ἐξεγέρσει τοῦ λαοῦ, καθ' ἣν ὁ Τηλέμαχος, ὁ πρόγονος τοῦ Θήρωνος, διέπρεψε. Τὸ σπουδαιότερον τῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Φαλάριδος ἀναφερομένων εἶναι ὁ ὀρειχάλκινος ταῦρος, ἐν ᾧ ἔκαιεν, ὡς λέγεται, ζῶντα τὰ θύματα τῆς θηριωδίας αὐτοῦ καὶ περὶ οὗ λέγεται ὅτι τὰ πρῶτα πειράματα ἐξετέλεσεν ἐπὶ τοῦ ἐφευρέτου αὐτοῦ Περίλλου. Καίτοι μυθικά πως ταῦτα φαίνονται, οὐδόλως ἀπίθανος ἡ ὕπαρξις τοῦ ταύρου τούτου κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ἡ θηριωδία ὅμως τοῦ Φαλάριδος τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Πινδάρου, ὡς καὶ ὑπὸ πάντων τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων. Ὁ Κικέρων μάλιστα, ἀποκαλῶν αὐτὸν *crudelissimus omnium Tyrannorum*, χρῆται τῷ ὀνόματι αὐτοῦ εἰς δήλωσιν τῆς φοβερωτάτης θηριωδίας.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ὅμως ἐποχῇ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ὁ Φάλαρις παρίσταται ὡς ἤπιος καὶ μειλίχιος, παρασυρθεὶς εἰς σκληρότητα μόνον ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐποχῆς καὶ διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι παρίσταται ταὐτοχρόνως καὶ ὡς θαυμαστὴς τῆς φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας καὶ προστάτης τῶν περὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένων. Οὕτω παρίσταται ὁ Φάλαρις ἔν τισιν ἔργοις, ἀποδιδομένοις τῷ Λουκιανῷ, καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, αἵτινες φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ Φαλάριδος. Ὅσῳ δὲ μυθώδεις κἂν θεωρηθῶσιν αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, ἀδύνατον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ σοφιστής, ὃς συνετάξεν αὐτάς, παρέχει αὐταῖς χροιὰν καὶ χαρακτῆρα τοσοῦτον ἀντίθετα πρὸς πᾶν ὅ,τι ἡ παράδοσις διέσωσε περὶ τοῦ τυράννου, ἐὰν μὴ ὑπῆρχον ἴχνη ἀλλοίας τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ἀφηγήσεως. Αἱ ἄλλοτε πολυθρύλητοι αὗται ἐπιστολαὶ ἀπέβησαν καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις ἀντικείμενον πολλῆς συζητήσεως· ὁ Bentley ὅμως καὶ ἐκ τῶν ἐν ταύταις ἀναχρονισμῶν καὶ ἐκ πλείστων ἄλλων παρατηρήσεων ἀπέδειξε τὸ νόθον αὐτῶν. Ἄγνωστον ἐν τούτοις κατὰ τίνα ἐποχὴν ἐχαλκεύθησαν· ὁ πρῶτος ποιούμενος ἀνυπόπτως μνείαν αὐτῶν ἐστιν ὁ Στοβαῖος, ἀλλ' ὁ Φώτιος ἀναφέρει αὐτάς, ὑποσημαίνων σαφῶς τὸ νόθον αὐτῶν, καίτοι ὁ μὲν Σουίδας καλεῖ αὐτὰς θαυμασίας πάνυ, ὁ δὲ Τζέτζης λέγει περὶ τοῦ Φαλάριδος: ἐκεῖνος ὁ πάνσοφος. Ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἑλληνικῷ κειμένῳ εἶχον δημοσιευθῇ τὸ πρῶτον τῷ 1498 ἐν Βενετίᾳ, ἡ δὲ ἐν Ὀξφόρδῃ γενομένη ἔκδοσις αὐτῶν τῷ 1695 παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ νόθου αὐτῶν ὑπὸ τὸν Bentley.

ΦΑΛΑΡΙΣ (N. Falaris), παλλακὶς τοῦ Φιλίππου τῆς Ὀρλεάνης, γεννηθεῖσα περὶ τὸ 1700. Ἐλάχιστά εἰσι γνωστὰ περὶ τῆς γυναικὸς ταύτης, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου αὐτῆς. Μνημονεύεται δὲ μόνον ὅτι ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς ἐτελεύτησεν ὁ Φίλιππος (1723, δεκεμβρίου 25).

ΦΑΛΑΡΟΣ, ποταμὸς τῆς Βοιωτίας, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον φερόμενος παρὰ τὴν Κορώνειαν καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἰτωνίας Ἀθηνᾶς, εἶτα δέ, στρεφόμενος ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ δεχόμενος τὸ ποτάμιον Κονάριον ἢ Κωράλιον καί τινας ἄλλους μικρούς χειμάρρους ὡς τὸν πρότερον μὲν Ὁπλίαν, ὕστερον δὲ Ἱπόμαντιν κληθέντα, χύνεται εἰς τὴν Κωπαΐδα λίμνην κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτῆς ὄχθην πρὸς νότον τῶν ἐκβολῶν τῆς Ἐρκύνης ποταμοῦ τῆς Λεβαδείας. Ὁ ποταμὸς

οὗτος ἐκ τῆς παρακειμένης κώμης καλεῖται νῦν ποταμὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ χύνεται εἰς τὴν Κωπαΐδα μεταξὺ τῶν χωρίων Μαμούρα καὶ Δεγλέ.

ΦΑΛΑΣΑΡΝΑ, πόλις ἀρχαία τῆς Κρήτης παραθαλάσσιος, κειμένη κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν αὐτῆς μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίωνΚωρύκου πρὸς Β καὶ τοῦ κριοῦ Μετώπου πρὸς Ν. Ἡ πόλις αὕτη ἦν ἐπίνειον τῆς Πολυρρηνίας, ἧς ἀπεῖχεν 60 στάδια, ἔχουσα λιμένα κλειστὸν καὶ ναὸν τῆς Δικτύννης Ἀρτέμιδος. Πρὸ τοῦ λιμένος ἔκειντο αἱ νησίδες Μύλη, Μέση καὶ Ἰουσαγόρα. Τῶν Κυθήρων ἀπεῖχεν ἡ Φαλάσαρνα κατὰ Πλίνιον 40 μίλια ρωμαϊκά, τῆς δὲ Αἰγίλης (Ἀντικυθήρων) μίλια 25. Παρὰ τὰ ἐρείπια ταύτης κεῖται τὸ χωρίον Κουτρί.

ΦΑΛΑΤΑΔΟΣ, κώμη τῆς Τήνου, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Σωσθενίου καὶ ἀπέχουσα τῆς Στενῆς πρὸς Β 15′. Οἰκεῖται ὑπὸ 555 κατοίκων καὶ παρέχει δημ. καρπούς, οἶνον, σῦκα καὶ μέταξαν.

ΦΑΛΕΑΣ ἢ ΦΑΛΛΕΑΣ, ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀναφερόμενος συγγραφεὺς πολιτικῆς οἰκονομίας, καταγόμενος ἐκ Χαλκηδόνος. Τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἰδίᾳ ἐπέστησεν εἰς τὰς σχέσεις τῆς περιουσίας, ὑποστηρίζων τὴν θεωρίαν ὅτι ὅλοι οἱ πολῖται κράτους τινὸς δέον νὰ ἔχωσιν ἴσην περιουσίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀνατροφήν.

ΦΑΛΕΡΙΩΝ, ζωγράφος δευτερευούσης σημασίας, γράψας εἰκόνα τῆς Σκύλλης.

ΦΑΛΗΡΕΥΣ (Δημήτριος). Ἦκμαζε κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ρώμῃ ἐκπαιδευθείς. Ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ εἶτα τὴν φιλοσοφίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Σαπιέντζης, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε, καταλιπὼν κληρονόμον αὐτοῦ τὸ ἑλληνικὸν γυμνάσιον. Ὁ Φαληρεὺς κατὰ Ροδοτὰν ἔγραψε καὶ ἐξέδωκε «Περὶ ψυχῆς», —«Γραμματικήν,» —καὶ «Τουρκικὸν λεξικόν».

ΦΑΛΗΡΕΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ὁ μᾶλλον διακεκριμένος τῶν ὁμωνύμων φιλολόγων, γενόμενος ταὐτοχρόνως καὶ ῥήτωρ καὶ πολιτευτὴς καὶ φιλόσοφος καὶ ποιητής. Φαληρεὺς ὀνομάζεται ἐκ τοῦ ἐν Ἀττικῇ δήμου, ἐν ᾧ ἐγεννήθη περὶ τὴν 108ην ἢ 109ην ὀλυμπιάδα, ἤτοι περὶ τὸ 345 π. Χ. Ἦν δὲ υἱὸς τοῦ Φανοστράτου, ἀνδρὸς οὐχὶ πλουσίου ἢ ἀνωτάτης κοινωνικῆς τάξεως· ἐν τούτοις ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὕψιστα ἐν Ἀθήναις ἀξιώματα διὰ τῆς μεγάλης ἱκανότητος καὶ τῆς ἐπιμονῆς αὐτοῦ. Ἐκπαιδευθεὶς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ποιητοῦ Μενάνδρου ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Θεοφράστου, ἤρξατο τοῦ δημοσίου αὐτοῦ σταδίου περὶ τὸ 325 π. Χ. κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν περὶ τοῦ Ἁρπάλου διαφωνιῶν, ταχέως δὲ μεγάλην ἐκτήσατο φήμην ἐπὶ τῇ ῥητορικῇ δεινότητι, ἣν ἐπεδείκνυτο κατὰ τὰς δημοσίους ἀγορεύσεις. Ἀνῆκεν εἰς τὴν μερίδα τοῦ Φωκίωνος, ἐπειδὴ δὲ ἐνήργει ἐντελῶς ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτευτοῦ ἐκείνου, ὁ Κάσανδρος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φωκίωνος τῷ 317 π. Χ. ἔταξε τὸν Δημήτριον διοικητὴν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ δεκαετίαν ἐξήσκησε τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι εὐγνωμονοῦντες ἀπένειμαν αὐτῷ πολλὰς ἐκτάκτους τιμάς, ἀνεγερθέντων αὐτῷ ταὐτοχρόνως καὶ ἀνδριάντων οὐχὶ ὀλιγωτέρων τῶν 360. Κατὰ τὰ τέλη ὅμως τῆς διοικήσεως, μεθυσθεὶς φαίνεται ἐκ τῆς εὐνοϊκῆς αὐτῷ τύχης, ἐπεδόθη εἰς τρυφάς· ἡ τοιαύτη δὲ διαγωγὴ αὐτοῦ προύκαλεσε τὴν ἐμφάνισιν μερίδος δυσηρεστημένων, ὧν αἱ ῥαδιουργίαι καὶ προσπάθειαι ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας τῷ 307 π. Χ. κατὰ τὴν εἰς Ἀθήνας προσέγγισιν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅτε Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἠναγκάσθη νὰ δραπετεύσῃ. Οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ μάλιστα ἐπειράθησαν νὰ καταπείσωσι τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν ν' ἀπαγγείλῃ τὴν θανατικὴν αὐτοῦ καταδίκην, κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὁποίας ἐκινδύνευσε τὰ μέγιστα ὁ φίλος αὐτοῦ Μένανδρος. Πάντες οἱ ἀνδριάντες αὐτοῦ πλὴν ἑνὸς κατεστράφησαν, ὁ δὲ Δημήτριος κατέφυγε πρῶτον μὲν εἰς Θήβας, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ αὐλὴν Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, μεθ' οὗ ἔζη εἰρηνικῶς ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὃς ἀνέθηκεν αὐτῷ, ὡς λέγεται, τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς νομοθεσίας τῆς χώρας αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαμονὴν αὐτοῦ ἀφιερώθη κυρίως εἰς φιλολογικὰ ἔργα, ἀναμιμνησκόμενος πάντοτε τῆς ἰδίας αὐτοῦ χώρας. Ὁ διάδοχος ὅμως Πτολεμαίου τοῦ Λάγου ἐφέρετο ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Δημήτριον, πιθανῶς ὡς συμβουλεύσαντα τὸν πατέρα ν' ἀναγορεύσῃ ἄλλον ἢ αὐτὸν υἱὸν διάδοχον, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Δημήτριος ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἄνω Αἴγυπτον, ὅπου λέγεται ὅτι ἀπέθανεν ἐκ δήγματος ὄφεως. Ὁ θάνατος

αὐτοῦ φαίνεται ἐπελθὼν ἀμέσως μετὰ τὸ 283 π. Χ.

Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἦν ὁ ἔσχατος τῶν ἀττικῶν ρητόρων, τῶν ἀξίων τοῦ ὀνόματος ταύτου, οἱ δὲ ρητορικοὶ αὐτοῦ λόγοι ἔφερον σημεῖα τῆς παρακμῆς τῆς ρητορικῆς, διότι ἐστεροῦντο τοῦ ὕψους, ὅπερ χαρακτηρίζει τοὺς ρητορικοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους. Οἱ ρητορικοὶ λόγοι τοῦ Δημητρίου ἦσαν ὁμαλοὶ καὶ θηλυπρεπεῖς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, τὸ δὲ ὕφος αὐτοῦ ἦν ἔξοχον, χάριεν καὶ ἀνθηρόν· ἐτήρει ὅμως οὗτος μέσην τινὰ ὁδὸν μεταξὺ τοῦ ὕψους καὶ μεγαλείου τοῦ Δησθένους καὶ τῆς ἀκμαζούσης ρητορικῆς τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Τὰ πολλὰ αὐτοῦ ἔργα, ὧν τὰ πλεῖστα φαίνεται ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ συνέγραψε, περιστρέφοντο περὶ ποικίλα θέματα, ὁ δὲ ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου παρεχόμενος κατάλογος αὐτῶν καταδείκνυσιν ὅτι ὁ Φαληρεὺς ἦν ἀνὴρ εὐρείας μαθήσεως. Τὰ ἐν μέρει μὲν ἱστορικά, ἐν μέρει δὲ πολιτικά, ἐν μέρει φιλοσοφικὰ καὶ ἐν μέρει ποιητικὰ ταῦτα ἔργα ἀπώλοντο. Τὸ Περὶ ἑρμηνείας ἔργον, ὅπερ περιεσώθη ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, εἶναι πιθανῶς ἔργον Ἀλεξανδρινοῦ σοφιστοῦ, ὀνομαζομένου Δημητρίου. Λέγεται ὅτι ὁ Α. Μάιος ἀνεκάλυψεν ἐν παλιμψήστῳ τοῦ βατικανοῦ γνήσιά τινα ἀποσπάσματα ἔργων Δημητρίου τοῦ Φαληρέως. Ἀλλ' ἡ φιλολογικὴ τοῦ ἀνδρὸς ἀξία οὐδόλως περιορίζεται ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, καθόσον πρακτικὸς τυγχάνων ὁ Φαληρεὺς ἀνήρ, ἐπεδίωκε μᾶλλον τὴν ἐφαρμογὴν παντός, ὅπερ ἐγίνωσκεν ἢ ἐμάνθανε. Καὶ ἰδοὺ παράδειγμα. Ἐπειδὴ ἡ παράστατις τραγῳδιῶν περιέπεσεν εἰς μεγάλην ἀχρηστίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Ἀθήναις ἕνεκα τῶν μεγάλων δαπανῶν, ἃς συνεπήγετο, οὗτος, ἵνα παράσχῃ τῷ λαῷ ἧττον δαπανηράν, ἀλλ' ἐπωφελῆ εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν διασκέδασιν, προύκάλεσε τὴν ὑπὸ διαφόρων ραψῳδῶν ἀπαγγελίαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν ὁμηρικῶν καὶ ἄλλων ποιημάτων. Πιστεύεται μάλιστα ὅτι ἡ συλλογὴ βιβλίων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ προύκλήθη ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου ἐπιρροῆς αὐτοῦ, οὕτως ὥστε οὗτος ἦν ὁ αἴτιος τῆς βάσεως ἐκείνης, ἐφ' ἧς βραδύτερον Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος κατήρτισε τὴν περιώνυμον ἀλεξανδρειανὴν βιβλιοθήκην. Ἀβέβαιά εἰσι τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα ὅτι μετέσχε τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα.

ΦΑΛΗΡΟΝ (Φάληρον, Φαληρόν, Φαληρεύς, Φάληρα καὶ Φάληροι), τὸ ἀρχαιότατον καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεμιστοκλέους κύριον ἐπίνειον καὶ λιμὴν τῶν Ἀθηνῶν, ὅς, καίπερ μὴ ὢν μήτε εὐρύχωρος μήτε ἀσφαλής, ἀλλὰ ἐκτεθειμένος εἰς τὴν σφοδρότητα τῶν νοτίων ἀνέμων, προετιμᾶτο τοῦ Πειραιῶς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καὶ διότι ἔκειτο πλησιέστερον τῆς πόλεως ἢ ὁ Πειραιεὺς καὶ διότι τὸ μεταξὺ τοῦ Πειραιῶς, νήσου κεχωρισμένης ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἄλλοτε ὄντος, καὶ τῆς πεδιάδος ἁλίπεδον ἦν τελματῶδες καὶ σχεδὸν ἀπρόσιτον κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐνῷ ἡ ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὸ Φάληρον ὁδὸς ἦν ἐν παντὶ καιρῷ ξηρὰ καὶ βατὴ καὶ συμφέρουσα εἴς τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν λοιπὴν συγκοινωνίαν. Ὁπόταν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ προτροπὴν τοῦ Θεμιστοκλέους ἔκτισαν τὸ πρῶτον τῶν δύο μακρῶν τειχῶν τὸ πρὸς βορρᾶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἠνώθη ὁ Ἄστυ μετὰ τοῦ Πειραιῶς, πρὸς ἀσφάλειαν πάσης ἐνδεχομένης ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς ἐκ μέρους τοῦ λιμένος ἔκτισαν καὶ τὸ δεύτερον μακρὸν τεῖχος, τὸ συνάπτον τὸ Φάληρον μετὰ τοῦ ἄστεος. Ἀπεπερατώθη δὲ ἡ οἰκοδομὴ τῶν δύο τούτων τειχῶν τῷ 457 μ. Χ. μετὰ 12 δὲ ἔτη (τῷ 445 π. Χ.) κατὰ προτροπὴν τοῦ Περικλέους ἐκτίσθη μεταξὺ τῶν δύο καὶ τρίτον παράλληλον τῷ ἀπὸ τοῦ Ἄστεος εἰς Πειραιᾶ. Τὸ φαληρικὸν τεῖχος ἦν κατὰ πέντε στάδια βραχύτερον τῶν πρὸς τὸν Πειραιᾶ, ἅτινα ἦσαν μακρὰ 40 σταδίων, ἐκεῖνο δὲ μόνον 35. Ἤρχετο δὲ τὸ τεῖχος τοῦτο ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου παρὰ τὸν Ἰλισσὸν καὶ ἐκεῖθεν διηυθύνετο κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν εἰς τὸν λιμένα Φάληρον. Μετὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον, κατεδαφισθέντων πάντων τῶν μακρῶν τειχῶν, τὰ μὲν δύο ἄλλα ἀνῳκοδομήθησαν πάλιν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ τοῦ Φαλήρου. Ὁ λιμὴν τοῦ Φαλήρου μικρὸν ἐχρησίμευε πλέον μετὰ τὴν ἀνίδρυσιν τοῦ Πειραιῶς, ἀλλ' ἡ πόλις Φάληρον ἢ Φαληρεῖς ἐξηκολούθει ὑπάρχουσα μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου, ὃς μνημονεύει ἐν τοῖς μνημείοις αὐτῆς ναῶν Δήμητρος καὶ Διὸς καὶ Ἀθηνᾶς Σκιράδος καὶ βωμῶν τῶν υἱῶν τοῦ Θησέως καὶ Φαλήρου. Ὁ δῆμος Φαληρεῖς ἦν τῆς φυλῆς Ἀντιοχίδος, ἐξ οὗ Δημήτριος ὁ Φαληρεύς. Ἔλαβε δὲ

τὸ ὄνομα ὅ,τε δῆμος καὶ λιμὴν ἐκ τοῦ ἥρωος Φαληροῦ, ὃς ἔπλευσε μετὰ τοῦ Ἰάσωνος καὶ τῶν Ἀργοναυτῶν εἰς Κολχίδα. Αὐτόθι ἔκειτο καὶ ὁ τάφος τοῦ Ἀριστείδου. Ὁ φαληρικὸς κόλπος ἦτο ὀνομαστὸς διὰ τοὺς ἰχθῦς αὐτοῦ, ἰδίως τὰς ἀφύας.

Ὁ λιμὴν τοῦ Φαλήρου μέχρι πρό τινων ἐτῶν ἐκαλεῖτο Μεσία. Ἀλλ' ἤδη ἀνέλαβε τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ὄνομα καὶ καλεῖται Παλαιὸν μὲν Φάληρον τὸ πρὸς τὸν νοτιανατολικὸν μυχὸν τῆς φαληρικῆς παραλίας μέρος, ἔνθα καὶ τὸ ἀρχαῖον ἔκειτο, Νέον δὲ Φάληρον τὸ κατὰ τὸν βορειοδυτικὸν μυχὸν αὐτῆς, ἔνθα ᾠκοδομήθησαν πολλαὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς οἰκίαι, κῆποι, ξενοδοχεῖα, θέατρον καὶ ἐργοστάσια. Τὸ Νέον Φάληρον καθ' ἅπαν τὸ ἔαρ καὶ θέρος χρησιμεύει ὡς διαμονὴ διαρκὴς πολλῶν οἰκογενειῶν τῆς πρωτευούσης, συνδεόμενον δὲ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ Παλαιοῦ Φαλήρου διὰ σιδηροδρόμου καὶ ἱπποσιδηροδρόμου, ἑλκύει κατὰ πᾶσαν στιγμὴν πολυπληθεῖς θαμῶνας, ἐπιζητοῦντας ἀνακούφισιν καὶ τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης δροσερότητα.

ΦΑΛΗΡΟΣ, εἷς τῶν Λαπίθων, παρὼν ἐν τοῖς γάμοις τοῦ Πειρίθου.

ΦΑΛΗΡΟΣ, υἱὸς τοῦ Ἄλκωνος καὶ ἔγγονος τοῦ Ἐρεχθέως ἢ Εὐρυσθένους, εἷς τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ ἱδρυτὴς τῆς Γυρτῶνος. Λέγεται ὅτι μετῴκησε μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Χαλκιόπης ἢ Χαλκίππης εἰς τὴν ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκίδα· ὅτε δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐζήτησε ν' ἀποσταλῇ αὐτῷ οὗτος ὀπίσω, οἱ Χαλκιδεῖς ἠρνοῦντο ν' ἀποδώσωσιν αὐτόν. Ἐν τῷ παρὰ τὰς Ἀθήνας λιμένι τοῦ Φαλήρου, περὶ οὗ ἐπιστεύετο ὅτι ἀπὸ τούτου ἔλαβε τὸ ὄνομα, ὑπῆρχεν ἀφιερωμένος αὐτῷ βωμός.

ΦΑΛΙΕΡΟΣ (Βιτάλης Faliero), δόγης τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦ 1084 μέχρι τοῦ 1096. Συνθηκολογήσας μετὰ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου τὸν τίτλον πρωτοσεβάστου. Οὗτος, ἀνακαλύψας τὰ λείψανα Μάρκου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἔθαψεν αὐτὰ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ναῷ καὶ συνέστησε τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγ. Μάρκου, ἥτις ἐγένετο ἡ πρώτη τοῦ κόσμου ἀγορά.

ΦΑΛΙΕΡΟΣ (Ὀρδέλαφος Faliero), δόγης τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦ 1102 μέχρι τοῦ 1117. Διεδέχθη τὸν Βιτάλην Μιχαὴλ καὶ ἔπεμψε στόλον 100 πλοίων εἰς Παλαιστίνην πρὸς βοήθειαν τῶν σταυροφόρων, ἠὔξησε καὶ ἐκαλλώπισε τὴν Βενετίαν καὶ ἐνίκησε Στέφανον τὸν Β', βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, ἐλθόντα πρὸς βοήθειαν τῶν ἐπαναστάντων Δαλματῶν.

ΦΑΛΙΕΡΟΣ (Ἄγγελος Faliero), ἐπίτροπος τῆς Βενετίας κατὰ τὸ 1225, ἀντιπράξας εἰς τὴν πρότασιν τοῦ δόγου Πέτρου Ζάνη τοῦ νὰ μετατεθῇ ἡ πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας εἰς Κων)πολιν, καταδεικνύων τοὺς κινδύνους, οὓς θὰ διέτρεχεν ἡ δημοκρατία ἐν τοιαύτῃ ἐπιχειρήσει.

ΦΑΛΙΕΡΟΣ (Μαρῖνος Faliero), δόγης τῆς Βενετίας, γνωστὸς διὰ τὴν συνωμοσίαν κατὰ τῆς βενετικῆς ὀλιγαρχίας, γεννηθεὶς τῷ 1273 καὶ ἐκλεγεὶς δόγης τῷ 1354. Ἐνυμφεύθη νέαν ὀρφανήν, προσβληθεῖσαν ἐν χορῷ ὑπὸ τοῦ πατρικίου Στένου, μέλους τοῦ συμβουλίου τῶν τεσσαράκοντα. Μὴ ἀνεχόμενος δὲ τοιαύτην προσβολήν, κατήγγειλε τὸν Στένον παρόντα εἰς τὸ συμβούλιον, ὅπερ κατεδίκασε τὸν ἔνοχον εἰς μηνιαίαν κράτησιν. Ὁ Φαλλιέρος, βλέπων τὴν ποινὴν ταύτην ἀνεπαρκῆ, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ δι' ὀλέθρου πάντων τῶν εὐγενῶν. Ὀγδοηκοντούτης δὲ ἐκλεγεὶς δόγης, ἐγένετο ἡ ψυχὴ τῆς δημοτικῆς συνωμοσίας, ἧς σκοπὸς ἦν νὰ σφάξωσι τοὺς πατρικίους καὶ πάντας τοὺς εὐγενεῖς καὶ διοργανώσωσι τὸ κράτος ἐπὶ καθαρῶς δημοκρατικῶν βάσεων. Αὐτὸς ὁ δόγης ἔμελλε νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα τοῖς συνωμόταις διὰ τῆς κρούσεως τῶν κωδώνων τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἀλλ' ἡ συνωμοσία ἀνεκαλύφθη τὴν παραμονὴν τῆς ἐκδηλώσεως καὶ ὁ Φαλλιέρος ἀπεκεφαλίσθη ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ μεγάρου αὐτοῦ. Ὁ Βύρων ἔγραψε δρᾶμα ἔμμετρον, ἐξαγαγὼν τὴν ὑπόθεσιν ἐκ τοῦ συμβεβηκότος τούτου.

ΦΑΛΙΝΟΣ, Ζακύνθιος, ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ σατράπου Τισαφέρνους, οὗτινος ἦν ἄγαν εὐνοούμενος διὰ τὰς στρατιωτικὰς γνώσεις αὐτοῦ. Μετὰ τὴν μάχην τῶν Κουνάξων τῷ 401 π. Χ. συνώδευσε τοῖς πέρσαις κήρυξιν, οὓς ἀπέστειλεν ὁ Τισσαφέρνης καὶ ὁ Ἀρταξέρξης πρὸς τοὺς Ἕλληνας, αἰτούμενος τὴν κατάθεσιν τῶν ὅπλων, συνέστησε δὲ τοῖς ὁμοεθνέσιν αὐτοῦ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν βασιλέα. Ὁ Πλούταρχος καλεῖ αὐτὸν Φαληνόν.

ΦΑΛΙΣΚΟΣ (Γράτιος), ρωμαῖος συγγραφεὺς ποιήματος περὶ θήρας. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε δοῦλος ἢ ἀπελεύθερος. Τὸ ποίημα

Δημοσία Βιβλιοθήκη

τοῦτο, συγκείμενον ἐκ 540 ἑξαμέτρων, τιτλοφορεῖται *Cynegeticon Liber* καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ὀργάνων, ὧν ἔχει ἀνάγκην ὁ κυνηγός, ὡς καὶ τῶν τρόπων, δι' ὧν ἐπιτυγχάνονται τὰ πρὸς θήραν ἀπαιτούμενα, παρασκευάζονται καὶ διατηροῦνται. Ἐν τοῖς ὀργάνοις τοῦ κυνηγοῦ περιλαμβάνονται οὐ μόνον δίκτυα, ποδάγραι καὶ βρόχοι, ἀκόντια καὶ λόγχαι, ἀλλὰ καὶ ἵπποι καὶ κύνες· μέγα μέρος τοῦ ποιήματος ἀφιεροῦται εἰς συστηματικὴν ἀφήγησιν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν θηρευτικῶν κυνῶν καὶ ἵππων.

Ἡ γλῶσσα τῶν Κυνηγετικῶν εἶνε καθαρὰ καὶ οὐχὶ ἀναξία τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν οὗτος ἀνῆκεν· ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν ὅμως τῶν περιόδων ὑπάρχει τι τὸ τραχύ, ἡ δὲ ἐν αὐτῷ ἀπρεπὴς χρῆσις ἰδιαιτέρων τινῶν λέξεων καὶ γενικὴ ἔλλειψις σαφηνείας καθιστῶσι δυσχερεστάτην τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς σημασίας πολλῶν χωρίων. Ἡ ὕλη καὶ ἡ διάταξις τῆς πραγματείας προέρχονται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος, εἰ καὶ ἐξ ἀρχαιοτέρων πηγῶν πληροφορίαι ἐλήφθησαν. Τὸ ἔργον τοῦτο διεδόθη εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους δι' ἑνὸς καὶ μόνου χειρογράφου, ὅπερ κατηνέχθη ἐκ Γαλατίας εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ Ἀκτίου Σανναζαρίου περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ὅπερ περιελάμβανε τὰ Κυνηγετικὰ τοῦ Νεμεσιανοῦ καὶ τὰ εἰς τὸν Ὀβίδιον ἀποδιδόμενα Ἁλιευτικά. Δεύτερον ἀντίγραφον τῶν πρώτων 159 στίχων εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Janus Ulitius προσηρτημένον εἰς ἕτερον χειρόγραφον τῶν Ἁλιευτικῶν. Ἡ κυριωτέρα ἔκδοσις τοῦ ποιήματος ἐγένετο ἐν Βενετίᾳ κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1534· αἱ κράτισται ἐκδόσεις εἰσὶν αἱ περιλαμβανόμεναι ἐν τοῖς *Poetae Latini Minores* τοῦ *Burmaun* καὶ τοῦ *Wernodorf*.

ΦΑΛΚ (Ἀντώνιος Falk), βέλγος πολιτικὸς καὶ εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1813, γεννηθεὶς ἐν Οὐτρέχτῃ τῷ 1776 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1843. Ἐκλεχθέντος τῷ 1814 βασιλέως τῶν κάτω Χωρῶν τοῦ πρίγκηπος τῆς Ὀράγχης, ὁ Φὰλκ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν (1814—17) καὶ ἔπειτα τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ὅτε ἱδρύσατο τὸ ἐν Βρυξέλλαις πανεπιστήμιον καὶ εἰσήγαγε πολλὰς βελτιώσεις εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Κατόπιν διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς Ἀγγλίαν.

ΦΑΛΚΕΝΣΤΑΙΝ (Ἰωάννης Falkenstein), ὑπουργὸς τῆς Σαξωνίας, γεννηθεὶς τῷ 1802. Σπουδάσας ἐν Λειψίᾳ τὰ νομικὰ καὶ διορισθεὶς καθηγητής, διέπρεψεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ μετὰ αἰσίαν διεξαγωγὴν διαφόρων πολιτικῶν ὑποθέσεων, διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν (1844) ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου Αὐγούστου, τηρήσας τὸ χαρτοφυλάκιον μέχρι τοῦ 1848. Τῷ 1853 προσεκλήθη πάλιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς παιδείας ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ βαρώνου Μπόυστ. Μετὰ τὸν πρωσοαυστριακὸν πόλεμον παρῃτήθη ἐντελῶς τὸ πολιτικὸν στάδιον.

ΦΑΛΚΗΣ, υἱὸς τοῦ Τημένου καὶ πατὴρ τοῦ Ρηγνίδα, εἷς δὲ τῶν Ἡρακλειδῶν. Καταλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς Σικυῶνος, ἤγειρεν αὐτόθι τὸν ναὸν τῆς Προδρομίας Ἥρας. Λέγεται ὅτι ἐφόνευσε τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀδελφὴν Ἰρνηθώ. Ζον, Τρὼς τις παρ' Ὁμήρῳ.

ΦΑΛΚΗΣ (Ἰωάννης Falke), γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Ρατζεβούργῳ τῷ 1823. Σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλαγγένης τὴν θεολογίαν καὶ φιλολογίαν, ἐτράπη ἀκολούθως εἰς μελέτας ἱστορικὰς καὶ γλωσσολογικὰς περὶ τῆς ἀρχαίας γερμανικῆς γλώσσης. Τῷ 1855 διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ ἐν Νυρεμβέργῃ γερμανικοῦ μουσείου καὶ τῷ 1862 πρῶτος γραμματεὺς τοῦ ἐν Δρέσδῃ σαξωνικοῦ μουσείου. Ἔγραψεν : «Ἡμερολόγιον ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ», — «Ἱστορίαν τοῦ γερμανικοῦ ἐμπορίου» κλπ.

ΦΑΛΚΙΔΙΟΣ (Π.), Ρωμαῖος, δήμαρχος τῷ Πληβείων τῷ 40 π. Χ. Οὗτος ἦν ὁ καταρτίσας τὸν νόμον *Lex Falcidia de Legatis*, ὃς ἴσχυε κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μ. Χ. διότι ὁ Ἰουστινιανὸς συμπεριέλαβεν αὐτὸν ἐν τοῖς Ἰνστιτούτοις αὐτοῦ.— Ὁ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἀναφερόμενος ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ Μανιλίου νόμου λόγῳ αὐτοῦ εἶχε τὸ ἐπώνυμον Γάιος.

ΦΑΛΚΛΑΝΔ (Λούκιος Κάρυ, λόρδος Falkland), ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Βουρφόρδῃ τῷ 1610 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1643. Φημίζεται δι' ὃ ἔπαιξε πρόσωπον ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς ἐπαναστάσεως. Ὡς μέλος τοῦ Κοινοβουλίου εἰργάσθη ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, ἀναδειχθεὶς θερμότατος συνήγορος τῆς ἐλευθερίας. Ἀλλ' αἴφνης ἄνευ αἰτίας προσετέθη τῇ βασιλικῇ φατρίᾳ, συμβουλεύσας ὅμως Κάρολον τὸν Α' νὰ κυβερνήσῃ τὸ κρά-

τος ἐπὶ συνταγματικῶν βάσεων. Ἀπέθανε δ' ἐν τῇ μάχῃ, μαχόμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως.

ΦΑΛΚΛΑΝΔ ἢ ΜΑΛΟΥΪΝΑΙ (Falkland ἢ Malouines), ἀρχιπέλαγος τῆς ἀγγλικῆς Ἀμερικῆς ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ.

ΦΑΛΚΟΥΕΡ (Οὖγος Falcouer), ἄγγλος φυσιολόγος καὶ πάλαι λόγιος, γεννηθεὶς ἐν Σκωτίᾳ τῷ 1808 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1865. Σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἐν Ἀβερδὴν καὶ Ἐδιμβούργῳ, διωρίσθη χειροῦργος ἔν τινι ἀγγλικῷ καταστήματι τῆς Βεγγάλης. Τῷ 1830 ἐλθὼν εἰς Καλκούτταν, ἐδημοσίευσε φυλλάδιον περὶ ὀρυκτολογικῆς συλλογῆς, ἀνηκούσης τῇ ἐν Βεγγάλῃ ἀσιατικῇ Ἑταιρείᾳ. Τῷ 1832 ἀντικατέστησε τὸν ἰατρὸν Ρόϋλον ὡς διευθυντὴς τοῦ ἐν Σουχαρουμπούρ βοτανικοῦ κήπου, ὅτε εὗρε καιρὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ γεωλογικὰς ἐκδρομὰς εἰς τὰ Ἰμαλάια ὄρη, ἀνακαλύψας στρῶμα ἀπολιθώσεων, ὃν ἀφορμὴν εἰς πλεῖστα ὑπομνήματα. Τῷ 1837 συνώδευσε τὸν Βοῦρνον εἰς Καβοὺλ καὶ τὸν χειμῶνα τοῦ 1838 διῆλθεν εἰς Κασιμίρην, ἔνθα ἐποιήσατο σπουδαίας ἀνακαλύψεις, ὧν τὰ ἀποτελέσματα εἰσέτι δὲν ἐδημοσιεύθησαν. Τῷ 1855 ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν διὰ Συρίας καὶ Κριμαίας καὶ ἔκτοτε ἐδημοσίευσε μέγαν ἀριθμὸν ὑπομνημάτων περὶ παλαιοντολογίας, δραστήριον λαβὼν μέρος ἐν ταῖς συζητήσεσιν ἐπὶ τῇ ἀνακαλύψει τῆς σιαγόνος τοῦ Μουλὶν-Κουϊνιών, ὑπεστήριξε τὴν ὕπαρξιν ἀνθρώπων ἐν Ἰνδίαις ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῶν τεταρτογενῶν στρωμάτων, ὧν ἴχνη ἀνεζήτει, διερχόμενος τὰς ἀπολιθωμένας οὐσίας τῶν Ἰμαλαΐων. Τῷ 1864 ἐλθὼν εἰς Γιβραλτάρην πρὸς μελέτην ἀνθρωπίνων ὀστέων, εὑρεθέντων ἐντὸς σπηλαίου, ἠσθένησε καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν.

ΦΑΛΚΪΔΑΣ (Κ. Φιδικουλάνιος), ρωμαῖος γερουσιαστής, εἷς δὲ τῶν κριτῶν κατὰ τὴν δίκην Στατίου Ἀλβίου τοῦ Ὀππιανικοῦ, ὃς τῷ 74 π. Χ. κατηγορήθη ἐπὶ ἀποπείρᾳ δηλητηριάσεως τοῦ θετοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Α. Κλουεντίου. Ἡ καταδίκη τοῦ Ὀππιανικοῦ προύκάλεσεν ἀγανάκτησιν κατὰ τοῦ Φαλκύλα, κατηγορηθέντος πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὡς δωροδοκηθέντος ὑπὸ τοῦ Κουλεντίου διὰ 40,000 σεστερτίων, ἀλλ' ἠθωώθη. Μετὰ 8 ἔτη, ἤτοι τῷ 66 π. Χ. ὁ Φαλκύλας παρῆλθεν αὖθις εἰς μέσον διὰ τοῦ Κικέρωνος κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ὑπεράσπισιν τοῦ Κλουεντίου. Κατὰ δὲ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Καικίνα τῷ 69 π. Χ. ὁ Κικέρων προέβαλε τὸν Φαλκύλαν μάρτυρα κατὰ τοῦ κατηγορουμένου καὶ εἶτα κατέδειξε τὴν ἀνακολουθίαν τῶν καταθέσεων αὐτοῦ. Ὅπωσδήποτε πᾶν ὅ,τι περὶ Φαλκύλα γινώσκομεν προέρχεται ἐκ τῶν ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Κικέρωνος περιεχομένων.

ΦΑΛΚΩΝ (Κ. Σώσιος), πλούσιος Ρωμαῖος ὑψηλῆς καταγωγῆς, ὕπατος τῷ 193 μ. Χ. εἷς ἐξ ἐκείνων, οὓς ἀπεφάσισεν ὁ Κόμοδος νὰ θανατώσῃ κατὰ τὴν νύκτα αὐτὴν καθ' ἣν ὁ ἴδιος ἐφονεύθη. Ὅτε οἱ πραιτωριανοὶ ἀπεγοητεύθησαν ἐκ τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Περτίνακος, ἐπειράθησαν νὰ πειθαναγκάσωσι τὸν Φάλκωνα ν' ἀποδεχθῇ τὸν θρόνον καὶ πράγματι αὐτοκράτορα αὐτὸν ἀνεκήρυξαν, ἀλλὰ τὸ σχέδιον ἀπέτυχε καὶ πολλοὶ τῶν πρωταγωνιστούντων ἐθανατώθησαν. Ὁ Φάλκων ὅμως, οὗτινος ἡ ἐποχὴ δὲν ἀπεδείχθη καὶ ὃς παρὰ πολλῶν ἐνομίζετο ἀθῶος, ἐλυτρώθη καὶ εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ κτήματα ὑποστρέψας, ἀπέθανε θάνατον φυσικόν.

ΦΑΛΚΩΝΙΑ (Πρόβα), ρωμαία ποιήτρια, εἰς ἄκρον θαυμαζομένη κατὰ τὸν μεσαίωνα, τὸ ἀληθὲς δὲ ὄνομα τῆς ὁποίας, ὡς καὶ ὁ τόπος τῆς γεννήσεως αὐτῆς εἰσιν ἄγνωστα. Αὕτη ἀποκαλεῖται ὑπὸ διαφόρων Φαλτωνία Βεκκία, Φαλτωνία Ἀνικία, Βαλερία Φαλτωνία Πρόβα καὶ Πρόβα Βαλερία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἥ τε Ρώμη καὶ ἄλλαι πόλεις ἐρίζουσι περὶ τῆς πατρίδος αὐτῆς. Πολλοὶ ρωμαῖοι ἱστορικοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι αὕτη ἦν ἡ εὐγενὴς Ἀνικία Φαλτωνία Πρόβα, ἡ σύζυγος τοῦ Ὀλυβρίου Πρόβου, τοῦ ἄλλως καλουμένου Ἑρμογενιανοῦ Ὀλυβρίου, ὃς ἀναφέρεται ὡς συνάδελφος τοῦ Αὐσωνίου τῷ 379 μ. Χ., ἡ μήτηρ τοῦ Ὀλυβρίου καὶ τοῦ Προβίνου, ὧν ἡ μικτὴ ὑπατεία ἐξυμνήθη ὑπὸ τοῦ Κλαυδιανοῦ, κατὰ δὲ τὸν Προκόπιον ἡ προδότις, δι' ἧς αἱ πύλαι τῆς Ρώμης ἠνεῴχθησαν τῷ Ἀλαρίχῳ καὶ τοῖς Γότθοις. Ἐν τούτοις ἐλλείπουσιν αἱ πρὸς τοῦτο καταλλήλοι μαρτυρίαι καὶ ὀφείλομεν νὰ περιορισθῶμεν ἐν τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Ἰσιδώρου, ἐν ταῖς λέξεσι τοῦ ὁποίου *Proba uxor Adelfii Proconsulis* περιλαμβάνονται πᾶσαι αἱ περὶ ταύτης γνώσεις ἡμῶν, ἐκτὸς ἐὰν ληφθῇ ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν σημείωσις, εὑρισκομένη ἐν τέλει χειρογράφου τοῦ Γ' αἰῶνος, ἀναφερομένου ὑπὸ

Montfaucon ἐν τῷ *Darium Italicum* : *Proba uxor Adolphi mater Olibrii et Aliepii cum Constantii bellum adversus Magnentium conscripsisset, conscripsit et hunc librum.*

Τὸ μόνον σωζόμενον ἔργον τῆς Φαλκωνίας εἶναι ἓν *Cento Virgilianus*, ἀφιερούμενον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ὀνώριον διὰ λόγων, ἀποδεικνυόντων ὅτι ἡ ἀφιέρωσις θὰ ἐγένετο πιθανῶς μετὰ τὸ 393 μ. Χ., περιλαμβάνον δὲ ἀφηγήσεις ἐν ἑξαμέτρῳ στίχῳ σπουδαίων γεγονότων τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης. Ἡ μόνη ἀξία τοῦ ἔργου ἔγκειται ἐν τῷ ὅτι εἶναι προϊὸν εὐφυοῦς ἀνοησίας. Ἐκ τοῦ προοιμίου ἐξάγεται ὅτι ἡ Φαλκωνία καὶ ἄλλα ἐδημοσίευσεν ἔργα, ἐξ ὧν ἓν περὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων. Τὰ δὲ ὑπό τινων εἰς τὴν Φαλκωνίαν ἀποδιδόμενα *Homerocentrones* ἀνήκουσι πράγματι εἰς τὴν Εὐδοξίαν. Τὸ *Cento Virgilianus* ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τῷ 1472.

ΦΑΛΛΑΤΗΣ (Ἰωάννης Fallati), γερμανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1809 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀϊδελβέργῃ τῷ 1854. Σπουδάσας τὰ νομικά, ἠκολούθησε τὸ δικαστικὸν στάδιον, διορισθεὶς μέλος τοῦ ἐν Στουτγάρδῃ πολιτικοῦ δικαστηρίου. Τῷ 1842 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς στατιστικῆς καὶ τῷ 1848 ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν Βυρτεμβέργῃ καὶ μετὰ τοῦτο μέλος τῆς ἐν Φραγκφόρτῃ Ἐθνοσυνελεύσεως. Τῷ 1849 ἀναχωρήσας ἐκ Φραγκφόρτης ἦλθεν εἰς Τυβίγκην, ἔνθα διωρίσθη βιβλιοφύλαξ τοῦ πανεπιστημίου. Ἔγραψε περὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ στατιστικῶν ἑταιρειῶν κλπ.

ΦΑΛΛΗΞ (Ἰωάννης Fallex), γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1824. Ἀπὸ τοῦ 1847 διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Μομπελλιὲ καὶ ἀπὸ τοῦ 1862 ἐδίδασκεν ἐν τῷ λυκείῳ τοῦ Ναπολέοντος. Μετέφρασεν ἐμμέτρως εἰς τὴν γαλλικὴν τὸν «Πλοῦτον» τοῦ Ἀριστοφάνους κλπ.

ΦΑΛΛΗΣ (Φίλιππος Falle), ἄγγλος ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος, ἀποθανὼν ἐν Σένδυ τῷ 1742.

ΦΑΛΜΕΡΑΪΕΡ (Φίλιππος Ἰακώβου Fallmerayer), γερμανὸς ἱστορικὸς καὶ περιηγητής, γεννηθεὶς ἐν Τσαίτς παρὰ τὸ Βρίξεν ἐν Τυρόλῳ τῷ 1791 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1861. Ἐσπούδασε τὴν ἱστορίαν καὶ τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Σαλσβούργου καὶ ἐπολέμησεν ὡς ἐθελοντὴς κατὰ Ναπολέοντος τοῦ Α′ ἐν τῷ βαυαρικῷ στρατῷ, μεθ' ὃ διωρίσθη καθηγητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Αὐγούστας. Τῷ 1831—34 περιῆλθε μετὰ τοῦ ρώσου στρατηγοῦ κόμητος Ὄστερμαν Τόλστοϊ τὴν Αἴγυπτον, Νουβίαν, Παλαιστίνην καὶ Ἑλλάδα. Τῷ 1840 καὶ 1847 ἐπεχείρησε δύο ἄλλας ἐκδρομὰς εἰς Ἀνατολήν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν ἐκδρομήν, μαθὼν ἐν Σμύρνῃ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, ἐπέστρεψεν εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἐξελέγη ἀμέσως μέλος τῆς ἐν Φραγφόρτῃ ἐθνοσυνελεύσεως, ταχθεὶς τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι καὶ ὑποστηρίξας τὰς δημοκρατικὰς ἀρχάς. Μετὰ ταῦτα ἐλθὼν εἰς Μόναχον, ἐνησχολεῖτο εἰς συγγραφάς. Ἐκ τῶν ἔργων τούτου εἰσίν: «Ἱστορία τῆς ἐν Τραπεζοῦντι αὐτοκρατορίας» (1831), — «Ἱστορία τῆς Πελοποννήσου ἐπὶ τοῦ μεσαίωνος» (1830—1836, τόμ. 2), — «Ἀποσπάσματα περὶ τῆς Ἀνατολῆς» (1845, τόμ. 2), — «Στοιχεῖα ἀλβανικὰ ἐν Ἑλλάδι» (Μόναχον, 1857—1860, τόμ. 3) καὶ πολλὰ ἄρθρα ἐν ἐφημερίσι καὶ περιοδικοῖς τῆς Γερμανίας. Γνωστὴ δ' εἶσιν ἡ ἀποπλάνησις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀληθείας περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι κατοίκων. Τούτοις ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀπήντησε μετὰ πολλῆς κρίσεως ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος, καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ (ὅρα «Ἱστορικὰς πραγματείας», ἐν Ἀθήναις, 1848) τῶν ξένων δὲ ἀνεσκεύασε τέλεον τὰς θεωρίας Φαλμεράυερ ὁ Κάρολος Χὸπφ κατὰ τὰκατωτέρω ἐκτιθέμενα.

Ἀνασκευὴ τῶν ἐθνολογικῶν πλανῶν τοῦ Φαλμεράυερ. Ὁ δεινὸς ἐθνολόγος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ πρώτου τόμου τῆς ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσης «Ἱστορίας τῆς χερσονήσου τοῦ Μωρέως κατὰ τὸν Μεσαίωνα» (Στουτγάρδη καὶ Τυβίγγη, 1830-1836) ἰσχυρίσθη τὰ ἑξῆς: Τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων τέλεον ἐν Εὐρώπῃ ἐξέλιπε. Σώματος καλλονή, πνεύματος φαιδρότης, ἠθῶν εὐρυθμία καὶ ἁπλότης, τέχνη, στάδιον, πόλις, κώμη, στηλῶν μεγαλοπρέπεια, ναὸς καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἠφανίσθησαν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἠπείρου. Διπλοῦν γήινον στρῶμα, σεσωρευμένον ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ τῆς σηπεδόνος δύο νέων καὶ διαφόρων ἀνθρωπίνων φυλῶν ἐπικαλύπτει τοὺς τάφους τοῦ ἀρχαίου λαοῦ. Τὰ

ἀθάνατα ἔργα τοῦ πνεύματος αὐτοῦ καί τινα ἐρείπια ἐπὶ τοῦ πατρίου ἐδάφους εἶναι σήμερον τὸ μόνον μαρτύριον τοῦ ὅτι ὑπῆρξέ ποτε ἑλληνικὸς λαός. Ἂν μὴ πρὸς τὰ ἐρείπια ταῦτα, τοὺς τύμβους καὶ τὰ μαυσωλεῖα, ἂν μὴ πρὸς τὸ ἔδαφος καὶ τὴν ἀξιοθρήνητον τύχην τῶν κατοίκων αὐτοῦ οἱ καθ' ἡμᾶς Εὐρωπαῖοι ὑπὸ τὸ κράτος ἀνθρωπίνης συγκινήσεως ἐχέσωσι τὸ ὑπερβάλλον τῆς φιλοστοργίας, τοῦ θαυμασμοῦ, τῶν δακρύων καὶ τῆς εὐγλωττίας, μάταιον φάντασμα, πλάσμα ἄψυχον, μὴ ὑπάρχον ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ἐτάραξεν αὐτοὺς ἐν τῷ βάθει τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ οὐδὲ ἐσταγών γνησίου καὶ ἀκράτου ἑλληνικοῦ αἵματος ρέει εἰς τὰς φλέβας τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδος. Τηλικαύτη θύελλα, ὁποία σπανία ἐπέσκηψεν εἰς τὸ ἡμέτερον γένος, ἐξέχυσεν ἐπὶ πᾶσαν τὴν χώραν, τὴν μεταξὺ τοῦ Ἴστρου καὶ τῶν ἐνδοτάτων μυχῶν τῆς Πελοποννήσου νέον κατοίκων φῦλον ὅμαιμον τῶν μεγάλων σλαυικῶν ἐθνῶν. Δευτέρα καὶ ἴσως οὐχ ἧττον σπουδαία μεταβολή, γενομένη διὰ τῆς τῶν Ἀλβανῶν εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, συνεπλήρωσε τὸ δρᾶμα τῆς ἐξοντώσεως. Ἐκεῖνοι, οὓς σήμερον καλοῦμεν Ἕλληνας καὶ πρὸς ἰδίαν αὐτῶν ἔκπληξιν ἐπαναγόμεν εἰς τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Φοιλοποίμενος, εἶναι σκυθικοὶ Σλαῦοι, ἰλλυρικοὶ Ἀλβανοί, ἀπόγονοι βορείων λαῶν, ὁμόφυλοι τῶν Σέρβων, τῶν Βουλγάρων, τῶν Δαλματῶν καὶ τῶν Μοσχοβιτῶν. Ἄρχοντες καὶ κληρικοί, γεωργοὶ καὶ ἐργάται τῆς νέας Ἑλλάδος εἶναι μετανάσται, κατελθόντες ἐκ τῶν ἀρκτικῶν ὀρέων εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ δύο ἱστορικὰς διαφόρους ἐποχάς. Αὐτὸ τὸ ὄνομα Ἕλλην δὲν σημαίνει ταυτὸν ὡς πάλαι πάντας τοὺς τοῦ Δευκαλίωνος ἀπογόνους, τοὺς οἰκοῦντας μεταξὺ τῶν Τεμπῶν καὶ τοῦ Εὐρώτα, ἀλλὰ πάσας τὰς φυλάς, αἵτινες κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ μωαμεθανικὰ δόγματα καὶ τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν ἀποδέχονται τὸν νόμον καὶ τὴν πίστιν παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταν)πόλει πατριαρχικοῦ θρόνου. Ὁ Σουλιώτης καὶ ὁ ἀργολικὸς Ἀλβανός, ὁ ἐκ Κιέβου καὶ Βελιγοστίου Σλαῦος ἐν Ἀρκαδίᾳ, ὁ ἐκ Τριαδίτσας Βούλγαρος καὶ ὁ χριστιανὸς ληστὴς τοῦ Μαυροβουνίου ἔχουσι μετὰ τοῦ Σκεντέρμπεη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη τὸ αὐτὸ δικαίωμα εἰς τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἀξίωσιν Ἕλληνος. Ὁ δεσμός, ὑφ' οὗ περιπλέκονται, εἶναι ἰσχυρότερος τοῦ αἵματος, ἐπειδὴ ἔχει θρησκευτικὴν φύσιν καὶ ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν τὸ ἀπὸ τῆς Κααβᾶς καὶ τοῦ Λατερανοῦ χωρίζον διατείχισμα. . . Ἐντὸς ὅλης τῆς ἑλληνικῆς ἠπείρου οὐδεμία ὑπάρχει νῦν οἰκογένεια, ἧς οἱ πρόγονοι δὲν ἦσαν ἢ Σκῦθαι ἢ Ἀλβανοί, Ἀλμογάβαροι ἢ Φράγκοι ἢ ἐξηλλινισμένοι Ἀσιᾶται ἐκ Φρυγίας, Κιλικίας, Καππαδοκίας ἢ Λυδίας. Ἂν οἱ φιλέλληνες ζητῶσι παραμυθίαν ἐπὶ τῇ τελείᾳ ἀπωλείᾳ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ γένους ἐν τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἥ τε γλῶσσα αὐτοῦ καὶ ἡ προφορὰ ἐκράτησαν ἐκεῖ ἀδιαλείπτως μεταπεφυτευμέναι εἰς τοὺς εἰσβαλόντας λαούς, πρέπει δυστυχῶς ν' ἀφαιρέσωμεν ἀπ' αὐτῶν καὶ ταύτην τὴν παραμυθίαν καὶ νὰ κηρύξωμεν ὡς ἀπατηλὴν τὴν τελευταίαν ἐλπίδα, ἐπειδὴ προκύπτει ὅτι ἐν ταῖς πεδιάσι τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῆς Ἠλιδος, ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, τῇ Λακωνίᾳ, τῇ Βοιωτίᾳ, τῇ Φωκίδι καὶ τῇ Ἀκαρνανίᾳ ἐλαλοῦντο ἐπὶ γενεὰς σλαυικαὶ διάλεκτοι».

Οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι προὐξένησαν μεγίστην μὲν ἔκπληξιν τοῖς Εὐρωπαίοις, θλῖψιν δὲ εὔλογον τοῖς Ἕλλησιν, ἄρτι διὰ τῆς ἀναπτύξεως πασῶν τῶν ἀρετῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἐλαττωμάτων (φιλαυτία, φίλερι) τῶν προγόνων αὐτῶν καταρτίσασιν ἀνεξάρτητόν τινα πολιτικὴν ἑστίαν· οὕτω δὲ αἱ θεωρίαι τοῦ Φαλμεράυερ ἐπολεμήθησαν καὶ ἀνεσκευάσθησαν ἐπανειλημμένως καὶ ὑπὸ ξένων καὶ ὑπὸ ἡμετέρων. Τῶν ἡμετέρων Οἰκονόμος ὁ νεώτερος διὰ τῆς «Ἀνατροπῆς τῶν γραψάντων ὅτι οὐδεὶς τῶν νῦν Ἑλλήνων ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων» (Ἀθήνησι) καὶ ὁ ἐθνικὸς ἱστορικὸς Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος διὰ τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ ἐποικήσεως σλαυικῶν τινων φυλῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον» (1843), ἰδίᾳ δὲ διὰ τῆς διεσκευασμένης ἐκδόσεως αὐτῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον «Σλαυικαὶ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἐποικήσεις», περιεχομένης ἐν ταῖς «Ἱστορικαῖς πραγματείαις» αὐτοῦ (Ἀθήνησι, 1858), ἀντεπεξῆλθον τελεσφορώτερον, τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου μάλιστα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γραπτῶν μνημείων ἀνεσκευάσαντος καὶ τέλεον καταρρίψαντος ἅπαν τὸ οἰκοδόμημα τῶν σαθρῶν τοῦ γερμα-

Δημοσιεύσεις Βικιπαίδεια

νοῦ συγγράφέως συμπερασμάτων. Ἀλλ' ἵνα μή τις τὴν γνώμην καὶ τὰς ἀποδείξεις τῶν ἡμετέρων ὑποπτεύσῃ ὡς ὑπὸ μεροληψίας διὰ τὸ ἄμεσον ἐνδιαφέρον ὑπαγορευομένας, παραπέμποντες δὲ τὸν βουλόμενον εἰς τὰς προειρημένας πραγματείας, περιοριζόμεθα ἐνταῦθα εἰς τὰς τῶν ξένων μαρτυρίας, ἀπηλλαγμένας πάσης περὶ μεροληψίας ὑπονοίας. Ἰδίᾳ παρέχομεν σύνοψιν τῶν ἐπιχειρημάτων δι' ὧν ὁ Κάρολος Χὸπφ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ *(Griechenland geographisch. geschichtlich und culturhistorish. von den aeltesten Zeiten bis auf die Gegenwart in Monographien dargestellt. Separatausgabe aus der allgemeinen Encyclopaedie von Ersch und Gruber.* Λειψία, 1870, τόμ. VI. σελ. 80—119) κατέστρεψε τὴν θεωρίαν τοῦ Φαλμεράυερ, περιορίσας τὴν διάρκειαν καὶ ἐπιρροὴν τῶν σλαυικῶν ἐποικήσεων εἰς τὰ ἀληθῆ καὶ ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἀποδεικνυόμενα ὅρια αὐτῆς.

Ὁ Φαλμεράυερ καὶ ὁ ἐπίκουρος αὐτῷ προσελθὼν Κρίεγκ θέλουσιν ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες δὲν εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, διότι ἡ ἐρημία ὁλοκλήρων χωρῶν ἤδη ἐπὶ Στράβωνος, ἤτοι κατὰ τὴν Α΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, αἱ λεηλασίαι τῶν Γότθων κατὰ τὴν Γ΄ καὶ τὸ τέλος τῆς Δ΄ μ. Χ., ὁ ἐκχριστιανισμὸς ὅλης τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν Ε΄, ὅτε μόνον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐτήρησαν τὸ ἐθνικὸν θρήσκευμα μέχρι Βασιλείου τοῦ Α΄, ἄλλαι μετὰ ταῦτα μεταναστεύσεις καὶ προσβολαὶ κατὰ τοῦ ἀσθενοῦς Ἀνατολικοῦ κράτους, ἑρμαίου τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἀπὸ τοῦ 499 μέχρι τοῦ 763, ἡ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ γενικὴ κατὰ Προκόπιον πανωλεθρία, τὸ ἐκ πλάνης πιστευθὲν ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ 400 ἔτη ἔμειναν ἔρημοι, ἡ ἐπὶ τῶν χωρῶν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους ἵδρυσις κροατικῶν, βουλγαρικῶν καὶ σερβικῶν βασιλείων, αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Ἀράβων, Νορμανδῶν, Φράγκων καὶ Ἀλβανῶν, ταῦτα πάντα ἐπήνεγκον τὴν ἐξόντωσιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀντικαταστασθείσης ὑπὸ φυράματος λαοῦ, ἀποτελεσθέντος ἐκ τῶν ὀνομασθέντων λαῶν, μόνον δὲ φαναριωτικῶν τινων οἰκογενειῶν (Ὑψηλαντῶν, Μουρουζῶν, Καλλιμαχῶν) καὶ τῶν Τσακώνων καὶ νησιωτῶν διατηρούντων τὴν καταγωγὴν αὐτῶν. Ὅτι τοιοῦτον ἦν τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι ἐπήνεγκον ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ τῶν λαῶν αὐτῶν οἱ εἰρημένοι συγγραφεῖς πείθονται ἐκ τῶν ἑπομένων κατ' αὐτοὺς τεκμηρίων: α΄) ἐκ τοῦ πλήθους καὶ τῆς πολυχρονίου διαρκείας τῶν λεηλασιῶν βαρβάρων φυλῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἃς θεωροῦσι παραταθείσας ἐπὶ 400 ἔτη· β΄) ἐκ τῆς μεγίστης ὠμότητος καὶ τοῦ καταστρεπτικοῦ πνεύματος τῶν εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος εἰσβαλόντων λαῶν· γ΄) ἐκ τῶν ἐγγράφων μαρτυριῶν τῶν συγχρόνων· δ΄) ἐκ τῆς κατ' αὐτοὺς ἐξαφανίσεως πάντων τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ὀνομάτων λαῶν καὶ χωρῶν καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν ὑπὸ ξένων, ὡς τὰ Ρωμαῖοι, Ρωμανία καὶ τὸ σλαυικὸν Μωρέας· ε΄) ἐκ τοῦ ὅτι κατ' αὐτοὺς ἐξέλιπον ἐκ τῆς Ἑλλάδος τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ὀνομάτων πόλεων, χωρίων, ποταμῶν καὶ ὀρέων, ἀντικατασταθέντα ὑπὸ σλαυικῶν, τουρκοαλβανικῶν καὶ νεοελληνικῶν (!)· στ΄) ἐκ τοῦ ὅτι κατ' αὐτοὺς οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος οὐδεμίαν διατηροῦσι παράδοσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν ἀναμνήσεων ἀνερχομένων μόνον εἰς τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἤρξατο αὖθις (;) εἰσαγόμενος ὁ χριστιανισμός, ἤτοι εἰς τὴν Θ΄ ἑκατονταετηρίδα· ζ΄) ἐκ τοῦ ὅτι δῆθεν ἡ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἀναμεμιγμένη καὶ μεταπεποιημένη διὰ σλαυικῶν στοιχείων.

Ὅτι πολλαὶ καὶ πολυχρόνιοι ἦσαν αἱ λεηλασίαι τῶν βαρβάρων, ὅτι δὲ οἱ βάρβαροι οὗτοι ἐνεφοροῦντο ὑπὸ καταστρεπτικοῦ πνεύματος, ταῦτα εἶναι ἀλήθεια ἀναντίρρητος, σαφῶς μαρτυρουμένη ὑπὸ τῆς ἱστορίας (ἴδε ΡΩΜΗ, Ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος, καὶ ΣΛΑΥΟΙ)· ὁ Χὸπφ λοιπὸν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀνασκευὴν τῶν ἄλλων τοῦ Φαλμεράυερ ἐπιχειρημάτων, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν τῶν ἐκ τῶν ἐγγράφων μαρτυριῶν συμπερασμάτων αὐτοῦ, ἱκανῶς εἰ καὶ παρ' ἔργον ἀνασκευάζων καὶ τὰς περὶ ἐξαφανίσεως τῶν ἑλληνικῶν γεωγραφικῶν καὶ ἐθνικῶν ὀνομάτων καὶ τῆς ἐκσλαυώσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης δοξασίας αὐτοῦ. Εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι αἱ γραπταὶ μαρτυρίαι δὲν ἀποδεικνύουσι τὴν κατ' οὐδεμίαν ἐποχὴν ὑπὸ τοῦ Φαλμεράυερ παραδεχομένην ἐρήμωσιν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καταστρόνει πᾶσαν τὴν πρὸς τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς καὶ ἐποικήσεις σχετιζομένην ἱστορίαν, οἷα προκύπτει ἐκ τῶν

συγγραφέων, ἡ ἀνακεφαλαίωσις δὲ ταύτης εἶναι ἀναγκαία, ὅπως ὁ ἀναγνώστης πεισθῇ περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν συμπερασμάτων τοῦ διαπρεποῦς καὶ ἀμερολήπτου ἐπιστήμονος. Ἐκ τῶν συγγραφέων λοιπὸν διαπιστοῦνται τὰ ἑπόμενα γεγονότα:

α΄) Κατὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Σύρου Ἰωάννου τοῦ Ἐφέσου, ζῶντος Ἰουστίνου τοῦ Β΄, τῷ 577 ἐγένετο ἡ πρώτη σλαυικὴ ἐπιδρομή, οἱ Σκλαβηνοὶ δὲ διήρπασαν πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν χώραν, ἔνθα ἐνῴκουν ἐλεύθεροι, ὥσπερ ἐν τῇ ἑαυτῶν . . . ἕως ὁ Θεὸς ἐξέβαλεν αὐτούς. Ὁ Ἰωάννης δὲν ὁρίζει τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Θεὸς ἐξέβαλεν αὐτούς, ἠδύνατό τις ὅμως εὐχερῶς νὰ εἰκάσῃ ὅτι τῷ 584, ὅτε οὗτος ἔγραφε τὴν ἱστορίαν του, οἱ Σλαῦοι ἦσαν ἐκβεβλημένοι. Ἐν τούτοις ἀντιφατικῶς προστίθεται κατωτέρω ὅτι «μέχρι τῆς σήμερον (584) διατελοῦσιν ἡσύχως ἐν ταῖς ρωμαϊκαῖς ἐπαρχίαις ἄνευ φροντίδων ἢ φόβου, λεηλατοῦντες, φονεύοντες καὶ πυρπολοῦντες· ἐγένοντο μὲν πλούσιοι, κεκτημένοι χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ἵππων ἀγέλας καὶ πολλὰ ὅπλα, ἔμαθον δὲ νὰ πολεμῶσι κάλλιον τῶν Ρωμαίων». Ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Σλαῦοι παρέμενον ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ὁ Μένανδρος. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεκαλέσατο κατ' αὐτῶν τοὺς Ἀβάρους, ἀλλ' οὗτοι, στρατεύσαντες ἐπὶ τοὺς Σλαύους, οὐ μόνον διαρπάζουσι τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τέλους καταλαμβάνουσι τὸ Σίρμιον (581).

β΄) Τῷ 584 οἱ Σκλαβηνοί, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀβάρων Βαϊανοῦ, ἐμβάλλουσιν αὖθις εἰς τὸ κράτος καὶ ἀποκρούονται ὑπὸ τοῦ Κομεντιόλου παρὰ τὸν Ἔργινον.

γ΄) Οἱ Ἄβαροι ἐκπέμπουσιν αὖθις κατὰ τοῦ κράτους τοὺς ὑποτελεῖς αὐτῶν Σλαύους τῷ 588 κατὰ τὸν Σιμόκατταν, συγχέοντα αὐτοὺς πρὸς τοὺς Γέτας, οἱ Σκλαβηνοὶ δὲ διεσπάρησαν καθ' ἅπασαν τὴν Θρᾴκην. Ὁ Φαλμεράυερ συνεδύασε τὴν εἴδησιν ταύτην μετὰ τῆς τοῦ ἐξ Ἐπιφανείας τῆς ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ Εὐαγρίου, γράψαντος τῷ 593 μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, λέγοντος δὲ ὅτι, καταθλιφθείσης ὑπὸ σεισμοῦ τῆς Ἀντιοχείας (31 ὀκτωβρίου 589), καθ' ὃν χρόνον τὸ στράτευμα ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀνηγόρευσεν αὐτοκράτορα τὸν Γερμανόν, οἱ Ἄβαροι, εἰσβαλόντες εἰς τὸ κράτος, κατέστρεψαν (κατὰ τὸν Φαλμεράυερ) ὅλον τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Τὸ ἐν λόγῳ χωρίον τοῦ Εὐαγρίου, ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς σλαυικῆς θεωρίας τοῦ Φαλμεράυερ, ἔχει κατὰ λέξιν ὧδε: Τούτων ὧδε προχωρούντων, «οἱ Ἄβαροι (οὐχὶ οἱ Σλαῦοι) δὶς μέχρι τοῦ καλουμένου μακροῦ τείχους διελάσαντες, Σιγγιδόνα, Ἀγχίαλον καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν καὶ ἑτέρας πόλεις καὶ φρούρια, ἀπολλύντες ἅπαντα καὶ πυρπολοῦντες, τῶν πολλῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν ἑῴαν ἐνδιατριβόντων». Ὁ Χόπφ ἀποφαίνεται περὶ τούτου λογικώτατα ὧδε: «Ἐναργὲς εἶναι ὅτι ἐνταῦθα ἐννοοῦνται αἱ δύο τῶν Ἀβάρων εἰσβολαὶ τῷ 583 καὶ 586, οὐδόλως δὲ ἡ τῶν Σκλαβηνῶν ἐπιδρομὴ εἰς τὴν Θρᾴκην, ἣν μνημονεύει μόνος ὁ Σιμόκαττας. Τί δὲ πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν ὡς Ἑλλάδα; τὴν Θεσσαλίαν ἢ τὴν μέσην Ἑλλάδα, καθάπερ βούλεται ὁ Φαλμεράυερ; Οἱ λοιποὶ ἐν Εὐρώπῃ σύγχρονοι ἱστορικοὶ οὐδαμοῦ λέγουσιν ὅτι οἱ Ἄβαροι (ἔστω καὶ οἱ Σλαῦοι!) κατέβησαν τότε ἐπὶ τοσοῦτον πρὸς νότον· μᾶλλον δὲ αἱ λεηλασίαι αὐτῶν περιορίζονται ἁπλῶς εἰς τὴν Θρᾴκην. Βεβαίως δι' ἀμάθειαν τῆς γεωγραφίας ὁ σύρος Εὐάγριος ἐμνημόνευσε πρὸς ταῖς γνωσταῖς πόλεσι Σιγγιδόνα καὶ Ἀγχίαλον τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν καὶ ἑτέρας πόλεις καὶ φρούρια· ἢ ὑπέλαβεν ὡς Ἑλλάδα πόλιν τινὰ ἢ φρούριον, ὅπερ εἶναι τὸ πιθανώτατον, ἢ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς κυρίως Ἑλλάδος μετήνεγκεν ἐπὶ τὰς θρᾳκικὰς καὶ μακεδονικὰς τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἐπαρχίας. Ὡσαύτως ἐκ τοῦ ἀπολλύντες ἅπαντα καὶ πυρπολοῦντες δὲν πρέπει νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι ἅπας ὁ τῶν Ἑλλήνων λαὸς ἐξηφανίσθη ὑπὸ τῶν διαβολικῶν ἐκείνων τεράτων, ὥστε οὐδὲν περιελείφθη λείψανον τῶν Ἑλλήνων· ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ ἐξηγήσω ἄλλως τοῦτο τὸ χωρίον ἢ ὅτι οἱ Ἄβαροι ἔτεμνον καὶ ἔκαιον ἁπανταχοῦ, ἔκφρασις κοινὴ ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις, ἐξ ἧς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνάγωμεν ὁλοκλήρου ἔθνους πρόρριζον καταστροφήν».

δ΄) Κατὰ τὸν πρὸς τὸν Βαϊανὸν πόλεμον οἱ τῶν Ἀβάρων ὑποτελεῖς Σλαῦοι κατοι-

κοῦσι τὰ βόρεια τοῦ κράτους, ὁ ἀρχηγὸς δὲ αὐτῶν Ἀρδάγαστος, ὁ ἡγούμενος αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν τοῦ 584 εἰσβολήν, προσβάλλεται τῷ 593 ὑπὸ τοῦ Πρίσκου, ἡ ἐπέκεινα δὲ τοῦ Δουνάβεως σλαυικὴ χώρα δεινῶς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν διαρπάζεται. Αἱ ἔφοδοι τῶν Σλαύων ἐπαναλαμβάνονται, ὁ Ἀρδάγαστος δὲ ἀπύλλυται τῷ 597, ἀλλ' ἐπὶ τέλους νικῶσιν οἱ Σκλαβηνοί. Συγχρόνως κατὰ τὸν Σιμόκατταν οἱ Βούλγαροι, προβάντες πρὸς τὰς Νόβας, ἀνεκόπησαν διὰ δώρων. Ἑκατοντακισχίλιοι Ἄβαροι προσβάλλουσι τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ἀποκρούονται διὰ θαύματος τοῦ προστάτου αὐτῆς ἁγ. Δημητρίου.

ε') Τῷ 600 εἰσβάλλουσιν εἰς τὸ κράτος οἱ Ἄβαροι καὶ ἀποχωροῦσι διὰ χρημάτων, τῷ αὐτοκράτορι δ' ἐπιτρέπεται νὰ διαπεραιοῦται τὸν Δούναβιν, ἵνα διώκῃ τοὺς τὴν Ἰστρίαν καὶ Δαλματίαν διαρπάζοντας Σλαύους. Ἄλλαι μετὰ ταῦτα ἐκστρατεῖαι, αἱ μὲν εὐτυχῆ, αἱ δ' ἀτυχῆ τὴν ἔκβασιν ἔχουσαι, πᾶσαι ὅμως κατὰ τὰ βόρεια, παρὰ τὸν Δούναβιν, διεξαγόμεναι. Οἱ Ἄβαροι ἐλαύνουσιν εὐθὺ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ λεηλατοῦσι δεινῶς τὴν περίχωρον, ἀποχωροῦσι δὲ (613) διὰ χρημάτων. Δευτέρα προσβολὴ τῷ 626 ἀποτυγχάνει τῇ δραστηρίᾳ ἐνεργείᾳ τοῦ πατριάρχου Σεργίου. Ἡ κατὰ τοῦ κράτους ἐπιχείρησις αὕτη τῶν Ἀβάρων εἶναι ἡ τελευταία αὐτῶν· ὁ ἐκ Περσίας νικηφόρος ἐπανελθὼν Ἡράκλειος ὑποκινεῖ τοὺς Βουλγάρους κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ Ἀβάρων, Βούλγαροι δὲ καὶ Σλαῦοι ἐνούμενοι καταλύουσι τὴν βασιλείαν τῶν Ἀβάρων, οἵτινες, ἐξωσθέντες πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἡττηθέντες καὶ ὑπὸ ἄλλων βαρβάρων, περιωρίσθησαν εἰς τὴν Παννονίαν, τὴν παλαιὰν χώραν τῶν Γεπίδων, ἕως οὗ ἐξορμήσαντες κατὰ Καρόλου τοῦ μεγάλου ὡς σύμμαχοι Θασίλου τοῦ Β', κατετροπώθησαν καὶ ὑπετάγησαν ὑπ' αὐτοῦ, συγχωνευθέντες ἐπὶ τέλους ἐν τῷ οὐραλικῷ φύλῳ τῶν Μαγυάρων. Τὸ τέλος αὐτῶν δηλοῖ ἐπαρκῶς ἡ ρωσικὴ παροιμία: Ἀπώλοντο ὥσπερ οἱ Ὄβροι ἄνευ ἐκγόνων, ἄνευ κληρονόμου.

στ') Ἐπὶ Ἡρακλείου ὡσαύτως ἱδρύεται ἐπὶ τῆς βαζαντινῆς χώρας βουλγαρικὸν βασίλειον, ἐπεκτεινόμενον εἰς τὰ πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, συγχρόνως δὲ οἱ Κροᾶται ἐποικίζονται ὑπ' αὐτοῦ εἰρηνικῶς ἐν Δαλματίᾳ.

ζ') Διάφοροι σλαυικαὶ φυλαί, σύμμαχοι τῶν Βουλγάρων, καθίστανται περὶ τὴν Θεσσαλονίκην (Σκλαβηνία, χώρα τῶν Σλαύων παρὰ τὸν Στρυμόνα), ὑποτάσσονται δὲ τῷ 657 ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Β'.

η') Οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σλαῦοι ἐπιτίθενται κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ διὰ πλοίων διαρπάζουσι τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος (675—681). Σλαυικαὶ φυλαὶ καθίστανται ἐν Θεσσαλίᾳ παρὰ τὸν Παγασητικὸν καὶ ἐν Ἠπείρῳ ἐν Βαγεντίᾳ (Βόνιτσα). Τῷ 687 οἱ στρυμόνιοι Σλαῦοι (Στρουμιάνοι) λεηλατοῦσι κατὰ θάλασσαν τὸ Πάριον καὶ τὴν Προκόννησον. Τῷ 679 ἀναγνωρίζεται ἡ αὐτονομία τῶν Βουλγάρων, τῷ 688 δὲ ὑποτάσσεται ἡ Σκλαβηνία, ἤτοι οἱ περὶ τὴν Θεσσαλονίκην Σλαῦοι.

Ἐκ πάντων τούτων τῶν γεγονότων, ἃ καὶ ταμετὰ ταῦτα ἐξετέθησαν κατὰ πλάτος ἐν τοῖς ἄρθροις ΡΩΜΗ (Ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος) καὶ ΣΛΑΥΟΙ, καὶ ἐκ τῆς ἐπισταμένης μελέτης καὶ κριτικῆς ἐρεύνης τῶν πηγῶν αὐτῶν ὁ Χόπφ συνάγει τὰ ἑπόμενα ἀναντίρρητα ὄντως συμπεράσματα: «Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων συνάγεται ἀναντιρρήτως ὅτι καὶ αὗται αἱ τῶν βαρβάρων προσβολαὶ ἐπέσκηψαν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς βορείους ἐπαρχίας. Οὐδ' αὗται αἱ μαρτυρίαι τοῦ Μενάνδρου καὶ Ἰωάννου τοῦ Ἐφέσου παρέχουσι τὸ βέβαιον τεκμήριον ὅτι ἡ Ἑλλὰς κατελήφθη ἔκτοτε ὑπὸ τῶν Σλαύων μᾶλλον δὲ διαβεβαιοῦσι μόνον ὅτι κατελήφθησαν ὑπ' ἐκείνων μέρη τινὰ τοῦ κράτους, μάλιστα δὲ τὰ βόρεια. Κατὰ τὸ τέλος τῆς ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος αἱ σλαυικαὶ αὗται ἐποικήσεις ἐκτείνονται πρὸς νότον μέχρι τῆς Βονίτσης ἐν τῇ Ἠπείρῳ καὶ Βελεστίνου ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ· οὐδαμοῦ δὲ ἀποδεικνύεται ὅτι περιέλαβον καὶ τὴν μέσην Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον, διαρπαζομένην μόνον δοθείσης εὐκαιρίας κατὰ θάλασσαν. Αἱ μέγισται τῶν Σλαύων ἐποικήσεις εὑρίσκονται περὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ὁ αὐτοκράτωρ δὲ ἐδέησε νὰ πολεμήσῃ ἐπανειλημμένως, κατὰ τῶν φυλῶν τούτων, ἵνα καταστήσῃ αὐτὰς ὑποτελεῖς. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ Σκλαβηνοί, οἱ τῷ 577 διαρπάσαντες τὴν Ἑλλάδα, εἶναι οἱ αὐτοὶ Σλαῦοι, οἱ ἐπὶ Ἀρδαγάστου (584—597), πορθήσαντες τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει φανερῶς ὅτι κατεστά-

θησαν κατὰ τὰς βορείους ἐπαρχίας καὶ τὸ πλεῖστον παρὰ τὴν Δούναβιν».

Τὰ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν ἐγγράφων πηγῶν μαρτυρούμενα γεγονότα ἔχουσιν ὧδε:

0′) Τῷ 727 οἱ εἰκονόφιλοι κάτοικοι τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῶν Κυκλάδων ὑπὸ τὸν τούρμαρχον Ἀγαλλιανὸν ἐπανίστανται κατὰ Λέοντος τοῦ Γ′, καταρτίζουσιν ἀξιόλογον στόλον, ἀναγορεύουσιν ἴδιον αὐτοκράτορα Κοσμᾶν τινα καὶ πλέουσιν εὐθὺ ἐπὶ τὴν πρωτεύουσαν. Οἱ Ἑλλαδικοὶ ἀποτυγχάνουσιν, ἡ ἐπανάστασις δὲ αὕτη ἀποδεικνύει τρανώτατα ὅτι ὑπῆρχεν ἔτι ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις ζωτικότης καὶ πολυανθρωπία. Ὁ πληθυσμὸς δύναται μὲν νὰ ηὐξήθη διὰ τῶν φυγάδων τῶν κατασκαμμένων ἑλληνικῶν πόλεων, ἀλλ' ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τοῦ στόλου κατηρτίσθη ἐκ νέων μεταναστατῶν Σλαύων ἢ ὅτι ἅπαν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἑλληνισμοῦ κατέφυγεν εἰς τὰς νήσους κατὰ τὴν θεωρίαν Φαλμεράυερ, τοῦτο κατὰ τὴν ἀνύποπτον ἐπὶ μεροληψίᾳ γνώμην τοῦ Χὸπφ δὲν προκύπτει ἐξ οὐδενὸς χωρίου τῶν χρονογράφων, οἱ τάσσουσι πρῶτον οὐχὶ τοὺς νησιώτας, ἀλλὰ τοὺς κατοίκους τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

ι′) Τῷ 746–747 ἐπισκήπτει ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ ἐπὶ τῶν νήσων λοιμός, ἐρημώσας τὴν χώραν, μεταδοθεὶς δὲ καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ μεγίστην ἐν αὐτῇ ἐπενεγκὼν φθοράν.

ια′) Οἱ Σλαῦοι, ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς θεομηνίας, ἱδρύουσιν ἀποικίας ἐν τῇ ἠρημωμένῃ Ἑλλάδι καὶ τῇ Πελοποννήσῳ, ἥτις ἐκσλαβοῦται καὶ βαρβαροῦται, Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου παρέχοντος μαρτυρίαν τούτου τὸ ἐσλαβωμένον πρόσωπον τοῦ προκρίτου Πελοποννησίου Νικήτα. Ὁ Πορφυρογέννητος λέγει ρητῶς ὅτι «πᾶσα ἡ χώρα (ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Πελοπόννησος) ἐσθλαβώθη καὶ γέγονε βάρβαρος». Ὁ Χὸπφ ἐπιφέρει: «Τὸ ἐσθλαβώθη, ὅπερ εἶναι τῷ Φαλμεράυερ ἄλλο καὶ κύριον στήριγμα τῆς θεωρίας του, ὑπελήφθη μὲν πολλάκις μόνον ὡς ἡ ὑποδούλωσις τῆς χώρας, ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι καὶ οὕτως ἐγείρεται οἰκόθεν τὸ ζήτημα, τίνες ἦσαν οἱ τότε καταδουλώσαντες, ὄχι βέβαια οἱ Βυζαντινοί, ὁ αὐτοκρατορικὸς συγγραφεὺς παρέχει παρευθεὶς μαρτυρίας ὅτι ὁμιλεῖ περὶ πραγματικοῦ ἐκσλαυισμοῦ, δηλ. περὶ τῆς εἰσβολῆς καὶ τῆς ἐποικήσεως βαρβάρων Σλαύων ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Πελοποννήσῳ. Διὰ τοῦτο ὁ διάσημος γραμματικὸς Εὐφήμιος ἀπεχαιρέτισε τὸν πελοποννήσιον Νικήταν, τὸν συζεύξαντα τὴν θυγατέρα αὐτοῦ μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἡγεμόνος Χριστοφόρου (τελευτήσαντος τῷ 931) καὶ καυχωμένου ἐπὶ τῇ εὐγενείᾳ, μᾶλλον δὲ ἐπὶ τῇ ἀγενεῖ αὐτοῦ καταγωγῇ, ὅθεν ὁ πολυθρύλητος σκωπτικὸς στίχος: Γαρασδοειδὴς ὄψις ἐσθλαβωμένη (ὅπερ ὁ Φίνλαϋ θέλει γαϊδαροειδής). Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τοῦ ἑρμηνεῦσαι ἄλλως τὴν λέξιν ταύτην, π. χ. *facies in servitutem redacta* (ὄψις δεδουλωμένη) εἶναι τόσον ἐσφαλμέναι, ὥστε εἶναι θαυμαστὸν πῶς ἠδυνήθη τις νὰ καταφύγῃ εἰς ταύτας. Ἡ Πελοπόννησος ἐσλαυώθη, τοῦτο εἶναι ἀναντίρρητον· ἄρχων Πελοποννήσιος, ὑπερήφανος ἐπὶ τοῖς προγόνοις αὐτοῦ, ἐλοιδορήθη ὑπὸ φιλοπαίγμονος ἀνδρὸς διὰ τὴν σλαυικὴν καταγωγήν του καὶ τὸν οὔπω ἐξαλειφθέντα σλαυικὸν τύπον. Κατηρημωμένης τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, ἦτο λίαν φυσικὸν ὅτι εἰσέβαλον εἰς αὐτὴν οἱ στρυμόνιοι Σλαῦοι καὶ οἱ ὁμόφυλοι αὐτῶν, οἱ κατοικοῦντες ἤδη τὴν Θεσσαλίαν πρὸς τὸν Παγασητικὸν κόλπον, οἵτινες περιεσώθησαν ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ καὶ ἐξωθοῦντο ὑπὸ τῶν Βουλγάρων· πιθανὸν ὅτι ἦγειραν τὰς καλύβας καὶ τὰς κώμας αὐτῶν ἐν ταῖς ἀδεσπότοις χώραις μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἀπροσβλήτων ἑλληνικῶν πόλεων καὶ χωρίων. Ἡ δὲ καταλληψις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους παρ' ὅλον τὸ πᾶσα ἡ χώρα ἀδύνατον βεβαίως ὅτι ἐγένετο ὁλοσχερής. Πόλεις τινὲς τῆς Ἑλλάδος, ἐν αἷς ἐπέσκηψεν ἀναμφιβόλως ὁ λοιμός, διότι πάντες οἱ κάτοικοι τῶν πεδιάδων συνέρρευσαν εἰς αὐτάς, δὲν ἔμειναν καθ' ὅλα ἠρημωμέναι, διὸ τῷ 755 ὁ Κωνσταντῖνος ἠδυνήθη νὰ βουλευθῇ ὅπως συμπληρώσῃ τὴν ὀλιγάριθμον πρωτεύουσαν διὰ κατοίκων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀναφέρεται ἡ δεξιότης τῶν Ἑλλήνων (τῆς κυρίως Ἑλλάδος) εἰς τὴν διὰ κονιάματος οἰκοδομίαν, πρὸς ἐπανόρθωσιν δὲ τοῦ ὀχετοῦ τοῦ Βαλεντινιανοῦ (767) διετάχθησαν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ 500 τοιοῦτοι ἐργάται ἐκ τῆς Ἑλλάδος».

ιγ′) Τῷ 758 νέαι ἐπιχειρήσεις τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν ἀποστάντων στρυμονίων

Σλαύων κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ Σλαῦοι ὑποδουλοῦνται αὖθις, οἱ Βούλγαροι δὲ ἐξακολουθοῦσι πολεμοῦντες.

ιδ΄) Ἐπὶ Εἰρήνης αὐτοκρατείρας τῷ 783 ὁ Σταυράκιος ὑποτάσσει πάντας τοὺς Σκλαβηνοὺς τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς μέσης Ἑλλάδος, καὶ κατὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ δὲ σλαυικῶν φυλῶν ἐπελθών, ἀναχωρεῖ μετὰ ἀφθόνου λείας καὶ πολλῶν αἰχμαλώτων.

ιε΄) Οἱ ὑπὸ τῆς Εἰρήνης ἐξορισθέντες τελευταῖοι ἡγεμόνες τοῦ οἴκου τῶν Ἰσαύρων τυγχάνουσι συμπαθείας παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, Ἀκαμὶρ δὲ ὁ τῶν ἐν Βελεστίνῳ Σλαύων ἀρχηγὸς προσπαθεῖ νὰ ὑποκινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς ἐν Ἀθήναις ἐξωρισμένους ἀδελφοὺς Λέοντος τοῦ Δ΄. Ἡ στάσις καταπαύεται παρευθύς (899). Ἡ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων παρασχεθεῖσα τοῖς ἐξορίστοις κατὰ τῆς αὐτοκρατείρας συνδρομὴ μαρτυρεῖ ἐνέργειαν καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν δύναμιν τοῦ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἑλληνικοῦ στοιχείου.

ισ΄) Οἱ Σλαῦοι διατηροῦνται ἀνεξάρτητοι ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ὑποστηριζόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν Ἀράβων, διαρπάζουσι τὰς οἰκίας τῶν πλησίον Ἑλλήνων καὶ προσβάλλουσι τὰς (ἑλληνικὰς) Πάτρας. Ὁ Πορφυρογέννητος τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἐπεισόδιον τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας τῆς κυρίως Ἑλλάδος, συμβὰν 140 ἔτη πρὶν ἢ οὗτος γράψῃ τὸ βιβλίον αὐτοῦ, ἐκθέτει ὧδε: «Νικηφόρος τὰ τῶν Ρωμαίων σκῆπτρα ἐκράτει, καὶ οὗτοι (οἱ Σκλάβοι), ἐν τῷ θέματι ὄντες Πελοποννήσου ἀπόστασιν ἐννοήσαντες, πρῶτον μὲν τὰς τῶν γειτόνων οἰκίας τῶν Γραικῶν ἐξεπόρθουν καὶ εἰς ἁρπαγὴν ἐτίθεντο (σαφὲς μαρτύριον ὅτι ἐν Πελοποννήσῳ ὑπῆρχον πολλοὶ Ἕλληνες, ὧν τὰ ἀγαθὰ ἐπέσυρον τὴν ζηλοτυπίαν τῶν βαρβάρων καὶ παρώρμων αὐτοὺς εἰς λῃστρικὰς ἐπιθέσεις), ἔπειτα δὲ καὶ κατὰ τῶν οἰκητόρων τῆς τῶν Πατρῶν ὁρμήσαντες πόλεως, τὰ πρὸ τοῦ τείχους πεδία κατεστρέφοντο καὶ ταύτην ἐπολιόρκουν, μεθ᾽ ἑαυτῶν ἔχοντες καὶ Ἀφρικοὺς καὶ Σαρακηνούς· ἐπειδὴ δὲ χρόνος ἱκανὸς διῆλθε καὶ σπάνις τῶν ἀναγκαίων τοῖς ἔνδοθεν τοῦ τείχους γίνεσθαι ἤρξατο, ὕδατός τε καὶ τροφῶν, βουλὴν βουλεύονται εἰς συμβιβάσεις τε ἐλθεῖν καὶ λόγους ἀπαθείας λαβεῖν καὶ τηνικαῦτα τὴν πόλιν ὑποτάξαι αὐτοῖς· ἐπεὶ οὖν ὁ τηνικαῦτα στρατηγὸς ὑπῆρχε πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ θέματος ἐν κάστρῳ Κορίνθου καὶ προσδοκία ἦν τοῦ παραγενέσθαι αὐτὸν καὶ καταπολεμῆσαι τὸ ἔθνος τῶν Σκλαβηνῶν, ὡς καὶ πρώην καταμηνυθέντος αὐτοῦ περὶ τῆς καταδρομῆς αὐτῶν παρὰ τῶν ἀρχόντων, ἐβουλεύσαντο οἱ τοῦ κάστρου οἰκήτορες πρότερον ἀποστα-λῆναι σκοπὸν εἰς τὰ ἀνατολικώτερα τῶν ὀρέων καὶ ἀποσκοπεῦσαι καὶ γνῶναι εἰ ἄρα παραγίνεται ὁ στρατηγός, παραγγείλαντες καὶ σημεῖον δεδοκότες τῷ ἀπεσταλμένῳ, ἵνα, εἰ μὲν ἴδῃ ἐρχόμενον τὸν στρατηγόν, ἐν τῇ ὑποστροφῇ αὐτοῦ κλίνῃ τὸ φλάμουλον, ὅπως γνῶτι τὴν ἔλευσιν τοῦ στρατηγοῦ, εἰ δὲ μή γε, κατέχειν ὀρθὸν τὸ φλάμουλον πρὸς τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς προσδοκίαν ταῦ λοιποῦ παραγίνεσθαι τὸν στρατηγόν· τοῦ οὖν σκοποῦ ἀπελθόντος καὶ μαθόντος μὴ παραγίνεσθαι τὸν στρατηγόν, ὑπέστρεφεν ὀρθὸν κατέχων τὸφλάμουλον· καὶ δὴ τοῦ Θεοῦ εὐδοκήσαντος διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου, τοῦ ἵππου ὀλισθήσαντος καὶ τοῦ ἐπιβάτου ὑποπεπτωκότος, ἔκλινε τὸ φλάμουλον, καὶ οἱ τοῦ κάστρου οἰκήτορες, ἰδόντες τὸ γεγονὸς σημεῖον καὶ νομίσαντες ἐξ ἅπαντος παραγίνεσθαι τὸν στρατηγόν, ἤνοιξαν τὰς πύλας τοῦ κάστρου καὶ ἐξῆλθον θαρσαλέοι κατὰ τῶν Σκλαβηνῶν καὶ εἶδον τὸν πρωτόκλητον ἀπόστολον ὀφθαλμοφανῶς ἵππῳ ἐπικαθήμενον καὶ ὁρόμῳ ἐπερχόμενον κατὰ τῶν βαρβάρων· καὶ δὴ τρέψας τούτους κατὰ κράτος καὶ διασκορπίσας καὶ ἀπελάσας πόρρω τοῦ κάστρου, φυγάδας ἐποίησεν· οἱ δὲ βάρβαροι, ἰδόντες καὶ καταπλαγέντες, ἔκθαμβοι γεγονότες ἐπὶ τῇ κατ᾽ αὐτῶν κραταιᾷ ἐπελεύσει τοῦ ταξιάρχου καὶ τροπαιούχου καὶ νικηφόρου πρωτοκλήτου Ἀνδρέου, ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν, τρόμος ἐπελάβετο αὐτοὺς καὶ προσέφυγον εἰς τὸν πάνσεπτον ναὸν αὐτοῦ. Τοῦ οὖν στρατηγοῦ μετὰ τὸ τρόπαιον ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καταλαβόντος καὶ τὴν νίκην τοῦ ἀποστόλου μαθόντος, κατεμύνησε τῷ βασιλεῖ Νικηφόρῳ τήν τε ἔφοδον τῶν Σκλαβηνῶν καὶ τὴν προνομὴν καὶ αἰχμαλωσίαν καὶ ἀφανισμὸν καὶ τὴν λεηλασίαν καὶ τἆλλα δεινά, ὅσα καταδραμόντες ἐποίησαν εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀχαΐας, ἔτι δὲ καὶ τὴν πολυήμερον πολιορκίαν καὶ τὴν κατὰ τῶν οἰκητόρων τοῦ κάστρου διηνεκῆ ἐπίθεσιν, ὡσαύτως καὶ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ συμμαχίαν καὶ τρόπαιον καὶ τὴν κατὰ κράτος νίκην, τὴν γενομένην παρὰ τοῦ ἀποστόλου, καὶ ὡς ὀφθαλμοφανῶς ὡράθη ἐπι-

τρέχων καὶ διώκων τοὺς πολεμίους κατὰ νῶτον καὶ τροπούμενος αὐτούς, ὥστε καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους αἰσθέσθαι τὴν τοῦ ἀποστόλου πρὸς ἡμᾶς ἐπισκοπὴν καὶ συμμαχίαν καὶ διὰ τοῦτο προσφυγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν σεβάσμιον αὐτοῦ ναόν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα ἀναμαθὼν παρεκελεύσατο οὕτως: «Ἐπεὶ καὶ τὸ τρόπαιον καὶ ἡ κατὰ κράτος »νίκη παρὰ τοῦ ἀποστόλου γέγονεν, ὀφει»λόμενον καθέστηκε πᾶσαν τὴν ἐκστρατείαν »τῶν πολεμίων καὶ τὰ λάφυρα καὶ τὰ σκῦλα »αὐτῷ ἀποδοθῆναι». Καὶ διωρίσατο αὐτούς τε τοὺς πολεμίους μετὰ πάσης τῆς φαμιλίας καὶ συγγενείας καὶ πάντων τῶν προσηκόντων αὐτοῖς, ἔτι δὲ καὶ πάσης τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, ἀφορισθῆναι εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ μητροπόλει Πατρῶν, ἐν ᾗ ὁ πρωτόκλητος καὶ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ τὸν τῆς ἀθλήσεως διήνυσεν ἀγῶνα, δεδωκὼς περὶ αὐτῶν καὶ σιγίλλιον ἐν τῇ αὐτῇ μητροπόλει. . . Ἔκτοτε δὲ οἱ ἀφορισθέντες Σκλαβηνοὶ ἐν τῇ μητροπόλει καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς βασιλικοὺς καὶ πάντας τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἀποστελλομένους πρέσβεις ὡς ὁμήρους διατρέφουσι». Ταῦτα ἐγένοντο περὶ τὸ 807, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς τῶν Σαρακηνῶν μνείας, ἡ περαιτέρω δὲ διακανόνισις τῶν φόρων τῶν ὡς δούλων τῆς ἐκκλησίας διορισθέντων Σκλαβηνῶν τῆς Πελοποννήσου γίνεται μεταξὺ τοῦ 898 καὶ 912.

ιζ') Τῷ 810 ἐκ παντὸς τοῦ κράτους πέμπονται ἄποικοι εἰς τὴν ἀνακτηθεῖσαν ἐθνικὴν χώραν.

Συμπεράσματα Χόπφ: «Ἐκ τῶν εἰρημένων προκύπτει ὅτι εἰσέτι ἐπὶ Λέοντος τοῦ Γ' ἡ μὲν Ἑλλὰς ἠδύνατο νὰ παρέχῃ ἀξιόλογον στρατόν, αἱ δὲ Κυκλάδες μέγαν στόλον· ἀδύνατον ἄρα νὰ παραδεχθῶμεν ἐντελῆ ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Φαλμεράυερ. Μᾶλλον δὲ καὶ μετὰ τὸν μέγαν λοιμὸν ἑλληνικαί τινες πόλεις ἔχουσιν εἰσέτι ἱκανὸν πλῆθος κατοίκων. Ἀπεναντίας αἱ πεδιάδες μάλιστα τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὰ μέσα τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος κατέχονται καθ' ὅλα ὑπὸ σλαυικῶν φυλῶν, αἵτινες πρὸ αἰῶνος ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ Θράκῃ καὶ ἔν τινι μέρει τῆς Θεσσαλίας, καὶ τότε διήγαγον ἐκεῖ ἀνεξάρτητοι ἐπὶ 60 ἔτη. (Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐκ τῆς σλαυικῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ 807, καθ' ἣν πρὸ τῆς προσβολῆς τῶν Πατρῶν οἱ Σκλάβοι . . . τὰς τῶν ΓΕΙΤΟΝΩΝ οἰκίας τῶν Γραικῶν ἐξεπόρθουν καὶ εἰς ἁρπαγὴν ἐτίθεντο κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, ἐξάγεται ἀσφαλῶς ὅτι τὰς λῃστρικὰς ταύτας τῶν Σλαύων ἐφόδους ὑπέστησαν πρῶτον Ἕλληνες, ὑπαίθριον τῆς Πελοποννήσου χώραν οἰκοῦντες). Οἱ μὲν ἐν τῇ (κυρίως) Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ Σλαῦοι γίνονται ὑποτελεῖς τῷ 783, οἱ δὲ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ὑποτάσσονται, τοὐλάχιστον ἐν μέρει. Αἱ δὲ Πάτραι καὶ ἡ Κόρινθος ἔμειναν ἀδιαλείπτως ἑλληνικαί· ἡ χερσόνησος διοικεῖται εἰσέτι ὡς καὶ πρὶν ὑπό ἑνὸς αὐτοκρατορικοῦ στρατηγοῦ. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος εἰδοποιεῖ ἡμᾶς περὶ τούτου, ἂν καὶ ἐκ τῆς δημώδους παραδόσεως (ἐξ ἧς μόνης κατὰ τὴν ἰδίαν ὁμολογίαν ἠρανίσθη τὰς πληροφορίας του) ἔπρεπεν (ἡ βυζαντινὴ διοίκησις) νὰ περισταλῇ εἰς μικρὸν μέτρον, ὅπερ μνημονεύεται ἐν τῷ συνοδικῷ ἐγγράφῳ τοῦ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Β', λέγοντος ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ Ἄβαροι (Σλαῦοι) ἐκυρίευον τῆς Πελοποννήσου, οὐδεὶς τῶν ρωμαϊκῶν ὑπαλλήλων ἐτόλμα νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν· ἀλλ' ὅμως ἡ τοῦ Σταυρακίου λεηλασία κατὰ τῶν ἐν τῇ χερσονήσῳ Σλαύων τεκμηριοῖ ὅτι ἐθεώρουν αὐτὴν ὡς ἀποκεχωρισμένην χώραν τῶν βαρβάρων, ἐν ᾗ μόνον τινὲς ἑλληνικαὶ πόλεις, ὑπερασπιζόμεναι διὰ τῶν ὀχυρωμάτων, ἀνήκουσιν εἰσέτι εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ἄλλως ἔπρεπε νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ Ἄβαροι, δηλαδὴ οἱ Σλαῦοι (ὁ πατριάρχης ἐξ ἱστορικῆς συγχύσεως τοὺς Σλαύους καλεῖ Ἀβάρους), ἐκυρίευσαν τὴν Πελοπόννησον ἐπὶ 218 ἔτη, ἄρα ἀπὸ τοῦ 589—807, ἐνῷ ὡς ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐρεύνης προκύπτει, κατέσχον τὴν χώραν περίπου ἀπὸ τοῦ 750—807».

Ὁ Χόπφ μετὰ ἐπιθεώρησίν τινα τῆς καταστάσεως τῶν νήσων ἐπανερχόμενος εἰς τὴν κυρίως ὑπὸ συζήτησιν χώραν, τὴν Πελοπόννησον, ἐπάγεται: «Ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ὅπου εἰς αὐτοκράτωρ Λέων (Γ' ἢ Ε') καθίδρυσε κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον (Η' ἑκατονταετηρὶς) σκοπιάν, ἥτις προώριστο ν' ἀγγέλλῃ διὰ πυρίνων σημείων τὴν προσέγγισιν τῶν βαρβάρων, βεβαίως τῶν Ἀράβων

πειρατῶν, ἡ Κόρινθος ὀνομάζεται ἀδιαλείπτως ὡς ἡ προτεύουσα. Ὅτι ἐκεῖ ἤδρευεν ἀρχιεπίσκοπος συνάγεται ἐκ τῶν ἐπιστολῶν Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, ὃς λόγου χάριν τῷ 590 ἀναγγέλλει τῷ ἐκεῖ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀναστασίῳ τὴν ἑαυτοῦ ἐκλογὴν καὶ συνίστησι τὸν ὑπερασπιστὴν Βονιφάκιον, ὃν ἀπέστελλε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον· κατόπιν δὲ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωάννης, ἐπειδὴ ὁ Ἀναστάσιος εἶχε δικαίως καταβιβασθῇ, δίδωσι τὰς αὐτοῦ προτάσεις ἢ διαταγὰς περὶ τῶν κατηγόρων τῶν προκατόχων αὐτοῦ. Καὶ οἱ παρὰ *Le Quien* μνημονευόμενοι αὐτοῦ διάδοχοι Στέφανος, Ἱλάριος, Ἰωάννης Β′ καὶ Παῦλος, ἀνήκοντες βεβαίως ἐν μέρει εἰς μεταγενεστέραν ἐποχήν, διέτριβον ἀναμφισβητήτως ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ τῆς μητροπόλεως. Ἐκτὸς τῆς Κορίνθου διακρίνεται ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ αὐτοκράτ. Μαυρικίου (582—602) ἐπὶ πᾶσιν ἡ Μονεμβασία, ἡ ἰσχάτη ἑστία τῶν περὶ ἰσοπολιτείας ἑλληνορρωμαϊκῶν θεσμῶν. Εἰ καὶ ὁ *Le Quien* οὐδὲν ἀναφέρει ὄνομα ἐπισκόπου πρὸ τοῦ Πέτρου, τοῦ μετασχόντος τῆς Ζ′ οἰκουμενικῆς συνόδου τοῦ 787, ὅμως μανθάνομεν παρὰ τοῦ Φραντζῆ ὅτι ἡ ἐκεῖ ἐκκλησία, πεπροικισμένη μετὰ ταῦτα διὰ πολλῶν προνομίων, ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς Κορίνθου κατὰ τὸ τέλος τῆς ἕκτης ἑκατονταετηρίδος (ἐπὶ Μαυρικίου) καὶ συνετάχθη ὡς ἀνεξάρτητος· ὁ δὲ Φραντζῆς κατήγετο ἀναμφιβόλως ἐκεῖθεν καὶ συνεδέετο μετὰ τῶν ἀρχαίων τῆς πόλεως οἰκογενειῶν. Ἡ Μονεμβασία, ἐν τῇ Ἀργολίδι οὐ μακρὰν τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς ἐκτισμένη ἐπὶ βράχου φύσει τε καὶ τέχνῃ ὀχυροῦ, προϊόντος τοῦ χρόνου ἐγένετο μετὰ τὴν Κόρινθον τὸ σπουδαιότατον βυζαντινὸν φρούριον τῆς χερσονήσου, ὁ δὲ κάλλιστος λιμὴν αὐτῆς, εἷς τῶν ἀσφαλεστάτων, εἰς ὃν προσωρμίζοντο ἀσμένως οἱ τῆς νησιώδους θαλάσσης ἄπειροι δυτικοί. Διὰ τοῦτο μνημονεύει τὸν λιμένα τοῦτον καὶ ὁ ἅγ Βιλιβάλδος, μετὰ ταῦτα (741—786) ἐπίσκοπος τῆς *Eichstaedt*, πορευθεὶς εἰς τοὺς ἁγίους τόπους κατὰ τὰ ἔτη 723—728. Ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, ἤτοι ὁδοιπορικῷ, συγγεγραμμένῳ ὑπό τινος ἐν *Heidenhein* καλογραίας συγγενοῦς αὐτοῦ, λέγεται ὅτι μετὰ εἰκοσαήμερον διατριβὴν ἐν Σικελίᾳ αὐτὸς μετὰ τῶν αὐτοῦ συνοδοιπόρων *inde navigantes venerunt ultra mare Adriaticum ad urbem Monafasiam in Slavinica terra. Et inde navigantes in insulam nomine Choo, dimittebant Corinthios in sinistra parte. Et inde navigantes in insulam Samo.* Ἐν τῇ κριτικῇ ἐκδόσει τῆς βίβλου ταύτης ὑπὸ *d' Achery et Mabillon* λείπει, ἐννοεῖται, τὸ χωρίον τοῦτο (τὸ περὶ διὰ Μονεμβασίας διαβάσεως τοῦ ἁγίου) —ἐκ τῆς Σικελίας ὁ Βιλιβάλδος μεταβαίνει ἀμέσως εἰς Σάμον—καὶ αὐτὸς δὲ ὁ συντομώτερος βίος τοῦ ἁγίου μνημονεύει μόνον Κῶν καὶ Σάμον, ἀλλὰ καὶ ἂν ἡ πρόσθεσις αὕτη ἦτο γνησία, πάλιν ἐξ αὐτῆς δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ Μονεμβασία περιελαμβάνετο τότε ἐν τῇ σλαυικῇ χώρᾳ. Ἐπειδὴ αἱ γεωγραφικαὶ γνώσεις τῆς συγγραφέως εἶναι τόσον ἐλλειπεῖς, ὥστε μετατίθησι τὴν Τύρον καὶ τὴν Σιδῶνα εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, ἐπίσης ἠδύνατο νὰ ἐνδείξῃ ὡς Slavinica terra καὶ πᾶσαν τὴν χερσόνησον τοῦ Αἵμου, ἧς τὸ μέγιστον μέρος, ὡς ἅπαντες ἠπίσταντο, κατείχετο ὑπὸ σλαυικῶν φυλῶν. Αὕτη δὲ ἡ μόνη εἴδησις μιᾶς τόσον τῆς γεωγραφίας ἀμαθοῦς καλογραίας δὲν δικαιοῖ τὸ συμπέρασμα ὅτι ὅλα τὰ πέριξ τῆς ἑλληνίδος διαμενούσης Μονεμβασίας ἦσαν σλαυικά. Τί δὲ ἂν τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται κατὰ πάντα ὑπὸ τοῦ χρονικοῦ τῆς Μονεμβασίας, τοῦ ὑπὸ τοῦ Φαλμεράυερ ἐν τοῖς «Ἀποσπάσμασι» ἐπιφερομένου; Τὸ χρονικὸν τοῦτο εὑρίσκεται ἔν τινι χειρογράφῳ τῆς ΙΣΤ′ ἑκατονταετηρίδος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Τουρίνῳ πανεπιστημίου *Cod. Graec. CCCXXXVI)*, ἐτυπώθη δὲ ὁλόκληρον ἐν τῷ ὑπὸ Πασίνη ἐκδιδομένῳ καταλόγῳ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Περὶ κτίσεως Μονεμβασίας».

«Τὸ κυριώτατον αὐτοῦ εἶναι τὸ ἑξῆς (μετὰ »τῶν γραμματικῶν αὐτοῦ σφαλμάτων)» :

»Γένος οἱ Ἄβαρες ἔθνος Οὐνικὸν καὶ »Βουλγάριον· εἶχον γὰρ τὰς κώμας μα»κρὰς πάνυ δεδεμένας πρανδίοις καὶ πε»πλεμμένας, ἡ δὲ λοιπὴ φορεσία αὐτῶν »ὁμοία τῶν λοιπῶν Οὔνων· οὗτοι ὑπῆρχον «ἔθνος τῶν ἀμαζοβίων τῶν ὑπὸ τὸν Καύκασον »τὰ ἐπέκεινα παιδία νεμόμενοι ἐπεὶ ἐπικα»κῶν πεπόνθασι παρὰ τῶν γαιτυιότων αὐ»τοῖς Τουρκῶν τοῦτο φεύγοντες ἰδίας ἀπα»ναστάντες χώραν καὶ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ »Εὐξίνου διαβάντες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Βόσπο»ρον· ἐκεῖθεν δὲ ἀπάραντες διῆλθον τόπους

»πολλοὺς ἐθνῶν· τούτοις παρατυγχάνουσιν »ἀνταγωνιζόμενοι μέχρις οὗ τὰς ὄχθας τοῦ »Ἴστρου κατελήφασι καὶ πρὸς Ἰουστινια»νὸν ἐπρεσβεύσαντο αἰτοῦντες δεχθῆναι αὐ»τούς· τοῦ δὲ Βασιλέως φιλανθρώπως αὐτοὺς »δεξαμένου ἔλαχον παρ' αὐτοῦ ἔχειν τὴν »κατοίκησιν ἐν χώρᾳ Μοισίας ἐν πόλει δω»ροστύλῳ τὴν νῦν καλουμένην Δρίστρα· καὶ »ἐξ ἀπόρων εὔποροι γενόμενοι καὶ εἰς πλῆ»θος ἐκταθέντες καὶ ἀμνήμονες καὶ ἀχάριστοι »εὑρεθέντες· οἶκον Ρωμαίους καταστρεψόμε»νοι, Θρᾴκας καὶ Μακεδόνας αἰχμαλωτίζον»τες καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδα κατατρέχοντες. »Τοῦ δὲ Μαυρικίου τὸ σκῆπτρον ἐπιλημμέ»νου κατὰ τὸ ,στ'. ἑβδομηκοστόν· ε'. ἔτος »(567· τότε δὲ ἐβασίλευεν Ἰουστῖνος ὁ Β'), »ὁ δὲ χαμνὸς λύει σπονδάς· αἰτῶν ὑπέρογκα »καὶ ἐχειρώσατο Θετταλίαν Ἑλλάδα Ἀτ»τικὴν καὶ Ἔβοια καὶ Πελοπόνησον· καὶ »καταφθείραντες τὰ γένη κατῴκησαν αὐτοὶ »ἐν αὐτῇ· οἱ δὲ δυνηθέντες ἐκφυγεῖν, διε»σπάρησαν· —καὶ ἡ μὲν τῶν Πατρῶν πόλις »κατῳκίσθη ἐν τῇ τῶν Καλάβρων χώρᾳ τοῦ »Ρυγίου· οἱ δὲ Ἀργίοι ἐν τῇ Ὀρόβῃ· οἱ »δὲ Κορίνθιοι ἐν τῇ Αἰγίνῃ μετῴκησαν. »Τότε καὶ οἱ Λάκωνες τὸ πατρῶον ἔδαφος »καταλιπόντες ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐξέπλευσαν κα»τοικοῦντες ἐν τόπῳ καλουμένῳ Δέμενα καὶ »ἀντὶ Λακεδαιμονιτῶν Δεμαινῖται κατονομά»ζονται. Οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων δύς»βατον τόπον παρὰ τὸν τῆς θαλάττης αἰ»γιαλὸν εὑρόντες καὶ πόλιν ὀχυρὰν οἰκοδο»μήσαντες καὶ Μονεμβασίαν ταύτην ὀνομά»σαντες· διὰ τὸ μίαν ἔχειν τῶν ἐν αὐτῷ »εἰσπορευομένων τὴν εἴσοδον. Ἐν αὐτῇ τῇ »πόλει κατῴκησαν μετὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκό»που· οἱ δὲ ἕτεροι τῶν ἐπισήμων μετὰ τῶν »θερμάτων νομῆς καὶ ἀγροικικῶν κατῳκή»θησαν ἐν τοῖς παρακειμένοις ἐκεῖσε τραχινοῖς »τόποις· οἱ καὶ ἐπεσχάτων Τζακωνίας ἐπονο»μάσθησαν· διὰ τὸ καὶ αὐτοὺς τοὺς Λάκωνας »Τζάκωνας ὀνομασθῆναι. Τοίνυν οἱ Ἄβαροι »κατατρόντες τὴν Πελοπόνησον διῴκησαν »ἐπὶ χρόνου ε σ η'. μήτε τῶν Ρωμαίων βασιλεῖ »μήτε ἑτέρῳ ὑποκείμενοι, ἦγουν ἀπὸ τοῦ »,ϛϟϛ' ἔτους τῆς τοῦ κόσμου κατασκευῆς, »ὅπερ ἦν ἕκτον ἔτος τῆς Βασιλείας Μαυρι»κίου καὶ μέχρι τοῦ ,ϛ' τριακοστοῦ τρεῖς καὶ »δεκάτου ἔτους ὅπερ ἦν ἔτος δ' τῆς βασι»λείας Νικηφόρου τοῦ Παλαιοῦ τοῦ ἔχοντος »υἱοῦ Σταυρακίου· μόνου δὲ τοῦ ἀνατολικοῦ »μέρους τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ Κωρίνθου καὶ »μέχρι Μαλαίου τοῦ Σθλαβινοῦ ἔθνους· διὰ τὸ »τραχὲς καὶ δύσβατον καθαρεύοντος στρατη»γὸς Πελοποννήσου ἐν τῷ αὐτῷ μέρει ὑπὸ τῶν »Ρωμαίων βασιλέως κατεπέμπετο· εἰς δὲ τῶν »τοιούτων στρατηγῶν ὁρμώμενος μὲν ἀπὸ »τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας. Φατριὰς δὲ τῶν ἐπο»νομαζομένων Σελήρων· συμβαλὼν τῷ Σθλαβια»νῶν ἔθνει πολεμικῶς εἶλε τε καὶ ἡφά»νισεν εἰς τέλος, καὶ τῆς ἀρχῆ»θεν οἰκήτορσιν, ἀποκαταστῆ»ναι τὰ οἰκεῖα παρέσχεν· τοῦτο μα»θὼν ὁ προειρημένος βασιλεὺς Νικηφόρος, καὶ »χαρᾶς πλησθεὶς διὰ φροντίδος ἔθετο τὰς πό»λεις ἀνακαινίσαι· καὶ ἃς οἱ βάρβαροι κατη»δάφησαν ἐκκλησίας ἀνοικοδομῆσαι, καὶ αὐ»τοὺς τοὺς Βαρβάρους Χριστιανοὺς ποιῆσαι, »τὴν δὲ μετοχίαν τῶν Πατέρων ἀναλαβὼν τῷ »ἐδάφει τῶν Πατέρων αὐτοὺς ἀπεκατέστησε »μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ποιμένος, ὃς ἦν Ἀθα»νάσιος τὸ ὄνομα· ἀρχιεπισκοπῇ τυγχάνουσα »πρότερον, ἐτιμήθη εἰς μητρόπολιν παρὰ τοῦ »αὐτοῦ Νικηφόρου, πατριαρχοῦντος Τα»σίου (784—806) ἐδόθη πρὸς αὐτὴν κατ' »ἐπίδοσιν καὶ ἡ ἁγιωτάτη ἐπισκοπὴ Λακε»δαιμονίας καὶ ἡ Μεθώνη καὶ ἡ Κορώνη».

Τὰ ἐκ τοῦ χρονικοῦ τούτου συμπεράσματα τοῦ Φαλμεράυερ ὁ Χόπφ ἀνασκευάζει διὰ τῶν ἑπομένων: «Ταῦτα κατὰ τὸ φαι»νόμενον ναὶ μὲν εἶναι βεβαίως ἄλλο σπου»δαῖον τεκμήριον τοῦ τῶν Ἑλλήνων ἐκσλαυι»σμοῦ· κρῖμα ὅμως ὅτι ὁ Φαλμεράυερ ἐξαίρει »καὶ ἀντιγράφει μόνον τὸ μέρος, ὅπερ ἀνα»φέρεται εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ὑπὸ »τῶν Ἀβάρων ἢ τῶν Σκλαβηνῶν, ὥσπερ »κατόπιν ἐξαίφνης ὀνομάζονται, παραλείπει »δὲ παντάπασιν καὶ ἐπίτηδες ἀποσιωπᾷ τὸ »τέλος, τὸ περὶ τῆς αὐτῶν ἐκριζώσεως, (ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει τὸ ἠφάνι»σεν). Θὰ ἔπραττε κάλλιον, τοὐλάχιστον θὰ ἐποιεῖτο περὶ πλείονος τὴν ἱστορικὴν ἀλή»θειαν ἢ τὴν ἑαυτοῦ σλαυικὴν θεωρίαν, ἂν ἐξήταζε κριτικῶς τὰ ἐν τῷ χρονικῷ περιεχό»μενα· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς μὲν ἐκ προθέσεως παρέλιπε τοῦτο, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἠρκέσθησαν εἰς ὅ,τι αὐτὸς ἐπήνεγκεν, ἡμεῖς πρέπει νῦν νὰ ἐξετάσωμεν αὖθις καὶ συζητήσωμεν τὴν ἐ»ποχὴν καὶ τὰς πηγὰς ταύτης τῆς εἰδήσεως. Ὅλον τὸ χειρόγραφον εἶναι συλλογὴ συγ»γραμμάτων, ἀνηκόντων εἰς τὴν Μονεμβασίαν καὶ μάλιστα ἀκολουθιῶν καὶ συναξαρίων.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἔχει δὲ τὴν μεγίστην ἀξίαν διὰ τοῦτο, ὅτι παρέχει μὲν κατάλογον (εἰ καὶ οὐχὶ χρονολογικὸν) τῶν τῆς Μονεμβασίας μητροπολιτῶν· πρὸς τούτῳ δὲ ἀκολουθίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεοφάνους τοῦ Ὁμολογητοῦ, ἐξήγησιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Παύλου περὶ «τῶν «ἐναρέτων καὶ θεοσεβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυ»ναικῶν καὶ περὶ τῶν τριῶν ἁγίων γυναι»κῶν τῶν ἀναιρεθέντων ἐπὶ Κωνσταντίνου »Ζ'... καὶ περὶ τῆς μακαρίας Μάρθας, τῆς »ἡγουμένης τοῦ πανσέπτου ναοῦ τῆς Ὑπε»ραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ θεοφρουρήτῳ πόλει »Μονεμβασίας κάτωθεν τοῦ ναοῦ τῆς Ὁδη»γετρίας τοῦ αὐτοῦ κάστρου ἄνωθεν τοῦ »Βλυχηροῦ ὕδατος». Ἐν ἑνὶ καταλόγῳ, γεγραμμένῳ τῷ ἰουλίῳ 6,905 (ἐπειδὴ οὕτως ἀναγνωστέον ἀντὶ τοῦ οὐδὲν σημαίνοντος ,ϛ' πτέ· ἄρα 1397) μνημονεύονται ὡς μητροπολῖται Δαμιανός, Βασίλειος Α', Κωνσταντῖνος Α', Νικηφόρος Α', Λέων, Σισίνιος, Βασίλειος Β', Ἰωσὴφ Α', Μιχαήλ, Χριστοφόρος, Νικηφόρος Β', Γεώργιος Α' Πανταλέων, Ἀλέξανδρος, Κοσμᾶς, Κωνσταντῖνος Β', Θεοφάνης, Πέτρος, Ἰωάννης Α', Νικήτας, Γεώργιος Β', Νικόλαος Α' καὶ Ἰωάννης Β', ἐν ἑτέρῳ δὲ καταλόγῳ, ἐν ᾧ φανερῶς ἐπαναλαμβάνονται ἐν μέρει τὰ ὀνόματα τοῦ πρώτου, εὑρίσκεται πρῶτον μὲν τὸ ὄνομα Θεοφάνους τοῦ Ὁμολογητοῦ, ἔπειτα δὲ Πέτρος, Παῦλος, Γεώργιος, Κωνσταντῖνος Α', Νικήτας, Χριστοφόρος, Ἰωάννης, Βασίλειος καὶ Νικόλαος· πρὸς τούτοις Ἀναστάσιος Α', Σάββας, Νικόλαος Β', Κωνσταντῖνος Β', Δαμιανὸς καὶ Ἀναστάσιος Β', Ἀρσένιος, Κωνσταντῖνος Γ', ἔπειτα τὰ ὀνόματα δύο ἡγουμένων (Θεοδώρου καὶ Ἀγαθοκλέους) καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι Νικόλαος Γ', Σωφρόνιος, Ἰωάννης Γ', Ἰάκωβος, Δωρόθεος, Ἰωσὴφ Α' καὶ Ἰωσὴφ Β'. Ἔπειτα τὰ ὀνόματα δύο ἐν Μονεμβασίᾳ γεννηθέντων μητροπολιτῶν, τοῦ μὲν Ἀδριανουπόλεως, τοῦ δὲ Θεσσαλονίκης, καὶ τὰ τῶν ἐκεῖ ἀρχιεπισκόπων Ἀκακίου, Κυρίλλου Α', Φωτίου, Δοσιθέου· μετὰ ταῦτα ἡ ἡμερομηνία 10 σεπτεμβρίου 6961 (1452)· τελευταῖον Ἰησὴφ Γ' καὶ Κύριλλος Β'. Τὸ σύνολον εἶναι 42 ὀνόματα, ὧν 23 περιέχονται ἐν τῷ τῷ 1397 γεγραμμένῳ καταλόγῳ, 17 προστεθειμένα εἰς τὸν τοῦ 1452, τὰ δὲ δύο τελευταῖα εἶναι μεταγενέστερα τοῦ 1452. Συγκρίνοντες πρὸς ταῦτα τὰ ἀλλαχοῦ μνημονευόμενα ὀνόματα, ἀπαντῶντα παρὰ Le Quien, καὶ τὰ ἐν ταῖς συνοδικαῖς πράξεσιν, ἐκδοθείσαις ὑπὸ Μίκλοσιτς καὶ Μύλλερ, παρὰ τῷ πρώτῳ εὑρίσκομεν μόνον Πέτρον (787), Ἰωάννην, Παῦλον, Νικόλαον, Ἰσίδωρόν τινα, ἀλλὰ μὴ ἐπικεκυρωμένον, Θεόδωρον (1438), τελευταῖον τὸν Ἀρσένιον Ἀποστόλιον (περὶ τὸ 1500). Αἱ ἄλλαι πηγαὶ μνημονεύουσι πρὸς τῷ Ἰσιδώρῳ Σωφρόνιον (1315), Ἰωάννην τινά (1327), Ἰάκωβον τὸν Κουκουνάρην (1347), τὸν ἐκεῖ μετενεχθέντα μητροπολίτην Πατρῶν (πιθανῶς Δωρόθεον), Ἰωσὴφ (Α', 1317 1390;) καὶ τὸν Ἀκάκιον (1396—1404) ἴσως διάδοχον Ἰωσὴφ τινος Β'· ὥστε τὸ μηνολόγιον, τοὐλάχιστον ἐν μέρει, ἀνταποκρίνεται καὶ χρονολογικῶς εἰς τὰς συνοδικὰς Πράξεις. Λοιπὸν οὗτος ὁ κατάλογος τῶν τῆς Μονεμβασίας ἐπισκόπων δύναται νὰ βεβαιωθῇ διὰ μνημείων τοὐλάχιστον κατὰ προσέγγισιν μόνον διὰ τὴν ΙΔ' καὶ ΙΕ' ἑκατονταετηρίδα— καὶ οὕτω μένει πάντοτε σπουδαία εἰ καὶ ἀνεπαρκὴς συνδρομὴ εἰς τὴν βυζαντινὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν—. Ἐπειδὴ ἡ ξηρὰ αὕτη ὀνοματολογία, ἄμοιρος παντὸς χρονολογικοῦ ὑποστηρίγματος — τὰ ἀπὸ τοῦ 1397—1452 προστεθειμένα ὀνόματα ἀνήκουσι μόνον ἐν μέρει εἰς τὸν χρόνον ἐκεῖνον— τὸ μὲν εἶναι ἐλλειπής, τὸ δὲ ἐμποιεῖ ἡμῖν τὴν πεποίθησιν ὅτι πᾶσα ἡ συλλογὴ αὕτη συνετάχθη κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος καὶ γίνεται κατάδηλος ἡ τοῦ Παζίνη εἰκασία ὅτι αὐτὰ εἶναι ὅσα ὁ Γαβριὴλ Σεβῆρος συνέλεξε περὶ τῆς αὐτοῦ πατρίδος ἐκ παντοδαπῶν εἰδήσεων, ἐκ καλῶν καὶ κακῶν πηγῶν, ἐκ διηγημάτων, συνοδικῶν πρακτικῶν κλπ. δὲν πρόκειται ἄρα περὶ γνησίας μαρτυρίας συγχρόνου συγγραφέως (ὡς θέλει ὁ Φαλμεράυερ), ἀλλὰ περὶ ἀκρίτου καὶ συγκεχυμένης διασκευῆς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος, ὅπερ δηλοῦται σαφῶς ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ἐνταῦθα ἱστορεῖται ἡ κτίσις τῆς Μονεμβασίας. Δὲν εἶναι θαυμαστὸν ἂν τῷ συντάκτῃ δὲν ἦσαν ἄγνωστοι οἱ βυζαντινοὶ ἱστορικοί· πιθανὸν ὅτι ἐπωφελήθη ἐκ τοῦ Φραντζῆ καὶ συνῆψε τὸν μῦθον περὶ τῆς κτίσεως αὐτῆς πρὸς τὴν νύξιν ὅτι ἡ πόλις προήχθη ἐπὶ Μαυρικίου εἰς ἐπισκοπήν. Ὅσα λέγει περὶ τῶν Ἀβάρων συμφωνοῦσι πρὸς τοὺς Βυζαντινούς, προσέτι δὲ ἡ καταλῆψις Δωρο-

στύλου, ὅπερ δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ περιλάβῃ ἅπαν τὸ τῶν Ἀβάρων πλῆθος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν τοῦ χάνου εἰσβολήν, εἶναι βεβαίως ἐσφαλμένον τὸ ἔτος 567, ἀλλ' ἡ διόρθωσις εἶναι εὔκολος διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ ὁλογράφου ἑβδομηκοστόν εἰς ἐνενηκοστόν, ὅθεν προκύπτει τὸ ἔτος 587. Τὰ 218 ἔτη τῆς ἀβαρικῆς κυριαρχίας ἐξήχθησαν ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ συνοδικοῦ ἐγγράφου τοῦ πατριάρχου Νικολάου, ἔνθα καὶ τὸ ἀφανίζειν τῶν βαρβάρων μνημονεύεται αὐτολεξεί. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μνημείου καὶ ἐκ τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐξήχθησαν τὰ περὶ Πατρῶν, ὅπου μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθανασίου εἶναι νέον. Ἀπ' ἐναντίας εἶναι ἁπλοῖ μῦθοι τὰ περὶ τῆς μεταναστάσεως τῶν κατοίκων Πατρῶν (ὅπου διέμειναν ἀδιαλείπτως οἱ Ἕλληνες), Ἄργους, Κορίνθου καὶ τῆς ἀρχαίας Λακωνίας εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Σικελίαν, εἰς Ὀροβίας (ἐν τῇ διηρπαγμένῃ Εὐβοίᾳ) καὶ εἰς τὴν Αἴγιναν· μήπως ἐνέπεσεν εἰς τὸν συγγραφέα ἀνάμνησις τῆς ἀποικήσεως τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος; ἢ αἱ ἀλβανικαὶ ἀποικήσεις εἰς τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν, εἰ καὶ προδήλως νέαι, παρείλκυσαν αὐτὸν εἰς τοιαύτην μυθοπλαστίαν; Προσέτι τοιαῦται μετοικήσεις ἐκ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς χερσονήσου κάκιστα συμφωνοῦσι πρὸς τὰ κατωτέρω λεγόμενα, ὅτι τὰ ἀνατολικὰ τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῆς πρωτευούσης Κορίνθου μέχρι τοῦ Μαλαία ἔμειναν ἀνέπαφα ἀπὸ Σλαύων· τούτου δὲ συμβάντος, διατί ἔφυγεν ὁ λαὸς ἀπὸ Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς εἰς τοὺς ἀντικρὺ βράχους; Συντόμως εἰπεῖν αὐτὴ εἶναι σύγχυσις, ἁπλαῖ ἀντιφάσεις, ἐναλλασσόμεναι γελοίως μετὰ τῆς ἐτυμολογίας τῶν ὀνομάτων Μανιατῶν καὶ Τσακώνων. Ἓν μόνον μου φαίνεται ἄξιον λόγου, τὸ ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ ὑποταξάντος καὶ ἀφανίσαντος τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ Σκλαβηνούς, ἐξαιρουμένων, ἐννοεῖται, τῶν κατόπιν γενομένων χριστιανῶν. Τὸ Σελῆρος τοῦ χειρογράφου εἶναι ἀναμφισβητήτως διεφθαρμένον· ἀντ' αὐτοῦ ἀναγνωστέον Σκληρός. Καὶ τῷ ὄντι εὑρίσκομεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Α' τῷ 811 διώρισε τὸν Λέοντα, υἱὸν τοῦ Σκληροῦ, στρατηγὸν τῆς Πελοποννήσου, τοῦτο δὲ μόνον γινώσκομεν περὶ αὐτοῦ. Ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ χρονικοῦ δὲν δικαιούμεθα νὰ συνάγωμεν ὅτι ἐξηκολούθησε δραστηρίως τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Σλαύων, ὧν τὸ μέγιστον μέρος διῆγεν εἰσέτι ἀνεξάρτητον. Ὅτι δὲ αὐτὸς δὲν ἦτο ὁ ὑποτάξας τοὺς Σλαύους πλησίον τῶν Πατρῶν εἶναι βέβαιον, διότι τοῦτο συνέβη ἐπὶ Νικηφόρου. Πιθανὸν ὅτι αὐτὸς κατεγίνετο εἰς τὴν νέαν τῷ 810 ἐπιχειρηθεῖσαν ἐποίκησιν τῆς χερσονήσου».

Καταρριφθείσης οὕτω τῆς περὶ διακοσιετοῦς σλαυικῆς κυριαρχίας τῆς Πελοποννήσου θεωρίας τοῦ Φαλμεράυερ καὶ εἰς ἑξηκονταετῆ μόνον περιορισθείσης, μεταβαίνομεν εἰς τὸν ἐκσλαυισμὸν ὅθεν τῆς Ἀττικῆς καὶ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Αἱ περὶ ἐκσλαυισμοῦ τῆς Ἀττικῆς θεωρίαι ἐρείδονται ἐπὶ τῶν ἑπομένων πληροφοριῶν. Ὁ Ναυπλιεὺς Θεόδωρος Ζυγομαλᾶς ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐν Τυβίγκῃ φιλέλληνα Μαρτῖνον Κρούσιον τῷ 1581 παραπονεῖται ἐπὶ τῇ διαφθορᾷ τῆς ἀττικῆς γλώσσης, γεμούσης ἀλβανικῶν στοιχείων, ἐπὶ τέλους δὲ ἀναφέρει ὅτι ἔρημος ἔμειναν αἱ Ἀθῆναι χρόνους περίπου τριακοσίους· οὗτοι δὲ ἐκ διαφόρων εἰσὶ πόλεων συνηγμένοι· κρεῖττον σε ἀκούειν Ἀθηναίων ἢ νῦν ὁρᾶν. Ὁ Φαλμεράυερ δὲν ἐπικαλεῖται εἰς ἀπόδειξιν τῆς θεωρίας αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ταύτην, ἔνθα ἡ πρώτη γίνεται νύξις περὶ τῆς ἐπὶ αἰῶνας ἐρημώσεως τῶν Ἀθηνῶν· διὸ ὁ Χόπφ ἀρκεῖται λέγων περὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τὰ ἑπόμενα: «Πᾶς ἀπηλλαγμένος προλήψεων θὰ κατανοήσῃ εὐκόλως ὅτι ὁ Ζυγομαλᾶς ἐννοεῖ τὰ 300 ἔτη τῆς σταυροφοροκρατίας, διαρκούσης τῆς ὁποίας ὀθεῖα δυτικὰ στοιχεῖα εἰσέδυσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ οἱ Ἀλβανοί, στηριζόμενοι ὑπὸ τῶν φράγκωνδουκῶν, ἐστερεώθησαν ἐκεῖ· αἱ δὲ Ἀθῆναι ἔμειναν πραγματικῶς κεναί, ἐπειδὴ οἱ πρῶτοι δοῦκες μέχρι τῶν Ἀκκιαϊούολων διέτριβον συνήθως ἐν ταῖς εὐκάρποις Θήβαις καὶ σπανίως κατῴκουν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς πετρώδους Ἀττικῆς». Ὁ Φαλμεράυερ κυρίως τὴν περὶ Ἀττικῆς θεωρίαν αὐτοῦ ἐρείδει ἐπὶ χειρογράφου χρονικοῦ τῆς Ἀττικῆς, φερομένου ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνθίμου τινός, μάλιστα δὲ ἐπὶ Ἀποσπασμάτων τῆς ἐν Ἀθήναις μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων (Ellissen, Μιχαὴλ Ἀκομινάτος, σελ. 3 Σημ. α'). Κατ' αὐτὸν ἐκ τοῦ εἰρημένου χρονικοῦ συνάγεται ὅτι τὸ τῶν Ἀναργύρων μοναστήριον

(κτισθὲν κατὰ Φαλμεράυερ τῇ δεκάτῃ ἑκατονταετηρίδι, ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἕκτης μέχρι τῆς δεκάτης θέλει ἐρήμους τὰς Ἀθήνας) εἶχεν ἰδίους ἱστοριογράφους, τὸν φιλόσοφον Σαμουήλ, τὸν πλατωνικὸν Μεθόδιον, τοὺς ἡγουμένους Νικηφόρον καὶ Ἰωσὴφ καὶ τὸν καλόγηρον Καλλίνικον, ὃς ἐξηκολούθησε τὴν ὑπ' ἐκείνων ἀρξαμένην διήγησιν, γράφοντα κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα (δηλαδὴ κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Φαλμεράυερ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α'), ὅτι ἡ Ἑλλὰς κατήντησε τόπος τῶν καταδρομῶν, ὅτι ἡ Ἀττικὴ κατελείφθη ἔρημος διὰ 400 σχεδὸν ἐτῶν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μετήνεγκον τὰς οἰκογενείας αὐτῶν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ἔνθα οἱ πλεῖστοι ᾠκοδομήσαντο οἴκους καὶ ἐκκλησίας εἰς τὸ χωρίον Ἀμπελάκια, ἃς μέχρι τοῦδε οἱ ἐγχώριοι καλοῦσι τῶν Ἀθηναίων, ὅτι ὀλίγοι τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς εἶχον ὑπολειφθῆ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ εἰς ἄλλους τινὰς πύργους τῆς πόλεως, ὅτι καθ' ἑκάστην στιγμὴν ἐπήρχοντο κλέπται, οὓς οἱ κάτοικοι ἐκάλουν φούστας καὶ ἐπετίθεντο κατὰ τῶν ὀλίγων ἐγκατοίκων, ἥρπαζον ὅσα ἠδύναντο καὶ ἔφευγον εἰς τὰ βόρεια, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν εἶχον καταρρεύσει καὶ ἡ πόλις ἀπεβασώθη, ὅτι οἱ λῃσταί, πυρπολοῦντες τὰ δένδρα, κατέκαιον μετ' αὐτῶν καὶ τὰς ἀρχαιότητας. «Τότε ἔλαβε τὴν μαύρην μορφὴν τὸ γυμνάσιον, τοῦ ὁποίου μέρος καὶ ἐκρήμνισαν· τότε ἐμαύρισεν ἀπὸ τοὺς καπνοὺς ὁ ναὸς τοῦ πανελληνίου Διὸς καὶ τόσα ἄλλα. Οἱ Ἀθηναῖοι, μὴ ὑποφέροντες τὴν ὑστέρησιν τῆς πατρίδος των, ἀπεφάσισαν καὶ ἔστειλαν εἰς Κων)πολιν ζητοῦντες ἀσφάλειαν νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των διὰ νὰ κατοικῶσιν ἀσφαλῶς· καὶ ἐπιτυχόντες τοῦτο ἐπανῆλθον, καὶ συναχθέντες ἤρχισαν νὰ καθαρίζωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ οἰκοδομοῦν τοὺς οἴκους των. Τότε πρῶτον καὶ ὁ ἱερεὺς Δημήτριος Κολοκύνθης, Ἀθηναῖος, πορευθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς πατριάρχην Ἰωαννίκιον ἔλαβε πατριαρχικὴν ἄδειαν νὰ κατασκευάσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας μοναστήριον τῶν Ἁγ. Ἀναργύρων, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπροίκισε μὲ πολλὰ κτήματα, ὡς ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος φαίνεται». Πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς περικοπῆς ταύτης τοῦ εἰρημένου χρονικοῦ ὁ Φαλμεράυερ ἐπάδει: «Αὕτη ἡ βραχεῖα πληροφορία περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν πάσης τῆς ἑλληνικῆς ἠπείρου μεταξὺ τῆς ἕκτης καὶ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος». Ἐξ ἄλλης δὲ περικοπῆς ἐξάγει τὴν περιγραφὴν τοῦ ἱματισμοῦ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην: «Τὰ φορέματα τῶν Ἀθηναίων ἦσαν εἰς μὲν τὴν κεφαλὴν ἕνα μεταξωτὸν σκιάδιον, εἰς τὸν κορμὸν καὶ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος ἓν ὑποκάμισον μὲ γραμμὰς ἐρυθράς, ὡς καὶ τώρα φοροῦσιν· εἰς δὲ τοὺς πόδας ἐφόρουν μικρὰ ὑποδήματα, ὁποῖα συνηθίζουν ἀκόμη οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς». Ἐπὶ τέλους τὰ αὐτὰ χειρόγραφα ἀποσπάσματα παρέχουσι πληροφορίας περὶ τῆς κατὰ τὴν δεκάτην τετάρτην ἑκατονταετηρίδα καταλωνικῆς ἐκστρατείας, ἃς ὅμως ὁ Φαλμεράυερ παραπέμπει ὁτὲ μὲν ὡς χειρόγραφον χρονικὸν τῶν Ἀθηνῶν, ὁτὲ δὲ ὡς τετράδια. Κατὰ τὸ τετράδιον Β, σελ. 13 οἱ μὲν Καταλανοὶ εἶχον 3,500 ἱππέας καὶ 4,000 πεζῶν, οἱ δὲ ὁμόσπονδοι Ἀθηναῖοι 6,500 ἱππέας καὶ ἐπίσης 4,000 πεζῶν. Κατὰ τὴν σελ. 14 τοῦ αὐτοῦ φύλλου οἱ νικηταὶ Καταλανοὶ ἐνέπρησαν τὸν ἐν Κολωνῷ ἀρχαῖον ναὸν τῶν Νυμφῶν. Περὶ τῆς μετοικήσεως ὑπάρχει σπουδαῖον συμπλήρωμα ἡ ἐπιστολὴ Ἀθηναίων πρὸς τὸν πατριάρχην, χειρόγραφον «τῆς πρώην βιβλιοθήκης τοῦ οἴκου Νερίου Ἀκκιαϊούολη». Ἡ πόλις, ἄρχεται λέγων ὁ Φαλμεράυερ, ἦν κώλυμα, διὰ τῆς μεταναστάσεως δὲ δηλοῦται διατί αἱ νῆσοι καὶ πρὸ πάντων ἡ Σαλαμὶς ἠδυνήθησαν νὰ λάβωσι τοσαύτην ἰσχύν, ὥστε κατεσκεύασαν στόλον κατὰ τοῦ εἰκονομάχου Λέοντος τοῦ Γ'. Ἠττηθέντος δὲ τοῦ στόλου (727) «ὁ τοῦ αὐτοκράτορος θιασώτης πατριάρχης ἀφορίζει τοὺς ἡττηθέντας Ἀθηναίους ἐν Ἀμπελακίοις. Αὐτοὶ δὲ ἀντέστησαν παρομοίως ἀδιάτρεπτοι τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ἕως οὗ αὐτὸς ὁ λαὸς ἀνέλαβε τὴν ζημίαν καὶ ἔχυσε τὴν τετραπλῆν φιάλην τῆς αὐτοῦ ὀργῆς ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἀσεβῶν νησιωτῶν. Τὸ πῦρ τῶν σλαυικῶν δᾳδῶν, ὁ λοιμὸς ἐπὶ Κοπρωνύμου, ἀκαρπία μετὰ λιμοῦ καὶ ἡ σπάθη βαρβάρων πειρατῶν ἐπέσκηψαν ἀλλεπαλλήλως εἰς τὰς ἐν Σαλαμῖνι ἀθηναϊκὰς ἀποικίας», ἃ πάντα ἐξάγονται ἐκ τῆς εἰρημένης ἐπιστολῆς. Εἰσέτι ἔμεινε τὸ ἔρημον ἄλσος, οἱ δὲ μετοικισθέντες ἔβλεπον «τὰς ἐπάλξεις τῶν ναῶν αὐτῶν ἐκχρυσωμένας ὑπὸ τοῦ ἀνατέλλοντος καὶ δύον-

τος ἡλίου» καὶ προπεφυλαγμένοι ὑπὸ τῆς ἀκροπόλεως, τῶν πύργων καὶ τῶν νήσων, συνέλεγον κατ' ἔτος τὰς ἐλαίας παρὰ τὸν Κηφισσὸν καὶ τὰς σταφυλὰς ἐκ τῶν παρὰ τὸν Πειραιᾶ ἀμπελώνων. Ἀλλ' ἤδη ἐνσκήπτει ὁ λοιμὸς τοῦ 786· συγχρόνως ἐμβάλλεται τὸ πῦρ εἰς τὴν κεχερσωμένην πόλιν, «ἧς ἡ πυρκαϊὰ καὶ οἱ εἰς ἐρείπια καταπίπτοντες ναοὶ ἤγγελλον εἰς Ἀμπελάκια τὴν ἄφιξιν τῶν νέων ἐποίκων τῆς Ἑλλάδος (τῶν Σλαύων)». Προσέτι ὁ λοιμὸς ἐπιτείνεται ἐν Σαλαμῖνι, ἧς τὸ πεδίον καλύπτεται ὑπὸ πτωμάτων· τὸν ὄλεθρον συμπληροῖ ὁ λιμός. Μετὰ ταῦτα νέα κάκωσις βαρβάρων πειρατῶν, παντοῖαι φρικώδεις σκηναὶ καὶ δούλωσις τῶν πλείστων. Οἱ ἱερεῖς, προσηλωμένοι εἰς τὸ θρανίον τῶν κωπηλατῶν, ἐνεποίουν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους βαθεῖαν ἐντύπωσιν· ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄρρενες ἐν ἀνδρικῇ ἡλικίᾳ ἐξηνδραποδίσθησαν. Ἐπὶ τέλους ἠφαίστειος ἐμπρησμός, δι' οὗ ἠφανίσθησαν οἱ ἀμπελῶνες τοῦ Πειραιῶς, ὁ μέγας ἐλαιὼν καὶ ἅπαν τὸ μεταξὺ τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῆς θαλάσσης δάσος. Ὁ δυνάμενος νὰ φύγῃ κατέφευγεν εἰς Αἴγιναν ἢ εἰς τὴν (σχεδὸν πᾶσαν ἐσλαυωμένην) Πελοπόννησον (δηλαδὴ φεύγοντες τοὺς ἐχθροὺς κατέφευγον εἰς τὴν γῆν τῶν ἐχθρῶν). Ἐκεῖθεν, ἐπειδὴ ἀπώλοντο οἱ ἀσεβεῖς, ἀπετείνετο εἰς τὸν πατριάρχην ἡ παπεινὴ αἴτησις πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Φαλμεράυερ, ὑπολαμβάνοντα ὅτι ἡ ἐρήμωσις ἔληξε κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα, «ὃ ἐκπατρισμὸς διήρκεσεν εἰσέτι 200 ἔτη καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αἱ Ἀθῆναι ἔμειναν ἄγριος καὶ κεκαυμένος τόπος», ἔνθα διετηρεῖτο μόνον ἡ ἀκρόπολις, ἣν πολλάκις μετεχειρίζοντο ὡς τόπον ἐξορίας. Ἐπὶ τούτων ἐρειδόμενος ὁ Φαλμεράυερ, ἐπιφέρει ἐν συμπεράσματι: «Ὅτι τέλος πάντων ἠφανίσθη ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος τὸ ἰθαγενὲς ἑλληνικὸν γένος δύνανται νὰ ἀρνῶνται ἐκεῖνοι μόνοι τῶν λογίων, οἵτινες προσέχουσι μᾶλλον εἰς τὰς προλήψεις τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς ἐποχῆς ἢ πρὸς τὴν πορείαν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ κατήντησα βαθμηδὸν εἰς τὴν γνώμην, ἣν οὐδαμῶς ὀκνῶ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξέλεξεν ἰδίως τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὡς ἰδιαίτερον ἀντικείμενον τῆς ὀργῆς του, ἵνα ἐκτελέσῃ κατ' αὐτοῦ πᾶν εἶδος φθορᾶς καὶ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ μεγάλα καὶ μικρὰ εἶναι ἐπίσης μάταια». Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῶν ἀναργυρικῶν ἀποσπασμάτων. Ἀληθῶς εἰπεῖν ὁ πατριάρχης Ἰωαννίκιος ἐμβάλλει εἰς ἀπορίαν τινά· κατὰ τὴν Ι' ἑκατονταετηρίδα δὲν εὑρίσκεται τοιοῦτο ὄνομα· ὅμως «ὑπάρχει ἐκεῖ τετραετὴς χηρεία τοῦ θρόνου ἢ μᾶλλον κενόν (979—982)· τότε δὲ ἐνδέχεται (!) νὰ ὑπῆρξεν Ἰωαννίκιός τις. Εἴτε παρεισήχθη καὶ δὲν ἀνεγνωρίσθη γενικῶς, εἴτε ἐγράφη ἐν τῷ χρονικῷ ἓν ὄνομα ἀντὶ ἄλλου. Ἐνδέχεται νὰ παρέχῃ ὑπόνοιαν καὶ καλῶς διαβεβαιουμένη στάσις τις τῶν Ἀθηναίων τῷ 915 κατ' ἀπλήστου τινὸς ἄρχοντος, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἀξία προσοχῆς ἀπέναντι τοῦ ἀναμφισβητήτου κύρους τῶν ἀποσπασμάτων τῆς μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων.

Τὴν τοιαύτην τοῦ Φαλμεράυερ ἑρμηνείαν ἀνασκευάζει ὁ Χόπφ διὰ τῶν ἑπομένων: «Ἀπέναντι τοῦ ἀκαταμαχήτου συμπεράσματος τοῦ ἐν Ἀθήναις χρονικοῦ οἱ μετριόφρονες δισταγμοὶ τοῦ Ζιγκέυσεν ἐδέησε νὰ καταπέσωσιν ὡς μ ῦ θ ο ι ὑ π ὸ φ ω ν α σ κ ι κ ὸ ν σ χ ῆ μ α. Ἀλλ' ὅμως φοβοῦμαι ὅτι τοιοῦτος ὀνειδισμὸς θὰ ἐπανακάμψῃ μᾶλλον ἐπὶ τὸν πανσλαυίζοντα ἀποσπασματογράφον ἢ ἐπὶ τὸν ἐπιμελῆ καὶ συνετὸν λόγιον. Ἐν τούτοις πάντες σχεδὸν οἱ νεώτεροι, ἐρειδόμενοι ἐπὶ τῇ ἀσφαλεῖ ἐκείνῃ βάσει, παρεδέξαντο τὴν τετρακοσιετῆ ἐκείνην ἐρήμωσιν τῆς Ἀττικῆς, ὡς πρὸ ὀλίγου ὁ Hettner ἐν ταῖς περιηγήσεσιν αὐτοῦ, ὁ Kriegk ἐν τῇ δημώδῃ ἐξηγήσει τῆς ὑποθέσεως τοῦ Φαλμεράυερ καὶ ἄλλοι πολλοί. Αὐτὸς ὁ Ellissen, εἰ καὶ ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Φαλμεράυερ ἐπενεχθεισῶν ἐπέφερε καὶ αὐτὸς οὐχ ἧττον σπουδαίας ἀπορίας, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἀκαταμαχήτου δυνάμεως τῶν πολυτίμων ἀποσπασμάτων· μόνον παραπονεῖται ὅτι ὁ Φαλμεράυερ, ὁ ἄλλως τόσον ἐμβριθὴς κριτικός, δὲν ἔλυσεν ἀρκούντως τὰς δυσκολίας καὶ τὰς ἀντιφάσεις, ὧν ἥψατο ἐν τοῖς βυζαντινοῖς χρονογράφοις. Πολὺ εὐτολμότερος ἐγένετο ὁ Ross, οὗτινος ἡ πραγματεία: Ε μ ε ι ν ά ν π ο τ ε α ἱ Ἀ θ ῆ ν α ι ἠ ρ η μ ω μ έ ν α ι ἐ π ὶ 400 ἔ τ η παρέχει τὸ κρίσιμον τεκμήριον, ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἀπὸ τῆς ἕκτης μέχρι τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος οὐδέποτε ἠρημώθησαν, ἀλλὰ παρέμειναν διαρκῶς ὡς ἰσοπολῖτις πόλις, ἀκεραία καὶ ἀβλαβὴς ἀπὸ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΠΗΓΩΝ

τῶν σλαυικῶν τεράτων, ἔδρα ἐπισκόπου, πατρὶς αὐτοκρατειρῶν καὶ ἰσχυρὸν φρούριον τῶν Βυζαντίων. Ἡ ἀπολογία αὕτη ἔμεινεν ἀνεξέλεγκτος. Τὸ κάλλιστον θὰ ἔπραττεν ὁ Φαλμεράυερ, ἂν ἐτύπου καὶ καθίστα γνωστὰ τοῖς πᾶσι τὰ ἀπὸ πολλοῦ ποθούμενα ἀναργυρικὰ ἀποσπάσματα, ὧν μόνον μικρὰ τεμάχια ἐδημοσιεύθησαν (τὸ πρωτότυπον οὐ μόνον ἀντεγράφει ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγένετο καὶ ἴδιον αὐτοῦ κτῆμα). Ὅτι τὰ ἀποσπάσματα, μάλιστα δὲ τὸ σπουδαῖον φύλλον Β, κατάγονται οὐκ ἀπὸ πολλοῦ, ὅτι, γεγραμμένα ἐν χυδαίᾳ νεοελληνικῇ διαλέκτῳ, ἀνήκουσι (τοὐλάχιστον) εἰς τὴν τουρκικὴν ἐποχήν, τοῦτο, ἐπειδὴ μνημονεύεται ἡ ἀλβανικὴ φουστανέλλα, δὲν ἔχει χρείαν ἀποδείξεως. Ἀλλ' ὅμως ἠδύναντο νὰ προέλθωσιν ἐξ ἀρχαίων καὶ εἰλικρινῶν πηγῶν, ὥστερ ἡ μονὴ τῶν Ἀναργύρων ἀπὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος. Ἀντὶ τούτου ἠδυνάμεθα νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι ὁ Διονύσιος Σουρμελῆς, ὃς συνέγραψε καὶ ἐνδιαφέρον ἔργον περὶ τοῦ μέρους, ὅπερ ἔλαβον αἱ Ἀθῆναι εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα, ἐν τῇ τρίτῃ ἐκδόσει τῆς ἱστορίας Ἀθηνῶν, ἀποφαίνεται τὴν τολμηρὰν γνώμην ὅτι ἡ τετρακοσιετὴς ἐρήμωσις τῶν Ἀθηνῶν πηγάζει μόνον ἐκ τῆς ἀβεβαίου νύξεως τοῦ Ζυγομαλᾶ καὶ ἐπεβεβαιώθη διὰ «πλαστῶν χειρογράφων, πωληθέντων εἰς αὐτόν, καθ' ὃν τρόπον πωλοῦνται τὰ κίβδηλα καὶ ἐπίπλαστα διαμαντικὰ εἰς τοὺς ἀπειροκάλους καὶ εὐήθεις τῶν ἀνθρώπων». Ἆρά γε καὶ ἐνταῦθα ὁλοστερὴς κιβδηλεία ἀντὶ γνησίων πηγῶν, δι' ὧν ἀφαιρεῖται πᾶσα τῶν βυζαντινῶν ἀντιλογία; αὐτὸ εἶναι λίαν παράδοξον! Εἴ τις Σιμωνίδης ἐδημοσίευσε τὴν Συμαΐδα αὐτοῦ, δηλαδὴ ἱστορίαν τῆς ἐν Σύμῃ φιλοσοφικῆς σχολῆς, ἥτις οὐδέποτε ὑπῆρξεν, ἔν τινι μικρᾷ νήσῳ πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξώρυξεν ὕμνους τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τελευταῖον διὰ τοῦ αὐτοῦ Οὐρανίου ἠπάτησε καί τινας τῶν ἡμετέρων αἰγυπτιολόγων, ἀδύνατον νὰ ἐννοήσω πῶς τοιοῦτος καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Παρισίοις ἀπὸ πολλοῦ ἐξελιλεγμένος πλαστογράφος ἔτυχεν εἰσέτι πίστεως ἐν Γερμανίᾳ. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο συνέβη, ὥστε λὲν εἶναι θαυμαστὸν ἂν ἡ κριτική, τόσον εὐμενῶς προσφερομένη πρὸς τὰ ὑποτεθέντα λείψανα τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, δὲν ἐτόλμησε νὰ προσβάλῃ τὸ κῦρος τῶν μεσαιωνικῶν ἀποσπασμάτων τῶν Ἀναργύρων, μάλιστα προστατευομένων ὑπὸ τοιούτου ἀνδρός οἷος ὁ Φαλμεράυερ. Νῦν δὲ ἐγείρεται ἀπροσδοκήτως ὁ θρασὺς λόγος τοῦ Ἀθηναίου, ὃς τολμᾷ οὐ μόνον νὰ ἐλαττώσῃ καὶ νὰ ἐξασθενίσῃ, ὥσπερ ὁ Ellissen, τὰ τεκμήρια ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποδείξῃ αὐτὰ ὡς πρόδηλον κιβδηλίαν. Μετὰ τὸν Σουρμελῆν ἀντέστη παρευθεὶς ἄλλος σπουδαιότατος ἀντίπαλος, ἀναντηρρήτως λίαν ἔμπειρος πάσης τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας, ὃς καὶ πρότερον, εἰ καὶ δι' ἀνεπαρκῶν μέσων, ἀντέστη κατὰ τῆς σλαυικῆς θεωρίας, ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος. Οὗτος ἐν ταῖς ἐρεύναις αὐτοῦ περὶ τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα σλαυικῶν ἐπιδρομῶν περιγράφει ἀκριβέστερον τὰ μυστηριώδη ἀποσπάσματα, ἅτινα κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν Ἀθηνῶν εὑρέθησαν ἔν τινι παλαιῷ πύργῳ, γεγραμμένα ἐπὶ τεσσάρων ἀσυνδέτων φύλλων βενετικοῦ (σφραγιστοῦ) χάρτου. Ἐκ τούτων τὸ φύλλον Α ἀναφέρει ἐπιδρομὰς τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Τούρκων, τὸ Β τὴν ἐρήμωσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰς λεηλασίας τῶν Φουστῶν, τὸ Γ ἀθηναϊκοὺς ἱματισμούς, τὴν ἄφιξιν ξένων πλοίων καὶ τὸν θάνατον τοῦ καλογήρου Ἀρσενίου καὶ τὸ Δ τὴν στρατηλασίαν τῶν Γότθων ἐπὶ Γαλιηνοῦ. Σημαντικὸν εἶναι ὅμως ὅτι ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ Β' φύλλῳ ἡ τετρακοσιετὴς ἐρήμωσις μεταβάλλεται αἰφνης εἰς τριετῆ, ἀντὶ δηλ. τοῦ: τετρακοσίους σχεδὸν χρόνους εἶναι σαφῶς γεγραμμένον τό: διὰ τρεῖς σχεδὸν χρόνους. Ἀλλ' οὕτω βραχεῖα καὶ πρόσκαιρος ἐρήμωσις δὲν ἤρμοζεν, ἐννοεῖται, πρὸς τὰ σχέδια τοῦ Φαλμεράυερ· μᾶλλον δ' ἐπέμεινεν ὅτι ὑπῆρξε σαφὲς διὰ γραμμάτων τὸ τετρακοσίους ἐν τῷ χειρογράφῳ, ὃ εἶδε τῷ 1833, ἀλλ' ὃ δὲν ἐπετράπη αὐτῷ μετὰ ταῦτα νὰ ἐξετάσῃ αὖθις. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ νῦν χειρόγραφα τῶν ἀναργυρικῶν ἀποσπασμάτων ἔχουσι τὸ τρεῖς· ἐπειδὴ ὁ φίλος μου Κωνσταντῖνος Ξανθόπουλος ἐζήτησεν αὐτὰ κατ' ἐντολήν μου τῷ 1852 καὶ ἔλαβε περίληψιν τοῦ χρονικοῦ τοῦ Ἀνθίμου, τῷ 1863 δὲ ἔσχον καὶ ἐγὼ τὴν εὐκαιρίαν νὰ πεισθῶ ἐξ αὐτοψίας περὶ τούτου. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἀπὸ πολλοῦ ποθούμενα ἀποσπάσματα, τῶν ὁποίων οὐδέποτε συγκατετέθη ὁ Φαλμεράυερ

νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ὅλον. Ὁ ἀνακαλύψας καὶ κατέχων αὐτὰ Πιττάκης, ἔφορος τῶν ἀθηναϊκῶν ἀρχαιοτήτων, ὃς πρῶτον μὲν ἀνεκοινώσατο αὐτὰ προθύμως τῷ Φαλμεράυερ, εἶτα δὲ ἀπηγόρευσε τῷ μισέλληνι τὴν ὄψιν αὐτῶν, ἐτύπωσεν αὐτὰ μετ' ἄλλων μνημείων ἐν τῇ τότε ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευομένῃ Ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Ὕλη ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι οἱ νῦν κατοικοῦντες τὴν Ἑλλάδα εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δηλ. ὕλη εἰς ἐξέλεγξιν τοῦ Φαλμεράυερ. Ἐκεῖ ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἀποσπάσματα τῶν Ἀναργύρων, ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ χειρογράφου τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν (1853, σελ. 940 κε') καὶ τὸ ἔγγραφον τοῦ πατριάρχου Ἰωαννικίου περὶ τῆς κτίσεως τῆς μονῆς τῶν Ἀναργύρων. Τοῦτο χρονολογεῖται τῇ 17 Ἰουλίου 6051, δηλ. τῷ 543 ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, εὐκόλως δὲ ἕκαστος ἐννοεῖ πόσον ἀκρίτως ἐξελέγη τοιαύτη χρονολογία. Ὁ Παπαρρηγόπουλος ἀντικατέστητε πολὺ αὐθαιρέτως τὸ 1651, διότι Ἰωαννίκιος ὁ Β' κατεῖχε τότε τὸ δεύτερον τὸν πατριαρχικὸν θρόνον.

» Ἐξετάζοντες νῦν τὰς πηγὰς τῶν ἀποσπασμάτων, ἅτινα, ἐκτυπωθέντα κατὰ λέξιν ἐκ τοῦ πιττακείου πρωτοτύπου, διαφέρουσι πολυτρόπως ἀπὸ τῶν ὑπὸ τοῦ Φαλμεράυερ δεδημοσιευμένων, ἀνακαλύπτομεν παραδόξως ὅτι τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα ἐξάγονται ἐκ τοῦ χρονικοῦ, καὶ τούτου ἀνήκοντος τῷ Πιττάκῃ, τοῦ ἐπιγραφομένου: Βιβλίον ἱστορικὸν περιέχον διαφόρους ἱστορίας ἐσυγγράφθη ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ Ἀνθίμου Ἀθηναίου, 1614 νοεμβ. 20. Τὸ ὄνομα Ἄνθιμος παρεισήχθη, ὡς δηλοῦται ἔκ τινος ἀποξέσματος, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ χρονολογία. Ἐπειδὴ τὸ χρονικὸν φθάνει μέχρι τοῦ 1800 καὶ ἡ συγγραφὴ αὐτοῦ ἤρξατο πιθανῶς κατὰ τὸ τέλος τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος, αἱ κυριώταται πηγαὶ αὐτοῦ εἶναι αἱ Ἀττικαὶ Ἀθῆναι τοῦ Φανέλη, αἱ περιηγήσεις τοῦ Σπὼν κλπ. πατίγνωστα ἔργα· μόνον ἀπὸ τοῦ 1754 μέχρι τοῦ 1800 εἶναι πρωτότυπον. Ἀπὸ τοῦ φύλλου 49 διηγεῖται τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν, ἀκολουθοῦν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν Φανέλην, ἐν τοῖς φύλλοις 106—119 τὴν ἐποχὴν τῶν φράγκων δουκῶν καὶ μετὰ ταῦτα τὴν τουρκοκρατίαν. Ὡς καὶ πρὸ Φανέλῃ αἱ ἑπτὰ ἑκατονταετηρίδες τῆς φραγκοκρατίας (509 1200) εἶναι καὶ ἐνταῦθα καθ' ὅλα κεναί· ὁ δὲ συγγραφεὺς δὲν ἔχει τὴν τόλμην νὰ συμπεράνῃ ἐκ τούτου μακροχρόνιον σλαυικὴν ἐρήμωσιν· αὐτὸς (φύλλον 106) λέγει ἁπλῶς: Ἀπ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἕως εἰς διάστημα 700 ἐτῶν οὐδὲν ἀναγινώσκεται περὶ Ἀθηνῶν ἢ διὰ ἔλλειψιν ἱστοριογράφων ἢ ὅτι τὰ πράγματα ἦσαν ἐν ἡσυχίᾳ. Τοῦτο δὲ ἐναντιοῦται λίαν πρὸς τὰς φρικώδεις σκηνάς, αἵτινες κατὰ τὰ ἀποσπάσματα τῶν Ἀναργύρων ἐτελέσθησαν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Σλαύων καὶ τῶν Ἀράβων καὶ περιγράφονται οὕτω φρικτῶς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τῶν εἰς Ἀμπελάκια καταφυγόντων Ἀθηναίων. Παραδόξως δὲ εὑρίσκομεν ἐν τῷ φύλλῳ 147 ταύτην τὴν ἐπιστολήν, ἥτις ἑπομένως ἀνήκει εἰς τὴν τουρκικὴν ἐποχήν, καὶ γνωρίζομεν αὐτὸν τὸν συγγραφέα Δημήτριον Ἄργυρον Βενάλδην, ἐλλόγιμον Ἀθηναῖον, γράψαντα οὐχὶ τὴν βαρβαρικὴν διάλεκτον τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν καθαρὰν βυζαντινήν. Κατὰ τὸ χρονικὸν δὲν δύναται νὰ μείνῃ ἀμφιβολία περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐγράφη, δηλ. τοῦ 1690· ὁ πατριάρχης, πρὸς ὃν ἀποτείνεται, ὀνομάζεται Ἰάκωβος, οὐχὶ Ἰωαννίκιος, εἰς δὲ Ἰάκωβος εὑρίσκεται ἀπὸ τοῦ 1686 μέχρι τοῦ 1690. Ἂν δὲ αἱ Ἀθῆναι ἠρημώθησαν ἐπὶ τρία ἔτη, ἡ μετοίκησις ἐγένετο τῷ 1687 ἢ 1688. Καὶ πράγματι αὐτὸς ὁ Ἄνθιμος (αὐτόθι) δεικνύει τὸν καιρὸν αὐτῆς λέγων: Ἡ ἐπάνοδος αὕτη ἀναχώρησις τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τῆς φίλης πατρίδος ἐγένετο ἐν μηνὶ μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1688· ἐγκατελείφθη οὖν ἡ Ἀθήνα πανέρημος ἐπὶ τρεῖς ὅλους χρόνους. Περαιτέρω τὸ χρονικὸν ἱστορεῖ ὅτι οἱ κάτοικοι εὗρον ἄσυλον οὐ μόνον ἐν Σαλαμῖνι, ἀλλὰ καὶ ἐν Αἰγίνῃ, ἐν Κεφαληνίᾳ καὶ ἐν τοῖς βενετικοῖς φρουρίοις τῆς Πελοποννήσου, μάλιστα δὲ ἐν Κορίνθῳ καὶ Ναυπλίῳ, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐνέβαλον πῦρ εἰς τὴν πόλιν καὶ ὅτι εἰκών τις τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ ναῷ Καπνικαρέας τόσον ἐμαυρίσθη ὑπὸ τοῦ καπνοῦ, ὥστε ὁ ναὸς ἐκλήθη ἔκτοτε Καπνικαρέα. Μετά τινα παθήματα, ὧν ἡ αἰτία πᾶσα ἀπεδόθη τοῖς Ἕ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

νετοῖς, ὁ σουλτάνος ἐπέτρεψεν αὐτοῖς οὐ μόνον τὴν ἐπάνοδον, ἀλλὰ καὶ ἀτέλειαν ἐπὶ τρία ἔτη. Ὁ πατριάρχης, ὅς, ὀργισθεὶς εἶχεν ἐκτοξεύσει κατ' αὐτῶν τὸν ἀφορισμόν, ἐπειδὴ εἶχον ἐνσκήψει ἔριδες περὶ τοῦ μητροπολίτου Κυρίλλου, ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς κατεπραΰνθη· τούτου δὲ συγκατατιθεμένου (1691), ὁ Δημήτριος Κολοκύνθης ἐπροίκισε τὸ μοναστήριον τῶν Ἀναργύρων (1691). Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἐναργὴς ἐνώπιον ἡμῶν ἡ βάσις τῶν ἀποσπασμάτων. Δύναταί τις νὰ διστάζῃ ἔτι ὅτι αὐταὶ εἶναι πρόσφατοι μηχανορραφίαι καὶ πηγάζουσιν ἐκ τῆς ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος, ὄχι ἐκ τῆς δεκάτης, οὐδ' ἀπὸ τῆς βιβλιοθήκης τῶν Ἀκκιαϊούλων ἢ ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου τῶν Ἀναργύρων; Ἀλλὰ τίς ἐμηχανεύθη αὐτά; οὐδ' ἐνταῦθα ἀποροῦμεν ἀπαντήσεως».

Ὁ Χόπφ ἀποδεικνύει ὡς χαλκεύσαντα αὐτὰ ἐν λόγῳ χειρόγραφα καὶ πωλήσαντα τὰ τῷ Φαλμεράυερ αὐτὸν τὸν Πιττάκην, εἶτα δὲ ἐπανέρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν ὑπὸ τῶν τεκμηρίων ἀποδεικνυομένην διηνεκῆ ὕπαρξιν τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὴν κλεῖσιν τῶν φιλοσοφικῶν αὐτῶν σχολῶν. «Ἂν, λέγει, ἀποθανόντος τοῦ Μαυρικίου (602), ὁ Θεοφύλακτος Σιμόκαττας παρακελεύεται τοὺς Ἀθηναίους νὰ περιβάλωνται πενθηρὰ ἱμάτια, δὲν πρέπει βεβαίως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἰδιαιτέραν πρὸς τὴν πόλιν εὔνοιαν· αὐτὴ εἶναι μόνον κλασικὴ ἀνάμνησις, ρητορικὴ φράσις, ὥσπερ αἱ Μοῦσαι, ἡ Ἰλιὰς καὶ Ἐριννύες, αἵτινες περιεπλέχθησαν εἰς τὸν θρῆνον αὐτοῦ. Ἀπ' ἐναντίας ἐπιστάμεθα ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Β', ὅτε, καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ φάσματος τοῦ φονευθέντος ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου καὶ ὑπὸ τοῦ μίσους τοῦ λαοῦ, ἀπεφάσισε νὰ μεταθέσῃ τὴν ἕδραν εἰς Σικελίαν καὶ νὰ καταστρέψῃ ἐκεῖθεν τοὺς Λογγοβάρδους, διέτριβεν ἐν Ἀθήναις ἓν ὅλον ἔτος, τὸ 662, καὶ συνεκέντρωσεν αὐτόθι τὸ στράτευμα, ὃ ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ αὐτῷ (*Paulus Diaconus, De gestis Longobardorum lib. V*, 6 παρὰ *Muratori, Scriptores I*, 1, σελὶς 478. *Anastas bibliothec. Vitae pontificum*, αὐτόθι *III*, σελ. 141. *Johannes Diacones Sagorninus Chronicon Venetum* παρὰ *Pertz Monumenta* τόμ. *IX*, σελ. 10), ὅπερ θὰ ἦτο ἀδύνατον ἐν πόλει καθ' ὅλα ἠρημωμένῃ. Ἀπὸ Κων)πόλεως αὐτὸς ἔρθασεν ἐκεῖσε διὰ θαλάσσης, διὰ θαλάσσης δὲ ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν αὐτοῦ εἰς Τάραντα· τῷ δὲ 668 ὁ τύραννος ἐτελεύτησεν ἐν Συρακούσαις, ἀποπνιχθεὶς ἐν τῷ λουτρῷ ὑφ' ἑνὸς τῶν ὑπηρετῶν. Ἂν δὲ αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὰς ἐπιούσας ἑκατονταετηρίδας ἐχρησίμευον πολλάκις ὡς τόπος ἐξορίας βυζαντίων προχρίτων, τοῦτο τεκμηριοῖ μόνον ὅτι ἡ ὀχυρὰ ἀκρόπολις, ἧς τὰ τείχη ἀνῳκοδομήθησαν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, ἐθεωρεῖτο ὡς ἀσφαλής, οὐδαμῶς δὲ ὅτι ἡ πόλις εἶχεν ἐρημωθῇ, ἐπειδὴ οὐ μόνον εἰς τὰς μικρὰς καὶ μεγάλας νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους ἐξωρίζοντο ὕποπτοι ὑπάλληλοι, ὥσπερ κατόπιν ἐπὶ τῶν Τούρκων, ὁηλαδὴ εἰς Σκύρον (825), Σαμοθρᾴκην (857), Χίον (1042), μάλιστα δὲ εἰς Λέσβον (803, 858, 1042), ἀλλὰ καὶ εἰς Κεφαληνίαν, ἥτις μετ' ὀλίγον ἐγένετο πρωτεύουσα θέματος, οὗ ὁ στρατηγὸς Παῦλος ἐπολέμησε τῷ 810 κατὰ τῶν Ἐνετῶν, αἱ δὲ εὔποροι καὶ πολυάνθρωποι πόλεις Θεσσαλονίκη καὶ Χερσὼν περιεῖχον πολλάκις πολιτικοὺς ὑποδίχους ἢ διότι ἦσαν μεμακρυσμέναι ἢ διότι ἦσαν ἰσχυρῶς ὠχυρωμέναι . . . Ὅτι δὲ πρὸς τούτοις τοῖς προκρίτοις ἐξορίστοις διέτριβον ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπίσημοί τινες πολῖται συνάγεται θετικῶς ἐκ τούτου, ὅτι τῷ 769 ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Ε' ἐξέλεξεν ἐξ Ἀθηνῶν νύμφην τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ Λέοντι τῷ Δ' καὶ μετεβίβασεν αὐτὴν πομπικῶς εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐπὶ μεγαλοπρεπῶν καὶ διὰ μεταξὺ κεκοσμημένων πλοίων . . . Περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις συγγενῶν αὐτῆς (τῆς Εἰρήνης) γινώσκομεν ὅτι ἐπροικίσθησαν ἀφθόνως διὰ στρατιωτικῶν ἀξιωμάτων· ἐκ τῶν πλουσιωτάτων αὐτῆς συγγενῶν ἦν ὁ ἐκεῖ ἔπαρχος, ὁ πατρίκιος Σαραντάπηχος. Καὶ ἡ ἀνεψιὰ αὐτῆς Θεοφανὼ εἶχε προορισθῇ εἰς τὸν θρόνον· ὁ Νικηφόρος ὁ Α', χωρίσας αὐτὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρός, συνέζευξε τῇ 20 δεκεμβρίου 807 τῷ υἱῷ τοῦ Σταυρακίου. . . . . Οὐδὲν γινώσκομεν ἂν αἱ δύο αὐτοκράτειραι, μάλιστα ἡ Εἰρήνη (ἐκτὸς τῆς οἰκοδομῆς πολλῶν μοναστηρίων) ἔπραξάν τι ὑπὲρ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος αὐτῶν· . . . φαίνεται ὅμως ὅτι ἐσώζοντο εἰσέτι λείψανα τῶν ἀρχαίων σχολείων, κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἡρακλείου αἱ Ἀθῆναι ἀπέλαυον αὖθις φήμης κέντρου τῆς θύραθεν παιδείας. Δὲν θέλω ν' ἀποδώσω με-

μάλην σπουδαιότητα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἰατροῦ Στεφάνου, μαθητοῦ τοῦ Θεοφίλου, τοῦ ἐν Ἀθήναις γεννηθέντος, ὃς ἤκμαζε κατὰ τὴν ἑβδόμην ἑκατονταετηρίδα (Φαβρίκιος)· ἐνδέχεται νὰ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ, μάλιστα δὲ νὰ ἐδίδαξεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἀπεναντίας εἶναι ἐνδιαφέρουσα νύξις τις μέχρι τοῦδε ἠμελημένη περὶ τοῦ ἁγίου Γισληνοῦ, ὅς, ἐλθὼν τῷ 640 εἰς Ἐννεγαυίαν, ἔκτισε περίφημον μοναστήριον. Κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ (Mabillon) εἶχε γεννηθῆ ἐν τῇ ἀττικῇ χώρᾳ ἐξ ἐξαιρέτων γονέων *(inclity parentes)* καὶ ἐπειδὴ προσεκτήσατο οἴκοι σπουδαίας προεισαγωγικὰς γνώσεις, καλοὺς ἔχων διδασκάλους, ἐμελέτησεν ἐν Ἀθήναις τὴν φιλοσοφίαν. Ἀλλὰ μὴ ἀρκούμενος τῇ θύραθεν σοφίᾳ, ἐτράπη εἰς τὴν τῶν θείων καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τοῦ Βασιλείου. Ἱερεὺς χειροτονηθείς, ἀνεμνήσθη ὅτι ὁ ἅγ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ἐπορεύθη ποτὲ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ρώμην καὶ ἀπεφάσισε νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα ἐκείνου. Οὕτως ἀπελθὼν εἰς τὴν Δύσιν, εἰργάσθη ὁραστηρίως, κατηχῶν τοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἐπέρανε τὸν ὅσιον αὐτοῦ βίον τῷ 681. Ἂν καὶ τὸ μεταγενέστερον συναξάριον κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν συνεχώνευσεν ἐνταῦθα τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν μῦθον, οὐχ ἧττον ὅμως μένει ἀναμφίβολον ὅτι κατὰ τὴν Ζ' ἑκατονταετηρίδα αἱ Ἀθῆναι ἐθεωροῦντο ἐν Εὐρώπῃ ὡς πόλις, ἔνθα ἠδύνατό τις νὰ διδαχθῇ κάλλιστα τὴν θύραθεν σοφίαν. . . Εἰ καὶ ὀλίγας ἔχομεν πληροφορίας ἐκ τῶν σκοτεινῶν τούτων αἰώνων περὶ τῶν ἀθηναίων φιλοσόφων καὶ τῶν αὐτόθι φιλοσοφικῶν σπουδῶν, δὲν ἐλλείπουσιν ἐν τούτοις θεολογικὰ ὀνόματα κατὰ τούτους καὶ τοὺς ἀκολούθους τῆς ἐρημώσεως χρόνους. Ἐκτὸς τῶν ὀλίγων σπουδαίων ὀνομάτων καλογήρων καὶ ἐποίκων πρέπει νὰ καταλέξωμεν τὰ τῶν Ἀθηναίων ἱεραρχῶν, ὧν τὰ ὑπὸ *Le Quien* ἀναφερόμενα εἶναι τὰ ἑξῆς. Ἐπίσκοποι: Ἰωάννης (680) παρὰ τῇ ἐν Ρώμῃ συνόδῳ, Σάββας (860) θιασώτης Φωτίου, Νικήτας Α', μητροπολίτης, ὑπερασπιστὴς τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου, μετασχὼν τῆς Η' συνόδου τοῦ 869. Ἀρχιεπίσκοποι: πιθανῶς αὐτὸς ὁ Ἀναστάσιος, ἐπίσης ἐναντίος Φωτίου (περὶ τὸ 880), Θεοδήγιος Ἀθηνῶν (997), Μιχαὴλ Α' (1023 — 1024), Λέων (1054), Νικήτας Β' (1082) μνημονευόμενος ἐν συνοδικαῖς πράξεσι· τελευταῖον ἐκ τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος Γεώργιος (1151), Νικόλαος Ἁγιοθεοδωρίτης (1166) καὶ Μιχαὴλ Β' Ἀκομινάτος, Κωνιάτης, ὁ πολυμαθὴς καὶ θαρραλέος σύγχρονος τῆς φραγκικῆς κατακτήσεως.

«Ἐπήνεγκον ἐνταῦθα ὅλον τὸν ἐπικεκυρωμένον τοῦτον κατάλογον, διότι χορηγεῖ ἡμῖν βάσιν, πρὸς ἣν δυνάμεθα νὰ παραβάλωμεν τὸν τχεδὸν ἐντελῆ κατάλογον τῶν ἀθηναϊκῶν ἱεραρχῶν, ὃν ἐδημοσίευσεν ὁ Πιττάκης ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐξελέγξει τοῦ Φαλμεράυερ, οὗ ἡ γένεσις εἶναι ἡ ἑξῆς. Ὡς γνωστὸν οἱ Ἕλληνες συνείθιζον, ἀντὶ νὰθέτωσιν ἰδίους ἐπιταφίους λίθους, νὰ ἐγχαράττωσιν ἐπιγραφὰς εἰς τὰ ἔξω τῶν ναῶν, περιεχούσας τὰ ὀνόματα καὶ τὸν καιρὸν ὅτε ἀπέθανον οἱ ἱεράρχαι ἢ οἱ αὐτῶν ὑπάλληλοι ἢ ἄλλοι ἐπὶ εὐσεβείᾳ διακεκριμένοι ἄνθρωποι. Τοιαῦται ἐπιγραφαὶ εὑρίσκονται μετ' ἄλλων καὶ ἐπὶ ταῖς μαρμαρίναις στήλαις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν Μισθρᾷ, ὅπου ἀναγινώσκονται τὰ ὀνόματα τῶν πρώτων ἐπισκόπων Λακεδαίμονος, μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς πόλεως ἐγκατασταθέντων ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων. Τοιαῦται ἐπιγραφαὶ ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ ρώσου ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου ἐν τῷ τοίχῳ τοῦ ναοῦ τοῦ Νικοδήμου, καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Πιττάκη ἐν τῇ αὐτοῦ Ἐφημερίδι (σελ. 935) ὡς τεκμήριον τῆς ὑπάρξεως Ἀθηνῶν. Αὗται ἀνήκουσιν ὅλαι εἰς τὴν ἐποχὴν ἀπὸ 1022—1070· ἡ μὲν παλαιοτάτη εἶναι τοῦ ἱερέως Ἰωάννου Ψυρμίττου (ἀποθ. τῇ 30 μαρτίου 1022, ἡ δὲ νεωτάτη Νικολάου τινός, δεκεμβρίῳ 1070· ἐν τῇ τοῦ Ἰωάννου Κοκκουλαίου, τεθειμένῃ, ὡς ὑποτίθεται, τῷ 1228, ἐνδέχεται νὰ μὴ ἀνεγνώσθη ἀκριβῶς τὸ ἔτος. Τὰ πρόσωπα ταῦτα εἶναι μάλιστα κληρικῶν· πρὸς τοῖς εἰρημένοις οἴκων ὀνόμασι καὶ ἐπωνυμίαις εὑρίσκονται Λύκος, Κορμοσάκης, Κογχυλάρης, Αὐξάκας· προσέτι μνημονεύονται Στέφανός τις πρωτοκτίτωρ (ἀποθ. τῇ 4 δεκεμβρίου, 1044) πιθανὸν ἐπιστάτης τοῦ ναοῦ τοῦ Νικοδήμου, καὶ Ἄννα Χαρτουλαρία (ἀμφίβολον ἂν ἦτο σύζυγος ἑνὸς Χαρτουλαρίου ἢ ἡ αὐτὴ αὐτόθι μεμνημονευμένη, (ἀποθ. τῇ 15 ὀκτωβρίου, 1060). Παρομοίαν ἀρχὴν ἔχουσι βεβαίως οἱ αὐτόθι κακατωτέρω ἐπιφερόμενοι ἐπιτάφιοι ἄνευ ἱστορικῆς σημαντικότητος, ὁ Λέοντός τινος Μηζοτείου (ἀποθ. τῇ 5 σεπτεμβρίου, 912) καὶ

ἄλλων· μόνον σπουδαῖον εἶναι τὸ τῆς Μαρίνης ὄνομα (ἀποθ. τῇ 2 ἰουλίου 1064), ἐπειδὴ πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ καλογραιῶν μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος, τότε ἐν Ἀθήναις ὑπαρχούσης, ἧς προΐστατο ἡ Μαρίνη ὡς ἡγουμένη· εἰς ταύτας τὰς ἐπιγραφάς, ὧν δὲν εἶναι ἀμφίβολον τὸ κῦρος, ὁ Πιττάκης προσέθηκεν ἄλλας, ἀνακαλυφθείσας τὰς μὲν ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Θησείου (866–867), τὰς δὲ ἐν τοῖς λειψάνοις μιᾶς στήλης τῶν Προπυλαίων, αὗται δὲ ἀνήκουσι μάλιστα εἰς τὴν ΙΒ′ ἑκατονταετηρίδα (1108–1171). . . Πολὺ σπουδαιοτέραν ὕλην θὰ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ ὁ Παρθενών. Ἤδη ὁ Πιττάκης ἐν τῇ αὐτοῦ περιγραφῇ τῶν Ἀθηνῶν ἐπήνεγκεν ἐπιγραφήν, ἥτις ὑποτίθεται ὅτι ὑπῆρχεν, ὡς λέγεται, ἐπὶ τῶν Τούρκων, ἐν τῇ πρὸς Ν πλευρᾷ τοῦ Παρθενῶνος, καθ' ἣν ἀνῳκοδομήθη τῷ 630 ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας· αὕτη δὲ ἀποδεικνύεται ὡς κίβδηλος οὐ μόνον ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Παρθενὼν ἀφιερώθη ἀναντιρρήτως εἰς τὴν Παναγίαν, ἀλλὰ καὶ διότι φέρει τὸ: 630 ἔτος μ. Χ. ἀντὶ τοῦ ἀνταποκρινομένου ἀπὸ τῆς δημιουργίας: 6138. Ὁ δὲ Πιττάκης, ἐξακολουθῶν τὰς αὐτοῦ ἐρεύνας ἐν τῷ Παρθενῶνι, ἀνεκάλυψεν ὅτι καὶ ἐν ταῖς στήλαις τοῦ περιστυλίου καὶ ἐν ταῖς ἐξωτερικαῖς πλῆθος ἐπιγραφῶν ἦτο ἐγκεχαραγμένον, ἃς κατόπιν μετήνεγκεν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐφημερίδι καὶ προσεπάθησε νὰ διασαφηνίσῃ αὐτάς. . . Ἐκ τούτων πληροφορούμεθα περὶ τοῦ ἀκριβοῦς χρόνου τοῦ θανάτου τῶν ἀθηναίων ἱεραρχῶν, ὧν μνημονεύονται οἱ ἑξῆς ἐπίσκοποι: Ἰωάννης Α′ (ἀποθ. τῇ 6 ἀπριλ.), Θεοχάριστος (ἀποθ. τῇ 25 μαΐου), Ἀδαμάντιος (ἀποθ. τῇ 10 ἰουλίου)· αὗται ἄνευ ἐτους, ἔπειτα δὲ Ἀνδρέας (ἀποθ. τῇ 15 ὀκτωβρίου 693), Μαρῖνος, φερόμενος ὡς μητροπολίτης (ἀποθ. τῇ 4 ἀπριλίου 704), Ἰωάννης Β′ (ἀποθ. τῇ 24 νοεμβρίου 713), Γρηγόριος (ἀποθ. τῇ 23 δεκεμβρίου 779), Ἰωάννης Γ′ (ἀποθ. τῇ 1 μαΐου 819). Δὲν τολμῶ νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι ὁ διὰ τῶν μνημείων ἐπιβεβαιωθεὶς Ἰωάννης (680) εἶναι ὁ αὐτὸς Ἰωάννης Α′, οὗ ὁ θάνατος συνέβη κατὰ Πιττάκην τῷ 595, 550 505 ἢ 460· ἂν δὲ ὁ κατάλογος εἶναι ἀκριβής, φανερῶς δὲν δύναται νὰ ἦναι Ἰωάννης ὁ Β′. Νῦν δὲ ἀρχιεπίσκοποι: Γερμανὸς (ἀποθ. τῇ 1 δεκεμβρίου 841), ἀνώνυμος (ἀποθ. τῇ 6 μαΐου 879), Νικήτας Α′ (ἀποθ. τῇ 15 αὐγούστου 881), Σάββας (ἀποθ. τῇ 3 δεκεμβρ. 913), Γεώργιος Α′ (ἀποθ. τῇ 4 σεπτεμβρ. 921), Νικήτας Β′ (ἀποθ. τῇ 6 νοεμβρ. 927), Κωνσταντῖνος (ἀποθ. τῇ 29 ἰουνίου 975 ἢ κατὰ Πιττάκην 945 . . .). Κατόπιν ἄνευ βεβαίας χρονολογίας Δημήτριός τις (ἀποθ. τῇ 4 ἰανουαρ. 839, 869, 899, 629 ἢ κατὰ Πιττάκην 959). Αὕτη δὲ ἡ σειρὰ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰ παρὰ *Le Quien* ὀνόματα· ἐπειδὴ ὁ μὲν Σάββας (ἀποθ. ὡς λέγει, τῷ 913) ἦτο προκάτοχος Νικήτα τοῦ Α′, ὃς ἐνδέχεται ν' ἀπέθανε τῷ 881, ἀλλ' οὐχὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ· οὗτος δέ, ὁ Ἀναστάσιος, δὲν εὑρίσκεται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς. Προτέτι δὲ τοῦτο ἐμποιεῖ ὑποψίαν ὅτι ἡ ἐπισκοπή, προβιβασθεῖσα ἐπὶ Φωτίου εἰς ἀρχιεπισκοπίαν, προβιβάζεται εἰς μητρόπολιν κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα (πρὸ τοῦ 869), ἐνῷ αὗται αἱ ἐπιγραφαὶ μνημονεύουσιν ἤδη τῷ 841 τὸν θάνατον ἑνὸς ἀρχιεπισκόπου καὶ μεταθέτουσι τὸν πρῶτον μητροπολίτην κατὰ τὸ τέλος τῆς ἑκατονταετηρίδος. Οὗτος ὀνομάζεται ἐκεῖ Φίλιππος, υἱὸς τοῦ τῇ 24 ἰουλίου 959 ἀποθανόντος χαρτοφύλακος Θεοδηγίου (ἀποθανὼν τῇ 17 φεβρουαρίου 981)· αὐτὸν διαδέχονται Θεοδήγιος (ἀποθανὼν τῇ 17 σεπτεμβρίου 1006), Ἰωάννης Δ′ Βλαχερνίτης (ἀποθανὼν τὸν νοέμβριον 1016, ὄχι 1027 ἢ 1057, ὡς νομίζει ὁ Πιττάκης), Μιχαὴλ Α′ (ἀποθανὼν τῇ 13 αὐγούστου 1030), ἀνερμήνευτός τις (ἀποθ. τῇ 14 νοεμβρίου 1060) κατὰ Πιττάκην Λέων, ὃν ὁ ἀδιεδέχθη ἄλλος Λέων Ρήκτωρ (ἀποθανὼν τῷ 1069)· ἀλλ' ὅμως τά τε ὀνόματα καὶ αἱ χρονολογίαι εἶναι ἀβέβαια), Νικήτας Γ′ ὑπὸ Πιττάκη ἀφθαιρέτως ἐπονομασθεὶς Κούρδης καὶ μεμνημονευμένος ἤδη ἀνωτέρω κατὰ τὸ ἔτος 1083 (ἀποθ. τῇ 28 ἀπριλίου 1103). Ἐκ τούτων Θεοδήγιος, Μιχαὴλ Α′ καὶ Νικήτας Γ′ τεκμηριοῦνται διὰ τῶν μνημείων καὶ αἱ χρονολογίαι αὐτῶν συμφωνοῦσι. Τελευταῖον ἐκ τῆς ΙΒ′ ἑκατονταετηρίδος ἀκολουθοῦσι: Νικηφόρος (ἀποθ. τῇ 19 φεβρουαρίου 1121)— μετὰ τοῦτον λείπουσιν οἱ ὑπὸ τῶν μνημείων ἐνδεδειγμένοι Γεώργιος καὶ Νικόλαος— Ἰωσὴφ ἢ Θεοφύλακτος (ἀποθανὼν τῷ 1175), ἀνώνυμός τις (κατὰ Πιττάκην Γεώργιος Β′, ἀποθανὼν κατὰ τὸ τέλος ἰανουαρ 1182) καὶ τελευταῖος Γεώργιος Β′ (ἢ Γ′), ὁ Β. . . ης (ἀποθ. τῇ 6 ἰουνίου 1190). Τούτου δὲ διάδοχος ὑπῆρξεν ἴσως Μιχαὴλ Β′ Κωνιά-

της (ἀποθανὼν ἐν Κέᾳ), ὃς λέγει ὅτι προέστη τῆς ἑαυτοῦ ἐκκλησίας ἐπὶ 30 ἔτη· πρέπει ἄρα ν' ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Ἀθηνῶν περὶ τὸ 1175 καὶ ἑπομένως εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπῆρξάν ποτε οἱ τῷ 1182 καὶ 1190 τελευτήσαντες ἀρχιεπίσκοποι ἢ ὁ Πιττάκης ἐπλανήθη αὖθις ἑρμηνεύων τὰς ἐπιγραφάς. Πρὸς τούτοις τοῖς ὀνόμασι, τοῖς σημαντικωτάτοις διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκκλησίας, εὑρίσκομεν ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος τὸ τοῦ ἐπισκόπου Δαυλίας Γερμανοῦ, πιθανὸν Ἀθηναίου καὶ ὑποκειμένου εἰς τὸν ἐκεῖ μητροπολίτην, καὶ πολλῶν μεγάλων ἀξιωματικῶν τῆς ἀθηναϊκῆς μητροπόλεως, ἥτις ὡς ἀναγινώσκομεν ἦν καθιερωμένη εἰς τὴν παρθένον Μαρίαν· οὗτοι ἦσαν φύλακες, ψάλται χαρτουλάριοι, οἰκονόμοι, γραμματεῖς, ὀρφανοτρόφοι· ἔπειτα ἱερεῖς, μοναχοὶ καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοῦ 892 μέχρι τοῦ 1071, ἱερεύς τις Νικόλαος (ἀποθ. τῇ 1 ἰουλίου 1314), ὅπερ μοὶ φαίνεται ἀμφίβολον. . . Ἐκ τῶν γνησίων τεκμηρίων, ἅπερ ἐπηνέγκομεν, ἐπιστάμεθα ὅτι ἡ τετρακοσιετὴς ἐρήμωσις τῶν Ἀθηνῶν εἶναι μῦθος».

Διὰ τῶν προειρημένων ἀπεδείχθη τρανώτατα ὅτι αἱ ἔγγραφοι μαρτυρίαι τῶν συγχρόνων, ἃς ὁ Φαλμεράυερ θέλει ὡς ἀποτελούσας τὴν κυριωτάτην ἀπόδειξιν τῆς σλαυικῆς αὐτοῦ θεωρίας, ἀνατρέπουσιν ἄρδην τοὺς ἰσχυρισμοὺς αὐτοῦ περὶ διακοσιετοῦς μὲν σλαυοκρατίας ἐν Πελοποννήσῳ, τετρακοσιετοῦς δὲ ἐρημώσεως τῶν Ἀθηνῶν, τῆς μὲν πρώτης περιωρισμένης εἰς ἑξήκοντα μόνον ἔτη, τῆς δὲ δευτέρας εἰς τριετῆ μόνον ἐκπατρισμόν. Ἀλλ' εἴπομεν ὅτι ὁ δεινὸς ἱστορικὸς ἰσχυρίσθη ὅτι ἐξέλιπον ἐκ τῆς Ἑλλάδος τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ὀνομάτων, πόλεων, χωρίων, ποταμῶν καὶ ὀρέων, ἀντικατασταθέντα ὅθεν ὑπὸ σλαυικῶν, τουρκοαλβανικῶν καὶ νεοελληνικῶν (!). Ὁ Χὸπφ πρὸς ταῦτα ἀντιλέγει: «Παρετήρησα ἤδη ἀνωτέρω ὅτι ἡ διάρκεια ἀρχαίων ἑλληνικῶν ὀνομάτων παρὰ τὰς μητροπόλεις καὶ τὰς ἐπισκοπὰς τῆς χώρας παρέχει κἂν ἀσθενὲς καὶ ἀβέβαιον τεκμήριον ὅτι αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ πόλεις δὲν κατεδαφίσθησαν ἐξ ὁλοκλήρου. Ἀκολουθῶν νῦν τὸν *Le Quien*, τὸν ἀπανθίσαντα ἐπιμελῶς ὅλην τὴν ὑπάρχουσαν ὕλην, ἐπιφέρω βραχεῖαν ἐπιθεώρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαιρέσεως τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατὰ ταύτην καὶ τὰς ὕστερον ἑκατονταετηρίδας τῆς βυζαντινῆς κυριαρχίας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις Ἰλλυρία διῃρεῖτο εἰς 9 ἐπαρχίας, ὧν ἡ Δακία πρὸς τὴν μεσόγειον θάλασσαν καὶ ἡ Δαρδανία δὲν περιλαμβάνονται ἐν ταύτῃ τῇ ἐρεύνῃ, εἰς ἣν ἀνήκουσιν αἱ ἑξῆς ἐπαρχίαι.

»Α'. Ἡ Μακεδονία, ὅπου αἱ μητροπόλεις: α') Θεσσαλονίκη (κατὰ τὸν βαθμὸν ἀρ. 16· εἰς ταύτην ὑποκείμεναι αἱ ἐπισκοπαὶ Κίτρος, Βέρροια, ἡ τῶν Δρουγοβιτείων [Δρουγουβίτζοι, σλαυικὴ], Σερβία [σλαυικὴ], Κασσάνδρεια, Κάστριον ἢ τῶν Καμπανείων, Πέτρα, Ἡρκούλεον ἢ Ἀρδαμέριον, Ἱερισσός, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ ὄρος Ἄθως, Λιτή, ἡ τῶν Βαρδαριωτῶν ἢ Τυρίων [βεβαίως οἱ τουρκομαγυάροι ἔποικοι])· β') Φίλιπποι (ἀρ. 39· ὑπὸ ταύτην ἑπτὰ ἐπισκοπαί: Θεώριον, Πολύστολον, Βελίκια, Χριστούπολις, Σμολαῖνα, Καισαρούπολις καὶ Ἀλεκτρυόπολις)· γ') Σέρραι (ἀρ. 58). Προσέτι ἐπιφέρονται ὑπὸ *Le Quien* Δίων, Στόβοι, Παρτικούπολις, Δόβερος. Ἔδεσσα (Βοδενά), Ἡράκλεια, Ἀμφίπολις, Λῆμνος (αὐτόνομος ἀρχιεπισκοπή), Θάσος, Βάργαλα καὶ ἄλλαι ἕδραι, αἵτινες δὲν περιλαμβάνονται ἐν τοῖς διασωθεῖσι παλαιοτέροις καταλόγοις, ὧν αἱ μὲν τότε ὑπῆρχον, αἱ δὲ ἱδρύθησαν ὕστερον καὶ ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν μητροπόλεων, λ. χ. Ζίχναι καὶ Μελενικὸν ἀπὸ Σερρῶν· ἄλλων δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου μετεβλήθησαν τὰ ὀνόματα· π. χ. Λιτὴ ὀνομάζεται κατόπιν καὶ Ρενδίνη, ὅπερ ἴσως ἀντηχεῖ τὸ σλαυικὸν Ρουγχῖνοι.

»Β'. Ἡ Θεσσαλία, ὅπου αἱ μητροπόλεις: α') Λάρισσα (ἀρ. 34· ὑπὸ ταύτην Φάρσαλος, Δημητριάς, Ζητούνιον, Κζέρος [σλαυικὴ], Λοιδορίκιον, Τρίκκα, Ἐχῖνος, Κόλυδρος, Σταγοί, Δομένικον, Κάτρια, Γαρδίκιον, ἕτερον Γαρδίκιον καὶ ἕτερος Ἐχῖνος, Περιστερά, Ραδοβίσδιον καὶ Πατζοῦναι (ἀμφότεραι σλαυικαί), Βεζένα, Σκόπελος [νῆσος], Κάλλινδος, Μαρμαρίτζιον, ἕτερος Κόλυδρος, Λύτζα, Χαρμῆνα, Βουνήνα, Ἀλμυρός, Ὀξυμόκοβον, Βιαῖνα), καὶ β') Νέαι Πάτραι (ἀρ. 50· ὑπ' αὐτὴν δὲ Γάλαζα, Κουτζίαγρος, Σίβικτος, Βαριάνα). Πρὸς ταύταις εὑρίσκονται παρὰ *Le Quien* Λαμία (Ζητούνιον), Γόμφοι, Ὑπάτη (Νέαι Πάτραι) Μητρόπολις, Σκίαθος. Πεπάρηθος καὶ ἄλλαι μετὰ τούτων τῶν ὀνομάτων, ὧν τὰ πλεῖστα

ἑλληνικά, εὑρίσκεται καὶ ἐνταῦθα στοιχεῖόν τι σλαυικόν.

»Γ΄ Παλαιὰ Ἤπειρος. ἡ ὅπου αἱ μητροπόλεις: α΄) Νικόπολις, κατόπιν μεταφερομένη εἰς Ναύπακτον (ἀρ. 35· ἐνταῦθα αἱ ἐπισκοπαὶ Βουδνίτζα, πρώην Δοδώνη, Ἀετός, Ἀχελῶος, Ρῆγοι—ἢ Ρόγος— Ἰωάννινα, Φωτικά [Βέλλα], Ἀδριανούπολις [Δρινούπολις, Ἀργυρόκαστρον], Βουθρωτὸν καὶ Χειμάρα)· β΄) Κέρκυρα (ἀρ. 73· προσέτι Λευκάς, αὐτόνομος ἀρχιεπισκοπή, κατόπιν δὲ καὶ Ἄρτα).

»Δ΄ Ἑλλάς, ὅπου αἱ μητροπόλεις: α΄) Κόρινθος (ἀριθ. 27· ὑπὸ ταύτην Δαμαλᾶς, Ἄργος, προβιβασθεῖσα εἰς μητρόπολιν τῷ 1189, Μονεβασία, Κεφαληνία, Ζάκυνθος, Ζεμενά, Μάνη)· β΄) Ἀθῆναι (ἀριθ. 28, ὅπου Εὔριπος [Εὔβοια], Δαυλία, Κορώνεια, Ἄνδρος, Ὠρεός, Κάρυστος, Παρθμός, Αὐλωνία καὶ Σύρα· γ΄) Παλαιαὶ Πάτραι (ἀρ. 32, ὅπου Λακεδαίμων, προβιβασθεῖσα τῷ 1082 εἰς ἰδίαν μητρόπολιν, Μεθώνη, Κορώνη, Ἔλος καὶ Βολαῖνα [αὐτὴ σλαυική])· δ΄) Θῆβαι (ἀριθ. 57)· αὐτόνομος ἦτο ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Αἴγινα καὶ Κέως· παρήκμασαν Κεγχρεαί, Μεγαλόπολις (κατόπιν ἀνακαινισθεῖσα καὶ ἐπονομασθεῖσα Χριστιανούπολις), Ναύπλιον (συνηνωμένη μετ' Ἄργους) Τέγεα, Μαραθών, Ἐλάτεια, Μέγαρα, Ὀποῦς, Πλαταιαί, Θεσπιαί, Τανάγρα, Τροιζήνα (συνηνωμένη μετὰ Δαμαλᾶ) καὶ ἄλλαι, ἐνῷ ἐπισκοπαί τινες, ὑπὸ Le Quien μνημονευόμεναι, ἱδρύθησαν ὕστερον πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν Φράγκων, καὶ διηρκεσαν ἔπειτα ἐπὶ τὴν τουρκοκρατίαν τοὐλάχιστον κατὰ τὸ ὄνομα.

»Ε΄) Νέα Ἤπειρος· ὅπου αἱ μητροπόλεις: Δυρράχιον (ἀρ. 42· ὑπ' αὐτὴν Στεφανιακά, Χουνόβια, Κροία, Ἐλισσός, Διόκλεια, Σκόδρα, Δριβάστον, Πόλαθα [Πουλάδ, Σπολίτον] Γλαβινίτζα ἢ Ἀκροκεραύνια, Αὐλών, Λύχνιδος, Ἀντίβαρις. Τζερνικόν, Πολυγερόπολις καὶ Γραδίτζιον)· προσέτι ἀριθμός τις ἐκλειψάντων ὀνομάτων. Αἱ ἀλβανικαὶ πόλεις ὑπεταγήσαν κατόπιν εἰς ἰδίαν ἑβδόμην ἐπαρχίαν, ὀνομαζομένην Πραίβαλιν, ἧς Σκόδρα ἦτο μητρόπολις· αἱ πλεῖσται ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Δυρραχίου.

»ΣΤ΄) Κρήτη, ὅπου ἡ μητρόπολις Γόρτυνα, ἐπὶ Λέοντος ΣΤ΄ κρατουμένη ὑπὸ τῶν ἀλλοθρήσκων, ἔπειτα δὲ κεκοσμημένη πολλοῖς ὑποκειμένοις ἐπισκόποις, λ. χ. Κνωσσοῦ, Ἀρκαδίας, Ἱεραπέτρας, Λάππας, Ἡρακλειουπόλεως, Σουβρίτης, Ἀπολλωνίας, Χερσονήσου, Κυδωνίας, Κισάμου καὶ ἄλλων.

»Ζ΄) Ἡ ἐπαρχία Πραιβαλὶς ἐρρήθη ἤδη· πρέπει ὅμως νὰ προσκαταλέξωμεν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ τὰς ἑξῆς μητροπολιτικὰς ἕδρας, ἀνατεθείσας εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Κυκλάδων: α΄) Ρόδος (ἀρ. 38· ὑπὸ ταύτην Σάμος, Χίος, Κῶς, Νάξος, ἥτις ἀποχωρισθεῖσα τὸν μαΐον 1083, συνηνωμένη μετὰ τῆς Πάρου, ἐγένετο ἡ 79η μητρόπολις, Θήρα, Πάρος, Τῆνος, Μῆλος, Πισίνα, Ἰκαρία, Λέρνα, Ἀστυπαλαία, Τραχεῖα καὶ Νίσυρος)· β΄) Μιτυλήνη (ἀριθ. 49, ὑφ' ἣν Ἐρισσός, Στρογγύλη, Τένεδος, Βέρχινος, Τερπερίνη καὶ Μαρμαριτζάνη) καὶ τελευταῖον γ΄) Μέθυμνα (ἀριθ. 75).

»Πρόδηλον εἶναι ὅτι ἡ τῶν μητροπόλεων τάξις ὑπέστη πολλαπλασίας ἀλλοιώσεις καὶ ὅτι, ἀποβαλλομένων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ διασχιζομένων τινῶν διοικήσεων, πολλὰ μετεβλήθησαν, ἃ δυνάμεθα νὰ συνάγωμεν ἐκ τῶν διαφόρων *Notitiae Episcopatum*, ἃς ὁ Πάρθεϋ προσέθηκεν εἰς τὴν καλὴν αὐτοῦ ἔκδοσιν τοῦ Ἱεροκλέους· θὰ παρατηρήσω μόνον ὅτι καὶ τὰ ρωσικὰ χρονικὰ διέσωσαν μεταφράσεις τινὰς αὐτῶν, πρὸ πάντων πρὸ τῆς ὑπὸ Λέοντος τοῦ ΣΤ΄ κατασταθείσης Τάξεως, ἣν ὁ Πάρθεϋ ἐξέδωκεν ὑπ' ἀριθ. 2. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὀνομάτων καὶ τάξεων προκύπτει ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν ἐπισκοπῶν ἕδραι φέρουσιν ἑλληνικὰ ὀνόματα, ὅτι ὁ μέγιστος ἀριθμὸς σλαυικῶν ἐπισκοπῶν εὑρίσκεται ἐν Μακεδονίᾳ, ἔπειτα ἐν τῇ Ἠπείρῳ καὶ τῇ Θεσσαλίᾳ, ἐνῷ ὀλίγας μόνον ἔχει ἡ μέση Ἑλλὰς καὶ ἡ Πελοπόνησος. Ἐκ τούτου δὲν συμπεραίνεται βεβαίως ὅτι κατὰ ταύτας τὰς ἑκατονταετηρίδας δὲν ὑφίσταντο καὶ ἐκεῖ σλαυικαὶ φυλαὶ καὶ ὅτι δὲν διῳκοῦντο αὐτονόμως· ἐπειδὴ ἐάν τις ἀκολουθήσῃ ἀναλόγως τὴν τοῦ Φαλμεράυερ ἀρχὴν εἰς τὴν πρώτην ὄψιν λεπτομεροῦς χάρτου πᾶσα ἡ Πελοπόνησος φαίνεται γέμουσα σλαυικῶν χωρίων. Τὴν ἀκριβῆ ἀνάπτυξιν τούτου τοῦ ζητήματος ἔπρεπε ν' ἀφήσω εἰς τὸ γεωγραφικὸν μέρος τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας. Τινὰ ὀνόματα, ἐξηγηθέντ αὐτὸ τοῦ ἀποσπασματογράφου ὡς σλαυικά, ἀποδεικνύονται παλαιὰ ἑλληνικὰ ἢ φραγκικὰ διεστραμμένα ἐν τῇ χυδαίᾳ διαλέκτῳ, τούτων δὲ θ' ἀναφέρω κατωτέρω τινά, ἅπερ ἐφάνησαν μέχρι τοῦδε περι-

λαμβάνοντα ἀδιάλυτον αἴνιγμα. Θὰ πραγματευθῶ ἐκεῖ καὶ περὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι τὰ ὀνόματα Μωρέας καὶ Μιστρᾶς εἶναι ἀρχαῖα σλαυικὰ ὀνόματα, ἐπειδὴ φαίνονται τὸ πρῶτον κατὰ τὴν φραγκικὴν ἐποχὴν καὶ δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσιν ἀσφαλέστατα διὰ τῆς δυτικῆς ξενοκρατίας. Ἄλλως δὲ μετ' ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν ἀρίστων χαρτῶν τῆς Πελοποννήσου τὸ κατ' ἐμὲ δύναμαι μόνον νὰ παραδεχθῶ τὴν γνώμην τοῦ ἐμβριθοῦς Λέακε ὅτι, 40 γεωγραφικῶν ὀνομάτων εὑρισκομένων ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, μόνον τὸ ἓν ἔχει σλαυικὴν καταγωγήν. Ναὶ μὲν ἐπισωρεύονται ἐκτάκτως τοιαῦτα σλαυικὰ ὀνόματα ἔν τισι χώραις π. χ. ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Εὐρώτα, ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ καὶ ἐν μέρει τινὶ αὐτῆς τῆς Ἀρκαδίας, ἀλλὰ μόνον ἡ ὕπαιθρος χώρα κατέχεται ὑπ' αὐτῶν, ἐνῷ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπικρατεῖ πάντοτε τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Δὲν πρέπει νὰ θαυμάζωμεν ὅτι πρὸς τοῖς χωρίοις καὶ ὄρη καὶ ποταμοὶ καὶ κοιλάδες φέρουσι σλαυικὰ ὀνόματα. Ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἀποδεικνύεται ὁλοσχερὴς ἐκρίζωσις τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἂν δὲ ὑπάρχωσιν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ τοιαῦτα σλαυικὰ ὀνόματα, ἅτινα εὑρίσκονται καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ρωσικῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Σουσδάλης, δὲν πρέπει ὡσαύτως να ὑπολαβωμεν κατὰ Φαλμεράυερ τοὺς Μοσχοβίτας ὡς τοὺς νέους ἐποίκους τῆς Ἑλλάδος· διότι ὑπὸ γενικῶν ἰδεῶν, ὡς ἁπανταχοῦ συμβαίνει, ἔλαβον τὰ νεα χωρία τὰ ὀνόματά των δηλ. ἔλος, ὄρος, κοιλὰς κλπ. . .»

Περὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Φαλμεράυερ, ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες οὐδὲ ἴχνος τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διασώζουσι, δύναται νὰ κρίνῃ καὶ ὁ ἁπλούστατος τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν δι' ἁπλοῦ βλέμματος πρὸς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, μάλιστα δὲ τοῦ τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων, ἔνθα ὁ πολιτισμὸς δὲν ἐξήλειψεν ἔτι τὰ προγονικὰ ἔθιμα· ἀλλὰ καὶ συγγράμματα περὶ τούτου ἐγράφησαν ὑπὸ ξένων τε καὶ ἡμετέρων. Τῶν ξένων ὁ Βερνάρδος *Schimdt* ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Das Volksleben der Neugriechen und das hellenische Alterthum*, (μέρος Α' Λειψία 1871) ἐξετάζων τὰ ἔθιμα, τὴν θρησκείαν, τὰς δεισιδαιμονίας καὶ οὕτως εἰπεῖν τὴν μυθολογίαν τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων καὶ μελετῶν τὸν βίον αὐτῶν ὡς πηγὴν εἰς διαλεύκανσιν τοῦ ἀρχαίου, εὑρίσκει ἁπανταχοῦ ἴχνη καὶ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος, ὅθεν προκύπτει ἀριδήλως ὅτι οὐδέποτε διεκόπη ἡ ἐθνικὴ παράδοσις. Ἐκ τῶν ἡμετέρων παραπέμπομενεὶς πολλὰς ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ἐν Ἀθήναις συλλόγου Παρνασσοῦ σχετικὰς πραγματείας καὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ κ. Ν. Πολίτου.

Σχετικῶς πρὸς τὰ περὶ ἐκσλαυισμοῦ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τοῦ Φαλμεράυερ εἰρημένα παρατιθέμεθα αὖθις τὰ ὑπὸ τοῦ Χόπφ ἀντιφερόμενα: «Ἆρα ἐκτήσατο ὁ σλαυισμὸς τοσαύτην ἰσχὺν ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὥστε ὑπέταξε καὶ ἠφάνισεν ὅλον τὸν ἑλληνισμόν, ὥστε αὐτὴ ἡ γλῶσσα τῶν πνευματικῶς ὑπερεχόντων Ἑλλήνων ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν σλαυικήν, ἢ μεμιγμένη μετὰ σλαυικῶν στοιχείων ἐγένετο ἀγνώριστος καὶ τοιαύτη, οἵαν ὀνομάζομεν νῦν νεοελληνικήν; Ὁ Φαλμεράυερ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀπαντῶσι διισχυριζόμενοι τοῦτο καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, ὡς ἀναντίρρητα δὲ τεκμήρια ὅτι ἡ νεοελλληνικὴ καθ' ὅλα ἐσλαυώθη ὁ Κρίεγκ ἐπιφέρει τὰ τρία τάδε:

α')Τὰ ὑποκοριστικὰ τῶν οὐσιαστικῶν συχνὰ καὶ παραλόγως ἐπιφαινόμενα καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Βυζαντινοῖς· «οὐδεὶς δὲ ὑπάρχει γλωσσῶν κλάδος, ὅπου χρῶνται συχνότερον τοῖς ὑποκοριστικοῖς ἢ ὁ σλαυιακός» ἑπομένως ἡ νεοελληνικὴ εἶναι ἐσλαυωμένη. Δὲν παρατηρεῖται ὅμως ὅτι αἱ καταλήξεις καὶ αἱ πρωτότυποι λέξεις εἶναι ἀρχαῖα ἑλληνικά, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ κλασικῇ δὲν εἶναι σπάνια παραδείγματα, ὅτι ἁπανταχοῦ ἡ δημώδης διάλεκτος ἀγαπᾷ παραπολὺ τὰ ὑποκοριστικά· καὶ ὡς τὴν χυδαίαν διάλεκτον τῶν νῦν Ἑλλήνων, οὕτω καὶ τὴν ἰταλικὴν ἠδυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν ὑπὸ τῆς σλαυικῆς ἐπηρεαζομένην, διότι καὶ αὐτὴ ἀγαπᾷ ἐξαιρέτως τὰ ὑποκοριστικὰ καὶ ὡσαύτως μεταχειρίζεται αὐτὰ ἄνευ λόγου. (Ἡμεῖς παρατηροῦμεν πρὸς τούτοις ὅτι ἡ μεγαλειτέρα κατάχρησις τῶν ὑποκοριστικῶν ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ γίνεται ἀκριβῶς ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν πόλεσιν, ἐν αἷς οὐδέποτε ποῦς σλαυικὸς ἐπάτησε, διότι ἀμφιβάλλομεν ἂν γίνεται ἀλλαχοῦ μείζων κατάχρησις τῶν εἰς- ελι, —ακι καὶ ουδι ὑποκοριστικῶν, οἷα ἐν Λέσβῳ, Κρήτῃ, Αἴνῳ κλπ.)».

«β'.) Ἐν τῇ σερβικῇ, τῇ βουλγαρικῇ καὶ ἄλλαις σλαυικαῖς διαλέκτοις ἐπίκρατεῖ ἡ τάσις νὰ τονίζηται ἡ προπαρα-

ληγουσα, ὅπως συμβαίνη ἐν τῇ νεοελληνικῇ, λίαν πολὺ συχνότερον ἢ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ. Ἆρα ἐσβέσθη ὁ ἀρχαῖος τόνος ἄνοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐτόνιζον μὲν Λάρισσα, Κόρινθος, Ὄλυμπος, Ἐπίδαυρος, προέφερον δὲ Λαρίσσα, Κορίνθος, Ὀλύμπος, Ἐπιδαῦρος, ἀπεναντίας νῦν λέγεται καὶ γράφεται Λάρισσα, Κόρινθος κλπ. Ἀλλὰ τίς ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ μαρτυρεῖ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλλληνες, ἐξαιρουμένων τῶν ποιητῶν, ἀφ' ὧν δὲν πρέπει ἐνταῦθα νὰ λάβωμεν τὸ μέτρον, διότι πλεῖστοι ἄτονοι συλλαβαὶ μηκύνονται παρ' αὐτοῖς, ὁμιλοῦντες ἐτόνιζον συνήθως ὡς θέλει ὁ Φαλμεράυερ; οὐδαμοῦ ὑπάρχει θετικὸν τούτου τεκμήριον. Ἐξ ἴσου κενὸν εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον:

«γ') Ὅτι οἱ νέοι Ἕλληνες, ὅπερ μάλιστα πρέπει νὰ φανῇ παράδοξον, δὲν προσφέρουσι τὸ δασύ, ὅπου τὸ εἶχον οἱ ἀρχαῖοι - λοιπὸν Ἕλληνες ἀντὶ Ἕλληνες, Ὗδρα ἀντὶ Ὕδρα-. Νῦν δὲ καὶ ἐν ταῖς σλαυικαῖς διαλέκτοις λείπει τὸ δασύ· ἄρα καὶ ἐνταῦθα σλαυικὴ πλήμμυρα· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ πρότασις εἶναι παρὰ πολὺ ἀμφισβητήσιμος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἵτινες εἶχόν τι ἀναμφιβόλως τοῦ ἰωτακισμοῦ καὶ οὐδέποτε μετεχειρίσθησαν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐράσμου ἐφευρεθεῖσαν προφοράν, προέφερον τὸ δασὺ πολὺ μαλακώτερον ἡμῶν καὶ αὐτὸ τοῦτο συνέβη κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὅτε ἔγραφον μὲν αὐτό, προέφερον δὲ δι' ἐλαφροῦ πνεύματος Οἱ Ρῶσοι, μὴ ἔχοντες τὸ δασύ, ἀντιγράφουσι συχνὰ Je ἀντὶ He π. χ. Telenia ἀντὶ Helenia· ὕστερον τὸ μὲν ἐκθλίβεται, τὸ δὲ ἀντικαθίσταται διὰ G. Μᾶλλον δὲ τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἐνδεικνύῃ ξένην ἀναμιξιν, ὅτι ἠφανίσθη σχεδὸν καθ' ὅλα τὸ ἀπαρέμφατον, ἀντικαθισταμένου τοῦ νὰ μεθ' ὑποτακτικῆς.

«Προσέτι δοξάζει ὁ Φαλμεράυερ ὅτι ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ἐλαλεῖτο μὲν σχεδὸν μόνον ἡ σλαυικὴ, νῦν δὲ ἡ σλαυικὴ διάλεκτος ἠφανίσθη πραγματικῶς ἐν τῷ Μωρέᾳ· ὅπερ συνέβη διὰ τοῦτο, ὅτι οἱ ξένοι ἔποικοι οὐδεμίαν εἶχον ἰδίαν φιλολογίαν καὶ βαπτισθέντες ἠναγκάσθησαν νὰ μάθωσι τὴν γραφὴν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν αὐτῶν ἀποστόλων καὶ δεσποτῶν. Ἀλλὰ διὰ τί οἵ τε βόρειοι Σλαῦοι καὶ ἄλλοι διάγοντες ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις, διετήρησαν ἀμεταπτώτως τὴν ἑαυτῶν ἐθνικότητα καὶ τὴν ἐπέβαλον αὐτοῖς τοῖς δεσπόταις των, τοῖς Βουλγάροις; Ναὶ μὲν ἦσαν οἱ Βούλγαροι ἀγριώτεροι τῶν αὐτοῖς ὑποτελῶν Σκλαβηνῶν, ἐνῷ οἱ ἐν Πελοποννήσῳ Σλαῦοι ἦσαν εἰς ἐπαφὴν λαοῦ πρώην πεπολιτισμένου καὶ ἀκμάσαντος. Ἀλλ' ἐν αὐτῷ τούτῳ εὑρίσκομεν τὴν καλλίστην ἐλέγξιν τῆς θεωρίας ἐκείνης, ἥτις ἐξαίρει τὸν ὁλοσχερῆ ἀφανισμὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τῶν «σουσδαλικῶν τεράτων». Ὅπου ἂν κατέστησαν οἱ Σλαῦοι ἐντὸς γενεῶν τινων ἀπερρόφησαν ἅπανταχοῦ ὅλα, καὶ αὐτὰ τὰ ἐπικρατοῦντα στοιχεῖα, ἂν μὴ ὑπῆρχον πολυάριθμα καὶ ὑπερέχοντα· οἱ Τουράνιαι Βούλγαροι συνεχωνεύθησαν μετ' αὐτῶν· οἱ Νορμανδοὶ Ρῶσοι, ἐπικληθέντες ὑπὸ τῶν Σλαύων τῆς Ρωσίας καὶ ἐκλεχθέντες ὡς κύριοι αὐτῶν, ἂν καὶ πλεῖστον ὅσον καὶ ὑπερέχοντες διὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ὑποτεταγμένων, μετὰ τέσσαρας γενεὰς εἶχον ἤδη ἀποβάλει τὴν αὐτῶν ἐθνικότητα, γενόμενοι καθ' ὅλα Σλαῦοι. Εἰ δὲ αὐτὸ τοῦτο δὲν συνέβη ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὅπου προσέτι οἱ Σλαῦοι θὰ ἦσαν κύριοι, δὲν πρέπει νὰ προστρέχωμεν εἰς παραβολὴν πρὸς νικήσαντας Ρωμαίους, τοὺς ἀποδεξαμένους τὴν παιδείαν τῶν ὑποταχθέντων Ἑλλήνων, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι οἱ Σλαῦοι ἔποικοι δὲν ὑπερέβαλλον τῷ πλήθει τοὺς ὑπολελειμμένους Ἕλληνας, οὐδ' ἐπλημμύρησαν, οὐδ' ἐδούλωσαν τὴν χώραν. Καὶ εἰς τοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐποικοῦντας Σλαύους ἁρμόζει ἡ περιγραφή, ἣν συνέταξεν ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ΣΤ' περὶ τῶν ἄλλων σλαυικῶν φυλῶν. Ἀκόρεστος ροπὴ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἦτο κατ' αὐτὸν ὁ κύριος χαρακτὴρ ὅλων τῶν Σλαύων. Ἐφ' ὅσον κατῴκουν τὴν ἰδίαν χώραν πέραν τοῦ Δουνάβεως, ἀπέλαυον τελείας ἐλευθερίας· ὁσάκις ἐξήρχοντο, προετίμων νὰ καταστραφῶσιν ὑπὸ τῶν ἰδίων στρατηγῶν (Ζουπάνοι) ἢ νὰ πείθωνται τοῖς τῶν Ρωμαίων νόμοις. Ἡ χώρα αὐτῶν εἶναι πολυάνθρωπος· ἀγογγύστως φέρουσι ζέστην, ψῦχος, βροχήν, γυμνότητα καὶ ἀσιτίαν. Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος Α' πρεσεπάθησε νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ τῆς βαρβαρότητος, ἀποστείλας εἰς αὐτοὺς τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἐπιβάλλων ἀρχηγούς, οἵτινες τοὺς ἐκυβέρνων κατὰ τὰ ἑλληνι-

καὶ ἦθη, ἐγένοντο σύμμαχοι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Ἡ φιλοξενία αὐτῶν, ἡ προστασία, ἣν χορηγοῦσιν εἰς πάντα ξένον, ἡ φιλανθρωπία πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους, οἵτινες πρέπει μὲν νὰ κερδαίνωσι τὸ ἀντίλυτρον δι' ἐργασίας. ἔπειτα δὲ ἢ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν πατρίδα ἢ δύνανται νὰ μένωσιν ὡς φίλοι τῶν πρώην κυρίων, ἡ ἁγνία τῶν γυναικῶν περιγράφονται ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φιλοσόφου διὰ τόσον ζωηρῶν χρωμάτων, ὥστε φαίνεται νὰ ἀναγινώσκῃ τις βιβλίον ἐφάμιλλον τῆς «Γερμανίας» τοῦ Τακίτου καὶ νὰ θεᾶται εἰς τοιοῦτον ἠθῶν καθρέπτην, οἷον ὁ ἴδιος τῶν Ρωμαίων αὐτοκράτωρ παρέστησεν ὡς παράδειγμα εἰς τὸν διεφθαρμένον λαόν του. Καὶ ἡ ἄνεσις καὶ τὸ ἀποφεύγειν τὴν βαρεῖαν ἐργασίαν ἐνθυμίζει τοὺς ἀρχαίους Γερμανούς καὶ αὐτοὶ δὲν ἐγνώριζον περιτετειχισμένας πόλεις, ἀλλὰ διῆγον ἐλεύθεροι κατὰ τὰ χωρία των· οἱ ὑπὸ τῆς φυλῆς ἐκλεχθέντες ἀρχηγοὶ ἦρχον αὐτῶν οὐχὶ ὡς ἀπόλυτοι δυνάσται, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ πατριαρχικὸν τρόπον».

Τὴν ἐπιστημονικωτάτην μελέτην αὐτοῦ ὁ Χόπφ κλείει διὰ τῶν ἑπομένων περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ὀργανώσεως τῶν Σλαύων: «Ἡ πεδιὰς καθ' ὅσον ἦτο εὐπρόσιτος ὑπετάγη αὐτοῖς. Ἔλαβον τὰς ἕδρας τῶν ἐπὶ τὰς τῶν ὀρέων κλιτύας, ἐπὶ τὰς τῶν ποταμῶν ὄχθας, ἂν δὲ καί τινες φυλαὶ καθίπταντο ἐπ' ἠρημωμένων ὀρεινῶν χωρίων, ἀπέσχον τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῶν ὠχυρωμένων πόλεων τῶν Ἑλλήνων. Μόνον ὅπου κατέπεσεν ὑψηλόν τι φρούριον τῶν Ρωμαίων, κατέστησαν ἐν τῇ ὑπωρείᾳ καὶ ἔκτισαν χωρία καὶ κωμοπόλεις, φερούσας τοτὲ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ κατεστραμμένου φρουρίου, τοτὲ δὲ νέον ὄνομα σλαυικόν. Μετὰ τῆς κατὰ Πατρῶν ἀποτυχούσης ἐφόδου ἔληξεν ἡ ἰσχὺς τῶν κατὰ τὴν Ἤλιδα· οἱ ἐλεύθεροι Σλαῦοι ἐγένοντο δοῦλοι τῶν Ρωμαίων καὶ γεωργοὶ ὑποτελεῖς τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν. Ἀπεναντίας εἰς ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου διετήρησαν μετὰ τῆς αὐτῶν ἐθνικότητος τήν τε πίστιν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἂν λοιπὸν διὰ τούτων τῶν σλαυικῶν ἐποικήσεων σταγόνες τινὲς σκυθικοῦ αἵματος ἐνδέχεται νὰ ῥέωσιν εἰς τὰς φλέβας ἐκείνων, οἵτινες θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὡς ἰθαγενεῖς ἀπογόνους τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, αὐτὸ τὸ μίγμα εἶναι βεβαίως μικρόν. Μετά τινας ἀνθρώπων γενεὰς τὸ σλαυικὸν στοιχεῖον ἠφανίσθη ὑπὸ τοῦ κατά τε τὴν ποσότητα καὶ τὸ πνεῦμα ὑπερέχοντος ἑλληνικοῦ· μόνον τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων αὐτῶν, ὧν οἱ κάτοικοι θὰ ἀνίχνευον δυσκόλως τὴν γενεαλογίαν εἰς τοὺς Σλαύους τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ τύποι τινὲς ἀναντιρρήτως σλαυικοὶ ἐνθυμίζουσι τὸ μίγμα τοῦ ἑλληνικοῦ αἵματος μετὰ τοῦ σλαυικοῦ, ὅπερ διετηρήθη μέχρι τοῦδε ἄμικτον... Διὰ τῶν εἰρημένων ἡ θεωρία τοῦ Φαλμεράυερ ἔπρεπε νὰ περιορισθῇ ἐντὸς τοῦ ἁρμοδίου μέτρου· ναὶ μὲν ὑπῆρξαν σλαυικαὶ ἐποικήσεις ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἠπείρῳ, ἀλλ' οὔτε πανσλαυισμός, οὔτε ὁλοσχερὴς ἐξόντωσις τοῦ ἑλληνισμοῦ».

ΦΑΛΤΙΑ, χωρίον τῆς νήσου Ἄνδρου καὶ τοῦ ὁμωνύμου ταύτης δήμου. Ἀπέχει 1 ὥραν ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατοίκων.

ΦΑΛΤΩΝ, ὄνομα ρωμαϊκῆς οἰκογενείας τῶν Βαλερίων, ἧς μέλη εἰσὶν οἱ ἑπόμενοι τρεῖς:

1. Φάλτων (Κ. Βαλέριος), ὁ πρῶτος ξενοδίκης *(Praetor Peresrinus)* ἐν Ρώμῃ. Αἰτία εἰς ὁρισμὸν καὶ δευτέρου τοιούτου ἦν ὅτι ὁ πρὸς τὴν Καρχηδόνα πόλεμος ἀπῄτει δύο διοικητάς· ἐπειδὴ δὲ εἰς τῶν ὑπάτων τοῦ ἔτους 242 π. Χ., ὁ Α. Ποστούμιος Ἀλβῖνος, ἦν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἱερεὺς τοῦ Ἄρεως, ὁ ἱερομνήμων ἢ ὑπέρτατος ποντίφηξ *(Pontifex maximus)* ἀπηγόρευσεν αὐτῷ τὴν ἐκ τῆς πόλεως ἔξοδον. Ὁ Φάλτων ἦν ὑποδιοικητὴς τοῦ στόλου, ὃν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ πρώτου καρχηδονικοῦ πολέμου ἀπέστειλαν οἱ Ρωμαῖοι ὑπὸ τὸν Κ. Λουτάτιον Κάτουλον ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Δρεπάνου τοῦ Κατούλου τραυματισθέντος, τὴν τοῦ στόλου ἀρχηγίαν ἀνέλαβεν ὁ Φάλτων. Κατὰ τὴν ἐν Αἰγαῖς μάχην τοσοῦτον εἶχε συντελέσει εἰς τὴν τῶν Ρωμαίων νίκην, ὥστε κατὰ τὴν τοῦ στόλου ἐπάνοδον ἐζήτησε νὰ μετάσχῃ τοῦ θριάμβου τοῦ Κατούλου· ἀλλ' ἡ αἴτησις αὐτοῦ ἀπερρίφθη, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι κατώτερος ἀξιωματικὸς οὐδὲν εἶχε δικαίωμα ἐν τῇ ἀμοιβῇ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ. Τὸ πρᾶγμα ἀνετέθη εἰς τὴν κρίσιν διαιτητοῦ, ὁ δὲ διαιτητὴς Ἀτίλιος Καλατῖνος ἐξέδωκεν ἀπόφασιν κατὰ τοῦ Φάλτωνος. Ἀλλ' ὁ λαὸς ἐφρόνει ὅτι ὁ Φάλτων ἦν ἄξιος τῆς τοιαύτης τιμῆς, οὕτως ὥστε ἐθριάμβευσεν ὁ Φάλτων τῇ 6 ὀκτωβρίου τοῦ 241 π. Χ. Ὁ Φάλτων ἦν ὕπατος τῷ 239 π. Χ.

2. Φάλτων (Π. Βαλέριος), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, ὕπατος τῷ 238 π. Χ. Οἱ Βόιοι Γαλάται, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν ἐν τῷ Πάδῳ ὁμοφύλων αὐτῶν καὶ μετὰ τῶν Λιγουρίων, ἐπανέστησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Ὁ Φάλτων, ὃς ἀπεστάλη μετὰ δυνάμεως κατ' αὐτῶν, πρῶτον μὲν ἀπέτυχεν, εἶτα ὅμως κατέστρεψεν αὐτούς. Οὐδόλως ὅμως ἔτυχε θριάμβου κατὰ τὴν ἐπιστροφήν, οὐχὶ μόνον ἕνεκα τοῦ ὅτι ἐνικήθη τὸ πρῶτον, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπετέθη εἶτα μεθ' ἡττημένου στρατοῦ, χωρὶς ν' ἀναμείνῃ ἐπικουρίαν, ἥτις ἀπεστέλλετο αὐτῷ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μ. Γενουκίου Κίπου.

3. Φάλτων (Μ. Βαλέριος), εἷς τῶν ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἀποσταλέντων πρέσβεων τῷ 205 π. Χ. πρὸς Ἄτταλον τὸν Α', βασιλέα τῆς Περγάμου. Σκοπὸς αὐτῶν ἦν νὰ μεταγάγωσιν εἰς Ἰταλίαν τὴν μητέρα τῆς Ἴδης, συνεπείᾳ ὑποδείξεως τῶν σιβυλλικῶν βιβλίων. Κατὰ τὴν εἰς Ρώμην ἐπιστροφὴν τῶν πρέσβεων ὁ Φάλτων ἀπεστάλη, ἵν' ἀναγγείλῃ τὸν χρησμὸν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν εἰς τὴν Γερουσίαν, ὅπερ μαντεῖον συνεβουλεύθησαν κατὰ τὴν μετάβασιν αὐτῶν. «Ὁ κάλλιστος τῶν ἀνδρῶν ἐν τῷ κράτει ὀφείλει νὰ ὑποδεχθῇ τὴν θεὰν ἢ τὴν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς κατὰ τὴν ἀπόβασιν αὐτῆς». Τῷ 203 π. Χ. ὁ Φάλτων ἦν ἀγορανόμος, τῷ δὲ 201 π. Χ. ἦν πραίτωρ.

ΦΑΜΑΓΟΥΣΤΗ, ἡ ἀρχαία Ἀρσινόη καὶ ἐπὶ Ρωμαίων δὲ Φάμα Αὐγούστα καὶ σήμερον Ἀμόχεστος, πόλις πρὸς τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς Κύπρου 30 χιλιάμετρα ΝΑ τῆς Λευκωσίας μετὰ λιμένος κεχωσμένου νῦν καὶ μόλις προσιτοῦ εἰς μικρὰ πλοῖα. Κτισθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀρσινόης, ἀδελφῆς Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, προήχθη ταχέως ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῶν σταυροφόρων ἦν πλουσιωτάτη καὶ ἔνδοξος. Ἐν αὐτῇ τῷ 1191 μ. Χ. ἐστέφθη ὁ Γοῦη Λουσινιάνος βασιλεὺς τῆς Κύπρου. Τῷ 1372 ἁλῶ ὑπὸ τῶν Γενουησίων καὶ ἀπὸ τοῦ 1489 περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Βενετῶν, παρ' ὧν ἐκυρίευσαν αὐτὴν οἱ Τοῦρκοι τῇ 1ῃ αὐγούστου 1571 μετὰ τετράμηνον πολιορκίαν. Ἐκτὸς τῶν ὀχυρωμάτων, ἀνεγερθέντων ὑπὸ τῶν Γενουησίων καὶ τῆς ἀρχαίας μητροπόλεως, ἔργου τῶν σταυροφόρων, ἐν ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τιμωμένης, εἰς τουρκικὸν δὲ τζαμίον ἔπειτα μεταβληθείσης, ἡ λοιπὴ πόλις ἐστὶ σωρὸς ἐρειπίων, κατοικουμένη ὑπὸ 200 οἰκογενειῶν. Περὶ τῆς ἐμπορικῆς σημασίας τῆς πόλεως ταύτης γερμανὸς ἱερεύς, ἀπερχόμενος εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ Κύπρου τῷ 1314, ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εἶδον τοὺς γενναιοτάτους καὶ πλουσιωτάτους ἄρχοντας τοῦ χριστινισμοῦ. Πρόσοδος τριῶν χιλιάδων φλωρινίων θεωρεῖται ὡς παρ' ἡμῖν αἱ τρεῖς μάρκαι. Αὐτὴ δὲ ἡ πόλις Φαμαγούστη ἐστὶν ἡ πλουσιωτάτη τοῦ κόσμου. Οἱ κάτοικοι ζῶσι πολυτελέστατα. Εἷς τούτων, νυμφεύων τὴν θυγατέρα, ἔδωκεν εἰς κεκρύφαλον μόνον ἀδάμαντας πλείονος ἀξίας ἢ ἅπας ὁ καλλωπισμὸς τῆς βασιλίσσης τῆς Γαλλίας, ὡς λέγουσιν οἱ γάλλοι ἱππόται, οἱ ἐλθόντες μεθ' ἡμῶν εἰς Κύπρον». Ἐκ τοῦ πλούτου τούτου διεσώθησαν αἱ ὑποχθόνιοι φυλακαί, ἐν αἷς ἐκλείοντο οἱ ὑπὸ τῶν τουρκικῶν δικαστηρίων εἰς θάνατον καταδικαζόμενοι.

ΦΑΜΑΙΑΣ ἢ ΦΑΜΕΑΣ (Ἰμίλκων), ἀρχηγὸς τοῦ καρχηδονικοῦ ἱππικοῦ ἐν τῷ τρίτῳ καρχηδονικῷ πολέμῳ, πολλάκις διαταράξας τοὺς ρωμαίους στρατηγούς, ἀποτυγχάνων δὲ μόνον ὅτε ὁ Σκιπίων ἦν ἀρχηγὸς αὐτῶν. Λίαν συντελέσας εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὑπὸ τὸν Ἀσδρούβαν καρχηδονικοῦ στρατοῦ, κατεπείσθη ἐπὶ τέλους ν' αὐτομολήσῃ εἰς τὸν ἐχθρόν, ὅπερ καὶ ἔπραξε τῷ 148 π. Χ. κατὰ τὴν δευτέραν ἐκστρατείαν τοῦ Μανιλίου ἐναντίον τῆς πόλεως Νεφέρεως, ὅτε καὶ παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ πλεῖστον τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατῶν. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Μανιλίου μετὰ τοῦ Σκιπίωνος εἰς Ρώμην, ἠμείφθη διὰ τὴν προδοσίαν δι' ἐρυθροῦ χιτῶνος καὶ λοιπῶν κοσμημάτων, ὡς καὶ διὰ χρηματικῆς δωρεᾶς. Εἶτα ὑπέστρεψεν εἰς Ἀφρικήν.

ΦΑΜΕΑΣ, πλούσιος ἀπελεύθερος ἐκ Σαρδηνίας. Τῷ 45 π. Χ. ὁ Κικέρων ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ ἐν δίκῃ, ἀναγομένῃ εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ Φαμέα, ἐναντίον τῶν Ὀκταβίων, υἱῶν τοῦ Κνείου. Ὁ Φαμέας ἀπέθανε τῷ 49 π. Χ.

ΦΑΜΗΛΑ, χωρίον τῆς Αἰτωλίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ναυπάκτου, ἧς κεῖται πρὸς βορρᾶν εἰς ἀπόστασιν ὡρῶν 4, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Εὐήνου (Φίδαρι). Οἰκεῖται ὑπὸ 310 κατοίκων.

ΦΑΜΕΝ (Πέτρος Famin), γάλλος φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1740 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1830.

ΦΑΝΑ, πόλις ὀχυρὰ τῆς Αἰτωλίας, περιβεβλημένη ὑπὸ τειχῶν καὶ πύργων, διὸ καὶ πυργήρης λέγεται ὑπὸ τοῦ χρησμοῦ (Οὕτω γάρ κεν ἕλοιτε Φανὰν πυργήρεα κώμην). Ταύτην ἐπὶ μακρὸν χρόνον πολιορκοῦντές ποτε οἱ Ἀχαιοὶ καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ κυριεύσωσιν, ἐσκέπτοντο νὰ ἐπιστρέψωσιν οἴκαδε, ὅτε, συλλαβόντες αἰχμάλωτον γυναῖκά τινα καὶ ὁδηγηθέντες ὑπ' αὐτῆς, ἐξέτρεψαν τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς, ἐξ ἧς καὶ μόνης ὑδρεύοντο οἱ πολιορκούμενοι, καὶ οὕτως εἷλον τὴν πόλιν. Τὰ ἐρείπια ταύτης ἀνεγνώρισεν ὁ Bazin εἰς τὸ πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἰτωλικοῦ εἰς ἀπόστασιν 2 ὡρῶν Κάστρον τῆς Σιδηρόπορτας, ὅπερ κεῖται κατὰ τὰς πρὸς τὴν λίμνην τοῦ Αἰτωλικοῦ κατωτάτας διακλαδώσεις τοῦ Ἀρακύνθου (Ζυγοῦ) καὶ περιέχει τείχη μετὰ πύργων (διαμέτρου 7 μέτρων καὶ 80 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου) καὶ πηγὴν ἀφθόνου ὕδατος ἀναβλύζουσαν περὶ τὰ τείχη.

ΦΑΝΑΙ, λιμὴν βαθὺς κατὰ τὸ νότιον τῆς νήσου Χίου, ἔνθα ἦν καὶ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἄλσος Φοινίκων. Νοτιοανατολικῶς δὲ τοῦ λιμένος κεῖται τὸ ἀκρωτήριον Φαναί.

ΦΑΝΑΡΙ ΜΑΓΟΥΛΑ, χωρίον τῆς Θεσσαλίας, κείμενον ἐν πεδιάδι δεξιᾷ τοῦ ἐκ Φαναρίου, πρωτευούσης τοῦ δήμου Ἰθώμης, εἰς Τρίκκαλα σιδηροδρόμου. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ἰθώμης καὶ ἀπέχει τοῦ Φαναρίου πρὸς Β ὥρ. 1. Οἰκεῖται ὑπὸ 427 κατοίκων

ΦΑΝΝΑΡΙ (Κάτω —), κώμη τοῦ νομ. Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ ἕδρα τοῦ δήμου Δρυόπης, καλουμένη οὕτω κατ' ἀντίθεσιν τοῦ ὑψηλότερον τούτου κειμένου Ἐπάνω Φαναρίου. Ἐκτίσθη μετὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς θέσιν Κάσι, ἐξ οὗ καὶ οἱ ἐπάνω Φαναρῖται ἐκάλουν τοὺς κάτω Κασιώτας. Κεῖται δὲ ἐπὶ ράχεως ὑψηλῆς καὶ ἀναπεπταμένης, νεύουσα πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Σαρωνικοῦ, ὄπισθεν δὲ ἔχουσα πρόβουνον τοῦ Ὀρθολιθίου, ὀνομαζόμενον Μαλιβάρδ (Ἀσπρόβουνον) καὶ τὸ φρούριον τοῦ Φαναρίου. Ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Σαρωνικοῦ ἀπέχει $^3/_4$ τῆς ὥρας. Αἱ πέριξ αὐτῆς γαῖαι εἶναι κεκαλλιεργημέναι, κατάφυτοι ἐξ ἐλαιῶν καὶ ξυλοκερατεῶν. Παράγει δημητριακοὺς καρπούς, ὄσπρια, βάμβακα, οἶνον καὶ ἔλαιον, προϊόντα κτηνοτροφίας καὶ μελισσοκομίας καὶ ξυλείαν καύσιμον. Οἰκίαι 110 καὶ κάτοικοι 600 ἀλβανόγλωσσοι· ἄνωθεν τούτου ὁδὸς ἀνωφερὴς ἄγει εἰς τὸ χωρίον Ἄνω Φανάριον εἰς ἀπόστασιν ὥρα 1.

ΦΑΝΑΡΙ (Ἄνω —), τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐρμιονίδος καὶ τῷ δήμῳ Δρυόπης, κείμενον 1 ὥρ. ΒΔ τοῦ Κάτω Φαναρίου καὶ ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς, παρ' αὐτῷ δὲ ἐπὶ ὑψηλοῦ καὶ ἀποκρήμνου πρὸς τὴν θάλασσαν βουνοῦ ἐγείρεται τὸ φρούριον τοῦ Φαναρίου, οὗ ἡ θέσις εἶναι ἡ κυριωτάτη καὶ ἀρίστη σκοπιὰ κατοπτεύουσα πᾶσαν τὴν παραλίαν τῆς Ἐπιδαυρίας καὶ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Τροιζηνίας καὶ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἀττικῆς. Οἰκεῖται ὑπὸ 275 κατοίκων ἀλβανογλώσσων ἐν 50 οἰκίαις.

ΦΑΝΑΡΙ, χωρίον τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας ἐν Ὀλυμπίᾳ, κείμενον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ δήμου Ἀνδριτσαίνης, ἧς ἀπέχει πρὸς τὸ ΒΔ ὥρ. 1. Οἰκεῖται ὑπὸ 400 κατοίκων καὶ παράγει δημητριακοὺς καρπούς, βάμβακα, οἶνον, κάρυα καὶ καπνόν.

ΦΑΝΑΡΙΟΝ, κωμόπολις τῆς Θεσσαλίας, κειμένη πρὸς δυσμὰς τῆς Καρδίτσης, ἧς ἀπέχει ὥρας 2 $^1/_2$, κατὰ τοὺς τελευταίους πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Καρδίτσης πρόποδας τοῦ ὄρους Τσαρδὰκ Κορώνας, ἐπὶ ὕψους 100 μέτρων. Παρὰ ταύτην διέρχεται ὁ ἐκ Καρδίτσης εἰς Τρίκκαλα σιδηρόδρομος. Εἶναι ἕδρα τοῦ δήμου Ἰθώμης καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 1704 κατοίκων. Κατέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ἰθώμης, μνημονευομένης ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰθώμη κλωμακόεσσα), ἥτις ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἀρχαίας Μητροπόλεως, κειμένης 12 χιλιάμετρα πρὸς Ν τοῦ Φαναρίου κατὰ τὸ χωρίον Παλατόκαστρον καὶ ἔνθα φαίνονται τὰ ἐρείπια αὐτῆς.

ΦΑΝΑΡΙΟΝ, τὸ ὀνομαστὸν τμῆμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἴδε ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ (σελ. 938—940 καὶ 1003—1007) καὶ ΦΑΝΑΡΙΩΤΑΙ.

ΦΑΝΑΡΙΩΤΑΙ, οἱ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ὑψ. Πύλης μετὰ τὴν ἅλωσιν καὶ ἐξῆς προσληφθέντες Ἕλληνες, κληθέντες οὕτως ἐκ τοῦ τμήματος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Φαναρίου, ἔνθα περὶ τὸ πατριαρχεῖον εἶχον συσπειραθῇ οἱ πρόκριτοι τοῦ Βυζαντίου. Οἱ Ἕλληνες εὐθὺς σχεδὸν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐμφανίζονται ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ὑπηρεσίᾳ, πολλοὶ μὲν ἀσπασάμενοι τὸν ἰσλαμισμὸν καὶ ταχέως μέχρι τοῦ ὑπάτου

τῆς πολιτείας ἀξιώματος, τοῦ τοῦ μεγάλου βεζύρου, προαχθέντες καὶ διαπρέψαντες, ἄλλοι δὲ διατηρήσαντες τὴν προγονικὴν θρησκείαν, καὶ ὑπηρετήσαντες ἄλλως τὸ κράτος, διευθύνοντες κυρίως τὰ ἐξωτερικὰ αὐτοῦ πράγματα, τὰς σχέσεις τοῦ κατακτητοῦ πρὸς τὰς δυτικὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους. Οὗτοι, ἑλληνιστὶ συντάσσοντες τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, συνθήκας ἐπιστολὰς κτλ. ἐκαλοῦντο γραμματικοί, ἦσαν δὲ τότε οἱ μόνοι ἐν τῷ κράτει γραμμάτων κάτοχοι ὑπάλληλοι, τῆς παιδείας οὔπω εἰσηγμένης παρὰ τοῖς μουσουλμάνοις: «Κόπτοντες καὶ χαράκια διὰ ξύλων ποιοῦντες ἠρίθμουν, ὡς ἔτι, ὡς λέγεται, φαίνονται ἐν τοῖς ταμείοις, ὅπου οἱ θησαυροὶ αὐτῶν· λέγουσι δὲ τὰ ξύλα ταῦτα, ἅπερ ἠρίθμουν καὶ ἀντὶ ἀριθμητικῆς εἶχον καὶ λογαριασμοῦ, ραυάσια, ἤτοι λογιστήριον» (Πολιτ. ἱστορ. Κωνσταντινουπόλεως ἐν Τουρκογραικίᾳ). Πρῶτος τοιοῦτος, αὐτοῦ τοῦ κατακτητοῦ γραμματικός, ἀναφέρεται ὁ ἐξ Ἰμβρου Μιχαὴλ Κριτόβουλος, ὃς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πρῶτος Φαναριώτης, περὶ τοῦ βίου δὲ καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ ὅ,τι γνωστὸν ἴδε ἐν τῷ ἄρθρῳ ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΟΣ. Φαίνεται ὅτι οἱ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τὸν τίτλον γραμματικοῦ ὑπηρετοῦντες τῇ Πύλῃ Ἕλληνες δὲν διέπρεπον ἐπὶ παιδείᾳ, παρακμασάσῃ φυσικῶς παρ' αὐτοῖς διὰ τὴν κατάλυσιν τῆς πολιτικῆς τοῦ ἔθνους αὐτῶν ὑπάρξεως καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς, διότι τὰ σωζόμενα διπλωματικὰ ἔγγραφα αὐτῶν, ὧν τὰ πλεῖστα εὑρηνται ἐν ταῖς συλλογαῖς Μικλόσιχ καὶ Μύλλερ, πολλὴν ἐλέγχουσιν ἀμάθειαν. Δεῖγμα παρέχομεν τὴν ἑπομένην πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς ἐπιστολὴν Σελὴμ τοῦ Α'.

«Σουλτάνου Σελήμ. Ἀφεντὴν σελὴμ τῆς κονσταντινοπολῆς, νεας ρομῆς, ἄρρηκας, τραπεζόντας: ριγὰς τοῦ ποντου, τῆς βεντάς, καπαδοκίας, παφλαγονίας, σικελίας, μπαφείλιας, λικίας, χάριας, τγέας, σκούντζης, ούγκαριας: αὐθέντης καὶ βασιλὲς ὁλονο καὶ πάσα τοῦ σκεπομένου ἥπο τὸν ἥλιον: ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν ἄνω προνία τοῦ μεγάλου Θεοῦ: αὐθέντης τε καὶ βασιλὲς ὁλονόνεσας, ὅπου ἦστε φτέστες καὶ ἅρπακτε τοῦ τόπου, καὶ αὐθεντίας ὅπου ἐμένα ἀκαρτέρη: μπεμπούσας χαιρετησματά· γιὰνα ἠμπορεσω μὲ το χέρη τῆς ἐμῆς ἀνδρείας, νὰ τελειόσο ἔκηνο· ὁπου ἔνε στο ὑψηλο καὶ μεγᾶλο εμα τὸ ἐδικομοῦ· χρεόστῆς τὰς ἐναντιό εσας· καὶ ἔτση ησεναντιο ὁκινο, ὅπου θέλου ηπι, ὁτὶ να σας βοηθῖσου· κανοντάς, νὰ τὸ ἠξέβρετε· θέλου χισι τὸ ἐδικό σας εμα, μὲ τὴν μαχαίρα μου, τὴν ἀκονισμένη καὶ κοπτερά, ἐστιναν εντη, ὁτι ἐμπροστά της ὁπιας μαχαιρᾶς, δὲ θέλι ἀξήζη ἡ δύναμι σας· μιτε ἡ ὀλπίδα τοῦ ριζοροῦσας· διατι ἐχονναί με ποταμούς, τρεχαμένος· καὶ θέλον σας κάμι, νὰ φύγεται· καὶ ἂν ἔχετε τόσι ἀνδρίαν, ὅπου να σας βαστάη ὑ ψυχί σάς· τὸ ρινιο τῆς κυπρου, ὁπου ἐνε μιχρεοφέλετες, να μοῦ το ἄφησε τε· ὃς κύριος νικοκίρης· ὁπου ἠμε ἐγώ, με τὴν δύναμι του σουλτάνου τοῦ καερος· ἠδε θέλο ἐρθι κατὰ πάνουσας μὲ ολι μου τὴν δύναμι· τοσοδῆα ξηρᾶς, ὅσαν καὶ διαθαλασις· καὶ δὲ θέλετε μπόρεσι, νὰ βοηθιθιτε· διὰ τη ἀπὸ ἐμένα θελετε ἦστε χαλασμένη· καὶ ἀποθάμενη, σφαλμένη καὶ τροπιασμένη· διὰ τη ὁ ἡμέτερος υεγὰς καὶ ὕψηλος πρόφητης μου το ἔταξε ἄμι διανὰ ἐφανιστι πλεὸ καθαρότερα ἡ δικεοσύνη μου· ἠθέλισα καὶ ἔπεψα τον μπαρόντά μου ἀπὸ χρισάρι· τουοπίου ἐδόθι ολοτελῆς ἐξουσιάς· ναημπόρη να σασιπι τη μαχη διὰ το ρενιο, ὁπου εμενα τηνε χρεόφιλετής· καὶ ἀδε θελετε τὸ δοσι· δὲ θελετε λιψη ἀπο χάλασμο καὶ τρομαρα του ἐδικούσας στάδιου· καὶ θέλο σας κάμο τὸν πλεο τροπιασμενο θάνατο, ὁποῦ να ἠμπόρεσο.

»Ἐπιστολι, που εστιλε ὁ σουλτασελίμης ὁ τόρκος τον αὐθεντην το Βενετικον».

Ἡ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἔκπτωσις αὕτη τῆς παιδείας διηυκόλυνε τὴν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πύλης πρόσληψιν ἐξωμοτῶν Πολωνῶν, Οὔγγρων, Ἰταλῶν κλπ, καθ' ἃ ἐν ἐκτάσει φαίνεται ἐν τῷ ἄρθρῳ ΤΟΥΡΚΙΑ, μέχρις οὗ, ἐπιδοθέντων αὖθις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν παιδείαν, ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις προετίμησε καὶ πάλιν αὐτούς, οὕτω δὲ μετὰ δύο καὶ ἥμισυν αἰῶνας ἀναφαίνεται ἄξιος τοῦ Κριτοβούλου διάδοχος ὁ Παναγιώτης Νικούσιος.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν γραμματικῶν περὶ τὸ πατριαρχεῖον συνεκροτήθη ἐκ τῶν προκριτοτέρων Ἑλλήνων τάξις ἀρχόντων, πολλὴν δύναμιν καὶ ὑπόληψιν παρὰ τῇ Πύλῃ κτησαμένων, οἷς δὲ παρείχοντο τὰ τοῦ πατριαρχείου ἀξιώματα (ὀφφίκια), οἷα ἦσαν τὰ τοῦ μεγάλου οἰκονόμου, μεγάλου λογοθέτου, μεγάλου σκευοφύλακος, μεγάλου σακελλαρίου, τοῦ νομοφύλακος, τοῦ δικαιοφύλακος, τοῦ

πρωτοναταρίου, τοῦ μεγάλου ῥήτορος καὶ τοῦ πρωτοαποστολαρίου. Οὗτοι ἐκαλοῦντο κληρικοί, ἀπετέλουν δὲ τὸ περὶ τὸν πατριάρχην συμβούλιον καὶ ἐκαρποῦντο πολλὰ κτήματα, κείμενα ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν δικαιοδοσίαν, καὶ εἰσοδήματα πολλῶν πλουσίων μητροπόλεων, παραχωρούμενα αὐτοῖς ὑπὸ τίτλον ἐξαρχιῶν, καὶ ἠσχολοῦντο περὶ τὰς μοναστηριακὰς ὑποθέσεις καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας. Τινὰ τῶν εἰρημένων ἀξιωμάτων μετὰ ταῦτα ἀπώλεσαν τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν σημασίαν καὶ ἀπενέμοντο ὡς τιμητικοὶ τίτλοι, ἄλλα δὲ προσεκτήσαντο πλείονα δύναμιν, τοῦ μεγάλου λογοθέτου ἰδίᾳ γενομένου καὶ τοῦ ἀνωτάτου ἀξιωματικοῦ τοῦ Πατριαρχείου καὶ χρησιμεύοντος εἰς τὰς πρὸς τὴν Πύλην σχέσεις τούτου. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἀπονεμόμενον μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς μεγάλους διερμηνεῖς καὶ ἄλλους μεγάλους παρὰ τῇ Πύλῃ ἰσχύοντας, ἀπεδόθη πρῶτον τῷ Τέρακι, ἀνδρὶ εὐπαιδεύτῳ, γράψαντι βυζαντινὸν χρονικὸν καὶ ἄλλα ἄξια λόγου ἔργα. Τὰ ἀξιώματα ταῦτα ἐδίδοντο εἰς τοὺς ἐπισημοτέρους οἴκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ πάντες μὲν σχεδὸν οἱ ἐπίσημοι τοῦ Βυζαντίου οἶκοι κατεστράφησαν ἐπὶ τῆς]ἁλώσεως, ὑπελείφθησαν ὅμως τὰ λείψανα τεσσάρων, τοῦ τῶν Παλαιολόγων, Καντακουζηνῶν, Ἀσανῶν καὶ Ραλλῶν. «Εἰσὶ οὖν καὶ ἔτι ἐνταῦθα, λέγει Θεοδόσιος ὁ Ζυγομαλᾶς, Παλαιολόγου ὀσπίτια ὀλίγα, Κωνσταντίνου καὶ Μανουήλου τῶν αὐταδέλφων· καὶ ἄλλα ἕως τῶν δέκα πλείω ἢ καὶ ἐλάσσω ἐξ ἑκάστης γενεᾶς μετρίως εὐποροῦντα ἢ καὶ τέχνης προσέχοντα. Ἀπὸ Καντακουζηνῶν, ἀπὸ τῶν τοῦ Ράλλη ἀκούεται». Πρὸς τούτοις ὑπῆρχον κατὰ Ζυγομαλᾶν ἐν Κων]πόλει καὶ «τὰ τοῦ Μανουήλου ἀπὸ Νοταράδων, οἳ εἰσὶν ἐν Πελοποννήσῳ οἱ πλείους. Ἀπὸ Λατίνων Μουζάλων, Βατατσίδων καὶ ἔτι Διπλοβατάτσιδων λεγομένων, Ἀσαναίων, Χρυσολαράδων, Λασκαραίων, εὐγενικῶν οὕτως ὀνομαζομένων καὶ ἄλλων γενῶν, ἃ καθ' ἕκαστον γράφειν δύσκολον». Τούτοις καταλεκτέον καὶ τοὺς οἴκους Ξενάκη καὶ Γαβρᾶ.

Ἄλλη τάξις ἀρχόντων ἐν Κων]πόλει ἦν ἡ συγκροτηθεῖσα ἐκ τῶν πλουσιωτέρων ἐμπόρων, ἰδίᾳ δὲ τῶν σισυρορραπτῶν, τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα γουναράδων γνωστῶν. Οἱ γουναράδες, διεξάγοντες εὐρύτατον μετὰ τῆς Ρωσίας ἐμπόριον, ἐκτήσαντο γεγίστην παρὰ τοῖς κρατοῦσιν ἰσχὺν διὰ τὴν μεγάλην παρὰ τούτοις χρῆσιν τῶν σισυρῶν. Ἐκ τῶν γουναράδων μεγάλως ἴσχυσε μεσοῦντος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ Μιχαὴλ Καντακουζηνός, ὀνομασθεὶς ἀρχιγούναρης τῆς αὐλῆς καὶ ἔφορος τῶν ἁλυκῶν τῆς Ἀγχιάλου, ἔνθα ἐκέκτητο πολλὰς ἐπαύλεις καὶ οἶκον λαμπρότατον. Ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἴσχυε μεγάλως, ἀναβιβάζων καὶ καταβιβάζων ἀρχιερεῖς, μάταιαι δὲ ἀπέβησαν αἱ κατ' αὐτοῦ παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ παραστάσεις τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους, ἐκθρονιθέντος τῇ συνεργείᾳ αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους τῷ 1578 ὁ Μιχαὴλ Καντακουζηνός, κατηγορηθεὶς ὡς αἴτιος τῶν ἐν Μολδαυίᾳ ταραχῶν ἀπηγχονίσθη ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ ἰδίου οἴκου. Μετὰ πολλῶν ἐπαίνων μνημονεύεται ὁ ἐκ Καστορίας Μανολάκης. Οὗτος, ἀπολαύων πάσης τῆς εὐνοίας τοῦ Σουλεϋμὰν πασσᾶ, διότι κατὰ τὴν στάσιν τῶν γενιτσάρων ἐπὶ 27 ἡμέρας προεφύλαξεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς μανίας τῶν στασιωτῶν, κατέστη ὑπέρπλουτος, τοῦ πλούτου δ' ἐποιήσατο καλὴν χρῆσιν, συστήσας σχολὰς ἐν Χίῳ, Ἄρτῃ, Ἀνατολικῷ καὶ Φαναρίῳ, προικίσας τὴν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι, διατηρῶν ὑποτρόφους σπουδαστὰς καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀγαθοεργήσας. Ἐν γένει οἱ ἄνδρες οὗτοι ἀπέδωκαν πολλὰς ὑπηρεσίας τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς γράμμασι, γενναίως δαπανῶντες εἰς ἀνέγερσιν ναῶν, εἰς σύστασιν σχολείων καὶ εἰς διατήρησιν αὐτῶν καὶ ἄλλων εὐαγῶν ἱδρυμάτων. Τὸν καέντα ἐν Φαναρίῳ ναὸν τοῦ ἁγιοταφιτικοῦ μετοχίου ἀνῳκοδόμησαν οἱ γουναράδες, καθὰ λέγει ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος, τούτοις δὲ ἡ σχολὴ τῆς Πάτμου ὀφείλει τὴν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀκμὴν αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι, προσκτώμενοι τὴν εὔνοιαν τῆς αὐλῆς ἢ μεγιστᾶνός τινος, ἀπέβαινον πλουσιώτατοι καὶ πανίσχυροι. Τοιοῦτος ἐγένετο ὁ Γεώργιος Σταυράκογλους, ὅς, συστήσας τῷ σουλτάνῳ Μουσταφᾷ τῷ Γ' τὸν θεσπισμὸν μονοπωλίου τοῦ ταμβάκου, ἠγόρασε τὸ προνόμιον τοῦτο ἀντὶ πολλῶν χρημάτων. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἦσαν τοσαῦτα, ὥστε ὁ οἶκος του ὡμοίαζε πρὸς βασιλικὴν αὐλήν, εἰς ἣν συνωθοῦντο πάντες, τὴν ἠθικὴν ἢ ὑλικὴν ὑποστήριξιν αὐτοῦ ἐξαιτούμενοι. Τὴν φιλογένειαν τοῦ ἀνδρὸς μαρτυρεῖ τὸ ἐν Γαλατᾷ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθὲν νοσοκομεῖον.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΕΚΔΟΣΗ

Ἄλλας πληροφορίας περὶ αὐτοῦ ἴδε ἐν τῷ ἄρθρῳ ΣΤΑΥΡΑΚΟΓΛΟΥΣ. Οἱ ἔμποροι οὗτοι διὰ τῆς παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ τῇ αὐλῇ ἐπιρροῆς αὐτῶν παρεῖχον ἱκανὴν τοῖς χριστιανοῖς ἀνακούφισιν, ἀποτελεσματικωτέρα δὲ ἀπέβη ἡ ἐπὶ τῶν ὁμοεθνῶν προστασία αὐτῶν, ὅτε τὸ ἀξίωμα τῶν γραμματικῶν ἀνεπτύχθη εἰς τὴν τάξιν τῶν μεγάλων διερμηνέων.

Ἀρχομένου τοῦ ΙΖ' αἰῶνος τὸ πατριαρχεῖον μετηνέχθη ἀπὸ τῆς Παμμακαρίστου εἰς Φανάριον, τῷ πατριάρχῃ δὲ ἠκολούθησαν αὐτόθι καὶ οἱ ἐγκριτώτεροι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῆς κοινωνίας, ὀνομασθέντες ἔκτοτε Φαναριῶται. Τὸ ὄνομα μετὰ ταῦτα ἐλήλου οὐχὶ τοὺς κατοίκους τοῦ Φαναρίου, ἀλλὰ τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας, οἵτινες, ὑπηρετοῦντες τῇ Πύλῃ, προήχθησαν εἰς τὰ ὕπατα τῶν ἀξιωμάτων καὶ κατώρθωσαν διὰ τῆς ἰσχύος καὶ ἐπιρροῆς αὐτῶν νὰ παράσχωσι πολλάκις σπουδαίας τῷ γένει ὑπηρεσίας. Πρῶτος μέγας διερμηνεὺς ἐγένετο ὁ Παναγιώτης Νικούσιος, περὶ οὗ ἴδε τὸ οἰκεῖον ἄρθρον καὶ ΤΟΥΡΚΙΑ. Οὗτος διὰ τῆς συνέσεως καὶ πολιτικῆς δεξιότητος αὐτοῦ ὑπερύψωσε τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ, λαβὼν τὸν τίτλον διερμηνέως τοῦ διβανίου, καθῆκον δ' ἔχων νὰ διερμηνεύῃ τοὺς λόγους τῶν ὑπουργῶν κατὰ τὰς μετὰ τῶν ξένων πρέσβεων συνδιαλέξεις, καθ' ἃς οἱ τούτων διερμηνεῖς ἵσταντο ἀπέναντι τῶν ὑπουργῶν καὶ τοῦ βεζύρου ὡς βωβὰ πρόσωπα, καὶ νὰ ἀκολουθῇ τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ ὡς σύμβουλος κατὰ τὰς ἐκστρατείας. Τὰ δικαιώματα τοῦ μεγάλου διερμηνέως ἦσαν νὰ φέρῃ ἱμάτια, οἷα μόνον τοῖς ὀθωμανοῖς ἐπετρέποντο, ἐκτὸς τῆς κιδάρεως, ἣν ἀντικαθίστα τὸ σαμουροκάλπακον, νὰ πορεύηται ἐφ' ἵππου, ἔχοντος χρυσοῦφαντον τὸ ἐφίππειον καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τεσσάρων καλπακοφόρων κατὰ τὸ ἔθος τῶν ὀθωμανῶν ὑπουργῶν, νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος φόρου, αὐτός, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ εἴκοσιν ἐκ τῆς συνοδείας του καὶ ν' ἀγοράζῃ δούλους γεωργιανούς. Τὰ προνόμια ταῦτα, παραχωρηθέντα τὸ πρῶτον τῷ Νικουσίῳ, διετηρήθησαν καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ ἰσχὺς τῶν μεγάλων διερμηνέων ἀπέβη τοσαύτη, ὥστε οὐδεμία μεγάλη ἐπιχείρησις ἀπεφασίζετο ἄνευ τῆς γνώμης καὶ συγκαταθέσεως αὐτῶν. Ὁ διάδοχος τοῦ Νικουσίου Ἀλέξανδος Μαυροκορδάτος, οὗ ἡ πολυμάθεια καὶ πολιτικὴ δεινότης ἐπηνέθησαν παρὰ πάντων τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μετ' αὐτόν, ἔλαβε παρὰ τοῦ σουλτάνου τὸν τίτλον τοῦ ἐξ ἀπορρήτων. Υἱὸς τῆς περιφήμου Ρωξάνδρας Σκαρλάτου, ὅθεν καὶ τὸ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀποδιδόμενον αὐτῷ ὄνομα Ἰσκερλετζαδέ, ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ τῷ 1603, ἐν Πατουίῳ δὲ ἐκπαιδευθείς, ἀνεδείχθη εἷς τῶν διαπρεπεστάτων λογίων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Προαχθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου διερμηνέως, κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ηὐδοκίμησε, μετὰ ταῦτα ὅμως εἰς τοσαύτην διπλωματικὴν ἱκανότητα ἀνεπτύχθη καὶ μετὰ τοσαύτης δεξιότητος διεξῆγε τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους, ὥστε ἡ διομολόγησις τῆς συνθήκης τοῦ Κάρλοβιτς, καθὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ ΤΟΥΡΚΙΑ δηλοῦται, ἦν αὐτοῦ μόνον ἔργον, δι' ὃ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Λεοπόλδος ὁ Α' ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον πρίγκηπος. Οἱ μεγάλοι διερμηνεῖς ἐνήργουν ἐν ὀνόματι τῶν ὑπουργῶν τοῦ κράτους. Οἱ νεωστὶ ἐρχόμενοι πρέσβεις ὡς καὶ οἱ ἔκτακτοι ἀπεσταλμένοι τῶν δυνάμεων δι' αὐτῶν πρῶτον συνδιελέγοντο καὶ δι' αὐτῶν εὐχερέστερον κατώρθουν τὸ ποθούμενον. Παρίσταντο κατὰ τὰς μετὰ τοῦ ρεὶς ἐφέντη, ἤτοι ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν συνδιαλέξεις, μετεῖχον τῶν συζητήσεων καὶ πολλάκις αὐτοὶ διὰ τῆς διπλωματικῆς αὐτῶν περινοίας ἐπέφερον τὸν συμβιβασμόν. Ἡ ἄρνησις αὐτῶν εἶχε μεγάλην ροπὴν ἐπὶ τῶν ὑπουργῶν. «Συνομιλήσατε πρῶτον μετὰ τοῦ μεγάλου διερμηνέως», ἔλεγεν ὁ ρεὶς ἐφέντης πρὸς τοὺς ξένους ἀπεσταλμένους. Οἱ μεγάλοι διερμηνεῖς ἦσαν καὶ οἱ εἰσηγηταὶ τῶν πρέσβεων. Οἱ διάδοχοι τῶν δύο πρώτων μεγάλων διερμηνέων ἐφάνησαν ἀντάξιοι αὐτῶν. Ἔκτοτε τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ὑπούργημα ἀπενέμετο τοῖς προέχουσιν ἐκ τῶν Φαναριωτῶν, τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ Μαυροκορδάτοι, καταγόμενοι ἐκ Χίου, οἱ Γκίκαι καὶ οἱ Σοῦτσοι ἐξ Ἠπείρου, οἱ Καρατζάδες ἐξ Ἀγράφων, οἱ Καλλιμάχαι καὶ Ραλοβίτσαι ἐκ Μολδαυίας, οἱ Ὑψηλάνται καὶ Μουρούζαι ἐκ Τραπεζοῦντος, οἱ Ἀργυρόπολοι ἐκ Θεσσαλονίκης, οἱ Ραλλέται ἐξ Ἰταλίας, οἱ Ἀριστάρχαι ἐξ Ἀρμενίας κλπ. Τὰ αἰσθήματα, ὑφ' ὧν ἐνεπορσύνοντο οἱ Φαναριῶται, καταλαμβάνοντες μεγάλα ὑπουργήματα παρὰ τῇ Πύλῃ, δηλοῦνται ἐξ ὅσων γράφει ὁ Νικόλαος

Μουρούζης, διερμηνεὺς τοῦ στόλου, ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σάμου Κύριλλον: «Θέλω συντελέσει καγώ, λέγει, πρῶτον μὲν τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς τὸ κρατεῖν δουλεύει καὶ πρὸς τὸν μεγαλοπρεπέστατον καὶ πολυχρόνιον πασσᾶ ἐφέντη μας γρέος μου μὲ τὴν ταχεῖαν καὶ ἀπαράτρεπτον ἐκτέλεσιν τῶν ἐκδιδομένων ὑψηλῶν ἐπιταγῶν· δεύτερον δὲ θέλω ἐπαγρυπνεῖ μεσιτεύων ἀείποτε διὰ τὴν καλὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἄνεσιν πρὸς ἐκρίζωσιν κάθε ἐνδεχομένης καταχρήσεως καὶ ἀνόρθωσιν τῶν βεβαρυμένων κοινοτήτων». Ἡ μνεία ὀλίγων τινῶν πράξεων, ἀρυομένων ἐκ τῆς ἱστορίας, θὰ δείξῃ ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν μεγάλων διερμηνέων ὑπὸ τοιούτων ἐνεφοροῦντο αἰσθημάτων. Οἱ τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ ὡς σύμβουλοι ἀκολουθοῦντες μεγάλοι διερμηνεῖς τῆς Πύλης δὲν προέδιδον μὲν τὰ συμφέροντα τῶν εὐεργετῶν αὐτῶν, προσεπάθουν ὅμως παντὶ σθένει νὰ ἐνεργήσωσί τι ὑπὲρ τῶν πασχόντων χριστιανῶν. Ἐν τῷ μακροχρονίῳ κρητικῷ πολέμῳ ὁ Νικούσιος ἀπέδωκε μεγάλας ὑπηρεσίας τοῖς Τούρκοις, διὸ καὶ ὑπό τινων ἐκλήθη προδότης τοῦ ἀρχιπελάγους· ἐν τούτοις αὐτόπτης τῶν πραγμάτων μάρτυς, ὁ Μπουνιαλῆς, λέγει περὶ αὐτοῦ:

Ἔσερνε μὲ τοῦ λόγου του ρωμιὸ Παναγιωτάκη,
ἔντιμον, ἄξιον ἄνθρωπον, νὰ τοῦ μιλοῦν οἱ Φράγκοι
Γιατί Ρωμαῖος ἦτανε, ἤξευρε καὶ τὴν γλῶσσα
καὶ πάντα ἦτο πρόθυμος εἰς τὸ φουσάτο τόσα
νὰ χάσῃ ὅλην τὴν ζωὴν ὀγιὰ τὸν βασιλιόν του,
κ' ἔβλεπε κι' τοὺς χριστιανοὺς σὰν τὸν ἀπατόν του.

Ἡ Ρόδος, κατακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπὸ τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ὑφίστατο τοιαύτας καταπιέσεις ὑπὸ τῶν εἰσπρακτόρων τῆς Πύλης, ὥστε οἱ κάτοικοι ἤρξαντο φεύγοντες καὶ ἡ πόλις μικροῦ δεῖν ἠρημοῦτο. Τότε (1720) ὁ διερμηνεὺς τῆς Πύλης Γρηγόριος Γκίκας κατώρθωσε τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς νήσου, ὑπαγαγὼν αὐτὴν εἰς τὰ κτήματα τοῦ σουλτάνου, οὕτω δὲ προέλαβε τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς. Ἄλλοτε κατὰ τὸν πρῶτον Τουρκίας καὶ Ρωσίας πόλεμον τέλειος ὄλεθρος ἠπείλησε τὸ ἑλληνικὸν γένος, ἀλλ' ὑπόμνημα, ὑποβληθὲν τῷ σουλτάνῳ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σαμουὴλ καὶ τῶν διερμηνέων Ὑψηλάντου, Μουρούζη, Σοῦτσου καὶ Καρατζᾶ, ἔσωσεν αὐτό (Ἴδε ΤΟΥΡΚΙΑ). Ἐν τούτοις ἡ θέσις τῶν μεγάλων διερμηνέων ἦν πάντοτε ἐπικίνδυνος· μικρὰ ὑπόνοια ἢ διαβολὴ ἠδύνατο ν' ἀποστείλῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγχόνην.

Μετὰ τὸ ἄξίωμα τοῦ διερμηνέως τῆς Πύλης συνέστη τὸ ἀξίωμα τοῦ διερμηνέως τοῦ στόλου. Ὁ διερμηνεὺς τοῦ στόλου, κατώτερος ὢν τοῦ τῆς Πύλης, εἶχε καθῆκον ν' ἀκολουθῇ τῷ ἀρχιναυάρχῳ, μεταβαίνοντι εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ἀρχομένου τοῦ μαΐου πρὸς εἴσπραξιν τῶν φόρων. Τῶν διερμηνέων τοῦ στόλου ὀνομαστότεροι ἐγένοντο ὁ Ἰωάννης Νικολάου Καρατζᾶς, ὁ Παναγιώτης Μουρούζης, ὁ Νικόλαος καὶ Σπυρίδων Μαυρογένης, καταγόμενοι ἐκ Πελοποννήσου, καὶ ἄλλοι. Καὶ οὗτοι πάντοτε σχεδὸν ἀπεδεικνύοντο προστᾶται τῶν νήσων, πιεζομένων ὑπὸ τῶν δημοσίων εἰσπρακτόρων.

Ἀπὸ τοῦ 1809 οἱ Φαναριῶται περιεβλήθησαν καὶ τὸ ἡγεμονικὸν στέμμα, διορισθέντες κυβερνῆται τῶν λαῶν τῆς Μολδαυίας καὶ Βλαχίας. Ἡ Πύλη, ἐκτιμῶσα τοὺς ὑπὲρ τοῦ κράτους ἀγῶνας τῶν δύο πρώτων διερμηνέων, προσήνεγκε τοῖς διαδόχοις αὐτῶν ὡς βραβεῖον τὰς δύο παραδουναβείους ἡγεμονίας. Ἡ Ρουμανία καὶ αἱ ἄλλαι κατὰ τὰ βόρεια τοῦ κράτους ὑπὸ τὴν τουρκικὴν ἀρχὴν περιελθοῦσαι χῶραι ἐπεφυλάξαντο τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν τοὺς ἡγεμόνας ἐξ ἰθαγενῶν. Ρητὸς ὅρος τῆς συνθήκης τοῦ 1693 ἐθέσπιζεν ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες θὰ ἐκλέγωνται ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἀρχόντων. Ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου οἱ Ρουμάνοι ἀπώλεσαν τὸ προνόμιον τοῦτο, οἱ ἡγεμόνες δὲ αὐτῶν ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς Πύλης ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἀρχόντων. Πολλοὶ τῶν ἡγεμόνων τούτων ὑπῆρξαν ἄδικοι καὶ ἅρπαγες, ἄλλοι ὅμως συνετέλεσαν κατὰ τὸ ἐνὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας, καλλιεργήσαντες πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα διὰ τῆς συστάσεως σχολῶν καὶ τῆς ἐκδόσεως σπουδαίων συγγραμμάτων. Τούτων ὁ Καντεμίρης ἐπαινεῖ μάλιστα τὸν Βασίλειον Δούκαν. Καὶ ὅμως ἡ ἰσχὺς τῶν ἡγεμόνων τούτων τοσοῦτον μετὰ ταῦτα περιωρίσθη, ὥστε ἡ τύχη αὐτῶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς εὐνοίας τῶν μεγάλων διερμηνέων· ἐπὶ τέλους δὲ ἀπώλεσαν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἐκλέγεσθαι καὶ ἡ ἡγεμονία τῶν παραδουναβείων χωρῶν ἤρξατο παραχωρουμένη τοῖς Φαναριώταις. Τελευταῖος ἰθαγενὴς ἡγεμών, καίτοι καὶ οὗτος

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

εἶναι ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἦτο ὁ Στέφανος Καντακουζηνός, καρατομηθεὶς τῇ 7 Ἰουνίου 1696.

Τούτου διάδοχος ἐγένετο ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου Νικόλαος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου νέα ἄρχεται ἐποχὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Μολδοβλαχίας. Τὰ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ ἡγεμόνος περιγράφονται ὧδε ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου ἐν Τοῖς μετὰ τὴν ἅλωσιν.

«Πρῶτον φορεῖ καβάδι καὶ σὺν αὐτῷ φοροῦσι καὶ 24 ἄρχοντές του ἔμπροσθεν τοῦ βεζύρη εἰς τὸ ἄρζ-ὁδασὶ τὸ ἐν τῷ Πασσᾶ-καπουσί· εἶτα μὲ ἀλάϊ τσαουσάδων καὶ ἀνθρώπων του καὶ τεσριφατζῆ, πάντων ἐφίππων, ἔρχεται εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ γίγνονται τὰ γνωστὰ πᾶσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ πατριαρχείου. Ἀφοῦ τελειώσῃ τὰς ὑποθέσεις του, μιᾷ τρίτῃ, καθ' ἣν γίνεται τὸ γαλαμπᾶ διβάνι, πηγαίνει εἰς τὰ ἀνακτόρια, καὶ ἐν ὅσῳ ὁ βεζύρης εἶναι εἰς τὸ διβάνι, κάθηται ὁ ἡγεμὼν μὲ τὸν δραγομάνον τῆς Πόρτας καὶ μὲ τοὺς ἄρχοντάς του εἰς μίαν σάλαν, παρὰ τὸ διβάνι κειμένην· ἀφ' οὗ ἐβγάλουν τὸν βεζύρην τράπεζαν κατὰ τὴν συνήθειαν, φέρουσι τράπεζαν καὶ τῷ ἡγεμόνι, καὶ τρώγει μετὰ τῶν ἐγχρίτων ἀρχόντων του· μετὰ ταῦτα ἔρχεται ὁ τεσριφατζῆς καὶ τὸν λέγει καὶ καταβαίνει ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῷ πρὸ τῆς σάλας καὶ στέκει κατὰ σειρὰν μὲ τοὺς ἄρχοντάς του ὄρθιος· ἐνδύει τὸν ἀφθέντην τὴν καμπανίτζαν (τιμητήριος ἐσθὴς) καὶ ὁ μουζγούραγας τὸν φορεῖ τὴν κούκα (κράνος ἀργυροῦν, ἔχον ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀδαμαντοκόσμητον λόφον ἐκ πτερῶν στρουθοκαμήλου) καὶ κρατεῖ τὸ καλπάκι του ὁ μουζγούραγας, ὅπου θέλει νὰ εἰπῇ: Ἂν καλὰ δὲν ζῇς, σὲ φυλακόνω Ἂν ἤσαι τοῦ τάγματός τῶν γενιτσάρων, ἐνδύει 28 καβάδια τοὺς ἀνθρώπους του ὁ τεσριφατζῆς καὶ στέκουν ὄρθιοι· ὁ βεζύρης, ἐξελθὼν τοῦ διβανίου, περνᾷ ἐκεῖθεν, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ ἄζρ-ὁδασὶ εἰς τὴν ἐντάμωσιν τοῦ βατιλέως· προσκυνᾷ τὸν βεζύρην ὁ ἡγεμὼν παρερχόμενον, ὕστερον περνῶσι καὶ οἱ ἄλλοι πασάδες καὶ καζασκέριδες καὶ γαιρετᾷ καὶ αὐτούς· ὕστερον ὁ τεσριφατζῆς τὸν πέρνει καὶ τὸν πηγαίνει εἰς τὸ ἄρζ-ὁδασὶ μόνον μὲ τοὺς τέσσαρας ἀνθρώπους του· ὁ καπιτζιλὰρ κιαγιασῆς, ἱστάμενος εἰς τὴν θύραν τοῦ ἄρζ-ὁδασὶ, ἀφοῦ τὸν δώσῃ ἄδειαν, εἰσέρχεται μὲ τοὺς τέσσαρας ἄρχοντάς του, προεισελθόντος τοῦ καπιτζιλὰρ κιαγιασῆ· προσκυνεῖ τὸν βασιλέα καὶ ὁ βασιλεὺς λέγει τῷ βεζύρῃ, ἱσταμένῳ ἐπὶ ποδῶν νὰ τὸν εἴπῃ ὅτι μαθὼν τὴν πιστοσύνην του τὸν ἠλέησε τὴν ἡγεμονίαν· ὅθεν νὰ μὴ πειράζῃ τὸν ραγιᾶν, νὰ τελειώνῃ τὰς βατιλικὰς ἐκδουλεύσεις καὶ νὰ φροντίζῃ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ζαχιρὲ καὶ νὰ δουλεύῃ πιστά· κάμνει καὶ αὐτὸς τὴν εὐχαρίστησιν καὶ προσκυνήσας τρίς, ἐξελθὼν ἔξω τῆς δευτέρας πόρτας, καβαλικεύῃ μὲ τοὺς ἄρχοντάς του κατὰ σειράν...» Μετὰ ἕνα μῆνα ὁ ἡγεμὼν ἀπέρχεται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Κατ' ἀρχὰς τοῖς ἀναχωροῦσιν ἡγεμόσιν ἀπεδίδοντο μεγάλαι τιμαί, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἡ τελετὴ περιωρίσθη εἰς τὴν πανηγυρικὴν ὑποδοχὴν τοῦ ὁσποδάρου κατὰ τὴν εἰς τὴν ἡγεμονίαν εἴσοδον αὐτοῦ. Ἡ τελετὴ παρετείνετο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας.

Τὸ διοικητικὸν σύστημα τῶν φαναριωτῶν ἡγεμόνων ἀπήρεσεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἴς τε τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαόν. Ὁ Νικόλαος Μαυροκορδάτος, ἵνα ἐπὶ μακρὸν ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ τὴν ἐξουσίαν, πρὸς μὲν τοὺς ἄρχοντας προσηνέχθη σκληρῶς, τῷ δὲ λαῷ ἐπέβαλε βαρυτάτους φόρους, τὸ σύστημα δὲ τοῦτο ἐφήρμοσαν καὶ πολλοὶ μετ' αὐτὸν ἡγεμόνες. Ἀναγορευόμενοι εἰς τὴν ἡγεμονίαν, συνεπήγοντο πάντας τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους αὐτῶν, οἷς παρεῖχον διάφορα ἐν τῇ ἡγεμονικῇ αὐλῇ ἀξιώματα, τινὰ μὲν προϋπάρχοντα, ἄλλα δὲ ὑπ' αὐτῶν δημιουργηθέντα. Οὕτως ἐν πάσῃ ἀλλαγῇ ἡγεμόνος ἐπήρχετο ἡ γενικὴ τῶν αὐλικῶν ἀλλαγή. Τὸ περὶ τὸν ἡγεμόνα συμβούλιον ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἰθαγενῶν βογιάρων, ἐχόντων τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς ἡγεμονίας, τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων καὶ τὴν ἐποπτείαν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς ἡγεμονίας. Ὁ Θόρντων, γράφων τῷ 1812 «Περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῆς Τουρκίας», ὑπὸ ἀντιφαναριωτικοῦ δὲ ἐμφορούμενος πνεύματος, λέγει: «Οἱ βογιάροι, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ διβάνιον καὶ λαμβάνοντες ἀλαζονικῶς τὴν τάξιν καὶ τὰς τιμὰς τῆς κληρονομικῆς εὐγενείας, εἶναι πράγματι πλούσιοι κτηματίαι καὶ ἀνηλεεῖς φορολόγοι. Οἱ πλεῖστοι τῶν μολδαυῶν καὶ βλάχων εὐπατριδῶν ὀφείλουσι τ' ἀξιώματα αὐτῶν τοῖς φαναριώταις ὁσποδάροις· ἀλλ' ἡ δύναμις τῶν εὐπατριδῶν τούτων,

θ ωρουμένων ὡς σῶμα ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ διβανίου, εἶναι ἰδεατή». Ἐν τούτοις τὸ ὅτι οἱ αὐτόχθονες ἄρχοντες κατεῖχον ἐπισήμους θέσεις δὲν ἐκώλυεν αὐτοὺς νὰ αἰσθάνωνται μέγα μῖσος κατὰ τῶν ἀρχόντων, ἐξ οὗ ἐνέσκηπτον παρ' αὐτοῖς ἔριδες, ἀποβαίνουσαι πολλάκις ὀλέθριαι. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες οὗτοι ἀπεδεικνύοντο πάντοτε σχεδὸν λίαν αἰσχροκερδεῖς καὶ μεγάλως κατεπίεζον τὸν δυστυχῆ λαόν. Ὁ Μανουὴλ Ὑψηλάντης λέγει περὶ τούτων: «Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἀρχόντων Βλάχων (ἐπιέζετο ὁ λαός), κακοτρόπων τώόντι καὶ αἰσχρῶν καὶ πολλάκις διὰ ἴδιον κέρδος καὶ τοὺς ἡγεμόνας ἐπιβουλευσάντων καὶ καθαιρέσει αὐτοὺς ὑπαγαγόντων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συκοφαντοῦντας πολλάκις ἀγωγὰς εἰς τὴν βασίλειον αὐλὴν ἐκίνησαν κατὰ πολλῶν ἡγεμόνων». Ἀλλὰ τὸ μάλιστα καταπιέζον τὸν λαὸν τῶν ἡγεμονιῶν ἦσαν οἱ ὑπέρογκοι φόροι, τακτικοὶ καὶ ἔκτακτοι. Τῶν τακτικῶν φόρων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν, εἰς οὓς ὑπεβάλλοντο οἱ κάτοικοι, παρέχει ἰδέαν ὁ ἑπόμενος κατάλογος, ὑποβληθεὶς τῇ αὐτοκρατείρᾳ τῆς Ρωσίας Αἰκατερίνῃ:

Φόροι	65,000
Διὰ τὸ βαϊράμιον	60,000
Εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ χάνου τῶν Ταταρων	9,200
Μυστικὰ δῶρα εἰς Κων)πολιν.	250,000
Τόκοι τῶν χρημάτων, ἅτινα ἐδανείζετο ὁ ἡγεμὼν πρὸ τῆς ἀναγορεύσεώς του	68,620
Τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ	13,608
Προμήθειαι τοῦ Χωτίνου	16,200
Τῷ χάνῃ τῶν Ταταρων εἰς τοὺς πλησίον πασάδες	45,000
Εἰς τοὺς ἀποδημοῦντας πασάδες.	32,600
Εἰς τοὺς τούρκους ἀξιωματικούς	80,000
Εἰς τοὺς ἐν Κων)πόλει φίλους τοῦ ἡγεμόνος καὶ τὰς χήρας τῶν Ἑλλήνων, τῶν ὑπηρετησάντων τὴν χώραν	65,000
Εἰς τοὺς ἐν Ἰασίῳ Τούρκους ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ βαϊραμίου καὶ τοῦ ραμαζανίου	4,500
Τῷ ἡγεμόνι ἐπὶ τῇ ἐλεύσει καὶ ἀναχωρήσει του	12,000
Εἰς τὸ τουρκικὸν νοσοκομεῖον	2,000
Πρὸς μεταφοράν	723,728
Ἐκ μεταφορᾶς	723,728
Εἰς τοὺς εἰς Κων)πολιν ταχυδρόμους	3,850
Εἰς τοὺς διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἐκ Κων)πόλεως ταχυδρόμους	12,400
Εἰς τοὺς ταχυδρόμους τῆς ἡγεμονίας	7,600
Εἰς τοὺς διευθυντὰς τῶν ταχυδρόμων καὶ τοὺς ἡμεροδρόμους	20,000
Εἰς ἐφημερίδας τῆς Βιέννης καὶ Πολωνίας	2,490
Δι' ἐκτάκτους εἰς Κων)πολιν ταχυδρόμους	4,300
Χάρτην καὶ σφραγιστικὸν κηρὸν τοῦ ἕλληνος γραμματέως	480
Χάρτην καὶ σφραγιστικὸν κηρὸν τοῦ τούρκου γραμματέως	960
Εἰς οἶνους καὶ ποτὰ τοῦ ἡγεμόνος	5,100
Εἰς τροφὴν τῆς φρουρᾶς	36,000
Εἰς ἐνδυμασίαν τῶν αὐλικῶν	4,000
Εἰς τὸ μαγειρεῖον	21,000
Εἰς μισθοὺς ὑπαλλήλων.	12,000
Ἐνδύματα 200 στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν τοῦ Χατμάνου	1,290
Δῶρα τὸ Πάσχα καὶ τὰ Χριστούγεννα	30,000
Εἰς ἱερεῖς καὶ διδασκάλους.	4,200
Εἰς χήρας καὶ ὀρφανά	12,000
Εἰς τὸν ἱερέα τοῦ ἡγεμόνος.	1,670
Δῶρα εἰς βαπτίσεις καὶ γάμους, καθ' οὓς παρίστατο ὁ ἡγεμὼν ἢ ἡ ἡγεμονίς.	6,000
Εἰς καλλιέργειαν τοῦ οἴνου τῆς αὐλῆς.	250
Εἰς χάρτην καὶ κηρὸν τοῦ προξενείου	720
Τοῖς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἡγεμόνος Τούρκοις.	31,800
Εἰς τὸν ἐθνικὸν στρατόν	17,500
Εἰς τὸν ξένον στρατόν	20,305
Εἰς τὴν ὀθωμανικὴν μουσικὴν μετὰ 200 στρατιωτῶν σεϊμένιδων καὶ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτῶν.	14,244
Εἰς ἐνδυμασίαν τῆς ἡγεμονίδος.	22,908
Εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ ἡγεμόνος	3,000
Ἐλεημοσύναι τῆς ἡγεμονίδος.	6,500
Ἄλλα ἔξοδα	6,405
Ἐν ὅλῳ	1,162,267

Πολλοὶ βαρύτεροι ἦσαν οἱ ἐκτάκτως ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων ἐπιβαλλόμενοι φόροι. Πρὸς τούτοις ὁ λαὸς ἀπέτινε κεφαλικὸν φόρον,

ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

μεταβαλλόμενον ταῖς διαταξεσιν ἑκάστου ἡγεμόνος, αὐξηθέντα δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε λέγεται ὅτι πολλαὶ οἰκογένειαι ἠναγκάσθησαν ἕνεκα τούτου νὰ φύγωσι, τῷ 1756 δὲ μόνον 35,000 ἐνεγράφησαν ὡς φορολογούμενοι. Τῆς φορολογίας οὐδ' ὁ κλῆρος, οὐδ' αἱ μοναὶ ἐξηιροῦντο. Οἱ κατὰ καιροὺς ἡγεμόνες ἐπήνεγκον διαφόρους μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ φορολογικὸν σύστημα, περιφημοτέρα δὲ εἶναι ἡ ἐπὶ Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου, υἱοῦ τοῦ Νικολάου, ὀκτάκις ἡγεμονεύσαντος, καθ' ἣν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὡρίσθησαν 147,000 οἰκογενειῶν πρὸς ἔκτισιν κεφαλικοῦ φόρου ἀνὰ δέκα γρόσια κατ' ἔτος, πληρωτέα εἰς τέσσαρας δόσεις. Ἡ μεταρρύθμισις αὕτη ἐγένετο τῷ 1746. Περὶ τῆς σπουδαίας ταύτης μεταρρυθμίσεως ὁ Οὐισίνης ἀποφαίνεται ὧδε: «Οἱ χωρικοὶ τοσοῦτον ἀκριβὰ ἐπλήρωσαν τὴν ἐλευθερίαν των, ὥστε ἐξηκολούθουν ὑφιστάμενοι τὴν δουλείαν, ἡ δὲ ἀπελευθέρωσις αὐτῶν ἀντὶ νὰ σώσῃ τὴν μολδοβλαχικὴν ἐθνότητα διὰ τοῦ σχηματισμοῦ μέσης τάξεως, ὑπερετίμησε μάλιστα τὰ φιρμάνια τῆς ἀναγορεύσεως, ἀγοραζόμενα ὑπὸ τῶν ἐν Κων)πόλει Φαναριωτῶν». Πράγματι δὲ τὸ ἀξίωμα τῆς ἡγεμονίας ἐξετίθετο εἰς πλειοδοσίαν, ὁ δὲ φόρος οὗτος ἀπέβη ἐπὶ τέλους λίαν ὑπέρογκος, ἐκτινόμενος πάντοτε ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν ἡγεμονιῶν Ἐκ τῶν προειρημένων δηλοῦται ὅτι οἱ ἡγεμόνες πολλάκις κατεπίεσαν τὸν λαόν, ὅτι δὲ ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἀπήρεσεν εἰς τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἄρχοντας. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι ἀληθές, ὡς ἀποφαίνεται ὁ Οὐισίνης, Γάλλος, συγγράψας τῷ 1756 τὴν ἱστορίαν τῆς Ρουμανίας, ὅτι «ἐξευτελισμὸς τῆς ἀριστοκρατίας, ἀθλιότης τοῦ λαοῦ, ἀπώλεια τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ πτῶσις τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἦσαν οἱ μόνοι καρποὶ τῆς ἐν ταῖς δυσὶν ἐπαρχίαις τῆς Ρουμανίας ἑλληνικῆς κυβερνήσεως» διότι οἱ φαναριῶται ἡγεμόνες παρὰ πᾶσαν αὐστηρότητα, ἣν ἠναγκάζοντο νὰ μετέρχωνται εἰς φορολογίαν τοῦ λαοῦ, συνετέλεσαν ὅσον αὐτοῖς ἐπετρέπετο ἐκ τῶν περιστάσεων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν χωρῶν, ἃς διῴκησαν. Αἱ ἡγεμονίαι, τὸ μὲν ἀποτελοῦσαι διηνεκὲς σχεδὸν θέατρον τῶν πολέμων τῆς Ρωσίας, Αὐστρίας καὶ Τουρκίας, τὸ δὲ μαστιζόμεναι ὑπὸ ἐπαναστάσεων, εὑρίσκοντο πάντοτε εἰς δυσχερῆ θέσιν. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν οἱ Ἕλληνες ἡγεμόνες ἠναγκάζοντο νὰ ἐπιβάλλωσιν ἐκτάκτους φόρους πρὸς διατήρησιν τοῦ στρατοῦ ὃς πρὸς τοῖς ἄλλοις διήρπαζε καὶ τὰς χώρας, δι' ὧν διήρχετο, ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ ὤφειλον αὐτοὶ οὗτοι νὰ ἐκστρατεύωσιν, ὡς τοῦτο συνέβη μεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐπὶ Πασβάνογλου. Οἱ Φαναριῶται λοιπὸν ὤφειλον νὰ συνδυάζωσι προτερήματα μετ' ἐλαττωμάτων, ἵνα διατηρῶσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν καὶ νὰ ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν κυρίων αὐτῶν. Καὶ ὅμως παρὰ πάντα ταῦτα συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ εὐημερίαν τῶν χωρῶν, προικίσαντες αὐτὰς διὰ νόμων ἀρίστων, καλλιεργήσαντες ἰδίᾳ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἀναπτύξαντες τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, κτίσαντες ναούς, σχολάς, νοσοκομεῖα καὶ ἄλλα ἀγαθὰ ἔργα διαπράξαντες. Πάντοτε ἀναδειχθέντες συνετοὶ ἡγεμόνες, εἰργάζοντο ἀπαύστως ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας καὶ ἀκεραιότητος τῶν ἡγεμονιῶν αὐτῶν, ἐν τῇ διομολογήσει δὲ τῶν διαφόρων συνθηκῶν ἀνέπτυξαν διπλωματικὴν περίνοιαν, μεγάλως ἐξυπηρετήσασαν τὰ συμφέροντα τῶν χωρῶν.

Τὸ ἑπόμενον διάταγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἐκδοθὲν τῷ 1854, ἅμα τῇ εἰς Βουκουρέστιον ἀφίξει αὐτοῦ, εἶναι ἱκανῶς σημαντικόν:

«Οἱ ραγιάδες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυίας θὰ πληρόνωσιν εἰς τὸ ἑξῆς τὸν φόρον ἀναλόγως τῶν δυνάμεων αὐτῶν· ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς παλαιοὺς λογαριασμούς, οὐδὲν θ' ἀπαιτήσωσιν, οὔτε χρήματα, οὔτε ἕτερόν τι. Ἐὰν συμβῇ διαφορά τις μεταξὺ ἑνὸς μουσουλμάνου καὶ ἑνὸς ραγιᾶ, ὁ ὁσποδάρος τῆς Βλαχίας κατὰ τὸν νόμον τῆς δικαιοσύνης θ' ἀκροασθῇ ἑκατέρους καὶ θ' ἀποδώσῃ δικαιοσύνην εἰς τὸν ἔχοντα δίκαιον· ἐν ταῖς μεταξὺ μουσουλμάνου καὶ ραγιᾶ συμβαινούσαις δίκαις ὁ παρὰ τῷ ἡγεμόνι γραμματεὺς τοῦ διβανίου καὶ ἕτεροι μουσουλμάνοι θὰ μεσολαβῶσι μόνον, ὅπως ἀποκαταστήσωσι τὴν συμφωνίαν μεταξὺ τῶν δύο μερῶν καὶ κατευνάσωσι τὴν διαφοράν. Ἐὰν ἡ μεσολάβησις, αἱ συνδιαλλάξεις καὶ αἱ ἐνστάσεις τῶν μουσουλμάνων ἀπέβαινον ἄκαρποι καὶ ἂν ἀπεδεικνύετο ὅτι αἴτιον μὲν τῶν διϊσχυρισμῶν τούτων εἶναι ἡ δυσμένεια, σκοπὸς δὲ ἡ ταλαιπωρία καὶ ἀδικία τῶν πτωχῶν ραγιάδων, καὶ ἐὰν ἡ ἐπὶ τόπου ἀπόφασις παρουσίαζε ἀνυπερβάτους δυσχερείας, δὲν θὰ

ἐπιτρέπηται νὰ ταλαιπωρῶνται οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἐν τοιαύταις δίκαις, ἐναντίαις πρὸς τοὺς νόμους καὶ διεγειρομέναις ἐκ κακῆς πίστεως· θὰ γίνηται ὅμως ἔφεσις εἰς τὸν καδῆ τοῦ Γιουργέβου, ὅστις θ' ἀποφασίζῃ κατὰ τὸν νόμον καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἡ κατὰ τῶν μουσουλμάνων μαρτυρία τῶν ραγιάδων εἶναι παραδεκτὴ ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ὅταν πρόκηται περὶ διαθήκης καὶ μαρτυρικοῦ γεννήσεως, οὐχὶ δὲ καὶ περὶ ἐμπορικῶν πράξεων. Ὅστις ἐκ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν διαπράξῃ τι ἐν Βλαχίᾳ θὰ φέρεται εἰς τὰ μεθόρια καὶ θὰ τιμωρῆται ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ. Ἀπαγορεύεται εἰς πάντα κάτοικον τῶν μεθορίων ἐκτὸς τῶν ἐμπόρων νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν Βλαχίαν· καὶ αὐτοὶ οἱ ἔμποροι πρέπει νὰ λαμβάνωσιν ἀποδείξεις παρὰ τῶν διοικητῶν αὐτῶν, νὰ δεικνύωσι ταύτας εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας ἢ τὸν ὑπουργόν του, παρ' οὗ θὰ λαμβάνωσιν ἑτέραν ἄδειαν· εἰς δὲ τὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ μεταβαίνωσι, δὲν θὰ δύνανται νὰ ἀγοράζωσιν οἰκίαν, οὔτε νὰ καλλιεργῶσιν ἢ νὰ σπείρωσι τὴν γῆν, οὔτε νὰ βλάπτωσι τοὺς ραγιάδες».

Ἐφάμιλλος τοῦ Ὑψηλάντου ἐδείχθη ἐν Μολδαυίᾳ ὁ Γρηγόριος Γκίκας.

Ὅτι ἀξίως οἱ κατὰ καιροὺς σουλτάνοι ἐξετίμων τὰς πρὸς τὸ κράτος ὑπηρεσίας τῶν φαναριωτῶν ἡγεμόνων φαίνεται ἐκ τῶν ἑπομένων δύο σουλτανικῶν ἐγγράφων πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Κωνσταντῖνον Μουρούζην:

1) «Καύχημα τῶν ἡγεμόνων τοῦ γένους τῶν Ρωμαίων. Πρόκριτε τῶν μεγιστάνων τοῦ χριστιανικοῦ ἔθνους, ὁ ἡγεμονεύων ἤδη τῆς Βλαχίας, υἱὲ τοῦ Κωνσταντίνου Ἀλέξανδρε Βοεβόδα, σφραγισθείησαν τὰ τέλη σου ἐπ' ἀγαθῷ. Ἅμα ὅπου λάβῃς τὸν βασιλικόν μου τοῦτον ὑψηλὸν προσκυνητὸν ὁρισμόν, γνωστὸν ἔστω σοι ὅτι κοντὰ εἰς τὰ πολλά, ἐπιβλαβῆ καὶ φθοροποιὰ τολμήματα, εἰς ἃ ἀπετόλμησεν ὁ προκάτοχός σου Κωνσταντῖνος Χαντζερόγλους ἐναντίον τῶν πρωτίστων ἐντερέσσων τῆς βασιλείας μου ἔρθασεν εἰς τὰς ἀκοάς μας ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βλαχίας, τῆς ὁποίας ὡς κιλέρι λογιζομένης παρὰ τῇ κραταιᾷ βασιλείᾳ μου σκοπούμενον καὶ ἐπιθυμητόν ἐστιν ἡ ἄνεσις καὶ καλὴ κατάστασις, ἐφευρίσκων ἀπείρους ἐπινοίας καὶ δολιότητας, καὶ μεταχειριζόμενος διαφόρους τρόπους, ἐζημίωσε καὶ ἠδίκησε μεγάλως τοὺς ραγιάδες, καὶ οὔτε εἰς τοῦτο μὴ εὐχαριστηθείς, ἀλλ' ὡς ἐκ προθέσεως πάσχων νὰ ἀλλοιώσῃ καὶ νὰ ἀνατρέψῃ τὰ θεμέλια τῆς διοικήσεώς της, ἔδωκε ὀφφίκια εἰς οὐτιδανοὺς καὶ ἀναξίους, καταπιέζων διὰ μέσου αὐτῶν τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες, καὶ διὰ νὰ ἐνεργῇ τοὺς ἰδίους σκοπούς του πολλὰ καὶ ἄλλα ὅμοια αὐτοῖς ἀτοπήματα ἔπραξε, δι' ἃ ἀπεβάλομεν αὐτὸν τῆς αὐθεντίας, τιμωρήσαντες μὲ τὴν προσήκουσαν παιδείαν.

»Ὅθεν, ἐπειδὴ σὺ ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας δουλεύεις τὴν κραταιὰν βασιλείαν μου μὲ εὐθύτητα καὶ εἰλικρίνειαν, ἣν ἐκπληρώσω κατὰ διαδοχὴν παρὰ τῶν γονέων σου, καὶ προλαβόντως εἰς τὸ ὀφίκιον τῆς δραγομανίας, κατ' ἐξοχὴν δὲ εἰς τοὺς μουχαλεμέδες τοῦ Σιστοβίου καὶ Ἰασίου, ἐν αἷς ἐπραγματεύθης τὰ τῆς εἰρήνης, ἀπέδειξας τὴν πρὸς τὴν βασιλείαν μου πίστιν καὶ γαϊρέτι σου, καταβάλλων πᾶσαν ἐπιμέλειαν εἰς τὸ νὰ ἐκτελῇς ὀρθῶς τὰ ὅσα διωρίσθης καὶ ἔπειτα πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ὄντως ἐπαινετῶν ἐκδουλεύσεών σου κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον χορηγηθείσης σοι αὐθεντίας τῆς Μολδαβίας, μετ' αὐτὴν ἐπιβραβευθείσης σοι διὰ τὴν ἀξιότητά σου τῆς ἡγεμονίας τῆς Βλαχίας εἰς ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα φερόμενος μὲ πίστιν ἐδηγωνίσθης παντοίοις τρόποις νὰ ἐπιδείξῃς ἀξίας καὶ ἀρεστὰς ἐκδουλεύσεις εἴς τε τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἀπάρτισιν τῶν ἀναγκαίων ὑποθέσεων τῆς βασιλείας μου, εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν πτωχῶν ραγιάδων, εἰς τὴν εὐταξίαν τοῦ τόπου καὶ εἰς ὅλα τὰ πρὸς ἄνεσιν τῶν ἐγκατοίκων καὶ εὐτυχῆ κατάστασιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης.

»Ἑκάστης οὖν ἐκδουλεύσεώς σου γνωστῆς γεγονυίας εἰς τὸ κράτος μου, καὶ ἀριδήλου οὔσης τῆς πρὸς σὲ εὐνοίας καὶ ὑπολήψεώς μου, σοὶ ἐνεπιστεύθη καὶ αὖθις ἡ ἡγεμονία τῆς Βλαχίας· καὶ τοῦτο, τὸ νὰ ἐκλεχθῇς ἤδη εἰς τὴν ρηθεῖσαν ἡγεμονίαν, προέρχεται ἀπὸ μόνην τὴν πρὸς σὲ ἰδιάζουσαν ὑπόληψιν τοῦ κράτους μου μὲ τὸ νὰ ἐλπίζεται παρὰ σοῦ ἡ ἐπανόρθωσις καὶ βελτίωσις καὶ ἡ ἐπὶ τὰ κρείττω πρόοδος τῆς Βλαχίας, καὶ ἐκ τῆς ἐκλογῆς σου ταύτης τοῦτο αὐτὸ σκοπούμενον ἐστὶ τὸ νὰ κάμῃς ὄφι τοὺς ἀχρείους καὶ μουφσίτιδες κακοθελητὰς καὶ οὐτιδανούς, ὁποιασδήποτε τάξεως καὶ ἂν ἤθελον εἶσθαι, οἵτινες ἔγειναν πρόξενοι ζημίας καὶ βλάβης τῶν πτωχῶν ραγιάδων καὶ αἴτιοι τῆς ἀκαταστασίας τοῦ τόπου, οὐδό-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

λως μετριότητι χρώμενος πρὸς αὐτούς· καὶ καθὼς μέχρι τοῦδε ἐφάνη ἀρεστὸς καὶ ἀξιέπαινος ὁ τρόπος τῆς διοικήσεώς σου, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὡς πληρεξούσιος ἡγεμὼν νὰ ἐπιμεληθῇς μεγάλως εἰς τὸ νὰ δείξῃς ἐν παντὶ καιρῷ τὸν ζῆλόν σου καὶ τὸ ἀνεπίβουλον καὶ εὐθὺ τοῦ νοός σου, ὅπερ αὐτοφυές σοι ὑπάρχει, νὰ διευθετῇς καὶ νὰ οἰκονομῇς μετὰ πάσης πληρεξουσιότητος ὅλας τὰς ὑποθέσεις, νὰ περιθάλπῃς καὶ νὰ παρηγορῇς τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες, ὅπου ἐδοκίμασαν τοιαύτας ζημίας, διαφυλάττων αὐτοὺς ἀπὸ ἀδικίας καὶ καταπιεσμοὺς ἑνὸς καὶ ἄλλου, καὶ νὰ προνοῇς τὰ πρὸς ἄνεσιν καὶ ἡσυχίαν τους.

»Σὲ προστάττομεν λοιπὸν νὰ μεταχειρισθῇς τὴν συνήθη ἔμφρονα προσοχήν σου εἰς ὅλα τὰ ἐπιχειρήματά σου, φερόμενος μὲ εὔφημον καὶ εὔλογον τρόπον, νὰ προθυμοποιηθῇς εἰς τὴν ἀποκόμισιν πρὸς τὴν βασιλεύουσάν μου πόλιν τῶν διαφόρων ζαχιρέδων καὶ ἐπέκεινα τῶν ὅσων ἐλπίζονται, εἰς τὴν ἀπάρτισιν τῶν προσταγῶν μου κατὰ τὴν ἀρέσκειαν τῆς βασιλείας μου, εἰς τὴν ἐφ' ὅσον δεῖ ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν ὁποῦ προλαβόντως εἶχον γίνει εὐσπλαγχνία μόνη καὶ συμπαθεία πρὸς τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες, διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃς μὲ τὰς ἀρεστὰς ἐκβουλεύσεις σου καὶ μὲ τὸν ἀξιάγαστον τρόπον σου τὴν πρὸς σὲ πασίδηλον εὔνοιαν καὶ ἀγάπην τοῦ κράτους μου. Τούτων ἕνεκα ἐκδίδεται ὁ παρὼν ὑψηλὸς προσκυνητὸς ὁρισμός μου, λαμπρυνθεὶς μὲ τὸ ἱερὸν βασιλικόν μου χάττι· θέλεις ἰδεῖ δὲ ὅτι ἔχεις τελείαν πληρεξουσιότητα εἰς τὴν αὐθεντίαν σου καὶ πρὸς ἔνδειξιν τούτου ἐξεπίτηδες ἐστάλησαν εἰς τὰ πέριξ τῆς Βλαχίας ὑψηλοὶ προσκυνητοὶ ὁρισμοί, δι' ὧν προσετάχθη τοῖς θεοφυλάκτοις σερχαδίοις μου εἰς κάθε καιρὸν ὁποῦ ἤθελες λάβει χρείαν ἀμέσως νὰ σοὶ δίδεται ἡ προσήκουσα βοήθεια. Πρὸς τούτοις εἴς ὅσα μέχρι τοῦδε εἴτε περὶ διοικήσεως τόπου καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρά σοι ραγιάδων, εἴτε περὶ ἄλλων ὑποθέσεων ἐφανέρωσας, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἑξῆς θέλεις ἀναφέρει καὶ ζητήσει μὲ ἔγγραφά σου, γίνωσκε ὅτι εἰς ὅλα θέλει δίδεται ἀκρόασις, καὶ θέλει γίνεται μουσαάδὲς παρὰ τῆς βασιλείας μου, διότι ἔχομεν ἰδιάζουσαν ὑπόληψιν καὶ πληροφορίαν ἐντελῆ τῆς φρονήσεως καὶ πίστεώς σου. Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰς προλαβούσας δύο αὐθεντείας σου τῆς τε Μολδαυίας καὶ τῆς Βλαχίας, κηδόμενος καὶ περιθάλπων τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες, ἐπενόησες καὶ μετεχειρίσθης διαφόρους προσφόρους τρόπους εἰς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω πρόοδον καὶ βελτίωσιν τῆς κληρωθείσης ταύτης ἐπαρχίας, ὅρους τε ἔθου καὶ τάξιν ἀρίστην εἰς τὴν διὰ πραγματευτῶν ἀποστολὴν πρὸς τὴν βασιλεύουσάν μου πόλιν τῶν ὧν χρήζουσι διαφόρων ζαχιρέδων οἱ κάτοικοι αὐτῆς, γνωστῆς γενομένης τῇ Μεγαλειότητί μου τῆς μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας ἐκδουλεύσεώς σου εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ἀρεστὰ καὶ ἐπαινετὰ ἐπιχειρήματά σου, ἰδοὺ σοὶ δίδεται τέλειον ἱστικλάλι (ἀπόλυτος ἐξουσία) δι' ὅλας τὰς ὑπόθεσεις ὁποῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν αὐθεντίαν σου. Ὅθεν τελείαν ἐξουσίαν ἔχων, καὶ ἐμπειρίαν ἱκανήν, φρόντισον τὰ περὶ τῆς καλῆς διοικήσεως τοῦ μεμλεκετίου τούτου καὶ ἐκ μέσου ποιῶν, ὡς ἄνω εἴρηται, τοὺς ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν εὐταξίαν καὶ νιζάμι τοῦ τόπου, ἐπιμελήσου τὰ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ περίθαλψιν τῶν ὑπὸ χεῖρά σοι ὑπηκόων. Ὅσοι λοιπὸν τῶν Πογιάριδων καὶ προκρίτων φέρονται μὲ ὑπακοὴν εἰς τὰς προσταγάς σου, δουλεύοντες μὲ πίστιν καὶ προθυμίαν, θέλεις τοὺς περιποιεῖσαι· ὅσοι δέ, δεικνύοντες ἀμέλειαν εἰς τὰς δουλεύσεις ὁποῦ διορίζονται, τολμῶσι νὰ παρακούουν, καὶ εἰς τὰς προσταγὰς ἤθελον προσκρούσει, τοὺς τοιούτους πρόσεχε νὰ τοὺς παιδεύσῃς κατὰ τὸ δέον καὶ καθὰ ἀπαιτεῖ τὸ σφάλμα τους· μὴ παύσῃς δηλοποιῶν ὅσα ἀναγκαῖα θὰ ἀναφερθοῦν τῇ κραταιᾷ βασιλείᾳ μου· ἔσο προσεκτικὸς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν βασιλικῶν μου προσταγῶν, εἴτε περὶ εὐταξίας τόπου, εἴτε καὶ περὶ ἄλλων οἱωνδήποτε ὑποθέσεων πρὸς βελτίωσιν καὶ ἐπανόρθωσιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης· ἐπιμελοῦ τὴν συνεχῆ ἀποκόμισιν διὰ καπανλίδων πραγματευτῶν εἰς τὴν βασιλεύουσάν μου τῶν εὑρισκομένων ἤδη καὶ γεννησομένων ζαχιρέδων, ὁμοίως καὶ προβάτων· μὲ τοιοῦτον τρόπον ἐνασχολούμενος εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς ὑποθέσεις καὶ δουλεύσεις τῆς βασιλείας μου καὶ ἐπιδεικνύων, ὡς πρότερον, τὸ εὐθὺ καὶ ἀνεπίβουλον τοῦ νοός σου καὶ τὸ περὶ τῶν μελλόντων προνοητικόν σου, καθὰ καὶ ἐλπίζεται παρὰ σοῦ, ἐπιμελήσου μὲ κάθε τρόπον νὰ αὐξήσῃς τὴν πρὸς σὲ εὔνοιαν καὶ ὑπόληψιν τοῦ κράτους μου.

»Ἅμα λοιπὸν ὁποῦ λάβῃς τὸν βασιλικόν μου ὑψηλὸν προσκυνητὸν ὁρισμόν, πειθόμενος εἰς τὰς παραγγελίας ὁποῦ ἐν αὐτῷ σοὶ ἐπι-

τάττονται, καὶ ὁδηγούμενος κατὰ τὴν ἔννοιάν του, θέλεις προσέχει εἰς τὸ νὰ μὴ γίνῃ ἐναντίον τι. Οὕτω ποίησον, πίστευσε τῷ ἱερῷ μου σημείῳ.

»Τῷχιλιοστῷ διακοσιοστῷδεκάτῳ τρίτῳ ἔτει, περὶ τὰ μέσα τοῦ Σεββάλ.

»Ἐν Κων/πόλει τῇ περιφρουρημένῃ«.

2) «Καύχημα τῶν ἡγεμόνων τοῦ γένους τοῦ Ρωμαϊκοῦ,ἔξοχε τῶν πρωτίστων τοῦτάγματος τοῦ χριστιανικοῦ, ὁ ἤδη ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμονεύων Κωνσταντινζαδὲ Ἀλέξανδρε Βοεβόδα,καὶ ἐν πάσῃ πληρεξουσιότητι ἐπὶ τῷἐξολοθρεῦσαι τοὺς ἐσκιγιάδες, καὶ ἐξαπαλλάξαι τὰς πόλεις καὶ τὰχωρία διοριζόμενος,περαιωθείησαν τὰ τέλη σου ἐπ' ἀγαθῷ· καὶ πρόκριτοι τῶνἐντιμοτέρων τοῦ γένους τῶν χριστιανῶν, Πογιάριδες τοῦ μεμλεκετίου, αὐξυνθείη ἡ ὑποταγή σας.Φθάνοντας τοῦ βασιλικοῦ μου τούτου ὑψηλοῦ προσκυνητοῦ ὁρισμοῦ,γνωστὸν ἔστω ὑμῖν ὅτι, πληροφορηθείσης τῆς βασιλείας μου πῶς μὲ τὸ νὰ μὴν ἐπροθυμοποιήθησαν οἱ μεεμούριδες νὰ κάμουν ζάπτι τὸ Φὲτχ-οὺλ-ἰσλάμι καὶ τὴν Κερκόφτζαν καὶ νὰ ἐξολοθρεύσουν τοὺς ἐν αὐτοῖς εὑρισκομένους ἐσκιγιάδες, μεῖναν εὔκαιρον τὸ μέρος τῆς Βλαχίας, ἐφώρμησε κατ' αὐτῆς ἓν πλῆθος κακούργων, καὶ ἤδη σὺ ὁ αὐθέντης τῆς Βλαχίας ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἄλλων μεεμούριδων προθυμοποιούμενος εἰς τὰ πρὸς ἀπάντησιν εἶσαι ἐν τῷ πολεμεῖν, ἐπειδὴ καὶ τὸ μεμλεκέτι τῆς Βλαχίας μὴ συγκρινόμενον μὲ ἄλλα μέρη, ὡς κιλέρι τῆς βασιλικῆς μου καθέδρας, ἂν (ὃ μὴ γένοιτο) τύχῃ νὰ διαμείνουν οἱ ἐσκιγιάδες ἐν τῷ τόπῳ, ἔχει νὰ ἐπεκτανθῇ ἡ κακία τους, καὶ ἀκολούθως δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν εἶναι ἀναγκαιοτάτη ἡ ἐξολόθρευσις τῶν ἐσκιγιάδων καὶ ἡ ἐκκάθαρσις τοῦ τόπου ἀπὸ αὐτούς, ἐγράφη ἐκ τοῦ προχείρου τῷ τε Σιλίστρα βαλισῆ Μουσᾷ πασᾷ, καὶ τῷ Ρουστσούκ ἀγιανῇ Τιρσινικλὶ ζαδὲ διὰ νὰ προφθάσουν ἐν τάχει τὴν δυνατὴν βοήθειαν μὲ ὅποιον τρόπον στοχασθοῦν μουνασίπικον, πρὸς δὲ νὰ ὁρμήσουν καὶ οἱ ἴδιοι κατὰ τοῦ Λομίου καὶ Ράχοβας καὶ νὰ πασχίσουν νὰ ἐξολοθρεύσουν ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς ἐχθρούς, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ τοὺς ἀπασχολήσουν, καὶ ἐνταυτῷ,ἐπειδὴ ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν εἶναι χρεία νὰ εὑρεθῇ εἰς τὸν τόπον ἕνας τῶν βεζυράδων, διωρίσθη ὁ ἤδη ἐξουσιάζων τὸ σαντζάκι τῆς Θεσσαλονίκης Χασὰν πασᾶς νὰ μαζώξῃ ἀπὸ Σιλίστραν καὶ ἀπὸ τοὺς πέριξ καζάδες ἀρκετοὺς σεϊμένιδες· καὶ παραλαμβάνοντάς τους νὰ περάσῃ εἰς τὸ μέρος τῆς Βλαχίας καὶ νὰ προθυμοποιηθῇ καὶ αὐτὸς εἰς τὰ πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν ἐσκιαγάδων. Ὡσαύτως ἐπροστάχθη καὶ ὁ Τραπεζοὺν βαλισὴ ἰτζιρμὲν σαντζαγὴ μουτεσαριφῆς Ταγιὰρ πασᾶς νὰ στείλῃ ἀπὸ τὸ παρ' αὐτῷ στράτευμα χιλίους ἐκλεκτοὺς καὶ ἀνδρείους· καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἔγειναν ἀπὸ μέρους τῆς κραταιᾶς μου βασιλείας ὅλα τὰ ἀναγκαῖα τεπδίρια πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν ἐσκιγιάδων· τῆς ἰδικῆς σου δὲ πίστεως καὶ εὐθύτητος γνωστῆς γενομένης τῷ κράτει μου εἰς τὰς προλαβούσας αὐθεντείας τῆς Ποδγανίας καὶ Βλαχίας καὶ ἀριδήλου οὔσης τῆς πρὸς σὲ εὐνοίας καὶ ὑπολήψεώς μου, σοὶ δίδεται ἤδη τελεία πληρεξουσιότης. Ὅθεν γινώσκων ὅτι θέλει σοὶ δίδεται ἀκρόασις παρὰ τῆς βασιλείας μου εἰς ὅσα θέλεις ἀναφέρει καὶ ζητήσει μὲ ἔγγραφά σου, καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἔμφυτόν σοι γνῶσιν καὶ ἀγχίνοιαν καὶ κατὰ τὰ προτερήματα τῆς σταθερότητος καὶ εὐβουλίας σου, ἐλπίζει ἡ βασιλεία μου παρὰ σοῦ μεγάλα χιζμέτια, θέλεις διορίσει τά τε ἤδη ἐν τῷ τόπῳ ὄντα καὶ κατόπιν ἐλευσόμενα στρατεύματα εἰς τὰ ἀναγκαῖα μέσα καὶ ἐναποτιθέμενος τὰς ἐλπίδας σου εἰς τὸν Ὕψιστον Θεόν, νὰ ἐφορμήσῃς ἀνδρείως καὶ γενναίως κατὰ τῶν ἐσκιγιάδων, νὰ προσπαθήσῃς τὴν ἐξολόθρευσιν καὶ ἀπώλειάν των καὶ νὰ πασχίσῃς εἰς τὸ νὰ καθαρίσῃς τὸν τόπον ἀπὸ αὐτούς, μεταχειριζόμενος καὶ τοὺς πογιάριδες τοῦ μεμλεκετίου εἰς τὰ ἀναγκαῖα χιδμέτια τῆς κραταιᾶς μου βασιλείας καὶ ἐν ἑνὶ κατὰ τὴν δοθεῖσάν σοι πληρεξουσιότητα θέλεις προσπαθήσει ὅλῃ ψυχῇ εἰς τὸ νὰ ἐκτελέσῃς τὰ ἐπωφελῆ μέσα καὶ τοὺς ἁρμοδίους τρόπους, ἀποδεικνύων ἐμπράκτως τὰ παρὰ σοῦ ἐλπιζόμενα ἀποτελέσματα τῆς φρονήσεως καὶ εὐβουλίας καὶ προσκτώμενος τοὺς ἀναγκαίους πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἐσκιγιάδων τρόπους, παιδεύων τοὺς τολμήσαντας ἐναντίον τῶν προσταγῶν καὶ παραγγελιῶν, καὶ φανερῶν τὰ ὀνόματα τῶν τοιούτων εἰς τὸ βασιλικόν μου κατώφλιον. Ὑμεῖς δὲ οἱ ἄνω ρηθέντες Πογιάριδες, φερόμενοι κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑψηλοῦ μου τούτου προσκυνητοῦ ὁρισμοῦ, ὑπείκοντες εἰς τὰς προσταγὰς καὶ παραγγελίας τοῦ διαληφθέντος αὐθέντου, θεωροῦντες καὶ ἐκτε-

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

κοῦντες τὰς ἐκδουλεύσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἠθέλατε διορισθῆ παρ' αὐτοῦ, μὲ πίστιν καὶ σαβακάτι καὶ γινώσκοντες ὅτι ὁ ρηθεὶς αὐθέντης, ὢν πιστὸς καὶ σαβακατλῆς δοῦλος τῆς κραταιᾶς μου βασιλείας, ἔχει ἡ βασιλεία μου εἰς αὐτὸν εὔνοιαν καὶ ὑπόληψιν, καὶ ὅτι τῷ ἐδόθη ἄκρα πληρεξουσιότης, καὶ ἀκολούθως ὅτι ἥ τε εὐχαριστία του καὶ ἡ πρόσκλαυσίς του ἔσται ὑπακουομένη παρὰ τῇ κραταιᾷ βασιλείᾳ μου, ἐν πᾶσι συμφώνως θέλετε προθυμοποιηθῆ εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσητε τὸν ριζᾶν τῆς κραταιᾶς μου βασιλείας, ἀπέχοντες ἀπὸ κάθε ἐναντίον, ἐφ' ᾧ ἐξεδόθη καὶ ὁ παρὼν ὑψηλὸς προσκυνητός μου ὁρισμὸς τῷ χιλιοστῷ διακοσιοστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ ἔτει».

Ἐν γένει οἱ Φαναριῶται παρὰ τὴν πολλαπλῆν ἀντίθεσιν τῶν συμφερόντων, ἅτινα ὤφειλον νὰ ὑπηρετήσωσι, δὲν ἐπελανθάνοντο τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν καθήκοντος, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ αἰσθήματος ἐμπνεόμενοι, ἔπραξαν πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν ταῖς ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτῶν χώραις, ἃς πράγματι καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐξελληνίσωσι, τὰς αὐλὰς μὲν αὐτῶν παρέχοντες ἐλευθέρας τοῖς ἕλλησι λογίοις καὶ τούτοις πᾶσαν προστασίαν παρέχοντες, τὰς ἐν ταῖς πρωτευούσαις δὲ αὐτῶν ἑλληνικὰς σχολὰς εἰς ἀληθεῖς ἀκαδημίας προαγαγόντες. Τὰ δαπάναις αὐτῶν ἐκδοθέντα ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Ἰασίῳ πλεῖστα σπουδαῖα συγγράμματα μαρτυροῦσι τρανῶς περὶ τῆς φιλομουσίας αὐτῶν. Βεβαίως ἡ φαναριωτικὴ ἀριστοκρατία δὲν ἦτο ἀμέτοχος ἐλαττωμάτων· ἡ φιλαρχία καὶ ἡ πτωχαλαζονεία δὲν ἦτο σπανία παρ' αὐτοῖς· ἡ ἄκρα ὅμως πρὸς τὰ θεῖα εὐσέβεια, ἡ μεγίστη φιλανθρωπία καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ ἄκρος πατριωτισμὸς αὐτῶν ἰσχύουσι πρὸς ἀμαύρωσιν τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῶν. Ὁ Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλὸς ὧδε ἀποφαίνεται περὶ τῶν Φαναριωτῶν: «Ἡ ἱστορία, ἀπατωμένη συνεχῶς ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων καὶ ἀείποτε ἕτοιμος εἰς τὰς ἀποφάσεις, ἴσως ἐπιβεβαιώσῃ τὰς κατὰ τῶν Φαναριωτῶν ὑπαρχούσας κρίσεις καὶ σκληροτέρα τῶν δημίων ἴσως ἀναφέρῃ τὰ ὀνόματα αὐτῶν μετά τινος ὑβριστικοῦ ἐπιθέτου. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ἅπαντες οὗτοι οἱ δυστυχεῖς ἠφανίσθησαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ ὁ θάνατος αὐτῶν ὑπῆρξε τοσούτῳ ὀλιβερώτερος, ὅσῳ ὠφελείας τινὸς ἦ καὶ δόξης ἐγένοντο πρόξενοι».

ΦΑΝΑΡΟΙΑ, χώρα ὀχυρὰ τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας, κατέχουσα τὸ κράτιστον μέρος τοῦ Πόντου, οὖσα δὲ ἐλαιόφυτος καὶ εὔοινος. Ὑπερέκειτο τῆς Φαρνακίας, Σιδηνῆς καὶ Θεμισκύρας καὶ ἀπετελεῖτο ἐξ αὐλῶνος, ἔχοντος ἱκανὸν μῆκος καὶ πλάτος, ὅστις διερρέετο ὑπὸ τοῦ Λύκου, κατερχομένου ἐξ Ἀρμενίας, καὶ τοῦ ἐκ τῶν περὶ Ἀμάσειαν στενῶν Ἴριδος, συμβαλλόντων κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ αὐλῶνος. Κατὰ τὴν συμβολὴν δὲ ἔκειτο πόλις, ἣν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἱδρυτοῦ Εὐπατορίαν ἐκάλουν, ὁ δὲ Πομπήιος, ἡμιτελῆ καταλαβὼν καὶ προσθέσας χώραν καὶ οἰκήτορας, μετωνόμασε Μαγνόπολιν. Ἡ χώρα αὕτη νῦν καλεῖται Φανερὶς καζασὶ καὶ οἰκεῖται ὑπὸ Τουρκομάνων, καλλιεργούντων τὸν ἀραβόσιτον καὶ τὴν ὄρυζαν ἐν τῇ εὐφορωτάτῃ αὐτῆς πεδιάδι.

ΦΑΝΖΩ (Fanjeaux Fanum Jovis), πρωτεύουσα τοῦ δήμου Ὠδῆς, ἐν τῷ διαμερίσματι Καστελνωδάρης, ἀπέχουσα τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης 17 χιλιάμετρα ΝΝΑ. Ἡ πόλις αὕτη, κειμένη ἐπὶ ὄρους, κατέχει τὴν θέσιν ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ φρουρίου, περιέχοντος ναὸν τοῦ Διός. Πάλαι ὀχυρὸν φρούριον, οὗ τὰ προχώματα κατεστράφησαν τῷ 1229, ἠρειπώθη τῷ 1355 ὑπὸ τοῦ Μαύρου Πρίγκηπος.

ΦΑΝΗΣ, Ἕλλην ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ, ἔμπειρος περὶ τὰ στρατιωτικὰ καὶ συνετώτατος. Ὢν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀμάσιδος, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, μετέστη πρὸς τὸν τῆς Περσίας βασιλέα Καμβύσην. Ὅτε ὁ Καμβύσης ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, οἱ Ἕλληνες καὶ κᾶρες μισθοφόροι, ὅσοι ἦσαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ αἰγυπτίου μονάρχου, ἐθανάτωσαν τοὺς υἱοὺς τοῦ Φάνητος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν καὶ ἔπιον τὸ αἷμα αὐτῶν.

ΦΑΝΙΑΣ, ἀπελεύθερος τοῦ Ἀππ. Κλαυδίου Πούλχερος.

ΦΑΝΙΑΣ ἢ ΦΑΙΝΙΑΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχομεν τοὺς ἑπομένους τρεῖς Ἕλληνας:

1. **Φανίας**, ἐξ Ἐρεσοῦ τῆς Λέσβου, διαπρεπὴς περιπατητικὸς φιλόσοφος, μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, σύγχρονος δὲ συμπολίτης καὶ φίλος τοῦ Θεοφράστου. Ἔγραψε περὶ παντός, ἀναγομένου εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἰδίᾳ δὲ περὶ λογικῆς, φυσικῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας. Τὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι:

α') Περὶ λογικῆς. Τὰ ἐν τῇ λογικῇ ἔργα

αὐτοῦ εἰσι κυρίως παραφράσεις καὶ προσθῆκαι εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐν χωρίῳ τοῦ Ἀμμωνίου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Εὐδήμιος, ὁ Φανίας καὶ ὁ Θεόφραστος ἔγραψαν ἀμιλλώμενοι πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτῶν Κατηγορίας καὶ περὶ ἑρμηνείας καὶ Ἀναλυτικήν. Σώζεται πρὸς τούτοις καὶ παρ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐξ Ἀφροδισιάδος ἀπόσπασμα ἔργου τοῦ Φανίου Πρὸς Διόδωρον, ὅπερ πιθανῶς εἶναι τὸ αὐτὸ τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον Πρὸς τοὺς σοφιστάς.

β') Περὶ φυσικῆς ἱστορίας. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει ἔργον Τὰ φυτικὰ ἢ Τὰ περὶ φυτῶν, ἐν ᾧ φαίνεται ὁ συγγραφεὺς ἰδιαιτέραν ἀποδοὺς προσοχὴν εἰς τὰ ἐν κήποις χρησιμοποιούμενα φυτά· παρατηρεῖται δὲ παρ' αὐτῷ ἀκρίβεια ὁρισμῶν, οἵα χαρακτηρίζει κυρίως τὸν Ἀριστοτέλην.

γ') Περὶ Ἱστορίας. Ὁ Φανίας ἔγραψε πολλὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν, ὁ δὲ Πλούταρχος λέγει περὶ αὐτοῦ: ἀνὴρ φιλόσοφος καὶ γραμμάτων οὐκ ἄπειρος ἱστορικῶν. Ἔγραψε δὲ εἶδος χρονικῶν τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως ὑπὸ τὸν τίτλον Πρυτάνεις Ἐρέσιοι. Τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο θεωρεῖται ὡς χρονογραφικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, κατατεταγμένη κατὰ ἔτη, διακρινόμενα ὑπὸ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπωνύμων πρυτάνεων τῆς Ἐρεσοῦ. Ἔγραψε δὲ πρὸς τούτοις καὶ: Περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ τυράννων ὡς καὶ ἔργον: Τυράννων ἀναίρεσις ἐκτιμωρίας.

δ') Περὶ φιλολογίας. Φιλολογικὰ ἔργα τοῦ Φανίου ἀναφέρονται τὸ Περὶ ποιητῶν καὶ Περὶ τῶν Σωκρατικῶν, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὁποίων ἐπέστησεν ἰδίως τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀθηναίων μουσικῶν καὶ κωμῳδῶν.

2. Φανίας, μαθητὴς τοῦ Ποσειδωνίου, ὃν ὁ Διογένης ἀναφέρει ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ποσειδωνίων σχολῶν.

3. Φανίας, ποιητὴς τῆς ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας, ἀκμάσας μεταξὺ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐπικούρου καὶ τῆς τοῦ Μελεάγρου, ἤτοι μεταξὺ τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ.

ΦΑΝΝΙΑ. Αἱ ἑπόμεναι δύο Ρωμαῖαι φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φαννία, γυνὴ ἐκ Μιντουρνῶν κακῆς φήμης, ἣν ὅμως ὁ Κ. Τιτίνιος ἐνυμφεύθη χάριν τῆς περιουσίας αὐτῆς· βραδύτερον ἀπεκήρυξε ταύτην ἕνεκα τῆς κακῆς διαγωγῆς, ταὐτοχρόνως δ' ἐζήτει νὰ στερήσῃ αὐτὴν τῆς προικός. Ὁ κ. Μάριος ὅμως ἐξήνεγκεν ἀπόφασιν, κηρύσσουσαν μὲν τὴν γυναῖκα ἔνοχον μοιχείας, ὑποχρεοῦσαν ὅμως τὸν Τιτίνιον ν' ἀποδώσῃ τὴν προῖκα αὐτῆς, διότι ἐνυμφεύθη αὐτὴν ἐν γνώσει τῆς φήμης, ἧς ἀπέλαυεν. Ἡ Φαννία, ὅτε ὁ Μάριος ἀφίκετο τῷ 88 π. Χ. εἰς Μιντούρνας, ἐδέξατο αὐτὸν τούτου ἕνεκα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, περιποιηθεῖσα αὐτόν.

2. Φαννία, δευτέρα σύζυγος τοῦ Ἑλβιδίου Πρίσκου, συνοδεύσασα εἰς Μακεδονίαν τῷ αὐτόσε ἐξωσθέντι συζύγῳ αὐτῆς. Ἀποθανόντος τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἡ Φαννία κατέπεισε τὸν Ἐρέννιον Σενεκίωνα νὰ γράψῃ τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν βιογράφος ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ, ἡ δὲ Φαννία ἐτιμωρήθη ἐπὶ τῇ προτροπῇ αὐτῆς.

ΦΑΝΝΙΝ (Ἰάκωβος Fannin), εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐν Τεξᾶς ἐπαναστάσεως, γεννηθεὶς ἐν τῇ βορείῳ Καρολίνῃ καὶ φονευθεὶς ἐν Γολιάδῃ τῷ 1836.

ΦΑΝΝΙΟΙ, ρωμαϊκὴ οἰκογένεια, πρῶτον μέλος τῆς ὁποίας προαχθὲν εἰς ὕπατον ἦν ὁ Ν. Φάννιος Στράβων (161 π. Χ.). Τῇ οἰκογενείᾳ ταύτῃ ἀνήκουσι τὰ ἑπόμενα ὀκτὼ πρόσωπα:

1. Φάννιος (Κ), δήμαρχος τοῦ λαοῦ τῷ 187 π. Χ.

2. Φάννιος (Κ.), ἀποκαλούμενος frater germanus (ὁμογάστρος ἀδελφὸς) τοῦ Τιτινίου καὶ διεξαγαγὼν ἐργασίας τινὰς μετὰ τοῦ Κ. Βέρρου τῷ 84 π. Χ.

3. Φάννιος (Μ.), δικαστὴς κατὰ τὴν δίκην τοῦ Σέξτου Ροσκίου τῷ 80 π. Χ.

4. Φάννιος (Α.), ὑπηρετήσας μετὰ τοῦ Α. Μαγίου ἐν τῷ στρατῷ τοῦ ἀπεσταλμένου Φλαβίου Φιμβρίου ἐν τῷ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πολέμῳ. Λειποτακτήσαντες ὅμως πρὸς τὸν Μιθριδάτην, ἀπεστάλησαν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Σερτόριον τῷ 74 π. Χ. εἰς συνομολόγησιν συνθήκης, ὁ δὲ τελευταῖος ὑπέσχετο τῷ Σερτορίῳ τὴν Βιθυνίαν, τὴν Παφλαγονίαν, τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Γαλλογραικίαν, ὡς ἀμοιβὴν πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Ὁ Σερτόριος ἀπέστειλε τότε ἀμέσως τὸν Μ. Βάριον, ἵνα ὑπηρετήσῃ ὡς στρατηγὸς παρὰ τῷ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Μιθριδάτῃ, ὁ δὲ Λ. Μάγιος καὶ ὁ Λ. Φάννιος συνώδευσαν αὐτῷ ὡς σύμβουλοι αὐτοῦ. Κατὰ τὰς συμβουλὰς αὐτῶν ὁ Μιθριδάτης ἤρξατο τοῦ τρίτου κατὰ τῶν Ρωμαίων πολέμου. Ἡ Γερουσία ὅμως εἶχε κηρύξει τὸν Φάννιον καὶ τὸν Μάγιον δημοσίους ἐχθρούς. Βραδύτερον ὁ Φάννιος διώκει ἀπόσπασμα στρατοῦ τοῦ Μιθριδάτου κατὰ τῶν Ρωμαίων.

5. Φάννιος (Κ.), εἷς τῶν ὑπογραψάντων τὴν ἐναντίον τοῦ Η. Κλωδίου τῷ 61 π. Χ. κατηγορίαν. Τῷ 59 π. Χ. ἀνεφέρετο ὑπὸ τοῦ Λ. Βεττίου ὡς μετέχων τῆς ἐναντίον τοῦ Πομπηίου συνωμοσίας. Πιθανῶς εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ ὑπὸ τοῦ Λεπίδου ἀποσταλέντι πρὸς τὸν Σέξτον Πομπήιον, ὡς πρέσβει τῷ 43 π. Χ. καταφυγόντι δ' εἶτα μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου εἰς Σικελίαν. Τῷ 36 π. Χ. ὁ Φάννιος καὶ ἄλλοι προσῆλθον εἰς τὸν Μ. Ἀντώνιον.

6. Φάννιος (Κ.), δήμαρχος τοῦ λαοῦ τῷ 59 π. Χ. Ἀνῆκεν εἰς τὴν μερίδα τοῦ Πομπηίου καὶ τῷ 49 π. Χ. μετέβη ὡς πραίτωρ εἰς Σικελίαν. Κατὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Πομπηίου ἔπεσε καὶ ὁ Φάννιος.

7. Φάννιος, εἷς τῶν ὑπὸ τὸν Κάσσιον ἀρχηγῶν τῷ 42 π. Χ. Πιθανῶς ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου ἀναφερόμενον μετὰ τοῦ τίτλου στρατηγὸς ὕπατος

8. Φάννιος (Κ.), σύγχρονος Πλινίου τοῦ νεωτέρου, γράψας ἔργον περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Νέρωνος θανατωθέντων ἢ καὶ ἐξωσθέντων *Exitus Occisorum aut Relegatorum*.

ΦΑΝΝΙΟΙ. Ἄλλοι τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας Φάννιοι εἶναι οἱ ἑπόμενοι τρεῖς:

1. Φάννιες (Καιπίων), συνωμοτήσας μετὰ τοῦ Μουρήνα ἐναντίον τοῦ Αὐγούστου τῷ 22 π. Χ. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ προδοσίᾳ *(majesten)* ἐθανατώθη.

2. Φάννιος (Κ. Χαιρέας), ἑλληνικῆς, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ὀνόματός του, καταγωγῆς, ἀπελεύθερος δὲ ἀνδρὸς Κ. Φαννίου. Ἔχων δοῦλον, ἐνεπιστεύθη αὐτὸν εἰς τὸν Ρόσκιον, ἠθοποιόν, ἵνα διδάξῃ αὐτὸν τὴν τέχνην· δολοφονηθέντος ὑπό τινος Κ. Φλαβίου, ὅ τε Χαιρέας καὶ ὁ Ρόσκιος ἐνήγαγον τὸν Φλάβιον τοῦτον εἰς δίκην· εἶτα ὁ Ρόσκιος ἔλαβε παρὰ τοῦ ἐναγομένου ἀγρόν τινα ἐν εἴδει ἀποζημιώσεως, ἀλλ' ὁ Χαιρέας ἠξίου ὅτι ἐλήφθη ὑπ' αὐτοῦ ὁ ἀμφοτέρους τοὺς ἐνάγοντας. Μετ' ἀποτυγίαν ἐν διαιτησίᾳ ὁ Χαιρέας ἐνήγαγε τὸν Ρόσκιον, ὃν ὁ Κικέρων ὑπερήσπισε διὰ τῆς ἀγορεύσεως αὐτοῦ Pro Q. Roscio, ἐν μέρει σωζομένης.

3. Φάννιος (Κουαδράτος), σύγχρονος τοῦ Ὁρατίου, ἀποκαλοῦντος αὐτὸν παράσιτον τοῦ Τιγελλίου Ἑρμογένους. Ἦν δ' ἐξ ἐκείνων τῶν ρωμαίων ποιητῶν, οἵτινες ἐζήτουν νὰ ὑποτιμήσωσι τὰ ἔργα τοῦ Ὁρατίου, ὡς ἐπισκιάζοντα τὰ ἔργα αὐτῶν.

ΦΑΝΟΔΗΜΟΣ, συγγραφεὺς ἑνὸς τῶν ἔργων ἐκείνων περὶ τῶν μυθευμάτων καὶ ἀρχαιοτήτων τῆς Ἀττικῆς, ἅτινα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀτθίδες. Ἤκμασε δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου καὶ ἀναφέρεται ὑπό τε Διδύμου τοῦ γραμματικοῦ καὶ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως. Ἐκ χωρίου τοῦ Ἡσυχίου δυσχερῶς φαίνεται ὅτι ὁ Τάρας ἦν ἡ πατρὶς αὐτοῦ, διότι τὸ περὶ Φανοδήμου καὶ Ρίνθωνος αὐτόθι ἀναφερόμενον Ταραντῖνοι, ἀναγνωστέον μᾶλλον Ταραντῖνος, ἀναχτέον δὲ μόνον εἰς τὸν Ρίνθωνα. Πιθανώτερον εἶναι ὅτι κατήγετο ἐκ τῆς τῶν Κυκλάδων νήσων Ἰκοῦ, περὶ ἧς καὶ ἰδιαίτερον ἔγραψεν ἔργον. Ὁπωσδήποτε μετ' ἐνθουσιασμοῦ ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης τῆς Ἀττικῆς. Ἐκ τῶν τριῶν αὐτοῦ ἔργων τὸ πρῶτον, Ἀτθίς, ἦν τὸ σπουδαιότερον· θὰ ἦτο δὲ καὶ ἐκτεταμένον, διότι μνεία γίνεται τοῦ ἑνάτου βιβλίου αὐτοῦ· τὸ δεύτερον ἦν τὰ Δηλιακά καὶ τὸ τρίτον Ἰκιακά.

ΦΑΝΟΔΙΚΟΣ, Ἕλλην συγγραφεὺς ἀγνώστου ἐποχῆς. γράψας Δηλιακά. Ἐπιγραφή, βουστροφηδὸν γεγραμμένη καὶ ἀνακαλυφθεῖσα ἐν Στειρίῳ· ἀρχομένη δὲ: Φανοδίκου εἰμὶ τοῦ Ἑρμοκράτους τοῦ Προκοννησίου καὶ ἀνήκουσα εἰς βάθρον ἀνδριάντος πρὸς τιμὴν τοῦ Φανοδίκου, ὑποδείκνυσιν ὅτι ὁ Φανόδικος ἀνάγεται εἰς νεωτέραν τῆς τοῦ Αὐγούστου ἐποχήν, παρὰ τὸ εἶδος τῆς γραφῆς, ἐξ οὗ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς.

ΦΑΝΟΘΕΑ, σύζυγος Ἰκαρίου τοῦ Ἀθηναίου, περὶ ἧς λέγεται ὅτι ἐφεῦρε τὸν ἑξάμετρον στίχον. Ὁ Πορφύριος παρίστησιν αὐτὴν ὡς τὴν ἱέρειαν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς.

ΦΑΝΟΚΛΗΣ, εἷς τῶν ἀρίστων νεωτέρων ἑλλήνων ἐλεγειακῶν ποιητῶν, ἀκμάσας πιθανῶς ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Ἡ ἐλεγειακὴ ποίησις κατὰ τὴν

ἐποχὴν ἐκείνην περιωρίζετο κυρίως ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν τρόπων καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ὑπὸ τὴν μορφὴν διηγήσεων ἐρωτικοῦ κυρίως χαρακτῆρος, τῶν προσώπων αὐτῶν λαμβανομένων ἐκ τῆς μυθολογίας. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ ὁ Πλούταρχος λέγει περὶ τοῦ Φανοκλέους: ἐρωτικὸς ἀνήρ. Ἔγραψε δὲ ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον Ἔρωτες ἢ Καλοί, τῆς δευτέρας λέξεως σημαινούσης σαφῶς τὸ περιεχόμενον τοῦ ποιήματος, ὅπερ ἐπραγματεύετο ἀποκλειστικῶς περὶ παιδεραστείας, τοῦ θέματος οὕτω πως ἀναπτυσσομένου, ὥστε νὰ παριστάνωνται αἱ συνέπειαι, εἰς ἃς ὑποπίπτουσιν οἱ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἔρωτος ἐπιδιδόμενοι. Ἱκανὸν ἀπόσπασμα τῆς ἀρχῆς τοῦ ποιήματος περιγράφει τὸν ἔρωτα τοῦ Ὀρφέως πρὸς τὴν Καλάϊδα καὶ τὴν ἐκ μέρους τῶν Θρᾳκῶν βασιλέων τιμωρίαν αὐτοῦ. Ἐποιεῖτο δὲ πρὸς τούτοις λόγον καὶ περὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ Κύκνου πρὸς τὸν Φαέθοντα, Διονύσου πρὸς τὸν Ἀδώνιδα, τοῦ Ταντάλου πρὸ, τὸν Γανυμήδην καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος πρὸς τὸν Ἄργυννον. Ἐν πᾶσι τούτοις ἡ τιμωρία πίπτει ἐπὶ τοῦ ἐραστοῦ, εἴτε διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἴτε διὰ τοῦ τοῦ ἐρωμένου προσώπου. Τὸ σωζόμενον ἀπόσπασμα θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Ruhnken καὶ λοιπῶν κριτικῶν ὡς τὸ τελειότατον καὶ ὡραιότατον εἶδος τῆς ἐλεγειακῆς ποιήσεως.

ΦΑΝΟΚΡΙΤΟΣ, ὁ γράψας τὸ περὶ τοῦ φιλοτόφου Εὐδόξου ἔργον Περὶ Εὐδόξου.

ΦΑΝΟΛΗΣ (Μιχαὴλ Fanoli), Ἰταλὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1807.

ΦΑΝΟΜΑΧΟΣ, Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Καλλιμάχου, εἷς δὲ τῶν στρατηγῶν, εἰς οὓς οἱ Ποτιδαιᾶται παρεδόθησαν τῷ 429 π. Χ. Βραδύτερον ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Ξενοφῶντος, υἱοῦ τοῦ Εὐριπίδου, εἰς ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Χαλκιδέων.

ΦΑΝΟΣΘΕΝΗΣ, Ἄνδριος, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι κατέστησαν τῷ 407 π. Χ. ἀρχηγὸν μοίρας ἐκ τεσσάρων σκαφῶν, ἀποστείλαντες αὐτὸν εἰς Ἄνδρον, ἵνα διαδεχθῇ τὸν Κόνωνα αὐτόθι. Καθ' ὁδὸν ἐντυχὼν δυσὶ θουρίαις τριήρεσιν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Δωριέως, κατέλαβεν αὐτὰς μετὰ τῶν πληρωμάτων.

ΦΑΝΟΤΕΥΣ, Φωκεὺς καὶ φίλος τοῦ Ὀρέστου.

ΦΑΝΟΥΗΛ, ὀχυρὰ πόλις μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου καὶ τοῦ Ἰαββώκ, ἣν δὲ τὸν πύργον ἐκατεδάφισεν ὁ Γεδεών, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς δὲν συνεμάχησαν αὐτῷ κατὰ τῶν Μαδιανιτῶν. Τὸν πύργον τῆς Φανουὴλ ἀνήγειρεν ὁ Ἱεροβοάμ. Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως σημαίνει Πρόσωπον Θεοῦ, ἐδόθη δὲ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβ, παλαίσαντος ἐνταῦθα πρὸς ἄγγελον τοῦ Ἰεχωβᾶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.

ΦΑΝΣΑΒΗΣ (Ριχάρδος Fanshawe), ἄγγλος διπλωμάτης καὶ ὀπαδὸς τῆς μερίδος Καρόλου τοῦ Β', οὗ καὶ τοὺς γάμους ἐνήργησε μετὰ τῆς Αἰκατερίνης, ἡγεμονίδος τῆς Πορτογαλίας. Ἐγεννήθη τῷ 1608 καὶ ἀπέθανεν ἐν Μαδρίτῃ πρεσβεύων τῷ 1666.

ΦΑΝΤΑΣΙΑ, ἓν ἐκ τῶν μυθολογικῶν προσώπων, εἰς ἃ ὁ Ὅμηρος ὀφείλει ἱκανά, ὡς λέγεται, τῶν ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ περιεχομένων. Ἦν δὲ Αἰγυπτία, θυγάτηρ τοῦ Νικάρχου, κατοίκου τῆς Μέμφιδος καὶ ἔγραψε περιγραφὴν τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου· τὰ ποιήματα δὲ αὐτῆς ἦσαν ἐναποτεθειμένα ἐν τῷ ἐν Μέμφιδι ναῷ τοῦ Ἡφαίστου. Ὁ Ὅμηρος ἔτυχεν αὐτογράφου παρ' ἑνὸς τῶν γραφέων, καλουμένου Φανίτου. Τὸ ἀλληγορικὸν τοῦ μύθου εἶναι καταφανές.

ΦΑΝΤΗΣ (Ἔρρῖκος Fant), σουηδὸς ἱστορικός, ἀποθανὼν τῷ 1817. Ἔγραψε πολλὰς βιογραφίας ἐπισήμων Σουηδῶν, «Περὶ ἀναγεννήσεως τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Σουηδίᾳ», κλπ.

ΦΑΝΤΗΣ (Μαυφρέδος Fanti), Ἰταλὸς στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Κάρπῃ τῷ 1810 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1865. Σπουδάσας ἐν τῷ στρατιωτικῷ Ἀθηναίῳ τῆς Μοδένης, ἐξῆλθεν ἀξιωματικὸς τοῦ μηχανικοῦ (1825), μετασχὼν πασῶν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαναστάσεων καὶ τῆς εἰς Κριμαίαν στρατείας. Τῷ 1859 ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν Νικαίᾳ καὶ ὡς ἀντιστράτηγος ἐβοήθησε τὸν Μὰκ-Μαὼν ἐν Μαγέντᾳ καὶ ἐν Σολφερίνῳ. Ἐνωθείσης τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας μετὰ τοῦ Πεδεμοντίου, ὁ Φάντης προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Καβοὺρ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῷ 1860 διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ ἐπὶ τὴν Ρώμην στρατοῦ. Μετὰ δὲ τὸν θάνοτον τοῦ Καβοὺρ(1861) διωρίσθη γερουσιαστής.

ΦΑΝΤΙΝΟΣ (Ὀδοάρδος-Ἀντώνιος Fantin), γάλλος δημοσιογράφος καὶ ἱστορικός, γενν. ἐν Δελφίνῃ τῷ 1738 καὶ ἀποθ. ἐν Παρισίοις τῷ 1820. Πεντηκονταετὴς ἤδη τὴν ἡλικίαν καὶ ἱερεύς, ἠσπάσθη τὰς ἀρχὰς τῆς

ἐπαναστάσεως καὶ ξυμφευθεὶς ἐπεδόθη εἰς τὸ δημοσιογραφικὸν στάδιον καὶ ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως» κλπ.

ΦΑΝΤΩΝ, ὁ ἐκ Φλιοῦντος, πυθαγόρειος φιλόσοφος, εἷς τῶν τελευταίων τῆς σχολῆς ἐκείνης, μαθητὴς τοῦ Φιλολάου καὶ Εὐρύτου καί, πιθανῶς ἐν τῷ γήρατι, σύγχρονος Ἀριστοξένου τοῦ περιπατητικοῦ, 320 π. Χ.

ΦΑΝΩ ἢ ΦΑΝΟΣ, νησὶς ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει πρὸς τὸ ΒΔ τῆς Κερκύρας, ἧς ἀπέχει 7 1/5 μιλ. ἰταλ., ἔχουσα 15 τετρ. χιλιαμ. ἐπιφάνειαν καὶ πολλοὺς συνοικισμούς ἐπ' αὐτῆς, ἀποτελοῦντας πληθυσμὸν 713 κατοίκων. Εἶναι ἄριστα καλλιεργημένη, ἔχει ἀέρα καθαρώτατον καὶ κατοίκους εὐρώστους καὶ φιλεργοτάτους. Σώζονται λείψανα μικρᾶς ἀκροπόλεως, εἰς ἣν κατά τινα παράδοσιν ἐγχώριον ἡγεμονίς τις κατέφυγε κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Αὕτη ἡ νησὶς εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλουμένη Ὄθρωνὸς καὶ κατὰ Πλίνιον Ὀθωνός. Νῦν ἀποτελεῖ δῆμον ἰδιαίτερον, τῶν Διαποντίων, ὑπαγόμενον εἰς τὸν νομὸν Κερκύρας.

ΦΑΟΥΧΟΡΝ (Faulhorn), ὄρος τῆς Ἑλβετίας, 50 χιλιάμετρα ΝΑ τῆς Βέρνης, ἔχον ὕψος 2,760 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

ΦΑΡΑΒΑΔ, ἀρχαία πόλις τῆς Περσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεζαντεράν, καὶ οὐ μακρὰν τῶν ἀκτῶν τῆς Κασπίας.

ΦΑΡΑΒΙ (Ἰσαάκ), ἄραψ γραμματικός, ἀποθανὼν τῷ 961 μ. Χ.

ΦΑΡΑΔΑΙΗΣ (Μιχαὴλ Faraday), ἄγγλος χημικὸς καὶ φυσιολόγος, μέλος τῆς βασιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου καὶ εἷς τῶν ὀκτὼ ξένων μελῶν τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, γεννηθεὶς ἔν τινι πολίχνῃ παρὰ τὸ Λονδῖνον τῷ 1791 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1867. Ἐκτὸς ἄλλων ἀνακαλύψεων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἐστήριξεν ἐπὶ νέας θεωρίας τὴν ἐπιρροὴν τοῦ θερμογόνου ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, μᾶλλον συμβιβαζομένων τοῖς ἐκ τῆς πείρας ἀποτελέσμασι.

ΦΑΡΑΙ, πόλις ἀρχαία τῆς Ἀχαΐας μεσόγειος, μία οὖσα ἐκ τῶν δώδεκα καὶ κειμένη πρὸς νότον τῶν Πατρῶν νοτιανατολικῶς τῆς Δύμης καὶ κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Πείρου (Καμενίτσα), εἰς ἀπόστασιν 130 μὲν σταδίων ἀπὸ Πατρῶν, 70 δὲ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἄγνωστος ἡ ἀρχὴ αὐτῆς καὶ ἄδηλον ἂν οἰκιστὴς αὐτῆς ἐγένετο Φάρης ὁ Φιλοδαμείας τῆς Δαναοῦ ἢ ἄλλος τις ὁμώνυμος αὐτῷ. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ἀπέβη πόλις ἰσχυρὰ καὶ σημαντικὴ καὶ μία ἐκ τῶν τεσσάρων πρώτων πόλεων, ὑφ' ὧν ἀνενεώθη τὸ Ἀχαϊκὸν Συνέδριον. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Ρυσῶν ἔτι μᾶλλον προήχθη, κατασχοῦσα τὴν Ρυσίδα χώραν, ἀλλ' ἡ ἀνάπτυξις τῶν Πατρῶν ἐπήνεγκε τὴν καταστροφὴν αὐτῆς. Ἐν Φαραῖς ἦν μέγας περίβολος ἀγορᾶς καὶ ἐν μέσῳ ἄγαλμα Ἀγοραίου Ἑρμοῦ, ὅπερ ἐθυμίων διὰ λιβανωτοῦ πρὸς ἑσπέραν, ἐπλήρουν ἐλαίου καὶ ἀνῆπτον τοὺς λύχνους τοῦ βωμοῦ αὐτοῦ καὶ ἄφινον νόμισμα κατὰ δεξιὰν τοῦ ἀγάλματος. Αἱ Φαραὶ ὡς καὶ ἡ 120 σταδίους ἀπέχουσα Τριταία ὑπήγοντο κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐγούστου εἰς τὰς Πάτρας. Τὰ ἐρείπια ταύτης κεῖνται κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Καμενίτσας πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωρίου Ἴσαρι.

ΦΑΡΑΙ καὶ ΦΑΡΙΣ, πόλις ἀρχαία τῆς Λακωνικῆς, κειμένη κατὰ τὸ νότιον τῶν Ἀμπελῶν καὶ κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα. Βασιλεύοντος τῆς Λακεδαίμονος Τηλέκλου τοῦ Ἀρχελάου, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκυρίευσαν τρεῖς πόλεις, κατεχομένας ἔτι ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, τὰς Ἀμύκλας, Φᾶριν καὶ Γερόνθρας, ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Φαρείτας νὰ ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ὑπόσπονδοι. Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον ὁ Ἀριστομένης μετὰ λογάδων Μεσσηνίων ἐπιπεσὼν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς Φᾶριν διέφθειρε καὶ ἐκάκωσεν αὐτήν, λαβὼν πολλὴν λείαν. Τὰ ἐρείπια ταύτης κεῖνται κατὰ τὴν θέσιν Βαφειὸ ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα εἰς ἀπόστασιν 45' ΝΑ τοῦ Σκλαβοχωρίου.

ΦΑΡΑΙ ἢ ΦΗΡΑΙ, πόλις ἀρχαία τῆς Μεσσηνίας, ἀπέχουσα ἓξ στάδια τῆς θαλάσσης καὶ 70 τῆς Ἀβίας βορειοδυτικῶς. Ἦν δὲ πελασγικῆς ἀρχῆς καὶ ἐπιστεύετο ὡς πρῶτος οἰκιστὴς αὐτῆς ὁ Φάρις υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Φυλοδαμείας. Ἐπὶ τῶν τρωϊκῶν βασιλεὺς τῆς πόλεως ταύτης ἦν ὁ Διοκλῆς, ἀκόλουθος τῶν Ἀτρειδῶν εἰς τὸν κατὰ τῆς Τροίας πόλεμον. Ὀλίγον μετὰ τὰ τρωϊκὰ ὁ Τηλέμαχος καὶ ὁ Πεισίστρατος, υἱὸς τοῦ Νέστορος, συνηντήθησαν εἰς Φηράς. Ἦν μία ἐκ τῶν ἑπτὰ πόλεων, τὰς ὁποίας ὁ Ἀγαμέμνων ὑπέσχετο εἰς τὸν Ἀχιλλέα πρὸς κατευνασμὸν τῆς ὀργῆς του. Ὑπέκειτο δὲ εἰς τὴν Λακω-

ΑΠΟΔΕΣΜΕΥΤΗΡΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

νεκὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ὅστις προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Ἀλλ' ὁ Αὔγουστος διέταξεν αὖθις νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν Λακωνικήν. Εἶχον δὲ οἱ Φαρεᾶται καὶ ναὸν Τύχης· μικρὸν δὲ ἀπωτέρω τῶν Φαρῶν ἦν ἄλσος τοῦ Ἀπόλλωνος, Κάρνειον λεγόμενον. Ἡ σημερινὴ Καλαμάτα, ἥτις κοινῶς θεωρεῖται ὡς αἱ ἀρχαῖαι Καλάμαι διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ ὀνόματος, κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν Φαρῶν· ἐπὶ δὲ τῆς τῶν ἀρχ. Καλαμῶν ὑπάρχει χωρίον Καλάμι. Μετὰ τὰς σταυροφορίας ἡ Καλαμάτα ἐγένετο ἕδρα πολλῶν φράγκων ἡγεμόνων· ἐν αὐτῇ δὲ ἐγεννήθη ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουΐνος ὁ Β', ὁ καὶ Καλαμάτης ἐπονομασθείς. Κατὰ τὸ 1685 ἐκυρίευσαν αὐτὴν καὶ ηὔξησαν.

(Περὶ ταὐτότητος Φαρῶν καὶ Καλαμάτας ἴδε Π. Α. Κομνηνοῦ Ἀρχαιολογικὰς Διατριβάς. Ἐν Τριπόλει, 1874).

ΦΑΡΑΙ, πόλις ἀρχαία μεσόγειος τῆς Κρήτης, κτισθεῖσα ὑπὸ ἀποίκων τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ Φαρῶν κατὰ Στέφανον.

ΦΑΡΑΚΙΔΗΣ, Λακεδαιμόνιος, ἀρχηγὸς στόλου 30 σκαφῶν, ἀποσταλέντων ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν εἰς βοήθειαν Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου εἰς Συρακούσας, πολιορκουμένας ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ὑπὸ τὸν Ἱμίλκαν τῷ 396 π. Χ. Καθ' ὁδὸν συλλαβὼν 9 καρχηδονικὰ σκάφη, λίαν συνετέλεσεν εἶτα ἐν Συρακούσαις ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν πολιορκουμένων.

ΦΑΡΑΚΛΑΔΑ, χωρίον τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας ἐν τῇ Τριφυλίᾳ, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Κυπαρισσίας, ἧς ἀπέχει ὥρ. 1 25' ΝΔ καὶ εἰς ἴσην ἀπόστασιν μεταξὺ ταύτης καὶ τῶν Φιλιατρῶν. Ἀπὸ τῆς πρὸς Δ παραλίας, ἐν ᾗ κεῖται τὸ Ἀγρίλι, ἀπέχει $^1/_2$ ὥραν. Οἰκεῖται ὑπὸ 300 κατοίκων.

ΦΑΡΑΚΛΑΤΑ, κωμόπολις τῆς Κεφαλληνίας, κειμένη πρὸς τὸ ΒΑ τοῦ Ἀργοστολίου εἰς ἀπόστασιν ὥρ. 1,15' καὶ ἐκεῖθεν τῆς ἀντιθέτου ἀκτῆς τοῦ λιμένους τοῦ Ἀργοστολίου καὶ χρησιμεύουσα ἀπὸ τοῦ 1878 πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου δήμου. Οἰκεῖται ὑπὸ 1,500 κατοίκων.

ΦΑΡΑΚΛΟΝ, κώμη τῆς Λακωνίας, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Βοιῶν καὶ κειμένη ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῆς Μαλέας μεσογείως, ἀπέχουσα δὲ πρὸς τὸ ΒΑ τῆς Νεαπόλεως ἕδρας τοῦ δήμου Βοιῶν, ὥραν 1· οἰκεῖται ὑπὸ 600 κατοίκων καὶ παράγει ὀημητριακοὺς καρποὺς, βάμβακα, κρόμμυα, σῦκα, ἔλαιον, οἶνον, λεμόνια, πορτοκάλια, μῆλα, ἄπια, κάρυα κλπ.

ΦΑΡΑΝ, μέρος τῆς μεγάλης ἐρήμου τῆς Ἀραβίας, ἐν ᾗ ἐπὶ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη μετὰ τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἔξοδον αὐτῶν ἐπλανήθησαν οἱ Ἑβραῖοι. Τὸ μέρος τοῦτο ἐξετείνετο πρὸς Ν μέχρι τοῦ ὄρους Σινᾶ, περιελάμβανε δὲ πρὸς Β τὴν ἔρημον Κάδης καὶ Σίν. Αὐτόθι κατῴκησε τὸ ἀρχαῖον πρῶτον μὲν ἡ Ἄγαρ μετὰ τοῦ Ἰσμαήλ, εἶτα δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ μετὰ τοῦτον ἐπί τινα χρόνον ὁ Ἀδάδ.

ΦΑΡΑΝΔΑΤΗΣ, Πέρσης, υἱὸς τοῦ Τεάσπου, στρατηγήσας τῶν Μαριέων καὶ Κόλχων ἐν τῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείᾳ τοῦ Ξέρξου. Ὁ Ἡρόδοτος ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ ὡς ἀπαγαγόντος κόρην ἐκ Κῶ, λυτρωθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν.

ΦΑΡΑΞ, ὁ ἐφέσιος γλύπτης, ὃν ὁ Βιτρούβιος ἀναφέρει ὡς ἕνα τῶν καλλιτεχνῶν ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἐκτήσαντο φήμην ἁπλῶς ἕνεκα τῆς ἀτυχίας αὐτῶν καὶ οὐχὶ ἐλλείψει ὀεξιότητος.

ΦΑΡΑΞ. Καὶ οἱ ἑπόμενοι τρεῖς Σπαρτιᾶται φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φάραξ, πατὴρ τοῦ Στύφωνος, εἷς τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ Κλέωνος αἰχμαλωτευθέντων τῷ 425 π. Χ.

2. Φάραξ, εἷς τῶν ἐν τῷ συμβουλίῳ τῶν δέκα, ὅπερ κατήρτισαν οἱ Σπαρτιᾶται τῷ 418 π. Χ. πρὸς ἔλεγχον τῶν πράξεων τοῦ Ἀγίδος. Κατὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην συνεκράτησε τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπὸ τῆς ὑπερβολικῆς καταδιώξεως τοῦ ἡττηθέντος στρατοῦ. Ὁ Διόδωρος ἐξυμνεῖ αὐτόν, ὁ δὲ Παυσανίας λέγει ὅτι οἱ Ἐφέσιοι ἔστησαν αὐτῷ ἀνδριάντα. Τῷ 396 π. Χ. ἐπολιόρκησε δι' 120 σκαφῶν τὴν Καῦνον, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ· ὁ Φάραξ ἦν παρεδιδόμενος εἰς τρυφήν.

3. Φάραξ, εἷς τῶν πρεσβευτῶν, οἵτινες ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῆς Σπάρτης πρὸς συνομολόγησιν συμμαχίας μετὰ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τῶν Θηβῶν, τῷ 369 π. Χ.

ΦΑΡΑΣΜΑΝΗΣ. Τρία ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται πρόσωπα, τὰ ἑξῆς:

1. Φαρασμάνης, βασιλεὺς τῆς σκυθικῆς φυλῆς τῶν Χορασμίων, ὅστις παρουσιάσθη εἰς Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν ἐν Ζα-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ριάσπῃ τῷ 328 π. Χ. συνομολογήσας μετ' αὐτοῦ συνθήκην. Ὑπέσχετο δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὴν ἀρωγὴν αὐτοῦ πρὸς κατανίκησιν τῶν μεταξὺ τῆς Κασπίας καὶ τοῦ Εὐξείνου φυλῶν, ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος θὰ εἶχεν εὐκαιρίαν πρὸς τοιαύτην ἐκστρατείαν.

2. Φαρασμάνης, υἱὸς τοῦ Φραταφέρνου, σατράπου τῆς Περσίας καὶ Ὑρκανίας.

3. Φαρασμάνης, βασιλεὺς τῆς Ἰβηρίας, σύγχρονος τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, ὑποβοηθήσας τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Μιθριδάτῃ, ἵνα ἀποκατασταθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀρμενίας τῷ 35 μ. Χ. καὶ κατανικήσας βραδύτερον τοὺς Πάρθους. Ὑποστηρίξας δὲ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ραδάμιστον ἐναντίον τοῦ θείου αὐτοῦ Μιθριδάτου, ἡττηθέντος τοῦ Ραδαμίστου ὑπὸ τῶν Πάρθων τῷ 55 μ. Χ. καὶ ὑποστρέψαντος εἰς τὰς χώρας τοῦ πατρός, ὁ Φαρασμάνης, ἵνα φανῇ εὔνους τοῖς Ρωμαίοις, ἐθανάτωσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

ΦΑΡΑΣΣΑ χωρίον τῆς Καππαδοκίας, κείμενον ἐπί τινος λόφου, ἔχοντος ὑπερανεστηκότα ὄρη δύσβατα καὶ τραχέα. Ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τοῦ αὐτόθι ναοῦ Ἰωνᾶ καὶ Βαραχησίου καὶ κατοικεῖται ὑπὸ χριστιανῶν, ὁμιλούντων τὴν ἑλληνικὴν ἀνάρθρως καὶ σολοίκως καὶ ἀσχολουμένων εἰς τὰ μεταλλεῖα. Ἀπέχει ἐξ ὥρας τοῦ Ἀφσὰρ πρὸς τὸ νότιον μέρος τοῦ Ἀργάνου. Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν μητρόπολιν Καισαρείας.

ΦΑΡΑΩ, γενικὸν ὄνομα τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, σημαῖνον βασιλέα ἢ προελθόν, ὡς τὸ Καῖσαρ, Πτολεμαῖος κλπ., ἐκ τοῦ κυρίου ὀνόματος ἀρχηγοῦ δυναστείας, ὅπερ ἐλάμβανον οἱ πλεῖστοι τῶν ἡγεμόνων κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν αὐτῶν. Ἐν τῇ Γραφῇ ἀναφέρονται ἄνευ χρονολογικῶν ἢ ἄλλων προσδιορισμῶν περὶ τοὺς δέκα πέντε Φαραώ, ὧν δύνανται νὰ ὁρισθῶσί πως οἱ ἑπομένοι δέκα:

1. Ὁ ἐπὶ Ἀβραὰμ Φαραώ. Οὗτος εἶναι πιθανῶς ὁ Σάλατις, ὁ ἱδρυτὴς τῆς δεκάτης πέμπτης δυναστείας, εἷς τῶν ποιμενικῶν βασιλέων τῶν Ὑξώς, οἵτινες ἐπὶ δεκαπενταετίαν ἦρξαν τῆς Αἰγύπτου. Τούτου ἀνάσσαντος, ὁ Ἀβραὰμ ἐπεσκέψατο τὴν Αἴγυπτον τῷ 1920 π. Χ.

2. Ὁ ἐπὶ Ἰωσὴφ Φαραώ. Ἦν ὁ τελευταῖος ἢ προτελευταῖος τῆς δεκάτης πέμπτης δυναστείας ἡγεμών, πιθανῶς ὁ Ἄποφις, περὶ τὸ 1715 δὲ π. Χ.

3. Ὁ τοὺς Ἑβραίους καταπιέσας Φαραώ. Ὁ πολυθρύλητος οὗτος ἐν τῇ Γραφῇ Φαραὼ ἦν πιθανῶς Ραμεσσῆς ὁ Β', ὁ τῶν Ἑλλήνων Σέσωστρις, δεύτερος τῆς ἐνδεκάτης δυναστείας, εἷς δὲ τῶν διασημοτέρων ἡγεμόνων τῆς Αἰγύπτου, τὰ ἔργα τοῦ ὁποίου, ναοί, ἀγάλματα κλπ. ἐκόσμουν πᾶσαν τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, τῶν ἀναγνωσθεισῶν ἐπὶ τῶν περικαλυμμάτων τῶν νεκρῶν Σέθω τοῦ Α', τρίτου τῆς ἐννεακαιδεκάτης δυναστείας καὶ περὶ τὰ 50 ἔτη βασιλεύσαντος, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου Ραμεσσῆ τοῦ Β', συμβασιλεύσαντος μὲν τῷ πατρὶ ἐπί τινα χρόνον, μοναρχήσαντος δὲ περὶ τὰ 67 ἔτη, ἐκτυλιχθέντων ἀμφοτέρων ἐπισήμως τῇ 3)15 ἰουνίου 1886 ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Καΐρου, εἰκάζεται σαφῶς ὅτι Ραμεσσῆς ὁ Β' ἦν ὁ πατὴρ τῆς βασιλοπαίδος, τῆς διασωσάσης καὶ υἱοθετησάσης τὸν Μωϋσῆν, ὁ διατάξας τὴν θανάτωσιν τῶν ἀρρένων βρεφῶν τοῦ Ἰσραήλ, ὁ ἀποφασίσας τὴν θανάτωσιν τοῦ Μωϋσέως, διαφυγόντος εἰς Μαδιάμ, ὁ νικητὴς τῆς Κάθης καὶ ὁ ἥρως τῶν Αἰγυπτίων, ἔπους τοῦ Πενταούρου, ὁ ἐγείρας τέλος τοὺς διασήμους ναοὺς καὶ τὰ ἄλλα δημόσια ἔργα τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Ραμεσσῆς οὗτος ὁλόσωμος παρέστη ἡμῖν μάρτυς τῆς ἀληθείας τῶν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Μωϋσέως ἐκτεθειμένων ἐν τῇ Γραφῇ. Καθ' ἃ ὁ ἐκτυλίξας τὸν νεκρὸν αὐτοῦ καθηγητὴς Μασπέρης λέγει, Ραμεσσῆς ὁ Β' εἶχε τὸ ἀνάστημα ὑπὲρ τοὺς ἓξ πόδας, τετρημένος δὲ τὰ ὦτα, τὰς τρίχας πολιός, ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη βεβιωκώς, καὶ εἶχεν εὐρύτατον μὲν τὸ στῆθος, σώους δὲ τοὺς ὀδόντας.

4. Ὁ ἐπὶ τῆς ἐξόδου τῶν Ἑβραίων Φαραώ. Οὗτος ἦν ὁ Μενεφθᾶς, δέκατος τρίτος υἱὸς τοῦ Σεσώστριδος, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν τῷ 1491 π. Χ. Ἀπὸ τούτου ἄρχεται ἡ παρακμὴ τῆς Αἰγύπτου. Ἦν ἡγεμὼν ἀτυχέστατος· οὐδὲ τὸν τάφον δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀποπερατώσας, ἀπώλεσε καὶ τὸν υἱὸν κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου θανάτωσιν τῶν πρωτοτόκων τῶν Αἰγυπτίων, καθ' ἃ μνημεῖον, ἐν Τάνιδι σωζόμενον, δηλοῖ, φέρον: Ἀπώλεσε νυιόν. Ὑπὸ τῆς Γραφῆς παρίσταται σκληρότατος καὶ πείσμων, ἀποπνίξας ἐπὶ τέλους ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ ἅπαντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐν τῇ διώξει τῶν Ἰσραηλιτῶν, οἷς αὐτὸς πρότερον ἐπέτρεψε ν' ἀπέλθωσι.

5. Φαραὼ ὁ πατὴρ τῆς Βιθίας. Οὗτος ἐξέδωκεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Βιθίαν τῷ Ἰουδαίῳ Μερὲδ περὶ τὸ 1300 π. Χ. ἄγνωστον ὅμως τίς τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου εἶναι.

6. Φαραὼ ὁ πενθερὸς τοῦ Σολομῶντος. Τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τούτου ἔλαβεν εἰς σύζυγον ὁ Σολομὼν πρὸ τοῦ ἐνδεκάτου ἔτους τῆς βασιλείας αὐτοῦ εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ναοῦ. Ὁ Φαραὼ οὗτος ἐξεστράτευσεν ἐπὶ τὴν Παλαιστίνην, ἐκυρίευσε τὴν Γεζὲρ καί, θανατώσας τοὺς Χαναναίους κατοίκους αὐτῆς, ἔδωκεν αὐτὴν προῖκα τῇ συζύγῳ τοῦ Σολομῶντος καὶ θυγατρὶ αὐτοῦ.

7. Φαραὼ ὁ σύγγαμβρος τοῦ Ἀδάδ. Οὗτος ἐξέδωκεν εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν τῆς συζύγου αὐτοῦ τῷ Ἐδωμίτῃ Ἀδάδ, διασωθέντι ἀπὸ τῆς σφαγῆς τοῦ Ἰωὰβ καὶ καταφυγόντι εἰς Αἴγυπτον περὶ τὸ 1030 π. Χ.

8. Ὁ ἐπὶ Ἐζεκίᾳ Φαραώ. Τούτῳ ἐνεπιστεύθη ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας τὸν πρὸς τὸν Σενναχειρεὶμ πόλεμον, ἣν δὲ πιθανῶς ὁ Σήθων, περὶ τὸ 713 π. Χ.

9. Ὁ ἐπὶ Ἰωσίᾳ Φαραὼ Νεκώ. Οὗτος, στρατεύσας ἐπὶ τὴν Ἀσσυρίαν, ἐνίκησεν ἐν Μεγιδδὼ καὶ ἐφόνευσε τὸν συμμαχοῦντα τοῖς Ἀσσυρίοις Ἰωσίαν. Βραδύτερον τὰ στρατεύματα τοῦ Φαραὼ τούτου ἡττήθησαν παρὰ τὸν Εὐφράτην ἐν Χαρκεμὶς ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσωρ. Ὁ Φαραὼ οὗτος εἶναι ὁ Νεκὼς τῆς ἱστορίας, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ψαμμιτίχου, πέμπτος δὲ ἢ ἕκτος ἡγεμὼν τῆς Σαΐδικῆς δυναστείας (612—596 π. Χ).

10. Ὁ ἐπὶ Σεδεκίᾳ Φαραώ. Οὗτος ἦν ὁ δεύτερος διάδοχος τοῦ Νεκὼ Ἀπρίης, ὁ βασιλεύσας τῆς Αἰγύπτου μετὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ψάμμιν. Ἀνὴρ ἀλαζὼν καὶ μωρός, ἐπελθὼν ὑπὲρ τῶν Ἑβραίων κατὰ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, πολιορκοῦντος τὰ Ἱεροσόλυμα, τοσοῦτον παρώργισεν αὐτόν, ὥστε οὗτος μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῶν Ἱεροσολύμων ἐπῆλθε κατὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ τοιαῦτα δεινὰ ἐπήνεγκε τῇ χώρᾳ, ὥστε οἱ Αἰγύπτιοι, συλλαβόντες τὸν αἴτιον τούτου βασιλέα αὐτῶν, ἀπέσφαξαν καὶ τὸν στρατηγόν του Ἀμάσιν ἀνηγόρευσαν (565 π. Χ.)

ΦΑΡΔΕΛΑΣ (Μιχαήλ), σικελὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Δρεπάνῳ τῷ 1650 καὶ ἀποθανὼν ἐν Νεαπόλει τῷ 1718. Ἀνῆκε τῷ τάγματι τῶν Φραγκισκανῶν καὶ ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν ἐν Μοδένῃ καὶ Βενετίᾳ.

ΦΑΡΕΖ (Φενελὼν Farez), γάλλος δικαστὴς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Καμβραΐῃ τῷ 1793 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1862. Σπουδάσας τὰ νομικά, μετῆλθε τὸν δικηγόρον καὶ τῷ 1848 ἐξελέγη μέλος τῆς Συντακτικῆς συνελεύσεως.

ΦΑΡΕΣ ΕΚΧΙΔΙΑΚ, ἄραψ ποιητής, χριστιανὸς τὴν θρησκείαν, γεννηθεὶς ἐν Συρίᾳ τῷ 1796 καὶ προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων εἰς Μελίτην, ἵνα διευθύνῃ τὸ τυπογραφεῖον τῶν ἀσιατικῶν μελετῶν.

ΦΑΡΕΫ (Ἰωάννης Farey), ἄγγλος μηχανικός, ἀποθ. τῷ 1851. Ἔγραψε: «Πραγματείαν ἱστορικήν», — «Πρακτικήν», — καὶ «Περιγραφὴν τῶν ἀτμομηχανῶν» (Λονδῖνον, 1827).

ΦΑΡΕΧΑΜ (Fareham), πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ Χάντς, ΝΑ τῆς Σουθαμπτῶνος. Κάτοικοι 6,500.

ΦΑΡΙΑ ΥΣΟΥΕΖΑ (Μανουὴλ Faria-Y-Souza), πορτογάλος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Σούτῳ τῷ 1590 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1649. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς Πορτογαλίας», — «Σημειώσεις ἠθικοπολιτικάς», — «Περὶ τῆς διὰ τῶν ἰησουητῶν χριστιανικῆς θρησκείας εἰς τὸ σινικὸν κράτος», — «Ἡ ἀσιατικὴ Πορτογαλία, ἡ Εὐρωπαϊκή, ἡ Λυβικὴ» καὶ πλεῖστα ἄλλα.

ΦΑΡΙΝΑΚΗΣ (Πρόσπερος Farinacci), ἰταμλὸς νομομαθής, γεννηθεὶς ἐν Ρώμῃ τῷ 1554 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1613.

ΦΑΡΙΝΗΣ (Λουδοβῖκος Farini), ἰταλὸς πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ρούσσῃ τῷ 1812 καὶ ἀποθανὼν ἐν Γενούῃ τῷ 1866. Σπουδάσας ἐν Βονωνίᾳ τὴν ἰατρικήν, ἐτάχθη ἐθελοντὴς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1831, μεθ' οὗ ἐξηκολούθει ἐπαγγελλόμενος τὸν ἰατρόν, ἀλλ' οὐδέποτε παύων τοῦ νὰ ἐργάζηται ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Τῷ 1848, κηρυχθείσης δημοκρατίας ἐν Ρώμῃ, διωρίσθη γενικὸς γραμματεὺς τῶν ἐσωτερικῶν, ἐξελέγη μετὰ μικρὸν καὶ μέλος τῆς ἐν Ρώμῃ Βουλῆς, καταλιπὼν δ' ἔπειτα τὸ ρωμαϊκὸν ἔδαφος, ἦλθεν εἰς Πεδεμόντιον, ἔνθα ἱδρύσατο ἰδίαν ἐφημερίδα. Ἐκλεγεὶς δὲ βουλευτής, εἰσέχθη τῷ 1851 τὸ χαρτοφυλάκιον ὑπουργοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἀφ' οὗ παρητήθη μετὰ ἓν ἔτος. Ἀρξαμένου τοῦ πολέμου τοῦ 1859, ἐστάλη εἰς Μοδέναν βασιλικὸς ἐπιτετραμμένος, ὅπως συνεννοηθῇ περὶ τῆς ἑνώσεως τοῦ κράτους τούτου μετὰ τοῦ Πεδεμοντίου, καὶ μετὰ τὴν ἐν

Βιλλαφράγκα εἰρήνην περιεβλήθη δικτατορικὴν ἐξουσίαν ὑπὸ τῶν Βουλῶν τῆς Μοδένης, τῆς Πάρμας καὶ τῆς Βονωνίας, ἔνθα εἰργάσθη πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἑνώσεως τούτων μετὰ τοῦ Πεδεμοντίου. Ἐπανελθόντα δ' εἰς Τουρῖνον, ὁ Καβοὺρ προσέλαβεν αὐτὸν ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν (1860), συνεννοηθέντα μετὰ Ναπολέοντος τοῦ Γ' περὶ εἰσβολῆς τοῦ πεδεμοντίου στρατοῦ εἰς τὰ παπικὰ κράτη. Συνοδεύσας δὲ τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουὴλ εἰς Νεάπολιν, διωρίσθη ἐκεῖ βασιλικὸς ἐπίτροπος, ἣν θέσιν παρητήθη μετὰ ἓν ἔτος, καὶ τῷ 1862, πεσόντος τοῦ ὑπουργείου Ρατάτση, ἐσχημάτισεν ὁ Φαρίνης ὑπουργεῖον. Ἀλλ' ἀσθενήσας μετ' ὀλίγον, ἔδωκε τὴν παραίτησιν αὐτοῦ. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1863 ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν ἐξοχὴν αὐτοῦ, εἶδε μὲν τὴν ὑγείαν του βελτιουμένην, ἀλλ' οὐδένα πλέον λόγον ἤκουσε περὶ αὐτοῦ ὡς πολιτικοῦ γενόμενον.

ΦΑΡΙΣ, υἱὸς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς Δαναΐδος Φιλοδαμείας, ἐξ ἧς κατέστη πατὴρ τῆς Τηλεγόνης. Λέγεται δ' ὅτι ἵδρυσε τὴν ἐν Μεσσηνίᾳ πόλιν τῶν Φαρῶν.

ΦΑΡΙΣΑΙΟΙ, ἡ πλουσιωτέρα καὶ ἰσχυροτέρα τάξις τῶν Ἰουδαίων. Οὗτοι ἐπὶ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου συνεποσοῦντο κατὰ τὸν Ἰώσηπον εἰς ἑξακισχιλίους. Τὸ ὄνομα αὐτῶν παράγεται ἀπὸ τοῦ φαρᾶς, σημαίνοντος τὸ ἀποχωρεῖν ἢ ἀφιεροῦσθαι, διότι, ἀποχωροῦντες τοῦ κόσμου, ἀφιεροῦντο εἰς τὰ τῆς θρησκείας. Οἱ Φαρισαῖοι ἐθεωροῦντο ὡς ἡ ἀκριβεστάτη αἵρεσις τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας, ἤσκουν δὲ μεγάλην ἐπιρροὴν παρὰ τῷ λαῷ, ὡς δηλοῦται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου, λέγοντος (Ἀρχ. ΙΓ', α', 5): «Τοσαύτην ἔχουσι τὴν ἰσχὺν παρὰ τῷ πλήθει, ὡς καὶ κατὰ βασιλέως τι λέγοντες καὶ κατὰ ἀρχιερέως εὐθὺς πιστεύεσθαι». Οἱ Φαρισαῖοι ἐδογμάτιζον ὅτι ὁ κόσμος διοικεῖται ὑπὸ τοῦ ἀμετατρέπτου καὶ ἀμετακλήτου θεσπίσματος τοῦ Θεοῦ (τοῦ πεπρωμένου), ὅτι ἡ ἀνθρώπινος ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος, ἀμειβομένη ἢ τιμωρουμένη μετὰ θάνατον τοῦ σώματος κατὰ τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ὑπάρχουσιν ἄγγελοι ἀγαθοὶ καὶ πονηροὶ καὶ ὅτι ὁ Θεὸς κατ' ἀνάγκην χορηγεῖ ἰδιαίτερα προνόμια τοῖς Ἰουδαίοις, αὐτοῖς μόνον ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ καταγωγῆς αὐτῶν καὶ τῆς τηρήσεως τῶν τύπων καὶ τοῦ γράμματος τοῦ νόμου δικαιουμένοις ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἰσχυροὶ καὶ πλούσιοι ὄντες, ἐθήρευον τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας· ὑπερήφανοι δὲ καὶ ἀλαζόνες ὄντες, περιεφρόνουν τὸν λαόν, ὑποκριτικώτερον δὲ καὶ ἐπιδεικτικώτερον τὰ τῆς θρησκείας τελοῦντες, προσηύχοντο διὰ μακρῶν κατὰ τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν, ἔφερον πλατέα φυλακτήρια καὶ εἶχον μακρὰ τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων, λουόμενοι πολλάκις καὶ νιπτόμενοι, σεβόμενοι αὐστηρῶς τὰς παραδόσεις καὶ μικρολόγως τηροῦντες αὐτὰς καὶ δὶς τῆς ἑβδομάδος νηστεύοντες, τὴν πέμπτην, καὶ τὴν δευτέραν, ἅτε ἀποδεχόμενοι ὅτι τὴν μὲν πέμπτην ἀνῆλθεν ὁ Μωϋσῆς τὸ ὄρος Σινᾶ, τὴν δευτέραν δὲ κατῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Ἐξαιρουμένων ὀλίγων τινῶν, οἷοι ὁ Νικόδημος καὶ ὁ Γαμαλιήλ, πάντες οἱ ἄλλοι ἦσαν ὑποκριταί, πονηροί, ἅρπαγες καὶ εἰς ἄκρον φίλαυτοι, πάντοτε δὲ προεκάλουν τὴν κατ' αὐτῶν ἀγανάκτησιν τοῦ Χριστοῦ.

ΦΑΡΚΑΔΩΝ. πόλις ἀρχαία τῆς Θεσσαλίας, κειμένη ἐν Ἰστιαιώτιδι κατ' ἀριστερὰν τοῦ Πηνειοῦ καὶ Κουραλίου ποταμοῦ. Ἐκ ταύτης ὠνομάσθη ὁ νῦν δῆμος Φαρκαδόνος, ὑπαγόμενος εἰς τὸν νομὸν Τρικκάλων, οὗ πρωτεύουσα εἶναι τὸ Μεγάλο Τσιότι, ἀπέχον 5 ὥρας ἀπὸ Τρικκάλων. Ἐκ τῶν εἰς αὐτὸν ἀνηκόντων 12 χωρίων εἶναι ἡ Βόργιαννη, Βολίδι, Γριζάνον, Ζάρκος καὶ Μικρὸν Τσιότι. Πληθυσμ. 5,707.

ΦΑΡΜΑΚΑΣ, ὄρος τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ὅπερ ὑψοῦται πρὸς Δ τοῦ Μεγαλοβουνίου (Καρνεάτου) καὶ διαχωρίζει τὸν δῆμον Νεμέας ἀπὸ τοῦ ἀργολικοῦ πεδίου. Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶναι 1,434 μέτρων.

ΦΑΡΜΑΚΑΣ, χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Ὀρεννῆς τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας καὶ οἰκούμενον ὑπὸ 280 κατοίκων.

ΦΑΡΜΚΕΙΑ, νύμφη πηγῆς δηλητηριώδους παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ἐν Ἀττικῇ. Θεωρεῖται ὡς συνάδελφος τῆς Ὠρειθυίας.

ΦΑΡΜΑΚΙΔΕΣ, ἤτοι μάγισσαι ἢ γόησσαι, ὄνομα, ὑφ' ὃ οἱ Θηβαῖοι ἐχαρακτήριζον τὰς θεότητας, αἵτινες παρεκώλυσαν τὴν ταχεῖαν γέννησιν τοῦ Ἡρακλέους.

ΦΑΡΜΑΚΙΔΗΣ (Θεόκλητος). Ἐγεννήθη ἐν Λαρίσσῃ τῆς Θεσσαλίας τῇ 25 ἰανουαρίου 1784 καὶ νέος τὴν ἡλικίαν κατετάχθη εἰς τὸν ὀρθόδοξον κλῆρον. Τῇ 25 δεκεμβρ.

ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ μεταβὰς ἀκολούθως εἰς Βουκουρέστιον, προήχθη εἰς πρεσβύτερον τῇ 30 αὐγούστου 1811. Οἱ ἐν Βιέννῃ Ἕλληνες προσεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ Βουκουρεστίου ἐφημέριον τῆς ἐκεῖ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Διέτριψεν ὡς τοιοῦτος ἐν τῇ αὐστριακῇ μητροπόλει ὀκτὼ περίπου ἔτη, καθ' ἃ ἔσχε καταλληλον εὐκαιρίαν πρὸς ἐκμάθησιν τῆς γερμανικῆς καὶ ἐπαύξησιν τῶν γνώσεων αὐτοῦ. Τῷ 1816 ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Κοκκινάκη τὴν διακοπεῖσαν ἔκδοσιν τοῦ «Λογίου Ἑρμοῦ», ἐν ᾗ ἐδημοσίευσεν ἱκανὰ ἄρθρα καὶ πραγματείας, ἐν αἷς ἐμφαίνεται πολυμάθεια καὶ κρίσις βαθεῖα, δι' ὧν ἀπέκτησε φήμην ἀληθῶς λογίου ἀνδρὸς οὐ μόνον παρ' Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ξένοις. Τῷ 1819 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου φιλέλληνος Γύλφορδ διδάσκαλος τῆς θεολογίας ἐν τῇ νεοσυστάτῳ Ἰονικῇ Ἀκαδημίᾳ, ἀπεστάλη κατόπιν δαπάνῃ ἐκείνου εἰς Γοττίγκην πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀρξαμένου μετ' οὐ πολὺ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ὁ Φαρμακίδης, ἐγκαταλιπὼν τὴν Γοττίγκην, ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῇ 9 ἰουνίου 1821, ἔνθα ἔλαβε μέρος ἐνεργὸν ἐν τοῖς πολιτικοῖς τῆς ἐποχῆς. Τῇ 5 ἰουλίου 1823 διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Τριπόλει Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἔφορος τῶν σχολῶν καὶ τῆς παιδείας. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης διαιρέσεως τῶν κυβερνώντων τὴν Ἑλλάδα δύο σωμάτων, ὁ Φαρμακίδης ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Σαλαμῖνα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ὕδραν. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Γύλφορδ, ἵνα καὶ πάλιν λάβῃ μέρος εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν καὶ λαβὼν τὴν συγκατάθεσιν τῆς Βουλῆς, μετέβη εἰς Κέρκυραν τῇ 23 νοεμβρ 1823. Τῇ 17 ἰανουαρίου 1824 τὸ ἐν Κρανιδίῳ ἑδρεῦον νομοτελεστικὸν σῶμα προσεκάλεσεν αὐτὸν ἐκ Κερκύρας, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ ἐθνικοῦ τυπογραφείου καὶ ἔκδοσιν ἐφημερίδος. Μὴ δυνάμενος δ' ἀμέσως νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς κυβερνήσεως, ἀπήντησεν ἐγκαίρως, ἐξαιτούμενος συγγνώμην διὰ τὴν ἀκούσιον καὶ ἐξ ἀνάγκης ταύτην ἀπείθειαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἔχουσα μεγίστην ἀνάγκην δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου, ἀνενέωσε τὴν αἴτησιν, ὑπεχρεώθη ὁ Φαρμακίδης κατὰ μάϊον τοῦ 1825 νὰ δώσῃ τὴν ἀπὸ τῆς ἰουνίου Ἀκαδημίας παραίτησιν αὐτοῦ, λήγοντος ἤδη καὶ τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Ἐλθὼν δ' εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὰς ἀρχὰς ἰουνίου διατάγματι τῆς προσωρινῆς διοικήσεως (29 σεπτεμβρίου), διωρίσθη ἐφημεριδογράφος τῆς διοικήσεως, λαβὼν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ τὸ τυπογραφεῖον, συγκείμενον ἐκ τριῶν πιεστηρίων μεθ' ἅπαντος τοῦ ὑλικοῦ. Ὁ τότε γενικὸς γραμματεὺς Α. Μαυροκορδάτος, ἀναγγέλλων τῷ Θ. Φαρμακίδῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς κυβερνήσεως, ἔγραφε: «Δὲν ἠμποροῦσε βέβαια νὰ κάμῃ καλητέραν ἐκλογὴν ἡ διοίκησις διὰ τοιοῦτον ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον ἀπαιτοῦνται φῶτα, ἐκτεταμέναι γνώσεις τῶν πραγμάτων καὶ ὑποκείμενον, ἀπολαμβάνον ἐντελῶς τὴν ὑπόληψίν της». Μετὰ ζήλου δ' ἐργασθεὶς ἐν τῇ διευθύνσει τῆς ἐθνικῆς τυπογραφίας καὶ τῇ συντάξει τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος, παρητήθη τὸν ἰούνιον τοῦ 1827. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου ὡς κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, εἰ καὶ μέλος τῆς ἐκλεξάσης αὐτὸν ἐθνικῆς συνελεύσεως τῆς Τροιζῆνος, ἐκηρύχθη μετ' οὐ πολὺ ἀντιπολιτευόμενος καὶ ἰδιωτεύων συνειργάζετο μετὰ τῆς ἐναντίον τοῦ κυβερνήτου συνισταμένης μερίδος. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας τῇ 14 ὀκτωβρίου 1832 ἔφορος τοῦ ἐν Αἰγίνῃ κεντρικοῦ καὶ τοῦ προκαταρκτικοῦ σχολείου. Ἐλθόντος εἰς Ἑλλάδα τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, διωρίσθη ὁ Φαρμακίδης μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, τῆς ἐπιφορτισθείσης τὴν σύνταξιν σχεδίου, ἀφορῶντος εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν διοργανισμὸν τοῦ νεοσυστάτου βασιλείου (15 μαρτίου 1833), καὶ εἰργάσθη ἐνθουσιωδῶς πρὸς διακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

Τῇ 25 ἰουλίου 1833 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς διαρκοῦς ἱερᾶς συνόδου τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τῇ δὲ 17 ἰανουαρίου 1837 ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ νεωστὶ ἀνεγερθέντι πανεπιστημίῳ, ἐπὶ μισθῷ ἑκατὸν δραχμῶν κατὰ μῆνα. Τῇ 20 νοεμβρίου 1839 ἀπολυθεὶς τῆς θέσεως τοῦ παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ γραμματέως, διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ. Τὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀπομάκρυνσιν θεωρήσας ὡς ὑπενεργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κ. μεγάλου Οἰκονόμου, ἐδημοσίευσε τὴν Ἀπολογίαν, δι' ἧς λάβρος ἐπιπίπτει κατ' ἐκείνου. Ἀναλαβὼν ὕστερον τὴν παρὰ τῇ Συνόδῳ θέσιν τοῦ γραμμα-

τέως διετήρησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ κατὰ μάιον τοῦ 1860 ἐπελθόντος θανάτου αὐτοῦ. Ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης ἦν ἀνὴρ κριτικώτατος, ἄριστος ἑλληνιστὴς καὶ δεινὸς περὶ τὴν θεολογίαν· ἀλλ' ἐνίοτε ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῖς ἐριστικοῖς ἀπαντᾷ αὐστηρότης καὶ πικρία ἀξία οὗ ἔφερεν ἐπωνύμου. Ὁ κατὰ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Ἀντίτομος φαίνεται σάτυρα οὐδαμῶς κολακευτικὴ διὰ θεολόγον, ἀνήκοντα εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, οὐδὲ δικαιολογεῖται ὡς ὑπαγόρευσις φιλελευθέρου πνεύματος. Ἄλλως ὁ Φαρμακίδης ἦν ἐντριβέστατος περὶ τὰς ἱερὰς γραφὰς καὶ ἔκρινε μετὰ πολλῆς βαθυνοίας περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς καθόλου ἐκκλησίας, ὅταν αἱ κρίσεις αὐτοῦ ἦσαν ἄσχετοι πρὸς τὰ σύγχρονα πρόσωπα.

Συγγράμματα τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδου: α') «Στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος», ἐν Βιέννῃ 1815. (Ἡ ἑλληνικὴ αὕτη ἐγκυκλοπαιδεία συνετέθη ὑπὸ Φρειδερίκου Ἰακωβσίου καὶ διαρρυθμισθεῖσα ὑπὸ Θ. Φαρμακίδου, ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ μόνον ἔντυπον ἑλληνικὸν κείμενον διὰ τὰ σχολεῖα, προτιμώμενον τῆς τοῦ Πατούσα ἐγκυκλοπαιδείας, ἀνετυπώθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐξεδίδετο ἐπανειλημμένως ἐν Ἀθήναις μέχρι τῆς ὑπὸ Α. Κορομηλᾶ ἐκδοθείσης Χρηστομαθείας τοῦ κ. Α. Ραγκαβῆ καὶ Σ. Βυζαντίου). —β') «Γενικὴ ἐφημερίς», ἐν Ναυπλίῳ 1825-27.—γ') «Περὶ Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου», ἐν Ἀθήναις 1838. — δ') «Ὁ Ψευδώνυμος Γερμανός», ἐν Ἀθήναις. 1838.—ε') «Ἀπολογία», ἐν Ἀθήναις, 1840 (Ἐξεδόθη δὶς ἀμετάβλητος ἐν τῷ τυπογραφείῳ Ν. Ἀγγελίδου).—στ') «Περὶ ὅρκου», ἐν Ἀθήναις. 1840.—ζ') «Ἡ Καινὴ Διαθήκη μετὰ ὑπομνημάτων ἀρχαίων», ἐν Ἀθήναις 1844 εἰς τόμους 7.—η') «Ὁ συνοδικὸς τόμος ἢ περὶ ἀληθείας», ἐν Ἀθήναις, 1852. (Οὗτός ἐστιν ὁ διαβόητος Ἀντίτομος ἢ ἐπίκρισις τοῦ ἐπὶ πατριάρχου Ἀνθίμου ἐκδοθέντος συνοδικοῦ τόμου πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας). — θ') Πλεῖσται διατριβαὶ καὶ πραγματεῖαι ἐν τῷ «Λεγίῳ Ἑρμῇ» (1816-1819) καὶ ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ», πολιτικῇ τῶν Ἀθηνῶν ἐφημερίδι. Ἀφῆκε δ' ἀνέκδοτον ὀγκώδες σύγγραμμα πολλοῦ λόγου ἄξιον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα.

ΦΑΡΜΑΚΟΥΣΑΙ, δύο νησίδες, πλησίον ἀλλήλων κείμεναι καὶ ἀπέναντι τοῦ παρὰ τὸν πορθμὸν τῆς Σαλαμῖνος ἀκρωτηρίου Ἀμφιάλης. Ἐν τῇ μείζονι αὐτῶν ἦν κατὰ τὸν Στράβωνα ὁ τάφος τῆς Κίρκης. Αἱ δύο αὗται νησίδες λέγονται νῦν Κυράδες.

ΦΑΡΜΑΚΟΥΣΣΑ, νησὶς κατὰ τὰ παράλια τῆς Καρίας, ἀπέναντι τοῦ ἀρχαίου ἀκρωτηρίου Ποσειδίου, νῦν δὲ Γέροντα καλουμένη ἔκ τινος ὁμωνύμου κωμοπόλεως, οἰκουμένης ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ μεταναστῶν Σαλαμινίων. Ἡ νησὶς αὕτη εἶναι γνωστὴ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ ἐκ τῆς ναυμαχίας τοῦ Γέροντος (28 αὐγούστου 1824).

ΦΑΡΝΑΒΑΖΟΣ. Τὰ ἑξῆς τρία ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἱστορικὰ πρόσωπα:

1. Φαρνάβαζος, πατὴρ τοῦ Φαρνάκου.

2. Φαρνάβαζος, υἱὸς τοῦ Φαρνάκου, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα ὡς σατράπης τῶν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον περσικῶν ἐπαρχιῶν. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ἀποσπάσαι τὰς ἐν τῇ σατραπείᾳ αὐτοῦ ἐπαρχίας ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἔπεμψεν εἰς Σπάρτην δύο Ἕλληνας ἐξορίστους, προσφυγόντας εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ (Καλλιγείτονα τὸν Μεγαρέα καὶ Τιμαγόραν τὸν Κυζικηνόν), προτρέπων τοὺς Σπαρτιάτας ν' ἀποστείλωσι στόλον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Κατὰ τὸ ἐν Κορίνθῳ συγκροτηθὲν εἶτα συνέδριον τῶν Σπαρτιατῶν ἀπεφασίσθη ν' ἀποσταλῇ βοήθεια εἰς τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατάκτησιν τῆς Χίου καὶ τῆς Λέσβου, κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἔπεμψαν εἴκοσι σκάφη ὑπὸ τὸν Κλέαρχον πρὸς συνεργασίαν μετὰ τοῦ Φαρναβάζου. Ἐν τούτοις μέχρι τοῦ 411 οὐδὲν κατωρθώθη ὑπ' αὐτῶν. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔαρ οἱ Σπαρτιᾶται ἔπεμψαν 40 σκάφη ὑπὸ τὸν Κλέαρχον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐξ ὧν ὅμως 10 μόνον ἔφθασαν ἐκεῖ, βραδύτερον δὲ ὁλόκληρος ὁ στόλος ὑπὸ τὸν Μίνδαρον ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Μιλήτου καὶ ἔπλευσε πρὸς βορρᾶν, ἵνα συνενωθῇ μετὰ τοῦ Φαρναβάζου. Κατὰ τὴν τοῦ ἀθηναϊκοῦ καὶ τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου ναυμαχίαν τῷ 411 π. Χ. παρὰ τὴν Ἄβυδον, καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν, ὁ Φαρνάβαζος μεγάλως διεκρίθη διὰ τὸν ὑπὲρ τῶν συμμάχων αὐτοῦ ζῆλον. Τῷ 410 π. Χ. ἐβοήθησε τὸν Μίνδαρον ἐν τῇ ἁλώσει τῆς Κυζίκου, κατὰ δὲ τὴν ἑπακο-

λουθήσασαν μάχην ἀνέστειλε τὴν καταδίωξιν τῶν νικηφόρων Ἀθηναίων, παρέχων ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ ἄσυλον τοῖς φυγάσι. Δοὺς δ' ἑκάστῳ τούτων ὅπλα καὶ ἐνδύματα, ὡς καὶ ἀντιμισθίαν δύο μηνῶν, κατέστησεν αὐτοὺς φρουροὺς τῶν ἀκτῶν τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτούς, λέγων ὅτι ἡ χώρα αὐτοῦ ἔχει πολλὴν ξυλείαν, ὥστε νὰ ναυπηγήσωσι νέον στόλον. Χορηγήσας δ' αὐτοῖς χρήματα καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ὕλην, ὑπεβοήθησεν αὐτοῖς νὰ ναυπηγήσωσι στόλον ἐν Ἀντάνδρῳ. Τῷ 409 π.Χ. ὁ Φαρνάβαζος ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τοῦ Θρασύλλου παρὰ τὴν Ἄβυδον, τὴν δ' ἐπαρχίαν αὐτοῦ κατέστρεψαν οἱ Ἀθηναῖοι. Τῷ 408 ἠναγκάσθη ν' ἀποδεχθῇ ὅρους τινὰς τῶν Ἀθηναίων, ὑποσχόμενος νὰ προπέμψῃ καὶ τοὺς πρὸς τὸν Δαρεῖον πρέσβεις αὐτῶν. Βραδύτερον ὅμως, συνοδεύων τοὺς πρέσβεις τούτους εἰς τὴν περσικὴν αὐλήν, παρεκλήθη ὑπὸ τοῦ Κύρου νὰ κρατήσῃ αὐτούς, μόλις δὲ μετὰ τριετίαν ἔλαβεν ἄδειαν ν' ἀπολύσῃ αὐτούς. Οἱ μύριοι κατὰ τὴν κάθοδον αὐτῶν, εἰς Κάλπην τῆς Βιθυνίας ἀφικόμενοι, ἐπειράθησαν ν' ἀντιστῶσι κατὰ τῆς ἐναντίον αὐτῶν ἀποσταλείσης ὑπὸ τοῦ Φαρναβάζου δυνάμεως, κατὰ δὲ τὴν εἰς Χρυσόπολιν ἄφιξιν αὐτῶν ὁ Φαρνάβαζος κατέπεισε διὰ μεγάλων, μὴ ἐκπληρωθεισῶν ὅμως, ὑποσχέσεων τὸν Ἀναξίβιον ν' ἀπιδιώξῃ αὐτοὺς τῆς χώρας αὐτοῦ. Τῷ 396 π. Χ. ὁ Ἀγησίλαος εἰσήλασεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Φαρναβάζου, ἀλλὰ τὸ σπαρτιατικὸν ἱππικὸν ἠττήθη· βραδύτερον ὅμως (395) ἐν νέᾳ ἐπιθέσει τοῦ Ἀγησιλάου, συμπράττοντος μετὰ τοῦ Τιθραύστου, τὸ στρατόπεδον τοῦ Φαρναβάζου κατετράφη, αὐτὸς οὗτος περιεφέρετο ὡς φυγὰς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χώρᾳ καὶ ἐπὶ τέλους τῇ παρεμβάσει κοινοῦ φίλου, Ἀπολλοφάνους τοῦ Κυζικηνοῦ, ἐπετεύχθη συνέντευξις Φαρναβάζου καὶ Ἀγησιλάου, περιγραφομένη γραφικώτατα ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος. Ὁ Ἀγησίλαος ὑπέσχετο ν' ἀποφύγῃ τοῦ λοιποῦ πᾶσαν ἐπιδρομὴν κατὰ τῆς χώρας τοῦ Φαρναβάζου, ἐνόσῳ ὑπῆρχεν αὐτῷ μόνον ἄλλος τις, πρὸς ὃν νὰ μάχηται. Ἀπὸ τοῦ 397 π. Χ. ὁ Φαρνάβαζος φαίνεται συμπράττων τῷ Κόνωνι μέχρι τοῦ 393, ὅτε καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Ἀσίαν. Φαίνεται ὅτι ἡ ὑπὸ τὸν Φαρνάβαζον, Ἀβροκόμαν καὶ Τιθραύστην ἀνεπιτυχὴς ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐγένετο κατὰ τὸ 392 –390 π. Χ. Ἡ ὑπὸ τὸν Ἰφικράτην καὶ Φαρνάβαζον ἐκστρατεία κατὰ τῆς στασιασάσης Αἰγύπτου τῷ 374 π. Χ. ἀπέτυχεν ἐπὶ τέλους κυρίως ἕνεκα τῆς πολιτείας τοῦ Φαρναβάζου. Ἔκτοτε ὅμως ὁ Φαρνάβαζος ἐξαφανίζεται ἐκ τῆς ἱστορίας, ἄγνωστον ἂν ἐκ δυσμενείας τῆς αὐλῆς πρὸς αὐτὸν ἢ δι' ἄλλον λόγον.

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Φαρναβάζου διακρίνεται ἐπὶ γενναιοφροσύνῃ καὶ εἰλικρινείᾳ. Καθ' ὅλον τὸ μακρὸν στάδιον τῆς ὑπὸ διεφθαρμένην καὶ ἀπαιτητικὴν αὐλὴν ὑπηρεσίας αὐτοῦ οὐδέποτε ἐπεδείξατο κακὴν πίστιν, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τρεῖς περιπτώσεις, ἤτοι τὴν ἀθέτησιν τῆς πρὸς τὸν Ἀναξίβιον ὑποσχέσεως αὐτοῦ, τὴν ὅλως ἀμφίβολον περίπτωσιν τῆς δολοφονίας τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν πολιτείαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων.

3. Φαρνάβαζος, πέρσης στρατηγός, υἱὸς τοῦ Ἀρταβάζου, διατελῶν μετὰ τοῦ Αὐτοφραδάτου ἀρχηγὸς τοῦ στόλου τῷ 333 π. Χ. Οὗτοι ἐπέτυχον νὰ καταλάβωσι τὴν Μιτυλήνην, Τένεδον καὶ Χίον, ἀποστείλαντες δὲ σκάφη τινὰ εἰς Κῶν καὶ Ἁλικαρνασσόν, ἔπλευσαν μετὰ ἑκατὸν τῶν ταχυπλόων αὐτῶν σκαφῶν εἰς Σίφνον. Ἐνῷ δ' αὐτόσε ὁ Ἄγις, ὁ τῆς Σπάρτης βασιλεύς, μεταβὰς ἐζήτειτο χρήματα καὶ στρατὸν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος ἐν Πελοποννήσῳ, ἐπληροφορήθη ὁ Φαρνάβαζος κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν τῆς κρίσεως τὴν ἐν Ἰσσῷ νίκην τοῦ Ἀλεξάνδρου· φοβούμενος δὲ μὴ ἡ Χίος στασιάσῃ, ἔπλευσεν αὐτόσε μετὰ 12 σκαφῶν καὶ 1500 μισθοφόρων. Ἀλλ' οἱ νησιῶται κατώρθωσαν νὰ ἀποσείσωσι τὸν περσικὸν ζυγόν, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Φαρνάβαζον ἠχμαλώτευσαν. Διαφυγὼν οὗτος ἐπὶ τέλους, ἐδραπέτευσεν εἰς Κῶν. Τῷ 324 π. Χ. Ἄρτωνις, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Φαρναβάζου, ἐδόθη εἰς γάμον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου τῷ Εὐμένει, τῷ δὲ 321 ἀνευρίσκομεν αὐτὸν ἀρχηγοῦντα ἴλης ἱππικοῦ ἐν τῇ μάχῃ, καθ' ἣν ἠττήθησαν ὁ Κρατερὸς καὶ ὁ Νεοπτόλεμος.

ΦΑΡΝΑΒΗΣ (Θωμᾶς Farnaby), ἄγγλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1575 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1647. Φημίζεται διὰ τὰς σημειώσεις καὶ σχόλια εἰς τοὺς κλασικούς, Ἰουβενάλην, Σενέκαν, Βιργίλιον, κλπ.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΦΑΡΝΑΚΗΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑπόμενα ἕπτὰ ἱστορικὰ πρόσωπα:

1. Φαρνάκης, ὁ ἀρχηγέτης τῶν βασιλέων τῆς Καππαδοκίας, ἀναφερόμενος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Διοδώρου ὡς ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας ἐκείνης. Λέγεται ὅτι συνεζεύχθη τὴν Ἄτοσσαν, ἀδελφὴν τοῦ Καμβύσου, πατρὸς τοῦ Κύρου, ἐξ ἧς ἐγέννησε τὸν Γάλλον. Πιθανῶς ὅμως ἡ ὅλη γενεαλογία εἶναι μυθώδης.

2. Φαρνάκης, πατὴρ τοῦ Ἀρταβάζου, ἡγούμενος τῶν Πάρθων καὶ Χορασμίων ἐν τῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείᾳ τοῦ Ξέρξου.

3. Φαρνάκης, υἱὸς τοῦ Φαρναβάζου, σατράπης ὡς φαίνεται τῶν παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπαρχιῶν τῆς Ἀσίας τῷ 430 π. Χ. Λέγεται ὅτι παρεχώρησε βραδύτερον τὸ Ἀδραμύττιον εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐξωσθέντας τῷ 422 π. Χ. Δηλίους.

4. Φαρνάκης, πέρσης εὐπατρίδης καὶ γαμβρὸς Δαρείου τοῦ Κοδομανοῦ, φονευθεὶς κατὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην τῷ 334 π. Χ.

5. Φαρνάκης ὁ Α′, βασιλεὺς τοῦ Πόντου. Ἦν υἱὸς Μιθριδάτου τοῦ Δ′, ὃν καὶ διεδέξατο. Φαίνεται ὅτι ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 190 π. Χ., τῷ δὲ 183 π. Χ. ἐκυρίευσε τὴν σπουδαίαν πόλιν Σινώπην. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 181 ὁ Φαρνάκης ἐπετέθη κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου Εὐμένους καὶ κατὰ τοῦ Ἀριαράθου, ἐπέδραμε δὲ τὴν Γαλατίαν διὰ μεγάλης δυνάμεως. Ὁ Εὐμένης ἀντέστη· πρέσβεις ὅμως ἀποσταλέντες ἐκ Ρώμης ἐπειράθησαν νὰ ἄρωσι τὰ αἴτια τῆς διαφωνίας Φαρνάκου καὶ Εὐμένους, ἀλλ' ἀπέρριψαν τὰς αἰτήσεις τοῦ πρώτου ὡς ὑπερβολικάς· ἐπὶ τούτῳ αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανελήφθησαν. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 179 π. Χ. ἠναγκάσθη ὁ Φαρνάκης νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην, ἀποδίδων πάσας τὰς ἐν Γαλατίᾳ καὶ Παφλαγονίᾳ κυριευθείσας ὑπ' αὐτοῦ πόλεις, ἐξαιρέσει τῆς Σινώπης. Τῷ 170 π. Χ. ἐξηκολούθει ὢν ἐπὶ τοῦ θρόνου.

6. Φαρνάκης ὁ Β′, βασιλεὺς τοῦ Πόντου ἢ μᾶλλον τοῦ Βοσπόρου, υἱὸς δὲ Μιθριδάτου τοῦ μεγάλου. Τοῦ στρατοῦ τοῦ τελευταίου τούτου ὑπὲρ τοῦ Φαρνάκου κηρυχθέντος, ὁ Μιθριδάτης ἀπελπίσας ηὐτοκτόνησε τῷ 63 π. Χ. Ὁ Φαρνάκης, ἵνα ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ τὸ βασίλειον, ἔπεμψε τότε πρέσβεις τῷ ἐν Συρίᾳ Πομπηίῳ μετὰ προτάσεων ὑποταγῆς καὶ μεθ' ὁμήρων, ταὐτοχρόνως δ' ἔστειλε καὶ τὸ σῶμα τοῦ πατρὸς εἰς Σινώπην, ἵνα τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ρωμαίου στρατηγοῦ. Ὁ Πομπήιος ἐδέξατο ἀμέσως τὰς προτάσεις τοῦ Φαρνάκου, κατέστησεν αὐτὸν βασιλέα τοῦ Βοσπόρου μετὰ τῶν τίτλων φίλου καὶ συμμάχου τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἤρξατο νὰ ἐποφθαλμιᾷ τὰς περὶ τὸ βασίλειον αὐτοῦ χώρας, ἐκυρίευσε τὴν ἐλευθέραν πόλιν Φαναγορίαν, τὴν ὅλην Κολχίδα καὶ Ἀρμενίαν τὴν ἐλάσσονα, μικρὸν δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ὁλόκληρον τὸν Πόντον μετὰ τῆς Ἀμισοῦ καὶ τῆς Σινώπης. Ἐνῷ δ' ἡτοιμάζετο νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ Ἀσάνδρου, ᾧ τινι εἶχεν ἐμπιστευθῇ τὸ βασίλειον τοῦ Βοσπόρου κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ καὶ ὅστις ἐστασίασε, ὁ Καῖσαρ προέβη κατ' αὐτοῦ, ὁ στρατὸς τοῦ ὁποίου ὑπέστη πανωλεθρίαν παρὰ τὴν Ζήλαν, αὐτὸς δὲ κατέφυγε μετ' εὐαρίθμων ἱππέων εἰς Σινώπην. Μετὰ μικρὸν κατορθώσας νὰ κυριεύσῃ τὴν Θεοδοσίαν καὶ τὸ Παντικάπαιον, ἐφονεύθη ἐν τέλει ὑπὸ τοῦ Ἀσάνδρου. Κατὰ τὸν Ἀππιανὸν ἀπέθανεν ἐν τῷ ἀγρῷ, γενναίως μαχόμενος· τοὐναντίον κατὰ τὸν Δίωνα Κάσσιον ἡχμαλωτεύθη καὶ ἐθανατώθη. Ὁ Φαρνάκης ἦγε κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ 50ον περίπου ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐβασίλευσε δὲ 16 ἔτη. Ὁ Ἀντώνιος ἀποκατέστησεν ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, τὸν Δαρεῖον, ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Πόντου, τὴν δὲ θυγατέρα αὐτοῦ Δύναμιν ἐνυμφεύθη Πολέμων ὁ Α′, βασιλεὺς τοῦ Βοσπόρου.

7. Φαρνάκης, γλύπτης πολυτίμων λίθων, δύο τῶν ἔργων τοῦ ὁποίου σώζονται.

ΦΑΡΝΑΚΙΑ, πόλις ἀρχαία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν Πόντῳ πρὸς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου καὶ πρὸς δυσμὰς τῆς Κερασοῦντος. Ἱδρυτὴς τῆς πόλεως ταύτης, λέγεται Φαρνάκης ὁ πάππος τοῦ Μεγάλου Μιθριδάτου. Ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἡ πόλις αὕτη διὰ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ ἐκτήσατο ἱκανὴν σπουδαιότητα. Ἡ νῦν Κερασοῦς ἐστιν ἐκτισμένη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Φαρνακίας.

ΦΑΡΝΑΠΑΤΗΣ, εἷς τῶν στρατηγῶν τῶν Πάρθων, ὃν νικήσας ὁ Ἀντώνιος μικρὸν μετὰ τὸ 39 π. Χ. ἀνεκτήσατο τὴν Συρίαν

ΦΑΡΝΑΙ (Farne), νῆσοι ἐν τῇ Γερμανικῇ θαλάσσῃ ΒΑ τῆς Ἀγγλίας, ἀπέναντι τῆς βορείου Νορθουμβερλάνδης, χωριζόμεναι τῆς Εὐρώπης διὰ τοῦ πορθμοῦ Φαιρβάν,

ΦΑΡΝΑΣΠΗΣ, πέρσης ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Ἦν πατὴρ τῆς Κασσανδάνης, ἣν ἐγάμει ὁ Κῦρος ὁ Μέγας.

ΦΑΡΝΕΖΑΙ (Farnese), ὄνομα ἡγεμονικῆς ἐν Ἰταλίᾳ οἰκογενείας, ἧς ἡ καταγωγὴ ἀνέρχεται μέχρι τοῦ Η΄ π. Χ. αἰῶνος. Ἐκ ταύτης ἀνεδείχθησαν πολλοὶ μάχιμοι ἄνδρες τῆς Φλωρεντινῆς δημοκρατίας, ἐγεννήθη δὲ πάπας Ἀλέξανδρος Φαρνέζης (Παῦλος Γ΄,) καὶ οἱ ἐπόμενοι διαδοχικοὶ δοῦκες τῆς Πάρμας καὶ Πλακεντίας.

1. Φαρνέζης (Πέτρος), υἱὸς Παύλου τοῦ Γ΄, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1490· ἐγένετο δοὺξ τῷ 1545 καὶ ἐδολοφονήθη τῷ 1547.

2. Φαρνέζης (Ὀκτάβιος), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1520 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1585.

3. Φαρνέζης (Ἀλέξανδρος), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1546, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1592.

4. Φαρνέζης (Ρανούκης ὁ Α΄), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ἀλεξάνδρου, γεννηθεὶς τῷ 1569 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1622.

5. Φαρνέζης (Ὀδοάρδος), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ρανούκη, γεννηθεὶς τῷ 1612 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1646.

6. Φαρνέζης (Ρανούκης ὁ Β΄), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1630 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1694.

7. Φαρνέζης (Φραγκίσκος), υἱὸς καὶ διάδοχος Ρανούκη τοῦ Β΄, γεννηθεὶς τῷ 1678 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1727.

8. Φαρνέζης (Ἀντώνιος), ἀδελφὸς καὶ διάδοχος τοῦ Φραγκίσκου, γεννηθεὶς τῷ 1679 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1731.

ΦΑΡΝΟΥΧΟΣ ἢ ΦΑΡΝΟΥΧΗΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς τέσσαρα πρόσωπα :

1. Φαρνοῦχος, ἀξιωματικὸς Κύρου τοῦ πρεσβυτέρου. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Βαβυλῶνος ἐγένετο σατράπης τῆς ἑλλησποντείου Φρυγίας καὶ τῆς Αἰολίδος.

2. Φαρνοῦχος, εἷς τῶν τριῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἱππικοῦ ἐν τῷ τοῦ Ξέρξου στρατῷ Πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου, ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ ἐν Σάρδεσι, κατὰ διαταγὴν δ' αὐτοῦ οἱ πόδες τοῦ ἵππου ἐκόπησαν μέχρι τῶν γονάτων ἐπὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἔρριψε τὸν κύριον αὐτοῦ. Τὸ ὄνομα Φαρνοῦχος ἀναφέρεται καὶ ἐν τοῖς Πέρσαις τοῦ Αἰσχύλου ὡς ὄνομα πέρσου ἀρχηγοῦ.

3. Φαρνοῦχος, ἐκ Λυκίας, ἀρχηγός, εἰς ὃν Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἀνέθηκε τὴν δύναμιν, ἥτις ἀπεστάλη εἰς Σογδιανὰ ἐναντίον τοῦ Σπιταμένους τῷ 329 π. Χ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκστρατείας ὑπῆρξεν ὀλέθριον. Εἰς τὸν Φαρνοῦχον εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἀρχηγία αὕτη ὡς γινώσκοντα τὴν γλῶσσαν τῶν βαρβάρων τῆς χώρας ἐκείνης καὶ λίαν ἐπιδέξιον καταδεικθέντα ἐν τῇ μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίᾳ. Κατὰ τὸν Ἀριστόβουλον, γινώσκων τὴν μικρὰν στρατιωτικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα, ἐπεθύμει νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἀρχηγίαν εἰς τοὺς τρεῖς μακεδόνας ἀξιωματικούς, οἵτινες ἐνήργουν ὑπ' αὐτόν, ἀλλ' οὗτοι ἠρνήθησαν.

4. Φαρνοῦχος, ἱστορικὸς ἀγνώστου ἐποχῆς, γράψας ἱστορίαν τῆς Περσίας· κατήγετο δὲ ἐξ Ἀντιοχείας τῆς Μεσοποταμίας· ἐπειδὴ δ' ἡ πόλις αὕτη ἐκαλεῖτο Ἀσίβη ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἐκλήθη καὶ αὐτὸς Ἀσιβηνὸς ἢ Νασιβηνός.

ΦΑΡΟΝ (Faro), πόλις τῆς Πορτογαλίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἀλγάρβης ΝΑ τῆς Λισαβῶνος, ἔχουσα ὀχυρὸν φρούριον μετὰ λιμένος ἀσφαλοῦς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βαλφερμόζου ποτ. ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ. Κάτοικοι 10 χιλ.

ΦΑΡΟΣ, ὁ πηδαλιοῦχος τοῦ Μενελάου, ἐξ οὗ πιστεύεται ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἡ ἐν τῷ στομίῳ τοῦ Νείλου νῆσος Φάρος.

ΦΑΡΟΣ, νῆσος μικρά, κειμένη κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας. (Στράβ. «Νησίον παράμηκες, προσεχέστατον τῇ ἠπείρῳ λιμένα πρὸς αὐτὴν ποιοῦν ἀμφίστομον. Ἴσον γάρ ἐστι κολπώδης, ἄκρας εἰς τὸ πέλαγος προβεβλημένη δύο· τούτων δὲ μεταξὺ ἡ νῆσος ἵδρυται κλείουσα τὸν κόλπον). Ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἔκτισε τῷ 270 π.Χ. πύργον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου πολυώροφον καὶ ἔχοντα ὕψος 300 πήχεων, οὗ τὰ ἀναπτόμενα πυρὰ ἐχρησίμευον πρὸς ὁδηγίαν τῶν ἀπὸ τοῦ πελάγους προσπλεόντων πλοίων εἰς τὸν λιμένα Ἀλεξανδρείας. Ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ πύργου, ὅστις ὁμωνύμως τῇ νήσῳ ἐκλήθη καὶ αὐτὸς Φάρος, ἀνεκαλύπτοντο τὰ ἐν τῷ πελάγει εἰς ἀπόστασιν 100 μιλίων ἀπὸ τῆς παραλίας πλοῖα. Ἐδαπανήθησαν δὲ πρὸς οἰκοδομὴν αὐτοῦ 800 τάλαντα (4,178.335

φρ.)· ἀρχιτέκτων ἦν Σώστρατος ὁ Κνίδιος, ὅστις ἐπέγραψεν ἐπὶ τοῦ Φάρου τὰ ἑξῆς: Σώστρατος Κνίδιος Δεξιφάνους Θεοῖς Σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλωϊζομένων. Σεισμὸς ἰσχυρότερος, ἐπισυμβὰς ἐν ἔτει 1303, κατέρριψε τὸν πύργον τοῦτον.

ΦΑΡΟΥΙΜ (=ἐξ Ἀνατολῶν), ὑποτιθέμενον ὄνομα τόπου ἢ πόλεως, ἀπαντῶν ἐν τῇ Γραφῇ, ὅθεν δὲ ὁ Σολομὼν ἐπρομηθεύθη τὸν πρὸς διακόσμησιν τοῦ ναοῦ χρυσόν. Ἄγνωστον τίς ὁ τόπος ἢ ἡ πόλις αὕτη.

ΦΑΡΡΑΓΚΑΤ (Δαυὶδ-Γλασκόης Farragut), διάσημος ἀμερικανὸς ναυτικός, γεννηθεὶς ἐν Κνόξβιλλ τῷ 1801. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐκ τῆς νήσου Μινόρκας μεταναστεύσας εἰς Βόρειον Ἀμερικήν, μετέσχε τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας αὐτῆς ἀγῶνος. Ὁ Φαρραγκὰτ Δαυὶδ ἐτάχθη ἐν τῷ ναυτικῷ ἀπὸ τοῦ 1810 ὡς μαθητὴς καὶ ἐκραγέντος τοῦ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν πολέμου (1812—14) ἐπέσυρε τὸν θαυμασμὸν τοῦ κ. Πόρτερ, εἰς οὗ τὸ πλοῖον εὑρίσκετο, διὰ τὴν ἀταραξίαν αὐτοῦ ἐν ταῖς ναυμαχίαις, συστήσαντος μάλιστα τὸν παῖδα τῷ ὑπουργείῳ τῶν ναυτικῶν. Τῷ 1814 εἰσῆλθε τῇ ἐν Τσέστερ σχολῇ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν αὐτοῦ γνώσεων καὶ ἐπέβη μετὰ δύο ἐτῶν σπουδὴν τῷ διὰ τὴν Μεσόγειον στόλῳ. Παρατρέχοντες ἄλλα συμβεβηκότα τοῦ βίου αὐτοῦ, ἐρχόμεθα εἰς τὰ συμβάντα ἀπὸ τοῦ 1860, ὅτε, ἄγων τὸ πεντηκοστὸν ἔνατον τῆς ἡλικίας καὶ ἀκολουθῶν τὸν στόλον εἰς πλείστους τοῦ κόσμου λιμένας, ἀπέδωκεν ὑπηρεσίας πεντήκοντα ὡς ἔγγιστα ἐτῶν καὶ ἦν ὁ μᾶλλον πεπειραμένος καὶ πεφωτισμένος ναυτικὸς ἐν Ἀμερικῇ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ κυβέρνησις τῶν βορείων κρατῶν, ἀποφασίσασα νὰ ὑποτάξῃ τὴν Νέαν Ὀρλεάνην, ἄρχουσαν διὰ τῆς ὀχυρᾶς αὐτῆς θέσεως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μισισσιπῆ καὶ τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου, διώρισε τὸν Φαραγκὰτ ἀρχηγὸν τοῦ ἐπὶ τούτῳ στόλου, οὗ μέρος ἦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Δαυὶδ Πόρτερ. Τῇ 3 φεβρουαρίου ὁ Φαραγκάτ, λαβὼν παρὰ τοῦ ὑπουργείου τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας, ἀνεχώρησε διὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μισσισσιπῆ μετὰ στόλου καὶ 18 χιλιάδων στρατοῦ, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βοῦτλερ, καὶ τῇ 25 ἀπριλίου ἐκυρίευσε τὴν Νέαν Ὀρλεάνην μετὰ πενθήμερον βομβαρδισμόν. Μετά τινας ἡμέρας, ἀκολουθῶν ἃς εἶχεν ὁδηγίας ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐλευθεροπλοΐαν τοῦ Μισισσιπῆ, ἠνώθη μετὰ στολίσκου, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Χ. Δάβις καὶ σταθμεύοντος εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ ποταμοῦ. Τῇ 27 ἰουνίου 1862 διέβη αἰσίως πρὸ τῆς φοβερᾶς κανονιοστοιχίας τῆς Βικοβούργης τὸ ἀμυντήριον τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ καὶ τῇ 15 ἰουλίου ἐπέστρεψε διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, συνάψας συχνὰς μάχας μετὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, οὓς κατεδίωξεν ἔστιν ὅτε μέχρι τοῦ τελευταίου αὐτῶν κρησφυγέτου. Τῷ 1864 προαχθεὶς εἰς ὑποναύαρχον, ἐτίθη τὴν κορωνίδα τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Μοβίλης, ἐφελκύσας τὸν θαυμασμὸν καὶ τὰς ἐπευφημίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, καὶ κατὰ δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὠνομάσθη ἀντιναύαρχος, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀνωτάτη θέσις ἐν τῷ ναυτικῷ τῆς Ἀμερικῆς. Τῷ 1867 ὁ Φαραγκὰτ διωρίσθη διοικητὴς τοῦ ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς θαλάσσαις ἀμερικανικοῦ στόλου, τυχὼν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Περὶ δὲ τὰ τέλη αὐγούστου τοῦ 1868 διαβὰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἠγκυροβόλησε πρὸ τοῦ Τὸπ-Χανὲ τοῦ Βοσπόρου, ἔνθα ἔσχε τὴν ὑψίστην τιμὴν νὰ δεχθῇ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Α. Μ. τοῦ Σουλτὰν Ἀζίζ. Συγχρόνως δὲ καὶ ἐπιτροπὴ Ἑλλήνων ἐλθοῦσα ἐξέφρασεν αὐτῷ τὰς εὐχαριστίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τὴν ἀνεξάλειπτον εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν μεγάλην δημοκρατίαν τοῦ Νέου κόσμου διὰ παρελληλυθυίας εὐεργεσίας. Περὶ δὲ τὰ τέλη ὀκτωβρίου 1868 ἐπέστρεψεν εἰς Ἀμερικήν, μὴ ἀπομακρυνθεὶς ἔκτοτε τῆς πατρίδος.

ΦΑΡΡΗΣ (Οὐίλλιαμ Farr), ἄγγλος στρατιωτικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κήλεϋ τῷ 1809. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Πορισίοις καὶ Λονδίνῳ. Ἀλλὰ πληροφορηθεὶς ἐκ τῆς πείρας ὅτι φιλανθρωπότερον καὶ λυσιτελέστερον τὸ προλαμβάνειν τὰς ἀσθενείας ἢ θεραπεύειν αὐτάς, ἐτράπη ἐπὶ τὴν προφυλακτικὴν ἰατρικήν, πρῶτος γράψας στατιστικὰς περὶ βίου, δημοσιευθείσας ἐν τῇ ἀγγλικῇ στατιστικῇ τοῦ Κουλλὼχ καὶ ἄλλοις εἰδικοῖς δημοσιογραφικοῖς ὀργάνοις. Ὁ Φάρρης ἀπέδειξε τρανώτατα καὶ δι' ἀριθμῶν οὐ μόνον ὅτι ἡ καταστροφὴ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου προέρχεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἕνεκα ἀγνοίας ἢ ὀλιγωρίας, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ διατήρησις αὐτῆς ὑπόκειται τοῖς γνωστοῖς νόμοις.

ΦΑΡΣΑ, κώμη τῆς Κεφαλληνίας, κειμένη κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ ὁμίλου Λειλινάτων, ἀφ' ὧν ἀπέχει πρὸς Δ ὥρας 2. Οἰκεῖται ὑπὸ 480 κατοίκων.

ΦΑΡΣΑΛΟΣ, κωμόπολις τῆς Θεσσαλίας καὶ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Φαρσάλων, ἀπέχουσα 8 ὥρας ΝΔ τῆς Λαρίσσης. Κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τραχέος καὶ βραχώδους ὑψώματος, ἔχοντος ὕψος 110 μέτρων, οὗ ἐπὶ τῆς κορυφῆς δείκνυνται ἔτι τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας ἀκροπόλεως. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐκαλεῖτο Τσατάλτζα καὶ διῃρεῖτο εἰς δύο συνοικίας, τὸ Βαρός, ὅπερ ἦν συνοικία χριστιανική, καὶ τὸ Λουτρό, ὅπου ἦσαν τὰ λουτρὰ καὶ ἡ μωαμεθανικὴ συνοικία. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνήρχοντο εἰς 1,363· κεῖται παρὰ τὴν γραμμὴν τῶν σιδηροδρόμων Θεσσαλίας. Εἰς τὸν δῆμον Φαρσάλων, περιέχοντα 4,144 κατοίκους, ὑπάγονται 19 χωρία, ὧν σημαντικώτερα εἶναι τὸ Κοτσελί, Κιοπεκλί, Χατζῆ Ὁμὰρ καὶ Τσάχματι. Ἡ ἀρχαία Φάρσαλος ἦν μία ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων πόλεων τῆς Θεσσαλίας, κειμένη κατὰ τὰ ὅρια τῆς Φθιώτιδος, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἐνιπέως καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ναρθακίου. Ἡ ἱστορία μνημονεύει ταύτης τὸ πρῶτον κατὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι ἱδρύθη ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Φθίας, πρωτευούσης τῆς Φθιώτιδος· διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραβλέψωσιν οἱ ἀρχαῖοι τοιαύτην θέσιν, δεσπόζουσαν τῆς κυριωτέρας διόδου ἐκ Θεσσαλίας εἰς Ἑλλάδα. Τοῦτο ἀποδεικνύουσι καὶ τὰ ἐνταῦθα ἀνασκαφέντα ἐρείπια, ἅτινα ἀνάγονται εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχήν. Κατὰ τὸ 455 π. Χ. ἡ Φάρσαλος, πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Μυρωνίδου, ἠδυνήθη ν' ἀποκρούσῃ ἐρρωμένως τὰς ἐφόδους αὐτοῦ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡ Φάρσαλος ἠσπάσθη τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων. Βραδύτερον (395 π. Χ.) ἀπεσπάσθη διὰ τῆς βίας ὑπὸ τοῦ Μειδίου, τυράννου τῆς Λαρίσσης. Ἀντέστη ἀκολούθως ἐπί τινα χρόνον κατὰ τοῦ Ἰάσωνος, τυράννου τῶν Φερῶν, ἀλλ' ἀναγκάσθη μετ' ὀλίγον νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ. Κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀντιόχου καὶ Ρωμαίων πόλεμον ἡ Φάρσαλος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας· ἀλλ' ἀποχωρήσαντος τούτου, ἤνοιξε τὰς πύλας αὐτῆς εἰς τὸν Ρωμαῖον Ἀχίλιον Γλαβρίωνα τῷ 191 π. Χ. Πρὸ πάντων δὲ ἐγένετο περιβόητος ἡ Φάρσαλος διὰ τὴν παρὰ τὰ τείχη αὐτῆς συγκροτηθεῖσαν μεγάλην μάχην κατὰ τὸ 48 π. Χ., καθ' ἣν ὁ φιλόδοξος Καῖσαρ κατέστρεψε τὸν στρατὸν τοῦ Πομπηίου (ἴδε κατωτέρω). Ἐπὶ Πλινίου ἦν πόλις ἐλευθέρα. Κατὰ τὸν ΣΤ′, αἰῶνα μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους, ἀλλ' ἦν πόλις ἀσήμαντος. Ἐπὶ Βυζαντινῶν ἐτιμήθη δι' ἐπισκοπικοῦ θρόνου. (Νῦν Φαναριουφερσάλων).

Ἡ μάχη τῆς Φαρσάλου. Λήγοντος τοῦ ὀκτωβρίου τοῦ 49 π. Χ. ὁ Καῖσαρ ἀφίκετο εἰς Βρεντήσιον, σημεῖον τῆς συγκεντρώσεως τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, ὅπως ἐκεῖθεν διαπεραιωθῇ εἰς τὴν Ἤπειρον. Ὁ Πομπήιος ὅλον ἔτος διέθεσεν εἰς προπαρασκευάς, οὕτω δὲ εἶχε καταρτίσει ἰσχυρὸν στόλον ἐκ τῆς Ἀσίας, τῶν Κυκλάδων, τῆς Κερκύρας, τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πόντου, τῆς Βιθυνίας τῆς Συρίας, τῆς Κιλικίας, τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Αἰγύπτου. Πανταχοῦ εἶχον ναυπηγηθῇ σκάφη καὶ εἰσπραχθῇ μεγάλα ποσὰ παρὰ τῶν ἡγεμόνων, τῶν τετραρχῶν, τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν καὶ τῶν ἑταιρειῶν, αἵτινες εἶχον ἐκμισθώσει τοὺς φόρους ἐν ταῖς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίαις. «Εἶχε (Καίσαρος Περὶ ἐμφυλίου πολέμου) ἐννέα λεγεῶνας ρωμαίων πολιτῶν, ὧν πέντε εἶχον ἔλθει μετ' αὐτοῦ ἐξ Ἰταλίας, μία παλαιμάχων τῆς Σικελίας, μία ἐκ Κρήτης καὶ Μακεδονίας, συγκεχροτημένη ἐκ στρατιωτῶν, οἵτινες, ἀπολυθέντες ὑπὸ τῶν προκατόχων στρατηγῶν, εἶχον ἐγκατασταθῇ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις, καὶ δύο, ἃς ὁ Λεντοῦλος εἶχε στρατολογήσει ἐν Ἀσίᾳ. Πολυπληθεῖς νεοτύλλεκτοι ἀφίκοντο αὐτῷ ἐκ Θεσσαλίας, ἐκ Βοιωτίας, ἐξ Ἀχαΐας, ἐξ Ἠπείρου· τούτοις δὲ εἶχε προσθέσει τοὺς ὑπολελειμμένους ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Κ. Ἀντωνίου. Ἀνέμενε δύο ἄλλας λεγεῶνας, ἃς ὁ Σκιπίων ἦγεν αὐτῷ ἐκ Συρίας, εἶχε τρισχιλίους τοξότας ἐκ Κρήτης, Σπάρτης, Πόντου καὶ Συρίας, δύο κοχόρτας σφενδονητῶν ἐξ 600 ἀνδρῶν ἑκατέραν, ἑπτακισχιλίους ἱππεῖς, ὧν 600 ἐκ Γαλατίας ὑπὸ τὸν Δηιόταρον, 500 ἐκ Καππαδοκίας ὑπὸ τὸν Ἀριοβαρζάνην, τοσοῦτοι ἐκ Θρᾴκης ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Κότυος· 200 δὲ ἀφίκοντο αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τῆς Προποντίδος ὑπὸ τὸν Ρασκίπολιν, ἄνδρα σπανίας γενναιότητος. Ὁ υἱὸς Πομπήιος εἶχεν ἀγάγει ἐπὶ τοῦ στόλου 500 γαλάτας καὶ γερμανούς

Δημοσία Βιβλιοθήκη

ἱππεῖς, οὓς ὁ Γαβίνιος εἶχεν ἀφήσει ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φρουρὰν τῷ Πτολεμαίῳ, καὶ 800 ἄλλους, στρατολογηθέντας ἐκ τῶν δούλων καὶ τῶν ποιμένων αὐτοῦ· οἱ τετράρχαι τῆς Γαλατίας εἶχον παράσχει 300, ὁ Σῦρος Ἀντίοχος τῆς Κομαγηνῆς 200· οἱ πλεῖστοι τούτων ἦσαν ἔφιπποι τοξόται. Εἶχε προσέτι Φρύγας, Βέσσους, τοὺς μὲν μιτοφόρους, τοὺς δὲ ἐθελοντάς, Μακεδόνας, Θισσαλοὺς καὶ ἄλλους ἄλλοθεν. Πλῆθος μέγα ἐπιτηδείων εἶχε συλλέξει ἐκ Θεσσαλίας, Ἀσίας, Αἰγύπτου, Κρήτης, Κυρηναϊκῆς καὶ ἄλλων χωρῶν. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦν νὰ διαχειμάσῃ ἐν Δυρραχίῳ, ἐν Ἀπολλωνίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις παραθαλασσίαις πόλεσιν, ὅπως παρακωλύσῃ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἴσοδον· πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον διέταξε καὶ τὸν στόλον αὐτοῦ, συγκροτούμενον ἐξ 600 πλοίων, δι' ὅλης τῆς παραλίας». Ἡ ἀπειρία τῶν δυνάμεων τούτων, λέγει ὁ Βίκτωρ Duruy, παρ' οὗ τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐρανιζόμεθα, ἐξηγεῖ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὁ Πομπήιος οὕτως εὐχερῶς κατέλιπε τὴν Ἰταλίαν τῷ ἀντιπάλῳ αὐτοῦ.

Ὁ Καῖσαρ ἐν τοῖς ἐπικούροις αὐτοῦ οὔτε τοσούτους λαοὺς κατέλεγεν, οὔτε τοσούτους ἡγεμόνας· ἐν τούτοις ἀσχέτως πρὸς τὴν λεγεῶνα τῆς Ἀλουέτης καὶ τὰς ὑπὸ τῶν γαλατικῶν καὶ ἱσπανικῶν πολιτειῶν, ὑπὸ τῶν ἐπὶ τάδε τῶν Ἄλπεων καὶ ὑπὸ τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας παρασχεθείσας αὐτῷ ἐπικουρίας εἶχεν ἐπιστρατεύσει τοὺς γερμανοὺς ἱππεῖς, ὧν τὴν ἀνδρείαν εἶχε πολλάκις δοκιμάσει· ἀναμφιβόλως δὲ τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως τοῦ Νωρικοῦ, ὃς εἶχεν ἀποστείλει αὐτῷ στρατεύματα ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, εἶχον μιμηθῇ καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες τῶν ὀχθῶν τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Δουνάβεως. Οὕτως ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύσις ἔμελλον νὰ συγκρουσθῶσι καὶ πολεμήσωσι πρὸς ἀλλήλας οὐχὶ χάριν γερουσίας ἢ ἐλευθερίας, ἣν ἠγνόουν πλέον, ἀλλὰ χάριν τοῦ Καίσαρος ἢ τοῦ Πομπηίου, ὃν ἑκατέρα τῶν δύο μεγάλων μερίδων τοῦ κράτους ἤθελε ν' ἀναγορεύσῃ κύριον ἑαυτῆς, ἀφοῦ ἔσχεν αὐτοὺς ἀλληλοδιαδόχως κατακτητὰς καὶ εὐεργέτας. Ὁπωσδήποτε αἱ δυνάμεις δὲν ἐφαίνοντο ἰσόπαλοι· ὁ Καῖσαρ οὔτε στόλον, οὔτε χρήματα, οὔτε ἀποθήκας εἶχε, τὰ στρατεύματα δὲ αὐτοῦ ἦσαν ὀλιγώτερα· ἀλλ' ἀπὸ δεκαετίας ἔζων ὑπὸ τὴν σκηνήν. Ἡ εἰς τὸ ἄτομον αὐτοῦ ἀφοσίωσις αὐτῶν ἦτο ἀπεριόριστος, ὡς ἡ εἰς τὴν τύχην αὐτοῦ ἐμπιστοσύνη των. Οὐδεὶς πόνος, οὐδεμία κακουχία ἠδύνατο νὰ πτοήσῃ αὐτούς· κατεῖχον δὲ ὅ,τι διπλασιάζει τὸν ἀριθμόν, τὴν ἕξιν τοῦ νικᾶν. Ἂν ὁ στρατὸς τοῦ Πομπηίου ἦτο ἰσχυρότερος, παρὰ τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ ὅμως ὑπῆρχεν ὀλιγωτέρα πειθαρχία, παρὰ τοῖς ἀξιωματικοῖς ὀλιγωτέρα ὑπακοή. Βλέπων τις ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοὺς παραδόξους ἀμφισεσμούς, ἀκούων δὲ τὰ εἰς εἴκοσι γλώσσας διδόμενα προστάγματα, ἠδύνατο νὰ ὑπολάβῃ τὰς τοῦ Πομπηίου λεγεῶνας ὡς ἕνα τῶν ἀσιατικῶν ἐκείνων στρατῶν, οἷς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἔδαφος ἀπέβη πάντοτε ὀλέθριον. Ἐν τῷ πραιτωρίῳ ἄλλο θέαμα· τοσοῦτοι ἄρχοντες καὶ γερουσιασταὶ ἐπίεζον τὸν ἀρχηγόν, καίτοι εἶχον παράσχει αὐτῷ τελείαν πληρεξουσιότητα. Ἐπειδὴ ὁ ἀγὼν ἦν ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, ἔλεγον, ἔδει ὅπως ὁ ἀρχιστράτηγος προσφέρηται μετ' εὐλαβείας πρὸς τοὺς πατέρας, τοὺς συγκροτήσαντας ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ συμβούλιον αὐτῶν· ἡ εὐλάβεια αὕτη θὰ ἦτο κατ' αὐτοὺς σημεῖον εὐοιώνιστον καὶ καλὸν παράδειγμα. Ἀλλ' ἡ εὐλάβεια αὕτη συνῇδε πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου;

Οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἠγάπων νὰ πλέωσι κατὰ τὸν χειμῶνα· τούτου ἕνεκα, καίτοι ὁ μεταξὺ Βρεντησίου καὶ Δυρραχίου διάπλους ἦν μόνον 24 ὡρῶν, ὁ Πομπήιος μόνον κατὰ τὸ ἔαρ ἐπίστευεν ὅτι θὰ προσβληθῇ καὶ εἶχε διασκορπίσει τὰ στρατεύματα αὐτοῦ πρὸς διαχείμασιν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ, φρονῶν ὅτι ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ δὲν θὰ ἑτοίμα νὰ ἐκπλεύσῃ διαρκοῦντος τοῦ χειμῶνος. Ἀλλ' ἡ δριμύτης ἀκριβῶς τοῦ χειμῶνος ἔπεισε τὸν Καίσαρα ν' ἀποφασίσῃ. Μετὰ τοῦ μεταφορικοῦ αὐτοῦ στόλου μόνον ἐξ ἀπροόπτου ἠδύνατο νὰ διαπλεύσῃ, τὸ ἀπρόοπτον δὲ τοῦτο μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ, ὅτε αἱ μοῖραι τοῦ Πομπηίου ἦσαν προσωρμισμέναι ἐν τοῖς λιμέσι· τὸ ἔαρ τὰ πολυπληθῆ καταδρομικὰ αὐτοῦ θὰ ἔκλειον τὴν ὁδόν. Ὁ Καῖσαρ λοιπὸν παρὰ τὸ ἀριθμητικῶς ὑποδεέστερον τῶν δυνάμεων αὐτοῦ καὶ τὸ κινδυνῶδες τοῦ πλοῦ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ αὐθις. Τῇ 5 νοεμβρίου τοῦ 49 ἐπεβίβασεν ἐπὶ τῶν μεταφορικῶν πλοίων ἑπτὰ λεγεῶνας, αἵτινες ἀπετέλουν δύναμιν μόνον δεκαπενταχισχιλίων πεζῶν καὶ πεντακοσίων ἱππέων. Ἂν συνήντα τὸν στόλον τοῦ Πομπηίου, θὰ κατεστρέφετο πάντως

Ἀλλ' ὡς εἶχεν ἐλπίσει, αἱ πομπηιαναὶ γαλέραι, κεναὶ στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν, ἐταλαντεύοντο ἡσύχως ἐπὶ τῶν ἀγκυρῶν αὐτῶν ἐν τοῖς ὅρμοις τοῦ Νωρικοῦ καὶ τῆς Κερκύρας. Ἑπτὰ λεγεῶνες διέπλευσαν, οὐδὲν ἐχθρικὸν πλοῖον συναντήσασαι, καὶ ἀπέβησαν κατὰ τοὺς πρόποδας τῶν Ἀκροκεραυνίων ἐν τῷ ὅρμῳ τῆς Παλαιάσης. Ναύαρχος τοῦ Πομπηίου ἦν ὁ Βίβουλος, ὃς, βραδέως δρομῶν, ἐξεδίκήθη ἐπὶ τῶν πλοίων, ἅτινα ὁ Καῖσαρ ἀπέπεμπε κενά, ὅπως παραλάβωσιν ἐκ Βρεντησίου τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ· τριάκοντα τούτων συλλαβών, ἐνέπρησεν αὐτὰ μετὰ τῶν πλοηγῶν καὶ ναυτῶν.

Ἡ πρώτη πόλις, ἣν ὁ Καῖσαρ συνήντησεν, ἦν τὸ Νωρικόν· ὁ διοικῶν αὐτὴν ἀξιωματικός, ὑπαδὸς τοῦ Πομπηίου, ἤθελε ν' ἀντιστῇ, ἀλλ' οἱ κάτοικοι ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ πολεμήσωσι πρὸς ὕπατον τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ καὶ ἤνοιξαν τὰς πύλας αὐτῶν· τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν Ἀπολλωνίᾳ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀώου. Πλείονα σπουδαιότητα ἀπέδιδεν εἰς τὴν κτῆσιν τοῦ Δυρραχίου ἕνεκα τοῦ λιμένος αὐτοῦ, τοῦ ἀρίστου κατὰ τὴν παραλίαν ταύτην, καὶ ἕνεκα τῆς ὀχυρᾶς αὐτοῦ θέσεως· μαθὼν ὅτι ὁ Πομπήιος προλαβὼν εἶχεν ἐγκαταστήσει αὐτόθι τὰς ἀποθήκας του, ἐπέστη ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἄψου, ὅπως προστατεύσῃ τὰ παραδοθέντα αὐτῷ φρούρια καὶ τοὺς δήμους τῆς Ἠπείρου, ὅθεν ἐλάμβανε τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ τότε αὖθις προέτεινε τὴν εἰρήνην, οὐχὶ τόσον ἐλπίζων εἰς τὴν ἐπίτευξιν αὐτῆς, ὅσον ἵνα προσοικειώσηται τὴν δημοσίαν γνώμην. Πρὸς τὸν Πομπήιον ἔγραφεν: «Ἀπώλεσας τὴν Ἰταλίαν, τὴν Σικελίαν, τὰς δύο Ἱσπανίας καὶ 130 κοχάρτας ρωμαίων πολιτῶν· ἐγὼ ἐπένθησα τὴν ἀπώλειαν τοῦ Κουρίου καὶ τοῦ τῆς Ἀφρικῆς στρατοῦ μου· ἀμφότεροι λοιπὸν γινώσκομεν τὸ ἄστατον τῆς τύχης τοῦ πολέμου· ἐπειδὴ δὲ εἴμεθα ἔτι ἰσόπαλοι, ὑποβάλωμεν τὴν διαφορὰν εἰς τὴν διαιτησίαν τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ λαοῦ καὶ μεταξὺ διαλύσωμεν τοὺς στρατοὺς ἡμῶν». Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Καῖσαρ οὐδὲν διεκινδύνευε διὰ τῶν προτάσεων τούτων, ὡς δικτάτωρ εἶχε συμπληρώσει τὴν σύγκλητον κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οὐδὲν ἐφοβεῖτο παρὰ τῶν πομπηιανῶν συγκλητικῶν. Ὁ Πομπήιος ἠρνήθη ρητῶς.

Ἐν τοσούτῳ παρὰ τὰς ἐπανειλημμένως διαβιβαζομένας τῷ Ἀντωνίῳ διαταγὰς νὰ διαπλεύσῃ τὸν πορθμὸν ἅμα τῷ πρώτῳ εὐνοϊκῷ ἀνέμῳ αἱ ἡμέραι παρήρχοντο καὶ οὗτος δὲν ἀφικνεῖτο. Ἐπὶ τέλους μετὰ μακρὰν προσδοκίαν καὶ ἀνησυχίαν τοῦ Καίσαρος ὁ Ἀντώνιος ἀφίκετο πρὸ τῆς Ἀπολλωνίας μετὰ τεσσάρων λεγεώνων καὶ ὀκτακοσίων ἱππέων, τῆς διαφωνίας τῶν διαδεξαμένων τὸν Βίβουλον ἀξιωματικῶν χαλαρωσάσης τὴν ἐπαγρύπνησιν τοῦ Πομπηιανοῦ στόλου. Ὁ Ἀντώνιος, ὠθούμενος ὑπὸ τῆς θυέλλης, παρέπλευσε τὸ Δυρράχιον καὶ ἠδυνήθη νὰ προσορμισθῇ μόνον ἐν τῷ Νυμφαίῳ, 100 τοὐλάχιστον μίλια μακρὰν τοῦ στρατοπέδου τοῦ Καίσαρος. Δύο τῶν πλοίων αὐτοῦ εἶχον συντριβεῖ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ ἑνὸς φέροντος 120 νεοσυλλέκτους, σφαγέντας πάντας, τοῦ ἑτέρου δὲ 200 μαχητάς, οἵτινες, ἀναγκάσαντες τὸν πλοηγὸν νὰ ἐξωθήσῃ τὸ σκάφος εἰς τὴν ἀκτήν, ἐσώθησαν. Ὁ Πομπήιος εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν δύο καισαρικῶν στρατῶν. Εὐχερῶς ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ τὸν Ἀντώνιον, ἀλλὰ μετ' ἀδρανείας ἐν τούτῳ ἐνεργήσας, δὲν ἠδυνήθη νὰ διακωλύσῃ τὴν συνένωσιν τῶν δύο στρατῶν (ἀπρίλιος 48). Ἡ κίνησις τῶν Πομπηιανῶν εἶχεν ἀπομακρύνει αὐτοὺς τοῦ Δυρραχίου. Ὁ Καῖσαρ, προηγηθεὶς αὐτῶν κατὰ σταθμόν, ἐλθὼν ἐτάχθη μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς πόλεως, ἣν εἶχον καταστήσει κέντρον τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν. Ἀκολουθήσαντες τούτῳ, ἐστρατοπέδευσαν ἐπὶ τοῦ ὄρους Πέτρας, ὅθεν διετήρουν τὰς πρὸς τὴν θάλασσαν συγκοινωνίας αὐτῶν. Τότε ἤρξατο τετράμηνος ἀγών. Ὁ Καῖσαρ, μὴ δυνάμενος νὰ προσελκύσῃ τὸν ἀντίπαλον εἰς ὁριστικὴν μάχην, συνέλαβε τὸ τολμηρὸν σχέδιον νὰ περικλείσῃ διὰ σειρᾶς κεχαρακωμένων θέσεων στρατὸν ὑπέρτερον ἀριθμητικῶς τοῦ ἑαυτοῦ. Ἐν Ἱσπανίᾳ τὸ σχέδιον τοῦτο εἶχεν αὐτῷ ἐπιτύχει, ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ στρατὸς τοῦ Πομπηίου ἦτο κύριος τῆς θαλάσσης. Οἱ παλαιμάχοι αὐτοῦ ἐπεχείρησαν γιγάντια ἔργα μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῖς δραστηριότητος. Πάντες οἱ τὸ στρατόπεδον τοῦ Πομπηίου περιβάλλοντες λόφοι ὠχυρώθησαν διὰ φρουρίου, ἐξασφαλισθείσης τῆς συγκοινωνίας αὐτῶν. Δύο λόγοι ἔπεισαν αὐτὸν ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σχέδιον τοῦτο· ἐπειδὴ τὸ πολυάριθμον ἱππικὸν τῶν πολεμίων αὐτοῦ καθίστα ἐν τῇ ἠρημωμένῃ ταύτῃ χώρᾳ δυσχερῆ τὸν ἐπισι-

τισμόν, ἤθελε νὰ περικλείσῃ αὐτούς, ἵνα δύναται αὐτὸς νὰ ἔχῃ ἐλευθέρας τὰς κινήσεις του πρὸς τοῦτο· ἐπεθύμει νὰ ἐπιδείξῃ τὸν μέγαν Πομπήιον ἐγκεκλεισμένον ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ καὶ μὴ τολμῶντα νὰ πολεμήσῃ. Ὁ Ναπολέων ἐπέκρινεν αὐστηρῶς τὰς κινήσεις ταύτας. «Ἦσαν, λέγει, εἰς ἄκρον τολμηραί· τούτου ἕνεκα ὁ Καῖσαρ ἡττήθη. Πῶς ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ γραμμῆς ἓξ λευγῶν, περιβάλλων στρατόν, ἔχοντα τὸ πλεονέκτημα τῆς κυριότητος τῆς θαλάσσης καὶ κατέχοντα κεντρικὴν θέσιν; Μετὰ ἄπειρα ἔργα ἀπέτυχεν, ἡττήθη, ἀπώλεσε τὸ ἄνθος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐκλίπῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης». Ὁ Πομπήιος εἶχεν ἀντιτάξει αὐτῷ γραμμήν, προστατευομένην ὑπὸ 24 φρουρίων, ἣν δὲ ἐμεγέθυνεν ἀδιακόπως, ἵνα ἀναγκάζῃ τὸν ἀντίπαλον νὰ ἐξασθενῇ ἐπεκτεινόμενος. Καθ' ἑκάστην συνήπτοντο ἀψιμαχίαι τῶν ἐργατῶν τῶν δύο στρατῶν. Κατά τινα τούτων ὁλόκληρος ἡ ἐννάτη λεγεὼν μετέσχε τῆς μάχης, ὁ Πομπήιος δὲ ἐνόμισε πρὸς στιγμὴν ὅτι ἤρατο τὴν νίκην. Ἀλλ' οἱ τοῦ Καίσαρος παλαιμάχοι διετήρησαν τὴν φήμην αὐτῶν καὶ ἀπέκρουσαν τὸν ἐχθρόν. Κατά τινα τῶν καθημερινῶν τούτων προσβολῶν, ὧν ἕκαστος λόφος ἀπέβαινε τὸ θέατρον, φρουρίόν τι περιεκυκλώθη· ὁ ἐχθρὸς τοσαῦτα ἐξ ἐσφενδόνησε βέλη καὶ λίθους, ὥστε οὐδὲ εἷς ὑπελείφθη ἀτραυμάτιστος στρατιώτης. Τῷ Καίσαρι ἐπεδείχθησαν ὑπερηφάνως τριακοντακισχίλια συναχθέντα βέλη καὶ ἡ ἀσπὶς κεντηρίονος διατετρημένη ὑπὸ 120 βελῶν. Ἡ σπανιότης, ἣν ἔπασχεν ὁ στρατὸς τοῦ Καίσαρος, ἐπέβαλλε τὴν ταχύτητα καὶ τὸ τολμηρὸν τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτοῦ. Ὁ Καῖσαρ εἶχεν ἀποστείλει ἀποσπάσματα εἰς τὴν Ἤπειρον, τὴν Αἰτωλίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Μακεδονίαν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐξηντλημένων ἤδη τούτων χωρῶν ἐλάχιστα κατώρθου νὰ προμηθευθῇ. Οἱ στρατιῶται ἐτρέφοντο διὰ ριζῶν. Ὡς πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ Πομπηίου, οὗτος εἶχεν ἄφθονον σῖτον, ἀλλ' ἐστερεῖτο ὕδατος καὶ φορβῆς. Ὁ Καῖσαρ εἶχεν ἐκτρέψει τὰ ἀπὸ τῶν ὀρέων κατερχόμενα ρεύματα, οἱ Πομπηιανοὶ δὲ ἠναγκάζοντο νὰ ὑδρεύωνται ἐκ τῶν ἑλῶν τῆς παραλίας. Τούτου ἕνεκα τὰ φορτηγὰ ζῶα καὶ οἱ ἵπποι ἔθνησκον ἀθρόοι, καὶ ἀπὸ τῶν πτωμάτων δὲ ἀναθυμιάσεις ἐμόλυνον τὸν ἀέρα καὶ ἐπροξένουν θανατηφόρους νόσους. Ἡμέραν τινὰ ἐπὶ τέλους, καθ' ἣν ὁ Πομπήιος ἐνόμισεν ὅτι ἔτυχε τῆς καταλλήλου εὐκαιρίας, παρεσκεύασεν ὁδηγούμενος ὑπὸ φυγάδων νυκτερινὴν προσβολήν, καθ' ἣν παρὰ μικρὸν ἠχμαλώτευεν ὁλόκληρον λεγεῶνα, ἐστρατοπεδευμένην ἐπὶ τῆς παραλίας. Ὁ Ἀντώνιος μόνον διὰ μεγάλων ἀπωλειῶν κατώρθωσε νὰ σώσῃ αὐτήν. Ὁ Καῖσαρ, θέλων παραχρῆμα νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ζημίαν, ἡγούμενος 38 κοχορτῶν, εἰσέδυσεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον· ἀλλ' ἡ δεξιὰ αὐτοῦ πτέρυξ, παρεκτραπεῖσα τῆς ὁδοῦ, κατέλιπε μεταξὺ ἑαυτῆς καὶ τῆς ἀριστερᾶς κενόν, εἰς ὃ εἰσώρμησεν ὁ Πομπήιος· οἱ ὑπὸ τὸν Καίσαρα διασπασθέντες ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγήν· μάτην ὁ Καῖσαρ ἔδραμε πρὸς συγκράτησιν τῶν φυγάδων· τρόμος πανικὸς εἶχε καταλάβει τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἐπὶ τέλους δὲ παρασυρθεὶς καὶ αὐτὸς κατέλιπε τῷ ἐχθρῷ 32 σημαίας.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Πομπήιος ἠδύνατο νὰ περατώσῃ τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἡ εὐκολία τῆς νίκης ἐνέπνευσεν αὐτῷ φόβον ἐνέδρας, τούτου δ' ἕνεκα δὲν ἐτόλμησε νὰ καταδιώξῃ τὸν φεύγοντα πολέμιον· ἐν τούτοις τὴν μάχην ταύτην ἐθεώρησεν ὡς ὁριστικὴν καί, ἀναγγείλας αὐτὴν εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας, ἀνέλαβε τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐξάπαντος, ἔλεγον ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Πομπηίου, ὁ Καῖσαρ ἀδαπάνως ἐκτήσατο τὴν φήμην αὐτοῦ· ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ τοὺς βαρβάρους, ἀλλ' ἔφυγε πρὸ τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων. Τῇ προδοσίᾳ ὀφείλει πάσας τὰς ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπιτυχίας αὐτοῦ. Εἶχον αἰχμαλωτευθῆ τινες· ὁ Λαβιῆνος, θέλων νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν ζῆλον αὐτοῦ πρὸς τοὺς νέους φίλους του, ἀπήτησεν αὐτοὺς καὶ χλευαστικῶς περιαγαγὼν περὶ τὸ στρατόπεδόν του, διέταξε τὴν σφαγὴν πάντων, λέγων: «Τί λοιπόν! οἱ ἐμοὶ ἑταῖροι, οἱ παλαιμάχοι ἔμαθον νὰ φεύγωσιν!» Ὁ Κάτων διὰ τῆς πομπηιανῆς συγκλήτου εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν διαρπαγὴν πόλεώς τινος, τὴν ἐκτὸς τοῦ πεδίου τῆς μάχης θανάτωσιν πολίτου τινός· περιεκαλύψατο λοιπὸν τὴν κεφαλήν, ἵνα μὴ ἴδῃ πῶς οἱ στρατιωτικοὶ ἀρχηγοί, σπασάμενοι ἅπαξ τὸ ξίφος, ὑπακούουσι τοῖς προστάγμασι τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς (μάιος καὶ ἰούνιος 48).

Ἐνῷ οἱ περὶ τὸν Πομπήιον ἐκήρυττον τὸν πόλεμον πεπερατωμένον, αἱ καισαρικαὶ λεγεῶνες, τάχιστα συνελθοῦσαι ἀπὸ τῆς καταπλήξεως αὐτῶν, αὐταὶ ἀπῄτουν τὴν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων καὶ ἤθελον νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν μάχην· ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἐβουλεύετο ἄλλα. Ἡ θέσις αὐτοῦ δὲν ἦτο πλέον ἀνεκτή· τὰ ἐπιτήδεια εἶχον ἐκλίπει, ὁ Σκιπίων δὲ ἐπλησίαζεν· ἐλαύνων ἐπὶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦτον, θὰ παρέσυρε πάντως ὄπισθέν του τὸν ἀνάθαρρήσαντα ἐχθρὸν καὶ ἴσως θὰ εὕρισκεν εὐκαιρίαν νὰ συνάψῃ μάχην. Ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ ἐκέρδαινεν ἀπόστασιν, θὰ συνήθροιζεν ἐπιτήδεια καὶ θ' ἀπεμάκρυνε τοὺς περὶ τὸν Πομπήιον ἀπὸ τοῦ στόλου αὐτῶν. Τέλος, ἀποτυχόντος τοῦ πολιορκητικοῦ πολέμου, ἔδει νὰ ἐπιχειρηθῇ ὁ ἐν ἀνοικτῷ πεδίῳ, ἐμφανίζων μυρία ἀπρόοπτα, ἐξ ὧν ὁ δεξιώτατος ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ. Ταῦτα ὁ Καῖσαρ διανοηθείς, καταλείπει ἐν Ἀπολλωνίᾳ τοὺς τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς αὐτοῦ, διελαύνει τὴν Ἤπειρον καὶ διὰ τῶν Γόμφων, οὓς ἐδῄωσε κλείσαντας τὰς πύλας κὐτῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Πᾶσαι αἱ πόλεις τῆς κοιλάδος τοῦ Πηνειοῦ πλὴν τῆς Λαρίσσης παρεδόθησαν αὐτῷ, οἱ στρατιῶται αὐτοῦ δὲ ἐν τῇ γονίμῳ ταύτῃ χώρᾳ εὑρέθησαν ἐν ἀφθονίᾳ ἀγνώστῳ αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἐκ Βρεντησίου ἀναχωρήσεως. Κατὰ τὴν πρόβλεψιν τοῦ Καίσαρος ὁ Πομπήιος ἠκολούθησεν αὐτῷ παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ Ἀφρανίου, θέλοντος νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Ἰταλίαν. Ὁ Κάτων καὶ ὁ Κικέρων εἶχον καταλειφθῇ ἐν Δυρραχίῳ μετὰ τῶν ἀποσκευῶν, διότι ἡ ἐπαγρύπνησις καὶ αἱ δημοκρατικαὶ μεμψιμοιρίαι ἐκείνου καὶ ἡ μελαγχολία τούτου ἦνίων τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Κικέρων, δυσαρέστως ἔχων πρός τε ἑαυτὸν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, εἰς τὸ στρατόπεδον ἐκόμιζε μόνον τὸ σκωπτικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, τὴν ἀποθάρρησιν καὶ τοὺς εὐλογωτάτους φόβους αὐτοῦ περὶ τῶν προγραφῶν, αἵτινες θὰ ἐπηκολούθουν τῇ νίκῃ· ἐπόθει τὰς γονίμους τέρψεις τῶν ἐπαύλεων αὐτοῦ καὶ οὐχὶ δυσαρέστως εἶδεν ἀπερχόμενον τὸν στρατὸν τοῦτον, παρ' ᾧ μόνον ὡς κακῶν μάντις ἐλογίζετο.

Ὁ Σκιπίων, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Πομπηίου εἰς Ἀσίαν πρὸς παραλαβὴν στρατιωτῶν καὶ χρημάτων, εἶχεν ἀπολέσει πολὺν χρόνον ἐν Συρίᾳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τρυφῶν ἐν ταῖς πλουσίαις ταύταις ἐπαρχίαις, κἀκεῖνες κατὰ τὸν Καίσαρα ὑπέστησαν τότε δειναὶ ἴσα τοῖς ἐπὶ Σύλλα. Ῥητὴ διαταγὴ τοῦ Πομπηίου ἠνάγκασεν αὐτὸν ἐπὶ τέλους νὰ καταλίπῃ τὸ ἐν Περγάμῳ στρατηγεῖον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τότε βραδέως τὴν πορείαν ἐποιεῖτο· ἂν προέφθανε νὰ μετάσχῃ τῆς ἐν Δυρραχίῳ μάχης, ἠδύνατο τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ὑπατικοῦ στρατοῦ νὰ μεταβάλῃ εἰς τέλειον ὄλεθρον. Ὁ Καῖσαρ ἔτυχε τῆς εὐκαιρίας ν' ἀποστείλῃ τὸν Κάσσιον Λογγῖνον μετὰ μιᾶς λεγεῶνος εἰς Θεσσαλίαν, ὅπως κλείσῃ τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν, τὸν Δομίτιον Καλβῖνον δὲ μετὰ δύο ἄλλων λεγεώνων εἰς Μακεδονίαν, ἔνθα κατέλαβεν ἰσχυρῶς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμωνος. Ἐκεῖθεν ἐκράτει ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτοῦ τὴν μεγάλην στρατιωτικὴν ὁδόν, τὴν Ἐγνατίαν, ἣν ἠκολούθει ὁ Σκιπίων καὶ ἥτις θὰ ἦγεν αὐτὸν ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Δυρράχιον. Ὁ πομπηιανὸς στρατηγὸς ἤλασεν εὐθὺ ἐπὶ τὸν Καλβῖνον· ἀλλὰ πλησιάσας, προηγήθη αὐτοῦ σταθμόν, καταλείπων πρὸ τῶν καισαρικῶν τὰς ἀποσκευὰς αὐτοῦ ἐν στρατοπέδῳ ὠχυρωμένῳ, ὅπερ ἐφρούρουν ὀκτὼ κοχόρται, καὶ ὥδευσεν ἐπὶ τὸν Κάσσιον. Οὗτος, καταπλαγεὶς ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ νώτου αὐτοῦ ἐμφανίσεως τῶν θρᾳκῶν ἱππέων τοῦ βασιλέως Κότυος, φαινομένων ὅτι θέλουσι νὰ διέλθωσι τὸν Ὄλυμπον διὰ τῶν ἀτραπῶν, ἔκαμψεν ἐκ τῶν Τεμπῶν πρὸς τοὺς λόφους τοῦ Πίνδου. Ὁ Σκιπίων ἦτο λοιπὸν ἐλεύθερος νὰ εἰσέλθῃ εἰς Θεσσαλίαν, ὅταν τοῦτο ἔκρινεν ἀναγκαῖον· ἀλλ' οὕτως ἐκινδύνευε νὰ ἐκθέσῃ ἀπέναντι τῶν καισαρικῶν τῆς Μακεδονίας τὴν γραμμὴν τοῦ ἐπισιτισμοῦ καὶ τῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ, διὸ παρέμεινεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ καὶ ἐν τῇ κοιλάδι τῶν Τεμπῶν, μέχρις οὗ ὁ Καλβῖνος ἦρε τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ἐκεῖθεν, ὅπως συνενωθῇ μετὰ τοῦ Καίσαρος περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Πηνειοῦ.

Ὁ Πομπήιος ἐν τῷ μέρει εἶχε συνενώσει περὶ τὴν Λάρισσαν τὰς λεγεῶνας τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ. Ἤθελε νὰ παρατείνῃ ἔτι ἐπὶ μακρὸν τὸν πόλεμον, ὅπως ἐξαντλήσῃ τὸν πολέμιον, ἀλλ' οἱ περὶ αὐτὸν νέοι εὐπατρίδαι ἀπεδοκίμαζον οὕτω μακρὰν ἐκστρατείαν καὶ ὑπόπτως εἶχον πρὸς τοιοῦτον σχέδιον. «Ἂν δὲν ἀποφασίζῃ νὰ πολεμήσῃ, ἔλεγον, πράττει τοῦτο πρὸς διατήρησιν τῆς ἀρχηγίας, ἐπαιρόμενος ἐπὶ τῷ ὅτι ἀκολουθεῖται ὑπὸ ὑπατικῶν καὶ πραιτωριανῶν». Ἐκάλουν αὐ-

τὸν Ἀγαμέμνονα, ἀνάκτων ἄνακτα· ὁ Φαβώνιος δὲ ἔκραζεν ὅτι δὲν θὰ ἐγεύοντο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο σῦκα τοῦ Τουσκούλου, διότι ὁ Πομπήιος δὲν ἤθελε νὰ παραιτηθῇ τὴν ἀρχὴν οὕτω ταχέως. Τὴν ἀνυπομονησίαν ἐπέτεινεν ἐπὶ μᾶλλον ἡ πεποίθησις, ἣν περὶ εὐχεροῦς θριάμβου εἶχον. Ἤριζον ἤδη περὶ τῶν ἀξιωμάτων, ὡσεὶ εὑρίσκοντο ἐν Ρώμῃ κατὰ τὴν παραμονὴν ἐκλογῶν, τινὲς δὲ καὶ ἀπέστελλον πρὸς ἐκμίσθωσιν οἰκιῶν παρὰ τὴν Ἀγοράν, ὥριζον τοὺς τῶν ἑπομένων ἐτῶν ὑπάτους καὶ διεμοιράζοντο τὰ λάφυρα τῶν καισαρικῶν. Ἡ ἀρχὴ θὰ ἐγίνετο διὰ γενικῆς προγραφῆς, συμπληρουμένης δικαστικῶς, ὡς ἔπρεπεν ἀνδράσι, μαχομένοις ὑπὲρ τῶν νόμων, εἶχον δὲ ἤδη διατυπώσει καὶ τὴν διαδικασίαν. Ὀλιγωτέρα ὁμοφωνία ἐκράτει περὶ τῆς διανομῆς τῆς λείας. Ὁ Φάννιος ἤθελε τὰ κτήματα τοῦ Ἀττικοῦ, ὁ Λεντοῦλος τὰ τοῦ Ὀρτενσίου καὶ τοὺς κήπους τοῦ Καίσαρος. Οἱ συνετώτεροι ἀπετυφλοῦντο· ὁ Δομίτιος, ὁ Σκιπίων, ὁ Λεντοῦλος Σπινθὴρ ἤριζον καθ' ἑκάστην περὶ τοῦ ποντιφηκικοῦ ἀξιώματος τοῦ Καίσαρος.

Ὁ Πομπήιος, πιεζόμενος ὑπὸ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν εὐπατριδῶν τούτων, οὓς δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποβάλῃ εἰς εὐπείθειαν, ἀπεφάσισε νὰ συνάψῃ μάχην παρὰ τὴν Φάρσαλον κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς θέσιν, καθ' ἣν πρὸ 150 ἐτῶν ἡ Ρώμη εἶχε κατακτήσει τὴν Ἑλλάδα καὶ πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν (Κυνὸς κεφαλαί). Ὁ Καῖσαρ, ἰδὼν τὰς κοχάρτας τοῦ Πομπηίου ἐξελισσομένας ἐν τῇ πεδιάδι, ἔκραξε περιχαρής: «Ἰδοὺ τέλος πάντων ἐπέστη ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἔχομεν νὰ πολεμήσωμεν οὐκέτι πρὸς τὴν πεῖναν, ἀλλὰ πρὸς ἄνδρας». Καὶ πάραυτα ἤλασε πρὸς κατόπτευσιν τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς, ἀποτελουμένης ἐκ 40,000 πεζῶν καὶ ἑπτακισχιλίων ἱππέων, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἐπικούρων. Ἡ δεξιὰ ἠρείδετο ἐπὶ ποταμίου, οὗ αἱ ἀπόκρημνοι ὄχθαι καθίστων δύσκολον τὴν προσβολήν· τούτου ἕνεκα ὁ Πομπήιος ἔκρινε τὴν θέσιν ταύτην ἱκανῶς ὀχυράν, ὥστε νὰ ἐπιτρέπῃ αὐτῷ νὰ τάξῃ ἅπαν τὸ ἱππικόν του ἐν τῇ ἀριστερᾷ. Συμπεπυκνωμένον ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, θὰ ὑπερεφαλάγγιζεν εὐκόλως τὸν ἐχθρόν, θὰ κατελάμβανεν αὐτὸν ἐκ τῶν πλαγίων, θὰ περιέβαλεν αὐτὸν καὶ θὰ ἐξησφάλιζε τὴν νίκην. Ὁ Καῖσαρ ἐνόησε τὸ σχέδιον τοῦ πολεμίου αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς προεγνωσμένης δὲ ταύτης προσβολῆς ἤρεισε τὴν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς νίκης ἐνέργειαν αὐτοῦ. Εἶχε μόνον 22,000 λεγεωνητῶν καὶ ἄλλους 1000 ἱππεῖς. Παρὰ τὸ σύνηθες διῄρεσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τέσσαρας γραμμὰς ἀνίσου ἐκτάσεως· αἱ δύο πρῶται ἔδει νὰ προσεγγίσωσι τὸν ἐχθρόν, ἡ τρίτη νὰ ἐφεδρεύσῃ, ἡ τετάρτη δὲ νὰ ἀντεπεξέλθῃ ὄπισθεν κατὰ τῶν ἱππέων, οἵτινες θὰ ἐπετίθεντο κατὰ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ. Εἰδοποίησε τοὺς παλαιμάχους τῶν ἓξ κοχορτῶν, ἃς ἔταξε πλαγίως τοῦ μέρους τούτου, ὅτι ἀπὸ τοῦ θάρους καὶ τῆς ἀταραξίας αὐτῶν ἐξηρτᾶτο ἡ νίκη: «Στρατιῶται, ἐφώνησε πρὸς αὐτούς, κτυπᾶτε κατὰ προσώπου!» Λέγεται ὅτι ἔδωκε τοιαύτην διαταγήν, διότι ἐγίνωσκεν ὅτι οἱ νεαροὶ εὐπατρίδαι, οἱ μέλλοντες νὰ ἐπιτεθῶσιν, ἐφοβοῦντο μᾶλλον τὴν δυσμορφίαν τραύματος ἢ τὴν αἰσχύνην τῆς φυγῆς. Πράγματι ἡ διαταγὴ τοῦ νὰ κρατήσωσι τὰ ἀκόντια αὐτῶν, ἵνα πλήττωσι τὸν ἐχθρὸν ἐκ τοῦ πλησίον εἰς τὸ πρόσωπον, ἦτο γνώμη συνετὴ πρὸς καταπολέμησιν ἱππέων, κεκαλυμμένων ὑπὸ ἀμυντικῶν ὅπλων, ὧν ἐστεροῦντο οἱ γαλάται ἱππεῖς.

Ὁ Ἀντώνιος ἡγεῖτο τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, ὁ Σύλλας τῆς ἀριστερᾶς καὶ ὁ Καλβῖνος τοῦ κέντρου. Αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐτάχθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς δεκάτης αὐτοῦ λεγεῶνος, διασήμου ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτὸν ἀφοσιώσει, ἣν δὲ οἱ ἱππεῖς τοῦ Πομπηίου εἶχον ὑποσχεθῇ αὐτῷ νὰ συντρίψωσιν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἵππων των. Τὸ σύνθημα τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἦν: Ἀφροδίτη νικηφόρος, τὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Πομπηίου δέ: Ἡρακλῆς ἀήττητος, ὃν ἐν τούτοις οἷς ἤδη ἡ Ἀφροδίτη διὰ τῆς Ὀμφάλης καὶ τῆς Δηιανείρας εἶχε νικήσει, ὃν δὲ καὶ νῦν αὖθις ἔμελλε νὰ νικήσῃ διὰ τοῦ Καίσαρος. Ὁ Πομπήιος εἶχεν ἐπιτάξει τοῖς ὑπ' αὐτὸν νὰ ὑπομείνωσιν ἀκλόνητοι τὴν πρώτην προσβολήν, ἐλπίζων ὅτι οἱ καισαρικοὶ ἐκ τοῦ δρόμου θ' ἀφικνοῦντο ἐξηντλημένοι καὶ ἐν ἀταξίᾳ. Ἀλλ' ὅτε οὗτοι εἶδον τοὺς πολεμίους αὐτῶν μένοντας ἀκινήτους, καὶ αὐτοὶ οἱ παλαιμάχοι ἐπέστησαν, ἀνέπνευσαν. εἶτα προήλασαν τροχάδην καὶ ἐν τάξει, ἐξεσφενδόνησαν τὰ ἀκόντια αὐτῶν καὶ ἐσπάσαντο τὰ ξίφη. Τῆς μάχης ἀρχομένης ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς παρατάξεως, τὸ ἱππικὸν τοῦ Πομ-

πηίου διέσπα τὸ ἐχθρικὸν καὶ περιέκαμπτε τὴν δεξιὰν τοῦ Καίσαρος. Οὗτος δίδει τότε τὸ σημεῖον εἰς τὴν τετάρτην γραμμήν, ἥτις ἐπέρχεται μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς, ὥστε οἱ ἱππεῖς, καταπλαγέντες ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου ταύτης ἐπιθέσεως, ἀποστρέφουσι τοὺς ἵππους καὶ εἰς φυγὴν τρέπονται. Διὰ τοῦ αὐτοῦ βήματος αἱ κοχόρται ὁδεύουσιν ἐπὶ τὴν ἐχθρικὴν ἀριστεράν, ἣν περιβάλλουσιν· ὁ Καῖσαρ ἐκλέγει τὴν στιγμὴν ταύτην, ὅπως ἐκπέμψῃ τὴν ὅλως ἀκμαίαν ἐφεδρείαν αὐτοῦ, οἱ Πομπηιανοὶ δὲ κατασυντριβέντες ὑπὸ τῆς προσβολῆς, διασπῶνται. Ὁ Πομπήιος εἶχε καταλίπει τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὅτε εἶδε τὸ ἱππικὸν αὐτοῦ ἀποκρουόμενον, καὶ ἄπελπις εἶχεν ἀποσυρθῇ ἐν τῇ σκηνῇ του· αἴφνης ἀκούει κραυγὰς πλησιαζούσας· ἦν ὁ Καῖσαρ, ἄγων τὸν νικηφόρον αὐτοῦ στρατὸν κατὰ τῶν χαρακωμάτων. «Τί λοιπόν! κράζει ὁ τάλας στρατηγός, μέχρι καὶ τοῦ στρατοπέδου μου!» Ἀπορρίπτει τὰ ἐμβλήματα τῆς στρατηγίας, πηδᾷ ἐπὶ ἵππου καὶ ἀποσώζεται διὰ τῆς Δεκιμίας πύλης. Ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρέθησαν ὑπὸ σκηνάς, κεκοσμημένας ὑπὸ κισσοῦ καὶ κεκαλυμμένας ὑπὸ τρυφερᾶς χλόης, τράπεζαι παρατεθειμέναι, κυλικεῖα μετ' ἀργυρῶν σκευῶν, ἀμφορεῖς πλήρεις οἴνου, ἕτοιμα πάντα εἰς φαιδρὸν συμπόσιον. «Οἱ εἰς τοιαύτην λοιπὸν πολυτέλειαν ἐπιδεδομένοι, λέγει ὁ νικητής, ἑτοίμων νὰ μεμφθῶσιν ἐπὶ μαλθακότητι τὸν στρατὸν τοῦτον τοῦ Καίσαρος, οὕτω πτωχὸν καὶ οὕτως ἰσχυρόν, πάντοτε δὲ στερούμενον καὶ αὐτὸ τὸ ἀναγκαῖον!» (9 αὐγούστου 6 ἰουνίου 48).

Παρὰ τὰς προσπαθείας τοῦ Καίσαρος πρὸς ἀναστολὴν τῆς σφαγῆς δεκαπεντακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι ἄνδρες εἶχον φονευθῇ, ἀλλ' οὐδεὶς ἀρχηγός· μόνος ὁ Δομίτιος ἀπώλετο φεύγων. «Τὸ ἠθέλησαν, ἔλεγε διελαύνων τὸ πεδίον τοῦτο τῆς σφαγῆς! Ἐπὶ τέλους ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν ἔπραξα ὑπὲρ τῆς πολιτείας, θὰ κατεδικαζόμην ὡς ἐγκληματίας, ἂν μὴ ἐποιούμην ἔκκλησιν πρὸς τὸν στρατόν μου». Ἅμα ὡς ἐξησφαλίσθη ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ, ἀπηγόρευσε τὸν φόνον καὶ ἑνὸς μόνου πολίτου καὶ ἐπιεικῶς προσηνέχθη πρὸς πάντας τοὺς αἰχμαλώτους, τοὺς ἐπικαλεσαμένους τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Καὶ αὐτοὶ οἱ καθ' ὑποτροπὴν πρὸς αὐτὸν ἁμαρτόντες δι' ἁπλῆς τινος μεσιτείας ἐτύγχανον ἀθῳότητος τῆς συγγνώμης αὐτοῦ. Ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Πομπηίου εὗρε τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτοῦ, ἥτις ἠδύνατο ν' ἀποκαλύψῃ αὐτῷ λίαν ἐνδιαφέροντα πράγματα, ἀλλ' ἔκαυσεν αὐτὴν οὐδ' ἀναγνούς. Οἱ λαοὶ καὶ οἱ ἡγεμόνες, οἱ συνταχθέντες τῷ ἀντιπάλῳ αὐτοῦ, ἔτρεμον, ἀλλ' οὗτος καθησύχασεν αὐτούς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀντὶ νὰ δεχθῶσι τὴν οὐδετερότητα, ἣν ἀμφότεραι αἱ μερίδες προέτεινον αὐτοῖς, προετίμησαν νὰ παράσχωσι τῷ Πομπηίῳ τὴν ἀσθενῆ αὐτῶν συνδρομήν· ὁ Καῖσαρ ἐπεθύμει νὰ προσοικειώσηται τὴν πόλιν, τὴν λαλεῖν γινώσκουσαν· ὅτε οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν ἐνεφανίσθησαν ἱκέται πρὸ αὐτοῦ, ἠρχέσθη εἰπὼν αὐτοῖς: «Ποσάκις ἤδη ἔσωσεν ἡμᾶς τὸ κλέος τῶν προγόνων!».

Ὁ Καῖσαρ, μὴ παρασχὼν τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ τὸν καιρὸν νὰ διαρπάσωσι τὰ ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Πομπηίου διεσπαρμένα πλούτη, ἔσυρεν αὐτοὺς εἰς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, οὗ τὰ λείψανα περιεκύκλωσεν ἐπί τινος ὄρους· εἰκοσιτέσσαρες χιλιάδες ἀνδρῶν συνελήφθησαν. Τῇ ἐπαύριον σύμπας ὁ στρατὸς ἀπένειμε τὸ βραβεῖον τῆς ἀνδρείας τῷ Καίσαρι, τῇ δεκάτῃ λεγεῶνι καὶ ἑνὶ κεντηρίονι· ὁ Καῖσαρ καθ' ἣν στιγμὴν ἔβλεπε τὸ σημεῖον τῆς μάχης εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸν παλαιμάχον τοῦτον καὶ καλέσας ὀνομαστὶ εἶχεν εἰπεῖ αὐτῷ: «Αἴ λοιπὸν Κραστῖνε, ἔχομεν ἱκανὸν θάρρος· θὰ νικήσωμεν αὐτούς; — Θὰ νικήσωμεν ἐνδόξως Καῖσαρ, εἶχεν ἀποκριθῇ ὁ μαχητὴς διὰ φωνῆς σταθερᾶς· σήμερον θὰ μὲ ἐπαινέσετε ζῶντα ἢ νεκρόν». Εἰπὼν ταῦτα ὥδευσε πρὸς τὰ πρόσω καὶ 120 ἄνδρες τῆς κοχόρτας εἶχον ὁρμήσει μετ' αὐτοῦ, κατενεγκόντες τὰς πρώτας πληγάς. Μετὰ λαμπρὰ κατορθώματα εἶχε πέσει· ὁ Καῖσαρ ἀνεζήτησε τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἐκάλυψεν αὐτὸ διὰ στρατιωτικῶν τιμῶν, ὧν ἄξιος ἐγένετο ὁ ἀνήρ, καὶ ἤγειρεν αὐτῷ ἰδιαίτερον τάφον παρὰ τὴν τάφρον, ἐν ᾗ οἱ ἄλλοι νεκροὶ ἐτάφησαν.

ΦΑΡΥΓΓΑΙ, ἀρχαία πόλις τῆς Λοκρίδος.

ΦΑΡΥΓΓΑΙΑ, ἐπώνυμον τῆς Ἥρας, ἐκ τῆς ἐν Λοκρίδι πόλεως Φαρυγῶν, ὅπου εἶχε καὶ ναόν.

ΦΑΡΥΓΙΟΝ, ἀκρωτήριον τῆς Φωκίδος ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ, ἐκτεινόμενον κατὰ τὸ νότιον τοῦ κόλπου τῆς Ἀντικύρας, παρ' ᾧ ἔκειτο τὸ παραθαλάσσιον καὶ μικρὸν λιμένα ἔχον πολίχνιον Μάραθος. Ὁ λιμενίσκος νῦν λέγεται Ἀγιά.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΦΑΡΦΑΡ καὶ ΑΒΑΝΑ, ποταμοὶ παρὰ τὴν Δαμασκόν, ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Νεεμάν, ἀπέχοντες δὲ ἀλλήλων περὶ τὰ ὀκτὼ μίλια. Ὁ Φαρφάρ, πηγάζων ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἀερμὼν παρὰ τῷ χωρίῳ Βεϊτιάν, εἰσβάλλει εἰς λίμνην, ἀπέχουσαν τῆς Δαμασκοῦ πρὸς Ν περὶ τὰ 16 μίλια.

ΦΑΣΑΝΟΝ (Fasano), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας (διαμέρισμα τῆς Βάρης), 60 χιλιάμετρα ΝΑ τῆς Βάρης. Κάτ. 12,200. Ἀνῆκε τὸ πάλαι τοῖς ἱππόταις τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ.

ΦΑΣΓΑ, μία τῶν κορυφῶν τῆς ὀροσειρᾶς Ἀβαρὶμ ἐν τῇ Μωαβίτιδι, πρὸς Β δὲ τοῦ Ἀρνήν, ἀπὸ τῆς ὁποίας δὲ ὁ Μωϋσῆς εἶδε πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Βραδύτερον ὁ τόπος οὗτος ἐδόθη τοῖς Ρουβηνίταις.

ΦΑΣΗΛΙΣ, πόλις ἀρχαία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Λυκίας, βρεχομένη ὑπὸ τοῦ κόλπου τῆς Παμφυλίας (Ἀτταλείας)· ἡ πόλις ἔκειτο εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Χιμαίρας καὶ ἦν ἀποικία δωρική, σχηματίζουσα μικρὸν μὲν πλὴν ἀνεξάρτητον κράτος μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἐφημίζετο διὰ τὸ ροδόσταμον καὶ τὰ ἐλαφρὰ πλοῖα, δυνάμενα νὰ πλεύσωσι καὶ δι' ἱστῶν καὶ διὰ τῆς κώπης καὶ ὄντα εἰς μεγάλην χρῆσιν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ὑπάρχει νῦν πολίχνη τουρκική, Τεκίροβα καλουμένη, παρ' ἣ φαίνονται ὁ ἀρχαῖος λιμήν, θέατρον λελαξευμένον εἰς τὸ ὄρος καὶ ἐρείπια πολλῶν μεγάλων οἰκοδομῶν, σαρκοφάγοι κλπ.

ΦΑΣΗΛΙΤΗΣ, γνωστὸς κυρίως ὑπὸ τὸ κύριον ὄνομα αὐτοῦ **Θεοδέκτης**, υἱὸς τοῦ Ἀριστάνδρου, ἐκ Φασήλιδος, δωρικῆς πόλεως τῆς Παμφυλίας, ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Λυκίας, διακεκριμένος ρητοροδιδάσκαλος καὶ τραγικὸς ποιητὴς ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος. Ἦν δὲ μαθητὴς τοῦ Ἰσοκράτους, κατὰ δὲ τὸν Σουίδαν καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὸ πλεῖστον τοῦ βίου ἐδαπάνησεν ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 41 ἐτῶν, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ταφεὶς παρὰ τὴν εἰς Ἐλευσῖνα ἄγουσαν ἱερὰν ὁδόν. Ὁ Στέφανος διασώζει τὸ ἐπόμενον ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ ἐν λόγῳ Θεοδέκτῃ τῷ Φασηλίτῃ:

Ἥδε χθὼν κόλποισι Φασηλίτην Θεοδέκτην
κρύπτει, ὃν ηὔξησαν Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες·
αὐτὰρ ἐπὶ χθόν' ἐὼν ἱεραῖς τρισὶ καὶ δέχ' ἁμίλλαις
ὀκτὼ ἀγηράντους ἀμφεθέμην στεφάνους.

Ὁ λαὸς τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως ἐτίμησε τὴν μνήμην αὐτοῦ καὶ δι' ἀνδριάντος ἐν τῇ ἀγορᾷ αὐτοῦ, ὅπερ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε ἔστη ἐν Φασήλιδι κατὰ τὴν εἰς Περσίαν μετάβασιν αὐτοῦ, ἔστεψε στεφάνοις εἰς ἐκδήλωσιν τοῦ σεβασμοῦ αὐτοῦ πρὸς τὴν μνήμην ἀνδρός, μεθ' οὗ ἐσχετίσθη διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῆς φιλοσοφίας, τιμὴν ἀποδιδοὺς τῇ γενομένῃ δι' Ἀριστοτέλην καὶ φιλοσοφίαν ὁμιλίᾳ πρὸς τὸν ἄνδρα, κατὰ τὸν Πλούταρχον. Ὁ Θεοδέκτης ἦν εἷς τῶν ρητόρων, οἵτινες διηγωνίσθησαν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ βραβείου, ὅπερ ἡ Ἀρτεμισία προέτεινεν εἰς σύνταξιν τοῦ ἐπικηδείου τοῦ Μαυσώλου, τῷ 352 π. Χ. Φαίνεται ὅτι ἀπέθανε τῷ 335 ἢ 334 π. Χ., γεννηθεὶς πιθανῶς περὶ τὸ 376 ἢ 375 π. Χ. Κατὰ τὴν κηδείαν δὲ τοῦ Μαυσώλου θὰ ἦγε τὸ 23ον ἢ 24ον ἔτος, ἤτοι ἦν ἡμιλιξ περίπου πρὸς τὸν τότε ἀντίπαλον αὐτοῦ Θεόπομπον καὶ συμμαθητὴν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Ἰσοκράτην, κατὰ δέκα δ' ἔτη νεώτερος τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅπερ συμφωνεῖ πρός τε τὴν ἀφήγησιν, ἥτις καθίστησιν αὐτὸν οὐ μόνον φίλον, ἀλλὰ καὶ μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου ἐκείνου, καὶ πρὸς τὰ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῶν σχέσεων τῶν δύο τούτων σωζόμενα. Λέγεται ὅτι ὁ Θεοδέκτης διεκρίνετο ἐπὶ τῇ προσωπικῇ αὐτοῦ καλλονῇ, ἥτις διήγειρε τὸν θαυμασμὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὃν τρόπον καὶ ἡ καλλονὴ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐγοήτευσε τὸν Σωκράτην. Τὰ διάφορα τοῦ Ἀριστοτέλους χωρία, ἐν οἷς ὁ Θεοδέκτης ἀναφέρεται, ἀποδεικνύουσι τρανῶς τὴν μεγάλην ὑπόληψιν καὶ τὸν πολὺ σεβασμόν, οὗτινος ἀπέλαυε παρὰ τοῦ φιλοσόφου

Ὁ Θεοδέκτης ἀφιερώθη τὸ πρῶτον ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ρητορικὴν καὶ εἶτα ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν τραγικὴν ποίησιν· τὰ δραματικὰ ὅμως ἔργα αὐτοῦ μετεῖχον κατὰ μέγα μέρος τοῦ ρητορικοῦ χαρακτῆρος, οὕτως ὥστε, ἂν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μιμητὴς τοῦ Εὐριπίδου, ἐν τῷ ὅλῳ φιλολογικῷ αὐτοῦ

* Κριτικοί τινες ἀναγινώσκουσιν: ἐν δὲ χορῶν τραγικῶν.

χαρακτῆρι δύναται τὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος τοῦ Ἰσοκράτους, ὅστις λέγεται ὅτι ἐγγύτατα παρηκολούθησε τὸ ὕφος αὐτοῦ. Ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, ἦν καὶ οὗτος ἐξ ἐπαγγέλματος διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς καὶ συνέθετε λόγους χάριν ἄλλων, συντηρούμενος ἐν μέρει ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ χωρίου τοῦ Θεοπόμπου, ὅς, ἐνῷ τίθησιν ἑαυτὸν καὶ τὸν Θεοδέκτην καὶ Ναυκράτην μετὰ τοῦ κοινοῦ αὐτῶν διδασκάλου Ἰσοκράτους ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐν λόγοις παιδείας (τοῦ ἐπαγγέλματος δηλ. τῆς ρητορικῆς) παρὰ τοῖς Ἕλλησι, καυχᾶται ὅτι αὐτὸς μὲν καὶ ὁ Σωκράτης ἦσαν ἀνεξάρτητοι, ὡς ἐκ τῶν περιουσιῶν αὐτῶν, ἐνῷ ὁ Ἰσοκράτης καὶ ὁ Θεοδέκτης ἠναγκάζοντο νὰ διδάσκωσι χάριν τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν καὶ νὰ γράφωσι λόγους χάριν ἄλλων ἐπὶ πληρωμῇ. Φαίνεται ὅμως βεβαιότατον ὅτι κατά τινα σπουδαίαν περίπτωσιν, ἤτοι κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Μαυσώλου, τὸ βραβεῖον ἔλαβεν ὁ Θεόπομπος, ὅς μάλιστα ἐξεδήλωσε τότε τὴν κενοδοξίαν αὐτοῦ διὰ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τῇ νίκῃ, ἣν ἐπὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ ἤρατο. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Θεοδέκτης κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον ἔγραψε καὶ τραγῳδίαν καὶ ἐπικήδειον λόγον περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου· τὸ ζήτημα ὅμως ἂν προσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα μετὰ τῆς τραγῳδίας ἢ τοῦ λόγου αὐτοῦ φαίνεται συγχεόμενον ὑπὸ τῶν γραφομένων τοῦ Σουίδα: καὶ ἐνίκησε [ὁ Θεοδέκτης] μάλιστα εὐδοκιμήσας, ἐν ᾗ εἶπε τραγῳδίᾳ· ἄλλοι δέ φασι Θεόπομπον ἔχειν τὰ πρωτεῖα. Τὸ μόνον πιθανὸν εἶναι ὅτι, καίπερ νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοπόμπου ἐν τῷ ρητορικῷ λόγῳ, ἐκέρδησε τὸ βραβεῖον ἐν τῇ τραγῳδίᾳ, ἐνῷ δὲ ὁ λόγος αὐτοῦ ἀπώλετο, ἡ τραγῳδία ἐσώζετο μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Γηλλίου. Ἄγνωστον πρὸς τούτοις ἂν ἡ τραγῳδία τοῦ Θεοδέκτου ὑπεβλήθη ἐν δραματικῷ ἀγῶνι κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Μαυσώλου ἢ ἂν συνετάχθη βραδύτερον χάριν τῆς ἀθηναϊκῆς σκηνῆς καὶ ἠμείφθη ἐκεῖ διὰ τοῦ πρώτου βραβείου.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπεροχὴν ἐν τῇ ρητορικῇ, οἵα ἠσκεῖτο ὑπὸ τῆς σχολῆς τοῦ Ἰσοκράτους, ὁ Θεοδέκτης φαίνεται ὅτι ἐκέκτητο τὰ ὕψιστα κατὰ τοῦτο πλεονεκτήματα, ἐν οἷς καταλεκτέον καὶ τὴν προσωπικὴν ἐκείνην καλλονήν, ἣς ἀνωτέρω ἐποιήσάμεθα μνείαν. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἦν οὕτως ἰσχυρά, ὥστε, ἅπαξ ἀναγνωσθέντων αὐτῷ ὁσωνδήποτε στίχων, ἠδύνατο νὰ ἐπαναλάβῃ αὐτούς. Πρὸς τῷ πλεονεκτήματι τούτῳ τῆς μνήμης, ἥτις ἀπετέλει ἐφόδιον λίαν ἐκτιμώμενον ὑπὸ τῶν ρητοροδιδασκάλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατεῖχε καὶ τὴν εὐχέρειαν τοῦ λύειν περίπλοκα αἰνίγματα, οἷα οἱ γρῖφοι.

Ὁ Διονύσιος τάσσει αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συγγραψάντων περὶ τῆς ρητορικῆς τέχνης. Ἡ περὶ τούτου πραγματεία αὐτοῦ, Τέχνη ρητορική, ἐπανειλημμένως ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀπὸ τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Ἀντιφάνους μέχρι τοῦ Τζέτζη. Κατὰ τὸν Σουίδαν ἡ πραγματεία αὕτη ἦν ἔμμετρος. Φαίνεται δ' ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὡς ἦν ἑπόμενον, εἶχε πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς τὰς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἰδέας τοῦ Ἀριστοτέλους, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν τῶν λέξεων ταξιθέτησιν καὶ τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς ἰδέας μετρικῶν ἀριθμῶν ἀπὸ τοῦ πεζοῦ λόγου· λέγεται δ' ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἔγραψε καὶ Εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοδέκτου. Ὁ Κικέρων ἀποκαλεῖ τὸν Θεοδέκτην τοῦτον *in primis politus scriptor atque artifex* (Γλαφυρὸν συγγραφέα καὶ καλλιτέχνην ἐν τοῖς πρώτοις). Τὸ ἔργον αὐτοῦ καθ' ὁλοκληρίαν ἀπώλετο, ὡς καὶ οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα Λόγοι ρητορικοὶ ἀναφερόμενοι λόγοι αὐτοῦ, οὕσπερ ὁ Εὐστάθιος ἀποκαλεῖ Λόγους ἀγαθούς. Πᾶν ὅ,τι γινώσκεται περὶ αὐτῶν ἐστιν ὅτι εἷς μὲν ἀπετέλει ὑπεράσπισιν τοῦ Σωκράτους, ἄλλος δὲ ἐτιτλοφορεῖτο Νόμος.

Ἤλθωμεν ἤδη εἰς τὰ δραματικὰ αὐτοῦ ἔργα. Τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπέστησεν εἰς τὴν τραγῳδίαν, ὅτε μόνον ἐκτήσατο πρότερον φήμην ἐν τῇ ρητορικῇ. Ἐὰν λοιπὸν ἀκριβὲς τυγχάνῃ ὅτι συνέθεσε τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ Μαύσωλος κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ Καρὸς ἡγεμόνος τῷ 352 π. Χ., δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αὕτη ἦν ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἤρξατο νὰ συνθέτῃ τραγῳδίας. Εἰς πεντήκοντα ὑπολογίζονται τὰ ὅλα δράματα αὐτοῦ. Κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἀναφερόμενον ἐπιτάφιον αὐτοῦ τρὶς καὶ δεκάκις μετέσχε δραματικῶν ἀγώνων, ὀκτάκις δ' ἤρατο νίκην. Ἐκ τούτου εἰκάζεται μετὰ θετικότητος ὅτι συνέθετε πάντοτε τετραλογίαν καὶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς 50,

τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ δραμάτων δέον νὰ ἐκληφθῇ ὡς στρογγύλος μόνον ἀριθμὸς ἀντὶ τοῦ 52 ἢ δανατὸν νὰ λεχθῇ ὅτι παρήγαγε 11 τετραλογίας καὶ 2 τριλογίας, μολονότι ἡ τελευταία αὕτη ἑρμηνεία εἶναι μᾶλλον αὐθαίρετος καὶ ἧττον φυσικὴ τῆς πρώτης. Δέκα δραμάτων αὐτοῦ σώζονται οἱ τίτλοι, οἵτινές εἰσιν οἵδε: Αἴας, — Ἀλκμαίων, — Ἑλένη, — Θυέστης, — Λυγκεύς, — Μαύσωλος, — Οἰδίπους, — Ὀρέστης, — Τυδεύς, — Φιλοκτήτης, εἰς οὓς δύνανται μετὰ πιθανότητος νὰ προστεθῶσι καὶ οἱ Βελλεροφόντης, — Θησεὺς καὶ Μέμνων ἢ Ἀχιλλεύς. Ὁσονδήποτε δημοτικὰ κἂν ἦσαν ὅμως τὰ δράματα αὐτοῦ ἕνεκα τῆς συμφωνίας αὐτῶν πρὸς τὴν τῶν συγχρόνων αὐτοῦ καλαισθησίαν, πιθανώτερον ἦτο, ὡς ἐκ τῶν σωζομένων τοὐλάχιστον ἀποσπασμάτων ἐξάγεται, ὅτι θὰ κατεκρίνοντο ὑπὸ ὑγιοῦς αἰσθητικῆς κριτικῆς, οἵα ἡ χαρακτηριζομένη ὑπὸ τῆς χαλαρᾶς ἠθικῆς καὶ τῆς σοφιστικῆς ρητορικῆς τῶν σχολῶν Εὐριπίδου καὶ Ἰσοκράτους. Τὸ πρῶτον εἶδος τῆς ἐπικρίσεως ἐφαρμόζεται εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν θεμάτων αὐτοῦ μᾶλλον ἢ εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐπραγματεύετο αὐτά· διότι ἐν τοῖς σωζομένοις ἀποσπάσμασιν ἀνευρίσκομεν ἡγιῇ ἠθικὰ αἰσθήματα, θρήνους ἐπὶ τῇ αὐξούσῃ κακίᾳ, ἐσχυρισμοὺς κατὰ τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς ἀθεΐας καὶ συνηγορίας ὑπὲρ τῆς θείας προνοίας καὶ δικαιοσύνης. Τὸ τελευταῖον μάλιστα τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐπραγματεύθη κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ν' ἀπορρίπτῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἀρχαίαν περὶ μοίρας δοξασίαν καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ ἐπιφέρῃ οὐσιώδη μεταβολὴν ἐν τῷ ὅλῳ χαρακτῆρι καὶ τῷ πνεύματι τῆς τραγῳδίας. Αἱ τραγῳδίαι αὐτοῦ περιεῖχον πολλὰ τῶν περὶ ὧν ἀνωτέρω αἰνιγμάτων· εὐφυὲς παράδειγμα τούτου εἶναι καὶ ἡ ἀπόπειρα χωρικοῦ εἰς τὸ νὰ περιγράψῃ τὰ γράμματα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ ὄνομα Θησεύς.

Περὶ τοῦ Θεοδέκτου λέγεται καὶ τὸ ἑξῆς μύθευμα, ὅτι ἔν τινι τῶν τραγῳδιῶν αὐτοῦ ἐδανείσθη ἢ ἐσκέφθη νὰ ἐρανισθῇ τινα ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Ἰουδαίων, ὅτε καὶ πρὸς τιμωρίαν ἐτυφλώθη, ἀλλὰ μεταμεληθεὶς ἀνεκτήσατο τὴν ὅρασιν. Ἐπαρκὴς δ' ἀπόδειξις τοῦ μυθώδους τοῦ πράγματος τούτου εἶναι καὶ ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔλλειψις πάσης ἑλληνικῆς μεταφράσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ὁ Θεοδέκτης εἶχεν ὁμώνυμον αὐτῷ υἱόν, ὡς καὶ ἀναναγνώστην καὶ οἰκέτην, καλούμενον Σιβύρτιον, περὶ τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι πρῶτος ἐκ τῶν εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ ἀναγομένων ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ρητορικῆς. Ἔγραψε δὲ καὶ πραγματείαν, Τέχναι ρητορικαί, κατὰ τὸν Σουίδαν. Ὁ δὲ ὁμώνυμος τῷ Θεοδέκτῃ υἱὸς ἠκολούθησε τῷ ἐπαγγέλματι τοῦ πατρὸς ὡς ρητοροδιδάσκαλος, γράψας κατὰ τὸν Σουίδαν καὶ ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Ἠπειρώτην, Ἱστορικὰ ὑπομνήματα, Νομίσματα βαρβαρικά, πραγματείαν ἐν 7 βιβλίοις ὑπὸ τὸν τίτλον Τέχνη ρητορικὴ καὶ ἄλλα ἔργα.

ΦΑΣΙΣ, ποταμὸς τῆς ἀρχαίας Ἀσίας, καταρρέων ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν κλιτύων τοῦ Καυκάσου καὶ χωρίζων τὴν Ἀρμενίαν ἀπὸ τῆς Κολχίδος ὑπὸ τὸ ὄνομα Βόας, Ρίων καὶ κατὰ τὰς ἐκβολὰς καλούμενος Φάσις. Χύνεται δὲ εἰς τὸν Εὔξεινον παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Ὁ Φάσις, οὗ τὸ ρεῖθρον φαίνεται πολλαχοῦ μεταβαλὸν θέσιν, ἐνομίζετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς ὅριον τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας καὶ ἐχύνετο εἰς τὸν Βόρειον ὠκεανόν. Ἐγένετο δ' ὀνομαστὸς κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς τῆς Ἑλλάδος χρόνους, διότι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Φάσιος ποταμοῦ ἦλθον οἱ Ἀργοναῦται, ἵνα λάβωσι τὸ χρυσόμαλλον δέρας, καὶ ἐντεῦθεν ἐκόμισαν εἰς Ἑλλάδα τὸ πτηνὸν τοῦ Φάσιος ἢ φασιανόν. Τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τινὲς ὑπέθεσαν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Φισὼν τῆς Γραφῆς, εἷς τῶν τεσσάρων, τῶν ποτιζόντων τὸν ἐπίγειον παράδεισον. Τανῦν καλεῖται Ριόνι.

ΦΑΣΙΣ, ζωγράφος, γνωστὸς μόνον ἐξ ἐπιγράμματος τοῦ Κορνηλίου Λογγίνου, ἐν ᾧ ἐξυμνεῖται ὡς γράψας τὴν εἰκόνα τοῦ μεγάλου ἀθηναίου στρατηγοῦ Κυναιγείρου οὐχὶ ὡς συνήθως παρίστατο, ἔχων τὴν μίαν τῶν χειρῶν κεκομμένην, ἀλλὰ ἀλωβήτους ἔχων ἀμφοτέρας, καθόσον ὀρθὸν ἐνόμιζεν ὁ ζωγράφος νὰ μὴ στερήσῃ τὸν ἥρωα τῶν χειρῶν ἐκείνων, αἵτινες ἄδιον ἐπορίσαντο αὐτῷ δόξαν. Πιθανῶς ἦν σύγχρονος τοῦ ἀνωτέρω ποιητοῦ.

ΦΑΣΚΙΝΟΣ, ἀρχαία λατινικὴ θεότης, ταυτιζομένη μετὰ τοῦ Μουτίνου ἢ Τουτίνου. Ἐλατρεύετο δὲ ὡς προστάτης τῆς γα-

γεία., γοητείας καὶ τῶν κακῶν δαιμόνων, παριστανόμενος ὡς φαλλός, ἡ γνησία λατινικὴ λέξις τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ *fascinum*, θεωρουμένου τοῦ συμβόλου τούτου ὡς τοῦ ἀποτελεσματικωτάτου πρὸς ἀποτροπὴν πάσης ἐπιρροῆς. Ἰδίᾳ ἐπεκαλοῦντο αὐτὸν αἱ λεχοὶ κατὰ τὴν λοχείαν πρὸς προστασίαν αὐτῶν τε καὶ τῶν νεογνῶν αὐτῶν· γυναῖκες δὲ περιβεβλημέναι τὴν *toga praetexta* (περιπόρφυρον τήβενον) συνείθιζον νὰ προσφέρωσι θυσίας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Φασκίνου. Ἡ λατρεία αὐτοῦ διετέλει ὑπὸ τὴν φροντίδα τῶν Ἑστιάδων, στρατηγοὶ δέ, εἰσερχόμενοι εἰς τὴν πόλιν ἐν θριάμβῳ, εἶχον τὸ σύμβολον τοῦ Φασκίνου, προσδεδεμένον ὑπὸ τὸ ἅρμα αὐτῶν, ἵνα προστατεύῃ αὐτοὺς ἀπὸ φθόνου, διότι ἐπιστεύετο ὅτι ὁ φθόνος ἐξατκεῖ ἐπιβλαβῆ ἐπιρροὴν ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐφθονοῦντο. Οἱ Ρωμαῖοι συνείθιζον, ὅταν ἐξύμνουν πρόσωπόν τι, νὰ προσθέτωσι τὴν λέξιν *praefiscine* ἢ *praefiscini*, ὅπερ ἦν ἐπίκλησις πρὸς τὸν Φασκῖνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀποτρέψαι τὸν ἔπαινον ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποβῇ ἐπιβλαβὴς εἰς τὸ ἐπαινούμενον πρόσωπον.

ΦΑΣΟΥΛΑ, χωρ. τῆς Κύπρου, κείμενον βορειοδυτικῶς τῆς Γερμασόγειας καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Λεμησσοῦ. Κάτοικοι 200.

ΦΑΣΤΙΔΙΟΣ, βρεττανὸς ἐπίσκοπος, καταταξόμενος ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν ὑπὸ τοῦ Γενναδίου μεταξὺ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεοδότου τοῦ Ἀγκύρας. Τούτου σώζεται πραγματεία *De Vita Christiana*, ἥτις ἀπεδίδετο πρότερον τῷ Ἁγ. Αὐγουστίνῳ ἢ ἀγνώστῳ τινὶ συγγραφεῖ. Ὁ Γενναδιος ἀποδίδει αὐτῷ καὶ ἄλλο ἔργον, *De Viduitate Servanda*, ὅπερ ὅμως περιελαμβάνετο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῷ ἀνωτέρῳ, ἐν ᾧ ὑπάρχει καὶ κεφάλαιον *De Triplici Viduitate*.

ΦΑΤΙΜΙΤΑΙ, ἡ διάσημος ἀραβικὴ δυναστεία, θέλουσα ἑαυτὴν καταγομένην ἀπὸ τῆς Φατμᾶς, θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ. Τῷ 909 μ. Χ. ὁ Ἀμποῦ-Μωάμεθ-Ὀμπεϊδουλλάχ, ἀξιῶν ἑαυτὸν ἔγγονον τοῦ Ἀλῆ, συζύγου τῆς Φατμᾶς, ἐκήρυξεν ἑαυτὸν τὸν ὑπὸ τοῦ κορανίου προηγγελμένον μαχαδὺ (διευθυντὴν τῶν πιστῶν), καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφυλακίσθη, εἶτα δὲ ἀνεγνωρίσθη ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ Ἀμποῦ-Ἀβδαλλάχ, ὃς ἀρτίως εἶχεν ἱδρύσει ἰσχυρὸν κράτος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς δυναστείας τῶν Ἀγλαβιτῶν. Ὁ μαχαδύ, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀβδαλλάχ, ἡγουμένης δὲ αὐτοῦ τῆς περὶ τῆς θείας ἀποστολῆς του φήμης, δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ καταστρέψῃ τὰς ὑφισταμένας ἔτι σαλευομένας βασιλείας τῶν Βοσταμιδῶν καὶ τῶν Ἐδρισιδῶν. Ἐν βραχεῖ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐπεξετάθη ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς Κυρηναϊκῆς μέχρι τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρ· ἀφῄρεσεν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου τὴν Σικελίαν καὶ ἐπειράθη ἀλλὰ μάτην νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον. Οἱ δύο κλάδοι τοῦ μουσουλμανικοῦ οἴκου, ἐγκατεστημένοι ὁ μὲν ἐν Ἀφρικῇ, ὁ δὲ ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀπέβησαν ἀδιάλλακτοι πρὸς ἀλλήλους, ἡ κατάστασις δ' αὕτη διηυκόλυνε τὰς ἐπανειλημμένας ἐπιδρομὰς εἰς Ἱσπανίαν τῶν ἐν Ἀραβίᾳ καὶ Ἀφρικῇ στρατολογουμένων μουσουλμάνων. Ὁ μαχαδὺ ἀπέθανε τῷ 936, καταλείπων τὴν ἀρχὴν (946) τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀμπούλ-Κασὲμ-Μωάμεθ-καϊμ-μπιόμρ-Ἀλλάχ, οὗ ὁ υἱὸς Ἀμποῦ-Ταχὴρ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα ἵδρυσε τὴν πόλιν Μανσούραν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ αὐτήν. Τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ Ἀμποῦ-Φαμὶν ἐπεφυλάσσετο νὰ ὑψώσῃ εἰς τὸ ὕπατον τῆς δόξης τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἐνίκησε τὸν χαλίφην τῆς Κορδούης, κατέστειλεν ἐν Ἀφρικῇ πολλὰς ἐπαναστατικὰς ἀποπείρας καὶ ἐπέδραμε τὴν Αἴγυπτον, ἐφ' ἧς ὁ οἶκος αὐτοῦ εἶχεν ἀξιώσεις, ἀποβάσας κληρονομικὰς δι' ἑνὸς τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ, καταβαλόντος τὰ θεμέλια τοῦ Καΐρου, ἔνθα αὐτὸς οὗτος τῷ 972 ἐγκατέστησε τὴν ἕδραν αὐτοῦ. Ἅπας ὁ μουσουλμανικὸς κόσμος, ἤτοι ἡ Δαμασκός, ἡ Μέκκα καὶ ἡ Μεδίνη, ὑπετάγη αὐτῷ ἀλληλοδιαδόχως. Ἀπέθανε τῷ 975 ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δόξης, ἡ βασιλεία δὲ αὐτοῦ εἶναι παρὰ τοῖς Ἄραψιν ὅ τι ἡ τοῦ Μεγάλου Καρόλου παρὰ τῷ δυτικῷ χριστιανικῷ κόσμῳ.

Ἡ εὐημερία αὕτη, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην καὶ τὴν κατεύνασιν τῶν θρησκευτικῶν παθῶν, παρετάθη μέχρι τοῦ μέσου σχεδὸν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ὅτε, πολλῶν υἱῶν διαδεξαμένων τὸν θρόνον, οἱ βεζύραι ἤρξαντο ἐρίζοντες περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ παρεσκεύασαν τὴν πτῶσιν τῆς τῶν Φατιμιτῶν δυναστείας. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμποῦ-Μωάμεθ-Ἀβδαλλάχ (1160) ὁ σουλτάνος τῆς Συρίας Νουρρεδδὶν ἐπωφελήθη ἐκ τῶν διαιρέσεων, αἵτινες ἀδιακόπως ἐμάστιζον τὸ κράτος τῶν Φατιμιτῶν, πρὸς ἀπο-

στολὴν εἰς Αἴγυπτον τοῦ Σιρκοὺχ καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Σαλαδίνου, οἵτινες κατέλαβον τὴν χώραν καὶ ἐγκατέστησαν καὶ μουσουλμανικὴν ὀρθοδοξίαν. Ὁ Σαλαδῖνος ἐσεβάσθη ἐπί τινα ἔτη τὸ φάσμα τοῦ ἡγεμόνος, ὅπερ κατέλιπεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, καίτοι ἀπέδυσεν αὐτὸ πᾶσαν πραγματικὴν ἐξουσίαν· ἀλλὰ τῷ 1171 ἀντικατέστησεν ἐν ταῖς δημοσίαις προσευχαῖς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀβδαλλὰχ διὰ τοῦ ἀβασσίδου χαλίφου τῆς Βαγδάτης. Τοῦτο ἦν τὸ τέλος τῆς δυναστείας τῶν Φατιμιτῶν, ἥτις ἦρξε 262 ἔτη, ὧν 202 ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἡ Μαυριτανία εἶχεν ἀποσείσει τὴν ἀρχὴν τῶν Φατιμιτῶν. Ὁ Σαλαδῖνος ἀνηγόρευσεν ἀντ' αὐτῶν ἐν Αἰγύπτῳ τὸν χαλίφην Νουρρεδδίν, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ σουλτάνου, οὗ τὴν ἐξουσίαν ἤδη κατεῖχεν. Οὐχ ἧττον αἱ ὑπὸ τῶν Φατιμιτῶν εἰσαχθεῖσαι εἰς τὸν ἰσλαμισμὸν δοξασίαι ἐπέζησαν αὐτῶν. Ἡ μουσουλμανικὴ αἵρεσις τῶν σιιτῶν, ἣ ἀνήκουσιν οἱ Πέρσαι, θεωρεῖ ὡς μόνους νομίμους διαδόχους τοῦ Μωάμεθ τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς Φατμᾶς καταγομένους (ἴδε ΦΑΤΜΑ), ἤτοι τοὺς σερίφας καὶ συγίτας, τοὺς φέροντας τὴν πρασίνην κύδκριν. Οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες εἶναι σουνῖται, τὴν διαδοχὴν τούτων ἀνάγουσιν εἰς τὸν Ὀμάρ. Ἐντεῦθεν τὸ ἀδιάλλακτον μῖσος τῶν δύο λαῶν.

Οἱ φατιμῖται ἡγεμόνες εἶναι οἱ ἑπόμενοι:

Ὀμπεϊδουλλάχ	909—933
Καϊέμ	933—946
Μανσούρ	946—955
Μωέζ	955—978
Ἀζίζ	978—996
Χακέμ	996—1021
Δχαλέρ	1021—1037
Μοστανσέρ	1037—1094
Μοσταλί	1094—1101
Ἀμέρ	1101—1129
Χαφεδ	1129—1149
Δχαφέρ	1149—1154
Φαΐζ	1154—1160
Ἀδχεδ	1160—1171

ΦΑΤΜΑ, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας Μωάμεθ καὶ τῆς Χατιτζᾶ, γεννηθεῖσα ἐν Μέκκᾳ περὶ τὸ 606 μ. Χ. ἤτοι πέντε περίπου ἔτη πρὶν ἢ ὁ πατὴρ αὐτῆς ἄρξηται τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ καὶ καταστήσῃ τὴν Ἀραβίαν μέγα κράτος. Παρὰ μουσουλμάνοις ἡ Φατμᾶ θεωρεῖται ἡ τελειοτάτη τῶν γυναικῶν ἐν πᾶσιν, ὁ πατὴρ αὐτῆς δέ, ὑπεραγαπῶν αὐτήν, τάσσει ἐν ταῖς τέσσαρσι γυναιξί, ταῖς ὑπὸ τῆς τελειότητος προικισθείσαις. Ἡ Φατμᾶ δεκαπενταέτις συνεζεύξατο τὸν πρῶτον ἐξάδελφον αὐτῆς Ἀλῆν, ἐξ αὐτοῦ δ' ἔτεκε τρία τέκνα, τὸν Χασάν, τὸν Χουσεΐν καὶ τὸν Μοχσίν, ἀποθανόντα τοῦτον ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ. Ἀπὸ τῆς Φατμᾶς θέλουσιν ἑαυτοὺς καταγομένους οἱ φατιμῖται ἡγεμόνες, περὶ ὧν ἴδε τὸ οἰκεῖον ἄρθρον.

ΦΑΤΜΗΤΙΚΟΣ ἢ ΦΑΤΝΙΤΙΚΟΣ, εἷς τῶν δευτερευόντων βραχιόνων τοῦ Νείλου ἐν τῷ Δ μεταξὺ τοῦ Πηλουσιακοῦ καὶ Βολβιτικοῦ.

ΦΑΤΣΑ, τὸ ἀρχαῖον Πολεμώνιον, πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας (Τραπεζοῦς) 96 χιλιάμετρα ΝΑ τῆς Σαμψοῦντος, λιμὴν παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ. Πόλις κατεστραμμένη.

ΦΑΤΣΑΔΙΚΑ, χωρίον τῆς νήσου Κυθήρων, ὑπαγόμενον εἰς τὸν ὁμώνυμον δῆμον καὶ ἀπέχον ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου ὥρας 3.15′. Οἰκεῖται ὑπὸ 244 κατοίκων.

ΦΑΤΣΕΑΣ (Γεώργιος), Ἐγεννήθη ἐν Κυθήροις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι, ἐχειροτονήθη ἱερεύς. Μεταβὰς δ' ἔπειτα εἰς Βενετίαν, προσελήφθη ἐφημέριος εἰς τὸν ἐκεῖ ἑλληνικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐπὶ Μελετίου Τυπάλδου, μητροπολίτου Φιλαδελφείας, παρεκλίναντος πρὸς τὰ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, συνοδικῇ ἀποφάσει (1742) τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἶχε καταργηθῇ ἡ περαιτέρω διαμονὴ τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας ἐν Βενετίᾳ. Μετὰ παρέλευσιν ὅμως ἐτῶν οἱ ἐν Δαλματίᾳ ὀρθόδοξοι, πιεζόμενοι ὑπὸ δυτικῶν προπαγανδιστῶν, ὡς καὶ οἱ ἐν Βενετίᾳ Ἕλληνες, ἐζήτησαν δι' ἀναφορῶν ἀπὸ τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας καὶ τῶν πατριαρχείων τὴν ἄδειαν πρὸς ἐκλογὴν μητροπολίτου κατὰ τὰ εἰθισμένα· παραδειχθείσης δὲ τῆς Δημοκρατίας τὴν αἴτησιν, ἐξελέγη ὡς μητροπολίτης ὁ Φατσέας, μετονομασθεὶς Γρηγόριος, καὶ ἐστάλη εἰς Κέρκυραν, ἵνα χειροτονηθῇ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις ἀρχιερέων, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως, ἐπισπευδούσης αὐτήν, καθότι ὁ πάπας Κλήμης ὁ ΙΓ′, μαθὼν τὰ ἀποφασισθέντα, ἔσπευσε νὰ ἐπιστείλῃ τῇ Δημοκρατίᾳ βούλλαν, ἐλέγ-

χων αὐτὴν ὡς ὀλιγόπιστον πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν καὶ συμπαθούσῃ μᾶλλον τοῖς σχισματικοῖς. Ἀφ' ἑτέρου οἱ ἐν Δαλματίᾳ ὀρθόδοξοι ἐτήρουν ἀπειλητικὴν θέσιν κατὰ τῆς Δημοκρατίας ἕνεκα τῆς ἐκεῖ πιέσεως τῶν λατίνων ἀποστόλων. Ὅθεν συνεργείᾳ τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ἐνετῶν διοικητῶν συνῆλθον ἐν Κερκύρᾳ οἱ ἀρχιερεῖς Λευκάδος Χρύσανθος καὶ Σωφρόνιος Κεφαλληνίας, χειροτονήσαντες κατ' ἀνάγκην τὸν Γρηγόριον Φατσέαν μητροπολίτην Φιλαδελφείας (1762) ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ διαμένῃ ὡς ἄλλοτε ἐν Βενετίᾳ. Ἡ μεγάλη Ἐκκλησία, πληροφορηθεῖσα περὶ τῆς ἄνευ πατριαρχικῆς ἀδείας ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας, συνοδικῶς ἀπεκήρυξεν αὐτὴν ὡς «παράνομον, ἀμφίδοξον, ἄπιστον καὶ κακόφρονα», τιμωρήσασα καὶ τοὺς χειροτονήσαντας αὐτὸν ἐπισκόπους. Τὸ πατριαρχεῖον προέβη εἰς τὸ μέτρον τοῦτο, διότι, ἔχον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν διαγωγὴν τοῦ Μελετίου Τυπάλδου (ὅρα ΤΥΠΑΛΔΟΣ), ἄλλοτε Φιλαδελφείας, εἶχε πέμψει τῷ Γ. Φατσέᾳ κατ' ἀπόφασιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου ὁμολογίαν πίστεως, ἀλλ' οὗτος πρὶν ἢ λάβῃ αὐτὴν εἶχεν ἤδη ἀπέλθει εἰς Κέρκυραν. Ἡ ἀποκήρυξις αὕτη τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κατετάραξε τοὺς ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξους, ὁ δὲ Φατσέας, ἐλθὼν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ ἱερουργήσῃ, διεταράχθη ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας, ἵν' ἀπελθὼν μένῃ οἰκαδε. Ὁ Φατσέας ἐκίνησε πάντα λίθον πρὸς ἄρσιν τῆς καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ σταλέντα χρήματα καὶ αἱ τῶν ἀλλογενῶν ἐπεμβάσεις οὐδαμῶς ἔπεισαν τὸν πατριαρχεύοντα τότε Ἰωαννίκιον τὸν Καρατζᾶν καὶ τὸν μετ' αὐτὸν Σαμουήλ, ὅπως συνεναίτωσιν εἰς τὴν παράλογον αἴτησιν. Ἡ Δημοκρατία τέλος, ἐξαντλήσασα ἐπὶ ματαίῳ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιρροὴν αὐτῆς, ἐπέτρεψε τῷ Φατσέᾳ ἵνα ἱερουργήσῃ πρὸς μέγα σκάνδαλον τῶν ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξων. Ὁ Γρηγόριος Φατσέας, παρὰ τοὺς κανόνας κεχειροτονημένος, διέμεινεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐπὶ ἓξ ἔτη, ἑωσοῦ ἐλθὼν ὁ θάνατος τῷ 1768 ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν σκανδαλώδη ταύτην ὑπόθεσιν. Ὁ Φατσέας ἦν οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων λογίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τῷ 1759 ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τὴν Λογικὴν τοῦ Δαμφδοῦ καὶ τῷ 1760 τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ μεταφρασθεῖσαν καὶ πλείσταις σημειώμασι πλουτισθεῖσαν γραμματικήν, τόμ. 3. Κατὰ Βεντόταν ὁ Φατσέας συνέγραψε καὶ ἑρμηνείαν εἰς τὰς Παροιμίας τοῦ Σολομῶντος.

ΦΑΫΑΛ (Fayal), νῆσος ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ, μία τῶν Ἀζορῶν, πλησίον καὶ ΒΔ τῆς Πίκο, ὑπὸ Β πλάτ. 38° 30′ 55″ καὶ Α μῆκ. 31° 2′ 3″. Ἐπιφ. 132 τετραγ. χιλιάμ. Κάτ. 24,000. Πρωτεύουσα Χορτὰ ἐπὶ τῆς ΝΑ παραλίας. Παραλίαι ὑψηλαί, ἔδαφος γόνιμον εἰς δημητριακά, λεμόνια, πορτοκάλλια κλπ. ὀλίγος οἶνος. Κτηνοτροφία χοίρων, ἀκμαῖον θαλάσσιον ἐμπόριον.

ΦΑΫ-ΔΕΡΒΗΣ (Λευκᾶς Fay-D'Herbe), γλύπτης, γεννηθεὶς ἐν Μαλίνῳ τῷ 1617 καὶ ἀποθ. τῷ 1697, μαθητὴς τοῦ Ρουμπάν. Οὗτος κατεσκεύασε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βεγκινὰζ ἐν Μαλίνῳ, τὴν ἁγίαν τράπεζαν τῆς τοῦ Ἁγ. Ρομπώ, πολλὰ ἀγάλματα ἐν Βρυξέλλαις καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Βελγικῆς πόλεσιν. Τῷ 1854 ἀνηγέρθη αὐτῷ ἀνδριὰς ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ πόλει.

ΦΑΥΚΙΟΣ (Μ.), ἐξ Ἀρπίνης, ἱπποτικοῦ βαθμοῦ. Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Κικέρωνος, πρὸς ἣν σχετίζεται τὸ ὄνομα τοῦτο, πολὺ διαχέεται φῶς ἐπὶ τῆς τοπικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν περιστάσεων τοῦ δήμου Ἀρπίνης, γενεθλίου τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Κικέρωνος. Ὁ δῆμος Ἀρπίνης εἶχε κτήματα ἐν τῇ ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίᾳ, τὰ ἐνοίκια τῶν ὁποίων ἦσαν τὰ μόνα τῶν Ἀρπιναίων μέσα πρὸς ἐπισκευὰς τοῦ ναοῦ αὐτῶν καὶ πρὸς τὰς διὰ τὰς θυσίας καὶ τὰς τελετὰς ἀναγκαίας δαπάνας. Ὁ Φαύκιος ἦν εἷς τῶν τριῶν ἀπεσταλμένων, οἵτινες ἀπεστάλησαν πρὸς εἴσπραξιν τῶν εἰς τὸν δῆμον αὐτῶν ὀφειλομένων· ἐκ τῆς ἐπιστολῆς δὲ (46 π. Χ.) δὲν φαίνεται ἀπίθανον ὅτι οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἦσαν τὰ αἴτια τῶν καθυστερήσεων τούτων. Ὁ Κικέρων συνίστησι τὸν Φαύκιον καὶ τοὺς ἄλλους ἀπεσταλμένους εἰς τὸν Μ. Βροῦτον, πραίτορα τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ἐξάγεται ὅτι ἐν Ἀρπίνῃ ἐπικράτει μόνον τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀγορανόμου.

ΦΑΥΛΑ ἢ ΦΑΥΝΑ. Ἦν κατά τινας παλλακὶς οὗ Ἡρακλέους ἐν Ἰταλίᾳ κατ' ἄλλους δὲ σύζυγος ἢ ἀδελφὴ τοῦ Φαύνου. Ὁ Λατῖνος, ὃς ἐκαλεῖτο νόθος υἱὸς τοῦ Ἡρακλέους, ἐθεωρεῖτο πιθανῶς ὡς υἱὸς τῆς Φάυλας, ἐνῷ ἡ κοινὴ παράδοσις θέλει αὐτὸν ὡς υἱὸν τοῦ Φαύνου. Τινὲς τῶν ἀρχαίων ἰταύ-

τιζον τὴν Φαύλαν μετὰ τῆς Ἀφροδίτης τῶν Ἑλλήνων.

ΦΑΫΛΛΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς τρία πρόσωπα:

1. Φ ά υ λ λ ο ς, ἀθλητὴς τοῦ Κρότωνος, τρὶς νικήσας ἐν τοῖς πυθικοῖς ἀγῶσι. Κατὰ τὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα περσικὰς ἐπιδρομὰς ὁ Φάυλλος ἐξώπλισε σκάφος ἰδίᾳ δαπάνῃ καὶ συνηγώθη μετὰ τοῦ ἐν Σαλαμῖνι συνηθροισμένου ἑλληνικοῦ στόλου, μετασχὼν καὶ τῆς ἐνδόξου ναυμαχίας τοῦ 480 π. Χ. Αὕτη ἦν ἡ μόνη βοήθεια, ἣν παρέσχον οἱ ἐν Ἰταλίᾳ ἢ Σικελίᾳ Ἕλληνες τοῖς ὁμοεθνέσιν αὐτῶν κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην. Πιθανῶς ὁ Φάυλλος οὗτος εἶναι ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου τὰ θαυμάσια κατορθώματα ὡς ἀθλητοῦ ἐξυμνοῦνται ἐν γνωστῷ ἐπιγράμματι.

2. Φ ά υ λ λ ο ς, Συρακούσιος, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν πατριωτῶν αὐτοῦ μετὰ στόλου πρὸς καταστολὴν τῆς πειρατείας τῶν Τυρρηνῶν τῷ 453 ξπ. Χ. Μετὰ τὴν δήωσιν ὅμως τῆς νήσου Αἰθαλίας ἐδωροδοκήθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ παρέμεινεν ἀδρανής, ἐφ' ᾧ καὶ εἰς Συρακούσας ὑποστρέψας, κατεδικάσθη καὶ ἐξωρίσθη.

3. Φ ά υ λ λ ο ς, Φωκεύς, ἀδελφὸς τοῦ Ὀνομάρχου, ὃν καὶ διεδέξατο ὡς στρατηγὸς τῶν Φωκέων ἐν τῷ Ἱερῷ πολέμῳ. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μεθ' ἑπτακισχιλίων ἀνδρῶν πρὸς ὑποστήριξιν Λυκόφρονος τοῦ Φερραίου ἐναντίον Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, ἡττήθη καὶ ἐξεώσθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐκ τῆς Θεσσαλίας· τῷ 352 π. Χ. ὅμως κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀνομάρχου φαίνεται ὅτι διεδέξατο αὐτὸν ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ἀρχηγίᾳ ἄνευ ἀντιστάσεως. Παραχρῆμα ἐπιλαβόμενος τῆς ἀνορθώσεως τῶν φωκικῶν πραγμάτων, συνέλεξε τῇ ἀφθόνῳ χρήσει τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ θησαυρῶν καὶ τῇ πληρωμῇ διπλοῦ μισθοῦ εἰς τοὺς μισθοφόρους πολυάριθμον στρατόν, ἐκτὸς τοῦ ὁποίου καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀχαιοὶ παρέσχον αὐτῷ ἐπικουρίαν, συνταχθέντες αὐτῷ μετὰ σώματος μισθοφόρων, καὶ τῶν φυγάδων τυρράνων τῶν Φερρῶν Λυκόφρονος καὶ Πειθολάου. Καὶ ὅμως ἐπιδραμὼν τὴν Βοιωτίαν, ἡττήθη τρὶς ἀλλεπαλλήλως, μεθ' ὃ ἐξηκολούθησε τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις ὁτὲ μὲν νικῶν, ὁτὲ δὲ ἡττώμενος, ἄνευ ὅμως σπουδαίου ἀποτελέσματος. Τῷ 351 π. Χ. ἀπέθανεν ὑπὸ φυματιώδους νοσήματος, ὑφ' οὗ ἀπὸ πολλοῦ κατετρύχετο. Ἐν τῷ φυσικῷ τούτῳ θανάτῳ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ παρετήρησαν σαφῶς, ὡς καὶ ἐν τῷ βιαίῳ θανάτῳ τῶν προκατόχων αὐτοῦ, τὴν θείαν ἀνταπόδοσιν. Φαίνεται ὅτι ὁ Φάυλλος ἐποιήσατο χρῆσιν τῶν ἱερῶν θησαυρῶν πολλῷ ἀφειδέστερον ἢ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, κατηγορεῖται δὲ ἐπὶ τῷ ὅτι ἔδωκε τὰ ἱερὰ κοσμήματα εἰς τὴν σύζυγον καὶ παλλακίδα αὐτοῦ. Ἡ ἀνωτάτη ἀρχηγία ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἀνέλαβε χαρακτῆρα μοναρχίας, ἀρξαμένη μάλιστα νὰ θεωρῆται ὡς κληρονομική, οὕτως ὥστε ἀφῆκεν αὐτὴν κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς τὸν ἴδιον ἀνεψιόν, καίπερ ἀνήλικα.

ΦΑΥΝΟΣ, υἱὸς τοῦ Πίκου καὶ πατὴρ τοῦ Λατίνου, τρίτος ἐν τῇ σειρᾷ τῶν βασιλέων τῶν Λαυρεντίων, διαπρέψας ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ὡς οἱ δύο προκάτοχοι τούτου Πῖκος καὶ Κρόνος, καὶ ἐπὶ τῇ προαγωγῇ τῆς γεωργίας καὶ τῷ τῶν ποιμνίων πολλαπλασιασμῷ παρὰ τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τῇ θηρευτικῇ αὐτοῦ δεξιότητι. Ἐπιστεύετο πρὸς τούτοις ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Ἀρκὰς Εὔανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀφίκοντο εἰς Λάτιον. Ὁ Φαῦνος ἐθεωρεῖτο πρὸς τούτοις ἐν τῇ μυθικῇ ἱστορίᾳ τοῦ Λατίου καὶ ὡς ἱδρυτὴς τῆς θρησκείας τῆς χώρας, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Λακτάντιος καταστάσσει αὐτὸν ἐν ἴσῃ πρὸς τὸν Νουμᾶν μοίρᾳ. Τούτου ἕνεκα βραδύτερον ἐλατρεύετο ὑπὸ δύο διαφόρους ἰδιότητας, ὡς θεὸς τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν ποιμένων καὶ ὡς μαντικὴ καὶ προφητικὴ θεότης· τὰ Φανάλια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ὡς θεοῦ τῆς γεωργίας καὶ τῶν ποιμνίων. Ὡς προφητικὸς θεὸς ἐπιστεύετο ὅτι ἀπεκάλυπτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ μέλλοντα ἐν μέρει δι' ὀνείρων καὶ ἐν μέρει δι' ἀδιαγνώστων φωνῶν. Ὅ,τι δὲ ἦν οὗτος ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τοῖς ἀνδράσι, τοῦτ' αὐτὸ ἦν ἡ σύζυγος αὐτοῦ Φαῦνα ἢ Φαῦλα ταῖς γυναιξί. Λέγεται ὅτι τοὺς χρησμοὺς αὐτῶν ἔδιδον ἐν ἀρχαιοτάτῳ ρωμαϊκῷ στίχῳ, ἐξ οὗ δυνάμεθα πιθανῶς νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Λατίῳ συλλογὴ χρησμῶν ἐν τοιούτοις στίχοις. Αἱ θέσεις, ἔνθα τοιοῦτοι ἐδίδοντο χρησμοί, ἦσαν ἱερὰ ἄλση ἓν μὲν παρὰ τὰ Τίβουρα, παρὰ τὴν Ἀλβούναν πηγήν, καὶ ἕτερον παρὰ τὸν Ἀβεντῖνον λόφον πλησίον τῆς Ρώμης. Ὁ Βιργίλιος περιγράφει λεπτομερῶς τὰς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν θέσεων τούτων

γινομένας τελετάς. Ἱερεὺς προσέφερε πρόβατον καὶ ἄλλας θυσίας, τὸ δὲ πρόσωπον, ὅπερ συνεβουλεύετο τῷ μαντείῳ, ὤφειλε νὰ κατακλιθῇ μίαν νύκτα ἐπὶ τῆς δορᾶς τοῦ θύματος, καθ' ἣν ὁ θεὸς ἀπήντα εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτοῦ εἴτε δι' ὁράματος, εἴτε δι' ὑπερφυσικῆς φωνῆς. Καὶ ὁ Ὀβίδιος περιγράφει παραπλησίας τελετάς, τελουμένας ἐν τῷ Ἀβεντίνῳ λόφῳ. Ὑπάρχει δὲ παράδοσις, καθ' ἣν ὁ Νουμᾶς διὰ στρατηγήματος ἠνάγκασε τὸν Πῖκον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φαῦνον ν' ἀποκαλύψωσιν αὐτῷ τὸ ἀπόρρητον τοῦ προκαλεῖν ἀστραπὰς ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἐξαγνίζειν τὰ ὑπὸ κεραυνοῦ προσβαλλόμενα. Ἐν Ρώμῃ ὑπῆρχε στρογγύλος ναὸς τοῦ Φαύνου, περιβαλλόμενος ὑπὸ στηλῶν, ἐπὶ τοῦ ὄρους Καιλίου, ἕτερος δὲ ἱδρύθη αὐτῷ τῷ 296 π. Χ. ἐπὶ τῆς ἐν τῷ Τιβέρει νήσου, ἐν ᾧ θυσίαι προσεφέροντο αὐτῷ κατὰ τὴν δεκάτην τρίτην φεβρουαρίου, ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ Φάβιοι ἀπώλοντο ἐν τῷ Κρεμέρᾳ. Ὡς ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν παρεῖχε τοὺς χρησμούς αὐτοῦ, ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ κύριος τῶν φασμάτων καὶ τῶν τρομερῶν ἤχων, περιγραφόμενος κατὰ συνέπειαν ὡς ἡδυπαθὴς καὶ ἄγριος θεός, κατοικῶν ἐν τοῖς δάσεσι καὶ ἀγαπῶν τὰς νύμφας. Ὁ τρόπος, δι' οὗ ὁ θεὸς οὗτος ἐξεδήλου ἑαυτόν, φαίνεται ὅτι παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἰδέαν ὑπάρξεως πολλῶν Φαύνων, περιγραφομένων αἰγομόρφων κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ κερασφόρων. Οὕτως ὁ Φαῦνος ἐταυτίσθη βαθμηδὸν πρὸς τὸν Πᾶνα τῆς Ἀρκαδίας, οἱ δὲ Φαῦνοι εἶναι ταὐτόσημοι πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς σατύρους, ἐξ οὗ καὶ τὸ τοῦ Ὀβιδίου λόγιον *Fauni et Satyri fratres.*

ΦΑΥΣΤΑ. Σπανιώτατα τινὰ νομίσματα σώζονται, φέροντα ἐν τῇ μιᾷ τῶν πλευρῶν γυναικείαν κεφαλὴν μετὰ τῶν λέξεων FAUSTA N. F. ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ ἀστέρα ἐντὸς στεφάνου δάφνης καὶ ὑποκάτω τὰ γράμματα TSA. Ἄγνωστον τίς ἦν αὕτη ἡ *Nobilissima Femina*. Τινὲς ἐφαντάσθησαν ὅτι ἦν ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Κωνσταντίνου, οἱ νομισματολόγοι ὅμως φαίνονται συμφωνοῦντες ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ νόμισμα ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἔχει πληρεστάτην ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἐκτυπωθὲν εἰς τιμὴν τῆς Ἑλένης, ἥτις συνεζεύχθη τὸν Κρίσπον.

ΦΑΥΣΤΑ (Κορνηλία), ρωμαία, θυγάτηρ τοῦ δικτάτορος Λ. Κορνηλίου Σκύλλα ἐκ τῆς τετάρτης αὐτοῦ συζύγου Καικιλίας Μετέλλας καὶ δίδυμος ἀδελφὴ τοῦ Φαύστου Κορνηλίου Σύλλα, γεννηθεῖσα οὐχὶ πολὺ πρὸ τοῦ 88 π. Χ., ἔτος, καθ' ὃ ὁ Σύλλας ἔτυχε τῆς πρώτης ὑπατείας. Ὠνομάσθη δ' αὕτη μὲν Φαύστα, ὁ ἀδελφὸς δὲ αὐτῆς Φαῦστος ἕνεκα τῆς καλῆς τύχης τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ἡ Φαύστα συνεζεύξατο πρῶτον τὸν Κ. Μέμμιον, εἶτα διαζευχθεῖσα αὐτόν, συνεζεύχθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 55 π. Χ. τὸν Τ. Ἄννιον Μίλωνα. Ἡ Φαύστα ἦν ἐπιληψίμου διαγωγῆς, εἰς δὲ τῶν ἐραστῶν αὐτῆς λέγεται ὢν καὶ ὁ ἱστορικὸς Σαλλούστιος, ὃς καὶ δεινῶς ἐδάρη ὑπὸ τοῦ Μίλωνος, ἀνακαλύψαντός ποτε αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετημφιεσμένον εἰς δοῦλον. Καὶ ἄλλοι ἀναφέρονται ταύτης ἐρασταί.

ΦΑΥΣΤΑ (Φλαβία Μαξιμιανή), θυγάτηρ τοῦ Μαξιμιανοῦ Ἑρκονλίου καὶ τῆς Εὐτροπίας, συζευχθεῖσα τῷ 307 μ. Χ. Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν, ἐξ οὗ ἔτεκε τοὺς Κωνσταντῖνον, Κωνστάντιον καὶ Κώνσταν. Ἀποκαλύψασα τῷ συζύγῳ αὐτῆς τὰ προδοτικὰ σχέδια τοῦ ἰδίου αὐτῆς πατρός, ὃς ἀπελπίσας εἶτα ἐκ τῆς ἀποτυχίας, ἀπέθανεν ἐν Ταρσῷ, μεγάλην ἐκτήσατο ἐπὶ τοῦ συζύγου ἐπιρροήν. Ἐν τούτοις ὡς μητρυιὰ παρώρμησε τὸν Κωνσταντῖνον νὰ φονεύσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κρίσπον· ἀλλ' ἀποκαλυψάσης εἶτα τὴν ἀλήθειαν τῆς Ἑλένης, λίαν θλιβείσης ἐπὶ τῷ ἐγγόνῳ αὐτῆς, ἡ Φαύστα ἐνεκλείσθη ἐν λουτρῷ ὑπερμέτρως θερμαθέντι καὶ ἀπέθανεν οὕτως ὑπ' ἀσφυξίας, πιθανῶς τῷ 326 μ. Χ. Προσθετέον ὅμως ὅτι ὁ χρόνος, τὰ αἴτια καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου αὐτῆς δὲν εἶναι ἐξακριβωμένα, ἀντιφασκουσῶν πρὸς ἀλλήλας τῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν.

ΦΑΥΣΤΙΝΑ. Αἱ ἓξ πέντε Ρωμαῖαι ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φαυστίνα (Ἄννα Γαλερία), γνωστὴ ὡς Φαυστίνα ἡ πρεσβυτέρα, συζευχθεῖσα τὸν Ἀντώνιον Πίον, οὗ γενομένου αὐτοκράτορος τῷ 138 μ. Χ. ἔλαβε τὸν τίτλον Αὐγούστης. Ἀπέθανε τῷ 141 μ. Χ. κατὰ τὸ 37ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Ὁ βίος αὐτῆς ὑπῆρξεν ἀκόλαστος.

2. Φαυστίνα (Ἀννία), γνωστὴ ὡς Φαυστίνα ἡ νεωτέρα, θυγάτηρ τῆς προτεταγμένης, συζευχθεῖσα τῷ 145 ἢ 146 μ. Χ. τὸν Μ. Αὐρήλιον καὶ ἀποθανοῦσα ἐν χωρίῳ,

παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ταύρου, τῷ 175 μ. Χ. ἀφοῦ προηγουμένως συνώδευσε τῷ αὐτοκράτορι εἰς Συρίαν, ἐπισκεφθέντι τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας μετὰ τὴν στάσιν τοῦ Ἀβιδίου Κασσίου. Ἡ ἀκολασία αὐτῆς τοσοῦτον ἦν φανερά, ὥστε θαυμασία ἦν πράγματι ἡ καλοκαγαθία ἢ τύφλωσις τοῦ συζύγου αὐτῆς, ὃς ζῶσαν μὲν ὑπερηγάπα, θανοῦσαν δὲ ὑπερβαλλόντως ἐτίμησεν.

3. Φαυστίνα (Δομιτία), θυγάτηρ τοῦ Μ. Αὐρηλίου καὶ Φαυστίνης τῆς νεωτέρας.

4. Φαυστίνα (Ἀννία), ἐγγόνη ἢ δισεγγόνη τοῦ Μ. Αὐρηλίου, ἡ τρίτη τῶν πολλῶν συζύγων τοῦ Ἰλιογαβάλου, ὃν συνεζεύχθη πιθανῶς τῷ 221 μ. Χ. εἰ καὶ φαίνεται ὅτι ταχέως ἐπῆλθεν ἡ διάζευξις αὐτῶν.

5. Φαυστίνα (Μαξίμη), ἡ τρίτη σύζυγος τοῦ Κωνσταντίου, ἣν συνεζεύξατο ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ 360 μ. Χ. μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου. Τεκοῦσα μετὰ θάνατον αὐτοῦ θυγατέρα, ἀπεκάλεσεν αὐτὴν Φλαβίαν Μαξίμαν Κωνσταντίαν, συζευχθεῖσαν τὸν αὐτοκράτορα Γρατιανόν. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφέρεται κατόπιν ὡς ἐκ τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ στασιαστοῦ Προκοπίου.

ΦΑΥΣΤΙΝΟΣ, πρεσβύτερος, ὀπαδὸς τῆς αἱρέσεως, ἥτις παρήχθη ὑπὸ τοῦ Λουκιφέρου τοῦ Καλλιάρεως, ἀκμάσας περὶ τὸ τέλος τοῦ τετάρτου αἰῶνος. Τὰ μόνα περὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἱστορίας γνωστὰ εἶναι τὰ ἐκ τριῶν ἔργων μόνον, φερόντων τὸ ὄνομα αὐτοῦ δυνάμενα νὰ συλλεγῶσι. Τὰ ἔργα ταῦτά εἰσι τάδε :

1. *Faustini de Trinitate s. De Fide contra Arianos ad Flacillam Imperatricem Libri VII*, ἔργον, ἐσφαλμένως ἀποδιδόμενον τῷ ἱσπανῷ ἐπισκόπῳ Γρηγορίῳ, διαιρούμενον δὲ εἰς ἑπτὰ βιβλία ἢ μᾶλλον κεφάλαια καὶ συντεθὲν πιθανῶς οὐχὶ βραδύτερον τοῦ 385 μ. Χ.

2 *Faustini Fides Theodosio Imperatori oblata*, βραχεῖα Ὁμολογία Πίστεως, γραφεῖσα πιθανῶς μεταξὺ τοῦ 379 καὶ 381, ὅτε ὁ Φαυστῖνος ἐφαίνετο κατοικῶν ἐν Ἐλευθεροπόλει.

3. *Libellus Precum*, προσενεχθὲν τῷ Οὐαλεντινιανῷ καὶ Θεοδοσίῳ περὶ τὸ 384 μ. Χ. Περιλαμβάνει δὲ συνηγορίαν τῶν δοξασιῶν τῶν Λουκιφεριανῶν, ἐξαιτεῖται τὴν προστασίαν τῶν αὐτοκρατόρων καὶ πιστεύεται ὡς ὂν κοινὸν ἔργον τοῦ Φαυστίνου καὶ Μαρκελλίνου. Τούτῳ ἐπισυνάπτεται καὶ Prefatio, ἐξ οὗ πληροφορούμεθα ὅτι οἱ συγγραφεῖς πρὸ εἰκοσαετίας ἐνεργὸν ἔλαβον μέρος ὑπὲρ τοῦ Οὐρσίνου ἐναντίον τοῦ Δαμάσου, ὑποστάντος συνεπῶς πολλὰς καταδιώξεις.

ΦΑΥΣΤΙΝΟΣ (Ἅγιος Faustin), ἐπίσκοπος Δυῶνος τῷ 25 μ. Χ. Κατεδίωξε σφοδρῶς τὸν Μαρκίωνα, ἐπίσκοπον Ἀρελάτης, ἀσπασθέντα τὰς ἰδέας τοῦ Νοβατιανοῦ, ζητήσας καὶ τὴν παῦσιν αὐτοῦ παρὰ τοῦ πάπα Στεφάνου. Βλέπων δὲ τοῦτον διστάζοντα, ἔγραψε τῷ Κυπριανῷ, ἐπισκόπῳ Καρχηδόνος, ἐπεμβάντι τέλος ὑπὲρ τοῦ Φαυστίνου, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς 67 καὶ ἐπιστολῆς τοῦ Κυπριανοῦ πρὸς τὸν πάπαν.

ΦΑΥΣΤΟΣ, ἀφρικανὸς ἐπίσκοπος τῶν Μανιχαίων, ὃς κατὰ τὸν Ἅγ. Αὐγουστῖνον ἦν ἀνὴρ μεγάλης εὐφυΐας καὶ πειστικῆς εὐγλωττίας, στερούμενος ὅμως μεγάλης μαθήσεως. Τῷ 400 μ. Χ. ἐδημοσίευσεν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς καθολικῆς πίστεως, γνωστὴν ἐκ τῆς μακρᾶς ἀπαντήσεως τοῦ ἐπισκόπου Ἱππου Contra Faustum Manichaeum.

ΦΑΥΣΤΟΣ, ὁ Ρηγῖνος (Reiensis ἢ Regensis ἢ καὶ Regiensis) ἐκ τῆς ἐπισκοπικῆς αὐτοῦ ἕδρας. Κατήγετο ἐκ Βρετάνης καὶ ἦν σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ Σιδωνίου Ἀπολλιναρίου. Διελθὼν τὴν νεότητα αὐτοῦ ἐν μονῇ, διεδέξατο τὸν Μάξιμον πρῶτον μὲν ὡς ἡγούμενος τοῦ Lerins, εἶτα δὲ τῷ 472 μ. Χ. ὡς ἐπίσκοπος τοῦ Riez ἐν Προβηγγίᾳ, ἀποθανὼν τῷ 490 μ. Χ. ἢ καὶ βραδύτερον. Ὑποστηρίξας τὰς δοξασίας τῶν Ἡμιπελαγιανῶν, ἐστιγματίσθη ὡς αἱρετικὸς ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἁγ. Αὐγουστίνου, ἐνῷ ὁ κατὰ τῶν Ἀριανῶν ζῆλος αὐτοῦ διήγειρε τὴν ἐχθρότητα τοῦ Εὐρίκου, βασιλέως τῶν Βισιγότθων, ὑφ' οὗ καὶ ἐξωρίσθη περὶ τὸ 481 μ. Χ. ἐπανελθὼν κατὰ τὸ 484 π. Χ. μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διώκτου αὐτοῦ. Παρὰ τὰς παλλὰς ὅμως κατηγορίας κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ ἐν λόγῳ ἱεράρχου πολλῆς οὗτος ἀπέλαυεν ἐπιρροῆς καὶ ἐτιμᾶτο μετὰ θάνατον ὡς ἅγιος ὑπὸ τῶν πολιτῶν τοῦ Riez, οἵτινες ἵδρυσαν καὶ ναὸν εἰς μνήμην αὐτοῦ, ἥνπερ ἑώρταζον τῇ 18ῃ Ἰανουαρίου.

Ὁ ἑξῆς κατάλογος τῶν ἔργων αὐτοῦ, εἰ καὶ μὴ ὅλως πλήρης, περιλαμβάνει πᾶν ὅ,τι σπουδαῖον :

1. *Professio Fidei, contra eos, qui per*

solam Dei Voluntatem alios dicunt ad Vitam attrahi, alios in Mortem deprimi.

2. *De Gratia Dei et Humanae Mentis libero Arbitrio Libri II.*

Αἱ δύο αὗται πραγματεῖαι, συνταχθεῖσαι περὶ τὸ 475 μ. Χ. παρέχουσι πλήρη καὶ σαφῆ ἀνάπτυξιν τῶν αἰσθημάτων τοῦ συγγραφέως ἐν σχέσει πρὸς τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, τὸν προορισμόν, τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως, τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν χάριν τοῦ ἀνθρώπου καὶ καταδεικνῦσιν ὅτι αἱ ἰδέαι αὐτοῦ ἀνταποκρίνονται πληρέστατα πρὸς τὰς δοξασίας τοῦ Κασσιανοῦ.

3. *Responsio ad objecta quaedam de Ratione Fidei Catholicae*, πραγματεία, ὡς ἐκ τοῦ τίτλου εἰκάζεται, σχετιζομένη κατά τι πρὸς τὴν περὶ τῶν Ἀρειανῶν συζήτησιν.

4. *Sermones Sex ad Monachos* ὁμοῦ μετὰ *Admonitio* καὶ Παραινέσεων, πάντων ἀπευθυνομένων εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ *Lerins*, ὅτε προῆδρευεν αὐτῶν.

5. *Homilia de S. Maximi Laudibus*, ἐσφαλμένως περιλαμβανομένη ἐν ταῖς εἰς τὸν Εὐσέβιον τὸν Ἐμεσσηνὸν ἀποδιδομέναις ὁμιλίαις, ὃς ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίου πρὸ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς ἐν *Lerins* μονῆς.

6. *Epistolae*, ἀπευθυνόμεναι εἰς διάφορα πρόσωπα καὶ πραγματευόμεναι περὶ διαφόρων μερῶν τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπικρατουσῶν αἱρέσεων.

ΦΑΥΣΤΟΣ (Ἄννιος), Ρωμαῖος ἱπποτικοῦ βαθμοῦ καὶ καταμηνυτὴς ἐπὶ Νέρωνος, καταδικασθεὶς ὑπὸ τῆς Γερουσίας τῷ 69 μ. Χ. τῇ κατηγορίᾳ τοῦ Βιβίου Κρίσπου.

ΦΑΥΣΤΟΣ (Κορνήλιος Σύλλας). Ὅρα ΣΥΛΛΑΣ (τόμ. Ζ′, σελ. 997, ἀριθμ. 15).

ΦΑΥΣΤΟΣ ἢ ΦΑΟΥΣΤ (Ἰωάννης Faust), πρόσωπον ὀνομαστὸν ἐν ταῖς γερμανικαῖς παραδόσεσι, κτησάμενον δὲ παγκόσμιον φήμην διὰ τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ μεγάλου τῆς Γερμανίας ποιητοῦ Γκαῖτε. Ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ μέχρι τινὸς ἐθεωρεῖτο μυθώδης, ἀλλ' ἀπεδείχθη ἐπὶ τέλους πραγματική. Μόνον τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ περιεβλήθησαν τοιαῦτα μυθικὰ διηγήματα, ὥστε ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη ἀδυνατεῖ νὰ ἐξαγάγῃ ἀρκοῦντα ἱστορικὰ συμπεράσματα. Ὁ μῦθος καὶ ἡ ἀλληγορία τούτου ἐν τῷ δράματι τοῦ Γκαῖτε ἐξέρχονται τῶν ὁρίων ἱστορικοῦ λεξικοῦ καὶ παραπέμπονται οἱ φίλοι τοῦ καλοῦ ν' ἀναζητήσωσιν αὐτὰ ἐν εἰδικαῖς πραγματείαις. Ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ὁ κ. Δ. Βερναδάκης ἀρκετὰ λέγει ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ δράματος: Οἱ Κυκλωπίδαι.

ΦΑΥΣΤΟΣ, ὁ Βυζάντιος, Ἕλλην ἱστορικὸς καὶ ἐπίσκοπος Ἀρμενίας, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 320 καὶ ἀποθανὼν περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ′ αἰῶνος. Ὢν οἰκονόμος τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων, ἐξελέγη ἔπειτα ἐπίσκοπος τῆς χώρας ἐκείνης. Συνέταξεν ἱστορίαν βυζαντινήν, ἐν ᾗ ἀπαντῶσι διηγήσεις συμβάντων ἐν Ἀρμενίᾳ ἀπὸ τοῦ 342-392 μ. Χ. Τῆς ἱστορίας ταύτης ἐδημοσιεύθη μετάφρασις Ἀρμενικὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει (1730). Καὶ περιέχει μὲν πολυτίμους πληροφορίας, ἀλλ' ἄνευ πολλῆς κρίσεως ἐκτιθεμένας.

ΦΑΥΣΤΥΛΟΣ, ὁ βασιλικὸς ποιμὴν τοῦ Ἀμυλίου καὶ σύζυγος τῆς Ἄκκας Λαυρεντίας, ὃς εὑρὼν τὸν Ρωμύλον καὶ τὸν Ρέμον περιθαλπομένους ὑπὸ τῆς λεαίνης, μετήγαγε τοὺς διδύμους τούτους εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἵν' ἀναθρέψῃ αὐτούς. Ἐπιστεύετο δ' ὅτι ἐφονεύθη ὡς ὁ Ρέμος ὑπὸ στενῶν συγγενῶν, ἐνῷ προσεπάθει νὰ συμβιβάσῃ διαφωνίαν αὐτῶν καὶ ὅτι ἐτάφη ἐν τῇ ἀγορᾷ παρὰ τὰ βήματα *(rostra)*, ὅπου λιθίνη μορφὴ λέοντος ἐσημείου τὸν τάφον αὐτοῦ. Ἄλλοι ὅμως φρονοῦσιν ὅτι ὁ Ρωμύλος ἦν αὐτόθι τεθαμμένος.

ΦΑΧΡ-ΕΔΔΥΝ-ΡΑΖΙ, σοφὸς μουσουλμάνος, γεννηθεὶς ἐν Ρέι (Περσίᾳ) περὶ τὸ 1150 καὶ ἀποθ. τῷ 1210. Ἀνῆκεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν σουννιτῶν, ἐσπούδασε δὲ ὑπὸ τῷ Ἀλ-Καζαλὶ καὶ κατέλιπε πολλὰ συγγράμματα περὶ θρησκείας, φιλοσοφίας, περὶ τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν μαγικῶν ἐπιστημῶν, μεμιγμένων πάντοτε παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς μετὰ τῶν θετικῶν γνώσεων. Τὰ σπουδαιότερα τούτων εἶναι: «Ἀρχαὶ τῆς θρησκείας», — «Πραγματεία περὶ μεταφυσικῆς καὶ τῆς θεολογίας», «Σχόλια εἰς τὸ κοράνιον», — «Πηγαὶ φιλοσοφίας». Ἄλλος ἄραψ συγγραφεύς, φέρων τὸ αὐτὸ ὄνομα καὶ ζῶν ἕνα περίπου αἰῶνα βραδύτερον, ἔγραψεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Χρονολογικὴ ἱστορία τῶν δυναστειῶν» σπουδαίαν ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας πάντων τῶν χαλιφῶν, οἵτινες ἦρξαν τῆς ἀραβικῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς χαλιφίας τῆς Βαγδάτης ὑπὸ Χουλαγοῦ τῷ 1258. Ὁ Σίλβεστρος Σάσης ἐδημοσίευσεν ἐξ

αὐτῶν ἀποσπάσματα ἐν τῇ «Ἀραβικῇ χρηστομαθείᾳ» αὐτοῦ, πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ τὴν ἱστορίαν τῶν χαλιφιῶν τοῦ Ἀρούν-ἀλ-Ρασὶδ καὶ τοῦ Μοτασέμ.

ΦΑΧΡΕΤ-ΕΔΔΥΝ, γνωστότερος παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα Φ α κ α ρ δ ί ν, ἐμίρης ἢ ἡγεμὼν τῶν Δρούσων, ὧν κύριος τμήματος τῆς παραλίας τῆς Φοινίκης καὶ τῶν ὀρέων τοῦ Λιβάνου, ὅτε ὁ Σουλτάνος Μουρὰτ ὁ Δ′ ἠθέλησε νὰ κατασρέψῃ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ. Ὁ Φαχρὶτ-Ἐδδὺν ἡττηθεὶς προσεκτήσατο τὴν εὔνοιαν τοῦ σουλτάνου διὰ μεγαλοπρεπῶν δώρων, ἀλλὰ κατηγορηθεὶς ὑπὸ φθονερῶν ἐπὶ ἐξωμόσει τοῦ ἰσλαμισμοῦ, ἐστραγγαλίσθη τῷ 1635 ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν.

ΦΑΧΡΕΝΧΑΙΤ (Γαβριὴλ - Δανιὴλ Fahrenheit), φυσικός, γεννηθεὶς ἐν Δάντζικ τῷ 1686 καὶ ἀποθ. τῷ 1740. Ἐπιτήδειος ἐπιστήμων καὶ ἀγχίνους τεχνίτης, κατεσκεύασεν ἀερόμετρον, λεγόμενον *Fahrenheit* ἢ *Nicholson* ἢ τοῦ Καρόλου, θερμόμετρον ἐξ ὑδραργύρου, ἐν μεγίστῃ χρήσει ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ 32′ τοῦ θερμομέτρου τοῦ Φαχρενχάιτ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ μηδὲν τοῦ ἑκατονταβάθμου θερμομέτρου τοῦ Ρεωμύρου, ὁ δὲ 212′ πρὸς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀτμοῦ τοῦ ζέοντος ὕδατος. Ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς φιλοσοφικαῖς συλλογαῖς τῆς βασιλικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου (1724) καὶ ἐν τῷ : *Acta eruditorum* τῆς Λειψίας πραγματεῖαι τοῦ Φαχρενχάιτ περὶ τῆς θερμοκρασίας, καθ' ἣν ἀναβράζουσι διάφορα ὑγρά, περὶ τῆς πήξεως τοῦ ὕδατος ἐν τῷ κενῷ, περὶ τοῦ εἰδικοῦ βάρους τῶν διαφόρων σωμάτων, περὶ ἐπιφανείας βαρομέτρου καὶ περὶ ἀερομέτρου.

ΦΑΩΝ, ὁ πολυθρύλητος ἐρώμενος τῆς ποιητρίας Σαπφοῦς. Ἦν δ' οὗτος λεμβοῦχος ἐν Μιτυλήνῃ, γέρων καὶ δυσειδής· κατά τινα ὅμως περίστασιν προῖκα διαπορθμεύσας τὴν Ἀφροδίτην, ἔτυχε παρὰ τῆς θεᾶς αὐθις τῆς νεότητος καὶ τοῦ κάλλους. Εἶτα λέγεται ὅτι ἡ Σαπφὼ ἠράσατο αὐτοῦ.

ΦΑΩΝ, ἀπελεύθερος τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος, εἰς τὴν ἐξοχικὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου, ἐν τοῖς περιζτῆς Ρώμης, κατέφυγεν ὁ Νέρων, ὅτε ὁ λαὸς κατεξανέστη κατ' αὐτοῦ καὶ ὅπου εὗρεν ὁ αὐτοκράτωρ τὸν θάνατον τῷ 68 μ. Χ.

ΦΑΩΝ, εἷς τῶν ἀρχαιοτάτων ἑλλήνων ἰατρῶν, ὃς ἔζη πιθανῶς κατὰ τὸν Ε′ αἰῶνα π. Χ. ἢ καὶ πρὸ αὐτοῦ, καθόσον εἴτε σύγχρονος, εἴτε προγενέστερος ἦν τοῦ Ἱπποκράτους. Τοῦτῳ ἀπεδίδετο ὑπό τινων τῶν ἀρχαίων κριτικῶν ἡ Π ε ρ ὶ δ ι α ί τ η ς ὑ γ ι ε ι ν ῆ ς πραγματεία, ἥτις ἀποτελεῖ μέρος τῆς τοῦ Ἱπποκράτους συλλογῆς.

ΦΕ (Santa-Fé), πόλις τῆς ὁμοσπονδίας τοῦ Ρίο-Δελαπλάτα, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Παρανᾶ καὶ τοῦ Σαλαδώ, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, 396 χιλιαμ. ΒΔ τοῦ Βουένος-Ἄυρες. Κάτ. 10,100. Διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον τοῦ Βουένος-Ἄυρες καὶ τῆς Παραγουάης. Ἱδρυθεῖσα τῷ 1573 ὑπὸ τοῦ Γαράυ, πολλάκις ἐδηώθη ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν. Αὕτη ἦν ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἀρχαίου κράτους τοῦ Ἄντρε-Ρίο. — Ἡ ἐπαρχία Σάντα-Φέ, χωριζομένη τοῦ Ἄντρε-Ρίου πρὸς Α ὑπὸ τοῦ Παρανᾶ, κεῖται ΒΔ τῆς τοῦ Βουένος-Ἄυρες, πρὸς Ν τοῦ Σαντιάγου καὶ πρὸς Δ τῆς Κορδόβας. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς 89,000 ψυχῶν.

ΦΕ (Santa-Fé), πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (Νέον Μεξικόν), ἐπὶ συμβολῆς καὶ παρὰ τὸν Ρίο Δελνόρε, ὑπὸ 35° 40′ Β πλάτ. καὶ 108° 29′ Δ μῆκ. Κάτ. 4,800. Χρυσωρυχεῖα, χαλκωρυχεῖα. Κτηνοτροφία. Ἐάλω τῷ 1846 ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

ΦΕΑΣ (Κάρολος Fea), γενν. τῷ 1753 ἐν τῇ κωμοπόλει Πίνζα (Πεδεμόντιον) καὶ ἀποθ. τῷ 1836. Νεώτατος μετέβη εἰς Ρώμην, ἔνθα ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀνῆλθε τὸ βῆμα. Ἀλλὰ ἰδὼν τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως τῶν Καισάρων, ἤλλαξε κλίσιν, γενόμενος ἀρχαιολόγος. Ἓν τῶν πρώτων αὐτοῦ συγγραμμάτων ἐγένετο μακρὰ πραγματεία *Sulle Rovine di Roma*, καταχωρισθεῖσα ἐν τῷ τέλει μεταφράσεως τῆς «Ἱστορίας τῆς τέχνης» τοῦ Βίγκελμαν, γενομένης ὑπὸ τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγ. Ἀμβροσίου, καὶ ἣν ἐπεθεώρησε (Ρώμη, 1783). Ὁ πρίγκηψ Σίγης διώρισεν αὐτὸν βιβλιοθηκάριον, θέσις μετρία, ἥτις ἐπήρκει αὐτῷ μετὰ τοῦ προϊόντος τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ὧν τὰ διασημότερα εἶναι : *Miscellanea filologica e anticaria* (Ρώμη, 1790, 1836), *Notizie degli scavi nel anfiteatro Flavio e nel foro Trajano (1813)*. — *Nuova descrizione di Roma antica e moderna e de' suoi contorni* (Ρώμη, 1821) κλπ. Τῷ 1814 Πίος ὁ Ζ′, ἐπιθυμῶν νὰ ἐξακολουθήσωσιν αἱ

ἐργασίαι, αἱ ἀρξάμεναι ὑπὸ τῆς γαλλικῆς διευθύνσεως πρὸς συντήρησιν τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Ρώμης, ἀνέθηκε τῷ Φέᾳ ταύτην μετὰ τοῦ τίτλου διευθυντοῦ τῶν δημοσίων ἔργων.

ΦΕΒΡΙΣ (Febris), ἡ παρὰ Ρωμαίοις θεὰ τοῦ πυρετοῦ ἢ μᾶλλον ἡ τὸν πυρετὸν ἀποτρέπουσα θεότης, ἔχουσα τρία ἐν Ρώμῃ ἱερά, τὸ ἀρχαιότατον καὶ διασημότατον τῶν ὁποίων ἔκειτο ἐν τῷ Παλατίνῳ λόφῳ, τὸ δεύτερον ἐν τῇ πλατείᾳ, ἥτις ἐκοσμεῖτο ὑπὸ τῶν μνημείων τοῦ Μαρίου καὶ τὸ τρίτον ἐν τῷ ἄνω μέρει τοῦ μακροῦ δόμου *(vicus longus)*. Εἰς τὰ ἱερὰ ταῦτα ἀφιεροῦντο φυλακτήρια, ἅτινα ἔφερον οἱ πυρέσσοντες. Ἡ λατρεία τῆς θεότητος ταύτης ἐν Ρώμῃ ἐξηγεῖται ἐπαρκῶς ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἐπεκράτουν αὐτόθι πυρετοί, ὡς καὶ νῦν.

ΦΕΒΡΟΥΟΣ, ἀρχαία ἰταλικὴ θεότης, ἧς ἱερὸς ἐθεωρεῖτο ὁ μὴν φεβρουάριος, διότι κατὰ τὴν δευτέραν δεκαπενθημερίαν τοῦ μηνὸς τούτου ἐτελοῦντο μεγάλοι καὶ γενικοὶ ἐξαγνισμοί, θεωρούμενοι ὡς προκαλοῦντες γονιμότητα παρά τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς κτήνεσι. Τούτου ἕνεκεν ὁ φεβρουάριος ἦν ἱερὸς καὶ τῇ Ἥρᾳ, θεᾷ τοῦ γάμου, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάζετο *Februata* ἢ *Februtis*. Ὁ θεὸς οὗτος συνεδέετο καὶ μετὰ τοῦ κάτω κόσμου, διότι ἡ ἑορτὴ τῶν νεκρῶν *(Feralia)* ἐτελεῖτο ἐπίσης κατὰ φεβρουάριον, δι' ὃ καὶ ὁ Φέβρουος ἐταυτίζετο τῷ Πλούτωνι. Ὅτε δὲ τὰ ἐξιλαστήρια θύματα ἐκαίοντο, ὁ λαὸς ἔρριπτε τὴν τέφραν ὄπισθεν καὶ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ.

ΦΕΓΩΡ, ὄρος τοῦ Μωάβ, πιθανῶς παρὰ τὴν Νεκρὰν θάλασσαν, ἀπὸ τῆς κορυφῆς δὲ τοῦ ὁποίου ὁ Βαλαὰμ εἶδε τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἰσραήλ.

ΦΕΔΩΡ ἢ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ὁ Α' ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ, αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας, γεννηθεὶς τῷ 1557 καὶ ἀποθανὼν νῷ 1598. Τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἴδε ἐν τῷ ἄρθρῳ ΡΩΣΙΑ (σελ. 1061).

ΦΕΔΩΡ ἢ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ὁ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας, διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ Βόρην τῷ 1605 καὶ δολοφονηθεὶς τῷ αὐτῷ ἔτει. Ἴδε ΡΩΣΙΑ (σελ. 1065).

ΦΕΔΩΡ ἢ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ὁ Γ' ΑΛΕΞΙΕΒΙΤΣ, αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας, γεννηθεὶς τῷ 1657 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1682. Ἴδε ΡΩΣΙΑ (σελ. 1077).

ΦΕΙΑ, μικρὸν ἀκρωτήριον τῆς Ἠλείας βορειότερόν τι τοῦ Ἰχθύος (Κατακώλου) καὶ ἐπ' αὐτοῦ πολίχνη Φειά, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, πλησίον δὲ αὐτῆς ἔρρεε τὸ ποτάμιον Ἰαρδάνης.

Φειᾶς παρ' τείχεσσιν, Ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα.

Πρὸ τῆς Φειᾶς ἔκειτο νησίον καὶ λιμήν, ἐξ οὗ τὸ ἐγγύτατον πρὸς τὴν Ὀλυμπίαν διάστημα ἦν 120 σταδίων. Ἡ Φειὰ καὶ ὁ λιμὴν αὐτῆς ἀναφέρονται καὶ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου, καθ' ὃν τῷ πρώτῳ ἔτει τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι παραπλέοντες τὴν Ἠλείαν προσωρμίσθησαν εἰς Φειάν. Οἱ Μεσσήνιοι κατέσχον τὴν Φειάν, ἣν ἐγκατέλιπον ὕστερον, ἐπιβάντες τῶν πλοίων. Τὸ ἀπέναντι τοῦ λιμένος νησίον ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ὀνομάζεται Φειάς. Ἡ τοποθεσία αὐτῆς δείκνυται ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου, ὑψουμένου ὑπεράνω τοῦ ἀκρωτηρίου Κατακώλου, ἐφ' ἧς φρούριον μεσαιωνικὸν κατηρειπωμένον, Ποντικόκαστρον καλούμενον, ὁ δὲ λιμὴν τῆς Φειᾶς εἶναι μικρὸν ἀγκυροβόλιον κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τοῦ Ποντικοκάστρου πρὸς δυσμάς, Χορτᾶς ὀνομαζόμενος.

ΦΕΙΔΙΑΣ. Τὰ ἑξῆς διάφορα πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῇ ἱστορίᾳ :

1. Φειδίας ὁ Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Χαρμίδου, ὁ μέγιστος τῶν γλυπτῶν καὶ ἀγαλματοποιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ὅλου πιθανῶς κόσμου.

α'. Βιογραφία αὐτοῦ. Ἀξιοσημείωτον εἶναι τὸ ἑξῆς γεγονός, ὅπερ παρατηρεῖται προκειμένου περὶ πολλῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν, ἡ ὑφισταμένη δηλ. μεγάλη διαφορὰ τῶν ὅσα περὶ τῆς φήμης αὐτῶν γινώσκομεν καὶ τῶν ὅσα βλέπομεν ἔτι περὶ τῶν ἔργων αὐτῶν πρὸς ὅσα δυνάμεθα νὰ μάθωμεν περὶ τοῦ ἰδιαιτέρου ἑκάστου αὐτῶν βίου. Οὕτω καὶ περὶ τοῦ Φειδίου ὀλιγίστας ἔχομεν περὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἱστορίας λεπτομερείας καὶ ταύτας βριθούσας ἀμφιβολιῶν καὶ ἀμφισβητήσεων. Τὰ μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος γνωστὰ περὶ αὐτοῦ δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ἐν ὀλίγαις λέξεσι. Τὰ πλεῖστα τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἔργων ἐξετέλεσεν ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τοῦ Περικλέους, κατεσκεύασε τοῖς Ἠλείοις τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διός, τὸ ἀριστούργημα τῆς ἑλληνικῆς ἀγαλματο-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑΣ

ποιΐας, εἰργάσθη χάριν ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἀπέθανε μικρὸν πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τῷ 432 π. Χ. Ἡ πρώτη ἐν τῇ βιογραφίᾳ αὐτοῦ δυσχέρεια ἔγκειται ἐν τῷ καθορισμῷ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἤκμασε, καὶ τῆς κατὰ προσέγγισιν χρονολογίας τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Πρώτιστα πάντων δέον οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ ληφθῇ ὑπ' ψιν ἡ ὑπὸ τοῦ Πλινίου διδομένη χρονολογία αὐτοῦ, οὐ μόνον διότι οἱ ὑπὸ τοῦ Πλινίου παρεχόμενοι καταλογοι καλλιτεχνῶν περιλαμβάνουσι καλλιτέχνας, ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς ἑκάστου τῶν ὁποίων κατὰ ἔτη ὅλα διέφερε τῆς παραπλησίας ἐποχῆς ἄλλων τῶν ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ ὀνομάτων, ἀλλὰ καὶ διότι ὡς βάσιν τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἐποχῶν τῶν διαφόρων καλλιτεχνῶν μεταχειρίζεται ὁ Πλίνιος τὸν συσχετισμὸν αὐτῶν πρός τινα σπουδαίαν ἐποχὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Οὕτως ἡ 84η ὀλυμπιὰς (444—440 π. Χ.), ἐν ᾗ τάσσει οὗτος τὸν Φειδίαν, ἐξελέγη προφανῶς, διότι τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ὀλυμπιάδος ἐκείνης ἦν ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ὁ Περικλῆς ἀνέλαβε τὸ πρῶτον τὴν ὅλην τῶν Ἀθηνῶν διοίκησιν. Ἡ ὑπὸ τοῦ Πλινίου παρεχομένη λοιπὸν χρονολογία οὐδὲν προσδιορίζει ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡλικίαν τοῦ Φειδίου, ἢ ὡς πρὸς τὴν περίοδον, καθ' ἣν ἐπεξετείνετο ὁ καλλιτεχνικὸς αὐτοῦ βίος. Ἐν τούτοις φαίνεται ἡμῖν ὅτι ἡ σύμπτωσις αὕτη τῆς περιόδου, καθ' ἣν ὁ καλλιτέχνης ἐξετέλεσε τὰ μέγιστα τῶν ἔργων αὐτοῦ μετὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Περικλέους, παρέχει ἡμῖν τὸν ἀρμοδιώτατον μίτον πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος. Ἀπαγορεύει ἡμῖν νὰ ὁρίσωμεν τὴν γέννησιν τοῦ καλλιτέχνου ἐν οὕτω προγενεστέρᾳ ἐποχῇ, ὥστε νὰ καταστήσωμεν αὐτὸν γέροντα κατὰ ταύτην τὴν τοῦ βίου αὐτοῦ περίοδον, ὄχι διότι τὸ γῆρας θὰ ἐμείου κατ' ἀνάγκην τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, εἰ καὶ ἐν τῷ σημείῳ ἔτι τούτῳ οἱ ἀναφέροντες τὰ παραδείγματα τοῦ Πινδάρου, Σοφοκλέους καὶ ἄλλων μεγάλων συγγραφέων δὲν λαμβάνουσιν ἐπαρκῶς ὑπ' ὄψιν τὴν διαφορὰν τῆς φυσικῆς δυνάμεως, ἥτις ἀπαιτεῖται πρὸς παραγωγὴν τοιούτου τινὸς ἔργου, οἷον ὁ Οἰδίπους ἐν Κολωνῷ, ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως ἢ καὶ τῆς ἐπιτηρήσεως ἔτι ἔργων, οἷα τὰ τοῦ Παρθενῶνος ἀνάγλυφα καὶ τὰ κολοσσιαῖα ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Διός, ἀλλ' ἡ ἀληθὴς δύναμις τοῦ ἐπιχειρήματος εἶναι ἡ ἑξῆς. Ἂν ὁ Φειδίας μεγάλως ἤδη διεκρίνετο ὡς καλλιτέχνης πρὸ πεντηκονταετίας περίπου, ἀπίστευτον εἶναι πρῶτον μὲν ὅτι τὰ περὶ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ ἔργων σημειώματα θὰ ἦσαν οὕτω σπάνια, ὅσον εἶναι ἤδη πράγματι, εἶτα δὲ ὅτι ἡ φήμη αὐτοῦ τοσοῦτον θὰ συνεταυτίζετο μετὰ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐξετέλεσεν, ὅσον καὶ συνεταυτίσθη. Τοιαύτη περίστασις, οἵα ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἱερῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν, θὰ παρῆγεν, ἐσμὲν βέβαιοι περὶ τούτου, τὸν καλλιτέχνην, οὗ τὸ πνεῦμα διηύθυνε τὸ ὅλον ἔργον, καθόσον γινώσκομεν ὅτι καὶ διήνοιξε πράγματι νέον στάδιον ἀναπτύξεως αὐτῆς ταύτης τῆς τέχνης. Δυσχερῶς δὲ δυναμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι τὸ καλλιτεχνικὸν πνεῦμα τῆς νέας ταύτης ἐποχῆς ἐξεπροσωπεῖτο παρ' ἀνδρί, τὸ 70ὸν περίπου ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγοντι, οὗ αἱ πρῶται μελέται καὶ τὰ πρῶτα ἔργα θὰ ἦσαν τοῦ τραχέως ἀρχαϊκοῦ ἐκείνου ὄφους, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς ὁ Κάλαμις, ὃς (κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην) πολλῷ νεώτερος αὐτοῦ ἐτύγχανεν, δὲν εἶχε καθ' ὁλοκληρίαν ἀπαλλαγῆ. Ἡ ἀρχὴ αὕτη, φρονοῦμεν, θὰ παράσχῃ τὸν κράτιστον ὁδηγὸν εἰς ἀνεύρεσιν τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου διὰ μέσου τῶν συγκρουομένων μαρτυριῶν καὶ γνωμῶν.

Διάφοροι συγγραφεῖς, τὴν κρατίστην ἔκθεσιν τῶν θεωριῶν τῶν ὁποίων παρέχει ὁ Thiersch *(Ueber die Epochen der bildenden Kunstunter den Griechen* σ. 113 κ. ἑ.), τάσσουσι τὸν Φειδίαν κατὰ τὴν ἀρχὴν σχεδὸν τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. καθιστῶντες αὐτὸν ἱκανῶς διαπρεπῆ ἤδη νεαρὸν καλλιτέχνην ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος τῷ 490 π. Χ. Τοῦτο δὲ διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους. Ὁ Παυσανίας λέγει (Α', κή, 2) ὅτι τὸ κολοσσιαῖον ὀρειχάλκινον ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς ἐν τῇ τῶν Ἀθηνῶν ἀκροπόλει κατασκευάσθη ὑπὸ τοῦ Φειδίου ἐκ τοῦ δεκάτου τῶν λαφύρων, ἅτινα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν Μήδων, οἵτινες εἶχον ἀποβῆ εἰς Μαραθῶνα· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ἀναφέρει ἄλλα ἀγάλματα, ἅτινα ὁ Φειδίας κατεσκεύασεν ἐκ τῶν αὐτῶν λαφύρων, ὡς τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀγαλμάτων, ὃ οἱ Ἀθηναῖοι ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς Δελφούς, καὶ ὁ ἀκρόλιθος Ἀθηνᾶς ἐν τῷ ἐν Πλαταιαῖς ναῷ αὐτῆς. Παρατηρητέον ἐν παρόδῳ περὶ τῶν δύο τελευταίων τούτων ἔργων ὅτι, ἂν

παρεῖχον τὴν μεγάλην ἐκείνην διαφορὰν χαρακτῆρος ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ μεγάλα ἐν Ἀθήναις ἔργα τοῦ Φειδίου, ἥτις θὰ ἐχαρακτήριζεν αὐτὰ ἀναποφεύκτως, ἐὰν ἦσαν κατεσκευασμένα πεντήκοντα περίπου ἔτη πρότερον τῶν μεγάλων ἐν Ἀθήναις ἔργων τοῦ καλλιτέχνου, ὁ Παυσανίας ἢ δὲν θὰ ἐπίστευεν ὅτι ἦσαν ταῦτα ἔργα τοῦ Φειδίου ἢ θὰ προέβαινεν εἰς παρατηρήσεις τινὰς περὶ τοῦ ἀρχαϊκοῦ αὐτῶν τύπου καὶ θὰ ἐγνώριζεν ἡμῖν ἀπό τίνος ἐποχῆς ἤρξατο ἐργαζόμενος ὁ Φειδίας. Τὸ ζήτημα ὅμως στρέφεται κυρίως πρὸς τὸ πρῶτον τῶν ἀνωτέρω ἔργων, τὸ ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, ὅπερ πάντες ἀποδέχονται ὡς ἓν τῶν σπουδαιοτάτων καλλιτεχνημάτων τοῦ Φειδίου. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Thiersch εἶναι ὅτι, μὴ ὑπαρχούσης μαρτυρίας τινὸς περὶ τοῦ ἐναντίου, ὀφείλομεν ν' ἀποδεχθῶμεν ὅτι τὸ ἄγαλμα παρηγγέλθη εἰς τὸν καλλιτέχνην ἀμέσως μετὰ τὴν νίκην, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὁποίας κατεσκευάσθη. Εἶναι φανερὸν ἐκ πρώτης ὄψεως εἰς ὁποῖον ἔκτακτον συμπέρασμα παρωθεῖ ἡμᾶς ἡ ὑπόθεσις αὕτη. Ὁ Φειδίας θ' ἀπέλαυεν ἤδη πάντως ποιᾶς τινος ὑπολήψεως, ὥστε ν' ἀνατεθῇ αὐτῷ τοιοῦτον ἔργον, ἀδύνατον δὲ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἶχε τοὐλάχιστον κατωτέραν τῶν 25 ἐτῶν ἡλικίαν. Ἐκ τούτου ὅμως θὰ καθωρίζετο ὡς ἐποχὴ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ τὸ 515 π. Χ. Τούτου ἕνεκα καθ' ἣν ἐποχὴν συνετέλεσε τὸ μέγα αὐτοῦ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ Παρθενῶνι (438 π. Χ.) θὰ ἦγε τὸ 77ον ἔτος τῆς ἡλικίας· ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν ἡλικίᾳ μεταβαίνει εἰς Ἦλιδα καὶ ἀναλαμβάνει τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ Διός, κατὰ τὴν συντέλεσιν τοῦ ὁποίου (433 π. Χ. πιθανῶς) θὰ εἶχε φθάσει εἰς τὸ 82ον ἔτος τῆς ἡλικίας! Τοιαῦτα συμπεράσματα δὲν δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν ὑπὸ τῶν εὐφυῶν ἐπιχειρημάτων, δι' ὧν ὁ Thiersch ἰσχυρίζεται ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει τὸ ἀπίστευτον ἐν τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ Φειδίας κατὰ τὸ 80ὸν τῆς ἡλικίας ἔτος ἐκέκτητο τὴν ἀπαιτουμένην σωματικὴν δύναμιν, ὥστε νὰ διατελέσῃ ὁ γλύπτης τοῦ ὀλυμπίου Διὸς καὶ ἐραστὴς τοῦ Παντάρκους (περὶ τούτου ἴδε κατωτέρω). Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα δύνανται νὰ ἔχωσι μόνον πιθανότητά τινα, ἥτις ὅμως κατ' οὐδὲν συντελεῖ εἰς τὴν διαλεύκανσιν οὕτω σπουδαίου ζητήματος καὶ μάλιστα κατὰ τῶν ἐπιχειρημάτων ἄλλων προσώπων, εἰς ἀνέλεξιν τῶν ὁποίων ἤδη προβαίνομεν.

Τὸ ζήτημα τῆς ἡλικίας τοῦ Φειδίου ἀδιασπάστως συνδέεται πρὸς ἄλλο πολλῷ σπουδαιότερον, τὸ τῆς ὅλης δηλαδὴ ἱστορίας τῆς καλλιτεχνικῆς διακοσμήσεως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἱδρύσεως τῆς ἀθηναϊκῆς σχολῆς τῆς τελείας γλυπτικῆς· ἀμφότερα δὲ ταῦτα τὰ ζητήματα στενώτατα συνδέονται μετὰ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς περιόδου ἐκείνης. Ἀναγκαῖον κατ' ἀκολουθίαν ἡγούμεθα νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα ἐντελέστερον τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσον οἱ νεώτεροι ἄγγλοι συγγραφεῖς, τὰ ἔργα τῶν ὁποίων γνωστὰ ἡμῖν τυγχάνουσιν, ἠρκέσθησαν ν' ἀποδεχθῶσι τὰ συμπεράσματα τοῦ Müller, Gillig κλπ. χωρὶς νὰ ἐξετάσωσι τοὺς λόγους, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζονται, ἐνῷ καὶ αὐτοὶ οἱ λόγοι, οὓς τὰ ἀνωτέρω αὐθεντικὰ πρόσωπα προσάγουσι, φαίνονται ἐπιδεκτικοὶ ποιᾶς τινος διορθώσεως καὶ ἐπικυρώσεως.

Τὸ κυριώτερον σημεῖον εἶναι τὸ ἑξῆς. Κατηρτίσθη ἆρά γε ἡ μεγάλη ἀθηναϊκὴ σχολὴ τῆς γλυπτικῆς, ἧς ἀρχηγὸς ἦν ὁ Φειδίας ἐν ἀρχῇ τῶν περσικῶν πολέμων ἢ μετὰ τὴν εἰρηνοποίησιν τῆς Ἑλλάδος κατόπιν τῶν πολέμων ἐκείνων; Εἰς ἐκείνους, οἵτινες κατανοοῦσι τὴν ἐπιρροὴν τοῦ πολέμου ἐπὶ τῶν εἰρηνικῶν τεχνῶν ἢ στενῶς εἰσιν ἐξῳκειωμένοι πρὸς τὴν περίοδον ἐκείνην τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὁ τρόπος τῆς διατυπώσεως τῆς ἐρωτήσεως ὑποδείκνυσι σχεδὸν τὴν λύσιν αὐτοῦ· ἀνάγκη ὅμως νὰ κατέλθωμεν εἰς λεπτομερείας. Ὀφείλομεν πρῶτον νὰ ῥίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς περιόδου, νὰ ἴδωμεν ὁποῖαι ἦσαν αἱ πρὸς καλλιεργίαν τῆς τέχνης περιστάσεις καὶ εἶτα νὰ συγκρίνωμεν τὰς οὕτω ὑποδειχθείσας πιθανότητας πρὸς τὴν γνωστὴν ἱστορίαν τῆς ἀγαλματοποιΐας καὶ τῆς γλυπτικῆς.

Κατὰ τὴν περίοδον, ἥτις ἀμέσως ἐπηκολούθησε τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην τῷ 490 π. Χ. δυνάμεθα νὰ ἤμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ προσοχὴ τῶν Ἀθηναίων ἦν διῃρημένη μεταξὺ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ τελευταίου ἀγῶνος καὶ τῆς παρασκευῆς τῆς ἐπαναλήψεως αὐτοῦ, μικρὰ δὲ ὑπῆρχεν ἄνεσις καὶ ὀλίγιστοι πόροι πρὸς τὴν καλλιεργίαν τῆς τέχνης. Εἰ καὶ τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Müller ὅτι τὰ ἐκ τοῦ Μαραθῶνος λάφυρα θὰ ἦσαν πάντως ὀλίγι-

στα λίαν ἐπιτυχῶς καταπολεμεῖται ὑπὸ τοῦ Thiersch, ἐν τούτοις δὲν ἐξηγεῖται ἐπαρκῶς ἡ πιθανότης ὅτι τὸ δέκατον τῶν λαφύρων ἐκείνων, ὅπερ ἀφιερώθη τοῖς θεοῖς, ἀνέμενε τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἀληθοῦς αὐτοῦ προορισμοῦ ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ, καθ' ἣν μείζων θὰ ἐπεκράτει ἡσυχία. Πράγματι ἐκ τοῦΘουκυδίδου μανθάνομεν ὅτι μέρος τῶν λαφύρων τούτων (σκῦλα μηδικά) συγκατηριθμεῖτο ἐν τοῖς θησαυροῖς τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνάρξεως τοῦΠελοποννησιακοῦ πολέμου. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν κατοχὴν τῶν Ἀθηνῶν τοιοῦτον κολοσσιαῖον ἄγαλμα, οἷον τὸ τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, θὰ κατεστρέφετο βεβαίως κατὰ τὴν πυρπόλησιν τῆς ἀκροπόλεως, ἐὰν ἦτο πράγματι κατεσκευασμένον, καὶ θὰ ἦτο πράγματι κατεσκευασμένον κατὰ τὸ διάστημα δεκαετίας, ἄν, ὡς ὁ Thiersch ὑποτίθεται, ἡ κατασκευὴ αὐτοῦ ἤρξατο ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος. Ἄτοπον ὅμως εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν νὰ ὑποτεθῇ ἀφ' ἑτέρου, ὡς ὁ Thiesch πράττει, ὅτι ὁ Φειδίας ἐπέτυχε κατὰ τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος νὰ σώσῃ συμπαραλαβὼν τὸ ἀτελὲς ἄγαλμα μετὰ τῶν προπλασμάτων καὶ τῶν χρησίμων ἐργαλείων καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ εἶτα τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ. Οὕτω φθάνομεν εἰς τὸ τέλος τῆς περσικῆς ἐπιδρομῆς, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι εὗρον τὴν πόλιν αὐτῶν ἐν ἐρειπίοις, ἀλλ' ἐπέτυχον ἐν μέρει τοὐλάχιστον τῶν πρὸς ἀνίδρυσιν αὐτῆς μέσων ἐκ τῶν λαφύρων, ἅτινα διῃρέθησαν μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν (479 π. Χ.). Φυσικῶς ἐκ τοῦ εἰς τὴν μερίδα τῶν Ἀθηνῶν ἀναγομένου τμήματος τῶν λαφύρων τὸ δέκατον θὰ διετίθετο πρὸς ἱεροὺς σκοπούς καὶ θὰ προσετίθετο εἰς τὸ δέκατον τῶν λαφύρων τοῦ Μαραθῶνος. Οὐδόλως δὲ ἀπίθανον ὅτι ὁ σεσωρευμένος ἱερὸς οὗτος θησαυρὸς διεκρίνετο ὑπὸ τὸ ὄνομα λάφυρα τοῦ Μαραθῶνος εἰς ἀνάμνησιν τῆς μεγάλης ἐκείνης νίκης κατὰ τῶν Περσῶν, ἣν μόνοι οἱ Ἀθηναῖοι συνετέλεσαν. Ἐν χωρίῳ τοῦ Δημοσθένους ἀναφέρεται πράγματι τοῦτο ρητῶς, διότι λέγεται αὐτόθι ὅτι τὸ ἄγαλμα κατεσκευάσθη ἐκ τοῦ πλούτου, ὃς ἐδόθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἀφιερώθη ὑπὸ τῆς πόλεως ὡς ἀριστεῖον ἐπὶ τῷ ἐναντίον τῶν Βαρβάρων πολέμῳ. Τοῦτο δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ εἰς τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων κατὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου περσικοῦ πολέμου, ἐν ᾧ ἡ ἐν αὐτῷ λέξις ἀριστεῖον σαφῶς μαρτυρεῖ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι συνείθιζον ἐξ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῶν λαφύρων ἐκείνων, ὡς κετημένων ἐν τῇ μάχῃ ἐκείνῃ, ἡ δόξα τῆς ὁποίας ἰδιαζόντως εἰς τούτους ἀνῆκεν, ἤτοι τῇ μάχῃ τοῦ Μαραθῶνος. Ἡ παρατήρησις αὕτη θὰ ἐφηρμόζετο πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὸ ἐκ τῶν λαφύρων μέρος τῶν Πλαταιέων. Πρέπει ὅμως νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει τὰ ἑξῆς. Τὰ πρῶτα πράγματα, περὶ τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν ἀπόχρουσιν τοῦ Ξέρξου ἐστράφη ἡ προσοχὴ τῶν Ἀθηναίων, ἦσαν ἡ ἀποκατάστασις τῶν οἰκημάτων καὶ ὀχυρωμάτων αὐτῶν, ἡ ἐπίρρωσις τῆς πολιτικῆς αὐτῶν δυνάμεως καὶ ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπὶ πάντων τῶν συμμάχων Ἑλλήνων ἐπικρατήσεως τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ αἱ κυβερνήσεις τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὡς καὶ ἡ πρώτη περίοδος τῆς κυβερνήσεως τοῦ Κίμωνος, περιεστράφησαν καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἐπιτακτικωτέρων ἀναγκῶν ἢ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἱερῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἀγαλμάτων. Ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸ τὸ φάσμα κινδύνου ἐκ μέρους τῶν Περσῶν καθ' ὁλοκληρίαν ἐξέλιπεν· οἱ Σπαρτιᾶται ἠσχολοῦντο ἀποκλειστικῶς περὶ τὰ ἐσωτερικὰ αὐτῶν πράγματα, οἱ Ἀθηναῖοι μετέτρεψαν τὴν ὀνομαστικὴν αὐτῶν ὑπεροχὴν εἰς πραγματικὴν κυριαρχίαν τοῦΑἰγαίου καὶ τὸ κοινὸν θησαυροφυλάκιον μετηνέχθη ἐκ Δήλου εἰς Ἀθήνας (465 π. Χ.). Ἐν Ἀθήναις ὁ Κίμων εὑρίσκετο ἐν τῷ ζενίθ τῆς δυναμεως καὶ δημοτικότητος αὐτοῦ, ὁ δὲ Περικλῆς ἤρξατο ἐμφανιζόμενος εἰς τὸ δημόσιον, ἐν ᾧ τὰ σπουδαιότερα ὀχυρώματα τῆς πόλεως συνεπληρώθησαν ἤδη. Ἐπέστη λοιπὸν ἀναμφιβόλως καὶ ἡ περίοδος τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἱερῶν καθιδρυμάτων καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης τῆς καλλιτεχνίας ἐποχῆς, ἥτις ἀδιασπάστως συνδέεται μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Φειδίου καὶ ἥτις εὗρε καταλλήλον περίστασιν ἀναπτύξεως αὐτῆς, ὅτε μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν πολέμων, οἵτινες τοσοῦτον ἀπερρόφησαν κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν εἰκοσαετίαν τὴν προσοχὴν τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ Περικλέους, συνωμολογήθη ἡ τριακονταετὴς εἰρήνη τῶν Λακεδαιμονίων, ἡ δὲ ἰσχὺς τοῦ Περικλέους ἀποκατέστη ἐπὶ

τέλους διὰ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ τοῦ Θουκυδίδου (445, 444 π. Χ.), ἐνῷ τὸ θησαυροφυλάκιον τῶν Ἀθηνῶν ηὔξανε διαρκῶς ἐκ τῶν φόρων, οἵτινες συνελέγοντο ἐκ τῶν στασιασάντων συμμάχων. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ περίοδος, ἥτις περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ 444 π. Χ. καὶ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (431 π. Χ.) ἦν ἐκείνη, καθ' ἣν ἐτελέσθησαν τὰ σπουδαιότερα καλλιτεχνήματα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Περικλέους καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Φειδίου. Τὸ πραγματικὸν ζήτημα ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔναρξιν τῆς περιόδου ταύτης.

Σπουδαῖον γεγονὸς τῆς διοικήσεως τοῦ Κίμωνος παρέχει στερρὰν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ γενικοῦ συμπεράσματος, ὅπερ προκύπτει ἐκ τῆς ἀνωτέρω θεωρίας περὶ τῆς ἱστορίας τῆς περιόδου ταύτης· τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τῶν ὀστέων τοῦ Θησέως εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 468 π. Χ. γεγονός, ὅπερ δύναται νὰ ἐκλειφθῇ ὡς ὁρίζον τὴν χρονολογίαν τοῖς ἐνάρξεως τοῦ ναοῦ τοῦ Θησέως, ἑνὸς τῶν μεγίστων καλλιτεχνημάτων τῆς ὑπὸ συζήτησιν περιόδου. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπῆρχεν ἰδιάζων λόγος διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς περιόδου, καθ' ἣν ἀνέλαβον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀνωτέρω ἔργου, μολονότι ἡ ἔναρξις τῶν ἱερῶν μνημείων θ' ἀνεβάλλετο πιθανῶς μέχρι τῆς συντελέσεως τῶν ὀχυρωμάτων τῆς πόλεως, τοῦθ' ὅπερ δύναται νὰ ὁρισθῇ τῷ 457—456 π. Χ. ὅτε ἐπερατώθησαν τὰ μακρὰ τείχη. Ὅθεν ἀποδεχόμενοι ὅτι ὁ Φειδίας δέον νὰ ταχθῇ ἐν ἐποχῇ τοσοῦτον προγενεστέρᾳ, ὅσον αἱ σχετικαὶ περιστάσεις ἐπιτρέπουσι, πιθανὸν φαίνεται ὅτι ἤκμασεν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς 79 ὀλυμ. μέχρι τέλους τῆς 86, ἤτοι 460—432 π. Χ.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη συμφωνεῖ ἀκριβέστατα μετὰ παντὸς ὅ,τι γινώσκομεν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς καλλιτεχνίας τῆς περιόδου ἐκείνης. Φανερὸν εἶναι ὅμως ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ ἀρχαϊκοῦ τύπου τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν εἰς τὸν ἰδανικὸν τοῦ Φειδίου μετάβασις ἐγένετο οὐχὶ ἐνωρίτερον τοῦ τέλους τῆς πρώτης εἰκοσιπενταετίας τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. Ἡ σπουδαιοτέρα πιθανῶς μαρτυρία εἶναι ἡ τοῦ Κικέρωνος, ὅστις ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Κανάχου, ὡς *rigidiora quam ut imitentur veritatem*, καὶ περὶ τῶν τοῦ Καλάμιδος, ὡς *dura quidem, sed tamen molliora quam Canachi* ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τέλεια σχεδὸν ἔργα τοῦ Μύρωνος καὶ τὰ τέλεια τοῦ Πολυκλείτου. Ὁ Κιντιλιανὸς ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐπίκρισιν ταύτην μετά τινος διαφορᾶς: *Duriora et Tuscanicis proxima Callon atque Egesias, jam minus rigida Calamis, molliora aduhuc supra dictis Myron fecit.* Ἐνταῦθα ἔχομεν τὰ ὀνόματα τοῦ Κανάχου, Κάλλωνος καὶ Ἡγησίου, παριστῶντα τὴν ὅλως ἀρχαϊκὴν σχολὴν καὶ τὸ τοῦ Καλάμιδος ὡς ἀρχαϊκωτέρου ἤδη, εἰ καὶ ἧττον ἀποφασιστικῶς. Εἶτα δὲ ἐπέρχονται τὰ ὀνόματα τοῦ Μύρωνος καὶ τοῦ Πολυκλείτου, νεωτέρων συγχρόνων τοῦ Φειδίου. Ἐὰν λεπτομερέστερον ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὰς χρονολογίας τῶν καλλιτεχνῶν τούτων, εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Κάναχος καὶ ὁ Κάλλων ἤκμασαν πιθανῶς μεταξὺ τοῦ 520 καὶ τοῦ 480 π. Χ. Ὁ Παυσανίας παρίστησι τὸν Ἡγησίαν ἢ Ἀγίαν σύγχρονον τοῦ Ὀνάτα καὶ τοῦ Ἀγελάδα, ῥητῶς δ' ἀναφέρει αὐτὸν καὶ ὁ Λουκιανὸς μετ' ἄλλων καλλιτεχνῶν, τοῦ Κριτίου καὶ τοῦ Νησιώτου, ὡς τῆς παλαιᾶς ἐργασίας, ἐνῷ ὁ Πλίνιος καθίστησιν αὐτὸν καὶ τὸν Ἀλκαμένην καὶ τὸν Κρίτιον καὶ τὸν Νησιώτην, πάντας ἀνταγωνιστὰς τοῦ Φειδίου ἐν ὀλυμ. 84 ἤτοι 444 π. Χ. Ἐκ τῶν καλλιτεχνῶν, ὧν τὰ ὀνόματα προστίθενται οὕτως εἰς τὰ πρότερον μνημονευθέντα, γινώσκομεν ὅτι ὁ Κρίτιος καὶ ὁ Νησιώτης ἐξετέλεσαν ἔργα περὶ τὸ 477 π. Χ. καὶ ὁ Ὀνάτας, ὅστις ἦν σύγχρονος τοῦ Πολυγνώτου, ἐλογίζετο ὡς καλλιτέχνης δαιδαλικῶν ἔργων, ἀνῆκε δὲ σαφῶς εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν σχολὴν καὶ εἰργάζετο μετὰ τοῦ Καλάμιδος τῷ 467 π. Χ. ἀκμάσας πιθανῶς καὶ τῷ 460 π. Χ. Ὁ Κάλαμις, μολονότι σύγχρονος τοῦ Ὀνάτα, φαίνεται νεώτερος τούτου, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ σημειοῖ τὴν εἰσαγωγὴν ἧττον αὐστηροῦ τύπου καλλιτεχνίας. Οὕτως ἔχομεν σειρὰν καλλιτεχνῶν τῆς ἀρχαϊκῆς σχολῆς, ἐκτεινομένην μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. καὶ ἀναπόφευκτον φαίνεται κατὰ συνέπειαν τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἵδρυσις τῆς νέας σχολῆς, ἧς κεφαλὴ ἦν ὁ Φειδίας, δὲν δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς προγενεστέραν περίοδον.

Ὁ ἀνωτέρω ὅμως κατάλογος τῶν ὀνομάτων παρέχει θετικώτερον ἐπιχείρημα διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἡμετέρου καλλιτέχνου. Ἐκτὸς τοῦ Ἀγελάδα, ὃν οἱ πλεῖστοι τῶν αὐθεντικῶν συγγραφέων ὡς διδάσκαλον τοῦ

Φειδίου ἀναφέρουσι, Δίων ὁ Χρυσόστομος παρέχει καὶ ἕτερον ὄνομα, ἐκτυπούμενον μὲν ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν: Ἱππίου, φαινόμενονον δὲ ἐν τοῖς χειρογράφοις ὡς ΙΠΠΟΥ, ἐξ οὗ διὰ μικρᾶς μεταλλαγῆς δύναται νὰ γίνῃ ΗΓΙΟΥ. Ἐὰν ἡ εἰκασία αὕτη γείνῃ ἀποδεκτή, θὰ ἔχωμεν τότε ὡς διδάσκαλον τοῦ Φειδίου τὸν Ἡγίαν ἢ Ἡγησίαν, ὅστις, ὡς εἴδομεν, ἦν σύγχρονος τοῦ Ὀνάτα. Μετὰ βεβαιότητος ὅμως γινώσκομεν ὅτι Ἀγελάδας ὁ ἐξ Ἄργους, ὁ κυριώτερος διδάσκαλος τοῦ Φειδίου, ἦν σύγχρονος τοῦ Ὀνάτα καὶ ὅτι ἦν ἐπίσης διδάσκαλος τοῦ Μύρωνος καὶ τοῦ Πολυκλείτου. Ἀληθὲς ὅτι νέαι ἐνταῦθα ἀναπτύσσονται δυσχέρειαι ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀγελάδα, δυσχέρειαι, αἵτινες παρώρμησαν τὸν Thiersch νὰ εἰκάσῃ ὅτι δύο ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα καλλιτέχναι συνεχύθησαν, ἡ τοιαύτη ὅμως εἰκασία οὐ μόνον ὑποπτος πολλάκις κατεδείχθη, ἀλλὰ καὶ αὐθαίρετος τυγχάνει ἐνταῦθα, ὅπου ἐνῷ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἀγελάδας, εἷς τῶν διασημοτέρων ἀγαλματοποιῶν τῆς Ἑλλάδος, ὑπῆρξε διδάσκαλος τριῶν ἑτέρων διασημοτάτων καλλιτεχνῶν, τοῦ Φειδίου, τοῦ Μύρωνος καὶ τοῦ Πολυκλείτου, χωρίζεται αἴφνης εἰς δύο πρόσωπα, καθισταμένου τοῦ μὲν ἑνὸς διδασκάλου τοῦ Φειδίου, τοῦ δὲ ἑτέρου διδασκάλου τοῦ Μύρωνος καὶ τοῦ Πολυκλείτου. Βεβαίως ἐὰν ὑποτεθῶσι δύο ὁμώνυμοι καλλιτέχναι Ἀγελάδαι, θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ θεωρηθῇ ὁ Φειδίας μετὰ τοῦ Μύρωνος καὶ τοῦ Πολυκλείτου μαθητὴς τοῦ νεωτέρου.

Τὰ κυριώτερα διδόμενα περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀγελάδα εἰσὶ τὰ ἑπόμενα: 1) Κατεσκεύασεν οὗτος ἓν τῶν ἀγαλμάτων συμπλέγματος τριῶν μουσῶν, τὰ δύο ἕτερα τῶν ὁποίων κατεσκεύασαν ὁ Κάναχος καὶ ὁ Ἀριστοκλῆς. 2) Κατεσκεύασεν ἀνδριάντας ὀλυμπιονικῶν, νικησάντων τῇ 66ῃ καὶ 65ῃ ὀλυμπιάδι, ἤτοι 520 καὶ 516 π. Χ. ὡς καὶ ἑτέρου τινὸς ὀλυμπιονίκου, ὅστις ἤρατο νίκην κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου περίοδον. 3) Ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Ἡγία καὶ τοῦ Ὀνάτα, οἵτινες ἤκμασαν περὶ τὸ 467 π. Χ. 4) Κατεσκεύασεν ἄγαλμα τοῦ Διὸς τοῖς Μεσσηνίοις τῆς Ναυπάκτου, τοῦθ' ὅπερ θὰ συνέβη μετὰ τὸ 455 π. Χ. 5) Ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Φειδίου, τοῦ Μύρωνος καὶ τοῦ Πολυκλείτου, οἵτινες ἤκμασαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. 6) Κατεσκεύασεν ἄγαλμα Ἡρακλέους τοῦ Ἀλεξικάκου ἐν Μιλήτῳ, τὸ ὁποῖον ὑπετίθετο ὅτι ἐστήθη κατὰ τὴν μέγαν λοιμόν, τῷ 430 ὡς 420 π. Χ. 7) Συγκατατάσσεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου μετὰ τοῦ Πολυκλείτου, τοῦ Φράδμωνος καὶ τοῦ Μύρωνος τῇ 87 ὀλυμ. ἤτοι τῷ 432 π. Χ. Ἤδη ἐκ τῶν διδομένων τούτων βάσιμά εἰσι μόνον τὸ 3ον, 4ον καὶ 5ον, ἅτινα δύνανται νὰ συμβιβασθῶσι καὶ πρὸς τὸ πρῶτον, διότι δυνατὸν ὁ Ἀγελάδας ὡς νεαρὸς ἀνὴρ νὰ εἰργάσθη μετὰ τοῦ Κανάχου καὶ τοῦ Ἀριστοκλέους καὶ νὰ ἤκμασε πρὸς τούτοις μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος· τὸ 2ον εἶναι ὅλως ἀβάσιμον, διότι οἱ ἀνδριάντες τῶν ὀλυμπιονικῶν κατεσκευάζοντο μικρὸν μετὰ τὰς νίκας αὐτῶν, τὸ 6ον εἶναι ἀμφισβητήσιμον καὶ τὸ 7ον τέλος δύναται καθ' ὁλοκληρίαν νὰ παρορασθῇ ὡς ἄλλο παράδειγμα τῆς ἐπιπολαιότητος, μεθ' ἧς ὁ Πλίνιος συγκατατάσσει ὁμίλους καλλιτεχνῶν. Ἐκ τούτων λοιπὸν συμπεραίνομεν ὅτι ὁ Ἀγελάδας ἤκμασε κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ καὶ μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος.

Τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ Φειδίου ἠδύναντο νὰ ἐπικυρωθῶσι καὶ ὑπὸ τῶν ἰδιαιτέρων γεγονότων, ἅτινα περὶ αὐτοῦ ἀναφέρονται καὶ ἅτινα ἁρμοδίως θὰ ἐκθέσωμεν ἐν τῇ βιογραφίᾳ αὐτοῦ· γενικὸν ὅμως ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν εἶναι τὸ ἑξῆς, ὅτι ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ ἡ ἀκριβὴς χρονολογία τῆς γεννήσεως τοῦ καλλιτέχνου. Ἐκ τῶν σχετικῶν δὲ μαρτυριῶν ἐπικρατοῦσα φαίνεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ Φειδίας ἤρξατο ἐργαζόμενος ὡς ἀγαλματοποιὸς περὶ τὴν 79ην ὀλυμπ. ἤτοι τῷ 464 π. Χ. Ἂν νῦν ὑποτεθῇ ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἦγε τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας, ἡ γέννησις αὐτοῦ θὰ συνέπιπτε μετὰ τοῦ 489 περίπου ἢ τοῦ 490, ἤτοι περὶ τὸν χρόνον τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος. Ἐξετάσωμεν ἤδη πᾶν ὅ,τι γνωστὸν περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ.

Οὐδόλως ἀπίθανον ὅτι ὁ Φειδίας ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν καλλιτεχνῶν, διότι ὁ ἀδελφὸς ἢ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Πάναινος ἦν διάσημος ζωγράφος· καὶ περὶ αὐτοῦ τούτου δὲ λέγεται ὅτι πρὶν ἢ στρέψῃ εἰς τὴν ἀγαλματοποιίαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, ἠσχολήθη περὶ τὴν ζωγραφικήν. Τὴν ἀγαλματοποιίαν ἐδιδάχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ ἐγχωρίων καλλιτεχνῶν (ἐξ ὧν μόνος ὁ Ἡγίας ἀναφέρεται ἢ ὑποτίθε-

ται ὅτι ἀναφέρεται ὑπὸ τὴν παρηλλαγμένην μορφὴν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ Ἱππίας, ἴδε ἀνωτέρω) καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Ἀγελάδα. Τὴν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς δεξιότητος αὐτοῦ εὐκαιρίαν παρέσχον, ὡς διὰ μακρῶν ἀνωτέρω ἐλέχθη, τὰ ἔργα, τῆς κατασκευῆς τῶν ὁποίων ἐν Ἀθήναις κυρίως ἐπελήφθησαν μετὰ τὰ περσικά. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων ἐν τοῖς πρώτοις θὰ συγκατελέγετο τὸ σύμπλεγμα ἐκεῖνο τῶν ἀγαλμάτων, ὅπερ ἀφιερώθη εἰς τοὺς Δελφοὺς ἐκ τοῦ δεκάτου τῶν λαφύρων· τούτου ἕνεκεν ὑπετέθη ὅτι τὸ σύμπλεγμα ἐκεῖνο ἦν τὸ πρῶτον μέγα ἔργον τοῦ Φειδίου· τὸ ἔργον τοῦτο θὰ περιγράψωμεν κατωτέρω. Καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς θὰ κατελέγετο ἕνεκα τοῦ λόγου ὅτι ἀπετέλει ἐκπλήρωσιν ἱεροῦ καθήκοντος ἐπίσης ἐν τοῖς πρώτοις ἔργοις, ἅτινα κατεσκευάσθησαν πρὸς τὴν τῆς πόλεως διακόσμησιν, δὲν θ' ἀπεμακρυνόμεθα δὲ τῆς ἀληθείας, ὁρίζοντες τὴν ἐκτέλεσιν τούτου περὶ τὸ 460. Ἐξ ὅσων γινώσκομεν φαίνεται ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐπέρρωσε τὴν φήμην τοῦ καλλιτέχνου, ἄλλα ὅμως λαμπρὰ ἔργα τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς ἦ καὶ ἄλλων μὲν καλλιτεχνῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτοῦ ἐκτελεσθέντα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διοικήσεως τοῦ Περικλέους κατὰ πολὺ ὑπερέβησαν τοῦτο. Ὁ πολιτευτὴς ἐκεῖνος οὐ μόνον ἐξελέξατο τὸν Φειδίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν κυριωτέρων ἀγαλμάτων, ἅτινα θὰ ἐστήνοντο, ἀλλὰ κατέστησε καὶ αὐτὸν ἐπόπτην ἐπὶ πάντων τῶν καλλιτεχνημάτων, ὅσα ἐν Ἀθήναις θὰ κατηρτίζοντο. Ὁ Πλούταρχος, ἐξ οὗ ταῦτα μανθάνομεν, ἀπαριθμεῖ τὰς ἑξῆς τάξεις καλλιτεχνῶν καὶ τεχνιτῶν, ἐργασθέντων πάντων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Φειδίου: τέκτονες, πλάσται, χαλκοτύποι, λιθουργοί, βαφεῖς, χρυσοῦ μαλακτῆρες καὶ ἐλέφαντος, ζωγράφοι, ποικιλταί, τορευταί. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων τὰ κυριώτερα ἦσαν τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὑπεράνω τούτων τὸ τελειότατον ἐκεῖνο ἔργον τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης, ὁ ἐν τῇ ἀκροπόλει ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ καλούμενος Παρθενὼν ἢ Ἑκατόμπεδον, ἐν τῷ ὁποίῳ συνεκεντρώθησαν αἱ ὕψισται προσπάθειαι τῶν ἀρίστων καλλιτεχνῶν. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὰ γλυπτικὰ κοσμήματα τοῦ ναοῦ τούτου, λείψανα τῶν ὁποίων, ἐξ Ἀθηνῶν ἁρπαγέντα, διασῴζονται ἐν τῷ βρετανικῷ μουσείῳ, ἀποτελοῦντα τὸν μέγιστον αὐτοῦ στολισμόν, συνετελέσθησαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ Φειδίου· τὸ κολοσσιαῖον ὅμως ἄγαλμα τῆς θεότητος, ὅπερ περιεκλείετο ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ καὶ ἀπαραμίλλῳ τούτῳ ἱερῷ καθιδρύματι —περὶ οὗ καθιδρύματος, ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, ὁ ἀμερικανὸς ἱστορικὸς Σουίντων λόγον ἐν ἱστορικῷ δοκιμίῳ αὐτοῦ ποιούμενος λέγει ὅτι «ἵσταται, ὅλον μόνον καὶ ἀπαράμιλλον, ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ αἶσχος τοῦ λοιποῦ κόσμου *(it stands utterly and untirely, alone and unrivalled, the glory of Greece and the shame of the rest of the world)*—ἦν ἔργον τῆς χειρὸς αὐτοῦ τοῦ καλλιτέχνου, ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἐκτιμηθὲν ὡς τὸ μέγιστον τῶν προϊόντων τῆς ἑλληνικῆς ἀγαλματοποιίας ἐξαιρέσει τοῦ ὁμοίου μέν, ἀλλὰ καὶ λαμπροτέρου ἔτι ἀγάλματος τοῦ Διός, ὅπερ ὁ Φειδίας βραδύτερον κατεσκεύασεν ἐν τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναῷ τοῦ Διός. Τὸ ὑλικόν, ὅπερ ἐξελέγη διὰ τὸ ἄγαλμα τοῦτο, ἦν ἐλεφαντόδους καὶ χρυσός, κατηρτίσθη δηλ. τὸ ἄγαλμα ἐκ πλακῶν ἐλεφαντόδοντος, τιθεμένων ἐπὶ ξυλίνου ἢ λιθίνου σώματος διὰ τὰ γυμνὰ μέρη, τὰ δὲ ἐνδύματα καὶ λοιπὰ κοσμήματα ἦσαν ἐκ χρυσοῦ. Λέγεται ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ ὑλικοῦ τούτου προέκυψεν ἐκ τῆς ἀποφάσεως τῶν Ἀθηναίων νὰ δαπανήσωσι πᾶν ὅ,τι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ καλλιτεχνία παρέχει ἐν τῷ κυριωτέρῳ ἀγάλματι τῆς προστάτιδος αὐτῶν θεᾶς· διότι ὅταν ὁ Φειδίας ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ σχέδιον αὐτοῦ καὶ προέτεινε νὰ κατασκευάσῃ αὐτὸ εἴτε ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλεφαντόδοντος εἴτε ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, δηλῶν ὅμως ταὐτοχρόνως ὅτι θὰ προὐτίμα τὸ δεύτερον, ὁ λαὸς ἀπεφάσισε πάραυτα νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐν τούτῳ τὸ πολυτιμότατον καὶ δαπανηρότατον ὑλικόν. Τὸ ἄγαλμα ἀφιερώθη τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς 85ης ὀλυμπιάδος, ἤτοι τῷ 438 π. Χ. ἐπὶ ἄρχοντος Θεοδώρου. Καὶ τὸ μὲν ἄγαλμα τοῦτο κατωτέρω περιγραφήσεται μετ' ἄλλων ἔργων τοῦ Φειδίου, ὑπάρχουσιν ὅμως ἀφηγήσεις τινὲς περὶ αὐτοῦ, περὶ ὧν δέον νὰ γείνῃ ἐνταῦθα μνεία, ὥστε σχετιζομένων πρὸς τὸν βίον καὶ τὸν θάνατον τοῦ καλλιτέχνου καὶ συνδεομένων μετὰ τοῦ ἑτέρου μεγάλου αὐτοῦ ἔργου, τοῦ κολοσσιαίου ἀγάλματος τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους διέσωσε τὴν ἐξῆς ἀφήγησιν ἐκ τῆς Ἀτθίδος τοῦ Φιλοχόρου, ἀκμάσαντος περὶ τὸ 300 π. Χ. καὶ δυναμένου νὰ θεωρηθῇ ὡς αὐθεντία τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἦν ἱερεὺς καὶ μάντις καὶ καλῶς ἐγίνωσκε κατ' ἀκολουθίαν τοὺς μύθους καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας αὐτοῦ, ἰδίᾳ δὲ τὰς εἰς τὰ θρησκευτικὰ πράγματα ἀφορώσας ἀφηγήσεις:

«Ἐπὶ ἄρχοντος Πυθοδώρου (ἢ κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Παλμερίου, Θεοδώρου), λέγει ὁ Φιλόχορος, τὸ χρυσοῦν ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἱστήθη ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ, ζυγίζον 44 τάλαντα χρυσοῦ, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Περικλέους καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ Φειδίου. Ὁ δὲ Φειδίας, φανεὶς ὡς καταχρασθεὶς τὸν διὰ τὰς λεπίδας (τῶν δρακόντων) ἐλεφαντόδοντα, κατεδικάσθη. Μεταβὰς δὲ ὡς ἐξόριστος εἰς Ἦλιδα, λέγεται ὅτι κατεσκεύασε τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ· ἀλλὰ περατώσας τοῦτο, ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν Ἠλείων ἐπὶ ἄρχοντος Σκυθοδώρου (ἢ κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Παλμερίου, Πυθοδώρου), ὃς ἦν ὁ ἕβδομος ἀπὸ τούτου (ἤτοι τοῦ Θεοδώρου) κτλ.». Κατωτέρω δέ: «Ὁ Φειδίας, καθὼς ὁ Φιλόχορος λέγει, ἐπὶ ἄρχοντος Πυθοδώρου (ἢ Θεοδώρου ὡς ἀνωτέρω) κατασκευάσας τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ὑπεξήρεσε τὸν χρυσὸν ἐκ τῶν δρακόντων τῆς χρυσελεφαντίνης Ἀθηνᾶς, ἐφ' ᾧ καὶ θεωρηθεὶς ἔνοχος, κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν· ἀλλ' εἰς Ἦλιδα ἐλθὼν καὶ κατασκευάσας τοῖς Ἠλείοις τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ θεωρηθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἔνοχος ὑπεξαιρέσεως, ἐθανατώθη. Ὀφείλομεν νὰ ἀναμνησθῶμεν ὅτι ταῦτα εἶναι τὰ γραφόμενα τοῦ Φιλοχόρου, ὃν τρόπον δύο διάφοροι σχολιασταὶ ἀναφέρουσιν αὐτά, κατὰ γενικὴν δὲ συμφωνίαν τὸ σχετικὸν χωρίον φαίνεται γνησιώτατον. Ἐκ τῶν διορθώσεων τοῦ Παλμερίου ἡ μὲν μία εἶναι φανερῶς ὀρθή, ἤτοι ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ὀνόματος Σκυθόδωρος διὰ τοῦ Πυθόδωρος· διότι ὁ πρῶτος ἄρχων οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀναφέρεται. Ὁ Πυθόδωρος ἦν ἄρχων κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς 87ης ὀλυμπ. ἤτοι τῷ 432 π. Χ. πρὸ ἑπταετίας δὲ ἄρχων ἦν ὁ Θεόδωρος κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς 85ης ὀλυμπ. ἤτοι τῷ 438 π. Χ. Τὸ ἄγαλμα λοιπὸν ἀφιερώθη κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος. Τὴν δὲ χρονολογίαν ταύτην ἐπικυροῖ καὶ ὁ Διόδωρος καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅμως τίθησι τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀγάλματος εἰς τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 85ης ὀλυμπ. Τοῦτο εἶναι λοιπὸν τὸ ἀσφαλέστερον χρονολογικὸν διδόμενον ἐν τῷ ὅλῳ βίῳ τοῦ Φειδίου. Ὁ Μύλλερος παρατηρεῖ μεθ' ἴσης εὐφυΐας καὶ πιθανότητος ὅτι ἡ ἀφιέρωσις τοῦ ἀγάλματος δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔγεινεν ἐπὶ τῶν μεγάλων Παναθηναίων, ἅτινα ἐτέλουν τὸ κατὰ τὸ τρίτον ἔτος ἑκάστης ὀλυμπιάδος περὶ τὰ τέλη τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ ἀττικοῦ ἔτους, τοῦ Ἑκατομβαιῶνος δηλονότι, ἤτοι περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουλίου.

Τὰ ἄλλα ὅμως μέρη τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Φιλοχόρου εἶναι λίαν περίπλοκα. Φανερώτατα ἡ ἀφήγησις, καθ' ἣν ὁ Φειδίας, ἐξωσθεὶς προηγουμένως ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐθανατώθη εἶτα ὑπὸ τῶν Ἠλείων ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσι κατηγορίᾳ, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συγκεχυμένη ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ γεγονότος. Εἶτα ἡ ἰδέα ὅτι ὁ Φειδίας μετέβη εἰς Ἦλιδα ὡς ἐξόριστος εἶναι ὅλως ἀπαράδεκτος. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ἡ μορφή, ὑφ' ἣν ὁ Σενέκας παρίστησι τὸ μέρος τοῦτο τῆς περὶ Φειδίου ἀφηγήσεως, ἤτοι ὅτι οἱ Ἠλεῖοι ἐδανείσθησαν τὸν Φειδίαν ἐκ τῶν Ἀθηναίων, ἵνα κατασκευάσῃ τὸν Ὀλύμπιον Δία, εἶναι ἁπλοῦν μύθευμα, ὑπ' οὐδενὸς συγγραφέως ὑποστηριζόμενον. Τοῦτο δὲ σαφηνίζεται κάλλιστα, ἐὰν ἐξετασθῶσι πάνθ' ὅσα γνωστὰ ὑπάρχουσι περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Φειδίου παρὰ τοῖς Ἠλείοις.

Μικρὰ δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι ἡ τοῦ Φιλοχόρου ἀφήγησις εἶναι ἀληθὴς κατὰ τοσοῦτον μόνον, ὅσον τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἄγαλμα κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Φειδίου μετὰ τὰ ἐν Ἀθήναις μεγάλα αὐτοῦ ἔργα. Ὁ Heyne πράγματι ἰσχυρίζεται τὸ ἐναντίον, ἀλλὰ ταχέως ἀποδειχθήσεται κατωτέρω τὸ ἀβάσιμον τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ. Οὐδόλως εἶναι πιθανὸν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ προθυμίᾳ αὐτῶν τοῦ τιμῆσαι τὴν πολιοῦχον αὐτῶν θεὰν τόσον διὰ τῆς πρωτοτυπίας, ὅσον διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ ἀγάλματος αὐτῆς, θὰ ἠρκοῦντο εἰς ἀπομίμησιν ἔργου τοσοῦτον δυσυπερβλήτου, οἷον τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἄγαλμα τοῦ Διός· πιθανὸν ὅμως εἶναι ὅτι οἱ Ἠλεῖοι ὡς φύλακες τοῦ ἱεροῦ τῆς ὑπερτάτης θεότητος, θὰ ἐπόθουν ν' ἀμαυρώσωσι τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἄγαλμα· τὸ γεγονὸς δ' ὅτι ἓν τῶν δύο τούτων ἀγαλμάτων, τὸ τοῦ Δι-

προὐτιμᾶτο πάντοτε δὲν εἶναι μικρὰ ἀπόδειξις τοῦ ὅτι βραδύτερον τοῦτο κατεσκευάσθη. Μετὰ πολλῆς μάλιστα πιθανότητος δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ γεγονὸς τοῦτο ὡς ἓν τῶν κυρίων αἰτίων τῆς δυσαρεσκείας τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοῦ Φειδίου, δυσαρεσκείας, ἣν οὐδόλως θὰ ἠσθάνοντο, πολλῷ δ' ἧττον θὰ ἐξεδήλουν κατὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἐπεράτωσε τὰ ἔργα, ἅτινα ἔταξαν τὰς Ἀθήνας ἐν τῇ κορυφῇ παντὸς ὅ,τι ὡραῖον καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐν τῇ ἑλληνικῇ καλλιτεχνίᾳ. Ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα ἕνεκα τοῦ ἀσημάντου τῶν γνωστῶν θετικῶν διδομένων· ὑπάρχει ὅμως ἓν διδόμενον, ὅπερ φαίνεται καθορίζον μετά τινος βεβαιότητος τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Φειδίας ἐνησχολεῖτο ἐν τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγάλματι. Ὁ Παυσανίας πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι ἐπὶ μιᾶς τῶν πλακῶν, ἥτις ἐξετείνετο μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ θρόνου τοῦ ἀγάλματος, ὑπῆρχε μεταξὺ ἄλλων μορφῶν, παριστωσῶν ἀθλητικοὺς ἀγῶνας, καὶ μορφὴ νέου, περιτιθεμένου περὶ τὴν κεφαλὴν διάδημα (σύμβολον τῆς νίκης), ἣ ἐλέγετο ὅτι ὡμοίαζε πρὸς τὸν Παντάρκην, Ἠλεῖον παῖδα, ἀγαπώμενον ὑπὸ τοῦ Φειδίου· ὁ Παντάρκης οὗτος ἦν νικητὴς ἐν τοῖς ἀθλητικοῖς ἀγῶσι τῶν παίδων τῇ 86ῃ ὀλυμπιάδι, ἤτοι τῷ 436 π. Χ. (Ἡ σημασία τῆς σχέσεως τῆς παραδόσεως ταύτης πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἡλικίας τοῦ Φειδίου εἶναι πρόδηλος). Ἐὰν ὑπάρχῃ ἀλήθειά τις ἐν τῇ παραδόσει ταύτῃ, ἕπεται πρῶτον ὅτι τὸ ἄγαλμα ἀδύνατον νὰ εἶχε συμπληρωθῇ πρὸ τῆς χρονολογίας ταύτης καὶ δεύτερον ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Φειδίας ἠσχολεῖτο ἐν τῇ κατασκευῇ αὐτοῦ κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐποχὴν τῆς νίκης τοῦ Παντάρκους. Ὅτι τὸ ἀνάγλυφον δὲν προσετέθη ἐν μεταγενατέρᾳ περιόδῳ, τοῦτο εἶναι βεβαιότατον, διότι οὐδ' ὁ ἐλάχιστος ὑπάρχει λόγος, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἰργάσθη ἐν αὐτῷ οἱονδήποτε πρόσωπον μετὰ τὸν Φειδίαν, οὐδὲ θὰ εἶχε μεταγενέστερος καλλιτέχνης τοὺς λόγους, οὓς ὁ Φειδίας εἶχε, πρὸς παράστασιν τοῦ Παντάρκους. Προσθετέον ὅτι ἡ σχετικὴ ἀφήγησις προήρχετο ἐκ τάξεως ἀνθρώπων, οἵτινες οὐ μόνον εἰδικῶς ἦσαν ὡρισμένοι πρὸς ἐπιμέλειαν τοῦ ἀγάλματος, ἀλλ' ἦσαν καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Φειδίου, οἵτινες κατὰ συνέπειαν εἶχον πάντα λόγον διασώσεως πάσης παραδόσεως, ἀναγομένης εἰς αὐτόν. Πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ λεχθῇ κατὰ τοῦ ἀναγλύφου τούτου εἶναι ἡ σμικρὰ πιθανῶς ὁμοιότης πρὸς τὸ πρωτότυπον, τοῦθ' ὅπερ συνᾴδει καὶ πρὸς τὰ γραφόμενα τοῦ Παυσανίου (ἐοικέναι τὸ εἶδος λέγουσιν)· ἡ περὶ τῆς ἀγάπης ὅμως τοῦ Φειδίου πρὸς τὸν Παντάρκην παράδοσις ἦν ἀληθής· τοῦτο θὰ ἤρκει νὰ ὁρίσῃ μετὰ μεγάλης προσεγγίσεως τὸν χρόνον τῆς διαμονῆς τοῦ καλλιτέχνου παρὰ τοῖς Ἠλείοις. Ἐὰν πιστεύσωμεν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα καὶ ἄλλους μεταγενεστέρους συγγραφεῖς, ὁ Φειδίας ἐνέγραψε πρὸς τούτοις τὸ ὄνομα τοῦ Παντάρκους ἐπὶ τοῦ δακτύλου τοῦ ἀγάλματος.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀντιρρήσεων περὶ τοῦ εἰς τὸν Παντάρκην ἀφορῶντος ζητήματος ὁ Heyne προσπαθεῖ νὰ ὁρίσῃ εἰς τὸ ἄγαλμα ἐποχὴν προγενεστέραν τῆς τοῦ ναοῦ, ὃς ἐκτίσθη ἐκ τῶν λαφύρων, ἅτινα ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ τῶν Ἠλείων καὶ Πισαίων πολέμου. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐγένετο κατὰ τὴν 50ὴν ὀλυμπ. ἤτοι τῷ 580 π. Χ. Ἀδύνατον ὅμως ἐκ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν προσεκτήθησαν τὰ λάφυρα, νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐχρησιμοποιήσαν εἰς ἱεροὺς σκοπούς· διότι ἂν μάλιστα ἐπὶ τοιαύτης βάσεως ἐρείσωμεν τὸν συλλογισμὸν ἡμῶν, θὰ ἀπεδεικνύετο ὅτι ὁ ναὸς οὗτος εἶχεν ἱδρυθῇ πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου. Ἐκ τούτων ὅλων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Φειδίας εἰργάζετο παρὰ τοῖς Ἠλείοις περὶ τὸ 436 π.Χ. ἤτοι δύο ἔτη βραδύτερον τῆς εἰς τὸν Παρθενῶνα ἀφιερώσεως τῆς Ἀθηνᾶς αὐτοῦ.

Ἤδη μετέβη ἆρά γε εἰς Ἤλιδα ὁ Φειδίας τῇ προσκλήσει τῶν Ἠλείων, οἵτινες ἐπεθύμουν ἵνα τὸ ἱερὸν αὐτῶν, ὅπερ τῇ ὑπερτάτῃ ἀφιέρωται θεότητι καὶ ὅπερ ἀπετέλει τὸ κέντρον τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἑνώσεως τῆς Ἑλλάδος, κοσμηθῇ διὰ καλλιτεχνήματος ὑπερβάλλοντος, εἰ δυνατόν, τὸ ἄγαλμα ἐκεῖνο, ὅπερ εἶχε διασαλπίσει ἀνὰ σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα τὴν φήμην τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸν Φειδίου, ἣ εὑρίσκετο ἐν Ἤλιδι ὡς ἠτιμασμένος ἐξόριστος, ἐξωσθεὶς ὡς ἔνοχος αἰσχροκερδείας. Πᾶν ὅ,τι γινώσκομεν περὶ τῆς εἰς Ἤλιδα ἐπισκέψεως αὐτοῦ ταύτης καταδείκνυσιν ὅτι μετέβη αὐτόσε συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ μαθητῶν, μεταφέρων πράγματι προσωρινῶς τὴν τῆς καλ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

λιτεχνίας σχολὴν αὐτοῦ ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπου εἶχε περατώσει τὸ κύριον αὐτοῦ ἔργον, εἰς Ἦλιδα καὶ Ὀλυμπίαν, ἣν προσεκλήθη ἤδη νὰ διακοσμήσῃ. Ἐν τοῖς καλλιτέχναις, οἵτινες συνώδευσαν αὐτόν, συγκατελέγοντο ὁ Κολώτης, ὃς εἰργάσθη μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἀγάλματι τοῦ Διός, ὡς καὶ προηγουμένως ἐν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ὃς καὶ ἄλλα σπουδαῖα καλλιτεχνήματα τοῖς Ἠλείοις κατεσκεύασεν, ὁ Πάναινος, συγγενὴς αὐτοῦ, ὃς ἐξετέλεσε τὰ κυριώτερα ζωγραφικὰ κοσμήματα τοῦ τε ἀγάλματος καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ ὁ Ἀλκαμένης, ὁ μᾶλλον διακεκριμένος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὃς κατεσκεύασε τὰ ἐν τῷ ὀπισθίῳ θριγκῷ τοῦ ναοῦ ἀγάλματα, ἵνα μὴ ἀναφέρωμεν τὸν Παιόνιον καὶ τὸν Κλεοίταν, τοῦ ὁποίου τελευταίου ἡ πρὸς τὸν Φειδίαν σχέσις ἂν μὴ βεβαία, εἶναι πιθανωτάτη ὅμως. Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι κατὰ τὸν χρόνον σχεδὸν, καθ' ὃν οἱ καλλιτέχναι τῆς σχολῆς τοῦ Φειδίου ἐχρησιμοποιοῦντο οὕτως ἐν σώματι ἐν Ὀλυμπίᾳ, οἱ τῆς ἀρχαϊκῆς ἀθηναϊκῆς σχολῆς, οἷοι Πραξίας, ὁ μαθητὴς τοῦ Καλάμιδος, καὶ Ἀνδροσθένης, ὁ μαθητὴς τοῦ Εὐκάδμου, ἠσχολοῦντο ἐπίσης ἐν τῷ ἐν Δελφοῖς ναῷ. Ἡ τιμή, ἣς παρὰ τοῖς Ἠλείοις ὁ Φειδίας ἀπέλαυεν, ἀποδείκνυται καὶ ἐκ καταστήματος, ὅπερ ἐθηκαν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ἐν τοῖς πέριξ τῆς Ἄλτεως, καὶ ἐκ τῆς ἀδείας, ἥτις παρεχωρήθη αὐτῷ νὰ ἐγγράψῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὑποποδίου τοῦ θεοῦ, τιμήν, ἣν ἠρνήθησαν αὐτῷ οἱ ἐν Ἀθήναις (εἰ καὶ ἐτιμήθη καὶ αὐτόθι δι' ἐγγραφῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐπὶ στήλης ὡς κατασκευαστοῦ τοῦ θρόνου τῆς θεᾶς, ἤτοι τῆς Ἀθηνᾶς). Ἡ ἐν τῷ ὑποποδίῳ ἐπιγραφὴ εἶχεν ὧδε :

Φειδίας Χαρμίδου υἱὸς Ἀθηναῖος μ' ἐπόησεν.

Χωρὶς δὲ νὰ σημειώσωμεν ὅτι οὐδαμῶς θὰ ἐνέγραφεν οὕτως ἐπισήμως τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς Ἀθηναίου ἐν τῷ ἐν Ἦλιδι ἔργῳ, ἂν ἦτο ἐξόριστος, δυνάμεθα νὰ παράσχωμεν σαφεστέρας ἀποδείξεις τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ διαθέσεων πρὸς τὴν γενέτειραν ἐκ τῶν παραστάσεων, δι' ὧν διεκόσμησε τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον, οἷα ἡ τοῦ Θησέως καὶ τῆς Σαλαμῖνος, κρατούσης τὸ ἀκροστόλιον ἐν συμπλέγματι, ὅπερ παρίστα τὴν Ἑλλάδα στέφουσαν ταύτην πιθανῶς. Αἱ περιστάσεις αὗται μαρτυροῦσι πρὸς τούτοις ὅτι τὸ ἔργον ἐξετελέσθη ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν οἱ Ἠλεῖοι διετέλουν ἐν ἀγαθαῖς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους σχέσεσιν, ἤτοι πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σκέψεων ὁρμώμενοι καὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει καὶ τὸν χρόνον, ὃς θὰ ἐδαπανᾶτο δι' οὕτω μέγα ἔργον, δυνάμεθα μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Φειδίας ἠσχολήθη εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς καὶ τὰ λοιπὰ παρὰ τοῖς Ἠλείοις ἔργα αὐτοῦ κατὰ τὰ τέσσαρα ἢ πέντε περίπου ἔτη ἀπὸ τοῦ 437 μέχρι τοῦ 434 ἢ 433 π. Χ. Φαίνεται δ' ὅτι ὑπέστρεψεν εἶτα εἰς Ἀθήνας καὶ ἔπεσε θῦμα τῆς ἀντιδημοτικότητος τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πάτρωνος Περικλέους, ἐν τῷ ὀξυτάτῳ αὐτῆς σημείῳ τότε εὑρισκομένης.

Ὁ Ἀριστοφάνης, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου, λέγει :

Πρῶτα μὲν γὰρ ἦρξεν ἄτης Φειδίας, πράξας κακῶς· εἶτα Περικλέης, φοβηθεὶς μὴ μετάσχοι τῆς τύχης τὰς φύσεις ὑμῶν δεδοικὼς καὶ τὸν αὐτοδαῆ τρόπον, πρίν παθεῖν τι δεινόν, αὐτὸς ἐξέπλεξε τὴν πόλιν, ἐμβαλὼν σπινθῆρα μικρὸν Μεγαρικοῦ ψηφίσματος, κἀξεφύσησεν τοσοῦτον πόλεμον κλπ.

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου μανθάνομεν ὅτι οὐ μόνον ὁ Φειδίας ὑπέστη δεινήν τινα συμφορὰν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ κατ' αὐτοῦ γενομένη ὑπὸ τῆς ἀντιπάλου τῷ Περικλεῖ μερίδος ἐπίθεσις ἦν τοιαύτη, ὥστε ν' ἀναγκάσῃ καὶ αὐτὸν τὸν Περικλέα νὰ φοβῆται περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀσφαλείας καὶ νὰ ἐξωθήσῃ τὴν πόλιν εἰς πόλεμον δι' ἐκδόσεως ψηφίσματος ἐναντίον τῶν Μεγάρων, ὅπερ ψήφισμα δὲν ἐξεδόθη βραδύτερον τῆς ἀρχῆς τοῦ 432 π. Χ.

Εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ Περικλῆς ἦν κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ἀντιδημοτικώτατος παρά τινι μεγάλῃ μερίδι τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις, νομίζουσα αὐτὸν οὕτως ἰσχυρόν, ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατος ἡ δι' ἐπιθέσεως ἀνατροπὴ αὐτοῦ, κατεπολέμει αὐτὸν ἐν τῷ προσώπῳ τῶν προσφιλεστάτων αὐτοῦ φίλων, ἤτοι τοῦ Φειδίου, τοῦ Ἀναξαγόρα καὶ τῆς Ἀσπασίας. Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία ταυτίζεται ἀκριβῶς πρὸς τὴν παρὰ Πλουτάρχῳ, ὃς παρέχει ἡμῖν καὶ λεπτομερείας καὶ περὶ τῶν ἐναντίον τοῦ Φειδίου κατηγοριῶν. Τῇ προτροπῇ τῶν τοῦ Περικλέους ἐχθρῶν Μένων τις, ἐργασθεὶς ὑπὸ τῷ Φειδίᾳ, κατηγόρησεν αὐτοῦ ὑπεξαίρεσιν, κατηγορία, ἥτις πάραυτα ἀνετράπη, καθ' ὅσον τῇ συμβουλῇ τοῦ Πε-

ρικλέους ὁ χρυσὸς εἶχε προσαρμοσθῇ ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος κατὰ τοιοῦτόν τινα τρόπον, στε ἠδύνατο νὰ ληφθῇ ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐξελεγχθῇ τὸ βάρος αὐτοῦ. Εἶτα οἱ κατήγοροι κατηγόρησαν τοῦ Φειδίου ἀσέβειαν, ὡς εἰσαγαγόντος δηλ. αὐτοῦ ἐν τῇ μάχῃ τῶν Ἀμαζόνων ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῆς θεᾶς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μορμὼ καὶ τὴν τοῦ Περικλέους, τὴν πρώτην ἐν εἴδει φαλακροῦ γέροντος (ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης συμπτώσεως ἐξηνέχθησαν συμπεράσματα περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ Φειδίου, ὁ δὲ Thiersch θεωρεῖ τὸ σύμπτωμα τοῦτο ὡς τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς ὁλόκληρον ἐδράζεται τὸ ζήτημα. Ἐν τούτοις ὀλίγα δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτου· δυνατὸν μάλιστα νὰ ἀμφιβάλλωμεν ἂν ὁ Φειδίας ἦν πράγματι φαλακρὸς ἢ ἂν ἡ φαλακρότης τῆς μορφῆς μὴ ἦτο παραμόρφωσις ἐκ προθέσεως, ὡς ἡ αἰωρουμένη χεὶρ καὶ τὸ δόρυ τοῦ Περικλέους. (Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι κατὰ γράμμα ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἀποδεκτὴ ἡ πληροφορία αὕτη, ἠδύνατο ὅμως μόνη αὕτη ν' ἀποφασίσῃ τὸ ζήτημα, ἂν ὁ Φειδίας ἦτο πεντηκοντούτης ἢ ἑβδομηκοντούτης;) Τὸ φαλακρὸν ἐκεῖνο πρόσωπον παριστάνετο πρὸς τούτοις κατακυλίον λίθον ἀμφοτέραις ταῖς χερσίν, ὁ δὲ Περικλῆς ὡς ὡραῖος πολεμιστής, μαχόμενος πρὸς Ἀμαζόνα καὶ ἔχων τὸ πρόσωπον κεκαλυμμένον ἐν μέρει ὑπὸ τῆς χειρός, ἡ ὁποία ἐκράτει ὑψηλὰ τὴν λόγχην, οὕτως ὥστε ἡ ὁμοιότης αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλαγίου μόνον ἐφαίνετο. Ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ κατηγορίᾳ ὁ Φειδίας ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου ἀπέθανεν ἐκ νοσήματος, ἤ, ὡς ἕτεροι ὀπαδοὶ τοῦ Περικλέους ἰσχυρίζοντο, συνεπείᾳ δηλητηρίου. Ὁ λαὸς τῇ προτάσει τοῦ Γλύκωνος ἀπήλλαξε τὸν κατήγορον Μένωνα πάσης φορολογίας καὶ ἀνέθηκε τοῖς στρατηγοῖς ν' ἀγρυπνῶσι περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ. Ὁ Πλούταρχος προβαίνει εἶτα ἀφηγούμενος ὡς μέρη τῆς αὐτῆς σειρᾶς γεγονότων καὶ ὡς σύγχρονα συμβάντα τὰς ἐναντίον τῆς Ἀσπασίας καὶ τοῦ Ἀναξαγόρα ἐπιθέσεις καὶ καταλήγει ἐπιβεβαιῶν σαφέστατα ὅτι ἡ κατὰ τοῦ Φειδίου ἐπίθεσις ἐνέπλησε τὸν Περικλέα φόβου, ὃς ὤθησεν αὐτὸν νὰ ἀναρριπίσῃ μέχρι φλογὸς τοὺς ὑποτύφοντας σπινθῆρας τοῦ ἐπικειμένου πολέμου: «Ὡς δὲ διὰ Φειδίου προσέπταισε τῷ δήμῳ, φοβηθεὶς τὸ δικαστήριον, μέλλοντα τὸν πόλεμον καὶ ὑποτυρόμενον ἐξέκαυσεν, ἐλπίζων διασκεδάσειν τὰ ἐγκλήματα καὶ ταπεινώσειν τὸν φθόνον». Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν μαρτυριῶν δυναμεθα νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὡς βάσιμον τὴν χρονολογίαν, ἣν παρέχει ὁ Φιλόχορος, ἀρυσθεὶς ἀναμφιβόλως ἐξ ἐπισήμων πηγῶν, ἤτοι τὴν ἐποχὴν τοῦ ἄρχοντος Πυθοδώρου (432 π. Χ). Ὁ θάνατος τοῦ Φειδίου συνέβη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συμπληρώσεως τοῦ τελευταίου τῶν μεγάλων ἐκείνων ἔργων, ἅτινα ἐπετήρησεν, ἤτοι τῶν Προπυλαίων, ἅτινα εἶχεν ἀρχίσει καθ' ἣν ἐποχὴν μετέβη εἰς Ἦλιδα τῷ 437 π. Χ.

Οὐκ ἄσκοπον ἡγούμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα σύνοψιν τῶν γεγονότων τοῦ βίου τοῦ Φειδίου κατὰ τὴν πραγματικὴν ἢ καὶ πιθανὴν χρονολογίαν ἑκάστου αὐτῶν:

π. Χ.	Ὀλυμπ.	
490	72.3	Μάχη τοῦ Μαραθῶνος.
488	73.1	Ὁ Φειδίας γεννᾶται περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην.
468	74.4	Ὁ Κίμων ἄρχεται τῆς κατασκευῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Θησέως.
464	79.1	Ὁ Φειδίας σπουδάζει ὑπὸ τῷ Ἀγελάδᾳ πιθανῶς περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τῷ Ἠγίᾳ. Ἡλικ. 25.
460	80.1	Ὁ Φειδίας ἄρχεται ἀκμάζων περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἡλικ. 29.
457	80.3	Γενικὴ ἐπισκευὴ τῶν ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστραφέντων ναῶν, ἀρξαμένη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.
444	84.1	Ὁ Περικλῆς ἄρχει μόνος. — Ὁ Φειδίας ἐπιτηρεῖ πάντα τὰ δημόσια ἔργα. Ἡλικ. 44.
438	85.3	Ὁ Παρθενὼν μετὰ τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς περατούμενος καὶ ἀφιερούμενος. Ἡλικ. 50.
437	85.4	Ὁ Φειδίας μεταβαίνει εἰς Ἦλιδα. — Ἄρχεται ἡ κατασκευὴ τῶν Προπυλαίων.
436	86.1	Ὁ Παντάρκης Ὀλυμπιονίκης.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

433 86.4 Ἀποπεράτωσις τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγάλματος τοῦ Διός.

432 87.1 Κατηγορία καὶ θάνατος τοῦ Φειδίου.

β'. Ἔργα αὐτοῦ. — Τὰ ἀντικείμενα τῆς τέχνης τοῦ Φειδίου ἦσαν τὸ πλεῖστον ἱερά, ἐκ τῶν ῥηθησομένων δὲ δειχθήσεται πόσον ηὐνόει τὸ πρόσωπον τῆς πολιούχου θεᾶς Ἀθηνᾶς. Ἐν τῇ περιγραφῇ αὐτῶν παρατηρητέον οὐ μόνον τὴν σχέσιν τῶν ἀντικειμένων, περὶ ἃ τὰ ἔργα αὐτοῦ περιστρέφονται, ἀλλ' ὅσον τὸ δυνατὸν καὶ τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν τάξιν. Ἡ κατὰ τὴν ὕλην ταξιθέτησις αὐτῶν, ἣν ὁ Sillig ἀπεδέξατο, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι αὐθαίρετος, παρακωλύει μάλιστα ἀντὶ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἱστορικὴν μελέτην τῶν ἔργων τοῦ Φειδίου.

1. Ἡ ἐν Παλλήνῃ τῆς Ἀχαΐας Ἀθηνᾶ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος δέον νὰ ταχθῇ ἐν τοῖς πρωτίστοις τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἐὰν ἀποδεχθῶμεν τὴν παρὰ τῷ Παυσανίᾳ σωζομένην παράδοσιν, καθ' ἣν ὁ Φειδίας κατεσκεύασεν αὐτὴν πρὶν ἢ κατασκευάσῃ τὰ ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις ἀκροπόλει καὶ ἐν Πλαταιαῖς. Ἐὰν αὕτη ἔχηται ἀληθείας, παρέχεται ἡμῖν ἐνδιαφέρουσα μαρτυρία περὶ τῆς ἀρχαίας περιόδου, καθ' ἣν ὁ Φειδίας ἀφιέρωσε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν διὰ χρυσοῦ καὶ ἐλεφαντόδοντος ἀγαλματοποιΐαν. Τοῦτο εἶναι ἓν τῶν διαφόρων παραδειγμάτων ὅτι ὁ Φειδίας εἰργάσθη οὐ μόνον ἐν τῇ γεννετείρᾳ πόλει καὶ ἐν Ἤλιδι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἰδιαίτερα κράτη· δυστυχῶς δὲν ἔχομεν ἀσφαλῆ διδόμενα πρὸς καθορισμὸν τῶν χρονολογιῶν τῶν ἐπισκέψεων τούτων.

2. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὰ ἀγάλματα, ἅτινα κατεσκευάσθησαν ἢ ἐπιστεύετο ὅτι κατεσκευάσθησαν ἐκ τῶν λαφύρων τῶν περσικῶν πολέμων, συγκατελέγοντο ἐν τοῖς πρωτίστοις τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ ἴσως τὸ πρώτιστον τῶν μεγίστων ἔργων αὐτοῦ (τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, διότι ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν θ' ἀπῄτει κατ' ἀνάγκην μακρὸν χρόνον), ἦν τὸ σύμπλεγμα τῶν ὁρειχαλκίνων ἀγαλμάτων, ἅτινα οἱ Ἀθηναῖοι ἀφιέρωσαν ἐν Δελφοῖς ὡς ἀνάθημα ἐκ τοῦ δεκάτου τῆς ἐκ τῶν περσικῶν λαφύρων μερίδος αὐτῶν· τὰ ἀγάλματα ταῦτα ἦσαν τριακαίδεκα τὸν ἀριθμόν, ἤτοι Ἀθηνᾶ, Ἀπόλλων, Μιλτιάδης, Ἐρεχθεύς, Κέκροψ, Πανδίων, Πηλεύς, Ἀντίοχος, Αἰγεύς, Ἀχάμας, Κόδρος, Θησεὺς καὶ Κελεός.

3. Τὸ κολοσσιαῖον ὁρειχάλκινον ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐλέγετο πρὸς τούτοις ὅτι κατηρτίσθη ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ Μαραθῶνος· δέον ὅμως νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν τὴν ἔννοιαν, ὑφ' ἣν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, πρέπει νὰ ἐννοῶμεν τὴν ἔκφρασιν ταύτην. Ὁ Böttiger ὑποτίθεται ὅτι ἐστήθη τοῦτο ἐν τῷ ναῷ τῆς πολιάδος Ἀθηνᾶς, ἀλλ' οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι εὑρίσκετο ἐν τῷ ὑπαίθρῳ μεταξὺ τῶν προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος. Τὸ ὕψος αὐτοῦ ἦν μεταξὺ 50 καὶ 60 ποδῶν, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς βάσεως, ἡ δὲ ἄκρα τοῦ δόρατος καὶ ὁ λόφος τῆς περικεφαλαίας ἦσαν ὁρατὰ ἀπὸ τοῦ Σουνίου εἰς πλοῖα, προσεγγίζοντα εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἵστατο δὲ αὐτόθι μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἔτους 395 μ. Χ. ὅτε εἶδεν αὐτὸ καὶ ὁ Ἀλάριχος. Παρίστα δὲ τὴν θεὰν κρατοῦσαν τό τε δόρυ αὐτῆς καὶ τὴν ἀσπίδα ἐν στάσει ἀσχολουμένου. Ἡ πλήρης ἐκτέλεσις τῆς διακοσμήσεως τοῦ ἀγάλματος τούτου ἐπὶ μακρὸν ἐβραδύνεν· ἐὰν τοὐλάχιστον πιστεύσωμεν ὅτι τὴν ἀσπίδα ἐχάραξεν ὁ Μῦς κατὰ σχέδιον, ὑποβληθὲν ὑπὸ τοῦ Παρρασίου, τὸ ζήτημα εἶναι λίαν ἀμφισβητήσιμον, λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψει τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν μεγάλων καλλιτεχνημάτων, ἐν οἷς ἐνησχολοῦντο ὅ,τε Φειδίας καὶ οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ καλλιτέχναι, ἡ τοιαύτη βραδύτης οὐχὶ ἀπίθανος καθ' ὁλοκληρίαν φαίνεται. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο παρίσταται ἐν ἥκιστα καλλιτεχνικῇ παραστάσει τῆς ἀκροπόλεως ἐπὶ ἀρχαίου ἀθηναϊκοῦ νομίσματος, εὑρισκομένου ἐν τῇ συλλογῇ τῶν τοῦ Müller *Denkmäler* τόμος Α' σχ. 104ον.

4. Οἱ πιστοὶ ἐκεῖνοι σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων, οἱ Πλαταιεῖς, ἀφιεροῦντες τὸ δέκατον τῆς ἐκ τῶν περσικῶν λαφύρων μερίδος αὐτῶν, ἐπωφελήθησαν ἐκ τῆς ἐπιδεξιότητος τοῦ Φειδίου, κατασκευάσαντος δι' αὐτοὺς ἄγαλμα τῆς Ἀρείας Ἀθηνᾶς, οὗτινος τὸ μέγεθος ἐξισοῦτο σχεδὸν πρὸς τὸ ἐν τῇ ἀκροπόλει. Ὁ ἐν Πλαταιαῖς κολοσσὸς ἦν ἀκρόλιθος, τοῦ μὲν σώματος ἀποτελουμένου ἐκ κεχρυσωμένου ξύλου, τοῦ δὲ προσώπου, τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου. Ἡ γλῶσσα τοῦ Παυσανίου καὶ ἡ

φύσις τοῦ ζητήματος καθιστῶσι βέβαιον σχεδὸν ὅτι τὸ ἄγαλμα τοῦτο κατεσκευάσθη κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον, καθ' ὃν καὶ τὸ ἐν τῇ ἀκροπόλει.

5. Ἐκτὸς τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἀκροπόλει εὑρίσκετο καὶ ὁρειχάλκινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς οὕτως ἐκτάκτου καλλονῆς, ὥστε ἐθεωρεῖτο ὑπὸ πολλῶν οὐ μόνον ὡς τὸ τελειότατον ἔργον τοῦ Φειδίου, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡ κυρία ἰδανικὴ παράστασις τῆς θεᾶς. Πιθανῶς τοῦτο ὑπῆρξε τὸ πρότυπον αὐτοῦ τούτου τοῦ Φειδίου τῆς ἐν τῷ Παρθενῶνι Ἀθηνᾶς, κατασκευασθὲν ἐξ ὕλης μᾶλλον εὐπλάστου καὶ κατὰ μέγεθος, ἐπιτρέπον νὰ βλέπῃ τις αὐτὸν κάλλιον διὰ μιᾶς, διατελοῦν κατὰ συνέπειαν καὶ ὡραιότερον. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο τῆς Ἀθηνᾶς ἐκαλεῖτο Λημνία Ἀθηνᾶ ἕνεκα τοῦ ὅτι ἀφιερώθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Λήμνου.

6. Ἄλλο ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου ὡς ἀφιερωθὲν ἐν Ρώμῃ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Τύχης ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμιλίου· ἄγνωστον ὅμως ἂν καὶ τοῦτο ἀρχικῶς ἵστατο ἐν τῇ ἀκροπόλει.

7. Μείζων ἀβεβαιότης ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τὸ ἄγαλμα, ὅπερ ὁ Πλίνιος ἀποκαλεῖ Κλειδοῦχον καὶ ὅπερ ἀναφέρει κατὰ τοιοῦτόν τινα τρόπον, ὥστε νὰ ἀποδεικνύῃ οὐχὶ μετὰ βεβαιότητος ὅτι καὶ τοῦτο ἦν ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς. Ἡ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγάλματος τούτου κρατουμένη κλεὶς ἀπετέλει πιθανῶς τὸ σύμβολον τῆς εἰς τὰ μυστήρια μυήσεως.

8. Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὰ μέγιστα τῶν τοῦ Φειδίου ἔργων ἐν Ἀθήναις, τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ Παρθενῶνι καὶ τὰ λοιπὰ ἀνάγλυφα, ἅτινα διεκόσμουν τὸν τελευταῖον τοῦτον ναόν. Ἀληθὲς πράγματι ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀποδίδει ρητῶς τῷ Φειδίᾳ τὴν ἐκτέλεσιν οἱωνδήποτε τῶν ἀναγλύφων τούτων, ἐξαιρέσει τοῦ ἀγάλματος αὐτῆς ταύτης τῆς θεᾶς· ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς οὗτοι δὲν ἀναφέρουσι ταὐτοχρόνως καὶ οἱουσδήτινας ἄλλους καλλιτέχνας, ὡς κατασκευάσαντας τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα, οὕτως ὥστε ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῶν τηρουμένης σιγῆς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς δηλώσεως τοῦ Πλουτάρχου, καθ' ὃν πάντα τὰ μεγάλα καλλιτεχνήματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ἀνετέθησαν εἰς τὴν φροντίδα τοῦ Φειδίου, πρὸ πάντων δὲ ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἐν τοῖς ἀναγλύφοις δειγμάτων ὅτι εἷς καὶ ὁ αὐτός, ἀριστοτέχνης μάλιστα, ταῦτα ἐσχεδίαζε, μετὰ βεβαιότητος δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι πάντα τὰ τοῦ Παρθενῶνος ἀνάγλυφα δέον ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν Φειδίαν ὡς σχεδιάσαντα καὶ ἐπιστατήσαντα εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῶν, μολονότι ἡ πραγματικὴ τούτων ἐκτέλεσις θ' ἀνετέθη κατ' ἀνάγκην εἰς καλλιτέχνας, ἐργαζομένους ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ. Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἀπετελοῦντο ἐκ τοῦ κολοσσιαίου ἀγάλματος αὐτῆς ταύτης τῆς θεᾶς καὶ ἐκ τῶν κοσμημάτων τοῦ ἱεροῦ, ἐν ᾧ τὸ ἄγαλμα τοῦτο περιελαμβάνετο, ἤτοι ἐκ τῶν ἐν τοῖς δυσὶ θριγκοῖς γλυφῶν τῶν ἐν ταῖς μετώπαις τῆς ζωοφόρου ἀναγλύφων καὶ ἐκ τῶν συνεχῶν γλυφῶν, αἵτινες ἀπετέλουν εἶδος ζωοφόρου κάτωθεν τοῦ στεγάσματος τοῦ περιστυλίου.

Τὸ μέγα ἄγαλμα τῆς θεᾶς ἦν ἐκ τοῦ εἴδους ἐκείνου τῶν καλλιτεχνημάτων, ἅτινα χρυσελεφάντινα ἀπεκάλουν, καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῶν ὁποίων εἰς τὸν Φειδίαν ἀπεδίδετο. Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου κολοσσιαῖα ἀγάλματα, ἐὰν μὴ ἦσαν κατεσκευασμένα ἐξ ὁρειχάλκου, ἦσαν ἀκρόλιθοι, ἤτοι μόνον τὸ πρόσωπον, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας εἶχον μαρμάρινα, τοῦ σώματος ὄντος ἐκ ξύλου, περιβαλλομένου ὑπὸ πραγματικῶν ὑφασμάτων· παράδειγμα τοιούτου ἀγάλματος, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φειδίου κατασκευασθέντος, ἐξετέθη ἀνωτέρω. Ὁ Φειδίας ἀντικατέστησεν εἶτα τὸ μάρμαρον διὰ πολυτιμοτέρου καὶ ὡραιοτέρου ὑλικοῦ, ἤτοι ἐλεφαντόδοντος ἐν ἐκείνοις τοῖς τμήμασι τοῦ ἀγάλματος, ἅτινα ἦσαν γυμνά, καὶ ἀντὶ πραγματικῶν ἐνδυμάτων ἐτεχνούργησε τήν τε στολὴν καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήματα ἐκ συμπαγοῦς χρυσοῦ. Ἡ μηχανικὴ μέθοδος, δι' ἧς αἱ ἐξ ἐλεφαντόδοντος πλάκες ἐπετίθεντο ἐπὶ τοῦ ξυλίνου σώματος τοῦ ἀγάλματος περιγράφεται ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων λεπτομερειῶν, τῆς κατασκευῆς χρυσελεφαντίνων καλλιτεχνημάτων ἐν τῷ περιφήμῳ ἔργῳ τοῦ *Quatremère de Qnincy Le Jupiter Olympien* καὶ βραχύτερον ἐν λαμπρῷ κεφαλαίῳ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Menageries* τόμ. 2 κεφ. 13. Ἐν τῇ Ἀθηνᾷ τοῦ Παρθενῶνος τὸ ἀντικείμενον τοῦ Φειδίου ἦν ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ἰδανικοῦ τῆς παρθένου θεᾶς ἐξοπλισμένης, ἀλλὰ νικηφόρου, ὃν τρόπον ἐν τῇ προμάχῳ Ἀθηνᾷ παρέστησε τὴν πολεμήστριαν θεὰν ἐν στάσει μαχητοῦ. Τὸ ἄγαλμα ἵστατο ἐν τῷ

προθύρῳ τοῦ ναοῦ, παρίστα δὲ τὴν θεὰν ἱσταμένην, φέρουσαν ἐσθῆτα, φθάνουσαν μέχρι τῶν ἀστραγάλων, κρατοῦσαν τὸ δόρυ ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ ἄγαλμα Νίκης ἐν τῇ δεξιᾷ· ἡν δὲ ἐζωσμένη διὰ τῆς αἰγίδος καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε κράνος, τῆς ἀσπίδος αὐτῆς στηριζομένης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παρ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν αὐτῆς πλευράν. Τὸ ὕψος τοῦ ἀγάλματος ἦν τεσσάρων πήχεων, ἤτοι 40 περίπου ποδῶν, συμπερελαμβανομένης καὶ τῆς βάσεως. Ἐκ τοῦ τρόπου δέ, καθ' ὃν ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀγάλματος, εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ χρυσὸς ἦν πλείων τοῦ ἐλεφαντόδοντος, τοῦ τελευταίου τούτου χρησιμοποιηθέντος ἐν τῷ προσώπῳ μόνον, ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσί, τοῦ δὲ χρυσοῦ εἰς τὴν περιβολὴν καὶ τὰ κοσμήματα. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ στολὴ ἦν ἐκ χρυσοῦ σφυρηλάτου, ὥστε, ὡς προελέχθη, ὁλόκληρος ὁ ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος χρυσὸς ἦν οὕτω πως προσηρμοσμένος, ὥστε ἠδύνατο νὰ ληφθῇ ἐκεῖθεν κατ' ἀρέσκειαν. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν κατὰ τὸν Πλάτωνα ἐξ εἴδους μαρμάρου, προσομοιάζοντος τῷ ἐλεφαντόδοντι καὶ ἐζωγραφημένου πιθανῶς πρὸς ἀπομίμησιν τῆς ἴριδος καὶ τῆς κόρης· καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἀπετελοῦντο ἐκ πολυτίμων λίθων φύχι ἐπαρκεῖς ὑπάρχουσιν ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀκριβείας αὐτοῦ. Τὰ διάφορα τμήματα τοῦ ἀγάλματος ἦσαν πολυτελῶς κεκοσμημένα. Σφίγξ ἀπετέλει τὸν λόφον τοῦ κράνους, ἑκατέρωθεν δὲ ταύτης ὑπῆρχον γρύπες, ἀναμφιβόλως δὲ πάντες ἐκ χρυσοῦ. Ἡ αἰγὶς εἶχε κατὰ τὰς ἄκρας χρυσοῦς ὄφεις ἐν εἴδει παρυφῶν, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ αὐτῆς ὑπῆρχε χρυσῆ κεφαλὴ Μεδούσης, ἣν ὅμως ἔκλεψεν ὁ Φιλοργός, ἀντικατασταθεῖσαν εἶτα ἐξ ἐλεφαντόδοντος, ὡς εἶδε ταύτην καὶ ὁ Παυσανίας. Τὸ κατώτερον ἄκρον τοῦ δόρατος ὑπεστηρίζετο ὑπὸ δράκοντος, ὃν ὁ Παυσανίας ὑπέθετεν ὅτι παρίστα τὸν Ἐριχθόνιον, τὸ δὲ σημεῖον τῆς συνενώσεως τοῦ κοντοῦ μετὰ τῆς αἰχμῆς ἀπετελεῖτο ἐξ ὀρειχαλκίνης σφιγγός. Καὶ αὐτὰ τὰ χείλη τῶν σανδαλίων, ἅτινα εἶχον ὕψος 4 δακτύλων, ἐγγόθεν παρατηρούμενα ἐφαίνοντο ἔχοντα γλυφάς, παριστώσας τὴν μάχην τῶν Λαπίθων καὶ τῶν Κενταύρων. Ἡ ἀσπὶς ἦν διακεκοσμημένη κατ' ἀμφοτέρας τὰς παρειὰς διὰ τορνευμάτων, παριστάντων ἐν μὲν τῇ ἔσω παρειᾷ τὴν μάχην τῶν γιγάντων κατὰ τῶν θεῶν, ἐν δὲ τῇ ἔξω τὴν μάχην τῶν Ἀμαζόνων ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. Πάντα ταῦτα τὰ ἀντικείμενα ἦσαν ἐπιχώριοι ἀθηναϊκοὶ μῦθοι. Ἡ βάσις, περὶ ἧς λέγεται ὅτι μόνη αὐτὴ ἀπῄτησεν ἐργασίαν πολλῶν μηνῶν, παρίστα ἐν ἀναγλύφοις τὴν γέννησιν τῆς Πανδώρας καὶ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἀποδοχὴν δώρων παρὰ τῶν θεῶν· περιελάμβανε δὲ πρόσωπα εἴκοσι θεοτήτων. Τὶ ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος βάρος τοῦ χρυσοῦ, τὸ ὁποῖον, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἀφῃρεῖτο ἐκ τούτου κατὰ βούλησιν, ἦν κατὰ τὸν Θουκυδίδην βάρους 40 ταλάντων, κατὰ δὲ τὸν Φιλόχορον 44 καὶ κατ' ἄλλους 50· τὸ ἀκριβὲς φαίνεται τὸ ὑπὸ τοῦ Φιλοχόρου ἀναφερόμενον. Μεγάλη προσοχὴ ἀπεδίδετο εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἀγάλματος· ταχέως δὲ ἐρραίνετο δι' ὕδατος, ἵνα προφυλαχθῇ ἀπὸ βλάβης ἐκ τῆς ξηρότητος τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἡ βάσις ἐπεσκευάσθη ὑπὸ Ἀριστοκλέους τοῦ νεωτέρου περὶ τὸ 397 π. Χ. Ὁ Böckh ὑποδείκνυσιν ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἀριστοκλῆς ἦν υἱὸς τοῦ Κλεοίτα, ὅστις φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε βοηθὸς τοῦ Φειδίου ἐν τοῖς μεγάλοις αὐτοῦ ἔργοις, ἡ οἰκογένεια τοῦ καλλιτέχνου τούτου δυνατὸν ν' ἀπετέλεσε φρουροὺς τοῦ ἀγάλματος, ὃν τρόπον καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἦσαν οἱ ἐπιτηρηταὶ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διός. Ἐν τέλει ὁ Λαχάρης ἀπεγύμνωσε τὸ ἄγαλμα ἀπὸ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ χρυσοῦ ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ περὶ τὸ 296 π. Χ. Ὁ Παυσανίας ὅμως ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀγάλματος, ὡς νὰ ἔφερε τοῦτο ἔτι ἐφ' ἑαυτοῦ τὸν ἴδιον χρυσόν· πιθανὸν νὰ ἀντικατεστάθη ὁ ἁρπαγεὶς χρυσὸς διὰ χρυσωμάτων. Πολλὰ ἔχομεν ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς, πολλὰ τῶν ὁποίων εἰσὶν ἀναμφιβόλως ἀπομιμήσεις τοῦ ἐν τῷ Παρθενῶνι καὶ τῶν δύο ἄλλων ἐν τῇ ἀκροπόλει τοιούτων. Ὁ Böttiger προσεπάθησε νὰ διακρίνῃ ἀπ' ἀλλήλων τὰ ὑφιστάμενα ἀντίτυπα τῶν τριῶν μεγάλων τούτων ἔργων. Ἐκεῖνο ὅμως, περὶ τοῦ ὁποίου ἐπιστεύετο ὅτι ἀποτελεῖ πιστοτέραν ἀπομίμησιν τοῦ ἐν τῷ Παρθενῶνι ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς, εἶναι μαρμάρινον ἄγαλμα ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ κ. *Hope*, ἀποτετυπωμένον ἐν τοῖς *Specimens of Ancient Sculpture*, τόμ. Β' καὶ ἐν τοῖς *Denkmäler* τοῦ *Müller* τόμ. Β' σχ. 202ον. Ἀντίτυπα τούτου ἐφέροντο πρὸς τούτοις ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῶν πλευ-

ρῶν τῶν νομισμάτων τῶν Ἀντιόχων, ἅτινα ἀντίτυπα ἐν πᾶσι συμφωνοῦσιν ἐκτὸς τῆς θέσεως τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ὡς καὶ τῆς τοῦ δόρατος καὶ τῆς ἀσπίδος. Ἐν τῷ ἀγάλματι τοῦ κ. Hobe ἡ ἀριστερὰ χεὶρ εἶναι ὑψωμένη μέχρι τῆς κεφαλῆς καὶ κρατεῖ τὸ δόρυ ὡς σκῆπτρον, ἐλλειπούσης ὁλοτελῶς τῆς ἀσπίδος· ἐπὶ δὲ τῶν μεταλλίων ἡ ἀριστερὰ χεὶρ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀσπίδος, ἥτις ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, κλίνουσα πρὸς τὸν ἀριστερὸν πόδα τοῦ ἀγάλματος, ἐνῷ τὸ δόρυ κλίνει μικρὸν πρὸς τὰ ὀπίσω, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος. Τὸ ἄγαλμα διὰ μακρῶν περιγράφει ὁ Παυσανίας, ὁ Μάξιμος Τύριος καὶ ὁ Πλίνιος. Ἡ νεωτέρα περιγραφὴ αὐτοῦ εἶναι ἡ τοῦ Böttiger.

Αἱ λοιπαὶ γλυφαὶ τοῦ Παρθενῶνος δὲν ἀποτελοῦσι τόσον ἁρμοδίως ἀντικείμενον τοῦ παρόντος θέματος, καθόσον ἀδύνατον νὰ εἴπωμεν ποῖα τούτων ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Φειδίου, καίπερ ἀναμφισβητήτου ὄντος ὅτι πᾶσαι αὗται κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν αὐτοῦ. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν τὰς ἑξῆς περὶ αὐτῶν λεπτομερείας Τὸ ἔξω μέρος τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ περιεβάλλετο ὑπὸ διαζώματος, φέροντος ἐν ἐγγλύφοις παράστασιν τῆς τῶν Παναθηναίων πομπῆς, τοῦθ' ὅπερ θαυμασίως ἐφημίσθη ἐν μέρει ἀτελῶς φωτιζομένῳ. Αἱ μετῶπαι, ἤτοι τὰ μεταξὺ τῶν τριγλύφων τοῦ διαζώματος τοῦ περιστυλίου διαστήματα, ἦσαν πλήρεις ἀναγλύφων 92 τὸν ἀριθμόν, ἤτοι ἐκ 14 ἐν ἑκάστῃ μετώπῃ καὶ ἐκ 32 ἐν ἑκάστῃ πλευρᾷ· τὰ ἀντικείμενα τούτων ἦσαν εἰλημμένα ἐκ τῆς μυθικῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ τῆς νοτίου πλευρᾶς ἀνάγλυφα, ἐξ ὧν 15 εὑρίσκονται ἐν τῷ βρετανικῷ μουσείῳ, παριστῶσι τὴν μάχην τῶν Ἀθηναίων καὶ Κενταύρων κατὰ τὴν γαμήλιον τελετὴν τοῦ Πειρίθου. Τινὰ τούτων εἶναι ἀρχαϊκώτατα τὸν τύπον, ἐπικυρουμένου οὕτω τοῦ ἀρχικοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι ὁ ἀρχαϊκὸς τύπος ἐξηκολούθει ἐν χρήσει μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου, περὶ οὗ δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μαρτυρίας τῶν ἀναγλύφων τούτων ὅτι ἐχρησιμοποίησεν ἑνίους τῶν ἀρίστων καλλιτεχνῶν τῆς σχολῆς ἐκείνης πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ τε καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἄλλαι ἐκ τῶν μετώπων ἀποδεικνύουσι τὴν ἀγνὴν καὶ τὴν τελείαν ἐκείνην τέχνην, ἣν αὐτὸς ὁ Φειδίας εἰσήγαγε καὶ ἥτις οὐδέποτε ὑπερεβλήθη. Τὸ ἐπιστύλιον τοῦ ναοῦ ἐκοσμεῖτο ὑπὸ χρυσῶν θυρεῶν κάτωθεν τῶν μετωπῶν, αἵτινες ἀφῃρέθησαν ὑπὸ τοῦ Λαχάρους ὁμοῦ μετὰ τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς. Μεταξὺ τῶν θυρεῶν ὑπῆρχον ἐπιγραφαί. Τὰ τύμπανα τῶν θριγκῶν τοῦ ναοῦ ἐπληροῦντο διὰ μεγαλοπρεπεστάτων γλυπτικῶν συμπλεγμάτων, τοῦ ἐν τῷ προσθίῳ μέρει, ἤτοι τῇ ἀνατολικῇ προσόψει, παριστῶντος τὴν γέννησιν τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ δ' ἐν τῇ ἀριστερᾷ τὴν τύγκρουσιν Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος διὰ τὴν γῆν τῆς Ἀττικῆς. Ὁ τρόπος, δι' οὗ τὸ μύθευμα τοῦτο παριστάνετο, καὶ ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ταὐτότητος τῶν προσώπων ἐν ἑκάστῳ τῶν συμπλεγμάτων τούτων δυσχερέστατον ἀπετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν πρόβλημα. Ἡ ἀρίστη περὶ τούτου πραγματεία εἶναι ἡ τοῦ Welcker *On the sculptured Groups in the Pediments of the Parthenon* ἐν τῷ *Classical Museum*, τόμ. Β' σ. 367 κ. ἑ.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς ἄλλα ἐν Ἀθήναις ἔργα τοῦ Φειδίου.

9. Ὀρειχάλκινον ἄγαλμα Ἀπόλλωνος τοῦ Παρνοπίου ἐν τῇ Ἀκροπόλει.

10. Ἀφροδίτη Οὐρανία ἐκ παρίου μαρμάρου ἐν τῷ παρὰ τὸ Κεραμικὸν ναῷ αὐτῆς.

11. Ἄγαλμα τῆς μητρὸς τῶν θεῶν, καθημένης ἐπὶ θρόνου, ὑποβασταζομένου ὑπὸ λεόντων καὶ κρατούσης ἐν τῇ χειρὶ κύμβαλον ἐν τῷ παρὰ τὸ Κεραμικὸν Μητρῴῳ. Οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ τῆς ὕλης, ἐξ ἧς ἦν κατεσκευασμένον τὸ ἄγαλμα τοῦτο.

12. Χρυσοῦς θρόνος τοῦ ὀρειχαλκίνου ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς Ὑγιείας ἐν τῇ ἀκροπόλει· συγκαταριθμῆται ὑπὸ τοῦ *Sillig* ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Φειδίου· φρονοῦμεν ὅμως ὅτι αἱ λέξεις τῆς θεοῦ ἀνάγονται μᾶλλον εἰς τὸ μέγα ἐν Παρθενῶνι ἄγαλμα.

Ἐκ τῶν ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα ὁ Φειδίας κατεσκεύασε δι' ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις τὴν πρώτην θέσιν κατέχει τὸ

13. Κολοσσιαῖον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ ναῷ ἐν Ἄλτεδι ἢ τῷ ἱερῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἄλσει. Πληρεστάτην τούτου περιγραφὴν παρέχει ὁ Παυσανίας.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἐστήθη ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς εἰσόδου καὶ ἔχον τὰ νῶτα πρὸς τὸν τοῖχον, ὅστις ἐχώριζε τὸν πρόδομον ἀπὸ τοῦ ὀπισθοδόμου, οὕτως ὥστε πάρεκτα ἐνεφανίζετο ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ πρὸς τὸν

εἰς τὸν ναὸν εἰσερχόμενον. Ἦν ὅμως ὁρατὸν μόνον ἐν μεγάλαις τελεταῖς, κρυπτόμενον ἄλλοτε ὑπὸ μεγαλοπρεποῦς παραπετάσματος· τὸ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παυσανίου τοιοῦτον παραπέτασμα ἀπετέλει δῶρον τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου. Ὁ θεὸς παρίστατο καθήμενος ἐπὶ θρόνου ἐκ ξύλου κέδρου, κεκοσμημένου διὰ χρυσοῦ, ἐλεφαντόδοντος, ἐβένου, λίθωντιμαλφῶν καὶ βαφῶν, φέρων στέμμα ἐκ κλάδων ἐλαίας, κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα Νίκης στεφηφόρου καὶ κρατούσης διάδημα καὶ ἐν τῇ ἀριστερᾷ σκῆπτρον, κεκοσμημένον διὰ παντὸς εἴδους μετάλλου, φέροντος δὲ ἐν τῇ ἄκρᾳ ἀετόν. Ἡ ἐσθής, ἥτις ἐκάλυπτε τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀγάλματος καὶ τὰ σανδάλια τοῦ θεοῦ ἦσαν χρυσᾶ, ἡ πρώτη μάλιστα, ὡς ἐκ τοῦ Στράβωνος μανθάνομεν, ἐκ σφυρηλάτου χρυσοῦ, ἐπὶ δὲ τῆς ἐσθῆτος παριστάνοντο (δὲν ἀναφέρει μὲν ὁ Παυσανίας τίνι τρόπῳ, πιθανώτερον ὅμως εἶναι διὰ ζωγραφικῆς) διάφορα ζῶα καὶ φυτὰ καὶ ἰδίᾳ κρῖνα. Ὁ θρόνος ἀπήστραπτεν ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων ὡς καὶ ἐξ ἐβένου καὶ ἐλεφαντόδοντος, ἐκοσμεῖτο δὲ διὰ μορφῶν ἐζωγραφημένων τε καὶ γεγλυμμένων. Ἐν ἑκάστῳ τῶν ποδῶν τοῦ θρόνου ὑπῆρχον 4 Νῖκαι ἐν στάσει ὀρχουμένων γυναικῶν καὶ δύο ἕτεραι ἐν τῷ κατωτέρῳ μέρει ἑκάστου ποδός. Ἐφ' ἑκατέρου τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν ὑπῆρχε σύμπλεγμα, παριστάνον Θηβαΐδα νεανίαν, κρατούμενον ὑπὸ σφιγγός, κάτωθεν δὲ ἑκάστου τῶν συμπλεγμάτων τούτων (ἤτοι ἐπὶ τῆς προσόψεως τῆς δοκοῦ, ὅστις συνήνου τὴν κορυφὴν τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν μετὰ τῶν ὄπισθεν μερῶν τοῦ θρόνου), ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις παριστάνοντο τοξεύοντες κατὰ τῶν τέκνων τῆς Νιόβης. Οἱ πόδες τοῦ θρόνου συνηνοῦντο πρὸ τεσσάρων εὐθειῶν δοκῶν, τῶν κανόνων, φερόντων γλυφάς, τοῦ ἐμπροσθίου παριστάνοντος διαφόρους ἀθλητικοὺς ἀγῶνας, τῶν δὲ ἄλλων δύο (διότι ὁ πρὸς τὰ ὀπίσω ἦν ἀόρατος) τὴν μάχην τῶν Ἀμαζόνων μετὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἡρακλέους, ἐν οἷς ἐφαίνετο καὶ ὁ Θησεύς. Μεταξὺ τῶν ποδῶν ὑπῆρχον πρὸς τούτοις καὶ κίονες ὡς πρόσθετα ὑποστηρίγματα. Τὸν θρόνον περιέβαλλον ἐρύματα, τρόπον τοίχων πεποιημένα, καθιστῶντα τοῦτον ἀπρόσιτον. Ἐκ τούτων τὸ ἐν τῷ ἔμπροσθεν μέρει ἦν ἁπλῶς κεχρωματισμένον διὰ βαθέος κυανοῦ χρώματος, τὰ δὲ ἄλλα ἦσαν κεκοσμημένα δι' εἰκόνων ὑπὸ τοῦ Παναίνου. Ἡ κορυφὴ τοῦ ὄπισθεν μέρους τοῦ θρόνου, ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ θεοῦ, περιεβάλλετο ἔνθεν μὲν ὑπὸ τῶν τριῶν Χαρίτων, ἔνθεν δὲ ὑπὸ τῶν τριῶν Ὡρῶν, αἵτινες εἰσήχθησαν αὐτόθι ὡς θυγατέρες τοῦ Διὸς καὶ φρουροὶ τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ ὑποπόδιον τοῦ θεοῦ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τεσσάρων χρυσῶν λεόντων καὶ ἔφερε γεγλυμμένην ἢ ἐζωγραφημένην τὴν μάχην τοῦ Θησέως κατὰ τῶν Ἀμαζόνων. Αἱ πλευραὶ τῆς βάσεως, αἵτινες ὑπεστήριζον τὸν θρόνον καὶ τὸ ὅλον ἄγαλμα καὶ αἵτινες δὲν πρέπει νὰ συγχυθῶσι πρὸς τὰς μνημονευθείσας ἤδη πλευράς, ἐκοσμοῦντο διὰ χρυσῶν γλυφῶν, παριστωσῶν τὸν Ἥλιον ἐπιβαίνοντα τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν, τὴν Χάριτα παρὰ τῇ πλευρᾷ τοῦ Διός, παρ' αὐτὴν τὸν Ἑρμῆν, εἶτα τὴν Ἑστίαν, εἶτα τὸν Ἔρωτα, δεχόμενον τὴν Ἀφροδίτην, ἀναδυομένην ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ τέλος τὴν Πειθώ, στέφουσαν αὐτήν. Ἐνταῦθα ὑπῆρχον πρὸς τούτοις ὁ Ἀπόλλων μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ἐν δὲ τῷ ἄκρῳ τῆς βάσεως ἡ Ἀμφιτρίτη καὶ ὁ Ποσειδῶν, ὡς καὶ ἡ Σελήνη, καθημένη ἐπὶ ἵππου ἢ ἡμιόνου. Τοιαύτη ἡ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου περιγραφὴ τοῦ ἀγάλματος τούτου. Ἐκ τοῦ Στράβωνος πληροφορούμεθα ὅτι τὸ ἄγαλμα ἔφθανε μέχρι τῆς στέγης, ἥτις εἶχεν ὕψος 60 περίπου ποδῶν. Καθόσον ἀφορᾷ τὸ βάρος τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος χρυσοῦ δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν τούτου ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ Λουκιανοῦ, καθὰ ἕκαστος βόστρυχος τῆς κόμης ἐζύγιζεν ἓξ μνᾶς. Τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀγάλματος παρηκολούθησεν ὡς λέγεται ἐν τῷ Παυσανίᾳ σημεῖον τῆς εὐνοίας τοῦ Διός, ὅστις, ἀπαντῶν εἰς δέησιν τοῦ Φειδίου, ἔπληξε διὰ κεραυνοῦ τὸ πρὸ τοῦ ἀγάλματος ἔδαφος ἐν μέρει, ὅπερ ἐσημειοῦτο δι' ὀρειχαλκίνης κάλπης. Τὸ ἔδαφος τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐκ μέλανος μαρμάρου (ἀναμφιβόλως πρὸς πληρεστέραν ἀνάπτυξιν τῆς λαμπρότητος καὶ στιλπνότητος τοῦ ἐλεφαντόδοντος καὶ τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν χρωμάτων), περιβαλλομένου ὑπὸ ἐξεχούσης κρηπῖδος παρίου μαρμάρου, ἥπερ ἐχρησίμευεν εἰς τὸ νὰ συγκρατῇ τὸ ἔλαιον, ὅπερ ἐχύνετο ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος πρὸς διατήρησιν τοῦ ἐλεφαντόδοντος ἀπὸ τῶν ἐπιβλαβῶν ἀποτε-

λεσμάτων τῆς ὑγρασίας, ἥτις προέκυπτεν ἐκ τοῦ ἑλώδους ἐδάφους τῆς Ἄλτεως ἀκριβῶς καθ' ὃν τρόπον ὕδωρ τοὐναντίον ἐχρησιμοποιεῖτο πρὸς προφύλαξιν τοῦ ἐλεφαντόδοντος τῆς Ἀθηνᾶς ἀπὸ τῆς ὑπερβολικῆς ξηρότητος τοῦ ἀέρος τῆς ἀκροπόλεως· ἐνῷ ἐν ἄλλῳ χρυσελεφαντίνῳ ἀγάλματι τοῦ Φειδίου, τῷ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἀσκληπιῷ, οὔτε ἔλαιον οὔτε ὕδωρ ἐχρησιμοποιεῖτο, τοῦ ἁρμοδίου βαθμοῦ τῆς ὑγρασίας διατηρουμένου ὑπὸ φρέατος, ὑπεράνω τοῦ ὁποίου τὸ ἄγαλμα ἵστατο. Ἡ ὑπηρεσία τοῦ καθαρίζειν καὶ διατηρεῖν τὸ ἄγαλμα ἀνετέθη εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Φειδίου, οἵτινες καὶ ἐκαλοῦντο τούτου ἕνεκεν Φαιδρυνταὶ ἐκ τοῦ φαιδρύνω καὶ οἵτινες, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ἔργον αὐτῶν, ἔθυον εἰς τὴν Ἐργάνην Ἀθηνᾶν. Ὡς ἄλλη ἐκδήλωσις τιμῆς εἰς τὴν μνήμην τοῦ Φειδίου διετηρήθη τὸ ἐκτὸς τῆς Ἄλτεως κτίριον, ἐν ᾧ κατεσκεύαζε τὰ μέρη τοῦ ἀγάλματος καὶ ὅπερ ἦν γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐ ρ γ α σ τ ή ρ ι ο ν Φ ε ι δ ί ο υ. Ὡς δ' ἀνωτέρω ἐλέχθη, καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ τοῦ καλλιτέχνου ἐνεγράφη ἐπὶ τῶν ποδῶν τοῦ ἀγάλματος.

Ἡ ἰδέα, ἣν ὁ Φειδίας ἐπειράθη νὰ ἐνσαρκώσῃ ἐν τούτῳ τῷ μεγίστῳ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἦν ἡ τῆς ὑψίστης θεότητος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους οὐχὶ ἐν πολέμῳ πρὸς τοὺς Τιτᾶνας καὶ τοὺς γίγαντας διατελούσης, ἀλλ' ἀφείσης κατὰ μέρος τὸν κεραυνὸν καὶ καθημένης ἐπὶ θρόνου ἐν εἴδει νικητοῦ, ἐν πλήρει μεγαλείῳ καὶ ἀναπαύσει, κυβερνώσης διὰ νεύματος τὸν ὑποτελῆ κόσμον καὶ προεδρευούσης ἰδίᾳ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἑλληνικῆς ἑνότητος τῶν ἀγώνων ἐκείνων, οἵτινες ἀπετέλουν ἔκφρασιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ἐκείνης ἑνότητος καὶ εὐλογούσης τὰς νίκας ἐκείνας, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν ὑψίστην τιμήν, ἣν ποτε Ἕλλην ἠδύνατο νὰ προσκτήσηται. Ὁ Στράβων ἀναφέρει ὅτι, ὅταν ὁ Φειδίας ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ Παναίνου ὁποῖον παρηκολούθησε πρότυπον ἐν τῷ καταρτισμῷ τοῦ καλλιτεχνήματος τούτου, ἀπήντησε τὸ τοῦ Ὁμήρου, περιλαμβανόμενον ἐκ τοῖς ἑξῆς στίχοις (Ἰλ. Α, 528-530).

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων·
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος,
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

Ἡ ἔκφρασις τῆς ἰδέας ταύτης ἐπετεύχθη οὐ μόνον ὑπὸ τῆς ὅλης ἀναλογίας καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἀγάλματος, ἀλλὰ καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ σχήματος καὶ τῆς θέσεως τῆς κεφαλῆς. Τὸ ὕψος καὶ ἡ ἔκτασις, τὸ τοῦ μετώπου τόξον, ὁ ὄγκος τῆς κόμης, ἁπαλῶς καταπιπτούσης, τὸ σχῆμα τῶν ὀφρύων, ἡ πλήρης γαλήνη καὶ τὸ ἐπιβάλλον μεγαλεῖον τῶν μεγάλων καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἠνεῳγμένων ὀφθαλμῶν, ἡ ἐκφραστικὴ ἀπάθεια τῶν ὅλων χαρακτηριστικῶν καὶ ἡ ἐλαφρὰ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν κλίσις τῆς κεφαλῆς ἀποτελοῦσι τὰ κύρια στοιχεῖα, ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς παραστάσεως ἐκείνης, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου καὶ μετέπειτα ἐθεωρήθη ὡς τὸ τέλειον ἰδανικὸν ἀπείρου μεγαλειότητος καὶ πληρεστάτης μειλιχιότητος τοῦ π α τ ρ ὸ ς ἀ ν δ ρ ῶ ν τ ε θ ε ῶ ν τ ε, προσωποποιουμένου ἐνἀνθρωπίνῃ μορφῇ.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα πάντων τῶν χωρίων, ἅτινα καταδείκνυσιν ὅτι τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς ἀριστοτέχνημα οὐ μόνον τοῦ Φειδίου, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας καὶ οὐχὶ μόνον ὡς ἄγαλμα, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἀποτελοῦν πραγματικὴν ἔκφρασιν τῆς ἐπικρατούσης θεότητος. Τοιοῦτον κατὰ τὸν Λουκιανὸν ἦν τὸ ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῶν θεωμένων αὐτό, τοιαύτη περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Λιβίου ἡ ἐντύπωσις, ἣν προὐκάλεσε τὸ ἄγαλμα παρὰ τῷ Αἰμιλίῳ Παύλῳ, ἐνῷ κατὰ τὸν Ἀριανὸν ἀτύχημα ἐθεωρεῖτο ν' ἀποθάνῃ τις χωρὶς νὰ ἴδῃ αὐτόν. Ὁ Πλίνιος ποιεῖται περὶ αὐτοῦ λόγον ὡς περιέργου *quem nemo aemulatur* Ὑπάρχει πρὸς τούτοις διάσημον ἐπίγραμμα Φιλίππου τοῦ Θεσσαλονικέως ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ, ἔχον ὧδε:

Ἦ θεὸς ἦλθ' ἐπὶ γῆν ἐξ οὐρανοῦ, εἰκόνα δείξων,
Φειδία, ἢ σὺ γ' ἔβης τὸν θεὸν ὑψόμενος.

Ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Α' μετήγαγε τὸ ἄγαλμα τοῦτο εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς τῷ 475 μ. Χ.

Ὡς πρὸς τὰ ὑφιστάμενα καλλιτεχνήματα, ἅτινα θεωροῦνται ὡς ἀπομιμήσεις τοῦ τοῦ Φειδίου Διός, λεπτομερεῖς πληροφορίαι ἀναφέρονται ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ *Böttiger*: *Andeutungen* σελ. 104–106.

14. Ἐν Ἤλιδι ὑπῆρχε χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, θεωρούμενον ὡς ἔργον τοῦ Φειδίου. Ἐπὶ τοῦ κράνους ὑπῆρχεν ἀλέκτωρ.

15. Ἐν τῇ Ἤλιδι κατεσκεύασεν ἐπίσης

χρυσελεφάντινον ἄγαλμα Ἀφροδίτης τῆς Οὐρανίας, ἐδραζούζης τὸν ἕνα πόδα ἐπὶ χελώνης.

16. Ἐκ τῶν ἀγαλμάτων, ἅτινα ὁ Φειδίας κατεσκεύασε δι' ἄλλας ἑλληνίδας πόλεις, τὸ διασημότερον φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ.

17. Κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἰσμηνίου παρὰ τὰς Θήβας ἵσταντο αὐτόθι δύο μαρμάρινα ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἑρμοῦ, καλούμενα Πρόναοι. Ὁ Ἑρμῆς ἦν ἔργον τοῦ Φειδίου, ἡ Ἀθηνᾶ ὅμως ἀπεδίδετο εἰς τὸν Σκόπαν.

18. Ἐν τῷ ἐν Μεγάροις Ὀλυμπιείῳ ὑπῆρχεν ἀτελὲς χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διός, τῆς κεφαλῆς μόνης οὔσης ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλεφαντόδοντος, τοῦ δὲ λοιποῦ τοῦ ἀγάλματος ἐκ πηλοῦ καὶ γύψου. Τὸ ἔργον ἀνέλαβεν ὁ Θεόκοσμος, βοηθοῦντος τοῦ Φειδίου, καὶ διεκόπη ὑπὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἐὰν τοῦτο ἔχηται ἀληθείας, δύο ἐνδιαφέροντα σημεῖα ἐνυπάρχουσιν ἐν τῇ μαρτυρίᾳ ταύτῃ, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἓν ἀποτελεῖ ἐπικύρωσιν τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου, ὃς φαίνεται δραστηρίως εἰσέτι ἐργαζόμενος μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ τέλους τοῦ βίου, τὸ δ' ἕτερον ἔνδειξιν τοῦ ὑλικοῦ, ὅπερ ἐχρησιμοποίησεν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὡς σῶμα χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος.

19. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ἀφήγησίν τινα, ὅποπτον ὅμως, περὶ ἀγῶνος διαφόρων διασήμων ἀγαλματοποιῶν, οἵτινες, καίπερ εἰς διαφόρους ἀναγόμενοι ἐποχάς, ἔζων ὅμως πάντες ὁμοῦ. Τὸ ἀντικείμενον τοῦ διαγωνίσματος ἦν μία Ἀμαζών· αὐτοὶ οὗτοι οἱ καλλιτέχναι ἦσαν καὶ κριταί, τὸ δὲ βραβεῖον ἀπενεμήθη εἰς τὸ ἄγαλμα ἐκεῖνο, ὅπερ ἕκαστος καλλιτέχνης ἐθεώρει ὡς δεύτερον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἰδικόν του. Τὸ οὕτω τιμηθὲν ἄγαλμα εἶναι τὸ τοῦ Πολυκλείτου, δεύτερον μετ' αὐτὸ ἐπῆρχετο τὸ τοῦ Φειδίου, τρίτον τὸ τοῦ Κτησιλάου, τέταρτον τὸ τοῦ Κύδωνος καὶ πέμπτον τὸ τοῦ Φραδμωνος. Ἐὰν τοιοῦτος ἀγὼν ἐγένετο, θὰ ἐτελέσθη πάντως κατὰ τὸ τέλος τοῦ βίου τοῦ Φειδίου. Ὁ Λουκιανὸς λίαν ἐξυμνεῖ τὴν Ἀμαζόνα τοῦ Φειδίου. Ἡ τοῦ Βατικανοῦ Ἀμαζών, προπαρασκευαζομένη νὰ πηδήσῃ πρὸς τὰ πρόσω, ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἀντίτυπον αὐτοῦ.

20, 21, 22. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει τρία ὀρειχάλκινα ἀγάλματα ὑπὸ τοῦ Φειδίου εὑρισκόμενα ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, μὴ σημειουμένης ὅμως τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν θέσεως καὶ τῶν παραστάσεων αὐτῶν.

23. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει μαρμαρίνην Ἀφροδίτην ἐκτάκτου καλλονῆς ἔργον τοῦ Φειδίου ἐν τῇ τῆς Ὀκταβίας στοᾷ ἐν Ρώμῃ. Λέγει δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Φειδίας, ἐπήνεγκε τὴν τελευταίαν ἐπεξεργασίαν τῶν γλυφῶν τῆς διασήμου Ἀφροδίτης τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀλκαμένους.

24. Τὸ γνωστὸν κολοσσιαῖον ἄγαλμα ἑνὸς τῶν Διοσκούρων μετὰ ἵππου ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ Monte Cavallo, ἱστάμενον ἐπὶ βάσεως πολλῷ νεωτέρας τοῦ ἀγάλματος αὐτοῦ, καὶ ἥτις φέρει τὴν ἐπιγραφὴν *Opus Fidiae*, ὑποτίθεται ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἐργασίας ὅτι ὀρθῶς τῷ Φειδίᾳ ἀποδίδεται. Οἱ ἀρχαιολόγοι ὅμως δὲν συμφωνοῦσιν ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ. Πιθανὸν νὰ εἶναι τοῦτο τὸ *alterum colossicon nudum*, περὶ τοῦ ὁποίου ποιεῖται λόγον ὁ Πλίνιος.

Ἐν τοῖς ἐσφαλμένως εἰς τὸν Φειδίαν ἀποδιδομένοις ἀγάλμασι συγκατελέγοντο ἡ Νέμεσις τοῦ Ἀγορακρίτου καὶ ὁ Χρόνος καὶ ἡ Εὐκαιρία τοῦ Αυσίππου. Ἐν Πατάροις τῆς Λυκίας ὑπῆρχον ἀγάλματα τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, περὶ ὧν ἀμφεβάλλετο ἂν ἦσαν ἔργα τοῦ Φειδίου ἢ τοῦ Βρυάξιδος.

Ὁ κατάλογος οὗτος τῶν ἀγαλμάτων καταδείκνυσι σαφῶς τὸ ἄτοπον τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἐνίων ὅτι ὁ Φειδίας οὐδέποτε εἰργάσθη ἐπὶ μαρμάρου. Καὶ αὐτὸς ὁ Πλίνιος ῥητῶς ἀναφέρει *scalpsit et marmora*.

Ὁ Φειδίας ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν λοιπῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν τῆς Ἑλλάδος τοσοῦτον διεκρίνετο ἐπὶ ἀκριβείᾳ καὶ κατ' αὐτὰς τὰς λεπτεπιλέπτους λεπτομερείας, ὅσον καὶ ἐπὶ τῷ μεγαλείῳ τῶν κολοσσιαίων αὐτοῦ παραστάσεων· ὡς δὲ ὁ Λύσιππος, οὕτω καὶ αὐτός, παίζων ἀπεδείκνυε τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἐπιδεξιότητα, κατασκευάζων μορφὰς λεπτοτάτων ἀντικειμένων, ὡς μελισσῶν, μυιῶν καὶ λοιπῶν. Τὰ περὶ τούτου ὅμως γραφόμενα ἀνάγονται μᾶλλον εἰς τὰ ἐν τῇ τορευτικῇ ἔργα αὐτοῦ ἐπὶ μετάλλων, ἐν τῇ ὁποίᾳ τέχνῃ ἦν κατὰ τὸν Πλίνιον ὁ πρῶτος μέγας καλλιτέχνης. Γινώσκομεν ὅτι μεγάλα μέρη τοῦ ἐπὶ τῶν χρυσελεφαντίνων ἀγαλμάτων χρυσοῦ ἦσαν τετορευμένα, μολονότι δέον νὰ μὴ συγ-

χέωμεν τὰ κοσμήματα ταῦτα μετὰ τῶν πολυχρώμων διακοσμήσεων τῶν διαφόρων ἀγαλμάτων. Αἱ ἀσπίδες τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἐκαλύπτοντο διὰ πλακῶν χρυσοῦ, τὰ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀνάγλυφα ἦσαν προϊόντα τῆς τορευτικῆς, ὡς καὶ ἡ κόμη τῆς Ἀθηνᾶς αὐτοῦ καὶ τὸ σκῆπτρον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντος ἀγάλματος τοῦ Διός, ὅπερ ἀπετελεῖτο ἐκ παντοειδῶν μετάλλων. Ἡ ἀσπὶς τῆς ὑπ' αὐτοῦ τεχνουργηθείσης Προμάχου Ἀθηνᾶς παρέχει ἕτερον παράδειγμα τῆς τορευτικῆς, μολονότι αἱ ἐπ' αὐτῆς γλυφαὶ ἐγένοντο οὐχὶ ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Μυός. Τετορευμένα ἀργυρᾶ δοχεῖα, ἀποδιδόμενα εἰς αὐτόν (εἴτε ὀρθῶς εἴτε ἐσφαλμένως), ἦσαν ἐν χρήσει ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τοῦ Μαρτιάλου, ὅστις περιγράφει τὴν φυσικωτάτην ὅλως παράστασιν τῶν ἐπὶ τοιούτων δοχείων ἰχθύων, λέγων *adde aquam natabunt*.

Ἐλέχθη ἤδη ὅτι ὁ Φειδίας πρὶν ἢ γείνῃ ἀγαλματοποιὸς διετέλεσε ζωγράφος· ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν Ἀθήναις ἐζωγραφήθη ὑπ' αὐτοῦ.

γ'. Ἡ τέχνη τοῦ Φειδίου — Μετὰ τὰς παρατηρήσεις, αἵτινες παροδικῶς ἐγένοντο ἐν τοῖς δυσὶ προηγουμένοις τμήμασι τοῦ ἄρθρου τούτου, περιττὸν εἶναι νὰ προσθέσωμεν καὶ ἄλλα περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς τέχνης τοῦ Φειδίου. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ὁ ἰδιάζων χαρακτὴρ αὐτῆς ἦν ἰδανικὸν κάλλος καὶ τοῦτο ἐν τῷ ὑψίστῳ βαθμῷ, ἰδίᾳ ἐν ταῖς παραστάσεσι θεοτήτων καὶ ἀντικειμένων, συνδεομένων μετὰ τῆς λατρείας αὐτῶν. Ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἀπηλλάγη τῶν τραχειῶν καὶ ἥκιστα φυσικῶν μορφῶν, αἵτινες ἐν εἴδει θρησκευτικοῦ πρηγουμένου ἐδέσμευσάν τινας ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ ἢ ἱερατικῇ σχολῇ τῶν προκατόχων αὐτοῦ, οὐδέποτε ἀφ' ἑτέρου κατῆλθεν εἰς τὴν ἀκριβῆ ἀπομίμησιν οἱουδήποτε ἀνθρωπίνου προτύπου, ὁσονδήποτε ὡραίου· οὐδέποτε παρέστησε τὴν παραμεμορφωμένην ἐκείνην ἐνέργειαν ἢ ἐξέφρασε τὸ σφοδρὸν ἐκεῖνο πάθος, ὅπερ ἔγκειται πέραν τῶν ὁρίων τῆς γαλήνης· οὕτω προσήγγισε δὲ εἰς τὴν προπετῆ ἐκείνην χάριν δι' ἧς τινες τῶν μεγίστων αὐτοῦ ὀπαδῶν, εἰ μὴ αὐτοὶ οὗτοι τὴν τέχνην παρέφθειραν, παρέσχον ὅμως εὐκαιρίαν παραφθορᾶς αὐτῆς ἐν χερσὶ τῶν ὀλιγωτέρων πλεονεκτημάτων εὐμοιρούντων καὶ ἧττον εὐφυῶν μιμητῶν αὐτοῦ. Ἡ ἀναλογία τῶν ἔργων τοῦ Φειδίου καὶ Πολυκλείτου ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τῶν διαδόχων αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰ ἔργα τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ τοῦ Εὐριπίδου ἀφ' ἑτέρου τοσοῦτον φανερὰ εἶναι, ὥστε συχνάκις παρατηρεῖται, ἡ δὲ διαφορὰ δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἀναμφιβόλως εἰς τὰς αὐτὰς ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσιν αἰτίας, αἵτινες ὑφίσταντο ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ τῆς Ἑλλάδος καὶ αἵτινες κατέλιπον ἐπί τε τῆς τέχνης καὶ ἐπὶ τῆς φιλολογίας ἴχνη αὐτῶν. Ἐνῷ δὲ τὰ ἔργα τοῦ Καλλιμάχου, τοῦ Πραξιτέλους καὶ τοῦ Σκόπα προετιμήθησαν ἐνίοτε τῶν τοῦ Φειδίου, ὁ ἀληθὴς καλλιτέχνης καὶ ὁ αἰσθητικὸς κριτὴς ἀείποτε ἐθεώρησαν τὰ τελευταῖα ὡς τὰ ἄριστα εἴδη ἰδανικῆς ἀγαλματοποιίας καὶ τὰ κράτιστα παραδείγματα διὰ τοὺς μαθητάς. Ὁ Κικέρων ἀναφέρει περὶ τοῦ ἰδανικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἔργων τοῦ Φειδίου τὰ ἑπόμενα: *Itaque et Phidiae simulacris, quibus nihil in illo genere perfectius videmus, et his picturis, quas nominavi, cogitare tamen possumus pulchriora. Nec vero ille artifex, quum faceret Jovis formam, aut Minervae, contemplabatur aliquem, e quo similitudinem duceret; sed inerat in mente insidebat species pulchritudinis eximia quaedam quam intuens in eaque defixus ad illius similitudinem artem et manum dirigebat.*

Ὡς ἀπόδειξις τῆς ὑπὸ τοῦ Φειδίου ἐντελοῦς γνώσεως τῆς τέχνης αὐτοῦ ἀναφέρεται ὅτι ἐν τοῖς κολοσσιαίοις ἀγάλμασιν ἐκ προθέσεως παρήλλασσε τὰς νομίμους ἀναλογίας, καθιστῶν τὰ ἄνω μέλη παρὰ φύσιν μείζονα πρὸς ἀντιστάθμισιν τῆς ἐκ τοῦ ὕψους ἐπερχομένης ἀπωλείας τῶν διαστάσεων αὐτῶν. Μολονότι ὅμως τὸ τοιοῦτον ἀναφέρεται ἐν χωρίῳ τοῦ Πλάτωνος, οὐχὶ ἐπαρκεῖς ὑπάρχουσιν ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς ἰδέας ταύτης, πασῶν τῶν γνωστῶν μάλιστα περὶ τῶν κολοσσιαίων ἀγαλμάτων τοῦ Φειδίου πληροφοριῶν ἀποδεικνυουσῶν μᾶλλον ὅτι πλήρης ἐπεκράτει ἀναλογία τῶν μελῶν καὶ ὅτι τὸ πλάτος καὶ τὸ ἐπιβλητικὸν τοῦ ὄγκου ἐνεποίει τὴν ἁρμοδίαν ἐντύπωσιν ἐν τῷ ὄμματι τοῦ θεατοῦ. Ἀπόδειξις δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ Φειδίου γνώσεως τοῦ ἀνατομικοῦ μέρους τῆς τέχνης αὐτοῦ εἶναι τὸ ὑπὸ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τοῦ Λουκιανοῦ ἀναφερόμενον ὅτι ἐκ τοῦ ὄνυχος τοῦ λέοντος ὑπελόγιζε τὸ μέγεθος ὁλοκλήρου τοῦ ζώου.

2. Φειδίας, υἱὸς τοῦ μεγάλου Φειδίου. Κατεσκεύασε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀμμωνίου τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα καθημένου πηθίκου, σωζομένου ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ μουσείῳ τοῦ Καπιτωλίου. Ἐν τῇ βάσει ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή:

ΦΙΔΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΜΩΝΙΟΣ ΑΜΦΟΤΕΡΟΙ ΦΙΔΙΟΥ ΕΠΟΙΟΥΝ

ΦΕΙΔΙΠΠΙΔΗΣ, ταχυδρόμος, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς Σπάρτην τῷ 490 π. Χ. ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν ἐναντίον τῶν Περσῶν· ἀφίκετο δὲ αὐτόσε κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχώρησιν αὐτοῦ. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐδήλωσαν ὅτι ἠδυνάτουν νὰ προσέλθωσιν ἀμέσως ἐπίκουροι ἕνεκα τοῦ ὅτι θρησκευτικοὶ λόγοι ἀπέτρεπον αὐτοὺς νὰ ἐκστρατεύσωσι πρὸ τῆς πανσελήνου. Ὁ Φειδιππίδης ἐπιστρέψας εἰς Ἀθήνας ἀφηγήθη ὅτι εἰς Σπάρτην μεταβαίνων συνηντήθη μετὰ τοῦ Πανὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρθενίου παρὰ τὴν Τεγέαν καὶ ὅτι ὁ θεὸς διέταξεν αὐτὸν νὰ ἐρωτήσῃ τοὺς Ἀθηναίους διατὶ δὲν ἐλάτρευον αὐτόν, ἐνῷ αὐτὸς καὶ διετέλεσε καὶ θὰ διατελῇ τούτοις πάντοτε εὔνους. Συνεπείᾳ τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἀφιέρωσαν ναὸν εἰς τὸν Πᾶνα μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, τιμήσαντες αὐτὸν καὶ δι' ἐτησίων θυσιῶν καὶ διὰ λαμπαδηδρομίας. Παρὰ τῷ Παυσανίᾳ καὶ τῷ Κορνηλίῳ Νέπωτι ἀναφέρεται οὗτος ὑπὸ τὸ ὄνομα Φειδιππίδης, ὅπερ ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ἡροδότῳ.

ΦΕΙΔΙΠΠΟΣ, υἱὸς Θεσσαλοῦ τοῦ Ἡρακλείδου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀντίφου, ὁ ὁδηγήσας τοὺς πολεμιστὰς τῶν Σποράδων ἐν 30 πλοίοις ἐναντίον τῆς Τροίας.

ΦΕΙΔΙΠΠΟΣ, ἀγγειογράφος, οὗ τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐπὶ ἀγγείου.

ΦΕΙΔΩΛΑΣ, Κορίνθιος ἀθλητής, πολλάκις λαβὼν τὸν στέφανον ἐν τοῖς ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι. Τὴν νίκην ὤφειλε μᾶλλον τῇ φορβάδι, ἣν οἱ Κορίνθιοι Αὖραν ἐκάλουν καὶ ἧς τὰς ἀρετὰς διηγεῖται ὁ Παυσανίας· ἐνίκα δὲ ἐν ἱπποδρομίαις.

ΦΕΙΔΩΝ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τὰ ἑξῆς πέντε ἀναφέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ πρόσωπα:

1. Φείδων, υἱὸς τοῦ Ἀριστοδαμίδα καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἄργους, μετατρέψας τὸ πολίτευμα τοῦ Ἄργους εἰς δεσποτικὸν καὶ ἀποκαταστήσας τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Κλεωνῶν, τῆς Φλιοῦντος, Σικυῶνος, Ἐπιδαύρου, Τροιζῆνος καὶ Αἰγίνης, ἐπιτυχὼν οὕτω τῶν ὅλων τοῦ Τημένου (πέμπτου βασιλέως ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους) κτήσεων, ἤτοι καταλαβών, ὡς ὁ Ἔφορος λέγει, τὴν λῆξιν ὅλην τὴν Τημένου. Εἶτα φαίνεται καταλαβὼν τὴν Κόρινθον, πειραθεὶς νὰ καταστρέψῃ καὶ χιλίους τῶν ἀρίστων Κορινθίων πολεμιστῶν, ἀλλ' ἀποτυχών, ἅτε ἀποκαλυφθέντος τοῦ σχεδίου αὐτοῦ τούτου ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἄβρωνος εἰς τὸν Δέξανδρον. Προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Πισαίων κατὰ τὴν 8ην ὀλυμπιάδα νὰ βοηθήσῃ αὐτοῖς εἰς κατάλυσιν τῆς ὑπὸ τῶν Ἠλείων σφετερισθείσης προεδρείας ἐπὶ τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, οὕτως ὥστε κοινῇ μετ' αὐτῶν νὰ ἑορτάζωνται ταῦτα, ὁ Φείδων ἐπέτυχε τούτου, ἀλλ' οἱ Ἠλεῖοι τῇ βοηθείᾳ τῆς Σπάρτης ἀνεκτήσαντο εἶτα τὸ προνόμιον αὐτῶν τοῦτο. Ὁ Φείδων ἔπεσε συνεπῶς, ἀλλ' ἀφῆκεν ἴχνη τῆς ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐπιρροῆς αὐτοῦ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν χαλκίνων καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ νέων μέτρων καὶ σταθμῶν, ἐπικρατησάντων εἶτα καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ εἰσαχθεῖσα πλάστιγξ ἐκαλεῖτο Αἰγινητικὴ ὡς ἐκ τῆς ἐμπορικῆς μᾶλλον δραστηριότητος τῶν Αἰγινητῶν, δι' ἧς κατέστησαν αὐτὴν γενικῶς γνωστήν. Ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἤκμασεν ὁ Φείδων, λίαν ἀμφισβητεῖται, πιθανωτέρα ὅμως φαίνεται ἐκείνη ἣ γνώμη, καθ' ἣν ὑπῆρξεν οὗτος κατὰ τὰ μέσα τοῦ Η' αἰῶνος π. Χ.

2. Φείδων, ἀρχαῖος Κορίνθιος νομοθέτης ἀγνώστου ἐποχῆς. Οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος, ὥστε νὰ συνταυτισθῇ οὗτος, ὃν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει, πρὸς τὸν ἀνωτέρω βασιλέα τοῦ Ἄργους.

3. Φείδων, εἷς τῶν 30 τυράννων, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἀθήναις τῷ 404 π. Χ. Οὗτος ζωηρῶς ἀντεστρατεύετο κατὰ τοῦ Κριτίᾳ καὶ τῆς κυβερνητικῆς τούτου μερίδος. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Μουνυχίας διωρίσθη μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν δέκα, εἶτα δὲ μετέβη εἰς Σπάρτην νὰ ζητήσῃ βοήθειαν ἐναντίον τῆς δημοκρατικῆς μερίδος.

4. Φείδων, Ἀθηναῖος, ὃς κατά τινα ἀφήγησιν παρὰ τῷ ἁγίῳ Ἱερωνύμῳ ἐφονεύθη ἐν συμποσίῳ ὑπὸ τῶν τριάκοντα τυράννων, οἵτινες ἠνάγκασαν εἶτα τὰς θυγατέρας

αὐτοῦ νὰ χορεύσωσι γυμναὶ πρὸ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπερ ἦν κηλιδωμένον ὑπὸ τοῦ αἵματος τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω ἀτιμώσεων αἱ κόραι ἔπνιξαν ἑαυτάς.

δ. Φείδων, χαρακτὴρ ἐν τῷ Ἱπποτρόφῳ τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Μνησιμάχου. Φαίνεται ὅτι ἦν εἷς τῶν φυλάρχων, οἵτινες ἐπετήρουν τὸ ἀθηναϊκὸν ἱππικόν.

ΦΕΚΑ ἢ ΦΑΚΕΕ, υἱὸς Ρεμαλίᾳ ἢ Ρομαλίᾳ, στρατηγὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ Φακεία, συνωμοτήσας κατὰ τοῦ κυρίου του, δολοφονήσας αὐτὸν καὶ ἀντ' ἐκείνου βασιλεύσας τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ 27 ἔτη (758 π. Χ.) Περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας αὐτοῦ συμμαχήσας τοῖς Σύροις τῆς Δαμασκοῦ, προσέβαλεν ἀνεπιτυχῶς τὸν βασιλέα τοῦ Ἰούδα Ἄχαζ, συμμαχοῦντα τοῖς Ἀσσυρίοις· ὁ βασιλεὺς δὲ τούτων Θεγλὰθ-φελασάρ, κατατροπώσας αὐτόν, κατέσχε τὴν Δαμασκὸν καὶ πᾶσαν τὴν γῆν τοῦ Ἰσραήλ, τήν τε πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰορδάνου καὶ τὴν πρὸς Β τῆς Γαλιλαίας, ἐξανδραποδίσας καὶ πάντας τοὺς κατοίκους αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους ὁ Ὡσηέ, υἱὸς τοῦ Ἠλά, συνωμοτήσας κατ' αὐτοῦ, ἐφόνευσε αὐτὸν καὶ κατέλαβε τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν.

ΦΕΚΑΜΠ (Fécamp), πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ κάτω Σηκουάνᾳ ΒΑ τῆς Χάβρης ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τῆς Μάγχης. Κάτοικοι 12,500.

ΦΕΚΕΤΣΑΛΟΜΗ ἢ ΖΕΙΔΕΝ (Feketchalom ἢ Zeiden), πόλις τῆς Τρανσυλβανίας, 15 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Κρονστάνδης. Κάτ. 3,800. Ἐργοστάσιον μαλλίνων ὑφασμάτων. Ἐρείπια φρουρίου.

ΦΕΛΑΝΙΞ (Felanix), πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς νήσου Μαγιόρκας, 44 χιλιάμ. ΑΝΑ τῆς Πάλμας. Κάτ. 6,000. Διυλιστήρια οἰνοπνεύματος. Ὡραία μονή.

ΦΕΛΙΝΟΣ (μαρκήσιος Felino), πολιτικὸς ἀνήρ, γεννηθεὶς ἐν Βαϋόννῃ τῷ 1711 καὶ ἀποθαν. τῷ 1774. Ἐτέθη ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' τῷ 1749 παρὰ τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ δὸν Φιλίππῳ, δουκὶ τῆς Πάρμης, ἐγένετο πρωθυπουργός, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ δουκάτου διὰ τῆς οἰκονομικῆς καὶ συνετῆς αὐτοῦ κυβερνήσεως, ἵδρυσε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Πάρμης, ἀκολουθῶν δὲ τῷ παραδείγματι τῶν γειτόνων κρατῶν, ἐξήλασε τοὺς ἰησουίτας. Τῷ 1771, περιελθὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Δὸν Φιλίππου, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Γαλλίαν.

ΦΕΛΙΝΣΚΗΣ (Ἀλοΐσιος Felinski), πολωνὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1773 ἐν Ὀσόδῃ (Βονωνία) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1820. Ἦν φίλος τοῦ Θαδδαίου Κζάκκη καὶ Κοσκιούσκου καὶ ἐγένετο καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ λυκείου τῆς Κρζεμιενιέκης. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, τοῖς δημοσιευθεῖσιν ἀπὸ τοῦ 1816 –21 καὶ τῷ 1825, διακρίνονται: «Ὁ πώγων τοῦ Ρατζιβίλ» τραγῳδία, μεταφρασθεῖσα γαλλιστὶ ἐν τοῖς «Ἀριστουργήμασι τῶν ξένων θεάτρων», αἱ μεταφράσεις τῆς «Ραδαμίστης καὶ Ζηνοβίας» τοῦ Κρεβιλλών,—τοῦ «Χωρικοῦ» τοῦ Δελίλλη,—τῆς «Βιργινίας» τοῦ Ἀλφιέρη κλπ.

ΦΕΛΙΠ-ΕΛΡΕΑΔ (San-Felipe el Real), πόλις τῶς Χιλῆς, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἀκονάκγκα, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀκονκάγκα, 154 χιλιάμ. ΒΔ τοῦ Σαντιάγου. Κάτοικοι 9,500. Ἀργυρωρυχεῖα καὶ χαλκωρυχεῖα μὴ ἐκμεταλλευόμενα. Ἱδρύθη τῷ 1754· ΒΑ τῆς πόλεως ὑπάρχει τὸ ἡφαίστειον τῆς Ἀκογκάγας.

ΦΕΛΙΣΗΣ (Φορτουνὲ-Βαρθελεμὼ de Felice), πολυγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ρώμῃ τῷ 1723 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1789. Ἐδίδαξε τὰς ἐπιστήμας ἐν Ρώμῃ καὶ Νεαπόλει, ἠσπάσατο τὸν προτεσταντισμὸν ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἱδρύσατο ἐν Ὑβερδούνῃ μέγα τυπογραφεῖον. Αὐτόθι ἐδημοσίευσεν ἐπὶ 9 ἔτη φιλολογικὴν ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον: *Estratto della letteratura europea*. Ἐγένετο γνωστὸς ἐν Ἰταλίᾳ ἐκ τῆς μεταφράσεως πολλῶν συγγραμμάτων τοῦ Δεσκάρτου, τοῦ Νεύτωνος, τοῦ Μωπερτουὶ καὶ Δαλεμπέρ. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ διακρίνονται τά: *De Newtoniald attractione* (1757),—«Ἀρχαὶ περὶ φυσικοῦ καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου», κατὰ τὸν Βουρλαμάκην (1763), οὗ ἐποιήσατο τῷ 1769 περίληψιν ἐν 4 τόμοις,—«Μαθήματα λογικῆς» (1770) κλπ.

ΦΕΛΙΣΙΤΑΣ (Ἁγία Εὐτυχία), μαρτυρήσασα ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Τουρτούβῃ τῆς Μαυριτανίας τῷ 205 μ. Χ. ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Σεβήρου.

ΦΕΛΛΕΡ (Ἰωακεὶμ Feller), νεώτερος λατῖνος ποιητής, γενν. ἐν Σβικκάου τῷ 1638

καὶ ἀποθανὼν τῷ 1691. Καθηγητὴς καὶ βιβλιοφύλαξ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, εἰργάσθη ἐν τοῖς *Acta eruditorum* καὶ συνέθετο: *Supplementum ad Rappolti commentarium in Horatium* (Λειψία, 1678), — *Flores philosophici in Virgilio collecti* κλπ.

ΦΕΛΛΕΡ (Ἰωακεὶμ Φρειδερῖκος Feller), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1673 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1726. Ἐδημοσίευσε: *Monumenta varia inedita* (Ἰένη, 1714—18), —«Γενεαλογικὴν ἱστορίαν τοῦ οἴκου τῆς Βρουνσβίκης» γερμανιστί (Λειψία, 1717),— *Miscellanea Leibnitziana* (1718) κλπ.

ΦΕΛΛΕΡ (Φραγκῖσκος-Ξαβιέρος de Feller), ἰησουίτης, γεννηθεὶς ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1735 καὶ ἀποθ. τῷ 1802. Ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν ταῖς σχολαῖς τοῦ τάγματος αὐτοῦ ἐν Λιέγῃ, Λουξεμβούργῳ καὶ Τυρνάου, εἶτα μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ τάγματος ἤρξατο συγγράφων. Ἔγραψε: «Κριτικὴν ἐξέτασιν τῆς φυτικῆς ἱστορίας τοῦ Βυφφῶνος», ἔνθα ἐπιτίθεται κατὰ τῆς περὶ γῆς θεωρίας τοῦ φυσιολόγου (1792),— «Λόγους περὶ πολλῶν ἀντικειμένων τῆς θρησκείας καὶ ἠθικῆς» (Λουξεμβοῦργον, 1777), τὸ κάλλιστον τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ,—«Γεωγραφικὸν λεξικόν» (Λιέγη, 1782), ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο ἢ αὐτὸ τὸ ὑπὸ τοῦ Βοσγιανοῦ μεταφρασθὲν ἀγγλικὸν ἔργον,—«Ἱστορικὸν λεξικόν» (1781), πολλάκις ἀντιγραφὲν ἐκ τοῦ τοῦ Σωδὸν καὶ πολλάκις ἀνατυπωθὲν μετὰ προσθηκῶν, — «Ἱστορικὴν καὶ φιλολογικὴν ἐφημερίδα», δημοσιευθεῖσαν ἐν Λουξεμβούργῳ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Λιέγῃ ἀπὸ τοῦ 1774 μέχρι τοῦ 1794,— «Βελγικὰς ἀπαιτήσεις», δραματικὰ ἔργα ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Βραβάντης, ἐν ᾗ ἐνεργὸν ἔλαβε μέρος,— «Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ συστήματος τοῦ Νεύτωνος», ἐν ᾧ ἀρνεῖται τὴν κίνησιν τῆς γῆς καὶ τὴν πληθὺν τῶν κόσμων. Συνελέγησαν ἐκ διαφόρων ἐφημερίδων «Στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας» (Παρίσιοι, 1824).

ΦΕΛΛΙΑ, ποτάμιον τῆς Λακωνικῆς, ῥέον ἀπὸ Δ πρὸς Α κατὰ τὸ νότιον τῶν Ἀμυκλῶν καὶ τὸ βόρειον τῆς Φάριδος καὶ ἐκδιδοὺν εἰς τὸν Εὐρώταν. Ἀπὸ τῆς Φελλίας κατὰ δεξιὰν ἡ ὁδὸς ἦγεν εἰς τὸ Ταΰγετον ὄρος. Τὸ παρὰ τὸν Μισθρᾶν ῥέον καὶ εἰς τὸν Παντελεήμονα χυνόμενον ποτάμιον εἰκάζεται ὅτι εἶναι ἡ Φελλία.

ΦΕΛΛΟΗ, πόλισμα ἀρχαῖον τῆς Ἀχαΐας, ἀκατοίκητον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οἱ Ἴωνες κατεῖχον ἔτι τὴν χώραν, κειμένην 40 σταδίους πρὸς νότον τῆς Αἰγείρας. Τὰ περὶ τὴν Φελλόην ἦσαν ἐπιτήδεια εἰς φυτείαν ἀμπέλων, ἐπὶ δὲ τῶν πετρωδῶν τόπων ἐφύοντο ὄρυς ἢ διητῶντο ἔλαφοι καὶ ἀγριόχοιροι, ἄφθονα δὲ ὕδατα κατήρδευον τὸ πόλισμα. Εἶχε ναοὺς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ τὸ μὲν ἄγαλμα τοῦ Διονύσου ἦν βεβαμμένον διὰ κινναβάρεως, τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ἦν χαλκοῦν καὶ παρίστα τὴν θεὰν λαμβάνουσαν βέλος ἐκ τῆς φαρέτρας. Τὰ ἐρείπια τῆς Φελλόης εὑρέθησαν περὶ τὴν Ζάχολην.

ΦΕΛΛΟΟΥΖ (Κάρολος Felows), ἄγγλος περιηγητής, ἐνεργήσας ἀνασκαφὰς ἐν Λυκίᾳ καὶ ἀνακαλύψας πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα ἐν Ξάνθῳ τῆς Λυκίας, ἃ ἐκόμισεν εἰς Ἀγγλίαν. Ἐγεννήθη ἐν Νόθιγχαμ τῷ 1799 καὶ περιελθὼν πολλὰς τῆς Εὐρώπης χώρας, μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Μικρὰν Ἀσίαν τῷ 1838. Ἔγραψε: «Περὶ τῶν ἐν Ξάνθῳ ἀνακαλυφθέντων μαρμάρων» (1843),—«Περὶ νομισμάτων τῆς Λυκίας» κλπ. (Λονδῖνον, 1855).

ΦΕΛΟΣ, χωρίον τῆς Ἀνόρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Γαυρίου, ἀπέχον ἀπὸ Ἄνω Γαυρίου 40′ καὶ οἰκούμενον ὑπὸ 487 κατ.

ΦΕΛΣΒΕΡΓΗ (Felsberg), πόλις τῆς Πρωσίας (Ἔση), 7 χιλιάμετρα τῆς Μελσούζεν ἐπὶ τοῦ Ἔδδερ, Κάτ. 1,200. Λείψανα ἀρχαίου φρουρίου, ἄλλοτε ἕδρα τοῦ τευτονικοῦ τάγματος.

ΦΕΛΣΟΙΒΑΝΥΑ (Felsoe Banya γερμ. Neustadt), πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομητείᾳ Ζαθμάρης, 7 χιλιάμετρα πρὸς Α τοῦ Νάγυ-Μπάνυα. Κατ. 6,000. Διεύθυνσις μεταλλείων. Ἐξαγωγὴ χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, μολύβδου καὶ σιδήρου.

ΦΕΜΕΡΝΗ (Femern, γερ. Fehmarn, λατ. Fembria ἢ Cimbria Parva ἢ Femera), νῆσος τῆς Βαλτικῆς, ὑπαγομένη ἄλλοτε τῷ Σλέσβιγ καὶ ἀποτελοῦσα σήμερον τμῆμα τῆς πρωσικῆς ἐπαρχίας τοῦ Ὁλσταΐν. Κάτοικοι 8,000. Ἐπιφάνεια 178 τετραγων. χιλιάμετρα· πρωτεύουσα Μπούρκ. Ἐξαγωγὴ σίτου, σικάλεως, βουτύρου, τυροῦ, τεταριχευμένων κρεάτων. Κτηνοτροφία.

ΦΕΝΕΛΩΝ (Βερτράνδος Σαλινιὰκ Fénélon), γάλλος διπλωμάτης, πρεσβεύσας ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1563—75.

ΦΕΝΕΛΩΝ (Φραγκῖσκος Σαλινιὰκ Fénélon), ἀρχιεπίσκοπος Καμβρησίου, ἐκ τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1651 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1715. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ σεμιναρίῳ τοῦ Σαὶν Σουλπικίου καὶ ἐν τῷ θεολογικῷ τοῦ Μπουργουνιόν, ἐν ᾧ ἐγένετο διδάκτωρ τῆς θεολογίας. Ἐκλεγεὶς ἀρχιεπίσκοπος Καμβρησίου ἐχειροτονήθη τῷ 1695 καὶ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἱερατικῶν καθηκόντων μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμελείας. Ἐπὶ τῆς ἐπισκοπῆς ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἱερατικῶν καθηκόντων μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμελείας. Ἐπὶ τῆς ἐπισκοπῆς ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἱερατικῶν καθηκόντων μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμελείας.

lon), ἔνδοξος κληρικὸς ἠθικολόγος καὶ θεολόγος καὶ εἷς τῶν μεγίστων ἐν Γαλλίᾳ συγγραφέων κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα, γεννηθεὶς ἐν Περιγόρδῃ τῷ 1651 ἐξ οἰκογενείας ἀρχαίας καὶ εὐγενοῦς καὶ τυχὼν κατ' οἶκον ἀνατροφῆς καὶ παιδεύσεως ὑπὸ διδάσκαλον σοφὸν καὶ συνετόν, ἐμπνεύσαντα αὐτῷ τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν κλασικὴν τῆς Ἑλλάδος ἀρχαιότητα. Ἐλθὼν δ' εἰς ἡλικίαν, ἐφοίτησε χρόνον τινὰ εἰς τὸ ἐν Καχὼρ πανεπιστήμιον καὶ ἐλθὼν εἰς Παρισίους ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ παρὰ τοῖς Ἰησουίταις ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Πλεσσίς. Πρὶν ἢ δὲ περατώσῃ τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ σπουδὰς καὶ δεκαπενταετὴς τὴν ἡλικίαν, ἔδωκε δείγματα τῆς εὐγλωττίας αὐτοῦ ἔν τινι ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ὁμιλίᾳ. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἔπεισε τὸν θεῖον αὐτοῦ μαρχήσιον Φενελῶνα νὰ τὸν εἰσαγάγῃ εἰς τὸ ἱεροσπουδαστήριον τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου, ἔνθα ἐμορφώθη ἐν τῇ σπουδῇ τῶν πατέρων τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, καὶ τῷ 1675 εἰσήχθη εἰς τὸ δόγμα τῶν Ἰησουϊτῶν. Ὁ πρῶτος αὐτοῦ σκοπὸς ἦν νὰ ἐξέλθῃ ἐπὶ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου, μεταβαίνων εἰς Καναδᾶν πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς ἀγρίοις. Κατόπιν μεταβολῶν γνώμην, ἠθέλησε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἰδίως τὴν Ἑλλάδα, ἧς τὴν ὀδυνηρὰν θέσιν διενοεῖτο ὅτι ἠδύνατο νὰ βελτιώσῃ. Ἀλλ' ἡ οἰκογενειακὴ ἀγάπη ἐκράτησεν ἐπὶ τέλους καὶ παρέμεινεν εἰς Γαλλίαν, ἔνθα ἐπὶ τρία ἔτη ἐνησχολεῖτο εἰς τὸ κήρυγμα καὶ ἄλλα ἱερατικὰ καθήκοντα, οὐδέποτε ἀπαυδῶν τοῦ νὰ συνιστᾷ τὰ καθήκοντα τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης.

Διορισθεὶς ὁ' ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Παρισίων ἡγούμενος τῶν Νέων καθολικῶν, ἤτοι κοινοβίου γυναικῶν, ἀρτίως ἀπὸ τοῦ προτεσταντισμοῦ λειποτακτησασῶν, ἐκυβέρνησε τὸ καθίδρυμα τοῦτο εὐσεβῶς καὶ ἐπιτυχῶς ἐπὶ δεκαετίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἔγραψε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον «Περὶ ἀνατροφῆς κορασίων», ἐπὶ πολλὰ ἔτη γενόμενον ὁ ὁδηγὸς τῶν οἰκογενειῶν καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀναγινωσκόμενον μετὰ ἐνδιαφέροντος. Ἀκυρωθέντος τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης, οἱ καθολικοὶ ἱεραπόστολοι, βοηθούμενοι ὑπὸ ἐνόπλων στρατιωτῶν, διωργάνουν ἐντολῇ τῆς κυβερνήσεως σταυροφορίαν κατὰ τῶν αἱρετικῶν, ὁ δὲ Φενελὼν ὑπεδείχθη Λουδοβίκῳ τῷ ΙΔ' ὑπὸ τοῦ Βοσσουέτου ὡς ὁ ἁρμοδιώτερος ἀπόστολος. Ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς Φενελὼν ἀπεποιήθη τοιαύτην ἐντολήν, ἐν ᾗ πλείονα ἰσχὺν ἔχει ὁ λόγος καὶ τὸ καθῆκον τῆς φιλανθρωπίας, ἐν ὅσῳ δὲν ἀνακληθῇ ὁ στρατός. Ἐπανελθὼν δ' ἐκ τῆς ἀποστολῆς ταύτης, συστάσει τοῦ δουκὸς Βωβιλλιὲ προσελήφθη παιδαγωγὸς τοῦ δουκὸς τῆς Βουργώνης (1669), μέλλοντος διαδόχου τοῦ γαλλικοῦ θρόνου. Τότε δὲ συνέγραψε τὸν «Τηλέμαχον», ἀριστούργημα πολιτικῆς διδασκαλίας καὶ καλλιεπείας, ἐν ᾧ ἐξήντλησε πάσας τὰς περὶ πολιτείας πρακτικὰς ἀρχὰς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἃς συνέταξεν ἐν εἴδει κλασικοῦ καὶ τερπνοτάτου μυθιστορήματος· ἔγραψε δὲ τοῦτο, ἵνα ἔχει πρότυπον πατρικῆς κυβερνήσεως ὁ βασιλόπαις μαθητής. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔγραψε προσέτι τὰς «Περιπετείας τοῦ Ἀριστόνου» καὶ τοὺς «Νεκρικοὺς διαλόγους». Τῷ 1695 διωρίσθη ἐπίσκοπος Καμβραίης, ἐξασκῶν συγχρόνως καὶ ἐπὶ τῆς αὐλῆς μεγάλην ἐπιρροήν. Τότε εὑρέθη ὁ Φενελὼν εἰς τὴν ἀνάγκην, ὑπερασπίζων τὴν ἄκραν εὐλάβειαν τῆς Ἰωάννης Κουιών, νὰ ἔλθῃ εἰς δεινὴν πολεμικὴν πρὸς τὸν Βοσσουέτον, κατακρίναντα τὰς θρησκευτικὰς τῆς Κουιῶνος ἀρχάς, ἃς ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ὁ Φενελών, πιεζόμενος ὑπὸ τοῦ πάπα, ἐβιάσθη νὰ καταδικάσῃ. Ὁ Φενελὼν ἐπὶ τῶν περὶ Κουιῶνος ἐρίδων λαβὼν διαταγὴν ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, ἐθεώρησε τοῦτο μᾶλλον ὡς εἶδος ἐξορίας καὶ ἐθλίβετο, οὐχὶ τόσον διότι ἐστερήθη τῆς ἐν Βερσαλλίαις πομπώδους διατριβῆς, ὅσον διότι ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, ὃν οὐδέποτ' ἔπαυε νὰ προάγῃ διὰ σοφῶν παραδειγμάτων εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς βασιλικῆς δόξης. Ἤλπιζεν ὅμως πάντοτε τῇ ἐνεργείᾳ τῶν φίλων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Βερσαλλίας· διὸ ἄμετρον ἠσθάνθη θλῖψιν, μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ δουκός, καὶ ἡ θλῖψις αὕτη κατεβίβασε μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὸν εἰς τὸν τάφον τῷ 1715. Κατέλιπε δὲ ἐκτὸς ἄλλων καὶ σπουδαῖα θεολογικὰ συγγράμματα, οἷον «Ἀξιώματα τῶν Ἁγίων», — «Περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ», — «Περὶ ρητορικῆς», — «Περὶ ὑπουργήματος τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιμένων», κλπ.

ΦΕΝΕΟΣ. Ἰδοὺ τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενα δύο πρόσωπα:

1. Φενεός, Ἀρκὰς αὐτόχθων, περὶ οὗ λέγεται ὅτι ἔκτισε τὴν πόλιν Φενεὸν ἐν Ἀρκαδίᾳ.

2. Φενεός, υἱὸς τοῦ Μέλανος, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Τυδέως.

ΦΕΝΕΟΣ (λίμνη). Ἡ ἔν τε τῇ μυθολογίᾳ, τῇ ἱστορίᾳ καὶ γεωγραφίᾳ τῆς Ἑλλάδος διάσημος αὕτη λίμνη, ἧς τὸ ὄνομα παρεφθαρμένον, περιεσώθη εἰς τὸ παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Φενεὸν κείμενον χωρίον Φονιᾶς, κεῖται ἐν τῷ νομῷ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δήμῳ καὶ καταλαμβάνει μεγίστην κλειστὴν πεδιάδα, ἐκτεινομένην καὶ περιβαλλομένην πρὸς Α ὑπὸ τῶν ὀρέων Σηπίας, Γεροντίου καὶ Σκιάθιδος, χωριζόντων αὐτὴν ἀπὸ τῆς Στυμφαλίας, πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Κράθιδος, πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Πεντελείας (Δουρδουβάνας) καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Σαΐτᾶ καὶ τῆς Σκίπεζης, ὧν τὰ ὄμβρια καὶ ποτάμια ὕδατα, εἰσβάλλοντα διὰ τῶν ἀποκρήμνων καὶ δασωδῶν κλιτύων, σχηματίζουσι τὴν λίμνην ταύτην, ἔχουσαν μῆκος μὲν 9 χιλιαμέτρων, πλάτ. 7 καὶ σχῆμα πολυγωνικόν. Τὸ ὕψος τῆς ἐπιφανείας τῆς λίμνης ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἶναι 753 μέτρων, ἡ δὲ ἐπιφάνεια ἔχει ἔκτασιν τετραγωνικῶν χιλιαμέτρων 31.4. Τὰ ὕδατα αὐτῆς δὲν ἔχουσι πάντοτε σταθερὸν ὕψος. Ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὰ ὕδατα αὐτῆς δι' ἔργων τεχνητῶν, ἀποδιδομένων εἰς τὸν Ἡρακλέα, μετηγγίζοντο εἰς καταβόθρας καὶ οὕτως ἀπηλάσσοντο πρὸς καλλιεργίαν εὔφοροι γαῖαι. Ὁ Παυσανίας καλεῖ τὸν Φενεὸν πεδίον, εὑρὼν αὐτὸν χέρσον. Καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους πολλάκις ἀπεξηράνθη καὶ πολλάκις ἐπληρώθη ἕνεκα ἐμφράξεως τῶν καταβοθρῶν. Τῷ 1806 ὁ Λὴκ εὗρε τὴν λίμνην ξηρὰν καὶ καλλιεργημένην. Κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἐπληρώθη, ἀλλὰ τῷ 1834 ἐξεκενώθη αὖθις, σεισμοῦ συμβάντος. Ἐν τῇ λίμνῃ δὲν ὑπάρχουσι παντάπασι λιμναῖοι ἰχθύες, ὡς τοῦτο παρετήρησε καὶ ὁ Αἰλιανός, οὐδὲν ἀκάτιον ἢ μονόξυλον διασχίζει τὰ ὕδατα αὐτῆς, καταιγιζομένης ἐκ τῶν αἰφνιδίως ἐμπιπτόντων καὶ ἐκ τῶν ὀρέων καταφερομένων σφοδρῶν πνευμάτων. Ὥστε εἰς οὐδὲν νῦν εἶναι χρήσιμος τοῖς περιοίκοις οὔτε πρὸς κάρπωσιν οὔτε πρὸς συγκοινωνίαν. Ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν χυνομένων ποταμῶν εἶναι ὁ Ὄλβιος (Φονιάτικος), ῥέων ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον, καὶ ὁ Ἀροάνιος, κατερχόμενος ἐκ τοῦ Καστανοβουνίου.

ΦΕΝΕΟΥ (Δῆμος—), εἷς ἐκ τῶν μεσογείων δήμων τῆς Κορινθίας, ὀρεινότατος καὶ συνεσφιγμένος μεταξὺ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τῆς Κυλλήνης (Ζήρειας) καὶ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τῶν μεσημβρινῶν διακλαδώσεων τῶν Ἀροανίων ὀρέων (Χελμοῦ), ἀποτελῶν οὕτω μέγα λεκανοπέδιον κλειστόν, οὗτινος ὑδατολεκάνη εἶναι ἡ μεγάλη λίμνη τοῦ Φενεοῦ. Πρωτεύουσα τοῦ δήμου εἶναι ἡ κώμη Γκοῦρα καὶ χωρία 10, ὧν ἐπισημότερα Γκιόζα, Καλύβια, Στενόν, Συβίστα καὶ Ταρσός, ἔχοντα μετὰ τῆς πρωτευούσης πληθυσμὸν 3,891.

ΦΕΝΕΣΤΕΛΛΑΣ, ρωμαῖος ἱστορικὸς ἱκανῶς σπουδαῖος, ἀκμάσας ἐπὶ Αὐγούστου καὶ ἀποθανὼν κατὰ τὸ Χρονικὸν τοῦ Εὐσεβίου τῷ 21 μ. Χ. ἐν τῷ 70ῳ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτει. Τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον *Annales* μέγα αὐτοῦ ἔργον ἐπεξετείνετο μέχρις 22 τοὐλάχιστον βιβλίων, περιλαμβάνον οὐχὶ ὅλως ἀκριβεῖς πάντοτε πληροφορίας περὶ τῶν τῆς Ρώμης πραγμάτων. Τὰ ὀλίγα σωζόμενα τεμάχια ἀναφέρονται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς γεγονότα, μετὰ τὸν καρχηδονικὸν ἐπελθόντα πόλεμον. Ἄγνωστον ὅμως ἂν ἡ ὅλη ἀφήγησις ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ρώμης μέχρι τῆς πτώσεως τῆς δημοκρατίας ἢ ἂν περιελάμβανε μόνον τμῆμα τῆς περιόδου ἐκείνης· περιελαμβάνετο ὅμως ὁπωσδήποτε ἐν τούτῳ τὸ πλεῖστον τοῦ σταδίου τοῦ Κικέρωνος. Πρὸς τοῖς *Annales* εὑρίσκεται καὶ παρὰ Διομήδει μνεία χωρίου ἐκ τοῦ «Φενεστέλλα, ἐν *libro Epitomarum secundo*», περὶ οὗ ὅμως οὐδαμοῦ ἀναφέρεται. Καὶ ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ποιεῖται λόγον περὶ ποιήματος αὐτοῦ, *Carmina*, ὡς καὶ περὶ ἱστοριῶν· τὸ *Archaica* ὅμως, ὅπερ ἀποδίδοται ὑπό τινων τῷ Φενεστέλλᾳ, θ' ἀνήκῃ, ἐάν ποτε ὑπῆρξε, εἰς συγγραφέα πολλῷ μεταγενεστέρας ἐποχῆς. Πραγματεία *De Sacerdotis et Magistratibus Romanorum. Libri* Β', δημοσιευθὲν ἐν Βιέννῃ τῷ 1510 ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φενεστέλλα καὶ συχνάκις ἀνατυπωθέν, ἀποτελεῖ πράγματι ἔργον Ἀνδρέου τινὸς Δομενίκου Φιόκη, νομομαθοῦς ἐκ Φλωρεντίας τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

ΦΕΝΙΑΝΕΣ, πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἑταιρεία συνωμοτῶν ἐξ Ἰρλανδῶν πολιτῶν, διεσπαρμένων ἐν Ἰρλανδίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ καὶ ἐργαζομένων διὰ παντὸς μέσου κατὰ τῆς ἀγγλικῆς ἐν Ἰρλανδίᾳ ἐξουσίας.

ΦΕΝΙΝΝΑ, ἡ δευτέρα σύζυγος τοῦ Ἐλκανά, πατρὸς τοῦ Σαμουήλ. Τὰ κατ' αὐτήν, λεπτομερῶς ἐν τῇ Γραφῇ ἐκτιθέμενα, ἀποδεικνύουσι τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς πολυγαμίας.

ΦΕΝΙΝΟΣ (Πέτρος de Fenine), χρονογράφος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ὅστις φαίνεται καταγόμενος ἔκ τινος εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Ἀρτοᾶ. Οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ. Τὸ χρονικὸν αὐτοῦ, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ 1407 μέχρι τοῦ 1427, ἐδημοσιεύθη τῷ 1653 ὑπὸ τοῦ Γοδεφρίδου ἐν συνεχείᾳ τῆς «Ἱστορίας Καρόλου τοῦ ΣΤ'» ὑπὸ Ἰουβεναλίου τῶν Οὐρσίνων. Καταχωρισθὲν ἐν ταῖς συλλογαῖς τῶν «Σχετικῶν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας ἀπομνημονευμάτων» ὑπὸ τοῦ Πετιτὸ καὶ τῶν Μισὼ καὶ Πουζουλά, ἐδημοσιεύθη ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Δουπών.

ΦΕΝΙΟΣ (Ροῦφος). Ὅρα ΡΟΥΦΟΣ (Φαίνιος), τόμος ΣΤ' σελ. 309.

ΦΕΝΝΕΡ (Fenner), γερμανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Τυρόλῳ περὶ τὸ 1815. Ἀνατραφεὶς ἐν Βιέννῃ στρατιωτικῶς καὶ πολλάκις ὡς ἐπαναστάτης καταδιωχθείς, μετηνάστευσεν εἰς Νέαν Ὑόρκην, ἔνθα συνέστησε τῷ 1851 τὴν «Ἀτλαντίδα», ὄργανον τῶν γερμανῶν ἐπαναστατῶν.

ΦΕΝΤΩΝ (Ἠλίας Fenton), ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Shelton (Σταφφόρδη) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1730. Συνέθετο συλλογὴν ποιημάτων χαριεστάτων (1717), τραγῳδίαν «Μαριάμνην» (1723), ἐποιήσατο τὴν μετάφρασιν τοῦ 1ου, 4ου, 19ου, 20οῦ βιβλίου τῆς Ὀδυσσείας, καταχωρισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πὼπ ἐν τῇ μεταφράσει αὐτοῦ τοῦ ποιήματος τούτου,—«Βίον Μίλτωνος», ὅπερ ὁ κριτικὸς Ζύγτων ἐπαινεῖ. Ἐξέδωκε πρὸς τούτοις τὰ ἔργα τοῦ Βαλλέρου μετὰ σπουδαίων σημειώσεων. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ συνελέγησαν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1739.

ΦΕΡ (Fère), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Αἴσνου, 25 χιλιάμετρα ΒΔ τῆς Λαόνης ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Creil-St. Quentin παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Σέρρα καὶ Ὀάζου. Κάτοικοι 4,900. Φρούριον τετάρτης τάξεως, εὐρὺς ναύσταθμος, σχολὴ πυροβολικοῦ, ἱδρυθεῖσα τῷ 1719 καὶ κατέχουσα τὰ κτίρια τοῦ ἀρχαίου πύργου. Κατασκευὴ χημικῶν προϊόντων, σάπωνος, ὑφασμάτων. Ἐμπόριον δημητριακῶν καρπῶν, οἴνων, μαλλίων, κτηνῶν, γαιανθράκων. Ἡ πόλις αὕτη ἐάλω τῷ 1536 ὑπὸ τῶν ἱσπανῶν, τῷ 1595 ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Δ' καὶ τῷ 1814 ὑπὸ τῶν συμμάχων. Ἀντέστη πρὸς τοὺς Πρώσσους τῷ 1815.

ΦΕΡΑΙ (Βελεστῖνος), πόλις ἀρχαία τῆς Θεσσαλίας, τοῦ τμήματος τῆς Πελασγιώτιδος, κειμένη πρὸς Δ τοῦ Βώλου μεταξὺ τῆς λίμνης Βοιβηΐδος (Κάρλας) καὶ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου καὶ ἀπέχουσα τοῦ μὲν Βώλου 3, τῆς δὲ Λαρίσσης 9 ὥρας. Ἡ ἱστορικὴ αὕτη πόλις ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, Πινδάρου καὶ Σοφοκλέους, οἵτινες μνημονεύουσι καὶ τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ρέουσαν κρήνην Ὑπέρειαν, τὴν ἐξεικονιζομένην καὶ ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν Φεραίων καὶ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους προσαγορευομένην ν ά μ α θ ε ο φ ι λ έ σ τ α τ ο ν. Ἐκτὸς ταύτης ἀναφέρεται ἡ ἑτέρα κρήνη Μεσσηΐς. Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος ὀνομάζει τὰς Φερὰς εὐρήνους, ἤτοι τόπον ἀφθονοῦντα προβάτων, καὶ τὸ παρ' αὐταῖς ὄρος καλεῖ Χαλκοδώνιον. Κατὰ τὸν Στέφανον αἱ Φεραὶ ἔκειντο ἐπὶ τῶν ὀρέων, τῶν διαχωριζόντων τὴν Πελασγιώτιδα ἀπὸ τῆς Μαγνησίας, ἐπίνειον δὲ αὐτῶν ἦσαν αἱ Παγασαί, 90 στάδια ἀπέχουσαι, ἔνθα μυθολογεῖται ὅτι ἐναυπηγήθη ἡ Ἀργώ, τὸ πλοῖον τῶν Ἀργοναυτῶν. Ὑπερέκειτο δὲ τῶν Φερῶν ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς ἐν τόπῳ καταφύτῳ καὶ πλήρει αἱμασιῶν καὶ κηπειῶν κατὰ Πολύβιον. Αἱ Φεραί, πόλις ἐπίσημος ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Φέρητος, πατρὸς τοῦ μετέπειτα βασιλεύσαντος Ἀδμήτου, οὗ ὁ υἱὸς Εὔμολπος ἡγεῖτο ἑνδεκα νεῶν εἰς τὸν κατὰ τῆς Τρωάδος πόλεμον. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐγένετο περιώνυμος διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τυραννίδα καὶ τὰς αἱμοχαρεῖς σκηνάς, τὰς διαδραματισθείσας μεταξὺ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν. Πρῶτος τύραννος Φερῶν ἱστορεῖται ὁ Λυκόφρων, μεθ' ὃν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰάσων, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ ἀνακηρύξῃ ἑαυτὸν ἀρχηγὸν τῆς ὅλης Ἑλλάδος μετὰ τὴν ταπείνωσιν τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Λεύκτροις, ἀλλ' ἐδολοφονήθη τῷ 370 π. Χ. Μετὰ τοῦτον γίνονται τύραννοι ὁ Πολύδωρος καὶ Πολύφρων, μεθ' οὓς δολοφονηθέντας διαδέχεται ὁ γνωστὸς ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ Ἀλέξανδρος ὁ Φεραῖος, ὅστις, καταλαβὼν τὴν τυραννίδα (359 368 π. Χ.) ἐγένετο, ὡς λέγει ὁ Ξενοφῶν, «χαλεπὸς μὲν

Θετταλοῖς ταγός, χαλεπὸς δὲ Θηβαίοις καὶ Ἀθηναίοις πολέμιος, ἄδικος δὲ λῃστὴς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν». Ἐναντίον τούτου οἱ Βοιωτοὶ ἔπεμψαν τὸν Πελοπίδαν, ὅστις νικήσας ἠνάγκασε τὸν Φεραῖον νὰ εἶναι σύμμαχος τῶν Βοιωτῶν, ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη ἐξηγοράσθη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Πελοπίδου, ἀποθανόντος ἐκ τῶν πληγῶν, ἃς ἔλαβε κατὰ τὴν μάχην. Μετὰ τὴν δολοφονίαν καὶ τούτου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τῆς συζύγου αὐτοῦ Λυκόφρονος καὶ Τισιφόνου κατέλαβον οὗτοι τὴν ἀρχήν. Ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν περιῆλθεν εἰς διαφόρους δορυκτήτορας Μακεδόνας, καὶ τέλος εἰς τοὺς Ρωμαίους, κυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Ἀκιλίου Γλαβρίωνος (191 π. Χ.). Κατὰ τὸν μεσαίωνα ὠνομάσθη Βελεστῖνος καὶ οὕτω καλεῖται μέχρι σήμερον. Ἐκ ταύτης κατήγετο ὁ Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς, ὡς ὀνομάζει αὐτὸς ἑαυτόν. Μέχρι τοῦ 1821 ἤκμαζεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς. Ἡ τοποθεσία αὐτῆς εἶναι τερπνή, κατάφυτος καὶ καλλίρρυτος, πρὸς Α ἐν τῷ νῦν Κεφαλοβρύσῳ, περικυκλουμένῳ ὑπὸ κυπαρίσσων, πλατάνων, αἰγείρων καὶ ἐλαιῶν, ἀναγνωρίζεται ἡ κρήνη Ὑπέρεια. Σήμερον εἶναι πρωτεύουσα τοῦ δήμου Φερῶν καὶ παράγει σῖτον, μέταξαν, λαχανικὰ καὶ πεοτόντα κτηνοτροφίας, ἥτις ἐνταῦθα εἶναι ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη.

ΦΕΡΑΙΑ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα:

1. Φεραία, ἐπώνυμον τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Φεραῖς τῆς Θεσσαλίας, ἐν Ἄργει καὶ ἐν Σικυῶνι, ὅπου ὑπῆρχον ναοὶ αὐτῆς.

2. Φεραία, ἐπώνυμον τῆς Ἑκάτης, διότι ἦν θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Φεραίας, θυγατρὸς τοῦ Αἰόλου, ἢ διότι ἀνετράφη ὑπὸ τῶν ποιμένων τοῦ Φέρητος.

ΦΕΡ-ΑΝΤΑΡΔΕΝΟΑ (Fer-En - Tardenois), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Αἴσνου, 24 χιλιάμ. ΒΒΑ τοῦ Σατὼ-Τιερρύ, ἐπὶ τοῦ Οὐρέκ. Κάτ. 2,100. Ἐμπόριον γεννημάτων, καννάβεως, μαλλίων, κτηνῶν. Κατασκευὴ πίλων, ὀνομαστῶν πλακούντων, λεγομένων τῆς Φέρ. Ἄλλοτε πρωτεύουσα τῆς χώρας Ταρδενοὰ καὶ φρούριον. Ἐν αὐτῇ θαυμάζουσι τὰ ἐρείπια πύργου, οἰκοδομηθέντος τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου, κόμητος τῆς Δρέ. Τῷ 1539 ἡ Ἄννα Μοντμορενσὺ ἀντικατέστησε τὴν γέφυραν διὰ λαμπρᾶς στοᾶς, ὑποβασταζομένης ὑπὸ πέντε ἀψίδων καὶ ὀφειλομένης ἴσως τῷ Ἰωάννῃ Γουζών· τὸ μέρος τοῦτο τοῦ πύργου εἶναι τὸ μᾶλλον καλῶς διατηρούμενον.

ΦΕΡΑΥΛΑΣ. Εἰσάγεται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἐν τῇ Κύρου παιδείᾳ ὡς Πέρσης ἀσήμου καταγωγῆς, ἀλλ' εὐνοούμενος τοῦ Κύρου καὶ διακρινόμενος ἐπὶ σωματικοῖς καὶ πνευματικοῖς πλεονεκτήμασι. Παρουσιάζεται δὲ ὡς ἥρως γραφικῆς σκηνῆς, ἐπιδεικνυούσης περιφρόνησιν πρὸς τὸν πλοῦτον, τοιαύτης δηλ. οἵα συνήθως ἀποκαλεῖται ρωμαντική.

ΦΕΡΓΚΥΣΩΝ (Ἀδὰμ Fergusson), ἄγγλος φιλόσοφος καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Σκωτίᾳ τῷ 1724. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τὴν ἑλληνικὴν λατινικὴν καὶ τὰ φιλοσοφικά. Μεταβὰς δ' εἰς Ἐδιμβοῦργον, ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Δαυὶδ Χοὺμ, τοῦ Βλαίρου, Ροβερτσῶνος κλπ. καὶ ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐν Εὐρώπῃ περιοδείας, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἐδιμβούργου (1759) καὶ τῷ 1764 μετετέθη εἰς τὴν ἔδραν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας. Ἔγραψε: «Περὶ πολιτικῆς κοινωνίας» (Λονδῖνον, 1767). Τῷ 1769 ἤρξατο ἡ ἔκδοσις τῶν Μαθημάτων τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας χάριν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἔργον μεγάλης ἀξίας, τυχὸν τῆς τιμῆς νὰ μεταφρασθῇ εἰς πολλὰς τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον τιμῶν αὐτόν ἐστι τὸ σύγγραμμα «Ἱστορία τῆς προαγωγῆς καὶ πτώσεως τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας», μεταφρασθὲν ὡσαύτως εἰς πολλὰς γλώσσας. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1816.

ΦΕΡΓΚΥΣΩΝ (Ἰάκωβος Fergusson), ἄγγλος περιηγητής, γεννηθεὶς ἐν Σκωτίᾳ τῷ 1808. Περιηγήθη τὴν Εὐρώπην καὶ πολλὰς χώρας τῆς Ἀσίας, γράψας «Περὶ τῶν ἐν Ἰνδίαις ἀρχαίων ναῶν»,—«Περὶ τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς»,—«Ἀνόρθωσιν τῶν ἐν Νινευὶ καὶ Περσεπόλει ἀνακτόρων» κλπ.

ΦΕΡΓΚΥΣΩΝ (Ἰάκωβος Fergusson), ὑφυπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τὸν μαρκήσιον Σαλισβουρῆν. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα τοῦ παρόντος Λεξικοῦ.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΕΙΑ (νῆσος). Κατὰ ἰούνιον τοῦ 1831 ἐπεφάνη ἀνελπίστως ἐν τῇ Μεσογείῳ 56 χιλιάμετρα περίπου ἀπὸ τῆς Σκιάκκας παρὰ τὴν ΝΔ ἀκτὴν τῆς Σικελίας νέα νῆσος, λαβοῦσα διάφορα ὀνόματα, οἷον

Φερνανδία Ἰουλία, Γράχαμ, κλπ. Πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς νήσου ἐγένοντο σεισμοὶ ἐλαφροί, διαρκέσαντες πενθήμερον, ἀπὸ τῆς 28 Ἰουνίου μέχρι τῆς 2 Ἰουλίου, προξενήσαντες τρόμον τοῖς κατοίκοις τῆς Σκιάκκας. Τὸν τελευταῖον σάλον τῆς γῆς συνώδευσεν ἔκρηξις, δι' ἧς ἀνυψώθη ἀπὸ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης, ἔχοντος βάθος περὶ τὰ 200 μέτρα ἡ νῆσος, πρῶτον φανεῖσα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν τῇ 8 Ἰουλίου ὑπὸ ναυτῶν, πλεόντων τὰς ἀκτάς.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Α′ (Ferdinand I), αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, τελευταῖος υἱὸς Καρόλου τοῦ Ε′, γεννηθεὶς ἐν Ἀλκάλᾳ τῷ 1503 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ τῷ 1564. Θανόντος τοῦ γυναικαδέλφου αὐτοῦ Λουδοβίκου τοῦ Β′, ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας (1526), βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων (1531) καὶ βασιλεὺς τῆς Γερμανίας τῷ 1558, παραιτηθέντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Μὴ θέλοντος δὲ τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Ε′ ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτόν, ἐνομοθέτησε νὰ μὴ ἐξαιτῶνται τοῦ λοιποῦ οἱ αὐτοκράτορες παρὰ τῆς Ἁγίας Ἕδρας τὴν ἐπικύρωσιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐκλογῆς. Ἐδείχθη δὲ διώκτης αὐστηρὸς τῶν διαμαρτυρομένων.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Β′ (Ferdinand II), αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἔγγονος τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Γρὰτζ τῷ 1578 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1637. Γενόμενος βασιλεὺς τῆς Βοημίας τῷ 1617, τῆς Οὐγγαρίας τῷ 1618, ἐστέφθη μετὰ ἓν ἔτος αὐτοκράτωρ, ὢν δὲ μαθητὴς τῶν ἰησουιτῶν, ἠκολούθησεν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ διπλοῦν σκοπόν, τὴν παγίωσιν τῆς ἀπολυταρχίας καὶ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ προτεσταντισμοῦ. Αἱ καταπιέσεις αὐτοῦ παρήγαγον ἐν Βοημίᾳ στάσεις, σχούσας ἀφορμὴν τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον. Νικήτας τὸν ἐκλέκτορα τοῦ Παλατινάτου Φρειδερῖκον τὸν Ε′, ὃν οἱ Βοημοὶ ἐξελέξαντο βασιλέα, ἐπήνεγκεν αἱματηρὰς ἀντεκδικήσεις ἐν Βοημίᾳ κατὰ τῶν ἀναμορφωτῶν καὶ προσβαλὼν τὴν συμμαχίαν τῶν διαμαρτυρομένων ἡγεμόνων, ἐνίκησε τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν (1626) Χριστιανὸν τὸν Δ′, βασιλέα τῆς Δανίας, ἠπείλησε τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς καὶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ ἐξοντώσῃ τὸν ἐν Γερμανίᾳ προτεσταντισμόν. Ἡ δημοσίευσις τοῦ περὶ ἀποδόσεως διατάγματος, δι' οὗ ἐστεροῦντο οἱ διαμαρτυρόμενοι τὴν περιουσίαν καὶ τὰ δικαιώματα αὐτῶν (1629), προὐκάλεσε νέους ἐχθρούς. Ὁ δὲ Ρισελιέ, ἐκπληκτος γενόμενος διὰ τὴν ὀσημέραι αὔξουσαν δύναμιν τῆς Αὐστρίας, συνενοήθη μυστικῶς μετὰ τῶν διαμαρτυρομένων, καὶ ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος εἰσήλασεν εἰς Γερμανίαν ἐπίκουρος τῶν ὁμοθρήσκων αὐτοῦ. Νικήσας δὲ τοὺς στρατηγοὺς τοῦ αὐτοκράτορος ἐν Λειψίᾳ (1631), ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ. Μετὰ τοῦτο ὁ Φερδινάνδος, περιπλακεὶς εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ σουηδοῦ στρατηγοῦ Βάουρ, ἀπέθανε μετ' οὐ πολύ, ἀνατραπέντων τῶν σχεδίων αὐτοῦ.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Γ′ (Ferdinand), αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Γρὰτζ τῷ 1608 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1657. Ἐστέφθη προηγουμένως βασιλεὺς τῆς Βοημίας (1625) καὶ τῆς Οὐγγαρίας (1627). Μὴ ἐξαρτώμενος ἐκ τῶν ἰησουιτῶν, ἐφάνη ἧττον ἰσχυρογνώμων ἐν τῷ Τριακονταετεῖ πολέμῳ καὶ μετὰ τὰς νίκας τοῦ Βάουρ Βερνάδου, τοῦ Σὰξ Γόθα κλπ. Ὑπέγραψε τὴν ἐν Βεστφαλίᾳ περίφημον συνθήκην, δι' ἧς ἐδίδετο θρησκευτικὴ ἀνεξαρτησία καὶ πλήρης ἐλευθερία τοῖς διαμαρτυρομένοις καὶ ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἀποδοθέντων καὶ τῶν κτημάτων αὐτοῦ (1648). Ἡ βασιλεία τοῦ Φερδινάνδου διεκρίθη προσέτι καὶ διὰ τὰς σοφὰς μεταρρυθμίσεις ἐν τῷ δικαστικῷ κλάδῳ.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Α′ (Ferdinand), αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1793 ἐκ δευτέρου γάμου Φραγκίσκου τοῦ Α′ μετὰ τῆς Μαρίας Θηρεσίας, θυγατρὸς Φερδινάνδου τοῦ Δ′, βασιλέως τῶν Δύο Σικελιῶν. Ὢν ἀσθενοῦς κράσεως, ἐτράπη χάριν τῆς ὑγείας αὐτοῦ εἰς περιηγήσεις καὶ ἐπεσκέφθη τῷ 1815 τὴν Ἑλβετίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Φραγκίσκος ὁ Α′ ἔστεψεν αὐτὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, ὅπερ ἦν ἁπλῶς τελετὴ τιμητική, σκοπὸν ἔχουσα νὰ προλάβῃ ἐνδεχομένας περιπλοκὰς ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος. Τῷ 1831 ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν Ἄνναν Καρολίναν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδινίας. Ἐν μὲν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει ἠκολούθησε τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὴν δὲ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἀνέθεσε τῷ μεγάλῳ διπλωμάτῃ Μέτερνιχ, ἀπολαύοντι ὅσης ἐμπιστοσύνης καὶ παρὰ τῷ θανόντι πατρὶ αὐτοῦ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΡΟΣΚΑ

Στεφθεὶς δὲ κατόπιν βασιλεὺς τῆς Βοημίας καὶ Λομβαρδίας, ἐκήρυξε (1838) γενικὴν ἀμνηστείαν ὑπὲρ τῶν Ἰταλῶν πολιτικῶν ἐνόχων καὶ ἐπροστάτευσε τὴν ἐν Αὐστρίᾳ βιομηχανίαν, ἀναπτύξας τὸ σύστημα τῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν καὶ τῶν σιδηροδρόμων. Τῷ 1846 ἡ ἐν Γαλικίᾳ ἐπανάστασις ἔληξεν εἰς τὴν κατάργησιν τῆς ἐν Κρακοβίᾳ δημοκρατίας, ἑνωθείσης τῇ Αὐστρίᾳ. Τὸ ἐπιὸν ἔτος, ἀρξαμένης τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως, ὁ αὐτοκράτωρ, πιεζόμενος ὑπὸ τῶν ἐξαιρετικῶν περιστάσεων, ἐδέχθη τὴν παραίτησιν τοῦ Μέτερνιχ καὶ τὸν σχηματισμὸν ὑπουργείου ὑπευθύνου. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ παραχωρήσεις αὐταὶ δὲν ἐφάνησαν ἐπαρκεῖς, ἡ μὲν Βιέννη ἐπανεστάτησεν, ὁ δὲ Φερδινάνδος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς πρωτευούσης μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, ἐλθὼν εἰς Ἰνσβρούκην, ἔπειτα δὲ εἰς Ὀλμούτζην. Μὴ ἔχων δὲ τέκνα, παρητήθη τὸν θρόνον (1848) ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ, ἀποσυρθεὶς εἰς Πράγαν.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Α', ὁ Δίκαιος (Ferdinand I), βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος καὶ τῆς Σικελίας, γεννηθεὶς τῷ 1373 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1416. Ἐγένετο υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Α', βασιλέως τῆς Καστίλλης καὶ ἀδελφὸς Ἐρρίκου τοῦ Γ'. Θανόντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐγένετο ἀντιβασιλεὺς τῆς Καστίλλης μέχρι τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Β' κτησάμενος μεγάλην φήμην διά τε τὴν σύνεσιν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ κράτους καὶ διὰ τὰς νίκας ἐναντίον τῶν Μαύρων. Τῷ 1412 ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος καὶ νικήσας Ἰαΰμην τὸν Β', ἔχοντα ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐστέφθη ἐν Σαραγόσσῃ τῷ 1414, ἀσχολούμενος ἵν' ἀπολαύῃ τῆς ἀφοσιώσεως τῶν ὑπηκόων διὰ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ συνέσεως. Θανόντα δὲ τὸν διεδέχθη Ἀλφόνσος ὁ Ε'.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Β' (Ferdinand II), βασιλεὺς τῆς Ἀραγῶνος. Ὅρα ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Ε', καθολικὸς βασιλεὺς τῆς Καστίλλης.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Α', ὁ Μέγας (Ferdinand I), βασιλεὺς τῆς Καστίλλης, ἀποθανὼν ἐν Λεόνῃ τῷ 1065. Ἦν υἱὸς Σάγχου τοῦ Γ', τοῦ μεγάλου, βασιλέως τῆς Ναβάρρας, ὁρίσαντος δι' αὐτὸν εἰς ἀνεξάρτητον βασίλειον τὴν Καστίλλην, ἁρπαγεῖσαν ἐκ Βερμούδου τοῦ Γ', βασιλέως τῆς Λεόνης, ὃν βραδύτερον καὶ ἐφόνευσεν ὁ Φερδινάνδος. Ἐξησφάλισε δὲ τὴν πίστιν τῶν ὑπηκόων διὰ τῆς ἐπικυρώσεως τῶν ἐθνικῶν δικαίων καὶ τῆς παλινορθώσεως τῶν γοτθικῶν νόμων. Νικήσας ἐφόνευσε τὸν ἀποστατήσαντα ἀδελφὸν αὐτοῦ Γαρκίαν, βασιλέα τῆς Ναβάρρας, παραχωρήσας τὸ κράτος τοῦτο μέχρι τοῦ Ἔβρου τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ Σάγχῳ τῷ Δ'. Μετὰ τοῦτο ἐτιμώρησε τοὺς βοηθήσαντας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μαύρους, παρ' ὧν ἐκυρίευσε πολλὰς πόλεις. Ὁ ἐμίρης Ἀλ-Μαμοὺν, ὁ βασιλεὺς τῆς Σαραγόσσης καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σεβίλλης, ἀνίκανοι ν' ἀντιστῶσιν, ἐγένοντο φόρου ὑποτελεῖς, τοὺς δὲ συλλεγέντας θησαυροὺς ἐδαπάνησε πρὸς ἱδρυσιν ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων καὶ ἄλλων κοινωφελῶν καθιδρυμάτων καὶ ἐτελεύτησε πλήρης δόξης.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Β' (Ferdinand II), βασιλεὺς τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Λεόνης, υἱὸς καὶ διάδοχος Ἀλφόνσου τοῦ Η' ἀποθανὼν τῷ 1188. Λαβὼν ἰδίᾳ τὸ βασίλειον τῆς Λεόνης (1157), ἐπολέμησε πρὸς τὸν πενθερὸν αὐτοῦ, βασιλέα τῆς Πορτογαλίας, παρ' οὗ ἔλαβε τὴν Σαλαμάγκαν, ἐνίκησεν ἀλλεπαλλήλως τοὺς Μαύρους καὶ τοὺς Ναβαρραίους καὶ κατέστειλε δύο ἐπαναστάσεις. Θανόντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σάγχου τοῦ Γ', ἐσφετερίσθη τὸ βασίλειον τῆς Καστίλλης, διευθύνας τὸ κράτος τοῦτο ἐπὶ τῆς θυελλώδους ἀνηλικιότητος Ἀλόνζου τοῦ Η'.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Γ' (Ferdinand III), ὁ Ἅγιος, βασιλεὺς τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Λεόνης, ἀποθανὼν τῷ 1252. Ἦν υἱὸς τοῦ Ἀλφόνσου τοῦ Θ', βασιλέως τῆς Λεόνης καὶ τῆς Βερεγγέρας τῆς Καστίλλης. Διαδεχθεὶς δὲ τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἔρρικον τὸν Α', βασιλέα τῆς Καστίλλης (1217), ἐκηρύχθη καὶ βασιλεὺς τῆς Λεόνης τῷ 1230. Κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Λάρα, ἐνίκησε τοὺς Μαύρους, ἐκυρίευσε παρ' αὐτῶν τὴν Ἀνδαλουσίαν, Κορδούην, Σεβίλλην κλπ. καὶ ὑπέβλησε τὴν Μουρκίαν. Ἀλλὰ λυπηρὸν διὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ νὰ λάβῃ τὸν τίτλον Ἁγίου, ὃν ὀφείλει εἰς τὰς ὠμότητας καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν, μεθ' ὧν ἔκαυσε τοὺς πρόσφυγας Ἀλβιγίους. Ὁ πάπας Κλήμης ὁ Ι' διὰ τὴν εὐαγγελικὴν ταύτην πρᾶξιν κατέταξε μετὰ τῶν ἁγίων τῷ 1671, ὥρισε δὲ ἡμέραν ἑορτῆς τὴν 30 Μαΐου.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Δ' (Ferdinand IV),

βασιλεὺς τῆς Καστίλλης, γεννηθεὶς ἐν Σεβίλλῃ τῷ 1285. Διεδέχθη τῷ 1295 τὸν πατέρα αὐτοῦ Σάγχον τὸν Δ'. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαρία Μολίνα ἐπροστάτευσεν αὐτόν, ἀνήλικον ὄντα, κατὰ τῶν φατριῶν τῶν Λάρα καὶ Γέρδα, οὓς ἐξησθένισε διὰ τῆς διχονοίας. Ὁ Φερδινάνδος, ἀπαλλαγεὶς τῶν ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν, ἠνώθη τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀραγῶνος καὶ ἐκίνησε κατὰ τῶν Μαύρων, παρ' ὧν ἥρπασε τὴν Γιβραλτάρην, τὴν Κεσάδαν καὶ Βεδμάρην.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Ε' (Ferdinand V), ὁ Καθολικός, βασιλεὺς τῆς Καστίλλης, τῆς Ἀραγῶνος, τῆς Σικελίας καὶ τῆς Νεαπόλεως, γεννηθεὶς ἐν Σώζῃ τῷ 1452 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μαδριγαλείῳ τῷ 1516. Ἦν υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Β', βασιλέως τῆς Ναβάρρας καὶ τῆς Ἀραγῶνος, κηρυχθεὶς τῷ 1468 βασιλεὺς τῆς Σικελίας, μεθ' ἧς ἤνωσε τὸ στέμμα τῆς Ἀραγῶνος καί, συζευχθεὶς τὴν Ἰσαβέλλαν, ἐγένετο καὶ βασιλεὺς τῆς Καστίλλης (1474). Ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (1479) συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ ἑνωθῶσι πάντα τὰ κράτη ταῦτα καὶ ἀποτελέσωσι τὸ βασίλειον τῆς Ἱσπανίας. Ἡ ἕνωσις αὕτη δὲν ἐγένετο ὅμως ἄνευ ταραχῶν, ἀλλ' ὁπωσδήποτε συνετελέσθη καὶ αἱ μὲν δυνάμεις τῆς Χερσονήσου συνεκεντρώθησαν εἰς ἓν πρόσωπον, ὁ δὲ λαὸς κατέλαβε θέσιν μεταξὺ τῶν μεγάλων ἐθνῶν. Ὁ Φερδινάνδος διωργάνωσε τὸ δικαστήριον τῆς ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ συνέστησεν ἀδελφότητα λόγῳ μὲν ἵνα ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῶν ὁδῶν καὶ καταδιώκῃ τοὺς λῃστάς, ἔργῳ δὲ ἵνα ἔχῃ αὐτὴν ὄργανον τοῦ ἱεροδικαστηρίου, ὀργάνου καὶ τούτου τῶν σκοπῶν αὐτοῦ. Βοηθῶν δὲ τοὺς ἰσχυροὺς, κατεπίεζε τοὺς βαρώνους πρὸς ἐπαύξησιν τῶν βασιλικῶν προνομίων. Κατέστρεψε τὰς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, εἰσέπραττε βιαίως τοὺς καθυστεροῦντας φόρους καὶ ἐπέβαλε τῷ ἔθνει ζυγόν, οὗ τὸ βάρος ὑπερέβαινε τὴν φεουδαλικὴν ἀναρχίαν· πρὶν ἢ δ' ἔτι ἐξασφαλίσῃ τὴν τοπικὴν καὶ πολιτικὴν ἑνότητα, ἐπεχείρησε νὰ παγιώσῃ τὴν ἑνότητα τὴν θρησκευτικήν, χρησάμενος καὶ ἐνταῦθα τῷ πνεύματι τῆς βίας καὶ ὠμότητος. Πλεῖστοι Ἰουδαῖοι καὶ Ἄραβες, διεσπαρμένοι εἰς τὰ Κράτη αὐτοῦ καὶ κάτοχοι μεγάλου πλούτου, εἶχον μὲν κατ' ἐπιφάνειαν ἀσπασθῇ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν κατ' ἀνάγκην, ἐτέλουν ὅμως ἐν τῷ κρυπτῷ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν λατρείαν κατὰ τὴν ἰδίαν θρησκείαν ἕκαστος. Τῇ προτροπῇ δὲ τοῦ καρδιναλίου Μεντόζα ὁ Φερδινάνδος ἐδέξατο τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πάπα Σίξτου τοῦ Δ' πρὸς σύστασιν δικαστηρίου, σκοποῦντος τὴν καταδίωξιν τῶν ἀρνησιθρήσκων, μετ' ἀπολύτου ἐξουσίας ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τῆς περιουσίας τῶν ἐνόχων. Οἱ δικασταί, τρεῖς τὸν ἀριθμόν, διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, ὤφειλον νὰ παραδίδωσιν αὐτῷ τὸ τρίτον τῶν δημεύσεων, τῶν δὲ ἄλλων δύο τρίτων, τὸ μὲν νὰ πέμπηται τῇ ἁγίᾳ Ἕδρᾳ, τὸ δὲ νὰ λαμβάνηται ὑπὸ τῶν ἱεροδικαστῶν. Διὰ δὲ τοῦ φοβεροῦ διοργανισμοῦ, ὃν ὁ Φερδινάνδος ἔδωκε τῷ δικαστηρίῳ τούτῳ, θεωρεῖται ὡς ὁ πράγματι ἱδρυτὴς αὐτοῦ, εἰ καὶ ἡ σύστασις αὐτοῦ ἐν Ἱσπανίᾳ ἀνάγεται εἰς ἐποχὴν πολὺ προγενεστέραν τῶν δομινικανῶν. Ἐκτὸς τῶν θρησκευτικῶν λόγων, ὁ βασιλεὺς οὗτος παρεκινεῖτο ὑπὸ τῆς φυλαργυρίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ὄργανον, δι' οὗ νὰ πατάσσῃ τοὺς ἐχθρούς, οὓς δὲν ἐτόλμα νὰ προσβάλλῃ παρρησίᾳ. Τοιαῦτα ἱεροδικαστήρια, ἱδρυθέντα ἐν Καστίλλῃ, Ἀνδαλουσίᾳ καὶ Ἀραγῶνι, συνελάμβανον χιλιάδας θυμάτων, οὐ μόνον ἐκ τῶν μουσουλμάνων καὶ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν χριστιανῶν Ἱσπανῶν πάσης τάξεως. Ὁ δομινικανὸς Τορκουεμάδας, πρῶτος ἱερεξεταστής, προήδρευεν εἰς πάσας ταύτας τὰς φρικαλεότητας, πληρῶν τὸ δημόσιον ταμεῖον ὡς καὶ τὸ τῶν δικαστηρίων ἐκ τῆς περιουσίας τῶν θυμάτων. Ἐξασφαλίσας δ' οὕτως ὁ βασιλεὺς ἄφθονον πηγὴν πόρων, παρεσκευάσθη εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Μαύρων, κατεχόντων ἔτι ἐν Ἱσπανίᾳ τὸ βασίλειον τῆς Γρενάδας καὶ μετὰ δεκαετῆ πεισματώδη πόλεμον (1482—1492) κατώρθωσε νὰ καθαρίσῃ τὴν Ἰβηρικὴν χερσόννησον ἀπὸ τοὺς Μαύρους μετὰ κυριαρχίαν, διαρκέσασαν ἐπὶ ὀκτὼ ὡς ἔγγιστα αἰῶνας. Μόλις δὲ γενόμενος κύριος τῆς Γρενάδας, ἐξέδωκε διάταγμα, δι' οὗ ἐβιάζοντο οἱ Ἑβραῖοι ἢ νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Ἱσπανίαν ἢ νὰ βαπτισθῶσιν. Εἴκοσι τότε χιλιάδες οἰκογενειῶν εὑρέθησαν εἰς τὴν θλιβερὰν ἀνάγκην νὰ ἐκπατρισθῶσι, φέρουσαι τὰ πλούτη καὶ τὴν δραστηριότητα αὐτῶν εἰς ξένας χώρας. Αἱ πηγαί, δι' ὧν ἐτρέφοντο οἱ κυριώτεροι κλάδοι τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ἐστείρευσαν διὰ τῆς ἄφρονος ταύτης καὶ ἀδίκου πράξεως, ἣν συνώδευσαν βίαιοι καταπιέσεις καὶ δημεύσεις ἀπερίγραπτοι. Μετὰ ἑπτὰ ἔτη

(1499) τὸ διάταγμα τοῦτο ἐφηρμόσθη καὶ καὶ εἰς τοὺς μουσουλμάνους παρὰ τὰς συνθήκας, δι' ὧν ἐχορηγεῖτο αὐτοῖς ἐλευθέρα ἐξάσκησις τῶν τῆς θρησκείας. Τῷ 1493 ὁ γενουάτης Χριστοφόρος Κολόμβος, ὅστις, προηγουμένως λαβὼν πλοῖα τινὰ παρὰ τοῦ Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας πρὸς ἀνακάλυψιν νέου κόσμου, ἐπανῆλθε πλουσιώτατος, ἐπεχείρησε δεύτερον πλοῦν πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν περιφήμων κατακτήσεων, τῶν γενομένων ἀφορμὴ τοῦ τε μεγαλείου καὶ τῶν δυστυχημάτων τῆς Ἱσπανίας. Ἐκτὸς τῶν ἐν Ἱσπανίᾳ κρατῶν ἐκυρίευσε καὶ μέγα μέρος τῆς βορείου Ἀφρικῆς (1509). Φερδινάνδος ὁ Ε' χαρακτηρίζεται ὡς βασιλεὺς ὠμός, πλεονέκτης καὶ ἄπιστος. Κρίνεται ὅμως ὡς εἷς τῶν μεγάλων βασιλέων τῆς Ἱσπανίας καὶ δικαίως δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ θεμελιωτὴς τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους αὐτοῦ.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ ΣΤ' (Ferdinand VI), βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, υἱὸς Φιλίππου τοῦ Ε', γεννηθεὶς τῷ 1713 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1759. Ἀνέβη τὸν θρόνον τῷ 1746 καὶ ὑπέγραψε τὴν ἐν Ἀκουϊσγράνῳ συνθήκην, δι' ἧς ἀποκαθίστατο ἡ ἐν Εὐρώπῃ εἰρήνη. Ἐπεδόθη εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ κράτους, ἀνύψωσε τὴν ναυτικὴν δύναμιν, ἐνεψύχωσε τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὰς τέχνας, κατεσκεύασε τὴν ἐν Καστίλλῃ διώρυγα καὶ συνέστησε πολλὰ πανεπιστήμια. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Δαμιανοῦ ἀπόπειρα κατὰ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' τῆς Γαλλίας (1757) καὶ ἡ κατὰ Ἰωσὴφ τοῦ Β' τῆς Πορτογαλίας τοσοῦτον ἐτάραξαν αὐτόν, ὥστε παρεφρόνησεν, ἀποθανὼν τῷ 1759 εἰς τοιαύτην κατάστασιν.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Ζ' (Ferdinand VII), βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, υἱὸς Καρόλου τοῦ Δ' καὶ τῆς Μαρίας Λουΐζης τῆς Πάργας, γεννηθεὶς τῷ 1784 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1833. Ἀνεκηρύχθη ἡγεμὼν τῆς Ἀστουρίας τῷ 1789 καί, παραιτηθέντος τὸν θρόνον Καρόλου τοῦ Δ', διεδέχθη αὐτὸν τῷ 1808. Ἡ Μαδρίτη κατείχετο τότε ὑπὸ τοῦ Μουράτ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων ὁ Α' ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τὸν Φερδινάνδον πρὶν ἢ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν βασιλέα. Τῇ ἐπιθυμίᾳ ταύτῃ ἐνδίδων παρὰ τὰς συμβουλὰς τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ ἔσπευσεν εἰς συνάντησιν τοῦ Βοναπάρτου, βιάσαντος τότε αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου. Τούτου δὲ γενομένου, ἦλθε εἰς τὸ φρούριον τῆς Βαλενσάης ἐν Ἰνδρῃ, ἔνθα καθείρχθη ἐπὶ πέντε ἔτη, καθ' ἃ ἐξηκολούθει πέμπων προκηρύξεις τοῖς Ἱσπανοῖς πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ νέου βασιλέως. Ἀλλὰ τὰ ἀτυχήματα τῆς Γαλλίας ἔδωκαν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τῷ 1813 ἀνέλαβε τὸν θρόνον αὐτοῦ, ὑπογράψας καὶ τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας συνθήκην τῆς 3 μαρτίου. Οἱ Ἱσπανοὶ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἐνθουσιωδῶς, ὑποσχεθέντα πολίτευμα φιλελεύθερον. Ἀλλ' ἀμέσως ἀπεδοκίμασε τὸ σύνταγμα τοῦ 1812, διέλυσε τὰς βουλάς, προέγραψε πολλοὺς φιλελευθέρους, διέταξε τὴν ἀνασύστασιν τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως· οἱ δὲ ἰησουῖται πληροῦσι τὰς φυλακὰς ὑπόπτων καὶ ἱστᾶσι λαιμητόμους εἰς τὰς δημοσίους πλατείας. Πολλοὶ τῶν Ἱσπανῶν καταδικάζονται εἰς θάνατον ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τοῦ αἵματος, ἄλλοι στενάζουσιν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἄλλοι πέμπονται εἰς ἐξορίαν. Ἡ Ἱσπανία εὑρίσκετο εἰς μεγάλην πτωχίαν, ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς ἐκ τῶν συνεχῶν πολέμων καὶ αἱ ἀποικίαι σχεδὸν ἀπώλοντο, πᾶσαι τυχοῦσαι αὐτονομίας. Τῷ 1820, τοῦ Ριέγου κηρύξαντος τὸ σύνταγμα τοῦ 1812, ἅπασα ἡ Ἱσπανία ἐξηγέρθη, αἱ Βουλαὶ συνέρχονται, οἱ φιλελεύθεροι θεσμοὶ ἀποκαθίστανται καὶ ὁ Φερδινάνδος βιάζεται νὰ ὑπογράψῃ τὰς ἀποφάσεις τοῦ ἔθνους, ὁρκισθεὶς ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀλλὰ τῷ 1823, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἀθετεῖ καὶ ὑποχρεώσεις καὶ ὅρκους, παγιοῖ τὴν ἀπολυταρχίαν καὶ ἐπαναλαμβάνει τὰς αἱματηρὰς ἐκδικήσεις καὶ τῷ 1826 πανηγυρίζει ἐν Βαλεντίᾳ πρὸς φρίκην πάσης τῆς Εὐρώπης τὴν φοβερὰν ἑορτὴν *auto-da-fé*. Ὁ Φερδινάνδος ἐκ τριῶν γάμων μόνην ἐγέννησε θυγατέρα τὴν Ἰσαβέλλαν ἐκ τῆς Μαρίας Χριστίνης τῆς Νεαπόλεως, ὑπὲρ ἧς κατήργησε τῷ 1830 τὸν ἐν Ἱσπανίᾳ νόμον τὸ νὰ μὴ ἀναβαίνωσι τὸν θρόνον γυναῖκες. Παραιτηθεὶς δὲ τὸν θρόνον ὑπὲρ τῆς θυγατρός, ἀπέθανε μετὰ τρία ἔτη (1833).

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Α' (Ferdinand I), βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, νόθος υἱὸς Ἀλφόνσου τοῦ Μεγαθύμου, γεννηθεὶς τῷ 1423 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1494. Ὁ Ἀλφόνσος, γενόμενος κύριος τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, αἰτήσει τῆς ἐν Ἀραγωνι βουλῆς ἐκήρυξε κληρονομικὸν βασιλέα τοῦ στέμ-

ματος τῆς Νεαπόλεως τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φερδινάνδον, δοὺς αὐτῷ καὶ τὸν τίτλον δουκὸς τῆς Καλαβρίας. Θανόντος δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀνηγορεύθη πάραυτα βασιλεύς. Πρώτη δ' αὐτοῦ φροντὶς ἦν νὰ προσελκύσηται τὴν εὔνοιαν τῶν βαρώνων καὶ τὰς συμπαθείας τοῦ λαοῦ, μετριάζων τοὺς φόρους καὶ ἀπονέμων τίτλους καὶ τιμὰς τοῖς εὐγενέσιν. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης τῆς Ἀνδεγαυίας, κόμης τῆς Προβηγκίας καὶ υἱὸς τοῦ βασιλέως Ρεναίου, εἰσβαλὼν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως μετὰ πολλοῦ στρατοῦ, ἡμφεσβήτει τὸ στέμμα τῆς Νεαπόλεως. Ἡ ἐν Σαρνῷ μάχη ἦν ὑπὲρ τοῦ Ἰωάννου, ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Φερδινάνδου εἰς τοιαύτην περιῆλθε διάλυσιν, ὥστε ὁ βασιλεὺς ἐπέστρεψεν εἰς Νεάπολιν μόνον μετὰ εἴκοσιν ἱππέων. Ἡ σύζυγος τοῦ Φερδινάνδου Ἰσαβέλλα Κλεμὼν ἐπεδείξατο μεγάλην ἀφοσίωσιν, καὶ περιερχομένη τὰς ὁδούς, ᾔτει συνδρομὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καθ' ὃν χρόνον ὁ σύζυγος αὐτῆς συνωμολόγει δάνειον μετὰ τῶν τραπεζιτῶν τῆς Βενετίας καὶ Φλωρεντίας. Τότε ὁ πάπας Πῖος ὁ Β' μετὰ τοῦ Φραγκίσκου Σφόρσου, δουκὸς τῶν Μιδιολάνων, ἔπεμψαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Φερδινάνδου τὸν διάσημον Σκανδερβεγ. Ὁ δ' Ἰωάννης τῆς Ἀνδεγαυίας ἡττηθεὶς (1462) ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Νεάπολιν, ἀφεὶς τὸν Φερδινάνδον ἐλεύθερον νὰ ἐκδικηθῇ πάντας, ὅσους ὑπωπτεύετο συμπαθοῦντας καὶ ἐνεργοῦντας ὑπὲρ αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα οἱ Τοῦρκοι ἀποβάντες ἠπείλουν τὴν Ἰταλίαν, καταλαβόντες θέσεις τινὰς τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως. Ἀλλ' ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους ν' ἀπέλθωσι τῆς χώρας, βιασθέντες ὑπὸ Ἀλφόνσου τοῦ Β', δουκὸς τῆς Καλαβρίας.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Β' (Ferdinand II), βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως υἱὸς Ἀλφόνσου τοῦ Β', ἀποθανὼν τῷ 1496. Ἔφερε τὸν τίτλον δουκὸς τῆς Καλαβρίας, ὅτε ὁ πατὴρ διώρισεν αὐτὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ, τοῦ ὡρισμένου ν' ἀντιταχθῇ πρὸς Κάρολον τὸν Η', βασιλέα τῆς Γαλλίας, κινήσαντα κατὰ τῆς Νεαπόλεως. Ἀποτυχὼν δὲ τοῦ σκοποῦ, ἐπέστρεψεν εἰς Νεάπολιν καὶ διαδεχθεὶς τὸν παραιτηθέντα αὐτοῦ πατέρα (1495), παρεσκευάζετο εἰς ἄμυναν. Ἀλλ' ἡ πρὸς αὐτὸν δυσμένεια τῶν ὑπηκόων καί τινες ἀπώλειαι, γενόμεναι ἐν τῷ στρατῷ ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ καταφύγῃ εἰς Σικελίαν μετὰ τῆς συζύγου Ἄννης τῆς Ἀραγῶνος. Βοηθούμενος δὲ κατόπιν ὑπὸ Γονζάλβου τῆς Κορδούης καὶ τοῦ ἱσπανικοῦ στόλου, ἀνεκτήσατο τὸν θρόνον αὐτοῦ (1496) καὶ ἀπέθανε μετὰ μικρὸν ἄτεκνος.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Γ' (Ferdinand III), βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως. Ἴδε ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Ε' ὁ Καθολικός, βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Δ' (Ferdinand IV), βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως. Ἴδε τὸ ἑπόμενον ἄρθρον.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Α' (Ferdinand I), βασιλεὺς τῶν δύο Σικελιῶν, πρότερον δὲ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως ὑπὸ τὸ ὄνομα Φερδινάνδου τοῦ Δ', γενν. τῷ 1751 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1825. Διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ (1759), οὗ πρὸ πολλοῦ ἀναβάντα τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Καρόλου τοῦ Γ'. Διὰ τῆς συνθήκης Ἀκυϊσγράνου ὁ Φερδινάνδος ἐνυμφεύθη (1768) τὴν Μαρίαν Καρολίναν τῆς Αὐστρίας, ἥτις δι' ἐπιγαμηλίου συμβολαίου ὤφειλε μετὰ τοκετὸν πρώτου υἱοῦ νὰ ἔχῃ δικαίωμα συμβουλευτικῆς ψήφου ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ, διὰ δὲ τοῦ μέσου τούτου ἐξήσκει ἀπεριόριστον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους. Τῇ συνεργείᾳ αὐτῆς ὁ Φρειδερῖκος, ταχθεὶς τοῖς ἐχθροῖς τῆς Γαλλίας (1798), ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σαμπιονέτου, συστάσης ἐν τοῖς κράτεσιν αὐτοῦ τῆς Παρθενοπαίας δημοκρατίας. Ἀνακτησαμένου δὲ μετὰ μικρὸν τὰ κράτη, ἀνεφάνη φοβερὰ ἀντίδρασις κατ' αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ 1806 μέχρι τοῦ 1815 περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν ἐν Σικελίᾳ βασιλείαν. Πεσόντος τοῦ Ναπολέοντος, προσεκλήθη εἰς τὸ ἐν Λαϋβάχῃ συνέδριον, ἔνθα οἱ ἡγεμόνες τῆς Ρωσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσίας συνεσκέφθησαν περὶ τῆς τύχης τῆς Νεαπόλεως, μεθ' ὃ αὐστριακὸς στρατὸς ἐλθὼν ὑπεστήριξεν αὐτὸν ὡς ἀπόλυτον μοναρχην τῶν Δύο Σικελιῶν, ὅτε ἔλαβε καὶ εἰς δεύτερον γάμον τὴν δούκισσαν τῆς Φλωρίδος.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Β' (Ferdinand II), βασιλεὺς τῶν Δύο Σικελιῶν, υἱὸς Φραγκίσκου τοῦ Α' καὶ τῆς Ἱσπανίδος Ἰσαβέλλης, γενν. ἐν Πανόρμῳ τῷ 1810 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1859. Πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐφαίνετο συμπαθὴς πρὸς τὰς φιλελευθέρους ἀρχὰς καὶ τῷ 1830 τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν ὑπεδέχθη ὁ λαὸς μετὰ πλήρους πρὸς

αὐτὸν ἐμπιστοσύνης. Ἡ προκήρυξις, ἣν ἐδημοσίευσεν ἅμα ἀναβὰς τὸν θρόνον, ἦν ἀποδοκιμασία τῆς τυραννικῆς πολιτικῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, παρέχουσα λαμπρὰς ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον. Ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ πράξεων ἦν ὁ διορισμὸς τοῦ φιλελευθέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ, κόμητος τῶν Συρακουσῶν, εἰς τὴν θέσιν ἀντιβασιλέως τῆς Σικελίας, ἡ ἀποπομπὴ τῶν κολάκων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἡ διακήρυξις γενικῆς ἀμνηστείας καὶ ἡ ἐλάττωσις τῶν φόρων. Τῷ 1832 ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν Χριστίναν, θυγατέρα τοῦ Βίκτορος Ἐμμανουήλ, θανοῦσαν τῷ 1836 μετὰ τὸν τοκετὸν υἱοῦ, Φραγκίσκου τοῦ Β΄.

Ἀλλ' ἡ συνετὴ αὕτη διαγωγὴ δὲν διήρκεσε μέχρι τέλους, ἀρξαμένου τοῦ Φερδινάνδου ν' ἀποστρέφηται τοὺς φιλελευθέρους καὶ λογίους· ἐπιθυμῶν νὰ στηρίξῃ τὸν θρόνον ἐπὶ τῆς ὑλικῆς βίας, διωργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ ηὔξησεν αὐτὸν σὺσιωδῶς. Ἀλλ' αἱ καταπιέσεις, αἱ καταδιώξεις καὶ λοιπαὶ καταχρήσεις διέσχισαν πάντα σύνδεσμον μεταξὺ βασιλέως καὶ λαοῦ, πολλαχοῦ δὲ συχναὶ ἐπαναστάσεις καὶ ταραχαὶ ἐλυμαίνοντο τὴν βασιλείαν. Τῷ 1837 ἐνυμφεύθη εἰς δεύτερον γάμον τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν τῆς Αὐστρίας, γενόμενος ἔκτοτε ὄργανον τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πολιτικῆς τοῦ Μέττερνιχ πρὸς δυσαρέσκειαν τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ἀποποιηθεὶς δὲ νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς λοιποὺς τῆς Ἰταλίας ἡγεμόνας ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μεταρρυθμίσεων, εἶδεν ἐκρηγνυμένας τὰς ἐπαναστάσεις ἐν Καλαβρίᾳ καὶ Σικελίᾳ, τὰς ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ συγκινήσεις, καὶ κατανοήσας τὴν ἀνάγκην ὑποστηρίξεως τοῦ σαλευομένου θρόνου, παρεδέχθη τὸ σύνταγμα τῇ 29 Ἰανουαρίου, ἀθετήσας αὐτὸ μόλις μετὰ ἕνα μῆνα. Ἀλλ' ἡ ἐν Σικελίᾳ ἐπανάστασις ἐλάμβανε σπουδαίας διαστάσεις καὶ μετὰ τὸν βομβαρδισμὸν τῆς Πανόρμου καὶ τῆς Μεσσήνης, ἐξ οὗ καὶ τῷ ἐδόθη τῷ ἐπώνυμον Βόμβας. Τῇ 15 μαΐου 1858 ὑπεσχέθη τὴν παλινόρθωσιν τοῦ συντάγματος· ἀλλ' οἱ δισταγμοὶ καὶ ἡ λεπτολόγος ἑρμηνεία περὶ τοῦ τύπου, οὗ ἔμελλε να δώσῃ ὅρκου, ἐματαίωσαν πᾶσαν ἐλπίδα καὶ οἱ Νεαπολῖται παρεσκευάζοντο εἰς φανερὰν ἀνταρσίαν, προμηθευόμενοι ὅπλα καὶ ὀχυρούμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς. Τότε δοὺς διαταγὰς τοῖς περὶ αὐτὸν λαζαρόνοις καὶ τῇ ἐξ Ἑλβετῶν βασιλικῇ φρουρᾷ, διέλυσε πᾶσαν συνάθροισιν, τὰ δόφραγματα ἐξεβιάσθησαν, σφαγὴ δὲ καὶ λεηλασίαι ἦσαν ὁ καρπὸς τῆς συνταγματικῆς ἀποτυχίας. Τῷ 1849 διέλυσεν ἀπροκαλύπτως καὶ τὴν ὑπάρχουσαν ὀνομαστικὴν Βουλήν, τραπεὶς ἐπὶ πράξεις βιαίας καὶ ὀδυνηράς. Αἱ εὔγλωττοι διαμαρτυρίαι τοῦ Γλάδστωνος (1851), οἱ ἀπειλητικοὶ λόγοι τοῦ λόρδου Κλαρενδῶνος καὶ τοῦ κόμητος Βαλέβσκη ἐπήνεγκον μὲν τὴν διακοπὴν τῶν σχέσεων τῆς Νεαπόλεως μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἀλλ' ἡ ἀσύνετος πολιτικὴ τοῦ Φερδινάνδου οὐδαμῶς ἠλλοιώθη. Δὶς δὲ πληγεὶς ἀκινδύνως διὰ λόγχης ἐν στρατιωτικῇ ἐπιθεωρήσει (1856) ὑπὸ ἀλβανοῦ στρατιώτου, τοῦτον μὲν κατεδίκασεν εἰς θάνατον, αὐτὸς δὲ περιορισθεὶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἠρκεῖτο δίδων διαταγάς, προκαλούσας τὴν ἀγανάκτησιν τῶν λαῶν. Τῷ 1859 ἦλθεν εἰς Βαυαρίαν, ἵνα νυμφεύσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φραγκίσκον, δοῦκα τῆς Καλαβρίας, ἐπιστρέφων δ' εἰς Ἰταλίαν, ἠσθένησε καθ' ὁδὸν καὶ ἀποβιβασθεὶς εἰς Νεάπολιν, ἐτελεύτησε τῇ 22 μαΐου 1859.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ (Ferdinand), δοὺξ τῆς Πάρμας, ἔγγονος Φιλίππου τοῦ Ε΄, βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, γεννηθεὶς τῷ 1751 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1802. Ἀνατραφεὶς ὑπὸ τὸν παιδαγωγὸν Κουδιλλιάκ, εἰργάσθη δραστηρίως ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων μεταρρυθμίσεων, ἀπηγόρευσε τῷ λαῷ ἐπὶ οὐδεμιᾷ προφάσει νὰ ὑπακούῃ ταῖς ἐκ Ρώμης διαταγαῖς, ὧν τὴν δημοσίευσιν δὲν συνεχώρει. Ἀφορισθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ ΙΒ΄, ἀπήντησε τῷ ἀφορισμῷ τούτῳ διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ κράτους ἐκδιώξεως τῶν ἰησουιτῶν καὶ τῆς καταργήσεως τῆς ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Ἡ πολεμικὴ αὕτη μικροῦ ἡγεμόνος κατὰ τῆς τρομερᾶς ἰσχύος τῆς ἁγίας Ἕδρας παρήγαγε μεγίστην αἴσθησιν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην. Ἐπὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πολέμων τοῦ Βοναπάρτου (1796) ὁ Φερδινάνδος διετήρησε τὰ κράτη αὐτοῦ διὰ χορηγήσεως 2 ἑκατομμυρίων φράγκων, 1,700 ἵππων καὶ 25,000 στατήρων σίτου καὶ 22 τῶν ὡραιοτέρων εἰκόνων ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ μουσείου.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ (Ferdinand), βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας, γεννηθεὶς ἐν Κοΐμβρᾳ τῷ 1340 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λισσαβῶνι τῷ 1383. Θανόντος Πέτρου τοῦ Σκληροῦ, διημφεσβήτει τὸν θρόνον τῆς Καστίλλης δικαιώματι κληρονομικῷ, ὢν δισέγγονος Σάγχου τοῦ Δ΄. Ἀλλ' εἶχεν ἀνταγωνιστὴν Ἐρρῖκον τῆς

Τρανσβαμάρας, δὶς νικήσαντα τὸν Φερδινάνδον καὶ προελάσαντα μέχρι τῆς Λισσαβῶνος. Τῇ δ' ἐπεμβάσει τοῦ πάπα οἱ δύο ἀνταγωνισταὶ διηλλάγησαν καὶ ὁ Ἐρρῖκος, ἐπιθυμῶν διαρκῆ μετὰ τοῦ Φερνδινάνδου εἰρήνην, προὔτεινεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα δόναν Ἐλεωνόραν· ἀλλ' ὁ Φερδινάνδος, ἀποποιηθεὶς τὴν πρότασιν, συνεζεύχθη ἐν Ὀπόρτῳ ἄλλην τινὰ Ἐλεωνόραν, σύζυγον τοῦ Ἰοαὼ Δουρένζου. Ὁ σύζυγος τότε τῆς Ἐλεωνόρας ταύτης, ἐξεδήλωσε παραδόξως τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ· καταφυγὼν εἰς Καστίλλην, ἔστησεν ἐπὶ τοῦ πίλου αὐτοῦ δύο ἀργυρᾶ κέρατα, κοσμοῦντα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μέχρι θανάτου. Ὁ Φερδινάνδος, εἰ καὶ εὑρίσκετο εἰς διαρκεῖς πολέμους, δὲν ὠλιγώρησε νὰ εἰσαγάγῃ σπουδαίας βελτιώσεις εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους· ἀνήγειρε πολλὰ ὀχυρώματα, ἐκαλλώπισε τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Α′ καὶ Β′ (Ferdinand I καὶ II), μεγάλοι δοῦκες τῆς Τοσκάνης. Ὅρα τὴν λέξιν ΜΕΔΙΚΟΙ.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Γ′ (Ferdinand III), μέγας δοὺξ τῆς Τοσκάνης καὶ ἀρχιδοὺξ τῆς Αὐστρίας, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1769 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1824. Διαδεχθεὶς ἐν τῷ δουκάτῳ τὸν πατέρα αὐτοῦ Λεοπόλδον (1791), ἀναβάντα τὸν θρόνον τῆς Αὐστρίας, εὑρέθη εἰς δυσχερῆ θέσιν ἕνεκα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀπειλούμενος μὲν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ὁσάκις ἔκλινε πρὸς τὴν Γαλλίαν, πιεζόμενος δ' ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἐὰν ἐφαίνετο ῥέπων πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν συμμαχίαν, καὶ διατελῶν ἐν ἀμηχάνῳ θέσει, ὁσάκις ἀπεφάσιζε νὰ τηρήσῃ αὐστηρὰν οὐδετερότητα. Τῷ 1796 ὁ Βοναπάρτης, ἐλθὼν εἰς Λιβόρνον μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ, ἐπέτρεψε τῷ Φερδινάνδῳ νὰ ἄρχῃ τῶν Κρατῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ καταβάλλῃ φόρον 2 ἑκατομμυρίων φράγκ., ἐκτὸς πολλῶν πινάκων καὶ ἀγαλμάτων, ὅσα ἔλαβεν ὁ Ναπολέων ἐκ τοῦ μουσείου τῆς Φλωρεντίας. Τῷ 1797 ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Ραμστάστης ὑπεχρεοῦτο ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ν' ἀποσύρῃ ἐκ Τοσκάνης τὸν στρατόν. Καὶ ἐξεκένωσαν μὲν οἱ Γάλλοι τὸ δουκάτον, ἀλλ' ἐπανελθόντες κατέλαβον αὐτὸ μετ' ὀλίγον. Τότε ὁ Φερδινάνδος ἀνεχώρησεν εἰς Βιέννην, ἐν δὲ τῇ συνθήκῃ τῆς Λουνεβίλλης ἔλαβε τὸ δουκάτον τοῦ Σαλσβούργου, ὅπερ δὲν ἐτήρησε πολύ, διότι αἱ ἀλλεπάλληλοι νῖκαι τῶν Γάλλων κατὰ τῆς Αὐστρίας τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ Κράτη αὐτοῦ. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Πρεσβούργου ὡρίζετο ἐκλέκτωρ τῆς Βυρτεμβούργης καὶ τῷ 1810 παρευρέθη εἰς τοὺς ἐν Παρισίοις γάμους τοῦ Βοναπάρτου μετὰ τῆς Μαρίας Λουΐζης. Τῷ 1814 ἀνέλαβε μὲν τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς Τοσκάνης, ἀλλ' εἰσβαλόντος τοῦ Μουρὰτ εἰς Ἰταλίαν, ἐδιώχθη πάλιν περὶ τὰς ἀρχὰς ἀπριλίου τοῦ 1815. Ἀλλὰ τῇ 20ῇ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰσῆλθε πάλιν εἰς Φλωρεντίαν τῇ ἀρωγῇ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ καὶ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐνησχολεῖτο εἰς ὠφελίμους τῷ λαῷ μεταρρυθμίσεις.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ τῆς Πορτογαλίας (Ferdinand de Portugal), ὁ Ἅγιος, υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Α′, γενν. ἐν Σανταρέμῃ τῷ 1402 καὶ ἀποθανὼν ἐν Φὲζ (βόρειος Ἀφρικὴ) τῷ 1443. Νέος, φιλοπόλεμος καὶ γενναῖος, ἔκλινε πρὸς τὰς περιπετείας τῆς ἐκστρατείας. Τῷ 1437 ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἐρρίκου εἰς Ἀφρικὴν μετὰ στόλου καὶ ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ταγγέρης, περικυκλωθεὶς ὑπὸ 7 χιλιάδων Μαύρων, ἐζωγρήθη καὶ παραδοθεὶς τῷ βασιλεῖ τοῦ Φέζ, ἐθανατώθη οἰκτρῶς, διὸ καὶ κατετάχθη ὡς ἅγιος μετὰ τῶν μαρτύρων.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Βαυαρός (Ferdinand de Bavière), πρίγκηψ ἐπίσκοπος Λιέγης, γεννηθεὶς τῷ 1577 καὶ ἀποθ. τῷ 1650. Ἦν υἱὸς Γουλιέλμου τοῦ Ε′, δουκὸς τῆς Βαυαρίας. Τῷ 1612 ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας, ἐπίσκοπος Λιέγης καὶ Μύνστερ, μετέσχε τῆς ἐκλογῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ματθίου καὶ τῆς Φερδινάνδου τοῦ Β′. Τεθεὶς δ' ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ (1630), ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Σουηδοὺς καὶ ἐδίωξε τοὺς Γάλλους ἐξ Ἐρεμβρεϊστέιν (1637). Μετὰ 4 ἔτη συνεζεύχθη τὴν Μαρίαν τῶν Μεδίκων. Εὑρίσκετο δὲ πάντοτε εἰς σφοδρὰς ἔριδας μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν γαιοκτημόνων.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ ὁ Ἱσπανός (Ferdinand d'Espagne), καρδινάλιος καὶ διοικητὴς τῶν Κάτω Χωρῶν, γεννηθεὶς τῷ 1609 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1641. Ἐγένετο υἱὸς Φιλίππου τοῦ Γ′, βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, καὶ ἕνεκα τῆς καταγωγῆς πολὺ νέος διωρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Τελέδου, καρδινάλιος καὶ διοικητὴς τῶν Κάτω Χωρῶν.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ, ἀρχιδούξ τῆς Αὐστρίας, ἀνεψιὸς τῶν αὐτοκρατόρων Ἰωσὴφ καὶ Λεοπόλδου, γεννηθεὶς τῷ 1781 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1850. Τῷ 1805 διωρίσθη διοικητὴς στρατιωτικοῦ σώματος 80 χιλιάδων ἀνδρῶν, μεθ' ὧν εἰσήλασεν εἰς Βαυαρίαν. Ἡττηθεὶς δ' ἐν Οὔλμῃ καὶ ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Μουράτ, ἔφθασεν εἰς Ἔζερμόλις ἔχων 1,500 στρατιώτας. Τῷ 1809 ἐπιφορτισθεὶς ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν Γαλλικίαν πρὸς τὸν Ποντιατόβσκην, δὲν ἐφάνη μᾶλλον εὐτυχής. Τῷ 1830 διωρίσθη διοικητὴς ἐν Γαλλικίᾳ, ὅθεν παρητήθη ἐπὶ τῶν ταραχῶν τοῦ 1846.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ (Αὔγουστος-Φραγκίσκος-Ἀντώνιος Ferdinand), ἀντιβασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας, δοὺξ τῆς Σαξωνίας-Κοβούργου-Γόθας, γεννηθεὶς τῷ 1816. Ἐγένετο υἱὸς πρωτότοκος τοῦ δουκὸς Φερδινάνδου Γεωργίου Αὐγούστου, τυχὼν δὲ λαμπρᾶς ἀνατροφῆς, ἐνυμφεύθη τῷ 1836 τὴν βασίλισσαν τῆς Πορτογαλίας δόναν Μαρίαν, λαβὼν τὸν τίτλον συζύγου βασιλέως μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ υἱοῦ δὸν Πέτρου τοῦ Ε'. Ἐκ τῆς δόνας Μαρίας ἐγέννησε πέντε υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας. Ἡ βασίλισσα Μαρία ἐτελεύτησε τῷ 1853. Ὁ δὲ Φερδινάνδος, λαβὼν τότε ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τὴν ἀντιβασιλείαν, ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, δείξας χαρακτῆρα συμβιβαστικὸν καὶ τηρήσας ἄκραν εἰρήνην ἐν τῷ ἐσωτερικῷ. Τῷ 1855 ἐνεχείρισε τὰς ἡνίας τοῦ κράτους τῷ υἱῷ αὐτοῦ δὸν Πέτρῳ, ἐνηλίκῳ γενομένῳ.

ΦΕΡΔΙΝΑΝΔΟΣ, δοὺξ τῆς Σαξωνίας-Κοβούργου-Γόθας, γεννηθεὶς τῇ 14)26 φεβρουαρίου 1861, τῇ 25)7 ἰουλίου 1887 δὲ ἐκλεγεὶς ὑπὸ τῆς ἐν Τορνόβῳ βουλγαρικῆς συνελεύσεως ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας. Φέρει τὸ ὄνομα Φερδινάνδου τοῦ Α' καὶ τὸν τίτλον Βασιλικῆς Ὑψηλότητος, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ δὲν ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν δυνάμεων, ἅτε παρὰ τοὺς ὅρους τῆς βερολινείου συνθήκης ἀπονεμηθεῖσα αὐτῷ.

ΦΕΡΔΟΥΣΥ, μᾶλλον δὲ ΦΙΡΔΑΟΥΣΥ (Ἀβδοὺλ-Κασὲμ-Μανσούρ), διάσημος πέρσης ποιητής, γενν. τῷ 916 ἐν Ριζβὰν (Χορασάν), καὶ ἀποθ. τῷ 1020. Ἐλθὼν εἰς Γάζναν καθ' ἣν ἐποχὴν Μαχμοὺτ ὁ Γαζνεβίδ ἠνάγκαζε τοὺς ποιητὰς τῆς αὐλῆς νὰ μεταφέρωσιν εἰς στίχους τὸ «Σάχ-Ναμέχ» (ἱστορία τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Περσίας), οὐδενὸς δὲ αὐτῶν μὴ δυνηθέντος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον τοῦτο, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν ἐκτέλεσιν, ἀλλὰ κακῶς ἀμειφθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαχμούτ, ἐποίησεν ἐναντίον αὐτοῦ σάτυραν, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ὡραιότατον περσικὸν ἔργον τοῦ εἴδους τούτου. Ἀναγκασθεὶς νὰ ἐκπατρισθῇ, ἐπανῆλθεν εἰς Θούς, ἔνθα ἔζησεν ἐν ἀφανείᾳ. Ἀπέθανε δὲ καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Μαχμοὺτ ἔμελλε νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιδειχθεῖσαν ἀδικίαν. Τὸ «Σάχ-Ναμέχ», ἀποτελούμενον ἐξ 120,000 στίχων, περιέχει περίοδον 3,700 ἐτῶν. Τὸ ἔργον τοῦτο τάσσεται ἐν τῇ τάξει τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον ἱστορικὸν ἢ ἐπικὸν ποίημα, ἐμπνεόμενον ὑπὸ τοῦ μύθου. Ὁ Βαλλαμπουρ ἔγραψε γαλλικὴν εἰσαγωγὴν τοῦ «Σαχ-Ναμέχ», μεταφράσας καί τινα χωρία αὐτοῦ· ὁλοχαγὸς Τουρνὲρ Μακὰν ἐδημοσίευσεν αὐτὴν περσιστί (Λονδῖνον 1829)· ὁ Ἄλκινσων μετέφρασεν αὐτὴν ἀγγλιστί (Λονδῖνον, 1831). Ἐν τέλει τὸ μέγα τοῦτο ἔργον μετεφράσθη ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Μόχλ (Παρίσιοι, 1838--46).

ΦΕΡΕΖΑΙΟΙ, κάτοικοι τῆς Χαναάν, κατοικοῦντες ἐν τῷ κέντρῳ ταύτης, ἐπὶ τῶν ὀρέων, τῶν πεδιάδων καὶ ἑκατέρωθι τοῦ Ἰορδάνου. Οἱ Φερεζαῖοι ἐμφανίζονται ἐνίοτε κύριοι τῆς χώρας, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Λώτ. Ἐπὶ Σολομῶντος ἐτέλουν φόρον τῷ βασιλεῖ τούτῳ. (Ἴδε ΧΑΝΑΝΑΙΟΙ).

ΦΕΡΕΚΛΟΣ, υἱὸς τοῦ Ἁρμονίδου. Λέγεται ὅτι ἐναυπήγησε τὸ σκάφος, δι' οὗ ὁ Πάρις ἀπήγαγε τὴν Ἑλένην, καὶ ὅτι ἐφονεύθη ἐν τῷ τρωικῷ πολέμῳ ὑπὸ τοῦ Μηριόνου.

ΦΕΡΕΚΡΑΤΗΣ, ὁ Ἀθηναῖος, εἷς τῶν ἀρίστων ποιητῶν τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας, σύγχρονος τῶν κωμικῶν ποιητῶν Κρατίνου, Κράτητος, Εὐπόλιδος, Πλάτωνος καὶ Ἀριστοφάνους, νεώτερος μὲν κατά τι τῶν πρώτων δύο, ἀρχαιότερος δὲ κατά τι τῶν δύο τελευταίων. Ἰδοὺ μία περὶ αὐτοῦ μαρτυρία: Φερεκράτης Ἀθηναῖος νικᾷ ἐπὶ θεάτρου γινόμενος, ὁ δὲ ὑποκριτὴς ἐζήλωκε Κράτητα. Καὶ αὐτοῦ μὲν λοιδορεῖν ἀπέστη, πράγματα δὲ εἰσηγούμενος καινά, ἠὐδοκίμει γενόμενος εὑρετικὸς μύθων. Ὁ Dobree διορθόνει τὸ χωρίον τοῦτο ὧδέ πως: Φ. Α. νικᾷ ἐπὶ Θεοδώρου, γενόμενος δὲ ὑποκρι-

τής, ἐζήλωκε Κράτητα κτλ. τοῦθ' ὅπερ ἐπιδοκιμάζεται καὶ ὑπὸ τοῦ Meineke καὶ λοιπῶν. Ἐκ τοῦ οὕτω πως διορθουμένου χωρίου μανθάνομεν ὅτι ὁ Φερεκράτης ἐκέρδησε τὴν πρώτην αὐτοῦ νίκην ἐπὶ ἄρχοντος Θεοδώρου τῷ 438 π. Χ. καὶ ὅτι ἐμιμήθη τὸ ὕφος τοῦ Κράτητος, οὗτινος ὑπῆρξεν ἡθοποιός. Ἐκ τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ ἀνωτέρω χωρίου καὶ ἔκ τινος σπουδαίας περικοπῆς τοῦ Ἀριστοτέλους βλέπομεν τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀλλοιώσεως τῆς κωμῳδίας, ἧς κατήρξατο ὁ Κράτης καὶ ἦν ὁ Φερεκράτης ἐξηκολούθησεν, ὅτι ὀλιγ. λίαν ἐτροποποίησαν τὴν τραχεῖαν σάτυραν, ἥτις ὑπῆρξε προηγουμένως ἀντικείμενον τοῦ εἴδους τούτου τῆς ποιήσεως (τοῦθ' ὅπερ ὁ Ἀριστοτέλης ἀποκαλεῖ ἡ ἰαμβικὴ ἰδέα) καὶ κατήρτισαν τὰς κωμῳδίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει κανονικῆς πλοκῆς καὶ μετὰ μείζονος δραματικῆς ἐνεργείας· ἐν τούτοις ὁ Φερεκράτης δὲν φαίνεται καθ' ὁλοκληρίαν ἀποσχὼν τῆς προσωπικῆς σατύρας, διότι ἐξ ἀποσπασμάτων τῶν δραμάτων αὐτοῦ βλέπομεν ὅτι ἐπετέθη κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Μελανθίου καὶ λοιπῶν. Ἐν τούτοις, ὡς τὰ ἀποσπάσματα δεικνύουσι, τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ ἦσαν εὐφυΐα ἐν τῇ πλοκῇ καὶ ἔξοχον λεκτικόν· ἐφ' ὃ καὶ καλεῖται Ἀττικώτατος, μολονότι ἡ γλῶσσα αὐτοῦ δὲν εἶναι τόσον αὐστηρῶς καθαρά, ὅσον ἡ τοῦ Ἀριστοφάνους.

Περὶ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ νέου μέτρου, ὅπερ ἐκλήθη ἐξ αὐτοῦ Φερεκράτειον, αὐτὸς ὁ ἴδιος καυχώμενος λέγει:

ἄνδρες, πρόσχετε τὸν νοῦν
ἐξευρήματι καινῷ
συμπτύκτοις ἀναπαίστοις.

Τὸ σύστημα τοῦ στίχου, ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρω παραδείγματι φαίνεται, εἶναι:

– ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ –

ὅπερ δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς χορίαμβος μετὰ σπονδείου ὡς βάσεως καὶ μακροκατάληκτος. Ὁ Φερεκράτης ἀποκαλεῖ τοῦτο ἀναπαιστικὸν μέτρον, ἐξυπονοεῖ ὅμως πιθανῶς δι' αὐτοῦ ὅτι ἐχρησιμοποίει τοῦτο ἐν ταῖς παραβάσεσιν, αἵτινες καὶ ἀρχικῶς ἀνάπαιστοι ἐκαλοῦντο, ἅτε ἡρμοσμέναι ἐπὶ ἀναπαιστικοῦ μέτρου. Ὁ Ἡφαιστίων παρίστησι τὸ μέτρον ὡς ἐφθημιμερὲς ἀντισπαστικόν, ἤτοι ἀντισπαστικὸν δίμετρον καταληκτικόν. Τὸ μέτρον τοῦτο συχνάκις χρησιμοποιεῖται ἐν τοῖς χορικοῖς τῶν ἑλλήνων τραγῳδῶν.

Τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐκ μὲν τῶν τίτλων αὐτοῦ κρινόμενα, εἰσὶ 18, κατὰ τὸν Meineke ὅμως πεντεκαίδεκα μόνον, ἤτοι Ἄγριοι, Αὐτόμολοι, Γρᾶες, Δουλοδιδάσκαλος, Ἐπιλήσμων ἢ Θάλαττα, Ἱπνὸς ἢ Πανυυχίς, Κοριαννώ, Κραπάταλοι, Ἥρωες, Μυρμηκάνθρωποι, Πετάλη, Τυραννίς, Ψευδηρακλῆς. Τὸ σπουδαιότερον τούτων εἶναι τὸ Ἄγριοι ἕνεκα τῆς μνείας, ἥτις γίνεται περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ τοῦ Πλάτωνος. Ὁ Heinriche ἐπειράθη νὰ καταδείξῃ ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦ θέματος περιεστρέφετο εἰς τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα τῆς μουσικῆς τέχνης, περὶ ὧν τοσοῦτον συχνάκις παραπονοῦνται οἱ κωμικοὶ ποιηταί, καὶ ὅτι εἷς τῶν κυριωτέρων ἠθοποιῶν ἦν ὁ Κένταυρος Χείρων, ὃς ἀνέπτυσσε τοὺς νόμους τῆς ἀρχαίας μουσικῆς εἰς χορὸν ἀγρίων, εἴτε Κενταύρων εἴτε Σατύρων· πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ μεταστρέπει καὶ τὴν λέξιν μισάνθρωποι, ἧς χρῆσιν ποιεῖται ὁ Πλάτων περὶ τοῦ χοροῦ ὁμιλῶν, εἰς ἡμιάνθρωποι, τοῦθ' ὅπερ ἄλλοι ἀπεδέξαντο μᾶλλον ὡς μιξάνθρωποι. Ὁπωσδήποτε ὁ *Meineke* καταδεικνύει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐπαρκὴς λόγος εἰς τὸ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Χείρων ἐνεφανίσθη ἐν τοῖς Ἀγρίοις ποσῶς ἢ ὅτι ὁ χορὸς δὲν ἀπετελεῖτο ἐκ προσώπων, οἷος ὁ τίτλος καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος γραφόμενα ἠδύναντο νὰ παραστήσωσιν, ἤτοι ὑπὸ ἀγρίων ἀνθρώπων. Τὸ δρᾶμα φαίνεται ὅτι ἀπετέλει σάτυραν κατὰ τῆς κοινωνικῆς διαφθορᾶς τῶν Ἀθηνῶν διὰ μέσου τῆς ὑποκινήσεως τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα διεγείρονται, καθ' ἣν στιγμὴν καθορᾶται ἡ διαφθορὰ αὕτη παρ' ἀνθρώποις ἀπολιτεύτοις καὶ ἐχθροῖς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Τὸ δρᾶμα παρεστάθη ἐν τοῖς Ληναίοις κατὰ φεβρουάριον τοῦ 420 π. Χ.

ΦΕΡΕΚΥΔΗΣ. Ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Σύρῳ, ἤκμαζε δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἑπτὰ σοφῶν (632–600 π. Χ.) καὶ εἶναι ὁ πρῶτος, οὗ διεσώθησαν ἄχρις ἡμῶν ὀλίγα τινὰ λείψανα πεζοῦ λόγου. Ἔγραφεν ἐπὶ διφθερῶν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἰώνων, διότι δὲν εἶχεν ἔτι εἰσαχθῇ ἐν Ἑλλάδι ἡ χρῆσις τοῦ αἰγυπτίου παπύρου, ἐξ οὗ φαίνεται ἔχων τὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ Φερεκύδης ἀπέβαλεν ἐκ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

φθειριάσεως τὸ δέρμα δι' ἀθείαν. Ὁ δὲ λόγος αὐτοῦ κατὰ τοῦτο μόνον ἐστὶ πεζός, ὅτι δὲν ὑπόκειται εἴς τινα κανόνα μετρικόν, ἀλλὰ οὔτε σαφῶς, οὔτε καταληπτῶς ἑρμηνεύει τὰ νοήματα. Ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶχεν ὡς ἑξῆς· «Ζεὺς μὲν καὶ Χρόνος εἰς ἀεὶ καὶ χθὼν ἦν. Χθονίη δὲ ὄνομα ἐγένετο Γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζεὺς γέρας διδοῖ». Μετὰ ταῦτα περιέγραφε πῶς ὁ Ζεὺς μετεμορφώθη εἰς Ἔρωτα, θέλων νὰ δημιουργήσῃ τὸν κόσμον καλὸν καὶ ἐράσμιον ἐκ τῆς ὕλης, ἣν ἔπλασεν ὁ Χρόνος καὶ ἡ Χθονία. «Ζεὺς ποιεῖ φάρος μέγα τε καὶ καλόν· καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει Γῆν καὶ Ὠγῆνον καὶ τὰ Ὠγήνου δώματα». Ἄσκοπον ὅλως τὸ νὰ ἐπιχειρήσῃ τις νὰ ἐξηγήσῃ τὰς ἐννοίας, τὰς ὑποκειμένας ὑπὸ τὰς εἰκόνας ταύτας· διὰ τοῦτο ὁ Φερεκύδης καὶ κατὰ τὰς ἰδέας καὶ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς τοὺς Ὀρφικοὺς θεολόγους. Πλείονα περὶ τοῦ παροδόξου τούτου φιλοσόφου ζήτει παρὰ *Sturz (Comment. de Pherecyde utroque* 1824, καὶ *Preller die Theogonie des Pherecydes von Syros. Mus.* 1846 σ. 377).

ΦΕΡΕΚΥΔΗΣ. Οὗτος ἐγεννήθη μὲν ἐν τῇ νήσῳ Λέρῳ, μετῴκησε δ' ὕστερον εἰς Ἀθήνας, διὸ καὶ καλεῖται ὁτὲ μὲν Λέριος, ἄλλοτε δὲ Ἀθηναῖος. Ἤκμαζε κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους (480 π. Χ.), γράψας ἱστορίαν, ἐν ᾗ διέτριβε μᾶλλον περὶ τὰς γενεαλογίας καὶ τὴν μυθολογίαν ἢ περὶ τὴν ἐθνογραφίαν καὶ γεωγραφίαν. Οὗτος ἐπραγματεύθη κατὰ πλάτος ἐν ἰδίῳ βίβλῳ καὶ τὰς Ἀττικὰς ἀρχαιολογίας. Ἐπειδὴ δ' αἱ συγγραφαὶ αὐτοῦ περιελάμβανον μέγα πλῆθος μυθικῶν παραδόσεων, οὐ μόνον οἱ παλαιοὶ μυθογράφοι πλεῖστα ὠφελήθησαν ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὰ λείψανα τῶν βιβλίων αὐτοῦ χρησιμεύουσιν ὡς βάσις πολλῶν μυθολογικῶν ἐρευνῶν. Ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἀρχαιολογίαις ἐξῆπτε τὸ νῆμα τῆς διηγήσεως ἀπὸ Φυλαίου, υἱοῦ τοῦ Αἴαντος, καὶ κατέβαινε μέχρι τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἐν Χερρονήσῳ δυναστείας. Ἐκ τούτου δὲ πάλιν λαμβάνων ἀφορμὴν διηγεῖται τὰ περὶ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν. Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης περιεσώθη ἡμῖν ἓν ἀπόσπασμα λόγου ἄξιον. Λείψανα τῶν περισωθέντων ἀποσπασμάτων τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἐξεδόθησαν ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ Φρειδερίκου Γουλιέλμου τῷ 1824.

ΦΕΡΕΝΙΚΟΣ, ὁ ἐξ Ἡρακλείας, ἐπικὸς ποιητὴς ἀγνώστου ἐποχῆς, πραγματευθεὶς περὶ μεταμορφώσεων καὶ ἄλλων μυθωδῶν ἀφηγήσεων. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει ἐξ αὐτοῦ χωρίον τι περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς συκῆς καὶ ἄλλων δένδρων. Καὶ ὁ Τσέτσης ποιεῖται μείαν τούτου.

ΦΕΡΕΝΤΙΝΑΤΑ, χωρίον τῆς Κεφαλληνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Πυλαρίων καὶ κείμενον πρὸς τὸ ΒΑ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας εἰς ἀπόστασιν 45′ καὶ παρὰ τὸ χωρίον Δενδρινᾶτα. Οἰκεῖται ὑπὸ 460 κατοίκων.

ΦΕΡΕΝΤΙΝΟΝ (Ferentino), πόλις τῆς Ἰταλίας (ἐπαρχίας τῆς Ρώμης), 11 χιλιάμετρα ΒΔ τῆς Φροσινόνης. Κάτοικοι 8,400. Ἐπισκοπή, ἱδρυθεῖσα τῷ 487. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἦν τὸ κέντρον τῆς ὁμοσπονδίας τῶν πόλεων τοῦ Λατίου.

ΦΕΡΕΤΙΜΗ, σύζυγος Βάττου τοῦ Γ′ καὶ μήτηρ Ἀρκεσιλάου τοῦ Γ′, ἀλλεπαλλήλων βασιλέων τῆς Κυρήνης. Ὁ Ἀρκεσίλαος ἐπειράθη τὴν ἀνάκτησιν τῶν βασιλικῶν προνομίων, ἅτινα ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀπώλεσε· τῇ εἰσηγήσει ταύτης, ἀποτυχόντος δὲ αὐτοῦ ἐν τούτῳ καὶ ἐξωσθέντος, ἡ Φερετίμη κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος Εὐέλθοντος, παρ' οὗ ἐζήτησεν ἔνοπλον βοήθειαν πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. Ὁ Ἀρκεσίλαος ὅμως ἐπέτυχε τῆς ἀνακτήσεως τοῦ θρόνου τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐκ Σάμου ἐπικουριῶν, ἐν δὲ τῇ σκληρᾷ κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἐκδικήσει ἀνακαλύπτεται ἡ κακόβουλος ἐπιρροὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἀναγκασθεὶς τὸ δεύτερον νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς χώρας αὐτοῦ, κατέφυγε πρὸς τοὺς Βαρκαίους, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐχθρικῶς πρὸς τοῦτον διετέθεντο καὶ οἵτινες ἐθανάτωσαν αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Φερετίμη παρέμεινε κυβερνῶσα ἐν Κυρήνῃ· ἀλλ' ὅτε ἔμαθε τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον παρὰ τῷ ἀντιβασιλεῖ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου Ἀρυάνδῃ, ὃν καὶ κατέπεισε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν φόνον τοῦ Ἀρκεσιλάου. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἅλωσιν τῆς Βάρκης, προύκάλεσεν αὕτη τὸν ἀνασκολοπισμὸν τῶν κυρίως ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἐνεχομένων, διατάξασα μάλιστα νὰ ἐκκοπῶσι καὶ οἱ μαστοὶ τῶν συζύγων αὐτῶν. Εἶτα ὑποστρέψασα εἰς Αἴγυπτον, ἀπέθανε συνεπείᾳ ὀδυνηρᾶς νόσου.

ΦΕΡΕΤΡΙΟΣ, ἐπώνυμον τοῦ Διὸς παρὰ

Ρωμαίοις ἐκ τοῦ *ferire*, διότι οἱ ὀμνύοντες παρεκάλουν τὸν Δία νὰ πλήξῃ αὐτούς, ἐὰν ἀπεδεικνύοντο ἔνοχοι ἐπιορκίας, ὃν τρόπον καὶ αὐτοὶ ἔπληττον τὸ θῦμα, ὅπερ ἔθυον αὐτῷ. Ἄλλοι παρῆγον αὐτὸ ἐκ τοῦ ferre, διότι ὁ Ζεὺς ἦν πάροχος τῆς εἰρήνης ἢ διότι ἀφιεροῦντο αὐτῷ *spolia opima* (σκῦλα).

ΦΕΡΗΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα :

1. Φέρης, υἱὸς τοῦ Κρηθέως καὶ τῆς Τυροῦς, ἀδελφὸς δὲ τοῦ Αἴσωνος καὶ τοῦ Ἀμυθάονος, νυμφευθεὶς τὴν Περικλυμένην, ἐξ ἧς κατέστη πατὴρ τοῦ Ἀδμήτου, τοῦ Λυκούργου, τῆς Εἰδομένης καὶ τῆς Περιάπιδος. Περὶ αὐτοῦ ἐπιστεύετο ὅτι ἔκτισε τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ πόλιν Φεράς.

2. Φέρης, υἱὸς τοῦ Ἰάσωνος καὶ τῆς Μηδείας.

ΦΕΡΗΤΙΑΔΗΣ, ἤτοι υἱὸς τοῦ Φέρητος ἀποκαλούμενος ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου οὕτω καὶ τοῦ Εὐμήλου, ἐγγόνου τοῦ Φέρητος.

ΦΕΡΙΔ-ΕΔΔΙΝ-ΑΤΘΑΡ, ποιητὴς καὶ ἠθικολόγος Πέρσης, γενν. ἐν Χορασὰν τῷ 1119 καὶ ἀποθ. τῷ 1230. Ἐπὶ 70 ἔτη ἠσχολήθη πρὸς συλλογὴν σπουδαιοτάτων τεμαχίων τῆς ἱστορίας τῶν σοφῶν καὶ τῶν σεϊχῶν. Συγχρόνως ἦν αὐστηρὸς ἠθικολόγος, ἱκανὸς ποιητὴς καὶ ἔνθερμος σοφῆς. Ἔγραψεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Πέντ. νακμέχ» (βιβλίον συμβουλῶν) πραγματείαν περὶ ἠθικῆς, λίαν ἐκτιμωμένην παρὰ Πέρσαις. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετεφράσθη ὑπὸ Σασὺ τῷ 1819. Ἡ συλλογὴ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, μὴ περιλαμβανομένων τῶν «Μεσνεβί» (εἶδος διστίχων), ἀποτελεῖται ἐκ 40,600 στίχων. Οὗτος ἔγραψε πρὸς τούτοις «Βίον ἁγίων» καὶ τὸ «Μαντὰγ Ἐτθεῖρ» (πραγματεία περὶ ἠθικῆς).

ΦΕΡΙΧΤΑΧ (Μωχαμὲτ-Κασέμ), πέρσης ἱστορικός. Ἐγεννήθη ἐν Ἀχμετναγόρ (Δεκκάν), ἔζη δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος. Ἔγραψεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Κεταμπὶ-Φεριχτὰχ-Φεμὰμ» (πλῆρες βιβλίον τοῦ Φεριχτὰχ), ἀξιόλογον ἱστορίαν τῆς Ἰνδίας ἀπὸ τοῦ 997 μέχρι τοῦ 1620 ἐν τέσσαρσι τόμοις. Ὁ Φεριχτὰχ διακρίνεται ἐπὶ ἀμεροληψίᾳ καὶ τῇ φροντίδι πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀγυρτιῶν, δι' ὧν οἱ Βραχμάνες εἶχον ἐπισκιάσει τὴν ἱστορίαν αὐτῶν.

ΦΕΡΛΑΧ (Ferlach), κωμόπολις τῆς Αὐστρίας (Καρινθίᾳ) ἐπὶ τοῦ Δράβου, 12 χιλιόμετρα πρὸς Ν τῆς Κλαγκεφούρτης. Κάτ. 3,000. Ἐργοστάσια ὅπλων καὶ σιδηρουργημάτων.

ΦΕΡΜΑΝΑΚ (Fermanagh), κομητεία, κειμένη ΒΔ τῆς Ἰρλανδίας ἐν τῇ Οὐλστέρῃ, μεταξὺ τῶν τῆς Δονεγάλης ΒΔ, τῆς Καβὰν ΝΔ καὶ πρὸς Ν, τῆς Μοναχὰν πρὸς Α καὶ τῆς Τυρόνης ΒΑ. Ἐπιφ. 69,100 ἑκτάρ. καὶ κάτοικοι 92,700. Ἔδαφος ὀρεινόν, πλούσιαι κοιλάδες καὶ ἄγονοι πεδιάδες. Εἰς τὸ κέντρον ὑπάρχει ἡ λίμνη Ἔρνη, κατέχουσα τὸ 10ον μέρος. Γεωργία ἠμελημένη.

ΦΕΡΜΟΖΕΛΑΗ (Fermoselle), πόλις τῆς Ἱσπανίας (Λεόνη), μικρὸν ὀχυρὸν φρούριον ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Πορτογαλίας, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Δούρου καὶ τοῦ Τορμέσου. Κάτ. 3,000.

ΦΕΡΜΟΝ (Fermo), πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος καὶ τῆς ἐπαρχίας Ἀσκούλου, 180 χιλιάμ. ΒΑ τῆς Ρώμης καὶ 4 χιλιάμ. τῆς Ἀδριατικῆς, ἐφ' ἧς ἔχει μικρὸν λιμένα, ὑπερασπιζόμενον ὑπὸ προτειχισμάτων τινῶν. Κάτ. 17,900 (περιλαμβανομένου τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πολυανθρώπων αὐτῆς προαστείων). Ἀρχιεπισκοπή, πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1824. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Σαβίνων, καὶ ἀπωχίσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ 264 π. Χ. Ὁ Ἀλάριχος, ὁ Ἀττίλας καὶ οἱ Λομβαρδοὶ ἐδῄωσαν αὐτήν, ἀνήκει δὲ τοῖς πάπαις ἀπὸ τοῦ Η′ αἰῶνος.—Τὸ διαμέρισμα τοῦ Φέρμου κεῖται μεταξὺ τοῦ Ἀσκούλου πρὸς Ν, τῆς ἐπαρχίας Μεσεράτας πρὸς Δ καὶ Β καὶ τῆς Ἀδριατικῆς πρὸς Α. Ἐπιφ. 86,617 ἑκτάρ. ὁ δὲ πληθυσμὸς 106,600 ψυχῶν.

ΦΕΡΜΟΡ (Γουλιέλμος Fermor), ρῶσος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1704 ἐν Πιεσκόβῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1771. Διεκρίθη ἐν τοῖς πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμοις καὶ τῷ 1758, ἔχων τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐνίκησε τοὺς Πρώσσους εἰς πολλὰς μάχας, λαβὼν τὸν τίτλον κόμητος.

ΦΕΡΝΑΝΔΟΣ (Γουλάζης Fernand), πρῶτος κόμης τῆς Καστίλλης, γεννηθεὶς ἐν Βούργῳ τῷ 910 καὶ ἀποθανὼν τῷ 970. Ἐν τῷ πολυκυμάντῳ αὐτοῦ βίῳ ἔδειξε μεγάλην στρατηγικὴν ἱκανότητα καὶ ἀνάλογον διπλωματικὴν δεξιότητα, γενόμενος φοβερὸς τοῖς βασιλεῦσι τῆς Λεόνης καὶ Ναβάρρας ὡς καὶ τοῖς μουσουλμάνοις. Τῷ 933 ἐνίκα τοὺς Μαύρους εἰσβαλόντας εἰς Καστίλλην, μετέσχε τῆς ἐν Σιμάγκᾳ μάχης, ἔνθα ἡττή-

θη ὁ Ἀβδουραχμὰν (938) καὶ ἐνίκησε πάλιν τοὺς μουσουλμάνους ἐν Δόζιῳ. Διὰ τῶν νικῶν τούτων ἐκτήσατο μεγίστην δημοτικότητα καὶ ηὔξησε διὰ τῶν κατακτήσεων τὴν κομητείαν τῆς Καστίλλης. Οἱ θρίαμβοι οὗτοι ἠρέθισαν τὴν ἀντιζηλίαν τοῦ Γαρκίου, βασιλέως τῆς Λεόνης, ὃς μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ δόνας Τερέζας, βασιλίσσης τῆς Ναβάρρας, ἀπεφάσισαν ν' ἀπαλλαγῶσι τοιούτου ἀντιζήλου. Ὁ Φερνάνδος ἐλθὼν εἰς Ναβάρραν παρὰ τῇ βασιλίσσῃ, ἵνα νυμφευθῇ τὴν δόναν Σάγχαν, ἔπεσεν εἰς τὴν παγίδα, τεθεὶς ὑπὸ κράτησιν. Ἀλλ' ἡ μνηστὴ αὐτοῦ τῷ ἔδωκε τὴν ἐλευθερίαν. Μετὰ ταῦτα ἐβίασε τὸν βασιλέα τῆς Λεόνης ν' ἀνακαλέσῃ πᾶν δικαίωμα κυριότητος ἐπὶ τῆς Καστίλλης, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἀδελφὴν Οὐράπαν εἰς γάμον καὶ ἐκυβέρνα τὸ βασίλειον τῆς Λεόνης ἀντὶ τοῦ γαμβροῦ.

ΦΕΡΝΑΝΔΟΣ-ΝΟΥΝΕΣ (κόμης de Fernand-Nünes), ἱσπανὸς διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1778 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1821. Μετὰ πολλὰς ἄλλας ὑπηρεσίας ἐπὶ τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου καὶ Φερδινάνδου τοῦ Ζ' ἔλαβε τὸν τίτλον δουκός, διορισθεὶς καὶ πρεσβευτὴς τῆς Ἱσπανίας ἐν Λονδίνῳ.

ΦΕΡΝΑΝΤΕΖ (Ἰωάννης Fernandez), πορτογάλος περιηγητής, ὁ πρῶτος Εὐρωπαῖος, ὁ προχωρήσας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.

ΦΕΡΝΑΝΤΕΖ-ΘΩΜΑΣ (Μανουὴλ Fernandez-Thomas), πορτογάλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Βεΐρᾳ τῷ 1770 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1822. Ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1820, διωρίσθη μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, κατόπιν δ' ἐξελέγη βουλευτής, καὶ τέλος ἐγένετο πρόεδρος τῆς Βουλῆς.

ΦΕΡΝΑΝΤΕΖ - ΓΟΥΕΡΡΑ (Αὐρηλιανὸς Fernandez-Guerra), σύγχρονος συγγραφεὺς ἐκ Πορτογαλίας, γεννηθεὶς τῷ 1810. Ἔγραψε διάφορα ποιήματα θεατρικὰ καὶ ἄλλας μυθιστορίας κλπ.

ΦΕΡΝΑΟΥ (Σεβαστιανὸς Fernau), γερμανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Μονάχῳ τῷ 1809. Σπουδάσας ἐν Γοττίγγῃ καὶ Βερολίνῳ, προσελήφθη ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν (1833), μεθ' ὃ διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ βασιλικοῦ πρίγκηπος, σύμβουλος τοῦ κράτους, ἐκκλησιαστικὸς σύμβουλος τῆς δημοσίας παιδεύσεως καὶ τῷ 1849 μέλος τῆς ἐν Φραγκφόρτῃ συνελεύσεως.

ΦΕΡΝΕΑ (Ἰωάννης Fernel), ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1497 ἐν Κλερμὸν (Ὀάζη) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1558. Τῷ 1516 ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, ὅπως σπουδάσῃ ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Ἁγ. Βάρβης· διεκρίθη δὲ περὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων καὶ τὴν διαλεκτικήν, ἀκολούθως δὲ ἤρξατο σπουδάζων τὴν ἰατρικήν. Τῷ 1530 ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος. Θεραπεύσας τὴν Ἄνναν τῆς Ποατιὲ ἀπὸ δεινῆς ἀσθενείας, διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ δελφίνου ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Β', ἀλλὰ τῷ 1556 ἀποθανόντος Λουδοβίκου τῆς Βούργης, ἀρχιάτρου τοῦ βασιλέως, ὁ Φερνὲλ διεδέξατο αὐτόν, καίπερ ἐπιθυμῶν μᾶλλον νὰ μένῃ ἐν διαθεσιμότητι. Ἠκολούθησε τῷ βασιλεῖ κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Καλαί, ἀπέθανε δὲ μετ' ὀλίγον. Ὁ Φερνέλ, πεπροικισμένος ὑπὸ σπουδαίων προτερημάτων ὡς συγγραφεύς, κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ ὑπὸ ὡραιοτέραν τῶν πρὸ αὐτοῦ παράστασιν τὰς θεωρίας τῶν Ἀράβων καὶ τὴν τοῦ Γαληνοῦ. Τὰ κυριώτερα αὐτοῦ ἔργα εἶναι: *G. Fernelii Ambiani unicersa medicina* (Παρίσιοι, 1567), οὗ ὑπὲρ τὰς 30 ἐκδόσεις ἐγένοντο,—*Therapeutices universalis seu medendi rationis libri VII* (Λυών, 1569), μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ Δουτὲλ (Παρίσιοι, 1648). Ὁ Φερνὲλ ἠσχολήθη ὡσαύτως περὶ τὰ μαθηματικὰ καὶ κατεμέτρησε μοῖραν τοῦ μεσημβρινοῦ μεταξὺ Παρισίων καὶ Ἀμιένης, ὑπολογίζων τὸν ἀριθμὸν τῶν στροφῶν, τῶν γινομένων ὑπὸ τῶν τροχῶν τῆς ἁμάξης αὐτοῦ, κατεπλάγη δὲ ἐπὶ τῷ ὅτι διὰ τοιούτου μέσου ἐπέτυχεν ἀκρίβειαν, ἐλάχιστον ἀπέχουσαν τῆς πραγματικῆς.

ΦΕΡΝΕΪ ἢ ΦΕΡΝΕΞ (Ferney ἢ Fernex), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Αἴνου, 11 χιλιάμετρα ΝΑ τῆς Ζέξ, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἰούρα. Κάτ. 1000. Καλβινικὴ ἐκκλησία. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι διάσημος, καθότι αὐτόθι διέμενε τῷ 1758 ὡς χωροδεσπότης ὁ Βολταῖρος, ὑπῆρχε δὲ καὶ μέγαρον αὐτοῦ, σωζόμενον εἰσέτι. Ὁ Βολταῖρος μετέτρεψε διὰ διαπραγματεύσεως τὸ πενιχρὸν χωρίον Φερνέυ εἰς μικρὰν εὐημερούσαν πόλιν, προσελκύσας αὐτόθι ἑλβετοὺς ἐργάτας, εἰσαγαγόντας τὴν κατασκευὴν ὡρολογίων.

ΦΕΡΝΣ (Ferns), κωμόπολις τῆς Ἰρλανδίας (Λέινστερ) ἐπὶ τοῦ Μπάν, 24 χιλιάμ. πρὸς Β τῆς Οὐεξφόρδης. Καθολικὴ καὶ ἀγ-

γλικανικὴ ἐπισκοπή. Μητροπολιτικὸς ναὸς καὶ ἐπισκοπικὸν μέγαρον ἀξιοσημείωτα· ἄλλοτε ἦν σπουδαία πόλις. Ἐρείπια πύργου, διαμονὴ τῶν βασιλέων τῆς Λέινστερ.

ΦΕΡΟΥΣΑ, μία τῶν θυγατέρων τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος. Οὕτως ἐκαλεῖτο πρὸς τούτοις καὶ μία τῶν Ὡρῶν.

ΦΕΡΡΑΝΔΟΣ (Ἀντώνιος Ferrand), γάλλος ἱστορικὸς καὶ πολιτικός, μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας, γεννηθεὶς τῷ 1751 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1825. Ὢν σφόδρα βασιλικός, ἐξωρίσθη τῆς πατρίδος ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἐλθὼν εἰς Ρατισβῶνα, ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν συγγραφήν. Πεσούσης τῆς αὐτοκρατορίας, διωρίσθη ὑπουργός (1814), γενικὸς διευθυντὴς τῶν ταχυδρομείων καὶ μέλος ἐπιτροπῆς, ἐντεταλμένης νὰ ἐξετάσῃ τὰς αἰτήσεις τῶν μεταναστῶν. Ἐπανελθόντος τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν ἐξουσίαν, ὁ Φερράνδος παρῃτήθη τὴν θέσιν, ἣν ἀνέλαβεν ἐπὶ τῆς δευτέρας Παλινορθώσεως, καὶ τῷ 1816 προσελήφθη μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ βραδύτερον διωρίσθη γερουσιαστής. Ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων ἔγραψε: «Τὸ πνεῦμα τῆς ἱστορίας» (1802, τόμ. 4), — «Θεωρίαν τῶν ἐπαναστάσεων» (1817, τόμ. 4), — «Ἱστορίαν τῆς ἐν Πολωνίᾳ ἀναρχίας» (Παρίσιοι, 1820, τόμ. 3).

ΦΕΡΡΑΡΑ (ἡ ἀρχαία Fiorum Alieni), πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐπὶ τοῦ Πάδου καὶ τῆς διώρυγος Παμφιλίου ΒΑ τῆς Βονωνίας ἐπὶ βορείου πλάτους 40° 50′ καὶ ἀνατολικοῦ μήκους 9° 16′. Κάτοικοι 28 χιλιάδες, ὧν 2 χιλιάδες Ἰουδαῖοι. Ἔχει μητρόπολιν καὶ ἦν ἕδρα πρὸ τοῦ 1834 τοῦ μεγάλου μαΐστορος τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ. Πανεπιστήμιον, σχολαὶ τῆς μηχανικῆς καὶ ζωγραφικῆς, πλουσιωτάτη βιβλιοθήκη, ἐμποροδικεῖον καὶ μικρὰ βιομηχανία. Λογίζεται μία τῶν ὡραιοτάτων πόλεων τῆς Ἰταλίας, ἐν μέσῳ δὲ εὐφόρου μὲν πεδιάδος κειμένη, πλὴν μὴ οὖσα εἰς ὑψηλὴν θέσιν, περικλείεται ὑπὸ λιμναζόντων ὑδάτων. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνεκροτήθη ἡ περιβόητος οἰκουμενικὴ σύνοδος ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ′, ἐν ᾗ παρῆσαν καὶ οἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, Μάρκος ὁ Ἐφέσου, ὁ πατριάρχης Ἰωσὴφ κλπ. καὶ ἧς τὸ ἀποτέλεσμα ἦν ἡ ἀποτυχία τῆς ἐλπιζομένης ἑνώσεως καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἐν Βασιλείᾳ συγχρόνως συνελθόντων λατίνων ἐπισκόπων παῦσις τοῦ πάπα.

ΦΕΡΡΑΡΑΣ (Φραγκῖσκος Ferrara), Ἰταλὸς σοφός, γεννηθεὶς ἐν Σικελίᾳ τῷ 1767 καὶ τῷ 1803 διορισθεὶς καθηγητὴς τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κατάνης.

ΦΕΡΡΑΡΑΣ (Φραγκῖσκος Ferrara), Ἰταλὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Πανόρμῳ τῷ 1810. Οὗτος ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐν Σικελίᾳ στατιστικῆς ἐφημερίδος, ἧς ἡ σπουδαιότης, ἐγκαίρως ἀναγνωρισθεῖσα, προήγαγε τὴν φήμην τοῦ ἐκδότου, προσκληθέντος τῷ 1834 ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως διευθυντοῦ τοῦ τμήματος τῆς πολιτικῆς στατιστικῆς. Τῷ 1849 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Τουρίνου καὶ τῷ 1867, σχηματιζομένου τοῦ ὑπουργείου Ρατάτση, τῷ Φερράρᾳ ἐδόθη τὸ χαρτοφυλάκιον τῶν οἰκονομικῶν. Εἰσαγαγὼν δὲ πολλὰς βελτιώσεις εἰς τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, παρουσίασεν εἰς τὴν βουλὴν καὶ νομοσχέδιον περὶ ἐκποιήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκινήτου περιουσίας, ὅπερ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ δώσῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ.

ΦΕΡΡΑΣΙΝΟΣ (Βαρθολομαῖος Feracino), μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Σολάγνῃ παρὰ τὸ Βασσάνον τῷ 1692 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1777. Ἐπενόησεν ἀεροκίνητον μηχανὴν πρὸς τομὴν τῶν σανίδων, ὑδραυλικὴν μηχανήν, ἐξεγείρασαν τὸν θαυμασμὸν τῶν σοφῶν, κατεσκεύασε τὸ ὡρολόγιον τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Μάρκου ἐν Βενετίᾳ καὶ διηύθυνε τὴν κατασκευὴν τοῦ θόλου τῆς μεγάλης αἰθούσης ἐν Παδούῃ καὶ τῆς ὡραίας γεφύρας τοῦ Βασσάνου. Ἡ πόλις ἀνήγειρεν αὐτῷ μνημεῖον.

ΦΕΡΡΑΧ, πόλις τοῦ Ἀφγανιστὰν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Φερραχρούδ, ὑπὸ 32° 22′ Β πλάτ. καὶ 59° 55 Α μῆκ. πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας, μεταξὺ τοῦ Χορασὰν ΒΔ, τῆς Κανδαχὰρ ΝΑ, τῆς Περσίας πρὸς Δ καὶ τοῦ Σιγιστὰν πρὸς Ν. Αὕτη εἶναι πιθανῶς ἡ ἀρχαία Πάρρα τῶν Πάρθων.

ΦΕΡΡΕΙΡΑΣ (Ἀντώνιος Ferreira), πορτογάλος κλασικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Λισαβόνι τῷ 1528 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1569. Ἦν καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κοΐμβρης καὶ μετὰ ταῦτα

πρόεδρος τοῦ ἐν Αἰσαβῶνι ἀνωτάτου δικαστηρίου.

ΦΕΡΡΕΙΡΑΣ (Ἀντώνιος Φιάλχος Ferreira), πορτογάλος περιηγητής, γεννηθείς ἐν Μακάῳ τῷ 1600 καὶ ἀποθανών περὶ τὸ 1658. Ὑπηρέτησε τιμίως εἰς πολλὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς θέσεις, γενόμενος τῷ 1633 διοικητὴς τοῦ ἐν Μακάῳ στόλου. Ἐγερθείσης δὲ σφοδρᾶς ἔριδος ἐν Μακάῳ τῶν ἐθαγενῶν πρὸς τὴν διοίκησιν, ὁ Φερρέϊρα ἦλθεν εἰς Γόαν, ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως Πέτρου δὲ Σίλβα, ἀποτυχὼν δὲ τῆς αἰτήσεως, ἐκίνησε πεζὸς πρὸς τὴν Εὐρώπην, διατρέξας τὴν Περσίαν, Τουρκίαν μέχρι Μαδρίτης καὶ Λισαβῶνος. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐκραγείσης τῆς πορτογαλικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ Πορτογαλία ἀπεσπάσθη τῆς Ἱσπανίας, ἐκλέξασα ἴδιον βασιλέα Ἰωάννην τὸν Δ'. Ὁ Φερρέιρας ἐστάλη τότε ὑπὸ τοῦ νέου βασιλέως εἰς Ἰνδίας, ἵν' ἀναγγείλῃ τὰ γενόμενα καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Σινικήν. Ἐπιστρέψας δ' εἰς Πορτογαλίαν, ἔτυχε μεγάλων τιμῶν παρὰ τοῦ βασιλέως.

ΦΕΡΡΗΣ (Κῦρος Ferri), ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς ἐν Ρώμῃ τῷ 1634 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1689. Μαθητὴς τοῦ Πέτρου τῆς Κορτώνης, τοσοῦτον ἐμιμήθη αὐτόν, ὥστε δυσχερῶς διακρίνονται τὰ ἔργα αὐτῶν. Ἐπεράτωσεν ἐν Φλωρεντίᾳ τὰ ζωγραφήματα τοῦ μεγάρου Πίττη, ἅτινα ἤρξατο ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, ἔλαβε δὲ τὸν τίτλον ἀρχηγοῦ τῆς φλωρεντινῆς σχολῆς. Ἡ Ρώμη ὀφείλει αὐτῷ πολλὰ μέγαρα καὶ μνημεῖα, ἐγερθέντα κατὰ τὰ σχέδια αὐτοῦ. Ἐζωγράφησε μέρος τοῦ θόλου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγ. Ἀγνῆς. Τὸ ὕφος αὐτοῦ, καίτοι ὀλίγον μονότονον, ἔχει ὅμως τὸ εὐγενὲς καὶ τὴν εὐχέρειαν.

ΦΕΡΡΗΣ (Παῦλος Ferri), διαμαρτυρόμενος θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Μὲτς τῷ 1591 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1669. Ἐδημοσίευσε τῷ 1654 «Γενικὴν κατήχησιν τῆς Ἀναμορφώσεως», ὅπερ ὁ Βοσουέτος, τότε μοναχὸς καὶ ἀρχιδιάκονος, ἐπιτυχῶς ἀνεσκεύασεν. Ἦν ἀνὴρ πεπαιδευμένος, τίμιος καὶ συνδιαλλακτικοῦ πνεύματος. Μετὰ τοῦ Βοσουέτου εἶχεν ἀλληλογραφίαν, ἧς θέμα ἦν ἡ ἕνωσις τῶν καλβινιστῶν μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐπέσυρε δὲ τὰς μομφὰς τῶν ὁμοδόξων αὐτοῦ.

ΦΕΡΡΥ (Κλαύδιος Ferry), γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1845. Ἀπὸ καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν ἐκλεγεὶς μέλος τῆς Συμβατικῆς, ἐψήφισε τὸν θάνατον Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ', βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ ἔλαβε δραστήριον μέρος ἐν τῇ ἐθνικῇ ἀμύνῃ, καθ' ὃ ἐπανέλαβε τὴν διδασκαλικὴν ἕδραν.

ΦΕΡΡΥ (Ἰούλιος Ferry), γάλλος δικηγόρος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Σαντιὲ τῷ 1832 καὶ διαδραματίσας σπουδαῖον πρόσωπον ὡς δήμαρχος τῶν Παρισίων ἐπὶ τῆς πολιορκίας. Λαβὼν δίπλωμα δικηγόρου τῷ 1851, ἐνεγράφη ἐν τοῖς γραφείοις τῶν Παρισίων καὶ ταχέως ἐκτήσατο μεγάλην φήμην διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τιμιότητα. Συγχρόνως δὲν ὤκνει νὰ ἐργάζηται καὶ εἰς τινας ἐφημερίδας, εἰς τὴν ἐφημερίδα τῶν «Δικαστηρίων», τὸν «Παρισινὸν ταχυδρόμον», τὸν «Τύπον» καὶ ἀπὸ τοῦ 1865 εἰς τὸν «Χρόνον», οὗ ἐγένετο ὁ σπουδαιότερος συνεργάτης. Ἄρθρον δ' αὐτοῦ δημοσιευθὲν ἐν τῷ «Ἐκλογεῖ», οὗ ἐγένετο συνεργάτης περὶ τὰ τέλη τῆς αὐτοκρατορίας, ἐτιμωρήθη διὰ προστίμου 12 χιλ. φράγκων. Τῷ 1869 ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῷ ἕκτῳ διαμερίσματι τῶν Παρισίων. Ὁ δὲ νέος βουλευτής, ταχθεὶς τῇ ἀντιπολιτεύσει, διεκρίθη διὰ τὴν σαφήνειαν τοῦ λόγου, τὸ πρακτικὸν πνεῦμα καὶ τὰς φιλελευθέρους ἰδέας. Ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 4 σεπτεμβρίου ὁ Ἰούλιος Φερρὺ ὡς βουλευτὴς τῶν Παρισίων ἐγένετο μέλος τῆς κυβερνήσεως περὶ ἐθνικῆς ἀμύνης, ἐκπληρώσας τὰ χρέη γραμματέως μέχρι τῆς 31 ὀκτωβρίου. Μετ' ὀλίγον παραιτηθέντος τοῦ δημάρχου τῶν Παρισίων Στεφάνου Ἀραγώ, διάδοχος αὐτοῦ ὑπεδείχθη ὁ Ι. Φερρύ, ἐκπληρώσας τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἐν ταῖς δειναῖς ἐκείναις περιστάσεσι τῆς γερμανικῆς πολιορκίας μετὰ σπανίας αὐταπαρνήσεως. Τῷ 1871 ἐκλεγεὶς ἐν Βοσγίοις μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως, δὲν μετέβη εἰς Βορδίγαλλα, ἔνθα ἐγένετο ἡ Συνέλευσις, ἐκπληρῶν ἀνώτερα καθήκοντα ἐν Παρισίοις. Τῷ 1882 ὢν βουλευτής, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας κ. Γρεβὺ νὰ σχηματίσῃ ὑπουργεῖον, κρατήσας δι' ἑαυτὸν τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν. Ἀλλὰ κατὰ μάϊον τοῦ 1885 ἕνεκα μικρῶν ἀπωλειῶν τοῦ ἐν Τογκίνῳ γαλλικοῦ στρατοῦ ἀπωλέσας τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς, παρῃτήθη τὸ ὑπουργεῖον. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΦΕΡ-ΣΑΜΠΕΝΟΑΖ (Fère-Champe-

noise), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Μάρνου, 35 χιλιάμ. πρὸς Ν τῆς Ἐπερναί. Κάτ. 2,000. Ἐμπόριον δημητριακῶν καὶ ὑφασμάτων. Μεγάλη μάχη, καθ' ἣν οἱ στρατηγοὶ Μορτιὲ καὶ Μερμών, διοικοῦντες τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἠττήθησαν τῇ 25 μαρτίου 1814 ὑπὸ τῶν μεγαλειτέρων δυνάμεων τῶν συμμάχων μετὰ πεισματωδεστάτην ἀντίστασιν.

ΦΕΡΤΑΚΑΙΝΑ ἢ Φερτέκ, κωμόπολις τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τῷ νομῷ Ἰκονίου καὶ τῇ διοικήσει Νίγδης (τῶν ἀρχ. Νώρων ἢ Νηροασσοῦ), ἧς ἀπέχει ὥρ. 1 περίπου, τῶν δὲ ἀρχαίων Τυάνων (Κλίσε Χισὰρ καὶ Ἰφτυὰν Κασί) ὥρ. 3. Ἀρχαιότερον ἡ κωμόπολις αὕτη φαίνεται ὅτι ἔκειτο 3—4 ὥρας μακρὰν τῆς σημερινῆς ἐπὶ ὁδοῦ κεντρικῆς· ἀλλ' ἕνεκα τῶν δηώσεων καὶ ἀγγαρειῶν τῶν ἐκεῖθεν διερχομένων δυναστῶν ἠναγκάσθησαν νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν νῦν θέσιν, ἥτις εἶναι τερπνὴ καὶ πολύδενδρος. Οἰκεῖται ὑπὸ 3 000 κατοίκων, ὧν τὰ $^2/_5$ ὀθωμανοὶ καὶ $^3/_5$ χριστιανοὶ ἑλληνόφωνοι, πνευματικῶς ὑπαγόμενοι εἰς τὴν μητρόπολιν Ἰκονίου. (Ἀναστ. Ἀλεκτορίδου, Περὶ Φερτακαίνων καὶ γλώσσης τῶν κατοίκων, ἐν Δελτίον ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἱστορίας σελίδι 480 κλπ.).

ΦΕΡΧΑΒΑΔ (Ferhabad), πόλις τῆς Περσίας (Μεζανδεράν, 53χιλιάμ. ΒΑ τῆς Μπαλφρούχ. Λίαν παρηκμακυῖα, ἔχει δὲ κατοίκους 16,000. Ἐρείπια φρουρίου Ἀββᾶς τοῦ Μεγάλου.

ΦΕΡΧΑΤ-ΠΑΣΣΑΣ, μέγας βεζύρης, ἀπαγχονισθεὶς τῷ 1596. Ἦν ἁπλοῦς μάγειρος τῶν γενιτσάρων, καὶ μὴ εὑρὼν πρωΐαν τινὰ εἰς τὴν ἀγορὰν ἃ ἐζήτει ὀψώνια, ὠργίσθη κατὰ τοῦ κεχαγιὰ (προμηθευτοῦ), ὡς μὴ ἐγκαίρως φροντίζοντος περὶ τῶν τοῦ ἑστιατορίου, στραφεὶς δὲ ὀργίλως πρὸς ἄγνωστον διαβάτην κατεμέμφετο τοῦ κεχαγιᾶ. Κατὰ τύχην ὁ ἄγνωστος ἦν αὐτὸς ὁ σουλτὰν Μουρὰτ ὁ Γ', παρ' οὗ τῇ ἐπαύριον διωρίσθη προμηθευτὴς ὁ μάγειρος, ἀναπτύξας καὶ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μεγάλην πρόνοιαν καὶ δραστηριότητα. Τῷ 1581 προσεκλήθη μέγας βεζύρης πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Σινὰν Πασᾶ. Παυθεὶς δὲ τῆς βεζυρείας, διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ τῆς Περσίας στρατοῦ, καὶ ἐπιστρέψας ἐκ τῆς ἐκστρατείας, διωρίσθη τὸ δεύτερον μέγας βεζύρης. Ἐπὶ Μαχμούτ τοῦ Γ', διαδόχου τοῦ Μουράτ, ἐστρατήγει εἰς τὸν Δούναβιν, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἐν τῇ μάχῃ, ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἀπηγχονίσθη.

ΦΕΡΩΝ καὶ ΦΕΡΩΣ, βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ υἱὸς τοῦ Σεσώστριος, προσβληθεὶς ὑπὸ τυφλώσεως κληρονομικῆς, κατὰ δὲ τὸν Ἡρόδοτον πρὸς τιμωρίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ, ἣν ἐπεδείξατο, ῥίψας λόγχην εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Νείλου, ὅτε κατέκλυσαν τοὺς ἀγρούς. Ἀκολουθήσας τὰς συμβουλὰς μαντείου, ἐθεραπεύθη ἐκ τῆς τυφλώσεως, ἀφιερώσας ἐν εἴδει εὐχαριστήσεως ὀβελίσκον ἐν Ἡλιουπόλει. Κατὰ τὸν Πλίνιον αὐτός τε καὶ ἕτερος ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθεὶς ὀβελίσκος, θρανσθεὶς ὅμως κατὰ τὴν μεταφοράν, εὑρίσκοντο ἐν Ρώμῃ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τοῦ Καλιγούλα καὶ τοῦ Νέρωνος, κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Βατικανικοῦ λόφου. Τὸ ὄνομα Φέρων βεβαίως εἶναι ταὐτόσημον τῷ Φαραώ.

ΦΕΡΩΝΙΑ, ἀρχαία ἰταλικὴ θεότης, ἣν οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς παριστῶσιν ὡς θεότητα ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Κατὰ τὸν Διονύσιον οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες μετηνάστευσαν ἐπὶ τοῦ Λυκούργου, ἐπὶ μακρὸν φερόμενοι, ἀπέβησαν τέλος εἰς Ἰταλίαν, κτίσαντες τὴν πόλιν Φερωνίαν καὶ ἱδρύσαντες ναὸν εἰς τὴν θεὰν Φερωνίαν. Ταύτην τινὲς θεωροῦσιν ὡς θεὰν τῆς ἐλευθερίας, διότι ἐν Τερρακίνᾳ δοῦλοι ἀπηλευθερώθησαν ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς καὶ διότι οἱ ἀπελεύθεροι συνέλεξάν ποτε ἐν Ρώμῃ ποσόν, ἵνα προσενέγκωσι τοῦτο ὡς δῶρον τῇ θεᾷ. Ἄλλοι θεωροῦσι ταύτην ὡς θεὰν τοῦ ἐμπορίου, διότι κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἑορτὴν ἐν τῇ πόλει Φερωνίᾳ ἐμπόριον διεξήγετο· γνωστὸν εἶναι ὅμως ὅτι ἐμπόριον διεξήγετο ἐν πάσαις ταῖς παραπλησίαις τελεταῖς. Ἄλλοι πάλιν θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς θεὰν τῆς γῆς ἢ τοῦ Ἅδου καὶ ὡς συγγενῆ τῆς Μανίας καὶ τοῦ Τέλου, ἐν μέρει διότι ἐλέγετο ὅτι ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς τρεῖς ψυχάς, οὕτως ὥστε ὁ Εὔανδρος τρὶς ἠναγκάσθη νὰ φονεύσῃ αὐτόν, πρὶν ἢ οὗτος θανατωθῇ, καὶ ἐν μέρει ἕνεκα τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὸν Σωρανόν, ἡ λατρεία τοῦ ὁποίου ἦν παραπλησία πρὸς τὴν τῆς Φερωνίας. Ἱερὰ εἶχεν αὕτη πρὸς τούτοις καὶ ἐν Τρηβούλῃ, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαβίνων καὶ ἐν Λούνῃ τῆς Ἐτρουρίας.

ΦΕΡΩΞ (Ἰούλιος). Ἴδε κατωτέρω ΦΕΡΩΞ (Οὔρσιος).

ΦΕΡΩΞ (Οὔρσιος), ρωμαῖος νομομαθής,

ἀκμάσας πιθανῶς μεταξὺ τοῦ Τιβερίου καὶ τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, ὃς δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τοῦ ἀνωτέρω (ΦΕΡΩΞ Ἰούλιος), ὃς ἦν ὕπατος τῷ 100 μ. Χ. ἐπὶ Τραϊανοῦ καὶ ὃς ἀναφέρεται ἐν ἀρχαίᾳ ἐπιγραφῇ ὡς *curator alvei et riparum Tiberis et cloacarum*. Ὁ νομομαθὴς Φέρωξ ἦν βεβαίως προγενέστερος τοῦ νομομαθοῦς Ἰουλιανοῦ, ὃς ἔγραψε 4 βιβλία περὶ τοῦ Οὐρσίου. Ὁ Φέρωξ φαίνεται ὅτι ἐσχολίασε τόν τε Πρόκουλον καὶ τὸν Κάσσιον.

ΦΕΣΤΙΒΟΣ (Αὐρηλιανός), ἀπελεύθερος τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλίου, γράψας ἱστορίαν τοῦ αὐτοκράτορος Φίρμου, ἐν ᾗ διὰ μακρῶν ἀνέπτυξε πάσας τὰς παραδόξους πράξεις τοῦ τελευταίου.

ΦΕΪΙΔΧΑΔΗΣ (Ἀνδρέας Feuilhade), γάλλος δικαστής, γεννηθεὶς ἐν Γιρόνδῃ τῷ 1797 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1861. Περατώσας τὰς νομικὰς αὐτοῦ σπουδὰς τῷ 1815, ὑπηρέτησεν ὡς δικαστὴς εἰς πολλὰς ἀνωτέρας θέσεις τῷ δὲ 1838 ἐξελέγη βουλευτὴς Λιβούρνης, καὶ τῷ 1848 ἐν τῷ αὐτῷ διαμερίσματι ἐξελέγη μέλος τῆς ἐθνοσυνελεύσεως. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας περιωρίσθη ὑπηρετῶν τῇ θέμιδι.

ΦΕΧΝΕΡ (Γουσταῦος Fechner), γερμανὸς ποιητὴς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1801 ἔν τινι κώμῃ παρὰ τὸν Μουσκάδον. Σπουδάσας ἐν Λειψίᾳ τὴν ἰατρικήν, διωρίσθη τῷ 1834 καθηγητὴς τῆς χημείας καὶ φυσικῆς ἐν τῷ τῆς Λειψίας πανεπιστημίῳ. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ὑγείας αὐτοῦ καταλιπὼν τὴν θέσιν ταύτην, ὡς μάλα κοπιώδη, ἀνέλαβε τὸ μάθημα τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι. Ἔγραψε ποιήματα, φιλοσοφικά, χημείαν, φυσιολογικὰ καὶ ἐν συνόψει μέγαν κατάλογον βιβλίων περὶ παντὸς σχεδὸν κλάδου τῆς ἐπιστήμης.

ΦΕΧΤΕΡ (Κάρολος Fechter), γάλλος ἠθοποιός, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ, ἔνθα ἔζων οἱ γονεῖς αὐτοῦ τῷ 1823.

ΦΕΧΤΕΡ (Ἐλεωνόρα Fechter), γαλλὶς τραγῳδός, σύζυγος τοῦ Καρόλου Φέχτερ, γεννηθεῖσα ἐν Βορδιγάλλοις τῷ 1819.

ΦΗΓΑΙΑ, δύο δῆμοι συνώνυμοι τῆς Ἀττικῆς, ὧν ὁ μὲν εἷς ἦν φυλῆς Πανδιονίδος καὶ ὕστερον Ἀδριανίδος, ὁ δὲ ἕτερος τῆς Αἰαντίδος καὶ ὕστερον ὡσαύτως Ἀδριανίδος. Οἱ δημόται ἀμφοτέρων ἐκαλοῦντο Φηγαιεῖς. Ὑπῆρχε δὲ ἐκτὸς τούτων καὶ τρίτος δῆμος Φηγοῦς τῆς Ἐρεχθηίδος φυλῆς, οὗ οἱ δημόται Φηγούσιοι. Οὗτος ἔκειτο μεταξὺ Προβαλίνθου καὶ Μαραθῶνος κατὰ τὸν Στέφανον· ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ τοῦ δένδρου φηγοῦ. Εἰκάζεται ὅτι ἡ νῦν Ξυλοκέρκζα κατέχει τὴν θέσιν τοῦ Φηγοῦντος, ὡς τὸ παρὰ τὸ Λαύρειον ἔρημον ἤδη χωρίον Καταφύγι, τὴν θέσιν μιᾶς ἐκ τῶν δύο Φηγαιῶν.

ΦΗΓΕΥΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς τρία πρόσωπα:

1. Φηγεύς, ἀδελφὸς τοῦ Φορωνέως καὶ βασιλεὺς τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Ψωφῖδος. Ἐπιστεύετο δὲ ὅτι ἡ πόλις Φηγία, ἥτις πρότερον ἐκαλεῖτο Ἐρύμαθος, ὠνομάσθη Φηγία ἐκ τούτου, ἀλλὰ βραδύτερον ἐκ νέου Ψωφὶς ἀπεκλήθη. Λέγεται πρὸς τούτοις ὅτι ὑπῆρξεν οὗτος πατὴρ τῆς Ἀλφεσιβοίας ἢ Ἀρσινόης, τοῦ Προνόου καὶ τοῦ Ἀγήνορος, ἢ τοῦ Τημένου καὶ τοῦ Ἀξίονος καὶ ὅτι ἐξήγνισε τὸν Ἀλκμαίονα, ἀφοῦ ἐφόνευσε τὴν μητέρα αὐτοῦ· ἐφονεύθη ὅμως ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀλκμαίονος.

2. Φηγεύς, υἱὸς τοῦ Δάρητος, Ἱερεὺς τοῦ Ἡφαίστου ἐν Τροίᾳ, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Διομήδους.

3. Φηγεύς, εἷς τῶν συντρόφων τοῦ Αἰνείου.

ΦΗΛΙΞ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τὰ ἑξῆς ἀναφέρονται πρόσωπα:

1. Φῆλιξ (Ἀντώνιος), διοικητὴς Ἰουδαίας, ἀδελφὸς τοῦ ἀπελευθέρου Πάλαντος, ἀπελεύθερος καὶ αὐτὸς τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου τοῦ Α'. Ὁ Σουίδας ἀποκαλεῖ αὐτὸν Κλαύδιον Φήλικα· τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἀντώνιος δείκνυσι τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἀντωνίαν, μητέρα τῆς αὐτοκρατείρας. Φαίνεται ὅτι αὐτός τε καὶ ὁ Βεντίδιος Κουμανὸς ὑπῆρξαν ἀπὸ κοινοῦ διοικηταί, ὁμὲν Κουμανὸς τῆς Γαλιλαίας, ὁ δὲ Φῆλιξ τῆς Σαμαρείας, ὅτι ἀμφότεροι, ἐπιδοκιμάζοντες τὰς βιαιοπραγίας καὶ ληστείας τῶν ἰδίων ἕκαστος ὑπηκόων, ἐπλούτησαν ἐκ τῶν λαφύρων αὐτῶν, ὅτι ὁ Κουαδρᾶτος, διοικητὴς ὢν τῆς Συρίας, ἐνεταλη νὰ δικάσῃ τούς τε ἐπαρχιώτας τούτους καὶ τοὺς διοικητὰς αὐτῶν καὶ ὅτι, ἐνῷ κατεδίκασε τὸν Κουμανόν, ἔσωσε τὸν Φῆλικα, δοὺς αὐτῷ ἔδραν παρὰ τοῖς κριταῖς καὶ ἐκφοβήσας οὕτω τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀφήγησις τοῦ Ταχίτου· κατὰ τὸν Ἰώσηπον ὅμως ὁ Κουμανὸς ἦν μόνος διοικητὴς κατὰ τὰς ἀνωτέρω

ταραχὰς καὶ ὅτε κατεδικάσθη καὶ ἐπαύθη, ὁ Φῆλιξ ἀπεστάλη ἐκ Ρώμης ὡς διάδοχος τοῦ Κουμανοῦ τῷ 51 μ. Χ. πιθανῶς μετ' ἐξουσίας, ἐπεκτεινομένης ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας, Σαμαρείας, Γαλιλαίας καὶ Πεταίας. Ἐρασθεὶς τὴν Δρουσίλλαν, θυγατέρα Ἀγρίππα τοῦ Α' καὶ σύζυγον τοῦ Ἀζίζου βασιλέως τῆς Ἐμέσης, κατέπεισεν αὐτὴν ν' ἀποσπασθῇ τοῦ ἰδίου συζύγου· συνέζη δ' αὕτη μετ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ 60 μ. Χ. ὅτε ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐδίδασκε πρὸ αὐτοῦ τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν. Ὁ Φῆλιξ οὗτος ὑπενήργησε τὴν δολοφονίαν τοῦ μεγάλου ἱερέως Ἰωνάθα. Ἡ κυβέρνησις ὅμως αὐτοῦ, μολονότι σκληρὰ καὶ καταθλιπτική, ἦν ἰσχυρά· αἱ ἀνησυχίαι κατεστάλησαν, ἡ χώρα ἐκαθαρίσθη ἐκ τῶν λῃστῶν καὶ κατεπνίγησαν αἱ στάσεις, ἃς ψευδοπροφῆται καὶ ἀπατεῶνες ὑπεκίνουν. Τῷ 62 μ. Χ. ἀνακληθεὶς ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ Πορκίου Φήστου, τῶν δὲ κυριωτέρων Ἰουδαίων τῆς Καισαρίας (κυρίας ἕδρας τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ) διατυπωσάντων κατ' αὐτοῦ κατηγορίας ἐν Ρώμῃ, μόλις ἐσώθη τῆς τιμωρίας διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ἐπιρροῆς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πάλαντος.

2. Φῆλιξ (Βούλλας), περιβόητος ἀρχιλῃστής, ὃς μετὰ 600 ὁπαδῶν ἐλεηλάτει τὴν Ἰταλίαν ἐπὶ δύο ἔτη ἐπὶ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, περιφρονῶν πάσας τὰς πρὸς σύλληψιν αὐτοῦ προσπαθείας τῶν αὐτοκρατορικῶν ὑπαλλήλων μέχρις οὗ προδοθεὶς ὑπὸ ἑταίρας, ἠχμαλωτεύθη καὶ ἐρρίφθη βορὰ εἰς τὰ ἄγρια θηρία. Ὁ Δίων Κάσσιος διέσωσε πολλὰ ἀνέκδοτα περὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτοῦ.

3. Φῆλιξ (Κάσσιος), ὁ καὶ ἰατροσοφιστής, συγγραφεὺς ἑλληνικοῦ ἰατρικοῦ πονήματος, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἰατρικαὶ ἀπορίαι καὶ προβλήματα φυσικά». Οὐδὲν εἶναι γνωστὸν περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ ὑποτίθεται ὅτι ἤκμασε κατὰ τὸν Α' αἰῶνα μ. Χ., ἄτε ἀναφέρων λεπτομερείας τινὰς ἐκ τοῦ Ἀσκληπιάδου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν Α' αἰῶνα π. Χ. Τὸ ἔργον αὐτοῦ συνίσταται ἐξ 84 ζητημάτων τῆς ἰατρικῆς καὶ φυσικῆς μετὰ τῶν λύσεων αὐτῶν καὶ περιλαμβάνει πολλὴν παράδοξον ὕλην, ἐξεδόθη δὲ τὸ πρῶτον ἑλληνιστὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1541.

4. Φῆλιξ (Κλαύδιος). Ὅρα ἀνωτέρω ἀριθμὸς 1.

5. Φῆλιξ (Φλάβιος), Ἀφρικανός, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ποιήσας τέσσαρα ποιημάτια, εὑρισκόμενα ἐν τῇ λατινικῇ Ἀνθολογίᾳ.

6. Φῆλιξ (Λαίλιος). Νομομαθὴς ὑπὸ τὸ ὄνομα Λαίλιος ἤκμασεν ἐπὶ Ἀδριανοῦ· διότι ἐξ ἀποσπάσματος τοῦ Παύλου ἐν τῇ Πανδέκτῃ προκύπτει ὅτι ὁ Λαίλιος ἔν τινι τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀναφέρει ὅτι εἶδεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐλευθέραν γυναῖκα, προσαχθεῖσαν ἐξ Ἀλεξανδρείας τῆς Αἰγύπτου, ἵνα ἐπιδειχθῇ τῷ Ἀδριανῷ μετὰ τῶν πέντε αὐτῆς τέκνων, ὧν τὰ μὲν τέσσαρα ἐγέννησε διὰ μιᾶς καὶ τὸ πέμπτον μετὰ 40 ἡμέρας. Ὁ Γάιος ἀναφέρει τὸ αὐτό, προστιθέμενος ὅτι ἡ γυνὴ ἐκαλεῖτο Σεραπία. Ὁ Λαίλιος τῆς Πανδέκτης ταυτίζεται ὑπό τινων στγγραφέων μετὰ τοῦ Λαιλίου Φήλικος, γράψαντος *Librum ad Q. Mucium*. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἡ ταυτότης αὐτοῦ ἀμφισβητεῖται.

7. Φῆλιξ (Μάγνος), συμμαθητὴς καὶ ἀνταποκριτὴς τοῦ Σιδωνίου Ἀπολιναρίου, ἀκμάσας κατὰ συνέπειαν μεταξὺ τοῦ 430 καὶ 480 μ. Χ. Ὁ Φῆλιξ ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Φιλαγρίων καὶ προήχθη εἰς πατρίκιον. Ἓν ποίημα καὶ πέντε ἐπιστολαὶ τοῦ Σιδωνίου ἀπευθύνονται πρὸς τὸν Φῆλικα.

8. Φῆλιξ (Μ. Μινούκιος), διάσημος ρωμαῖος νομικός, συγγραφεὺς διαλόγου ὑπὸ τὸν τίτλον *Octavius*, οὗ τὰ διαλεγόμενα πρόσωπα εἶναι ὁ Καικίλιος Νατάλιος, ἐθνικός, καὶ ὁ Ὀκτάβιος Ἰανουάριος, χριστιανός, οἵτινες, περιδιαβάζοντες ἐν τῇ παρὰ τὴν Ὀστίαν ἀκτῇ κατὰ τὸν τρυγητὸν μετὰ τοῦ κοινοῦ φίλου Μινουκίου, συνάπτουσι συζήτησιν συνεπείᾳ ἐκδηλώσεως τιμῆς ὑπὸ τοῦ Καικιλίου εἰς ἄγαλμα τοῦ Σεράπιδος, τοῦθ' ὅπερ προύκαλεσε σφοδρὰς παρατηρήσεις ἐκ μέρους τοῦ Ὀκταβίου. Ὁ Καικίλιος, ἐξερεθισθεὶς ἐκ τούτων, ἐπιτίθεται μὲν σφοδρῶς κατὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἑταίρου αὐτοῦ, ὑπερασπίζει δὲ ἑαυτόν, κατακρίνων τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκείαν ἐν γένει, ἰδίᾳ δὲ τὸν χριστιανισμόν. Ὁ Ὀκτάβιος ἀπαντᾷ εἰς πάσας τὰς ἀντιρρήσεις αὐτοῦ μετὰ σθένους καὶ εὐγλωττίας, οὕτως ὥστε ἐν τέλει ὁ Καικίλιος, αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ἡττηθέντα, ἐλευθέρως ἀνομολογεῖ τὰς πλάνας αὐτοῦ καὶ κηρύσσει ἑαυτὸν προσήλυτον τῆς ἀληθείας. Τὸ ὕφος τοῦ διαλόγου τούτου εἶναι σοβαρὸν καὶ πολὺ ἐπιβλητικόν. Τὰ ἐπιχειρήματα ἀκρι-

δῆ καὶ καλῶς ἐκλελεγμένα, τὸ δὲ λεκτικὸν εἰς ἄκρον καθαρόν, πολλαχοῦ ὅμως φαίνεται ὅτι πολλαὶ καλλιλογ.καὶ φράσεις ἐλήφθησαν ἐκ διαφόρων πηγῶν. Ἔστιν ὅτε ἀναφαίνεται ἔλλειψις ἁπλότητος, ἐνιαχοῦ δὲ ἡ ἔκφρασις τῶν αἰσθημάτων γίνεται διὰ πομπικῆς γλώσσης, τὸ ὅλον ὅμως ἔργον τάσσει τὸν συγγραφέα οὐχὶ κατωτέρω τοῦ Λακταντίου. Ἄγνωστος ὅμως ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἤκμασεν ὁ Φῆλιξ Μινούκιος. Ἀλλ' ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀφηγήσει τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τάσσει τὸν Φήλικα Μινούκιον μετὰ τὸν Τερτυλλιανὸν καὶ πρὸ τοῦ Κυπριανοῦ. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι ὁ Φῆλιξ ἤκμασε τῷ 230 π. Χ. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ὑπὸ τοῦ ἁγ. Ἱερωνύμου καὶ τοῦ Λακταντίου λεγομένων πληροφορούμεθα ὅτι ὑπῆρξε διάσημος νομικός, ἐκ δὲ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λέξεων ὅτι, ἐθνικὸς ὢν τὸ πρῶτον, προῆλθεν εἰς τὸν χριστιανισμὸν κατὰ τὴν ἀνδρικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν.

9. Φῆλιξ (Σαιξτίλιος), ταχθεὶς τῷ 70 μ. Χ. ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ραιτίας ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Πρίμου πρὸς φρούρησιν τῶν κινήσεων τοῦ Πορκίου Σεπτιμίου, διοικοῦντος τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην ὑπὸ τὸν Βιτέλλιον. Ὁ Φῆλιξ διέμεινεν ἐν Ραιτίᾳ μέχρι τοῦ ἐπιόντος ἔτους, ὅτε συνετέλεσεν εἰς τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως τῶν Τριβήρων.

ΦΗΜΗ, ἡ λατινικὴ *Fama* ἢ καὶ Ὅσσα παρ' Ἕλλησιν, προσωποποίησις τῆς φήμης. Λέγεται δὲ ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ Διός, ἐφ' ᾧ καὶ καλεῖται ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός. Ὁ Σοφοκλῆς καλεῖ αὐτὴν θυγατέρα τῆς Ἐλπίδος, οἱ δὲ Ἕλληνες καὶ λατῖνοι ποιηταὶ πολλὰς φαντασιώδεις περιγραφὰς τῆς τε Ὄσσης καὶ τῆς Φήμης ἐποιήσαντο. Ἐν Ἀθήναις ἐτιμήθη διὰ βωμοῦ.

ΦΗΜΙΟΣ. Τὰ ἑξῆς 5 πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο.

1. Φήμιος, ὁ διάσημος ἀοιδός, υἱὸς τοῦ Τερπίου, ὃς διὰ τῶν ᾀσμάτων αὐτοῦ ἔτερπε τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ὀδυσσέως ἐν Ἰθάκῃ μνηστῆρας.

2. Φήμιος, εἷς τῶν μνηστήρων τῆς Ἑλένης.

3. Φήμιος, πατὴρ τοῦ Λίγέως καὶ κατὰ συνέπειαν πάππος τοῦ Θησέως, ὅστις καὶ ἐκαλεῖτο ἕνεκα τούτου Φημίου παῖς.

4. Φήμιος, υἱὸς τοῦ Ἄμπυκος καὶ μυθικὸς ἱδρυτὴς τῆς ἐν Ἀρναίᾳ πόλεως Φημιῶν.

5. Φήμιος, διδάσκαλος ἐν Σμύρνῃ, περιποιηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις τὴν Κριθηίδα, μητέρα τοῦ Ὁμήρου, ἣν, καὶ σύζυγον ἔπειτα λαβών, υἱοθέτησε καὶ τὸν ποιητήν. Ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ Φημίου εἰς ραψῳδόν, ὃν ἀφῆκεν ὁ Ὀδυσσεὺς τῇ συζύγῳ Πηνελόπῃ, ἵνα ἐπιτηρῇ τὴν διαγωγὴν αὐτῆς καὶ ὃν οἱ μνηστῆρες ἐβίαζον νὰ ᾄδῃ ἐν ταῖς ἑστιάσεσιν.

ΦΗΜΟΝΟΗ, μυθώδης ἑλληνὶς ποιήτρια τῆς προομηρικῆς περιόδου, περὶ ἧς ἐλέγετο ὅτι ὑπῆρξε θυγάτηρ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ πρώτη ἱέρεια τούτου ἐν Δελφοῖς, ὡς καὶ ἡ ἐφευρέτις τοῦ ἑξαμέτρου στίχου. Τινὲς τάσσουσιν αὐτὴν ἐν Δήλῳ ἀντὶ τῶν Δελφῶν, ὁ δὲ Σέρβιος ταὐτίζει αὐτὴν πρὸς τὴν Κυμαίαν Σίβυλλαν. Τὰ περὶ ἐφευρέσεως ὅμως τοῦ ἑξαμέτρου στίχου ὑπ' αὐτῆς φαίνονται σκοτεινά, διότι ἀποκαλεῖ μὲν αὐτὴν ὁ Παυσανίας πρώτην χρησιμοποιήσασαν τὸ μέτρον τοῦτο, ἐν ἑτέρῳ ὅμως χωρίῳ ἀναφέρει ἑξάμετρον δίστιχον, ἀποδιδόμενον εἰς τὰς Πελειάδας, αἵτινες ἔζων πρὸ τῆς Φημονόης. Ὑπῆρχον δὲ καὶ ποιήματα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Φημονόης. Οὕτως ὁ Μέλαμπος ἀναφέρει ἐκ τούτων ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ περὶ παλμῶν καὶ ὁ Πλίνιος ἐπίσης ἀναφέρει βραχέα τινὰ περὶ ἀετῶν καὶ ἱεράκων, προφανῶς ἐξ ἔργου αὐτῆς περὶ τῆς μαντικῆς, πιθανὸν δὲ καὶ ἐξ ἔργου ταύτης, σωζομένου ἐν χειρογράφῳ ὑπὸ τὸν τίτλον *Ornecosophium*. Ὑπάρχει παρὰ Ἀντιπάτρῳ τῷ Θεσσαλονικεῖ ἐπίγραμμα, ἀναγόμενον εἰς ἀνδριάντα τῆς Φημονόης, φερούσης φάρος.

ΦΗΡΑ, κωμόπολις, πρωτεύουσα πάσης τῆς νήσου καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου δήμου Θήρας, κειμένη κατὰ τὸ κέντρον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου ἐπὶ ὕψους καθέτου χιλίων ποδῶν ἀπὸ τοῦ κάτωθι αὐτῆς ὑποκειμένου ὅρμου (τοῦ Λιμένα), ἀπέχοντος $^1/_4$ τῆς ὥρας καὶ συγκοινωνοῦντος μετὰ τῆς κωμοπόλεως διά τινος πρανοῦς, στενῆς καὶ ἑλικοειδοῦς ὁδοῦ. Ἡ θέσις αὐτῆς, ὡς ὑψηλή, εἶναι ὑγιεινοτάτη, ἀλλ' ὑπόκειται εἰς τὰς προσβολὰς πάντων τῶν ἀνέμων, ἡ δὲ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἄποψις αὐτῆς εἶναι λίαν ζωγραφική. Αἱ λευκαὶ αὐτῆς οἰκίαι, κεραμοστεγεῖς ἢ πηλόδομοι, φαίνονται ἐκ θαλάσσης ὅτι ἐπεκάθηνται ἀλλήλαις· πολλαὶ τούτων εἶναι ὠκοδομημέναι ἐντὸς τῶν κισσηρωδῶν βράχων. Εἶναι ἕδρα πασῶν τῶν ἀρχῶν, Προξενείων τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνά-

μεων, πρακτορείων διαφόρων ἀσφαλιστικῶν καὶ ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν, ὑποκαταστήματος Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ δύο ἐπισκόπων τοῦ τε ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ δόγματος. Ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ 4 ἐκκλησιῶν δύο ἀνατολικαί καὶ δύο δυτικαί. Οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἀμφοτέρων τῶν δογμάτων ἀνέρχονται εἰς 2,000. Ἐκ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων τῆς κωμοπόλεως ἐκτὸς τῶν ἑλληνικῶν ἀρρένων καὶ θηλέων λειτουργεῖ γαλλικὸν σχολεῖον τῶν ἀρρένων, συντηρούμενον ὑπὸ Λαζαριστῶν, καλῶς διοργανωμένον, μετὰ 180 μαθητῶν καὶ πλησίον τούτου ἕτερον ἐπίσης γαλλικὸν τῶν Ἀδελφῶν τοῦ Ἐλέους, ἔνθα διδάσκονται ὑπὸ 10 – 12 ἀδελφῶν 100 περίπου νεάνιδες ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαί. Τὸ κατάστημα τοῦτο, ὑπὸ ἡγουμένης, διευθυνόμενον διατηρεῖ ἴδιον νοσοκομεῖον μετὰ φαρμακείου, εἰς ὃ οἱ πένητες εὑρίσκουσι δωρεὰν πᾶσαν περίθαλψιν. Ὀλίγα δὲ λεπτὰ πρὸς μεσημβρίαν τῶν Φηρῶν ὑπάρχει λεπροκομεῖον, συντηρούμενον δι' ἐξόδων τῆς ἐπαρχίας. Προϊόντα τῶν Φηρῶν εἶναι οἶνος, κριθή, ὄσπρια, σῦκα καὶ βάμβαξ, τὸ δὲ εἰσαγωγικὸν αὐτῆς ἐμπόριον συνίσταται εἰς σῖτον, ἔλαιον, βούτυρον, ζῶα, ἀποικιακά, ὑφάσματα κτλ.

ΦΗΡΑΙ, κώμη τῆς Βοιωτίας καὶ μία ἐκ τῶν τεσσάρων κωμῶν, ἐξ' ὧν συνέκειτο ἡ περὶ Τάναγραν Τετρακώμη, κειμένη πλησίον τοῦ Ἅρματος καὶ τῆς Μυκαλησσοῦ. Τὰ ἐρείπια ταύτης ἀνεκαλύφθησαν εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων λεπτῶν ἀπὸ τῶν τοῦ Ἅρματος ἐπὶ ὄρους, ὑψουμένου ἐκ δεξιῶν τῆς ἀπὸ Θηβῶν εἰς Χαλκίδα ὁδοῦ.

ΦΗΡΟΣΤΕΦΑΝΙΟΝ, χωρίον τῆς νήσου Θήρας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν ὁμώνυμον δῆμον καὶ κείμενον κατὰ τὸ βόρειον τῶν Φηρῶν ἐντὸς βράχων. Τοῦτο, συνενωθὲν ἤδη μετὰ τῆς πρωτευούσης κωμοπόλεως Φηρῶν, ἀποτελεῖ μέρος αὐτῆς. Οἰκεῖται ὑπὸ 400 κατ.

ΦΗΣΤΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς ἓξ πρόσωπα:

1. Φῆστος, εὐνοούμενος ἀπελεύθερος καὶ τῆς βασιλείας μνήμης προεστὼς τοῦ Καρακάλλα, ὑφ' οὗ καὶ ἐτάφη ἐν τῇ Τροίᾳ μεθ' ἁπάσης τῆς πομπῆς, ἥτις ἐτηρήθη ἐν τῇ ταφῇ τοῦ Πατρόκλου. Κατὰ τὸν Ἡροδιανὸν φήμη ἐπεκράτει ὅτι ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις, καταληφθεὶς ὑπὸ τῆς φαντασίας τοῦ μιμηθῆναι τὸν Ἀχιλλέα καὶ στερούμενος τεθνεῶτος φίλου, οὗ τὴν τύχην νὰ θρηνῇ, κατέφυγεν εἰς τὴν μέθοδον ταύτην πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐλλείψεως. Φῆστος, ὁ θαλαμηπόλος τοῦ Καρακάλλα, θὰ ἦτο ἄλλο πρόσωπον, διότι παρίσταται ὑπὸ Δίωνος τοῦ Κασσίου ὡς τῶν ἐπὶ Μακρίνου καὶ ὡς λαμβάνων ἐνεργὸν μέρος ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἡλιογάβαλον ἀφορῶσι πράγμασιν.

2. Φῆστος (Ἀνίκιος), εἰς ὃν ὁ Μακρῖνος ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς Ἀσίας.

3. Φῆστος (Πεσκέννιος), γερουσιαστής, θανατωθεὶς ἄνευ δίκης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Σευήρου 196—97 μ. Χ. μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ νίκην τοῦ Ἀλβίνου. Ὁ Λακτάντιος ἀναφέρει καὶ ἱστορικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, οὗτινος τὴν ἱστορίαν ἀποκαλεῖ *Satura*, ἤτοι Ποικίλα.

4. Φῆστος (Σέξ. Πομπήιος), λεξικογράφος ἀγνώστου ἐποχῆς, ἀκμάσας ὅμως, καθὰ φαίνεται, μετὰ τὸν Μαρτιάλην καὶ πρὸ τοῦ Μακροβίου. Ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς λέξεως *supparus* (ὀθόνη) παρατηρήσεων αὐτοῦ εἰκάζεται ὅτι ἀνῆκεν εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν αἱ τελεταὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἦσαν γνωσταὶ εἰς τοὺς συνήθεις ἀναγνώστας. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ συνδέεται μετὰ λεξικοῦ ἢ λεξιολογίου σπουδαίων λατινικῶν λέξεων καὶ φράσεων, διαιρουμένου εἰς εἴκοσι βιβλία καὶ φέροντος συνήθως τὸν τίτλον *Sexti Pompeii Festi de Verborum Significatione*. Ἀποτελεῖ δὲ πλούσιον θησαυρὸν λεπτομερειῶν περὶ διαφόρων σκοτεινῶν σημείων τῆς ἀρχαιολογίας, μυθολογίας καὶ γραμματικῆς.

Ὁ Φῆστος ἐν τῷ καταρτισμῷ αὐτοῦ συνώψισε τὸ τοῦ διασήμου ἐπὶ Αὐγούστου γραμματικοῦ Μ. Βερρίου Φλάκκου ἔργον *De Significatu Verborum* μετά τινων παραλλαγῶν καὶ σχολίων, προσέθηκεν ἐν αὐτῷ διάφορα ἀποσπάσματα ἐξ ἄλλων ἔργων τοῦ Βερρίου, ὡς τοῦ *De Obscuris Catonis*, *De Plauti Calculis*, *De Jure Sacro et Augurali* καὶ λοιπῶν. Παρέλιπεν ὅμως τὰς ἀπηρχαιωμένας λέξεις *(intermortua et sepulta)*, προτιθέμενος ν' ἀποτελέσῃ ἐξ αὐτῶν ἕτερον τόμον *Priscorum Verborum cum Exemplis*. Τὴν σύνοψιν ταύτην τοῦ Φήστου συνώψισεν ἐπὶ τέλους καὶ ὁ Παῦλος, υἱὸς τοῦ Βαρνερφρίδου, γνωστὸς μᾶλλον ὑπὸ τὸ ὄνομα Παῦλος ὁ Διάκονος, ὅστις καὶ ἀφιέρωσεν αὐτὴν εἰς Κάρολον τὸν μέγαν, ἀφοῦ ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχεν ἐκθρονίσει Δεσιδέριον, τελευταῖον

Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη

βασιλέα τῶν Λομβαρδῶν, ᾧ τινι ὁ Παῦλος ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεύς.

Ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ ἔργου τοῦ Βερρίου Φλάκκου ἀσήμαντα μόνον ἀποσπάσματα περιεσώθησαν, ἐκ δὲ τῆς ἐκ τούτου συνόψεως τοῦ Φήστου ἓν μόνον ἀτελὲς περιεσώθη χειρόγραφον. Ἐκομίσθη δέ, ὡς λέγεται, ἐξ Ἰλλυρίας καὶ περιέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Πομπωνίου Λαίτου, διασήμου σοφοῦ τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, ὅστις, κρατήσας φύλλα μόνον τινά, μετήγαγε τὸ ἐπίλοιπον εἰς τινα Μανίλιον Ράλλον, ὅστις ἀντέγραψε τὸ ὅλον ὁμοῦ μετὰ τῶν σελίδων, αἵτινες ἐκρατήθησαν ὑπὸ τοῦ Πομπωνίου Λαίτου. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο τοῦ Ράλλου περιῆλθεν εἶτα εἰς τὴν κατοχὴν τῆς ἐν Πάρμᾳ Φαρνεσιανῆς βιβλιοθήκης, ὅθεν τῷ 1736 μετεκομίσθη εἰς Νεάπολιν, ὅπου καὶ σώζεται ἤδη.

Ὁ ἀρχικὸς κώδηξ ἐπὶ μεμβράνης, γραφεὶς πιθανῶς κατὰ τὸν ΙΑ΄ ἢ ΙΒ΄ αἰῶνα, φαίνεται ὅτι ἀπετελεῖτο ἀκέραιος ἔτι ἐξ 128 φύλλων ἢ σελίδων 256, ἑκάστης σελίδος οὔσης διστήλου. Ὅτε ὅμως τὸ πρῶτον ἐξήτασαν αὐτὸν οἱ σοφοί, ἔλειπον ἐξ αὐτοῦ τὰ πρῶτα 58 φύλλα, περιλαμβάνοντα πάντα τὰ μέχρι τοῦ Μ γράμματα· τρία κενά, ἐπεκτεινόμενα ἐν ὅλῳ ἐπὶ 10 φύλλων, ὑπῆρχον ἐν διαφόροις θέσεσι, τὸ δὲ τελευταῖον φύλλον ἦν ἀπεσχισμένον, οὕτως ὥστε μόνον 59 φύλλα ἔμειναν, ἐξ ὧν τὰ 18 ἀπεσπάσθησαν, 41 δὲ ὑπάρχουσιν εἰσέτι ἐν τῷ τῆς Φαρνεσιανῆς βιβλιοθήκης χειρογράφῳ. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω περιγραφεισῶν ἐλλείψεων τὸ χειρόγραφον ὑπέστη βλάβας καὶ ἐκ τοῦ πυρός, τὰ δὲ προκύψαντα κενὰ συνεπληρώθησαν ἐν μέρει ἐξ εἰκασιῶν καὶ ἐν μέρει ἐκ τῶν ἀντιστοίχων χωρίων τοῦ Παύλου ὑπὸ τοῦ Σκαλιγήρου καὶ Οὐρσίνου. Ὁ Παῦλος ὅμως, ὃς ἐποιήσατο, ὡς εἴρηται, σύνοψιν τοῦ ἔργου τοῦ Φήστου, ἦν ὅλως ἀκατάλληλος διὰ τὸ ἔργον τοῦτο, καθόσον πολλὰ μὲν τὰ σπουδαῖα παρέλιπε, ἀντέγραψε δὲ λάθη καὶ ὅτε φράσις τις ἐφαίνετο αὐτῷ περίπλοκος καθ' ὁλοκληρίαν, παρέλειπεν αὐτήν. Ἰδίας προσθήκας ἐποιήσατο ὀλιγίστας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ ἔργον, ὡς κοινῶς φέρεται, ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων διαφόρων μερῶν:

α΄) Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Φήστου, ἅτινα περιλαμβάνονται ἐν τῷ Φαρνεσιανῷ χειρογράφῳ, κατατεθειμένῳ ταυῦν ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Νεαπόλεως.

β΄) Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Φήστου, ἅτινα ἐκράτησεν ὁ Πομπώνιος Λαῖτος, τὰ ἀρχέτυπα τῶν ὁποίων, μολονότι ἀπωλέσθησαν πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος, πολλάκις προηγουμένως ἀντεγράφησαν.

γ΄) Ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ Παύλου Διακόνου, συνισταμένης ἐξ ἀνακριβῶν ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ Φήστου, ἅτινα ὁπωσδήποτε εἶναι πολύτιμα.

δ΄) Ἐκ τῶν προσθηκῶν τοῦ Σκαλιγήρου καὶ τοῦ Οὐρσίνου, αἵτινες ἐγένοντο πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν ἐν ταῖς ἐξωτερικαῖς στήλαις τοῦ χειρογράφου τοῦ Φήστου. Αἱ προσθῆκαι αὗται οὐδεμίαν βεβαίως ἔχουσιν ἀξίαν.

Μολονότι πρόδηλον εἶναι ὁπόσον διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων τὰ τέσσαρα ταῦτα μέρη ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν, ἐν ταῖς πλείσταις ὅμως τῶν ἐκδόσεων ἀποτελοῦσιν ἓν συγκεχυμένον ὅλον, ὥστε δύσκολος εἶναι ἡ ἄνευ πολλοῦ κόπου καὶ ἐρεύνης ἀνάλυσις αὐτοῦ εἰς τὰ ἐξ ὧν ἀποτελεῖται στοιχεῖα. Κατὰ συνέπειαν πολλάκις ἀναφέρονται ἐν ταῖς πραγματείαις διακεκριμένων σοφῶν χωρία ἐκ τοῦ ἔργου δῆθεν τοῦ Φήστου, ἅτινα, ἐάν τις ἐξετάσῃ, θ' ἀνεύρῃ ὅτι ἀποτελοῦσι χονδροειδῆ λάθη τοῦ Παύλου καὶ προσθήκας τοῦ Οὐρσίνου. Πρὸς ἀποφυγὴν τοιούτων δυσχερειῶν προτιμητέα ἡ ἔκδοσις τοῦ Müller.

Ὡς πρὸς τὴν ταξιθέτησιν τῶν λέξεων ἐν τῷ λεξιλογίῳ τούτῳ τηρεῖται μὲν ἡ ἀλφαβητικὴ τάξις, ἀλλ' αἱ λέξεις, αἱ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀρχόμεναι γράμματος, τίθενται ἀναμίξ. Αἱ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὅμως γράμμα λέξεις φαίνονται ὡς νὰ διῃρέθησαν εἰς δύο μέρη. Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει αἱ λέξεις κατατάσσονται οὐ μόνον κατὰ τὸ ἀρχικόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ τρίτον καὶ τέταρτον αὐτῶν γράμμα, ὄχι ὅμως ὡς ἐν τοῖς συνήθεσι λεξικοῖς, ἀλλ' ἀτάκτως. Οὕτως ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στοιχείου *R* δὲν ὑπάρχουσιν αἱ ἀπὸ τοῦ *Ra* ἀρχόμεναι λέξεις, ἀλλ' αἱ ἀπὸ τοῦ *Ru*, εἶτα αἱ ἀπὸ τοῦ *Ro*, εἶτα αἱ ἀπὸ τοῦ *Rum*, εἶτα αἱ ἀπὸ τοῦ *Rh*, τοῦ *Re*, τοῦ *Ri* καὶ τέλος τοῦ *Ra*, εἶτα δὲ πάλιν αἱ ἀπὸ τοῦ *Re* καὶ *Ri* ἀναμίξ. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μέρει παρατηρεῖται μόνον τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ μετ' αὐτό, μολονότι αἱ ἀλλεπαλλήλως φερόμεναι λέξεις φαίνονται ἔχουσαι ποιόν τινα πρὸς

ἀλλήλας σύνδεσμον. Οὕτως ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ *P* εὑρίσκομεν τὰς λέξεις *Palatualis, Portenta, Postularia, Pestifera, Peremptalia, Pullus*, αἵτινες πᾶσαι ἀνήκουσιν εἰς ἱεροτελεστίας καὶ ἰδίᾳ εἰς προμαντεύσεις, καὶ κατωτέρω τὰς λέξεις *Propius Sobrino, Possessio, Præfeturæ, Parret, Postum, Patrocinia, Posticam lineam*, ὅρους, ἀναγομένους εἰς τὴν οἰκονομίαν, ὡς καὶ μετὰ ταῦτα τὰς λέξεις *Pomptina, Papiria, Pupinnia, Pupillia*, ὀνόματα φυλῶν καὶ οὕτω καθεξῆς. Προσθετέον ὅτι ἡ μία καὶ αὐτὴ λέξις συχνάκις ἑρμηνεύεται ἔν τε τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει, ποικιλουσῶν πολλάκις τῶν δύο ἑρμηνειῶν. Οὕτως αἱ λέξεις *Reus, Ritus, Rustica Vinalia*, ἀναφέρονται καὶ ἐν τῷ πρώτῳ καθὼς καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἐπίσης μέρει, ἐνῷ αἱ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν λέξεων *Obsidium, Obsidionem*, αἱ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει γενόμεναι, εἶναι ἀσυμβίβαστοι ὅλως πρὸς τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου λεγόμενα. Ἐν τῷ δευτέρῳ πρὸς τούτοις μέρει μία καὶ ἡ αὐτὴ λέξις ἑρμηνεύεται πολλάκις ἐν δυσὶν ἄρθροις, ὡς συμβαίνει ἐν τῇ λέξει *Paebia* Καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἐλαττώματα ἐν τῷ λεξιλογίῳ τούτῳ ἀναφέρονται.

5. Φῆστος (Πόρκιος), ρωμαῖος διοικητὴς τῆς Ἰουδαίας μετὰ τὸν Κλαύδιον Φήλικα (60 μ. Χ.). Οὗτος τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγκαταστάσεως αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, παρακληθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ὅπως καταδικάσῃ τὸν Παῦλον, δεσμώτην ὄντα, ἢ ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, παρεσκευασμένην ἐχόντων τὴν καθ' ὁδὸν δολοφονίαν αὐτοῦ, εἰπὼν αὐτοῖς ὅτι «οὐδὲν οὐδενὸς Ρωμαίοις ἔθος πρὸ δίκης καταγινώσκειν», ἠρνήθη, προσειπὼν ὅτι μετὰ μικρὸν κατέρχεται εἰς Καισάρειαν καὶ οἱ βουλόμενοι δύνανται ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ καὶ παραστῶσι κατὰ τὴν δίκην. Μετὰ δέκα ἡμέρας ὁ Φῆστος, κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἐκάλεσε τὴν ἐπαύριον τὸν Παῦλον, παρόντων καὶ τῶν συγκαταβάντων αὐτῷ Ἰουδαίων. Ὁ Παῦλος, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φήστου, χαριζομένου τοῖς Ἰουδαίοις, ἂν θέλῃ νὰ δικασθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀνέπτυξε μετὰ θάρρους καὶ παρρησίας τὰ δίκαια αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Καίσαρα ἐπὶ τέλους ἐπικαλεσάμενος, ἀπηλλάγη τοῦ δεινοῦ τούτου. Καὶ αὖθις δὲ ἐν Καισαρείᾳ τοῦ Παύλου ἐξεταζομένου, ὁ Φῆστος κατὰ παράκλησιν τοῦ βασιλέως Ἀγρίππα, παρ' αὐτῷ τότε διατρίβοντος, ἐξήτασε καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν Παῦλον. Ὁ Φῆστος ἀπήλλαξε τὴν Ἰουδαίαν τῶν κατατρυχόντων αὐτὴν λῃστῶν καὶ ἀπεδίωξε καί τινα μάγον, συνάγοντα εἰς τὴν ἔρημον τοὺς λαούς. Ὁ Ἰώσηπος ἀποφαίνεται εὐνοϊκώτατα περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Φήστου τούτου, ὅν, ἀποθανόντα μετὰ διετίαν, διεδέξατο ὁ Ἀλβῖνος (62 μ. Χ.).

6. Φῆστος (Βαλέριος), ἀντιπρόσωπος *(legatus)* ἐν Ἀφρικῇ τῷ 59 μ. Χ. δραστήριος δέ, ἀλλὰ μυστικὸς ὑπαδὸς τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ ἐν τῷ ἐναντίον τοῦ Βιτελίου πολέμῳ αὐτοῦ. Διετέλεσε πρὸς τούτοις εἷς τῶν συμπληρωματικῶν ὑπάτων τοῦ ἔτους 71 μ. Χ.

ΦΙΑΛΟΣ, υἱὸς τοῦ Βουκολίωνος καὶ πατὴρ τοῦ Σίμου. Λέγεται ὅτι μετέτρεψε τὸ ὄνομα τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ πόλεως Φιγαλίας εἰς Φιάλειαν.

ΦΙΓΑΛΙΑ, δρυάς, ἐξ ἧς ἐπιστεύετο ὅτι ἡ πόλις Φιγαλία ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς.

ΦΙΓΑΛΙΑ, πόλις ἀρχαία τῆς Ἀρκαδίας, κειμένη πρὸς Δ τῆς Λυκοσούρας παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Νέδας καὶ παρὰ τὰ ὅρια τῆς Μεσσηνίας, ἥτις ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ αὐτῆς Φιγάλου, υἱοῦ τοῦ Λυκάονος ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τῆς νύμφης Φιγαλίας, μιᾶς τῶν Δρυάδων. Ἦν δὲ ἐκτισμένη ἐπὶ ὄρους ὑψηλοῦ καὶ ἀποτόμου μεταξὺ τῶν δύο ὀρέων τοῦ Κοτυλίου καὶ τοῦ Ἐλαίου, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ὑψοῦτο κατ' ἀριστερὰν καὶ ΒΑ, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ δεξιὰν καὶ Ν τῆς πόλεως εἰς ἀπόστασιν 30 σταδίων ἀπ' αὐτῆς. Πρὸς Ν τῆς πόλεως ἔρρεεν ἡ Νέδα, πρὸς Α ἐσχηματίζετο βαθεῖα φάραγξ, πρὸς Β δὲ καὶ Δ αὐτῆς ἔρρεεν ὁ ποταμὸς Λύμαξ (Δραγκόι) Τὰ τείχη αὐτῆς, ὧν ἱκανὸν μέρος σώζεται ἔτι ἐν τῷ χωρίῳ Παυλίτσα, ἦσαν πολυγωνικά, ἔχοντα περιφέρειαν μιᾶς λεύγης καὶ πάχος 2.50 μέτρων. Ἡ πόλις αὕτη, οὖσα μία ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ σπουδαιοτάτων τῆς Ἀρκαδίας, πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων Σπαρτιατῶν τῷ 659 π. Χ., ἡλώθη ὑπ' αὐτῶν, ὑποσπόνδων ἐξελθόντων αὐτῆς τῶν κατοίκων. Ἀλλὰ καὶ αὖθις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Φιγαλέων ἐπανελθόντων. Διχόνοιαι ἐσωτερικαὶ ἐτάραττον συνεχῶς τοὺς Φιγαλεῖς, ὧν ἡ ὑπερέχουσα φατρία κατὰ τὴν ἐποχὴν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐξέβαλε πολλοὺς πολίτας, προσφυγόντας εἰς τὴν πόλιν Ἡραίαν, οὗτοι δὲ πάλιν, ἀπροσδοκήτως ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν ἀντιπάλων, ἐφόνευσαν ἱκανούς. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀχαϊκοῦ συνεδρίου οἱ Αἰτωλοὶ εἶχον τὴν Φιγαλίαν ὡς ὁρμητήριον κατὰ τοὺς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀγῶνας αὐτῶν. Οἱ Φιγαλεῖς, ἀκούοντες τὰ κατορθώματα τοῦ ἐν Τριφυλίᾳ ἐστρατοπεδευμένου βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Γ' καὶ ἐλπίζοντες εἰς τὴν προστασίαν αὐτοῦ, διεπρεσβεύσαντο πρὸς αὐτόν, εἰς ὃν ἐνεχείρισαν ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν καὶ οὕτως ἀπηλλάγησαν τῶν Αἰτωλῶν. Ἔκτοτε ἡ πόλις περιπίπτει εἰς ἀφάνειαν.

ΦΙΓΑΛΟΣ, εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Λυκάωνος ἐν Ἀρκαδίᾳ, περὶ οὗ ὁ Παυσανίας ἀναφέρει ὅτι ἔκτισε τὴν πόλιν Φιγαλίαν, μολονοτι ἐν ἄλλῳ χωρίῳ ἀπάκαλεῖται αὐτόχθων.

ΦΙΓΚ (Φρειρερῖκος Fink), γερμανὸς στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Μεκλεμβούργῳ τῷ 1708 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κοπενάγῃ τῷ 1766. Ἤρξατο τοῦ στρατιωτικοῦ σταδίου ἐν Ρωσίᾳ καί, περὶ τὸ 1755 ἐλθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πρωσίας, ἐκτήσατο τὴν εὔνοιαν Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους μάχας καί, προαχθεὶς εἰς στρατηγόν, ἐνίκησε τοὺς Αὐστριακούς, καταδιώξας αὐτοὺς μέχρι Βιλσδρούφης. Τῷ 1759 ὁ τῆς Αὐστρίας στρατηγὸς νικήσας, ἠνάγκασε τὸν Φῖγκ νὰ συνθηκολογήσῃ οὐ μακρὰν τοῦ Μάζεν, παραδοθεὶς τοῖς πολεμίοις μετὰ 18 χιλιάδων στρατοῦ. Ἡ πρᾶξις αὕτη δυσηρέστησε Φρειδερῖκον τὸν Β', καταδικάσαντα κατόπιν τὸν Φῖγκ εἰς διετῆ φυλάκισιν. Ὑποστὰς δὲ τὴν ποινήν, προσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Δανίας, ἔνθα καὶ ἀπέθανε μετ' οὐ πολύ.

ΦΙΓΟΥΕΡΑΣ (Ν. Figueras), ἱσπανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1825. Υἱὸς εὐγενοῦς οἰκογενείας, ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ χρόνον τινὰ μετῆλθε τὸν δικηγόρον. Τῷ 1850 ἐκλεγεὶς μέλος τῆς βουλῆς, ἐγένετο θερμὸς συνήγορος τῆς ἐλευθερίας, ψηφίσας τῷ 1854 κατὰ τῆς μοναρχίας καί, πιστὸς εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, ἐγένετο τῷ 1869 εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς δημοκρατίας.

ΦΙΓΟΥΙΕΡΟΣ (Γουλιέλμος Figuière), γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μομπελλιὲ τῷ 1819. Ἐκτὸς πολλῶν ὑπομνημάτων, δημοσιευθέντων ἀπὸ τοῦ 1847 1854 ἐν τοῖς «Ἐπιστημονικοῖς χρονικοῖς», τῇ «Φαρμακευτικῇ ἐφημερίδι» κλπ. ἐξέδωκεν «Ἱστορίαν τῶν κυριωτέρων ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων», —«Ἀλχημίαν καὶ ἀλχημιστάς» (1860),— «Μεγάλας ἀνακαλύψεις ἀρχαίας καὶ νέας» (1864) κλπ.

ΦΙΓΟΥΛΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς τέσσαρα πρόσωπα:

1. Φίγουλος (Κ. Μάρκιος), ὕπατος τῷ 162 π. Χ. λαβὼν ὡς ἐπαρχίαν τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν. Τοῦ Γράκχου γράψαντος πρὸς τὴν Γερουσίαν μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φιγούλου ὡς ὑπάτου ὅτι ὑπέπεσεν αὐτὸς οὗτος εἰς σφάλμα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φιγούλου, ὁ τελευταῖος οὗτος παρῃτήθη τὴν ὑπατείαν. Τῷ 156 ἐγένετο ὕπατος τὸ δεύτερον· τῆς δ' ἐπαρχίας αὐτοῦ διατελούσης εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Δαλμάτας ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ, πρῶτον μὲν ἐπέτρεψεν ὥστε οἱ Δαλμάται νὰ παραδιάσωσι τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ἐκστρατείᾳ, ἣν ἀνέλαβε κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐπιτυχῶς κατέλαβε τὰς μικροτέρας πόλεις αὐτῶν καὶ ἐπὶ τέλους τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Δελμίνιον.

2. Φίγουλος (Κ. Μάρκιος), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, νομομαθὴς μεγάλης φήμης, ὃς ἀνεπιτυχῶς ἐξετέθη ὑποψήφιος εἰς τὴν ὑπατείαν.

3. Φίγουλος (Κ. Μάρκιος), ὕπατος τῷ 64 π. Χ. Ἐν τῇ συζήσει τῆς ἐναντίον τῶν συνενόχων τοῦ Κατιλίνα ἀποφάσεως ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς θανατικῆς ποινῆς, ἐπιδοκιμάσας ἐν γένει τὰ τοῦ Κικέρωνος μέτρα. Κατὰ τὴν ὑπατείαν αὐτοῦ ἡ γερουσία κατήργησε διάφορα παρανόμως ὑφισταμένα σωματεῖα *(collegia)* ὡς ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ *(comitia)* καὶ εἰς τὴν δημοσίαν εἰρήνην. Ὁ τάφος αὐτοῦ ἦν ἐκτάκτως πολυτελής.

4. Φίγουλος (Ν. Νιγίδιος), διάσημος πυθαγόρειος φιλόσοφος, ἀκμάσας περὶ τὸ 60 π. Χ. καὶ φημιζόμενος ἐπὶ τοιαύτῃ μαθήσει, ὥστε ὁ Γήλλιος δὲν διστάζει ν' ἀποκαλέσῃ αὐτὸν τὸν πολυμαθέστατον πάντων τῶν Ρωμαίων μετὰ τὸν Οὐάρρωνα. Φαίνεται ὅτι λίαν ἠσχολήθη περὶ τὰ εἰς τὴν φυσικὴν καὶ τὰ μαθηματικὰ ἀναγόμενα, τοσαύτην δ' ἐκέκτητο φήμην καὶ ὡς ἀστρολόγος, ὥστε γενικῶς ἐπιστεύετο κατὰ τοὺς μετέπειτα τοὐλάχιστον χρόνους ὅτι προεῖπε διὰ τῶν σαφεστάτων ἐκφράσεων τὸ μέλλον μεγαλεῖον τοῦ Ὀκταβίου, ἅμα τῷ ἀκούσματι τῆς γεν-

νησεως αὐτοῦ. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ Εὐσεβίου χρονογραφίᾳ τιτλοφορεῖται «Πυθαγορικὸς καὶ Μάγος» Κατὰ τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τῆς δημοκρατίας ἱκανὴν ἐκέκτητο ἐπιρροὴν ἐν πολιτικοῖς ζητήμασιν, ἦν εἷς τῶν γερουσιαστῶν, οἵτινες ἐξελέγησαν ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ἵνα ἀκούσωσι τῶν καταθέσεων τῶν μαρτύρων τῆς κατιλιναϊκῆς συνωμοσίας τῷ 63 π. Χ. Τῷ 59 π. Χ ἦν πραίτωρ· ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος καὶ ὑπὲρ τοῦ Πομπηίου ἐν τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ, ὑπεχρεώθη συνεπῶς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος νὰ ζῇ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ ἀπέθανεν ἐξόριστος τῷ 44 π. Χ. Σώζεται εἰσέτι ἡ πρὸς αὐτὸν παραμυθητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Κικέρωνος, ἥτις περιλαμβάνει ἐνθέρμους ἐξυμνήσεις τῆς μαθήσεως καὶ ἀξίας αὐτοῦ.

Ὁ Α. Γήλλιος, ὅστις διετέλει ἔνθερμος θαυμαστὴς τῆς ἱκανότητος καὶ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ Φιγούλου, λέγει ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ ὀλίγον ἐσπουδάζοντο καὶ δὲν εἶχον πρακτικὴν ἀξίαν ἕνεκα τῆς λεπτότητος καὶ τοῦ σκοτεινοῦ τῶν ἐκφράσεων, δι' ὧν ἐχαρακτηρίζοντο· λαμβανομένης ὅμως ὑπ' ὄψιν τῆς φύσεως τοῦ ἀντικειμένου αὐτῶν, τὰ ἐξ αὐτοῦ παρατιθέμενα χωρία ἐν εἴδει παραδείγματος οὐδαμῶς δικαιολογοῦσι τὴν κατ' αὐτῶν γνώμην τοῦ Γηλλίου. Περιεσώθησαν δὲ οἱ τίτλοι τῶν ἑξῆς ἔργων αὐτοῦ: *De Sphaera Barbarica et Graecanica De Animalibus, De Extis, De Auguriis, De Ventis Commentarii Grammatici* τοὐλάχιστον ἐν 24 βιβλίοις. Τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα συνελέγησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τοῦ Janus Rutgersius.

ΦΙΓΧ μᾶλλον δὲ ΦΙΝΤΣ (Οὐίλιαμ Finch), ἄγγλος περιηγητής. Ζήσας κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος καὶ συνοδεύσας τὸν Χάουκιν, πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας ἐν Μογγολίᾳ τῷ 1607 πρὸς συνομολόγησιν ἐμπορικῶν σχέσεων τοῦ κράτους τούτου μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ μετὰ τοῦτο περιηγηθεὶς πολλὰς χώρας τῆς Ἰνδοστάνης, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1614.

ΦΙΓΧ μᾶλλον δὲ ΦΙΝΤΣ (Ἐνεάγης Finch), πρῶτος κόμης τῆς Νόττιγκαμ, ἄγγλος πολιτικὸς καὶ διάσημος ῥήτωρ, γενν. ἐν Κέντ τῷ 1621 καὶ ἀποθ. τῷ 1682. Κατ' ἀρχὰς διεκρίθη ὡς δικηγόρος καὶ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἀναπτύξας μεγάλην ἱκανότητα καὶ φρόνησιν, προσεκτήσατο δημοσίαν ὑπόληψιν. Τῷ 1651 γενόμενος μέλος τοῦ Κοινοβουλίου, ὑπερήσπισε τὸν λόρδον Κλαρενδῶνα, κατηγορούμενον ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, τῷ δὲ 1675 διωρίσθη μέγας καγκελάριος τῆς Ἀγγλίας. Τῷ 1681 προήχθη εἰς κόμητα Νόττιγκαμ. Διὰ τὴν περὶ τὸ λέγειν δεινότητα ἐκλήθη Κικέρων τῆς Ἀγγλίας.

ΦΙΓΧ μᾶλλον δὲ ΦΙΝΤΣ (Δανιὴλ Finch), κόμης Νόττιγκαμ καὶ πολιτικὸς ἀνήρ, γενν. τῷ 1647 καὶ ἀποθ. τῷ 1730. Ὢν υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, νέος ἔτι ἐξελέγη μέλος τοῦ Κοινοβουλίου, ἰδιαίτερος σύμβουλος τῷ 1679 καὶ τῷ 1682 ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α' ἐγένετο πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας.

ΦΙΔΑΡΙΣ. Οὕτω καλεῖται νῦν κοινῶς ὁ τῶν ἀρχαίων Εὔηνος ποταμός, ὁ μέγιστος τῆς Αἰτωλίας, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Κόρακος καί, τρεπόμενος διαφόρους διευθύνσεις, χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν ἀπέναντι τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν πρὸς τὸ ΝΑ τοῦ Μεσολογγίου καὶ πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀντιρρίου εἰς ἀπόστασιν 120 σταδίων. Τὸ ἀρχαιότατον αὐτοῦ ὄνομα ἦν Λυκόρμας, μετωνομάσθη δὲ Εὔηνος ἀπὸ Εὐήνου. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μυθολογίᾳ πολλάκις ἀναφέρεται ὁ ποταμὸς οὗτος. Ὁ ἐν αὐτῷ πορθμεὺς Νέσσος, πορθμεύων τὴν Δηϊάνειραν, ἐπιχειρεῖ νὰ τὴν βιάσῃ, διὸ καὶ τιτρώσκεται μὲν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, δὲν ἀποθνήσκει ὅμως παρευθύς, ἀλλὰ καταφεύγει εἰς τὴν Ἑσπερίαν Λοκρίδα, ὅπου, ἀποθανὼν καὶ σαπεὶς ἄταφος, μετέδωκεν εἰς τὸν ἀέρα δυσώδη ὀσμήν, ἐξ ἧς καὶ οἱ κάτοικοι μετωνομάσθησαν Ὀζόλαι Λοκροί.

ΦΙΔΕΝΑΣ, ἐπώνυμον τῶν οἰκογενειῶν τῶν Σεργίων καὶ Σερβιλίων, προερχόμενον ἐκ τῶν Φιδηνῶν, πόλεως, κειμένης εἰς ἀπόστασιν πέντε μιλίων ἀπὸ τῆς Ρώμης, συχνάκις δ' ἀπαντῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ τῆς δημοκρατίας. Ὁ πρῶτος Σέργιος, ὅστις ἔφερε τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, ἦν ὁ Λ. Σέργιος, περὶ οὗ λέγεται ὅτι ἔλαβεν αὐτό, διότι ἐξελέγη ὕπατος τῷ 437 π. Χ., ἤτοι κατὰ τὸ μετὰ τὴν στάσιν τῶν Φιδηνῶν ἔτος Ὁ δὲ πρῶτος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Σερβιλίων τὸ ἐπώνυμον τοῦτο λαβὼν ἦν ὁ Κ. Σερβίλιος Πρίσκος, ὅστις κατέλαβε τὰς Φιδήνας ἐπὶ τῆς δικτατορίας αὐτοῦ τῷ 435 π. Χ.

Ἰδοὺ δὲ οἱ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἀναφερόμενοι:

1. Φιδέναις (Λ. Σέργιος), ὃς γενόμενος

ὕπατος καὶ τρὶς ὑπατικὸς δήμαρχος· ὕπατος τὸ πρῶτον ἐγένετο τῷ 437 π. Χ. καὶ τὸ δεύτερον τῷ 419, ὑπατικὸς δὲ δήμαρχος πρῶτον μὲν τῷ 433 δεύτερον δὲ τῷ 424 καὶ τρίτον τῷ 418 π. Χ.

2. Φιδένας (Μ. Σέργιος), ὑπατικὸς δήμαρχος τῷ 404 π. Χ. καὶ εἶτα τῷ 402 π. Χ. Κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος ἐπιτρέψας ὥστε νὰ νικήσῃ αὐτὸν ὁ ἐχθρός, ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

3. Φιδένας (Λ. Σέργιος), υἱὸς τοῦ ὑπ' ἀρ. 2, ὑπατικὸς δήμαρχος τῷ 397 π. Χ.

4. Φιδένας (Κ. Σέργιος) τρὶς ὑπατικὸς δήμαρχος. τῷ 387, τῷ 385 καὶ τῷ 380 π. Χ.

ΦΙΔΙΚΟΥΛΑΝΙΟΣ, Ἴδε ΦΑΛΚΟΥΛΑΣ.

ΦΙΚΕΡΑΣ, πόλις τῆς Ἱσπανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γιρώνης. Κάτοικοι 10 χιλ.

ΦΙΚΚΕΛΜΟΝΤΗΣ (Κάρολος Ficquelmont), αὐστριακὸς πολιτικὸς καὶ στρατηγός, γενηθεὶς ἐν Λωρραίνῃ τῷ 1777 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ τῷ 1857. Ἦν υἱὸς γάλλου μετανάστου, ὑπηρετήσας ἐν τῷ αὐστριακῷ στρατῷ κατὰ τῶν Γάλλων καὶ προαχθεὶς μέχρι στρατηγοῦ. Ὡς πολιτικὸς ἀντεπροπώπευσε τὴν Αὐστρίαν ἐν Σουηδίᾳ, Φλωρεντίᾳ, Νεαπόλει (1821), Πετρουπόλει (1829) τῷ 1840 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 1848 ἀνέλαβεν ἐπί τινα χρόνον τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν. Ἔγραψε πολιτικά, ἐν οἷς, ὁ «Λόρδος Πάλμερστων»,— ἡ «Ἀγγλία», ἡ «Εὐρώπη» (1852),— «Ἡ εἰρήνη ἐν προσεχεῖ μέλλοντι» (1850) κλπ.

ΦΙΛΑ. Τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενα πρόσωπά εἰσι τὰ ἑξῆς πέντε :

1. Φίλα, μακεδονὶς ἡγεμονίς, ἀδελφὴ τοῦ Δέρδα, ἡγεμόνος τῆς Ἐλιμιώτιδος, μία τῶν πολλῶν συζύγων Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος.

2. Φίλα, θυγάτηρ τοῦ Ἀντιπάτρου, κυβερνήτου τῆς Μακεδονίας. Ἐξυμνεῖται ὡς μία τῶν εὐγενεστέρων καὶ μάλιστα ἐναρέτων γυναικῶν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. Τοσαύτην ἐκέκτητο ἱκανότητα καὶ κρίσιν καὶ κατ' αὐτὴν τὴν νεαρὰν ἔτι αὐτῆς ἡλικίαν, ὥστε λέγεται ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῆς Ἀντίπατρος συνείθιζε νὰ συμβουλεύηται πάντοτε αὐτὴν ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασι. Τῷ 322 ἔδωκεν αὐτὴν εἰς γάμον τῷ Κρατερῷ ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἐπικουρίας, ἣν παρέσχεν ὁ τελευταῖος οὗτος τῷ Ἀντιπάτρῳ κατὰ τὸν λαμιακὸν πόλεμον. Ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὰ λεγόμενα τοῦ Ἀντωνίου Διογένους, αὕτη θὰ εἶχε συζευχθῇ ἴσως κατὰ τὸ 332 π. Χ. τὸν Βάλακρον (πιθανῶς τὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο σατράπην τῆς Καππαδοκίας). τοῦθ' ὅπερ συμπίπτει πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου γραφόμενα, καθ' ἃ εἶχε διέλθει ἤδη αὕτη τὰ τῆς νεότητος ἔτη, ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κρατεροῦ, ἓν μόλις ἔτος μετ' αὐτῆς συζήσαντος, ἐκ νέου συνεζεύχθη τὸν νεαρὸν Δημήτριον, υἱὸν τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ τελευταῖος οὗτος γάμος φαίνεται ὅτι ἔγεινε τῷ 319 π. Χ. Παρὰ τὸ προβεβηκὸς ὅμως τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἡ Φίλα φαίνεται μεγάλην ἐξασκήσασα ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ νεαροῦ αὐτῆς συζύγου, ὅστις μέγιστον ἐν γένει πρὸς ταύτην ἐπεδείκνυε σεβασμὸν καὶ ὑπόληψιν καὶ τὸν ὁποῖον ὑπερηγάπα αὕτη παρὰ τοὺς πολλοὺς αὐτοῦ ἔρωτας καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα γάμους αὐτοῦ. Κατὰ τὰς διαφόρους τῆς τύχης μεταβολάς, ὧν θῦμα ὁ Δημήτριος κατέστη, ἡ Φίλα φαίνεται ὅτι διέμενε κυρίως ἐν Κύπρῳ, ὁπόθεν ἐπιστέλλει ἐπιστολάς τε καὶ πολύτιμα δῶρα εἰς τὸν σύζυγον αὐτῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τῆς Ρόδου. Μετὰ τὴν ὀλεθρίαν ἐν Ἰψῷ μάχην προσῆλθεν εἰς τὸν Δημήτριον, ὑφ' οὗ καὶ ἀπεστάλη εἶτα εἰς τὸν ἐν Μακεδονίᾳ ἀδελφὸν αὐτῆς Κάσσανδρον, ἵνα ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπιτυγίαν συνδιαλλαγῆς ὡς καὶ συνομολογήσεως συνθήκης αὐτοῦ μετὰ τοῦ Δημητρίου. Φαίνεται δ' ὅτι ἐκ νέου ὑπέπτρεψεν εἰς Κύπρον, ἐν δὲ τῇ αὐτόθι Σαλαμῖνι ἐπολιορκήθη τῷ 295 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἀναγκασθεῖσα ἐπὶ τέλους νὰ παραδοθῇ· ὁ Πτολεμαῖος ὅμως λίαν ἐντίμως πρὸς αὐτὴν προσηνέχθη καὶ ἀπέστειλεν αὐτὴν ὁμοῦ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς ἀσφαλῶς εἰς Μακεδονίαν. Αὐτόθι μετέσχε τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ συζύγου αὐτῆς καὶ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφοσιώσεως τοῦ ὑπ' αὐτὸν λαοῦ. Ὅτε ὅμως τῷ 287 π. Χ. αἰφνιδία στάσις ἐκ νέου κατέρριψε τὸν Δημήτριον ἐκ τοῦ θρόνου, ἡ Φίλα, μὴ δυναμένη νὰ ἀνεχθῇ τὴν ἀπρόοπτον ταύτην μεταβολὴν καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ἀπελπίσασα, ηὐτοκότνησεν ἐν Κασσανδρείᾳ.

Ὁ εὐγενὴς χαρακτὴρ τῆς Φίλας ἀποτελεῖ στίλβον σημεῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ ζοφερᾶς καὶ τεταραγμένης περιόδου. Τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς ἐξήσκησε πάντοτε ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς εἰρήνης, ὑπὲρ προστασίας τῶν καταθλι-

δομένων ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπιδιώξει, συχνάκις ὅμως μετ' ἀποτυχίας, τῆς καταπραΰνσεως τῶν σφοδρῶν παθῶν ἐκείνων, οἵτινες περιεκύκλουν αὐτήν. Ἐκ τοῦ Δημητρίου δύο ἀφῆκε τέκνα, Ἀντίγονον, τὸν ἀποκαλούμενον Γονατᾶν, ὅστις καὶ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἐγένετο, καὶ μίαν θυγατέρα, τὴν Στρατονίκην, ἥτις συνεζεύχθη πρῶτον τὸν Σέλευκον καὶ εἶτα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀντίοχον. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ ἐκ τοῦ Κρατεροῦ ἔσχεν υἱόν, ὅστις ἔφερε τὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὄνομα. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἵνα ἐκφράσωσι τὸν πρὸς τὸν Δημήτριον σεβασμὸν αὐτῶν, ἀφιέρωσαν ναὸν εἰς τὴν Φίλαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἀφροδίτης.

3. Φίλα, θυγάτηρ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ἐκ τῆς ἑταίρας αὐτοῦ Λαμίας.

4. Φίλα, σύζυγος Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, πιθανῶς θυγάτηρ Σελεύκου τοῦ Α' ἐκ τῆς Στρατονίκης. Ὁ Σουίδας συγχέει αὐτὴν πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 2.

5. Φίλα, διάσημος ἀθηναία ἑταίρα καὶ παλλακὶς τοῦ ῥήτορος Ὑπερίδου.

ΦΙΛΑ, πόλις ἀρχ. τῆς Θεσσαλίας, κειμένη κατὰ τὴν ἐξ ἀνατολῶν εἴσοδον τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν καὶ χρησιμεύουσα ὡς φυλακτήριον αὐτῶν. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Δημητρίου τοῦ Β'. Ὁ Περσεὺς ἐχρησιμοποίησεν αὐτὴν εἰς τὰς κατὰ τὰ μέρη ταῦτα στρατιωτικὰς κινήσεις. Παρεδόθη δὲ εἰς τὸν ἀνθύπατον Φίλιππον, ὅτε οὗτος, διαβὰς τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν διὰ τοῦ Κάτω Ὀλύμπου, εὑρέθη μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Ἡρακλείου. Τὸ χωρίον Μυργετὸς καὶ ἰδίως ἡ θέσις Μπουρουδάρι εἰκάζεται ὅτι κατέχει τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας Φίλης, ἥτις ἐπὶ βυζαντινῶν φαίνεται ὠνομάσθη Λυκοστόμιον, μνημονευόμενον ἐκ τῶν συγγραφέων ὡς ἔδρα ἐπισκοπῆς καὶ ὡς κείμενον κατὰ τὸ στόμιον τῶν στενῶν τῶν Τεμπῶν.

ΦΙΛΑΓΓΙΕΡΗΣ (Κάρολος Filangieri), πρίγκηψ Σατριάνος, νεαπολίτης στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Νεαπόλει τῷ 1783 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρτίκῃ τῷ 1867. Μείνας ὀρφανὸς πατρὸς καὶ στερούμενος τῶν μέσων πρὸς σπουδήν, ἦλθε πεζὸς εἰς Παρισίους καὶ παρουσιασθεὶς τῷ ὑπάτῳ Ναπολέοντι μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, εἰσήχθη μετ' ἐκείνου εἰς τὸ Πρυτανεῖον. Ἐξελθὼν δ' ὁ Κάρολος ἀξιωματικός, ὑπηρέτησεν ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ μέχρι τοῦ 1814, προαχθεὶς εἰς στρατηγόν. Ἐλθὼν δ' ἔκτοτε εἰς Νεάπολιν, ἀνεμίγη τοῖς πολιτικοῖς τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ τῷ 1831 τυγὼν τῆς εὐνοίας Φρειδερίκου τοῦ Β', ἐτιμήθη μεγάλως καὶ τῷ 1848 διωρίσθη διοικητὴς τοῦ ἐπὶ Σικελίαν πρὸς καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως πεμφθέντος στρατοῦ καὶ μετὰ ἓν ἔτος διωρίσθη ἀντιβασιλεὺς τῆς Σικελίας. Τῷ 1855 ἀπεσύρθη εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ἀλλ' ἀναβάντος τὸν θρόνον Φραγκίσκου τοῦ Β' (1859), ὁ Φιλαγγιέρης προσεκλήθη νὰ σχηματίσῃ ὑπουργεῖον. Γενόμενος πρωθυπουργός, ἤλπισε νὰ σώσῃ τὴν ἐν Νεαπόλει σαλευομένην κυριαρχίαν τῶν Βουρβώνων. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ διαγωγὴ ἐπετάχυνε μᾶλλον τὴν πτῶσιν καὶ ἐπὶ τῆς ὑπουργείας αὐτοῦ Φραγκίσκος ὁ Β' ἐδιώκετο τοῦ θρόνου.

ΦΙΛΑΓΡΙΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς τρία πρόσωπα:

1. Φιλάγριος, ἕλλην συγγραφεὺς περὶ ἰατρικῆς, γεννηθεὶς ἐν Ἠπείρῳ, ζήσας δὲ μετὰ τὸν Γαληνὸν καὶ πρὸ τοῦ Ὀριβασίου, τούτου δ' ἕνεκα ἀκμάσας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα μ. Χ. Κατὰ τὸν Σουίδαν ἦν μαθητὴς ἰατροῦ, ἀποκαλουμένου Ναυμαχίου, ἐξήσκει δὲ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ κυρίως ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ὁ Θεόφιλος δίδωσιν αὐτῷ τὸν τίτλον περιοδευτοῦ, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει πιθανῶς ἰατρόν, περιφερόμενον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ. Φαίνεται δ' ὅτι ἦτο καλῶς γνωστὸς εἰς τοὺς περὶ ἰατρικῆς συγγράψαντας Ἄραβας, ὑφ' ὧν καὶ συχνάκις ἀναφέρεται καὶ οἵτινες περιέσωσαν τοὺς τίτλους τῶν ἑξῆς ἔργων αὐτοῦ:

1) *De Impetigine*. 2) *De iis quae Gingivae Dentibusque accidunt*. 3) *De iis qui Medico destituuntur* 4) *De Morborum Indiciis*. 5) *De Arthritidis Morbo*. 6) *De Renum vel Vesicae Calculo*. 7) *De Hepatis Morbo*. 8) *De Morbo Colico*. 9) *De Morbo Icterico*. 10) *De Cancri Morbo*. 11) *De Morsu lanis*. Ὁ Σουίδας λέγει ὅτι ὁ Φιλάγριος ἔγραψε περὶ τοὺς 70 τόμους, ἐκ τῶν ἔργων ὅμως τούτων ἀποσπάσματα μόνον σώζονται, διατηρηθέντα παρὰ τῷ Ὀριβασίῳ, Ἀετίῳ καὶ λοιποῖς. Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Κυρίλλου ἀναφέρεται ὡς ὁ ἐξοχώτερος τῶν ἰατρῶν.

2. Φιλάγριος, ἰατρός, ὁ πατὴρ τοῦ Ἰσοίου Φιλοστόργιος ζῆσας ἐπὶ Οὐαλεντιανοῦ καὶ Οὐάλεντος κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν τοῦ Δ' αἰῶνος μ. Χ. Ἦν δὲ ἀδελφὸς τοῦ ἰατροῦ Ποσειδωνίου.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

3. Φιλάγριος, ρόδιος ρήτωρ, ἐκλέξας τὸν Ὑπερίδην ὡς πρότυπον αὐτοῦ.

ΦΙΛΑΓΡΟΣ, ὁ ἐκ Κιλικίας Ἕλλην ρητοροδιδάσκαλος καὶ μαθητὴς τοῦ Λολλιανοῦ, ἀκμάσας συνεπῶς ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων. Κατὰ τὸν Φιλόστρατον ὁ Φίλαγρος ἦν λίαν ὀργίλος, μετὰ πολλὰς δὲ περιπλανήσεις ἐγκατέστη ἐν Ρώμῃ.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ, πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Λυδίας καὶ Φρυγίας, ἀπέχουσα περὶ τὰ 25 μίλ. ΝΑ τῶν Σάρδεων. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου Ἀτταλου τοῦ Φιλαδέλφου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔχει καὶ τὸ ὄνομα, καλεῖται δὲ σήμερον Ἀλασεχήρ (ὡραία πόλις). Καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, κατεστράφη τῷ 17 μ. Χ., ἀνακτισθεῖσα δὲ προσήχθη αὖθις καὶ ἤκμαζε μέχρι τῶν Βυζαντινῶν, κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1392 μ. Χ. Κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους ἡ Φιλαδέλφεια ἦν ἕδρα μιᾶς τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας, ἐπὶ τῶν Συνόδων δὲ ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς μετέσχε τῆς ἐν Νικαίᾳ, Λαοδικείᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει. Ἐπὶ Ταμερλάνου ἡ Φιλαδέλφεια ἦν ἄσυλον τοῖς ἀπὸ Σάρδεων τὴν σφαγὴν φεύγουσι χριστιανοῖς. Νῦν ἀποτελεῖ κωμόπολιν ἐκ δεκακισχιλίων κατοίκων, ὧν οἱ πλεῖστοι μωαμεθανοί. Μωαμεθανικὸν αὐτόθι τέμενος λέγεται ἐκτισμένον ἐπὶ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀποκαλύψεως.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ, πόλις ἀρχαία τῆς Παλαιστίνης παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀραβίας καὶ Περαίας, ΒΑ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, κληθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ, πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Πανσυλβανίᾳ παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Δελλαβάρε καὶ Σχούυλκιλ, ἔχουσα βόρειον πλάτος 39° 54′ καὶ δυτικὸν μῆκος 77° 30′. Κάτοικοι 920 χιλ. ὧν 892 χιλ. λευκοί. Ξένοι ἐν Φιλαδελφείᾳ εὑρίσκονται 160 χιλ. ὧν 24 χιλ. ἐγεννήθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ, 91,500 ἐν Ἰρλανδίᾳ, 29,700 ἐν Γερμανίᾳ, 4,200 ἐν Σκωτίᾳ, 3,100 ἐν Γαλλίᾳ καὶ 7 χιλ. εἰς διαφόρους χώρας. Αἱ ὄχθαι τοῦ Δελλαβάρε ποταμοῦ, ἐν αἷς κεῖνται τὰ προάστεια, ἔχουσιν 150 χιλιάδας κατοίκων καὶ τὰ ἄλλα περίχωρα 280 χιλιάδας κατοίκων. Ἐν Φιλαδελφείᾳ ὑπάρχουσιν 268 ἐκκλησίαι χριστιανικαὶ πάσης αἱρέσεως καὶ ἓξ εὐκτήριοι οἶκοι διὰ τοὺς Κουακκίρους. Πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1755, σχολὴ ἰατρική, δημοσία βιβλιοθήκη, ἀκαδημία, τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, Ἀθήναιον, ἑταιρεῖαι τῆς γεωργίας καὶ τῆς ἱστορίας, ναυτικὸν νοσοκομεῖον, ὀρφανοτροφεῖον, λιμὴν εὐρύτατος καὶ ἀσφαλέστατος, ναυπηγεῖον καὶ ναύσταθμος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ πόλις αὕτη ἐστὶ κέντρον πλείστων ἐργοστασίων ὑφασμάτων καὶ πίλων. Τὰ πλεῖστα ἐν Πανσυλβανίᾳ καὶ Νέᾳ Ἀγγλίᾳ βιομηχανικὰ καταστήματα ἔχουσι παραρτήματα σπουδαῖα ἐν Φιλαδελφείᾳ. Ἔχει δὲ καὶ ἴδια 6,808, ὧν 674 κατασκευαζουσιν ὑποδήματα, 346 σιγάρα, 310 ἐνδύματα, 205 τάπητας, 188 μηχανάς, 138 δουλεύουσιν ἔβενον, 84 χρυσοχοεῖα, 118 ἁμαξουργεῖα 391 ἀρτοποιεῖα, 123 τυπογραφεῖα, 71 χυτήρια σιδήρου, 53 ζυθοποιεῖα, 44 νηματοκλωστήρια. Ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς ἐργοστασίοις εὑρίσκουσι πόρον ζωῆς 120 χιλ. ἐργατῶν, ὧν ἡ ἐτήσιος μισθοδοσία ἀνέρχεται εἰς 263 ἑκαμμύρια ταλλήρων καὶ ἡ ἐνιαύσιος παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 1,120,300,000 ταλλήρ. Ἡ ἀγορὰ αὐτῆς ἐστιν ἐκ τῶν μεγίστων τῆς οἰκουμένης, ἔνθα εὑρίσκονται τὰ προϊόντα ἁπάσης τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Διὰ δὲ τῶν ἀτμοπλοίων καὶ σιδηροδρόμων εὑρίσκεται εἰς συνεχῆ συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Νέας Ὑόρκης, Βαλτιμόρης Οὐασιγκτῶνος, Πιτσβούργης μετὰ τῶν κεντρικῶν καὶ νοτίων κρατῶν, ἔχει δὲ μέγα ἐμπόριον εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τῆς Ἀγγλίας, μετὰ τῆς Ἀσίας, τῆς Σινικῆς καὶ τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν.

ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΣ. Τὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφερόμενα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο πρόσωπά εἰσι τὰ ἑπόμενα:

1. Φιλάδελφος, ἐπώνυμον Πτολεμαίου τοῦ Β′, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀτταλου τοῦ Β′, βασιλέως τῆς Περγάμου. Φιλάδελφος εἶναι πρὸς τούτοις τὸ ὄνομα ἑνὸς τῶν παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ δειπνοσοφιστῶν, ὅστις Ἀθήναιος ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὡς καταγόμενον ἐκ Πτολεμαΐδος, περιγράφει δ' αὐτὸν ὡς διακρινόμενον ἐν φιλοσοφικαῖς θεωρίαις καὶ ἀμέμπτῳ βίῳ.

2. Φιλάδελφος (Ἄννιος), ὁ καὶ Κίμβρος Κ. Ἄννιος, υἱὸς τοῦ Δυσιδίκου, πραίτωρ γενόμενος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ διατελέσας ὀπαδὸς τοῦ Ἀντωνίου τῷ 43 π.

Χ. ψέγεται ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ὃς καί, κατηγορηθέντα αὐτόν, ὡς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν φονεύσαντα, ἀπεκάλεσεν αὐτὸν εἰρωνικῶς Φιλάδελφον.

ΦΙΛΑΪΔΑΙ, δῆμος ἐν Ἀττικῇ τῆς φυλῆς Αἰγηίδος, ὀνομασθεὶς ἀπὸ Φιλαίου, υἱοῦ τοῦ Αἴαντος, ἀδελφοῦ τοῦ Εὐρυσάκους, οἵτινες παρέδωκαν τοῖς Ἀθηναίοις τὴν Σαλαμῖνα καὶ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Εὐρυσάκης κατῴκησεν ἐν Μελίτῃ, ὁ δὲ Φιλαῖος ἐν Βραυρῶνι, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἐδωρήσαντο αὐτῷ τόπον πρὸς ἐπικαρπίαν του. Ἐν τῷ δήμῳ τούτῳ ἐγεννήθη ὁ Πεισίστρατος κατὰ τὸν Πλάτωνα. Καλεῖται δὲ νῦν ὁ δῆμος οὗτος Φιλιάτι κατὰ τὴν ἀνατολικὴν κατωφέρειαν τοῦ Ὑμηττοῦ, ἔνθα παρά τινα μονὴν εὑρέθησαν ἐρείπια καὶ ἑπτὰ ἰωνικοὶ κίονες.

ΦΙΛΑΙΝΙΣ, ἑλληνὶς ποιήτρια τῆς Λευκάδος, ἀκμάσασα πιθανῶς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ σοφιστοῦ Πολυκράτους, ὅστις ἦν σύγχρονος τοῦ Ἰσοκράτους. Εἰς ταύτην ἀπεδίδετο ποίημα περὶ Ἀφροδισίων ἀκόλαστον σύγγραμμα, ὅπερ συγκατετάσσετο ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου μετὰ τῆς Γαστρονομίας τοῦ Ἀρχεστράτου. Κατὰ τὸν Αἰσχρίωνα ὅμως ἡ Φιλαινὶς δὲν ἦτο ἡ γράψατα τὸ ποίημα τοῦτο, ἐν δὲ ἐπιταφίῳ, ὅστις ὑποτίθεται ὅτι ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Φιλαινίδος, ὁ Αἰσχρίων ἀποδίδει τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸν Πολυκράτην. Ὁ ἐπιτάφιος οὗτος, ἐν χωλιαμβικῷ συντεταγμένος στίχῳ, διεσώθη παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ.

ΦΙΛΑΙΝΟΙ, δύο ἀδελφοί, πολῖται Καρχηδόνιοι, περὶ ὧν τὰ ἑπόμενα λέγονται. Διαφωνία τῶν Καρχηδονίων μετὰ τῶν Κυρηναίων περὶ τῶν ὁρίων τῶν χωρῶν αὐτῶν προυκάλεσε πόλεμον, ἐπὶ μακρὸν διαρκέσαντα, ἐναλλὰξ πάντοτε ἑκατέρου τῶν μαχομένων νικῶντος καὶ ἡττωμένου. Βλέποντες ἀπίθανον τὴν ταχεῖαν λῆξιν τοῦ πολέμου τούτου, συνεφώνησαν ἐπὶ τέλους ἵνα ἀντιπρόσωποι ἐξ ἑκατέρας τῶν ἀντιπάλων μερίδων ἀναχωρήτωσιν ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ ἐξ ἑκάστης τῶν πόλεων—ἢ μᾶλλον ἐκ τῆς Λεπτιμάγνης (Λέπτεως τῆς μεγάλης) καὶ τῶν Ἑσπερίδων ἢ Βερενίκης, τῶν ἀπωτέρων ἀποικιῶν τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Κυρήνης, ἐπὶ τῆς μεγάλης Σύρτεως—ἡ δὲ θέσις τῆς συναντήσεως αὐτῶν, ὁποιαδήποτε κἂν εἶναι, ν' ἀποτελέσῃ τοῦ λοιποῦ τὸ μεθόριον τῶν δύο χωρῶν. Οἱ Φίλαινοι ὡρίσθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκ μέρους τῶν Καρχηδονίων καὶ προυχώρησαν πολλῷ μακρότερον ἢ οἱ τῆς κυρηναϊκῆς μερίδος. Ὁ Βαλέριος Μάξιμος ἑρμηνεύει τοῦτο διὰ τῶν ἑξῆς, ὅτι ἀνεχώρησαν λάθρᾳ πρὸ τοῦ ὁρισθέντος χρόνου, ὁ δὲ Σαλλούστιος ἁπλῶς λέγει ὅτι κατηγορήθησαν ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τῆς Κυρηναϊκῆς μερίδος ἐπὶ τῇ ἐν λόγῳ ἀπάτῃ, ἀπεσταλμένων, οἵτινες, φοβούμενοι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν μετὰ τοιαύτην ἀποτυχίαν, συγκατεύνευσαν ν' ἀποδεχθῶσι τὴν θέσιν, εἰς ἣν εἶχον φθάσει ὡς μεθόριον γραμμήν, ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οἱ Φίλαινοι θὰ συγκατετίθεντο νὰ ταφῶσι ζῶντες αὐτόθι ἐν τῇ ἄμμῳ. Ἐὰν δὲ ἀπέρριπτον τὴν πρότασιν ταύτην, τότε αὐτοὶ οἱ κυρηναῖοι ἀπεσταλμένοι ἦσαν πρόθυμοι νὰ προχωρήσωσιν, ἐὰν ἐπετρέπετο αὐτοῖς τοῦτο, ἐφ' ὅσον ἤθελον καὶ ν' ἀγοράσωσιν ἔκτασίν τινα χώρας διὰ τὴν Κυρήνην διὰ παραπλησίου θανάτου. Οἱ Φίλαινοι ἐθυσίασαν τότε ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς χώρας αὐτῶν, ὡς ἀνωτέρω αὐτοῖς προυτάθη. Οἱ Καρχηδόνιοι μεγάλως ἐτίμησαν τὴν μνήμην αὐτῶν καὶ ἵδρυσαν βωμοὺς ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ ἐτάφησαν. Ἔκτοτε καὶ μετὰ τὴν πλήρη ἐξαφάνισιν τῶν ἰχνῶν αὐτῶν ἡ θέσις ἐκείνη ἐξηκολούθει φέρουσα τὸ ὄνομα «Φιλαίνων βωμοί».

Χωρὶς ποσῶς νὰ ἐπιδιώξωμεν ἀνασκευὴν τῆς ἀνωτέρω ἀφηγήσεως, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ αὐθεντικὸς συγγραφεύς, ἐπὶ τῶν γραφομένων τοῦ ὁποίου αὕτη στηρίζεται, εἶναι ὁ Σαλλούστιος καὶ ὅτι ἠρύσθη οὗτος τὰς περὶ τοῦ θέματος τούτου πληροφορίας αὐτοῦ ἐξ ἀφρικανικῶν παραδόσεων, ὅτε διετέλει ἀνθύπατος τῆς Νουμιδίας καὶ ἐν ἐποχῇ κατὰ 300 τοὐλάχιστον ἔτη μεταγενεστέρᾳ ἐκείνης, καθ' ἣν τὸ ἐν λόγῳ γεγονὸς ἐτελέσθη. Τούτου ἕνεκεν ἀδύνατον εἶναι ἀνεπιφυλάκτως ν' ἀποδεχθῶμεν αὐτήν. Πιθανὸν εἶναι αὐτὸ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα τῶν ἀνωτέρω ἀδελφῶν, Φίλαινοι, ἤτοι ἀγαπῶντες τοὺς ἐπαίνους, νὰ ἐφευρέθη, ὅπως προσαρμοσθῇ εἰς τὴν ἀφήγησιν. Οὐδὲν ὑπάρχει μέσον πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀκριβοῦς χρονολογίας, καθ' ἣν συνέβη τὸ γενόμενον τοῦτο· ὁ Thrige ὅμως ὑποτίθησιν ὅτι ἔλαβε τοῦτο χώραν οὐχὶ πρὸ τοῦ 400, οὔτε πάλιν μετὰ τὸ 330 π.Χ.

κατὰ τὴν ὁποίαν τελευταίαν ταύτην περίοδον ἢ μᾶλλον τῷ 331 ἡ Κυρήνη φαίνεται ὑποταχθεῖσα εἰς Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν.

ΦΙΛΑΙΟΣ. Δύο ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο πρόσωπα:

1. Φίλαιος, υἱὸς τοῦ Τελαμωνίου Αἴαντος καὶ τῆς Τεκμήσσης, ἐξ οὗ ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ ἐν Ἀττικῇ δῆμος Φιλαΐδαι.

2. Φίλαιος ἢ Φιλέας. Ροϊκός τις ἐκ Σάμου ἀρχιτέκτων καὶ ἀνδριαντοποιὸς ἀναφέρεται ὡς υἱὸς τοῦ Φιλαίου ἢ Φιλέα (ἴδε καὶ ΡΟΙΚΟΣ).

ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ (Ἰωάννης). Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΦΙΛΑΛΗΘΗΣ (Εἰρηναῖος Θωμᾶς Βαλγάν), ἄγγλος ἀλχημιστής, γεννηθεὶς τῷ 1612 καὶ γράψας περὶ τῆς μεθόδου τῶν ἀλχημιστῶν ὑπὸ τὸ ἑλληνικὸν ψευδώνυμον τοῦ Φιλαλήθους Εἰρηναίου, ἵνα παραστήσῃ ἑαυτὸν ὡς τινα κάτοχον ἑλληνικῆς σοφίας. Ἄγνωστον πότε ἀπέθανε.

ΦΙΛΑΜΜΩΝ. Ἰδοὺ τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενα δύο πρόσωπα:

1. Φιλάμμων, μυθικὸς ποιητὴς καὶ μουσικὸς τῆς προομηρικῆς περιόδου, περὶ οὗ ἐλέγετο ὅτι ἦτον υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς νύμφης Χιόνης ἢ Φιλωνίδος ἢ Λευκονόης. Ἐκ τῆς νύμφης Ἀργιόπης, κατοικούσης ἐν τῷ Παρνασσῷ, κατέστη πατὴρ τοῦ Θαμύριδος καὶ τοῦ Εὐμόλπου. Στενῶς αὕτη συνδέεται μετὰ τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δελφοῖς καὶ μετὰ τῆς μουσικῆς τῆς κιθάρας, λέγεται δ' ὅτι κατήρτισε τοὺς χορούς τῶν κορασίων, ἅτινα ἔψαλλον ὕμνους ἐν τῇ ἐν Δελφοῖς λατρείᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν οἷς ἐξύμνουν τὴν γέννησιν τῆς Λητοῦς, Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος. Τινὲς δ' ἀποδιδόασιν αὐτῷ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς χορικῆς μουσικῆς ἐν γένει. Οἱ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενοι δελφικοὶ ὕμνοι ἦσαν κιθαρῳδικοὶ νόμοι ἐν δωρικῇ ἁρμονίᾳ διαλέκτῳ, φαίνεται δ' ὅτι ὁ Τέρπανδρος συνέθεσε πολλοὺς τῶν ἰδίων αὐτοῦ νόμων κατ' ἀπομίμησιν τῶν τοῦ Φιλάμμονος, διότι ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι τινὲς τῶν τοῦ Τερπάνδρου κιθαρῳδικῶν νόμων ἐλέγοντο ὅτι συνετέθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλάμμονος καὶ ὅτι οἱ δελφικοὶ ὕμνοι τοῦ Φιλάμμονος ἦσαν ἐν λυρικοῖς μέτροις, ἐν μέλεσι. Ἤδη ὁ Πλούταρχος ἀκριβῶς κατωτέρω ἀναφέρει ὅτι πάντες οἱ ἀρχαῖοι ὕμνοι τῆς περιόδου, εἰς ἣν ὁ μῦθος ὑποτίθησι τὸν Φιλάμμονα ἀνήκοντα, ἦσαν ἐν ἑξαμέτρῳ στίχῳ· ἡ προηγουμένη λοιπὸν δήλωσις δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῶν ἑξῆς, ὅτι ἐγένετο σύγχυσις τῶν λυρικῶν νόμων τοῦ Τερπάνδρου μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων, οἵτινες ἀπεδίδοντο εἰς τὸν Φιλάμμονα. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις μουσικοῖς ἀγῶσιν ἐν Δελφοῖς ὁ πρῶτος νικήσας ἦν ὁ Κρὴς Χρυσόθεμις. Ἀνακριβὴς παράδοσις, ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἀναφερομένη, καθίστα τὸν Φιλάμμονα ἱδρυτὴν τῶν Δερναίων μυστηρίων. Κατὰ τὸν Φερεκύδην ὁ συνοδεύσας τοὺς Ἀργοναύτας ἦν ὁ Φιλάμμων καὶ οὐχὶ ὁ Ὀρφεύς.

2. Φιλάμμωνος, ὄνπερ ὁ σύζυγος καὶ ἀδελφὸς τῆς Ἀρσινόης, θυγατρὸς Πτολεμαίου Γ' τοῦ Εὐεργέτου, Πτολεμαῖος Δ' ὁ Φιλοπάτωρ διέταξε νὰ θανατώσῃ αὐτήν (τὴν Ἀρσινόην). Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος αἱ φίλαι τῆς Ἀρσινόης ἐξεδικήθησαν τὸν φόνον αὐτῆς, καθόσον, εἰσελθοῦσαι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φιλάμμονος, ἐφόνευσαν αὐτὸν ὁμοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ.

ΦΙΛΑΡΑΣ (Λεονάρδος). Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ τέλη τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος· πατὴρ αὐτοῦ ἦν ὁ Ἰωάννης Φιλαρᾶς. Ὁ Λεονάρδος, παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, μετέβη εἰς Ἰταλίαν, καταταχθεὶς μετὰ τῶν τροφίμων τοῦ ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔζη ἐν Ρώμῃ ὡς πρέσβυς Ἑρρίκου τοῦ Δ', βασιλέως τῆς Γαλλίας, Κάρολος ὁ δοὺξ τοῦ Νεβέρ, ἀξιῶν δικαιώματα κληρονομικὰ ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου ὡς ἀπόγονος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ γηραιοῦ. Σχετισθεὶς μετὰ τοῦ Φιλαρᾶ καὶ ἄλλων ἐν Ρώμῃ παρεπιδημούντων Ἑλλήνων, ἐζήτησε τὴν σύμπραξιν αὐτῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῶν φανταστικῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ. Μεγάλαι τότε ἐγένοντο ἐνέργειαι· κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἐν Ἑλλάδι μετέσχον τῆς συνωμοσίας· συνελεύσεις ἐπισκόπων καὶ ὁπλαρχηγῶν συνεκροτήθησαν ἐν Ἠπείρῳ, Αἰτωλίᾳ καὶ Πελοποννήσῳ, καὶ πάντες ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μεσσίου, ὃν καὶ Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον προσηγόρευσαν. Ἡ αὐλὴ τῆς Ρώμης, διορῶσα τὸ κατάλληλον τῆς ὥρας πρὸς πραγματοποίησιν τῶν προαιωνίων σχεδίων αὐτῆς, παρενέβαλεν ἐμπόδια τῇ ὑπὸ Νεβὲρ διοργανιζομένῃ νέᾳ ταύτῃ σταυροφορίᾳ. Ὁ δοὺξ, διατρίβων τότε ἐν Γαλλίᾳ, ἀνέθηκεν ἐπισήμως τῷ Φιλαρᾷ τὴν ἐντολὴν πρὸς

ἐξομάλισιν τῶν ὑπὸ τοῦ πάπα παρεμβαλλομένων προσκομμάτων. Μετὰ πολλὰς προσπαθείας τοῦ Λεονάρδου ὁ πάπας συνήνεσεν εἰς τὴν σταυροφορίαν ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ἵνα οἱ ἐλευθερωθησόμενοι ὑποσχεθῶσιν ἐπισήμως ὅτι ἤθελον ἀσπασθῆ τὸ δυτικὸν δόγμα. Τοῦ ὅρου τούτου ὑπ' ἀνάγκης παραδεκτοῦ γενομένου, ἀκράτητος ἐνθουσιασμὸς κατέλαβε τοὺς τυχοδιώκτας ἱππότας τῆς δύσεως. Ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἐπνίγη ἐν τοῖς σπαργάνοις αὐτῆς καὶ ὁ Φιλαρᾶς ἠναγκάσθη, ἐλθὼν εἰς Γαλλίαν, νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ρισελιέ, παρ' οὗ συνεστήθη τῷ δουκὶ τῆς Πάρμας Ὀδοάρδῳ Φαρνεζίῳ, μεθ' οὗ καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν. Τῷ 1643 ἕνεκα τῆς μεταξὺ Γαλλίας καὶ τοῦ δουκὸς διενέξεως ἀπεστάλη ὁ Λεονάρδος ὑπὸ τοῦ Φαρναζίου εἰς Παρισίους πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης. Τότε συνέταξεν ἑλληνιστὶ ᾠδὴν εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, στεφθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐν Ρουέννῃ Ἀκαδημίας, καὶ εὐγνωμόνως προσεφώνησεν αὐτὴν τῷ προστάτῃ Ρισελιέ. Ἐπιστρέψας εἰς Πάρμαν, ἵνα προφορικῶς συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ δουκός, ἐνεπιστεύθη τὸ χειρόγραφον τῆς ᾠδῆς τῷ τότε ἐν Γαλλίᾳ διατρίβοντι Κυρίλλῳ τῷ Χίῳ, μεθ' οὗ συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας. Οὗτος ἐδημοσίευσε τῷ 1644 τὸ ποίημα τοῦ Φιλαρᾶ μετ' ἐπιστολῆς προσφωνητικῆς πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ρουέννης Φραγκίσκον τὸν Ἀρλέσιον.

Ὁ Φιλαρᾶς, ὃν οἱ σύγχρονοι Γάλλοι ἐκάλουν Villars καὶ Billare, ἀναχωρῶν ἐκ Παρισίων, εἶχεν ἐγκαταλίπει τῷ Κυρίλλῳ ἐκτὸς τῆς ᾠδῆς καὶ ἄλλα αὐτοῦ χειρόγραφα ποιήματα. Προηγουμένως εἶχε δημοσιεύσει εἰς Παρισίους τῷ 1633 ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ ὑπὸ Ροβέρτου Βαλλαρμίνου ἰταλιστὶ συνταχθέντος συγγράμματος ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν· *Dechiaratione piu copiosa della Doctrina Christiana*. Ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλαρᾶ γενομένη μετάφρασις προσεφωνήθη τῷ καρδιναλίῳ Ρισελιέ, διασήμῳ πρωθυπουργῷ τῆς Γαλλίας, καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ ἐγένετο *juxta vitum orientalis ecclesiae*. Ἐκ Παρισίων ὁ Φιλαρᾶς μετέβη καὶ εἰς ἄλλας τῆς Εὐρώπης χώρας, σχετιτισθεὶς μετὰ πολλῶν σπουδαίων ἀνδρῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐγνώρισε τὸν ποιητὴν Μίλτωνα, μεθ' οὗ ἔσχεν ἀλληλογραφίαν. Περὶ τὰ τέλη ταῦ βίου εἶχε διορισθῇ διευθυντὴς τῆς ἐν Βενετίᾳ μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἀποβιώσας ἐκ λιθιάσεως ἐν ἔτει 1673. Ὁ περιηγητὴς Κορνήλιος Μάγνος, γράφων ἐξ Ἀθηνῶν τῇ 15 δεκεμβρίου 1674 πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἀκιαγιόλην, λέγει περὶ Φιλαρᾶ· «Ἤκμασεν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ Ἀθηναῖός τις διὰ τῆς μεγάλης παιδείας μεγάλως ἐν Εὐρώπῃ διακριθείς. Τὸν εἶδον ἐν Βενετίᾳ, ἐκπληροῦντα τὴν τελευταίαν ἀποστολὴν ἀπὸ μέρους τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας. Κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν πεπαιδευμένων διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τὴν βαθεῖαν μελέτην τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνταῦθα ἐπληροφορήθην τὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἀνεζήτησα τὴν βιβλιοθήκην του, περιέχουσαν πολλὰ σπάνια· ἰδίως δὲ ἐφρόντισα περὶ τῶν χειρογράφων του, ἀφορώντων, ὡς γνωρίζω, εἰς τὴν ὑπουργείαν τοῦ καρδιναλίου Ρεσιλιέ· πλὴν ἔμαθον ὅτι ἀναχωρήσας ἐξ Ἰταλίας καὶ μὴ ἔχων τ' ἀπαιτούμενα ἔξοδα, ἠναγκάσθη νὰ τὰ πωλήσῃ. Εὗρον ἐν τούτοις δύο τόμους τοῦ γεωγραφικοῦ Ἄτλαντος. . . .»

Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ Μακεδόνος Κουτουνίου ὁ ἐκδότης ἀναφέρει (σελ. 91), ὅτι τῷ ἐστάλησαν ἐκ Ρώμης τῇ 15 νοεμβρίου 1652 τρία φύλλα, τυπωθέντα ἐν Παρισίοις. Ἐπὶ τοῦ πρώτου αὐτῶν ὑπῆρχεν ἡ εἰκὼν τοῦ Φιλαρᾶ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς, «Λεονάρδος Φιλαρᾶς, υἱὸς Ἰωάννου, Ἀθηναῖος», εἰς δὲ τὸ δεύτερον πεζὸν ἐγκώμιον ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπερ ὁ Κουτούνιος μετήνεγκεν εἰς ἑλληνικοὺς καὶ λατινικοὺς στίχους, καὶ ἱερογλυφικόν τι σύμπλεγμα, οὗ ἐν μέσῳ ὑπῆρχε μονοκονδυλία ἐκ τῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος τοῦ Λεονάρδου Φιλαρᾶ. Τέλος δὲ τὸ τρίτον φύλλον περιέχει τὸ αὐτὸ σύμπλεγμα, ἔχον ἐν μέσῳ κράνος μετὰ μεγάλου πτερωτοῦ λόφου καὶ ἐν τῷ κέντρῳ γλαῦκα. Πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ δύο ἐλαίας κορυφοτμήτους, δι' ἑνὸς κλάδου ἄνω χωρούσας, κατωτέρω δ' ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀλέκτορα, ἀφ' ἑτέρου δὲ θαλάσσιον ἵππον. Ἐν τῷ συμβόλῳ τούτῳ ὑπάρχουσιν ἔτι ἓν κηρύκειον, ἡ σύριγξ τοῦ Πανός, σημαῖαι, τρίαινα, πυροβόλον, καὶ κάτωθεν τοῦ κράνους τὸ ρηθὲν μονόγραμμα τοῦ Φιλαρᾶ. Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον εὕρηται ἐπίγραμμα τοῦ Λεονάρδου ἐν ἁπλοελληνικῇ διαλέκτῳ διὰ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἕτερον λατινιστί, ἵνα τεθῇ κάτωθεν τῆς ἑαυτοῦ εἰ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

κόνος. Ὁ Κουτούνιος ἐποίησε τρία ἐγκωμιαστικὰ ἐπιγράμματα τῷ φίλῳ Λεονάρδῳ Φιλαρᾷ.

Συγγράμματα. α΄) «Ὠδὴ εἰς τὴν Ἀναμάρτητον σύλληψιν τῆς Θεοτόκου» μετά τινων ἄλλων ἐπιγραμμάτων, ἐν Παρισίοις, 1644, (Ἀνετυπώθη πολλάκις, ἑλληνιστί, λατινιστὶ καὶ γαλλιστὶ μεταφρασθεῖσα, μετὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυρίλλου καὶ τεμαχίου δέκα ἑλεγειακῶν στίχων, ἐν οἷς ὁ Φιλαρᾶς εὐχαριστεῖ τὸν Φρ. Ἀρλέσιον διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀποστολὴν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ βραβείου, ἐν *Recueil des pièces lues dans les séances pupliques de l'Academie établie à Rouen, sous le titre de l'immaculée Conception pour les années 1671-81*. Rouen 1784). — β΄) «Διδασκαλία χριστιανικὴ εἰσκοινὴν γλῶσσαν» καὶ εἶτα ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν λατινικήν (*Lutetiae* 1633). — γ΄) «Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς ὑπουργίας Ρισχελιέ». — δ΄) «Γεωγραφικὸς Ἄτλας», ε΄) «Λόγοι διάφοροι ἑλληνιστί, λατινιστὶ καὶ γαλλιστί», — στ΄) *Anecdota Anthologiae Graecae*. Ὁ Φιλαρᾶς εἶχε συναρμολογήσει ὡραίαν συλλογὴν ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων, ὧν πολλὰ δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς τὰς νῦν ἐκδοθείσας Ἀνθολογίας. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συλλογῆς ταύτης εὑρηται ὁ ἑξῆς λογόγριφος τοῦ ἰδίου ὀνόματος, ὑπ' αὐτοῦ συνταχθείς.

Θὴρ κεφαλὴν τελέθω βλοσυρώτατος· ὕπνον ἀέξω
ἤτορι· καὶν μηροῖς εὔπνοον ἄνθος ἔχω.
Τῶν δε διατροχάσασε μεσαίτατος ὗδος ἑοῖο
ὕασιν ἐμμίσγων Θύμβριδος ἐνάου·
ἔνθεν Ἔρως περόων, πολυκαμπέα τόξα τανύσας,
πῆξεν ἐμοὶ πυρίπνους οἷα βέλευμα πόδας.

Καὶ κάτω ἡ ἐξήγησις τοῦ λογογρίφου.

Αἰών, Ὄναρ, Νάρδος, Νάρ, Ἔρως.

Ἐν σελίδι 126 τοῦ χειρογράφου εὑρηνται «Λεονάρδου Φιλαρᾶ Ἀθηναίου ἐπιγράμματα». Τὸ πρῶτόν ἐστιν ὁ ἄνω λογόγριφος· τὸ β΄, ἐγκώμιον εἰς τὸν δοῦκα Ρισελιὲ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως· τὸ γ΄, ὑπὲρ τοῦ Γιλβέρτου *Gaulmin*, ἑνὸς τῶν σοφωτέρων τῆς Γαλλίας, τὸ δ΄, ἐρωτικὸν ἢ φιλικὸν ἄθυρμα, τὸ ε΄, ἐπιτύμβιον εἰς τὸν Δομετιανόν, τὸ στ΄, ἠθικόν, τὸ ζ΄, ἐξήγησις τοῦ πυθαγορικοῦ τριγώνου, τὸ η΄, μετάφρασις στίχων τοῦ Σενέκα, τὸ θ΄, μετάφρασις τοῦ Βέζα. Ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ περιέχονται καὶ ἐννέα συγκινητικώτατοι στίχοι εἰς μνημόσυνον τοῦ συμπατριώτου καὶ φίλου αὐτοῦ Ἰωάννου Δομετιανοῦ, ἀποθανόντος ἐν Παρισίοις μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπάνοδον, ὡς καὶ ἄλλα λατινικὰ καὶ ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα. (Ὅρα *Chardou de la Rochete, Mélanges*).

ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΟΣ (Ἰούνιος) ἢ ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΣ ἢ (Ἰούνιος) ΦΑΛΓΡΙΟΣ, διότι τὸ ὄνομα οὕτω διαφόρως φέρεται παρὰ διαφόροις χειρογράφοις. Ἦν σχολιαστὴς τοῦ Βιργιλίου. Αἱ εἰς τὰ Βουκολικὰ ὅμως καὶ τὰ Γεωργικὰ παρατηρήσεις αὐτοῦ εἶναι ἧττον σπουδαιότεραι τῶν τοῦ Σερβίου, περιῆλθον δὲ εἰς ἡμᾶς ἐν λίαν ἀτελεῖ καταστάσει, λίαν ὅμως ἐνδιαφέρουσαι εἶναι ἕνεκα τοῦ ὅτι περιέχουσι πολλὰ χωρία ἀρχαίων συγγραφέων, ὧν τὰ ἔργα ἀπωλέσθησαν. Ἀβεβαία εἶναι ὅμως ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἤκμασε, διότι ἀδύνατον εἶναι ν' ἀποδειχθῇ ἂν ὁ Βαλεντινιανός, ὃν προσφωνεῖ, ἦναι ὁ Βαλεντινιανὸς Αὔγουστος.

Τὰ σχόλια ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Φουλβίου Οὐρσίνου, ἀνακαλυφθέντα ἐν ἀρχαιοτάτῳ χειρογράφῳ ἀποσπάσματος τοῦ Σερβίου, ὡς καὶ ἐν τῷ περιθωρίῳ χειρογράφου τοῦ Βιργιλίου, ὅπου ἐσημειώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ.

ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ, ὄνομα ἀποδιδόμενον εἰς τὸν συγγραφέα βραχείας ἰατρικῆς πραγματείας, *De Pulsibus*, ἀποδιδομένης ἐνίοτε εἰς ἰατρόν, ὀνόματι Φιλόθεον, ἐνίοτε δὲ πάλιν εἰς Θεόφιλον τὸν Πρωτοσπαθάριον, μολονότι δέον νὰ λεχθῇ ὅτι διαφέρει καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν ἑτέρου πονηματίου περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, ἀποδιδομένου εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον συγγραφέα καὶ δημοσιευθέντος εἶτα ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Ermerins. Ἡ πραγματεία ὅμως αὕτη δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν καὶ εἶναι συνηρμολογημένη κυρίως ἐκ τῶν τοῦ Γαληνοῦ ἔργων περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Ὁ συντάκτης αὐτῆς εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, οἵτινες ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ λέξις ἀρτηρία παράγεται παρὰ τὸ τὸν ἀέρα τηρεῖν. Τοῦ Φιλαρέτου πολλάκις μνείαν ποιεῖται ὁ Ραζῆς, ὅστις καὶ ἀποδίδει αὐτῷ ἔργον, ὅπερ ἀποκαλεῖ *Liber trium Tractatuum*, δι' οὗ δυνατὸν νὰ ὑποδηλοῖ τὰ πονηράτια *De Urinis*. *De Excrementis* καὶ *De Pulsibus*.

ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ, στρατηγὸς τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, γεννηθεὶς ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1088. Ἕλλην τὴν καταγωγήν, ὑπηρέτησε τὸν αὐτοκράτορα Δισγένην, ὅς,

γενόμενος εἷς τῶν στρατηγῶν, συνώδευσεν δ' αὐτὸν ἐκστρατεύσαντα κατὰ τῶν τούρκων Σελσουκιδῶν. Ἡττηθέντος δὲ τοῦ αὐτοκράτορος (1071), ὁ Φιλάρετος ἐδημιούργησεν ἐπὶ τοῦ Ταύρου κράτος ἀνεξάρτητον, προώρισεν ὡς ὁρμητήριον τὴν πόλιν Μαράς, καί, σχηματίσας ληστρικὴν συμμορίαν, ἐδῄου τὴν Κιλικίαν, τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν βόρειον Μεσοποταμίαν, πολλὰς προξενῶν τοῖς μουσουλμάνοις ζημίας. Ἐκυρίευσε τὴν Ἀντιόχειαν, ἧς ἐκηρύχθη δοὺξ ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου, ἐγένετο κύριος τῆς Ἐδέσσης, κατέβαλε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βάρσωνος καὶ ἀπέθανεν ἐν Μαράς. Λέγεται μὲν ὅτι ἠσπάσθη τὸν ἰσλαμισμόν, ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἐστιν ἀβάσιμος, οὐ μόνον διότι ἦν ἀδύνατον ὡς μουσουλμάνος νὰ προξενήσῃ τοιαύτας καταστροφὰς τῷ ἰσλαμισμῷ, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ παραδεχόμενοι τὴν γνώμην ταύτην δὲν διστάζουσι νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ὁ Φιλάρετος ἀπέθανε μὲν χριστιανός, πλὴν ἀποσκιρτήσας ἐπὶ τέλους τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας, δίχως νὰ προσθέσωσι καὶ διὰ ποίους λόγους.

ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ (Θεόδωρος Ρωμανώφ), πατριάρχης τῆς Ρωσίας, ἀποθανὼν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1633. Ἐπειδὴ ἦν συγγενὴς τοῦ τελευταίου τσάρου τοῦ οἴκου τῶν Ρουρίκων, ὁ Βόρις Γοδουνώφ ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ γένηται μοναχὸς τῷ 1599. Ὁ Δημήτριος διώρισεν αὐτὸν ἐπίσκοπον Ροστώβης (1605) καὶ τῷ 1610 ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς Πολωνίαν, ἔνθα παρὰ τὰ διεθνῆ νόμιμα ἐκρατήθη αἰχμάλωτος μέχρι τοῦ 1719. Ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν, εὗρεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μιχαὴλ Ρωμανώφ, ὃς ἔλαβε τὸν Φιλάρετον μέτοχον ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ἐξουσίᾳ. Ὁ Φιλάρετος ἔπεμψεν ἐξορίστους τοὺς βογάρους, ἐξεμηδένισε τὴν δύναμιν τῶν γενικῶν συμβουλίων διὰ τῆς συστάσεως συμβουλευτικοῦ σώματος καὶ ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτοῦ ὡς πατριάρχου διέταξεν ἵνα πᾶς ὁ ἀναλαμβάνων ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους βαπτίζηται κατὰ τὰς παραδόσεις τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἔστω καὶ ἀνήκων εἰς ἄλλο χριστιανικὸν θρήσκευμα. Αἱ ποιμαντορικαὶ αὐτοῦ ἐπιστολαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ρωσικῇ βιβλιοθήκῃ. Ἴδε ΡΩΣΙΑ.

ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ (Βασίλειος Δρόσδωφ), μητροπολίτης Μόσχας καὶ ρῶσος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Κολόμνῃ τῷ 1782 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μόσχᾳ τῷ 1867. Γενόμενος μοναχὸς τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Βασιλείου (1808), ἐσπούδασε τὴν θεολογίαν. Τῷ 1812 διωρίσθη πρύτανις τῆς ἐν Πετρουπόλει Ἀκαδημίας, ἔνθα, διδάσκων τὴν θεολογίαν, ἐκτήσατο τὴν εὔνοιαν Ἀλεξάνδρου τοῦ Α', διορίσαντος αὐτὸν ἐπίσκοπον Ρεβέλης (1817), ἀρχιεπίσκον Τβὲρ (1819), ἔπειτα Ἱεροσλαύης (1820) καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀρχιεπίσκοπον καὶ μητροπολίτην Μόσχας. Τοιοῦτον δὲ σέβας εἶχε πρὸς αὐτὸν ὁ τσάρος, ὥστε μόνον τῷ Φιλαρέτῳ καὶ τῷ πρίγκηπι Γαλιτσὶν ἐποιήσατο γνωστὴν τὴν διαθήκην αὐτοῦ. Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ δὲ Νικόλαος πολλάκις ἐζήτησε τὰς συμβουλὰς τοῦ ἱεράρχου τούτου. Ἀλλὰ τῷ 1845 διά τινας λόγους, ἀπαρέσαντας τῷ αὐτοκράτορι, ἔπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς Μόσχαν. Ἀλλ' Ἀλέξανδρος ὁ Β' μεγάλως ἐτίμα τὸν Φιλάρετον, εἰς οὗ τὰς νουθεσίας ὀφείλεται ἐν μέρει τὸ διάταγμα τῆς 19ης μαρτίου 1861, δι' οὗ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέδιδε τὴν ἐλευθερίαν εἰς 23 ἑκατομμύρια δούλων. Ἦν δὲ προσέτι ὁ Φιλάρετος διάσημος θεολόγος, εἰσαγαγὼν εἰς Ρωσίαν τὴν ἐλευθέραν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν. Συνέγραψε δὲ θεολογικά, παιδαγωγικά, λόγους ἐκκλησιαστικοὺς κλπ. ἐξ ὧν σημειοῦμεν: «Διάλογον σκεπτικοῦ καὶ πιστοῦ περὶ τῆς ἀληθοῦς διδασκαλίας τῆς ἑλληνορρωσικῆς ἐκκλησίας» (Πετρουπολις 1815),—«Περίληψιν ἱστορίας» (1816),—«Σημειώσεις ἐπὶ τῆς Γενέσεως» (1816),—«Λόγους ἐκκλησιαστικούς» (1820 καὶ 1836),—«Μελέτην περὶ τῆς βιβλικῆς ἱστορίας» κλπ. Πολλοὶ τῶν λόγων αὐτοῦ μετεφράσθησαν εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Στούρτζα (Παρισ. 1849).

ΦΙΛΑΡΧΟΣ. Ἴδε ΦΥΛΑΡΧΟΣ.

ΦΙΛΑΣΤΡΟΣ (Γουλιέλμος Filastre), γάλλος σοφός, γεννηθεὶς ἐν Σούζῃ τῷ 1347 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τῷ 1428. Ὢν πρωτοσύγκελλος ἐν Ρημοῖς, ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τοῦ κλήρου ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Παρισίων (1406) καί, ὑποστηρίξας ζωηρῶς τὰς ἀξιώσεις τῆς ἁγίας Ἕδρας κατὰ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, διωρίσθη ἀρχιεπίσκοπος καὶ καρδινάλιος (1411). Σπουδαῖον πρόσωπον παρέστησε καὶ ἐν ταῖς συνόδοις τῆς Πίζης καὶ Κωνσταντίας, μεγάλως συντελέσας εἰς τὴν ἐκλογὴν Μαρτίνου τοῦ Ε'.

ΦΙΛΔΗΣ (Δαυὶδ-Δούδλεϋ (Field), ἀμερικανὸς νομομαθής, γενν. ἐν Χάδδαμ (Κοννεκτικούτη) τῷ 1805. Σπουδάσας τὰ νομικά,

ἐγκατεστάθη ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ καὶ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ἀπολαύει ἐξόχου θέσεως ἐν τοῖς συλλόγοις τῶν δικηγόρων, ὡς ἄγαν θιασώτης τῆς μεταρρυθμίσεως ἐν τῇ πολιτικῇ δικονομίᾳ, καὶ οὗ αἱ ἀρχαὶ οὐ μόνον ἐν Ἀμερικῇ σπουδαίως ἐπέδραταν, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ μικρὸν τροποποιημέναι ἔχουσι συνήγορον τὸν Βράουγαμ.

ΦΙΛΔΙΓΓ (Ἐρρ. Fielding), ἄγγλος μυθιστοριογράφος καὶ δραματικός, γεννηθεὶς τῷ 1707 καὶ γράψας πλεῖστα ἔργα, θεατρικά, μυθιστορίας, μάλα ἀγαπητὰς τοῖς Ἄγγλοις κλπ. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1762, πολλάκις ἔκτοτε ἀνατυπωθέντα. Καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν αἱ μυθιστορίαι αὐτοῦ μεταφρασθεῖσαι τυγχάνουσι πολλῆς ὑπολήψεως.

ΦΙΛΕΑΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑπόμενα τρία πρόσωπα:

1. Φιλέας, Ἕλλην γεωγράφος ἐν Ἀθήναις, ὅστις ἀνῆκε πιθανῶς εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν περίοδον τῆς ἀθηναϊκῆς φιλολογίας· Ὁ Δικαίαρχος ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀναφέρεται καὶ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, ὅστις τάσσει αὐτὸν μεταξὺ τοῦ Ἑλλανίκου καὶ τοῦ Σκύλακος, ὁ δὲ Μακρόβιος ἀποκαλεῖ αὐτὸν *vetus scriptor* ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἔφορον. Ὁ Φιλέας ἔγραψε «Περίπλουν» πολλάκις ἀναφερόμενον ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων συγγραφέων καὶ περιλαμβάνοντα πιθανῶς τὰς πλείστας τῶν ἀκτῶν, αἵτινες ἦσαν γνωσταί, καθ' ὃν χρόνον οὗτος ἔζη. Διῃρεῖτο δὲ εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ πρῶτον ἀνήγετο εἰς τὴν Ἀσίαν, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκ τῶν περισωθέντων ἀποσπασμάτων μανθάνομεν ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ περὶ τῶν ἓξῆς μερῶν ἐγένετο λόγος: περὶ τοῦ θρᾳκικοῦ Βοσπόρου, περὶ τοῦ Ἀργανθωνίου ἀκρωτηρίου ἐν τῇ Προποντίδι, περὶ Ἄσσου, Γαργάρων καὶ Ἀντάνδρου, περὶ τῆς Ἀνθείας, ἀποικίας τῶν Μιλησίων ἐν τῇ Προποντίδι, περὶ τῆς Ἀνδρίας, μακεδονικῆς πόλεως, περὶ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ περὶ τῆς θεσπρωτικῆς Ἀμβρακίας. Καὶ αὐτὴ ἡ Ἰταλικὴ ἀκτὴ περιελαμβάνετο ἐν τῷ ἔργῳ.

2. Φιλέας, ἐπίσκοπος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Θμουιτῶν, κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα μ. Χ. καὶ μάρτυς, γράψας ἔργον πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ μαρτυρίου.

3. Φιλέας, ἀργεῖος γλύπτης ἀγνώστου ἐποχῆς, οὗτινος τὸ ὄνομα φέρεται μετὰ τοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ξευξίππου ἐν ἐπιγραφῇ, ἐ'ρεθείσῃ ἐπὶ βάσεως ἀγάλματος ἐν Ἑρμιόνῃ τῆς Ἀργολίδος

ΦΙΛΕΑΣΚΑΙΖΕΥΞΙΠΠΟΣΦΙΛΕΛΕΠΟΙΗΣΑΝ

ἤτοι Φιλέας καὶ Ζεύξιππος Φιλέα ἐποίησαν.

ΦΙΛΕΛΦΟΣ (Φραγκίσκος Philelphe), ἰταλὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Τολεντίνῳ τῷ 1389 καὶ ἀποθανὼν ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1481. Ἐσπούδασε παρὰ Ἰωάννῃ τῷ Χρυσολωρᾷ, οὗ καὶ τὴν θυγατέρα ἔλαβεν εἰς γάμον. Ἐδίδαξε δὲ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Βενετίᾳ, Κων)πόλει, Βονωνίᾳ, Φλωρεντίᾳ, Ρώμῃ καὶ Μεδιολάνοις. Ὁ Φιλέλφης βίος τῶν διδασκάλων ἀπηγορεύετο τότε ὑπὸ τῆς ἀνωμαλίας τῶν περιστάσεων ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Ἰταλίᾳ. Ἐτιμᾶτο δ' ὁ Φίλελφος μεγάλως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Ε' ὠνόμασεν αὐτὸν ἀποστολικὸν γραμματέα, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Ἀρραγῶνος, ἱππότην τοῦ Χρυσοῦ Δέρατος. Πολὺν δ' ἐποιήσατο θόρυβον ἐν ταῖς συζητήσεσιν αὐτοῦ μετὰ τῶν πεπαιδευμένων τῆς ἐποχῆς καὶ μάλιστα διὰ τὸ πρὸς τοὺς Μεδίκους μῖσος. Φημίζεται δὲ πρὸ πάντων ὡς μεταφραστὴς πολλῶν ἑλλήνων συγγραφέων εἰς τὴν λατινικήν. Οὗτος μετέφρασε τὸν «Ξενοφῶντα», —τὸν «Πλούταρχον», — «Ἀριστοτέλους τὴν ρητορικήν», —τὸν «Ἱπποκράτην» κλπ. Ἔγραψε δὲ καὶ οὐκ ὀλίγα πρωτότυπα.

ΦΙΛΕΛΦΟΣ (Μάριος Philelphe), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1426 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μαντούῃ τῷ 1480. Σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ χρόνον τινὰ ποριζόμενος τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ ποιήσεως, ἦλθεν ἔπειτα εἰς Προβηγγίαν, ἔνθα ἐνετάλη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ρεναίου νὰ τακτοποιήσῃ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἁγίου Μαξιμίνου, μεθ' ὃ ἐστάλη εἰς Μασσαλίαν δι' ὑποθέσεις τοῦ βασιλέως. Τῷ 1459 ἐλθὼν εἰς Μεδιόλανα πρὸς συνάντησιν τοῦ αὐτοκράτορος Φρεδερίκου τοῦ Γ', ἠξιώθη τοῦ ποιητικοῦ στεφάνου. Μετὰ ἓν ἔτος διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν Γενούῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1460 ἐδίδαξε τὴν φιλολογίαν ἐν Βενετίᾳ, Περγάμῳ, Βερώνῃ καὶ ἄλλας τῆς Ἰταλίας πόλεις. Ἐξεδόθη τούτου «Ἐπιστολάριον» (Μεδιόλανα, 1484), — «Ποιήματα ἐλεγειακά» (Λειψίᾳ, 1680). Σώζονται δὲ καὶ ἐν χειρογράφοις Λόγοι, Ἐπιγράμματα, Σάτυραι, Τραγῳδίαι κλπ.

ΦΙΛΕΡΗΜΟΣ, ὄρος τῆς Ρόδου ὑψούμενον κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν αὐτῆς. Ἐπ' αὐτοῦ ἔκειτο τὸ Ὀχύρωμα, ἀκρόπολις τοῦ ἀρχ. Ἰαλύσου. ἐπὶ τῶν κατωφερειῶν δὲ καὶ ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους τούτου ἐξετείνετο σποράδην ἡ Ἰάλυσος, ἐφ' ἧς νῦν τὸ χωρίον Τριάντα.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ. Τὰ ἱστορικὰ τέσσαρα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο πρόσωπά εἰσι τὰ ἑξῆς:

1. Φιλέταιρος, ἱδρυτὴς τοῦ βασιλείου τῆς Περγάμου, καταγόμενος ἐκ τῆς ἐνΠαφλαγονίᾳ πολίχνης Τιείου καὶ ὢν εὐνοῦχος συνεπείᾳ παθήματος αὐτοῦ, παιδὸς ἔτι ὄντος. Κατὰ τὸν Καρύστιον ἦν υἱὸς ἑταίρας, μόλον ὅτι συγγραφεῖς, ἀκμάσαντες ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου, οὐδαμῶς ἐδίσταζον νὰ ἀνάγωσι τὴν καταγωγὴν τῶν τελευταίων τούτων εἰς τὸν Ἡρακλέα. Καὶ τὸ πρῶτον μὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Δοκίμου, στρατηγοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, ἐξ ἧς μετετέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Λυσιμάχου, τοσοῦτον εὐνοηθεὶς ἐντὸς μικροῦ διαστήματος ἐκ μέρους τοῦ μονάρχου ἐκείνου, ὥστε νὰ ἀνατεθῇ καὶ εἰς αὐτὸν ἡ φρούρησις τῶν θησαυρῶν, οὓς ὁ μονάρχης εἶχεν ἐναποθέσει χάριν ἀσφαλείας ἐν τῷ ἰσχυρῷ φρουρίῳ τῆς Περγάμου. Ἐξηκολούθησε δὲ πιστῶς ἐκπληρῶν τὰ ἀνατεθέντα αὐτῷ καθήκοντα μέχρι τοῦ τέλους περίπου τῆς βασιλείας τοῦ Λυσιμάχου, ὅτε αἱ ραδιουργίαι τῆς Ἀρσινόης καὶ ὁ θάνατος τοῦ νεαροῦ πρίγκηπος Ἀγαθοκλέους, μεθ' οὗ στενῶς συνεδέετο, προύκάλεσαν ἐνδοιασμοὺς ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Φιλεταίρου διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀσφάλειαν καὶ παρώτρυναν αὐτὸν νὰ κηρυχθῇ ὑπὲρ τοῦ Σελεύκου. Μολονότι ὅμως ἔσπευσε νὰ ὑποβάλῃ τὴν ὑποταγὴν αὐτοῦ εἰς τὸν μονάρχην ἐκεῖνον, ἐκράτει εἰσέτι τὸ φρούριον τῆς Περγάμου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ περιλαμβανομένων θησαυρῶν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σελεύκου (280 π. Χ.) ἐπωφελήθη ἐκ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἀνησυχιῶν πρὸς ἐπιτυχίαν πλήρους ἀνεξαρτησίας. Λυτρώσας τὸ σῶμα τοῦ Σελεύκου ἀπὸ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, ὅπερ καὶ ἔθαψε μετὰ μεγάλης πομπῆς, ἐπέτυχε τῆς εὐνοίας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀντιόχου τοῦ Α' διὰ συνετῆς δὲ καὶ μετριοπαθοῦς πολιτείας κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἄσειστον τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐπὶ εἰκοσαετίαν περίπου καὶ νὰ μεταβιβάσῃ κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὴν τῆς Περγάμου κυβέρνησιν ὡς κράτους ἀνεξαρτήτου εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Εὐμένην. Ζήσας δὲ μέχρι τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας τῶν ὀγδοήκοντα τῶν, ἀπέθανε προφανῶς τῷ 263 π. Χ. Οἱ δύο αὐτοῦ ἀδελφοὶ Εὐμένης καὶ Ἄτταλος ἀλληλοδιαδόχως ἀπέθανον ἀμφότεροι πρὸ αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ υἱοὶ ἑκάστου τούτων διεδέξαντο αὐτὸν ἀλλεπαλλήλως ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ἀρχῇ.

Πολλὰ σώζονται νομίσματα, φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Φιλεταίρου, οἱ νομισματολόγοι ὅμως ἐθεώρησαν ἐν γένει τὸ πλεῖστον τοὐλάχιστον, εἰ μὴ πάντα ἐξ αὐτῶν, ὡς κοπέντα ὑπὸ μεταγενεστέρων βασιλέων τῆς Περγάμου καὶ ὡς φέροντα τὸ ὄνομα καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Φιλεταίρου πρὸς τιμὴν τοῦ δημιουργήσαντος αὐτά. Ἄλλοι ὅμως ἐκ τῶν μικρῶν πρὸς ἀλλήλας διαφορῶν τῶν εἰκόνων, ἃς φέρουσι, κρίνοντες θεωροῦσιν αὐτὰ ὡς ἀναγόμενα εἰς τοὺς ἀλλεπαλλήλους ἡγεμόνας τῆς δυναστείας, οὓς περ θεωροῦσι πάντας ὡς λαβόντας τὸ ἐπώνυμον καὶ τὸν τίτλον τοῦ Φιλεταίρου.

2. Φιλέταιρος, υἱὸς Ἀττάλου τοῦ Α' καὶ ἀδελφὸς Εὐμένους τοῦ Β', βασιλέως τῆς Περγάμου. Ὁ Εὐμένης ἀνέθηκεν αὐτῷ τῷ 171 π. Χ. τὴν κυβέρνησιν τῶν τῆς Περγάμου πραγμάτων, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς καὶ ὁ Ἄτταλος μετέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς βοήθειαν τῶν Ρωμαίων ἐν τῷ κατὰ τοῦ Περσέως πολέμῳ.

3. Φιλέταιρος, ἀδελφὸς τοῦ Δορυλάου, στρατηγοῦ τοῦ Μιθριδάτου καὶ εἷς τῶν προγόνων τοῦ γεωγράφου Στράβωνος.

4. Φιλέταιρος, ἀθηναῖος κωμικὸς ποιητὴς τῆς μέσης κωμῳδίας, ὅστις λέγεται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ὅτι ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Ὑπερείδου καὶ τοῦ Διοπείθους, τοῦ τελευταίου τούτου ταὐτιζομένου ἴσως μετὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ποιητοῦ Μενάνδρου. Κατὰ τὸν Δικαίαρχον ὁ Φιλέταιρος ἦν ὁ τρίτος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, ἄλλοι ὅμως ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Νικόστρατος ἦν οὗτος. Κατὰ τὸν Σουίδαν ὁ Φιλέταιρος ἔγραψε 21 δράματα, ἐκ δὲ τοῦ Σουίδα καὶ τοῦ Ἀθηναίου οἱ ἑξῆς ἐλήφθησαν τίτλοι τῶν δραμάτων αὐτοῦ: Ἀσκληπιός, —Ἀταλάντη, —Ἀχιλλεύς —Κέφαλος, —Κορινθιαστής, —Κυνηγίς, —Λαμπαδηφόροι, —Τηρεύς. —Φίλαυλος· εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὸ Μῆνες, ἀναφερόμενον ἐν χειρογράφῳ ἔργῳ γραμματικῆς. Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἀμφισβητούμενοί

τινες τίτλοι, ἤτοι: Ἀδωνιάζουσαι, ταῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ τίτλον ἔργου τοῦ Φιλιππίδου, Ἄντυλλος καὶ Οἰνοπίων, ἅτινα ἀποδίδονται τῷ Νικοστράτῳ, καὶ Μελέαγρος, τοῦθ' ὅπερ ταὐτίζεται ἴσως μετὰ τῆς Ἀταλάντης. Τὰ ἀποσπάσματα τῶν ἔργων τοῦ Φιλεταίρου καταδεικνῦσιν ὅτι πολλὰ τῶν δραμάτων αὐτοῦ ἀνήγοντο εἰς ἑταίρας.

ΦΙΛΕΓΜΕΝΟΣ, γλύπτης, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον τῷ 1808 ἐν ἐπιγραφῇ ἐπὶ τοῦ στηρίγματος τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἀγάλματος ἐν τῇ *Villa Albani*, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἕτερον ἄγαλμα, ὑπὸ τῆς αὐτῆς προφανῶς χειρὸς κατασκευασθέν. Ὁ *Zoëga*, εἰς ὃν ὀφείλεται καὶ ἡ δημοσίευσις τοῦ ὀνόματος τοῦ καλλιτέχνου, ὑποτίθησιν ὅτι τὰ ἀγάλματα ταῦτα, ἅτινα εἶναι κατεσκευασμένα ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου, ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀττικὴν σχολὴν τῆς γλυπτικῆς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ.

ΦΙΛΕΥΣ, δισάσημος Ἰων ἀρχιτέκτων, οὗτινος τὸ ὄνομα διαφόρως γράφεται ἐν διαφόροις χωρίοις τοῦ Βιτρουβίου, ἅτινα ὅμως ἀναμφιβόλως ἀναφέρονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἔν τινι χωρίῳ ἀναφέρεται ὅτι ὁ *Phileos* ἐδημοσίευσε τόμον περὶ τοῦ ἰωνικοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Πριήνῃ· κατωτέρω ὁ *Phiteus* ἔγραψε περὶ τοῦ μαυσωλείου, ὅπερ ἀνήγειρεν αὐτὸς μετὰ τοῦ Σατύρου· ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ παρατίθησι περικοπὰς ἐκ τῶν σχολίων τοῦ *Pythius*, ὃν ἀποκαλεῖ ἀρχιτέκτονα τοῦ ἐν Πριήνῃ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ἐν τετάρτῳ χωρίῳ ἀναφέρει *Pytheus* τινα ὡς συγγραφέα περὶ ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὀνομάτων συμπεραίνεται μετὰ θετικότητος ὅτι εἷς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀπεδίδοντο ταῦτα πρόσωπον· οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν νεωτέρων συγγραφέων προτιμῶσιν ἐκ τῶν τεσσάρων τὸ ὄνομα Πύθεος. Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἀνωτέρω χωρίων πληροφορούμεθα ὅτι οὗτος ὑπῆρξεν ἀρχιτέκτων δύο τῶν μεγαλοπρεπεστέρων οἰκοδομημάτων τῆς Μ. Ἀσίας, ἅτινα ἱδρύθησαν αὐτόθι ἐν μιᾷ τῶν ἀρίστων περιόδων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς χώρας ἐκείνης, ἤτοι τὸ μαυσωλεῖον καὶ τὸν ἐν Πριήνῃ ναὸν τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς, καὶ ὅτι ἦτο ταὐτοχρόνως εἷς τῶν κυριωτέρων συγγραφέων περὶ τῆς τέχνης αὐτοῦ. Ἡ ἐποχὴ τῆς ἱδρύσεως τοῦ μαυσωλείου ἦν ἡ ἀμέσως μετὰ τὸ 4ον ἔτος τῆς 106 ὀλυμπιάδος, ἤτοι τὸ $353/2$, καθ' ἃ ὁ Μαύσωλος ἀπέθανεν. Ἡ δὲ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἐν Πριήνῃ ναοῦ ἦν κατὰ 20 περίπου ἔτη μεταγενεστέρα, διότι ἐξ ἐπιγραφῆς μανθάνομεν ὅτι ἀφιερώθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ ναὸς οὗτος, ὡς καὶ τὰ ἐρείπια αὐτοῦ, εἰσέτι τεκμηριοῦσιν ὅτι ἦν ἓν τῶν ἀρίστων προτύπων τοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ· ἦν δὲ περίπτερος καὶ ἑξάστηλος μετὰ προπυλαίων, ἐχόντων ἐν τῇ ἔσω αὐτῶν πλευρᾷ ἀντὶ ἰωνικῶν στηλῶν παραστάτας, φερούσας ἐν τοῖς κιονοκράνοις ἀναγλύφους γύπας.

ΦΙΛΗΜΕΝΟΣ, εὐγενὴς νέος ἐκ Τάραντος, σπουδαίως μετασχὼν τῆς σκευωρίας, ἥτις κατηρτίσθη πρὸς παράδοσιν τῆς πόλεως ἐκείνης εἰς χεῖρας τοῦ Ἀννίβα τῷ 212 π. Χ. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἦν ἐραστὴς τῆς θήρας συνείθιζε νὰ ἐξέρχηται συχνάκις τῆς πόλεως καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐπιτυχὼν οὕτως οἰκειότητος μετά τινων τῶν θυρωρῶν, οὕτως ὥστε συνείθιζον νὰ δέχωνται αὐτὸν κατόπιν ἰδιαιτέρου σημείου ἐν οἱαδήποτε ὥρᾳ. Τοῦ πράγματος τούτου ἐπωφελήθη κατά τινα νύκτα, ὁρισθεῖσαν προηγουμένως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ καρχηδονίου στρατηγοῦ, καὶ ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ μίαν τῶν θυρῶν, δι' ἧς καὶ εἰσήγαγε σῶμα 1000 ἀφρικανῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν πόλιν, ἐνῷ ἐν οἴκῳ ἐδέχετο καὶ αὐτὸν τὸν Ἀννίβαν δι' ἑτέρας εἰσόδου. Ὅτε ὁ Φάβιος ἀνεκτήσατο τὸν Τάραντα τῷ 209 π. Χ. ὁ Φιλήμενος ἀπώλετο κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σύγκρουσιν ἐν τῇ πόλει. Τὸ σῶμα αὐτοῦ δὲν εὑρέθη.

ΦΙΛΗΜΩΝ. Δώδεκα πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται, τὰ ἑπόμενα:

1. Φιλήμων, γηραιὸς Φρὺξ καὶ σύζυγος τῆς Βαυκίδος. Ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἑρμῆς, μεταμορφωθέντες ποτὲ εἰς συνήθεις θνητούς, ἐπεσκέψαντο τὴν Φρυγίαν· μηδενὸς ἐπιθυμοῦντος νὰ δεχθῇ τοὺς ξένους τούτους, ἠνεῴχθη αὐτοῖς ἐπὶ τέλους ἡ φιλόξενος καλύβη τοῦ Φιλήμονος καὶ τῆς Βαυκίδος, οἵτινες καὶ εὐμενῶς περιεποιήθησαν τοὺς δύο θεούς. Ὁ Ζεύς, ἀμείβων τὸ καλοκάγαθον γηραιὸν ζεῦγος ἀνήγαγεν αὐτὸ εἰς ὕψος μεθ' ἑαυτοῦ, συμπάσης τῆς γειτνιαζούσης χώρας κατακλυσθείσης αἴφνης ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἐπὶ τοῦ ὕψους ἐκείνου ὁ Ζεὺς κατέστητεν αὐτοὺς φρουροὺς τοῦ ναοῦ αὐτοῦ, ἐπιτρέψας αὐτοῖς καὶ ταὐτοχρόνως ν' ἀποθάνωσιν, ὅτε καὶ μετεμόρφωσεν αὐτοὺς εἰς δένδρα.

2. Φιλήμων, πρόσωπον, καθ' οὗ ἐπιτίθεται ὁ Ἀριστοφάνης, ὡς μὴ καταγομένου ἐξ ἀγνοῦ ἀθηναϊκοῦ αἵματος, ἀλλὰ μεμολυσμένου διὰ φρυγίου αἵματος.

3. Φιλήμων, ἠθοποιός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς τελέσας τὸ κυριώτερον μέρος τῆς Γεροντομανίας καὶ τῶν Εὐσεβῶν τοῦ Ἀναξανδρίδου. Ὁ μέγας κριτικὸς ἐξυμνεῖ αὐτὸν ἐπὶ λαμπρότητι ἀπαγγελίας καὶ ἐπὶ τῷ τρόπῳ, δι' οὗ ἀπήγγελλε χωρία, περιλαμβάνοντα ἐπανάληψιν τῶν αὐτῶν λέξεων, ἅπερ κατώτερος ἠθοποιὸς θὰ ἐκατέστρεφε.

4. Φιλήμων, ὁ πρῶτος κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν καὶ δεύτερος ὡς πρὸς τὴν διασημότητα τῶν ἀθηναίων κωμικῶν ποιητῶν τῆς Νέας Κωμῳδίας. Ἦν υἱὸς τοῦ Δάμωνος καὶ κατήγετο κατὰ τὸν Στράβωνα ἐκ Σόλων τῆς Κιλικίας· ἄλλοι καθιστῶσιν αὐτὸν Συρακούσιον· βέβαιον εἶναι ὅμως ὅτι λίαν ἐνωρὶς μετέβη εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἐγένετο πολίτης Ἀθηναῖος. Κατὰ τὸν *Meineke* ἐθεωρεῖτο οὗτος ὡς ἐκ Σόλων καταγόμενος, διότι εἶχε μεταβῆ εἰς Σόλους, ὅτε ἅπαξ ἐξωρίσθη· τὸν ἰσχυρισμὸν ὅμως τοῦτον καὶ αὐτὸς ὁ *Meineke* ἀποσύρει ἐν νεωτέρῳ αὐτοῦ ἔργῳ. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ Φιλήμων δικαίως ἀνάγεται εἰς τὴν Νέαν Κωμῳδίαν· ἐὰν δὲ θεωρῆται ὑπό τινος τῶν συγγραφέων ὡς εἰς τὴν Μέσην Κωμῳδίαν ἀνήκων, τοῦτο ἐξηγεῖται ὡς ἐξῆς, ὅτι ἡ ἔναρξις τῆς Νέας Κωμῳδίας ἦν σύγχρονος τῆς ληγούσης περιόδου τῆς μέσης ἱστορίας. Οὐδὲν ὅμως ὑπάρχει ὁπωσδήποτε ἐν τοῖς τίτλοις ἢ τοῖς ἀποσπάσμασιν ἔργων τοῦ Φιλήμονος, ὅπερ δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὴν μέσην κωμῳδίαν. Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ γραμματικοὶ ἔταξον αὐτὸν ἐν τοῖς ἓξ ποιηταῖς, οἵτινες ἀναφέρονται ὡς προέχοντες ἐν τῇ Νέᾳ Κωμῳδίᾳ: Τῆς δὲ νέας κωμῳδίας γεγόνασι μὲν ποιηταὶ ξδ', ἀξιολογώτατοι δὲ τούτων Φιλήμων, Μένανδρος, Δίφιλος, Φιλιππίδης, Ποσείδιππος, Ἀπολλόδωρος. Ἤκμασε δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου μικρὸν πρὸ τοῦ Μαινάνδρου, οὗτινος ὅμως ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπέζησε καὶ ἤρξατο παριστάνων τὰ ἔργα αὐτοῦ πρὸ τῆς 113ης ὀλυμπιάδος, ἤτοι περὶ τὸ 330 π. Χ. Κατὰ συνέπειαν ἦν ὁ πρῶτος ποιητὴς τῆς Νέας Κωμῳδίας καὶ μετέχει μετὰ τοῦ Μαινάνδρου, ὅστις ἐνεφανίσθη ὀκτὼ ἔτη κατόπιν αὐτοῦ, τῆς τιμῆς τῆς ἐφευρέσεως αὐτῆς ἢ μᾶλλον τοῦ τελείου αὐτῆς καταρτισμοῦ, διότι τὰ στοιχεῖα τῆς Νέας Κωμῳδίας ἐνεφανίσθησαν ἤδη ἐν τῇ μέσῃ καὶ τῇ ἀρχαίᾳ ἔτι κωμῳδίᾳ, ὡς π.χ. ἐν τῷ «Κοκάλῳ» τοῦ Ἀριστοφάνους ἢ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀραρότος. Δυνατὸν εἶναι νὰ ὁρισθῇ μάλιστα μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ δρᾶμα τοῦ Φιλήμονος, ὅπερ παρέσχε τὸ πρῶτον παράδειγμα τῆς Νέας Κωμῳδίας, ἤτοι ὁ «Ὑποβολιμαῖος», ὅπερ ἀπετέλει καὶ ἀπομίμησιν τοῦ «Κοκάλου».

Ὁ Φιλήμων ἔζη μέχρι βαθέος γήρατος καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸν Αἰλιανὸν κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Ἀντιγόνου πόλεμον, ἢ κατὰ τὴν ἀκριβεστέραν χρονολογίαν τοῦ Διοδώρου τῷ 3ῳ ἔτει τῆς 129 ὀλυμπιάδος, ἤτοι 262 π. Χ., οὕτως ὥστε δυνατὸν νὰ παρεῖχε κωμῳδίας ἐπὶ 70 περίπου ἔτη. Αἱ περὶ τῆς ἡλικίας, καθ' ἣν ἀπέθανε, γνῶμαι ποικίλουσι μεταξὺ 96, 97, 99 καὶ 101 ἐτῶν. Θὰ ἐγεννήθη λοιπὸν περὶ τὸ 360 π. Χ. καὶ ἦτο κατὰ συνέπειαν κατὰ 20 ἔτη πρεσβύτερος τοῦ Μαινάνδρου. Τὸν θάνατον αὐτοῦ τινὲς μὲν ἀποδίδουσιν εἰς ὑπερβολικὸν γέλωτα ἔν τινι ἐπεισοδίῳ, προκαλέσαντι γέλωτα, ἄλλοι δὲ εἰς χαρὰν ἐπὶ ἐπιτευχθείσῃ νίκῃ ἐν δραματικῷ ἀγῶνι, ἐνῷ ἄλλη ἀφήγησις παρίστησιν αὐτὸν ὡς ἡσύχως προσκληθέντα ὑπὸ τῶν θεῶν, αἷς περ ὑπηρέτει, ἐν τῷ μέσῳ τῆς συνθέσεως ἢ παραστάσεως τοῦ ἀρίστου καὶ τελευταίου αὐτοῦ ἔργου. Τούτου σώζονται εἰκόνες ἐν μαρμαρίνῳ μὲν ἀνδριάντι ἐν Ρώμῃ, ἐν πολυτίμῳ δὲ λίθῳ ἐναποτετυπωμένῳ ἐν τῷ *Thesaurus* τοῦ *Gronovius* Μολονότι οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Φιλήμων ἦν κατώτερος τοῦ Μαινάνδρου ὡς πρὸς τὴν ποίησιν, ἦν ὅμως μᾶλλον εὐνοούμενος ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων καὶ συχνάκις ἐνίκα τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ ἐν τοῖς δραματικοῖς ἀγῶσιν. Ὁ Γήλλιος ἀποδίδει τὰς νίκας ταύτας εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ἀθεμίτου ἐπιρροῆς *(ambitu gratiaque et factionibus)* καὶ ἀναφέρει ὅτι ὁ Μαίναδρος συνείθιζε νὰ ἐρωτᾷ τὸν Φιλήμονα αὐτόν, ἂν δὲν ἠρυθρία ὅταν ἐνίκα αὐτόν. Ἡ ταὐτότης πρὸς τούτοις ἐνίων τῶν τίτλων τῶν ἔργων τοῦ Φιλήμονος καὶ Μαινάνδρου παρέχει καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν τοῦ συναγωνισμοῦ αὐτῶν, περὶ οὗ ἀναφέρε-

Δημοτική Βιβλιοθήκη

ται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἀνέκδοτον. Ἐνίοτε ὅμως ἐνικᾶτο ὁ Φιλήμων, κατά τινα δὲ ταιαύτην περίπτωσιν φαίνεται ὅτι ἐξωρίσθη ἐπί τινα χρόνον· ἀνέλαβεν ὁπωσδήποτε ταξείδιον εἰς τὴν Ἀνατολὴν εἴτε ἕνεκα τοῦ αἰτίου τούτου, εἴτε συνεπείᾳ προσκλήσεως αὐτοῦ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου· εἰς ταύτην δὲ τὴν περιοδείαν δέον ἀναμφιβόλως ν' ἀναχθῇ τὸ ἐπεισόδιον αὐτοῦ μετὰ τοῦ Μάγα, τυράννου τῆς Κυρήνης καὶ ἀδελφοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. Ὁ Φιλήμων ἐμέμψατο τὸν Μάγαν ἐπὶ ἀμαθείᾳ ἐν κωμῳδίᾳ, ἀντίτυπα τῆς ὁποίας κατώρθωσε νὰ διαδώσῃ πολλαχοῦ· ἅμα δὲ τῇ εἰς Κυρήνην ἀφίξει τοῦ ποιητοῦ, ὅστις εἶχε καταφύγει ἐκεῖ συνεπείᾳ τρικυμίας, ὁ βασιλεὺς ἐπωφελήθη ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης πρὸς ἀντεκδίκησιν, γενομένην ὧδε· ὁ βασιλεὺς διέταξε στρατιώτην νὰ ἐγγίσῃ τὸν λαιμὸν τοῦ ποιητοῦ διὰ γυμνοῦ ξίφους καὶ εἶτα ν' ἀποχωρήσῃ εὐγενῶς, χωρὶς ποσῶς νὰ βλάψῃ αὐτόν· εἶτα ἐδωρήσατο τῷ ποιητῇ ὁλόκληρον σειρὰν παιδικῶν ἀθυρμάτων καὶ ἀπέπεμψεν αὐτόν.

Ὁ Φιλήμων φαίνεται κατώτερος τοῦ Μενάνδρου ἐν τῇ ζωηρότητι τοῦ διαλόγου, διότι τὰ δράματα αὐτοῦ ἐθεωροῦντο ὡς ἐκ τῶν μᾶλλον συνδεδεμένων ἐπιχειρημάτων καὶ τῶν μακροτέρων περιόδων καταλληλότερα πρὸς ἀνάγνωσιν ἢ πρὸς παράστασιν. Ἰδοὺ πῶς χαρακτηρίζει αὐτὸν ὁ Ἀπούλειος: *Reperias tamen apud ipsummultos sales argumenta lepide inflexa, aquatos lucide explicatos personas rebus competentes, sententias vitae congruentes; joca non infra soccum, seria non usque ad cothurnum. Rarae apud illum corruptelae: et, uti errores, concessi amores. Nec eo minus et lemo perjurus, et amator fervidus, et servulus callidus, et amica illudens, et uxor inhibens, et mater indulgens, et patrum objurgator, et sodalis opitulator, et miles proeliator (gloriator?): sed et parasiti edaces, et parentes tenaces, et meretrices procaces.*

Τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα τοῦ Φιλήμονος πολλὴν τεκμηριοῦσι τὴν ζωηρότητα, εὐφυΐαν ἐκφράσεως, καλλιτεχνικὴν γλῶσσαν καὶ πρακτικὴν γνῶσιν τοῦ βίου. Τὰ ἀντικείμενα τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ ἦσαν ἐρωτικαὶ ῥαδιουργίαι, οἱ δὲ χαρακτῆρες αὐτοῦ ἦσαν οἱ σταθεροὶ χαρακτῆρες τῆς Νέας Κωμῳδίας, οὕσπερ κατέστησαν ἡμῖν γνωστοὺς ὁ Πλαῦτος καὶ ὁ Τερέντιος. Τὸ περὶ τοῦ Μάγα ἐπεισόδιον, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ὅτι ἡ προσωπικὴ σάτυρα, ἥτις ἀπετέλει κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς Ἀρχαίας Κωμῳδίας, δὲν ἐγκατελείφθη καὶ ἐν τῇ Νέᾳ, τεκμηριοῖ δ' ἅμα καὶ τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς οἱ Ἀθηναῖοι, σεμνυνόμενοι ἐπὶ τῇ διανοητικῇ αὐτῶν ὑπεροχῇ, ἐπεδείκνυον τὴν περιφρόνησιν αὐτῶν πρὸς τὴν ἡμιβάρβαρον μεγαλοπρέπειαν τῶν ἑλλήνων βασιλέων τῆς Ἀνατολῆς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν δραμάτων τοῦ Φιλήμονος ἦν 97, ἀλλ' οἱ σωζόμενοι τίτλοι μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν ἀμφιβόλων καὶ νόθων ἀνέρχονται εἰς 53· πιθανώτατον δὲ εἶναι ὅτι τινὲς αὐτῶν δέον ν' ἀποδοθῶσιν εἰς Φιλήμονα τὸν νεώτερον. Ἰδοὺ ὁ κατάλογος τῶν τίτλων τῶν δραμάτων ἐκείνων, ἅτινα ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἀλλ' ἕνια τῶν ὁποίων θεωροῦνται εἰσέτι ὑπὸ τοῦ Meineke ὡς ἀμφισβητήσιμα: Ἄγροικος, Ἀγύρτης, Ἀδελφοί, Αἰτωλός, Ἀνακαλύπτων, Ἀνανευομένη, Ἀνδροφόνος, Ἀποκαρτερῶν, Ἄπολις, Ἁρπαζόμενος, Αὐλητής, Βαβυλώνιος, Γάμος, Ἐγχειρίδιον, Ἔμπορος, Ἐξοικιζόμενος, Ἐπιδικαζόμενος, Εὔριπος, Ἐφεδρῖται, Ἔφηβος, Ἥρωες, Θηβαῖοι, Θησαυρός, Θυρωρός, Ἰατρός, Καταψευδόμενος, Κοινωνοί, Κόλαξ, Κορινθία, Μετίων ἢ Ζώμιον, Μοιχός, Μυρμιδόνες, Μυστίς, Νεαίρα, Νεμόμενοι, Νόθος, Νύξ, Παγκρατιαστής, Παιδάριον, Παῖδες, Παλαμήδης, Πανήγυρις, Παρεισιών, Πιττοκοπούμενος, Πτερύγιον, Πτωχὴ ἢ Ῥοδία, Πυρρός, Πυρφόρος, Σάρδιος, Σικελικός, Στρατιώτης, Συναποθνήσκοντες, Συνέφηβος, Ὑποβολιμαῖος, Φάσμα, Φιλόσοφοι, Χήρα. Ἐκ πάντων τούτων τὰ γνωστότατά εἰσι τὸ Ἔμπορος καὶ τὸ Θησαυρός, ὡς ἀποτελοῦντα ἀπομίμησιν τοῦ *Mercator* καὶ τοῦ *Trinummus* τοῦ Πλαύτου. Τὸ δὲ Μυρμιδόνες ἀποτελεῖ παράδειγμα τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ ποιηταὶ τῆς Νέας Κωμῳδίας ἐπραγματεύοντο μυθολογικὰ θέματα.

Πολλαὶ τῶν περὶ τοῦ Φιλήμονος μαρτυριῶν καθίστανται ἀβέβαιοι ἕνεκα τῆς συχνάκις συμβαινούσης πρὸς ἄλληλα συγχύσεως τῶν ὀνομάτων Φιλήμων, Φιλέταιρος, Φιλήτης, Φιλιππίδης, Φίλιππος, Φιλίσκος, Φίλισκος, Φιλιστίων, Φίλων, Φιλόξενος καὶ λοιπῶν, τὰ αὐτὰ ἐχόντων ἀρχικὰ στοιχεῖα, ἤτοι Φιλ., τοῦθ' ὅπερ πολλάκις χρησιμοποιεῖται ἐν τοῖς χειρογράφοις ὡς βραχυλογικὴ ἔκφρασις τῶν ὀνομάτων τούτων. Καὶ τὸ τοῦ Διφίλου ὄνομα συγχέεται ἐνίοτε μετὰ τοῦ Φιλήμονος καὶ τοῦ Φίλωνος· ἓν δὲ τῶν σπευδαιοτέρων παραδειγμάτων τοιαύτης συγχύσεως ἀποτελεῖ ὁ τίτλος συλλογῆς ἀποσπασμάτων, κατατεταγμένων χάριν συγκρίσεως πρὸς ἄλληλα, ἔχει δὲ ὧδε: Σύγκρισις Μαινάνδρου καὶ Φιλιστίωνος· ἡ τελευταία λέξις ἔδει ἀναμφιβόλως νὰ εἶναι Φιλήμονος.

5. Φιλήμων, ὁ νεώτερος, ἐπίσης ποιητὴς τῆς Νέας Κωμῳδίας. Ἦν υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ἡ φήμη τοῦ ὁποίου ἀπερρόφησε πᾶν ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον, τὸν νεώτερον. Κατὰ τὸν Σουίδαν, ἐνῷ ὑπῆρξεν οὗτος συγγραφεὺς 54 δραμάτων, δύο μόνον βραχέα ἀποσπάσματα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ οὐδεὶς τίτλος. Μικρὰ ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τινὰ τῶν δραμάτων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δέον ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν νεώτερον Φιλήμονα.

6. Φιλήμων, γεωγραφικὸς συγγραφεύς, περὶ οὗ γινώσκομεν μόνον ὅτι ἔζη πρὸ τοῦ Πλινίου, ὑφ' οὗ καὶ πολλάκις ἀναφέρεται.

7. Φιλήμων, ὁ ἐπικαλούμενος Κριτικός, συγγραφεὺς ἐπικρίσεως τοῦ Ὁμήρου ὡς καὶ σχολίων ὑπὸ τὸν τίτλον Σύμμικτα εἰς Ὅμηρον.

8. Φιλήμων, ὁ Ἀθηναῖος, γραμματικὸς καὶ συγγραφεὺς ἔργου ἢ ἔργων περὶ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, ἀναφερομένων ὑπὸ τοὺς διαφόρους τίτλους Ἀττικαὶ λέξεις, Ἀττικαὶ φωναί, Ἀττικὰ ὀνόματα ἢ γλῶσσαι, περὶ Ἀττικῶν ὀνομάτων. Ὁ Ἀθήναιος ποιεῖται μνείαν καὶ τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ ἔργου αὐτοῦ Παντοδαπῶν χρηστηρίων, τοῦθ' ὅπερ οὐχὶ ἀπιθάνως ἀποτελεῖ μέρος τοῦ αὐτοῦ ἔργου. Ὁ Ἀθήναιος καὶ διάφορα ἀναφέρει τούτου χωρία, τεκμηριοῦντα τὴν ἀκριβῆ ἐκ μέρους τοῦ νεωτέρου Φιλήμονος γνῶσιν οὐ μόνον τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς λατινικῆς γλώσσης.

9. Φιλήμων, ὁ διδάσκαλος Μαξιμίνου τοῦ νεωτέρου.

10. Φιλήμων, ὁ καταρτίσας Λεξικὸν τεχνολογικόν, τὸ σωζόμενον τμῆμα τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐκ χειρογράφου, διατηρουμένου ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Ὁ συγγραφεὺς πληροφορεῖ ἡμᾶς ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ σκοπὸν εἶχε ν' ἀντικαταστήσῃ παρόμοιον λεξικὸν τοῦ γραμματικοῦ Ὑπερεχίου, τιτλοφορούμενον ἢ τοῦ Ἀλεξανδρέως Ὑπερεχίου ὀνομάτων τεχνολογία κανονικῶς συντεθεῖσα, διατεταγμένον δὲ ἐν ὀκτὼ βιβλίοις ἀναλόγως τῶν ὀκτὼ διαφόρων τοῦ λόγου μερῶν. Τὸ λεξικὸν τοῦ Φιλήμονος ἀπετέλε ἀτυχῆ ἐπιτομὴν τοῦ ἔργου τούτου, οὗτινος παρέλιπε τὰ καλλίτερα μέρη· ὁπωσδήποτε ὅμως ἐν τῇ φιλολογικῇ ἱστορίᾳ ἐνέχει ποιάν τινα ἀξίαν. Τὸ σωζόμενον μέρος αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ δευτέρου περὶ ὀνομάτων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὑπερέχιος ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ ὁ Φιλήμων δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὸν Ζ' αἰῶνα.

11. Φιλήμων, γλύπτης πολυτίμων λίθων, δύο τῶν ἔργων τοῦ ὁποίου σώζονται.

12. Φιλήμων, φυσιογνωμιστής, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀμπυλ-Φαράζ ὡς εἰπὼν ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ Ἱπποκράτους (ἥτις ἐπεδείχθη αὐτῷ πρὸς δοκιμὴν τῆς ἐπιδεξιότητος αὐτοῦ) ἦν εἰκὼν ἀκολάστου γέροντος. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι ὁ Φιλήμων οὗτος ἔγραψεν ἔργον περὶ φυσιογνωμίας, σωζόμενον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐν συριακῇ μεταφράσει. Ὑπάρχει δ' ἤδη καὶ ἀραβικὸν χειρόγραφον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Λουγδούνου, ὅπερ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Φιλήμονος, ὅπερ ὅμως προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν Πολέμωνα.

ΦΙΛΗΜΩΝ, πλούσιος κάτοικος τῶν ἐν Φρυγίᾳ Κολοσσῶν, πρὸς ὃν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐπέστειλεν ἐκ Ρώμης, παρακαλῶν ἵνα δεχθῇ αὖθις τὸν ἀποδράντα δοῦλον αὐτοῦ Ὀνήσιμον, ὃν καὶ ἀδελφὸν καλεῖ, ἅτε κατηχηθέντα ἤδη. Ἡ Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολὴ ἐγράφη περὶ τὸ 62 ἢ 63, ἤτοι συγ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

χρόνως τῇ Πρὸς Ἐφεσίους καὶ τῇ Πρὸς Κολοσσαεῖς, ἐπέμφθη δὲ δι' αὐτοῦ τοῦ Ὀνησίμου, μετὰ κλοπὴν πιθανῶς ἀποδράντος. Ὁ Φιλήμων εἰσήκουσε τὴν παράκλησιν τοῦ Παύλου. Περὶ τῆς γνησιότητος τῆς ἐπιστολῆς οὐδεμία φέρεται ἀμφιβολία.

ΦΙΛΗΜΩΝ καὶ ΒΑΥΚΙΣ, ζεῦγος ἐκ Φρυγίας ὀνομαστὸν εἰς τὰς μυθικὰς παραδόσεις, οὐ τὴν πενίαν, συζυγικὴν ἀγάπην καὶ μακροβιότητα ἀπηθανάτισεν ὁ Ὀβίδιος ἐν ταῖς «Μεταμορφώσεσιν».

ΦΙΛΗΣ. Ἐκ τῶν διαφόρων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο συγγραφέων ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ πρῶτος, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν παρατίθενται οἱ τρεῖς κυριώτεροι:

1. Φιλῆς (Μανουήλ), ὁ βυζαντινὸς ποιητής, καταγόμενος ἐξ Ἐφέσου, γεννηθεὶς μὲν περὶ τὸ 1275 μ. Χ., ἀποθανὼν δὲ περὶ τὸ 1340. Ὀλίγιστα γινώσκομεν περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ· ἀποκαλεῖται δὲ ποιητής, εἴτε διότι ἀπέσπα ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν ποιητῶν, εἴτε διότι ἔγραφε ἴδια συνθέματα ἐν ἰαμβικοῖς στίχοις, τῷ χειρίστῳ εἴδει τῆς ποιήσεως καὶ τῷ ἥκιστα μελωδικῷ εἴδει τῶν στίχων, οὓς ποτε οἱ ποιηταὶ ἐχρησιμοποίησαν. Ἰδοὺ κατάλογος τῶν ἔργων αὐτοῦ: 1) *De Animalium Proprietate* (Στίχοι ἰαμβικοὶ περὶ ζώων ἰδιότητος), συνηρμολογημένον κυρίως ἐκ τῶν τοῦ Αἰλιανοῦ καὶ ἀφιερούμενον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον.—2) *Carmina (varia)*, περιλαμβάνοντα τὰ λοιπὰ ποιητικὰ αὐτοῦ ἔργα ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω *Carmen de Animalium Proprietate*, προτασσομένου ἐν αὐτοῖς τοῦ *Carmen ignoti Poetae in S. Theodorum*. Περιλαμβάνει δέ: α') Εἰς τὸν κακοπαθῆ μοναχὸν λωβόν, β') Εἰς τὸν αὐτοκράτορα βασιλέα (ἤτοι Ἀνδρόνικον τὸν πρεσβύτερον), γ') *De plantis* εἰς τὸν στάχυν, εἰς τὸν βότρυν καὶ εἰς τὸ ῥόδον ὡς καὶ εἰς τὴν ροιάν, δ') *In Cantacuzenum (Joannem)* ἐν εἴδει διαλόγου, ἀποτελοῦν εἶδος ἠθικοῦ δράματος, ε') *Epigrammata*. στ') *In Augustum* (ἤτοι Ἀνδρόνικον τὸν πρεσβύτερον), ζ') Εἰς τὸν ἐλέφαντα, η') Περὶ μεταξοσκώληκος, θ') *Epigrammata*, ι') *Ecclogium* (τοῦ ἱστορικοῦ) *Pachymerae*, ια') *Euitaphium in Phaerasem*, ιβ') Στίχους τινὰς *In templum Evergetae*. Ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο περίεργον βιβλίον, ἐφ' οὗ ὁ ἐκδότης ἐπέστησεν ἀξιοσημείωτον προσοχήν· ἑκάστου *Carmen* προτάσσεται βραχεῖα διασαφητικὴ εἰσαγωγή.

Καὶ ἕτεροι ἧττον σπουδαῖοι βυζαντινοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περὶ ὧν ἀρκεῖ νὰ γείνῃ μόνον μνεία, τῶν ἑξῆς τριῶν.

2. Φιλῆς (Εὔμολπος), γράψας σχόλια εἰς τέσσαρας λόγους Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ.

3. Φιλῆς (Ἰωάννης), περὶ οὗ λέγεται ὅτι ἔγραψε τετράστιχα ἐπί τινων ψαλμῶν τοῦ Δαυὶδ καὶ ἄλλων σχετικῶν τούτοις θεμάτων.

4. Φιλῆς (Μιχαήλ), ἱερεύς, ζήσας περὶ τὸ 1124, ποιήσας δὲ ἰαμβικὸν ἐπιτάφιον εἰς τὴν αὐτοκράτειραν Εἰρήνην καὶ βραχὺ ποίημα εἰς Ἀλέξιον καὶ Ἰωάννην, τοὺς υἱοὺς Ἰσαὰκ τοῦ Πορφυρογεννήτου.

ΦΙΛΗΣΙΑΣ, ἀγαλματοποιὸς τῆς Ἐρετρίας ἀγνώστου ἐποχῆς, κατασκευάσας δύο ὁρειχαλκίνους βοῦς, οἵτινες ἀφιερώθησαν ἐν Ὀλυμπίᾳ, ὁ μὲν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, ὁ δὲ ὑπὸ τῶν Κερκυραίων.

ΦΙΛΗΣΙΟΣ, ἐπώνυμον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Διδύμοις, ὅπου ὁ Βράγχος ἐλέγετο ὅτι ἵδρυσεν ἱερὸν τοῦ θεοῦ καὶ ὅπου εἰσήγαγε τὴν λατρείαν αὐτοῦ.

ΦΙΛΗΣΙΟΣ, Ἀχαιός, ἀξιωματικὸς ἐν τῷ στρατῷ Κύρου τοῦ νεωτέρου, ἐκλεγεὶς μετὰ τὴν προδοτικὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Κλεάρχου καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν ἐκ μέρους τοῦ Τισσαφέρνους εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Μένωνος. Ὅτε οἱ μύριοι, ἀφοῦ ἀπέκαμεν ἀναμένοντες τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Χειρισόφου, ἀπεφάσισαν ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ Τραπεζοῦντος, ὁ Φιλήσιος καὶ ὁ Σοφαίνετος, οἱ πρεσβύτεροι τῶν στρατηγῶν, ἦσαν οἱ δύο ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶχον ὁρισθῇ νὰ προχωρήσωσιν, ἐπιβαίνοντες πλοίων μετὰ τῶν γεροντοτέρων ἀνδρῶν, τῶν γυναικοπαίδων καὶ τῶν ἀσθενῶν. Ἐν Κοτυώροις ὁ Φιλήσιος ἦν εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐπετέθησαν καὶ ἀπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἐπὶ τῷ ὅτι ἐπειράθη ὄπισθεν (ὁ Ξενοφῶν) μυστικῶς νὰ προστελκύσῃ τοὺς στρατιώτας πρὸς τὸ σχέδιον αὐτοῦ, ὅπερ ἀφεώρα εἰς τὴν ἵδρυσιν ἑλληνικῆς ἀποικίας ἐν τῷ Εὐξείνῳ, χωρὶς ν' ἀναγγείλῃ τὴν πρόθεσιν ταύτην δημοσίᾳ. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ μέρει καὶ ἐν συνελεύσει, καταρτισθείσῃ πρὸς ἐξέλεγξιν

τῆς πολιτείας τῶν στρατηγῶν, ὁ Φιλήσιος ὑπεβλήθη εἰς πρόστιμον 27 μνῶν ἕνεκα ἐλλείψεως ἐν τοῖς φορτίοις τῶν πλοίων, δι' ὧν ὁ στρατὸς εἶχεν ἀναχωρήσει ἐκ Τραπεζοῦντος καὶ ἐν τοῖς ὁποίοις ἐνήργησεν ὡς εἷς τῶν ἐπὶ τούτῳ ταχθέντων ἐντολέων. Ἐν Βυζαντίῳ ὁ Φιλήσιος ἦν εἷς τῶν πρέσβεων, οἵτινες ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν Ἀναξίβιον μετὰ συνδιαλλακτικῶν ὁδηγιῶν, ἀφοῦ ὁ Ξενοφῶν εἶχε κατασιγάσει τὸν παρὰ τοῖς μυρίοις θόρυβον, ὅστις προύκλήθη ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀνακαλύψεως τῆς προδοσίας τοῦ Ἀναξιβίου.

ΦΙΛΗΤΑΣ. Τὰ ἑξῆς τρία πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φιλητᾶς (ὁ Κῷος), υἱὸς Τηλέφου, ἀκμάσας περὶ τὸ 300 π. Χ. Ἀκριβῶς ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀγνοεῖται, διότι ὁ Σουίδας λέγει αὐτὸν ζῶντα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅπερ ἐστὶν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ἑτέρωθι λεγόμενον ὅτι ἦτο σύγχρονος τοῦ Ἀράτου, τιμηθέντος ἐν τῇ αὐλῇ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ καὶ τοῦ Θεοκρίτου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ 270 π. Χ. Ἡ διακωμῴδησις τῆς λεπτότητος τοῦ σώματος αὐτοῦ, δι' ἣν ἦν ἠναγκασμένος νὰ ἔχῃ ἐν τοῖς ὑποδήμασι μολύβδινα πέλματα, κατ' ἄλλους δὲ σφαῖρας ἐκ μολύβδου περὶ τοὺς πόδας, ἵνα μὴ ἀνατρέπηται ὑπὸ σφοδροῦ ἀνέμου, καὶ ἧς αἰτία ἦτον, ὡς λέγεται, ἡ ἐπίπονος σπουδὴ περὶ τὴν Μεγαρικὴν ἀκριβολογίαν, ἀποδεικνύει ὅτι ἦτο φύσει ἀδυνάτου κράσεως καὶ συστάσεως ἄνθρωπος, ὅπερ ἐστὶ πρὸ πάντων ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν μακροβιότητα. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἐγεννήθη περὶ τὸ 330 π. Χ. καὶ ἀπέθανε μικρὸν μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (285—280 π. Χ.).

Ὁ Φιλητᾶς, προσκληθεὶς ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φιλαδέλφου, ἐγένετο, ἐξ ὅσων γινώσκομεν, ὁ πρῶτος ἱδρυτὴς ποιητικῆς σχολῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τὸ πρότυπον, ὅπερ ἐμιμήθησαν οὐ μόνον οἱ ἀμέσως μετ' ἐκεῖνον ἀκμάσαντες ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, ἀλλὰ καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐλεγειογράφοι, ὅσων τὰ ὀνόματά εἰσι γνωστότατα τοῖς περὶ τὰ σπουδαῖα ἀσχολουμένοις. Ἐτιμᾶτο δ' ὁ Φιλητᾶς οὐχὶ τόσον διὰ τὴν ποιητικὴν ἱκανότητα, ὅσον δι' ἣν εἶχε φήμην ὄντος γραμματικοῦ καὶ κριτικοῦ, γενόμενος φίλος καὶ συνεργὸς Ζηνοδότῳ τῷ Ἐφεσίῳ οὐ μόνον ἐν τῇ αὐλικῇ ὑπηρεσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, περὶ ἣν οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας λόγιοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἠσχολοῦντο.

Ὁ Φιλητᾶς ἐφημίζετο ἰδίως ὡς ἐλεγείων ποιητής, καὶ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τοῦ Καλλίνου, Μιμνέρμου καὶ Καλλιμάχου. Μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου ἀποτελεῖ τὸ ἄριστον πρότυπον, καθ' ὃ ἐποίησαν οἱ λατῖνοι ἐλεγειογράφοι. Ὁ Προπέρτιος μάλιστα πρὸς τὸν Φιλητᾶν πάντοτε ἀναφέρεται ὡς πρὸς παράδειγμα καὶ πηγήν, ἐξ ἧς ἀρύεται, ἅπαξ μὲν σὺν τῷ Μιμνέρμῳ μνημονεύων αὐτοῦ, συχνότερον δὲ σὺν τῷ Καλλιμάχῳ, οὗπερ πάντοτε φαίνεται προτιμῶν τὸν Φιλητᾶν. Τῆς ποιήσεως αὐτοῦ ὁ χαρακτήρ, ὃν ἐν μέρει μόνον δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν ἐν τοῖς σωζομένοις ἀποσπάσμασιν, ἱκανῶς διαφαίνεται παρὰ τοῖς μιμηταῖς αὐτοῦ Ρωμαίοις. Αἱ ἐλεγεῖαι τοῦ Φιλητᾶ εἶχον πάντοτε ὑπόθεσιν τὰ τρυφερὰ αἰσθήματα σφοδροῦ καὶ δεινολογουμένου ἔρωτος· καὶ κυρία τις ἢ τοὐλάχιστον τὸ πλαστὸν ὄνομα κυρίας, ἥτις καλεῖται Βαττὶς ἢ Βιττὶς καὶ Βαττά, ἐπέχει ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ, οἵαν θέσιν παρὰ τοῖς μιμηταῖς Ρωμαίοις ἡ *Cynthia* καὶ ἡ *Delia*. Ἡ μεγάλη ὑπόληψις, ἣν οἱ σύγχρονοι ἀπέδοσαν αὐτῷ, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ Θεόκριτος μνημονεύει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, ὅπερ παρήγαγεν εἴς τε τὴν κενότροπον Ἀλεξανδρινὴν φιλολογίαν καὶ εἰς τὴν ἐπείσακτον ποίησιν τῶν Ρωμαίων. Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὅτι ὁ Φιλητᾶς ὑπῆρξε θαυμαστὸν ὑπόδειγμα τῆς εὐφυοῦς ἐκείνης, κομψῆς καὶ ἁρμονικῆς στιχουργίας, ἥτις ἀντικατέστησε τὴν ὑψηλοτέραν ποίησιν ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ τῆς λεπτολόγου καὶ ἐντέχνου ἀπομιμήσεως. Παρὰ τὰς ἐλεγείας ταύτας ὁ Φιλητᾶς ἔγραψε καὶ τὰ κατὰ Σουίδαν παίγνια, κατὰ δὲ τὸν Στοβαῖον ἐπιγράμματα εἰς Βιττίδα, καὶ ἕτερον ἐλεγειακὸν ποίημα περὶ τῶν θρήνων τῆς Δήμητρος ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Περσεφόνῃ, ὅπερ ἐχρησίμευσε τοῖς βουκολικοῖς ποιηταῖς ὡς πρότυπον εἰς τοιούτου εἴδους ἐλεγείας, καὶ ἕτερον ἐν ἑξαμέτρῳ, ὅπερ ἑρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ Παρθενίου (ἐν Ἐρωτ. 2), ὡς ἔχον ὑπόθεσιν ἔρωτά τινα τοῦ Ὀδυσσέως. Ὑπέθεσάν τινες ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος

ἀναφερόμενον δίστιχον ἐλεγεῖον ἀνήκει τῷ ποιήματι τούτῳ· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Φιλητᾶς δὲν ἦτο ἁπλοῦς ποιητής, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος γραμματικός, δὲν φαίνεται ἀπίθανον ὅτι ἡ «Ἑρμηνεία», ἐξ ἧς ὁ Στράβων λέγει ὅτι παρέλαβε τοὺς στίχους τούτους, ἦτο κριτική τις πραγματεία ἢ ἑρμηνεία γραμματικὴ πλήρης παραδειγμάτων ἐκ διαφόρων ποιητῶν.

Πρὸς τούτοις ὁ Φιλητᾶς ἦτο καὶ ἔξοχος ὑπομνηματιστὴς συγγραφέων Συνεργαζόμενος τῷ Ζηνοδότῳ, ἔγραψε σημειώσεις εἰς τὸν Ὅμηρον, αὐστηρῶς ἐπικρινομένας ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου (Σχόλ. Βενετ. Ἰλιάδ. Β. 111)· τὸ δὲ ἀξιολογώτερον τῶν γραμματικῶν αὐτοῦ μελετῶν ἐστι τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἄτακτα ἢ Ἄτακτοι γλῶσσαι», οὕτω γενικῶς ἐγνωσμένον καὶ τιμώμενον, ὥστε ὁ κωμικὸς ποιητὴς Στράβων ἀναφέρεται πρὸς τοῦτο ὡς τὸ ἄριστον πρὸς ἑρμηνείαν τῶν λέξεων. Τὸ σύγγραμα τοῦτο ὑπαινίσσεται καὶ ὁ Ἑρμησιάναξ ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐρωτικῶν ποιημάτων τοῦ Φιλητᾶ, ὁ δὲ γραμματικὸς Κράτης ἔν τινι ἐπιγράμματι (Ἀνθολογία Πλάτωνος ΙΑ', 218) συνάπτει τὰς «Γλώσσας» τοῦ Φιλητᾶ πρὸς τὰς ὁμηρικὰς αὐτοῦ μελέτας. Αἱ φιλοσοφικαὶ μελέται τοῦ Φιλητᾶ μαρτυροῦνται ἐκ τοῦ παραδόξου ἱστορήματος, ὅτι κατέστρεψε τὸ φύσει ἀσθενὲς αὐτοῦ σῶμα μελετῶν τὸν ψευδόμενον λόγον τῆς Μεγαρικῆς σχολῆς, καθὰ δηλοῦται ἐν τῷ ἑπομένῳ ἐπιγράμματι:

Ξεῖνε Φιλητᾶς εἰμι· λόγων ὁ ψευδόμενος με
ὤλεσε καὶ νυκτῶν φροντίδες ἐσπέριοι

2. Φιλητᾶς, Σάμιος, ποιητὴς δύο ἐπιγραμμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας, ἅτινα διακρίνονται ἐν τῷ βατικανικῷ χειρογράφῳ ὑπὸ τὸν τίτλον Φιλιτᾶ Σαμίου. Ἔλλείψει πληρεστέρων λεπτομερειῶν δέον νὰ διακριθῇ ἀπὸ τοῦ Φιλητᾶ τοῦ ἐκ Κῶ, ὅστις, καίπερ ἀναφερόμενος ἔστιν ὅτε ὡς Ρόδιος (πιθανῶς ἕνεκα τῶν ὑπαρξασῶν στενῶν σχέσεων Κῶ καὶ Ρόδου), οὐδέποτε ὅμως ἀναφέρεται καὶ ὡς Σάμιος.

3. Φιλητᾶς, ὁ Ἐφέσιος, πεζογράφος, ἐξ οὗ οἱ σχολιασταὶ τοῦ Ἀριστοφάνους παρατιθέασι φράσεις τινὰς περὶ τῶν Σιβυλλῶν, ὃς ὅμως εἶναι ἄλλως ἄγνωστος.

ΦΙΛΗΤΗΣ, ἕλλην ἰατρός, ἀκμάσας πιθανῶς κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ., ἅτε ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ ὡς σύγχρονος ἐνίων τῶν ἀρχαιοτάτων ἰατρῶν. Ἦν δὲ ἓν τῶν προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀργαῖοί τινες κριτικοὶ ἀπέδιδον τὴν πραγματείαν «Περὶ διαίτης» *(De Victus Rationoe)*, ἥτις ἀποτελεῖ μέρος τῆς Ἱπποκρατικῆς συλλογῆς.

ΦΙΛΗΤΟΣ, ἀνὴρ χριστιανὸς μὲν πρότερον, εἶτα δὲ ἀρνηθεὶς μετὰ τοῦ Ὑμεναίου τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀφορισθεὶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας.

ΦΙΛΙ, χωρίον τῆς Μακεδονίας περὶ Γρεβενά, ὧν ἀπέχει ὥρ. 4. Οἰκεῖται ὑπὸ 250 κατοίκων χριστιανῶν.

ΦΙΛΙΑ, χωρίον τῆς Μεσσηνίας, κείμενον ἐν τῷ δήμῳ Οἰχαλίας καὶ ἀπέχον ΒΑ τῶν Μελιγαλῶν ὥρ. 2 1/2. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατοίκων.

ΦΙΛΙΑ, χωρίον τῆς Θεσσαλίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸ τμῆμα Καρδίτσης καὶ τὸν δῆμον Καλλιφωνίου μετὰ 206 κατοίκων. Ἀπέχει ἀπὸ Καλλιφῶνι ὥρ. 1.

ΦΙΛΙΑΔΗΣ, ὁ ἐκ Μεγάρων ἐπιγραμματοποιός, γνωστὸς μόνον ἐκ τοῦ ἐπιταφίου αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Θεσπιέων, οἵτινες ἔπεσαν ἐν Θερμοπύλαις· ὁ ἐπιτάφιος οὗτος σώζεται παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ, παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ.

ΦΙΛΙΑΔΗΣ, πατὴρ τοῦ Νέωνος καὶ τοῦ Θρασυλόχου, ὁπαδῶν Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος· πιθανὸν φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Φιλιάδης, ὃν ἀφωσιωμένος εἰς τὴν αὐτὸν μερίδα, καθόσον ὁ Δημοσθένης μετὰ περιφρονήσεως καὶ ἀποστροφῆς ἀναφέρει αὐτόν.

ΦΙΛΙΔΗΣ, Αἰτωλός, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Λυκιάδου μετὰ δυνάμεως 600 ἀνδρῶν πρὸς βοήθειαν τῶν Ἐλεατῶν κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῷ 218 π. Χ. Προχωρήσας εἰς τὴν Τριφυλίαν δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιπτῇ κατὰ τοῦ Φιλίππου, ὃς ἀληλοδιαδόχως ἐξήλασεν αὐτὸν ἐκ τοῦ Λεπρέου καὶ τοῦ Σαμικοῦ, ἀναγκάσας αὐτὸν ἐπὶ τέλους νὰ ἐκκενώσῃ ὁλόκληρον τὴν Τριφυλίαν.

ΦΙΛΙΔΩΡ (Φραγκίσκος-Ἀνδρέας-Δ α ν ι κ ά ν, ὁ ἐπιλεγόμενος Philidor), μελοποιὸς καὶ διάσημος ζατρικιοπαίκτης, γεννηθεὶς ἐν *Dreux* τῷ 1726 καὶ ἀποθ. ἐν Λονδίνῳ τῷ 1795. Εἰργασθη εἰς τὸ μελόδραμα καὶ κωμειδύλλιον. Πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ περιῆλθον σχεδὸν εἰς λήθην, τὰ κάλλιστα δὲ τῶν κωμειδυλλίων αὐτοῦ εἶναι: ὁ «Μάγος», — ὁ «Πεταλωτὴς» καὶ τὸ *Tom Jones* Ἡ μουσικὴ αὐτοῦ στερεῖται μελῳδίας, ἐκφρά-

σεως καὶ πρωτοτυπίας, ἦτον ὅμως ἀρμονικώτατος· ἐτόνισε δὲ τὴν ᾠδὴν τοῦ Δρυδένου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἑορτὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου», καὶ τὸ *Carmen soeculare* τοῦ Ὁρατίου καὶ ἐδημοσίευσεν: «Ἀνάλυσιν τοῦ ζατρικίου» (Λονδῖνον, 1749).

ΦΙΛΙΝΝΑ ἢ ΦΙΛΙΝΗ, ὄνομα πολλῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, ὡς τῆς ἐν Λαρίσσῃ τῆς Θεσσαλίας χορευτρίας, ἥτις ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἀρριδαίου ἐκ τοῦ Φιλίππου, πατρὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

ΦΙΛΙΝΟΣ. Τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τρία πρόσωπα εἰσὶ τὰ ἑξῆς:

1. Φιλῖνος ἢ Φιλαίνιος ὁ Ἀκραγαντῖνος, τὸν Γ′ π. Χ. ἀκμάσας αἰῶνα. Ἔγραψεν, ὡς ὁ Πολύβιος, συνέχειαν τῆς ἱστορίας τοῦ Τιμαίου, ἐν ᾗ περιείχετο καὶ ἱστορία τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου. Ἡ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ γενομένη βλάβη κατέστητεν αὐτὸν τοιοῦτον συνήγορον τῶν Καρχηδονίων, οἷος ἦν ὁ Φάβιος Πίκτωρ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. «Ἐκόντας μέν, λέγει ὁ Πολύβιος, ἔψεῦσθαι τοὺς ἄνδρας οὐχ ὑπολαμβάνω, στοχαζόμενος ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν· δοκοῦσι δέ μοι πεπονθέναι τι παραπλήσιον τοῖς ἐρῶσι· διὰ γὰρ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν ὅλην εὔνοιαν Φιλίνῳ μὲν πάντα δοκοῦσιν οἱ Καρχηδόνιοι πεπρᾶχθαι φρονίμως . . . . . οἱ δὲ Ρωμαῖοι τἀναντία. Φαβίῳ δὲ τοὐμπαλιν τούτων». Λίαν ἐστὶ λυπηρὸν ὅτι τοῦ συγγράμματος τοῦ Φιλίνου οὐδὲν διεσώθη δεῖγμα, ὅπερ ἠδύνατο νὰ δικαιώσῃ τὸ ὑπὸ τοῦ λέοντος εἰρημένον ἐν τῷ μύθῳ, ὅτι ἐάν ποτε ἦσαν καὶ λέοντες ζωγράφοι, δὲν θὰ ἐζωγραφεῖτο πάντοτε ὁ ἄνθρωπος καταβάλλων τὸν λέοντα.

2. Φιλῖνος, ἀττικὸς ῥήτωρ, σύγχρονος τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Λυκούργου, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους; ἐν τῷ κατὰ τοῦ Μειδίου λόγῳ, ὃς ἀποκαλεῖ αὐτὸν υἱὸν τοῦ Νικοστράτου, λέγων ὅτι ἦν τριήραρχος μετ' αὐτοῦ. Ὁ Ἁρποκρατίων ἀναφέρει τρεῖς λόγους τοῦ Φιλίνου: α′) Πρὸς Λισχύλου καὶ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου εἰκόνας, ἐναντίον προτάσεως τοῦ Λυκούργου, καθ' ἣν ἔδει νὰ στηθῶσιν ἀνδριάντες εἰς τοὺς ποιητὰς ἐκείνους, β′) Κατὰ Δωροθέου, ὅπερ ἀπελίδετο εἰς τὸν Ὑπερίδην, γ′) Κροκωνιδῶν διαδικασία πρὸς Κοιρωνίδας, ὅπερ ἀπεδίδετο ὑπὸ ἄλλων εἰς τὸν Λυκοῦργον. Ἀρχαῖος γραμματικός, ἀναφερόμενος ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, λέγει ὅτι ὁ Φιλῖνες ἠρανίσθη ἐκ τοῦ Δημοσθένους.

3. Φιλῖνος, ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν τῇ νήσῳ Κῷ, ὅστις θεωρεῖται ἱδρυτὴς τῆς σχολῆς τῶν Ἐμπειρικῶν. Ἦν δὲ μαθητὴς τοῦ Ἡροφίλου, σύγχρονος τοῦ Βακχείου καὶ προγενέστερος τοῦ Σεραπίωνος, ἀκμάσας δὲ κατὰ συνέπειαν τὸν Γ′ αἰῶνα π. Χ. Οὗτος ἔγραψεν ἔργον περί τινος τμήματος τῆς ἱπποκρατικῆς συλλογῆς, ἀπευθυνόμενον ἐναντίον τοῦ Βακχείου, ὡς καὶ ἕτερον περὶ βοτανικῆς, ἀλλ' οὐδέτερον σώζεται.

ΦΙΛΙΠΠΑΙΟΙ, χωρίον τῆς Μακεδονίας, κείμενον ἐπὶ ὀρεινῆς χώρας τοῦ Βοΐου ὄρους (Γράμμου) περὶ Σαμαρίναν, ἧς ἀπέχει ὥρ. 5 ΝΑ. Οἰκεῖται ὑπὸ 400 κατοίκων χριστιανῶν. Ἀπέναντι τούτου εἰς ἀπόστασιν 1 ὥρ. ἀριστερόθεν τῆς ἐκ Γρεβενῶν εἰς Σαμαρίναν ὁδοῦ κεῖται τὸ χωρίον Σμίξι μετὰ 150 οἰκογενειῶν βλαχοφώνων.

ΦΙΛΙΠΠΑΚΙ, χωρίον τῆς Μεσσηνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἀριστομένους, οὗ τῆς ἕδρας ἀπέχει ὥρ. 2.40′, κείμενον δὲ ΝΑ αὐτῆς ἀπέναντι τοῦ χωρ. Ἀβραμιοῦ, οὗ χωρίζεται διὰ ποταμίου. Κάτ. 200.

ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ, ὁ Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Φιλοκλέους, ἀναφερόμενος ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ὡς εἷς τῶν ἓξ κυριωτέρων κωμικῶν ποιητῶν τῆς Νέας Κωμῳδίας. Κατὰ τὸν Σουίδαν ἤκμασε κατὰ τὴν 111 ὀλυμπ. ἢ 335 π. Χ. χρονολογίαν, ἥτις θὰ ἀνῆγεν αὐτὸν μᾶλλον εἰς τὴν περίοδον τῆς Μέσης Κωμῳδίας· διάφορα ὅμως σημεῖα ἐν τοῖς ἀποσπάσματι τῶν δραμάτων αὐτοῦ ὑποδεικνύουσιν ὅτι ἤκμασεν ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου· τοιαῦτα δέ εἰσι πρῶτον αἱ ἐπιθέσεις αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Στρατοκλέους, τοῦ κόλακος τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ Ἀντιγόνου, αἵτινες δύνανται νὰ τάξωσιν αὐτὸν μεταξὺ τῆς 118 καὶ τῆς 122 Ὀλυμπ. εἶτα δὲ ἡ ὑπ' αὐτοῦ γελωτοποίησις τῶν πρὸς τὸν Δημήτριον τῇ ἐπιρροῇ τοῦ Στρατοκλέους ἀποδιδομένων τιμῶν, ἡ φιλία αὐτοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως Λυσιμάχου, καταπεισθέντος ὑπ' αὐτοῦ νὰ χορηγήσῃ διάφορα εὐεργετήματα τοῖς Ἀθηναίοις καὶ ἀναλαβόντος τὸν βασιλικὸν τίτλον τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 118 Ὀλυμπ. ἢ 316 π. Χ. καὶ τέλος αἱ μαρτυρίαι τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Διοδώρου ὅτι

κατεγέλα τῶν ἐλευσινίων μυστηρίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμυήθη ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος Νικοκλέους τῷ 302 π. Χ. Ὁ Clinton παρατηρεῖ ὅτι τὰ σημεῖα ταῦτα δύνανται νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τὴν πιθανότητα ὅτι ἤκμασε κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σουίδα ὑποδεικνυομένην χρονολογίαν· ὑγιὴς ὅμως κριτικὴ θ' ἀπήτει πρὸς τοῦτο, ὡς καὶ ὁ Meinke προτείνει, τὴν μεταβολὴν τοῦ ρια'=111 εἰς ριδ'= 114, τῆς τελευταίας ταύτης ὀλυμπιάδος ἀνταποκρινομένης πρὸς τὸ ἔτος 323 π. Χ. Τὴν χρονολογίαν ταύτην ἐπικυροῖ καὶ ἡ ἑξῆς λεπτομέρεια, ὅτι ἐν τῷ καταλόγῳ, οὗ μνεία ἀνωτέρω ἐγένετο, τῶν ἓξ κυρίων ποιητῶν τῆς Νέας Κωμῳδίας ὁ Φιλιππίδης τάσσεται οὐχὶ πρῶτος, ἀλλὰ μετὰ τὸν Φιλήμονα, τὸν Μένανδρον καὶ τὸν Δίφιλον· διότι, ἐὰν τὰ ἐν τῷ καταλόγῳ πρόσωπα ἐτάσσοντο ἀναλόγως τῆς ἀξίας καὶ οὐχὶ ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, εἰς ἣν ἀνῆκον, ὁ Μένανδρος θὰ ἐτάσσετο πρῶτος. Τὸ λάθος τοῦ Σουίδα δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ διὰ τοῦ ἑξῆς τρόπου, ὅτι συνέχεε τὸν κωμικὸν ποιητὴν Φιλιππίδην μετὰ τοῦ δημαγωγοῦ Φιλιππίδου, καθ' οὗ ὁ Ὑπερίδης συνέθετο λόγον καὶ ὃς καταγελᾶται ὑπὸ τοῦ Ἀλέξιδος, Ἀριστοφῶντος καὶ ἄλλων ποιητῶν τῆς Μέσης Κωμῳδίας ἐπὶ τῇ ἰσχνότητι αὐτοῦ.

Ὁ Φιλιππίδης φαίνεται ἀνταξίως τῆς περιωπῆς, εἰς ἣν ἀνάγεται, ὡς εἷς τῶν ἀρίστων ποιητῶν τῆς Νέας Κωμῳδίας. Κατεπολέμησε δὲ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ὑπερήσπισε τὰ προτερήματα τῆς τέχνης αὐτοῦ καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν προσωπικὴν σάτυραν ὑπὸ πνεῦμα προσεγγίζον πρὸς τὸ τῆς Ἀρχαίας Κωμῳδίας. Ὁ Πλούταρχος μεγάλως ἐξυμνεῖ αὐτόν. Λέγεται ὅτι τὸν θάνατον αὐτοῦ προὐκάλεσεν ὑπερβολικὴ χαρὰ ἐν ἀπροσδοκήτῳ νίκῃ· παραπλήσιαι ἀφηγήσεις ἀναφέρονται καὶ περὶ τοῦ θανάτου ἄλλων ποιητῶν, ὡς τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Ἀλέξιδος καὶ τοῦ Φιλήμονος. Φαίνεται ὅτι ὁ Φιλιππίδης ἔζησε μέχρι προβεβηκότος γήρατος.

Ἐκ τῶν 45 ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἀναφερομένων δραμάτων αὐτοῦ οἱ ἑξῆς 15 σώζονται τίτλοι: Ἀδωνιάζουσαι, — Ἀμφιάραος, — Ἀνανέωσις, — Ἀργυρίου ἀφανισμός, — Αὐλοί, — Βασανιζομένη, — Λακιάδαι, — Μαστροπός, — Ὀλυνθία, — Συμπλέουσαι ἢ πιθανῶς Συνεκπλέουσαι, — Φιλάδελφοι, — Φιλαθήναιος, — Φιλάργυρος, — Φίλαρχος, — Φιλευριπίδης. Ὁ τίτλος Ἀμφιάραος τεκμηριοῖ ὅτι οἱ ποιηταὶ τῆς Νέας Κωμῳδίας δὲν ἀπέφευγον τὰ μυθολογικὰ θέματα. Εἰς τὸν ἀνωτέρω κατάλογον προσθετέον καὶ τὸ Τρίοδοι ἢ Ρωποπώλης· οἱ Κόθορνοι τοῦ Φιλωνίδου καὶ τὸ Νάννιον τοῦ Εὐβούλου ἢ Φιλίππου ἐσφαλμένως ἀποδίδονται εἰς τὸν Φιλιππίδην. Τινὲς τῶν ἀρχαίων κριτικῶν κατηγοροῦσι τοῦ Φιλιππίδου ὡς παραβαίνοντος τοὺς κανόνας τῆς καθαρότητος τῆς ἀττικῆς διαλέκτου.

ΦΙΛΙΠΠΙΚΟΣ (Βάρδανος), αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 711 μέχρι τοῦ 713. Τὰ κατ' αὐτὸν ἴδε ἐν τῷ ἄρθρῳ ΡΩΜΗ, (Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος, σελ. 531).

ΦΙΛΙΠΠΙΝΑΙ, ἀρχιπέλαγος πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ τῆς Ὠκεανίας. Τὸ σύνολον τῶν νήσων τούτων ἔχει ἐπιφάνειαν 295,585 περίπου τετραγωνικῶν χιλιαμέτρων καὶ κατοίκους 7,452,000 διαιρουμένους εἰς 43 ἐπαρχίας καὶ 933 πόλεις καὶ κώμας. Τὸ ἔκτον ὡς ἔγγιστα τοῦ ἀριθμοῦ εἶσιν ὑποτελεῖς τῇ Ἱσπανίᾳ. Ἀνήκουσιν εἰς τὴν Μαλαισίαν φυλήν. Ὑπάρχουσι δὲ εἰς τὰς πόλεις καὶ περὶ τὰς 10 χιλιάδας Εὐρωπαίων. Ἕνεκα τοῦ εὐφόρου τῆς χώρας, παραγούσης πάντα τὰ προϊόντα τῶν θερμῶν κλιμάτων, ἀπὸ τοῦ 1840 γιγαντιαία παρατηρεῖται πρόοδος ἔν τε τῇ εἰσαγωγῇ καὶ ἐν τῇ ἐξαγωγῇ.

ΦΙΛΙΠΠΙΝΗ (Philippine), σύζυγος Ἐδουάρδου τοῦ Γ', βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ζήσασα κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Καλαίσου πεσοῦσα ἔνδακρυς εἰς τοὺς πόδας τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἔσωσε τοῦ θανάτου ἓξ χωρικούς, ἀγωνισθέντας ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατρίδος.

ΦΙΛΙΠΠΟΙ, πόλις ἀρχαία τῆς Μακεδονίας, ἥτις κατ' ἀρχὰς ἐκαλεῖτο Κρηνίδες ὡς ἐκ τῶν ἀφθόνων πηγαίων ὑδάτων, τῶν ἐκ τοῦ ἐδάφους ἀναβλυζόντων, καὶ ἔκειτο μεταξὺ τῶν ἀρχαίων πολισμάτων Νεαπόλεως, Τραγίλου καὶ Δραβήσκου παρὰ τὸν Γαγγίτην, παραπόταμον τοῦ Ἀγγίτου ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ, ἀνυψουμένου πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους Συμβόλου. Κατ' ἀρχὰς ἡ πόλις αὕτη ἀνῆκεν εἰς τοὺς Θρᾳκας Σάτρας· ἀπὸ δὲ τοῦ Γ' αἰῶνος

π. Χ. ἐδέχθη ἀποίκους ἐκ Θάσου, ἀλλὰ καὶ αὖθις περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν βαρβάρων. Κατὰ τὸ 360 π. Χ. οἱ Θάσιοι, βοηθούμενοι ὑπὸ προσφύγων Ἀθηναίων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Καλλιστράτου, κατέλαβον αὖθις τὴν πόλιν καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς μεταλλεῖα. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη Φίλιππος, ὁ ῥασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, καταλαβὼν τὴν πόλιν, ἀπεδίωξε τὸν Καλλίστρατον καὶ ὠχύρωσεν αὐτὴν (357—356), ὅπως χρησιμεύῃ ὡς προμαχὼν κατὰ τῶν βαρβάρων Θρᾳκῶν καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος μετωνόμασεν αὐτὴν Φιλίππους. Ἔκειτο δὲ ἐπὶ λόφου ἀποκρήμνου, ἔχοντος πρὸς βορρᾶν μὲν φάραγγας βαθείας καὶ κρημνοὺς καὶ πέτρας, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἐξετείνοντο τενάγη καὶ τέλματα βαθέα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τῆς πόλεως ὑπῆρχε στενὴ δίοδος· πρὸς δυσμὰς ἐξετείνετο πεδιάς, 350 σταδίων ἔκτασιν ἔχουσα μέχρι τῆς Μυρκίνου, Δραβήσκου καὶ Ἀμφιπόλεως, ἥτις ἦν εὔκαρπος καὶ τερπνὴ καὶ ἐξ ἧς, ὡς μυθολογεῖται, ὁ Πλούτων ἥρπαξε τὴν Περσεφόνην, ἄνθη συλλέγουσαν, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἦσαν τὰ στενὰ τῶν Σαπαίων καὶ Κορπίλων, ἀφ' ὧν ἀπεῖχεν ἡ πόλις 18 στάδια. Ἐπὶ Φιλίππου ἡ πόλις ἐκοσμήθη διὰ δημοσίων οἰκοδομῶν, ἐπηυξήθη διὰ πολλῶν ἀποίκων καὶ κατέστη περίφημος διά τε τὰ παρακείμενα μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἅτινα χίλια τάλαντα πρόσοδον κατ' ἔτος ἔφερον, καὶ διὰ τὴν ἐν ἔτει 42 π. Χ. γενομένην μάχην κατὰ τὸ μεσημβρινοδυτικὸν μέρος τῆς ἐλώδους πεδιάδος αὐτῆς, καθ' ἣν ὁ Αὔγουστος καὶ Ἀντώνιος κατέστρεψαν τὰς δημοκρατικὰς λεγεῶνας τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐκτὸς τῆς στρατηγικῆς αὐτῆς ἀξίας κατέστη σημαντικωτέρα· δεχθεῖσα ἀποικίαν Ρωμαϊκήν, ἐκλήθη Αὐγούστα Ἰουλία Φιλιππικὴ καὶ ἐκαλλωπίσθη διὰ διαφόρων οἰκοδομημάτων. Ἡ πόλις αὕτη ἀναμιμνήσκει πολλὰς περιοδείας τοῦ βίου τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τὸ πρῶτον αὐτοῦ κήρυγμα ἐν Εὐρώπῃ, τοὺς ῥαβδισμούς, τὰς πληγάς, τὰς φυλακίσεις αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Σίλα καὶ τὴν ὡς ἐκ θαύματος ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου κτλ. (Πραξ. ΙϚ'. 9-40). Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῷ 53 μ. Χ. ἐκήρυξεν ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν ἀπόστολος τὸ Εὐαγγέλιον καὶ συνέστησε χριστιανικὴν κοινότητα, πρὸς ἣν ἔγραψε καὶ ἰδιαιτέραν ἐπιστολήν, τὴν Πρὸς Φιλιππησίους, καὶ τῆς ὁποίας πρῶτος ἐπίσκοπος ὑπῆρξεν Ἑρμῆς, εἷς ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων. Πάντων πρώτη ἐπίστευσεν εἰς Χριστὸν γυνή, Λυδία καλουμένη, εἶτα δὲ καὶ ἄλλοι, συστήσαντες βραδύτερον ἐκκλησίαν. Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας, ἰασάμενοι ἐνταῦθα γυναῖκα, κατεχομένην ὑπὸ πνεύματος Πύθωνος, κατεδιώχθησαν καὶ καθείρχθησαν. Ἐν αὐτῇ τῇ εἱρκτῇ ἐξηκολούθουν κηρύττοντες καὶ ἐκατήχησαν τὸν δεσμοφύλακα. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Παύλου ὁ Λουκᾶς φαίνεται διαμείνας αὐτόθι μέχρι τῆς πέμπτης περιοδείας τοῦ ἀποστόλου, ᾧ καὶ συνώδευσεν εἰς Ἱεροσόλυμα τῷ 54. Οἱ Φιλιππήσιοι τετράκις δι' ἐράνου ἐβοήθησαν χρηματικῶς τῷ Παύλῳ. Τοὺς Φιλίππους ἐπεσκέψατο τῷ 107 καὶ ὁ Ἰγνάτιος ἀπερχόμενος εἰς Ῥώμην, ἔνθα ἐμαρτύρησεν. Ὁ Πολύκαρπος, καταλαβὼν τὰς εἰς Σάρδεις πεμφθείσας ἐπιστολὰς τοῦ Ἰγνατίου, ἐπέστειλε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους. Βραδύτερον ἀναφέρεται ὁ μητροπολίτης Φιλίππων ὡς κατέχων τὸν μ' θρόνον, εἰς οὗ τὴν δικαιοδοσίαν ὑπήγοντο 7 ἐπίσκοποι, ὁ Θεωρίου, Πολυστύλου, Βελικείας, Χριστουπόλεως, Σμολαίνων, Καισαροπόλεως καὶ Ἀνακτοροπόλεως. Ἐπὶ δὲ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου (1282—1320) ὑπεβιβάσθη εἰς τὸν μζ', ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἡ πόλις ὑφίστατο καὶ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Κατὰ τὰ ἀρχαῖα ὁδοιπορικὰ διὰ τῆς πόλεως τῶν Φιλίππων διήρχετο ἡ Ἐγνατία ὁδός, ἀπεῖχε δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως 33 μίλια καὶ 21 τοῦ Ἀκοντίσματος. Ὡς λιμὴν τῶν Φιλίππων ἐχρησίμευεν ἡ πρὸς Ν αὐτῆς κειμένη Νεάπολις, εἰς ἣν ἐσταθμευεν ὁ στόλος τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου καὶ εἰς ἣν προσορμισθεὶς ὁ ἀπόστολος Παῦλος, μετέβη εἰς τοὺς Φιλίππους. (Ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς Τρῳάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθρᾴκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν, ἐκεῖθέν τε εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις Κολωνία. Πράξ. ιστ' 11).

Κατὰ ποίαν ἐποχὴν κατεστράφη καὶ ἐξηφανίσθη ἡ πόλις αὕτη διατελεῖ ἄγνωστον· ἐκκλησία ὅμως, ἔχουσα σχῆμα σταυροῦ καὶ ἀνήκουσα εἰς τὸν ΙΔ' ἢ ΙΕ' αἰῶνα, ἀνακαλυφθεῖσα δὲ κατὰ τὸ 1878, καταδείκνυσιν ὅτι ἤκμαζε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οὐχ ἧττον τὸ ὄνομα αὐτῆς παρεφθαρμένως περισῴζεται ἔν τινι χωρίῳ, κειμένῳ μεσημβριοανατολικῶς καὶ καλουμένῳ Φιλίππετζικ. Τὰ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἐρείπια αὐτῆς κείμενα ἐπὶ τῆς ἐκ Καβάλλας εἰς Δράμαν ὁδοῦ εἰς ἀπόστασιν 3 1/2 ὡρῶν πρὸς Α τῆς πρώτης καὶ ὁριζόμενα ἀνατολικῶς μὲν ὑπὸ τοῦ χανίου Δικελῆ Τάς, δυτικῶς ὑπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Δράμας, νοτίως ὑπὸ τῶν ἑλῶν καὶ ἀρκτικῶς ὑπὸ τοῦ ὄρους Παναγὺρδάγ, εἶναι πολλὰ καὶ σπουδαιότατα, ὡς ὡραῖον τεῖχος ἑλληνικὸν 2 1/2 μέτρων πάχους μετὰ ἐννέα πύργων, θέατρον, ἀμφιθέατρον, ἀκρόπολις, ἀγορά, στῆλαι ναοῦ, λείψανα βαλανίου καὶ πλεῖστα ἄλλα μαρτυροῦντα τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς μεγαλεῖον.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, γεννηθεὶς ἐν Βηθσαϊδᾷ τῆς Γαλιλαίας. Ἦν ἁλιεύς, ὅτε προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ Ἀνδρέου, ἵνα γένηται μαθητὴς τοῦ υἱοῦ τῆς Μαρίας, ᾧ ἔκτοτε συνώδευε πανταχοῦ· εὑρέθη εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους διδαχὴν τοῦ Ἰησοῦ, εἰς τὸν ἐν Κανᾷ γάμον, ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν κλπ. Μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔμεινεν εἰς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῆς ἐπὶ τὸ κήρυγμα τροπῆς τῶν ἀποστόλων. Ἐλθὼν δ' ἐδίδαξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς Φρυγίαν, ὑποστὰς ἐν Ἱεραπόλει τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον περὶ τὰ 80 μ. Χ. Ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἑορτάζει αὐτὸν τῇ 14 νοεμβρίου.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ἅγιος), ὁ ἐπιλεγόμενος Εὐαγγελιστής. Ἐξελέγη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων εἰς τῶν ἑπτὰ διακόνων καὶ ἐδίδαξε τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Σαμαρείᾳ, ἔνθα διὰ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ κατήσχυνε Σίμωνα τὸν Μάγον. Ἰδὼν δ' ὀπτασίαν ἀγγέλου, ἔλαβε τὴν εἰς Γάζαν ὁδόν, ἔνθα συναντήσας τὸν θησαυροφύλακα τῆς Κανδάκης, βασιλίσσης τῆς Αἰθιοπίας, ἐβάπτισεν αὐτόν. Ἀπέθανε περὶ τὸ 70 μ. Χ. πιθανὸν ἐν Καισαρείᾳ τῆς ἐν Παλαιστίνῃ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Βασιλεῖς τῆς Γαλλίας οὕτω καλούμενοι εἶναι οἱ ἑπόμενοι ἓξ:

1. Φίλιππος ὁ Α' γεννηθεὶς τῷ 1053 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1108. Ἐστέφθη τῷ 1060 ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν Βαλδουίνου τοῦ Ε', κόμητος τῆς Φλάνδρας. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀντιβασιλείας ταύτης Γουλιέλμος ὁ Βατάρδης ἐκυρίευσε τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ Φίλιππος τὴν νεότητα αὐτοῦ ἠμαύρωσε διὰ τοῦ σκανδαλώδους αὐτοῦ βίου, διὸ καὶ περιεπλάκη εἰς μακρὰς ἔριδας μετὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἠδυνήθη ἐν τούτοις νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Βρεταννίαν κατὰ τοῦ Γουλιέλμου τῆς Νορμανδίας καί, λαβὼν συμμέτοχον τοῦ θρόνου τὸν υἱὸν αὐτοῦ (κατόπιν Λουδοβῖκον τὸν Παχύν), νὰ γείνῃ κύριος τριῶν σπουδαίων ἐπαρχιῶν (1100).

2. Φίλιππος Β' ὁ Αὔγουστος, γεννηθεὶς τῷ 1165 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1223. Διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ Λουδοβῖκον τὸν Ζ' τῷ 1180, ἐγκαινίσας τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν διὰ τῆς ἀπανθρώπου ἐξώσεως τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἐπὶ πυρᾶς θανάτου τῶν βλασφήμων ἢ αἱρετικῶν, διὸ καὶ ἔτυχε τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ ἀγάπης τοῦ κλήρου. Περατώσας δὲ τοὺς πρὸς τοὺς προνομιούχους τιμαριούχους πολέμους, ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τοῦ Ἐρρίκου τοῦ Β', βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, πόλεμον, ἐπιβαλὼν τὴν συνθήκην τῆς Ἀζεσούρχερ (1189), δι' ἧς περιήρχοντο εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ δύο ἐπαρχίαι. Θανόντος δὲ τοῦ Ἐρρίκου, συνεμάχησε τῷ υἱῷ ἐκείνου Ριχάρδῳ τῷ Λεοντοθύμῳ, μεθ' οὗ ἀνέλαβε τὴν τρίτην σταυροφορίαν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, διαλυθείσης τῆς συμμαχίας, ὁ Φίλιππος ἐπέστρεψεν εἰς Εὐρώπην καί, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας καὶ αἰχμαλωσίας τοῦ Ριχάρδου, ἐπεχείρησε νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' ἐκείνου τὰς ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχίας καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Νορμανδίαν, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἐν Ρουέν῀, ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ. Τὸ ἐπιὸν ἔτος ὁ Ριχάρδος, τυχὼν ἐλευθερίας, ἐφάνη αἴφνης εἰς Νορμανδίαν, ἐνίκησε τὸν Φίλιππον ἐν Φρετεβάλῃ (1194), ἀφαιρέσας ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὰ ἀρχεῖα τοῦ στέμματος, ἃ τέως οἱ βασιλεῖς ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν. Τοῦτο δ' ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἱδρύσῃ ἔπειτα ὁ Φίλιππος τὰ ἐν Παρισίοις βασιλικὰ ἀρχεῖα. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ριχάρδου (1199), διακριθεὶς διὰ τὰς βιαιότητας, τὰς χαρακτηριζούσας τὰ βάρβαρα ἔθνη. Θανόντος τοῦ Ριχάρδου, ὁ Φίλιππος εὗρε κατάλληλον εὐκαιρίαν ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ χαύνου καὶ ἀδεξίου υἱοῦ ἐκείνου Ἰωάννου τοῦ Ἀκτήμονος πάσας τὰς ἐν Γαλλίᾳ κτήσεις τῶν Ἄγγλων (1205), πλὴν τῆς Γουιέννης. Τῷ 1193 νυμφευθεὶς τὴν Ἰλγεβούργην τῆς Δανιμαρκίας, διεζεύχθη ἔπειτα αὐτήν, ἵνα λάβῃ σύζυγον τὴν Ἄνναν Μερανίαν. Ἀλλ' ὁ ἀφορισμὸς τοῦ πάπα καὶ ἡ φοβερὰ ἀπαγόρευσις ἐπὶ παντὸς τοῦ βασιλείου ἠνάγκασαν αὐτὸν μετὰ πολλὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διε-

νέξεις νὰ δεχθῇ τὴν προτέραν σύζυγον(1201). Ἀσχολούμενος δὲ πρὸς ταπείνωσιν τῆς ἀγγλικῆς δυνάμεως, δὲν μετέσχε τῆς Δ' σταυροφορίας, ἥτις, ὡς γνωστόν, παρεκκλίνασα τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, κατέληξεν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204). Ἐν τούτοις οἱ μεγάλοι τιμαριοῦχοι καὶ βαρῶνοι, ἀνήσυχοι διὰ τὴν ὁσημέραι αὔξησιν τῆς δυνάμεως τοῦ Φιλίππου, ἀπεφάσισαν νὰ δράμωσι πρὸς βοήθειαν Ἰωάννου τοῦ Ἀκτήμονος καὶ φοβερὸς σύνδεσμος ἐσχηματίσθη κατὰ τῆς Γαλλίας. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Ἰωάννης ὁ Ἀκτήμων, ὁ κόμης τῆς Φλάνδρας, ὁ δοὺξ τῆς Βραβάντης καὶ ἄλλοι ἐγένοντο ἀρχηγοὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Ὁ Φίλιππος, ἐξελθὼν τῆς πάλης ταύτης νικητής, ἐξησφάλισε τὰς προηγουμένας κτήσεις καὶ ἐστερέωσε τὴν γαλλικὴν ἐθνότητα. Μετὰ μακρὰν δ' εἰρήνην ὁ Φίλιππος ἐτελεύτησεν ἐν Νάντῃ. Ὁ Φίλιππος ἐδημοσίευσεν ἀστικοὺς νόμους, ἐπεκύρωσεν 78 κοινοτικοὺς χάρτας, ἐκανόνισε τὸ συμβούλιον τῶν πατρικίων καὶ τοῦ πανεπιστημίου, ἐνεθάρρυνε τὰ γράμματα καὶ τὸ ἐμπόριον, ἐξετέλεσε μεγάλα ἔργα δημοσίου ὠφελείας, ἀνήγειρε τὸ Λοῦβρον, τὰς ἐν Ἀμιένῃ καὶ Ρημοῖς μητροπόλεις, ἐξηκολούθησε τὴν οἰκοδομὴν τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων, τὴν στρῶσιν τῶν ἐν Παρισίοις ὁδῶν, ἐπεσκεύασε τὰ περὶ τὴν πόλιν τείχη καὶ ἀνήγειρε σχολεῖα, νοσοκομεῖα καὶ ἄλλα φιλανθρωπικὰ καθιδρύματα.

3. Φίλιππος Γ' ὁ Τολμηρός, υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ Θ', γεννηθεὶς τῷ 1245 καὶ ἀποθανὼν ἐν Περπινιάνῃ τῷ 1285. Θανόντος ἐν Τύνητι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐξηκολούθησε μετά τινος ἐπιτυχίας τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μαύρων, μεθ' ὧν, συνάψας δεκαετῆ ἀνακωχήν, ἐπανήγαγεν εἰς Γαλλίαν τὸν ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ δεκατισθέντα στρατὸν καὶ τὰ λείψανα πέντε μελῶν τῆς ἑαυτοῦ οἰκογενείας, θανόντων ἐν τῇ ὁλεθρίᾳ ταύτῃ ἐκστρατείᾳ. Ἀλλ' ἡ νόσος, ἡ θερίσασα τοὺς συγγενεῖς, ἀφῆκεν αὐτὸν κληρονόμον ἀπείρου πλούτου καὶ κύριον πολλῶν ἐπαρχιῶν, ὡς τῆς Τουλώσης, Ποατοῦ, Ὠβέρνης, Τουρένης καὶ ἄλλων. Τῷ 1272 ἐδάμασε τοὺς ἀποστατήσαντας κόμητας τῆς Φουᾶς καὶ Ἀρμανιάκ. Ἡ δὲ δραστηριότης, ἣν ἀνέπτυξεν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ, καὶ ἡ εὐγενὴς ἐπιείκεια, ἣν ἐχρήσατο πρὸς τοὺς ἡττηθέντας, ἐξησφάλισαν τὴν εἰρήνην ἐν ταῖς μεσημβριναῖς ἐπαρχίαις. Μετὰ τοῦτο ἐπολέμησε κατὰ τῆς Ναβάρας καὶ δὶς ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ἱσπανίας, ἵνα ἀναβιβάσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Καστίλλης τὰ τέκνα τοῦ La Cerda καὶ ἵνα τιμωρήσῃ Πέτρον τὸν τῆς Ἀραγῶνος, τὸν αἴτιον τῆς σφαγῆς κατὰ τὸν σικελικὸν Ἑσπερινόν. Καὶ ὑπέταξε μὲν μέρος τῆς Καταλωνίας, ἀλλά, προσβληθεὶς ὑπὸ πυρετοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Γαλλίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε.

4. Φίλιππος Δ' ὁ Ὡραῖος, βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Φονταινεβλῷ τῷ 1268. Ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἀραγῶνος, καὶ ἀποτυχὼν ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην, δι' ἧς ἡ μὲν Σικελία ἀφίετο τῷ οἴκῳ τῆς Ἀραγῶνος, τὸ δὲ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως Καρόλῳ τῷ Χωλῷ. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀπ' ἀρχῆς ἐφάνη ἐχθρὸς τοῦ τε φεουδαλισμοῦ καὶ παπισμοῦ καὶ ἀπὸ τούτου ἄρχεται ἡ πτῶσις τοῦ μεσαιωνικοῦ συστήματος καὶ ἐγκαινίζεται ἡ νεωτέρα κοινωνικὴ τάξις. Πρώτη νομοθετικὴ πρᾶξις αὐτοῦ ἦν νὰ ὁρισθῶσι τὰ δίκαια καὶ καθήκοντα τῶν ἀστῶν (1287)· δι' ἑτέρου διατάγματος ἀπέκλειε τοὺς κληρικοὺς τῶν δημοτικῶν συμλίων καὶ δικαστηρίων, ἀπαγορεύσας συγχρόνως καὶ τὴν φυλάκισιν τῶν Ἑβραίων ἐπὶ τῇ ἁπλῇ καταγγελίᾳ ἑνὸς μοναχοῦ (1288), περιώρισε τοὺς κληρικοὺς τῆς ἰδιότητος τοῦ νὰ νέμωνται γαίας τοῦ βασιλείου διὰ κληροδοτήματος ἢ δωρεᾶς (1891) καὶ κατήργησε τὴν τοκογλυφίαν τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐγκατεστημένων Ἰταλῶν ἐμπόρων. Μετὰ πεντηκονταετῆ δ' εἰρήνην Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἕνεκα μικρᾶς ἀφορμῆς διεκόπησαν αἱ σχέσεις τῶν δύο κρατῶν (1293) καὶ ὁ Φίλιππος εἰσέβαλεν εἰς Γουιέννην. Ὁ δὲ πόλεμος ἔληξε τῷ 1299, ὅτε ὑπεγράφη ἡ ἐν Μοντρευίλῃ συνθήκη, δι' ἧς ὁ Φίλιππος ἔδιδε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἰσαβέλλαν τῷ υἱῷ τοῦ Ἐδουάρδου τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς Γουιέννης ὡς προικός. Συνέπεια τοῦ πολέμου τούτου ἦν ἡ κατάκτησις τῆς Φλάνδρας, ἧς ὁ κόμης εἶχε βοηθήσει τῇ Ἀγγλίᾳ. Ἀλλ' ἡ τυραννία καὶ αἱ καταπιέσεις τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως προύκάλεσαν ἐπανάστασιν τῶν Φλαμανδῶν (1302), κατασυν-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τριψάντων τὴν ὑπεροψίαν τῶν Γάλλων ἐν Κουρτρὰς καὶ κρεμασάντων 4 χιλιάδας πτερνιστῆρας τῶν γάλλων ἱπποτῶν εἰς τὸν θόλον τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ. Ὁ Φίλιππος, εὑρισκόμενος τότε εἰς δυσχερῆ θέσιν ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν πάπα φιλονεικίας, εἰργάσθη δραστηρίως πρὸς θεραπείαν τῶν ἀτυχημάτων, καί, ἵνα προμηθευθῇ χρήματα πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου, μετῆλθε πᾶν βίαιον μέτρον, ὑποχρεώσας τοὺς πολίτας νὰ προσαγάγωσι τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ αὐτῶν ἔπιπλα καὶ κοσμήματα καὶ ἐπιβαλὼν φόρους βαρυτάτους τῷ κλήρῳ τῇ γνωμοδοτήσει τῶν νομικῶν αὐτοῦ συμβούλων, εἰπόντων ὅτι ὁ κλῆρος, μὴ δυνάμενος νὰ ἄρῃ τὰ ὅπλα ὑπὲρ πατρίδος, ὀφείλει νὰ ὑπερασπίζῃ αὐτὴν διὰ τῶν χρημάτων. Τότε, δεινωθείσης τῆς θέσεως τοῦ κλήρου, ὁ πάπας Βονιφάτιος ἔπεμψεν αὐτῷ ἐπανειλημμένως τὴν βούλλαν, ἣν ἔκαυσε μὲν ὁ Φίλιππος, ἀλλ' ὁ πάπας, ἀφορίσας αὐτόν, ἐξέδωκε τέλος ἀπαγόρευσιν κατὰ τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἅπασαι αἱ ἐν Γαλλίᾳ τάξεις ἐξηγέρθησαν κατὰ τοῦ πάπα, ἐννοοῦντος νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν Γαλλίαν ὡς παπικὸν τιμάριον. Καὶ ἡ μὲν Φλάνδρα ἐκηρύχθη αὐτόνομος, ὁ δὲ Φίλιππος ἔπεμψεν ἐπὶ τέλους εἰς Ἰταλίαν ἕνα τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ, ὅστις ὡδήγησε τὸν Βονιφάτιον εἰς Λυῶνα, ἵνα δικαθῇ ἐνώπιον συνόδου τῶν ἐπισκόπων. Ὁ Βονιφάτιος ἀπέθανεν αἰχμάλωτος εἰς Γαλλίαν, ὡς καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Βενέδικτος ὁ ΙΑ', ὁ δὲ βασιλεὺς συνεπλήρωσεν οὕτω τὴν ταπείνωσιν τῆς ἁγίας Ἕδρας, ἣν κατώρθωτε νὰ ἔχῃ ὄργανον τῶν σκοπῶν αὐτοῦ. Ὁ Φίλιππος κατηγορεῖται μεγάλως διὰ τὴν φιλαργυρίαν, συνεχῶς ἀλλοιῶν ἐπὶ κερδοσκοπίᾳ τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος, δικαίως ὑπὸ τῶν συγχρόνων κληθεὶς κιβδηλοποιός, καὶ ἀπογυμνῶν τοὺς Ἰουδαίους διὰ παντοίων ἀπειλῶν, μέχρις οὗ ἐξέωσε καὶ ἐκ τοῦ βασιλείου. Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν πλουσίων διέταξε νὰ καῶσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς λέγω μὲν ὡς αἱρετικῶν, πράγματι δὲ ὅπως σφετερισθῇ τὴν περιουσίαν αὐτῶν. Συνέστησεν ὅμως συνέλευσιν ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας καὶ διοργάνωσε τὰ γενικὰ συμβούλια τῆς Γαλλίας καὶ Λαγγεδώκης. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1314.

5. Φίλιππος Ε' ὁ Μακρός, δευτερότοκος υἱὸς Φιλίππου τοῦ Ὡραίου, γεννηθεὶς τῷ 1293. Θανόντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λουδοβίκου Χουτίνου (1316), ἐγένετο κηδεμὼν τῆς ἀνηλίκου βασιλίσσης Ἰωάννας, θυγατρὸς τοῦ Λουδοβίκου καὶ μετ' ὀλίγον ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν τὸν θρόνον, ἰσχυρισθεὶς ὅτι ἐν Γαλλίᾳ δὲν ὑπῆρχε προηγούμενον παράδειγμα ἀπὸ τοῦ Οὔγου Καπέτου ὁ θρόνος νὰ καταλαμβάνηται ὑπὸ γυναικός. Τὰ γενικὰ συμβούλια ἀπεδοκίμασαν τὴν στέψιν αὐτοῦ (1317), λύσαντα τὸ μέγα τοῦτο ζήτημα καὶ κανονίσαντα τὰ περὶ διαδοχῆς τοῦ γαλλικοῦ θρόνου κληρονομικὰ δικαιώματα, οἷα μέχρις ἡμῶν ἔμεναν καθιερωμένα. Ἡ ἀνάκλησις τῶν ὑπὸ Λουδοβίκου Χουτίνου διαγραφέντων νομικῶν συμβούλων, ἡ μέριμνα περὶ ἄρσεως τῶν καταχρήσεων, ὁ ἀπὸ τοῦ γενικοῦ συμβουλίου ἀποκλεισμὸς τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν, τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ ἀναπαλλοτριώτου τῆς ἰδιοκτησίας, διατάγματα περὶ ὀργανώσεως τῶν οἰκονομικῶν καὶ διευθύνσεως τῶν ὑδάτων καὶ δατῶν καὶ καταργήσεις φεουδαλικῶν τινων προνομίων, ἡ μετὰ τῆς Φλάνδρας συνθήκη εἰρήνης (1320), ἡ ἐξόντωσις τῆς λῃστείας, ἡ καταπίεσις τῶν Ἑβραίων καὶ λεπρῶν ὑπῆρξαν τὰ κύρια ἔργα τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

6. Φίλιππος ΣΤ' ὁ Βαλοά, γεννηθεὶς τῷ 1293 καὶ διαδεχθεὶς Κάρολον τὸν Ὡραῖον τῷ 1328. Ἀρχηγὸς τῆς φεουδαλικῆς ἀντιδράσεως, τῆς ἀρξαμένης ἀπὸ Φιλίππου τοῦ Ὡραίου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Καρόλου Βαλοᾶ, ὑπεχρέωσε τοὺς ἄρχοντας νὰ πληρώσωσι τὰ χρέη αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ εὐγενεῖς οὗτοι τυχοδιῶκται διισχυρίσθησαν ὅτι διωργάνιζε συνωμοσίαν ἐπὶ ὀλέθρῳ τῶν ἐνΓαλλίᾳ εὐγενῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπέτυχον κατ' ἀρχὰς τὴν ἔκδοσιν βασιλικοῦ διατάγματος, δι' οὗ νὰ φυλακισθῶσιν οἱ πιστωταί, νὰ ἐνεργηθῇ δὲ κατάσχεσις ἐπὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν. Ἀλλ' ἀκολούθως ἐξέδωκεν ἄλλο διάταγμα, δι' οὗ τὰ χρέη ἠλαττοῦντο εἰς τὰ $^3/_1$ καὶ ἐπὶ τετραμήνῳ προθεσμίᾳ ἄνευ τόκου. Παρακληθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου, κόμητος τῆς Φλάνδρας, διωχθέντος ὑπὸ τῶν ὑπηκόων, ἔπεμψεν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ καὶ νικήσας ἐν Κασσὲλ τοὺς Φλαμανδούς (1358), ἀποκατέστησε τὸν Λουδοβίκον εἰς τὴν κομητείαν. Μετὰ δέκα ἔτη ἐξερράγη μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ὁ ἑκατονταετὴς πόλεμος, οὗ ἀποτέλεσμα ἦν ἡ τελεία ἧττα τῶν Γαλλῶν καὶ ἡ κυριαρχία τῶν Ἄγγλων ἐπὶ πάσης σχεδὸν τῆς βορείου Γαλλίας (1346).

Ὁ Φίλιππος ἀπέθανε τῷ 1350, καθ' ὃν χρόνον παρεσκευάζετο εἰς ἐπαναλῆψιν τοῦ κατὰ τῶν Ἄγγλων πολέμου, καταλιπὼν τὴν Γαλλίαν ἐξηντλημένην ἐκ τῶν δυστυχημάτων. Χαρακτηρίζεται ὡς φιλάργυρος, σκληρός, προληπτικὸς καὶ δεσποτικός, ἐπιτείνας τὰς βιαιότητας κατὰ τῶν Ἰουδαίων, αἱρετικῶν, ἐμπόρων ἐκ Λομβαρδίας κλπ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ, αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1170 καὶ δολοφονηθεὶς ἐν Βαμβέργῃ τῷ 1208. Ἦν υἱὸς Φρειδερίκου Α′ τοῦ Πυρρογενείου καὶ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου τοῦ ΣΤ′, τοῦ δωρήσαντος αὐτῷ τὴν Τοσκάνην, τὸ δουκάτον τοῦ Σπολέτου καὶ τὴν Σουαβίαν. Θανόντος Ἑρρίκου τοῦ ΣΤ′, ἀνεδέχθη τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β′, τοῦ ἀναγνωρισθέντος ὡς βασιλέως τῶν Ρωμαίων, μετέβη εἰς Γερμανίαν, κατετάχθη ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν αὐτοκρατόρων, προσωκειώθη τινὰς τῶν παρόντων ἐκλεκτόρων, ἔδωκεν 11 χιλιάδας μάρκων ἀργυρῶν τῷ ἀντιμνηστῆρι Βερθόλδῳ, δουκὶ τῆς Ζέριγκεν, πρὸς ἀνάκλησιν τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ καὶ ἐστέφθη ἐν Μαγεντίᾳ τῷ 1198. Ἀλλ' ἄλλοι ἐκλέκτορες, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ βλέπωσι τὸν θρόνον τῆς Γερμανίας περιελθόντα κληρονομικῶς εἰς τὸν οἶκον τῆς Σουαβίας, ἐξελέξαντο ἐν Κολωνίᾳ αὐτοκράτορα τὸν Ὄθωνα τῆς Βρουνσβίκης ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὄθωνος τοῦ Δ′. Ἐντεῦθεν ἐξερράγη πόλεμος, καθ' ὃν ὁ μὲν Φίλιππος ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ὁ δὲ Ὄθων ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Φίλιππος ἐλεηλάτησε τὴν Ἀλσατίαν, τὸ ἐλεκτοράτον τῆς Κολωνίας, ἐπολιόρκησε τὴν Βρουνσβίκην, πρωτεύουσαν τῶν κρατῶν τοῦ Ὄθωνος (1199), ἐκυρίευσε τὸ Στρασβοῦργον, ὑπέταξε τὴν Θουριγγίαν καὶ ἀνεγνωρίσθη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Βραβάντης, τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας καὶ ἄλλων ἀρχόντων, στεφθεὶς τὸ δεύτερον ἐν Ἀκυϊσγράνῳ τῷ 1208. Τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Φίλιππος, εὑρισκόμενος ἐν Βαμβέργῃ, ἐδολοφονήθη ὑπὸ Ὄθωνος τοῦ Βίττελσβαχ, ᾧ ἀπεποιήθη νὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον. Ὁ Φίλιππος ἀφῆκεν ἐκ τῆς Εἰρήνης, θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἰσαάκ, τέσσαρας θυγατέρας, ὧν ἡ Βεατρίκη ἐνυμφεύθη τὸν Ὄθωνα τῆς Βρουνσβέκης, ὅστις ἠδυνήθη ἔκτοτε ν' ἀναγορευθῇ αὐτοκράτωρ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Οὕτως ὀνομάζονται οἱ ἑπόμενοι πέντε βασιλεῖς τῆς Ἱσπανίας:

1. Φίλιππος Α′ ὁ Καλός, ἀρχιδοὺξ τῆς Αὐστρίας καὶ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας ὡς σύζυγος Ἰωάννης τῆς θυγατρὸς τοῦ Φερδινάρδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλας, γεννηθεὶς ἐν Βρούγῃ τῷ 1478 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βουργώνῃ τῷ 1507. Ἦν υἱὸς τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, βασιλέως τῶν Ρωμαίων, κατόπιν δ' αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, καὶ Μαρίας τῆς Βουργώνης, θυγατρὸς Καρόλου τοῦ Τρομεροῦ. Ἡ ἱστορία τοῦ Φιλίππου συμπίπτει μετὰ τῶν συγγενῶν δεσμῶν τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἱσπανίας. Ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς δευτεροτόκου θυγατρὸς τοῦ Φερδινάνδου, βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος καὶ τῆς Ἰσαβέλλης, βασιλίσσης τῆς Καστίλλης, καὶ ὁ θάνατος τοῦ ἀμέσου διαδόχου δὸν Ἰωάννου καὶ τῆς πρωτοτόκου θυγατρὸς τῶν καθολικῶν βασιλέων Ἰσαβέλλας τῆς Πορτογαλίας ἠνέῳξαν τῷ ἀρχιδουκὶ τῆς Αὐστρίας τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Καστίλλης ἄγουσαν.

Ἡ ἕνωσις δ' αὕτη τῆς Ἱσπανίας μετὰ τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας ἐπανηγυρίσθη διὰ διπλοῦ συνοικεσίου. Καθ' ὃν δὲ χρόνον Φίλιππος ὁ Καλὸς ἐνυμφεύετο τὴν Ἰωάνναν, ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Ἰωάννης, ἄμεσος διάδοχος τῆς Καστίλλης, ἐλάμβανε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Φιλίππου Μαργαρίταν τῆς Βουργώνης. Ὁ αὐτὸς δὲ στόλος, ὁ μεταβιβάσας τὴν Ἰωάνναν εἰς τὸν Φίλιππον, ἐκόμιζε καὶ τὴν Μαργαρίταν τῷ μνηστῆρι αὐτῆς. Οἱ γάμοι τοῦ Φιλίππου μετὰ τῆς Ἰωάννης ἐτελέσθησαν ἐν Λίλλῃ τῇ 18 ὀκτωβρίου 1496. Ὁ Φίλιππος ἦν τότε δεκαοκτὼ ἐτῶν, ἡ δὲ Ἰωάννα νεωτέρα κατὰ ἓν ἔτος. Ὁ πολιτικὸς οὗτος γάμος, ὁ μέλλων νὰ ἔχῃ τόσον μεγάλας συνεπείας διὰ τὴν Εὐρώπην, λίαν ἐκολάκευε τὴν φιλοδοξίαν τοῦ νέου ἀρχιδουκός· ἀλλ' ἐν ᾧ ἐπ' ἀρχῆς ἡ Ἰωάννα ἔτρεφε θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὸν σύζυγον αὐτῆς, οὗτος ἐνησχολεῖτο εἰς χαριεντισμούς, δυναμένους νὰ παρασαλεύσωσι τὴν συζυκὴν ἁρμονίαν.

Μετὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ δὸν Ἰωάννου, διαδόχου τῆς Καστίλλης, ἡ χήρα αὐτοῦ καὶ ἀδελφὴ τοῦ Φιλίππου ἐγέννησε τέκνον· θανόντος δὲ καὶ τοῦ βρέφους, ὁ Φίλιππος ἠξίου δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου τούτου ἐν ὀνόματι τῆς συζύγου αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ νόμος τῆς Καστίλλης ὥριζε ρητῶς ὅτι

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ὁ μείζων τὴν ἡλικίαν ἦν καὶ ὁ κατὰ προτίμησιν δικαιοῦχος ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ κηρυχθῇ ἄμεσος κληρονόμος ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς Ἀρραγῶνος καὶ Καστίλλης ἡ Ἰσαβέλλα τῆς Πορτογαλίας ἢ μᾶλλον ὁ υἱὸς αὐτῆς δὸν Μικέλης. Καὶ ἀνεκηρύχθη μὲν οὗτος, ἀλλ' ἀποθανὼν εἰς μικρὰν ἡλικίαν, ἀφῆκεν ἀνοικτὸν τὸ στάδιον τῶν δικαίων τῆς Ἰωάννης. Ταὐτοχρόνως τῷ (1500) ἐγέννησεν ἡ Ἰωάννα υἱόν, τὸν μέλλοντα Κάρολον τὸν Ε'. Ὁ δὲ Φίλιππος ἔστρεψεν ἔκτοτε τὰ βλέμματα ἐπὶ τὴν λαμπρὰν κληρονομίαν καὶ ἐτρέφετο ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι ἀδιστάκτως θὰ ἐγίνετο ὁ ἰσχυρότατος μονάρχης καὶ αὐτοκράτωρ μεγίστου τῆς Εὐρώπης μέρους. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Φερδινάνδος καὶ ἡ Ἰσαβέλλα ἐπεθύμουν νὰ ἴδωσι τὸν σύζυγον τῆς θυγατρὸς αὐτῶν διάδοχον τοῦ θρόνου μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἰωάννας, διὸ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δὸν Μικέλη προσεκάλεσαν ἀμφοτέρους εἰς Ἱσπανίαν καὶ ἐλθόντας διὰ τῆς Γαλλίας εἰς Μαδρίτην ἀνεκήρυξαν ἐπισήμως διαδόχους τῆς Καστίλλης ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ. Κατόπιν ὁ Φερδινάνδος, ἐλθὼν εἰς Σαραγῶσαν, ἔπεισε τοὺς ἄρχοντας ν' ἀναγνωρίσωσι διαδόχους αὐτοῦ τὴν Ἰωάνναν καὶ τὸν τύζυγον αὐτῆς.

Ἀλλὰ μετά τινας ἡμέρας ἀπὸ τῆς διττῆς ταύτης ἀναγνωρίσεως ὁ Φίλιππος ἀνεχώρησε κατεσπευσμένως ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν, προφασιζόμενος ὅτι ἡ παρουσία αὐτοῦ ἦν ἀναγκαία εἰς Φλάνδραν, εὐθαιμῶς ἀναλογισθεὶς τὴν ὑγιεινὴν κατάστασιν τῆς βασιλίσσης Ἰσαβέλλας, οὐδὲ τὴν ἀγωνίαν τῆς νέας συζύγου, ἣν κατέλιπεν ἐγκυμονοῦσαν καὶ μὴ δυναμένην νὰ τῷ παρακολουθήσῃ. Ἡ Ἰωάννα ἔμεινε τότε βεβυθισμένη εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν. Τεκοῦσα δ' υἱόν, τὸν Φερδινάνδον (10 μαρτ., 1503), τὸν μετὰ τὴν παραίτησιν Καρόλου τοῦ Ε' αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, ἔδειξε τὰ πρῶτα συμπτώματα ἐξασθενήσεως τῶν νοητικῶν δυνάμεων, συνεπείᾳ τῆς ἀπουσίας τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς σφοδρᾶς ζηλοτυπίας. Πολλάκις δ' ἀποπειραθεῖσα νὰ ὑπερπηδήσῃ τὴν αὐστηρὰν ἐπιτήρησιν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς συνάντησιν τοῦ ἀπίστου συζύγου καὶ ἀποτυχοῦσα ἔλαβε τέλος τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς πρὸς ἀναχώρησιν (1504 τέλος μαΐου). Ἡ δὲ προαίσθησις αὐτῆς δὲν τὴν διέψευσε, διότι εὗρε τὸν Φίλιππον ἐρῶντα νέας τῆς αὐλῆς, ἧς αἴφνης ἡ Ἰωάννα ὁρμήσασα κατεξέσχισε τὸ πρόσωπον καὶ ἔκοψε τοὺς ξανθοὺς πλοκάμους ἐνώπιον τοῦ Φιλίππου, μείναντος ἐνεοῦ· τῇ 26 νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους θανούσης τῆς Ἰσαβέλλας, ὁ Φερδινάνδος προσεκάλεσεν εἰς Ἱσπανίαν τὸν Φίλιππον, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, ὅπερ ἡ Ἰσαβέλλα ἐν τῇ διαθήκῃ κατέλιπε τῇ θυγατρὶ Ἰωάννᾳ καὶ τῷ συζύγῳ αὐτῆς. Ὁ Φίλιππος δὲν ἐπέζησε μὲν πολὺ μετὰ τὴν ἀνάρρωσιν, μετεφύτευσεν ὅμως εἰς Ἱσπανίαν διὰ τῆς βραχείας αὐτοῦ βασιλείας τὰ δικαιώματα τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου, ἀφεὶς ἓξ τέκνα, δύο ἄρρενα, Κάρολον τὸν Ε' καὶ Φερδινάνδον, ἀμφοτέρους γενομένους αὐτοκράτορας τῆς Γερμανίας, καὶ τέσσαρας θυγατέρας, τὴν Ἐλεονώραν, βασίλισσαν τῆς Πορτογαλίας καὶ βραδύτερον λαβοῦσαν εἰς δεύτερον γάμον Φραγκίσκον τὸν Α' τῆς Γαλλίας, τὴν Ἰσαβέλλαν, βασίλισσαν τῆς Δανιμαρκίας, τὴν Μαρίαν, σύζυγον τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας καὶ τέλος ἡγεμονίδα τῶν Κάτω Χωρῶν, καὶ τὴν Αἰκατερίναν, βασίλισσαν ὡσαύτως τῆς Πορτογαλίας. Φίλιππος ὁ Καλὸς ἐτελεύτησε τῇ 25 σεπτεμβ. 1506 εἰς ἡλικίαν εἴκοσι καὶ ἐννέα ἐτῶν.

2. Φ ί λ ι π π ο ς ὁ Β', υἱὸς Καρόλου τοῦ Ε', γεννηθεὶς ἐν Βαλλαδολίδῃ τῷ 1527. Ἐγένετο μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας (1554), ἄρχων τῶν Κάτω χωρῶν (1555) καὶ τέλος βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας (1556). Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1554, θανούσης τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας τῆς Πορτογαλίας, συνεζεύχθη τῇ Μαρίᾳ Τυδὼρ θυγατρὶ Ἐρρίκου τοῦ Η', μεταδοὺς τῇ Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ τὸν φωτοσβεστικὸν φανατισμὸν καὶ τὴν μισαλλοδοξίαν τῆς καθολικῆς Ἱσπανίας. Ἀλλ' ὀλίγον διαμείνας ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀνεχώρησεν εἰς Φλάνδραν μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας, συμβάντος τῷ 1558. Μόλις δὲ καταλαβὼν τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ ἀρχήν, διενοήθη νὰ ὑποτάξῃ τὸν κόσμον ἅπαντα, ἰδέα, ἣν ὠφείλετο τὸ μεγαλεῖον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ συναφῆ δεινά. Τῷ κατακτητικῷ σχεδίῳ ἥνωσε καὶ τὸ σχέδιον τοῦ νὰ ἐπιβάλῃ πανταχοῦ τὸν καθολικισμόν.

Ἀλλ' εἰς τὸν διπλοῦν τοῦτον σκοπόν, εἰ καὶ εἰργάσθη καθ' ἅπαντα τὸν βίον μετ' ἀπιστεύτου ἰσχυρογνωμοσύνης, ἀπέτυχεν εἰκτρῶς. Φίλιππος ὁ Β' ἦν τότε ὁ ἰσχυρότερος μονάρχης τοῦ κόσμου, διότι ἡ Ἱσπανία,

ἡ Νεάπολις, ἡ Σικελία, τὰ Μεδιόλανα, ἡ Γαλλικὴ Κομητεία, αἱ Κάτω χῶραι, ἡ Τύνις, Ὀράν, Πράσινον ἀκρωτήριον, αἱ Καναρίαι καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Ἀμερικῆς ἀνεγνώριζον τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ. Ἐξακολουθήτας ὃν παρὰ τοῦ πατρὸς εὗρε πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως μέχρι τῆς εἰρήνης τοῦ 1559, δι' ἧς ἐν τούτοις ἡ Γαλλία ἔμεινεν ἄθικτος. Βασανιζόμενος δὲ πάντοτε ὑπὸ τῆς ἰδέας νὰ ἐξοντώσῃ τὰς αἱρέσεις, ἔπεμψεν εἰς Κάτω χώρας τὸν αἱμοβόρον καὶ ἀδυσώπητον δοῦκα τῆς Ἄλβης, ὅστις οὔτε τὸν λουθηρανισμὸν ἠδυνήθη νὰ περιορίσῃ, οὔτε τὴν ἕνωσιν τῶν δύο κρατῶν νὰ ἐμποδίσῃ. Ἐν Ἱσπανίᾳ ἡ αὐστηρότης τῆς Ἱερᾶς ἐξετάσεως κατὰ τῶν Μαύρων καὶ ἡ φρίκη τῶν βασάνων παρώξυνον τοὺς λαοὺς καὶ κατέστρεφον τὴν βιομηχανίαν. Ἡ Ἰταλία ἀπῄτησε τὴν σύστασιν τοῦ ἱεροδικαστηρίου διὰ σοβαρᾶς ἐν Μεδιολάνοις ἐπαναστάσεως κλπ.

Τῷ 1588 ὁ Φίλιππος ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ἐλισάβετ, βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας, ὡς παρεχούσης ἄσυλον καὶ προστασίαν τοῖς αἱρετικοῖς, καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ πέμψῃ ἐπικουρίας τοῖς Φλαμανδοῖς. Ἀλλ' ὁ μέγας αὐτοῦ στόλος, ὃν ἀήττητον ἐκάλεσε, κατεστράφη ὑπό τε τῆς τρικυμίας καὶ τοῦ συμμαχικοῦ στόλου τῶν Ἄγγλων καὶ Ὁλλανδῶν. Συγχρόνως ἐραδιούργει ἐν Γαλλίᾳ, ἣν μικροῦ δεῖν ὑπέταττε τῇ ἀρωγῇ τῆς ἱερᾶς συμμαχίας. Ἀλλ' ἡ συνωμοσία, ἣν ἐνήργησεν ἐπὶ καταστροφῇ τῆς Ἰωάννης, μητρὸς Ἑρρίκου τοῦ Δ', ἐγένετο ὁ πυρὴν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, τοῦ λήξαντος εἰς τὴν συνθήκην τῆς Βερβίνης, δι' ἧς ὁ Ἑρρῖκος ἐλάμβανε τὴν ἐπαρχίαν Χαρολαί. Φίλιππος ὁ Β' ἀπέθανε τῷ 1598 ἕνεκα τῶν καταχρήσεων τῆς νεότητος καὶ τῶν πικρῶν δοκιμασιῶν τῆς μοναρχίας.

3. Φίλιππος ὁ Γ', υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1578 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1621. Ἀναβὰς τὸν θρόνον τῷ 1598 δὲν ἐβασίλευεν, ἀλλ' ἔζη μᾶλλον ὑπὸ τὰ νεύματα δύο ἢ τριῶν ραδιούργων καὶ αὐλοκολάκων, δειχθεὶς ἀπ' ἀρχῆς ἀνίκανος νὰ βαστάσῃ τὸ βαρὺ κληροδότημα Καρόλου τοῦ Ε'. Ἡ βασιλεία δ' αὐτοῦ διεκρίθη διὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἱσπανίας ἐξόντωσιν τῶν Μαύρων, δι' ἧς ἐπῆλθεν ἡ παραλυσία καὶ παρακμὴ τοῦ κράτους. Τοῦτου τὴν θυγατέρα Ἄνναν ἔλαβε σύζυγον ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ὁ ΙΓ'.

4. Φίλιππος ὁ Δ', υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1605 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1665. Διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ κόμητος Ὀλιβάρου (1621), οὗ ἡ ἐπιρροὴ ἐγένετο ὀλεθρία τῇ Ἱσπανίᾳ. Ἀηξάσης τῆς μετὰ τῶν Ἡνωμένων ἐπαρχιῶν ἐκεχειρίας, ἐπανελήφθη ὁ πόλεμος, εἰς ὃν οἱ μὲν Ὁλλανδοὶ ἐνίκησαν νίκην ὁριστικήν, οἱ δὲ Ἱσπανοὶ ἀπώλεσαν διὰ παντὸς τὰς ἐπαρχίας ταύτας, ὧν ἡ αὐτονομία ἀνεγνωρίσθη διὰ τῆς ἐν Μύνστερ συνθήκης (1648). Ἀκολούθως περιεπλάκησεν εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Γαλλίας, ἀπώλεσε τὴν Καταλωνίαν, δεκατέσσαρας πόλεις τῆς Φλάνδρας, τὸ Λουξεμβοῦργον καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Ἀλσατίας δικαιώματα. Συγχρόνως δὲ καὶ ἡ Πορτογαλία διὰ τῶν ὅπλων ὑπεστήριξε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς. Οὕτω τὸ μέγα κράτος Καρόλου τοῦ Ε' ἐν ἥττονι τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως αἰῶνος κατέπεσεν εἰς κράτος δευτεροβάθμιον ἐν Εὐρώπῃ. Ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς Ἐλισάβετ, θυγατρὸς Ἑρρίκου τοῦ Δ', ἐγέννησε τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν, σύζυγον Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' (1660), καὶ ἐκ τῆς δευτέρας γυναικός, Ἄννης τῆς Αὐστρίας, Κάρολον τὸν Β', ὃς καὶ διεδέχθη τὸν πατέρα. Ἔσχε προσέτι δύο ἄλλας θυγατέρας καὶ δύο υἱούς.

5. Φίλιππος ὁ Ε', βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βουρβώνων, γεννηθεὶς ἐν Βερσαλλίαις τῷ 1683 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1746. Ὁ πρίγκηψ οὗτος, γνωστὸς τῷ ὀνόματι δουκὸς τῆς Ἀνδεγαυίας, ἦν υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου, διαδόχου τῆς Γαλλίας, καὶ ἔγγονος Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', κληθεὶς ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας διὰ τῆς διαθήκης Καρόλου τοῦ Β' καὶ ἀνακηρυχθεὶς τῷ 1700. Ἀλλ' ἀμέσως τινὲς τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας ἀνάβασιν Γάλλου ἡγεμόνος, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἤρξατο ὁ περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου πόλεμος μεταξὺ Γαλλίας καὶ τῶν συμμάχων Ἀγγλίας, Αὐστρίας καὶ Ὁλλανδίας, οὗ ἀποτέλεσμα ἦν ἡ ἐν Οὐτρέχτῃ συνθήκη (1713), δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο μὲν Φίλιππος ὁ Ε', βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ν' ἀποκηρύξῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας ἐνδεχόμενα δικαιώματα, νὰ ὁμολογήσῃ δ' ὅτι οὐδέποτε θὰ δε-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

χθῇ τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ Γιβραλτάρ, τῆς Μινόρκας, τῆς Σικελίας, τῶν Κάτω Χωρῶν, τῶν Μεδιολάνων, τῆς Σαρδηνίας καὶ τῆς Νεαπόλεως, ὧν δ' ἀσθενοῦς καὶ μελαγχολικοῦ χαρακτῆρος, διηυθύνετο παρ' ἄλλων, παρασυρθεὶς μέχρις ἀθετήσεως τῶν ὅρων τῆς ἐν Οὐτρέχτῃ συνθήκης καὶ προβὰς εἰς τυχοδιωκτικὰς ἀποφάσεις, ὡς τὴν ἀνάκτησιν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαρχιῶν καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον διαδοχὴν τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης, ὧν συνέπεια ἦν ἡ κατ' αὐτοῦ τετραπλῆ συμμαχία (1719), ἡ ὑποχρεώσασα αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ 1720. Ἕνεκα μελαγχολίας ὑπεχώρησε τοῦ θρόνου χάριν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ δὸν Λουδοβίκου. Ἀλλὰ θανόντος τούτου μετὰ ἑπτὰ μηνῶν βασιλείαν, ἠναγκάσθη πάλιν νὰ ἄρῃ τὸ βάρος τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας. Αἱ τελευταῖαι πράξεις τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἦσαν νέοι πόλεμοι πρὸς τοὺς Ἄγγλους, τοὺς ἐν Ἀφρικῇ Μαύρους, ἐπέμβασις ἐν τοῖς ὑπὲρ διαδοχῆς τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Αὐστρίας πολέμοις, ἀποκατάστασις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ δὸν Καρόλου ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν δύο Σικελιῶν καὶ ἀγῶνες πρὸς ἀπόκτησιν δικαιωμάτων ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου υἱοῦ Φιλίππου. Ὀφείλει δὲ τούτῳ ἡ Ἱσπανία σοφάς τινας μεταρρυθμίσεις ἐν τῷ διοικητικῷ καὶ δικαστικῷ κλάδῳ, κώδηκα νομικόν, ἀνέγερσιν βιομηχανικῶν καταστημάτων, τὴν Ἀκαδημίαν κτλπ. Ἐνεψύχωσε δὲ τὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς τῶν Ἱσπανῶν, ἀποκατέστησε τὴν πειθαρχίαν καὶ παρεσκεύασε ναυτικὴν δύναμιν, ὅσην οἱ ἐνδοξότατοι τῶν προκατόχων αὐτοῦ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὁ τῆς Ἀλσατίας, κόμης τῆς Φλάνδρας, γενν. τῷ 1143 καὶ ἀποθ. ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Πτολεμαΐδος τῷ 1191. Ἦν υἱὸς τοῦ Θιερρῆ τῆς Ἀλσατίας, ποσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς συνάρχων. Νυμφευθεὶς δὲ τὴν Ἰσαβέλλαν, ἐγένετο διὰ τοῦ γάμου τούτου κόμης τῆς Ἀμιένης καὶ Βερμανδοᾶ καὶ διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ τῷ 1168 Ἑνωθεὶς δὲ τῷ 1172 μετὰ τῶν κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἐπαναστησάντων υἱῶν Ἑρρίκου τοῦ Πλανταγενέτου, εἰσέβαλεν εἰς Νορμανδίαν, ἀπέβη εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα ἐλεηλάτησε τὴν Νόρβικ, καὶ ἐπεχείρησεν ἀτυχῆ πολιορκίαν τῆς Ρουέννης. Τῷ 1177 ἐπεσκέφθη τοὺς Ἁγίους Τόπους, ἔνθα ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Βωδουΐνος ἐβασίλευε καὶ ἐπανελθὼν μετὰ ἓν ἔτος εἰς Φλάνδραν ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον Λουδοβίκου τοῦ Ζ' κηδεμὼν τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου καὶ ἀντιβασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Τῷ 1190 ὁ Φίλιππος οὗτος συνώδευσεν εἰς Παλαιστίνην τὸν Φίλιππον Αὔγουστον καὶ ἀπέθανεν ὑπὸ λοιμοῦ ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Πτολεμαΐδος.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Οἱ ἑπόμενοι δύο ἡγεμόνες τῆς Σαβοΐας φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φίλιππος ὁ Α', κόμης τῆς Σαβοΐας, υἱὸς Θωμᾶ τοῦ Α', γεννηθεὶς ἐν Αἰγουεβέλλῃ τῷ 1207 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βουγέῦ τῷ 1285.

2. Φίλιππος ὁ Β' ὁ Ἀκτήμων δοὺξ τῆς Σαβοΐας, γεννηθεὶς ἐν Σαμβερὺ τῷ 1438, διαδεχθεὶς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Κάρολον ἐν τῷ δουκάτῳ τῆς Σαβοΐας τῷ 1496 καὶ ἀποθανὼν ἐν Τουρίνῳ τῷ 1497.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ, βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας, γεννηθεὶς τῷ 1301 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ξέραις τῷ 1343. Ἦν ἔγγονος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Γ', λαβὼν δὲ τὸν τίτλον κόμητος τῆς Ἀγγουλέμης καὶ Λογγεβίλλης καὶ τῷ 1318 λαβὼν σύζυγον τὴν Ἰωάνναν, θυγατέρα Λουδοβίκου Ι' τοῦ Χουτίνου, ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας ἐν Παμπελούνῃ (1329). Τῷ 1335 τῇ ἀρωγῇ τοῦ Γάστωνος Δεφοὰ ἀπώθησε τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἀρραγωνίων, μετέσχε τοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλίας πολέμου, ἐβοήθησε (1343) Ἀλφόνσον τὸν Θ', βασιλέα τῆς Καστίλλης, καὶ ἀπέθανε πληγωθεὶς ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ἀλγεσίρας.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὁ Τολμηρός, δοὺξ τῆς Βουργονδίας, τέταρτος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, γεννηθεὶς τῷ 1342 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1404.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὁ Ἀγαθός, δοὺξ τῆς Βουργονδίας, υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Ἀφόβου, γεννηθεὶς ἐν Διζῶνι τῷ 1396 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βρούγῃ τῷ 1467. Διεδέχθη τὸν φονευθέντα πατέρα αὐτοῦ (1419) καὶ συνθηκολογήσας μετὰ Ἑρρίκου τοῦ Ε', βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, εἰσῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς Παρισίους καὶ ὑπηρέτησε τοὺς Ἄγγλους μέχρι Καρόλου τοῦ Ζ', μεθ' οὗ συμμαχήσας, συνετέλεσε πρὸς λύτρωσιν τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης, αἰχμαλώτου τῶν Ἄγγλων.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ὁ Μεγαλόψυχος, ἄρχων τῆς Ἕσης, γεννηθεὶς ἐν Μαρβούργῳ τῷ 1504 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1567. Διεδέχθη (1509) τὸν πατέρα αὐτοῦ Γουλιέλμον ὑπὸ

τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἄννης τοῦ Μεκλεμβούργου καὶ τῷ 1523 ἐνυμφεύθη τὴν Χριστίναν, θυγατέρα τοῦ Γεωργίου, δουκὸς τῆς Σαξωνίας, συνετέλεσεν (1525) εἰς τὴν καταπαυσιν τῆς στάσεως τῶν χωρικῶν καὶ σχετισθεὶς μετὰ τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Μελάγχθωνος, εἰσήγαγε τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν εἰς τὰ κράτη αὐτοῦ, κατήργησε πάντα τὰ μοναστήρια (1527) καὶ συνέστησε τὸ ἐν Μαρβούργῳ πανεπιστήμιον. Βοηθούμενος δ' ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ρωμαίων Φερδινάνδου τὸ δουκάτον τῆς Βυρτεμβέργης καὶ τῷ 1831 ἐγένετο εἷς τῶν διαμαρτυρομένων ἀρχηγῶν τῆς ἐν Σμαλκάλδῃ συμμαχίας. Ἡττηθεὶς δ' ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε', ἔμεινεν αἰχμάλωτος ἐπὶ 5 ἔτη, ὅτε τυχὼν ἐλευθερίας, ἔζησε τὸν λοιπὸν βίον ἡσύχως. Μέγα δ' ἐν Γερμανίᾳ ἐγέννησε σκάνδαλον ὁ δεύτερος αὐτοῦ γάμος μετὰ τῆς νέας Μαργαρίτας, ζώσης ἔτι τῆς νομίμου αὐτοῦ συζύγου.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Δὸν —), δοὺξ τῆς Πάρμας, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φιλίππου τοῦ Ε' καὶ τῆς Ἐλισάβετ Φορνέζης, γεννηθεὶς τῷ 1720 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1765.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ, κύπριος πρωτονοτάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὡς τοιοῦτος ὑπογραφόμενος ἐν τῇ κατὰ Μάϊον 1642 καταδίκῃ τῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Λουκάρεως Καλβινικῶν κεφαλαίων, καὶ ἐν τῇ κατὰ μάρτιον 1643 πατριαρχικῇ ἐγκρίσει τῆς ἐξελληνίσεως τῆς κατηχήσεως Πέτρου τοῦ Μογίλα. Συνέγραψε «Χρονικὸν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας», ἐκδοθὲν μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν Ἔτει 1679 ὑπὸ Νικολάου Βλαγκάρδου, καὶ ὑπὸ Βανδουρίου 1711. Ἀλλὰ μόνον ἡ λατινικὴ μετάφρασις μετὰ σημειώσεων Ἐρρίκου τοῦ Ἱλαρίου ἐξεδόθη τῷ 1687 ἐν Λειψίᾳ καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν Φραγκφόρτῃ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ, ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἰνδῶν, ζήσας τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα ἦν Ματακώμ· ἐγένετο διάσημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ νέου Κόσμου διὰ τοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Ἄγγλων, οἷς ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Καλβὼ Philippe), γάλλος ἀοιδός, ἀποθανὼν τῷ 1820.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ἐμμανουὴλ Λαβιλλενὶ Philippe), γάλλος ἠθοποιός, ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1824.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ (Ἀδριανὸς Philippe), γάλλος ἰατρός, ἀποθανὼν ἐν Ρημοῖς τῷ 1858. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τοῦ λοιμοῦ»,—«Ἱστορίαν φιλοσοφικήν, πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν τοῦ πώγωνος» κλπ. Ἦν δὲ καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν Ρημοῖς καὶ ἰατρὸς τοῦ Hôtel-Dieu νοσοκομείου.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΑΡΤΟΥΑ, κόμης τοῦ Eu, ἀποθανὼν ἐν Τουρκίᾳ τῷ 1397. Ἐπολέμησεν ἐν Οὐγγαρίᾳ κατὰ τῶν Τούρκων καὶ διὰ τῆς ἀπρονοησίας συνετέλεσεν εἰς τὴν ἥτταν τῶν Γάλλων παρὰ τὴν Νεάπολιν, ἔνθα ἤχθη εἰς Τουρκίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν αἰχμάλωτος.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΕΡΑΛΛΕΤ, γάλλος ὑδρογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1809 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1869. Ἔγραψεν: «Ὁδηγὸν διὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Βρασιλίας».— «Ναυτικὴν περιγραφὴν τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἀφρικῆς»,— «Περιγραφὴν τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Καναρίων νήσων» κτλ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς 5 βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας:

1. Φίλιππος ὁ Α', υἱὸς τοῦ Ἀργαίου, ἕκτος μὲν βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν καταλογον τοῦ Δεξίππου καὶ τοῦ Εὐσεβίου, τρίτος δὲ κατὰ τὸν τοῦ Ἡροδότου καὶ Θουκυδίδου, οἵτινες, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὸν Κάρανον καὶ τοὺς δύο ἀμέσους αὐτοῦ διαδόχους Κοῖνον καὶ Τυριμμᾶν ἢ Θυριμᾶν, θεωροῦσι Περδίκκαν τὸν Α' ὡς ἱδρυτὴν τῆς μοναρχίας. Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ὅτι Φίλιππος ὁ Α' ἐβασίλευσε 38 ἔτη, ὁ δὲ Δέξιππος μόνον 35· ἀμφότεραι αἱ γνῶμαι δὲν φαίνονται βασιζόμεναι ἐπὶ θετικῶν μαρτυριῶν· ὁ Ἰουστῖνος προστίθησιν ὅτι ἀπέθανε προώρως. Ἀφῆκε δὲ υἱὸν τὸν Ἀέροπον, ὅστις καὶ διεδέξατο αὐτόν.

2. Φίλιππος, ὁ 18ος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἀπὸ τοῦ Καράνου ἀρχῆς γινομένης. Ἦν ὁ νεαρώτατος τῶν υἱῶν Ἀμύντα τοῦ Β' καὶ τῆς Εὐρυδίκης, ἐγεννήθη δὲ τῷ 382 π. Χ. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Φίλιππος παρέμεινεν ἐν ἀρχῇ ἐν Θήβαις. Παρὰ Διοδώρῳ ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ Ἀμύντας, ἡττηθεὶς ἐν πολέμῳ ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν, παρέδωκεν αὐτοῖς τὸν Φίλιππον ὡς Ὅμηρον διὰ τὴν πληρωμὴν ὁρισθέντος τινὸς φόρου καὶ ὅτι οὗτοι ἀπέστειλαν αὐτὸν εἰς Θήβας, ὅπου κατῴκει ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς τοῦ Ἐπαμεινώνδα, ἀνατραφεὶς μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου ἐν τῇ πυθαγορικῇ πειθαρχίᾳ. Ὁ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

αὐτὸς συγγραφεὺς ὅμως ἀναφέρει ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ ὅτι ὁ Φίλιππος ἦν ἐξ ἐκείνων, οὓς ὁ Πελοπίδας ἀπήγαγε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς ὁμήρους διὰ τὴν ἐξακολούθητιν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἡσυχίας, ὅτε εἶχε μεταβῆ ἐκεῖσε, ἵνα μεσιτεύσῃ μεταξὺ Ἀλεξάνδρου τοῦ Β' καὶ Πτολεμαίου τοῦ Ἀλωρίτου τῷ 368 π. Χ. Τὰ γραφόμενα τοῦ Πλουτάρχου συμφωνοῦσι πρὸς τὰ ἀνωτέρω, ἐνῷ ὁ Ἰουστῖνος ἀναφέρει ὅτι Ἀλέξανδρος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φιλίππου, ἔδωκεν αὐτὸν ὡς ὅμηρον πρῶτον μὲν εἰς τοὺς Ἰλλυριούς, εἶτα δὲ εἰς τοὺς Θηβαίους· ὁ Αἰσχίνης ὅμως λέγει ὅτι μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Β' ὁ Φίλιππος εὑρίσκετο ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐδόθη ὁμοῦ μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Περδίκκα ὑπὸ τῆς Εὐρυδίκης εἰς τὸν Ἰφικράτην, ἵνα προκαλέσῃ τὸν οἶκτον αὐτοῦ καὶ ἐπιτύχῃ τῆς προστασίας αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ μνηστῆρος Παυσανίου. Πιθανὴ φαίνεται καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Thirwall ὅτι, ὅτε ὁ Πελοπίδας μετὰ τὴν εἰς Μακεδονίαν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἰφικράτους τὸ δεύτερον ἐχώρησε πρὸς τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἠνάγκασε Πτολεμαῖον τὸν Ἀλωρίτην ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ κρατῆσαι τὸν θρόνον διὰ τοὺς νεωτέρους υἱοὺς τοῦ Ἀμύντα, ἦγαγε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Φίλιππον εἰς τὰς Θήβας, καθόσον ἐσκέπτετο ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἀσφαλὴς παρὰ τῇ μητρὶ καὶ τῷ ἐραστῇ αὐτῆς. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Φίλιππος, ἐν Θήβαις διαμένων, ἐπεδόθη μᾶλλον εἰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις καὶ εἰς μελέτην τῆς γλώσσης καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ τῶν χαρακτήρων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸν Διόδωρον ἐν Θήβαις ἔτι εὑρίσκετο, ὅτε ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Περδίκας ὁ Γ' ἐφονεύθη ἐν τῇ κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν μάχῃ τῷ 360 π. Χ. ἅμα τῷ ἀκούσματι τοῦ γεγονότος τούτου φυγὼν ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν. Πρὸς ταῦτα ὅμως ἀντιστρατεύεται ἡ μαρτυρία τοῦ Σπευσίππου, παρ' οὗ μανθάνομεν ὅτι ὁ Πλάτων κατέπεισε τὸν Περδίκκαν νὰ ἀναθέσῃ τῷ Φιλίππῳ τὴν ἡγεμονίαν, ἣν καὶ κατεῖχεν, ὅτε ὁ θάνατος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ προήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀνωτέραν κυβέρνησιν τοῦ βασιλείου. Κατ' ἀρχὰς τὴν βασιλείαν ἀνέλαβεν ὡς ἀντιβασιλεὺς καὶ κηδεμὼν τοῦ γνησίου ἐγγόνου αὐτοῦ Ἀμύντα, μετὰ μικρὸν δέ, πιθανῶς τῷ 359 π. Χ. ἠδυνήθη νὰ διαλύσῃ τὰς ἀξιώσεις τοῦ νεαροῦ ἡγεμονίδου καὶ ν' ἀναλάβῃ πρὸ τῆς στάσεως μάλιστα τῶν Ἰλλυρῶν, ἀπειλούντων τὸ μακεδονικὸν ἔδαφος, πρὸ τῶν δηώσεων τῶν Παιόνων ἐν τοῖς βορείοις τῆς Μακεδονίας καὶ πρὸ τῶν εἰς τὸν θρόνον ἀξιώσεων τοῦ Παυσανίου καὶ τοῦ Ἀργαίου, τὸν τίτλον βασιλέως. Ὁ Φίλιππος διὰ τῆς ἱκανότητος καὶ εὐγλωττίας αὐτοῦ ἐνεθάρρυνε τοὺς Μακεδόνας, εἰσαγαγὼν αὐστηροτέραν παρ' αὐτοῖς στρατιωτικὴν πειθαρχίαν καὶ διωργάνωσε τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου διὰ δωροδοκίας καὶ ὑποσχέσεων ἐξηγόρασε τὴν ἡσυχίαν τῶν Παιόνων ὡς καὶ τοῦ τῆς Θρᾴκης βασιλέως Κότυος, ὃς ἦν καὶ κύριος σύμμαχος τοῦ Παυσανίου. Αἱ ἀξιώσεις ὅμως τοῦ Ἀργαίου ἐπὶ τοῦ θρόνου ὑπεθάλποντο ὑπὸ ἰσχυροτέρας δυνάμεως, ἤτοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ὅμως, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ προσκτήσασθαι τὴν Ἀμφίπολιν ὡς ἀμοιβὴν τῆς βοηθείας αὐτῶν, ἔπεμψαν δύναμιν ὑπὸ τὸν Μαντίαν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Ἀργαίου. Κατὰ τὸν Διόδωρον ὁ Φίλιππος ἀπέσυρε τότε τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ ἐκήρυξε τὴν πόλιν ἀνεξάρτητον. Μετὰ μικρὸν ἐνίκησε τὸν μνηστῆρα καί, αἰχμαλωτεύσας κατὰ τὴν μάχην Ἀθηναίους τινάς, ἀπέλυσεν αὐτοὺς μετὰ πολυτίμων δώρων. Βραδύτερον ἔπεμψε καὶ πρεσβείαν πρὸς ἀνανέωσιν τῆς συμμαχίας Μακεδονίας καὶ Ἀθηνῶν, ἥτις ἐπεκράτει ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς ταύτης γενναιοδωρίας τοῦ Φιλίππου οἱ Ἀθηναῖοι συνωμολόγησαν εἰρήνην μετ' αὐτοῦ μετὰ τὰ μέσα τοῦ θέρους τοῦ 359 π. Χ. μηδενὸς ὑπάρχοντος ἐν ταύτῃ ὅρου περὶ τῆς Ἀμφιπόλεως. Ἤδη θανόντος καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Παιόνων Ἄγιδος, ὁ Φίλιππος ἐστράφη κατ' αὐτῶν καὶ ὑπέταξεν αὐτούς, νικήσας δὲ μετὰ μικρὸν καὶ τοὺς Ἰλλυριούς, ἐδέξατο εἰρήνην ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀποδεχθῶσιν οὗτοι τὴν λίμνην Λυχνιδὸν ὡς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῶν μεθόριον πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Οὕτως ἐν διαστήματι ἑνὸς ἔτους καὶ ἐν ἡλικίᾳ 24 ἐτῶν ἀπαλλαγεὶς ὁ Φίλιππος τῆς κινδυνώδους αὐτοῦ θέσεως καὶ τὸ κράτος ἐξασφαλίσας, ἐπεδόθη εἰς ἐπέκτασιν αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον ἀνεκτήσατο τῷ 358 π. Χ. τὴν Ἀμφίπολιν κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Εὑρὼν ἀφορμὰς πολέμου πρὸς τοὺς Ἀμφιπολίτας, ἀνεκοίνωσε μυστικῶς διὰ πρεσβείας τοῖς Ἀθηναίοις ὅτι καταλαμβάνων τὴν Ἀμφίπο-

λιν θὰ παρέδιδεν αὐτὴν εἰς αὐτοὺς ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν κύριον τῆς Πύδνας. Τούτου ἕνεκεν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τῆς πρεσβείας τῶν Ἀμφιπολιτῶν περὶ συμμαχίας μετ' αὐτῶν, ἐνῷ ὁ Φίλιππος πρὸς μείζονα ἐξασφάλισιν τῆς οὐδετερότητος αὐτῶν παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν πόλιν Ἀνθεμοῦντα. Εἶτα ἐπολιόρκησε τὴν Ἀμφίπολιν· μολονότι δὲ κατὰ τὴν τῆς πολιορκίας διάρκειαν οἱ Ἀμφιπολῖται ἀπέστειλαν πρεσβείαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὑπὸ τὸν Ἱέρακα καὶ τὸν Στρατοκλῆν, αἰτούμενοι βοήθειαν, ὁ Φίλιππος ἐματαίωσε τὸ διάβημα τοῦτο, ἀποστείλας ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, δι' ἧς καὶ πάλιν ἐβεβαίου αὐτοὺς ὅτι εἰς τούτους τὴν Ἀμφίπολιν θὰ παρέδιδεν. Οὕτω βίᾳ μὲν κατὰ τὸν Διόδωρον, διὰ προδοσίας δὲ κατὰ τὸν Δημοσθένην ἡ Ἀμφίπολις ἑάλω ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Εἶτα παραδοθείσης αὐτῷ τῆς Πύδνας ἀμαχητί, καθὰ φαίνεται, ἐπωφελήθη τῆς περιστάσεως ταύτης πρὸς ἀθέτησιν τῆς σχετικῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὑποχρεώσεως, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ Πύδνα διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὅπλων κατελήφθη καὶ δὲν παρεδόθη αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Πολιορκήσας εἶτα τὴν Ποτίδαιαν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ὀλυνθίων, παρέδωκε μὲν τοῖς τελευταίοις τούτοις τὴν πόλιν, ἀπέστειλε δὲ ἀσφαλῶς εἰς Ἀθήνας τὴν ἐν Ποτιδαίᾳ ἀθηναϊκὴν φρουράν. Φαίνεται ὅτι ἡ ἅλωσις τῆς Ποτιδαίας ἐγένετο τῷ 356 π. Χ. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι ὁ Φίλιππος, καθ' ἣν στιγμὴν τὴν Ποτίδαιαν κατέλαβε, τρεῖς ἔλαβεν εὐαρέστους εἰδήσεις, τὰς ἑξῆς, νίκην ἐν ἱπποδρομίῳ ἐν τοῖς ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν, ἥττταν τῶν Ἰλλυριῶν ὑπὸ τοῦ Παρμενίωνος καὶ τὴν γέννησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εἶτα κατέλαβεν ἀποικίαν τῶν Θασίων, καλουμένην Κρηνίδας ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ πολλῶν κρηνῶν, ἣν καὶ Φιλίππους ἀπεκάλεσεν καὶ ἐκ τῶν χρυσωρυχείων τῆς ὁποίας προσεκτήσατο κατὰ τὸν Διόδωρον εἰσόδημα 1000 ταλάντων, τοῦθ' ὅπερ ὅμως λίαν ὑπολείπεται τῆς πραγματικῆς ἐτησίας ἐκ τούτων προσόδου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ὁ Φίλιππος, καταπαύσας τῶν πραγματικῶν ἐνεργειῶν ἐπί τινα χρόνον, τοσοῦτον ἀπέκρυψε τὰ κατακτητικὰ αὐτοῦ σχέδια, ὥστε ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ Περὶ συμμοριῶν τῷ 354 π. Χ. λόγῳ αὐτοῦ ὡς καὶ ἐν τῷ Ὑπὲρ τῶν Μεγαλοπολιτῶν τῷ 353 οὐδὲ μνείαν ποιεῖται τῆς μακεδονικῆς ἰσχύος ἢ τῶν σχεδίων τῶν Μακεδόνων. Τῷ 354 π. Χ. ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς ἐκ μέρους τοῦ Χαλκιδέως Καλίου αἰτήσεως βοηθείας ἐναντίον τοῦ Πλουτάρχου, τυράννου τῆς Ἐρετρείας, ἐπέτυχε τοῦ καταρτισμοῦ ἰσχυρᾶς μακεδονικῆς μερίδος ἐν Εὐβοίᾳ. Κατὰ τὸ 353 π. Χ. προχωρήσας μέχρι τῆς Μαρωνείας ἐν Θράκῃ ἀπεδέξατο πρότασιν τοῦ Κερσοβλέπτου περὶ κοινῆς μετ' αὐτοῦ ἐπιδρομῆς ἐναντίον τῆς χερσοννήσου, ἀλλ' ἡ πρόθεσις ἐματαιώθη διὰ τῆς ἀρνήσεως τοῦ Ἀμαδόκου νὰ ἐπιτρέψῃ τῷ Φιλίππῳ τὴν διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ διάβασιν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ Φίλιππος δὲν ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῇ βίαν. Στραφεὶς εἶτα πρὸς τὴν Μεθώνην, κατέλαβεν αὐτὴν μετὰ μακρὰν πολιορκίαν, καθ' ἣν ἀπώλεσε καὶ τὸν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν· καὶ τοῖς μὲν κατοίκοις ἐπέτρεψε ν' ἀναχωρήσωσιν, ἐν φέροντες ἕνδυμα, ἡ δὲ πόλις καθ' ὁλοκληρίαν κατεστράφη καὶ ἡ γῆ διενεμήθη εἰς ἐποίκους Μακεδόνας. Ἤδη δεξάμενος τὴν πρόσκλησιν τῶν Ἀλευαδῶν νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς ἐναντίον τοῦ Λυκόφρονος, τυράννου τῶν Φερῶν, προὐχώρησεν εἰς Θεσσαλίαν τῷ 352 π. Χ. ἐνίκησε καὶ ἐξήγαγε τῆς Θεσσαλίας τὸν ὑπὸ τῶν Φωκέων εἰς βοήθειαν τοῦ Λυκόφρονος ἀποσταλέντα μετὰ ἑπτακισχιλίων ἀνδρῶν Φάυλλον καὶ κατέλαβε τὰς Παγασάς. Ἀναλαβὼν εἶτα τὸν χαρακτῆρα ὑπερμάχου τοῦ τῶν Δελφῶν θεοῦ καὶ ἀνδρὸς ἐκδικουμένου τὴν ἱεροσυλίαν, διέταξε νὰ φέρωσι πάντες οἱ στρατιῶται αὐτοῦ στεφάνους δάφνης καὶ κατανικήσας τοὺς Φωκεῖς, φονευθέντος ἐν τῇ μάχῃ καὶ τοῦ Ὀνομάρχου, ἐπέτυχε τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπεροχῆς. Ἀποκαταστήσας εἶτα ἐλευθέραν κυβέρνησιν ἐν Φεραῖς, κατέλαβε τὴν Μαγνησίαν, τάξας ἐν αὐτῇ καὶ φρουρὰν καὶ προὐχώρησε πρὸς Ν πρὸς τὰς Θερμοπύλας, ὅπου, εὑρὼν τὰ στενὰ ὑπὸ Ἀθηναίων φρουρούμενα, ἐνόμισε καλὸν νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἀλλ' ἐνῷ κατὰ ξηρὰν ἀπέσυρε τὸν στρατὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ὁ στόλος αὐτοῦ συνετάραττε τοὺς Ἀθηναίους, προσέβαλλε τὴν Λῆμνον καὶ τὴν Ἴμβρον, ἀπῆγεν ἐξ αὐτῶν πολλοὺς αἰχμαλώτους, κατελάμβανε πολλὰ ἀθηναϊκὰ σκάφη μετὰ πολυτίμων φορτίων παρὰ τὸν Γεραστὸν καὶ συνελάμβανε τὴν Πάραλον ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μαραθῶνος. Τὰ γεγονότα ταῦτα μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Δη-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

μοσθένους ἐν τῷ πρώτῳ Φιλιππικῷ, ὃν ἀπήγγειλε τῷ 352 π. Χ., ἀνάγονται ὅμως ὑπὸ τῶν φρονούντων ὅτι τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ λόγου ἐκείνου ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον λόγον μεταγενεστέρας ἐποχῆς εἰς τὴν περίοδον, ἥτις ἔρχεται ἀμέσως μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ὀλύνθου τῷ 347 π. Χ. Ἤδη ὁ Φίλιππος ἐστράφη εἰς τὴν Θρᾴκην, ὅπου καὶ εἰσελάσας, ἀποκατέστησεν αὐτόθι τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ καὶ ἀπήγαγεν ὡς ὅμηρον ἕνα τῶν υἱῶν τοῦ τῶν Θρᾳκῶν βασιλεύς. Ταὐτοχρόνως αἱ ἐν Θεσσαλίᾳ κινήσεις αὐτοῦ ἤνοιξαν τὰ ὄμματα τοῦ Δημοσθένους, κατανοήσαντος τὸν ἐπικείμενον διὰ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν ὅλην Ἑλλάδα κίνδυνον καὶ ἐκφωνήσαντος, ὡς εἴρηται, τὸν πρῶτον Φιλιππικόν. Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι δὲν διεκρίνοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπὶ ἐνεργείᾳ, φῆμαι δὲ περὶ ἀσθενείας τοῦ Φιλίππου καὶ θανάτου αὐτοῦ ἐν Θρᾴκῃ παρεῖχον αὐτοῖς καταλλήλους ἀφορμὰς ἀδρανείας. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν εἴδησιν, ὅτε ὁ Φίλιππος προσέβαλε τὸ ἐν τῇ Προποντίδι Ἡραῖον, δὲν παρώτρυνεν αὐτοὺς εἰς ἀποτελεσματικὴν ἐνέργειαν. Κατὰ τὰ δύο μετὰ τὸ 351 π. Χ. ἔτη φαίνεται ὅτι ὁ Φίλιππος παρενέβη εἰς τὰ τῆς Ἠπείρου, ἐξεθρόνισε τὸν Ἀρύμβαν καὶ μετεβίβασε τὸ στέμμα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν ἀδελφὸν τῆς Ὀλυμπιάδος. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, δεξάμενος τὸν Ἀρτάβαζον καὶ Μέμνονα καὶ παρασχὼν ἄσυλον αὐτοῖς, ὑπέδειξεν οὕτω τὰς ἐναντίον τοῦ πέρσου βασιλέως ἰδίας αὐτοῦ προθέσεις. Τῷ 349 π. Χ. ἤρξατο τῶν ἐπιθέσεων αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ πόλεων. Ἡ Ὄλυνθος ἔντρομος ἀπετάθη εἰς Ἀθήνας πρὸς βοήθειαν καὶ ὁ Δημοσθένης ἀπήγγειλε τοὺς τρεῖς Ὀλυνθιακοὺς πρὸς ὑποκίνησιν τῶν Ἀθηναίων εἰς ἐνέργειαν. Ταὐτοχρόνως οἱ Θεσσαλοὶ ἐμεμψιμοίρουν ἐπὶ τῇ ὑπ' αὐτοῦ κατοχῇ τῶν Παγασῶν καὶ τῆς Μαγνησίας καὶ τῇ χρησιμοποιήσει τῶν τῆς χώρας προσόδων εἰς ἰδίους αὐτοῦ σκοπούς· μολονότι ὅμως δι' ὑποσχέσεων καὶ λοιπῶν κατεσίγασε τὰ παράπονα ταῦτα, ἡ ὑπὸ Πειθολάου ἀνάκτησις τῶν Φερῶν παρέσχεν αὐτῷ ἀφορμὴν νὰ προχωρήσῃ αὖθις κατὰ τῆς Θεσσαλίας, ὅθεν καὶ ἐξήλασε τὸν τύραννον. Ἐπιστρέψας εἰς τὰ βόρεια, ἐξηκολούθησε τὸν ὀλυνθιακὸν πόλεμον· αἱ πόλεις ὑπέπιπτον εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἀλληλοδιαδόχως, διότι προδόται μὲν ἐν πάσαις τούτων εὑρίσκοντο, κύριον δὲ χαρακτηριστικὸν τῶν τοῦ Φιλίππου ἐνεργειῶν ἦν ἡ δωροδοκία. Τῷ 348 π. χ. ἐπολιόρκησε τὴν Ὄλυνθον, ἣν καὶ καταλαβὼν τὸ ἐπόμενον ἔτος τῇ προδοσίᾳ τοῦ Δασθένους καὶ τοῦ Εὐθυκράτους, ἐκ βάθρων ταύτην κατέστρεψεν, ἐξανδραποδίσας καὶ τοὺς κατοίκους, οὓς ὡς δούλους ἐπώλησεν. Ἡ νίκη αὕτη κατέστησεν αὐτὸν κύριον τῆς τριπλῆς χερσονήσου, ἤτοι τῆς Παλλήνης, τῆς Σιθωνίας καὶ τῆς Ἀκτῆς, τὸν δὲ θρίαμβον αὐτοῦ ἐπανηγύρισεν ἐν Δίῳ διὰ μεγαλοπρεπῶν τελετῶν καὶ ἄλλων. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ὀλύνθου ὁ Φίλιππος, ὑποτιθέμενος ὅτι ἡ ἀπόπειρα τῶν Ἀθηναίων πρὸς ἐπιτυχίαν συνασπισμοῦ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν κρατειδίων ἠδύνατο ἐπὶ τέλους νὰ πραγματωθῇ, ἐφρόντισεν, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι νὰ γνωρίσωσι τὰς περὶ εἰρήνης προσθέσεις αὐτοῦ. Συνεπείᾳ τούτου τῇ τοῦ Φιλοκράτους προτάσει 10 ὡρίσθησαν πρεσβευταί, ἐν οἷς καὶ ὁ Αἰσχίνης καὶ ὁ Δημοσθένης, ἵνα ἄρξωνται διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος ἐδέξατο τὴν πρεσβείαν ἐν Πέλλῃ, χρησιμοποιήσας κατά τε τὴν περίπτωσιν ταύτην καὶ τὰς μετέπειτα διαπραγματεύσεις τὴν συνήθη αὐτοῦ πανουργίαν. Οὕτως, ἐνῷ σαφῶς ἐζήτει νὰ παραιτηθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὰς ἐπὶ τῆς Ἀμφιπόλεως ἀξιώσεις αὐτῶν καὶ ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Καρδίας, οὐδὲν ἀπεκάλυπτεν ὡς πρὸς τὰς προθέσεις αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Φωκεῖς. Τὴν αὐτὴν ἐτήρησε πολιτείαν καὶ ἀναφορικῶς πρὸς τὸν Κερσοβλέπτην, βασιλέα τῆς Θρᾴκης, καὶ τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ πόλιν Ἁλοῦντα, εἰς πολιορκίαν τῆς ὁποίας ἔπεμψε τὸν Παρμενίωνα. Ὡς πρὸς τὴν Θρᾴκην, ἐπειδὴ αἱ κτήσεις τοῦ Κερσοβλέπτου ἀπετέλουν φραγμὸν μεταξὺ τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν ἐν τῇ χερσονήσῳ ἀθηναϊκῶν κτήσεων, ὁ Φίλιππος μέγα εἶχε συμφέρον ν' ἀποκαταστήσῃ αὐτόθι τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ πρὸ τῆς ἐπικυρώσεως τῆς μετὰ τῶν Ἀθηναίων συνθήκης. Ὅτε λοιπὸν ἀφίκετο εἰς Μακεδονίαν ἡ δευτέρα ἐκ τῶν αὐτῶν πιθανῶς καὶ ἡ πρώτη μελῶν ἀποτελουμένη πρεσβεία, εὗρεν αὐτὸν ἀπόντα εἰς Θρᾴκην, ὅθεν δὲν ὑπέστρεψεν, εἰμὴ μετὰ τὴν πλήρη ἧτταν τοῦ Κερσοβλέπτου· ἀλλὰ καὶ τότε ἐβράδυνε νὰ κυρώσῃ τὴν συνθήκην, ἅτε μὴ

Ἀπόκτησε βιβλιοθήκη

ἐπιθυμῶν ἵνα οἱ Ἀθηναῖοι ὑποστρέψωσιν οἴκοι πρὶν ἢ παρασκευασθῇ διὰ τὴν κατὰ τὴν Φωκίδα ἐκδρομήν. Ἐπὶ τέλους, καταπείσας αὐτοὺς ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ εἰς Θεσσαλίαν, ἐκύρωσε μεθ' ὅρκου τὴν συνθήκην ἐν Φεραῖς καὶ ρητῶς τότε ἐξῄρεσε τοὺς Φωκεῖς ἐκ ταύτης. Οἱ Φωκεῖς οὐδεμίαν παρέσχον εἰς τὸν Φίλιππον ἀντίστασιν, αἱ πόλεις αὐτῶν κατεστράφησαν, ἡ δὲ ἐν τῷ ἀμφικτυονικῷ συνεδρίῳ θέσις αὐτῶν μετεβιβάσθη εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ὃς καὶ διωρίσθη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Θηβαίων καὶ Θεσσαλῶν εἰς τὴν προεδρείαν τῶν πυθικῶν ἀγώνων. Τοιαύτη ἀναγνώρισις τοῦ ἑλληνικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος μεγάλην εἶχε δι' αὐτὸν ἀξίαν, καθόσον εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐπιδρομὴν κατὰ τοῦ περσικοῦ κράτους ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλάδος, συνηνωμένης ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ ἐν μεγάλῃ ἐθνικῇ ὁμοσπονδίᾳ. Καὶ ὅτι μὲν ἡ τοῦ Φιλίππου φιλοδοξία προῆγεν αὐτὸν εἰς τοιαύτην ἐπιχείρησιν, τοῦτο φυσικώτατον ἦτο ὅλως, ἀλλ' ὁ τοῦ Ἰσοκράτους «Φίλιππος», συντεθεὶς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πρὸς προτροπὴν τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐπιχείρησιν, ἀποτελεῖ τρανώτατον παράδειγμα τῆς ἀπάτης ἀνδρὸς ἐνθουσιῶντος πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ἐκείνην. Ἀλλ' ἡ προτροπὴ αὕτη τοῦ ρήτορος δὲν ἐγένετο ἀσπαστὴ καὶ ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, διότι οἱ Ἀθηναῖοι, ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τῇ ἀπάτῃ, ἣν ὑπέστησαν, ἐξεδήλωσαν τὴν δυσαρέσκειαν αὐτῶν, ἀποσχόντες τῆς ἀποστολῆς τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐπιτροπῆς εἰς τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας, ὧν ὁ Φίλιππος προήδρευε καὶ προὐτίθεντο νὰ μὴ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς μέλος τοῦ ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου. Ἀπὸ τῆς τοιαύτης προθέσεως ἀπέτρεψεν αὐτοὺς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ «Περὶ εἰρήνης» λόγῳ αὐτοῦ πρὸς πρόληψιν παντὸς ἐκ τούτου κινδύνου. Ὁ Φίλιππος ἐπεξέτεινεν ἤδη τὰ δίκτυα αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον, ὅπου παρίστα ἑαυτὸν εἰς τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς Μεγαλοπολίτας καὶ τοὺς Ἀργείους ὡς προστάτην αὐτῶν ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Πρὸς καταστρατήγησιν τῶν προσπαθειῶν τούτων καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀναπτύξαι παρὰ ταῖς πολιτείαις ταύταις τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τοῦ Φιλίππου καὶ τοὺς πραγματικοὺς αὐτοῦ σκοποὺς ἀπεστάλη εἰς Πελοπόννησον πρεσβεία ὑπὸ τὸν Δημοσθένην· τὸ διάβημα ὅμως ἀπέτυχε, διότι ὁ Φίλιππος παρεπονήθη ἐπὶ ταῖς ἐναντίον αὐτοῦ ἐκτοξευθείσαις κατηγορίαις. Τὰ πράγματα ταῦτα (344 π. Χ.) παρέσχον ἀφορμὴν εἰς τὸν δεύτερον τοῦ Δημοσθένους «Φιλιππικόν». Τὸ 344 ἐσημειώθη πρὸς τούτοις καὶ ὑπὸ ἐπιτυχοῦς ἐκστρατείας τοῦ Φιλίππου εἰς Ἰλλυρίαν, ἐξελάσαντος τὸ τρίτον ἤδη ἐκ Φερῶν τὴν τῶν τυράννων μερίδα. Φαίνεται ὅτι τῷ 343 π. Χ. εἶχεν ἀποπειραθῇ, ἀνεπιτυχῶς ὅμως, νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν Μεγάροις διὰ μέσου τῶν προδοτῶν Πτοιοδώρου καὶ Περιλάου· κατὰ τὸ αὐτὶ δὲ ἔτος εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ ἠνάγκασε τὰς πόλεις Πανδοσίαν, Βούχετα καὶ Ἐλάτειαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον. Ἐκεῖθεν ἐσκέπτετο νὰ προσβάλῃ τὴν Ἀμβρακίαν καὶ Ἀκαρνανίαν, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους προτραπέντες, ἐματαίωσαν τὸ σχέδιον αὐτοῦ. Ὁ Φίλιππος, ἀφορμὴν ἤδη ἐζήτει πολέμου, προέτεινε δὲ καὶ τὴν τροποποίησιν τῆς συνθήκης τοῦ 346· ἡ διαφωνία τῶν Ἀθηναίων πρὸς αὐτὸν περιεστρέφετο περὶ τὰ ἑξῆς: 1) περὶ τὴν νῆσον Ἁλόννησον, ἣν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ὡς ἰδίαν ἐθεώρουν, ὁ δὲ Φίλιππος εἶχε καταλάβει μετὰ τὴν ἐκ ταύτης ἔξωσιν συμμορίας πειρατῶν· 2) περὶ τὴν ζητουμένην ἀπόδοσιν ἐκ μέρους τοῦ Φιλίππου τῆς περιουσίας τῶν Ἀθηναίων ἐκείνων, οἵτινες κατῴκουν ἐν Ποτιδαίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἁλώσεως αὐτῆς τῷ 356· 3) περὶ τὴν Ἀμφίπολιν· 4) περὶ τὰς θρακικὰς πόλεις, ἃς εἶχε καταλάβει ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν ἐν Ἀθήναις ἐπιχείρησιν τῆς εἰρήνης τῷ 346· 5) περὶ τὴν ὑποστήριξιν, ἣν παρέσχεν οὗτος εἰς τοὺς Καρδιανοὺς κατὰ τὴν περὶ ὁρίων διαφωνίαν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐν τῇ χερσονήσῳ Ἀθηναίους ἀποίκους. Ἐξ ὅλων τούτων τῶν ζητημάτων οὐδὲν διεκανονίσθη ἱκανοποιητικῶς, ὡς δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τοῦ Περὶ Ἁλοννήσου λόγου, ὃς ἀπηγγέλθη εἰς ἀπάντησιν ἐπιστολῆς τοῦ Φιλίππου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ τῶν παραπόνων αὐτῶν. Λίαν ἐνωρὶς τῷ 342 π. Χ. ὁ Φίλιππος ὥδευσεν εἰς τὴν Θρᾴκην ἐναντίον τοῦ Κερσοβλέπτου καὶ τοῦ Τήρους, ἀποκαταστήσας ἀποικίας ἐν τῇ κατακτηθείσῃ χώρᾳ. Τῶν ἐχθροπραξιῶν τῶν Μακεδόνων μετὰ τοῦ Διοπείθους, τοῦ ἐν Χερσονήσου Ἀθηναίου διοικητοῦ, ἀρξαμένων, αἱ διαμαρτυρίαι τοῦ Φιλίππου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

προύκάλεσαν τὸν Περὶ Χερρονήσου λόγον τοῦ Δημοσθένους, ἐν ᾧ ὁ ῥήτωρ ὑπερήσπιζε τὴν πολιτείαν τοῦ Διοπείθους, ὡς καὶ τὸν τρίτον Φιλιππικόν, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου οἱ Ἀθηναῖοι ἤρξαντο ἐπιτυχῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν Περσῶν πρὸς συνομολόγησιν συμμαχίας ἐναντίον τῆς Μακεδονίας. Αἱ ἐν Εὐβοίᾳ ἐνέργειαι τῷ 342 καὶ 341 π. Χ. ὡς καὶ ἕτερα γεγονότα, τελεσθέντα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, προύκάλεσαν ἐπιστολὴν ἐκ μέρους τοῦ Φιλίππου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, σωζομένην ἔτι καὶ ὑπερασπίζουσαν μὲν τὴν πολιτείαν αὐτοῦ, κατακρίνουσαν δὲ τὴν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ πολιορκία ὅμως τῆς Περίνθου καὶ τοῦ Βυζαντίου ἐκ μέρους τοῦ Φιλίππου τρόμον ἅμα καὶ ἀγανάκτησιν τοῖς ἐν Ἀθήναις ἐνέπνευσε καὶ ἐξεδόθη ψήφισμα τῇ προτροπῇ τοῦ Δημοσθένους πρὸς βοήθειαν τῶν κινδυνευουσῶν πόλεων. Ὁ Χάρης, εἰς ὃν κατ' ἀρχὰς ἀνετέθη ἡ ἐκστρατεία, οὐδὲν κατώρθωσεν· ἀλλ' ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν Φωκίων ἠνάγκασε τὸν Φίλιππον νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν ἀμφοτέρων τῶν πόλεων (337 π. Χ.). Ὁ Φίλιππος ἐκ Θράκης ἐστράφη κατὰ τοῦ Ἀθάμαντος Γεμονίδου, ἐπιτυχὼν δ' ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ ταύτῃ, προσεβλήθη κατὰ τὴν ἐκ Δουνάβεως ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Τριβαλλῶν, βαρὺ λοβὸν τραῦμα κατὰ τὴν μετ' αὐτῶν μάχην· τὴν ἐκστρατείαν ταύτην εἶχεν ἀναλάβει, καθὰ φαίνεται, ἵνα παραστήσῃ τοῖς Ἕλλησιν ὅτι δὴθεν δὲν ἐσκέπτετο ἤδη τόσον περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων. Ταυτοχρόνως ὁ Λισχίνης καὶ ἡ μερὶς αὐτοῦ τυφλῶς καὶ προδοτικῶς ὑπεβοήθουν τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ ἐναντίον τῶν ἐλευθεριῶν τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος. Τέλος ὁ Φίλιππος ἐπέτυχε τῶν προθέσεων αὐτοῦ κατὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην τῷ 338 π. Χ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφασιστικῆς ταύτης νίκης ἦν ἡ καθυπόταξις τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς πόδας τοῦ Φιλίππου, ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν εἰς τὰ γενικῶς ὑπὸ τοῦ Θεοπόμπου, Διοδώρου καὶ Πλουτάρχου γραφόμενα, ἥκιστα εὐπρεπῶς ἐπανηγύρισε τὸν θρίαμβον αὐτοῦ διὰ μέθης καὶ ὀργίων καὶ ἐστρέφετο ἐκ τοῦ συμποσίου εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ψάλλων χλευαστικῶς τὴν ἀρχὴν τῶν ψηφισμάτων τοῦ Δημοσθένους, ἀποτελοῦσαν χωμικὸν ἰαμβικὸν στίχον:

Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεὺς τάδ' εἶπεν.

Ἐν τούτοις πολλῷ εὐνοϊκώτερον προσηνέχθη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους παρ' ὅσον ὑπετίθετο, διότι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι αἰχμάλωτοι ἐπέμφθησαν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἄνευ λύτρων, οἱ πεσόντες Ἀθηναῖοι ἐκηδεύθησαν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων τιμῶν, τὰ ὁστᾶ τῶν ὁποίων τῷ Ἀντιπάτρῳ ἀνέθηκε νὰ κομίσῃ εἰς Ἀθήνας, τὸ σύνταγμα αὐτῶν ἔμεινεν ἄθικτον καὶ ἡ χώρα αὐτῶν ηὐξήθη μᾶλιστα διὰ τῆς προσαρτήσεως τοῦ Ὠρωποῦ, ἀποσπασθέντος ἀπὸ τῶν Θηβαίων. Τοὺς Θηβαίους ὅμως ἐστέρησε καὶ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ ὑπεροχῆς, ἔθηκε τὴν κυβέρνησιν ἐν χερσὶ μερίδος ἀφωσιωμένης εἰς τὰ συμφέροντα αὐτοῦ καὶ ἔταξεν ἐν Καδμείᾳ μακεδονικὴν φρουράν. Ἡ ἀδυναμία δέ, εἰς ἣν περιέστησε τοὺς Θηβαίους, κατέστησεν αὐτὸν ἱκανὸν νὰ προσενεχθῇ μειλιχιώτερον πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ ἕνεκα τῆς ὑπ' αὐτοῦ μάλιστα ἐκτιμήσεως αὐτῆς ὡς πόλεως τοσοῦτον πλουσίας ἐν ἐπιστήμῃ, καλλιτεχνίᾳ καὶ φιλολογίᾳ καὶ ἕνεκα τοῦ ὅτι ἐπεθύμει ν' αὐξήσῃ τὴν δημοτικότητα καὶ τὸν μετριοπαθῆ αὐτοῦ χαρακτῆρα καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἤδη ἐσκέπτετο περὶ ἐπιδρομῆς εἰς τὸ περσικὸν κράτος. Ἐν συνεδρίῳ, καταρτισθέντι ἐν Κορίνθῳ, οὗτινος μετέσχον τῇ προσκλήσει τοῦ Φιλίππου ἀντιπρόσωποι πάσης ἑλληνικῆς πόλεως, ἐξαιρέσει τῆς Σπάρτης, ἀπεφασίσθη πόλεμος μετὰ τῆς Περσίας, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν δυνάμεων τῆς ἐθνικῆς ὁμοσπονδίας. Εἶτα προύχώρησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἐπέδραμε καὶ ἐδῄωσε τὴν Λακωνίαν καὶ ἠνάγκασε τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ παραχωρήσωσι μέρος τῆς χώρας αὐτῶν εἰς τὸ Ἄργος, τὴν Τεγέαν, τὴν Μεγαλόπολιν καὶ τὴν Μεσσηνίαν· ἀφοῦ δὲ ἐπέτυχεν οὕτω τῆς ἐξασθενίσεως τῆς Σπάρτης καὶ ἀποκατέστησε τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἀνὰ σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα, ὑπέστρεψεν οἴκαδε κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν τοῦ 338 π. Χ.

Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος οἱ γάμοι αὐτοῦ μετὰ τῆς Κλεοπάτρας, θυγατρὸς τοῦ Ἀτταλου, ἑνὸς τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ, προύκάλεσαν σοβαρωτάτας ταραχὰς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ. Ἡ Ὀλυμπιὰς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεχώρησαν μετὰ πολλὴς τῆς ἀγανακτήσεως ἐκ Μακεδονίας, τοῦ νεαροῦ ἡγεμονίδου καταφυγόντος εἰς Ἰλλυρίαν, τοῦθ' ὅπερ φαίνεται προκαλέσαν πόλεμον μετὰ τοῦ Φιλίππου, τῆς

δὲ Ὀλυμπιάδος δραπετευτάσης εἰς Ἤπειρον καὶ παροτρυνάσης τὸν ἀδελφὸν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν σύζυγον αὐτῆς. Ὁ Φίλιππος ὅμως ἀπεσόβησε τὸν κίνδυνον τοῦτον, ὑποσχεθεὶς τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Κλεπάτρᾳ εἰς γάμον τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, ἡ δὲ Ὀλυμπιὰς καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς ὑπέστρεψαν οἶκοι οὐχὶ πληρέστατα συνδιηλλαγμένοι. Τὸ μεταξὺ ὅμως Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου ῥῆγμα φαίνεται εὐρυνθὲν ὑπὸ τῆς ὑπονοίας τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅτι ὁ Φίλιππος προὐτίθετο νὰ ἀποκλείσῃ αὐτὸν τῆς διαδοχῆς. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐνισχύθη ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὑπὸ τοῦ προτεινομένου γάμου τοῦ θετοῦ αὐτοῦ ἀδελφοῦ Ἀρριδαίου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πυξοδάρου, σατράπου τῆς Καρίας, εἰδὸν κατὰ συνέπειαν ἀπειράθη ζητῶν τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ δι' ἑαυτόν. Ὁ Φίλιππος, ἀνακαλύψας τὰς ῥᾳδιουργίας, ἐτιμώρησε διὰ φυλακίσεως καὶ ἐξορίας τοὺς χρητιμοποιηθέντας ἐν ταύτῃ ὡς ὄργανα. Ταὐτοχρόνως, μὴ παραμελῶν τὰς παρασκευὰς αὐτοῦ διὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν, ἀπέστειλε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 336 π. Χ. δυνάμεις εἰς τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τὸν Παρμενίωνα, τὸν Ἀμύνταν καὶ τὸν Ἄτταλον, ἵνα προσελκύσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ τὰς ἑλληνίδας πόλεις. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἀνωτέρω ἔτους ὁ Φίλιππος ἐτέλεστε μεγάλην πανήγυριν ἐν Αἰγαῖς ποὺς ἑόρτασιν τῶν γάμων τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς Ἠπείρου. Ἀντιπρόσωποι ἐκ πασῶν τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος παρέστησαν κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην, φέροντες χρυσοῦς στεφάνους ὡς δῶρα τῷ μακεδόνι βατιλεῖ, ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν ψήφισμα, καθ' ὃ πᾶς συνωμότης ἐναντίον τοῦ Φιλίππου, ὅστις θὰ ἐζήτει ἄτυλον εἰς τὰς Ἀθήνας, θὰ παρεδίδετο. Ἡ τελετὴ ἤρξατο κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς πανηγύρεως διὰ λαμπρᾶς πομπῆς, καθ' ἣν ἡ εἰκὼν τοῦ Φιλίππου ὑπερηφάνως ἐφέρετο μεταξὺ τῶν εἰκόνων τῶν 12 ὀλυμπίων θεῶν· αὐτὸς ὁ Φίλιππος ἔβαινε, λευκὴν φέρων ἐσθῆτα, μεταξὺ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ νυμφίου, ἀφοῦ προηγουμένως ἔδωκε διαταγὰς εἰς τοὺς σωματοφύλακας αὐτοῦ νὰ ἵστανται μικρὸν ἀπωτέρω, διότι αἱ ἀγαθαὶ πρὸς αὐτὸν διαθέσεις τοῦ πανελληνίου ἀπετέλουν ἀρκετὴν αὐτῷ φυλακήν· ὅτε ὅμως πρυσήγγιζεν εἰς τὸ θέατρον, νέος τις, Παυσανίας τοὔνομα, προχωρήσας ἐνέπηξεν εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ κελτικὸν ἐγχειρίδιον, ὅπερ εἶχε κεκρυμμένον ὑπὸ τὰ ἐνδύματα. Τὸ τραῦμα ὑπῆρξεν ὀλέθριον, ὁ δὲ δολοφόνος, καταδιωχθεὶς πάραυτα ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως. Τοὺς λόγους τῆς πράξεως αὐτοῦ ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης, ἦσαν δὲ ἀτομικὸν πάθος κατὰ τοῦ Φιλίππου, πρὸς ὃν μάτην εἶχε παραπονηθῇ δι' ἀδίκημα, διαπραχθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἀτταλου. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ Ὀλυμπιὰς κυρίως καὶ ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ δεύτερον λόγον ἐνείχοντο ἐν τῇ συνωμοσίᾳ. Ὁ Φίλιππος, συμβουλευθεὶς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν περὶ τῆς μελετωμένης εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείας αὐτοῦ, ἔλαβε τὴν ἑξῆς διφορουμένην ἀπάντησιν:

Ἕστεπται μὲν ὁ ταῦρος, ἔχει τέλος, ἔστι καὶ ὁ θύσων.

Καὶ τὸ μαντεῖον τοῦ Τροφωνίου πρὸς τούτοις ἐδήλωσεν αὐτῷ νὰ προσέχῃ ἀπὸ ἅρματος, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου χρησμοῦ ὁ Φίλιππος οὐδέποτε ἅρματος ἐπέβαινε· τὸ ξίφος ὅμως, δι' οὗ ὁ Παυσανίας ἐφόνευσεν αὐτόν, ἔρερε τὸ σχῆμα ἅρματος, γεγλυμμένον ἐπὶ τῆς ἐξ ἐλεφαντόδοντος λαβῆς αὐτοῦ. Τέλος κατὰ τὸ συμπόσιον, δι' οὗ ἔληξαν αἱ τελεταὶ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐν Αἰγαῖς πανηγύρεως, ὁ τραγῳδὸς Νεοπτόλεμος ἀπήγγειλε κατὰ παράκλησιν τοῦ Φιλίππου λυρικὸν ποίημα, δι' οὗ ἐσκοπεῖτο νὰ προαγγελθῇ ἡ ἐπικειμένη πτῶτις τοῦ πέρσου βασιλέως καὶ ἐν ᾧ ἐγένετο λόγος περὶ τῆς ματαιότητος τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας καὶ περὶ τῆς ματαιώσεως μεγάλων ἐλπίδων διὰ τοῦ ἐπερχομένου θανάτου.

Ὁ Φίλιππος ἀπέθανε κατὰ τὸ 47ον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ τὸ 24ον τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καταλείπων τῷ υἱῷ μέγα μὲν ἔργον πρὸς ἐπιτέλεσιν, ἀλλὰ καὶ μεγάλην πρὸς τοῦτο ἀρωγὴν ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ Μακεδονίας, τῆς μὲν Ἑλλάδος τοσοῦτον ὑποχειρίου, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, τὴν δὲ Μακεδονίαν, ἔχουσαν διωργανωμένον στρατὸν καὶ στρατιωτικὴν πειθαρχίαν ἄγνωστα πρότερον, ὡς καὶ σῶμα εὐγενῶν, στενῶς μετὰ τοῦ θρόνου συνηνωμένον, καταρτισθὲν ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου, καθ' ὃ συνεκεντροῦντο περὶ τὸν βασιλέα οἱ υἱοὶ τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν καὶ ἀνετρέφοντο ἐν τῇ αὐλῇ, χρημοποιούμενοι ἐν τῇ θεραπείᾳ τοῦ βασιλέως.

Ὁ Φίλιππος εἶχε μέγαν ἀριθμὸν συζύγων καὶ συνεύνων· ἐκτὸς δηλ. τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ τῆς Κλεοπάτρας ἀναφέρονται τοιαῦται:

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1) ἡ πρώτη αὐτοῦ σύζυγος Αὐδάτα, ἡγεμονὶς τῆς Ἰλλυρίας καὶ μήτηρ τῆς Κυνάννης, 2) ἡ Φίλα, ἀδελφὴ τοῦ Δέρδου καὶ τοῦ Μαχάτα, ἡγεμονὶς τῆς Ἐλιμιώτιδος, 3) Νικησίπολις ἡ τῶν Φερῶν, μήτηρ τῆς Θεσσαλονίκης, 4) Φιλίννα ἡ ἐκ Λαρίσσης, ἡ μήτηρ τοῦ Ἀρριδαίου, 5) ἡ Μήδα, θυγάτηρ τοῦ Κιθέλα, βασιλέως τῆς Θρᾴκης καὶ 6) ἡ Ἀρσινόη, μήτηρ Πτολεμαίου τοῦ Α′, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, οὖσα ἐτοίμη νὰ γεννήσῃ τὸν τελευταῖον τοῦτον, ὅτε συνεζεύχθη τὸν Λάγον. Εἰς τὰ ἄπειρα ταῦτα συνοικέσια προέτρεψεν αὐτὸν ἥτε ἰδιαιτέρα τάσις καὶ πολιτικοὶ λόγοι. Ὁ Φίλιππος, ἐξασκῶν τὰ πάθη αὐτοῦ πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίρροιαν τῶν ἰδίων συμφερόντων καὶ τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ βλέψεων, ἠγάπα ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλολογίαν, ὡς τοῦτο ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης μὲν μετὰ τοῦ Πλάτωνος οἰκειότητος, ἰδίᾳ ὅμως ἐκ τῶν ἀναμφισβητήτων σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην. Τὰ ἴδια αὐτοῦ φυσικὰ καὶ διανοητικὰ πλεονεκτήματα διά τε τὴν θέσιν, ἣν κατεῖχε καὶ διὰ τὸ κατακτητικὸν στάδιον, ὅπερ ἐπεδίωξε, ἦσαν τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ· σωματικὴ ῥώμη, ἐπιβλητικότης δὲ καὶ εὐγένεια παρουσίας, εὐγλωττία, εὐφυΐα, ὀξύτης παρατηρήσεως, παρουσία νοός, γονιμότης πνεύματος καὶ ἐπιδεξιότης ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων.

3. Φίλιππος ὁ Γ′. Τὸ ὄνομα τοῦ Φιλίππου ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν νόθον υἱὸν Φιλίππου τοῦ Β′, Ἀρριδαῖον, ὅτε ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ′. Ἐπιστρέψας εἰς Μακεδονίαν, ἐθανατώθη μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Εὐρυδίκης διαταγῇ τῆς Ὀλυμπιάδος τῷ 317 π. Χ.

Ἦν δὲ νόθος ἀδελφὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ υἱὸς τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς ὀρχηστρίδος Φιλίννης τῆς Λαρισσαίας. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἐκπέμψει τὸν Ἀρριδαῖον ἐκ Μακεδονίας, πιθανῶς ἕνεκα φόβου ἐκ τῆς Ὀλυμπιάδος, μητρὸς αὐτοῦ. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου τῷ 323 π. Χ. ὁ Φίλιππος εὑρίσκετο ἐν Βαβυλῶνι, αὐτόθι δὲ εἶχεν ἐκλεγῇ καὶ βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα Φίλιππος. Τῷ 322 π. Χ. ὁ Ἀρριδαῖος συνεζεύχθη τὴν Εὐρυδίκην, ἥτις κατὰ τὴν εἰς Μακεδονίαν ἐπιστροφὴν αὐτῶν ἐπειράθη νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχήν, ἀντιστρατευομένη πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα. Ἡ Ὀλυμπιὰς ὅμως κατέπεισε τὸν Αἰακίδην, βασιλέα τῆς Ἠπείρου, νὰ στρατεύσῃ κατὰ τῆς Μακεδονίας πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Πολυσπέρχοντος. Ὁ Αἰακίδης ἐπέτυχεν, ὁ Ἀρριδαῖος δὲ καὶ ἡ Εὐρυδίκη, αἰχμαλωτευθέντες ἐθανατώθησαν, ὡς εἴρηται, διαταγῇ τῆς Ὀλυμπιάδος τῷ 317 π. Χ.

4. Φίλιππος ὁ Δ′, ὁ πρεσβύτατος τῶν υἱῶν τοῦ Κασάνδρου, ὃν καὶ διεδέξατο ἐν τῷ θρόνῳ τῷ 297 ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 296 π. Χ. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐπὶ μῆνας μόνον βασιλεύσας, ἀπέθανεν ἐκ φθισικοῦ νοσήματος τῷ 296 π. Χ. ἐν Ἐλατείᾳ τῆς Φωκίδος, ὅπου εἶχε προχωρήσει πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ.

5. Φίλιππος ὁ Ε′, υἱὸς Δημητρίου τοῦ Β′, εἷς τῶν ἱκανωτέρων καὶ ἐξοχωτέρων μακεδόνων μοναρχῶν. Φαίνεται ὅτι ἐγεννήθη τῷ 237 π. Χ., ἄγων συνεπῶς τὸν 8ον μόνον ἔτος τῆς ἡλικίας κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δημητρίου. Συνεπείᾳ τῆς ἀνηλικιότητος αὐτοῦ τὴν ἀντιβασιλείαν ἀνέλαβεν ὁ θεῖος αὐτοῦ Ἀντίγονος Δώσων, ὃς ἐφρόντισε νὰ διορίσῃ ἰδίους φίλους εἰς πάσας τὰς κυριωτέρας θέσεις τοῦ κράτους, ὡς καί τινα Ἀπελλῆν, ὅς, καίπερ φέρων τὸν τίτλον παιδαγωγοῦ τοῦ βασιλέως, εἶχεν ἐν χερσὶ τὴν πραγματικὴν ἐξουσίαν. Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Φιλίππου, τὸ 17ον ἔτος τῆς ἡλικίας τότε ἄγοντος, οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ περιφρονητικῶς εἰς τοῦτον προσέβλεπον, οἱ δὲ Αἰτωλοὶ ἐπεδόθησαν εἰς βιαιοπραγίας ἐν Πελοποννήσῳ. Ὁ Ἄρατος καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἀμέσως ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ νεαροῦ βασιλέως, ἀλλ' ὁ Φίλιππος δὲν ἐπεθύμει κατ' ἀρχὰς ν' ἀναλάβῃ φανερῶς πόλεμον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν ἕνεκα μάλιστα πράξεων, ἃς ληστρικὰς ἐθεώρει· ταχέως ὅμως ἡ ἧττα τῶν Ἀχαιῶν ἐν Καφύαις καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν κατοχὴ καὶ πυρπόλησις τῆς Κυναίθης παρώτρυναν αὐτὸν εἰς ἄμεσον ἐνέργειαν, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτοπροσώπως προύχώρησεν εἰς τὴν Κόρινθον, ἡγούμενος σπουδαίας δυνάμεως. Καίπερ ὅμως βραδέως ἀφικόμενος πρὸς ἐνέργειαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες εἶχον ἤδη ἀναχωρήσει ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἐξεφάνησεν ὅπως δήποτε τοὺς Λακεδαιμονίους, φίλα τοῖς Αἰτωλοῖς φρονοῦντας, καὶ προήδρευσεν συμβουλίου ἐν Κορίνθῳ, καθ' ὃ ἐκηρύχθη πόλε-

μος κατὰ τῶν Αἰτωλῶν τῇ κοινῇ συγκαταθέσει τοῦ Φιλίππου αὐτοῦ καὶ τῶν Ἀχαιῶν, τῶν Βοιωτῶν, Φωκέων, Ἠπειρωτῶν, Ἀκαρνάνων καὶ Μεσσηνίων· οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἠλεᾶται συνετάχθησαν τοῖς Αἰτωλοῖς. Πρώτην φροντίδα αὐτοῦ ἐθεώρησε τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ μεθορίων ἐναντίον τῶν γειτνιαζόντων βαρβάρων καὶ συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τοῦ Σκερδελαΐδα, ἀναλαβόντος νὰ προσβάλῃ μετὰ τοὺς Αἰτωλοὺς κατὰ θάλασσαν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος τοῦ 219 π. Χ. ὁ Φίλιππος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἤπειρον μετὰ δυνάμεως 15,000 πεζῶν καὶ 800 ἱππέων, οἷς προσετέθησαν πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ τῶν Ἀκαρνάνων· μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀσημάντων τινῶν πόλεων ἀνακληθεὶς εἰς Μακεδονίαν ἕνεκα ἐπιδρομῆς τῶν Δαρδάνων, παρέμεινε κατὰ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ θέρους καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα ἐνεφανίσθη αἴφνης εἰς Κόρινθον. Ἡ ἐπιτυχία ἦτο πλήρης. Κατανικήσας παντελῶς στρατιωτικὴν δύναμιν τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἐλεατῶν ὑπὸ τὸν Εὐριπίδαν, κατέλαβε τὸ φρούριον τῆς Ψωφῖδος δι' ἐφόδου, ἐδῄωσε τὰς πεδιάδας τῆς Ἤλιδος καί, προχωρήσας εἰς τὴν Τριφυλίαν, κατέστη ἐν διαστήματι ἓξ ἡμερῶν κύριος τῆς ὅλης χώρας. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην διεχείμασεν ἐν Ἄργει. Κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔαρ ἀποτυχὼν (218 π. Χ.) ἐν τῇ ἁλώσει τῆς νήσου Κεφαλληνίας ἕνεκα τῆς προδοτικῆς πολιτείας τοῦ ἀξιωματικοῦ αὐτοῦ Λεοντίου, ἀπέβη εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, εἰσέδυσεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Αἰτωλίας καὶ κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν Θέρμον, ἐν ᾗ ἦσαν ἐναποτεθειμένοι πάντες οἱ θησαυροὶ καὶ τὰ πλούτη τῶν αἰτωλῶν ἀρχηγῶν· ὁ Φίλιππος, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς ταῦτα, ἐνέπρησε τὰ ἱερὰ καὶ κατέστρεψε πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς ἀγάλματα καὶλοιπὰ καλλιτεχνήματα. Ἀπαγαγὼν ἀσφαλῶς τὰ λάφυρα εἰς τὸν στόλον αὐτοῦ, ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν πελοποννησίων συμμάχων, εἰσέδυσεν εἰς τὴν Λακωνίαν διῆλθεν ἐγγὺς τῆς Σπάρτης,ἐδῄωσε τὴν χώραν μέχρι τοῦ Ταινάρου καὶ τοῦ Μαλέα καὶ κατὰ τὴνἐπιστροφὴν κατέστρεψε τὰς δυνάμεις τοῦ Λυκούργου. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (217 π. Χ.) ὁ βασιλεύς, ὃς εἶχεν ὑποστρέψει εἰς Μακεδονίαν, κατέλαβε τὸ σπουδαῖον φρούριον τοῦ Βυλάζωρος ἐν Παιωνίᾳ καί, εἰςΘεσσαλίαν εἰσελάσας,καθυπέταξε τὰς φθιωτικὰς Θήβας. Ταὐτοχρόνως οἱ Ἀχαιοὶ ἐπιτυχῶς διεξῆγον τὸν πόλεμον ἐν Πελοποννήσῳ. Ἐπὶ τέλους τῇ παρεμβάσει τῶν Χίων, Ροδίων καὶ τοῦ τῆς Αἰγύπτου βασιλέως Πτολεμαίου συνωμολόγησεν εἰρήνην καὶ ὁ πόλεμος ἔληξεν, κρατήσαντος ἑκατέρου τῶν ἐμπολέμων τὰ μέρη, ἅτινα κατεῖχεν. Ὁ ἀγὼν οὗτος, ἐπὶ τριετίαν διαρκέσας, εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐμφύλιος πόλεμος. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ὁ Φίλιππος ἔκτακτον ἐπεδείξατο δραστηριότητα καὶ ἐνέργειαν. Ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἔκλινε πάντοτε πρὸς τὴν μειλιχιότητα καὶ τὴν μετριοπάθειαν καὶ τοσαύτην ἐκτήσατο δημοτικότητα ἐν Ἑλλάδι δι' ἀλλεπαλλήλων ἀποδείξεων γενναιοφροσύνης καὶ καλῆς πίστεως, ὥστε λέγεται ὅτι σύμπασαι αἱ πόλεις τῆς Κρήτης ἑκουσίως ἐτάχθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις αἱ ἀγαθαὶ αὗται διαθέσεις μετεβλήθησαν ἀμέσως μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, πιθανῶς, ὡς καὶ ὁ Πολύβιος παρατηρεῖ, διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν κακῶν συμβούλων. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ περὶ οὗ ἄνωτέρω ἐγένετο λόγος Ἀπελλῆς καὶ λοιποί· τὰς μηχανορραφίας ὅμως αὐτῶν ἀνακαλύψας ὁ βασιλεύς, ἐθανάτωσεν ἀλλεπαλλήλως τὸν Ἀπελλῆν,τὸν Λεόντιον καὶ τὸν Μεγαλέα. Ἡ ἐξόντωσις ὅμως τῶν ἀντιπάλων τούτων δὲν παρέσχεν εἰς τὸν Ἄρατον, ὃς διετέλει ἤδη ὁ κύριος σύμβουλος τοῦ Φιλίππου, τὴν ἰσχὺν καὶ ἐπιρροήν, ἣν ἐκ ταύτης ἀνέμενε. Νέος ἀντίπαλος παρουσιάσθη αὐτῷ ἐν τῷ προσώπῳ Δημητρίου τοῦΦάρου,ὅς, καταφυγὼν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Φιλίππου, ἀφοῦ οἱ Ρωμαῖοι ἐξήλασαν αὐτὸν τῶν ἰδίων αὐτοῦ κτίσεων, ἐκτήσατο ἀπεριόριστον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ νεαροῦ βασιλέως. Οὗτος κατέπεισε τὸν Φίλιππον νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τῶν Αἰτωλῶν ἢ νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ διεξαγόμενον πόλεμον. Ἀλλὰ τοῦ Σκερδελαΐδα ἐπωφεληθέντος ἐκ τῆς εἰς Ἑλλάδα ἀπουσίας τοῦ Φιλίππου καὶ καταλαβόντος πόλεις τινὰς καὶ φρούρια, ὁ Φίλιππος ἐπεδόθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 217 εἰς ἀνάκτησιν αὐτῶν καί, προπαρασκευάσας εἶτα ἐκστρατείαν κατὰ τῶν ἰλλυρικῶν ἀκτῶν, τοσοῦτον ἐφοβήθη τῷ 216 π. Χ. ἐκ τῆς φήμης ὅτι ρωμαϊκὸς στόλος προσήρχετο εἰς βοήθειαν τοῦ Σκεδελαΐδα, ὥστε ἐσπευσμένως ἐκ Κεφαλληνίας ἀναχωρήσας, ἀπεσύρθη εἰς Μα-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

κεδονίαν. Βραδύτερον ἔπεμψε τὸν Ξενοφάνην εἰς Ἰταλίαν, ἵνα συνομολογήσῃ συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἀννίβα, ἐπιδιώκων τὴν ὑποστήριξιν τοῦ καρχηδονικοῦ ἀγῶνος. Ὁ Ξενοφάνης, ἐκτελέσας τὴν διαταγήν, ἔπεσεν ἀτυχῶς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων, οἵτινες, μαθόντες οὕτω τὰς προθέσεις τοῦ Φιλίππου, ἔταξαν στόλον ἐν Βρεντησίῳ πρὸς παρακώλυσιν τῆς εἰς Ἰταλίαν διελεύσεως τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος, μόλις τῷ 215 πληροφορηθεὶς τὰ γενόμενα, δευτέραν ἔπεμψε πρεσβείαν καὶ ὁριστικὴ συνωμολογήθη συμμαχία αὐτοῦ μετὰ τοῦ καρχηδονίου στρατηγοῦ. Ἐν τούτοις ἐκπλεύσας τῷ 214 π. Χ. μετὰ στόλου εἰς τὴν Ἀδριατικὴν καὶ πολιορκήσας τὴν Ἀπολλωνίαν, ἠναγκάσθη ταχέως ὡς ἐκ τῆς ἐμφανίσεως μικρᾶς δυνάμεως τῶν Ρωμαίων ὑπὸ τὸν Μ. Λαιβῖνον οὐ μόνον νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀπολωνίας, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτὸς τὰ ἴδια πλοῖα, ἵνα μὴ ὑποπέσωσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὑποστρέψας συνεπῶς εἰς Μακεδονίαν διὰ ξηρᾶς. Τῷ 215 π. Χ., παρεμβὰς εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Μεσσηνίας, εἶχε προκαλέσει φοβερὰν σφαγὴν τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος τῆς πολιτείας ἐκείνης. Αἱ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην κατηγορίαι τοῦ Ἀράτου κατὰ τοῦ Φιλίππου τοσοῦτον σφοδραὶ ἦσαν, ὥστε διεσπάσθη ὁριστικῶς ἡ φιλία αὐτῶν. Τῷ 214 π. Χ. ἔπεμψε Δημήτριον τὸν ἐκ Φάρου πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς Ἰθώμης, φονευθέντος ὅμως τούτου, ὁ Φίλιππος, ἐπιδραμὼν τὴν Μεσσηνίαν, ἐδῄωσε τὴν χώραν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Ταὐτοχρόνως, εὑρυνομένου ὀλονὲν τοῦ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀράτου ῥήγματος, ἤκουσε τὰς προτάσεις τοῦ Ταυρίονος καὶ ἀπηλλάγη τοῦ προτέρου φίλου καὶ συμβούλου, δηλητηριάσας αὐτὸν τῷ 213 π. Χ. Ἐπιδοθεὶς εἶτα καὶ πάλιν εἰς τὸν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πόλεμον, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξησφάλισε τὰ μεθόρια αὐτοῦ ἔν τε τῇ Ἰλλυρίᾳ καὶ τῇ Θράκῃ, ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τῶν Ἀκαρνάνων, προσβληθέντων ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν· ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει αὐτοῦ οἱ Αἰτωλοὶ ἀπεσύρθησαν καὶ ὁ Φίλιππος ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τῷ 210 π. Χ. αἱ ἐχθροπραξίαι ἀνενεώθησαν, οἱ δὲ σύμμαχοι τῶν Αἰτωλῶν Ρωμαῖοι κατέλαβον τὴν Ἀντίκυραν. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος κατώρθωσε μετ' ὀλίγον νὰ ἐκπορθήσῃ τὸ ἐν Θεσσαλίᾳ ὀχυρὸν φρούριον τῆς Ἐχινοῦντος παρὰ τὴν συνηνωμένην ἀντίστασιν Ρωμαίων καὶ Αἰτωλῶν· κατὰ τὸ ἑπόμενον θέρος, χωρῶν εἰς ὑποστήριξιν τῶν Ἀχαιῶν, εἰσήλασεν εἰς Θεσσαλίαν, ἐνίκησε τὸν αἰτωλὸν στρατηγὸν Πυρρίαν, παρεβίασε τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν καί, ἐπιτυχῶς εἰς Πελοπόννησον εἰσελθών, ἐτέλεσεν ἐν Ἄργει τὰ Ἡραῖα. Ἀποτυχούσης νέας μεσιτείας τῶν Ροδίων, Χίων καὶ λοιπῶν πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης τῶν ἐμπολέμων μερῶν, ὁ Φίλιππος εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἠλιδα μετὰ τοῦ ἀχαιοῦ πραίτορος Κυκλιάδα, ἀλλ' ἡττηθείς, καίπερ λίαν διακριθεὶς ἐπὶ προσωπικῇ ἀνδρείᾳ, ὑπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν. Τῷ 208 ὁ Φίλιππος εὑρέθη περικεκυκλωμένος ὑπὸ ἐχθρῶν. Ὁ Σουλπίκιος μετὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ στόλου καὶ ὁ βασιλεὺς Ἄτταλος ἤρξαντο ἀπὸ κοινοῦ τῶν ἐπιθέσεων αὐτῶν κατὰ θάλασσαν, ἐνῷ οἱ ἰλλυριοὶ ἡγεμόνες Σκερδελαΐδας καὶ Πλεύρατος, ὡς καὶ ἡ θρακικὴ φυλὴ τῶν Μαίδων, ἠπείλουν τὰ πρὸς βορρᾶν μεθόρια τῆς χώρας αὐτοῦ, οἱ δὲ Ἀχαιοί, Ἀκαρνᾶνες καὶ Βοιωτοὶ ἐζήτουν ὑποστήριξιν καὶ βοήθειαν ἐναντίον τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ Φίλιππος ἀνέπτυξεν ἤδη τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ καί, παρασχὼν ἀφ' ἑνὸς τοιαύτας τοῖς ἀνωτέρω ἐπικουρίας καὶ ὀχυρωθεὶς ἐν Δημητριάδι τῆς Θεσσαλίας, ἐπεσκόπει τὰς ἐνεργείας τοῦ Σουλπικίου καὶ τοῦ Ἀττάλου. Μετὰ μικρὸν σώσας τὴν Χαλκίδα, παρ' ὀλίγον θὰ ἐξέπληττε καὶ αὐτὸν τὸν Ἄτταλον ἐν Ὀπουντι, ἐνῷ ὁ Σουλπίκιος ἀπεσύρθη εἰς τὴν Αἴγιναν. Ὁ Φίλιππος ἐλεύθερος ἤδη γενόμενος, ἐν τῷ κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πολέμῳ, συγκροτήσας συνέλευσιν τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῷ Ἰλίῳ καὶ λεηλατήσας τὰς ἀκτὰς τῆς Αἰτωλίας, ὑπέστρεψεν ἅπαξ ἔτι εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ κτήσεις. Ὁ Ἄτταλος ἐξηκολούθει ἔτι ἐν Ἀσίᾳ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ, οἱ δὲ Ρωμαῖοι, περισπώμενοι ἐκ τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Ἀφρικῇ πραγμάτων, δὲν ὑπεστήριζον πλέον τοὺς Ἕλληνας συμμάχους, ἐνῷ οἱ Ἀχαιοὶ ἐνίκων ὑπὸ τὸν Φιλοποίμενα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, οὕτως ὥστε οἱ Αἰτωλοί, εὑρεθέντες μόνοι ἀπέναντι τοῦ Φιλίππου, τὸ δεύτερον λεηλατήσαντος τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Θέρμον, συγκατένευσαν εἰς εἰρήνην ὑπὸ ὅρους ὑπαγορευθέντας ὑπὸ τοῦ νικητοῦ. Μόλις ὅμως συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη αὕτη καὶ ρωμαϊκὸς στόλος καὶ στρατὸς ὑπὸ τὸν Π. Σεμπρώνιον Τουτιδανὸν ἔφθασεν εἰς Δυρρά-

χιον. Ὁ Φίλιππος ἔσπευσε ν' ἀντιστῇ, πρὶν ἢ ὅμως συγκροτηθῇ μάχη, ὁ ρωμαῖος στρατηγὸς ἐκλείσθη ἐν τοῖς τείχεσι τῆς Ἀπολλωνίας· ταὐτοχρόνως οἱ Ἠπειρῶται, παρεμβάντες, συνδιήλλαξαν τοὺς δύο μαχομένους καὶ προκαταρκτικὴ συνωμολογήθη εἰρήνη Φιλίππου καὶ Σεμπρωνίου ἐν Φοινίκῃ τῆς Ἠπείρου τῷ 205 π. Χ., ἣν καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐπεκύρωσαν, ἅτε ἐπιθυμοῦντες καθ' ὁλοκληρίαν νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸν ἐν Ἀφρικῇ πόλεμον. Ἀλλ' ἡ συνθήκη αὕτη ἀπετέλει μόνον εἶδος ἀνακωχῆς, διότι ὁ Φίλιππος οὐ μόνον ἐπεδίωξε τὴν ταπείνωσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπάλων αὐτοῦ, χωρὶς ποσῶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοὺς ρωμαίους συμμάχους ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ ἀπέστειλεν ἐπικουρικὸν σῶμα εἰς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ Καρχηδονίους, οἵτινες ἐμάχοντο ἐν Ζάμῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἀννίβα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξηκολούθει ἐνεργῶν ἐν Ἑλλάδι μετ' ἀπιστίας καὶ αὐθαιρεσίας. Θανόντος Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου τῷ 205 π. Χ. καὶ ἀνηλίκος ὄντος τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ὁ Φίλιππος συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἀντιόχου ἐναντίον τοῦ τῆς Αἰγύπτου ἡγεμόνος, καθ' ἣν αἱ Κυκλάδες ὡς καὶ αἱ ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον τελοῦσαι πόλεις καὶ νῆσοι τῆς Ἰωνίας θὰ περιήρχοντο εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ μακεδόνος βασιλέως. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ναυτικὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐν τῷ Αἰγαίῳ καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὴν ναυτικὴν δύναμιν τοῦ Ἀτταλου καὶ τῶν Ροδίων, εὑρὼν καταλλήλα πρὸς τοῦτο ὄργανα τὸν αἰτωλὸν πειρατὴν Δικαίαρχον καί τινα ἐκ Τάραντος ἐξόριστον, Ἡρακλείδην τοὔνομα. Ἐνῷ ὁ Δικαίαρχος, ἔχων ὑπ' αὐτὸν μοῖραν ἐξ 20 σκαφῶν, περιέπλεε τὸ Αἰγαῖον καὶ κατελάμβανε τὰς κυριωτέρας τῶν Κυκλάδων νήσους, ὁ Ἡρακλείδης ἐπέτυχε νὰ πυρπολήσῃ τὰ νεώρια τῶν Ροδίων, ἐμπρήσας καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στόλου αὐτῶν. Ταυτοχρόνως αὐτὸς ὁ Φίλιππος καθυπέταξε τὰς πόλεις Λυσιμαχίαν καὶ Χαλκηδόνα, προβὰς καὶ εἰς πολιορκίαν τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Κίου. Μάτην οἱ Ρόδιοι (οἵτινες εἰσέτι δὲν εἶχον περιέλθει εἰς φανερὰν ῥῆξιν πρὸς τὸν Φίλιππον) παρενέβησαν ὑπὲρ τῆς Κίου, καθόσον, ἐκδιωχθέντων τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν, ὁ βασιλεύς, καταλαβὼν τὴν θέσιν ταύτην, παρέδωκεν αὐτὴν εἰς λεηλασίαν, ἐπώλησε τοὺς κατοίκους ὡς δούλους καὶ ἀφῆκεν ἔπειτα τὴν κενὴν πόλιν εἰς τὸν σύμμαχον αὐτοῦ Προυσίαν, βασιλέα τῆς Βιθυνίας. Ἐπιστρέφων εἰς Μακεδονίαν ταὐτὰ ἔπραξε καὶ ἐν Θάσῳ, μολονότι συνθηκολογήσασα, εἶχεν αὕτη παραδοθῇ. Αἱ ἐπανειλημμένα ὅμως αὗται ζημίαι προέτρεψαν τοὺς Ροδίους εἰς φανερὰς ἐχθροπραξίας, συνομολογήσαντες δὲ συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἀτταλου (201 π. Χ.), ἐξώπλισαν καὶ ἰσχυρὸν στόλον. Ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Σάμον καὶ ἤρξατο καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Χίου, ὅτε ὁ συνηνωμένος στόλος τῶν συμμάχων ἐμφανισθεὶς προεκάλεσε γενικὴν μάχην, καθ' ἣν μετὰ μακρὸν ἀγῶνα οἱ σύμμαχοι ἐνίκησαν, καίπερ φονευθέντος τοῦ ροδίου ναυάρχου Θεοφιλίσκου καὶ μόλις διαφυγόντος τοῦ Ἀτταλου ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ἐν δευτέρᾳ συγκρούσει παρὰ τὴν Λάδην ὁ Φίλιππος ἐξῆλθε νικητής. Συνεπείᾳ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης κατέλαβε τὴν Χίον, ἐδήωσεν ἄνευ ἀντιστάσεως τὰς κτήσεις τοῦ Ἀτταλου μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς Περγάμου καὶ καθυπέταξεν ὁλόκληρον τὴν Περαίαν, ἣν ἐκράτουν ἐν τῇ ἠπείρῳ οἱ Ρόδιοι, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν πόλεων Ἰασοῦ καὶ Βαργυλίων. Ἕνεκεν ὅμως τῆς ἐνισχύσεως τοῦ στόλου τῶν Ροδίων καὶ τοῦ Ἀτταλου ὁ Φίλιππος ἠναγκάσθη νὰ διαχειμάσῃ ἐν Καρίᾳ. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 200 π. Χ. διαφυγὼν διὰ στρατηγήματος τὴν προσοχὴν τῶν ἐχθρῶν, ὁ Φίλιππος ὑπέστρεψεν εἰς Εὐρώπην, ὁ δὲ Ἄτταλος καὶ οἱ Ρόδιοι, μεταβάντες εἰς Αἴγιναν, κατέπεισαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ συνενωθῶσι μετ' αὐτῶν ἐναντίον τοῦ μακεδόνος βασιλέως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως οἱ Ρωμαῖοι παρέσχον μείζονα προσοχὴν εἰς τὰ ἐναντίον τοῦ Φιλίππου παράπονα τῶν Ἀθηναίων, Ροδίων, τοῦ Ἀτταλου καὶ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῷ 200 π. χ. ἀνέθηκαν εἰς τὸν Π Σουλπίκιον Γάλβαν τὴν διεξαγωγὴν πολέμου ἐναντίον τοῦ μακεδόνος βασιλέως. Ὁ Σουλπίκιος, βραδέως ἀναχωρήσας, διεχείμασεν ἐν Ἀπολλωνίᾳ, ἐνῷ ὁ Ἄτταλος καὶ οἱ Ρόδιοι, τὴν ἄφιξιν τῶν ρωμαϊκῶν δυνάμεων ἀναμένοντες, παρημέλησαν τὸν πόλεμον. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος, τὸν Νικάνορα πέμψας εἰς ἐπιδρομὴν τῆς Ἀττικῆς, κατέλαβεν ἐν Θρᾴκῃ ὁ ἴδιος τὴν Αἶνον καὶ τὴν Μαρώνειαν καὶ εἰς τὴν χερσόνησον προχωρήσας, ἐπολιόρκησε τὴν Ἄβυδον, ἥτις μετὰ μακρὰν ἀντίστασιν ἔπεσεν εἰς

χεῖρας τοῦ Φιλίππου, καθόσον σύμπαντες οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἴτε ἔπεσον ὑπὸ τὸ ξίφος τοῦ ἐχθροῦ εἴτε ηὐτοκτόνησαν, ἵνα ἀποφύγωσι τὴν αἰχμαλωσίαν. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ἀβύδου ὁ μὲν Σουλπίκιος διέμενεν ἐν Ἠπείρῳ, ὁ δὲ εἰς ὑποστήριξιν τῶν Ἀθηναίων ἀποσταλεὶς Κλαύδιος κατέλαβε καὶ ἐλεηλάτησε τὴν Χαλκίδα, ἣν ὅμως ἀφῆκε κατόπιν ἕνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καταδιώξεως αὐτοῦ. Ὁ Φίλιππος, βλέπων ὅτι ὁ Κλαύδιος διέφυγε καὶ ἀποτυχὼν τῆς ἐκπορθήσεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐπεδόθη εἰς λεηλασίας ἐν τοῖς πέριξ τῆς πόλεως, μὴ φειδόμενος ἐν τῇ λύσσῃ αὐτοῦ οὔτε τῶν τάφων τῶν ἀνθρώπων, οὔτε τῶν ἱερῶν ἀλσῶν καὶ ναῶν τῶν θεῶν. Μικρὸν μετὰ ταῦτα, τὸ δεύτερον λεηλατήσας τὴν Ἀττικήν, ἐκ νέου εἰς Μακεδονίαν ὑπέστρεψεν. Ἤδη ὁ ὕπατος Σουλπίκιος ἦν ἕτοιμος νὰ ἐκστρατεύσῃ τῷ 199 π. Χ. Μετά τινας ἐπιτυχίας προῆλθε διὰ τῆς Δασσαρήτιδος, ὅπου ὁ Φίλιππος συνεκρούσθη μετ' αὐτοῦ, τῶν Ρωμαίων νικησάντων ἔν τινι μάχῃ παρὰ τὸν Ὀκτώλοφον· ἡ μικρὰ αὕτη ἐπιτυχία τῶν Ρωμαίων κατέπεισε τοὺς Αἰτωλοὺς νὰ συνταχθῶσι τοῖς Ρωμαίοις καί, συνενωθέντες μετὰ τοῦ Ἀμυνάνδρου, εἰσῆλασαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ταὐτοχρόνως οἱ Δάρδανοι εἰσῆλασαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ βορρᾶ καὶ ὁ Φίλιππος ἠναγκάσθη ν' ἀντιστῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τούτων. Ἐπιστρέψας λοιπὸν εἰς Μακεδονίαν, ἀπέστειλε μὲν τὸν Ἀθηναγόραν ἐναντίον τῶν Δαρδάνων, αὐτὸς δ' ἐστράφη κατὰ τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Αἰτωλῶν, οὓς καὶ κατενίκησεν· ὁ στρατὸς τῶν τελευταίων τούτων μόλις τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἀμυνάνδρου διέφυγε τὴν τελείαν αὐτοῦ καταστροφήν. Καὶ τῶν Δαρδάνων τέλος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναγόρα νικηθέντων, καὶ ἡ ἐκστρατεία αὕτη οὐχ ἧττον τῷ Φιλίππῳ ἀπέβη. Ὁ Φίλιππος, ἐξακολουθῶν τὰς ἐναντίον τῶν Αἰτωλῶν νίκας, ἐπολιόρκησε τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ Θαυμακούς, ἀλλ' ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος εἰς Μακεδονίαν καὶ παρασκευασθεὶς κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐξεστράτευσε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος τοῦ 198 π. Χ., ὀχυρωθεὶς παρὰ τὰ στενὰ τῆς Ἀντιγονείας, κύριος οὕτω γενόμενος τῆς εὐθείας εἰς Μακεδονίαν ὁδοῦ. Τῷ 196 π. Χ. συνομολογηθείσης εἰρήνης, ὁ Φίλιππος ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ πάσας τὰς κτήσεις αὐτοῦ ἔν τε Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ, ν' ἀποσύρῃ τὰς φρουρὰς αὐτοῦ ἀπὸ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, νὰ παραδώσῃ ὁλόκληρον αὐτοῦ τὸν στόλον εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ νὰ περιορίσῃ τὸν μόνιμον αὐτοῦ στρατὸν εἰς 5,000 ἀνδρῶν, πληρόνων ταὐτοχρόνως καὶ τὸ ποτὸν 1000 ταλάντων. Ἐν τοῖς ὁμήροις, οὓς ἔδωκεν ὁ Φίλιππος ὡς ἐχέγγυον τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὅρων τούτων, ἦν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δημήτριος. Ὁ Φίλιππος ἤδη, ταπεινωθεὶς πρὸ τῶν Ρωμαίων, ἀπέστειλε τῇ προτροπῇ τοῦ Γν. Κορνηλίου καὶ πρεσβείαν εἰς Ρώμην περὶ μετατροπῆς τῆς περὶ εἰρήνης συνθήκης εἰς συνθήκην συμμαχίας καὶ τῷ 195 ἔπεμψεν ἰσχυρὸν σῶμα ἐπικούρων εἰς βοήθειαν τοῦ Φλαμινίου ἐναντίον τοῦ Νάβιδος. Τῷ 191 π. Χ. ἔπεμψεν εἰς Ρώμην πρέσβεις μετὰ προτάσεων βοηθείας καὶ ὑποστηρίξεως ἐναντίον τοῦ ἐν Ἑλλάδι εὑρισκομένου τότε Ἀντιόχου. Ὁ βασιλεὺς οὗτος τῆς Συρίας, ἀνοήτως φερόμενος, προσωπικῶς εἶχεν ἐξερεθίσει ἤδη τὸν Φίλιππον, ὁ δὲ τελευταῖος οὗτος, βοηθῶν τὸν ρωμαῖον πραίτορα Βαίβιον, συνήργησε μετὰ τῶν Ρωμαίων ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Λιμναίας καὶ ἐξεδίωξε τὸν Ἀμύνανδρον ἐκ τῆς Ἀθαμανίας, ἣν καὶ κατέλαβε. Βραδύτερον συνηνώθη μετὰ τοῦ ὑπάτου Ἀκιλίου Γλαβρίωνος, ὅτε καὶ περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ρωμαίων ἥ τε Ἡράκλεια καὶ ἡ Λαμία· ταὐτοχρόνως ὁ Φίλιππος οὐ μόνον κατέστη κύριος τῆς Δημητριάδος καὶ ἄλλων ἐν Θεσσαλίᾳ πόλεων, ἀλλὰ καὶ ἐπέδραμεν ὁλόκληρον τὴν Περραιβίαν, τὴν Ἀπερωτίαν καὶ Δολοπίαν. Οἱ Ρωμαῖοι εἰς τεκμήριον τῆς πρὸς τὸν Φίλιππον εὐαρεσκείας αὐτῶν ἀπέδωκαν αὐτῷ τόν τε υἱὸν Δημήτριον καὶ τοὺς λοιποὺς ὁμήρους καὶ ἐδωρήσαντο αὐτῷ τοὺς φόρους, οὗσπερ καθυστέρει. Ὁ Φίλιππος, ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν τοιαύτην ἐκδήλωσιν εὐνοίας, ἐχορήγησεν αὐτοῖς πᾶν ὅ,τι ἀναγκαῖον διὰ τὴν διὰ Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης προέλασιν τοῦ στρατοῦ τῶν Ρωμαίων, χωροῦντος εἰς Ἀσίαν πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου, καὶ ἐξησφάλισε τὴν ἀκώλυτον δίοδον αὐτοῦ μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου. Οἱ Ρωμαῖοι μέχρι μὲν τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν εἶχον τὴν ἀνάγκην τοῦ Φιλίππου ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ἀντιόχου πολέμῳ, ἐπέτρεπον αὐτῷ νὰ κατέχῃ τὰς πλείστας πόλεις, ἃς εἶχε καταλάβει ἐν Περραιβίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν· μετὰ τὴν πτῶσιν ὅμως τοῦ Ἀντιόχου πρέσβεις ἐκ τῶν

πόλεων τούτων ἐνεφανίσθησαν ἐν Ρώμῃ τῷ 185 π. Χ. ζητοῦντες τὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν καὶ δηλοῦντες ὅτι ὁ Φίλιππος, ἐνισχυόμενος ὁλονέν, ἐπεξέτεινε τὰ πρὸς τὴν Θρᾴκην μεθόρια αὐτοῦ καὶ ἐγένετο κύριος τοῦ Αἴνου καὶ τῆς Μαρωνείας. Ἡ ρωμαϊκὴ γερουσία, ἐξετάσασα μετὰ προηγουμένην ἐξέτασιν περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν πληροφοριῶν τούτων, ἐπέταξε τῷ Φιλίππῳ νὰ παραδώσῃ πάσας τὰς ἐν Περραιβίᾳ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ κτήσεις αὐτοῦ, ν' ἀποσύρῃ τὰς φρουρὰς ἐκ τῶν θρᾳκικῶν πόλεων καὶ νὰ περιορισθῇ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Μακεδονίας. Ὁ Φίλιππος, ἀδυνατῶν ν' ἀντιστῇ, ὑπήκουσεν εἰς τὴν ἐπιταγὴν ταύτην τῆς Γερουσίας, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀποσύρῃ ἐκ Μαρωνείας τοὺς στρατοὺς αὐτοῦ, ἐπεδόθη εἰς βάρβαρον σφαγὴν τῶν πλείστων τῶν ἀτυχῶν αὐτῆς πολιτῶν. Ταὐτοχρόνως ἔπεμψε τὸν νεαρὸν αὐτοῦ υἱὸν Δημήτριον εἰς Ρώμην, ἵνα ἀπαντήσῃ εἰς τὰ παράπονα, ἅτινα κατ' αὐτοῦ πανταχόθεν διετυποῦντο. Ἡ Γερουσία τοσοῦτον εὐμενῶς ὑπεδέξατο τοῦτον, ὥστε συνεχώρησε τῷ Φιλίππῳ πάσας τὰς προηγουμένας ἀφορμὰς δυσαρεσκείας κατ' αὐτοῦ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τῷ 183 π. Χ. Ὁ Φίλιππος, βλέπων εἶτα ὅτι ἀπεξένωσεν ἑαυτοῦ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ὑπηκόους διὰ τῶν ἀδικημάτων, ἅπερ αὐτοῖς διεπράξατο, ἀπεφάσισε νὰ ἐλαττώσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν δυσηρεστημένων διὰ τοῦ βαρβάρου μέσου τοῦ θανατῶσαι τὰ τέκνα πάντων ἐκείνων, οὓς προηγουμένως ἐθυσίασεν εἰς τὰς ὁρμὰς τῆς ἐκδικήσεως καὶ εἰς τὰς ὑπονοίας αὐτοῦ. Ταὐτοχρόνως ἀδιακόπως παρεσκευάζετο πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ ἐναντίον τῶν Ρωμαίων πολέμου. Πρὸς συγκάλυψιν τῶν πραγματικῶν αὐτοῦ σχεδίων ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν βαρβάρων φύλων τῆς Παιωνίας καὶ τῆς Μαιδικῆς, προχωρήσας μέχρι τῆς ὑψίστης σειρᾶς τοῦ ὄρους Αἵμου. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὁ Περσεὺς ἐπέτυχε διὰ πλαστῶν ἐπιστολῶν νὰ καταπείσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ Φίλιππον περὶ ἀξιώτεων δῆθεν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δημητρίου, οὕτως ὥστε ὁ Φίλιππος ἐθανάτωσε τὸν ἀτυχῆ τοῦτον ἡγεμονίδην. Μαθὼν μετὰ ταῦτα τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ καὶ ἀνακαλύψας τὴν ἀπάτην, ἧς κατέστη θῦμα διὰ τῶν ῥᾳδιουργιῶν τοῦ ἑτέρου τῶν υἱῶν αὐτοῦ Περσέως, ἐσκέπτετο νὰ τιμωρήσῃ τὸν τελευταῖον τοῦτον, ἀποκλείων αὐτὸν τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ Ἀντιγόνου, υἱοῦ τοῦ Ἐχεκράτους, ὅτε, ἀσθενήσας ἐν Ἀμφιπόλει ἐξ ὑπερβολικῆς μᾶλλον θλίψεως ἢ ἐκ σωματικοῦ νοσήματος, ἀπέθανε μετὰ μικρόν, καταρώμενος ἐν ταῖς τελευταίαις στιγμαῖς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Περσέα. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐπῆλθε πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 179 π. Χ., κατὰ τὸ 59ον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ μετὰ βασιλείαν 42 περίπου ἐτῶν.

Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Φιλίππου συνοψίζεται ἐν τῇ παρατηρήσει τοῦ ἀμερολήπτου Πολυβίου, καθ' ἣν ὀλίγοι ἦσαν μοναρχαί, περὶ ὧν πλείονα ἀγαθὰ ἢ πλείονα κακὰ ἠδύναντο νὰ λεχθῶσι. Τὰ φυσικὰ λαμπρὰ αὐτοῦ πλεονεκτήματα ἐπεσκιάθησαν βαθμηδὸν ὑπὸ πονηρῶν τάσεων, ἡ δὲ ἰδιότης αὐτοῦ ὡς εὐέλπιδος ἡγεμόνος παρήκμασεν βαθμηδόν, μετατρέψασα τοῦτον εἰς ὕποπτον καὶ σκληρὸν τύραννον. Ἐν τῷ πολιτικῷ καὶ στρατιωτικῷ αὐτοῦ σταδίῳ λίαν διεκρίθη, μολονότι ἐπεδείκνυτο ἔστιν ὅτε ἀνεξήγητον ἀπαθειαν καὶ ἀδράνειαν. Ἦν ὅμως εὔγλωττος ῥήτωρ, πρὸς ταῖς σκοτειναῖς δὲ κηλῖσιν ἀπιστίας καὶ σκληρότητος ὁ ἰδιωτικὸς αὐτοῦ χαρακτὴρ ἐκηλιδώθη καὶ ὑπὸ τῆς ὑψίστης ἀκολασίας καὶ ὑπερβολικῆς μέθης. Ἐκτὸς τῶν δύο ἀνωτέρω υἱῶν αὐτοῦ καὶ τρίτον τοιοῦτον ἀφῆκε, Φίλιππον ὀνόματι, ἄγνωστον ὅμως ἂν νόθον ἢ γνήσιον, ὅστις ἐγεννήθη πιθανῶς ὀλίγα πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔτη.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ, βασιλεὺς τῆς Συρίας, υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Η' καὶ δίδυμος ἀδελφὸς Ἀντιόχου τοῦ ΙΑ'. Μετὰ τὴν ἧτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ αὐτῶν Σελεύκου τοῦ ΣΤ' ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀντίοχος συνηνώθησαν ἐναντίον Ἀντιόχου τοῦ Ι', ὃς κατεῖχε τότε τὸν θρόνον τῆς Συρίας, ἀλλ' ἐνικήθησαν ἐν ἀποφασιστικῇ μάχῃ, καθ' ἣν ἀπώλετο Ἀντίοχος ὁ ΙΑ'. Ὁ Φίλιππος ὅμως, ἀναλαβὼν τὸν βασιλικὸν τίτλον, ἐκράτησε μέρος τῆς Συρίας. Ὁ τέταρτος ἀδελφὸς Δημήτριος ὁ Γ' ἀνηγορεύθη ἤδη βασιλεὺς ἐν Δαμασκῷ ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Λαθύρου καὶ συνετάχθη τῷ Φιλίππῳ ἐναντίον Ἀντιόχου τοῦ Ι'. Ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Δημήτριος κατώρθωσαν νὰ γείνωσι κύριοι συμπάσης τῆς Συρίας, ἣν περ καὶ διενεμήθησαν. Μετὰ μικρὸν οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐδιχονόησαν· πρῶτος ὁ Δημήτριος ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φιλίππου· τὸν τελευταῖον ὅμως τοῦτον ὑπεστήριζον οὐ

Δημοσιεύσεις Βικιπαίδεια

μόνον ὁ Στράτων, τύραννος τῆς Βεροίας, ἀλλὰ καὶ μέγας παρθικὸς στρατὸς ὑπὸ στρατηγὸν ὀνόματι Μιθριδάτην, ὃς καὶ ἠχμαλώτευσε τὸν Δημήτριον. Μετὰ ταῦτα ὁ Φίλιππος κατέστη κύριος τῆς Ἀντιοχείας καὶ ἐπὶ μακρὸν ἄρχων τῆς Συρίας πιθανῶς τῷ 88 π. Χ. Ὁ ἐμφύλιος ὅμως πόλεμος ἀνενεώθη ὑπὸ τοῦ ὑπολοιπομένου ἀδελφοῦ Ἀντιόχου τοῦ ΙΒ', ὃς ἐγένετο κύριος τῆς Δαμασκοῦ καὶ τῆς Κοίλης Συρίας. Φαίνεται ὅτι ὁ Φίλιππος ἐθανατώθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Τιγράνους, βασιλέως τῆς Ἀρμενίας, ὅτε ἐγκατέστη οὗτος τῷ 83 π. Χ. ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Συρίας.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Ἕλληνες ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς 27:

1. Φίλιππος, Κροτωνιάτης, υἱὸς τοῦ Βουτακίδου. Συζευχθεὶς τὴν θυγατέρα τοῦ Τήλυος, βασιλέως τῆς Συβάρεως, ἀντιπάλου αὐτῷ πολιτείας καὶ ἀναγκαζόμενος νὰ φύγῃ ἐκ τῆς χώρας αὐτοῦ, ἔπλευσεν εἰς Κυρήνην· ὅτε δὲ ὁ Δωριεύς, σπαρτιάτης ἡγεμονίδης, υἱὸς τοῦ Ἀναξανδρίδου, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς λυβικῆς ἀκτῆς εἰς τὴν εἰς Σικελίαν ἐκστρατείαν αὐτοῦ, ὁ Φίλιππος συνώδευσεν αὐτῷ μετὰ τριήρεως, ἧς τὸ πλήρωμα καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν ἰδίᾳ δαπάνῃ κατήρτισε καὶ ἐφονεύθη ἐν Σικελίᾳ μετὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ Ἐγεσταίων· ἦν δὲ ὁ ὡραιότερος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ καὶ ὀλυμπιονίκης, οὕτως ὥστε οἱ Ἐγεσταῖοι ἐτίμησαν αὐτὸν μετὰ θάνατον ὡς ἥρωα.

2. Φίλιππος, υἱὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' τῆς Μακεδονίας καὶ ἀδελφὸς Περδίκκα τοῦ Β', καθ' οὗ καὶ ἀπεστάτησεν ὁμοῦ μετὰ τοῦ Δέρδου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐβοήθησαν τοὺς ἐπαναστάτας, ὁ Φίλιππος ἐνήργησεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἀθηναίων στρατηγῶν ἐν τῇ τοῦ 432 π. Χ. ἐκστρατείᾳ. Φαίνεται ὅτι ἀπέθανε πρὸ τοῦ 429 π. Χ.

3. Φίλιππος, Λακεδαιμόνιος, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων εἰς Ἄσπενδον τῷ 411 π. Χ. μετὰ δύο τριήρεων, ἵν' ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τοῦ φοινικικοῦ στόλου, ὃν ὑπέσχετο αὐτοῖς ὁ Τισσαφέρνης. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος διεμήνυσεν ἐξ Ἀσπένδου τῷ ναυάρχῳ τῶν Σπαρτιατῶν Μινδάρῳ ὅτι δὲν πρέπει νὰ βασίζωνται εἰς τοὺς λόγους τοῦ Τισσαφέρνους, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ πελοποννησιακὸς στόλος ἔπλευσεν ἐκ Μιλήτου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου εἶχε προσκληθῆ ὑπὸ τοῦ Φαρναβάζου.

4. Φίλιππος, Θηβαῖος, μέλος τῆς ἐν Θήβαις ὀλιγαρχικῆς κυβερνήτεως μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Φοιβίδα κατοχὴν τῆς Καδμείας τῷ 382 π. Χ. Τῷ 379 π. Χ., ὅτε ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐξόριστοι νύκτωρ διεξῆγον τὸ σχέδιον αὐτῶν τῆς ἀνατροπῆς τῶν τυράννων, ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀρχίας ἐφονεύθησαν μετὰ τῶν συνωμοτῶν ἐν συμποσίῳ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Φυλλίδα.

5. Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Ἀμύντα, ἀξιωματικὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, μετασχὼν τῆς ἐν Γρανικῷ μάχης. Τοσοῦτοι ὑπῆρχον ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὀνόματι Φίλιπποι, ὥστε πολλάκις συγχέονται πρὸς ἀλλήλους.

6. Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Μαχάτα, ἀξιωματικὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, διορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τῷ 327 π. Χ. σατράπης τῆς Ἰνδικῆς μετὰ τῶν πρὸς Δ τοῦ Ὑδάσπου ἐπαρχιῶν. Βραδύτερον προσετέθησαν εἰς τὰς κτήσεις αὐτοῦ καὶ τὰ δύο φῦλα Μαλλοὶ καὶ Ὀξυδράκαι. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῶν Ἰνδιῶν ὁ Φίλιππος ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτὸν μισθοφόρων τῷ 326 π. Χ. Ὁ Droysen φρονεῖ ὅτι ὁ Φίλιππος οὗτος ἦν πατὴρ τοῦ Ἀντιγόνου, βασιλέως τῆς Ἀσίας.

7. Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Μενελάου, μακεδὼν ἀξιωματικός, ἀρχηγὸς τοῦ θεσσαλικοῦ ἱππικοῦ καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν ἑλλήνων ἐπικούρων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Διακριθεὶς ἐν τῇ ἐν Γρανικῷ καὶ τῇ ἐν Ἀρβήλοις μάχην, ἀναφέρεται καὶ κατὰ τὴν εἰς Βακτρίαν προέλασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

8. Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Βαλάκρου, ἀξιωματικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, διοικῶν τάξιν ἢ τμῆμα τῆς φάλαγγος ἐν τῇ ἐν Ἀρβήλοις μάχῃ· φαίνεται δ' ὅτι ἦν ὁ αὐτὸς πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις εἶχε τὴν αὐτὴν ἀρχηγίαν πρὸ τριῶν ἐτῶν κατὰ τὴν τοῦ Γρανικοῦ διάβασιν.

9. Φίλιππος, σατράπης τῆς Σογδιανῆς, διορισθεὶς τοιοῦτος τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου τῷ 327 π. Χ. Τὴν θέσιν αὐτοῦ ταύτην ἐκράτησε καὶ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου διάταξιν τῶν πραγμάτων τῷ 323 π. Χ. Κατὰ τὴν τῷ 321 διανομὴν ἐν Τριπαραδείσῳ ἐδόθη αὐτῷ ἡ διοίκησις τῆς Παρθίας ἀντὶ τῆς Σογδιανῆς. Διαμείνας αὐτόθι

μέχρι τοῦ 318, ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Πύθωνος, γενομένου κυρίου τῆς Παρθίας.

10. Φίλιππος, μακεδὼν ἀξιωματικός, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος ἀφῆκεν ἀρχηγὸν τῆς ἐν Πευκελαώτιδι παρὰ τὸν Ἰνδὸν φρουρᾶς.

11. Φίλιππος, εἷς τῶν φίλων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἀποσταλεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὅπως συμβουλευθῇ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος περὶ ἀποδόσεως θείων τιμῶν εἰς τὸν Ἡφαιστίωνα.

12. Φίλιππος, ἀδελφὸς τοῦ Λυσιμάχου (βραδύτερον βασιλέως τῆς Θράκης) ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀποθανὼν ἐκ καμάτου πολλοῦ ἐνῷ συνώδευε τῷ βασιλεῖ εἰς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὰς εἰς Ἰνδικὴν ἐκστρατείας.

13. Φίλιππος, μακεδὼν ἀξιωματικός, συνοδεύσας τῷ Ἀλεξάνδρῳ κατὰ τὰς ἐκστρατείας αὐτοῦ καὶ ἐκλεγεὶς κατὰ συνέπειαν ὡς ἀνὴρ ὡρίμου ἡλικίας καὶ πείρας σύμβουλος ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου εἰς ἐπιτήρησιν καὶ βοήθειαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Δημητρίου κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐκστρατείαν τῷ 314 π. Χ. Πιθανῶς ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν καὶ τῷ 302 π. Χ. ἀναφερόμενον, ὡς κρατοῦντα διὰ τὸν Ἀντίγονον τὴν ἀκρόπολιν τῶν Σάρδεων.

14. Φίλιππος, Μακεδών, ὃς διῴκει τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ στρατοῦ τοῦ Εὐμένους ἐν τῇ ἐν Γαβαμάρτοις μάχῃ τῷ 316 π. Χ.

15. Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Κασσάνδρου, ὑφ' οὗ καὶ ἀπεστάλη τῷ 313 π. Χ. μετὰ στρατοῦ κατὰ τῆς Αἰτωλίας. Ἐλθὼν εἰς Ἀκαρνανίαν καὶ μαθὼν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου Αἰακίδης κατέσχε τὸν θρόνον αὐτοῦ, ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ καὶ ἐνίκησεν αὐτόν. Εἶτα ὁ Αἰακίδης, συνενωθεὶς μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, νέαν συνεκρότησε μάχην, καθ' ἣν ὅμως ὁ μὲν Φίλιππος πάλιν ἐνίκησεν, ὁ δ' Αἰακίδης ἔπεσε νεκρός. Κατὰ τὸν Ἰουστῖνον ὁ Φίλιππος μετέσχε μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ Κασσάνδρου καὶ Ἰόλλα τῆς πρὸς δολοφονίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου συνωμοσίας.

16. Φίλιππος, πατὴρ τοῦ Ἀντιγόνου, βασιλέως τῆς Ἀσίας.

17. Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου, βασιλέως τῆς Ἀσίας, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τῷ 310 π. Χ. μετὰ στρατοῦ πρὸς καταστολὴν τῆς στάσεως τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Φοίνικος καὶ πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ὑπὸ τοῦ τελευταίου κατεχομένων ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ πόλεων. Ἀπέθανε τῷ 306 π. Χ.

18. Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, βασιλέως τῆς Θράκης, ὃς ἐθανατώθη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Λυσιμάχου ὑπὸ τοῦ σφετεριστοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ.

19. Φίλιππος, ἀξιωματικός, ὃς, κατέχων διὰ τὸν Πτολεμαῖον, βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, τὴν ἀκρόπολιν τῆς Σικυῶνος, παρέδωκεν αὐτὴν διὰ συνθηκολογήσεως Δημητρίῳ τῷ Πολιορκητῇ τῷ 303 π. Χ.

20. Φίλιππος, ἠπειρώτης, σπουδαῖον λαβὼν μέρος ἐν τῇ ἐν Φοινίκῃ τῆς Ἠπείρου τῷ 205 π. Χ. συνομολογήσει συνθήκης εἰρήνης Φιλίππου τοῦ Ε', βασιλέως τῆς Μακεδονίας, καὶ τοῦ ρωμαίου στρατηγοῦ Π. Σεμπρωνίου Τυδιτανοῦ.

21. Φίλιππος, μακεδὼν ἀξιωματικός, ἀρχηγὸς τῆς ἐν Κασσανδρείᾳ φρουρᾶς, ὅτε ἐπολιορκεῖτο ἡ Κασσάνδρεια τῷ 169 π. Χ. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην ὁ Φίλιππος ἐπέτυχε νὰ προκαλέσῃ σύγχυσιν παρὰ τοῖς ρωμαίοις πολιορκηταῖς καὶ μεγάλην σφαγὴν παρ' αὐτοῖς. Ἡ ἀποτυχία αὕτη καὶ ἡ ἄφιξις δέκα νέων μακεδονικῶν σκαφῶν ἠνάγκασαν τὸν ρωμαῖον Φίγουλον νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν.

22. Φίλιππος, Μακεδών, ἀποσταλεὶς ὡς πρέσβυς ὑπὸ τοῦ Περσέως εἰς τοὺς Ροδίους, ἵνα καταπείσῃ αὐτοὺς νὰ μείνωσιν οὐδέτεροι κατὰ τὸν ἐπικείμενον δεύτερον μακεδονικὸν πόλεμον.

23. Φίλιππος, Ἀχαιός, ὃς, ἀνήκων εἰς τὴν εὐνοϊκὴν τοῖς Ρωμαίοις μερίδα, ἐξελέγη ὡς εἷς τῶν πρέσβεων, οἵτινες ἀπεστάλησαν πρὸς ἔκφρασιν συγχαρητηρίων μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Περσέως τῷ 168 π. Χ.

24. Φίλιππος, υἱὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγαλοπολίτου, ὃς, ἔχων ὑπ' ὄψει τὰς ἀξιώσεις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὅτι κατήγετο ἐξ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, πολλὰ παιδαριώδη καὶ φιλόδοξα συνέλαβε σχέδια. Κατὰ τοὺς γάμους τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Ἀπάμης μετὰ τοῦ Ἀμυνάνδρου, βασιλέως τῆς Ἀθαμανίας, ὁ Φίλιππος ἔτυχε παρὰ τοῦ τελευταίου τούτου τῆς διοικήσεως τῆς Ζακύνθου καὶ ἱκανῆς δικαιοδοσίας πρὸς κυβέρνησιν τῶν πραγμάτων, ὅτε δὲ ὁ Ἀντίοχος ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῷ 192 π. Χ. ἐπέτυχε νὰ προσοικειώσῃ ἑαυτῷ τὸν Φίλιππον, σὺν αὐτῷ δὲ

καὶ τὸν Ἀμύνανδρον. Εἶτα ἐξελέγει ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου πρὸς ταφὴν τῶν ὀστέων τῶν Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων, οἵτινες ἔπεσον ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς. Ἀναλαβὼν εἶτα τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐν Πελληναίῳ φρουρᾶς, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ ἀπεστάλη εἰς Ρώμην. Αἰχμάλωτος οὕτω διατελῶν, συνηντήθη μετὰ τοῦ Φιλίππου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ὃς καὶ σκωπτικῶς προσηγόρευσεν αὐτὸν διὰ βασιλικοῦ τίτλου.

25. Φίλιππος, ἀδελφὸς τοῦ Περσέως, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, προφανῶς υἱὸς τοῦ Φιλίππου. Τόσον δὲ νεώτερος τοῦ Περσέως ἦν, ὥστε ὁ τελευταῖος οὗτος ἐδέξατο αὐτὸν ὡς υἱὸν καὶ ἐξηκολούθησε θεωρῶν αὐτὸν ὡς διάδοχον τοῦ θρόνου καὶ μετὰ τὴν γέννησιν ἔτι τοῦ τοῦ Περσέως υἱοῦ Ἀλεξάνδρου. Μετὰ τὴν ἐν Πύδνᾳ μάχην συνώδευσε τὸν Περσέα κατὰ τὴν φυγὴν καὶ τὴν εἰς Σαμοθρᾴκην μετάβασιν καὶ παρεδόθη μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν ρωμαῖον πραίτορα Γν. Ὀκτάβιον. Τῷ 167 π. Χ. ὁ Φίλιππος ἦγετο πρὸ τοῦ θριαμβευτικοῦ ἅρματος τοῦ Αἰμιλίου Παύλου, εἶτα δὲ ἐκρατεῖτο αἰχμάλωτος ἐν Ἄλβᾳ, ὅπου ἐπέζησε μικρὸν τοῦ θετοῦ αὐτοῦ πατρός. Κατὰ τὸν Πολύβιον, ὅτε ἀπέθανεν, ἦγε τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας.

26. Φίλιππος, φίλος καὶ ἀξιωματικὸς Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου, ἔχων τὴν θέσιν ἀρχηγοῦ τῶν ἐλεφάντων ὑπὸ τὸν μονάρχην ἐκεῖνον. Ὡς τοιοῦτος ἀναφέρεται καὶ ἐν τῇ ἐν Ραφίᾳ μάχῃ Ἀντιόχου καὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος (217 π. Χ.) καὶ ἐν τῇ ἐν Μαγνησίᾳ κατὰ τῶν Ρωμαίων τοιαύτῃ (190 π. Χ.).

27. Φίλιππος, εἷς τῶν φίλων καὶ ὑπουργῶν τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, ὃς καὶ θνήσκων (164 π. Χ.) κατέστησεν αὐτὸν κηδεμόνα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ε'. Ἐπιστρέψας εἰς Συρίαν, φέρων δὲ καὶ τὸν δακτύλιον τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως, ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τῆς Συρίας κατὰ τὴν εἰς Ἰουδαίαν ἀπουσίαν τοῦ νεαροῦ βασιλέως καὶ τοῦ προηγουμένως ταχθέντος ἀντιβασιλέως Λυσίου. Ὁ τελευταῖος οὗτος μαθὼν τοῦτο συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου καὶ ὑπέστρεψεν ἵν' ἀντιστῇ κατὰ τοῦ Φιλίππου, ὃν καὶ νικήσας ἐθανάτωσεν.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Ἄλλοι Ἕλληνες ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται οἱ ἑπόμενοι 37:

1. Φίλιππος Ἀβουγάρας ἢ Ἀβουδάρας, εἷς τῶν ἑλλήνων σχολιαστῶν τοῦ «Ἐγχειριδίου» τοῦ ἑλληνικοῦ γραμματικοῦ Ἡφαιστίωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως ἢ ἴσως ὁ συναρμολογητὴς τῶν «Σχολίων», ἅτινα συνήθως δημοσιεύονται ἐν ταῖς διαφόροις ἐκδόσεσι τοῦ Ἡφαιστίωνος. Τὰ «Σχόλια» ἀποδίδονται εἰς τὸν Φίλιππον τοῦτον ἐν χειρογράφῳ τῆς τῶν Παρισίων βιβλιοθήκης.

2. Φίλιππος, ὁ Ἀμφιπολίτης, ἕλλην συγγραφεὺς ἀγνώστου ἐποχῆς, ἀξιοσημείωτος ἐπὶ τῇ ἀκολασίᾳ αὐτοῦ, ἧς παράδειγμα παρέχει ὁ Σουΐδας. Κατὰ τὸν Σουΐδαν ὁ Φίλιππος ἔγραψε: 1) Ροδιακὰ βιβλία ιθ', ἤτοι ἱστορίαν τῆς Ρόδου, 2) Κωανὰ (ἢ Κωϊκὰ) βιβλία δ', ἱστορία περὶ τῆς νήσου Κῶ, 3) Θασιακά, ἱστορία τῆς Θάσου ἐν δυσὶν ἐπίσης βιβλίοις. Καὶ ἄλλα τινὰ ἔγραψεν ὁ Φίλιππος οὗτος. Ὁ Θεόδωρος Πρισκιανός, ἀρχαῖος ἱστορικὸς συγγραφεύς, κατατάσσει Φίλιππον τὸν Ἀμφιπολίτην μετὰ τοῦ Ἡρωδιανοῦ καὶ Ἰαμβλίχου τοῦ ἐκ Συρίας ὡς τερπνὸν συγγραφέα ἐρωτικῶν διηγημάτων, οὗτινος τὰ ἔργα ἕτεινον εἰς προσέλκυσιν τοῦ πνεύματος καὶ εἰς ἐπιδίωξιν τῆς ἡδονῆς. Πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ φαίνονται ἀπολεσθέντα.

3. Φίλιππος ὁ ἀπόστολος. Ἴδε ἐν τοῖς προηγουμένοις καὶ κατωτέρω ἀριθ. 11.

4. Φίλιππος. Ἡ ἀφήγησις τῆς ἐν Καισαρείᾳ συνόδου τῷ 196 μ. Χ., ἥτις ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Θεοφίλου, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ ἰησουίτου Βουχαρίου ὡς ἔργον τοῦ Φιλίππου· ὁ ἐκδότης ὅμως ἐπλανήθη προδήλως ὑπὸ λάθους τοῦ χειρογράφου, ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψιν.

5. Φίλιππος, ὁ γράψας Περὶ Καρῶν. Ἴδε κατωτέρω ἀριθ. 30.

6. Φίλιππος ὁ ἐκ Χαλκίδος, ἕλλην ἱστορικός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ὡς εἷς τῶν συγγραφέων, οἵτινες μυθώδη ἐθεώρουν τὴν ἐπίσκεψιν τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων εἰς Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν.

7. Φίλιππος ὁ Χολιδεὺς ἢ Χολλιδεύς, ἀναφερόμενος ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ Πλάτωνος ὡς ἰδιοκτήτης ἀγροῦ, προσκειμένου ἐπαύλει, ἣν ὁ Πλάτων ἐκληροδότησεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀδείμαντον.

8. Φίλιππος, ὁ κωμικός, περὶ οὗ ἐλάχιστα εἶναι γνωστὰ καὶ ταῦτα ἀβασίμως ἐκ μόνου τοῦ τίτλου ἐνίων τῶν κωμῳδιῶν αὐ-

τοῦ. Ὁ Σουίδας ἀποδίδει αὐτῷ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἀθηναίου κωμῳδίαν ὑπὸ τὸν τίτλον Κωδωνιαστaί, ἀλλ' ἐν τῷ νῦν κειμένῳ τοῦ Ἀθηναίου οὐδεὶς τοιοῦτος ὑφίσταται τίτλος. Ἄλλως καὶ παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ ἀναφέρεται κωμικός τις οὐχὶ Φίλιππος, ἀλλὰ Ἔφιππος. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, οὐδὲ ἓν ὑπάρχει γνωστὸν δρᾶμα, ὅπερ νὰ ἀποδίδωται μετὰ βασιμότητος εἰς τὸν Φίλιππον, ὅστις εἶναι πιθανῶς ὁ γελωτοποιὸς Φίλιππος τοῦ Μαξίμου Τυρίου καὶ ὁ τοῦ Θεμιστίου Φίλιππος Κωμῳδιδάσκαλος.

9. Φίλιππος ὁ Διάκονος. Ἴδε ἀρ. 11.

10. Φίλιππος ὁ ἐπιγραμματοποιός. Ἐν τοῖς ποιηταῖς ἐπιγραμμάτων, τὰ ἔργα τῶν ὁποίων εὑρίσκονται ἐν διαφόροις ἐκδόσεσι τῆς ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας ἢ ἄλλοις ἔργοις, ὑπάρχουσι πολλὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλίππου, ὡς Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος (ἀρ. 15) καὶ Φιλίππου τοῦ Θεσσαλονίκης (Ἴδε κατωτέρω). Ὑπάρχουσι καὶ δύο ἄλλοι, εἰς Φίλιππος, ὃν ὁ Φαβρίκιος ἀποκαλεῖ νεώτερον καὶ ἀνάγει εἰς τὸν Ε' ἢ ΣΤ' αἰῶνα μ. Χ., οὗτινος σώζεται *Epigramma in Amores sibi arridentes Constantinopoli*, ὅπερ ἀποδίδεται εἰς Φίλιππον τὸν Θεσσαλονίκης, καὶ Φίλιππος ἀποκαλούμενος Βυζαντινός, οὗτινος τὸ *Epigramma in Herculem* εὑρίσκεται ἐν τῇ *Mythologiae* τοῦ *Natalis Comes* καὶ ἀποδίδεται εἰς Φίλιππον τὸν Θεσσαλονίκης.

11. Φίλιππος, ὁ Εὐαγγελιστής. Ἐν τοῖς νόθοις Εὐαγγέλιοις, ἅτινα ἐνεφανίσθησαν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Ἐκκλησίας, ὑπῆρχε καὶ ἕν, ἐφ' οὗ ἐστηρίζοντο ἕνιαι τῶν γνωστικῶν αἱρέσεων καὶ ὅπερ ἀπέδιδον εἰς τὸν Φίλιππον, ἄγνωστον ὅμως ἂν εἰς τὸν ἀπόστολον Φίλιππον ἢ Φίλιππον τὸν διάκονον, ὅστις ἓν τινι χωρίῳ τῆς Νέας Διαθήκης ἀποκαλεῖται Εὐαγγελιστής. Ὁ Ἐπιφάνιος ἀναφέρει περικοπὴν τοῦ ἀποκρύφου τούτου εὐαγγελίου. Τιμόθεος ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πρεσβύτερος καὶ Λεόντιος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἀναφέρουσι Τὸ κατὰ Φίλιππον Εὐαγγέλιον ὡς ἓν τῶν νόθων βιβλίων, οἷσπερ ἐχρῶντο οἱ Μανιχαῖοι. Ἄγνωστον ἂν τοῦτο εἶναι τὸ αὐτὸ βιβλίον πρὸς ἐκεῖνο, ᾧτινι ἐχρῶντο οἱ Γνωστικοί.

12. Φίλιππος ὁ ἐκ Γορτύνης, χριστιανὸς συγγραφεὺς τοῦ Β' αἰῶνος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κρήτῃ Γορτύνης, λίαν ἐξυμνούμενος ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Κορινθίου ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Γορτύνης καὶ τὰς λοιπὰς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας ὡς ἐμπνεύσας εἰς τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἀνδρικὴν γενναιότητα κατὰ τὸν ἐπὶ Μάρκου τοῦ Αὐρηλίου διωγμόν. Ὁ Φίλιππος ἔγραψε βιβλίον κατὰ τοῦ Μαρκίωνος ἀπολεσθέν. Ὁ Τριθέμιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Φίλιππος ἔγραψεν *Ad Diversos Epistolae* καὶ *Varii Tractatus*, μὴ ἀναφερόμενα ὅμως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων.

13. Φίλιππος ὁ γραμματικὸς ἢ ὁ ῥήτωρ ἢ ὁ σοφιστής. Ὁ Σουίδας ἀποδίδει εἰς τοῦτον ἔργον Περὶ πνευμάτων, ὅπερ ἠρύσθη ἐκ τοῦ Ἡρωδιανοῦ καὶ κατ' ἀλφαβητικὴν διέταξε τάξιν, ὡς καὶ ἔργον Περὶ συναλοιφῆς. Οὐδὲν παραιτέρω γινώσκεται περὶ τῶν ἔργων τοῦ συγγραφέως, ὅστις θὰ ἤκμασε μετὰ τὸν Ἡρωδιανόν, ἀκμάσαντα ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων.

14. Φίλιππος ὁ εἰσαγγελεύς, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ὡς εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες διεβεβαίουν ὅτι ἡ περὶ ἐπισκέψεως τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἀφήγησις ἦν μυθώδης. Ὑπετέθη δὲ ὅτι ἀντὶ εἰσαγγελεὺς τὸ ὀρθὸν θὰ ἦτο Θεαγγελεύς.

15. Φίλιππος ὁ Μακεδών. Ὁ Φαβρίκιος ἀποδίδει ἐπίγραμμα τῆς ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας εἷς τινα Φίλιππον τὸν Μακεδόνα, ὃν ὑποτίθησι διάφορον Φιλίππου τοῦ Θεσσαλονικέως (ἴδε κατωτέρω) καὶ ἀκμάσαντα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καλιγούλα, περὶ τῆς ἐν Ποτεόλοις γεφύρας τοῦ ὁποίου ὑπετέθη ὅτι γίνεται ἐν τούτῳ λόγος. Ἀλλ' ὁ Jacobs φρονεῖ ὅτι τὸ ἐπίγραμμα ἀνάγεται εἰς τὸ *Portus Julius* τοῦ Ἀγρίππα ἐν τῇ Λουκρηνίδι λίμνῃ παρὰ τὰς Βαίας καὶ τίθησι τὸ ἐπίγραμμα ἐν τοῖς τοῦ Φιλίππου τοῦ Θεσσαλονικέως.

16. Φίλιππος ὁ Μεδμαῖος, ἀστρονόμος τῆς ἐν μεγάλῃ Ἑλλάδι Μέδμης καὶ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος, ὑπὸ τὴν διεύθυσιν τοῦ ὁποίου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ αἵτινες ἐλέγοντο ἔν τε Πελοποννήσῳ καὶ ἐν Λοκρίδι ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων Ἱππάρχου, Γεμίνου τοῦ Ροδίου καὶ τοῦ Πτολεμαίου. Κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον λέγεται ὅτι ἔγραψε πραγματείαν «Περὶ ἀνέμων», ἀναφέρεται δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ὡς τοῦ Βιτρουβίου,

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Πλινίου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ Πλουτάρχου, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Πρόκλου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισέως.

17. Φίλιππος ὁ Μεγαρικός. Διογένης ὁ Λαέρτιος παρατίθησιν ἀπόσπασμα ἔργου τοῦ Φιλίππου τούτου, περιλαμβάνον ἀφήγησιν περὶ Στίλπωνος τοῦ Μεγαρέως, ἀκμάσαντος κατὰ τοὺς ἐπὶ τῶν διαδόχων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πολέμους.

18. Φίλιππος ὁ Μενδαῖος. Ἐσφαλμένως ἀποκαλεῖται οὕτως ὑπό τε τοῦ Πρόκλου καὶ ὑπὸ τοῦ Φαβρικίου ὁ ἀνωτέρω Φίλιππος ὁ Μεδμαῖος. Ἴδε ἀριθ. 16.

19 Φίλιππος ὁ Ὀπούντιος. Ὁ Σουΐδας ἀναφέρει φιλόσοφον, διαιρέσαντα τοὺς νόμους τοῦ Πλάτωνος εἰς 12 βιβλία καὶ ὃς ἦν ἀκροατὴς τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος αὐτοῦ, σχολάσας τοῖς μετεώροις· ἤκμασε δὲ κατ' αὐτὸν ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος. Εἶτα ὁ Σουΐδας παρατίθησι μακρὸν κατάλογον ἔργων, γραφέντων ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Φανερὸν ὅτι τὸ ἀνωτέρω χωρίον, ὡς παρὰ Σουΐδᾳ εὕρηται, εἶναι ἀτελὲς καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως τῶν ἀπείρων ἔργων, ἅτινα αὐτὸς ἀναφέρει, ἀπώλετο ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ χωρίου. Ὁ Kuster, ἐκδότης τοῦ Σουΐδα, μετὰ μακρὰς ἐρεύνας κατώρθωσε νὰ συμπληρώσῃ τὰν ἔλλειψιν ταύτην διὰ συγκρίσεως τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου πρὸς περικοπὴν Διογένους τοῦ Λαερτίου καὶ νὰ συνταυτίσῃ τὸν ὑπὸ τοῦ Σουΐδα ἀναφερόμενον φιλόσοφον μετὰ τοῦ Φιλίππου, τοῦ ἐκ τῆς τῶν Λοκρῶν πόλεως Ὀποῦντος. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Λαερτίου ἔχει κατὰ παράφρασιν ὧδε: «Τινὲς λέγουσιν ὅτι Φίλιππος ὁ Ὀπούντιος ἀντέγραψε τὸ περὶ νόμων ἔργον αὐτοῦ (τοῦ Πλάτωνος), ὅπερ γέγραπται ἐπὶ κηροῦ (ἤτοι ἐπὶ ξυλίνων πινάκων, κεκαλυμμένων ὑπὸ κηροῦ). Λέγεται πρὸς τούτοις ὅτι ἡ Ἐπινομὶς (τὸ ιγ' βιβλίον τοῦ περὶ νόμων ἔργου) εἶναι αὐτοῦ», ἤτοι τοῦ Φιλίππου. Διογένης ὁ Λαέρτιος ἀναφέρει τὸν Φίλιππον ἀλλαχοῦ ὡς μαθητὴν τοῦ Πλάτωνος.

20. Φίλιππος ὁ Ὡραπόλλων. Ἦν κατὰ τὸν Σουΐδαν λίαν διακεκριμένος ἕλλην γραμματικὸς ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Φαινεβύθεως, ὃς ἐδίδαξε πρῶτον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ εἶτα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου. Λέγεται πρὸς τούτοις ὅτι ἔγραψε σχόλια εἰς τὸν Σοφοκλέα, τὸν Ἀλκαῖον καὶ τὸν Ὅμηρον, ὡς καὶ ἰδιαίτερον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον Τεμενικά, ἤτοι περὶ τεμενῶν ἢ ἱερῶν τῶν θεῶν. Ὁ Φώτιος ἀναφέρει αὐτὸν ὡς γραμματικὸν καὶ συγγραφέα ἔργου Περὶ τῶν πατρίων Ἀλεξανδρείας, μολονότι δυνατὸν νὰ εἶναι τοῦτο ἔργον ἑτέρου Ὡραπόλλωνος, ἐπίσης Αἰγυπτίου, ἀκμάσαντος ὅμως ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος. Πρὸς τούτοις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὡραπόλλωνος ἦ, ὥς τινες ἀποκαλοῦσιν αὐτόν, Ὅρου, σώζεται πρὸς τούτοις ἔργον περὶ ἱερογλυφικῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: Ὡραπόλλωνος Νειλώου ἱερογλυφικά. Τὸ ἔργον τοῦτο παρίσταται ὡς ἑλληνικὴ μετάφρασις, γενομένη ἐκ τοῦ αἰγυπτιακοῦ πρωτοτύπου ὑπό τινος Φιλίππου. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ δύο βιβλίων καὶ περιλαμβάνει σειρὰν ἑρμηνειῶν περὶ ἱερογλυφικῶν, μεγάλην ἔχον σπουδαιότητα διὰ τοὺς σπουδάζοντας τὰ ἱερογλυφικά, καθόσον ἀναφέρεται εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς τύπους, οἵτινες καὶ νῦν ἔτι φαίνονται ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων. Τὸ ἔργον καταδείκνυσιν ὅτι ἐγράφη ὑπὸ προσώπου καλῶς γινώσκοντος τὰ μνημεῖα ταῦτα καὶ μετὰ προσοχῆς μελετήσαντος αὐτά. Τὸ δεύτερον βιβλίον εἶναι κατώτερον τοῦ πρώτου, παραμεμορφωμένον πιθανῶς ὑπὸ νεωτέρων προσθηκῶν. Ἀδυνατοῦμεν νὰ γνωρίσωμεν σαφῶς ἂν ὁλόκληρον τὸ σύγγραμμα εἶναι προϊὸν τοῦ γραμματικοῦ, ὃς ἔζη ἐπὶ τοῦ Θεοδοσίου ἢ ἄλλου τινὸς προσώπου ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὅτι ὅμως ὁ συγγραφεὺς ἦν Αἰγύπτιος, αὐτὴ αὕτη ἡ φύσις τοῦ συγγράμματος οὐδεμίαν ἐπιτρέπει περὶ τούτου ἀμφιβολίαν. Ὁ συγγραφεὺς ἤκμασε πιθανῶς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἀλλ' ἄγνωστον τίς ἦν ὁ μεταφραστὴς τοῦ ἔργου Ἕλλην Φίλιππος. Τινὲς πιστεύουσιν ὅτι ἦν Ἕλλην τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ὅτι αἱ προσθῆκαι τοῦ δευτέρου βιβλίου εἰς αὐτὸν δέον ν' ἀποδοθῶσιν. Οὐδεὶς ὅμως ὑπάρχει ἀποχρῶν λόγος, δι' ὃν νὰ θεωρηθῇ ὁ Ἕλλην οὗτος ὡς τοσοῦτον μεταγενεστέρας ἐποχῆς.

21. Φίλιππος ὁ παρῳδός. Ἐν ἀποσπάσματι τοῦ παρῳδοῦ Μάτρωνος, ἀναφερομένῳ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου, ἐν ᾧ ἀπαριθμοῦνται διάφοροι παρῳδοί· πολὺ πρὸ τοῦ Μάτρωνος ἀκμάσαντες, γίνεται καὶ μνεία δύο ἢ περισσοτέρων Φιλίππων μετὰ τοῦ ἐπαινετικοῦ ἐπιθέτου (δῖοί τε Φίλιπποι), οὐδὲν ὅμως γινώσκεται περὶ τῆς χώρας, τῶν ἔργων ἢ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ

ἐκτὸς μόνον ὅτι ἔζη πολὺ (πάρος) πρὸ τοῦ Μάτρωνος, ὅστις δὲν δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν τοῦ Φιλίππου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας.

22. Φίλιππος ὁ πρεσβύτερος. Ὁ Γεννάδιος ἀναφέρει *(De Viris Illustribus)* ὅτι Φίλιππος ὁ πρεσβύτερος ἦν μαθητὴς τοῦ Ἱερωνύμου καὶ ὅτι ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μαρκιανοῦ καὶ Ἀβίτου ἐν τῷ ἀνατολικῷ καὶ τῷ δυτικῷ κράτει, ἤτοι τῷ 456 μ. Χ. Ἔγραψε δὲ 1) *Commentarius in Jobum*, 2) *Familiares Epistolae*, ἃς λίαν ἐξυμνεῖ ὁ Γεννάδιος, ὅστις καὶ ἀνέγνωσεν αὐτάς. Αἱ *Epistolae* αὗται ἐχάθησαν· ἀλλ' ἔργον τι, *Commentarius in Jobum*, ἀπευθυνόμενον εἰς τὸν Νεκτάριον, πολλάκις ἐξεδόθη, ἐνίοτε μὲν κατ' ἰδίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλίππου, ἐνίοτε δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα καὶ μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ σεβ. Rede καὶ Ἱερωνύμου. Ὁ Βαλάρσιος καὶ οἱ Βενεδικτῖνοι ἐκδόται τοῦ Ἱερωνύμου δίδουσι τὸ *Commentarius* ἐν ταῖς τοῦ πατρὸς ἐκείνου ἐκδόσεσιν, οὐχὶ ὅμως ὡς εἰς τοῦτον ἀνῆκον. Ὁ Cave, ὁ Oudin καὶ ὁ Vallarsius ἀπὸ κοινοῦ ἀποδίδουσι τὸ ἔργον εἰς τὸν Φίλιππον, μολονότι ὁ τελευταῖος οὐχὶ μετὰ τόσης θετικότητος, ὅσον οἱ δύο προηγούμενοι.

23. Φίλιππος ὁ Προυσιεύς, στωϊκὸς φιλόσοφος, σύγχρονος τοῦ Πλουτάρχου, ὃς καὶ εἰσήγαγεν αὐτὸν ὡς ἓν τῶν διαλεγομένων προσώπων ἐν τῷ «Συμποσίῳ» αὐτοῦ.

24. Φίλιππος, ὁ Ρήτωρ. Ἴδε ἀνωτέρω, ἀρ. 13.

25. Φίλιππος ὁ γράψας περὶ γεωργικῆς. Ὁ Ἀθηναῖος ἀναφέρει Φίλιππον, γράψαντα ἔργον περὶ γεωργικῆς, εἴτε ὑπὸ τὸν τίτλον Γεωργικὸν εἴτε ὅμοιον πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἀνδροτίωνος, ἑτέρου συγγραφέως περὶ γεωργικῆς, ὅπερ ἔφερε τὸν τίτλον ἐκεῖνον. Οὐδὲν περαιτέρω εἶναι γνωστὸν περὶ τοῦ Φιλίππου τούτου.

26. Φίλιππος ὁ Σιδίτης ἢ ὁ Σιδέτης ἢ ὁ ἀπὸ Σίδης, χριστιανὸς συγγραφεὺς τῆς πρώτης πεντηκονταετίας τοῦ Ε' αἰῶνος, γενν. πιθανῶς κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν τοῦ Δ' αἰῶνος· κατήγετο δὲ ἐκ Σίδης τῆς ἐν Παμφυλίᾳ καὶ ὅτε ὁ Ρόδων, ὅστις διεδέξατο τὸν Δίδυμον ἐν τῇ διευθύνσει τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατηχητικῆς σχολῆς, μετήγαγε τὴν σχολὴν ταύτην εἰς τὴν Σίδην, ὁ Φίλιππος ἐγένετο μαθητὴς αὐτοῦ. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Δίδυμος ἐτήρησε τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς ταύτης μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τῷ 396 μ. Χ., ὅτε καὶ διετέλει ἐν τῇ προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ τῶν 86 ἐτῶν, ἡ μετάθεσις τῆς σχολῆς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ πολὺ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνος, δυνάμεθα δὲ νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Φίλιππος θὰ ἐγεννήθη κατὰ τὸ 380 μ. Χ. Ἦν δὲ συγγενὴς τοῦ ρητορικοῦ Τρωίλου, τοῦ ἐκ Σίδης, ὃς ὑπῆρξε καὶ διδάσκαλος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ Σωκράτους, τοσοῦτον μάλιστα προέχων, ὥστε ὁ Φίλιππος ἐθεώρει τὴν πρὸς αὐτὸν συγγένειαν αὐτοῦ ὡς ἀντικείμενον μεγάλης χαρᾶς. Εἰσελθὼν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, προεχειρίσθη εἰς διάκονον καὶ εἶχε πολλὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Χρυσοστόμου· ἔν τισι τίτλοις χειρογράφων ἀναφέρεται ὁ Φίλιππος οὗτος ὡς σύγκελλος τοῦ Χρυσοστόμου ἢ προσωπικὸς αὐτοῦ ὑπάλληλος, τοῦθ' ὅπερ πιθανὸν καθίστησιν ὅτι ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ σταδίου εἶχε σχέσεις μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Λιβεράτος λέγει ὅτι ὁ Χρυσόστομος προεχειρίσατο αὐτὸν διάκονον, ἀλλ' ὁ Σωκράτης, ποιούμενος λόγον περὶ τῆς οἰκειότητος αὐτοῦ μετὰ τοῦ διασήμου ἐκείνου ἀνδρός, δὲν λέγει ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ὁ Φίλιππος ἐχειροτονήθη. Ὁ Φίλιππος, ἐπιδοθεὶς εἰς φιλολογικὰς μελέτας, κατήρτισεν εὐρεῖαν βιβλιοθήκην, ἐκαλλιέργησε τὸ ἀσιατικὸν εἶδος τῆς συνθέσεως καὶ κατέστη πολυγράφος συγγραφεύς. Ἄγνωστος ἐπακριβῶς ἡ περίοδος τοῦ βίου αὐτοῦ, καθ' ἣν τὰ διάφορα αὐτοῦ ἔργα συνέγραψεν. Ὡς θὰ ἴδωμεν, τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν» αὐτοῦ συνέγραψε μετὰ τὴν διάψευσιν τῶν περὶ ἐπιτυχίας τῆς πατριαρχείας ἐλπίδων αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὑποψηφιότης αὐτοῦ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον συνεπάγεται προϋπάρχουσαν ὑπόληψιν καὶ ἀξίαν αὐτοῦ, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ εἰς ἀπάντησιν τῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐπιθέσεων κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ γραφὲν ἔργον (ἢ καὶ ἔργα) αὐτοῦ ἐγράφη ἐν προγενεστέρᾳ ἐποχῇ. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀττικοῦ, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τῷ 425 μ. Χ. ὁ Φίλιππος, πρεσβύτερος τότε προφανῶς διατελῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ὁ Πρόκλος, ἄλλος οὗτος πρεσβύτερος, προϋτάθησαν ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐκα-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ"

στος μερίδος ὡς ὑποψήφιοι διὰ τὴν κενὸν θρόνον· ὁλόκληρος ὅμως ὁ λαὸς διετίθετο ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Σισιννίου, πρεσβυτέρου καὶ τούτου οὐχὶ ὅμως τῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τῆς τῆς Ἐλαίας ἑνὸς τῶν προαστείων. Τοῦ Σισιννίου ἐπιτυχόντος, ὁ Φίλιππος μυχίως ἐθλίβη ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ καὶ παρέθηκεν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ οὕτως αὐστηρὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπιτυχόντος ἀνταγωνιστοῦ αὐτοῦ, ὥστε ὁ Σωκράτης δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντιγράψῃ τὰς παρατηρήσεις ταύτας καὶ ἐξέφρασε ταὐτοχρόνως τὴν ἀποδοκιμασίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ χαρακτῆρι τοῦ Φιλίππου. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Σισιννίου τῷ 428 μ. Χ. οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Φιλίππου ἐπεθύμουν πάλιν νὰ ἐπιτύχωσι τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ, ἵν' ἀποτρέψῃ τὴν ἐπέλευσιν ταραχῶν, ἐξέδωκεν ἀπόφασιν, καθ' ἣν οὐδεὶς ἀνώτερος κληρικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ ἐπλήρου τὸν κενὸν θρόνον. Συνεπείᾳ τούτου ἐξελέγη πατριάρχης ὁ ἀτυχὴς αἱρεσιάρχης Νεστόριος ἐξ Ἀντιοχείας. Μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ Νεστορίου ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ (431 μ. Χ. ὁ Φίλιππος ἐγένετο τὸ τρίτον ὑποψήφιος τῆς πατριαρχείας, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπέτυχεν. Οὐδὲν περὶ αὐτοῦ γινώσκεται μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην, εἰκάσθη ὅμως ὅτι ἀπέθανε πρὶν ἢ κενωθῇ πάλιν τῷ 334 μ. Χ.) ὁ πατριαρχικὸς θρόνος, ὅτε καὶ ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ Πρόκλος εἶχεν ἐκλεγῇ πατριάρχης. Οὐδὲν τοὐλάχιστον ἀναφέρεται περὶ νέας αὐτοῦ ὑποψηφιότητος.

Ὁ Φίλιππος ἔγραψε: 1) *Multa volumina contra Imperatorem Julianum Apostatam.* Ἄγνωστον ἂν τοῦτο ἀπετέλει ἓν ἔργον ἐκ πολλῶν μερῶν ἀποτελούμενον ἢ πολλὰ τοιαῦτα· 2) Ἱστορίαν χριστιανικήν, ἀποτελουμένην ἐκ 36 βίβλων ἢ βιβλίων, ὧν ἕκαστον ὑποδιῃρεῖτο πάλιν εἰς 24 τόμους ἢ λόγους. Τὸ ὀγκῶδες τοῦτο ἔργον περιελάμβανε, καθὰ φαίνεται, ἱεράν τε καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ἀρχόμενον μὲν ἀπὸ τῆς δημιουργίας, προχωροῦν δὲ μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ Φιλίππου, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ μνείας τῆς ἐκλογῆς τοῦ Σισιννίου. Φαίνεται δ' ὅτι ἐπερατώθη οὐχὶ πολὺ μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο. Ὁ Θεοφάνης τίθησι τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἔτος 5922 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἤτοι 330 μ. Χ. Ὅτι τὸ ἔργον συνετελέσθη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σισιννίου, τοῦτο φαίνεται πιθανὸν ἐκ τῆς προδήλου σιγῆς τοῦ Φιλίππου περὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἀποτυχίας αὐτοῦ ἐν τῇ πατριαρχείᾳ· ἐπειδὴ ὅμως ὁ Σισίννιος ἀπέθανε κατ' ἀκριβεστέραν χρονολογίαν τῷ 428 μ. Χ. δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ ἔργον συνετελέσθη ἐν τῷ ἔτει τούτῳ ἢ καὶ πρὸ αὐτοῦ. Τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶναι ὀχληρόν, ἡ δ' ἐν τῷ ἔργῳ ὕλη ἀποσκοπεῖ μᾶλλον εἰς τὴν ἐπιδεικτικὴν ἐκθήλωσιν τῶν ποικίλων γνώσεων τοῦ συγγραφέως ἢ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀναγνώστου. Περιεῖχετο πράγματι ἐν αὐτῷ σεσωρευμένη ὕλη ποικίλη σχετική τε καὶ ἄσχετος πρὸς τὸ θέμα αὐτοῦ, οἷον ζητήματα γεωμετρίας, ἀστρονομίας, ἀριθμητικῆς καὶ μουσικῆς ὡς καὶ περιγραφαὶ νήσων, ὀρέων καὶ δένδρων. Οὐδεμία ἐτηρήθη προσοχὴ εἰς τὴν χρονολογικὴν ταξιθέτησιν τῆς ὕλης. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπώλετο ἐξαιρέσει τριῶν μόνον ἀποσπασμάτων, ὧν τὸ ἓν *De Scholae Catecheticae Alexandrinae Successione*, ἤτοι περὶ διαδοχῆς τῶν διδασκάλων τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατηχητικῆς σχολῆς, ἐδημοσιεύθη ἐκ χειρογράφου ἐν Ὀξφόρδῃ τῷ 1689, μετατυπωθὲν ἔκτοτε. Ἄλλο ἀπόσπασμα ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ *De Constantino Maximiano et Licinio Augustis* παρεσκευάσθη μὲν πρὸς δημοσίευσιν, ἀλλ' ἔμεινεν ἀνέκδοτον. Τὸ τρίτον ἀπόσπασμα, Τὰ γενόμενα ἐν Περσίδι μεταξὺ Χριστιανῶν Ἑλλήνων τε καὶ Ἰουδαίων εὑρίσκετο ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης.

27. Φίλιππος ὁ Solitarius (μοναχός). Ὁ τίτλος *Solitarius* ἀποδίδεται ὑπὸ βιβλιογράφων εἰς ἕλληνα μοναχὸν τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Α' τοῦ Κομνηνοῦ, περὶ οὗ ὅμως, οὐδὲν πληρέστερον γινώσκεται, ἐξ ὅσων δυνάμεθα νὰ σταχυολογήσωμεν ἐκ τῶν τίτλων καὶ εἰσαγωγῶν τῶν σωζομένων ἔργων αὐτοῦ. Ἔγραψε δέ: 1) Διόπτραν ἐν πολιτικῷ μέτρῳ καὶ ἐν εἴδει διαλόγου τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος, ἔργον ἀπευθυνόμενον εἰς ἕτερον μοναχὸν Καλλίνικον τοὔνομα καὶ ἀρχόμενον ἐκ τῶν ἑξῆς δύο στίχων.

Πῶς κάθῃ; πῶς ἀμεριμνεῖ; πῶς ἀμελεῖς, ψυχή μου;
Ὁ χρόνος σου πεπλήρωται· ἐξελθὲ τοῦ σαρκίου.

Τὸ ἔργον, ὅτε ἦτο πλῆρες, συνίστατο ἐκ πέντε βιβλίων, τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν

χειρογράφων εἶναι κεκολοβωμένα καὶ ἐλλειπῆ ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως μάλιστα τοῦ πρώτου βιβλίου. Μιχαὴλ ὁ Ψελλός, οὐχὶ ὅμως ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀρχαιότερος συγγραφεύς, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει τῷ 1078 μ. Χ., ἀλλ' ἕτερος μεταγενέστερος, ἔγραψε πρόλογον καὶ σχόλια εἰς τὴν Διόπτραν τοῦ Φιλίππου. 2) Τῷ κατὰ πνεῦμα υἱῷ καὶ ἱερεῖ Κωνσταντίνῳ περὶ πρεσβείας καὶ προστασίας ἀπόλογος. 3) *Versus Politici*, ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ὁποίου παρέχει ἀκριβῶς τὸν χρόνον τῆς ἀποπερατώσεως τῆς Διόπτρας, ἤτοι 12 μαΐου 6603 ἀ. κ. τῇ τρίτῃ ἰνδικτιῶνι τοῦ 10ου ἔτους τοῦ σελη ικκοῦ κύκλου=1095 καὶ οὐχὶ 1105 μ. Χ. Ὁ Cave ἀπέδωκε μετ' οὐ πολλῆς τῆς βασιμότητος καὶ ἕτερα δύο ἔργα τῷ Φιλίππῳ τούτῳ ὡς παραρτήματα τῆς Διόπτρας. Τὸ ἓν τούτων, Ὅτι οὐκ ἔφαγε τὸ νομικὸν πάσχα ὁ Χριστὸς ἐν τῷ δείπνῳ, ἀλλὰ τὸ ἀληθινόν, δυνατὸν νὰ ἐγράφῃ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Τὸ ἕτερον τῶν παραρτημάτων ἔφερε τὸν τίτλον *De Fide et Caeremoniis Armeniorum Jacobitarum Chatzitzariorum et Romanorum seu Francorum*. Οἱ Χατζιτζάριοι ἦσαν αἵρεσις, ἀποδίδουσα θρησκευτικὸν σεβασμὸν εἰς τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ, ἀλλ' οὐδεμίαν ἄλλην ἐχρησιμοποίουν ἐν τῇ λατρείᾳ εἰκόνα. Ἐν τοῖς τεμαχίοις, ἅτινα θεωροῦνται ὡς παραρτήματα τῆς Διόπτρας, ὑπάρχουσι καὶ στίχοι πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ ἔργου καὶ τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ ὑπό τινος Κωνσταντίνου καὶ ὑπό τινος Βέστου γραμματικοῦ, Στίχοι κυροῦ Κωνσταντίνου καὶ Βέστου τοῦ γραμματικοῦ.

28. Φίλιππος ὁ σοφιστής. Ἴδε ἀνωτέρω ἀρ. 13.

29. Φίλιππος ὁ Στουδίτης. Περὶ τοῦ Φιλίππου τούτου ἀναφέρεται ἐν τῷ *Catalogus MStorum Angliae et Hiberniae* ἐν σημειώσει ἡ φράσις *De Philippi Studitae Historia Graeca*. Οὐδὲν ἀναφέρεται παρ' οἱῳδήτινι συγγραφεῖ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἢ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ Στουδίτης εἶναι λελανθασμένη γραφὴ ἀντὶ τοῦ Σιδήτης (ἀρ. 26) καὶ ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Ἱστορία τοῦ τελευταίου τούτου ἐσφαλμένως ἐγράφη *Historia Graeca* ἕνεκα τοῦ ὅτι ἴσως ἦν γεγραμμένη ἑλληνιστί.

30. Φίλιππος ὁ Θεαγγελεύς, συγγραφεὺς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου καὶ τοῦ Στράβωνος. Οὗτος ἔγραψεν ἱστορίαν τῆς Καρίας, τὸν τίτλον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ὁποίας ὁ Ἀθήναιος παρέχει οὕτω: Περὶ Καρῶν καὶ Λελέγων σύγγραμμα, ὁ δὲ Στράβων βραχυλογικώτερον ὁρίζει διὰ τοῦ τίτλου Καρικά. Τὸ ἔργον ἀπώλετο. Ὁ Φίλιππος οὗτος ἦν προγενέστερος τοῦ Στράβωνος· ἐὰν ὅμως ὑπάρχῃ λόγος συνταυτισμοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Φιλίππου τοῦ Εἰσαγγελέως (ἀρ. 14), δέον νὰ τεθῇ εἰς τὴν μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν ἐποχήν.

31. Φίλιππος. Οὗτος ἦν συνοψιστὴς τοῦ Θεοπόμπου.

32. Φίλιππος ὁ Θεσσαλονικεύς, ἐπιγραμματοποιός, ὃς ἐκτὸς τοῦ ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος ἐποίησε διάφορα ἐπιγράμματα συνηρμολόγησε τοιαῦτα καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀνθολογιῶν. Περὶ τὰ 90 ἐπιγράμματα τῆς ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται. Ἐκ τούτων ὅμως 6 δέον ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν Λουκίλλιον, ἕνια δὲ τῶν λοιπῶν εἶναι εἰλημμένα ἐκ προγενεστέρων ποιητῶν, ἐνῷ ἄλλα εἶναι ἁπλαῖ ἀπομιμήσεις. Ἡ Ἀνθολογία τοῦ Φιλίππου ἐξ ἀπομιμήσεως πρὸς τὴν τοῦ Μελεάγρου περιλαμβάνει κυρίως ἐπιγράμματα τῶν ποιητῶν, ὅσοι ἔζων εἴτε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλίππου ἢ μικρὸν πρὸ αὐτῆς. Οἱ ποιηταὶ οὗτοι ἦσαν οἱ ἑξῆς: Ἀντίπατρος ὁ Θεσσαλονικεύς, Κριναγόρας, Ἀντίφιλος, Αὐτομέδων, Φιλόδημος, Ἀντιφάνης κλπ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νεώτερος πάντων τούτων ἦν ὁ Αὐτομέδων, ἀκμάσας πιθανῶς ἐπὶ τοῦ Νέρβα, εἰκάζεται ὅτι ὁ Φίλιππος ἤκμασεν ἐπὶ τοῦ Τραϊανοῦ. Ἐκ τῶν ἐπιγραμμάτων αὐτοῦ ἐξάγεται ὅτι ἔζη καὶ μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Αὐγούστου.

33. Φίλιππος ὁ Ἀκαρνάν, φίλος καὶ ἰατρὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ὃς ἔσωσε τὴν ζωὴν τοῦ βασιλέως τούτου, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε προσβληθῇ ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ κατόπιν ψυχροῦ λουτροῦ ἐν τῷ ἐν Κιλικίᾳ ποταμῷ Κύδνῳ, γενομένου καθ' ἣν στιγμὴν τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶχε ζωηρῶς θερμανθῇ, τῷ 333 π.Χ. Ὁ Παρμενίων ἤγγειλε τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὅτι ὁ Φίλιππος, δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Δαρείου, θὰ ἐδηλητηρίαζεν αὐτόν, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ἔχων πεποίθησιν εἰς τὸν ἰατρὸν αὐτοῦ, διὰ μὲν τῆς μιᾶς χει-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ρὸς ἔπινε τὸ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ αὐτοῦ παρασκευασθὲν φάρμακον, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας ἔδιδεν αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Παρμενίωνος. Ἡ ταχεῖα θεραπεία τοῦ βασιλέως ἀπέδειξε τὸ ἄμεμπτον τῆς τιμιότητος τοῦ ἰατροῦ αὐτοῦ.

34. Φίλιππος ὁ Ἠπειρώτης, ὃς εὑρίσκετο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀντιγόνου, βασιλέως τῆς Ἀσίας (323—301 π. Χ.). Ὁ Φίλιππος οὗτος ἀνέλαβε τὴν θεραπείαν φίλου τινὸς τοῦ βασιλέως, πάσχοντος ἐξ ὑδρώπος, προκληθείσης ἐξ ἐλλείψεως ἐγκρατείας· ἄλλος ἰατρὸς εἶχε δηλώσει ὅτι ἡ ἀσθένεια αὕτη ἦν ἀνίατος, ἀποβλέπων ὅμως οὐχὶ τόσον εἰς τὸ νόσημα αὐτό, ὅσον εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ πάσχοντος.

35. Φίλιππος, σύγχρονος τοῦ Ἰουβεναλη ἐν Ρώμῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ.

36. Φίλιππος, σύγχρονος τοῦ Γαληνοῦ περὶ τὰ μέσα τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐμπειρικῶν. Ἄγνωστον ἂν αὐτὸς εἶναι ὁ παρὰ τῷ Γαληνῷ ἀναφερόμενος ὡς γράψας περὶ μαρασμοῦ κλπ. Πολλαὶ σώζονται ἰατρικαὶ συνταγαὶ αὐτοῦ.

37. Φίλιππος. Ὁ Ἀέτιος ἀναφέρει ὅτι σοφιστὴς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπεσχέθη ἀθανασίαν εἰς ἐκείνους, οἵτινες θὰ ἠκολούθουν τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ, υἱὸς Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου, βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Κλεοπάτρας, κηρυχθεὶς διὰ τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τετράρχης τῆς Γαυλανίτιδος, Τραχωνίτιδος καὶ Βαταναίας· ἐξηκολούθη δὲ βασιλεύων ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ἀπὸ τοῦ 4—34 μ. Χ. καταστὰς ὡς ἐκ τῆς πραείας καὶ φιλοδικαίου αὐτοῦ κυβερνήσεως ἀγαπητὸς παρὰ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις. Οὗτος ἔδρυσε τὴν πόλιν Καισάρειαν, ἥτις ἐκαλεῖτο Πανεὰς καὶ ἥτις ἦν γνωστοτέρα ὑπὸ τὸ ὄνομα Καισάρεια Φιλίππου. Ἡ πόλις ἔκειτο παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἰορδάνου καὶ Καισάρειαν αὐτὴν ὠνόμασε πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἔδωκε τὸ ὄνομα Ἰουλιὰς εἰς τὴν πόλιν Βηθσαϊδᾶ, ἣν μεγαλως ηὔρυνε καὶ διεκόσμησε. Πρὸς τούτοις ἤγειρε καὶ μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον, ἐν ᾧ μετὰ θάνατον ἀπετέθησαν τὰ λείψανα αὐτοῦ. Ἀπαιδος δ' ἀποθανόντος, αἱ κτήσεις αὐτοῦ προσετέθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τῆς Συρίας. Ὁ Φίλιππος οὗτος δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τοῦ Ἡρώδου, τοῦ ἐπικαλουμένου Φιλίππου, ὃς ἦν υἱὸς Φιλίππου τοῦ Μεγάλου ἐκ τῆς Μαριάμνης.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ρωμαῖοι αὐτοκράτορες εἰσιν οἱ ἑπόμενοι δύο:

1. Φίλιππος ὁ Α' (Μ. Ἰούλιος), ρωμαῖος αὐτοκράτωρ (244—249 μ. Χ.). Ἄραψ τὸ γένος, ἐκ Τραχωνίτιδος μὲν κατὰ τὸν Βίκτορα, ἐκ τῆς ἀποικίας δὲ τῶν Βόστρων κατὰ τὸν Ζωναρᾶν. Λέγεται ὅτι ἦν υἱὸς διαβοήτου λῃστάρχου. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Μισιθέως κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν Γορδιανοῦ τοῦ Γ' ὁ Φίλιππος προήχθη εἰς τὴν κενὴν θέσιν πραιτωριανοῦ νομάρχου. Τῆς Γερουσίας ἐπικυρωσάσης τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ, ὁ νέος ἡγεμὼν ἀνεκήρυξε τὸν υἱὸν αὐτοῦ καίσαρα, συνωμολόγησεν ἀτιμωτικὴν εἰρήνην μετὰ τοῦ Σαπώρου, ἔκτισε τὴν Φιλιππούπολιν καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Ρώμην. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἐγένοντο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 244 μ. Χ. Τὰ χρονικὰ τῆς περιόδου ταύτης δεικνύουσιν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐπιτυχῶς διεξῆγεν ἐπὶ δύο ἢ τρία ἔτη πόλεμον ἐναντίον τῶν Κάρπων, σκυθικοῦ ἢ γοτθικοῦ φύλου ἐπὶ τοῦ Κάτω Δουνάβεως, προσκτησάμενος οὕτω διά τε ἑαυτὸν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν τίτλον *Germanicus Maximus* καὶ *Caspicus Maximus*. Τῷ 248 ἐξερράγησαν στάσεις ἔν τε Ἀνατολῇ καὶ ἐν Μοισίᾳ· ἀλλ' οἱ μνηστῆρες τοῦ θρόνου Ἰωταπιανὸς καὶ Μαρῖνος ἀπώλοντο. Ἐν τούτοις, τοῦ Δεκίου ἀποσταλέντος εἰς ἀνάκλησιν τῶν ἐν τῷ Δουνάβει λεγεώνων, ὁ στρατὸς περιέβαλεν αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ χωρήσῃ κατὰ τῆς Ἰταλίας. Ὁ Φίλιππος, ἐξελθὼν εἰς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐφονεύθη ἐν ἡλικίᾳ, ὡς λέγεται, 45 ἐτῶν. Τὸ μέγα ἐσωτερικὸν γεγονὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἦσαν οἱ μεγάλοι ἀγῶνες, οἵτινες ἐτελέσθησαν μετ' ἀσυνήθους ἐνθουσιασμοῦ καὶ λαμπρότητος, καθόσον ἡ αὐτοκρατορικὴ πόλις εὑρίσκετο κατὰ τὴν σχετικὴν παράδοσιν εἰς τὸ 1000ὸν ἔτος τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν, ὡς ἐκ τῶν σχετικῶν μεταλλίων καταφαίνεται, ἐπὶ τῆς τρίτης ὑπατείας τοῦ Φιλίππου, ἤτοι τῷ 248 μ. Χ. Πολλοὶ συγγραφεῖς ἰσχυρίσθησαν ὅτι ὁ Φίλιππος ἦν χριστιανός· ἡ γνώμη αὕτη ζωηρὰν προὐκάλεσε συζήτησιν.

2. Φίλιππος ὁ Β' (M. Ἰούλιος), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου. Ὅς, ἑπταετὴς ὢν κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἀνάρρησιν (244 μ. Χ.), ἀνεκηρύχθη καῖσαρ καὶ τῷ 247 ἐξελέγη ὕπατος, συμμετέχων ταὐτοχρόνως τῆς βασιλείας. Τῷ 249 ἐφονεύθη κατὰ μὲν τὸν Ζώσιμον ἐν τῇ μάχῃ τῆς Βερώνης, κατὰ δὲ τὸν Βίκτορα ἐδολοφονήθη ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τῶν πραιτωριανῶν κατὰ τὴν εἴδησιν τῆς ἥττης καὶ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Φίλιππος ἀπώλετο ἐν ἡλικίᾳ 12 ἐτῶν, ἦν δὲ τοσοῦτον αὐστηροῦ καὶ εἰς ἄκρον σοβαροῦ χαρακτῆρος, ὥστε οὐ μόνον οὐδέποτε κατεπείσθη νὰ μειδιάσῃ, ἀλλὰ καί, βλέπων τὸν πατέρα ἐκρηγνύμενον εἰς γέλωτα συνεπείᾳ ἀστείου τινὸς ἐπεισοδίου κατὰ τοὺς ἀγῶνας, ἀπέτρεπε τὸ πρόσωπον μετ' ἀηδίας ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ Φίλιππος εἶχε τὰ αὐτὰ ὀνόματα καὶ τοὺς αὐτοὺς τίτλους, οὓς καὶ ὁ πατὴρ μετὰ τῆς προσθήκης τοῦ τίτλου *Severus*.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Καὶ οἱ ἑξῆς δύο Ρωμαῖοι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται:

1 Φίλιππος, ἀρχιτέκτων, τιτλοφορούμενος ἐν τῷ ἐπιταφίῳ αὐτοῦ *Maximus*. Ἄγνωστον ἂν οὗτος ὑπῆρξεν ἀρχιτέκτων ἑνίων τῶν μεγάλων ἔργων τῆς Ρώμης.

2. Φίλιππος (Αὐρήλιος), διδάσκαλος Ἀλεξάνδρου τοῦ Σευήρου, γράψας καὶ βιογραφίαν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου.

ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΙΣ. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα τοῦ παρόντος Λεξικοῦ.

ΦΙΛΙΠΣ (Ριχάρδος Philips), ἄγγλος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1768 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1840. Ἰδρύσας ἀπὸ τοῦ 1795 διηύθυνε τὴν «Μηνιαίαν ἀποθήκην» μέχρι τοῦ 51ου τόμου. Τῷ 1803 διωρίσθη δικαστὴς ἐν Λονδίνῳ καὶ ἦν θερμὸς ὀπαδὸς τῶν φιλελευθέρων. Ἐξέδωκε: «Δύναμιν καὶ καθήκοντα τοῦ δικαστοῦ» (1814), μεταφρασθὲν εἰς πολλὰς γλώσσας, καὶ «Περὶ δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου».

ΦΙΛΙΠΣ (Κάρολος Philips), ἄγγλος ναυτικός, γεννηθεὶς τῷ 1780 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1840. Διακριθεὶς εἰς πολλὰς μετὰ τῶν Γάλλων ναυμαχίας, διωρίσθη μέλος τῆς ἐν Λονδίνῳ βασιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ἀνεκάλυψε πολλὰ χρήσιμα τῇ ναυτικῇ ἐπιστήμῃ.

ΦΙΛΙΠΣ (Ἐδουάρδος Philips), ἄγγλος συγγραφεύς, ἀνεψιὸς τοῦ Μίλτωνος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1630. Ἀγνοεῖται ὁ χρόνος τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἐξέδωκε: «Πλήρη συλλογὴν τῶν ἐνδόξων ποιητῶν πάντων τῶν αἰώνων» (Λονδῖνον, 1675),—«Ἀγγλικὸν λεξικόν» κλπ.

ΦΙΛΙΠΣ (Αἰκατερίνα Philips), ἀγγλὶς ποιήτρια, γεννηθεῖσα ἐν Λονδίνῳ τῷ 1631 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1664. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτῆς ἐξεδόθησαν μετὰ θάνατον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ποιήματα» (Λονδῖνον, 1667).

ΦΙΛΙΠΣ (Ἀμβρόσιος Philips), ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1671 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1749.

ΦΙΛΙΠΣ (Ἰωάννης Philips), ἄγγλος ποιητής, γενν. τῷ 1676 καὶ ἀποθ. τῷ 1708.

ΦΙΛΙΠΣΒΟΥΡΓΗ (Philippsbourg), πόλις τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης ἐπὶ τοῦ Σουλεβάχ, 2 χιλιάμ. ἀπέχουσα τοῦ Ρήνου, 26 δὲ ΝΝΔ τῆς Ἀϊδελβέργης. Κάτ. 2,500. Τελωνεῖον. Κατ' ἀρχὰς ἀπετέλει χωρίον, ὠνομαζόμενον Οὐδανχάϊμ, ἔνθα οἱ ἐπίσκοποι τῆς Σπίρας εἶχον μέγαρον, ἀλλὰ βραδύτερον εἷς τῶν ἐπισκόπων τούτων, ὁ Φίλιππος-Χριστόφορος τῆς Σοττερέννης, ὀχυρώσας αὐτὸ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου, ἐπωνόμασεν αὐτὸ Philippo-Burgum, ὅθεν προῆλθε τὸ ὄνομα Φιλιπσβούργη. Ἀπὸ πολλοῦ ἡ πόλις διημφεσβητεῖτο, κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Δανῶν τῷ 1633, ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατορικῶν τῷ 1635, ὑπὸ Λουδοβίκου τῆς Βουρβῶνος ὑπὲρ τῶν Γάλλων τῷ 1644, ὑπὸ τῶν συμμάχων τῷ 1676. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βεστφαλίας παρεχωρήθη τῇ Γαλλίᾳ, διὰ τῆς τῆς Νιμέγης δὲ εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλ' οἱ Γάλλοι ἀνέλαβον αὐτὴν τῷ 1800. Ἀπὸ τοῦ 1802 ὑπάγεται εἰς τὸ δουκάτον τῆς Βάδης.

ΦΙΛΙΠΣΤΑΛ (Philipstal), φρούριον τῆς Ἔσης, ἀπέχον 60 χιλιάμ. τῆς Καστέλης ἐπὶ τοῦ Οὐέρρα, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ ἔλαβε τὸ ὄνομα κλάδος τις τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου τῆς Ἔσης.

ΦΙΛΙΠΣΤΑΟΥΝ, κωμόπολις τῶν Ἡνωμένων-Πολιτειῶν, ἀπέχουσα 93 χιλιάμετρα τῆς Νέας-Ὑόρκης, παρὰ τὸν Οὔδσωνα καὶ ἀπέναντι τῆς West-Point. Κάτοικοι 4,000.

ΦΙΛΙΠΩΝ (Κάρολος Philipon), γάλλος ἰχνογράφος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Λυῶνι τῷ 1800 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1862. Οὗτός ἐστιν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ γαλλικοῦ σατυρικοῦ φύλλου «Σαριβαρί», ἀρξαμένου ἀπὸ τῆς 1ης νοεμβρίου 1832.

Δημοσιεύσεις Βιβλιοθήκης

ΦΙΛΙΣΚΟΣ Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τὰ ἑξῆς ὀκτὼ ἀναφέρονται πρόσωπα:

1. Φιλίσκος, ὁ ἐξ Ἀβύδου, ὅστις τῷ 368 π. Χ. ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀριοβαρζάνους, τοῦ πέρσου σατράπου τοῦ Ἑλλησπόντου, εἰς Ἑλλάδα πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς συνδιαλλαγῆς Θηβαίων καὶ Λακεδαιμονίων. Ἀφίκετο δὲ φέρων ἱκανὰ χρήματα καὶ ἐν ὀνόματι Ἀρταξέρξου τοῦ Β΄· ἐν συνεδρίῳ ὅμως, ὅπερ προὐκάλεσεν ἐν Δελφοῖς, ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ, διότι οἱ Θηβαῖοι ἠρνήθησαν νὰ παραιτηθῶσι τὰς ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Βοιωτίας ἀξιώσεις αὐτῶν, ἡ δὲ Λακεδαίμων δὲν ἤθελε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μεσσηνίας. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Φιλίσκος, ἀρεὶς ὄπισθεν αὐτοῦ σῶμα 2,000 μισθωτῶν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Σπάρτης καὶ τυχὼν ὡς ὁ Ἀριοβαρζάνης τοῦ τίτλου ἐπιτίμου πολίτου τῶν Ἀθηνῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἀσίαν, ὅπου ἐγένετο κύριος πολλῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἐφ' ὧν τυραννικὴν καὶ αὐθάδη ἐξήσκησε κυβέρνησιν, μέχρις ὅτου ἐπὶ τέλους ἐδολοφονήθη ἐν Λαμψάκῳ ὑπὸ τοῦ Θερπαγόρα καὶ τοῦ Ἐξηκέστου. Ὁ Διόδωρος ὁρίζει τὴν εἰς Ἑλλάδα ἀποστολὴν τοῦ Φιλίσκου τῷ 369 π. Χ., ἤτοι κατὰ ἓν ἔτος ἐνωρίτερον.

2 Φιλίσκος, ἀθηναῖος κωμικὸς ποιητὴς τῆς Μέσης Κωμῳδίας, περὶ οὗ ἐλάχιστα εἶναι γνωστά. Ὁ Σουίδας ἀναφέρει αὐτὸν ἁπλῶς ὡς κωμικὸν ποιητήν, παρέχων καὶ τοὺς ἑξῆς τίτλους τῶν δραμάτων αὐτοῦ: Ἄδωνις, — Διὸς γοναί, Θεμιστοκλῆς, — Ὄλυμπος, — Πανὸς γοναί, — Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης γοναί, — Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος. Ὁ Lobek ὑπέδειξε τὴν δυσχέρειαν τοῦ συνδέσμου τῆς θεογονίας Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ δράματι, ἀλλ' ὁ Meineke λίαν ἱκανοποιητικῶς λύει τὴν ἀπορίαν ταύτην, λέγων ὅτι ἀντὶ Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης γοναὶ δέον νὰ ἀναγινώσκηται Ἑρμοῦ γοναί, Ἀφροδίτης γοναί Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐσφαλμένως βεβαίως ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Σουίδα εἰς τὸν κωμικὸν ποιητὴν Φιλίσκον ἀντὶ τοῦ ὁμωνύμου τραγικοῦ. Ὁ Στοβαῖος ἀναφέρει καὶ ἕτερον δρᾶμα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Φιλάργυροι. Ὁ Φιλίσκος θὰ ἤκμασε περὶ τὸ 400 π. Χ. ἢ μικρὸν μετὰ ταῦτα, διότι ὁ Παράσιος ἔγραψεν εἰκόνα αὐτοῦ, ἣν ὁ Πλίνιος περιγράφει οὕτω: "et *Philiscum*, et *Liberum patrem adstante Virtute*, ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη ἦν σύμπλεγμα, παριστῶν τὸν ποιητὴν ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ, τοῦ πάτρωνος τῆς τέχνης αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ παραστάσεως εἰκονιζούσης τὴν Ἀρετήν, πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ ἐξόχου βαθμοῦ, εἰς ὃν ἐν ταύτῃ ἔφθασεν. Ὁ Naeke σαφῶς ἀπέδειξεν ὅτι τ' ἀνωτέρω γραφόμενα δύνανται ν' ἀναχθῶσι μόνον εἰς Φιλίσκον τὸν κωμικὸν ποιητὴν καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο πρόσωπον τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος.

Ὀλίγιστα διεσώθησαν ἀποσπάσματα τῶν ἔργων τοῦ Φιλίσκου. Ὁ Στοβαῖος παρατίθησι δύο στίχους ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Φιλάργυροι ἔργου τοῦ Φιλίσκου καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλους δύο ἐξ ἀγνώστου δράματος. Ἄλλοι στίχοι ἀγνώστου δράματος ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Δικαιάρχου.

3. Φιλίσκος ὁ ἐκ Μιλήτου, ῥήτωρ ἢ ῥητοροδιδάσκαλος. Ἦν μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, διατελέσας προηγουμένως διάσημος αὐλητής. Ἔγραψε δὲ βιογραφίαν τοῦ ῥήτορος Λυκούργου καὶ ἐπιτάφιον εἰς τὸν Λυσίαν, σωζόμενον παρὰ τῷ Ψευδοπλουτάρχῳ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ. Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν διαρκῆ σύγχυσιν τῶν ὀνομάτων Φιλίσκος καὶ Φίλιστος, ἀσφαλῶς δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸν ῥήτορα τοῦτον τὰς δημηγορίας, ἅσπερ ἀναφέρει ὁ Σουίδας ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ συρακουσίου ἱστορικοῦ Φιλίστου. Ὁ Σουίδας ἀναφέρει ὅτι ὁ ἱστορικὸς Τίμαιος ἦν μαθητὴς τοῦ ἐκ Μιλήτου Φιλίσκου, ὡς καὶ Νεάνθης ὁ ἐκ Κυζίκου.

4. Φιλίσκος ὁ Αἰγινήτης. Ἄγνωστον ἂν ὑπῆρξαν δύο ἢ εἷς κυνικὸς φιλόσοφος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξ Αἰγίνης· ὁ Σουίδας ἀναφέρει δύο, περὶ ἑνὸς τῶν ὁποίων λέγει ὅτι ἦτο μαθητὴς Διογένους τοῦ κυνικοῦ ἢ κατὰ τὸν Ἕρμιππον τοῦ Στίλπωνος, ὅτι ἐδίδαξε τὴν γραμματικὴν τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ὅτι ἔγραψε διαλόγους, εἰς τῶν ὁποίων ἐτιτλοφορεῖτο Κόδρος· περὶ τοῦ ἑτέρου ὁ Σουίδας ἀναφέρει ὅτι, μεταβὰς ἐξ Αἰγίνης εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα ἐπισκεφθῇ τὴν πόλιν, ἤκουσε τοῦ Διογένους καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὅστις ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἵνα παραλάβῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐξ Ἀθηνῶν, ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπίσης καὶ ἐγένετο φιλόσοφος καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους αὐτὸς ὁ πατήρ, μεταβὰς εἰς

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

Ἀθήνας πρὸς ἀναζήτησιν τῶν υἱῶν αὐτοῦ, κατελήφθη ὑπὸ τῆς φιλοσοφικῆς μανίας. Τὸ σχετικὸν ἄρθρον ἠρύσθη ὁ Σουίδας παρὰ Διογένους τοῦ Λαερτίου, ὅστις ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, Ὀνησίκριτος, καὶ ὃς προφανῶς ὁμιλεῖ περὶ ἑνὸς κυνικοῦ φιλοσόφου ὑπὸ τὸ ὄνομα Φιλίσκος. Τοῦτο λοιπὸν ἀποτελεῖ ἓν τῶν πολλῶν παραδειγμάτων, καθ' ἃ ὁ Σουίδας παρατίθησι δύο ἄρθρα περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ἀντιγράφων τὰ περὶ αὐτοῦ ἐκ δύο διαφόρων συγγραφέων. Ἀρχαῖοί τινες συγγραφεῖς ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Φιλίσκον τινὰς ἢ καὶ πάσας τὰς τραγῳδίας Διογένους τοῦ Κυνικοῦ, συγχέοντες πιθανῶς αὐτὸν μετὰ τοῦ διασήμου ὁμωνύμου τραγικοῦ ποιητοῦ. Ὁ Αἰλιανὸς διέσωσε βραχεῖαν παραίνεσιν τοῦ Φιλίσκου πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον.

5. Φιλίσκος ὁ Κερκυραῖος, διακεκριμένος τραγικὸς ποιητὴς καὶ εἷς τῶν ἑπτά, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν τραγικὴν πλειάδα· ἦν πρὸς τούτοις καὶ ἱερεὺς τοῦ Διονύσου, παρασταὶς ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην ἐν τῇ τελετῇ τῆς στέψεως Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου τῷ 284 π. Χ. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐν στάσει σκεπτομένου ἔγραψεν ὁ Πρωτογένης, περὶ οὗ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔζη εἰσέτι τῷ 304 π. Χ. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ἐποχὴ τοῦ Φιλίσκου δέον νὰ ὁρισθῇ εἰς προγενεστέραν περίοδον ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ Σουίδα περὶ αὐτοῦ ὁριζομένην, καθ' ἣν τελευταίαν ἤκμασε δῆθεν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. Ὁ Φιλίσκος ἔγραψε 42 δράματα, περὶ ὧν οὐδὲν εἶναι γνωστόν, ἐκτὸς μόνον ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς ὅπερ ἀπαριθμεῖται ἐν τοῖς δράμασι Φιλίσκου τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ, ἔδει πιθανῶς ν' ἀποδοθῇ οὕτῳ. Ὁ χοριαμβικὸς ἑξάμετρος στίχος ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Φιλίσκου ἕνεκα τοῦ ὅτι συχνάκις ἐχρησιμοποίει τοῦτον αὐτός. Μεγάλη ὑπάρχει διαφωνία ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦτο, ἂν δέον νὰ γράφηται Φιλίσκος ἢ Φίλιστος, τὸ ὀρθότερον ὅμως εἶναι τὸ πρῶτον, μολονότι αὐτὸς οὗτος χάριν τοῦ μέτρου ἐχρησιμοποίει τὸ δεύτερον.

6. Φιλίσκος, ζωγράφος, οὗ ὁ Πλίνιος μόνον ἀναφέρει εἰκόνα μελετητηρίου ζωγράφου μετὰ παιδός, ἀναρριπίζοντος τὸ πῦρ.

7. Φιλίσκος ὁ Ρόδιος, γλύπτης, πολλὰ τῶν ἔργων τοῦ ὁποίου εὑρίσκοντο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ὅστις ἔκειτο παρὰ τὴν τῆς Ὀκταβίας στοὰν ἐν Ρώμῃ. Ἐν τῶν ἀγαλμάτων τούτων ἦν αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἀπόλλωνος, τὰ ἄλλα δὲ ἦσαν τῆς Λητοῦς, τῆς Δήμητρος, τῶν ἐννέα Μουσῶν ὡς καὶ ἕτερον ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος ἄνευ ἐσθήτων. Ἐκτὸς δὲ τῆς στοᾶς τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας ὑπῆρχε καὶ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου. Φαίνεται ὅτι ὁ Φιλίσκος κατεσκεύασέ τινα τῶν ἀγαλμάτων μετὰ προθέσεως νὰ στηθῶσιν ἐν ναοῖς. Ὁ Φιλίσκος ἀνῆκεν εἰς ἐκείνην τὴν περίοδον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς καλλιτεχνίας, ἥτις μετὰ τὸν Πλίνιον ἤρξατο τῇ 155ῃ Ὀλυμπιάδι (160 π. Χ.) καὶ ἥτις ἐπεξετάθη μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀντωνίνων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ τῆς Ρόδου σχολὴ παρήγαγε πολλοὺς τῶν ἀρίστων ἀγαλματοποιῶν καὶ γλυπτῶν, ἡ δὲ Ρώμη κατέστη μέγα κέντρον τῶν τεχνῶν.

8. Φιλίσκος (Π. Ἀτίλιος). Ἐφόνευσε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα, ἅτε καταστᾶσαν ἔνοχον.

ΦΙΛΙΣΤΑΙΟΙ, οἱ κάτοικοι τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Χαναάν, τῆς Παλαιστίνης ἰδίᾳ καλουμένης, ἔνθα μετῴκησαν ἐκ Καφθόρ, ἥτις κατά τινας μὲν εἶναι ἡ Κρήτη, κατ' ἄλλους ἡ Κύπρος, κατ' ἄλλους ἡ ἀρχαία Καππαδοκία, κατ' ἄλλους δὲ καὶ πιθανώτερον ἡ Αἴγυπτος. Ὑποτάξαντες μετὰ κραταιὰν ἀντίστασιν τοὺς πρώτους τῆς χώρας κατοίκους, καλουμένους Αὐείμ, ἐγένοντο κύριοι τῆς χώρας μέχρι Γάζης καὶ βραδύτερον ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἀπὸ τῶν λόφων τοῦ Ἰούδα μέχρι τῆς Μετογείου. Οἱ Φιλισταῖοι ἦσαν λαὸς ἀρχαιότατος καὶ μαχιμώτατος, ἀποτελοῦντες ἰσχυρὸν κράτος καὶ ἔχοντες ἰδίους βασιλεῖς ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ ἤδη (1900 π. Χ.). Ὅτε οἱ Ἑβραῖοι κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἐπέδραμον τὴν ἐπηγγελμένην αὐτοῖς χώραν τῶν Φιλισταίων, οὗτοι ἀντέστησαν γενναίως καὶ μέγαν τρόμον ἐνέπνευσαν τοῖς ἐπιδρομεῦσιν. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ κατεκτήσατο τὴν χώραν, ἀλλ' ἡ κυριαρχία αὕτη τῶν Ἑβραίων ἦν, φαίνεται, πρόσκαιρος, διότι ἐπὶ τῶν Κριτῶν, ἐπὶ τοῦ Σαοὺλ καὶ ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ οἱ Φιλισταῖοι ἐκυβερνῶντο ὑπὸ πέντε ἀνεξαρτήτων μὲν ἀπ' ἀλλήλων ἡγεμόνων, συνησπισμένων δὲ ἐν συμμαχίᾳ κατὰ τῶν κοινῶν ἐχθρῶν. Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι ἦσαν ὁ τῆς Γάζης, ὁ τῆς

Δημοσία Βιβλιοθήκη
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

Ἀσκάλωνος, ὁ τῆς Ἀζώτου, ὁ τῆς Γὰθ καὶ τῆς Ἀκκαρών, πρωτευουσῶν ἑκάστου αὐτῶν. Ἐν διηνεκεῖ σχεδὸν πολέμῳ ὄντες πρὸς τοὺς Ἑβραίους, οἷς πολλάκις καὶ ἄλλοι προσετίθεντο ἐπιδρομεῖς, ὡς ὁ Σαμεγὰρ κλπ. οὐ μόνον ἰσχυρῶς πολλάκις ἀπέκρουον τὰς ἐπιδρομὰς ταύτας, πολλὰς ἐπάγοντες τοῖς πολεμίοις ζημίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ 120 ἔτη ἐπίεσαν τοὺς Ἑβραίους ἐπὶ Ἠλί, Σαοὺλ καὶ Σαμουήλ. Ὁ μάχιμος καὶ φιλόπατρις οὗτος λαὸς τοσοῦτον ἐξησθένησεν ὑπὸ τῶν ἀδιακόπων τούτων πολέμων, ὥστε ἐπὶ τέλους ὑπεδουλώθη ὑπὸ τοῦ Δαβίδ. Οἱ Φιλισταῖοι, βαρέως φέροντες τὸν ἑβραϊκὸν ζυγόν, ἐπανέστησαν ἅπαντες ἐπὶ Ἰωράμ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωσαφάτ· ἡττηθέντες δέ, ἐξανέστησαν σφοδρότερον κατὰ τοῦ Ἄχαζ καὶ ἔβλαψαν λίαν τὴν χώραν αὐτοῦ. Ἡττηθέντες αὖθις ὑπὸ τοῦ Ἐζεκία, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ἄχαζ ἐξηγέρθησαν ἀποτελεσματικώτερον κατὰ τῶν μετὰ ταῦτα βασιλέων τοῦ Ἰούδα, εἰς ἐσχάτην ἀδυναμίαν περιπεσόντων, καὶ ἀνεκτήσαντο τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Ὅτι δὲ κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις ταύτας οἱ Φιλισταῖοι ἐπέφερον μεγάλας βλάβας τῷ Ἰσραὴλ φαίνεται ἐκ τῶν ἀπειλῶν τῶν προφητῶν Ἡσαΐου, Ἀμώς, Σοφονία, Ἱερεμία καὶ Ἰεζεκιήλ, δι' ὧν ὁ Θεὸς ἀγγέλλει αὐτοῖς ὅτι ὀφείλουσι νὰ ὑποστῶσιν ἀντίποινα ἀνθ' ὧν ἐκάκωσαν τὸν Ἰσραήλ. Οὕτως οἱ Φιλισταῖοι πρῶτον μὲν ὑπετάγησαν ἐν μέρει τῷ Ἐσαραδδών, βασιλεῖ τῆς Ἀσσυρίας, εἶτα δὲ τῷ Ψαμμιτίχῳ, βασιλεῖ τῆς Αἰγύπτου· μετὰ ταῦτα ὑπέκυψαν πιθανῶς τῷ Ναβουχοδονόσορι, μάλιστα κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ πολιορκίαν τῆς Τύρου, βραδύτερον τοῖς Πέρσαις, καταλυθείσης ὑπ' αὐτῶν τῆς ἀσσυριακῆς δυναστείας, καὶ τέλος τοῖς Ἕλλησι, τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καταλύσαντος τὸ περσικὸν κράτος. Ἡ Γάζα, ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῶν Φιλισταίων, ἀντιστᾶσα πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἠρημώθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἔκτοτε τὸ ὄνομα τῶν Φιλισταίων ἐκλείπει, φαίνεται δὲ ὅτι οὗτοι, ἐλάχιστον μέρος ἀποτελοῦντες τῶν νέων κατοίκων τῆς χώρας αὐτῶν, συνεχωνεύθησαν ταχέως καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἐν αὐτοῖς. Οἱ Φιλισταῖοι δὲν ὑστέρησαν ὅλως ἐν τῷ πολιτισμῷ τῆς ἐποχῆς αὐτῶν. Ἐλάτρευον τὸν Βάαλ (Δία), τὴν Ἀσταρώθ (Ἀφροδίτην), τὸν Βεελζεβοὺλ καὶ τὸν Δαγών, ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Χοὺς ἢ Χάμ, ἡ γλῶσσα δὲ αὐτῶν διέφερε λίαν τῆς τῶν Ἑβραίων.

ΦΙΛΙΣΤΙΣ, βασίλισσα τῶν Συρακουσῶν, γνωστὴ ἐκ νομισμάτων μόνον καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς ἐν τῷ μεγάλῳ τῶν Συρακουσῶν θεάτρῳ, ὅπου φέρεται τὸ ὄνομα αὐτῆς. Φαίνεται ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἐτυπώθησαν ἐπὶ τῆς μακρᾶς βασιλείας Ἱέρωνος τοῦ Β', ἡ πιθανωτέρα δὲ εἰκασία εἶναι ὅτι ἡ Φίλιστις ἦν σύζυγος αὐτοῦ τούτου τοῦ Ἱέρωνος.

ΦΙΛΙΣΤΙΩΝ. Τὰ ἑξῆς τρία πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται:

1. Φιλιστίων, ἐκ Νικαίας ἢ Μαγνησίας, μιμογράφος, ἀκμάσας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου περὶ τὸ 7 μ. Χ. Παρίστανε δὲ καὶ συνέγραφεν ἅμα μίμους, λέγεται δ' ὅτι ἀπέθανεν ἐξ ὑπερβολικοῦ γέλωτος. Οἱ ἕλληνες συγγραφεῖς τοῦ Β' αἰῶνος καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς συχνάκις ποιοῦνται μνείαν τοῦ Φιλιστίωνος. Ὁ Σουίδας, ὅστις ἐσφαλμένως τίθησι τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σωκράτους, θεωρεῖ αὐτὸν Προυσαέα καὶ λέγει ὅτι ἔγραψε κωμῳδίας βιολογικάς, ἤτοι μίμους, δράμα ὑπὸ τὸν τίτλον Μισόψηφισταὶ καὶ ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον Φιλόγελως. Σώζεται δὲ ἔργον τι ὑπὸ τὸν τίτλον Σύγκρισις Μενάνδρου καὶ Φιλιστίωνος, ἀποτελοῦν συλλογὴν στίχων ἠθικῶν ὑπὸ τοῦ Μενάνδρου καὶ ἑτέρου τινὸς ποιητοῦ τῆς Νέας Κωμῳδίας, ὅστις δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ εἶναι Φιλιστίων ὁ μιμογράφος. Ὁ Meineke διορθοῖ τὸν τίτλον τοῦτον γράφων: Φιλήμονος ἀντὶ Φιλιστίωνος.

2. Φιλιστίων, χαράκτης μεταλλίων, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀναφαίνεται ὑπὸ δύο μορφὰς ΦΙΛΙΣΤΙΩΝ (ἐποίει) καὶ ΦΙΛΙΣΤΙΩΝΟΣ (ἔργον) διὰ λεπτοτάτων, ἀλλὰ λίαν εὐκρινῶν χαρακτήρων ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ κράνους τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς.

3. Φιλιστίων, ἰατρός, γεννηθεὶς εἴτε ἐν ἑλληνικῇ πόλει τῆς Σικελίας, εἴτε ἐν τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ Ἐπιζεφυρίοις Λοκροῖς. Ἦν δὲ κηδεμὼν τοῦ τῆς Κνίδου ἰατροῦ Χρυσίππου καὶ τοῦ ἀστρονόμου ἅμα καὶ ἰατροῦ Εὐδόξου, οὕτως ὥστε θὰ ἤκμασε κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ. Ὁ Φιλιστίων ἦν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες συνετάσσοντο τῇ γνώμῃ ὅτι πᾶν ὅ,τι πίνεται μεταβαίνει εἰς τοὺς πνεύμονας. Ἀρχαῖοί τινες κριτικοὶ ἀπέδιδον εἰς τὸν Φιλιστίωνα τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον *De Sa-*

Iubri Victus Ratione πραγματείαν ὡς καὶ τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον *De Victus Ratione*. Ὑπό τινων ἐθεωρεῖτο πρὸς τούτοις ὡς εἷς τῶν ἰδρυτῶν τοῦ ὁμί ου τῶν Ἐμπειρικῶν. Ἔγραψε δὲ ἔργον περὶ ἰατρικῶν ὑλῶν καὶ περὶ μαγειρικῆς, πολλάκις ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου καὶ τοῦ Γαληνοῦ. Ὁ Ὀριβάσιος ἀποδίδει αὐτῷ τὴν ἐφεύρεσιν μηχανήματος πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ἐξαρθρώσεων τῶν ὀστέων. Ὁ Καίλιος Αὐρηλιανὸς ἀναφέρει ἀδελφὸν τοῦ Φιλιστίωνος ἐπίσης ἰατρόν, ἀλλ' οὗτινος τὸ ὄνομα εἶναι ἄγνωστον.

ΦΙΛΙΣΤΟΣ. Τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται :

1. Φίλιστος, Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Περικλέους, ὅστις συνώδευσε τὸν Νηλέα, υἱὸν τοῦ Κόδρου, εἰς τὴν εἰς Ἰωνίαν μετανάστευσιν αὐτοῦ, ὅπου ἵδρυσε ναὸν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Μυκάλης, ἀφιερωθέντα εἰς τὴν Ἐλευσινίαν Δήμητρα.

2. Φίλιστος, Συρακούσιος, ἱστορικὸς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Διεκρίθη ἐν Συρακούσαις ὡς εἷς τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ ὁ Θουκυδίδης ἐν Ἀθήναις, ὃν καὶ ἐξελέξατο ὡς ὑπόδειγμα. Τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Φιλίστου ὑπ' οὐδενὸς ἀναφέρεται· ἀβέβαιον δ' ἐστὶν ἂν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν Σουΐδαν Ἀρχονίδης ἢ Ἀχιμενίδης κατὰ τὸν Παυσανίαν. Ἐπειδὴ ἀπέθανε προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν τῷ 356 π. Χ., ὑπῆρξε δ' αὐτόπτης μάρτυς τῆς ἀφίξεως τοῦ Γυλίππου εἰς Συρακούσας (415 π. Χ.) καὶ ἐπιφανὴς ἦτο ἐν ἔτει 406 π. Χ., εἰκάζεται ὅτι ἐγεννήθη πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (431). Ἡ προφανὴς αὐτοῦ σχέσις πρὸς τὸν Ἑρμοκράτην, ὅς, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Γυλίππου, ἐνεθάρρυνε τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ν' ἀντικρούσωσι τὴν φοβερὰν τῶν Ἀθηναίων εἰσβολήν, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Διονύσιον ὅτε ὁ τολμηρὸς οὗτος καὶ ριψοκίνδυνος ἀνὴρ παρέστη ὡς ἐκπροσωπῶν τὰς ἀρχὰς τῆς ἀντιδημοτικῆς μερίδος. Διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ἡ διαγωγὴ τῶν συρακουσίων στρατηγῶν ἐν Ἀκράγαντι (406 π. Χ.) διήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν καὶ ὁ Διονύσιος κατεδικάσθη εἰς χρηματικὴν ζημίαν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, ὡς θορυβήσας ἐν τῇ συνελεύσει καὶ αὐστηρῶς κατηγορήσας τῶν στρατηγῶν, ὁ Φίλιστος ἀπέτισεν ἀμέσως τὸ πρόστιμον καὶ παρεθάρρυνε τὸν Διονύσιον νὰ λέγῃ ἐλευθέρως κατὰ τῶν στρατηγῶν, ὑποσχόμενος ὅτι, κἂν ὅλην τὴν ἡμέραν ζημιῶσιν αὐτὸν οἱ ἄρχοντες, αὐτὸς ἦτο πρόθυμος νὰ καταβάλλῃ τὰ πρόστιμα. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς διαγωγῆς ταύτης οὐ μόνον πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς μερίδος τοῦ Ἑρμοκράτους συνετέλεσεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τοῦ Διονυσίου ἀνάβασιν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Συρακουσῶν ὡς ἀπολύτου δεσπότου, ὁ Φίλιστος, ὡς εἰκός, μεγάλην εἶχεν ἰσχὺν ἐν τῇ νέᾳ τῶν πραγμάτων τάξει· ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον διέμεινεν ὁ πιστότατος τῶν φίλων καὶ στρατηγῶν τοῦ τυράννου, ἐμπιστευθέντος αὐτῷ καὶ τὴν φύλαξιν τῆς ἀκροπόλεως, ἀφ' ἧς ἐξήρτητο ἡ ἀπώλεια ἢ ἡ ἀσφάλεια τοῦ τυράννου. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους διηρέθισε τοῦ τυράννου τὴν ζηλοτυπίαν, ὡς ἐν ἀγνοίᾳ ἐκείνου νυμφευθεὶς μίαν τῶν δύο θυγατέρων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λεπτίνου, καὶ διὰ τοῦτο ἐφυγαδεύθη τῶν Συρακουσῶν περὶ τὸ 386 π. Χ. καὶ πρῶτον μὲν κατῴκησεν ἐν Θουρίοις, ὅπου καὶ ὁ Ἡρόδοτος διέτριψεν ἔτη πολλά, ἔπειτα δὲ μετῴκησεν εἰς τὸν Ἀδρίαν, ἔνθα κατ' ἀνάγκην ἀπρακτῶν, εὗρε τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα συντάξῃ τὴν Ἱστορίαν αὐτοῦ. Συγχρόνως διετέλει προσπαθῶν, ὅπως ἀπολαύσῃ τὴν εἰς τὴν πατρίδα κάθοδον καὶ ἐνίοτε, ὡς λέγεται, κατέφευγεν εἰς κολακείας ἀναξίας ἑαυτοῦ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Διονύσιον. Ἀλλ' ἐν ὅσῳ ἔζη ὁ Διονύσιος, εἰς μάτην ἠγωνίζετο. Ἀφοῦ δ' ἀνέβη τὸν θρόνον Διονύσιος ὁ νεώτερος (367 π. Χ.), ἡ κατὰ τοῦ Δίωνος καὶ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πλάτωνος παρασκευασθεῖσα ραδιουργία κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Φιλίστου πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς ἐκείνων δυνάμεως. Τότε ὁ Φίλιστος, ἀνακτησάμενος πᾶσαν τὴν προτέραν ἰσχύν, ἐγένετο πρῶτος τῶν συμβούλων τοῦ τυράννου, ὃν καὶ προέτρεψεν ἵνα τὸν μὲν Πλάτωνα ἀποπέμψῃ, τὸν δὲ Δίωνα φυγαδεύσῃ. Μέχρι τοῦ ἔτους 357 π. Χ. διετέλεσεν ὁ Φίλιστος κατέχων ἐν Συρακούσαις δευτέραν σχεδὸν μετὰ τὸν Διονύσιον θέσιν καὶ διὰ τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ ἐμπειρίας καὶ τοῦ αὐστηροῦ χαρακτῆρος ὑπεστήριζεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν ἀσθενῆ ἐκεῖνον βασιλέα. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Διονυσίου ὁ Δίων, ἐπανερχόμενος ἐκ Ζακύνθου εἰς Σικελίαν, ἄλλην ἐτράπη ἢ τὴν συνήθη ὁδόν, καὶ οὕτως ὁ Φίλιστος, ἐνεδρεύων παρὰ τὸν Τάραντα, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδί-

σῃ τὴν εἰς Σικελίαν τοῦ Δίωνος κάθοδον, μὴ συναντήσας αὐτῷ κατὰ θάλασσαν. Ὁ δὲ Διονύσιος, ἀνοήτως ἐγκαταλιπὼν τὴν πρωτεύουσαν, παρέσχεν εὐκαιρίαν τῷ Δίωνι νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀχραδινὴν καὶ μέγα μέρος τῶν Συρακουσῶν· ἐπελθόντος δ' εἰς βοήθειαν αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἡρακλείδου μετὰ στόλου, πᾶσαι τοῦ τυράννου αἱ ἐλπίδες συνεκεντρώθησαν εἰς τὸν Φίλιστον· ἀλλ' οὗτος μετὰ τὴν στρατείαν κατὰ τῶν ἐπαναστάντων Λεοντίνων καὶ μετά τινας ἀψιμαχίας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν Συρακούσαις, ἐναυμάχησε κατὰ τοῦ Ἡρακλείδου ἐν τῷ μεγάλῳ τῆς πόλεως ταύτης λιμένι, ἔνθα καὶ ἐνικήθη, τὸ δὲ πλοῖον αὐτοῦ ἐξώκειλεν εἰς τὴν ξηράν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς αἰχμαλωσίας ἐπλήγωσεν ἑαυτὸν ἐπὶ σκοπῷ νὰ αὐτοκτονήσῃ· ἀλλ' ἡ πληγὴ δὲν ἦτο θανάσιμος, καὶ οὕτως ἐζωγρήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες καὶ ἀπογυμνώσαντες τὸν ἐπόμπευσαν πρὸς ἀτιμίαν καὶ καταισχύνην, ἔπειτα δ' ἀποκόψαντες αὐτοῦ τὴν κεφαλήν, διέσυραν τὸ σῶμα δι' ὅλης τῆς πόλεως καὶ τέλος ἔρριψαν αὐτὸ εἰς τὰς λατομίας. Τοιοῦτον ἔλαβε τέλος ἐλεεινὸν ὁ γενναῖος οὗτος καὶ δραστήριος ὀπαδὸς τῶν ἐν Σικελίᾳ τυράννων. Ὁ Γρότε ὀρθῶς παρατηρεῖ ὅτι αἱ τελευταῖαι ἐλπίδες τῆς δυναστείας τοῦ Διονυσίου ἀπώλοντο μετὰ τοῦ Φιλίστου, τοῦ ἱκανωτάτου καὶ πιστοτάτου τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ. Οὗτος ὑπῆρξεν εἷς τῶν συνεργασθέντων τῷ Διονυσίῳ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἁρπαγῆς τοῦ θρόνου, ὁ δὲ εὔκαιρος, ἂν καὶ ἄθλιος, θάνατος ἀπήλλαξεν αὐτὸν τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ μετάσχῃ τῆς τελευταίας ἐξορίας τοῦ Διονυσίου.

Ἐν τῇ συγκεχυμένῃ καὶ ἡμαρτημένῃ βιογραφίᾳ τοῦ Φιλίστου ὁ Σουΐδας μνημονεύει συγγραμμάτων, ἅτινα πιθανῶς ἀνήκουσιν οὐ μόνον εἰς τὸν Φίλιστον, ἀλλ' ἄλλα μὲν εἰς τὸν Φίλιστον, ἄλλα δ' εἰς τὸν Ναυκράτην καὶ εἰς ἄλλους ἴσως συγγραφεῖς. Οὐδεὶς λόγος ὑποχρεοῖ ἡμᾶς νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Φίλιστος ἔγραψεν ἄλλο ἐκτὸς τῆς μεγάλης ἱστορίας τῆς Σικελίας, ἥτις καὶ ἀποτελεῖ ἅπασαν τὴν φιλολογικὴν αὐτοῦ ἀξίαν. Ἦτο δὲ ἡ ἱστορία αὕτη διῃρημένη εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον, συγκείμενον ἐκ βιβλίων ἑπτά, περιελάμβανε τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἁλώσεως τοῦ Ἀκράγαντος (406 π. Χ.) ἱστορίαν τῆς Σικελίας, τοὐτέστι περίοδον χρόνου 800 ἐτῶν· τὸ δὲ δεύτερον, ἐκ τεσσάρων βιβλίων συγκείμενον, περιεῖχε τὴν ἱστορίαν Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου. Ἐν παραρτήματι δέ, συγκειμένῳ ἐκ δύο βιβλίων, ἱστόρει τὰ συμβάντα ἐν τοῖς πρώτοις πέντε ἔτεσι τῆς βασιλείας Διονυσίου τοῦ νεωτέρου. οὕτω δὲ ἐξέτεινε τὰ ὑπομνήματα τῶν συγχρόνων αὐτῷ συμβάντων μέχρι σχεδὸν τοῦ ἑβδόμου ἔτους πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τὴν δὲ ἱστορίαν τῶν ὑπολοίπων ἐτῶν τῆς βασιλείας Διονυσίου τοῦ νεωτέρου ἔγραψεν Ἄθανις ὁ Συρακούσιος.

Εἷς τῶν νεωτέρων φιλολόγων, ὁ Goller, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ: *De situ Syracusarum* (σελ. 125—135) ἀναλύει ὧδέ πως τὸ περιεχόμενον ἐν τοῖς ἕνδεκα βιβλίοις, ἅτινα ἔγραψεν ὁ Φίλιστος πρὸ τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐξορίας. — Τὸ πρῶτον βιβλίον περιεῖχε τὴν ἱστορίαν τοῦ Κωκάλου, τὸ δεύτερον διηγεῖτο τὴν ἐν Σικελίᾳ σύστασιν τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, τὸ τρίτον προῆγε τὴν ἱστορίαν μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Γέλωνος, τὸ τέταρτον περιεῖχε πιθανῶς τὰς βασιλείας τοῦ Θήρωνος καὶ Θρασυβούλου, τὸ πέμπτον περιελάμβανε τὴν λαμπροτάτην ἐποχὴν τῆς Σικελίας καὶ τὴν καθαίρεσιν τῶν τυράννων· τὸ ἕκτον, ἠρανισμένον ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, ἱστόρει τὸν πρὸς Ἀθηναίους πόλεμον, τὸ ἕβδομον περιεῖχε τὴν νομοθεσίαν τοῦ Διοκλέους καὶ τοὺς πρὸς Καρχηδονίους πολέμους, τὸ ὄγδοον τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Διονυσίου καὶ τὰ κατὰ τῆς Καρχηδόνος ἔργα αὐτοῦ, τὸ ἔννατον τὴν σύστασιν τῆς τυραννίας καὶ τὴν πρὸς Καρχηδονίους εἰρήνην, τὸ δέκατον τὸν τρίτον καρχηδονικὸν πόλεμον, τὸν κατὰ Ρηγίου, καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν ταφὴν Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου.

Πάντες οἱ ἀρχαῖοι κριτικοὶ θεωροῦσι τὸν Φίλιστον ὡς μιμητὴν τοῦ Θουκυδίδου καί, ἐννοεῖται, πολὺ κατώτερον τοῦ προτύπου, ὅπερ ἐμιμεῖτο. Ἀλλ' ὅμως ἡ προσπάθεια νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸν ἀθηναῖον ἱστορικὸν παρήγαγε τὸ σπουδαῖον ἀποτέλεσμα, ὅτι ὁ Φίλιστος ἔγραψεν εἰς ἀττικὴν διάλεκτον, ἥτις ὀσημέραι ἐγίνετο οὕτως εἰπεῖν ἡ φιλολογικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους γλῶσσα. Ἐκ παντοίων περιστάσεων εἰκάζεται ὅτι τὰ φιλολογικὰ τοῦ Φιλίστου προτερήματα δὲν ἦσαν ἔξοχα, συνιστάμενα μᾶλλον εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἱστορουμένων πραγμάτων καὶ τὴν ὀρθότητα τῆς πρακτικῆς κρί-

πεως ἢ εἰς τὸ σχέδιον καὶ τὴν λεκτικὴν χάριν τῶν διηγήσεων αὐτοῦ. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὰς ἰδιότητας ταύτας εἶχεν εἰς μέγα βαθμόν· διότι ὁ Κικέρων οὐ μόνον ἀποκαλεῖ αὐτὸν μικρὸν Θουκυδίδην, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων ἐπιθέτων ἀρκούντως ἐπαινετικῶν χαρακτηρίζει τὸν Φίλιστον. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἡ ἱστορία τοῦ Φιλίστου περιείχετο ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς συγγράμμασιν, ἅτινα ὁ Ἅρπαλος εἶχε πέμψει τῷ μεγάλῳ Ἀλεξάνδρῳ εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ἐτέρωθεν βεβαιοῦται ὅτι τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ὠλιγοροῦντο ἐν τῇ ἀρχαιότητι, καὶ ἴσως ἐπὶ τέλους δὲν περιελήφθησαν ἐν τῷ Ἀλεξανδρινῷ κανόνι τῶν κλασικῶν ἱστορικῶν. Ἡ δὲ πρὸς Ἀλέξανδρον ὑπὸ τοῦ Ἁρπάλου ἀποστολὴ τῆς ἱστορίας τοῦ Φιλίστου εἶχε πιθανῶς ἄλλον σκοπὸν πολιτικὸν μᾶλλον, ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος λάβῃ σαφῆ γνῶσιν τῶν πρὸς δυσμὰς ἑλληνικῶν χωρῶν, ὅι' ἐνδεχομένας νέας ἐπιχειρήσεις, ἂν ὁ θάνατος δὲν διέκοπτε τόσον ἀώρως τὸ νῆμα τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Αἱ διηγήσεις τοῦ Φιλίστου καὶ αἱ δημηγορίαι, ἃς παρενέβαλεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἦσαν ταπειναὶ καὶ μονότονοι· λέγεται δ' ὅτι οὐδαμῶς ἐποίκιλλε τὴν τοῦ ἱστορουμένου τακτικὴν ἔκθεσιν διὰ τῶν τερπνῶν ἐκείνων παρεκβολῶν, τῶν ἁπαντωμένων εἰς τὰς ἱστορίας τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ κατ' αὐτὸν ἱστορικῶν. Καὶ ἐν τούτοις αἱ ἐκλογαὶ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου οὐδαμῶς ἐξισοῦνται πρὸς τὰς τοῦ Φιλίστου κατὰ τὴν αὐθεντικότητα τῆς συγχρόνου ἱστορίας, διὰ τοῦτο δὲ λογίζεται λυπηρὸν ὅτι ἡ ρητορικὴ οἴησις τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς ἐγένετο αἰτία νὰ στερηθῶμεν τοὐλάχιστον τὸ τελευταῖον ἥμισυ τῶν Σικελικῶν χρονικῶν τοῦ Φιλίστου.

ΦΙΛΑΤΙΟΣ ὁ καὶ Φιλτάτιος, γραμματικὸς σύγχρονος τοῦ ἱστορικοῦ Ὀλυμπιοδώρου περὶ τὸ 407 μ. Χ. Ὁ Φώτιος ἐν τῇ τοῦ Ἡλιοδώρου ἐπιτομῇ αὐτοῦ ἀναφέρει αὐτόν, ὡς τυχόντα τῆς τιμῆς τοῦ νὰ στήσωσιν αὐτῷ ἀνδριάντα οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τῷ ὅτι ἐδίδαξεν αὐτοὺς πῶς νὰ συγκολλῶσι τὰς μεμβράνας.

ΦΙΛΑΙΜΩΡ (Ἰωάννης Phillimor), ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1809. Σπουδάσας ἐν Ὀξωνίῳ τὰ νομικά, ἐξελέγη μέλος τοῦ Κοινοβουλίου τῷ 1852 καὶ ἀνῆκε τῷ φιλελευθέρῳ κόμματι. Ἔγραψεν: «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου» κλπ.

ΦΙΛΑΙΜΩΡ (Ροβέρτος (Phillimor), ἄγγλος πολιτικός, ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1810. Ἦν ὡσαύτως νομικὸς καὶ ἐξελέγη μέλος τοῦ Κοινοβουλίου τῷ 1858. Τῷ 1858 διωρίσθη μέλος τοῦ βασιλικοῦ συμβουλίου. Ἔγραψε: «Περὶ διαζυγίου»,— «Διεθνὲς ἐνάλιον δίκαιον» κλπ.

ΦΙΛΑΙΣ (Ἰωαννέττα Phillis), γαλλὶς ἀοιδός, γεννηθεῖσα ἐν Βορδιγάλλοις τῷ 1780 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Παρισίοις τῷ 1838.

ΦΙΛΑΙΣ (Οὐατλέυ), αἰθιοπὶς ποιήτρια, γεννηθεῖσα ἐν Ἀφρικῇ τῷ 1754 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Ἀμερικῇ τῷ 1787. Ἐπταετὴς ἀχθεῖσα εἰς Ἀμερικήν, ἐπωλήθη δούλη τῷ Ἰωάννῃ Οὐατλέυ, πλουσίῳ ἐμπόρῳ τῆς Βοστῶνος, ὅς, πέρψας αὐτὴν εἰς τὴν σχολήν, ἐφρόντισε ν' ἀναθρέψῃ ὡς ἰδίαν θυγατέρα. Πλὴν καὶ αὕτη δὲν διέψευσε τὰς προσδοκίας καὶ τὴν μέριμναν τοῦ κυρίου αὐτῆς, ἀναδειχθεῖσα ἐκ τῶν ἀρίστων ποιητριῶν. Φημίζονται αὐτῆς οἱ «Ὕμνοι ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς θείας Προνοίας τῆς Ἀρετῆς καὶ τῆς φιλανθρωπίας», ἡ «Ὠδὴ εἰς τὸν Ποσειδῶνα» κλπ.

ΦΙΛΑΙΣ, ὁ ἐκ Δήλου, ὁ ἐπικαλούμενος Μουσικός, γράψας περὶ μουσικῆς. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει δύο αὐτοῦ ἔργα, ἓν Περὶ Αὐλητῶν καὶ ἕτερον Περὶ Μουσικῆς, συνιστάμενον ἐκ δύο τοὐλάχιστον βιβλίων. Εἶναι δὲ ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Φίλλιν τὸν μουσικόν, ὃν ἀναφέρει ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους μετὰ τοῦ Ἀριστοξένου καὶ πρὸς Φύλλην τὸν μουσικὸν τοῦ Σουίδα. Ἐν πᾶσιν ὅμως τοῖς χειρογράφοις τοῦ Ἀθηναίου τὸ ὄνομα φέρεται Φίλλις.

ΦΙΛΙΤΗΣ (Ραδουκάνος), μέλος τῆς ἐν Ἰασίῳ κατὰ τὸ 1811 συστάσης ἑλληνικῆς φιλολογικῆς ἑταιρείας.

ΦΙΛΙΤΗΣ (Σίλβεστρος), μέλος τῆς αὐτῆς ἑταιρείας καὶ πιθανὸν ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου.

ΦΙΛΙΤΣΑ, χωρίον τῆς Λακωνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Καρυουπόλεως καὶ ἀπέχον τῆς ἕδρας αὐτοῦ, τοῦ Σκουταρίου, ὥρ. 1 15'. Οἰκεῖται ὑπὸ 270 κατοίκων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τοῦ Νεοχωρίου καὶ τῆς Μάλτας.

ΦΙΛΛΥΡΑ, κατά τινας παραδόσεις ἡ μήτηρ τοῦ Ὑψέως (Ἴδε καὶ ΦΙΛΥΡΑ).

ΦΙΛΟΒΟΙΩΤΟΣ, λόφος τῆς Βοιωτίας, σφαιροειδῶς ὑψούμενος ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου τῆς Ἐλατείας, μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν ὑπω-

ρειῶν τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κηφισσοῦ, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Τιθορέας καὶ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τῆς πόλεως τῶν Παραποταμίων. Ἐκ τῶν προπόδων τοῦ λήφου ἔρρεε πηγὴ ὕδατος· ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου ἐστρατοπέδευσεν ὁ Σύλλας, συνενωθεὶς μετὰ τοῦ Ὀρτενσίου κατὰ τὸν Μιθριδατικὸν πόλεμον, περιγραφόμενον ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου: «Γενόμενοι δὲ κοινῇ καταλαμβάνονται βουνὸν ἐκ μέσων ἑστῶτα τῶν Ἑλατικῶν πεδίων, εὔγεων καὶ ἀμφιλαφῆ καὶ παρὰ τὴν ρίζαν ὕδωρ ἔχοντα. Φιλοβοιωτὸς καλεῖται» κτλ. Νῦν ὁ λόφος λέγεται Παρόρι, ἡ δὲ ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν αὐτοῦ κάτωθεν πλατάνων ἀναβλύζουσα ἄφθονος καὶ ἀένναος πηγὴ καλεῖται Μαυρόνερον καὶ χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν Κηφισσόν.

ΦΙΛΟΓΕΝΗΣ. Δύο, οἱ ἑξῆς, ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φιλογένης, δοῦλος ἢ ἀπελεύθερος τοῦ Ἀττικοῦ, συχνάκις ἀναφερόμενος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Κικέρωνος.

2. Φιλογένης, γεωγράφος τῆς Ἰταλίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Τζέτζη.

ΦΙΛΟΔΑΜΕΙΑ, μία τῶν θυγατέρων τοῦ Δαναοῦ, γενομένη ἐκ τοῦ Ἑρμοῦ μήτηρ τῆς Φάριδος.

ΦΙΛΟΔΑΜΟΣ, γλύπτης ἐπὶ χρυσοῦ, ἀναφερόμενος ἐν λατινικῇ ἐπιγραφῇ.

ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο δύο ἀναφέρονται πρόσωπα, τὰ ἑξῆς:

1. Φιλόδημος, Ἀργεῖος, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου, βασιλέως τῶν Συρακουσῶν, εἰς τὸν Ἀννίβαν τῷ 215 π. Χ. ἵνα προτείνῃ συμμαχίαν. Τῷ 212 π. Χ., ὅτε ὁ Μάρκελλος ἐπολιόρκει τὰς Συρακούσας, ὁ Φιλόδημος ἦν διοικητὴς τοῦ φρουρίου Εὐρυάλου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν Ἐπιπολῶν, ὅπερ καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς Ρωμαίους ἐπὶ τῷ ὅρῳ ἵνα αὐτός τε καὶ ἡ φρουρὰ αὐτοῦ ἀναχωρήσωσιν, ἵνα συνενωθῶσι μετὰ τοῦ Ἐπικύδους ἐν Ἀχραδίνῃ.

2. Φιλόδημος, ἐκ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Γαδάρων, ἐπικουρικὸς φιλόσοφος καὶ ἐπιγραμματοποιὸς σύγχρονος τοῦ Κικέρωνος, ὅστις καὶ σφοδρῶς κατὰ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἐπιτίθεται, ἐξυμνῶν ὅμως ταὐτοχρόνως τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ ὑπεροχὴν καὶ ἱκανότητα, τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ γνώσεις καὶ τὰς γενικὰς αὐτοῦ πληροφορίας. Ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ Κικέρωνος εἰκάζεται ὅτι ὁ Φιλόδημος ἦν εἷς τῶν μάλιστα διακεκριμένων ἐπικουρικῶν φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ καὶ ὅτι στενὰς εἶχε σχέσεις μετὰ τῶν τῆς ἀνωτάτης τάξεως προσώπων ἐν Ρώμῃ. Ἀναφέρεται δὲ πρὸς τούτοις καὶ ὑπὸ τοῦ Διογένους Λαερτίου, ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου.

Τὰ ἐπιγράμματα αὐτοῦ περιελαμβάνοντο ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ Φιλίππου τοῦ Θεσσαλονικέως καὶ φαίνεται ὅτι ἦν ὁ πρῶτος τῶν ποιητῶν, ὧν τὰ ἔργα περιελήφθησαν ἐν τῇ συλλογῇ ἐκείνῃ. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνθολογία περιλαμβάνει 34 τῶν ἐπιγραμμάτων εὐτραπέλου καὶ ἐρωτικοῦ χαρακτῆρος, ἅτινα πληρέστατα δικαιολογοῦσι τὰς περὶ αὐτοῦ ἐκφράσεις τοῦ Κικέρωνος. Ἐκ τῶν πεζῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ὁ Διογένης παρατίθησι χωρία ἐκ τοῦ δεκάτου βιβλίου τῆς τῶν φιλοσόφων συντάξεως, ἀνεκαλύφθη δὲ καὶ χειρόγραφον ἐν Ἡρακλείῳ, περιλαμβάνον ἔργον αὐτοῦ περὶ μουσικῆς.

ΦΙΛΟΔΙΚΗ, θυγάτηρ τοῦ Ἰνάχου καὶ σύζυγος τοῦ Λευκίππου, ἐξ οὗ καὶ κατέστη μήτηρ τῆς Ἱλαείρας καὶ τῆς Φοίβης.

ΦΙΛΟΔΟΤΟΣ, ἰατρός, οὗτινος ἀνέκδοτον ἀναφέρει Ἀλέξανδρος ὁ Τραλλιανός, καθ' ὃ λίαν εὐφυῶς ἐθεράπευσε μελαγχολικὸν καὶ ὑποχονδριακὸν ἀσθενῆ, ὅστις ἐφαντάζετο ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἶχεν ἀποτμηθῇ. Ὁ Φιλόδοτος ἔθηκεν αἴφνης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀσθενοῦς τούτου μολυβδίνην κεφαλήν, τὸ βάρος τῆς ὁποίας προὐκάλεσεν ὥστε ὁ ἀσθενὴς νὰ νομίσῃ ὅτι ἀνεκτήσατο τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἀπαλλαγεὶς ὁλοτελῶς ἐν τῷ μέλλοντι τῆς προτέρας φαντασιώδους αὐτοῦ ἰδέας. Περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλοδότου τούτου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μόνον ὅτι θὰ ἤκμασε κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα μ. Χ. ἢ πρὸ αὐτοῦ.

ΦΙΛΟΖΩΗ, σύζυγος τοῦ Πτολεμαίου, φονευθέντος ἐν Τροίᾳ ὑπὸ τοῦ Σαρπηδόνος, ἥτις σύζυγος ὥρισεν ἐπικηδείους ἀγῶνας εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

ΦΙΛΟΘΕΟΣ. Τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενα πρόσωπά εἰσι τὰ ἑξῆς πέντε:

1. Φιλόθεος, πατριάρχης τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀνὴρ φιλήδονος καὶ σκανδαλώδους βίου, ζήσας περὶ τὸ 995 μ. Χ. Ἔγραψε δὲ τέσσαρα ἔργα, οἱ τίτλοι τῶν ὁποίων ἔχουσι κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς ἀραβικῆς ὧδε: 1) *Dalarator*. — 2) *Rara Commentatorum et Depravatione Hereticorum*, — 3) *Detatio Ar-*

canorum, — 4) *Autobiographia*. Πάντα ταῦτα τὰ ἔργα ἀπώλοντο, ἄγνωστον δὲ ἂν ὁ Φιλόθεος ἔγραψεν ἐν τῇ ἀραβικῇ ἢ τῇ ἑλληνικῇ. Λόγος *De Mardatis Domini nostri Jem Chri ti* ἀποδίδοται εἴς τινα Σ. Φιλόθεον, πιθανῶς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος.

2. Φιλόθεος ὁ Κόκκινος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀνὴρ μεγάλης καὶ δικαίας ἀξίας. Γεννηθεὶς περὶ τὰς ἀρχὰς πιθανῶς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἐπεδόθη λίαν ἐνωρὶς εἰς τὸ μοναχικὸν στάδιον καί, διατελέσας μοναχὸς καὶ εἶτα ἡγούμενος τῆς μονῆς τῆς Ἁγ. Λαύρας ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, διωρίσθη εἶτα ἀρχιεπίσκοπος Ἡρακλείας (πρὸ τοῦ 1354). Τῷ 1355 ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν συνδιαλλαγῆς τοῦ Μιχαήλ, υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, μετὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, γαμβροῦ αὐτοῦ. Καὶ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐξελέγη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Καλλίστου, ὅστις ὅμως ἀνεκτήσατο τὴν ἕδραν αὐτοῦ, ἀφοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος εἶχε καταλάβει τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Κάλλιστος ὅμως ἀπέθανεν ἀμέσως μετὰ ταῦτα, ὁ δὲ Φιλόθεος τὸ δεύτερον ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, τηρήσας τὴν θέσιν ταύτην ἀξιοπρεπέστατα μέχρι τοῦ 1371 κατὰ τὸν *Cave* ἢ τοῦ 1376 κατὰ τὴν *Chronologia Reformata* τοῦ *J. B. Riccioli*, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Φαβρικίου. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἀπείρων ἔργων τοῦ Φιλοθέου φέρουσι τοὺς ἑξῆς τίτλους: 1) *Liturgia et ordo instituendi diaconum*, —2) *Libri XV antierhetici*, ἀποτελοῦν συνηγορίαν ὑπὲρ τοῦ διασήμου φίλου αὐτοῦ Παλαμᾶ, — 3) *Sermo Encomiasticus in tres Hierarchas Basilium, Gregorium Theologum et Jonnem Chrysostomum*. —4) *Oratio in tertian Jejuniorum Dominicam*. 5) *Refutatio anathematismorum ab Harmenopulo scriptorum* —6) *Confutatio Capitum XIV Acindymi et Barlaami*, σωζόμενον ἐν χειρογράφῳ, -7) *Homilia* —8) *Compendium de Oeconomia Christi* κτλ.

3. Φιλόθεος, ὁ Μοναχὸς ἢ Ἅγιος, ἄγνωστος μοναχός, γράψας *De mandatis Domini nostri Jesu Christi*.

4. Φιλόθεος, ἀρχιεπίσκοπος Σηλυβρίας ἀγνώστου ἐποχῆς, γράψας *Oratio in T. Agathonicum*, σωζόμενον ἐν χειρογράφῳ.

5. Φιλόθεος, περὶ οὗ ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς Θεόφιλον τὸν πρωτοσπαθάριον. Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὑπάρχουσι σχόλια εἰς τοὺς Ἀφορισμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους. Ὁ *Choulant* ἀναφέρει βραχὺ ἔργον, ἀναγεγραμμένον εἰς χειρόγραφον τοῦ Φιλοθέου ὑπὸ τὸν τίτλον *J Andr Nagel. Programma Sistense Manoriam Donationis Trevianae*.

ΦΙΛΟΘΕΟΣ, ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου. Ἤκμασε κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Κατ' ἀρχὰς τὸν διδάσκαλον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπαγγελλόμενος καὶ κατ' οἶκον διδάσκων, προήχθη μετὰ τὸν Σίλβεστρον εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Κύπρου. Ἐργασθεὶς ἐν πρώτοις ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἀνέλαβε κατόπιν ἔργον δυσχερές, μεσιτείαν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐπὶ μετριάσει τῶν ἐπιβαλλομένων τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ φόρων καὶ καταγγελίᾳ τῶν καταχρήσεων ὑπὸ τῶν ἐνοικιαστῶν τῆς φορολογίας. Ἀλλὰ καταγγελθεὶς παρά τινων ἐχθρῶν ἐπὶ σφετερισμῷ 35 γροσίων, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου δέσμιος εἰς τὰς ἐν Κύπρῳ φυλακάς, ἀντικατασταθεὶς μάλιστα διαταγῇ τῆς Πύλης ὑπό τινος Νεοφύτου, ὃν ὁ Κυπριανὸς ἀποκαλεῖ οἰνόφλυγα. Ἀλλ' ἀργότερον, ἀποδειχθείσης τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ, προσεκλήθη πάλιν εἰς τὴν προτέραν θέσιν ἀποφυλακισθείς. Κατώρθωσεν ἐν τούτοις ἐπὶ τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου νὰ ἐκδοθῇ διάταγμα τῆς Πύλης, ὁρίζον ἀπὸ τοῦ 1754 καὶ ἑξῆς νὰ ἀποτίῃ ἡ Κύπρος φόρον 10 μόνον χιλ. χαρτία, (χαράτσι, φόρος προσωπικὸς διὰ πάντα μὴ μουσουλμάνον). — Ὁ Φιλόθεος ἐτελεύτησε τῷ 1759, ἀφεὶς διάδοχον Κύπρου τὸν ἀρχιμανδρίτην αὐτοῦ Παΐσιον. Συνέγραψεν ἐν ἔτει 1740 «Σημειώσεις περὶ τῆς τῶν Κυπρίων Ἐκκλησίας» καὶ «Ἔκθεσιν περὶ τῶν προνομίων αὐτῆς», δημοσιευθέντα ὑπὸ Κυπριανοῦ ἐν Ἱστορίᾳ Κύπρου σελ. 372 –390.

ΦΙΛΟΘΕΟΥ (Μονή —). Ἡ μονὴ αὕτη, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, κεῖται ἐντὸς ὡραίας καὶ καταρρύτου κοιλάδος τῆς βορειοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἄθω, ἀπέχουσα 1 ὥρ. ἀπὸ τῆς παραλίας, ἐν ᾗ πύργος καὶ νεωλκεῖον (ἀρσανᾶς), καὶ μεταξὺ τῶν μονῶν Κουτλουμουσίου καὶ Καρακάλου, ὧν ἐπίσης ἀπέχει ἀνὰ ὥρ. 1. Πέριξ αὐτῆς κεῖνται πολλοὶ ἀμπελῶνες καὶ ὑπερθεν αὐτῆς ὡραιότατον δάσος καστανεῶν. Ἱδρύθη

κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ ἴσως ὀλίγον πρὸ τοῦ 992 μ. Χ. ὑπὸ τῶν κτητόρων Ἀρτενίου Φιλοθέου καὶ Λι- νυσίου, τοῦ ἀνεγείραντος καὶ τὸν Θ[illegible] μοναστήριον. Ἀνεκαινίσθη αὐτὸ τῷ 1301 ὁ βασιλεὺς τοῦ ἐν Καινούργῳ Καχετοῦ Λέοντος καὶ ὁ τούτου υἱὸς Ἀλέξανδρος. Ἡ μονὴ αὕτη εἶναι ἰδιόρρυθμος καὶ περιλαμβάνει 60 μοναχοὺς Ἕλληνας, καταγομένους ἔκ τε τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας.

ΦΙΛΟΚΛΗΣ. Οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφερόμενοι, ὡς καὶ οἱ φιλόλογοι, καλλιτέχναι κλπ. εἰσὶν οἱ ἑξῆς ἑξ :

1. Φιλοκλῆς. Ἀθηναῖος, ὃς μετὰ τοῦ Ἀδειμάντου ἐγένετο σὺν τῷ Κόνωνι ἀρχηγὸς τοῦ στόλου μετὰ τὴν παῦσιν τῶν στρατηγῶν, οἵτινες εἶχον νικήσει ἐν Ἀργινούσαις (406 π. Χ.). Ὁ Φιλοκλῆς οὗτος εἶχε προτείνει τὸν ἀκρωτηριασμὸν πάντων τῶν αἰχμαλώτων, οἵτινες θὰ συνελαμβάνοντο κατὰ τὴν ναυμαχίαν, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἐσκέπτοντο νὰ συγκροτήσωσιν· ἀμφίβολον ὅμως ἂν ἐπεκυρώθη τὸ ἐν λόγῳ ψήφισμα ἐν συνελεύσει ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν ἑτέρᾳ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πρὸ τῆς μάχης· ἀμφίβολον ἐπίσης ἂν ἀπεφασίσθη ὁ ἀκρωτηριασμὸς τοῦ δεξιοῦ ἀντίχειρος κατὰ τὸν Πλούταρχον ἢ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κατὰ τὸν Ξενοφῶντα. Τὴν αὐτὴν σκληρότητα ἐπεδείξατο ὁ Φιλοκλῆς καὶ κατὰ τὴν σύλληψιν κορινθιακῆς καὶ ἀνδρίας τριήρεως, περὶ τῶν πληρωμάτων τῆς ὁποίας διέταξε νὰ κατακρημνισθῶσιν εἰς ἄβυσσον. Πρὸς ἀνταπόδοσιν τούτων ἐφονεύθη ἐν Λαμψάκῳ ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὁποίου εἶχε πέσει κατὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχην τῷ 405 π. Χ.

2. Φιλοκλῆς, ἀξιωματικὸς καὶ φίλος Φιλίππου τοῦ Ε' τοῦ Μακεδόνος, διαχειμάσας τῷ 200 π. Χ. ἐν Καρίᾳ μετ' αὐτοῦ καὶ καταρτίσας σχέδιον πρὸς κατάληψιν τῶν Μιλάσων, ὅπερ ὅμως ἀπέτυχε. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν Ἀττικήν, ἵνα λεηλατήσῃ τὴν χώραν καὶ ἀνεπιτυχῶς ἐπετέθη κατὰ τῆς Ἐλευσῖνος ὡς καὶ βραδύτερον ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Φιλίππου ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Πειραιῶς. Τῷ 198 π. Χ., διαμένων ἐν Χαλκίδι τῆς Εὐβοίας, ἀπέτυχεν, ἐπιδιώξας τὴν παροχὴν ἐπικουριῶν εἰς Ἐρέτρειαν, πολιορκουμένην ὑπὸ τῶν Ροδίων, τοῦ Ἀττάλου καὶ τῶν Ρωμαίων καὶ πεσοῦσαν ἅμα τῇ ἀποχρούσει τοῦ Φιλοκλέους. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀναγκάσας τὸν Λ. Κουίντιον Φλαμινῖνον καὶ τοὺς Ἀτταλικοὺς νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν [illegible] Κυνός[illegible] προεκλήθησε τὸ Ἄργος [illegible] ἐν τῇ πόλει μακεδονικὴ μερίς καὶ ἐγένετο κύριος τῆς πόλεως. Ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ Περσέως μετὰ Εὐμένους τοῦ Β', βασιλέως τῆς Περγάμου, ὁ Φίλιππος, τῷ πρώτῳ συνταχθείς, ἔπεμψε τὸν Φιλοκλέα εἰς μὲν τὴν αὐλὴν τοῦ Προυσίου, ἵνα διαπραγματευθῇ μετ' αὐτοῦ, εἰς δὲ τὴν Ρώμην, ἵνα παράσχῃ διασαφήσεις καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ. Τῷ 184 π. Χ. ὁ Φιλοκλῆς ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου μετὰ τοῦ Ἀπελλοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου Δημητρίου εἰς Ρώμην, ἵνα συνηγορήσωσιν ἐν τῇ Γερουσίᾳ ὑπὲρ αὐτοῦ. Τῷ 181 π. Χ. ὁ Φιλοκλῆς καὶ ὁ Ἀπελλῆς ἐκ νέου εἰς Ρώμην ἀπεστάλησαν, ἵνα ἐξετάσωσι τὴν ἀκρίβειαν κατηγορίας τοῦ Περσέως ἐναντίον τοῦ Δημητρίου, καθ' ἣν ὁ τελευταῖος ἐμελέτησε τὴν μετατροπὴν τῆς διαδοχῆς τῆς βασιλείας ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ ἐκοινώσατο τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Τ. Κουίντιον Φλαμινῖνον. Ἀλλ' ἐξηπατήθησαν ὑπὸ τοῦ Περσέως, καθόσον ἐπιστρέφοντες, ἐκόμισαν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ πλαστὴν ἐπιστολὴν ἐκ μέρους δῆθεν τοῦ Φλαμινίνου, ἐπιβεβαιοῦσαν τὴν κατηγορίαν. Κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀπάτης ὁ Φίλιππος ἐθανάτωσε τὸν Φιλοκλέα τῷ 179 π. Χ. Κατά τινα ἀφήγησιν δὲν κατωρθώθη ν' ἀποσπάσῃ τις ἀπ' αὐτοῦ ὁμολογίαν τινὰ καὶ διὰ βασάνων ἔτι.

3. Φιλοκλῆς, ἀθηναῖος τραγικὸς ποιητής, ἀνεψιὸς ἐξ ἀδελφῆς τοῦ Αἰσχύλου. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Φιλοπείθης. Ἡ γενεαλογία τῆς οἰκογενείας καταδείκνυται ἐν τῷ ἑξῆς πίνακι :

Κατὰ τὸν Σουίδαν ὁ Φιλοκλῆς ἦν σύγχρονος τοῦ Εὐριπίδου καὶ ἔγραψεν 100 τραγῳδίας, ἐν αἷς ὑπῆρχον καὶ αἱ ἑξῆς : Ἡρι-

γόνη,—Ναύπλιος,—Οἰδίπους.—Οἰνεύς,—Πρίαμος,—Πηνελόπη,—Φιλοκτήτης. Πρὸς τούτοις ἐκ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Ἀριστοτέλους μανθάνομεν ὅτι ἔγραψε καὶ τετραλογίαν περὶ τῆς τύχης τῆς Πρόκνης καὶ τῆς Φιλομήλας ὑπὸ τὸν τίτλον Πανδιονίς, ἓν δρᾶμα τῆς ὁποίας ἐκαλεῖτο Τηρεὺς ἢ Ἔποψ, παρασχὼν τῷ Ἀριστοφάνει ἐν τῇ τραγῳδίᾳ αὐτοῦ Ὄρνεσιν ἀντικείμενον γελωτοποιήσεως, διότι οὐ μόνον εἰσάγει αὐτόθι τὸν ἔποπα ὡς ἕνα τῶν κυρίων χαρακτήρων, ἀλλὰ καὶ τίθησιν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς ἀπάντησιν εἰς τὴν ἔκπληξιν τοῦ Πισθεταίρου ἐπὶ τῷ ὅτι εἶδεν ἕτερον ἔποπα τοὺς ἑξῆς λόγους:

Ἀλλ' οὗτος μέν ἐστι Φιλοκλέους
ἐξ ἔποπος, ἐγὼ δὲ τούτου πάππος, ὥσπερ εἰ λέγοις
Ἱππόνικος Καλλίου κἀξ Ἱππονίκου Κολλίας,

τοῦθ' ὅπερ ἑρμηνεύεται ὡς ἑξῆς: Ἐγώ εἰμι ὁ ἀρχικὸς ἔποψ, ὁ ἕτερος εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Φιλοκλέους καὶ ἔγγονός μου, ὑποδεικνύει δὲ ὅτι ὁ Φιλοκλῆς, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Τηρέως ἢ Ἔποπος ὤφειλε πολλὰ καὶ αὐτὸς εἰς προηγούμενον δρᾶμα τοῦ αὐτοῦ θέματος, ἤτοι τὸν Τηρέα τοῦ Σοφοκλέους. Ὅτι ὁ Φιλοκλῆς ἦν μιμητὴς τοῦ Σοφοκλέους, τοῦτο δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ καὶ ἐκ τῆς ταὐτότητος τῶν ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἀναφερομένων τίτλων τῶν ἔργων αὐτοῦ πρὸς τοὺς τίτλους τῶν δραμάτων τοῦ Σοφοκλέους. Ὡς πρὸς τὸν γενικὸν ὅμως χαρακτῆρα τῶν δραμάτων αὐτοῦ ὀφείλομεν νὰ θεωρήσωμεν τὸν Φιλοκλέα ὡς μιμητὴν οὐχὶ τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλὰ τοῦ Αἰσχύλου, ὃν ὡς ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ συγγενείας θὰ εἶχε φυσικῶς καὶ διδάσκαλον αὐτοῦ κατὰ τὴν παρ' Ἕλλησι συνήθειαν. Ὅτι δὲ οὐχὶ κατώτερος ἦν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ διδασκάλου, τοῦτο δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν καὶ ἐκ τοῦ ὅτι πραγματικῶς ἐνίκησέ ποτε τὸν Σοφοκλέα, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλει τιμήν, ἧς οὐδ' αὐτός ποτε ἔτυχεν ὁ Αἰσχύλος. Ἡ νίκη αὕτη καθίσταται σπουδαιοτέρα, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ δρᾶμα τοῦ Σοφοκλέους, πρὸ τοῦ ὁποίου τὸ τοῦ Φιλοκλέους εἶχε προτιμηθῇ, ἦν ὁ Οἰδίπους Τύραννος, ὅπερ εἴθισται νὰ θεωρῆται ὡς τὸ μέγιστον προϊὸν τῆς ἑλληνικῆς δραματικῆς τέχνης. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους γραφόμενα σκωπτικὰ κατὰ τοῦ Φιλοκλέους οἱ γραμματικοὶ λέγουσιν ὅτι ὁ Φιλοκλῆς εἶχε τὰ παρωνύμια Χολὴ καὶ Ἀλμίων ἕνεκα τραχύτητός τινος καὶ ἐλλείψεως χάριτος ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ὁ Φιλοκλῆς ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτοῦ νὰ μιμηθῇ διὰ τῆς νίκης αὐτοῦ τὸν Αἰσχύλον περιέπεσεν εἰς ὕφος ἥκιστα τερπνόν. Ἡ χρονολογία τοῦ Φιλοκλέους δύναται νὰ ὁρισθῇ διὰ τῆς νίκης αὐτοῦ κατὰ τοῦ Σοφοκλέους, ἥτις ἐγένετο τῷ 429 π. Χ. ὅτε θὰ ἦτο τεσσαρακονταετὴς τοὐλάχιστον τὴν ἡλικίαν, διότι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μόρσιμος ἀναφέρεται ὡς ποιητὴς μετὰ 5 μόνον ἔτη. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ διεσώθη εἷς μόνος στίχος, προερχόμενος, καθὰ φαίνεται, ἐκ σατυρικοῦ δράματος. Ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ὁ Σουίδας, συντασσομένης τούτοις τῆς Εὐδοκίας, ῥητῶς ἀναφέρουσι κωμικὸν ποιητὴν Φιλοκλέα· ἀλλ' αὐτὰ τὰ χωρία, ἐν οἷς ποιοῦνται μνείαν τούτου, παρέχουσιν ἀρθόνους ἀποδείξεις ὅτι ἀνάγονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἄλλως τὸ σφάλμα τοῦ γράφειν κωμικῶς καὶ κωμῳδία ἀντὶ τραγικῶς καὶ τραγῳδία καὶ ἀντιστρόφως εἶναι λίαν κοινὸν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν γραμματικῶν καὶ μάλιστα ὅταν, ὡς συχνάκις συμβαίνει, ὁ τραγικὸς ποιητὴς καθίσταται ἀντικείμενον σατύρας ἐκ μέρους τῶν κωμικῶν ποιητῶν, ὡς καὶ παρὰ τῷ Φιλοκλεῖ συνέβη.

4. Φιλοκλῆς, δισέγγονος τοῦ προτεταγμένου, υἱὸς Ἀστυδάμαντος τοῦ πρεσβυτέρου καὶ ἀδελφὸς Ἀστυδάμαντος τοῦ νεωτέρου· ἦν ἐπίσης τραγικὸς ποιητὴς κατὰ τὸν τοῦ Ἀριστοφάνους σχολιαστήν, ἀλλὰ στρατηγὸς κατὰ τὸν Σουίδαν· πιθανὸν εἶναι ὅμως ὅτι ἀντὶ τοῦ στρατηγὸς τοῦ Σουίδα δέον νὰ ὑποθέσωμεν τὴν λέξιν τραγικός.

5. Φιλοκλῆς, αἰγύπτιος καλλιτέχνης τῆς μυθικῆς ἢ ἀγνώστου ἐποχῆς, εἰς ὃν ἀπέδιδόν τινες τὴν ἐφεύρεσιν τῶν πρώτων στοιχείων τῆς ζωγραφικῆς, ἄτινα ἀπέδιδον ἄλλοι εἰς τὸν Κορίνθιον Κλεάνθην καὶ ἄτινα ἀπετέλουν τὴν σκιὰν ἢ σκιάγραμμα, ἤτοι τὸν καθορισμὸν τῶν ὁρίων τῆς σκιᾶς σχήματός τινος ἐπὶ τοῦ τοίχου.

6. Φιλοκλῆς, Ἀθηναῖος, ἀρχιτέκτων τῶν Ἀχαρνῶν, μὴ ἀναφερόμενος ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἀλλ' ὅστις θὰ ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀρίστων ἀρχιτεκτόνων τῆς ἀρίστης περιόδου τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας, καθόσον ὑπῆρξεν ἀρχιτέκτων τοῦ ὡραίου ἰωνικοῦ ναοῦ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς,

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τῇ 111 ὀλυμπ. (336–332 π. Χ.), ὡς μανθάνομεν ἐξ ἐπιγραφῆς, ἀναγομένης εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ναοῦ καὶ εὑρεθείσης ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἐναποτεθειμένη δὲ ἦδη ἐν τῷ βρεταννικῷ μουσείῳ.

ΦΙΛΟΚΡΑΤΗΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς 4 πρόσωπα:

1. Φιλοκράτης, ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Δημέα, διοικῶν τὰς ἐπικουρικὰς δυνάμεις, αἵτινες ἐστάλησαν εἰς Μῆλον τῷ 416 π. Χ.

2. Φιλοκράτης, ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Ἐφιάλτου, ἀποσταλεὶς τῷ 390 π. Χ. μετὰ 10 τριήρεων εἰς Κύπρον πρὸς βοήθειαν τοῦ Εὐαγόρα. Κατὰ τὸ ταξείδιον αὐτοῦ ὁ Φιλοκράτης συνηντήθη μετὰ τοῦ Λακεδαιμονίου Τελευτίου, ὃς ἔπλεεν εἰς Ρόδον μετὰ 27 σκαφῶν καὶ ὃς παρὰ τὴν ἐχθρότητα Σπάρτης καὶ Περσίας προσβαλὼν κατέλαβεν ὁλόκληρον τὴν ἀθηναϊκὴν μοῖραν. Ἐν χωρίῳ τοῦ Δημοσθένους ἀναφέρεται ὅτι κατά τινα περίπτωσιν, ὅτε οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐπιτήμους παρέχοντες διαβεβαιώσεις καλῆς πίστεως, προσηνέχθησαν νὰ παράσχωσιν οἱονδήποτε ἐγγύησιν τούτου, ὁ Φιλοκράτης ἀπήντησεν ὅτι τὸ μόνον ἐγγύησιν, ὅπερ ἠδύνατο νὰ δοθῇ, ἦν ἡ ὕπαρξις ἀποδείξεως ὅτι δὲν θὰ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ προξενήσωσι βλάβην. Ὁ Φιλοκράτης οὗτος ἦν πιθανῶς ὁ αὐτός, ὃς κατηγορήθη ἐντῷ λόγῳ τοῦ Λυσίου, ὃς σώζεται εἰσέτι, ἐπὶ τῷ ὅτι κατεῖχε τὴν κατασχεθεῖσαν περιουσίαν τοῦ θανατωθέντος προδότου καὶ κερδοσκόπου Ἐργοκλέους, οὗτινος καὶ στενὸς ὑπῆρξε φίλος καὶ ὃς κατὰ τὸν χρόνον τῆς διοικήσεως αὐτοῦ εἶχε καταστήσει αὐτὸν τριήραρχον καὶ ταμίαν.

3. Φιλοκράτης, ἀθηναῖος ῥήτωρ ἐκ τοῦ δήμου Ἀγνουῦντος, λίαν διακριθεὶς ἐν τῇ συνομολογήσει εἰρήνης μετὰ τοῦ Φιλίππου τῷ 346 π. Χ. Οὗτος ὑπεστήριξε μετὰ τοῦ Δημοσθένους τὴν αἴτησιν φίλων τινῶν τῶν ἐν Ὀλύνθῳ τῷ 347 π. Χ. αἰχμαλωτευθέντων Ἀθηναίων περὶ ἀποστολῆς πρέσβεως πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀπολυτρώσεως αὐτῶν. Πρὸς τούτοις προέτεινε νὰ ἐπιτραπῇ τῷ Φιλίππῳ ν' ἀποστείλῃ κήρυκα καὶ πρέσβεις εἰς Ρώμην πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης. Ὁ Λυκῖνος ὅμως κατηγόρησεν αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ὑπερήσπισεν αὐτόν, ὃς καὶ ἠθωώθη. Τέλος εἰς τῶν 10 πρέσβεων, οἵτινες ὡρίσθησαν πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης μετὰ τοῦ μακεδόνος βασιλέως, ἐγένετο καὶ αὐτὸς ὁ Φιλοκράτης. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῶν μακεδόνων πρέσβεων εἰς Ἀθήνας ἐλθόντων, ὁ Φιλοκράτης προίτεινε νὰ γένωνται τῷ Φιλίππῳ πᾶσαι αἱ παραχωρήσεις καὶ νὰ ἐξαιρεθῶσι ῥητῶς τῆς συνθήκης ταύτης οἱ Φωκεῖς, ἡ Ἅλους καὶ ὁ Κερσοβλέπτης συνεπείᾳ ὅμως τῆς ἀντιστάσεως τοῦ Αἰσχίνου καὶ τοῦ Δημοσθένους ἠναγκάσθη ὁ Φιλοκράτης νὰ παραιτηθῇ τὴν πρότασιν ταύτην. Ἀποτελέσας εἶτα μέλος τῆς πρεσβείας, ἥτις ἀπεστάλη πρὸς τὸν Φίλιππον εἰς ἐπιτυχίαν τῆς κυρώσεως τῆς συνθήκης, καὶ ἐπιστρέψας μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας, ἐνῷ ὁ Δημοσθένης προσεπάθει νὰ διεγείρῃ ὑπονοίας παρὰ τῷ λαῷ ἐν σχέσει πρὸς τὰς εἰς τὴν Φωκίδα ἀφορώσας προθέσεις τοῦ Φιλίππου, ὁ Φιλοκράτης ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Αἰσχίνου κατεπολέμησε τὰς προσπαθείας τοῦ Δημοσθένους. Εἶτα ἐψήφισε ψήφισμα, ὅπερ, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς εἰς ἄκρον ἐξετίμα τὴν πολιτείαν τοῦ Φιλίππου καὶ ἐπεξέτεινε τὴν συνθήκην καὶ εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, ἐκήρυσσεν ὅτι, ἐὰν οἱ Φωκεῖς μὴ παραδώσωσι τὸν ναὸν εἰς τοὺς Ἀμφικτύονας, ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς θὰ ἠνάγκαζεν αὐτοὺς εἰς τοῦτο. Ἐκ τούτων ἀποδείκνυται ὅτι ἐνήργει ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου, καθόσον μάλιστα καὶ ἐδωροδοκήθη, λαβὼν ὀλυνθίους αἰχμαλώτους καὶ γαίας ἐν Φωκίδι πρὸς ἀμοιβὴν τῆς προδοσίας αὐτοῦ· πράγματι δὲ ὁ Φιλοκράτης, μὴ ἀποκρύψας τὸν νέον αὐτοῦ πλοῦτον, ἐπιδεικτικῶς ἐδαπάνα αὐτὸν εἰς ἀσωτείας καὶ ἀκολασίας. Τῷ 344 π. Χ. ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ δευτέρῳ Φιλιππικῷ αὐτοῦ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐξηπάτησαν αὐτοὺς ὁ Αἰσχίνης καὶ ὁ Φιλοκράτης, χωρὶς ὅμως νὰ μνημονεύσῃ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ὁ Φιλοκράτης, κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὑπερίδου ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ αὐτοῦ, ἐκουσίως ἀπεχώρησεν εἰς ἐξορίαν, πρὶν ἢ ἄρξηται ἡ δίκη. Ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ Περὶ στεφάνου λόγῳ αὐτοῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Φιλοκράτους, ὡς ἑνὸς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐσυκοφάντησαν αὐτὸν μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην τῷ 338 π. Χ.· μολονότι ἐκ τούτου ἠδυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Φιλοκράτης ὑπέστρεψεν ἐκ τῆς ἐξορίας, ὁ Αἰσχίνης ἀναφέρει αὐτὸν τῷ 330 π. Χ. ὡς ἐξόριστον εἰσέτι. Ἐκ τούτου εἰκάζεται ὅτι ὁ Φιλοκράτης ἦν ἐπι-

κίνδυνος τῷ Δημοσθένει τῷ 338 διὰ τοῦ λόγου ἢ τῆς γραφίδος αὐτοῦ.

4. Φιλοκράτης ὁ Ρόδιος, εἷς τῶν πρέσβεων, οἵτινες ἀπεστάλησαν ἐκ τῆς Ρόδου τῷ 167 π. Χ. μετὰ τὸν τοῦ Περσέως πόλεμον πρὸς πρόληψιν τῆς ὀργῆς τῶν Ρωμαίων, τοῦθ' ὅπερ λίαν δυσχερῶς κατώρθωσαν.

ΦΙΛΟΛΑΟΣ, ἤτοι φίλος τοῦ λαοῦ, ἐπώνυμον τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὑφ' ὃ εἶχε καὶ ναὸν ἐν Ἀκκωνίᾳ. Ἀναφέρεται πρὸς τούτοις καὶ ὡς κύριον ὄνομα υἱοῦ τοῦ Μίνωος καὶ τῆς ἐν Πάρῳ νύμφης Παρείας.

ΦΙΛΟΛΑΟΣ, Κορίνθιος, τοῦ οἴκου τῶν Βακχιαδῶν, ὅστις, ἐρασθεὶς νεανίου, καλουμένου Διοκλέους, καὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἀναχωρήσαντος ἐκ Κορίνθου, συνώδευσεν αὐτῷ. Ἐγκατεστάθησαν δὲ ἀμφότεροι ἐν Θήβαις, ὅπου ὁ Φιλόλαος προέτεινε νόμους τινάς, οὓς οἱ Θηβαῖοι ἀπεδέξαντο.

ΦΙΛΟΛΑΟΣ, διακεκριμένος πυθαγορικὸς φιλόσοφος. Κατὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον ἐγεννήθη ἐν Κρότωνι, κατ' ἄλλως δὲ ἐν Τάραντι. Τὸ ἀσφαλέστερον διδόμενον πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλολάου εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος γραφόμενον, ὅτι ὁ Φιλόλαος ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Σιμμίου καὶ τοῦ Κέβητος ἐν Θήβαις. Τοῦτο θὰ καθίστα αὐτὸν σύγχρονον τοῦ Σωκράτους καὶ συμφωνεῖ μετὰ τῶν γραφομένων ὅτι ὁ Φιλόλαος καὶ ὁ Δημόκριτος ἦσαν σύγχρονοι. Τὸ δὲ λεγόμενον ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους ὁ Πλάτων ἤκουστε τοῦ Φιλολάου ἐν Ἰταλίᾳ, τοῦθ' ὅπερ βαστίζεται μόνον ἐπὶ τῶν γραφομένων Διογένους τοῦ Λαερτίου, δύναται ν' ἀπορριφθῇ ὡς ὅλως ἀβέβαιον. Ὁ Φιλόλαος δὲν ἀναφέρεται ἐν τοῖς πυθαγορικοῖς διδασκάλοις τοῦ Πλάτωνος οὔτε ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἀππουλείου, οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου. Ὁ Φιλόλαος ἔζησεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Ἡρακλείᾳ, ὅπου ὑπῆρξε μαθητὴς Ἀρέσου ἢ (κατὰ τὸν Πλούταρχον) Ἀρχέσου. Ὁ δὲ Ἰάμβλιχος, λέγων ὅτι ὁ Φιλόλαος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Πυθαγόρα, ἀναφέρει ἀλλαχοῦ ὅτι ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ πολλῶν γενεῶν, ἀντιφάσκων οὕτως αὐτὸς ἑαυτῷ. Ἄγνωστον πότε ὁ Φιλόλαος μετέβη εἰς Θήβας. Ὁ Böckh εἰκάζει ὅτι οἰκογενειακαὶ σχέσεις κατέπεισαν τὸν Φιλόλαον καὶ τὸν Λύσιν νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν Θήβαις, πραγματι δὲ γίνεται καὶ μνεία Φιλολάου τινὸς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βακχιαδῶν, ὅστις ἔδωκε νόμους τινὰς εἰς τοὺς Θηβαίους. Τὰ γραφόμενα ὅτι ὁ Φιλόλαος ἦν διδάσκαλος τοῦ Γοργίου καὶ μαθητὴς τοῦ Λύσιος, ἐλθὼν καὶ εἰς Θήβας, ἵνα ἀποδώσῃ αὐτῷ ἐπικηδείους τιμάς, ἐπὶ οὐδεμιᾶς βασίζονται αὐθεντικῆς πληροφορίας. Κατὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον ὁ ἐκ Φλιοῦντος Φάντων, ὁ Ξενόφιλος, ὁ Ἐχεκράτης, ὁ Διοκλῆς καὶ ὁ ἐκ Φλιοῦντος Πολύμνηστος ἦσαν μαθηταὶ τοῦ Φιλολάου. Ὁ Böckh οὐδεμίαν ἀποδίδει ἀξίαν εἰς τὴν ἀφήγησιν, καθ' ἣν ὁ Φιλόλαος ἐθανατώθη ἐν Κρότωνι ἐπὶ τῇ ὑποψίᾳ ὅτι ἐπεδίωκε τὴν τυραννίαν. Εἰς τὸν Φιλόλαον ἀποδίδονται ἡ πρώτη δημοσίευσις τῶν πυθαγορικῶν δοξασιῶν. Κατήρτιτε δὲ καὶ ἔργον περὶ τῆς πυθαγορικῆς φιλοσοφίας ἐν τρισὶ βιβλίοις, ὅπερ, ὡς λέγεται, ἐπρομηθεύθη ὁ Πλάτων ἀντὶ 100 μνῶν διὰ μέσου Δίωνος τοῦ Συρακουσίου, ὅστις ἠγόρασεν αὐτὸ παρὰ τοῦ Φιλολάου, ἐν ἄκρᾳ εὑρισκομένου πενίᾳ. Κατ' ἄλλας ἀφηγήσεις ὁ Πλάτων αὐτὸς ἠγόρασε τοῦτο παρὰ τοῦ Φιλολάου ἐκ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἐν Σικελίᾳ καὶ κατήρτισεν ἐκ τῆς ὕλης, ἣν ἐκ τοῦ ἔργου τούτου ἠρύσθη, τὸν Τίμαιον αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ Πλάτωνος τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν πυθαγορικῶν δοξασιῶν πρὸ πολλοῦ ἔπαυσαν ν' ἀποτελῶσι μυστήριον· ἐὰν δὲ ὁ Φιλόλαος ἐδίδασκεν ἐν Θήβαις τὰς πυθαγορικὰς δοξασίας, δὲν θὰ ἐδυσχέραινε πολὺ ὡς πρὸς τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν. Μολονότι δὲ ἔν τε τῷ Φαίδωνι καὶ τῷ Γοργίᾳ ὁ Πλάτων ἐκφράζεται ὡς νὰ ἠρύσθη τὰς περὶ τῶν δοξασιῶν τοῦ Φιλολάου γνώσεις αὐτοῦ ἐκ τῶν περὶ τούτων τῇδε κακεῖσε λεγομένων, ἡ λεπτότης ὅμως καὶ ἀκρίβεια, μεθ' ἧς γίνεται μνεία τῶν δοξασιῶν τούτων, ὡς καὶ αἱ πρόδηλοι ὑποδείξεις τοῦ ὕφους, ἐν ᾧ ἐξεφράζοντο, σαφῶς καταδεικνῦσιν ὅτι ὁ Πλάτων ἐκ συγγραμμάτων ἠρύσθη τὰς περὶ τῶν δοξασιῶν τούτων γνώσεις αὐτοῦ. Ἡ δὲ σύγκρισις τῶν σωζομένων ἀποσπασμάτων τοῦ Φιλολάου πρὸς τὰ παρὰ τῷ Πλάτωνι εὑρισκόμενα τεκμηριοῖ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Ἐν ἑνὶ χωρίῳ Διογένης ὁ Λαέρτιος ποιεῖται μνείαν τοῦ ἔργου τοῦ Φιλολάου ὡς ἓν ἀποτελοῦντος βιβλίον, ἀλλαχοῦ δὲ ἀναφέρει τρία τούτου βιβλία, ὃν τρόπον καὶ ὁ Α. Γέλλιος καὶ ὁ Ἰάμβλιχος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πᾶν ὅτι

ὁ Φιλόλαος ἔγραψε περιελαμβάνετο ἐν πραγματείᾳ, διαιρουμένη εἰς τρία βιβλία, μολονότι τὴν διαίρεσιν ταύτην ἐποιήσατο ἀναμφιβόλως οὐχὶ ὁ συγγραφεὺς αὐτός, ἀλλ' οἱ ἀντιγραφεῖς. Ὁ Νικόμαχος ἀναφέρει τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ ἔργου, Τὸ πρῶτον Φυσικόν, ὁ δὲ Στοβαῖος λέγει ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Νικομάχου ἀναφερόμενον χωρίον προέρχεται ἐκ τοῦ Φιλολάου περὶ κόσμου. Ἐκ τούτου λοιπὸν καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ἀποσπασμάτων φαίνεται ὅτι τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ ἔργου περιελάμβανε γενικὴν ἔκθεσιν τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ταξιθετήσεως τοῦ παντός· τὸ δεύτερον βιβλίον φαίνεται ὅτι ἔφερε τὸν τίτλον: Περὶ φύσεως καὶ ὅτι ἀπετέλει ἔκθεσιν τῆς φύσεως τῶν ἀριθμῶν, οἵτινες κατὰ τὴν πυθαγορικὴν θεωρίαν εἰσὶν ἡ οὐσία καὶ ἡ πηγὴ πάντων τῶν πραγμάτων. Ἀναμφιβόλως τὸ ὑπὸ τοῦ Στοβαίου ἀναφερόμενον χωρίον ἐλήφθη ἐκ τοῦ τρίτου βιβλίου τοῦ περὶ ψυχῆς, ἐξ ἄλλων δὲ πηγῶν προκύπτει ὅτι τὸ τρίτον μέρος τῆς πραγματείας ἐπραγματεύετο πράγματι περὶ ψυχῆς.

Ὅτι καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Φιλολάου ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω ὑπῆρχον περὶ τούτου δὲν ὑπάρχουσιν ἐπαρκεῖς μαρτυρίαι. Μόλον ὅτι δὲ πολλοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ἔργον τοῦ Φιλολάου ὑπὸ τὸν τίτλον Βάκχαι, ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τῶν γραφομένων εἰκάζεται ὅτι τοῦτο συνεταυτίζετο μετὰ τοῦ προμνησθέντος ἐν τρισὶ βιβλίοις ἔργου καὶ ἀπετέλει κοινὸν τίτλον τοῦ ὅλου. Πολλὰ σπουδαῖα ἀποσπάσματα τῶν ἔργων τοῦ Böckh διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, ὁ δὲ Böckh προσεκτικῶς ἐξήτασεν αὐτὰ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ: *Philolaos des Pythagoreers Lehren, nebst den Brüchstücken seines Werkes* (Βερολῖνον, 1819).

ΦΙΛΟΜΑΧΟΣ, καλλιτέχνης. Ἴδε ΦΥΡΟΜΑΧΟΣ.

ΦΙΛΟΜΕΝΗ (Ἁγία), παρθένος καὶ μάρτυς, ἀποτμηθεῖσα τὴν κεφαλήν, ὡς πιστεύεται, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Διοκλητιανοῦ. Μέχρι τοῦ 1802 ἡ μάρτυς Φιλομένη ἦν ἄγνωστος. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο σαρκοφάγος ἀνασκαφεῖσα περιεῖχεν ὀστᾶ καὶ κόνιν, προσέτι δ' ἐπιγραφὴν ἑλληνικήν, ἐν ᾗ ἀνεγινώσκετο τὸ ὄνομα τῆς Φιλομένης. Τότε ἱερεύς τις μετά τινος μοναχῆς καθολικῆς ἐβεβαίωσαν ὅτι γνωρίζουσιν ἐκ θείας ὑπαγορεύσεως τὴν κυρίως ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῆς Ἁγίας, ὅτι ἦν θυγάτηρ ἕλληνος ἄρχοντος, ἀσπασθεῖσα τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἐν ἡλικίᾳ δεκατριῶν ἐτῶν ὁδηγηθεῖσα εἰς Ρώμην καὶ μετὰ πολλὰς βασάνους ὑποστᾶσα τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Ἔκτοτε τὸ ὄνομα τῆς Φιλομένης μετεδόθη εἰς ἅπαντα τὸν καθολικὸν κόσμον, πολλοὶ δὲ ναοὶ καὶ μοναὶ ἱδρύθησαν πρὸς τιμὴν αὐτῆς, κληθεῖσης μάλιστα θαυματουργοῦ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, δι' ὅσα ποιεῖ θαύματα τοῖς ἐπικαλουμένοις τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς.

ΦΙΛΟΜΕΝΟΣ (Ἴδε ΦΙΛΟΥΜΕΝΟΣ).

ΦΙΛΟΜΗΛΑ. Τέσσαρα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο πρόσωπα, τὰ ἑξῆς:

1. Φιλομήλα, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Πανδίωνος ἐν Ἀττικῇ, ἥτις, ἀτιμασθεῖσα ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Τηρέως, μετεμορφώθη εἰς ἀηδόνα ἢ χελιδόνα,

2. Φιλομήλα, ἡ μήτηρ τοῦ Πατρόκλου, μολονότι ἀποκαλεῖται κοινῶς Πολυμήλη.

3. Φιλομήλα, θυγάτηρ τοῦ Ἄκτορος καὶ σύζυγος τοῦ Πηλέως, ἐξ οὗ λέγεται ὅτι κατέστη μήτηρ τοῦ Ἀχιλλέως.

4. Φιλομήλα, μία τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου.

ΦΙΛΟΜΗΛΕΙΔΗΣ, βασιλεὺς τῆς Λέσβου, ὃς ἠνάγκασε τοὺς συνδαιτυμόνας αὐτοῦ νὰ προβῶσιν εἰς ἀθλητικὴν μετ' αὐτοῦ πάλην καὶ ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως. Τινὲς θεωροῦσι τὸ ὄνομα ὡς μητρωνυμικὸν ἐκ τῆς ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 2 Φιλομήλας.

ΦΙΛΟΜΗΛΟΣ. Οἱ ἑξῆς δύο ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φιλόμηλος, υἱὸς τοῦ Ἰασίωνος καὶ τῆς Δήμητρος καὶ ἀδελφὸς τοῦ Πλούτου. Λέγεται ὅτι ἐφεῦρε τὸ ἄρμα, ὅτε ὁ Βοώτης ἐτέθη ἐν τοῖς ἄστροις ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

2. Φιλόμηλος, εἷς τῶν μαρτύρων ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ Θεοφράστου, ὃς ἀπέθανε τῷ 287 π. Χ. Ἔστι δὲ πιθανῶς ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Φιλόμηλον, ὃν ἀναφέρει ὁ Νουμήνιος, πυθαγορικοπλατωνικὸς φιλόσοφος, μετὰ τοῦ Μνασέου καὶ τοῦ Τίμωνος ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν σχολὴν τῶν Σκεπτικῶν.

ΦΙΛΟΜΗΛΟΣ, στρατηγὸς τῶν Φωκέων καὶ ὁ αἴτιος τοῦ πρώτου ἱεροῦ πολέμου. Οὗτος, καλλιεργήσας τὸ Κιρραῖον πεδίον καὶ καταδικασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀμφικτυόνων εἰς βαρὺ πρόστιμον, παρώξυνε τοὺς Φωκεῖς εἰς

πόλεμον κατὰ τῆς Ἀμφικτυονίας, εἰσήλασεν εἰς Δελφούς, ἐσύλησε τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἀφῄρεσεν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς στήλης τὸ κατὰ τῶν Φωκέων καὶ ἑαυτοῦ ψήφισμα. Ἡττηθεὶς δ' ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν, ἐφόνευσεν ἑαυτόν (353 π. Χ.).

ΦΙΛΟΜΝΗΣΤΟΣ, συγγραφεὺς ἔργου Περὶ τῶν ἐν Ῥόδῳ Σμινθίων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀθήναιος ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ ἀποδίδει τὸ αὐτὸ ἔργον εἰς τὸν Φιλόδημον, πρόδηλον ὅτι ὑπάρχει λάθος ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν δύο τούτων χωρίων.

ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΣ. Δύο ἀναφέρονται πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, τὰ ἑξῆς:

1. Φιλόμουσος, ἀπελεύθερος τοῦ Λιβίου. Ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ διὰ τῶν γραμμάτων INAUR, ἤτοι *inaurator*, τουτέστι χρυσωτής, εἷς τῶν καλλιτεχνῶν ἐκείνων ἢ μᾶλλον τεχνιτῶν, ὧν τὸ ἔργον συνίστατο εἰς τὸ ἐπιχρυσοῦν ξόανα καὶ λοιπὰ ἀντικείμενα διὰ λεπτῶν φύλλων τῶν πολυτίμων μετάλλων καὶ οἵτινες ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λεπτουργοί, ὑπὸ δὲ τῶν Ρωμαίων *Bractearii Aurifices*.

2. Φιλόμουσος, ἀρχιτέκτων μνημείου Κορνηλίας τινός, ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγραφῇ καὶ ὡς σκηνογράφος ἅμα καὶ ἐργολάβος (*pictor scaenarius, idem redemptor*).

ΦΙΛΟΝΙΚΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται οἱ ἑπόμενοι δύο καλλιτέχναι:

1. Φιλόνικος (Κ. Κορνήλιος), ρωμαῖος καλλιτέχνης ἐπὶ εἰδῶν ἐξ ἀργύρου, οὗ τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ, εὑρεθείσῃ ἐν Ναρβόννῃ FABER ARGENT. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀποτελεῖ μίαν τῶν πολλῶν ἀποδείξεων, ὅτι ὁ κλάδος οὗτος τῆς καλλιτεχνίας ἐπιμελῶς ἐκαλλιεργεῖτο ἐν Γαλατίᾳ ἐπὶ τῶν πρώτων αὐτοκρατόρων. Ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς γίνεται μνεία τῶν *Vasclarii Argentarii*, δείγματα τῶν ἔργων τῶν ὁποίων εἰσὶν ὡραῖα ἀργυρᾶ ἀγγεῖα, εὑρεθέντα ἐν Γαλατίᾳ.

2. Φιλόνικος (Μ. Κανούλειος), καλλιτέχνης, οὗ τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ, ἐν ᾗ παρίσταται ὡς Geniarius, τουτέστι κατασκευαστὴς μικρῶν προσώπων ἢ ψυχῶν.

ΦΙΛΟΝΟΗ. Ὄνομα δύο μυθικῶν προσώπων, ἤτοι τῆς θυγατρὸς τοῦ Τυνδάρεω, ἣν ἡ Ἄρτεμις κατέστησεν ἀθάνατον, καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰοβάτου καὶ συζύγου τοῦ Βελλεροφόντου. Ἡ τελευταία συνήθως καλεῖται Ἀντίκλεια.

ΦΙΛΟΝΟΜΗ. Ἰδοὺ τὰ δύο ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενα πρόσωπα:

1. Φιλονόμη, θυγάτηρ τοῦ Νυκτέως καὶ τῆς Ἀρκαδίας καὶ συνοδὸς τῆς Ἀρτέμιδος, καταστᾶσα ἐκ τοῦ Ἄρεως μήτηρ τοῦ Αὐκάστου καὶ τοῦ Παρρασίου· ἐκ φόβου ὅμως πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς ἔρριψε τὰ δίδυμα αὐτῆς τέκνα εἰς τὸν Ἐρύμανθον ποταμόν. Ὁ θεὸς τῶν ποταμῶν ἀπήγαγε τότε αὐτὰ εἰς κοίλην θρῦν, ἔνθα λύκαινα ταῦτα ἐθήλασε, μέχρις ὅτου ὁ ποιμὴν Τύλιφος εὗρε καὶ παρέλαβεν αὐτά.

2. Φιλονόμη, θυγάτηρ τοῦ Κραναγέως ἢ Τραγανέσου, ἐρασθεῖσα τοῦ θ' τοῦ αὐτῆς υἱοῦ (Ἴδε ΤΗΝΝΗΣ).

ΦΙΛΟΝΟΜΟΣ, υἱὸς τοῦ Ἠλεκτρίωνος καὶ τῆς Ἀναξοῦς.

ΦΙΛΟΞΕΝΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑπόμενα ἕνδεκα πρόσωπα:

1. Φιλόξενος, μακεδὼν ἀξιωματικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ὃς διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐπιστροφὴν τῷ 331 π. Χ. νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν φόρων ἐν ταῖς πρὸς Β τοῦ ὄρους Ταύρου ἐπαρχίαις. Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἀνέλαβεν ἀμέσως τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, διότι μετ' ὀλίγον ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τοῦ ἐν Ἀρβήλοις στρατοπέδου νὰ καταλάβῃ τὰ Σοῦσα καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς θησαυρούς, τοῦθ' ὅπερ καὶ κατώρθωσεν, ἀλλ' ἄνευ ἀντιστάσεως. Μετὰ ταῦτα, ἐκπληρῶν ἡσύχως τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, διηύθυνε τῷ 323 ἐπικουρικὸν στρατὸν ἐκ Καρίας εἰς Βαβυλῶνα, ὅπου καὶ ἀφίκετο ἀκριβῶς πρὸ τοῦ τελευταίου νοσήματος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ἐπαρχιῶν, ἥτις ἐπηκολούθησε τὸν θάνατον τοῦ μονάρχου ἐκείνου, οὐδαμοῦ ἀναφαίνεται τὸ τοῦ Φιλοξένου ὄνομα, τῷ 321 π. Χ. ὅμως διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Περδίκκα εἰς διαδοχὴν τοῦ Φιλώτα ἐν τῇ κυβερνήσει τῆς Κιλικίας.

2. Φιλόξενος, υἱὸς τοῦ Εὐλυτίδα ἐκ Κυθήρων ἢ κατ' ἄλλους ἐξ Ἡρακλείας τῆς ἐπὶ Πόντου· ἀναμφιβόλως ὅμως τὸ πρῶτον εἶναι ὀρθόν. Ἀποθανὼν τῇ 100ῇ ὀλυμπιάδι, ἤτοι τῷ 380 π. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 55 ἐτῶν, ἐγεννήθη κατὰ συνέπειαν τὸ 2ον ἔτος τῆς 80ης ὀλυμπιάδος (435 π. Χ.). Κατὰ τὸν Διόδω-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ρον ἡ ἐποχή, καθ' ἣν οὗτος ἤκμαζε κυρίως ἦν τὸ 2ον ἔτος τῆς 95 ὀλυμπ. (398 π. Χ.). Ἡ βραχεῖα βιογραφία αὐτοῦ παρὰ τῷ Σουίδᾳ παρέχει δυσχερείας τινάς· πράγματι ὁ Σουίδας ἀναφέρει ὅτι, ὅταν οἱ Κυθήριοι ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ὁ Φιλόξενος ἠγοράσθη ὑπό τινος Ἀγησίλα, ᾧ' οὗ καὶ ἀνατραφεὶς ἀπεκαλεῖτο Μύρμηξ καὶ ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγησίλα ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ Μελανιππίδου, ὑφ' οὗ ἐπίσης ἐξεπαιδεύθη. Ἤδη, ἐπειδὴ δὲν ἀναφέρεται ὑποδούλωσις τῶν Κυθηρίων ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἄγνωστον εἶναι ὅτι ἡ νῆσος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἐκστρατευσάντων ὑπὸ τὸν Νικίαν τῷ 424 π. Χ. διὰ τοῦτο κριτικοί τινες ἀντικαθιστῶσι τὴν παρὰ τῷ Σουίδᾳ λέξιν Ἀ θ η ν α ί ω ν διὰ τῆς Λ α κ ε δ α ι μ ο ν ί ω ν· ἀλλ' ἡ λύσις αὕτη δὲν εἶναι τόσον ἱκανοποιητική. Ὁπωσδήποτε τὸ οὐσιῶδες μέρος τῆς ἀφηγήσεως, ὅτι δηλ. ὁ Φιλόξενος ἦν πράγματι δοῦλος ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ, ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ ἑτέρων μαρτυριῶν καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τῆς μνείας αὐτοῦ ἐκ μέρους τῶν κωμικῶν ποιητῶν. Ὁ Schmidt εὐρυνῶς εἰκάζει ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἐν τῷ δράματι αὐτοῦ Β έ τ ρ α χ ο ι εἰς τὸν Φιλόξενον ἀναφέρεται διὰ τοῦ ὀνόματος Μ ύ ρ μ η κ ο ς. Ἄλλοι ὅμως ὑποτιθέασιν ὅτι τὸ Μύρμηξ ἀπεδόθη αὐτῷ ὑπὸ τῶν κωμικῶν ποιητῶν πρὸς ἔκφρασιν τῶν περιπλόκων αὐτοῦ μουσικῶν ἤχων, οὓς καὶ ὁ Φερεκράτης ἀποκαλεῖ ἐ κ τ ρ α π έ λ ο υ ς μ υ ρ μ η κ ι ά ς. Κατὰ τὸν Σουίδαν ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ Μελανιππίδου ἐν τῇ διθυραμβικῇ βεβαίως ποιήσει, ἐν ᾗ φαίνεται διακριθεὶς πρὸ τοῦ 408 π. Χ., τοῦθ' ὅπερ συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Διοδώρου λεγόμενα. καθὰ ὁ Φιλόξενος εὑρίσκετο εἰς τὸ ζενίθ τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ ἑπτὰ ἔτη μετὰ ταῦτα. Καὶ ὁ Φερεκράτης προσέβαλεν αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν διαφθορέων τῆς μουσικῆς ἢ τοὐλάχιστον εἰς αὐτὸν ἐ Πλούταρχος ἐφαρμόζει μέρος τοῦ σχετικοῦ χωρίου· ἐὰν δὲ τοῦτο ὀρθὸν τυγχάνῃ, τότε ὑπάρχει αὐτόθι καὶ ἑτέρα μνεία τῆς λέξεως Μ ύ ρ μ η ξ ἐν τῇ φράσει ἐ κ τ ρ α π έ λ ο υ ς μ υ ρ μ η κ ι ά ς. Ἐν τῷ τοῦ Ἀριστοφάνους ἔργῳ Γ η ρ υ τ ά δ η, ὅπερ ἐπραγματεύετο ἐπίσης περὶ τῶν ἐπικρατουσῶν διαφθορῶν τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς, μολονότι ὁ Φίλιππος δὲν ἀναφέρεται ὀνομαστί, ὑπάρχουσιν ὅμως χωρία, ἅτινα φαίνονται ὡς παρῳδίαι τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Δ ε ῖ π ν ο ν ποιήματος τοῦ Φιλοξένου. Καὶ ἐν ταῖς Ἐ κ κ λ η σ ι α ζ ο ύ σ α ι ς τοῦ Ἀριστοφάνους ὑπάρχει παρομοία παρῳδία. Ὑπάρχει πρὸς τούτοις μακρὸν χωρίον ἐν τῷ Φ ά ω ν ι τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Πλάτωνος, ὅπερ ὑποτίθεται ὅτι ἀναγινώσκεται ἐκ βιβλίου, οὗ ὁ κάτοχος ἀποκαλεῖ αὐτό: Φ ι λ ο ξ έ ν ο υ κ α ι ν ή τ ι ς ὀ ψ α ρ τ υ σ ί α, ὅπερ ἀναμφιβόλως ἀποτελεῖ παρῳδίαν τοῦ αὐτοῦ ἀνωτέρω ποιήματος, μολονότι ὁ Ἀθήναιος καὶ νεώτεροί τινες κριτικοὶ ὑποτιθέασιν ὅτι ἡ φράσις αὕτη ἀνάγεται εἰς ποίημα Φιλοξένου τοῦ ἐκ Λευκάδος περὶ τῆς μαγειρικῆς τέχνης. Πᾶσαι αὗται αἱ μαρτυρίαι ἀνάγονται εἰς αὐτὸ τὸ τέλος τοῦ Ε' καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. ὡς εἰς τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἤκμασεν ὁ Φιλόξενος. Ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ὁ Φιλόξενος ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Σικελίαν. Ὁ Schmidt ὑποτίθησιν ὅτι μετέβη ὡς ἄποικος μετὰ τὰς πρώτας νίκας τοῦ Διονυσίου ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων τῷ 396 π. Χ. καὶ ὅτι ταχέως προσεκτήσατο τὴν εὔνοιαν τοῦ Διονυσίου καὶ ὅτι κατῴκησεν ἐν τῇ αὐλῇ αὐτοῦ ἐν Συρακούσαις, ἡ πολυτέλεια τῆς ὁποίας παρέτεινεν αὐτῷ τὸ καταλληλον θέμα πρὸς καταρτισμὸν τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Δ ε ῖ π ν ο ν δράματος αὐτοῦ. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ Φιλόξενος ταχέως δυσηρέστησε τῷ Διονυσίῳ καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς· τὴν βιαίαν ταύτην πρᾶξιν οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων ἀποδίδουσιν εἰς τὴν τρωθεῖσαν καινοδοξίαν τοῦ τυράννου, τὰ ποιήματα τοῦ ὁποίου οὐ μόνον νὰ ἐκτιμήσῃ ἠρνήθη ὁ Φιλόξενος, ἀλλὰ καὶ παρακληθεὶς νὰ ἐπιθεωρήσῃ ἓν ἐξ αὐτῶν, ἀπήντησεν ὅτι ὁ κάλλιστος τρόπος τῆς διορθώσεως θὰ ἦτο νὰ σύρῃ μέλαιναν γραμμὴν δι' ὅλου τοῦ ποιήματος. Κατ' ἄλλην ἀφήγησιν τὸ αἴτιον τῆς δυσαρεσκείας ἦν ἡ ὑπέρμετρος οἰκειότης αὐτοῦ πρὸς τὴν παλλακὴν τοῦ τυράννου τῆς Γαλατίας· τοῦτο ὅμως φαίνεται μυθῶδες, ἅτε προερχόμενον ἐκ παρανοήσεως τοῦ θέματος τοῦ ποιήματος αὐτοῦ, τιτλοφορουμένου Κ ύ κ λ ω ψ ἢ Γ α λ ά τ ε ι α. Φαίνεται ὅτι μετ' ὀλίγον ἀπελύθη τῆς φυλακῆς καὶ ἐπέτυχε πάλιν τῆς ἐξωτερικῆς οὕτως εἰπεῖν εὐνοίας τοῦ Διονυσίου· εἴτε ὅμως συνεπείᾳ νέας διαφωνίας, εἴτε ἕνεκα δυσπιστίας πρὸς τὰ

ἀπέναντι αὐτοῦ αἰσθήματα τοῦ τυράννου ἐγκατέλιπεν ἐπὶ τέλους τὴν αὐλὴν αὐτοῦ. Καθ' ἑτέρας ἀφηγήσεις οὐδὲν περὶ συνδιαλλαγῆς ἀναφέρεται, ἀλλ' ἐκτίθεται μόνον ὅτι, διαφυγὼν τὴν φυλακήν, μετέβη εἰς τὴν χώραν τῶν Κυθηρίων, ὅπου συνέθεσε τὸ ποίημα αὐτοῦ «Γαλάτειαν». Κατὰ τὸν Σουίδαν ὁ Φιλόξενος μετέβη εἰς Τάραντα. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει παράδοξόν τινα ἀφήγησιν, καθ' ἣν, παραιτηθεὶς τὰ ἐν Σικελίᾳ κτήματα αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς νήσου, ἵνα μὴ ἀποπλανηθῇ ὑπὸ τοῦ πλούτου, ὃν ἠρύετο ἐξ αὐτῶν, εἰς τὴν περὶ αὐτὸν ἐπικρατοῦσαν πολυτέλειαν καὶ ἀτωτείαν. Κατὰ τὸν Schmidt ὅμως, ἐπιθυμοῦντα νὰ συμβιβάσῃ τοῦτο πρὸς τὰ ἀνωτέρω γραφέντα, ἀφοῦ ὁ Φιλόξενος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς τοῦ Διονυσίου αὐλῆς, διέμεινεν ἐπί τινα χρόνον ἐν τῷ ἐν Σικελίᾳ κτήματι αὐτοῦ, εἶτα δὲ παρητήθη αὐτό, ὃν τρόπον ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος, καὶ ἐπὶ τέλους ἀνεχώρησε καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τῆς νήσου. Ἀμρίβολον ποῦ διῆλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ, εἴτε δηλ. ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ νήσῳ, ὅπου λέγεται ὅτι κατέφυγεν, εἴτε ἐν Ἐφέσῳ, ὅπου ἀπέθανε κατὰ τὸν Σουίδαν, καὶ ὅπου ὁ Schmidt νομίζει λίαν πιθανὸν ὅτι ὁ Φιλόξενος κατέφυγε, καθόσον ἐπεκράτει αὐτόθι ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου. Ἐν τῷ σημείῳ ὅμως τούτῳ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις, ἀναφύονται δυσχέρειαι ἕνεκα τῆς συγχύσεως τοῦ Φιλοξένου τούτου μετὰ τοῦ ἐκ Λευκάδος, περὶ οὗ ἐπίσης λέγεται ὅτι διῆλθε τὸ τέλος τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν Ἐφέσῳ. Προσθετέον ὅτι κατά τινα παράδοσιν ὁ Φιλόξενος μετὰ τὴν ἐν Συρακούσαις διαφωνίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Διονυσίου καὶ κατὰ τὴν μετέπειτα διαμονὴν αὐτοῦ ἐν Τάραντι ἢ Κυθήροις ἔλαβε πρόσκλησιν ἐκ μέρους τοῦ τυράννου νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Φιλόξενος ἔγραψεν ἐν ἁπλοῦν Ο, σημαῖνον τὸν ἀρχαῖον τρόπον τοῦ γράφειν οὐ· ἄλλοι φρονοῦσιν ὅτι ἡ ἀπάντησις τοῦ Φιλοξένου ἦν τὸ συμπεπλεγμένον γράμμα μ, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ βραχυλογικὴν παράστασιν τῆς ἀρνήσεως οὐ. Ἐντεῦθεν ἐπήγασε καὶ τὸ λόγιον Φιλοξένου γράμματιον, σημαῖνον καθαρὰν ἄρνησιν. Περὶ τῶν ἔργων τοῦ Φιλοξένου ὁ Σουίδας ἀναφέρει ὅτι ἔγραψεν 24 διθυράμβους καὶ γενεαλογίαν τῶν Αἰακιδῶν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ποίημα ὑπ' οὐδενὸς ἑτέρου συγγραφέως ἀναφέρεται, ἀλλ' ἕτερον ποίημα, ὅπερ ὁ Σουίδας δὲν ἀναφέρει καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει πιθανότης ὅτι δὲν συμπεριλαμβάνεται ἐν τοῖς 24 διθυράμβοις, εἶναι τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἤδη Δεῖπνον, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ δημοτικώτατον τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ οὕτινος σώζονται πλείονα ἀποσπάσματα ἢ οἱουδήτινος ἄλλου ἔργου τοῦ Φιλοξένου. Τὰ ἀποσπάσματα ὅμως ταῦτα, πάντα σχεδὸν παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ εὑρισκόμενα, εἶναι τόσον παρεφθαρμένα ἕνεκα τοῦ ἐξαιρετικοῦ ὅλως ὕφους καὶ τῆς φρασεολογίας, ἣν ἐκ προθέσεως ἀπεδέξατο ὁ ποιητής, ὥστε ὁ Casaubon ἐθεώρητε περιττὴν πᾶσαν διόρθωσιν αὐτῶν· ἄλλοι ὅμως ἐπεχείρησαν τὴν συμπλήρωσιν τούτου. Τὸ ποίημα ἀποτελεῖ λεπτομερῆ καὶ σατυρικὴν περιγραφὴν συμποσίου, ἐκτιθεμένην ἐν γλώσσῃ, περὶ τῆς ὁποίας μόνον ὁ ἀναγινώσκων τὸ ποίημα δύναται νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν, δεῖγμα δὲ τῆς ὑφέσεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὁ ἑπόμενος στίχος: παντεπολέϲ, λιπαροῦ τ' ἐξ ἐγχελυῶνος ἀρίστων, πρὸς τὸν ὁποῖον δύναται νὰ συγκριθῇ στίχος ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους παρῳδίας τούτου ἐν ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις, ὁ ἑξῆς:

λεπαδοτεμαχοσελαχο α'εο —

καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπὶ ξῆ κατὰ σειρὰν στίχους, ἀποτελοῦντας μίαν λέξιν. Ἐκ τῶν διθυράμβων τοῦ Φιλοξένου ὁ σπουδαιότερος εἶναι ὁ ὑπὸ τὸν τίτλον Κύκλωψ ἢ Γαλάτεια. Ὁ Αἰλιανὸς ἀποκαλεῖ τοῦτον τὸ ὡραιότατον τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἑρμησιάναξ ποιεῖται αὐτοῦ μνείαν μετὰ μεγάλων ἐπαίνων. Λίαν ἀξιοθρήνητος εἶναι ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ· τὰ περιτωθέντα δὲ ὀλίγιστα τούτου τεμάχια συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ Bergk καὶ τοῦ Schmidt. Ὁ σχολιαστὴς τοῦ «Πλούτου» ἀποκαλεῖ τὸ ποίημα τοῦτο δρᾶμα, πολλοὶ δὲ ἄλλοι συγγραφεῖς καλοῦσι τὸν Φιλόξενον τραγικὸν ποιητήν. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἓν τῶν πολλῶν παραδειγμάτων, καθ' ἃ οἱ διθυραμβικοὶ ποιηταὶ ἐσφαλμένως παρεστάθησαν ὡς τραγῳδοί. Ὀλίγιστα ἔχομεν ἀποσπάσματα τῶν ποιημάτων τοῦ Φιλοξένου, ὡς καὶ τοὺς ἓξ τίτλους τεσσάρων τῶν λοιπῶν αὐτοῦ διθυράμβων, μολονότι καὶ οὗτοι δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀμφισβητήσεως: Μυσοί, — Σύροι, — Κωμαστής, — Φαέθων. Περὶ τοῦ

χαρακτῆρος τῆς μουσικῆς τῶν διθυραμβων τούτων γνωστὸν εἶναι μόνον ὅτι δημοσίᾳ ἐψάλλοντο ἐν τοῖς θεάτροις ὑπὸ τῶν ἀρκάδων νεανιῶν κατά τινας ἡμέρας τοῦ ἔτους. Καὶ κατ' αὐτοῦ ὅμως, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ ἐπετέθησαν, ὡς κατὰ πάντων τῶν μουσικῶν τῆς ἡμέρας ἐπὶ τῇ ὑπ' αὐτῶν παραφθορᾷ τῆς ἁπλότητος τῆς ἀρχαίας μουσικῆς. Περίεργος ἀφήγησις τῶν μουσικῶν αὐτοῦ συνθεμάτων εὕρηται παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, ὅς, ἐπικυρῶν τὰ γραφόμενα ὅτι ὁ διθύραμβος ἀνήκει κυρίως εἰς τὸ φρύγιον μέλος, ἀναφέρει ὅτι ὁ Φιλόξενος ἐπειράθη νὰ τονίσῃ ἕνα τῶν διθυράμβων αὐτοῦ ἐν δωρικῷ μέλει, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως αὐτοῦ κατέπεσεν εἰς τὴν ἀληθῆ φρυγιστὶ ἁρμονίαν. Ἐν σκοτεινῷ χωρίῳ τοῦ Πολυδεύκους (ἔκδ. Bekker) ἀναφέρεται ὅτι ἡ λοκρικὴ ἁρμονία ἦν ἐφεύρεσις τοῦ Φιλοξένου καὶ ἡ ὑποδωρικὴ ἐπίσης εἰς αὐτὸν ἀπεδόθη. Παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ ὑπάρχει χωρίον, ἀναγόμενον εἰς τοὺς ῥυθμοὺς τοῦ Φιλοξένου.

Ἄρθονοι ὑπάρχουσι μαρτυρίαι περὶ τῆς μεγάλης ὑπολήψεως, ἧς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀπέλαυεν ὁ Φιλόξενος ἔν τε τῷ βίῳ καὶ μετὰ θάνατον· τὸ δὲ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον ἐγκώμιον περὶ αὐτοῦ εἶναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ὁ κωμικὸς ποιητὴς Ἀντιφάνης συγκρίνει αὐτὸν πρὸς τοὺς κατόπιν αὐτοῦ μουσικούς. Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐζήτησε τὰ ποιήματα τοῦ Φιλοξένου κατὰ τὰς εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείας αὐτοῦ.

3. Φιλόξενος, ὁ ἐκ Λευκάδος, υἱὸς τοῦ Ἐρύξιδος· καθ' ἃ φαίνεται καὶ οὗτος εἶχεν υἱὸν Ἐρύξιδα τοὔνομα. Ἦν δὲ διακεκριμένος παράσιτος, κολιξ δοῦλος καὶ θηλυμανής, ταὐτοχρόνως ὅμως λίαν εὐφυὴς καὶ εὐτραπέλου χαρακτῆρος, τοῦθ' ὅπερ καθίστα αὐτὸν λίαν εὐνοούμενον παρ' ἅπασι τοῖς συμποσίοις, ὅπου ἐσύχναζε. Τὰ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ τοσοῦτον ὀλίγον ἐνδιαφέροντα εἶναι καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ μαρτυρίαι εἶναι τοσοῦτον ἀναμεμιγμέναι μετὰ τῶν ἀναγομένων εἰς Φιλόξενον τὸν ἐκ Κυθήρων, ὥστε ἀρκεῖ νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει τὰ περὶ τοῦ ἀνωτέρω ὁμωνύμου ποιητοῦ ἔργα τοῦ Schmidt. Φαίνεται ὅτι οὗτος ἦν τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς Φιλόξενον, ὅς φέρει τὸ ἐπώνυμον Πτερνοκοπίς, ὡς καὶ ὁ αὐτὸς πρὸς Φιλόξενον τοῦ δήμου τῶν Διομέων, οἱ ὁποῖοι ἀμφότεροι καταγελῶνται ὑπὸ τῶν κωμικῶν ποιητῶν διὰ τὴν θηλυμανίαν αὐτῶν.

4. Φιλόξενος, ποιητὴς τῆς Σίφνου, ἀναφερόμενος ἐν χωρίῳ τοῦ Πολυδεύκους, ὅπου ὅμως τὸ ὄνομα φαίνεται ἐσφαλμένον ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Θεοξενίδης.

5. Φιλόξενος, διάσημος ἀλεξανδρινὸς γραμματικός, ὅστις ἐδίδαξεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἔγραψε περὶ Ὁμήρου, περὶ τῆς ἰωνικῆς καὶ λακωνικῆς διαλέκτου καὶ διάφορα ἄλλα γραμματικὰ ἔργα, ἐν οἷς καὶ λεξιλόγιον.

6. Φιλόξενος, ὁ ποιήσας ἐπίγραμμα, εὑρισκόμενον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ, περὶ τοῦ Τληπολέμου, υἱοῦ τοῦ Πολυκρίτου, ὅστις ἐνίκησεν ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις τῇ 131 Ὀλυμ. (256 π. Χ).

7. Φιλόξενος, ὁ γράψας γεωγραφικὰ καὶ συγγραφεὺς ὑπάρξας, ὡς φαίνεται, ἔργου περὶ ποταμοῦ.

8. Φιλόξενος, πέρσης ἐκ γεννετῆς, ὃς ἐγένετο βραδύτερον ἐπίσκοπος τῷ 485 μ. Χ. καὶ κατέστη εἷς τῶν μεγίστων ἡγετῶν τῶν εἰκονομάχων.

9. Φιλόξενος, αἰγύπτιος χειρουργός, ὅστις ἔγραψε κατὰ τὸν Celsus διάφορα πολύτιμα συγγράμματα περὶ χειρουργικῆς. Ἔστι δὲ πιθανῶς τὸ αὐτὸ πρόσωπον, αἱ ἰατρικαὶ συνταγαὶ τοῦ ὁποίου συχνάκις ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ καὶ ὅστις καλεῖται ὑπ' αὐτοῦ Κλαύδιος Φιλόξενος. Φαίνεται ὅτι ὁ Φιλόξενος οὗτος ἤκμασε κατὰ τὸν Α' αἰῶνα μ. Χ. ἢ καὶ πρὸ αὐτοῦ. Ἀναφέρεται δὲ πρὸς τούτοις καὶ ὑπὸ τοῦ Σωρανοῦ, Παύλου τοῦ Αἰγινήτου, Ἀετίου, Νικολάου τοῦ Μυρεψοῦ κλπ.

10. Φιλόξενος, ζωγράφος τῆς Ἐρετρείας, μαθητὴς τοῦ Νικομάχου, οὗτινος τὴν περὶ τὸ ζωγραφεῖν ταχύτητα οὐ μόνον ἐμιμήθη, ἀλλὰ καὶ ὑπερέβη, ἅτε ἀνακαλύψας νέας ταχείας μεθόδους χρωματισμοῦ. Ὁπωσδήποτε ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχεν εἰκὼν αὐτοῦ, παριστῶσα τὴν μάχην Ἀλεξάνδρου καὶ Δαρείου, ἣν κατήρτισε διὰ τὸν βασιλέα Κάσσανδρον καὶ ἣν οὐδεμία ἄλλη ὑπερέβαινε. Παραπλησία εἰκὼν ἀναφαίνεται ἐν λαμπρῷ μωσαϊκῷ, εὑρεθέντι ἐν Πομπηΐᾳ, ὅπερ ὅμως οἱ ἄριστοι κριτικοὶ ὑποτιθέασιν ὅτι ἀντεγράφη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐξ εἰκόνος ἄλλου ζωγράφου, παριστώσης τὴν ἐν Ἴσσῳ μάχην. Φαίνεται ὅτι ὁ Φιλόξενος ἤκμασε περὶ τὸ 330 π. Χ. καὶ ἐφεξῆς.

11. Φιλόξενος (Κ. Ἀβικηνός), ὁ συστηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος εἰς τὸν ἀνθύπατον Ἀκίλιον τῷ 46 π. Χ.

ΦΙΛΟΠΑΤΩΡ. Οἱ ἑξῆς δύο ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο βασιλεῖς τῆς Κιλικίας, μόλον ὅτι δέον νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὡς ἐπώνυμον πολλοὶ βασιλεῖς τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου ἐκαλοῦντο Φιλοπάτορες.

1. Φιλοπάτωρ ὁ Α', υἱὸς Ταρκονδιμότου τοῦ Α'. Ἀμφότεροι πατὴρ καὶ υἱὸς συνετάχθησαν τῷ Ἀντωνίῳ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον Ἀντωνίου καὶ Ὀκταβιανοῦ· ὅτε ὅμως ἠγγέλθη ἡ μάχη τοῦ Ἀκτίου καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ταρκονδιμότου τῷ 31 π. Χ. ὁ Φιλοπάτωρ συνετάχθη τῷ νικητῇ. Ὅπωσδήποτε ὁ Ὀκταβιανὸς ἀποστέρησεν αὐτὸν τὴν βασιλείαν.

2. Φιλοπάτωρ ὁ Β', γνωστὸς μόνον ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Τακίτου μνείας τοῦ θανάτου αὐτοῦ τῷ 17 μ. Χ. Ἀμφίβολον ὅτι δὲν εἶναι οὗτος ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν προηγούμενον, εἰς ὃν δυνατὸν νὰ ἐπετράπη ν' ἀναλάβῃ τὴν βασιλείαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ταρκονδιμότου, ὃς μετὰ τὴν πτῶσιν Φιλοπάτορος τοῦ Α' εἶχεν ἀναλάβει τῷ 20 π. Χ. τὴν βασιλείαν ταύτην.

ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ. Οἱ ἑπόμενοι τρεῖς ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο :

1. Φιλοποίμην, υἱὸς τοῦ Κραύγιδος, ἐκ Μεγαλοπόλεως τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ. Ἦν εἷς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, οὓς ἡ Ἑλλὰς ἐγέννησε κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἀνεξαρτησίας. Οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς τὸν μέγιστον τῶν τῆς ἐποχῆς αὐτῶν ἀνδρῶν, αἱ δὲ ἐπερχόμεναι γενεαὶ ἐτήρουν τὴν μνήμην αὐτοῦ μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης. Οὕτως ὁ Παυσανίας λέγει ὅτι ὁ μὲν Μιλτιάδης ἦτο ὁ πρῶτος, ὁ δὲ Φιλοποίμην ὁ τελευταῖος εὐεργέτης ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος, θαυμαστὴν δ' αὐτοῦ Ρωμαῖος ἀνεφώνησεν, ὅτι ὁ Φιλοποίμην ἦν ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων. Ὁ μέγας σκοπὸς τοῦ βίου τοῦ Φιλοποίμενος ἦν νὰ ἐνσταλάξῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Ἀχαιῶν στρατιωτικὸν πνεῦμα καὶ ν' ἀποκαταστήσῃ οὕτω τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν ἐπὶ σταθερᾶς καὶ διαρκοῦς βάσεως. Εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀφιέρωσε πάσας τὰς διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, ἐπεδιώξας αὐτὸν διὰ ὅλου τοῦ βίου μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπιμονῆς, αἵτινες, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἔζη, ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας πολλῷ μείζονος ἢ ὅση ἀνεμένετο. Ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Ἄρατος, ὃς ἵδρυσε τὴν ἀχαϊκὴν ὁμοσπονδίαν, ἦν ἀνὴρ μικρᾶς στρατιωτικῆς ἱκανότητος καὶ ἐβασίσθη κυρίως ἐπὶ διαπραγματεύσεων καὶ μηχανορραφιῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν προθέσεων αὐτοῦ καὶ πρὸς ἐπέκτασιν τῆς δυνάμεως τῆς ὁμοσπονδίας. Κατὰ συνέπειαν δὲν ἐφρόντισε νὰ καταρτίσῃ ἔθνος στρατιωτῶν, οὕτω δὲ εἶχε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνάγκην μακεδονικοῦ στρατοῦ ἐν τοῖς ἐναντίον τῆς Σπάρτης καὶ ἄλλων ἐχθρῶν πολεμοις αὐτοῦ, καθιστῶν οὕτως ἑαυτόν τε καὶ τὸ ἔθνος αὐτοῦ κατὰ μέγα μέρος ὑποχειρίους ξένης δυνάμεως. Ὁ Φιλοποίμην τοὐναντίον ἦν ταὐτοχρόνως γεννατος στρατιώτης καὶ ἔμπειρος στρατηγός, πλεονεκτήματα, δι' ὧν ἠδυνήθη νὰ καταστήσῃ τὴν ἀχαϊκὴν ὁμοσπονδίαν πραγματικῶς ἀνεξάρτητον δύναμιν ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ Φιλοποίμην ἐγεννήθη περὶ τὸ 252 π. Χ., διότι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου αὐτοῦ τῷ 183 π. Χ. ἦγε τὸ 70ὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἦν μία τῶν προεχουσῶν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀρκαδίᾳ, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀπώλεσε τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἕνα τῶν μάλιστα διακεκριμένων ἀνδρῶν ἐν Μεγαλοπόλει, λίαν ἐνωρὶς καὶ ἀνετράφη συνεπῶς ὑπὸ τοῦ Κλεάνδρου, διασήμου πολίτου τῆς Μαντινείας, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν πάτριον πόλιν καὶ ὅστις κατέφυγεν εἰς Μεγαλόπολιν, ὅπου διὰ στενῆς συνεδέθη φιλίας μετὰ τοῦ Κραύγιδος. Ὁ Φιλοποίμην, ἀναπτυχθεὶς τὴν ἡλικίαν, ἐξεπαιδεύετο ὑπὸ τοῦ Ἐλδήμου καὶ τοῦ Δημοφάνους, οἵτινες ἀμφότεροι ἐσπούδασαν τὴν ἀκαδημαϊκὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τὸν Ἀρκεσίλαον καὶ οἵτινες ἐνεργὸν ἔλαβον μέρος ἐν τῇ ἐξώσει τῶν τυράννων ἐκ Μεγαλοπόλεως καὶ Σικυῶνος, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις πολιτικοῖς γεγονόσι τῆς ἐποχῆς αὐτῶν. Ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς ὁδηγίας αὐτῶν ὁ Φιλοποίμην κατέστη γενναιόφρων, ἐνάρετος καὶ ἐνεργητικὸς νεανίας. Λίαν ἐνωρὶς ὡς πρότυπον τῆς ἀγωγῆς αὐτοῦ εἶχε λάβει τὸν Ἐπαμεινώνδαν· ἀλλὰ μολονότι ἐπέτυχε νὰ μιμηθῇ τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν πρὸς τὰ πλούτη περιφρόνησιν τοῦ τελευταίου τούτου, τὸ σφοδρὸν ὅμως τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ παρεκώλυεν αὐτὸν τοῦ προσκτήσασθαι τοὺς φιλόφρονας τρόπους καὶ τὴν ἐλκυστι-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

κὴν συμπεριφοράν, ἥτις ἐχαρακτήριζε τὸν μέγαν Θηβαῖον. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ὁ Φιλοποίμην, μεγάλην ἔχων κλίσιν πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων, λίαν ἔχαιρε, μετέχων πολεμικῶν ἀσκήσεων. Ἅμα ὡς ἔφθασεν εἰς ἡλικίαν ἁρμοδίαν πρὸς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, λίαν εἰργάσθη ἐν ταῖς εἰς Λακωνίαν ἐπιδρομαῖς, αἵτινες συχναὶ ἦσαν τότε καὶ ἐν αἷς μεγάλως διεκρίθη, καθόσον πρῶτος ἐξήρχετο καὶ τελευταῖος ὑπέστρεφεν. Ὀπάκις διετέλει ἀπηλλαγμένος τοῦ πολέμου, διῄρει τὸν χρόνον αὐτοῦ μέρος μὲν πρὸς θήραν, μέρος δὲ πρὸς διεξαγωγὴν δημοσίων πραγμάτων, μέρος πρὸς καλλιεργίαν τοῦ κτήματος αὐτοῦ καὶ μέρος εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας. Ἀφοῦ δὲ ἐδαπάνα μέρος τῆς ἡμέρας ἐν τῇ πόλει, μετέβαινε συνήθως εἰς κτῆμα αὐτοῦ, κείμενον εἰς ἀπόστασιν 2 ἢ 3 μιλίων ἀπὸ τῆς Μεγαλοπόλεως, ὅπου καταλύων, ἠγείρετο ἐνωρίς, ἵνα ἐργασθῇ ἐν τῷ ἀγρῷ. Αἱ μελέται αὐτοῦ ἐστρέφοντο κυρίως πρὸς τὴν πολεμικὴν τέχνην, τὰ δὲ ἀρεστὰ αὐτῷ βιβλία ἦσαν ἡ «Τακτικὴ τοῦ Εὐαγγέλου» καὶ ἡ «Ἱστορία τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου». Τὸ ὄνομα τοῦ Φιλοποίμενος μνημονεύεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ πρῶτον τῷ 222 π. Χ., ὅτε ἦγεν οὗτος τὸ 30ὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο Κλεομένης, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ὁ μέγας ἐχθρὸς τῆς ἀχαϊκῆς ὁμοσπονδίας, καταλαβὼν τὴν Μεγαλόπολιν, μετέβαλεν αὐτὴν εἰς ἐρείπια. Οἱ Σπαρτιᾶται, νύκτωρ κατὰ τῆς Μεγαλοπόλεως ἐπιτεθέντες, κατέλαβον τὴν ἀγορὰν πρὶν ἢ διαδοθῇ ἡ ἀπαισία φήμη παρ' ἅπασι τοῖς κατοίκοις. Ἅμα ὡς ἐγνώσθη ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται εὑρίσκοντο ἐν τῇ πόλει, πολλοὶ τῶν πολιτῶν κατέφυγον εἰς Μεσσήνην, ἀλλ' ὁ Φιλοποίμην καί τινες ῥυόφρονες αὐτοῦ γενναῖαν ἀντέταξαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀντίστασιν, ἡ δὲ ἀποφασιστικὴ καὶ μετ' ἀπελπισίας ἐνέργεια αὐτῶν τοσοῦτον ἀπησχόλησε τοὺς Σπαρτιάτας, ὥστε οἱ πολῖται ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγωσιν ἐν ἀσφαλείᾳ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑπομένου ἔαρος (221 π. Χ.) Ἀντίγονος ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ Φιλοποίμην, πρόθυμος νὰ λάβῃ ἐκδίκησιν τῶν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐπιδρομῶν, συνηνώθη μετ' αὐτοῦ, ἄγων 1000 πεζοὺς καὶ σῶμα ἱππέων, οὓς ἡ Μεγαλόπολις ἔθηκεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἠγωνίσθη ἐν τῇ διασήμῳ μάχῃ τῆς Σελλασίας, καθ' ἣν ὁ Κλεομένης ὑπέστη πανωλεθρίαν καὶ δι' ἧς ἡ εἰρήνη ἀπεκατεστάθη ἐπί τινα χρόνον ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἐπιτυχὴς ἔκβασις τῆς μάχης ταύτης ὠφείλετο κυρίως εἰς τὴν γενναιότητα καὶ ἱκανότητα τοῦ Φιλοποίμενος, ὅστις, ἐνεργήσας ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἱππικοῦ ἄνευ διαταγῶν, ἔσωσεν οὕτω μίαν πτέρυγα τοῦ στρατοῦ ἀπὸ ἥττης. Ὁ ἵππος τοῦ Φιλοποίμενος ἐφονεύθη ὑπ' αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πεζὴ ἐξηκολούθει εἶτα οὗτος μαχόμενος, μὴ ἐγκαταλιπὼν τὸ παιδίον τῆς μάχης ἢ ὅτε ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ αὐτοῦ ἐτραυματίσθησαν διὰ δόρατος. Ἡ πολιτεία αὐτοῦ κατὰ τὴν μάχην ταύτην μεγάλην πάραυτα συνεπήγαγε τιμὴν τῷ Φιλοποίμενι. Ὁ Ἀντίγονος ἐπεθύμει διακαῶς νὰ λάβῃ αὐτὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ καὶ σπουδαίαν αὐτῷ ἀνέθηκεν ἀρχηγίαν, ἀλλ' ὁ Φιλοποίμην ἠρνήσατο ταύτην, ἐλπίζων εἰσέτι νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας αὐτοῦ, μὴ ἐπιθυμῶν δὲ νὰ καταστῇ ὑποχείριος ξένης δυνάμεως. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ὑπῆρχε πλέον οἱοσδήποτε πόλεμος, ἐπεθύμει δ' οὗτος νὰ προσκτήσηται πρόσθετον στρατιωτικὴν πεῖραν, ἔπλευσεν εἰς Κρήτην, ὅπου διεξήγετο πόλεμος μεταξὺ τῶν πόλεων Κνωσοῦ καὶ Λύττου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Κνωσὸς ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, ὁ Φιλοποίμην συνετάχθη τῇ Λύττῳ καὶ ἐπέτυχε τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ὑπεροχῆς τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως. Περὶ τῶν ἐν Κρήτῃ κατορθωμάτων αὐτοῦ ἐλλείπουσι σαφεῖς λεπτομέρειαι, αἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὅμως ἐκστρατεῖαι αὐτοῦ μεγίστην προσεπορίσαντο αὐτῷ ὑπόληψιν, οὕτως ὥστε κατὰ τὴν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐπιστροφὴν τῷ 210 π. Χ. διωρίσθη ἀμέσως ἀρχηγὸς τοῦ ἀχαϊκοῦ ἱππικοῦ. Πάραυτα εἰσήγαγε μεγάλας μεταρρυθμίσεις ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς ὑπηρεσίας, ὅστις, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ κλάδοι τοῦ ἀχαϊκοῦ στρατοῦ, ἐν ἀθλίᾳ εὑρίσκετο καταστάσει. Ἀντὶ νὰ ἐπιτρέπῃ τοῖς πλουσίοις πολίταις ν' ἀποστέλλωσιν ἥκιστα συντελεστικοὺς ἀντικαταστάτας αὐτῶν, κατέπεισε τοὺς νέους τῆς ἀνωτάτης τάξεως νὰ ὑπηρετῶσι προσωπικῶς, διὰ δὲ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐπιρροῆς καὶ τῆς μετὰ κρίσεως εἰσαχθείσης πειθαρχίας τάχιστα κατέστησεν αὐτοὺς ἀποτελεσματικὸν καὶ καλῶς

κατηρτισμένον σῶμα. Ἡγεμόνος τοῦ ἱππικοῦ αὐτοῦ ὁ Φιλοποίμην, συνώδευσε τῷ Φιλίππῳ τῷ 209 π. Χ. ἐν τῇ κατὰ τῆς Ἦλιδος ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ, ὡς δὲ συνήθως, διεκρίθη ἐπὶ ἀνδρείᾳ, φονεύσας ἰδίᾳ χειρὶ ἐν μάχῃ παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἦλιδος καὶ Ἀχαΐας τὸν τῶν Ἠλείων ἀρχηγὸν Δημόφαντον. Τῷ 208 π. Χ. ὁ Φιλοποίμην ἐξελέγη στρατηγὸς τῆς ἀχαϊκῆς ὁμοσπονδίας. Αἱ μεταρρυθμίσεις, ἅσπερ μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας εἰσήγαγεν ἐν τῷ ἱππικῷ, ἐνεθάρρυναν αὐτὸν νὰ προβῇ εἰς μείζονας ἔτι μεταβολὰς ἐν τῷ κυρίῳ σώματι τοῦ ἀχαϊκοῦ στρατοῦ. Ἀναστείλας τὴν χρῆσιν τῶν ἐλαφρῶν ὅπλων, ἅτινα μέχρι τοῦδε μετεχειρίζοντο οἱ ἀχαιοὶ στρατιῶται, ἀντικατέστησεν αὐτὰ διὰ βαρέως ὁπλισμοῦ, μακρῶν λογχῶν καὶ εὐρειῶν ἀσπίδων· ταὐτοχρόνως ἐξήσκησεν αὐτοὺς ἐν τῇ μακεδονικῇ τακτικῇ καὶ συνείθισεν αὐτοὺς εἰς τὴν πυκνὴν φάλαγγα. Ἡ ἐπιρροή, ἣν ἐκτήσατο ἤδη ἐπὶ τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ, ἦν τοσαύτη, ὥστε ἐνέπνευσεν αὐτοῖς στρατιωτικὸν πνεῦμα καὶ προήγαγεν αὐτοὺς νὰ ἐπιδείξωνται ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ τῷ στρατιωτικῷ αὐτῶν ὁπλισμῷ τὴν πρὸς τὰ πομπώδη καὶ τὴν πολυτέλειαν ἀγάπην ἐκείνην, ἥτις ἀνεφαίνετο προηγουμένως ἐν τοῖς ἐπίπλοις καὶ τοῖς ἰδιωτικοῖς αὐτῶν οἰκήμασιν. Οὐδέποτε παρετηρήθη αὐτόθι ἀριθμητέρον παράδειγμα τῆς δυνάμεως ἰθύνοντος πνεύματος· ἐντὸς ὀλίγων μόνον μηνῶν μετέτρεψε λαόν, ἐν τῇ χλιδῇ εἰθισμένον, εἰς ἔθνος στρατιωτῶν, ἐχόντων μὲν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν στρατηγὸν αὐτῶν, προθύμων δὲ νὰ ἀντιταχθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Ἀχαιοὶ εὑρίσκοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν πολέμῳ πρὸς τὸν Μαχανίδαν, τύραννον τῆς Λακεδαίμονος· μετὰ ὀκταμηνον δὲ προσεκτικὴν ἄσκησιν ὁ Φιλοποίμην προύχώρησε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Μαχανίδας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν μετὰ προθέσεως νὰ ἐρημώσῃ αὐτήν, ὡς συνήθως, ἄνευ ἀντιστάσεως· ἅμα ὅμως ἀφίκετο εἰς Τεγέαν, ἐξ ἴσου ηὐχαριστήθη καὶ ἐξεπλάγη, μαθὼν ὅτι ὁ ἀχαϊκὸς στρατὸς εὑρίσκετο ἐν Μαντινείᾳ. Κατὰ συνέπειαν προήλασεν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι πλήρους νίκης. Ἡ μάχη συνεκροτήθη παρὰ τὴν Μαντινείαν· οἱ Σπαρτιᾶται ἡττήθησαν καθ' ὁλοκληρίαν, ὁ δὲ Μαχανίδας ἔπεσε, πληγεὶς ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς χειρὸς τοῦ Φιλοποίμενος. Ἡ τελευταία αὕτη νίκη ἀνύψωσεν εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν ὑπόληψιν τοῦ Φιλοποίμενος, κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τῶν Νεμαίων, ἥτις ἀμέσως ἐπηκολούθησε, τὸ δεύτερον διατελῶν στρατηγός, ἀνευφημήθη ὑπὸ τῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντων Ἑλλήνων ὡς ἐλευθερωτὴς τῆς χώρας αὐτῶν. Ἤδη κατὰ μέγα μέρος κατέστησε τοὺς Ἀχαιοὺς ἀνεξαρτήτους τῆς Μακεδονίας καὶ προύκάλεσε συνεπῶς τὸ μῖσος τοῦ Φιλίππου, ὅστις ἐπειράθη νὰ ἄρῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου διὰ δολοφονίας, ὃν τρόπον ἦρθη ἐκ τοῦ μέσου καὶ ὁ Ἄρατος. Ἀλλ' ἡ προδοτικὴ αὐτοῦ πρόθεσις ἀνεκαλύφθη ἐγκαίρως καὶ προύκάλεσε τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη ἐξησφάλισε τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπί τινα ἔτη καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ Φιλοποίμην ἐξηφανίσθη ἐπί τινα χρόνον τῆς ἱστορίας. Ταὐτοχρόνως ὁ Νάβις, ὅστις διεδέξατο τὸν Μαχανίδαν ἐν τῇ τυραννίᾳ τῆς Σπάρτης, ἐκτήσατο διὰ τῶν αἰσχίστων μέσων κινδυνώδη καὶ φοβερὰν δύναμιν. Ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ τῆς ἀτιμωρησίας, δι' ἧς ἐπετράπη αὐτῷ νὰ διαπράξῃ τὰ μιαρὰ αὐτοῦ κακουργήματα, ἐτόλμησε τολμηρότερα τολμήματα. Οὕτω τῷ 202 ἐξαπίνης κατέλαβε τὴν Μεσσηνίαν, καίπερ σύμμαχος τῶν Μεσσηνίων διατελῶν. Ὁ Φιλοποίμην, ὅστις οὐδὲν εἶχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπούργημα, προσεπάθησε νὰ καταπείσῃ τὸν Λύσιππον, στρατηγὸν τότε τῆς ὁμοσπονδίας διατελοῦντα, νὰ προβῇ εἰς βοήθειαν τῆς Μεσσηνίας· ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ καταπείσῃ αὐτὸν πρὸς οἱανδήποτε ἐνέργειαν, συνέλεξε στρατόν τινα διὰ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ ἐπιρροῆς καὶ ἐχώρησε μετ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ Νάβιδος, ὅστις κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ Φιλοποίμενος ἐκένωσε τὴν πόλιν καὶ ἀπεχώρησεν ἐν σπουδῇ εἰς Λακωνίαν. Ἡ τολμηρὰ αὕτη ἀπόπειρα τοῦ λῃστάρχου τῆς Σπάρτης κατέδειξε παρὰ τοῖς Ἀχαιοῖς τὴν ἀνάγκην λήψεως ταχέων καὶ αὐστηρῶν μέτρων πρὸς καταστολὴν τῶν ἐπιδρομῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ἐξελέξαντο οὗτοι τὸν Φιλοποίμενα στρατηγὸν τῆς ὁμοσπονδίας τῷ 201 π. Χ. Ἡ στρατιωτικὴ δεξιότης τοῦ Φιλοποίμενος ἔδωκεν ἀμέσως τῷ Νάβιδι αὐστηρὰν τιμωρίαν. Προσελκύσας τοὺς μισθοφόρους τοῦ τυράννου εἰς ἐνέδραν ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Λακωνίας, ἐν θέσει καλουμένῃ Σκοτίνᾳ, ἐνίκησεν αὐτοὺς μετὰ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

μεγάλης τούτων σφαγῆς. Τὸν Φιλοποίμενα διεδέξατο ἐν τῷ ἀξιώματι αὐτοῦ ὁ Κυκλιάδας, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς ὀπαδὸς τοῦ Φιλίππου· οὗτος δ' ἦν πιθανῶς ὁ λόγος, ὡς καὶ ὁ Thilwall ὑπέδειξεν, ὅστις κατέπεισε τὸν Φιλοποίμενα νὰ ἐπιχειρήσῃ νέον ταξείδιον εἰς Κρήτην καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐν Γορτύνῃ δυνάμεων, ἣν προσήνεγκον αὐτῷ οἱ τῆς πόλεως ἐκείνης κάτοικοι. Ἡ ἀπουσία αὐτοῦ ἐνεθάρρυνε τὸν Νάβιδα ν' ἀνανεώσῃ τὰς ἐπιθέσεις αὐτοῦ κατὰ τῆς Μεγαλοπόλεως, εἰς τοιαύτην δὲ στενοχωρίαν περιήγαγεν οὗτος τοὺς κατοίκους, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ σπείρωσι σῖτον ἐν τοῖς ἐντὸς τῆς πόλεως ἀνοικτοῖς μέρεσι πρὸς ἀπορυγὴν λιμοκτονίας. Ὁ Φιλοποίμην δὲν ὑπέστρεψεν εἰς Πελοπόννησον μέχρι τοῦ 194 π. Χ., οἱ δὲ Μεγαλοπολῖται τοσοῦτον ἠγανάκτησαν κατ' αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ὅτι ἐγκατέλιπεν αὐτοὺς ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν αἱ ὑπηρεσίαι αὐτοῦ τοσοῦτον ἀπῃτοῦντο, ὥστε διὰ ψηφίσματος μικροῦ δεῖν θὰ ἐστέρουν αὐτὸν τὸ δικαίωμα πολίτου, παρακωλυθέντες τούτου μόνον τῇ παρεμβάσει τοῦ Ἀριστταίνου, στρατηγοῦ τῆς ὁμοσπονδίας. Ἀλλ' ἡ πλειοψηφία τῶν Ἀχαιῶν εὐχαρίστως ἐδέξατο αὐτὸν ὑποστρέψαντα καὶ κατέστησεν αὐτὸν στρατηγὸν τῆς ὁμοσπονδίας τῷ 192 π. Χ. Κατὰ τὴν εἰς Κρήτην ἀπουσίαν αὐτοῦ οἱ Ρωμαῖοι ἐνίκησαν τόν τε Φίλιππον καὶ τὸν Νάβιδα καὶ προεκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἅμα ὡς ἐγκατέλιπεν ὅμως ὁ Φλαμίνιος τὴν Ἑλλάδα, οἱ Αἰτωλοὶ προσεκάλεσαν τὸν Νάβιδα ν' ἄρξηται ἐκ νέου ἐχθροπραξιῶν. Ὁ τύραννος, μηδαμῶς ὑστερήσας ἀμέσως προέβη εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Γυθείου καὶ τῶν λοιπῶν παραλίων χωρῶν τῆς Λακωνίας καὶ ἐπέδραμε τὰς χώρας τῶν Ἀχαιῶν. Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀχαιοὶ δὲν ἐπεθύμουν νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα ἀνὰ χεῖρας, ἔπεμψαν δὲ πρεσβείαν εἰς Ρώμην, ἵνα μάθῃ τὴν διάθεσιν τῆς γερουσίας· ἀλλ' ὁ κίνδυνος τοῦ Γυθείου κατέστη ἐπὶ τέλους τοσοῦτον μέγα, ὥστε διέταξαν τὸν Φιλοποίμενα νὰ σώσῃ πάραυτα τὴν πόλιν· ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκείας ὅμως τοῦ στόλου αὐτοῦ ὁ Φιλοποίμην ἀπέτυχε νὰ κατορθώσῃ τοῦτο διὰ θαλάσσης, ἡ δὲ πόλις ἐάλω ἐξ ἐφόδου κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ Φιλοποίμην ἤρξατο νὰ προχωρῇ κατὰ τῆς Σπάρτης, ἵνα ἐπιτύχῃ ἀποτροπῆς τοῦ ἐχθροῦ κατὰ ξηράν. Ὁ Νάβις, ἔχων πληροφορίας περὶ τῶν κινήσεων τοῦ Φιλοποίμενος, κατέλαβε δίοδόν τινα, δι' ἧς ὁ τελευταῖος οὗτος θὰ διήρχετο, ἀλλὰ μόλον ὅτι ὁ Φιλοποίμην αἰφνιδίως οὕτως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατελήφθη, ἐλυτρώθη τῆς κινδυνώδους αὐτοῦ θέσεως δι' ἐπιδεξίου στρατηγήματος καὶ ἐνίκησε τὰς δυνάμεις τοῦ τυράννου μετὰ τοσαύτης σφαγῆς, ὥστε μόλις τὸ $^1/_4$ ἐπιστεύετο ὅτι ὑπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. Δηώσας τὴν Λακωνίαν ἄνευ ἀντιστάσεως ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας ὁ Φιλοποίμην, ὑπέστρεψε πλήρης δόξης καὶ ἐγένετο δεκτὸς μετὰ τοσούτων ἀνευφημιῶν καὶ τιμῶν, ὥστε ὁ Φλαμινῖνος δυσηρεστήθη, ἅτε μὴ θεωρήσας ἑαυτὸν κολακευόμενον ὑπὸ τῆς συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Φιλοποίμενα. Μικρὸν μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ὁ Νάβις ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν. Ὁ Φιλοποίμην ἔσπευσε τότε νὰ μεταβῇ εἰς Σπάρτην, ἣν περ καὶ εὗρεν ἐν καταστάσει μεγίστης συγχύσεως, ἐν μέρει δὲ διὰ βίας καὶ ἐν μέρει διὰ πειθοῦς κατέπεισε τὴν πόλιν νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἀχαϊκὴν ὁμοσπονδίαν.

Ἡ τῆς Ἑλλάδος κατάστασις δὲν παρέσχε περαιτέρω εὐκαιρίαν τῷ Φιλοποίμενι ἵνα ἐπιδείξηται τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τὸ προσφιλὲς αὐτῷ ὄνειρον, τοῦ νὰ καταστήσῃ τοὺς Ἀχαιοὺς πραγματικῶς ἀνεξάρτητον δύναμιν, διότι οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν ἤδη πραγματικοὶ κύριοι τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Φιλοποίμην φανερῶς εἶδεν ὅτι τὸ ἀντιτάξαι βίαν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν θὰ ἦτο παραφροσύνη. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ρωμαῖοι ἀνεγνώριζον εἰσέτι διὰ λόγων τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ὁμοσπονδίας, ὁ Φιλοποίμην ἀντέστη ἐρρωμένως κατὰ πάσης προσβολῆς τῶν ἐλευθεριῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ὁσάκις ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο χωρὶς νὰ παράσχῃ ἀφορμὴν πολέμου εἰς τοὺς Ρωμαίους. Τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βίου διῆλθεν ὁ Φιλοποίμην ἐν τοιαύταις προσπαθείαις, καταστὰς οὕτως ἀντικείμενον ὑπονοιῶν ἐκ μέρους τῆς ρωμαϊκῆς Γερουσίας. Ἐὰν δ' ὁ Φιλοποίμην φαίνηται συμβουλεύων τοὺς Ἀχαιοὺς νὰ μείνωσιν ἡτυχοι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Ἀντιόχου καὶ τῶν Ρωμαίων ἐν Ἑλλάδι, τοῦτο ἔπραξεν ἕνεκα τῆς τοιαύτης αὐτοῦ πολιτικῆς. Ὅτε δὲ ὁ Διοφάνης, ὅστις ἦτο στρατηγὸς τῆς ὁμοσπονδίας τῷ 191 π. Χ. προθύμως ἐπωφελήθη ἔκ τινων ἐν

Σπάρτῃ ταραχῶν, ἵνα κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς πόλεως ταύτης, ἐνθαρρυνόμενος ἐν τῇ προθέσει αὐτοῦ ταύτῃ ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου, ὁ Φιλοποίμην, ἀφοῦ εἰς μάτην ἐπειράθη νὰ καταπείσῃ αὐτὸν νὰ μείνῃ ἥσυχος, ἔσπευσεν εἰς Σπάρτην καὶ διὰ τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ἐπιρροῆς διέλυσε τὰς αὐτόθι ἀναφυείσας διαιρέσεις, οὕτως ὥστε, ὅτε ὁ ἀχαϊκὸς στρατὸς ἀφίκετο πρὸ τῶν πυλῶν, ὁ Διοφάνης οὐδεμίαν εὗρεν ἀφορμὴν παρεμβάσεως. Οἱ Σπαρτιᾶται τοσοῦτον εὐγνώμονες ἦσαν διὰ τὰς ὑπηρεσίας, ἅσπερ ἀπέδωκεν αὐτοῖς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ὥστε προσήνεγκον αὐτῷ δῶρον ἐξ 120 ταλάντων, ὅπερ ὅμως πάραυτα οὗτος ἀπεποιήθη, λέγων αὐτοῖς νὰ κρατήσωσι τὸ ποσὸν τοῦτο καὶ χρησιμοποιήσωσιν αὐτὸ εἰς προσέλκυσιν πονηρῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν μέρος καὶ νὰ μὴ ἐπιχειρῶσι τὴν διαφθορὰν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἦσαν ἤδη φίλοι αὐτῶν.

Τῷ 189 π. Χ. ὁ Φιλοποίμην ἐξελέγη πάλιν στρατηγὸς τοῦ συνδέσμου· κατὰ τὸ ἔτος δὲ τοῦτο εἰσήγαγε σπουδαίαν μεταρρύθμισιν ἐν τῷ θεσμῷ τῆς ὁμοσπονδίας, καθόσον μετήγαγε τὴν μέχρι τοῦδε ἐν Αἰγίῳ διατελοῦσαν ἕδραν αὐτῆς εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς ὁμοσπονδίας ἀλληλοδιαδόχως. Ὁ νεωτερισμὸς οὗτος ἀπεσκόπει εἰς τὸ ἀποστερῆσαι τὰς ἀρχαίας ἀχαϊκὰς πόλεις τὰ ἐξαιρετικὰ αὐτῶν προνόμια καὶ διαχύσαι μετὰ μείζονος ἰσότητος τὴν δύναμιν καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς ὁμοσπονδίας. Ταὐτοχρόνως νέαι ἀνεφύησαν ἐν Σπάρτῃ ταραχαί· ἡ αὐτόθι μερίς, ἥτις ἐφάνη τοσοῦτον εὐγνώμων τῷ Φιλοποίμενι, ἦν πιθανῶς ἐκείνη, ἣν ὁ Φιλοποίμην ἔταξεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πραγμάτων, ὅτε συνήνωσε τὴν Σπάρτην μετὰ τῶν λοιπῶν πόλεων τῆς ὁμοσπονδίας· ἀλλὰ τὸ μέγα πλῆθος τῶν κατοίκων, οἵτινες ἐγκατέστησαν ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Νάβιδος καὶ τῶν λοιπῶν τυράννων, ἀνθίστατο πρός τε τὸν Φιλοποίμενα καὶ πρὸς τὴν ὁμοσπονδίαν. Ἐφοβοῦντο ἰδίᾳ μήπως διὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Φιλοποίμενος ἐπιστρέψωσιν οἱ ὑπὸ τῶν τυράννων ἐξωσθέντες ἐξόριστοι, τὴν περιουσίαν τῶν ὁποίων οἱ τύραννοι ἤδη κατεῖχον. Ἤδη ἡ μερὶς αὕτη, ἐπικρατήσασα, ἐθανάτωσε τριάκοντα τῶν ἐχθρῶν τοῦ Φιλοποίμενος καὶ ἀπεκήρυξε τὴν μετὰ τῆς ὁμοσπονδίας σχέσιν αὐτῆς. Ἅμα ὡς οἱ Ἀχαιοὶ ἤκουσαν τὰ συμβάντα ταῦτα, ἐκήρυξαν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σπάρτης· ἀμφότεροι δὲ Ἀχαιοί τε καὶ Σπαρτιᾶται ἀνῆλθον εἰς τὸν ρωμαῖον ὕπατον Φούλβιον Νοβιλίορα *(Fulcius Nobilior)*, ὅστις εὑρίσκετο τότε ἐν Ἤλιδι. Ὁ Φούλβιος διέταξεν αὐτοὺς νὰ στείλωσι πρεσβείαν εἰς Ρώμην καὶ ν' ἀπόσχωσι τοῦ πολέμου, μέχρις ὅτου πληροφορηθῶσι τὴν γνώμην τῆς Γερουσίας. Ἡ Γερουσία ὅμως ἔδωκεν αὐτοῖς διφορουμένην ἀπάντησιν, ἣν οἱ Ἀχαιοὶ ἐξήγησαν ὡς ἄδειαν πρὸς ἐπιχείρησιν τοῦ πολέμου. Κατὰ συνέπειαν ἐξελέξαντο ἐκ νέου τὸν Φιλοποίμενα στρατηγὸν τῷ 188 π. Χ. Ὁ Φιλοποίμην ἐχώρησαν ἀμέσως κατὰ τῆς Σπάρτης, αὕτη δέ, ἀδυνατοῦσα ν' ἀντιστῇ, ὑπέκυψεν. Ὁ τρόπος ὅμως, καθ' ὃν προσηνέχθη πρὸς τὴν ἀτυχῆ πόλιν, ἀποτελεῖ κηλῖδα ἐπὶ τῆς μνήμης τοῦ Φιλοποίμονος καὶ παραβίασιν τῶν συνετῶν ἐκείνων ἀρχῶν, αἵτινες συνιστῶντο μέχρι τοῦδε ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων πάντοτε ἐνήργει, διότι ἡ πολιτεία αὐτοῦ παρέσχε περαιτέρω ἀφορμὴν τοῖς Ρωμαίοις νὰ παρεμβῶσιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Τὰ πάθη ὅμως αὐτῶν ἀνεζωπυρήθησαν διὰ τῆς τελευταίας θανατώσεως τῶν φίλων αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ἠδυνάτει νὰ μὴ ζητήσῃ παρὰ τῆς Σπάρτης πλήρη ἐκδίκησιν πάντων τῶν ἀδικημάτων, ὅτα διεπράξατο αὕτη κατὰ τῆς Μεγαλοπόλεως. Θανατώσας ὀγδοήκοντα τῶν ἰθυνόντων ἀνδρῶν τῆς Σπάρτης, διέταξεν ὅλους τοὺς κατοίκους, οἵτινες ἔτυχον δικαιώματος πολίτου ἐκ μέρους τῶν τυράννων, νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς χώρας κατά τινα ἡμέραν, κατέστρεψε τὰ τείχη καὶ τὰ ὀχυρώματα τῆς πόλεως, κατήργησε τοὺς τοῦ Λυκούργου θεσμοὺς καὶ ἠνάγκασε τοὺς πολίτας ν' ἀποδεχθῶσιν ἀντ' αὐτῶν τοὺς ἀχαϊκοὺς νόμους. Καὶ οἱ ἐξόριστοι ἐπίσης ἀνεκλήθησαν, τρισχίλιοι δὲ πολῖται, οἵτινες δὲν ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς πόλεως κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν, σηλληφθέντες ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι, τὰ δὲ χρήματα, ἅτινα συνελέγησαν ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῶν, ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς ἴδρυσιν στοᾶς ἐν Μεγαλοπόλει, ἥπερ εἶχε καταστραφῇ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κλεομένους καταστροφῆς τῆς πόλεως. Ὁ Φιλοποίμην ἔπεμψε τὸν Νικόδημον εἰς Ρώμην πρὸς δικαιολογίαν τῆς πολιτείας αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ Γερουσία ἀπεδοκίμασε τὰς πράξεις αὐτοῦ, ὁ δὲ Κ. Καικίλλιος Μέτελλος, ὅστις ἀπεστάλη μετ' ἐντολῆς εἰς Ἑλ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

λάδα τῷ 185 π. Χ. ἔτι μᾶλλον κατέκρινε τὴν πολιτείαν, μεθ' ἧς προσηνέχθη πρὸς τὴν Σπάρτην.

Τῷ 183 π. Χ. ὁ Φιλοποίμην τὸ ὄγδοον ἐξελέγη στρατηγὸς τοῦ συνδέσμου· πιθανὸν εἶναι ὅτι στρατηγὸς δι' ἑβδόμην φορὰν εἶχε γείνει τῷ 187 π. Χ. μολονότι δὲν ἀναφέρεται τοῦτο ρητῶς. Ἤδη ὁ Φιλοποίμην ἦγε τὸ 70ὸν τῆς ἡλικίας ἔτος καὶ ἐκ πυρετοῦ ἠσθένει ἐν Ἄργει, ὅτε ἤκουσεν ὅτι ὁ Δεινοκράτης, ὅστις ἦν προσωπικὸς αὐτοῦ ἐχθρὸς καὶ μυστικῶς ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου, κατέπεμπε τὴν Μεσσήνην νὰ διαλύσῃ τὸν μετὰ τῆς ὁμοσπονδίας σύνδεσμον αὐτῆς. Παρὰ τὴν ἀσθένειαν ὅμως αὐτοῦ ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς τὴν Μεγαλόπολιν, ταχέως συνήθροισε σῶμα ἱππέων καὶ προέβη κατὰ τῆς Μεσσήνης. Ἐντυχὼν τῷ Δεινοκράτει, ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ καὶ ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγήν· νέου ὅμως σώματος μεσσηνιακοῦ στρατοῦ ἐπελθόντος ἐπικούρου, ὁ Φιλοποίμην ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἐνῶ ἔμενεν ὀπίσω, ἵνα προστατεύσῃ τὴν ὀπισθοχώρησιν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου αὐτοῦ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Μεσσηνίων. Ὁ Δεινοκράτης, διατάξας ἀ σῴρωσιν αὐτὸν εἰς Μεσσήνην μετὰ τῶν χειρῶν δεδεμένων ὄπισθεν, ἐξέθηκεν εἶτα αὐτὸν εἰς δημοσίαν θέαν ἐν τῷ θεάτρῳ· βλέπων ὅμως ὅτι ὁ λαὸς ἤρξατο νὰ αἰσθάνηται συμπάθειαν ἐπὶ τοῖς ἀτυχήμασιν αὐτοῦ, ἔρριψεν αὐτὸν εἰς στενὴν εἱρκτὴν καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτοῦ ἔπεμψεν αὐτῷ δῆμιον μετὰ κυπέλλου δηλητηρίου, ὅπερ ὁ Φιλοποίμην ἔπιεν ἐν μεγίστῃ ἀταραξίᾳ, ἀφοῦ προηγουμένως ἠρώτησεν ἂν ὁ Λυκόρτας καὶ τὸ ἱππικὸν ἔφθασαν ἀσφαλῶς εἰς Μεγαλόπολιν.

Τοιοῦτο τὸ ἀνάξιον ὅλως αὐτοῦ τέλος τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός, ὅστις ἀπέθανε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, καθ' ὃ καὶ οἱ δύο μεγάλοι σύγχρονοι αὐτοῦ Ἀννίβας καὶ Σκιπίων. Τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπλήρωσεν ἄλγους καὶ ὀργῆς σύμπασαν τὴν Πελοπόννησον, ἐν δὲ Μεγαλοπόλει συνεκροτήθη ἀμέσως συμβούλιον καὶ ἐξελέγη ὁ Λυκόρτας στρατηγός, ἐπιδραμὼν κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὴν Μεσσηνίαν μετὰ τοῦ ἄνθους τοῦ ἀχαϊκοῦ στρατοῦ, ὀλεγομένου ὑπὸ ἐκδικήσεως. Ἡ Μεσσηνία καθ' ὁλοκληρίαν ἠρημώθη, ὁ δὲ Δεινοκράτης καὶ οἱ κυριώτεροι τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἠναγκάσθησαν ν' αὐτοκτονήσωσι. Τὸ σῶμα τοῦ Φιλοποίμενος ἐκάη ἐν μεγάλῃ πομπῇ, τὰ δὲ λείψανα αὐτοῦ μετεκομίσθησαν εἰς Μεγαλόπολιν ἐν μεγάλῃ παρατάξει. Ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος ἔφερε τὴν κάλπην, ἐν ᾗ περιεκλείετο ἡ τέφρα τοῦ Φιλοποίμενος καὶ ἣνπερ ἐδέξαντο οἱ εὐγνώμονες συμπολῖται αὐτοῦ μετὰ πικροτάτης θλίψεως. Εἶτα τὰ λείψανα αὐτοῦ ἐτάφησαν ἐν Μεγαλοπόλει μεθ' ἡρωϊκῶν τιμῶν, βραδύτερον δὲ ἀνδριάντες αὐτῷ ἐστήθησαν ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων, ὅσαι ἀνῆκον εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν ὁμοσπονδίαν.

2. Φιλοποίμην, πατὴρ τῆς Μονίμης, ἣνπερ συνεζεύχθη Μιθριδάτης ὁ Μέγας.

3. Φιλοποίμην, ἀπελεύθερος τοῦ Τ. Βινίου, καλούμενος συνεπῶς Τ. Βίνιος Φιλοποίμην, ὁ βοηθήσας τῇ Τανουσίᾳ, συζύγῳ τοῦ Βινίου, νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ συζύγου αὐτῆς, ὅτε προεγράφη ὑπὸ τῆς τριανδρίας. Ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ ὁ Αὔγουστος προεβίβασεν εἶτα τὸν Φιλοποίμενα εἰς ἱπποτικὸν βαθμόν. Παρὰ τῷ Ἀππιανῷ ἐσφαλμένως ἀποκαλεῖται Φιλήμων.

ΦΙΛΟΠΟΝΟΣ (Ἰωάννης ὁ Γραμματικός), ἀλεξανδρινὸς γραμματικὸς μεγάλης φήμης, ἧς ὅμως ὀλίγον ἦν ἄξιος ἕνεκα τῆς νωθρότητος αὐτοῦ καὶ τῆς παρ' αὐτῷ ἐλλείψεως εὐθυκρισίας. Φιλόπονος δ' ἐκαλεῖτο, διότι ἦν εἷς τῶν μᾶλλον ἐργατικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Ὁ Φιλόπονος ἔζη κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα μ. Χ. καὶ ἐν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, τὰ «Φυσικά», φέρει χρονολογίαν 10 μαΐου 617 μ. Χ. Γραμματικὸς ἐκαλεῖτο ἀναμφιβόλως, διότι ἐδίδασκε τὴν γραμματικὴν ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ, τῇ Ἀλεξανδρείᾳ. Ἦν δὲ μαθητὴς τοῦ Ἀμμωνίου μολονότι ἡ φήμη αὐτοῦ βασίζεται ἐπὶ τοῦ μεγάλου μᾶλλον ἀριθμοῦ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἅτινα λίαν ἐξετιμῶντο ὑπὸ τῶν τούτου συγχρόνων ἢ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας τῶν ἔργων τούτων, τὸ ὄνομα ὅμως αὐτοῦ τοσοῦτον συνδέεται μετὰ τῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ γεγονότων, ὥστε μετὰ βεβαιότητος παραδοθήσεται εἰς πολλὰς μελλούσας γενεάς. Ἐννοοῦμεν τὴν ἅλωσιν τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ Ἀμροῦ τῷ 639 μ. Χ. καὶ τὴν πυρπόλησιν τῆς διασήμου ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης. Καὶ πρῶτον λέγεται ὅτι ὁ Φιλόπονος ἀπεδέξατο τὸ μωαμεθανικὸν θρήσκευμα κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀμροῦ

ἄλωσιν τῆς πόλεως, ὑπόθεν δύναται δικαίως νὰ ὀνομασθῇ ὁ τελευταῖος τῶν καθαρῶς ἀλεξανδρινῶν γραμματικῶν. Ἐπὶ τούτῳ, λέγεται ἐν τῇ σχετικῇ ἀφηγήσει, παρεκάλεσε τὸν Ἄμροῦ νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ τὴν κτῆσιν τῆς περιπύστου ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης. Ὁ Ἄμροῦ, πληροφορήσας τὸν ἀπουσιάζοντα χαλίφην Ὀμὰρ περὶ τῶν πόθων τοῦ φιλοσόφου, ἔλαβεν ὡς ἀπάντησιν ὅτι ἂν μὲν τὸ περιεχόμενον τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ βιβλίων ἦν σύμφωνον πρὸς τὰ ἐν τῷ Κορανίῳ περιεχόμενα, τότε ἦσαν ἄχρηστα τὰ βιβλία ἐκεῖνα, ἐὰν δὲ πάλιν ἀντεστρατεύοντο πρὸς τὸ Κοράνιον, τότε εἰσὶ καταδικαστέα, οὕτως ὥστε κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἔδει νὰ καταστραφῶσιν. Οὕτως ἡ βιβλιοθήκη ἐκάη. Πιθανὸν ὅμως νὰ εἶναι ἡ ἀφήγησις αὕτη ἁπλῆ ἐφεύρεσις τοῦ Ἀβούλ-Φαρὰζ, τοῦ μεγάλου ἄραβος συγγραφέως τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὃς ὅμως ἦν χριστιανὸς καὶ ὅστις ἦν ὁπωσδήποτε ὁ πρῶτος ἀναγγείλας τὴν τοιαύτην πυρπόλησιν τῆς ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Φιλόπονον· λίαν ἀμφίβολόν ἐστιν ὅτι ὁ Φιλόπονος κατέστη μωαμεθανός. Οἱ ἀρεστοὶ αὐτῷ συγγραφεῖς ἦσαν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὑπόθεν καὶ ἡ πρὸς τὴν αἵρεσιν τάσις αὐτοῦ, ἦν δὲ εἶτα ἱδρυτὴς ἢ εἷς τῶν πρώτων καὶ κυρίων ὑποκινητῶν τῆς αἱρέσεως τῶν Τριθεϊστῶν, ἥτις κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου τῷ 681. Ἄγνωστος ἡ ἐποχὴ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλοπόνου. Ἰδοὺ κατάλογος τῶν ἔργων αὐτοῦ: 1) Τῶν εἰς τὴν Μωϋσέως κοσμογονίαν ἐξηγητικῶν λόγοι ζ', ἀφιερούμενον τῷ Σεργίῳ, πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως (610-639, ἴσως δὲ καὶ τῷ 641). Ὁ Φώτιος συγκρίνει τὴν κοσμογονίαν πρὸς τὸν συγγραφέα αὐτῆς, ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ ἔργου, οὔτε περὶ τοῦ συγγραφέως ἐσχημάτισε καλὴν ἰδέαν.— 2) *Disputatio de Paschale*. — 3) Κατὰ Πρόκλου περὶ ἀϊδιότητος κόσμου λύσεις, λόγοι ιη'.—4) *De quinque Dialectis Graecae Linguae Liber*. — 5) Συναγωγὴ τῶν πρὸς διάφορον σημασίαν διαφόρως τονουμένων λέξεων, κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν.—6) *Commentarii in Aristotelem* (α') *In Analytica Priora*. (β') *In Analytica Posteriora*. (γ') *In quator priores Libros Physicorum*. (δ') *In Librum unicum Meteorum*. (ε') *In Libros III de Anima*. (στ') *In Libros V De Generatione et Interitu*. (ζ') *In Libros V De Generatione Animalium*, (η') *In Libros XIV Metaphysicorum*.

Ὁ Φιλόπονος ἔγραψε καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα, ὧν ἄλλα μὲν ἀπώλοντο, ἄλλα δὲ οὐδέποτε ἐδημοσιεύθησαν.

ΦΙΛΟΣ, ὄνομα ρωμαϊκ. οἰκογενείας πατρικίων Φουρίων, ἧς μέλη εἰσὶν οἱ ἑπόμενοι ἓξ:

1. Φίλος (Π. Φούριος), ὕπατος τῷ 223 π. Χ μετὰ τοῦ κ. Φλαμινίου, συνοδεύσας τὸν συνάδελφον αὐτοῦ ἐν τῇ κατὰ τῶν Γαλατῶν εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ. Τῷ 216 π. Χ. ἐγένετο πραίτωρ, ὅτε καὶ ἐκτήσατο τὴν *jurisdictio inter cives Romanos et peregrinos*, μετὰ δὲ τὴν ὀλεθρίαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος μάχην ἐν Κάνναις αὐτός τε καὶ ὁ συνάδελφος αὐτοῦ Μ. Πομπώνιος Μάθων προσεκάλεσαν τὴν Γερουσίαν νὰ λάβῃ μέτρα διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ἔλαβε τὸν στόλον παρὰ τοῦ Μ. Κλαυδίου Μαρκέλλου καί, πλεύσας εἰς Ἀφρικήν, ἐτραυματίσθη σοβαρῶς ἐν ναυμαχίᾳ παρὰ τὴν ἀφρικανικὴν ἀκτὴν καὶ ὑπέστρεψαν εἰς Λιλύβαιον. Τῷ 214 π. Χ. ἦν κήνσωρ (ὁ ἐπὶ τῆς ἀπογραφῆς) μετὰ τοῦ Μ. Ἀτιλίου Ρηγούλου, ἀλλ' ἀπέθανε κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἑπομένου ἔτους, πρὶν ἢ τελεσθῇ ὁ ἐπίσημος ἐξαγνισμὸς ἢ καθαρμὸς *(lustrum)* τοῦ λαοῦ· ὁ δὲ Ρήγουλος παρῃτήθη, ὡς ἦν σύνηθες ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι, τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ. Οἱ κήνσορες οὗτοι αὐστηρῶς προσεφέροντο πρὸς πάντα τὰ πρόσωπα, ἅτινα δὲν ἐξεπλήρωσαν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον κατὰ τὰ μεγάλα ἀτυχήματα, ἅτινα ἐσχάτως εἶχεν ὑποστῇ ἡ Ρώμη, καὶ περιήγαγον εἰς τὴν θέσιν ἀγροτῶν πάντας τοὺς νεαροὺς εὐγενεῖς, οἵτινες ἐμελέτησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐξ Ἰταλίας μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην· ἐν τούτοις συγκατελέγετο καὶ ὁ Α. Καικίλιος Μέτελλος, ὃς ἦν καίστωρ *(quaestor)* κατὰ τὸ ἔτος τῆς ὑπατείας αὐτῶν, τῷ 214 π. Χ. Ὁ Μέτελλος, διατελέσας καὶ δήμαρχος τῶν πληβείων κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἐπειράθη νὰ ἐγκαλέσῃ τοὺς κήνσορας εἰς δίκην πρὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ παρεκωλύθη ὑπὸ τῶν ἄλλων δημάρχων. Ὁ Φίλος ἦν καὶ μάντις κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

2. Φίλος (Π. Φούριος), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ὅστις ἐπληροφόρησε τὸν Σκιπίωνα

τῷ 216 π. Χ. μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην περὶ τῆς προθέσεως τοῦ Λ. Καικιλίου Μετέλλου καὶ λοιπῶν ν' ἀποχωρήσωσι τῆς Ἰταλίας.

3. Φίλος (Π. Φούριος), πραίτωρ τῷ 171 π. Χ. μετ' ἐπαρχίας τῆς ἐντεῦθεν Ἱσπανίας. Κατὰ τὴν εἰς Ρώμην ἐπιστροφὴν κατηγορήθη ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν ἐπὶ κακώσει τῆς ἐπαρχίας ἢ ἀνόμῳ ἀργυρολογίᾳ *(repetundae)*. Κάτων ὁ πρεσβύτερος ἠγόρευσε τότε κατ' αὐτοῦ· καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην δίκην ἡ ἐκ ἴσης τῆς κατηγορίας ἀνεβλήθη, ἀλλ' ὁ Φίλος, φοβούμενος καταδίκην κατὰ τὴν ἐπανάληψιν αὐτῆς, ἀπῆλθεν ἐξόριστος εἰς Πραινέστην τῷ 171 π. Χ.

4. Φίλος (Λιφούριος), πιθανῶς υἱὸς τοῦ προτεταγμένου· ἦν πραίτωρ τῷ 171 π. Χ. καὶ ἔλαβε τὴν Σαρδηνίαν ὡς ἐπαρχίαν αὐτοῦ. Ἦν δ' εἷς τῶν ἱερομνημόνων καὶ ἀπέθανε τῷ 170 π. Χ.

5. Φίλος (Λ. Φούριος), ὕπατος τῷ 136 π. Χ. μετὰ τοῦ Σέξτου Ἀτιλίου Σερρανοῦ, λαβὼν ὡς ἐπαρχίαν τὴν Ἱσπανίαν· διετάχθη δὲ ὑπὸ τῆς Γερουσίας νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Νουμαντίνους τὸν Κ. Ὀστίλιον Μαγκῖνον, ὕπατον τοῦ προηγουμένου ἔτους. Κατὰ τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην ὁ Φίλος ἔλαβεν ὡς μάρτυρας μεθ' ἑαυτοῦ δύο τῶν ἀσπόνδων αὐτοῦ ἐχθρῶν, τὸν Κ. Πομπήϊον καὶ τὸν Κ. Μέτελλον, ὥστε ν' ἀναγκασθῶσι νὰ μαρτυρήσωσι περὶ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς εὐθυδικίας αὐτοῦ. Σύγχρονος ἦν Σκιπίωνος τοῦ νεωτέρου καὶ τοῦ Λαιλίου. Ὁ Φίλος ἠγάπα, ὡς καὶ οὗτοι, τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ παίδευσιν καί, ἀναστρεφόμενος μετὰ τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων Ἑλλήνων, ἦν καὶ αὐτὸς ἀνὴρ οὐχὶ μικρῶν γνώσεων ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διακρινόμενος ἰδίᾳ ἐπὶ τῇ ἥνπερ ὡμίλει καθαρευούσῃ μητρικῇ γλώσσῃ. Ὁ Κικέρων παρεισάγει αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν διαλεγομένων ἐν τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον: *De Republica* διαλόγῳ αὐτοῦ καὶ περιγράφει αὐτὸν ὡς ἄνδρα *modera tissimus et continentissimus*. Τὸ δ' ὄνομα αὐτοῦ εἶναι Ἀσύκιος καὶ οὐχὶ Ποῦβλιος, ὡς ἐσφαλμένως ἀναφέρεται ἐν χωρίῳ τοῦ Κικέρωνος.

6. Φίλος (Μ. Φούριος), ἀναφερόμενος μόνον ἐπὶ νομισμάτων.

ΦΙΛΟΣΤΕΦΑΝΟΣ. Οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενοί εἰσιν οἱ ἑξῆς τρεῖς:

1. Φιλοστέφανος, κωμικὸς ποιητής, ἄγνωστον ὅμως ἂν ἀνήκῃ εἰς τὴν Ἀρχαίαν ἢ τὴν Μέσην Κωμῳδίαν. Ὁ Ἀθήναιος παραπέμπει χωρίον ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ Δηλίου, ἐν ᾧ ἐπετύριζε φαίνεται τὰς παρασιτικὰς συνηθείας τῶν Δηλίων.

2. Φιλοστέφανος ὁ Κυρηναῖος, ἀλεξανδρινὸς ἱστοριογράφος καὶ γεωγράφος, φίλος καὶ μαθητὴς τοῦ Καλλιμάχου, ἀκμάσας ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Β' τοῦ Φιλαδέλφου περὶ τὸ 249 π. Χ. Τῶν ἑπομένων ἔργων αὐτοῦ ἀναφέρονται περικοπαί: Περὶ παραδόξων ποταμῶν, περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεων, περὶ νήσων, ἔργον τοῦ ὁποίου μέρος ἀπετέλει καὶ ἡ ἱστορία τῆς Κύπρου, τὰ ἠπειρωτικά, περὶ εὑρημάτων καὶ ἄλλο τι ἱστορικὸν ἔργον, οὗτινος ὁ τίτλος δὲν εἰδικεύεται. Τινὲς ταυτίζουσι τὸν Φιλοστέφανον τοῦτον πρὸς τὸν ἀνωτέρω κωμικόν.

3. Φιλοστέφανος, ποιητὴς ἐν Μαντινείᾳ, οὗτινος τοὺς ὕμνους ἀναφέρει ὁ Πτολεμαῖος, υἱὸς τοῦ Ἡφαιστίωνος, περὶ οὗ ὅμως οὐδὲν πληρέστερον γινώσκεται.

ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΙΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται δύο πρόσωπα, τὰ ἑξῆς:

1. Φιλοστόργιος, συγγραφεὺς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, καταγόμενος ἐκ Βορισσοῦ τῆς Καππαδοκίας, ὅστις ἦν υἱὸς τοῦ Καρτερίου καὶ τῆς Εὐλαμπίας. Ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Οὐαλεντιανοῦ καὶ τοῦ Οὐάλεντος τῷ 358 μ. Χ. κατὰ τὸν Γοδεφρεῖδον ἢ περὶ τὸ 367 κατὰ τὸν Βόσσιον. Ὅτε ὁ Εὐνόμιος ἐξεδιώχθη τῆς Καισαρείας, ὁ Φιλοστόργιος ἦγε τὸ 20ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Ὡς δ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ Καρτέριος, ἐνθέρμως ἠσπάσθη καὶ οὗτος τὰς δοξασίας τοῦ Εὐνομίου, ἔγραψε δὲ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρείου (300 μ. Χ.) μέχρι τῆς περιόδου, καθ' ἣν Θεοδόσιος ὁ νεώτερος ἀνέθηκε τὸ δυτικὸν ρωμαϊκὸν κράτος εἰς Οὐαλεντινιανὸν τὸν νεώτερον (425 μ. Χ.). Τὸ ἔργον ἀπετελεῖτο ἐκ 12 βιβλίων, ἀρχομένου ἑκάστου τούτων ἐξ ἑνὸς τῶν 12 γραμμάτων, ἅτινα ἀπετέλουν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ν' ἀπετελῆται εἶδος ἀκροστιχίδος. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ οὐδεμίαν παρέλιπεν εὐκαιρίαν εἰς ἔξαρσιν τῶν Ἀριανῶν καὶ τῶν Εὐνομιανῶν ἐνῷ καθύβριζεν ὁλόκληρον τὴν ὀρθόδοξον μερίδα, ἐξαιρέσει Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Ὁ

Φώτιος κατακρίνει αὐτὸν ὡς εἰσάγοντα βαναύσους παρερμηνείας καὶ ἀβασίμους δοξασίας καὶ λέγει ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ δὲν ἀποτελεῖ ἱστορίαν, ἀλλὰ πανηγυρικὸν τῶν αἱρετικῶν. Ὁπωσδήποτε ὁ Φιλοστόργιος διέπρεπεν ἐπὶ μαθήσει καὶ ἐκέκτητο σπουδαίας γεωγραφικὰς καὶ ἀστρονομικὰς γνώσεις. Αἱρετικοῦ δ' ὄντος τούτου, οὐδὲν τὸ παράδοξον, ἂν τὸ ἔργον αὐτοῦ δὲν διεσώθη μέχρις ἡμῶν, ἀλλ' ὁ Φώτιος ἐποιήσατο σύνοψιν τούτου ἐν ἰδιαιτέρῳ ἔργῳ περισωθέντι. Ὁ Φώτιος χαρακτηρίζει αὐτὸν ὡς μεταχειριζόμενον ὕφος ἔξοχον καὶ ὡς μὴ χρώμενον ὑπερβολικαῖς παρομοιώσεσιν· ἀλλ' αἱ παρομοιώσεις αὗται ἦσαν ἐνίοτε τραχεῖαι καὶ ἥκιστα ἐπηρεαστικαὶ τοῦ σημαινομένου, ἡ δ' ἀφήγησις αὐτοῦ περίπλοκος καὶ ἀσαφής.

2. Φιλοστόργιος, ἰατρὸς ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Οὐάλεντος κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν τοῦ Δ' αἰῶνος μ. Χ. Ἦν δὲ πατὴρ τοῦ Φιλαγρίου καὶ τοῦ Ποσειδωνίου καὶ λέγεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος ἰατρὸς τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ.

ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ. Τριακαίδεκα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται πρόσωπα, τὰ ἑξῆς:

1. Φιλόστρατος ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις εἶχε τὸ ἀτιμωτικὸν ἐπάγγελμα τοῦ τηρεῖν πορνοστάσιον. Ὁ Ἀριστοφάνης, σατυρίζων αὐτόν, ἀποκαλεῖ κυναλώπεκα.

2. Φιλόστρατος ὁ ἐκ Κολωνοῦ, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ὡς ὁ ἀπονδότατος κατήγορος τοῦ Χαβρία ἐν τῇ περιπύστῳ περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ὠρωποῦ δίκῃ τῷ 366 π. Χ. Φαίνεται δ' ὅτι ἦτο τὸ αὐτὸ πρόσωπον, περὶ οὗ γίνεται μνεία ἐν τῷ κατὰ τῆς Νεαίρας λόγῳ ὡς διατελοῦντος, ὅτε νεαρὸς ἦν καὶ ἄγαμος ἔτι, φίλου τοῦ σοφιστοῦ Λυσίου, ὅστις πιθανῶς δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸν ὁμώνυμον ῥήτορα.

3. Φιλόστρατος, πατὴρ τοῦ φιλοσόφου Πολέμωνος.

4. Φιλόστρατος ὁ Ῥόδιος, ὅστις ἐκυβέρνα πεντήρη λίαν γενναίως ἐν τῇ ἐν Χίῳ ναυμαχίᾳ, ὅτε καὶ διεκρίθη καὶ καθ' ἣν Ἄτταλος ὁ Α' καὶ οἱ Ῥόδιοι ἐνίκησαν Φίλιππον Ε' τὸν Μακεδόνα, τῷ 201 π. Χ.

5. Φιλόστρατος ὁ Ἠπειρώτης, ὃς τῷ 170 π. Χ. μετέσχε συνωμοσίας πρὸς σύλληψιν τοῦ ρωμαίου ὑπάτου Α. Ὀστιλίου, μεταβαίνοντος δι' Ἠπείρου εἰς Θεσσαλίαν, καὶ παράδοσιν αὐτοῦ εἰς τὸν Περσέα. Ἡ πρόθεσις αὕτη δὲ ἐπραγματοῦτο, ἂν μὴ ὁ Ὀστίλιος μετήλλασσε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, πλεύσας εἰς Ἀντίκυραν καὶ εἶτα μεταβὰς εἰς Θεσσαλίαν. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Φιλόστρατος ἐπιτυχῶς συνειργάζετο ἐν Ἠπείρῳ μετὰ τοῦ μακεδόνος στρατηγοῦ Κλεύα ἐναντίον τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου.

6. Φιλόστρατος, ῥόδιος ἀθλητής, ὅστις τῷ 68 π. Χ. ἐδωροδόκησε τὸν ἀνταγωνιστὴν αὐτοῦ ἐν τοῖς ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτῷ νὰ νικήσῃ καὶ ὅστις ἐτιμωρήθη ἐπὶ τούτῳ, ὑποβληθεὶς εἰς πληρωμὴν προστίμου.

7. Φιλόστρατος (Φλάβιος), υἱὸς τοῦ Βήρου, ὃν ὁ Σουΐδας ἡμαρτημένως ἀναφέρει ὡς ἀκμάσαντα ἐπὶ Νέρωνος, καίτοι ἀληθῶς ἤκμασεν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς δευτέρας ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος. Ἔγραψε πολλὰ ῥητορικὰ συγγράμματα καὶ μελέτας ῥητορικάς, ἔτι δὲ 43 τραγῳδίας καὶ 14 κωμῳδίας. Ἐν τοῖς συγγράμματι τούτου καταλέγει ὁ Σουΐδας καὶ λόγον τινά, ἐπιγραφόμενον «γυμναστικός», οὗ μέρος μὲν ἀνεκάλυψεν ὁ *Kayser* ἐν ἔτει 1840, πλήρη δ' ἀνεῦρεν αὐτὸν μετὰ ταῦτα ὁ Μινωΐδης Μηνᾶς ἔν τινι τῶν μοναστηρίων τοῦ Ἄθω.

8. Φιλόστρατος (Φλάβιος), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, παιδευθεὶς ὑπὸ Πρόκλου τοῦ νεοπλατωνικοῦ καὶ Ἀντιπάτρου τοῦ Ἱεραπολίτου. Καὶ πρῶτον μὲν διέτριψεν εἰς Ἀθήνας, ἐξ οὗ καὶ ὀνομάζεται Ἀθηναῖος· ἐνίοτε δέ, ταυτιζόμενος Φιλοστράτῳ τῷ τρίτῳ, καλεῖται Λήμνιος, ἐπίθετον, ὅπερ μόνος ὁ νεώτερος τῶν ὁμωνύμων σοφιστῶν ἔφερεν. Ὁ δεύτερος οὗτος Φιλόστρατος, ὁ καὶ σημαντικώτατος, ἀποκατέστη ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Σεπτιμίου Σευήρου καὶ ἔζη ἔτι ἐπὶ Φιλίππου, τουτέστι περὶ τὰ μέσα τῆς τρίτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἡ αὐτοκράτειρα Ἰουλία Δόμνα, σύζυγος τοῦ Σευήρου, ἔλαβεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν της, καὶ κατ' αἴτησιν αὐτῆς ἔγραψε τὸν βίον Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως. Ἠκολούθησε τῷ Καρακάλλᾳ εἰς Γαλλίαν, καὶ ἄλλας προσέτι ἐποίησε περιηγήσεις. Φαίνεται δ' ὅτι ἀπέθανεν ὑπέργηρως, διότι ἔζη, ὅτε ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Φιλόστρατος ἔννατος, οὗ μνημονεύει ἐν βίοις Σοφιστῶν, ἦτο ἐτῶν εἴκοσι τεσσάρων. Συγγράμματα ἔγραψεν ὁ Φιλόστρατος οὗτος τὰ ἑξῆς:

α') Βίον Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, πολλὴν ἐπισπάσαντα προσοχὴν διὰ

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

τὴν ὑποτιθεμένην ἐπιθυμίαν τοῦ συγγραφέως, ὅπως ἀναδείξῃ τὸν Ἀπολλώνιον ἐφάμιλλον τῷ ἀρχηγῷ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Αἱ παρατηρηθεῖσαι ὁμοιότητες τῶν θαυμάτων τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀπολλωνίου πρὸς τὰ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἱστορούμενα ὀφείλονται πιθανῶς εἰς τὸν ἀσιανὸν συγγραφέα Δάμιν τὸν Νινευίτην, ἐξ οὗ πολλὰ ὁ Φιλόστρατος ἠρανίσθη εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ ὅστις ἐγίνωσκεν ἴσως τὰ συγγράμματα τῶν πρώτων χριστιανῶν· πιθανώτατον δ' ὅτι καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ αὐλὴ τῆς Ρώμης ἐπεθύμει νὰ περιστείλῃ τὴν πρόοδον τοῦ Χριστιανισμοῦ, τείνουσα ν' ἀναδείξῃ ἐφάμιλλόν τινα τῷ Ἰησοῦ ἐν ταῖς δεισιδαιμονίαις τῆς εἰδωλολατρείας. Φαίνεται μάλιστα ὅτι ὁ Φιλόστρατος δὲν ἠσχολήθη πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας τῶν ἱστορουμένων, ἀλλὰ μόνον πρὸς καλλωπισμὸν τῆς ὅλης ἀκόμψου καὶ ψυχρᾶς διηγήσεως τοῦ Δάμιδος διὰ λεκτικοῦ εὐρραδοῦς, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ παρασκευάσῃ γενικὴν ὑποδοχὴν τοῦ ἱστορουμένου ἐν ταῖς ἀνεπτυγμέναις τάξεσι τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Βραδύτερον ὁ Ἱεροκλῆς μετεχειρίσθη τὴν βιογραφίαν ταύτην τοῦ Ἀπολλωνίου διὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὰς ἐξαιρετικὰς ἀξιώσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ, πρὸς τὸν τοῦτον δὲ ἀπήντησε τὰ προσήκοντα ὁ Εὐσέβιος.

β') Βίους Σοφιστῶν εἰς βιβλία δύο. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ φέρει ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν χειρογράφων τὴν ἐξῆς ἀφιέρωσιν: Τῷ λαμπροτάτῳ ὑπάτῳ Ἀντωνίῳ Γορδιανῷ Φλάυιος Φιλόστρατος, ἀποτελεῖται ἐκ βιβλίων δύο, περιεχόντων πολλὰς συντόμους βιογραφίας φιλοσόφων ἢ σοφιστῶν, ὅσοι κοινῶς ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ Πρωταγόρου καὶ τοῦ Γοργίου μέχρις Ἀσπασίου τοῦ ἐκ Ραυέννης. Τὸ μὲν πρῶτον βιβλίον περιέχει 26 βίους σοφιστῶν, οἵτινες ἠξίουν νὰ ὀνομάζωνται καὶ φιλόσοφοι, τὸ δὲ δεύτερον 33 ἐξόχων σοφιστῶν. Εἰπόν τινες (*Olcarius, p.* 474) ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὀρθότερον ἔπρεπε νὰ διαιρῆται εἰς τρία βιβλία, ὧν τὸ μὲν πρῶτον νὰ περιέχῃ τὰς πρώτας ὀκτὼ βιογραφίας ἀπὸ Εὐδόξου τοῦ Κνιδίου μέχρι Φαβωρίνου τοῦ ἐξ Ἀρελάτου, διότι οὗτοι μᾶλλον καὶ ἰδίως ἠσχολήθησαν περὶ φιλοσοφικὰς ἐρεύνας ἢ περὶ τὴν ρητορικήν, ἣν ἐθεώρουν ὡς ἁπλοῦν ἐπικόσμημα, τὸ δὲ δεύτερον 18 βιογραφίας τῶν κυρίως καλουμένων σοφιστῶν μέχρι τῆς αὐτῆς περιόδου, εἰς ἣν τελευτῶσι καὶ οἱ φιλόσοφοι σοφισταί, ἐκτεινόμενον ἀπὸ Γοργίου μέχρι Πολέμωνος καὶ Σεκούνδου· τρίτον δὲ βιβλίον ὤφειλε νὰ εἶναι τὸ νῦν δεύτερον, περιλαμβάνον τοὺς σοφιστὰς ἀπὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ μέχρι τῶν συγχρόνων τοῦ Φιλοστράτου, Ἡλιοδώρου τοῦ Ἄραβος καὶ Ἀσπασίου τοῦ ἐκ Ραυέννης. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Φιλοστράτου, εἰ καὶ παραμεμορφωμένων ὑπὸ τῶν συνήθων ἐλλείψεων τῶν ρητορικῶν συγγραμμάτων, κατὰ πολλοὺς λόγους ἐστὶ χρησιμώτατον, διότι ἀληθῶς ἐκ τούτου μόνον ἔχομεν ν' ἀρυσθῶμεν, ὡς ἐκ πηγῆς ἀπαραιτήτου, τὴν κατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, οἵα παρίσταται ὑπὸ τῶν σοφιστῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ ἑκατονταετηρίδι.

γ') Ἡρωϊκὰ ἢ Ἡρωϊκόν, σειρὰν διηγήσεων περὶ τῶν ἐν τῷ τρωϊκῷ πολέμῳ ἡρώων, ἐν εἴδει διαλόγου γεγραμμένων, ἔνθα διαλέγεται Φοίνιξ περιηγητὴς πρός τινα ἀμπελουργὸν τῆς ἐν τῇ Θρακικῇ χερσονήσῳ Ἐλαιοῦντος. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ὡς καὶ αἱ Εἰκόνες, φαίνεται ὑπαγορευθὲν ἐκ τῆς θέας εἰκόνων, ἐν αἷς παρίσταντο τὰ περιγραφόμενα συμβάντα ἢ καὶ ἐξ εἰκόνων αὐτῶν τῶν ἡρώων. Ὁπωσδήποτε παντοχοῦ τῆς συγγραφῆς ὑποδεικνύονται εἰκονικαὶ παραστάσεις, ἅπερ ὁ συγγραφεὺς ἢ εἶχεν ἐνώπιόν του ἢ ἀνέπλαττεν αὐτὰς κατὰ φαντασίαν. Τὸν διάλογον τοῦτον ὑποτίθεται ὅτι ἔγραψεν ὁ Φιλόστρατος, χαριζόμενος τῷ Καρακάλλᾳ, ὅστις μάλιστα πάντων τῶν ἡρώων ἐθαύμαζε τὸν Ἀχιλλέα· διὸ καὶ ἡ τοῦ ἥρωος τούτου περιγραφὴ ἐστὶν ἡ μάλιστα ἐκτενὴς ἐν ταῖς εἰκόσι τῶν ἡρώων.

δ') Εἰκόνας, εἰς βιβλία δύο. Ἡ πραγματεία αὕτη ἐστὶν εἴδός τι καταλόγου, περιγράφοντος τὰς εἰκόνας πινακοθήκης τινὸς ἐν Νεαπόλει· ἔχει δὲ τὸ λεκτικὸν ζωηρὸν καὶ τερπνόν, καίπου δὲ διασαφηνίζει τινὰς τῶν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς μνημονευομένων μύθων.

ε') Ἑβδομήκοντα καὶ τρεῖς Ἐπιστολάς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐρωτικάς, καὶ ἐν εἴδει γυμνασμάτων γεγραμμένας. Διὰ τούτων ὁ Φιλόστρατος προὐτίθετο νὰ ἐπιδείξῃ καὶ τὴν πρὸς τὸ ἐπιστολογραφεῖν ἱκανότητα αὐτοῦ, ἴσως δὲ καὶ ἠμιλλᾶτο πρὸς τὴν ἐν τῷ Φαίδρῳ τοῦ Πλάτωνος ὁμοίαν ἐφαρμογὴν

τῆς ρητορικῆς. Ὁ Kayser ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φιλοστράτου ὑποθέτει ὅτι δύο ἐποίησεν ἐκδόσεις τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὁ Φιλόστρατος, τὴν μὲν πρώτην, τὴν δὲ προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν· ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐπ' οὐδενὸς λόγου στηρίζεται.

9. Φιλόστρατος (Φλάβιος), ὁ Λήμνιος. Ἦτο υἱὸς τοῦ Νερβιανοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς Φιλοστράτου τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8, ὃν περ καὶ ἠκολούθησε κατ' ἴχνος, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ περισωθέντος συγγράμματος αὐτοῦ. Ἀπέθανεν οὗτος ἐπὶ αὐτοκράτορος Γαλληνοῦ τῷ 264 μ. Χ. Ἔσχε σφοδρὸν ἀντίπαλον ἐν τῇ ρητορικῇ σχολῇ τῆς Ρώμης τὸν Ἀσπάσιον, σχολαρχοῦντα τότε ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ, καὶ ἴσως ἕνεκα τῆς ἀντιζηλίας ταύτης μετῴκησεν εἰς Λῆμνον, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Τούτου ἐν μόνον διεσώθη σύγγραμμα, αἱ Εἰκόνες, γεγραμμένον κατὰ μίμησιν τοῦ ὁμωνύμου συγγράμματος τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου αὐτοῦ. Ὑποτίθεται ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐστιν ἔργον μεταγενεστέρου σοφιστοῦ, ἐπιθυμήσαντος νὰ τιμήσῃ ἑαυτὸν διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Φιλοστράτου. Ἐὰν παραδεχθῶμεν τοῦτο καὶ θεωρήσωμεν τὸν Σουίδαν ἀξιοπιστότερον τοῦ γράψαντος τὸ προοίμιον τῶν Εἰκόνων, ὁ ψευδώνυμος συγγραφεὺς οὕτω καλῶς ἐγίνωσκε τὴν συγγένειαν τῶν δύο Φιλοστράτων, ὥστε παρέστησε τὸν θεῖον ὡς ἐκ μητρὸς πάππον τοῦ ἀνεψιοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεμία ὑπάρχει ἀπόδειξις τούτου, νομίζομεν λίαν ἀπερίσκεπτον νὰ προτιμήσωμεν μᾶλλον τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σουίδα ἢ τὴν ρητὴν διαβεβαίωσιν συγγραφέως, ἐν αὐτῷ τῷ προοιμίῳ τῆς συγγραφῆς ὑπάρχουσαν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἀπίθανον φαίνεται ὅτι ὁ Ψευδώνυμος, οἱοσδήποτε καὶ ἂν ὑπετίθετο, ἤθελεν ἀρκεσθῇ εἰς ἁπλῆν μίμησιν· βεβαίως ἡ μίμησις αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ παρασκευάσῃ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ συγγράμματος ὡς ἰδίου πονήματος, πάντη ἀσχέτου πρὸς τὸ τοῦ Φιλοστράτου. Ἐκτὸς τῶν Εἰκόνων καὶ ἄλλα ρητορικὰ συγγράμματα ἀποδίδονται τῷ νεωτέρῳ τούτῳ Φιλοστράτῳ, οἷον Παναθηναϊκός, Τρωϊκὸς κατὰ μίμησιν ἴσως τοῦ Ἡρωϊκοῦ τοῦ πάππου (ὅρα 8 Φιλόστρατος), παράφρασις τῆς ὁμηρικῆς ἀσπίδος καὶ Μελέται πέντε. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς· ὁ δὲ Σουίδας προστίθησιν ὅτι καὶ οἱ Βίοι τῶν σοφιστῶν τούτῳ ὑπό τινων ἀποδίδονται.

10. Φιλόστρατος ὁ Αἰγύπτιος. Εὑρίσκετο ἐν Ἀφρικῇ μετὰ τοῦ Ἰούβα, ὅτε ὁ Κάτων καὶ ὁ Σκιπίων ἀνέλαβον τὴν ἀρχηγίαν ἐναντίον τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος τῷ 47 π. Χ., εἶτα συνετάχθη τῇ μερίδι τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας, ἀλλὰ τὸ ἠθικὸν αὐτοῦ μέρος οὐδόλως μετεβλήθη ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης. Ὅθεν ὁ Αὔγουστος, εἰσελθὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῷ 30 π. Χ., ἠγανάκτησεν εὑρὼν ὀπαδὸν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς σχολῆς τοσοῦτον ἐξηχρειωμένον. Ἐν τούτοις ἀφῆκεν αὐτῷ τὴν ζωήν, ἵνα μὴ προσαφθῇ μομφὴ τῷ φιλοσόφῳ Ἀρείῳ, ὃν ὁ Φιλόστρατος, μακρὸν φέρων πολιὸν πώγωνα καὶ ἐπικήδειον στολήν, παρηκολούθει, ἐκλιπαρῶν τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Ἐν ἐπιγράμματι τοῦ Κριναγόρου συγκρίνεται ἡ μετὰ ἡγεμόνων οἰκειότης καὶ ὁ πλοῦτος αὐτοῦ, ὅστις ἦν προϊὸν μακρᾶς ἐργασίας, πρὸς τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν ζῶν καὶ νεκρὸς καθυπεβλήθη ὑπὸ τῶν ρωμαίων στρατιωτῶν. Ὁ Φιλόστρατος κατατάσσει αὐτὸν ἐν ταῖς σοφιστικοῖς φιλοσόφοις καὶ ποιεῖται περὶ αὐτοῦ λόγον ὡς ἀφωσιωμένου εἰς τὸ πανηγυρικὸν ὕφος τῆς ρητορικῆς καὶ λοιπὰ ταύτης εἴδη. Ὁ Βόσσιος, ὅστις λίαν ἀπροσέκτως ἀνέγνω τοὺς βίους τῶν Φιλοστράτων, τίθησι τὸν τοῦ Αὐγούστου σύγχρονον τοῦτον ὡς σύγχρονον Φιλοστράτου τοῦ Λημνίου, παραπλανηθεὶς ἐκ τῆς λέξεως οἶδα, ἣν μετέφρασε διὰ τοῦ *cidi* ἀντὶ τοῦ *noci*.

11. Φιλόστρατος, ἱστορικός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου ὡς γράψας περὶ Ἰνδικῆς καὶ Φοινίκης, ὡς καὶ περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου. Φιλόστρατος ὁ βιογράφος ἐκαλεῖτο ἐνίοτε Τύριος, ἅτε συγχεόμενος πρὸς τοῦτον τὸν περὶ Τύρου γράψαντα ἱστορικόν.

12. Φιλόστρατος, ἱστορικός, ἀκμάσας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ.

13. Φιλόστρατος (Κ. Φούβιος), χαράκτης, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐπὶ πολυτίμου λίθου· ἀδύνατον ὅμως μετὰ βεβαιότητος νὰ ὁρισθῇ ἂν τὸ ὄνομα ἀναφέρεται εἰς τὸν χαράκτην ἢ εἰς τὸν κάτοχον τοῦ πολυτίμου λίθου.

ΦΙΛΟΤΙΜΟΣ. Οἱ ἑξῆς τρεῖς ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. Φιλότιμος, ἀπελεύθερος τοῦ Κικέρωνος ἢ μᾶλλον τῆς Τερεντίας, ἀναφερόμενος ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ τοῦ Κικέρωνος, οὗτινος καὶ τὴν περιουσίαν διῳκήσατο.

2. Φιλότιμος, διάσημος ἕλλην ἰατρός, μαθητὴς τοῦ Πραξαγόρα καὶ συμμαθητὴς τοῦ Ἡροφίλου, σύγχρονος δὲ τοῦ Ἐρασιστράτου, ἀναφερόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείδου τοῦ Ταραντίνου. Φαίνεται ἄρα ὅτι ἤκμασε κατά τινας περιόδους τοῦ Δ' καὶ Γ' αἰῶνος π. Χ. Ὁ Κέλσος ἀναφέρει αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν διασήμων ἰατρῶν τῆς ἀρχαιότητος, μνείαν δὲ τούτου ποιοῦνται καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι ἰατρικοὶ συγγραφεῖς, ὡς Καίλιος ὁ Αὐρηλιανός, ὁ Ὀριβάσιος, ὁ Ἀέτιος καὶ ὁ Γαληνός· ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τῶν Δογματικῶν ἢ Λογικῶν καὶ ἔγραψε διάφορα ἰατρικὰ ἔργα, ὧν ὀλίγα μόνον διεσώθησαν ἀποσπάσματα. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει ἔργον αὐτοῦ περὶ μαγειρικῆς, Ὀψαρτυτικόν, καὶ ἕτερον Περὶ τροφῆς, συνιστάμενον ἐκ 13 τοὐλάχιστον βιβλίων· τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον πολλάκις ἀναφέρει ὁ Γαληνός. Νεώτεροί τινες κριτικοὶ ὑποτιθέασιν ὅτι ἔγραψε καὶ ἔργον περὶ τοῦ Ἱπποκράτους Κατ' ἰητρεῖον, τὸ τοιοῦτον ὅμως εἶναι ἐσφαλμένον. Ἐν δὲ ἀνατομικῷ αὐτοῦ συγγράμματι ἐκήρυξεν ὅτι ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἡ καρδία εἶναι ἄχρηστα ὄργανα, τοῦ πρώτου τούτων ἀποτελοῦντος μάλιστα ἁπλοῦν ὑπεραύξημα καὶ βλάστημα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Καὶ ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ἀνέκδοτον περὶ τοῦ Φιλοτίμου τούτου.

3. Φιλότιμος, ἀγαλματοποιὸς τῆς Αἰγίνης, ὅστις κατεσκεύασε τὸν ἀνδριάντα τοῦ ὀλυμπιονίκου Ξενομβρότου τοῦ ἐκ Κῶ, ὅστις εὑρίσκετο ἐν Ἄλτει τῆς Ὀλυμπίας.

ΦΙΛΟΥΜΕΝΟΣ, ἕλλην ἰατρός, ἀναφερόμενος ὑπὸ ἀνωνύμου συγγραφέως ἐν τοῖς «Ἀνεκδότοις» *(Anecdota)* τοῦ διδάκτορος Γκράμ·ρώσεις τῶν διασημοτέρων ἰατρῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀρχαιότερος τῶν μνημονευόντων τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ συγγραφέων εἶναι ὁ Ὀριβάσιος, δυνατὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ἤκμασε κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα μ. Χ. ἢ καὶ πρὸ αὐτοῦ. Παρὰ τῷ Ἀετίῳ σώζονται πολλὰ ἀποσπάσματα τῶν ἔργων αὐτοῦ. Καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Τραλλιανὸς καὶ ὁ Ραζῆς ἀναφέρουσιν αὐτόν.

ΦΙΛΟΥΣΚΙΟΣ (Δ.), Ρωμαῖος, προγραφεὶς ὑπὸ τοῦ Σύλλα καὶ διαφυγών, ἀλλὰ προγραφεὶς καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς τριανδρίας τῷ 43 π. Χ., ὅτε καὶ ἀπώλετο.

ΦΙΛΟΦΡΩΝ, Ρόδιος, ὅστις ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς μετὰ τοῦ Θεαιτήτου εἰς τοὺς δέκα Ρωμαίους, οἵτινες διωρίσθησαν πρὸς διακανόνισιν τῶν πραγμάτων τῆς Ἀσίας μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ἀντιόχου τῷ 189 π. Χ. Οἱ πρέσβεις οὗτοι ἐπέτυχον τῆς παραχωρήσεως τῆς Λυκίας εἰς τοὺς Ροδίους ὡς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν κατὰ τὸν τελευταῖον ἀγῶνα. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου Ρώμης καὶ Περσέως οἱ Ρόδιοι διῃρέθησαν εἰς δύο μερίδας, τῆς μὲν ἐννοούσης τὸν μακεδόνα βασιλέα, τῆς δὲ ἄλλης διατιθεμένης νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν μετὰ τῶν Ρωμαίων συμμαχίαν. Ὁ Φιλόφρων ἦν εἷς τῶν κυριωτέρων ἡγετῶν τῆς τελευταίας ταύτης μερίδος, ἀπὸ κοινοῦ δὲ μετὰ τοῦ Θεαιτήτου ἀναφαίνεται λαμβάνων ἔξοχον μέρος ἐν τῇ καταπολεμήσει πάσης εἰς τὸν Περσέα παραχωρήσεως. Μολονότι δὲ τῷ 169 π. Χ. κατώρθωσαν πάλιν νὰ ἐπιτύχωσι ψηφίσματος περὶ ἀποστολῆς πρέσβεων πρὸς τὴν ἐν Ρώμῃ γερουσίαν καὶ πρὸς τὸν ὕπατον Κ. Μάρκιον πρὸς ἀνανέωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν φιλικῶν σχέσεων τῶν δύο δυνάμεων, ἡ ἀποτυχία ὅμως τῶν ρωμαϊκῶν ὅπλων κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον συνετέλεσεν εἰς ἐπικράτησιν τῆς μακεδονικῆς μερίδος, κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος (168 π. Χ.) ὁ Φιλόφρων καὶ ὁ Θεαίτητος δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρακωλύσωσι τὴν ὑποδοχήν, ἥτις ἐγένετο εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Περσέως καὶ τοῦ Γεντίου. Εἶτα ἀπεστάλησαν πρέσβεις ὑπὸ τῶν Ροδίων εἰς τὰ ἐμπόλεμα μέρη πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς εἰρηνεύσεως αὐτῶν, διάβημα τὸ ὁποῖον λίαν ἐξηρέθισε τοὺς Ρωμαίους. Μετὰ δὲ τὴν νίκην τοῦ Αἰμιλίου Παύλου ὁ Φιλόφρων ἀπεστάλη ἐν σπουδῇ εἰς Ρώμην μετὰ τοῦ Ἀστυμήδους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ καταπραΰναι τὴν ὀργὴν τῆς Γερουσίας. Καὶ οἱ μὲν πρέσβεις ἐγένοντο φιλοφρόνως δεκτοί, ἀλλ' οἱ Ρωμαῖοι ἀφῄρεσαν ἀπὸ τῶν Ροδίων τὴν Καρίαν καὶ Λυκίαν, ἀναγκάσαντες αὐτοὺς ν' ἀποσύρωσι καὶ τὰς φρουρὰς αὐτῶν ἐκ Κάννου καὶ Στρατονικείας.

ΦΙΛΟΧΑΡΗΣ, διακεκριμένος ζωγράφος, εἰκὼν τοῦ ὁποίου ἀνηρτήθη κατὰ τὸν Πλίνιον ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐν τοῖς τοίχοις τῆς αὐλῆς *(Curia)* αὐτοῦ, παριστῶσα πατέρα μετὰ τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ υἱοῦ τοσοῦτον θαυ-

μασίως, ὥστε διετηρεῖτο μὲν ἄριστα ἡ οἰκογενειακὴ τῶν δύο ὁμοιότης, ἀλλὰ καὶ ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας σαφῶς ἐξεφράζετο· ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν τῶν δύο τούτων προσώπων ὑπῆρχεν ἀετός, κρατῶν ὄφιν ἐν τοῖς ὄνυξιν αὐτοῦ. Πρὸς τῇ εἰκόνι ταύτῃ ὁ Αὔγουστος εἶχεν ἀναρτήσει καὶ ἑτέραν ἐγκαυστικὴν εἰκόνα, ἔργον τοῦ Νικίου. Ἡ τοῦ Φιλοχάρητος εἰκὼν ἔφερεν ἐπιγραφὴν ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ καλλιτέχνου, δηλοῦσαν ὅτι ἦτο ἔργον αὐτοῦ: *Philochares hocsuum opus esse testatus est.* Καὶ ἡ τοῦ Νικίου εἰκὼν ἔφερεν ἐπίσης ἐπιγραφήν : *Nicias scripsit se inussisse.* Φαίνεται δ' ὅτι παρὰ τοῖς δυσὶ προσώποις τῆς εἰκόνος τοῦ Φιλοχάρητος ὑπῆρχον καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, διότι ὁ Πλίνιος, ἐπὶ τοῦ παραδείγματος τούτου τῆς θαυμασίας δυνάμεως τῆς τέχνης βασιζόμενος, παρατηρεῖ ὅτι ὁ Γλαυκίων καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρίστιππος, πρόσωπα ἀφανῆ ἄλλως, προσείλκυον ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας τὰ βλέμματα τῆς τε ρωμαϊκῆς γερουσίας καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ.

Οἱ νεώτεροι περὶ καλλιτεχνίας συγγραφεῖς ὑποθέτουσιν ὅτι ὁ Φιλοχάρης ἦν τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὅπερ καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Αἰσχίνου, περὶ τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων τοῦ ὁποίου περιφρονητικῶς ἐκφράζεται, τὸν ὁποῖον ὅμως ὁ Οὐλπιανὸς κατατάσσει ἐν τοῖς μᾶλλον διακεκριμένοις ζωγράφοις. Ἐὰν οὕτως ἔχῃ, θὰ ἤκμασε τότε τῷ 343 π. Χ. ἤτοι καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Δημοσθένης ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ.

ΦΙΛΟΧΑΡΙΔΑΣ, διάσημος Λακεδαιμόνιος, υἱὸς τοῦ Ἐρυξιδαΐδα. Οὗτος ἦν εἷς τῶν πρέσβεων, οἵτινες ἐπεκύρωσαν τὴν ἐπὶ ἔτος ἀνακωχὴν τῶν ἐγθρικῶν ὁμοσπονδιῶν τῶν Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων τῷ 423 π. Χ. Τῷ 421 π. Χ. ὁ Φιλοχαρίδας ἦν πάλιν εἷς τῶν Πελοποννησίων, οἵτινες παρέστησαν εἰς τὴν μεθ' ὅρκου ἐπικύρωσιν τῆς γενικῆς εἰρήνης, καὶ εἷς τῶν πρεσβευτῶν, οἵτινες ἀπεστάλησαν εἰς τὰς παραμεθορίους τῇ Θράκῃ χώρας, ἵνα ἐπιδιώξωσι τὴν πλήρη ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων τῆς συνθήκης. Βραδύτερον ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀντιπροσώπων, πρὸ τῶν ὁποίων ἐνόρκως ἐπεκυρώθη ἰδιαιτέρα σύμβασις Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων, τῷ δὲ 420 π. Χ. εἷς τῶν πρέσβεων, οἵτινες ἀπεστάλησαν εἰς Ἀθήνας πρὸς καταπολέμησιν τῶν διαπραγματεύσεων τῶν Ἀργείων, οὓς ὁ Ἀλκιβιάδης ἐξηπάτησεν.

ΦΙΛΟΧΟΡΟΣ, υἱὸς τοῦ Κύκνου, Ἀθηναῖος, μάντις καὶ οἰωνοσκόπος, συζευχθεὶς γυναῖκα, καλουμένην Ἀρχεστράτην. Μετέσχε τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 306 π. Χ. ὅτε ὡς μάντις τὴν ἐμφάνισιν κυνὸς ἐν τῷ Παρθενῶνι ἡρμήνευσεν ὡς προσημαίνουσαν τὴν ἐπάνοδον τῶν φυγάδων Ἀθηναίων, ἐξηκολούθησε δὲ πολιτευόμενος μέχρι τοῦ ἔτους 26 π. Χ. ὅτε Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, κυριεύσας τὰς Ἀθήνας, ἐθανάτωσεν αὐτὸν ὡς ἑταῖρον Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, τοῦ βοηθήσαντος τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν κατὰ τῶν Μακεδόνων ἀντίστασιν. Ἐκ τῶν ἀμυδρῶν τούτων ἐνδείξεων εἰκάζεται ὅτι ὁ Φιλόχορος ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀνῆκεν εἰς ἱερατικὸν γένος, ὑπῆρξε προσέτι, καθ' ὅσον οἱ καιροὶ ἐπέτρεπον, ζηλωτὴς τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἀμέσως ἀντιπολιτευόμενος πρὸς τὴν τυραννίαν, τὴν ὁποίαν Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερίας ἤσκει, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους ἔπεσε θῦμα τῆς ἀντιπολιτεύσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ὅτε Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς ἀποκατέστησε τὴν ἐν Ἀθήναις κυριαρχίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

Τῶν συγγραμμάτων τοῦ Φιλοχόρου ἔχομεν μακρὸν κατάλογον :

1. Ἀ τ θ ὶ ς ἢ Ἀ τ θ ί δ ε ς καὶ Ἱ σ τ ο ρ ί α ι ἄλλως λεγόμεναι, ὡς πραγματευόμεναι τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μέχρι τῆς ἐποχῆς Ἀντιόχου τοῦ Θεοῦ, ἐν βιβλίοις 17. Τὰ δύο πρῶτα βιβλία πραγματεύονται περὶ μυθολογίας καὶ ἐξηγήσεως θρησκευτικῶν τινων ἐθίμων, τὰ δ' ἑξῆς τέσσαρα προάγουσι τὴν ἱστορίαν μέχρι τῶν χρόνων τοῦ συγγραφέως, καὶ ὁ Böckh δὲ συμπεραίνει ὅτι τὰ πρῶτα ταῦτα ἓξ βιβλία ἀπετέλουν ἴδιον σύγγραμμα, δημοσιευθὲν ἐξ ἀρχῆς καθ' ἑαυτό. Τὰ λοιπὰ 11 βιβλία ἐπραγματεύοντο περὶ τῆς συγχρόνου ἱστορίας. Ὁ Φιλόχορος ἀπέλαυσεν ἐξαιρέτου φήμης ἐπὶ ἀκριβολογίᾳ καὶ ὀρθῇ κριτικῇ, τὰ δὲ νῦν σωζόμενα πολυάριθμα αὐτοῦ ἀποσπάσματα μαρτυροῦσιν ὅτι ἐπιπόνως ἠσχολεῖτο περὶ τὴν συλλογὴν τῶν ἱστορουμένων καὶ ὅτι τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ ἦτο κομψὸν καὶ ἀφελές.

2. Ἐ π ι τ ο μ ὴ τ ῆ ς ἰ δ ί α ς Ἀ τ θ ί δ ο ς. Ἀμφιβάλλεται ἡ γνησιότης τῆς ἐπιτομῆς ταύτης, διότι καὶ Ἀσίνιος Πωλίων ὁ Τραλλιανός, ὅστις πιθανώτατα ἦν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΥ

ἀπελεύθερος τοῦ περιφήμου ὁμωνύμου Ρωμαίου καὶ πεπαιδευμένος ἀνήρ, ἔγραψεν ἐπιτομὴν τῆς Φιλοχόρου Ἀτθίδος, ὡς λέγει ὁ Σουίδας. Καὶ ὑπέλαβον μέν τινες ὅτι δύο ἐγένοντο ἐπιτομαί, ἡ μὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φιλοχόρου πρὸς χρῆσιν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου Ἕλληνος συγγραφέως πρὸς χρῆσιν τῶν Ρωμαίων, ἀλλ' ἀπίθανον φαίνεται ὅτι ὁ Φιλόχορος ἐνόμισεν ὠφέλιμον ἔργον τὸ νὰ συγγράψῃ τοιαύτην ἐπιτομήν, ἥτις ἔμελλε ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ πολύμοχθον αὐτοῦ σύγγραμμα, ὡς ἡ τοῦ Ἰουστίνου ἐπιτομὴ ἀντικατέστησε τὴν μακρὰν ἱστορίαν τοῦ Πομπηίου Τρόγου· πιθανώτερον δὲ φαίνεται ὅτι τὰ νῦν σωζόμενα τῆς ἐπιτομῆς ταύτης ἀποσπάσματα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ὅλης Ἀτθίδος τοῦ Φιλοχόρου, ἥτις ὑπῆρχε πλήρης καὶ πρόχειρος εἰς τοὺς σχετικῶς νεωτέρους συγγραφεῖς, ἐξ ὧν συνελέγησαν τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα. Ἐνγένει δὲ προτιμότερον νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι μία μόνη ἐγένετο τῶν Ἀτθίδων τοῦ Φιλοχόρου ἐπιτομή, ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀσινίου Τραλλιανοῦ.

3. Πρὸς τὴν Δήμωνος Ἀτθίδα, ἢ ἄλλως Ἡ πρὸς Δήμωνα ἀντιγραφή, οὖσα, ὡς εἰκάζεται, ἐπίκρισις τῆς Ἀτθίδος τοῦ Δήμωνος καὶ ῥυχὶ διάφορος ἐπιγραφὴ τῆς μεγάλης Ἀτθίδος τοῦ Φιλοχόρου.

4. Περὶ τῶν Ἀθήνησιν ἀρξάντων ἀπὸ Σωκρατίδου μέχρις Ἀπολλοδώρου. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἦτο ἴσως μία τῶν εἰς τὴν Ἀτθίδα γενομένων προσθηκῶν ὑπὸ Φιλοχόρου. Ἐὰν ἀληθῶς κατήρχετο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ νεωτέρου Ἀπολλοδώρου, ἦτο πιθανῶς ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὰ τελευταῖα ἕνδεκα βιβλία τῆς Ἀτθίδος, ἅτινα ἐπραγματεύοντο περὶ τῆς συγχρόνου ἱστορίας, ἐκδοθέντα ἰδίως μετὰ τὰ πρῶτα ἓξ βιβλία.

5. Ὀλυμπιάδες ἐν βιβλίοις β'. Φαίνεται ὅτι ὁ Φιλόχορος, πολὺ φροντίζων περὶ τῆς χρονολογίας, δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην χρονογραφίαν κατὰ τοὺς Ἀθήνησιν ἄρχοντας, ἀλλὰ τῷ παραδείγματι τοῦ Τιμαίου ἑπόμενος, ἀπεδέξατο τὴν κατ' Ὀλυμπιάδας, ἑκὸς τὰς περὶ τούτου ἐρεύνας ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις βιβλίοις.

6. Περὶ τῆς Τετραπόλεως, μονογραφία μυθολογικὴ καὶ θρησκευτικὴ περὶ τῶν τεσσάρων πόλεων Οἰνόης, Μαραθῶνος, Προβαλίνθου καὶ Τρικορύθου, ἥτις πιθανῶς εἶναι ἀπόσπασμα ἐκ τῶν πρώτων δύο βιβλίων τῆς Ἀτθίδος αὐτοῦ.

7. Ἐπιγράμματα Ἀττικά, τοὐτέστι συλλογὴ ἀττικῶν ἐπιγραφῶν, ἐκδοθέντα, ὡς φαίνεται, πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ συγγράμματι ἱστορουμένων, καὶ ἀποτελοῦντα τὴν πρώτην συλλογὴν τοιούτων ἐπιγραφῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα ἦσαν ἅπαντα ποιητικά, ὡς ὑπέλαβεν ὁ Böckh, καὶ οἷα φαίνονται ὄντα τὰ τοῦ Πολέμωνος, πιθανώτερον δὲ φαίνεται ὅτι ταῦτα ἦσαν ψηφίσματα καὶ συνθῆκαι ἤ, ὡς μετέπειτα εἶπεν ὁ Böckh, «ποικίλαι ἐπιγραφαί».

8. Ἠπειρωτικά, παραλειπόμενον ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ διδομένῳ καταλόγῳ τῶν ἔργων τοῦ Φιλοχόρου, ἀλλ' ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ λεξικογράφου ἀλλαχοῦ.

9. Δηλιακὰ βιβλία β'.

10. Περὶ τῶν Ἀθήνησιν ἀγώνων βιβλία ιζ'.

11. Περὶ ἑορτῶν, παραλειπόμενον ὑπὸ τοῦ Σουίδα, ἀναφερόμενον δὲ ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος.

12. Περὶ ἡμερῶν, ἐπίσης παραλειπόμενον ὑπὸ τοῦ Σουίδα· ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἐξετίθεντο αἱ ἱεραὶ ἡμέραι καὶ ἀνεπτύσσοντο οἱ λόγοι τῆς ἱερότητος αὐτῶν.

13. Περὶ θυσιῶν α', ἔργον τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ προηγούμενον χαρακτῆρος, πραγματευόμενον περὶ θυσιῶν.

14. Περὶ μαντικῆς δ'. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ Φιλόχορος κατήρτισε συλλογὴν τῶν ἀρχαίων χρησμῶν καὶ ἐξήτασε τὰ διάφορα ἤδη τῆς μαντικῆς. Τὸ Περὶ συμβόλου, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Σουίδα ὡς ἰδιαίτερον ἔργον, ἦν πιθανῶς μέρος μόνον τοῦ Περὶ μαντικῆς, διότι τὰ σύμβολα εἶναι μόνον εἶδος μαντείας.

15. Περὶ καθαρμῶν, περιλαμβάνον πιθανῶς συλλογὴν τῶν καθαρμῶν, ἤτοι ἐξαγνισμῶν ἢ ἐξιλασμῶν, οὕσπερ λέγεται ὅτι ἐφεῦρον ὁ Μουσαῖος καὶ ὁ Ὀρφεύς.

16. Περὶ μυστηρίων τῶν Ἀθήνησι.

17. Περὶ Ἀλκμᾶνος.

18. Περὶ τῶν Σοφοκλέους μύθων βιβλία ε'.

19. Περὶ Εὐριπίδου, ἤτοι ἀφή-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

γητὴς περὶ τοῦ βίου τοῦ Εὐριπίδου, ἀποκρούουσα τὰς ἐναντίον αὐτοῦ γενομένας ἐπιθέσεις καὶ ἀναπτύσσουσα τὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν αἱ τραγῳδίαι αὐτοῦ ἐβασίζοντο.

20. Συναγωγὴ ἡρωίδων, ἤτοι Πυθαγορείων γυναικῶν, παρέχον πιθανῶς ἀφήγησιν τῶν βίων τῶν διασήμων πυθαγορείων γυναικῶν, οἷα ἡ Θεανώ, ἡ Μέλισσα καὶ λοιπαί.

21. Ἡ πρὸς Ἄλυπον ἐπιστολή, ἀναφερομένη καθὰ φαίνεται εἴς τινα σημεῖα τῆς λατρείας τῶν θεῶν.

22. Ἐπιτομὴ τῆς Διονυσίου πραγματείας περὶ ἱερῶν· ἄγνωστον τίς ἦν ὁ Διονύσιος οὗτος.

23. Σαλαμῖνος κτίσις.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω συντόμου ἀλλὰ περιεκτικῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Φιλοχόρου, τῶν δεκαὲξ τελευταίων τῶν ὁποίων μόνον τοὺς τίτλους ἔχομεν, καταφαίνεται ἡ σπουδαιότης τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἴσως ἀδύνατόν ἐστι νὰ ἐκτιμήσῃ τις ἐπαξίως τὸ πλῆθος τῶν γνώσεων, ὅσας ἐμμέσως μόνον καὶ διὰ μεταγενεστέρων συγγραφέων ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ.

ΦΙΑΤΕΑΣ, ἐκ Καλήκτης, ἱστορικὸς συγγραφεύς, γράψας ἔργον ἐν ἰωνικῇ διαλέκτῳ ὑπὸ τὸν τίτλον Ναξιακά, τὸ τρίτον βιβλίον τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Τζέτζη Ἀναφέρεται πρὸς τούτοις καὶ ἐν χωρίῳ τοῦ Εὐσταθίου, ὅπου ὅμως τὸ ὄνομα εὕρηται παρεφθαρμένως ΦΙΛΗΤΑΣ· ἡ δ' Εὐδοκία, ἀντιγράφουσα ἐξ αὐτοῦ τὴν ἐσφαλμένην γραφήν, κατατάσσει τὰ Ναξιακὰ ἐν τοῖς ἔργοις Φιλητᾶ τοῦ Κώου. Ὅτι δὲ Φιλτέας ἐστὶν ἡ ἀκριβὴς γραφὴ τοῦ ὀνόματος, τοῦτο προκύπτει καὶ ἐκ χωρίου ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ (σ. 795, 12), ὅπερ ὅμως περιέχει πάλιν ἕτερον σφάλμα ἐν ταῖς λέξεσιν ὁ καλούμενος Ἱστορικός, ἐνῷ ἔδει νὰ γραφῇ ἀναμφιβόλως ὁ Καλακτῖος, ὅπερ δέον ν' ἀντικαταστήσῃ καὶ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ τὸ εἴτε Καλλῖνος.

ΦΙΑΤΙΑΣ, ἀγγειογράφος, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐπὶ δύο ἀγγείων ὧδε πως:

ΦΙΤΙΑΣ καὶ ΦΙΥΤΙΑΣ.

ΦΙΑΥΛΛΙΟΣ, ἀθηναῖος κωμικὸς ποιητὴς σύγχρονος τοῦ Διοκλέους καὶ Σαννυρίωνος. Ἀνήκει δὲ εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Ἀρχαίας κωμῳδίας καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς Νέας, διότι ἔνθεν μὲν φαίνεται διακριθεὶς πρὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν αἱ Ἐκκλησιάζουσαι τοῦ Ἀριστοφάνους παρεστάθησαν (392 π. Χ.), ἔνθεν δὲ πάντες σχεδὸν οἱ τίτλοι τῶν δραμάτων αὐτοῦ ἀνάγονται προφανῶς εἰς τὴν Μέσην Κωμῳδίαν. Λέγεται ὅτι εἰσήγαγεν οὗτος σκηνικούς τινας νεωτερισμούς, οἷα ἡ ἐπὶ τῆς σκηνῆς προσαγωγὴ ἀνημμένων λαμπάδων. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, ὁ Meineke ἀναφέρει λέξεις τινὰς καὶ φράσεις, αἵτινες δὲν εἶναι καθαρῶς ἀττικαί. Οἱ Ἕλληνες λεξικογράφοι καὶ ἄλλοι παρέψθειραν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, γράφοντες τοῦτο Φιλλύλιος, Φιλαῖος, Φιλόλαος, Φιλλύδεος καὶ ὑπὸ ἄλλας μορφάς. Ὁ Σουίδας καὶ ἡ Εὐδοκία παρέχουσι τοὺς ἑξῆς τίτλους τῶν δραμάτων αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν ἑπομένην τάξιν: Αἰγεύς, — Αἴγη, — Ἄντεια (ἑταίρας ὄνομα), — Δωδεκάτη, — Ἡρακλῆς, — Πλύντρια ἢ Ναυσικάα, — Πόλις (κάλλιον δὲ Πῦλες), — Φρεωρύχος, — Ταλάντη, — Ἑλένη· ἀλλ' οἱ δύο τελευταῖοι οὗτοι τίτλοι φαίνονται ὕποπτοι, ὡς ἔξω τῆς ἀλφαβητικῆς τάξεως εὑρισκόμενοι.

ΦΙΑΥΡΑ. Δύο ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο πρόσωπα, τὰ ἑξῆς:

1. Φιλύρα, θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ μήτηρ τοῦ Χείρωνος ἐκ τοῦ Κρόνου.

2. Φιλύρα, ἡ σύζυγος τοῦ Ναυπλίου κατά τινας παραδόσεις, διότι καλεῖται συνήθως Κλυμένη.

ΦΙΑΩΝ. Δύο καὶ τεσσαράκοντα πρόσωπα παρατιθέμεθα ὧδε ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φίλων, ἀπελεύθερος τοῦ Μ. Καιλίου Ρούφου.

2. Φίλων, ἀπελεύθερος τοῦ Πομπηίου, ὅστις διεκρίθη ἐπὶ τῇ ἐνεργητικῇ αὐτοῦ ἐπικουρίᾳ πρὸς τὴν τοῦ Πομπηίου μερίδα ἐν Ἱσπανίᾳ τῷ 45 π. Χ.

3. Φίλων (Κ. Κεστένιος ἢ Καιστήνιος), ὁ κατηγορήσας τὸν Σέξτον Κλώδιον ἕνεκα τῶν στασιαστικῶν διαβημάτων αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δημάρχου Π. Κλωδίου. Ὁ Σέξτος Κλώδιος κατεδικάσθη.

4. Φίλων (Κ. Κούρτιος), ὕπατος τῷ 415 π. Χ. μετὰ τοῦ Μ. Γενουκίου Ἀτυγουρίνου.

5. Φίλων (Λ. Πουβλίλιος Βόσκος), ὑπατικὸς δήμαρχος τῷ 400 π. Χ., ἀποκαλούμενος πατρίκιος ὑπὸ τοῦ Λιβίου, ἀλλὰ τοῦτο ἀποτελεῖ βεβαίως σφάλμα, διότι ἀναμφι-

βόλως ἡ οἰκογένεια, ἧς οὗτος ἦν μέλος, ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν πληβείων.

6. Φίλων (Βολέρων Πουβλίλιος), ὑπατικὸς δήμαρχος τῷ 399 π. Χ.

7. Φίλων (Κ. Πουβλίλιος), διακεκριμένος στρατηγὸς ἐν τοῖς σαμνιτικοῖς πολέμοις, εἰσαγαγὼν καὶ μίαν τῶν μεγάλων μεταρρυθμίσεων ἐν τῷ ρωμαϊκῷ συντάγματι. Τῷ 339 π. Χ. ἦν ὕπατος μετὰ τοῦ Τ. Λιμιλίου Μαμερκίνου καὶ ἐνίκησε τοὺς Λατίνους, τελέσας καὶ θρίαμβον. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διωρίσθη δικτάτωρ ὑπὸ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ Αἰμιλίου Μαμερκίνου, ὡς τοιοῦτος δὲ προέτεινε τοὺς περιπύστους *Publiae Leges*, οἵτινες κατήργησαν τὴν ἰσχὺν τοῦ ἐκ πατρικίων συμβουλίου τῶν φρατριῶν καὶ κατέστησαν τοὺς πληβείους ἴσους πρὸς τοὺς πατρικίους διὰ πάντας τοὺς πρακτικοὺς σκοπούς. Φαίνεται ὅτι μεγάλη ἀνεμένετο ἀντίστασις ἐκ μέρους τῶν πατρικίων, τούτου δ' ἕνεκα ὁ Φίλων προήχθη εἰς δικτάτορα, ἵνα αἱ προτεινόμεναι μεταρρυθμίσεις ἐφαρμοσθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος ἐν τῷ κράτει. Ἐπειδὴ δὲ ἀδύνατον ἦτο νὰ προαχθῇ εἰς δικτάτορα ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Γερουσίας, ὑποτίθεται ὅτι οἱ πουβλιλιανοὶ νόμοι ἐφηρμόσθησαν τῇ ἐπιδοκιμασίᾳ τῆς Γερουσίας, ἥτις ἀντεστρατεύετο πρὸς τὸ περιωρισμένον πνεῦμα τοῦ μεγάλου σώματος τῶν πατρικίων. Κατὰ τὸν Λίβιον τρεῖς ὑπῆρχον πουβλιλιανοὶ νόμοι, περὶ τοῦ πρώτου τῶν ὁποίων ἐλέγετο ὅτι διέτασσεν *ut plebiscita omnes Quirites tenerent* καὶ ὅστις τὸν αὐτὸν ἐπεδίωκε σκοπόν, ὃν καὶ ὁ μετέπειτα Ὁρτενσιανὸς νόμος *(lex Hortensia)*. Ὁ δεύτερος νόμος διέτασσεν *ut legum, quae comitiis centuriatis ferrentur, ante initum suffragium patres auctores fierent*. Διὰ τοῦ *patres* ἐννοεῖ ἐνταῦθα ὁ Λίβιος τὰς *curiae*, ἤτοι τὴν συνέλευσιν τῶν πατρικίων, καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ νόμος οὗτος ὥριζεν ὅτι ἡ τῶν πατρικίων συνέλευσις ὤφειλε νὰ ἐπικυροῖ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ψήφου διὰ πάντας τοὺς νόμους, οἵτινες προσήγοντο πρὸ τῆς κεντουριάτιδος ἢ λοχίτιδος, τῆς μεγάλης δηλονότι τῶν Ρωμαίων συνελεύσεως ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ *(comitia centuriata)* πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ψηφοφορίας· ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ *veto*, ἤτοι ἡ ἀρνησικυρία τῆς συνελεύσεως τῶν πατρικίων ἐν τῇ ἐπιψηφίσει τῶν νόμων ὑπὸ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας κατηργήθη. Ὁ τρίτος νόμος ὥριζεν ὅτι ὁ εἷς τῶν δύο κηνσόρων ἔδει κατ' ἀνάγκην νὰ ἦναι ἐκ τῆς τάξεως τῶν πληβείων. Ὁ Niebuhr εἰκάζει ὅτι ὑπῆρχε πρὸς τούτοις καὶ τέταρτος νόμος, ὅστις ἐφήρμοζε τὸν τοῦ Λικινίου νόμον εἴς τε τὸ τοῦ πραίτορος καὶ τὸ τοῦ ὑπάτου ἀξίωμα καὶ ὅστις ὥριζεν ὅτι καθ' ἕκαστον δεύτερον ἔτος ἔδει ὁ πραίτωρ νὰ ἦναι ἐκ τῶν πληβείων.

Τῷ 337 π. Χ. ὁ Φίλων ἦν ὁ πρῶτος ἐκ τῶν πληβείων πραίτωρ, τῷ 335 ἦν ἵππαρχος τοῦ δικτάτορος Λ. Αἰμιλίου Μαμερκίνου, τῷ 332 δὲ κήνσωρ μετὰ τοῦ Σπ. Ποστουμίου Ἀλβίνου. Τῷ 327 π. Χ. ὁ Φίλων ἦν ὕπατος τὸ δεύτερον μετὰ τοῦ Λ. Κορνηλίου Λεντούλου καί, ἀποσταλεὶς κατὰ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Παλαιπόλεως, ἐπολιόρκησεν αὐτήν· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν πρὶν ἢ λήξῃ τὸ ἔτος τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, ἡ ἐξουσία αὐτοῦ παρετάθη, δοθέντος αὐτῷ καὶ τοῦ τίτλου ἀνθυπάτου δι' ἀποφάσεως τῆς Γερουσίας καὶ διὰ λαοψηφίσματος. Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἱστορίᾳ παράδειγμα χορηγήσεως ἰσχύος ἀνθυπάτου εἴς τι πρόσωπον. Ὁ Φίλων ἐπέτυχε τῷ 326 π. Χ. τῆς ἁλώσεως τῆς Παλαιπόλεως συνεπείᾳ προδοσίας δύο τῶν κυριωτέρων πολιτῶν αὐτῆς, τοῦ Χαριλάου καὶ τοῦ Νυμφίου, οἵτινες προσείλκυσαν τὴν σαμνιτικὴν φρουρὰν ἔ ω τῆς πόλεως καὶ ἤνοιξαν εἰς τοὺς Ρωμαίους τὰς πύλας. Ὁ Φίλων, ὑποστρέψας εἰς Ρώμην, ἐθριαμβευσε. Τῷ 320 π. Χ. ὁ Φίλων ἐγένετο ὕπατος τὸ τρίτον μετὰ τοῦ Λ. Παπιρίου Κούρσορος. Ἀμφότεροι εἶχον ἐκλεγῇ ὕπατοι, καθόσον ἦσαν οὗτοι οἱ μᾶλλον διακεκριμένοι στρατηγοὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῶν καὶ ἕνεκα τῆς μεγάλης ἥττης τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος παρὰ τὸ Καύδιον. Ἀμφότεροι οἱ ὕπατοι εἰσῆλθον εἰς τὸ Σάμνιον. Ὁ Παπίριος, ὅστις ἐπολιόρκησε τὴν Λουκερίαν, ἐκλείσθη ἐν τῷ ὠχυρωμένῳ στρατοπέδῳ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ σαμνιτικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἔφθασε πρὸς διάσωσιν τῆς Λουκερίας καὶ ὑπεβλήθη εἰς πολλὰς στερήσεις· ἀλλὰ διὰ τῆς προελάσεως τοῦ ἑτέρου ὑπὸ τὸν Φίλωνα διατελοῦντος στρατοῦ ἀπηλλάγη τῶν στενοχωριῶν αὐτοῦ, νικηθέντων μάλιστα τῶν Σαμνιτῶν ὑπὸ τοῦ Φίλωνος καὶ καταληφθέντος ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν.

Τῷ 315 π. Χ. ὁ Φίλων ἦν ὕπατος τὸ τέταρτον μετὰ τοῦ Α. Παπιρίου Κούρσορος.

8. Φίλων (Λ. Βιετούριος), ὕπατος τῷ 220 π. Χ. μετὰ τοῦ Κ. Λουτατίου Κατούλου δύο ἔτη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου. Λέγεται ὅτι οἱ ὕπατοι προὐχώρησαν μέχρι τῶν Ἄλπεων καὶ προσείλκυσαν μέγαν ἀριθμὸν προσώπων πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἄνευ ἀγῶνος. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ Καρχηδονικοῦ πολέμου (217 π. Χ.) ὁ Φίλων διωρίσθη δικτάκτωρ καὶ τῷ 210 π. Χ. κήνσωρ, ἀποθανὼν ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ.

9. Φίλων (Λ. Βεθούριος), ἀγορανόμος τῷ 210 π. Χ. καὶ πραίτωρ τῷ 209 π. Χ. ὅτε ἐδόθη αὐτῷ καὶ τὸ ἀξίωμα *jurisditio peregrina*, ὡς ἐπαρχία δὲ ἡ ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατία. Κατὰ τὸ 208 π. Χ., διαμείνας ἐν Γαλατίᾳ ὡς ἀντιπραίτωρ, ὑπηρέτησε τῷ 207 ὑπὸ τὸν Κλαύδιον Νέρωνα καὶ τὸν Λίβιον Σαλινάτορα, ἀποσταλεὶς καὶ εἰς Ρώμην μετὰ τοῦ Κ. Καικιλίου Μετέλλου, ἵν' ἀνακοινώσῃ τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα τῆς ἥττης καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀσδρούβα. Ἡ κατὰ τὸ 207 π. Χ. ἐκλογὴ αὐτοῦ μετὰ τοῦ συναδέλφου Κ. Καικιλίου Μετέλλου ὡς ὑπάτου ὠφείλετο κυρίως εἰς τὰς κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὑπηρεσίας αὐτοῦ. Οἱ δύο ὕπατοι ἔλαβον ὡς ἐπαρχίαν αὐτῶν τὴν Βρουττίαν, ἵνα ἐξακολουθήσωσι τὸν κατὰ τοῦ Ἀννίβα πόλεμον· ἀλλὰ τὸ ἔτος τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν παρῆλθε, χωρὶς νὰ διαπράξωσιν οὗτοι σπουδαῖόν τι, ὁ δὲ Φίλων ὑπέστρεψεν εἰς Ρώμην, ἵνα συγκροτήσῃ τὴν ἐκκλησίαν τῶν ρωμαίων πολιτῶν, ἐνῷ ὁ συνάδελφος αὐτοῦ παρέμεινεν ἐν Βρουττίᾳ. Τῷ 205 π. Χ. ὁ Φίλων ἦν ἵππαρχος τοῦ προτέρου συναδέλφου αὐτοῦ Μετέλλου, ὅστις καὶ διωρίσθη δικτάτωρ πρὸς συγκρότησιν τῆς τοῦ λαοῦ ἐκκλησίας. Ἐν τέλει συνώδευσε τῷ Σκιπίωνι εἰς Ἀφρικὴν καὶ μετὰ τὴν ἐν Ζάμῃ μάχην τῷ 202 π. Χ. ἐστάλη εἰς Ρώμην, ἵν' ἀναγγείλῃ τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα τῆς ἥττης τοῦ Ἀννίβα.

10. Φίλων, Φωκεύς, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τῶν ἱερῶν θησαυρῶν ὑπὸ τὸν Φάλαικον. Κατηγορηθεὶς ὅμως ἐπὶ ὑπεξαιρέσει καὶ σφετερισμῷ, ἐθανατώθη, ἀφοῦ προηγουμένως ἐβιάσθη διὰ βασανιστηρίων ν' ἀποκαλύψῃ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, οἵτινες μετέσχον τῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ τῷ 347 π. Χ.

11. Φίλων, ὁ ἐξ Αἰνίας τῆς Θεσσαλίας. Ἦν ἀξιωματικὸς τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἑλλήνων μισθοφόρων, οἵτινες ἐτάχθησαν ὑπὸ τοῦ μονάρχου ἐκείνου ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἄνω Ἀσίας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ μισθοφόροι οὗτοι, παροτρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πάθου τοῦ ἐπιστρέψαι εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, ἐγκατέλιπον τὰς ἀποικίας, ἐν αἷς ἦσαν τεταγμένοι καί, ἀποτελέσαντες τὸν ἀριθμὸν 20,000 πεζῶν καὶ 3,000 ἱππέων, ἐξελέξαντο τὸν Φίλωνα ἀρχηγὸν αὐτῶν. Ἐν τούτοις ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ Πώρωνος, ὅστις ἀπεστάλη κατ' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως Περδίκκα· οἱ λοιποὶ ὑπετάγησαν εἰς αὐτὸν ἐπὶ εὐνοϊκοῖς ὅροις, ἀλλὰ βαρβάρως ἐσφάγησαν μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἐκπληρούντων ῥητὰς πρὸς τοῦτο διαταγὰς τοῦ Περδίκκα. Ἄγνωστος ἡ τύχη τοῦ Φίλωνος τούτου.

12. Φίλων. Ὁ Ἰουστῖνος ἀναφέρει Φίλωνα ὡς λαβόντα τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἰλλυρίας ἐν τῇ διαιρέσει τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ· τοῦτο ὅμως εἶναι προδήλως ἐσφαλμένον, τὸ δὲ ὄνομα εἶναι πιθανώτατα παρεφθαρμένον.

13 Φίλων, πολίτης τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκίδος, ὃς φαίνεται ὅτι ἔλαβε σπουδαῖον μέρος ὑπὲρ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου, διότι εἷς τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, ἣν οἱ Ρωμαῖοι συνωμολόγησαν μετὰ τοῦ μονάρχου ἐκείνου τῷ 196 π. Χ. ἦν καὶ ἡ παράδοσις τοῦ Φίλωνος τούτου εἰς τοὺς Ρωμαίους.

14. Φίλων, ὀπαδὸς καὶ κόλαξ τοῦ Ἀγαθοκλέους, εὐνουμένου Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος. Κατὰ τὴν στάσιν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐναντίον τοῦ Ἀγαθοκλέους ὁ Φίλων εἶχε τὴν ἀσυνεσίαν νὰ ἐξερεθίσῃ τὸν λαὸν δι' ὑβριστικοῦ λόγου, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου πάραυτα συλληφθείς, ἐθανατώθη· τὴν τύχην αὐτοῦ ὑπέστη μετ' ὀλίγον καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀγαθοκλῆς.

15. Φίλων, ὁ ἐκ Κνωσσοῦ, ὃς διῴκει δύναμιν Κρητῶν μισθοφόρων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου.

16. Φίλων, ὁ Θεσσαλός, ὃς συνώδευσε τοὺς ἀχαιοὺς πρέσβεις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Κ. Καικιλίου Μετέλλου (146 π. Χ.) καὶ ὅστις μάτην ἐπειράθη νὰ καταπείσῃ τοὺς Ἀχαιοὺς

ν' ἀποδεχθῶσι τοὺς ὑπὸ τοῦ ρωμαίου στρατηγοῦ προταθέντας αὐτοῖς ὅρους.

17. Φίλων ὁ Ἀθηναῖος. Ἐνῷ ὁ Δημήτριος ἐπεκράτει ἐν Ἀθήναις, Σοφοκλῆς ὁ Σουνιεὺς ἐπέτυχε τῆς ἐπιψηφίσεως νόμου, καθ' ὃν οὐδενὶ φιλοσόφῳ ἐπετρέπετο νὰ διδάσκῃ ἐν Ἀθήναις ἄνευ τῆς ρητῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ λαοῦ ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ ἦν ἡ ἀποχώρησις τοῦ Θεοφράστου καὶ πάντων τῶν λοιπῶν φιλοσόφων ἐξ Ἀθηνῶν. Τὸν νόμον ὅμως τοῦτον κατεπολέμησεν ὁ Φίλων, εἷς τῶν φίλων τοῦ Ἀριστοτέλους, ὑπερήσπισε δὲ ὁ Δημοχάρης, ἀνεψιὸς τοῦ Δημοσθένους. Αἱ προσπάθειαι τοῦ Φίλωνος ἐπέτυχον, κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος οἱ φιλόσοφοι ὑπέστρεψαν, τοῦ Δημοχάρους καταδικασθέντος νὰ πληρώσῃ πρόστιμον πέντε ταλάντων. Ἀμφισβητήσιμος εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ γεγονότος τούτου. Ὁ Ἀλέξιος ποιεῖται ἁπλῶς μνείαν τοῦ Δημητρίου, χωρὶς νὰ παρέχῃ διδόμενα, ἐξ ὧν νὰ εἰκάσῃ τις ἂν εἶναι Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς (316 π. Χ.) ἢ ὁ Πολιορκητής (307 π. Χ.). Ὁ Κλίντων παραδέχεται τὸν πρῶτον, ἀλλ' ἀναφέρει καὶ γνώμας ἄλλων, θεωρούντων τὸ γεγονὸς ὡς ἀναγόμενον εἰς τὴν ἐποχὴν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Ὁ Jonsius ὁρίζει τοῦτο εἰς τὸ 300 π. Χ. περίπου. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὁ Φίλων οὗτος νὰ ἦτο ὁ δοῦλος τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ διέτασσε τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ.

18. Φίλων ὁ Βυζάντιος, διάσημος μηχανικὸς καὶ σύγχρονος τοῦ Κτησιβίου. Ἀθήναιος ὁ μηχανικὸς ἀναφέρει ὅτι ὁ Κτησίβιος ἀρτέρωσε τὸ ἔργον αὐτοῦ εἰς τὸν Μάρκελλον. Περὶ τοῦ Μαρκέλλου τούτου ὑπετέθη ὅτι ἦν ὁ διάσημος πορθητὴς τῶν Συρακουσῶν ἄνευ ὅμως σχετικῆς μαρτυρίας. Ὁ ἐπιγραμματοποιὸς Ἥβυλος πάλιν ποιεῖται μνείαν τοῦ Κτησιβίου ἐν σχέσει πρὸς ναὸν τῆς Ἀρσινόης, ἀδελφῆς καὶ συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου. Ἐκ τούτων εἰκάσθη ὅτι ὁ Κτησίβιος ἤκμασε περὶ τὴν ἐποχὴν Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου καὶ Εὐεργέτου τοῦ Α' (285—222 π. Χ.), ὁ δὲ Ἀθήναιος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρχιμήδους, ὅστις ἐφονεύθη τῷ 212 π. Χ. Ἐν τούτοις φαίνεται μᾶλλον ὅτι ὁ Φίλων καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ οἱ λοιποὶ ἤκμασαν μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀρχιμήδους, καθόσον ὁ Τζέτζης ἀναφέρει ὅτι ὁ Φίλων ποιεῖται μνείαν τοῦ Ἀρχιμήδους ἔν τινι τῶν ἔργων αὐτοῦ, κατὰ συνέπειαν οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος ν' ἀπορριφθῇ ἡ ρητὴ δήλωσις τοῦ Ἀθηναίου, ἀναφέροντος περὶ τοῦ Κτησιβίου ὡς ἀκμάσαντος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Εὐεργέτου τοῦ Β', Πτολεμαίου τοῦ Φύσκωνος, ὅστις ἦρξατο βασιλεύων τῷ 146 π. Χ. Ὁ Φαβρίκιος ὁρίζει τὴν ἐποχὴν τοῦ Φίλωνος εἰς τὸ 153 π. Χ. τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἱκανῶς ὀρθόν. Πᾶν ὅ,τι περὶ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ γινώσκομεν προέρχεται ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφομένων ὅτι μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ρόδον καὶ ἐπωφελήθη ἐκ τῆς μετὰ τῶν μηχανικῶν ἀμφοτέρων τούτων τῶν μερῶν ἐπικοινωνίας αὐτοῦ.

Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ ἓν περὶ κατασκευῆς λιμένων, περὶ μοχλῶν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν δυνάμεων τῆς μηχανικῆς, ὡς καὶ περὶ πάντων τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἄμυναν τῶν πόλεων. Ἕνεκα τούτου ὁ Βιτρούβιος ἀναφέρει αὐτὸν ἐν τοῖς συγγράμμασι περὶ στρατιωτικῆς μηχανικῆς. Ἐκ τούτου δύο βιβλία περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς, τὸ τέταρτον καὶ τὸ πέμπτον, περιεχόμενα ἐν τῷ: *Veterum Mathematicorum Opera* τοῦ *Thevenot* (Παρίσιοι, 1693). Τὸ τέταρτον βιβλίον τιτλοφορεῖται Ἐκ τῶν Φίλωνος βελοποιικῶν, γενικὸν δὲ θέμα αὐτοῦ εἶναι ἡ κατασκευὴ τῶν εἰς βολὴν χρησιμευόντων. Ἐν τούτῳ ἀναφέρει ἰδίαν ἐφεύρεσιν, ἣν ὁρίζει διὰ τῆς λέξεως ὀξυβέλης. Ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ μετ' ἐκπλήξεως ἀνευρίσκει ὁ ἀναγνώστης ὅτι, ἐνῷ συνίσταται πολιορκοῦντι στρατῷ νὰ ἐρημώσῃ τὴν ὕπαιθρον χώραν κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ ἐχθροῦ, συνίστησι πρὸς τούτοις νὰ δηλητηριάζῃ τὰς πηγὰς καὶ τὰ σιτηρά, ἅτινα δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ· ὅ,τι δὲ χεῖρον τοῦτο καθίστησιν εἶναι καὶ τὸ ἑξῆς, ὅτι ἀναφέρει πραγματείαν αὐτοῦ περὶ δηλητηρίων ἐν τῷ βιβλίῳ ἐκείνῳ, ὅπερ πραγματεύεται περὶ τῶν παρασκευῶν, αἵτινες δέον νὰ γείνωσι διὰ τὸν πόλεμον. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἰδιαζόντως ἐφειλκύσατο τὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο προσοχὴν τοῦ νεωτέρου κόσμου εἶναι ἡ ἐν αὐτῷ μνεία τῆς ἐρευρέσεως τοῦ Κτησιβίου. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ περιγραφόμενον ὄργανον, καλούμενον ἀερότονος, ἐνήργει διὰ τῆς ἰδιότητος τοῦ συμπεπιεσμένου ἀέρος καὶ προδήλως ταυτίζεται κατ' ἀρχὴν πρὸς τὰ διὰ συμπεπιεσμένου ἀέρος ἐνεργοῦντα νεώτερα ὅπλα. Κα-

τὰ τὸν Μοντούκλαν ὁ Φίλων ἦν λίαν ἐξησκημένος ἐν τῇ γεωμετρίᾳ, ἡ δ' ὑπ' αὐτοῦ λύσις τοῦ προβλήματος τῶν δύο μέσων ἀναλόγων, μολονότι εἶναι ἡ αὐτὴ κατ' ἀρχὴν πρὸς τὴν τοῦ Ἀπολλωνίου, κέκτηται ὅμως ἰδιαιτέραν πρακτικὴν ἀξίαν. Ὁ Φίλων ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ πραγματείαν περὶ μηχανικῆς, θέμα τῆς ὁποίας ἦν σχεδὸν τὸ αὐτὸ τῇ τοῦ Ἥρωνος. Εἰς Φίλωνα τὸν Βυζάντιον ἀποδίδεται καὶ ἕτερον ἔργον Περὶ τῶν ἑπτὰ θεαμάτων, ἀλλ' ὁ Φαβρίκιος ὑποτίθησιν ὅτι ἐγράφη τοῦτο ὑπὸ Φίλωνος τοῦ Ἡρακλειώτου· πιθανώτερον ὅμως φαίνεται ὅτι ἦν ἔργον νεωτέρου ρητορικοῦ συγγραφέως, ὅστις ἔδωκεν αὐτῷ τὸ ὄνομα Φίλωνος τοῦ Βυζαντίου ὡς ὄνομα ἀνδρός, ὃς ἐκ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐξελέξατο τοῦτον ὡς θέμα τοῦ ἔργου αὐτοῦ, σώζεται δὲ ἐν ἑνὶ μόνῳ χειρογράφῳ, ὅπερ ἀρχικῶς ἐν τῷ Βατικανῷ εὑρισκόμενον, εὑρίσκετο τῷ 1816 ἐν Παρισίοις, φέρον τὸν ἀριθμὸν 389. Τὰ θεάματα, περὶ ὧν πραγματεύεται, εἶναι οἱ κρεμαστοὶ κῆποι, αἱ πυραμίδες, τὸ ἄγαλμα τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὰ τείχη τῆς Βαβυλῶνος, ὁ κολοσσὸς τῆς Ρόδου, ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος καί, ὡς ἐκ τοῦ προοιμίου εἰκάζεται, τὸ μαυσωλεῖον· τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο ἐλλείπει καθ' ὁλοκληρίαν καὶ σώζεται μόνον ἀπόσπασμα περὶ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ. Τὸ ὕφος, ἔξοχον κατά τι, εἶναι μᾶλλον καθαρὸν καὶ ρητορικόν.

19. Φίλων ὁ Καρπάθιος (ἐκ τῆς παρὰ τὴν Κρήτην Καρπάθου) ἢ ὁ Καρπάσιος (ἐκ τῆς ἐν τοῖς βορείοις τῆς Κύπρου Καρπασίας). Ἄγνωστος ἡ πόλις τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ Καρπάσιος ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου, τοῦ γνωστοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντίας, ἕνεκα τοῦ ὅτι προεχειρίσθη εἰς ἐπίσκοπον Καρπασίας. Κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ τῶν Ρινοσκούρων ἐπισκόπου Πολυβίου ἐν τῇ ὑπ' αὐτῶν βιογραφίᾳ τοῦ Ἐπιφανίου ὁ Φίλων, διάκονος τότε, ἀπεστάλη μετ' ἄλλων ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς τῶν αὐτοκρατόρων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου, ἵνα ὁδηγήσῃ τὸν Ἐπιφάνιον εἰς Ρώμην καὶ ἵνα διὰ τῶν ἱκεσιῶν καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ χειροθεσίας λυτρωθῇ αὕτη ἐκ κινδυνώδους νοσήματος, ὑφ' οὗ κατετρύχετο. Εὐχαριστηθεὶς ἐκ τοῦ Φίλωνος ὁ Ἐπιφάνιος, οὐ μόνον προεχείρισεν αὐτὸν εἰς ἐπίσκοπον Καρπασίας, ἀλλ' ἀνέθηκεν αὐτῷ καὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπαρχίας κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ. Τοῦτο ἐγένετο περὶ τὰς ὀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος. Φίλων ὁ Καρπάσιος εἶναι γνωστὸς κυρίως ἐκ τῶν εἰς τὰ Ἄσματα σχολίων αὐτοῦ. Ἔγραψε δὲ πρὸς τούτοις καὶ περὶ διαφόρων μερῶν τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης.

20. Φίλων ὁ ἐκ Γαδάρων καὶ μαθητὴς τοῦ Σπόρου. Οὗτος ἐπεξέτεινεν εἰς 10,000 δεκαδικὰς θέσεις τὸν κατὰ προσέγγισιν ὑπολογισμὸν τῆς ἀναλογίας τῆς διαμέτρου πρὸς τὴν περιφέρειαν τοῦ κύκλου.

21. Φίλων ὁ γεωγράφος, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ὡς γράψας ἀφήγησιν ταξειδίου εἰς Ἰαπωνίαν. Κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Βοσίου (Vossius) οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς Φίλωνα, τὸν ἀναφερόμενον ὑπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Καρυστίου.

22. Φίλων ὁ Ἡρακλειώτης. Ὁ Πορφύριος ἀναφέρει ἔργον αὐτοῦ Περὶ θαυμασίων. Οὗτος εἶναι πιθανῶς ὁ αὐτὸς πρὸς Φίλωνα, τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ ἔργου τοῦ ὁποίου ἀναφέρει ὁ Σουίδας ὡς αὐθεντίαν. Τὸ ἔργον τοῦτο τιτλοφορεῖται ἐκεῖ Περὶ παραδόξου ἱστορίας. Φαίνεται ὅτι ἤκμασε μετὰ τὸν φιλόσοφον Παλαίφατον.

23. Φίλων (Ἐρέννιος) Βύβλιος. Κατὰ τὸν Σουίδαν ἦν οὗτος γραμματικὸς καί, ἐὰν ὀρθῶς ἔχωσι τὰ ἐν τῷ κειμένῳ, ἐτήρησε τὸ ἀξίωμα ὑπάτου· ὁ Kuster ὅμως φρονεῖ ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ παραδρομὴν τοῦ Σουίδα. Ἐγεννήθη δὲ περὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ Νέρωνος καὶ ἔζησε μέχρι βαθέος γήρατος, γράψας καὶ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ. Καὶ ταῦτα μέν εἰσι πάν0' ὅσα ἡμεῖς γινώσκομεν περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ δὲ τούτου γραφόμενα, ὡς παρὰ τῷ Σουίδᾳ ἀναφέρονται, ἦγε τὸ 78ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Ἐρεννίου Σευήρου, ἐκ τῆς προστασίας τοῦ ὁποίου ἔλαβεν ἀναμφιβόλως καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἐρέννιος. Κατὰ τὸν Σουίδαν ἡ ὑπατεία αὕτη συμπίπτει μετὰ τῆς 220 ὀλυμπιάδος, τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ὁποίας ἦν τὸ 104 μ. Χ. Ἡ ὑπατεία ὅμως τοῦ Ἐρεννίου Σευήρου δὲν δύναται ἀτυχῶς νὰ βοηθήσῃ ἡμῖν εἰς καθορισμὸν τῆς ἐποχῆς τοῦ Φίλωνος τούτου, διότι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ὑπῆρχεν ὕπατος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο· ὑπάρχει Κατίλιός τις Σευῆρος τῷ 120 μ. Χ. καὶ Αἴνιος Σευῆρος τῷ 141 μ. Χ.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὁ Ἐρέννιος λοιπὸν θὰ ἦτο ἐπικατασταθεὶς ὕπατος *(consul suffectus)*. Ὁπωσδήποτε τὸ κείμενον τοῦ Σουΐδα εἶναι ἱκανῶς ὀρθόν, διότι ῥητῶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Φίλων τὴν ζωὴν αὐτοῦ παρέτεινεν ἐπὶ μακρόν, πᾶν δ' ὅ,τι λέγει περὶ τοῦ Ἀδριανοῦ εἶναι ὅτι ἔγραψεν (ὁ Φίλων) Περὶ τῆς βασιλείας καὶ οὐχὶ ἱστορίαν τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

Καὶ ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει Φίλωνα, ὅνπερ ἀποκαλεῖ Βύβλιον καὶ ὅστις μετέφρασε κατ' αὐτὸν ἔργον Φοινικός τινος, Σαγχουνιάθωνος τοὔνομα, ὅπερ ἦν προϊὸν πολυειδῶν ἐρευνῶν τῆς φοινικικῆς μυθολογίας. Ὁ Εὐσέβιος παρίγει τὸν πρόλογον Φίλωνος τοῦ Βυβλίου καὶ πολλὰ ἀποσπάσματα, ἅτινα λέγει ὅτι εὗρεν ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Πορφυρίου. Τὸ ὄνομα Βύβλιος ἀπεδόθη αὐτῷ προφανῶς ἐκ τῆς φοινικικῆς πόλεως Βύβλου. Ἤδη ὁ Σουΐδας ἀναφέρει ὅτι Ἑρμιππος ὁ ἐκ Βηρυτοῦ, ἐπίσης φοινικικῆς πόλεως, ἦν μαθητὴς αὐτοῦ. Ἐκ τούτου εἰκάσθη—καθ' ὅσον μάλιστα οὐδεμία ἀναφαίνεται χρονολογικὴ ἀντίφασις—ὅτι Φίλων ὁ Ἐρέννιος τοῦ Σουΐδα καὶ Φίλων ὁ Βύβλιος τοῦ Πορφυρίου εἰσὶν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

Ὁ Φίλων ἔγραψε πολλά, καθόσον πρὸς τῷ

α') ἔργῳ αὐτοῦ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ ὁ Σουΐδας ἀναφέρει καὶ

β') ἔργον ἐν 30 βιβλίοις περὶ πόλεων καὶ τῶν διασήμων αὐτῶν ἀνδρῶν, οὗτινος σύνοψιν ἐποιήσατο ἐν τριτῃ βιβλίοις ὁ Αἴλιος Σέρηνος·

γ') Ἔργον περὶ κρίσεως καὶ ἐκλογῆς βιβλίων ἐν 12 βιβλίοις, οὗτινος πιθανῶς μέρος ἀπετέλει ἡ Περὶ χρηστομαθείας πραγματεία. Λέγει δ' ὅτι καὶ ἄλλα ἔγραψεν ἔργα, ἅτινα ὅμως δὲν ἀπαριθμεῖ. Ἡ Εὐδοκία ἀποδίδει εἰς αὐτὸν

δ') Τέσσαρα βιβλία ἐπιγραμμάτων· πρὸς τούτοις ἀποδίδονται αὐτῷ καὶ

ε') Σχόλια εἰς τὰ Μεταφυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους.

στ') Ρητορικὸν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον Ρητορικόν, πιθανῶς λεξικὸν τῆς ρητορικῆς.

ζ') Περὶ διαφόρων σημαινομένων, σωζόμενον, καθὰ λέγεται, ἐν τινι τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν τῶν Παρισίων.

η') Περὶ ἰατρικῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γραφομένων Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Φαβρίκιος φρονεῖ ὅτι τοῦτο περιελάμβανεν ἱστορίαν τῶν διασήμων ἰατρῶν καὶ λίαν λυπεῖται ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ.

θ') Ἱστορίαν παραδόξου ἐν τρισὶ βιβλίοις.

ι') Ἔργον περὶ τῶν Ἰουδαίων.

ια') Ἐθωδιῶν ὑπομνήματα. Τέλος ὁ Βόσσιος ἀποδίδει αὐτῷ τὰ Αἰθιοπικά, ἅτινα ὅμως ἀλλαχοῦ μετὰ πλείονος πιθανότητος ἀποδίδει εἰς Φίλωνα τὸν γεωγράφον. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατέστησε τὸ ὄνομα αὐτοῦ διάσημον ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις εἶναι ἡ περὶ ἧς ἀνωτέρω εἴρηται μετάφρασις ἔργου τοῦ Φοίνικος Σαγχουνιάθωνος, ἧς καὶ μόνης σῴζονται σπουδαῖα ἀποσπάσματα. (Ἴδε ΣΑΓΧΟΥΝΙΑΘΩΝ).

24. Φίλων ὁ Μεταποντῖνος, μουσικὸς καὶ ποιητής.

25. Φίλων ὁ μοναχός. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης σῴζεται ἀσκητικὴ πραγματεία ὑπὸ τὸ ὄνομα Φίλωνος τοῦ μοναχοῦ, ὃν ὁ Cave θεωρεῖ πολλῷ μεταγενέστερον τῶν λοιπῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τιτλοφορεῖται δὲ *Contra Pulchritudinam feminarum*.

26. Φίλων ὁ Πυθαγόριος, ἀναφερόμενος ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ καὶ Σωζομένου· ἐκ τῆς γλώσσης αὐτῶν εἰκάζεται ὅτι ἀμφότεροι ἐννοοῦσι δι' αὐτοῦ Φίλωνα τὸν Ἰουδαῖον.

27. Φίλων ὁ ῥήτωρ καὶ φιλόσοφος. Ὁ Cave καὶ ἄλλοι φρονοῦσιν ὅτι οὗτος εἶναι Φίλων ὁ Καρπάσιος, συμφωνούσης μάλιστα καὶ τῆς χρονολογίας, διότι ὁ φιλόσοφος ἀναφέρεται ὑπὸ Ἀθανασίου τοῦ Σιναΐτου, ἀκμάσαντος περὶ τὸ 561 μ. Χ. Οὐδόλως παράδοξον ὅτι ἡ λέξις φιλόσοφος ἐφαρμόζεται ἐπὶ κληρικοῦ· τοῦτο δὲν ἦτο ἀσύνηθες. Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς ἐκαλεῖτο ὁ ὑγεμὼν τῶν φιλοσόφων καὶ ὁ Νικήτας ἀπεκαλεῖτο, ὃν τρόπον καὶ ὁ Φίλων, ῥήτωρ καὶ φιλόσοφος. Ἐκτὸς τούτου καὶ ὁ Πολύβιος ἐν τῷ τοῦ Ἐπιφανίου βίῳ ῥητῶς ἀποκαλεῖ τὸν Καρπασίας Φίλωνα κληρικὸν ἀπὸ ῥητόρων.

Αἱ περὶ τοῦ Φίλωνος γνώσεις ἡμῶν προέρχονται ἐξ ἀνεκδότου ἔργου Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, τιτλοφορουμένου ὑπὸ τοῦ Cave: *Demonstratio Historica de Magna et Angelica sumni Sacerdotis Dignitate*. Τὸ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενον ἔργον τοῦ Φίλωνος καλεῖται ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, ἐὰν ὅμως

κρίνῃ τις ἐκ τοῦ μόνου σωζομένου ἀποσπάσματος αὐτῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ λυπηθῶμεν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ, καθόσον ἀποτελεῖται ἐξ ἀφηγήσεως περί τινος μοναχοῦ, ὅστις, ἀφορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ καὶ ὑποστὰς κατόπιν μαρτύριον, μετήχθη ἐν τῷ φερέτρῳ εἰς τὸν ναόν, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἡσυχάσῃ, μέχρις οὗ ὁ ἐπίσκοπος, κατ' ὄναρ πρὸς τοῦτο παροτρυνθείς, ἐπισήμως παρέσχεν αὐτῷ συγχώρησιν.

28. Φίλων ὁ πρεσβύτερος. Ὁ Ἰώσηπος, ἀπαριθμῶν τοὺς ἐθνικοὺς συγγραφεῖς, οἵτινες ἐπραγματεύθησαν περὶ ἰουδαϊκῆς ἱστορίας, ἀναφέρει ὁμοῦ Δημήτριον τὸν Φαληρέα, τὸν Φίλωνα καὶ τὸν Εὐπόλεμον, ἀποκαλῶν τὸν Φίλωνα τοῦτον πρεσβύτερον, ἴσως πρὸς διάκρισιν αὐτοῦ ἀπὸ Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου. Καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ὁμοῦ ἐπίσης κατατάσσει τὰ ὀνόματα Φίλωνος τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ Δημητρίου, λέγων ὅτι οἱ ὑπ' αὐτῶν διδόμενοι κατάλογοι τῶν ἰουδαίων βασιλέων διέφερον ἀπ' ἀλλήλων. Ἐκ τούτου ὁ Vossius φρονεῖ ὅτι ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρονται εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἐν τούτῳ ὁ Jonsius συμφωνεῖ μετ' αὐτοῦ, σημειούμενος ὅμως ὅτι ὁ Ἰώσηπος σφάλλεται ἀποδίδων τῷ Δημητρίῳ τὸ ἐπώνυμον Φαληρεύς. Ὁ Φαβρίκιος φρονεῖ ὅτι ὁ Φίλων, ὃν ἀναφέρει ὁ Ἰώσηπος, δυνατὸν νὰ ὑπῆρξεν ἐθνικὸς καὶ ὅτι Φίλων, διάφορος τοῦ τε Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου, ἦν ὁ γράψας τὸ ἀπόκρυφον βιβλίον «Περὶ Σοφίας». Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει πεντεκαίδεκα ἑξαμέτρους στίχους ἐκ τῶν τοῦ Φίλωνος, χωρὶς νὰ ὑποδεικνύῃ ὅμως τίς ἦν οὗτος ὁ Φίλων. Οὗτοι ἀπετέλουν προφανῶς μέρος ἱστορίας τῶν Ἰουδαίων ἐμμέτρου, γραφέντες εἴ τε ὑπὸ Ἰουδαίου ἐθνικοῦ τὸν χαρακτῆρα, ὡς φρονεῖ ὁ Φαβρίκιος, ἢ ὑπὸ ἐθνικοῦ, ἐξωκειωμένου πρὸς τὰς ἰουδαϊκὰς γραφάς. Οὗτός ὅ' ἐστι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ συγγραφεὺς καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον, οὗτινος μνείαν ποιοῦνται ὁ Ἰώσηπος καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς. Βεβαίως ὁ συγγραφεὺς θὰ ἤκμασε πρὸ τῆς ἐποχῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυΐστορος, ὅστις ἦλθεν εἰς Ρώμην τῷ 83 π. Χ. Ἀμφίβολον δέ, ἂν εἶναι καὶ ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ὁμώνυμον γεωγράφον, οὗτινος μνεία ἀνωτέρω ἐγένετο.

29. Φίλων ὁ ἐκ Ταρσοῦ διάκονος. Ἦν οὗτος ὀπαδὸς Ἰγνατίου τοῦ Ἀντιοχείας καὶ συνώδευσε τῷ μάρτυρι ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ρώμην τῷ 107 μ. Χ., ἀναφερόμενος δὶς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ἰγνατίου· περὶ τούτου ὑποτίθεται ὅτι ἔγραψεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἀγαθόποδος τὸ *Martyrium Ignatii*.

30. Φίλων ὁ Θηβαῖος, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ὡς αὐθεντία ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ βιογραφίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἔστι δὲ πιθανῶς ὁ αὐτὸς Φίλων πρὸς τὸν ἀναφερόμενον ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ὡς αὐθεντίας περὶ τῆς ἰνδῆς Ἀντίσσης.

31. Φίλων ὁ ἐκ Τυάνων, γεωμέτρης μεγάλης ἱκανότητος, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ θέματος τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἅτινα ἐπραγματεύοντο περὶ τῶν καμπύλων γραμμῶν καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν γραμμῶν, αἵτινες παράγονται ἐκ τῆς τομῆς ἐπιπέδου μετὰ καμπύλων ἐπιφανειῶν. Ὁ Πάππος ἀποκαλεῖ τὰς γραμμὰς ταύτας πλεκτοίδας. Φαίνεται δὲ ὅτι ἤκμασε πρὸ τοῦ 98 μ. Χ.

32. Φίλων, ὁ κοινῶς καλούμενος Ἰουδαῖος πρὸς διάκρισιν ἄλλων ὁμωνύμων ἑλλήνων συγγραφέων. Ἀνῆκεν εἰς ἱερατικὴν οἰκογένειαν, γεννηθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ περὶ τὸ 20 π. Χ. Ὡς ἀνήκων εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Φαρισαίων, ἔλαβε τὴν ἐκπαίδευσιν ἐκείνων, ἥτις ἐνομίζετο ἀναγκαία, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν προσήκουσαν ὑπόληψιν ἐν τοῖς ὁμοεθνέσιν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο διωρίσθη ἀρχηγὸς τῶν πέντε Ἰουδαίων, οἵτινες ἀπεστάλησαν πρέσβεις εἰς Ρώμην τῷ 40 π. Χ., ἵνα συνηγορήσωσιν ἐνώπιον τοῦ Καλιγούλα περὶ τῆς ἀκωλύτου ἐξασκήσεως τῆς θρησκείας αὐτῶν. Ἡ πρεσβεία ἐκείνη εἰς οὐδὲν ὠφέλησε, διότι ὁ αὐτοκράτωρ οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς αἰτήσεις τῶν πρέσβεων. Ἀλλά, θανόντος τοῦ Καλιγούλα, τὸ ἀμέσως ἑπιὸν ἔτος κατέπαυσεν ὁ διωγμός, ὁ Φίλων δὲ ἔγραψε τότε ἔκθεσιν τῆς ἑαυτοῦ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς οὐδεμία προῆλθεν ὠφέλεια οὔτε αὐτῷ, οὔτε τῷ ἰουδαϊκῷ λαῷ. Ταῦτα μόνον γινώσκομεν βεβαίως περὶ τοῦ βίου τοῦ Φίλωνος, καὶ πρὸς τούτοις ὅτι ἐπεσκέφθη τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Ἀσκάλωνα καὶ ἴσως ἡ ἐπίσκεψις τῆς Ἱερουσαλὴμ δὲν ἐγένετο ἐφάπαξ, ἀλλὰ πολλάκις εἶδε τὴν πρωτεύουσαν πόλιν τῆς φυλῆς καὶ τῆς θρησκείας τῶν Ἰουδαίων.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν συγγραμμάτων τοῦ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Φίλωνος ἀποτελεῖ σειρὰν ὑπομνημάτων, δι' ἰδικωτέρων ἐπιγραφῶν διακρινομένων, τὴν δὲ ὑπόθεσιν ἐχόντων ἐκ τῆς Πεντατεύχου. Οὕτω τὸ ὑπόμνημα τοῦ πρώτου κεφαλαίου τῆς Γενέσεως ἐπιγράφεται: «Περὶ τῆς Μωσέως κοσμοποιΐας», τὸ δὲ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου κεφαλαίου: «Νόμων ἱερῶν ἀλληγορίαι τῶν μετὰ τὴν ἑξαήμερον» καὶ τὸ τοῦ τελευταίου ἑβδομάδος τοῦ τρίτου κεφαλαίου, καὶ τῶν πρώτων τεσσάρων ἑβδομάδων τοῦ τετάρτου φέρει τὴν ἐπιγραφήν. «Περὶ τῶν Χερουβὶμ καὶ τῆς φλογίνης ρομφαίας καὶ τοῦ κτισθέντος πρώτου ἐξ ἀνθρώπου Κάιν.» Ἕπονται μετὰ ταῦτα ὑπομνήματα τοῦ τετάρτου κεφαλαίου «Περὶ ὧν ἱερουργοῦσιν Ἄβελ τε καὶ Κάιν»,—«Περὶ τοῦ τὸ χεῖρον τῷ κρείττονι φιλεῖν ἐπιτίθεσθαι» καὶ οὕτως ἑφεξῆς, ἀλλὰ μεθ' ἥττονος ἀκριβείας μέχρι τέλους τοῦ Δευτερονομίου. Ἡ ἔλλειψις ἀναλογίας τινὸς ἐν τοῖς κεχωρισμένοις τούτοις ὑπομνήμασιν, ὡς καὶ ἡ εὐτέλεια αὐτῶν καθ' ἑαυτὰ ἐξεταζομένων, ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ ὑπομνήματα ταῦτα δὲν ἦσαν ἁπλῶς μέρη συνεχοῦς συγγράμματος, ἀλλὰ μᾶλλον διακεχριμέναι ἀπ' ἀλλήλων πραγματεῖαι, ὑπόθεσιν ἔχουσαι ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Ἰουδαίων. Ἐκτὸς τούτων ὁ Φίλων συνέγραψε καὶ ἄλλα, οὐδεμίαν ἔχοντα ἄμεσον ἀναφορὰν εἰς τὴν Πεντάτευχον· τοιαῦτά δ' εἰσὶ τὰ «Περὶ ἀφθαρσίας Κόσμου»,—«Περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον»,—«Περὶ βίου θεωρητικοῦ ἢ ἱκετῶν ἀρετῶν»,—«Εἰς Φλάκκον»,—«Περὶ εὐγενείας»,—«Περὶ ἀρετῶν καὶ πρεσβείας πρὸς Γάϊον». Ἐκτὸς δὲ τῶν ἑλληνιστὶ συγγεγραμμένων ὑπὸ τοῦ Φίλωνος, ἀνευρέθησαν καί τινα ἀρμενιστὶ γεγραμμένα, ἀλλὰ τούτων ἡ γνησιότης παρὰ πάντων σχεδὸν ἀπεδοκιμάσθη καὶ πιθανὸν νὰ μετεφράσθησαν ταῦτα εἰς τὴν ἀρμενικὴν κατὰ τῆς πρώτης εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Ἐν τοῖς ἀπολεσθεῖσι δὲ τοῦ Φίλωνος συγγράμμασιν ἀναφέρεται καὶ Ἑβραϊκὸν λεξικὸν κατ' ἀλφάβητον, ὅπερ φαίνεται χρησιμεῦσαν ὡς βάσις τῶν λεξικῶν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθησαν ὁ Ὠριγένης, Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Ἱερώνυμος. Ἔτι δὲ μνημονεύονται τοῦ Φίλωνος καὶ βίοι παράλληλοι τῶν πατριαρχῶν Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Τῶν παραλλήλων τούτων καὶ αὐτὸς ποιεῖται μνείαν ἐν τῷ νῦν σωζομένῳ αὐτοῦ συγγράμματι «Βίῳ πολιτικοῦ, ὅπερ ἐστὶ περὶ Ἰωσήφ».

Σκοπὸς τοῦ Φίλωνος ἦτο εἰς πάσας ταύτας τὰς πραγματείας νὰ συναρμόσῃ καὶ συμβιβάσῃ τὴν φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας, ἥνπερ ἐδιδάχθη ἐκ τῆς μελέτης τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων ἐξόχων συγγραφέων, πρὸς τὸ γράμμα τῶν εἰς Μωϋσέα ἀποδιδομένων συγγραμμάτων· τὸν δὲ συμβιβασμὸν τοῦτον ἐπιχειρεῖ νὰ οἰκονομήσῃ δι' ἀπεριορίστου ἀλληγορικῆς ἀδείας. Τὸν τρόπον τοῦτον τῆς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων χρήσεως μετεχειρίζοντο καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐν Παλαιστίνῃ, ὡς ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ ἀποστόλου Παύλου συμπεραίνομεν, ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μετεχειρίζοντο τὴν μυθολογίαν ἐν γένει, ἀλληγορικῶς αὐτὴν ἑρμηνεύοντες καὶ ἰδίως τὴν παρ' Ὁμήρῳ. Παρεκτὸς δὲ τούτου τὴν αὐτὴν μετεχειρίσθησαν μέθοδον πρὸ τοῦ Φίλωνος μὲν ὁ Ἀριστέας καὶ ὁ Ἀριστόβουλος, μετὰ δὲ τὸν Φίλωνα οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ Ὠριγένης. Τῶν ἀλληγοριῶν τοῦ Φίλωνος αἱ μὲν πολὺ ἀπέχουσι τῆς ἀληθείας καὶ ὅλως εἰσὶν ἀπίθανοι, αἱ δὲ προσεγγίζουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ἑβραϊκοῦ γράμματος. Παράδειγμα τοῦ πρώτου ἐστὶν ὁ τρόπος, δι' οὗ ἑρμηνεύει τὴν ἱστορίαν τῆς Ἄγαρ. «Ἄγαρ ἡ μέση καὶ ἐγκύκλιος παιδεία. . . . Σάρα δὲ ἀντὶ τῆς ἀρχῆς μου γενήσεται Σάρρα, ἥς ἐστιν ἡ κλῆσις ἄρχουσα, ὅπερ ἐστὶν ἴσον τῷ ἀντὶ εἰδικῆς καὶ φθαρτῆς ἀρετῆς γενικὴν καὶ ἄφθαρτον γενέσθαι, κτλ.» Παράδειγμα ἐκ τῆς ἀληθοῦς ἢ ὡς ἔγγιστα ἀληθοῦς ἑρμηνείας αὐτοῦ δίδωσιν ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν Ἀλληγοριῶν τῶν ἱερῶν Νόμων, ἔνθα ἑρμηνεύει τὰ περὶ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Τὰ δόγματα, ἅπερ ὁ Φίλων συνέστησε διὰ τῆς διττῆς ταύτης μεθόδου ὡς ἑλληνικὰ καὶ ὡς ἰουδαϊκά, ὡς φιλοσοφικῶς ἀληθῆ καὶ ὡς ἐκ Θεοῦ ἀποκεκαλυμμένα, ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν κόσμον· διότι ἐδίδαξεν ὅτι μόνος ὁ Θεὸς δύναται νὰ δώσῃ τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, ἥτις ἐμπέφυκε τῷ νῷ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ θείαν ἀντίληψιν, ὑπέθετο δὲ διισχυρισθεὶς ὅτι διά τινος σειρᾶς συλλογισμῶν ἠδύνατο ὁ ἄνθρωπος βαθμηδὸν ν' ἀναβῇ ἀπὸ τῶν κατωτάτων αἰσθήσεων, αἵτινές εἰσιν ἡ προ-

φὴ τοῦ νοῦ, εἰς τὴν ὑψίστην ἰδέαν, εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν. Ἀλλ' ὁ Θεός, κατὰ τὴν δόξαν τοῦ Φίλωνος, οὐδέποτε ἐμφανίζεται ἀμέσως εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου ὡς πρὸς τὸν κόσμον δὲ ὁ Θεὸς ὑπάρχει καὶ ἐμφανίζεται ἐν τῷ θείῳ αὐτοῦ Λόγῳ, δι' οὗ ὡς δι' ὀργάνου ἐδημιούργησε τὸν κόσμον. Ἐκ τῶν τεσσάρων, λέγει, πραγμάτων, ἅτινα ἀναγκαίως ὀφείλουσι νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν δημιουργίαν, δηλ. τοῦ δημιουργοῦ, τῆς ὕλης, τοῦ ὀργάνου καὶ τῆς αἰτίας, τὸ πρῶτόν ἐστιν ὁ Θεός, τὸ δεύτερον τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, τὸ τρίτον ὁ Λόγος καὶ τὸ τέταρτον ἡ ἀγαθότης τοῦ δημιουργοῦ. Ὁ Λόγος λοιπὸν γίνεται προφανὴς θεότης καὶ τούτῳ προτήκουσιν αἱ ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ ὡς δημιουργοῦ καὶ κυβερνήτου τοῦ σύμπαντος. Αἱ ἰδιότητες αὗται εἰσιν ἀγαθότης, δι' ἣν ἔκτισε τὸν κόσμον, καὶ δύναμις, δι' ἧς κυβερνᾷ αὐτόν· ἀμφότεραι δ' αἱ ἰδιότητες αὗται ἑνοῦνται διὰ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ οἰκεία ἰδιότης ἐστὶ τὸ ποιεῖν, ὅπερ ἐστὶν ὄντως ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ὡς τὸ καίειν ἐστὶ τοῦ πυρὸς καὶ τὸ ψύχειν τῆς χιόνος. Ἡ δημιουργικὴ αὕτη ἐνέργεια προβαίνει ἐν κατιούσῃ σειρᾷ προαγωγῆς· διότι, ὡς ὁ Θεός ἐστι παράδειγμα τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος, τοῦ Λόγου, οὕτως ἡ εἰκὼν αὕτη ἐστὶ τὸ ἀρχέτυπον ἄλλων πραγμάτων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Πληρωθείσης δὲ τῆς δημιουργικῆς ταύτης ἐνεργείας, κατέπαυσε μὲν ἡ ἐνεργὸς ἀγαθότης, ἤρξατο δὲ ἡ παθητικὴ κακία. Οὕτως ὁ Φίλων ἔρθασε νὰ δείξῃ τὰ δύο ὕρια τῶν ἀντικειμένων ἰδιοτήτων, ὅπερ ἔμελλε νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν θεσίαν, ἐὰν μὴ ἐπιμελῶς ἐφρόντιζε νὰ περιορίσῃ τὴν πραγματικὴν ἐνέργειαν καὶ ὁραστικότητα ἐκτὸς τῆς σφαίρας τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀγαθότητος.

Ἡ κατ' ἔκτασιν καὶ ἀκριβὴς ἐξέτασις τῆς φιλοσοφίας τοῦ Φίλωνος ξένη ἐστὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς παρούσης πραγματείας, ἁπλῶς δ' ἐξετέθησαν τὰ ὑποδείγματα ταῦτα, ἵνα γείνῃ κοινῶς γνωστὸν μέχρι τίνος ἐπηρεάσθησαν ἐξ αὐτοῦ αἱ σκέψεις καὶ ἡ φρασεολογία καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀρχαιοτάτοις χριστιανοῖς συγγραφεῦσι. Καθ' ἑαυτὸν ὁ Φίλων φαίνεται λίαν ἀνεκτικὸς ἐν τῷ συστήματι τῶν ἐθνικῶν· διότι καὶ αὐτὴν τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν μεταχειρίζεται μετὰ πολλῆς μετριοπαθείας· διὸ καὶ παρετηρήθη ὅτι τὸν περὶ Κάστορος καὶ Πολυδεύκους μῦθον τόσον μετριοπαθῶς ἐκτίθησιν, ὥστε δυσκόλως δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ γράψας ἐστὶν Ἰουδαῖος. Ὁ Φίλων ἐγίνωσκε πάσας τὰς ἐπιτηδειοτέρας φιλοτεχνικὰς σχολὰς τῆς Ἑλλάδος, τὸν δὲ Πλάτωνα προὐτίμα πάντων τῶν ἄλλων φιλοσόφων. Ἀλλ' ὅμως περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ λόγον ποιούμενος, ἀποδέχεται τὰς τῶν Πυθαγορείων καὶ ἄλλων φιλοσόφων δόξας· ὁμοίως δὲ μεταχειρίζεται τὴν κατ' Ἀριστοτέλην διάκρισιν τοῦ δυνατοῦ καὶ θετικοῦ καὶ αὐτὸν τὸν Ἀρστοτελικὸν ὅρον ἐντελέχεια. Πολλάκις ἀναφέρει καὶ τοὺς Στωϊκούς, ἀλλ' ἀναμιγνύει ἐνίοτε τὰ δόγματα τούτων πρὸς τὰ τοῦ Πλάτωνος· καίτοι δὲ ἀμέσως ἀντικείμενος τῷ Ἐπικούρῳ, συχνότατα μεταχειρίζεται τοὺς τεχικοὺς ὅρους αὐτοῦ, δεικνύων οὕτως ὅτι δὲν ἠγνόει καὶ τὸ ἐπικούρειον σύστημα.

Τὸ λεκτικὸν τοῦ Φίλωνός ἐστι τοιοῦτον, οἷον πράγματι ἔπρεπε νὰ ἦναι τὸ λεκτικὸν ἀνθρώπου, ἐπιμελῶς τοὺς ἀρίστους τῶν ἑλλήνων πεζογράφων ἀναγνόντος· ὅθεν νομίζεται πλῆρες, ἀκριβὲς καὶ ἐμφαντικόν. Ἐνιαχοῦ διαφαίνεται ὢν Ἑλληνιστής, διὰ τοῦτο δὲ εἷς τῶν νεωτέρων κριτικῶν, ὁ Ἄγγλος Middleton *(on the Greek article, p. 37)* μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς ἐξετάσας τὸ συντακτικὸν μέρος τῶν συγγραμμάτων τοῦ Φίλωνος, παρετήρησεν ὅτι μόνον τοῦτον ἐκ τῶν ἑλλήνων πεζογράφων εὑρίσκει ἀμελοῦντα τῆς ἰδιωματικῆς χρήσεως τοῦ πρὸ τῶν ὀνομάτων ἐπαναλαμβανομένου ἄρθρου. Τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν δὲν ἐγνώριζε φαίνεται κριτικῶς κατὰ τὴν νῦν σημασίαν τῆς λέξεως· διότι, ἠναγκασμένος νὰ ἀναγινώσκῃ τὰ ἐν κυλίνδροις χειρόγραφα ἄνευ στιγμῶν, πολλάκις σφάλλει περὶ τὴν δι' αὐτῶν ἐμφαινομένην συνάφειαν τῶν συλλαβῶν, ἐνίοτε μάλιστα παράγει ἑβραϊκὰ ὀνόματα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς ὅταν λέγῃ, ὅτι ὁ ἐν τῷ Παραδείσῳ ποταμὸς Φεισὼν ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ φείδεσθαι καὶ φυλάττειν τὴν ψυχὴν ἀπὸ ἀδικημάτων.

33. Φίλων ὁ Μεγαρεὺς ἢ διαλεκτικός, μαθητὴς τοῦ Διοδώρου Κρόνου καὶ φίλος τοῦ Ζήνωνος Ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Μενέξενος» ἀπηρίθμει τὰς πέντε θυγατέρας τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ καὶ ἐφιλονείκει μετ' αὐτοῦ ἀναφορικῶς πρὸς τὴν τοῦ ἀληθοῦς τῶν ὑπο-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

θετικῶν προτάσεων. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ὁ Φίλων προσήγγιζε πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην, καθόσον ἀνεγνώριζεν οὐ μόνον ὅτι τὸ ὑπάρχον ὡς καὶ πᾶν, ὅπερ θὰ ὑπάρξῃ εἶναι δυνατόν (ὡς ὁ Διόδωρος ἰσχυρίζετο), ἀλλὰ καὶ ὅ,τι καθ' ἑαυτὸ συμβιβάζεται πρὸς τὸν ἰδιάζοντα σκοπὸν τοῦ ἐν λόγῳ ἀντικειμένου (κατὰ ψιλὴν λεγόμενον ἐπιτηδειότητα). Ὁ Διόδωρος ἀπεδέξατο τὸ δυνατὸν ὑποθετικῆς προτάσεως, ὅταν εἶναι ἀδύνατον ἡ προηγουμένη πρότασις νὰ καταλήξῃ εἰς ἀνακριβὲς συμπέρασμα, ἐνῶ ὁ Φίλων ἐκείνας μόνον τὰς προτάσεις ὡς ἀναλήθεις ἐθεώρει, αἵτινες, ὀρθὸν ἔχουσαι προηγούμενον, εἶχον συμπέρατμα οὐχὶ ὀρθόν. Ὁ Χρύσιππος ἔψεξε τὰς ὑποθέσεις ἀμφοτέρων τούτων.

Ὁ Φίλων, ὅστις ἀναφέρεται ὡς Ἀθηναῖος καὶ ὡς μαθητὴς τοῦ Πύρρωνος, μολονότι καταγελᾶται ὑπὸ τοῦ Τίμωνος ὡς σοφιστής, δὲν φαίνεται διάφορος Φίλωνος τοῦ διαλεκτικοῦ.

34. Φίλων ὁ Ἀκαδημικός, Λαρισσαῖος τὴν καταγωγὴν καὶ μαθητὴς τοῦ Κλειτομάχου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου κατάκτησιν τῶν Ἀθηνῶν μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ἐγκατέστη ὡς διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ρητορικῆς. Ἐνταῦθα ὁ Κικέρων ἦν ἐν τοῖς ἀκροαταῖς αὐτοῦ. Ὅτε ὁ Κικέρων συνέθεσε τὸ ἔργον αὐτοῦ *Quaestiones Academicae* ὁ Φίλων δὲν ἔζη πλέον, εὑρίσκετο δὲ ἐν Ρώμῃ, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ ἐν τοῖς βιβλίοις *de Oratore* διάλογος ὑποτίθεται ὅτι συνήφθη (92 π. Χ). Ὁ Φίλων ἰσχυρίζετο ὅτι ἀκατάληπτα ἦσαν τὰ ἀντικείμενα διὰ τῆς καταληπτικῆς φαντασίας, ἦσαν δὲ καταληπτὰ ἀναλόγως τῆς φύσεως αὐτῶν. Ἄγνωστον ὅμως τίνι τρόπῳ ἐνόει καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἐνόει δηλ. τὴν ἀπόδειξιν καὶ τὴν συμφωνίαν τῶν ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἐπιγινομένων ἡμῖν ἐντυπώσεων ἢ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Πλάτων ἀπεδέχετο, ἄμεσον δηλ. νοερὰν κατάληψιν. Ἀντιθέτως δὲ πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἀντίοχον δὲν παρεδέχετο τὸν χωρισμὸν Ἀρχαίας καὶ Νέας Ἀκαδημίας, ἀλλ' ἀνεύρισκε μᾶλλον καὶ παρὰ τῷ Σωκράτει καὶ τῷ Πλάτωνι τὰς ἀμφιβολίας τοῦ σκεπτικισμοῦ. Καὶ ἔνθεν μὲν ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ὑποβάλῃ ἐκ νέου πᾶν ὅ,τι προηγουμένως ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ ὡς ἀληθὲς ἀπεδέξατο εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ σκεπτικισμοῦ ἐξέτασιν, ἔνθεν δὲ οὐδόλως ἀμφέβαλλεν ὅτι θὰ κατέληγεν εἰς ἀσφαλῆ πεποίθησιν περὶ τοῦ τελικοῦ τέρματος τοῦ βίου.

35. Φίλων, ἰατρὸς ἐκ Ταρσοῦ τῆς Κιλικίας, περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου μετὰ βεβαιότητος δύναται νὰ ὁρισθῇ ὅτι ἔζη κατὰ τὸν Α' αἰῶνα μ. Χ. ἢ καὶ πρὸ αὐτοῦ, καθόσον ὁ Γαληνὸς ποιεῖται τούτου μνείαν ὡς ζήσαντος μικρὸν πρὸ αὐτοῦ. Οὗτος ἐφεῦρε περίπυστον ἀντίδοτον, ἀποκληθὲν Φιλώνειον ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐναπέθηκε δὲ τὰς πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ ὁδηγίας ἐν βραχεῖ αἰνιγματικῷ ποιήματι, σωζομένῳ παρὰ τῷ Γαληνῷ, ὅστις καὶ διεσαφήνισε τοῦτο. Ὁ Sprengel ὑποτίθησιν ὅτι ὁ ἰατρὸς οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν γραμματικὸν Ἡρέννιον Φίλωνα, οὐχὶ ὅμως μεθ' ἑπαρκῶν ἴσως ἀποδείξεων. Τὸ ἀντίδοτον αὐτοῦ συχνάκις ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι ἰατρικοὶ συγγραφεῖς, ὡς ὁ Γαληνός, Ἀρεταῖος, Παῦλος ὁ Αἰγινήτης, ὁ Ὀριβάσιος, ὁ Ἀέτιος, ὁ Ἰωάννης Ἀκτουάριος, ὁ Μάρκελλος, ὁ Ἀλέξανδρος Τραλλιανός, ὁ Νικόλαος Μυρεψὸς καὶ λοιποί. Οὗτός ἐστι πιθανῶς καὶ ὁ ἰατρός, οὗτινος τὸ κολλύριον ἀναφέρει ὁ Κέλσος.

36. Φίλων ὁ ἰατρός, ὅστις ἀναφέρεται μεταξὺ ἄλλων τοιούτων ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ ὡς ἀνήκων εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Μεθοδιστῶν, διάφορον πιθανῶς πρόσωπον τοῦ προηγουμένου, ἀκμάσας δ' ἴσως κατὰ τὸν Α' αἰῶνα π. Χ. ἢ μετ' αὐτόν. Πιθανὸν νὰ ἦναι ὁ τοῦ Πλουτάρχου σύγχρονος κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα, ὅστις παρεισάγεται ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ «Συμποσιακῷ» αὐτοῦ. Οὗτος ἐφρόνει ὅτι ἡ ἀσθένεια ἐλεφαντίασις ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον μικρὸν πρὸ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ· ἀλλ' ἐσφάλλετο ἐν τούτῳ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα.

37. 38. Προσθετέον ὅτι καὶ ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος ἀναφέρει ὁμώνυμον ἰατρόν, ὡς καὶ ὁ Ἀθήναιος συγγραφεὰ περὶ μεταλλείων.

39. Φίλων καλλιτέχτης, υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, ἀγαλματοποιός, ζήσας ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ κατασκευάσας τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἡφαιστίωνος. Κατεσκεύασε πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ Οὐρίου Διός, ὅπερ ἵστατο ἐν τῇ ἀκτῇ τοῦ Εὐξείνου κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Βοσπόρου παρὰ τὴν Χαλκηδόνα καὶ ἀπετέλει σπουδαῖον σημεῖον βοηθητικὸν διὰ τοὺς ναυτιλλομένους. Ἐπὶ τοῦ Κικέρωνος ἦν εἰσέτι τέλειον, ἡ δὲ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

βάσις αὐτοῦ περιεσώθη καὶ εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχήν, φέρουσα ἐπιγραφὴν ἐξ ὀκτὼ ἐλεγειακῶν στίχων, εὑρισκομένων ἐν τοῖς ἔργοις τῶν Wheeler, Spon καὶ Chishull. ὡς καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ. Ὁ Φίλων ἀναφέρεται παρὰ τῷ Πλινίῳ ἐν τοῖς ἀγαλματοποιοῖς, οἵτινες κατεσκεύαζον *athletas et armatos et venatores sacrificantesque*.

40. Φίλων, διασημότατος ἀρχιτέκτων ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀμέσων διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀνεγείρας διὰ Δημήτριον τὸν Φαληρέα περὶ τὸ 318 π. Χ. τὴν ἐκ 12 δωρικῶν κιόνων στοὰν τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι μεγάλου ναοῦ. Ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Λυκούργου κατήρτισε πρὸς τούτοις διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἐν Πειραιεῖ ὁπλοθήκην, περιλαμβάνουσαν ὅπλα διὰ 1000 σκάφη. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ προύκάλει τὸν γενικὸν θαυμασμόν, κατεστράφη κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σύλλα ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἔγραψε δὲ περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ναῶν καὶ περὶ τῆς δεξαμενῆς, ἣν κατεσκεύασεν ἐν Πειραιεῖ.

41. Φίλων, λιθουργός, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ, ἀνακαλυφθείσῃ ἐν Δελφοῖς.

42. Φίλων χαράκτης μεταλλίων, οὗτινος τὸ ὄνομα φέρεται ἐν τῷ ἔμπροσθεν τοῦ κράνους τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν τύπον διαφόρων νομισμάτων τῆς ἐν Λουκανίᾳ Ἡρακλείας. Τὰ γράμματα εἶναι λεπτότατα, ἡ δὲ ἐπιγραφὴ ἐνίοτε μὲν φέρει τὸν τύπον ΦΙΛ, ἐνίοτε δὲ ΦΙΛΩ.

ΦΙΛΩΝΙΔΗΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τρία ἀναφέρονται πρόσωπα:

1. Φιλωνίδης, ἀθηναῖος κωμικὸς ποιητὴς τῆς Ἀρχαίας Κωμῳδίας, γνωττότερος μᾶλλον ὡς ἓν τῶν δύο προσώπων, ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ὁ Ἀριστοφάνης ἐδημοσίευσέ τινα τῶν δραμάτων αὐτοῦ, ἢ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δραμάτων. Πρὶν ἢ γείνῃ ποιητὴς ὁ Φιλωνίδης ὑπῆρξεν εἴτε γναφεὺς εἴτε γραφεύς. Τρία τῶν δραμάτων αὐτοῦ ἀναφέρονται, Ἀπήνη, Κόθορνος καὶ Φιλέταιρος. Ὁ τίτλος Κόθορνος οἴκοθεν δὲ παρώτρυνεν ἡμᾶς νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἀπετέλει ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Θηραμένους, ἡ ἀδυναμία τῆς μερίδος τοῦ ὁποίου προσεπορίσατο αὐτῷ τὸ ἐπίθετον Κόθορνος, τοῦθ' ὅπερ ἐπικυροῦται ὑπὸ τοῦ ἑξῆς χωρίου γραμματικοῦ τινος: Θηραμένης· τὴν κλητικήν· Φιλιππίδης Κοθόρνοις, ὅπου ἀναγνωστέον ἀναμφιβόλως Φιλωνίδης, διότι οὐδὲν τοιοῦτον δρᾶμα τοῦ Φιλιππίδου ἀναφέρεται, ἀλλ' οἱ Κόθορνοι τοῦ Φιλωνίδου ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Σουίδα καὶ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ καὶ ἄλλοις συγγραφεῦσι πλειστάκις ἀπαντῶσιν. Ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς τοῦ τίτλου Κόθορνοι ἑρμηνεύεται ὡς ἑξῆς, ὅτι ὁ χορὸς συνίστατο ἐκ προσώπων τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Θηραμένους. Καὶ ἕτερον ὑπάρχει ἐνταῦθα παράδειγμα τῆς συγχύσεως ἐκείνης, ἥτις ἀναφαίνεται πολλάκις παρ' ὀνόμασιν ἀρχομένοις ἐκ τῶν γραμμάτων Φιλ. (τοῦθ' ὅπερ παρετηρήθη ἤδη ἐν τῷ ἄρθρῳ ΦΙΛΗΜΩΝ), καθόσον πολλὰ ἀποσπάσματα, ἅτινα διεσώθησαν παρὰ τῷ Στοβαίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλωνίδου, ἀνάγονται προφανῶς εἰς τὴν Νέαν Κωμῳδίαν, ἔδει δὲ ν' ἀποδοθῶσι τῷ Φιλήμονι ἢ τῷ Φιλιππίδῃ.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀριστοφάνην πιστεύεται γενικῶς ὅτι ὁ Φιλωνίδης ἦν ἠθοποιὸς τοῦ Ἀριστοφάνους, ὅστις Ἀριστοφάνης λέγεται ὅτι ἀνέθηκεν αὐτῷ τε καὶ τῷ Καλλιστράτῳ τοὺς κυριωτέρους αὐτοῦ χαρακτῆρας. Ἀλλ' ἡ μαρτυρία, ἐφ' ἧς ἡ τοιαύτη γνώμη βασίζεται, θεωρεῖται ὑπό τινων τῶν ἀρίστων νεωτέρων κριτικῶν ὡς ἄγουσα εἰς διάφορον ὅλως συμπέρασμα, ὅτι δηλ. πολλὰ τῶν δραμάτων τοῦ Ἀριστοφάνους ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Καλλιστράτου καὶ τοῦ Φιλωνίδου. Ἡ λεπτομερεστέρα καὶ ἱκανοποιητικωτέρα ἀνάπτυξις τοῦ θέματος τούτου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Βέργη (Theodor Bergk), προτασσομένη τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσεως τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τοῖς τοῦ *Meineke Fragmenta Graecorum*.

Ὀφείλομεν ν' ἀναμνησθῶμεν ὅτι ὁσάκις ποιητὴς ἐπεθύμει νὰ παραστήσῃ δρᾶμά τι, ὤφειλε ν' ἀπευθυνθῇ προηγουμένως εἰς τὸν πρῶτον ἢ εἰς τὸν δεύτερον ἄρχοντα, ζητῶν χορόν, ἡ ἐπιτυχία ἢ μὴ ἐπιτυχία τοῦ ὁποίου ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς τοιάσδε ἢ τοιάσδε γνώμης τοῦ ἄρχοντος περὶ τῆς ἀξίας τῶν δραμάτων τοῦ ποιητοῦ, κατὰ μέγα δὲ μέρος καὶ ἐκ προσωπικῆς ἢ πολιτικῆς ἐπιρροῆς. Πολλάκις συνέβη ὥστε νὰ μὴ δοθῶσι χοροὶ εἰς ποιητάς, οἷοι ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Κρατῖ-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

νος. Καὶ ὅταν ἔτι ἐπετυγχάνετο ὁ χορός, ὁ ποιητὴς εἶχεν εἰσέτι πρὸ αὐτοῦ καὶ τὸ μέγα κώλυμα τοῦ κατανικῆσαι τὴν παροιμιώδη ἰδιοτροπίαν τῶν Ἀθηναίων θεατῶν, ὧν καὶ ἡ πρὸς ἀρχαίους ἔτι εὐνοουμένους ποιητὰς πολλάκις συμπεριφορὰ οὐδόλως ἐνεθάρρυνεν, ὡς ὁ Ἀριστοφάνης παραπονεῖται, νέον πρόσωπον, ἐπιζητοῦν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς εὐνοίας αὐτῶν. Πρὸς ὑπερπήδησιν δὲ τῶν κωλυμάτων τούτων, ἅτινα ὁ ποιητὴς ἔβλεπε κείμενα ἐπ' αὐτοῦ τοῦ οὐδοῦ τῆς ἐνάρξεως τοῦ δημοσίου αὐτοῦ σταδίου, δύο τινὰ συνήθως ἐγίνοντο. Ὁ δραματικῶν τιμῶν ἐφιέμενος εἴτε παρίστα ὑπὸ τὸ ἴδιον ὄνομα τὸ δρᾶμα δημοτικοῦ τινος ποιητοῦ, ἡ ἀξία τοῦ ὁποίου μετὰ βεβαιότητος θὰ παρεῖχεν αὐτῷ !(τῷ νέῳ ποιητῇ) τὸν χορὸν ἢ ἄλλως ἐπωφελεῖτο ἐκ τῆς ὑπολήψεως ἀρχαίου γνωστοῦ ποιητοῦ, ζητῶν χορὸν ἐξ ὀνόματος τούτου. Ἀποτέλεσμα ἦν ὅτι κατὰ μὲν τὸ πρῶτον σχέδιον, ὅπερ ἐγένετο ἀποδεκτὸν καὶ ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους, τὸ ὄνομα τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ ἐγίνετο γνωστὸν καὶ ἤλπιζεν εὐχερέστερον νὰ ἐπιτύχῃ χοροῦ δι' ἓν τῶν ἰδίων αὐτοῦ δραμάτων, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἡ ὑποδοχή, ἧς τὸ ἔργον αὐτοῦ θὰ ἐτύγχανεν, ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν νὰ ἐμφανισθῇ ἐκ νέου ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα ἢ τανάπαλιν. Παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει σώζεται πράγματι χωρίον, ὅπερ, ἐὰν λεπτομερέστερον ἐξετασθῇ, ὑποδείκνυσιν ὅτι ὁ νέος ποιητὴς ὤφειλε συνήθως νὰ διέλθῃ διὰ τῶν ἑξῆς τριῶν βαθμίδων: α') νὰ βοηθῇ ἕτερον ποιητὴν ἐν τῇ συνθέσει τῶν ἧττον ἐνδιαφερόντων χωρίων τῶν δραμάτων αὐτοῦ (δίκην μαθητεύοντος παρὰ μεγάλῳ καλλιτέχνῃ), καθόσον γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ Εὔπολις εἰργάσθη ὑπὸ τὸν Ἀριστοφάνην ἐν τῷ ἔργῳ Ἱππεῖς), β') νὰ παριστάνῃ τὰ ἴδια αὐτοῦ δράματα ὑπὸ τὸ ὄνομα ἄλλου ποιητοῦ, ἵνα ἴδῃ ἐὰν ἐτύγχανον τῆς εὐνοίας τοῦ δημοσίου, καὶ γ') νὰ παριστάνῃ αὐτὰ ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα. Αἱ ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐρέτην γενέσθαι, πρωρατεῦσαι καὶ τοὺς ἀνέμους διαθρῆσαι καὶ κυβερνᾶν αὐτὸν ἑαυτῷ φαίνονται ὑποδεικνύουσαι τὰς ἀνωτέρω τρεῖς βαθμίδας. Πρὸς τοῖς ἀνωτέρω λόγοις ὑπάρχει καὶ κοινοτάτη γνώμη, βασιζομένη ἐπὶ τῶν γραφομένων γραμματικοῦ τινος, καθ' ἣν ἰδιαίτερος νόμος ἀπηγόρευε ποιητῇ τινι νὰ παριστάνῃ δρᾶμα ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα, ἐὰν μὴ ἦγε τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Ὁ Bergk ὅμως καταπολεμεῖ τὴν γνώμην ταύτην, καθόσον μάλιστα ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης προσήγαγον δράματα ὑπὸ τὰ ἴδια αὐτῶν ὀνόματα, καίπερ μὴ ἄγοντες εἰσέτι τὸ 30ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν. Ἤδη ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ὄνομα, ὅπερ ἐσημειοῦτο ἐν τοῖς δημοσίοις ἀρχείοις, ἦν τὸ τοῦ προσώπου, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐζητεῖτο ὁ χορός, μὴ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ἂν τὸ πρόσωπον τοῦτο ἦν ὁ πραγματικὸς συγγραφεὺς ἢ μή· τοιοῦτον εἶναι τὸ ὄνομα, ὅπερ φαίνεται ἐν τῇ Διδασκαλίᾳ, ἥτις προτάσσεται δράματος ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐδιδάχθη διὰ Καλλιστράτου ἢ δι' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους. Πράγματι κατὰ τὸ ἀρχικὸν πνεῦμα τοῦ θεσμοῦ ὁ χορὸς ἦν τὸ μόνον οὐσιῶδες μέρος δράματός τινος, οἱ δὲ δημόσιοι λειτουργοὶ οὐδὲν ἐγίνωσκον περὶ τοῦ συγγραφέως ὡς τοιούτου, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ διδασκάλου τοῦ χοροῦ· ἤδη εὐχερῶς δυνάμεθα νὰ καταισήσωμεν ὅτι ὁ ποιητής, πλούσιος ὢν καὶ φιλοθεάμων, προὐτίμα ν' ἀναθέτῃ τὸ δυσχερὲς ἔργον τοῦ διδάσκειν τὸν χορὸν καὶ τοὺς ἠθοποιοὺς εἰς ἕτερον πρόσωπον οὕτως ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω λόγων, δι' οὓς ὁ ποιητὴς συνείθιζε νὰ χρησιμοποιῇ τὸ ὄνομα ἄλλου κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ σταδίου αὐτοῦ, ἀνευρίσκομεν ἐνταῦθα καὶ ἕτερον λόγον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθῇ τὴν ἄσκησιν ἐκείνην καὶ μετὰ τὴν πλήρη ἐπικράτησιν ἔτι τῆς φήμης καὶ ὑπολήψεως αὐτοῦ. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους, ἵνα μὴ εἴπωμεν καὶ ἐξ ἄλλων μαρτυριῶν, μανθάνομεν ὅτι προσήγαγεν οὗτος τὰ πρῶτα αὐτοῦ δράματα ὑπὸ τὰ ὀνόματα ἄλλων ποιητῶν, ὡς καὶ τοὺς ἕνεκα τῶν ὁποίων ἔπραξε τοῦτο. Ἐν τῇ παραβάσει τῶν Ἱππέων ἀναφέρει πράγματι ὅτι ἠκολούθησε τὴν πορείαν ταύτην οὐχὶ ἐλλείψει συνέσεως, ἀλλ' ἐξ αἰσθήσεως τῶν δυσχερειῶν τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ καὶ ἐκ φόβου μὴ ὑποστῇ τὴν ἀποδοκιμασίαν ἐκείνην, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεδείξαντο πρὸς ἄλλους ποιητάς, ὡς τὸν Μάγνητα, τὸν Κράτητα καὶ τὸν Κρατῖνον. Καὶ ἐν τῇ παραβάσει τῶν Νεφελῶν τὸ αὐτὸ ἐκφράζει διὰ τῶν ἑξῆς σημαντικῶν λέξεων:

Κἀγώ, παρθένος γὰρ ἔτ' ἦ κοὐκ ἐξῆν πώμοι τεκεῖν,
ἐξέθηκα, παῖς δ' ἑτέρα τις λαβοῦσ' ἀνείλετο,

ὅπου αἱ τελευταῖαι λέξεις ὑποδεικνῦσι προφανῶς, ἁρμοδίως τῆς παρομοιώσεως ἑρμηνευομένης, ὅτι τὸ πρόσωπον, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου προσήγαγε τὸ δρᾶμα αὐτοῦ, ἦν ἄλλος ποιητής. Βεβαίως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προὐκάλεσε τὴν γνώμην ὅτι νομικῶς παρεκωλύετο τοῦ προσαγαγεῖν τὸ δρᾶμα αὐτοῦ ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα, ἅτε μὴ ἔχων συμπεπληρωμένον τὸ 30ὸν τῆς ἡλικίας ἔτος, ἦν ἡ ἀνωτέρω λέξις ἐξῆν.

Ἴδωμεν ἤδη ὁποία εἶναι ἡ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γνώμη τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀνωνύμου ἔργου Περὶ κωμῳδίας, ὅστις εἶναι καὶ εἷς τῶν ἀρίστων τῶν συγγραφέων τούτων, λέγει ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἐδίδαξε τὸ πρῶτον ἐπὶ ἄρχοντος Διοτίμου διὰ Καλλιστράτου (ἤτοι ἐν ὀνόματι τοῦ Καλλιστράτου)· διὰ τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ κωμῳδίας λέγεται ὅτι εἰς τοῦτον ἔδωκε ταύτας, ἀλλ' εἰς τὸν Φιλωνίδην ἀνέθηκε τὰς ἐναντίον τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ Σωκράτους· ἕνεκα δὲ τούτου (τοῦ πρώτου δράματος) καλὸς ποιητὴς θεωρηθείς, ἐπέτυχεν εἰς μεταγενεστέρας περιπτώσεις (τοὺς λοιποὺς ὀηλ. χρόνους) ἐπιγραφόμενος (ἤτοι σημειῶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς συγγραφέως τοῦ διδασκομένου δράματος). Μετέπειτα ἔδιδε τὰ δράματα αὐτοῦ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ (Ἄραρον). Τὸ δρᾶμα, ὅπερ ἐδίδαξε κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἦν οἱ Δαιταλεῖς. Ἕτερος σεβαστὸς γραμματικός, ὁ γράψας καὶ βιογραφίαν τοῦ Ἀριστοφάνους, λέγει ὅτι (ὁ Ἀριστοφάνης) «λίαν προφυλακτικὸς ὢν κατ' ἀρχὰς καὶ εὐφυὴς ἄλλως καθίει (ἤτοι προσῆγεν εἰς ἀγῶνα) τὰ πρῶτα αὐτοῦ δράματα διὰ (ἤτοι ἐν ὀνόματι τοῦ) Καλλιστράτου καὶ Φιλωνίδου· ἐπὶ τούτῳ κατεγελάσθη ἕνεκα τοῦ ὅτι εἰργάζετο δι' ἄλλους, ἀλλὰ μετέπειτα αὐτὸς ἠγωνίσατο». Καὶ ἐνταῦθα ἡ φράσις «ὅτι εἰργάζετο δι' ἄλλους» δέον νὰ σημαίνῃ ἐξ ἅπαντος ὅτι ὁ Καλλίστρατος καὶ ὁ Φιλωνίδης ἦσαν ποιηταί.

Καὶ μέχρι μὲν τοῦ σημείου τούτου σαφῆ τὰ πάντα εἰσὶ καὶ συμβιβάσιμα. Ὁ Ἀριστοφάνης ἤρξατο διδάσκων ἕνεκα λόγων μετριοφροσύνης καὶ ἐπιφυλακτικότητος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐξ οἱασδήποτε νομικῆς ὑπαγορεύσεως ὑπὸ ξένον ὄνομα, ἀλλὰ διὰ Καλλιστράτου καὶ εἶτα διὰ Φιλωνίδου. Αἱ ἐπιτυχίαι τῶν πρώτων τούτων αὐτοῦ προσπαθειῶν ἐνεθάρρυναν νὰ παρουσιασθῇ ὡς ὁ ἀληθὴς συγγραφεὺς τῶν δραμάτων αὐτοῦ· καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐβοήθει τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀράρῳ, ἐπιτρέψας αὐτῷ νὰ προσαγάγῃ ἔνια τῶν δραμάτων αὐτοῦ (ὡς τὸν Κόκαλον) ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα. Ἀλλ' ἐν τῷ τέλει αὐτῆς ταύτης τῆς βιογραφίας τοῦ Ἀριστοτέλους ἀνευρίσκομεν τὸ σφάλμα, ὅπερ προτιθέμεθα νὰ ἐκθέσωμεν, συνδεδυασμένον ὅμως μετὰ τῆς ἀληθείας ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν, καθόσον ἀναφέρεται αὐτόθι ὅτι «οἱ ἠθοποιοὶ» τοῦ Ἀριστοφάνους ἦσαν ὁ Καλλίστρατος καὶ ὁ Φιλωνίδης, «ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων» (δι' ὧν) ἐδίδαξε τὰ ἴδια αὐτοῦ δράματα, τὰ μὲν δημοτικὰ (ἢ πολιτικὰ) ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλωνίδου, τὰ δὲ ἰδιωτικὰ (ἢ προσωπικὰ) ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Καλλιστράτου». Φαίνεται ὅτι ὁ γραμματικός, καίπερ ἐννοῶν αὐτὸς τὴν σημασίαν τοῦ διά, ἀντέγραψε τὸ σφάλμα, εἰς ὃ ἀρχαιότερός τις συγγραφεὺς εἶχεν ὑποπέσει, ὑποτιθεὶς ὅτι ἀνεφέρετο εἰς τοὺς «ἠθοποιούς». Ἐλαχίστη κατὰ συνέπειαν πίστις δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον, καθόσον ἐκτὸς τῶν προρρηθέντων καὶ ἐξ ἄλλων μαρτυριῶν ἀποδείκνυται ὅτι οἱ Βαβυλώνιοι (426 π. Χ.) καὶ οἱ Ἀχαρνεῖς (425 π. Χ.) ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Καλλιστράτου καὶ ὅτι τὸ πρῶτον δρᾶμα, ὅπερ ὁ Ἀριστοφάνης ἐδίδαξεν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἦν οἱ Ἱππεῖς 424 π. Χ. (ἐδιδάχθη . . . . δι' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους). Καὶ τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον Ὄρνεις (414 π. Χ.) καὶ Λυσιστράτη (411 π. Χ.) ἔργα τοῦ Ἀριστοφάνους διὰ Καλλιστράτου ἐδιδάχθησαν.

Αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι μαρτυρίαι ἐσχετίζοντο πρὸς τὸν Φιλωνίδην διὰ γενικῶν μόνων λέξεων· ὑπολείπεται ἤδη νὰ ἴδωμεν ὁποῖα ἰδιαίτερα δράματα ὁ Ἀριστοφάνης ἐδίδαξεν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οὐδεμία ὑπάρχει μαρτυρία ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἐδίδαξεν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλωνίδου πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἱππέων, σαφῶς δὲ μαρτυρεῖται ὅτι ἔπραξε τοῦτο βραδύτερον. Ἐν χειρογράφῳ ἐν Ραυέννῃ ὑπάρχει τὸ ἑξῆς χωρίον, περὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ὁποίου οὐδ' ἡ ἐλαχίστη δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία: Ἐδιδά-

χθη ἐπὶ ἄρχοντος Ἀμυνίου διὰ Φιλωνίδου ἐν τῇ πθ' ὀλυμπιάδι· β' (ἤτοι δεύτερος) ἦν εἰς Λήναια· καὶ ἑνίκα πρῶτος Φιλωνίδης Προαγῶνι, Λεύκωνι Πρέσβεσι γ' (ἤτοι τρίτος), ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι οἱ Σφῆκες ἐδιδάχθησαν ἐν τοῖς Ληναίοις τῇ 89ῃ ὀλυμπιάδι ἐπὶ ἄρχοντος Ἀμυνίου ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλωνίδου καὶ ὅτι ἐπέτυχε δεύτερος, πρώτου ἐπιτυχόντος τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Προάγων, ὅπερ ἐδιδάχθη ἐπίσης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλωνίδου καὶ ὅπερ ἦν ἐπίσης ἔργον τοῦ Ἀριστοφάνους, τρίτου δὲ ἐπιτυχόντος τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Πρέσβεις ἔργου τοῦ Λεύκωνος.

Τῷ 414 π. Χ. ἐκ νέου ἀναφαίνεται ὁ Ἀριστοφάνης, διδάσκων δύο δράματα (καίπερ ἐν διαφόροις ἑορταῖς), τὸν Ἀμφιάραων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλωνίδου καὶ τοὺς Ὄρνεις ὑπὸ τὸ τοῦ Καλλιστράτου, καὶ τέλος μανθάνομεν ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν Βατράχων ὅτι καὶ τὸ δρᾶμα ἐκεῖνο προσήχθη ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλωνίδου. Οὕτω βλέπομεν ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἐχρησιμοποίησε τὸ ὄνομα τοῦ Φιλωνίδου ἴσως μὲν διὰ τὰς Νεφέλας, βεβαίως δὲ διὰ τοὺς Σφῆκας, τὸν Προαγῶνα, τὸν Ἀμφιάραων καὶ τοὺς Βατράχους. Οἱ Δαιταλεῖς, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Ἀχαρνεῖς, οἱ Ὄρνεις καὶ ἡ Λυσιστράτη ἐδιδάχθησαν, ὡς εἴδομεν, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Καλλιστράτου. Ἐκ τῶν σωζομένων δραμάτων τοῦ Ἀριστοφάνους, τὰ μόνα, περὶ ὧν εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, εἰσὶν οἱ Ἱππεῖς, ἡ Εἰρήνη καὶ ὁ Πλοῦτος. Τὰ δύο τελευταῖα αὐτοῦ δράματα Κώκαλον καὶ Αἰολοσίκωνα ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἄραρον. Αἱ Θεσμοφοριάζουσαι καὶ αἱ Ἐκκλησιάζουσαι δὲν φέρουσιν ἐν ταῖς Διδασκαλίαις τὰ ὀνόματα, ὑφ' ἃ ἐδιδάχθησαν.

Ὑπολείπονται ὅμως ἓν ἢ δύο εἰσέτι ζητήματα, ἅτινα δὲν πρέπει νὰ παρίδωμεν. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὡς πληρέστατα ἀποδεδειγμένον ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἐδίδαξε πολλὰ τῶν δραμάτων αὐτοῦ ὑπὸ τὰ ὀνόματα τοῦ Καλλιστράτου καὶ τοῦ Φιλωνίδου, δὲν ἦτον ἆρά γε δυνατὸν νὰ ὑπῆρξαν οἱ δύο οὗτοι καὶ οἱ κυριώτεροι ἠθοποιοὶ κατὰ τὴν παράστασιν τῶν δραμάτων τούτων καί, ἐὰν μὴ ὑπῆρξαν οὗτοι, τίνες καὶ ὁποῖοι ἦσαν οὗτοι; Ἐκ τῶν προρρηθέντων ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ ἄρθρου τούτου μετὰ πολλῆς τῆς βασιμότητος δύναται νὰ εἰκασθῇ ὅτι τὰ πρόσωπα, ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων τὰ δράματα ταῦτα ἐδιδάχθησαν, ἦσαν ποιηταί, οἵτινες ἐκτήσαντο ἤδη ποιάν τινα φήμην. ἀλλ' οἵτινες ἕνεκα τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας ἢ καὶ δι' ἄλλους λόγους ἠδύναντο νὰ προτιμῶσι τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ φιλολογικοῦ συνεταιρισμοῦ τοῦ κινδύνου καὶ τῶν δυσχερειῶν πρωτοτύπου συνθέματος. Πράγματι ἄτοπον ὅλως θὰ ἐθεωρεῖτο ἵνα πρόσωπον, μὴ ἐπαγγελλόμενον τὸν ποιητήν, ἐγγράψῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ παρὰ τῷ ἄρχοντι ὡς συγγραφέως ἑνὸς οἱουδήποτε δράματος καὶ ν' ἀναλαμβάνῃ τὸ σπουδαῖον ἀξίωμα τοῦ διδάσκειν τοὺς ἠθοποιούς. Ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἀριστοφάνους πηγάζει ὅτι τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ἐδίδασκε τὰ δράματα αὐτοῦ, ἦσαν ποιηταὶ ὡς αὐτὸς (ἑτέροισι ποιηταῖς). Εἴδομεν δ' ὅτι ὁ Φιλωνίδης ἦν ποιητὴς τῆς Ἀρχαίας Κωμῳδίας· ὡς πρὸς τὸν Καλλίστρατον πάλιν δὲν ἔχομεν ἑτέραν πληροφορίαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἐν ἀμφιβόλῳ νὰ θέσωμεν τὴν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ καὶ ἄλλοις χωρίοις τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τῶν γραμματικῶν περιεχομένην μαρτυρίαν. Τὸ γεγονὸς δ' αὐτό, ὅτι τρεῖς μόνον ἔχομεν τίτλους δραμάτων τοῦ Φιλωνίδου καὶ οὐδένα τοῦ Καλλιστράτου, συμφωνεῖ πρὸς τὴν θεωρίαν, ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο κυρίως ὡς διδάσκαλοι τῶν τοῦ Ἀριστοφάνους δραμάτων. Εἴδομεν πράγματι ὅτι εἷς ἢ δύο τῶν γραμματικῶν ἀναφέρουσιν ὅτι ἦσαν οὗτοι ἠθοποιοί· λαμβανομένης ὅμως τῆς περὶ τοῦ ἐναντίου μαρτυρίας μικρὰ δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι ἡ γνώμη αὕτη προσεκλήθη ἁπλῶς ἐκ παρανοήσεως τῆς ἐν ταῖς Διδασκαλίαις λέξεως διά, περὶ ἧς οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ θεωρηθῇ ὡς σημαίνουσα τὸν ἠθοποιόν· ἄλλως αἱ Διδασκαλίαι ἦσαν προωρισμέναι νὰ σημειῶσι τὸ ὄνομα οὐχὶ τοῦ ἠθοποιοῦ, ἀλλὰ τοῦ ποιητοῦ τοῦ δράματος, εἴτε πραγματικοῦ εἴτε ὑποτιθεμένου· οἱ δὲ ὅροι διδάσκαλος, χοροδιδάσκαλος, κωμῳδοδιδάσκαλος χρησιμοποιοῦνται ὡς ἰσοδύναμοι ἀκριβῶς τοῖς ποιητής καὶ κωμῳδοποιός. Ἐὰν δ' ὑποτεθῇ ὅτι χοροδιδάσκαλος ἦν ὁ κύριος ἠθοποιός, τὸ τοιοῦτον θὰ συνεπήγετο

τὴν ἄτοπον ἰδέαν ὅτι ὁ κύριος ἠθοποιὸς ἦν διδάσκαλος ἑαυτοῦ.

Ἓν ἔτι ὑπολείπεται σπουδαῖον σημεῖον περὶ τῆς ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων γνώσεως τῶν πραγματικῶν συγγραφέων τῶν δραμάτων ἐκείνων, ἅτινα ἐνεφανίζοντο ὑπὸ ὀνόματα ἄλλων καὶ ἰδίᾳ τῶν δραμάτων τοῦ Ἀριστοφάνους. Ὁ Bergk συνοψίζει τὴν ὅλην περὶ τούτου συζήτησιν ἐν τοῖς ἑξῆς: ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης, ἐκ νεανικῆς δειλίας, ὅτε ἤρξατο συγγράφων δράματα, ἀνετίθει ταῦτα εἰς τὸν Καλλίστρατον· βραδύτερον ὅμως, καὶ ὅταν ἔτι ἐδοκίμασε νὰ διδάσκῃ δράματα ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα, ἐτήρησε πάλιν τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ἔθος καὶ ἀνετίθει γενικῶς τὴν τῶν δραμάτων αὐτοῦ διδασκαλίαν τῷ Καλλιστράτῳ ἢ Φιλωνίδῃ, ὅτι ἀμφότεροι οὗτοι ἦσαν ποιηταὶ καὶ οὐχὶ ἠθοποιοί . . . ὅτι ἡ φήμη τοῦ Ἀριστοφάνους, καίπερ ὑπὸ τὰ ὀνόματα ἄλλων, ἀμέσως διεδόθη καὶ ὅτι αὐτὸν τοῦτον, οὐχὶ δὲ τὸν Καλλίστρατον τρὶς ὁ Κλέων κατηγόρησεν ἐν τοῖς δικαστηρίοις.

Φιλωνίδης ὁ κωμικὸς ποιητὴς δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετά τινος Φιλωνίδου, οὗτινος καθάπτεται ὁ Ἀριστοφάνης ὡς ἀκολάστου καὶ φιληδόνου καὶ καθ' οὗ ἐπιτίθενται καὶ ἄλλοι κωμικοὶ ποιηταί ὡς ὁ Νικοχάρης, ὁ Θεόπομπος καὶ ὁ Φιλύλλιος.

2. Φιλωνίδης, ἰατρὸς ἐκ Κατάνης τῆς ἐν Σικελίᾳ, παιδαγωγὸς τοῦ Πακκίου Ἀντιόχου, ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς. Ἔστι δὲ πιθανῶς ὁ ἰατρός, ὃν ἀναφέρει ὁ Διοσκορίδης, ὁ Ἐρωτιανὸς καὶ ὁ Γαληνός, ὅστις καὶ ποιεῖται μνείαν τοῦ 18ου Περὶ ἰατρικῆς βιβλίου αὐτοῦ.

3. Φιλωνίδης, ἰατρὸς τοῦ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ Δυρραχίου, μαθητὴς Ἀσκληπιάδου τοῦ ἐκ Βιθυνίας κατὰ τὸν Α' αἰῶνα μ. Χ. ἐξασκήσας μετά τινος φήμης τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι καὶ γράψας περὶ τὰ 45 βιβλία.

Εἷς τῶν δύο τούτων τελευταίων ἰατρῶν, διότι, καίπερ συγχρόνων πιθανῶς ὑπαρξάντων, οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἦσαν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ἔγραψεν ἔργον Περὶ μύρων καὶ στεφάνων, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου, καὶ ἕτερον Περὶ φαρμακοποιΐας, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀνδρομάχου καὶ ὑπὸ Μαρκέλλου τοῦ Ἐμπειρικοῦ.

ΦΙΛΩΝΙΣ. Ἡ Χιόνη, θυγάτηρ τοῦ Δαιδαλίωνος, ἥτις ἠγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἑρμοῦ ἕνεκα τῆς ὡραιότητος αὐτῆς, ἐκαλεῖτο καὶ Φιλωνίς. Ἐγέννησε δὲ καὶ τοὺς διδύμους Αὐτόλυκον καὶ Φιλάμμωνα, τὸν πρῶτον υἱὸν τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τὸν δεύτερον υἱὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἡ Ἄρτεμις ἐφόνευσεν αὐτὴν ἕνεκα τοῦ ὅτι ἐθεώρησεν ὑστεροῦσαν τὴν ὡραιότητα τῆς θεᾶς ταύτης, ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς ἐν τῇ ἀμέτρῳ αὐτοῦ θλίψει κατεκρημνίσθη ἐκ βράχου τοῦ Παρνασσοῦ, μεταμορφωθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς ἱέρακα κατὰ τὴν πτῶσιν.

ΦΙΛΩΤΑ ἢ ΦΙΛΟΤΙΣ, Ἠπειρῶτις, μήτηρ Χάροπος τοῦ νεωτέρου, βοηθήσασα καὶ ὑποστηρίξασα τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐν τῇ σκληρότητι αὐτοῦ, ἅτε ἀποβαλοῦσα καθ' ὁλοκληρίαν τὴν φύσιν αὐτῆς ὡς γυναικός, ὡς ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Διόδωρος ἀναφέρουσιν.

ΦΙΛΩΤΑΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο παρατιθέμεθα τὰ ἑξῆς δέκα πρόσωπα:

1. Φιλώτας, ἀπόγονος Πηνελάου τοῦ ἐκ Θηβῶν, περὶ οὗ λέγεται ὅτι ὡδήγησεν ἀποικίαν εἰς τὴν Πριήνην.

2. Φιλώτας, Μακεδών, πατὴρ τοῦ Παρμενίωνος, στρατηγοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Φαίνεται ὅτι εἶχε καὶ δύο ἄλλους υἱούς, τὸν Ἀσανδρον καὶ Ἀγάθωνα.

3. Φιλώτας, υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος. Ἦν εἷς τῶν διασημοτέρων ἀξιωματικῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Φαίνεται ὅτι πρὶν ἢ ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, ὁ Φιλώτας ἀπέλαυεν ἱκανῶς τῆς φιλίας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ μονάρχου ἐκείνου, κατὰ δὲ τὰς πρώτας στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ νεαροῦ βασιλέως ἐναντίον τῶν Θρᾳκῶν, Τριβαλλῶν καὶ τοῦ Γλαυκίου, βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας, ὁ Φιλώτας σπουδαῖον διεδραμάτισε πρόσωπον. Κατὰ τὸν διοργανισμὸν τοῦ στρατοῦ διὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν ὁ Φιλώτας ἔτυχε τῆς κυρίας ἀρχηγίας τοῦ ὅλου σώματος τῶν ἑταίρων ἢ τοῦ ἐγχωρίου μακεδονικοῦ ἱππικοῦ, θέσεως τοιαύτης σπουδαιότητος, ὥστε νὰ θεωρῆται πιθανῶς ἀμέσως ἑπομένη τῇ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Παρμενίωνος. Ἐκτὸς ὅμως τῆς εἰδικῆς ταύτης ἀρχηγίας, ἣν ἐτήρησεν ἄνευ διακοπῆς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀποβάσεως εἰς Ἀσίαν μέχρι τῆς ἐποχῆς, ἥτις ἐπηκολούθησε τὴν ἥτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου, συχνάκις ἀναφαίνεται μετ' εὐρυ-

τέρας δικαιοδοσίας, ἔχων καὶ τὴν ἀρχηγίαν διαφόρων ἀνεξαρτήτων σωμάτων. Οὕτω σπουδαίας παρέσχεν ὑπηρεσίας οὐ μόνον ἐν τῇ ἐν Γρανικῷ καὶ τῇ ἐν Ἀρβήλοις μάχῃ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Μιλήτου καὶ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, τῇ διὰ τῆς Κιλικίας προελάσει καὶ κατὰ τὴν διάβασιν τῶν Περσικῶν Πυλῶν. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐξετιμᾶτο ὁ Φιλώτας ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ οὐδὲν συνέβη, τὸ δυνάμενον νὰ διασπάσῃ τὴν φιλίαν τῶν δύο τούτων, μολονότι ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι λίαν ἐνωρὶς διεμηνύθη τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὅτι στασιαστικῇ ἐχρήσατο ὁ Φιλώτας γλώσσῃ, ἂν μὴ κατήρτισε προδοτικὰ σχέδια κατ' αὐτοῦ. Κατὰ τὴν εἰς Βακτρίαν προέλασιν (330 π. Χ.) ὁ Φιλώτας ἀφέθη ὀπίσω μετ' ἀποσπάσματος, ἵνα ἀπονείμῃ ἐπικηδείους τιμὰς εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Νικάνορα, ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος αὐτὸς προὐχώρει ἐμπρὸς εἰς καταδίωξιν τοῦ Βήσσου· τάχιστα ὅμως συνηνώθη μετὰ τοῦ κυρίου στρατοῦ. Τὰ γεγονότα, ἅτινα συνετέλεσαν εἰς καταστροφὴν αὐτοῦ, ἐπῆλθον ἐν τῇ ἐν Ἀραγγιανῇ ἀναπαύλᾳ. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνωμοσία τις διωργανίζετο ὑπό τινος Μακεδόνος, Δίμνου τὸ ὄνομα, ἐναντίον τῆς ζωῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου· ὁ Φιλώτας τυχαίως ἐπληροφορήθη τὰ κατ' αὐτὴν ὑπό τινος Κεβαλίνου, ἀλλὰ περιφρονήτας τὸ πρᾶγμα, ἀπέσχεν ἐπὶ δύο ἡμέρας ν' ἀνακοινώσῃ τὴν συνωμοσίαν τῷ βασιλεῖ. Ὁ Ἀλέξανδρος, λαβὼν βραδύτερον πληροφορίας, εἰς ἄκρον ἠγανάκτησε κατὰ τοῦ Φιλώτα, οἱ δ' ἐχθροὶ τοῦ τελευταίου καὶ ἰδίᾳ ὁ Κρατερὸς ἐπωφελήθη ἐκ τῆς εὐκαιρίας ταύτης εἰς τὸ ν' ἀναπτύξῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ὀργὴν τοῦ βασιλέως καὶ κατέπεισεν αὐτόν, λέγων ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ ἀποκρύψῃ ὁ Φιλώτας τοσοῦτον σπουδαίαν πληροφορίαν, ἐὰν μὴ ἐνείχειο καὶ αὐτὸς ἐν τῇ σκευωρίᾳ ταύτῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὑπεχώρησεν εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς αὐτῶν καὶ διέταξε τὴν σύλληψιν τοῦ Φιλώτα κατὰ τὴν νύκτα. Τὴν ἐπιοῦσαν προσήχθη πρὸ τοῦ συνηθροισμένου μακεδονικοῦ στρατοῦ καὶ σφοδρῶς κατηγορήθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐβεβαίου ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Παρμενίων ἐνείχετο ἐν τῇ σχεδιαζομένῃ συνωμοσίᾳ· ἐν τούτοις οὐδεμία ἀπόδειξις τῆς ἐνοχῆς τοῦ Φιλώτα ἢ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προσήχθη, διότι ὁ Δίμνος ηὐτοκτόνησεν, ὁ δὲ Νικόμαχος, ὃς πρῶτος ἀπεκάλυψε τὴν ὕπαρξιν τῆς συνωμοσίας, δὲν ἀνέφερε τὸ ὄνομα τοῦ Φιλώτα ἐν τοῖς ἐνεχομένοις ἐνταῦθα Κατὰ τὴν ἑπομένην ὅμως νύκτα ὁ Φιλώτας, βασανισθείς, ἠναγκάσθη νὰ ἀρνηθῇ μὲν κατ' ἀρχὰς πᾶσαν γνῶσιν τῆς συνωμοσίας τοῦ Δίμνου, ν' ἀποδεχθῇ δὲ ὅτι προηγουμένως συνετάχθη τῷ πατρί, καταρτίζων μετ' αὐτοῦ προδοτικὰ σχέδια ἐναντίον τοῦ βασιλέως. Τέλος, ὑπὸ νέων βασάνων βιασθείς, ὡμολόγησεν ὅτι μετέσχε καὶ τῆς συνωμοσίας τοῦ Δίμνου. Συνεπείᾳ τῆς ὁμολογίας ταύτης προσαχθεὶς τὴν ἐπιοῦσαν ἔμπροσθεν τοῦ συνηθροισμένου μακεδονικοῦ στρατοῦ, ἐλιθοβολήθη κατὰ τὸ σύνηθες ἔθιμον τῶν Μακεδόνων. Ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι πιθανώτατα ὁ Φιλώτας ἔπεσε θῦμα τῶν ραδιουργιῶν τῶν ἀντιπάλων καὶ ἐχθρῶν αὐτοῦ μακεδόνων στρατηγῶν, ὧν ἡγεῖτο ὁ Κρατερός, ἡ πολιτεία τοῦ ὁποίου καθ' ὅλην τὴν σκευωρίαν ταύτην ἦν λίαν ἐπίμεμπτος. Ὅτι δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἔτεινεν οὐς εἰς τὰς ραδιουργίας τούτου καὶ τὰς ἐκ προθέσεως αὐτῶν παραστάσεις, τοῦτο θ' ἀποτελέσῃ στίγμα ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μολονότι εἶναι φανερὸν ὅτι ἀπεξενώθη ἤδη ὁ Φιλώτας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἕνεκα τῆς ὑπερηφάνου αὐτοῦ πολιτείας καὶ τοῦ ὑπεροπτικοῦ τρόπου, δι' οὗ ἀπέδιδεν ἑαυτῷ μέγα μέρος τῆς ἀξίας τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου κατορθωμάτων. Παραπλήσιοι ἐλλείψεις χαρακτῆρος εἶχον καταστήσει, φαίνεται, τὸν Φιλώταν ἀντιδημοτικώτατον παρὰ τῷ στρατῷ καὶ οὕτω διέθεσαν τοὺς Μακεδόνας προθύμως ν' ἀποδεχθῶσι τὰς ἐναντίον αὐτοῦ κατηγορίας. Πιθανὸν πρὸς τούτοις φαίνεται ὅτι ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Κλείτου καὶ ἄλλων Μακεδόνων ἀπεδοκίμαζε τὴν πορείαν, ἣν ὁ Ἀλέξανδρος ἐτράπη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου· βεβαίως ὅμως δὲν ὑπάρχουσιν ἐπαρκεῖς μαρτυρίαι ἀμέσου συμμετοχῆς αὐτοῦ ἐν οἱαδήτινι συνωμοσίᾳ ἐναντίον τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν, αἵτινες μετὰ ταῦτα ἐκυκλοφόρησαν, ὑπῆρχε καί τις, παριστῶσα αὐτὸν ὡς συνενοούμενον μετὰ τοῦ Καλλισθένους, τοῦθ' ὅπερ ἡρμηνεύθη ὡς ἀναγόμενον εἰς τὴν ὀλοφονίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

4. Φιλώτας, μακεδὼν ἀξιωματικός, ἀρχηγὸς τῆς ἐν Καδμείᾳ φρουρᾶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς στάσεως τῶν Θηβαίων ἐναντίον

Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου τῷ 335 π. Χ. Καίπερ στενῶς πολιορκηθεὶς ἐν τῇ ἀκροπόλει, κατώρθωσεν οὐχ ἧττον ν' ἀντιστῇ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς ἁλώσεως τῆς πόλεως, ὅτε καὶ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἧτταν τῶν Θηβαίων διὰ γενναίας ἐφόδου ἐκ τῆς ἀκροπόλεως.

5. Φιλώτας, υἱὸς τοῦ Κάρσιδος, Θρᾷξ, εἷς τῶν θεραπόντων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, οἵτινες κατεπείσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑρμολάου καὶ τοῦ Σωστράτου νὰ συμμετάσχωσι τῆς συνωμοσίας ἐναντίον τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Ἐθανατώθη δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν συνενόχων.

6. Φιλώτας, μακεδὼν ἀξιωματικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ὃς ἦν ἀρχηγὸς μιᾶς τάξεως ἢ τμήματος τῆς φάλαγγος κατὰ τὴν εἰς Σογδιανὴν καὶ Ἰνδικὴν προέλασιν. Πιθανὸν φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Κουρτίου ἀναφερόμενον ὡς ἐν τῶν ἀμειφθέντων ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐν Βαβυλῶνι (331 π. Χ.) διὰ τὰς σπουδαίας αὐτῶν ὑπηρεσίας. Μικρὰ πρὸς τούτοις ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶναι καὶ ὁ αὐτός, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῆς Κιλικίας ἐν τῇ διανομῇ τῶν ἐπαρχιῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου τῷ 323 π. Χ. Τῷ 321 π. Χ. ὁ Περδίκκας ἐστέρησεν αὐτὸν τὴν διοίκησιν ταύτην, ἀντικατασταθέντα ὑπὸ τοῦ Φιλοξένου πιθανῶς πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτοῦ ἀλλαχοῦ, διότι εὑρίσκομεν αὐτὸν στενῶς εἰσέτι συνδεδεμένον μετὰ τῆς μερίδος τοῦ Περδίκκα καὶ συνενωθέντα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀντιβασιλέως μετὰ τοῦ Ἀλκέτα, Ἀττάλου καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῖς ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου ἀγῶνι. Τῷ 320 π. Χ. συνελήφθη αἰχμάλωτος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἀττάλου, Δοκίμου καὶ Πολέμωνος καὶ μετέσχε τῆς τε φυλακίσεως αὐτῶν ὡς καὶ τοῦ τολμηροῦ αὐτῶν διαβήματος, δι' οὗ ἀνεκτήσαντο πρὸς στιγμὴν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Τῷ 316 π. Χ. ὁ Φιλώτας ὑπέπεσε πάλιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀντιγόνου.

7. Φιλώτας, μακεδὼν ἀξιωματικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀντιγόνου, χρησιμοποιηθεὶς τῷ 319 π. Χ. εἰς τὸ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν διὰ δωροδοκίας καὶ ὑποσχέσεων διαφθορὰν τῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ τοῦ Εὐμένους Ἀργυρασπίδων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν Ἀντιγένους καὶ Τευτάμου. Αἱ προσπάθειαι ὅμως αὐτοῦ εἰς οὐδὲν συνετέλεσαν· ὁ Τεύταμος προσειλκύσθη πράγματι πρὸς στιγμήν, ἀλλ' ἀνεκλήθη εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος ὑπὸ τοῦ σταθερωτέρου τὸν χαρακτῆρα συναδέλφου αὐτοῦ, οἱ δὲ Ἀργυράσπιδες ἐξηκολούθουν πιστοί.

8. Φιλώτας, ἀξιωματικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, ὅστις ἦν ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἀβύδῳ φρουρᾶς ἐν τῷ κατὰ τῶν Ρωμαίων πολέμῳ. Ὁ ὑπὸ τὸν Κ. Λίβιον ρωμαϊκὸς στόλος ἐπολιόρκησε μὲν αὐτὸν καὶ ὁ Φιλώτας ἐπεθύμει νὰ συνθηκολογήσῃ, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπέλθῃ συμφωνία περὶ τῶν ὅρων τῆς συνθηκολογίας ἡ εἴδησις τῆς ἥττης τοῦ τῶν Ροδίων ὑπὸ τὸν Παμφιλίδαν στόλου ἠνάγκασε τὸν Λίβιον ν' ἀποσύρῃ βίᾳ τὸν στόλον αὐτοῦ, ἵν' ἀντιστῇ κατὰ τοῦ Πολυξενίδα.

9. Φιλώτας, ποιητὴς διθυράμβων καὶ μουσικός, μαθητὴς τοῦ Φιλοξένου· εἶναι δὲ ἄξιος μνείας μόνον ἕνεκα τοῦ ὅτι ἐνίκησέ ποτε τὸν μέγαν σύγχρονον αὐτοῦ Τιμόθεον.

10. Φιλώτας, ἰατρὸς τῆς ἐν Λοκρίδι Ἀμφίσσης, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ. Σπουδάσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εὑρίσκετο ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ ὁ ἐκ τῆς τριανδρίας Ἀντώνιος ἐποχήν. Ἐξοικειωθεὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντωνίου Ἀντύλλου, ἐδείπνει ἐνίοτε μετ' αὐτοῦ περὶ τὸ 30 π. Χ. Κατά τινα περίπτωσιν, ὅτε ἰατρός τις ἐτάρασσε τὴν συναναστροφὴν διὰ τῶν λογικῶν σοφισμάτων καὶ τῆς ἑτοιμότητος αὐτοῦ, ὁ Φιλώτας ἐπέβαλεν αὐτῷ σιγὴν διὰ τοῦ ἑξῆς συλλογισμοῦ: «Τὸ ψυχρὸν ὕδωρ δέον νὰ δίδεται κατά τινα πυρετόν· πᾶς ὁ πυρέσσων πάσχει ἐξ εἴδους τινὸς πυρετοῦ· τούτου ἕνεκα τὸ ψυχρὸν ὕδωρ δέον νὰ δίδεται εἰς πᾶν εἶδος πυρετοῦ», τοῦθ' ὅπερ τοσοῦτον εὐηρέστησε τῷ Ἀντύλλῳ, ὅστις εὑρίσκετο ἐν τῇ τραπέζῃ, ὥστε, δείξας αὐτῷ παρακείμενον ἐρμάριον, κεκαλυμμένον ὑπὸ μεγάλων κυπέλλων, εἶπε: «Σοὶ δίδω πάντα ταῦτα, Φιλώτα». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀντύλλος ἦν νεανίας ἔτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ Φιλώτας ἐδίσταζε ν' ἀποδεχθῇ τὸ δῶρον, ἀλλ' ἐνεθαρρύνθη πρὸς τοῦτο ὑπό τινος τῶν θεραπόντων, ὅστις καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν μήπως ἀγνοεῖ ὅτι ὁ δωρητὴς εἶναι υἱὸς τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς τριανδρίας Ἀντωνίου καὶ ὅτι εἶχε πληρεξουσιότητα νὰ προβῇ εἰς τοιαύ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

την δωρεάν. Πιθανὸν δὲ νὰ εἶναι καὶ ὁ αὐτὸς ἰατρός, ἐκ τῶν ἰατρικῶν συνταγῶν τοῦ ὁποίου μίαν παρατιθέασιν ὁ Κέλσος καὶ ὁ Ἀσκληπιάδης Φαρμακίων καὶ ὅστις θὰ ἔζησε κατὰ τὸν Α' αἰῶνα π. Χ. ἢ πρὸ αὐτοῦ.

ΦΙΜΒΡΙΑΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς τρία πρόσωπα :

Φιμβρίας (Κ. Φλάβιος), Ρωμαῖος, ὃς κατὰ τὸν Κικέρωνα ἀνυψώθη εἰς τὰς ἀνωτάτας τιμὰς τῆς δημοκρατίας διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξίας καὶ ἱκανότητος. Τῷ 105 π. Χ. ἦν ὑποψήφιος εἰς τὴν ὑπατείαν, ἐτῷ δὲ 104 π. Χ. ἦν συνάδελφος τοῦ Κ. Μαρίου ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑπατείᾳ. Κατὰ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ φαίνεται ὅτι κατέστη ἔνοχος ἀνόμου ἀργυρολογίας, διότι ὁ Μ. Γρατίδιος κατηγόρησεν αὐτοῦ κάκωσιν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐπαρχίας, ὑποστηριζόμενος ἐν τούτῳ ὑπὸ τῆς μαρτυρίας τοῦ Μ. Αἰμιλίου Σκαύρου· ἀλλ' ἠθωώθη. Κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Σατουρνίνου τῷ 100 π.Χ. ὁ Φιμβρίας ἀνέλαβε μετ' ἄλλων ὑπατικῶν τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς δημοσίου εὐημερίας. Ὁ Κικέρων περιγράφει αὐτὸν ὡς εὐφυᾶ νομομαθῆ· ὡς ῥήτωρ δὲ εἶχε μὲν ἱκανὴν δύναμιν, ἀλλ' ἦν πικρὸς καὶ σφοδρὸς τὰς ἀγορεύσεις. Ὁ Κικέρων, ἀναγνοὺς ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ τοὺς λόγους τοῦ Φιμβρίᾳ, ἐξετίθη βραδύτερον ὅτι ταχέως οὗτοι περιέπεσον εἰς λήθην, καθόσον οὐδαμοῦ εὑρίσκοντο.

2. Φιμβρίας (Κ. Φλάβιος), πιθανῶς υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, εἷς τῶν σφοδροτέρων ὀπαδῶν τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Κίνα κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον μετὰ τοῦ Σύλλα. Ὁ Κικέρων καλεῖ αὐτὸν *homo audacissimus et insanissimus*. Κατὰ τὰς ἐπικηδείους τελετὰς τοῦ Κ. Μαρίου τῷ 86 π. Χ. ὁ Φιμβρίας ὑπεκίνησεν ἀπόπειραν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Κ. Μουκίου Σκευόλα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τελευταῖος οὗτος, σοβαρῶς τραυματισθείς, διέφυγεν, ὁ Φιμβρίας προπαρεσκευάζετο νὰ κατηγορήσῃ αὐτὸν πρὸ τοῦ λαοῦ. Ἐρωτηθεὶς τί εἶχε νὰ εἴπῃ ἐναντίον ἀνδρὸς τοσοῦτον ἐξόχου, ἀπήντησεν ὅτι οὐδὲν εἶχεν ἀπολύτως κατ' αὐτοῦ, εἰμὴ ὅτι δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸ ἐγχειρίδιον νὰ εἰσδύσῃ βαθέως εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κ. Μαρίου τῷ 86 π. Χ. ὁ Κίνας ἐδέξατο συνάδελφον αὐτοῦ ἐν τῇ ὑπατείᾳ τὸν Λ. Βαλέριον Φλάκκον, ὃν καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἀσίαν, ἵνα ἀντιταχθῇ τῷ Σύλλᾳ καὶ ἀγάγῃ εἰς πέρας τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πόλεμον· ἐπειδὴ ὅμως ὁ Βαλέριος Φλάκκος ἦν ἄπειρος ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς, ὁ Φιμβρίας συνώδευσεν αὐτῷ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ ἢ καὶ ἀντιπρόσωπος. Τοῦ Φλάκκου ὅμως ἐπισύραντος καθ' ἑαυτοῦ τὸ μῖσος τῶν στρατιωτῶν ὡς ἐκ τῆς φιλαργυρίας καὶ σκληρότητος αὐτοῦ, ὁ Φιμβρίας ἐπωφελήθη ἐκ τούτου πρὸς πρόσκτησιν τῆς εὐνοίας τοῦ στρατοῦ. Ἐν Βυζαντίῳ εὑρισκόμενος, περιεπλάκη εἰς ἔριδα μετὰ τοῦ ταμίου τοῦ Βαλερίου Φλάκκου, ὃν καὶ καθύβρισεν. Ὁ Φιμβρίας ἀφῃρέθη κατὰ συνέπειαν τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ, ὁ δὲ Βαλέριος Φλάκκος ἔπλευσεν εἰς Χαλκηδόνα. Μετ' ὀλίγον, τοῦ Φιμβρία ὑποκινήσαντος στάσιν παρὰ τοῖς ἐν Βυζαντίῳ ὑπολειφθεῖσι στρατιώταις, ὁ Φλάκκος ὑπέστρεψεν εἰς Βυζάντιον, ἀλλ' ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ ἐκεῖθεν· ὁ Φιμβρίας κατεδίωξεν αὐτὸν εἰς Χαλκηδόνα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Νικομήδειαν, ὅπου καὶ ἐφόνευσεν αὐτὸν τῷ 85 π. Χ. Ἀμέσως ἔλαβε τότε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ, κατανικήσας δὲ πολλάκις τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Μιθριδάτου, κατεδίωξε καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν, φυγόντα εἰς Πέργαμον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πιτάνην, ὅπου ἠδύνατο νὰ αἰχμαλωτεύσῃ αὐτόν, ἐὰν ὁ Λούκουλος, ὃς εἶχε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ, συγκατετίθετο νὰ συνταχθῇ τῷ σφετεριστῇ καὶ ἐὰν μὴ ἐπέτρεπε τῷ βασιλεῖ νὰ διαφύγῃ. Ἀπαλλαγεὶς οὕτως ἑνὸς τῶν ἐχθρῶν ὁ Φιμβρίας, ἤρξατο σκληροτάτου πολέμου ἐναντίον τῶν Ἀσιατῶν, οἵτινες ἐπολέμησαν ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ Μιθριδάτου ἢ εἶχον κηρυχθῇ ὑπὲρ τοῦ Σύλλα. Ἐν ταῖς πόλεσι τῆς τελευταίας ταύτης τάξεως ἦν καὶ τὸ Ἴλιον, ὅπερ, προδοτικῶς κυριευθέν, σκληρῶς κατεστράφη. Ἐδήωσε δὲ τὴν Ἀσίαν ἀκωλύτως δίκην παράφρονος καὶ κατέλαβε τὸ πλεῖστον τῆς χώρας. Ἀλλὰ τῷ 84 π. Χ. ὁ Σύλλας, διελθὼν ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ἀσίαν, συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τοῦ Μιθριδάτου καὶ προβὰς κατὰ τοῦ Φιμβρίου, προσέβαλεν αὐτὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ παρὰ τὴν πόλιν Θυάτειρα. Ὁ Φιμβρίας, ἀδυνατῶν ν' ἀντιταχθῇ τῷ Σύλλᾳ, ἐπειράθη ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐχθροῦ διὰ δολοφονίας, ἀλλ' ἀποτυχούσης ταύτης, ἐπεδίωξε τὴν ἔναρξιν διαπραγματεύσεων. Τοῦ Σύλλα ἀρνηθέντος καὶ ἀπόλυτον αἰτησαμένου ὑποταγήν, ὁ Φιμβρίας ἔφυγεν εἰς Πέργαμον καὶ καταφυγὼν εἰς ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐπειράθη ν' αὐ-

ΑΠΟΘΕΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

τοκτονήσῃ διὰ τοῦ ἰδίου ξίφους· ἐπειδὴ ὅμως ἡ πληγὴ δὲν ἐπήνεγκε τὸν θάνατον, ἐπέταξεν ἑνὶ τῶν δούλων νὰ κατενέγκῃ αὐτῷ τὸ τελευταῖον τραῦμα. Τοιοῦτον τὸ ἀτυχὲς τέλος βραχέος σταδίου, οὗτινος ἡ ἀρχὴ ὑπῆρξε προδοτική. Ὁ Κικέρων περιγράφει τὰς δημοσίας ἀγορεύσεις αὐτοῦ, ὃν τρόπον θ' ἀνέμενέ τις αὐτάς, γινομένας ὑπ' ἀνδρὸς τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Φιμβρίου.

3. Φιμβρίας (Φλάβιος), ἀδελφὸς τοῦ ὑπ' ἀρ. 2, ἀντιπρόσωπος τοῦ Κ. Νορβανοῦ ἐν τῷ κατὰ τοῦ Σύλλα πολέμῳ τῷ 82 π. Χ. Αὐτός τε καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τῆς μερίδος τοῦ Κάρβωνος προσεκλήθησαν εἰς συμπόσιον παρὰ τῷ Ἀλβινουανῷ καὶ εἶτα προδοτικῶς ἐδολοφονήθησαν.

ΦΙΝΕΕΣ (=χαλκόστομος), υἱὸς τοῦ Ἐλεάζαρ καὶ ἔγγονος τοῦ ἀρχιερέως Ἀαρών. Ζῶντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἦρχε τῶν Λευιτῶν, ἀποθανόντα δὲ διεδέξατο ἐν τῇ ἀρχιερεσύνῃ, ἣν ἤσκησεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη, μέχρι δηλ. τῆς καταστροφῆς τοῦ ναοῦ, πλὴν τοῦ μεταξὺ Ἠλεὶ καὶ Σαοὺκ χρόνου, ἐξασφαλίσας αὐτὴν τοῖς ἀπογόνοις, τιμωρήσας τὸν Ζιμβρὶ καὶ ἀπαλλάξας τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ. Μετὰ τὴν εἰς τὴν ἀρχιερεσύνην ἀναγόρευσιν αὐτοῦ πρῶτον μὲν ἀνήγγειλε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Γαβαά, εἶτα δὲ ὡδήγησε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ τῶν Μαδιανιτῶν. Ὁ Φινεὲς ἡγεῖτο τῆς ἐπιτροπῆς, τῆς πεμφθείσης πέραν τοῦ Ἰορδάνου πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν Ἑβραίων, τῶν παρανόμως πηξάντων θυσιαστήριον.

ΦΙΝΕΕΣ, υἱὸς τοῦ Ἠλεὶ καὶ ἀδελφὸς τοῦ ΟΦΝΕΙ (πύκτου). Ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἦσαν ἱερόσυλοι καὶ ἀσεβεῖς, ἦσαν δὲ ἡνωμένοι καὶ ἀδιάσπαστοι οὐ μόνον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἱεροσυλίᾳ καὶ τοῖς διαφόροις ὑπ' αὐτῶν διαπραχθεῖσιν ἐγκλήμασιν. Ὁ Ἠλεὶ ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ πρὸς τοὺς υἱοὺς ἀλόγῳ ἐπιεικείᾳ, γενόμενος παράδειγμα τῶν ἐπακολούθων τῆς κακῶς εὐνοουμένης φιλοστοργίας.

ΦΙΝΕΥΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς τρία πρόσωπα:

1. Φινεύς, υἱὸς τοῦ Βήλου καὶ τῆς Ἀγχινόης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Αἰγύπτου, Δαναοῦ καὶ Κηφέως.

2. Φινεύς, εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Αυκάονος.

3. Φινεύς, υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος καὶ βασιλεὺς τῆς ἐν Θράκῃ Σαλμηδυσσοῦ. Κατά τινας παραδόσεις ἦν υἱὸς τοῦ Φοίνικος καὶ τῆς Κασσιεπείας καὶ ἔγγονος τοῦ Ἀγήνορος, ἐνῷ ἄλλοι καλοῦσιν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Κατ' ἄλλας ἀφηγήσεις πάλιν ὑπῆρξε καὶ βασιλεὺς τῆς Παφλαγονίας ἢ ἐν Ἀρκαδίᾳ. Καὶ πρῶτον μὲν συνεζεύχθη Κλεοπάτραν, τὴν θυγατέρα τοῦ Βορέα καὶ τῆς Ὠρειθυίας, ἐξ ἧς ἔσχε δύο τέκνα, τὸν Ὕρυιθον (Ὕαρθον) καὶ τὸν Κράμβιον (τινὲς καλοῦσιν αὐτοὺς Παρθένιον καὶ Κράμβιν, Πλείξιππον καὶ Πανδίονα, Γερύμβαν καὶ Ἄσπονδον ἢ Πολύδευκον καὶ Πολύδωρον). Εἶτα ἐνυμφεύθη τὴν Ἰδαίαν (ἥνπερ καλοῦσί τινες Δίαν, Εὐρυτίαν ἢ Εἰδοθέαν), ἐξ ἧς δύο πάλιν ἔσχεν υἱούς, τὸν Θύνον καὶ τὸν Μαριανδυνόν.

Ὁ Φινεὺς ἦν τυφλὸς μάντις, τυχὼν τῆς προφητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος· ἐτυφλώθη δὲ κατά τινας μὲν ἕνεκα τοῦ ὅτι ἀσυνέτως ἀνεκοινώσατο τοῖς θνητοῖς τὰς θείας βουλὰς τοῦ Διὸς περὶ τοῦ μέλλοντος, κατ' ἄλλους δὲ ὁ Αἰήτης, ἀκούσας ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Φρίξου ἐσώθησαν ὑπὸ τοῦ Φινέως, κατηράσθη αὐτόν· ὁ δὲ Ἥλιος, ἀκούσας τὴν ἀράν, ἐξεπλήρωσεν αὐτήν, τυφλώσας αὐτόν. Ἄλλοι πάλιν λέγουσιν ὅτι ὁ Βορέας καὶ οἱ Ἀργοναῦται ἐτύφλωσαν αὐτὸν ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς ἰδίους υἱοὺς πολιτείας αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ εἶναι διάσημος, ἅτε ἐκτεθεὶς εἰς τὰς ἐνοχλήσεις τῶν Ἅρπυιῶν, ἅσπερ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν οἱ θεοὶ ἕνεκα τῆς σκληρότητος αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ πρώτου γάμου υἱούς. Ἡ δευτέρα αὐτοῦ σύσυγος κατηγόρησεν αὐτῶν ἐπὶ ἀπρεπεῖ πρὸς αὐτὴν συμπεριφορᾷ, ὁ δὲ Φινεὺς ἐτιμώρησεν αὐτοὺς διὰ τυφλώσεως ἢ κατ' ἄλλους δι' ἐκθέσεως αὐτῶν εἰς τὰ ἄγρια θηρία πρὸς βορὰν ἢ διὰ διαταγῆς νὰ ἡμιταφῶσι ζῶντες καὶ εἶτα νὰ μαστιγωθῶσιν. Ὁσάκις ὁ Φινεὺς ἐπεθύμει νὰ γευματίσῃ, αἱ Ἅρπυιαι προσερχόμεναι ἐλάμβανον μέρος τῆς τροφῆς αὐτοῦ καὶ ἐρύπαινον τὸ ὑπόλοιπον, ὥστε νὰ καταστήσωσιν αὐτὸ ἄχρηστον πρὸς βρῶσιν. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὑρέθη ὁ ἀτυχὴς ἀνὴρ ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν, οἷς ὑπεσχέθη νὰ παράσχῃ πληροφορίας περὶ τοῦ ταξειδίου αὐτῶν, ἐὰν ἐλύτρονον αὐτὸν ἀπὸ τῶν θηρίων τούτων· κατὰ συνέπειαν ἐξετέθη τράπεζα μετ' ἐδεσμάτων καὶ ὅτε αἱ Ἅρπυιαι ἐνεφανίσθησαν, προσεβλήθησαν ἀμέσως ὑπὸ τοῦ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ

Ζήτου καὶ τοῦ Καλάϊδος, ἀδελφῶν τῆς Κλεοπάτρας, οἵτινες εἶχον προμηθευθῇ πτεράς. Ὑπῆρχε δὲ καί τις προφητεία, καθ' ἣν αἱ Ἅρπυιαι θὰ κατεστρέφοντο ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Βορέου, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτοὶ οὗτοι ἔδει ν' ἀποθάνωσιν ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν θὰ ἠδυνάτουν νὰ καταβάλωσι τὰς Ἅρπυίας. Ἐν τῶν θηρίων τούτων κατὰ τὴν φυγὴν αὐτῶν ἔπεσεν εἰς τὸν Τίγρητα, ὃς ἔκτοτε ἐκλήθη Ἅρπυς· οἱ ἄλλοι ἔφθασαν εἰς τὰς Ἐχινάδας νήσους, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς ἐκεῖθεν ἐπιστροφῆς αὐτῆς ἐκλήθησαν Στροφάδες· ἀλλ' ἡ Ἅρπυια ὡς καὶ ὁ διώκτης αὐτῆς, καταβληθέντες ὑπὸ τοῦ καμάτου, κατέπεσον. Ἀμφότεραι αἱ Ἅρπυιαι ἔτυχον ἀδείας νὰ ζῶσιν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ μὴ ταράσσωσι πλέον τὸν Φινέα. Ἤδη ὁ Φινεὺς ἀνέπτυξε τοῖς Ἀργοναύταις τὴν ὁδόν, ἣν ὤφειλον περαιτέρω ν' ἀκολουθήσωσιν, ὑποδείξας αὐτοῖς κυρίως ὅτι ὤφειλον νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῶν Συμπληγάδων. Κατ' ἄλλην ἀφήγησιν οἱ Ἀργοναῦται, φθάσαντες εἰς τὸν τόπον τοῦ Φινέως, εὗρον τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἡμιτεθαμμένους καὶ ἐζήτησαν τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν, ὅπερ ὅμως ὁ Φινεὺς ἠρνήθη. Οἱ Ἀργοναῦται ἔχρήσαντο τότε βίᾳ καί, μάχης συγκροτηθείσης, ὁ Φινεὺς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐλύτρωσε πρὸς τούτοις τὴν Κλεοπάτραν ἐκ τοῦ περιορισμοῦ αὐτῆς καὶ ἀπέδωκε τὸ βασίλειον εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Φινέως, τῇ συμβουλῇ τῶν ὁποίων ἔπεμψε τὴν δευτέραν σύζυγον τοῦ Φινέως εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς, ὃς καὶ διέταξε νὰ θανατωθῇ· κατ' ἄλλας τέλος ἀφηγήσεις ὁ Φινεὺς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Βορέου ἢ ἀπήχθη ὑπὸ τῶν Ἅρπυιῶν εἰς τὴν χώραν τῶν Βιστόνων ἢ Μιλχησίων. Ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν, ἐν αἷς λέγεται ὅτι ὁ Φινεὺς ἐτύφλωσε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, προστίθεται ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Βορέου ἢ ὁ Ἀσκληπιὸς ἀπέδωκαν αὐτοῖς τὴν ὅρασιν.

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ (Finlande Finingia, Eningia), εὐρεῖα χώρα, ἀποτελοῦσα πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Ρωσίας. Πρωτεύουσα Ἑλσιγκφόρη, μεταξὺ τῆς 59° 48′ καὶ 70° 6′ Β πλάτ. καὶ τῆς 18° 50′ καὶ 50° 2′ Α μῆκ. Ὁρίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῆς Νορβηγίας, πρὸς Α ὑπὸ τῶν ρωσικῶν ἐκυβερνείων Ἀρχαγγέλου καὶ Ὀλονέτζου, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Φινλανδικοῦ κόλπου καὶ τοῦ ρωσικοῦ κυβερνείου τῆς Πετρουπόλεως, πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου καὶ τῆς Σουηδίας. Ἐπιφ. 373, 612 τετραγ. χιλιάμ. καὶ κάτοικοι 2,270,912 (δεκεμβρ. 1887). Τὸ φινλανδικὸν αὐτῆς ὄνομα *Suomi* ὡς καὶ τὸ σκανδιναυικὸν *Fen-land* ἢ *Finlande* σημαίνουσιν ἑλώδεις χώρας. Αἱ λίμναι καὶ τὰ ἕλη πράγματι πλεοναζουσιν ἐν αὐτῇ καὶ περικλείονται ὑπὸ στρωμάτων γρανίτου, μικρὰν καταλείποντα ἔκτασιν πρὸς καλλιεργίαν. Τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα ὄρη αὐτῆς δὲν ἔχουσι ὕψος πλέον τῶν 300 μέτρων, μία δὲ μόνη σειρὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μ α ά ν-Σ ε λ κ ᾶ ἢ Μ α ά ν-σ έ λ σ κ η ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς χώρας καὶ ἀποτελεῖται ἐκ γρανίτου, ἄμμου καὶ ἐλαχίστου μέρους φυτικῆς γῆς. Καθίσταται κατὰ μικρὸν χθαμαλὴ ἀπὸ τῆς βορείου πλευρᾶς πρὸς τὸν Παγωμένον Ὠκεανόν, ἐνῷ πρὸς Ν ἀπολήγει ἀποτόμως παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Φινλανδικοῦ κόλπου· διαιρεῖται δὲ εἰς πολλοὺς βραχίονας καὶ χωρίζει τὰ ὕδατα εἰς πέντε διάφορα συστήματα ἢ λεκάνας, ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Παγωμένον ὠκεανόν, εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, εἰς τὸν Φινλανδικὸν κόλπον καὶ εἰς τὴν Λαδόγαν λίμνην· ἐν γένει τὰ εἰς τὸν Βοθνικὸν κόλπον ἐκβάλλοντα ὕδατα σχηματίζουσι ποταμοὺς διακεκριμένους ἀπ' ἀλλήλων, ἐνῷ τὰ τῆς μεσημβρινῆς Φινλανδίας σχηματίζουσιν εὐρέα συμπλέγματα, ῥέοντα διὰ μέσου λιμνῶν ἐπιμήκους σχήματος καὶ συνενουμένων διὰ διωρύγων. Οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι· ὁ Τάνας παρὰ τὰ μεθόρια τῆς νορβηγικῆς Φινμάρκης καὶ φινλανδικῆς Λαπωνίας, ὁ Τορνέας, ἀποτελῶν ΒΑ τὸ ὅριον Φινλανδίας καὶ Σουηδίας καὶ δεχόμενος τὸν Μουόνιον, ὁ Ἴγος, ὁ Οὐλέας, διασημότατος ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν, ὁ Κυρογόκης, ὁ μεγαλείτερος τῶν ποταμῶν τῆς μεσημβρινῆς Ἀνατολ. Βοθνίας, ὁ Κοῦμος, δεχόμενος τὰ ὕδατα 171 λιμνῶν καὶ μετὰ πολλῶν κινήσεων χυνόμενος εἰς τὸν Βοθνικὸν κόλπον παρὰ τὴν Βιονερβόργην, ὁ Ὡρά, διατρέχων τὴν πόλιν Ἄβων, ὁ Βάνζας, παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ ὁποίου ὁ Γουσταῦος Βάζας ἵδρυσε τῷ 1550 τὴν πόλιν Ἑλσιγκφόρην, ὁ Κυμενέ, αὐξανόμενος ἐκ τοῦ Γιράγκου, ὁ Ραϊατόκης ἢ Συστερβόκκης πρὸς Δ τοῦ κυβερνείου Βιβόργης, ὅστις ἐχρησίμευεν ἀπὸ τοῦ 1323 μέχρι τοῦ 1617 ὅπως χωρίσῃ τὴν Ρωσίαν τῆς σουηδικῆς Φινλαν-

δίας, ἀποτελεῖ δὲ σήμερον τὸ ΝΑ ὅριον μεταξὺ Φινλανδίας καὶ Ρωσίας, ὁ Βουόξας, ὅς, πηγάζων ἐκ τῆς λίμνης Καΐμας, σχηματίζει τὸν ἀξιόλογον ῥύακα τῆς Ἰμάτρης, χύνεται δὲ μετὰ πολλῶν καταρρακτῶν μικρὸν κάτωθεν τῆς Κεχόλμης εἰς τὴν ἀχανῆ κοιλάδα τῆς Λαδόγας. Αἱ κυριώτεραι δὲ λίμναι αὐτῆς εἶναι· ἡ Ἐναρέα, τὸ κυριώτερον λεκανοπέδιον τοῦ ποταμιακοῦ συστήματος τῆς βορείου Λαπωνίας, ἡ Οὐλέα, ἡ Ἀουσβέζη, ἡ Ναζιάρβη παρὰ τὴν πόλιν Ραμμερφόρην, ἡ Πυαιάβη ἢ Ἱερὰ λίμνη, ἡ Βανταΐα, ἡ Λανζελμαβέζη, ἡ Ροανέ, ἡ Μαλασβέζη, ἡ μεγάλη Ρωτουνσέλκα κλπ. Τέλος τὸ ἥμισυ τῆς Λαδόγας λίμνης ἀνήκει τῇ Φινλανδίᾳ. Πρὸς ἕνωσιν τῶν διαφόρων τούτων λιμνῶν ἢ ῥυακίων κατεσκεύασαν πολλὰς διώρυγας, ἡ σημαντικωτέρα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἑνοῦσα τὴν λίμνην Σαΐμαν πρὸς Α τῆς Βιλμανστράνδης μετὰ τοῦ κόλπου τοῦ Βιμπόργ. Αἱ παραλίαι τῆς Φινλανδίας πλὴν τῆς τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου βρίθουσιν ἀρχιπελάγων, ἀποτελούντων λαμπρὰν φυσικὴν ἄμυναν, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα μόνον αἱ κανονιοφόροι λέμβοι δύνανται νὰ εἰσδύσωσιν. Ὡς ἅπασαι αἱ χῶραι τοῦ Βορρᾶ καὶ ἡ Φινλανδία δὲν ἔχει σχεδὸν φθινόπωρον καὶ ἔαρ· ὁ χειμὼν εἶναι μακρὸς καὶ ψυχρός, τὸ δὲ θέρος βραχὺ καὶ θερμόν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἀπό τινων ἐτῶν ὁ χειμὼν ἄρχεται βραδύτερον καὶ εἶναι ἧττον δριμὺς ἢ πρότερον, ὅπερ ἀποδίδουσιν εἰς τὰς προσόδους τῆς γεωργίας, ἐξαφανισάσης πολλὰ ἕλη καὶ μεγάλα δάση. Ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ ἰανουαρίου ἐν Ἄβῳ εἶναι—5° 7, ἐν Ἑλσιγκφόρῃ—7° 2, ἐν Τορνέᾳ—17°, ἡ τοῦ ἰουλίου ἐν Ἄβῳ+15° 9, ἐν Ἑλσιγκφόρῃ+16° καὶ ἐν Τορνέᾳ+17°. Ὁ χειμὼν διαρκεῖ 7 μὲν μῆνας εἰς τὸ Β τῆς Φινλανδίας, τὸ δὲ ψῦχος ἀνέρχεται εἰς —40°, εἰς δὲ τὸ Ν 6 μῆνας, τὸ δὲ ψῦχος εἰς —30°. Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ θέρους ἡ ταχύτης τῆς βλαστήσεως εἶναι θαυμασία· ἐν Τορνέᾳ οἱ στάχυς ἐμφανίζονται μετὰ 5 ἑβδομάδας, ὁ δὲ θερισμὸς γίνεται ἐντὸς τῆς 9ης ἢ 10ης ἑβδομάδος. Ἐν τῷ μεσημβρινῷ τῆς χώρας θερίζουσι μετὰ 14 ἢ 16 ἑβδομάδας. Παρὰ τὴν βόρειον τῆς Φινλανδίας θέσιν ἡ γεωργία, μάλιστα δὲ ἐν τῷ ΝΔ μέρει, παράγει ἀξιοσημείωτα προϊόντα· ἡ σίκαλις τῆς ἐπαρχίας Βάζας εἶναι περιζήτητος, ἡ κριθή, ὁ σῖτος, ἡ βρώμη, τὰ γεώμηλα, εἰσαχθέντα τῷ 1762, ὁ καπνός, τὸ λῖνον, ὁ κάνναβις, ἡ βρυονία καὶ τὰ λαχανικὰ εἶναι ἀφθονώτατα, ἡ κερασέα καὶ ἡ μηλέα εἶναι τὰ μᾶλλον καλλιεργούμενα ὀπωροφόρα δένδρα· ὑπάρχουσιν ὡσαύτως πολλὰ χαμοκέρασα, σμέουρα κλπ. Καίτοι ἐν αὐτῇ ἡ βοσκὴ δὲν εἶναι ἀξιοσημείωτος καὶ ἄφθονος, οὐδὲν ἧττον ἡ κτηνοτροφία εἶναι σπουδαία. Ἡ ἁλιεία εἶναι ζωηρὰ ἐν ταῖς παραλίαις καὶ ταῖς λίμναις· τὰ δάση αὐτῆς ἀχανῆ εἰσέτι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ μέχρι τῆς 69° Β πλάτ. εἶναι ὁ πρῶτος πλοῦτος αὐτῆς· ἡ ναυπήγησις πλοίων, ἡ κατεργασία τῶν σανίδων, ἡ κατασκευὴ τῆς ὑγροπίσσης κλπ. ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτέραν βιομηχανίαν τῆς ΒΔ παραλίας, ὡς ἡ ἀποτομὴ τῶν ξύλων εἶναι ἀκμαία ἐν τῇ κεντρικῇ χώρᾳ. Ἡ ἐξαγωγὴ διαφόρων προϊόντων, ἅτινα ἀνεφέρομεν ἀνωτέρω, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν παραγομένων εἰδῶν γάλακτος, βουτύρου, ἐρίου κλπ. ἀποτελεῖ τὸν πλοῦτον τῆς Φινλανδίας, τούτοις δὲ προσθετέον καὶ τὰ μεταλλικὰ αὐτῆς προϊόντα, χαλκόν, σίδηρον, θεῖον ἀρσενικόν, μάρμαρον καὶ γρανίτην. Πλὴν τῶν εἰδικῶν τούτων κλάδων ἡ ἰδίως βιομηχανία ὀλίγον καλλιεργεῖται, τὰ δὲ ἀναγκαιότατα ἀντικείμενα κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες μεταχειρίζονται αὐτά. Ἡ Φινλανδία εἶναι εὐφορωτέρα τῆς Νορβηγίας, καίτοι ἡ τελευταία αὕτη εἶναι μᾶλλον ἐκτεταμένη καὶ πολυανθρωποτέρα· ἡ κατωτέρω δὲ στατιστικὴ παρέχει ἡμῖν τὴν σχετικὴν ἑκάστης τούτων παραγωγήν, λαμβανομένου ὡς μέτρου τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ τόννου, ὅς ἰσοδυναμεῖ πρὸς 16 ἑκατόλιτρα καὶ 48 λίτρας. Τῷ 1851 ἡ Φινλανδία παρήγαγε σίκαλιν 2,150,000 τόννων, ἐνῷ ἡ Νορβηγία 50,000, κριθὴν ἡ μὲν Φινλανδία 1,530,000 τόννων, ἡ δὲ Νορβηγία 430,000, βρώμην ἡ μὲν Φινλανδία 770,000 τόν., ἡ δὲ Νορβηγία 1,370,000, σῖτον ἡ μὲν Φινλανδία 17,000 τόνν. μετὰ 12,000 τόν. ἀραβοσίτου, ἡ δὲ Νορβηγία 8,000 μετὰ 300,000 ἀνεμεμιγμένου σίτου, ἵππους ἡ μὲν Φινλανδία 235,000, ἡ δὲ Νορβηγία 130,000, μεγάλα κτήνη ἡ μὲν Φινλανδία 867,000, ἡ δὲ Νορβηγία 840,000, πρόβατα ἡ Φινλανδία 833,000, ἡ δὲ Νορβηγία 1,450,000. χοίρους ἡ μὲν Φινλανδία 204.000, ἡ δὲ Νορβηγία 88,000, αἶγας ἡ μὲν Φινλανδία 33,000, ἡ δὲ Νορβηγία 290,000, ἡμέρους ῥέννας ἡ μὲν Φινλανδία 30,000, ἡ δὲ Νορβηγία 90,000.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΑΤΟΥΣΗ

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Φινλανδίας ἦσαν οἱ Λάπωνες, οἵτινες κατῴκουν εἰσέτι περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος τὴν ἐπαρχίαν Ταβαστλάνδην, κειμένην ἐν τῷ κέντρῳ τῆς χώρας· ἦσαν δὲ νομάδες καὶ ὀλίγον πεπολιτισμένοι. Ἀποβαίνει δυσχερὲς νὰ ὁρίσωμεν κατὰ ποίαν ἐποχὴν ἔζων οἱ Φινλανδοί· οὗτοι κατῴκησαν κατ' ἀρχὰς πιθανῶς τὴν Σιβηρίαν, διασπαρέντες κατὰ τὸ μῆκος τῶν μεγάλων ποταμῶν καὶ τῶν βορείων παραλίων τῆς Ρωσίας· καὶ σήμερον δὲ εὑρίσκομεν αὐτοὺς διεσπαρμένους εἰς τὰς ρωσικὰς ταύτας χώρας, ἅπαν δὲ σχεδὸν τὸ κυβερνεῖον τῆς Πετρουπόλεως οἰκεῖται ὑπὸ τῶν Φινλανδῶν. Ἡ κατάκτησις τῆς χώρας τῶν Λαπώνων ὑπὸ τῶν Φινλανδῶν εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς μεγάλης φινλανδικῆς ἐποποιΐας Καλεβάλας, διατηρηθείσης μέχρις ἡμῶν διὰ προφορικῆς παραδόσεως, γραφείσης μόνον ἐπὶ εἴκοσι περίπου ἔτη καὶ περιεχούσης ἅπασας τὰς ἀρχαίας θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς δοξασίας τοῦ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἐλθόντος τούτου λαοῦ. Οἱ Λάπωνες ἀπηλάθησαν μέχρι τοῦ ἄνω τῆς 680 Β πλάτ. μέρους, ἔνθα κατοικοῦσι σήμερον ὑπὸ τὴν τριπλῆν κυριαρχίαν τῶν Φινλανδῶν, τῶν Σουηδῶν καὶ τῶν Ρώσων, ἐλάχιστον δὲ τμῆμα, ἐξ 600 περίπου ἀτόμων, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς Φινλανδίας μόνον. Οἱ Φινλανδοὶ ἢ ἀρχαῖοι Τσοῦδοι, ὡς ὁ Τάκιτος ἀποκαλεῖ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ αὐτούς, ἀποτελοῦσι τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Διαιροῦνται εἰς δύο κλάδους, τοὺς Ταβάστας *(Ämeelëiset)* ΝΔ καὶ τοὺς Καρελιενοὺς *(Karjalaiset)* ΒΔ. Οἱ Ταβάσται τῆς ΒΔ παραλίας ἐκαλοῦντο ἄλλοτε Σούμεροι (ἰδίως Φινλανδοί), οἱ δὲ Καρελιενοί, οἱ πρὸς Β τῆς Ἀνατολ. Βοθνίας, ἐκαλοῦντο Κβίνεροι *(Kainulaiset)*. Ἀλλὰ πλὴν τῶν Λαπώνων καὶ τῶν Φινλανδῶν ὑπάρχουσιν ἐν Φινλανδίᾳ πολλοὶ Σουηδοί, καταγόμενοι ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀποίκων, τῶν ἐλθόντων ἐκ τῶν νήσων Ἀλάνδων. Οἱ Σουηδοὶ (φινλανδιστὶ *Ruotsalaiset*) κατοικοῦσι νῦν τὰς νήσους Ἀλάνδας, ἀνερχόμενοι ἅπαντες (1880) εἰς 273,000 ψυχῶν. Ἡ σουηδικὴ γλῶσσα ὡς καὶ ἡ θρησκεία ἀπέβησαν ἐπίσημοι ἐν Φινλανδίᾳ, αὐτὴν δὲ παραδέχεται καὶ ὁ πλῆθυσμὸς τῶν πόλεων. Προσθετέον πρὸς τούτοις 36,000 Ρωσους *(Venëläiset)* ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βιβόργῃ καὶ μάλιστα ἐν ταῖς πόλεσιν, 1000 Ζιζένους *(Mustalaiset)* ἐν ταῖς ἀδεσπότοις χώραις τοῦ ἐσωτερικοῦ, 1,200 Γερμανοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βιβόργης, Ἰουδαίους τινὰς κλπ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1862 ἀνῆκον εἰς τὴν εὐαγγελικὴν λουθηρανικὴν θρησκείαν 1,746,229, εἰς δὲ τὴν ὀρθόδοξον θρησκείαν 41,297, κατοικοῦντες ἅπαντες σχεδὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βιβόργῃ, ἔνθα ὑπάρχουσι καί τινες Ἰουδαῖοι καὶ διαμαρτυρόμενοι.

Ἡ Φινλανδία κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Σουηδῶν τῷ 1157, ἡγουμένου τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ἐρρίκου τοῦ Ἁγίου. Οὗτος ἐπέβαλε τὸν χριστιανισμὸν καὶ ᾠκοδόμησε τὸ φρούριον τῆς Ἀβώ, πέριξ τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα. Ἡ σουηδικὴ κατάκτησις ἐπεξετάθη καθ' ὅλην τὴν Φινλανδίαν, ἔστη δὲ πρὸς τὸ ΝΑ αὐτῆς διὰ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, ἡ δὲ εἰρήνη τοῦ 1323, ἣν ἠνέχθησαν αἱ ἀνσεατικαὶ πόλεις, διένειμε τὴν Καρελίαν μεταξὺ Σουηδῶν καὶ Ρώσων, τοῦ ποταμοῦ Συστερβάκκου χρησιμεύσαντος ὡς ὁρίου. Ἡ Φινλανδία ἔκτοτε συνεμερίσθη πάσας τὰς τύχας τῆς Σουηδίας, ἐγένετο τὸ πεδίον τῆς μάχης κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Σουηδίας πρὸς τὴν Δανιμαρκίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἑνώσεως τῆς Καλμάρας· τῷ 1523 προσέλαβε τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς Ἀναμορφώσεως, πρῶτος δὲ αὐτῆς εὐαγγελικὸς ἐπίσκοπος ὑπῆρξεν ὁ Μαρτῖνος Σκώττης τῷ 1528. Ἡ εἰρήνη τῆς Νυστάτης (1721), ἥτις ἀπέσπασεν ἀπὸ τῆς Σουηδίας ὑπὲρ τῆς Ρωσίας τὴν Λιβωνίαν, τὴν Ἐσθωνίαν καὶ τὴν Ἰγκρίαν, ἀφῆρεσεν ὡσαύτως ἀπὸ τῆς Φιλανδίας τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Καρελίας, ἤτοι τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας Βιβόργης μετὰ τῶν πόλεων Βιβόργης, Κεξόλμης καὶ Σορδαβάλας. Ἡ εἰρήνη τῆς Ἀβῶ (7 αὐγούστου, 1743), ἡ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1741 διομολογηθεῖσα, παρεχώρησεν ὡσαύτως τῇ Ρωσίᾳ τὸ ἀνατολικὸν τῆς ἐπαρχίας Νολάνδης καὶ τὸ νότιον τῆς Σαβολάξ μετὰ τμήματος τῆς Ταβαστλάνδης καὶ τῶν πόλεων Φρεδρικσχάμης, Βιλμανστράδης καὶ Νυσλόττης, τοῦ ποταμοῦ Κυμένου ἀποβάντος τοῦ ὁρίου. Πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ὁρίου τούτου οἱ Σουηδοὶ ἔθρυσαν τὴν Δεζέρβην (Λοβίζα), τῷ δὲ 1749 ἤρξαντο τῆς κατασκευῆς τῆς ἀκροπόλεως Σβεαβόργης. Τέλος ὅτε αἱ νέαι συμπλοκαὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Τίλσιτ ὥρισαν τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Σουηδίας ὑπὸ

τῆς Γαλλίας, οἱ Ρῶσοι ἐδήωσαν τὴν Φινλανδίαν τῇ 21 φεβρουαρίου 1808 κατ' ἀκολουθίαν δὲ τῆς ἀδρανείας τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Γουσταύου Ἀδόλφου τοῦ Δ' ἐκυρίευσαν αὐτὴν ἐντὸς μηνῶν τινων· ἡ τῆς 17 σεπτεμβρίου 1809 εἰρήνη τῆς Φρεδρικσχάμης προσήρτησε τὴν Φινλανδίαν τῇ Ρωσίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μεγάλης Ἡγεμονίας, τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου καὶ τῶν ποταμῶν Τορνέου καὶ Μουονίου ἀποβάντων τῶν ὁρίων. Αἱ νῆσοι Ἀλάνδαι ἠκολούθησαν τὴν τύχην τῆς Φινλανδίας, τὰ δὲ ρωσικὰ τηλεβόλα ἀπεῖχον τοῦ λοιποῦ 20 λεύγας τῆς Στοκχόλμης. — Ἡ Φινλανδία τότε εἶχεν ἅπαντας τοὺς σουηδικοὺς θεσμούς, οὓς κατὰ μέγα μέρος διετήρησεν. Ἡ χώρα ἀρχικῶς διηρεῖτο εἰς ὀκτὼ ἐπαρχίας· τὴν ἰδίως Φινλανδίαν (δουκάτον), τὸ δουκάτον τῆς Σατακούνδας, τὰς κομητείας Νυλάνδης, Ταβαστλάνδης, Σαβολάξης, Ἀνατολ. Βοθνίας καὶ Ἀλάνδης καὶ τὸ δουκάτον τῆς Καρελίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1809 εἰς τὸ τμῆμα τῆς Λαπωνίας, παραχωρηθὲν ὑπὸ τῆς Σουηδίας, τὴν Λαπωνίαν τοῦ Κέμι καὶ τοῦ Τορνέου. Ἀπὸ τῆς 24 μαρτίου 1831 διηρέθη εἰς 8 κυβερνεῖα, ὑποδιαιρούμενα εἰς διαμερίσματα. Εἰσὶ δὲ ταῦτα 1) τὸ κυβερνεῖον Οὐλεαβόργης καὶ Καζάνας, περιλαμβάνον τὴν φινλανδικὴν Λαπωνίαν, τὸ Β τῆς Ἀνατολ. Βοθνίας καὶ τὸ φινλανδικὸν τμῆμα τῆς Δυτικῆς Βοθνίας, μετὰ πόλεων, Τορνέας, (φινλανδιστὶ Τόρνιο) Οὐλεαβόργης (Οὔλου), Βραεστάδης *(Raahe)* καὶ Καζάνης *(Kajaani)*, 2) τὸ κυβερνεῖον Βάζα, περιλαμβάνον τὸ Ν τῆς Ἀνατολ. Βοθνίας, τὸ ΒΑ τῆς χώρας Σατακούνδας καὶ τὸ ΒΔ τῆς χώρας Ταβαστλάνδης, μετὰ πόλεων Γάλμα-Γαρλέμπης (Κοκκόλα), Ἰακωβστάδης (Πιεταρσαάρη), Νὺ-Καρλέμπης *(Uusi-Karlepyy)*, Βάζας *(Waasa)*, Κάσκης (Κάσκινεν), Κριστινεστάδης (Πιστιίνα) καὶ Ζυβασκύλας, 3) τὸ κυβερνεῖον Ἄβω καὶ Βιονεβόργης, περιλαμβάνον τὴν ἰδίως Φινλανδίαν, τὸ Δ καὶ Ν τῆς χώρας Σατακούνδας καὶ τὰς νήσους Ἀλάνδας, μετὰ πόλεων Βιονεβόργης (Πόρι), Ρώμου, Ταμμερφόρης (Ταμπέρι), Νυστάδης (Οὐουσι-Κωποῦνκι), Ναβενδάλης (Ναανταλι, καὶ Ἄβω (Τούρκου), 4) τὸ κυβερνεῖον τῆς Νυλάνδης ἢ Ἑλσιγκφόρης, περιλαμβάνον τὸ Δ καὶ τὸ Ν τῆς χώρας Νυλάνδης μέχρι τῆς Κυμένης καὶ μέρος τοῦ ΝΑ τῆς Ταβαστλάνδης, μετὰ πόλεων Ἑκένας (Ταμμισαάρι), Ἑλσιγκφόρης (Ἑλσίγκι), Βόργας (Πόρβοο), Λοβίζας (Λοβιίζα) καὶ τῶν φρουρίων τῆς Σβεαβόργης (Βιαπόρι) καὶ τῆς Σβαρθόλμης, 5) τὸ κυβερνεῖον τῆς Βιβόργης, περιλαμβάνον τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς ἀρχαίας Φινλανδίας, ἤτοι τὸ Α τῆς χώρας Νυλάνδης πρὸς Α τῆς Κυμένης, τὸ Ν τῆς Καρελίας, τὸ Ν τῆς Σαβολάξης καὶ μέρος τοῦ ΝΔ τῆς Ταβαστλάνδης, μετὰ πόλεων Φρεδρικσάμης (Ἅμινα), Βιβόργης *(Wiipuri)*, Κεξόλμης (Κακισάλμι), Σορδαβάλης (Σορταβάλα) καὶ Βιλμανστράνδης (Λαππεενράντα), 6) τὸ κυβερνεῖον Κουόπιον, περιλαμβάνον τὸ Β τῆς Καρελίας, τὸ Β τῆς Σαβολάξης καὶ τὸ ΒΑ τῆς Ταβαστλάνδης, μετὰ πόλεων Κουοπίου καὶ Ζοενσούου, 7) τὸ κυβερνεῖον τοῦ Ἁγ. Μιχαήλ, περιλαμβάνον τὸ πρὸς Α τῆς Ταβαστλάνδης, τὸ τῆς λίμνης Παιγάννης καὶ τὸ μέσον τῆς Σαβολάξης, μετὰ πόλεων Ἰνόλας, Ἁγ. Μιχαὴλ (Μικκέλι) καὶ Νυσλόττης (Σαβονλίννα) καὶ 8) τὸ κυβερνεῖον τῆς Ταβαστεούσης, περιλαμβάνον τὸ ΝΔ τῆς Ταβαστεούσης *(Hameenlinna)*.

Τὸ πολίτευμα τῆς Φινλανδίας εἶναι διατετυπωμένον ἐν τοῖς σουηδικοῖς νόμοις, ἐν τῷ τοῦ 1772 κυβερνητικῷ συστήματι *Regeringsform* καὶ ἐν τῷ τοῦ 1789 πρωτοκόλλῳ τῆς ἀσφαλείας καὶ ἑνώσεως, ἐπικυρωθεῖσαν ὑπὸ τῆς προκηρύξεως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' τῇ 15)27 μαρτίου 1809 καὶ ὑπὸ τῶν προκηρύξεων τῶν αὐτοκρατόρων Νικολάου τοῦ Α' τῇ 12)24 δεκεμβρίου 1825, Ἀλεξάνδρου τοῦ Β' τῇ 19)3 μαΐου 1855 καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ' τῇ 2)14 μαρτίου 1881. Ἡ μία τῶν προκηρύξεων τούτων (15)27 μαρτίου 1809) ἐπεκύρου τοὺς νόμους καὶ τὴν θρησκείαν τῆς χώρας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἑνώσεως, διάταγμα ὅμως ἀπὸ 9)21 φεβρουαρίου τοῦ 1816 ἀντικατέστησε τὸ κυβερνητικὸν Συμβούλιον δι' αὐτοκρατορικῆς Γερουσίας. Γενικὸς διοικητής, διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, εἶναι ἐπιτετραμμένος τὴν διοίκησιν τῆς Φινλανδίας, προεδρεύων τῆς Γερουσίας καὶ ὢν ἀρχηγὸς τῆς ἐνόπλου δυνάμεως. Ἕκαστον κυβερνεῖον ἔχει ἕνα διοικητήν· ἕκαστον δὲ διαμέρισμα ἕνα *Kronofogde* ἢ βασιλικὸν ἐπίτροπον· ἑκάστη πόλις διοικεῖται πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑπὸ τῶν δημάρχων καὶ συμβούλων αὐτῆς. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι τρία ἀνώτατα

δικαστήρια ἐν Ἄβῳ, Βάσᾳ καὶ Βιβόργῃ, ἑκάστου ἔχοντος πολλὰ κυβερνεῖα ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, μετὰ δευτερευόντων δικαστηρίων ἔν τε τοῖς ἀγροτικοῖς τμήμασι καὶ ταῖς πόλεσιν. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις ἦν ἀνατεθειμένη τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Ἄβω καὶ τοῖς ἐπισκόποις τῆς Βόργης καὶ Κυοπίου, ἑκάστῳ τῶν ὁποίων ἀνήκει μία ἐπισκοπή. Αἱ ὀρθόδοξοι κοινότητες ὑπάγονται εἰς τὸν μητροπολίτην τῆς Πετρουπόλεως. Ὁ ἐθνικὸς στρατὸς περιλαμβάνει ἓν τάγμα πυροβολητῶν τῆς φρουρᾶς, τοὺς ἄνδρας τοῦ ναυτικοῦ τῆς Φινλανδίας (ἡ Φινλανδία προμηθεύει τῇ Ρωσίᾳ τοὺς καλλιτέρους ναύτας) καὶ ἐννέα τάγματα πυροβολητῶν τῆς πολιτοφυλακῆς, ἤτοι τὸ ὅλον 4,993. Τὸ ἐπίσημον νόμισμα αὐτῆς εἶναι τὸ μάρκον, ἰσοδυναμοῦν πρὸς φράγκον. Αἱ πρόσοδοι τῷ 1877 ἦσαν 31,999,371 μάρκα, αἱ δὲ δαπάναι 28 405,786· ἔκτοτε ὅμως ὁ προϋπολογισμὸς σπουδαίως ηὐξήθη. Τὸ δημόσιον χρέος τῇ 1 ἰαν. 1889 ἀνήρχετο εἰς 72,535,268. Ἡ φινλανδικὴ Τράπεζα τίθησιν εἰς κυκλοφορίαν περὶ τὰ 12 ἑκατομ. φράγκα. Τὸ πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1640, εὑρίσκετο τέως ἐν Ἄβῳ, μετὰ δὲ τὴν τοῦ 1827 πυρπόλησιν τῆς πόλεως ταύτης μετηνέχθη εἰς Ἑλσιγκφόρην, φέρει δὲ τὸ ὄνομα Ἀλεξανδρινὸν πανεπιστήμιον, ἐξαρτᾶται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἔχει 49 καθηγητὰς καὶ 600 φοιτητάς. Πρὸς τούτοις ὑπάρχουσι γυμνάσια μετὰ 300 μαθητῶν ἐν Βάζᾳ, Ἄβῳ, Βόργῃ, Βιβόργῃ καὶ Κυοπίῳ, ἀνώταται πρωτοβάθμιοι σχολαὶ μετὰ 1300 μαθητῶν καὶ δευτεροβάθμιοι ἐν ἁπάσαις ταῖς πόλεσι, ναυτικαὶ σχολαὶ ἐν Ἑλσιγκφόρῃ, Ἄβῳ καὶ Βάζᾳ, πολυτεχνεῖον καὶ ἐμπορικὴ σχολή, σχολὴ τῶν δοκίμων ἐν Φρεδριξάμῃ, γεωργικὴ σχολὴ ἐν Μουστιάλᾳ, ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Ταβαστεούσης κλπ. Τῷ 1853 ἐν Φινλανδίᾳ ὑπῆρχον 18 ἐφημερίδες, ὧν μία μόνον ἡμερησία, καὶ ἐξ ὧν 4 ἐδημοσιεύοντο σουηδιστί, αἱ δὲ 7 φινλανδιστί. Ἡ φινλανδικὴ φιλολογία παρήγαγε σπουδαῖα ἔργα, ὡς τὰ τοῦ Φρανζένη καὶ τοῦ Κελγρέν. Διακεκριμένοι ποιηταὶ αὐτῆς εἶναι ὁ Ρουνεβέργης, ὁ ἐθνικὸς Βεραντζέ, ὁ Τοπέλιος, ὁ Βερδτσὼν καὶ ἄλλοι· πρὸς τούτοις πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τὸν *Lonnot*, ὡς πρῶτον δημοσιεύσαντα τὰ ἀρχαῖα ᾄσματα τῆς Φινλανδίας, ἤτοι τὸ Καλεβάλα τῷ 1835 καὶ τὸ Καντελέταρ τῷ 1841. Ἐν Φινλανδίᾳ ἀνευρίσκεται ἡ εἰς τέσσαρας τάξεις διαίρεσις, ἥτις ἀποτελεῖ ἤδη τὴν ἐν Σουηδίᾳ βάσιν. Ἡ Φινλανδικὴ ἀριστοκρατία, ἀνασυσταθεῖσα τῷ 1816, περιελάμβανε κόμητας, βαρώνους καὶ εὐγενεῖς. Τὰ προνόμια αὐτῶν κατὰ τὰ ἄρθρα τοῦ διατάγματος τοῦ 1723 (16 ὀκτωβρίου) συνίστανται εἰς τὴν ἀτέλειαν προσωπικῶν καὶ ἐγγείων τινῶν φόρων, εἰς τὸ δικαίωμα νὰ δικάζωνται ἔν τισι περιστάσεσιν ὑπὸ ἀνωτάτου δικαστηρίου· τέλος δὲ ὁ πρεσβύτερος υἱὸς εὐγενοῦς τινος οἰκογενείας κέκτηται τὸ δικαίωμα ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ νὰ παρεδρεύῃ ἐν ταῖς διαίταις. Ἡ τάξις τῶν κληρικῶν περιλαμβάνει πλὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἅπαντας τοὺς συντελοῦντας ὑπὲρ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἐν τοῖς ἀστοῖς συγκαταλέγονται οἱ κάτοικοι τῶν 31 πόλεων τῆς Φινλανδίας. Τέλος ὑπάρχουσι τρεῖς διαιρέσεις χωρικῶν, οἱ χωρικοὶ τοῦ στέμματος, ὄντες ἅπαντες σχεδὸν ἐκμισθωταὶ τοῦ κράτους, οἱ ἐκμισθωταὶ χωρικοὶ τῶν ἐλευθέρων γαιῶν *(Fralse-bonder)*, ἐξαρτώμενοι δὲ ἀπὸ εὐπατρίδου ἰδιοκτήτου, καὶ τέλος οἱ ἐλεύθεροι χωρικοί, ἤτοι οἱ ἀγοράσαντες γαίας τοῦ κράτους ἢ τῶν εὐγενῶν, οὗτοι δὲ μόνον δύνανται νὰ ἐκλέγωσι τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς τάξεως αὐτῶν. Τὰ προνόμια τῆς τάξεως ὡρίσθησαν διὰ διατάγματος Γουσταύου τοῦ Γ' τῇ 4 ἀπριλίου 1789. Πανταχοῦ ἐν τοῖς ἀγροτικοῖς τμήμασιν οἱ υἱοὶ λαμβάνουσι τὸ διπλάσιον τοῦ μεριδίου τῶν θυγατέρων ἐκ τῆς κληρονομίας, ἐν ταῖς πόλεσιν ὅμως ἡ κληρονομία ἐξ ἴσου διανέμεται. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1869 ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις διώκησε συνετῶς τὴν Φινλανδίαν, σεβασθεῖσα ἐν γένει τὴν πολιτείαν αὐτῆς, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἤθη· ἐπίσης δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ρωσίαν ἤρξατο εὐημεροῦσα, δὲν πρέπει ὅμως καὶ νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ἡ Δίαιτα συνῆλθε τὸ πρῶτον τῷ 1863, ὅτι τὰ οὐκάζια τοῦ αὐτοκράτορος ἀπέβησαν ἡ ἀληθὴς νομοθεσία, ὅτι ἡ σουηδικὴ καὶ φινλανδικὴ γλῶσσα καταργοῦνται, ἀντικαθιστάμεναι ὑπὸ τῆς ρωσικῆς, ὑποχρεωτικῆς εἰς τοὺς σπουδαστὰς τῆς Ἑλσιγκφόρ, ὅτι αἱ μετὰ τῆς Σουηδίας, ἀρχαίας μητροπόλεως, σχέσεις, εἰς ἣν ἡ Φινλανδία ὀφείλει τοὺς πρώτους αὐτῆς θεσμούς, τὴν

θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῆς, εἰσὶν ὕποπτοι τῇ κυβερνήσει καὶ ὅτι τέλος ἡ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἐπιείκεια τῆς ρωσικῆς κυριαρχίας δὲν ἀνταποκρίνεται ὡς πρὸς τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν ἐλευθερίαν πρὸς τὴν κατὰ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἀνοχήν.

ΦΙΝΛΑΝΔΙΚΟΣ (κόλπος), σχηματιζόμενος ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, μεταξὺ τῆς Φινλανδίας πρὸς Β καὶ τῶν ρωσικῶν ἐπαρχιῶν Πετρουπόλεως καὶ Ἐσθωνίας πρὸς Ν. Ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς 69⁰ μέχρι τῆς 60⁰ 37′ Β πλάτ. καὶ ἀπὸ τῆς 59⁰ 25 μέχρι τῆς 27⁰ 37′ Α μήκ. Ἔχει μῆκος μὲν 450 χιλιαμ. καὶ πλάτος 100- 120, συγκοινωνεῖ δὲ διὰ τοῦ Νέβα μετὰ τῆς λίμνης Λαδόγας. Ἐν ταῖς ὄχθαις αὐτοῦ εἶναι ἐσπαρμένα νησίδια καὶ ὕφαλοι, τὸ δὲ ὕδωρ αὐτοῦ εἶναι ἧττον ἁλμυρὸν τοῦ τῆς Βαλτικῆς ἕνεκα τῶν πολλῶν ποταμῶν, οὓς δέχεται, οἷον τοῦ Νέβα, τοῦ Νάρβη, τοῦ Λούγα, τοῦ Κυμένου κλπ. Πήγνυται περὶ τὰ μέσα τοῦ ὀκτωβρίου καὶ καθίσταται πάλιν πλωτὸς κατὰ τὸν μάϊον. Ἡ νῆσος Δαγὼ καὶ τὸ ἀκρωτήριον Χαγγὼ ἀποτελοῦσι τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου. Οἱ ἀξιολογώτεροι λιμένες πρὸς Β εἶναι ὁ Χάγκος. Ἔκνες, Ἐλτιγκφόρη, Σβεαβόργη, Φρεδριξάμη καὶ Βιβέργη, πρὸς Ν δὲ ὁ λιμὴν τῆς Βαλτικῆς, ὁ Ρεβέλ, ὁ Λοβίζας, ὁ Νάρβας κλπ.

ΦΙΝΝΗΣ (Ἰωάννης), γάλλος ἀστρονόλογος, διερμηνεὺς ἐν τῷ προξενείῳ τῆς Ἀλεξανδρείας τῷ 1693 καὶ ἔπειτα καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς ἐν Γαλλίᾳ. Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τῷ 1744.

ΦΙΝΝΗΣ (Γουλιέλμος λόρδος Σάϋ), ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Βραουτῶνι τῷ 1582 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1662. Ἐχορήγησε γενναίως Ἰακώβῳ τῷ Α′ τὰ ἔξοδα τοῦ κατὰ τοῦ Παλατινάτου πολέμου καὶ ἐφειλκύσατο τὴν εὔνοιαν τοῦ βατιλέως, διορίσαντος αὐτὸν (1624) ὑποκόμητα Σάϋ καὶ Σέλε. Ἦν δὲ σφόδρα βασιλικός, ἀλλ' ἀρξαμένης τῆς ἔριδος Καρόλου τοῦ Α′ πρὸς τὸ Κοινοβούλιον, ὁ Φίννης ἠσπάσθη τὴν μερίδα τοῦ Πόμ, γενόμενος ἀδιάλλακτος πολέμιος τῆς βασιλείας. Θανόντος τοῦ βασιλέως, ὁ Φίννης διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Κρομβελ μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων. Κάρολος ὁ Β′ ἀναβὰς τὸν θρόνον διώρισε τὸν Φίννην λόρδον σφραγιδοφύλακα, ἀρχιθαλαμηπόλον κλπ.

ΦΙΝΝΗΣ (Ναθαναήλ), ἄγγλος πολιτικός, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1608 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1660. Τῷ 1640 ἐκλεγεὶς μέλος τοῦ Κοινοβουλίου, διεκρίθη διὰ τὴν ἀπέχθειαν κατὰ τῆς μοναρχίας, ταχθεὶς δὲ τῇ πολιτικῇ τοῦ Κρόμβελ, διωρίσθη λόρδος σφραγιδοφύλαξ (1656) καὶ μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς Παλινορθώσεως τῶν Στουαρτῶν ἀπεσύρθη τῆς πολιτικῆς.

ΦΙΝΤΙΑΣ. Δύο ἀναφέρονται πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φιντίας, ὁ Πυθαγόρειος, φίλος τοῦ ἐπίσης Πυθαγορείου Δάμωνος, ὃν Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Τὸ γνωστὸν ἀνέκδοτον τῆς φιλίας αὐτῶν ἔχει ὧδε. Ὅτε ὁ Φιντίας ἢ Πυθίας κατεδικάσθη εἰς θάνατον ἕνεκα συνωμοσίας ἐναντίον Διονυσίου τοῦ Α′, τυράννου τῶν Συρακουσῶν, ἐζήτησεν ἄδειαν παρὰ τοῦ τυράννου ν' ἀναχωρήσῃ καὶ διευθετήσῃ τὰ οἰκογενειακὰ αὐτοῦ πράγματα, ὑποσχόμενος ὅτι θὰ εὕρῃ φίλον, ὅστις νὰ ἐγγυηθῇ περὶ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ κατὰ τὸν ὡρισμένον πρὸς τιμωρίαν αὐτοῦ χρόνον. Ὁ Δάμων πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν τοῦ Διονυσίου προσηνέχθη ἀδιστάκτως νὰ θανατωθῇ ἀντὶ τοῦ φίλου αὐτοῦ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν ἐπανήρχετο. Ὁ Φιντίας ὅμως ὑπέστρεψεν ἀκριβῶς τὴν ἁρμοδίαν στιγμὴν πρὸς διάσωσιν τοῦ φίλου αὐτοῦ Δάμωνος, ὁ δὲ Διονύσιος τοσοῦτον ἐξεπλάγη ἐπὶ τῷ παραδείγματι τούτῳ στερεᾶς φιλίας, ὥστε τὸν μὲν κατάδικον συνεχώρησε, παρεκάλεσε δὲ ἀμφοτέρους τοὺς φίλους νὰ καταστήτωσιν αὐτὸν μέτοχον τῆς φιλίας αὐτῶν.

2. Φιντίας, τύραννος τοῦ Ἀκράγαντος, ἐπικρατήσας φαίνεται αὐτόθι κατὰ τὴν περίοδον τῆς συγχύσεως, ἥτις ἐπηκολούθησε τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαθοκλέους (289 π. Χ.), κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον, καθ' ὃν ὁ Ἱκέτας ἐκατέλαβε τὴν ὅλην ἐξουσίαν ἐν Συρακούσαις. Πολέμου ἐκραγέντος μετ' ὀλίγον μεταξὺ τῶν δύο τούτων δεσποτῶν, ὁ Φιντίας ἐνικήθη παρὰ τὴν Ὕβλαν. Ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης ὁ Ἱκέτας παρορμηθείς, ἐπετέθη κατὰ τῶν Καρχηδονίων, ἀλλ' ἐνικήθη, ὁ δὲ Φιντίας, διατελῶν πιθανῶς τότε σύμμαχος τῶν Καρχηδονίων, κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐφ' ἱκανοῦ μέρους τῆς Σικελίας, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Ἀγυρίου. Ταὐτοχρόνως ἵδρυσε καὶ

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

νέαν πόλιν, εἰς ἣν ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ εἰς ἣν μετήγαγε πάντας τοὺς πολίτας ἐκ Γέλας, ἣν περ καὶ κατέστρεψε Βραδύτερον ἡ τυραννικὴ αὐτοῦ κυβερνησις ἀπεξένωσεν αὐτὸν τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ καὶ προὐκάλεσε τὴν στάσιν πολλῶν πόλεων· ἀλλ' εἶχε τὴν σύνεσιν νὰ μεταβάλῃ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ καὶ δι' ἡπιωτέρας κυβερνήσεως κατώρθωσε νὰ κρατήσῃ τὴν ἀρχὴν μέχρι θανάτου, γενομένου πιθανῶς τῷ 279 π. Χ. Ἐκ νομισμάτων ὑποτίθεται ὅτι ὁ Φιντίας, ὡς καὶ ὁ Ἀγαθοκλῆς, ἔλαβεν, τὸν τίτλον βασιλέως.

ΦΙΝΔΑΤΕΡ (Ἰάκωβος κόμης de Findlater), ἄγγλος φιλάνθρωπος, γεννηθεὶς τῷ 1749 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1811. Ἀνήκων εἰς ἀρχαίαν οἰκογένειαν τῆς Σκωτίας, διῆλθε τὸ πλεῖστον τῆς νεότητος αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ, ἔχων πανταχοῦ τὸν οἶκον ἐντευκτήριον σοφῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἄνευ διακρίσεως τάξεων ἐν Παρισίοις, Βερολίνῳ, Βρυξέλλαις, ἀπὸ δὲ τοῦ 1790 ἐν Φραγκφούρτῃ, Ἀμβούργῳ, Ἀλτεμβούργῳ καὶ τέλος ἐν Δρέσδῃ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Οἱ ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως γάλλοι μετανάσται ἔσχον ἐν Ἀγγλίᾳ τὸν Φίντλατερ προθυμότατον προστάτην. Ἐν Ταίπλιτς ἱδρύσατο πτωχοκομεῖον μετὰ τοῦ Κλὰμ καὶ ἐδαπάνησεν οὐχὶ ὀλίγα πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως ταύτης.

ΦΙΝΤΣ. Ἴδε ΦΙΓΧ.

ΦΙΟΛΗΤΙ, χωρίον τῆς νήσου Ζακύνθου, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἀρτεμισίων καὶ ἀπέχον 1/2 ὥρ. ἀπὸ τῆς ἕδρας αὐτοῦ Μεγάλου Γαλάρου. Κάτ. 265.

ΦΙΟΡΙΛΛΟΣ (Φρειδερῖκος Fiorillo), διάσημος ἰταλὸς βαρβιτιστής, γεννηθεὶς ἐν Βρούνσβιγκ τῷ 1753 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1824.

ΦΙΡΜΑΝΟΣ. Δύο πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται ἐν τῇ ρωμ. ἱστορίᾳ:

1. Φιρμανός (Γάβιος). Ὁ Λ. Γάβιος, ὅστις ἐπετήρει τὰς ἐργασίας τοῦ Βρούτου ἐν Καππαδοκίᾳ, ὅτε ὁ Κικέρων διετέλει ἀνθύπατος ἐν Κιλικίᾳ καὶ ὡτινι ὁ Κικέρων προσήνεγκε θέσιν ἐπάρχου κατὰ παράκλησιν τοῦ Βρούτου, ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Φιρμανὸν Γάβιον.

2. Φιρμανός (Ταρούτιος), μαθηματικὸς καὶ ἀστρολόγος, σύγχρονος τοῦ Μ. Οὐάρρωνος καὶ τοῦ Κικέρωνος καὶ στενὸς αὐτῶν φίλος. Τῇ αἰτήσει τοῦ Οὐάρρωνος ὁ Φιρμανὸς ἔλαβε τὸ ὡροσκόπιον τοῦ Ρωμύλου καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων τοῦ βίου καὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἱδρυτοῦ προσδιώρισε τὴν ἐποχὴν τῆς Ρώμης. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Φιρμανοῦ ὁ Ρωμύλος ἐγεννήθη τῇ 23ῃ ἡμέρᾳ τοῦ σεπτεμβρίου, τὸ δεύτερον ἔτος τῆς 6′ ὀλυμπιάδος=771 π. Χ., ἡ δὲ Ρώμη ἱδρύθη τῇ 9ῃ ἀπριλίου μεταξὺ τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης ὥρας τῆς ἡμέρας. Τὸ ὄνομα Φιρμανὸς σημαίνει τὸν ἐκ Φίρμου καταγόμενον.

ΦΙΡΜΑ-ΠΕΡΙΕ (Ἀρμάνδος Firmas-Périer), γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1770 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1828. Τῷ 1785 ταχθεὶς ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ ὡς λοχαγὸς καὶ ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ὑπηρετῶν τῷ πρίγκηπι Κονδέ, ἐμάχετο κατὰ τῶν Γάλλων. Τῷ 1796 ὑπηρέτει ἐν τῷ ρωσικῷ στρατῷ, μεθ' ὃ εἰσῆλθε εἰς τὸν στρατὸν τῆς Βυρτεμβέργης. Ἐπὶ δὲ τῆς Παλινορθώσεως, ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν, διωρίσθη ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΗ′ ἀντιστράτηγος (1819).

ΦΙΡΜΕΝΙΧ (Ἰωάννης Firmenich), γερμανὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Κολωνίᾳ τῷ 1808. Πρὶν ἢ περατώσῃ τὰς ἐν τῇ πατρίδι πανεπιστημιακὰς αὐτοῦ σπουδάς, ἐδημοσίευσεν ἄσματα δημοτικά, λίαν ἐπαινεθέντα. Τελειοποιηθεὶς δ' ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Βόννης, περιηγήθη τινὰς τῆς Εὐρώπης χώρας καὶ ἐν Ρώμῃ ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Ὁρατίου Βερνέτου, τοῦ Κώχ, Ρεϊνέρδου καὶ μάλιστα τοῦ Κορνηλίου. Ἐκ Ρώμης ἀναχωρήσας ἦλθεν εἰς Βιέννην, ἔνθα ἤρξατο τῆς τραγῳδίας Κλοτίλδης Μουτάλβι. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν φιλελευθέρων αὐτοῦ ἄρχων ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ τῆς Βιέννης καί, ἐλθὼν εἰς Μόναχον, ἐτελείωσε τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ, ἥτις, παρασταθεῖσα ἐν διαφόροις πόλεσιν, ἔτυχε λαμπρᾶς ἐπιδοκιμασίας. Τῷ 1839 ἐλθὼν εἰς Βερολῖνον, ἐδημοσίευσε τὰ δραματικὰ αὐτοῦ ἔργα καὶ ἄλλας ποιήσεις. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1848 ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Γερμανίας. Ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων ἔργων ἐξέδωκε τὰ «Μετὰ ἑκατὸν ἔτη, ἤτοι τὰς χειραφετηθείσας γυναῖκας», τοὺς «Σπουδαστὰς» καὶ ἄλλα κωμικά. Ἐξέδωκε δὲ καὶ ἑλληνικὰ δημοτικὰ ἄσματα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τραγούδια Ρωμαϊκά» (Βερολῖνον, 1840) μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως.

ΦΙΡΜΙΑΝΟΣ (Κάρολος κόμης de Firmian), αὐστριακὸς πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Τυρόλῳ τῷ 1716 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1782.

Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, περιηγήθη τὴν Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, ἀσχολούμενος εἰς ἔργα καλλιτεχνικά. Ἐπιστρέψας δι' εἰς Αὐστρίαν, διωρίσθη ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Α' πρεσβευτὴς ἐν Νεαπόλει καὶ τῷ 1759 διοικητὴς τῆς Λομβαρδίας. Ἦν φίλος τοῦ Βεκκαρίου καὶ προστάτης τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

ΦΙΡΜΙΑΝΟΣ (Συμπόσιος Καίλιος), ὁ καὶ Συμφόσιος ἢ Σιμφόσιος, ἵνα μὴ μνημονεύσωμεν ἄλλας παρεφθαρμένας γραφάς. Εἶναι ὄνομα προτασσόμενον ἐν χειρογράφοις σειρᾶς 100 ἥκιστα ἐπιτυχῶν αἰνιγμάτων, ἑκάστου περιλαμβανομένου ἐν τρισὶν ἑξαμέτροις στίχοις, συλλεγέντων, ὡς ἐν τῷ προλόγῳ λέγεται, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀναπτύξαι τὰς τελετὰς τῶν Κρονίων (*Saturnalia*). Εἰς τὸν αὐτὸν συγγραφέα ἀνήκουσι προφανῶς δύο βραχεῖαι ᾠδαί, ὧν ἡ μὲν μία ὑπὸ τὸν τίτλον *De fortuna* ἐν πεντεκαίδεκα χοριαμβικοῖς τετραμέτροις ἐσφαλμένως ἀπεδίδετο εἴς τινα Ἀσκληπίαν ἢ Ἀσκληπιάδιον, ἡ δ' ἑτέρα, ὑπὸ τὸν τίτλον *De livore* ἐν πέντε καὶ εἴκοσιν ἑνδεκασυλλάβοις, ἀπεδίδετο ἔστιν ὅτε εἴς τινα Βομανὸν ἢ Εὔφορβον, ἐνῷ ἀμφότερα συχνάκις συμπεριλαμβάνονται ἐν τοῖς τοῦ Βιργιλίου *Catalecta*. Εἰκάζεται ὅτι ὁ Φιρμιανὸς οὗτος ἦν Ἀφρικανός· τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ καὶ ἡ στιχουργία εἰσὶν ἀπηλλαγμένα βαρβαρισμῶν, τὰ δὲ αἰνίγματα περιστρέφονται περὶ διαφόρους συνηθείας, αἵτινες ἔπαυσαν ὑφιστάμεναι πολὺ πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ κράτους. Τινὲς ὑπέθεσαν ὅτι Συμπόσιον ἦν ὁ τίτλος ἔργου καὶ οὐχὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, πάντα ὅμως τὰ χειρόγραφα φέρουσι τὸ ὄνομα Συμπόσιος ὡς κύριον. Τὰ Αἰνίγματα ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις τῷ 1533 ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν γνωμικῶν τῶν Ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

ΦΙΡΜΙΚΟΣ (Ματέρνος Ἰούλιος ἢ Βίλλιος). Σώζεται πραγματεία τις ὑπὸ τὸν τίτλον : *Julii Firmici Materni Junioris Siculi V. C. Matheseos Libri VIII*, ὁ συγγραφεὺς τῆς ὁποίας ἐξήσκησε κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μαρτυρίαν κατά τινα περίοδον τοῦ βίου αὐτοῦ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, ὅπερ ὅμως κατόπιν ἀποστραφεὶς παρητήθη. Ἡ ἀνωτέρω πραγματεία ἀποτελεῖ εἰσαγωγὴν εἰς τὴν κριτικὴν ἀστρολογίαν, συνῳδὰ τῇ διδασκαλίᾳ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων ὃν τρόπον ἀναπτύσσεται αὕτη ὑπὸ τῶν διασημοτέρων διδασκάλων, ἐν οἷς εὑρίσκομεν ἀπαριθμουμένους τὸν Πετόσιριν, Νεκέφωνα, Ἀβραὰμ καὶ Ὀρφέα. Τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς πραγματείας ἀφιεροῦται εἰς ὑπεράσπισιν τῆς σπουδῆς, τὸ δεύτερον, τρίτον καὶ τέταρτον περιλαμβάνουσι τοὺς ὁρισμοὺς καὶ τὰ ἀξιώματα τῆς ἐπιστήμης, ἐνῷ ἐν τοῖς λοιποῖς ἀναπτύσσονται λεπτομερῶς αἱ δυνάμεις καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐν τοῖς διαφόροις αὐτῶν ὄψεσι καὶ συνασπισμοῖς, τὰ ὡροσκόπια τοῦ Οἰδίποδος, Πάριδος, Ὁμήρου καὶ διαφόρων ἄλλων ἀξιοσημειώτων ἀτόμων. Φαίνεται ὅτι τὸ ἔργον ἤρξατο περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, διότι ἡλιακὴ ἔκλειψις, συμβᾶσα ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Ὀπτάτου καὶ Παυλίνου τῷ 334 μ. Χ., ἀναγράφεται ὡς νέον γεγονός· πιθανὸν ὅμως φαίνεται ὅτι τὸ ὅλον δὲν ἐδημοσιεύθη διὰ μιᾶς, διότι, ἐνῷ ἕκαστον βιβλίον ἀφιεροῦται τῷ Μανουτίῳ Βολλιανῷ, ὁ τίτλος ἀνθύπατος προστίθεται εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ ἀφιερώσει μόνον ἐν τοῖς τέσσαρσι τελευταίοις βιβλίοις. Ἐὰν ὁ Ἀολλιανὸς οὗτος εἶναι ὁ Φλ. Ἀολιανός, ὃς ἀναφέρεται μετὰ τοῦ Φλ. Ἀρβιτίονος τῷ 355, ἡ συντέλεσις τοῦ ἔργου δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς μεταγενεστέραν ταύτης ἐποχήν. Μολονότι ἐν διαφόροις τοῦ ἀνωτέρω ἔργου χωρίοις δυνάμεθα ν' ἀνακαλύψωμεν σχέσιν τινὰ αὐτοῦ πρὸς τὰ τοῦ Μανιλίου Astronomica, προαγόμεθα ὅμως νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Φίρμικος ἠγνόει τὴν ὕπαρξιν τοῦ ποιήματος ἐκείνου, διότι ἐν δυσὶ περιπτώσεσιν αἱ ἐκφράσεις αὐτοῦ ὑποδεικνῦσι πεποίθησιν αὐτοῦ ὅτι οὐδεὶς τῶν ρωμαίων συγγραφέων ἤψατο τῶν θεμάτων τούτων, ἐκτὸς τοῦ Κικέρωνος καὶ Καίσαρος, τῶν μεταφραστῶν τοῦ Ἀράτου καὶ τοῦ Φρόντωνος. Ἐν τοῖς *Libri Matheseos* γίνεται μνεία ἄλλων προγενεστέρων συγγραμμάτων τοῦ Φιρμίκου περὶ τῶν αὐτῶν ζητημάτων καὶ ἰδίᾳ τῶν πραγματειῶν *De Donrio Genituræ et Chronocratore* καὶ *De Fine Vitæ*· ἐκ τούτων ὅμως οὐδὲν περιεσώθη. Τῷ 1562 ὁ Ματθίας Φλάκκιος ἐδημοσίευσεν ἐν Στρασβούργῳ ἐκ χειρογράφου, ἀπολεσθέντος ἤδη πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Julius Firmicus Maternus V. C. Errore Profanarum Religionum ad Constantium et Constantem Augustos*, οὐδεὶς ὅμως τῶν ἀρχαίων αὐθεντικῶν συγγραφέων μνημονεύει τοῦ ἔργου τού-

του, ἐνῷ ἡ ἄλλοτε ἀποδεκτὴ γενομένη ὑπόθεσις, ὅτι συγγραφεὺς αὐτοῦ ἦν ὁ ἀστρολόγος Φίρμικος, ἐπ' οὐδεμιᾶς βασίζεται βάσεως, εἰμὴ τῆς ταὐτότητος τῶν ὀνομάτων· ἄλλως τε ἡ ὑπόθεσις αὕτη καὶ πρὸς τὴν χρονολογίαν ἀντιστρατεύεται. Ἐκτὸς τούτου ἡ συγγραφὴ τοῦ ἔργου *Matheseus Libri* δὲν ἤρξατο εἰμὴ μετὰ τὸ 334 μ. Χ. ἐκ δὲ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ καταφαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ δὲν ἦτο χριστιανός· ἐξ ἄλλου ἡ κατὰ τῶν θεῶν τῶν ἐθνικῶν ἐπίθεσις θὰ ἔγεινε πρὸ τοῦ 350 π. Χ., διότι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ Κώνστας, εἷς τῶν αὐτοκρατόρων, εἰς ὃν καὶ ἀφιεροῦται τὸ ἔργον, εἶχε φονευθῆ. Ἀντικείμενον τῆς πραγματείας ταύτης δὲν ἦτο τόσον ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀποδείξεων τῆς ἀληθοῦς πίστεως, ὅσον ἡ ἀπόδειξις τοῦ ψεύδους τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς εἰδωλολατρείας καὶ ἡ ἀνίχνευσις τῶν βημάτων, δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος ἀπεπλανήθη τῆς λατρείας τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ. Τὸ ἔργον καταλήγει διὰ παραινέσεως πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸ τῆς λατρείας αὐτῶν σύστημα καὶ δι' ἐπικλήσεως πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας νὰ λάβωσιν αὐστηρὰ μέτρα εἰς καταστροφὴν τῆς εἰδωλολατρείας.

ΦΙΡΜΙΛΙΑΝΟΣ (Ἅγιος), ἐπίσκοπος Καισαρείας, γεννηθεὶς ἐν Καππαδοκίᾳ περὶ τὸ 200 μ. Χ. καὶ ἀποθ. ἐν Ταρσῷ τῷ 269. Ἦν φίλος τοῦ Ὠριγένους, ὑπεστήριξε τὸν ἀναβαπτισμὸν τῶν αἱρετικῶν, προσέβαλε σφόδρα τὸ σχίσμα τοῦ Νοβατιανοῦ, προήδρευσε τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου (264) καὶ ἔδειξε μεγάλην τόλμην ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Δεκίου.

ΦΙΡΜΙΝΟΣ (Ἅγιος), πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἀμιένης, γεννηθεὶς ἐν Παμπελούνῃ καὶ μαρτυρήσας ἐν Ἀμιένῃ ἐπὶ Βαλερίου Σεβαστιανοῦ (287 μ. Χ).

ΦΙΡΜΙΟΣ (Κάτος), γερουσιαστής, ὃς τῷ μὲν 16 μ. Χ. κατηγόρησε τοῦ Σκριβωνίου Λίβωνος Δρούσου, τῷ δὲ 24 μ. Χ. κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας εἰς ἐξορίαν ἔν τινι νήσῳ ἕνεκα ψευδοῦς κατηγορίας ἐναντίον τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ. Ὁ Τιβέριος ὅμως περιώρισε τὴν καταδίκην ταύτην εἰς τὴν ἐκ τῆς Γερουσίας μόνον ἔξωσιν αὐτοῦ ἕνεκα τῶν προηγουμένων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν ἐν τῇ κατηγορίᾳ τοῦ Δρούσου.

ΦΙΡΜΟΣ. Τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φίρμος (Μ.), εἷς τῶν μικρῶν τυράννων *(minusculi tyranni)*, οἵτινες ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐρηλιανοῦ. Κατὰ τὸν Βοπίσκον κατήγητο ἐκ Σελευκείας, ἦν φίλος τῆς Ζηνοβίας καὶ φαίνεται ὅτι μετῆλθε τὸν ἔμπορον. Ὅτε ἡ Ζηνοβία ἔλαβε τὰ ὅπλα ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ὁ Φίρμος, ἵνα προκαλέσῃ μεταβολήν τινα ἐπ' εὐνοίᾳ αὐτῆς, κατέλαβε τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ἀλλ' ἡ στάσις ἀμέσως κατεστάλη ὑπὸ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς τύχης τοῦ αὐτοκράτορος. Πολλὰ γράφονται περὶ τῆς σωματικῆς ἰσχύος, τῶν ἀθλητικῶν καὶ λοιπῶν κατορθωμάτων, τοῦ πλούτου καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ μικροῦ τούτου σφετεριστοῦ, περὶ οὗ λέγεται ὅτι καὶ νομίσματα ἐξετύπωσε. Μεταλλιά τινα, φέροντα τὰς λέξεις **ΑΥΤ. Μ. ΦΙΡΜΙΟΣ ΕΥΓΣ** ἀποδίδονται αὐτῷ ὑπό τινων συγγραφέων.

2. Φίρμος (Πλώτιος), σύγχρονος καὶ πιστὸς φίλος τοῦ αὐτοκράτορος Ὄθωνος, προβιβασθεὶς ἀπὸ ἁπλοῦ στρατιώτου εἰς τὰ ἀξιώματα ἀρχηγοῦ τῆς περιπολίας *(praepositus Vigilibus)* καὶ ὑπάρχου τῆς αὐλῆς *(praefectus praetsrius)*. Κατά τινα στάσιν στρατιωτῶν ἐπεδίωξε τὴν καταστολὴν αὐτῆς διὰ χρηματικῶν δωρεῶν καὶ λοιπῶν. Κατὰ τὸν τελευταῖον ἀγῶνα τοῦ Ὄθωνος ὁ Πλώτιος Φίρμος ἱκέτευσεν αὐτὸν νὰ μὴ ἐγκαταλίπῃ τὸν πιστὸν αὐτοῦ στρατὸν καὶ ν' ἀναλάβῃ τὸ πρότερον αὐτοῦ θάρρος.

ΦΙΣΚΑΡΔΟΝ, χωρίον τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἕδρα τοῦ ἐν αὐτῇ δήμου Δολιχίου, ἀπέχον 9 ὥρας πρὸς τὸ ΒΑ τοῦ Ἀργοστολίου καὶ κείμενον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς πρὸς ἄρκτον διηκούσης γλώσσης τῆς νήσου καὶ πρὸς νότον τοῦ ἀκρωτηρίου Φισκάρδου παρὰ λιμένα ὁμώνυμον. Ὁ λιμὴν οὗτος ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Πάνορμος. Τὸ σημερινὸν ὄνομα προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος Ροβέρτου Γυσκάρδου *(Robert Guiscard)*, τοῦ τολμηροῦ Νορμανδοῦ, ὅστις, κατακτήσας τὴν Σικελίαν, εὗρε τὸν θάνατον κατὰ τὸ 1085 ἐπὶ τῆς παραλίας ταύτης τῆς Κεφαλληνίας. Οἰκεῖται τὸ Φισκάρδον νῦν ὑπὸ 200 κατοίκων.

ΦΙΣΣΕΡ (Γοττέλφος Fischer), γερμανὸς μαθηματικός, γεννηθεὶς ἐν Ὀκρύλλῃ τῷ 1763 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1832. Ἐδίδαξε εἰς πολλὰς ἀνωτέρας σχολὰς τῆς Γερμανίας καὶ

ἔγραψε συλλογὴν τῶν κυριωτέρων μαθηματικῶν προβλημάτων.

ΦΙΣΣΕΡ (Ἐρνέστος Fischer), γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Σανδεβάλδῃ τῆς Σιλεσίας τῷ 1824. Ἀπὸ τοῦ 1844 ἐσπούδασε τὴν φιλολογίαν ἐν Λειψίᾳ καὶ ἔπειτα τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ἐν Ἄλλῃ, καὶ προσελήφθη ὑφηγητὴς τῆς φιλοσοφίας (1850) ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης, ἔνθα ἐδίδασκε μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας. Ἀλλὰ συνωμοσία πάντων τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἐν Γερμανίᾳ διαφόρων φιλοσοφικῶν αἱρέσεων ἐβίασε τὴν κυβέρνησιν τῆς Βάδης ν' ἀπαγορεύσῃ τὰς πανεπιστημιακὰς παραδόσεις αὐτοῦ. Ἡ αὐθαίρετος αὕτη πρᾶξις, γενομένη τῷ 1853, συνεκίνησεν ἅπαντας τοὺς ἐν Γερμανίᾳ λογίους καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ ζωηρᾶς πολεμικῆς, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Φίσσερ δὲν ἔμεινεν ἀναπολόγητος. Ἡ ἀγανάκτησις τῆς δημοσιογραφίας ἦν γενική. Μόνη δ' ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐφημερὶς τῆς Δαρμστάτης ἐν ἄρθρῳ, ἀνωνύμως μὲν δημοσιευθέντι, ἀλλ' οὗ ὁ συγγραφεὺς ἦν ὁ Σέγκελ, καθηγητὴς ἐν Ἀϊδελβέργῃ, ἐζήτησε νὰ δικαιώσῃ τὴν πρᾶξιν τῆς κυβερνήσεως. Ὁ Φίσσερ εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο ἀπελογήθη διὰ δύο φυλλαδίων, εὑρόντων ἐν Γερμανίᾳ πλείστους ἀναγνώστας. Τὰ φυλλάδια ταῦτα ἦσαν: «Ἀπαγόρευσις τῶν παραδόσεών μου» καὶ «Ἀπολογία τῆς διδασκαλίας μου» (Μαγχάιμ, 1854). Ἔκτοτε ἔζησεν ἐν Ἀϊδελβέργῃ ἀσχολούμενος ἀποκλειστικῶς εἰς φιλοσοφικὰς συγγραφάς, ἐν τῷ ὁμίλῳ τοῦ Γερβίνου καὶ τοῦ Στράους. Τῷ 1855 μετέβη εἰς Βερολῖνον, ὅπως ζητήσῃ ἔδραν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον τῷ ἠρνήθη τοιαύτην ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς Βάδης ἀπαγορεύσεως. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔλαβεν ἄμεσον διαταγὴν ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ βασιλέως, δι' ἧς τῷ παρεχωρεῖτο ἔδρα φιλοσοφικὴ τῇ αἰτήσει τῆς πρυτανείας. Αἱ παραδόσεις αὐτοῦ εἶχον θέμα τὰ δόγματα τοῦ Σχιλλέρου καὶ τοῦ Φιχτίου. Τῷ 1862 ἔλαβε παρὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Βεϊμάρης τὸν τίτλον ἐμπιστευτικοῦ αὐλικοῦ συμβούλου.

Ὁ Φίσσερ ὡς φιλόσοφος ἀνήκει τῇ σχολῇ τοῦ Ἐγέλου καὶ τὰ δύο πρῶτα ἔργα αὐτοῦ: «Ἡ Διοτίμα ἢ Ἰδέα τοῦ καλοῦ» (Πφορζέιμ, 1849) καὶ ἡ «Λογικὴ καὶ Μεταφυσικὴ ἢ ἡ Διδασκαλία τῆς ἐπιστήμης» (Στουτγάρδῃ, 1852) περιέχουσι τὸ μὲν τὴν θεμελιώδη ἰδέαν τῆς αἰσθητικῆς, ὅπως ἀντελήφθησαν ἢ ἀνέπτυξαν οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἐγέλου, τὸ δὲ ἐστι μεθοδικὴ ἔκθεσις τῆς λογικῆς τοῦ φιλοσόφου τούτου, θεωρουμένη ὡς ὕλη ἀκαδημαϊκῶν μαθημάτων. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Φίσσερ ἐστὶν ἀναντιρρήτως ἡ «Ἱστορία τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας» (Μαγχάιμ, 1860, τόμ. 1—4), ἐν ᾧ ἀπαντῶσι μονογραφίαι τοῦ Καρτεσίου, τοῦ Σπινόζα, Λαϊβνιτίου καὶ τοῦ Καντίου, ἡ τοῦ Βάκωνος δὲ ἐδημοσιεύθη χωριστὰ ἐν Λειψίᾳ, 1856, μεταφρασθεῖσα καὶ εἰς τὴν ἀγγλικήν. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἐδημοσίευσε καὶ ἄλλα ἔργα μικρότερα μέν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐλάσσονος ἀξίας.

ΦΙΣΣΕΡ (Ἰωάννης Fischer), ἄγγλος κληρικός, ἐπίσκοπος Ρότσεστερ, γεννηθεὶς ἐν Ὑόρκῃ τῷ 1459 καὶ ἀποποιηθεὶς ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν βασιλέα Ἔρρῖκον τὸν Η' ὡς ἀνώτατον ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας· ἐχαρακτηρίσθη δὲ ὡς ἀποστάτης καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον τῷ 1535.

ΦΙΣΣΕΡ ΦΟΝ ΒΑΛΔΧΑΪΜ (Γοττέλφος Fischer Von Waldheim), ῥῶσος φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν τῇ κώμῃ Βαλδχάιμ παρὰ τὴν Λειψίαν τῷ 1771 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1853. Σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φρεϋβέργης, ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Οὐμβόλδου καὶ ἄλλων σοφῶν, ἐδίδαξε δὲ ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Βιττεμβέργης, Ἰένης, Ἄλλης κλπ. ἔνθα ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Σχιλλέρου καὶ Γκαίτου. Μεταβὰς δ' ἔπειτα εἰς Παρισίους, συνέδεσε σχέσεις μετὰ τοῦ Κυβιέρου Ζουσσιὲ καὶ ἄλλων. Τῷ δὲ 1804 ἐλθὼν ἐγκατέστη εἰς Μόσχαν. Ὁ Φίσσερ ἐδημοσίευσε πλείονα τῶν 190 συγγραμμάτων· τούτων κυριώτερά εἰσιν· «Ὀνομαστικὸν τοῦ συστήματος τῆς ὀρυκτογνωσίας» (Μόσχα, 1811), «Ὀρυκτογνωσία μετὰ ἐξηγήσεως τῶν ὅρων» (Αὐτόθι, 1820, τόμ. 2) κλπ.

ΦΙΣΤΟΣ (Π. Κουριάτιος), μετὰ τοῦ ἐπωνύμου Τριγέμινος, ὕπατος τῷ 453 π. Χ., ὅτε φοβερὰ πανώλης ἐνέσκηψεν ἐν Ρώμῃ· τῷ 451 π. Χ. ἦν εἷς τῶν μελῶν τῆς δεκανδρίας.

ΦΙΣΩΝ, εἷς τῶν τεσσάρων ποταμῶν τῆς Ἐδέμ, περὶ οὗ πολλὰ εἰκάζονται, ὅσα καὶ περὶ τοῦ τόπου τοῦ παραδείσου, ἐν ᾧ ἐτέθησαν οἱ πρωτόπλαστοι. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ Ἐδὲμ ἔκειτο ἐν Ἀρμενίᾳ μ-

ταξὺ τῶν ποταμῶν Εὐφράτου καὶ Τίγρητος, τότε ὁ ποταμὸς Φάσις θὰ εἶναι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Φισών.

ΦΙΤΕΥΣ, ἀρχιτέκτων. Ἴδε ΦΙΛΕΥΣ.

ΦΙΤΣ (Οὐίλλιαμ Βέντγουορθ Fitz). Ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1748 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1833. Τῷ 1769 διορισθεὶς μέλος τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων, ἐτάχθη τοῖς φιλελευθέροις. Τῷ 1794 σχηματισθέντος τοῦ ὑπουργείου Πήρτλανδ, διωρίσθη πρόεδρος τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου καὶ μετὰ ἓν ἔτος λόρδος διοικητὴς τῆς Ἰρλανδίας.

ΦΙΤΣ (Οὐίλλιαμ Κάρολος Fitz), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1785 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1857. Τῷ 1807 ἐξελέγη μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων καὶ τῷ 1833 εἰσήχθη εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων, διακριθεὶς ὡς φιλελεύθερος ῥήτωρ.

ΦΙΧΑΝΙ-ΒΟΥΒΑΗ, πέρσης ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Σιράζ καὶ ἀποθανὼν ἐν Μεσχὲτ τῷ 1519. - Ἕτερος Ὀθωμανὸς ὁμώνυμος ποιητὴς ἔγραψε Διβὰν καὶ Ἰσκεντερναμέ, ἐστραγγαλίσθη δὲ (1526) ἐν Κων)πόλει διαταγῇ τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὃν εἶχε σατυρίσει.

ΦΙΧΤΙΟΣ (Ἰωάννης Θεόφιλος Fichte), γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἔν τινι κώμῃ τῆς Λουσάκης ὑπὸ γονέων Σουηδῶν, μεταναστευσάντων εἰς Γερμανίαν ἐπὶ τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου. Ὢν πτωχός, τὰς σπουδὰς αὐτοῦ διῆλθεν ἐν μεγίστῃ στενοχωρίᾳ, τρὶς διακόψας αὐτὰς ἐξ ἀνεχείας καὶ γενόμενος παιδαγωγὸς πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκαίων χρημάτων. Τῷ 1790 παρουσιασθεὶς ἐν Καινιξβέργῃ τῷ φιλοσόφῳ Καντίῳ, οὗ ἦν θαυμαστής, ἔτυχε τὸ πρῶτον ψυχρᾶς ὑποδοχῆς, ἀλλ' ἀναγνοὺς χειρόγραφον αὐτοῦ πραγματείαν «Κριτικὴν πασῶν τῶν ἀποκαλύψεων» ἐκτήσατο τὴν συμπάθειαν τοῦ Καντίου, ἐνθαρρύναντος αὐτὸν εἰς τὸ στάδιον τῆς φιλοσοφίας. Δημοσιεύσας δὲ μετὰ μικρὸν ἀνωνύμως τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ὅπερ ἀφιέρωσε τῷ Καντίῳ, ἠνέῳξε λαμπρὸν μέλλον ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἰδεῶν, τῷ δὲ 1794 προσεκλήθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ παραιτηθέντος Ραϊγχόλδου. Ἤρξατο δὲ τῶν παραδόσεων δι' εἰσαγωγῆς ἢ προγράμματος, ὃ ἐκάλεσεν, «Ἰδέαν τῆς θεωρίας τῆς ἐπιστήμης» ἢ, ὡς συνεπλήρωσεν αὐτό, «Βάσιν τῆς θεωρίας τῆς ἐπιστήμης». Ἑκάστην κυριακὴν καθιέρωσε διὰ μαθήματος εἰδικοῦ «Περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ λογίου». Κατὰ τὸν Φίχτιον ὁ πεπαιδευμένος ἐστὶ ἄκρον τὸ ἄωτον τῆς κοινωνίας καὶ ἔχει καθῆκον νὰ ἐργάζηται σταθερῶς πρὸς τελειοποίησιν ἑαυτοῦ, ἵνα οὕτω συντελέσῃ καὶ πρὸς τελειοποίησιν τῶν ἄλλων. Σκοπὸς τοῦ βίου αὐτοῦ ἐστι τὸ ἐλευθέρως διανοεῖσθαι καὶ ἀφιλοκερδῶς ἐργάζεσθαι· τὰ δ' ἀρετὰς ταύτας εἶχεν ὁ Φίχτιος αὐτός. Ἵνα ὁ λόγιος ἐκφράσῃ ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ ἰδέας ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀρωγῆς τῆς δημοσίας γνώμης καὶ τῶν συμπαθειῶν τῆς νεολαίας. Οἱ σπουδασταὶ συνωθοῦντο ἐν ταῖς παραδόσεσιν αὐτοῦ καὶ μείζονα ταύτης συμπάθειαν βεβαίως δὲν ἐζήτει. Ἀλλὰ τοιαύτη διδασκαλία, φύσει ἔχουσα ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν ἐν Γερμανίᾳ δημοσίων γνώμην, πολλοῦ ἐδεῖτο τοῦ εἶναι ἀρεστὴ τῇ τε πολιτικῇ καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἐξουσίᾳ. Ἡ κυβέρνησις ἐν τῇ διανοητικῇ ταύτῃ συγχύσει, τῇ προκαλουμένῃ διὰ τῆς φιλοσοφίας, ἔβλεπε σαλευόμενον τὸ πολίτευμα τῆς χώρας καὶ ἰδίως τὰ προνόμια, τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου καθιερωθέντα· ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ὁ λουθηρανικὸς κλῆρος κατηγόρει τοῦ καθηγητοῦ ὡς ζητοῦντος νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν θρησκείαν τὴν ἀσεβῆ λατρείαν τοῦ λόγου, ἔγων μάλιστα πρόχειρον παράδειγμα τὰ ἐν Γαλλίᾳ ἔναγχος γενόμενα. Τούτων ἕνεκα ἀπηγορεύθησαν τῷ Φιχτίῳ τὰ κυριακὰ μαθήματα, ὑποχρεωθέντι νὰ περιορισθῇ ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ἁρμοδιότητος αὐτοῦ. Διαβολαὶ δὲ ὑπόκωφοι κατήντησαν αὐτὸν ὕποπτον καὶ τοῖς φοιτηταῖς, ὡς ζητοῦντα νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν εὐπιστίαν τῆς νεολαίας πρὸς ἐπαύξησιν τῆς φήμης αὐτοῦ. Διὸ περιωρίσθη χρόνον τινὰ εἰς παντελῆ ἀπομόνωσιν, ἐργαζόμενος πρὸς συμπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς ἐπιστήμης, ἀσχολούμενος συγχρόνως καὶ πρὸς συγγραφὴν τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου. Ὁ Ραϊνόλδος, καθηγητὴς τότε ἐν Κιέλῳ, ἐκηρύχθη ὀπαδὸς αὐτοῦ. Τοῦτον δ' ἐμιμήθησαν ὁ Σελλίγκιος καὶ ὁ Σλέγελος. Ὁ Ραϊνόλδος ἦν μὲν τῶν θερμοτάτων ὀπαδῶν τοῦ Καντίου, ἀλλὰ κατενόει ὅτι ἔλλειπέ τι ἐκ τοῦ συστήματος τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ, διότι ὁ Κάντιος περιωρίσθη εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς νοήσεως, τῆς κρίσεως καὶ τοῦ λόγου, χωρὶς ν' ἀσχοληθῇ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἐπιρροῆς αὐτῆς ἐπὶ τοῦ λόγου. Ὁ Φίχτιος ἐνόει νὰ προ-

χωρήσῃ περαιτέρω, κατέληγε δὲ εἰς γενικώτερα συμπεράσματα περὶ τῆς συνειδήσεως. Ἀλλ' ἡ τάσις αὐτοῦ τοῦ νὰ καταβῇ ἐκ τῆς θεωρίας εἰς τὴν πρᾶξιν ἤγειρε κατ' αὐτοῦ (1798) ἀπροσδόκητον θύελλαν ἕνεκα ἄρθρου, δημοσιευθέντος ἐν τῇ φιλοσοφικῇ ἐφημερίδι ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Βάσις τῆς ἡμετέρας πεποιθήσεως ὡς πρὸς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κόσμου ὑπὸ τῆς Προνοίας». Κατὰ τὸν Φίχτιον ὁ Θεός ἐστι τάξις ἠθικὴ τοῦ παντὸς καὶ κατὰ συνέπειαν οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ προσωπικότητα. Τὸ ἐγώ, ζητῶν ν' ἀναπληρώσῃ τὸ χρέος αὐτοῦ, δέχεται τὴν ἠθικὴν τάξιν τοῦ παντός· ὅθεν πλησιάζει τῷ Θεῷ καὶ ζῇ βίον, πηγάζοντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. Τὸ εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ ὡς ὑποστάσει, δυναμένῃ νὰ παραστῇ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ταὐτόν ἐστι τῇ εἰδωλολατρείᾳ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ γνώμη τοῦ Φιχτίου ἦν ὅτι οἱ θέλοντες τὸν Θεὸν ὃν συγκεκριμμένον, ἔχον οἱανδήποτε φυσιογνωμίαν καὶ ἰδιότητας ὡρισμένας καὶ μονίμους, εἰσὶν ἀναίσθητοι. Κατηγορηθεὶς δ' ἐπ' ἀθείᾳ, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἰένην (1799) καί, μεταβὰς εἰς Βερολῖνον, ἤνοιξε ἰδίαν σχολὴν δίχως νὰ παύσῃ τοῦ νὰ γράφῃ. Ἐπωφελούμενος δὲ τῆς περιστάσεως, ἐξέδωκε τότε τὰ σπουδαιότερα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἐν οἷς «Πραγματείαν περὶ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου» καὶ «Ἔκθεσιν πρὸς τὸ δημόσιον περὶ τοῦ ἀληθοῦς χαρακτῆρος τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας». Κατόπιν διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Ἐρλάγκῃ, ὁπόθεν ἐπὶ τῆς γαλλικῆς εἰσβολῆς (1806) ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ρίγαν, ὁπόθεν ἐπέστρεψεν εἰς Ἐρλάγκην μετὰ τὴν ἐν Τιλσὶτ συνθήκην· ἔπειτα δὲ μεταβὰς εἰς Βερολῖνον, ἐπεδόθη εἰς τὰ πολιτικά, συστάντος δὲ τοῦ ἐν Βερολίνῳ πανεπιστημίου, προσελήφθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ φοιτηταὶ τοῦ πανεπιστημίου συνώμοσαν νὰ σφάξωσιν ἐν μιᾷ νυκτὶ τὴν ἐν τῇ πόλει γαλλικὴν φρουράν. Τοῦτο πληροφορηθεὶς ὁ Φιχτιος παρά τινος φοιτητοῦ, ἀπήγγειλε πατριωτικώτατον λόγον τοῖς φοιτηταῖς, καταδεικνύων ὅτι τοιαύτη σφαγὴ ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ προσῆπτεν αἰώνιον αἶσχος τῷ γερμανικῷ ἔθνει, δὲν ἐφαίνετο προσέτι ὅτι συντελεῖ καὶ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Καὶ ἔφθασε μὲν νὰ ἴδῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐλευθέραν, πλὴν ὀλίγον ἐπέζησε πολὺ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς γαλλικῆς δυνάμεως.

ΦΙΧΤΙΟΣ (Ἐμμανουὴλ Ἑρμάννος Fichte), γερμανὸς φιλόσοφος, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἰένῃ τῷ 1797. Σπουδάσας ἐν Βερολίνῳ καὶ διορισθεὶς καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης τῷ 1836 καὶ μετὰ ἑξαετῆ καθηγεσίαν λαβὼν ἔδραν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγκης, ἔγραψε πολλὰ φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ συγγράμματα.

ΦΛΑΒΙΑ. Αἱ ἑξῆς ἐξ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἱστορίᾳ ἀναφέρονται:

1. Φλαβία (Βαλερία Κωνσταντία ἢ Κωνσταντίνα), ἡ θυγάτηρ τοῦ καίσαρος Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ καὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου Θεοδώρας, γεννηθεῖσα μετὰ τὸ 292 μ. Χ. καὶ πρὸ τοῦ 306 μ. Χ. εἴτε ἐν Γαλατίᾳ, εἴτε ἐν Βρετανίᾳ. Ἦν δὲ ὁμογάλακτος ἀδελφὴ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὃς καὶ ἔδωκεν αὐτὴν εἰς γάμον τῷ 313 εἰς τὸν Κ. Βαλέριον Λικινιανὸν Λικίνιον Αὔγουστον, κύριον τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ Κωνσταντίνου καὶ Λικινίου τῷ 323 μ. Χ. ὁ Λικίνιος ἡττήθη καθ' ὁλοκληρίαν ἐν Χρυσοπόλει, τῷ νῦν Σκουτάρει, ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κατέφυγεν εἰς Νικομήδειαν, ὅπου ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ νικητοῦ. Ἡ Κωνσταντία, ἵνα σώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ συζύγου αὐτῆς, ὃς δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν πόλιν, οὔτε νὰ διαφύγῃ, μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς καὶ διὰ τῶν ἐνθέρμων αὐτῆς παρακλήσεων ἐπέτυχε τῆς συγχωρήσεως τοῦ Λικινίου· ὁ Κωνσταντῖνος ὅμως, φοβούμενος νέας ταραχάς, διέταξε νὰ θανατωθῇ ὁ Λικίνιος, ἀλλ' ἡ σκληρότης αὕτη δὲν μετήλλαξε τὴν πρὸς τὴν ἀδελφὴν ἀγάπην αὐτοῦ, πρὸς ἣν μετὰ σεβασμοῦ πάντοτε καὶ εὐμενείας ἐφέρετο. Ἡ Φλαβία Κωνσταντία, βαπτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ πάπα Σιλβέστρου ἐν Ρώμῃ, ἦν ὀρθόδοξος χριστιανή, ἀλλ' εἶτα ἀπεδέξατο τὰς τῶν ἀρειανῶν πεποιθήσεις. Φαίνεται ὅτι εἶχε καὶ ἴδιον ἀρειανὸν ἱερέα, ὃς μεγάλην θὰ ἐξήσκει ἐπιρροήν, διότι δι' αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ συγχωρήσεως ὑπὲρ τοῦ Ἀρείου, ὅστις ἀπεστάλη εἰς ἐξορίαν τῷ 325, ἀφοῦ αἱ δοξασίαι αὐτοῦ κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. Κατὰ τὰς πρὸς ἀνάκλησιν τοῦ Ἀρείου διαπραγματεύσεις ἡ Φλαβία ἠσθένησε καί, δεξαμένη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Κωνστάν-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

τίνου, παρεκάλεσεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐπιθανατίῳ αὐτῆς κλίνῃ ν' ἀπελευθερώτῃ τὸν Ἄρειον· ἀπέθανε δὲ μεταξὺ τοῦ 328 καὶ 330. Ἐκ τοῦ Λικινίου εἶχεν ἀποκτήσει υἱόν, ὀνομαζόμενον Φλάβιον Λικινιανὸν Λικίνιον Καίσαρα.

2. Φλαβία (Μαξίμη Κωνσταντία), θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου τοῦ Β' καὶ τῆς τρίτης συζύγου αὐτοῦ Φαυστίνης, γεννηθεῖσα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῆς τῷ 361 μ. Χ. Τῷ 375, μεταβαίνουσα ἵνα συζευχθῇ τὸν νεαρὸν αὐτοκράτορα Γρατιανόν, προσεβλήθη ἐν Ἰλλυρίᾳ ὑπὸ τῶν Κουάδων, οἵτινες θὰ ἡχμαλώτευσαν αὐτήν, ἂν μὴ ὁ Μεσσάλλας, διοικητὴς τῆς Ἰλλυρίας, μετῆγεν αὐτὴν ἀσφαλῶς εἰς Σίρμιον. Τετραέτις οὖσα τὴν ἡλικίαν, συνελήφθη μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Προκοπίου, ἐξαδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ, ὅς, στασιάσας τῷ 365, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς οὓς εἶχε συλλάβει αἰχμαλώτους ἐν ἁπάσαις αὐτοῦ ταῖς ἐκστρατείαις, ἵνα ἐνθαρρύνῃ τὸν στρατὸν διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν. Ἡ Φλαβία Κωνσταντία ἀπέθανε πρὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς Γρατιανοῦ, ἤτοι πρὸ τοῦ 383, μὴ ἀφήτασα τέκνα.

3. Φλαβία (Ἰουλία Κωνσταντίνα ἢ καὶ Κωνσταντία ὑπό τινων συγγραφέων καλουμένη), θυγάτηρ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς Φαύστης, συζευχθεῖσα τὸν Ἀννιβαλιανὸν καὶ λαβοῦσα παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς τὸν τίτλον Αὐγούστης. Θανόντος τοῦ συζύγου αὐτῆς καὶ διαψευσθεισῶν τῶν ὀξομανῶν αὐτῆς ἐλπίδων, ἐνεθάρρυνε τὴν στάσιν τοῦ Βετρανίου καὶ ἔθηκεν, ὡς λέγεται, ἰδίᾳ χειρὶ τὸ διάδημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Βραδύτερον ἐγένετο σύζυγος τοῦ Γάλλου Καίσαρος (351 μ. Χ.) καὶ τῷ 354 μ. Χ. ἀπέθανεν ἐκ πυρετοῦ ἐν Βιθυνίᾳ. Ἐὰν ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου γραφεῖσα εἰκὼν τῆς ἡγεμονίδος ταύτης εἶναι πιστή ἡ Φλαβία αὕτη θὰ ἦτο δαίμων ἀνθρωπόμορφος, γυναικεῖον τέρας, διψῶν αἷμα καὶ παροτρύνον τὸν σκληρὸν χαρακτῆρα τοῦ Γάλλου εἰς ἀγρίας πράξεις, καθόσον μάλιστα μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὁ Γάλλος εἰς αὐτὴν ἀπέδιδε πολλὰς τῶν προηγουμένων βιαιοπραγιῶν.

4. Φλαβία (Δομιτίλλα), ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, ἐξ ἧς οὗτος ἔσχε τρία τέκνα, τὸν Τίτον, τὸν Δομιτιανὸν καὶ τὴν Δομιτίλλαν. Αὕτη ὑπῆρξε προηγουμένως ἑταίρα ρωμαίου ἱππότου, τοῦ Στατιλίου Καπέλλα. Αὕτη τε καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπέθανον πρὶν ἢ ὁ Οὐεσπεσιανὸς ἀνακηρυχθῇ αὐτοκράτωρ.

5. Φλαβία (Δομιτίλλα), σύζυγος τοῦ Φλαβίου Κλήμεντος. Ὁ Φιλόστρατος ἐσφαλμένως καλεῖ αὐτὴν ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ. Δίων ὁ Κάσσιος ἀποκαλεῖ αὐτὴν ἁπλῶς συγγενῆ τοῦ Δομιτιανοῦ. Μετὰ τὸν φόνον τοῦ συζύγου αὐτῆς Στέφανος, ὁ ἀπελεύθερος καὶ δολοφόνος τοῦ Δομιτιανοῦ, ὑπῆρξεν ἐπίτροπος αὐτῆς.

6. Φλαβία (Τιτιανή), σύζυγος τοῦ Περτίνακος καὶ θυγάτηρ Φλαβίου τοῦ Σουλπικιανοῦ. Ὅτε ὁ σύζυγος αὐτῆς περιεβλήθη τὴν πορφύραν, ἡ Γερουσία ἀπένειμεν αὐτῇ μὲν τὸν τίτλον Αὐγούστης, τῷ δὲ υἱῷ αὐτῆς τὸν τίτλον Καίσαρος· οὐδετέρῳ ὅμως ἐπετράπη νὰ δεχθῇ τὰς τιμὰς ταύτας. Ἡ Φλαβία ἐπέζησε τοῦ Περτίνακος, ἄγνωστον ὅμως πότε ἀπέθανε.

ΦΛΑΒΙΑΝΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται οἱ ἓξ τρεῖς πατριάρχαι :

1. Φλαβιανός, πατριάρχης Ἀντιοχείας, γεννηθεὶς πιθανῶς αὐτόθι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος. Τῶν γονέων αὐτοῦ ἀποθανόντων νεαροῦ ἔτι ὄντος τοῦ Φλαβιανοῦ, ὁ τελευταῖος οὗτος, περιφρονήσας τοὺς βαθμούς, τὰ πλούτη καὶ λοιπά, ἐπεδόθη εἰς τὸν ἀσκητικὸν βίον οὐχὶ ὅμως μέχρι βαθμοῦ, ὥστε νὰ βλάψῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ. Κατὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Εὐσταθίου, ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, τῷ 329, 330 καὶ 331 λέγεται ὅτι ὁ Φλαβιανὸς ἠκολούθησεν αὐτῷ εἰς τὴν ἐξορίαν, περὶ τούτου ὅμως ὑπάρχουσιν ἀμφιβολίαι. Ὁ Φλαβιανὸς προεχειρίσθη εἰς ἱερέα ὑπὸ τοῦ Μελετίου, ὅστις εἶχεν ἐκλεγῇ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας τῷ 361 μ. Χ. καὶ ἐτήρησε τὸν θρόνον τοῦτον, τρὶς ἐν τῷ μεταξὺ ἐξορισθεὶς κυρίως ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεως αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ ἀρειανισμοῦ μέχρι τοῦ 381 μ. Χ. Ὁ Φλαβιανὸς καὶ λοιποὶ ἀνεγνώριζον τὸν Μελέτιον καὶ κατὰ τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ· κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν τούτου ἐξορίαν ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ διετέλει ὑπὸ τὴν φροντίδα τοῦ Φλαβιανοῦ καὶ τοῦ Διοδώρου, ἀμφοτέρων ἱερέων. Ὁ Φλαβιανὸς οὗτος δὲν ἐκήρυσσεν, ἀλλὰ παρεῖχεν ὕλην πρὸς κηρύγματα τῷ τε Διοδώρῳ καὶ ἄλλοις κήρυξι. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὐάλεντος

τῷ 378 μ. Χ. ὁ Μελέτιος, πετόντος τοῦ ἀρειανισμοῦ, ἀνεβιβάσθη πάλιν εἰς τὸν θρόνον· μετὰ δὲ τὰς ἐπελθούσας διαιρέσεις παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις, θανόντος τοῦ Μελετίου τῷ 381 μ. Χ. κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁδοῦ, ὁ Φλαβιανὸς ἀπεδέξατο τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς ἀντικαταστάτου τοῦ Μελετίου· βραδύτερον δὲ τῇ παρεμβάσει τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου, ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως (397—401 μ. Χ.), ἀνεγνωρίσθη ὑπό τε τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Δύσεως ἐκκλησιῶν. Κατὰ τὴν μεγάλην στάσιν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ 387 μ. Χ. ὁ Φλαβιανὸς ἦν εἷς τῶν μεσολαβησάντων παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Θεοδοσίῳ τῷ μεγάλῳ πρὸς παραχὴν συγχωρήσεως εἰς τοὺς πολίτας. Ἐν τῇ ἀποστολῇ ταύτῃ ἐπεχείρησε τὸ εἰς Κωνσταντινούπολιν ταξείδιον παρὰ πᾶσας τὰς ἐκ τοῦ γήρατος δυσχερείας, τὴν ψυχρότητα τῆς ὥρας τοῦ ἔτους καὶ τὴν νόσον τῆς μόνης αὐτοῦ ἀδελφῆς, τῆς εὑρισκομένης ἐν ταῖς παραμοναῖς τοῦ θανάτου· εἰς Κωνσταντινούπολιν μάλιστα ἀφίκετο πρὶν ἢ ληφθῶσιν αὐτόθι αἱ περὶ τῶν ταραχῶν εἰδήσεις. Ὁ Φλαβιανὸς ἦν λίαν σεβαστὸς καὶ ζῶν καὶ μετὰ θάνατον. Ὁ Χρυσόστομος, μαθητὴς καὶ φίλος αὐτοῦ, λίαν ἐξυμνεῖ αὐτόν, καὶ Θεόδωρος δὲ ὁ Μοψουεστίας ἦν ἐπίσης φίλος αὐτοῦ· ἀπέθανε δὲ τῷ 404 μ. Χ. μικρὸν μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Χρυσοστόμου, εἰς ἣν ἀνθίστατο καὶ ἦν ἐπεκύρωσεν ὁ ἐν Ἀντιοχείᾳ διάδοχος αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ σώζονται μόνον βραχύτατα παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν ἀποσπάσματα. Ὁ Φώτιος ποιεῖται μνείαν ἐπιστολῶν αὐτοῦ κλπ.

2. Φλαβιανός, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, ἀποθανὼν περὶ τὸ 518. Ἀνέβη τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον περὶ τὸ 498 ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Α΄, καθ' ἣν ἐποχὴν συνέβαινον αἱ βίαιαι ἀντεγκλήτειες τῶν Νεστοριανῶν καὶ Εὐτυχιανῶν. Πιεζόμενος δ' ὑπὸ τῶν παραστάσεων τοῦ Ζηναΐου, ἐπισκόπου Ἱεραπόλεως, καὶ ἄλλων ὁμοφρόνων, ἐκηρύχθη κατὰ τοῦ Νεστορίου καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπεποιήθη ν' ἀποκηρύξῃ τὸν ὅρον τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, δι' οὗ κατεδικάζετο μὲν ὁ Εὐτύχιος, ἀνεγνωρίζοντο δ' αἱ δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ. Τῷ 510 Σύνοδος, συνελθοῦσα ἐν Σιδῶνι, κατεδίκασε τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον καὶ ἀπεκήρυξε τοὺς ὑπερασπιστὰς αὐτῆς. Συγχρόνως ἀντινεστοριανοὶ μοναχοὶ συνελθόντες θορυβωδῶς εἰς Ἀντιόχειαν, ἤθελον νὰ ἐκφοβήσωσι τὸν Φλαβιανόν, ἀλλ' ὁ λαὸς ἐφορμήσας ἐφόνευσεν ἱκανοὺς ἐξ αὐτῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ, ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ταραχάς, ἔπαυτε τὸν Φλαβιανόν, πέμψας αὐτὸν ἐξόριστον εἰς Πάτρας καὶ ἔπειτα εἰς Ἀραβίαν, ἔνθα ἀπέθανε.

3. Φλαβιανός (Ἅγιος), οἰκουμενικὸς πατριάρχης, διαδεξάμενος τὸν ἱερὸν Πρόκλον καὶ πατριαρχεύσας ἀπὸ τοῦ 447 μέχρι τοῦ 449. Ἀπὸ σκευοφύλακος τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀνελθὼν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, ἦν ἀνὴρ εὐσεβής· σεβόμενος δὲ τὰς ἀποφάσεις τῆς Γ΄ οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐπέσυρε τὴν ἔχθραν τοῦ δυσεβοῦς πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Διοσκόρου, μὴ ἀποδεχομένου αὐτάς. Ἐχθρὸς ἄσπονδος τοῦ Φλαβιανοῦ ἦν καὶ ὁ ἀρχιθαλαμηπόλος τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Β΄ Χρυσάφιος, ὅς, θελήσας ν' ἀργυρολογήσῃ αὐτὸν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς χειροτονίας του καὶ ἀποτυχών, ἤρξατο ῥαδιουργῶν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι καὶ τῇ Πουλχερίᾳ, εὐνοούσῃ καὶ σεβομένῃ τὸν πατριάρχην. Κατ' ἀρχὰς αἱ μηχανορραφίαι τοῦ Χρυσαφίου ἐματαιώθησαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Θεοδόσιον, ὅπως ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ πατριάρχου νὰ χειροτονήσῃ διάκονον τὴν Πουλχερίαν. Φαίνεται ὅτι ὁ Φλαβιανός, λαβὼν τοιαύτην μυστικὴν διαταγήν, εἰδοποίησεν ἐγκαίρως τὴν Πουλχερίαν, ἥτις ἀπεμακρύνθη πρὸς καιρὸν τῶν ἀνακτόρων. Ὁ Θεοδόσιος ἔκτοτε διετέθη δυσμενῶς τῷ Φλαβιανῷ διὰ τὴν ἐξαγγελίαν τοῦ ἀπορρήτου· ἐν τούτοις ὁ Φλαβιανὸς ἠγωνίζετο ὀραστηρίως κατὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Εὐτυχοῦς, διδάσκοντος δύο ἐν Χριστῷ φύσεις ἡνωμένας, τὴν ἀνθρωπίνην καὶ τὴν θείαν, ταύτην δὲ καὶ κατεδίκασεν ἐν τοπικῇ συνόδῳ, συγκροτηθείσῃ τῷ 548 ἐκ γειτόνων τεσσαράκοντα ἐπισκόπων. Ἡ σύνοδος αὕτη, καθαιρέσασα τὸν Εὐτυχῆ καὶ ἀπομακρύνασα τοῦ μοναστηρίου, οὗ ἡγουμένευεν, ἐκήρυξε τὸν Χριστὸν ἐκ δύο μὲν φύσεων ἀναλλοιότως, ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως συγκειμένων, ὁμοούσιον δὲ τῷ μὲν πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, τῇ δὲ μητρὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ Εὐτυχής, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς εὐνοίας τοῦ Χρυσαφίου, ἐνήργησε τῇ 8 αὐγούστου 449 σύγκλησιν τῆς ἐν Ἐφέσῳ λῃστρικῆς κληθείσης συνόδου ἐξ 130 ἐπισκόπων, ἐν ᾗ κα-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

τεδικάσθη καὶ καθηρέθη ὁ πατριάρχης Φλαβιανός. Ἀναφέρεται ὅτι ὁ τῆς Κυζίκου ἐπίσκοπος Διογένης, συννενοηθεὶς μετά τινος σύρου μοναχοῦ Βαρσουμᾶ, ἡγουμένου στίφους ἡμιαγρίων μοναχῶν, ἐβουλεύθη τὴν σφαγὴν τοῦ Φλαβιανοῦ, ἀποθανόντος τῇ 11 αὐγούστου 449 ὑπὸ τῶν λακτισμῶν τοῦ Ἀλεξανδρείας Διοσκόρου καὶ τῶν περὶ τὸν Βαρσουμᾶν, ὅτε ἀπήγετο εἰς ἐξορίαν. Πρὸς τὸν μακάριον Φλαβιανὸν γράφων Θεοδώρητος ὁ Κύρου λέγει: «Φωστῆρα τῆς οἰκουμένης ἀπέδειξέ σε ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς καὶ χορηγὸς καὶ τὴν βαθεῖαν σκοτίαν μετέβαλεν εἰς καθαρὰν μεσημβρίαν· μεγάλη δὲ παρηγορία γίνεται ἡ τῆς ἀγιωσύνης σου ἀκτὶς εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας πολεμουμένους καὶ ὡς φάρος ἐπέδειξε τὸν λιμένα τῆς ἀποστολικῆς πίστεως, πληρώσας μὲν ἀγαλλιάσεως τῶν γινωσκόντων σε τὰς καρδίας, ἐλευθερώσας δὲ τῶν σκοπέλων τοὺς ἀγνοοῦντάς σε· ἐγὼ δὲ διαφερόντως ἀνυμνῶ τὸν χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν, ὃς εὑρὼν ἐν σοὶ πρόμαχον γενναῖον, ἀποδιώκοντα μὲν διὰ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ τὸν ἀνθρώπινον, προθύμως δ' ὑπερασπίζοντα τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων καὶ τοὺς ἀποστολικοὺς ἀγῶνας ἀσπαστίως ἀναδεχόμενον». Μετὰ διετίαν κατὰ τὸν εὐλαβῆ τῆς Πουλχερίας πόθον τὸ λείψανον τοῦ ἱεροῦ Φλαβιανοῦ ἀνεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπενέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν γεραίρει τὴν μνήμην αὐτοῦ τῇ 16ῃ φεβρουαρίου.

ΦΛΑΒΙΑΝΟΣ. Τὸ ὄνομα τοῦτο, σχετικῶς σπανίως ἀναφερόμενον ἐν ταῖς πρώταις περιόδοις τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, κατέστη κοινότερον ἐν τῇ νεωτέρᾳ αὐτῆς περιόδῳ μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ οἴκου τῶν Φλαβίων ἐν τῷ προσώπῳ Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ, πατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, καὶ μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ὀνόματος Φλάβιος ὑπὸ τῶν ἀλληλοδιαδόχων δυναστειῶν, αἵτινες κατέλαβον τὸν βυζαντινὸν θρόνον. Τὰ ἑξῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο πρόσωπα εἶναι ἄξια ἰδιαιτέρας μνείας.

1. Φλαβιανός (Τ. Ἄμπιος), διοικητὴς τῆς Παννονίας κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, οἵτινες ἐπηκολούθησαν τὸν θάνατον τοῦ Γάλβα τῷ 69 μ. Χ., ὅτε καὶ ἦν γέρων καὶ πλούσιος, μηδαμῶς δὲ διατεθειμένος νὰ μετάσχῃ τοῦ ἀγῶνος. Ὅτε δὲ αἱ λεγεῶνες τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ (ἡ 13η καὶ ἡ 7η τῶν λεγεώνων τοῦ Γάλβα) συνετάχθησαν τῇ μερίδι τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, ὁ Φλαβιανὸς κατέφυγεν εἰς Ἰταλίαν. Ἐν τούτοις ὑπέστρεψεν εἰς Παννονίαν καὶ συνηνώθη τῇ μερίδι τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ τῇ προτροπῇ τοῦ Κορνηλίου Φούσκου, ἐπιτρόπου τῆς ἐπαρχίας. Ἐν τούτοις ἡ πρώτη διάθεσις αὐτοῦ πρὸς ἀποχὴν ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος καὶ ὁ σύνδεσμος αὐτοῦ διὰ γάμου μετὰ τοῦ Βιτελλίου κατέστησε τοὺς στρατιώτας δυσπίστους πρὸς αὐτόν· ὑπώπτευον δὲ ὅτι ἡ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐπιστροφὴ αὐτοῦ εἶχε προδοτικόν τινα σκοπόν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἠκολούθησε τὰς τῆς Παννονίας λεγεῶνας ἐν τῇ εἰς Ἰταλίαν πορείᾳ αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τῆς Βερώνης, ψευδοῦς τινος φήμης προκαλεσάσης τὴν φανερὰν ἐκδήλωσιν τῆς πρὸς αὐτὸν δυσπιστίας τῶν στρατιωτῶν, σῶμά τι ἐξημμένων τούτων ἐζήτησε τὸν θάνατον αὐτοῦ. Τὰς χαμερπεῖς παρακλήσεις αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς ἐθεώρησαν ὡς δεῖγμα προδοσίας, ἐν συνειδήσει γενομένης, ἀλλὰ τῇ παρεμβάσει τοῦ Ἀντωνίου Πρίμου, τοῦ τὴν μείζονα ἐπιρροὴν κεκτημένου στρατηγοῦ τοῦ στρατοῦ τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, διασωθείς, ἀπεστάλη τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἐν κουστωδίᾳ πρὸς συνάντησιν τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ· πρὶν ἢ ὅμως συναντηθῇ μετ' αὐτοῦ, ἔλαβον ἐπιστολὰς παρ' αὐτοῦ, δι' ὧν ἀπηλλάσσετο παντὸς κινδύνου τιμωρίας.

2. Φλαβιανός, εἷς τῶν ὑπάρχων τῆς αὐλῆς ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σευήρου, διορισθεὶς τοιοῦτος κατὰ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνάρρησιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Χρήστου (222 μ. Χ). Ἀμφότεροι εἶχον στρατιωτικήν τε καὶ διοικητικὴν ἱκανότητα, ὁ διορισμὸς ὅμως τοῦ Οὐλπιανοῦ ὡς συναδέλφου μὲν αὐτῶν κατ' ὄνομα, ὡς ἀνωτέρου ὅμως αὐτῶν πράγματι προύκάλεσε συνωμοσίας ἐκ μέρους τῶν πραιτωριανῶν στρατιωτῶν κατὰ τοῦ Οὐλπιανοῦ· ὁ Φλαβιανὸς καὶ ὁ Χρῆστος ἐπαύθησαν καὶ ἐκαρατομήθησαν, ὁ δὲ Οὐλπιανὸς παρέμεινε μόνος ὕπαρχος. Φαίνεται δ' ὅτι ἡ θανάτωσις αὐτῶν ἐπῆλθε μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Οὐλπιανοῦ, συμβάντος τῷ 228 μ. Χ. τὸ βραδύτερον.

3. Φλαβιανός (Οὔλπιος), ὑπατικὸς τῶν ἐπαρχιῶν Λιμιλίας καὶ Λιγουρίας, ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου τῷ 323 μ. Χ.

4. Φλαβιανός, ἀνθύπατος προφανῶς

ἐπὶ Κωνσταντίου, υἱοῦ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου 357—61 μ. Χ.

5. Φλαβιανός, ἐπίτροπος *(vicarius)* ἐν Ἀφρικῇ ἐπὶ Γρατιανοῦ τῷ 377 μ. Χ. εὐθυδίκως ἐξετάσας τὰς καταχρήσεις τοῦ *Count Romanus* συνῳδὰ τῇ πρὸς τοῦτο δοθείσῃ αὐτῷ ἐντολῇ. Πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ Φλάβιος, ὃν ἀναφέρει ὁ Αὐγουστῖνος ὡς συνταχθέντα τῇ μερίδι τῶν Δονατικῶν, ὑφ' ὧν ὅμως καὶ ἀφωρίσθη, διότι ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν κατικόντων αὐτοῦ ἐτιμώρησε κακούργους τινὰς διὰ θανάτου. Ἐπιγραφή, ἀνήκουσα εἰς ἄγαλμα ἐν Ρώμῃ καὶ ἔχουσα ὧδε: *Virius Nicomachus, Consularis Siciliæ, Vicarius Africæ, Quaestor intra Palatium, Praef. Praetor iterum et Cos*, ἀνάγεται ὑπὸ τοῦ Γοδοφρέδου εἰς τὸν Φλαβιανὸν τοῦτον, ἀνακτέα ὅμως ὀρθότερον εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 6 Φλαβιανόν. Ὁ Γοδοφρέδος θεωρεῖ πρὸς τούτοις τοῦτον ὡς τὸν ὑπὸ τοῦ Ἰμερίου ἀναφερόμενον· ἐκ τοῦ μνημονευομένου βαθμοῦ ὅμως τῆς ἐν Ἀφρικῇ διοικήσεως αὐτοῦ ἀνθύπατος φαίνεται μᾶλλον ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰμερίου ἀναφερόμενος εἶναι ὁ ὑπ' ἀριθ. 4.

6. Φλαβιανός, πραιτωριανὸς ἔπαρχος τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ τῷ 382—383 μ. Χ. Ἦν στενὸς φίλος τοῦ Κ. Αὐρηλίου Συμμάχου, πολλαὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ὁποίου (ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ πρῶτον βιβλίον) πρὸς αὐτὸν ἀπευθύνονται. Ὁ Σύμμαχος συνεχῶς ἀπευθύνεται αὐτῷ διὰ τῶν λέξεων πρὸς τὸν «ἀδελφὸν Φλαβιανόν», τοῦθ' ὅπερ νεώτεροι ἡρμήνευσαν (ἄγνωστον τίνος ἕνεκα λόγου) ὡς σημαῖνον στενὴν οἰκειότητα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πραγματικὴν συγγένειαν. Ὁ Τιλλεμών (Tillemont) εἰς τοῦτον ἀνάγει τὴν ἀνωτέρω (ἀριθμ. 5) δοθεῖσαν ἐπιγραφήν. Ὡς ὁ Σύμμαχος, ἦν καὶ αὐτὸς ἔνθερμος ἐθνικὸς καὶ ὑποστηρικτὴς τοῦ σφετεριστοῦ Εὐγενίου, παρ' οὗ αὐτός τε καὶ ὁ Ἀρβογάστης ἐζήτησαν τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ βωμοῦ τῆς Νίκης ἐν Μιλάνῳ. Πιθανῶς οὗτος ἦν ὁ ὑπὸ τοῦ Πωλίνου τοῦ Μιλάνου ἀναφερόμενος ὡς ἀπειλήσας ὅτι, ἐὰν ἐπετύγχανον ἐν τῷ μετὰ τοῦ Θεοδοσίου πολέμῳ, θὰ μετέβαλον εἰς σταῦλον τὸν τοῦ Μιλάνου ναόν. Ἐν τῷ σχετικῷ ὅμως χωρίῳ ὁ Πωλῖνος παρατίθησι τὸ ὄνομα Φαβιανός, τοῦθ' ὅπερ εἶναι παρεφθαρμένη γραφὴ τοῦ «Φλαβιανός». Διεκρίνετο δὲ ἐπὶ πολιτικῇ συνέσει, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐπιδεξιότητα αὐτοῦ ἐν ταῖς τῶν ἐθνικῶν μεθόδοις τῆς μαντικῆς, ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς ὁποίας διεβεβαίωσε τὸν Εὐγένιον περὶ τῆς νίκης. Ὅτε δὲ ὁ Θεοδόσιος διέψευσε τὰς προρρήσεις αὐτοῦ ὡς μάντεως διὰ τῆς διαβάτεως αὐτοῦ διὰ μέσου τῶν Ἄλπεων, ὁ Φλαβιανὸς ἔκρινεν ἑαυτὸν κατὰ τὸν Ρουφῖνον ἄξιον θανάτου ἕνεκα τοῦ σφάλματος αὐτοῦ μᾶλλον ὡς μάντεως ἢ ἕνεκα ἐγκλήματος αὐτοῦ ὡς στασιαστοῦ. Ὁ Εὐγένιος διώρισεν αὐτὸν ὕπατον τῷ 394 μ. Χ. Φαίνεται δὲ ὅτι, καθὰ ὁ Γοδοφρέδος σταχυολογεῖ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Συμμάχου, ἐπέζησε τοῦ πολέμου καὶ ὅτι ἐφείσθησαν μὲν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπεστέρησαν αὐτὸν τό τε ἄξίωμα τοῦ ἐπάρχου καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Δὲν εἶναι ὅμως ἀδύνατον νὰ συγχέηται ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Συμμάχου ὁ Φλαβιανὸς οὗτος πρὸς τὸν κατωτέρω (ἀρ. 7).

7. Φλαβιανός, ἀνθύπατος τῆς Ἀσίας τῷ 381 μ. Χ. εἷς τῶν Φλαβιανῶν τοῦ Συμμάχου καὶ προφανῶς υἱὸς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6. Εἴτε οὗτος εἴτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦν ἔπαρχος τῆς πόλεως (Ρώμης) τῷ 399 μ. Χ. καὶ ἀπεστάλη (411 μ. Χ.) ὑπὸ τοῦ Ὀνωρίου εἰς Ἀφρικήν, ἵνα ἐξετάσῃ τὰ παράπονα τῶν ἐπαρχιωτῶν. Ὁ Φαβρίκιος θεωρεῖ τὸν ἀνθύπατον τοῦτον τῆς Ἀσίας ὡς τὸν Φλαβιανὸν τοῦ Ἰμερίου· ἀλλὰ περὶ τοῦ Ἰμερίου προκειμένου ἐγένετο λόγος καὶ ἐν τῷ ἀρ. 5. Ἐπιγραφή τις παρὰ τῷ Gruter ποιεῖται λόγον περί τινος *Vir illentris Flavianus* ὡς ἱδρυτοῦ γραφείου διὰ τὴν Γερουσίαν, πυρποληθέντος ὅμως καὶ ἀνεγερθέντος ἐκ νέου ἐπὶ Ὀνωρίου καὶ Θεοδοσίου τοῦ Β'. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀνάγεται πιθανῶς εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 6 ἢ 7.

8. Φλαβιανός, ἔπαρχος τοῦ πραιτωρίου Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Γ', 431 432 μ. Χ.

9. Φλαβινός, οἰκονομικὸς σύμβουλος *(advocatus fisci)* ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ὑφ' οὗ καὶ διωρίσθη εἷς τῶν γενικῶν κριτῶν (κοινοὶ πάντων δικασταί), οἵτινες διωρίσθησαν ἀντὶ τῶν εἰδικῶν κριτῶν, ὡρισμένων προηγουμένως ὑπὸ τῆς νομοθεσίας τοῦ Τήνωνος εἰς ἰδιαίτερα δικαστήρια. Τὰ ὀνόματα τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ οὕτω διορισθέντων γενικῶν κριτῶν (539 π. Χ.) εἰσιν Ἀνατόλιος, Φλαβιανός, Ἀλέξανδρος, Στέφανος, Μηνᾶς, ἕτερος Ἀλέξανδρος, Βίκτωρ καὶ Θεόδωρος ὁ Κυζίκου. Ταὐτοχρόνως

ἀνώτερα κριταὶ μεθ' ὑψηλοῦ βαθμοῦ διωρίσθησαν οἱ ἑξῆς: Πλάτων, Βίκτωρ (διάφορος τοῦ ἀνωτέρου), Φωκᾶς καὶ Μάρκελλος. Εἰς τούτους ἀνετέθη ἡ ἐν Κων)πόλει ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ὑπὸ τοὺς ἄρχοντας τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ ἐξουσία, τὰ καθήκοντα καὶ ἡ μισθοδοσία αὐτῶν περιγράφεται ἐν τῇ 82ῃ Νεαρᾷ.

ΦΛΑΒΙΟΙ, οἰκογένεια πληβείων, μέλη τῆς ὁποίας ἀναφέρονται ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἱστορίᾳ μόνον κατὰ τοὺς τελευταίους τρεῖς αἰῶνας π. Χ. Φαίνεται δ' ὅτι κατήγετο ἐκ Σαβίνων καὶ δύναται νὰ συσχετισθῇ πρὸς τοὺς Φλαβίους, οἵτινες ἀναφαίνονται κατὰ τὸν Α' αἰῶνα π. Χ. καὶ εἰς οὓς ἀνῆκεν ὁ αὐτοκράτωρ Οὐεσπεσιανός. Τὸ ὄνομα Φλάβιος ἀναφαίνεται πρὸς τούτοις καὶ ἐν τῇ Τυρρηνίᾳ καὶ ἐν Λευκανίᾳ. Κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους τὸ ὄνομα Φλάβιος μετεδόθη ἀπὸ ἑνὸς αὐτοκράτορος εἰς ἄλλον, Κωνσταντίου τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ὄντος πρώτου τῇ τάξει.

ΦΛΑΒΙΟΣ. Μέλη τῆς ἀνωτέρω οἰκογενείας ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε τὰ ἑξῆς ἐννέα:

1. Φλάβιος (Μ.) ρωμαῖος, ὃς τῷ 328 π. Χ. κατὰ τὴν ἐπικήδειον τελετὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ διένειμε κρέας *(visceratio)* εἰς τὸν λαὸν πρός τε τιμὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ πρὸς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν λαόν, ἀθωώσαντα αὐτόν, ὅτε κατηγορήθη πρὸ μικροῦ ἐπὶ μοιχείᾳ. Ὁ λαὸς εἰς ἀμοιβὴν ἐξελέξατο αὐτὸν μετὰ ταῦτα δήμαρχον αὐτοῦ. Τῷ 323 π. Χ. ἐγένετο δήμαρχος τὸ δεύτερον καὶ προέτεινε τὴν τιμωρίαν τῶν Τουσκουλανῶν ἐπὶ τῷ ὅτι προέτρεψαν τοὺς Βελιτερνίους καὶ τοὺς Πριβερνάτους νὰ ἐπιχειρήσωσι πόλεμον ἐναντίον τῆς Ρώμης· ἀλλ' οἱ Τουσκουλανοί, εἰς Ρώμην ἐλθόντες, ἀπέφυγον τὴν τιμωρίαν διὰ παρακλήσεων.

2. Φλάβιος, ὁ ἐκ Λευκανίας, ζήσας κατὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονικὸν πόλεμον καὶ διατελέσας ἀρχηγὸς τῆς παρὰ τοῖς Λευκανοῖς ρωμαϊκῆς μερίδος. Τῷ 213 π. Χ. γενόμενος προδότης, ἀπεφάτισε νὰ παραδώσῃ τὸν ρωμαῖον στρατηγὸν εἰς χεῖρας τῶν Καρχηδονίων. Ἐπὶ τούτῳ συνενοήθη μετὰ τοῦ Μάγωνος, ὃς ἔστησεν ἐνέδραν μετ' ἐνόπλου δυνάμεως πρὸς σύλληψιν τοῦ ρωμαίου ἀνθυπάτου Τιβερίου Σεμπρωνίου Γράκχου. Ὁ Φάβιος, καταπείσας τὸν Γράκχον, ὡδήγησεν αὐτὸν πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ὁ Μάγων ἦν κεκρυμμένος. Ὁ Μάγων τότε ὥρμησεν ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἐνέδρας καὶ ὁ Φλάβιος ἀμέσως ηὐτομόλησεν εἰς τοὺς Καρχηδονίους. Σφοδρὰ τότε συνήφθη μάχη παρά τινα θέσιν, καλουμένην *Campi Veteres*, καθ' ἣν ὁ Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος ἐφονεύθη.

3. Φλάβιος (Κ.), μάντις, ὅστις κατὰ τὸν Βαλέριον Μάξιμον κατηγορήθη πρὸ τοῦ λαοῦ ὑπὸ τοῦ ἀγορανόμου Κ. Βαλερίου, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πιθανῶς, ὅστις ἦν ἀγορανόμος καὶ τῷ 199 π. Χ. Ὅτε 14 φυλαὶ κατεψήφισαν ἤδη τοῦ Φλαβίου, ὁ δὲ τελευταῖος οὗτος διεμαρτύρετο πάλιν περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ, ὁ Βαλέριος ἐκήρυξεν ὅτι ἠδιαφόρει περὶ τῆς ἀθωότητος ἢ τῆς ἐνοχῆς τοῦ Φλαβίου· ἤρκει μόνον νὰ ἐπιτύχῃ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ. Ὁ λαός, ἀγανακτήσας ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ, ἀθώωσε τὸν Φλάβιον.

4. Φλάβιος (Κ.), τῶν ἐν Τυρρηνίᾳ Ταρκυνίων, δολοφόνος τοῦ δούλου Πανούργου (πρὸ τοῦ 77 π. Χ.), ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὸν Κ. Φάννιον Χαιρέαν καὶ ὅστις θὰ ἐξῆσκεῖτο, ἵνα καταστῇ ἠθοποιός, συνῳδὰ τῇ ἐπὶ τούτῳ συμφωνίᾳ τοῦ Φαννίου Χαιρέου καὶ τοῦ διασήμου κωμῳδοῦ Κ. Ροσκίου.

5. Φλάβιος (Λ.), ρωμαῖος ἱππότης, μαρτυρήσας ἐναντίον τοῦ Οὐήρρου τῷ 70 π. Χ. Ἔζη δὲ πιθανῶς ἐν Σικελίᾳ καὶ ἐνησχολεῖτο εἰς τὸ ἐμπόριον. Φαίνεται ὅτι ἦτο ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Λ. Φλάβιον, ὅστις ἀναφαίνεται ὡς ἐπίτροπος *(procurator)* τοῦ Κ. Ματρινίου ἐν Σικελίᾳ.

6. Φλάβιος (Κ.), ἀδελφὸς τοῦ Ν. Φλαβίου (ἀρ. 5) καὶ ἐπίσης ρωμαῖος ἱππότης. Συνεστήθη ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος τῷ 46 π. Χ. εἰς τὸν Μ. Ἀκίλιον πραίτορα τῆς Σικελίας ὡς στενὸς φίλος τοῦ Κ. Καλπουρνίου Πίσωνος, γαμβροῦ Κικέρωνος. Ἔν τισιν ἐκδόσεσι τοῦ εἰς τὸν Πλάγκιον λόγου τοῦ Κικέρωνος ὑπάρχει ἐσφαλμένως τὸ ὄνομα τοῦ Κ. Φλαβίου ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κ. Ἀλφίου Φλάβου.

7. Φλάβιος (Λ.), δήμαρχος τοῦ λαοῦ τῷ 60. π. Χ. ὅστις τῇ προτροπῇ τοῦ Πομπηίου προύκάλεσεν ἀγροτικὸν νόμον, σκοποῦντα κυρίως εἰς τὸ νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ἀρχαίους τοῦ Πομπηίου στρατιώτας, ὅστις Πομπήιος λίαν ἐνθέρμως ὑπεστήριζε ταυτοχρόνως τὸν νόμον τοῦτον. Τῷ 59 π. Χ. ἐξελέγη διὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος πραίτωρ τῇ ἐπιρροῇ τοῦ Πομ-

πηίου. Ἡ μετὰ τοῦ Κικέρωνος φιλία αὐτοῦ φαίνεται προκληθεῖσα ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Πομπηίου σχέσεων αὐτοῦ, ὁ δὲ Κικέρων ἐνθέρμως συνέστησεν αὐτὸν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Κοϊντῳ, πραίτορι ἐν Ἀσίᾳ, ὅπου ἀφέθη καὶ τῷ Φλαβίῳ κληροδότημά τι. Ὁ Πομπήιος ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὸν νεαρὸν ἡγεμονίδην τῆς Ἀρμενίας Τιγράνην, ἀλλ' εἶτα ὁ Π. Κλώδιος ἔλαβεν αὐτόν, ὁ δὲ Φλάβιος μάτην ἠγωνίσθη νὰ λάβῃ ἐκ νέου παρ' ἑαυτῷ τὸν νεαρὸν ἡγεμονίδην. Ὁ Κικέρων ρητῶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Φλάβιος ἦν ἐπίσης φίλος τοῦ Καίσαρος, κατὰ συνέπειαν δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Φλάβιον, εἰς ὃν ὁ Καῖσαρ ἐνεπιστεύθη τῷ 49 π. Χ. μίαν λεγεῶνα τῆς ἐπαρχίας τῆς Σικελίας.

8. Φλάβιος (Κ.), φίλος τοῦ Μ. Ἰουνίου Βρούτου, ὃν συνωδεύσεν εἰς Φιλίππους ὡς ὁ ἐπὶ τῶν τεχνιτῶν *(præfectus fabrum)*. Ὁ Φλάβιος ἔπεσεν ἐν τῇ ἐν Φιλίπποις μάχῃ, ὁ δὲ Βροῦτος ἐθρήνησε τὸν θάνατον αὐτοῦ.

9. Φλάβιος (Κ), ρωμαῖος ἱππότης τῆς Ἄστης, ρωμαϊκῆς ἐν Ἱσπανίᾳ ἀποικίας. Αὐτός τε καὶ λοιποὶ ἱππόται, οἵτινες ἀνῆκον προηγουμένως εἰς τὴν μερίδα τοῦ Πομπηίου, ηὐτομόλησε πρὸς τὸν Καίσαρα τῷ 45 π. Χ.

ΦΛΑΒΙΟΣ. Ἄλλοι Φλάβιοι ἀναφέρονται οἱ ἑπόμενοι:

1. Φλάβιος (Ἀβιανός), ὁ συγγραφεὺς συλλογῆς 42 Αἰσωπείων μύθων ἐν λατινικοῖς ἐλεγειακοῖς στίχοις, ἀφιερωμένων Θεοδοσίῳ τινί, ἀναφερομένῳ ὡς πολυμαθεῖ ἀνδρί. Τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως τούτου φέρεται διαφόρως παρὰ διαφόροις χειρογράφοις, ὡς *Avianus*, *Anianus*, *Abidnus*, *Abienus* καὶ *Avienus*, συνταυτισθεὶς συνεπῶς ὑπό τινων ἐσφαλμένως καὶ μετὰ τοῦ γεωγράφου ποιητοῦ Ρούφου Φήστου Ἀβιήνου. Ὁ Cannegieter ἀνεπιτυχῶς ἐπειράθη ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ἀβιανὸς ἤκμασεν ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων. Πιθανώτερον ὅμως φαίνεται ἐκ τῆς γλώσσης αὐτοῦ ὅτι ἤκμασε περὶ τὸ τέλος τοῦ Ε' αἰῶνος. Πρώτη ἔκδοσις τοῦ ἔργου τοῦ Ἀβιανοῦ ἐγένετο τῷ 1494 ἐν Ὁλλανδίᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον *Apologus Aviani civis Romani adolescentulis ad mores et Latinum sermonem capessendos utilissimus* ἡ κυριωτέρα ὅμως ἔκδοσις προστίθεται εἰς τὴν τῶν μύθων τοῦ Αἰσώπου, δημοσιευθεῖσα περὶ τὸ 1840· Αἱ πρῶται ἐκδόσεις περιλαμβάνουσι μόνον 27 μύθους· οἱ ὅλοι 47 μῦθοι ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ριγαλτίου ὁμοῦ μετὰ τῶν τοῦ Αἰσώπου καὶ ἄλλων ποιημάτων τῷ 1570 ἐν Λουγδούνῳ.

2. Φλάβιος, ἀδελφὸς τοῦ Ἀρμινίου, ἀρχηγοῦ τῶν Χερούσκων. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16 μ. Χ. οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Χερούσκοι ἀντετάχθησαν ἀλλήλοις ἐπὶ τῶν ἀντιθέτων ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Βισούργιδος *(Weser)*, ὅτε ὁ Ἀρμίνιος, ἡγεμὼν τῶν Χερούσκων, προχωρήσας ἐκ τοῦ μέσου ὁμίλου ἀρχηγῶν, ἐζήτησε νὰ ὁμιλήσῃ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, διακεκριμένου στρατηγοῦ ἐν τῷ ρωμαϊκῷ στρατῷ. Ὁ Φλάβιος ἀπώλεσεν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ρώμης. Οἱ δύο ἀδελφοί, ἀποσυρθέντων τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν, συνωμίλησαν μετ' ἀλλήλων. Ὁ Ἀρμίνιος, ἅμα ὡς ἔμαθε τὸ αἴτιον τῆς παραμορφώσεως τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἠρώτησεν ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἀμοιβή, ἣν ἔτυχεν ἐπὶ τῇ τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτοῦ ἀπωλείᾳ. Ὁ Φλάβιος ἀπήντησεν: αὔξησις μισθοδοσίας καὶ αἱ συνήθεις ἀμοιβαὶ τῆς ἀνδρείας. Ὁ Ἀρμίνιος περιεφρόνησε τὰς ἁλύσους καὶ τὸν στέφανον αὐτοῦ ὡς περιβολὴν δούλου· ἤδη δὲ ἀνεπτύχθη σφοδρὰ παρ' αὐτοῖς συνδιάλεξις, ἤτις, ἂν μὴ ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτῶν τὸ τοῦ ποταμοῦ ρεῦμα, θὰ κατέληγεν εἰς ἀμοιβαίας πληγάς. Τῷ 47 μ. Χ. ἀρχηγὸς τῶν Χερούσκων κατέστη εἷς τῶν ἀπογόνων τοῦ Φλαβίου ὀνόματι Ἰταλικός.

3. Φλάβιος (Βοπίσκος), Συρακούσιος, εἷς τῶν ἓξ *Scriptores Aistoriae Augustae*, πιθανῶς δὲ ὁ τελευταῖος, διότι ἀναφέρει τρεῖς, τὸν Τρεβέλλιον Πολίωνα, Ἰούλιον Καπιτωλῖνον καὶ Αἴλιον Λαμπρίδιον, τοῦ τελευταίου τούτου ὄντος πιθανῶς τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν Σπαρτιανόν. Ὁ ἕκτος, Βουλκάτιος Γελλικανός, εἶναι ἐπίσης ἄγνωστος καὶ ἀσήμαντος. Τὸ ὄνομα τοῦ Βοπίσκου προτάσσεται τῶν βιογραφιῶν 1) τοῦ Αὐρηλιανοῦ, 2) τοῦ Ταχίτου, 3) τοῦ Φλωριανοῦ, 4) τοῦ Πρόβου, 5) τῶν τεσσάρων τυράννων Φίρμου, Σατουρνίνου, Προκούλου καὶ Βονόσου, 6) τοῦ Κάρου, 7) τοῦ Νουμεριανοῦ 8) τοῦ Καρίνου· ἐνταῦθα σταματᾷ, κηρύσσων ὅτι ὁ Διοκλητιανὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἀπαιτοῦσιν ἀνώτερον ὕφος. Μολονότι παρατηροῦμεν παρ' αὐτῷ τὴν αὐτὴν ἔλλειψιν κρίσεως ἐν τῇ ἐκλογῇ, τῇ ταξιθετήσει καὶ τῷ συνδυασμῷ τῆς ὕλης αὐτοῦ, ἥτις εἶναι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν λοιπῶν συναδέλφων αὐτοῦ·

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

φαίνεται ὅμως ὅτι λίαν εἰργάσθη, καθόσον συνεβουλεύθη τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς, οἵτινες προηγήθησαν αὐτοῦ ἐν παραπλησίαις βιογραφίαις, ἐπωφελήθη ἐκ τῶν θησαυρῶν τοῦ Οὐλπιανοῦ καὶ ἐξ ἄλλων δημοσίων βιβλιοθηκῶν καὶ ἐξήτασε τά τε δημόσια ἀρχεῖα διαφόρων κλάδων τῆς διοικήσεως καὶ τὰ ἰδιαίτερα ἔγγραφα διακεκριμένων ἀτόμων καὶ ἰδίᾳ τὰ ἡμερολόγια καὶ τὰ σχόλια τοῦ αὐτοκράτορος Αὐρηλιανοῦ. Ἱκανὸν κῦρος καὶ ἐνδιαφέρον περιέχονται ἐν τοῖς γραφομένοις αὐτοῦ διὰ τῆς παραθέσεως πρωτοτύπων ἐπιστολῶν τοῦ Ἀδριανοῦ, Βαλεριανοῦ, Κλαυδίου, Αὐρηλιανοῦ, Ζηνοβίας, Ταχίτου, Πρόβου, Κάρου καὶ ἄλλων δημοσίων χαρακτήρων, ὁμοῦ μετὰ προσθήκης τμημάτων τῶν πράξεων τῆς Γερουσίας καὶ λόγων ἀπαγγελθέντων ἐν σπουδαίαις περιστάσεσιν. Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου Συρακούσιος ὑποτίθεται ὅτι ὁ Βοπίσκος ἦν Σικελὸς τὸ γένος. Ἀναφέρει ἰδὲ ὅτι ἀνέλαβε τὸ ἔργον τοῦ γράψαντος τὴν βιογραφίαν τοῦ Αὐρηλιανοῦ τῇ προτροπῇ καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ Ἰουνίου Τιβεριανοῦ, ἐπάρχου τῆς πόλεως (περὶ τὸ 291 μ. Χ.), ὅστις ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ πολλὰ σπουδαῖα ἔγγραφα, εὑρίσκομεν δ' ὅτι ὁ βίος τοῦ Καρίνου ἐγράφη μετὰ τὴν εἰς καίσαρα προαγωγὴν Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ, ἤτοι μετὰ τὸ 292 μ. Χ.

4. Φλάβιος (Γν.), υἱὸς ἀπελευθέρου, ὑπὸ μὲν τοῦ Λιβίου Γνάιος *(Cneius)*, ὑπὸ δὲ τοῦ Γελλίου καὶ τοῦ Πλινίου Ἄννιος. Ἐγεννήθη ἐν ἀφανείᾳ, ἀλλ' ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου Καίκου, κτησάμενος διά τε τῆς σχέσεως ταύτης καὶ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ εὐγλωττίας αὐτοῦ ὑψίστας τιμὰς ἐν τῇ δημοκρατίᾳ. Ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς ρωμαϊκῆς νομοθεσίας εἶναι λίαν διάσημος ἕνεκα τοῦ ὅτι πρῶτος οὗτος ἀνέπτυξε τεχνικούς τινας ὅρους τῆς δικονομίας, οἵτινες ἐτηροῦντο προηγουμένως μυστικοὶ ὡς ἡ ἀποκλειστικὴ κληρονομία τῶν ἱεροφαντῶν *(pontifices)* καὶ πατρικίων. Ἐν τοῖς τμήμασι τῆς νομοθεσίας, ἥτις εἰς ὀλίγους μόνον ἦν γνωστή, περιελαμβάνετο καὶ τὸ πλεῖστον τῆς *actus legitimi* καὶ τῶν *actiones legis*. Ταῦτα δὲ φαίνονται ὅτι περιελάμβανον τὴν ὅλην πρακτικὴν νομοθεσίαν, τῆς μὲν *actus legitimi* σημαινούσης συνήθως τὸ τυπικὸν μέρος τῶν ἰδιαιτέρων δικῶν, τῶν δὲ *actiones legis* τὰς τυπικότητας τῆς διεξαγωγῆς τῶν δικονομικῶν ζητημάτων, μολονότι δὲν τηρεῖται πάντοτε ἡ διάκρισις αὕτη. Εἰς τοὺς ἀπορρήτους πρακτικοὺς νόμους ἀνῆκον καὶ οἱ εἰς τὸ Ἡμερολόγιον ἀναγόμενοι νόμοι καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Τύπων *(Formulæ)*. Οἱ νόμοι τοῦ Ἡμερολογίου προσδιώριζον ὁποῖαι νομικαὶ πράξεις ἠδύναντο νὰ γίνωνται καὶ ὁποῖαι νὰ παραλείπωνται κατά τινας ἡμέρας. Οἱ Τύποι ἀνήγοντο κυρίως εἰς τὴν τεχνικὴν συνηγορίαν ἢ εἰς τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς δικαστικῆς συνηγορίας, ὅπερ καθώριζε τὸν τρόπον τοῦ προβάλλειν ἀξίωσιν καὶ προβαίνειν εἰς ὑπεράσπισιν· ἀλλ' ὑπῆρχον πρὸς τούτοις καὶ Τύποι διὰ ζητήματα μὴ σχετιζόμενα πρὸς συζήτησιν *(litigatio)*, ὡς ἡ *mancipatio* (ὤνησις), *sposio* (ἐγγύησις), *adoptio* (υἱοθεσία), τύποι δὲ τοιούτου εἴδους δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὅτι ἦσαν τόσον ὀλίγον γνωστοὶ εἰς τὸν λαόν, ὅσον οἱ τύποι τῆς συνηγορίας εἴτε προφορικῆς εἴτε γραπτῆς. Ὁ Φλάβιος ἔλαβε γνῶσιν τῶν κανόνων τοῦ Ἡμερολογίου καὶ τῶν Τύπων *(formulae)*, εἴτε διὰ κλοπῆς βιβλίου, ἐν ᾧ εἶχον περισυλλεγῆ τὰ δύο ταῦτα καὶ διαταχθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου, εἴτε διὰ συχνῆς αἰτήσεως πληροφοριῶν πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν εἰς θέσιν νὰ χορηγήσωσι τοιαύτας, διὰ σημειώσεως τῶν ὑπ' αὐτῶν παρεχομένων αὐτῷ ἀπαντήσεων καὶ διὰ χρησιμοποιήσεως τῆς εὐφυοῦς αὐτοῦ διανοίας πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ συστήματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐπήγαζον τοιαῦται ἀπεσπασμέναι ἀπαντήσεις. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι ὁ Φλάβιος ἐχρήσατο τῷ τελευταίῳ τούτῳ τρόπῳ τῇ συστάσει τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου *(ejus hortatu exceperat eos dies, consultando assidue sagaci ingenio)*. Οὕτως εἰσέδυε κατὰ τὸν Κικέρωνα εἰς τὸ πνεῦμα τῶν νομομαθῶν, οὓς συνεβουλεύετο *(ab ipsis cautis juris consultis eorum sapientiam compilavit)*. Αἱ ἐκφράσεις συγγραφέων τινῶν, οἵτινες ἀναφέρουσι τὴν δημοσίευσιν τοῦ Φλαβίου, φαίνονται περιορίζουσαι τὰς ἀνακαλύψεις αὐτοῦ εἰς τοὺς νόμους τοῦ Ἡμερολογίου, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα χωρία, καθιστῶντα πιθανὸν ὅτι ἐδημοσίευσεν οὗτος καὶ ἑτέρους κανόνας, συνδεομένους μετὰ τῶν *legis actiones* καὶ ἰδίᾳ τοὺς τύπους τῆς συνηγορίας. Ἡ συλλογὴ τῶν νομικῶν κανόνων, οὓσπερ οὗτος ὁ Φλάβιος ἐδημοσίευσεν, ἐκλήθη Φλαβιανὸν Δίκαιον *(Jus Flavianum)*, ὅπερ μετὰ τὸ *Jus civile Papirianum*

ἀπετέλει τὸ πρῶτον ἰδιωτικὸν ἔργον τῆς ρωμαϊκῆς νομοθεσίας. Οἱ πατρίκιοι νομομαθεῖς ἐλυπήθησαν ἅμα καὶ ἠγανάκτησαν, ὅτε εἶδον ὅτι ἡ συμβουλὴ καὶ παρέμβασις αὐτῶν κατέστησαν ἄχρηστα πλέον συνεπείᾳ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης τοῦ Φλαβίου. Ἵν' ἀνακτήσωσι λοιπὸν τὰς ἀπολεσθείσας δυνάμεις αὐτῶν, κατήρτισαν νέους ὅρους ἐν σχέσει πρὸς τὰς *legis actiones* καί, ἵνα κρατήσωσιν ἀπορρήτους τοὺς νέους τούτους ὅρους ἢ κανόνας, ἐφεῦρον συνθηματικὰ σημεῖα *(notae)* πρὸς τήρησιν αὐτῶν. Οἱ νέοι οὗτοι κανόνες ὑπέστησαν ἐντὸς αἰῶνος τὴν αὐτὴν τοῖς προηγουμένοις αὐτῶν τύχην, διότι κατὰ τὸ 200 π. Χ. ὁ Σέξ. Αἴλιος Κάτος κατέστησεν αὐτοὺς γνωστοὺς εἰς τὸν λαὸν ἐν γένει διὰ δημοσιεύματος ὑπὸ τὸν τίτλον *Jus Aelianum*. Ὁ Φλάβιος, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν διὰ δημοσιεύσεως ἀποκάλυψιν τῶν νομικῶν μυστηρίων, ἐξέθηκε κατὰ τὸν Λίβιον τοὺς ἀποκαλυφθέντας τούτους κανόνας ἢ χρονολογικοὺς καταλόγους *(Fasti)* καὶ εἰς θέαν ἐπὶ πίνακος διὰ λευκοῦ κεχρωματισμένου χρώματος ἐν τῇ ἀγορᾷ *(Fastos circa Forum in albo proposuit)*. Ἐκ συγκρίσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Λιβίου γραφομένων πρὸς τὰς σχετικὰς ἀφηγήσεις ἄλλων συγγραφέων δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ἡ τελευταία αὕτη ἔκθεσις ἐγένετο, ἀφοῦ ὁ Φλάβιος εἶχε προαχθῇ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀγορανόμου συνεπείᾳ τῆς δημοτικότητος, ἣν ἐκτήσατο ὑπὸ τῆς προηγουμένης δημοσιεύσεως τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς δημοτικότητος αὐτοῦ ἦν ὁ διορισμὸς αὐτοῦ εἰς τὰ ἀξιώματα *triumvir nocturnus* καὶ *triumvir coloniæ deducendæ* ἵνα καταστῇ δὲ ἁρμόδιος εἰς ἀποδοχὴν τῶν ἀξιωμάτων τούτων, ἔπαυσεν ἐξασκῶν τὸ προηγούμενον ἐπάγγελμα αὐτοῦ ὡς γραφέως. Βραδύτερον ἐγένετο γερουσιαστὴς ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου παρὰ τὴν ἀφάνειαν τοῦ γένους αὐτοῦ, τῷ δὲ 303 π.Χ. ἐξελέγη ἀγορανόμος. Ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ἐπετεύχθη διὰ τῆς *forensis factio*, μερίδος, ἥτις εἶχε τότε καταρτισθῇ καὶ ἥτις προσεκτήσατο ἰσχύν, ὅτε ὁ Ἀπ. Κλαύδιος διετέλει κήνσωρ, ἤτοι ὁ ἐπὶ τῆς ἀπογραφῆς, καταστὰς διακεκριμένη μερὶς ἐν τῷ κράτει ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἀπεκάλουν ἑαυτοὺς *fautores bonorum*. Κατὰ τὸν Λικίνιον Μάκερον ὁ Φλάβιος φαίνεται ὅτι προηγουμένως διετέλεσε δήμαρχος, ἐνῷ κατὰ τὸν Πλίνιον τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐδόθη αὐτῷ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἀγορανόμου. Τὸ γεγονὸς τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ τοσαύτην προὐκάλεσε παρὰ τῇ πλειοψηφίᾳ τῆς γερουσίας καὶ τῶν εὐγενῶν ἀποστροφήν, ὥστε ἀπέβαλον τοὺς χρυσοῦς αὐτῶν δακτυλίους καὶ τὰ λοιπὰ αὐτῶν κοσμήματα *(phaleræ)*· ἀλλ' ὁ Φλάβιος ἴσην ἐπεδείξατο ὑπερηφάνειαν ἀπέναντι τῆς περιφρονητικῆς ταύτης πολιτείας τῶν εὐγενῶν. Ἐνεκαίνισε τὸν ναὸν τῆς Ὁμονοίας, ὅτε καὶ ὁ λαὸς ἠνάγκασε τὸν ὑπέρτατον ποντίφηκα Κορνήλιον Βαρβάτον νὰ προεδρεύσῃ τῆς τελετῆς παρὰ τὴν προηγουμένην δήλωσιν αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἐγκαίνια ναοῦ δέον νὰ τελῶνται μόνον ὑπὸ ὑπάτου ἢ αὐτοκράτορος *(imperator)* κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος. Ὅτε ὁ Φλάβιος μετέβη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ, ἀδιαθετοῦντος, ἱκανοὶ τῶν νεαρῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἦσαν παρόντες, ὡρκίσθησαν να ἐγερθῶσι κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ· ἐπὶ τούτῳ ἐζήτησε τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ ἕδραν ὡς ἀγορανόμου καὶ ἐκ τῆς ἐπισήμου αὐτοῦ ταύτης θέσεως θριαμβευτικῶς προσέβλεψεν ἐπὶ τῶν φθονερῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν. Ὁ Βαλέριος Μάξιμος λέγει ὅτι ὁ Φλάβιος οὗτος ἐγένετο πραίτωρ.

5. Φλάβιος (Δέξτερος), Ἱσπανός, υἱὸς τοῦ Παχιανοῦ, ὕπαρχος τῆς αὐλῆς *(praefectus praetorii)* καὶ ἀφωσιωμένος συνήγορος τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἦν δὲ σύγχρονος τοῦ Ἁγ. Ἱερωνύμου, ὅστις καὶ ἀφιέρωσεν αὐτῷ τὸ ἔργον αὐτοῦ: *De Viris Illustribus*. Κατὰ τὸν Ἱερώνυμον ἐλέγετο ὅτι ἔγραψε βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον: *Omnimoda Historia*, ἀλλ' ὁ Ἱερώνυμος δὲν εἶδεν αὐτό. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐπὶ μακρὸν ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπολεσθέν, ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος φήμη διεδόθη περὶ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ καὶ ἔργον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον ἐκεῖνον τὸ πρῶτον ἐν Σαραγόσσῃ τῷ 1619 μ. Χ., πολλάκις ἔκτοτε ἀνατυπωθέν· γενικῶς ὅμως θεωρεῖται ἤδη τοῦτο ὡς νόθον ἢ πλαστόν.

6. Φλάβιος (Ἡρακλείων), ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ ρωμαίων στρατιωτῶν ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Σευήρου, φονευθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ στρατιωτῶν.

7. Φλάβιος (Ἰώσηπος). Ἴδε ΙΩΣΗΠΟΣ, ὡς καὶ τὸ Συμπλήρωμα τοῦ παρόντος Λεξικοῦ.

8. Φλάβιος (Καλβίτιος). Ἴδε ΚΑΛΒΙΣΙΟΣ.

9. Φλάβιος (Κάπερ). Ἴδε ΚΑΠΕΡ.

10. Φλάβιος (Κλήμης Τ΄), ἐξάδελφος τοῦ αὐτοκτάτορος Δομιτιανοῦ καὶ συνάδελφος αὐτοῦ ἐν τῇ ὑπατείᾳ τῷ 95 μ. Χ., συζευχθεὶς τὴν Δομιτίλλαν, συγγενῆ ἐπίσης τοῦ Δομιτιανοῦ. Πατὴρ αὐτοῦ ἦν ὁ Φλάβιος Σαβῖνος, πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Οὐεσπεσιανοῦ, ἀδελφὸς δ' αὐτοῦ ὁ Φλάβιος Σαβῖνος, ὅστις ἐθανατώθη ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ. Ὁ Δομιτιανὸς προώρισε τοὺς υἱοὺς τοῦ Κλήμεντος νὰ διαδεχθῶσιν αὐτὸν ἐν τῷ κράτει, ἀποκαλέσας τὸν μὲν ἕνα Οὐεσπεσιανόν, τὸν δ' ἕτερον Δομιτιανὸν καὶ μεταβαλὼν οὕτω τὰ ἀρχικὰ αὐτῶν ὀνόματα· εἶτα ὅμως, τοῦ Κλήμεντος ὑπάτου διατελοῦντος, ἐθανάτωσεν αὐτόν. Δίων ὁ Κάσσιος λέγει ὅτι ὁ Κλήμης ἐθανατώθη, κατηγορηθεὶς ἐπὶ ἀθεΐᾳ, προστίθητι δὲ ὅτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐθανατώθησαν ὡς προσχωρήσαντες εἰς τὰς Ἰουδαϊκὰς ἰδέας. Τοῦτο ἐδήλου ὅτι κατέστη χριστιανός· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ εἰς Πανδατερίαν. Εἰς τοῦτον τὸν Κλήμεντα ἀγιεροῦται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ ἐπὶ τοῦ Κατιλίου λόφου ἐν Ρώμῃ ναὸς τοῦ Ἁγ. Κλήμεντος, περὶ οὗ ἐπιστεύετο ὅτι ἐκτίσθη ἀρχικῶς κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα, μολονότι ἡ θέσις αὐτοῦ κατέχεται ἤδη ὑπὸ μεταγενεστέρας μέν, ἐπίσης ὅμως ἀρχαίας οἰκοδομῆς. Τῷ 1725 ὁ καρδινάλιος Ἀννίβας Ἀλβίνας εὗρεν ὑπὸ τὸν ναὸν τοῦτον ἐπιγραφὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Φλαβίου Κλήμεντος μάρτυρος, ἥτις περιγράφεται ἐν ἔργῳ ὑπὸ τὸν τίτλον *T. Flavii Clementis Viri Consularis et Martyris Tumulus illustratus*. Τινὲς σχετίζουσι τοῦτον πρὸς τὸν γράψαντα τὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν.

11. Φλάβιος (Μίλλιος καὶ Μάνλιος Θεόδωρος), σύγχρονος τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου, ὃς ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸν τὸ ἔργον αὐτοῦ: *De Vita beata*. Οὗτος ἦν ὕπατος τῷ 399 μ. Χ., τούτου δὲ σώζεται λατινιστὶ ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: *De rerum natura*, μολονότι δὲν ἐδημοσιεύθη. Ὁ Μάνλιος οὗτος συγχέεται ἐνίοτε μετὰ τοῦ ποιητοῦ Μανιλίου.

12. Φλάβιος (Ματερνιανός), ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καρακάλλα, θανατωθεὶς ἢ περιφρονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μακρίνου τῷ 217 μ. Χ.

13. Φλάβιος (Σαβῖνος). Ἴδε ΣΑΒΙΝΟΣ (ἀρ. 20—23).

14. Φλάβιος (Σκαιβῖνος). Ἴδε ΣΚΑΙΒΙΝΟΣ.

15. Φλάβιος (Σούβριος). Ἴδε ΣΟΥΒΡΙΟΣ.

16. Φλάβιος (Σουλπικιανός). Ἴδε ΣΟΥΛΠΙΚΙΑΝΟΣ.

17. Φλάβιος (Φῆλιξ), Ἀφρικανός, ἀκμάσας περὶ τὸ τέλος τοῦ Ε΄ αἰῶνος, ποιητὴς δὲ πέντε βραχέων ποιημάτων ἐν τῇ Λατινικῇ Ἀνθολογίᾳ. Ἐκ τούτων τὰ τέσσαρα πρῶτα ἐξυμνοῦσι τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ χρησιμότητα τῶν *Thermæ Alianæ*, αἵτινες ἱδρύθησαν ἐντὸς ἔτους περὶς τῆς Καρχηδόνος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Θρασιμούνδου, τὸ δὲ πέμπτον εἶναι αἴτησις πρὸς τὸν πρῶτον γραμματέα τοῦ Βανδάλου μονάρχου, τὸν Βικτωριανόν, περὶ ἐκκλησιαστικοῦ διορισμοῦ.

18. Φλάβιος (Φιλόστρατος). Ἴδε ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ (ἀριθ. 8).

ΦΛΑΒΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς Ρωμαῖοι.

1. Φλάβος (Κ. Ἄλφιος), δήμαρχος τῶν πληβείων τῷ 59 π. Χ. Κατὰ τὴν ὑπατείαν τοῦ Κικέρωνος ὑπεστήριξεν αὐτὸν ἐν τοῖς ἐναντίον τοῦ Κατιλίνα μέτροις, ἀλλ' ὅτε ὁ Κικέρων διετέλει δήμαρχος, ἐνθέρμως ὑπεστήριξε πάσας τὰς πράξεις καὶ τοὺς νόμους τοῦ Καίσαρος. Τῷ 54 π. Χ. ἐγένετο πραίτωρ, βραδύτερον δὲ ἀναφαίνεται ὡς κουέστωρ ἢ ἰδιαίτερος ἐπίτροπος ἐν ταῖς δίκαις τοῦ Α. Γαβινίου καὶ τοῦ Γν. Πλαγκίου.

2. Φλάβος (Ἄλφιος), ρητοροδιδάσκαλος, ἀκμάσας ἐπὶ τῶν βασιλειῶν τοῦ Αὐγούστου καὶ τοῦ Τιβερίου. Ἡ φήμη αὐτοῦ προσείλκυσεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτὸν σχολὴν Σενέκαν τὸν πρεσβύτερον, ἄρτι εἰς Ρώμην ἐκ Κορδύβης ἐλθόντα. Αὐτὸς ὁ Φλάβος ἦν μαθητὴς τοῦ Κεστίου Πίου, ὅνπερ καὶ ὑπερέβη ἔν τε τῇ ἐξασκήσει τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ ἐν τῇ φήμῃ αὐτοῦ ὡς ρητοροδιδασκάλου. Ἐν Ρώμῃ ἐθεωρεῖτο ὡς νέος ἐκτάκτου ἀναπτύξεως καὶ ἐδίδαξε πρὶν ἢ περιβληθῇ τὴν ἀνδρικὴν στολήν. Ὁ Φλάβος διετήρησεν ἐπὶ μακρὸν πολυάριθμον σχολὴν ἀκροατῶν, μολονότι τελευταίως περιέπεσεν εἰς ἀμέλειαν. Ὁ Φλάβος συνήνου ποίησιν καὶ ἱστορίαν ἢ φυσιολογίαν μετὰ τῆς ρητορικῆς.

3. Φλάβος (Βιργίνιος), ρητοροδιδάσκαλος, ἀκμάσας κατὰ τὸν Α΄ αἰῶνα μ. Χ.

Ανοικτή Βιβλιοθήκη

καὶ διατελέσας εἷς τῶν διδασκάλων τοῦ ποιητοῦ Α. Περτίου Φλάκκου.

4. Φλάβος (Κ. Δεκίμιος), χιλίαρχος *(tribunus militum)* τῷ 209 π. Χ. Οὗτος ἔσωσε τὸν Μ. Κλαύδιον Μάρκελλον ἀπὸ ἥττης δι' ἀποκρούσεως ἐπιθέσεως τῶν ἐλεφάντων τοῦ Ἀννίβα. Ὁ Φλάβιος ἦν ἀστυδίκης *(praitor urbanus)* τῷ 184 π. Χ. καὶ ἀπέθανε καθ' ὃν χρόνον εὑρίσκετο ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ.

5. Φλάβος (Λ. Καισήτιος), δήμαρχος τῶν πληβείων τῷ 44 π. Χ., παυθεὶς ὑπὸ τοῦ Κ. Ἰουλίου Καίσαρος, διότι ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἐκ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ ἐν τῷ ἀξιώματι Κ. Ἐπιδίου Μαρύλλου ἀφῄρετεν ἀπὸ τῶν ἀνδριάντων τοῦ δικτάτορος τὰ στέμματα καὶ ἐφυλάκιτε πρόσωπόν τι, ὅπερ ἐχαιρέτισε τὸν Καίσαρα ὡς βασιλέα. Ὁ Καίσαρ, ἐκδιώξας αὐτὸν τῆς Γερουσίας, ἐπιμόνως συνίστα καὶ τῷ πατρὶ τοῦ Φλάβου ν' ἀποκληρώσῃ αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Καισήτιος, πατήρ, ἀπήντησεν ὅτι προύτίμα νὰ στερηθῇ καὶ τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν ἢ νὰ στιγματίσῃ ἕνα τούτων διὰ τοιαύτης πράξεως. Ὁ Φλάβος ἕνεκα τῆς τολμηρᾶς πρὸς τὸν δικτάτορα συμπεριφορᾶς αὐτοῦ κατέστη λίαν δημοτικὸς ἐν Ρώμῃ.

6. Φλάβος (Σπ. Λάρτιος), ὕπατος τῷ 506 π. Χ. Ὁ Διονύσιος λέγει ὅτι οὐδὲν ἐσημειώθη περὶ τῆς ὑπατείας ταύτης, ὁ δὲ Λίβιος παραλείπει αὐτὴν καθ' ὁλοκληρίαν. Ὁ Niebuhr θεωρεῖ τὴν ὑπατείαν τοῦ Λαρτίου Φλάβου καὶ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ Τ. Ἑρμινίου Ἀκυλίνου ὅτι παρενεβλήθη πρὸς πλήρωσιν τοῦ χάσματος τοῦ ἔτους. Ὁ Φλάβος οὗτος ἀνήκει εἰς τὴν ῥωϊκὴν περίοδον τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας, τὸ ὄνομα δὲ αὐτοῦ ἀναφέρεται γενικῶς μετὰ τοῦ ὀνόματος Ἑρμινίου, ἐν δὲ τοῖς πρώτοις ἄρματιν οἱ δύο οὗτοι ἦσαν οἱ δύο πολεμισταί, οἵτινες ἵσταντο παρὰ τῷ Ὁρατίῳ Κόκλῃ εἰς ὑπεράσπισιν τῆς γεφύρας. Ὁ Λάρτιος Φλάβος ἦν ὕπατος τὸ δεύτερον, τῷ 490 π. Χ. φρούραρχος τῆς πόλεως, εἷς τῶν πέντε ἀπεσταλμένων εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Οὐόλσκων, ὅτε ὁ Κοριολάνος ἐπολιόρκητε τὴν Ρώμην, καὶ ἀντιβασιλεὺς *(interex)* πρὸς τέλεσιν τῶν ἀρχαιρεσιῶν τῶν ὑπάτων τῷ 480 π. Χ. ὅτε καὶ συνίστα πόλεμον πρὸς τοὺς Βηίους.

7. Φλάβος (Γ. Λάρτιος), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, ὕπατος τῷ 501 π. Χ. ὡς καὶ τῷ 498 π. Χ. ὅτε καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν τῶν Φιδηνῶν. Τῷ 498 π. Χ. μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Ταρκυνίων αἱ φατρίαι *(curiae)* ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ δημιουργήσωσι νέαν ἀρχήν, τὴν διατατορίαν, περιοριζομένην εἰς 6 μῆνας, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου ταύτης ἀπολυταρχικωτέραν τῆς ἀρχαίας μοναρχίας, ἅτε μὴ ὑπαρχούσης ἀρχῆς ἀνωτέρας ταύτης. Ὁ Φλάβος οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος δικτάτωρ, ἐδέξατο τὴν ἀρχὴν παρὰ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ, διώρισε τὸν ἵππαρχον αὐτοῦ, ἐτέλεσεν ἀπογραφὴν τῶν κατοίκων, διέλυσε τὰς διαφορὰς τῆς Ρώμης πρὸς τοὺς Λατίνους καί, προεδρεύσας κατὰ τὰς ἀμέσως μετὰ ταῦτα ὑπατικὰς ἀρχαιρεσίας, κατέθηκε τὸ ἀξίωμα πρὶν ἢ λήξῃ ἡ διατεταγμένη προθεσμία. Κατά τινα ἀφήγησιν ὁ Φλάβος Λάρτιος ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τοῦ Κρόνου ἢ τοῦ Καπιτωλίου ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου λόφου. Ἦν δὲ εἷς ἐκ τῶν ἀπεσταλμένων τῆς Γερουσίας τῷ 493 π. Χ. πρὸς συνεννόησιν μετὰ τῶν πληβείων κατὰ τὴν εἰς τὸν ἱερὸν λόφον ἀποχώρησιν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπηρέτησεν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ὑπάτου Ποστούμου Κομινίου ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῶν Κοριόλων. Ἐν ταραχῇ τῶν πληβείων, προκληθείσῃ ἐκ τῆς πιέσεως τῶν χρεῶν, ὁ Λάρτιος συνέστησεν τῷ 494 π. Χ. συνδιαλλακτικὰ μέτρα, τοῦθ' ὅπερ συμφωνεῖ πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Διονυσίου χαρακτηρισμὸν αὐτοῦ ὡς ἀνδρὸς πράου καὶ εὐθυδίκου.

8. Φλάβος (Τρικιπτῖνος Λουκρήτιος), ὕπατος τῷ 393 π. Χ. μετὰ τοῦ Σ. Σουλπικίου Καλμερίνου. Τῷ 391 ἦν ὑπατικὸς δήμαρχος, ὅτε καὶ ἐνίκησε τοὺς Βολσινίους, ἐτήρησε δὲ τὸ ἀξίωμα τοῦτο τὸ δεύτερον μὲν τῷ 388, τὸ τρίτον δὲ τῷ 383 καὶ τὸ τέταρτον τῷ 381. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι ὁ Φλάβος οὗτος ἦν ὁ γερουσιαστής, οὗτινος ἡ γνώμη ἐζητεῖτο πρώτη ἴτως, διότι ὑπῆρξεν εἷς τῶν ὀλίγων, οἵτινες ἔλαβον τὸν βαθμὸν ὑπάτου.

9. Φλάβος (ἢ Φλάβιος Σούβριος). Ἴδε ΣΟΥΒΡΙΟΣ.

10. Φλάβος (Σουλπίκιος). Ἴδε ΣΟΥΛΠΙΚΙΟΣ.

ΦΛΑΒΙΤΑΣ. Ἴδε ΦΡΑΒΙΤΑΣ.

ΦΛΑΓΓΙΣΙΗΣ (Θωμᾶς). Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος καί, ἐλθὼν εἰς Βενετίαν, ἐστάλη ὑπὸ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

πάνῃ μοναχοῦ τινος εἰς Παταύιον πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Καταγραφεὶς ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μαθητῶν τοῦ τότε κλεινοῦ πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης, διεκρίθη διὰ τὴν λιτότητα τοῦ βίου, τὴν ταπεινότητα τῶν τρόπων καὶ τὸν ζῆλον πρὸς τὴν μάθησιν, λαβὼν ἐπίζηλον θέσιν ἐν τοῖς συσπουδασταῖς. Ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τοῦ κανονικοῦ καὶ ἀστυκοῦ δικαίου (*juris utriusque*), ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν. Μετὰ θάνατον τοῦ προστάτου αὐτοῦ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος, ἐξ οὗ κατ' ἀρχὰς μόλις ἐπορίζετο τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς ἀπέριττον βίον. Εἶτα δ' ἕνεκα τῶν ἀνατιθεμένων αὐτῷ πολλῶν καὶ σπουδαίων ὑποθέσεων, ἃς μετ' ἐπιμελείας καὶ τιμιότητος διεξήγαγεν, ἐκτήσατο μεγίστην περιουσίαν. Ἔχων μονογενῆ θυγατέρα, ἐνύμφευσεν αὐτὴν τῷ Βενεδίκτῳ Σουπεραντίῳ, ἀφίνων αὐτὴν ἄμεσον κληρονόμον μετὰ τεκνοποίησιν. Ἀλλ' ἀποθανούσης τῆς θυγατρὸς ἀτέκνου, διέθηκεν ὁ μεγάθυμος οὗτος Ἕλλην πᾶσαν τὴν περιουσίαν ὑπὲρ κοινωφελῶν τῇ πατρίδι ἔργων. Διέθεσε σημαντικὴν ποσότητα ὑπὲρ τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικοῦ νοσοκομείου τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐνύμφευσεν ἐνδεεῖς Ἑλληνίδας καὶ ἐξηγόρασεν ἀπὸ τῆς μουσουλμανικῆς δουλείας πολλοὺς χριστιανούς.

Ἀποθνήσκων κατέλιπε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, συνισταμένην ἐξ 171,715 δουκάτων, πρὸς ἵδρυσιν ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου, ἐν ᾧ νὰ ἐκπαιδεύωνται πτωχοὶ Ἑλληνόπαιδες, ἀποκλειστικῶς πρεσβεύοντες τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, προτιμωμένων τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ Κερκυραίων καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τῶν Κυπρίων. Τὸ φροντιστήριον τοῦτο, ἱδρυθὲν τῇ 6 σεπτεμβρίου 1864 διατάγματι τῆς ἑνετικῆς Γερουσίας, ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱδρυτοῦ Φλαγγινιανοῦ, ὁρισθέντος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑποτρόφων εἰς 11, οἷς προσέθηκε μετὰ ταῦτα τὴν ἰδίᾳ δαπάνῃ συντήρησιν ἑτέρων δύο ὁ Κύπριος Βερνάρδος (*Veludo Colonia Graeca in Venetia*). Τὸ ὄνομα τοῦ Φλαγγίνη, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, διέτρεχεν εὐλογούμενον ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν. — Ὁ Βλαντῆς ἐξεφώνησε λόγον περὶ Φραγγίνη μὴ ἐκδεδομένον. Ἄγνωστον ἡμῖν ἐὰν ὁ Θωμᾶς Φλαγγίνης κατέλιπε συγγράμματα ἐκδοθέντα ἢ ἀνέκδοτα.

ΦΛΑΚΚΙΔΑ καὶ ΠΛΑΚΚΙΔΑ (Αἰλία), αὐτοκράτειρα τοῦ Βυζαντίου, γεννηθεῖσα ἐν Ἱσπανίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος μ. Χ. καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 388 ἔν τινι πολίχνῃ τῆς Θράκης. Ἦν θυγάτηρ τοῦ Ἀντωνίου, ἐπάρχου Γαλατίας καὶ μετὰ ταῦτα ὑπάτου ἐν Ρώμῃ, νυμφευθεῖσα τὸν Θεοδόσιον, ὄντα ἔτι στρατηγόν. Μετὰ θάνατον τοῦ Βαλεντίου, ἀναβάντος τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου τοῦ Θεοδοσίου, ἡ Φλακκίλλα ὠνομάσθη Αὐγούστα, ἀναδειχθεῖσα ἐφάμιλλος σύζυγος τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου. Μὴ γοητευθεῖσα ὑπὸ τῶν τιμῶν, ἔζη μετὰ πολλῆς μετριοφροσύνης, ἀφίνουσα τὸν σύζυγον τὴν φροντίδα τοῦ κράτους καὶ περιοριζομένη εἰς τὰ τοῦ οἰκιακοῦ βίου. Ἐὰν δέ ποτε ἐφαίνετο ἐπεμβαίνουσα εἰς τὰ τῆς πολιτείας, ἔπραττε τοῦτο, ἢ ἵνα ζητήσῃ συγγνώμην διά τινα κατάδικον ἢ ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ αὐτοκράτορος ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ὑπηκόων. Ἀσπασθεῖσα δὲ τὸν χριστιανισμόν, συνετέλεσε μεγάλως πρὸς διάδοσιν αὐτοῦ καὶ ἀφανισμῷ τῆς εἰδωλολατρείας. Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἀπήγγειλε τὸν ἐπιτάφιον αὐτῆς.

ΦΛΑΚΚΙΝΑΤΩΡ. Δύο ἀναφέρονται πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φλακκινάτωρ (Μ. Φόσλιος). εἷς τῶν ὑπατικῶν δημάρχων τῷ 433 π. Χ., κατὰ τὸ ὁποῖον ἔτος παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν δημάρχων τῶν πληβείων οἱ ὑπατικοὶ δήμαρχοι ἦσαν πάντες πατρίκιοι.

2. Φλακκινάτωρ (Μ. Φόσλιος), ἵππαρχος τοῦ δικτάτορος Κ. Μαινίου τὸ πρῶτον τῷ 320 π. Χ. κατὰ τοὺς χρονολογικοὺς πίνακας (*Fasti*), τῷ 312 δὲ κατὰ τὸν Λίβιον. Ὅ τε δικτάτωρ καὶ ὁ Φλακκινάτωρ παρητήθησαν ἅμα κατηγορηθέντες ἐπὶ ἀνόμῳ συνεννοήσει κατὰ τῆς δημοκρατίας. Ἀλλ' ἀμφότεροι, δικασθέντες πρὸ τῶν ὑπάτων, ἐντίμως ἠθωώθησαν. Ὁ Φλακκινάτωρ ἦν ὕπατος τῷ 318 π. Χ. καὶ ἵππαρχος τοῦ Κ. Μαινίου κατὰ τοὺς χρονολογικοὺς πίνακας (*Fasti*) τὸ δεύτερον τῷ 314 π. Χ. Κατὰ τὸν Λίβιον ὅμως ὑπῆρξεν ἵππαρχος τοῦ δικτάτορος Κ. Ποιτηλίου.

ΦΛΑΚΙΟΣ (Ματθίας), ὁ Ἰλλυρικός, θεολόγος διαμαρτυρόμενος, γεννηθεὶς ἐν Ἀλβώνῃ τῆς Ἰστρίας τῷ 1620 καὶ ἀποθανὼν ἐν Φραγκφόρτῃ τῷ 1575. Ἔχων μεγάλην κλίσιν παιδόθεν εἰς τὴν θεολογίαν, ἐπεσκέφθη τὰ πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας, διαμείνας ἐν Βασιλείᾳ καὶ Βιττεμβέργῃ, ἔνθα ἤκουσε τὸν

Λούθηρον καὶ Μελάγχθωνα. Αἱ παραδόσεις τῶν δύο τούτων ἐνδόξων ἀνδρῶν παρεσάλευσαν τὰς τέως θρησκευτικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις καὶ ἔκτοτε ἔκλινεν ὁσημέραι πρὸς τὴν μερίδα τῶν μεταρρυθμιστῶν. Τῷ 1544 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς ἐν Βιττεμβέργῃ, διδάξας μέχρι τοῦ 549. Θανόντος δὲ τοῦ Λουθήρου, ὁ Φλάκιος ἐσκανδαλίσθη, δι' ἃς ὁ Μελάγχθων ἐποιεῖτο ὑποχωρήσεις τῷ παπισμῷ καί, διακόψας πᾶσαν μετ' αὐτοῦ σχέσιν, ἦλθεν εἰς Μαγδεβοῦργον, ἔνθα ἐγένετο ὁ σημαιοφόρος τοῦ αὐστηροῦ λουθηρανισμοῦ. Ἐντεῦθεν δ' ἐξετόξευε τὰ βέλη αὐτοῦ κατά τε τοῦ καθολικισμοῦ καὶ κατὰ τῆς μερίδος τοῦ Μελάγχθωνος. Τῷ 1557 ἱδρυθέντος τοῦ ἐν Ἰένῃ πανεπιστημίου ὑπὸ τοῦ δουκὸς Σὰξ-Μεϋμάρ, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ἀκρόπολις τοῦ λουθηρανισμοῦ, προσεκλήθη ὁ Φλάκκιος καθηγητὴς τῆς θεολογίας, ἐξακολουθήσας τὸν πόλεμον κατὰ τῶν δειλῶν καὶ ἐνδοιαζόντων πνευμάτων, τῶν μετ' ἀκρίτου ἀτυνεσίας ὁμιλούντων περὶ διαλλαγῆς. Ὁ δὲ πόλεμος οὗτος ἦν ἐξωτερικὸς καὶ ἐσωτερικός. Ἔν τινι μετὰ φοιτητοῦ διαλέξει διακηρύξας ὅτι τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημά ἐστιν αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου, διεβλήθη παρὰ τῷ δουκί, διατάξαντι πάραυτα τὴν παῦσιν αὐτοῦ (1562). Ὅθεν ὁ Φλάκιος ἀπεσύρθη εἰς Ρατισβώνην, ἔπειτα εἰς Στρασβοῦργον καὶ τέλος εἰς Φραγκφόρτην, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησεν. Ἔγραψε πλεῖστα θεολογικὰ κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν μεταρρυθμιστῶν, ὧν σπουδαιότατόν ἐστιν ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία», ἤτοι αἱ «Μαγδεβουργικαὶ ἑκατονταετηρίδες». Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φλάκιος Ματθίας ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς ἐν Ροστόκκῃ.

ΦΛΑΚΚΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς πεντήκοντα πρόπωπα:

1. Φλάκκος (Κ. Ἀβιανός). Ἦν στενὸς φίλος τοῦ Κικέρωνος καὶ εἶχε δύο υἱούς, τὸν Κ. Ἀβιανὸν τὸν Γ' καὶ τὸν Μ. Ἀβιανόν. Ὅτε πατὴρ δὲ καὶ οἱ υἱοὶ φαίνεται ὅτι ἐξεμίσθουν τοὺς δημοσίους φόρους. Τῷ 52 π. Χ. ὁ Κικέρων συνέστητε Γάϊον, τὸν υἱόν, εἰς τὸν Κ. Γίτιον, ἕνα τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πομπηίου, ὅστις εἶχε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀγορᾶς τῶν σιτηρῶν, τῷ δὲ 47 π. Χ. συνέστησεν ἀμφοτέρους τοὺς υἱοὺς εἰς τὸν Α. Ἀλλιῆνον, ἀνθύπατον τῆς Σικελίας.

2. Φλάκκος (Καλπούρνιος) ῥητοροδιδάσκαλος ἐπὶ Ἀδριανοῦ, οὗτινος οἱ 51 λόγοι συνοδεύουσι συνήθως τοὺς τοῦ Κιντιλιανοῦ. Ὁ Πλίνιος ἐπέστελλε τῷ Φλάκκῳ.

3. Φλάκκος (Μ. Φούλβιος), ὕπατος μετὰ τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου *Caudex* τῷ 264 π. Χ., ὅτε καὶ ἐξερράγη ὁ πρῶτος καρχηδονικὸς πόλεμος. Ἐπὶ τῆς ὑπατείας αὐτοῦ ἐτελέσθησαν οἱ πρῶτοι ἀγῶνες μονομάχων ἐν Ρώμῃ ἐν τῇ Ἀγορᾷ τῶν βοῶν.

4. Φλάκκος (Κ. Φούλβιος), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ὕπατος τῷ 237 π. Χ. Αὐτὸς τε καὶ ὁ συνάδελφος αὐτοῦ Λ. Κορνήλιος Λεντύλος ἐπολέμησαν ἐναντίον τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λιγουρίων καὶ ἐθριάμβευσαν. Τῷ 224 π. Χ. ἐγένετο ὕπατος τὸ δεύτερον. Ὁ Φλάκκος οὗτος καὶ ὁ συνάδελφος αὐτοῦ ἦσαν οἱ πρῶτοι ρωμαῖοι στρατηγοί, οἵτινες ὡδήγησαν τοὺς στρατοὺς τῶν Ρωμαίων διὰ τοῦ Πάδου κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐν τοῖς βορείοις τῆς Ἰταλίας πολέμου. Οἱ Γαλάται καὶ οἱ Ἰνσούβριοι ὑπετάγησαν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην. Τῷ 215 π. Χ. ἐγένετο πραίτωρ τῆς πόλεως, ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα ἡ Γερουσία ὥρισε νὰ συλλέξῃ οὗτος 5,000 πεζῶν καὶ 400 ἱππεῖς καὶ νὰ μεταγάγῃ τὴν λεγεῶνα ταύτην ὅσον τάχιον εἰς Σαρδηνίαν, τάσσων ἀρχηγὸν αὐτῆς ὄντινα ἐνόμιζεν ἁρμόδιον, μέχρις οὗ ἀναλάβῃ ὁ Κ. Μούκιος, ὅστις σοβαρῶς ἠσθένει. Ὁ Φλάκκος διώρισε τότε τοιοῦτον τὸν Τ. Μάνλιον Τορκουᾶτον. Τῷ 214 π. Χ. ἦν ὁ Φλάκκος ὁ μόνος ἐκ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ, ὅστις ἐξελέγη πραίτωρ τὸ δεύτερον διὰ ψηφίσματος οὐ τῆς Γερουσίας διετάχθη νὰ δοθῇ αὐτῷ ἡ Ρώμη ὡς ἐπαρχία, καὶ νὰ ἔχῃ αὐτὸς τὴν ἐν τῇ πόλει ἐξουσίαν ἐν ἀπουσίᾳ τῶν ὑπάτων. Τῷ 213 π. Χ. διωρίσθη ἵππαρχος (*magister equitum*) τοῦ δικτάτορος Κ. Κλαυδίου Κένθωνος, τῷ δὲ 212 ἐγένετο ὕπατος τὸ τρίτον ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου Πούλχερος, λαβὼν ὡς ἐπαρχίαν τὴν Καμπανίαν, ὅπου καὶ μετέβη μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ἐστάθμευσεν ἐν Βενεβέντῳ καὶ προέβη ἐκεῖθεν εἰς αἰφνιδίαν προσβολὴν τοῦ ἐν τοῖς πέριξ στρατοπέδου τοῦ Ἀννωνος. Μετ' ἀνεπιτυχεῖς ἀποπείρας πρὸς ἅλωσιν τοῦ στρατοπέδου, ὅπερ εὑρίσκετο ἐπὶ ἀπροσίτου σχεδὸν ὑψώματος, ὁ Φλάκκος ἠθέλησε νὰ ὀπισθοχωρήσῃ μέχρι τῆς ἐπιούσης, ἀλλὰ ὡς ἐκ τῆς τόλμης καὶ γενναιότητος τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀγαναχτήσεως αὐτῶν ἐπὶ τῇ πρὸς ὀπισθοχώρησιν προτάσει

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΑΤΡΟΣΚΑ

ἠναγκάσθη νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν προσβολήν. Τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου Πούλχερος συνενωθέντος μετὰ τοῦ Φλάκκου, τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον κατελήφθη ἐξ ἐφόδου. Μεγάλη τότε ἐπῆλθε σφαγή, καθ' ἣν λέγεται ὅτι ὑπὲρ τὰς 6,000 Καρχηδονίων ἐφονεύθησαν καὶ ὑπερεπτακισχίλιοι ἐζωγρήθησαν μεθ' ἁπάντων τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρισκομένων. Οἱ δύο ὕπατοι ὑπέστρεψαν εἶτα εἰς Βενεβέντον, ὅπου ἐπώλησαν τὰ λάφυρα καὶ διένειμαν τὸ ἐκ τούτων προελθὸν ποσὸν εἰς τοὺς διακριθέντας ἐν τῇ κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἄννωνος ἐπιθέσει. Ὁ Ἄννων, ἀπὸν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς τοῦ στρατοπέδου ἁλώσεως, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὴν χώραν τῶν Βρουττίων. Οἱ δύο ὕπατοι ἐπολιόρκησαν εἶτα τὴν Καπύην. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὅτε ὁ Γν. Φούλβιος Κεντουμάλος καὶ ὁ Π. Σουλπίκιος Γάλβας ἦσαν ὕπατοι, ἡ ἐξουσία τοῦ Φουλβίου Φλάκκου καὶ τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου παρετάθη, διετάχθησαν δὲ νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν ἐκ Καπύης πρὶν ἡ αὕτη ἁλωθῇ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀννίβας προὐχώρησεν ἐν τῷ μεταξὺ ἐναντίον τῆς Ρώμης, ἡ γερουσία ἀνεκάλεσε τὸν Φούλβιον Φλάκκον εἰς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως, πρὸς τοῦτο δὲ ἔτυχε τῆς αὐτῆς ἐξουσίας, ἣν εἶχον καὶ οἱ ὕπατοι. Μετὰ τὴν αἰφνιδίαν ὅμως ἀποχώρησιν τοῦ Ἀννίβα ὁ Φλάκκος ὑπέστρεψεν εἰς Καπύην καὶ ἐξηκολούθησεν ἐρρωμένως τὴν πολιορκίαν. Οἱ κάτοικοι τῆς Καπύης, εἰς τὸ ἔσχατον περιελθόντες σημεῖον ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν· ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀνοιγῶσιν αἱ πύλαι τῆς πόλεως οἱ μᾶλλον διακεκριμένοι τῶν κατοίκων ηὐτοκτόνησαν. Ἡ φοβερὰ καταστροφὴ τῆς ἀκμαζούσης ἄλλοτε πόλεως ταύτης, ἡ σκληρὰ τιμωρία τῶν τῆς Καμπανίας κατοίκων, ἡ θανάτωσις πάντων τῶν ἐπιζησάντων γερουσιαστῶν καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι πράξεις, ὅσας ἠδύνατο νὰ ὑπαγορεύσῃ τὸ ἄκαμπτον μῖσος καὶ ἡ ἀνήκουστος ἐχθρότης, δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προελθόντα ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ Κ. Φουλβίου Φλάκκου. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ὤφειλε νὰ ὑποστρέψῃ εἰς Ρώμην, ὅπου διηύθυνεν ὡς δικτάτωρ τὰς ὑπατικὰς ἐκλογάς· ἡ Καπύη ἐδόθη αὐτῷ ὡς ἐπαρχία, αἱ δύο ὅμως λεγεῶνες αὐτοῦ ἠλαττώθησαν εἰς μίαν. Τῷ 206 ἐγένετο ὕπατος τὸ τέταρτον καὶ ἔλαβε τὴν Λευκανίαν καὶ τὸ Βρούττιον ὡ, ἐπαρχίαν αὐτοῦ· οἱ δὲ Ἱρπῖνοι, Λευκανοὶ καὶ Βολκέντιοι ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν, ὅστις μειλιχίως πρὸς αὐτοὺς προσηνέχθη. Κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἡ ἐξουσία αὐτοῦ καὶ πάλιν παρετάθη, δοθεισῶν αὐτῷ καὶ πάλιν τῆς Καπύης ὡς ἐπαρχίας καὶ μιᾶς λεγεῶνος. Τῷ 207 διῴκει δύο λεγεῶνας ἐν Βρουττίῳ. Αὕτη εἶναι ἡ τελευταία φορά, καθ' ἣν ὁ Φλάκκος ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἱστορίᾳ. Ηὐτύχησε δὲ λίαν ὡς στρατηγὸς κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ δευτέρου καρχηδονικοῦ πολέμου, ἀλλ' ἡ μνήμη αὐτοῦ στιγματίζεται ὑπὸ τῆς σκληρότητος, μεθ' ἧς προσηνέχθη εἰς τὴν Καπύην μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτῆς.

5. Φλάκκος (Γν. Φούλβιος), υἱὸς τοῦ ὑπ' ἀρ. 3 καὶ ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου. Ἦν πραίτωρ τῷ 212 π. Χ. μετὰ τῆς Ἀπουλίας ὡς ἐπαρχίας αὐτοῦ. Νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα ἐν ταῖς πέριξ τῆς Ἐρδονίας, πρῶτος ἐτράπη εἰς φυγὴν μετὰ 200 ἱππέων, ἐκ δὲ τῶν ὅλων ὑπ' αὐτὸν 22,000 ἀνδρῶν μόνον 2,000 διέφυγον, τῶν λοιπῶν καταμελισθέντων. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κ. Σεμπρωνίου Βλαίσσου πρὸ τοῦ λαοῦ ὡς καταστρέψας τὸν στρατὸν ὡς ἐκ τῆς ἰδίας δειλίας καὶ ἀσυνεσίας αὐτοῦ, ἐπειράθη μὲν ὁ Φλάκκος νὰ ῥίψῃ τὸ σφάλμα κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς στρατιώτας, ἀλλ' ἀνακαλυφθέντος ὅτι ἐπολιτεύθη δειλῶς, ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς ἐπικουρίας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐνασχολουμένου ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Καπύης καὶ εὑρισκομένου εἰς τὸ ζενὶθ τῆς δόξης αὐτοῦ· ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε καί, ἐπειδὴ αὐστηρὰ ἀνέμενεν αὐτὸν τιμωρία, ἀπῆλθεν ἑκουσίως εἰς ἐξορίαν εἰς Ταρκυνίους.

6. Φλάκκος (Κ. Φούλβιος), υἱὸς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 3 καὶ ἀδελφὸς τῶν ὑπ' ἀριθμ. 4 καὶ 5, ὑπηρετήσας ὡς ἀντιπρόσωπος *(legatus)* ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κουίντον κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Καπύης. Τῷ 209 π.Χ. διετάχθη νὰ ὁδηγήσῃ ἀπόσπασμα στρατιωτῶν εἰς Τυρρηνίαν καὶ νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς Ρώμην τὰς ἐκεῖ σταθμευούσας λεγεῶνας.

7. Φλάκκος (Κ. Φούλβιος), εἷς τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 4 Κ. Φουλβίου Φλάκκου. Τῷ 182 π. Χ. ἐγένετο πραίτωρ μετὰ τῆς ἐντεῦθεν Ἱσπανίας ὡς ἐπαρχίας αὐτοῦ. Ἀφικόμενος ἐκεῖσε ἐξέωσε τοὺς ἐν Οὐρβικούῃ Κελτίβηρας καὶ ἐκυρίευσεν αὐτήν, εἶτα δὲ ἐνίκησε τοὺς τελευταίους τούτους ἐν μεγάλῃ μάχῃ, καθ' ἣν λέγεται ὅτι 23

χιλ. ἐφονεύθησαν καὶ 4 χιλ. ἠχμαλωτεύθησαν. Καθυποτάξας τὴν πόλιν Κοντρεβίαν τὸ δεύτερον, ἤρατο μεγάλην νίκην κατὰ τῶν Κελτιβήρων, ὅτε καὶ οἱ πλεῖστοι ὑπετάγησαν τοῖς Ρωμαίοις. Κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου, καθ' ἣν διετέλει πραίτωρ, ὅτε ὑπέστρεφεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἐπετράπη αὐτῷ νὰ συμπεριλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Ρώμην τοὺς μᾶλλον διακριθέντας ἐν ταῖς μεγίσταις αὐτοῦ μάχαις στρατιώτας καὶ δημόσιοι εὐχαριστίαι διεταχθησαν ἐν Ρώμῃ διὰ τὴν ἐπιτυχῆ αὐτοῦ ἐκστρατείαν. Ἀλλ' ὅτε ἀνεχώρησεν εἰς Ἰταλίαν, οἱ Κελτίβηρες, οἵτινες ὑπέθεσαν πιθανῶς ὅτι ἔμελλε νὰ διεξαγάγῃ ἐχθρικόν τι κατ' αὐτῶν σχέδιον, ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ ἐν στενωπῷ. Ἀλλὰ καὶ αὐτόθι ἤρατο νίκην διὰ τοῦ ἱππικοῦ αὐτοῦ, οἱ δὲ Κελτίβηρες, ἀπολέσαντες περὶ τὰς 17,000 ἀνδρῶν, ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ὁ Φούλβιος Φλάκκος ὑπεσχέθη τότε ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς καὶ τὴν ἵδρυσιν ναῶν εἰς τὴν ἔφιππον Τύχην *(Fortuna equestris)*, μεθ' ὃ ὑπέστρεψεν εἰς Ἰταλίαν τῷ 180 π. Χ., ἐπανηγύρισε τὰς νίκας αὐτοῦ διὰ θριάμβου καὶ ἐξελέγη ὕπατος διὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λ. Μανλίου Ἀκιδίνου Φουλβιανροῦ. Οἱ πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἀγῶνες ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ ἐτελέσθησαν Εἶτα, νικήσας τοὺς Λιγουρίους, ὑπέστρεψεν εἰς Ρώμην καὶ ἐθριάμβευσε τὸ δεύτερον, κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἡμέραν καθ' ἣν κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τῶν Κελτιβήρων. Τῷ 174 π. Χ. ἐγένετο κήνσωρ μετὰ τοῦ Α. Ποστουμίου Ἀλβίνου, ὅτε καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γν. Φούλβιος Φλάκκος ἐξεώσθη τῆς Γερουσίας, ὁ δὲ Κ. Φούλβιος Φλάκκος ἤρξατο ἤδη τῆς ἱδρύσεως τοῦ ναοῦ, ὃν ὑπεσχέθη ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ὅστις θὰ κατηρτίζετο μεγαλοπρεπέστερος πάντων τῶν ἐν Ρώμῃ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατεβίβασε τὸ ἥμισυ τῆς στέγης τοῦ ἐν Βρουττίῳ ναοῦ τῆς Λακινίας Ἥρας. *(Juno Lavinia)* ἵνα χρησιμοποιήσῃ τὰς μαρμαρίνας ταύτας πλάκας εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ οἰκοδομήν. Οἱ Βρούττιοι ἠνέχθησαν ἐκ φόβου τὴν ἱερόσυλον ταύτην πρᾶξιν, ἀλλ' ὅτε τὸ περιέχον τὰς πλάκας ταύτας σκάφος κατέπλευσεν εἰς Ρώμην, ἐγνώσθη ὁ τρόπος, δι' οὗ ἐλήφθη τὸ κόσμημα τοῦτο. Οἱ ὕπατοι προσεκάλεσαν τότε αὐτὸν πρὸ τῆς Γερουσίας, ἥτις οὐ μόνον ἀπεδοκίμασε τὴν πολιτείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ διέταξε καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν μαρμαρίνων πλακῶν καὶ νὰ προσενεχθῶσιν εἰς τὴν Ἥραν θυσίαι ἐξιλαστήριοι. Καὶ εἰσηκούσθησαν μὲν αἱ διαταγαὶ τῆς Γερουσίας, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν ἐν Βρουττίῳ ἀρχηγὸς ἱκανὸς πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν μαρμαρίνων πλακῶν εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν, ἀπετέθησαν ἐν τῷ προνάῳ, ὅπου καὶ παρέμενον. Μετὰ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ὡς κήνσορος ὁ Κ. Φούλβιος Φλάκκος κατέστη μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν Ποντιφήκων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἤρξατο νὰ δεικνύῃ συμπτώματα διανοητικῆς διαταράξεως, ὁ λαὸς ἐθεώρησε τοῦτο ὡς δικαίαν τιμωρίαν αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἥρας ἱεροσυλίαν. Ἐν τοιαύτῃ εὑρισκομένῃ καταστάσει ἠγγέλθη αὐτῷ ὅτι ἐκ τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν ὁ μὲν εἷς ἀπέθανεν, ὁ δ' ἕτερος κινδυνωδῶς ἐνόσει. Ἡ εἴδησις αὕτη φαίνεται ἀνατρέψασα τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ὁλοτελῶς, οὕτως ὥστε ἀπήγξατο μόνος ἐν τῷ ἰδίῳ κοιτῶνι τῷ 173 π. Χ.

8. Φλάκκος (Μ. Φούλβιος), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κόϊντον ἐν Ἰσπανίᾳ ἐναντίον τῶν Κελτιβήρων τῷ 182 π. Χ.

9. Φλάκκος (Μ. Φούλβιος), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου καὶ φίλος τῶν Γράκχων. Ἦν ὕπατος τῷ 125 π. Χ., νικήσας τοὺς ὑπεραλπείους Λιγουρίους καὶ θριαμβεύσας ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τιβ. Σεμπρωνίου Γράκχου τῷ 129 π. Χ. αὐτός, ὁ Κάρβων καὶ ὁ Κ. Σεμπρώνιος διωρίσθησαν μέλη τριανδρίας πρὸς διαίρεσιν τῶν γαιῶν *(agro dividendo)*. Καὶ ἐνθέρμως μὲν ὑπεστήριξε τὸν Κ. Γράκχον καὶ ἰδίᾳ τὸν ἀγροτικὸν αὐτοῦ νόμον, ἀλλ' ἐλλείψει εὐσταθείας χαρακτῆρος παρ' αὐτῷ ὁ Κ. Γράκχος ἀπέβαλε τὴν δημοτικότητα αὐτοῦ μᾶλλον ἢ ὠφελήθη ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Μ. Φουλβίου Φλάκκου φιλίας, διότι πρὸς ἄλλαις ἐναντίον αὐτοῦ κατηγορίαις ἐλέχθη ὅτι ἐπειράθη πρὸς τούτοις νὰ καταρτίσῃ κατὰ τὴν ὑπατείαν αὐτοῦ ψήφισμα, δι' οὗ νὰ παραχορῶνται εἰς τοὺς ἰταλοὺς συμμάχους τὰ δικαιώματα Ρωμαίου πολίτου. Τῷ 122 π. Χ. συνώδευσε τὸν Κ. Γράκχον εἰς Ἀφρικὴν πρὸς ἐγκατάστασιν ἀποικίας ἐν Καρχηδόνι, διότι ἡ Γερουσία ἀνυπομόνως ἐπεδίωκε ν' ἀπαλλαγῇ αὐτῶν καὶ νὰ λάβῃ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν δραστήρια κατ' αὐτῶν μέτρα· ἀλλ' ἀμφότεροι ὑπέστρεψαν τάχιστα εἰς Ρώμην.

Δημοσίευση Βικιπαίδεια

Κατὰ τὴν πρὸ τῆς δολοφονίας τοῦ Κ. Γράκχου νύκτα ὁ Φλάκκος εἶχεν ἕτοιμον ὄχλον, ἵνα ἐνεργήσῃ κατὰ τῆς γερουσιαστικῆς μερίδος καὶ διῆλθε τὴν νύκτα συμποσιάζων μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ. Κατὰ τὴν αὐγὴν προέβη μετὰ τῆς ἐνόπλου ὁμάδος αὐτοῦ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀβεντίνου λόφου. Καὶ ὁ Κ. Γράκχος συνηνώθη τότε μετ' αὐτῶν, μολονότι ἤρνεῖτο νὰ μεταχειρισθῇ βίαν, καὶ κατέπεισε τὸν Φλάκκον νὰ πέμψῃ τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς ἐπιτυχίαν συνδιαλλαγῆς μετὰ τῆς γερουσιαστικῆς μερίδος. Ὁ Ὀπίμιος ὅμως ἤρνεῖτο καὶ ἐζήτησεν ἵνα ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ὁ Γράκχος παραδοθῶσι πρὶν ἢ ἄρξωνται αἱ διαπραγματεύσεις. Ὁ Φλάκκος ἔπεμψεν ἐκ νέου τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Ὀπίμιος, ἀνυπομονῶν ν' ἄρξηται τοῦ ἀγῶνος, συνέλαβε τὸν παῖδα, ἐφυλάκισεν αὐτὸν καὶ προύχώρησεν ἀμέσως κατὰ τῆς ὁμάδος τοῦ Φλάκκου, ἥτις ἀμέσως διεσκορπίσθη. Ὁ Φλάκκος καὶ ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς δημόσιον λουτρῶνα, ὅπου ταχέως ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐθανατώθησαν τῷ 121 π. Χ. Ὁ Κικέρων ἀναφέρει τὸν Φλάκκον τοῦτον μετὰ τῶν λοιπῶν ρητόρων τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ προστίθησιν ὅτι δὲν διεκρίνετο μεγάλως ἐν τῇ ρητορικῇ. Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Φουλβία συνεζεύχθη τὸν Π. Λεντύλον. Φαίνεται δὲ ὅτι εἶχε καὶ δευτέραν θυγατέρα, διότι ὁ Κικέρων ἀποκαλεῖ αὐτὸν πενθερὸν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κ. Κατούλου, τρίτη δὲ θυγάτηρ αὐτοῦ συνεζεύχθη τὸν Λ. Καίσαρα, ὅστις ἦν ὕπατος τῷ 91 π. Χ., οὕτως ὥστε ὁ Μ. Φούλβιος Φλάκκος ἦν πάππος τοῦ Λ. Καίσαρος, ὑπάτου τῷ 64 π. Χ.

10. Φλάκκος (Μ. Φούλβιος), εἷς τῶν τῆς τριανδρίας, ἥτις διωρίσθη τῷ 201 π. Χ. πρὸς καταμέτρησιν καὶ διαίρεσιν γαιῶν *(Decemviri Agro Samniti Appuloque metiendo dividendoque)*.

11. Φλάκκος (Κ. Φούλβιος), πραίτωρ ἐν Σαρδηνίᾳ τῷ 187 π. Χ. καὶ ὕπατος τῷ 180 π. Χ.

12. Φλάκκος (Μ. Φούλβιος), εἷς τῶν τῆς τριανδρίας, ἥτις ὡρίσθη, ἵνα ὁδηγήσῃ τὰς εἰς Πολεντίαν καὶ Πίσαυραν ἀποικίας τῷ 184 π. Χ.

13. Φλάκκος (Σαρ. Φούλβιος). Ὕπατος τῷ 135 π. Χ., ἐνίκησε τοὺς Ἀρδιαίους ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ. Ὁ Κικέρων ἀποκαλεῖ αὐτὸν ἐγγράμματον καὶ εὔγλωττον ἄνδρα. Κατηγορηθέντος ποτὲ ἐπὶ μοιχείᾳ, ὁ Κ. Κυρίων συνηγόρησεν ὑπὲρ αὐτοῦ.

14. Φλάκκος (Κ. Φούλβιος), ὕπατος τῷ 134 π. Χ. ἀνεπιτυχῶς ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν στασιασάντων ὑπὸ τὸν Ἔννον *(Ennus)* δούλων ἐν Σικελίᾳ.

15. Φλάκκος (Γράνιος), γράψας *De Jure Papiriano*, ἀποτελοῦν συλλογὴν τῶν νόμων τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, καταρτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Παπιρίου. Ὁ Κηνσορῖνος ἀναφέρει ἔργον αὐτοῦ *De Ingitamentis*, ὅπερ ἀφιερωῦτο τῷ Καίσαρι καὶ ὅπερ περιελάμβανεν ἐπικλήσεις, εἴτε εὐχὰς χρησιμοποιουμένας ἔν τισιν ἱεραῖς τελεταῖς. Πιθανὸν ὅμως τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον τοῦτο ἔργον νὰ εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὑπὸ δύο διάφορα ὀνόματα, διότι οἱ θρησκευτικοὶ νόμοι τῶν βασιλέων διέμειναν ἀναμφιβόλως ἐπὶ μακρὸν ἐν χρήσει· καὶ περὶ τοῦ Παπιρίου δέ, ποντίφηκος καὶ τούτου, λέγεται ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως ὅτι συνέλεξε τοὺς ἱεροὺς νόμους μετὰ τὴν τῶν βασιλέων ἔξωσιν. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ περιόδῳ τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας θρησκευτικαὶ τελεταὶ δύνανται κάλλιστα νὰ ὑποτεθῶσιν ὅτι ἀπετέλουν μέγα μέρος τοῦ τυπικοῦ νόμου καὶ ὅτι συνεδέοντο μετὰ τῶν κυριωτέρων ζητημάτων τοῦ βίου. Ὁ Σέρβιος ἀναφέρει μόνον *lex Papiria* καὶ ὁ Μακρόβιος παρατίθησι χωρίον τοῦ *Jus Papirianum*, ἅτινα δύνανται εὐλόγως ν' ἀποδοθῶσι τῷ Γρανίῳ Φλάκκῳ. Ὁ P. P. Justi ἀποδίδει μετὰ πολλῆς πιθανότητος εἰς τὸν Φλάκκον ἀπόσπασμα θρησκευτικοῦ ἔργου, ὅπερ ἐν τῷ συνήθει κειμένῳ τοῦ Σερβίου ἀποδίδεται εἰς ἄγνωστόν τινα Elaus. Καὶ ἄλλα ἀποσπάσματα ἔργων τοῦ Γρανίου Φλάκκου σώζονται παρὰ τῷ Μακροβίῳ Ἀρνοβίῳ καὶ λοιποῖς. Ὁ Γράνιος Φλάκκος δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τοῦ Γρανίου Λικινιανοῦ.

16. Φλάκκος (Ὁράτιος). Ἴδε ΟΡΑΤΙΟΣ καὶ τὸ Συμπλήρωμα τοῦ παρόντος Λεξικοῦ.

17. Φλάκκος (Ὁρδεώνιος), ὑπατικὸς ἀντιστράτηγος τοῦ στρατοῦ τῆς Ἄνω Γερμανίας κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Νέρωνος (68 μ. Χ.), περιφρονούμενος ὡς γέρων, χωλός, ἀσταθὴς καὶ ἄνευ ἐπιρροῆς. Ὅτε οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ἀπεκήρυξαν τὸν Γάλβαν, ὁ Φλάκκος δὲν εἶχε τόλμην ν' ἀντιστῇ εἰς

αὐτούς, ὅτε ὁ Βιτέλλιος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀφῆκε τοῦτον ἀρχηγὸν ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ Ρήνου. Κατὰ τὴν στάσιν τῶν Παταυῶν ὁ Φλάκκος, βλέπων αὐτοὺς ἐπιτυγχάνοντας, ἠθέλησε ν' ἀντιστῇ, φαινομενικῶς μόνον ἀποστείλας κατ' αὐτῶν τὸν ἀντιπρόσωπον αὐτῶν Μούμμιον Λούπερκον, ὅστις καὶ ἡττήθη, οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ὅμως, βλέποντες ὅτι δὲν ἐπεθύμει ἢ δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιστῇ καὶ ὅτι ἔλαβεν ἐπιστολήν τινα παρὰ τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, ὅνπερ καὶ ηὐνόει, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Βοκούλαν. Βραδύτερον ἐν νέᾳ στάσει κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Βοκούλα κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ, ἀλλ' ὁ Βοκούλας διέσωσεν αὐτόν. Ὁπωσδήποτε εἶχεν εἰσέτι ἐπιρροὴν παρὰ τῷ στρατῷ ὥστε νὰ καταπείσῃ αὐτὸν νὰ δώσῃ μετὰ τὴν εἴδησιν μάλιστα τῆς ἐν Κρεμώνῃ μάχης τὸν ὅρκον εἰς τὸν Οὐεσπεσιανόν. Οἱ στρατιῶται ἐξηκολούθουν εἰσέτι ἐν τῇ στάσει· ὅτε δὲ προσῆλθον δύο νέαι λεγεῶνες, ἐζήτησαν χρηματικήν τινα δωρεὰν ἐκ τῶν χρημάτων, ἅπερ ἔμαθον ὅτι ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ. Ὁ Ὀρδεώνιος συνῆνεσε· τὰ χρήματα ἐδαπανήθησαν εἰς ἑστιάσεις καὶ συμπόσια, οἱ δὲ στρατιῶται, ἐξαφθέντες οὕτως, ἀνεμνήσθησαν τῆς ἀρχαίας αὐτῶν διαφωνίας μετὰ τοῦ Ὀρδεωνίου καί, σύραντες αὐτὸν κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἐκ τῆς κλίνης, ἐφόνευσαν αὐτόν.

18. Φλάκκος (Μουνάτιος), εἷς τῶν συνωμοτῶν ἐναντίον τοῦ Κ. Κασσίου Λογγίνου, πραίτορος τῆς πέραν Ἱσπανίας *(Hispania ulterior)* τῷ 48 π. Χ. Ὁ Μουνάτιος Φλάκκος ἤρξατο τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τοῦ Κασσίου Λογγίνου διὰ φόνου ἑνὸς τῶν ραβδούχων καὶ διὰ τραυματισμοῦ τοῦ ἀντιπροσώπου *(legatus)* Κ. Κασσίου. Ὁ Φλάκκος δὲν ἦτο Ρωμαῖος, ἀλλ' Ἰταλός.

19. Φλάκκος (Κ. Νορβανός), ἀποσταλεὶς τῷ 42 π. Χ. μετὰ τοῦ Δεκιδίου Σάξου ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ καὶ τοῦ Ἀντωνίου μετ' ὀκτὼ λεγεώνων εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁπόθεν ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Δεκιδίου εἰς τοὺς Φιλίππους, ἵνα ἐνεργήσῃ ἐναντίον τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου· οἱ δημοκρατικοὶ ὅμως, προχωρήσαντες δι' ἑτέρας μακρᾶς ὁδοῦ, ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τοὺς Φιλίππους, τοῦ Νορβανοῦ ἀποσυρθέντος μετὰ τοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Ἀμφίπολιν. Ὅτε ὁ Ἀντώνιος ἀφίκετο, ὀχυρώσας τὴν φρουρὰν τῆς Ἀμφιπόλεως, ἀφῆκεν αὐτόθι τὸν Νορβανὸν καὶ προυχώρησεν εἰς Φιλίππους. Τῷ 38 π. Χ. ὁ Κ. Νορβανὸς Φλάκκος ἦν ὕπατος μετὰ τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου Πούλχερος. Ὁ κατὰ τὸ 24 π. Χ. ὕπατος Κ. Νορβανὸς Φλάκκος ἦν πιθανῶς υἱὸς τοῦ ἐν λόγῳ Φλάκκου.

20. Φλάκκος (Κ. Νορβανός), ὕπατος τῷ 15 μ. Χ. ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Βιτελίου.

21. Φλάκκος (Πέρσιος). Ἴδε ΠΕΡΣΙΟΣ καὶ τὸ Συμπλήρωμα τοῦ παρόντος Λεξικοῦ.

22. Φλάκκος (Λ. Πομπώνιος), ὕπατος τῷ 17 μ. Χ. καὶ ἐπίτροπος τῷ 51 μ. Χ. ἐν τῇ ἄνω Γερμανίᾳ, ἐπιτυχῶς πολεμήσας ἐναντίον τῶν Χάττων, τιμηθεὶς συνεπῶς διὰ τῶν ἐμβλημάτων τοῦ θριάμβου. Ὁ Τάκιτος ἀναφέρει ὅτι μείζονα εἶχεν οὗτος φήμην ὡς ποιητὴς ἢ ὡς στρατηγός.

23. Φλάκκος (Πομπώνιος), διορισθεὶς τῷ 19 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Μοισίας καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον τοῦ βασιλέως Ρασκουπόριδος, ὅστις εἶχε φονεύσει τὸν Κότυν, ἀδελφὸν καὶ συνάδελφον αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ. Φίλος ὢν τοῦ Τιβερίου, διῆλθε μίαν ὁλόκληρον νύκτα καὶ δύο ἡμέρας ἐν ἀδιακόπῳ οἰνοποσίᾳ μετ' αὐτοῦ· ἀπέθανε δὲ τῷ 34 μ. Χ. ὡς ἀντιπραίτωρ τῆς Συρίας, ὅπου ἐφ' ἱκανὰ ἔτη διέμεινεν.

24. Φλάκκος (Λ. Ρουτίλιος), γνωστὸς μόνον ἐκ νομίσματος.

25. Φλάκκος (Σίκουλος). Ἴδε ΣΙΚΟΥΛΟΣ.

26. Φλάκκος (Στατύλλιος). Ἴδε ΣΤΑΤΙΛΙΟΣ (ἀρ. 10).

27. Φλάκκος (Λ. Ταρκύτιος), ὕπαρχος τοῦ δικτάτορος Λ. Κοντίου Κιγκιννάτου τῷ 458 π. Χ. Καίπερ ἀνήκων εἰς οἰκογένειαν πατρικίων, ἦν πτωχότατος, ἀλλὰ διάσημος πολεμιστής.

28. Φλάκκος (Τίβουλος), μιμογράφος, οὗτινος ἄγνωστος εἶναι ἥ τε ἐποχὴ καὶ ἡ ἱστορία. Τροχαϊκὸς τετράμετρος στίχος ἐκ μίμου ὑπὸ τὸν τίτλον *Melene* εἶναι τὸ μόνον λείψανον τῶν ποιημάτων αὐτοῦ.

29. Φλάκκος (Λ. Βαλέριος), ὕπαρχος τοῦ δικτάτορος Μ. Αἰμιλίου Πάπου τῷ 321 π. Χ.

30. Φλάκκος (Λ. Βαλέριος), ὕπατος τῷ 269 π. Χ. μετὰ τοῦ Τ. Ὀταχιλίου

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Κράσσου, ἐξακολουθήσας τὸν ἐν Σικελίᾳ πόλεμον ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων μετὰ μικρᾶς ἐπιτυχίας.

31. Φλάκκος (Π. Βαλέριος), υἱὸς τοῦ ὑπ' ἀρ. 29. ὕπατος τῷ 227 π. Χ. ὅτε καὶ οἱ πραίτορες ηὐξήθησαν εἰς τέσσαρας.

32. Φλάκκος (Π. Βαλέριος), ἀποσταλεὶς τῷ 218 π. Χ. μετὰ τοῦ Κ. Βαιβίου Ταμφίλου ὡς πρέσβυς εἰς Ἱσπανίαν πρὸς ἐπίπληξιν τοῦ Ἀννίβα ἐπὶ τῇ κατὰ τοῦ Σαγούντου προσβολῇ καὶ ἐκεῖθεν μεταβὰς εἰς Καρχηδόνα, ἵν' ἀναγγείλῃ τὴν πρόθεσιν τῶν Ρωμαίων ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ Ἀννίβας μὴ παρεκωλύετο τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ. Τῷ 215 π. Χ. διεκρίθη ἐν τῇ ἐν Νώλῃ μάχῃ ἐναντίον τοῦ Ἀννίβα. Μικρὸν μετὰ ταῦτα, κυβερνῶν ρωμαϊκὸν στόλον ἐξ 25 σκαφῶν, ἀνεκάλυψε παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Καλαβρίας τὴν πρεσβείαν, ἣν ὁ Ἀννίβας ἔπεμψεν εἰς Φίλιππον τὸν Μακεδόνα, καὶ κατέσχεν ἐπιστολὰς καὶ ἔγγραφα, περιλαμβάνοντα τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τοῦ Ἀννίβα μετὰ τοῦ μακεδόνος βασιλέως. Κατὰ συνέπειαν αὐξηθέντος τοῦ στόλου αὐτοῦ, διετάχθη οὐ μόνον νὰ ὑπερασπίζῃ τὰς ἰταλικὰς ἀκτάς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιτηρῇ τὰ ἐν Μακεδονίᾳ γεγονότα.

33. Φλάκκος (Βαλέριος). Ὑπηρετήσας ὡς χιλίαρχος ὑπὸ τὸν Κ. Φούλβιον Φλάκκον τῷ 212 π. Χ. διακριθεὶς καὶ ἐπὶ τόλμῃ καὶ ἀνδρείᾳ κατὰ τὴν προσβολὴν τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἀνωννος ἐν Βενεβέντῳ.

34. Φλάκκος (Κ. Βαλέριος), διορισθεὶς ἱερεὺς τοῦ Διὸς *(flamem Dialis)* τῷ 209 π. Χ. παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ποντίφηκος Π. Δικινίου. Ἕνεκα τοῦ ἀκολάστου αὐτοῦ χαρακτῆρος οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ἀπεστρέφοντο αὐτόν, μετὰ τὴν εἰς ἱερέα ὅμως προχείρισιν αὐτοῦ τοσοῦτον ἐβελτιώθη ἡ διαγωγὴ καὶ ἡ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ φροντίς, ὥστε προσελήφθη καὶ ἐν τῇ Γερουσίᾳ. Τῷ 199 π. Χ. ἐγένετο ἀγορανόμος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο ἱερεύς, δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ τὸν νενομισμένον ὅρκον, ὃν καὶ ἔδωκε συνεπῶς ὁ κατωτέρω ἀδελφὸς αὐτοῦ.

35. Φλάκκος (Λ. Βαλέριος), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, ἀγορανόμος τῷ 201 π. Χ. καὶ πραίτωρ τῷ 200 π. Χ. μετὰ τὴν Σικελίας ὡς ἐπαρχίας αὐτοῦ. Τῷ 195 π. Χ. ἐγένετο ποντίφηξ καὶ μετ' ὀλίγον ὕπατος μετὰ τοῦ Μ. Πορκίου Κάτωνος, λαβὼν καὶ τὴν Ἰταλίαν ὡς ἐπαρχίαν αὐτοῦ. Κατὰ τὸ θέρος νικήσας τοὺς Βοίους, ἐφόνευσεν ὀκταχισχιλίους αὐτῶν, τῶν λοιπῶν διασκορπισθέντων· Εἶτα ὁ Φλάκκος διῆλθε τὸν χρόνον αὐτοῦ ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Πάδου ἐν Πλακεντίᾳ καὶ Κρεμώνῃ, ἐπανορθῶν τὰ ὑπὸ τοῦ πολέμου καταστραφέντα. Τῷ 194 π. Χ. διέμεινεν ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ ὡς ἀνθύπατος καὶ ἐνίκησεν ἐν τοῖς πέριξ τῶν Μεδιολάνων τοὺς Γαλάτας, Ἰνσουβρίους καὶ Βοίους, οἵτινες διῆλθον τὸν Πάδον ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Δορύλακον. Λέγεται ὅτι 10,000 τῶν ἐχθρῶν ἐφονεύθησαν. Τῷ 191 π. Χ. ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν ὕπατον Μ. Ἀκίλιον Γλαβρίωνα ἐν τῷ κατὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Μακεδόνων πολέμῳ. Τοὺς τελευταίους τούτους, προσεγγίσαντας εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ἕνεκα λάθους, καταδιώξας πολλὴν ἐπήνεγκε παρ' αὐτοῖς καταστροφήν. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὅμως εἶχε διαταχθῇ νὰ καταλάβῃ μετὰ δισχιλίων ἐπιλέκτων πεζῶν τὴν Ροδουντίαν καὶ τὴν Τειχιοῦντα. Τῷ 184 π. Χ. ἦν συνάδελφος τοῦ κήνσωρος Μ. Πορκίου Κάτωνος, τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει ἐγένετο καὶ πρόεδρος τῆς Γερουσίας. Τῷ 180 π. Χ. ἀπέθανεν ὡς ποντίφηξ.

36. Φλάκκος (Λ. Βαλέριος), υἱὸς τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 32, εἷς τῶν τῆς τριανδρίας, ἥτις εἶχεν ὁρισθῇ, ἵνα ὁδηγήσῃ 6,000 οἰκογενειῶν εἰς Πλακεντίαν καὶ Κρεμώνην τῷ 190 π. Χ. διότι ἀμφότεραι αὗται αἱ πόλεις εἶχον ἐρημωθῇ ὑπὸ τοῦ πολέμου.

37. Φλάκκος (Λ. Βαλέριος). ὕπατος τῷ 152 π. Χ. ἀποθανὼν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπατείας.

38. Φλάκκος (Λ. Βαλέριος). Ἦν ἱερεὺς τοῦ Ἄρεως *(flamen Martialis)*, γενόμενος ὕπατος τῷ 131 π. Χ. μετὰ τοῦ Π. Λικινίου Κράσσου, ὑπερτάτου τότε ποντίφηκος. Τοῦ Φλάκκου θελήσαντος ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν ἐν τῷ κατὰ τοῦ Ἀριστονίκου ἐν Ἀσίᾳ πολέμῳ, ὁ συνάδελφος αὐτοῦ ἐπέβαλεν αὐτῷ πρόστιμον ἐπὶ τῷ ὅτι παρημέλησε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἀνατεθέντων αὐτῷ ἱερῶν· ἀλλ' ὁ λαός, εἰς ὃν τὸ ζήτημα εἶχεν ὑποβληθῇ πρὸς ἀπόφασιν, ἀπήλειψε μὲν τὸ πρόστιμον, ἀλλ' ἠνάγκασε τὸν ἱεροφάντην Φλάκκον νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν ποντίφηκα Κράσσον.

39. Φλάκκος (Λ. Βαλέριος), πιθανῶς

υἱὸς τοῦ προτεταγμένου καὶ πατὴρ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 43. Τῷ 100 π. Χ. ἦν συνάδελφος τοῦ Κ. Μαρίου ἐπὶ τῆς ἕκτης αὐτοῦ ὑπατείας. Κατὰ τὰς ταραχὰς τοῦ Δ. Ἀππουλείου Σατουρνίνου οἱ ὕπατοι διετάχθησαν ὑπὸ τῆς Γερουσίας νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς βοηθείας τῶν φυλάρχων καὶ πραιτόρων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ διατηρῆσαι τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς δημοκρατίας. Συνεπείᾳ τούτου ὁ Βαλέριος Φλάκκος ἐθανάτωσε τὸν Σατουρν. Γλαυκίαν καὶ ἄλλους ἐκ τῆς στρατιαστικῆς μερίδος. Τῷ 97 π.Χ. ἦν κήνσωρ μετὰ τοῦ Μ. Ἀντωνίου τοῦ ῥήτορος, τῷ δὲ 86 π. Χ. ὁ Κίννας ἐξελέξατο αὐτὸν ὡς συνάδελφον ἐν τῇ ὑπατείᾳ ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος Μαρίου, ὅτε καὶ διετάχθη νὰ μεταβῇ εἰς Ἀσίαν, ἵνα ἀντιταχθῇ τῷ Σύλλᾳ καὶ περατώσῃ τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πόλεμον. Ὁ Φλάκκος ἦν τοσοῦτον φιλάργυρος καὶ σκληρὸς ἐν ταῖς τιμωρίαις, ὥστε πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἐλιποτάκτησαν εἰς τὸν Σύλλαν, τῶν λοιπῶν συγκρατηθέντων μόνον διὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ Φιμβρίου. Ὁ Φιμβρίας, ἐν Βυζαντίῳ εὑρισκόμενος, εἶχε διαφωνίαν μετὰ τοῦ κουέστορος καὶ τοῦ ὑπάτου, ὁ δὲ Φλάκκος, ὅστις εἶχεν ἐκλεγῇ διαιτητής, ἀπεφάσισεν ὑπὲρ τοῦ τελευταίου. Τοῦ Φιμβρία ἀγανακτήσαντος ἐπὶ τούτῳ, ὁ Φλάκκος ἀπέπεμψεν αὐτόν. Ὁ Φιμβρίας ὅμως ἐφόνευσεν ἐπὶ τέλους τὸν Φλάκκον. (Ἴδε καὶ ΦΙΜΒΡΙΑΣ, ἀρ. 2). Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἔμεινεν ἄταφον. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπατείας αὐτοῦ ὁ Φλάκκος εἶχε θεσπίσει νόμον, καθ' ὃν τὰ χρέη θὰ ἐξηλείφοντο, μόνον δὲ τὸ $^1/_4$ αὐτῶν θὰ ἐπληρώνετο εἰς τοὺς πιστωτάς· ὁ βίαιος αὐτοῦ θάνατος ἐθεωρήθη κατὰ συνέπειαν ὡς δικαία τιμωρία ἐπὶ τῷ ἀδίκῳ τούτῳ νόμῳ.

40. Φλάκκος (Δ. Βαλέριος), ἐκλεγεὶς ὡς ἀντιβασιλεὺς ὑπὸ τῆς Γερουσίας κατὰ τὴν εἰς Ῥώμην εἴσοδον τοῦ Σύλλα, ὅτε καὶ ἐθέσπισε νόμον, καθ' ὃν ὁ Σύλλας θ' ἀνελάμβανεν τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν (τὴν δικτατορίαν) ἐπ' ἀόριστον ἀριθμὸν ἐτῶν καὶ ὅτι πάντα τὰ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ θεσπισθέντα θὰ ἐπεκυροῦντο καὶ θὰ ἐλάμβανον ἰσχὺν νόμου. Ὁ Σύλλας, δικτάτωρ γενόμενος, κατέστησε τὸν Φλάκκον ἵππαρχον αὐτοῦ.

41. Φλάκκος (Κ. Βαλέριος), πολίαρχος *(praetor urbanus)* τῷ 98 π. Χ. ὅτε καὶ τῇ ἀδείᾳ τῆς Γερουσίας ὑπέβαλεν εἰς τὸν λαὸν ψήφισμα, καθ' ὃ ἡ ἐκ Βελίας Καλλιφάνα θὰ ἐλάμβανε τὰ δικαιώματα ρωμαίας πολίτιδος. Τῷ 93 π. Χ. ἦν ὕπατος, βραδύτερον δὲ ἐγένετο ἀνθύπατος τῆς Ἱσπανίας, διαδεξάμενος αὐτόθι τὸν Δίδιον. Ἐπειδὴ οἱ Κελτίβηρες ἐστασίασαν ἐν τῇ πόλει Βελγήδῃ καὶ ἔκαυσαν πάντας τοὺς γερουσιαστὰς αὐτῶν ἐν τῇ Γερουσίᾳ, διότι ἠρνοῦντο νὰ συνενωθῶσι μετὰ τοῦ λαοῦ, ὁ Φλάκκος κατέλαβε τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου καὶ ἔκαυσε πάντας τοὺς πυρπολήσαντας τὴν Γερουσίαν.

42. Φλάκκος (Κ. Βαλέριος), στρατηγὸς *(imperator)* αὐτοκράτωρ καὶ ἀντιπραίτωρ ἐν Γαλατίᾳ τῷ 82 π. Χ. Πιθανῶς ὁ αὐτὸς τῷ προτεταγμένῳ.

43. Φλάκκος (Δ. Βαλέριος), υἱὸς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 39, ὑπηρετήσας ἐν Κιλικίᾳ ὡς χιλίαρχος ὑπὸ τὸν Π. Σερβίλιον τῷ 78 π. Χ. καὶ εἶτα ὡς κουέστωρ ἐν Ἱσπανίᾳ ὑπὸ τὸν Μ. Καλπούρνιον Πείσωνα. Τῷ 63 π. Χ. ἦν πραίτωρ, κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐγένετο διοικητὴς τῆς Ἀσίας, ὅπου διεδέξατο αὐτὸν ὁ Κ. Κικέρων. Τῷ 59 π. Χ. κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ Δ. Λαιλίου ἐπὶ ἀνόμῳ ἀργυρολογίᾳ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀσίας, ἀλλ' ὁ Κικέρων ὑπερήσπισεν αὐτὸν ἐν λόγῳ, σωζομένῳ ἔτι *(pro Flacco)*, ὡς καὶ ὁ Κ. Ὁρτήνσιος, ὁ δὲ Φλάκκος ἠθωώθη.

44. Φλάκκος (Κ. Βαλέριος), φίλος τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου Πούλχερος, ὃν ὁ Κικέρων εἶδεν ἐν Κιλικίᾳ τῷ 51 π. Χ.

45. Φλάκκος (Α. Βαλέριος), υἱὸς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 43. Ὅτε ὁ Κικέρων ὑπερήσπιζε τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὁ Λούκιος ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ ῥήτωρ εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον, ἵνα κινήσῃ τὸν οἶκτον τῶν δικαστῶν. Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον Καίσαρος καὶ Πομπηίου ὁ Φλάκκος ἐπολέμησεν ὑπὲρ τοῦ τελευταίου καὶ ἐφονεύθη ἐν μάχῃ ἐν Δυρραχίῳ τῷ 48 π. Χ.

46. Φλάκκος (Α. Βαλέριος), ἱερεὺς τοῦ Ἄρεως καὶ σύγχρονος τοῦ Κικέρωνος, οὗτινος ὁ ἀδελφὸς Κόιντος ἤκουσεν αὐτοῦ, ἀφηγουμένου θαυμάσιόν τι συμβεβηκός.

47. Φλάκκος (Π. Βαλέριος), ὁ κατηγορήσας τὸν Κάρβωνα.

48. Φλάκκος (Κ. Βαλέριος), καταγόμενος κατὰ τὸν Μαρτιάλην ἐκ Παδούης. Ἐκ τοῦ προοιμίου τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἰκάζεται

ὅτι ἀριέρωσεν αὐτὸ εἰς τὸν Οὐεσπεσιανὸν καὶ ὅτι ἐδημοτιεύθη τοῦτο, ὅτε ὁ Τίτος συνεπλήρου τὴν τῆς Ἰουδαίας καθυπόταξιν. Ἔκτινος ἐν τῷ Κυντιλιανῷ μνείας αὐτοῦ ὁ Dotwell συνεπέρανεν ὅτι θὰ ἀπέθανε περὶ τὸ 88 μ. Χ. Τὸ μόνον σωζόμενον ἔργον τοῦ Φλάκκου εἶναι ἀτελὲς ἡρωικὸν ποίημα ἐν ὀκτὼ βιβλίοις περὶ τῆς ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀκολουθεῖ τὴν γενικὴν σειρὰν καὶ διάταξιν τοῦ Ἀπολλωνίου Ροδίου, οὗτινος καὶ τὸ ἔργον κατὰ λέξιν ἐν μέρει μεταφράζει, ἐνῷ ἀλλαχοῦ πάλιν συνοψίζει ἢ καὶ ἀναπτύσσει τὸ πρωτότυπον, νέους εἰσάγει χαρακτῆρας καὶ ἐν γένει ἀριεροῖ μέγα μέρος εἰς τὰ ἐπεισόδια τοῦ ταξειδίου, πρὶν ἢ οἱ ἥρωες φθάσωσιν εἰς τὰς χώρας τοῦ Αἰήτου. Τὸ 8ον β.βλίον περατοῦται ἀποτόμως ἐν τῷ σημείῳ, ὅπου ἡ Μήδεια παροτρύνει τὸν Ἰάσωνα νὰ καταστήσῃ αὐτὴν σύντροφον κατὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφήν. Ὁ θάνατος τοῦ Ἀψύρτου καὶ ἡ ἐπιστροφὴ τῶν Ἑλλήνων θὰ κατέλαβον τρία ἢ τέσσαρα ἄλλα βιβλία, ἀλλ' ἂν ταῦτα ἀπώλοντο ἢ ἂν ὁ συγγραφεὺς ἀπέθανε πρὶν ἢ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἀδυνατοῦμεν ἀκριβῶς νὰ εἴπωμεν. Τὰ *Argonautica* εἶναι ἓν ἐκ τῶν ἔργων ἐκείνων, ἅτινα πολὺ ἐπαινοῦνται, ὀλίγον δὲ ἀναγινώσκονται. Τὰ ἔπη ὅμως τοῦ Φλάκκου τούτου ἀνέρχονται πέρα τοῦ συνήθους, οὕτως ὥστε δυνάμεθα μὲν νὰ ἐκτιμήσωμεν αὐτὸν ὡς ποιητὴν συνήθους ἱκανότητος, ἀναπτυχθέντα διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ φιλομαθείας, μάτην ὅμως θὰ ζητήσωμεν ἐν αὐτῷ πρωτοτυπίαν ἢ ἀνώτερα διανοητικὰ πλεονεκτήματα. Οὐδέποτε ἐκπλήσσει ἡμᾶς πράγματι διὰ βαναύσου τινὸς ἐλλείψεως περὶ τὴν καλαισθησίαν, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε θερμαίνει ἡμᾶς διὰ λαμπρᾶς τινος ἐννοίας, οὐδὲ θέλγει διὰ φαντασίας ὑψιπετοῦς. Τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον καθαρεῦον, μολονότι καὶ ξέναι λέξεις ἔστιν ὅτε παρεισάγονται καὶ συνήθεις λέξεις ἐνίοτε χρησιμοποιοῦνται ἐν ἀσυνήθει ἰδέᾳ. Τὸ γενικὸν αὐτοῦ ὕφος εἶναι ἀπηλλαγμένον ἐπιτηδεύσεως, μολονότι παρατηρεῖται διαρκὴς στάσις πρὸς ἀπότομον βραχυρολογίαν, καθιστῶσαν συχνάκις τὴν φράσιν σκοτεινήν. Ἡ στιχουργία αὐτοῦ εἶναι ἁρμονική, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς δὲν ποικίλλεται μετὰ κρίσεως· αἱ περιγραφαὶ αὐτοῦ εἰσὶ ζωηραὶ καὶ σθεναραί, ἀλλ' αἱ παρωμοιώσεις, ἃς χρησιμοποιεῖ, εἶναι ἥκιστα φυσικαὶ καὶ κατὰ πολὺ ἀσυμβίβαστοι. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι μάτην ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις καὶ αὐτὸς ὁ Wagner ἠθέλησε νὰ καταταξῃ αὐτὸν μετὰ τὸν Βιργίλιον ἐν τοῖς ἐπικοῖς ποιηταῖς τῆς Ρώμης, διότι προσήγγισε μὲν κατά τι εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν πνεῦμα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ προτύπου, τῆς Αἰνειάδος. Ὁ Βαλέριος Φλάκκος φαίνεται ὅτι ἦτο ὅλως ἄγνωστος ἐν τῷ μεσαίωνι, ἦλθε δὲ εἰς φῶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Poggio Broccionini, ὅστις, εὑρισκόμενος ἐν τῇ ἐν Κωνσταντίᾳ Συνόδῳ τῷ 1416, ἀνεκάλυψεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Γάλλου χειρόγραφον, περιλαμβάνον τὰ τρία πρῶτα βιβλία καὶ τμῆμα τοῦ τετάρτου.

49. Φλάκκος (Βέρριος), ἀπελεύθερος ἐκ γενετῆς καὶ διάσημος ἀξιωματικὸς κατὰ τὸ τελευταῖον τμῆμα τοῦ Α' αἰῶνος π. Χ. Τοσαύτην δ' ἐκτήσατο φήμην ὡς διδάσκαλος τῆς γραμματικῆς ἢ μᾶλλον τῆς φιλολογίας, ὥστε, εὐνοηθεὶς ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, προσελήφθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἐκπαίδευσιν τῶν δύο αὐτοῦ ἐγγόνων Γαΐου καὶ Λουκίου Καίσαρος. Ὁ Φλάκκος ἔμενεν ἐν μέρει τῶν ἀνακτόρων, ὅπερ περιελάμβανε τὴν αἴθουσαν *(atrium)* τοῦ Κατιλίνα. Ἐκεῖ εἶχε τὸ σχολεῖον αὐτοῦ καὶ ἐπετρέπετο αὐτῷ νὰ ἐξακολουθῇ αὐτόθι τὴν εἰς τοὺς ἀρχαίους μαθητὰς διδασκαλίαν, νὰ μὴ δεχθῇ ὅμως νέους μαθητάς, ἀφοῦ ἅπαξ ἐγένετο διδάσκαλος τῶν νεαρῶν καισαριδῶν. Ὁ Φλάκκος ἐλάμβανεν ἐτήσιον ἀντιμισθίαν ἐπέκεινα τῶν 800 λιρῶν, ἀπέθανε δὲ ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου. Ὁ Φλάκκος ἦν ἀρχαιολόγος, ἱστορικός, φιλόλογος καὶ ποιητὴς ἴσως, διότι ὁ Πρισκιανὸς τοὐλάχιστον ἀποδίδει αὐτῷ ἑξάμετρον στίχον *Blanditusqe labor molli curabitur arte*. Τὰ ἑξῆς ἔργα ἀποδίδονται αὐτῷ: Ἱστορικὴ συλλογὴ ἢ σύνοψις ὑπὸ τὸν τίτλον *Rerum Memoria Dignarum*, — «Ἱστορία τῶν Τυρρηνῶν, *Rerum Etruscarum*, — πραγματεία *De Orthographia*, ἥτις καὶ προὐκάλεσε τὴν κατὰ τοῦ Φλάκκου μῆνιν ἑτέρου διδασκάλου τῆς φιλολογίας, Σκριβωνίου τοῦ Ἀφροδισίου, ὅστις ἔγραψεν ἀπάντησιν καὶ ἀνέμιξεν ἐν τῇ συζητήσει σκέψεις περὶ τῶν γνώσεων καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Φλάκκου. Ὁ Φλάκκος ἦν καὶ συγγραφεὺς ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον *Saturnus* ἢ *Saturnalia*, ὡς καὶ

ἑτέρου *De Obscuris Catonis* περὶ τῶν ἀρχαϊσμῶν, οὓς ἐχρησιμοποίει Κάτων ὁ κήνσωρ. Καὶ ὁ Γήλλιος ἀναφέρει τὸν Φλάκκον, ποιούμενος μνείαν καὶ τοῦ τετάρτου βιβλίου *De Significatu Verborum* ὡς καὶ ὁ Μακρόβιος, ὁ Πλίνιος, ὁ Λακτάντιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος. Ὁ Φῆστος συνώψισεν ἔργον τοῦ Φλάκκου τούτου τιτλοφορούμενον πιθανῶς *De Verborum Significatione*, ἐξ οὗ ὑπάρχουσιν ἀποσπάσματα πιθανῶς παρὰ τῷ Γηλλίῳ, τῷ Μακροβίῳ ὡς καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις γραμματικοῖς Πρισκιανῷ, Διομήδῃ, Χαρισίῳ καὶ Βελίῳ Λόγκῳ.

50. Φλάκκος (Βεσκουλάριος), ρωμαῖος ἱππότης ἔμπιστος τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, εἰς ὃν προὔδωκε τὸν Σκριβώνιον Λίβωνα τῷ 16 μ. Χ.

ΦΛΑΜΙΝΙΝΟΣ (Κ. Κλαύδιος), πραίτωρ τῷ 209 π. Χ. λαβὼν ὡς ἐπαρχίαν τὴν Σαλεντίνην χώραν καὶ τὸν Τάραντα, διεδέξατο δὲ τὸν Μ. Μάρκελλον ἐν τῇ διοικήσει δύο λεγεώνων, ἀποτελουσῶν τὴν τρίτην μεραρχίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ὅστις εὑρίσκετο ἐν τῷ πεδίῳ ἐναντίον τοῦ Ἀννίβα. Τῷ 207, π. Χ. ἦν ἀνθύπατος, ἡ δ' ἀρχηγία αὐτοῦ παρετάθη καὶ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος. Τῷ 207, ὅτε ὁ Φλαμὴν εὑρίσκετο ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Τάραντος, ἡ προφυλακὴ αὐτοῦ προσήγαγε δύο Νουμιδίους, φέροντας ἐπιστολὰς τοῦ ἐν Πλακεντίᾳ Ἀσδρούβα εἰς τὸν ἐν Μεταποντίῳ Ἀννίβαν. Ὁ Φλάμην, μαθὼν πρῶτον τὸν λόγον, δι' ὃν ἔφερον τὰς ἐπιστολὰς ἐκείνας, ἀπέπεμψεν εἶτα αὐτοὺς ὑπὸ ἰσχυρὰν φρουρὰν καὶ μετὰ τῶν ἐπιστολῶν ἐσφραγισμένων εἰς τὸν ὕπατον Κλαύδιον Νέρωνα. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἔσωσε τὴν Ρώμην, διότι οἱ κομισταὶ αὐτῶν μετέβαινον νὰ ἀγγείλωσι τῷ Ἀννίβᾳ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ παρουσίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ προλετάνωσι τὴν συνένωσιν τῶνδύο στρατῶν.

ΦΛΑΜΙΝΙΝΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς ὀκτὼ πρόσωπα:

1. Φλαμινῖνος (Κ. Κοΐντιος), εἷς τῶν τῆς τριανδρίας, ἥτις τῷ 216 π. Χ. διετάχθη νὰ καταρτίσῃ τὰς συμφωνίας πρὸς ἵδρυσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ὁμονοίας, ἥνπερ ὑπεσχέθη πρὸ διετίας ὁ πραίτωρ Α. Μάνλιος,

2. Φλαμινῖνος (Λ. Κοΐντιος), γενόμενος μάντις τῷ 212 π. Χ.

3. Φλαμενῖνος (Λ. Κοΐντιος), ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου Τ. Κοϊντίου Φλαμινίνου, ἦν ἀγορανόμος τῷ 200 π. Χ., τῷ δὲ 199 π. Χ. ἀνέλαβε τὸ ἀξίωμα πραίτορος τῆς πόλεως. Ὅτε ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Τίτος ἀνέλαβε τῷ 198 π. Χ. τὸν πόλεμον ἐναντίον Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος, ὁ Λούκιος Φλαμινῖνος ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου καὶ ὤφειλε νὰ προστατεύσῃ τὰς ἰταλικὰς ἀκτάς. Καὶ πρῶτον ἔπλευσεν εἰς Κέρκυραν, λαβὼν δὲ τὸν στόλον παρὰ τὴν νῆσον Ζάμαν παρὰ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Α. Ἀπουστίου, προὐχώρησε βραδέως εἰς τὸν Μαλέαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πειραιᾶ, ἵνα συνενωθῇ μετὰ τῶν πλοίων, ἅτινα ἑστάθμευον αὐτόθι πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν Ἀθηνῶν. Μικρὸν μετὰ ταῦτα καὶ οἱ σύμμαχοι στόλου τοῦ Ἀττάλου καὶ τῶν Ροδίων συνηνώθησαν μετ' αὐτοῦ, ὁ δὲ συνηνωμένος στόλος προέβη τότε εἰς πολιορκίαν τῆς Ἐρετρείας, ἣν κατεῖχε μακεδονικὴ φρουρά. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐφοβοῦντο τόσον τοὺς Ρωμαίους, ὅσον καὶ τοὺς Μακεδόνας καὶ ἠγνόουν τί νὰ πράξωσιν· ἀλλ' ὁ Λούκιος κατέλαβε τὴν πόλιν νύκτωρ ἐξ ἐφόδου. Οἱ πολῖται παρεδόθησαν, τὰ δὲ λάφυρα συνίσταντο κυρίως ἐκ καλλιτεχνημάτων, ἅτινα διεκόσμουν τὴν πόλιν. Ἀμέσως μετὰ ταῦτα παρεδόθη αὐτῷ ἡ Κάρυστος ἀμαχητί. Καταλαβὼν οὕτως ἐντὸς ὀλίγων μόνον ἡμερῶν τὰς δύο κυριωτέρας πόλεις τῆς Εὐβοίας ὁ Φλαμινῖνος προὐχώρησε πρὸς τὰς Κεγχρεάς, τὸ ἐπίνειον τῆς Κορίνθου, ὅπου προπαρεσκευάζετο πρὸς πολιορκίαν τῆς Κορίνθου. Τῇ διαταγῇ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Τίτου ὁ Λούκιος Φλαμινῖνος, καὶ οἱ λοιποὶ αὐτοῦ σύμμαχοι ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τοὺς Ἀχαιούς, ἵνα προσελκύσωσιν αὐτούς. Οἱ πλεῖστοι τούτων, καταπεισθέντες νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν ἀγῶνα τῶν Ρωμαίων, ἔπεμψαν τὸν στρατὸν αὐτῶν, ἵνα συνενωθῶσι μετὰ τοῦ Λουκίου ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Κορίνθου. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Λούκιος κατέλαβε τὰς Κεγχρεὰς καὶ ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κορίνθου. Σφοδρᾶς ὅμως συναφθείσης μάχης, ὅτε Λούκιος καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτοῦ ἐνικήθησαν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τῶν Ἀχαιῶν προσέλευσιν οἱ Ρωμαῖοι ἀνεπιτυχῶς ἠγωνίζοντο, διότι ἀπέλπιδα προέβαλεν ἀντίστασιν ἡ κορινθιακὴ φρουρά, καθόσον μάλιστα ἐν τοῖς πολιορκουμένοις ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ Ἰταλοί, οἵτινες ἀπεσπάσθησαν τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸν πρὸς τὸν Ἀννίβαν πόλεμον. Ὁ Λούκιος ἀπελπίσας παρητήθη τὴν πο-

λιορκίαν καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν στόλον, μεθ' οὗ ἔπλευσεν εἰς Κέρκυραν, ἐνῷ ὁ Ἄτταλος μετέβη εἰς Πειραιᾶ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐξουσία τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ παρετάθη ἐπὶ ἓν ἔτι ἔτος, ὁ Λούκιος ἐτήρησε τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου τῷ 197 π. Χ. καὶ συνώδευσε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ εἰς Ἄργος πρὸς σύσκεψιν μετὰ τοῦ τυράννου Νάβιδος. Ἀκριβῶς πρὸ τῆς ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς μάχης ὁ Λούκιος, πληροφορηθεὶς τὰ κατὰ τὴν πρόθεσιν τῶν Ἀκαρνάνων νὰ συνενωθῶσι μετὰ τῶν Ρωμαίων, ἔπλευσεν εἰς Λευκάδα, τὴν κυρίαν θέσιν τῶν Ἀκαρνάνων, καὶ ἤρξατο ἀποκλείων αὐτὴν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ δοκιμάσαι τὰς προθέσεις αὐτῶν· τῶν κατοίκων ἀντιστάντων, ἡ πόλις ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κάτοικοι εἶχον ἀπόφασιν νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς μέχρι καὶ τοῦ ἐσχάτου, μεγάλη ἐπῆλθε κατὰ συνέπειαν σφαγή· ἀλλ' ὅτε ἐλήφθη ἡ εἴδησις τῆς ἐκβάσεως τῆς ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς μάχης, πάντα τὰ φύλα τῆς Ἀκαρνανίας ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους. Τῷ 195 π. Χ., ὅτε ὁ Τ. Φλαμινῖνος πρυτάνευε κατὰ τοῦ Νάβιδος, ὁ Λούκιος ἐξῆλθε μετὰ 40 σκαφῶν, ἵνα συνενωθῇ μετ' αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐνεργείαις, εἰς ἃς ἐπεδόθη· καταλαβὼν δὲ πολλὰς παραλίους πόλεις, ὧν τινες βίᾳ ἐξεπορθήθησαν καὶ ἄλλαι ἑκουσίως ὑπετάγησαν, προυχώρησεν εἶτα εἰς Γύθιον, τὸ μέγα ἐπίνειον τῆς Σπάρτης. Ὅτε δὲ καὶ ὁ Τίτος ἤρξατο πολιορκῶν τὴν αὐτὴν θέσιν κατὰ ξηράν, ὁ διοικητὴς τῆς φρουρᾶς Γοργόπας προδοτικῶς παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ρωμαίους. Τῷ 193 π. Χ. ὁ Λ. Φλαμινῖνος ἐξελέγη ἕνεκα τῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ μετέπειτα θριάμβου ὕπατος διὰ τὸ 192 μετὰ τοῦ Γν. Δομιτίου Ἀχηνοβάρβου, λαβὼν ὡς ἐπαρχίαν τὴν Γαλατίαν καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ συγκροτήσῃ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ *(comitia)*. Προχωρῶν ὅμως εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, συνηντήθη μετὰ Λιγουρίων ἐν τοῖς πέριξ τῆς Πίσης καὶ μεγάλην ἤρατο νίκην· 9,000 ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἔπεσον νεκροί, οἱ δὲ λοιποὶ κατέφυγον εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, ὅπου καὶ ἐπολιορκήθησαν· κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ὅμως νύκτα οἱ Λιγούριοι ἐδραπέτευσαν, τὴν δὲ πρωΐαν τὸ κενὸν στρατόπεδον περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ρωμαίων. Εἶτα ὁ Λ. Φλαμινῖνος ὥδευσεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας τῶν Βοΐων, ὧν τὰ δι' ὧν διήρχετο μέρη. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ὑπέστρεψεν εἰς Ρώμην πρὸς τέλεσιν τῶν διὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐκλογῶν καὶ ἐπανῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν τῶν Βοΐων πάλιν χώραν, οἵτινες καὶ ὑπετάγησαν ἄνευ ἀντιστάσεως. Ἐπιστρέψας πάλιν εἰς Ρώμην, κατήρτισε διαταγῇ τῆς Γερουσίας μέγαν στρατόν, δι' οὗ οἱ νέοι ὕπατοι νὰ δυνηθῶσιν, ἅμα ὡς ἀναλάβωσι τὰ καθήκοντα αὐτῶν, νὰ προχωρήσωσιν ἐναντίον τοῦ Ἀντιόχου. Τῷ 191 π. Χ. διωρίσθη ἐπίτροπος ἢ ἀντιπρόσωπος τοῦ ὑπάτου Μ. Ἀκιλίου Γλαβρίωνος, ὅστις θὰ διηύθυνε τὸν ἐν Ἑλλάδι πόλεμον. Τῷ 184 π. Χ. ὁ Μ. Πόρκιος Κάτων, κήνσωρ τότε, ἐξέωσε τῆς Γερουσίας τὸν Λ. Κοΐντιον Φλαμινῖναν ἕνεκα κακουργημάτων, ἅτινα εἶχε διαπράξει πρὸ ἐπταετίας ἐν τῇ ὑπατείᾳ αὐτοῦ. Ἐν ταῖς διαφόροις δ' ἐναντίον αὐτοῦ κατηγορίαις ὑπάρχει καὶ μία, ἥτις παρίστησιν αὐτὸν ὑπὸ λίαν ἐπαίσχυντον καὶ διαβολικὴν ἔτι μορφήν. Φαίνεται ὅτι ὁ Φλαμινῖνος εἶχεν ὑποπέσει εἰς τὸ κακὸν τῆς παιδεραστίας, ὅτε δέ, ὕπατος διατελῶν, μετέβη εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν εὐνοούμενον αὐτοῦ παῖδα, νεαρὸν Καρχηδόνιον, ὀνόματι Φίλιππον. Ὁ παῖς οὗτος πολλάκις παρεπονεῖτο ὅτι ὁ Φλαμινῖνος οὐδέποτε παρέσχεν αὐτῷ εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ μονομαχίαν. Ἐνῷ δέ ποτε ὁ Φλαμινῖνος καὶ ὁ εὐνοούμενος αὐτοῦ συνέτρωγον καὶ συνέπινον ἐν τῇ σκηνῇ αὐτῶν, προσῆλθεν αὐτοῖς εὐγενὴς Βόιος, ὅστις μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ὑπάτου. Εἰσαχθεὶς εἰς τὴν σκηνήν, ἐξέθηκε διὰ διερμηνέως ὅ,τι εἶχε νὰ εἴπῃ. Πρὶν ἢ ὅμως τελειώσῃ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ὁ Φλαμινῖνος ἠρώτησε τὸν νεαρὸν αὐτοῦ εὐνοούμενον ἂν ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ Γαλάτην θνήσκοντα· μόλις τοῦ νεανίου ἀπαντήσαντος καταφατικῶς, ὁ Φλαμινῖνος ἔπληξε διὰ τοῦ ξίφους τὴν κεφαλὴν τοῦ Βοΐου· ὅτε δὲ ὁ ἀνὴρ ἐπειράθη νὰ διαφύγῃ, ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν τῶν παρεστώτων, ὁ ὕπατος διεπέρασεν αὐτὸν διὰ τοῦ ξίφους καὶ ἐφόνευσεν αὐτὸν χάριν τοῦ οὐτιδανοῦ νεανίου. Ὁ Βαλέριος Ἀντίας ἀφηγήθη παραπλήσιον καὶ ἐπίσης φοβερὸν κακούργημα περὶ τοῦ Φλαμινίνου τούτου. Ὁ Φλαμινῖνος ἀπέθανε τῷ 170 π. Χ. ἔχων ἱερατικὸν ἀξίωμα.

4. Φλαμινῖνος (Τ. Κοΐντιος). Γενν. περὶ τὸ 230 π. Χ. ἦν ἀδελφὸς τοῦ προτε-

ταγμένου καὶ ἀναφέρεται τὸ πρῶτον τῷ 201 π. Χ., ὅτε διωρίσθη ὡς ἓν τῶν δέκα μελῶν ἐπιτροπῆς πρὸς καταμέτρησιν καὶ διανομὴν τῶν δημοσίων γαιῶν ἐν Σαμνίῳ καὶ Ἀππουλίᾳ εἰς τοὺς ἀρχαίους στρατιώτας, οἵτινες ὑπηρέτησαν ὑπὸ τὸν Π. Σκιπίωνα ἐν Ἀφρικῇ ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων. Τὸ ἐπιὸν ἔτος ἦν εἷς τῶν μελῶν τῆς τριανδρίας, ἥτις ὡρίσθη εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν Οὐενουσίᾳ ἀποίκων, οἵτινες μεγάλως ἠλαττώθησαν κατὰ τὸν τοῦ Ἀννίβα πόλεμον. Τῷ 199 π. Χ. ἦν κουαίστωρ, βραδύτερον δ' ἐξελέγη ὕπατος διὰ τὸ ἔτος 198 ὁμοῦ μετὰ τοῦ Σέξ. Αἰλίου Παίτου, λαβὼν καὶ τὴν Μακεδονίαν ὡς ἐπαρχίαν αὐτοῦ. Συνῳδὰ ἀποράσει τῆς Γερουσίας κατήρτισε στρατὸν ἐκ 3,000 πεζῶν καὶ 300 ἱππέων ὡς συμπλήρωμα τοῦ ἐναντίον Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος ἐνεργοῦντος στρατοῦ, τοιούτους δ' ἐξελέξατο ἄνδρας, οἵοι διεκρίθησαν ἔν τε Ἰσπανίᾳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ. Κρατηθεὶς ἐπ' ὀλίγον ἐν Ρώμῃ, ἀνεχώρησεν εἶτα ἐν σπουδῇ εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ παραμείνῃ ἐν Ρώμῃ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ὑπατείας, ὡς οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ συνείθιζον. Πλεύσας δ' ἐκ Βρεντησίου εἰς Κέρκυραν, μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Ἤπειρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ρωμαϊκὸν στρατόπεδον· ἀφοῦ δ' ἀπέλυσε τὸν προκάτοχον αὐτοῦ, φθάσαντος ἐκεῖ καὶ ἐκ Κερκύρας τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, συνεκρότησε συμβούλιον περὶ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς θὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ἀμέσως ἐπεδείξατο τολμηρὸν καὶ ἡρωϊκὸν πνεῦμα, διότι ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ ἐξαπίνης τὰ στενὰ τῆς Ἀντιγονείας, ἅπερ κατείχοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐν τούτῳ ὅμως ἐπίστευεν εἰς τὴν ἐπικουρίαν τῆς ἐν Ἠπείρῳ ρωμαϊκῆς μερίδος, ἧς ἀρχηγὸς ὁ Χάροψ ἐτύγχανεν· ἤλπιζε πρὸς τούτοις νὰ ἐξομαλίσῃ τὴν εἰς Ἑλλάδα ὁδὸν αὐτοῦ, ὅπου ἤθελε ν' ἀποσπάσῃ μίαν πολιτείαν μετὰ τὴν ἄλλην ἀπὸ τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος καὶ νὰ κατασυντρίψῃ οὕτω τὸν Φίλιππον ἀποτελεσματικώτερον. Ἐπὶ 40 ἡμέρας ἐθεᾶτο τὸν ἐχθρὸν χωρὶς νὰ παραστῇ εὐκαιρία προσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Φίλιππος ἀπ' ἀρχῆς ἤλπιζε νὰ συνομολογήσῃ εὐνοϊκὴν συνθήκην μετὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ἤρξατο διαπραγματεύσεων διὰ τῆς παρεμβάσεως τῶν Ἠπειρωτῶν, ἀλλ' ὁ Φλαμινῖνος ἐζήτησε πρώτιστα πάντων τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Θεσσαλίας. Ἡ τολμηρὰ αὕτη αἴτησις τοῦ νεαροῦ ἥρωος, πρὶν ἢ προσκτήσῃ εἰσέτι σπιθαμὴν ἐδάφους, ἐξισοῦτο πρὸς πρόσκλησιν πάντων τῶν Ἑλλήνων ν' ἀποσείσωσι τὸν μακεδονικὸν ζυγόν. Ταχέως ὅμως ἐπῆλθε γεγονός, ὅπερ κατέστησε τὸν Φλαμινῖνον ἱκανὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἀδράνειαν αὐτοῦ· ὑπῆρχε δίοδος διὰ μέσου τῶν ὀρέων, δι' ἧς ἠδύνατο νὰ ἐκπορθήσῃ τὰ στενὰ τῆς Ἀντιγονείας, ὡς ἐν Θερμοπύλαις, ἡ δίοδος δ' αὕτη εἴτε ἦν ἄγνωστος τῷ Φιλίππῳ εἴτε παρημελήθη ὑπ' αὐτοῦ, διότι δὲν ἐφοβεῖτο οἱονδήποτε ἐκεῖθεν κίνδυνον. Ὁ Χάροψ ἐπληροφόρησε τὸν Φλαμινῖνον περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς στενωποῦ καὶ ἔπεμψεν ἴδιον ἄνδρα, καλῶς γινώσκοντα τὰ κατ' αὐτήν, ὡς ὁδηγόν. Ὁ ὕπατος ἔστειλε τότε 4,300 ἄνδρας ἐν συνοδίᾳ τοῦ ὁδηγοῦ διὰ μέσου τῶν ὀρέων καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀφίκοντο εἰς τὰ νῶτα τῶν Μακεδόνων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἀμφοτέρωθεν οὕτω πιεσθέντες, μικρὰν προέβαλον ἀντίστασιν καὶ εἶτα ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἐν μεγάλῃ ἀπελπισίᾳ πρὸς τὴν Θεσσαλίαν· 2,000 ἀνδρῶν ἀπώλοντο, τὸ δὲ στρατόπεδον αὐτῶν περιέπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων. Ἡ Ἤπειρος ἀμέσως ὑπετάγη εἰς τὸν Φλαμινῖνον, ὃς πρᾴως προσηνέχθη, διότι ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ ἦτο νὰ φαίνηται πανταχοῦ ὡς σωτὴρ πάντων ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Μακεδόνων. Ἤδη ὁ ὕπατος καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ προήλασαν εἰς Θεσσαλίαν. Αὐτόθι ὁ Φίλιππος εἶχεν ἐρημώσει τὴν χώραν καὶ καταστρέψει τὰς πόλεις, ἵνα μὴ ἀφήσῃ τι τῷ ἐχθρῷ. Ὁ Φλαμινῖνος ἐπολιόρκησε τὴν Φαλώρειαν, τὴν πρώτην θεσσαλικὴν πόλιν, εἰς ἣν ἀφίκετο, καὶ μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν τῆς φρουρᾶς αὐτῆς ἐξεπόρθησεν ἐξ ἐφόδου, μεταβαλὼν εἰς σωρὸν τέφρας πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο δὲν διηυκόλυνε τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, διότι αἱ κυριώτεραι πόλεις ἰσχυρὰν εἶχον φρουράν. Ὁ δὲ μακεδονικὸς στρατὸς ἦν ἐστρατοπευδευμένος εἰς τὰ Τέμπη, ὁπόθεν ὁ βασιλεὺς εὐχερῶς ἠδύνατο ν' ἀποστείλῃ βοήθειαν εἰς τοὺς συμμάχους αὐτοῦ. Εἶτα ὁ Φλαμινῖνος ἐπολιόρκησε τὴν ἐπὶ τοῦ Πηνειοῦ Χάρακα, ἀλλὰ παρὰ πάσας τὰς ἐκτάκτους αὐτοῦ προσπαθείας καὶ τὴν μερικὴν ἔτι ἐπιτυχίαν, ἡ ἡρωϊκὴ ἀντίστασις τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀνέτρεψε πάσας αὐτοῦ τὰς ἀποπείρας,

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

οὕτως ὥστε ἐν τέλει ἠναγκάσθη ν' ἄρῃ τὴν πολιορκίαν. Φοβερῶς δηώσας τὴν χώραν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Φωκίδα, ὅπου διάφοροι θέσεις καὶ παράλιοι πόλεις, αἵτινες ἐπέτρεψαν αὐτῷ νὰ διατελῇ ἐν ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Λούκιον στόλου, ἠνοιξαν αὐτῷ τὰς πύλας. Ἀλλ' ἡ Ἐλάτεια, ἡ κυριωτέρα τῶν θέσεων, ἥτις ἦν καὶ ὠχυρωμένη, σφοδρὰν ἀντέταξεν ἀντίστασιν καὶ ἐπί τινα καιρὸν ἀνέστειλε τὰ προόδους αὐτοῦ. Ἐνῷ ὅμως ἐνησχολεῖτο εἰσέτι αὐτόθι, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λούκιος τῇ αἰτήσει αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ τὴν ἀχαϊκὴν ὁμοσπονδίαν εἰς συμμαχίαν μετὰ τῶν Ρωμαίων, τοῦθ' ὅπερ τόσον εὐχερέστερον κατωρθώθη, ὅσον ὁ Ἀρισταίνετος, στρατηγὸς τότε τῶν Ἀχαιῶν, διετίθετο τότε εὐμενῶς πρὸς τὴν Ρώμην. Ἀλλ' ἡ Μεγαλόπολις, ἡ Δύμη καὶ τὸ Ἄργος ἔμειναν πισταὶ τῇ Μακεδονίᾳ. Καταλαβὼν τὴν Ἐλάτειαν ὁ Φλαμινῖνος, διεχείμασεν ἐν Φωκίδι καὶ Λοκρίδι, ἀλλὰ στάσεως ἐπελθούσης ἐν Ὀποῦντι, ἡ μακεδονικὴ φρουρὰ ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Τινὲς τῶν πολιτῶν ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Αἰτωλῶν, ἄλλοι πάλιν τὴν τῶν Ρωμαίων· καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἀφίκοντο, ἀλλ' αἱ πύλαι δὲν ἠνοίχθησαν πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Φλαμινίνου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταλήψεως τῆς πόλεως. Αὕτη ὑπῆρξε φαίνεται ἡ πρώτη ἀφορμὴ δυσαρεσκείας τῶν Αἰτωλῶν πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ἡ μακεδονικὴ φρουρὰ παρέμεινεν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ὁ δὲ Φλαμινῖνος ἀπέσχε πρὸς τὸ παρὸν τῆς πολιορκίας αὐτῆς, διότι ὁ βασιλεὺς Φίλιππος εἶχεν ὑποβάλει ἤδη προτάσεις εἰρήνης. Ὁ Φλαμινῖνος ἀπεδέξατο τὰς προτάσεις ταύτας, ἀλλὰ μόνον ὡς μέσον ἱκανοποιήσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ φιλοδοξίας, ἅτε ποθῶν τοιαύτην νὰ δώσῃ εἰς τὰ πράγματα τροπὴν ὥστε αὐτὸς νὰ ἔχῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀποφασίσαι τὴν εἰρήνην ἢ τὸν πόλεμον. Συμβούλιον τότε συνεκροτήθη ἐν τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ ἐν τοῖς πέριξ τῆς Νικαίας καὶ ἐπὶ τρεῖς διήρκεσεν ἡμέρας. Ὁ Φλαμινῖνος καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτοῦ, ἐν οἷς οἱ Αἰτωλοὶ διεκρίθησαν ἐπὶ ταῖς ἐναντίον τοῦ Φιλίππου κατηγορίαις, ὅστις παρίστατο ἐν τῷ συμβουλίῳ τούτῳ, προέβαλον μακρὸν κατάλογον ἀπαιτήσεων ὡς ὅρους τῆς εἰρήνης. Ἡ κυριωτέρα ὅμως ἀπαίτησις ἦτο ν' ἀποσύρῃ ὁ Φίλιππος τὰς φρουρὰς αὐτοῦ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Οἱ σύμμαχοι τῶν Ρωμαίων ἐφρόνουν ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις ἔδει πάραυτα νὰ διακοπῶσιν, ἂν ὁ Φίλιππος μὴ συγκατετίθετο πάραυτα εἰς τὸν θεμελιώδη τοῦτον ὅρον, ἀλλ' ὁ ὕπατος, σκοπὸς τοῦ ὁποίου ἦτο νὰ ἀποφύγῃ πᾶσαν ὁριστικὴν ἀπόφασιν, ἐνήργησε μετὰ μεγάλης διπλωματικῆς δεξιότητος. Ἐν τέλει συνωμολογήθη εἰρήνη δύο μηνῶν, καθ' ἣν ἀπεστάλησαν εἰς Ρώμην πρεσβευταὶ ἑκατέρωθεν. Ὁ ὅρος ὅμως, ὑφ' ὃν ἐπετράπη τῷ Φιλίππῳ νὰ πέμψῃ τοὺς πρέσβεις αὐτοῦ, ἦν ἡ ἐκκένωσις τῶν ἐν Φωκίδι καὶ Λοκρίδι πόλεων, αἵτινες εὑρίσκοντο εἰσέτι ἐν τῇ κατοχῇ αὐτοῦ. Ὅτε οἱ πρέσβεις ἀφίκοντο εἰς Ρώμην, οἱ μὲν τοῦ Φλαμινίνου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ ἐνήργησαν κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὑπάτου, κηρύξαντες ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατελέσῃ ἐλευθέρα, ἐφ' ὅσον ἡ Δημητριάς, ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Κόρινθος κατείχοντο ὑπὸ τῶν μακεδονικῶν φρουρῶν, ὁ πόλεμος ἔδει νὰ ἐξακολουθήσῃ, ἂν ὁ Φίλιππος μὴ ἀπέσυρε τὰς φρουρὰς αὐτοῦ, καὶ ὅτι εὐχερὲς θὰ ἦτο νὰ ἐξαναγκασθῇ ἤδη ὁ Φίλιππος νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς ἀπὸ τῶν Ρωμαίων ἐπιβαλλομένους ὅρους. Ὅτε οἱ πρέσβεις τοῦ Φιλίππου προσεκλήθησαν ν' ἀποφανθῶσιν, ἂν ὁ βασιλεὺς διετίθετο εἰς παραχώρησιν τῶν τριῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων φρουρίων, οὗτοι ἀπήντησαν ὅτι δὲν εἶχον ὁδηγίας ν' ἀπαντήσωσιν εἰς τοῦτο. Ἡ γερουσία ἀπέπεμψε τότε αὐτούς, προσθεῖσα ὅτι, ἂν ὁ βασιλεὺς αὐτῶν προθύμως νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς διαπραγματεύσεις, ὤφειλε ν' ἀποταθῇ εἰς τὸν Φλαμινῖνον, ᾧ τινι ἡ γερουσία παρέσχε πλήρη πρὸς τοῦτο πληρεξουσιότητα, ἐπεκτείνασα καὶ ἐπ' ἀόριστον τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ὁ Φλαμινῖνος ἐδήλωσε τότε τῷ Φιλίππῳ ὅτι, ἂν θέλῃ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν διαπραγματεύσεων, ὀφείλει νὰ ἀποσύρῃ τὰς φρουρὰς αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Ὁ βασιλεὺς ὅμως εἰς ἀπάντησιν ἔλαβε μέτρα νὰ καταρτίσῃ συμμαχίαν μετὰ τοῦ Νάβιδος, τυράννου τῆς Σπάρτης. Ὅτε τὰ πάντα προητοιμάσθησαν, ὁ δὲ Νάβις προδοτικῶς κατέλαβε τὸ Ἄργος, προσεκάλεσε τὸν Φλαμινῖνον εἰς σύσκεψιν ἐν Ἄργει, ὅπου συνωμολογήθη εὐχερῶς συνθήκη τοῦ Φλαμινίνου μετὰ τῆς Σπάρτης, διότι οἱ Ρωμαῖοι ἐζήτουν μόνον ἐπικούρους καὶ τὴν παῦσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐναντίον τῶν Ἀχαιῶν.

Ὁ Νάβις ἔμεινε κάτοχος τοῦ Ἄργους, ἀλλ' οὐδεὶς ὅρος περὶ τούτου εἰσήχθη εἰς τὴν σύμβασιν. Ὅτε ὁ Φλαμινῖνος ἔλαβε τοὺς ἐπικούρους τοῦ Νάβιδος, προυχώρησε κατὰ τῆς Κορίνθου, ἐλπίζων ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς φρουρᾶς αὐτῆς Φιλοκλῆς, φίλος τοῦ Νάβιδος, θὰ ἠκολούθει τὸ παράδειγμα τοῦ τυράννου, ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ Φλαμινῖνος μετέβη τότε εἰς Βοιωτίαν, ἣν καὶ ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῇ τὴν μετὰ τοῦ Φιλίππου συμμαχίαν καὶ νὰ συνενωθῇ μετὰ τῶν Ρωμαίων. Πλεῖστοι τῶν Βοιωτῶν ὅμως, οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα, ὑπηρέτουν ἐν τῷ μακεδονικῷ στρατῷ· βραδύτερον δὲ εἰργάσθη ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ἀκαρνᾶνες ἦσαν οἱ μόνοι σύμμαχοι τῆς Μακεδονίας, οἵτινες ἔμειναν πιστοί. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 197 π. Χ. ὁ Φλαμινῖνος προέβη κατὰ τοῦ Φιλίππου ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ λοιπῶν ἐπικούρων, εἰς οὓς προσετέθησαν ἐν Θερμοπύλαις καὶ πολλοὶ Αἰτωλοί, προυχώρησε δὲ βραδέως εἰς τὴν Φθιώτιδα. Ὁ Φίλιππος μετ' ἰσαρίθμων περίπου δυνάμεων προήλασεν ἐπίσης κατ' αὐτοῦ καὶ μετά τινα ἄψιμαχίαν ἐν Φεραῖς, ὅπου οἱ Ρωμαῖοι ἐπεκράτησαν, οἱ δύο ἐμπόλεμοι προυχώρησαν πρὸς τὴν Φάρσαλον καὶ τὴν Σκοτοῦσαν. Συγκροτηθείσης μάχης παρά τινα σειρὰν λόφων, καλουμένην Κυνὸς κεφαλάς, 8,000 Μακεδόνων ἔπεσον καὶ 5,000 ᾐχμαλωτεύθησαν, ἐνῷ ὁ Φλαμινῖνος ἀπώλεσε μόνον 700 ἄνδρας. Ἀποτέλεσμα τούτων ἦν ὅτι αἱ πόλεις τῆς Θεσσαλίας παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ ὁ Φίλιππος ἐζήτησεν εἰρήνην. Οἱ Αἰτωλοί, οἵτινες μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν μάχην, ἐπεδείξαντο ἤδη ἀγέρωχον ὕφος καὶ διετύπωσαν ἀξιώσεις, αἵτινες ἔθιξαν τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Φλαμινίνου. Ἐκαυχῶντο ὅτι αὐτοῖς ὤφειλε τὴν νίκην αὐτοῦ, τοῦτο δὲ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπίστευον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φλαμινῖνος προσηνέχθη αὐτοῖς μετ' ἴσης ὑπερηφανίας καὶ περιφρονήσεως καὶ χωρὶς νὰ συμβουλευθῇ αὐτούς, παρεχώρησε τῷ Φιλίππῳ δεκαπενθήμερον ἀνακωχὴν καὶ ἄδειαν ν' ἄρξηται διαπραγματεύσεων εἰρήνης, ἐνῷ οἱ Αἰτωλοὶ ἐζήτουν τὴν παντελῆ καταστροφὴν τοῦ μακεδονικοῦ κράτους. Μέχρι τοσούτου δ' ἔτι προέβησαν, ὥστε νὰ εἴπωσιν ὅτι ὁ Φλαμινῖνος ἐδωροκήθη ὑπὸ τοῦ μακεδόνος βασιλέως. Συνέπεια τούτου ἦν ὅτι ἐπέτυχον πολλῷ ὀλιγωτέρων ὠφελειῶν ἐκ τῆς ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς μάχης ἢ ὅσας ἠδύναντο νὰ ἐλπίζωσι μόνος δὲ ὁ Φίλιππος ὠφελήθη ἐκ τῆς τοιαύτης διαιρέσεως τῶν Ρωμαίων ἀπὸ τῶν συμμάχων αὐτῶν. Ὅτε λοιπὸν ὁ Φίλιππος ἐκήρυξεν ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκστρατείας προταθέντων ὅρων καὶ νὰ ὑποβληθῶσι πάντες οἱ περαιτέρω ὅροι εἰς τὴν ρωμαϊκὴν γερουσίαν, ὁ Φλαμινῖνος πάραυτα συνωμολόγησεν ἀνακωχὴν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, πρεσβεῖαι δ' ἐκατέρωθεν ἀπεστάλησαν εἰς Ρώμην.

Μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς μάχην ὁ Φλαμινῖνος γενναιοφρόνως ἀπηλευθέρωσε πάντας τοὺς αἰχμαλωτευθέντας Βοιωτούς, οἵτινες ὑπηρέτουν ἐν τῷ τοῦ Φιλίππου στρατῷ. Ἀλλ' οὗτοι ἀντὶ νὰ εὐχαριστῶσιν αὐτῷ, ἐνήργησαν, ὡς νὰ ὤφειλον τῷ Φιλίππῳ τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν, καὶ ἐξύβρισαν μᾶλλον τοὺς Ρωμαίους, καταστήσαντες βοιωτάρχην ἐκεῖνον, ὅστις ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐν τῷ μακεδονικῷ στρατῷ. Ἡ ρωμαϊκὴ μερὶς ὅμως ἐν Θήβαις μυστικῶς ὑπεκίνησε μετ' ὀλίγον τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ ἐν γνώσει τοῦ Φλαμινίνου. Τούτου γνωσθέντος, ὁ λαὸς ἐξηρεθίσθη τοσοῦτον κατὰ τῶν Ρωμαίων, ὧν ὁ στρατὸς εὑρίσκετο ἐν τῇ ἐν Φωκίδι Ἐλατείᾳ καὶ περὶ ταύτην, ὥστε πάντες [οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες ἠναγκάζοντο νὰ διέλθωσι διὰ τῆς Βοιωτίας, ἐδολοφονοῦντο, τὰ δὲ σώματα αὐτῶν ἐγκατελείποντο ἄταφα ἐν ταῖς ὁδοῖς. Τοιοῦτοι ἀπώλοντο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον περὶ τοὺς 500. Ὁ Φλαμινῖνος, μάτην ζητήσας ἱκανοποίησιν ἐπὶ τοῖς κακουργήμασι τούτοις, ἤρξατο δῃῶν τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Κορώνειαν καὶ τὴν Ἀκραιφίαν, παρὰ τὰς ὁποίας εἶχον εὑρεθῇ τὰ πλεῖστα τῶν σωμάτων τῶν δολοφονηθέντων Ρωμαίων. Τοῦτο ἐφόβησε τοὺς Βοιωτούς, τὴν πρεσβείαν τῶν ὁποίων ἀπεδίωξεν ὁ Φλαμινῖνος, οὗσπερ ὅμως τῇ μεσολαβήσει τῶν Ἀχαιῶν μετεχειρίσθη εἶτα πράως. Κατὰ συνέπειαν συνωμολόγησεν εἰρήνην μετ' αὐτῶν ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ παραδώσωσιν αὐτῷ τοὺς ἐνόχους καὶ νὰ πληρώσωσι 30 τάλαντα εἰς ἱκανοποίησιν ἀντὶ τῶν πρότερον αἰτηθέντων 100. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 196 π. Χ. καὶ μικρὸν μετὰ τὴν τῆς Βοιωτίας εἰρήνην δέκα ρωμαῖοι ἀντιπρόσωποι ἀφίκοντο εἰς Ἑλλάδα, ἵνα διακανονίσωσιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Φλαμινίνου τὰ πράγματα τῆς χώρας, ἦσαν δὲ ταὐτοχρόνως καὶ κομισταὶ τῶν

ὅρων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑποίων ὁριστικὴ εἰρήνη θὰ συνωμολογεῖτο μετὰ τοῦ Φιλίππου. Ὁ τελευταῖος οὗτος ὤφειλε νὰ παραδώσῃ πάσας τὰς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς πόλεις, ἅσπερ κατεῖχεν. Οἱ Αἰτωλοὶ προσεπάθησαν πάλιν νὰ προκαλέσωσι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὑπονοίας ὡς πρὸς τὴν εἰλικρίνειαν τῶν Ρωμαίων. τοῦ Φλαμινίνου ὅμως ἐπιμείναντος ἐν τῇ ἀποδοχῇ τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, ἡ Κόρινθος παρεδόθη πάραυτα εἰς τοὺς Ἀχαιούς. Κατὰ τὸ θέρος τοῦτο ἐπανηγυρίσθησαν ἐν Κορίνθῳ τὰ Ἴσθμια, χιλιάδες δὲ λαοῦ πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος συνέρρευσαν αὐτόσε. Ὁ Φλαμινῖνος, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν δέκα ἀπεσταλμένων, εἰσῆλθεν εἰς τὴν συνέλευσιν, κατὰ διαταγὴν δὲ αὐτοῦ κήρυξ προεκήρυξεν ἐν ὀνόματι τῆς ρωμαϊκῆς Γερουσίας τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ χαρὰ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐπὶ τῇ ἀνελπίστῳ ταύτῃ προκηρύξει ἦσαν ἀπερίγραπτα, τὰ δὲ πλήθη τοῦ λαοῦ, ἅτινα συνεσπειρῶντο περὶ τὸν Φλαμινῖνον, ἵνα τὸ πρόσωπον τοῦ ἐλευθερωτοῦ αὐτῶν ἴδωσιν ἢ καὶ ἐγγίσωσι τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, τοσαῦτα ἦσαν, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐκινδύνευεν. Ὅτε ἔληξαν αἱ ἡμέραι τῆς πανηγύρεως, ὁ Φλαμινῖνος καὶ οἱ δέκα ἀπεσταλμένοι ἤρξαντο διατάσσοντες τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίᾳ τῶν τέως ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κατειλημμένων μερῶν. Ἡ Θεσσαλία διῃρέθη εἰς τέσσαρας πολιτείας, τὴν Μαγνησίαν, τὴν Περραιβίαν, τὴν Δολοπίαν καὶ τὴν Θεσσαλιώτιδα. Οἱ Αἰτωλοὶ ἔλαβον πάλιν τὴν Ἀμβρακίαν, τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Λοκρίδα. Οἱ Ἀχαιοὶ ἔλαβον πάσας τὰς μακεδονικὰς ἐν Πελοποννήσῳ κτήσεις καὶ ὁ Φλαμινῖνος ἐπεξέτεινε καὶ τὰς κτήσεις τῶν Ἀθηνῶν εἰς ἔνδειξιν ἰδιαιτέρας πρὸς τὴν πόλιν ταύτην εὐνοίας. Ἡ οὕτως ἐπιτευχθεῖσα ἐν Ἑλλάδι εἰρήνη διὰ τῆς ἥττης τῆς Μακεδονίας δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν, καθόσον ἡ τῶν Ρωμαίων συμμαχία μετὰ τοῦ Νάβιδος ἦτο τοσοῦτον δυσάρεστος ὅσον καὶ ἐπαίσχυντος, κατὰ δὲ τὸ ἔαρ τοῦ 195 π. Χ. ὁ Φλαμινῖνος ἔτυχε πληρεξουσιότητος παρὰ τῆς ρωμαϊκῆς Γερουσίας νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον τοῦ Νάβιδος κατὰ βούλησιν. Πάραυτα συνεκάλεσε συνέδριον τῶν Ἑλλήνων ἐν Κορίνθῳ· ἀποφασισθέντος αὐτόθι τοῦ κατὰ τοῦ Νάβιδος πολέμου, ὁ Φλαμινῖνος τυχὼν ἐπικουριῶν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν, τοῦ Φιλίππου, τοῦ τῆς Περγάμου βασιλέως Εὐμένους καὶ τῶν Ροδίων, προύχώρησε κατὰ τοῦ Ἄργους καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λακωνίαν. Ὁ Νάβις, καίπερ ὑποδεέστερον ἔχων ἢ οἱ ἐχθροὶ στρατόν, παρεσκευάζετο εἰς σφοδρὰν ἀντίστασιν. Δύο μάχαι συνεκροτήθησαν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Σπάρτης, ἐν αἷς ὁ Νάβις ἡττήθη. ἀλλ' ὁ Φλαμινῖνος, μὴ πολιορκήσας τὸν τύραννον ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτοῦ, ἐδήωσε τὴν πόλιν καὶ ἐπειράθη νὰ διακόψῃ τὰς προμηθείας. Πεσόντος εἰς χεῖρας αὐτοῦ τοῦ Γυθείου, ὁ Νάβις ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην· ἀπορριφθέντων ὅμως τῶν προταθέντων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου ὅρων, ὁ τελευταῖος οὗτος προέβη κατὰ τῆς Σπάρτης, ἣν ἐδοκίμασε νὰ καταλάβῃ ἐξ ἐφόδου. Ὁ Νάβις, βλέπων ὅτι καὶ ἡ Σπάρτη θὰ περιήρχετο εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Φλαμινίνου, ἐκ νέου ἐζήτησεν εἰρήνην, ἐπὶ τῇ βάσει μάλιστα τῶν προηγουμένως ἀπορριφθέντων ὅρων. Οἱ Ἀργεῖοι, ἀκούσαντες τὰ κατὰ τὴν πιθανὴν καθυπόταξιν τῆς Σπάρτης, ἐξήλασαν τὴν σπαρτιατικὴν αὐτῶν φρουράν. Ὁ Φλαμινῖνος μετέβη τότε εἰς τὸ Ἄργος, παρέστη εἰς τὰ Νέμεα καὶ προεκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἄργους, ὅπερ ἐδόθη εἰς τοὺς Ἀχαιούς. Κατὰ τὸν ἐπελθόντα χειμῶνα ὁ Φλαμινῖνος ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης τῆς Ἑλλάδος, διότι ἠγάπα ἀναμφιβόλως τοὺς Ἕλληνας καὶ ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ φιλοδοξία ἦν νὰ καταστῇ εὐεργέτης αὐτῶν· ἐὰν δέ που αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ ἐφαίνοντο διάφοροι, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς πολιτικῆς τῆς πατρίδος αὐτοῦ· ὅτι δὲ συνετάγησαν πολλὰ ὑπ' αὐτοῦ ληφθέντα μέτρα πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς εἰρήνης τῆς Ἑλλάδος τεκμήριον ἡ μακρὰ αὐτῶν διάρκεια. Διευθετηθέντων ἱκανοποιητικῶς τῶν τῆς Ἑλλάδος πραγμάτων, συνεκάλεσε κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 194 π. Χ. συνέλευσιν πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐν Κορίνθῳ, ἵν' ἀποχαιρετήσῃ τὸν ἀγαπητὸν αὐτοῦ λαόν· ἀπεχωρίσθη δὲ πράγματι ἀπ' αὐτοῦ, ὥσπερ πατὴρ ἀπὸ τέκνων, προτρέψας αὐτοὺς νὰ χρησιμοποιῶσι συνετῶς τὴν χορηγηθεῖσαν αὐτοῖς ἐλευθερίαν καὶ νὰ μείνωσι τῇ Ῥώμῃ πιστοί· πρὶν ἢ ὅμως ἀποχωρήσῃ, καὶ ἄλλην ἐξετέλεσε φιλάνθρωπον πρᾶξιν, ἣν δὲν πρέπει ἡ ἱστορία νὰ παρέλθῃ ἐν σιγῇ. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Ἀννίβα πολλοὶ Ρωμαῖοι ἠχμαλωτεύθησαν καί, ἐπειδὴ

ἡ δημοκρατία ἠρνήθη τὴν ἀπολύτρωσιν αὐτῶν ἐπωλήθησαν οὗτοι ὡς δοῦλοι. ἐξ' ὧν πολλοὺς ἠγόρασαν οἱ Ἕλληνες. Ἤδη ὁ Φλαμινῖνος κατέπεισε τὴν ρωμαϊκὴν γερουσίαν νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ ποτὲ πρὸς ἐξαγορὰν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ρωμαίων ἐκείνων. Κατὰ τὴν εἰς Ρώμην ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ὁ Φλαμινῖνος ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θρίαμβον, ἐπὶ τρεῖς διαρκέσαντα ἡμέρας. Μικρὸν ὅμως μετὰ τὴν ἐξ Ἑλλάδος ἀποχώρησιν τοῦ Φλαμινίνου Ἀντίοχος ὁ τῆς Συρίας καὶ Νάβις ὁ τῆς Σπάρτης ὑπεκινήθησαν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν νὰ λεηλατήσωσι τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Ρώμης. Ὁ Νάβις ἀμέσως κατέλαβε τὸ Γύθειον· ἡ ρωμαϊκὴ Γερουσία ἔπεμψεν ἀμέσως στόλον ὑπὸ τὸν Κ. Ἀτίλιον τῷ 192 π. Χ. καὶ πρεσβείαν ὑπὸ τὸν Φλαμινῖνον, ὅς, πρὸ τοῦ Ἀτιλίου εἰς Ἑλλάδα ἀφικόμενος, συνεβούλευσε τοὺς Ἕλληνας νὰ μὴ ἐνεργήσωσι πρὸ τοῦ καταπλου τοῦ ρωμαϊκοῦ στόλου. Ὁ πόλεμος ὅμως ἐξερράγη, ὁ Νάβις περιῆλθεν εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν καὶ ὁ Φιλοποίμην θὰ κατέσφαξε κατ' αὐτοῦ τὸ τελευταῖον τραῦμα, ἂν μὴ παρεκωλύετο ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου. Ταὐτοχρόνως ὁ Ἀντίοχος σπουδαίως προπαρεσκευάζετο νὰ περαιωθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ὁ Φλαμινῖνος κατέπεισε Φίλιππον τὸν Μακεδόνα νὰ συνταχθῇ τοῖς Ρωμαίοις ἐν τῷ ἐπικειμένῳ πολέμῳ. Αἱ ἐνέργειαι τῶν Αἰτωλῶν ἀφ' ἑτέρου ἀπεξένωσαν πολλὰς σπουδαίας θέσεις τοῦ ρωμαϊκοῦ ἀγῶνος, ἡ δ' εἰς Ἑλλάδα ἄφιξις τοῦ Ἀντιόχου ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Ὁ Φλαμινῖνος παρέστη εἰς τὸ ἐν Αἰγίῳ συνέδριον, ὅπου ὑπῆρχον καὶ σῦροι καὶ αἰτωλοὶ ἀντιπρόσωποι καὶ ὅπου οἱ Αἰτωλοὶ προέβησαν, ὡς συνήθως, εἰς σροδρὰς κατηγορίας ἐναντίον τῶν Ρωμαίων καὶ εἰς προσωπικὰς ἐπιθέσεις ἐναντίον τοῦ Φλαμινίνου αὐτοῦ. Τέλος, πλείστων τῶν συμμάχων πιστῶν τῇ Ρώμῃ παραμεινάντων, τῇ αἰτήσει τοῦ Φλαμινίνου στρατὸς ἀπεστάλη ἀμέσως εἰς Πειραιᾶ καὶ Χαλκίδα πρὸς ἐξαφάνισιν τῆς αὐτόθι συριακῆς μερίδος. Ταὐτοχρόνως ὁ μετὰ τοῦ Ἀντιόχου πόλεμος ἐπερατώθη ἐν Εὐρώπῃ ἐν τῇ μάχῃ τῶν Θερμοπυλῶν τῷ 191 π. Χ. ὁ δὲ Φλαμινῖνος παρέμεινεν εἰτέτι ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὴν ἰδιότητα πληρεξουσίου πρεσβευτοῦ, ἐξασκῶν εἶδος προστασίας αὐτόθι. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀντιόχου ὁ Φλαμινῖνος κατεπράυνε τὸν ὕπατον Ἀκίλιον Γλαυρίωνα, ὥστε νὰ μὴ τιμωρήσῃ τοὺς Χαλκιδεῖς ἐπὶ τῷ ὅτι ὑπεδέξαντο τὸν Ἀντίοχον, κατὰ δὲ τὸν ἀρξάμενον πόλεμον τῶν Αἰτωλῶν ὑπεστήριξε τὴν ἀσθενεστέραν μερίδα. Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον, στρατεύσης ἐπελθούσης ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ Φλαμινῖνος ἀπῆλθε μετὰ τῶν Ἀχαιῶν εἰς Λακωνίαν· ἀλλ' ὁ Φιλοποίμην ἐπέτυχε τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης ἄνευ χρήσεως αὐστηρῶν μέτρων. Τῶν Μεσσηνίων ἀρνουμένων νὰ συνταχθῶσι τῇ ἀχαϊκῇ ὁμοσπονδίᾳ, ὁ Φλαμινῖνος, ἐν Χαλκίδι τότε διαμένων, προσβληθείς, ἔσπευσεν εἰς Μεσσήνην, ὅπου κατέπεισεν αὐτοὺς νὰ συνενωθῶσι μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, οὓς τελευταίως ἠνάγκασε τότε νὰ παραχωρήσωσι τῇ Ρώμῃ τὴν νῆσον Ζάκυνθον. Τῷ 190 π. Χ. ὁ Φλαμινῖνος, εἰς Ρώμην ἐπιστρέψας, ἐγένετο κήνσωρ διὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, τῷ δὲ 183 μετέβη ὡς πρέσβυς εἰς τὸν Προυσίαν, βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ὃς ὑπεσχέθη νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ρωμαίους τὸν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν καταφυγόντα Ἀννίβαν, ἀλλ' ὁ Ἀννίβας ἀπέτρεψε τὴν προδοσίαν, δηλητηριασθείς. Ἡ τοιαύτη τοῦ Φλαμινίνου σύμπραξις ἐν τῇ κατὰ τοῦ Ἀννίβα ταύτῃ ἀποπείρᾳ ἀποτελεῖ στίγμα ἐν τῷ χαρακτῆρι αὐτοῦ καὶ δεινῶς ἐπεκρίθη ὑπὸ πολλῶν τῶν συγχρόνων αὐτοῦ. Φαίνεται δ' ὅτι ἀπέθανεν εἴτε τῷ 174 π. Χ. εἴτε μικρὸν πρὸ τούτου, διότι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπιχηδείους ἐτέλεσεν ἀγῶνας πρὸς τιμὴν αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

5. Φλαμινῖνος (Κ. Κοίντιος), διατελέσας ἐπὶ τῶν ξένων στρατηγὸς *(praetor peregrinus)* τῷ 177 π. Χ.

6. Φλαμινῖνος (Τ. Κοίντιος), υἱὸς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4. τελέσας τῷ 174 π. Χ. λαμπροὺς ἀγῶνας μονομαχίας καὶ ἑστιάσας τὸν λαὸν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας πρὸς τιμὴν τοῦ ἀποθανόντος πατρὸς αὐτοῦ. Τῷ 167 π. Χ. ἦν εἷς τῶν τριῶν πρέσβεων, οἵτινες ὡδήγησαν εἰς τὰς ἑστίας αὐτῶν τοὺς θρᾷκας ὁμήρους, οὓς ὁ Κότυς, βασιλεὺς τῶν Θρᾳκῶν, προσηνέχθη νὰ ἐξαγοράσῃ. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξελέγη μάντις ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος Κ. Κλαυδίου.

7. Φλαμινῖνος (Τ. Κοίντιος) ὕπατος τῷ 150 π. Χ. μετὰ τοῦ Μ. Ἀκιλίου Βάλβου. Ὁ Κικέρων τίθησι τὸν διάλογον αὐτοῦ *Cato ἢ De Senectute* εἰς τὸ ἔτος τοῦτο, ὅτε ὁ Κάτων ἦγε τὸ 84ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἐπὶ

τῆς ὑπατείας τοῦ Φλαμινίνου τούτου ἱδρύθη ναὸς τῆς Εὐσεβείας ἐν χώρῳ φυλακῆς ἐν ᾗ κόρη τις ἐπεβεῖξατο ἀξιοσημείωτον δεῖγμα σεβασμοῦ πρὸς τὴν μητέρα αὐτῆς.

8. Φλαμινῖνος (Γ. Κοΐντιος). Ἦν ὕπατος τῷ 123 π. Χ. μετὰ τοῦ Κ. Μετέλλου Βαλεαρικοῦ. Ὁ Κικέρων λέγει ὅτι ὡμίλει ἄριστα τὴν λατινικήν, ἀλλ' ἦν ἀγράμματος. Ἐπὶ τῆς ὑπατείας τούτου ἡ Καρχηδὼν ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἐπαρχία, μολονότι ὁ Λίβιος καὶ ὁ Πλούταρχος τιθέασι τὸ γεγονὸς τοῦτο εἰς τὸ ἑπόμενον ἔτος.

ΦΛΑΜΙΝΙΟΣ. Τὰ ἑξῆς τέσσαρα πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται:

1. Φλαμίνιος (Κ.), δήμαρχος τοῦ λαοῦ τῷ 232 π. Χ. θεσπίσας καὶ νόμον παρὰ τὴν σφοδρὰν ἀντίστασιν γερουσίας καὶ ἀριστοκρατῶν, καθ' ὃν ἔδει ὁ *Ager Gallicus Picenus*, ἀρτίως προσκτηθείς, νὰ διανεμηθῇ κατ' ἄνδρα *(viritim)* εἰς τοὺς πληβείους. Περὶ τούτου ὑπάρχει καὶ τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀνωτέρω ἀγροτικὸν νόμον. Ἐνῷ ἡ γερουσιαστικὴ μερὶς οὐ μόνον κατηγόρει, ἀλλὰ καὶ ἠπείλει αὐτὸν ὅτι δημόσιον θὰ κηρύξῃ αὐτὸν ἔγθρὸν καὶ στρατὸν κατ' αὐτοῦ θὰ καλέσῃ, ἂν ἐξηκολούθει συνταράσσων τὸν λαόν, ὁ Φλαμίνιος πάλιν ὑπέμενεν, κατά τινα ὅμως περίπτωσιν, ἐνῷ ἐδημηγόρει, ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκάλεσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος, παρακαλῶν ν' ἀπέχῃ, ὁ δὲ υἱὸς ὑπήκουσε τῷ πατρί. Τῷ 227 π. Χ. ὅτε τὸ πρῶτον τέσσαρες διωρίσθησαν πραίτορες, ὁ Φλαμίνιος ἦν εἷς ἐξ αὐτῶν καὶ ἔλαβεν ὡς ἐπαρχίαν αὐτοῦ τὴν Σικελίαν· τοσοῦτον δὲ πατρικῶς διῴκησεν αὐτόθι, ὥστε, ὅτε μετὰ τριακονταετίαν καὶ ἐπέκεινα ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἦν ἀγορανόμος, οἱ Σικελιῶται ἐξέφρασαν τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν δι' ἀποστολῆς ἀφθόνων προμηθειῶν σίτου εἰς Ρώμην. Τῷ 225 π. Χ. ἐξερράγη ὁ πόλεμος πρὸς τοὺς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλάτας. Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου τούτου τῷ 223 π. Χ. ὁ Κ. Φλαμίνιος καὶ ὁ Π. Φούριος Φίλος, ὕπατοι ἀμφότεροι, προυχώρησαν εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν. Μόλις ὅμως ἀναχωρησάντων, ἡ ἀριστοκρατικὴ μερὶς ἐν Ρώμῃ διερνήγησεν ὥστε ν' ἀποσταλῇ εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπιστολὴ πρὸς ἀνάκλησιν τῶν ὑπάτων ὡς παρανόμως ἐκλεγέντων. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀπεσφραγίσθη μόνον κατόπιν μεγάλης μάχης ἐναντίον τῶν Ἰνσούβρων. Καὶ ὁ μὲν Φούριος ὑπήκουσεν, ὁ δὲ Κ. Φλαμίνιος, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς νίκης, ἐξηκολούθη τὴν ἐκστρατείαν. Ὅτε δ' ὑπέστρεψεν εἰς Ρώμην ἡ Γερουσία, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς ἀπολογίαν ἐπὶ παρακοῇ, ἀλλ' ὁ λαὸς ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ τελέσῃ θρίαμβον ἕνεκα τῆς ἦν ἤρατο νίκης, μετὰ δὲ τὴν τέλεσιν τούτου ὁ Φλαμίνιος κατέθηκε τὸ ἀξίωμα. Ὁ Φλαμίνιος ἦν ἵππαρχος τῷ 221 τοῦ δικτάτορος Μ. Μινουκίου Ρούφου, ἀλλ' ἀμφότεροι ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσιν ἀμέσως, διότι ἠκούσθη φωνὴ μυὸς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογήν. Τῷ 220 ὁ Φλαμίνιος ἐγένετο κήνσωρ. δύο δὲ μεγάλα ἔργα συνδέονται μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ, τὸ ἱπποδρόμιον *(Circus Flaminius)* καὶ ἡ μακρὰ ὁδὸς ἀπὸ τῆς Ρώμης διὰ τῆς Τυρρηνίας καὶ Οὐμβρίας μέχρι τοῦ Ἀριμίνου *(Via Flaminia)*. Τῷ 218 π. Χ. ὑποστηρίξας τὴν πρότασιν τοῦ Κ. Κλαυδίου, ἀπαγορεύουσαν τοῖς ρωμαίοις γερουσιασταῖς νὰ ἐνασχολῶνται ἐν τῇ ἐμπορίᾳ, κατέστη λίαν δημοτικὸς παρὰ τῷ λαῷ καὶ ἐξελέγη ὕπατος τὸ δεύτερον διὰ τὸ 217 π. Χ. ἀντὶ ὅμως ν' ἀναμείνῃ τὴν ἐπίσημον ἐγκατάστασιν αὐτοῦ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, λαβὼν ἐπικουρίας, προυχώρησεν ἀμέσως εἰς τὸ Ἀρίμινον κατὰ τοῦ Ἀννίβα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀρρήτιον ἢ καὶ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο κατ' ἄλλους. Ἐπὶ τέλους, συγχροτηθείσης μάχης ἐν ταῖς ὄχθαις τῆς Τρασιμένης λίμνης τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ ἰουνίου, κατεστράφη μετὰ τοῦ πλείστου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Ἡ ἧττα αὕτη ἐθεωρήθη ὡς συνέπεια τῆς ἀσεβείας τοῦ Φλαμινίου, διότι εἶχεν ἀναχωρήσῃ κατὰ τοῦ Ἀννίβα πρὸ τῶν ἑορτῶν *Feriae Latinae*.

2. Φλαμίνιος (Κ.), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ταμίας τοῦ Π. Σκιπίωνος Ἀφρικανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου ἐν Ἱσπανίᾳ τῷ 210 π. Χ. Τῷ 196 π. Χ. ἦν ἀγορανόμος καὶ διένειμεν εἰς τὸν λαὸν μεγάλην ποσότητα σίτου ἐπὶ εὐτελεῖ τιμῇ, ὅνπερ εἶχον προμηθεύσει αὐτῷ οἱ Σικελιῶται ὡς δεῖγμα εὐγνωμοσύνης καὶ τιμῆς πρός τε τὸν πατέρα καὶ πρὸς αὐτόν. Τῷ 193 ἐξελέγη πραίτωρ, λαβὼν ὡς ἐπαρχίαν τὴν ἐπὶ τάδε Ἱσπανίαν. Ἐνισχυθεὶς καλῶς, διεξήγαγεν ἐπιτυχῆ πόλεμον ἐν Ἱσπανίᾳ, πολιορκήσας τὴν πλουσίαν καὶ ὀχυρὰν πόλιν Λίταβρον καὶ αἰχμαλωτεύσας τὸν ἱσπανὸν ἀρχηγὸν Κορριβίλωνα. Τῷ 185 π. Χ. ἐγένετο ὕπατος μετὰ

τοῦ Μ. Αἰμιλίου Λεπίδου, καθυποτάξας τοὺς Τρινιέτας, λιγουριακὸν φῦλον, καὶ στερήσας αὐτοὺς τὰ ὅπλα, εἶτα ὦδευσεν κατὰ τῶν Ἀπουανῶν, ἑτέρου λιγουριακοῦ φύλου, οἵτινες εἶχον ἐπιδράμει τὴν Πίσαν καὶ τὴν Βονωνίαν. Καθυποταγέντων καὶ τούτων, εἰρήνη ἐπετεύχθη ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ· ἀλλ' ἵνα μὴ ἔχῃ τὸν στρατὸν ἀργόν, ἔταξεν αὐτὸν εἰς τὴν κατασκευὴν ὁδοῦ ἀπὸ Βονωνίας εἰς Ἀρρήτιον, ἐνῷ ὁ συνάδελφος αὐτοῦ κατεσκεύαζεν ἑτέραν τοιαύτην ἐκ Πλακεντίας εἰς Ἀρίμινον πρὸς συνένωσιν μετὰ τῆς Φλαμινιανῆς ὁδοῦ.

3. Φλαμίνιος (Κ.), πραίτωρ τῷ 66 π. Χ. ὅτε καὶ ὁ Κικέρων εἶχε λάβει τὸ ἀξίωμα τοῦτο. Πρό τινων ἐτῶν ὁ Φλαμίνιος οὗτος ὑπῆρξεν ἀγορανόμος, ὁ δὲ Κικέρων ὑπερήσπισε τὸν Δ. Ματρίνιον πρὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ Κ. Φλαμινίου.

4. Φλαμίνιος (Κ.), καταγόμενος ἐξ Ἀρρητίου καὶ ἀναφερόμενος ὡς εἷς τῶν συνενόχων τοῦ Κατιλίνα.

ΦΛΑΜΜΑΣ. Οἱ ἑξῆς πέντε Ρωμαῖοι ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φλάμμας, διοικητὴς τοῦ καισαρικοῦ στόλου κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κ. Κουρίωνος εἰς Ἀφρικὴν τῷ 47 π. Χ. Κατὰ τὸ ἄγγελμα τῆς παρὰ τὸν Βαγράδαν ἥττης ὁ Φλάμμας ἔφυγεν ἐκ τοῦ ἐν Ὑτίκῃ στρατοπέδου μετὰ τῆς μοίρας τοῦ στόλου αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ βοηθήσῃ τοῖς ἐκ τοῦ στρατοῦ τοῦ Κουρίωνος φυγάσιν.

2. Φλάμμας (Ἀντώνιος), ἐξορισθεὶς κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς βασιλείας τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ τῷ 71 μ. Χ. ἐπὶ κακώσει καὶ σκληρότητι κατὰ τὴν ἐν Κυρήνῃ διοίκησιν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Νέρωνα.

3. Φλάμμας (Καλπούρνιος), χιλίαρχος, ὅστις κατὰ τὸν πρῶτον καρχηδονικὸν πόλεμον ἔσωσε μετὰ 300 ἀνδρῶν ρωμαϊκὸν ὑπατικὸν στρατόν, εἰς Καμαρίναν τὴν ἐν Σικελίᾳ προελαύνοντα ἀπὸ στενωποῦ ὁμοίου πρὸς τὰς Καυδιανὰς πύλας (*Turce Caudine*). Σωθεισῶν τῶν λεγεώνων, τὸ σῶμα τοῦ Φλάμμα εὑρέθη ὑπὸ σωρὸν νεκρῶν καὶ μολονότι κεκαλυμμένον ὑπὸ πληγῶν, οὐδεμία τῶν ὁποίων ἦτο θανάσιμος, ἐθεραπεύθη, ὁ δὲ Φλάμμας ἀναζήσας ὑπηρέτησε βραδύτερον τὴν δημοκρατίαν.

4. Φλάμμας (Τ. Φλαμίνιος), ὀφειλέτης τοῦ Α. Τουλίου Μοντάνα, δόντος ἐγγύητιν ὑπὲρ αὐτοῦ. Πιθανῶς ἦτο ἀπελεύθερος τῆς οἰκογενείας τῶν Φλαμινίων.

5. Φλάμμας (Α. Βολούμνιος μετὰ τοῦ ἐπωνύμου *Violens*). Ὕπατος τὸ πρῶτον τῷ 307 π. Χ. ἀποσταλεὶς μεθ' ὑπατικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῶν Σαλεντινῶν. Κατὰ τὸν Λίβιον ὁ Φλάμμας λίαν ἐπέτυχεν ἐν τῷ πεδίῳ, κατέλαβεν ἐξ ἐφόδου πολλὰς πόλεις καὶ κατέστησεν ἑαυτὸν λίαν δημοτικὸν παρὰ τῷ στρατῷ διὰ τῆς γενναιοδώρου διανομῆς τῶν λαφύρων· αἱ ἐπιτυχίαι ὅμως αὗται εἶναι προβληματικαί. Ἀλλ' οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ Φλάμμας ἦν ὕπατος μετὰ τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου τῷ 296 π. Χ. ἤτοι κατὰ τὴν κρισιμωτάτην περίοδον τοῦ σαμνιτικοῦ πολέμου. Προσελθὼν ἐπίκουρος τῷ συναδέλφῳ αὐτοῦ Κλαυδίῳ ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει σαμνιτικοῦ στρατοῦ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Τυρρηνίας, ἠναγκάσθη βραδύτερον μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ ν' ἀποχωρήσῃ ἕνεκα τῶν πρὸς τὸν συνάδελφον αὐτοῦ διαφωνιῶν εἰς Καμπανίαν. Τῶν Σαμνιτῶν λεηλατησάντων τὸ Φαλερνιακὸν πεδίον καὶ ἐπιστρεφόντων μετὰ τῶν λαφύρων καὶ αἰχμαλώτων αὐτῶν, ὁ Φλάμμας ἀνέκοψεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Λίριος καὶ κατέστησε τὴν ἐκστρατείαν αὐτῶν ἄγονον. Ἐπὶ τῇ διασώσει ταύτῃ τῆς Ρώμης εὐχαριστίαι διετάχθησαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὑπάτου. Ὁ Φλάμμας προήδρευσε τῶν μετὰ ταῦτα ὑπατικῶν ἀρχαιρεσιῶν καὶ τῇ συστάσει αὐτοῦ ὁ λαὸς ἐξελέξατο ὕπατον διὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὸν Κ. Φάβιον Μάξιμον Ρυλλιανόν. Φαίνεται ὅτι ὁ Φλάμμας, ἐπιδραμὼν εἶτα τὸ Σάμνιον, ἔλαβε μέρος καὶ ἐν τῇ ἐν Σεντίνῳ μάχῃ τῷ 295 π. Χ. συνεζεύχθη δὲ τὴν Βιργινίαν, θυγατέρα τοῦ Α. Βιργινίου.

ΦΛΑΜΟΥΔΙ, χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Καρπασίου τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου καὶ κείμενον βορειοδυτικῶς τοῦ χωρίου Ὀβγόρου. Οἰκεῖται ὑπὸ 250 κατοίκων καὶ παράγει πολὺν καὶ ἐξαίρετον τυρόν.

ΦΛΑΜΠΟΡΕΣΙ, χωρίον τῆς Θεσσαλίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Τυμφαίων καὶ ἀπέχον 1 ὥραν ἀπὸ τῆς ἕδρας τοῦ δήμου Κονισκοῦ. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατοίκων.

ΦΛΑΜΠΟΥΡΑ, χωρίον τῆς Ἀχαΐας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Λαπαθῶν καὶ ἀπέχον βορειοδυτικῶς ὥρ. $1^1/_2$ ἀπὸ Μάνεσι. Κεῖται ἀπέναντι τοῦ χωρίου Λαπάτα, ἀφ' οὗ χωρί-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Σελινοῦντος (Βοστίτσης). Κάτοικοι 200

ΦΛΑΜΠΟΥΡΟΝ, μία ἐκ τῶν κορυφῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Πιερίων ὀρέων, ὑπερκειμένη εἰς ὕψος 1868 μέτρων πρὸς τὸ ΒΑ τοῦ ὄρους Τιταρίου (Σάπκας).

ΦΛΑΜΠΡΑΡΙΟΝ, χωρίον τῆς Ἠπείρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ τμῆμα τοῦ Ζαγορίου καὶ ἀπέχον 1 ὥραν πρὸς Δ τοῦ Μακρύνου. Κεῖται μεταξὺ βουνῶν, στερούμενον ὁρίζοντος καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 680 κατοίκων ἐν 150 οἰκίαις.

ΦΛΑΝΔΡΑ (Flandre), φλαμανδ. Vlaanderen, ὄνομα ἀποδιδόμενον ἄλλοτε εἰς ἅπασαν τὴν χώραν, τὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ τοῦ Κάτω Ἐσκώ, (Bas Escaut) τῆς Βορείου θαλάσσης, τῆς Ἀρτοᾶ, τῆς Αἰνὼ καὶ τῆς Βραβάντης. Ἐν αὐτῷ διεκρίνοντο ἡ Κομητεία τῆς Φλάνδρας, ἡ Γαλλικὴ Φλάνδρα. ἀποσπασθεῖσα τῷ 1659, 1668 καὶ 1678, καὶ ἡ Αὐτοκρατορικὴ Φλάνδρα ἢ χωροδεσποτία τῆς Φλάνδρας, ἀποτελουμένη ἐκ τῆς κομητείας Ἀλόστης καὶ τῆς χώρας Βάας. Εἶναι χώρα χθαμαλὴ καὶ ἀμμώδης, ἔχουσα ὑγιεινὸν κλῖμα ὑγρὸν καὶ εὐφορώτατον. Πρὸ τῆς ρωμαϊκῆς κατοχῆς ἡ Φλάνδρα κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν Μορίνων, τῶν Νερβίων, τῶν Ἀτουατικῶν καὶ τῶν Μεναπίων. Κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Γαλατῶν οἱ Νέρβιοι ἐξώπλισαν ἐναντίον τοῦ Καίσαρος 60,000 ἀνδρῶν καὶ οὕτω κατώρθωσαν νὰ καταστρέψωσι τὰς λεγεῶνας αὐτοῦ. Αἱ πόλεις ἠγείροντο μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ ἑλώδους ἐδάφους, αἱ δὲ Καμβραί, Τουρναί, Κασσέλη, Βερβίκκη, Ἀρνιί, Ἐσταίρη ἀναφέρονται εἰς τὰ ἡμερολόγια τῶν ρωμαίων αὐτοκρατόρων. Ἐπὶ Μαξιμιανοῦ καὶ Διοκλητιανοῦ εἰσήχθη ὁ χριστιανισμὸς μετὰ τῶν μαρτύρων Πιάτα, Χρυσόλου καὶ Ἑτερ. Τῷ 445 ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γάλλων Κλαυδίων ἀποκρούσας τοὺς Ρωμαίους μέχρι τοῦ Ἐσκώ, κατέλαβε τὴν Τουρναὶ καὶ Καμβραί. Τὴν εἰσβολὴν ταύτην ἠκολούθησαν τῷ 449 αἱ ὁρμαὶ τοῦ Ἀττίλα. Ὁ Κλόβις, νικήσας τὸν Συάγριον τῷ 486, ἐκυρίευσε τὴν χώραν, τὴν ἐπὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ ἀποτελοῦσαν μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Σουασσῶνος ἢ τῆς Νευστρίας καὶ ἐν ᾗ ἐκυβέρνησαν δασονόμοι καὶ ἀρχηκυνηγοί. Τῷ 604 ὁ ἱεραπόστολος Ἅγ. Ἐλοὰ προύχώρησεν ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Ἐσκὼ μέχρι τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ, ὅπου δὲν ἐπεκράτει εἰσέτι ὁ χριστιανισμός. Ὁ Ἅγ. Οὐένος, γράφων τὸν βίον τοῦ ἁγίου τούτου, ἀναφέρει τὸ πρῶτον τὸ ὄνομα Φλάνδρα, τότε δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρετο μόνον εἰς τὴν χώραν τῶν Βρούγων. Κάρολος ὁ Μέγας μετήγαγεν αὐτόσε πολλοὺς Σάξωνας τῷ 795. Τῷ 843 ἡ χώρα αὕτη προσηρτήθη τῇ Γαλλίᾳ κατ' ἀκολουθίαν τῆς συνθήκης τοῦ Βερδούν.

ΦΛΑΝΔΡΑ (κομητεία τῆς Flandre), τὸ ἀξιολογώτερον μέρος τῆς χώρας τῆς Φλάνδρας μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σβὶν καὶ τοῦ Ἐσκὼ πρὸς Β, τῆς Βραβὰν καὶ Αἰνὼ πρὸς Α, τῆς Κάγχης πρὸς Ν καὶ τῆς βορείου θαλάσσης πρὸς Δ. Κατὰ τὰς διαλέκτους, ἃς ὡμίλουν ἐν τῇ κομητείᾳ ταύτῃ, αὕτη διῃρεῖτο εἰς Γαλλικὴν Φλάνδραν, εἰς Βαλονικὴν Φλάνδραν *(Flandre welche ἢ wallone)* μεταξὺ τοῦ Λὺς πρὸς Β καὶ τῆς γαλλικῆς Φλάνδρας πρὸς Ν, καὶ εἰς Φλάνδραν γερμανικὴν ἢ τευτονικήν, φλαμανδικὴν ἢ παραλίαν ἢ θαλασσίαν μεταξὺ τῆς βορείου θαλάσσης ΒΔ καὶ τοῦ Λὺς ΝΑ. Διοικητικῶς ἀπετέλει 4 διαμερίσματα, τὴν Γάνδην, τὴν Βρούγην, τὴν Ὑπρ καὶ τὴν ἐλευθέραν χώραν. — Ἡ κομητεία τῆς Φλάνδρας ἱδρύθη τῷ 863 ὑπὲρ Βαλδουίνου τοῦ Α' τοῦ Σιδηροχείρος, γαμβροῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, οὗ ὁ οἶκος κατεῖχεν αὐτὴν μέχρι τοῦ 1119. Κόμητες τοῦ οἴκου τούτου ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς: Βαλδουίνος Β' ὁ Φαλακρός (879), Ἀρνοῦλος Α' ὁ Πρεσβύτερος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βαλδουῖνος ὁ Γ' (918), Ἀρνοῦλος Β' ὁ Νεώτερος (965), Βαλδουῖνος Δ' ὁ Πωγωνοφόρος (989), Βαλδουῖνος Ε' ὁ τῆς Λίλλης (1036), ὃς ἀνέλαβε τῷ 1060 τὴν κηδεμονίαν τοῦ νεαροῦ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Α', Βαλδουῖνος ὁ ΣΤ' τῆς Μόνς (1067), Ἀρνοῦλος Γ' ὁ Δυστυχής (1070), Ροβέρτος Α' ὁ Βόστρυχος (1071), Ροβέρτος Β' ὁ Ἱεροσολυμίτης (1093), συστρατιώτης τοῦ Γοδεφρείδου τῆς Βουλιῶνος, καὶ Βαλδουῖνος ὁ Ζ' (1111). Τῷ 1119 ἡ Φλάνδρα περιῆλθε διὰ διαθήκης Καρόλῳ Α' τῷ Καλῷ, υἱῷ τοῦ Κανούτου, βασιλέως τῆς Δανιμαρκίας, ὃν ἀντικατέστησε τῷ 1127 ὁ Γουλιέλμος Κλιτών, υἱὸς Ροβέρτου τοῦ Β', δουξ τῆς Νορμανδίας, καὶ ὃν ἐγκαθίδρυσεν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ΣΤ' ὁ Παχύς. Ἀπὸ τοῦ ἑπομένου ἔτους ὁ Θιερύ, υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Λωρραίνης, ἵδρυσε δυναστείαν νέαν, τὴν λεγομένην τῆς

Ἀλσατίας. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Φίλιππος τῷ 1168 ἔλαβε τὴν κηδεμονίαν τοῦ βασιλέως Φιλίππου Αὐγούστου. Μαργαρίτα ἡ Α′ τῷ 1191 συνεζεύχθη Βαλδουΐνον τὸν Η′, κόμητα τῆς Αἰνώ· μετὰ ταῦτα ἔρχονται Βαλδουΐνος ὁ Θ′ (1194), ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1204 κατ' ἀκολουθίαν τῆς τετάρτης στραυροφορίας, ἡ Ἰωάννα τῷ 1206, συζευχθεῖσα Φερράνδον τῆς Πορτογαλίας, ἡττηθέντα ἐν Μπουβίνῃ τῷ 1214 καὶ καθειρχθέντα εἰς τὸν πύργον τοῦ Λούβρου μέχρι τοῦ 1227 καὶ βραδύτερον Θωμᾶν τὸν τῆς Σαβοΐας, Μαργαρίτα ἡ Β′ (1244), συζευχθεῖσα τὸν Βουχάρδον, χωροδεσπότην τῆς Ἀβέσνης, εἶτα δὲ Γουλιέλμον τῆς Δαμπιέρρης. Τῷ 1280 ἡ ἀνάρρησις τοῦ Γουὺ τῆς Δαμπιέρρης ἤρξατο μετὰ μακρῶν πρὸς τὴν Γαλλίαν πολέμων, οἵτινες ἔσχον ὡς συνέπειαν τὴν μάχην τῆς Κουρτραὶ (1302) καὶ τῆς Μὸνς-Ἀμπουέλλης (1304). Τὰ ἐκ τῶν ἐρίων ἐμπορικὰ συμφέροντα συνέδεον τότε τὴν Φλάνδραν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, ἐνῷ ὡς ὑποτελὴς ὑπήγετο εἰς τὴν Γαλλίαν· κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἐποχὴν αἱ βιομήχανοι πόλεις τῆς Φλάνδρας ἀπέσειον τὰ κωλύματα τοῦ τιμαριωτισμοῦ. Ροβέρτος ὁ Γ′ τῆς Βεθούνης, κόμης ἀπὸ τοῦ 1305 μέχρι τοῦ 1322, παρεχώρησε τῇ Γαλλίᾳ τὴν Λίλλην, τὴν Ὀρσῆ καὶ Δουαΐ (1320). Λουδοβῖκος δὲ ὁ Α′ δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακωλύσῃ τοὺς φλαμανδικοὺς δήμους ἀπὸ τοῦ νὰ ἠττηθῶσιν ἐν Κασσέλῃ ὑπὸ Φιλίππου τῆς Βαλοά (1328), εἶτα δὲ ἀναγκασθέντας ὑπὸ Ἰακώβου τὴς Ἀρτεβέλδης νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὡς βασιλέα τῆς Γαλλίας Ἐδουάρδον τὸν Γ′ τῆς Ἀγγλίας (1337). Ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ Β′ τῆς Μάλης (1346—84) οἱ δῆμοι ἐπανέστησαν καὶ προύκάλεσαν τὴν ἐν Ροσεβίκκῃ ἧττταν. Μετὰ τοῦ πρίγκηπος τούτου ἀποσβένυται καὶ ὁ οἶκος τῆς Δαμπιέρρης· Μαργαρίτα δὲ ἡ Γ′ διὰ τοῦ γάμου αὐτῆς μετὰ Φιλίππου τοῦ Θρασέως μετήγαγε τὴν Φλάνδραν εἰς τὸν οἶκον τῆς Βουργονδίας, διὰ δὲ τῆς Μαρίας, θυγατρὸς Καρόλου τοῦ Τρομεροῦ, ἡ κομητεία περιῆλθεν εἰς τὸν Μαξιμιλιανόν, ἀρχιδοῦκα τῆς Αὐστρίας, διὰ δὲ τῆς συνθήκης τῆς Μαδρίτης τοῦ 1526 κατηργήθη ἡ εἰς τὴν Γαλλίαν ὑποτέλεια αὐτῆς. Διὰ τῆς παραιτήσεως Καρόλου τοῦ Ε′ ἡ Φλάνδρα ἀπετέλεσε μέρος τῆς βασιλείας τῆς Ἱσπανίας, ὅθεν ἀπεσπάσθη τῷ 1598 ὑπὲρ τῆς Ἰσαβέλλας, θυγατρὸς Φιλίππου τοῦ Β′ καὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς ἀρχιδουκὸς Ἀλβέρτου, ἐνωθεῖσα αὖθις τῷ 1621. Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ′ διὰ τῶν συνθηκῶν τῶν Πυρηναίων (1569), τοῦ Ἀκυισγράνου (1668) καὶ τῆς Νιμέγης (1678) ἔτυχε πολλῶν τμημάτων, ἅτινα ἀπετέλεσαν τὴν γαλλικὴν Φλάνδραν, τὸ δὲ λοιπὸν περιῆλθεν εἰς τὴν Αὐστρίαν διὰ τῶν συνθηκῶν τῆς Οὐτρέχτης (1813) καὶ τῆς Ραστάδης (1714).

ΦΛΑΝΔΡΑ ἡ Γαλλική, ἀρκτικὴ ἐπαρχία τῆς ἀρχαίας Γαλλίας μετὰ τῆς Λίλλης ὡς πρωτευούσης, μεταξὺ τῆς βορείου θαλάσσης πρὸς Β, τῶν Κάτω Χωρῶν ΒΑ, τῆς γαλλικῆς Αἰνὼ καὶ τῆς Καμβρέσιος πρὸς Α καὶ Ν καὶ τῆς Ἄρτοᾶ πρὸς Ν. Ἀρδεύεται ὑπὸ τῶν ποταμῶν Δέλ, Σκάρπου, Ἄνω-Ἐσκὼ καὶ Λύς. Εἶναι δὲ τὸ πλουσιώτατον ἔδαφος τῆς Γαλλίας εἰς ἀνθρακωρυχεῖα καὶ σιδηρωρυχεῖα· παράγει ἐκ τῶν καλλιτέρων καπνῶν καὶ τὸ πρῶτον λῖνον τῆς Εὐρώπης· τὰ μαλλία, ἅτινα ἐπὶ πολὺ ἦσαν τὸ ἀντικείμενον σπουδαίου ἐμπορίου, εἶναι εἰσέτι λίαν περιζήτητα, αἱ δὲ ὁδοί, αἱ διώρυγες καὶ οἱ σιδηρόδρομοι συντελοῦσιν εἰς τὴν ζωηρότητα τοῦ τόπου. Ἔχει πολλὰ ἐργοστάσια. Καλλιεργία δημητριακῶν, βρυωνίας, τευτλίδων, καννάβεως, ἀγριοκράμβης. Ὀλίγα δάση καὶ ἄφθονος βοσκή. Κτηνοτροφία κερασφόρων καὶ ἵππων.— Ἡ γαλλικὴ Φλάνδρα διῃρεῖτο εἰς τρία διαμερίσματα· 1) τὸ διαμέρισμα τῆς Ἐλευθεράς γῆς, οὗ ἐπισημότεραι πόλεις Δουγκέρκη, Γραγελίνη, Ὀνδσοότη, 2) τὸ διαμέρισμα τῆς Κασσέλης, μετὰ ἐπισημοτέρων πόλεων Κασσέλης καὶ Ἀζεβρούκκης, 3) τὸ διαμέρισμα τῆς Λίλλης, διαιρούμενον εἰς τὴν χωροδεσποτίαν Λίλλης, ἧς ἐπίσημοι πόλεις Λίλλη, Ἀρμεντιέρη, Κομμίνη, Μπουβίνη, Ρουμπαΐ, εἰς χωροδεσποτίαν τῆς Ὀρσί, ἧς ἐπισημότεραι πόλεις Ὀρσί, Μαρσιέννη, Ἅγ. Ἀμάνδος, Μορτάνη καὶ εἰς τὴν βασιλείαν Δουαΐ μετ' ἐπισήμου πόλεως Δουαΐ. Ἡ κατάκτησις τῆς Γαλλικῆς Φλάνδρας, ἐπιχειρηθεῖσα τῷ 1659 ὑπὸ τοῦ Ρισελιέ, ἤρξατο ὑπὸ τοῦ Μαζαρίνου (συνθήκη τῶν Πυρηναίων, 1659), ἐπερατώθη δὲ ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ′ τῷ 1667, διὰ δὲ τῶν συνθηκῶν τοῦ Ἀκυισγράνου (1668) καὶ τῆς Νιμέγης (1678) προσηρτήθη τῇ Γαλλίᾳ. Τῷ 1790 ἀπετέλεσε τὸ μέγιστον τμῆμα διαμερίσματος τοῦ Βορρᾶ (περιφέρεια Δουγκέρκης, Ἀζεβρούκης, Λίλ-

λης καὶ Δουαί). Τῷ 1792 ὑπῆρξε τὸ θέατρον τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς Αὐστρίας μέχρι τῆς μάχης τῆς Γεμμάπης, κατὰ ὀκτώβριον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ Λίλλη ἡρωϊκῶς ἀντέστη κατὰ τοῦ δουκὸς τῆς Σαξωνίας-Τέσσεν, τῷ δὲ 1793 ὁ Πιτεγκροῦ ἀνεκτήσατο ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν.

ΦΛΑΝΔΡΑ ἡ Αὐτοκρατορική, τμῆμα τῆς ἀρχαίας Φλάνδρας μεταξὺ τοῦ Ἐσκὼ καὶ Δανδέρου (κομητεία τῆς Ἀλόστης) καὶ πρὸς Β τοῦ Ἐσκὼ Δεγκὰν ἐν Ἀμβέρσῃ. Αἱ χῶραι αὗται, ὑπαγόμεναι εἰς τὴν Γερμανίαν κατὰ τὸν διαμερισμὸν τοῦ Βερδούν, παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς κόμητας τῆς Φλάνδρας ὑπὸ τῶν γερμανῶν αὐτοκρατόρων ὡς αὐτοκρατορικὰ τιμάρια. Νῦν ἀποτελεῖ τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς Φλάνδρας.

ΦΛΑΝΔΡΑ ἡ Ἀνατολικὴ *(Oost-Vlaanderen)*, ἐπαρχία καὶ διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Βελγικῆς, μεταξὺ τῆς Ζηλανδίας πρὸς Β, τῆς δυτικῆς Φλάνδρας πρὸς Δ, τῆς Αἰνὼ πρὸς Ν, τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀμβέρσης καὶ τῆς μεσημβρινῆς Βραβαντίας πρὸς Δ. Πρωτεύουσα Γάνδη, ἐπισημότεραι δὲ πόλεις Οὐδεναρδη, Τερμόνδη, Λοκερέν, Ἀλόστη, Ἁγ. Νικόλαος. Ἐπιφ. 3,020 τετρ. χιλιάμ. κάτ. (1888) 945,896. Ἡ χώρα αὕτη συνεστημένη ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς ἀρχαίας ἡγεμονίας τῆς Φλάνδρας καὶ τῆς χώρας τῆς Βαάς, ἐσχημάτισεν ἐπὶ τῆς πρώτης γαλλικῆς αὐτοκρατορίας τὸ διαμέρισμα τοῦ Ἐσκώ. Ποταμοὺς ἔχει τὸν Ἐσκώ, τὸν Λὺς καὶ τὸν Δάνδρην. Ἔδαφος καλῶς γεωργούμενον καὶ γόνιμον εἰς δημητριακά, λωτόν, κάνναβι, λῖνον, ἀγριοκάμβην καὶ βρυωνίαν. Κτηνοτροφία.

ΦΛΑΝΔΡΑ ἡ Δυτική, *(West-Vlaanderen)*, ἐπαρχία καὶ διοικητικὴ διαίρεσις τοῦ βασιλείου τῆς Βελγικῆς, μεταξὺ τῆς βορείου θαλάσσης ΒΔ, τῆς Γαλλίας (διαμέρισμα τοῦ Βορρᾶ) πρὸς Δ καὶ πρὸς Ν τῆς Αἰνώ, τῆς ἀνατολικῆς Φλάνδρας καὶ τῆς Ζηλάνδης πρὸς Α. Πρωτεύουσα Βρούγη· ἐπισημότεραι πόλεις Ὀστάνδη, Φούρνη, Ὕπρη, Κουρτραί, Διξμούδη· ποταμοὶ δὲ ὁ Λύς, ὁ Ἐσκώ, ὁ Ἴζέρ. Κλίμα ὀλίγον ὑγιεινόν· ἔδαφος γόνιμον εἰς δημητριακά, ἐλεώδη φυτά, καπνόν. Κτηνοτροφία. Ἐπιφ. 3,235 τετ. χιλιάμ. κάτ. 684,500. Ἡ χώρα αὕτη, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς ἀρχαίας κομητείας τῆς Φλάνδρας, προσηρτήθη τῇ πρώτῃ γαλλικῇ αὐτοκρατορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα, διαμέρισμα τῆς Λύς.

ΦΛΑΝΔΡΑ *(Μικρὰ Flandre)*, ὄνομα, ἀποδιδόμενον ἄλλοτε εἰς τμῆμά τι τῆς Ὠνὶς καὶ τῆς Σαιντόγγης, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαρέντου καὶ πρὸς Β τοῦ Ροσεφόρ (Κάτω Σαρέντη).

ΦΛΑΝΔΡΑ ΔΕΜΕΔΟΚ *(Flandre de Medoc)*, ὄνομα ἀποδιδόμενον ἄλλοτε εἰς τμῆμα τῆς Βορδελαί, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ Λεσπάρρη (Γιρόνδη).

ΦΛΑΝΔΡΙΝΟΣ (Ἱππόλυτος Flandrin,) εἷς τῶν ἀρίστων ζωγράφων τῆς γαλλικῆς σχολῆς, γεννηθεὶς ἐν Δυῶνι τῷ 1809 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τῷ 1864.

ΦΛΑΩ ΔΕΛΑΒΙΛΛΑΡΔΕΡΙ (Αὔγουστος, κόμης de Flahaut De la Billarderie), γάλλος στρατηγὸς καὶ διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1785 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1870. Ταχθεὶς εἰς τὸ στρατιωτικόν, ἐπολέμησεν εἰς Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν ὡς ἀξιωματικὸς μέχρι τῆς Παλινορθώσεως, ὅτε, ἀναχωρήσας εἰς Ἀγγλίαν, ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ ναυάρχου Κέιθ, ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν τῷ 1827. Τῷ 1830 ἀνέλαβε τοὺς βαθμοὺς αὐτοῦ, διορισθεὶς καὶ γερουσιαστής. Τῷ 1831 ἐστάλη πληρεξούσιος ὑπουργὸς εἰς Βερολῖνον καὶ ἔπειτα τῷ 1842 διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τοῦ 1848. Τὸ ἐπιὸν ἔτος ἔλαβε τὸν βαθμὸν στρατηγοῦ καὶ τῷ 1864 ἔλαβε τὸ μέγα παράσημον τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς.

ΦΛΕΓΕΘΩΝ, εἷς τῶν ἐν Ἅιδῃ ποταμῶν τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, περιβάλλων τὸν Τάρταρον διὰ τῶν φλογερῶν αὐτοῦ ρευμάτων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀχέροντα.

ΦΛΕΓΡΑ καὶ ΦΛΕΓΡΑΣ. Κατὰ τὴν μυθολογίαν ἐκαλεῖτο οὕτω τὸ μέρος, ὅπου συνεκροτήθη ἡ Γιγαντομαχία, τὸ Φάλλος Φλεγραῖον πεδίον ὀνομαζόμενον, ὅπερ κατά τινας μὲν ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἐν Θρᾴκῃ χερσονήσου Παλλήνης, κατ' ἄλλους δὲ παρὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ Κύμην ἢ τὴν ἐν Ἱσπανίᾳ Ταρτησσόν.

ΦΛΕΓΥΑΙ, ἀρχαῖος λῃστρικὸς λαὸς τῆς Βοιωτίας, μεταβὰς αὐτόσε πιθανῶς ἐκ Θρᾴκης ἢ Θεσσαλίας μετὰ τοῦ Φλεγύου, υἱοῦ τοῦ Ἄρεως, οἰκιστοῦ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ πόλεως Φλεγύας. Κατὰ τὴν μυθολογίαν οἱ Φλεγύαι ἠφανίσθησαν ὑπὸ σεισμῶν καὶ κεραυνῶν ὡς

συλήσαντες τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΦΛΕΓΥΑΣ, βασιλεὺς τῶν Λαπίθων, υἱὸς τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Χρύσης, θυγατρὸς τοῦ Ἁλμοῦ, διαδεχθεὶς τὸν Ἐτεοκλέα, ἀποθανόντα ἄνευ διαδόχων, ἐν τῇ διοικήσει τῆς χώρας τοῦ Ὀρχομενοῦ, κληθείσης ἀπ' αὐτοῦ Φλεγυαντίδος. Ἐκ τῆς Χρύσης κατέστη πατὴρ τῆς Κορωνίδος, ἥτις ἐγένετο διὰ τοῦ Ἀπόλλωνος μήτηρ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἀγανακτήσας ἐπὶ τούτῳ ὁ Φλεγύας, ἔθηκε τὸ πῦρ εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὅστις ὅμως ἐφόνευσεν αὐτὸν διὰ τῶν βελῶν αὐτοῦ καὶ κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς αὐστηρὰν τιμωρίαν ἐν τῷ Ἅιδῃ. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ὁ Φλεγύας δὲν εἶχε τέκνα καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Λύκου καὶ τοῦ Νυκτέως. Ὁ Στράβων ἀποκαλεῖ αὐτὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰξίωνος.

ΦΛΕΓΩΝ, εἷς τῶν ἵππων τοῦ Ἡλίου.

ΦΛΕΓΩΝ, ὁ ἐκ Τράλλεων τῆς Λυδίας, ἀπελεύθερος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ τοῦ Αὐγούστου. Ἐπέζησε δὲ πιθανῶς τοῦ Ἀδριανοῦ, διότι τὸ περὶ τῶν Ὀλυμπιάδων ἔργον αὐτοῦ προϋχώρει μέχρι τῆς 229ης Ὀλυμπιάδος, ἤτοι 137 μ. Χ., ὅπερ ἦν τὸ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἔτος. Ἰδοὺ κατάλογος τῶν ἔργων τοῦ Φλέγωνος.

α') Περὶ θαυμασίων, σύντομος πραγματεία περὶ θαυμασίων γεγονότων, περισωθεῖσα ἀλλ' ἀτελὴς τὴν ἀρχήν. Τὸ ἔργον εἶναι ὅλως ἀσήμαντον καὶ πλῆρες γελοίων ἀφηγήσεων, ἐξαιρέσει δὲ τοῦ ἔργου τοῦ Ψελλοῦ ἡ χειρίστη τῶν ἑλληνικῶν περὶ τοῦ θέματος τούτου πραγματειῶν.

β') Περὶ μακροβίων, ἔργον ἐπίσης σωζόμενον, συγκείμενον ἐξ ὀλίγων μόνον σελίδων καὶ παρέχον κατάλογον προσώπων ἐν Ἰταλίᾳ, ἀφικομένων εἰς τὸ ἑκατοστὸν καὶ ἐπέκεινα ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἀντεγράφη δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποτιμήσεων, ἤτοι ἐκ τῶν σημειώσεων τῶν κηνσόρων, ἀποτελεῖ ἁπλῆν ἀναγραφὴν ὀνομάτων καὶ εἶναι ἀνάξιον νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸ αὐτὸ ἔργον, ὅπερ ἀποδίδεται τῷ Λουκιανῷ. Ἐν τέλει ὑπάρχει ἀπόσπασμα τῶν σιβυλλικῶν χρησμῶν ἐξ 60 ἢ 70 στίχων. Ταῦτά εἰσι τὰ μόνα περισωθέντα ἔργα τοῦ Φλέγωνος.

γ') Ὀλυμπιονικῶν καὶ χρονικῶν συναγωγή. Ἀναφερόμενον ἐνίοτε ὑπὸ τὸν τίτλον Χρονογραφία ἢ Ὀλυμπιάδες, ἦν ἐν ἑπταικαίδεκα βιβλίοις καὶ παριεῖχεν ἔκθεσιν τῶν ὀλυμπ. ἀπὸ τῆς 1ης (776 π. Χ.) μέχρι τῆς 229ης (137 μ. Χ.), ἀφιερούμενον δὲ εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην, ἕνα τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἀδριανοῦ. Τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότατον τῶν ἔργων τοῦ Φλέγωνος. Ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου σώζεται ἐν χειρογράφοις τῶν ἄλλων ἔργων τοῦ Φλέγωνος, ἀπόσπασμα δ' αὐτοῦ, σχετιζόμενον πρὸς τὴν 177ην ὀλυμπιάδα, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Φωτίου. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἐξαιρέσεων τούτων καὶ μνείας αὐτοῦ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ, Εὐσεβίῳ, Ὠριγένῃ καὶ λοιποῖς, τὸ ἔργον καθ' ὁλοκληρίαν ἀπώλετο. Τὸ ὕφος αὐτοῦ χαρακτηρίζει ὁ Φώτιος ὡς οὐχὶ καθαρεῦον ἀττικόν· ὁ αὐτὸς ψέγει ταὐτοχρόνως τὴν ὑπερβολικὴν προσοχὴν τοῦ συγγραφέως εἰς τοὺς χρησμούς.

δ') Ὀλυμπιάδες ἐν βιβλίοις η', παραπλήσιον πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἔργον, δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς σύνοψις τοῦ ἀνωτέρω. Ὁ Clinton δικαίως παρετήρησεν ὅτι ὁ Φώτιος τοῦτο εἶχε τὸ ἔργον, ἐξ ὀκτὼ ἀποτελούμενον βιβλίων, ὑπ' ὄψιν καὶ οὐχὶ τὸ ἀνωτέρω. Ὁ Φώτιος λέγει ὅτι τὸ πέμπτον βιβλίον συνεπλήρου τὴν 177ην ὀλυμπιάδα, ἐτέρωθεν ὅμως μανθάνομεν ὅτι ὁ Φλέγων περιέγραφεν ἐν τῷ 13ῳ βιβλίῳ αὐτοῦ τὴν 203ην ὀλυμπιάδα, οὕτως ὥστε δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐχρησιμοποίησεν ὀκτὼ βιγλία (ἤτοι ἀπὸ τοῦ στ' μέχρι τοῦ ιγ') δι' 26 ὀλυμπιάδας καὶ πέντε δι' 177· ἀλλ' ἐὰν ὁ Φώτιος εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐξ ὀκτὼ βιβλίων ἐπιτομήν, τὰ πρῶτα πέντε βιβλία ἠδύναντο νὰ περιλαμβάνωσι τὰς 177 ὀλυμπιάδας, τὰ δὲ λοιπὰ τρία τὰς ὑπολειπομένας 52. Ὁ Φώτιος δὲν ἀνέγνωσε πέραν τῆς 177ης ὀλυμπιάδος.

ε') Ἐπιτομὴ Ὀλυμπιονικῶν ἐν βιβλίοις δ', ρητῶς ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Σουίδα ὡς ἐπιτομή, διαφέρουσα πιθανῶς τῆς προηγουμένης συνόψεως, ὡς περιλαμβάνουσα οὐχὶ ἱστορικὰς πληροφορίας, ἀλλ' ἁπλῶς κατάλογον ὀλυμπιονικῶν.

στ') Ἔκφρασις Σικελίας.

ζ') Περὶ τῶν παρὰ Ρωμαίοις ἑορτῶν βιβλία γ'.

η') Περὶ τῶν ἐν Ρώμῃ τόπων καὶ ὧν ἐπικέκληνται ὀνομάτων

Τὰ ἔργα ταῦτα ἀναφέρονται μόνον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

θ') Βίος Ἀδριανοῦ, γραφεὶς πράγματι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, καίπερ δημοσιευθεὶς ὡς ἔργον τοῦ Φλέγωνος.

ι') Γυναῖκες ἐν πολεμικοῖς συνεταὶ καὶ ἀνδρεῖαι, βραχεῖα πραγματεία, δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Heern, ὑφ' οὗ καὶ ἀποδίδεται εἰς τὸν Φλέγωνα· ἀλλ' ὁ Westermann φρονεῖ ὅτι δὲν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Φλέγωνος.

ΦΛΕΡΙΕ (Κάρολος-Κλαρὲ de Flairieu γάλλος ναυτικός, γεννηθεὶς ἐν Λυῶνι τῷ 1738 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1810. Μετὰ ἐπταετῆ ὑπηρεσίαν ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ προβλήματος περὶ προσδιορισμοῦ τοῦ γηίνου μήκους ἐν θαλάσσῃ, ὅπερ ἐπέτυχε νὰ λύσῃ δι' ἀκριβοῦς ὡρολογίου, ἔργου τοῦ Φερδινάνδου Βερθούδου, διαπλεύσας ἐπὶ ἐννέα μῆνας τὸν Ἀτλαντικόν, τὴν Κορέαν, τὰς Καναρίους νήσους καὶ τὰς Ἀντίλλας. Τῷ 1790 διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν, παραιτηθεὶς μετὰ ἓν ἔτος. Ἐπὶ τῆς Τρομοκρατίας ἐφυλακίσθη πλέον τοῦ ἔτους, ἀλλὰ τῷ 1747 ἐξελέγη μέλος τοῦ Βουλῆς τῶν Πεντακοσίων καὶ κατόπιν προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους. Καὶ μετὰ μοῦτο διωρίσθη γενικὸς φροντιστὴς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, γερουσιαστής, διοικητὴς τοῦ Κεραμικοῦ καὶ τέλος κόμης. Ἐξέδωκε: «Περιήγησιν ἐπὶ δοκιμῇ τῶν θαλασσίων ὡρολογίων» (1773, τόμ. 2), - «Περίπλουν τῆς Γῆς» κλπ.

ΦΛΕΡΥ (Ἀβέξ Κλαύδιος Fleury), γάλλος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1640 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1723. Σπουδάσας τὰ νομικά, ἀνέπτυξε μεγάλην ρητορικὴν δεινότητα ἐν τῇ Βουλῇ. Ἐπιδοθεὶς δὲ συντόνως εἰς τὴν μελέτην, ἐξέδωκε πρώτην ἱστορίαν τοῦ γαλλικοῦ καὶ κανονικοῦ δικαίου. Γενόμενος δ' ἔπειτα μοναχός, προσελήφθη παιδαγωγὸς τῶν πριγκήπων Κόντη (1672) καὶ τοῦ κόμητος Βερμανδοᾶ τῷ 1680, ὧν τῇ ἀρωγῇ ἐγένετο κύριος τῆς μονῆς *Loc-Dieu* ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ροδέζης (1683). Τῷ 1696 ἐγένετο μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Ἔγραψε δὲ πολλά, ἀλλὰ τὸ ἄριστον τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐστιν ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία» μέχρι τοῦ 1414, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Βολταῖρος δὲν ὤκνησε νὰ θαυμάσῃ.

ΦΛΕΡΥ (Ἀνδρέας Fleury), γάλλος πολιτικὸς καὶ καρδινάλιος, γεννηθεὶς ἐν Λοδέβῃ τῷ 1653 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1743. Γενόμενος κληρικός, διωρίσθη τῷ 1698 ἐπίσκοπος Φρεζοῦ καὶ τῷ 1715 προσελήφθη διδάσκαλος Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ', πεντεκαιδεκαέτους ἔτι ὄντος. Τῷ 1723, συστήσας τῷ Λουδοβίκῳ σύμβουλον τὸν δοῦκα Βουρβῶνος, εἶχεν ἀπεριόριστον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς καὶ ἐγένετο μέλος τριῶν Ἀκαδημιῶν, οὐδὲν σύγγραμμα δημοσιεύσας.

ΦΛΕΡΥ (Α. Fluery), γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Λασάτρῃ (Ἰνδρῇ) τῷ 1809. Σπουδάσας τὰ νομικὰ εἰς Παρισίους, ἐπηγγέλλετο τὸν δικηγόρον καὶ τραπεζίτην ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι καί, διακρινόμενος διὰ τὰς δημοκρατικὰς ἀρχάς, ἐξελέγη τῷ 1848 μέλος τῆς Συντακτικῆς συνελεύσεως, μεθ' ὃ ἐγκατασταθεὶς ἐν Παρισίοις, περιωρίσθη εἰς τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα.

ΦΛΕΡΥ (Αἰμίλιος Φῆλιξ Fleury), γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1815. Εἰκοσαετὴς ταχθεὶς εἰς τὸ στρατιωτικόν, ἐπολέμησεν ἐν Ἀλγερίᾳ ἱκανὰ ἔτη, μεθ' ὃ, ἐλθὼν εἰς Γαλλίαν, ἠσπάσθη τὴν πολιτικὴν τοῦ Ναπολέοντος, παρέσχε πολυετῆ ὑπηρεσίαν ἐν τῷ στρατῷ καὶ παρήχθη εἰς στρατηγὸν τῷ 1861. Τῷ 1864 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας ἐτίμησεν αὐτὸν τῷ παρασήμῳ τῆς Ἁγίας Ἄννης, ἐνῷ Ναπολέων ὁ Γ' εἶχεν ἤδη διορίσει αὐτὸν μέγαν ἀξιωματικὸν τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Τῷ 1865 διωρίσθη γερουσιαστὴς καὶτέλος τῷ 1866 μέγας σταυλάρχης. Ὡς αὐλικὸς ἔλαβε σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας. Τῷ 1866 ἐστάλη παρὰ τῷ Βίκτωρι Ἐμμανουὴλ μετὰ εἰδικῆς ἐντολῆς καὶ τῷ 1869 διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Πετρουπόλει. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1770 ἐτέθη ἐν διαθεσιμότητι.

ΦΛΕΣΙΑΔΟΣ (Δῆμος—), ὑπαγόμενος εἰς τὸν νομὸν Μεσσηνίας, οὗ πρωτεύουσα ἡ Λυγούδιστα, χωρία δὲ ὀκτώ, τὸ Μουζάκι, Πανδεμένον, Σαπρίκη κτλ. Οἰκεῖται ὁ δῆμος οὗτος ὑπὸ 3.462 κατοίκων. Ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Δικαίου Παπᾶ Φλέσα, ὅστις κατὰ τὸ 1825 παρὰ τὸ χωρίον Πανδεμένον ἀντετάχθη μετὰ 300 μαχητῶν κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰβραὴμ πασσᾶ. Προϊόντα

το δήμου τούτου εἶναι σταφίς, ἔλαιον, οἶνος, μέταξα, δημ. καρποί, βάμβαξ, καπνός κτλ.

ΦΛΕΣΙΕ (Βαλεντῖνος Fléchier), γάλλος συγγραφεύς, ἐπίσκοπος Νίμης καὶ εἷς τῶν καλλιτέρων ἱεροκηρύκων, γεννηθεὶς ἐν Ἀβινιῶνι τῷ 1632 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μομπελλιὲ τῷ 1710. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Νίμῃ (1782, τόμ. 10 εἰς 8ον).

ΦΛΕΩΝ (ἤτοι ὁ ἀρθονίας πάροχος), ἐπώνυμον τοῦ Διονύσου, περιγραφομένου ὡς θεοῦ, ἀναπτύσοντος τὴν γονιμότητα τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων. Φλέος εἶναι ἄλλο ἐπώνυμον τοῦ αὐτοῦ θεοῦ (ἐκ τοῦ φλύειν).

ΦΛΙΑΣ, υἱὸς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Χθονοφύλης, καλούμενος πρὸς τούτοις καὶ Φλιοῦς, καταγόμενος ἐξ Ἀραιθυρέας τῆς ἐν Ἀργολίδι καὶ ἀναφερόμενος ὡς εἷς τῶν Ἀργοναυτῶν. Κατὰ τὸν Παυσανίαν ἦν υἱὸς τοῦ Κείσου καὶ τῆς Ἀραιθυρέας καὶ σύζυγος τῆς Χθονοφύλης, ἐξ ἧς καὶ κατέστη πατὴρ τοῦ Ἀνδροδάμαντος· ὁ δὲ Ὑγῖνος ἀποκαλεῖ αὐτὸν Φλίασον καὶ υἱὸν τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀριάδνης. Ἡ πρότερον Ἀραιθυρέα καλουμένη πόλις Φλιοῦς λέγεται ὅτι ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα αὐτῆς.

ΦΛΙΑΣΙΑ, χώρα μικρὰ τῆς Πελοποννήσου, ὁριζομένη πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῆς Σικυωνίας, ἀνατολικῶς ὑπὸ τῆς χώρας τῶν Κλεωνῶν, νοτίως ὑπὸ τῆς Ἀργείας καὶ δυτικῶς ὑπὸ τῆς χώρας τοῦ Στυμφάλου. Πρῶτος οἰκιστὴς αὐτῆς ἐγένετο ὁ αὐτόχθων Ἄρας, συνοικίσας τὴν περὶ τὸν Ἀραντῖνον λόφον πόλιν, τὴν ὀνομασθεῖσαν Ἀραντίαν. Ἦν δὲ ὁ Ἄρας κατὰ τὰς διηγήσεις τῶν Φλιασίων σύγχρονος τοῦ Προμηθέως τοῦ Ἰαπετοῦ. ἔσχεν υἱὸν Ἄδριν καὶ θυγατέρα Ἀραιθυρέαν, ἐξ ἧς μετωνομάσθη ἥ τε χώρα καὶ ἡ πόλις Ἀραιθυρέα. Τὸ τρίτον ὄνομα ἐδόθη εἰς τὴν χώραν ἀπὸ Φλίαντα, υἱὸν τῆς Ἀραιθυρέας καὶ ἕνα τῶν Ἀργοναυτῶν. Μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν Ρηγνίδας ὁ Φάλκου, Δωριεύς, ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Φλιασίας, ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν βασιλέα καὶ ἔκτοτε οἱ Φλιάσιοι ὡς καὶ πᾶσαι αἱ δωρικαὶ χῶραι παρεδέχθησαν τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, ὁ δὲ Φλιάσιος Ἵππασος, ὁ ἀντιστὰς εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ Ρηγνίδα ὡς βασιλέως, ἔφυγεν εἰς Σάμον μετά τινων ἄλλων ὁμοφρόνων. Ὁ φιλόσοφος Πυθαγόρας ἦν τέταρτος ἀπόγονος τοῦ Ἱππάσου τούτου. Οἱ Φλιάσιοι διέμειναν σταθερῶς συνηνωμένοι μετὰ τῆς Σπάρτης, διὸ καὶ ἐμισοῦντο ὑπὸ τῶν Ἀργείων καὶ Ἀρκάδων. Καθ' ὅλας δὲ τὰς ἐχθρικὰς εἰς Φλιασίαν εἰσβολάς, τὴν πρώτην Θηβαίων, Ἠλιέων καὶ Ἀρκάδων, τὴν δευτέραν Ἀργείων καὶ Ἀρκάδων καὶ τὴν τρίτην Σικυωνίων καὶ Πελληνέων, ἀνεδείχθησαν νικηταὶ οἱ Φλιάσιοι. Κατὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους ἔπεμψαν χιλίους ὁπλίτας. Ἡ χώρα τῆς Φλιασίας ἦν ὅλως πεδινή, πρωτεύουσα δὲ πόλις διετέλει ὁ Φλιοῦς.

ΦΛΙΗΤΓΟΥΔ (Κάρολος Fleewood), ἄγγλος πολιτικός, ἀποθανὼν τῷ 1692. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐκηρύχθη κατὰ Καρόλου τοῦ Α'. Ἐπὶ τῆς δημοκρατίας ὑπηρετῶν ἐν τῷ στρατῷ, προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον καὶ μετὰ τὴν ἐν Βόρσεστερ μάχην ὁ Κρόμβελ ἔδωκεν αὐτῷ σύζυγον τὴν πρωτότοκον θυγατέρα, διορίσας αὐτὸν καὶ μέλος τοῦ συμβουλίου Κράτους. Τῷ 1652 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ ἐπὶ τὴν Ἰρλανδίαν στρατοῦ, διορίσθη δὲ βραδύτερον λόρδος βουλευτὴς τῆς Ἰρλανδίας. Πεσόντος τοῦ Κρόμβελ καὶ δοθείσης ὑπὸ Καρόλου τοῦ Β' ἀμνηστείας, ὁ Φλητγοὺ ἐξηρέθη ταύτης καὶ ἀπέθανεν ἀφανὴς ἐν Στὸκ-Νεβιγκτῶνι.

ΦΛΙΝΤΕΡΣ (Ματθαῖος Flinders), ἄγγλος θαλαττοπόρος, γεννηθεὶς ἐν Δονιγκτῶνι τῷ 1760 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1814. Ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Αὐστραλίαν τῷ 1795 μετὰ τοῦ Χοῦντερ, διοικητοῦ ἐν τῇ Νέᾳ Οὐαλίᾳ, ἔχων δὲ ζωηρὰν ἐπιθυμίαν πρὸς ἀνακάλυψιν ἀγνώστων χωρῶν, ἐπεχείρησε πολλὰς ἐκδρομὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Αὐστραλίας μεθ' ἑτέρου νέου, τοῦ Γεωργίου Βάλς· προσδιώρισαν καὶ ἐξηκρίβωσαν μέγα μέρος τῶν ἀκτῶν τῆς Αὐστραλίας, τοὺς ποταμοὺς κλπ. Ὡσαύτως δ' ἀνεκάλυψαν καὶ νήσους τέως ἀγνώστους, ὡς τὴν Καγγουροῦ κλπ. Ἀπέθανε δ' ἐν Λονδίνῳ, καθ' ἣν ἡμέραν ἐδημοσιεύοντο τὸ δρομολόγιον καὶ αἱ ἀνακαλύψεις αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Περιήγησις ἐν Αὐστραλίᾳ κατὰ τὸ 1801, 1802 καὶ 1803» (Λονδῖνον, 1814 τόμ. 2).

ΦΛΙΟΥΣ, πόλις ἀρχαία, πρωτεύουσα τῆς Φλιασίας χώρας, κτισθεῖσα εἰς ἀπόστασιν 30 σταδίων ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτέρας πρωτευούσης Ἀραντίας καὶ εἶτα Ἀραιθυρέας ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ βορείου ἄκρου τοῦ ὄρους Τρικαράνου καὶ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ, ἔνθα σήμερον

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἡ θέσις Παναγία ἡ Ραχιώτισσα. Τοῦ Φλιοῦντος ὑπερέκειτο ἀκρόπολις, ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ἄλσος κυπαρίσσων, ἧς τὰ ἴχνη ἔτι καὶ νῦν σώζονται ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς τοῦ ὄρους· ἡ δὲ πόλις ἐξετείνετο μέχρι τῆς ὑποκειμένης πεδιάδος· κάτω δὲ ταύτης ὑπῆρχε τὸ πόλισμα αἱ Κελεαὶ εἰς ἀπόστασιν 5 σταδίων. Ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς πόλεως ἀνέκειτο αἰὲ χαλκῆ, ἣν ἐτίμων οἱ Φλιούντιοι, φοβούμενοι τὴν ἐκ τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς αἰγὸς προξενουμένην συνήθως βλάβην εἰς τὰς ἀμπέλους. Ὄπισθεν τῆς ἀγορᾶς ἦν ὁ μαντικὸς οἶκος τοῦ Ἀμφιαράου, ὅπου οὗτος, κατακοιμηθεὶς τότε πρῶτον, ἤρξατο νὰ μαντεύηται, καὶ περαιτέρω τόπος καλούμενος Ὀμφαλός, ὃν οἱ Φλιάσιοι ἐθεώρουν ὡς τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν πολλοὶ Φλιούντιοι κατέφυγον εἰς Κλαζομενὰς τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης κατήγοντο ὁ Πρατῖνος καὶ Ἀριστίας, πατὴρ καὶ υἱός, ἀμφότεροι σατυρικοὶ ποιηταὶ δοκιμώτατοι. Ὁ Φλιοῦς, διοικούμενος ὑπὸ ἐγχωρίων τυράννων, ἅμα τῇ συγκροτήσει τοῦ ἀχαϊκοῦ συνεδρίου προσεχώρησεν αὐτῷ, τοῦ ἐσχάτου τυράννου Κλεωνύμου οἰκειοθελῶς ἀποθέσαντος τὴν μοναρχίαν, καὶ βραδύτερον ὑπέκυψεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης. Ἀλλ' ἔκτοτε κατέπεσεν εἰς ἐσχάτην μηδαμινότητα, ὥστε ὁ Ἱεροκλῆς οὔτε κατατάττει αὐτὸν μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου. Πρὸ τῆς πόλεως ἐκτείνεται τὸ εὔφορον Φλιάσιον πεδίον εἰς ὕψος 290 μέτρ. ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

ΦΛΟΓΙΤΑ, χωρίον, κατοικούμενον ὑπὸ χριστιανῶν καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὴν διοίκησιν Νίγδης τοῦ νομοῦ Ἰκονίου. Κεῖται ἐν χώρᾳ ἀνύδρῳ εἰς ἀπόστασιν 4 ὡρῶν πρὸς Β τῆς Ἄξοῦ (Κασὰ Κιοϊ) καὶ καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων Σουβερμέζ.

ΦΛΟΙΟΝ, ὄρος τῆς Σάμου, κείμενον κατὰ τὰ δυτικὰ τῆς νήσου ἐν τῇ ὁροστοιχίᾳ τοῦ Κερκετέως. Περὶ τὸ ὄρος τοῦτο, ἐδόξαζον οἱ ἀρχαῖοι, αἱ Ἀμαζόνες, καταδιωκόμεναι ὑπὸ τοῦ Βάκχου, διεπεραιώθησαν ἐξ Ἐφέσου καὶ συνεκρότησαν μάχην πρὸς τὸν θεὸν τοῦτον. Αἱ διασφαγαὶ αὐτοῦ, ὡς ἔλεγον, προῆλθον ἐκ τῶν φωνῶν τῶν Ἀμαζόνων «Καὶ τὸ Φλοιὸν ὑπ' ἐκείνων ραγῆναι, φθεγγομένων μέγα τι καὶ διάτορον» (Πλούταρ.).

ΦΛΟΚΕ (Πέτρος Ἀμάμπλ Floquet), γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Ρουέν̣ῃ τῷ 1797. Σπουδάσας ἐν Καέν̣ῃ τὰ νομικά, ὑπηρέτησεν ὡς ὑπάλληλος τῆς κυβερνήσεως μέχρι τοῦ 1843. Ἔκτοτε δ' ἐπεδόθη εἰς μελέτας ἱστορικὰς καὶ φιλολογικάς, γενόμενος μέλος πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἑταιρειῶν. Ἐξέδωκεν: «Ἱστορίαν τῶν προνομίων τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ» (Ρουέν̣ῃ, 1883, τόμ. 3),—«Ἀνέκδοτα νορμανδικά» (1838),—«Ἱστορίαν τοῦ νορμανδικοῦ κοινοβουλίου» (1840, τόμ. 7) κλπ.

ΦΛΟΚΕ (Κάρολος Θωμᾶς Floquet), γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Σαινζὰι τῷ 1828. Ἐλθὼν εἰς Παρισίους, ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καί, ἐγραφεὶς δικηγόρος ἐν τοῖς δικαστηρίοις τῶν Παρισίων (1851), διεκρίθη καὶ ὡς συνήγορος καὶ ὡς πολιτικὸς φιλελεύθερος διὰ πλείστων ἄρθρων ἐν ταῖς σπουδαιοτάταις ἐφημερίσι. Τῷ 1864 ἐν τῇ διοργανώσει δημοκρατικῆς ἐκλογικῆς ἐπιτροπῆς κατεδιώχθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας μετὰ δώδεκα τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ φίλων, ὑποστὰς τὴν νόμιμον ποινήν. Ἀρχομένου τοῦ 1870 ἔκτακτον ἐπεισόδιον συνετέλεσε πρὸς ἀνύψωσιν τῆς φήμης αὐτοῦ. Ὁ Πέτρος Βοναπάρτης ἐπυροβόλησε θανασίμως κατὰ τοῦ Βίκτωρος Νοάρ, ὁ δὲ Φλοκέ, παρακληθεὶς νὰ δεχθῇ τὴν ὑπερασπισιν τοῦ πατρὸς τοῦ θύματος, ἐπεδείξατο τοιαύτην ρητορικὴν δεινότητα συνηγορῶν ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὥστε ἤγαγε τοὺς βοναπαρτιστὰς εἰς θέσιν ἀκροσφαλῆ, μάλιστα δὲ ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν τοσαύτη ἐξεδηλοῦτο δυσμένεια κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐξελέγη ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Σηκουάνα μέλος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως (1871). Ἔκτοτε δὲ διαβραματίζει σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τοῖς πολιτικοῖς τῆς Γαλλίας ἐπανειλημμένως μὲν χρηματίσας πρόεδρος τοῦ ὑπουργείου, νῦν δὲ ὢν πρόεδρος τῆς Βουλῆς. (Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα).

ΦΛΟΚΩΝ (Φερδινάνδος Flocon), γάλλος δημοσιογράφος καὶ μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τοῦ 1848. Ἔγραφε πολιτικὰ ἄρθρα ἐν τῷ «Γαλλικῷ Ταχυδρόμῳ», τῇ «Συνταγματικῇ», τῇ «Μεταρρυθμίσει» κλπ. καὶ κτησάμενος μεγάλην ἐν Γαλλίᾳ φήμην διά τε τὰς δημοκρατικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν πολιτικὴν σύνεσιν, προσελήφθη ἐπὶ τῆς φεβρουαρινῆς ἐπαναστάσεως μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως. Διορισθεὶς δ' ὑπουργὸς τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, εἰργάσθη ἂν οὐχὶ

μετὰ πρωτοτύπου δεξιότητος, τοὐλάχιστον μετὰ πολλῆς εὐσυνειδησίας. Ἐπὶ τοῦ πραξικοπήματος τῇ 2 δεκεμβρίου ἐξορισθεὶς τῆς πατρίδος, κατέφυγεν εἰς Λευσάνην, ἔνθα διῆλθε τὸν βίον.

ΦΛΥΑ (Φλύα καὶ Φλυά), δῆμος ἐν Ἀττικῇ τῆς φυλῆς Κεκροπίδος κατὰ τὸν Στέφανον ἢ Πτολεμαΐδος κατὰ Ἡσύχιον. Ἐν Φλυᾷ ὑπῆρχον πλεῖστοι βωμοὶ θεῶν καὶ τελεστήριον κοινὸν τοῦ γένους τῶν Λυκομηδῶν, ὅπερ, ἐμπρησθὲν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἐπεσκεύασεν ὁ ἐκ τοῦ γένους τῶν Λυκομηδῶν Θεμιστοκλῆς καὶ ἐκόσμησε διὰ γραφῶν. Ὡς ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ Παυσανίου φαίνεται, οἱ Φλυεῖς καὶ Μυρρινούσιοι ἦσαν γείτονες. Ἄλλοι τοποθετοῦσιν αὐτὸν περὶ τὸ χωρίον Δραγουμάνον.

ΦΛΩΚΑ, χωρίον τῆς Μεσσηνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Πλαταμώδους καὶ ἀπέχον ἀπὸ Γαργαλιάνων $^1/_2$ ὥραν πρὸς Α. Οἰκεῖται ὑπὸ 220 κατοίκων.

ΦΛΩΚΑ, χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ὀλυμπίων καὶ ἀπέχον ἀπὸ Κριεκουκίου πρὸς Ν ὥραν 1. Τὸ χωρίον τοῦτο μετὰ τοῦ χωρίου Δρούβας κεῖται ἐπὶ λόφου κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ πλησίον τῶν ὀρεινῶν τῆς Ὀλυμπίας. Οἰκεῖται ὑπὸ 418 κατοίκων. Προϊόντα δημητριακοὶ καρποί, βάμβαξ καὶ οἶνος.

ΦΛΩΜΟΧΩΡΙ, χωρίον τῆς Λακωνίας, κείμενον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς χερσονήσου τοῦ Ταϋγέτου καὶ πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ ἐν τῷ Λακωνικῷ κόλπῳ ὅρμου Κολοκυνθίας. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Κολοκυνθίου, ἀπέχον τῆς ἕδρας Κότρωνα 45′ πρὸς δυσμάς. Κάτοικοι 232.

ΦΛΩΡΑ, ρωμαϊκὴ θεότης τῶν ἀνθέων καὶ τῆς ἀνοίξεως. Οἱ συγγραφεῖς, οἵτινες ἀπεσκόπουν εἰς περιφρόνησιν τῆς ρωμαϊκῆς θρησκείας, ἀφηγοῦνται ὅτι ἡ Φλώρα ὑπῆρξεν, ὡς ἡ Ἄκκα Λαυρεντία, ἑταίρα, καταρτίσασα μεγάλην περιουσίαν καὶ κληροδοτήσασα αὐτὴν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν λαόν, ὃς καὶ πρὸς ἀμοιβὴν ἐτίμησεν αὐτὴν διὰ τῆς ἐτησίας ἑορτῆς *Floralia* (ἑορτὴ τῆς Χλωρίδος). Ἀλλ' ἡ λατρεία αὐτῆς ἦν εἰσηγμένη ἐν Ρώμῃ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, διότι λέγεται ὅτι ναὸς ἦν αὐτῇ ἀφιερωμένος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Τατίου, ὁ δὲ Νουμᾶς διώρισε καὶ ἱεροφάντην αὐτῆς. Ἡ ὁμοιότης τῶν ὀνομάτων Φλώρα καὶ Χλωρὶς παρώθησε τοὺς Ρωμαίους εἰς ταυτισμὸν τῶν δύο θεοτήτων. Ὁ ἐν Ρώμῃ ναὸς αὐτῆς ἔκειτο παρὰ τὸν μέγιστον ἱππόδρομον *(Circus Maximus)*, ἡ δ' ἑορτὴ αὐτῆς ἐτελεῖτο ἀπὸ τῆς 28ης ἀπριλίου μέχρι τῆς 1ης μαΐου μετ' ἐκτάκτου φαιδρότητος καὶ διαχύσεως.

ΦΛΩΡΕΝΤΖΑΣ (Νικόλαος), Κρὴς τὴν πατρίδα (1640). Μνημονεύεται ὡς καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταυίου.

ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ (Florence), Ἰταλιστὶ Firenze, τὸ ἀρχαῖον Florentia Tuscorum, ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Τοσκάνης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1865 μέχρι τοῦ 1871 τῆς Ἰταλίας, νῦν δὲ πρωτεύουσα ἐπαρχίας 1,080 χιλιαμ. ΝΑ τῶν Παρισίων ἐπὶ τοῦ Ἄρνου ὑπὸ 43° 46′ 41″ Β πλάτ. καὶ 8° 55′ Α μῆκ. Κάτ. (1885) 180,000 Ἀρχαῖα ἕδρα τοῦ βασιλέως, τῶν Βουλῶν καὶ τῶν κεντρικῶν διοικήσεων. Ἀρχιεπισκοπή, πρωτοδικεῖον, ἐφετεῖον, ἀκυρωτικόν, πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1438, δημοσία σχολὴ τῶν γλωσσῶν καὶ τῆς ἑβραϊκῆς φιλολογίας, ἰατρικὴ καὶ χειρουργικὴ σχολή, μαιευτικὴ σχολή, φιλανθρωπικὰ καταστήματα, πτωχοκομεῖον λεγόμενον Casa pia di Lavoro. Ἀκαδημία della Crusca τῶν καλῶν τεχνῶν, del Cimento, τῶν Georgofili μετὰ γεωργικῆς σχολῆς κλπ. Πολλαὶ καὶ πλούσιαι βιβλιοθῆκαι, πολύτιμα ἀρχεῖα, μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας μετὰ βοτανικοῦ κήπου, μουσεῖον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἔνθα διατηροῦνται τὰ ὄργανα καὶ εἰς δάκτυλος τοῦ Γαλιλαίου, ἀστεροσκοπεῖον, 9 θέατρα, ὧν σημαντικώτερα εἶναι τὸ τοῦ Περγόλα καὶ τὸ τοῦ Κοκομέρο. Ἡ Φλωρεντία περιβάλλεται ὑπὸ τειχῶν μετ' ἐπάλξεων καὶ δύο φρουρίων, καλουμένων Fortezze da Basso καὶ di Belvedere· εἰς αὐτὴν εἰσέρχεταί τις διὰ πολλῶν πυλῶν, ὧν ἡ ὡραιοτέρα *Gallo* ἡ τοῦ San, ἔχει πρὸ αὐτῆς λαμπρὰν θριαμβικὴν ἄψῖδα, ἐγερθεῖσαν πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς Φραγκίσκου τοῦ Α′, καὶ διέρχεται τὸν Ἄρνον, ὃς τέμνει αὐτὴν εἰς δύο μέρη διὰ τριῶν γεφυρῶν, τῆς γεφύρας Ponte-Vecchio, Caraja καὶ τῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ τελευταία τῶν ὁποίων, κατεσκευασμένη ἅπασα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου καὶ ἔχουσα 3 μεγάλας ἀψῖδας, κοσμεῖται ὑπὸ ἀγαλμάτων τῶν τεσσάρων ὡρῶν. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς, στεναὶ καὶ σκολιαί, εἶναι ἐστρωμέναι διὰ μεγάλων λιθίνων πλακῶν. Ἐξ ὅλων τῶν περιπάτων

Δημοτική Βιβλιοθήκη

μᾶλλον φοιτώμενος ὑπὸ τῶν ξένων εἶναι ὁ τῶν *Cascine*· αἱ διάφοροι αὐτῆς συνοικίαι περιβάλλονται διὰ πολλῶν καὶ ὡραίων οἰκοδομῶν, αἱ δὲ πλατεῖαι καλύπτονται ὑπὸ ἀναβρυτηρίων καὶ ἀγαλμάτων, ὀλίγαι δὲ πόλεις περιέχουσι τοσαῦτα ἀριστουργήματα τέχνης. Ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Μεγάλου-Δουκὸς ὑπάρχει τὸ Ἀρχαῖον μέγαρον *(Palazzo Vecchio)* νῦν δημαρχεῖον, τέως δὲ ἐνδιαίτημα τῶν ἀρχηγῶν τῆς Φλωρεντιανῆς δημοκρατίας· εἶναι οἰκοδομὴ γοτθικοῦ ρυθμοῦ, τετράγωνος, στερουμένη παντὸς ἐξωτερικοῦ διακόσμου καὶ κοσμουμένη ὑπὸ πύργου ὕψους 95 μέτρων· κατὰ τὴν εἴσοδον ὑπάρχουσι δύο κολοσσιαῖοι ἀνδριάντες, ὁ Δαυὶδ τοῦ Μιχαὴλ-Ἀγγέλου καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Βανδινέλλη· ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλατείας ὑπάρχουσι τὸ *Leggia de'Lanzi*, περιέχον πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ θησαυροῖς τὴν Ἰουδὶθ τοῦ Δονατέλλου, τὸν Περσέα τοῦ Μπενβενούτου Κελλίνη, τὴν Ἁρπαγὴν τῶν Σαβίνων καὶ τὸν Ἡρακλέα φονεύοντα τὸν Κένταυρον τοῦ Ἰωάννου τῆς Βονωνίας. Τὸ μέγαρον *degli Uffici*, οὗ τὸ ἐξωτερικὸν κοσμεῖται μεταξὺ τῶν κιόνων διὰ μαρμαρίνων ἀνδριάντων τῶν ἐπισημοτέρων Τοσκανῶν, περιέχει τὴν βιβλιοθήκην *Magliabecchiana* καὶ τὴν λαμπρὰν Στοὰν τῆς Φλωρεντίας ἢ τῶν Μεδίκων, μίαν τῶν πολυτιμοτάτων τῆς Εὐρώπης· τὸ μέγαρον Πίττη, ἀρξάμενον τῷ 1440 κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Βρουνελλέσση, ἦν τὸ ἐνδιαίτημα τῶν Μεγάλων Δουκῶν· κέκτηται δ' ὡσαύτως πινακοθήκην, βιβλιοθήκην, καλουμένην Παλατινὴν ἢ τοῦ Μεγάλου δουκός, πλήρη δὲ σπανίων χειρογράφων· ὄπισθεν τοῦ μεγάρου Πίττη ὑπάρχει ὁ κῆπος *Boboli*, κεκοσμημένος ὑπὸ ὡραίας πηγῆς καὶ πολλῶν ἀγαλμάτων, περιέχων δὲ θαυμάσια θερμοκήπια. Τὸ μέγαρον Ρικκάρδη ἔχει ὡραῖον παρεκκλήσιον, κεκοσμημένον δι' εἰκόνων ὑπὸ τοῦ Βενόζζου, Γοζζόλη, ὡς καὶ βιβλιοθήκην, τὴν *Riccardiana*, ἔνθα συνεδριάζει ἡ Ἀκαδημία *della Crusca*. Τέλος τὰ μέγαρα Στρόζη, Ρουσελλαί, Μπουονδελμόντου, Καππόνη κλπ., ἅπαντα διακρινόμενα ἐπὶ τῇ ἀρχιτεκτονικῇ καὶ ταῖς καλλιτεχνικαῖς συλλογαῖς αὐτῶν. Ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπάρχουσιν 152 ἐκκλησίαι ἢ παρεκκλήσια. Ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς *Santa-Maria del Fiori* ἢ Δόμος, ὁ ἄλλοτε *San Reparata*, ἤρξατο περὶ τὸ 1294 ὑπὸ τοῦ Ἀρνόλφου δὶ Λάπο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κιμαβουέ· ὁ Γιόττος δέ, ὁ Βρουνελλέσης, ὁ Μιχαὴλ-Ἄγγελος, ὁ Ὀρκάνιας καὶ Ταδέος Γάδδης εἰργάσθησαν ἐναλλὰξ ἐν τῇ οἰκοδομῇ ταύτῃ· ὁ θόλος αὐτῆς, ὕψους 117 μέτρ. εἶναι ἔργον τοῦ Βρουνελλέση· τὸ ἐξωτερικὸν περιβάλλεται ὑπὸ μωσαϊκῶν. Ἐν τῷ μητροπολιτικῷ τούτῳ ναῷ ἐδολοφονήθη Ἰούλιος ὁ τῶν Μεδίκων ὑπὸ τῶν Πάζη, ἡ δὲ παράκλησις τοῦ Σαβοναρόλη ἐγένετο εἰς τὴν πλατείαν τῆς Χωροδεσποτείας. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν κωδωνοστάσιον μεμονωμένον, τετραγωνικοῦ σχήματος, ὕψους 93 μέτρ. καὶ κεκοσμημένον, ὡς ὁ Δόμος, διὰ ποικίλων ἐγκολλημάτων, κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Γιόττου. Ἔναντι τοῦ Δόμου ἐγείρεται τὸ Βαπτιστήριον τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου, ἀρχαῖος μητροπολιτικὸς ναός, μικρὰ ὀκτάγωνος ἐκκλησία, οἰκοδομηθεῖσα τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ναοῦ τινος τοῦ Ἄρεως καὶ ἐξωραϊσθεῖσα τὸν Ι΄' καὶ ΙΔ' αἰῶνα· ἔχει τέσσαρας ὀρειχαλκίνους πύλας, θαυμασίως γεγλυμμένας τὴν μίαν μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Πιζάνου τὰς δύο δὲ ἄλλας μᾶλλον ὡραιοτέρας ὑπὸ τοῦ Λορέντζου Γιβέρτου. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Σταυροῦ, ἐπονομαζομένη φλωρεντιανὸν Πάνθεον, ᾠκοδομήθη τῷ 1294 ὑπὸ Ἀρνόλφου δὶ Λάπο· ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου, ἀνοικοδομηθεῖσα κατὰ τὰ σχέδια τοῦ Βρουναλλέση καὶ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαιοτάτης ἐκκλησίας τῆς Φλωρεντίας, εἶναι ἀξιοσημείωτος διὰ τὰ ἐξ ἰάσπεως, πορφυρίτου καὶ γρανίτου μαυσωλεῖα αὐτῆς. Ἔχει δὲ καὶ παρεκκλήσιον τῶν τάφων *(dei Sepolcri)*, ἔνθα εἶναι τεθαμμένοι οἱ μεγάλοι δοῦκες. Ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Ἁγ. Λαυρεντίου ὑπάρχει ἡ Λαυρεντιανὴ Βιβλιοθήκη, ἔνθα διατηροῦνται τὸ περίφημον χειρόγραφον τῶν Πανδεκτῶν, αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Κικέρωνος, ἀντιγραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Πετράρχου, τὰ χειρόγραφα τοῦ Μπενβενούτου Κελλίνη, τοῦ Ἀλφιέρη κλπ. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἔχει περιστύλιον, κεκοσμημένον διὰ ζωγραφιῶν τοῦ Ἀνδρέου Σάρτου, παρὰ δὲ τῇ πλησίον αὐτῇ πλατείᾳ ὑπάρχει ἔφιππον ὀρειχάλκινον ἄγαλμα Λαυρεντίου τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, ἔργον Ἰωάννου τῆς Βονωνίας. Δυνάμεθα εἰσέτι νὰ ἀναφέρωμεν τὴν ἐκκλησίαν τῶν Δομινικανῶν τῆς Παναγίας, ἀρξαμένην τῷ 1278 καὶ ἀποπε-

ρατωθεῖσαν τὸν ΙΔ' αἰῶνα, τὴν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, οἰκοδομηθεῖσαν κατὰ τὰ σχέδια τοῦ Βρουνελέση, τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Μάρκου, ἔνθα ὑπάρχουσιν οἱ τάφοι τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ καὶ τοῦ Πίκου τῆς Μιρανδόλης.— Ἡ βιομηχανία τῆς Φλωρεντίας παρήκμασεν, ἡ δὲ κατεργασία τοῦ ἐρίου, ἐν ᾗ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἠσχολοῦντο 30,000 ἐργατῶν καὶ ἧτις παρῆγε κατ' ἔτος 1,200,000 χρυσᾶ φιορίνια, νῦν κατέπαυσεν· ἡ κατασκευὴ τῶν μεταξωτῶν ὑφασμάτων ἐπασχολεῖ ἐν τούτοις ὑπὲρ τὰς 3,000 ἐργατῶν. Ἐν αὐτῇ κατασκευάζουσι πρὸς τούτοις μαθηματικὰ καὶ φυσικὰ ὄργανα ἀκριβέστατα. Ἐμπόριον ψιαθίνων πίλων, διαφόρων εἰδῶν ἐξ ὀρειχάλκου, ἀλαβάστρου καὶ ἀργίλου, γεγλυμμένων λίθων, μωσαϊκῶν ἐν πολυτίμοις λίθοις, κοσμημάτων, πορσελάνης, ταπήτων σοκολάτας, καρπῶν, σακχαρωτῶν, χάρτου κλπ.

Ἱστορία. Ἡ Φλωρεντία ἀπέβη ἀληθὴς πόλις, ὅτε ὁ Σύλλας ἀπέστειλεν εἰς αὐτὴν ἀποικίαν τῶν ἀποστράτων αὐτοῦ τῷ 81 π. Χ. Οὖσα πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἐτρουρίας τὸν Δ' αἰῶνα, σχεδὸν δὲ ἐρημωθεῖσα τὸν ΣΤ', ἐγένετο μετὰ μικρὸν ἡ ἕδρα λομβαρδικοῦ δουκάτου, ἀνῳκοδομήθη δὲ τὸν Η' αἰῶνα ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου· εἶτα ἔμεινε, καίπερ ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ μαρκεσίου τῆς Τοσκάνης, σχεδὸν κυρία ἑαυτῆς καὶ ὡς αἱ πόλεις τῆς κοιλάδος τοῦ Πάδου ἠνάγκασε μεταξὺ τοῦ 1100 καὶ 1150 ἅπαντας τοὺς περὶξ κατωτέρους χωροδεσπότας νὰ ἀναγνωρισθῶσι φλωρεντιανοὶ πολῖται καὶ ὑπέταξε τὰ τιμάρια αὐτῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἄνευ μεγάλης τινὸς ἐπιρροῆς καὶ ἄνευ μετοχῆς εἰς τὰς γενικὰ πράγματα τῆς Ἰταλίας μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἡ δημοκρατία τῆς Φλωρεντίας ἀπὸ τοῦ 1215 ἀπέβη τῶν μάλιστα ταραττομένων πόλεων ἐκ τῶν ἐχθροπραξιῶν τῶν Γουέλφων καὶ Γιβελίνων, ἀλληλοδιαδόχως νικητῶν, τούτων μὲν τῇ βοηθείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Β' (1248) καὶ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ αὐτοῦ Μαινφροά, ἐκείνων δὲ στηριζομένων ἔνδοθεν ἐπὶ τῶν τάξεων τῶν Πληβείων (1250), ἔξωθεν δὲ ἐπὶ Καρόλου τῆς Ἀνδεγαυίας (1266) πρὸς μόνον ὅμως τὸν σκοπὸν νὰ διασπάσωσιν ἀλλήλους μετὰ τὴν νίκην. Ἐνῷ δὲ οὕτως ἡ φλωρεντιανὴ ἀριστοκρατία παρεδίδετο εἰς διηνεκεῖς ἀγῶνας, ὁ λαός, πλουτῶν ἀπὸ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ διοργανούμενος εἰς σωματεῖα τῷ 1266, ἐμεγεθύνετο ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀφικνοῦντο τῷ μὲν 1282 οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι, οἱ μεγαλέμποροι, τῷ δὲ 1343 οἱ κατώτεροι τεχνῖται ἢ οἱ μικρέμποροι. Ἡ δημοκρατικὴ αὕτη ἀναστάτωσις δὲν περιωρίσθη εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο. Μετὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μεγάλων τεχνῶν, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν ἀριστοκρατίαν *(il popol grasso)*, καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κατωτέρων τεχνῶν ἐπῆλθον αἱ στάσεις καὶ αἱ ταραχαὶ τοῦ πληθυσμοῦ, ὥστις ἐστερεῖτο τοῦ δικαιώματος τῶν σωματείων καὶ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τῶν τεχνῶν (1378—1381). Τοιαύτη ἀναρχία ἐπήνεγκε πλέον ἢ ἅπαξ τὴν ξένην κυριαρχίαν οἵα ἐγένετο, ἡ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ροβέρτου, κληθέντος τῷ 1313 ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου τοῦ Ζ', τῷ δὲ 1326 ἐναντίον τῶν Γιβελίνων τῆς Λομβαρδίας, καὶ ἡ τοῦ φιλοδόξου δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Κωδιέρου τῆς Βριέννης, ἀναγορευθέντος δεσπότου ἀπὸ τοῦ 1342 μέχρι τοῦ 1343. Καὶ ὅμως ἐκπλήττεταί τις βλέπων ἐν μέσῳ τοσούτων ἀταξιῶν τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν τῆς Φλωρεντίας προαγόμενα, καθ' ἣν στιγμὴν πᾶσαι αἱ δημοκρατίαι πλὴν τῆς Βενετίας καὶ ἅπαντες οἱ ἡγεμόνες πλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ἦσαν ἧττον πλούσιοι αὐτῆς. Τῷ 1381 μετὰ τὴν ταραχὴν τῶν *Ciompi* οἱ Γουέλφοι εὐπατρίδαι, διοικούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀλβίζη, ἀνέλαβον ἐπὶ ἥμισυν αἰῶνα τὴν τῶν πραγμάτων διεύθυνσιν, κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν ἡ Φλωρεντία, κυρία τῆς Πιστοΐας ἀπὸ τοῦ 1329 καὶ τῆς Βολτέρρας ἀπὸ τοῦ 1361, ἐξησφάλισεν ἑαυτῇ τὴν κυριαρχίαν τῆς Τοσκάνης διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ Ἀρέζου (1384), τῆς Πίσης (1405—6), τῆς Κορτώνης (1411) καὶ τῆς παραλίας τοῦ Λιβόρνου (1421), ἁπλοῦ χωρίου, προωρισμένου ν' ἀποβῇ ἡμέραν τινὰ ἐκ τῶν πρωτίστων λιμένων τῆς Μεσογείου. Τῷ 1434 οἱ ἀγῶνες τῆς μερίδος τοῦ λαοῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξορίαν τῷ Ἀλβιζῶν καὶ τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἀντιπάλων αὐτοῖς Μεδίκων· οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ τῶν ἀρχαίων κυβερνητῶν, τῶν ἡγουμένων καὶ τῶν συμβουλίων ὑφίσταντο εἰσέτι κατ' ὄνομα, πράγματι ὅμως ἡ Φλωρεντία ἀπέβη σχεδὸν μοναρχία ὑπὸ τὴν κατοχὴν

τῆς πλουσίας ἐκείνης οἰκογενείας, τῆς προελθούσης ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μεγάλων τεχνῶν *(arts majeurs)*, ἀλλὰ τεταγμένης ἀπὸ πολλοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν κατωτέρων τεχνῶν *(arts mineurs)*. Παντοδύναμα ἐν τῷ χράτει ἄνευ ἐπισήμου τίτλου δύο ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ, ὁ Κόσμος, ὁ Πατὴρ τῆς πατρίδος (1434—64), καὶ Λαυρέντιος ὁ Μεγαλοπρεπής (1469—92), διὰ τῆς ἀφιλοκερδείας καὶ τῆς θερμῆς προστασίας, ἣν παρέσχον εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα, περιέβαλον τὸ ὄνομα τῆς Φλωρεντίας διὰ νέας φήμης· ἐξορισθέντες δὲ κατὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἄφιξιν τῶν Γάλλων διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος καὶ τοῦ μοναχοῦ Σαβοναρόλη (1494) καὶ ἐγκαταστάντες αὖθις κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1512 ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Ἰουλίου τοῦ Β′, καταδιωχθέντες δ' αὖθις τῷ 1527 κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν Κλήμεντος τοῦ Ζ′, ὃς ὑπεστήριζεν ἐν αὐτοῖς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, οἱ Μέδικοι ἀνεκλήθησαν ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε′ (1530-31), ἡ δὲ δημοκρατία μετετράπη χάριν αὐτῶν εἰς δουκάτον τῆς Τοσκάνης. — Ἕνεκα τοῦ φιλολογικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ αὐτῆς μεγαλείου, ὡς καὶ τῶν ταραχῶν καὶ τῆς δημοκρατίας αὐτῆς, ἡ Φλωρεντία ὑπῆρξεν αἱ Ἀθῆναι τοῦ νεωτέρου κόσμου. Αὕτη ἐν μὲν τῇ ποιήσει παρέσχε τὸν Δάντην κατὰ τὸν ΙΓ′ αἰῶνα, τὸν Πετράρχην κατὰ τὸν ΙΔ′ καὶ τὸν Φλωρεντῖνον Βουκάκιον, ἕνα τῶν δημιουργῶν τοῦ ἰταλικοῦ πεζοῦ λόγου, ὃς διὰ τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ περιγραφῆς ἀπεκάλεσε λοιμὸν τῆς Φλωρεντίας τὴν μάστιγα, ἥτις περὶ τὸ 1348 ἠρήμωσεν ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ πολιτικῇ ἀνέδειξε τὸν Βιλλάνην, τὸν Μακιαβέλην, τὸν Γκικαρδῖνον, παρέσχε δὲ τὸν Ἀμέρικον Βεσπούκιον εἰς τὴν πολυάριθμον φάλαγγα τῶν μεγάλων θαλασσοπόρων, τὸν Σιμαβουὲ καὶ τὸν Γιόττον, τοὺς ἐπανορθωτὰς τῆς ζωγραφικῆς τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος, τὸν Βρουνελλέσην, τὸν Μασσακιόν, τὸν Δονατέλλον, τὸν Γιβέρτον κατὰ τὸν ΙΔ′ αἰῶνα, τὸν Μιχαὴλ-Ἄγγελον, τὸν Ἀνδρέαν Δελσάρτον, τὸν Μπενβενοῦτον Κελλίνην καὶ τὸν Λεονάρδον Δεβίντζη μεθ' ἁπάσης τῆς φλωρεντιανῆς σχολῆς κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα, ἥτις ἀντιπροσωπεύει αὐτόθι τὴν ζωγραφίαν. Ἡ μουσικὴ αὐτόθι εὗρε τὸν Λύλλην, αἱ δὲ ἐπιστῆμαι τὸν Γαλιλαῖον κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα. — Ἡ Φλωρεντία εἶναι προσέτι διάσημος διὰ τὴν ἐν αὐτῇ συγκροτηθεῖσαν τῷ 1439 ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Δ′ γενικὴν σύνοδον πρὸς ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως (ἴδε ΣΥΝΟΔΟΙ), ὡς καὶ διὰ τὸν πάπαν Λέοντα τοῦ Ι′, ἄξιον γόνον τῶν Μεδίκων, ἐξ οὗ ὠνομάσθη καὶ ὁ αἰὼν ἐκεῖνος.

ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ (ἐπαρχία τῆς Florence), διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Ἰταλίας μεταξὺ τῶν τῆς Βονωνίας, Βαϋέννης καὶ Φορλῆς πρὸς Β, τοῦ Ἀρέζου καὶ τοῦ Σιέννου πρὸς Ν καὶ τῆς Πίσης πρὸς Δ. Ἐπιφ. 5,900 τετρ. χιλιάμ. Κάτ. 766,900 (1871). Πρωτεύουσα Φλωρεντία καὶ διαμερίσματα Σὰν-Μινιάτον, Πιστοΐα καὶ Ρόκκα Σὰν-Κασιάνον.

ΦΛΩΡΕΝΤΙΝΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς τρία πρόσωπα:

1. Φλωρεντῖνος, νομομαθής, ὃν ὁ Λαμπρίδιος ἀποκαλεῖ ἕνα τῶν συμβούλων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Σευήρου· ἔγραψε δὲ *Institutiones* εἰς 12 βιβλία, ἔργον, ὅπερ ἔλαβον ὑπ' ὄψιν οἱ συναρμολογηταὶ τῶν Ἰνστιτούτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ· τοῦτο εἶναι τὸ μόνον ἔργον, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ Φλωρεντῖνος εἶναι γνωστός.

2. Φλωρεντῖνος, ὁ γράψας πανηγυρικὸν ἐν 39 ἑξαμέτροις περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ βανδάλου βασιλέως Τρασιμούνδου καὶ τῆς λαμπρότητος τῆς Καρχηδόνος ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ· θὰ ἤκμασε δὲ περὶ τὸ τέλος τοῦ Ε′ αἰῶνος. Οἱ στίχοι οὗτοι ἐν βαρβαρικῇ σχεδὸν φρασεολογίᾳ ἀποτελοῦσι πυκνὸν συνονθύλευμα βαναύσου κολακείας.

3. Φλωρεντῖνος, βυζαντινὸς συγγραφεύς, ἀκμάσας τὸν Ι′ αἰῶνα μ. Χ. ἢ πρὸ αὐτοῦ καὶ γράψας, ὡς λέγεται, τὰ Γεωπονικά, ἅτινα ἀποδίδονται ἐν γένει εἰς τὸν Βάσσον Κασσιανόν.

ΦΛΩΡΕΝΤΙΟΣ, ἔπαρχος τῆς Γαλατίας ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Β′, ὅστις ἕνεκα τῆς τυραννικῆς αὐτοῦ διοικήσεως διήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀρνηθέντος νὰ ἐπικυρώσῃ τὰς διατάξεις αὐτοῦ. Ὅτε διεβιβάσθη ἡ εἴδησις νὰ προελάσωσιν αἱ λεγῶνες εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὁ Φλωρέντιος, ἵν' ἀποφύγῃ τὴν εὐθύνην τοῦ ὑπακοῦσαι ἢ παρακοῦσαι, παρέμεινεν ἐπιμόνως ἐν Βιέννῃ λίαν ἀπησχολημένος, ὡς ἰσχυρίζετο, ἐν τῇ ἐκπληρώσει ἐπισήμων ἐντολῶν· ἅμα ὡς ἔλαβεν ὅμως γνῶσιν τῆς φανερᾶς στάσεως τοῦ στρατοῦ καὶ

τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκλογῆς ἑνὸς Αὐγούστου, ἀμέσως μετέβη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Κωνσταντίνου, ὥστε ν' ἀποδείξῃ τὴν πίστιν αὐτοῦ καὶ μεγαλοποιήσῃ ταὐτοχρόνως τὴν ἐνοχὴν τοῦ στασιάσαντος ἡγεμόνος. Εἰς ἀμοιβὴν διωρίσθη ἀμέσως ὕπατος διὰ τὸ ἔτος 461 μ. Χ. καὶ διοικητὴς τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀντὶ τοῦ ἀρτίως ἀποθανόντος Ἀνατολίου· κατὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ τὸ αὐτὸ ἔτος (361) ἔφυγεν ὁμοῦ μετὰ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ Ταύρου τὴν ὀργὴν τοῦ νέου αὐτοκράτορος, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου παρέμεινε κεκρυμμένος, καθόσον μάλιστα εἶχε κατηγορηθῇ ἐρήμην καὶ καταδικασθῇ εἰς θάνατον. Λέγεται ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς γενναιοφρόνως ἠρνήθη νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς θέσεως, ὅπου ὁ ἄλλοτε ἐχθρὸς αὐτοῦ οὗτος ἐκρύπτετο.

ΦΛΩΡΕΣΕΪ, χωρίον τῆς Θεσσαλίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Γόμφων καὶ ἀπέχον ἀπὸ τῆς ἕδρας Μουζάκι ὥραν 1. Οἰκεῖται ὑπὸ 366 κατοίκων.

ΦΛΩΡΕΣΚΟΣ (Ἰωάννης), Ρουμάνος στρατηγὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ρημνίῳ τῷ 1819. Περατώσας ἐν τῇ πατρίδι τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, κατετάχθη ἐν τῷ στρατῷ, καὶ ἐλθὼν εἰς Παρισίους, ἠσκήθη ἐν τῇ σχολῇ τοῦ ἐπιτελείου καὶ, ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα, ἔλαβε τὸν βαθμὸν συνταγματάρχου. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Βιβέσκου προετελήφθη αὐλάρχης, παραιτηθεὶς ἅμα τῇ παραιτήσει τοῦ ἡγεμόνος (1848). Ἀλλὰ διορισθεὶς μετὰ μικρὸν καθηγητὴς τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ στρατιωτικῆς σχολῆς, προήχθη εἰς στρατηγὸν τῷ 1849. Ἐπὶ τοῦ πολέμου τῆς Τρανσυλβανίας ἀνέπτυξεν ἀνδρείαν καὶ ἀρετὰς στρατηγικάς. Διορισθεὶς δὲ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν, ἀνεδείχθη καὶ ἐν τῇ διοικητικῇ ταύτῃ θέσει. Κατόπιν παραιτηθεὶς τὸ ὑπουργεῖον διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ καὶ ἐπὶ Κούζα ἐγένετο πάλιν ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν (1862), παραιτηθεὶς μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ἡγεμόνος (1866). Νῦν εἶναι πρόεδρος τῆς Γερουσίας.

ΦΛΩΡΙΑΔΑ, χωρ. τῆς Ἀκαρνανίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμ. Θυάμου καὶ κείμενον κατὰ τὴν ὀρεινὴν χώραν τοῦ Μακρυνόρους, πρὸς τὸ ΒΔ τοῦ Συντέκνου, ἕδρας τοῦ δήμ., ἀφ' οὗ ἀπέχει ὥρ. 4. Οἰκεῖται ὑπὸ 354 κατοίκων. Πρ. δημητρ. καρποί, ἔλαιον καὶ βάλανοι.

ΦΛΩΡΙΑΝ (Ἰωάννης Κλάρις Florian), γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Γάρδῃ τῷ 1755 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1794. Ὁ ἰδιωτικὸς βίος τούτου οὐδὲν ἀξιωσημείωτον παρέχει ἡμῖν ἐκτὸς ὅτι ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ, καταγομένη ἐκ Καστίλλης, ἦν πτωχὴ καὶ ὁ Φλωριὰν ἐσπούδασεν ἐν μέσῳ δεινῆς κακουχίας. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων δ' αὐτοῦ ἄξια μνείας εἰσὶ πρὸ πάντων ἡ «Γαλάτεια» (1783), δρᾶμα,—ὁ «Βαῖσερ», κωμῳδία,—ὁ «Καλὸς πατήρ», κωμῳδία μονόπρακτος,—τὰ «Δίδυμα τῆς Περγάμου»,—ὁ «Ἐλιέζερ»,—ἡ «Ναθαλία» κλπ. Τὰ «Ἅπαντα» δ' αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ρενουάρδου (1820, τόμ. 16).

ΦΛΩΡΙΑΝΟΣ (Μ. Ἄννιος), ὁ ἑτεροπάτριος ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Τακίτου, κατὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν, ὡς νὰ ἦτο νόμιμος αὐτοῦ κληρονομία. Τὴν τολμηρὰν ταύτην πρᾶξιν, καίπερ μὴ ἐπισήμως ἀναγνωρισθεῖσαν, ἠνέχθησαν ὅμως ἥ τε Γερουσία καὶ οἱ στρατοὶ τῆς Δύσεως. Αἱ ἐν Συρίᾳ ὅμως λεγεῶνες περιέβαλον τὴν πορφύραν τῷ ἰδίῳ αὐτῶν στρατηγῷ Πρόβῳ καὶ ἀνεκήρυξαν αὐτὸν αὔγουστον. Ἐμφύλιος τότε ἐπῆλθε πόλεμος, ἀποτόμως λήξας διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Φλωριανοῦ, ὅστις ἀπώλετο ἐν Ταρσῷ εἴτε διὰ τῶν ἰδίων τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, εἴτε καὶ ἰδίᾳ χειρί, ἀφοῦ ἀπέλαυσε τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας ἐπὶ δίμηνον περίπου ἀπὸ ἀπριλ. μέχρις ἰουνίου ἢ ἰουλ. 276 μ. Χ.

ΦΛΩΡΙΔΑΣ ΜΠΛΑΓΚΑΣ (Φραγκίσκος-Ἀντώνιος, κόμης de Florida-Blanca), ἱσπανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1729 ἐν Μουρκίᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1808. Καταγόμενος ἐξ εὐτελοῦς οἰκογενείας καὶ σπουδάσας τὰ νομικά, ἠκολούθησε τὸ δικαστικὸν στάδιον, μεθ' ὃ διωρίσθη πρεσβευτὴς εἰς Ρώμην καὶ ἀπὸ τοῦ 1777 μέχρι τοῦ 1792 πρωθυπουργὸς Καρόλου τοῦ Γ'. Ῥαδιουργηθεὶς δ' ὑπὸ τῶν αὐλικῶν, ἐστάλη εἰς ἐξορίαν καὶ ἀνεφάνη μὲν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τῷ 1808, ἀλλ' ἀπέθανε μετ' οὐ πολύ.

ΦΛΩΡΙΝΑ, πόλις τῆς Μακεδονίας, κειμένη πρὸς Ν τῶν Βιτωλίων εἰς ἀπόστασιν 6 ὡρῶν, ἐν κοιλάδι, διαρρεομένῃ ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ ὄρους Περιστέρι κατερχομένου ποταμοῦ. Εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ εὐθείας γραμμῆς, ἐχούσης 1 ὥρας ἔκτασιν, διαιρεῖται δὲ εἰς ἐννέα συνοικίας καὶ διασχίζεται ὑπὸ μιᾶς μόνον ὁδοῦ, ἧς ἑκατέρωθεν εἶναι ᾠκοδομημέναι αἱ

1,400 οἰκίαι αὐτῆς. ἀνὰ 700 Ἔνθεν καὶ Ἔνθεν. Οἰκεῖται ὑπὸ 5,616 ὀθωμανῶν, 2,560 χριστιανῶν καὶ 100 οἰκογενειῶν Ἀθιγγάνων. Ἔχει 7 τεμένη, μίαν ἐκκλησίαν, 3 σχολ. ἑλληνικὰ καὶ βουλγαρικόν. Ἀρκτικῶς τῆς πόλεως ἐγείρεται ὁ στρατών. Ἡ Φλώρινα εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου καζᾶ, ἔχοντος πληθυσμὸν 36,000 Ἑλληνοβουλγάρων, 14,000 Ὀθωμανῶν καὶ 3,000 Βουλγαροσλαύων, οἰκούντων ἐν 64 χριστιανικοῖς χωρίοις καὶ 30 ὀθωμανικοῖς Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν μητρόπολιν Πελαγωνίας. Βουλγαριστὶ ἡ Φλώρινα καλεῖται Λερίν, κατὰ δὲ τὴν ἀρχαιότητα φαίνεται ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ ἀρχαία Μελιττών· ἐκ τῆς ἀφθονίας δὲ τοῦ περὶ αὐτὴν μελισσοχόρτου μετωνομάσθη Φλώρινα. Εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὴν καλλονὴν τῶν ἐν αὐτῇ οἰκουσῶν Ὀθωμανίδων καὶ τὰς Ἀθιγγανίδας χορευτρίας της.

ΦΛΩΡΙΣ (Floride), μία τῶν χωρῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ὁριζομένη ὑπὸ τῆς Γεωργίας καὶ Ἀλαβάμας πρὸς Β, ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ πρὸς Α, τῆς ὁμωνύμου διώρυγος πρὸς Ν καὶ τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου πρὸς Δ. Ὑπὸ 25° καὶ 31° Β πλάτ. καὶ 82° 25′ καὶ 90° Δ μῆκ. Ἡ χώρα αὕτη, ἀποτελοῦσα μεγάλην χερσόνησον εἰς τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς βορείου Ἀμερικῆς, ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀπαλαχικόλα καὶ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Ἔδαφος ὁμαλὸν καὶ ἀμμῶδες, πρὸς τὴν παραλίαν περιβαλλόμενον ὑπὸ νησυδρίου καὶ ἐγκαταλιμπανόμενον κατὰ τὸ θέρος ἕνεκα τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ. Ὁ βάμβαξ εἶναι τὸ κυριώτερον γεωργικὸν προϊόν. Ἐπιφ. 151,975 τετρ. χιλιόμ. καὶ κάτοικοι (1890) 390,435, ὧν 61,800 δοῦλοι μέχρι τοῦ 1863. Διαιρεῖται εἰς 20 κομητεῖας, πρωτεύουσαν δὲ ἔχει τὴν Ταλλασσήν. — Ἡ Φλωρὶς ἀνεκαλύφθη τῷ 1512 ὑπὸ τοῦ Ἰσπανοῦ Ἰόνης Δελεὼν τὴν κυριακὴν τῶν Βαΐων (*Pâques Fleuries* καὶ Ἰσπαν. *Pasqua-Florida*), ἐξ οὗ προῆλθε καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς. Λυτόθι ἔζων αἱ φυλαὶ Νατσέζ, Κρίηκ κλπ. Οἱ Ἰσπανοὶ ἵδρυσαν ἐν αὐτῇ τὸν Ἅγιον Αὐγουστῖνον τῷ 1565, οἱ Ἄγγλοι κατέλαβον τῷ 1584 τὴν βόρειον παραλίαν, οἱ Γάλλοι ἵδρυσαν τὴν Πενσακόλαν τῷ 1696· ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος ἡ χώρα παρέμεινε τοῖς Ἰσπανοῖς, οἵτινες παρεχώρησαν αὐτὴν τοῖς Ἄγγλοις τῷ 1763, τότε δὲ διηρέθη εἰς ἀνατολικὴν Φλωρίδα μετὰ πρωτευούσης τοῦ Ἁγ. Αὐγουστίνου καὶ εἰς δυτικὴν Φλωρεντίαν μετὰ πρωτεύουσαν τὴν Πενσακόλαν. Οἱ Ἰσπανοὶ ἀνεκτήσαντο αὐτὴν τῷ 1781 καὶ παρεχώρησαν αὐτὴν τῷ 1821 εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἔκτοτε δὲ οὐκ ἐπαύσατο οὖσα τὸ θέατρον αἱματηροῦ πολέμου ἐναντίον τῶν ἰνδικῶν φυλῶν εἰτέτι ἐγκατεστημένων ἐπὶ τῆς χώρας. Τὸ σύνταγμα αὐτῆς ἐξεδόθη τῷ 1839, τῷ δὲ 1845 προσεληφθη εἰς τὴν Ἕνωσιν. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς διοικητήν, ἐκλεγόμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ 4 ἔτη. ἡ δὲ νομοθετικὴ ἐξουσία εἰς Γερουσίαν, συγκειμένην ἐκ 19 μελῶν διὰ 4 ὡσαύτως ἔτη, καὶ εἰς Βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων ἐκ 40 μελῶν, ἐκλεγομένων δι' ἓν ἔτος. Ἐκλογεῖς εἶναι πᾶς λευκὸς πολίτης ἡλικίας 21 ἐτῶν καὶ διανείνας δύο ἔτη ἐν τῷ κράτει ἢ 6 μῆνας ἐν τῇ κομητείᾳ, ὅπου θὰ ψηφίσῃ. Ὡς πρὸς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ὑπάρχουσι πέντε διαμερίσματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει δικαστήριον, ὧν οἱ δικασταί, συνερχόμενοι ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἀποτελοῦσι τὸ ἀνώτατον δικαστήριον· ὑπάρχει ὅμως πρὸς τούτοις ἐν ἑκάστῃ κομητείᾳ δικαστήριον, ὑπαγόμενον εἰς τὰ δικαστήρια τοῦ διαμερίσματος.

ΦΛΩΡΙΣ, κόλπος, ὁ αὐτὸς πρὸς τὴν νέαν διώρυγα τῆς Βαχάμας.

ΦΛΩΡΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς ἑπτὰ πρόσωπα:

1. Φλῶρος (Ἄννιος;). Σώζεται σύνοψίς τις ρωμαϊκῆς ἱστορίας, διαιρουμένη εἰς τέσσαρα βιβλία, ἐπεκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ρώμης μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ Αὐγούστου (20 μ. Χ.), τιτλοφορουμένη δὲ *Rerum Romanorum Libri IV* ἢ *Epitome de Gestis Romanorum*, καὶ κατωρτισθεῖσα, ὡς ἐκ τοῦ προοιμίου μανθάνομεν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ ἢ τοῦ Ἀδριανοῦ. Ἡ σύνοψις αὕτη, ἥτις δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς συναρμολογηθεῖσα ἐκ διαφόρων συγγραφέων, περιέχει ἐν στενωτάτοις ὁρίοις λαμπρὰν ἄποψιν πάντων τῶν κυριωτέρων ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὁρίοις γεγονότων. Ἐνιαχοῦ παρετηρήθησαν χρονολογικὰ καὶ γεωγραφικά τινα λάθη, ἡ ἀφήγησις ὅμως εἶναι φιλοσοφικὴ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ ταξιθετήσει καὶ ἀκριβὴς ἐν ταῖς λεπτομερείαις, μολονότι φέρει κατὰ πολὺ χαρακτῆρα πανηγυρικοῦ ἐπὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ. Τὸ ὕφος δὲν εἶναι τόσον ἀξιοσύστατον, ὁ γενικὸς

δ' αὐτοῦ χαρακτὴρ ποιητικός ἐστι καί ρητορικός, ἐνῷ τὰ αἰσθήματα πολλάκις λαμβάνουσι μορφὴν μετρίων ἐννοιῶν, ἐκπεφρασμένων διὰ σφοδρῶν μεταφορικῶν ἐκφράσεων. Ὡς πρὸς τὸνσυγγραφέα αὐτοῦ, ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀβεβαιότης ἐν πολλοῖς χειρογράφοις· ὡς τοιοῦτος φέρεται ὁ Λ. Ἀνναῖος Φλῶρος, ἐν ἄλλοις δὲ ὁ Λ. Ἀνναῖος Σενέκας καὶ ἐν ἄλλῳ, ἴσως τῷ ἀρχαιοτέρῳ ὅλων, μόνον ὁ Λ. Ἀνναῖος. Ἐντεῦθεν κριτικοί τινες ἐζήτησαν νὰ συνταυτίσωσι τοῦτον πρὸς τὸν Ἰούλιον Φλῶρον Σεκοῦνδον, τὴν εὐγλωττίαν τοῦ ὁποίου ἐξυμνεῖ ὁ Κυντιλιανός· ὁ Βόσσιος καὶ ὁ Σαλμάσιος ἀναγνωρίζουσιν αὐτὸν μετὰ μείζονος πιθανότητος ὡς τὸν ποιητὴν Φλῶρον (ὅρα κατωτέρω τὸν συνθέσαντα στίχους τινὰς εἰς τὸν Ἀδριανόν, διασωθέντας παρὰ τῷ Σπαρτιανῷ), ἐνῷ ὁ Βινέτος (Vinetus) καὶ ὁ Σκῶττος (Schottus) θεωροῦσιν ὅτι οὗτος δὲν εἶναι ἄλλος εἰ μὴ ὁ Σενέκας, ὁ τοῦ Νέρωνος διδάσκαλος, βασίζοντες τὴν γνώμην αὐτῶν μάλιστα ἐπί τινος χωρίου τοῦ Λακταντίου, ἐν ᾧ λέγεται ὅτι ὁ ἐν λόγῳ φιλόσοφος διῆρεσε τὴν ἱστορίαν τῆς Ρώμης εἰς σειρὰν ἡλικιῶν, βρεφικὴν ἐπὶ τοῦ Ρωμύλου, παιδικὴν ἐπὶ τῶν ἀμέσως ἑπομένων βασιλέων, νεανικὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ταρκυνίου μέχρι τῆς πτώσεως τῆς καρχηδονικῆς δυνάμεως καὶ ἀνδρικὴν μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐμφυλίων πολέμων, οἵτινες ὑπέσκαψαν τὴν δύναμιν αὐτῆς μέχρις ὅτου ὡς ἐν δευτέρᾳ παιδικῇ ἡλικίᾳ, ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν ἑνὸς καὶ μόνου ἄρχοντος. Τοιαύτην φαντασιώδη διαίρεσιν ἀπεδέξατο καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἐπιτομῆς, ὅστις ὅμως διαφόρως τάσσει τὰς ἡλικίας ἡ ἐποχὰς ταύτας καὶ πιθανῶς ἠρύσθη ἐξ ἄλλου τὴν γενικὴν ἰδέαν. Ἡ τοιαύτη ὅμως καὶ ἄλλαι διάφοροι εἰκασίαι τοσοῦτον ἀνάξιαι λόγου εἶναι, ὅσον θὰ ἦτο ματαιοπονία τὸ ἐξετάζειν τὴν γενέτειραν χώραν καὶ τὴν προσωπικὴν ἱστορίαν προσώπου, οὗτινος καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀγνοεῖται ἐπακριβῶς· κατὰ συνέπειαν περιττὸς ὁ λόγος καὶ περὶ τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν διαφόρων σοφῶν, ὧν οἱ μὲν ἠθέλησαν νὰ καταδείξωσιν ὅτι ὁ ἐν λόγῳ Φλῶρος ἦν Ἰταλός, οἱ δὲ ὅτι ἦν Γαλάτης καὶ ἄλλοι Ἱσπανός.

2. Φλῶρος (Ἀνναῖος), ὁ γράψας τρία τροχαϊκὰ δίμετρα, ἀπευθυνόμενα εἰς τὸν Ἀδριανόν, ἅτινα μετὰ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ αὐτοκράτορος διεσώθησαν παρὰ τῷ Σπαρτιανῷ. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι εἶναι οὗτος ὁ Ἀνναῖος Φλῶρος, ὃν ὁδὶς ἀναφέρει ὁ Χαρίσιος ὡς αὐθεντείαν περὶ τῆς ἀφαιρετικῆς *poematis* —*Annaeus Florus ad divum Hadrianum poematis delector*. Σειρὰ ὀκτὼ βραχέων ἐπιγραμμάτων ἐν τροχαϊκοῖς τετραμέτροις καταληκτικοῖς εὑρίσκεται ἐν πολλοῖς χειρογράφοις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φλώρου ἢ, ὡς ἐν τῷ Θυανείῳ κώδηκι *(Codex Thuaneus)* φέρεται, Φλωρίδου *(Floridus)*, εἰς τὰ ὁποῖα ὀκτὼ ὁ Σαλμάσιος προσέθηκεν ἔννατον ἐν πέντε ἑξαμέτροις, ἀποδίδων τὸ ὅλον εἰς Φλῶρον τὸν ἱστορικόν.

Περίεργον ἀπόσπασμα ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως ἐκ χειρογράφου τῶν Βρυξελλῶν ὑπὸ τὸν τίτλον *PANNII FLORI* (πιθανῶς παραφθορὰ τοῦ *P. Annii) Virgilius Orator an Poeta, Incipit*. Ὁ ἐν εἴδει διαλόγου μόνον πρόλογος ἐτυπώθη, ἐκ τούτου δὲ μανθάνομεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς κατήγετο ἐξ Ἀφρικῆς, ὅτι παῖς ἔτι μετέβη εἰς Ρώμην καὶ ἠγωνίσθη ἐν τοῖς Καπιτωλείοις ἀγῶσι *(Ludi Capitolini)*, τελεσθεῖσιν ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ τῷ 90 μ.Χ. πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ποιητικοῦ γέρατος, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀπενεμήθη αὐτῷ ἐν ἐπευφημίαις τοῦ ἀκροατηρίου, ἀλλ' ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Πληροφορούμεθα πρὸς τούτοις ὅτι ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης, ἠρνήθη νὰ ὑποστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ τοὺς συγγενεῖς, ἐγένετο πλάνης ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπισκεφθεὶς ἀλληλοδιαδόχως τὴν Σικελίαν, Κρήτην, Ρόδον καὶ Αἴγυπτον, ὅτι ὑπέστρεψεν εἶτα εἰς Ἰταλίαν, διῆλθε τὰς Ἄλπεις ἐν Γαλατίᾳ, προυχώρησεν εἰς τὰ Πυρηναῖα καὶ ἔτυχεν ἐπὶ τέλους ἀναπαύσεως ἐν Ταρράκωνι, ἐνασχολούμενος ἐν τῷ ἡσύχῳ ἔργῳ τοῦ ἐπιτηρεῖν τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας. Ὁ Ritschl προσπαθεῖ νὰ συνταυτίσῃ τὸ πρόσωπον τοῦτο μετὰ τοῦ Φλώρου, τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀδριανοῦ ποιητοῦ· ἐν τούτοις ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος μόνον καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι οὐδεμία προκύπτει χρονολογικὴ δυσχέρεια ἐκ τῆς εἰκασίας ταύτης, οὐδὲν ἕτερον ὑπάρχει πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τοιαύτης γνώμης.

3. Φλῶρος (Κ. Ἀκύλλιος), ὕπατος τῷ 259 π. Χ., ἤτοι τῷ ἕκτῳ ἔτει τοῦ πρώτου καρχηδονικοῦ πολέμου. Ἡ δοθεῖσα αὐτῷ ἐπαρχία ἦν ἡ Σικελία, ὅπου παρετήρει τὰς κινήσεις τοῦ Ἀμίλκα κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος καὶ διέμεινεν

ἐν τῇ νήσῳ ὡς ἀνθύπατος μέχρι τέλους περίπου τοῦ θέρους τοῦ 258 π. Χ. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐνηγχολεῖτο ἐν τῷ ἀποκλειστῷ τῆς Μυτιστράτου, ὀχυρᾶς θέσεως, ἥτις μετ' ἐπίμονον ἀντίστασιν καὶ μεγάλην ἀπώλειαν ἐκ μέρους τῶν Ρωμαίων ὑπέκυψεν ἐπὶ τέλους εἰς τὰς συνηνωμένας λεγεῶνας τοῦ Φλώρου καὶ τοῦ ἐν τῇ ὑπατείᾳ διαδόχου αὐτοῦ Α. Ἀντιλίου Καλατίνου. Ὁ Φλῶρος ἐθριάμβευσε *(De Poencis)* τῇ 5ῃ ὀκτωβρ. τοῦ 258.

4. Φλῶρος (Λ. Ἀκύλλιος), εἷς τῶν ἐκ τῆς τριανδρίας, ἥτις ἦν ἐπὶ τοῦ νομισματοκοπειείου ἐπὶ Αὐγούστου, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐν διαφόροις νομίσμασι.

5. Φλῶρος (Δομίτιος), ὁ ἐξωσθεὶς τῆς Γερουσίας τῇ ἐπιρροῇ τοῦ Πλαντιανοῦ· εἶτα ἀποκατασταθεὶς αὐτόθι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μακρίνου, ἐγένετο δήμαρχος τοῦ λαοῦ.

6. Φλῶρος (Γέσσιος), ὁ ἐκ Κλαζομενῶν, διαδεξάμενος τὸν Ἀλβῖνον ὡς διοικητὴς *(procurator)* τῆς Ἰουδαίας 64 – 65 μ. Χ. Τὸν διορισμὸν αὐτοῦ τοῦτον ὤφειλεν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας Ποππαίας ἐπιρροὴν τῆς συζύγου αὐτοῦ Κλεοπάτρας. Ἐὰν ἡ διοίκησις τοῦ Ἀλτίνου ἦν καταθλιπτική, ἡ τοῦ Φλώρου ὑπῆρξε σκληρά, διότι ὁ Φλῶρος ἦν συστηματικὸς λῃστὴς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ. Αἱ δηώσεις αὐτοῦ ἐπεξετείνοντο ἐφ' ὁλοκλήρων μερῶν, ὡς καὶ ἐπὶ ἰδιαιτέρων πόλεων, αἱ δὲ κακώσεις αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ἀτόμων ἔτι· οἱ ἐν Ἰουδαίᾳ λῃσταὶ διενέμοντο μετ' αὐτοῦ τὰ κέρδη αὐτῶν. Ὁ Ἰώσηπος, ὃν ἐν τούτῳ καὶ ὁ Τάκιτος ἐπικυροῖ, ἀπέδιδε τὸν τελευταῖον πόλεμον τῶν Ἰουδαίων μετὰ τῆς Ρώμης εἰς τὸν Φλῶρον καὶ λέγει ὅτι ἐκ προθέσεως ὑπέθαλπε τὴν στάσιν, ἵνα συγκαλύψῃ τὰς κακώσεις τῆς διοικήσεως αὐτοῦ. Ἐν Καισαρείᾳ, ὅπου ἡ στάσις εἶχεν ἐκραγῇ 65—66 μ. Χ. κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς διοικήσεως τοῦ Φλώρου, οἱ Ἰουδαῖοι ἐδωροδόκησαν αὐτὸν δι' ὀκτὼ ταλάντων, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς τὴν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν συναγωγὴν εἴσοδον· ἀλλ' ὁ Φλῶρος, τὰ χρήματα λαβών, ἀνεχώρησεν ἐκ Καισαρείας, ἐγκαταλείπων τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὴν μανίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἰουδαῖοι δὲ ἀπεσταλμένοι, ἐκ Καισαρείας εἰς Σεβάστειαν μεταβάντες, ἵνα ἐξαιτήσωνται τὴν ἐξαγορασθεῖσαν προστασίαν αὐτῶν, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς ὑπὸ τοῦ Φλώρου, ὅστις ἀπ' οὐδενὸς ἀπέσχεν, ὅπερ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἐσεβάσθησαν. Ἐζήτησέ ποτε 17 τάλαντα ἐκ τοῦ θησαυροφυλακίου τοῦ ναοῦ ἐν ὀνόματι τοῦ Καίσαρος· δὶς δ' ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν προὐκάλεσε ταραχὴν καὶ διέταξε σφαγὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, καθ' ἣν ἀπώλοντο 3.600 πρόσωπα, ἁπλῶς ἵνα παρασχεθῇ αὐτῷ εὐκαιρίᾳ ν' ἀπογυμνώσῃ τὸν ναὸν ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως. Ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχεν, ἀλλὰ τότε δημοσίᾳ ἐμαστίγωσε καὶ ἀνεσκολόπισε ρωμαίους πολίτας ἱππικοῦ βαθμοῦ, ἀλλ' Ἰουδαίους τὸ γένος, μολονότι ἡ Βερενίκη, ἐκ τῆς Ἀσμοναίας φυλῆς καὶ ἀδελφὴ τοῦ Ἀγρίππα, ἵστατο γυμνόπους καὶ τεθλιμμένη παρὰ τῷ δικαστηρίῳ αὐτοῦ, ἱκετεύουσα ὑπὲρ τῶν συμπατριωτῶν αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα κατ' ἀπρίλιον τοῦ 65 μ. Χ. τρία ἑκατομμύρια Ἰουδαίων καθικέτευσαν τὸν ἀνθύπατον τῆς Συρίας Κέστιον Γάλλον ν' ἀπολυτρώσῃ αὐτοὺς τῆς τυραννίας τοῦ Φήστου. Ἡ μόνη ὅμως ἐπιτυχία αὐτῶν ἦν ὑπόσχεσις περὶ μειλιχιωτέρας διοικήσεως, ἐνῷ ὁ Φλῶρος ἵστατο παρὰ τὸν ἀνθύπατον, περιφρονῶν τοὺς καθικετεύοντας, κατὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐπιδεικτικῶς συνώδευσεν αὐτῷ ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς Ἀντιόχειαν. Τὸ πρὸς τὸν Φλῶρον μῖσος μᾶλλον ἢ τὸ πρὸς τὴν Ρώμην κατέστησε πάσας τὰς προσπαθείας τοῦ Ἀγρίππα εἰς παρακώλυσιν τῆς στάσεως τῶν Ἰουδαίων τῷ 66 μ. χ. ὅλως ἀσυντελεῖς εἰς τὸν σκοπόν, μετὰ δὲ τὴν ἔκκρηξιν ταύτην πάντες ἠτιῶντο τὸν Φλῶρον ὡς κύριον ταύτης ὑπαίτιον. Ἀμφίβολον ἂν ὁ Φλῶρος ἀπώλετο ἐν τῇ ἐπαναστάσει ἢ ἂν διέφυγε. Τὸν θάνατον αὐτοῦ σημειοῖ ὁ Σουετώνιος. Ἐνίοτε ἀποκαλεῖται ὁ Φῆστος καὶ Κέστιος Φλῶρος.

7. Φλῶρος (Ἰούλιος), πρὸς ὃν ὁ Ὁράτιος ἀπευθύνει δύο ἐπιστολάς. Ἦν κατὰ τὸν ποιητὴν τοῦτον ἀκόλουθος τοῦ Κλαυδίου Τιβερίου Νέρωνος, ὅτε ἀπεστάλη οὗτος ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου νὰ ἀναβιβάσῃ τὸν Τιγράνην ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀρμενίας. Κατὰ τὸν Πορφυρίωνα ἦν καὶ συγγραφεὺς σατυρῶν ἢ μᾶλλον ὁ συναρμολογητὴς ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν σατυρικῶν ἔργων τοῦ Ἐννίου Λουκιλίου καὶ Ὀὐάρρωνος. Πιθανὸν νὰ εἶναι οὗτος ὁ Φλῶρος ἐκεῖνος, ὃν ὁ Σενέκας ἀναφέρει ὡς μαθητὴν τοῦ Μ. Πορκίου Λάτρωνος, ὅστις Σενέκας ἀναφέρει χωρίον ἔκ τινος ἔργου αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Flamininus*. Δυνάμεθα ἴσως νὰ συνταυτίσωμεν αὐτὸν πρὸς

τὸν ὑπὸ τοῦ Κιντυλιανοῦ ἀναφερόμενον ὡς πρώτιστον τῶν ρητόρων τῆς Γαλατίας καὶ δὲν εἶναι ἀδύνατον καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι νὰ εἶναι οἱ αὐτοὶ πρὸς τὸν Ἰούλιον Φλῶρον, ὅστις κατὰ τὸ ὄγδοον ἔτος τοῦ Τιβερίου ἦν ἀρχηγὸς τῆς στάσεως τῶν Τριβήρων.

8. Φλῶρος (Ἰούλιος Σεκοῦνδος), διακεκριμένος ρήτωρ, σύγχρονος δὲ καὶ ἀγαπητὸς φίλος τοῦ Κιντυλιανοῦ. Ὁ Ἰούλιος Φλῶρος, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐγράφη ὅτι διεκρίνετο ὡς ρήτωρ ἐν Γαλατίᾳ, ἦν ὁ ἐκ πατρὸς θεῖος τοῦ Φλώρου Σεκοῦνδος.

ΦΟΑ (Foix, τὸ ἀρχ. Φάξιον), πόλις τῆς Γαλλίας ἐν Ἀριέγῃ, πρωτεύουσα διαμερίσματος. Κάτοικοι 6,000, τὸ δὲ διαμέρισμα ἔχει πληθυσμὸν 85,840.

ΦΟΑ (Αἰκατερίνα Foix), βασίλισσα τῆς Ναβάρρας, γεννηθεῖσα τῷ 1470 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1517. Νυμφευθεῖσα τῷ 1484 τὸν Ἰωάννην Ἀλβέρτον, ἐπροικοδότησεν αὐτῷ τὴν Ναβάρραν καὶ τὴν κομητείαν Φοά. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδος ὁ Καθολικός, ἔχων ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Ναβάρρας, κατέλαβε τὴν Παμπελούνην καὶ ἄλλας ὀχυρὰς πόλεις· ἡ Αἰκατερίνα Φοὰ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ἐκ τῆς λύπης.

ΦΟΑ (Ζερμαὶν de Foix), βασίλισσα τῆς Ἀρραγῶνος καὶ τῆς Νεαπόλεως, γεννηθεῖσα περὶ τὸ 1488 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1538. Ἦν θυγάτηρ τοῦ κόμητος τῆς Ἐστάμπης Ἰωάννου Φοὰ καὶ ἀνεψιὰ ἐξ ἀδελφῆς Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ', βασιλέως τῆς Γαλλίας. Τῷ 1506 ἐνυμφεύθη Φερδινάνδον τὸν Καθολικόν, ὄντα τότε ἡλικίας ἐτῶν 54 καὶ ἐλπίζοντα ν' ἀποκτήσῃ υἱὸν ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου γάμου. Ὁ Φερδινάνδος ᾐτήσατο προῖκα παρὰ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ' τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως. Συγκατατεθέντος δὲ τούτου, ἡ Ζερμαὶν ἐνυμφεύθη τὸν γέροντα Φερδινάνδον, ἐξ οὗ ἔτεκεν υἱόν, μὴ ἐπιζήσαντα. Οὕτω δ' ἀποτυχοῦσα τῶν ἐλπίδων τοῦ ν' ἀφήσῃ κληρονόμον βασιλέα, ἐνυμφεύθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φερδινάνδου τὸν Ἰωάννην μαρκήσιον τοῦ Βρανδεβούργου καὶ, τούτου θανόντος, ἔλαβεν εἰς τρίτον γάμον τὸν Φερδινάνδον, δοῦκα τῆς Καλαβρίας.

ΦΟΑ (Παῦλος Foix), γάλλος κληρικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1528 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τῷ 1584. Ἐπὶ 19 ἔτη, γενόμενος σύμβουλος τῆς κυβερνήσεως, ἐστήριξε τὴν συμπάθειαν Αἰκατερίνης τῆς ἐκ Μεδίκων, ἣν ἔμεινεν ἀφωσιωμένος διὰ βίου. Διορισθεὶς κατόπιν πρεσβευτὴς παρὰ τῇ Μαρίᾳ Στούαρτ καὶ μετὰ τοῦτο ἐν Λονδίνῳ ὑπέγραψε τὴν συνθήκην, δι' ἧς τὸ Καλαισὸν ἀφίετο τῇ Γαλλίᾳ (1564). Τῷ 1570 ἐστάλη πρεσβευτὴς εἰς Βενετίαν καὶ πάλιν εἰς Ἀγγλίαν, ἵνα συνενοηθῇ περὶ τῶν γάμων τῆς Ἐλισάβετ μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Ἀνδεγαυίας. Ἀποτυχούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ταύτης, ἐστάλη, ἵνα εὐχαριστήσῃ τοὺς βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἑρρίκου, δουκὸς τῆς Ἀνδεγαυίας ὡς βασιλέως τῆς Πολωνίας καί, ἐρχόμενος εἰς Ναβάρραν, νὰ κατηχήσῃ τὸν βασιλέα τῆς Ναβάρρας εἰς τὸν καθολικισμόν. Τῷ 1576 διορισθεὶς ἀρχιεπίσκοπος Τολώσης, ἀφῆκε μετὰ τρία ἔτη τὴν θέσιν ταύτην, διορισθεὶς πρεσβευτὴς εἰς Ρώμην, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε.

ΦΟΒΟΣ, λατιν. Metus, προσωποποίησις τοῦ φόβου, περιγράφεται δὲ ὡς υἱὸς τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Κυθερείας, ἀδελφὸς τοῦ Δείμου καὶ εἷς τῶν συνήθων ἀκολούθων τοῦ Ἄρεος. Ὁ Φόβος παριστάνετο ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀγαμέμνωνος ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Κυψέλου μετὰ κεφαλῆς λέοντος.

ΦΟΓΕΛΒΕΡΓΗΣ (Fogelberg), σουηδὸς γλύπτης, γενν. ἐν Γοθεμβούργῃ τῷ 1787 καὶ ἀποθανὼν ἐν Τεργέστῃ κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1854· ἦν μαθητὴς τοῦ Σεργέλου. Ἔζησε καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν βίον αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ. Κατεσκεύασε τὰ ἀγάλματα τοῦ Ὀδίνου, τοῦ Τὼρ καὶ τοῦ Βάλδερ, ἅτινα εὑρηνται ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Στοκόλμης· δύο δὲ πλατεῖαι τῆς πόλεως ταύτης κοσμοῦνται ὑπὸ δύο ἀγαλμάτων, τοῦ Βιρζὲ Ἰάρλ καὶ τοῦ Καρόλου-Ἰωάννου ΙΔ' τοῦ Βερναδόττου. Ἀναφέρονται προσέτι ἔργα αὐτοῦ Ἀπόλλων καὶ Ἀφροδίτη. Ἅπαντα τὰ ἔργα αὐτοῦ διακρίνονται ἐπὶ χάριτι καὶ μεγαλοπρεπείᾳ.

ΦΟΓΚΕΜΑΓΝΟΣ (Στέφανος Λωρεώλτης de Foncemagne), φιλόλογος, γενν. τῷ 1694 ἐν Ὀρλεάνῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1779. Εἰσῆλθε τῷ 1722 εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιγραφῶν, δι' ἣν ἐδημοσίευσε πολυτίμους Ἀπομνημονεύματα περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς φραγκικῆς μοναρχίας. Μετὰ 30 ἔτη ὁ δοὺξ τῆς Ὀρλεάνης ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ υἱοῦ, δουκὸς τῆς Σάρτρης. Διακρίνεται ἰδίᾳ διὰ τῆς πρὸς τὸν Βολταῖρον πολεμικῆς αὐτοῦ, ὅστις ἤρνειτο τὴν αὐ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

θεντικότητα τῆς «Πολιτικῆς διαθήκης τοῦ Ρισελιέ», καὶ τοῦ ὁποίου προσεκτήσατο τὴν ὑπόληψιν διὰ τὸ χάριεν αὐτοῦ ἐν ταῖς συζητήσεσιν.

ΦΟΓΚΟΝ, ΦΟΥΕΓΚΟΝ ἢ ΑΓΙΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ, μία τῶν νήσων τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ ὑπὸ Δ μῆκος 26° 40′ καὶ Β πλάτος 14° 50′, ἔχουσα πλάτος 27 χιλ. καὶ μῆκος 23, καὶ 9,700 κατοίκους. Ὑπάρχει ἐν αὐτῇ ἡφαίστειον ἐν ἐνεργείᾳ, ἔχον ὕψος 2,964 μέτρων.

ΦΟΓΛΙΕΤΤΑΣ (Οὐμπέρτος Foglieltas), γενουάτης ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1518 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1581. Ἐξωρίσθη ἕνεκα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ *Della republica di Genova* (1559) καὶ μετέβη εἰς Ρώμην παρὰ τῷ καρδιναλίῳ Ἱππολύτῳ τῆς Ἔστης. Ἔγραψε: *Historiæ Genuensium lib. XII* μεταφρασθὲν ἰταλιστὶ ὑπὸ Σεροδονάτου (Γένουα 1597),—*Clarorum Ligurum dogia* (Ρώμη, 1574 καὶ 1577), *De causis magnitudinis Turcorum imperii* —*De linguæ latinæ usa et præstantiâ* (Ρώμη, 1574), διάφορα ἔργα, συμπεριληφθέντα εἰς τὸ *Thesaurus antiq. et histor. Ital.* τοῦ Γραιβίου. Τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ σαφὲς καὶ χάριεν.

ΦΟΕ (Δανιὴλ Foë), ἄγγλος μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1663 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1731.

ΦΟΕΣ (Ἀνούκιος Foës), γάλλος ἑλληνιστὴς καὶ ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Μὲτς τῷ 1528 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1595. Σπουδάσας τὴν ἰατρικήν, εἰργάσθη σπουδαίως ἐπὶ τοῦ Ἱπποκράτους καὶ ἐξέδωκεν «Ἰδιαιτέραν ἀλφαβητικὴν σειρὰν τῆς Ἱπποκρατείου οἰκονομίας» (Φραγκφόρτη, 1588), ἔνθα συνέλεξε πρὸς διασάφησιν τῆς ἐννοίας πάντας τοὺς σκοτεινοὺς ἢ ἀμφιβόλους ὅρους τοῦ ἕλληνος ἰατροῦ. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐστι μέχρις ἡμῶν κλασικόν, διότι ὁ ξένος, ὁ θέλων νὰ μελετήσῃ τὸν Ἱπποκράτην εἰς τὸ πρωτότυπον, ἀναγκάζεται ἀνὰ πᾶν βῆμα νὰ συμβουλεύεται αὐτό. Προσέτι ὁ Φοὲ ἐποιήσατο λαμπρὰν ἔκδοσιν τοῦ Ἱπποκράτους.

ΦΟΙΒΑΔΙΟΣ, ἐπίσκοπος τοῦ Ἀγηδικοῦ (Agen) ἐν τῇ ΝΔ Γαλατίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ′ αἰῶνος. Ἦν ἔνθερμος πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ἐξαπατηθεὶς ὅμως ἐν τῇ ἐν Ἀριμίνῳ συνόδῳ τῷ 359 μ. Χ. μετὰ τοῦ Σερβίωνος, βέλγου ἐπισκόπου, ὑπὸ τῶν τεχνασμάτων τοῦ ἐπάρχου Ταύρου (Taurus) εἰς ὑπογραφὴν ἀριανικῆς ὁμολογίας πίστεως, ἣν ἅμα τῇ ἀνακαλύψει τῆς ἀπάτης φανερῶς καὶ ἐν ἀγανακτήσει ἀπεκήρυξεν. Εἶτα ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος ἐν τῇ ἐν Βαλεντίᾳ συνόδῳ τῷ 374 μ. Χ., ὡς δὲ παρὰ τοῦ Ἱερωνύμου μανθάνομεν, ἔζησε μέχρι βαθέος γήρατος. Ἔργον, ὑπὸ τοῦ Φοιβαδίου ἀναμφιβόλως συντεθέν, περιεσώθη ἡμῖν ὑπὸ τὸν τίτλον: *Contra Arianos Liber*, γραφὲν δὲ περὶ τὸ 358 μ. Χ. διὰ σαφοῦς, ζωηρᾶς καὶ ἐπιβλητικῆς γλώσσης πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐκθέσαι τὰς πλάνας, αἵτινες περιελαμβάνοντο ἐν ἐγγράφῳ γνωστοτάτῳ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ὡς ἡ δευτέρα σιρμιακὴ πίστις, ἤτοι ἡ ἀριανικὴ ὁμολογία τῆς πίστεως, ἐν τῷ ὁποίῳ, ἀποδεκτῷ γενομένῳ ἐν τῇ τρίτῃ ἐν Σιρμίῳ συνόδῳ τῷ 357, ἡ λέξις ὁμοούσιος καθ' ὁλοκληρίαν ἀπερρίπτετο καὶ ἐπεβεβαιοῦτο ὅτι ὁ Πατὴρ ἦν μείζων τοῦ Υἱοῦ καὶ ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει ἀρχὴν Πρὸς τῷ ἀνωτέρῳ καὶ ἐν *Liber de Fide Orthodoxa*, ὡς καὶ *Libellus Fidei*, ἀμφοτέροις εὑρισκομένοις ἐν τοῖς ἔργοις Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τῷ πρώτῳ μάλιστα καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Ἀμβροσίου, ἀπεδόθησαν μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος εἰς τὸν Φοιβάδιον τοῦτον.

ΦΟΙΒΑΙΑ, λίμνη κατὰ τὴν Τροιζηνίαν, συγκοινωνοῦσα νῦν μετὰ τῆς Ψιραίας θαλάσσης (Ψίρας) καὶ δεχομένη τὰ ὕδατα τοῦ Ἠλικοῦ (Κρεμαστοῦ) ποταμοῦ, τοῦ κατερχομένου ἐκ τῶν ὑπὲρ τὴν ἀρχαίαν Τροιζῆνα ὑψωμάτων τῶν Ἀθέρων. Τὴν Φοιβαίαν λίμνην, τὴν καὶ Σαρωνίδα καλουμένην, ὁ Παυσανίας περιγράφει ὡς θάλασσαν τελματώδη καὶ ἀβαθῆ.

ΦΟΙΒΑΤΙΔΕΣ, τρεῖς πόλεις τῆς ὁμωνύμου περιοχῆς Φοιβάτιδος, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Δασσαρήτιδι, ἡ Ἀντιπάτρια, ἡ Χρυσουδίων καὶ ἡ Γερτοῦς, κείμεναι ἐν τῷ μεταξὺ Λυχνιδοῦ καὶ τῶν ὀρέων τῆς κυρίως Μακεδονίας ὀρεινῇ χώρᾳ. Αἱ πόλεις αὗται μεθ' ὅλης τῆς μέχρι Λυχνίτιδος λίμνης περιοχῆς κατεκτήθησαν ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β′ καὶ κατελήφθησαν βραδύτερον κατὰ τὸ 214 π. Χ. ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἰλλυριῶν Σκερδελαΐδου τῇ συνδρομῇ τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ κατὰ τὸ 209 π. Χ. ἀνεκτήθησαν ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Γ′, ἐπεκτείναντος τὸ κράτος τῆς Μακεδονίας μέχρις Ἀδριατικῆς θαλάσσης.

ΦΟΙΒΗ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα ἢ ἐπώνυμον τοῦτο τὰ ἑξῆς ἑπτὰ ἀναφέρονται πρόσωπα:

1. Φοίβη, θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, καταστᾶσα ἐκ τοῦ Κοίου μήτηρ τῆς Ἀστερίας καὶ τῆς Λητοῦς. Κατὰ τὸν Αἰσχύλον κατεῖχεν αὕτη τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν μετὰ τὴν Θέμιδα καὶ πρὸ τοῦ Ἀπόλλωνος.

2. Φοίβη, θυγάτηρ τοῦ Τυνδάρεω καὶ τῆς Λήδας καὶ ἀδελφὴ τῆς Κλυταιμνήστρας.

3. Φοίβη, συζευχθεῖσα τὸν Δαναόν.

4. Φοίβη, θυγάτηρ τοῦ Λευκίππου καὶ ἀδελφὴ τῆς Ἱλαείρας, ἱέρεια δὲ τῆς Ἀθηνᾶς, ἁπαχθεῖσα μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς ὑπὸ τῶν Διοσκούρων καὶ καταστᾶσα ἐκ τοῦ Πολυδεύκους μήτηρ τοῦ Μνησίλεω.

5. Φοίβη, ἀμαζών, φονευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους.

6. Φοίβη, ἐπώνυμον τῆς Ἀρτέμιδος ὡς θεᾶς τῆς Σελήνης, καθόσον ἡ τελευταία αὕτη ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ θῆλυς Φοῖβος ἢ Ἥλιος.

7. Φοίβη, ἀπελευθέρα τῆς Ἰουλίας, θυγατρὸς τοῦ Αὐγούστου, ἥτις, συνενεχομένη ἐν ταῖς μοιχικαῖς πράξεσι τῆς κυρίας αὐτῆς, ἀπήγξατο, ὅτε ἀνεκαλύφθησαν τὰ κακουργήματα τῆς τελευταίας. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Αὔγουστος ἐδήλωσεν ὅτι θὰ προὐτίμα νὰ ἦτο ὁ πατὴρ τῆς Φοίβης ἢ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θυγατρός.

ΦΟΙΒΙΑ, πόλισμα ἀρχαῖον, κείμενον πρὸς τὰ μεσημβρινὰ ὅρια τῆς Σικυῶνος καὶ παρὰ τὴν πεδιάδα τῶν Φλιατίων, ὅπερ ἐκυρίευσεν ὁ Ἐπαμινώνδας. Τὴν θέσιν τούτου κατέχει τὸ Παληοκαστράκι τοῦ χωρ. Κοῦτσι.

ΦΟΙΒΙΔΑΣ, Λακεδαιμόνιος, ὃς τῷ 382 π. Χ. κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ὀλυνθιακοῦ πολέμου διωρίσθη ἄρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, τοῦ προωρισμένου νὰ ἐνισχύσῃ τὰς δυνάμεις τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Εὐδαμίδα, ὅστις εἶχεν ἀποσταλεῖ ἐναντίον τῆς Ὀλύνθου. Ὁ Φοιβίδας, μεταβαίνων εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, ἔστη ἐν Θήβαις καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Λεοντιάδου καὶ τῆς μερίδος αὐτοῦ προδοτικῶς κατέστη κύριος τῆς Καδμείας. Κατὰ τὸν Διόδωρον ἐνήργησεν οὗτος ἐπὶ τῇ βάσει μυστικῆς ὑπ διαταγῶν ἐκ τῆς Σπάρτης, ἐνῷ ὁ Ξενοφῶν ἀναφέρει ἁπλῶς ὅτι ὁ Φοιβίδας, ἀγαπῶν τὰ παράτολμα μᾶλλον ἢ τὰ συνετά, προθύμως ἤκουτε τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Λεοντιάδου, ὁ Ἀγησίλαος ὅμως, ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἐπεδοκίμασε τὸ διάβημα αὐτοῦ καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, ἀποφασίσαντες νὰ κρατήσωσι τὸ ἐπιγενόμενον αὐτοῖς ὄφελος, μόνον πρὸς ἐξαπάτησιν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ὑπέβαλον τὸν Φοιβίδαν εἰς πρόστιμον 100,000 δραχμῶν καὶ ἀπέστειλαν τὸν Λυσανδρίδαν ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ. Ὅτε ὁ Ἀγησίλαος ἀπεχώρησεν εἰς Βοιωτίαν μετὰ τὴν αὐτόθι ἐκστρατείαν αὐτοῦ τῷ 378 π.Χ. ὁ Φοιβίδας ἀφέθη ὡς ἁρμοστὴς ἐν Θεσπιαῖς καὶ λίαν συνετάραττε τοὺς Θηβαίους διὰ συνεχῶν ἐπιφορμῶν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν· χάριν ἀντιποίνων λοιπὸν εἰσέβαλον μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ αὐτῶν εἰς τὴν χώραν τῶν Θεσπιέων, ὅπου ὅμως ὁ Φοιβίδας ἀνέστειλε τὴν προέλασιν αὐτῶν διὰ τῶν ψιλῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν καὶ ἐπὶ τέλους ἠνάγκασεν αὐτοὺς εἰς ἀποχώρησιν, καθ' ἣν ἐπεδόθη εἰς καταδίωξιν αὐτῶν μετ' ἐλπίδος παντελοῦς τούτων καταστροφῆς. Ἰδόντες ὅμως οὗτοι ὅτι ἡ προέλασις αὐτῶν ἀνεστάλη ὑπὸ πυκνοῦ δάσους, ἀνεθάρρησαν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν διωκτῶν αὐτῶν διὰ τοῦ ἱππικοῦ, τρέποντες αὐτοὺς εἰς φυγήν. Ὁ Φοιβίδας αὐτὸς ἐτήρησε τὴν θέσιν αὐτοῦ μεθ' ἑτέρων τριῶν καὶ ἐφονεύθη μαχόμενος ἡρωικῶς. Τοιαύτη ἡ ἀφήγησις τοῦ Ξενοφῶντος. Ὁ Διόδωρος ἀφ' ἑτέρου λέγει ὅτι ἔπεσεν ἐν ἐφόδῳ κατὰ τῶν Θεσπιῶν, ἃς οἱ Θηβαῖοι προσέβαλον.

ΦΟΙΒΟΣ. Οἱ ἑξῆς δύο Φοῖβοι ἀναφέρονται.

1. Φοῖβος, ἤτοι ὁ λάμπων, καθαρὸς ἢ λαμπρός. Ἀναφέρεται ὡς ἐπίθετον καὶ ὄνομα τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς θεοῦ τοῦ ἡλίου. Ἀρχαῖοί τινες παρήγαγον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς μάμμης τοῦ Ἀπόλλωνος Φοίβης.

2. Φοῖβος, ἀπελεύθερος τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος, ὃς ὑβριστικῶς προσεφέρετο πρὸς τὸν Οὐεσπεσιανὸν κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Νέρωνος, ἀλλ' οὐδεμίαν ὑπέστη ἄλλην τιμωρίαν ἢ τὴν αὐτὴν περιφρόνησιν ἐκ μέρους τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τούτου.

ΦΟΙΛΙΞ (Ἰωάννης Fœlix), γερμανὸς νομομαθής, ἐγκατασθεὶς εἰς Παρισίους καὶ γάλλος πολίτης γενόμενος τῷ 1829. Ἔγραψε γαλλιστὶ «Πολιτικὴν οἰκονομίαν» καὶ ἐξέδωκε τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῆς ξένης δικονομίας», ἐν ᾗ ἐδημοσίευτε κρίσεις ἐπί τινων νομικῶν συγγραμμάτων. Ἐγεννήθη ἐν Ὀβερστάιν τῷ 1791 καὶ ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τῷ 1853.

ΦΟΙΝΙ, χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Κοιλανίου τῆς ἐπαρχίας

Δεμησσοῦ πρὸς βορρᾶν τῶν Κάτω Πλατρῶν καὶ οἰκούμενον ὑπὸ 300 κατοίκων. Πρὸς βορρᾶν τοῦ Φοινιοῦ ἐν γραφικωτάτῃ θέσει ἐπὶ κλιτύος τοῦ Τρωόδους κεῖται ἡ μονὴ Τρωοδιτίσσης ἐν μέσῳ δάσους ἀειθαλοῦς.

ΦΟΙΝΙΚΕΣ. Ἴδε ΦΟΙΝΙΚΗ.

ΦΟΙΝΙΚΗ. Οὕτως ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ χώρα, ἡ κειμένη κατὰ τὰ παράλια τῆς Συρίας μέχρι τῶν μεθορίων τῆς Αἰγύπτου, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Ἐλευθέρου ποταμοῦ πρὸς βορρᾶν (Νάρ-ἐλ-Βεβίρ) μέχρι τοῦ Βήλου (Νάρ-Μαμάν) πρὸς νότον παρὰ τὸ Καρμήλιον ὄρος. Τὸ μῆκος αὐτῆς ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ὑπολογίζεται περὶ τὰ 250 χιλιάμετρα, τὸ δὲ μέγιστον πλάτος 45. Πρὸς δυσμὰς περιωρίζετο ὑπὸ τῆς Μεσογείου καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου. Ἀπὸ τοῦ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου ἔρρεον ἀπὸ Β πρὸς Ν ὁ Ἐλεύθερος, ὁ Σαβατικὸς (Ἄρκη), ὁ Ἄδωνις (Νάρ-ἐλ-Ἰβραΐμ), ὁ Λῦκος (Νάρ-ἐλ-Κέλβ), ὁ Ταμύρας (Νάρ-Δαμοὺρ ἢ Δαμέρ), ὁ Λεόντης (Νάρ-ἐλ-Κασμιὲ ἢ Λιτάνη).

Αἱ κυριώτεραι πόλεις τῆς Φοινίκης ἦσαν ἡ Σιδὼν καὶ ἡ Τύρος, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡ Βηρυτός, ἡ Τρίπολις, ἡ Βύβλος, ἡ Ἀραδος, ἡ Ἄρκη κλπ. Οὐδέποτε δ' αἱ ἐν Φοινίκῃ πόλεις ἀπετέλεσαν συμπαγὲς κράτος, ἀλλ' εἶχεν μὲν ἑκάστη ἴδιον βασιλέα καὶ γερουσίαν, ἐκ τε τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ἱερέων συγκειμένην καὶ ἐκυβερνῶντο κατὰ τοὺς ἰδίους ἑκάστη νόμους, συνήρχοντο ὅμως ἅπαξ τοῦ ἔτους ἀντιπρόσωποι ἑκάστης τῶν πόλεων, ἵνα σκεφθῶσι περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων. Ἐνίοτε ὅμως, στάσεων ἐπερχομένων, οἱ βασιλεῖς ἀντικαθιστῶντο προσωρινῶς διὰ κριτῶν. Καίτοι ἦσαν ἀσθενεῖς αἱ πόλεις αὗται ἐν τῇ ἀπομονώσει αὐτῶν, ἠσθάνθησαν ὁπωσδήποτε τὴν ἀνάγκην ἀμοιβαίας προστασίας αὐτῶν ἀπὸ τῶν ξένων καὶ ἀπετέλεσαν λίαν ἐνωρὶς ὁμοσπονδίαν πέντε κυριάρχων οἴκων ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τῶν Χαναναίων. Οἱ Σιδώνιοι ὑπῆρξαν κατ' ἀρχὰς οἱ ἡγέται αὐτῆς, ἀμέσως ὅμως ἡ Τύρος ἐπικρατήσασα διετήρησε τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς ταύτην καθ' ὅλην τὴν ἱστορικὴν περίοδον. Ἡ Τρίπολις εἶναι ἡ πόλις, ὅπου συνήρχοντο οἱ βασιλεῖς μετὰ συμβουλίου ἐξ ἀντιπροσώπων πασῶν τῶν πόλεων πρὸς σύσκεψιν περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων τῆς ὁμοσπονδίας. Ἡ κεντρικὴ δὲ θέσις τῆς Φοινίκης, ἡ ἐλλειψις εὐρείας χώρας πρὸς καλλιέργειαν, ἡ δραστηριότης τῶν κατοίκων καὶ ἡ εὐχέρεια, δι' ἧς ἐπρομηθεύοντο ναυπηγήσιμον ξυλείαν ἐκ τοῦ Λιβάνου ἐπέδρασαν μεγάλως ἐπὶ τῶν λαῶν τῆς χώρας, ὅπως ἐπιδοθῶσιν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἐπεκτείνωσι κατὰ μικρὸν τὰς ἀποικίας καὶ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν οὐ μόνον ἐπὶ πασῶν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου (Κᾶρες), τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Μεσογείου μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν, ἀλλ' ἐξελθόντες εἰς τὸν ὠκεανόν, ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν Βρετανίαν καὶ ἄλλας χώρας μέχρι τῆς Βαλτικῆς. Διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐμπορεύοντο τὴν Ἀραβίαν καὶ ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, κομίζοντες εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν πολύτιμα ἐμπορεύματα, οἷον χρυσόν, μαργαρίτας, κοράλλιον, ἐλεφαντόδοντα, ἀρώματα, πολυτίμους λίθους κλπ. Διὰ δὲ τοῦ Περσικοῦ κόλπου ἐμπορεύοντο μετὰ τῆς κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς Ἀσίας, ὧν τὰ πολύτιμα προϊόντα ἦσαν περιζήτητα. Τὸ ὄνομα Φοίνικες, ὅπερ ἀπεδόθη εἰς τοὺς κατοίκους τῆς χώρας ταύτης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐσήμαινεν Ἐρυθροὺς καὶ ἡρμηνεύετο εἴτε ἐκ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἢ Ἐρυθραίας, ἐκ τῶν ὀχθῶν τῆς ὁποίας προῆλθον, εἴτε ἐκ τῶν ἐρυθρῶν καρπῶν τῶν πολυαρίθμων φοινίκων τῆς Συρίας, ἔνθα ἐγκατεστάθησαν, ἢ πιθανώτερον ἐκ τοῦ χρώματος τῶν ἐνδυμάτων αὐτῶν καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς πορφύρας, ἥτις κατέστησεν αὐτοὺς τοσοῦτον διασήμους, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τοῦ Φοίνικος, ἀδελφοῦ τοῦ Κάδμου. Οἱ Ἰουδαῖοι κατέτασσον αὐτοὺς ἐν τοῖς λαοῖς τῆς Χαναάν, αὐτοὶ δ' οὗτοι ἀπεκάλουν ἑαυτοὺς προφανῶς Χαναναίους. Ἐν τῇ Βίβλῳ οἱ Χαναναῖοι ἐθεωροῦντο ἀπόγονοι τοῦ Χάμ, ἀλλ' ἡ ἀναλογία τῶν φυσικῶν χαρακτήρων τῶν γλωσσῶν τῶν ἀρχικῶν θρησκειῶν ἐπιτρέπει νὰ κατατάξῃ τις αὐτοὺς μετὰ βεβαιότητος εἰς τὴν σημιτικὴν φυλήν. Οἱ Φοίνικες εἶχον ἔλθει εἰς τὴν Φοινίκην ἐκ τῶν παραλίων τῆς Ἐρυθραίας, ὡς εἴρηται, περὶ τὸ 200 π. Χ. ἐπειδὴ δὲ ὡς Χαναναῖοι καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Χάμ, ἡ πρὸ τῶν Μακκαβαίων Ἁγία Γραφὴ καλεῖ τὴν μὲν χώραν ταύτην Χαναὰν ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀποικίας καὶ θεμελιωτοῦ τῆς Σιδῶνος, τοὺς δὲ κατοίκους Χαναναίους. Ἡ Καινὴ Διαθήκη οὕτως ἐπίσης τούτους καλεῖ, ὡς καὶ Συροφοίνι-

κας καὶ Συροφοινίκην· τὴν χώραν αὐτῶν. Ἐν τῶν κατοίκων αὐτῆς οἱ Τύριοι ἐγένοντο σύμμαχοι τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Σολομῶντος καὶ ἐπωφελήθησαν τῶν κατακτήσεων τῶν ἡγεμόνων τούτων πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν πρὸς τὸν Εὐφράτην καὶ τὴν Ἐρυθράν. Καταστάντες πλούσιοι διὰ τοῦ ἐμπορίου τούτου καὶ κατέχοντες ἐν τῇ πόλει αὐτῶν τὸν ναὸν τῆς μεγάλης ἐθνικῆς θεότητος Μαλκάρθ, φαίνεται ὅτι ἤθελον νὰ μετατρέψωσιν εἰς ἐπικυριαρχίαν τὴν ἡγεμονίαν, ἥτις ἀπεδόθη αὐτοῖς, καὶ ὅτι ἐποιήσαντο καταχρησιν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, διότι, ὅτε ὁ Σαλμανάσαρ ἐπετέθη κατὰ τῆς Τύρου περὶ τὸ 712, ἡ Σιδὼν καὶ ἄλλαι πόλεις ὑπετάγησαν, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐξώπλισαν μάλιστα καὶ στόλον ἐναντίον τῆς πρωτευούσης αὐτῶν. Ναβουχοδονόσωρ ὁ μέγας ἐπαγίωσεν ἐν Φοινίκῃ τὴν βαβυλωνιακὴν κυριαρχίαν μετὰ τὴν τῆς Τύρου ἅλωσιν. Τῷ 538 ἡ χώρα περιῆλθεν εἰς τοὺς Πέρσας, οἵτινες ἀφῆκαν εἰς ἑκάστην πόλιν τὸν βασιλέα καὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτῶν, ἐζήτησαν δὲ μόνον χρήματα καὶ πλοῖα, ὅρους, ὧν ἐπωφελήθησαν ἐπίσης ὅ,τε Ἀλέξανδρος καὶ οἱ τῆς Συρίας βασιλεῖς, οἱ διάδοχοι αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἧτταν τῶν Σελευκιδῶν ἡ Φοινίκη μετεβλήθη μετὰ τῆς Συρίας εἰς ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν καὶ εἶτα ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου εἰς τὴν Κλεοπάτραν ἐξαιρέσει τῆς Τύρου καὶ τῆς Σιδῶνος, εἰς ἃς ἐπαφῆκε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Ὁ Αὔγουστος ὅμως μετήγαγε τὴν Φοινίκην εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν, ἥτις, συνενωθεῖσα μετὰ τῆς Κοίλης Συρίας, ἀπετέλεσεν αὐτοκρατορικὴν ἐπαρχίαν. Τῆς Συρίας κατατμηθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ἡ μὲν Φοινίκη ἀπετέλεσεν ἰδιαιτέραν ἐπαρχίαν μετὰ τῆς Τύρου ὡς πρωτευούσης καὶ περιέλαβεν ἐν ἑαυτῇ ἐκτὸς τῆς παραλίας καὶ τμῆμα τῶν πόλεων τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐν οἷς καὶ τὴν Δαμασκόν. Ἡ Φοινίκη αὕτη διῃρέθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου εἰς δύο ἐπαρχίας, Φοινίκην τὴν τοῦ Λιβάνου μετὰ πρωτευούσης καὶ Δαμασκοῦ καὶ Φοινίκην τὴν παραλίαν μετὰ πρωτευούσης τῆς Τύρου, ἐξαρτωμένας ἀμφοτέρας τὸν Δ′ αἰῶνα ἐκ τῆς διοικήσεως καὶ τῆς νομαρχίας τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Σήμερον ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ βιλαετίου τῆς Συρίας.

Ἡ ἀρχαιότης, ἥτις δὲν ἐγνώρισεν ἡμῖν ἐπακριβῶς τὴν ἐσωτερικὴν ἱστορίαν τῶν Φοινίκων, ἱκανὰς παρέσχεν ἡμῖν πληροφορίας περὶ τῶν θαλασσίων αὐτῶν ἐκδρομῶν, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν. Οἱ Φοίνικες, συμπεπιεσμένοι μεταξὺ τοῦ Λιβάνου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ὡσεὶ πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν δύο μεγάλων μοναρχιῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀσσυρίας, δὲν ἠδύναντό ποτε νὰ σκεφθῶσιν ὅτι ἡμέραν τινὰ θ' ἀπέβαινον κατακτηταί. Ἐν τούτοις οἱ πολυάριθμοι λιμένες τῆς παραλίας καὶ ἡ πολύτιμος τοῦ Λιβάνου ξυλεία ἐφαίνοντο ὅτι προωρίζον αὐτοὺς ν' ἀποβῶσι λαὸς θαλασσοπόρος, βιομήχανος καὶ ἐμπορικός. Ἡ θαλασσοπλοΐα καὶ ἐν ἀπωτάταις ἔτι θαλάσσαις, ὡς καὶ ἡ ἐμπορία, ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ πρόοδος τοῦ πνεύματος λέγεται ὅτι ἀνεπτύχθησαν παρὰ τοῖς Φοίνιξι λίαν ἐνωρὶς καὶ ἐν τῇ περιόδῳ ἐκείνῃ μάλιστα τῆς ἱστορίας αὐτῶν, καθ' ἣν καὶ ἡ ἐπινόησις τῶν γραμμάτων ὑπὸ τοῦ Φοίνικος Σέρθ ἐγένετο καὶ ἡ τῆς ἱστορίας ὑπὸ τοῦ Φοίνικος Σαγχωνιάθωνος, περὶ οὗ κατωτέρω ὁ λόγος. Βραδύτερον οἱ Φοίνικες, πάσας, γνωστάς τε καὶ ἀγνώστους, θαλάσσας διαπλέοντες καὶ πανταχοῦ διαδίδοντες τὰ προϊόντα τῆς τέχνης τῆς χώρας καὶ τῆς ἐπινοίας αὐτῶν, οὐ μόνον οἱ πλουσιώτεροι τῶν περιοίκων ἐγένοντο, ἀλλὰ καὶ ἰσχὺν προσεκτήσαντο μεγάλην καὶ πλείστας ὅσας ἀποικίας συνέστησαν, ὡς κατωτέρω λεχθήσεται. Ἡ τοιαύτη τῶν Φοινίκων ἀνάπτυξις προύκάλεσε φυσικῶς τὸν φθόνον τῶν περὶ αὐτοὺς κραταιῶν, ἤτοι τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ μέχρι καὶ τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν βασιλέως οὐδέποτε ἐπαύσαντο διαφόρους ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Φοινίκην ποιούμενοι, καίπερ ἄνευ ἀποτελέσματος πάντοτε, εἶτα τῶν Ἀσσυρίων, ὑφ' οὓς καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ κλίνωσι τὸν αὐχένα, μετέπειτα τῶν Περσῶν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, βραδύτερον τῶν Ἑλλήνων, ὧν ἐπίσης τὴν ἡγεμονίαν ἐδέξαντο, ὡς καὶ διαδοχικῶς μετὰ ταῦτα τῶν Ρωμαίων, Βυζαντινῶν, Ἀράβων καὶ Τούρκων, ὑφ' οὓς καὶ διατελεῖ μέχρι τοῦ νῦν, μηδὲν ἴχνος τῆς προτέρας εὐκλείας διασώζουσα.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀποικίας, ἃς οἱ Φοίνικες συνέστησαν, αὗται ἐν μὲν τῇ Δύσει ἐπεξετάθησαν καθ' ὅλην τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου, ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ὁ Τύριος Ἡρακλῆς, τὴν μυ-

θώδη ἱστορίαν τοῦ ὁποίου διέσωσεν ἡμῖν ὁ Διόδωρος, οὐδὲν εἶναι ἄλλο ἢ τὸ σύμβολον αὐτοῦ τούτου τοῦ φοινικικοῦ λαοῦ, διαχέοντος τὸν πολιτισμὸν καθ' ἅπασαν τὴν Δύσιν. Ἐν Κιλικίᾳ ἡ πόλις Ταρσὸς πρὶν ἢ καταστῇ ἀποικία ἑλληνικὴ ὑπὸ τῶν Φοινίκων ἱδρύθη, ὁ δὲ λαὸς τῶν Σολύμων εἰς τὴν τῶν Φοινίκων ἀνῆκε φυλήν. Οἱ Φοίνικες ἐγκατεστάθησαν ἐν μὲν τῇ Προποντίδι ἐν τῷ Βιθυνίῳ, ἐν δὲ τῷ Εὐξείνῳ ἐν τῇ Πραινέστῳ· ἡ νῆσος Κύπρος ἔβριθεν ἀποικιῶν αὐτῶν, ὡς τὸ Κίτιον, ἡ Ἀμαθοῦς καὶ ἡ Πάφος· πρὸ αὐτῶν ἔτι τῶν Ἑλλήνων ἐπεσκέψαντο τὴν Κρήτην, τὴν Ρόδον, τὰς πλείστας τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἐν αἷς καὶ τὴν Θάσον, ὅπου ἐξεμεταλλεύθησαν χρυσωρυχεῖα, τὰς στοὰς τῶν ὁποίων εἶδε μάλιστα ὁ Ἡρόδοτος. Εἰς τὴν Βιωτίαν ὡδήγησε τὴν διάσημον ἀποικίαν ὁ Κάδμος, ἀλλ' ἡ ταχεῖα ἀνάπτυξις καὶ εὐδαιμονία τῆς Μιλήτου καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς ἀνέστειλεν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Μεσογείου τὸ θαλάσσιον τῶν Φοινίκων ἐμπόριον. Οἱ Φοίνικες, μὴ θέλοντες, νὰ διαμφισβητήσωσι τοῦτο, ἔστρεψαν πᾶσας αὐτῶν τὰς προσπαθείας ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Ἡ Σικελία, ὅπου ἵδρυσαν τὴν Μοτύην, τὸν Σολόεντα, τὸν Πάνορμον καὶ τὸν Ἔρυκα, ἡ Σαρδηνία καὶ αἱ Βαλεαρίδες νῆσοι ἀπετέλουν τοσούτους σταθμούς, ὁπόθεν τὰ πλοῖα αὐτῶν ἀπέπλεον εἰς Ἱσπανίαν. Ἐν τῷ νοτίῳ τμήματι τῆς χώρας ταύτης, ἤτοι ἐν Βαλτικῇ, ἵδρυσαν 200 ἀποικίας κατὰ τὸν Στράβωνα, ὡς τὴν Μαλάκαν, τὴν Ἰσπαλίν τὴν Καρτηίαν ἢ Καρτησόν, τὰ Γάδειρα καὶ τὴν Ταρτησσόν· ἐκεῖθεν ἐπρομηθεύοντο χρυσόν, ἄργυρον, σίδηρον, μόλυβδον, κασσίτερον, σῖτον, οἶνους, ἔλαιον, κηρόν, λεπτὸν ἔριον, ἁλιπάστους ἰχθῦς, ἱσπανικὰς ὁπώρας, ὡς καὶ διάφορα ἄλλα σπουδαῖα εἴδη τοῦ ἐμπορίου. Ἐμπορευόμενοι δὲ δι' ἀνταλλαγῆς μόνον μετὰ τῶν βαρβάρων λαῶν τῆς χώρας αὐτῆς, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ τὰ χείριστα τῶν φοινικικῶν προϊόντων ἐφαίνοντο ὅ,τι πολύτιμον καὶ θαυμάσιον, προσεκτήσαντο ἄπειρα πλούτη. Φαίνεται πρὸς τούτοις βέβαιον ὅτι ἔπλεον καὶ πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ, ἀλλὰ τὰς ἀνακαλύψεις καὶ τὰς ἀποικίας αὐτῶν περιεκάλυπτον διὰ νέφους τοσοῦτον πυκνοῦ, ὥστε οὐδὲν μετ' ἀπολύτου θετικότητος δύναται νὰ λεχθῇ. Ὁ Στράβων ποιεῖται λόγον περὶ 300 πόλεων, ἃς λέγεται ὅτι ἵδρυσαν ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰς ὁποίας κατέστρεψαν, ὡς λέγεται, οἱ Ἰγιτταῖοι καὶ οἱ Λίβυες. Ὁσονδήποτε ὑπερβολικῶς καὶ ἂν ἦναι ὁ ἀριθμὸς οὗτος, ἡ ἐκδρομὴ αὕτη φαίνεται πιθανή, ὡς καὶ τὰ ταξείδια τῶν Φοινίκων εἰς τὰς τῆς Γαλατίας ἀκτάς, εἰς τὰς Κασσιτερίδας νήσους, ὅθεν ἐλάμβανον τὸν κασσίτερον, μέχρις αὐτῆς τῆς Βαλτικῆς, ὅθεν ἐλάμβανον τὸ κίτρινον ἤλεκτρον. Ἐν τῷ κεντρικῷ τμήματι τῆς βορείου παραλίας τῆς Ἀφρικῆς ἵδρυσαν τὴν Ὑτίκην, εἶτα τὴν Καρχηδόνα, τὴν Ἀδρυμητόν, τὴν Τύσδραν, τὴν μικρὰν καὶ μεγάλην Λέπτιν, αἵτινες βραδύτερον ἐγένοντο σύμμαχοι τῆς Καρχηδόνος καὶ ἀπετέλεσαν μετὰ ταῦτα ὁμοσπονδίαν κατὰ τὸ πρότυπον τῆς μητροπόλεως. Πρὸς ἀνατολὰς οἱ Φοίνικες κατεῖχον ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ τὰς νήσους Τύρον ἢ Τύλον καὶ Ἄραδον, ὧν αἱ ἀκταὶ ἦσαν πλούσιαι εἰς μαργαρίτας καὶ αἵτινες ἐξῆγον βάμβακα καὶ οἰκοδομήσιμον ξυλείαν καὶ ἐχρησίμευον ὡς ἀποθῆκαι τῶν ἐμπορευμάτων, ἅτινα οἱ Φοίνικες ἐπρομηθεύοντο ἐκ τῆς Ἰνδικῆς. Τῆς ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλασσοπλοΐας ἤρξαντο, ὅτε ὁ σύμμαχος αὐτῶν Σολομὼν ἤνοιξεν αὐτοῖς τοὺς λιμένας Ἐλάνων καὶ Aziongaber, οὗσπερ ἀφῆρεσεν ἀπὸ τῶν Ἰδουμαίων. Οὗτοι ἦσαν οἱ λιμένες, ἐξ ὧν τὰ φοινικικὰ σκάφη ἀπέπλεον εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀραβίας, τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Ἰνδικῆς, ὅθεν ἐκόμιζον ἔβενον, ἐλεφαντόδοντα, χρυσόν, ἀρώματα, πιθήκους καὶ ταώς. Οἱ Φοίνικες ἦσαν ἐπίσης, οἵτινες, ἀναχωρήσαντες ἐκ τοῦ Ἱεροπολίτου κόλπου ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ, ἀνέλαβον, καθὰ λέγεται, διαταγῇ τοῦ Νεκὼ τὸν περίπλουν τῆς Ἀφρικῆς. Ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ ξηρὰν ἐμπόριον αὐτῶν δὲν ἦτο περιωρισμένον· διεξήγετο δὲ διὰ συνοδειῶν καὶ εἶχε τρεῖς κυρίας διευθύνσεις. Ἡ πρώτη ὁδὸς ἐχώρει πρὸς νότον πρὸς τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν, ἥτις παρεῖχε λίβανον, σμύρναν καὶ πολυτίμους λίθους καὶ ἐδέχετο ἐξ Ἰνδικῆς καὶ Αἰθιοπίας τὰ ἀρώματα, τὸν ἐλεφαντόδοντα καὶ τὸν ἔβενον καὶ πρὸς τὴν Αἴγυπτον ἐν Μέμφιδι, ἧς οἱ Φοίνικες ὁλόκληρον κατεῖχον τμῆμα καὶ ἐξ ἧς ἐπορίζοντο τὰ βαυβακερὰ ὑφάσματα καὶ τὰ περιζήτητα κεντήματα. Ἡ δευτέρα ὁδὸς πρὸς Α ἐχώρει διὰ τῆς Παλαιστίνης καὶ Συρίας εἰς Βαβυλῶνα,

διερχομένη ἐκ Βααλβέκης Ἐμέσσης, Παλμύρας, Θαψάκου καὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Εὐφράτου. Ἐκ τοῦ διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ ἐμπορίου αὐτῶν οἱ Φοίνικες ἠρύοντο σῖτον, ξηρὰς σταφίδας, ἔλαιον καὶ βάλσαμον τῆς Παλαιστίνης, οἴνους καὶ ἔρια τῆς Συρίας, καὶ ἀρώματα, ἅτινα ἡ Βαβυλὼν ἐπρομηθεύετο ἐκ τῆς Ἰνδικῆς. Ἡ τρίτη τέλος ὁδὸς πρὸς Β ἐχώρει εἰς τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὸν Καύκασον, ὁπόθεν οἱ Φοίνικες ἠρύοντο δούλους, ἵππους, ἡμιόνους καὶ χαλκόν. Εἰς ἀνταλλαγὴν δ' ἔδιδον εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη τὰ προϊόντα τῆς ἰδίας αὐτῶν βιομηχανίας, τὴν διάσημον πορφύραν, τὴν ὕαλον, ἣν ἐπὶ μακρὸν αὐτοὶ μόνοι ἐγίνωσκον νὰ κατασκευάζωσι, καὶ τὰ πολύτιμα κοσμήματα, ἅτινα ἔγλυφον μετ' ἀπαραμίλλου τέχνης. Ἡ ἀρχαιότης τέλος ἀποδίδει αὐτοῖς τὴν ἐφεύρεσιν τῆς γραφῆς, ἥνπερ ὁ Κάδμος εἰς τὴν Ἑλλάδα μετέδωκεν.

Ἡ γλῶσσα τῶν Φοινίκων ἀνῆκεν εἰς τὸ σημιτικὸν ἰδίωμα καὶ συγγενεύει τῇ ἑβραϊκῇ, ἡ δὲ θρησκεία αὐτῶν ἦν φυσιολατρεία ἢ εἶδος πολυθεΐας, παραμορφωθεῖσα καὶ παραφθαρεῖσα ὑπὸ ὀργίων καὶ διαφόρων ἀτιμωτικῶν καὶ σκληρῶν τελετῶν. Ἐν τοῖς θεοῖς δ' οὓς ἐλάτρευον συγκατελέγοντο καὶ ὁ Βέελ ἢ Βάαλ, Βελταμών, Μολώχ, Ἀδωναί, Ἀσταρώθ ἢ Ἀστάρτη, Μύλιττα κτλ. Ἀλλ' ὑπὲρ πάντας τοὺς θεοὺς ἐτιμᾶτο ὁ Μελκάρθης (Τύριος Ἑρμῆς καθ' Ἕλληνας), προστάτης τοῦ ἐμπορίου καὶ χορηγὸς τοῦ πλούτου, οὗ ναὸς ὑπῆρχε μὲν ἐν πάσαις ταῖς ἐν Φοινίκῃ καὶ ταῖς ἀποικίαις πόλεσι, μεγαλοπρεπέστατοι ὅμως ναοὶ τοῦ θεοῦ τούτου ἦσαν ὁ ἐν Τύρῳ, Θάσῳ καὶ Γαδείροις. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀπαντῶσι μέν τινες πληροφορίαι περὶ Φοινίκων ἐν γένει, ἀλλ' ἐκ τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἴς τι θετικὸν περὶ τῆς τέχνης, τῆς φιλολογίας, τοῦ δημοσίου δικαίου, καὶ τοῦ λοιποῦ κοινωνικοῦ καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Φοινίκων· ἀλλ' οὐδ' αἱ μέχρι τοῦδε ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ καὶ νομίσματα δύνανται νὰ συμπληρώσωσι τὸ ἀπέραντον χάος, τὸ βασιλεῦον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν παναρχαίων λαῶν. Παρὰ Εὐσεβίῳ καὶ Πορφυρίῳ ἀπαντῶσι πληροφορίαι τινὲς περὶ ἀρχαίου ἱστορικοῦ τῆς Φοινίκης, τοῦ Σαγχωνιάθωνος (ἴδε ΣΑΓΧΩΝΙΑΘΩΝ), οὗ καὶ ἀποσπάσματα τινὰ διεσώθησαν· ἐκ τούτων δὲ κρίνεται ὅτι ὁ Σαγχωνιάθων ἔγραψε «Γενικὴν θεολογικὴν ἱστορίαν». Καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων δ' ἔγραψεν «Ἱστορίαν τῆς Τύρου» Μαίνανδρος ὁ Ἐφέσιος, μὴ διασωθεῖσαν. Μόνον ἐκ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, ἐν ᾗ οἱ Φοίνικες καλοῦνται Χαναναῖοι, δύναταί τις νὰ ἐξαγάγῃ ἱστορικὰ συμπεράσματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀκριβῆ πλὴν καὶ ταῦτα μόνον εὑρίσκει τις, ἔνθα συμπίπτει ἡ ἱστορία τῶν Φοινίκων μετὰ τῆς τῶν Ἑβραίων. Οὕτως ἀπαντᾷ ὅτι πρῶτος βασιλεὺς τῆς Τύρου ἦν Χιρὰμ ὁ Α', βασιλεύσας τῷ 1059 π. Χ. ὁ δὲ διάδοχος τούτου Ἀβιβάλ ἐτελεύτησε τῷ 1020. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβιβάλ Χιρὰμ ὁ Β' συνωμολόγησεν ἐμπορικὴν συνθήκην μετὰ τοῦ Σολομῶντος περὶ τὸ 1000 π. Χ. Ἀπὸ τοῦ 934—906 ἐβασίλευεν ὁ Ἐθβάαλ, ἱερεὺς τῆς Ἀστάρτης, ἀνεγείρας πολλὰς ἐν Φοινίκῃ πόλεις καὶ γενόμενος πατὴρ τῆς Ἰεζάβελ, βασιλίσσης τῆς Σαμαρείας. Ὁ Βαδεγὼρ (904—898), υἱὸς τοῦ Ἐθβάαλ, ἔσχε διάδοχον τὸν Μουτγέννην, πατέρα τοῦ Πυγμαλίονος καὶ τῆς Βάρκης, τῆς Διδοῦς καὶ τῆς Ἄννης. Ἡ Ἐλισσὰ ἢ Διδώ, φυγοῦσα τῆς Τύρου μετὰ πολλῶν οἰκογενειῶν, ἔκτισε τὴν Καρχηδόνα κλπ. ἀναγόμενα μᾶλλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Τύρου, ἥτις ἐπεσκίασεν ἔκτοτε τὴν προτέραν αἴγλην τῆς μητροπόλεως Σιδῶνος. Περιττὸν ἐνταῦθα νὰ εἴπῃ τις ὅτι, ἀναπτυχθείσης βραδύτερον τῆς Ἑλλάδος, κατέπεσε πολλαχοῦ διὰ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἡ ἐπιρροὴ καὶ ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῶν Φοινίκων.

ΦΟΙΝΙΚΙ, χωρίον τῆς Λακωνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἀσωποῦ καὶ κείμενον ὥραν 1 πρὸς Ν τῶν Μολάων ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν βουνῶν, ἀποτελούντων τὸ νότιον πέρας τῆς πεδιάδος τῶν Μολάων. Οἰκεῖται ὑπὸ 430 κατοίκων.

ΦΟΙΝΙΚΙΑ, χωρίον τῆς Θήρας μεσόγειον, κείμενον ἐν κοιλώματι κατὰ τὸ βόρειον τῶν Φηρῶν, ὧν ἀπέχει ὥρ. 1.20′ καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἐπανωμερειᾶς (Οἴας) εἰς ἀπόστασιν 45′. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατοίκων γεωργῶν καὶ ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Οἴας.

ΦΟΙΝΙΚΙΔΗΣ ὁ Μεγαρεύς, κωμικὸς ποιητὴς τῆς Νέας Κωμῳδίας, ἀκμάσας πιθανώτατα μεταξὺ τῆς Ὀλυμπ. 125 καὶ 130 (280 καὶ 260 π. Χ.), καθότον καταγγέλει τὸν τύραννον τοῦ Ἀντιγόνου καὶ Πύρρου ἐν τινι τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ. Ὁ Meineke λοιπὸν ὁρίζει τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἐδίδασκεν οὗτος ἐν Ἀθήναις κωμῳδίας περὶ τὴν 127ην

Δημοτική Βιβλιοθήκη

Ὀλυμπιάδα, ἤτοι 272 π. Χ. Οἱ ἐξῆς τίτλοι τῶν δραμάτων αὐτοῦ σώζονται: Αὐλητρίδες, Μισουμένη ἢ Μισούμενος καὶ Φύλαρχος.

ΦΟΙΝΙΚΙΟΝ, ὄρος τῆς Βοιωτίας πλησίον καὶ κατ' ἀνατολὰς τῆς Κωπαΐδος λίμνης, οὗ εἰς τοὺς πρόποδας ἔκειντο αἱ πόλεις Μεδεὼν καὶ Ὄγχηστός. Τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὴν Θηβαΐαν χώραν, ἀπ' αὐτοῦ δὲ καὶ ἡ πόλις Μεδιὼν προσέλαβε τὸ ὄνομα Φοινικίς. Ἐπὶ τούτου ἐνομίζετο ὅτι διέμενεν ἡ γριφολόγος Σφίγξ καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁρμωμένη ἐπέφερε τὸν ὄλεθρον εἰς τοὺς ἁρπαζομένους· ἐπειδὴ δὲ ἡ Σφίγξ κατὰ τὴν βοιωτικὴν διάλεκτον ἐλέγετο Φίξ, ὠνομάσθη Φίκιον καὶ τὸ ὄρος Φοινίκιον. Ἐπ' αὐτοῦ ἐμυθολογεῖτο ὅτι συνῆλθεν ὁ Ζεὺς τῇ Ἀλκμήνῃ κατὰ τὸν Ἡσίοδον, ὃς ὀνομάζει αὐτὸ Φοίκιον ἀκρότατον. Σήμερον τὸ Φοινίκιον καλεῖται Φαγᾶς, ὂν ὑψηλόν, τραχὺ καὶ γυμνόν. Πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν αὐτοῦ ἐκτείνεται ἡ λίμνη Γλικὴ καὶ βορειότερον ταύτης ὑψοῦται ἑτέρα σειρὰ ὀρέων ἐπίσης γυμνὴ καὶ ὑψηλή, ἥτις εἶναι τὸ ἀρχαῖον Πτῶον. Συνηνοῦτο δὲ τὸ Φοινίκιον μετὰ τοῦ Ἑλικῶνος διὰ ταπεινοτέρας σειρᾶς λόφων.

ΦΟΙΝΙΚΟΥΣ, λιμὴν κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἀκρίταν τῆς Μεσσηνίας, οὗ ἀπέναντι ἔκειντο αἱ νῆσοι Οἰνοῦσαι (Γαμπρέρα, Σαπιέντσα καὶ Βενέτικον).

ΦΟΙΝΙΞ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς πρόσωπα καὶ τὸ ὁμώνυμον μυθολογούμενον πτηνόν.

1. Φοῖνιξ. Οὕτως ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν Ὅμηρον ὁ πατὴρ τῆς Εὐρώπης, κατ' ἄλλους ὅμως ἦν υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος ἐκ τῆς Ἀγριόπης ἢ Τηλεφάσσης καὶ κατὰ συνέπειαν ἀδελφὸς τῆς Εὐρώπης. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς ἀναζήτησιν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, ἣν ἀπήγαγεν ὁ Ζεύς, μετέβη εἰς Ἀφρικὴν καὶ ἐκεῖ ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς λαόν, κληθέντα ἀπ' αὐτοῦ Φοίνηκας. Κατά τινας παραδόσεις ἐγένετο διὰ τῆς Περιμήδης, θυγατρὸς τοῦ Οἰνέως, πατὴρ τῆς Ἀστυπαλαίας καὶ τῆς Εὐρώπης, διὰ δὲ τῆς Τηλέφης πατὴρ τοῦ Πύρρου, τῆς Ἀστυπάλης, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Φοινίκης, διὰ δὲ τῆς Ἀλφησιβοίας πατὴρ τοῦ Ἀδώνιδος.

2. Φοῖνιξ, υἱὸς τοῦ Ἀμύντορος ἐκ τῆς Κλεοβούλης ἢ τῆς Ἱπποδαμείας. Ἦν βασιλεὺς τῶν Δολόπων καὶ ἔλαβε μέρος οὐ μόνον ἐν τῇ θήρᾳ τοῦ καλυδωνίου κάπρου, ἀλλὰ καί, φίλος ὢν τοῦ Πηλέως, συνώδευσε τὸν Ἀχιλλέα ἐν τῇ ἐναντίον τῆς Τροίας ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἀμύντωρ ἐγκατέλιπε τὴν νόμιμον αὐτοῦ σύζυγον καὶ ἀφωσιώθη εἰς ἑταίραν, ἀλλ' ἡ πρώτη ἀπῄτησε παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς νὰ ἀτιμάσῃ τὴν παράνομον σύζυγον. Ὁ Φοῖνιξ ὑπήκουσεν εἰς τὴν αἴτησιν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἀμύντωρ, ὅστις καὶ ἀνεκάλυψε τὰ γενόμενα, κατηράσθη αὐτὸν καὶ ἐκέτευσεν οὐδέποτε ν' ἀποκτήσῃ τέκνα. Ὁ Φοῖνιξ ἠθέλησε τότε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ πατρικοῦ οἴκου, ἀλλ' οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ μείνῃ· ἐπὶ τέλους ὅμως κατέφυγεν εἰς τὸν Πηλέα, ὅστις εὐμενῶς ἐδέξατο τοῦτον, κατέστησεν αὐτὸν διοικητὴν τῆς χώρας τῶν Δολόπων ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς Φθίας καὶ ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀχιλλέα, ὃν καὶ θὰ ἐξεπαίδευεν. Καθ' ἑτέραν παράδοσιν ὁ Φοῖνιξ δὲν ἠτίμασε τὴν ἑταίραν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἥτις ὅμως κατηγόρησεν αὐτοῦ ἁπλῶς ἀπρεπεῖς πρὸς ταύτην προτάσεις, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτύφλωσεν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Πηλεὺς ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸν Χείρωνα, ὅστις καὶ ἀπέδωκεν αὐτῷ τὴν ὅρασιν. Λέγεται ὅτι ὁ Φοῖνιξ ἐκάλεσε τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως Νεοπτόλεμον, ἀφοῦ προηγουμένως ὁ Λυκομήδης εἶχεν ὀνομάσει αὐτὸν Πύρρον. Ἐπιστεύετο ὅτι ὁ Νεοπτόλεμος ἔθαψε τὸν Φοίνικα ἐν Ἠιῶνι τῆς Μακεδονίας ἢ ἐν Τραχῖνι τῆς Θεσσαλίας. Δέον νὰ παρατηρηθῇ πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Φοῖνιξ εἶναι ἐν τῶν μυθικῶν ἐκείνων προσώπων, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ Ἀλφαβήτου.

3. Φοῖνιξ, Θηβαῖος, εἷς τῶν ἡγετῶν ἐν τῇ ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου στάσει, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου καὶ ὁ βασιλεύς, ὅτε ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πόλεως, διεμήνυσεν αὐτῷ νὰ παραδοθῇ μετὰ τοῦ Προθύτου. Οἱ Θηβαῖοι ὅμως περιεφρόνησαν τὴν πρότασιν αὐτοῦ καὶ ἀνταπῄτησαν νὰ παραδώσῃ αὐτοῖς ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Φιλώταν καὶ τὸν Ἀντίπατρον.

4. Φοῖνιξ ὁ ἐκ Τενέδου, ὅστις εἶχεν ὑψηλὸν βαθμὸν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Εὐμένους τῷ 321 π. Χ. Ἐν τῇ μεγάλῃ μάχῃ τοῦ Εὐμένους ἐναντίον τοῦ Κρατεροῦ καὶ τοῦ Νεοπτολέμου ἡ διοίκησις τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, ἥτις ἀντεταχθη τῷ Κρατερῷ, ἀνετέθη τῷ Φοίνικι καὶ τῷ Φαρναβάζῳ, ἀπε-

τελεῖτο δὲ κυρίως ἐξ ἀσιατικοῦ στρατοῦ, καθόσον ὁ Εὐμένης ἐφοβεῖτο ν' ἀντιτάξῃ οἱουσδήποτε Μακεδόνας εἰς στρατηγόν, τοσαύτης ἀπολαύοντα παρὰ τοῖς συμπατριώταις αὐτοῦ δημοτικότητος. Ἅμα ὡς ἀφίκοντο πρὸ τοῦ ἐχθροῦ οἱ δύο στρατηγοί, οἱ δύο ἀρχηγοὶ ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Κρατεροῦ, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν προσβολήν, καὶ αὐτὸς δέ, γηραιὸς στρατηγός, ἀπώλετο κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν σύγχυσιν. Μετὰ μικρὸν ὁ Εὐμένης ἀπέστειλε τὸν Φοίνικα μετ' ἐπιλέκτων ἐναντίον τοῦ στασιάσαντος στρατηγοῦ αὐτοῦ Περδίκκα, ὃν καὶ ἐξαπίνης κατέλαβε διὰ ταχείας νυκτερινῆς πορείας καὶ ἠχμαλώτευσεν ἄνευ σχεδὸν ἀντιστάσεως. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Εὐμένους ὁ Φοῖνιξ φαίνεται ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀντιγόνου, ἀλλὰ τῷ 310 π. Χ. κατεπείσθη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ στρατηγοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας), μεθ' οὗ διὰ στενωτάτης συνεδέετο φιλίας, νὰ συνενωθῇ μετ' αὐτοῦ ἀποσπώμενος τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Φοῖνιξ ἐτήρει τότε τὴν σπουδαίαν θέσιν τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ Φρυγίας, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ἀντίγονος ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ στρατὸν ἐναντίον αὐτοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ νεωτέρου αὐτοῦ υἱοῦ Φιλίππου. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν δὲν ἀναφέρεται, ἀλλ' ὁ Φοῖνιξ φαίνεται ὅτι οὐ μόνον συνεχωρήθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, ἀλλ' ὅτι καὶ εὐνοούμενος ἐγένετο αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῇ ἐκστρατείᾳ, ἥτις προηγήθη τῆς ἐν Ἴσσῳ μάχης (302 π. Χ.), εἶχε τὴν διοίκησιν τῶν Σάρδεων, ἥνπερ ὅμως κατεπείσθη νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Πρεπέλαον, τὸν στρατηγὸν τοῦ Λυσιμάχου. Αὕτη εἶναι ἡ τελευτέα φορά, καθ' ἣν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

5. Φοῖνιξ, ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀντιγόνου, βασιλέως τῆς Ἀσίας, καλούμενος ὑπὸ τοῦ Διοδώρου ἔν τινι χωρίῳ Φοῖνιξ τοῦθ' ὅπερ φαίνεται ὅμως ἐσφαλμένον, διότι τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα ἦν Φίλιππος.

6. Φοῖνιξ ὁ Κολοφώνιος, ποιητὴς χωλιάμβων ἀγνώστου ἐποχῆς, ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ ὁποίου ὁ Ἀθήναιος διέσωσεν ἀποσπάσματά τινα, ὧν τὸ κυριώτερον εἶναι σάτυρα κατὰ τῶν τεχνασμάτων ἐνίων ἐπαιτῶν, οἵτινες ἐζήτουν ἐλεημοσύνην ἐν ὀνόματι κόρακος, ὅνπερ ἔφερον ἐν χερσί.

7. Φοῖνιξ, ἀνδριαντοποιὸς ἀγνώστου χώρας. Ἦν μαθητὴς τοῦ Λυσίππου καὶ κατὰ συνέπειαν ἤκμασε περὶ τὴν 120ὴν ὀλυμπιάδα, 300 π. Χ. Κατεσκεύασε δὲ διάσημον ἀνδριάντα τοῦ ὀλυμπιονίκου Ἐπιθέρσου.

8. Φοῖνιξ. Ἐνταῦθα δέον νὰ παραθέσωμεν βραχέα τινὰ καὶ περὶ τοῦ μυθολογουμένου ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο πτηνοῦ, ὅπερ κατά τινα παράδοσιν, ἣν ὁ Ἡρόδοτος ἤκουσεν ἐν Ἡλιουπόλει τῆς Αἰγύπτου, ἐπεσκέπτετο τὴν θέσιν ἐκείνην ἅπαξ ἐν διαστήματι 500 ἐτῶν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὃν καὶ ἔθαπτεν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡλίου. Ἕνεκα τούτου ὁ Φοῖνιξ ἐπιστεύετο ὅτι ἐξ Ἀραβίας προήρχετο καὶ ὅτι ἔτεκεν εὐμέγεθες ᾠὸν σμύρνας. Εἶτα ἐξεκένου τὸ ᾠὸν τοῦτο καὶ ἐτίθει ἐν αὐτῷ τὸν πατέρα αὐτοῦ, προσεκτικῶς αὐτὸ κλείων· τότε δὲ ἐπιστεύετο ὅτι τὸ ᾠὸν εἶχε τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ βάρος. Τὸ πτηνὸν παριστάνετο ὡς ἀετὸς μετὰ πτερῶν κατὰ τὸ ἥμισυ ἐρυθρῶν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ χρυσῶν. Ἀναφέρεται δὲ πρὸς τούτοις ὅτι, ὅταν προσήγγιζε τὸ τέλος αὐτοῦ, κατεσκεύαζεν ἑαυτῷ φωλεὰν ἐν Ἀραβίᾳ, εἰς τὴν ὁποίαν μετέδιδε τὴν δύναμιν τῆς γονιμότητος, οὕτως ὥστε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ νέος Φοῖνιξ ἀνεγεννᾶτο. Ἅμα δὲ ὡς ὁ τελευταῖος οὗτος ἐμεγενθύνετο, μετέβαινεν, ὡς ὁ ἀποθανών, εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἡλιούπολιν καὶ καίων ἔθαπτε τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἡλίου. Κατά τινα ἀφήγησιν, πλειότερον ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἐπικρατήσασαν, ὁ Φοῖνιξ λίαν γεγηρακὼς (τινὲς λέγουσι 500 ἐτῶν, ἄλλοι δὲ 1461) παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας. Ἄλλοι πάλιν ἀναφέρουσιν ὅτι εἷς μόνος Φοῖνιξ ἔζη ἔν τινι χρόνῳ καὶ ὅτι ὅτε ἀπέθνησκε, σκιώδης ἐξήρχετο τοῦ σώματος αὐτοῦ, μετατρεπόμενος εἰς νέον Φοίνικα διὰ τῆς θερμότητος τοῦ Ἡλίου. Ὁ θάνατος αὐτοῦ προσέτι ἐγένετο ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ βίον 7,006 ἐτῶν. Καθ' ἑτέραν τροποποίησιν τῆς αὐτῆς ἀφηγήσεως, ὅτε ὁ Φοῖνιξ ἔρθασεν εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν 500 ἐτῶν, παρεσκεύασεν, ἑαυτὸν ἐπικήδεια σωρὸν ἐξ ἀρωμάτων, ἐκάθησεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν. Ἐκ τοῦ ἀποτυντεθειμένου δὲ σώματος αὐτοῦ ἐκ νέου ἀνεφάνη καὶ αὐξηθεὶς περιέβαλε τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ σώματος διὰ σμύρνας καὶ ἔκαιεν αὐτὰ εἰς τὴν Ἡλιούπολιν φέρων αὐτόθι ταῦτα. Παραπλήσιαι ἀφηγήσεις θαυμασίων πτηνῶν ἀναφέρονται ἐν πολλοῖς μέρεσι τῆς Ἀνατολῆς, ὡς ἐν Περσίᾳ ὁ μῦθος τοῦ πτηνοῦ Σιμόργ, καὶ ἐν Ἰνδικῇ τοῦ πτηνοῦ Σεμενδάρ-

ΦΟΙΝΙΞ, ποταμίσκος τῆς Φθιώτιδος, καταρρέων ἐκ τῆς Οἴτης καὶ συμβάλλων εἰς τὸν Ἀσωπόν, μεθ' οὗ συνεξέδιδεν εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον μετὰ 15 στάδια ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν παρὰ τὴν ἐν μέσῳ κειμένην πόλιν Ἀνθήλην. Τὰ ὕδατα τούτου εἶναι θερμὰ καὶ αἱ ἰλύες ἐρυθρόφαιοι, εἰς ἃς ὀφείλεται τὸ ὄνομά του. Παρ' αὐτὸν δὲ ἦν τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο στενωτάτων μερῶν τῶν Θερμοπυλῶν, ἔνθα μία μόνον ὑπῆρχεν ὁδὸς χειροποίητος καὶ διοδευτὴ ὑπὸ μιᾶς μόνον ἁμάξης, καὶ παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ἐδείκνυτο ὁ τάφος τοῦ ἥρωος Φοίνικος.

ΦΟΙΝΙΞ, ποταμὸς τῆς Ἀχαΐας, ῥέων διὰ τῆς χώρας τοῦ Αἰγίου πρὸς Δ ἐκεῖθεν τοῦ Μεγανίτου (Γαϊδουροπνίχτου) εἰς ἀπόστασιν ὥρ. 1, οὗ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ἔκειτο ἡ πόλις Ρύπες, μία ἐκ τῶν 12 ἰωνικῶν πόλεων τῆς Ἀχαΐας. Ὁ Φοῖνιξ νῦν καλεῖται Θολό, χυνόμενος εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον.

ΦΟΙΝΙΞ, πολίχνη τῆς Κρήτης ἀρχαία, κειμένη ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας τοῦ πρὸς Δ ἰσθμοῦ τῆς νήσου, καὶ λιμὴν ὁμώνυμος παρ' αὐτῇ: «καταντήσαντες εἰς Φοίνικα... λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον» (Πράξ. Ἀποστ. Κεφ. 27ον). Ὑπέκειτο δὲ τῇ πόλει τῶν Δαμπαίων, διὸ καὶ ὁ Στράβων καλεῖ αὐτὴν Φοίνικα τὸν Λάμπεω καὶ ὑπολογίζει 100 σταδίων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Φοίνικος μέχρι τῆς κατὰ τὴν βόρειον παραλίαν τοῦ ἰσθμοῦ κειμένης Ἀμφιπαλίας κατ' αὐτὸν ἡ Ἀμφιμάλλης. Ἐτιμᾶτο δι' ἐπισκοπικοῦ θρόνου, οὗ εἷς ἐπίσκοπος, ὁ Λέων, μνημονεύεται κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ δευτέραν Σύνοδον.

ΦΟΛΔΒΑΡ (Foldvar), πόλις τῆς Οὐγγαρίας, ἐν τῇ κομητείᾳ τῆς Τόλνας καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως. Ἔχει περὶ τὰς 10 χιλ. κατοίκων· εἶναι δὲ κτῆμα τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πέστης.

ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΣ, νῆσος ἐκ τῶν μεσημβρινῶν Σποράδων ἢ Κυκλάδων, ἐκτεινομένη ἐκ τοῦ ΝΑ πρὸς τὸ ΒΔ καὶ κειμένη εἰς 36° 37′ Β πλάτ. καὶ 24° 55′ Α μῆκ., μεταξὺ τῶν νήσων Μήλου καὶ Σικίνου. Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶναι 9 σταδίων καὶ τὸ μέγιστον πλάτος 3, ὁ δὲ περίπλους εἶναι 17 ναυτικῶν μιλίων. Ἀπέχει τοῦ Πειραιῶς 97 μίλια, τῆς Μήλου 28, τῆς Σίφνου 28 καὶ τῆς Σικίνου 14. Πολλὰ ἀκρωτήρια σχηματίζονται κατὰ τὰς ἀκτὰς αὐτῆς, ὡς τὸ πρὸς Δ Κυπαρίσσι, τὸ πρὸς Β Καστέλλι, τὸ πρὸς τὸ ΒΑ Κατεργάκι, ΝΑ Κάτεργον καὶ ΝΔ Ἀσπρόπουντα. Δύο κόλποι, ὁ πρὸς ΝΔ τῆς Ἀγκάλης καὶ ὁ πρὸς ΒΑ τῶν Βορεινῶν, ἀπέναντι ἀλλήλων κείμενοι, εἰσχωροῦσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἀποτελοῦσιν ἐνταῦθα τὸ στενώτατον μέρος τῆς νήσου. Ὁ κύριος λιμὴν εἶναι ὁ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας Καραβοστάνης. Ἅπαντα τὰ παράλια, ἰδίως τὰ ἀνατολικά, εἶναι ἀπόκρημνα. Πέριξ αὐτῆς εἶναι αἱ νησίδες Ἅγιος Ἰωάννης καὶ τὸ Κάτεργον. Ὑψηλότερα ὄρη εἶναι τὸ τοῦ Ἁγ. Ἐλευθερίου (454 μέτρων ὕψους), τὸ ἐν Ἐπάνω Μεριᾷ Μεροβίγλι καὶ τὸ ἀπέναντι τούτου Προφήτης Ἠλίας, ἔχοντα ἀμφότερα 340 μέτρων ὕψος. Ἅπαντα τὰ ὄρη αὐτῆς εἶναι φαλακρὰ καὶ ἐστερημένα δένδρων· ἐλαιόδενδρα δέ, τεθύμαλλος (γαλατσίδες) καὶ συκαῖ καλλιεργοῦνται ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ καλύπτουσι πολλὰς ἐκτάσεις αὐτῆς. Ὑδάτων ἀρθόνων στερεῖται ἡ νῆσος, τὸ δὲ κλῖμα αὐτῆς εἶναι ὑγιεινὸν καὶ τερπνόν. Καίτοι δὲ ἡ νῆσος πετρώδης, ξηρὰ καὶ γυμνή, παράγει σῖτον καὶ οἶνον ἱκανόν. Μίαν μόνην κωμόπολιν ἔχει ταυτονύμως καλουμένην, ἥτις κεῖται κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ πρὸς ἄρκτον ὑψουμένου ὀξυτενοῦς ὄρους, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ ἀρχαία πολίχνη (Παληόκαστρον). Διαιρεῖται ἡ κωμόπολις εἰς Κάστρον καὶ Χωρίον συνεχόμενα καὶ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ λιμένος Καραβοστάνη $^3/_4$ τῆς ὥρας.

Οἱ κάτοικοι αὐτῆς συμποσοῦνται εἰς 1,500, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν καί τινες εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἥτις περιορίζεται μέχρι Θήρας καὶ Σύρου, πολλοὶ δὲ ἀποδημοῦσιν εἰς μεγάλας πόλεις, διάφορα ἔργα μετερχόμενοι. Ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῆς εἶναι οἱ δημητριακοὶ καρποί, τὸ ἔλαιον καὶ ἐλαῖαι, σῦκα, οἶνος, βάμβαξ· γίνεται δὲ ἐξαγωγὴ ἐκ τῆς νήσου ταύτης ἱκανῆς ποσότητος βαμβακίνων ὀθονῶν.

Ἡ νῆσος σήμερον ἀποτελεῖ ἴδιον δῆμον, ὅστις ὑπήγετο εἰς τὴν τέως ἐπαρχίαν Μήλου. Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἀρχαίας Φολεγάνδρου ὀλίγα διεσώθησαν. Ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ Φολεγάνδρου τοῦ Μίνωος. Φαίνεται ἐκ τῶν ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιγραφῶν ὅτι κατελήφθη ὑπὸ ἀποίκων Δωριέων, βραδύτερον δὲ ὅτι διετέλει ὑποτελὴς τοῖς Ἀθηναίοις, εἰς

τοὺς ὁποίους τῷ 425 π. Χ. ἐτέλεσε φόρον 2 χιλιάδ. δραχμῶν. Ὁ Ἄρατος διὰ τὴν τραχύτητα ἐπονομάζει αὐτὴν σιδηρᾶν:

Ὦ Λητοῖ, σὺ μένεις μὲν σιδηρείῃ Φολεγάνδρῳ.

Ἕνεκα δὲ τῆς σμικρότητος καὶ ἀσημότητος αὐτῆς ὁ Σόλων, πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπευθυνόμενος, ἐν τῇ ἀθυμίᾳ αὐτοῦ, εἶπεν:

Εἴην δὴ τότ' ἐγὼ Φολεγάνδριος ἢ Σικινίτης
ἀντὶ γ' Ἀθηναίου, πατρίδ' ἀμειψάμενος.

Ἐνταῦθα ἐλατρεύετο Ἄρτεμις ἡ Σελασφόρος καὶ ὁ Προστατήριος Ἀπόλλων.

Ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὸ 1212 κατέκτησεν αὐτὴν ὁ Ἐνετὸς Μάρκος Σανοῦδος. Ὑπὸ τοὺς Ἐνετοὺς διετέλεσε μέχρι τοῦ 1566, ὅτε περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ὀθωμανῶν, ἐφ' ὧν κατὰ τὸ 1715 ὑπέστη τελείαν ἐρήμωσιν ὑπὸ τοῦ ὀθωμανοῦ ναυάρχου Τζανοὺμ Χότζα. Ἀπὸ τούτων ἀπηλλάγη τῷ 1828, ὅτε καὶ ἡ νῆσος αὕτη συμπεριελήφθη εἰς τὰς κεντρικὰς Κυκλάδας. (Ζαφειρίου Δ. Γαβαλλᾶ. Ἡ νῆσος Φολέγανδρος. Ἐν Ἀθήναις 1886).

ΦΟΛΕΪ (Θωμᾶς Foley), ἄγγλος ναύαρχος, γεννηθεὶς ἐν τῇ κομητείᾳ Πεμβρούκ τῷ 1757 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πορτσμούθῃ τῷ 1833. Νέος ταχθεὶς εἰς τὸ ναυτικόν, ἐπολέμησεν ὡς ὑπολοχαγὸς εἰς πολλὰς μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Γάλλων συμπλοκὰς (1780—82) καὶ τῷ 1797 διῴκει τὴν Βρετανίαν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τοῦ Ἁγίου Βικεντίου, συντελέσας εἰς τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν τῆς μάχης. Τὸ ἐπιὸν ἔτος παρευρέθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀβουκίρ, ἔνθα κατεστράφη ὁλοτελῶς ὁ στόλος τοῦ Βοναπάρτου ὑπὸ τοῦ ἀντιναυάρχου Σμὶθ Σίδνεϋ, δοὺς μάλιστα αὐτὸς τὸ σύνθημα τῆς μάχης. Τῷ 1801, διοικῶν τὸν Ἐλέφαντα, ἔλαβε μέρος εἰς τὸν βομβαρδισμὸν τῆς Κοπεναγῆς ὑπὸ τὸν Πόρκερ καὶ Νέλσωνα. Τῷ 1808 διωρίσθη ὑποναύαρχος καὶ μετὰ τέσσαρα ἔτη ἀντιναύαρχος καὶ τῷ 1830 διοικητὴς ἐν Πορτσμούθῃ.

ΦΟΛΙΝΙΟΝ (λατιν. Fulinium), πόλις τῆς Ἰταλίας πρὸς τὰ ΝΑ τῆς Περούζης. Κάτοικοι 18 χιλιάδες· ἔχει σπουδαίαν βιομηχανίαν ἐριούχων, λινῶν καὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων, κηροποιεῖα, χαρτοποιεῖα κλπ. καὶ ζωηρὸν ἐμπόριον.

ΦΟΛΚΗΣ (Μαρτῖνος Folkes), ἄγγλος ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1690 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1754. Σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κανταβριγίας, ἐγένετο μέλος τῆς ἐν Λονδίνῳ βασιλικῆς Ἑταιρείας εἰς ἡλικίαν ἐτῶν τριῶν καὶ εἴκοσι. Τῷ 1723 καὶ 35 περιηγήθη τὴν Ἰταλίαν δι' ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας. Ἐγένετο κατόπιν πρόεδρος τῆς βασιλικῆς ἑταιρείας καὶ τῆς ἑταιρείας τῶν ἀρχαιοτήτων. Τῷ 1792 ἀνηγέρθη πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνδριὰς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Οὐεστμινστέρης. Ἔγραψε πλεῖστα καὶ σπουδαιότατα ὑπομνήματα, δημοσευθέντα ἰδίως ἐν φιλοσοφικοῖς περιοδικοῖς.

ΦΟΛΛΙΕ (Ἀνδρέας Folliet), γάλλος δικηγόρος καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Σαβοΐᾳ τῷ 1838. Σπουδάσας τὰ νομικὰ ἐν Τουρίνῳ, ἐνεγράφη δικηγόρος ἐν Παρισίοις τῷ 1862, καὶ οὐδέποτε ἐπαύσατο γράφων ἐν ταῖς ἐφημερίσι. Τῷ 1871 ἐξελέγη ἐν τῇ Ἄνω Σαβοΐᾳ μέλος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως. Διαπρέπει μάλιστα ἐν τοῖς ζητήμασι τῆς συγκριτικῆς δικονομίας. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΦΟΛΛΙΩΤΟΣ ΔΕΚΡΕΝΝΕΒΙΛΛΗΣ (Φραγκίσκος, κόμης Folliot De Crenneville), αὐστριακὸς στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Αἰδεμβούργῳ τῷ 1815. Ἀνῆκεν εἰς ἀρχαίαν νορμανδικὴν οἰκογένειαν καὶ εἶναι υἱὸς τοῦ κόμητος Λουδοβίκου-Καρόλου-Φολλιώτου τῆς Κρενεβίλλης, τοῦ ἀποθανόντος ἐν Βιέννῃ τῷ 1840 μετὰ βαθμοῦ στρατηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ. Ὁ νέος Φολλιῶτος, ἀνατραφεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῶν Εὐγενῶν, μετέβη εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ ναυτικὴν σχολὴν καὶ τῷ 1831 ἐτάχθη τῷ στρατῷ τῆς ξηρᾶς μετὰ βαθμοῦ ὑπολοχαγοῦ τῶν ἀκροβολιστῶν· προήχθη εἰς λοχαγὸν τῷ 1831 καὶ τῷ 1841 προσελήφθη θαλαμηπόλος τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου, διατηρήσας τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τοῦ 1848, προαχθεὶς δὲ μεταξὺ μέχρι συνταγματάρχου τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Τῷ 1849, διοικῶν μοῖραν τοῦ στρατοῦ, ἐπολέμησεν ἐν Πεδεμοντίῳ καί, κληθεὶς κατὰ νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Λιβόρνου, ὄντος εἰς κατάστασιν πολιορκίας, μετέβη τῷ 1853 εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ ἐν Τοσκάνῃ στρατοῦ τῆς κατοχῆς καὶ τῷ 1855 ἐστάλη εἰς Παρισίους ἐπὶ διπλωματικῇ ἐντολῇ καὶ κατόπιν ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ ἐν Πάρμᾳ αὐστριακοῦ στρατοῦ, προαχθεὶς (1857) εἰς ἀντιστράτηγον καὶ ὑπὸ τοιαύτην ἰδιότητα πολεμήσας τῷ 1859 κατὰ τῶν Γάλλων καὶ Πεδεμοντίων. Κατὰ ἰούλιον δὲ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τοῦ αὐτοῦ ἔτους διωρίσθη στρατηγὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΦΟΛΟΗ, ὄρος ὑψούμενον κατὰ τὰ μεθόρια Ἀρκαδίας καὶ Ἠλείας τῆς Πισάτιδος καὶ ὑπερκείμενον τῆς Ὀλυμπίας πλησιέστατα. Εἶναι δὲ συνέχεια τοῦ Ἐρυμάνθου, ἐκτεινομένη κατὰ τὸ νατιοδυτικὸν αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς Φολόης ἡ Ἄρτεμις ἐτόξευσε τὸν Βουφάγον, τολμήσαντα ἀνάσια κατ' αὐτῶν. Ὁ ποταμὸς Σελλήεις ὡς καὶ ὁ Λευκυανίας ἐπήγαζον ἐκ τοῦ ὄρους τούτου.

ΦΟΛΞΤΩΝΗ (Folkestone), πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ Κέντ 100 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Λονδίνου ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Καλαίσου. Κάτοικοι 8,600. Ἄλλοτε μικρὰ πολίχνη καὶ ἄσημος, χρησιμεύουσα ὡς λιμὴν τῶν ἁλιέων, ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ Λονδίνου εἰς Δοῦβρον καὶ ἀπὸ Παρισίων εἰς Βολώνην ἔλαβε μεγάλην ἐπίδοσιν, ὁ λιμὴν δὲ αὐτῆς ἐγένετο εἷς τῶν κυριωτέρων ἀτμοπλοϊκῶν σταθμῶν τῆς μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας συγκοινωνίας.

ΦΟΛΟΣ, κένταυρος, υἱὸς τοῦ Σειληνοῦ καὶ τῆς νύμφης Μελίας, ἐξ οὗ τὸ μεταξὺ Ἀρκαδίας καὶ Ἤλιδος ὄρος Φολόη ἐπιστεύετο ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

ΦΟΜΒΙΕΛ (Βερνάρδος Fonvielle), γάλλος δημοσιογράφος καὶ ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Τολώσῃ τῷ 1759 καὶ ἀποθ. τῷ 1839.

ΦΟΜΒΙΕΛ (Οὐιλφρεῖδος Fonvielle), γάλλος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1828. Διεκρίθη ὡς φυσικός, ἀστρονόλογος καὶ φιλόσοφος, γράψας «Ἱστορίαν τῶν ἀερολίθων», — «Τὸν ἀρχαῖον ἄνθρωπον», — «Μελέτην φιλοσοφικὴν ἐπὶ τῆς γεωλογίας» κλπ. Ἐγένετο δὲ καὶ ὁ ἀπουδαιότερος συντάκτης τῆς «Ἐλευθερίας».

ΦΟΜΒΙΕΛ (Οὐλερῖχος Fonvielle), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1833. Πρῶτον ἐξέδωκεν ἐν Ἀλγερίᾳ ἐφημερίδα ἀντιπολιτευομένην, τὴν «Νέαν Ἀλγερίαν». Ἀναλαβόντος δὲ τοῦ Γαριβάλδου τὴν ἱπποτικὴν ἐκστρατείαν, ὁ Οὐλερῖχος ἔδραμεν ἐθελοντὴς ὑπὸ τὰς σημαίας αὐτοῦ, πολεμήσας ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1862 ἀνεχώρησεν εἰς Ἀμερικήν, παρευρέθη εἰς διαφόρους μάχας, ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῶν φιλελευθέρων, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Γαλλίαν, ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, συνεργασθεὶς ἰδίως ἐν τῷ «Διογένει», τῷ «Παρισινῷ βίῳ», τῇ «Δημοκρατίᾳ» κλπ.

ΦΟΜΦΡΕΔΟΣ (Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Fonfrède), εἷς τῶν Γιρονδίνων, γαμβρὸς τοῦ Δουκώς, γεννηθεὶς ἐν Βορδιγάλλοις τῷ 1766 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1793. Διεκρίθη ἐν τῇ Συμβατικῇ ἐπὶ τῇ εὐγλωττίᾳ καὶ τῷ θάρρει, κατήγγειλε τὰς σφαγὰς τοῦ σεπτεμβρίου, ἐψήφισε μετὰ τῆς τάξεως τῶν Ὀρεινῶν *(Montagnes)* ἐν τῇ δίκῃ Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ', ἀλλ' ἀντέστη εἰς τὴν ἴδρυσιν ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου καὶ κατηγόρησε τοῦ Μαρᾶ. Μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Δώδεκα, ἐψήφισεν ἐναντίον τῆς συλλήψεως τοῦ Ἑβέρτου καὶ τοῦ Δουμᾶ, ἐσώθη ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Μαρᾶ τῇ 31 μαΐου, ἀλλ' ἐν τούτοις, ἐξακολουθῶν λάβρος ἐπιτιθέμενος ἐναντίον τῶν Ὀρεινῶν, κατηγορήθη ἐπὶ τέλους καὶ καταδικασθεὶς ἐκαρατομήθη μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ τῇ 31 ὀκτωβρίου. — Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐρρῖκος Φομφρέδος, γεννηθεὶς τῷ 1788 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1841, διέπρεψεν ὡς φιλελεύθερος δημοσιογράφος ἐπὶ τῆς Παλινορθώσεως· ἔγραψε δὲ μετὰ δεξιότητος ἐν τῇ κυριωτέρᾳ πολιτικῇ ἐφημερίδι τῶν Βορδιγάλλων. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ συνελέγησαν εἰς 10 τόμους (Βορδίγαλλα, 1844–47).

ΦΟΝΔΗ (Fondi, ἡ ἀρχ. Φοῦνδη, πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Καέρτας) παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην, ἀπέχ. 8 χιλιάμ. τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ 20 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Γαέτης. Κάτ. 6,700. Ἐπισκοπή, ὡραῖος μητροπολιτικὸς ναός. Ἡ πόλις διασχίζεται διὰ τῆς Ἀππιανῆς ὁδοῦ, ἀποτελούσης τὴν κυριωτέραν αὐτῆς λεωφόρον. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς, ὁ ἀρχαῖος *Cœcubu-ager*, ἦν ὀνομαστὸν διὰ τοὺς οἴνους αὐτοῦ, νῦν ὀλίγον ἐκτιμωμένους. Αὕτη δὶς ἐδῃώθη κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὑπὸ τῶν Τούρκων· αὐτόσε ὑπῆρχε καὶ ἡ κατοικία τοῦ Ἁγ. Θωμᾶ τοῦ Ἀκουίνου. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἡ ὡραία πηγὴ τοῦ Πετρωνίου.

ΦΟΝΔΗ (λίμνη τῆς Fondi), λατ. *Lacus Fundanus*, λίμνη τῆς Ἰταλίας μεταξὺ τῆς πόλεως Φόνδης καὶ τῆς θαλάσσης, ἔνθα χύνεται διὰ δύο διωρύγων.

ΦΟΝΙΑ, χωρ. τοῦ νομοῦ Ἀργ. καὶ Κορινθίας, εἰς ὃ παρεφθαρμένον περιεσώθη τὸ ὄνομα τῆς ἀρχ. πόλεως καὶ λίμνης Φενεοῦ. Κεῖται πρὸς τὰ βόρεια τῆς λίμνης ἄνωθεν τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως Φενεοῦ, ἐκτι-

σμένον ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν βουνοῦ, καλουμένου Καστανοβουνίου. Παρὰ τοῦτῳ παράκειται ἕτερον μέγα χωρίον, τὰ Καλύβια, χωριζόμενον ἀπὸ ἐκείνου διὰ ρευματιᾶς. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμ. Φενεοῦ καὶ ἀπέχει πρὸς τὸ ΝΔ τοῦ Γκούρα, ἕδρας τοῦ δήμου, 15′. Κάτοικοι 200.

ΦΟΝΙΑΤΙΚΟΣ, ποταμὸς ἐν Πελοποννήσῳ, ὅστις, πηγάζων κάτωθεν τῆς κώμης Καρυᾶς τοῦ δήμου Τρικκάλων καὶ δεχόμενος διάφορα ρεῖθρα καὶ ποτάμια, ἐκ τοῦ Μαύρου ὄρους (Χελυδορέας) καὶ τῆς Ζάρειας (Κυλλήνης) κατερχόμενα, χύνεται, διὰ στενοῦ τινος αὐλῶνος ρέων, εἰς τὴν βόρειον ὄχθην τῆς λίμνης Φενεοῦ. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ ποταμὸς οὗτος καλεῖται Ὄλβιος.

ΦΟΝΤΑΙΝ (Ἰούλιος Λέων Fontaine), γέλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1813. Σπουδάσας ἐν τῷ πολυτεχνείῳ, ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1851 μέχρι τοῦ 1869 εἰς διαφόρους ἀνωτέρας σχολάς, ἐργασθεὶς προσέτι καὶ ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ, οὐδαμῶς ἀναμιγνύμενος εἰς τὰ πολιτικά. Ἀλλ' ἰδὼν ἐξεγερθεῖσαν τὴν δημοσίαν γνώμην, ἐγένετο ἀρχηγὸς ἐπαναστατικοῦ κομιτάτου καὶ καταγγελθείς, κατεδικάσθη εἰς δεκαπενταετῆ κάθειρξιν. Τυχὼν δ' ἐλευθερίας τῇ 4 σεπτεμβρίου 1870, ἔδραμε πρὸς ἄμυναν τῶν Παρισίων καὶ ἐξετέλεσε γενναίως τὸ χρέος αὐτοῦ. Τὸν ἀπρίλιον τοῦ 1871 διορισθεὶς ὑπὸ τῆς κοινότητος διευθυντὴς τῶν δημοσίων κτημάτων, ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν τὰ ψηφίσματα τῆς κοινότητος, δι' ὧν ἔδει νὰ συλληφθῇ ὁ κ. Θιέρσος, δημευθῶσι δὲ τὰ κτήματα αὐτοῦ. Διὰ ταῦτα τὸ στρατοδικεῖον κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς εἰκοσαετῆ καταναγκαστικὴν ἐργασίαν.

ΦΟΝΤΑΙΝΕΒΛΩ (Fontainebleau, Fons Bellaqueus fons, Fons Bleaudi λατινιστί), ὑποδιοίκησις ἐν τῷ νομῷ Σηκουάνα καὶ Μάρνου, ἀπέχ. 16 χιλιάμ. πρὸς Ν τῆς Μελοὺν καὶ 60 ΝΝΑ τῶν Παρισίων. Κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁμωνύμου δάσους καὶ ἐπὶ τὴν ἀπὸ Παρισίων εἰς Λυῶνα σιδηροδρομικὴν γραμμήν. Πρωτοδικεῖον, γυμνάσιον, δημοσία βιβλιοθήκη. Πόλις καλῶς ἐκτισμένη μετὰ λαμπροῦ ἐθνικοῦ μεγάρου, ὡραίων καταλυμάτων τοῦ ἱππικοῦ, λαμπροῦ στρατῶνος τοῦ πεζικοῦ, μοναστηρίων, ἱδρυθέντων ὑπὸ τῶν κυριῶν Μοντεσπὰν καὶ Μαιντενὼν καὶ μεγάλου ὀβελίσκου, ἐγερθέντος τῷ 1786 κατὰ τὸν γάμον Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ′ μετὰ τῆς Μαρίας Ἀντωανέττας. Ἐργοστάσια πορσελάνης καὶ φαγεντιανῶν σκευῶν, ἐξαγωγὴ ψαμμολίθου διὰ τὰ πεζοδρόμια τῶν Παρισίων, ἐμπόριον σταφυλῆς, τῆς λεγομένης τοῦ Φονταινεβλώ, συλλεγομένης ἐν τοῖς πέριξ, μάλιστα δὲ ἐν Θομερύ. Κάτοικοι 11,600. Πατρὶς Φιλίππου τοῦ Καλοῦ, Ἑρρίκου τοῦ Γ′, Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ′ καὶ τοῦ Δαγκούρ. Τὸ Φονταινεβλὼ ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ πύργου ἢ μεγάρου, οὗ ἡ ἵδρυσις ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ βασιλέως Ροβέρτου καὶ ὃν οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας ἐξέλεγον συνήθως ὡς ἐνδιαίτημα μέχρι τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος. Φραγκίσκος ὁ Α′ ἀνῳκοδόμησεν αὐτὸν ἐξ ὁλοκλήρου σχεδόν. Ἑρρῖκος δὲ ὁ Β′, Κάρολος ὁ Θ′, Ἑρρῖκος ὁ Γ′, μάλιστα δὲ Ἑρρῖκος ὁ ΙΔ′, Λουδοβῖκος ὁ ΙΓ′, Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ′, Λουδοβῖκος ὁ ΙΕ′, Ναπολέων ὁ Α′ καὶ Λουδοβῖκος-Φίλιππος ἐπεξέτειναν καὶ ἐκαλλώπιταν τὸν πύργον τοῦτον, ἀποτελούμενον ἐκ παλλῶν ἀκανονίστων οἰκοδομῶν, διηρημένων εἰς ἓξ αὐλάς, μετὰ τριῶν κυρίων εἰσόδων. Ἡ εἴσοδος τῆς τιμῆς ἔκειτο ἐν τῇ αὐλῇ, τῇ λεγομένῃ τοῦ λευκοῦ Ἵππου, ἔνθα Ναπολέων ὁ Α′, ὑπογράψας τῇ 6ῃ ἀπριλίου 1814 τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, ἀπεχαιρέτισε τῇ 20ῇ ἀπριλίου τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ φρουράν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μεγάρου εἶναι λαμπρῶς κεκοσμημένον· ἐν αὐτῷ θαυμάζει τις τὰ καλλιτεχνήματα τοῦ Λεονάρδου Δεβίνση, τοῦ Ἀνδρέα Δελσάρτου, τοῦ Ρόσσου (Rosso), τοῦ Πριματικίου, τοῦ Νικολάου Δεαβδάτη καὶ τοῦ Μπεμβενούτου Κελλίνη. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει λαμπρὸς παράδεισος μετ' ἀνδήρων, κῆπος γραφικώτατος, λαμπρὰ καὶ ἄρθονα ὕδατα, ὡς καὶ διῶρυξ ἡ δεξαμενὴ μήκους 1,200 μέτρων περίπου καὶ πλάτους 46. Ἐν Φονταινεβλὼ κατῴκησεν ἡ βασίλισσα τῆς Σουηδίας Χριστίνα, διετάξασα τὴν δολοφονίαν τοῦ Μοναλδέση τῷ 1657 ἐν τῇ στοᾷ τῶν Ἐλάφων· προσέτι ἐν τῷ πύργῳ τούτῳ παρέμεινε καὶ ὁ πάπας Πίος ὁ Ζ′ κατὰ τὴν κάθειρξιν αὐτοῦ (1812—13), οἱ δὲ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας τοῦ ΙΖ′ καὶ ΙΗ′ αἰῶνος ἐν αὐτῷ τακτικῶς διήρχοντο τὸ φθινόπωρον. Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ′ ἐν αὐτῷ ὑπέγραψε τὴν ἀνάκλησιν τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης, αὐτόθι συνωμολογήθη συμμαχία μεταξὺ Γαλλίας καὶ Σουηδίας τῇ 24 σεπτεμβρίου 1661, ἀνακωχὴ μεταξὺ Γαλλίας

καὶ Ἀγγλίας τῇ 19 αὐγούστου 1712, συνθήκη διαρκοῦς συμμαχίας μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας τῇ 25 ὀκτωβρίου 1743, διαπραγματεύσεις εἰρήνης μεταξὺ Γαλλίας, Ἱσπανίας, Ἀγγλίας καὶ Πορτογαλίας τῇ 3 νοεμβρίου 1762, συμμαχία μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ὁλλανδίας τῇ 10 νοεμβρίου 1785, συνθήκη μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας τῇ 27 ὀκτωβρίου 1807 διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πορτογαλίας.—Τὸ δάσος τοῦ Φονταινεβλώ, ἀρχικῶς καλούμενον δάσος τῆς Μπιέρης ἢ Μπιέβρης *(Sylva Bieria)*, εἶναι ἓν τῶν ὡραιοτέρων δασῶν τῆς Γαλλίας. Ἡ ποικιλία, ἡ γραφικότης τῶν θέσεων καὶ αἱ ἀπόψεις αὐτοῦ κατέστησαν αὐτὸ διάσημον. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι 16,438 ἑκταρίων, διακόπτεται δὲ ὑπὸ πεδιάδων, ἐρήμων, μεγάλων βράχων ἀμμολίθου καὶ διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν ὁδῶν.

ΦΟΝΤΑΝΑΣ (Φῆλιξ Fontana), ἰταλὸς φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Τυρόλῳ τῷ 1730 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1805. Σπουδάσας ἐν Πάρμᾳ καὶ Βονωνίᾳ, ἐπεσκέφθη τὴν Φλωρεντίαν καὶ Ρώμην καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης. Ἔχων δὲ κλίσιν πρὸς τὴν πειραματικὴν φιλοσοφίαν, ἐποιήσατο πολλὰς δοκιμὰς ἐπὶ ζώντων ζώων, ἵνα σπουδάσῃ, εἴτε τὸ εὐρέθιστον, εἴτε τὴν θληπτηριώδη ἐπίδρασιν αὐτῶν καὶ μάλιστα τῆς ἐχίδνης. Κτησάμενος δὲ μεγάλην φήμην ἕνεκα τῶν ἔργων αὐτοῦ, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Φλωρεντίας, ἀναθέντος αὐτῷ τὸ μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ὃ διηύθυνεν ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, πλουτίσας τὸ μουσεῖον τοῦτο καὶ ἀναδείξας πρότυπον πάντων τῶν ἐν Εὐρώπῃ. Ἐπενόησε δὲ καί τινα ἐργαλεῖα τῆς φυσικῆς, ὧν ἐστι καὶ τὸ εὐδιόμετρον, τὸ φέρον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἔγραψεν ἐκτὸς ἄλλων «Περὶ ἐργαλείου πρὸς καταμέτρησιν τοῦ βαθμοῦ τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀέρος»,— «Φιλοσοφίαν»,— «Φυσιολογίαν» κλπ.

ΦΟΝΤΑΝΙΕ (Γασπάρος-Μωϋσῆς Fontanieu), εἰσηγητὴς καὶ ἐπιμελητὴς τῆς Γρενόβλης, σύμβουλος τοῦ κράτους, γενικὸς ἐξελεγκτὴς τῶν ἐπίπλων τοῦ στέμματος, ἀποθανὼν τῷ 1767. Ἐποιήσατο πολύτιμον συλλογὴν τίτλων τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας μετὰ σημειώσεων, παρατηρήσεων καὶ ὑπομνημάτων.

ΦΟΝΤΑΝΙΕΡΟΣ (Βίκτωρ Fontanier), περιηγητής, γεννηθεὶς ἐν Ὠβέρνῃ τῷ 1796 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1857. Περιηγήθη τὴν Ἀνατολὴν δαπάνῃ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, γράψας τὰ τῶν περιηγήσεων αὐτοῦ (1821—29, τόμ. 34), περὶ Ἰνδιῶν καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου (1844- 47, τόμ. 3).

ΦΟΝΤΑΝΙΕΡΟΣ (Ἰωάννης Fontanier), γάλλος ἀρνησίθρησκος, γεννηθεὶς ἐν Μομπελλιέ. Κατ' ἀρχὰς ἠσπάσθη τὰς ἀρχὰς τῶν ἀναμορφωτῶν, περιελθὼν δὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ Τουρκίαν, ἐγένετο μουσουλμάνος καὶ τέλος ἐδέχθη τὸν ἰουδαϊσμόν· διὸ ἐπανελθὼν εἰς Παρισίους, συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον, καεὶς ὡς αἱρετικὸς ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Κρέβης περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

ΦΟΝΤΑΝΙΝΗΣ (Ἰοῦστος Fontanini), φιλόλογος, ἀρχαιολόγος καὶ κριτικὸς Ἰταλός, γεννηθεὶς τῷ 1666 ἐν Ἁγίῳ Δανιὴλ (Φριούλη) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1736. Μετέβη εἰς Ρώμην παρὰ τῷ Φαβρέττῃ πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ τῇ παλαιογραφίᾳ καὶ τῷ 1700 ἐδημοσίευσε συνηγορίαν ὑπὲρ τοῦ Ἀμύντα τοῦ Τασσου. Κλήμης ὁ ΙΑ' διώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ρώμης, τότε δὲ ἀπήγγειλε καὶ τὸν λαμπρὸν λόγον Περὶ τῆς ὠφελείας καὶ ἀξίας τῆς φιλολογίας. Ἀκολούθως περιέπεσεν εἰς δυσμένειαν, ἀνέλαβε δὲ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἐπὶ Βενεδίκτου τοῦ ΙΓ', διορίσαντος αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀγκύρας. Περιπεσὼν αὖθις εἰς τὴν δυσμένειαν Κλήμεντος τοῦ ΙΒ', ἀπεσύρθη ἐντελῶς καὶ ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μελέτην. Ὑπερήσπισε μετὰ ζήλου τὸν Μαβιγιόν, κριθέντα ὑπὸ τοῦ Π. Γερμὼν καὶ τὸν Τιλλεμών, προσβληθέντα δὲ ὑπὸ τῶν ἰησουιτῶν. Ἀπέθανε καθ' ἣν ἐποχὴν ἀπεπεράτου τὴν «Ἱστορίαν τῶν σοφῶν τῆς Φριούλης». Μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ἔργων διακρίνονται ὁ «Κατάλογος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ καρδιναλίου Ἰμπεριάλη» (Ρώμη, 1711) καὶ ἡ «Πραγματεία τῆς ἰταλικῆς εὐγλωττίας», ἧς τὸ τρίτον βιβλίον ἀνετυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1753 ὑπὸ τὸν τίτλον: *Biblioteca dell'Eloq. italiana* μετὰ σημειώσεων τοῦ Ἀποστόλου Ζένου. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀπῄτησεν ἱκανὸν χρόνον πρὸς καταρτισμὸν αὐτῆς, ἐν ταύτῃ δὲ ἁπανταχοῦ τις πλείω πολυμάθειαν ἢ ὀρθότητα κρίσεως. Νέα ἔκδοσις αὐτῆς ἐν Πάρμᾳ (1803 –10) περιέχει αὐξήσεις τινάς.

ΦΟΝΤΑΝΟΣ, ρωμαῖος ποιητὴς τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου, ὅστις ἔψαλλε τοὺς ἔρωτας τῶν νυμφῶν καὶ τῶν σατύρων.

ΦΟΝΤΕΙΑ, μία τῶν ἑστιάδων παρθένων τῷ 69 π. Χ., θυγάτηρ τοῦ Κ. Φοντείου (ἴδε κατωτέρω), κατὰ τὴν δίκην τοῦ ὁποίου προσήχθη ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ἵνα κινήσῃ τὸν οἶκτον τῶν κριτῶν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς.

ΦΟΝΤΕΙΟΙ, ρωμ. οἰκογένεια, ἀρχικῶς ἐκ Τουσκούλων καταγομένη, ἧς τὰ μέλη, φέροντα τὰ ἐπώνυμα Ἀγρίππας, Βάλβος καὶ Καπίτων, εἰσὶν οἱ ἑξῆς ἕξ, οἷς προστίθεται καὶ ἕβδομος ὁμώνυμος.

1. **Φόντειος** (Τ.), ἀντιπρόσωπος τοῦ Π. Κορνηλίου Σκιπίωνος ἐν Ἱσπανίᾳ τῷ 212 π. Χ. Μετὰ τὴν ἧτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Π. καὶ Γν. Σκιπίωνος ὁ Φόντειος ὡς στρατοπεδάρχης θὰ διεδέχετο αὐτοὺς προσωρινῶς τοὐλάχιστον ἐν τῇ διοικήσει τῶν λεγεώνων, ἀλλ' οἱ στρατιῶται, κρίνοντες αὐτὸν ὡς ἀναρμόδιον νὰ διευθύνῃ ἡττηθέντα στρατὸν ἐν μέσῳ ἐχθρικῆς χώρας, ἐξελέξαντο ἀντ' αὐτοῦ κατώτερον ἀξιωματικόν, τὸν Λ. Μάρκιον, ὡς ἀρχηγὸν αὐτῶν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Φόντειος ἦν ὑποδιοικητής, ἐὰν δ' ἦτο ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Φροντίνου ἀναφερόμενον Τ. Φόντειον, γενναῖος ὑπῆρξεν εἰ μὴ ἱκανὸς ἀξιωματικός.

2. **Φόντειος** (Βάλβος Π.), πραίτωρ ἐν Ἱσπανίᾳ τῷ 169 π. Χ.

3. **Φόντειος** (Μ.), πραίτωρ ἐν Σαρδηνίᾳ τῷ 167 π. Χ.

4. **Φόντειος** (Κ.), ἀντιπρόσωπος τοῦ πραίτορος Γν. Σερβιλίου Καπίωνος, μεθ' οὗ καὶ ἐφονεύθη ἐν ταραχῇ τοῦ λαοῦ ἐν Ἀσκούλῳ τῆς Πικεντίνης κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ μαρσικοῦ πολέμου τῷ 90 π. Χ. Οὗτος ἦν πατὴρ τῆς Φοντείας καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 5.

5. **Φόντειος** (Μ.), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου. Κατὰ τὸν Κικέρωνα ὁ Μ. Φόντειος ὑπῆρξε πρῶτον μέλος τριανδρίας, κουαίστωρ μεταξὺ τοῦ 86 καὶ 83 π. Χ., ἀντιπρόσωπος ἢ ἐπίτροπος *(legatus)*. τῷ 83 π. Χ. μετὰ τοῦ τίτλου ἀντικουαίστορος *(Pro-quaestor)* ἐν τῇ Ἄπω Ἱσπανίᾳ, εἶτα δὲ τοιοῦτος ἐν Μακεδονίᾳ, ὅτε καὶ κατέστειλε τὰς εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ἐπιδρομὰς τῶν θρακικῶν φύλων. Ἄγνωστος ἡ ἐποχή, καθ' ἣν διετέλει πραίτωρ, διῴκει ὅμως τὴν Ναρβοννικὴν Γαλατίαν ὡς ἐπαρχίαν αὐτοῦ ἐν τῷ πραιτορικῷ ἀξιώματι μεταξὺ τοῦ 76 καὶ 73 π. Χ. διότι ἐπὶ τριετίαν ἔμεινεν ἐν τῇ διοικήσει, τῷ δὲ 75 ἔπεμψε προμηθείας, ἐφόδια καὶ νεοσυλλέκτους εἰς τὸν Μέτελλον Πῖον καὶ Γν. Πομπήϊον, οἵτινες ἐνησχολοῦντο ἐν τῷ σερτοριακῷ πολέμῳ ἐν Ἱσπανίᾳ. Αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπαιτήσεις αὐτοῦ ἀπετέλεσαν μίαν τῶν ἐναντίον αὐτοῦ κατηγοριῶν ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν. Ὑπέστρεψε δὲ εἰς Ρώμην τῷ 73—72 π. Χ. κατεδιώκετο ὅμως ἐπὶ κακώσει τῆς ἐπαρχίας καὶ κακῇ αὐτῆς διοικήσει μέχρι τοῦ 69 π. Χ. Καὶ ὁ μὲν Μ. Πλαιτώριος ἦν ὁ διευθύνων, ὁ Μ. Φάβιος δὲ ὁ ὑπογράφων τὴν κατηγορίαν. Ἐκτὸς ὀλίγων μόνον ἐξαιρέσεων οἱ κυριώτεροι κάτοικοι τῆς Ναρβόννης ἐνεφανίσθησαν ὡς μάρτυρες ἐν Ρώμῃ κατὰ τοῦ Φοντείου, ὁ μᾶλλον ὅμως διακεκριμένος ἐν αὐτοῖς ἦν ὁ Ἰνδουκόμαρος, ἀρχηγὸς τῶν Ἀλλοβρόγων. Αἱ περὶ τῆς δίκης ταύτης ὅμως γνῶμα ἡμῶν περιορίζονται εἰς τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ μεροληπτικῷ καὶ τῷ ἐλλειπεῖ λόγῳ τοῦ Κικέρωνος, ὅστις ἦν συνήγορος αὐτοῦ. Ἡ καταδίωξις ὑπῆρξε δοκιμὴ τοῦ νέου νόμου *Lex Aurelia de Judicis*, ὅστις ἐπεψηφίσθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 70 π. Χ. καὶ ὅστις, ἀφαιρῶν τὸ προνόμιον τῆς Γερουσίας τοῦ νὰ ἐκλέγωνται ἀπ' αὐτῆς μόνον οἱ κριταί, ὥριζεν ἵνα οἱ δικασταὶ ἐκλέγωνται ἐξ ἴσου ἐκ τῶν γερουσιαστῶν, τῶν ἱππότων καὶ τῶν στρατιωτικῶν μισθοδοτῶν *(tribuni aerarii)*. Ὁ Φόντειος κατηγορεῖτο, ἐξ ὅσων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Κικέρωνος, ἐπὶ ἐξαπατήσει τῶν πιστωτῶν αὐτοῦ, ὅτε διετέλει ταμίας *(quaestor)*, ἐπὶ ἐπιβολῇ ὑπερβολικοῦ φόρου ἐπὶ τῶν οἴνων τῆς Ναρβόννης καὶ ἐπὶ ἀπαλλαγῇ προσώπων ἀπὸ τῆς ἐπισκευῆς τῶν ὁδῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ πληρωμῇ, οὕτως ὥστε αἱ μὲν ὁδοὶ ἦσαν ἀδιάβατοι, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ὑπεβάλλοντο καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας τῶν ἀπαλλασσομένων. Ὁ Κικέρων ἀρνεῖται τὴν ἐπὶ ἐξαπατήσει κατηγορίαν, καθόσον ὅμως ἀφορᾷ εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς ἐπὶ τῶν οἴνων φορολογίας καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν ὁδῶν προστίθησιν ὅτι, ἐὰν ἦσαν ἀληθεῖς, ἦσαν σοβαρώταται· ὅτι δὲ ἀληθεῖς ἦσαν αὗται καὶ ὅτι ὁ Φόντειος ἦν πράγματι ἔνοχος πιθανώτατα ταῦτα ἐκ τῆς ἀοριστίας, μεθ' ἧς συνηγορεῖ ὁ συνήγορος αὐτοῦ κατὰ τὴν δίκην. Ἄγνωστον ἂν ὁ Φόν-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

τειος ἠθωώθη, ἐπειδὴ ὅμως, ἂν ἡ ἐνοχὴ αὐτοῦ ἀπεδεικνύετο, θὰ ὑπεβάλλετο εἰς πρόστιμον ἢ θὰ ἐξωρίζετο, καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὴν δίκην ἠγόρασε πολυτελὲς μέγαρον, τὸ *domus Rabiriana*, ἐν Νεαπόλει, πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἡ τῶν κριτῶν ἐτυμηγορία ὑπῆρξεν εὐνοϊκή. Τὰ σωζόμενα τεμάχια ἀνήκουσιν εἰς τὴν δευτέραν ἀγόρευσιν τῆς ὑπερασπίσεως, διότι ἑκατέρωθεν δὶς ἠγόρευσαν καὶ τὰς δύο δὲ ταύτας φορὰς ὁ Κικέρων ἠγόρευσεν ἀπαντητικῶς.

6. Φόντειος (Π.), νέος ἀφανοῦς οἰκογενείας ἦτο ὁ Π. Κλώδιος Ποῦλχερ ἐξελέξατο ὡς θετὸν αὐτοῦ πατέρα, ὅτε, ἵνα θεωρηθῇ ὡς κατέχων τὰ προσόντα δημάρχου τῶν πληβείων, παρῆλθε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 60 π. Χ. ἐκ τῆς ἐκ Παρισίων οἰκογενείας τῶν Κλαυδίων εἰς τὴν εἰς τοὺς πληβείους ἀναγομένην οἰκογένειαν τῶν Φοντείων. Τὸ ὅλον τοῦτο διάβημα ἦν ἄνομον καὶ ἄτοπον. Ὁ Φόντειος ἦν ἔγγαμος καὶ εἶχε τρία τέκνα, κατὰ συνέπειαν δὲν ὑπῆρχε λόγος υἱοθετήσεως. Καὶ οὗτος μὲν μόλις ἦγε τὸ 20ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐνῷ ὁ Κλώδιος ἦγε τὸ 35ον. Ἐπὶ τέλους ἡ πρώτη πατρικὴ πρᾶξις τοῦ Φοντείου μετὰ τὴν σχετικὴν τελετὴν ἦν ἡ χειραφέτησις τοῦ υἱοθετηθέντος υἱοῦ αὐτοῦ.

7. Φόντειος (Μάγνος), συνήγορος, καταγόμενος πιθανῶς ἐκ Βιθυνίας· ἦν εἷς τῶν κατηγόρων τοῦ Ρούφου Βαρέννου ἐπὶ ἀνόμῳ ἀργυρολογίᾳ, ὅτε διετέλει ἀνθύπατος τῆς Βιθυνίας. Πλίνιος ὁ νεώτερος ὑπερήσπισε τὸν Βαρένον, ὁ δὲ Φόντειος ἠγόρευσεν, ἀπαντῶν εἰς αὐτόν.

ΦΟΝΤΕΝΑΙ ἢ ΦΟΝΤΑΝΕ (Fontenay), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Ἰόννης, 32 χιλιάμετρα ΝΔ τῆς Ὠξέρρης. Κάτοικοι 400. Διάσημος ἐπὶ τῇ νίκῃ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ καὶ Λουδοβίκου τοῦ Γερμανικοῦ ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν Λοθαίρου τῇ 21 Ἰουνίου 841. Ἐμπόριον καννάβεως καὶ κτηνῶν.

ΦΟΝΤΕΝΑΙ (Fontenay), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ τῆς Ἔρης, 15 χιλιάμετρα ΝΑ τῶν Ἀνδελύς. Κάτοικοι 400. Πύργος τοῦ Μπωρεγκάρ, ἔνθα ἐγεννήθη ὁ ποιητὴς Σωλιέ· ὁ ἐν αὐτῇ κῆπος διατηρεῖται ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει, ἐν ᾗ καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ.

ΦΟΝΤΕΝΑΙ (J. B. Blaindé Fontenay), διάσημος ζωγράφος ἀνθέων καὶ ὀπωρῶν, γεννηθεὶς ἐν Καέντῃ τῷ 1654 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1715. Ἐγένετο τῷ 1685 μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως ἔτι τῆς εἰκόνος αὐτοῦ τῆς ὑποδοχῆς. Λέγεται ὅτι ἠσπάσθη τὸν χριστιανισμὸν καὶ ὅτι πολλοὺς κατέπεισε νὰ μιμηθῶσιν αὐτόν.

ΦΟΝΤΕΝΑΙ-ΛΕΚΟΝΤ (Fontenay-Le-Comte), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ τῆς Βανδὲ 56 χιλιάμετρα ΝΑ τῆς Λαρὸς Σουρζόν. Αὐτόθι διακρίνονται τὰ λείψανα τοῦ πύργου τῆς Ποατοῦ, ὁ ναὸς τῆς Παναγίας, οἰκοδομηθεὶς τῷ 1600, ἔχει ἐπὶ τοῦ τρούλλου αὐτοῦ τόξον μήκους 82 μέτρων, καὶ τὴν πηγήν, ἥτις ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα. Ἱπποφορβεῖον *(remontes)*, ἀγορὰς κτηνῶν. Ὑφαντουργεῖα, ἐριουργεῖα καὶ πιλοποιεῖα· ἐμπόριον ξύλων καὶ σχοινίων. — Ἀρχαία χωροδεσποτία κατεχομένη ὑπὸ τῶν οἴκων Θουάρ, Μωλεὼν καὶ Λουσινιάν, εἶτα τῷ 1471 πρωτεύουσα τῆς Κάτω Ποατοῦ καὶ κυρία πόλις τοῦ διαμερίσματος μέχρι τοῦ 1804. Ἡ πόλις αὕτη ἔλαβε τὸν κοινοτικὸν χάρτην ἡ πρώτη ἐν τῇ Κάτω-Ποατοῦ τῷ 1471. Ἐκυριεύθη ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Δ′ τῷ 1590 καὶ ὑπὸ τῶν Βανδαίων τῷ 1793. Πατρὶς τοῦ Βιέτα, τοῦ Νικολάου Ραπένου, τοῦ φυσιολόγου Βρισὼν καὶ τοῦ στρατηγοῦ Μπελλιάρδου, εἰς ὃν ἀνηγέρθη ἐν αὐτῇ προτομή.

ΦΟΝΤΕΝΑΙ-ΜΑΡΕΪΛ (Φραγκίσκος, μαρκήσιος de Fontenay-Mareuil), διπλωμάτης, ἀνατραφεὶς παρὰ τῷ διαδόχῳ Λουδοβίκῳ τῷ ΙΓ′ ὡς παῖς τῆς τιμῆς. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ροσέλλης, ἐγένετο πρεσβευτὴς ἐν Ρώμῃ ἀπὸ τοῦ 1641 μέχρι τοῦ 1645 καὶ αὖθις τῷ 1647. Ἔγραψεν «Ἀπομνημονεύματα», δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν «Ἀπομνημονευμάτων τῶν σχετικῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας» ὑπὸ Πετιτώ· ἐν αὐτοῖς περιγράφει τὸ τέλος τῆς βασιλείας Ἑρρίκου τοῦ Δ′ καὶ τὴν Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ′ μέχρι τοῦ 1624, συνοδεύονται δὲ ὑπὸ διαφόρων ἐπιστολῶν ἢ ἐγγράφων. Οὗτος θεωρεῖται ὡς ἀνὴρ εἰλικρινὴς μετ' ἀσφαλοῦς καὶ πεπειραμένης κρίσεως.

ΦΟΝΤΕΝΑΙ-ΣΟΥΜΠΟΑ (Fontenay-Sous Bois), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Σηκουάνα, ἀπέχουσα 10 χιλιάμ. τῆς Σῶ καὶ 2 χιλιάμ. Α τῆς Βιγκέννης καὶ παρὰ τὸ

δάσος τῆς τελευταίας ταύτης. Κάτ. 4,500. Αὐτόθι διακρίνεται ἡ ἐκκλησία, ἡ δεξαμενὴ τῶν ὑδάτων τοῦ Μάρνου καὶ ἡ οἰκία τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Λεκαίν.

ΦΟΝΤΕΝΑΙ-ΤΡΕΖΙΝΙ (Fontenay-Trésigny), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Σηκουάνα καὶ Μάρνου, 23 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Κουλομμιέ. Κάτοικοι 1,300. Ἐρείπια βασιλικοῦ πύργου, ἱδρυθέντος ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Γ' τοῦ Τολμηροῦ.

ΦΟΝΤΕΝΑΙ-ΩΡΟΖ (Fontenay-aux Roses), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Σηκουάνα, ἀπέχ. 2 χιλιάμ. ΒΔ τῶν Σὼ καὶ 9 τῶν Παρισίων, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῶν Σὼ καὶ ἐν γραφικωτάτῃ θέσει. Κάτ. οι 2,900. Καλλιεργία ροδῶν καὶ χαμοκερασεῶν. Ἡ πόλις αὕτη ὤφειλε πρὸ τοῦ 1789 νὰ παρέχῃ ἀνθοδέσμην ῥόδων εἰς ἕκαστον μέλος τοῦ κοινοβουλίου διὰ τὴν ἐπίσημον συνεδρίαν τοῦ μηνὸς μαΐου. Πολλαὶ καὶ κομψαὶ ἐξοχικαὶ οἰκίαι, ἐν αἷς ἡ τοῦ Σχαρρών. Ἐκπαιδευτήριον, ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ κολλεγίου τῆς Σαϊντ-Μπὰρμπ τῶν Παρισίων.

ΦΟΝΤΕΝΕΛ (Βερνάρδος-Βοβιὲ Fontenelle), γάλλος ποιητὴς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Ρουέννῃ τῷ 1657 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1757. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦν διάκηγόρος, νυμφευθεὶς τὴν Μάρθαν Κορνηλίου, ἀδελφὴν τῶν δύο ὁμωνύμων ποιητῶν. Ἦν δηλονότι ἐκ μητρὸς ἀνεψιὸς τοῦ μεγάλου ποιητοῦ Κορνηλίου. Ἐσπούδασε μικρὸς παρὰ τοῖς ἰησουίταις· σημείωσις δὲ γενομένη ἐν τῇ σχολῇ παρὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, σώζεται ἔτι λατινιστὶ καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Νέος τέλειος ἐν πᾶσι καὶ πρῶτος ἐν τοῖς συμμαθηταῖς». Οἱ ἰησουῖται μετῆλθεν πᾶν μέσον, ὅπως πείσωσιν αὐτὸν νὰ ταχθῇ τῇ ἑταιρείᾳ αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Φοντενὲλ ἐφαίνετο ἔχων ἐλαχίστην κλίσιν πρὸς τὴν ἱερωσύνην.

Ἐξελθὼν τῆς σχολῆς ταύτης, ἐσπούδασε τὰ νομικά, γενόμενος δικηγόρος· ἀλλ' ἀπολέσας δίκην τινά, ἀπεσύρθη τοῦ συλλόγου τῶν δικηγόρων, παραδοθεὶς ὅλως εἰς τὴν μελέτην τῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας. Ὁ Φοντενὲλ ἔμενε τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ Θωμᾷ Κορνηλίῳ. Ὁ δοὺξ τῆς Ὀρλεάνης παρεχώρησεν αὐτῷ κατοικίαν ἐν τῷ Παλαὶ Ροαγιάλ, ἔνθα κατῴκησε μέχρι τοῦ 1730, ὅτε ἐλθὼν κατῴκησε παρὰ τῷ Ρίχερ τῆς Ἄλβης, ζῶν πολυτελῶς μετ' αὐτοῦ καὶ εὑρὼν διάφορα μέσα πρὸς κατεύναsιν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἀντιλογίας. Καίτοι δ' ὀλίγον εὔρωστος, ἀπέλαυεν ἄκρας ὑγείας μέχρι τοῦ ἐνενηκοστοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας, ὅτε ἤρξατο αἰσθανόμενος τὴν ἀδυναμίαν τοῦ γήρατος. Κατὰ τὰ δύο ἢ τρία τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ κατεβλήθη σχεδὸν μέχρις ἀναισθησίας. Σάββατον δὲ πρωὶ τῇ 8ῃ ἰανουαρίου 1757 ἡ ἀναισθησία ἐπετάθη μέχρι τοῦ θανάτου, συμβάντος τῇ ἐπαύριον περὶ τὴν πέμπτην ἑσπερινὴν ὥραν. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, ἀποτελοῦντα μακρὸν κατάλογον, ζητητέα ἀλλαχοῦ.

ΦΟΝΤΕΝΟΑ-ΛΕΣΑΤΩ (Fontenoy-Le-Chateau), μικρὰ γαλλικὴ πόλις ἐν τῷ νομῷ Βοσγίων, ἀπέχ. 35 χιλιάμ. ΝΝΔ τῆς Ἐπινάλ, ἐπὶ τοῦ Κονέυ. Κάτ. 1,600. Ἐργοστάσια κατασκευῆς ποτῶν. Ἄλλοτε ὀχυρὸν φρούριον. Πατρὶς τοῦ σατυρικοῦ ποιητοῦ Γιλβέρτου.

ΦΟΝΤΕΤΤΗΣ (Κάρολος-Μάριος Φεβρίτος de Fontette), γάλλος σοφός, γενν. ἐν Διζῶνι τῷ 1710 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1772. Σύμβουλος ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τῆς Βουργονδίας ἀπὸ τοῦ 1736, ἐποιήσατο νέαν ἔκδοσιν τῆς «Ἱστορικῆς βιβλιοθήκης τῆς Γαλλίας» τοῦ Π. Λελὺν (Παρίσιοι, 1768). Συνέλεξε μέγαν ἀριθμὸν ἱστορικῶν ἀποσπασμάτων, ἅτινα νῦν περιέχονται εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων.

ΦΟΝΤΙΝΑΛΗ, ἐπώνυμον τοῦ Α. Ἀτερνίου, ὑπάτου τῷ 454 π. Χ.

ΦΟΝΤΟΣ, ρωμαϊκὴ θεότης, περὶ ἧς ἐπιστεύετο ὅτι ἦν τέκνον τοῦ Ἰανοῦ. Εἶχε δὲ βωμὸν ἐπὶ τοῦ Ἰανικούλου, ὅπερ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπιστεύετο ὅτι ἐτάφη ὁ Νουμᾶς. Ἦν δὲ ἀδελφὸς τοῦ Βολτούρνου. Τὸ ὄνομα τῆς θεότητος ταύτης συνδέεται μετὰ τοῦ *fons* (ῥεῖτος), ἦν δὲ προσωποποίησις τῶν ῥεόντων ὑδάτων. Τῇ 13ῃ τοῦ ὀκτωβρίου οἱ Ρωμαῖοι ἐπανηγύρισαν τὴν ἑορτὴν τῶν ῥεέτων, καλουμένην *Fontinalia*, καθ' ἣν τὰ ῥεέτα ἐκοσμοῦντο διὰ στεφάνων καὶ ἄνθη ἐρρίπτοντο ἐν αὐτοῖς.

ΦΟΝΤΡΑΙΛΑΗΣ (Λουδοβῖκος μαρκήσιος de Fontrailles). Μετέσχε μετὰ τοῦ Σίγχ-Μὰρ τῷ 1642 εἰς συνωμοσίας, ὀργανωθείσης ὑπὸ τοῦ Γάστωνος τῆς Ὀρλεάνης ἐναντίον τοῦ Ρισελιέ, γενόμενος ὁ διαπραγματευτὴς τῆς μυστικῆς συνθήκης, δι' ἧς ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως συνεμάχει τῇ Ἱσπα-

νίᾳ. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς συνωμοσίας, ἧς ἐγένετο θῦμα ὁ Σὲγκ-Μάρ, ἠνάγκασε τὸν Φοντραίλλην ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν, ὅθεν δὲν ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν, εἰμὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρισελιέ. Ἔγραψε: «Σχέσιν τῶν ἰδιαιτέρων πραγμάτων τῆς αὐλῆς κατὰ τὸ διάστημα, καθ' ὃ διετέλει ὑπὸ εὔνοιαν ὁ Σὲγκ Μάρ», καταχωρισθεῖσαν εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματα» τοῦ Μοντρεζὸρ καὶ ἐν τῇ «Συλλογῇ τῶν σχετικῶν ἀπομνημονευμάτων τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας» τοῦ Πετιτώ. Πρὸς τούτοις ἔγραψεν «Ἐπιστολάς», διατηρουμένας ἐν χειρογράφοις ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων.

ΦΟΞΙΔΑΣ, ἀρχηγὸς ἑλλήνων μισθοφόρων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος· ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἀποκαλεῖται ἔν τινι χωρίῳ Ἀχαιός, ἐν ἑτέρῳ δὲ Μελιταιεύς, ὅτι ὁ σημαίνεται πιθανῶς ὅτι κατήγετο ἐκ Μελιταίας τῆς ἐν Φθιώτιδι. Προσκτησάμενος μεγάλην πεῖραν ἐν τῷ πολέμῳ ὑπὸ Δημήτριον τὸν Β' καὶ Ἀντίγονον τὸν Δόσωνα, ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀξιωματικῶν, οὓς ὁ Ἀγαθοκλῆς καὶ ὁ Σωσίβιος, οἱ ὑπουργοὶ οὗτοι τοῦ αἰγυπτίου βασιλέως, ἐξελέξαντο πρὸς συλλογὴν καὶ ἐξάσκησιν στρατοῦ, ὅτ' οὐ ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τῆς προελάσεως Ἀντιόχου τοῦ Γ'. Φαίνεται δ' ὅτι μεθ' ἱκανότητος ἐξετέλεσε τὰ ἀνατεθειμένα αὐτῷ καθήκοντα, ὅτε δ' ἐπὶ τέλους ἠδυνήθη ὁ στρατὸς νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ πεδίον, ὁ Φοξίδας εἶχε τὴν ἀρχηγίαν σώματος 8,000 ἑλλήνων μισθοφόρων, μεθ' ὧν σπουδαίας προσήνεγκεν ὑπηρεσίας ἐν τῇ μεγάλῃ ἐν Ραφίᾳ μάχῃ (217 π. Χ.) καὶ σπουδαίως συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην τοῦ αἰγυπτίου μονάρχου κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην.

ΦΟΠΠΕΝΣ (Ἰωάννης Foppens), βέλγος ἱστορικός, ἀποθανὼν ἐν Μαλίναις τῷ 1761.

ΦΟΡΒΑΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς ἑπτὰ πρόσωπα:

1. Φόρβας, υἱὸς τοῦ Λαπίθου καὶ τῆς Ὀρσινόμης καὶ ἀδελφὸς τοῦ Περίφαντος. Οἱ Ρόδιοι, ἐπόμενοι χρησμῷ, προσεκάλεσαν, ὡς λέγεται, αὐτὸν εἰς τὴν ἑαυτῶν νῆσον, ἵν' ἀπαλλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὄφεων καὶ εἶτα ἐτίμησαν αὐτὸν διὰ λατρείας ὡς ἥρωα. Ἕνεκα τούτου δ' ἐκαλεῖτο Ὀφιοῦχος καὶ κατά τινας ἐτάχθη ἐν τοῖς ἀστερισμοῖς. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ὁ Φόρβας μετέβη ἐκ Θεσσαλίας εἰς Ὤλενον, ὅπου ὁ Ἀλέκτωρ, βασιλεὺς τῆς Ἤλιδος, ἐχρησιμοποίησε τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Πέλοπος καὶ μετεῖχε μετ' αὐτοῦ τῆς βασιλείας. Ὁ Φόρβας ἔδωκεν εἶτα εἰς γάμον τῷ Ἀλέκτορι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Διογένειαν, αὐτὸς δ' οὗτος συνεζεύχθη τὴν Ἡρμίνην, ἀδελφὴν τοῦ Ἀλέκτορος, ἐξ ἧς καὶ ἐγένετο πατὴρ τοῦ Αὐγέου καὶ τοῦ Ἄκτορος. Περιγράφεται πρὸς τούτοις ὡς τολμηρὸς πυγμάχος καὶ ὡς συλήσας τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Φλεγυῶν, ἀλλ' ὅτι ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος.

2. Φόρβας, υἱὸς τοῦ Ἄργου ἢ τοῦ Κριάσου. Ἦν ἀδελφὸς τοῦ Πειράσου καὶ συνεζεύχθη τὴν Εὐβοιαν, δι' ἧς κατέστη πατὴρ τοῦ Τριόπα, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἦν ἔγγονος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1.

3. Φόρβας, υἱὸς τοῦ Κριάσου καὶ τῆς Μελανθοῦς, ἀδελφὸς δὲ τοῦ Ἐρευθαλίωνος καὶ τῆς Κλεοβοίας· περιγράφεται δὲ ὡς πατὴρ τοῦ Ἀρέστορος.

4. Φόρβας, Λέσβιος, πατὴρ τῆς Διομήδης, ἣν ὁ Ἀχιλλεὺς ἀπήγαγεν.

5. Φόρβας, Ἀκαρνάν, ὅστις ὁμοῦ μετὰ τοῦ Εὐμόλπου μετέβη εἰς Ἐλευσῖνα.

6. Φόρβας, ὁ πατὴρ τοῦ Ἰλιωνέως.

7. Φόρβας, υἱὸς τοῦ Μαιθίωνος τοῦ ἐκ Συρίης, εἷς ἐκ τῶν ἑταίρων τοῦ Φινέως.

ΦΟΡΒΙΝΟΣ (Γεώργιος), ἕλλην νομομαθὴς μὴ ὡρισμένης ἐποχῆς. Χειρόγραφόν τι, ὅπερ ἀνέφερεν ὁ Λουκάγγειος, περιγράφει αὐτὸν ὡς Δικαιοφύλακα Θεσσαλονίκης (Δικαστὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ). Ἔγραψε δὲ δύο βραχυτάτας πραγματείας: Περὶ ὑποδόλου *(De donatione super Nuptias)* καὶ Περὶ ἀποτυχίας *(De casso)*. Ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ Σχόλια εἰς τὰ Βασιλικά, ὧν μέρος πιθανῶς ἀπετέλουν αἱ ἀνωτέρω πραγματεῖαι.

ΦΟΡΒΗΣ (Πατρίκιος Forbes), σκῶτος θεολόγος καὶ ἐπίσκοπος Ἀβερδήν, γεννηθεὶς τῷ 1564 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1635.

ΦΟΡΒΗΣ (Γουλιέλμος Forbes), πρῶτος ἐπίσκοπος τοῦ Ἐδιμβούργου, συγγενὴς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν τῇ κομητείᾳ Ἀβερδὴν περὶ τὸ 1585 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1634.

ΦΟΡΒΗΣ (Ἰωάννης Forbes), ἄγγλος θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀβερδὴν τῷ 1593 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1648. Σπουδάσας τὴν θεολογίαν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἐτελειοποιήθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης καὶ ἐπιδοθεὶς ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὴν σπου-

Δημοσία Βιβλιοθήκη

δὴν τῆς ἑβραϊκῆς. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἀγγλίαν, διωρίσθη τῷ 1619 καθηγητὴς τῆς θεολογίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῷ βασιλικῷ Κολλεγίῳ. Παραιτηθεὶς δὲ τὴν θέσιν ταύτην, μετέβη εἰς Ὁλλανδίαν, ἐκδοὺς ἐν Ἀμστελοδάμῳ (1646) «Συντάγματα Ἱστορικοθεολογικά». Ἐπιστρέψας δ' εἰς Ἀγγλίαν, ἔζησε βίον μονήρη ἐν τοῖς κτήμασιν αὐτοῦ.

ΦΟΡΒΗΣ (Δούγκαν Forbes), σκῶτος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1685 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1747. Σπουδάσας τὰ νομικά, μετῆλθε τὸν δικηγόρον καὶ τῷ 1722 ἐξελέγη ἐν Σκωτίᾳ μέλος τῆς Βουλῆς τῶν κοινοτήτων καὶ λόρδος πρόεδρος τοῦ συνεδρίου τῷ 1737.

ΦΟΡΒΗΣ (Ἰωάννης Forbes), ἄγγλος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Κουτλεβράκῃ τῷ 1787 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1861. Ἔλαβε τὸ δίπλωμα τῆς ἰατρικῆς ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1817 καὶ ὑπηρέτησεν ὡς χειροῦργος ἐν τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Ἰνδικῆς, παρευρεθεὶς εἰς πολλὰς μάχας. Ἀποσυρθεὶς δὲ τῆς ὑπηρεσίας, ἐξήσκησε τὴν ἰατρικὴν ἐν Πενζάνσῃ καὶ Τσίτσεστερ, ἔνθα ἦν καὶ διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου. Ἐντεῦθεν ἦλθεν εἰς Λονδῖνον τῷ 1833. Ἀπὸ τοῦ 1836—1848 διηύθυνε τὴν «Ἰατρικὴν ἐπιθεώρησιν», ἀγγλικὴν καὶ ξένην. Ἀπὸ τοῦ 1830 ἦν τακτικὸς ἰατρὸς τοῦ δουκὸς τῆς Κανταβριγίας, τῷ 1840 ἐγένετο ἰατρὸς τοῦ πρίγκηπος Ἀλβέρτου καὶ τέλος τῆς βασιλίσσης, τιμησάσης αὐτὸν τῷ 1853 καὶ τῷ βαθμῷ ἱππότου τοῦ Λουτροῦ.

ΦΟΡΒΗΣ (Ἰάκωβος-Δαβὶδ Forbes), ἄγγλος φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1809 καὶ ἀπὸ τοῦ 1833 μέχρι τοῦ 1860 καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης.

ΦΟΡΒΗΣ (Ἐδουάρδος Forbes), ἄγγλος φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Δούκλαις τῷ 1815 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1854. Περιηγήθη τὴν Νορβηγίαν, τὴν Μεσόγειον, τὴν Ἀλγερίαν καὶ πολλὰς ἄλλας χώρας, σχηματίσας πλουσίαν συλλογὴν τῆς φυσιολογίας.

ΦΟΡΒΙΝΟΣ ΔΕΣΕΣΣΑΡ (Κάρολος Forbin Des Essarts), γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Ἀβινιῶνι τῷ 1770 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1851. Ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ὢν ἀξιωματικός, μετηνάστευσεν εἰς Ἱσπανίαν, πολεμήσας ἐν Τουλῶνι κατὰ τῶν Γάλλων. Τῷ 1803 ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν, ἔζησεν ἰδιωτεύων μέχρι τῆς Παλινορθώσεως, ὁπότε, προσελθὼν τῇ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ, προήχθη εἰς ἀντισυνταγματάρχην, ἐκλεγεὶς καὶ μέλος τῆς Βουλῆς (1815)· τῷ 1822 διωρίσθη ὑποστράτηγος καὶ τέλος στρατηγὸς καὶ τῷ 1827 γερουσιαστής. Ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830 ἀπεσύρθη διὰ παντὸς εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

ΦΟΡΓΑΧ (Ἀντώνιος Forgach), οὐγγρος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1819. Ταχθεὶς τῷ διοικητικῷ κλάδῳ, παρέσχεν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 πολλὰς ὑπηρεσίας τῇ αὐστριακῇ κυβερνήσει καὶ τῷ 1853 διωρίσθη ὑποδιοικητὴς ἐν Πράγᾳ καὶ μετὰ τοῦτο (1860) διοικητὴς τῆς Μοραυίας καὶ τῆς Βοημίας καὶ τῷ 1861 σφραγιδοφύλαξ τῆς Οὐγγαρίας.

ΦΟΡΔΥΣΗΣ (Ἰάκωβος Fordyce), διακεκριμένος θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀβερδὴν τῷ 1720 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1796. Ἐγένετο ἱερεὺς κοινότητος διαφωνούντων, ἐγκατεστημένης ἐν Λονδίνῳ. Ἔγραψε: «Δοκίμιον περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἁρμοδίου ἐνεργείας», — «Ναὸν τῆς ἀρετῆς», — «Λόγους εἰς τὰς νεάνιδας» (1765). Διεκρίθη διὰ τὸ πάθος καὶ τὴν γλαφυρότητα τῶν ἔργων αὐτοῦ.

ΦΟΡΔΥΣΗΣ (Γεώργιος Fordyce), γεννηθεὶς ἐν Ἀβερδὴν τῷ 1736 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1802. Ἐνωρὶς ἐπιδειξάμενος κλίσιν εἰς τὴν ἰατρικήν, ἐσπούδασεν ἐν Ἐδιμβούργῳ, εἶτα ἐν Λογδούνῳ καὶ ἐγκατέστη εἰς Λονδῖνον. Προσελήφθη ἰατρὸς εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ τῷ 1770, μέλος τῆς βασιλικῆς Ἑταιρείας τῷ 1776 καὶ τοῦ Κολλεγίου τῆς ἰατρικῆς τῷ 1787. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Ἀρχαὶ τῆς γεωργίας καὶ ὁδηγίαι περὶ βλαστήσεως» (1765), — «Στοιχεῖα πρακτικῆς ἰατρικῆς» (1768), τὸ κυριώτερον τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἀποβὰν κλασικόν, — «Πραγματείαν περὶ τῆς πέψεως τῶν τροφῶν» (1791), — «Διαλέξεις περὶ τοῦ ἁπλοῦ πυρετοῦ» (1794, 1795, 96 καὶ 1802). Ὁ Φερδύστης ἐποιήσατο περίεργα πειράματα ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τῆς τῶν ζώων.

ΦΟΡΕ (Forêts), ἀρχαῖον διαμέρισμα τῆς πρώτης γαλλικῆς αὐτοκρατορίας, μεταξὺ τῶν τῆς Οὔρθης καὶ τῆς Σάμπρ καὶ τοῦ Μεύσιος πρὸς Β, τῆς Σάρρας πρὸς Α, τῆς Μοσέλλης καὶ τοῦ Μεύσιος πρὸς Ν καὶ τῶν Ἀρδεννῶν πρὸς Δ. Πρωτεύουσα Λουξεμβούργον. Ἀποτελεῖται ἐκ 4 διαμερισμάτων, Λουξεμβούρ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

γου, Βιτβούργης, Διεκίρκης καὶ Νεψατώ. Ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τοῦ δάσους τῶν Ἀρδεννῶν, ὅπερ ἐκάλυπτε τὸ πλεῖστον αὐτοῦ μέρος. Περιελάμβανεν ἅπαν σχεδὸν τὸ δουκάτον τοῦ Λουξεμβούργου, νῦν δὲ εἶναι διανενεμημένον μεταξὺ Βελγικῆς καὶ Ὁλλανδίας.

ΦΟΡΚΑΔ (Εὐγένιος Forcade), γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1820 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βιλλαγκούρτῃ παρὰ τοὺς Παριτίους τῷ 1869. Διεκρίθη ἰδίᾳ ὡς πολιτικὸς καὶ οἰκονομικὸς δημοσιογράφος, συστήσας τῷ 1837 ἐν Μασσαλίᾳ τὸν «Σημαιοφόρον», ὧν συγχρόνως καὶ ὑπάλληλος τραπεζιτικοῦ καταστήματος, ἐν ᾧ ἐσπούδασε τὰ οἰκονομικά, ἀναδείξας βραδύτερον ἀναμφιτβήτητον εἰδικότητα. Ὁ Γυζῶτος τῷ 1840, ἐκτιμήσας τὸν κάλαμον καὶ τὰς γνώσεις τοῦ νέου ἐφημεριδογράφου, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Παρισίους. Ἐνταῦθα κατήρξατο ἀναπτύσσων τὰς ἰδέας αὐτοῦ ἐν τῇ «Ἀνεξαρτήτῳ ἐπιθεωρήσει» καὶ μετὰ ταῦτα ἐγένετο συνεργάτης ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο κόσμων» μέχρι τοῦ 1868.

ΦΟΡΚΑΔ-ΛΑΡΟΚΕΤΤΗΣ (Ἰωάννης-Βίκτωρ-Ἀδόλφος Forcade-Laroquette), γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1819. Ἦν ὁμομήτριος ἀδελφὸς τοῦ στρατηγοῦ Σαὶντ Ἀρνώ, σπουδάσας δὲ τὰ νομικά, ἀνεκηρύχθη δικάκτωρ τῷ 1845 καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἐνεγράφη εἰς τὸν δικηγορικὸν ὅμιλον. Ἀλλὰ τὸ πραξικόπημα τῆς 2 φεβρουαρίου τοῦ 1851 μετέβαλεν ἀμέσως τὴν θέσιν τοῦ νέου δικηγόρου, ὅστις, εἰσαχθεὶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους, κατέλαβε σπουδαίας θέσεις ὡς διοικητὴς τῶν ἐν Βορδιγάλλοις δασῶν, γενικὸς διευθυντὴς τῶν ἐν Παριτίοις δασῶν, γενικὸς διευθυντὴς τῶν τελωνείων καὶ ἐμμέσων φόρων καὶ τῷ 1860 ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν, τηρήσας τὸ χαρτοφυλάκιον μέχρι τοῦ 1869.

ΦΟΡΚΕΛΗΣ (Ἰωάννης-Νικόλαος Forkel), μουσουργός, γενν. παρὰ τὸ Κοβούργον τῷ 1749 καὶ ἀποθ. ἐν Γοττίγκῃ τῷ 1818. Ἐδημοσίευσε μέλη διὰ κλειδοκύμβαλον. Μεγάλην ἐκτήσατο φήμην ἔκ τινος «Γενικῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς» καὶ ἐξ ἄλλων διδακτικῶν συγγραμμάτων,

ΦΟΡΚΕΛΛΑΙΝΗΣ (Ἐγίδιος Forcellini), λεξικογράφος, γεννηθεὶς παρὰ τὴν Παδούην τῷ 1688 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1768. Μαθητὴς καὶ συνεργάτης τοῦ Φακκιολάτη, ἐγένετο ἀββᾶς καὶ μετὰ μικρὸν καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ ἱεροσπουδαστηρίου τῆς Κανέβης παρὰ τὴν Βελλούνην τῆς Βενετίας· ἀλλὰ παραιτηθεὶς πάντα, ἀφιερώθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς μέγα λεξικὸν λατινοϊταλικὸν μετὰ τῆς ἀντιστοίχου ἑλληνικῆς λέξεως ὑπὸ τὸν τίτλον: *Totius latinitatis lexicon*. Ὁ Φακκιολάτης, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ὁρίζουσιν ἐνίοτε τὸ πολύτιμον τοῦτο λεξικόν, ἁπλῶς μόνον ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν ταύτην τῷ μαθητῇ αὐτοῦ. Τὸ λεξικὸν τοῦτο, ὅπερ παρέχει πάσας τὰς ἐννοίας ἑκάστης λατινικῆς λέξεως μετὰ πολλῶν παραθέσεων, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Παδούῃ τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως (1771), εἶτα τῷ 1805 καὶ 1816 μετὰ παραρτήματος καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Λονδίνῳ τῷ 1824. Ἡ καλλιτέρα ἔκδοσις εἶναι ἡ τοῦ Φουρλανέτου (Παδούη, 1827-31) μετὰ πολλῶν προσθηκῶν.

ΦΟΡΚΙΔΕΣ, ΦΟΡΚΥΔΕΣ ἢ ΦΟΡΚΥΝΙΔΕΣ, θεότητες τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, θυγατέρες τοῦ Φόρκυνος καὶ τῆς καλλιπαρείου Κητοῦς, καλούμεναι προσέτι Γοργόνες καὶ Γραῖαι.

ΦΟΡΚΟΣ, ΦΟΡΚΥΣ, ΦΟΡΚΥΝ. Ὑπὸ τὰ ὀνόματα ταῦτα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀπαντᾷ κυρίως ἐν τῇ ποιήσει, τὸ δὲ δεύτερον εἶναι τὸ κοινὸν καὶ τὸ τελευταῖον ἐν μεταγενεστέροις μόνον ἀπαντᾷ συγγραφεῦσιν, ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα:

1. Φόρκος (Φόρκυς ἢ Φόρκυν). Κατὰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη οὗτος ἦν γέρων, ἄρχων τῆς θαλάσσης (ἅλιος γέρων), εἰς ὃν ἦν ἀφιερωμένος λιμὴν ἐν Ἰθάκῃ. Περιγράφεται δὲ ὡς πατὴρ τῆς νύμφης Θοώσσης. Νεώτεροι συγγραφεῖς καλοῦσιν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γῆς καὶ ἀδελφὸν τοῦ Θαύμαντος, Νηρέως, Εὐρυβίας καὶ Κητοῦς. Ἐκ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Κητοῦς ἐγένετο πατὴρ τῶν Γραιῶν καὶ τῶν Γοργόνων, τοῦ ἑσπερίου δράκοντος καὶ τῶν Ἑσπερίδων, ἐκ δὲ τῆς Ἑκάτης ἢ Κραταιίδος ἦν πατὴρ τῆς Σκύλλης. Ὁ Σέρβιος καλεῖ αὐτὸν υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Θοώσσης.

2. Φόρκος (Φόρκυς ἢ Φόρκυν), υἱὸς τοῦ Φαίνοπος, διοικητοῦ τῶν Φρυγῶν τῆς Ἀσκανίας· ἐβοήθησε τῷ Πριάμῳ ἐν τῷ τρωϊκῷ πολέμῳ, ἀλλ' ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Αἴαντος.

ΦΟΡΚΥΣ ἢ ΦΟΡΚΥΝΟΣ ΛΙΜΗΝ, ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τοῦ κόλπου Μώλου τῆς

Ἰθάκης, πρὸς δυσμὰς τοῦ λιμένος Ρένθρου (Βαθέος), μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου.

Φόρκυνος δέ τίς ἐστι λιμὴν ἁλίοιο γέροντος
ἐν δήμῳ Ἰθάκης.

Πλησίον τοῦ λιμένος τούτου ἦν σπήλαιον ἱερὸν τῶν Ναϊάδων νυμφῶν κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Νηίου ὄρους (Ἁγίου Στεφάνου), ἐν ᾧ ἐκοιμήθη ὁ Ὀδυσσεύς.

Ἀγχόθι δ' αὐτῆς ἄντρον ἐπήρατον, ἠεροειδές,
ἱρὸν Νυμφάων.

Οὗτος καλεῖται νῦν Δεξιά.

ΦΟΡΛΕΝΖΗΣ (Ἰωσὴφ Forlenze), ἰταλὸς ὀφθαλμολόγος, γεννηθεὶς ἐν Πικέρνῳ τῷ 1769 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1833. Σπουδάσας ἐν Παρισίοις τὴν ἰατρικήν, ἐπεδόθη εἰδικῶς εἰς τὴν ὀφθαλμολογίαν, θεωρούμενος ὡς ὁ δημιουργὸς τῆς ὀπτικῆς παθολογίας. Τῷ 1799 διωρίσθη ὀφθαλμοϊατρὸς ἐν τῷ Θείῳ νοσοκομείῳ καὶ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῶν ἀπομάχων.

ΦΟΡΛΗ (Forum Livii), πόλις τῆς Ἰταλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας ΝΑ τῆς Ραυέννης. Κάτ. 17,000. Ἔχει ὑφαντουργεῖα, θειοῦχα καθαριστήρια, νιτροποιεῖα καὶ σημαντικὸν ἐμπόριον.

ΦΟΡΜΕΪ (Ἰωάννης-Ἑρρῖκος-Σαμουὴλ Formey), φιλόλογος, γενν. ἐν Βερολίνῳ τῷ 1711 ἐξ οἰκογενείας φυγάδων Γάλλων καὶ ἀποθανὼν τῷ 1797. Ἐγένετο ἀλληλοδιαδόχως ἱεραπόστολος ἐν Βρανδεβούργῳ, καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν Βερολίνῳ, διαρκὴς γραμματεὺς καὶ κοσμήτωρ τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλολογίας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἐν τοῖς πολυαρίθμοις αὐτοῦ ἔργοις διακρίνονται: «Ὑπομνήματα πρὸς χρῆσιν τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς Πολωνίας» (Χάγη, 1741),—«Ὡραία Βολφιέννη ἢ ἐπιτομὴ τῆς βολφιεννῆς φιλοσοφίας» (Χάγη, 1741—53),—«Χριστιανὸς φιλόσοφος» (Λούγδονον, 1750),—«Ἠθικοὶ λόγοι», (1763),—«Λόγοι περὶ διαφόρων κειμένων τῆς Ἁγίας Γραφῆς» (1774),—«Ἀνάμικτα φιλοσοφικά» (1754),—«Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας»,—«Ἐπιτομὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας» (1760),—«Ἄμυνα τῶν ἀναμορφωτῶν καὶ τοῦ Λουθήρου ἐναντίον τοῦ καρδιναλίου Κιρίνου» (1750),—«Ἔπαινοι τῶν ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημαϊκῶν (1767),—«Στοιχειώδεις ἀρχαὶ τῆς φιλολογίας» (1758) κλπ.

ΦΟΡΜΙΣ ἢ ΦΟΡΜΟΣ. Ὁ Bentley γρονεῖ ὅτι ἡ πρώτη γραφὴ εἶναι ὀρθή. Παρὰ τῷ Θεμιστίῳ καλεῖται Ἄμορφος. Ἀρχικῶς κατήγετο ἐκ Μαινάλου τῆς Ἀρκαδίας καὶ, εἰς Σικελίαν μεταβάς, στενὰς συνέδεσε σχέσεις μετὰ τοῦ Γέλωνος, οὗτινος καὶ τὰ τέκνα ἐξεπαίδευσε. Διεκρίθη δὲ ὡς στρατιώτης καὶ ἐπὶ τοῦ Γέλωνος καὶ ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἱέρωνος, ὅστις διεδέξατο ἐκεῖνον τῷ 478 π. Χ. Εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἐπὶ ταῖς στρατιωτικαῖς αὐτοῦ ἐπιτυχίαις ἀφιέρωσε πολλὰ δῶρα τῷ Διὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι ἐν Δελφοῖς. Ὁ Παυσανίας περιγράφει τὰ πρῶτα τούτων, ἤτοι δύο ἵππους καὶ ἡνιόχους· περιγράφει δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἀνδριάντα τοῦ Φόρμιδος ἐν στάσει μαχομένου, ἀφιερωθέντα ὑπὸ τοῦ συρακουσίου Λυκόρτα. Μικρὰ ἢ οὐδεμία φαίνεται ὑπάρχουσα ἀμφιβολία ὅτι ὁ Φόρμις οὗτος εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὅπερ σχετίζει ὁ Ἀριστοτέλης μετὰ τοῦ Ἐπιχάρμου, ὡς ἑνὸς τῶν εἰς φῶς προαγαγόντων τὴν κωμῳδίαν ἢ ἰδιαίτερόν τι εἶδος αὐτῆς. Παρὰ τῷ Σουΐδᾳ σώζονται τὰ ὀνόματα ὀκτὼ κωμῳδιῶν, γραφεισῶν ὑπ' αὐτοῦ, ὅστις μάλιστα παρατίθησιν ὅτι ὁ Φόρμις εἶναι πρῶτος εἰσαγαγὼν ἠθοποιοὺς μετὰ στολῶν, χωρουσῶν μέχρι τῶν ἀστραγάλων, καὶ ὁ διακοσμήσας τὴν σκηνὴν δι' ἐρυθροχρόων δερμάτων προφανῶς ἐν εἴδη παραπετάσματος. Ἐκ τῶν τίτλων τῶν δραμάτων αὐτοῦ μετὰ βεβαιότητος πληροφορούμεθα ὅτι ἐξελέξατο οὗτος ταὐτὰ μυθολογικὰ θέματα, ἅπερ καὶ ὁ Ἐπίχαρμος. Εἰσὶ δὲ ταῦτα: Ἄδμητος,—Ἀλκίνους,—Ἀλκυόνη,—Ἰλίου Πόρθησις,—Ἵππος,—Κηφεὺς ἢ Κεφάλαια,—Περσεύς,—Ἀταλάντη.

ΦΟΡΜΙΩΝ. Οἱ ἓξῆς πέντε Φορμίωνες ἀναφέρονται:

1. Φορμίων, ἀθηναῖος στρατηγός, υἱὸς τοῦ Ἀσωπίου (ἢ Ἀσωπίχου κατὰ τὸν Παυσανίαν). Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἦν διακεκριμένη, ἦν δὲ τὸν δῆμον Παιανιεύς. Τῷ 440 π. Χ. ἦν εἷς τῶν τριῶν στρατηγῶν, οἵτινες ἀπεστάλησαν μετ' ἐπικουριῶν εἰς τὸν τὴν Σάμον πολιορκοῦντα ἀθηναϊκὸν στρατόν. Τῷ 432 μετὰ τὴν στάσιν τῆς Ποτιδαίας ἀπεστάλη μετ' ἐπικουριῶν διὰ τὸν ὑπὸ τὸν Καλλίαν στρατὸν καὶ, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν, προέβη εἰς ἀποκλεισμὸν τῆς πόλεως· ὅτε συνεπληρώθη ὁ ἀποκλεισμός,

ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὡδήγησε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς δῄωσιν τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς Βοττικῆς. Τῷ 431 εὑρίσκετο εἰσέτι αὐτόθι, ὅτε συνειργάσθη αὐτῷ ὁ Περδίκκας, βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἔν τισιν ἐναντίον τῶν Χαλκιδέων ἐνεργείαις· ἀνεχώρησε δὲ πρὸ τοῦ θέρους τοῦ 430. Περὶ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπεστάλη μετὰ 30 σκαφῶν εἰς βοήθειαν τῶν Ἀκαρνάνων ἐναντίον τῶν Ἀμβρακιωτῶν, οἵτινες εἶχον καταλάβει τὸ Ἀμφιλόχειον Ἄργος. Κατὰ τὸν ἐπελθόντα χειμῶνα ἀπεστάλη μετ' εἴκοσι σκαφῶν εἰς Ναύπακτον πρὸς παρακώλυσιν τῶν κορινθιακῶν σκαφῶν τοῦ ἀποπλεῦσαι ἐκ τοῦ κόλπου καὶ πρὸς συγκράτησιν πάντων τῶν πλοίων, ὅσα ἔπλεον εἰς Κόρινθον. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 429 ἐκεῖ ἀκόμη εὑρίσκετο, ὅτε πελοποννησιακὸς στόλος ἀπεστάλη πρὸς βοήθειαν τῶν συμμάχων τῆς Σπάρτης ἐν τῇ Δύσει. Ἐν δευτέρᾳ συμπλοκῇ ὁ Φορμίων δευτέραν ἤρατο νίκην· ὁ Θουκυδίδης πλείστας ὅσας παρέχει λεπτομερείας περὶ τούτων. Κατὰ τὸν ἐπελθόντα χειμῶνα ὁ Φορμίων ὡδήγησε σῶμα ἐκστρατείας πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀκαρνανίας καὶ ἀποβὰς προύχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου καὶ ἤρατο νέας τινὰς ἐπιτυχίας. Προσκληθεὶς ποτὲ νὰ δώσῃ εὐθύνας τῶν πράξεών του, κατεδικάσθη εἰς πληρωμὴν 100 μνῶν. Ἀδυνατῶν ὅμως νὰ πληρώσῃ τὸ ποσόν, ἐκηρύχθη ἄτιμος καὶ ἀπεχώρησεν εἰς Παιανίαν. Ἐν Παιανίᾳ διατρίβων, ἐζητήθη ὑπὸ τῶν Ἀκαρνάνων ν' ἀποσταλῇ αὐτοῖς ὡς ἀρχηγός. Εἰς τοῦτο συγκατετέθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ὁ Φορμίων ἰσχυρίζετο ὅτι παράνομον ἦτο ν' ἀποσταλῇ ὡς τοιοῦτος ἀνήρ, ὅστις εἶχεν ὑποπέσει εἰς ἀτιμίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπιδεικτικὴ ἐγκατάλειψις τοῦ προστίμου δὲν ἦτο νόμιμος, ἐγένετο χρῆσις τοῦ ἐξῆς τρόπου, ν' ἀνατεθῇ αὐτῷ ἀσήμαντός τις δημοσία ὑπηρεσία, (ἥτις φαίνεται ὅτι ἦτο κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην τέλεσις θυσίας τῷ Διονύσῳ), ἀντὶ τῆς ὁποίας ἐπληρώθη αὐτῷ τὸ ποσὸν τοῦ προστίμου, εἰς ὃ εἶχε καταδικασθῇ. Ὁ Φορμίων δὲν ἔζη πλέον τῷ 428 π. Χ., ὅτε οἱ Ἀκαρνᾶνες ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν μνήμην αὐτοῦ εἶχον ζητήσει τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀποστολὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀσωπίου ὡς στρατηγοῦ. Ὁ τάφος τοῦ Φορμίωνος ἔκειτο ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ὁδῷ, πλησίον τῶν τοῦ Περικλέους καὶ Χαβρίου· ἦν δ' ἀνὴρ λίαν ἐγκρατὴς καὶ πειθαρχικώτατος.

2. Φορμίων, ἀπελεύθερος Πασίωνος τοῦ τραπεζίτου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου συνεζεύχθη τὴν χήραν αὐτοῦ καὶ κατέστη κηδεμὼν τοῦ νεωτέρου αὐτοῦ υἱοῦ Πασικλέους· τὰ δικαιώματα ὅμως ἀθηναίου πολίτου ἐκτήσατο οὗτος μόνον μετὰ ἐνδεκαετίαν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πασίωνος. Ἦν ἰδιοκτήτης πλοίων· ὅτε δὲ ἐκράτησάν ποτε οἱ Βυζάντιοι ἕνα τῶν σκαφῶν αὐτοῦ, ἀπέστειλε τὸν Στέφανον, ἵνα παραπονηθῇ ἐπὶ τῷ ἀδικήματι. Ἀπολλόδωρος, ὁ πρεσβύτατος τῶν υἱῶν τοῦ Πασίωνος, ἐνήγαγε τὸν Φορμίωνα εἰς δίκην, ἣν ὅμως ὁ Δημοσθένης ὑπερήσπισεν ἐν τῷ ὑπὲρ Φορμίωνος λόγῳ. Βραδύτερον ὁ Ἀπολλόδωρος ἐνήγαγε τοὺς μάρτυρας τοῦ Φορμίωνος εἰς δίκην ἐπὶ ἐπιορκίᾳ, ὁ δὲ Δημοσθένης ὑπερήσπισε τότε τὴν ἑτέραν μερίδα καὶ συνέθεσε διὰ τὸν Ἀπολλόδωρον τοὺς ἐναντίον τοῦ Στεφάνου λόγους.

3. Φορμίων (Σέξ. Κλώδιος), δανειστὴς χρημάτων, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ὅστις δὲν ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ διὰ κολακευτικῶν ἐκφράσεων.

4. Φορμίων, μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ τελευταίου εἰς τοὺς Ἠλείους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ δώσῃ αὐτοῖς νόμους τινάς.

5. Φορμίων, περιπατητικὸς φιλόσοφος τῆς Ἐφέσου, περὶ οὗ λέγεται ὅτι διελέξατο ἐπὶ πολλὰς ὥρας πρὸ τοῦ Ἀννίβα περὶ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ στρατηγοῦ. Ὅτε οἱ θαυμάζοντες ἀκροαταὶ αὐτοῦ ἠρώτησαν τὸν Ἀννίβαν τί ἐφρόνει περὶ αὐτοῦ, ὁ τελευταῖος ἀπήντησεν ὅτι ἐξ ὅλων τῶν βλακῶν, οὓς πέρ ποτε ἐγνώρισεν, οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ὑπερβῇ τὸν Φορμίωνα.

ΦΟΡΜΟΖΑ, ἡ Ταϊ-Οὐὰν τῶν Σινῶν, ἡ Πεκὰν δὲ τῶν ἰθαγενῶν. νῆσος τῆς Σινικῆς μεταξὺ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, τῆς Σινικῆς θαλάσσης καὶ τῆς θαλάσσης τῆς Κορέας, ὑπὸ 220—250 30′ Β πλάτ. καὶ τὴν 117° 52′ — 119° 57′ Α μῆκ. ἀπέχ. 150 χιλ. τῶν παραλιῶν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Φοῦ-Κιάν, ἀφ' ἧς ἐξαρτᾶται καὶ ἐξ ἧς χωρίζεται διὰ τῆς ὁμωνύμου διώρυγος. Ἐπιφάν. 38,803 τετραγ. χιλιάμ. καὶ κάτοικοι 3,100,000. Ἐπισημότεραι αὐτῆς πόλεις εἶναι ἡ Ταϊ-Οὐάν, ἡ καὶ πρωτεύουσα, μετὰ καλοῦ λιμένος ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἐκ τῶν πρώτων τῆς Σινικῆς πόλεων, ἡ Τα-

κάο, ἡ Ταμσοὰν καὶ ἡ Κελούγγ, ἐπίσης ἐλεύθεραι τοῖς ξένοις. Σειρὰ ἡφαιστειωδῶν ὀρέων, καλουμένων Τασέν, διασχίζει τὴν νῆσον ἀπὸ Β πρὸς Ν καὶ διαιρεῖ αὐτὴν εἰς δύο μέρη εἰς τὸ δυτικόν, ἐντελῶς ὑποτεταγμένον τοῖς Σίναις, καὶ εἰς τὸ ἀνατολικόν, ἀνεξερεύνητον εἰσέτι καὶ οὗ οἱ ἰθαγενεῖς κάτοικοι διετήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Οἱ κάτοικοι, ὄντες ἐξ ὁλοκλήρου διάφοροι τῶν Σινῶν, προσεγγίζουσι πρὸς τοὺς ἀγρίους τῆς Πολυνησίας. Κλίμα συγκεκερασμένον, ἔδαφος ἐντελῶς ἡφαιστιῶδες, καλῶς ἀρδευόμενον καὶ εὐφορώτατον· ὡραῖα δάση, ὄρυζα, δημητριακά, τάκχαρι, καυφουρά, δένδρα καὶ φυτὰ τῶν τροπικῶν χωρῶν, ἁλατωρυχεῖα καὶ θειωρυχεῖα. Μεγάλη κτηνοτροφία. Σινική τις παράδοσις ἀνάγει τὴν ἀνακάλυψιν τῆς νήσου εἰς τὸ 1430. Οἱ Πορτογάλοι ἔδωκαν αὐτῇ τὸ ὄνομα Φορμόζα διὰ τὸ ὡραῖον αὐτῆς κλίμα καὶ τὰ προϊόντα. Οἱ Ἰάπωνες τῷ 1621 καὶ οἱ Ὁλλανδοὶ περὶ τὸ 1634 κατέλαβον μέρος αὐτῆς, ἐξεώσθησαν δὲ ἐκεῖθεν ὑπὸ τοῦ σίνου πειρατοῦ Ξονίγγα, ὃς ἐκυρίευσεν αὐτὴν τῷ 1661, βραδύτερον δὲ τῷ 1683 ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Σινικῆς. Ἡ τοῦ 1859 συνθήκη τοῦ Τιὲν-Τσὶν ἤνοιξεν αὐτὴν τοῖς Εὐρωπαίοις.

ΦΟΡΜΟΖΟΣ, πάπας ἀπὸ τοῦ 891 μέχρι τοῦ 896, διατελίσας κατ' ἀρχὰς ἐπίσκοπος Πόρτου. Οὗτος κατεδίκασε τὸν Φώτιον καὶ ἔστεψε τὸν Ἀρνοῦλον βασιλέα τῆς Γερμανίας. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἐπεσκιάσθη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ ΣΤ', ἑνὸς τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποκατέστη ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Θ' τῷ 898.

ΦΟΡΜΠΑΧ (Forbach), πόλις τῆς Γερμανίας (Ἀλτατίσ-Λοθαρηγκία), ἀπέχ. 20 χιλιάμετρα ΔΒΔ τῆς Σαρρεγκεμίνης καὶ 2 χιλιάμ. τῶν ὁρίων τῆς Πρωσσίας. Κάτοικοι 4,800. Σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Μὲτς-Σαρρεβρούκκης. Βυρσοδεψεῖα, ζυθοποιεῖα, ὑαλουργεῖα, διυλιστήρια. Ἐργοστάσια καπνοσυρίγκων, καπνοθηκῶν, μεταλλικῶν συρμάτων, μεταξωτῶν χειροκτίων, κεντημάτων.

ΦΟΡΝΑΞ, ρωμαϊκὴ θεότης, ἥτις λέγεται ὅτι ἐλατρεύετο, ἵνα ὡριμάσῃ τὸν σῖτον καὶ παρακωλύσῃ αὐτὸν τοῦ νὰ καίηται ἐν τῷ κλιβάνῳ. Τὴν ἑορτὴν αὐτῆς, Φορνακάλια *(Fornacalia)*, ἤγγελλεν ὁ ἀρχικήρυξ *(curio maximus)*. Ὁ Hartung θεωρεῖ αὐτὴν ὡς ταυτιζομένην μετὰ τῆς Ἑστίας *(Vesta)*.

ΦΟΡΣΚΑΛ (Πέτρος Forskal), δανὸς περιηγητὴς καὶ φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Καλμάρῃ τῷ 1736 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀραβίᾳ τῷ 1763. Ἦν φίλος τοῦ Αἰνναίου. Ἔγραψε: *Descriptiones animalium . . . quæ in itinere orientali observavit P. Forskal* (Κοπεν. 1775),—*Flora Aegyptiaco-Arabica* (Αὐτόθι, 1775),—*Icones rerum naturalium quas in itinere orientali depingi curavit Forskal* (Αὐτόθι, 1776). Τὰ ἔργα ταῦτα ἐταξιθετήθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ C. Niebuhr, μεθ' οὗ ἐπεχείρησε τὴν εἰς Ἀσίαν περιοδείαν.

ΦΟΡΣΤΕΡ (Θωμᾶς Forster), ἄγγλος σοφός, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1789 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1850. Ἔγραψε: «Ζητήματα ἐπὶ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν φαινομένων»,—«Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς περιοδικῆς ἐπιρροῆς τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπὶ τῶν ἀσθενειῶν.—«Κινητὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν διὰ τοὺς ποιμένας, τοὺς ναύτας καὶ τοὺς γεωργούς», κλπ.

ΦΟΡΣΤΕΡ (Ἰωάννης Forster), ἄγγλος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Νεοκαστέλῳ τῷ 1812. Σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου, ἐπεδόθη εἰς τὸ δημοσιογραφικὸν στάδιον, ἐργαζόμενος ἀπὸ τοῦ 1836 ἐν τῇ «Ἐγκυκλοπαιδείᾳ» τοῦ Λάρδνερ, ἐν ᾗ ἔγραψε βιογραφίας τῶν ἐν δημοκρατίᾳ πολιτικῶν. Κατόπιν ἔγραφεν εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν» τοῦ Ἐδιμβούργου, τὰ «Πρωϊνὰ Χρονικὰ» καὶ διηύθυνε τὰ «Ἡμερήσια Νέα». Τῷ 1848 ἐξέδωκε τὸν βίον τοῦ Γολδσμὶθ καὶ τῷ 1858 ἐξέδωκε τὰς «Ἱστορικὰς καὶ βιογραφικὰς αὐτοῦ πραγματείας», ἔργον σπουδαιότατον. Τῷ 1856 ἐνυμφεύθη τὴν χήραν τοῦ περιφήμου δημοσιογράφου Ἐρρίκου Κόλβουρν.

ΦΟΡΣΤΕΡ (Κάρολος Forster), γερμανὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ναουμβούργῃ τῷ 1784 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1841. Ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Δρέσδῃ καὶ μετέφρασε ποιήσεις ἐκ τῶν παρὰ Πλουτάρχῳ (Λειψία, 1818),—«Συλλογὴν ποιήσεων»,—«Ἐκλογὴν λυρικῶν ποιήσεων» κλπ. Ἔγραψε δὲ καὶ «Λόγον πεζόν», «Βίον τοῦ Ραφαήλ,» τοῦ Δάντου κλπ. καὶ ἐπεράτωσε τὴν Βιβλιοθήκην τῶν Γερμανῶν ποιητῶν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἣν ἤρχισεν ὁ Μύλλερ.

ΦΟΡΣΤΕΡ (Φρειδερῖκος Forster), γόνιμος ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος Γερμανός, γεννηθεὶς ἐν Μουσεγγοσερστάδῃ τῷ 1792 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1868. Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης,

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἐπεδόθη εἰς τὴν θεολογίαν καὶ ἀρχαιολογίαν καί, σχηματίσας ἔπειτα σῶμα ἐθελοντῶν, ἐπολέμησε κατὰ τῶν Γάλλων. Γενομένης δ' εἰρήνης, διωρίσθη ἐν Βερολίνῳ καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τοῦ πυροβολικοῦ· ἀλλὰ τῷ 1817 παραιτηθεὶς τὴν θέσιν ταύτην, ἐτράπη ἐπὶ τὴν συγγραφήν. Καὶ πρῶτον μὲν εἰργάσθη εἰς διαφόρους ἐφημερίδας, ἔπειτα δὲ περιωρίσθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν, καὶ μάλιστα τὴν τῆς Πρωσίας. Ἐδημοσίευσε δὲ ἐπίσημα ἔγγραφα, χρήσιμα διὰ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν, «Στοιχεῖα Ἱστορίας τῆς Πρωσίας»,—«Ἱστορικὴν, γεωγραφικὴν καὶ στατιστικὴν σύνοψιν τῆς Πρωσίας»,—«Περὶ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, Ἀλβέρτου Βαλλενστάϊν» κλπ.

ΦΟΡΣΤΕΡ (Ἔρρῖκος Forster), γερμανὸς κληρικός, γεννηθεὶς ἐν Σιλεσίᾳ τῷ 1800. Σπουδάσας ἐν Βρεσλαυίᾳ τὴν καθολικὴν θεολογίαν, ἐχειροτονήθη τῷ 1825 ἱερεὺς καί, λειτουργήσας εἰς πολλὰς πόλεις ὡς ἐφημέριος, προεστώς, πρωτοσύγγελος καὶ πρῶτος ἱεροκήρυξ ἐν Βρεσλαυίᾳ, διεκρίθη ὡς ῥήτωρ τῆς ἐκκλησίας, εἰς οὗ τὸ κήρυγμα συνέρρεον διαμαρτυρόμενοι καὶ καθολικοί. Τῷ 1848 ἐξελέγη ἐν Βρεσλαυίᾳ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐν Φραγκφούρτῃ ἐθνοσυνελεύσεως καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀντεπροσώπευσε τὸν καρδινάλιον Μελχίορα ἐν τῇ ἐν Βυρτεμβέργῃ συνόδῳ τῶν γερμανῶν ἐπισκόπων. Τῷ 1853, θανόντος τοῦ Μελχίορος, διεδέχθη αὐτὸν ὁ Φόρστερ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς Βρεσλαυίας. Ἐξέδωκεν «Ὁμιλίας τῶν κυριακῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ» (τόμ. 2),—«Τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους» (Βρεσλ. 1852, τόμ. 3), «Τὴν χριστιανικὴν οἰκογένειαν» (αὐτόθι, 1854) κλπ.

ΦΟΡΣΤΝΕΡ (Χριστοφόρος Forstner), γερμανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Βυρτεμβέργῃ τῷ 1598 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1667. Περιηγηθεὶς τὴν Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν, ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ κόμητος Χοχενλοε, διορίσαντος αὐτὸν πρεσβευτὴν εἰς Βιέννην καὶ ἔπειτα διοικητὴν ἐν Μομπελγάρδῃ.

ΦΟΡΤΕΓΚΕΡΡΑΣ (Σκιπίων Forteguerra), σοφός, ὃς ἀντήλλαξε τὸ ὄνομα αὐτοῦ πρὸς τὸ τοῦ Καρτερομάχου *(Carteromaco)*, οὗ ἡ σημασία εἶναι ἡ αὐτή. Ἐγεννήθη ἐν Πιστοΐᾳ τῷ 1466 καὶ ἀπέθ. τῷ 1515· ἦν δὲ μαθητὴς τοῦ Πολιτιανοῦ. Ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Ἄλδου Μανουκίου τὰς ἐξῆς μεγάλως ἐκτιμωμένας πρωτοτύπους ἐκδόσεις: «Ὄργανον Ἀριστοτέλους»,—«Ὀνοματικὸν» τοῦ Ἰουλίου Πολυδεύκους,—«Ἀριστοφάνην», «Ἅγ. Γρηγόριον Ναζιανζηνόν»,—«Ἀνθολογίαν» κλπ. Συνέθετο πρὸς ἔπαινον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης λαμπρὸν λόγον: *De laudibus litterarum graecarum*, ἀνατυπωθέντα ὑπὸ τοῦ Στεφάνου ἐν κεφαλίδι τοῦ Θησαυροῦ τῆς ἑλληνογλώσσης.

ΦΟΡΤΕΓΚΕΡΡΑΣ (Νικόλαος Forteguerra), ἱεράρχης καὶ ποιητής, γενν. ἐν Πιστοΐᾳ τῷ 1674 καὶ ἀποθ. τῷ 1736. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Πίσῃ, ἐγένετο διδάκτωρ κατὰ τὸ 21ον ἔτος, ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα διὰ τῆς εὐνοίας Κλήμεντος τοῦ ΙΑ', Ἰνοκεντίου τοῦ ΙΒ' καὶ Κλήμεντος τοῦ ΙΓ', εἰσῆλθε δὲ εἰς τὴν ἀκαδημίαν *(Academie des Arcades)*, ἔνθα ἔλαβε τὸ ὄνομα *Nidalmo Tiseo*. Τῷ 1715 ἤρξατο τοῦ *Il Ricceardetto*, ποιήματος ἡρωϊκοκωμικοῦ ἐν 30 ᾄσμασιν, ὅπερ ἀποτελεῖ συνέχειαν «Ρολάνδου τοῦ μανιώδους»· τοῦτο διακρίνεται ἐπὶ φαιδρότητι, γλαφυρότητι καὶ πρωτοτυπίᾳ τῶν γεγονότων καὶ τῶν διαφόρων ἐπεισοδίων, μαρτυρεῖ δὲ ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπῆρχε μεγάλη γονιμότης φαντασίας· ἀλλ' ὁ ποιητὴς δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ τὸ ὕψος, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ζηρότητα τοῦ Ἀριόστου. Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁ Φορτεγκέρρας ἔκαυσεν ἅπαντα τὰ ἀνέκδοτα αὐτοῦ χειρόγραφα, ἐσώθη δὲ αὐτοῦ μόνον μετάφρασις τῶν «Κωμῳδιῶν τοῦ Τερεντίου» ἐν ἰταλικοῖς στίχοις (Οὐρβῖνον, 1736) καὶ *Ricceardetto* (Παρίσιοι, 1738). Τὸ ποίημα τοῦτο μετεφράσθη εἰς γαλλικοὺς στίχους ὑπὸ τοῦ Δουμουρριὲ (Παρίσιοι, 1766) καὶ ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Νιβερνοὰ (Παρίσιοι, 1797).

ΦΟΡΤΕΣΚΗΣ (Οὖγος, κόμης Fortescue), ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1783 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1861. Εἰκοσαετὴς ἐξελέγη μέλος τῆς Βουλῆς τῶν κοινοτήτων καὶ τῷ 1839 μετέβη εἰς τὴν ἄνω Βουλήν.

ΦΟΡΤΕΣΚΗΣ (Οὖγος, κόμης Fortescue), ἄγγλος πολιτικός, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1818. Τῷ 1841 ἐξελέγη ἐν Πλυμούθῃ μέλος τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τῷ 1861 διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν λόρδων.

ΦΟΡΤΕΣΚΗΣ (Σαμουὴλ Fortescue), ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1823 καὶ τῷ 1847 ἐκλεγεὶς μέλος τοῦ Κοινοβουλίου καὶ

μετά τινας ἄλλας ὑψηλὰς θέσεις ἐπὶ τῶν ὑπουργείων Παλμερστῶνος καὶ Ροὺσσελ διωρίσθη ἐπὶ Γλάδστωνος (1869) ὑπουργὸς ἐν Ἰρλανδίᾳ.

ΦΟΡΤΙΟΣ (Ἄγγελος), Ἕλλην, διατρίβων ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα. Κατὰ τὸν Σοφιανὸν ἀνεδείχθη ἄριστος καὶ διασημότατος ἰατρός.

ΦΟΡΤΙΟΣ (Λεονάρδος), σύγχρονος καὶ πιθανῶς συγγενὴς τοῦ προτεταγμένου Ἀγγέλου. Ἔγραψεν ἐμμέτρως εἰς τὴν καθομιλουμένην «Περὶ στρατιωτικῆς», ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1531.

ΦΟΡΤΙΟΣ (Ἀλέξανδρος), Κερκυραῖος, οὗτινος σώζονται πέντε ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα καὶ δύο δεκατετράστιχα ἰταλικὰ μελῴδρια, δημοσιευθέντα ἐν τῷ συγγράμματι *Tempio della Divina Signora Giovanna d' Aragona ate.* (Βενετία, 1555). Ἐκτὸς τούτων ἔγραψεν ὁ Ἀλέξανδρος «Σχόλια εἰς Πίνδαρον», δημοσιευθέντα ὑπὸ Σακελλαρίωνος (Πανδώρας, φύλ. 354). Ὁ Φόρτιος Ἀλέξανδρος φαίνεται διατρίψας καὶ ἐν Κων)πόλει, ἔνθα ἐλθὼν εἰς διενέξεις μετά τινων τῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, ἔγραψε πικρὰν κατ' αὐτῶν σάτυραν.

ΦΟΡΤΟΥΑ (Ἱππόλυτος Fortoul), γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Δίγνῃ τῷ 1811 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἔμς τῷ 1856. Σπουδάσας τὰ νομικά, ἐξελέγη τῷ 1849 μέλος τῆς Νομοθετικῆς συνελεύσεως καὶ τῷ 1851 διωρίσθη ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Γ΄ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν καὶ μετὰ τοῦτο ὑπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

ΦΟΡΤΟΥΝΑ (Fortuna), ρωμαϊκὴ θεότης, ἡ ἑλληνικὴ Τύχη (ἴδε καὶ Τύχη, ἀρ. 1). Ἐλατρεύετο ἔν τε Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ, κυρίως δὲ ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἐθεωρεῖτο ὡς σταθερὰ θεότης τῆς ἐπιτυχίας καὶ παντὸς εἴδους εὐδαιμονίας. Ἡ μεγάλη ἐμπιστοσύνη, ἣν εἶχον εἰς αὐτὴν οἱ Ρωμαῖοι, ἀναφέρεται ἔν τινι ἀρηγήσει τοῦ Πλουτάρχου, καθ' ἣν εἰσερχομένη εἰς τὴν Ρώμην, ἀπέβαλλεν αὕτη τὰ πτερὰ καὶ τὰ ὑποδήματα αὐτῆς καὶ ἔρριπτε τὴν σφαῖραν, ὡς προτιθεμένη νὰ κατοικήσῃ ὁριστικῶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ρωμαίων. Ἡ λατρεία αὐτῆς εἰσήχθη ἀπ' αὐτῆς ἔτι τῆς βασιλείας τοῦ Ἄγκου Μαρκίου καὶ Σερβίου Τυλλίου, ὧν ὁ τελευταῖος λέγεται ὅτι ἔκτισε δύο ναούς, τὸν μὲν ἐν τῷ βοωνείῳ *(forum boarium)*, τὸν δὲ ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Τιβέρεως. Οἱ ρωμαῖοι ποιηταὶ ἀποδίδουσιν αὐτῇ ἐπώνυμα, ὡς *publica privata, muliebris, regina, conservatrix, primigenia, virilis* κλπ. Τὴν Fortuna Virginensis ἐλάτρευον αἱ νεόγαμοι γυναῖκες, αἵτινες καὶ ἀφιέρουν τὰς παρθενικὰς αὐτῶν στολὰς καὶ τὸν ζωστῆρα εἰς τὸν ναὸν αὐτῆς. Ὁ Ὀβίδιος λέγει ὅτι ἡ Fortuna Virilis ἐλατρεύετο ὑπὸ γυναικῶν, αἵτινες ἐκέτευον αὐτὴν νὰ διατηρήσῃ τὰ θέλγητρα αὐτῶν καὶ οὕτω καταστήσῃ αὐτὰς ἱκανὰς νὰ τέρπωσι καὶ θέλγωσι τοὺς συζύγους. Τὰ ἐπώνυμα αὐτῆς ἐν γένει ἐκφράζουσιν, εἴτε ἰδιαίτερα εἴδη ἀγαθῆς τύχης ἢ τὰ πρόσωπα ἢ τὰς τάξεις τῶν προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα αὕτη ἐχορήγει τὴν εὐτυχίαν. Μεγάλην εἶχε σπουδαιότητα ἡ λατρεία αὐτῆς καὶ ἐν Ἀντίῃ καὶ Πραινέστῳ, ὅπου οἱ χρησμοὶ αὐτῆς *(sortes)* ἦσαν λίαν διάσημοι.

ΦΟΡΤΟΥΝΑΤΙΑΝΟΣ. Τὰ ἑξῆς ἀναφέρονται τέσσαρα πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φορτουνατιανός (Ἀτίλιος), λατῖνος γραμματικὸς καὶ συγγραφεὺς πραγματείας *(Ars)* περὶ προσῳδίας καὶ τῶν μέτρων τοῦ Ὁρατίου. Τὸ ἔργον εἶναι λίαν ἐλλειπὲς καὶ ἐν μεγάλῃ συγχύσει. Ὁ Φορτουνατιανὸς δὲν φαίνεται ἀναγόμενος εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν τοῦ Ε΄ αἰῶνος, διότι ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Κασσιοδώρου, τὸ δὲ λεκτικὸν αὐτοῦ, ὡς φαίνεται ἐν ἐπιστολῇ πρὸς νεαρὸν γερουσιαστήν, εἶναι λίαν καθαρὸν καὶ χάριεν.

2. Φορτουνατιανὸς (Κούριος ἢ Χίριος), ρωμαῖος νομομαθής, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος μ. Χ. μικρὸν δὲ πρὸ τοῦ Κασσιοδώρου, ὃς καὶ ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ. Κατήρτισε δὲ σύνοψιν τεχνικῆς ρητορικῆς κατ' ἐρωταπόκρισιν ἐν τρισὶ βιβλίοις, συνηρμολογημένην ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀρχαίων συγγραφέων Ἑλλήνων τε καὶ Λατίνων ὑπὸ τὸν τίτλον: *Curii Fortunatiani Consulti Artis Rhetoricae Scolicae Libri tres*, ἔργον, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε λίαν ἐξετιμᾶτο ὡς ἐγχειρίδιον ἕνεκα τοῦ ὅτι ἦτο ταὐτοχρόνως περιεκτικὸν καὶ βραχύ.

3. 4 Φορτουνατιανός. Ὁ ἀνωτέρω συγγραφεὺς δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς Κούριον τὸν Φορτουνατιανόν, ὅστις, ὡς ὁ Καπιτωλῖνος ἀναφέρει, συνέταξεν ἱστορίαν τῆς βασιλείας Μαξίμου καὶ Βαλβίνου, οὔτε πρὸς Φορτουνιανὸν τὸν Ἀφρικανὸν ἐπίσκοπον Ἀκυλείας, ὃν ἀναφέρει ὁ Ἅγ. Ἱερώνυμος.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΦΟΡΤΟΥΝΑΤΟΣ (Βενάντιος Ὀνώριος Fortunat), ἐπίσκοπος Ποτιέρης καὶ λατῖνος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Τρεβίσῃ τῷ 530 καὶ ἀποθανὼν τῷ 609. Σπουδάσας ἐν Ραυέννῃ, ἦλθεν εἰς Γαλατίαν, ἔνθα προσελήφθη εἰς τὴν αὐλὴν ὑπὸ τοῦ Σιγεισβέρτου, βασιλέως τῆς Αὐστρασίας, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ διωρίσθη ἐπίσκοπος Ποτιέρης.

ΦΟΡΦΑΙ (Πέτρος Forfait), γάλλος μηχανικὸς τοῦ ναυτικοῦ καὶ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν, γεννηθεὶς ἐν Ρουέννῃ τῷ 1752 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1807. Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, διωρίσθη τῷ 1773 μηχανικὸς ἐν τῷ λιμένι τῆς Βρέστης· ἐπὶ τῆς γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως παρευρέθη εἰς πολλὰς ναυμαχίας καὶ τῷ 1791 ἐξελέγη μέλος τῆς νομοθετικῆς Συνελεύσεως. Τῷ 1794 ἐνετάλη τὴν ναυπήγησιν πλοίων διὰ τὸν Σηκουάναν καὶ τῷ 1797 διωρίσθη γενικὸς φροντιστὴς τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείας καὶ μετὰ δύο ἔτη ἔλαβε τὸ χαρτοφυλάκιον ὑπουργοῦ τῶν ναυτικῶν, μεθ' ὃ ἐγένετο σύμβουλος τοῦ κράτους.

ΦΟΡΦΑΡ (Forfar), πόλις τῆς Σκωτίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομητείας, ἀπέχουσα 110 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Ἐδιμβούργου καὶ 24 ΒΒΑ τῆς Δανδόης μετὰ σιδηροδρόμου. Κάτ. 11,100. Ἐργοστάσια ξυλίνων ὑποδημάτων διὰ τοὺς ὀρεινοὺς Σκώτους καὶ ὑφασμάτων. Ἐρείπια τοῦ μεγάρου τοῦ Μαλκόλμ-Κανμόρου, ὃς ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν σφετερισμὸν τοῦ Μακβὲθ τῷ 1057. — Ἡ κομητεία τῆς Φορφάρης ἢ τῆς Ἀγκοῦς πρὸς Α τῆς Σκωτίας, μεταξὺ τῆς βορείου θαλάσσης πρὸς Α, τοῦ κόλπου Ταὺ πρὸς Ν, τῶν κομητειῶν τῆς Πέρθης πρὸς Δ, τῆς Ἀβερδὶν καὶ Κιγκαρδίνης πρὸς Β. Ἐπιφάνεια 230,598 ἑκτάρ. καὶ 237,600 κάτοικοι. Τὰ Γραβιανὰ ὄρη καὶ τὰ τῆς Σιδλάου σχηματίζουσιν αὐτόθι τὴν κοιλάδα τῆς Στραθμόρης. Ἐπισημότεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Esk-Nord*, *Esk-Sud*, *Isla*. Γεωργία ἀνεπτυγμένη. Ἐργοστάσια ἀλευκάντων ὑφασμάτων. Ἐπισημότεραι πόλεις Δανδίη, Ἀρβροάθη καὶ Μονρόζη.

ΦΟΡΧΑΜΜΕΡ (Ἰωάννης Forchhammer), δανὸς γεωλόγος, γεννηθεὶς ἐν Σλέσβιγ τῷ 1794 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κοπεναγῇ τῷ 1865. Σπουδάσας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Κιέλου καὶ περιελθὼν διαφόρους χώρας δι' ἐπιστημονικοὺς σκοποὺς, ἐργασθεὶς δὲ καὶ ὡς γεωλόγος ἢ χημικὸς ἔν τισιν ἀνωτέραις ἐκπαιδευτηρίοις τῆς Δανίας, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ ἐν Κοπεναγῇ πανεπιστημίου τῷ 1855, διδάξας τὴν ὀρυκτολογίαν. Ἀπὸ τοῦ 1825 ἦν μέλος καὶ κατόπιν ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς ἐν Δανίᾳ βασιλικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐπιστημῶν.

ΦΟΡΧΑΜΜΕΡ (Πέτρος Forchhammer), γερμανὸς ἀρχαιολόγος, ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Σλέσβιγ τῷ 1803. Σπουδάσας ἐν Κιέλῳ μέχρι τοῦ 1828, διωρίσθη καθηγητὴς τῷ 1837· ἵνα δ' ἐξοικειωθῇ πρὸς τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος καὶ τὸ κλασικὸν ἔδαφος, ἐν ᾧ ἀνελίχθη τὸ δρᾶμα τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ἐπιχείρησε δύο ἐκδρομάς, τῷ 1830 εἰς Ἰταλίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ τῷ 1838 εἰς Ἑλλάδα καὶ Μικρὰν Ἀσίαν, ὁπόθεν ἐπέστρεψε δι' Αἰγύπτου καὶ Ρώμης. Καρπὸς δὲ τῶν περιηγήσεων τούτων ἦν σειρὰ πραγματειῶν περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐδημοσίευσεν : «Ἑλληνικά» (Βερολῖνον, 1837), — «Τοπογραφίαν Ἀθηνῶν» (Κιέλ. 1841), — «Περιγραφὴν τῆς Θέσεως τῆς Τροίας» (Φραγκφούρτη, 1850), — «Τοπογραφίαν Ἐπταπύλων Θηβῶν» (Κιέλ. 1854), — «Περὶ Κυκλωπείων τειχῶν», — τὸν «Σωκράτην καὶ τοὺς Ἀθηναίους, ἤτοι τὴν νομιμότητα καὶ τὴν ἐπανάστασιν» (Βερολῖνον, 1857) κλπ.

ΦΟΡΩΝΕΥΣ, υἱὸς τοῦ Ἰνάχου καὶ τῆς Ὠκεανίδος Μελίας ἢ Ἀρχίας. Ἦν ἀδελφὸς τοῦ Αἰγιαλέως καὶ ἄρχων τῆς Πελοποννήσου, συνεζεύχθη δὲ τὴν νύμφην Λαοδίκην, ἐξ ἧς ἐγένετο πατὴρ τῆς Νιόβης, τοῦ Ἄπιος καὶ τοῦ Καρός. Ὁ Παυσανίας ἀποκαλεῖ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Κερδώ, ὁ δὲ σχολιαστὴς τοῦ Εὐριπίδου καλεῖ τὴν μὲν πρώτην αὐτοῦ σύζυγον Πειθὼ καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς Αἰγιαλέα καὶ Ἄπιαν, τὴν δὲ δευτέραν Εὐρώπην, ἥτις ἦν ἡ μήτηρ τῆς Νιόβης. Κατὰ τὸν Ἑλλάνικον τρεῖς εἶχεν υἱούς, τὸν Πελασγόν, τὸν Ἴασον καὶ τὸν Ἀγήνορα, οἵτινες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῶν διενεμήθησαν πρὸς ἀλλήλους τὸ βασίλειον τοῦ Ἄργους. Ὁ Φορωνεὺς λέγεται ὅτι ἦν ὁ πρῶτος θύσας τῇ Ἥρᾳ ἐν Ἄργει καὶ συνενώσας τὸν λαόν, ζῶντα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν κατοικίαις τῇδε κἀκεῖσε ἐσπαρμέναις, εἰς πόλιν, κληθεῖσαν ἀπ' αὐτοῦ Ἄστυ Φορωνικόν. Λέγεται πρὸς τούτοις ὅτι οὗτος πρῶτος ἐφεῦρε τὴν χρῆσιν τοῦ πυρός· ὁ τάφος αὐτοῦ ἐδείκνυτο ἐν Ἄργει, ὅπου ἐπιμνημόσυνοι

θυσίαι ἐγένοντο αὐτῷ. Τὸ πατρωνυμικὸν Φορωνεῖδαι λαμβάνεται ἐνίοτε ἀντὶ τοῦ Ἀργεῖοι, κυρίως ὅμως ἵνα σημάνῃ τὸν Ἀμφιάραον καὶ Ἄδραστον.

ΦΟΡΩΝΙΣ, ἐπώνυμον τῆς Ἰοῦς, οὖσης κατά τινας μὲν ἀπογόνου, κατ' ἄλλους δὲ ἀδελφῆς τοῦ Φορωνέως.

ΦΟΣΚΟΛΟΣ (Οὖγος). Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 22 Ἰουνίου 1777. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἰατρὸς καὶ πεπαιδευμένος ἀνήρ, ἐκαλεῖτο Ἀνδρέας Φόσκολος, ἡ δὲ μήτηρ Διαμάντω ἐκ τοῦ γένους Σπαθῆ. Ὁ Οὖγος κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ὑπῆρξεν ὁρμητικός, φίλερις, ἀμελής, διὸ ἐκ τοῦ σχολείου δι' ἀταξίας ἀποβληθείς, ἀπεφάσισεν ἐπὶ τέλους νὰ ἐκπαιδευθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, διὸ εἰς Ἰταλίαν μεταβάς. Τῷ 1794 φθάσας εἰς Βενετίαν, συνῃσθάνθη ὅτι ἠδίκει τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ φύσιν. Ἐσπούδασεν ἠθικήν, πολιτικήν, μεταφυσικήν, θεολογίαν· ἐμελέτησε μετὰ ζήλου τοὺς ἀρχαίους καὶ νεωτέρους συγγραφεῖς, ἰδίως δὲ τὸν Ὅμηρον, τὸν Πλούταρχον, τὸν Δάντην, τὸν Ὀσσιανὸν καὶ τὸν Ἀλφιέρην. Ὡς πρωτόλεια τῆς ἑαυτοῦ ποιητικῆς φύσεως ἀνεγίνωσκε τοῖς φίλοις ἐμμέτρους μεταφράσεις ᾠδῶν τῆς Σαπφοῦς καὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου καὶ ἄλλων ποιητῶν. Τὸ πρῶτον δημοσιευθὲν ποίημα αὐτοῦ ἦν ὁ Σταυρός, συντεθὲν διὰ νέαν, ἀφιερωθεῖσαν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ὑψίστου. Τῷ 1792 ἔγραψεν ἰταλιστὶ τραγῳδίαν, τὸν «Θυέστην» *(Tieste)*, παρασταθεῖσαν κατὰ δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ θέατρον τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου. Ἁλωθείσης τῆς Βενετίας ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὁ Φόσκολος ἔγραψεν Ὕμνον Σωτῆρι Ναπολέοντι, ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἐν Βενετίᾳ τότε γενομένων καταδιώξεων, ὁ ποιητὴς προσέφυγεν εἰς Μεδιόλανα, ἔνθα ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Παρίκη καὶ τοῦ Μούτη. Ὁ τελευταῖος, περίφημος διὰ τὸ ἀρχαϊκὸν κάλλος τῆς Μούσης αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπαγωγὸν ζωηρότητα τῆς φαντασίας, κατηγορήθη εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα τῆς Γαλλίας, ὅπερ τῷ ἀφῄρεσε καὶ ἀξίωμα καὶ μισθοδοσίαν. Ὁ Φόσκολος τότε ὑπερήσπισε τὸν φίλον αὐτοῦ διὰ νευρώδους διατριβῆς, ἐφ' ᾧ καταδιωκόμενος ἐκρύπτετο ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν γνωρίμων, διότι ἐκινδύνευε νὰ ριφθῇ εἰς τὰς φυλακάς. Ἀπελθὼν ἐκ Μεδιολάνων, ἔφθασεν εἰς Βονωνίαν κακῶς ἔχων καὶ πενόμενος· ἐνταῦθα ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ εἴς τινα τυπογράφον τὰς «Ἐπιστολὰς δύο ἐραστῶν» *(Lettere di due amanti)*, πρῶτον σκελετὸν τοῦ κλασικοῦ καταστάντος μυθιστορήματος «Ἰακώβου Ὄρτη». Ἐκ Βονωνίας μεταβὰς εἰς Φλωρεντίαν, ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Ἀλφιέρη καὶ Νικολίνη. Ἐνταῦθα συνέταξε διάφορα ἀσματία, ἐν οἷς φαίνεται ἐπαισθητῶς ἡ βελτίωσις καὶ τὸ κάλλος τῶν ποιητικῶν εἰκόνων. Μετ' ὀλίγον ὁ Ζακύνθιος ποιητής, ζωσθεὶς τὸ ξίφος, κατετάχθη εἰς τὴν ἰταλικὴν λεγεῶνα, εἰς ἣν καὶ ἄλλοι ποιηταὶ εἶχον ἐγγραφῇ. Ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ μάχας, ὑποστὰς καρτερικῶς τὰ δεινὰ τῆς ἐν Γενούῃ πολιορκίας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ Μασένα. Μετὰ τὴν ἔνδοξον ἀποχώρησιν τῆς φρουρᾶς τῆς Γενούης ὁ Φόσκολος ἠκολούθησε τῇ σημαίᾳ τοῦ τάγματος αὐτοῦ εἰς Γαλλίαν καὶ ὑπηρέτησε, μεταβαίνων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· τέλος δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Μεδιόλανα, ἔχων βαθμὸν λοχαγοῦ. Ὁ ποιητής, ὑπὸ τὸ πρίσμα νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ βλέπων πρὸ τὰ ἰταλικὰ πράγματα καὶ ὀνειροπολῶν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης χώρας, ἠσθάνθη ἐπὶ τέλους τὴν ἀπάτην, εἰς ἣν εὑρίσκετο. Ἐκδοὺς τὸ δεύτερον τὸν πρὸς τὸν Ναπολέοντα Ὕμνον αὐτοῦ, προέταξεν ἐπιστολήν, δι' ἧς ἑτοίμα ν' ἀποτείνῃ τῷ κατακτητῇ συμβουλάς. Βραδύτερον ἐξέδωκεν «Ὁμιλίαν πρὸς τὸ ἰταλικὸν κομιτάτον», θεωρουμένην ὡς ἀριστούργημα τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας, μεγάλως θαυμασθεῖσαν διά τε τὴν καλλιέπειαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ὕφους. Ὁ ὑπουργὸς τοῦ πολέμου διέγραψεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν στρατιωτικῶν πινάκων καὶ ὁ στρατιώτης ποιητὴς ἀφιερώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν. Τότε ἐξέδωκε τὸ περίφημον αὐτοῦ μυθιστόρημα, τὰς «Τελευταίας ἐπιστολὰς τοῦ Ἰακώβου Ὄρτη» *(Ultime lettere di Jacobo Ortis)*, γράψας καὶ τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο ποίημα ἐν εἴδει ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Πινδεμότην, τοὺς «Τάφους» *(Sepolcri)*. Οἱ στίχοι τῆς κλασικῆς ταύτης ποιήσεως εἰσὶ κατὰ τὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν τοῦ βιογράφου αὐτοῦ Τεκίου κομβολόγιον μαργαριτῶν. Μετὰ ταῦτα διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταυίου, ἀλλά, καταλυθείσης τῆς θέσεως ταύτης, ὁ Φόσκολος ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Κόμον, ἔνθα μένων ἔγραψε τὰς «Χάριτας»

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

(Alle grazie), ποίημα ἐφάμιλλον τῶν «Τάφων». Τῷ 1815 καταλιπὼν τὴν Ἰταλίαν, μετέβη εἰς Ἑλβετίαν, ἔνθα διέτριψεν ἔτος ὅλον· ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἀποκατέστη ὁριστικῶς. Ἐν Ἀγγλίᾳ διατρίβων, μετέφρασεν εἰς τὴν ἰταλικὴν δύο ραψῳδίας τῆς Ἰλιάδος, γράψας ἀγγλιστὶ «Ἱστορίαν τοῦ αἰολικοῦ δίγαμμα» καθὼς καὶ ἄλλην πραγματείαν περὶ τοῦ κειμένου τῆς Ἰλιάδος. Ἐν δὲ τοῖς περιοδικοῖς ἐν Ἀγγλίᾳ συγγράμμασιν ἐδημοσίευσε πολλὰ ἄρθρα περὶ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας· τοιαύτης δὲ ἀπέλαυον φήμης τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὥστε δι' ἑκάστην τυπογραφικὴν σελίδα ἠμείβετο διὰ δύο λιρῶν στερλινῶν. Συνέγραψεν ἀξιόλογον πραγματείαν περὶ τοῦ «Δεκαημέρου τοῦ Βοκακίου» καὶ περὶ τῆς «Θείας Κωμῳδίας τοῦ Δάντου» καὶ ἄλλα. Τῷ 1816 ἐδημοσίευσεν ἐν Ζυρίχῃ τῆς Ἑλβετίας λατινιστὶ *Didymi Clerici Hypercalypseos*, σάτυραν πολιτικοθρησκευτικήν. Πρεσβεία Παργίων, ἐλθοῦσα, ἵνα διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῶν ἀτίμων πωλητῶν τῆς δυστυχοῦς αὐτῶν πατρίδος, προσέφυγεν εἰς τὴν εὐφυΐαν τοῦ Φοσκόλου πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν. Τότε ἔγραψεν ἀγγλιστὶ *On the Cession of Parg*, ὅπερ ὅμως τυπούμενον ἀπέσυρε καὶ ἐξηφάνισεν. Ὁ ἔνδοξος οὗτος ποιητὴς ἀπεβίωσε τῇ 10 ὀκτωβρίου 1827. Συλλογὴ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1822 ὑπὸ Σιλβέστρου καὶ ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ *(Bibliotheca Nazionale)*. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔγραψεν ὁ Φόσκολος ἑλληνιστὶ «Ἄσμα τῆς Πάργας» καὶ ἄλλα τινά.

ΦΟΣΣΑΙΟΙ, οἰκογένεια πατρικίων, ἧς ἓν μόνον οἰκογενειακὸν ὄνομα ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφέρεται, τὸ τοῦ Φλακκινάτορος. Ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐσβέσθη ἐν λίαν ἀρχαίᾳ ἐποχῇ.

ΦΟΣΣΑΝΟΝ (Fossano), πόλις ὀχυρὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας παρὰ τὴν ἀστεράν ὄχθην τοῦ Στούρα, ἀπεχ. 19 χιλιάμ. ΒΑ τῆς Κόνης. Κάτοικοι 7,300. Ἐπισκοπή, ἐξαρτωμένη ἀπὸ τοῦ Τουρίνου. Ἐργοστάσια μεταξωτῶν, ἐμπόριον κτηνῶν. Πολεμικὴ θέσις μετὰ ναυστάθμου, κυριευθεῖσα δι' ἐφόδου ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1796. Μεταλλικὰ ὕδατα.

ΦΟΣΣΟΜΒΡΟΝΗ (Fossombrone), ἡ ἀρχαία Ἀγορὰ Σεμπρωνίου *(Forum Sempronii)*, πόλις τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Μεταύρου, ἀπεχ. 13 χιλ. ΑΝΑ τοῦ Οὐρβίνου. Κάτ. 3,900. Ἐπισκοπή. Ἐμπόριον μετάξης.

ΦΟΣΤΕΡ. Ἴδε ΦΩΣΤΕΡ.

ΦΟΥΑΧ ἢ ΦΟΥΕΧ, ἡ ἀρχαία Ναύκρατις, πόλις τῆς Κάτω Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ βραχίονος τοῦ Νείλου, ἀπέχ. 25 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Νοζέττης. Ὑφάσματα, μαροκηνά, πιλίδια, λεγόμενα *Tarbouchs*. Πρὸ τῆς Ροζέττης ἦν αὕτη ἡ ἀποθήκη τοῦ ἐπὶ τοῦ Νείλου διεξαγομένου διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου.

ΦΟΥΔΡΙΝΕΡΟΣ (Ἕρρικος Foudriner), βιομήχανος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1766 ἐξ οἰκογενείας γαλλικῆς καταγωγῆς καὶ ἀποθανὼν τῷ 1854. Ἐδαπάνησε 1,500,000 φράγκων πρὸς ἐγκατάστασιν καὶ τελειοποίησιν ἐν Δαφόρδῃ διαρκοῦς μηχανῆς χάρτου, τῆς ὁποίας ἡ πρώτη ἰδέα ὀφείλεται τῷ Ροβέρτῳ τῆς Δρὲ *(Robert de Drex)* καὶ ἧς τὰ πρῶτα πειράματα ἐγένοντο ἐν τῷ χαρτοποιείῳ τοῦ Διδότου *(Didot de Saint Léger)* ἐν Ἐσσόννῃ.

ΦΟΥΕΡΜΠΑΧ (Παῦλος Feuerbach), γερμανὸς νομομαθής, γεννηθεὶς ἐν Ἰένῃ τῷ 1775 καὶ ἀποθανὼν ἐν Φραγκφόρτῃ τῷ 1833. Σπουδάσας ἐν Φραγκφόρτῃ καὶ Ἰένῃ τὰ νομικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἤνοιξε σχολήν, ἔνθα ἔδιδε μαθήματα ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἔπειτα ἐξέδωκε περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιβλιοθήκη τοῦ ποινικοῦ δικαίου». Τῷ 1801 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης, καὶ μετὰ ταῦτα προσεκλήθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Κιέλου, ἔνθα ἐδίδαξε τὸ φυσικὸν δίκαιον, τὸ ποινικὸν δίκαιον καὶ τοὺς κώδηκας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εὑρίσκων προσέτι καιρὸν πρὸς συγγραφὴν πολλῶν περὶ δικονομίας συγγραμμάτων.

ΦΟΥΕΡΜΠΑΧ (Ἄνσελμος Feuerbach), γερμανὸς φιλόλογος, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γενν. τῷ 1798 καὶ ἀποθ. τῷ 1851. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φριβούργης καὶ ἔγραψε περὶ τοῦ «Ἀπόλλωνος τοῦ ἐν τῷ Βατικανῷ», — «Ἱστορίαν τῆς παρ' Ἕλλησι γλυπτικῆς» κλπ.

ΦΟΥΕΡΜΠΑΧ (Λουδοβῖκος-Μάριος Feuerbach), σύγχρονος φιλόσοφος, ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἀνσπάχῃ τῆς Βαυαρίας τῷ 1804. Σπουδάσας τὴν φιλοσοφίαν, ἔγραψεν εἰκοσαετῆ πραγματείαν περὶ «Ἑνὸς λόγου, γενικοῦ καὶ ἀτελευτήτου».

Τοιαύτης δ' ἡ πραγματεία αὕτη ἔτυχεν ὑποδοχῆς ἐν Γερμανίᾳ, ὥστε ὁ νέος Φόυερμπαχ προσεκλήθη καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλάγκης. Ἀλλὰ κατεχόμενος ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τῆς νεότητος, δὲν ἠδύνατο νὰ περιορίσῃ τὰς σκέψεις αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπισήμῳ διδασκαλίᾳ καὶ ἕνεκα πικρῶν παρατηρήσεων, γενομένων αὐτῷ, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ διὰ παντὸς τὴν καθηγεσίαν, ὡς μὴ διδοῦσαν αὐτῷ ἀρκοῦσαν ἐλευθερίαν ἐνεργείας. Τῷ 1830 ἐξέδωκεν ἀνωνύμως εἰς τόμον 1 «Σκέψεις περὶ θανάτου καὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς». Τοῦτο ἦν πράγματι βέλος, ριφθὲν κατὰ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἀντιβαῖνον πρὸς τὰς χριστιανικὰς καὶ φιλοσοφικὰς παραδόσεις, διὸ καὶ ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ πολλῶν ἐν Γερμανίᾳ, μηδ' αὐτῶν τῶν μαθητῶν τοῦ Ἐγέλου ἐξαιρουμένων. Ἔκτοτε ὁ Φόυερμπαχ ἐκτήσατο τοιαύτην σημασίαν, ὥστε οὐδενὸς εἶχεν ἀνάγκην, ὁσάκις προὔκειτο νὰ σκεφθῇ, ἄλλως ἢ ὅπως ἐσκέπτοντο πάντες οἱ ἄνθρωποι. Ἐπιδοθεὶς δὲ συντόνως εἰς τὴν συγγραφήν, ἐδημοσίευσε πολλά, ὧν ἄξια σημειώσεώς εἰσιν: «Ἱστορία τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ἀπὸ Βάκωνος μέχρι Σπινόζα» (Ἀσπάχη, 1833). — «Ἔκθεσις, ἀνάπτυξις καὶ κρίσις τῆς φιλοσοφίας τοῦ Λεϊβνιτίου» (αὐτόθι, 1837), — «Ἡ φιλοσοφία καὶ ὁ χριστιανισμός» (Μαγχάιμ, 1839), — «Ἡ φιλοσοφία τοῦ μέλλοντος» (Ζυρίχη, 1843), — «Τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας» (Λειψία, 1845), μεταφρασθὲν ὑπὸ Λακροᾶ εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις (1864). Τὸ τελευταῖον τοῦτο σύγγραμμα θεωρεῖται ὡς περίληψις σχεδὸν τοῦ συστήματος Φόυερμπαχ καὶ τὸ φοβερώτερον ἔργον, ἐξ ὅσων ἐξῆλθον τοῦ γραφείου αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ οὐ μόνον τὴν ὕπαρξιν ἠρνεῖτο τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πνεύματος χάριν τοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ τῆς ὕλης, ἀλλ' ἀποκηρύττει παντάπασι τὴν θρησκείαν καὶ τὴν θεωρίαν τοῦ μέλλοντος βίου, τὰς πεποιθήσεις καὶ πᾶν ὅ,τι φρονεῖ ὂν προϊὸν τῆς φαντασίας. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Λειψίᾳ (1846 - 1851 εἰς τόμ. 8).

ΦΟΥΘ, υἱὸς τοῦ Χάμ. Οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἀναφέρονται μετὰ τῶν Λιβύων, οἵτινες ἦσαν τεταγμένοι ἐν τῷ αἰγυπτιακῷ στρατῷ. Ὡς ἐκ τούτου οἱ ἀπὸ τοῦ ἐν λόγῳ προσώπου Φούθ κληθέντες καὶ οὗτοι ἀπόγονοι αὐτοῦ πολλαχοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ μεταφράσει τῆς Γραφῆς καλοῦνται ἀδιαφόρως καὶ Λίβυες.

ΦΟΥΚΑΣ, ὄρος κείμενον ἐν Ἀργολίδι κατὰ τὸν δῆμον Κλεωνῶν καὶ σχηματίζον τὰ δυτικὰ αὐτοῦ ὅρια. Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶναι 873 μέτρων. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο τὸ ὄρος τοῦτο Ἀπέσας, ὅπερ ἔκειτο ὑπὲρ τὴν Νεμέαν κατὰ Παυσανίαν, φέρον ἐπὶ τῆς κορυφῆς βωμὸν Διὸς Ἀπεσαντίου. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ὄρους σώζεται σπήλαιον, τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καλούμενον, ἔνθα κατὰ τὴν παράδοσιν διέμενεν ὁ ἀπόστολος, ὅτε ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος διέτριβεν εἰς Κόρινθον, διδάσκων τὸ Εὐαγγέλιον.

ΦΟΥΚΚΕ (Ἰωάννης Foucquet), ζωγράφος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Τούρ. Οὗτος ἐζωγράφησε τὴν βιβλιοθήκην Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ'. Ἀντίτυπον τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Ἰωσήπου, διατηρούμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, δείκνυσιν ὅτι ἦν, ὡς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, λίαν διακεκριμένος καλλιτέχνης. Ἐν Ἰταλίᾳ κατεσκεύασε τὴν εἰκόνα τοῦ πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ'. Ἐν Φραγκφόρτῃ διατηροῦνται αἱ κάλλισται αὐτοῦ μικρογραφίαι.

ΦΟΪΛ (Foyle), ποταμὸς τῆς Ἰρλανδίας. Σχηματίζεται παρὰ τὴν Στρασβάνην διὰ τῆς ἑνώσεως τοῦ Μούρν καὶ τοῦ Φίννου καὶ γύνεται κάτωθεν τῆς Λονδονδέρρυ μετὰ ροῦν 31 χιλιαμ. εἰς τὰ τέλματα τῆς εὐρείας ὁμωνύμου λεκάνης.

ΦΟΥΛ, βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας, ἀκμάσας κατὰ τὸν Η' αἰῶνα (περὶ τὸ 770) π. Χ. ὅτε τὸ πρῶτον ἀναφέρεται καὶ ἡ Ἀσσυρία ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Νεβρώδ. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ οὗτος καλεῖται Φονά. Οὗτος πρῶτος τῶν Ἀσσυρίων ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μαναήμ (771), ἀλλὰ λαβὼν χίλια ἀργύρου τάλαντα (1,663,000 ταλήρων) ἀπῆλθε. Τινὲς τῶν συγγραφέων θεωροῦσι τοῦτον υἱὸν τοῦ Σαρδαναπάλου.

ΦΟΥΛ (Κάρολος), ῥῶσος βαρῶνος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Βυρτεμβέργῃ περὶ τὸ 1770 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1826. Ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τῆς Πρωσίας μετέβη εἰς Ρωσίαν, ἔνθα ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος (1806) ἔλαβεν αὐτὸν διδάσκαλον τῆς στρατηγικῆς. Τούτῳ ὀφείλονται τὰ στρατηγικὰ σχέδια τῶν Ρώσων κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ναπολέοντος (1812). Τῷ 1815 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρεσβευτὴς εἰς Ὁλλανδίαν, μείνας ἐν Χάγῃ μέχρι τοῦ 1820, ὅτε

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΡΟΣΚΑ

πκραιτηθεὶς ἔζη τὸν λοιπὸν βίον ἐν Βερολίνῳ καὶ Στουτγάρδῃ.

ΦΟΥΛΒΙΑ. Αἱ ἐξῆς τρεῖς Ρωμαῖαι ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φουλβία, Ρωμαία τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ἀλλὰ χαλαρᾶς ἠθικῆς. Ἔζη ἐν οἰκειότητι μετὰ τοῦ Κ. Κουρίου, συνενόχου ἐν τῇ τοῦ Κατιλίνα συνωμοσίᾳ, ὅστις ἀνεκοινώσατο αὐτῇ τὰ τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ σχεδίου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κούριος δὲν εἶχε τὰ μέσα τοῦ ἱκανοποιῆσαι τὰς μεγάλας αὐτῆς ἀπαιτήσεις, αὕτη εἰς ἐκδίκησιν ἀπεκάλυψε τὸ ἀπόρρητον αὐτοῦ. Ἀνεκοινώσατο δὲ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Κικέρωνα καὶ οὕτω κατέστη τὸ μέσον καταστολῆς τῆς συνωμοσίας.

2. Φουλβία, θυγάτηρ τοῦ Μ. Φουλβίου Βαμβαλίωνος τοῦ ἐκ Τουσκούλου, ἐκ τῆς Σεμπρωνίας, ἐγγάνης τοῦ Τυδιτανοῦ. Συνεζεύξατο δὲ πρῶτον μὲν τὸν Π. Κλώδιον, ἐξ οὗ ἔσχε θυγατέρα τὴν Κλαυδίαν, τὴν μετέπειτα σύζυγον τοῦ Καίσαρος Ὀκταβιανοῦ. Ὅτε ὁ Κλώδιος ἐδολοφονήθη καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ μετήχθη εἰς Ρώμην, ἐκτεθὲν ἐν τῇ αἰθούσῃ *(atrium)* τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἡ Φουλβία ὀδυρομένη ἐπεδείκνυε τὰ τραύματα τοῦ συζύγου αὐτῆς πρὸς τοὺς προσελθόντας εἰς θέαν τοῦ σώματος· οὕτως ἐξήρεθισεν αὐτοὺς εἰς ἐκδίκησιν τοῦ φονέως. Εἶτα συνεζεύχθη τὸν Κ. Σκριβώνιον Κούριον, μετὰ δὲ τὴν ἐν Ἀφρικῇ πτῶσιν αὐτοῦ τῷ 49 π. Χ. ἔζησεν ἐπί τινα ἔτη ὡς χήρα, μέχρις ὅτου τῷ 44 π. Χ. συζεύχθη τὸν Μ. Ἀντώνιον, δι' οὗ ἔτυχε δύο υἱούς. Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ μετὰ τοῦ Ἀντωνίου γάμου αὐτῆς ἦν γυνὴ ἀκολάστου χαρακτῆρος, ἔκτοτε ὅμως ἀφωσιώθη τῷ Ἀντωνίῳ περιπαθῶς καὶ ἡ μόνη φιλοδοξία αὐτῆς ἦν νὰ ἴδῃ τὸν σύζυγον αὐτῆς καταλαμβάνοντα τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ἐπὶ οἱαδήποτε θυσίᾳ. Ὅτε ὁ Ἀντώνιος ἐκηρύχθη δημόσιος ἐχθρός, ταπεινωτικώτατα καθικέτευεν ἡ Φουλβία τὴν γερουσίαν, ἵνα μεταβάλῃ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς. Ἡ θηριώδης διαγωγὴ αὐτῆς κατὰ τὰς φοβερὰς προγραφὰς τοῦ 43 π. Χ. εἶναι λίαν γνωστή· μετ' εὐχαριστήσεως ἔρριπτε τὰ βλέμματα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Ρούφου, τῶν δύο τούτων θυμάτων τοῦ συζύγου αὐτῆς. Κατ' ἐκείνας ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας τοῦ τρόμου πολλαὶ πλούσιαι Ρωμαῖαι διετάχθησαν νὰ παραδώσωσι τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν εἰς τὴν τριανδρίαν, ἐπὶ τούτῳ δὲ ἀπετάθησαν αὗται εἰς τοὺς συγγενεῖς τῶν μελῶν τῆς τριανδρίας, ἵνα μεσολαβήσωσι παρὰ τοῖς τελευταίοις τούτοις καὶ πειραθῶσι νὰ μετριάσωσι τὸ διάταγμα. Ὅτε αἱ Ρωμαῖαι ἦλθον εἰς τὸν οἶκον τῆς Φουλβίας, αὕτη προσηνέχθη πρὸς αὐτὰς λίαν ἀγερώχως καὶ προσβλητικῶς. Τῷ 40 π. Χ. ὅτε ὁ Ἀντώνιος ἐθέλγετο μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἐν πάσαις ταῖς ἡδοναῖς τῆς Ἀνατολῆς, ὁ δὲ Ὀκταβιανὸς ἀντήμειβε τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ διὰ γαιῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ Φουλβία, παρακινηθεῖσα ἐν μέρει ἐκ τῆς φιλοδοξίας καὶ τοῦ πόθου τοῦ νὰ μεταγάγῃ τὸν Ἀντώνιον ὀπίσω εἰς Ἰταλίαν, ἐν μέρει δὲ ἐκ τῆς ἐχθρότητος αὐτῆς πρὸς τὸν Ὀκταβιανόν, ἀπεφάσισε νὰ προκαλέσῃ ταραχὴν ἐν Ἰταλίᾳ. Κατέπεισε λοιπὸν τὸν ἀδελφὸν τοῦ συζύγου αὐτῆς Λ. Ἀντώνιον νὰ ἐμφανισθῇ ὡς προστάτης τῶν καταπιεζομένων καὶ πτωχευόντων συνεπείᾳ τῶν ἀποικιῶν τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Τούτῳ συνετάχθησαν καὶ ἄλλοι· ὁ Λ. Ἀντώνιος ἐγκατέστη ἐν Πραινέστῳ, ὅπου ἠκολούθησαν αὐτῷ ἡ Φουλβία, ἥτις ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ ζωὴ τῶν τέκνων αὐτῆς ἠπειλεῖτο ὑπὸ τοῦ Λεπίδου. Κατόπιν ἡ Φουλβία συνώδευσε τῷ Λ. Ἀντωνίῳ εἰς Περουσίαν καὶ ἐπειράθη νὰ διεγείρῃ τοὺς κατοίκους τῆς βορείου Ἰταλίας εἰς ὑποστήριξιν αὐτοῦ, ὅτε ἐπολιορκεῖτο ἐν Περουσίᾳ ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Ὅτε ἡ Περουσία ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Ὀκταβιανοῦ τῇ προδοσίᾳ τοῦ Λ. Ἀντωνίου, ἐπετράπη τῇ Φουλβίᾳ νὰ διαφύγῃ καὶ μετέβη εἰς Βρεντήσιον, ὁπόθεν ἀνεχώρησεν εἰς Ἑλλάδα. Ὁ σύζυγος αὐτῆς, ὅστις ἐπληροφορήθη περὶ τοῦ πολέμου τῆς Περουσίας καὶ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτοῦ, εὑρίσκετο καθ' ὁδόν, μεταβαίνων εἰς Ἰταλίαν. Συναντηθεὶς μετ' αὐτῆς ἐν Ἀθήναις, αὐστηρῶς αὐτὴν ἐπετίμησεν ἐπὶ τῷ ὅτι προύκάλεσε τὴν ταραχήν. Λέγεται δ' ὅτι ἐκ λύπης ἐπὶ τῇ τραχείᾳ πρὸς ταύτην πολιτείᾳ τοῦ συζύγου ἠσθένησε, ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει ἀφῆκεν αὐτὴν ἐν Σικυῶνι, ἐνῷ ὁ ἴδιος μετέβη εἰς Βρεντήσιον. Τοσοῦτον ὅμως ἐτρώθη ἡ φιλοτιμία αὐτῆς ἐκ τῆς πρὸς αὐτὴν πολιτείας τοῦ συζύγου, ὥστε, παραμελήσασα ἑαυτήν, ἀπέθανε μετὰ μικρὸν ἐν Σικυῶνι τῷ 40 π. Χ. Ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου αὐτῆς λίαν καταλλήλως ἐπῆλθε διὰ τοὺς τὴν τριανδρίαν ἀποτελοῦντας, οἵτινες ἤδη ἐπέτυχον συνδιαλλαγῆς,

ἐπισφραγισθείσης διὰ τῆς συζεύξεως τοῦ Ἀννίου μετὰ τῆς εὐγενοῦς τὸ φρόνημα Ὀκταβίας.

3. Φουλβία (Πλαυτίλλη). Ἴδε ΠΛΑΥΤΙΛΛΗ.

ΦΟΥΛΒΙΑΝΟΣ (Λ. Μάνλιος Ἀκιδινός), ἀστυδίκης (praetor urbanus) τῷ 210 π. Χ. ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς Γερουσίας εἰς Σικελίαν, ἵνα ἐπαναγάγῃ εἰς Ρώμην τὸν ὕπατον Βαλέριον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ τελέσῃ τὰς ἐκλογάς. Τῷ 207 π. Χ. εὑρίσκετο μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐν Ναρνίᾳ, ἵν' ἀντιταχθῇ τῷ Ἀσδρούβᾳ, καὶ ἦν πρῶτος τῶν διαβιβασάντων εἰς Ρώμην τὴν περὶ ἥττης τοῦ τελευταίου εἴδησιν. Τῷ 206 π. Χ. αὐτός τε καὶ ὁ Λ. Κορνήλιος Λεντύλος ἀνέλαβον τὴν διοίκησιν τῆς Ἱσπανίας μετὰ βαθμοῦ ἀνθυπάτου. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐνίκησε τοὺς Αὐσητανοὺς καὶ τοὺς Ἰλεργέτας, οἵτινες ἐστασίασαν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων συνεπείᾳ τῆς ἀπουσίας τοῦ Σκιπίωνος. Εἰς Ρώμην ὑπέστρεψε τῷ 193 π. Χ., ὁ δήμαρχος ὅμως Λ. Πόρκιος Λαίκας παρεκώλυσεν αὐτὸν τοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ἐν θριάμβῳ, ὃν εἶχεν ἐπιτρέψει αὐτῷ ἡ γερουσία.

ΦΟΥΛΒΙΟΙ, οἰκογένεια τῶν πληβείων, μία τῶν διασημοτέρων ρωμαϊκῶν οἰκογενειῶν. Κατὰ τὸν Κικέρωνα καὶ τὸν Πλίνιον ἡ οἰκογένεια αὕτη προῆλθεν ἐκ Τουσκούλου, μέλη ὅμως αὐτῆς φαίνεται ὅτι παρέμειναν εἰσέτι ἐν Τουσκούλῳ, διότι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κικέρωνος ἀνεφέροντο ἔτι Φούλβιοί τινες ἐν Τουσκούλῳ. Μέλη αὐτῆς εἰσιν οἱ ἑπόμενοι τέσσαρες :

1. Φούλβιος (Κούριος), ὕπατος τῷ 322 π. Χ. μετὰ τοῦ Φαβίου Μαξίμου Ρουλλιανοῦ. Οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος Φούλβιος, ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ρώμης καὶ ὅστις λέγεται ὅτι ἦν ὕπατος ἐν Τουσκούλῳ κατὰ τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἡ πόλις ἐκείνη ἐστασίασεν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων. Αὐτομολήσας εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἔτυχε ἴσου αὐτοῦ ἀξιώματος παρ' αὐτοῖς καὶ ἐθριάμβευσε κατὰ τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ. Ἐν τισι χρονικοῖς ἀναφέρεται ὅτι αὐτός τε καὶ ὁ συνάδελφος αὐτοῦ ἐνίκησαν τοὺς Σαμνίτας καὶ ἐθριάμβευσαν κατ' αὐτῶν. Τῷ 313 π. Χ. ὁ Φούλβιος οὗτος ἦν ἵππαρχος τοῦ δικτάτορος Λ. Αἰμιλίου, ὃν καὶ συνώδευσεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Σατικόλας.

2. Φούλβιος (Κούριος Παιτῖνος Μ.), ὕπατος τῷ 305 π. Χ. ἀντὶ τοῦ Τ. Μινουκίου, ὅστις ἔπεσεν ἐν τῷ κατὰ τῶν Σαμνιτῶν πολέμῳ. Κατά τινας χρονογράφους ὁ Μ. Φούλβιος κατέλαβε τὴν πόλιν Βοϊανὸν καὶ ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τῶν Σαμνιτῶν.

3. Φούλβιος (Κ. Κοῦρβος), εἷς τῶν ἀγορανόμων τῶν πληβείων τῷ 298 π. Χ.

4. Φούλβιος (Α.), υἱὸς Ρωμαίου καὶ συνένοχος τῆς κατιλινιακῆς συνωμοσίας· ὅτε ὅμως μετέβαινε παρὰ τῷ Κατιλίνᾳ, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅστις ἐπληροφορήθη περὶ τῆς προθέσεως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, προέλαβεν αὐτὸν καὶ διέταξε νὰ θανατωθῇ.

ΦΟΥΛΒΙΟΣ, πολίαρχος Ρώμης τῷ 222 π. Χ. Κατεμελίσθη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Αὐρηλίου Εὐβούλου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν σφαγήν, ἥτις ἐπηκολούθησε τὸν θάνατον τοῦ Ἡλιογαβάλου· διεδέξατο δ' αὐτὸν ὁ διάσημος Εὐτυχιανὸς Κωμάζων. Φαίνεται δ' ὅτι ἦν οὗτος ὁ αὐτὸς πρὸς Φούλβιον τὸν Διογενιανόν, οὗτινος ἡ σφοδρὰ ἐπιφώνησις, ὅτε ἤκουσε τὴν ὑπὸ τοῦ Μακρίνου εἰς τὴν Γερουσίαν ἀπευθυνθεῖσαν ἐπιστολήν, ἐμνημονεύθη ὑπὸ Δίωνος τοῦ Κασσίου.

ΦΟΥΛΒΙΟΣ (Ἀσπριανός), ρωμαῖος ἱστορικός, ὃς λεπτομερῶς ἀφηγήθη τὰ κατορθώματα τοῦ αὐτοκράτορος Καρίνου.

ΦΟΥΛΒΟΣ, ὄνομα οἰκογενείας τῶν Αὐρηλίων ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας, ἐξ ἧς κατήγετο ὁ αὐτοκράτωρ Ἀντωνῖνος, οὗτινος τὸ ἀρχικὸν ὄνομα ἦν Τ. Αἴλιος Φόλβος.

ΦΟΥΛΓΕΝΤΙΟΣ (Φάβιος Πλαγκιάδης οὐχὶ δὲ Πλακιάδης). Ἴδε ΦΑΒΙΟΣ, ἀρ. 6.

ΦΟΥΛΔ (Ἀχιλλεὺς Fould), γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1800 καὶ ἀποθανὼν ἐν Τούρβῃ τῷ 1867. Ὢν υἱὸς πλουσίου τραπεζίτου Ἰσραηλίτου, ἀφιέρωσε τὴν νεότητα αὐτοῦ πρὸς ἄσκησιν ἐπὶ τῶν τραπεζιτικῶν πράξεων καὶ διὰ τῶν περιηγήσεων ἐπηύξησε τὰς γνώσεις αὐτοῦ. Περιῆλθε τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἀνατολήν, ὁπόθεν ἐπανελθὼν καὶ δίχως νὰ ὀλιγωρήσῃ τῶν τραπεζιτικῶν πράξεων, ὤκησε χρόνον τινὰ ἐν Τρέβῃ, ἔνθα ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ εἶχε πλούσια κτήματα. Τῷ 1847 τεθεὶς αὐτόθι ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου ὑποψήφιος ἐν ταῖς βουλευτικαῖς ἐκλογαῖς, ἐπλειονοψήφισε καί, ἐλθὼν εἰς Παρισίους, συνετάχθη τῷ κέντρῳ, ψηφίζων τακτικῶς ὑπὲρ τοῦ ὑπουργείου ἐν τοῖς πολιτικοῖς ζητήμασι· μόνον δ' εἰς τὰ οἰκονομικὰ διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσω-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

πον. Αἱ παραχωρήσεις σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, αἱ διὰ τὸ 1842 εἰδικαὶ συμφωνίαι πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν, αἱ προεξοφλητικαὶ τράπεζαι, αἱ διατιμήσεις τῶν τελωνείων, τὰ δάνεια καὶ οἱ προϋπολογισμοὶ ἐπέσυραν τὴν προσοχὴν τοῦ Φούλδ, οὗ αἱ οἰκονομικαὶ γνώσεις ἀνεδείχθησαν πάραυτα καὶ ἐν ταῖς συζητήσεσιν ἡ γνώμη αὐτοῦ εἶχε πολλὴν βαρύτητα. Τῷ 1849 ὁ Φούλδ διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἕνεκα τῆς ἐν Γαλλίᾳ τότε ἀνωμαλίας ἀπὸ τῆς 31 ὀκτωβρίου 1849 μέχρι τῆς 27 ὀκτωβρίου 1851 τετράκις ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῇ ἐπαύριον τοῦ πραξικοπήματος ἐλάμβανε τὸ πέμπτον ἤδη τὸ χαρτοφυλάκιον· παρητήθη δὲ τῷ 1852 ἕνεκα τοῦ ψηφίσματος περὶ δημεύσεως τῶν κτημάτων τοῦ πρίγκηπος τῆς Ὀρλεάνης, αὐθημερὸν διορισθεὶς γερουσιαστής. Τὸ ἐπιὸν ἔτος διωρίσθη ὑπουργὸς τοῦ Κράτους καὶ ἐν τῇ ἰδιότητι ταύτῃ ἐξετέλεσε δύο ἀξιομνημόνευτα ἔργα, τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τοῦ 1855 καὶ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Λούβρου. Τῷ 1860 παραιτηθεὶς τὸ ὑπουργεῖον προσελήφθη, ἰδιαίτερος σύμβουλος τοῦ αὐτοκράτορος· ἐπωφεληθεὶς δὲ τῆς σχολῆς ταύτης, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Μηνύτορι» τῇ 14 νοεμβρίου 1861 ἔκθεσιν, ἐν ᾗ κατεδείκνυε τὴν οἰκονομικὴν παραλυσίαν τῆς Γαλλίας, ἐὰν ἡ κυβέρνησις δὲν μετέβαλλε τὸ ἐν χρήσει οἰκονομικὸν σύστημα. Ἡ ἔκθεσις ἐκείνη, παραγαγοῦσα μεγάλην ἔκπληξιν ἐν Γαλλίᾳ, ἀνεβίβασε πάλιν τὸν Φούλδ εἰς τὸ ὑπουργεῖον πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν θεωριῶν αὐτοῦ καὶ μέχρι θανάτου αὐτοῦ ἐξήσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν τῷ οἰκονομικῷ κλάδῳ τῆς Γαλλίας.

ΦΟΥΛΑΚΙΝΙΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται οἱ ἑπόμενοι πέντε Ρωμαῖοι.

1. Φουλκίνιος (Κ.), ὁ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς γερουσίας μετ' ἑτέρων τριῶν πρέσβεων πρὸς ἐξέτασιν τῶν αἰτίων τῆς στάσεως τῶν Φιδηναίων *(Fidenates)* τῷ 438 π. Χ. ἐναντίον τῆς Ρώμης. Ἀλλ' οἱ Φιδηναῖοι τῇ συμβουλῇ τοῦ Τολουμνίου ἐθανάτωσαν τοὺς πρέσβεις τούτους, οἱ δὲ Ρωμαῖοι κατόπιν ἐτίμησαν τοὺς τελευταίους τούτους δι' ἀνδριάντων.

2. Φουλκίνιος (Μ.), ἐκ Ταρκυνίων ἢ Ταρχωνίου τῆς Τυρρηνίας, ἀνὴρ λίαν σεβαστός, ὅστις διεξῆγε σπουδαίας τραπεζιτικὰς ἐργασίας ἐν Ρώμῃ. Εἶχεν ὁμώνυμον υἱόν, ἀποθανόντα νεαρὸν ἔτι. Πρὸς τούτοις καὶ ἀπελεύθερος αὐτοῦ τὸ αὐτὸ ἔφερεν ὄνομα.

3. Φουλκίνιος (Λ.), κατηγορήσας τοῦ Μ. Σαυφηίου δολοφονίαν τῷ 52 π. Χ. Τὸ ὄνομα ἑνὸς Λ. Φουλκινίου ἀναφέρεται ἐπὶ μακεδονικῶν νομισμάτων· ἐπειδὴ ὅμως καλεῖται κουαίστωρ, ἀδύνατον νὰ ταυτίσωμεν αὐτὸν πρὸς οἱονδήποτε τῶν γνωστῶν Φουλκινίων.

4. Φουλκίνιος (Πρίσκος), νομομαθής, περὶ οὗ ὀλίγα μόνον εἰσὶ γνωστά. Ἐκ τῆς ἐν διαφόροις τιμήμασι τῆς Πανδέκτης μνείας αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν μετὰ πιθανότητος ὅτι ἦν σύγχρονος τοῦ Προκούλου. Ὁ Γ. Γρότιος τίθησιν αὐτὸν μεταξὺ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου καὶ τῆς τοῦ Τραϊανοῦ. Ὁ Γάιος, Πομπώνιος καὶ Οὐλπιανὸς μνημονεύουσιν αὐτοῦ. Μολονότι δ' ἔζη πρὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, φαίνεται ὅτι ἔγραψε περὶ τοῦ διατάγματος τοῦ πραίτορος, οὗτινος ὁ τύπος εἶχε καταστῇ ἤδη σταθερός, διότι ἐν διαφόροις τιμήμασι τῆς Πανδέκτης συγγραφεῖς, γράφοντες περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, παρατίθενται καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ.

5. Φουλκίνιος (Τρίων). Ἴδε ΤΡΙΩΝ.

ΦΟΥΛΛΩΝ. Ἐπώνυμον ὑιῶν προσώπων τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀπουστίων ἐν Ρώμῃ· εἰσὶ δὲ ταῦτα τὰ ἑξῆς:

1. Φούλλων (Λ. Ἀπούστιος), ὕπατος τῷ 226 π. Χ. Ἐν Ρώμῃ ἐπεκράτει ἐπὶ τῆς ὑπατείας αὐτοῦ πανικὸς γαλατικῆς ἐπιδρομῆς. Τὰ Σιβυλλικὰ βιβλία προέλεγον ὅτι οἱ Γαλάται καὶ οἱ Ἕλληνες θὰ κατελάμβανον τὴν πόλιν. Πρὸς ἐκπλήρωσιν δ' ἅμα καὶ ἀποτροπὴν τῆς προφητείας οἱ ποντίφηκες διέταξαν ἵνα δύο Γαλάται, ἀνὴρ καὶ γυνή, καὶ δύο Ἕλληνες, ἐπίσης ἀνὴρ καὶ γυνή, ταφῶσι ζῶντες ἐν τῷ βοωνείῳ ἐν Ρώμῃ. Τὸ ὅλον στάδιον τοῦ Φούλλωνος διῆλθεν ἐν παρασκευαῖς εἰς γαλατικὸν πόλεμον καὶ γενικῇ στρατολογίᾳ τοῦ ἰταλικοῦ πολέμου.

2. Φούλλων (Λ. Ἀπούστιος), πιθανῶς υἱὸς τοῦ προτεταγμένου. Ἦν ἀγορανόμος τῶν πληβείων τῷ 202 π. Χ., ὅτε οἱ τῶν πληβείων ἀγῶνες ἐν τῷ Φλαμινιακῷ Ἱπποδρόμῳ τρὶς ἐπανελήφθησαν. Ὁ Φούλλων ἦν πολίαρχος τῷ 196 π. Χ. καὶ εἶτα ἔλαβε παρὰ τοῦ Κ. Αἰλίου Τουβέρωνος τὴν ἐντολὴν νὰ ἐγκαταστήσῃ λατινικὴν ἀποικίαν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Θουρίων τῷ 194 π. Χ.

ΦΟΥΝΔΑΝΙΑ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Κ. Φουν-

δανίου (ἀριθμ. 2) καὶ σύζυγος τοῦ Μ. Τερεντίου Οὐάρρωνος. Ἡ Φουνδανία εἶχεν ἀγοράσει ὑποστατικόν, ὁ δὲ Οὐάρρων συνέθεσε τὰ τρία αὐτοῦ βιβλία *De Re-Rustica* ὡς ὁδηγὸν αὐτῆς ἐν τῇ καλλιεργίᾳ αὐτοῦ. Τὸ πρῶτον τῶν βιβλίων τούτων ὑπὸ τὸν τίτλον *De Agricultura* ἀφιεροῦται εἰς ταύτην.

ΦΟΥΝΔΑΝΙΟΙ. Οἰκογένεια τῶν πληβείων, ἀναφανεῖσα τὸ πρῶτον κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. Μολονότι δὲ εἷς τῶν Φουνδανίων ἐγένετο ὕπατος (243 π. Χ.), οἱ Φουνδάνιοι δὲν ἔσχον πολλὴν τὴν σπουδαιότητα ἐν τῷ κράτει. Τῆς οἰκογενείας ταύτης μέλη εἰσὶν οἱ ἑπόμενοι πέντε:

1. Φουνδάνιος (Μ.), εἷς τῶν δημάρχων τῶν πληβείων τῷ 195 π. Χ. Ὁ Φουνδάνιος οὗτος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ δημάρχου Λ. Βαλερίου Φουνδάνου προέτεινε τὴν κατάργησιν τοῦ Ὀππιανικοῦ περὶ τῆς πολυτελείας νόμου, ὅστις ἐπέβαλε περιορισμούς τινας εἰς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τοὺς τρόπους τῶν ρωμαίων γυναικῶν. Ὁ Βαλέριος καὶ ὁ Φουνδάνιος ἔτυχον ἀντιστάσεως ἐκ μέρους τῶν Μ. Βρούτου καὶ Τ. Βρούτου καὶ ἐκ μέρους ἑνὸς τῶν τοῦ ἔτους ὑπάτων Μ. Πορκίου Κάτωνος. Ἀλλ' αἱ γυναῖκες τοσοῦτον ὑπεστήριξαν τὴν πρότασιν ἐκείνην, ὥστε ὁ νόμος κατηργήθη.

2. Φουνδάνιος (Κ.), ὁ πατὴρ τῆς Φουνδανίας, συζύγου τοῦ Μ. Τερεντίου Οὐάρρωνος. Ὁ Φουνδάνιος φαίνεται ἐκ τοῦ προσώπου, ὅπερ κατέχει ἐν τῷ τοῦ Οὐάρρωνος διαλόγῳ *De Re Rustica*, ὅτι ἐγίνωσκε τοὐλάχιστον τὰς περὶ τῆς γεωργίας στατιστικάς. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀφήγησις τῆς αὐξούσης πολυτελείας τῶν ρωμαϊκῶν ἐξοχικῶν οἰκιῶν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν τοῦ Σενέκα. Τοῦ Φουνδανίου μνείαν ἐποιήσατο πρὸς τούτοις ὁ Οὐάρρων καὶ ἔν τινι τῶν φιλολογικῶν αὐτοῦ πραγματειῶν.

3. Φουνδάνιος (Μ.), ὃν ὑπερήσπισεν ὁ Κικέρων τῷ 65 π. Χ. Ἐκ τῶν βραχέων ἀποσπασμάτων τοῦ *Oratio pro M. Fundanio* δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν οὔτε τὸν χαρακτῆρα τῆς κατηγορίας οὔτε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δίκης. Ὁ Κ. Κικέρων λέγει ὅτι ὁ Φουνδάνιος, ἔχων μέγα ἐνδιαφέρον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ *(commitia)*, θὰ ἦτο λίαν χρήσιμος τῷ Μ. Κικέρωνι κατὰ τὴν προσεγγίζουσαν τότε ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς δημάρχου. Ὁ Κικέρων κατεγέλασεν ἑνὸς τῶν μαρτύρων ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ προφέρῃ ἁρμοδίως τὸ πρῶτον γράμμα τῆς λέξεως Φουνδάνιος. Ἐνῷ δὲ διετέλει ἀνθύπατος τῆς Μικρασίας τῷ 59 π. Χ., ὁ Κ. Κικέρων ἠνόησε τὰς αἰτήσεις ἑνὸς Γ. Φουνδανίου ἐν σχέσει πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ Ὀκταβίου Νάσωνος. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφίβολον εἶναι ἂν ὁ Φουνδάνιος οὗτος ὠνομάζετο Μάρκιος ἢ Γάιος, δὲν εἶναι ἀπίθανον ὁ πιστωτὴς τοῦ Νάσωνος καὶ ὁ ἐναγόμενος τῷ 65 Χ. νὰ ἦσαν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

4. Φουνδάνιος (Κ.), ἴσως υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ὡς φίλος αὐτοῦ. Πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Κ. Φουνδάνιον, ρωμαῖον ἱππότην, ὅστις ἐν τῷ ἱσπανικῷ πολέμῳ τῷ 45 π. Χ. ἐγκαταλιπὼν τὸν Γν. Πομπήιον τὸν Νεώτερον, ἠυτομόλησεν εἰς τὸν Καίσαρα ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς ἐν Βαιτικῇ Ἀτεγούης ὑπὸ τῶν τοῦ Καίσαρος ἀνδρῶν τῇ 19ῃ φεβρουαρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου.

5. Φουνδάνιος (Κ.), συγγραφεὺς κωμῳδιῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου. Ὁ Ὁράτιος ἐξυμνεῖ τὸν ὑπ' αὐτοῦ καταρτισμὸν τῶν δούλων [καὶ ῥαδιούργων τοῦ κωμικοῦ δράματος. Τίθησι δὲ ἐν τῷ στόματι τοῦ Φουνδανίου περιγραφὴν τοῦ πλουσίου, ἀλλὰ χονδροειδοῦς δείπνου τοῦ Νασιδιήνου, ἤτοι τοῦ Σαλβιδιήνου Ρούφου.

ΦΟΥΝΔΟΥΛΟΣ. Δύο πρόσωπα, ἔχοντα τὸ ἐπώνυμον τοῦτο καὶ ἀναγόμενα εἰς τὴν ρωμ. οἰκογένειαν τῶν Φουνδανίων, εἰσὶ τὰ ἑπόμενα:

1. Φούνδουλος (Κ. Φουνδάνιος), εἷς τῶν ἀγορανόμων τῶν πληβείων τῷ 246 π. Χ. κατηγορήσας μετὰ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ Τ. Σεμπρωνίου Γράκχου τῆς Κλαυδίας, μιᾶς τῶν θυγατέρων τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου Καίκου. Μετὰ μεγάλην ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν πολλῶν μελῶν καὶ συγγενῶν τῆς οἰκογενείας τῶν Κλαυδίων, ἐπὶ τέλους οἱ ἀγορανόμοι ἐπέβαλον τῷ Κλαυδίῳ βαρὺ πρόστιμον, ἐχρησιμοποίησαν δὲ τὰ χρήματα ταῦτα εἰς ἵδρυσιν ναοῦ τῇ Ἐλευθερίᾳ ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου. Ὁ Φούνδουλος οὗτος ἦν ὕπατος τῷ 243 π. Χ. καὶ ἀπεστάλη εἰς Σικελίαν, ἵν' ἀντιστῇ εἰς τὸν Ἀμίλκαν Βάρκαν, ὅστις κατέλαβε τότε τὴν πόλιν Ἔρυκα. Ὁ Καρχηδόνιος ἀρχηγὸς ἐζήτησε παρὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοπέδου ἀνακωχὴν πρὸς ταφὴν τῶν φονευθέντων. Ὁ Φουνδάνιος ὅμως

ἀπήντησεν ὅτι ὤφειλε νὰ προτείνῃ μᾶλλον ἀνακωχὴν διὰ τοὺς ζῶντας καὶ ἀπέρριψε τὴν πρότασιν. Εἶτα ὅμως, ὅτε ὁ Φουνδάνιος ὑπέβαλε τὴν αὐτὴν πρότασιν, ὁ Ἀμίλκας παραυτὰ ἀπεδέξατο αὐτὴν μετὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι δὲν διεξῆγε πόλεμον πρὸς τοὺς νεκρούς. Κατ' ἄλλους ὅμως ὁ Φούνδουλος οὗτος δὲν κατηγόρησε Κλαυδίας, τῆς θυγατρός, ἀλλὰ τοῦ Π. Κλαυδίου Πούλχερος, υἱοῦ τοῦ Ἀππίου Καίκου, ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ αὐτοῦ ἐν τῇ συγκροτήσει μάχῃ παρὰ τοὺς οἰωνούς καὶ ἐπὶ τῇ ἥττῃ αὐτοῦ ἐν Δρεπάνῳ. Ὅτε οἱ κεντυρίωνες ἡτοιμάσθησαν νὰ ψηφίσωσιν, ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ διέκοψαν τὸ ἔργον αὐτῶν· τότε ἄλλοι δήμαρχοι παρενέβησαν καὶ παρεκώλυσαν τὴν διατύπωσιν τῆς αὐτῆς κατηγορίας ὑπὸ τῶν αὐτῶν κατηγόρων δὶς ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ὁ Φουνδάνιος λοιπὸν καὶ ὁ συνάδελφος αὐτοῦ Ἰούνιος Ποῦλλος μετέτρεψαν τὴν μορφὴν τῆς ἐνεργείας αὐτῶν καὶ εἶτα ἐπέτυχον. Ἡ τοιαύτη ἀφήγησις θὰ καθώριζε τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ Φούνδουλος οὗτος διετέλει δήμαρχος, ἐνωρίτερον παρ' ὅσον ὑποτίθεται ἐκ τῆς κοινῆς ἀφηγήσεως, καθόσον ἡ Κλαυδία δὲν κατηγορήθη εἰ μὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς.

2. Φούνδουλος (M. Φουνδάνιος), εἷς τῶν ἀγορανόμων τῶν πληβείων τῷ 213 π. Χ. Οὗτος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ Λ. Βιλλίου Ταπούλλου κατηγόρησε πρὸ τῆς ἐκκλησίας Ρωμαίας τινὰς ἐπὶ ἀτάκτῳ βίῳ καὶ ἐπέτυχε τῆς ἐξορίας αὐτῶν.

ΦΟΥΝΕΙΣΟΥΛΑΝΟΣ, πρόσωπον, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος τῷ 51 π. Χ. καὶ τῷ 49 π. Χ. Ὤφειλε δὲ τῷ Κικέρωνι σπουδαῖον χρηματικὸν ποσὸν καὶ δὲν ἐλογίζετο πλούσιος ἀνήρ.

ΦΟΥΝΤΑΝΑ, χωρίον τοῦ νομοῦ Κερκύρας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Λακκιωτῶν καὶ κείμενον ἐν τῇ νήσῳ Παξοῖς. Ἀπέχει ἀπὸ Λάκκας 45′ καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 335 κατ.

ΦΟΥΡΕΙΜ, τοὐτέστι κλῆρος, ἑορτή, ἣν οἱ Ἰουδαῖοι ἐτέλουν εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίας τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς σφαγῆς τοῦ Ἀμάν, συντελεσάντων εἰς τοῦτο τοῦ τε Μαρδοχαίου καὶ τῆς Ἐσθήρ. Τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐτέλουν τῇ 14ῃ καὶ 15ῃ τοῦ μηνὸς Ἀδάρ, ὅστις συνέπιπτε μεταξὺ τοῦ φεβρουαρίου καὶ τοῦ μαρτίου. Ὅταν ἀναγινώσκηται ταυτὸν τὸ βιβλίον τῆς Ἐσθὴρ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην, οἱ συνηθροισμένοι ἐν τῇ συναγωγῇ ἀπαντῶσιν ἐν πάσῃ ἐκφωνήσει τῆς λέξεως Ἀμὰν διὰ τῆς φράσεως ἐρρέτω τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν λῆξιν τῆς τελετῆς γενικὴ τέρψις καὶ διασκέδασις διαδέχεται. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ ἡ ἑορτὴ αὕτη, πιθανὸν ὅμως ἡ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ ἀναφερομένη νὰ εἶναι ἡ Φουρείμ. Τὸ δὲ ὄνομα Φουρεὶμ ἢ κλῆρος, ὡς εἴρηται, ἐδόθη αὐτῇ ἕνεκα τοῦ ὅτι ὁ Ἀμὰν διὰ κλήρου ὥριζε τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ σφαγὴ αὕτη θὰ ἐτελεῖτο.

ΦΟΥΡΙΕ (Ἰωάννης Fourier), διάσημος γεωμέτρης Γάλλος, γενν. ἐν Ὠξέρῃ τῷ 1768 καὶ ἀποθ. ἐν Παρισίοις τῷ 1830. Ἦν ἰσόβιος γραμματεὺς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν καὶ μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

ΦΟΥΡΙΝΑ ἢ ΦΟΥΡΡΙΝΑ, ἀρχαία ρωμαϊκὴ θεότης, ἥτις εἶχεν ἐν Ρώμῃ ἱερὸν ἄλσος. Φαίνεται ὅτι ἡ λατρεία αὐτῆς λίαν ἐνωρὶς ἔπαυσε, διότι ὁ Οὐάρρων ἀναφέρει ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῆς εἶχε λησμονηθῇ σχεδὸν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἐτησία ἐτελεῖτο ἑορτή, Φουρινάλια, *(Furinalia ἢ Furinales feriae)* καὶ ἱεροφάντης αὐτῆς *(flamen Furinalis)* διηύθυνε τὴν λατρείαν αὐτῆς. Εἶχε πρὸς τούτοις ναὸν ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Σατρίκου ἢ Σατρίας.

ΦΟΥΡΙΟΙ, οἰκογένεια πατρικίων ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων, γραφομένη ἀρχικῶς Φούσιοι συνεπείᾳ τῆς κοινῆς μεταλλαγῆς τῶν γραμμάτων ρ καὶ σ (r. s.), ὡς ἐν τοῖς ὀνόμασι Βαλέριος καὶ Βαλέσιος. Ἐξ ἐπιγραφῶν ἐξάγεται ὅτι τὸ ὄνομα Φούριος ἦν λίαν κοινὸν ἐν Τουσκούλῳ, ὁπόθεν εἰκάζεται ὅτι ἦλθον οἱ Φούριοι εἰς Ρώμην, ὡς οἱ Φούλβιοι, ἡ δὲ εἰκασία αὕτη ἔχει πολλὴν πράγματι τὴν βασιμότητα. Τὰ ἐπώνυμα τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι Ἀκυλέων, Βιβάκουλος, Βρόχχος, Καμίλλος, Κρασιπῆς, Φοῦσος, Λοῦσκος, Μεδουλλῖνος, Πάκιλος, Φίλος καὶ Πουρπουρέων. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι Φούριοι ἐκ τῶν πληβείων ὅμως, διότι πολλοὶ τούτων ἀναφέρονται ὡς δήμαρχοι τῶν πληβείων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι Φούριοι εἴτε προσῆλθον ἐκ τῶν πατρικίων εἰς τοὺς πληβείους, εἴτε κατήγοντο ἐξ ἀπελευθέρας οἰκογενείας τινὸς τῶν Φουρίων, ὡς ῥητῶς λέγεται περί ἑνὸς ἐξ αὐτῶν.

Μέλη τῆς οἰκογενείας ταύτης εἰσὶν οἱ ἑπόμενοι δέκα:

1. Φούριος (Π.), εἷς τῶν μελῶν τριανδρίας *(triumviri agro dando)*, οἵτινες διωρίσθησαν μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἀντίου (467 π. Χ.).

2. Φούριος (Κ.), ὑπέρτατος ποντίφηξ τῷ 449 π. Χ. Ὅτε οἱ πληβεῖοι ὑπέστρεψαν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν Ἀβεντῖνον λόφον ἀποχωρήσεως αὐτῶν, ὁ Κ. Φούριος προήδρευσε τῆς ἐκλογῆς τῶν πρώτων αὐτῶν δημάρχων.

3. Φούριος (Λ.), κατά τινας χρονογράφους δήμαρχος τῶν πληβείων τῷ 307 π. Χ. παρακωλύσας τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀπ. Κλαυδίου ὡς ὑπάτου, προτείνας ὡς ὅρον νὰ καταθέσῃ τὸ ὕπερ εἶχεν ἀξίωμα τοῦ κήνσορος συνῳδὰ τῷ ἐπὶ τούτῳ νόμῳ.

4. Φούριος (Μ.), ὁ ὑπερασπίσας τὸν Μ. Βαλέριον ἐν τῇ γερουσίᾳ ἐκ τῶν κατηγοριῶν, ἅσπερ διετύπωσαν κατ' αὐτοῦ οἱ μακεδόνες πρεσβευταὶ τῷ 201 π. Χ. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Μ. Φούριον, ὅστις τῷ 200 π. Χ. ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Λ. Φούριον (ἀρ. 5) ἐν τῷ κατὰ τῶν Γαλατῶν πολέμῳ.

5. Φούριος (Λ.), πραίτωρ ἐν τῷ γαλατικῷ πολέμῳ, ὅστις εἰσῆλθεν ἀμέσως μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ μετὰ τοῦ Ἀννίβα πολέμου, τῷ 200 π. Χ. Ἐστάθμευε δὲ ἐν Ἀριμίνῳ καί, ἐπειδὴ οἱ Γαλάται ἐπολιόρκησαν τὴν Κρεμώνην, ἔσπευσεν ἐκεῖσε μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ καὶ συνεκρότησε μεγάλην μάχην, καθ' ἣν οἱ Γαλάται, μεγάλας ὑποστάντες ἀπωλείας, ἐνικήθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Ἡ νίκη αὕτη προύκάλεσε μείζονα χαρὰν παρὰ τοῖς ἐν Ρώμῃ, ἐν τῇ ἐπιστροφῇ δὲ αὐτοῦ ὁ Λ. Φούριος ἠξίου τιμὴν θριάμβου, ἧς καὶ ἐπέτυχε κατόπιν ἀντιστάσεώς τινος ἐκ μέρους τῶν πρεσβυτέρων γερουσιαστῶν.

6. Φούριος (Κ.). Ἦν ἓν τῶν μελῶν τῆς διὰ τὰ ναυτικὰ δυανδρίας *(duumvir navalis)* τῷ 178 π. Χ., διαρκοῦντος τοῦ κατὰ τῶν Ἰστρίων πολέμου. Οὗτος, ἔχων ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ δέκα σκάφη, ὤφειλε νὰ προστατεύσῃ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀκυιλίας. Τῷ 170 π. Χ. ὑπηρέτησεν ὡς ἀπεσταλμένος ἢ ἀντιπρόσωπος *(Legatus)* καὶ διέμενεν ἐν τῇ νήσῳ Ἴσσῃ μετὰ δύο μόνων σκαφῶν, ἀνηκόντων εἰς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου ἐκείνης. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ρωμαϊκὴ γερουσία ἐφοβεῖτο μήπως ὁ Γέντιος, βασιλεὺς τῶν Ἰλλυριῶν, ἄρξηται ἐχθροπραξιῶν, ὀκτὼ πλοῖα ἀπεστάλησαν αὐτῷ ἐκ Βρεντησίου.

7. Φούριος (Π.), υἱὸς ἀπελευθέρου. Ἦν ὑπαδὸς τοῦ Σατουρνίνου καὶ τῆς Γλαυκίας καὶ δήμαρχος τῷ 100 π. Χ. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Σατουρνίνου, ὅτε ἡ γερουσία ἐπεθύμει τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνάκλησιν τοῦ Μετέλλου, ὁ Π. Φούριος ἀντέστη καὶ ἠρνεῖτο ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ τοῦ Μετέλλου, ὅστις γονυκλινὴς ἐπεκαλεῖτο τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ. Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν διετέλει δήμαρχος, κατηγορήθη πρὸ τοῦ λαοῦ ἐπὶ ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ὡς δημάρχου, τὸ δὲ ἐξηγριωμένον πλῆθος διεμέλισεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ.

8. Φούριος, ναύαρχος ἐξ Ἡρακλείας, θανατωθεὶς ὑπὸ τοῦ Οὐρρου, καίπερ ἀθῷος. Ἔγραψε δὲ τὴν συνηγορίαν αὐτοῦ, ἧς χωρία ἀναφέρονται παρὰ τῷ Κικέρωνι.

9. Φούριος (Νουμέριος), ρωμαῖος ἱππότης ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κικέρωνος, ἄγνωστος ὅμως ἄλλως.

10. Φούριος (Π.), συνένοχος ἐν τῇ συνωμοσίᾳ τοῦ Κατιλίνα. Ἦν δ' εἷς τῶν στρατιωτικῶν ἀποίκων, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Σύλλας εἶχε χορηγήσει γαίας ἐν Φαισούλαις.

ΦΟΥΡΙΟΣ, ρωμαῖος νομομαθής, ἰδιαζόντως ἐξησκημένος ἐν τῷ *jus praediatorium* (ἤτοι τοῖς περὶ δημεύσεων νόμοις), καθόσον καὶ αὐτὸς διατελῶν ὠνητὴς δημευομένων κτημάτων *(praediator)* ἰδιαίτερον ᾐσθάνθη ἐνδιαφέρον περὶ τὴν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀναγομένην νομοθεσίαν. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ ὁ Κ. Μούκιος Σκαιβόλας ὁ μάντις, καίπερ ἔχων σπουδαίας περὶ παντὸς νομικοῦ ζητήματος γνώσεις, συνείθιζε ν' ἀποστέλλῃ πρὸς τὸν Φούριον καὶ τὸν Κασκέλλιον, (ὅστις ἦν ἐπίσης ὠνητὴς δημευομένων κτημάτων) τοὺς πελάτας, οἵτινες προσῆρχοντο νὰ συμβουλευθῶσιν αὐτὸν περὶ τῶν εἰς τοὺς σχετικοὺς πρὸς τὴν δήμευσιν νόμων.

ΦΟΥΡΙΟΣ (Ἀνθιανὸς ἢ Ἄνθος;), ρωμαῖος νομομαθὴς μὴ ὡρισμένης ἐποχῆς, ἀμμάσας ὅμως πιθανῶς οὐχὶ βραδύτερον τοῦ Ἀλεξάνδρου Σευήρου. Ἔγραψε δὲ ἔργον, ὅπερ ἐν τῷ φλωρεντιανῷ πίνακι *(index)* τῆς Πανδέκτης τιτλοφορεῖται μέρος ἐδίκτου βιβλία πέντε· ἐν τῇ Πανδέκτῃ ὅμως τρία ὑπάρχουσι τούτου ἀποσπάσματα πάντα ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου. Τοῦτο προύκάλεσε τὴν εἰκασίαν ὅτι οἱ τὴν Πανδέκτην

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

συναρμολογήσαντες εἶχον ὑπ' ὄψιν ἀτελὲς ἀντίγραφον τοῦ ἔργου τούτου.

ΦΟΥΡΚΑ, χωρ. τῆς Χαλκιδικῆς ἐπὶ τῆς γερσονήσου τῆς Παλλήνης (Κασσάνδρας), κείμενον ἐντὸς κοιλάδος καὶ ἐπὶ τῶν ΝΔ κλιτύων τοῦ ὄρους Λεκάνης, ὅπερ ἐκτείνεται μέχρι τοῦ χωρίου Καλλάνδρας (Νέας Κασσάνδρας). Ἀπέχ. 1 ὥρ. πρὸς Β τῆς Καλλάνδρας, 1.15′ πρὸς Ν τῆς Βάλτας καὶ 1/2 ὥρ. ἀπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου παραλίας αὐτῆς. Οἰκεῖται ὑπὸ 100 οἰκογενειῶν χριστιανικῶν, ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν.

ΦΟΥΡΚΑ (Δερβέν—), χωρ. τῆς Φθιώτιδος, κείμενον ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν ἀντηρίδων τῆς Ὄθρυος καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Λαμιέων, οὗ τῆς ἕδρας, τῆς Λαμίας, ἀπέχει 3 ὥρ. πρὸς τὸ ΒΔ. Οἰκεῖται ὑπὸ 210 κατοίκων. Ἐκ τούτου ὠνομάσθη καὶ ἡ στενὴ δίοδος τῆς Ὄθρυος (Δερβέν), δι' ἧς γίνεται ἡ συγκοινωνία ἐκ Λαμίας μετὰ τοῦ Δομοκοῦ (εἰς ἀπόστ. 6 ὡρῶν) καὶ τῆς λοιπῆς Θεσσαλίας. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς διόδου ταύτης ἔχει ὕψος 850 μέτρων, πρὸς Α δὲ ταύτης ὑπέρκειται τὸ ὄρος Ἀντινίτσα μετὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ μονῆς τῆς Θεοτόκου, ἐξ ἧς εἶναι ἄποπτα ἡ κοιλὰς τοῦ Σπερχειοῦ, αἱ Θερμοπύλαι, ἡ Οἴτη, ὁ Λαμιακὸς κόλπος καὶ ἡ Εὔβοια.

ΦΟΥΡΛΑΝΟΣ (Δανιήλ). Ἐγεννήθη ἐν Ρεθύμνῳ τῆς Κρήτης περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος. Ἐπὶ ὀκταετίαν σπουδάσας τὴν φιλοσοφίαν, νομικὴν καὶ ἰατρικὴν ἐν Πατουίῳ, ἔλαβε καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν σχολῶν τὴν δάφνην τοῦ διδάκτορος. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα, ἀνεχώρησε μετ' ὀλίγον ἕνεκα λόγων πολιτικῶν εἰς Βενετίαν, διδάξας τὴν φιλοσοφίαν εἰς διαφόρους εὐγενεῖς· εἶτα διορισθεὶς καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Πατουίου, ἀπέθανε τῷ 1596. Ὁ Φουρλάνος ἦν ἐκ τῶν τότε ἐν τοῖς γράμμασι διαπρεπόντων. Διὸ ὁ Μαργούνιος, γράφων περὶ τὸ 1598 πρὸς Δαυὶδ Ἐσχέλιον, λέγει: «Δανιὴλ ὁ Φουρλάνος Κρὴς ἦν ἀνήρ, εἰς ἄκρον παιδείας ἑλληλακώς, ἀλλὰ φεῦ κακῇ τύχῃ μετήλλαξε τὸν βίον ἀπαραμύθητον θρῆνον τοῖς ξυνήθεσι καταλιπών». Οὗτος ἐποίησε τοῖς ὑπὸ Φουρλάνου ὑπομνήμασι τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐπίγραμμα ἐξ ἑπτὰ ἀποτελούμενον στίχων καὶ ἔχον ὧδε:

Ἡ πάρος ἀγλαΐῃσι κεκαδμένη Ἑλλάς,
ἐξ ἧς παντοδαπῆς βλάστε γένος σοφίης,
ἥπερ ἀπειρεσίῃσιν ἀεὶ θαλέθους ἀρεταῖσι
μουσάων τροφίμους εἶεν ἀειδομένη,
φεῦ ὑπὸ μηχανίῃσι φθόνου ἀμειψαμένη,
καὶ νῦν ἀργαλέης ὑπὸ μοίρης σφέδρα δαμεῖσα
βορβορικῆς μεθέπει ὄργι' ἀτιμούνης.

(Fabricii, Biblioth. Lib. XI. σ. 630).

Ὁ Φουρλάνος ἔγραψεν ἑλληνολατινιστὶ ὑπομνήματα εἰς Ἀριστοτέλους Περὶ ζώων μυρίων, τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους καὶ ἄλλα, ἐξ ὧν τινα ἐξεδόθησαν ἐν Πατουίῳ.

Ἐκ τῆς πρὸς Ἐσχέλιον ἀνωτέρω ἐπιστολῆς τοῦ Μαργουνίου μανθάνομεν ὅτι καὶ ὑπομνήματα εἰς τὰ τοῦ Θεοφράστου ἔγραψεν ὁ Δανιὴλ Φουρλάνος.

ΦΟΥΡΜΟΝΤΗΣ (Στέφανος Fourmont), γάλλος ἀσιανολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1683 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1745. Ἔγραψε: «Κριτικὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν μέχρι Κύρου τοῦ Μεγάλου», —«Περὶ Μανδαρίνων» κλπ.

ΦΟΥΡΝΑ, κώμη τῆς Αἰτωλίας, κειμένη κατὰ τὸ ΒΑ αὐτῆς, παρὰ τὰ ἀρχαῖα μεθόρια τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ τὰς ΝΔ ὑπωρείας τοῦ ὄρους Βουλγάρας (ὕψ. 1,660 μ.). Αὕτη, πρωτεύουσα οὖσα τοῦ δήμου Κτημενίων, ἀπέχει 6 ὥρ. ΒΑ τοῦ Καρπενησίου καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 1,200 κατοίκων. Ἡ χώρα εἶναι ἐν γένει ὀρεινὴ καὶ δασώδης. Δάσος ἐκ 2.000 στρεμ. ἀνήκει εἰς τὴν κώμην ταύτην. Προϊόντα δημ. καρποί, μέταξα καὶ οἶνος.

ΦΟΥΡΝΕΛΗΣ (Ἰωάννης - Φραγκίσκος Fournel), γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1745 καὶ ἀποθ. τῷ 1820. Ἐγένετο δικηγόρος ἐν Παρισίοις πρὸ καὶ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν· εἶναι δὲ γνωστὸς μάλιστα διὰ τῶν ὠφελίμων αὐτοῦ περὶ διαδικασίας ἔργων, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: «Πραγματεῖα περὶ γειτνιάσεως» (1799 καὶ γ′ ἔκδοσις τῷ 1812), —«Ἱστορία τῶν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ καὶ πρυτανείῳ τῶν Παρισίων δικηγόρων ἀπὸ Ἁγ. Λουδοβίκου μέχρι τοῦ 1790» (Πρίσιοι, 1813), —«Νομικὴ ἱστορία τῶν Παρισίων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως» (Παρίσιοι, 1816), —«Ἀγρονομικοὶ νόμοι τῆς Γαλλίας», διατεταγμένοι κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν τάξιν (Παρίσιοι, 1819). Ἐδημοσίευσεν ὡσαύτως σπουδαῖον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ κατάστασις τῆς Γαλατίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς καταχτήσεως τῶν Γάλλων» (Παρίσιοι, 1806).

ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ΦΟΥΡΝΗΣ ('Ιωάννης). Ἴδε ΙΩΑΝΝΗΣ (τόμ. Δ' σελ. 1697).

ΦΟΥΡΝΙΕΡΟΣ (Νάρκισσος Fournier), γάλλος δραματικὸς καὶ μυθιστοριογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1809.

ΦΟΥΡΝΙΕΡΟΣ (Μάρκος Fournier), γάλλος δραματικός, γενν. ἐν Γενεύῃ τῷ 1818.

ΦΟΥΡΝΙΕΡΟΣ ('Εδουάρδος Fournier), γάλλος κριτικός, γενν. ἐν 'Ορλεάνῃ τῷ 1819.

ΦΟΥΡΝΙΟΣ. 'Ιδοὺ οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενοι τρεῖς Ρωμαῖοι:

1. Φούρνιος (Κ.), δήμαρχος τῶν πληβείων τῷ 445 π. Χ. ὅστις ἀντέστη εἰς πρότασιν, γενομένην κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐπιτρέψαι καὶ τοῖς πληβείοις νὰ γίνωνται ὕπατοι.

2 Φούρνιος (Κ.), δήμαρχος τῶν πληβείων τῷ 50 π. Χ. καὶ φίλος τοῦ Κικέρωνος, μεθ' οὗ ὁ Κικέρων διετέλει καὶ ἐν ἀλληλογραφίᾳ. 'Ο Κικέρων ἐπίστευεν εἰς τὰς προσπαθείας τοῦ Φουρνίου περὶ ἐπιτυχίας δι' αὐτὸν ἀνακλήσεως εἰς τὴν θέσιν ἀνθυπάτου τῆς Κιλικίας ἅμα τῇ λήξει τοῦ ἔτους τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ὡς καὶ περὶ ἐκφράσεως εὐχαριστιῶν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ. Ὅρος τις ὅμως, ὃν παρεισήγαγεν ὁ Φούρνιος ἐν τῷ λαοψηφίσματι αὐτοῦ, ἐξαρτῶν τὴν ἀνάκλησιν ἐκ τῆς ἡσυχίας τῶν Πάρθων μέχρι τοῦ αὐγούστου 50 π. Χ., δὲν ἱκανοποίησε τὸν Κικέρωνα, διότι ὁ Ἰούλιος ἦν ὁ μὴν τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν. 'Ο Φούρνιος ὡς δήμαρχος ἀντέστη εἰς τὰς ἀδικαιολογήτους ἀπαιτήσεις τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος ἐν Ρώμῃ, καθ' ἃς ὁ Καῖσαρ ὤφειλεν ἀμέσως καὶ ἄνευ ὅρων νὰ παραιτηθῇ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ὡς ἀνθυπάτου τῆς Γαλατίας. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἀπεστάλη μετ' ἐπιστολῶν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εἰς τὸν Κικέρωνα κατὰ μάρτιον τοῦ 49 π. Χ. 'Ο Κικέρων συνέστησε τὸν Φούρνιον εἰς τὸν Λ. Μουνάτιον Πλάγκον, διατελοῦντα τότε (43 π. Χ.) ἀνθύπατον ἐν τῇ πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίᾳ, καὶ διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος *(legatus)* τοῦ Πλάγκου κατά τε τὴν διάρκειαν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου 'Αντωνίου καὶ Αὐγούστου ὡς καὶ μετὰ τὴν μάχην ἔτι τῶν Φιλίππων τῷ 42 π. Χ. Κατὰ τὸν πόλεμον γερουσίας καὶ 'Αντωνίου ὁ Φούρνιος ἐπληροφόρησε τὸν Κικέρωνα περὶ τῶν κινήσεων καὶ τῶν αἰσθημάτων τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων καὶ τῶν ἐν Γαλατίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ ἀρχηγῶν, ἀλλ' αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ δὲν διεσώθησαν. Κατὰ τὸν περουσιακὸν πόλεμον τῷ 41—2 π. Χ. ὁ Φούρνιος συνετάχθη τῷ Λ. 'Αντωνίῳ, ὑπερήσπισε δὲ τὸ ἐν Οὐμβρίᾳ Σέντιον ἐναντίον τοῦ Αὐγούστου. 'Ο Φούρνιος ἦν εἷς τῶν τριῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες ἔλαβον ἐντολὴν νὰ διαπραγματευθῶσι τὴν παράδοσιν τῆς Περουσίας, ἡ δ' ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ὑποδοχὴ αὐτοῦ ἦν τοιαύτη, ὥστε νὰ διεγείρῃ παρὰ τῇ μερίδι τοῦ 'Αντωνίου ὑπονοίας περὶ τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ. Τῷ 35 π. Χ. ἦν ἔπαρχος τῆς Μικρασίας ὑπὸ τὸν Μάρκον 'Αντώνιον, ὅπου καὶ ἠχμαλώτευσε τὸν Σέξ. Πομπήιον, καταφυγόντα ἐκεῖ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ 'Αγρίππα ἥτταν αὐτοῦ τῷ 36 π. Χ. Μετὰ τὴν ἐν 'Ακτίῳ μάχην τῷ 31 π.Χ. ὁ Φούρνιος τῇ μεσολαβήσει τοῦ (κατωτέρω) υἱοῦ αὐτοῦ Κ. Φουρνίου συνδιηλλάγη μετὰ τοῦ Αὐγούστου καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸν τίτλον ὑπατικοῦ γερουσιαστοῦ καὶ εἶτα διωρίσθη εἷς τῶν προσθέτων ὑπάτων (29 π. Χ.), χρονολογία, καθ' ἣν διὰ πρώτην φορὰν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Φούρνιος ἐν τοῖς χρονολογικοῖς καταλόγοις *(Fasti)* τῶν ὑπάτων. 'Ο Φούρνιος ἦν ἔπαρχος τῆς ἐπὶ τάδε Ἱσπανίας τῷ 21 π. Χ. Οὗτος ἀναφέρεται πιθανῶς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ ἔργου *De Oratoribus* μεταξὺ τῶν ρητόρων, ὧν τὸ πτωχὸν καὶ ἀπηρχαιωμένον λεκτικὸν καθίστα ἀδύνατον τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἔργων αὐτῶν ἄνευ ἐπελεύσεως ὕπνου ἢ καὶ μειδιάματος.

3 Φούρνιος (Κ.), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ὕπατος τῷ 17 π. Χ. συνδιαλλάξας τὸν πατέρα αὐτοῦ Κ. Φούρνιον μετὰ τοῦ Αὐγούστου, ἅτε διατελέσαντα μέχρι τοῦ 31 π. Χ. ἔνθερμον ὀπαδὸν τοῦ Μ. 'Αντωνίου. 'Αμφίβολον ὅτι ὁ Φούρνιος, ὅστις ἐθανατώθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου τῷ 26 μ. Χ. ἕνεκα μοιχείας μετὰ τῆς Κλαυδίας Πούλχρας, εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐν λόγῳ Φούρνιον.

ΦΟΥΡΝΟΣ ἢ ΦΟΥΡΝΟΙ, χωρίον τοῦ νομοῦ 'Αργολίδος καὶ Κορινθίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Κρανιδίου, οὗ ἀπέχει ὥρ. 1 1/2, κείμενον ΒΛ αὐτοῦ, εἰς τὰς βορείους ὑπωρείας μακρᾶς ὀρεινῆς δειράδος, ὁριζούσης πρὸς Β τὴν πεδιάδα τῶν Κοιλαδίων. Ὕδατα ἄφθονα, ἐλαιῶνες καὶ ξυλοκερατέαι πολλαί. Κάτωθι τοῦ χωρίου διέρχεται ἡ ἐκ Κρανιδίου εἰς Δίδυμα ὁδός. Κάτ. 320, οἰκίαι 90.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΦΟΥΡΝΟΙ, κώμη τῆς νήσου Σάμου, ὑπαγομένη εἰς τὸ τμῆμα Καρλοβασίου καὶ κειμένη κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς νήσου εἰς ἀπόστασιν $^3/_4$ τῆς ὥρας ἀπὸ Κοντακέικα. Περιέχει 160 οἰκίας καὶ 2 ἐκκλησίας. Τὸ ὄνομα ἔχει ἐκ τῶν κλιβάνων (φούρνων) τῶν ἐν αὐτῇ ἄλλοτε ἀκμαζόντων ἀγγειοπλαστικῶν ἐργοστασίων. Κατ' ἄλλην παράδοσιν οἱ κάτοικοι τῆς κώμης ταύτης ἐκ τῶν μεταξὺ Σάμου καὶ Πάτμου νησίδων Κορασιῶν (Φούρνων) ὁρμώμενοι, μετέδωκαν τὸ ὄνομα τῶν νησίδων εἰς τὴν κώμην ταύτην. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς Δ κεῖται μονὴ τοῦ Ἁγ. Ἠλία μετὰ 7 μοναχῶν, ἧς ὁ ναὸς ἐκτίσθη τῷ 1631.

ΦΟΥΡΝΟΥΤΟΣ. Οὗτος δὲν εἶναι ἄλλος τις εἰμὴ αὐτὸς ὁ Δ. Ἀνναῖος Κορνοῦτος, ἡ μυθολογικὴ πραγματεία τοῦ ὁποίου ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἄλδου ἐν Βενετίᾳ τῷ 1505 μετὰ τῆς προσθήκης ὁπωσδήποτε τοῦ κατ' ἄλλους Κορνούτου *(alias Cornutus)*. Καλεῖται πρὸς τούτοις καὶ Πολυδεύκης Φορνοῦτος, ὁ δὲ Gesner λέγει ὅτι πραγματεία ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον, πραγματευομένη περὶ τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους, ἐσώζετο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐν μιᾷ τῶν τῆς Βενετίας βιβλιοθηκῶν. Ὁ τίτλος τῆς τελευταίας ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τούτου ἐν τῇ Bibliotheca τοῦ Engelmann ἔχει ὧδε: *Phurnutus (s. Cornutus) L. Annaeus De Natura Deorum ex schedis J. Bapt. d'Aussie de Villoison recens commentariisque instr. Frid. Ossannus. Adjecta est J. de Villoison de Theologia Physica Stoicorum commentat Gottingae, 1844.*

ΦΟΥΡΤΟΥΝΑΤΟΣ (Τυχηρὸς ἢ Τυχικός), ὁ εἰς Ἔφεσον μεταβὰς ἐκ Κορίνθου πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Παύλου. Ὁ Φουρτουνᾶτος οὗτος εἶχε κομίσει μετὰ δύο ἄλλων, τοῦ Στεφανᾶ καὶ τοῦ Ἀχαϊκοῦ, εἰς Κόρινθον τὴν πρώτην τοῦ Παύλου ἐπιστολήν, ὁ δὲ Πλάτων λίαν εὐνοϊκῶς περὶ αὐτῶν ἀποφαίνεται, πάντας μὲν αὐθορμήτους διακόνους τῶν ἁγίων καλῶν, τὸν δὲ τοῦ Στεφανᾶ οἶκον ἀπαρχὴν τῆς Ἀχαΐας.

ΦΟΥΡΦΑΝΙΟΣ (Πάστουμος Τ.). Ἴδε ΠΟΣΤΟΥΜΟΣ, ἀρ. 9.

ΦΟΥΣΚΙΑΝΟΣ. Ἴδε ΤΟΥΣΚΙΑΝΟΣ.

ΦΟΥΣΚΟΣ. Τὰ ἑξῆς ἑπτὰ πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φοῦσκος (Ἀρέλλιος), ρητοροδιδάσκαλος, ἀκμάσας ἐν Ρώμῃ ἐν τοῖς τελευταίοις ἔτεσι τοῦ Αὐγούστου. Ἦν ἀρνὴρ ἱπποτικοῦ βαθμοῦ, ἀλλ' ὑπεβιβάσθη ἕνεκα σπουδαίου τινὸς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ σκανδάλου. Ἐδίδαξε τὴν ρητορικήν, τὸν ποιητὴν Ὀβίδιον, τὸν φιλόσοφον Φαβιανὸν καὶ ἄλλους. Ἐρητόρευε δὲ ἐν τῇ ἑλληνικῇ συχνότερον ἢ τῇ λατινικῇ, τὸ δὲ ὕφος τῆς ρητορείας αὐτοῦ περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Σενέκα ὡς πομπῶδες μᾶλλον ἢ γλαφυρόν. Ὁπωσδήποτε ὁ μὲν Σενέκας λίαν ἐπαινεῖ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνάπτυξιν *(explicatio)* ἐπιχειρήματός τινος, τὸ δὲ περὶ τοῦ Κικέρωνος ἐγκώμιον αὐτοῦ εἶναι ἐνδιαφέρον δεῖγμα τοῦ ὕφους αὐτοῦ. Οἱ λόγοι *Suasoriae* καὶ *Controversiae* τοῦ Σενέκα βρίθουσι ρητορικῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Φούσκου. Ὁ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ ρητορείᾳ ἀντίπαλος αὐτοῦ ἦν ὁ Πόρκιος Λάτρων καὶ τὸ ὕφος δ' αὐτὸ τοῦ ἑτέρου τῶν δύο φαίνεται ἀντιστρατευόμενον πρὸς τὸ τοῦ ἄλλου. Ὁ Πλίνιος ἐλέγχει τὸν Φοῦσκον ἐπὶ τῷ ὅτι φέρει ἀργυροῦς δακτυλίους.

2. Φοῦσκος. Δύο ὑπῆρχον ρητοροδιδάσκαλοι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, πατὴρ (ὁ ἀνωτερω) καὶ υἱός, καθόσον ὁ Σενέκας προτάσσει τὸ ὄνομα «πατήρ», ὁσάκις ποιεῖται μνείαν τοῦ Ἀρελλίου Φούσκου.

3. Φοῦσκος (Ἀρίστιος), φίλος τοῦ ποιητοῦ Ὁρατίου. Ὁ Ἄκρων (Acro) καλεῖ τὸν Φοῦσκον συγγραφέα τραγῳδιῶν, ὁ Πορφυρίων συγγραφέα κωμῳδιῶν, ἄλλοι δὲ περιγράφουσιν αὐτὸν ὡς γραμματικόν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὀνόματα Βίσκος καὶ Τοῦσκος εὐχερῶς μεταβάλλονται εἰς τὸ ὄνομα Φοῦσκος, ὁ *Heinsius* ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Βίσκος καὶ Τοῦσκος, συγγραφεὺς ποιήματος ὑπὸ τὸν τίτλον *Phyllis*, δέον νὰ ἀναγινώσκηται Φοῦσκος. Ὁ Ὁράτιος ἀπέτεινε μίαν ᾠδὴν καὶ μίαν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Φοῦσκον Ἀρίστιον, ὃν καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς τούτοις εἰσάγει.

4. Φοῦσκος (Τ. Κλαύδιος Σαλινάτωρ). Ἴδε ΣΑΛΙΝΑΤΩΡ (ἀρ. 1).

5. Φοῦσκος, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ὃς ἐθανατώθη κατὰ τὸ 19ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ μετὰ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Σερβιανοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅστις κατηγόρησε τοῦ Φούσκου ἀξιώσεις εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν. Ὁ Δίων Κάσσιος λέγει ὅτι ὁ Φοῦσκος καὶ ὁ Σερβιανὸς ὤφειλον τὸν θάνατον αὐτῶν εἰς τὸ ὅτι ἀσυνέτως ἐξέφρασαν δυσαρέσκειαν ἐπὶ

τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ ἐκλογῇ τοῦ Α. Κομμόδου Βέρου ὡς διαδόχου αὐτοῦ.

6. Φοῦσκος (Κορνήλιος), εἷς τῶν δραστηριωτέρων ὀπαδῶν τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ ἐν τῷ μετὰ τοῦ Βιτελλίου πολέμῳ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς αὐτοκρατορίας τῷ 69 μ. Χ. Ὡς πρὸς τὰς ἀποφάσεις, τὸν ζῆλον καὶ τὴν δημοτικότητα αὐτοῦ παρὰ τοῖς στρατιώταις ὁ Τάκιτος τάσσει τὸν Φοῦσκον ἀμέσως μετὰ τὸν Ἀντώνιον Πρῖμον μόνον. Κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Νέρωνος ὁ Φοῦσκος ἔζη ἐν ἀπομονώσει ἐν ἐπαύλει, ἣν ἐκληρονόμησεν ἐξ εὐγενῶν προγόνων· ὑπηρέτησεν ὅμως ὑπὸ τὸν Γάλβαν, ὅστις καὶ κατέστησε τὸν Φοῦσκον διοικητὴν *(procurator)* τῆς Παννονίας. Ἐν τῷ μετὰ τοῦ Βιτελλίου πολέμῳ ὁ ἐν Ραυέννῃ στόλος ἐξελέξατο τὸν Φοῦσκον ὡς ἀρχηγόν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δ' αὐτοῦ ἔπλευσε κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Ἰταλίας, συμπράττων τῷ στρατῷ τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ. Ὁ Οὐεσπεσιανὸς ἀντήμειψε τὸν Φοῦσκον διὰ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ταύτας διὰ τῶν ἐμβλημάτων καὶ τοῦ τίτλου πραίτορος. Ἐπὶ Δομιτιανοῦ ὁ Φοῦσκος ἦν ἀρχηγὸς τῆς σωματοφυλακῆς καὶ παρεδόθη εἰς τὰς ἀτωτείας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Ἰουβενάλης περιγράφει αὐτὸν ὡς ὀνειροπολοῦντα μάχας ἐν τῷ μαρμαρίνῳ αὐτοῦ οἴκῳ:

Fuscus marmorea meditatus praelia villa.

Ἀλλ' ὁ Δομιτιανὸς μετέτρεψε τὰ ὀνειροπολήματα αὐτοῦ ταῦτα εἰς πραγματικὰ γεγονότα, καθόσον ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐναντίον τῶν Δακῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Δεκέβαλον εἶχον νικήσει νεωστὶ ρωμαϊκὸν στρατὸν καὶ ἐδήουν τὴν ἐπαρχίαν τῆς Μαιδικῆς. Ὁ Φοῦσκος διῆλθε τὸν Δούναβιν, ἀλλ' οἱ Δᾶκες κατέστρεψαν τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ κατέλαβον τάς τε ἀποσκευὰς αὐτοῦ καὶ τὰς σημαίας. Ὁ Μαρτιάλης ἔγραψεν ἐπιτάφιον τῷ Φούσκῳ, ἐν ᾧ ποιεῖται μνείαν τῆς ἐναντίον τῶν Δακῶν ἐκστρατείας αὐτοῦ. Ὁ Πλίνιος ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν τῷ Κορνηλίῳ Φούσκῳ, συνιστῶν τὴν μετάφρασιν ὡς μίαν τῶν ἀρίστων μεθόδων πρὸς ἐπιτυχίαν καθαροῦ, ἐπιβλητικοῦ καὶ πλουσίου ὕφους. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πρὸς ὃν ἔγραφεν ἡτοιμάζετο διὰ τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ *(forum)* στάδιον, δὲν φαίνεται ὅτι ἦν ὁ Φοῦσκος ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ. Ἦν δὲ πιθανῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ.

7. Φοῦσκος (Γήλλιος). Ἔγραψεν ἀφήγησιν τοῦ βίου τοῦ Τετρίκου Ἰουνίωρος. Ὁ Τρεβέλλιος Πολλίων ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ.

ΦΟΥΣΟΣ, ἐπώνυμον δύο οἰκογενειῶν τῶν Φουρίων, τῆς οἰκογενείας Μεδουλλίνου καὶ τῆς τοῦ Πακίλου. Ἐκτὸς ὅμως τούτων ὑπάρχουσι καὶ δύο μέλη τῶν Φουρίων τούτων, ἀναφερόμενα ἐν τοῖς χρονολογικοῖς καταλόγοις τῶν ἀρχόντων *(Fasti)* ἄνευ ἑτέρου ἐπωνύμου ἢ τοῦ Φούσου, ἀλλ' ἀνήκουσιν οὗτοι πιθανῶς εἴτε εἰς τοὺς Μεδουλλίνους, εἴτε εἰς τοὺς Πακίλους καὶ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀποτελοῦντα ἰδιαιτέραν οἰκογένειαν. Οἱ δύο οὗτοι Φοῦσοί εἰσιν οἱ ἑξῆς:

1. Φοῦσος (Μ. Φούριος), ὑπατικὸς δήμαρχος τῷ 403 π. Χ. Ἀντ' αὐτοῦ ὁ Λίβιος παρέχει τὸν Μ. Ποστούμιον. Ὁ Μ. Φούριος Φοῦσος οὗτος δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τοῦ μεγάλου Μ. Φουρίου Καμιλλου, ὃν ἐσφαλμένως τίθησιν ὁ Λίβιος ὡς ὑπατικὸν δήμαρχον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ ὅστις ἀνήκει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸ 401 π. Χ.

2. Φοῦσος (Ἀγρίππας Φούριος), ὑπατικὸς δήμαρχος τῷ 391 π. Χ., ἤτοι τῷ πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν ἔτει.

ΦΟΥΣΣΕΡΕΤΗ (Fousseret), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Ἄνω-Γαρόννης, ἀπέχουσα 34 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Μουρὲ παρὰ τὴν Λούζην. Κάτ. 1,200. Πατρὶς τοῦ ἀββᾶ Σικάρδου.

ΦΟΥΤ (Σαμουὴλ Foote), ἄγγλος δραματικὸς ποιητὴς καὶ ἠθοποιὸς κωμικός, κληθεὶς «Νέος Ἀριστοφάνης». Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1721 καὶ ἀπέθανεν ἐν Δούβρῳ τῷ 1777.

ΦΟΥΤ (Ἀνδρέας Χοὺλ Foote), ἀμερικανὸς ἀντιναύαρχος, γεννηθεὶς ἐν Κοννεκτικούτῃ τῷ 1806 καὶ ἀποθ. τῷ 1863.

ΦΟΥΤΑ-ΔΙΑΛΟΝ, ΔΖΑΛΟ ἢ ΦΟΥΤΑ ΓΙΑΛΟ, χώρα πρὸς Ν τῆς Σενεγαμβίας, ἀπέχ. περὶ τὰ 600 χιλιάμετρα ἀπὸ Α πρὸς Δ καὶ 36 ἀπὸ Ν πρὸς Β μετὰ κυριωτέρας πόλεως Τιμπού. Διασχίζεται ὑπὸ ὀρέων, ὅθεν πηγάζουσιν ὁ Σενεγάλης, ὁ Γαμβίας, ὁ Φαλεμὲ καὶ ὁ Ρίο-Γράνδος. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι μωαμεθανοί.

ΦΟΥΤΑ-ΤΟΡΟ, χώρα, κειμένη εἰς τὸ βόρειον τῆς Σενεγαμβίας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σενεγάλου. Ἔδαφος γονιμώτατον, πολλὰ μεταλλεῖα σιδήρου. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἀνήκοντες εἰς τὴν αἰθιοπικὴν φυλήν,

εἶναι μωαμεθανοί. Πρωτ. Κιελόνη. Κάτ. 300,000. Πολίτευμα δημοκρατικὸν μετὰ αἱρετοῦ ἀρχηγοῦ.

ΦΟΥ-ΤΣΕΟΥ, πόλις τῆς Σινικῆς, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Φοῦ-Κιάν, παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Σι-χὼ καὶ ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Φορμόζης. Κάτ. 690,000. Ἕδρα πολλῶν πεπαιδευμένων. Γραφικωτάτη γέφυρα ἐξ 100 ἀψίδων ἐπὶ τοῦ Τσάγγ. Μεγάλη ἐξαγωγὴ τείου, ἀκμαῖον ἐμπόριον καὶ βιομηχανία. Λιμὴν ἐλεύθερος τοῖς μὲν Ἄγγλοις διὰ τῆς τῷ 1842 συνθήκης τῆς Ναγκίνης, τοῖς δὲ Γάλλοις καὶ ἄλλοις ἔθνεσι διὰ τῆς τοῦ 1843.

ΦΟΥΦΙΔΙΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑπόμενα 6 πρόσωπα:

1. Φουφίδιος (Λ.), δικηγόρος, ἀπολαύων ποιᾶς τινος ὑπολήψεως ἐν Ρώμῃ περὶ τὸ 115—105 π. Χ. Ὁ Μ. Αἴλιος Σκαῦρος ὁ πρεσβύτερος ἀπευθύνει αὐτῷ αὐτοβιογραφίαν ἐν τρισὶ βιβλίοις.

2. Φουφίδιος, ἀνθύπατος τῆς Βαιτικῆς κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Σερτοριακοῦ πολέμου. Ὁ Σερτόριος ἐνίκησεν αὐτὸν τῷ 83 ἢ 82 π. Χ. Ἐν τῷ λόγῳ, ὃν ὁ Σαλλούστιος ἀποδίδει τῷ Μ. Αἰμιλίῳ Λεπίδῳ ἐναντίον τοῦ Σύλλα, ὁ Φουφίδιος καλεῖται «ποταπόν, δουλοπρεπὲς κοράσιον, ἢ ἀτιμωσις τῶν τιμῶν», τοῦθ' ὅπερ ὁ Σύλλας ἀπένειμεν αὐτῷ. Παρὰ τῷ Φλώρῳ ὁ Φουφίδιος, ὅστις συνεβούλευε τὸν Σύλλαν κατὰ τὰς προγραφὰς «νὰ φεισθῇ τινων, ἵνα ἔχῃ ἐνίους, οὓς νὰ κυβερνᾷ», ἦν πιθανῶς ὁ Φουφίδιος, παρὰ δὲ τῷ Πλουτάρχῳ ἀντὶ τοῦ Ἀουφιδίου, κόλακος τοῦ Σύλλα, πρὸς ὃν παραπλησία περίπου δίδοται συμβουλή, δέον νὰ ἀναγινώσκηται κατὰ τὸν Σιντένην *(Sintenis)*, τὸν τελευταῖον ἐκδότην τοῦ Πλουτάρχου, Φουφίδιος.

3. Φουφίδιος, ρωμαῖος ἱππότης, εἰς ὃν ἀνέθηκεν ὁ Λ. Πίσων, ἀνθύπατος τῆς Μακεδονίας διατελῶν, τοὺς ἐν Ἀπολλωνίᾳ πιστωτὰς αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Κικέρωνα ὅμως τοῦτο ἦν τοσοῦτον ἐπαίσχυντον, ὅσον αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ἀπολλωνιᾶται ἐπέτυχον διὰ δωροδωκίας τοῦ Πίσωνος, ᾧτινι εἶχον προσενέγκει τὸ ποσὸν 200 ταλάντων, ἀφέσεως ἢ ἀναβολῆς τῶν ἰδίων αὐτῶν χρεῶν. Ὁ Κικέρων ποιεῖται λόγον περὶ συγκληρονόμων τοῦ Φουφιδίου καὶ περὶ ἐπαύλεως τοῦ Φουφιδίου. πρὸς τούτοις ἀγρὸς ἠγοράσθη ὑπό τινος Φουφιδίου διὰ τὸν Κικέρωνα. Ἐλλείποντος ὅμως τοῦ ἑτέρου τῶν ὀνομάτων τῶν Φουφιδίων τούτων, ἀδύνατος ὁ καθορισμὸς ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν.

4. Φουφίδιος (Κ.), καταγόμενος ἐξ Ἀρπίνης. Ἦν ἀνὴρ ἱπποτικοῦ βαθμοῦ καὶ εὑρίσκετο ἐν Ρώμῃ, ὑπῆρξε δὲ εἷς τῶν ἀντιπροτώπων, οἵτινες ἀπεστάλησαν τῷ 46 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ δημαρχείου τῆς Ἀρπίνης πρὸς συλλογὴν τῶν εἰσοδημάτων ἐκ τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας. Ὁ Φουφίδιος συζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ Μ. Καισίου καὶ ἦν ἀρχηγὸς λεγεῶνος, σταθμευούσης ἐν Κιλικίᾳ, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ Κικέρων διετέλει ἀνθύπατος. Ὁ Κικέρων συνίστησι τὸν Φουφίδιον εἰς τὸν Μ. Βροῦτον.

5. Φουφίδιος. Ὁ Ὁράτιος ἀναφέρει πλούσιον ἄνδρα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο.

6. Φουφίδιος, νομομαθής, ἀκμάσας πιθανῶς μεταξὺ τῆς ἐποχῆς τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ καὶ τῆς τοῦ Ἀδριανοῦ. Δὲν εἶναι βάσιμος ἡ γνώμη τοῦ Μαιανσίου, ὅστις θεωρεῖ αὐτὸν ὡς τὸν αὐτὸν πρὸς τὸν Λ. Φουφίδιον Πολλίωνα, ὕπατον τῷ 166 μ. Χ. Δὲν ἦτο δὲ μεταγενέστερος τοῦ Ἀντιλικίνου, συγχρόνου τοῦ Προκούλου, διότι ἐν τμήματι τῆς Πανδέκτης ὁ Ἀφρικανὸς φαίνεται ὅτι παρατίθησι γνώμην τοῦ Ἀτιλικίνου ἐκ τοῦ δευτέρου βιβλίου τῶν *Quæstiones* τοῦ Φουφιδίου. Ὁ Cujas διεκδικεῖ τὴν τιμὴν ὅτι πρῶτος ἐξήγαγε τὸ ὄνομα τοῦ Φουφιδίου τούτου ἐκ τοῦ σκότους, ἐν ᾧ εὑρίσκετο, καὶ τείνει εἰς τὸ ταυτίσαι αὐτὸν πρὸς τὸν ἀνωτέρω ἀναφερόμενον Λ. Φουφίδιον, ἀλλ' ὁ Λ. Φουφίδιος οὗτος εἶναι ἀναμφιβόλως προγενέστερος τοῦ ἐν λόγῳ νομομαθοῦς.

ΦΟΥΦΙΚΙΟΣ (Φάγγων). Ἴδε ΦΑΓΓΩΝ.

ΦΟΥΦΙΟΙ, οἰκογένεια τῶν πληβείων, πολλάκις συγχυθεῖσα ἔν τε χειρογράφοις καὶ ὑπό τινων συγγραφέων μετά τινος οἰκογενείας Φουσίων, ἥτις δὲν ὑπῆρξε τοὐλάχιστον κατὰ τὸ τελευταῖον μέρος τῆς δημοκρατίας καὶ ἀποτελεῖ ἀρχαίαν μόνον γραφὴν τῆς οἰκογενείας τῶν Φουφίων. Ταύτης μέλη εἰσὶν οἱ ἑπόμενοι ἓξ, οἷς προστίθεμεν καὶ ἕβδομον, μὴ ἀναγόμενον εἰς αὐτήν.

1. 2. Φούφιος (Γ. καὶ Μ.), δύο ρωμαῖοι ἱππόται, ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος.

3. Φούφιος (Κ.), στενὸς φίλος τοῦ Κικέρωνος, ὅστις συνέστησεν αὐτὸν τῷ 50 π. Χ. εἰς τὸν Κ. Μούμμιον.

4. Φούφιος (Α.), ρωμαῖος ρήτωρ, ὅστις ἦν ἀρχαιότερος σύγχρονος τοῦ Κικέρωνος. Περὶ τὸ 98 π. Χ. κατηγόρησε τοῦ Κ. Ἀκουιλλίνου κάκωσιν τῆς Σικελίας τῷ 101 π. Χ. ὅτε διετέλει ὕπατος, ἀλλ' ὁ κατηγορούμενος ἠθωώθη. Ἡ ρητορικὴ τοῦ Φουφίου φαίνεται ὅτι ἦτο λίαν σφοδροῦ καὶ ἐμπαθοῦς χαρακτῆρος, αὐτὸς δ' ὁ ρήτωρ λίαν φίλερις· τὸν τοιοῦτον αὐτοῦ χαρακτῆρα ἐτήρησε καὶ ἐν τῇ προβεβηκυίᾳ αὐτοῦ ἡλικίᾳ, ὅτε εἶχεν ἀπολέσει σχεδὸν καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ.

5. Φούφιος (Μ.), φίλος τοῦ Μίλωνος, ὅστις συνωδεύετο ὑπ' αὐτοῦ καθ' ὃν χρόνον ἐδολοφόνησε τὸν Π. Κλώδιον.

6. Φούφιος (Κ.), ρωμαῖος ἱππότης, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ἄγνωστος δ' ἄλλως.

7. Φούφιος, ρωμαῖος κατασκευαστὴς προπλασμάτων, οὗτινος τὸ ὄνομα εἶναι γνωστὸν ἐξ ἀνδριάντος ὀπτῆς ἀργίλλου, ἀνακαλυφθέντος παρὰ τὴν Περουσίαν τῷ 1773. Ἔχει δὲ ὕψος δύο ποδῶν καὶ παριστάνει ἐφέστιον θεόν, κεκαλυμμένον διὰ δέρματος κυνὸς καὶ ἔχοντα ἐν τῇ βάσει ἐπιγραφὴν C. FUFIUS FINXIT.

ΦΟΥΦΙΤΙΟΣ, ἀρχιτέκτων, ὁ πρῶτος περὶ ἀρχιτεκτονικῆς γράψας Ρωμαῖος.

ΦΟΧΙ ἢ ΦΟΥΧΙ, πρῶτος αὐτοκράτωρ καὶ νομοθέτης τῆς Σινικῆς, ὃν θέτουσι περὶ τὸ 2950 π. Χ. Κατὰ τὰς παραδόσεις ἀπένειμεν ἰδίας ἐνδυμασίας ἑκάστῳ γένει, συνέστησε τὸν γάμον, ἠλευθέρωσε τὴν χώραν ἐκ τῶν ἐπιβλαβῶν ζώων, παραδοὺς αὐτὴν τῇ γεωργίᾳ, ἐδίδαξεν εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ τὴν χρῆσιν τοῦ σιδήρου, τὴν τέχνην τοῦ καταστῆσαι ζωά τινα κατοικίδια, τὰς τελετὰς τῆς θρησκείας, τοὺς χαρακτῆρας τῆς γραφῆς καὶ μουσικῆς, τὸ ἡμερολόγιον κτλ.

ΦΡΑΑΤΑΚΗΣ, βασιλεὺς τῶν Πάρθων, υἱὸς Φραάτου τοῦ Δ'. Ζήσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Α' π. Χ. αἰῶνος, ἐφόνευσε τῷ 9 π. Χ. τὸν πατέρα αὐτοῦ, συμφωνήσας μετὰ τῆς μητρὸς καί, τῇ αἱμομιξίᾳ προσθεὶς τὴν πατροκτονίαν, ἐξήγειρε τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν τῶν ὑπηκόων, οἵτινες ἀποστάντες κατέσφαξαν αὐτόν τε καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Θέρμουσαν.

ΦΡΑΑΤΗΣ ὁ Α', βασιλεὺς τῶν Πάρθων, υἱὸς Ἀρσάκου τοῦ Γ', ὃν διεδέχθη τῷ 178 π. Χ. Νικήσας ὑπέταξε τοὺς Μάρδους καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγον, καταλιπὼν διάδοχον τὸν ἀδελφὸν Μιθριδάτην.

ΦΡΑΑΤΗΣ ὁ Β', βασιλεὺς τῶν Πάρθων, υἱὸς Μιθριδάτου τοῦ Α', ἀποθανὼν τῷ 127 π. Χ. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ περὶ τὸ 139, ἐκίνησε πόλεμον κατὰ Ἀντιόχου τοῦ Ζ', βασιλέως τῆς Συρίας, καθ' ὃν ἡττηθείς, ἀπώλεσε τὴν Βαβυλῶνα, Σελεύκειαν καὶ Ἐκβάτανα. Ἡττηθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Βακτριανῆς, διενοήθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τῶν Σκυθῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ μαθὼν τὰ ἀποπήματα τοῦ ἀποστατάντος στρατοῦ τῆς Συρίας, ὥρμησεν εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἀντιόχου, ὃν φονεύσας ἀνεκτήσατο τὰς προτέρας ἐπαρχίας (128). Φθάσαντες δὲ μετὰ ταῦτα καὶ οἱ Σκύθαι καὶ μὴ τυχόντες τῶν ὑποσχεθέντων, ἐπέπεσον κατὰ τοῦ Φραάτου, ὃν νικήσαντες, ἐφόνευσαν.

ΦΡΑΑΤΗΣ ὁ Γ', βασιλεὺς τῶν Πάρθων, υἱὸς Ἀρσάκου τοῦ ΙΑ', ἀποθανὼν τῷ 58 π. Χ. Ἀναβὰς τὸν θρόνον τῷ 70 π. Χ. ἐτήρησεν οὐδετερότητα ἐν τῷ πολέμῳ τῷ μεταξὺ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου καὶ τῶν Ρωμαίων καὶ ἀπεποιήθη νὰ συνδράμῃ τὸν Πομπήιον, στρατεύοντα κατὰ τοῦ Μιθριδάτου, βασιλέως τοῦ Πόντου. Ἀπέθανε δὲ δολοφονηθεὶς ὑπὸ τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν Μιθριδάτου καὶ Ὀρόδου.

ΦΡΑΑΤΗΣ ὁ Δ', βασιλεὺς τῶν Πάρθων, υἱὸς τοῦ Ὀρόδου, ἀποθανὼν τῷ 9ῳ ἔτει μ. Χ. Πρώτη πρᾶξις αὐτοῦ ἅμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσει ἦν νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα καὶ τοὺς τριάκοντα ἀδελφούς (37 π. Χ.). Ἐκπληκτοι διὰ τὴν ὠμότητα ταύτην πολλοὶ τῶν εὐγενῶν κατέφυγον εἰς τὰς ρωμαϊκὰς κτήσεις, προτείναντες τῷ Ἀντωνίῳ νὰ κυριεύσῃ τὴν Παρθικήν. Ὁ Ἀντώνιος ἐδέχθη μὲν τὴν πρότασιν, δὲν ἤργησε δὲ νὰ μεταμεληθῇ, διότι ὁ Φραάτης, ἐνοχλῶν τοὺς Ρωμαίους δι' ἀλλεπαλλήλων ἐξ ἐνέδρας μαχῶν, ἐβίασε τὸν Ἀντώνιον, εὑρισκόμενον εἰς Μηδίαν, εἰς μακρὰν καὶ δυσχερῆ ὀπισθοδρόμησιν, καὶ εἰσελθὼν εἰς Ἀρμενίαν, ἐπέρασεν ἐν στόματι μαχαίρας τὸν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου ἐκεῖ ἀφεθέντα ρωμαϊκὸν στρατόν. Ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις ταύταις οἱ ὑπήκοοι μὴ ἀνεχόμενοι τὴν τυραννίαν αὐτοῦ ἐπανέστησαν καὶ οὗτος μὲν ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς Σκυθίαν, ἀνηγορεύθη δὲ βασιλεὺς ὁ Τιριδάτης ἐκ βασιλικοῦ αἵματος.

Δημόσιος Βιβλιοθήκη

Ἀλλ' ὁ Φραάτης, μὴ βραδύνας, εἰσβάλλει αἴφνης μετὰ τῶν Σκυθῶν εἰς Παρθικὴν καὶ νικᾷ τὸν Τιριδάτην, ὅστις κατέφυγεν εἰς τοὺς Ρωμαίους, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν νεώτερον υἱὸν τοῦ Φραάτου. Ὁ βασιλεὺς τῶν Πάρθων ἐξητήσατο παρὰ τοῦ Αὐγούστου τὸν υἱὸν αὐτοῦ (20 π. Χ.), ὃν ἀντήλλαξε μετὰ τῶν Ρωμαίων αἰχμαλώτων, δοὺς προσέτι τῷ Αὐγούστῳ καὶ τὰ ρωμαϊκὰ σύμβολα, τὰ περιελθόντα εἰς τὴν κατοχὴν αὐτοῦ ἐν ταῖς μετὰ τοῦ Κράσσου καὶ Ἀντωνίου μάχαις. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο προὐξένησε μεγίστην χαρὰν ἐν Ρώμῃ καὶ πολλὰ μετάλλια ἐκόπησαν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐπιτυχίας ταύτης. Γενόμενος δὲ φίλος τῶν Ρωμαίων, ἔπεμψε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἰς Ρώμην. Ἐδολοφονήθη δὲ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φραατάκου καὶ τῆς συζύγου Θερμούσης.

ΦΡΑΒΙΤΑΣ ἢ ΦΑΑΒΙΤΑΣ, γραφόμενος καὶ Φραυΐτας καὶ Φλαυΐτας, οἰκουμενικὸς πατριάρχης, τετράμηνον μόνον πατριαρχεύσας, ἤτοι κατὰ τοὺς τελευταίους τρεῖς μῆνας τοῦ 489 καὶ τὸν πρῶτον τοῦ 490. Τοῦ Ἀκακίου εἰς Κύριον ἐκδημήσαντος, ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων ἀνέβαλεν ἐπὶ τεσσαρακονθήμερον τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου, διέταξε δὲ ἰσόχρονον νηστείαν καὶ δέησιν ἀνὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας, ὅπως ἐκλέξῃ ὁ Θεὸς τὸν ἄριστον. Πρὸ τῆς τοιαύτης νηστείας καὶ δεήσεως ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέθηκεν ἐπὶ [τῆς ἁγίας τραπέζης ναοῦ τινος, τῆς Ἁγίας Σοφίας πιθανῶς, χάρτην ἄγραφον, ἀλλ' ἐν φακέλλῳ ἐσφραγισμένῳ, δεησάμενος τοῦ Ὑψίστου ὅπως, προνοῶν περὶ τῆς τύχης τῆς Ἐκκλησίας, ἐγγράψῃ ἀοράτως τὸ ὄνομα τοῦ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ. Ὁ πανοῦργος Φραβίτας, ἱερεὺς τοῦ ἐν Γαλατᾷ ναοῦ τῆς ἁγίας Θέκλης, χρήμασι διαφθείρας τὸν πρῶτον θαλαμηπόλον τοῦ αὐτοκράτορος, τὸν φρουροῦντα τὸν ναόν, ἐνέγραψεν ἐν τῷ χάρτῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, σφραγίσας αὖθις τὸν φάκελλον. Μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀνοιγέντος τοῦ φακέλλου καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ ὀνόματος τοῦ Φραβίτα, οὗτος «αἴφνης ἀνάρπαστος, κατὰ Καλλιστον τὸν Ξανθόπουλον, ἀπείρῳ δόξῃ περιρρεόμενος, ἅτε δὴ θεοπρόβλητος, ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν μετὰ σοβαρῶν τῶν ἀλμάτων ἀνέβαινε θρόνον». Οὕτως ἀναγορευθεὶς πατριάρχης ὁ Φραβίτας, ἐσκέψατο πανούργως ὡσαύτως νὰ συνάψῃ τὰ διεστῶτα· διὸ ἐν ταῖς ἐνθρονιστικαῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς πρὸς μὲν τὸν Φίληκα Ρώμης ἔγραψεν ὅτι αὐτῷ μόνον ἐννοεῖ νὰ συγκοινωνήσῃ ἐκκλησιαστικῶς, ἀποκηρύττων τὸν πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Πέτρον τὸν Μογγόν, πρὸς τοῦτον δὲ ὅτι, ἀποκηρύττων τὸν Φίληκα, αὐτῷ μόνον κοινωνεῖ. Ὁ πάπας, λαβὼν ἀντίγραφα τῶν πρὸς τὸν Μογγὸν ἐπιστολῶν τοῦ Φραβίτα, ἀπεδίωξε τοὺς ἀντιπροσώπους τούτου ἐλθόντας εἰς Ρώμην, ὁ Μογγὸς δέ, ἁπάντων πρὸς τὸν Φραβίταν, ἀνεθεμάτιζε τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον. Ὁ Φραβίτας ἀπέθανε τέσσαρας μετὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ μῆνας, πρὶν ἢ δυνηθῇ ν' ἀποτίσῃ τὰ χρέη, ἃ συνῆψε πρὸς διαφθορὰν τῶν φυλάκων τοῦ ναοῦ· τότε δὲ οἱ δανεισταὶ ἀπεκάλυψαν τὴν πανουργίαν.

ΦΡΑΓΓΩΝ. Ἴδε ΦΑΓΓΩΝ.

ΦΡΑΓΚ ἢ ΦΡΑΓΚΕΝ (Σεβαστιανὸς Franck ἢ Francken), γερμανὸς φιλόσοφος καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Δουάουβερθ τῆς Βαυαρίας καὶ ἀποθανὼν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1545. Κατέχει λαμπρὰν θέσιν ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, διότι ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἀποπνέει ἄρωμα μυστικισμοῦ καὶ ἀθώας πεποιθήσεως. Ἕνεκα τοῦ ἐλευθέρου πνεύματος καὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας αὐτοῦ εὑρίσκετο εἰς συνεχῆ ἀγῶνα πρὸς τοὺς θεολόγους τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ διαμαρτυρομένους ἢ καθολικούς. Περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐλάχιστα διέσωσεν ἡ ἱστορία, διότι εὑρίσκετο πάντοτε ἠναγκασμένος νὰ κρύπτηται. Τῷ 1527 ἐγένετο τὸ πρῶτον γνωστός, δημοσιεύσας ἐν Νυρεμβέργῃ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον. Νυμφευθεὶς δ' ἀνεχώρησεν εἰς Στασβοῦργον (1531), ἔνθα ἐξέδωκε τὸ «Μέγα Χρονικόν». Ἐξεγείρας δὲ καὶ ἐνταῦθα τὰ κατ' αὐτοῦ μῖσος τῶν ὀρθοδόξων, ἐτέθη εἰς φυλακὴν καὶ τέλος ἐξωρίσθη. Τῷ 1533 ἀπαντῶμεν αὐτὸν ἐν Οὖλμ, ἔχοντα τυπογραφεῖον καὶ κτησάμενον δικαιώματα πολίτου. Ἀλλ' ἡ δημοσίευσις τῶν «Παραδόξων» αὐτοῦ διήγειρε σφοδρὰν ἐναντίον του θύελλαν καὶ οὐ μόνον ἐβιάσθη νὰ φύγῃ ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ ἐπισήμως κατεδικάσθη τῷ 1540 ὑπὸ τῶν θεολόγων τῆς ἐν Σμαλκάλδῃ συνάδου. Τῷ 1545 μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ συνέστησεν ἐν Βασιλείᾳ νέον τυπογραφεῖον.

Ὁ οὕτω καταδιωκόμενος Φράγκ κατέλιπεν ἡμῖν ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν «Χρονικῶν» αὐτοῦ, ἅπερ εἰσὶ τὸ πρῶτον δοκίμιον τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐν τῇ γερμανικῇ γλώσσῃ,

τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως αὐτοῦ, ἔχουσαν ὧδε. «Δύναμαι χάριτι θείᾳ ν' ἀναγνώσω τὰ πάντα ἀμεροληπτως καὶ ἄνευ προκαταλήψεως. Παρ' οὐδεμιᾶς θρησκείας καὶ οὐδενὸς ἀνθρώπου εἰμὶ ἐξηρτημένος, πάντες δ' οἱ εὐσεβεῖς ἐπίσης ἐμοί εἰσιν ἀρεστοί, καὶ ἂν ἔτι πλανῶνται πολλάκις ἢ σφάλλωσι· οὐδεμιᾷ ἐξουσίᾳ τῶν ἀνθρωπίνων ὑποτάσσομαι ἢ τῇ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Κυρίου μου καὶ Σωτῆρος». Ἡ ἐλευθέρα αὕτη ὁμολογία πίστεως ἐπόμενον ἦν ν' ἀπαρέσῃ τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ διαμαρτυρομένοις, ὑποκειμένοις τότε τῇ αὐθεντίᾳ προσώπων, ἐχόντων ἐπιρροὴν καὶ μάλιστα ἐνῷ ὑπεστήριξεν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ περιφρονήσῃ τὸν αἱρετικόν, παρ' οὗ ἠδύνατο πάντοτε νὰ λάβῃ τι καλόν. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων σημειοῦνται ἐνταῦθα τὰ «Χρονικὰ καὶ ἡ Βίβλος τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου μέχρι τοῦ 1531», —«Χρονικὸν τῶν Τούρκων» καὶ «Χρονικὸν πάσης Γερμανίας» κλπ. Ἔσχε δ' υἱὸν ζωγράφον, τὸν Ἰωάννην Βαπτιστήν.

ΦΡΑΓΚ (Ἱερώνυμος Franck), φλαμανδὸς ζωγράφος, ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις περὶ τὸ 1620. Τούτου ἐγένοντο ἀδελφοὶ ζωγράφοι, ὁ Φραγκῖσκος καὶ ὁ Ἀμβρόσιος.

ΦΡΑΓΚ (Αὔγουστος Francke), γερμανὸς ἱεροκήρυξ καὶ φιλάνθρωπος, γεννηθεὶς ἐν Λυβέκῃ τῷ 1663 καὶ ἀποθ. ἐν Ἄλλῃ τῷ 1727. Σπουδάσας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἐρφούρτης καὶ τοῦ Κιέλου, ἤνοιξεν ἰδίαν σχολήν, ἐν ᾗ ἐδίδαξε τὰς ἀρχὰς τοῦ Σπένερ. Ἀλλ' ἕνεκα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ μυστικισμοῦ καταδιωχθεὶς μετέβη εἰς Λειψίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἐρφούρτην, ἔνθα, γενόμενος διάκονος καὶ ἐξακολουθῶν νὰ διδάσκῃ κατὰ τὸ σύστημα αὐτοῦ, ἐξωρίσθη καὶ ταύτης τῆς πόλεως τῷ 1690. Λαβὼν δὲ τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου νὰ διδάσκῃ ἐλευθέρως ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ, ἐγκατεστάθη εἰς Ἄλλην (1692), ἐνασχοληθεὶς πρὸς διοργάνωσιν τοῦ ἄρτι ἀνεγερθέντος ἐκεῖ πανεπιστημίου. Γενόμενος δ' αὐτοῦ ἐφημέριος, συνέστησε διὰ πολλῶν ἀγώνων φιλανθρωπικὸν κατάστημα, δι' οὗ ἠξιώθη τοῦ τίτλου Ἁγίου Βικεντίου τοῦ Γερμανοῦ Παύλου. Τῇ προτροπῇ αὐτοῦ συνέστησαν ἐν Ἄλλῃ δι' ἐράνων δύο σχολὰς τῶν ἀρρένων καὶ τῶν κορασίων, ἐν αἷς πτωχοὶ παῖδες εὕρισκον δωρεὰν διδασκαλίαν, τροφήν, ἱματισμὸν κλπ. προσέτι συνέστησεν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει διὰ συνδρομῶν βιβλιοθήκην, μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας, πινακοθήκην, κῆπον βοτανικὸν καὶ τυπογραφεῖον, ἐξ οὗ διασκορπίζονται αἱ Γραφαὶ εἰς λίαν μετρίας τιμάς.

ΦΡΑΓΚ (Θεόφιλος Franck), γερμανὸς θεολόγος, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Ἄλλῃ τῷ 1696 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1769. Σπουδάσας ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἐγένετο (1727) διευθυντὴς τοῦ ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἱδρυθέντος ὀρφανοτροφείου, μεγάλως τιμηθεὶς ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Β', βασιλέως τῆς Πρωσίας.

ΦΡΑΓΚΑΔΕΣ, κωμόπολις τῆς Ἠπείρου, τοῦ τμήματος τοῦ Ζαγορίου, κειμένη 2 ὥρ. πρὸς Α τῶν Νεγάδων, ἐπὶ λόφου ἀπόπτου καὶ ἔχουσα ὕδατα ἄφθονα, ὁδοὺς καλῶς ἐστρωμένας καὶ οἰκίας κομψάς. Οἰκεῖται ὑπὸ 900 κατοίκων ἐν 118 οἰκίαις. Ἐκ τῶν Φραγκάδων ὡς καὶ τοῦ Παπίγκου ἐξήρχοντο ἄλλοτε οἱ αὐτοδίδακτοι ἐκεῖνοι ἀσκληπιάδαι, οἱ γνωστοὶ Κομπογιαννῖται.

ΦΡΑΓΚΑΤΑ, κώμη τῆς νήσου Κεφαλληνίας, κειμένη ΒΔ τῶν Βαλσαμάτων εἰς ἀπόστασιν 45' καὶ ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Ὁμαλῶν. Κάτοικοι 845.

ΦΡΑΓΚΕΒΙΛΛΗΣ (Πέτρος Francheville ἢ Francavilla ἢ Francovelle), γλύπτης, γεννηθεὶς ἐν Καμπραὶ τῷ 1553. Μετέβη εἰς Ἰταλίαν, προσέλαβε διδάσκαλον Ἰωάννην τῆς Βονωνίας, παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἐν Πίσῃ καὶ ἐγένετο μέλος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἀκαδημίας τῆς γλυπτικῆς. Ἕρρικος ὁ Δ' ἀνεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Γαλλίαν, ἔνθα ἐξετέλεσε πρὸς ἄλλοις ἔργοις τὸ σύμπλεγμα τοῦ Χρόνου, ἀποκαλύπτοντος τὴν ἀλήθειαν, ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Κεραμικοῦ. Τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου κέκτηται ἔργον αὐτοῦ, τὸν Δαυὶδ νικητὴν τοῦ Γολιὰθ καὶ τέσσαρας προτομάς, αἵτινες ἐκόσμουν τέως τὸ ὑπόβαθρον τοῦ ἐν τῇ Νέᾳ Γεγύρᾳ ἀνδριάντος Ἕρρικου τοῦ Δ'. Ὁ Φραγκεβίλλης ὑπῆρξε γλύπτης Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ'.

ΦΡΑΓΚΕΒΙΛΛΗΣ (Ἰωσὴφ Francheville), φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Λουρλένῃ τῷ 1704 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1781. Ἤρξατο γράφων «Γενικὴν καὶ εἰδικὴν Ἱστορίαν τῶν οἰκονομικῶν» (Παρίσιοι, 1738—40), ἣν δὲν ἀπεπεράτωσεν· εἶτα ἐδημοσίευσεν ἱστορικὸν μυθιστόρημα, τὰς «Πρώτας ἐκστρατείας Καρόλου τοῦ Μεγάλου κατὰ τὴν νεότητα

αὐτοῦ καὶ πρὸ τῆς βασιλείας», συντεθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀγγιλβέρτου (Ἀμστελόδαμον, 1741). Κληθεὶς εἰς Βερολῖνον ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Β΄ καὶ γενόμενος μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς πόλεως ταύτης, μετέφρασε τὸ βιβλίον τῆς Π α ρ η γ ο ρ ί α ς τοῦ Boëce (1744) καὶ συνέθετο ὑπὸ τὸν τίτλον «Βόμβυξ» ποίημα διδακτικὸν ἐν ἓξ βιβλίοις περὶ τῆς καλλιεργίας τῆς συκομορέας καὶ τῆς κατασκευῆς τῆς μετάξης. Ἔγραψε προσέτι Ὑ π ο μ ν ή μ α τ α περὶ τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας, τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἀγρονομικῆς οἰκονομίας. Ἦν φίλος τοῦ Βολταίρου, ὃς ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ, «Αἰῶνος Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ΄».

ΦΡΑΓΚΙΑΣ (Φραγκῖσκος-Ραιβολίνης Francias), ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Βονωνίᾳ τῷ 1460 καὶ ἀποθ. τῷ 1533. Χρυσοχόος καὶ χαράκτης κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ, ἐγένετο φίλος τοῦ Ραφαήλ, ὃς πολλάκις συνεβουλεύετο αὐτὸν περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἐμιμήθη τὸ ὕφος τοῦ Περουγίνου καὶ τὸ τοῦ Ἰωάννου Βελλίνη. Ἐζωγράφησε Π α ρ θ έ ν ο υ ς σπανίας σεμνότητος, ἡνωμένης μετὰ γλυκείας καὶ ἀπορρήτου καλλονῆς. Μεταξὺ τῶν ἀριστουργημάτων αὐτοῦ διαπρέπει ἡ ἐν Βονωνίᾳ εἰκὼν τοῦ Ἁ γ. Σ ε β α σ τ ι α ν ο ῦ, ἥτις ὡς ἐκ τῆς ἀκριβείας τῶν ἀναλογιῶν καὶ τῆς ὡραιότητος τῶν σχημάτων ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον ἁπάσῃ τῇ βονωνικῇ σχολῇ. Τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου κέκτηται εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ: Ἰ η σ ο ῦ κ α τ α β ά ν τ ο ς τ ο ῦ Σ τ α υ ρ ο ῦ καὶ κ α τ α τ ι θ ε μ έ ν ο υ ἐ π ὶ τ ῶ ν γ ο ν ά τ ω ν τ ῆ ς μ η τ ρ ὸ ς α ὐ τ ο ῦ. — Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰάκωβος Φραγκίας, ἀποθαν. τῷ 1557, τοσοῦτον ἐμιμήθη τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὥστε πολλάκις καθίσταται δυσχερὲς νὰ διακρίνῃ τις τὸν ἕνα τοῦ ἑτέρου. Οὗτος κατεσκεύασε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁ γ ί ο υ Γ ε ω ρ γ ί ο υ ἐν Βονωνίᾳ.

ΦΡΑΓΚΙΑΣ (Ἰωσὴφ-Γασπάρδος de Francia), δικτάτωρ τῆς Παραγουάης, γεννηθεὶς ἐν τῇ πρωτ. τῆς Παραγουάης Ἀποκαλύψει τῷ 1758 καὶ ἀποθαν. τῷ 1840. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς τὴν θεολογίαν ἐν τῷ ἱεροσπουδαστηρίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως, εἶτα δὲ ἐξήσκησε τὸ τοῦ δικηγόρου ἐπάγγελμα. Τῷ 1811 ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ συμβουλίου (*junte*) κατὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Ἱσπανῶν ἐκ τοῦ Βουένος-Ἄυρες. Φιλόδοξος καὶ δραστήριος ὤν, ἐξελέγη ὕπατος, εἶτα δικτάτωρ προσωρινὸς καὶ μετὰ ταῦτα δικτάτωρ ἰσόβιος. Ἐπιτυχὼν ἅπαξ τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας, ἐξήσκει τὴν ἀπεχθεστέραν τυραννίαν πρὸς διατήρησιν τῆς ἀρχῆς· ὁπωσδήποτε ὅμως ὠφέλησε καὶ τὴν πόλιν, καθόσον ἡ Παραγουάη ἐκτήσατο ἐσωτερικὴν διοργάνωσιν, ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον ἀνεπτύχθησαν καὶ ὁ πολιτισμὸς μεγάλας ἐποιήσατο προόδους. Παραβάλλουσι τὸν Φραγκίαν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν ΙΑ΄. Ὑπόπτου καὶ σκληροῦ χαρακτῆρος, ὡς ὁ τελευταῖος οὗτος, ἀπέκλειε τὸ κράτος αὐτοῦ τοῖς ξένοις, πανταχοῦ ἔβλεπε συνωμοσίας καὶ τὸν κουρέα δὲ αὐτοῦ ἐλάμβανεν ὡς ἔμπιστον αὐτοῦ φίλον.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ (Ἅγιος Francisco), πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Καλιφορνίᾳ, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Σακραμέντου. Κάτοικοι ὑπὲρ τὰς 110 χιλιάδας, ὧν 4 περίπου χιλ. εἰσὶ Σῖναι, 2 χιλιάδες μαῦροι καὶ 12 χιλ. Εὐρωπαῖοι.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ (Ἅγιος Francisco), μικρὰ νῆσος τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Καλιφορνίας.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ (Ρίο Ἅγιος Francisco), ποταμὸς τῆς Βρασιλίας, καταρρέων ἀπὸ τῶν κλιτύων τοῦ Σιέρρα Κανάστρα καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ (Ξαβιέρος François), καθολικὸς ἱεραπόστολος, διδάξας τὸν χριστιανισμὸν ἐν Σινικῇ καὶ Ἰαπωνίᾳ. Ἐγεννήθη ἐν τῷ παρὰ τὴν Παμπελούνην πύργῳ Ξαβιὲρ τῷ 1506, ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν ἐν Παρισίοις καί, μεταβὰς εἰς τὰς χώρας τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀπέθανεν ἐν Σαγχάνῃ τῷ 1552.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ὁ Α΄ (François Ier), βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, γεννηθεὶς ἐν Κονιὰκ τῷ 1494. Ἦν υἱὸς μὲν τοῦ Καρόλου, κόμητος τῆς Ἀγγουλέμης, ἀνεψιὸς δὲ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ΄ καὶ τῆς ἐκ Σαβοΐας Λουίζης. Τοῦ βασιλέως μὴ ἔχοντος ἄρρενα τέκνα, ὁ Φραγκίσκος ἦν πλησιέστερος συγγενὴς καὶ ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ στέμματος. Τῷ 1515 διεδέχθη Λουδοβίκον τὸν ΙΒ΄, οὗ τὴν θυγατέρα Κλαυδίαν εἶχε νυμφευθῆ. Κληρονόμος δὲ γενόμενος τῆς ἐπὶ τῶν Μεδιολάνων ἀξιώσεως Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ΄, κατῆλθεν εἰς Ἰταλίαν καί, νικήσας ἐν τῇ μεγάλῃ μάχῃ παρὰ τὴν

Μαρινιάκ, εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Μεδιόλανα καί, γενόμενος κύριος τῶν κρατῶν τοῦ δουκὸς Μαξιμιλιανοῦ Σφόρτζα, ἐχορήγησεν αὐτῷ σπουδαίαν σύνταξιν καὶ μετὰ ἓν ἔτος συνωμολόγησε μετὰ τῶν Ἑλβετῶν συνθήκην διαρκοῦς εἰρήνης. Κατόπιν ὑπέγραψε σύμβασιν μετὰ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Ι΄ μᾶλλον ἐπωφελῆ τῇ Ἁγίᾳ Ἕδρᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ, συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ Καρόλου τοῦ Ε΄ τῆς Αὐστρίας, πρὸ μικροῦ ἀναβάντος τὸν θρόνον τῆς Ἱσπανίας, συνεμάχησε μετὰ τῆς Βενετίας καὶ Ἀγγλίας, συνετέλεσεν οὕτω πρὸς παγίωσιν τῆς ἐν Εὐρώπῃ εἰρήνης, ἀναδειχθεὶς ἔκτοτε εἷς τῶν ἰσχυροτάτων ἡγεμόνων τοῦ χριστιανισμοῦ. Θανόντος δὲ Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α΄, ὁ Φραγκῖσκος διὰ διωροδοκίας ἐζήτησε ν' ἀναβῇ τὸν κενὸν θρόνον τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀποκλείων Κάρολον τὸν Ε΄, ἔγγονον τοῦ Μαξιμιλιανοῦ. Ἀποτυχὼν δὲ τῆς προσδοκίας, εὑρέθη ἀπέναντι ἰσχυροῦ ἀντιπάλου, μεθ' οὗ περιεπλάκη εἰς πολυετῆ πόλεμον. Καὶ συνεμάχησε μὲν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου τοῦ Η΄, ἀλλὰ μετά τινας μάχας, ὁ σύμμαχος ἐγένετο ἀντίπαλος, ἑνωθεὶς τῷ αὐτοκράτορι τῆς Αὐστρίας. Ὁ πόλεμος Γαλλίας καὶ Αὐστρίας, διαρκέσας ἀπὸ τοῦ 1520 μέχρι τοῦ 1522, ἔληξε μετὰ πολλὰς ἀπωλείας τῶν Γάλλων καὶ παντελῆ καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ τοῦ Φραγκίσκου καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτοῦ. Ὁ Φραγκῖσκος, ἀχθεὶς αἰχμάλωτος εἰς Μαδρίτην, ὑπεχρεώθη μὲν νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην, δι' ἧς τῷ ἀφῃρεῖτο τὸ τέταρτον τῆς Γαλλίας καὶ προσέτι τὰ Μεδιόλανα, ἡ Γένουα καὶ τὸ Ἄστυ, ἀλλ' ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν, ἠθέτησε τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ, δοὺς ἀφορμὴν πρὸς ἐπαναληψιν τοῦ πολέμου (1527). Βεβαιωθεὶς ὅῆλον ὅτι περὶ τῆς συνδρομῆς Ἑρρίκου τοῦ Η΄ καὶ τῆς βοηθείας τῶν Ἰταλῶν, ὥθησε τοὺς τελευταίους εἰς τὸν πόλεμον, πλὴν ἀθετήσας τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑποχρεώσεις, ἀφῆκε νὰ λεηλατηθῇ ἡ χώρα αὐτῶν ὑπό τε τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἱσπανῶν. Καὶ ἔπεμψε μὲν στρατὸν εἰς Νεάπολιν, ἀλλ' ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀθλιότητι, οὗ ἕνεκα ὁ ναύαρχος αὐτοῦ Ἀνδρέας Δώρια ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ μετὰ τῶν κατέργων αὐτοῦ τῷ αὐτοκράτορι. Ἐξαντληθέντων δὲ καὶ τῶν πολεμίων, ὑπεγράφη ἡ ἐν Καμβραΐ συνθήκη (1529), ἡ κληθεῖσα τῶν Κυριῶν, διότι ἐγίνοντο τῇ ἑκατέρωθεν μεσολαβήσει Λουΐζης τῆς ἐκ Σαβοΐας καὶ Μαργαρίτας τῆς Αὐστριακῆς. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ὁ Φραγκῖσκος, διαμαρτυρηθεὶς κατὰ τῆς συνθήκης ταύτης καὶ ἐπαναληφθέντος τοῦ πολέμου, κατέλαβε τὴν Σαβοΐαν (1535), ἔπειτα τὸ Τουρῖνον (1536)· ἵνα δὲ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς Προβιγγίας τοὺς εἰσβαλόντας Αὐστριακούς, μετῆλθε μέσα σκληρὰ καὶ ἀποτρόπαια. Ἐπὶ τέλους ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατός, δεκατισθεὶς ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν νόσων, διέβη τὰς Ἄλπεις καὶ νέα συνθήκη ὑπεγράφη ἐν Νικαίᾳ (1537), καταλήξασα εἰς πρόσκαιρον τῶν δύο ἡγεμόνων συμμαχίαν. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος ὁ Φραγκῖσκος ἐπὶ τῇ ἀπατηλῇ ὑποσχέσει παραχωρήσεως τῶν Μεδιολάνων ἔδωκε τὴν ἄδειαν τῷ στρατῷ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ διέλθῃ διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ, ἵνα σκοπιμώτερον κατευνάσῃ τὴν ἐν Γάνδῃ ἐπανάστασιν. Ψευσθεὶς δὲ τῶν ἐλπίδων, προσέβαλε τῷ 1542 ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Τούρκων τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ καὶ ἐνίκησε μὲν ἐν Κερισόλῃ (1544), ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἐν Κρέσπῃ συνθήκην, δι' ἧς ἀπέσυρε μὲν τὰς ἐπὶ τῆς Ἀραγῶνος, Νεαπόλεως, Μεδιολάνων καὶ Φλάνδρας ἀξιώσεις αὐτοῦ, ἐξησφαλίζετο δὲ ἡ ἀκεραιότης τῆς Γαλλίας. Ἔκτοτε δὲν περιεπλάκη πλέον εἰς ἱπποτικοὺς πολέμους, ἐκ δὲ τῶν τέως γενομένων, εἰ καὶ οὐδὲν ὠφελήθη ἡ Γαλλία, παρενεβλήθησαν ὅμως πλεῖστα ἐμπόδια Καρόλῳ τῷ Ε΄ πρὸς πραγμάτωσιν τῶν φιλοδόξων αὐτοῦ σχεδίων τοῦ νὰ γείνῃ κοσμοκράτωρ. Ἄξια μνείας εἰσὶ τὰ σκληρὰ αὐτοῦ διατάγματα κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων, ἡ ἐν πολλαῖς τῆς Γαλλίας πόλεσι πανήγυρις *auto-da-fe* (1835), καθ' ὃν μάλιστα χρόνον συνεμάχει τοῖς Τούρκοις καὶ πρὸ πάντων ἡ φρικτὴ σφαγὴ ἐν πολλαῖς τῆς Προβιγγίας κώμαις. Ἐν τούτοις ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, προσκαλέσας πολλοὺς σπουδαίους ἄνδρας ἐξ Ἰταλίας. Ἐτελεύτησε δὲ τῷ 1547 μετὰ πολυχρόνιον νόσον.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ὁ Α΄ (Στέφανος François I), αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, γεννηθεὶς ἐν Νανσὺ τῷ 1708 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1765. Γενόμενος δοὺξ τῆς Λοθαριγγίας καὶ εἶτα μέγας δοὺξ τῆς Τοσκάνης (1737), κατέστη διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Μαρίας Θηρεσίας συμβασιλεὺς τῶν αὐστριακῶν κρατῶν

καὶ ἐξελέγη ἐπὶ τέλους παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Πρωσίας αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας τῷ 1745. Ἀφεὶς δὲ πᾶσαν τὴν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας τῇ εὐγενεῖ συζύγῳ, αὐτὸς μόνον μέλημα εἶχε πῶς ν' αὐξήσῃ τὰ πλούτη αὐτοῦ δι' ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἦν δὲ φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, συνέστησεν ἐν Πιστοίᾳ Ἀκαδημίαν τῆς φιλολογίας, ἐν Αὐγούστῃ Ἀκαδημίαν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπροίκησε τὴν Βιέννην διὰ τῆς ἱδρύσεως φυσιολογικοῦ καὶ νομισματικοῦ μουσείου. Ἐκ τῆς Μαρίας Θηρεσίας ἐγέννησε δεκαὲξ τέκνα, ὧν ἡ Μαρία Ἀντωνέττα ἐγένετο βασίλισσα τῆς Γαλλίας.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ὁ Β' (Ἰωσὴφ-Κάρολος François II), αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἢ Φραγκίσκος ὁ Α', αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, γεννηθεὶς τῷ 1768 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1835. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ Λεοπόλδον τὸν Β' (1792), ἦν ἔξωλες ἀδέξιος, ἡ δὲ ἀπόλυτος διακυβέρνησις τοῦ κράτους ἦν εἰς χεῖρας τοῦ Μέττερνιχ. Ἀναβὰς τὸν θρόνον, εὑρέθη εἰς πόλεμον πρὸς τὴν γαλλικὴν Ἐπανάστασιν καὶ ἐδοκίμασε μέχρι τοῦ 1809 σειρὰν δυστυχημάτων. Τῷ 1797 διὰ τῆς ἐν Κάμπῳ Φορμίῳ συνθήκης ἀπώλεσε τὴν Λομβαρδίαν πλὴν τῆς Βενετίας. Ἡττηθεὶς ἐν Μαρέγκῳ (1800), ἀπώλεσε πολλὰς ἐπαρχίας καὶ μετὰ τὴν ἐν Ἀουστέρλιτς μάχην (1805) κατέλαβον οἱ Γάλλοι τὴν Βενετίαν. Συστάσης δὲ τῆς Ὁμοσπονδίας τοῦ Ρήνου, ἠναγκάσθη, ἀποθέμενος τὸν τίτλον αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, νὰ περιορισθῇ εἰς τὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας (1806). Τῷ 1809 τῷ ἀφῃρέθησαν ἡ Γαλλικία καὶ αἱ Ἰλλυρικαὶ ἐπαρχίαι. Τέλος δέ, ἵνα θέσῃ τὴν κορωνίδα τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ, ἔδωκεν εἰς σύζυγον τῷ νικητῇ τὴν πρωτότοκον θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν Λουίζαν (1810) καὶ κατόπιν διέκοψε πᾶσαν σχέσιν μετὰ τοῦ Βοναπάρτου, ἐγκαταλειφθέντος ὑπὸ τῆς τύχης (1813). Αἱ δὲ ἐπιτυχίαι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συνδέσμου ἀπέδωκαν πάλιν αὐτῷ πάσας τὰς ἀπὸ εἰκοσαετίας ἀπολεσθείσας δι' αὐτὸν χώρας.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ-ΙΩΣΗΦ ὁ Β' (Κάρολος), ὁ νῦν αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας, υἱὸς τοῦ ἀρχιδουκὸς Φραγκίσκου Καρόλου καὶ τῆς Σοφίας, πριγκηπίσσης τῆς Βαυαρίας, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῇ 18ῃ αὐγούστου 1830. Τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἔτυχε λαμπρᾶς ἀνατροφῆς καὶ κατὰ ἀπρίλιον τοῦ 1848 διορισθεὶς διοικητὴς τῆς Βοημίας, κατέλιπε μετ' οὐ πολὺ τὴν θέσιν ταύτην, ἵνα ἐλθὼν ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ αὐστριακοῦ στρατοῦ, διακριθεὶς τῇ 6ῃ μαΐου ἐν τῇ μάχῃ τῆς Σάντα-Λουκίας. Τῷ αὐτῷ ἔτει παραιτηθέντος τὸν θρόνον τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου καὶ τοῦ ἀρχιδουκὸς Φραγκίσκου-Καρόλου, πατρὸς τοῦ Ἰωσήφ, ἀποποιηθέντος τὸν θρόνον ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ, ὁ Φραγκίσκος-Ἰωσὴφ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας καὶ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας καὶ ἐξέδωκε τὴν περίφημον προκήρυξιν, δι' ἧς ἀνεγνωρίζοντο πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ πολῖται ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου μετὰ τοῦ διπλώματος τοῦ ἐκλέγειν τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἀρνηθέντες ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς βασιλέα, συνεστήσαντο δημοκρατίαν (14 ἀπριλίου, 1847) ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Κοσσούθ, οἱ δὲ Ἰταλοὶ ἐπανέστησαν. Ἀλλὰ καταβληθείσης ἐν τοῖς σπαργάνοις αὐτῆς τῆς ἰταλικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ Αὐστρία, βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τῆς Ρωσίας, πεμψάσης εἰς Οὐγγαρίαν 100,000 στρατιωτῶν, κατέβαλε καὶ τὴν ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐπανάστασιν. Ὁ Φραγκίσκος-Ἰωσήφ, ἀπαλλαγεὶς τῶν ἐπιφόβων τούτων ἐπαναστάσεων, ἐξέδωκε τῇ 26 σεπτεμβρίου 1851 διάγγελμα, δι' οὗ ἀπεκήρυσσε πολλὰ τῶν ἐν τῷ χάρτῃ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ ἄρθρων καὶ ἐξησφάλιζε τὸ ἀνεύθυνον τῶν ὑπουργῶν, ὀφειλόντων διδόναι λόγον τῶν πράξεων αὐτῶν τῷ αὐτοκράτορι. Συγχρόνως κατηργήθη ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου καὶ διελύθη ἡ ἐθνοφυλακή. Τέλος τῇ 1ῃ ἰανουρίου 1852 ὁ αὐτοκράτωρ ἠκύρωσε τὸν χάρτην, ὃν παρέσχε τοῖς λαοῖς τῷ 1849, ἀνασυστήσας τὴν ἀπολυταρχίαν. Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διὰ συνετῆς πολιτικῆς ἀνεκτήσατο ἐν μέρει τοὐλάχιστον τὴν ἐπιρροήν, ἣν οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἐξήσκουν ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων πρὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848. Αὐθέντος δὲ πρὸς καιρὸν τοῦ ζητήματος τοῦ Σλέσβιγ Ὁλσταΐν, ἔπεμψε στρατὸν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Ὅεσης κατὰ τοῦ ἀποστάντος λαοῦ. Ἐκ δὲ τῆς ἐν Βερολίνῳ συνεντεύξεως μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας τῇ 19ῃ φεβρουαρ. 1853 συνεδέθησαν στενώτερον αἱ σχέσεις τῶν δύο κρατῶν

καὶ ὑπεγράφη ἐμπορικὴ συνθήκη, ἧς μετέσχον καὶ ἄλλα γερμανικὰ κράτη. Τῇ 24ῃ ἀπριλ. 1854 ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσὴφ ἐνυμφεύθη τὴν Ἐλισάβετ, θυγατέρα τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ἐξ ἧς ἐγέννησε δύο θυγατέρας. Ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ πολέμου, ἐπιλαθόμενος τῆς ὑποστηρίξεως, ἧς εἰς δυσχερεῖς περιστάσεις ἔτυχε παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Ρωσίας Νικολάῳ, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς Τουρκίας καὶ μέχρι τέλους τοῦ πολέμου διεδραμάτισε πρόσωπον εἰρηνοποιοῦ. Τῷ 1855 ὑπέγραψε σύμβασιν μετὰ τοῦ πάπα, δι' ἧς ἀνετρέποντο οἱ φιλελεύθεροι νόμοι Ἰωσὴφ τοῦ Β' καὶ παρεδίδετο ὁ τύπος καὶ ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις τῷ δυτικῷ κλήρῳ.

Τῷ 1859 ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ, ἀποποιηθεὶς νὰ καθυποβάλῃ εἰς τὴν διαιτησίαν διεθνοῦς συνεδρίου τὸ λομβαρδοβενετικὸν ζήτημα, διέταξε τὸν στρατηγὸν Γκιουλάι νὰ εἰσβάλῃ εἰς Πεδεμόντιον. Ἡττηθέντων δὲ παντοχοῦ τῶν Αὐστριακῶν ὑπὸ τοῦ γαλλοϊταλικοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίως ἐν Σολφερίνῳ, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ μετὰ Ναπολέοντος τοῦ Γ' τὴν ἐν Βιλλαφράγκᾳ προσωρινὴν συνθήκην, ἣ ἠκολούθησεν ἡ ἐν Ζυρίχῃ ὁριστικὴ συνθήκη, δι' ἧς ἀφίετο τῇ μὲν Ἰταλίᾳ ἡ Λομβαρδία, τῇ δὲ Αὐστρίᾳ ἡ Βενετία. Τῷ 1860, ἵνα προλάβῃ τὸν ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐρεθισμόν, ἐξέδωκε χάρτην συνταγματικόν, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ἡ αὐτονομία τῆς Οὐγγαρίας μετὰ ἐθνικῆς Βουλῆς καὶ κυβερνήσεως ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ, παραχωρήσας καὶ ταῖς ἄλλαις ἐθνότησι δικαιώματα ἐκλογικὰ καὶ ἐπιτρέψας τὴν ἐκλογὴν Βουλῆς ὑπὸ τύπον καθαρῶς συνταγτικόν. Τῷ 1863 συνέδεσε συμμαχίαν μετὰ τῆς Πρωσίας κατὰ τῆς Δανίας ὑπὲρ τῶν δουκάτων Σλέσβιγ - Ὁλσταΐν. Ἀλλ' ἀμέσως μετὰ τὴν νίκην οἱ δύο σύμμαχοι εὑρέθησαν ἀπέναντι διλήμματος περὶ τῆς διανομῆς τῆς λείας, τῆς μὲν Πρωσίας ἀξιούσης δικαιώματα ἐπὶ τῶν δουκάτων, ὡς γειτονευόντων αὐτῇ, τῆς δὲ Αὐστρίας ἰσχυριζομένης ὅτι ἀνήκουσι τῇ γερμανικῇ ὁμοσπονδίᾳ, ἧς ἡ δύναμις αὕτη εἶχε τὴν προεδρείαν. Ἡ διαφωνία προήχθη εἰς δεινὸν πόλεμον (1866), καταλήξαντα εἰς τὴν ἐν Σαδόβᾳ τελείαν ἧτταν τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ (ἴδε ΣΑΔΟΒΑ), τὴν ἀπώλειαν τῆς Βενετίας ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας, συμμάχου τῆς Πρωσίας, καὶ τὴν ἔξωσιν τῆς Αὐστρίας ἀπὸ τῆς προεδρείας τῆς γερμανικῆς Διαίτης, περιελθούσης τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῆς Πρωσίας. Τὰ ἀτυχήματα ταῦτα συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὸ νὰ παραχωρηθῶσι τοῖς αὐστριακοῖς πληθυσμοῖς δικαιώματα, στηριζόμενα ἐπὶ μᾶλλον φιλελευθέρων βάσεων, δι' ἃς ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσὴφ ἐθαυμάσθη διὰ τὴν σύνεσιν αὐτοῦ, ὡς φροντίσας νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῶν ἐπακολούθων φοβερᾶς ἥττης διὰ τῆς εὐνοίας καὶ εὐημερίας τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Τῷ 1867 ἐλθὼν εἰς Πέστην, ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ παρεχώρησε τοῖς Ἰουδαίοις δικαιώματα ἴσα τοῖς Χριστιανοῖς, κηρύξας πλήρη ἀνεξιθρησκείαν, ἀναιρέσας τὴν μετὰ τοῦ πάπα σύμβασιν, ἐπιτρέψας τὸν πολιτικὸν γάμον καὶ διοργανώσας τὸν στρατόν. Τῷ 1867 μεταβὰς εἰς Παρισίους, ἐπεσκέψατο τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν καὶ μετὰ δύο ἔτη κατέβαλε τὴν ἐν Δαλματίᾳ ἐπανάστασιν. Παρέστη ἐπίσης κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, ἐπεσκέψατο ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν σουλτάνον Ἀζίζ (1869) καὶ ἐν Βρεντησίῳ τὸν Βίκτορα Ἐμμανουήλ. Τῷ ἐπιόντι ἔτει ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ ἀλαθήτου τοῦ πάπα, ἠκύρωσε καθ' ὁλοκληρίαν ὅσα δικαιώματα ἐκτήσατο ἐν τῷ κράτει ὁ κλῆρος διὰ τῆς μετὰ τοῦ πάπα συμβάτεως τοῦ 1855. Τῷ αὐτῷ ἔτει κηρυχθέντος τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, ματαίως ἀγωνισθεὶς πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ἐτήρησεν αὐστηρὰν οὐδετερότητα. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος ἐτήρησε φιλικὰς σχέσεις μετὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1871 δὶς ἔσχε συνέντευξιν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου ἐν Σαλσβούργῳ καὶ Γαστάϊν, συνδεθεὶς μετ' αὐτοῦ διὰ συμμαχίας, σκοπούσης τὴν ὑπεράσπισιν τῶν γερμανικῶν συμφερόντων καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἐν Εὐρώπῃ εἰρήνης. Τῷ 1874 ἔσχεν ἐν Σκιέρνεβιτς ἄλλην συνέντευξιν μετὰ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ρωσίας καὶ Γερμανίας, ἧς ἐπακόλουθον ἦν ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1877 καὶ ἡ κατοχὴ τῶν ὁμόρων ἐπαρχιῶν Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης. Τῇ 26 αὐγούστου ἔλαβεν ἐν Κρέμσιερ καὶ δευτέραν συνέντευξιν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ', κατὰ φεβρουάριον δὲ τοῦ 1879 συνῆψε τὴν πρὸς

τὴν Γερμανίαν συμμαχίαν, ἥτις τῷ 1887 προήχθη εἰς τριπλῆν διὰ τῆς προσχωρήσεως καὶ τῆς Ἰταλίας. (Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα).

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ (Μαυρόλυκος), ὁ περιφημότερος μαθηματικὸς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐγεννήθη ἐν Μεσσήνῃ τῇ Σικελίας τῇ 16 Σεπτεμβρίου 1494 ἐκ γονέων Ἑλλήνων, προσφυγόντων ἐκεῖ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἠσπάσθη τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον καί, παραιτησάμενος τὴν φιλολογίαν, ἥτις τέως ἦν ἡ μόνη τέρψις αὐτοῦ, ἐπεδόθη ὅλως εἰς τὰ μαθηματικά, μόνον διδάσκαλον ἔχων τὸν πατέρα του. Ἡ σύντονος μελέτη ἐκλόνισε τὴν ὑγείαν τοῦ Φραγκίσκου· ἀλλὰ μόλις ἀναρρώσας, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην μετὰ πλείονος ζήλου, ἡ δὲ καρτερικὴ ἐπιμονὴ ἐστέφθη διὰ λαμπρᾶς ἐπιτυχίας. Ἡ φήμη τοῦ ἀνδρὸς ὡς μαθηματικοῦ διεδόθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Σικελίαν καὶ ὁ Μαυρόλυκος, εἰ καὶ προτιμῶν τὸν ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ βίον, ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀλλεπαλλήλους παρακλήσεις τοῦ ἀντιβασιλέως Ἰωάννου Βέγια, καλοῦντος αὐτὸν ἐν τῇ αὐλῇ. Ἐλθὼν ὁ Φραγκίσκος εἰς Πάνορμον, ἐπεφορτίσθη νὰ διδάξῃ τὴν γεωμετρίαν τῷ πρωτοτόκῳ υἱῷ τοῦ ἀντιβασιλέως. Ἐν τοῖς αὐλικοῖς διεκρίνετο ὁ μαρκήσιος Γεράκης διά τε τὸν προσηνῆ τρόπον καὶ τὴν πρὸς τὰς ἐπιστήμας ἀγάπην· διὸ συνέδεσε μετὰ τοῦ Φραγκίσκου Μαυρολύκου φιλίαν ἀδιάσειστον. Συνοδεύσας κατόπιν τὸν μαρκήσιον εἰς τὰς ἐν Νεαπόλει καὶ Ρώμῃ περιοδείας, ἔτυχεν εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς παρὰ τοῦ καρδιναλίου Ἀλεξάνδρου Φαρνεσίου. Ὁ Γεράκης, φοβούμενος μὴ ὁ Μαυρόλυκος δελεασθῇ ὑπὸ τῶν ἐν Ρώμῃ προτάσεων, ἔσπευσε νὰ τὸν ἐπαναγάγῃ εἰς Σικελίαν, ἔνθα ἐδωρήσατο αὐτῷ τὸ πλούσιον μοναστήριον τῆς ἁγίας Μαρίας τοῦ Πάρτου καὶ σύνταξιν ἰσόβιον διακοσίων χρυσῶν σκούδων, ἵνα παραδίδῃ τὰ μαθηματικὰ ἐν τῷ Λυκείῳ τῆς Μεσσήνης. Ὁ Ἕλλην οὗτος μαθηματικὸς ἔφθασεν εἰς ἔσχατον γῆρας, ἀπολαύων τῆς ὑπολήψεως τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιστημόνων ἀνδρῶν. Ὁ θάνατος τοῦ μαρκησίου Γεράκη ἦν ἡ πρώτη λύπη, ἡ θανασίμως πλήξασα τὴν καρδίαν αὐτοῦ, μεθ' ὃ ἀπομακρυνθεὶς ἔν τινι ἐπαύλει, παρεσκευάζετο διὰ τῆς μελέτης καὶ προσευχῆς ἐπὶ τὸ ἐγγίζον τέλος τοῦ βίου. Ἀπεβίωσε δὲ τὴν 21 Ἰουλίου 1575. Τὸ λείψανον αὐτοῦ, μετακομισθὲν εἰς τὴν ἐν Μεσσήνῃ ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, κατετέθη ἐντὸς μνημείου, ἐφ' οὗ λαμπρὰ ἐπιγραφὴ ἐξύμνει τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ.

Ὁ Μαυρόλυκος Φραγκίσκος ἐπενόησε νέαν θεωρίαν τῶν κυνικῶν τομῶν, ἐτελειοποίησε τοὺς γνώμονας καὶ ἐπλούτισε τὰς μαθηματικὰς θεωρίας. Ἔγραψε «Περὶ ἀστρονομίας», —«Περὶ φύσεως στοιχείων» καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων φυσικομαθηματικῶν ἀντικειμένων. Προσεπάθησε ν' ἀναπληρώσῃ τὸ πέμπτον βιβλίον τοῦ μαθηματικοῦ Ἀπολλωνίου κατὰ τὰς ἐνδείξεις τοῦ Πάππου. Εἰ καὶ ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐπιχείρησις δὲν ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, εὔκολον ἐν τούτοις νὰ σκεφθῇ τις ὅτι τοιοῦτον ἔργον μόνον ὑπὸ μεγάλου γεωμέτρου ἠδύνατο νὰ ἐπινοηθῇ. Μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοδοσίου, Μενελάου, Αὐτολύκου, Εὐκλείδου, Ἀπολλωνίου καὶ ἄλλων, συνοδεύσας μετὰ σοφῶν παρεκβολῶν, αἵτινες μεγάλως ὠφέλησαν τοὺς μεταγενεστέρους ἐκδότας. Ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ περὶ ἱστορίας καὶ διάφορα ποιήματα. Τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Φραγκίσκου Μαυρολύκου κατεγράφησαν ὑπὸ Νεκέρωνος *(Memoires tom. XXXVII)*. Κατάλογον δὲ τῶν χειρογράφων διατριβῶν αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Μογγιτόρης *(Bibliotheca Sicula)* καὶ ὁ Κράσσος *(Elogi d'homini illustri. Messina, 1643)*.

ΦΡΑΓΚΙΣΤΑ, κώμη τῆς Αἰτωλίας, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Ἀγραίων καὶ κειμένη πρὸς τὸ ΝΔ τοῦ Κερασόβου, οὗ ἀπέχει ὥρ. 2. Οἰκεῖται ὑπὸ 814 κατοίκων. Ἡ χώρα εἶναι ὀρεινὴ καὶ δασώδης.

ΦΡΑΓΚΟΝ, χωρίον τῆς Θεσσαλίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Καρδίτσης καὶ κείμενον μεταξὺ Καρδίτσης πρὸς Δ εἰς ἀπόστασιν 1 1/2 ὥρ. καὶ Μισενικόλα πρὸς Α εἰς ἴσην ἀπόστασιν. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατ.

ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ (Ἰωάννης). Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα καὶ ἐχρημάτισε διερμηνεὺς καὶ ἐξ ἀπορρήτων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρωσικῆς πρεσβείας. Μετέφρασε τὰς «Μεταμορφώσεις» τοῦ Ὀβιδίου.

ΦΡΑΓΚΟΣ (Δημήτριος). Ἔζη κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἐξ Ἠπείρου ὁρμώμενος, προσέφυγε μετὰ τὴν τουρκικὴν εἰσβολὴν εἰς Ἰταλίαν, γράψας λατινιστὶ πολέμους Γεωρ-

γίου τοῦ Καστριώτου. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1541, ἀνεδημοσιεύθη πολλάκις.

ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗ (Francfurt), ἡ ἐπὶ τοῦ Μήννου, πόλις τῆς Πρωσίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἔσης καὶ πρὸ τοῦ 1877 πρωτεύουσα δημοκρατίας καὶ ἕδρα τῆς γερμανικῆς διαίτης. Κάτοικοι 76,000. Ἔχει ἐφετεῖον, κακουργιοδικεῖον, ἐμποροδικεῖον, γυμνάσιον, σχολὴν ἰατρικήν, διδασκαλεῖον, τῶν κωφαλάλων, χειρουργικὸν ἀμφιθέατρον.

Περὶ τῆς ἐν Φραγκφούρτῃ Συνόδου ἴδε τὸ Συμπλήρωμα τοῦ παρόντος Λεξικοῦ.

ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗ (Francfort), ἡ ἐπὶ τοῦ Ὀδέρου, πόλις τῆς Πρωτίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Βρανδεμβούργου. Κάτοικοι 32,000. Ἔχει ἐφετεῖον, γυμνάσιον, σχολὴν τῶν τεχνῶν καὶ ἄλλην τῆς μαιευτικῆς. Ἔχει δὲ καὶ σπουδαίαν βιομηχανίαν καὶ ἐμπόριον οὐκ εὐκαταφρόνητον.

ΦΡΑΓΚΩΝΙΑ (Franconie καὶ γερμανιστὶ Franken), μίαν τῶν δέκα περιφερειῶν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, μεταξὺ τῶν τῆς Ἄνω-Σαξωνίας, τῆς Βοημίας, τῆς Βαυαρίας, τῆς Σουάβης, τοῦ Ἄνω-Ρήνου καὶ τοῦ Κάτω-Ρήνου. Ἐπιφ. 2,450,000 ἑκταρίων, κάτ. 1,500,000. Πρωτ. Νυρεμβέργη. Περιελάμβανει 1) τὰς ἐπισκοπὰς τῆς Ραμβέργης, τῆς Βυρτζούργης, τῆς Ἀϊχστέτης καὶ τὸ διαμέρισμα τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος ἐν Μεργκενταίμ, 2) τὰς ἡγεμονίας τῆς Βρανδεμβούργης-Βαϊρόιτ, Βρανδεμβούργης-Ἀμπάχ-Ἐνεβέργης, Σβαρζεμβέργης, Λαιβενστάιν-Βερτάιμ καὶ Χοενλόε-Βαλδεμβούργης, 3) τὰς κομητείας καὶ χωροδεσποτίας τῆς Χοενλόε-Νοϊενσταίν, Καστέλλης-Βερτάιμ, Ριενέκκης, Ἐρβάχης, Λιμβούργης-Κεϊλσδόρφης, Ρίγκ-Ἐρπάχ, Λιμβούργης-Σπέκκεφελδ, Σαϊνσάιμ, Ραϊχελσβέργης, Βιζενταίτ, Βελσάιμ καὶ Χάουζεν, 4) τὰς αὐτοκρατορικὰς πόλεις Νυρεμβέργην, Ροθεμβοῦργον, Βινσάιμ, Σβάινφορτ καὶ Βαϊσεμβούργην. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Βαμβέργης καὶ οἱ Μαργράβοι τῆς Βάιροϊτ καὶ τῆς Ἀνσπάχης συνεκάλουν τὰ συμβούλια τῆς περιφερείας καὶ διενέμοντο τὴν διοίκησιν τῆς περιφερείας. Τὰ συμβούλια δὲ ἤδρευον ἐν Νυρεμβέργῃ. Κατὰ τὸν Ε′ αἰῶνα ἡ Φραγκωνία ἦν τὸ κέντρον τοῦ βασιλείου τῆς Θουρίγκης, κατὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τῆς χώρας ταύτης μεταξὺ τῶν Σαξόνων καὶ τῶν Φράγκων οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἔλαβον τὸ μέρος, ὅπερ ἐκαλεῖτο Ἀνατολικὴ Γαλλία, τῆς πέραν τοῦ Ρήνου χώρας λαβούσης τὸ ὄνομα Δυτικῆς Γαλλίας. Ἀπὸ τοῦ Ι′ αἰῶνος ἡ Ἀνατολικὴ Γαλλία ἐκλήθη Φραγκωνία καὶ ἀπετέλεσεν ἓν τῶν μεγάλων δουκάτων τῆς Γερμανίας. Ἡ Φραγκωνία παρέσχε τῇ Γερμανίᾳ πολλοὺς βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορας, ὡς Κονράδον τὸν Α′ (911), Κονράδον τὸν Β′ τὸν Σαλικόν (1024), Ἑρρῖκον τὸν Γ′ (1039), Ἑρρῖκον τὸν Δ′ (1056), Ἑρρῖκον τὸν Ε′ (1106–1125). Τὸ δουκάτον τῆς Φραγκωνίας περιῆλθεν εἶτα εἰς Κονράδον τῆς Σουαβίας (ὡς αὐτοκράτορα Κονράδον τὸν Γ′)· τοῦτον διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερῖκος τῆς Ροθεμβούργης, βραδύτερον τῷ 1167 Κονράδος, υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Α′ τοῦ Πυρογενείου καὶ τέλος ὁ αὐτοκράτωρ Φίλιππος τῆς Σουαβίας. Μετὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ οἴκου τῆς Σουαβίας ἡ Φραγκωνία διεμελίσθη, τῶν ἐπισκόπων τῆς Βιρτσβούργης διατηρησάντων τὸν τίτλον τῶν δουκῶν τῆς Φραγκωνίας. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Βενσέσλης, ὃς διῄρεσε τὴν αὐτοκρατορίαν εἰς 4 περιφερείας (1387), ἔδωκεν εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν τὸ ὄνομα τῆς Φραγκωνίας καὶ τῆς Θουρίγκης, τέλος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς ὁ Α′ τῷ 1512 συνέστησε τὴν περιφέρειαν τῆς Φραγκωνίας. Κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον ὁ δοὺξ Βερνάρδος τῆς Σαξωνίας Βαϊμάρης μάτην ἐπειράθη τὴν ἀνασύστασιν τοῦ δουκάτου τῆς Φραγκωνίας ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1814 τὸ μέγιστον τμῆμα τῆς Φραγκωνίας ἀνήκει τῇ Βαυαρίᾳ καὶ ἀποτελεῖ ἐν μέρει τὰς περιφερείας τῆς Ἄνω Φραγκωνίας καὶ τῆς Μέσης Φραγκωνίας· ἄλλα μέρη περιῆλθον εἰς τὴν Βυρτεμβέργην (περιφέρεια τοῦ Ἰάκστου), εἰς τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βάδης (Βερτάιμ), εἰς Ἔσην Δαρμστάτην (Ἐρβάχ)· τέλος δὲ ἡ ἡγεμονία τῆς Ἀννεβέργης διεμερίσθη μεταξὺ τῆς Ἔσης Κασέλης, τῆς Πρωσίας καὶ τῶν δουκάτων τῆς Σαξωνίας.

ΦΡΑ-ΔΙΑΒΟΛΟΣ (Μιχαὴλ Πόζας, ὁ ἐπιλεγόμενος *Fra-Diavolo*), ἤτοι Ἀδελφὸς Διάβολος, νεαπολιτανὸς λῃστής, γεννηθεὶς ἐν Ἰτρίῳ (*Terre de Lavur*) περὶ τὸ 1760. Ἐγένετο κατ' ἀρχὰς ἀρχηγὸς συμμορίας λῃστῶν, οἵτινες κατέστρεψαν τοὺς Καλαβρούς, ὑπηρέτησεν εἶτα κατὰ τὴν τῷ 1799 εἰσβολὴν τῶν Γάλλων ὑπὸ τὸν καρδινάλιον Ρουφον, μετὰ δὲ τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν

διωρίσθη συνταγματάρχης. Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν Ἰωσὴφ τοῦ Βοναπάρτου ἀπεσύρθη εἰς Σικελίαν μετὰ τῆς αὐλῆς, ἐστάλη εἰς τὴν ἤπειρον πρὸς ἐπαναστάτησιν τῆς χώρας, συνελήφθη ἐν Σὰν-Σεβερίνῳ καὶ ἀπηγχονίσθη ἐν Νεαπόλει τῷ 1806. Οὗτος εἶναι ὁ ἥρως κωμειδυλλίου τῶν Σκρίβου καὶ Ὠβέρου.

ΦΡΑΔΜΩΝ ὁ Ἀργεῖος, ἀγαλματοποιός, ὃν ὁ Πλίνιος τάσσει ὡς σύγχρονον τοῦ Πολυκλείτου, τοῦ Μύρωνος, τοῦ Πυθαγόρα, τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Περελίου τῇ 90ῇ ὀλυμπιάδι (420 π. Χ.). Ἦν οὗτος εἷς τῶν διακεκριμένων ἐκείνων καλλιτεχνῶν, οἵτινες μετέσχον τοῦ διασήμου ἀγῶνος, ὃν ἀναφέρει ὁ Πλίνιος, ἑκάστου κατασκευάσαντος Ἀμαζόνα διὰ τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Πέμπτον ἐν τῷ συναγωνισμῷ ἐθεωρήθη τὸ ἔργον τοῦ Φράδμωνος, ὅστις φαίνεται ὅτι ἦτο ὁ νεώτερος καὶ τῶν τεσσάρων πρωτιμηθέντων συναγωνιστῶν αὐτοῦ. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει τὸν ἐργασθέντα ἀνδριάντα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ὀλυμπιονίκου Ἀμέρτου· ὑπάρχει δὲ καὶ ἐπίγραμμα τοῦ Θεοδωρίδα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ ἐπὶ συμπλέγματος 12 ὀρειχαλκίνων βοῶν, κατασκευασθέντος ὑπὸ τοῦ Φράδμωνος καὶ ἀφιερωθέντος εἰς τὴν Ἰτωναίαν Ἀθηνᾶν, τὴν ἐν Ἴτωνι τῆς Θεσσαλίας λατρευομένην. Τὸν Φράδμωνα ἀναφέρει καὶ ὁ Κολουμέλλας.

ΦΡΑΚΑΣΤΩΡ, (Ἱερώνυμος Fracastor), ἰατρὸς καὶ ποιητὴς Λατῖνος, γεννηθεὶς τῷ 1483 ἐν Βερώνῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1553. Ἐσπούδασεν ἐν Παδούῃ τὴν φυσικήν, τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἰατρικήν. Ἀπὸ τοῦ 1502 ἐδίδαξε τὴν διαλεκτικὴν ἐν Παδούῃ· προστατευόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἐνετοῦ στρατηγοῦ Ἀλβιανοῦ, ἔτυχεν ἕδρας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Πόρτο-Ναόνης, ἔνθα συνέθετο ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον: «Σίφυλις» (Βερώνη, 1530), ὅπερ οἱ τότε φιλόλογοι Σανναζάρ, Σκαλίγηρος κλπ. ἐθεώρησαν θαυμάσιον. Τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶναι σθεναρὸν καὶ ὑψηλόν, αἱ παρεκβάσεις ποικίλαι, ἡ δὲ ποίησις πλήρης κοσμίων θελγήτρων. Ὑπάρχει αὐτοῦ γαλλικὴ μετάφρασις ὑπὸ Macquer καὶ Lacombe (Παρίσιοι, 1753). Προσληφθεὶς ἰατρὸς τοῦ πάπα Παύλου τοῦ Γ', συμπαρελήφθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Τριδέντῳ Σύνοδον καὶ κατώρθωσε διὰ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ ὡς ἰατροῦ νὰ μεταγάγῃ τὴν Σύνοδον εἰς Βονωνίαν, προφασιζόμενος τὴν ἐν Τριδέντῳ ἐπικρατοῦσαν ἐπιδημίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φρακάστορος ὁ Σκαλίγηρος ἔγραψε ποίημα πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, ἡ δὲ πόλις τῆς Βερώνης ἀνήγειρεν αὐτῷ ἀνδριάντα. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ, ἐν πεζῷ λόγῳ καὶ ἐν ποιήσει, ἐδημοσιεύθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1555 καὶ ἐν Γενεύῃ τῷ 1637.

ΦΡΑΜΕΡΥ (Νικόλαος-Στέφανος Framery), φιλόλογος καὶ μουσικός, γεννηθεὶς ἐν Ρουέν τῷ 1745 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1810. Πρῶτος οὗτος ἐσκέφθη νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν γαλλικὴν ἰταλικὰ κωμειδύλλια, ὡς τά: Ἡ ἀποικία, — Ὀλυμπιάς, — Ἰνφάντα τῆς Ζαμόρας κλπ. Οὗτος ἐποιήσατο κωμειδύλλια, ἅτινα αὐτὸς ἐτόνισε καὶ ἐμελοποίησε, διηγήματα, λυρικὰ ποιήματα, φιλολογικὴν μετάφρασιν ἐν πεζῷ τῆς Ἐλευθερωθείσης Ἱερουσαλὴμ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ *Panckoucke* (Παρίσιοι, 1785), ἄλλην τοῦ Μανιώδους Ρολάνδου (1787), διάφορα μέτρια συγγράμματα περὶ μουσικῆς καὶ σημείωσιν περὶ τοῦ Ἰωσὴφ Χάυδν (1810).

ΦΡΑΝΣΗΣ (Φίλιππος Francis), ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Δουβλίνῳ τῷ 1740 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1813. Σπουδάσας ἐν τῷ κολλεγίῳ τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐν Λονδίνῳ, συνώδευσε τῷ 1758 ὡς γραμματεὺς τὸν στρατηγὸν Βλάι, ἐκπλεύσαντα πρὸς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας, παρευρέθη δὲ καὶ εἰς τὴν παρὰ τὸ Χερβοῦργον ναυμαχίαν. Τῷ 1760 προσελήφθη γραμματεὺς τοῦ λόρδου Κίννουλ, πρεσβευτοῦ ἐν Πορτογαλίᾳ, καὶ τῷ 1773 διωρίσθη μέλος τοῦ ἐν Βεγγάλῃ συμβουλίου μετὰ ἐτησίου μισθοῦ δέκα χιλ. λιρῶν, παραμείνας ἐν Ἰνδίαις μέχρι τοῦ 1780. Παραιτηθεὶς δὲ τότε τὴν θέσιν ταύτην, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα μετὰ τέσσαρα ἔτη ἐξελέγη μέλος τοῦ Κοινοβουλίου, ταχθεὶς τῷ φιλελευθέρῳ κόμματι καὶ γενόμενος θερμὸς συνήγορος τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ μέχρι τοῦ 1807 καὶ ὑποστηρίζων ἐν τῇ Βουλῇ τῶν κοινοτήτων τὰς ὑπὸ τοῦ Φὼξ καὶ Γρέυ εἰσαγομένας μεταρρυθμίσεις.

ΦΡΑΝΤΖΗ, χωρίον τῆς Φθιώτιδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἡρακλεωτῶν καὶ κείμενον ἐν τῇ πεδιάδι παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Σπερχειοῦ εἰς ἀπόστασιν 45′ πρὸς Δ τοῦ Μοσκοχωρίου. Οἰκεῖται ὑπὸ 350 κατ.

ΦΡΑΝΤΖΗΣ (Γεώργιος). Ἐγεννήθη ἐν Κων-

σταντινουπόλει τῇ 30 αὐγούστου 1401 ἐξ ἐπισήμων γονέων, ἀναδεχθεὶς ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ τῆς ὁσίας Θωμαΐδος. Νέος ἔτι ἀπέλαυε τῆς εὐνοίας τῶν αὐτοκρατόρων Μανουὴλ καὶ Ἰωάννου τῶν Παλαιολόγων. Τῷ 1427 συνοδεύσας τὸν Ἰωάννην εἰς Πελοπόννησον, παρέμεινε παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Δραγάσῃ, δεσπότῃ τῆς Πελοποννήσου, ἐπ' ὀνόματι δὲ τούτου κατέλαβε τὰ παραδοθέντα φρούρια τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Κυλλήνης· εἶτα, συστρατεύσας τῷ Κωνσταντίνῳ κατὰ τῶν Πατρῶν, ἐγένετο αἴτιος τῆς σωτηρίας ἐκείνου· διότι πληγωθέντος τοῦ ἵππου καὶ πεσόντος χαμαί, ὁ Φραντζῆς προκινδυνεύσας ἔσωσεν αὐτόν. Ὁ Φραντζῆς πληγωθεὶς καὶ αἰχμαλωτευθεὶς ὑπὸ τῶν Πατρέων, καθείρχθη ἔν τινι πύργῳ, ἔνθα πολλὰς ὑπέστη κακουχίας καὶ στερήσεις, τεσσαρακονθήμερον μείνας αἰχμάλωτος ἐν τῇ φυλακῇ. Ἀλλ' εἶτα ἀπολυθεὶς ἀντημείφθη ἐπαξίως ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, ὃς ἀπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν σουλτάνον Μουράτ τὸν Β' εἰς διεξαγωγὴν ἐκκρεμῶν τινων ζητημάτων. Τῷ 1430 ἐστάλη εἰς Ἀκαρνανίαν, ἵνα συμβιβάσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους υἱοὺς Καρόλου Τόκου τοῦ ἡγεμόνος· ἐπιστρέφων δὲ συνελήφθη περὶ τὰ νησύδρια τῆς Λευκάδος ὑπὸ καταλανῶν πειρατῶν καὶ ἀπαχθεὶς εἰς Κυλλήνην, ἐπωλήθη μετὰ τῶν συναιχμαλωτευθέντων ἀντὶ πέντε χιλιάδων χρυσῶν νομισμάτων.

Κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1431 διωρίσθη διοικητὴς Πατρῶν καὶ κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1432 ἐστάλη πρεσβευτὴς πρὸς τὸν σουλτάνον καὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, παρ' οὗ καὶ ἐτιμήθη τῷ ὀφικίῳ τοῦ πρωτοβεστιαρίου. Ἐπανελθὼν εἰς Πελοπόννησον, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου πρὸς Ἀντώνιον Ἀκαϊόλην, τὸν αὐθέντην Ἀθηνῶν, πρεσβεύσας μετὰ ταῦτα καὶ δεύτερον παρά τε τῷ σουλτάνῳ καὶ Ἰωάννῃ τῷ αὐτοκράτορι. Ἀποθανόντος τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἡ χήρα ἐκείνου Μαρία Μελισσηνὴ ἐξῃτήσατο παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς ἡγεμονίας Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν ἀντὶ ἄλλων ἐν Πελοποννήσῳ χωρῶν. Πρὸς συνομολόγησιν τοῦ ἀνταλακτηρίου ἐστάλη ὁ Φραντζῆς τῷ 1435, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ὀθωμανὸς στρατάρχης Τουραχάνης προλαβὼν κατέλαβε τὰς Θήβας, διετάχθη νὰ μεταβῇ παρὰ τούτῳ καὶ διαπραγματευθῇ τὸ ζήτημα. Εὐμενοῦς τυχὼν ὑποδοχῆς ὑπὸ τοῦ Τουραχάνου, ἐπέστρεψεν ὅμως ἄπρακτος, τοῦ ὀθωμανοῦ στρατάρχου ἀποποιηθέντος πᾶσαν διαπραγμάτευσιν. Ἐκ Θηβῶν ὁ Φραντζῆς ἀναχωρήσας ἐπορεύετο εἰς Εὔβοιαν, ἀλλ' ἀρθείσης τῆς χεφύρας, ἠναγκάσθη νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὴν ἀντίπεραν, ἐκτεθειμένος εἰς τὸ ψῦχος τῆς νυκτὸς καὶ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν λῃστῶν καὶ τῶν Τούρκων. Τῇ 23 σεπτεμβρίου ἀναχωρήσας (1436) ἐξ Εὐβοίας, ἔφθασεν εἰς Βυζάντιον, ἔνθα τὴν 26 ἰανουαρίου 1438 ἐνυμφεύθη τὴν Ἑλένην, θυγατέρα τοῦ ἐπὶ κανικλείου Ἀλεξίου Παλαιολόγου τοῦ Ἐξαμπλάκωνος, στεφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐκ τῆς συζυγίας ταύτης ἐγέννησεν υἱοὺς Ἰωάννην καὶ Θάμαρ, ἀναδεχθέντας ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου Δραγάσῃ, καὶ Ἀλέξιον καὶ Ἀνδρόνικον.

Τῇ 6 δεκεμβρίου 1441 σταλεὶς εἰς Λέσβον, διεπραγματεύθη τὸ συνοικέσιον Κωνσταντίνου καὶ Αἰκατερίνης, θυγατρὸς τοῦ ἄρχοντος τῆς νήσου Κατελουζίου, τελέσας καὶ τὴν τοῦ γάμου μνηστείαν· τῷ 1442 ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ δεσπότου καὶ τῇ 20 ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλη πρεσβευτὴς εἰς τὸν σουλτάνον καὶ Δημήτριον τὸν δεσπότην. Τῇ 1 νοεμβρίου 1443 ἐπέμφθη διοικητὴς Σηλυβρίας, ἣν κατὰ μάρτιον τοῦ 1444 παρέδωκεν εἰς Θεόδωρον κατά τινα συνομολόγησιν. Ὕστερον ἐστάλη πρεσβευτὴς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην καὶ τὸν σουλτάνον. Τῷ 1447 πρὸς ἀμοιβὴν τῶν μεγάλων ἐκδουλεύσεων διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Σπάρτης καὶ πάντων τῶν περιξ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, εἰπόντος: «Ἕνεκα τῆς σῆς χρηστῆς δουλοσύνης καὶ τῆς ἐμῆς πρὸς σὲ ἀναδοχῆς καὶ ἀγάπης εὐηργετήσαμέν σοι τὴν τῆς Σπάρτης διοίκησιν καὶ οὕτω θέλω εἶναι καὶ αὕτη ὡς τῆς Κορίνθου καὶ Πάτρας, ὧν τὴν μὲν ἔχει ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης, τὴν δὲ Ἀλέξιος ὁ Λάσκαρις». Κατ' αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπρέσβευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ πολλῶν ὑποθέσεων, μάλιστα δὲ δευτέρου συνοικεσίου τοῦ Κωνσταντίνου, πρὸ μικροῦ χηρεύσαντος. Ἀναβάντος δὲ τοῦ Κωνσταντίνου εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον, ὁ Φραντζῆς ἐξηκολούθη τιμώμενος διὰ σπουδαίων πρεσβειῶν. Ἀποσταλεὶς δ' εἰς Τραπεζοῦντα καὶ Ἀρμενίαν μετὰ διετῆ ἀπουσίαν, ἐπανερχόμενος,

Δημοσίευση Βιβλίου

ἐναυάγησε περὶ τὴν Ἀμισόν. Κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Φραντζῆς αἰχμαλωτευθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ πολλὰ δεινὰ ἀπελύθη διὰ σπουδαίων λύτρων κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1454, καταφυγὼν εἰς Σπάρτην. Τὸν δεκεμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐλθὼν εἰς Λεοντάριον, προσελήφθη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Θωμᾶ τοῦ δεσπότου, δωρησαμένου αὐτῷ δι' ἀργυροβούλλου τὴν Κερτέζην. Εἶτα διορισθεὶς πρεσβευτὴς εἰς Σερβίαν, ἀπεποιήθη τοιαύτην ἐντολὴν ἕνεκα τῆς δυσχεροῦς θέσεως, εἰς ἣν εὑρίσκοντο αἱ σχέσεις τῆς Πελοποννήσου καὶ Σερβίας. Κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1455 μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν παρὰ τῷ σουλτάνῳ πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἀλλὰ μόλις κατορθώσας νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν σύζυγον, ἐπέστρεψεν εἰς Πελοπόννησον, βαρυαλγῶν διὰ τὴν στέρησιν τῶν τέκνων, τοῦ μὲν Ἰωάννου σφαγέντος διαταγῇ τοῦ σουλτάνου, τῶν δὲ ἄλλων κρατηθέντων ἐν τῇ αὐλῇ. Τῇ 25 ὀκτωβρίου 1456 ἐπρέσβευσεν εἰς Βενετίαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθε τῇ 6 ἀπριλίου 1457. Θωμᾶς ὁ Παλαιολόγος καὶ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Δραγάσης, δεσπότης τέως τῆς Πελοποννήσου, βλέπων τὴν δυσχερῆ θέσιν, εἰς ἣν περιῆλθε τὸ κράτος αὐτοῦ, ἀπέδρα εἰς Ρώμην, ἀφεὶς ἐντολὴν τῷ Φραντζῇ ἐν καταλλήλῳ εὐκαιρίᾳ νὰ μετακομίσῃ καὶ τὴν οἰκογένειαν ἐκείνου εἰς Ρώμην. Τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ κυρίου αὐτοῦ πιστῶς ἐκπληρώσας ὁ Φραντζῆς, ἐπέστρεψε μετὰ τοῦτο εἰς Κέρκυραν τῇ 5 σεπτεμβρίου 1457· τὸ δ' ἑπιὸν ἔτος προσκλήσει τῆς βασιλίσσης Ἑλένης, πενθερᾶς τοῦ δεσπότου Λεονάρδου Τόκου, ἦλθεν εἰς Λευκάδα. Πάσχων ἐκ δεινοῦ ρευματισμοῦ ὁ ἀτυχὴς πρωτοβεστιάριος, ἀνέτεινε πλέον εἰς οὐρανὸν τὴν ψυχήν, ἀφοῦ κακὴ μοῖρα εἶχεν ἐκκενώσει εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ μέχρις ὑποστάθμης τὸ ποτήριον τῶν κοσμικῶν πικριῶν. Ὅθεν ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν τριβώνιον, μετωνομάσθη Γρηγόριος· τὸ δὲ παράδειγμα αὐτοῦ ἀκολουθήσασα καὶ ἡ συμμέτοχος τῶν θλίψεων ἐνάρετος σύζυγος Ἑλένη, μετωνομάσθη Εὐπραξία. Τῇ 4 σεπτεμβρίου 1465 προσεβλήθη δεινῶς ὑπὸ τοῦ ρευματισμοῦ εἴς τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα· τὴν δὲ προσβολὴν ἐκείνην καὶ τὴν πενίαν, ἐν ᾗ εὑρίσκετο ὁ ἄλλοτε εὐδαίμων Φραντζῆς, περιγράφει αὐτὸς ἐν τῷ Χρονικῷ. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος διατρίβων ἐν Κερκύρᾳ τῇ αἰτήσει τινῶν εὐγενῶν τῆς νήσου ἔγραψε τὸ Χρονικόν, ἐν ᾧ λεπτομερῶς περιγράφονται τὰ κατὰ τὴν ἅλωσιν. Τὸ Χρονικὸν ἐπεραιώθη τῇ 29 μαρτίου 1366 ἐν Κερκύρᾳ, ἔνθα πιθανὸν μετ' οὐ πολὺ παρέδωκε τὸ πνεῦμα.—Τὸ Χρονικὸν τοῦ Φραντζῆ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ποντάνου σὺν τῷ Σιμοκάττῃ ἐν Ἰγγολστάδῃ 1604. Τὸ δ' ἑλληνικὸν κείμενον μόνον ἐξέδωκεν ὁ Κάρολος Ἄλτερ ἐν Βιέννῃ τῷ 1796, πάλιν δὲ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Βεκκέρου ἐν Βιέννῃ 1838.

ΦΡΑΟΡΤΗΣ, ἦν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ὁ δεύτερος βασιλεὺς τῆς Μηδείας καὶ υἱὸς Δηιόκου, ὃν καὶ διεδέξατο. Ἐβασίλευσε δὲ 22 ἔτη (656—634 π. Χ.). Πρῶτον ἐνίκησε τοὺς Πέρσας καὶ εἶτα καθυπέταξε τὸ πλεῖστον τῆς Ἀσίας, ἐνικήθη ὅμως ἐπὶ τέλους καὶ ἐφονεύθη, ἐνῷ ἐπολιόρκει τὴν Νινευή, πρωτεύουσαν τοῦ ἀσσυριακοῦ κράτους. Τοῦτον διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κυαξάρης. Ὁ Φραόρτης οὗτος λέγεται ὅτι ἦν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Τρουτένωνα *(Truteno)* τῆς Ζενταβέστας καὶ ὅτι ἐκαλεῖτο Φεριδοὺν *(Feridun)* ἐν τῷ Σὰχ Ναμέ.

ΦΡΑΣΑΟΡΤΗΣ, υἱὸς Ρεομίτρους τοῦ Πέρσου, ὃν Ἀλέξανδρος ὁ μέγας διώρισε σατράπην τῆς ἐπαρχίας τῆς Κυρίως Περσίας τῷ 331 π. Χ. Ἀπέθανε δὲ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως τῶν Ἰνδιῶν.

ΦΡΑΣΙΟΣ, Κύπριος μάντις, ὅστις συνεβούλευσε τὸν Βούσιριν νὰ θυσιάσῃ τοὺς ξένους, οἵτινες ἦρχοντο εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ πρὸς πρόληψιν σιτοδείας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φράσιος αὐτὸς ἐγένετο θῦμα τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμβουλῶν.

ΦΡΑΣΤΑΝΙ (Ἄνω—Κάτω—), δύο χωρία τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἀπέχοντα ἀλλήλων $^1/_4$ τῆς ὥρ. καὶ κείμενα εἰς ἀπόστασιν 4 ὡρῶν πρὸς Β τῶν Σερρῶν ἐπὶ τῆς ἐκ τούτων εἰς Νευροκόπον ὁδοῦ. Οἰκεῖται ἑκάτερον ὑπὸ 30 χριστιαν. οἰκογενειῶν βουλγαροφώνων.

ΦΡΑΤΑΓΟΥΝΗ, σύζυγος Δαρείου τοῦ Α', βασιλέως τῆς Περσίας, ἧς τὰ δύο ἐκ τοῦ μονάρχου τούτου τέκνα ἔπεσον εἰς τὴν ἐν Θερμοπύλαις μάχην.

ΦΡΑΤΑΦΕΡΝΗΣ. Δύο ἀναφέρονται πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, τὰ ἑξῆς :

1. Φραταφέρνης, Πέρσης, ὅστις εἶχε τὴν διοίκησιν τῆς Παρθίας καὶ Ὑρκανίας ἐπὶ Δαρείου τοῦ Κοδομανοῦ καὶ συνηνώθη μετὰ τοῦ μονάρχου ἐκείνου σὺν τοῖς τάγμασιν, ἅτινα ἀνῆκον εἰς τὰς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐπαρχίας μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Ἀρβήλοις μάχης τῷ 331 π. Χ. Εἶτα συνώδευσε τῷ βασιλεῖ κατὰ τὴν εἰς Ὑρκανίαν φυγὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου ἐκουσίως παρεδόθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὑφ' οὗ καὶ ἐγένετο εὐμενῶς δεκτὸς καὶ φαίνεται ὅτι μετὰ μικρὸν ἀποκατέστη ἐν τῇ σατραπείᾳ αὐτοῦ. Τοὐλάχιστον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ ὡς σατράπης τῆς Παρθίας κατὰ τὴν προέλασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐναντίον τοῦ Βήσσου, ὅτε καὶ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ βασιλέως μετὰ τοῦ Ἐριγυίου καὶ τοῦ Καράνου πρὸς καταστολὴν τῆς στάσεως τοῦ Σατιβαρζάνου ἐν Ἀσίᾳ. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος συνηνώθη μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν Ζαριάσπῃ. Κατὰ τὸν ἑπόμενον χειμῶνα (328—327 π. Χ.) τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Ναυτάκοις διατρίβοντος, ὁ Φραταφέρνης ἀπεστάλη πάλιν εἰς καθυπόταξιν τοῦ ἀπειθοῦς σατράπου τῶν Μάρδων καὶ Ταπούρων Αὐτοφραδάτου, ὃν καὶ ἤγαγεν αἰχμάλωτον εἰς τὸν βασιλέα, ὑφ' οὗ βραδύτερον ὁ τελευταῖος ἐθανατώθη. Μικρὸν μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Πόρου συνηντήθη μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Ἰνδικῇ, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὑπέστρεψε πάλιν εἰς τὴν σατραπείαν αὐτοῦ, ἐξ ἧς ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φαρασμάνην μετὰ πολλῶν καμήλων καὶ φορτηγῶν κτηνῶν, φερόντων προμηθείας διὰ τὸν στρατὸν κατὰ τὴν ἐπίπονον πορείαν διὰ μέσου τῆς Γεδρωσίας. Ἔκτοτε οὐδὲν περὶ αὐτοῦ ἀκούομεν, εἰ μὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὴν πρώτην διαίρεσιν τῶν ἐπαρχιῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐτήρησε τὴν διοίκησιν αὐτοῦ, πιθανὸν εἶναι ὅμως ὅτι ἀπέθανε πρὸ τῆς δευτέρας διαιρέσεως ἐν Τριπαραδείσῳ (321 π. Χ.), καθόσον ἡ σατραπεία τῆς Παρθίας ἦν τότε ἀνατεθειμένη τῷ Φιλίππῳ, προηγουμένως διοικητοῦ τῆς Σογδιανῆς.

2. Φραταφέρνης, ὁ βασιλεὺς τῶν Χορασμίων, ὅστις παρὰ τῷ Ἀρριανῷ καλεῖται Φαρασμάνης, φέρει δὲ παρὰ τῷ Κουρτίῳ τὸ ὄνομα Φραταφέρνης.

ΦΡΑΤΖΙΑ, χωρίον τῆς νήσου Κυθήρων, ὑπαγόμενον εἰς τὸν ὁμώνυμον δῆμον καὶ ἀπέχον ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου ὥρ. 2. Οἰκεῖται ὑπὸ 592 κατοίκων.

ΦΡΕΑΡ τοῦ ΙΑΚΩΒ. Τοῦτο, σωζόμενον μέχρι τοῦδε, κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς εἰσόδου τῆς κοιλάδος Συχὲμ καὶ ἔχει τὰς ἑξῆς διαστάσεις, βάθος μὲν 75 ποδῶν καὶ διάμετρον 9 ποδῶν. Τὸ στόμιον αὐτοῦ, κεκλεισμένον ὑπὸ πέτρας, εἶναι στενώτατον. Παρ' αὐτῷ κεῖνται τὰ ἐρείπια ναοῦ τῆς αὐτοκρατείρας Ἑλένης, ἓν τινι δὲ ἀποστάσει εὕρηται καὶ τὸ ὄρος Γαριζίν.

ΦΡΕΑΡΡΟΙ, δῆμος ἐν Ἀττικῇ, φυλῆς Λεοντίδος· ὠνομάσθη δὲ κατὰ Στέφανον μὲν ἀπὸ Φρεάρρου, ἐπισήμου ἐν Ἀθήναις ἥρωος, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τῶν πολλῶν φρεάτων τοῦ τόπου, στερουμένων πηγαίων ὑδάτων. Ἐκ τοῦ δήμου τούτου ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς. Τοποθετεῖται ὁ δῆμος οὗτος ὑπό τινων περὶ τὰ χωρία Καματερὸν καὶ Ἀχόσια.

ΦΡΕΑΤΤΥΣ ἢ ΦΡΕΑΤΤΩ, λιμὴν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς πειραϊκῆς χερσονήσου πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν τῆς Ζέας, ἔνθα ἤδρευεν ἓν ἐκ τῶν φωνικῶν δικαστηρίων, οὗ οἱ μὲν δικασταὶ ἐκάθηντο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, οἱ δὲ κατηγοροῦμενοι ἀπελογοῦντο ἀπὸ τοῦ πλοίου. Τὸ ὄνομα τοῦ λιμένος ἔκ τινος αὐτόθι φρέατος, σωζομένου ἔτι, διὰ τὴν καθαρτικὴν δὲ ἰδιότητα τοῦ ὕδατος τοῦ ὁποίου ἡ θέσις σήμερον ὀνομάζεται κοινῶς Τσιρλονέρι.

ΦΡΕΝΑΡΟΣ, χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Ἀμμοχώστου καὶ κείμενον νοτιοδυτικῶς τῶν Βαρωσίων. Κάτοικοι 240.

ΦΡΙΒΟΥΡΓΗ ἢ ΦΡΕΙΒΟΥΡΓΗ (Fribourg καὶ γερμανιστὶ Freibourg), πόλις τῆς Ἑλβετίας καὶ πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐπὶ τοῦ Σαρίνα, ἀπέχουσα 25 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Βέρνης, ὑπὸ τὴν 46° 48′ 9″ Βορ. πλάτ. καὶ 40 47′ 52″ Α μήκ. Κάτοικοι (1 δεκεμβρίου 1888) 12,195 καθολικοί. Ἕδρα τοῦ ἐπισκόπου τῆς Φριβούργης-Λωσσάννης καὶ Γενεύης, λαμπρὸν οἰκοτροφεῖον τῶν ἰησουιτῶν, κλεισθὲν κατ' ἀκολουθίαν τῶν γεγονότων τοῦ 1847, μουσεῖον, βιβλιοθήκη. Ἑταιρεῖαι οἰκονομική, ἰατρική, ἀρχαιολογικὴ καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Εἰρκτὴ καὶ σωφρονιστήριον, νομισματοκοπεῖον, μητροπολιτικὸς ναὸς γοτθικοῦ ρυθμοῦ μετὰ κωδωνοστασίου 117 μέτρ. ὕψους, δημαρχεῖον, ἀρχαῖον ἐνδιαίτημα τῶν δουκῶν

Δημοσιεύματα

τῆς Zochringen, κρεμαστὴ γέφυρα ἐξ ἐλασμάτων σιδήρου, μήκους 287 μέτρ. καὶ 55 ὕψους, συζεύξασα τῷ 1834 εἶδος κρημνοῦ, ὅστις χωρίζει τὸ κατώτερον μέρος τῆς πόλεως καὶ τὰς δύο συνοικίας, τὰς κειμένας ἐπὶ λόφων. Τείχη ἐπιστεφόμενα τῇδε κἀκεῖσε διὰ φεουδαλικῶν πύργων. Ἐμπόριον κτηνῶν, ξύλων, τυρῶν. Ἐργοστάσια ψιαθίνων πίλων, ἐριούχων, καπνοῦ κλπ. βαφεῖα, ζυθοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα.— Ἡ Φριβούργη ἱδρύθη περὶ τὸ 1178, ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1218 μέχρι τοῦ 1277 εἰς κομητείαν, περιῆλθε βραδύτερον εἰς τὴν Αὐστρίαν, τῷ 1452 ὑπετάγη εἰς τοὺς δοῦκας τῆς Σαβοΐας, ἐγένετο ἀνεξάρτητος τῷ 1478 καὶ περιελήφθη εἰς τὴν ἑλβετικὴν ὁμοσπονδίαν τῷ 1481. Ἐν αὐτῇ τῷ 1516 συνωμολογήθη εἰρήνη ὑπὸ τὸ ὄνομα Διαρκοῦς εἰρήνης μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἑλβετίας.

ΦΡΙΒΟΥΡΓΗ (ἐπαρχία τῆς Fribourg), μία τῶν πρὸς τὸ ΝΔ ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλβετίας, μεταξὺ τῶν τῆς Βέρνης πρὸς Β καὶ πρὸς Α καὶ τῆς Βώδης πρὸς Ν καὶ Δ, ὑπὸ τὴν 40 20′ — 50 2′ 30″ Α μήκ. καὶ 46⁰ 28′ — 470 3′ Β πλάτ. Ἐπιφάν. 1,669 τετραγ. χιλιάμετρα, κάτοικοι (τῇ 1 δεκεμβρίου 1888) 119,562. Πρωτεύουσα Φριβούργη. Τμῆμα τῆς χώρας ταύτης παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τῆς λίμνης Νεόκαστρον (Neuchâtel) περιλαμβάνεται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βώδης, ἧς περιβάλλει ὡσαύτως μέρος γειτνιάζον πρὸς τὴν λίμνην Μορὰ πρὸς Ν, καλύπτεται δὲ ὑπὸ τῶν βερνικῶν Ἄλπεων πρὸς Α καὶ τοῦ Ἰούρα ΝΔ. Εἶναι πλουσία εἰς βοσκὴν καὶ γάνιμος πρὸς Β εἰς δημητριακά, ὀπώρας, οἶνους, καπνόν, τευτλίδας κλπ. Περιέχει τὰς λίμνας *Schwarzee* ἢ Ὀμείναν, τὴν Ζεεδόρφην καὶ Λούσην, ἀρδεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ Σαρίνα καὶ Βρόγη. Ἐν αὐτῇ παρασκευάζουσι τοὺς τυροὺς, τοὺς λεγομένους τῆς Κρουγέρ. Κατασκευὴ ψιαθίνων ἀντικειμένων. Ἡ ἐπαρχία αὕτη, ὑπαχθεῖσα εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τῷ 1481, κατέχει τὴν 10ην θέσιν κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἀποδοχῆς καὶ τὴν 8ην ἕνεκα τῆς ἐκστάσεως καὶ τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐπὶ πολὺ οἱ ἰησουῖται μόνον εἶχον ὡς κτῆμα τὴν διδασκαλίαν. Ἡ Φριβούργη μετέσχε δραστηρίως τοῦ πολέμου τῆς *Sunderbund* τῷ 1847. Τὸ πολίτευμα αὐτῆς εἶναι δημοκρατικὸν ἀπὸ τοῦ 1831, ἡ κυριαρχικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς μέγα συμβούλιον, οὗ τὰ μέλη, ὡρισμένα δι' 9 ἔτη δι' ἐκλογῆς κατ' ἀναλογίαν ἑνὸς ἐπὶ 1000 κατοίκων, ἀνανεοῦνται κατὰ τὸ τρίτον ἀνὰ τρία ἔτη. Τὸ συμβούλιον τοῦτο διορίζει τὸν πρόεδρον αὐτοῦ *(schultheiss)*, ἐκλέγει τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους (13 τὸν ἀριθμὸν καὶ δι' ὀκτὼ ἔτη), τὰ μέλη τοῦ ἐφετείου (13 ἐπίσης) καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ὁμοσπονδιακῆς Διαίτης. Ἡ ἐπαρχία διαιρεῖται εἰς 13 διαμερίσματα, τὴν Φριβούργην, ἀποτελοῦσαν δύο τοιαῦτα, τὴν Κορβέννην, Κρουγέρην, τὴν Βόλλην, τὴν Καστέλλην, τὴν Ρούβην, τὴν Ρεμούνδην, τὴν Φαβερνάχην, τὴν Οὐβερστένς, τὴν Στεφίσις, τὴν Δομπιέρρην καὶ τὴν Μοράταν, ἐν ἑκάστῳ τῶν ὁποίων ὑπάρχει διοικητὴς *(oberamtmann)*, διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους.

ΦΡΙΒΟΥΡΓΗ (Fribourg καὶ γερμ. Freiburg καὶ λατ. Friburgum ad Windam), πόλις τῆς Πρωσίας (Σαξωνία) ἐπὶ τοῦ Οὐνστρούττου, 22 χιλιάμ. ΝΔ τοῦ Μερσεβούργου. Κάτ. 3,000. Μάχη Πρώσων καὶ Γάλλων τῇ 21 ὀκτωβρίου 1813.

ΦΡΙΒΟΥΡΓΗ Η ΕΝ ΒΡΙΣΓΑΥΙΑ (Fribourg-En-Brisgau), πόλις τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης, ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Βρισγαυίας ὡς καὶ τοῦ διαμερίσματος τοῦ Ἄνω Ρήνου, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Μαύρου-Δάσους, ἐπὶ τοῦ Δρεισάμ, 116 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Καρλσρούης. Κάτ. 30,600. Ἀρχιεπισκοπή, πανεπιστήμιον διάσημον, ἱδρυθὲν τῷ 1456 ὑπὸ Ἀλβέρτου [ΣΤ′], γυμνάσιον, μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας, βοτανικὸς κῆπος, πολλαὶ βιβλιοθῆκαι. Ἐν αὐτῇ διακρίνεται ὁ μητροπολιτικὸς ναός, ὁ λεγόμενος Μύνστερ, καὶ τὰ δαλώματα αὐτοῦ, τὰ μέγαρα τοῦ μεγάλου δουκὸς καὶ τὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὁ ἀνδριὰς Βερθόλδου τοῦ Γ′ τοῦ Zanheingen, ἱδρυτοῦ τῆς πόλεως. Νοσοκομεῖον πολιτικὸν καὶ στρατιωτικόν, ὀρφανοτροφεῖον. Εἰρκτὴ καὶ σωφρονιστήριον, ἐργοστάσια χειρουργικῶν ὀργάνων καὶ τῆς φυσικῆς. Ἡ πόλις αὕτη, ἀνήκουσα τῷ οἴκῳ τῆς Zanhreingen, ἐπανέστη τῷ 1416, ἐξηγόρασε τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς καὶ παρεχωρήθη εἰς τοὺς δοῦκας τῆς Αὐστρίας· αὕτη ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Σουηδῶν τῷ 1632, 1634 καὶ 1638· ἐν αὐτῇ ὁ Κονδὲ ἐνίκησε τὸν βαυαρὸν Μερσὴ (5—9 αὐγούστου 1644), ὁ Κρεκὴ ἐκυρίευσεν αὐτὴν τῷ 1677, ὁ Βιλλὰρ τῷ 1713, ὁ Κοανὺ τῷ 1744, Ἀσυβοῦκος δὲ ὁ ΙΕ′ ἐκατεδάφισε τὰ

ὀχυρώματα αὐτῆς. Ἡ πόλις αὕτη παρεχωρήθη τῷ δουκὶ τῆς Μοδένης διὰ τῆς τῷ 1801 εἰρήνης τῆς Λουνεβίλλης καὶ τῷ μεγάλῳ δουκὶ τῆς Βάδης διὰ τῆς τῷ 1805 τῆς Πρεσβούργης.

ΦΡΙΕΔΒΕΡΓΗ (Friedverg), πόλις τῆς Πρωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βρανδεβούργου 76 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Φραγκφούρτης τῆς ἐπὶ τοῦ Ὀδέρου. Κάτ. 5,900. Ἐργοστάσια ἐριούχου καὶ βυρσοδεψεῖα. Αὕτη εἶχεν ἤδη κληρονομικοὺς βυργράβους. —2ον, Πόλις τῆς Πρωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Σιλεσίας, ἀπέχ. 60 χλμ. ΔΝΔ τῆς Λίηγνιτς. Κάτ. 2,600. Ἐργοστάσια μουσελίνης, ποικιλμάτων καὶ πίλων. Νίκη Φρειδερίκου τοῦ Β' ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν (1745). — 3ον, Πόλις τῆς Ἐσης-Δαρμστάτης, ἀπέχ. 26 χιλιάμ. πρὸς Ν τῆς Γκιῆσεν. Κάτ. 4,400. Πρωτοβάθμιος εὐαγγελικὴ σχολή, σχολὴ κωφαλάλων. Τάριχοι, καπνός, σχοινοποιεῖα. Ὡραία ἐκκλησία τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. —4ον, Πόλις αὐτοκρατορικὴ ἐλευθέρα μέχρι τοῦ 1802. —5ον, Πόλις τῆς Βαυαρίας, ἀπέχ. 5 χλμ. πρὸς Α τῆς Ἀουγκσβούργης ἐπὶ τοῦ Λέχου. Κάτ. 2,500. Ὡρολογοποιεῖα.

ΦΡΙΗΔΑΑΝΔΗ (Friedland), πόλις τῆς Πρωσίας (ἀνατολ. Πρωσία) ἐπὶ τοῦ Ἄλλου, 45 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Καινικσβέργης. Κάτοικοι 3,300. Διάσημος διά τινα νίκην Ναπολέοντος τοῦ Α' ἐναντίον τῶν Ρώσων καὶ τῶν Πρώσων τῇ 14ῃ Ἰουνίου 1807, μεθ' ἣν συνωμολογήθη ἡ συνθήκη τοῦ Τίλσιτ.

ΦΡΙΗΔΑΑΝΔΗ (Friedland), πόλις τοῦ μεγάλου δουκάτου τοῦ Μεκλεμβούργου-Στρέλιτς, ἀπέχ. 44 χιλιάμ. ΒΑ τοῦ Νέου-Στρέλιτς. Κάτ. 5,100. Γυμνάσιον, ἐργοστάσιον ἐριούχων καὶ καπνοῦ, ἐμπόριον σίτου. —Πόλις τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βοημίας, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Βίττιγ καὶ τοῦ Ράσνιτς. Κάτ. 4,500. Ὡραῖον μέγαρον μετὰ πλουσίου μουσείου ὅπλων. Ὁ Βαλλενστάιν ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τῆς Φριηδλάνδης.

ΦΡΙΚΙΟΝ, βουνὸν τῆς Λοκρίδος, κείμενον ὑπὲρ τὰς Θερμοπύλας, ἐξ οὗ ὁρμηθέντες οἱ Αἰολεῖς μετέβησαν εἰς τὴν ἐν Ἀσίᾳ Κύμην.

ΦΡΙΞΑ, πόλις ἀρχαία τῆς Ἠλείας, κειμένη κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀλφειοῦ ἐπὶ λόφου ὀξυκαταλήκτου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν βορειοανατολικῶς τῆς Ἀρπίννης. Ἡ χώρα τῆς Φρίξης ἦν τὸ ὄριον μεταξὺ Πισάτιδος καὶ Τριφυλίας, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Μινυῶν. Ἐπὶ τοῦ Παυσανίου ἐσώζοντο μόνον τὰ ἐρείπια τῆς Φρίξης ἐπὶ τοῦ εἰρημένου λόφου καὶ ναὸς Ἀθηνᾶς, ἐπιλεγομένης Κυδωνίας, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς Κρητικῆς Κυδωνίας καὶ τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ ἐλθόντος Κλομένου. Οὐ πόρρω τῆς Φρίξης ἔρρεεν ὁ ποταμὸς Παρθενίας, χυνόμενος εἰς τὸν Ἀλφειόν. Κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν, τὴν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου περιγραφομένην, καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀλφειοῦ κεῖται ἐπὶ λόφου ὀξυκορύφου τὸ χωρίον Παλαιοφαναρι, ὅπερ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀρχαίαν Φρίξαν.

ΦΡΙΞΟΣ, υἱὸς τοῦ Ἀθάμαντος καὶ τῆς Νεφέλης ἢ τοῦ Ἀθάμαντος καὶ τῆς Θεμιστοῦς, ἀδελφὸς δὲ τῆς Ἕλλης καὶ ἔγγονος τοῦ Αἰόλου. Συνεπείᾳ τῶν ραδιουργιῶν τῆς μητρυιᾶς αὐτοῦ Ἰνοῦς (ἄλλοι ὅμως λέγουσιν ὅτι αὐτὸς προσηνέχθη) ἔμελλε νὰ θυσιασθῇ εἰς τὸν Δία, ἀλλ' ἡ Νεφέλη παρέλαβεν αὐτὸν καὶ τὴν Ἕλλην καὶ ἀμφότεροι τότε, Φρίξος καὶ Ἕλλη, ἔφυγον, ἐπιβάντες τοῦ χρυσομάλλου κριοῦ, δώρου τοῦ Ἑρμοῦ, διὰ μέσου τοῦ ἀέρος. Κατὰ τὸν Ὑγῖνον ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἕλλη περιήχθησαν ὑπὸ τοῦ Διονύσου εἰς κατάστασιν παραφροσύνης, ἐνῷ δὲ περιεφέροντο εἴς τι δάσος, παρελήφθησαν ὑπὸ τῆς Νεφέλης. Μεταξὺ τοῦ Σιγείου καὶ τῆς Χερσονήσου ἡ Ἕλλη ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἥτις ἔκτοτε ἐκλήθη Ἑλλήσποντος· ἀλλ' ὁ Φρίξος ἀφίκετο εἰς τὴν Κολχίδα ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Αἰήτου, ὅστις ἔδωκεν αὐτῷ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Χαλκιόπην εἰς γάμον. Ὁ Φρίξος ἐθυσίασε τὸν κριόν, ὅστις μετήγαγεν αὐτόν, εἰς τὸν Φύξιον ἢ Λαφύστιον Δία καὶ ἔδωκε τὸ δέρας αὐτοῦ εἰς τὸν Αἰήτην, ὅστις προσέδεσεν αὐτὸ ἐπὶ δρυὸς ἐν τῷ ἄλσει τοῦ Ἄρεος.

Ἐκ τῆς Χαλκιόπης ὁ Φρίξος ἐγένετο πατὴρ τοῦ Ἄργου, Μήλα ἢ Μέλα, Φρόντιδος, Κυτισόρου καὶ Πρέσβωνος. Ὁ Φρίξος ἀπέθανεν ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Αἰήτου ἢ κατ' ἄλλους ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Αἰήτου συνεπείᾳ χρησμοῦ ἢ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν Ὀρχομενὸν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μινυῶν.

ΦΡΙΤΣ (Ἀχασβέρης Fritsch), σοφὸς Γερμανός, γεννηθεὶς ἐν Μιχέλνῃ ἐν τῷ δουκάτῳ τοῦ Μαγδεμβούργου τῷ 1629 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1701. Ἦν διαδοχικῶς δικηγόρος, μυστικοσύμβουλος, ἀρχιγραμματεὺς καὶ πρόεδρος

τοῦ συνεδρίου τῆς ἡγεμονίας τῆς Σβαρτσβούργης-Ροδολστάτης· ἐσχολίασεν 9 συγγράμματα ἢ ὀγκώδεις συλλογάς, εἶναι δὲ καὶ συγγραφεὺς 200 ἀσκητικῶν ἔργων περὶ ἠθικῆς καὶ δικονομίας.

ΦΡΙΤΣΛΑΡ ἢ ΦΡΙΖΛΑΡ (Fritzlar ἢ Frizlar), πόλις τῆς Πρωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἔσης ἐπὶ τοῦ Ἐδδέρου, ἀπέχουσα 26 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Κασέλης. Κάτ. 3,000. Πρωτεύουσα διαμερίσματος· ἀρχαία ὀχυρὰ πόλις, ἕδρα τῆς ἐπισκοπῆς τῆς Βυρβέργης, ἱδρυθεῖσα τῷ 741 ὑπὸ τοῦ ἁγ. Βονιφατίου, ὃς κατεσκεύασεν ὡσαύτως τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ καὶ ὡραῖον μοναστήριον τῶν Βενεδικτίνων. Κυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κονράδου, λανδγράβου τῆς Θουρίγκης, τῷ 1232 ὑπὸ τῶν Γάλλων κατὰ τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον, ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Βρουνσβίκης τῷ 1761, ἀνήκει τῇ Ἔσῃ ἀπὸ τοῦ 1802.

ΦΡΟΝΤΙΝΙΑΝ (Frontignan), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Ἐρώλ, ἀπέχουσα 22 χιλιάμ. ΝΝΔ τοῦ Μομπελλιὲ καὶ 2 χιλιάμ. τῆς Μεσογείου παρὰ τὴν λίμνην τῆς Μακελώνης. Κάτ. 3,000. Οἶνοι ποσχέτοι καὶ περιζήτητοι σταφυλαί, ἀποτελοῦσαι ἀντικείμενον μεγάλου ἐμπορίου. Μεταλλικὰ ὕδατα. Ἄλλοτε ὀχυρὰ θέσις.

ΦΡΟΝΙΜΟΠΟΥΛΟΣ (Σταῦρος), ζήσας κατὰ τὸν ΙΗ′ αἰῶνα. Ἐκ Πατρῶν καταγόμενος, συνέταξε στιχηρὸν προσφώνημα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Σινᾶ Κυρίλλῳ, ἐκδοθὲν μετὰ τῆς ἐν ἔτει 1773 ἐν Βενετίᾳ τυπωθείσης περιγραφῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ.

ΦΡΟΝΤΙΝΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται ἐν τῇ ρωμ. ἱστορίᾳ τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα :

1. Φροντῖνος (Σέξ. Ἰούλιος), περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ πρώτου σταδίου τοῦ ὁποίου οὐδὲν γινώσκεται. Ἐμφανίζεται ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 70 μ. Χ. ὡς ἀστυδίκης *(praetor urbanus)*, ἀξίωμα ὕμως ὅπερ παρητήθη ἀμέσως ὑπὲρ τοῦ Δομιτιανοῦ· ἦν δὲ πιθανῶς εἷς τῶν ἐπικατασταθέντων ὑπάτων τῷ 74 μ. Χ. Κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος διαδεξάμενος τὸν Σερεάλιν ἐν τῇ διοικήσει τῆς Βρετανίας, διεκρίθη διὰ τῆς καθυποταξεως τῶν Σελούρων καὶ ἀδιάσπαστον διετήρησε τὴν ρωμαϊκὴν ἰσχύν, μέχρις ὅτου ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Ἀγρικόλα τῷ 78 μ. Χ. Κατὰ τὴν τρίτην ὑπατείαν τοῦ Νέρβα (97 μ. Χ.) ὁ Φροντῖνος διωρίσθη *curator aquarum* (ἐπιμελητὴς τῶν ὑδάτων), ἀξίωμα διδόμενον εἰς τοὺς προέχοντας ἄνδρας τῆς πολιτείας. Ἔτυχεν οὗτος πρὸς τούτοις καὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματος τοῦ μάντεως, ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ θὰ συνέβη περὶ τὸ 106 μ. Χ. Ἐξ ἐπιγράμματος παρὰ τῷ Μαρτιάλῃ ἠδυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δὶς ἐγενετο ὕπατος, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἀπαντᾷ ἐν τοῖς σχετικοῖς χρονολογικοῖς καταλόγοις, ἀδυνατοῦμεν νὰ ὁρίσωμεν ἐπακριβῶς τὰς ἀναλόγους ἑκάστης ὑπατείας αὐτοῦ χρονολογίας, μολονότι φαίνεται ὅτι τὸ πρῶτον εἶχε γείνει ὕπατος πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν Βρετανίαν.

Δύο ἔργα τούτου ἀναμφιβόλως τοῦ συγγραφέως σώζονται :

α′) *Strategematecon Libri IV* ἢ, τηρουμένης τῆς διακρίσεως, ἣν αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ποιεῖται, *Strategematicon Libri III* καὶ *Strategematicon Liber unus*, ἀποτελοῦν εἶδος πραγατείας περὶ τῆς πολεμικῆς τέχνης ὑπὸ μορφὴν συλλογῆς τῶν λόγων καὶ πράξεων τῶν μᾶλλον πεφημισμένων ἀρχηγῶν τῆς ἀρχαιότητος. Τὰ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ ἀνέκδοτα ἀνάγονται εἰς τὰ διάφορα πρὸ τῆς μάχης ἐμφανιζόμενα ἐπεισόδια, τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ εἰς τὰ εἰς αὐτὴν τὴν μάχην καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς ἀφορῶντα, τὰ ἐν τῷ τρίτῳ [εἰς τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν λύσιν τῶν πολιορκιῶν, τὰ ἐν τῷ τετάρτῳ ὅμως, ἤτοι τὰ *Strategica* περιελάμβανον διάφορα ζητήματα τῆς ἐσωτερικῆς ἐν τῷ στρατῷ πειθαρχείας καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀρχηγοῦ. Ἡ συναρμολογία ἢ συλλογὴ αὕτη, ἥτις οὐδὲν ἔχει τὸ ἰδιάζον ἐνδιαφέρον ὡς πρὸς τὸ ὕφος καὶ ἥτις φαίνεται καταρτισθεῖσα χωρὶς νὰ ἐξετασθῶσι τόσον πολὺ οἱ αὐθεντικοὶ συγγραφεῖς, ἐξ ὧν πολλαὶ τῶν ἀναφερομένων λεπτομερειῶν ἐλήφθησαν, θὰ ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ 84 μ. Χ. ἅμα τῇ ἐκ Βρετανίας ἐπιστροφῇ τοῦ Φροντίνου, διότι ἀνευρίσκομεν τὸν Δομιτιανὸν πλέον ἢ ἅπαξ ἀναφερόμενον διὰ τοῦ τίτλου «Γερμανικός», σαχνάκις μάλιστα γινομένης καὶ μνείας τοῦ γερμανικοῦ πολέμου, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἅπαξ ἀπαντᾷ τι περὶ τοῦ δακικοῦ πολέμου ἢ ἄλλων μετέπειτα ἐκστρατειῶν.

β′) *De Aquaeductibus Urbis Romae Libri II*, πραγματεία, συντεθεῖσα μετὰ τὸ ἔτος 97. Ἡ γλῶσσα αὐτῆς εἶναι σαφής, τὸ δὲ

περιεχόμενον πολύτιμός ἐστι συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ *Strategematica* μανθάνομεν ὅτι ὁ Φροντῖνος ἔγραψε προηγουμένως πραγματείαν *De Scientia Militari*, ὁ δὲ Αἰλιανὸς ποιεῖται λόγον περὶ πραγματείας περὶ τῆς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου ἐν χρήσει τακτικῆς· ἀμφότερα ταῦτα ἀπώλοντο. Ἡ πρώτη ἔκδοσις τοῦ *Strategematica* ἐγένετο ἐν Ρώμῃ τῷ 1487· εἶτα δ' ἐγένοντο πολλαὶ μεταγενέστεραι ἐκδόσεις τοῦ ἔργου τούτου. Ἡ δὲ πρώτη ἔκδοσις τοῦ *De Aquaeductibus* ἐγένετο ἐν Ρώμῃ ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Herolt τῷ 1490. Καὶ τὸ μὲν *Strategematica* εὕρηται ἐν ταῖς διαφόροις συλλογαῖς τῶν *Veteres de Re Militari Scriptores*, ὧν ἡ τελειοτέρα εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Σχριβερίου δημοσιευθεῖσα τῷ 1607, τὸ δὲ *De Aquaedustibus* περιλαμβάνονται ἐν τῷ *Thesaurus Antiquitatum Romanarum* τοῦ Γραιβίου.

Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν *Agrimensores* ἢ *Rei Agrariae Auctores* διασώζονται πραγματεῖαί τινες, ἀποδιδόμεναι συνήθως εἰς τὸν Σέξτον Ἰούλιον Φροντῖνον. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ ἀποσπασμάτων, σχετιζουένων πρὸς τὴν χωρομετρίαν καὶ τὴν ὁροθέτησιν. Κατηρτίσθη δὲ ἄνευ δεξιότητος, τῶν σελίδων διαφόρων ἔργων ἀναμίξ συρραφεισῶν καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἑνὸς συγγραφέως ἀποδοθέντων εἰς τὸν ἕτερον.

Α'. Ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς συλλογῆς ταύτης ὑπὸ τοῦ Γοισίου *(Goesius)* ὑπάρχει ἀπόσπασμά τι τῷ Φροντίνῳ ἀποδιδόμενον καὶ ἐκτιθέμενον διάφορα μέτρα μήκους καὶ γεωμετρικὰ σχήματα. Παρὰ τῷ Γοισίῳ ἐσφαλμένως τιτλοφορεῖται τοῦτο *De Aquorum Qualitate*, καθόσον ὁ τίτλος οὗτος ἀνάγεται κυρίως εἰς τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα. Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι, εἰσελθὼν εἰς τὸν στρατιωτικὸν βίον καὶ ἀποτραπεὶς συνεπείᾳ τούτου τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἔστρεψε πάλιν εἰς τὴν καταμέτρησιν τῶν ἀποστάσεων (ὡς τὸ ὕψος τῶν ὀρέων καὶ τὸ πλάτος τῶν ποταμῶν) ἕνεκα τῆς σχέσεως τῆς χωρομετρίας πρὸς τὸ στάδιον αὐτοῦ. Ἐν τῷ ἀποσπάσματι τούτῳ γίνεται μνεία τῆς δακικῆς νίκης, δι' οὗ ὑποσημαίνεται πιθανῶς ἡ ἐπὶ τοῦ Τραϊανοῦ καθυπόταξις τῆς Δακίας τῷ 104 μ. Χ. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἐσφαλμένως ἀποδίδεται τῷ Φροντίνῳ, καθόσον φαίνεται ἀναγόμενον μᾶλλον εἰς τὸν Βάλβον, ὅστις ἔγραψε πραγματείαν *De Asse*. Ἐν τῷ κυριωτέρῳ μάλιστα χειρογράφῳ *(codex Arceriaus)* τῶν *Agrimensores* τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο τιτλοφορεῖται *Balbi Liber ad Celsum*.

Β'. Ἐν τῇ 38ῃ – 39ῃ σελίδι τῆς ἐκδόσεως ταύτης τοῦ Γοισίου εὕρηται ἐνδιαφέρον ἀπόσπασμα τοῦ Φροντίνου *De Agrorum Qualitate*, ἐν ᾧ ἑρμηνεύονται αἱ διαφοραὶ τῶν ὅρων *ager assiquatus*, *ager mensura Comprehensus* καὶ *ager arcifinius*. Αὗται εἶναι αἱ τρεῖς κυριώτεροι διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἑρμηνεία ἄλλων ὅρων, ὡς τοῦ *ager subsecirus* καὶ τοῦ *ager extraclusus*. Ὁ καθηγητὴς G. Giraud ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Rei Agrariæ Scriptorum nobiliores Reliquæ*, ἐν Παρισίοις 1843, φρονεῖ ὅτι τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο *De Agrorum Qualitate* ἀνακτέον μᾶλλον εἰς τὸν Βάλβον. Εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ προσάγει τὰ *Prolegomena* τοῦ Πολένου *(Polenus)* (σελ. 16), ἅτινα προτάσσονται τῆς ὑπὸ τοῦ Πολένου ἐκδόσεως τοῦ Φροντίνου ἔργου *De Aquæductibus*. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι τὸ ἀπόσπασμα, εἰς ὃ ἐφαρμόζονται αἱ ἀμφιβολίαι αὗται δὲν εἶναι τὸ (ὡς ὁ Giraud ὑπέθεσε) ὑπὸ τὸν τίτλον: *De Agrorum Qualitate*, ἀλλὰ τὸ ἐν τῇ προηγουμένῳ παραγράφῳ ἑρμηνευθέν, ὅπερ ἀπευθύνεται εἰς τὸν Κέλσον καὶ ἐσφαλμένως τιτλοφορούμενον παρὰ τῷ Γοισίῳ ἐν σ. 28.

Γ'. Ἐν σελ. 39 τοῦ αὐτοῦ εὕρηται τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον *De Controversiis* ἀπόσπασμα, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ βραχέων καὶ κεκολωβωμένων μερῶν τῶν ἀρχῶν τῶν κεφαλαίων τοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἔργου τοῦ Φροντίνου. Αἱ *Controversiae Agrorum*, αἵτινες ἦσαν 15 τὸν ἀριθμόν, ἦσαν διαφωνίαι, σχετιζόμεναι πρὸς τὰς γαίας, αἱ πλεῖσται τῶν ὁποίων ἐλύοντο οὐχὶ *jure ordinario*, ἀλλ' ὑπὸ τῶν *agrimensores*, αἵτινες ἀπεφάσιζον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων τῆς τέχνης αὐτῶν. Ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν ἢ καὶ ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ τρεῖς διαιτηταὶ *(arbitri)*, διοριζόμενοι διά τινος νόμου τῶν Δώδεκα Πινάκων ἢ καὶ εἷς διαιτητής, διοριζόμενος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου *Lex Mamilia*, ἐξέδιδεν ἀπόφασιν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐλάμβανεν ἔκθεσιν τῶν χωρομετρῶν *(agrimeniores)*. Ἐν φυσικῇ τάξει ἡ πραγματεία *De Controversiis* ἕπεται τῇ *De Qualitate*, διότι οἱ κα-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

νόνες, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων λυθήσεται ἡ διαφωνία, ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ ἀγροῦ ἢ ἐδάφους. Τὰ ἀποσπάσματα τῶν *De Controversiis* συνοδεύονται ὑπὸ σχολίων (σ. 44—89 τοῦ Γοισίου), φερόντων τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀγγένου Οὐρβικοῦ *(Aggenus Urbicus)* καὶ τοῦ Σιμπλικίου. Ὁ πρῶτος φαίνεται ὅτι ἦτο χριστιανός, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε′ αἰῶνος, τὸ δ' οὕτω καλούμενον *Liber Simplici* ὀφείλει τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὸ ἄτοπον ὅλως λάθος καὶ τὴν παραδρομὴν ἀναγνώστου τινός, ὅστις ἀνέγνω τὴν ἐξῆς παρατήρησιν ἐν τέλει τοῦ πρώτου μέρους τῶν σχολίων τοῦ Ἀγγένου: *Satis ut puto, dilucide genera controversiarum exposui: nam et s i m p l i c i u s enarrare conditiones earum existimavi, quo facilius ad intellectum pertinerent.* Τὸ *Liber Simplicii* λοιπόν, ὡς τινα τῶν χειρογράφων δηλοῦσιν, εἶναι πιθανῶς ἔργον τοῦ Ἀγγένου, ἐκ τινων δὲ φράσεων, ἅσπερ περιέχει, φαίνεται ὅτι ἀπηγγέλθη ἐν εἴδει διαλέξεων. Τὰ σχόλια ταῦτα εἰς τὸν Φροντῖνον εἶναι λίαν συγκεχυμένα καὶ κακῶς γεγραμμένα, καθόσον ὁ καταρτίσας αὐτὰ ἦν ἁπλοῦς συναρμολογητής, μὴ ἔχων οἱανδήποτε πρακτικὴν γνῶσιν τοῦ θέματος, περὶ οὗ ἔγραφεν. Ἡ κυρία δ' αὐτῶν ἀξία ἔγκειται ἐν τοῖς πρωτοτύποις χωρίοις τοῦ Φροντίνου καὶ Ὑγίνου, ἅπερ περιέχουσι, διότι καὶ ὁ Ὑγῖνος, ὡς ὁ Φροντῖνος, ἔγραψε πραγματείαν *De Controversiis*, ὁ δὲ Ἀγγένος, καταρτίζων τὰ εἰς τὸν Φροντῖνον σχόλια αὐτοῦ, ὑποκλέπτει ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Ὑγίνου. Λίαν δυσχερές ἐστι νὰ διακρίνῃ τις πάντα τὰ χωρία τῶν σχολίων τοῦ Ἀγγένου, ἅτινα ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς τῷ Φροντίνῳ· ὁ κυριώτερος πρὸς τοῦτο μῖτος εἶναι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ λεκτικοῦ καὶ τῶν ἐννοιῶν τοῦ πρωτοτύπου συγγραφέως. Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι ἐπίθετον, οἷον τὸ *praestantissimus*, ἐφαρμοζόμενον εἰς θηρίον, οἷον ὁ Δομιτιανός (σελ. 68 τοῦ Γοισίου) προῆλθεν ἔκ τινος προσώπου συγχρόνου τοῦ αὐτοκράτορος τούτου. Τὸ *Liber Simplici* περιλαμβάνει παρατηρήσεις εἰς τὰς *Controversiæ*, αἵτινες πιθανῶς ἀνήκουσι τῷ Φροντίνῳ, περιλαμβάνει ὅμως καὶ μικρὸν χωρίον, μὴ σχετιζόμενον ποσῶς πρὸς τὸ θέμα τῶν *Controversiæ*, πιθανῶς δὲ παρεισήχθη ἐκ τυχαίας μεταθέσεως φύλλων ἐκ πραγματείας *De Conditionibus Agrorum* τοῦ Σικούλου Φλάκκου. Τὸ παρὰ τῷ Γοισίῳ (σελ. 90) πρὸς τούτοις *Liber Diazographus* φέρει τὸν ἑξῆς τίτλον: *Aggeni Urbici in Julium Frontinum Commentariorum liber secundus, qui Diazographus dicitor.* Συνίσταται δὲ ἐκ σειρᾶς σχεδιαγραφημάτων, σκοπὸν ἐχόντων τὴν διασάφησιν τῶν τοῦ Φροντίνου γραφομένων *De Limitibus* καὶ *De Controversiis*.

Δ′. Εἶτα (ἐν σελ. 102—147 τοῦ Γοισ.) ἐπέρχεται πραγματεία *De Coloniis*, δημοσιευθεῖσα ἐν γένει ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φροντίνου, ἀμφίβολον ὅμως ἂν ἀνήκῃ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ μέρος τι αὐτῆς· αὕτη συνηρμολόγηται ἐκ διαφόρων πηγῶν, οἷα τὸ *Commentarius Claudii Caesris*, τὸ *Liber Balbi*, τὸ *Mappa Albanensium* καὶ περιλαμβάνει πολλὰς περιέργους τοπογραφικάς τε καὶ ἱστορικὰς πληροφορίας. Ὅτι ἐν τῇ παρούσῃ αὐτῆς μορφῇ ἀδύνατον νὰ ἐγράφῃ ὑπὸ τοῦ Φροντίνου, τοῦτο ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ μνείας μεταγενεστέρων αὐτοκρατόρων, οἷος ὁ Ἀντωνῖνος καὶ ὁ Κόμμοδος. Τὸ παρὰ τῷ Γοισίῳ (σελ. 128) ἀπόσπασμα, ὅπερ τιτλοφορεῖται *Julii Frontini Praefatio*, εἶναι ὅλως ἄτοπον καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους τῶν σχολίων τοῦ Ἀγγένου Οὐρβικοῦ (σελ. 64 τοῦ Γοισίου). Τὸ ὄνομα Σίκουλος, ὅπερ συνέρραπται τῷ Φροντῖνος, φαίνεται προελθὸν ἐκ συγχύσεως τοῦ Φροντίνου μετὰ τοῦ Σικούλου Φλάκκου. Συνεπείᾳ ἔργων, ἐσφαλμένως ἀποδοθέντων τῷ Φροντίνῳ, ἅτινα φανερῶς δὲν ἠδύναντο νὰ γραφῶσιν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῶν *Strategematica* καὶ *De Aquaeductibus*, τινές, τῷ Πολένῳ ἑπόμενοι, ὑπέθεσαν τὴν ὕπαρξιν δύο συγγραφέων τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καὶ ἰσχυρίσθησαν ὅτι ὁ περὶ Στρατηγημάτων γράψας καὶ ὁ Φροντῖνος, οὗτινος γνήσιά τινα λείψανα κατέχομεν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν *Agrimensores*, ἦσαν δύο διάφορα πρόσωπα.

Ε′. Παρὰ τῷ Γοισίῳ (σελ. 215—219) ὑπάρχει ἀπόσπασμα ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Fragmentum Agrarium de Limitibus*. Καὶ ἐν ἑνὶ μὲν χειρογράφῳ ἀποδίδοται εἰς τὸν Ὑγῖνον, ἐν δ' ἑτέρῳ εἰς τὸν Ἰούνιον Φροντῖνον Σίκουλον. Ὁ Niebuhr ἀποδίδει αὐτὸ τῷ Φροντίνῳ καὶ θεωρεῖ τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Φροντίνου ἐν γένει ὡς ἀποτελοῦντα τὸ μόνον ἐν τοῖς *Agrimensores* ἔργον, ὅπερ δύναται

νὰ ὑποληφθῇ ὡς μέρος τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἢ καὶ ὡς καταρτισθὲν ἐπὶ τῇ βάσει πραγματικῶν νομικῶν γνώσεων.

2. Φροντῖνος (Ἰούλιος), ρωμαῖος ρητοροδιδάσκαλος, ὅστις ἐδίδασκε τὴν τέχνην αὐτοῦ τὸν Ἀλέξανδρον Σευῆρον.

ΦΡΟΝΤΙΣ. Τρία πρόσωπα, τὰ ἑξῆς, ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φρόντις, υἱὸς τοῦ Φρίξου καὶ τῆς Χαλκιόπης.

2. Φρόντις, υἱὸς τοῦ Ὀνήτορος καὶ πηδαλιοῦχος τοῦ Μενελάου.

3. Φρόντις, ἡ σύζυγος τοῦ Πάνθου, ἥσπερ μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Ὅμηρος.

ΦΡΟΝΤΩΝ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς ὀκτὼ πρόσωπα:

1. Φρόντων, Σύρος τὸ γένος καὶ θεῖος ἐκ μητρὸς τοῦ Λογγίνου. Οὗτος, μετοικήσας εἰς Ἀθήνας, ἀνεδείχθη περίφημος διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς. Ἤκμαζε τὸν Β′ μ. Χ. αἰῶνα· λαβὼν δὲ ὑπὸ τὴν προστασίαν τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Λογγῖνον, τὸν υἱοθέτησεν ἐπὶ τέλους, ἀφήσας αὐτὸν καὶ κληρονόμον. Τὸ ἐν Ἀθήναις ἀνευρεθὲν πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον: Μνῆμα τόδε Φρόντωνος κλπ. ἐπὶ μαρμάρου, πιθανὸν ὅτι ἀνετέθη τῷ θείῳ μετὰ θάνατον ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ Λογγίνου, εἰ καὶ διὰ τὸ σύντομον δὲν μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ δευτέρου.

2. Φρόντων (Μ. Αὐφίδιος), ὁ ἔγγονος τοῦ Κορνηλίου Φρόντωνος, τοῦ ρήτορος, ἐκ θυγατρός, ἥτις συνεζεύχθη τὸν Αὐφίδιον Βικτωρῖνον. Ὁ Αὐφίδιος Φρόντων ἦν ὕπατος τῷ 199 μ. Χ. καὶ τῷ 217 διωρίσθη διοικητὴς Ἀφρικῆς, ἀπομακρυνθεὶς ἐκεῖθεν ταῖς παρακλήσεσι τῶν ἐπαρχιωτῶν εἰς Ἀσίαν ὑπὸ τοῦ Μακρίνου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον τὸν διορισμὸν ἠκύρωσεν εἶτα ὁ αὐτοκράτωρ. Μνημεῖον, στηθὲν ὑπὸ τοῦ Φρόντωνος τούτῳ εἰς μνήμην τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, φέρει τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν: *M. Aufidio Frontoni Pronepoti M. Corneli Frontonis Oratoris Consulis Magistri Imperatorum Luci et Antonini Nepotis Aufidi Victorini Præfecti Urbibis Consulis Fronto Consul Filio Dulcissimo.*

3. Φρόντων (Κάτιος), σύγχρονος τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, ὅστις ὑπηρέτησε τὸν Βάσσον καὶ εἶτα τὸν Βαρένον. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦν ἱκανῶς ἐξέχων ρήτωρ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κατὰ τὸν Niebuhr οὗτος φαίνεται ὅτι ἦν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Ἰουβενάλη ἀναφερόμενον Φρόντωνα, ὅστις ἐκέκτητο τὸν οἶκον, ἐν ᾧ ἔμενεν ὁ ποιητὴς Ὁράτιος.

4. Φρόντων (Μ. Κορνήλιος), γενικῶς καλούμενος «ὁ ρήτωρ» ὑπὸ τῶν συγγραφέων τοῦ Γ′ καὶ τοῦ Δ′ αἰῶνος καὶ ὃν οἱ σύγχρονοι ἐθεώρουν ὡς κατώτερον τὴν εὐγλωττίαν μόνον τοῦ Κικέρωνος. Ἦν Ἰταλὸς τὴν καταγωγήν, ἀλλ' ἐγεννήθη ἐν Κίρτῃ, τῇ ἐν Νουμιδίᾳ ρωμαϊκῇ ἀποικίᾳ, ἐπὶ Δομιτιανοῦ πιθανῶς· κατ' ἀρχὰς σμικρὰν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὴν φιλολογίαν, διότι μολονότι ὑπῆρξε μαθητὴς Διονυσίου, τοῦ ἐπικαλουμένου λεπτοῦ, καὶ τοῦ Ἀθηνοδότου, δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀρχίσει τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καίπερ τὸ 22ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων. Μεταβὰς ὅμως εἰς Ρώμην ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ, τοσαύτην ἐκτήσατο φήμην ὡς συνήγορος καὶ διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς, ὥστε οὐ μόνον νέοι τῆς ἀνωτάτης τάξεως ἐζήτουν τὴν μετ' αὐτοῦ συναναστροφήν, ἀλλὰ καὶ τὴν προσοχὴν τῆς αὐλῆς ἐφειλκύσατο, κτησάμενος βαθμηδὸν τὴν αὐτὴν θέσιν, ἣν εἶχε καὶ ὁ Πλίνιος ἐπὶ τοῦ νεωτέρου Τραϊανοῦ. Εἰς τοῦτον ἀνετέθη ἡ διαπαιδαγώγησις τοῦ παιδὸς Μ. Ἀννίου Βήρου, ὃς εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς αὐτοκράτωρ Μ. Αὐρήλιος. Βραδύτερον προσελήφθη καὶ ὡς διδάσκαλος τοῦ Λ. Κομμόδου, ὅστις, ὅτε τὴν πορφύραν ἐνεδύσατο, ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Λ. Βήρου. Ἐξεπλήρωσε δὲ πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς μαθητὰς τὰ καθήκοντα αὐτοῦ τοσοῦτον ἱκανοποιητικῶς, ὥστε προσελήφθη καὶ ἐν τῇ Γερουσίᾳ, διωρίσθη ὕπατος διὰ τοὺς μῆνας ἰούλιον καὶ αὔγουστον τοῦ 143 μ. Χ. καὶ μετὰ πενταετίαν διωρίσθη ἀνθύπατος τῆς Ἀσίας, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν ἐδέξατο ἕνεκα λόγων ὑγείας. Ἀλλ' αἱ πρὸς τοῦτον ἀμοιβαὶ δὲν περιωρίσθησαν εἰς ἁπλᾶς ἐξωτερικὰς τιμάς. Ἐκ τῶν κερδῶν προσοδοφόρου ἐπαγγέλματος καὶ τῆς γενναιοδωρίας τῶν βασιλικῶν αὐτοῦ προστατῶν κατήρτισε σπουδαῖον πλοῦτον, κατέστη ἰδιοκτήτης τῶν περιπύστων κήπων τοῦ Μαικήνα, ἐκτήσατο ἐπαύλεις ἐν διαφόροις μέρεσι τῆς Ἰταλίας καὶ ἐδαπάνησε μέγα ποσὸν εἰς ὕδρευσιν λαμπρῶν λουτρώνων. Ἀληθῶς ἐκφράζεται περὶ ἑαυτοῦ ὡς πτωχοῦ, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι γελοία ταπείνωσις προσώπου, ὅπερ παρέβαλλε τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ἀφθόνους πόρους πρὸς τὰς κολοσσαίας περιουσίας τῶν μεγάλων εὐγενῶν.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Ἐν τῷ γήρατι δεινῶς ἔπασχεν ἐκ ποδάγρας, κατὰ δὲ τὰς συχνὰς προσβολὰς τοῦ νοσήματος ὁ οἶκος αὐτοῦ καθίστατο τὸ ἐντευκτήριον τῶν διασημοτέρων ἀνδρῶν τῆς μητροπόλεως, οἵτινες συνείθιζον νὰ περικυκλόνωσι τὴν κλίνην αὐτοῦ καὶ νὰ ἀκούωσι μετ' ἀγαλιάσεως τὴν εὐάρεστον αὐτοῦ συνδιάλεξιν. Τοσαύτη δ' ἦν ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς ῥήτορος, ὥστε ἐνεφανίσθη μερὶς ῥητοροδιδασκάλων, οἵτινες ἐπ' αὐτοῦ Φροντωνιανοὶ ἐκλήθησαν. Οὗτοι, τῷ παραδείγματι τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ θεμελιωτοῦ τῆς μερίδος αὐτῶν στοιχοῦντες, προσεκτικῶς ἀπέφευγον τὸ ποιητικὸν ὕφος καὶ τὰς πομπώδεις ὑπερβολὰς τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς καί, ἐνῷ κατέτεινον εἰς τὸ παρακολουθῆσαι ἐν παντὶ τὴν αὐστηρὰν τῆς φύσεως ἁπλότητα, ἰδιάζουσαν ἀπέδιδον προσοχὴν εἰς τὴν καθαρότητα τοῦ λεκτικοῦ αὐτῶν, ἀπορρίπτοντες πάσας τὰς λέξεις, αἵτινες δὲν ἔφερον τὸν τύπον καὶ τὴν αὐθεντίαν τῶν μᾶλλον δεδοκιμασμένων ἀρχαίων προτύπων.

Ὁ Φρόντων, ὅστις, ὡς ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας αὐτοῦ φαίνεται, θὰ ὑπῆρξεν ἀνὴρ μειλιχίου χαρακτῆρος, ἐθεωρεῖτο καθ' ὅλον τὸν βίον λίαν σεβαστὸς ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν αὐτοῦ μαθητῶν, αἱ δ' ἐπιστολαὶ τοῦ Μάρκου κυρίως, ὅστις ἐζήτει ἄδειαν ἀπὸ τῆς Γερουσίας νὰ στήσῃ ἀνδριάντα εἰς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, ἀποπνέουσι μεγίστην πρὸς αὐτὸν ἀγάπην. Οὐδὲν γινώσκεται ἀπολύτως περὶ τῶν γονέων καὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ, καθόσον πλαστὴ εἶναι ὅλως ἡ ἀφήγησις ὅτι ἐκ μητρὸς ἐκ τοῦ Πλουτάρχου κατήγετο· λόγος ὅμως γίνεται περὶ ἀδελφοῦ, μεθ' οὗ ἔζη ἐν μεγίστῃ εἰλικρινείᾳ καὶ ὅστις προήχθη εἰς μέγα ἀξίωμα ἐπὶ τοῦ Ἀντωνίνου Πίου. Ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Γρατίας ἢ Κρατίας, ἥτις ἀπέθανε τοῦ Φρόντωνος ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ διατελοῦντος, ὁ τελευταῖος οὗτος ἐκτήσατο μίαν μόνην θυγατέρα, συζευχθεῖσαν τὸν Αὐφίδιον Βικτωρῖνον, ἐξ οὗ ἔσχε τρεῖς υἱούς, ὧν ὁ εἷς ἦν ὁ Μ. Αὐφίδιος Φρόντων, ὕπατος τῷ 199 μ. Χ. καὶ ὅστις ἦν τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἔστησε τὸν ἀνδριάντα ἐν Πεσάρῳ, περὶ οὗ ἀνωτέρω ὁ λόγος ἐγένετο (ἀρ. 2). Δὲν ἀναφέρεται ἡ ἀκριβὴς χρονολογία τοῦ θανάτου τοῦ Φρόντωνος, ἀλλ' ἡ τελευταία ἐπιστολὴ αὐτοῦ ἀνήκει εἰς τὸ 166 μ. Χ.

Μέχρις ἐποχῆς λίαν μεταγενεστέρας οὐδὲν ἕτερον ἔργον τοῦ Φρόντωνος ἐπιστεύετο ὅτι ὑπῆρχεν ἐκτὸς παρεφθαρμένου καὶ ἀναξίου λόγου πονήματος ὑπὸ τὸν τίτλον *De Differentiis Vocabu Corum* καὶ ἐνίων βραχυτάτων ἀποσπασμάτων ἐν ταῖς σελίσι τοῦ Αὔλου Γελλίου καὶ ἄλλων λατίνων γραμματικῶν. Περὶ τὸ 1814 ὅμως ὁ Ἄγγελος Μάιος παρετήρησεν ὅτι τὰ φύλλα παλιμψήστου ἐν τῇ Ἀμβροσιακῇ βιβλιοθήκῃ, ἥτις πρότερον ἀνῆκεν εἰς τὴν περίπυστον ἐν Βοββίῳ (Bobbio) τῆς Ἰταλίας μονὴν *St. Columba*, ἥτις παλίμψηστος περιελάμβανε μετάφρασιν τμήματος τῶν πρακτικῶν τῆς πρώτης ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ἀπετελοῦντο ἐξ ἀρχαίων χειρογράφων τοῦ Συμμάχου, ἀρχαίου τινὸς σχολιαστοῦ τοῦ Κικέρωνος, Πλινίου τοῦ νεωτέρου καὶ ἰδίᾳ τοῦ Φρόντωνος καὶ ὅτι ἡ ἀρχικὴ γραφὴ ἦν εἰσέτι ἱκανῶς εὐανάγνωστος. Οὕτως ἀνεκαλύφθησαν πολλαὶ ἐπιστολαί, ἀνταλλαγεῖσαι ὑπὸ τοῦ ῥήτορος μετὰ τοῦ Ἀντωνίνου Πίου, τοῦ Μ. Αὐρηλίου, τοῦ Α. Βήρου καὶ διαφόρων φίλων ὡς καὶ βραχεῖαί τινες πραγματεῖαι· ταῦτα πάντα ἐδημοσιεύθησαν ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1815, καίπερ κεκολωβωμένα, ἱκανὴν ὅμως παρέχοντα ἰδέαν τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀξίας τῶν πρωτοτύπων. Βραδύτερον εἰς Ῥώμην ὁ Γάιος μεταβάς, ἀνεκάλυψεν ἕτερον μέρος τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἐν τῷ Βατικανῷ, ὡς καὶ παλίμψηστον, λῆγον ἐκεῖ περίπου, ὁπόθεν ὁ ἀνωτέρω ἐκτεθεὶς κώδηξ ἤρχετο, γραφὲν δὲ πιθανῶς ἐν τῇ αὐτῇ περιόδῳ καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς καὶ ἀποδειχθὲν ὡς ἀνῆκον πρότερον εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνωτέρω μονήν. Ἀποτελοῦν δ' οὕτως ἀναμφηρίστως τὸ πρῶτον μέρος ἢ τὸν πρῶτον τόμον αὐτοῦ τούτου τοῦ χειρογράφου, οὗτινος τὸν δεύτερον τόμον ἐκέκτητο ἡ Ἀμβροσιακὴ βιβλιοθήκη. Ἐκ τῆς νέας ταύτης πηγῆς ὑπερεκατὸν νέαι ἐπιστολαὶ ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐν κρείσσονι μάλιστα αὗται τάξει ἢ αἱ προηγούμεναι.

Ἡ ἀγγελία τῆς ἀνακαλύψεως τοιούτου ἀπολεσθέντος θησαυροῦ μέγα προὐκάλεσεν ἐνδιαφέρον· ἀλλ' αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ἀνακάλυψιν ἐλπίδες πάντων διεψεύσθησαν· διότι τὰ ἐν λόγῳ συνθέματα τοσοῦτον ταπεινὰ εἶσι τὸ ὕφος καὶ ἀνάγονται εἰς πράγματα τοσοῦτον ἀσήμαντα (καὶ παιδαριώδη ἔτι δυναμέθα νὰ εἴπωμεν), ὥστε δὲν ὑπάρχει κλασικὸν ἔργον παραπλησίας ἐκτάσεως, ἀπὸ τοῦ ὁποίου νὰ σταχυολογήσῃ τις τόσον ὀλίγιστα εὐχά-

ριστα ἢ καὶ διδακτικά, ὅσα ἐκ τῶν ἐν λόγῳ συνθεμάτων. Εὑρίσκομεν πράγματι βραχείας τινὰς πληροφορίας λίαν εὐαρέστους, ἅτε καταδεικνυούσας τὴν φιλόφρονα σχέσιν, ἥτις ἐπεκράτει καθ' ὅλον τὸν βίον ἀξιαγαπήτου διδασκάλου μετὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ἀλλ' αἱ πληροφορίαι αὗται ἀνάγονται εἰς τὰ συνηθέστατα ἀποκλειστικῶς οἰκιακὰ πράγματα καὶ στεροῦνται ἐνδιαφέροντος ὡς πρός τε τὴν μορφὴν καὶ τὴν οὐσίαν.

Ἴδοὺ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ἐκδοθέντων ἐν Ρώμῃ ἐν συνόλῳ τῷ 1823.

Α'. *Epistolarum ad Marcum Caesarem Libri V.*, ἐπιστολαί, ἀπευθυνόμεναι εἰς τὸν Μ. Αὐρήλιον πρὸ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ. Περιλαμβάνονται ἐν συνόλῳ 122 ἐπιστολαὶ (ὧν 65 τοῦ Καίσαρος τῷ Φρόντωνι, 54 τοῦ Φρόντωνος πρὸς τὸν Καίσαρα, 2 ἑλληνιστὶ τοῦ Φρόντωνος τῇ Δομιτίᾳ Κελβίλλῃ, μητρὶ τοῦ Καίσαρος, 1 κεκολωβωμένη ἑλληνιστὶ ἐπίσης πρὸς ἄγνωστόν τι πρόσωπον) καὶ πόνημά τι ἑλληνιστί, ὅπερ δέον νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ὡς πραγματεία ἐξ ἀπομιμήσεως τοῦ Λυσίου καὶ τοῦ Πλάτωνος ἢ ὡς ἐπιστολὴ κατὰ τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τῆς λέξεως. Τὸ πέμπτον βιβλίον σύγκειται ἐξ ἁπλῶν σημειώσεων 59 τὸν ἀριθμόν, πολλῶν ἐξ αὐτῶν μὴ ὑπερβαινουσῶν τὸν ἕνα ἢ δύο στίχους, ὡς: «Τῷ Κυρίῳ μου.—Εἰ μέ πως φιλεῖς, ὕπνωσον κατὰ τὰς νύκτας ταύτας, ὥστε ροδόχρους ἐν τῇ Γερουσίᾳ νὰ εἰσέλθῃς καὶ μετὰ ζήλου ν' ἀναγνώσῃς». Ἀπάντησις: «Τῷ διδασκάλῳ μου. —Οὐδέποτε ἐπαρκῶς ἀγαπήσω σε· ὑπνώσω».

Β'. *Epistolarum ad Antoninum Imperatorem Libri II*, ἐπιστολαί, ἀπευθυνόμεναι εἰς τὸν Μ. Αὐρήλιον, ἤδη αὐτοκράτορα, καὶ ἀποτελοῦσαι τὸ ὅλον 18 τὸν ἀριθμόν, τῶν μὲν 8 τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν Φρόντωνα, τῶν δὲ 10 ἐκ τούτου πρὸς ἐκεῖνον.

Γ'. *Epistolae ad Verum*, δύο ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Βῆρον, πιθανῶς τὸν Μ. Αὐρήλιον, ὅστις καθ' ὃν χρόνον υἱοθετήθη, ἦν γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Μ. Ἄννιος Βῆρος.

Δ'. *Epistolarum ad Verum Imperatorem Liber*, 13 ἐν ὅλῳ ἐπιστολαί, ὧν 6 τοῦ Βήρου πρὸς τὸν Φρόντωνα καὶ 7 τούτου πρὸς ἐκεῖνον.

Ε'. *De Bello Parthico*, βραχὺ ἀπόσπασμα ἱστορίας τῆς ἀπαισίας ταύτης ἐκστρατείας, ἐπιχειρηθείσης τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσει τοῦ Βήρου.

ΣΤ'. *De Feriis Alsiensibue*, 4 ἐπιστολαί, 2 τοῦ Μ. Αὐρηλίου, αὐτοκράτορος ἤδη, πρὸς τὸν Φρόντωνα καὶ 2 τούτου πρὸς ἐκεῖνον, περιλαμβάνουσαι σχετικά τινα πρὸς τὰς ἐν Ἀλσίῳ ἑορτάς.

Ζ'. *De Nepote Amisso*, βραχὺ συλλυπητήριον τοῦ Μ. Αὐρηλίου τῷ Φρόντωνι ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ ἐγγόνου, ἤτοι τοῦ τέκνου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Αὐφιδίου Βικτωρίνου, μετ' ἀπαντήσεως ἱκανῶς μακρᾶς ἐκ μέρους τοῦ Φρόντωνος.

Η'. *Arion*, προφανῶς βραχὺ ρητορικὸν γύμνασμα περὶ τοῦ μύθου τούτου.

Θ'. *De Eloquentia*, ἀπόσπασμα, ἀπευθυνόμενον τῷ Μ. Καίσαρι.

Ι'. *De Orationibus*, ἐν δυσὶν ἐπιστολαῖς, ἀπευθυνομέναις *Antonino Augusto*.

ΙΑ'. *Epistolæ ad Antoninum Pium*, 9 ἐν ὅλῳ, ὧν 1 τοῦ Πίου τῷ Φρόντωνι, 4 τούτου πρὸς ἐκεῖνον, 1 τοῦ Φρόντωνος τῷ Μ. Καίσαρι καὶ 1 τοῦ Καίσαρος πρὸς τὸν Φρόντωνα ὡς καὶ 2 ἄλλαι ἄγωστον τίσιν ἀπευθυνόμεναι.

ΙΒ'. *Epistolarum ad Amicos Libri II*, 37 ἐν ὅλῳ, πᾶσαι γραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Φρόντωνος ἐξαιρέσει 1 Ἀσπιανοῦ τοῦ ἱστορικοῦ, ἥτις, ὡς καὶ ἡ τοῦ Φρόντωνος ἀπάντησις, εἶναι γεγραμμένη ἑλληνιστί.

ΙΓ'. *Pricinpia Historiæ*, κεκολοβωμένον ἀπόσπασμα.

ΙΔ' *Laudes Fumi et Pulveris* καὶ ΙΕ' *Laudes Negligentiæ*, δύο ἀσήμαντα συνθέματα παραδόξων ἀστειϊσμῶν, ἐπὶ τῷ πρώτῳ τῶν ὁποίων τοὐλάχιστον ὁ συγγραφεὺς φαίνεται ὅτι ἐσεμνύνετο.

ΙΣΤ'. *Fragmenta*, συλλεγέντα ἐκ διαφόρων πηγῶν.

ΙΖ'. *De Differentiis Vocabulorum*.

Πρὸς τοῖς ἀνωτέρω καὶ παρὰ τοῖς λατίνοις γραμματικοῖς γίνεται μνεία διαφόρων ἔργων τοῦ Φρόντωνος, ὧν οὐδὲν ὑπολείπεται ἴχνος.

5 Φρόντων (Ἰούλιος). Ἀναφέρεται ὡς ἄρχων τῶν νυκτοφυλάκων *(præfectus vigilum)* κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Γάλβα (58 μ. Χ.), ὅστις ἐστέρησεν αὐτὸν τὸ ἀξίωμα τοῦτο. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀποκατεστάθη ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τούτου (69 μ. Χ.), διότι εὑρίσκομεν αὐτὸν ὑπηρετοῦντα ἐν τῷ τοῦ Ὄθωνος στρα-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τῷ κατὰ τὴν ἐναντίον τοῦ Καικίνα, τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Βιτελλίου, ἐκστρατείαν. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰούλιος Γράτος ἦν στρατοπεδάρχης ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Καικίνα, οἱ δὲ τοῦ Γάλβα στρατιῶται, ὑποπτεύοντες ὅτι ὁ Ἰούλιος Φρόντων ἐσκέπτετο περὶ προδοσίας, ἔρριψαν αὐτὸν εἰς τὰς ἁλύσεις. Ταὐτὰ ὑπέστη καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γράτος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Καικίνα καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους.

6. Φρόντων (Ὀκτάβιος), σύγχρονος τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, γενόμενος πραίτωρ τῷ 16 μ. Χ. καὶ ἀγορεύσας ἐν τῇ γερουσίᾳ κατὰ τῆς τότε κρατούσης πολυτελείας.

7. Φρόντων (Παπίριος), νομομαθής, ὅστις ἔζη πιθανῶς περὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀντωννίου Πίου ἢ καὶ ἐνωρίτερον, διότι ἀναφέρεται παρὰ τῷ Μαρκιανῷ (ὅστις ἔζη ἐπὶ τοῦ Ἀντωνίνου καὶ διαφόρων μετ' αὐτὸν αὐτοκρατόρων) ὡς νὰ ἦτον ἀρχαιότερος κατά τι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ *Paulium nascicrescit, decrescit, moritur, et ides elegan-ter Papirius Fronto dicebat. peculium simile esse homini.* Ἐδημοσίευσε δὲ *Responsa*, ἔργον, τὸ τρίτρον βιβλίον τοῦ ὁποίου ἀναφέρει ὁ Καλλίστρατος. Ἀπίθανον ὅτι τὰ *Decreta Frontiana*, περὶ ὧν ὁ Ἀρίστων ἔγραψεν ἢ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὁποῖα ἐγένετο μνεία τοῦ Ἀρίστωνος, εἶχον οἱανδήποτε σχέσιν πρὸς τὸν νομομαθῆ Φρόντωνα, οὐδ' ἐπαρκεῖς ὑπάρχουσι λόγοι, ὥστε νὰ συνταυτισθῇ ὁ νομομαθὴς οὗτος Φρόντων ἢ συσχετισθῇ πως πρὸς οἱονδήτινα τῶν Φροντίνων, περὶ ὧν εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔζων περὶ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀντωνίνων.

8. Φρόντων, ὁ ὑπηρετήσας ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ τὸν Πομπώνιον Φλάκκον τῷ 19 π. Χ. καὶ νικήσας τὸν βασιλέα Βονώνην παρὰ τὸν ποταμὸν Πύραμον.

ΦΡΟΣΥΝΑ ἢ ΦΡΟΥΣΟΥΝΑ, χωρίον τῆς Ἀργολίδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἀλέας καὶ ἀπέχον τοῦ Τάτσι ΝΔ ὥραν $^1/_2$. Κεῖται πρὸς τὰς βορείους ὑπωρείας τοῦ ὄρους Αυρκένου (Γουπάτου) καὶ κατὰ τὸν μυχὸν μακροῦ καὶ στενοῦ αὐλῶνος, ἀναστομουμένου πρὸς Β εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀλέας. Οἰκεῖται ὑπὸ 394 κατοίκων. Προϊόντα δημητριακοὶ καρποί, οἶνος καὶ κτηνοτροφία.

ΦΡΟΤΤΗΣ (κόμης Λουδοβίκος de Frotte), γεννηθεὶς ἐν Νορμανδίᾳ περὶ τὸ 1755 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1800. Ἦν ἀξιωματικὸς τοῦ πεζικοῦ ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως, μετηνάστευσεν τῷ 1792, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἀγγλίας τῷ 1795 ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἐπαναστατήσῃ τοὺς Νορμανδούς, μετὰ δὲ τὴν εἰς Ἅγιον Μάλον ἀπόβασιν αὐτοῦ διωργάνωσε σῶμα τῶν εὐγενῶν τοῦ στέμματος. Ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ πρὸ τοῦ Ὡς, ἐνεφανίσθη τῷ 1799 καὶ κατήρτισε σῶμα 10,000 ἀνδρῶν, ὅπερ διεσπάρη μετὰ τὴν 18 ὁμιχλώδους καὶ ὅπερ συνελήφθη, στρατιωτικῇ δὲ ἐπιτροπῇ κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς θάνατον ἐν Βερνεύλῃ.

ΦΡΟΥΓΚΟΝΗΣ (Κάρολος Ἰννοκέντιος Frugoni), ἰταλὸς ποιητής, γενν. ἐν Γενούῃ τῷ 1692 καὶ ἀποθ. τῷ 1768. Ἔγραψε ποιήματα, ᾠδάς, βουκολικά, ἐμμέτρους ἐπιστολάς, σατύρας, μελοδράματα. Διακρίνεται δὲ ἐν τῷ ἐλευθέρῳ στίχῳ ἢ sciolto. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν Πάρμῃ τῷ 1779.

ΦΡΟΥΖΗ (Fruges), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Πὰ-Δεκαλαί, ἀπέχ. 26 χιλιάμ. ΑΝΑ τῆς Μοντρὲλ-Σουρμέρ. Κάτ. 2,200. Ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων.

ΦΡΟΥΝΔΣΒΕΡΓΗΣ (Γεώργιος Frundsberg), γερμανὸς εὐγενής, γεννηθεὶς ἐν Μουνδελαΐ τῆς Σουαβίας· συνταγματάρχης ἐν τῷ στρατῷ Καρόλου τοῦ Ε', διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην τῆς Παβίας. Γνωστότερος δὲ εἶναι ἐπὶ ταῖς σφοδραῖς αὐτοῦ λουθηρανικαῖς πεποιθήσεσι· τῷ 1526 ὡδήγησε τὸν ὅμιλον τῶν ἀναμορφωτῶν, ὅστις συνώδευσε τὸν πρωτοστάτορα Βουρβὼν εἰς Ἰταλίαν, ἀλλὰ προσεβλήθη ὑπὸ ἀποπληξίας ἐν Φερράρᾳ πρὸ τῆς πολιορκίας τῆς Ρώμης.

ΦΡΟΥΤΖΗ, χωρίον τῆς Μεσσηνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Βουφράδος καὶ ἀπέχον ἀπὸ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ Χατζῆ ὥρ. $2^1/_2$. Οἰκεῖται ὑπὸ 210 κατοίκων.

ΦΡΟΥΤΤΙΓΕΝΗ (Frutigen), πόλις τῆς Ἑλβετίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βέρνης, ἀπέχ. 40 χιλιάμ. ΝΝΑ τῆς Βέρνης παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Κάνδερ καὶ τοῦ Engstligen. Κάτοικοι 3,800.

ΦΡΥΓΑΝΗ, χωρίον τῆς Εὐβοίας τοῦ δήμου Μαρμαρέου, ἀπέχον ἀπὸ Κατσαρωνίου ὥρ. $1^1/_2$. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατοίκων.

ΦΡΥΓΙΑ, χώρα ἀρχαία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἧς ἡ ἔκτασις καὶ αἱ διαιρέσεις ποικίλουσι κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς. Ἡ πα-

λαιὰ Φρυγία ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Παρθενικοῦ κατὰ μῆκος τοῦ Αἰγαίου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου. Οἱ Φρύγες, καταγόμενοι ἀπὸ τῶν Βρύγων, ἀρχαίου λαοῦ τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μακεδονίας, ἀπεκατεστάθησαν κυρίως κατὰ μικρὰς ὁρδὰς παρὰ τὴν Νίκαιαν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Σαγγαρίου, ὁπόθεν κατὰ μικρὸν διεσπάρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Οἱ Δάρδανοι καὶ οἱ Μυσοὶ κατῴκησαν εἰς τὴν Τρῳάδα, οἱ δὲ Μαίονες νοτιώτερον τούτων· ὥστε, ἐνῷ ἡ Φρυγία διετήρει τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου, οἱ νέοι λαοὶ ἐπέβαλον τὰ ἑαυτῶν ταῖς ἄρτι συνοικισθείσαις χώραις, τῇ Μυσίᾳ καὶ Μαιονίᾳ. Ἡ χώρα, ἣν ἀνωτέρω ὡρίσαμεν, ἀπετέλει ἐπὶ πολὺν χρόνον βασίλειον ἀνεξάρτητον, οὗ αἱ ἑλληνικαὶ παραδόσεις μᾶς διδάσκουσι τὸν πλοῦτον ἐν τῇ διηγήσει τοῦ Πέλοπος, ὃς δυνάμει τοῦ πλούτου ἐγένετο ἄρχων ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ τοῦ Μήδα, οὗ τῇ ἀφῇ πάντα μετεβάλλοντο εἰς χρυσόν. Ἐν τούτοις τὸ βασίλειον τοῦτο ἀπὸ τοῦ ΣΤ' π. Χ. αἰῶνος ἀπώλεσε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ, προστεθὲν ταῖς κτήσεσι τοῦ Κροίσου, βασιλέως τῆς Λυδίας. Ἀνατραπέντος δ' ὑπὸ Κύρου τοῦ κράτους τῆς Λυδίας, ἡ Φρυγία περιελήφθη ἐπὶ Δαρείου εἰς τὴν τρίτην σατραπίαν, διαιρεθεῖσαν, φαίνεται, ἔκτοτε εἰς δύο, τὴν Μικρὰν Φρυγίαν ἢ Φρυγίαν τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἐκτεινομένην κατὰ μῆκος τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Προποντίδος μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ Σαγγαρίου καὶ περιλαμβάνουσαν τὴν τρωϊκὴν χώραν μέχρι τῆς Μυσίας πρὸς νότον, καὶ τὴν Μεγάλην Φρυγίαν εἰς τὸ κέντρον, μεταξὺ τοῦ Ἅλυος ποταμοῦ πρὸς Α, τῆς Λυκαονίας καὶ Πισιδείας πρὸς Ν, τῆς Καρίας καὶ Λυδίας πρὸς Δ, τῆς Βιθυνίας καὶ Παφλαγονίας πρὸς βορρᾶν. Ἡ συνορεύουσα τῇ Πισιδείᾳ καὶ Λυκαονίᾳ χώρα ἐκαλεῖτο ἰδίως Φρυγία Παροριῖτις, Φρυγία Ἐπίκτητος δὲ μέρος τῆς Βιθυνίας, προστεθὲν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων τῷ βασιλείῳ τῆς Περγάμου. Ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου νέαν ὀνομασίαν προσέλαβεν ἡ χώρα αὕτη, εἰς δύο διαιρεθεῖσα ἐπαρχίας, ὧν ἡ μὲν πρὸς ἀνατολὰς ἐκαλεῖτο *Frygia Salutaris*, ἡ δὲ πρὸς δυσμὰς *Frygia Pacatiana*. Αἱ ἐπισημότεραι πόλεις τῆς Φρυγίας ἦσαν Γόρδιον καὶ Ἄγκυρα πρὸς βορρᾶν, Πεσσινοῦς καὶ Τυμβρεία εἰς τὸ κέντρον, Κελαιναί, Ἰκόνιον καὶ Κολωσσαὶ πρὸς νότον καὶ Ἶψος, τῷ 301 π. Χ. ἐγένετο ἡ μεγάλη μάχη μεταξὺ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Κατὰ δὲ τὸν μεσαίωνα ἤκμαζε καὶ ἡ Ἱεράπολις. Διαλυθέντος τοῦ περσικοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, αἱ δύο μεγάλαι χῶραι τῆς Φρυγίας ἐσχημάτισαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου δύο διακεχριμένας διοικήσεις. Καὶ ἡ μὲν μικρὰ Φρυγία ἐδόθη τῷ Λεοντάτῳ, ἡ δὲ Μεγάλη τῷ Ἀντιγόνῳ· κατόπιν ἀμφότεραι παρεχωρήθησαν τῷ Εὐμένει ὑπὸ τοῦ Περδίκκα (321)· θανόντος δὲ τοῦ Εὐμένους, περιῆλθον εἰς τὸν Ἀντίγονον μέχρι τοῦ 307. Μετὰ τὴν ἐν Ἶψῳ μάχην ἔλαβεν αὐτὰ ὁ Λυσίμαχος, βασιλεὺς τῆς Θρᾴκης, καὶ τέλος ὁ Σέλευκος, βασιλεὺς τῆς Συρίας (281), ὅστις μετὰ τὴν ἐν Κυροπεδίῳ νίκην ἐγένετο κύριος πάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Γαλατῶν, γενομένων κυρίων πολλῶν ἐν Φρυγίᾳ πόλεων, καὶ ἡ σύστασις τῶν ἀνεξαρτήτων κρατῶν τῆς Βιθυνίας καὶ τῆς Περγάμου ἀφῄρεσαν πάραυτα ἀπὸ τῶν Σελευκιδῶν τὴν Μικρὰν Φρυγίαν, ἐν ᾧ ἡ Μεγάλη ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου Εὐμένει τῷ Μεγάλῳ μετὰ τὴν ἐν Μαγνησίᾳ μάχην. Ἀλλ' ἐπέπρωτο πᾶσαι αὗται αἱ ὡραῖαι χῶραι νὰ περιέλθωσι μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν Ρωμαίων, περιληφθεισῶν ἐν τῇ ἀσιατικῇ ἀνθυπατίᾳ. Νῦν ἐκ τῆς Μεγάλης Φρυγίας ἀποτελεῖται τὸ βελαέτιον Χουδαβεντιγγιάρ (Προύσης).

ΦΡΥΓΙΑ, θυγάτηρ τοῦ Κέκροπος, ἐξ ἧς καὶ ἡ χώρα Φρυγία ἐπιστεύετο ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς. Φρυγία εἶναι καὶ ὄνομα χρησιμοποιούμενον ἀντὶ τοῦ Κυβέλη, ὡς ἡ θεά, ἥτις ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἐν Φρυγίᾳ ἐλατρεύετο, καὶ ὡς ἐπώνυμον τῆς Ἀθηνᾶς ἕνεκα τοῦ Παλαδίου, ὅπερ μετήχθη ἐκ Φρυγίας.

ΦΡΥΓΙΛΛΟΣ, καλλιτέχνης, ὅστις φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ τῶν διασημοτάτων σφραγιδογλύφων καὶ μεταλλιογλύφων. Τούτου σώζεται λαμπρὸν ἔργον, παριστῶν τὸν Ἔρωτα, καθήμενον καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν στάσει τῶν παραστάσεων ἐκείνων τῶν παίδων, οἵτινες εὑρίσκονται παίζοντες τοὺς ἀστραγάλους, τοῦθ' ὅπερ συχνότατα ἀπαντᾷ ἐν ἀρχαίοις καλλιτεχνήμασιν. Ἐκ τῶν χαρακτήρων τοῦ ἔργου εἰκάζεται ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σχολὴν τῆς καλ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

λιτεχνίας καὶ ὅτι ἦτο πιθανῶς Συρακούσιος, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ὑπάρχουσι μετάλλια τῶν Συρακουσῶν, φέροντα τὸ ὄνομα Φρύγιλλος. Ἡ ταὐτότης δ' αὕτη μάλιστα περὶ ὑπάρξεως τοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ ὡς σφραγιδογλύφου καὶ ὡς μεταλλιογλύφου τίθησι τέρμα εἰς τὸ ζήτημα, ἂν αἱ δύο αὗται τέχναι ἐξησκοῦντο ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἢ ὑπὸ διαφόρων τάξεων καλλιτεχνῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησι.

ΦΡΥΑΟΣ, ζωγράφος, ὃν ὁ Πλίνιος τίθησιν ἐν τῇ 90 Ὀλυμπιάδι (420 π. Χ.) μετὰ τοῦ Ἀγλαοφῶντος, Κηφισιδώρου καὶ Εὐήνορος, τοῦ πατρὸς τοῦ Παρρασίου· περὶ πάντων δὲ τούτων λέγει ὅτι διεκρίνοντο μέν, δὲν ἦσαν ὅμως ἄξιοι ἰδιαιτέρου λόγου *(omnes jam illustres, non tamen in quibus hærere expositio debeat)*.

ΦΡΥΝΗ, χωρ. τῆς νήσου Λευκάδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Λευκαδίων καὶ ἀπέχον τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου 45′. Οἰκεῖται ὑπὸ 230 κατ.

ΦΡΥΝΗ, διάσημος ἑταίρα Ἑλληνίς, γεννηθεῖσα εἰς Θεσπιὰς (Βοιωτίᾳ) περὶ τὸ 328 π. Χ. Μικρὰ λέγεται ὅτι ἦν λαχανοπῶλις, ἔπειτα, ἐλθοῦσα εἰς Ἀθήνας, ἐγένετο αὐλητρίς· οὖσα δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι σπανίας καλλονῆς, ἐτράπη εἰς ἐμπορίαν τῶν θελγήτρων αὐτῆς. Ὁ Πραξιτέλης, ὢν ἐκ τῶν ἐραστῶν τῆς Φρύνης καὶ ταύτην ἔχων πρότυπον, κατεσκεύασε χρυσοῦν ἄγαλμα, ἀνατεθὲν τῷ ναῷ τῶν Δελφῶν ἐπὶ στήλης μαρμάρου πεντελικοῦ μεταξὺ τῶν ἀνδριάντων τοῦ Ἀρχιδάμαντος, βασιλέως τῆς Σπάρτης, καὶ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος. Ὁ Ἄγγλος Μούρ, βασιζόμενος ἐπὶ ἑνὸς χωρίου τοῦ Πλινίου, ἐπεχείρησε ν' ἀποδείξῃ ἐν ἰδίῳ συγγράμματι, ἐπιγραφομένῳ ἡ «Ἀφροδίτη τῶν Μεδίκων καὶ ἡ Φρύνη» (Δρέσδη, 1804), ὅτι τὸ γνωστὸν ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης τῶν Μεδίκων οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ αὐτὸ τὸ τῆς Φρύνης ὑπὸ Πραξιτέλους γλυφέν. Κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων ἡ ὡραιότης τῆς Φρύνης ἦν τοιαύτη, ὥστε οὐδὲ τὰ θαυμασιώτατα ἔργα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ὡς ἡ Σωσάνδρα τοῦ Καλάμιδος, ἡ Πάνθημος Ἀφροδίτη τοῦ Σκόπα, ἡ Ἥρα τοῦ Εὐφράνορος τὴν ὑπερέβαινον. Πρὸ πάντων, κατὰ τὸν Ἀθήναιον, ἐθαυμάζετο τὸ κάλλος αὐτῆς ἐν τοῖς μὴ βλεπομένοις. Διὸ οὐδέποτε εἰσήρχετο εἰς δημόσιον λουτρόν, φόβῳ μὴ ἀμβλύνῃ τὴν ἀνθρωπίνην περιέργειαν. Ἅπαξ μόνον ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἐλευσινίου Ποσειδῶνος, λουσθεῖσα ἐν θαλάσσῃ, ἐξῆλθε γυμνὴ ἐνώπιον τῶν Ἑλλήνων πανηγυριστῶν, τυλίουσα τὴν κόμην. Ἀπελλῆς δ' ὁ ζωγράφος ἐκεῖ παρατυχὼν ἔγραψε τὴν Ἀναδυομένην Ἀφροδίτην. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα διηγοῦνται οἱ ἀρχαῖοι περὶ αὐτῆς, ὧν τὰ μὲν εἰσι προϊόντα τῆς φαντασίας, τὰ δὲ φῆμαι, ἀπὸ τῶν ἐραστῶν αὐτῆς ἔχουσαι τὴν ἀρχήν. Βέβαιον ὅμως ἐστὶν ὅτι μετὰ τῶν ἐραστῶν ἠριθμοῦντο καὶ οὐκ ὀλίγοι, φαίνεται, διάσημοι ἄνδρες, ἐν οἷς καὶ ὁ ῥήτωρ Ὑπερίδης.

ΦΡΥΝΙΣ. Κατήγετο ἐκ Μιτυλήνης, ὢν εἷς τῶν τελευταίων κιθαρῳδῶν τῆς λεσβικῆς σχολῆς. Ἤκμασε πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ κατ' αὐτόν, πρῶτος νικήσας εἰς τὸν μουσικὸν ἀγῶνα τῶν Παναθηναίων, τὸν ὑπὸ Περικλέους κατασταθέντα. Εἰς τὸν Φρύνιν ἀποδίδεται ἡ μεταβολὴ τῶν ἀρχαίων κιθαρῳδικῶν νόμων τοῦ Τερπάνδρου (ὅρα ΤΕΡΠΑΝΔΡΟΣ), οἵτινες ἦσαν συνήθεις τοῖς Λεσβίοις μουσικοῖς (Πλουτάρχ. Π. Μουσ. 6), ὁ δὲ Φερεκράτης αἰτιᾶται τοῦτον ὡς διαφθείραντα καινοτομίαις τὴν μουσικὴν τέχνην, λέγων :

Φρύνις δ' ἴδιον στρόβιλλον ἐμβαλών τινα
κάμπτων με καὶ στρέφων, ὅλην διέφθορεν,
ἐν πέντε χορδαῖς δώδεχ' ἁρμονίας ἔχων.
(Πλουτ. Π. Μουσ. XXX).

ΦΡΥΝΙΧΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς τέσσαρα πρόσωπα :

1. Φρύνιχος, Ἀθηναῖος στρατηγός, υἱὸς τοῦ Στρατωνίδου. Τῷ 412 π. Χ. ἀπεστάλη μεθ' ἑτέρων δύο ὡς ἀρχηγὸς 40 σκαφῶν εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Μικρασίας. Ὁ στρατὸς ἐστρατοπέδευσεν περὶ τὴν Μίλητον. Μάχης γενομένης οἱ Ἀθηναῖοι, ἀνεδείχθησαν νικηταί. Τῷ 411, ὅτε προτάσεις ἐγένοντο τοῖς Ἀθηναίοις ἐν Σάμῳ ἐκ μέρους τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅστις προσηνέχθη νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτοῖς περσικὴν ἐπικουρίαν, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἀποκαθίστατο ὀλιγαρχία ἀντὶ δημοκρατίας, ὁ Φρύνιχος συνετὰς παρέσχε συμβουλὰς (ὡς πρὸ μικροῦ, ὅτε ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει πελοποννησιακοῦ στόλου ἀπέτρεψε τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ ἀπὸ συγκροτήσεως ναυμαχίας), ὑποδεικνύων τοὺς κινδύνους, οὓς τοιαύτη πρᾶξις θὰ συνεπήγετο, καὶ ἐκφράζων τὴν πεποίθησιν μὲν ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν διετίθετο ἐκ καρδίας ὑπὲρ τῆς ὀλιγαρχίας μᾶλλον ἢ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, τὰς ἀμφι-

βολίας δὲ αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ Ἀλκιβιάδου νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις [αὐτοῦ. Ὁ Πείσανδρος ὅμως καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ὀλιγαρχικῆς μερίδος παρεῖδον τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ καὶ ἔπεμψαν πρεσβείαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Φρύνιχος, φοβούμενος κίνδυνον περὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ Ἀλκιβιάδης ἀποκαθίστατο, ἔπεμψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀστύοχον, πληροφορῶν αὐτὸν περὶ τῶν ραδιουργιῶν τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὁ Ἀντίοχος ἐξήγγειλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Τισσαφέρνην καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὁ δὲ τελευταῖος παρεπονήθη παρὰ τοῖς φίλοις αὐτοῦ ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ στρατῷ ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τοῦ Φρυνίχου καὶ ἐζήτησε τὴν θανάτωσιν αὐτοῦ. Ὁ Φρύνιχος ἐκ νέου ἔγραψε τῷ Ἀστυόχῳ, προσφερόμενος νὰ προδώσῃ τὸν ἀθηναϊκὸν στρατὸν εἰς αὐτὸν καὶ πρὶν ἢ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλκιβιάδου, εἰς ὃν ὁ Ἀστύοχος ἐπεδείξατο πάλιν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Φρυνίχου, δι' ἧς νέαν διεβίβαζε κατὰ τοῦ τελευταίου τούτου καταγγελίαν, κεμισθῇ τοῖς Ἀθηναίοις, ὁ Φρύνιχος προειδοποίησε τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ὁ ἐχθρὸς παρεσκευάζετο νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτῶν ἐξαπίνης. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου παρέστησεν ὡς ἀβασίμους τὰς καταγγελίας τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ὡς γενομένας ἐξ ἐχθρότητος μόνον πρὸς αὐτόν. Ὁ Πείσανδρος μετ' ὀλίγον ἀνεκάλεσε τὸν Φρύνιχον, ἵν' ἄρῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου. Ὅτε ἐπὶ τέλους ἡ ὀλιγαρχικὴ μερὶς εἶδεν ὅτι ἀβάσιμοι ἦσαν αἱ παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου διεγειρόμεναι ἐλπίδες καὶ κατεῖδεν ὅτι κάλλιον μετὰ τοῦ Φρυνίχου ἢ μετὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου θὰ συνετάσσετο, ὁ Φρύνιχος προσελθὼν εἰς ταύτην, διεχρίθη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἀντιφῶντος, τοῦ Πεισάνδρου καὶ τοῦ Θηραμένους ἐν τῇ στάσει, ἥτις ἐπηκολούθησεν ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τῆς ὀλιγαρχίας τῶν Τετρακοσίων. Ὅτε κατὰ τὴν συνένωσιν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐν Σάμῳ ὁ Θηραμένης καὶ οἱ λοιποὶ συνεβούλευσαν τοὺς ἐν τῇ ὀλιγαρχικῇ μερίδι νὰ ἐπιτύχωσι τῆς συμφορωτέρας πρὸς τοὺς ἀντιπάλους εἰρήνης, ὁ Φρύνιχος πρῶτος ἀντέστη κατὰ παραπλησίου διαβήματος καὶ ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Ἀντιφῶντος καὶ 10 ἄλλων εἰς Σπάρτην πρὸς διαπραγμάτευσιν εἰρήνης. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν αὐτοῦ ὁ Φρύνιχος ἐδολοφονήθη ἐν τῇ ἀγορᾷ ὑπὸ νεαροῦ Ἀθηναίου, βοηθουμένου ὑπό τινος Ἀργείου. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος διέφυγεν, ὁ τελευταῖος ὅμως συλληφθεὶς ὑπεβλήθη εἰς βασάνους. Φαίνεται ὅτι ἡ δολοφονία ἦν ἀποτέλεσμα συνωμοσίας ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν τῆς ὀλιγαρχίας, οἱ δὲ ἐν τῇ ὀλιγαρχικῇ μερίδι συνετὸν ἐθεώρησαν νὰ μὴ ἐπιδιώξωσι τὴν περὶ ταύτης ἔρευναν. Ὁ Λυκοῦργος ἄλλως ἀφηγεῖται τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ.

2. Φρύνιχος ὁ Πολυφραδμονος, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 540 π. Χ. Ἀπὸ τῆς 67 Ὀλυμ. 512 π. Χ. ἐφημίσθη μεγάλως ἐν τῷ Ἀττικῷ θεάτρῳ ὡς τραγῳδοποιός, ἀλλ' ἐν ταῖς τραγῳδίαις αὐτοῦ τὸ λυρικὸν μέρος, ὡς καὶ παρὰ Θέσπιδι, ἦτο ἐπικρατέστερον τοῦ δραματικοῦ. Παρίστανε δὲ καὶ ὁ Φρύνιχος κατ' ἀρχὰς τὰς τραγῳδίας δι' ἑνὸς καὶ μόνου ἠθοποιοῦ, ὅστις ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ὑποκρίνεται πολλὰ κατὰ διαδοχὴν πρόσωπα οὐ μόνον ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν. Ἀργότερον δὲ πρῶτος εἰσήγαγε γυναῖκας ἐν τῷ δράματι ὁ Φρύνιχος, ἐκ δὲ τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου εὐκόλως δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ καὶ περὶ τοῦ καθόλου χαρακτῆρος τῶν δραμάτων αὐτοῦ. Πᾶσα ἡ δύναμις καὶ ἡ δεξιότης τοῦ Φρυνίχου συνίστατο εἰς τὴν ὀρχηστικήν, τὴν μουσικὴν καὶ τὸ μέλος, ὥστε ἂν διεσώζοντο ποιήματα αὐτοῦ, θὰ κατελέγετο ἐν τοῖς Αἰολεῦσι μελοποιοῖς μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς τραγῳδοποιοῖς. Τὰ ᾄδεα καὶ τερπνά, ἔστι δ' ὅτε καὶ γοερὰ ᾄσματα τοῦ Φρυνίχου, ἦσαν ἀρεστὰ τοῖς Ἀθηναίοις, τοῖς ἀρεσκομένοις εἰς τὰ ἀρχαῖα, καὶ κατ' αὐτὸν ἔτι τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Τὸ σπουδαιότατον παρὰ Φρυνίχῳ ἦτο, ὡς εἴπομεν, ὁ χορός. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οὗτος εἰσήγαγεν ἐν τῷ δράματι τὴν καινοτομίαν, χωρίσας τὸν πολυπρόσωπον δραματικὸν χορὸν ἀπὸ διθυραμβικοῦ εἰς πολλὰ μέρη καὶ ἀποδοὺς εἰς ἕκαστον χορικὸν μέρος διάφορον πρόσωπον καὶ ἔργον, καινοτομίαν προφανῶς ἀντικειμένην εἰς τὰ πρὸ αὐτοῦ μακρότατα χορικὰ μέλη. Οὕτως εἰκάζεται ὅτι τὸ ὀνομαστότατον πάντων τῶν δραμάτων αὐτοῦ, τὸ ἐξυμνοῦν τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, αἱ «Φοίνισσαι», ἃς ἐδίδαξε πιθανῶς κατὰ τὸ 4ον ἔτος τῆς 75 ὀλυμπ. (476 π. Χ.), εἶχε δύο χορούς, ὧν ὁ μὲν συνεκροτεῖτο ἐκ παρθένων Φοινισσῶν, αἵτινες εἶχον πεμφθῆ ἐκ Σιδῶνος καὶ τῶν πέριξ χωρῶν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως, ἵνα ψάλλωσι τὸ

«Σιδώνιον ἄστυ λιποῦσα καὶ ὀροσερὰν Ἄραδον» (Σχολ. Ἀριστοφ. Σφ. 220), ὁ δὲ ἐκ προὐχόντων καὶ εὐγενῶν Περσῶν, οἵτινες, συνελθόντες εἰς τὰ βασίλεια κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ξέρξου, ἐβουλεύοντο περὶ σωτηρίας τοῦ κράτους. Ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Φοινισσῶν, αἵτινες εἶχον πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς Πέρσας τοῦ Αἰσχύλου, παρερχόμενος ἐπὶ τῆς σκηνῆς εἷς τῶν βασιλικῶν εὐνούχων καὶ τῶν ταπήτων στρώτης, προήγγειλε τὸ πάθημα τοῖς βουλευομένοις ἄρχουσι. Κατόπιν ἡ μέριμνα καὶ οἱ φόβοι τῶν βουλευομένων, ἀντιτιθέμενοι πρὸς τὰς οἰμωγὰς καὶ τοὺς θρήνους τῶν Φοινισσῶν παρθένων διὰ τὸν ἐν Σαλαμῖνι θάνατον τῶν ἀδελφῶν καὶ πατέρων αὐτῶν, ἀπετέλουν μίαν τῶν ἀρίστων καὶ παθητικωτάτων τοῦ δράματος σκηνῶν. Περὶ Φρυνίχου ἄξιον σημειώσεώς ἐστι καὶ ὅτι πολλάκις ἀποστὰς τῆς μυθολογίας, ἐπραγματεύθη ὑποθέσεις ἐκ τῆς συγχρόνου ἱστορίας. Οὕτως ἐν τῷ δράματι, τῷ ἐπιγραφομένῳ «Μιλήτου ἅλωσις», ὅπερ ἐδιδάχθη πρὸ τῶν Φοινισσῶν, περιέγραψε τὰ φοβερὰ δεινά, ὅσα ἔπαθεν ἡ Μίλητος, ἡ ἄποικος καὶ σύμμαχος τῶν Ἀθηνῶν πόλις, κατὰ τὴν ἅλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπὶ τῆς ἀποστασίας τῶν Ἰώνων (498 π. Χ.). Διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος ὅτι ἂν καὶ σύμπαν τὸ θέατρον ἐξεχύθη εἰς δάκρυα, οὐχ ἧττον ὅμως ὁ δῆμος ἐζημίωσε τὸν ποιητὴν χιλίαις δραχμαῖς, ὡς ἀναμνήσαντα κακὰ οἰκήϊα, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὁ δῆμος Ἀθηναίων ἠξίου ν' ἀναβιβασθῇ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰς κόσμον ἰδανικὸν καὶ ποιητικὸν καὶ ὄχι νὰ βυθισθῇ εἰς τὰ δεινὰ καὶ τὰς ταλαιπωρίας τοῦ παρόντος βίου.

3. Φρύνιχος, τραγικὸς ἠθοποιός, υἱὸς τοῦ Χοροκλέους, ὃν ὁ Σουίδας συγχέει πρὸς τὸν μέγαν τραγικὸν ποιητήν, ἀλλ' ὅνπερ διακρίνει ἀπ' αὐτοῦ εἰς τῶν σχολιαστῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, ὅστις ἀναφέρει 4 Φρυνίχους, τὸν τραγικὸν ποιητήν, τὸν τραγικὸν ἠθοποιόν, τὸν κωμικὸν ποιητὴν καὶ τὸν στρατηγόν. Ὁ ἠθοποιὸς οὗτος εἶναι ἀναμφιβόλως ἐκεῖνος, οὗτινος τὸν τρόπον τοῦ χορεύειν καταγελᾷ ὁ Ἀριστοφάνης ἐν χωρίοις, ἅπερ ἐσφαλμένως ὁ Bentley ἀνήγαγεν εἰς τὸν τραγικὸν ποιητήν. Ἀναφέρεται πρὸς τούτοις ὁ Φρύνιχος οὗτος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀνδοκίδου ὡς Φρύνιχος ὁ ὀρχησάμενος. Ἐπίθεσις δὲ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν ταῖς Νεφέλαις ἐναντίον τῶν τραγικῶν ἠθοποιῶν τῆς ἡμέρας ἑρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ ὡς ἀναφερομένη εἰς τὸν Φρύνιχον.

4. Φρύνιχος, κωμικὸς ποιητὴς τῶν ἐπιδευτέρων τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας· ἦν πιθανώτατα υἱὸς τοῦ Εὐνομίδου. Κατὰ τὸν Σουίδαν ἐδίδαξε τὸ πρῶτον τῇ 86 ὀλυμπιάδι (435 π. Χ.), πιθανώτερον δ' ἴσως τῇ 87 ὀλυμ. διότι ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς περὶ κωμῳδίας τίθησιν αὐτὸν μετὰ τοῦ Εὐπόλιδος ἐν ὀλυμπ. 87, 3ῳ ἔτει (429 π. Χ.). Οὐδὲν περαιτέρω γινώσκεται περὶ τοῦ Φρυνίχου τούτου, διότι ἡ δήλωσις τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως, ὅτι ἐν Σικελίᾳ ἀπέθανεν, ἀνάγεται πιθανώτατα εἰς τὸν τραγικὸν ποιητήν (ἴδε ἀνωτέρω), ἡ δ' ἀφήγησις τοῦ σχολιαστοῦ, ὅτι ἐξελέγη ὁ Φρύνιχος στρατηγός, εἶναι πλάνη, ἥτις ἐπαρκῶς ἐξετέθη ὑπὸ τοῦ Bentley καὶ τοῦ Meineke. Ὁ Φρύνιχος ἐτάσσετο ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ἐν τοῖς μάλιστα διακεκριμένοις ποιηταῖς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας, τὸ δὲ ὕψος καὶ ἡ δύναμις τῶν σωζομένων ἀποσπασμάτων αὐτοῦ ἐπικυροῦσι τὴν τοιαύτην κρίσιν. Ὁ Ἀριστοφάνης ἐπιτίθεται πράγματι κατ' αὐτοῦ καὶ ἄλλων κωμικῶν ποιητῶν ἐπὶ τῇ χρησιμοποιήσει ταπεινοῦ καὶ ἀπηρχαιωμένου εἴδους γελωτοποιήσεως, ἀλλ' ὁ σχολιαστὴς τοῦ σχετικοῦ χωρίου διαβεβαιοῖ ὅτι παρὰ τῷ Φρυνίχῳ οὐδὲν ἴχνος τοιαύτης γελωτοποιήσεως παρετηρήθη ἐν τοῖς σωζομένοις δράμασιν αὐτοῦ. Κατηγορήθη πρὸς τούτοις ἐπὶ παραφθορᾷ τῆς τε γλώσσης καὶ τοῦ μέτρου, ὁ δὲ κωμικὸς ποιητὴς Ἕρμιππος κατηγόρησεν αὐτοῦ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ Φορμόφοροι καὶ ὑπεξαιρέσεις ἐκφράσεων ἄλλων ποιητῶν· πᾶσαι ὅμως αὗται αἱ κατηγορίαι θεωρητέαι μᾶλλον ὡς δεῖγμα τοῦ βαθμοῦ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀντιζηλίας τῶν κωμικῶν ποιητῶν ἢ ὡς πραγματικότης. Καὶ ὁ Ἀριστοφάνης κατηγορεῖ τοῦ Εὐπόλιδος ὑπεξαίρεσιν φράσεων τοῦ Φρυνίχου. Ὡς πρὸς τὸ μέτρον, ἐκτίθεται ὅτι ὁ Φρύνιχος ἐφεῦρε τὸν ἰωνικὸν στίχον, ὅστις φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶναι σαφὴς καὶ ἔξοχος, συχνάκις ὅμως χρησιμοποιεῖ λέξεις ἰδιάζοντος σχηματισμοῦ. Ὁ διάσημος ἀλεξανδρινὸς γραμματικὸς Δίδυμος ἔγραψε σχόλια εἰς τὸν Φρύνιχον, τῶν δὲ εἰς τὸν Κρόνον τοιούτων μνείαν ποιεῖται ὁ Ἀθήναιος.

Ἀνώνυμος ποιητὴς κωμῳδιῶν ἀναφέρει ὅτι αἱ κωμῳδίαι τοῦ Φρυνίχου ἦσαν δέκα

τὸν ἀριθμόν, ὁ δὲ Σουίδας ἰσαρίθμους παρέχει τούτων τίτλους, οἵτινές εἰσιν οἱ ἑξῆς: Ἐφιάλτης, — Κόννος, — Κρόνος, Κωμασταί, — Σάτυροι, — Τραγῳδοὶ ἢ Ἀπελεύθεροι, — Μονότροπος, — Μοῦσαι, — Μύστης, — Προάστριαι, ὧν τὸ θέμα διὰ μακρῶν ἀναπτύσσει ὁ Meineke. Ἡ κωμῳδία Μονότροπος ἐδιδάχθη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ὀρνίθων τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τῶν Κωμαστῶν τοῦ Ἀμειψίου τὸ 2ον ἔτος τῆς 91 ὀλυμπιάδος (414 π. Χ.) καὶ ἐπέτυχε τοῦ τρίτου βραβείου, ἡ δὲ κωμῳδία Μοῦσαι παρεστάθη μετὰ τῶν Βατράχων τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τοῦ Κλεοφῶντος τοῦ Πλάτωνος τῷ 3ῳ ἔτει τῆς 93 ὀλυμπιάδος (405 π. Χ.) καὶ ἐπέτυχε τοῦ δευτέρου βραβείου.

ΦΡΥΝΝΙΣ. Ἴδε ΦΡΥΝΙΣ.

ΦΡΥΝΟΣ. Οἱ ἑξῆς δύο καλλιτέχναι ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φρύνος, ἕλλην ἀνδριαντοποιός, οὗτινος μόνον τὸ ὄνομα εἶναι γνωστὸν ἐξ ἐπιγραφῆς δι' ἀρχαίων χαρακτήρων ἐν μικρῷ ὀρειχαλκίνῳ ἀνδριάντι εὑρεθέντι ἐν Λοκρίδι.

2. Φρύνος, ἀγγειοπλάστης, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐπὶ ἀγγείου ἀρχαϊκοῦ ρυθμοῦ ὑπὸ τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν:

ΦΡΥΝΟΣΕΠΟΙΕΣΕΝΧΑΙΡΕΜΕΝ.

ΦΡΥΝΩΝ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα:

1. Φρύνων, ἀνδριαντοποιός, ὃν ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὡς μαθητὴν τοῦ Πολυκλείτου καὶ ὅστις θὰ ἤκμασε κατὰ συνέπειαν περὶ τὸ 408 π. Χ. Δὲν ἀναφέρεται ἡ πατρὶς αὐτοῦ.

2. Φρύνων. Οὗτος ἀναφέρεται ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν ἀγῶνα Ἀθηναίων καὶ τῶν ὑπὸ τὸν Πιττακὸν Μιτυληναίων πρὸς κατοχὴν τοῦ Σιγείου (606 π. Χ.) ἐν Τροίᾳ. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην οἱ Μιτυληναῖοι ἠττήθησαν, καίπερ ἰδίαις χερσὶ φονεύσαντος τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Πιττακοῦ τὸν ἀθηναῖον στρατηγὸν Φρύνωνα. Ὁ Φρύνων οὗτος ἦν καὶ ὀλυμπιονίκης.

ΦΤΑΜΙΝΟΣ (Συμεών). Κατὰ τὸν ΙΖ' ἀκμάσας αἰῶνα, μνημονεύεται χρηματίσας δημόσιος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταυίου· τὴν πατρίδα Κρής.

ΦΤΕΡΗ, κώμη τῆς Φθιώτιδος, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Σπερχειάδος καὶ κειμένη ἐπὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τῆς Οἴτης, τῶν πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ νευουσῶν, ἀπέχουσα δὲ ΝΔ τοῦ Ἀγᾶ ὥρ. 3. Οἰκεῖται ὑπὸ 600 κατοίκων καὶ παράγει δημητρ. καρπούς, ὄσπρια, οἶνον καὶ βάμβακα.

ΦΥΓΑΡΕΤΟΝ, χωρ. τῆς νήσου Κερκύρας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Κερκυραίων καὶ ἀπέχον τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου $1/2$ ὥρ. Περιλαμβάνει 300 κατοίκους καὶ θεωρεῖται προάστειον ταύτης.

ΦΥΗ ἢ ΦΥΑ, Ἀθηναία γυνὴ ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ ὡραία (κατὰ τὸν Ἀθήναιον πωλήτρια στεφάνων, θυγάτηρ δέ τινος Σωκράτους τοὔνομα), ἣν ἡ μερὶς τοῦ Πεισιστράτου, ἐνδύσασα τὴν πανοπλίαν, ὁμοίαν τῇ τῆς Ἀθηνᾶς, ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ ἅρματος, οὗ ἐπωχεῖτο ὁ Πεισίστρατος, ἐπιστρέφων ἐξ Ἐρετρείας. Ἡ Φυά, ὀρθὴ πρὸ τῆς ἁμάξης καὶ ἐν ταῖς χερσὶ τὸ δόρυ πάλλουσα, διέτασσε τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων νὰ δεχθῇ τὸν Πεισίστρατον, ὃν ἡ θεὰ ὅθεν ἀνεβίβαζεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Οὕτως ἐγκατεστάθη τὸ δεύτερον ὁ Πεισίστρατος τύραννος τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῆς γυναικὸς ταύτης (556 π. Χ.). Λέγεται δ' ὅτι ὁ Ἵππαρχος συνεζεύχθη τὴν Φύαν.

ΦΥΛΑΚΑΙ, πόλ. τῆς Μακεδονίας, κειμένη ἐν Πιερίᾳ παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα, κατὰ τὴν θέσιν τοῦ νῦν χωρίου Παλαιογρατσιάνου μεταξὺ Σερβίων καὶ Βελβενδοῦ.

ΦΥΛΑΚΗ. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον δύο πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, μία ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἄλλη ἐν Φθιώτιδι τῆς Θεσσαλίας. Ἡ τελευταία ἦν πατρὶς τοῦ Πρωτεσιλάου καὶ τῆς Λαοδαμείας.

ΦΥΛΑΚΟΣ. Οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενοί εἰσιν οἱ ἑξῆς τέσσαρες:

1. Φύλακος, υἱὸς τοῦ Δείωνος καὶ τῆς Διομήδης, συζευχθεὶς τὴν Περικλυμένην ἢ Κλυμένην, θυγατέρα τοῦ Μινύου, ἐξ ἧς κατέστη πατὴρ τοῦ Ἰφίκλου καὶ τῆς Ἀλκιμέδης. Περὶ τούτου ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο ἱδρυτὴς τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ πόλεως Φυλάκης. Τὸ πατρωνυμικὸν Φυλακίδης ἐδίδετο εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀλκιμήδην, οἱ δὲ ἀπόγονοι αὐτοῦ Φύλακος, Ἴφικλος καὶ Πρωτεσίλαος καλοῦνται Φυλακίδαι.

2. Φύλακος, υἱὸς τοῦ Ἰφίκλου καὶ ἔγγονος τοῦ προτεταγμένου.

3. Φύλακος, ἥρως τῶν Δελφῶν, οὗτινος ὑπῆρχε καὶ ἱερὸν ἐν Δελφοῖς.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

4. Φύλακος, Τρώς, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Λείτου.

ΦΥΛΑΡΧΟΣ. Τρία πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φύλαρχος, ὁ ἐκ Κεντορίπων τῆς Σικελίας, ληστευθεὶς ὑπὸ τοῦ Οὐήρρου.

2. Φύλαρχος, ὁ ἐξ Ἁλοῦντος, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν πειρατῶν παρὰ τὴν τῆς Σικελίας ἀκτήν.

3. Φύλαρχος, Ναυκρατίτης κατ' Ἀθήναιον· ὁ δὲ Σουίδας καλεῖ τοῦτον Ναυκρατίτην ἢ Ἀθηναῖον ἢ Σικυώνιον· ἀλλὰ τὴν τελευταίαν ταύτην πανῥίδα πιθανῶς ἀπέδωκεν αὐτῷ διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἄρατον σχέσιν. Ἦν δὲ ἀναμφιβόλως συμπολίτης τοῦ Ἀθηναίου ἐκ Ναυκράτιδος τῆς Αἰγύπτου ἐν Ἀθήναις μετοικήσας. Ἤκμαζε δὲ τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα, ἤτοι περὶ τὸ 215 π. Χ.

Ὁ Σουίδας ἀποδίδει εἰς τὸν Φύλαρχον τοῦτον τὰ ἑξῆς ἔργα:

α') Ἱστορία, εἰς βιβλία 28, πραγματευομένην περὶ τῆς εἰς Ἰταλίαν στρατείας τοῦ Πύρρου καὶ ἄλλων γεγονότων μέχρι τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου καὶ περὶ τοῦ πρὸς Κλεομένην πολέμου Ἀντιγόνου τοῦ Γοναταῖ. Πιστεύεται μάλιστα ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Φυλάρχου ἤρχετο ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι ἀναμφιβόλως ἐπραγματεύετο περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Ἀντιόχου καὶ τοῦ Εὐμένους, περὶ οὗ, ὡς λέγει ὁ Σουίδας, ἔγραψεν ἰδίαν διατριβήν. Ὁ Πολύβιος κακίζει τοῦτον ὡς ἀπρεπῶς συνηγοροῦντα ὑπὲρ τοῦ Κλεομένους, ἐχθρικῶς δὲ πρὸς τὸν Ἄρατον διακείμενον, οὗπερ τὰς διηγήσεις προτιμᾷ τῶν τοῦ Φυλάρχου. Ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν κατηγορίαν δύναταί τις νὰ ἐπενέγκῃ κατ' αὐτοῦ τοῦ Πολυβίου, διότι, ἂν καὶ ἔχῃ συμφωνοῦντα τὸν Πλούταρχον ἐν τῇ κατακρίσει ταύτῃ, τῷ ἀναγινώσκοντι τὴν περὶ Κλεομένους διήγησιν, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Πολύβιος ἐκ τοῦ Φυλάρχου ἀρύεται, οὐδεμία ὑπολείπεται ἀμφιβολία ὅτι ὁ Φύλαρχος δικαίως συνηγόρει ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τῶν Λακεδαιμονίων, ὁ δὲ Πολύβιος ἐπηρεάζετο ὑπὸ πνεύματος φατριαστικοῦ. Διὰ πολλοὺς λόγους ἡ ἀπώλεια τῆς ἱστορίας τοῦ Φυλάρχου ἐστὶ λυπηρά, μάλιστα δὲ διότι ὠφελιμωτάτη ἔμελλε νὰ καταστῇ ἡμῖν ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἱστορίας τῆς Πελοποννήσου κατ' ἀμφοτέρους τοὺς ἀντίθετα φρονοῦντας ἱστορικούς. Τὸ λεκτικὸν τοῦ Φυλάρχου, καθ' ὅσον γενώσκομεν αὐτό, εἰ καὶ ἀλαζονικὸν καὶ ἐπιδεικτικόν, ἦτο λίαν εὔληπτον καὶ μεγάλην προσετίθει ἰσχὺν τοῖς διηγήμασιν αὐτοῦ. Ἀληθῶς μὲν Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς καταλέγει τὸν Φύλαρχον μετ' αὐτοῦ τοῦ Πολυβίου ἐν τοῖς συγγραφεῦσιν ἐκείνοις, «οὓς οὐδεὶς ὑπομένει μέχρι κορωνίδος διελθεῖν»· ἀλλ' ἡ κρίσις αὕτη τοῦ Διονυσίου ἐστὶν ἔκφρασις ἀνδρὸς, κατεγοητευμένου ἐκ τοῦ καθαροῦ ἀττικισμοῦ.

β') Τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον καὶ τὸν Περγαμηνὸν Εὐμένη, πιθανῶς τμῆμα τοῦ προηγουμένου ἔργου, καθόσον ὁ πόλεμος Εὐμένους τοῦ Α' καὶ Ἀντιόχου τοῦ Σωτῆρος δὲν εἶχε τοσοῦτον ἐνδιαφέρον, ὥστε νὰ χορηγήσῃ θέμα εἰς ἰδιαιτέραν ἱστορίαν, καὶ διότι ὁ μεταξὺ Εὐμένους τοῦ Β' καὶ Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου πόλεμος ἦτο μεταγενέστερος τῆς ἐποχῆς τοῦ Φυλάρχου.

γ', δ') Ἐπιτομὴ μυθικὴ περὶ τῆς τοῦ Διὸς ἐπιφανείας· ἦν ἓν ἔργον, καίπερ ὡς δύο ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἀναφερόμενον. Καὶ ὁ μὲν γενικὸς αὐτοῦ τίτλος ἦν Ἐπιτομὴ μυθική, ὁ δὲ τοῦ πρώτου μέρους Περὶ τῆς τοῦ Διὸς ἐπιφανείας.

ε') Περὶ εὑρημάτων, περὶ οὗ θέματος ἔγραψαν καὶ ὁ Ἔφορος καὶ ὁ Φιλόχορος.

ς') Παρεμβάσεων βιβλία θ', τοῦθ' ὅπερ εἶναι παραφθορὰ ἴσως τοῦ Παρεκβάσεων, διότι ἄγνωστός ἐστιν ἡ λέξις παρέμβασις.

ζ') Ἄγραφα, μὴ ἀναφερόμενα παρὰ τῷ Σουίδᾳ, μόνον δὲ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τοῦ Λιλείου Ἀριστείδου ἀπαντῶντα. Ἦτο πιθανῶς ἔργον περὶ τῶν σκοτεινοτέρων σημείων τῆς μυθολογίας, περὶ ὧν δὲν ὑπάρχουσι γραπταὶ ἀφηγήσεις.

ΦΥΛΑΣ. Τρία πρόσωπα, τὰ ἑξῆς, ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φύλας, βασιλεὺς τῶν Δρυόπων, ὃς προσεβλήθη καὶ ξεφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, διότι παρεβίασε τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν. Ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μιδείας ὁ Ἡρακλῆς ἐγένετο πατὴρ τοῦ Ἀντιόχου.

2. Φύλας, υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου καὶ ἔγγονος τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Μιδείας. Συνεζεύχθη τὴν Δηιφίλην, ἐξ ἧς ἔσχε δύο υἱούς, τὸν Ἱππότην καὶ τὸν Θήρωνα.

3. Φύλας, βασιλεὺς τῆς ἐν Θεσπρωτίᾳ Ἐφύρας καὶ πατὴρ τῆς Πολυμήλης καὶ

τῆς Ἀστυόχης, ἐκ τῆς τελευταίας τῶν ὁποίων ὁ Ἡρακλῆς κατέστη πατὴρ τοῦ Τληπολέμου.

ΦΥΛΕΥΣ, υἱὸς τοῦ Αὐγείου, ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐξ Ἐφύρης ἕνεκα τοῦ ὅτι ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τοῦ Ἡρακλέους. Εἶτα μετηνάστευσεν εἰς Δουλίχιον. Ἐκ τῆς Κτιμένης ἢ τῆς Τιμάνδρας ὁ Φυλεὺς ἐγένετο πατὴρ τοῦ Μέγητος, ὅστις καλεῖται διὰ τοῦτο καὶ Φυλείδης.

ΦΥΛΗ, δῆμος ἐν Ἀττικῇ τῆς φυλῆς Οἰνηίδος πρὸς τὸ βόρειον τῆς Πάρνηθος, ἔνθα ἐπὶ μιᾶς τῶν κορυφῶν ἠγείρετο τὸ φρούριον τῶν Φυλασίων, ἐπὶ βράχου ἀπορρῶγος καὶ προσιτοῦ μόνον ἐκτοῦ ἀνατολικοῦ μέρους. Ἡ χώρα τῆς Φυλῆς ἦν ὅμορος τῇ Βοιωτικῇ Τανάγρᾳ καὶ πλησίον ἔκειτο ἡ κώμη Ἅρμα, πρὸς τὴν ὁποίαν, ἀτενίζοντες οἱ Πυθαϊσταί, περιέμενον ν' ἀστράψῃ ἀστραπή τις, ὅτε ἔπεμπον τὴν θυσίαν αὐτῶν εἰς Δελφούς (Ὁπότε δι' ἅρματος ἀστράψῃ). Ἦν δὲ τὸ φρούριον τῆς Φυλῆς ὀχυρότατον ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Τοῦτο, ἐν ἔτει 404 π. Χ. αἰφνιδίως ἐπιπεσὼν ἐκ Θηβῶν μετὰ ἑβδομήκοντα φυγάδων, κατέλαβεν ὁ Θρασύβουλος καὶ εἶχεν ὡς ἐπιτηδειότατον ὁρμητήριον εἰς τὰς ἐνδόξους αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις, δι' ὧν διέσωσε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς ἐπιρροῆς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῆς τυραννίας τῶν Τριάκοντα. Οὗτοι μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Φυλῆς ἐστρατοπέδευσαν κατὰ τὰς Ἀχαρνάς. Ἀλλ' ὁ Θρασύβουλος, παραλαβὼν ἑπτακοσίους ἄνδρας, ἐπέπεσεν ἀπροσδοκήτως, ἐτρόπωσε τὸ στράτευμα τῶν τυράννων καί, διὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος κατασχὼν καὶ ἐξασφαλίσας τὸν Πειραιᾶ, ἐξετέλεσε τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων.

Ἡ Φυλὴ καλεῖται σήμερον Βίγλα Κάστρον· σώζονται δὲ ἔτι τὰ τείχη τοῦ φρουρίου αὐτῆς, κατέχοντα μικρόν, ἐπίμηκες καὶ ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐκτεινόμενον ὀροπέδιον. Ἡ ἀρχαία κυρία πύλη ἦν τετραμμένη πρὸς ἀνατολάς. Ἀπέχει ἀπὸ Χασίων ὥρ. 1 15', τὸ δὲ ὕψος τοῦ φρουρίου εἶναι 2,000 ποδῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἡ ἀπὸ τούτου θέα εἶναι μεγαλοπρεπὴς καὶ τερπνή, ἐκτεινομένη ἐπὶ τοῦ Ἐλευσινίου καὶ Ἀττικοῦ πεδίου, τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Ὑμηττοῦ, Σαλαμῖνος, Σαρωνικοῦ κτλ. Ὁ λόρδος Βύρων *(Child-Harold ch. II. N. D.)* θεωρεῖ τὸ ἐκ τούτου πανόραμα ὑπέρτερον τοῦ τῆς Κων)πόλεως, τοῦ τῆς Τρῳάδος ἀπὸ τῆς Ἴδης καὶ τοῦ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄθω.

ΦΥΛΗΣ ὁ Ἁλικαρνασσεύς, υἱὸς τοῦ Πολυγνώτου. Ἦν ἀνδριαντοποιός, τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀνακαλυφθέντος ἐν ἐπιγραφαῖς βάθρων δύο τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν τὸ μὲν εὑρέθη ἐν Ἀστυπαλαίᾳ, ἀνῆκον ἀρχικῶς εἰς ἀνδριάντα ἐξ ὀρειχάλκου, στηθέντα ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως ἐκείνης πρὸς τιμὴν τοῦ συμπολίτου αὐτῶν Πολυεύκτου, υἱοῦ τοῦ Μελησίππου, τὸ δὲ ἐν Δήλῳ, ἀνῆκον εἰς ἀνδριάντα, στηθέντα εἰς τιμὴν πολίτου τῆς Ρόδου.

ΦΥΛΙΔΑΣ ἢ ΦΙΛΙΔΑΣ, Αἰτωλός, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Δορυμάχου κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 219 π. Χ. ἢ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιόντος ἔτους εἰς βοήθειαν τῶν Ἐλεατῶν ἐναντίον Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος ἐν Τριφυλίᾳ. Ὁ βασιλεὺς ὅμως καθυπέταξε διαδοχικῶς τὰ Ἀλίφειρα, τὰς Τυπανέας, τὴν Τράναν καὶ τὴν Φιγαλέαν, ὁ δὲ Φυλίδας, ἀδυνατῶν νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πρόοδον αὐτοῦ, ἐρρίφθη εἰς τὸ Λέπρεον. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν καὶ κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ Φιλίππου ὁ Φυλίδας ἠναγκάσθη νὰ ἐκκενώσῃ τὴν πόλιν. Ὁ Φίλιππος κατεδίωξεν αὐτὸν καὶ συνέλαβεν ὅλας αὐτοῦ τὰς ἀποσκευάς, ἀλλ' ὁ Φυλίδας αὐτὸς κατώρθωσε νὰ φύγῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ Σαμικόν. Ὁ Φίλιππος ὅμως ἤρξατο τῆς πολιορκίας αὐτοῦ, ὁ δὲ πολιορκηθεὶς στρατὸς ἐσυνθηκολόγησεν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ νὰ ἐξέλθῃ φέρων καὶ τὰ ὅπλα.

ΦΥΛΛΑ, χωρίον τῆς Εὐβοίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Χαλκίδος, ἧς κεῖται πρὸς Α εἰς ἀπόστασιν 2 ὥρ., παρὰ τὸ χωρ. Ἀφράτι. Κατ. 410.

ΦΥΛΛΙΟΝ, ὄρος ἐν Θεσσαλίᾳ παρὰ τὴν πόλιν Φύλλον, παραρρεόμενον ἐκ νότου καὶ δυσμῶν ὑπὸ τοῦ Ἐνιπέως (Κχουτσοὺκ Τσαναρλῆ) καὶ κείμενον πρὸς βορρᾶν τῆς Φαρσάλου. Νῦν τὸ ὄρος καλεῖται Δογαντζῆ.

ΦΥΛΛΙΔΑΣ, Θηβαῖος. Ἦν γραμματεὺς τῶν ὑπὸ τὴν σπαρτιατικὴν προστασίαν πολεμάρχων μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Φοιβίδα κατάληψιν τῆς Καδμείας τῷ 382 π. Χ. Ἦν ὅμως μυστικὸς ἐχθρὸς τῆς νέας κυβερνήσεως καὶ ἐπεδίωκε τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος. Ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν κυρίων αὐτοῦ ἐπὶ ἐντολῇ εἰς Ἀθήνας, ὅπου

εἶχον καταφύγει οἱ ἐξόριστοι, συνεφώνησε μετ' αὐτῶν περὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ μελετωμένου κινήματος αὐτῶν ἐναντίον τῶν τυράννων καὶ εἶτα ἀποτελεσματικώτατα ὑπεβοήθησε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τῷ 379 π. Χ. Οὕτως, ἐπιτυχὼν τῆς εὐνοίας τῶν πολεμάρχων Ἀρχίου καὶ Φιλίππου, εἰσήγαγε τοὺς δολοφονήσαντας αὐτοὺς συνωμότας, ὡς γυναῖκας μετημφιεσμένους, οἵτινες καὶ ἐδολοφόνησαν αὐτούς (ὅρα καὶ ΑΡΧΙΑΣ), ἐπέτυχε κατὰ τὸν Ξενοφῶντα τῆς εἰς τὸν οἶκον τοῦ Λεοντιάδου εἰσόδου τοῦ Πελοπίδα καὶ τῶν δύο ἑταίρων αὐτοῦ καὶ πρὶν ἢ γνωσθῶσι τὰ γενόμενα, κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ μετὰ δύο ἄλλων εἰς τὴν φυλακὴν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι εἶχεν ἐντολὴν ἐκ μέρους τῶν πολεμάρχων καί, φονεύσας τὸν δεσμοφύλακα, ἀπηλευθέρωσεν ἐκείνους, οἵτινες ἐκρατοῦντο ἐκεῖ ὡς ἐχθροὶ τῆς κυβερνήσεως.

ΦΥΛΛΙΣ. Ἴδε ΦΙΛΛΙΣ.

ΦΥΛΛΙΣ. Δύο ἀναφέρονται πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο :

1. Φυλλίς, ἡ τροφὸς τοῦ Δομιτιανοῦ, ἥτις καὶ ἔθαψεν αὐτὸν μετὰ τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ.

2. Φυλλίς, θυγάτηρ τοῦ Λυκούργου, βασιλέως τῆς Δαυλίδος ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Σίθωνος, βασιλέως τῆς Θρᾴκης, εἰκοσαέτης διαδεχθεῖσα τὸν πατέρα αὐτῆς. Ὁ Δημοφῶν, βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Τρῳάδος, ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τῇ Φυλλίδι, ἣν καὶ ἠγάπησε. Πιεζόμενος δὲ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, ὑπέσχετο νὰ ἐπανέλθῃ παρὰ τῇ ἐρωμένῃ μετὰ ἕνα μῆνα. Πολλῶν δὲ μηνῶν παρελθόντων καὶ τοῦ Δημοφῶντος μὴ φαινομένου, ἡ Φυλλὶς ἀπελπίσασα, ἔρριψεν ἑαυτὴν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Παγγαίου, ἔνθα ἀργότερον ἀνηγέρθη ἡ Ἀμφίπολις.

ΦΥΛΛΙΣ, χώρα τῆς ἀρχαίας Ἠδωνίδος ἐν Μακεδονίᾳ, ἐκτεινομένη μεταξὺ τῆς Κερκινίτιδος λίμνης, τοῦ Παγγαίου ὄρους καὶ τοῦ Ἀγγίτου ποταμοῦ, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τῆς Φυλλίδος, θυγατρὸς τοῦ βατιλέως τῆς Θρᾴκης, ἣν εἰς γάμον ἔδωκε τῷ Ἀκάμαντι, υἱῷ τοῦ Θησέως, καὶ τὴν χώραν ταύτην εἰς προῖκα. Ἴδε τὸ προτεταγμένον ἄρθρον.

ΦΥΛΛΟΣ, πόλις ἀρχαία τῆς Θεσσαλίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ Φυλλικίου ὄρους (Δογαντζῆ). Ἐκ ταύτης ἐκλήθη ὁ δῆμος Φύλλου, ὑπαγόμενος εἰς τὸν νομὸν Τρικκαλῶν, οὗ πρωτεύουσα Κοτσερῆ, χωρία δὲ 15, Λασσοχῶρι, Δουβλατάν, Ὀρφανά, Σαμπαλῆ κτλ. Οἰκεῖται ὑπὸ 3,550 κατοίκων.

ΦΥΞΙΟΣ, ἤτοι ὁ προστάτης τῶν φυγάδων· ἀναφέρεται ὡς ἐπώνυμον τοῦ Διὸς ἐν Θεσσαλίᾳ.

ΦΥΡΟΜΑΧΟΣ, ἀθηναῖος γλύπτης τοῦ Κηφισσείου δήμου, οὗτινος τὸ ὄνομα ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ, ἀνακαλυφθείσῃ ἐν Ἀθήναις τῷ 1835 ὡς κατασκευαστοῦ τῶν ἐγγλύφων τῆς ζωοφόρου τοῦ διασήμου ναοῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ὅστις ἐκτίσθη τῇ 91 ὀλυμπιάδι (416—412 π. Χ.).

Ὑπάρχουσι χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐν οἷς γίνεται μνεία ἑνὸς ἢ πλειόνων καλλιτεχνῶν ὑπὸ τὰ ὀνόματα Φυλόμαχος, Φυρόμαχος καὶ Πυρόμαχος, τρία ὀνόματα, ἅτινα προφανῶς εὐχερῶς συγχέονται πρὸς ἄλληλα. Ἴδε καὶ ΠΥΡΟΜΑΧΟΣ.

ΦΥΣΑΔΕΙΑ, θυγάτηρ τοῦ Δαναοῦ, ἐξ ἧς ἐπιστεύετο ὅτι ὠνομάσθη ἡ παρὰ τὸ Ἄργος πηγὴ τῆς Φυσαδείας.

ΦΥΣΚΩΝ. Ἴδε ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ (σελ. 913 καὶ σελ. 913 ἀρ. 24 καὶ σελ. 939 ἀριθ. 7).

ΦΥΣΣΙΑΣ, διακεκριμένος Ἐλεάτης, αἰχμαλωτευθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, διατελούντων ὑπὸ τὸν Λύκον, τὸν ἐκ Φαρῶν, ὅτε ὁ τελευταῖος ἐνίκησε τὰς συμμάχους δυνάμεις τῶν Ἐλεατῶν καὶ Αἰτωλῶν, διατελουσῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Εὐριπίδου τῷ 317 π. Χ.

ΦΥΤΑΙΟΝ ἢ ΦΟΙΤΕΙΟΝ, πόλισμα τῆς Αἰτωλίας, κείμενον μεταξὺ Τριχωνίου καὶ Μετάπων κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν ὄχθην τῆς λίμνης Τριχωνίδος. Ὁ Πολύβιος ἱστορεῖ ὅτι διὰ τοῦ πολίσματος τούτου ἐπορεύθη Φίλιππος ὁ Γ'. Τὰ ἐρείπια αὐτοῦ κεῖνται ἐπὶ ὀροπεδίου λόφου τινὸς ἐν τῷ Παλαιοχωρίῳ, τῷ παρὰ τὸ χωρίον Μποτίνου τοῦ δήμου Μακρυνείας. Διακρίνεται δὲ τὸ Αἰτωλικὸν τοῦτο Φοίταιον ἀπὸ τοῦ Ἀκαρνανικοῦ, Φωτίας ἢ Φοιτιῶν καλουμένου.

ΦΥΤΑΛΟΣ, ἐλευσίνιος ἥρως, ὅστις λέγεται ὅτι εὐμενῶς ἐδέξατο τὴν Δήμητρα κατὰ τὰς περιπλανήσεις αὐτῆς καὶ ἀντημείφθη ὑπὸ τῆς θεᾶς διὰ συκῆς. Ἡ εὐγενὴς ἀθηναϊκὴ οἰκογένεια τῶν Φυταλιδῶν ἀνῆγε τὴν καταγωγὴν αὐτῆς εἰς αὐτόν.

ΦΥΤΗ, χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Χρυσοχοῦς τῆς ἐπαρχίας

Πάφου πρὸς ἀνατολὰς τῆς Δρυνχᾶς καὶ οἰκούμενον ὑπὸ 230 κατοίκων.

ΦΥΤΙΑ κατὰ Θουκυδίδην καὶ Φοιτίαι κατὰ Πολύβιον, πόλις ὀρεινὴ τῆς Ἀχαρνανίας κατὰ τὸ ΒΔ τοῦ Στράτου καὶ τὸ νότιον τοῦ Μεδεῶνος ἐπὶ τῆς ἐκ ταύτης εἰς Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος ὁδοῦ. Μνημονεύεται ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τοῦ Εὐρυλόχου κατὰ τοῦ Μεδεῶνος καὶ τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους. Φίλιππος ὁ Γ', βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἐξ Ἠπείρου δι' Ἀκτίου κατερχόμενος, πολιορκεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρας τὴν πόλιν ταύτην, οὖσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Αἰτωλῶν, καὶ κυριεύει αὐτήν, ἐξ ἧς προμηθεύεται σῖτον διὰ 30 ἡμέρας. Τὰ ἐρείπια ταύτης ὁ Heuzey ἀναγνωρίζει ἐν τῇ θέσει Πόρτα, ἥτις κεῖται ἐν Ξηρομέρῳ μεταξὺ τῶν χωρίων Μπαμπίνι καὶ Ἀετοῦ εἰς ἀπόστασιν ὥρας 1 ἑκατέρωθεν, ἐπὶ τῆς βορείου ἄκρας μικρᾶς λοφοσειρᾶς. Τὰ τείχη αὐτῆς εἶναι κυκλωπείου οἰκοδομητικῆς, ὡς καί τις πελώριος πύργος πλησίον τοῦ ἐγκαταλελειμμένου νῦν μοναστηρίου Παναγίας τῆς Πόρτας.

ΦΥΤΩΝ, πολίτης τοῦ Ρηγίου, ἐκλεγεὶς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ ὡς στρατηγός, ὅτε Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος ἐπολιόρκει τὴν πόλιν αὐτῶν τῷ 388 π. Χ. Ἐνθαρρύνας τοὺς Ρηγίους πρὸς ζωηρὰν ἀντίστασιν, κατέδειξε πάντα τὰ πλεονεκτήματα καὶ πᾶσαν τὴν σύνεσιν ἱκανοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀνδρείαν πολεμιστοῦ. Εἰς αὐτὸν δ' ὀφείλεται κυρίως ἡ ἐπὶ ἔνδεκα ὅλους μῆνας καὶ ἐπέκεινα παράτασις τῆς πολιορκίας. Ἐπὶ τέλους ὅμως οἱ πολιορκούμενοι ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι συνεπείᾳ πείνης, ὁ δὲ ἡρωϊκὸς Φύτων περιέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ τυράννου, ὅστις, ἀφοῦ μετεχειρίσθη κατ' αὐτοῦ πάντα τὰ σκληρὰ εἴδη τῆς περιφρονήσεως, ἐθανάτωσεν αὐτὸν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ συγγενῶν. Ὁ Διόδωρος ἀφηγεῖται ὅτι αἱ ἀρεταὶ καὶ τὸ ἀτυχὲς τέρμα τοῦ Φύτωνος ἦσαν προσφιλὲς θέμα ἐλεγείων τῶν ἑλλήνων ποιητῶν· ἀλλ' οὐδὲν τῶν σχετικῶν αὐτῶν χωρίων περιεσώθη. Ὁ μόνος ἄλλος συγγραφεύς, οὗτινος τὰ ἔργα σώζονται εἰσέτι καὶ ὅστις ποιεῖται μνείαν τοῦ Φύτωνος εἶναι ὁ Φιλόστρατος, ὅστις φαίνεται ὅτι ἠκολούθησεν ἀφήγησίν τινα περὶ αὐτοῦ ὅλως διάφορον τῆς τοῦ Διοδώρου. Κατ' αὐτὸν ὁ Φύτων ἦν φυγὰς ἐκ τοῦ Ρηγίου, καταφυγὼν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Διονυσίου καὶ ἀπολαύσας τῆς ὑψίστης εὐνοίας τοῦ τυράννου, ἀλλὰ καταμηνύσας εἰς τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ τὰ ἐναντίον τοῦ Ρηγίου σχέδια τοῦ Διονυσίου, ὅτε ἐπληροφορήθη τὰ κατ' αὐτά· συνεπείᾳ τούτου ὁ Διονύσιος ἐθανάτωσεν αὐτόν.

ΦΥΧΤΙΑ, χωρίον τῆς Ἀργολίδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Μυκηνῶν καὶ διαιρούμενον εἰς Ἐπάνω καὶ Κάτω Φύχτια. Ἀπέχουσιν ἀμφότερα 25' ἀπὸ Κουτσοπεδίου, πρωτευούσης τοῦ δήμου Μυκηνῶν, καὶ κεῖνται ἐν τῷ βορείῳ μυχῷ τοῦ Ἀργολικοῦ πεδίου εἰς τοὺς πρόποδας λόφου μικροῦ τοῦ Ἀετολιθέου, ὕψους 270 μέτρων. Περιξ αὐτῶν φύεται μέγας ἐλαιών. Παρὰ τῷ χωρίῳ τούτῳ, ὅπερ εἶναι τὸ τελευταῖον πρὸς Β τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος, διέρχεται ἡ ἁμαξιτὸς ὁδὸς ἀπὸ Ἄργους εἰς Κόρινθον, ἥτις, προχωροῦσα μικρὸν πρὸς Β, εἰσχωρεῖ εἰς τὴν κλεισώρειαν τῶν περιπύστων Δερβενακίων, παρὰ δὲ τοῖς Κάτω Φυχτίοις εἰς τὸ 44ον χιλιάμ. ἀπὸ Κορίνθου κεῖται ἡ στάσις τοῦ ἐντεῦθεν διερχομένου σιδηροδρόμου. Ἐκ τῶν Φυχτίων πρὸς Α φαίνεται τὸ ὄρος Σάρες (ὕψ. 659 μέτρ.) καὶ παρὰ τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τὸ χωρίον Χαρβάτι, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου φαίνεται ἡ Ἀκρόπολις τῶν Μυκηνῶν εἰς ἀπόστασιν 15', ἔνθα οἱ θησαυροὶ τοῦ Ἀτρέως καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Κάτ. 340 ἀλβανόγλωσσοι. Προϊόντα δημητριακά, οἶνος, ἔλαιον καὶ καπνός.

ΦΩΖΕΡΟΣ (Ἀρμάνδος Faugère), γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Δορδώνῃ τῷ 1810. Ἐγένετο ἱδρυτὴς τοῦ «Θρησκευτικοῦ μηνύτορος» καὶ ἤρξατο ἀναδεικνύμενος διὰ τῆς ἐπιτυχίας δύο συγγραμμάτων, τῆς «Πολιτικῆς ἀνδρείας» (1836) καὶ «Ἐγκωμίου τοῦ Ἱερώνος» (1836), βραβευθέντων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας. Ἔκτοτε ἐξέδωκε πλεῖστα ἄλλα.

ΦΩΚΑΙΑ (ἡ ἀρχαία), πόλις ἀρχαία ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἕρμου ποταμοῦ. Ἡ ἵδρυσις τῆς πόλεως ταύτης ἀνέρχεται εἰς τὸν ΙΑ' αἰῶνα π. Χ. καθ' οὓς χρόνους ἐγένοντο καὶ αἱ λοιπαὶ ἐξ Ἑλλάδος Αἰολικαὶ καὶ Ἰωνικαὶ ἀποικίαι κατὰ τὰ παράλια. Οἱ κάτοικοι τῆς Φωκαίας κατάγονται κατὰ τὸν Παυσανίαν (Ἀχαϊκ. § 3) ἐκ τῆς Φωκίδος, οἵτινες, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν ἀθηναίων ἀρχηγῶν Φιλογένους καὶ Δάμωνος, ἠκολούθησαν τοὺς Ἴωνας εἰς τὴν Ἀσίαν, ἱδρύσαντες τὴν πόλιν αὐτῶν ἐπὶ γῆς Αἰο-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΗΒΛΙΟΘΗΚΗ

λικῆς, παραχωρηθείσης ὑπὸ τῶν Κυμαίων. Νικόλαος ὁ Δαμασκηνός, συμπληρῶν τὰς περὶ Φωκαίας εἰδήσεις τοῦ Παυσανίου, λέγει ὅτι Ὀρχομένιοι μετὰ τῶν Ἰώνων ἀποικήσαντες καὶ προσορμισθέντες εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἕρμον χώρας κατέλαβον νησίδά τινα, πολὺ πλησίον τῆς ἠπείρου κειμένην. Ἐπειδὴ δὲ τῶν περιοίκων βαρβάρων τινὲς ἐπερχόμενοι ἐπίεζον τοὺς νωστὶ ἀποικισθέντας, οὗτοι, περαιωθέντες κατέλαβον λόφον ἀπέναντι κείμενον, ὃν ὀχυρώσαντες, ἤρξαντο νὰ ἑνῶσι τὴν νησίδα μετὰ τῆς ἠπείρου, χωννύοντες τὸ μεταξὺ στενόν. Ἐπιχειρήσαντες δὲ μετὰ τοῦτο νὰ περιβάλωσι τεῖχος τὸ ὑπ' αὐτῶν καταληφθὲν μέρος, ἐκωλύοντο ὑπὸ τοῦ Μένητος, τυράννου τῆς Κύμης, εἰς οὗ τὴν κυριαρχίαν ὑπήγετο ἡ χώρα. Στάσεως δ' ἐν Κύμῃ τότε γενομένης κατὰ τοῦ τυράννου καὶ τῶν ἀποίκων, ἐλθόντων πρὸς βοήθειαν τῶν Κυμαίων, ὁ μὲν Μένης ἡττηθεὶς ἐλιθοβολήθη, τοῖς δὲ Ἴωσι παρεχωρήθη ἡ γῆ ὑπὸ τῶν Κυμαίων, εὐγνωμονούντων ἐπὶ τῇ συμμαχίᾳ. Ἐκ τῶν συμπληρωματικῶν τούτων εἰδήσεων Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ *(Müller. Frag. hist. Graec. III. fr.* 53) βεβαιούμεθα περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Φωκαίας ὅτι ἦσαν Ὀρχομένιοι, ὧν ἡ πατρὶς συνορεύεται μετὰ τῆς Φωκίδος. Ἡ δὲ νησίς, ἣν οὗτοι κατέλαβον πρὸς τῷ Ἕρμῳ ταῖς ναυσίν, ἑνώσαντες μετὰ τῆς ἠπείρου, ἐστὶν ἡ πετρώδης ἐκείνη ἄκρα, ἔνθα μέχρις ἡμῶν κεῖται ἡ Φώκαια καὶ ἥτις διαχωρίζει τὸν ὡραῖον κόλπον εἰς δύο ἑκατέρωθεν τῆς πόλεως μηνοειδεῖς λιμένας. Ἡ θέσις καὶ ἡ φύσις τοῦ τόπου ἐπικυροῖ ὅτι αὕτη ἦν ποτε τῷ ὄντι νησίς, ἑνωθεῖσα χειροποιήτως μετὰ τῆς ἠπείρου. Ἐκ τῆς ἀρχαίας τῶν Φωκαέων ἱστορίας πληροφορούμεθα προσέτι ὅτι, μὴ ἔχοντες ἀπ' ἀρχῆς βασιλέα ἐκ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ γένους τῶν Κοδριδῶν, δὲν ἐγίνοντο παραδεκτοὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Ἰωνικῶν πόλεων εἰς τὰς κοινὰς τῶν Ἰώνων πανηγύρεις (Πανιώνια), ἀναγκασθέντες διὰ τοῦτο νὰ ζητήσωσι βασιλέα παρὰ τῶν Τηίων καὶ Ἐρυθραίων. Ὡς πρώτους δὲ ἴωνας ἐν Φωκαίᾳ βασιλεῖς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας τὸν Δεοίτην, Πέρικλον καὶ Ἄβαρτον. Φαίνεται δ' ὅτι εἰς τὸ διάβημα τοῦτο προέβησαν οἱ Φωκαεῖς πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Κυμαίων, ἵνα δεχθῶσι βασιλέα ἐκ τοῦ γένους τοῦ Αἰόλου, ὡς τῆς χώρας αὐτῶν ἀνηκούσης ἀρχῆθεν τοῖς Αἰολεῦσιν. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἀποικήσεως μέχρι τοῦ ΣΤ' π.Χ. αἰῶνος οἱ Φωκαεῖς, στερούμενοι γῆς ἐπαρκοῦς πρὸς καλλιεργίαν, κατέχοντες δὲ θέσιν ἀσφαλῆ καὶ ἐπιτήδειον πρὸς ἀνάπτυξιν ναυτικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ βίου, προσεπάθησαν ν' ἀναδείξωσι τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐπίσημον ναυτικὸν κέντρον τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας, ἀμιλλώμενοι πρός τε τὴν Μίλητον καὶ τὴν Ἔφεσον, πέμψαντες ἀποικίας εἰς Λάμψακον οὗτοι πρῶτοι καὶ εἰς Ἀμισὸν μετὰ τοὺς Μιλησίους, καὶ ἐπιχειρήσαντες πρῶτοι Ἑλλήνων ναυσὶ πεντηκοντόροις μακρούς καὶ ἐπικινδύνους πλοῦς, ἀνακαλύψαντες τὴν Ἀδριατικὴν καὶ Τυρρηνικὴν θάλασσαν καὶ διαπλεύσαντες πᾶσαν τὴν Μεσόγειον, ἀφίκοντο μέχρι τῆς Ἱσπανίας, συνδέσαντες καὶ συμμαχίαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ πόλεως Ταρτησσοῦ. Ἐν Ἱσπανίᾳ ἀπῴκισαν οἱ Φωκαεῖς τὸ Ἡμεροσκοπεῖον καὶ ἀργότερον τὴν Μαινάκην παρὰ τὰς Ἡρακλείους στήλας, ἣν ὁ Στράβων ὀνομάζει «ὑστάτην τῶν Φωκαϊκῶν κτήσεων». Κατὰ δὲ τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Γαλλίας τὴν Ἀγάθην καὶ τὴν Μασσαλίαν (600 π. Χ.), ἔνθα ἀργότερον καὶ ἄλλοι προσῆλθον Φωκαεῖς ὑπὸ ἀρχηγοὺς Σῖμον καὶ Πρώτιδα. Ἡ ἐνδοξοτέρα ἐποχὴ τῆς μεγάλης τῶν Φωκαέων ναυτικῆς δυνάμεως διήρκεσε πρὸ πάντων ἀπὸ τοῦ 604—560 π. Χ. καθ' ὃν χρόνον ἤρξαντο κατὰ μικρὸν ἐκπίπτοντες. Κυριωτέρα αἰτία τῆς πτώσεως τῶν ἰωνικῶν πόλεων καὶ τῆς Φωκαίας ἦν ἡ ἐπέκτασις τῶν ὁρίων τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου μέχρι τῆς παραλίας τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐπὶ Κροίσου γενομένη, εἰς οὗ τὴν δύναμιν ἠναγκάσθησαν αἱ πόλεις αὗται νὰ ὑποκύψωσιν. Ἡττηθέντος κατόπιν τοῦ Κροίσου, ἡ Λυδία μετὰ πασῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πολιτειῶν ὑπήχθη τῇ ἀρχῇ τοῦ Κύρου, βασιλέως τῶν Μήδων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀναλώμασι τοῦ συμμάχου αὐτῶν Ἀργανθωνίδου, βασιλέως τῆς ἐν Ἱσπανίᾳ Ταρτησσοῦ, περιετείχισαν οἱ Φωκεῖς τὴν πόλιν πρὸς ἄμυναν κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν τοῦ Κύρου· ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες ν' ἀντιστῶσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὰς συνεχεῖς καὶ ἀλλεπαλλήλους ἐφόδους τῶν βαρβάρων, ἐξαπατήσαντες τὸν στρατηγὸν τοῦ Κύρου Ἅρπαγον, ἐνεβίβασαν ταῖς ναυσὶ τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ὅ,τι εἶχον τιμιώτερον καὶ ἀπέπλευσαν λάθρα τῆς πατρίδος, ταύτην δ' ἐρήμην

αἴφνης ὁ Ἅρπαγος ἔρημον πολιτῶν ἐνέπρησε πυρί, καέντος καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, νομιζομένου ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Ἰωνίᾳ ἱερῶν. Οἱ πρόσφυγες οὗτοι μετά τινας ἀποπλανήσεις περὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ἐπανελθόντες ἐξ ἀπροόπτου εἰς Φώκαιαν, ἐπέτυχον νὰ διαφθείρωσιν ἐπιπεσόντες τὴν περσικὴν φρουράν, μεθ' ὃ ἔφυγον διευθυνόμενοι εἰς τὴν νῆσον Κύρνον (Κορσικήν), ὅπου πρὸ εἰκοσαετίας (566) εἶχον ἱδρύσει κατὰ χρησμὸν τὴν πόλιν Ἀλαλίαν. Κατὰ τὴν φυγὴν ταύτην, εἰ καὶ φρικτοὶ προηγήθησαν ὅρκοι περὶ τῆς μὴ ἐπιστροφῆς εἰς τὴν δουλωθεῖσαν πατρίδα, μεγάλη μερὶς ἀποδειλιάσασα ἀπεποιήθη νὰ παρακολουθήσῃ μέχρι τέλους τοῖς λοιποῖς, διὸ ἐπανελθοῦσα ἀνήγειρε τὰς πυρποληθείσας οἰκίας καὶ τὰ ἀποτεφρωθέντα ἱερά. Οἱ εἰς Κύρνον ἐλθόντες ἀνήγειραν ναοὺς καὶ δημοσίους οἰκοδομὰς καί, πενταετίαν οἰκήσαντες κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον αὐτόθι ἀποικησάντων διὰ τῆς ναυτικῆς ὑπεροχῆς, ἦγον καὶ ἔφερον τοὺς περιοίκους ἅπαντας (Ἡροδότ. I, 166). Ἀλλ' οἱ Τυρρηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι ζηλοτυποῦντες ἐξώρμησαν μεθ' ἑξήκοντα ἑκάτεροι νηῶν ἐπὶ καταλύσει τῆς ἰσχύος τῶν δραστηρίων τούτων ἀποίκων. Οἱ Φωκαεῖς, πληρώσαντες καὶ αὐτοὶ τὰς ἑαυτῶν ἑξήκοντα ναῦς, ἀνήχθησαν κατὰ τῶν πολεμίων καί, μάχης κρατερᾶς γενομένης (541), ἐνίκησεν μὲν οἱ Φωκαεῖς, ἀλλ' αἱ ζημίαι αὐτῶν ἦσαν τοιαῦται, ὥστε δὲν ἔκριναν συνετὸν νὰ μένωσιν ἐν Κύρνῳ καί, παραλαβόντες ἐξ Ἀλαλίας τέκνα καὶ γυναῖκας, ἀπέπλευσαν εἰς Ρήγιον τῆς Ἰταλίας (540), κτίσαντες τὴν Ἔλεην ἐπὶ τῆς Οἰνωτρίας γῆς. Ἐκ τινων δεδομένων δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι οἱ πρόσφυγες οὗτοι δὲν ἠκολούθησαν πάντες τὸν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερόμενον πλοῦν, ἀλλ' ἔμποροί τινες καὶ κυβερνῆται προσωρμίσθησαν εἰς ἄλλας χώρας, μεθ' ὧν πρὸ πολλοῦ εὑρίσκοντο εἰς σχέσεις. Ἡ ἵδρυσις τῆς Μαινάκης, ἣν ὁ Στράβων λέγει ὑστάτην τῶν Φωκαϊκῶν ἀποικιῶν, φαίνεται γενομένη περὶ τοὺς χρόνους τούτους. Ἐπίσης καὶ εἰς Μασσαλίαν προσῆλθον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἄλλοι Φωκαεῖς ὑπὸ τὸν Κρεοντιάδην. Ἀλλ' ὅ,τι ἀπασχολεῖ ἰδίως τὴν περιέργειαν ἡμῶν ἐστι νὰ γνωρίσωμεν ἐπακριβῶς πόσοι τῶν Φωκαέων παρὰ τοὺς ὅρκους ἐπιστρέψαντες οἴκοι ὑπέμειναν τὸν περσικὸν ζυγόν. Καὶ δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῆς μετ' ὀλίγον ὑπάρξεως ἰδίων τυράννων ἐν Φωκαίᾳ, οἷος ὁ ἀκολουθήσας τὸν Δαρεῖον ἐν Σκυθίᾳ (515) Λαοδάμας, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἦν ἀρκούντως σημαντικός. Ἡ ὑλικὴ ὅμως ἀνάπτυξις τῆς χώρας δὲν φαίνεται ἀνταποκρινομένη πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων· διότι ἐνῷ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰώνων αἱ ἄλλαι πόλεις διέθετον ἑκανὰς ἑκάστη τριήρεις, οἱ Φωκαεῖς μόλις ἠδυνήθησαν νὰ παρασκευάσωσι τρεῖς· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μειονότητι ταύτῃ ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσωσι τὸν ἱκανώτατον τῶν ἐν Ἰωνίᾳ στρατηγῶν, τὸν Διονύσιον, ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἐν Λάδῃ ἀποτυχίαν ἐλάμπρυνε τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος διὰ τολμηρῶν ἐπιχειρήσεων, ἐκδικούμενος τὰς ὑπὸ τῶν βαρβάρων τοῖς Ἴωσι γενομένας ζημίας. Μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα ἡ Φώκαια ἀναφέρεται τὸ ἕτερον τῶν ὁρμητηρίων τοῦ περσικοῦ στόλου, τοῦ παρασκευαζομένου διαταγῇ τοῦ Ξέρξου ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἀποτυχούσης δὲ τῆς Περσικῆς ταύτης ἐκστρατείας, οἱ Φωκεῖς μετὰ τῶν Ἰώνων συνεμάχουν τοῖς Ἀθηναίοις, ὡς καθ' ὅλον τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον μέχρι τοὐλάχιστον τοῦ 412, ὅτε καὶ αἱ ἄλλαι Ἰωνικαὶ πόλεις ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας τῶν Λακεδαιμονίων. Ἀλλ' ἡ πρὸς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης προσχώρησις τῶν Φωκαέων δὲν φαίνεται διαρκής, διότι κατὰ τὸ 407 π. Χ. ὁ Θρασύβουλος, ἀπάρας ἐξ Ἑλλησπόντου, ἐσκέπτετο νὰ καταστήσῃ τὴν Φώκαιαν κέντρον ἐπιχειρήσεων κατὰ τῶν θαλασσίων δυνάμεων τῆς Σπάρτης. Γενομένης τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀνταλκίδου συνθήκης, ἀφέθη καὶ ἡ Φώκαια ὑπὸ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν, ἕως οὗ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, διαβὰς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀντικατέστησε τοὺς σατράπας τῶν Περσῶν διὰ μακεδόνων ἀρχόντων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ Φώκαια ἀπετέλει μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Περγάμου καὶ μετά τινας ἄλλας περιπετείας ὑπέκυψε τοῖς πολιορκήσασι τὴν πόλιν Ρωμαίοις, τῶν κατοίκων γενναίως ἀμυνομένων. Καὶ πρῶτον δὲν ἀφέθη τοῖς Φωκαεῦσιν εἰκονική τις αὐτονομία, Ἀττάλου δὲ τοῦ Γ' καταλιπόντος μετὰ θάνατον τοὺς Ρωμαίους ἐν τῇ διαθήκῃ κληρονόμους πασῶν τῶν κτήσεων τῆς ἐν Περγάμῳ αὐτοῦ ἀρχῆς, κατελήφθη καὶ πᾶσα ἡ Φωκαίς, ὡς ἀποτελοῦσα

μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Περγάμου. Ἡ ὑπὸ τῶν Φωκαέων ἀποδοκιμασία ἐπὶ τῇ διαθήκῃ προύκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ρωμαϊτῆς Συγκλήτου μέχρις ἀποφάσεως τοῦ νὰ καταστραφῇ ἡ Φώκαια· ἡ ἀπόφασις δὲ αὕτη ἤθελεν ἐκτελεσθῇ ἀναμφιβόλως, ἂν μὴ οἱ Μασσαλιῶται προλαβόντες ἔπεμπον εἰς Ρώμην πρεσβείαν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν μητροπόλεως. Τελευταῖον οἱ Φωκαεῖς, συνεμάχησαν τῷ Μιθριδάτῃ, βασιλεῖ τοῦ Πόντου, ἡττηθέντος δὲ τούτου τῷ 66 π.Χ. ψῆφος τιμωρίας ἔπεσε καὶ κατὰ τῆς Φωκαίας· ἀλλ' ὁ Πομπήιος, ἐκδικούμενος μᾶλλον τῷ Καίσαρι λεηλατήσαντι τὴν Μασσαλίαν ἢ ὑπ' εὐνοίας ἐφείσθη τῆς Φωκαίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐλαχίστας εἰδήσεις ἔχομεν περὶ Φωκαίας καὶ ταύτας ἄνευ τινὸς σημασίας. Οὕτω φέρ' εἰπεῖν γινώσκομεν ὅτι ἐκυβερνᾶτο ἡ πόλις ὑπὸ ρωμαίου ἐπάρχου, φέροντος τὸν τίτλον στρατηγοῦ, διῃρημένη εἰς φυλάς, ὧν ἓξ τινος ἐπιγραφῆς, δημοσιευθείσης ὑπὸ Βοικχίου, (C. I. G. ἀριθ. 3415) μόνη ἡ φυλὴ Τευθαδέων γίνεται γνωστὴ καὶ ὅτι ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Οὐήρου ἤκμαζεν ἐν Φωκαίᾳ ὁ σοφιστὴς Ἑρμοκράτης, ὃν ὁ Φιλόστρατος ἀποκαλεῖ «πολὺν ἐν κύκλῳ σοφιστῶν». Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας τὸ ὄνομα τῆς Φωκαίας ἐλάχιστα ἀκούεται καὶ τοῦτο εἰς ἐκκλησιαστικὰς μᾶλλον εἰδήσεις. Οὕτως ὑπάρχουσι γνωστοὶ τρεῖς ἐπίσκοποι τῆς Φωκαίας, ὁ Κόιντος, παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι τετάρτην οἰκουμενικὴν σύνοδον (440), Λέων εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ ἑβδόμην (783) καὶ Παῦλος εἰς τὴν κατὰ τὸ 879 συγκροτηθεῖσαν τοπικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον. Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Φωκαίας ὑπήχθη τῇ μητροπόλει Σμύρνης, διατελοῦσα οὕτω καὶ μέχρι σήμερον. Ἐπὶ τῆς θέσεως ἀκριβῶς τῆς ἀρχαίας ταύτης Φωκαίας κεῖται ἀκριβῶς ἡ νῦν Παλαιὰ Φώκαια, καλουμένη μετὰ τῶν δύο ἑκατέρωθεν κειμένων λιμένων. Τούτων ὁ μὲν πρὸς Β, Λαμπτὴρ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλούμενος, λέγεται νῦν μικρὸς Αἰγιαλός, ὁ δὲ πρὸς Ν, ὁ καὶ Εὐρύτερος Ναύσταθμος κατὰ Λίβιον ἄλλοτε, νῦν καλεῖται Μέγας Αἰγιαλός. Ἡ Φώκαια, πολλὰς κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑποστᾶσα περιπετείας, ἐάλω ὑπὸ τῶν Τούρκων τῇ 24ῃ δεκεμβρίου 1455, ὑποκειμένη μέχρι τοῦ νῦν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν. Τῷ 1650 ἡ Φωκαϊκὴ θάλασσα κατέστη τὸ θέατρον ναυμαχίας μεταξὺ Ἐνετῶν καὶ Ὀθωμανῶν. Ἐν τῇ Παλαιᾷ ταύτῃ Φωκαίᾳ ὑπάρχουσι νῦν κάτοικοι 4 χιλιάδες Ἕλληνες, 1,350 Ὀθωμανοὶ καὶ 65 Ἰσραηλῖται. Τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως ταύτης συνίσταται εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ἅλατος καὶ τῆς σταφίδος· καὶ ἅλας μὲν ἐξάγει κατ' ἔτος 54 ἑκατομ. ὀκάδων, σταφίδας δὲ 22 χιλιάδ. στατήρων. Ἄλλοτε ἡ Παλαιὰ Φώκαια εἶχε πλοῖα μεγάλης χωρητικότητος, νῦν δ' ἔχει 35 μικρὰ πλοῖα ἀπὸ 500–1500 κοιλῶν. Οἱ κάτοικοι διατηροῦσι σχολαρχεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον, ἐν οἷς διδάσκονται 220 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι. Οἱ πόροι τῶν ἐκπαιδευτικῶν τούτων καταστημάτων οἰκονομοῦνται ἐκ φόρου ἐπὶ τοῦ ἅλατος ἑνὸς παρὰ τὴν ὀκᾶν, ἐπιβαρύνοντος τὸν ἀγοραστήν.

ΦΩΚΑΙΑ (ἡ Νέα), πόλις παράλιος, δύο περίπου ὥρας ΒΑ τῆς Παλαιᾶς κειμένη. Ἡ ἀρχὴ τῆς πόλεως ταύτης ὀφείλεται εἰς τὰ παρ' αὐτὴν κείμενα μεταλλεῖα στυπτηρίας. Τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὀρυκτοῦ τούτου ἀναλαβὼν τῷ 1275 παρὰ τοῦ τότε αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ὁ ἐκ τῆς περιρήμου οἰκογενείας τῶν Zaccaria Ἐμμανουὴλ Γενουήνσιος, ἐγένετο ἀφορμὴ πρὸς συνοικισμὸν ἑλληνικῆς πόλεως παρὰ τὰ μεταλλεῖα, ἥτις ὠνομάσθη Νέα Φώκαια. Ἐκκλησιαστικῶς καὶ αὕτη ὑπήγετο τῇ μητροπόλει Σμύρνης, ἀλλὰ κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1387 αἰτήσει τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου συνοδικῶς ἀπεφασίσθη νὰ προστεθῇ ἡ Νέα Φώκαια τῇ Ἐφέσῳ. Ἐπὶ τῆς κατοχῆς τῶν Γενουησίων ἡ πόλις αὕτη κατέστη ἐπισκοπὴ λατινική, κατεχομένη πρὸ τοῦ 1436 ὑπὸ τοῦ Μινορίτου Βαρθολομαίου. Τελευταῖος λατῖνος ἐπίσκοπος αὐτῆς ἦν ἡ τῷ 1457 ἀποθανὼν Λουδοβῖκος δὲ Φόρος. Ἔπαυσε δὲ ἡ λατινικὴ ἐπισκοπὴ ὑπάρχουσα, διότι μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἅλωσιν οὐδεὶς καθολικὸς ἔμεινεν ἐν αὐτῇ. Ἐκ Νέας Φωκαίας ἐξάγονται 30½χιλιάδ. στατῆρες σταφίδος· πληθυσμὸν ἔχει καθαρῶς ἑλληνικόν, συμποσούμενον εἰς 4,300 ψυχάς. Ὑπάρχει νῦν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καλῶς διωργανωμένον σχολαρχεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον, εἰς ἃ φοιτῶσι περὶ τοὺς 240 μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

ΦΩΚΑΣ, αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Συνοπτικῶς μνείαν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐν τῷ ἄρθρῳ ΡΩΜΗ Α-

νατολ. ρωμ. κράτος (σελ. 500) ποιησάμενοι, παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὰ κατ' αὐτὸν πληρέστερον. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 602 μέχρι τοῦ 610 μ. Χ. Ἐν τῷ βίῳ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου γίνεται μνεία τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς τὸ θηρίον τοῦτο ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Ὁ Φωκᾶς κατήγετο ἐξ ἀφανοῦς οἰκογενείας τῆς Καππαδοκίας. Ἐπί τινα καιρὸν διατελέσας ἱπποκόμος τοῦ διασήμου στρατηγοῦ Πρίσκου, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ κατεῖχε τὸ ἀσήμαντον ἀξίωμα ἑκατοντάρχου. Ἡ θηριώδης αὐτοῦ διαγωγὴ κατέστησεν αὐτὸν περίπυστον παρὰ τοῖς κοινοῖς στρατιώταις καὶ παρ' ἐκείνοις τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, οἵτινες τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐπόθουν πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τῆς τῶν ἀνθρώπων σφαγῆς. Ἡ στέψις αὐτοῦ ἐγένετο τῇ 23 νοεμβρίου 602 μ. Χ. ὅτε συνεστέφθη αὐτοκράτειρα καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Λεοντία. Ἀφοῦ πρὸς στιγμὴν ἐκόρεσε τὴν πρὸς ἐκδίκησιν καὶ φόνον δίψαν αὐτοῦ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Μαυρικίου, τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν καὶ τῶν διασημοτάτων τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, ὡς Κωνσταντῖνον τὸν Λαρδύ, Κομεντίολον καὶ λειπούς, ἐξηγόρασεν ἀτιμωτικὴν εἰρήνην πρὸς τοὺς Ἀβάρους, ἀλλὰ παρεκωλύθη τῆς ἀπολαύσεως αὐτῆς ἕνεκα σφοδρᾶς ἐπιθέσεως ἐκ μέρους τοῦ πέρσου βασιλέως Χοσρόου. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἐθεώρει τὴν ἀνάβασιν ποταποῦ δολοφόνου εἰς τὸν βυζαντινὸν θρόνον ὡς κατάλληλον εὐκαιρίαν πρὸς ἐκδίκησιν τῶν πολλῶν ἡττῶν, ἅσπερ ὑπέστη ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ναρσῆς, ὅστις, πιστὸς ὢν ὀπαδὸς τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος, ἐστάθμευε τότε παρὰ τὰ περσικὰ μεθόρια, προέτρεψε τὸν Χοσρόην νὰ προβῇ εἰς τὸ διάβημα αὐτοῦ τοῦτο. Ἀνυπομονῶν δὲ μάλιστα ὁ Ναρσῆς νὰ διαφύγῃ τὴν τύχην τοσούτων τῶν φίλων αὐτοῦ, ὑπέβαλε προτάσεις τῷ Χοσρόῃ, ἀφῆκε τὸ στρατόπεδον τοῦ στρατοῦ, ὃν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ εἶχε, καὶ πρὸς στιγμὴν ἔμεινεν οὐδέτερος ἐν Ἱεραπόλει. Οὕτως ἐξερράγη πόλεμος πρὸς τὴν Περσίαν, διαρκέσας ἐπὶ 24 ἔτη, τὰ 18 πρῶτα τῶν ὁποίων ἀπετέλεσαν σειρὰν ἀτυχημάτων τῶν Βυζαντινῶν, ὅστις πόλεμος ὑπῆρξεν ὁ καταστρεπτικώτατος πάντων τῶν προγενεστέρων πολέμων τῶν δύο τούτων κρατῶν. Ἡ Μικρασία, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τῶν τοῦ Βοσπόρου ἀκτῶν ἠρημώθη ὑπὸ τῶν Περσῶν, πλεῖσται τῶν μᾶλλον κατῳκημένων καὶ ἀκμαζουσῶν ταύτης πόλεων μετεβλήθησαν εἰς τέφραν, ἑκατονταδες δὲ χιλιάδων τῶν κατοίκων αὐτῶν ἀπήχθησαν εἰς αἰχμαλωσίαν πέραν τοῦ Τίγρητος. Ἐὰν μὴ ἐγίνετο ὁ πόλεμος οὗτος, ἡ Μικρὰ Ἀσία θὰ ἠδύνατο ἐρρωμενέστερον ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν μετέπειτα ἐπιθέσεων τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἐπέτυχον ἐκείνου, οὗτινος οἱ Πέρσαι πρὸ αὐτῶν ἤδη ἤρξαντο. Ὁ Φωκᾶς, φοβούμενος μή, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπουσιάζων, ἀπολέσῃ τὸ στέμμα καὶ αἰσθανόμενος, καθὰ φαίνεται, τὸ ὑποδεὲς τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος, παρέμεινεν ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτοῦ, ἀπολαύων τῆς ἐξ ἀποκεφαλισμῶν, θανατώσεων καὶ κτηνωδῶν ἡδονῶν ἐπιγινομένης αὐτῷ εὐχαριστήσεως, ἐνῷ ὁ εὐνοῦχος Λεόντιος ἀπῆλθεν εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου μετὰ ποταποῦ ὅλως στρατοῦ, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν μᾶλλον ἀσυνδυάστων στοιχείων. Οὕτως εὑρέθη ἀπέναντι τῶν ἀρχαίων περσῶν στρατιωτῶν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως αὐτῶν Χοσρόου, τοῦ μεγίστου τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν τῷ Δάρᾳ ὁ εὐνοῦχος ἡττήθη κατὰ κράτος. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Κομεντίολος, ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος, οὐδόλως κατώρθωσε ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν πρόοδον τοῦ ἐχθροῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Αἰγύπτου οἱ Πέρσαι ἐδῄωσαν τὴν χώραν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Κομεντίολος ἤρξατο διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ Ναρσῆ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ συνδιαλλάξαι αὐτὸν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Ναρσῆς, σαγηνευθεὶς ὑπὸ τῶν λαμπρῶν ὑποσχέσεων τοῦ Κομεντιόλου, ἀσυνέτως ἐξῆλθε τοῦ καταφυγίου αὐτοῦ καὶ μετέβη ἐπὶ τέλους εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλ' ἐνῷ ἤλπιζε νὰ τεθῇ καὶ πάλιν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ρωμαϊκῶν στρατῶν, αἴφνης συνελήφθη καὶ ἄνευ περαιτέρω ἐξετάσεως κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ κατεκάη ζῶν. Οὕτως ἀπώλετο ὁ ἐπάξιος τοῦ περιφήμου Ναρσῆν ὁμώνυμος στρατηγός, πρὸς ὃν πολλάκις συγχέεται, μολονότι ὁ μὲν εἷς ἦν ἀρχαῖος στρατηγός, ὁ δ' ἕτερος μόλις ἤρξατο δοκιμάζων τὸ ξίφος αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Περσῶν. Τὸν Ναρσῆν τοῦτον τοσοῦτον ἐφοβοῦντο οἱ Πέρσαι, ὥστε αἱ μητέρες συνείθιζον νὰ ἐκφοβῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ὁ φόνος ὅμως αὐτοῦ ηὔξησε τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἀντιδημοτικό-

τητα. Γερμανός, ὁ πενθερὸς τοῦ ἀτυχοῦς Θεοδοσίου, τοῦ πρεσβυτάτου τῶν υἱῶν τοῦ Μαυρικίου, ὅστις ἐπέτυχέ ποτε τοῦ στέμματος, κατέπεισε καὶ τὴν αἰχμάλωτον αὐτοκράτειραν Κωνσταντίναν νὰ καταρτίσῃ συνωμοσίαν ἐναντίον τοῦ τυράννου. Συγκατετέθη αὕτη ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἔζη εἰσέτι ὁ υἱὸς αὐτῆς Θεοδόσιος καί, συνοδευομένη ὑπό τινος Σχολαστικοῦ, ἐγκατέλιπε τὰ δώματα αὐτῆς ὁμοῦ μετὰ τῶν τριῶν αὐτῆς θυγατέρων καὶ ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτῆς ὁ λαὸς κατελήφθη ὑπὸ αἰσθημάτων εὐσπλαγχνίας. Ἔλαβε δὲ τότε τὰ ὅπλα καὶ φοβερὰ ἐπῆλθε στάσις. Ἐὰν δὲ μὴ ὑπῆρχεν ἡ κακὴ θέλησις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Πρασίνων Ἰωάννου, ὅστις ὅμως ἔλαβε τὰ ἐπίχειρα τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ, καεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ζῶν ἔτι, ἡ στάσις θὰ ἐστέφετο ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ὡς ἐγένοντο τὰ πράγματα, ὁ Φωκᾶς ὑπερίσχυσε. Ἡ στάσις κατεστάλη, ὁ Σχολαστικὸς ἐθανατώθη καὶ ὁ Γερμανὸς ὑπεχρεώθη ν' ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον. Ὁ Γερμανὸς οὗτος τοσοῦτον εὐφυῶς εἶχε καταρτίσει τὰ πάντα, ὥστε δὲν εὑρέθη ἀπόδειξις τῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ· ἄλλως θὰ ἐθανατοῦτο. Ἡ αὐτοκράτειρα ὅμως Κωνσταντίνα εὗρε προστάτην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πατριάρχου Κυριακοῦ καὶ ἡ ζωὴ αὐτῆς ἐσώθη, ἀλλ' ἐκλείσθη ἐν μονῇ μετὰ τῶν τριῶν θυγατέρων αὐτῆς. Τὸ γενικὸν κατὰ τοῦ Φωκᾶ μῖσος τοσοῦτον ἤδη ἐκορυφώθη, ὥστε ἡ Κωνσταντίνα, μὴ πτοουμένη ἐκ τοῦ κινδύνου, δευτέραν κατήρτισε σκευωρίαν τῷ 607, διεγείρασα τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν σημαινόντων προσώπων πρὸς τὴν σκευωρίαν ταύτην. Ἐπίστευε δὲ εἰσέτι ὅτι ἔζη ὁ υἱὸς αὐτῆς Κωνσταντῖνος. Γυνὴ ἐσχεδίασε τὴν συνωμοσίαν ταύτην καὶ γυνὴ ταύτην ἐματαίωσεν. Αὕτη ἦν ἡ Πετρωνέα, ἥτις, τῆς πλήρους ἐμπιστοσύνης τῆς αὐτοκρατείρας ἀπολαύουσα, ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπ' αὐτῆς ὡς ἀγγελιαφόρος πρὸς τὰ διάφορα μέλη καὶ προύδωκεν εἰς τὸν Φωκᾶν, ἅμα ὡς συνέλεξεν ἱκανὰς μαρτυρίας ἐναντίον τῶν πρωτουργῶν αὐτῆς. Ὁ τύραννος ἐματαίωσε τὴν συνωμοσίαν δι' αἱματηρῶν, ἀλλ' ἀποφασιστικῶν μέτρων. Ἡ Κωνσαντίνα καὶ αἱ τρεῖς θυγατέρες αὐτῆς ἐκαρατομήθησαν ἐν Χαλκηδόνι, ἐν τῷ αὐτῷ μέρει, ὅπου εἶχον θανατωθῇ ὅ τε σύζυγος καὶ οἱ πέντε αὐτῆς υἱοί. Ἐν τοῖς κυριωτέροις ὀπαδοῖς αὐτῆς, οἵτινες τὴν ζωὴν αὐτῶν παρέσχον ὡς ἀντάλλαγμα τοῦ τολμήματος, εἰς ὃ εἶχον προβῇ, ἦσαν Γεώργιος, ὁ διοικητὴς τῆς Καππαδοκίας, Ρωμανός, ὁ τῶν φρατριῶν πάτρων *(advocatus curiæ)*, Θεοδόσιος, ὁ ἔπαρχος τῆς Ἀνατολῆς *(præfectus Orientis)*, Ἰωάννης, ὁ ἀρχιγραμματεύς *(primus e secretariis)*, Ἀθανάσιος ὁ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργός, Δαβὶδ ὁ αὐλάρχης καὶ πλεῖστοι ὅσοι ἐκ τοῦ κατωτέρου λαοῦ, οἵτινες πάντες ὑπέστησαν τὸν διὰ σκληροτάτων μαρτυρίων θάνατον. Ἡ μανία καὶ ἡ λύσσα τοῦ τυράννου, αἱ καταστροφαὶ τῶν Ἀβάρων, ἡ τρομερὰ ἐπιτυχία τῶν Περσῶν κατέρριψαν τὸ κράτος εἰς ἀπελπισίαν. Δάρας, τὸ κυριώτερον τοῦ κράτους πρὸς τὸν Τίγρητα προπύργιον, ἐξεπορθήθη ὑπὸ τοῦ Χοσρόου τῷ 606, ἡ ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρουσα Ἔδεσσα μετέσχε τῆς τύχης αὐτοῦ, ἡ Συρία ἦν σωρὸς ἐρειπίων, ἡ Μεσοποταμία ὑπεχώρησεν εἰς τὸν βασιλέα καὶ ὁστισδήποτε ἐθεωρεῖτο ὡς διατελέσας φίλος τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου ἢ ὡς ἀντιτασσόμενος εἰς τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καθεωρᾶτο αἱμάσσων ὑπὸ τὸν τοῦ δημίου πέλεκυν. Ἐπὶ τέλλους ὁ Φωκᾶς ἐξύβρισε τὸν πρότεαρν εὐνοούμενον αὐτοῦ Κρίσπον, τὸν σύζυγον τῆς μόνης αὐτοῦ θυγατρὸς Δομεντίας, ὅστις μάτην ἐπειράθη νὰ ἐπενέγκῃ τροπὴν ἐν τῇ διαγωγῇ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Κρίσπος, εὐαίσθητος καὶ καλῶν ἐμφορούμενος διαθέσεων ἀνήρ, ἐζήτει βοήθειαν καί, γινώσκων ὁποίαν τύχην ἐλάμβανον αἱ ἐν διεφθαρμένῃ πρωτευούσῃ καταρτιζόμεναι συνωμοσίαι, ἐζήτησεν ἐπικουρίαν ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἄκρᾳ, τῇ Μαυριτανίᾳ. Ὁ Ἡράκλειος, ἔξαρχος τῆς Ἀφρικῆς, ἦν τὸ πρόσωπον, ἐφ' οὗ ἔλαχεν ὁ κλῆρος τῆς ἐκλογῆς. Πεποιθὼς εἰς τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τῶν Ἀφρικανῶν ὁ Ἡράκλειος, προσεχώρησεν εἰς τὰ σχέδια τοῦ Κρίσπου καὶ ἤρξατο νὰ τεκμηριοῖ τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ διὰ τῆς παρακωλύσεως τῆς ἐξαγωγῆς σίτου ἐκ τῶν λιμένων τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αἰγύπτου, ὁπόθεν συνήθως ἡ Κωνσταντινούπολις ἤρύετο τὰς κυριωτέρας προμηθείας αὐτῆς. Συνεπείᾳ τούτου ἐξεδηλώθη δυσαρέσκεια ἐν τῇ πρωτευούσῃ. Μολονότι δὲ ὁ Κρίσπος ἐβίαζε τὸν Ἡράκλειον κεκηρυγμένως ἐχθρικὴν νὰ τηρήσῃ στάσιν, ὁ τελευταῖος οὗτος ὅμως συνετῶς ἐτήρησε τὴν ἐπιφυλακτικὴν αὐτοῦ πο-

λιτείαν ἐπὶ δύο ἔτη. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ὄνομα τοῦ Φωκᾶ κατέστη μισητὸν ἀνὰ σύμπαν τὸ κράτος· συνεπείᾳ δὲ νέου διατάγματος αὐτοῦ πρὸς βάπτισιν πάντων τῶν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ αὐτοῦ Ἰουδαίων φοβερὰ ἐξερράγη στάσις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Μικρὸν πρὸ τούτου οἱ Πέρσαι, κατανικήσαντες τὸν Κομεντίολον παρὰ τὴν Ἔδεσσαν, κατέκλυσαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐνεφανίσθησαν ἐν τῇ ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως Χαλκηδόνι καὶ πλήρεις λαφύρων ἀπεχώρησαν κατὰ τὴν τοῦ χειμῶνος προσέγγισιν (609–610). Τοῦτο συνεπήγαγε στάσεις ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ φοβερὰν σύγκρουσιν τῶν Κυανῶν καὶ τῶν Πρασίνων. Ὁ Φωκᾶς ἐξυβρίζετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, τὰ δὲ μέσα, ἅπερ ἐξέλεγε πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, ἔτι μᾶλλον συνέτεινον εἰς τὴν κορύφωσιν τῶν ταραχῶν, καθόσον μάλιστα δι' ἐπισήμου διατάγματος ἀπηγόρευσε παντὶ ὀπαδῷ τῆς μερίδος τῶν Πρασίνων τοῦ τηρεῖν οἱονδήποτε ἄξίωμα εἴτε στρατιωτικὸν εἴτε πολιτικόν. Ἤδη κατὰ τὴν ἐπίκαιρον στιγμὴν Ἡράκλειος, ὁ πρεσβύτατος τῶν υἱῶν τοῦ ἐξάρχου Ἡρακλείου, ἀνεχώρησε μετὰ στόλου ἐξ Ἀφρικῆς, ὁ δὲ ἐξάδελφος αὐτοῦ Νικήτας ἀπῆλθεν ἡγούμενος στρατοῦ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ὁ Κρίσπος ἦν ἕτοιμος νὰ δεχθῇ αὐτοὺς καὶ χορηγήσῃ αὐτοῖς ἐπικουρίαν, χωρὶς οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην νὰ ἔχῃ ὁ τύραννος προαίσθησιν τῆς ἐγγιζούσης θυέλλης. Τῇ 3ῃ ὀκτωβρίου τοῦ 610 ἡ Κωνσταντινούπολις εὑρίσκετο ἐν χερσὶ τοῦ Ἡρακλείου μετὰ σφοδρὰν μάχην πρὸς τοὺς μισθοφόρους τοῦ Φωκᾶ, ὅστις διῆλθε τὴν ἐπακολουθήσασαν νύκτα ἐν ὀχυρῷ ἀνακτόρῳ, ὅπερ ὑπερήσπιζεν ἰσχυρὸν στρατιωτικὸν σῶμα. Ἡ φρουρὰ ὅμως ἐλειποτάκτησε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός. Λίαν ἐνωρὶς τὴν πρωΐαν ὁ γερουσιαστὴς Φώτιος προσήγγισεν εἰς τὸ ἀνάκτορον ἐκεῖνο μετὰ μικροῦ ὁμίλου καί, εὑρὼν τὴν θέσιν ἀνυπεράσπιστον, εἰσῆλθεν εἰς αὐτό, συνέλαβε τὸν Φωκᾶν καί, θέσας αὐτὸν ἐν λέμβῳ, περιήγαγεν ἐν μέσῳ τοῦ στόλου. Εἶτα μετήχθη πρὸ τοῦ Ἡρακλείου ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς νηός. Ὁ Ἡράκλειος, λησμονῶν τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτοῦ, ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὸ συλληφθὲν θηρίον, κατεπάτησεν αὐτὸν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ κατεμέμψατο αὐτοῦ τὴν αἰσχρὰν διοίκησιν. «Ἀλλὰ μήπως θὰ κυβερνήσῃς σὺ καλλίων», ἀπήντησεν ἀγερώχως ὁ πεπτωκὼς τύραννος. Ἀφοῦ δ' ὑπέστη πολλὰς βασάνους καὶ ὕβρεις ὁ Φωκᾶς ἀπεκεφαλίσθη. Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐσύρθη ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ κατόπιν ἐκάη μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Κομεντιόλου, ὅστις ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ. Ὁ Φωκᾶς, ὁ αἱμοχαρέστατος τῶν τυράννων, οἵτινές ποτε κατῆσχυναν τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, ἦν τοσοῦτον δυσειδής, ὅσον καὶ θηριώδης τὰ φρονήματα. Ἦν δὲ ἀνὴρ βραχέος ἀναστήματος, ἀγένειος, εἶχεν ἐρυθρὰν τὴν κόμην καὶ δασείας ὀφρῦς· μέγας δὲ φακὸς καθίστα δυσειδεστέραν τὴν μορφὴν αὐτοῦ, καθόσον μέλας καθίστατο ἅμα ὡς ὁ Φωκᾶς κατελαμβάνετο ὑπ' ὀργῆς. Ὁ Ἡράκλειος ἐστέφθη ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ.

ΦΩΚΑΣ (Νικηφόρος), αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 963 μέχρι τοῦ 967. Τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἴδε ἐν τῷ ἄρθρῳ ΡΩΜΗ (Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος, σελ. 617—623).

ΦΩΚΑΣ (Ἰωάννης), κρὴς μοναχός, υἱὸς τοῦ Ματθαίου, ὃς ἐγένετο μοναχὸς ἐν Πάτμῳ. Ὑπηρέτησεν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (βασιλεύσαντος 1143–1180 μ. Χ.) ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Συζευχθεὶς ἀπέκτησεν υἱόν, ὃς καὶ ἀντέγραψε τὸ ἔργον αὐτοῦ· μετέπειτα, μοναχὸς γενόμενος καὶ ἱερεύς, ἐπεσκέψατο (1185 μ. Χ.) τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, γράψας καὶ γεωγραφικὸν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔκφρασις ἐν συνόψει τῶν ἀπ' Ἀντιοχείας μέχρις Ἱεροσολύμων κάστρων καὶ χωρῶν Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ τῶν κατὰ Παλαιστίνην ἁγίων τόπων».

ΦΩΚΑΣ (Ἰωάννης), περίφημος θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν ἐν τῷ στόλῳ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας, διορισθεὶς μετ' οὐ πολὺ καὶ ναυηγὸς *(piloto)* τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν. Τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο ἐξήσκησεν ὑπὲρ τὰ 40 ἔτη, ἀποκτήσας μεγάλην περιουσίαν, ἣν ἀπώλεσε λῃστευθεὶς περὶ τὰς Φιλιππίνας νήσους ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Ἀπὸ τοῦ 1500 ἐγένοντο ἀπόπειραι κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀμερικῆς πρὸς ἐξεύρεσιν διόδου, δι' ἧς εὐχερέστερον καὶ ταχύτερον νὰ πλέωσιν ἐκ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ τἀνάπαλιν. Μετὰ τὰς πρὸς βορρᾶν ἀνακαλύψεις

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τοῦ Κορτερεάλ, τοῦ πρώτου περιπλεύσαντος τὴν Λαβραδωρίδα, εἶχε σχηματισθῇ πεποίθησις περὶ ὑπάρξεως τοιαύτης διόδου, ὁ δὲ ἀντιβασιλεὺς τοῦ Μεξικοῦ, γινώτκων τὸν ριψοκίνδυνον χαρακτῆρα τοῦ Ἕλληνος τούτου θαλασσοπόρου, ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν ἐκτέλεσιν τοιούτου πλοῦ. Ὁ Φωκᾶς, ἄσμενος ἀποδεχθεὶς τὴν πρότασιν, ἀνεχώρησε μετὰ τριῶν πλοίων, ἀλλ' ἡ ἀδεξιότης τῶν πλοιάρχων καὶ ἡ δειλία τῶν ναυτῶν ὑπεγρέωσαν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ ἄνευ τινὸς σπουδαίου ἀποτελέσματος. Λαβὼν δὲ καὶ πάλιν διαταγὴν τοῦ ἀντιβασιλέως δύο πλοῖα μετὰ ναυτῶν μᾶλλον ἐπιτηδείων πρὸς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις ἀνεχώρησε κατὰ τὸ 1592 ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ Ἀκαλπούκου, προχωρήσας μέχρι τῆς 47 καὶ 48 μοίρας βορείου πλάτους. Εἰσελθὼν δὲ θαρραλέως εἰς τὸ στενόν, τὸ ὑπὸ τοῦ Κορτερεάλ ἀνακαλυφθέν, ἐταξείδευσεν ἐντὸς αὐτοῦ ὑπὲρ τὰς εἴκοσιν ἡμέρας, λεπτομερῶς τοῦτο μελετήσας· ἐξακολουθῶν δὲ τὸν πλοῦν, ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ἀνετώτερον ἐξερευνήσας τὸν πολυθρύλλητον πορθμόν, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν αἰσίως εἰς Ἀκαλποῦκον. Μηδεμιᾶς δ' ἀνελπίστως τυχὼν παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως ἀμοιβῆς, ἦλθεν εἰς Ἱσπανίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ. Προβεβηκὼς ἤδη τὴν ἡλικίαν καὶ δυσανασχετῶν ἐπὶ τῇ ἀχαριστίᾳ, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς πατρίδος αὐτοῦ, διευθυνόμενος εἰς Φλωρεντίαν· ἐνταῦθα ἐσχετίσθη μετά τινος Ἄγγλου Λούγλα καλουμένου, μεθ' οὗ κατέβας εἰς Βενετίαν, προσωκοιώθη τῇ συστάσει τοῦ Λούγλα τῷ Μιχαὴλ Λοκκίῳ, προξένῳ τῆς Ἀγγλίας ἐν Χαλεπίῳ, διατρίβοντι τότε εἰς Βενετίαν. Τῷ Λοκκίῳ ἐξέθηκεν ὁ Φωκᾶς τὰ τοῦ τολμηροῦ πλοῦ, δείξας συγχρόνως καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ σχεδιασθέντας χάρτας τῶν μερῶν ἐκείνων, ἐπικαλούμενος τὴν ἀρωγὴν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν θαλασσίων αὐτοῦ ἐκδρομῶν· ὑπέσχετο δὲ ὅτι, ἐὰν τῷ ἐχορηγεῖτο ἓν μόνον πλοῖον τεσσαράκοντα τόννων καὶ ἕτερον μικροτέρας χωρητικότητος, ἠδύνατο ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν νὰ διαπλεύσῃ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἑτέρου ἄκρου τοῦ στενοῦ. Ὁ Λόκκιος, ἀκούσας τὰς προτάσεις τοῦ ποντοπόρου, ἔγραψε πρὸς τὸν μέγαν θησαυροφύλακα Βουρλέιγγ καὶ τὸν κοσμογράφον Χάκλοϋτ, συνιστῶν τὸ ἐπωφελὲς διὰ τὴν Ἀγγλίαν τὸ νὰ προσοικειωθῇ τὸν Φωκᾶν, ὑπὲρ οὗ ἐζήτει ἑκατὸν λίρας στερλίνας δι' ὁδοιπορικὰ μέχρις Ἀγγλίας. Ἡ πρότασις αὕτη εὐμενῶς ἠκούσθη ὑπὸ τοῦ ἀνακτοβουλίου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἀλλ' ἕνεκα τῶν τότε ἐπασχολουσῶν τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν θρησκευτικῶν ἐρίδων μὴ δυνάμενος νὰ περιμένῃ ἐπὶ πολύ, ἀνεχώρησε διὰ Κεφαλληνίαν, ὅθεν διετήρει συνεχῆ μετὰ τοῦ Λοκκίου ἀλληλογραφίαν, ἐκφράζων τὴν προθυμίαν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς δοθείσης ὑποσχέσεως καὶ τὴν ἀνυπομονησίαν, μεθ' ἧς ἀνέμενε τὴν ἐξ Ἀγγλίας πρόσκλησιν. Τῷ 1602 λαβὼν ὁ Λόκκιος τὴν ἀναμενομένην ἀπάντησιν, ἔσπευσε διὰ τὴν Ἑπτάνησον πρὸς παραλαβὴν τοῦ Φωκᾶ, ὃν εὑρὼν ἤδη πένοντα τὰ λοίσθια, ἀνεχώρησεν εὐθὺς διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἔνθα ἐδημοσίευσεν ἀμέσως τὴν ἔκθεσιν τοῦ πλοῦ καὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ θαλασσοπόρου Ἕλληνος. Ἡ διήγησις τοῦ Φωκᾶ, καίπερ ἔχουσα πολὺ τὸ τερατῶδες, ἀνεδημοσιεύθη ὕστερον καὶ ὑπὸ τοῦ Πούρχα· πολλοὶ δὲ διάσημοι γεωγράφοι, ὡς ὁ Delisle, Buache, Darymple καὶ ἄλλοι ἐσημείωσαν εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς πίνακας τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ κεφαλλῆνος ναυτικοῦ, ἐπιγράψαντες τὸ παρ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθὲν στενὸν θάλασσαν καὶ στενὸν τοῦ Φωκᾶ (Σάθα Νεοελ. Φιλολογ. σελ. 221).

ΦΩΚΑΣ (ΦΩΚΑΣ), τὸ ὄνομα χαράκτου πολυτίμων λίθων, φερόμενον ἐπὶ λίθου, περιγραφομένου ὑπὸ τοῦ Caylus.

ΦΩΚΑΣ, λατῖνος γραμματικός, ὁ γράψας ἀσήμαντον ὅλως καὶ ἄκριτον βίον τοῦ Βιργιλίου ἐν ἑξαμέτρῳ, ἐξ ὧν 119 1/2 στίχοι διετηρήθησαν ἐν δυσὶν ἀποσπάσμασιν ὁμοῦ μετὰ βραχείας σαφοῦς ὕλης περὶ τῆς προόδου τῆς ἱστορίας, ἀπευθυνομένης εἰς τὴν μοῦσαν Κλειώ. Ὁ τίτλος τῆς βιογραφίας τοῦ Φωκᾶ, ὡς ἐν τοῖς χειρογράφοις εὑρίσκεται, εἶναι ὁ ἑξῆς: *Vita Birgilii a Foca Grammatico Urbis Pomae Versibus edita* ἢ μετὰ τῆς

---

* Μεγάλην εὑρίσκομεν σύγχυσιν τῶν πραγμάτων ἐν τῇ βιογραφίᾳ ταύτῃ. Ὁ ποταμὸς τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου, ἡ Λαβραδωρὶς καὶ τὸ στενὸν τοῦ Οὔδσωνος δὲν εἶναι εἰς τὸ ΒΔ τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ δ' ἐξόρμησις τοῦ Φωκᾶ ἀπὸ Ἀκαλπούκου καὶ προσχώρησις αὐτοῦ μέχρι 48ου Β. Πλ. εἰς οὐδὲν ἄγει στενόν, πλὴν τὸ τοῦ Βεριγγίου, κειμένου ἄνω τῶν 650 Β πλ.

συμπληρωματικῆς προσθήκης *Grammatico Urbis Pomae perspicacissimo et clarissimo*, ἐξ οὗ συμπεραίνεται ὅτι ὁ Φωκᾶς ἦν τῶν ὑπὸ τοῦ δημοσίου μισθοδοτουμένων διδασκάλων, οἵτινες ἐδίδασκον ἐν Ρώμῃ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν μεταγενεστέρων αὐτοκρατόρων, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὑποδείκνυσιν ὅτι ἦν Ἕλλην τὴν καταγωγὴν τοὐλάχιστον, ἐὰν πράγματι μὴ ὑπονοηθῇ ὅτι τὸ Ρ ώ μ η σημαίνει ἐνταῦθα Νέα Ρώμη, ἤτοι Κωνσταντινούπολις. Οὐδὲν εἶναι γνωστὸν περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Φωκᾶ, οὔτε περὶ τῆς ἀκριβοῦς περιόδου, καθ' ἣν ἤκμασεν ἢ μόνον ὅτι ἔζη ἐπὶ τοῦ Πρισκιανοῦ καὶ τοῦ Κασιοδώρου, οἱ ὁποῖοι ἀμφότεροι ποιοῦνται μνείαν αὐτοῦ. Πρὸς τῷ βίῳ τοῦ Βιργιλίου ἔχομεν καὶ τρία δίστιχα *In Aeneidem Virgilii* καὶ δύο πονήματα ἐν πεζῷ, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν τίτλον *De Aspiratione*, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον *Ars de Nomine et Vabo* μετὰ προλόγου ἐν ἑλεγειακῷ στίχῳ.

ΦΩΚΑΤΑ, χωρίον τῆς Κεφαλληνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Κάτω-Λιβαθοῦς καὶ ἀπέχον 15′ ἀπὸ Λακύθρων. Κάτ. 200.

ΦΩΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ἴδε ΦΩΚΙΣ.

ΦΩΚΙΣ, ἐπαρχία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὁριζομένη πρὸς Α ὑπὸ τῆς Βοιωτίας, πρὸς Β ὑπὸ τῶν Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν, πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Δωρίδος καὶ τῶν Ὀζολῶν Λοκρῶν καὶ πρὸς Μ ὑπὸ τοῦ Κρισσαίου ἢ Κορινθιακοῦ κόλπου. Τὸ πάλαι Φωκὶς ἐκαλεῖτο μόνον τὸ περὶ τὴν Τιθορέαν καὶ τοὺς Δελφοὺς μέρος τῆς χώρας, λαβὸν τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Κορινθίου Φώκου τοῦ Ὀρνυτίωνος. Μετ' ὀλίγον δέ, εἰσβαλόντες εἰς τὴν χώραν διὰ θαλάσσης οἱ Αἰγινῆται μετὰ Φώκου τοῦ Αἰακοῦ, ἔδωκαν τὸ ὄνομα εἰς πᾶσαν τὴν χώραν, τὴν καθήκουσαν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν μεταξὺ τοῦ Ὀπουντίου κόλπου καὶ τῆς παραλίας τῶν Ἐπικνημιδίων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Δαφνοῦντος (Παυσ. Φωκ. 1). Ἀργότερον ὅμως, τῆς χώρας ὑποταγείσης τοῖς Λοκροῖς, ὁ μὲν Δαφνοῦς κατεσκάφη, ἡ δὲ Φωκὶς δὲν ἐξετείνετο πλέον μέχρι τῆς πρὸς Εὔβοιαν θαλάσσης (Στράβ. Β′. 9, σελ. 416). Ἡ γῆ τῆς Φωκίδος ἐστὶν ὀρεινὴ καὶ τραχεῖα, συνισταμένη ἐκ μέλανος ἢ κυανοῦ μαρμάρου καὶ ἑτέρου τινὸς λίθου τιτανώδους. Ἐκ τοῦ μέλανος τούτου καὶ σκληροτάτου λίθου ἦσαν κατὰ τὸν Παυσανίαν (Φωκ. 36) ᾠκοδομημένα τὰ τείχη τῆς Ἀμβρύσσου. Ὄρη τῆς Φωκίδος εἰσὶν ὁ Παρνασσός, ἰδίως διακρινομένων τῶν κορυφῶν αὐτοῦ διὰ διαφόρων ὀνομάτων, ἤτοι τοῦ Ὑαμπαίου ἢ Ὑαμπείας, τῆς Ναυπλίας, τοῦ Κωρυκίου, τοῦ Κατοπτηρίου χώρου, τῆς Τιθορέας καὶ τῆς Κίρφιδος. Πεδιάδας ἡ Φωκὶς δὲν ἔχει ἐκτεταμένας, διότι κατέχεται σχεδὸν ἅπασα ὑπὸ σειρῶν γυμνῶν καὶ πετρωδῶν ὀρέων, ὧν μεταξὺ ὀλίγη γῆ ὑπάρχει γεωργήσιμος. Τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα αὐτῆς πεδινὰ μέρη εἰσὶν αἱ κοιλάδες τοῦ Παρνασσοῦ, τὸ Κρισσαῖον πεδίον, ἡ πεδιὰς τῶν Παραποταμίων καὶ ἡ τῆς Ἐλατείας. Ποταμοὺς ἔχει τὸν ἀπὸ τοῦ Παρνασσοῦ πηγάζοντα Κηφισσόν, τὸν Καχάλην, τὸν Πλειστόν, τὸν Χάραδρον, τὸν Ἄσσον καὶ προσέτι τὰς πηγὰς Κασταλίαν καὶ Κασσωτίδα. Τὸ κλίμα τῆς χώρας ἐστὶ ψυχρὸν ἕνεκα τῆς ἐπὶ πολὺ διαμενούσης ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ χιόνος. Ἡ Φωκὶς ἐν γένει ἐστὶν ὀλιγόκαρπος, ἡ δ' ἀρίστη αὐτῆς γῆ πρὸς δενδροφυτείαν, σποράν ἢ καὶ πρὸς νομὴν ἐθεωρεῖτο πάντοτε ἡ τῶν Παραποταμίων, δηλ. ἡ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κηφισσοῦ, διὸ καὶ ἡ χώρα αὕτη πρὸ πάντων ἐκαλλιεργεῖτο. Ἐκ τῶν ὀλίγων φυσικῶν προϊόντων τῆς Φωκίδος ἄξιος λόγου ἦν ὁ παρὰ τὴν Ἀντίκυραν φυόμενος ἑλλέβορος (Παυσαν. Φωκ. 33—36). Οἱ ἀρχαιότατοι οἰκήτορες τῆς χώρας ταύτης, ἥτις ὕστερον ὠνομάσθη Φωκίς, ἦσαν Λέλεγες (Δικαίαρχ. Β. Ἑλλ. 72) ἐξ ἐκείνων φαίνεται, οἵτινες, ἐλθόντες μετὰ τοῦ Λέλεγος, κατέσχον πρῶτον τὴν Μεγαρίδα (Παυσ. Ἀττικ. κ. 39), συναναμιχθέντες εἶτα μετὰ τῶν ἐξ Ἀρκαδίας εἰσβαλόντων Λελέγων καὶ Πελασγῶν ὑπὸ Ἔλατον τὸν Ἀρκάδα, τὸν κτίσαντα τὴν Ἐλάτειαν (Παυσ. Φωκ. 34). Καὶ Θρᾷκες δ' ἐκβληθέντες τῆς Βοιωτίας ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἐλθόντες ᾤκησαν εἰς Φωκίδα κατὰ τὸν Παρνασσὸν περὶ τὴν Δαυλίδα, ἔνθα καὶ Τηρεὺς ὁ Θρᾷξ ἐβασίλευσε, καὶ Γίγαντες προσέτι ἀφικόμενοι συνῴκησαν τὴν Γάμπολιν (Στράβ. Β. 9, σελ. 401 καὶ 423. Παυσ. Φωκ. κ. 4. Θουκυδ. β. 2. κ. 29). Ἐξελληνίσθησαν δὲ τὰ διάφορα ταῦτα ἑτερογενῆ στοιχεῖα τοῦ φωκικοῦ λαοῦ πρῶτον μὲν ὑπὸ Δευκαλλίωνος, ὅστις, κατὰ τὰ μυθευόμενα, ἐλθὼν ἐκ Θεσσαλίας μετὰ τὸν κατακλυσμόν, κατέστησε τὴν ἡγεμονίαν ἐν τῇ Λυκωρείᾳ ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ. (Πάρια Μάρμ.

ἐποχ. 2). Συνετέλεσαν δὲ πρὸς ἐξελληνισμὸν τῶν κατοίκων τῆς Φωκίδος καὶ οἱ ἐξ Ὀρχομενοῦ ἐνταῦθα διασωθέντες Φλεγύαι, φυλὴ Αἰολική, καὶ ἔτι μᾶλλον Δηίων ὁ Αἰόλου, βασιλεύσας ἐν Φωκίδι. Τελευταῖος ἐλθὼν ἐκ Κορίνθου Φᾶκος ὁ Ὀρνυτίωνος εἰργάσθη πρὸς εὐημερίαν τῆς χώρας, λαβούσης ἐπὶ εὐγνωμοσύνῃ καὶ τὸ ὄνομα. Ἦλθον δὲ καὶ Κρῆτες εἰς Φωκίδα, συστήσαντες ἱερὸν καταγώγιον ἐν Δελφοῖς ἢ μᾶλλον ἐν Κρίσσῃ (Ὁμήρ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλ. σελ. 382, 452)· ὥστε οἱ μὲν κυρίως Φωκεῖς ἦσαν αἰολικῆς καταγωγῆς, οἱ δ' ἐκ Κρήτης Δελφοὶ Δωριεῖς· διὸ καὶ αἱ φυλαὶ αὗται οὐδέποτε συνεχωνεύθησαν. Ἐπὶ τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου ἄνακτες τῶν Φωκέων ἦσαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰφίτου Σχέδιος καὶ Ἐπίστροφος· μετὰ δὲ τὰ τρωϊκά, θανόντων τούτων ἐν τῷ πολέμῳ, ἔλαβε τὴν ἀρχὴν Στρόφιος ὁ Κρίσου καὶ Ἀναξιβίας, ἀδελφῆς τοῦ Ἀγαμέμνονος. Πυλάδου δὲ τοῦ Στροφίου συναποδημήσαντος τῷ Ὀρέστῃ, τῶν δὲ Δωριέων ἐπικρατησάντων πανταχοῦ καὶ ἱδρυσαμένων ἐλευθέρας πολιτείας καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα, συνέταξε τότε καὶ ἡ Φωκὶς παρόμοιον σύνδεσμον, περὶ οὗ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἰδίαν ἔγραψε πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Φωκέων πολιτεία» (Κλήμ. Ἀλεξανδ. Στρωμ. 1). Οἱ Φωκεῖς εἶχον ψῆφον ἐν τῷ Ἀμφικτυονικῷ συνεδρίῳ, ἔχοντι σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ. Αἱ συνεδριάσεις τοῦ Φωκικοῦ συνδέσμου ἐγένοντο ἐν οἰκήματι ἰδίῳ, κειμένῳ ἐπ' ἀριστερᾷ τῆς ἐκ Δαυλίδος εἰς Δελφοὺς ἀγούσης καὶ καλουμένῳ Φωκικῷ. Ἐν τούτῳ συνερχομένων πανταχόθεν τῆς Φωκίδος ἐψήφιζεν ὁ δῆμος (Διόδωρ. Σικ. Β. 16 κ. 32 καὶ Δημοσθ. Περὶ Παραπρεσβ. σ. 365). Τὸ οἴκημα, ὃν μέγα, εἶχεν ἐντὸς ἱσταμένους κατὰ μῆκος κίονας, ἀπὸ δὲ τῶν κιόνων μέχρις ἑκατέρου τῶν τειχῶν ὑπῆρχον ἐδώλια, ἐφ' ὧν ἐκάθηντο οἱ συνερχόμενοι τῶν Φωκέων, κατὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ οἰκήματος ἵσταντο τρία ἀγάλματα, Διὸς ἐπὶ θρόνου, Ἥρας ἐκ δεξιῶν καὶ Ἀθηνᾶς ἐξ ἀριστερῶν· προσωτέρω δὲ τοῦ οἰκήματος ἦν ἡ Σχιστὴ λεγομένη ὁδός. Ὁ δεσμὸς τῶν Φωκέων πολλοῦ ἐδεῖτο ν' ἀποτελῇ συμπαγῆ καὶ σταθερῶς συγκεκροτημένην πολιτείαν, καίτοι σώζεται νόμισμα κοινὸν τῶν Φωκέων. Οἱ Δελφοὶ ἦσαν ὅλως κεχωρισμένοι τοῦ Φωκικοῦ συνδέσμου, οὐδ' ἤθελον νὰ καλῶνται Φωκεῖς (Παυσ. Μεσσ. κ. 34). Οἱ στρατηγοὶ τῶν Φωκέων εἶχον κατὰ τὰ νόμιμα τῶν ἀρχαίων ἀνάκτων κληρονομικὴν σχεδὸν ἀξίαν, ἐπιτροπευόμενοι ὑπὸ κηδεμόνων ἐν περιπτώσει ἀνηλικιότητος, ἀλλ' εἶχεν ὁ δῆμος τὴν δύναμιν νὰ παύῃ ἐν ἀνάγκῃ τοὺς στρατηγούς. Οἱ Φωκεῖς μετὰ τὰ Τρωϊκὰ πολεμήσαντες κατὰ τῶν Θεσσαλῶν ἐπεδείξαντο ἔργα ἀξιομνημόνευτα, ἐπὶ δὲ τῶν Μηδικῶν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφάνησαν φρονοῦντες ὑπ' ἀνάγκης τὰ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἡττηθέντων ἐν Σαλαμῖνι τῶν βαρβάρων, προσεχώρησαν τοῖς Ἕλλησι, συνταχθέντες τούτοις, ὑπὲρ ἐλευθερίας μαχομένοις ἐν Πλαταιαῖς. Βασιλεύοντος τοῦ Ἀγησιλάου ἐν Λακεδαίμονι, ἐπειδὴ μέρος γῆς ἦν ἀμφισβητούμενον μεταξὺ Λοκρῶν καὶ Φωκέων, οἱ Λοκροὶ προτροπῇ τῶν περὶ τὸν Ἰσμηνίαν Θηβαίων ἐλθόντες ἔφθειραν τὰ γεννήματα τῆς Φωκίδος, ληλατήσαντες τὴν χώραν, διὸ οἱ Φωκεῖς εἰσέβαλν πανδημεὶ εἰς Λοκρίδα ἀντεκδικούμενοι. Οἱ Λοκροί, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Θηβαίων, ἐπεχείρησαν καὶ δευτέραν εἰς Φωκίδα καταστρεπτικὴν ἔφοδον, ἣν, μὴ δυνάμενοι ν' ἀντικρούσωσι, μόνοι ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες προθύμως ἐκηρύχθησαν κατὰ τῶν Θηβαίων. Μετὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους οἱ Φωκεῖς, στρατεύσαντες κατὰ τῆς Δωρίδος, μητροπόλεως τῶν Λακεδαιμονίων, εἶχον κυριεύσει ἓν τῶν πολισμάτων αὐτῆς, Λακεδαιμονίων ἐλθόντων πρὸς βοήθειαν, ἡγουμένου Νικοδήμους τοῦ Κλεομβρότου. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Φωκεῖς συνεμάχουν πάντοτε τοῖς Ἀθηναίοις (Θουκυδ. Β. 3 § 95). Περὶ τὸ 355 π. Χ. οἱ Φωκεῖς δικαίως ἢ ἀδίκως κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀμφικτυόνων εἰς χρηματικὴν ζημίαν, ὡς καλλιεργήσαντες μέρος τῆς Κρισσαίας χώρας, ἥτις ἄλλοτε γνώμῃ Σόλωνος Ἀθηναίου, ψήφῳ δὲ τῶν Ἀμφικτιόνων εἶχεν ἀφιερωθῇ τῷ ἐν Δελφοῖς ἱερῷ. Ἀθυμοῦντες δ' ἐπὶ τῷ μεγέθει τῆς ποινῆς προτροπῇ Φιλομήλου τοῦ ἐκ Λέδωνος, ἐπιδραμόντες κατέλαβον τὸ ἱερὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, πρυτανεύοντος ἐν Δελφοῖς Ἡρακλείδου, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀγαθοκλέους, τετάρτῳ ἔτει τῆς ἑκατοστῆς πέμπτης ὀλυμπιάδος, καθ' ἣν Πρῶρος ὁ Κυρηναῖος ἐνίκα στάδιον. Διὰ τῶν ἱερῶν χρημάτων κατώρθωσαν οἱ Φωκεῖς νὰ συγκρο-

τήσωσι ξενικὸν στρατὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν καὶ ἰσχυρῶν τότε Θηβαίων, ἔχοντες συμμάχους τοὺς μὲν Ἀθηναίους ἐπὶ ὠφελομένῃ εὐγνωμοσύνῃ, τοὺς δὲ Σπαρτιάτας ἐκ μίσους πρὸς τοὺς Θηβαίους. Ὁ πόλεμος οὗτος, ὁ καὶ ἱερὸς ἐντῇ ἱστορίᾳ καλούμενος, διήρκεσε δέκα ἔτη κατὰ συνέχειαν, ταλαντευομένης τῆς νίκης ὁτὲ μὲν ὑπὲρ τῶν Φωκέων καὶ τῶν συμμάχων, ἄλλοτε δ' ὑπὲρ τῶν Θηβαίων, ἐωσοῦ παρὰ τὴν πόλιν Νέωνα οἱ μὲν Φωκεῖς ἡττήθησαν κατὰ κράτος, ὁ δὲ στρατηγὸς αὐτῶν Φιλόμηλος φεύγων ἐρρίφθη ἐφ' ὑψηλοῦ καὶ ἀποτόμου κρημνοῦ. Μετὰ τὸν ἀπαίσιον θάνατον τοῦ Φιλομήλου ἀνέλαβε τὴν στρατηγίαν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Οἰνόμαχος ἢ Ὀνόμαρχος, ὅστις, ἡττηθεὶς ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου, ἐλθόντος ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ, ἐφονεύθη οἰκτρῶς ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ πτρατιωτῶν. Τὸν Οἰνόμαχον διαδεχθεὶς ὁ ἕτερος τῶν ἀδελφῶν Φάυλος, ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον. Ἀλλὰ καὶ τούτου φονευθέντος ἐν τῇ μάχῃ, διεδέχθη τὴν στρατηγίαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φάλαικος. Ὁ Φωκικὸς πόλεμος ἔληξε μόλις τὸ α' ἔτος τῆς 108 Ὀλυμπιάδος· ὁ Φάλαικος ἐφάνη προδότης τῆς πατρίδος, συνθηκολογήσας ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν μισθοφόρων, ἐγκαταλιπὼν δὲ τοὺς Φωκεῖς εἰς τὴν τύχην, ἀναγκασθέντας νὰ παραδοθῶσιν ἄνευ συνθήκης. Καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι ἐπέμενον νὰ θανατωθῶσιν ἅπαντες οἱ ἔφηβοι τῶν Φωκέων, ἀλλ' ἐμετρίασε τὸν ζῆλον τῶν συμμάχων ἡ φρόνησις τοῦ Φιλίππου, φεισαμένου τῆς ζωῆς τῶν Φωκέων. Ἀλλ' αἱ πόλεις τῶν Φωκέων κατεσκάφησαν πλὴν τῆς Ἄβης, οἱ δὲ κάτοικοι ὑπεχρεώθησαν νὰ κατοικῶσιν εἰς χωρία, ἔχοντα οὐχὶ πλείονας τῶν πεντήκοντα οἰκιῶν ἕκαστον· διετάχθησαν προσέτι νὰ πληρόνωσιν ἑξήκοντα τάλαντα ἐτησίως, ἕως οὗ ἀποπληρώσωσι τοὺς συληθέντας τοῦ ἱεροῦ θησαυρούς, ἀνερχομένους κατὰ τὸν Διόδωρον (Β', 16 κεφ. 54, 60) εἰς δεκαεξακισχίλια τάλαντα, ἐπετράπη ὅμως αὐτοῖς νὰ νέμωνται τὰς γαίας αὐτῶν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ τῇ ἀρωγῇ τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων ἤρξαντο συνοικιζόμενοι εἰς τὰς πόλεις, ὅσας ἠδυνήθησαν ν' ἀνεγείρωσι, μετασχόντες καὶ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ κατὰ τοῦ Φιλίππου μάχης. Ἐπολέμησαν δὲ ἀργότερον περὶ τὴν Λαμίαν καὶ ἐν Κρανῶνι κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου καὶ τῶν Μακεδόνων. Ἐν τῇ τῶν Γαλατῶν ἀποκρούσει ἐφάνησαν προθυμότατοι πάντων τῶν Ἑλλήνων πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ καὶ ἐξάλειψιν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἐγκλημάτων, πέμψαντες εἰς Θερμοπύλας κατὰ τῶν ἐπιβαμόντων βαρβάρων πεντακοσίους ἵππεῖς καὶ τρισχιλίους πεζοὺς ὑπὸ στρατηγοὺς Κριτόβουλον καὶ Ἀντίγονον. Ἕνεκα τῆς φιλοπάτριδος ταύτης πράξεως ἀπεδόθη πάλιν αὐτοῖς τὸ συνεδριάζειν ἐν τῇ Ἀμφικτυονίᾳ καὶ τὰ ἄλλα ἀρχαῖα δικαιώματα. Μέχρι δὲ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων ἐπέμποντο ἐκ τῆς Φωκίδος δύο πάρεδροι εἰς τὴν Ἀμφικτυονικὴν σύνοδον. Ἐν Ὀλυμπίᾳ ὑπῆρχεν ἀνάθημα Φωκέων ἀνδριὰς παιδὸς παλαιστοῦ, τοῦ Θηβαίου Ἀγήνορος, ἔργον Πολυκλείτου. Εἰς δὲ τοὺς Δελφοὺς μετὰ τὴν κατὰ τῶν Θεσσαλῶν νίκην ἀνέθεσαν ἐκ τῶν λαφύρων ἄγαλμα Ἀπόλλωνος καὶ ἀνδριάντας τοῦ μάντεως Τελλίου καὶ τῶν ἄλλων στρατηγησάντων κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐπιχωρίων Ἡρώων, ἔργα πάντα Ἀριστομέδοντος τοῦ Ἀργείου.—Κατὰ τὴν ἐκ Τροίας παλινόστησιν οἱ Φωκεῖς ὑπὸ τρικυμίας ἐλαυνόμενοι προσωρμήσαντο πρῶτον εἰς Λιβύαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σικελίαν ἐλθόντες συνῴκησαν τοῖς Τρῳσί (Θουκυδ. Β 6 § 2.—Παυσ. Ἠλ. § 25). Φωκεῖς ἄποικοι ὑπὸ τοὺς Ἀθηναίους Φιλογένην καὶ Δάμωνα ἐλθόντες εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔκτισαν τὴν Φώκαιαν, γενομένην κέντρον ἐμπορικὸν μεγίστης ἀναπτύξεως. Ταυτὸν ἡ Φωκὶς μετὰ τῆς Δωρίδος, Λοκρίδος καὶ Φθιώτιδος ἀποτελεῖ ἕνα τῶν νομῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Φωκικὸς πόλεμος. Οὗτος ἦν ὁ ἔσχατος καὶ ἐπισημότερος τῶν τριῶν Ἱερῶν καλουμένων πολέμων τῆς Ἑλλάδος, διαρκέσας ἐπὶ δεκαετίαν ὅλην (355—346 π. Χ.). Τὸν πόλεμον τοῦτον προὐκάλεσεν ἀπόφασις τοῦ ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου κατὰ τῶν Φωκέων, ἕνεκα τοῦ ὅτι ἐκαλλιέργησαν ἀγρόν, ἀνήκοντα εἰς τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν. Σύμπασα σχεδὸν ἡ Ἑλλὰς μετέσχε τοῦ ἀγῶνος τούτου, ὅστις ἔληξε διὰ τῆς ἐξαντλήσεως πάντων τῶν ἐμπολέμων. Κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης Φιλίππου καὶ Ἀθηναίων μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν παρετηρήθη ὅτι ὁ Φίλιππος ἰδιαιτέρας εἶχεν ὑπισθοβούλους προθέσεις. Ἐνῷ δηλ. ἀνεμένετο ἵνα οἱ πρέσβεις τῶν ξένων δυνάμεων, ὅσαι θὰ μετεῖχον τῆς εἰρήνης, ἔλθωσιν εἰς Ἀθήνας, ἔχοντες πλήρη ἐλευθερίαν ἐνεργείας, οἱ τοῦ Φιλίππου δὲν ἐπαρουσιάσθησαν μετὰ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΥΡΟΥΛΑ

τοιαύτης πληρεξουσιότητος. Τοὐναντίον ὁ Φίλιππος εἶχε λάβει κατ' ἀρχὰς μέτρα, οὕτως ὥστε μετὰ τὴν περὶ εἰρήνης ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐπιτύχῃ χρονικοῦ τινος διαστήματος, καθ' ὃ νὰ ἐνεργῇ ἐλευθέρως, μέχρις ὅτου εὕρῃ τὴν καταλληλον στιγμὴν νὰ προσχωρήσῃ καὶ οὗτος εἰς ὑποχρεώσεις. Οὕτως ἀπεφασίσθη ἵνα μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν πρέσβεων αὐτοῦ, οἵτινες εἶχον ἐντολὴν νὰ κομίσωσιν αὐτῷ τοὺς ὅρκους τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, ἀθηναϊκὴ πρεσβεία μεταβῇ εἰς Πέλλαν πρὸς ἀποδοχὴν τῶν ὅρκων τοῦ βασιλέως καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ. Ὁ Δημοσθένης εἰργάζετο λοιπὸν πάσῃ τῇ δυνάμει πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ Φίλιππος θὰ ὡρκίζετο οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἐλαττωθῶσι τὰ πλεονεκτήματα τῆς εἰρήνης κατὰ τὸ μεσολαβῆσον διάστημα, εἰρήνης ἧς τὴν συνομολόγησιν δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακωλύσῃ. Ἀλλ' ὁ κίνδυνος ἐπέκειτο. Ἐνῷ δηλ. οἱ Ἀθηναῖοι, παραιτηθέντες καθ' ὁλοκληρίαν πᾶσαν φιλοπόλεμον ἰδέαν, ἔχαιρον ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ εἰρήνης ἀπὸ πολλοῦ ποθουμένης, ὁ Φίλιππος εὑρίσκετο ἐν πλήρει πολέμῳ πρὸς τὸν Κερσοβλέπτην ἐν τῇ κινδυνωδεστέρᾳ διὰ τοὺς Ἀθηναίους χώρᾳ, ἐνῷ δ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀπήγγελλον λόγους, ὁ Φίλιππος κατέκτα πόλιν μετὰ πόλιν. Τῆς εἰρήνης βασιζομένης ἐπὶ τοῦ ὅρου ἕκατέρους ἔχειν ἃ ἔχουσιν, ἑκάτεροι δηλ. τῶν ἐμπολέμων νὰ κρατήσωσι τὰς ἰδίας κτήσεις ἕκαστος, πᾶν ὅ,τι ὁ Φίλιππος ἐν τῷ μεταξὺ προσέκτα εἴτε διὰ τῆς δυνάμεως, εἴτε διὰ δόλου πρὶν ἢ δώσῃ τοὺς πρὸς κύρωσιν τῆς εἰρήνης ὅρους, θ' ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων συνῳδὰ τῷ κειμένῳ τοῦ νόμου ὡς κτῆσις αὐτοῦ. Τοιοῦτοι πρέσβεις πρὸς ἀποδοχὴν τῶν ὅρκων τοῦ Φιλίππου ἐξελέγησαν ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἔνδεκα, ἐν οἷς καὶ ὁ Δημοσθένης, οἵτινες εἶχον προηγουμένως μεταβῇ καὶ εἰς Πέλλαν παρὰ τῷ μακεδόνι βασιλεῖ χάριν διαπραγματεύσεων πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς εἰρήνης. Τὴν φορὰν ὅμως ταύτην μετὰ μεγάλης δυσαρεσκείας συγκατετέθη ὁ Δημοσθένης νὰ μετάσχῃ αὐτῆς, καθόσον προέβλεπεν ὅτι δυσάρεστα μόνον θὰ ἐπήρχοντο αὐτῷ, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ παράσχῃ πραγματικὰς τῇ πατρίδι ὑπηρεσίας. Πράγματι εἰς οὐδένα τῶν συναδέλφων ἠδύνατο νὰ βασισθῇ· οἱ μὲν ἦσαν ἥκιστα εὐσταθεῖς, ἄλλοι εἶχον συμφέροντα καθ' ὁλοκληρίαν ἀντίθετα πρὸς τὰ τῆς πόλεως. Τοῦτο δὲ τὸ ἥκιστα εὐσταθὲς τῶν διαθέσεων καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν τοσοῦτον δυσάρεστον ἦτο, ὅσον ἡ σωτηρία τῆς πολιτείας ἐξηρτᾶτο ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν ἐν λόγῳ πρέσβεων. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ πολῖται τοιαύτην εἶχον δυσπιστίαν πρὸς αὐτούς, ὥστε συνέστησαν αὐτοῖς μετὰ τῶν ὁδηγιῶν, ἅσπερ εἶχον χορηγήσει τούτοις, νὰ μὴ προβῶσιν ἀτομικῶς εἰς οἱανδήποτε πρὸς τὸν βασιλέα συμφωνίαν. Φαίνεται ὅτι ὁ Δημοσθένης ἦν ἀρχηγὸς τῆς πρεσβείας ταύτης. Ὁ Δημοσθένης ἐζήτει τὴν ἄμεσον ἀναχώρησιν τῆς πρεσβείας, οἱ δὲ συνάδελφοι αὐτοῦ ἐπέτρεπον νὰ παρέρχηται ἡμέρα μεθ' ἡμέραν· τέλος τῇ 3 μουνυχιῶνος (17 ἀπριλίου) ἐπέτυχε ψηφίσματος, δι' οὗ διετάσσετο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πρὸς Β τῆς Εὐβοίας ναυτικοῦ σταθμοῦ νὰ μεταγάγῃ ἀμέσως τοὺς πρέσβεις εἰς τὸ μέρος, ἔνθα ὁ Φίλιππος εὑρίσκετο· ἀλλ' ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν ἐξεπληρώθη. Οἱ πρέσβεις ἀντὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον διὰ τῆς βραχυτέρας ὁδοῦ διῆλθον τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ μετέβησαν εἰς Πέλλαν, ὅπου ἀνέμενον τὸν βασιλέα. Οὕτω ταξείδιον 8 μόνον ἡμερῶν διήρκεσε τοσαύτας ἑβδομάδας, ἡ δὲ βραδύτης αὕτη προὐκλήθη ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῶν Μακεδόνων, εἰς τὰ ἐλάχιστα νεύματα τῶν ὁποίων ταπεινωτικῶς ὑπήκουον οἱ πρέσβεις οὗτοι, οἵτινες περιεφρόνουν τὰς διαταγὰς τῆς ἰδίας αὐτῶν κυβερνήσεως. Ὁ Φίλιππος ἐσκέπτετο νὰ περατώσῃ τὴν ἐν Θράκῃ ἐκστρατείαν ἄνευ τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ὑπεσχέθη νὰ φεισθῇ τῆς χερσονήσου· ταῦτα ὅμως δὲν παρεκώλυσαν αὐτὸν νὰ καταλάβῃ διαφόρους θέσεις, ὑπὸ τῶν ἀθηναϊκῶν κατεχομένας φρουρῶν, νὰ καταστήσῃ τὸν Κερσοβλέπτην ὑποχείριον καὶ νὰ καρπωθῇ ἐν ἡσυχίᾳ τὰ ὠφελήματα τοῦ πολέμου. Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα οἱ πρέσβεις ἀνέμενον τὸν Φίλιππον ἐν τῇ αὐλῇ αὐτοῦ, ὅπου ἡ δόξα τῆς βασιλείας διέχυσε λήθην ἐπὶ τῶν δημοκρατικῶν ἐκείνων αἰσθημάτων, ἅτινα εἶχον ὑπολειφθῇ αὐτοῖς, καὶ ὅπου ἡ ἐπιρροὴ τῶν πρέσβεων τῶν διαφόρων ὅλως πολιτειῶν, (διότι ὑπῆρχον αὐτόθι πρέσβεις τῶν Θηβῶν, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Φωκίδος) ἐνεποίει αὐτοῖς τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ Πέλλα ἦν ὁ τόπος, ἔνθα θ' ἀπεφασίζοντο τοῦ

λοιποῦ αἱ τύχαι τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ πολλοῦ μόνου τοῦ δέους ὑπέβαλον τὰς παρατηρήσεις αὐτῶν· δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ ἀποδόσεως κτηθεισῶν χωρῶν μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης· τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἀπερρόφουν οὐχὶ τὰ γενόμενα πλέον, ἀλλὰ τὰ ἐν τῷ μέλλοντι γενησόμενα. Πράγματι παρετηρήθη ὅτι ὁ Φίλιππος ἀπέβαλε πλέον πᾶσαν ἰδέαν ἀφοπλισμοῦ. Ἡ γενικὴ εἰρήνη, ἣν οἱ ἐν Ἀθήναις ἤλπιζον, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ὑπῆρχεν ἐν τῷ νῷ τοῦ Φιλίππου, οἱ δὲ πρέσβεις ἐπίστευσαν ὅτι ὤφειλον πλέον νὰ ρυθμίσωσι τὴν πολιτείαν αὐτῶν ἀναλόγως. Πάντα ταῦτα προὐκάλεσαν διαφωνίας παρὰ τοῖς πρέσβεσι καί, ἐνῷ ὁ εὐσυνείδητος Δημοσθένης ἐπέμενε, κηρύσσων ὅτι ὤφειλον νὰ ἐκτελέσωσι καθαρῶς καὶ ἁπλῶς τὰς ἐντολὰς τῆς δημοκρατίας, ὁ Αἰσχίνης, ὃς ἐθεώρει ἑαυτὸν ἄνδρα μέγαν καὶ εὐμοιροῦντα ἀνωτέρας ἢ ὁ ἁπλοῦς Δημοσθένης ἀνατροφῆς, διαφόρως ὅλως ἐσκέπτετο. Τὴν ἐντολὴν τῆς ἀποδοχῆς τῶν ὅρκων ὡς δευτερεῦον μόνον καθῆκον ἐγείτο καί, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ διαδραματίσῃ πρόσωπον ἀπεσταλμένου, ἐπεδίωκε τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσωπικῶς ἐξάσκησιν πολιτικῆς. Ἔδει, ἔλεγε, νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῶν Ἀθηνῶν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων· τούτου ἕνεκα καὶ ἀόριστοι ἐδόθησαν αὐτοῖς ὁδηγίαι. Ἐὰν ὁ Φίλιππος, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἦτο ἀπίθανον, μετέβαινεν εἰς Φωκίδα, ἔδει ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης νὰ ὑπερασπίσωσι τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηνῶν ἐν τῷ παρασκευασμένῳ πολέμῳ. Ὁ Αἰσχίνης ὅμως καθεώρα αὐτὰ ταῦτα τὰ συμφέροντα ὡς ἀνὴρ ἀνήκων εἰς μερίδα· ἐφθόνει τοὺς Θηβαίους ἐπὶ τῇ μετὰ τοῦ Φιλίππου φιλίᾳ καὶ ἐζήτει νὰ ἐξερεθίσῃ τὸν τελευταῖον ἐναντίον τῶν Θηβῶν, ἐπιδοκιμάζων ἐν γένει τὴν μελετωμένην παρέμβασιν τοῦ Φιλίππου εἰς τὰ πράγματα τῶν Δελφῶν. Διὰ τούτου μόνον τοῦ τρόπου ἤλπιζεν ὁ Αἰσχίνης τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἤτοι τῆς τῶν Θηβῶν ταπεινώσεως. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ἴσην ἐπεδείκνυεν ἀκαταπόνητον δραστηριότητα ἀπέναντι τῶν συναδέλφων αὐτοῦ καὶ ἐζήτει τὴν εὕρυνσιν τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης διὰ τῆς εἰς ταύτην προσχωρήσεως καὶ ἑτέρων πολιτειῶν. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος δὲν ἤθελε νὰ δεθῇ τὰς χεῖρας κατ' οὐδένα τρόπον· ἐπέμενεν ἐν τῷ ἀποκλεισμῷ τῶν Φωκέων καὶ ὡς πρὸς τὸν Κερσοβλέπτην ἐθεώρει αὐτὸν ὡς σύμμαχον ἑαυτοῦ μᾶλλον ἢ τῶν Ἀθηναίων. Ταὐτὰ ἐφρόνει καὶ περὶ τῶν κατοίκων τῆς Καρδίας. Οἱ πρέσβεις, ὑποχωροῦντες ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, ὑπερέβαινον προδήλως τὴν ἐντολὴν αὐτῶν: «Πρῶτον μὲν τοίνυν Φωκέας ἐκσπόνδους καὶ Ἁλέας ἀπέψηναν καὶ Κερσοβλέπτην παρὰ τὸ ψήφισμα καὶ τὰ πρὸς ὑμᾶς εἰρημένα· εἶτα τὸ ψήφισμα ἐπεχείρησαν κινεῖν καὶ μεταίρειν, ἐφ' ᾧ προσβεύοντες ἤκομεν· εἶτα Καρδιανοὺς Φιλίππῳ συμμάχους ἐνέγραψαν». (Δημοσθ. Περὶ Παραπρεσβ. § 174). Ὁ Φίλιππος ὅμως ἐπεθύμει ἵνα αἱ τελευταῖαι στρατιωτικαὶ αὐτοῦ ὑπηρεσίαι θεωρηθῶσιν ὡς τετελεσμένα γεγονότα, ὑποσχεθεὶς μόνον τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ εἰσέτι κρατουμένων ἀθηναίων πολιτῶν. Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Δημοσθένους πρὸς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ὑπῆρξαν τὰ μόνα φωτεινὰ σημεῖα τῶν θλιβερῶν ἡμερῶν, ἃς διῆλθε μετὰ τῶν πρέσβεων ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Φιλίππου. Ἐκ Πέλλας ἠθέλησε μόνος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' ὁ Φίλιππος δὲν ἐπεθύμει νὰ διαβιβασθῶσιν εἰς Ἀθήνας πληροφορίαι περὶ τῆς τῶν πραγμάτων καταστάσεως, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Δημοσθένης ἠναγκάσθη νὰ συνοδεύσῃ τὸν βασιλέα μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς Θεσσαλίαν ἐν συνοδείᾳ τῶν λοιπῶν πρέσβεων. Τὴν πρόσκλησιν ταύτην ὁ Φίλιππος ἐποιήσατο πρὸς ἰδιοτελεῖς βεβαίως σκοπούς, ἤτοι ὅπως παράσχῃ εἰρηνικὴν χρυσὰν εἰς τὴν εἰς Θεσσαλίαν μετάβασιν αὐτοῦ, ἀνυψώσῃ τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ γόητρον, περιβαλλομένου ὑπὸ πλήθους ἑλλήνων πρέσβεων, καὶ συγκαλύψῃ μακρότερον ἔτι τὰς ἀληθεῖς αὐτοῦ προθέσεις. Ἀφ' ἑτέρου οἱ πρέσβεις οὗτοι ἀπετέλουν αὐτῷ ἐχέγγυον ὅτι κατὰ τὸ μεταξὺ διάστημα οἱ ἐν Ἀθήναις δὲν θὰ ἐλάμβανον ἐπικινδύνους ἀποφάσεις πρὸ τῆς γενικῆς μάλιστα ἀγανακτήσεως, ἣν προὐκάλεσαν οἱ νέοι τοῦ βασιλέως ἐξοπλισμοί. Κατὰ τὴν εἰς Θεσσαλίαν ταύτην μετάβασιν καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων τῷ Φιλίππῳ χωρῶν ὡρκίσθησαν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην. Τοῦτο ὅμως ἐγένετο ἄνευ τῶν ἀπαιτουμένων ἐπισήμων διατυπώσεων· ἐπὶ τέλους ἀναλαβὼν ἐφ' ἑαυτὸν τὴν εὐθύνην τῆς πλήρους ἐκπληρώσεως τῆς ἐντολῆς τῶν πρέσβεων, ἐπέδωκεν αὐτοῖς ἐπιστολὴν πρὸς τὸ συνέδριον καὶ τὸν λαὸν καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. Οἱ πρέσβεις, ὑποκύψαντες εἰς τὸ τοιοῦτον αὐτοῦ διάβημα,

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἐπανῆλθον παρὰ τοῖς συμπολίταις αὐτῶν μετὰ ἀπουσίαν 70 ἡμερῶν. Ἐν τούτοις μόνος ὁ Δημοσθένης ὑπέστρεψεν ἔχων καθαρὰν τὴν συνείδησιν καὶ ἀνέπτυξενἐν τῇ Βουλῇ πῶς διὰ τῆς μεμελετημένης βραδύτητος τῶν πρέσβεων διέφυγον ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν ὁ Κερσοβλέπτης καὶ αἱ πόλεις τῆς Θράκης, ἐξέθηκε τὰ κατὰ τὴν διαρκῆ συνεννόησιν μετὰ τοῦ βασιλέως, τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν σχεδίων αὐτοῦ ἐκ μέρους τῶν πρέσβεων, τὴν ἀδικαιολόγητον παρέμβασιν αὐτοῦ κατὰ τῶν Θηβῶν, περιέγραψε τὴν διὰ Θεσσαλίας διάβασιν, εἰς ἣν οἱ πρέσβεις ἐβιάσθησαν νὰ συγκατανεύσωσιν ὑπὸ ψευδεῖς προφάσεις μέχρις αὐτῶν τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπου ἤδη εὑρίσκετο ὁ Φίλιππος ἐπὶ κεφαλῆς ὁλοκλήρου αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ, ἕτοιμος νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἑλλάδος. Πράγματι αἱ Ἀθῆναι δὲν θὰ ὑφίσταντο τοιαύτην ζημίαν ἐξ ἀτυχοῦς τινος πολέμου, ὅσην ὑπέστησαν διὰ τῆς πρεσβείας ταύτης. Τὸ συνέδριον συνεμερίσθη τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Δημοσθένους καὶ κατηρτίσθη ψήφισμα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἐκτεθέντων, ὅπερ θὰ ὑπεβάλλετο εἰς τὸν λαόν, ἐξ οὗ ἀνεμένετο παραπλησία πρὸς τὸ περιεχόμενον τούτου ἀπάντησις· ἀλλ' ἐπελθὼν ὁ Αἰσχίνης ἀνέτρεψε τὰ πάντα, κηρύσσων πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Φίλιππος εὑρίσκετο μὲν ἐν Θερμοπύλαις, οὐχὶ ὅμως ὡς ἐχθρὸς ἀλλ' ὡς φίλος καὶ ὅτι χάρις εἰς τὴν ἐπιδεξίαν πολιτείαν τῶν πρέσβεων αἱ Ἀθῆναι ἐκτήσαντο τὴν ἀγάπην μοναρχου ἰσχυροῦ, ἐφ' ᾧ δύνανται νὰ σεμνύωνται καὶ νὰ προκαλέσωσιν ἔτι τὴν ζηλοτυπίαν πασῶν τῶν λοιπῶν πολιτειῶν. Δὲν εἶχεν ὁ Φίλιππος κακοβούλους προθέσεις ἐναντίον τῶν Φωκέων, ἀλλ' ἀπέβλεπεν εἰς ἄλλον ἐχθρόν . . . Οὐδόλως δ' ἠρυθρίασεν ὁ ῥήτωρ νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἀπώλειαν τῶν Θηβῶν ὡς αἴτιον προσδοκώμενον γεγονός. Καταλήγων διήγειρε πλεῖστα ὅσα ὀνειροπολήματα παρὰ τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ περὶ μειζόνων ἐπιτυχιῶν, ἅσπερ θὰ ἐκαρποῦντο ἐκ τῆς φιλίας τοῦ Φιλίππου. Ἡ φωνὴ τοῦ Δημοσθένους κατεπνίγη πλέον ἐν τῇ Βουλῇ. Αὐτόθι ἦρχε πλέον ὁ Φιλοκράτης μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ, ὅστις καὶ ἐπέτυχε τῆς ἐπιψηφίσεως προτάσεως, δι' ἧς ἐκηρύσσετο αἰτία ἡ εἰρήνη, ἥτις συνωμολογήθη ὑποχρεωτικῶς διὰ πάσας τὰς μελλούσας γενεὰς καὶ δι' ἧς ἐπεβεβαιοῦτο ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἕτοιμοι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οἱ Φωκεῖς ἐβράδυνον τὴν ἐπιτυχίαν τῆς γενικῆς εἰρήνης διὰ περαιτέρω ἀντιστάσεως αὐτῶν νὰ ἔλθωσιν ἐπίκουροι τῷ Φιλίππῳ, ὥστε νὰ ἐπιβάλῃ αὐτὴν εἰς τούτους : «Τὴν εἰρήνην εἶναι τὴν αὐτὴν ἥνπερ Φιλίππῳ καὶ τοῖς ἐκγόνοις καὶ τὴν συμμαχίαν, καὶ ἐπαινέσαι δὲ Φίλιππον ὅτι ἐπαγγέλλεται τὰ δίκαια ποιήσειν· — ἐὰν μὴ ποιῶσι Φωκεῖς, ἃ δεῖ καὶ παραδιδῶσι . . . τὸ ἱερόν, ὅτι βοηθήσει ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς διακωλύοντας ταῦτα γίγνεσθαι». (Δημοσθ. Περὶ Παραπρεσβ. §§ 48—49).

Φυσικῶς ἡ πρότασις αὕτη ἀπεφασίσθη ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Φιλίππου, ὅς, προεσχεδιασμένου ὄντος τοῦ πράγματος, ἔγραψεν ἐπιστολήν, δι' ἧς ἐκάλει τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς νέους αὐτοῦ συμμάχους, νὰ μετάσχωσι τῆς ἐναντίον τῆς Φωκίδος ἐκστρατείας αὐτοῦ καὶ θέσωσι τέρμα χάριν τῆς δημοσίου ἀσφαλείας εἰς τὴν αὐτόθι ἐπικρατοῦσαν ἔκνομον κατάστασιν. Βεβαίως δὲν ἀνεμένετο πραγματικὴ σύμπραξις· ἤρκει τῷ Φιλίππῳ νὰ μὴ ταράσσηται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐν Φωκίδι. Ἐν Θράκῃ ἡ ἀθηναϊκὴ δύναμις ἦν τόσον εὔθραυστος, ἡ δὲ θέσις τοῦ Φιλίππου τοσοῦτον ὑπέροχος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ὥστε ἠδύνατο ἐν πάσῃ στιγμῇ νὰ καταστήσῃ σεβαστὴν τὴν θέλησιν αὐτοῦ. Ἄλλως ὅμως εἶχεν ὡς πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι σχέδια αὐτοῦ, διότι αἱ Ἀθῆναι ἠδύναντο εἰσέτι νὰ δημιουργήσωσιν αὐτόθι δυσχερείας, καθόσον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὤφειλε νὰ καταστῇ κύριος τῶν Θερμοπυλῶν, ὧν ἐκράτουν αἱ φρουραί, ἅσπερ ἔταξεν ὁ Φάλαικος ἐν Νικαίᾳ καὶ Ἀλπηνοῖς, δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ προχωρήσῃ, ἐφ' ὅσον οἱ Ἀθηναῖοι ἦταν ἕτοιμοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν Φάλαικον καὶ νὰ πέμψωσι νέον στρατὸν εἰς τὰ στενὰ διὰ τῆς θαλάσσης τῆς Εὐβοίας. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ Φάλαικος δὲν ἠδύνατο νὰ τηρήσῃ τὰ στενὰ ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν Ἀθηναίων. Ἀφ' ἑτέρου δὲν ἐτόλμα νὰ ἐκβιάσῃ τὰ στενά, ὡς ὁ Ξέρξης, διότι ἐγίνωσκεν ὅτι τὸ ὄνομα μόνον τῶν Θερμοπυλῶν ἤρκει νὰ ἀναζωπυρήσῃ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὰ ἐθνικὰ αἰσθήματα. Τὸ νὰ εἰσδύσῃ λοιπὸν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος ἀπετέλει διὰ τὸν Φίλιππον δυσχερῆ ἐπιχείρησιν. Ἐν τούτοις τὰ πράγματα λίαν εὐνοϊκὴν ἔλαβον διὰ τὸν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Φίλιππον τροπήν. Οἱ Φωκεῖς παρὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ὀνομάρχου ἔμειναν λίαν ἰσχυροὶ ἀπέναντι τῶν Θηβαίων καὶ κατεῖχον μέγα μέρος τοῦ βοιωτικοῦ ἐδάφους ὡς καὶ τὰς ὀχυρὰς θέσεις τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τῆς Κορωνείας. Ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην χώραν ἐπιδρομαὶ μόνον ἐγίνοντο μετ' ἀμοιβαίων δηώσεων, μολονότι δὲ συχνάκις οἱ Θηβαῖοι ἐνίκων, ὁ πόλεμος ὅμως ἐξ ἴσου καταστρεπτικὸς ἦν δι' αὐτούς, διότι κυρίως ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐδάφους διεξήγετο, ὁ δὲ στρατὸς αὐτῶν ἀπετελεῖτο ἐκ πολιτῶν, ἡ δὲ ἀντικατάστασις αὐτῶν δὲν ἦτο τόσον εὔκολος, ὅσον ἡ τῶν μισθοφόρων. Ὁ πόλεμος παρετείνετο ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καὶ βαθμηδὸν καθίστατο μάστιξ ἀνυπόφορος δι' ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, οἱ πάντες δ' ἐπείσθησαν ὅτι οἱ ἐμπόλεμοι δὲν θὰ κατέληγον εἰς λύσιν. Ἐὰν ἔδει τρίτη νὰ παρεμβῇ δύναμις, ἡ δύναμις αὕτη ἦν ἡ μακεδονική, ἐφ' ἧς συνέπιπτον τὰ βλέμματα πάντων. Ἡ μακεδονικὴ ὅμως μερὶς ἀπὸ πολλοῦ πρὸς τοιαύτην παρέμβασιν εἰργάζετο, ἐπέτυχε δ' ὥστε αἱ Θῆβαι νὰ προσκαλέσωσι τὸν Φίλιππον. Κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Θεσσαλίας, ἡ τύχη τῆς ὁποίας ἔδει νὰ χρησιμεύσῃ αὐτοῖς ὡς παράδειγμα, οἱ Θηβαῖοι ἐζήτησαν βοήθειαν παρ' αὐτῆς ταύτης τῆς αὐλῆς, ἣν εἶχον τηρήσει ὑποχείριον. Καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἐπόθουν Φωκικὸν πόλεμον ὑπὸ μακεδονικὴν διεύθυνσιν. Ὁ δὲ Φίλιππος, διατελῶν ἐν θέσει, ἧς τὴν βαρύτητα πάντες ἀνεγνώριζον, ἠδύνατο νὰ φαίνηται ὡς ὁ μόνος δυνατὸς σωτήρ, ὅνπερ καὶ πάντες ἐπόθουν· περὶ ἑνὸς δὲ μόνον ἐφοβεῖτο, μήπως δηλ. ἡ φωκικὴ δύναμις ἐτα πεινοῦτο ἄνευ τῆς παρεμβάσεως αὐτοῦ, ὃν τρόπον ἀποσβέννυται τὸ πῦρ ἐλλείψει περαιτέρω ὕλης καυσίμου. Πράγματι οἱ πόροι πολιτείας, βασιζομένης ἐπὶ τῆς διαρπαγῆς, θὰ ἐξηντλοῦντο βαθμηδὸν κατ' ἀνάγκην. Περὶ τὰ 60 ἑκατομμύρια δραχμῶν ἐκόπησαν, ὡς λέγεται, διὰ τῆς πρὸς τοῦτο χρησιμοποιήσεως τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου τοῦ θησαυροφυλακίου τῶν Δελφῶν καὶ ἐδαπανήθησαν πρὸς διατήρησιν τῆς αὐλῆς τυράννων καὶ πρὸς πληρωμὴν τῶν στρατιωτῶν. Ἐπὶ τέλους ἡ πηγὴ αὕτη ἐστείρευσε, χωρὶς ν' ἀντικαταστήσωσιν αὐτὴν ἄλλαι, ἡ δ' ἐσωτερικὴ κατάστασις ἐδεινοῦτο κατὰ συνέπειαν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φαύλλου Φάλαικος ὁ υἱὸς τοῦ Ὀνομάρχου κατέστη ὁ ἀρχηγὸς τῶν Φωκέων. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς δ' αὐτοῦ ἐξερράγησαν ταραχαί, διακόψασαι ἐπανειλημμένως μάλιστα τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ναὸς ἦτο κενός, ἐζητήθησαν τὰ ἀφαιρεθέντα ποσὰ καὶ ἐπεδιώχθη βίᾳ ἡ ἀπόσπασις αὐτῶν ἀπὸ τῶν κατόχων τούτων. Κατὰ συνέπειαν ἐδέησε νὰ ζητηθῇ βοήθεια ἔξωθεν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην μεγίστην εἶχον αἱ Ἀθῆναι σπουδαιότητα. Αἱ τύχαι τῆς Ἑλλάδος ἐξηρτῶντο ἐκ τῶν σχέσεων τῆς Φωκίδος μετὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ὡς λοιπὸν ἄλλοτε οἱ Θηβαῖοι, οὕτω καὶ νῦν οἱ Φωκεῖς ἐζήτησαν παρὰ τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἐπικουρίαν συμμάχου πρὸς ἀποτροπὴν ξενικῆς παρεμβάσεως τῆς κεντρώας Ἑλλάδος, διότι ἀπὸ τοῦ ἐν Πέλλῃ συμβουλίου τῶν πρέσβεων ἦσαν βέβαιοι ὅτι κατ' αὐτῶν πρώτιστα ἐσκόπει ἡ πολιτικὴ τοῦ Φιλίππου. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰς σχέσεις Ἀθηνῶν καὶ Φωκίδος, οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεστήριξαν ἄλλοτε τὰς ἀξιώσεις τῶν Φωκέων ἐπὶ τῶν Δελφῶν, ὁ δὲ Περικλῆς κατενόησεν ὅτι ἡ ἐν τῇ κεντρικῇ Ἑλλάδι ὕπαρξις πολιτείας ἱερατικῆς καὶ αὐτονόμου, ἑτοίμου πάντοτε νὰ βασισθῇ ἐπὶ τῆς Σπάρτης ἢ ἐπὶ ξένων δυνάμεων δὲν συνεφώνει πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ οἱ Φωκεῖς δὲ ἐν τῇ ἀτυχεστέρᾳ ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν ἐψήφισαν ἐναντίον τῶν Θηβῶν τὴν διατήρησιν τῆς ἡττηθείσης πόλεως. Ἠδύναντο δὲ νὰ ἐλπίζωσιν εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ἀντιθηβαϊκῆς μερίδος καὶ ἐπὶ τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἐθνικῆς μερίδος. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως, ἐνῷ ἡ δεσποτικὴ αὐτῶν κυβέρνησις δὲν διήγειρε συμπαθείας ὑπὲρ αὐτῶν, ἐπῆλθε καὶ ἡ ἀτυχὴς πολιτεία τοῦ Φαλαίκου, δυσαρεστήσαντος ταὐτοχρόνως τήν τε Σπάρτην καὶ τὰς Ἀθήνας. Ἐγίνωσκον λοιπὸν ὅτι ἂν αἱ δύο αὗται πολιτεῖαι, ἡ Σπάρτη δηλ. καὶ αἱ Ἀθῆναι, ἔσπευδον εἰς ἐπικουρίαν αὐτῶν, δὲν θὰ ἔπραττον τοῦτο πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Φωκέων, ἀλλ' ἡ μὲν Σπάρτη θὰ ἐπωφελεῖτο ἐκ τῆς εὐκαιρίας πρὸς ἐπιβολὴν τῆς προστατείας αὐτῆς ἐπὶ τῶν Δελφῶν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι θὰ ἐζήτουν τὴν κατάληψιν τῶν ὀχυρῶν θέσεων τῶν Θερμοπυλῶν. Τούτου ἕνεκεν ἀπέκρουσαν τοὺς Ἀθηναίους, ἐξοπλίσαντας 50 σκάφη ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Προξένου, ἵνα θέσωσι φρουρὰς ἐν ταῖς τῶν Λοκρῶν θέσεσιν, ἅσπερ ἐπισήμως αὐτοῖς ὑπεσχέθησαν. Τοῦτο ἐπῆλ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΡΟΣΟΔΟΥ

θεν ἀκριβῶς, καθ' ἣν στιγμὴν ἤρξαντο αἱ διαπραγματεύσεις Ἀθηναίων καὶ Φιλίππου. Ἤδη λίαν ἐξηρεθισμένοι ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τῇ περιφρονήσει ταύτῃ, τὸ δ' ἔργον τῶν πρακτόρων τοῦ Φιλίππου εὐχερέστερον καθίστατο, πρακτόρων, οἵτινες ἀδιακόπως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου εἰργάζοντο νὰ διαρρήξωσι τὰς σχέσεις Ἀθηνῶν καὶ Φωκίδος καὶ νὰ παραλύσωσι τὰς συμπαθείας τῶν δύο ἐκείνων μερίδων, αἵτινες ὡς ἐκ τῶν πολιτικῶν αὐτῶν βλέψεων ζωηρότατα θὰ ἐνδιεφέροντο ἐν τῇ τύχῃ τῶν Φωκέων. Οὕτως ἐξ ἰδίου σφάλματος ὁ Φάλαικος εὑρέθη ἐν τῇ μᾶλλον ἀπέλπιδι θέσει· καθεώρα ὅτι οἱ μὲν Μακεδόνες προσήγγιζον πρὸς ὁριστικὴν ἐπίθεσιν, οἱ δὲ πόροι αὐτοῦ ταυτοχρόνως ἐξηντλήθησαν, ἡ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χώρᾳ ἐπικράτησις ἐκλονίζετο καὶ πᾶσα ἐλπὶς βοηθείας ἀπέπτη. Πράγματι ὁ Ἀρχίδαμος, ὅστις εὑρίσκετο εἰσέτι ἐν Φωκίδι μετὰ 1000 βαρέως ὡπλισμένων πεζῶν πρὸς ἐπισκόπησιν τῶν γεγονότων καὶ ὅστις κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν θ' ἀπεφάσιζε πιθανῶς νὰ ὑπερασπίσῃ τὰς Θερμοπύλας, τῷ τοῦ Λεωνίδα ἐπόμενος παραδείγματι, ὑπέστρεψεν οἴκοι κατὰ τὴν ἀποφασιστικὴν στιγμήν, ἀφοῦ εἶχεν ἀποκαλυφθῇ ἤδη τοῖς Σπαρτιάταις ἐν Πέλλῃ τὸ ἀπατηλὸν τῆς ἐλπίδος ὅτι ὁ Φίλιππος θ' ἀπέδιδε ὅθεν αὐτοῖς τὰ ἐπὶ τῶν Δελφῶν ἀρχαῖα αὐτῶν δίκαια: «Ἀφίκοντο Λακεδαιμόνιοι (εἰς Πέλλαν) πλείστας ἐλπίδας ἔχοντες ἀποδοθήσεσθαι τῇ ἑαυτῶν μητροπόλει, Δωριεῦσι λέγω, τὸ ἱερόν· τούτων γὰρ ἦν τὸ ἀρχαῖον». (Σχόλ. Δημοσθ. ΙΘ', 73). Ἀλλὰ καὶ ἐξ Ἀθηνῶν οἱ Φωκεῖς δὲν εἶχον πλειότερα νὰ ἐλπίζωσι, καθόσον μάλιστα χωρὶς νὰ ἀντιπροσωπεύωνται αὐτόθι ὑπὸ πληρεξουσίων, οἱ αὐτόθι δρομοκήρυκες ἢ πράκτορες αὐτῶν ἐπληροφόρουν αὐτοὺς περὶ πάντων τῶν γινομένων καὶ μετὰ μεγίστης ἀνυπομονησίας παρηκολούθουν τὰς πρὸς τὴν εἰρήνην διαπραγματεύσεις. Πρὸς στιγμὴν τῇ προτάσει τοῦ Δημοσθένους ἤλπισαν ὅτι θὰ ἐγίνοντο δεκτοὶ ἐν τοῖς συμμάχοις, οἵτινες θὰ μετεῖχον τῆς εἰρήνης, ἀλλ' ἠπατήθησαν· ἐπὶ τέλους μάλιστα ἡ περὶ ἧς ἀνωτέρω λόγος ἐγένετο πρότασις τοῦ Φιλοκράτους κατέπνιξε πᾶσαν ἐλπίδα αὐτῶν περὶ ἐπιτυχίας βοηθείας ἐν τῇ χρισίμῳ στιγμῇ. Ὁ Φάλαικος λοιπὸν δὲν εἶχεν εἰμὴ ἐχθροὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ, μία δὲ ὑπελείπετο αὐτῷ ἐλπὶς σωτηρίας, ἡ μετὰ τοῦ Φιλίππου συνεννόησις. Ἐν τῷ μέσῳ λοιπὸν τοῦ ἰουλίου ἐκήρυξεν ὅτι πρόθυμος ἦτο νὰ παραδώσῃ αὐτῷ τὰ ὀχυρώματα τῶν Θερμοπυλῶν, ἐπιτυχὼν ὅμως ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ἐλευθέρας ἐξόδου αὐτοῦ μετὰ 8,000 μισθοφόρων: «Φάλακος, ἐν τῇ Νικαίᾳ διατρίβων καὶ θεωρῶν αὐτὸν οὐκ ἀξιόμαχον ὄντα, διεπρεσβεύσατο πρὸς τὸν βασιλέα περὶ διαλύσεων· γενομένης δὲ ὁμολογίας, ὥστε τὸν Φάλακον μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἀπελθεῖν ὅποι βούλοιτο, αὐτὸς μὲν ὑπόσπονδος εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπεχώρησε μετὰ τῶν μισθοφόρων, ὄντων ὀκτακισχιλίων, οἱ δὲ Φωκεῖς, συντριβέντες ταῖς ἐλπίσι, παρέδωκαν ἑαυτοὺς τῷ Φιλίππῳ». (Διοδ. ιϛ' 59. Πρβλ. Δημοσθ. Περὶ Παραπρ. § 62). Ἀληθῶς μολονότι ὁ βασιλεὺς πάντοτε ἐπιδεικτικῶς ἐδείκνυε τὸν εὐσεβῆ ζῆλον αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν Δελφῶν, δὲν ἐσκέπτετο ἤδη νὰ τιμωρήσῃ τοὺς λῃστεύσαντας τὸν ναὸν καὶ νὰ ἐπιρρίψῃ τὸ σφάλμα εἰς τοὺς ἀληθῶς ἠσύχους. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ εἶχεν ἐπιτευχθῆ· ἐκράτει ἐν χερσὶ τὰς κλεῖς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠδύνατο, ἡγούμενος τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, νὰ διέλθῃ τὰ ἐλεύθερα αὐτῷ στενὰ καὶ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν καρδίαν τῆς χώρας. Ἦρχετο δὲ οὐχὶ ὡς ξένος κατακτητής, ἀλλ' ὡς ὁ στρατηγὸς τῆς θεσσαλικῆς ὁμοσπονδίας, ὡς ὁ σύμμαχος τῶν Θηβῶν. Αἱ Θῆβαι κατέλαβον ἀμέσως ὁλόκληρον τὴν χώραν, ἡσπερ ἀπὸ πολλοῦ ἀπεστερήθη, εἶτα δὲ οἱ σύμμαχοι εἰσῆλθον ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὴν Φωκίδα καὶ ὁ Φίλιππος ἐπέτυχε τῆς δόξης ἐπὶ τῷ ὅτι διὰ μόνης τῆς προσεγγίσεως αὐτοῦ [καὶ χωρὶς ποσῶς νὰ σύρῃ τὸ ξίφος, κατώρθωσε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν πόλεμον ἐκεῖνον, ὅστις ἀπὸ δεκαετίας ὅλως ὑπῆρξε δι' ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα πηγὴ τοσούτων ταλαιπωριῶν.

Ἤδη ὁ Φίλιππος δὲν ἐπεθύμει νὰ παρεμβῇ αὐθαιρέτως εἰς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ παραστῇ τοὐναντίον ὡς εὐεργέτης τοῦ ἔθνους, ὅστις ἀποκατέστησε τοὺς θεσμοὺς αὐτῆς κατόπιν κακούργου διακοπῆς τούτων. Ἡ ἀποκατάστασις ὅμως αὕτη τῶν θεσμῶν ἐχρησίμευσεν αὐτῷ ὡς βάσις τῶν μετέπειτα ἐν Ἑλλάδι σχεδίων αὐτοῦ, ὃν τρόπον καὶ ἡ κατὰ τὴν ἐν Θήβαις διαμονὴν αὐτοῦ ἐξοικείωσις πρὸς τοὺς δελφικοὺς θεσμοὺς συνετέλεσεν εἰς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ περὶ Ἑλ-

λάδος προθέσεων. Ὡς νικητὴς ἐν τῷ ἱερῷ πολέμῳ ὁ Φίλιππος ἠξίου δικαιώματα, οἷα ἐξήσκησαν ὁ Κλεισθένης καὶ ὁ Σόλων κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἱεροῦ πολέμου, ὅτε ἀποκατέστησαν τὰ ἀρχαῖα θέσμια καὶ νέας ὥρισαν διατάξεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐθνικοῦ ἱεροῦ καὶ αὔξησιν τῆς φήμης καὶ ὑπολήψεως τούτου. Ἐκ συμφώνου λοιπὸν μετὰ τῶν δύο συμμάχων ἀποκατέστησε πρῶτον τὰς ἀρχὰς τοῦ ἱεροῦ, ἐξαγνίσας πιθανῶς εἶτα αὐτό τε καὶ σύμπασαν τὴν εἰς τοῦτο ἀνήκουσαν χώραν καὶ συνεκάλεσεν εἶτα συνέλευσιν τῶν Ἀμφικτυόνων (καὶ οὗτοι δ' εἶχον ἐπίσης ἀνάγκην ἐξαγνισμοῦ, διότι ὁστισδήποτε μετεῖχεν εἴτε ἐγγύθεν, εἴτε καὶ πόρρωθεν τῆς ἱεροσυλίας ἀπέβαλλε τῇ συγκαταθέσει τῶν συμμάχων τὴν ἐν τῷ ὁμοσπονδιακῷ συμβουλίῳ ἕδραν τε καὶ ψῆφον), ἐξαιρεθέντων ὅμως τῶν Φωκέων, ὧν ἡ διπλῆ ψῆφος ἀπώλετο διὰ παντός, οὕτως ὥστε ἠδύνατο νὰ προστενεχθῇ τῷ Φιλίππῳ ὡς ἀμοιβὴ ἐπὶ τῇ ὑπ' αὐτοῦ διασώσει τοῦ ἱεροῦ ἀπὸ τῶν ἱεροσύλων αὐτῶν χειρῶν: «Ἔδοξε τοῖς συνέδροις μεταδοῦναι τῷ Φιλίππῳ καὶ τοῖς ἀπογόνοις αὐτοῦ τῆς Ἀμφικτυονίας καὶ δύο ψήφους ἔχειν, ἃς πρότερον οἱ καταπολεμηθέντες Φωκεῖς εἶχον» (Διοδώρ. ΙΣΤ' 60. Πρβλ. Παυσαν. Ι 3, 3.). Ἐξηρέθησαν πρὸς τούτοις καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, διότι διετέλουν εἰσέτι ἀποσυνάγωγοι καὶ διότι εἶχον μιανθῇ ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς Φωκεῖς σχέσεων αὐτῶν· ταυτὰ ὑπέστησαν καὶ οἱ Κορίνθιοι, ὡς τῶν αὐτῶν καὶ οὗτοι ἔνοχοι. Ὑπῆρξε πρὸς τούτοις καὶ τρίτον εἶδος ἐξαιρέσεως· αἱ Ἀθῆναι π. χ. δὲν εἶχον προσκληθῇ εἰς τὴν πρώτην σύνοδον τῶν Ἀμφικτυόνων. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν, ἣν ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο αὐτοῖς, νὰ συνταχθῶσιν αὐτῷ ὡς σύμμαχοι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἄρτι συνομολογηθεισῶν συνθηκῶν. Ἡ πρὸς τὴν διοργάνωσιν λοιπὸν τῆς ἑλληνικῆς ὁμοσπονδίας συμμετοχὴ ἀπετέλεσε προνόμιον ἐκείνων μόνον, οἵτινες ἔλαβον τὰ ὅπλα ὑπὲρ τοῦ θεοῦ τῶν Δελφῶν, ὡς τὰ φῦλα τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Οἴτης, οἱ Δωριεῖς τοῦ Παρνασσοῦ, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Δόλοπες, οἵτινες κατῴκουν μεταξὺ της Θεσσαλίας, τῆς Αἰτωλίας καὶ τῆς Ἠπείρου. (Ὑπάρχουσιν ἀργυρᾶ νομίσματα, ἀναμιμνήσκοντα τὴν λῆξιν τοῦ ἱεροῦ πολέμου καὶ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΩΝ). Παράδοξον πράγματι ἀπετέλεσε θέαμα ἡ ἐπὶ τῷ αὐτῷ συνένωσις ἀρχαίων τε καὶ νέων στοιχείων ἐν τῷ δελφικῷ συνεδρίῳ. Κατὰ τὴν περὶ τιμωρίας τῶν Φωκέων σύσκεψιν ἡ ἀπώλεια τοῦ τῆς ψηφοφορίας δικαιώματος αὐτῶν δὲν ἐθεωρήθη ἐπαρκὴς ποινὴ τῆς ὑπ' αὐτῶν παραβιάσεως τῆς εἰρήνης· οἱ Οἰταῖοι μάλιστα προέτειναν τὴν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν βράχων κατακύλισιν πάντων τῶν δυναμένων νὰ φέρωσιν ὅπλα κατοίκων τῆς Φωκίδος ὡς ἱεροσύλων. Ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς Φωκεῖς ἀπὸ τῆς τοιαύτης θηριωδίας τῶν συμπατριωτῶν αὐτῶν, τοσούτῳ μᾶλλον μυσαρᾶς, ὅσῳ ὑπενηργεῖτο ὑπὸ τὸ πρόσχημα θρησκευτικοῦ ζήλου. Καὶ ταῦτα μὲν φαινομενικῶς, ἐνδομύχως δὲ περὶ ἑνὸς μόνου ἐσκέπτετο, νὰ λάβῃ δηλ. τοιαῦτα μέτρα, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρξωσιν ὀχυραὶ παρὰ τοῖς Φωκεῦσι θέσεις, δυνάμεναι νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐν στάσει ὑπ' αὐτῶν καὶ νὰ διακυβεύσωσι συνεπῶς τὰ ὠφελήματα. Ἅτινα ἐκ τοῦ πολέμου ἐρρύσατο. Ἐκατεδαφίσθησαν λοιπὸν τὰ τείχη 22 πόλεων, οἱ κάτοικοι αὐτῶν διεσπάρησαν ἀνὰ τὰ χωρία, ὅπου ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκιῶν εἶχε περιορισθῇ, ἀφέθησαν αὐτοῖς αἱ ἰδιοκτησίαι ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ πληρώνωσι φόρον εἰς τὸν ναὸν μέχρις οὗ ἀποκατασταθῇ ὁ ἱερὸς θησαυρός, πάντες οἱ ἵπποι ἐπωλήθησαν καὶ πάντα τὰ ὅπλα κατεστράφησαν. Ἡ αὐστηρότης τῶν μέτρων τούτων, ἅτινα παριστάνοντο ὡς ἀπόρροια τῆς βασιλικῆς εὐσπλαγχνίας, ἐπετάθη εἰσέτι ὡς ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τοὺς ἀσπονδοτέρους ἐχθροὺς τῶν Φωκέων. Ἡ χώρα εἰς μεγάλην περιέπεσε δυστυχίαν, οἱ δὲ δυνάμενοι ἀπεχώρησαν, τῶν Ἀθηναίων εὑρισκομένων εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ μὴ δύνανται νὰ πράξωσί τι ὑπὲρ συμμάχου, ὃν ἐγκατέλιπον εἰς καταστροφὴν διὰ τῆς ἁπλῆς αὐτῶν ἀδρανείας, χορηγήσωσι δὲ μόνον φιλοξενίαν εἰς τοὺς φυγάδας Φωκεῖς. Ἐν Ἀθήναις τοιαύτη ἐπῆλθε τότε μεταβολὴ φρονημάτων, ὥστε ἀπεφασίσθη νέα νὰ σταλῇ πρεσβεία εἰς τὸν Φίλιππον, ὃν ἐκ τοῦ πλησίον νὰ ἐπιτηρῇ καὶ εἰς τὸν ὁποῖον νὰ συστήσῃ τὴν τήρησιν τῶν ὑπεσχημένων· μολονότι δὲ εἶχον ὁρισθῇ τὰ αὐτὰ εἰς τὴν πρώτην πρεσβείαν ἀποτελέσαντα μέλη, ὁ μὲν Αἰσχίνης, καθορῶν ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον ὠφέλειά τις, ἣν ἐκ τῆς πρεσβείας ταύτης ν' ἀρυσθῇ, τὸν ἀσθενῆ προσποιηθείς, ἀπέσχε ταύτης, ὁ δὲ Δημο-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

σθένης, τὸ μάταιον ἴσως βλέπων τοῦ πράγματος, ἀποφαστικῶς ἠρνήθη νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς πρέσβεις· ὁπωσδήποτε οἱ τελευταῖοι οὗτοι πρὶν ἢ ἔτι φθάσωσιν εἰς τὸ τοῦ Φιλίππου στρατόπεδον πληροφορηθέντες καθ' ὁδὸν ὅτι ὁ Φίλιππος διῆλθε τὰ στενὰ καὶ τοὺς Φωκεῖς ἀφώπλισεν, ὑπέστρεψαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς Ἀθήνας, ἵνα μεταδώσωσι τὸ δυσάρεστον ἄγγελμα.

Ἤδη οἱ Ἀθηναῖοι κατεῖδον ὅτι ἀντὶ νὰ θριαμβεύσωσιν ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν τῇ ἀρωγῇ τοῦ Φιλίππου, τὰ γεγονότα διέψευσαν τὰ ὀνειροπολήματα αὐτῶν. Οἱ ἀπατηθέντες ἦσαν οὐχὶ οἱ Θηβαῖοι, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, διότι ἐγένετο καταχρησις τῆς εὐπιστίας αὐτῶν, ἵνα προσεγγίσωσιν οἱ ὑπὸ τὸν Φίλιππον εἰς Θερμοπύλας, νὰ ἐκλίπωσιν οἱ σύμμαχοι αὐτῶν καὶ ἐνισχυθῶσιν οἱ τούτων ἐχθροί. Ἐνῷ δ' ἐπίστευον ὅτι ἡ τοσοῦτον ἐξαρθεῖσα εἰρήνη θὰ καθίστα αὐτοὺς ἐκ νέου μεγάλην δύναμιν, αἴφνης εἶδον ὅτι ἐξῃρέθησαν πλεῖον παντὸς ἄλλου τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων. Χωρὶς νὰ λάβωσιν αὐτοὺς ὑπ' ὄψιν πολυπληθεῖς στρατοὶ διέσχισαν τὴν Ἑλλάδα καὶ νέον παρέσχον αὐτῇ σύνταγμα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἠσθάνθησαν πλέον ὅτι ἠπειλοῦντο ἐν αὐτῇ τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν χώρᾳ. Ἡ Ἀττικὴ περιεκυκλοῦτο ὑπὸ ἐχθρῶν μεμεθυσμένων ἐκ τῆς ὑπεροψίας, ἑστερεῖτο συμμάχων, ἦν δὲ ἀνοικτὴ καὶ ἄνευ ἀμύνης. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος, ἐπιθυμῶν νὰ κατευνάσῃ τὴν διεγερθεῖσαν φυσικῶς παρὰ τούτοις ὀργήν, ἔπεμψεν ἅμα τῇ εἰς Ἑλλάδα εἰσόδῳ αὐτοῦ, ἐπιστολήν, ἵνα δικαιολογηθῇ κατά τινα τρόπον ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ εἰς τὰς αἰτήσεις τῶν Θηβαίων καὶ τῶν Θεσσαλῶν. Ἡ μακεδονικὴ μάλιστα μερὶς ἐθεώρησεν ἐνόχους τοὺς Ἀθηναίους, ὡς μὴ συμπράξαντας ἐμπράκτως τῷ Φιλίππῳ ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτῶν ὡς συμμάχων· ἐπιστραφέντων τέλος καὶ τῶν αἰχμαλώτων, οὐδὲν πλέον ὑπελείπετο τοῖς Ἀθηναίοις, εἰμὴ νὰ κατευνάσωσι τὸν θυμὸν αὐτῶν καὶ νὰ πέμψωσι νέαν πρεσβείαν πρὸς περιφρούρησιν τῶν συμφερόντων τῆς δημοκρατίας ἐν Φωκίδι· ὁ Αἰσχίνης μετέσχε τῆς πρεσβείας ταύτης. Ἀλλ' ἡ πρεσβεία αὕτη ἐχρησίμευσε μόνον εἰς τὸ νὰ καταστῇ μάρτυς τοῦ λαμπροῦ θριάμβου, ὃν ὁ Φίλιππος ἐτέλεσε. Περιβαλλόμενος οὗτος ὑπὸ πλήθους ἐξάλλου ἐκ χαρᾶς, ἀπέλαυε πάσης τιμῆς, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὀφειλομένη εἰς τὸν ἄνδρα, ὅστις ἐξεδικήθη τὴν ἱεροσυλίαν τοῦ μᾶλλον ἀξιοσεβάστου ἱεροῦ τοῦ ἔθνους καὶ ὅστις ἀποκατέστησε τελετάς, ἀπὸ πολλοῦ ἀνασταλείσας. Ἐλησμονήθησαν αἱ ἐρημώσεις, αἵτινες ἐγένοντο ἐν ταῖς κοιλάσι τῆς Φωκίδος, δὲν προεβλέποντο δὲ αἱ συνέπειαι, ἅσπερ τὰ γεγονότα ταῦτα θὰ συνεπῆγον δι' ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα. Πάντες διετέλουν μόνον ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν γενομένων. Προσθέσωμεν εἰς ταῦτα καὶ τὸ γόητρον τῆς βασιλείας, πρὸς ἣν τοσοῦτον εὐαίσθητος ἦν ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ, εἰς ὃν τυφλῶς ὑπήκουον χιλιάδες λαοῦ καὶ δι' ὃν ἕτοιμοι ἦσαν νὰ θυσιάσωσι πάντες τὴν ζωὴν αὐτῶν, καὶ θὰ ἔχωμεν πλήρη εἰκόνα τῆς καταστάσεως. Καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις οὔτε ἐπεθύμουν, οὔτε ἠδύναντο νὰ ἐξαιρεθῶσι τῆς ἐντυπώσεως ταύτης. Καθεώρων τοὺς Δελφοὺς ὑπὸ τὴν αἴγλην τῶν ἐπινικείων ἑορτῶν, αἵτινες ἐπανηγυρίζοντο δι' ἑκατομβῶν, λαμπρῶν παρατάξεων, ἰδρύσεως εὐσεβῶν καθιδρυμάτων καὶ θυσιῶν εἰς τὸν θεόν. Αὐτὸς ὁ Αἰσχίνης δὲν ἐδίσταζε νὰ μετέχῃ καθ' ὁλοκληρίαν καὶ ἄνευ συστολῆς πασῶν τῶν τελετῶν, ὡς νὰ μὴ συνέβη τι δυσάρεστον τοῖς Ἀθηναίοις. Οἱ ἐν Ἀθήναις ὅμως ἐγνώριζον ὅτι ἡ νίκη τοῦ Φιλίππου ἦν σοβαρὰ διὰ τὴν ἧτταν τῆς δημοκρατίας. Ἤδη ὁ Φίλιππος ἐπεθύμει πρὶν ἢ ἀποχωρήσῃ τῶν Δελφῶν νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτόθι νέαν τάξιν πραγμάτων καὶ νομιμοποιήσῃ αὐτήν. Ἡ καταλληλος περίστασις ἐπαρουσιάσθη αὐτῷ, διότι κατὰ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ αὐγούστου, ἑβδομάδας τινὰς μετὰ τὴν τῆς Φωκίδος κατοχήν, ἐπῆλθον τὰ Πύθια, ἅπερ ἐτελοῦντο ἀπὸ τοῦ πολέμου τῆς Κρίσης κατὰ τετραετίαν (ἡ ἐποχὴ τῶν Πυθίων ὡρίσθη ἤδη διὰ τῶν ἐπιγραφῶν, αἵτινες ἀνάγονται εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῶν δούλων). Κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην τὸ πρῶτον ὁ βασιλεὺς εἰργάσθη ὡς μέλος τῆς ἑλληνικῆς Ἀμφικτυονίας· ἀπενεμήθη δὲ αὐτῷ καὶ ἡ τιμὴ τῆς προεδρείας καί, ὡς συνήθως συνέβαινε διὰ τὰς σπουδαίας ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἱερὰ ἐποχάς, ἐπανηγυρίσθη ἡ νέα αὕτη ἐποχὴ διὰ προσθήκης νέας ἀσκήσεως εἰς τὰς ἐκ παραδόσεως τοιαύτας, ἤτοι τὴν πάλην καὶ τὴν πυγμὴν τῶν νεανιῶν: «Παγκράτιον ἐν παισὶ πρώτῃ πυθιάδι ἐπὶ ταῖς ἑξήκοντα, καὶ Ἰολαΐδας ἑνίκα Θηβαῖος» (Παυσαν., 1'. 7, 8).

Ὁ Φίλιππος ὅμως ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπισήμου ὑπὸ πάντων ἀναγνωρίσεως τῶν μέτρων, ἅτινα ἔλαβεν ὡς πρὸς τὴν ἑορτὴν αὐτὴν καὶ τὴν ἀμφικτυονικὴν συμμαχίαν, ὥστε νὰ μὴ κηρυχθῶσί ποτε παράνομα. Πρὸ πάντων ἐπόθει τὴν ἐκ μέρους τῶν Ἀθηνῶν ἐπιδοκιμασίαν αὐτῶν, διότι αἱ Ἀθῆναι στενὰς εἶχον σχέσεις μετὰ τῶν Δελφῶν καὶ ἰδιάζουσαν εἶχον ἐξουσίαν εἰς τὰ τοῦ θρησκευτικοῦ δικαίου. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν τοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου εἰσαχθέντας νεωτερισμοὺς ὡς πράξεις βιαίας, ὡς ἄνομον ἀνάμιξιν καὶ ὡς παραβίασιν τοῦ δημοσίου δικαίου· ἐξηρεθίσθησαν πρὸς τούτοις ἐπὶ τῷ ὅτι ἡ προμαντεία, ἥτοι τὸ δικαίωμα τοῦ συμβουλεύεσθαι τὸ μαντεῖον πρῶτον καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ δικαίωμα τῆς προεδρείας παρὰ τῷ θεῷ τῶν Δελφῶν, οὗπερ ἀπέλαυον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, ἀνετέθη τῷ Φιλίππῳ: «Ἔχει δὲ καὶ τὴν προμαντείαν τοῦ θεοῦ, παρήσας ἡμᾶς καὶ Θετταλοὺς καὶ Δωριέας καὶ τοὺς ἄλλους Ἀμφικτύονας, ἧς οὐδὲ τοῖς Ἕλλησιν ἅπασι μέτεστι» (Δημοσθ. Περὶ Παραπρ. § 33). Δὲν ἀπέστειλαν δὲ τὴν φορὰν ταύτην ἐπίσημον πρεσβείαν εἰς τὰ Πύθια. Ὁ Φίλιππος λοιπὸν συμφέρον αὐτοῦ ἡγήσατο νὰ καταβάλῃ ὅσον τάχιον τὴν ἀντίστασιν ταύτην. Τῇ συγκαταθέσει λοιπὸν τῶν λοιπῶν Ἀμφικτυόνων, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦ κν κακῶς διατεθειμένοι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ μακεδονοθεσσαλικῆς πρεσβείας εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα ζητήσῃ λόγον παρὰ τῶν Ἀθηναίων περὶ τῆς γενομένης τοῖς φωκεῦσι φυγάσιν ὑποδοχῆς καὶ ἵνα ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν Ἀθηναίων ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν δελφικὴν Ἀμφικτυονίαν μετὰ τῶν νέων αὐτῆς δεσμῶν: «Ἦκον ὡς ὑμᾶς ἔναγχος Θετταλοὶ καὶ Φιλίππου πρέσβεις μετ' αὐτῶν ἀξιοῦντες ὑμᾶς Φίλιππον Ἀμφικτύονα εἶναι ψηφίσασθαι» (Δημοσθ. Περὶ Παραπρ. § 111). Τὸ ζήτημα τοῦτο ἦν κρίσιμον διά τε τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα, καθότι ἦν ζήτημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔδει νὰ δοθῇ βραχεῖα καὶ κατηγορηματικὴ ἀπάντησις. Οἱ πολῖται ἦσαν ἄγαν ἐξηρεθισμένοι. Ὁ Αἰσχίνης δὲν κατώρθωτε νὰ λάβῃ τὸν λόγον, καθόσον μᾶλλον εὐπρόσδεκτοι ὑπῆρξαν κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην οἱ ῥήτορες τῆς ἀντιπάλου μερίδος, οἵτινες καὶ διαρρήδην ἐκήρυξαν ὅτι σφοδρὰ διαμαρτυρία κατὰ τῆς τοιαύτης ἀπρεποῦς ἀπαιτήσεως ἦν ἡ μόνη ἀπάντησις, ἥτις ἠδύνατο νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὴν τῶν Ἀθηνῶν ἀξιοπρέπειαν. Τὸ διάβημα ὅμως τοῦτο ἦν ἀρκετὰ ὀλισθηρόν· διότι τὸ μόνον ἀποτέλεσμα παραπλησίας διαμαρτυρίας ἦν τὸ ἑξῆς, ὅτι ὁ ἀμφικτυονικὸς στρατός, μὴ διαλυθεὶς εἰσέτι καὶ ἕτοιμος πρὸς μάχην διατελῶν, θὰ προὐκάλει ἐξακολούθησιν τοῦ ἱεροῦ πολέμου ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν· ἀλλ' αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ὅλως μεμονωμέναι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, οὐδ' εἶχον περισυλλέξει εἰσέτι τὰς ἰδίας αὐτῶν δυνάμεις. Ὁ Δημοσθένης, ὅστις τοσοῦτον συχνάκις κατεῖδε μετὰ θλίψεως τοὺς Ἀθηναίους ποθοῦντας μὲν τὴν εἰρήνην, ὅταν ὑπῆρχεν ἀνάγκη πολέμου, ζητοῦντας δὲ τὸν πόλεμον, ὅταν ἡ σωτηρία ἐν τῇ εἰρήνῃ μόνον ἐνέκειτο, ἠναγκάσθη ἤδη πρὸς μεγίστην αὐτοῦ θλῖψιν νὰ συμβουλεύσῃ τὴν ἐμμονὴν ἐν τῇ μετὰ τοῦ Φιλίππου συνομολογηθείσῃ εἰρήνῃ. Ὁ Δημοσθένης ὑπῆρξεν εἷς τῶν εὐαρίθμων ἐκείνων, οἵτινες ἐπηρεάζοντο ὑπὸ προκαταλήψεων, παρακωλυουσῶν τὸ καθορᾶν τὴν κατάστασιν ὑπὸ τὴν πραγματικὴν αὐτῆς μορφήν, ἦν ὁ μόνος ῥήτωρ, ὅστις, ἐλεύθερος πάσης κομματικῆς σκέψεως, εἶχε διαρκῶς ὑπ' ὄψιν τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος: «Ἐν μὲν οὖν ἔγωγε πρῶτον ὑπάρχειν φημὶ δεῖν, ὅπως εἴτε συμμάχους, εἴτε σύνταξιν, εἴτ' ἄλλο βούλεταί τις κατασκευάζειν τῇ πόλει, τὴν ὑπάρχουσαν εἰρήνην μὴ λύπων τοῦτο ποιήσει» (Δημόσθ. Περὶ εἰρήνης § 13). «Δεύτερον δὲ ὁρᾶν ὅπως μὴ προαξόμεθα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς συνελθόντας τούτους καὶ φάσκοντας Ἀμφικτύωνας νῦν εἶναι εἰς ἀνάγκην καὶ πρόφασιν κοινοῦ πολέμου πρὸς ἡμᾶς» (Αὐτ. § 14 Πρβλ. καὶ §§ 18—23). Καὶ κατωτέρω: «Οὐκοῦν εὖ ἴσθι καὶ κομιδῇ σχέτλιον, πρὸς ἑκάστους καθ'ὃν οὕτω προσεννενεγμένους περὶ τῶν οἰκείων καὶ ἀναγκαιοτάτων πρὸς πάντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι» (Αὐτ. § 25). Τοιαῦτα καὶ ἄλλα παραπλήσια ὁ Δημοσθένης ὑπὲρ τῆς εἰρήνης εἰσηγήσατο, τοσοῦτον τον μᾶλλον, ὅσῳ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην κήρυξις τοῦ πολέμου ἀπετέλει μὲν ζημίαν τῇ πατρίδι, θὰ συνεπῆγε δὲ τὸν ὑπὸ τῶν πολυαρίθμων καὶ λίαν ἰσχυρῶν ἐχθρῶν τῶν Ἀθηναίων ποθούμενον θρίαμβον. Οὕτως οἱ εἰς

τοὺς Ἀθηναίους ἀποσταλέντες πρέσβεις μεμετρημένην ἔλαβον ἀπάντησιν καὶ εἰρηνικὸν ὅλως τὸν χαρακτῆρα. Αἱ Ἀθῆναι ἐκήρυξαν, ὡς εἰκάζεται, ὅτι εἰς οὐδεμίαν προβήσονται διαμαρτυρίαν κατὰ τῆς ἀμφικτυονικῆς τάξεως καὶ ὅτι τοῦ λοιποῦ θ' ἀποστέλλωσι πρέσβεις εἰς τὴν ἑορτήν. Τοιουτοτρόπως ἀπώλεσεν ὁ ἐχθρὸς πᾶσαν πρὸς πόλεμον ἀφορμὴν ὁ Φίλιππος δέ, ἐπισφραγίσας οὕτω τὸν ἱερὸν πόλεμον, ὑπέστρεψε κατὰ τὸ φθινόπωρον εἰς Μακεδονίαν.

ΦΩΚΙΩΝ, ὁ ἀθηναῖος στρατηγὸς καὶ πολιτευτής. Ἦν ἀνὴρ ταπεινῆς καταγωγῆς, υἱὸς δὲ τοῦ Φώκου, καὶ φαίνεται ὅτι ἐγεννήθη τῷ 402 π. Χ. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ἐσπούδασεν ὑπὸ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ξενοκράτην, ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν καὶ εἰς τὰ τοῦ Σουΐδα γραφόμενα, καὶ αὐτὸς ὁ Διογένης κατέλεγεν αὐτὸν ἐν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Τὸ πρῶτον διεκρίθη ὑπηρετῶν ὑπὸ τὸν Χαβρίαν, φίλον αὐτοῦ (376 π. Χ.), ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τῆς Νάξου, καθ' ἣν διῴκει τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν νίκην συνετέλεσε. Μετὰ τὴν μάχην ὁ Χαβρίας ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὰς νήσους, ἵνα ζητήσῃ τὰς συντάξεις αὐτῶν, τάξας ὑπ' αὐτὸν καὶ μοῖραν στόλου ἐξ 20 σκαφῶν· ἀλλ' ὁ Φωκίων, παρατηρήσας ὅτι ὀλίγα ἦσαν τὰ σκάφη ἐκεῖνα, προκειμένου περὶ ἐχθρῶν, πολλὰ δὲ προκειμένου περὶ φίλων, ἐπέβη μιᾶς μόνον τριήρεως καί, μεταβὰς παρὰ τοῖς συμμάχοις, ἔτυχε διὰ τῆς συνδιαλλακτικῆς αὐτοῦ πολιτείας ἀφθόνων συνδρομῶν. Τῷ 351 ἀνέλαβεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Εὐαγόρα τὴν διοίκησιν τῶν δυνάμεων, αἵτινες συνελέγησαν ὑπὸ τοῦ Ἱδριέως, ἡγεμόνος τῆς Καρίας, πρὸς καθυπόταξιν τῆς Κύπρου εἰς Ἀρταξέρξην τὸν Γ' τὸν Ὦχον, ἐπέτυχον δὲ ἀμφότεροι τῆς καθυποτάξεως ὁλοκλήρου τῆς νήσου ἐξαιρέσει τῆς Σαλαμῖνος, ὅπου ὁ Πνυταγόρας ἀνθίστατο, μέχρις ὅτου εὗρε τὰ μέσα συνδιαλλαγῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ πέρσου βασιλέως. Ἡ κατὰ τῆς Εὐβοίας ἐκστρατεία τοῦ Φωκίωνος καὶ ἡ ἐν Ταμύναις μάχη φαίνονται ἀναγόμεναι μᾶλλον εἰς τὸ 354 π. Χ. Τὸ περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ψήφισμα ἐψηφίσθη παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ Δημοσθένους καὶ συνεπείᾳ αἰτήσεως ἐκ μέρους τοῦ Πλουτάρχου, τυράννου τῆς Ἐρετρείας, περὶ βοηθείας ἐναντίον τοῦ Καλλίου. Ἀλλ' οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, ὑπερβολικὴν ἔχοντες ἰδέαν περὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἐν τῇ νήσῳ μερίδος αὐτῶν, παρημέλησαν τὸν καταρτισμὸν ἐπαρκοῦς βοηθείας, ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Φωκίωνος ἠλαττώθη συνεπείᾳ πολλῶν λειποταξιῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας εἶχε προχωρήσει εἰς θέσιν ἐν Ταμύναις, ὅπου ἡ ἧττα θὰ καθίστατο ὀλεθρία, ὁ δὲ κίνδυνος αὐτοῦ ἐπετείνετο καὶ ὑπὸ τοῦ παρατόλμου καὶ προδοτικοῦ ἔτι χαρακτῆρος τοῦ συμμάχου αὐτοῦ Πλουτάρχου· ὁπωσδήποτε διὰ τῆς δεξιότητος καὶ ἀπαθείας αὐτοῦ ἤρατο τὴν νίκην κατόπιν πεισματώδους μάχης. Καὶ πρὸς τὸν Πλούταρχον, ὡς πρὸς ἐχθρὸν ἔκτοτε συμπεριφερόμενος, ἐξήλασεν αὐτὸν τῆς Ἐρετρείας καὶ κατέλαβε φρούριόν τι, καλούμενον Ζάρητρα, ἀμφιβόλως κείμενον μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς θαλάσσης, ἐν τῷ στενωτέρῳ τῆς νήσου μέρει. Πάντας τοὺς εἰς χεῖρας αὐτοῦ περιπίπτοντας Ἕλληνας αἰχμαλώτους ἀπηλευθέρου, ἵνα μὴ οἱ Ἀθηναῖοι συγκεντρώσωσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν, κατὰ δὲ τὴν τοῦ Φωκίωνος ἀναχώρησιν οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηνῶν λίαν ἠσθάνθησαν τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀγὼν τῶν Ἀθηνῶν λίαν ἐξέπεσεν ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Φωκίωνος Μολοσσοῦ. Τῷ 343 π. Χ. πιθανῶς συνωμοσίας καταρτισθείσης ὑπὸ τοῦ Πτοιοδώρου καί τινων ἄλλων τῶν κυριωτέρων πολιτῶν τῶν Μεγάρων πρὸς προδοτικὴν παράδοσιν τῆς πόλεως εἰς τὸν Φίλιππον, οἱ Μεγαρεῖς ἀπεστάλησαν εἰς Ἀθήνας, ζητοῦντες βοήθειαν, ὁ δὲ Φωκίων ἀπεστάλη αὐτόσε μετὰ δυνάμεως, δι' ἧς ὠχύρωσε τὸν λιμένα Νίσαιαν καὶ συνήνωσεν αὐτὸν διὰ δύο μακρῶν τειχῶν μετὰ τῆς πόλεως. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη τοῦ Φωκίωνος, ἐὰν εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀνάγηται, ἦν ἐπιτυχής, ὁ δὲ σκοπὸς τῶν συνωμοτῶν ἐματαιώθη. Τῷ 341 π. Χ. ὁ Φωκίων ἦν ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἀπεστάλη προτάσει τοῦ Δημοσθένους εἰς Εὔβοιαν, ἵνα ἐνεργήσῃ ἐναντίον τῆς τοῦ Φιλίππου μερίδος, καὶ ἐπέτυχε τῆς ἐξ Ἐρετρείας καὶ Ὠρεοῦ ἐξώσεως τοῦ Κλειτάρχου καὶ τοῦ Φιλιστίου, ἀποκατέστησε δὲ τὴν ἀθηναϊκὴν ἐν τῇ νήσῳ ὑπεροχήν. Τῷ 340 π. Χ. ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι δὲν διετίθεντο πλέον νὰ ἀναμιχθῶσιν εἰς τὸν πόλεμον ἕνεκα τοῦ ὅτι οἱ Βυζάντιοι ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶσι τὸν Χάρητα, ἀποσταλέντα εἰς βοήθειαν αὐτῶν κατὰ τοῦ Φιλίππου, ὁ Φωκίων ὑπέμνησεν αὐτοῖς ὅτι ὤφειλον

ν' ἀγανακτῶσιν οὐχὶ κατὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν ἐπὶ τῇ δυσπιστίᾳ ταύτων, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν στρατηγῶν, ἡ πολιτεία τῶν ὁποίων τὴν δυσπιστίαν ταύτην παρὰ τοῖς συμμάχοις διήγειρεν. Ὁ λαός, ἀναγνωρίσας τὴν ὀρθότητα τῶν παρατηρήσεων τοῦ Φωκίωνος, ἐψήφισε τὴν ἀποστολὴν νέας δυνάμεως, ἧς τὴν ἀρχηγίαν ἀνέθηκε τῷ Φωκίωνι. Κατὰ τὴν εἰς τὸ Βυζάντιον ἄφιξιν αὐτοῦ δὲν ἐπειράθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐστρατοπέδευσεν ἔξω τῶν τειχῶν. Ὁ Κλέων ὅμως, Βυζάντιος φίλος καὶ συσπουδαστὴς αὐτοῦ ἄλλοτε ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, ἠγγυήθη παρὰ τοῖς συμπατριώταις αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Φωκίωνος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὴν πόλιν. Αὐτόθι οἱ μετὰ τοῦ Φωκίωνος ἐκτήσαντο τὴν ὑπόληψιν πάντων ὡς ἐκ τῆς νομοταγοῦς αὐτῶν πολιτείας καὶ ἀμέμπτου αὐτῶν διαγωγῆς. Ἀποτέλεσμα τούτου ἦν ὅτι ὁ Φίλιππος ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τὴν κατὰ τῆς Περίνθου καὶ τοῦ Βυζαντίου ἀπόπειραν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Χερσόνησον, ἐνῷ ὁ Φωκίων κατέλαβε διάφορα αὐτοῦ σκάφη, ἀνεκτήσατο ἐνίας τῶν πόλεων, αἵτινες εἶχον μακεδονικὰς φρουράς, καὶ κατῆλθεν εἰς πολλὰ μέρη τῶν ἀκτῶν, διατρέχων καὶ ληλατῶν τὴν τοῦ ἐχθροῦ χώραν. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ Φωκίων μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην τῶν Ἀθηναϊκῶν ὅπλων ἐπιμόνως συνίστα εἰρήνην μετὰ τοῦ Φιλίππου· γινώσκομεν ὅμως ὅτι ἡ τοῦ Δημοσθένους γνώμη ἐπεκράτησεν, ὁ δὲ τελευταῖος ἄπελπις ἀγών, ὅστις τῷ 338 τοσοῦτον ὀλεθρίως διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐν Χερωνείᾳ ἔληξε, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τοῦ Φωκίωνος μετὰ μικρᾶς μόνον συμπαθείας καὶ πολλῷ ἧττονος ἐλπίδος. Ὅτε ὅμως ὁ Φίλιππος συνεκάλεσε πάσας τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας εἰς γενικὸν συνέδριον ἐν Κορίνθῳ καὶ ὁ Δημάδης προέτεινε ν' ἀποστείλωσιν αὐτόσε ἀντιπροσώπους οἱ Ἀθηναῖοι, ὁ Φωκίων συνεβούλευσε τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ νὰ μὴ ἐνεργήσωσι, μέχρις ὅτου θὰ καθίστατο γνωστὸν τί ὁ Φίλιππος θ' ἀπήτει παρὰ τῶν ὁμοσπόνδων. Ἡ συμβουλὴ αὐτοῦ καὶ πάλιν ἀπερρίφθη, ἀλλ' εἶτα οἱ Ἀθηναῖοι μετεμελήθησαν ἐπὶ τῇ μὴ ἀποδοχῇ αὐτῆς, ὅτε εἶδον ὅτι τὸ συνέδριον ἐπέβαλεν αὐτοῖς χορηγίαν σκαφῶν καὶ ἱππικοῦ. Ὅτε τῷ 336 ἐγένετο γνωστὴ ἐν Ἀθήναις ἡ δολοφονία τοῦ Φιλίππου, ὁ Δημοσθένης προέτεινε δημοσίαν θυσίαν εὐχαριστιῶν ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι καὶ τὴν ἀπονομὴν θρησκευτικῶν τιμῶν εἰς μνήμην τοῦ δολοφόνου Παυσανίου, ἀλλ' ὁ Φωκίων κατεπολέμησε τὴν πρότασιν δύο ἕνεκα λόγων, πρῶτον διότι τοιαῦτα δείγματα χαρᾶς ἐτεκμηρίουν τὴν ὕπαρξιν ἀσήμου φρονήματος καὶ δεύτερον διότι ὁ ἐν Χαιρωνείᾳ νικήσας στρατὸς ἕνα ἀπώλεσε μόνον ἄνδρα. Τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο ἦν ἥκιστα ἀξιόπιστον, ἀλλὰ φαίνεται ὁπωσδήποτε ὅτι αἱ παραστάσεις αὐτοῦ περιώρισαν τὴν ἄκαιρον τοῦ λαοῦ χαράν. Ὅτε τῷ 335 π. Χ. ὁ Ἀλέξανδρος προήλαυνε πρὸς τὰς Θήβας, ὁ Φωκίων κατεμέμφετο τοῦ Δημοσθένους ἐπὶ ταῖς ἐναντίον τοῦ βασιλέως κατηγορίαις αὐτοῦ καὶ παρεπονεῖτο ὅτι ὁ Δημοσθένης ἀσκέπτως περιήγαγεν εἰς κίνδυνον τὰς Ἀθήνας· μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τῶν Θηβῶν συνεβούλευσε τοῖς Ἀθηναίοις ν' ἀποδεχθῶσι τὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου αἰτήσεις περὶ παραδόσεως τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν λοιπῶν κυριωτέρων ρητόρων τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος, προτρέπων μάλιστα ὅτι ὀρθὸν ἦτο νὰ θυσιασθῶσιν οὗτοι ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ, ὡς αἱ ἀρχαῖαι ἡρωΐδες, αἱ θυγατέρες τοῦ Λεὼ καὶ αἱ Ὑακινθίδες. Τὴν τοιαύτην παρόρμησιν ἀπέκρουσαν φυσικῶς οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα ἐστάλησαν, ἐπιτυχόντες τῆς κατευνάσεως τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Πλούταρχον δύο τοιαῦται πρεσβεῖαι ἀπεστάλησαν, τὴν μὲν μίαν τῶν ὁποίων ὁ Ἀλέξανδρος ἀπηξίωσε νὰ δεχθῇ, τὴν δ' ἑτέραν ἐδέξατο ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸν Φωκίωνα, ὅστις ἦν ἀρχηγὸς αὐτῆς, προσχωρήσας μάλιστα καὶ εἰς τὰς εὐχὰς ταύτης. Ἔκτοτε κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηκολούθει νὰ ὑπολήπτηται τὸν Φωκίωνα καὶ νὰ καλλιεργῇ τὴν φιλίαν αὐτοῦ καὶ ἐκ σεβασμοῦ μὲν πρὸς τὸν χαρακτῆρα τούτου, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκ τῶν πολιτικῶν τοῦ Φωκίωνος αἰσθημάτων εὐνοϊκῶν εἰς τὴν μακεδονικὴν ὑπεροχήν. Οὕτως ἀπηύθυνεν αὐτῷ ἐπιστολὰς μετὰ τῆς προσφωνήσεως χαίρειν, ἣν μετεχειρίζετο μόνον πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Πλούσια πρὸς τούτοις δῶρα τῷ Φωκίωνι προσήνεγκε καὶ κατ' ἐκλογὴν μίαν ἐκ τεσσάρων ἀσιατικῶν πόλεων. Ἀλλ' ὁ Φωκίων, ἀρνούμενος τὴν ἀποδοχὴν τούτων, παρεκάλει τὸν βασιλέα νὰ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸν

Δημοτική Βιβλιοθήκη

τόσον τίμιον, ὅτον καὶ ἀπ' ἀρχῆς εὗρε τοῦτον, ἐζήτησε δὲ μόνον παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν ἀπελευθέρωσιν ἑνίων ἐν Σάρδεσιν αἰχμαλώτων, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀμέσως ἐγένετο. Τῷ 325 π. Χ. ὁ Ἅρπαλος, εἰς Ἀθήνας καταφυγών, μάτην ἐπειράθη νὰ ἐπιτύχῃ τῆς εὐνοίας τοῦ Φωκίωνος, ὅστις μάλιστα ἠρνήθη νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ γαμβρὸν Χαρικλέα, ὅτε ὁ τελευταῖος οὗτος ἐνήχθη βραδύτερον εἰς δίκην ἐπὶ τῷ ὅτι ἔλαβε δῶρα παρὰ τοῦ φυγάδος· ὅτε ὅμως ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Φιλόξενος ἐζήτησαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν παράδοσιν τοῦ Ἅρπάλου, ὁ Φωκίων συνεβούλευσεν αὐτοῖς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Δημοσθένους ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην· ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ὑπῆρξαν ἀνεπιτυχεῖς καὶ ὁ στασιαστὴς ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακήν. Κατὰ τὸν Πλούταρχον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἅρπάλου ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἑταίρας Πυθιονίκης ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους καὶ τοῦ Φωκίωνος. Ὅτε διεβιβάσθη εἰς Ἀθήνας ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου τῷ 323 π. Χ. ὁ Φωκίων μάτην ἠγωνίσθη νὰ μετριάσῃ τὴν ὑπερβολικὴν χαρὰν τοῦ λαοῦ· ὅτε δὲ ἀντέστη καὶ εἰς τὴν πρότασιν περὶ πολέμου πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, ἐρωτήσαντος αὐτὸν τοῦ Ὑπερείδου πότε ἐπὶ τέλους θὰ συνεβούλευε τοῖς Ἀθηναίοις τὸν πόλεμον, ὁ Φωκίων ἀπήντησεν: «Ὅταν ἴδω τοὺς μὲν νέους ἐπιθυμοῦντας νὰ τηρήσωσι τὰς τάξεις αὐτῶν, τοὺς δὲ πλουσίους νὰ χορηγῶσιν ἐκ τοῦ πλούτου αὐτῶν καὶ τοὺς ῥήτορας ἀπέχοντας τοῦ κλέπτειν τὰ δημόσια χρήματα». Ἀποκηρύττων δὲ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ νεωστὶ ἐκλεγέντος στρατηγοῦ Λεωσθένους, παρετήρει τὰ ἑπόμενα: «Νεανίαι, οἱ λόγοι ὑμῶν εἶναι ὡς αἱ κυπάρισσοι· ἐπιβλητικαὶ καὶ ὑψηλαί εἰσιν αὗται, ἀλλὰ δὲν καρποφοροῦσι». Μετὰ τοῦ αὐτοῦ φρονήματος ἀπεδέξατο καὶ τὴν εἴδησιν τῆς πρώτης νίκης τῶν ὁμοσπόνδων Ἑλλήνων, ἐπιφωνῶν σαρκαστικῶς: «Πότε ἐπὶ τέλους θὰ παύσωμεν νικῶντες»; Μετὰ ταῦτα ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ συνεκράτησε τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἀπὸ ἐκστρατείας κατὰ τῶν βοιωτικῶν πόλεων, αἵτινες συνετάσσοντο τῇ Μακεδονίᾳ· κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος (323) ἐνίκησε τὸν μακεδόνα ἀξιωματικὸν Μικίωνα, κατελθόντα εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀττικῆς καὶ φονευθέντα ἐν τῇ μάχῃ. Τῷ 322 π. Χ. τῶν ἐν Κρανῶνι τῆς Θεσσαλίας Ἑλλήνων ἡττηθέντων ὑπὸ τῶν μακεδονικῶν δυνάμεων, ὁ Φωκίων ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Δημάδου πρὸς τὸν νικητήν, ἐν Καβμείᾳ ἐστρατοπεδευμένον, πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἐπωφελεστέρων ὅρων εἰρήνης. Ὁ Φωκίων μάτην ἐπειράθη τότε νὰ πείσῃ τὸν Ἀντίπατρον νὰ μὴ τάξῃ μακεδονικὴν φρουρὰν ἐν Μουνυχίᾳ, κατώρθωσεν ὅμως διὰ τῆς φιλίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Μένυλλον, ἀρχηγὸν τῆς ταχθείσης φρουρᾶς, νὰ ἐλαττώσῃ τὴν σκληρὰν τύχην, εἰς ἣν ἡ πόλις περιέστη. Ἐπέτυχε πρὸς τούτοις παρὰ τοῦ Ἀντιπάτρου τῆς ἀνακλήσεως πολλῶν ἐξορίστων καὶ παραχωρήσεως εὐρυτέρας προθεσμίας τοῖς Ἀθηναίοις πρὸς πληρωμὴν τῶν δαπανῶν τοῦ πολέμου, εἰς ἣν εἶχον ὑποβληθῇ, ταὐτοχρόνως ὅμως διετήρησε καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, παρατηρήσας μάλιστα κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μενύλλου προσφορὰν δώρων εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ Μένυλλος δὲν ἦτο ἀνὴρ μείζων τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰ δῶρα τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀπορρίψει προηγουμένως, τῷ δὲ Ἀντιπάτρῳ, αἰτήσαντι παρ' αὐτοῦ ἀπρεπῆ ὑπηρεσίαν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ διατελῇ ταὐτοχρόνως φίλος καὶ κόλαξ αὐτοῦ. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιπάτρου τῷ 319 π. Χ. ὁ Κάσσανδρος ἔπεμψε τὸν Νικάνωρα ἐκ μέρους ὄπισθεν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἵνα διαδεχθῇ τὸν Μένυλλον ἐν Μουνυχίᾳ. Ὁ Φωκίων ἐθεωρήθη ὡς ἐνεχόμενος ἐν τῇ ἀπάτῃ ὡς ἐκ τῶν σχέσεων μάλιστα αὐτοῦ πρὸς τὸν Νικάνωρα, παρ' ᾧ ἐνήργει ὑπὲρ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ. Ἡ δυσαρέσκεια αὕτη ἐπεταθη, ὅτε ὁ Νικάνωρ ἐκήρυξε φανερῶς ὅτι κατέλαβε τόν τε Πειραιᾶ καὶ τὴν Μουνυχίαν ἐν ὀνόματι τοῦ Κασσάνδρου. Μετὰ μικρὸν ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας ὁ υἱὸς τοῦ Πολυσπέρχοντος Ἀλέξανδρος ἐπὶ τῇ προθέσει ὄπισθεν τοῦ ἀπαλλάξαι τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Νικάνωρος καὶ ἀποκαταστῆσαι τὴν δημοκρατίαν· σὺν τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἀφίκοντο εἰς Ἀθήνας καὶ πολλοὶ ἀθηναῖοι ἐξόριστοι μετὰ πολλῶν ξένων καὶ λοιπῶν, οἵτινες καὶ ἐπέτυχον τῆς παύσεως τοῦ Φωκίωνος ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ. Εἶτα κατέπεισαν, ὡς λέγεται, τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι ἠδυνάτει νὰ κρατήσῃ τὰς Ἀθήνας, ἂν μὴ διετήρει ἑαυτῷ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Μουνυχίαν. Ἐν τέλει κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀγνωνίδου ἐπὶ προδοσίᾳ, κατέφυγε μετὰ πολλῶν αὐτοῦ φίλων

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΑΤΡΟΝΑ

πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς μετὰ συστατικῶν εἰς τὸν Πολυσπέρχοντα, ἐστρατοπεδευμένον ἐν Φαρυγαῖς, κώμῃ τῆς Φωκίδος. Αὐτόσε ἀφίκετο καὶ ἀθηναϊκὴ πρεσβεία, ἧς ἡγεῖτο ὁ Ἀγνωνίδης, ἤτις καὶ κατηγόρησε τοῦ Φωκίωνος καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ. Ὁ Πολυσπέρχων εἰσήκουσε τῶν κατηγοριῶν τούτων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς ἀπολογίας τῶν κατηγορουμένων, οἵτινες καὶ ἀπεστάλησαν ἐφ' ἁμάξης εἰς Ἀθήνας, ἵνα δικασθῶσιν ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Αὐτόθι μετὰ διαφόρους ἄλλας προτάσεις ὁ λαὸς δι' ἀνευφημιῶν κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς θάνατον καὶ φαίνεται ὅτι ἀμέσως ἐθανατώθηταν. Ὁ Φωκίων διετήρησε μέχρι τελευταίας στιγμῆς τὸ ἥρεμον, ἀξιοπρεπὲς καὶ ἐν μέρει περιφρονητικὸν ὕφος, ὅτε δέ τις ἔπτυε κατ' αὐτοῦ, ὁδηγουμένου εἰς τὴν φυλακήν, ὁ Φωκίων εἶπε: «Δὲν θὰ περιορίσῃ τις τὴν ἀναισχυντίαν τοῦ ἀτόμου τούτου;» πρὸς δὲ τὸν ἐρωτήσαντα αὐτόν, ἂν εἶχε τι νὰ καταλίπῃ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Φώκῳ, ἀπήντησε: «Τὸ μόνον, ὅπερ ἔχω νὰ εἴπω αὐτῷ, εἶναι νὰ μὴ μνησικακῇ κατὰ τῶν Ἀθηναίων». Ὅτε δὲ τὸ παρασκευασθὲν διὰ τοὺς καταδίκους κώνειον δὲν ἤρκεσε δι' ὅλους τοὺς καταδίκους, ὁ δὲ δεσμοφύλαξ ἀπῄτει πληρωμὴν πρὸς προσαγωγὴν καὶ ἄλλης ποσότητος, ὁ Φωκίων εἶπε πρός τινα τῶν φίλων: «Δός τῷ ἀνθρώπῳ τὰ χρήματα αὐτοῦ, διότι ἐν Ἀθήναις οὔτε κἂν ν' ἀποθάνῃ τις δύναται δωρεάν». Ὁ Φωκίων ἐτελεύτησε τῷ 317 π. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 85 ἐτῶν. Συνῳδὰ τῷ ἐναντίον τῶν προδοτῶν νόμῳ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐρρίφθη εἰς τὰ ὅρια Ἀττικῆς καὶ Μεγάρων, οἱ δὲ φίλοι αὐτοῦ ἠναγκάσθησαν νὰ μισθώσωσιν ἄνδρα, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἀνελάμβανον τοιαύτας ὑπηρεσίας, ἵνα καύσῃ αὐτόν. Τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ, μετὰ σεβασμοῦ συλλεγέντα, ἐκάησαν ὑπὸ γυναικὸς ἐν Μεγάροις· ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ὁ λαὸς μετεμελήθη ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ, μετήχθησαν ὀπίσω εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐτάφησαν δημοσίᾳ δαπάνῃ. Εἶτα ἐστήθη ὁρειχάλκινος ἀνδριὰς εἰς μνήμην αὐτοῦ, ὁ Ἀγνωνίδης κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ δύο ἔτι τῶν κατηγόρων αὐτοῦ, ὁ Ἐπίκουρος καὶ ὁ Δημόφιλος, δραπετεύσαντες ἐκ τῆς πόλεως, συνελήφθησαν καὶ ἐφονεύθησαν ὑπὸ τοῦ Φώκου.

Ὁ Φωκίων δὶς εἶχε συζευχθῆ, ἡ δὲ δευτέρα αὐτοῦ σύζυγος φαίνεται ὅτι ἦτο τόσον ἁπλῆ καὶ λιτὴ εἰς τὰς συνηθείας αὐτῆς, ὅσον καὶ ὁ σύζυγος· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Φωκίωνος Φῶκος περιέπεσεν εἰς ἀσωτείαν. Περὶ τοῦ Φωκίωνος λέγεται ὅτι ἐγένετο ὁ τελευταῖος διάσημος Ἀθηναῖος, ὅστις συνήνου ἐπὶ τῷ αὐτῷ τοὺς χαρακτῆρας στρατηγοῦ καί, ἥττονος ὅμως σπουδαιότητος, πολιτευτοῦ. Συγκρίνων πιθανῶς τὸ πλατωνικὸν κατ' ἰδέαν περὶ τῆς δημοκρατίας πρὸς τὴν ὑφισταμένην διαφθορὰν τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ, οὔτε περιωρίσθη, ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ σκέψεις, οὔτε ἐρρίφθη, ὃν τρόπον ὁ ἀξιεπαίνου δραστηριότητος Δημοσθένης, εἰς πρακτικὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ κακοῦ. Πιθανὸν νὰ ἐξεφυλίσθησαν οἱ συμπολῖται αὐτοῦ, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐπεχείρει τὴν ἀνύψωσιν αὐτῶν. Κατὰ συνέπειαν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι δὲν ἐνεφορεῖτο βαθέως πατριωτισμοῦ. Ἀληθὲς δ' εἶναι ὅτι συνετέλεσε κυρίως εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ χρησιμεύει εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἑξῆς ἀληθείας ὅτι ἡ ἰδιοτικὴ ἀγνότης καὶ ἁξία, καίπερ ἀποτελοῦντα οὐσιώδεις πράγματι ὅρους τῆς δημοσίας ἀρετῆς δὲν εἶναι βάσιμα ταύτης ἐγγύα.

ΦΩΚΟΣ. Δύο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Φῶκος, υἱὸς Ὀρνυτίωνος τοῦ ἐκ Κορίνθου ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Ποσειδῶνος. Λέγεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκ Κορίνθου εἰς τὴν χώραν τῆς Τιθορέας καὶ τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ ἀποικίας, ἥτις ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα Φωκίς. Λέγεται ὅτι ἐθεράπευσε τὴν Ἀντιόπην ἐκ τῆς παραφροσύνης αὐτῆς καὶ κατέστησε σύζυγον αὐτοῦ.

2. Φῶκος, υἱὸς τοῦ Αἰακοῦ ἐκ τῆς Νηρηΐδος Ψαμάθης, σύζυγος δὲ τῆς Ἀστερίας ἢ Ἀστεροδίας, ἐξ ἧς ἐγένετο πατὴρ τοῦ Πανοπέως καὶ τοῦ Κρίσου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φῶκος ὑπερέβη τοὺς ἑτεροθαλεῖς αὐτοῦ ἀδελφοὺς Τελαμῶνα καὶ Πηλέα ἐν στρατιωτικοῖς ἀγῶσι καὶ ἀσκήσεσιν, οὗτοι, ὑποκινηθέντες ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν Ἐνδηΐδος, ἀπεφάσισαν νὰ καταστρέψωσιν αὐτόν. Ὁ δὲ Τελαμὼν ἢ κατ' ἄλλους ὁ Πηλεὺς ἐφόνευσεν αὐτὸν διὰ δίσκου (τινὲς λέγουσι διὰ λόγχης κατά τινα θήραν). Οἱ ἀδελφοὶ προσεκτικῶς συνεκάλυψαν τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀνεκαλύφθη ἐπὶ τέλους καὶ ἠναγκάσθησαν οὗτοι νὰ μεταναστεύσωσιν ἐξ Αἰγίνης. Ἡ Ψαμάθη εἶτα ἐξεδικήθη τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς,

πέμψασα λύκον εἰς τὰ ποίμνια τοῦ Πηλέως, ἀλλ' ἡ Θέτις κατέπεισεν αὐτὴν νὰ μεταβάλῃ τὸ ζῶον εἰς λίθον. Ὁ τάφος τοῦ Φώκου ἐδεικνύετο ἐν Αἰγίνῃ. Λέγεται ὅτι μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου ὁ Φῶκος μετῴκησεν εἰς Φωκίδα, ἀλλ' ὅτι ταχέως ὑπέστρεψεν εἰς Αἴγιναν καὶ ὅτι ἡ χώρα τῆς Φωκίδος, ἧς μέρος μόνον ἀπεκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐπεξετάθη ὑπ' αὐτοῦ. Ἐν Φωκίδι διατελῶν, στενὴν συνέδεσε φιλίαν μετὰ τοῦ Ἰασοῦ, ἥτις ἐπεσφραγίσθη διὰ δωρεᾶς δακτυλίου, φέροντος σφραγῖδα· ἡ σκηνὴ δ' αὕτη παριστάνετο ἐν τῇ ἐν Δελφοῖς λέσχῃ. Ὁ Πανοπεὺς καὶ ὁ Κρῖσος, οἱ υἱοὶ τοῦ Φώκου, μετηνάστευσαν ἐπίσης, ὡς λέγεται, εἰς Φωκίδα.

ΦΩΚΥΛΙΔΗΣ ὁ ἐκ Μιλήτου, ποιητὴς τῆς Ἰωνίας, σύγχρονος τοῦ Θεόγνιδος, ἀμφοτέρων γεννηθέντων κατὰ τὸν Σουίδαν τῇ 55ῃ ὀλυμπιάδι, 560 π. Χ. τοῦθ' ὅπερ συμφωνεῖ μετὰ τῶν γραφομένων τοῦ Εὐσεβίου, ὅστις τάσσει τὸν Φωκυλίδην τῇ 60 ὀλυμπιάδι (540 π. Χ.) ὡς σύγχρονον τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ Σιμωνίδου. Κατὰ τὸν Σουίδαν ἔγραψεν ἐπικὰ ποιήματα καὶ ἐλεγεῖα, ἐν οἷς ὑπῆρχον καὶ Παραινέσεις ἢ Γνῶμαι, ἀποκαλούμεναι πρὸς τούτοις καὶ Κεφάλαια. Ἡ γνωμικὴ ποίησις δεικνύει τὸν λόγον, ἕνεκεν τοῦ ὁποίου ὁ Σουίδας ἀποκαλεῖ αὐτὸν Φιλόσοφον. Τὰ πλεῖστα τῶν ὀλίγων ἀποσπασμάτων, ἅπερ κατέχομεν, τοιοῦτον φέρουσι χαρακτῆρα καὶ τεκμηριοῦσι τὴν περιῤῥόνησιν ἐκείνην πρὸς τὸ γένος καὶ τὸν βαθμὸν καὶ τὴν πρὸς ὑλικὰς ἀπολαύσεις ἀγάπην ἐκείνην, ἅτινα ὑπῆρξαν ἀείποτε ὁ ἰδιάζων χαρακτὴρ τῆς ἰωνικῆς ποιήσεως. Ἓν τῶν γνωμικῶν διαγμάτων περὶ τῆς ἀρετῆς τῆς μετριότητος μεθ' ἑπαίνων ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης:

Πολλὰ μέσοισιν ἄριστα· μέσος θέλω ἐν πόλει εἶναι.

Ἔχομεν μόνον 18 βραχέα ἀποσπάσματα ποιημάτων αὐτοῦ, ὧν δύο μὲν ἐν ἐλεγειακῷ μέτρῳ, τὰ δὲ λοιπὰ ἐν ἑξαμέτρῳ. Ἐν ταῖς ἐκδεδομέναις συλλογαῖς τῶν ποιημάτων ὅμως αὐτοῦ τούτων περιλαμβάνεται καὶ διδακτικὸν ποίημα 217 ἑξαμέτρων στίχων ὑπὸ τὸν τίτλον Ποίημα νουθετικόν, ὅπερ ὅμως εἶναι ἀναμφιβόλως πλαστὸν ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς. Τὸ ὅτι ὅμως τὸ ὄνομα τοῦ Φωκυλίδου ἀπεδόθη εἰς τὸ σύνθεμα τοῦτο τρανὸν ἐστι μαρτύριον τῆς ὑπολήψεως, ἧς ὁ Φωκυλίδης ἀπέλαυεν ὡς διδακτικὸς ποιητής. Οὕτως ὅταν καὶ ὁ Σουίδας λέγῃ ὅτι τινὲς τῶν στίχων αὐτοῦ ἐκλάπησαν ἐκ τῶν Συβιλλικῶν χρησμῶν, τοῦτο σημαίνει εἴτε ὅτι γνήσιοί τινες στίχοι τοῦ Φωκυλίδου διετηροῦντο ἐν τῇ ἀποκρύφῳ ἐκείνῃ συλλογῇ ἢ ὅτι ἀμφότερα, οἵτε Χρησμοὶ δηλονότι καὶ τὸ Ποίημα νουθετικὸν περιελάμβανόν τινας τῶν αὐτῶν ἀρχαίων στίχων, ὧν ὁ ἀληθὴς ποιητὴς ἦν ἄγνωστος.

ΦΩΛΚΩΝ (Μάριος Φῆλιξ Faulcon), γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ποατιέρῃ τῷ 1758 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1813. Σπουδάσας τὰ νομικά, ἐγένετο θερμὸς ὀπαδὸς τῶν νέων ἰδεῶν, γενόμενος καὶ μέλος τῆς Συντακτικῆς συνελεύσεως· ἀλλ' ἀπαγορευθεὶς ἕνεκα τῶν ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀτοπημάτων, ἀπεσύρθη τοῦ πολιτικοῦ βίου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ροβεσπιέρου, μεθ' οὗ ἐξελέγη μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Πεντακοσίων (1795), μέλος δὲ καὶ πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῷ 1809 κλπ.

ΦΩΞ (Ριχάρδος Fox), ἄγγλος κληρικὸς καὶ πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Ροπεσλέυ τῷ 1466 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1528. Σπουδάσας ἐν Ὀξωνίῳ καὶ Κανταβριγίᾳ, ἐγένετο ἐπίσκοπος ἐν Ἔξετερ καὶ ἐκέκτητο τὴν εὔνοιαν Ἑρρίκου τοῦ Ζ' καὶ Η' καὶ μετά τινα ἔτη διωρίσθη ἐπίσκοπος Δουρχάμης καὶ Βίντυεστερ. Ἦν προσέτι καὶ σύμβουλος τοῦ κράτους.

ΦΩΞ (Ἐδουάρδος Fox), ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Δούρσλεϋ καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1538. Ὁ καρδινάλιος Βόλσεϋ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς Ρώμην, ἵνα αἰτήσηται παρὰ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Β' τὸ διαζύγιον τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Α' ἀπὸ Λικατερίνης τῆς ἐξ Ἀραγῶνος. Ἐπιτυχὼν δὲ ἐν τῇ ἀποστολῇ ταύτῃ, διωρίσθη, ἅμα ἐπανελθὼν εἰς Ἀγγλίαν, ἐπίσκοπος Ἐρεφόρδης καὶ εἰργάσθη πρὸς θρίαμβον τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως.

ΦΩΞ (Γεώργιος Fox), ἱδρυτὴς τῆς αἱρέσεως τῶν κουακέρων, γεννηθεὶς ἐν Δραϋτῶνι τῷ 1624 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1690. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΦΩΞ (Κάρολος Fox), ἄγγλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1748 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1806. Ἦν τρίτος υἱὸς τοῦ πρώτου λόρδου Χόλλανδ, πολιτικοῦ ἀντιπάλου τοῦ

λόρδου Κάθαμ, πατρὸς τοῦ νεωτέρου Πίτ. Οὕτως οἱ υἱοὶ τῶν ὕδο πολιτικῶν ἀνταγωνιστῶν προωρίσθησαν νὰ συνεχίσωσι τὴν πάλην ἐκείνην, ἥτις ὤφειλε διὰ τῆς λάμψεως αὐτῆς νὰ κρατήσῃ τὸν κόσμον μετάρσιον ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη. Ὁ Φὼξ, περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ἐπεδόθη εἰς περιηγήσεις, καθ' ἃς ἐδαπάνα ἀσώτως εἰς τὰς ὁρμὰς τῆς νεότητος, κύβους κλπ. Μόνον δ' ἐν Νεαπόλει κατέλιπε χρέη 16 χιλιάδων λιρῶν, ἃς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀγογγύστως ἀπέτισεν.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1768, εἰσῆλθεν ἔκτοτε εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, ἀφ' οὗ μόνος ὁ θάνατος ἀπέσπασεν αὐτόν. Ἐκλεγεὶς δὲ τῷ αὐτῷ ἔτει μέλος τῆς Βουλῆς τῶν κοινοτήτων, ἔδειξε πάραυτα χαρακτῆρα ἀνεξάρτητον, οὐδενὶ τῶν κομματαρχῶν ἄνευ λόγου ὑποτασσόμενος. Ὡς ῥήτωρ ἠνάγκαζε τὸ ὑπουργεῖον νὰ περιστέλληται ἀπέναντι τῆς δεινότητος τοῦ λόγου αὐτοῦ, συνοδευομένου ἐνίοτε καὶ ὑπὸ λεπτῆς εἰρωνείας ἢ σαρκασμοῦ. Ἀξιομνημόνευτός δέ ἐστιν ἡ εὐφυὴς προσβολή, ἣν ἐποιήσατο τῷ πρωθυπουργῷ διὰ τὸν πόλεμον τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἀποικιῶν. «Ἀλέξανδρος ὁ μέγας, εἶπεν ὁ Φὼξ, οὐδέποτε κατεκτήσατο τοσαύτας χώρας, ὅσας ὁ λόρδος Νὸρθ ἔσχε τὸ προτέρημα ν' ἀπολέσῃ ἐν μιᾷ μάχῃ». Πεσόντος δὲ (1782) τοῦ ὑπουργείου Νόρθ, ὁ Φὼξ ἔλαβε τὸ χαρτοφυλάκιον ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Βούκκιγγαμ. Κατώρθωσε δὲ διὰ συνετῶν καὶ χρησίμων μεταρρυθμίσεων νὰ ἐπαυξήσῃ τὰς πρὸς αὐτὸν συμπαθείας τοῦ ἀγγλικοῦ δημοσίου. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ Βούκκιγγαμ παρέσυρε τὴν πτῶσιν τοῦ ὑπουργείου. Σχηματισθέντος δὲ τοῦ ὑπουργείου Πίτ, ὁ Φὼξ δὲν ἐδίστασε νὰ συνενοηθῇ μετὰ τοῦ Νόρθ, ἵνα καταπολεμήσῃ τὸ ὑπουργεῖον Πίτ· ἐπιτυχόντες δὲ τούτου, κατέλαβον αὐτοὶ τὸ ὑπουργεῖον καὶ ὁ Φὼξ ὑπέγραψε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (1783). Ὅθεν ἡ μετριόφρων πολιτική, ἣν ὁ Φὼξ συνίστα τῇ Ἀγγλίᾳ διὰ τὰς ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ ἀποικίας, ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τέλους. Ἀπέτυχεν ὅμως ὁ Φὼξ εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ συντριβῇ ἡ δύναμις τῆς Ἰνδικῆς ἑταιρείας, ἀπορριφθέντος τοῦ περὶ τούτου ψηφίσματος ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων, εἰ καὶ ἀπήγγειλε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην λόγον, θεωρούμενον πάντοτε ὡς ἀριστούργημα ῥητορικῆς τέχνης. Διὰ τοῦτο ἔπεσε τὸ ὑπουργεῖον, ἐλθόντος πάλιν εἰς τὰ πράγματα τοῦ Πίτ, ἡ δὲ ἀσθένεια τοῦ βασιλέως (1788) ἤνοιξε τὸ στάδιον σφοδρᾶς διαμάχης κατὰ τοῦ ὑπουργείου. Ὁ Φὼξ ὑπεστήριξε τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας ὡς διαδόχου τοῦ θρόνου μετὰ τοσαύτης παρρησίας, ὥστε τὸ ὑπουργεῖον ἀνυπερθέτως παρητεῖτο, ἂν δὲν ἠγγέλετο ἡ ἀνάρρωσις τοῦ βασιλέως. Τῷ 1790 ἐπιχειρήσας ὁ Πὶτ νὰ παρακωλύσῃ τὰ ἐν τῷ Εὐξείνῳ ὁρμήματα τῆς Ρωσίας, εὗρε σφοδρὸν κατήγορον τὸν Φὼξ, τυχόντα παρὰ τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τῆς Β' τῆς τιμῆς τοῦ νὰ τεθῇ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ μεταξὺ τῶν εἰκόνων τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Κικέρωνος· οὐδὲν ἧττον τὸ ὑπουργεῖον εὐμενεῖς διαθέσεις ἔδειξε καὶ πρὸς τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν. Καὶ ἐπεθύμει μὲν νὰ ἐργασθῇ πρὸς σωτηρίαν Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ', ἐζήτησεν ὅμως κατόπιν νὰ προλάβῃ τὸν πρὸς τὴν Γαλλίαν πόλεμον. Διακοπεισῶν δὲ τῶν σχέσεων, κατέβαλε μεγίστην προσπάθειαν, ἵνα μὴ διαταραχθῇ ἡ εἰρήνη, ἥτις συνωμολογήθη τέλος τῷ 1801. Τότε δὲ εὗρε καιρὸν νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους, ἔνθα τῷ ἐγένετο παρά τε τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους καὶ τοῦ τότε ὑπάτου Βοναπάρτου μάλα ἐνθουσιώδης ὑποδοχή. Τῷ 1806 θανόντος τοῦ Πίτ, ὁ Φὼξ ἀνέλαβε τὸν σχηματισμὸν ὑπουργείου καὶ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον ἦτο ν' ἄρξηται διαπραγματεύσεων περὶ φιλικῆς συνεννοήσεως μετὰ τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ὁ θάνατος ἐπελθὼν ἐματαίωσε τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ πρόθεσιν.

ΦΩΞ (Οὐίλλιαμ Fox), ἄγγλος πολιτικός, γενν. ἐν Σουφφόλκῃ τῷ 1786 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1864. Ἀνὴρ φιλελεύθερος, ὑπερήσπισε καθ' ὅλον τὸν βίον τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τῷ 1847 ἐξελέγη μέλος τῆς Βουλῆς τῶν κοινοτήτων.

ΦΩΟΓΞ (Γουὺ Fawkes), ἄγγλος καθολικὸς μοναχός, εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῆς Συνωμοσίας τῆς Πυρίτιδος ἐπὶ Ἰακώβου τοῦ Α'. Ἀνακαλυφθείς καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἀνατινάξῃ τὸ βουλευτήριον, ὑπέστη καρτερικῶς τὴν θανατικὴν ποινὴν αὐτοῦ, καρατομηθεὶς τῷ 1605.

ΦΩΡΙΕΛ (Κλαύδιος Fauriel), γάλλος ἱστορικὸς καὶ κριτικός, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν (1836), γεννηθεὶς ἐν

Δημοτική Βιβλιοθήκη
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

Ἁγίῳ Στεφάνῳ (Λοάρτῃ) τῷ 1772 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1844. Διακρινόμενος διὰ τὴν εὑρεῖαν αὐτοῦ μάθησιν, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν φιλολόγων διὰ τῆς δημοσιεύσεως «Δημοτικῶν ᾀσμάτων τῆς νέας Ἑλλάδος» (1825, τόμ. 2). Ἐκτὸς ἄλλων ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς μεσημβρινῆς Γαλατίας ὑπὸ τοὺς γερμανοὺς κατακτητάς» (1836, τόμ. 4),—«Ἱστορίαν τῶν σταυροφοριῶν κατὰ τῶν αἱρετικῶν Ἀλβιγίων» κλπ.

ΦΩΡΩΝ ΛΙΜΗΝ. Ὁ λιμενίσκος οὗτος, εἰς ὃν σύνηθες ἐφοίτων οἱ μετερχόμενοι τὴν λαθρεμπορίαν, ὡς ἀναφέρει ὁ Δημοσθένης, ἔκειτο κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τοῦ Πειραιῶς καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ πορθμοῦ τῆς Σαλαμῖνος, ἀπέναντι τῆς Κυνοσούρας, ἀκρωτηρίου τῆς νήσου ταύτης, καὶ κατὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ ὄρους Αἰγάλεω. Παρὰ τὸν λιμένα τοῦτον φαίνεται ὅτι ἔκειτο καὶ ὁ δῆμος Θυμοιτάδαι, ἐξ οὗ καὶ ὁ λιμὴν ταὐτονύμως ἐκαλεῖτο καὶ ἐξ οὗ ἐξέπλευσεν ὁ Θησεύς, μεταβαίνων εἰς Κρήτην. Κατά τινας τὴν θέσιν τούτου ἐπέχει ὁ σημερινὸς λιμὴν τοῦ Κρατσινίου, ἔνθα λόφος τις, ἀφ' οὗ κατὰ τὸν Λὴκ ὁ Ξέρξης ἐθεώρει τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Κατ' ἄλλους ὁ Φώρων λιμὴν τοποθετεῖται εἰς τὴν Δραπιτσώναν.

ΦΩΣΕ (Καῖσαρ καὶ Κωνσταντῖνος Faucher), γάλλοι στρατηγοὶ καὶ ἀδελφοὶ δίδυμοι, γεννηθέντες ἐν Ρεόλῃ τῷ 1759 καὶ τυφεκισθέντες ἐν Βορδιγάλλοις τῷ 1815. Οὗτοι ἦσαν ἔκτακτον φαινόμενον ἀδελφικῆς ἀγάπης. Γεννηθέντες ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς τὴν αὐτὴν ὥραν, ἀνατραφέντες ὁμοῦ, διατρέξαντες τὸ αὐτὸ στάδιον, πάντοτε πλησίον ἀλλήλων, ἐπέπρωτο νὰ λάβωσι καὶ τὸν αὐτὸν συγχρόνως θάνατον. Ἐκ νεότητος ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ στρατῷ, προαχθέντες δὲ διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τῶν γενναίων αὐτῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσιῶν εἰς τὸν βαθμὸν στρατηγοῦ, πολλάκις δόντες δείγματα τῆς αὐταπαρνησίας αὐτῶν, πρᾶγμα παράδοξον ἅμα καὶ ἀνέλπιστον, κατηγγέλθησαν ὡς συνεννοούμενοι μυστικῶς μετὰ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Ἔλβᾳ ἐξορίστου Βοναπάρτου· ἐπιστολαὶ δὲ κατασχεθεῖσαι ἀπέδειξαν τὴν ἐνοχὴν αὐτῶν, διὸ καὶ τὸ στρατοδικεῖον κατεδίκασεν ἀμφοτέρους εἰς τὸν διὰ τυφεκισμοῦ θάνατον.

ΦΩΣΕ (Λέων Faucher), γάλλος πολιτικὸς καὶ οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λιμόζῃ τῷ 1803 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1854. Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, μετῆλθε τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1833 ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν τοῦ «Χρόνου», ἐν ᾧ ἔγραψε πολλὰ σπουδαῖα ἄρθρα περὶ στρατιωτικῆς, ἔπειτα εἰργάσθη ἐπί τινας μῆνας εἰς τὴν «Συνταγματικήν», ἱδρύσατο τὸ «Δημόσιον καλόν», ὅπερ δὲν ηὐδοκίμησε, καὶ ἔγραψε πολλὰς πραγματείας ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο Κόσμων». Τῷ 1844 ἐδημοσίευσεν εἰς 2 τόμ. «Μελέτας περὶ τῆς Ἀγγλίας», ὅτε ἐξελέγη καὶ βουλευτὴς ὡς φιλελεύθερος ὑποψήφιος ἐν Ρημοῖς. Ἐν τῇ Βουλῇ ἠσχολήθη ἰδίᾳ περὶ τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα. Ἐξελέγη δὲ καὶ πάλιν τῷ 1849 κ. ἐ. συνεμμερίσθη τὰς ἀρχὰς Λουδοβίκου τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν δημοσίων ἔργων καὶ κατόπιν τῶν ἐσωτερικῶν.

ΦΩΣΕ-ΜΠΟΡΕΑ (Faucher-Borel), εἷς τῶν διασημοτέρων μυστικῶν πρακτόρων Λουδοβίκου τοῦ ΙΗ' ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως, γεννηθεὶς ἐν Νευσατέλῃ τῆς Ἑλβετίας τῷ 1762 καὶ αὐτοκτονήσας τῷ 1829.

ΦΩΣΕΤΗΣ (Κλαύδιος Fauchet), συνταγματικὸς ἐπίσκοπος ἐν Καλβαδῷ, γεννηθεὶς ἐν Δόρναις τῷ 1744 καὶ ἀποτμηθεὶς τὴν κεφαλὴν τῇ 31ῃ ὀκτωβρίου τῷ 1793.

ΦΩΣΤΑΙΝΑ, χωρ. τῆς Ἀχαΐας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμ. Δύμης καὶ ἀπέχον ὥρ. 2 1/2 ἀπὸ Κάτω Ἀχαΐας πρὸς Ν. Οἰκεῖται ὑπὸ 216 κατοίκων.

ΦΩΣΤΕΡ (Ἰωάννης Foster), ἄγγλος θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἀλιφαξ τῷ 1770 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1843. Σπουδάσας ἐν Βριστόλῃ τὴν θεολογίαν, ἐγένετο ἱεροκήρυξ (1797) ἐν Τσίτσεστερ, ἀλλὰ παραιτηθεὶς τὴν διδαχῆς τοῦ Εὐαγγελίου ἕνεκα τῆς ὑγείας αὐτοῦ (1806), ἐπεδόθη εἰς τὸ συγγραφικὸν στάδιον, γενόμενος συνεργάτης εἰς τὴν «Ἐκλεκτικὴν ἐπιθεώρησιν» μέχρι τοῦ 1839. Ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς συγγραφέως θεμελιοῦται ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν Πραγματειῶν, ἃς ἐδημοσίευσε τῷ 1805, τυχούσας τοιαύτης ὑποδοχῆς, ὥστε ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν ἐγένοντο εἴκοσιν ἐκδόσεις αὐτῶν.

ΦΩΣΤΕΡ (Ἔρρικος Foster), ἄγγλος θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς ἐν τῇ κομητείᾳ Λαγκάστερ τῷ 1797 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1831. Ὢν διοικητὴς νηός, ἐνετάλη τῷ 1828 ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου νὰ ἐνεργήσῃ διαφόρους παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἐκκρεμοῦς πρὸς

ἐξακρίβωσιν τοῦ σχήματος τῆς Γῆς. Ἀνεχώρησε δὲ μετὰ τῆς νηὸς Σάντικλερ, ἔχων ὑποπλοίαρχον τὸν Κενταλ, μετασχόντα τῆς δευτέρας ἐκβρομῆς τοῦ Φραγκλίνου, προχωρήσας πρὸς τὸν ἀνταρκτικὸν πόλον. Φθάσας δὲ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Χόρν, ἐκίνησε πρὸς νότον, ἀνεκάλυψε τῇ 5ῃ ἰανουαρίου 1829 τὸ ἀρχιπέλαγος τῆς νοτίου Σετλάνδης καὶ διέκρινε διὰ τῆς παχείας ὁμίχλης τοὺς μέλανας βράχους τῆς νήσου Σμίθ, τῇ 5ῃ δὲ φεβρουαρίου 1831 θέλων ν' ἀποβῇ εἴς τι ἀκρωτήριον πρὸς μελέτην τῶν ποταμῶν, ἐπνίγη εἰς τὸ πέλαγος, ἀνατραπείσης τῆς λέμβου.

ΦΩΣΓΝΙΓ (Λουσίγγης Faucigny), γάλλος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Βρέστῃ τῷ 1750 καὶ ἀποθανὼν ἔν τινι κώμῃ τῆς Φραγκωνίας τῷ 1800. Ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἔχων βαθμὸν συνταγματάρχου, ἐξελέγη μέλος τῶν γενικῶν συμβουλίων ὑπὸ τῶν εὐγενῶν τῆς Βρέστης, ἀλλὰ βλέπων ἔπειτα τὴν ἐν Γαλλίᾳ κατάστασιν δεινουμένην, μετηνάστευσεν εἰς Φραγκωνίαν.

ΦΩΣΦΟΡΟΣ ἤ, ὡς οἱ ποιηταὶ καλοῦσιν αὐτόν, Ἑωσφόρος ἢ Φαεσφόρος, ἤτοι ὁ φέρων τὸ φῶς ἢ τὴν Ἠώ. Εἶναι ὄνομα ἀποδιδόμενον εἰς τὸν πλανήτην Ἀφροδίτην, φαινόμενον κατὰ τὴν πρωΐαν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ὁ αὐτὸς πλανήτης ἐκαλεῖτο Ἕσπερος, ὅτε ἐνεφανίζετο ἐν τῷ οὐρανῷ μετὰ τὴν δύσιν. Ὁ Φωσφόρος ὡς προσωποποίησις καλεῖται υἱὸς τοῦ Ἀστραίου καὶ τῆς Ἠοῦς, τοῦ Κεφάλου καὶ τῆς Ἠοῦς ἢ τοῦ Ἄτλαντος. Ἐκ τῆς Φιλωνίδος ἐγένετο, ὡς λέγεται, πατὴρ τοῦ Κήυκος· καλεῖται δὲ πρὸς τούτοις καὶ πατὴρ τοῦ Δαιδαλίωνος, τῶν Ἑσπερίδων ἢ τῆς Ἑσπερίδος, ἥτις ἐγένετο διὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἄτλαντος μήτηρ τῶν Ἑσπερίδων. Φωσφόρος ἀναφέρεται καὶ ὡς ἐπώνυμον διαφόρων θεῶν τοῦ φωτός, ὡς τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς Ἠοῦς καὶ τῆς Ἑκάτης.

ΦΩΤΕΙΝΙΣΤΑ, κώμη τῆς Μακεδονίας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 3 ὡρῶν ἀπὸ Καστορίας καὶ 1 ὥρ. ἀπὸ Κοντορόμ. Οἰκεῖται ὑπὸ 900 χριστιανῶν κατοίκων.

ΦΩΤΕΙΝΟΣ, ἕλλην αἱρεσιάρχης, γεννηθεὶς ἐν Ἀγκύρᾳ καὶ ἀκμάσας τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Ἐγένετο μαθητὴς Μαρκέλλου, ἐπισκόπου Ἀγκύρας, τοῦ ὑποστηρίξαντος τὸ Ὁμοούσιον τοῦ Λόγου πρὸς ἄρσιν τῆς διαφορᾶς τῶν προσώπων ἐν τῇ Τριάδι. Ὁ Φωτεινὸς ἱερατεύσας, ἐγένετο ἐπίσκοπος Σιρμίου ἐν Παννονίᾳ. Ὑπερπηδήσας δὲ ἃ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ ἔθετο δογματικὰ ὅρια, ἔπεσεν εἰς τὸν Σαβελλιανισμόν, κηρύττων τὸν Λόγον δύναμιν κεκρυμμένην ἐν τῷ Θεῷ, ἐνεργοῦσαν μόνον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ Ἰησοῦ καὶ μέλλουσαν ἐπανελθεῖν τῇ πρώτῃ αὐτῆς πηγῇ μετὰ τὸν θρίαμβον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Προσέτι ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦν ἄνθρωπος, καλούμενος μονογενής, διότι ἡ Μαρία δὲν ἔτεκεν ἄλλα τέκνα. Ὁ Φωτεινός, καταδικασθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ (345) καὶ Μεδιολάνοις (346) συνόδων, καθηρέθη τῷ 351 ὑπὸ συνόδου ἐπισκόπων, ἐν Σιρμίῳ ἐπὶ τούτῳ συνελθόντων. Οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐκάλεσαν αὐτὸν Σκοτεινόν. Ὁ Σωκῖνος ἐν μέρει ἀνενέωσε τὴν αἵρεσιν τοῦ Φωτεινοῦ.

ΦΩΤΙΑΔΗΣ (Λάμπρος). Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις περὶ τὸ 1750, διδαχθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, κατηρτίσθη ὕστερον ἐπιστημονικώτερον ὑπὸ Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου. Εἰς τὴν ὀξύνοιαν, μνήμην καὶ ἐπιμέλειαν αὐτοῦ ὀφείλεται πρὸ πάντων ἡ εὐρυμάθεια τοῦ ἀνδρός. Τῷ 1792 προσκληθεὶς εἰς Βουκουρέστιον, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκεῖ ἡγεμονικῆς σχολῆς, ἐν ᾗ ἐπὶ δεκατρία ἔτη εὐδοκίμως διδάξας, ἐτελεύτησε τῷ 1805, μόλις τὸ πεντηκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων. Ὁ Φωτιάδης, ὅτε τὸ πρῶτον προὐτέθη ὑπὸ Καταρτζῆ ἡ περὶ ὁμιλουμένης γλώσσης συζήτησις, ἐδείχθη θιασώτης τοῦ ἀρχαΐζοντος ὕφους. Μετὰ δὲ τὴν δημοσίευσιν τῶν περὶ γλώσσης στοχασμῶν τοῦ Κοραῆ ἔκλινε πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Χίου γνωματευθέντα, εἰπών, ὡς λέγεται, περὶ Κοραῆ: «Αὐτὸς μόνος ἐγνώρισεν εἰς ποίαν γλῶσσαν πρέπει νὰ γράφωμεν καὶ νὰ λαλῶμεν» (Λόγ. Ἑρμ. 1819, σελ. 486). Ὁ Λάμπρος Φωτιάδης ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀνεδείχθη πατὴρ τῶν μαθητευόντων, ἐξ ἴσου ἀγαπῶν πάντας, ἐπιδοκιμάζων τοὺς ἐπιμελεστέρους καὶ διεγείρων τὴν φιλοτιμίαν τῶν ὑστερούντων. Ὀλιγαρκῶς ζῶν, ἐχορήγει τοῖς ἐνδεέσι τῶν μαθητῶν τὰ πρὸς διατροφὴν ἰδίᾳ δαπάνῃ, καὶ εἰς Εὐρώπην τινὰς ἀπέστειλας. Τοιοῦτος γενόμενος, ζῶν μὲν ἠγαπᾶτο παρὰ πάντων, θανὼν δὲ προεπέμφθη μέχρι τοῦ τάφου μετὰ πολλῶν δακρύων τῆς σπουδαζούσης νεολαίας. Ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ (1811) ἀπαντᾷ ὅτι ὁ Λάμπρος Φωτιάδης

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

συνέθετο: Ἀνακρεόντεια, Ἡμιάμβεια, Ἡρωελεγεῖα, Ἡρωϊκά, Σαπφικά, Πινδαρικά, Τροχαϊκά, Ἐπίμικτα, Ἰαμβεῖα, Πτερύγια, Βωμούς, Πελέκεις καὶ ἐν γένει ἐκ πάντων τῶν εἰδῶν τῆς ποιήσεως. Μεθηρμήνευτε δὲ τῶν δέκα ρητόρων τὰ σωζόμενα, τὸν Ξενοφῶντα ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος, Ἡροδότου τὰς Μούσας, Θουκυδίδου ξυγγραφὰς πέντε, Γρηγορίου λόγους, Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου, Πλουτάρχου τὰ πλείω, τοῦ Λουκιανοῦ καὶ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Συνεσίου. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων μέχρι τοῦδε ἐξεδόθη, ἐκτὸς ἑνὸς ἐπιγράμματος εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Συνεσίου κατὰ τὸ 1792, τεσσάρων ἐπιτυμβίων καὶ ἑνὸς πτερυγίου, κατὰ τὸ Σιμμίου τοῦ Ροδίου, εἰς Νεόφυτον Καυσοκαλυβίτην, μιᾶς ἐπιστολῆς πρὸς Κοσμᾶν τὸν Μπαλάνον καὶ ἑνὸς ἐπιγράμματος εἰς Ὑψηλάντην.

ΦΩΤΙΑΝΑ, χωρίον τῆς Θεσσαλίας, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καρδίτσης καὶ τὸν δῆμον Μενελαΐδος, μετὰ 222 κατοίκων. Κεῖται ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ὑψηλῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Βουλγάρας καὶ ἀπέχει τῆς πρωτευούσης τοῦ δήμου Ρεντίνας πρὸς Β ὥρας 2.

ΦΩΤΙΟΣ. Ἐν τοῖς *Acta Sanctorum Junii* (Τόμ. Α' σελ. 274) παρέχεται ἀφήγησις τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου Λουκιλλιανοῦ καὶ διαφόρων ἄλλων, περὶ ὧν λέγεται ὅτι ὑπέστησαν βασάνους ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὸν ἐπὶ τοῦ Αὐρηλιανοῦ διωγμόν. Ἡ ἀφήγησις φέρει τὸν ἑξῆς τίτλον: Φωτίου τοῦ μακαριωτάτου σκευοφύλακος τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ Λογοθέτου ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Λουκιλλιανόν. Περὶ τοῦ συγγραφέως Φωτίου οὐδὲν περαιτέρω ἀναφαίνεται γνωστὸν ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ τίτλῳ φερομένων, ἤτοι ὅτι ἦν σκευοφύλαξ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὅστις ἦν δεύτερος τὴν σημασίαν μετὰ τὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ ὅτι δέον νὰ ταχθῇ μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κωνσταντίνου, ὑφ' οὗ καὶ ἐκτίσθη ὁ ναός.

ΦΩΤΙΟΣ, πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, εἷς τῶν τολμηροτάτων καὶ δραστηριωτάτων ὑποστηρικτῶν τοῦ γνωστοῦ αἱρεσιάρχου Νεστορίου κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Ὅτε δ' Ἀντώνιος καὶ ὁ Ἰάκωβος ἀπεστάλησαν μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου τῷ 431 μ. Χ. ἵνα προσηλυτίσωσι τοὺς Νοβατιανοὺς καὶ τοὺς Τεσσαρακαιδεκατίτας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὑπέβαλον εἴς τινας τῶν προσηλύτων αὐτῶν ἐν Φιλαδελφείᾳ οὐχὶ τὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου σύμβολον, ἀλλ' ἄλλο, περιλαμβάνον χωρίον, αἱρετικὸν θεωρούμενον, περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως, ὅπερ διήγειρε κατ' αὐτῶν τὸν Χαρίσιον, ὅστις ἦν οἰκονόμος τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας. Ἐν τοῖς διαβήμασι τούτοις ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Ἰάκωβος ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ τοῦ Φωτίου, ὅστις οὐ μόνον ἔδωκεν αὐτοῖς ἐπιστολὰς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν, κυρώσας τὰ ὀρθόδοξα αὐτῶν φρονήματα, ἀλλὰ καὶ ἐπέτυχε τῆς παύσεως τοῦ ἀντιπάλου αὐτῶν Χαρισίου, ὅστις ὑπέβαλε τότε παράπονα εἰς τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον. Ὁ Tillemont κλίνει πρὸς τὸ ἀποδιδόναι εἰς τὸν Φώτιον τοῦτον τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἐπιστολὴν πρὸς μοναχούς.

Φώτιός τις, προστάτης τοῦ Νεστορίου, ἐξωρίσθη εἰς Πέτραν περὶ τὸ 436 μ. Χ. ὅστις, παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ *Lupus*, ταυτίζεται, ὡς καὶ ὁ Tillemont φρονεῖ, μετὰ τοῦ Φωτίου, τοῦ πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως.

ΦΩΤΙΟΣ ὁ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκ τῶν διασήμων ἀνδρῶν, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναφέρονται ἐν τῇ μακρᾷ σειρᾷ τῶν βυζαντινῶν χρονικῶν, οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ ἔχων πλείονα δικαιώματα εἰς τὴν ἡμετέραν προσοχὴν ὅσον ὁ Φώτιος, «τὸ μέγα ὄνομα, καὶ τοῦ τε κατ' αὐτὸν καὶ τῶν μετ' αὐτὸν αἰώνων τὸ θαῦμα, οὕτινος μεσταὶ πᾶσαι μὲν βιβλιοθῆκαι, πᾶσαι δὲ σελίδες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ὁ γένει τε καὶ πλούτῳ, καὶ ἀξιώμασι, καὶ δὴ καὶ μεγαλοφυΐᾳ καὶ σοφίᾳ, καὶ ἀρετῇ, καὶ εὐσεβείᾳ περικλεέστατος. . . .» Αἱ ποικίλαι πληροφορίαι, ὧν αἱ πλεῖσται οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ δύνανται ν' ἀνευρεθῶσιν, αἱ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ περιλαμβανόμεναι, καὶ ἡ ὑγιὴς καὶ βάσιμος κρίσις, ἣν ἐπιδείκνυσιν, ἀνυψοῦσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἀνωτάτην τάξιν τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων· ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἴσου ὑπέροχον τοῦτον ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καθίστησιν, ἡ δὲ θέσις αὐτοῦ, αἱ φοβεραὶ τῆς τύχης μεταβολαὶ καὶ ὁ μετὰ τῶν κυριωτέρων πολιτικῶν χαρακτήρων τῆς ἐποχῆς σύνδεσμος αὐτοῦ καθιστῶσιν

αὐτὸν ἔξοχον πρόσωπον ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἱστορίᾳ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. «Τοῦ δὲ Φωτίου τὰς ἀρετὰς κηρύττουσιν εἰς αἰῶνας, ἃς κατέλιπε κοινὸν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι θησαυρόν, αἱ ἀθάνατοι βίβλοι. Ὁποῖον πολυμαθείας πελάγιον χεῦμα! Ὅστις ἀναγνῷ τὴν Μυριόβιβλον αὐτοῦ βιβλιοθήκην ἐξίσταται βλέπων ἄνδρα βιβλιακώτατον, ἀχανεστάτης ἀναγνώσεως ταμιοῦχον, ἀκριβέστατον ἱστορικὸν γραμματικόν, μουσικόν, περὶ τὴν ποίησιν δεξιόν (φέρονται δὲ τούτου καὶ ᾠδαί), γεωγράφον, χρονογράφον, ἀρχαιολόγον, πάμπλουτον φιλολόγον, μεγαλοφυέστατον κριτικόν. Ἐὰν δὲ καὶ τ' ἄλλα, καὶ μάλιστα τὰς ἐπιστολὰς ἀναγνῷς, θαυμάσεις τὸν φιλόσοφον, τὸν μαθηματικόν, τὸν ἰατρόν, τὸν εὐφραδέστατον ῥήτορα. Τὰς δὲ περὶ τὴν νομικὴν ἐξηκριβωμένας αὐτοῦ γνώσεις; Τὰς δὲ περὶ τὰ πολιτικά; Τὰς δὲ περὶ τὰ Κανονικὰ καὶ πάντα τὰ τῆς Ἐκκλησίας; Πάμμουσον ὁρᾷς παιδείας ἐνδιαίτημα. Ἐξαιρέτως δὲ τῆς θεολογίας ἱερώτατον τέμενος καὶ στόμα τῆς ὀρθοδοξίας τρανόφθογγον, λέξει τε καὶ φράσει κεχαριτωμένῃ καὶ ἐκφαντορικῇ τὰ πανάγια τῆς εὐσεβείας μυστήρια τελεστικῶς ἀναπτύσσοντα καὶ ἱερουργοῦντα. Καὶ πανταχοῦ δὲ τὸ πρέπον τοῦ λόγου διατηρεῖ, συνάπτων εὐφυῶς τῆς Ἀττικῆς μούσης τὴν ἀκρίβειαν πρὸς τὰς νεωτέρας χάριτας τῆς ἀλεξανδρινῆς εὐγλωττίας». (Ἴδε Προλεγόμενα Σ. Οἰκονόμου εἰς Ἀμφιλόχια, σελ. β').

Τὸ ἔτος καὶ ὁ τόπος τῆς γεννήσεως τοῦ Φωτίου, ὡς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, φαίνονται ἄγνωστα, ἀλλ' ὡς ἐν τοῖς τοῦ Σ. Οἰκονόμου Προλεγομένοις εἰς τὰ Ἀμφιλόχια ἀναφέρεται πιθανῶς «ἐγεννήθη ἐν τῇ περιφανεστάτῃ Κωνσταντινουπόλει» περὶ τὸ 820 μ. Χ. (Προλεγόμενα εἰς Ἐπιστ. Φωτίου σελ. 23). Καὶ ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ Σέργιος ἦν σπαθάριος τὸ ἀξίωμα, ἡ δὲ μήτηρ ἐκαλεῖτο Εἰρήνη, ἧς ὁ ἀδελφὸς πρὸς γάμον ἠγάγετο τὴν τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας ἀδελφήν, Εἰρήνην κἀκείνην καλουμένην. (Ὁ Κεδρηνὸς λέγει ὅτι Σέργιος, ὁ τοῦ Φωτίου ἀδελφός, ἠγάγετο εἰς γάμον τὴν Εἰρήνην, τὴν τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας ἀδελφήν). Οὕτω λοιπὸν ὁ Φώτιος ἦν ἐκ συγγενείας συνδεδεμένος μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας. Καίτοι δὲ τέσσαρας τοὐλάχιστον λέγεται ὅτι εἶχεν ἀδελφούς, τοὺς Ταράσιον, Κωνσταντῖνον (σπαθάριον), Θεόδωρον καὶ Σέργιον (σπαθάριον), ἐν τοῖς αὐτοῖς Προλεγομένοις φέρεται: «Ἀδελφοὺς δὲ ἔσχε δύο, Σέργιον (σπαθάριον) καὶ Ταράσιον, πατρίκιον τὴν ἀξίαν. Οἱ δὲ γονεῖς αὐτοῦ, εὐσεβεῖς καὶ φιλομόναχοι τυγχάνοντες, ἐκοσμήθησαν μαρτυρικῷ στεφάνῳ, ἀθλοῦντες ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κατὰ τοὺς τῶν εἰκονομάχων ἴσως διωγμούς». Αὐτὸς οὗτος ὁ Φώτιος ἐκτίθησι περὶ τούτων ἐν τῇ πρὸς Ταράσιον πατρίκιον τὸν ἀδελφὸν παραμυθητικῇ ἐπιστολῇ ἐν ἄλλοις καὶ τάδε: «Ἐνοήσωμεν τίνες ἐσμέν; Πόθεν γεγόναμεν; οὐκ ἐκ θνητῶν θνητοί; οὐχὶ ἐξ οὐκ ὄντων μετ' ὀλίγον οὐκ ἐσόμενοι. Ποῦ μοι πατήρ; ποῦ δέ μοι μήτηρ; οὐχὶ μικρὰ τῷ βίῳ προσπαίξαντες, πλὴν ὅσα μαρτυρικὸς αὐτοὺς καὶ τῆς ὑπομονῆς διεκόσμει στέφανος, θᾶττον λιπόντες τὸ θέατρον ᾤχοντο;» Τὸ ῥητορικόν πως ὅμως ὕφος τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ τὸ ἀνωτέρω χωρίον ἀναφέρεται, δὲν ἐπιτρέπει ὥστε νὰ ἐξαγάγωμεν λεπτομερῆ συμπεράσματα ἐκ τῶν λεγομένων αὐτοῦ, μολονότι σημαίνουσι πιθανῶς ταῦτα ὅτι οἱ γονεῖς αὐτοῦ ὑπέστησαν στερήσεις τινὰς ἢ καὶ σκληρότητας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοφίλου ἢ τινος τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων. Τὸ τοιοῦτο δὲ τοσούτῳ πιθανώτερον καθίσταται, ὅσῳ αὐτὸς ὁ Φώτιος καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν πάππαν Νικόλαον ἀπολογητικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ θεῖον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κηρύσσει τὸν Ταράσιον: «οὐδὲ Ταράσιον τὸν ἡμέτερον πατρόθειον» (Φωτ. ἐπιστ. ἔκδ. Ι Βαλέττα σελ. 150)· καὶ ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς Ἀρχιερατικοὺς θρόνους ἐπιστολῇ ἀναφέρει τὸν πατριάρχην τοῦτον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἦν εἷς τῶν μεγίστων προμάχων τῆς τῶν εἰκόνων προσκυνήσεως, ὡς συγγενὴς αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ τίνι μερίδι συνετάσσετο ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ κατὰ τοὺς περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων ἀγῶνας. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ διασήμου τούτου ἀνδρὸς καταγωγή. Τυχὼν δὲ ἐκ παιδικῆς ἡλικίας τῆς πρεπούσης παιδεύσεως καὶ ἔχων τὸν περιώνυμον πατρόθειον αὐτοῦ λαμπρὸν παράδειγμα τῆς τε ἀρετῆς καὶ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας, τοσοῦτον ἀνεπτύχθη τὸν λίαν ἐπιδεκτικὸν μαθήσεως νοῦν, ὥστε

Δημοσιεύσεις Βικιπαίδειας

οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἐμπαθεῖς αὐτοῦ πολέμιοι ἠδυνήθησαν ν' ἀρνηθῶσιν ὅτι ὑπέρτατος μὲν τῶν συγχρόνων, ἐφάμιλλος δὲ τοῖς ἀρχαίοις ἐγένετο σοφοῖς. Τεκμήριον δὲ τὰ ἐν τῷ τοῦ Ἰγνατίουβίφ γραφόμενα Νικήτα Δαβὶδ τοῦ Παφλαγόνος, ὧδε περὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀνδρὸς ἀποφαινομένου: «Ἦν δὲ Φώτιος οὐ τῶν ἀγενῶν τε καὶ ἀνωνύμων, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐγενῶν κατὰ σάρκα καὶ περιφανῶν, σοφίᾳ τε κοσμικῇ καὶ συνέσει τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ στρεφομένων εὐδοκιμώτατος πάντων ἐνομίζετο. Γραμματικῆς μὲν γὰρ καὶ ποιήσεως, ῥητορικῆς τε καὶ φιλοσοφίας, ναὶ δὴ καὶ ἰατρικῆς καὶ πάσης ὀλίγου δεῖν ἐπιστήμης τῶν θύραθεν τοσοῦτον αὐτῷ τὸ περιττόν, ὡς μὴ μόνον σχεδὸν φάναι τῶν κατὰ τὴν αὐτοῦ γενεὰν πάντων διενεγκεῖν, ἤδη δὲ καὶ πρὸς τοὺς παλαιοὺς αὐτὸν διαμιλλᾶσθαι. Πάντα γὰρ συνέτρεχεν ἐπ' αὐτῷ, ἡ ἐπιτηδειότης τῆς φύσεως, ἡ σπουδή, ὁ πλοῦτος, δι' ὃν καὶ βίβλος ἐπ' αὐτὸν ἔρρει πᾶσα, πλέον δὲ ταύτης ὁ τῆς δόξης ἔρως, δι' ὃν αὐτῷ καὶ νύκτες ἄυπνοι, περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἐμμελῶς ἐσχολακότι». Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ Η' ἐν τῇ πρὸς Βασίλειον τὸν Μακεδόνα ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἔγραφεν ὅτι «πᾶσι προτερήμασι τοῖς κατὰ Θεὸν κομᾷ, τοῦτο μὲν σοφίᾳ καὶ συνέσει τῇ περὶ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα πάντων διαφέρων, τοῦτο δὲ περὶ τὴν ἄλλην πρακτικὴν ἀρετὴν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν θείων ἐνταλμάτων ἀνεπαίσχυντος ἐργάτης διαβοώμενος». Τῆς ἐκτάκτου ταύτης εὐφυΐας ἅμα καὶ πολυμαθείας τοῦ ἀνδρὸς περιφανὲς ἔστησε μνημεῖον εἷς τῶν ἀσπονδοτάτων φωτιομάχων, ὁ Louis Maimbourg, ἐν οἷς περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ σχίσματος λέγει. «Τὸ καταπληκτικὸν παρὰ τῷ ἐξόχῳ τούτῳ ἀνδρί, ὅπερ δικαίως δύναται ν' ἀποκληθῇ θαῦμα τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης καὶ τοῦ ὁποίου δυσχερὲς εἶναι ν' ἀνευρεθῇ ἕτερον παράδειγμα καθ' ἅπαντας τοὺς αἰῶνας, εἶναι ὅτι ὁ μέγας οὗτος ἔν τε τῷ πολέμῳ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀνήρ, ὁ μετασχὼν πασῶν τῶν μεγάλων ὑποθέσεων, εἶχε διάνοιαν τοσοῦτον διαυγῆ, τοσοῦτον εὐρεῖαν, τοσοῦτον ζωηράν, τοσοῦτον βαθεῖαν, συνηνωμένην μετ' ἀνενδότου ἐπιμελείας καὶ μετὰ τοσαύτης ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὴν μελέτην, ἐν ᾗ διενυκτέρευεν, ὥστε ἀπέβη ἀναντιῤῥήτως ὁ δεξιώτατος καὶ σοφώτατος ἀνὴρ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ κατὰ πᾶν εἶδος καὶ ὑπερέβη πάντας τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, διότι βέβαιον εἶναι ὅτι ἐθεωρήθη πάντοτε ὡς ὁ μέγιστος καὶ ἐντελέστατος γραμματικός, ποιητής, ῥήτωρ, κριτικός, φιλόλογος, μαθηματικός, φιλόσοφος, ἰατρὸς καὶ ἀστρολόγος τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, πάσας ταύτας τὰς γνώσεις ἀποκτήσας ἄνευ τῆς βοηθείας καὶ τῆς διευθύνσεως διδασκάλων καὶ διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τῆς διανοίας αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἀπείρας βιβλίων». Τὸν Φώτιον ὑπερασπίζων ἀπὸ τῶν ἀπείρων αὐτοῦ πολεμίων καὶ ὑβριστῶν καὶ αὐτὸς ὁ πολυμαθὴς καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος συγγράψας ἄγγλος σὶρ Ἰάκωβος Ἐμερσον Τέννεντ (Τόμ Β', σ. 416—7 τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος), ἐκτίθησιν ἐν ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα: «Κατὰ τοῦχαρακτῆρος τοῦ Φωτίου ἅπαν ἐπεχύθη τοῦ ἱερατικοῦ μίσους τὸ δηλητήριον. Ἀλλὰ καὶ πικρότατα κατ' αὐτοῦ βλασφημήσαντες οἱ ἀντίπαλοι, οὐκ ἠρνήσαντο, ὅτι πάσης μὲν γνώσεως καὶ ἐπιστήμης τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ ἐγκρατέστατος ἐγένετο, τῇ δὲ νοημοσύνῃ καὶ βαθυνοίᾳ ὡς ὑπέρτατος τῶν ἐξοχωτάτων ἀντιπάλων αὐτοῦ». Λεπτομερῆ καὶ σαφῆ ἀφήγησιν τοῦ βίου τοῦ περιωνύμου τούτου ἀνδρὸς εὐθαρσῶς μὲν ἀνεδέξατο ὁ πάντα τὸν ἑαυτοῦ βίον εἰς διδασκαλίαν καὶ φωτισμὸν τοῦ ἡμέτρου ἔθνους διελθών, πλεῖστα δ' ὅσα φιλολογικά τε καὶ ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα ἡμῖν καταλιπών, ἐν δὲ ταῖς ἐσχάταις αὐτοῦ ἡμέραις περὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν τοῦ Φωτίου Ἀμφιλοχίων ἀσχολούμενος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, τὸ ἔργον τοῦ ὁποίου, εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος, ὁ ἐπάξιος τούτου υἱὸς συνεπλήρωσε Σοφοκλῆς Κ. Οἰκονόμου, ὁ ἐν φιλολόγοις καὶ ἰατροῖς οὗτος ἔξοχος, γλαφυρῶς τε καὶ ἀκριβῶς τὸν τοῦ Φωτίου βίον συγγράψας, τοὺς τοῦ ἱεροῦ πατριάρχου ἀπείρους συνηγόρους τε καὶ κατηγόρους ἀπαριθμήσας καὶ ἐπικυρώσας μὲν ἀκαταμαχήτως τὰς τῶν πρώτων συνηγορίας, καταπολεμήσας δὲ τὸ θράσος τῶν τελευταίων καὶ ἀποτελεσματικῶς τοὺς λήρους αὐτῶν διελέγξας. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑποτεθῇ ποσῶς ὅτι ὁ Φώτιος, πρὶν ἢ εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν εἰσέλθῃ στάδιον, παρημέλησε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν σπουδὴν τῆς ἱστορίας τῆς θεολογίας, καθόσον, ὡς καὶ ἡ Μυριόβιβλος αὐτοῦ τεκμηριοῖ, ἀνέγνω καὶ προσεκτικῶς ἀνέλυσε τὰ κυριώτερα ἔργα τῶν ἑλλήνων ἐκκλησια-

στικῶν συγγραφέων πάσης ἐποχῆς μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε αἱ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς θρησκευτικῆς ἢ ἱερᾶς φιλολογίας γνώσεις αὐτοῦ ἠδύναντο νὰ καταισχύνωσι πολλοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος κληρικοὺς καὶ ἀληθεῖς δ' ἅμα καὶ ἐντριβεῖς θεολόγους. Ὡς πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Βαρονίου ὅτι ὁ Φώτιος ἦτο εὐνοῦχος περὶ τούτου οὐδεμία ὑπάρχει ἀποχρῶσα μαρτυρία.

Τοιούτων λοιπὸν ὑψηλῶν ἀπολαύων οἰκογενειακῶν δεσμῶν καὶ μετὰ πνεύματος τοσοῦτον πλουσίως πεπροικισμένου καὶ μεγάλως κεκαλλιεργημένου ὁ περιώνυμος Φώτιος, προήχθη εἰς μεγάλα ἀξιώματα ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐλῇ, γενόμενος Πρωτοασηκρῆτις (τοὐτέστι πρῶτος τῶν ἐξ ἀπορρήτων ἢ πρῶτος τῶν μυστικοσυμβούλων) καὶ Πρωτοσπαθάριος (σπαθάριοι ἐκαλοῦντο οἱ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀποτελοῦντες φρουράν· πρωτοσπαθάριος λοιπὸν κατ' ἀρχὰς ἐσήμαινε τὸν κυριώτερον ἀρχηγόν, ἤτοι τὸν ἀρχηγὸν τῆς φρουρᾶς· βραδύτερον δὲ κατέστη ὀνομαστικὸν μόνον ἀξίωμα). Πρὸς τοῖς ἀξιώμασι τούτοις ἐγένετο κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἀναστασίου τοῦ Βιβλιοθηκαρίου πρῶτος τῶν συγκλητικῶν ἢ γερουσιαστῶν. Τὰ ἀξιώματα ὅμως ταῦτα οὐκ ὀλίγην προὐκάλουν παρ' αὐτῷ τὴν θλῖψιν, ἀποσπωμένῳ τῆς μετὰ τῶν οἰκείων καὶ φίλων συνδιατριβῆς καὶ παρακωλυομένῳ τῆς τῶν λόγων μελέτης· τὴν ἀπὸ τῶν πολιτικῶν ὅμως ὁπωσδήποτε σχολὴν εἰς τὴν μελέτην πάλιν ταύτην κατηνάλισκεν, ὡς καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον ἐπιστολῇ ἔγραφεν: «Ἡ δὲ περὶ ἐμὲ τῶν πλησίον φήμη τῆς σπουδῆς καὶ τοὺς ἀγνῶτας εἵλκεν εἰς ἔρωτα θεῖον καὶ φιλίας δεσμόν· ἴσως δ' ἂν ἐκεῖνοι καὶ ἀμεταμέλητον εὐφημήσειαν. Ἀλλὰ πῶς οἷόν τέ ἐστιν ἀδακρυτὶ ταῦτα παρελθεῖν; Οἵκοι μὲν γὰρ μένοντι ἡ χαρίεσσα τῶν ἡδονῶν περιεπλέκετο τέρψις, τῶν μανθανόντων ὁρῶντι τὸν πόνον, τὴν σπουδὴν τῶν ἐπερωτώντων, τὴν τριβὴν τῶν προσδιαλεγομένων, δι' ὧν ἡ πρὸς τὸ ῥᾷστα παράγεσθαι καταρτίζεται γνώμη, τῶν ταῖς μαθηματικαῖς σχολαῖς λεπτυνομένων τὴν διάνοιαν, τῶν ταῖς λογικαῖς μεθόδοις ἰχνευόντων τὸ ἀληθές, τῶν τοῖς θείοις λογίοις ἐθυνομένων τὸν νοῦν πρὸς εὐσέβειαν· ὃ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὑπάρχει πένων ὁ καιρός. Τοιοῦτος γὰρ χορὸς τῆς ἐμῆς οἰκίας ἦν ὁ χορός. Ἐξιόντι δὲ πάλιν πρὸς τὴν βασίλειον πολλάκις αὐλὴν αἱ προπεμπτήριοι τῶν εὐχῶν καὶ τοῦ μὴ βραδύνειν ἡ προτροπή· ἦν γάρ μοι καὶ τοῦτο γέρας ἀφωσιωμένον ἐξαίρετον, τὸ μέτρον ἔχειν τὴν βούλησιν τῆς ἐν τοῖς βασιλείοις διατριβῆς. Ἐπανιόντι δὲ πάλιν πρὸ πυλῶν ἱστάμενος ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ὑπήντα χορός· ἐξ ὧν οἱ μὲν ἐνεκάλουν τὴν βραδυτῆτα, οἷς καὶ θαρρεῖν τι τῶν ἄλλων πλέον δι' ὑπερβολὴν ἀρετῆς ἐκεχάριστο· τισὶ δὲ καὶ προσειπεῖν ἤρκει· ἄλλοις δὲ καὶ τὸ δεῖξαι μόνον ὅτι μεμενήκασι. Καὶ τούτῳ κύκλῳ ἐγίνετο, οὐκ ἐπιβολαῖς λυόμενον, οὐ φθόνῳ κοπτόμενον, οὐκ ὀλιγωρίᾳ μαραινόμενον. Καὶ τίς ἂν τοιούτου βίου παθὼν ἐπανάστασιν, ἑκὼν τὴν μεταβολὴν καὶ θρήνων ἐκτὸς ὑπενέγκοι»; Τὰ ἔργα, ἅτινα ἀπαριθμοῦνται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ ἢ τῇ Μυριοβίβλῳ αὐτοῦ ὡς ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνωσθέντα, ἀνεγνώσθησαν κατά τινα εἰς τοὺς «Ἀσσυρίους» (ἀόριστος καὶ ἀκαταλλήλως ὅρος, σημαίνων πιθανῶς τὴν αὐλὴν τῶν Καλιφῶν ἢ τινα ἄλλης τινὸς δυνάμεως τῆς Ἄνω Ἀσίας) πρεσβείαν αὐτοῦ, ὅτε καὶ ἔγραψε τὰς κριτικωτάτας ἐκείνας σημειώσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἀρίδηλον τεκμήριον τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἐπιμελείας, μεθ' ἧς ἐξηκολούθει καλλιεργῶν τὴν φιλολογίαν ἐν μέσῳ τῶν πολλαπλῶν αὐτοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ καθηκόντων. Περὶ τῆς ἀκριβοῦς χρονολογίας τῆς πρεσβείας ταύτης, κατὰ τὴν ὅλην διάρκειαν τῆς ὁποίας θὰ παρέμεινεν ἐπὶ ἔτη ὅλα ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Ἀσσυρίας, οὐδὲν τὸ θετικὸν γινώσκεται, γνωστὸν εἶναι ὅμως, ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν γραφομένων αὐτοῦ ἐν τῇ πρὸς Ταράσιον τὸν ἀδελφὸν προσφωνητικῇ ἐπιστολῇ καταφαίνεται, ὅτι ἀπεστάλη αὐτόσε ἐπιταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον τὸν Φώτιον ἀνέδειξεν ἔτι μᾶλλον ὀνομαστὸν καὶ περίπυστον ἦν τὸ τῆς θείας ποιμαντορίας ὕψος, εἰς ὃ ἀπὸ τῶν πρωτίστων τῆς πολιτείας ἀξιωμάτων ἀποσπασθείς, ἄκων ἐκλήθη Θείᾳ βουλῇ, δεινοῦ τότε τοῦ σάλλου ὑπάρχοντος ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ. Πράγματι ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον βίᾳ ὄντως ἀναβιβασθεὶς καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ πᾶσι τοῖς περὶ αὐτὸν διαχύσας, γενναίως καὶ τοὺς ἐν Ρώμῃ κατεπολέμησεν ὡς πιστὸς τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρξατο τῶν ἐνδόξων καὶ καλλινίκων ὑπὲρ τῆς Ὀρθοξίας ἀγώνων, προκαλέσας καὶ τοὺς

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

διωγμοὺς καὶ τὰς κακώσεις αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐκ Ρώμης ἐκείνους ἀναθεματισμούς, ἵνα τὸ ὄνομα αὐτοῦ στεφάνοις ἀκηράτου δόξης ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ στεφανωθῇ, εἴπερ οἱ στέφανοι ἐκεῖνοι τῶν ὑπὲρ πίστεως νομίμως ἀθλούντων εἰσίν, ὡς ὁ θεηγόρος εἶπε Παῦλος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὸ κυβερνητικὸν σκάφος διηύθυνεν, εὐσεβὴς μὲν καὶ θεοφιλὴς γυνή, ἀλλὰ καὶ ἀσθενής, ὡς γυνὴ τὴν φύσιν, ἡ ἀοίδιμος Θεοδώρα, ἅτε ἀνηλίκου ὄντος τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Μιχαήλ, γενικὸς δ' ἐπεκράτει ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασι σάλος, καθόσον οἱ τῆς βασιλείας ἐπίτροποι, στερούμενοι τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰλικρινείας καὶ ὁμονοίας, ἐξήπτοντο ἔρισιν. Οὕτως ὁ μὲν μάγιστρος Μανουὴλ σπουδαίας εἶχε πρὸς τὸν λογοθέτην Θεόκτιστον τὸν εὐνοῦχον διαφοράς, θεῖον ταῦτον πρὸς πατρὸς τῆς Αὐγούστης, ὁ δὲ Θεόκτιστος κατηνόχλει καὶ ὠνείδιζε τὸν Βάρδαν, διεβλήθη δὲ καὶ παρὰ τοῦ παιδαγωγοῦ πρὸς τὸν Μιχαὴλ ὡς ἥκιστα καλῶς τὰ τῆς διοικήσεως οἰκονομῶν καὶ ὡς διανοούμενος νὰ συνάψῃ γάμον τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἤ τινι τῶν ταύτης θυγατέρων καὶ μακρὰν τῆς βασιλείας ἀποπέμψῃ αὐτόν, ἐφ' ᾧ καὶ ἔπεσεν οἰκτρὸν τῆς διαβολῆς θῦμα. Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἀδελφὸς τῆς Θεοδώρας Βάρδας, δραστήριος ἀνὴρ καὶ πολεμικός, φιλόμουσος δὲ καὶ πλοῦτον πολὺν κεκτημένος, διῴκει τὰ τῆς βασιλείας. Ἡ Θεοδώρα, ἐπαρθεῖσα ἐπὶ τῷ κατορθώματι τῆς τῶν εἰκόνων ἀναστηλώσεως, ἤθελεν ἵνα τὰ πάντα κυβερνῶνται κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῆς ἀξιώσεις, ἀλλ' ὁ νέος Μιχαὴλ βαθμηδὸν ἀνδρούμενος, ἀνθίστατο τῇ μητρὶ καὶ οὐ μόνον εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτῆς δὲν ὑπεχώρει, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοσούτου ἐλύπει αὐτήν, ὥστε νέα ἐντεῦθεν ἀνεφύη μητρὸς καὶ υἱοῦ διαφωνία. Ὁ Βάρδας ταὐτοχρόνως ἐπροστάτευε μὲν τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Μιχαήλ, τὰς ἰδίας ὅμως ἐπεδίωκεν ἐν τῇ τῶν πραγμάτων διακυβερνήσει σκέψεις, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Θεοδώρα ἔχ τε τῆς πρὸς τὸν νεαρὸν Μιχαὴλ εὐνοίας ταύτης τοῦ Βάρδα καὶ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ ροπῶν πρὸς τὴν ἐν ἑαυτῷ τῆς ἐξουσίας συγκέντρωσιν ἀντεπολιτεύετο τὸν ἀδελφόν, ἀντιθέτως ὅλως αὐτῷ ἔν τε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ τοῖς πολιτικοῖς πολιτευομένη. Κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ (846 μ. Χ.) τοῦ πατριάρχου Μεθοδίου, μετὰ βασάνους ὑπὸ τοῦ εἰκονομάχου Θεοφίλου θανόντος, ἀνεβιβάσθη συνεργείᾳ τῆς Θεοδώρας εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Ἰγνάτιος, ἀνὴρ φημιζόμενος ἐπὶ εὐλαβείᾳ καὶ ἀρετῇ καὶ ἀπὸ τῶν αὐτοκρατόρων Ἕλκων τὸ γένος(ἅτε υἱὸς Μιχαὴλ τοῦ Α', τοῦ ἐπικαλουμένου Κουρουπαλάτου καὶ Ραγκαβέ). Ὁ κατὰ μάιον τοῦ 846 τὸν θρόνον ἀνελθὼν οὗτος πατριάρχης ἔτυχεν ὁπωσδήποτε νὰ ἐφελκύσῃ ἐφ' ἑαυτὸν οὐκ ὀλίγων προσώπων τὴν ἐχθρότητα, καθόσον βαρὺς μὲν καὶ ἀλαζωνικὸς ἐδείκνυτο πρὸς τοὺς ὡς παράνομον κατακρίνοντας τὴν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάβασιν αὐτοῦ, σεμνυνόμενος δὲ ἐπὶ τῇ εὐγενείᾳ καὶ ἐπὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν προστασίαν κυρίως θαρρῶν, περιεφρόνει τοὺς αὐτῷ ἀντικειμένους, ἐξυβρίσας καὶ τὸν τῶν Συρακουσῶν ἐπίσκοπον Γρηγόριον τὸν Ἀσβεστᾶν, ὃν περ καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας, τὴν ἀρχιερατικὴν περιβεβλημένον στολήν, ἐξήλασεν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ὑπῆρχον οἱ πρὸς τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ἀντιφωνοῦντες κληρικοί τε καὶ λαϊκοί, ἐν οἷς τελευταίοις καὶ αὐτὸς ἐλέγετο ὁ Φώτιος, ὅστις ὅμως ἐσέβετο τὸν ἄνδρα καὶ ἐπαινετικῶς τοῦτον μνημονεύει ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ, λέγων: «Ὅσα πρὸς καταρτισμὸν τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἡ ἀρχιερατικὴ ὑμῶν διαπράττεται ὁσιότης, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τὴν ἡμετέραν ἔχει συμφωνοῦσαν μετριότητα». Ὁ κύριος ὅμως τοῦ Ἰγνατίου ἀντίπαλος ἦν ὁ τῇ Θεοδώρᾳ ἀντιπράττων ἀδελφὸς αὐτῆς Βάρδας, ὅστις τὴν ἰδίαν ὑποπτεύσας σύζυγον ἦ καὶ αὐτὸς μετέχων τῆς ἐπικρατούσης λύμης τῆς ἀκολασίας, ἀποπέμπει μὲν τὴν σύζυγον, τῇ ἑαυτοῦ δὲ συνῴκει νύμφῃ, ἔνοχον ἑαυτὸν τῷ τρόπῳ τούτῳ δεικνύμενος. Βραδύτερον, προσποιηθεὶς ὅτι ἐπεθύμει νὰ τύχῃ συγχωρήσεως ἐπὶ τῷ ἀσυγνώστῳ αὐτοῦ πλημμελήματι, προσῆλθεν εἰς τὸν Ἰγνάτιον, ὅστις δὲν ἠξίωσεν αὐτὸν (ὡς ὁ Βαλέττας ἀναφέρει) συγχωρήσεως, ἐνῷ (καθὰ ὁ Νικήτας ἱστορεῖ) νουθετήσας ὁ Ἰγνάτιος τὸν Βάρδαν, μὴ πειθόμενον τοῦτον, δημοσίᾳ ἐξήλεγξε καὶ παρεκώλυσε τῆς τῶν θείων μυστηρίων κοινωνίας τῷ 855 ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Ἁγίων Θεοφανείων. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν μεσολάβησιν τοῦ αὐτοκράτορος ὑπὲρ τοῦ θείου αὐτοῦ ἄκαμπτος παρέμεινεν, ὡς ὁ ἴδιος ἐν τῷ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον λιβέλλῳ λέγει: «Ἐπὶ τούτοις ὁ κρατῶν ποτὲ μὲν ἐδυσώπει με, ποτὲ δ' ἠπείλει τὰ δεινά, εἰ μὴ πεισθείην δέξα-

σθαι τὸν θεῖον αὐτοῦ». Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὰ μὲν σκάνδαλα ἐκορυφοῦντο ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ὁ δὲ Βάρδας, τὰ μένεα πνέων κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, καιρὸν μόνον ἀνέμενε πρὸς ἐκδίκησιν αὐτοῦ. Ἡ κατάλληλος εὐκαιρία ἀμέσως παρέστη· μοναχός τις ἐκ Δυρραχίου, Γήβων καλούμενος, ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀξιῶν ἑαυτὸν υἱὸν ἐξ ἄλλου ἀνδρὸς τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας. Ὁ αὐτοκράτωρ, συλλαβὼν τὸν ἄνδρα, καθεῖρξεν αὐτόν, ὅστις καὶ μετὰ πολλὰς βασάνους, καθ' ἃς ὁ Ἰγνάτιος ἠλέει τὸν βασανιζόμενον, ἀπέθανεν. Ἐκ τῶν πρὸς τὸν Γήβωνα τοῦτον συμπαθειῶν τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου ἀφορμὴν ὁ Βάρδας λαβών, πολλὰ τὰ κακὰ διέδιδε περί τε τοῦ Ἰγνατίου αὐτοῦ καὶ τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας, καταγγείλας καὶ ἀμφοτέρους τῷ νεαρῷ Μιχαὴλ ὡς ὁμοφρονοῦντας τῷ Γήβωνι καὶ ἐπιδιώκοντας τοὺς σκοποὺς τῆς τοῦ Γήβωνος φατρίας. Ἐπὶ τέλους συνεβούλευσε τὸν νεαρὸν αὐτοκράτορα ἵνα, φρόνημα ἀνδρὸς ἀναλαμβάνων, μὴ ἐπιτρέψῃ πλέον τὴν βασιλείαν τῇ μητρὶ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἀφοῦ κείρῃ αὐτὰς ὁ πατριάρχης, ἐγκλείσῃ ἐν μονῇ, ἐξελάσῃ δὲ καὶ τὸν Ἰγνάτιον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Τῆς σχετικῆς διαταγῆς δοθείσης, αἱ μὲν γυναῖκες ἀνθίσταντο, μὴ δεχόμεναι τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου κουράν, ὁ δὲ πατριάρχης ὡς βίαιον τὸ βασιλικὸν τοῦτο μέτρον ἐκήρυσσεν. Ὁ Βάρδας ἐκ τῆς τοιαύτης τοῦ πατριάρχου ἀντιστάσεως ἐπωφεληθείς, ἐκ νέου ἐπέμενε παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, καταγγέλλων αὐτὸν ὡς Γηβοβασίλευτον καὶ ὡς ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων ἐπιζητοῦντα. Ὁ αὐτοκράτωρ, ὀρθὰ τὰ τοῦ Βάρδα λεγόμενα ἡγησάμενος, τὴν μὲν μητέρα καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῆς ἀπέπεμψε πάραυτα εἰς τὰ Καριανοῦ παλάτια (ταῦτα κατεσκευάσθησαν μὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου, ἀνῳκοδομήθησαν δὲ ὕστερον ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου), διατάξας ταυτοχρόνως νὰ καρῶσι, τὸν δὲ πατριάρχην ἐξήλασε τοῦ θρόνου τῇ 23ῃ νοεμβρίου (ὅρα Προλεγόμενα Σ. Οἰκονόμου εἰς Ἀμφιλόχια, σελ. ιϐ') ἢ ἐν μηνὶ ὀκτωβρίου τοῦ 857 ἔτους (ὅρα Προλεγόμενα εἰς Ἐπιστολὴν Φωτίου ὑπὸ Ι. Βαλέττα, σελ. 32). Ὁ Ἰγνάτιος ἐξωρίσθη εἰς τὴν νῆσον Τερέβινθον (τὴν νῦν καλουμένην Ἀντιρόβινθον κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Βιθυνίας, περὶ τὰ δύο μίλια ἀπέχουσαν τῆς Πριγκήπου). Μετὰ τὴν τοῦ Ἰγνατίου ἀποπομπήν, τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ μῆνα ὅλον ἄνευ ποιμένος διατελεσάσης, ὁ αὐτοκράτωρ, συσκεψάμενος μετὰ τοῦ Βάρδα, τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν λογάδων ἀρχιερέων, συνεκάλεσε σύνοδον, ὅπως ἔνθεν μὲν διάδοχον τοῦ Ἰγνατίου ἐν τῷ θρόνῳ τάξῃ, προλάβῃ δὲ τὸν ἐκ τῆς διχονοίας σάλον καὶ τὰς ταραχάς. Ὡς ἐκ τοῦ ὑπερόχου ὅμως χαρακτῆρος τοῦ ἐξορισθέντος πατριάρχου κατενόουν ἅπαντες ὅτι ἔδει ἐπάξιος τούτου ν' ἀναδειχθῇ διάδοχος. Συνελθόντες λοιπὸν οἱ ἀνωτέρω καὶ συσκεψάμενοι, ἔστρεψαν τὰ βλέμματα τῇ τοῦ Βάρδα ἅμα εἰσηγήσει πρὸς τὸν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέποντα Φώτιον, ὃν πατριάρχην ἐξελέξαντο· τὴν ἐκλογὴν ταύτην καὶ ὁ Νικήτας ἀναφέρων, λέγει: «Καὶ πλεῖστα καθ' ἑαυτοὺς συσκεψάμενοι καὶ πᾶσαν κεκινηκότες βουλήν, Φώτιον Πρωτοσπαθάριόν τε ὄντα καὶ Πρωτασηκρῆτιν, εἰς ἀρχιερέα τῆς βασιλίδος προβάλλονται». Τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ καὶ ὁ Βάρδας κυρίως ἐπόθει ὡς συνταχθέντος πως Γρηγορίῳ τῷ Ἀσβεστᾷ καὶ τοῖς λοιποῖς, ὡς εἴρηται, τοῦ Ἰγνατίου ἀντιπάλοις. Οὕτως ἐγένετο ἡ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κων)πόλεως ἀνάρρησις καινῇ ψήφῳ κλήρου καὶ Ἐκκλησίας τῇ 25 δεκεμβ. 857 ἔτους τοῦ ἐν πολιτικοῖς ἀξιώμασιν εὐδοκιμήσαντος, διασήμου δὲ ἐπὶ εὐσεβείᾳ, πρᾴου τὸ ἦθος, σώφρονος τὴν προαίρεσιν καὶ οὐδένα ἔχοντος τῶν συγχρόνων ἐφάμιλλον, Φωτίου, ὃς ἐν ἡμέραις ἓξ πάντας τοὺς ἀπὸ μοναχοῦ καὶ ἀναγνώστου μέχρι πατριάρχου διῆλθε βαθμούς. Οὕτω τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἀπὸ λαϊκοῦ ἐγένετο μοναχός, τὴν δευτέραν ἀναγνώστης, τὴν τρίτην ὑποδιάκονος, τὴν τετάρτην διάκονος, τὴν πέμπτην πρεσβύτερος καὶ τὴν ἕκτην, ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων, πατριάρχης, ἀνελθὼν οὕτως εἰς τὸ ὕψιστον ἐν τῷ κράτει ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα. Τὴν χειροτονίαν ἐτέλεσε Γρηγόριος ὁ Ἀσβεστᾶς, ἐπίσκοπος Συρακούσης, ὅστις δὲν ἦτο ἐστερημένος τοῦ ἀξιώματος, ὅτε τὸν Φώτιον ἐχειροτόνησε, τοῦθ' ὅπερ εἰκάζεται καὶ ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ πάπα Νικολάου ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀρχιεπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς ἐπιστολῇ. Φαίνεται δὲ πράγματι ὅτι ὁ Γρηγόριος οὗτος, ὅστις καθῃρητο, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, εἶχεν ἀπολυθῇ τῆς ἀδίκου καὶ παρανόμου ἐκείνης καθαιρέσεως, ὅτε τὸν Φώτιον ἐχειροτόνησε, καὶ ἀπελύθη νομίμως· διότι ὅ,τι δήποτε κἂν

ἐλέχθη περὶ τοῦ ἐναντίου, ἡ τῶν ἀρχιερέων σύνοδος εἶναι ἀναμφιβόλως νόμιμον τῶν ἀρχιερέων κριτήριον. Ἡ σύνοδος λοιπὸν αὕτη, ἥτις ἐξελέξατο τὸν Φώτιον πατριάρχην, ἀπέλυσε καὶ τὸν Γρηγόριον τῆς ἀδίκου καθαιρέσεως καὶ ἐπέταξεν αὐτῷ νὰ τελέσῃ τὴν χειροτονίαν. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, τρανὸν τεκμήριον πρόκεινται αὐτὰ τὰ γραφόμενα οὐχὶ ὑπὸ φίλων τοῦ Φωτίου, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ ἀσπονδοτάτου αὐτοῦ πολεμίου, τοῦ πάπα Νικολάου, ὡς εἴρηται, λέγοντος ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἐν Ἀνατολῇ κληρικοὺς ἐν ἄλλοις καὶ τάδε, οὐχὶ ἐλεύθερα καὶ σοφιστικῶν τινων τοῦ πάπα τούτου λογισμῶν. «Εἰ δὲ λέγει πάλιν ὁ Γρηγόριος ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων λυθῆναι, μάταιος. Οὐ γὰρ ὑπὸ τῶν ὑποδεεστέρων ἢ τῶν ἴσων, ἀλλ' ὑπὸ μείζονος προσώπου, καί, ὡς ἐκ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων μανθάνομεν, ὑπὸ τοῦ αὐτὸν ἀφορίσαντος ἢ προδήλως (! ! !) ὑπὸ τῶν τοῦ πρώτου θρόνου δικαίων ἔμελλε λυθῆναι. Ὑποδεέστερος γὰρ ἢ νομοταγὴς προτεταγμένον ἢ ὁμοταγῆ, μὴ περινεύοντος τοῦ μείζονος, λῦσαι οὐ δύναται». Ἐνταῦθα κατάδηλον ὅτι ὁ Γρηγόριος ἔλεγεν ὅτι ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων ἐλύθη τῆς καθαιρέσεως, τοῦθ' ὅπερ ἀποδέχεται μὲν ὁ πάπας Νικόλαος, παραλόγως δὲ ἢ σοφιστικῶς μᾶλλον πλάττει ἀνυπάρκτους κανόνας περὶ ἀπολύσεως καθαιρέσεων καὶ κηρύττει ὅτι καὶ ἡ τοῦ Γρηγορίου ἀπόλυσις οὐχὶ ὀρθῶς δῆθεν ἐγένετο. Πλείονες περὶ τούτου πληροφορίαι ἐκτίθενται ἐν τοῖς τοῦ Σ. Οἰκονόμου Προλεγομένοις εἰς τὰ Ἀμφιλόχια (σελ. ιδ', Σημ. α') καὶ ἐν τοῖς τοῦ Ι. Βαλέττα Προλεγομένοις εἰς Ἐπιστ. Φωτίου (σελ. 35). Ἄλλως καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ (ὡς ὁ Νικόλαος ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ λέγει) δὲν θὰ προσεκάλει τὸν Γρηγόριον εἰς χειροτονίαν τοῦ Φωτίου, πρὶν ἢ τῆς ἐν λόγῳ καθαιρέσεως ἀπολυθῇ· καὶ οὔτε ἡ Σύνοδος αὐτὴ δὲν θὰ ἐπέτρεπε φυσικῶς εἰς τὸν καθῃρημένον Γρηγόριον νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν χειροτονίαν, οὔτε αὐτὸς ὁ Φώτιος θὰ κατεπάτει τὰ ἐκκλησιαστικὰ θέσμια, πληθύος ἄλλως τε ἱεραρχῶν ὑπαρχούσης πρὸς τὴν τῆς χειροτονίας τέλεσιν. Εἰς παραπλησίας ἐπεδόθησαν συκοφαντίας καὶ ἀβασίμους ὅλως διαδόσεις ὅ τε πάπας οὗτος Νικόλαος καὶ Ἀδριανὸς ὁ Β' καὶ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀπὸ λαϊκοῦ εἰς κληρικὸν χειροτονίας αὐτοῦ, κηρύξαντες ὅτι ὁ Φώτιος εἰς τὸ πατριαρχικὸν ἀνῆλθεν ἀξίωμα οὐχὶ κατὰ βαθμὸν καὶ κατὰ μικρόν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἀτάκτως εἰς ταύτην ἐπιπηδήσας τὴν ἀρχήν. Μετὰ τὰς γελοίας ὅλως καὶ ἀπὸ σκοποῦ βεβαίως διαδοθείσας ταύτας καταγγελίας τῶν τε παπικῶν καὶ λοιπῶν παρατιθέμεθα ὧδε αὐτὰς ταύτας, οὕτως εἰπεῖν, τὰς τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ἀφηγήσεις περί τε τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας αὐτοῦ, ἐξ ὧν καὶ τεκμηριοῦται ὅτι καὶ ἄκων ὅλως καὶ βίᾳ ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν μετήχθη θρόνον. Καὶ πρῶτον ἐν τῇ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον πρώτῃ ἐνθρονιστικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, ἐν ᾗ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ὀρθόδοξον πίστιν ὁμολογεῖ καὶ τὸ τῆς ἱεραρχίας ἀξίωμα ἠλίκον τυγχάνει ἐκτίθησιν, ἀναφέρονται τάδε: «Ὅτε τῆς ἱεραρχίας κατὰ νοῦν τὸ μέγεθος ἀναλήψομαι καὶ πολλῷ τὴν ἀνθρωπίνην εὐτέλειαν τῆς ἐκείνῃ προσούσης ἀπολείπουσαν τελειότητος καὶ τῆς ἐμῆς δυνάμεως ἀναμετρεῖν ἐπελεύσομαι τὴν ἀσθένειαν, καὶ οἷος ἐμοὶ λογισμὸς πρὸς τὸ τῆς τοιαύτης ἀξίας ὕψος ἀεὶ ἐνετέθραπτο, θαυμάζειν καὶ ὑπερεκπλήττεσθαι παρασκευάζων τοὺς ὅσοι ποτὲ τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς (ἵνα μὴ λέγω τοὺς πρὸ ἡμῶν) τὸν φρικτὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης ζυγὸν ἀνεδέξαντο, ἄνθρωποι τελοῦντες καὶ σαρκὶ συνδεδεμένοι καὶ αἵματι καὶ τὰ τῶν Ἀσωμάτων Χερουβεὶμ ἔργα διαπράττειν παρακινδυνεύοντες· ὅτε ταῦτα βασανίζων καὶ πολυπραγμονῶν, ἐφ' οἷς ἑτέρους ὁρῶν ἐθορυβούμην, τοῖς αὐτοῖς γε νῦν ἐμαυτὸν ἐαλωκότα καθορῶ, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, οἷοις ἀλγήμασι βάλλομαι καὶ οἵαις ἀθυμίαις διακαρτερῶ συνεχόμενος. Εἰ γάρ μοι καὶ φρονητὶς ἦν ἐκ παιδὸς συναυξανομένη τε καὶ συμπαραθέουσα βιωτικῶν πραγμάτων καὶ φροντίδων ἀπηλλαγμένον ἡ αὐχὴ καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐπισκοποῦντα διατελεῖν (δεῖ γὰρ πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ὁσιότητα γράφειν ἀπαρξάμενον τἀληθὲς εἰπεῖν), εἰ καὶ βασιλικῶν ἀξιωμάτων τὴν ὁρμὴν καθέλκουσαν ἐφ' ἑτέρας μετατρέπειν ἐγχειρήσεις κατηνάγκαζον, ἀλλ' οὖν οὐδέποτε θάρσος ἐπῆλθε φορητὸν ἐμοὶ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπεισελθεῖν ἐργαζόμενον ἀξίωμα. Ἦν γάρ, ἦν ἐμοὶ διὰ παντὸς αἰδεσιμόν τε καὶ φοβερόν, μάλιστά γε τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων διαμνημονεύοντι Πέτρου... Ἄρτι τοιγαροῦν τοῦ πρὸ ἡμῶν ἱερατεύειν λαχόντος τῆς τοιαύτης ὑπεξελθόντος ἀξίας (ἐνταῦθα τοῦ Φωτίου ποιουμένου προδήλως

λόγον περὶ τῆς πτώσεως τοῦ Ἰγνατίου, Νικήτας ὁ Παφλαγὼν παρηρμήνευσε τὸ χωρίον καὶ πλείστους ὅσους ψευδεῖς λόγους περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Ἰγνατίου τῷ Φωτίῳ ἀπέδωκεν, οὕσπερ καὶ οἱ παπισταὶ ἀντιγράψαντες κατὰ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ἐχρησιμοποίησαν. Ἴδε Φωτ. ἐπιστολ. ἔκδ. Ι. Βαλέττα σ. 136 σημ. 2), οὐκ οἶδ' ὅπως ὁρμηθέντες ἐπιτίθενταί μοι κραταιῶς, ὅσοι τε Κλήρῳ κατειλεγμένοι ἐτύγχανον, καὶ τῶν ἐπισκόπων τε καὶ μητροπολιτῶν τὸ ἄθροισμα, καὶ πρό γε τούτων καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ φιλευσεβὴς καὶ φιλόχριστος βασιλεύς, πᾶσι μὲν χρηστὸς ὢν καὶ ἐπιεικὴς καὶ φιλάνθρωπος (καὶ τί γὰρ οὐ χρὴ λέγειν τἀληθές;), οὐδ' ἔχων ἄλλον τῶν πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότων τῇ ἐπιεικείᾳ ἐξισούμενον, ἐμοὶ δ' ἀφιλάνθρωπός τις ἐδόκει τότε, βίαιός τε καὶ λίαν φοβερός· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ μικρὸν ἦν ἐνδιδοὺς τῆς ἅμα παντὶ τῷ προειρημένῳ τῶν ἱερέων πληρώματι ἐπιθέσεως. Ἀλλ' ὁ μὲν πρόφασιν τοῦ μὴ μεθήσειν ἐποιεῖτο τὴν ὁμόψηφον τῶν ἱερέων ὁρμὴν καὶ σπουδήν, καὶ ὡς οὐκ ἂν δύναιτο, καὶ βουλόμενος, ἐκτελέσας τὴν αἴτησιν· τοῖς δ' ἐπὶ πολὺ πλῆθος συνείλεκτο, οὐδ' οἱ τῆς παρακλήσεως ἡμῶν λόγοι καθαρῶς πρὸς αὐτοῖς προσεφέροντο· οἷς δ' ἂν καὶ προσέπιπτον, οὐ προσίεντο, ἓν δὴ τοῦτο καὶ μελετήσασι καὶ λέγειν ἐξασκήσασι, τὸ δεῖν ἐμὲ πάντως καὶ μὴ βουλόμενον τὸ φορτίον τῆς ἀπιστίας αὐτῶν ἀναδέξασθαι. Ἐπεί δέ μοι πανταχόθεν αἱ ὁδοὶ τῶν ἐν τοῖς λόγοις παρακλήσεων ἀπεφράττοντο, προεπήδα τὰ δάκρυα· καὶ ἡ τῆς ἀπορίας ἀχλὺς τὰ ἔνδοθεν πάντα πληρώσασα τῆς συγχύσεως, καὶ μέχρις αὐτῶν γε τῶν ὀμμάτων προσαράξασα, εἰς ῥεῖθρον μετεσκευάζετο. Καὶ γὰρ ἐφάπαξ ὁ λογισμὸς τῆς ἐκ λόγων ἀπειρηκὼς σωτηρίας, εἰς ἱκετηρίαν τὴν φύσιν αὐτὴν καὶ τὰ δάκρυα προὐβάλλετο, βοηθείας τινὸς καὶ ἐπικουρίας δι' αὐτῶν ἐλπίσας τυχεῖν, εἰ καὶ διεψεύσθη τοῦ βουλήματος. Οὐδ' οὕτω γὰρ ἀνῆκαν οἱ βιαζόμενοι μέχρι; ἂν ὅπερ ἐμοὶ μὲν ἀβούλητον, ἐκείνοις δὲ ὅπερ ἦν εὐχῆς ἔργον διεπέπρακτο. Καὶ οὕτω λοιπὸν εἰς μέσους τοὺς θορύβους, οἷς ὁ πάντα εἰδὼς κρίμασιν ἐπίσταται, διακαρτερῶ καθιστάμενος. Ἀλλὰ δρυὸς μὲν ἅλις εὔκαιρον εἰπεῖν τὴν παροιμίαν. Ἐπεὶ δὲ πασῶν ἀρίστη κοινωνία ἡ κοινωνία τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης τοῦτο δὴ τὸ αἰτιώτατον, ὡς ἂν τὸν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ὁσιότητα καθαρόν τε καὶ ἀδιάσπαστον δεσμὸν ἐργασώμεθα, χρῆναι καὶ τὰ τῆς ἡμῶν καὶ ὑμῶν πίστεως ὡς ἐν βραχέσι στηλογραφῆσαι διεγνώκαμεν, ἐντεῦθεν τάς τε ὑμετέρας εὐχὰς θερμότερον ἐπισπώμενοι καὶ τὴν ἡμετέραν πρὸς ὑμᾶς διάθεσιν ἀναπτύσσοντες . . .» (Ἐνταῦθα τὴν παρατιθεμένην τῆς Πίττεως ὁμολογίαν Φωτίου θαυμάζων ὁ Ἰάγερος, δεινὸν αὐτὸν ἀποκαλεῖ θεολόγον, ἀντιφάσκων ἀκουσίως βεβαίως εἰς ἄλλας ταπεινωτικὰς διὰ τὸν Φώτιον ἰδίας αὐτοῦ ἐκφράσεις. Ἴδε καὶ Ἐπιστ. Φωτ. ἔκδ. Ι. Βαλέττ. σ. 138 σημ. 1). Τορρότερον ὅμως ὁ ἱερὸς Φώτιος ἐν τῇ ἀπολογητικῇ πρὸς πάπαν τὸν Νικόλαον ἐπιστολῇ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐκφραζόμενος, τὴν πρὸς πλήρωσιν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἔκτακτον αὐτοῦ ἀντίστασιν διακηρύσσει. Ἰδοὺ τὰ κυριώτερα χωρία τῆς ἐπιστολῆς ταύτης: « . . . Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν κωλύει καὶ ἀδελφοῖς ἀδελφούς, καὶ πατράσι τέκνα ἐν τῷ ἀληθεύειν παρρησιάζεσθαι (οὐδὲν γὰρ τῆς ἀληθείας φιλαίτερον), ἔξεστι καὶ ἡμῖν παρρησιασαμένους εἰπεῖν, οὐχ ἀντιλογίαν γράφοντας, ἀλλ' ἀπολογίαν προΐσχοντας, ὡς ἐχρῆν τὴν Ὑμετέραν ἐπ' ἀρετῇ τελειότητα, πρὸ τῶν ἄλλων μὲν ἁπάντων τὸ ἄκοντας ἡμᾶς εἰς τὸν ζυγὸν τοῦτον ἑλκυσθῆναι διασκοποῦσαν, μὴ ἐπιτιμᾶν, ἀλλ' ἐλεεῖν· μηδ' ὑπερορᾶν, ἀλλὰ συναλγεῖν. Ἔλεος γὰρ καὶ φιλανθρωπία τοῖς βίαν παθοῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἐπιτίμησις ἢ παρόρασις ἐποφείλεται. Βίαν γὰρ ὑπέστημεν, καὶ ἡλίκην Θεός, ᾧ πάντα καὶ τὰ κρύφια πεφανέρωται, αὐτὸς συνεπίσταται. Συνεσχέθημεν ἄκοντες· κακούργοις ἴσα καθειρχθημεν· ἐτηρούμεθα φυλασσόμενοι· ἐψηφίσθημεν ἀναγνεύοντες· ἐχειροτονήθημεν κλαίοντες, ὀδυρόμενοι, κοπτόμενοι. Ἴσασι ταῦτα πάντες· οὐδὲ γὰρ ἐν γωνίᾳ ἐγένετο, καὶ τὸ μέγεθος ἐπηρείας τὴν ἱστορίαν εἰς πάντας ἐξήνεγκεν. Εἶτα τί δεῖ τοῖς πολλὰ καὶ δεινὰ πεπονθόσιν; ἐπεμβαίνειν, ἐπιπλήττειν, διαλοιδορεῖν, ἢ οἰκτείρειν καὶ παραμυθεῖσθαι, ὅση δύναμις; Ἐξέπεσον εἰρηνικῆς ζωῆς· ἐξέπεσον γαλήνης γλυκείας· ἐξέπεσον δὲ καὶ δόξης (εἴπερ τισὶ καὶ κοσμικῆς δόξης ἄφεσις)· ἐξέπεσον τῆς φίλης ἡσυχίας, τῆς καθαρᾶς ἐκείνης καὶ ἡδίστης μετὰ τῶν πλησίον συνουσίας, τῆς ἀλύπου καὶ ἀδόλου καὶ ἀνεπιπλήκτου συναναστροφῆς. Οὐδεὶς ἦν ὁ δίκην

ἐγκαλῶν ἐμοί· οὐκ' ἀνεγραψάμην ἄλλον ἐγώ, οὐ τῶν ἐπηλύδων, οὐ τῶν ἐγχωρίων, οὐδὲ τῶν συνήθων, μή τι γε τῶν φίλων. Οὐχ οὕτως ἐλύπησα πώποτέ τινα, ὡς ὕβριν εἰς ἡμᾶς ἐκπτῦσαι, πλὴν εἰ μήπω τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας κινδύνους ἐθελήσει τις ἐπισκοπεῖν· οὐδ' οὕτως ἥμαρτεν ἄλλος ἐμοί, ὡς καὶ μέχρι τῆς εἰς αὐτὸν ὕβρεως τὴν γλῶσσαν ἐξολισθῆσαι. Οὕτως ἦσαν ἡμῖν ἅπαντες χρηστοί· τὸ δὲ ἡμέτερον αὐτοί, κἂν μὴ λέγω, κεκράγασιν. Ἠγαπῶμην τοῖς φίλοις ὑπὲρ τοὺς συγγενεῖς, ἄμφω δὲ τοῖς συγγενέσιν ἐλογιζόμην, καὶ τῶν συγγενῶν ὁ φίλτατος καὶ τῶν μάλιστα φιλούντων ὁ συγγενής. Ἡ δὲ περὶ ἐμὲ τῶν πλησίον φήμη τῆς σπουδῆς καὶ τοὺς ἀγνῶτας εἵλκεν εἰς ἔρωτα θεῖον καὶ φιλίας δεσμόν· ἴσως δ' ἂν ἐκεῖνοι καὶ ἀμεταμέλητον εὑφημήσωμεν. Ἀλλὰ πῶς οἷόν τέ ἐστιν ἀδακρυτὶ ταῦτα παρελθεῖν; Οἴκοι μὲν γὰρ μένοντι ἡ χαρίεσσα τῶν ἡδονῶν περιεπλέκετο τέρψις, τῶν μανθανόντων ὁρῶντι τὸν πόνον, τὴν σπουδὴν τῶν ἐπερωτώντων, τὴν τριβὴν τῶν προσδιαλεγομένων, δι' ὧν ἡ πρὸς τὸ ῥᾷστα παράγεσθαι καταρτίζεται γνώμη, τῶν ταῖς μαθηματικαῖς σχολαῖς λεπτυνομένων τὴν διάνοιαν, τῶν ταῖς λογικαῖς μεθόδοις ἰχνευόντων τὸ ἀληθές, τῶν τοῖς θείοις λογίοις ἰθυνομένων τὸν νοῦν πρὸς εὐσέβειαν· ὃ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὑπάρχει πόνων ὁ καρπός. Τοιοῦτος γὰρ χορὸς τῆς ἐμῆς οἰκίας ἦν ὁ χορός. Ἐξιόντι δὲ πάλιν πρὸς τὴν βασίλειον πολλάκις αὐλὴν αἱ προπεμπτήριοι τῶν εὐχῶν καὶ τοῦ μὴ βραδύνειν ἡ προτροπή· ἦν γάρ μοι καὶ τοῦτο γέρας ἀφωσιωμένον ἐξαίρετον, τὸ μέτρον ἔχειν τὴν βουλησιν τῆς ἐν τοῖς βασιλείοις διατριβῆς. Ἐπανιόντι δὲ πάλιν πρὸ πυλῶν ἱστάμενος ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ὑπήντα χορός· ἐξ ὧν οἱ μὲν ἐνεκάλουν τὴν βραδυτῆτα, οἷς καὶ θαρρεῖν τι τῶν ἄλλων πλέον δι' ὑπερβολὴν ἀρετῆς ἐκεχάριστο· τισὶ δὲ καὶ προσειπεῖν ἤρκει· ἄλλοις δὲ καὶ τὸ δεῖξαι μόνον ὅτι μεμενήκασι. Καὶ τούτῳ κύκλῳ ἐγίνετο, οὐκ ἐπιβολαῖς λυόμενον, οὐ φθόνῳ κοπτόμενον, οὐκ ὀλιγωρίᾳ μαραινόμενον. Καὶ τίς ἂν τοιούτου βίου παθὼν ἐπανάστασιν, ἐκὼν τὴν μεταβολὴν καὶ θρήνων ἐκτὸς ὑπενέγκοι; Τούτων ἁπάντων ἐξέπεσον· ὑπὲρ τούτων ὠδυρόμην· τούτων ἀποσπωμένῳ πηγαὶ δακρύων ἀνεστομοῦντο, καὶ λύπης ἀχλὺς περιεκέχυτο. Ἤδειν γὰρ καὶ πρὸ τῆς πείρας τὸ πολυτάραχον καὶ πολυμέριμνον τῆς καθέδρας ταύτης· ἤδειν τὸ δυσάρεστον καὶ δυσήνιον τοῦ μιγάδος ὄχλου, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔριν, τὸν φθόνον, τὰς στάσεις, τὰς ἐπαναστάσεις, τὴν κατὰ τῶν παρεστηκότων ὕβριν καὶ τὸν γογγυσμόν, ὅταν μὴ τύχωσιν ὅσων δέονται, καὶ ὅταν μὴ τυπῶνται καὶ σχηματίζωνται καθ' ὃν τρόπον οὗτοι βούλονται· τὴν ὑπεροψίαν πάλιν καὶ καταφρόνησιν, ἐπειδὰν ἐλκύσωσι πρὸς τὴν αἴτησιν καὶ συγκατασπάσωσι τῷ σφετέρῳ βουλήματι. Οὐ γὰρ ἑκουσίου χάριτος, ἀλλὰ βιαίου προστάγματος τοῦ θελήματος αὐτῶν ἐκλογίζονται τὴν τελείωσιν· καὶ κράτος λαβὼν ὄχλος ἄρχειν τοῦ κρατοῦντος ἑαυτῷ τε καὶ τῷ διέποντι ὀλέθριος γίνεται. Καὶ ναῦς γὰρ δύσει ῥᾳδίως, ὅταν οἱ ναῦται τὸν κυβερνήτην παρωσάμενοι πάντες ἅμα κυβερνήσωσι· καὶ στρατὸς ἄρδην ὀλεῖται, ἐπειδὰν ἕκαστος αὐτῶν ἀστρατήγητος ὑπάρχων καταστρατηγεῖν τοῦ πλησίον ἀλαζονεύοιτο. Καί τι ἂν τις κατὰ μέρος διεξίοι; Ἀνάγκη γὰρ τὸν ἐφεστηκότα πολλάκις καὶ ὑπαλλάσειν τὸ χρῶμα τῆς ὄψεως εἰς τὸ σκυθρωπόν, τῆς ψυχῆς οὐχ οὕτω διακειμένης, καὶ πάλιν ἐσθ' ὅτε, ταύτης ἀλγυνομένης, τὸ πρόσωπον παρέχειν φαιδρόν· ὀργίζεσθαι δ' αὖ πάλιν μὴ ὀργιζόμενον, καὶ μειδιᾶν ἀνιώμενον. Τοιαύτη γὰρ ἡ σκηνὴ τῶν πλήθους προστασίαν ἀναδέξασθαι καταδικασθέντων. Τὰ δὲ πρὶν ποῖα; φίλος τοῖς φίλοις ἀνεπαχθής, ἐχθρὸς δὲ οὐδενός, οἷος τὴν διάθεσιν, τοιοῦτος καὶ τὸ φαινόμενον. Νῦν δ' ἔσθ' ὅτε καὶ πικρῶς ἐπιτιμᾶν ἀνάγκη τοῖς φίλοις καὶ τοὺς συγγενεῖς ὑπὲρ ἐντολῆς παρορᾶν καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι φαίνεσθαι βαρύν· φθόνος παντοχόθεν, ἀταξία χρόνῳ κρατυνθεῖσα. Τί με χρὴ τὰ λοιπὰ καταριθμεῖν, οἷα πάσχω διώκων τὸν Σίμωνα; οἵους καθ' ἑκάστην ὑφίσταμαι πειρασμούς τὰς κοσμικὰς παρρησίας τοῦ ἱεροῦ περικόπτων συλλόγου, τὴν ὀλιγωρίαν τὴν περὶ τὰ κρείττονα, τὴν ἐπιμέλειαν τὴν περὶ τὰ μάταια; Ἃ βλέπων καὶ πρίν, καὶ δακνόμενος τὴν ψυχήν, καὶ μὴ τῆς ἐμῆς ἰσχύος εἶναι τὸ ταῦτα περιελεῖν, ἔφευγον τὴν ψῆφον, παρητούμην τὴν χειροτονίαν, ὠδυρόμην τὴν ἐπιστασίαν· οὐκ ἦν δὲ ἄρα φυγεῖν τὸ προορισθέν. Ἀλλὰ τί γράφω ταῦτα; ἐγράφη καὶ πρότερον. Καὶ εἰ μὲν ἐπιστεύθησαν, ἀδικοῦμαι μὴ ἑλεούμενος· εἰ δὲ μὴ ἐπιστεύθησαν, ἀδικοῦμαι πάλιν, ἀληθῆ γράφων καὶ ἀπιστούμενος. Οὕτως ἐγὼ παν-

ταχόθεν δυστυχής. Ἀφ' ὧν ἐλπίζω τῆς λύπης εὑρεῖν παραψυχήν, ἐκεῖθεν ἐπιπλήττομαι· ἀφ' ὧν παράκλησιν καὶ παραμυθίαν, ἐκεῖθεν ἐπὶ τῷ ἀλγήματι προστίθεται ἄλγημα. Οὐκ ἔδει σε, φησίν, ἀδικηθῆναι. Πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας τοῦτο εἰπέ. Οὐκ ἔδει βιασθῆναι. Καλή γε ἡ νομοθεσία· ἀλλὰ τίσιν ἡ ἐπιτίμησις; οὐχὶ τοῖς βιασαμένοις; Τὸ ἔλεος δὲ τίσιν; οὐχὶ τοῖς βίαν ὑποστᾶσιν; Ἂν δέ τις τοὺς βιασαμένους μὲν ἐᾷ, τὸν δὲ βιασθέντα ἐπιτιμᾷ, τὴν σὴν ἤλπιζον ἐπ' αὐτὸν δικαιοσύνην καλέσαι κριτήν. Ἀλλὰ κανόνες, φησί, παρεβάθησαν, ὅτι πρὸς τὸ τῆς Ἀρχιερωσύνης ὕψος ἀπὸ λαϊκοῦ προῆλθες τοῦ σχήματος. Καὶ τίς ὁ παραβάς; ὁ βιασάμενος ἢ ὁ βίᾳ καὶ ἄκων ἀνελκυσθείς; Ἀλλὰ ἐχρῆν ἀντισχεῖν. Μέχρι τίνος; ἀντέσχον δὲ καὶ πέρα τοῦ δέοντος· εἰ δ' οὕτω μοι προῄδειν τὸ κλυδώνιον τῶν πονηρῶν πνευμάτων μέλλειν ἐπιτραχύνεσθαι, ἀντέσχον ἂν καὶ μέχρις αὐτοῦ θανάτου. Ποῖοι δὲ κανόνες, ὧν ἡ παράβασις, οὓς μέχρι καὶ τήμερον ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησία οὐ παρείληφεν; Ἐκείνων λέγεται παράβασις, ὧν ἡ φυλακὴ παραδέδοται· ἃ δὲ μὴ παραδέδοται, οὐδὲ μὴ φυλασσόμενα παραβάσεως φέρει ἔγκλημα. Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν καὶ τὰ ρηθέντα ἀποχρώντως ἂν εἶχεν, ὡς τοῦ προσήκοντος εἰρημένα πλέον· οὐ γὰρ δικαιολογίαις ἑαυτὸν συνιστᾷν προῄχθην· πῶς γάρ; ὅς γε εὐχῆς ἔργον ποιοῦμαι πολυτρόπως τῆς ζάλης ταύτης ἀπαλλαγῆναι, καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρυνθῆναι. Οὕτως ἐγὼ τοῦ θρόνου ἐφίεμαι, καὶ οὕτω σφόδρα ἀντέχομαι. Οὐ γὰρ ἀρχομένῳ μὲν βάρος ἦν ὁ θρόνος, προϊόντι δὲ δι' ἐπιθυμίας ἐγίνετο· ἀλλ' ὥσπερ ἄκων εἰσῆλθον, οὕτως ἄκων καθέζομαι· καὶ τοῦ βιασθῆναι πρὸς τὴν εἴσοδον μετὰ τῶν ἄλλων ἐναργὴς ἀπόδειξις τὸ μέχρι τοῦ νῦν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐθέλειν ἐξίστασθαι. Καὶ εἴ χάριέν τις ἔγραφεν ἐμοί, οὐκ ὤφειλε γράφειν· «Τὰ μὲν ἄλλα πάντα χρηστὰ καὶ ἐπαινετά, »καὶ δεχόμεθα, καὶ τερπόμεθα, καὶ χαρι»στηρίους ἄδομεν Θεῷ τῷ πανσόφως οὕτω »τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντι· τὸ δὲ ἀπὸ λαϊ»κῶν οὐκ ἐπαινετόν. Δι' ὃ τέως ἐν ἀμφι»βόλῳ καθιστάμεθα τὴν τελεωτάτην συναί»νεσιν εἰς τὴν τῶν ἀποκρισιαρίων ἡμῶν »ὑποστροφὴν ἀναθέμενοι»· ἀλλ' ἔδει γράφειν· «Οὐ συναινοῦμεν ὅλως· οὐ καταδεχόμεθα, οὐδὲ »μὴν εἰς τὸν αἰῶνα καταδεξαίμεθα τὸν προ»δραμόντα, τὸν ἐμπορευσάμενον τὴν ἀρχήν, »τὸν ἀψήφιστον, τὸν τὰ πάντα κακόν. Ἔξιθι »τοῦ θρόνου· ὑποχώρησον τοῦ ποιμαίνειν». Οὕτως ἂν ὁ γράφων ἔγραφεν ἐμοὶ προσφιλῆ, εἰ καὶ τὰ πλείω ψευδῆ. Ἔδει γάρ, ὡς ἔοικε, τὸν ἀδικηθέντα τὴν εἴσοδον ἀδικηθῆναι πάλιν τὴν ἔξοδον· καὶ τὸν ἀποτόμως ὠθισθέντα καὶ ἄκοντα, ἀποτομώτερόν τε καὶ νεανικώτερον ἀπωσθῆναι. Τῷ δ' οὕτως ἔχοντι καὶ λογιζομένῳ οὐ πολλὴ φροντὶς τὰς διαβολὰς ἀποτρίψασθαι, ὧν τὸ κῦρος τοῦ θρόνου ἀφαίρεσις· . . . Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπὲρ ὧν προσῆκον ἦν ρηθῆναι καὶ εἴρηται. Ὑπὲρ ἡμῶν δὲ ἓν εἴρηται, καὶ εἰρήσεται, ὡς ἄκοντες καὶ εἰσήχθημεν, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὡς κατεχόμενοι καθεζόμεθα. Ἐν πᾶσι δὲ τὸ πειθήνιον τῇ πατρικῇ ὑμῶν ἐπιδεικνύντες ἀγάπῃ, ἔτι δὲ σαφῶς παριστῶντες μὴ φιλονικείας χάριν τὰ ρηθέντα, τῆς δὲ τῶν μακαρίων Πατέρων ἡμῶν ἀθωώσεως εἰρῆσθαι, Συνοδικῶς ἐκφωνηθῆναι συνευδοκήσαμεν, μηκέτι τοῦ

* Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ κατωτέρω ὁ ἱερὸς Φώτιος ἀναπτύσσει τίνι τρόπῳ πλεῖστοι ὅσοι τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐκ λαϊκῶν ἐπατριάρχευσαν καὶ ἀνατρέπει τὰς σχετικὰς ἀντιλογίας τοῦ πάπα Νικολάου, ἐπαγόμενος καὶ τάδε: «Ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα τὰς τοιαύτας διαφορὰς ἐπιλέγοντα· ἀρκεῖν δ' ἡγοῦμαι καὶ τὰς εἰρημένας τοῖς εὐγνώμοσι, καὶ οἷς μὴ μᾶλλον ἐράσμιον τοῦ συνιέναι τὸ διελέγχεσθαι. Τί δὲ καὶ σχῆμα τριχῶν, καὶ χρόνου παράτασις, εἰς ἱερωσύνης ἀντίληψιν δύναται; Ὁ μὲν γὰρ τρόπος τὸν ἄνδρα καὶ πρὸ τοῦ σχήματος τῆς ἱερωσύνης δείκνυσιν ἄξιον, κἂν μήπω τις αὐτῷ τὴν χεῖρα ἐπιτιθῇ, κἂν μὴ ἐπιλέγῃ τὴν εὐχήν· πολλοὺς δὲ φυγὼν ὁ τρόπος ἐπὶ σχήματος μένειν τοὺς σχήματι σεμνυνομένους ἐγκατέλιπεν. Ἡ μὲν γὰρ τῶν τριχῶν περικοπὴ σημεῖόν ἐστι πολιτείας καθαρευούσης ἔργων νεκρῶν· ὁ δὲ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀκηλίδωτον, ὅση δύναμις, συντηρῶν, κἂν ἡ τοῦ σημείου σάλπιγξ οὔπω ἠχήσῃ, τὸν βίον αὐτοῦ κηρύττουσα καθαρόν, οὗτος οὐδὲν ἐμοὶ τοῦ φέροντος τὸ σημεῖον ἐνδεέστερος εἰς ἀρετήν. Καὶ ταῦτα φαμέν, οὐχ' ἑαυτοὺς ἀποσεμνύνοντες, μή τι γένηται· ἐπίσης γὰρ ἡμεῖς τῶν τε τρόπων καὶ τοῦ σχήματος ἀπελιπόμεθα. Καὶ τοσούτου δέω ταῦτα λέγειν περὶ ἐμαυτοῦ, ὥστε καὶ εὐλογώτερον εἶναί φημι τοῖς βουλομένοις ἐπισκώπτειν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν τρόπων μᾶλλον τῶν τῆς ἱερωσύνης ἀξίων ἢ ἀπό γε τοῦ σχήματος ἐπανίστασθαι. Οὐχ ὑπὲρ ἡμῶν οὖν ταῦτα ἀλλ' ὑπὲρ ὧν καὶ πρόσθεν ἔφημεν, γράφεται. . .» Εἶτα εἰς τὰ περὶ ἀντιστάσεως πάλιν αὐτοῦ εἰς πλήρωσιν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐπανέρχεται.

Δημοσιεύσεις Βιβλιοθήκης Βασιλικής Πρόσκα

λοιποῦ πρὸς τὸ τῆς Ἐπισκοπῆς ὕψος ἀθρόως ἀναγεσθαι τοὺς ἐκ λαϊκῶν ἢ μοναχῶν ψηφιζομένους, εἰ μὴ διὰ τῶν ἐφεξῆς ἱερατικῶν βαθμῶν διοδεύσωσιν. Ἐν οἷς γὰρ σκανδάλου νόσος τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιφύεται, ἂν μὴ μέγα βλάπτῃ τὸ ἰάσασθαι, εἰ καί, ἄφετε αὐτούς, ἐδιδάχθημεν σκανδαλίζεσθαι, ὅταν τινὲς ἑκόντες τῷ φθόνῳ τυφλώττωσιν, ἕτοιμοι λύειν ἡμεῖς τοῦ σκανδάλου τὴν πρόφασιν καὶ ῥᾴστην παρέχειν τῇ ἀφαιρέσει τοῦ συνταράσσοντος τὴν θεραπείαν τοῦ ἀρρωστήματος (κατὰ τῶν Λατίνων δὲ ἐκφέρονται οἱ λόγοι οὗτοι· ὅρα καὶ Ἐπιστ. Φωτ. ἔκδ. Ι. Βαλέττα, σελ. 159, σημ. 9). Τὸ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν προγεγενημένων ἀποδέχεσθαι τὴν συμβουλὴν καὶ τὸν παρ' ἡμῖν κανόνα κρατεῖν ἀξιοῦν, κατὰ Πατέρων ἦν τὴν ὕβριν ἀναμετρεῖν καὶ τοὺς μηδὲν ἠδικηκότας δίκην ἀπαιτεῖν· τὸ δ' εἰς τοὺς ἔπειτα γεννησομένους συγχωρεῖν καὶ παραπέμπειν κρίσει πολλῶν, οὔτε Πατράσιν ὕβριν ἐμποιεῖ, οὔτε ποινὴν ἄδικον, ἀλλ' οὐδὲ ζημίαν ἐπάγει τισί. Δεῖ γὰρ τὰ τεθέντα φυλάσσειν καὶ Πατράσι τέκνα δίκαιόν τε καὶ ὅσιον πειθαρχεῖν. Δι' ὃ τὸ μὲν οὐ προσηκάμεθα ἀλλ' ἀπεδοκιμάσαμεν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀποδοκιμάζειν συνεβουλεύσαμέν τε καὶ συμβουλεύσομεν· τὸ δὲ καὶ προσφκειωσάμεθα καὶ Συνοδικῶς διεπραξάμεθα. Καὶ εἴτε πάλαι ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν Ἐκκλησία τὸν κανόνα τοῦτον φυλάττουσα κατεφαίνετο· οὕτω γὰρ ἂν ἴσως ἐγὼ τῆς ἀφορήτου βίας καὶ τῶν ἐπιρρεόντων μοι καὶ συμπνιγόντων πειρατηρίων τὸν ὄγλον ἐξέφυγον. Ἀλλ' ἑτέροις μὲν ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ ἀπαλλαγῇ φροντίδων ὁ κανὼν ἀναγέγραπται· ἐμοὶ δὲ τῆς ἀλλεπαλλήλου τῶν πόνων τε καὶ καμάτων ἐπιρροῆς τίς μηχανὴ τῆς ἀπαλλαγῆς εὑρεθήσεται; τοὺς ἀστηρίκτους στηρίξαι, τοὺς ἀμαθεῖς ἐκδιδάξαι, τοὺς ἀπαιδεύτους παιδεῦσαι, καὶ τότε λόγῳ πειρᾶσθαι, οἳ μόλις ἐπιστρέφονται καὶ ταῖς μάστιξι, τοὺς θρασεῖς ἑλκῦσαι, τοὺς βλακώδεις ἀνδρῶσαι, τοὺς φιλαργύρους πεῖσαι χρημάτων ὑπερφρονεῖν καὶ φιλοπτώχους εἶναι, τοὺς φιλοτίμους χαλιναγωγῆσαι καὶ τιμῆς ἐρᾶν ἐθίσαι, ἥτις τιμιωτέραν καὶ θειοτέραν ψυχὴν ἀπεργάζεται, τοὺς ὑπερηφάνους κατασπάσαι καὶ μετριοφρονεῖν παρορμῆσαι, τοὺς ἐκπορνεύοντας ἀνακόψαι καὶ σωφρονεῖν καταρτίσαι, τοὺς ἀδικοῦντας κωλῦσαι καὶ δικαιοπραγεῖν παρασκευάσαι, τοὺς ὀργίλους ἡμερῶσαι, τοὺς ὀλιγοψύχους παραμυθήσασθαι (καὶ τί δεῖ τὰ κατὰ μέρος ἀριθμεῖν;) τῶν ἐθίμων, παθῶν τε καὶ κακιῶν, ἃ ψυχὰς ἐδούλωσε καὶ σώματα κατερρύπωσε καὶ ἀκόντων τῶν κατεχομένων, σπεύδειν ἀπαλλάξαι καὶ Χριστῷ παραστῆσαι γνησίους θεράποντας. Καὶ πῶς ἄν τις τηλικούτων τε καὶ τοσούτων πραγμάτων φροντίζειν τεθείς, οὐ τὴν ἀφαίρεσιν μᾶλλον ἢ τὴν ἐγχείρισιν τῆς Ἀρχῆς ἐπιζητήσειεν; . . . »

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν θρόνον Ἀντιοχείας ἐνθρονιστικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ (τῇ μόνῃ προφανῶς περισωθείσῃ ἐκ τῶν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους πατριαρχικοὺς θρόνους ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει αὐτοῦ ἐγκυκλίων) εἰλικρινῶς ἡ τε εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάβασις καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτῆς ἐξιστοροῦνται: «. . . . Καὶ τίς ἂν ἐννοῶν, λέγει, εἰς τοσοῦτον ὕψος ἐπαιρομένην τὴν ἀνθρωπίνην εὐτέλειαν μὴ ἐκπλαγείη τὸν λογισμόν; καὶ τάξεως ἐπειλημμένην Ἀγγελικῆς καθορῶν, οὐκ ἂν ἐκστείη τοῦ καθεστηκότος; πηλίνας χεῖρας τοῦ ἀστέκτου περιδραττομένας πυρός, καὶ πόδας γεηροῦς σαρκὶ διηρτυμένους τὸν ἱερὸν περιστείχοντας χῶρον, χωροῦντάς τε ἀνθρώπους (ὢ τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας!) εἰς τὰ τῶν ἀδυνάτων (ἴσως ἀδύτων· ὅρα Φωτ. ἐπιστ. ἔκδ. Ι. Βαλέττα, σελ. 144 σημ. 3) ἐνδότερα, καὶ τὴν φρικώδη καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ἐναίμοις μὲν τελοῦντας παλάμαις, οὐ καταφλεγομένους δὲ τῷ ἐγχειρήματι; Τίς τὰ τοιαῦτα καθορῶν, οὐκ ἂν χάριτι κρείττονι καὶ τῇ ἄνωθεν δωρεᾷ ἀδιαφθόρους διατηρεῖσθαι τοὺς τὴν τοιαύτην ἐγχειριζομένους λειτουργίαν μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἀνομολογήσειεν; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐμοὶ μελετῶντι καὶ πολλάκις διερευνωμένῳ δέος ἐπῆει καὶ μόνῳ προσβάλλειν λογισμῷ τῇ τοιαύτῃ διακονίᾳ τῆς πράξεως· μεγάλου δὲ μᾶλλον καὶ τοὺς καθυπηρετοῦντας ἠξίουν τοῦ θαύματος, καὶ ὅπως τὸ θαρρεῖν ἐν τούτοις ἔχουσι κατεπληττόμην. Ἀλλὰ γὰρ τὸ φοβερὸν οὐκ ἐξέφυγον· καὶ ὑπὸ τῆς προφυλαττομένης ἀνάγκης ἄλους λόγοις, οἷς ὁ συγχωρήσας μόνος ἐπιστατῶν προεμηθήσατο, ἀθυμίᾳ τε καὶ πολλῇ τῇ ἀμηχανίᾳ πιέζομαι. Οἶμαι γὰρ καὶ τοὺς πρὸ πείρας ἐρῶντας ταυτησὶ τῆς λειτουργίας, ἐπειδὰν εἰς μέσον αὐτοῖς τῶν ἔργων καταστῆναι παραχωρηθῇ ἀπονεύειν τε καὶ μεταμελεῖσθαι ἐφ' οἷς ἠβου-

λήθησαν πρότερον. Ὅταν δέ τις καὶ πρὸ τῆς πείρας τοῦ πράγματος βαρύ τε καὶ δυσβάστακτον ἐκλογίζοιτο, φόβοι τε καὶ δείματα τοῦ μήποτε ἄρα τὸ τοιοῦτον ἀπροόπτως ἐπελεύσεσθαι τῇ ψυχῇ προσαρασσόμενα, οὐδὲ πρὸς αὐτὴν τὴν μελέτην παρέχουσι τὸ ἀτάραχον (ψυχὴ γάρ πως πέφυκε τῶν ἐσομένων προμαντεύεσθαι τὴν ἀπόβασιν, μάλιστά γε εἴπερ τῶν ἀηδῶν καὶ λυπούντων εἴη τὰ ὑφορώμενα), ὅταν οὖν τινι ταῦτα καὶ προεπισκοπούμενα οὕτω συστρέφῃ καὶ διαδονῇ τὴν διάνοιαν, τί οὐκ ἂν αὐτὸς πάθοι, ταῦτα τῇ πείρᾳ καρπούμενος, ὧν ἡ μελέτη πρότερον τὸν λογισμὸν ἐκταράσσουσα πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ πράγματος παντελῶς ἀνεχαίτιζε; Δεῖ δ' οὖν ὅμως πρὸς τὴν ὑμετέραν Ὁσιότητα γράφειν ἀπαρχόμενον μηδὲν τῶν καθ' ἡμᾶς ἀποκρύψασθαι, ὡς ἂν ταῦτα ἐκμανθάνουσα εὐχαῖς τε μὴ διαλίπῃ ἐπαλείφουσα, καὶ τὸν πολὺν τάραχον τῆς ψυχῆς κατευνασθῆναι παρασκευάσειεν . . . Ἄρτι γὰρ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἱερατεύειν λαχόντος τῆς τοιαύτης ἀξίας ὑπεκστάντος, ποιμένος δὲ πρὸς ἁπάντων ἐπιζητουμένου, τοῦ καὶ τὰ διεσπασμένα μέλη τῆς Ἐκκλησίας συνάψαι δυναμένου καὶ τὴν τῶν πραγμάτων κατευνάσαι ταραχήν (ἦσαν γάρ, ἦσαν ποικίλοι τε καὶ παντοδαποὶ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν σάλοι καὶ κλύδωνες), ὦ τῆς εἰς ἡμᾶς φιλοτίμου ἐπηρείας! τῇ ἡμῶν ἀσθενείᾳ καὶ μετριότητι ὅ,τε βασιλεὺς αὐτός, καὶ ὁ τῶν ἱερέων ἐπιτίθεται σύλλογος, ἀπαραιτήτως ἐκβιαζόμενοι τὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης ζυγὸν ἀναδέξασθαι. Ἡμῶν δὲ δάκρυσι καὶ ἱκεσίαις ἐκλιπαρούντων πλείοσιν ἐνδοῦναιμὲν τῆς βίας, ἑτέροις δὲ τὴν ψῆφον ἐπιθῆναι, (ἀλλὰ πῶς τὸ ἑξῆς διηγήσομαι;), οὐδὲ πρὸς βραχὺ ταῖς ἱκεσίαις ἐπικάμπτονται. Ἐπὶ πολλὰς δὲ τὰς ἡμέρας ἡμῶν μὲν ἀναβαλλομένων πρὸς τὴν ἐγχείρησιν *, ἐκείνων δὲ μὴ μεθιέντων τοῦ βιάζεσθαι, κρατεῖ τῶν πλειόνων τὸ βούλημα. Ὅσον γὰρ ἡμεῖς ἐνιστάμεθα, τοσοῦτον αὐτοῖς ἡ ἐπίθεσις ἐπηύξετό τε καὶ ἐξήρετο. Ἤδη γὰρ καὶ ἡ ψῆφος χειρογραφούντων, καὶ τὸν τύπον τοῦ τιμίου προτιθέντων Σταυροῦ παρὰ πάντων ἱερέων τε καὶ Ἀρχιερέων διεπράττετο τέλος. Τί γὰρ χρὴ τοῖς τότε συνενεχθεῖσι, χρονοτριβεῖν τοῖς τῶν δακρύων περιραινομένῳ ὀχετοῖς; Οὐκ οἶδ', εἴτε προνοίᾳ Θεοῦ, εἴτ' ἐπ' ἐλέγχῳ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, τὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης ζυγὸν ἐπιφορτίζουσιν, ἑνὶ μόνῳ μικρὰν τῆς ἀθυμίας παραψυχὴν ἐφευρίσκοντι· ὅτι, σχεδὸν εἰπεῖν, πρὸς ἀλλήλους διαφερομένων ἁπάντων, καὶ ἀλλήλων ἀποτέμνεσθαι καὶ ἀπορρήγνυσθαι φιλονεικούντων, ὁμοφροσύνη τις καὶ ὁμογνωμοσύνη ταῖς αὐτῶν ἐμφυεῖσα ψυχαῖς τὰ διεσκορπισμένα συνῆγε, καὶ τὰ διερρωγότα συσφίγγουσα τὴν προτέραν ὁμόνοιαν ἐχαρίζετο . . .» Ἐὰν ὅμως τὰ ἐν ταῖς ἀνωτέρω ἐπιστολαῖς περὶ τῆς βίᾳ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀναβιβάσεως αὐτοῦ ὑπούλως ὀφθὲν καὶ ὑποκριτικῶς ἔγραφεν ὁ Φώτιος, ὡς ὁ καρδινάλιος Βαρώνιος ἀπεφαίνετο καὶ ὡς ὁ τὴν γνώμην τοῦ τελευταίου τούτου ἀσπασάμενος Νέανδρος ἐφρόνει, τί ἀντιταχθήσεται κατὰ τῶν ἐν τῇ πρὸς τὸν Βάρδαν ἐπιστολῇ γραφομένων ὑπὸ τοῦ Φωτίου, περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, τὸ ἀκαταπολέμητον τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ τῶν Φωτιομάχων Νέανδρος ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ καὶ ἀναντίρρητα αὐτὰ ν' ἀποκαλέσῃ; Ἰδοὺ τί πρὸς τὸν Βάρδαν ἔγραφεν ἐν ἐπιστολῇ ὑπὲρ τοῦ κληρικοῦ Βλασίου, καθ' ἣν οὐδεμίαν εἶχε βεβαίως ἀνάγκην νὰ ἀναπτύξῃ τὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐξασκηθείσης βίας πρὸς ἀποδοχὴν τῆς πατριαρχείας: «Ἤδειν ἐγὼ καὶ πρὸ πείρας ἀνάξιον ἐμαυτὸν καὶ τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς ποιμαντικῆς ἐγχειρίσεως· διὰ τοῦτο γὰρ ἀγόμενος καὶ ἑλκόμενος ἀπεδυσπέτουν πρὸς ταῦτα· ὡς εἴθε θάνατός με τῆς τότε προβολῆς, μᾶλλον δὲ τῆς ἀφορήτου βίας, προανήρπασεν· οὐ γὰρ ἂν τοσούτων καὶ τηλικούτων κακῶν κύματα τὴν ἐμὴν καθ' ἑκάστην ἐβάπτιζον ἐπικλύζοντα τάλαιναν ψυχήν· ὧν ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ προσδοκία (δεινὴ γάρ ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις τὰ μέλλοντα συνιδεῖν δυσχερῆ, ἂν ἐπ' αὐτὴν ἡ χαλεπότης μάλιστα φέρηται) συνετάρασσέ με τότε καὶ συνεῖχεν· ὑφ' ὧν βαλλόμενος καὶ πικρῶς ἀλγυνόμενος, ἔκλαιον, ἐδυσώπουν, παντὰ μᾶλλον ἐποίουν ἢ τοῖς ἐψηφιζομένοις καὶ βιαζομένοις συγκατένευον, παρενεχθῆναι τὸ ποτὲ

* Ἐνταῦθα ἐξυπονοοῦνται οἱ δύο μῆνες, καθ' οὓς ἀπὸ τῆς ἐξώσεως τοῦ Ἰγνατίου ὁ πατριαρχικὸς θρόνος ἔμενε κενός, ἐπιμόνως ἀρνουμένου τοῦ Φωτίου καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα νὰ δεχθῇ τὴν πατριαρχείαν. (Ἴδε Ι. Βαλέττα Προλ. εἰς ἐπιστ. Φωτ. σελ. 145 σημ. 4).

ριον ἀπ' ἐμοῦ τῶν πολλῶν καὶ πολυτρόπων φροντίδων καὶ πειρασμῶν ποτνιώμενος. Νῦν δὲ αὐτὰ μεταδιδάσκει τὰ πράγματα καὶ τὴν [ἐμὴν] ἐλέγχει ἀναξιότητα· καὶ οὐκέτι φόβος προσδοκίας, ἀλλ' ὀδύνη στηριζομένη περὶ τὰ καίρια καὶ στεναγμὸς καὶ ἀμηχανία ἐπὶ τοῖς ἤδη καταλαβοῦσιν. Ὅτε γὰρ ἱερεῖς, ὁποῖοι ἂν καὶ εἶεν, ὁμοῦ πάντας ἐπὶ ἑνὶ πταίσματι πάσχοντας ὁρῶ, τυπτομένους, δημευομένους, φαυλιζομένους, τὴν γλῶσσαν ἐκτεμνομένους (φεῖσαι, Κύριε, τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν!), πῶς οὐ μακαρίσω τοὺς τετελευτηκότας ὑπὲρ ἐμέ; πῶς οὐ τὸ φορτίον τὸ ἐπιτεθέν μοι οὐκ εἰς ἔλεγχον τῶν ἐμῶν ἁμαρτημάτων λογίσομαι; . . .» Τοῖς ἀνωτέρω προσθετέον ὅτι καὶ ἐν τῇ Η' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ περὶ τῆς βίᾳ εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου αὐτοῦ ἐκφραζόμενος, «οὐδέποτε, ἔλεγε, τοῦ θρόνου τούτου ἐν ἐπιθυμίᾳ γέγονα· τοῦτο τῶν μὲν παρόντων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἡμῶν ἢ οἱ πάντες ἢ οἵγε πλεῖστοι συνεπίστανται. – Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ πρώην μετὰ δακρύων μὲν πολλῶν, ἀναβολῆς δὲ παντοίας καὶ βίας ἀπαραιτήτου εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τουτονὶ ἀνῆλθον θρόνον, τοῦ μὲν κατ' ἐκεῖνον καιρὸν βασιλεύοντος τὸ τῆς ἀνάγκης ἀδυσώπητον ἐπάγοντος, ἔτι δὲ καὶ τῶν παραδυναστευόντων, οὐ μὴν ἀλλὰ ἀρχιερέων καὶ ἱερέων, ἐμοῦ μηδαμῶς ἐν αἰσθήσει τῶν ὁρωμένων γινομένου, ταῖς ὁμοῤῥώνοις ψήφοις καὶ ταῖς κοιναῖς χειρογραφίαις τὴν βασιλικὴν συνεπισχυόντων τε καὶ κρατούντων βίαν· διὸ καὶ φύλαξι παραδοθεὶς ἐτηρούμην καὶ οὕτως ἐκεῖθεν ἄκων καὶ ἀποδυρόμενος εἰς τουτονὶ τὸν θρόνον ἀνεβιβάσθην».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καὶ λοιπῶν πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου σχετικῶν παρὰ διαφόροις σημειώσεων τὰ ἑξῆς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀκριβῆ πορίσματα περὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ Φωτίου εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως· ὅτι δηλ. ἀπὸ τῆς ἐξελάσεως τοῦ Ἰγνατίου μέχρι τῆς χειροτονίας τοῦ Φωτίου παρῆλθε διάστημα ἐπέκεινα τοῦ μηνός, καθ' ὃ συνεκλήθη ἡ σύνοδος καὶ ἐξελέγη ὁ Φώτιος πατριάρχης, ὅτι ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ παρῆσαν καὶ οἱ φίλοι τοῦ Ἰγνατίου, ὧν οἱ πλεῖστοι συνετάχθησαν τῷ Φωτίῳ ἐκτὸς πέντε ἀσήμων ἐπισκόπων, ὅτι συνῳδὰ τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος προὐτάθη μὲν ὁ Φώτιος, ἀπεποιεῖτο ὅμως πράγματι νὰ δεχθῇ τὸ ἀνατιθέμενον αὐτῷ ἀξίωμα, ὅτι οἱ κρατοῦντες καὶ λοιποὶ ἐβίασαν αὐτὸν ὁμοῦ μετὰ τῶν κληρικῶν καὶ τοῦ λαοῦ, ν' ἀποδεχθῇ τὴν πατριαρχείαν, ὅτι ἐπείσθη ἐπὶ τέλους, ὅτι οἱ ἔνθερμοι τοῦ Ἰγνατίου ὀπαδοὶ συγκατένευσαν εἰς τὴν τούτου ἐκλογὴν καὶ ἠρκέσθησαν εἰς τὸ νὰ λάβωσι παρ' αὐτοῦ ἔγγραφον «ὥστε πατρικὴν ἀπονέμειν τὸν Φώτιον τῷ Ἰγνατίῳ τιμὴν καὶ πάντα κατὰ βούλησιν αὐτοῦ δρᾶν καὶ ἐν μηδενὶ τούτων παραλυπεῖν» ὡς ὁ Νικήτας ἀναφέρει, ὅτι μετὰ τὰς ταραχὰς ταύτας καὶ φιλονεικίας «ὁμοφροσύνη τις καὶ ὁμογνωμοσύνη ταῖς αὐτῶν ἐμφυεῖσα ψυχαῖς τὰ διεσκορπισμένα συνῆγε καὶ τὰ διερρωγότα συσφίγγουσα, τὴν προτέραν ὁμόνοιαν ἐχαρίζετο», ὡς αὐτὸς ὁ Φώτιος ἐν τῇ ἐνθρονιστικῇ πρὸς τὸν θρόνον Ἀντιοχείας ἀναφέρει, καὶ ὅτι τότε οὐδεὶς ἐκάκιζε τὴν ἐκ λαϊκοῦ προχείρισιν αὐτοῦ ἢ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατάληψιν τοῦ τοῦ Ἰγνατίου θρόνου, ἐν τοῖς ζῶσιν ἔτι ἐκείνου εὑρισκομένου. Οὕτω λοιπὸν ὁ Φώτιος, ἀναλαβὼν τὰ ἡνία τῆς Ἐκκλησίας, ἀπέλυσε τὰς συνήθεις πατριαρχικὰς ἐγκυκλίους πρός τε τὸν πάπαν Νικόλαον καὶ τοὺς ἐν Ἀνατολῇ πατριαρχικοὺς θρόνους, ἐν αἷς λεπτομερῶς καὶ ἐν εἰλικρινείᾳ τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ἀφηγεῖτο καὶ τὴν ἰδίαν ὁμολογίαν τῆς πίστεως διεκήρυσσε. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς τοῦ Ἰγνατίου ὀπαδοὺς φιλίως διέκειτο ἐπὶ 40 μὲν κατὰ τὸν Θεόγνωστον ἡμέρας, ἐπὶ 2 δὲ περίπου μῆνας κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Νικήτα γραφόμενα, κατόπιν τῆς ὁποίας περιόδου, τοὺς ἰδίους ὅθεν καταπατήσας ὅρκους, τοὺς μὲν Ἰγνατιανοὺς κατεδίωκε, πλεῖστα δὲ ὅσα ὅθεν ἐμηχανᾶτο εἰς τὴν τοῦ Ἰγνατίου ἐξόντωσιν. Τοιαύτας συκοφαντίας οὐ μόνον ὁ Νικήτας, ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ τὸν Μητροφάνην καὶ Στυλιανὸν διέδωκαν, ἐνῷ ἄκων, ὡς ἐρρήθη, καὶ βίᾳ ὁ Φώτιος προχειρισθείς, οὐδένα εἶχε λόγον ἢ ἀφορμὴν τοιαύτης ἐναντίον τοῦ προκατόχου ἢ καὶ τῶν τούτῳ προσκειμένων πολιτείας. Ὁ Ἰγνάτιος ὅμως οὐ μόνον ἠρνεῖτο ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Φώτιον ὡς πατριάρχην, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ὅσα κατ' αὐτοῦ διεσάλπιζε, λῃστὴν μὲν καὶ μοιχὸν τοῦτον ἀποκαλῶν, τοὺς δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφίσαντας ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ ἐξυβρίζων καὶ νόμιμον πατριάρχην ἑαυτὸν θεωρῶν. Συνέπεια τούτου ἦν ὅτι ταραχαὶ καὶ ἀνησυχίαι ἀμέσως διε-

δέξαντο τὴν μόλις ἀποκατασταθεῖσαν ὁμόνοιαν. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Βάρδας καὶ οἱ περὶ αὐτόν, βλέποντες ὅτι ὁ Ἰγνάτιος, ἀθετῶν τὴν ἰδίαν παραίτησιν καὶ μὴ ἐκτελῶν τὴν τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ὑπόσχεσιν, εἰς πολλὰς προέβη ῥᾳδιουργίας παρὰ τῷ λαῷ, ἐδοκίμασε διὰ βίας νὰ καταστείλῃ τὴν τῶν Ἰγνατιανῶν ταύτην θρασύτητα. Οἱ τοῦ Ἰγνατίου τότε ὀπαδοὶ τὰ κατ' αὐτῶν μέτρα τοῦ Βάρδα ὡς ἐκ τοῦ Φωτίου προερχόμενα θεωρήσαντες, σύνοδον συνεκρότησαν καὶ ἀπεκήρυξαν τὸν Φώτιον πάσης ἐπισκοπικῆς ἱερουργίας, ὡς παρανόμως δῆθεν τὴν πατριαρχικὴν κατακρατοῦντα ἀρχήν. Ἀλλ' ἐὰν πράγματι παράνομος ἦτο ἡ τοῦ Φωτίου ἐκλογή, διατί δὲν διεμαρτύροντο ἀμέσως κατ' αὐτῆς, ἧς τοσαύτη, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἴρηται, προηγήθη σύσκεψις, ἢ καὶ δὲν ἀπεκήρυττον τοῦτον ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογήν, ἀλλὰ δύο ὅλους ἀνέμειναν μῆνας, ἵνα προβῶσιν εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ κατακραυγήν; ἐὰν δὲ πάλιν τὰ τοῦ Βάρδα μέτρα τὴν κατὰ τοῦ Φωτίου κατακραυγὴν αὐτῶν προυκάλεσαν, ὁποίου εἴδους δικαιοσύνης θεωρητέον τοῦτο ἀπονομήν; Ἄλλως αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰγνάτιος τὸν λίβελλον πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον γράφων, αὐτὸν τὸν Βάρδαν ἐπὶ τοῖς παθήμασιν αἰτιᾶται καὶ οὐδόλως τὸν Φώτιον. Ἰδοὺ δὲ τί ἐν τῷ λιβέλλῳ τούτῳ ἐν ἄλλοις γράφει: «Ὅθεν δὴ ταῦτά μοι συνεκύρησεν, ἰδοὺ γράφω. Προϋπῆρχον ἐν πάλῃ καὶ μάχῃ πρὸς τὸν τοῦ βασιλέως θεῖον Βάρδαν, τὸν τυραννήσαντα, καὶ παίων τοῖς τοῦ πνεύματος λύγοις οὐκ ἐπαυόμην. ἀντετυπτόμην δὲ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ ἐπιβουλαῖς. Ἡ δ' αἰτία, ὅτι ἤλεγχον τοῦτον διὰ τὴν Ἡρωδιανὴν χαμαιτυπίαν, καὶ μὴ πειθόμενον ἔξω ἐθέμην τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ τούτοις ὁ κρατῶν ποτὲ μὲν ἐδυσώπει με, ποτὲ δ' ἠπείλει τὰ δεινά, εἰ μὴ πεισθείην δέξασθαι τὸν θεῖον αὐτοῦ. Ὡς δὲ τούτῳ πεισθεὶς ὁ κρατῶν ἠβουλήθη τήν τε μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς ἐξοστρακίσαι τῶν βασιλείων, ἐγκελεύεταί μοι κεῖραι αὐτάς. Ἐγὼ δ' οὐκ ἐπειθόμην διὰ τὸ τῶν γυναικῶν περὶ τὴν κουρὰν ἀκούσιον. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπηλάθην, εἶτα καὶ ἐτυπτήθην καὶ ἐξωρίσθην καὶ δέδεμαι καὶ κέκλεισμαι πρὸ τῆς τῶν καθ' ἡμᾶς κριτῶν ἐνδημίας. Καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ δὲ ταὐτὰ πεπόνθασι». Τῆς ὁμολογίας λοιπὸν ταύτης αὐτοῦ τοῦ Ἰγνατίου ὑπ' ὄψιν λαμβανομένης, εἶναι δυνατὸν νὰ κατηγορῆται ὁ Φώτιος ἐπὶ τοῖς ἐναντίον τῶν Ἰγνατιανῶν μέτροις καὶ νὰ μὴ θεωρῶνται αἱ περὶ τούτων αἰτιάσεις αὐτῶν ὡς αὐτόχρημα τῶν Φωτιομάχων βλασφημίαι; Ὁ ἱερὸς Φώτιος ὅμως καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς καταδιώξεως ταύτης τῶν Ἰγνατιανῶν προφρόνως προσηνέχθη τὴν μὲν τοῦ Βάρδα αὐστηρότητα νὰ μετριάσῃ ἕνεκα τοῦ ὅτι καὶ οἱ τῆς ἐξουσίας μάλιστα ὑπηρέται, σκληροὶ τὸ πλεῖστον, εἰς πολλὰς ἐπεδόθησαν ἀπανθρώπους βασάνους ἐναντίον τοῦ Ἰγνατίου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, νομίζοντες ἴσως ὅτι εὐηρέστουν οὕτω τοῖς ἄρχουσι, τὸν δὲ πατριαρχικὸν θρόνον ν' ἀποθέσῃ. Ἰδού τι σχετικῶς πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς τὸν Βάρδαν ἐπιτιμητικῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἔγραφεν: «Ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προστίθεσθαι ἄλγημα τῆς μὲν ἐμῆς ἴσως ἀθλιότητος ἄξιον, τῆς δ' ὑμετέρας συμπαθείας καὶ περὶ ἡμᾶς διαθέσεως ἀνάξιον· καὶ εἴ τις πεισθείη μὴ κατὰ γνώμην ὑμῶν ταῦτα συμπεσεῖν ἡμῖν ἀλλά γε τό, ὑμῶν ἐξουσιαζόντων καὶ ἰσχυόντων, ταῦτα πάσχειν ὑμᾶς ἐπεὶ τοῦτο βλέπει οὐ δ' ἂν μεταπεισθείη. Παρελογίσθημεν, ἐξυβρίσθημεν, ἠτιμώθημεν, ἐπηρεαζόμεθα, ἐπιβουλευόμεθα. Ἀλλὰ πληγὰς οὐκ ἐλάβομεν: ἐλάβομεν· καί, τὸ χαλεπώτερον, οὐκ ἐπὶ σώματος, ὃ καὶ πᾶσι φαίνεται, καὶ τὸν ἀδικοῦντα ἐλέγχει, καὶ πολλὴν παραμυθίαν τὴν ἀπὸ τῶν ὁρώντων καὶ οἰκτειρόντων εἰσάγει συμπάθειαν· ἐλάβομεν πληγὰς ἐπὶ ψυχὴν αὐτήν, δι' ἣν καὶ τὸ σῶμα νόσῳ μαστίζεται· καί ὁ τύπτων, ὡς μὴ ἀδικῶν οὐκ αἰσχύνεται, καὶ ὁ τυπτόμενος προσθήκην δέχεται τιμωρίας ἐπὶ τῇ τῶν πληγῶν ὀδύνῃ τὴν ἀπὸ τοῦ λανθάνειν ἀσπλαγχνίαν· λανθάνει γὰρ τοὺς πολλοὺς τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς κολάσεως, ὃ καὶ τὸν κολάζοντα πλέον εὐθυμεῖ καὶ ἀμετανόητον ἀποτελεῖ, καὶ τὸν κολαζόμενον μᾶλλον δαπανᾷ, εἰ καὶ τὸν μισθὸν μείζω προξενεῖ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπὲρ Χριστοῦ θείων νόμων ὑπέστημεν ἔμπροσθεν· καί γε χάρις Θεῷ. τῷ πλέον αὔξοντι τὸν μισθὸν ἐν τῇ τοῦ λανθάνειν ἀθυμίᾳ καὶ τῇ τῶν παθῶν ἀδοξίᾳ. Καὶ ἤδειν μὲν ἐμαυτὸν ταῦτα παθεῖν [μέλλοντα], εὐθὺς ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος· ἤλπιζον* δὲ καὶ πρὸ τοῦ πάθους καὶ πρὸ τοῦ

* Ἐνταῦθα τὸ ἤλπιζον ἀντὶ τοῦ ἐδεδίειν ἐκληπτέον· ὥρα Φωτ. Ἐπιστ. ἔκδ. Ι. Βαλέττα (σελ. 492 σημ. 3).

ἀγῶνος (εἰ δὲ μὴ τ' ἀληθῆ λέγω, πάθοιμι παρ' αὐτῶν [1] ὧνπερ ἔπαθον χείρονα)· ἡλπιζον μέν, ὡς ἔφην, ἅπερ ἔπαθον, λυποῦμαι δὲ πάσχων ὑπὸ τοιούτων. Τὸ μὲν γὰρ ἐμὸν τέλος Θεῷ ὥρισται· καὶ δέχομαι χαίρων ὁποῖον ἂν ᾖ τὸ ποτήριον· καὶ οὐχ ὑπὲρ ὧν πάσχω ἀγανακτῶ, ἀλλ' ὧν με δεῖ παθεῖν καὶ τὰ λείποντα ἐπιζητῶ, εἰ καὶ χωρὶς ἀλγηδόνος ταῦτα φέρειν ἀδυνατῶ· ἀνθρωπίνη γὰρ φύσις ἀναλγήτως πάσχειν οὐ πέφυκεν. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐπισκηψάντων ἢ καὶ ἐπισκηψόντων ἔτι ἐμοί, οὕτω με δεῖ φρονεῖν καὶ λογίζομαι· τιμωροὺς δὲ τῶν ἀδικούντων, ἀλλ' οὐκ ἀρχηγοὺς τῶν ἀδικημάτων ὑμᾶς εὐχόμην εὑρεῖν· ἀλλ' οὔτ' ἐμὲ φυγεῖν ἔστιν, ἃ με δεῖ παθεῖν, οὔτε τὴν ἑτέρων εὐχήν, ἑτέρων γνώμην ἀκόντων, μεταβαλεῖν. Καὶ τοσαῦτα μὲν πεπόνθαμεν ἔμπροσθεν· ὥσπερ δὲ λείποντος τοῦ κακοῦ, προσεπινοεῖται καὶ τρόπος ἄλλος κακώσεως· καὶ κακοῦνται δι' ἡμᾶς ἕτεροι καὶ λιμαγχονεῖται Κλῆρος καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα τὸ ἐπισημότερον· ἵν' ἐφ' ἡμῶν ὑποστῆναι τὴν συμφορὰν καὶ λέγοντες καὶ μνημονεύοντες, τὸν ὀνειδισμὸν καὶ τὴν ἀρὰν ἐπὶ κεφαλὴν ἡμῶν ἀναφέρωσιν. Ἐῶ γὰρ εἰπεῖν ὅτι καὶ ἡμῖν ἡ μάζα μέτρῳ προσρίπτεται καὶ ἀφαιρεῖται ἀφ' ἡμῶν τὸ ἥμισυ τῆς ἀρχῆς", καλῶς γε ποιούντων τῶν ἀφαιρούντων, καὶ τέχνῃ τὸν καθ' ἡμῶν διωγμὸν ἐπινοούντων. Ἀλλ' εἰ τὴν ἡμετέραν πληροῦντες αἴτησιν (λέγω δὴ τὸ ἐλευθερωθῆναι ἡμᾶς τοῦ ζυγοῦ καὶ τοῦ φορτίου τούτου) ταῦτα πεποιήκασιν (ἴσως γὰρ καὶ τοῦτο παίζουσι καθ' ἡμῶν), χάρις μὲν αὐτοῖς ὑπὲρ ὧν ἀφεῖλον, λυποῦσι δὲ ὑπὲρ ὧν κατέλιπον καὶ βραδύνοντες πρὸς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ λοιποῦ, πλέον ἀιτιῶσιν, ὥσπερ οἱ καταλιμπάνοντες τὸν ὑπ' αὐτῶν ἀναιρούμενον ἡμιθανῆ καὶ ἡμίτομον ἢ οἱ ἀθρόως ἀναιροῦντες· ἑκάτερος μὲν γὰρ αὐτὸν ἀναιρεῖ· ἀλλ' ὁ μὲν τῆς ὀδύνης οὐ παρατείνων τὴν αἴσθησιν, ὁ δέ, ζημίαν ὥσπερ ἡγούμενος, εἰ θανάτῳ μόνον παραπέμψει τὸν ἄνθρωπον, μὴ πολλὰ πρότερον στρεβλώσας τε καὶ μελίσας καὶ πολλαπλοῦν αὐτῷ τῇ ὁριμύτητι τῶν ἀπὸ τῆς κολάσεως ἀλγηδόνων κατασκευάσας τὸν θάνατον. Τοιοῦτον ἔστιν ὁρᾶν καὶ τὸ ἡμέτερον· τιμωρούμεθα καθ' ἑκάστην καὶ πληττόμεθα· νυνὶ δὲ καὶ ἡμίτομοι γεγόναμεν· καί, ὡς ἔοικεν, ὅτι τὸ ὅλον ἂν ἀποθέσθαι ἠτησάμεθα, τούτου χάριν τὸ ἥμισυ ἀφῃρήμεθα· καὶ εἰ τὴν διαίρεσιν τῆς ἀρχῆς ἐζητήσαμεν, εἰς τὸ ὅλον ἂν εἰσηκούσθημεν. Ἀλλ' οὔτε τὸν ἡμίτομον ζῆν ἔστι δυνατόν, οὔτε ἡμᾶς ἐνταῦθα μένειν, οὕτω διαιρεθέντας· αἰσχύνη καὶ ὄνειδος, οὐ τοῖς πρὸ ἡμῶν γεγενημένοις, ἀλλά γε καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς· εἴπερ ἄρα καὶ εἶεν ὅλως τινὲς ἡμῶν ἀθλιώτεροι, οἱ μεθ' ἡμᾶς ἀνθ' ἡμῶν τουτονὶ τὸν ζυγὸν ὑπελεύσονται. Ἐξερχόμεθα τοῦ τόπου· παυέτω φθόνος· εἰ δὲ μή, λυποῦμέν τινας· μᾶλλον δὲ εἰ μή, κἂν τούτῳ γραφόμεθα. Καὶ τὸν κονιορτὸν ἐκτινάσσοντες ἀποτιθέμεθα τὸν θρόνον· ἀποτιθέσθωσαν τὸν καθ' ἡμῶν δόλον, τὰς ἐπιτηρήσεις, τὰς ἐνέδρας, τὰς ἐπιβουλάς. Ὦ δίκη καὶ νόμοι καὶ Θεοῦ κριτήρια! ὅτι μὴ πατοῦμεν ὑμᾶς ἀδικοῦμεν· καὶ ὅτι στέργομεν, οὐ φιλούμεθα· καὶ ὅτι ὑπὲρ ὑμῶν ἱστάμεθα, διχαζόμεθα· καὶ πλάττονται λόγοι· καὶ ὁ καθ' ἡμῶν τι καινότερον ἐπινοῶν οὗτος ὁ νουνεχὴς καὶ δραστήριος· ὁ δὲ συλλυπούμενος, ἔχθρὸς καὶ παραβάτης νόμων εἰσάγεται, κἂν ἀδελφὸς ᾖ καὶ τὴν φύσιν ἔχῃ κινοῦσαν πρὸς ἔλεον. Ποῖόν τις ὑπενέγκοι ῥαδίως; ὅτι κριτὰς ἔχομεν τοῦ βίου τοὺς πρὶν ἐπαινέτας, καὶ οἳ χάριν ὡμολόγουν, εἰ μὴ παρ' ἡμῶν κατεκρίνοντο; ὅτι τῶν φίλων χωριζόμεθα; ὅτι τῶν ἀδελφῶν ἀποσπώμεθα; πρὸς ποῖα τούτων τίς ὑποστήσεται; Ἀλλ' ἐρεῖ τις μὴ δεῖν ἀθυμεῖν, Χριστοῦ πάθη καὶ Χριστὸν αὐτὸν εἰς μέσον ἄγων καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ μάρτυρας. Ἂν μοι καὶ τὸν προδότην δείξῃ καὶ τὴν κουστωδίαν καὶ τοὺς τυράννους, πολλὴν οὗτος τὴν εὐθυμίαν χαρίσεται, μέχρι δ' ἂν μὴ φανῶσιν οὗτοι, λόγῳ πλάττων τὴν ὁμοιότητα, ἀσθενῇ τὴν παραμυθίαν παρέξεται. Εἰ μὲν οὖν πλειόνων ξεσμάτων ἔτι καὶ χωνευτηρίων ὁ ἡμέτερος ἀνδριὰς πρὸς κάθαρσιν δεῖται (οὐκ ἐμὸν γὰρ εἰπεῖν, εἰ κεκάθαρται) καὶ ξυέσθω, καὶ τηκέσθω καὶ χωνευέσθω. Χριστοῦ διδόντος ὑπομονήν, καὶ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως τὴν βάσανον συμμετροῦντος· εἰ δ' ἡ ὑπερβολὴ τῶν κολάσεων φθάνει δαπανοῦσα τὴν δύναμιν, ὁ πλάστης ῥυέτω τὸ πλάσμα τῆς βασάνου· καὶ μηδεὶς ἡμῶν ἕνεκα ἀρθήτω μήτε προδότης, μήτε κουστωδία, μήτε τύραννος· εἶησαν

[1] Ὀρθότερον καὶ αὐτῶν. Αὐτ. σημ. 4.

" Ἀφαιρεῖται δηλ. τὸ δικάζειν τοὺς κληρικοὺς κατὰ τοὺς Ἐκκλ. θεσμούς. (Ὅρα Αὐτ. σημ. 5).

δὲ πάντες ἐκλεκτοὶ Θεοῦ καὶ τῆς ἄνω δόξης ἐπάξιοι». Προσθετέον ὅτι οἱ τοῦ Φωτίου συκοφάνται καὶ τὴν ἀνωτέρω ἐπιτίμησιν τοῦ Φωτίου, τὴν ὑπὲρ τῶν Ἰγνατιανῶν ὅλως γενομένην, κατὰ βούλησιν ἐπειράθησαν νὰ διαστρέψωσι, κηρύσσοντες ὅτι κατὰ τοῦ Βάρδα εἶχεν ὁ Φώτιος ἀγανακτήσει, οὐχὶ ὡς τιμωροῦντος τοὺς Ἰγνατιανούς, ἀλλ' ὡς μὴ χρησιμοποιοῦντος δῆθεν αὐστηρὰ καὶ μέχρι θανάτου ἔτι μέτρα ἐναντίον τοῦ Ἰγνατίου. Ἡ ἐπισταμένη ἀνάγνωσις τῶν πρὸς τὸν Βάρδαν ἐπιστολῶν ἀρκεῖ νὰ κατασυντρίψῃ τοὺς παραλόγους τούτους καὶ ἐπὶ τῆς διαστροφῆς πράγματι τῶν γραφομένων βασιζομένους διισχυρισμούς. Τὴν εἰλικρίνειαν τῶν ὑπὲρ τῶν Ἰγνατιανῶν συνηγοριῶν αὐτοῦ ἐν ταῖς πρὸς τὸν Βάρδαν ἐπιστολαῖς τεκμηριοῦσι τά τε ἐν τῇ ἀνωτέρῳ καὶ τὰ ἐν τῇ ὑπὲρ Χριστοδούλου Ἀσηκρήτος γραφέντα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ κληρικοῦ Βλασίου ἐπιστολῇ ἀναφερόμενα· τοῦ χαρτοφύλακος Βλασίου λίαν ἐξυβρίσαντος τὴν ἀρχὴν ἀπεκόπη ἡ γλῶσσα, ὁ δὲ ἀμνησίκακος πατριάρχης, πικρῶς τὴν τιμωρίαν ταύτην καταμεμρόμενος, ἔγραφε τῷ Βάρδᾳ τὰ ἐξῆς δηκτικώτατα: «. . .Ὅτε γὰρ ἱερεῖς, ὁποῖοι ἂν καὶ εἶεν, ὁμοῦ πάντας ἐπὶ ἑνὶ πταίσματε πάσχοντας ὁρῶ, τυπτομένους, δημευομένους φαυλιζομένους, τὴν γλῶσσαν ἐκτεμνομένους (φεῖσαι, Κύριε, τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν!), πῶς οὐ μακαρίσω τοὺς τετελευτηκότας ὑπὲρ ἐμέ; πῶς οὐ τὸ φορτίον τὸ ἐπιτεθέν μοι οὐκ εἰς ἔλεγχον τῶν ἐμῶν ἁμαρτημάτων λογίσομαι; Ἄνθρωπος ἄπορος, ἀπροστάτευτος, οὐδὲ τὸν νοῦν ἔχων ἀπαθῆ (οἷς ἔλεος μᾶλλον οὐκ ἀγανάκτησις ἕπεται), ἔπαθεν, ἅμα τοσαῦτα κακά· ἐπράθη, ἐτύφθη, ἐφυλακίσθη· τὸ ἀπαραμύθητον, ἀπετμήθη τὴν γλῶσσαν, καὶ ταῦτα ἱερωσύνην φορῶν· ὑπὲρ οὗ πολλάκις ἐπρέσβευσα, ὑπὲρ οὗ πολλάκις ἐδυσώπησα, ὑπὲρ οὗ ὁ μάταιος ἐγὼ καὶ ῥήματα ἀπαθείας ἔλαβον καὶ οἱ ἰδόντες ἐπίστανται· εἰ δὲ καὶ ἐπελάθοντο οὗτοι, τὸ θεῖον οὐκ ἐπελάθετο. Ποία λοιπὸν ἐλπὶς πρὸς τὰ ἄδηλα, ὅτε περὶ τῶν φανερῶν καὶ ὑπ' ὄψιν κειμένων οὕτως ἀποτυγχάνω καὶ διαπαίζομαι; Πῶς ὑπὲρ ἁμαρτιῶν καὶ ὑμῶν καὶ τοῦ λαοῦ πρεσβεύσας ἐξιλάσομαι, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ὑπὲρ ἑνὸς πρεσβεύσας οὕτως ἐξέπεσα, οὕτω παρεκρούσθην; Ταῦτα δακρύων αἵματι ἔγραφα· ἐν σοὶ δ' ἐστὶ τὸ λοιπὸν ἢ πρώτην ἢ τελευταίαν τήνδε τὴν ἐπιστολὴν δέξασθαι. Ἐγὼ γὰρ κατενώπιον Κυρίου λέγω, ὡς, εἰ οὕτως ἐστὶν ὑμῖν σκοπὸς ἐν ταῖς εὐλόγοις ἡμῶν ἱκεσίαις καὶ παρακλήσεσι παρακρούεσθαι ἡμᾶς καὶ ἀποπέμπεσθαι, καὶ εἰ μή τις γένηται τῷ ἀθλίῳ ἐκείνῳ τὸν δυνατὸν τρόπον παραψυχὴ καὶ παράκλησις, οὔτε γράψω, οὔτι ἄλλως πως ἐσοχλήσω, ἀλλ' ἡσυχάσω ἐμαυτὸν ἐπισκοπῶν, καὶ τὰ ἐμαυτοῦ ὀδυρόμενος. Εἰ γὰρ μετὰ τῶν καθημερινῶν, τῶν ἔξωθεν ἡμῖν ἀναφυσωμένων πειρασμῶν καὶ περιστάσεων, καὶ τὴν ἀθλίαν μου προσαπολέσω ψυχήν, ἀθλιώτερος ἂν εἴην πάντων ἀνθρώπων». Δὲν συνέπραττε λοιπὸν ταῖς ἀρχαῖς οὐδὲ ἐπετίμα ταύτας ὁ Φώτιος, ὡς οἱ περὶ τὸν Βαρώνιον καὶ τὸν Ἀγέρον σοφιστεύονται, ὡς ἄλλως γίνεται δῆλον καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ταράσιον ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ ἔγραφεν: «Ἀκμάζει τὸ πάθος καὶ τὸ κακὸν ἐπιτείνεται καὶ πλὴν Θεοῦ καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἐλπίδων παραμύθιον οὐδέν· ἐπιβουλαὶ δὲ καὶ ἀπειλαὶ καὶ φόβοι τῶν προλαβόντων τὴν πεῖραν κουφοτέραν ἀποφαίνουσι. Τίς στήσει ταῦτα; ἀλλ' ἴσως ὧν αὐτοὶ καθ' ἡμῶν ὠΐνουσι θάνατον ἢ τοῦ τιμωρεῖν καὶ κολάζειν ἐκείνους ἢ ἡμᾶς ἀπάγων τῶν θλίψεων». Τοιούτων πασχόντων τῶν Ἰγνατιανῶν καὶ οὕτω πῶς τοῦ Φωτίου διαμαρτυρομένου καὶ τὰς τοῦ Βάρδα σκληρότητας στηλιτεύοντος, ὁ μὲν Ἰγνάτιος πολλὰ ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Βάρδα παθὼν ἐξωρίσθη εἰς Μιτυλήνην ἀρχομένου τοῦ αὐγούστου τοῦ 858 καὶ μετὰ ἓξ μῆνας ἐπαναφέρεται αὖθις εἰς Τερέβινθον. Ἐν τῇ τοιαύτῃ τῶν πραγμάτων καταστάσει ὁ αὐτοκράτωρ, ἀνακυψάσης μᾶλιστα καὶ τῆς τῶν εἰκονομάχων πάλιν αἱρέσεως, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν εἰρήνην καὶ νὰ καταπαύσῃ τὰς ἀναφυομένας ταραχάς, ἐθεώρησε καλὸν νὰ συγκαλέσῃ σύνοδον, ἥτις ἦν ἡ ὀγδόη μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ κατὰ τῶν εἰκονομάχων συνελθοῦσα (ὅρα Ι. Βαλέττα Προλεγ. εἰς Ἐπιστ. Φωτίου σ. 41). Ἡ τοῦ αὐτοκράτορος σχετικὴ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον προσκλητήριος ἐπιστολὴ καὶ ἡ τοῦ Φωτίου ἐνθρονιστικὴ ἐπεδόθησαν τῷ πάπᾳ Νικολάῳ ὑπὸ τῶν πρέσβεων· καὶ Ἰγνατιανοί δέ τινες εἰς Ῥώμην μετέβησαν, φέροντες καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Ἰγνατίου καὶ ἐπικαλούμενοι τὴν ἀρωγὴν αὐτοῦ. Ὁ φύσει ἀλαζὼν καὶ πλεονεκτίστατος τῶν παπῶν Νικόλαος

(ὅρα Ι. Βαλέττα, Αὐτ. σ. 43, σημ. 1 καὶ 2) ὑπερήσθη, προσῆλθον δὲ εἶτα οἱ τοποτηρηταὶ αὐτοῦ, ἐκοινώνησαν τῷ Φωτίῳ, συνεκροτήθη ἡ ἐκ 318 πατέρων ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων σύνοδος, καθῃρέθη ὁ παρὼν καὶ ἀπολογούμενος Ἰγνάτιος, ἀνεκηρύχθη νόμιμος πατριάρχης ὁ Φώτιος καὶ ἀπεστάλησαν εἰς Ρώμην τὰ Πρακτικὰ αὐτῆς, ὅτε καὶ ἀθυμία τὸν πάπαν κατέλαβε, κατιδόντα πάσας τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ διαψευσθείσας. Τὰ μετὰ ταῦτα, ἅτινα εἰδικώτερον εἰς τὸ σχίσμα ἀνάγονται, περὶ ὧν δὲ ὁ ἀναγνώστης παραπέμπεται εἰς τὸ ἄρθρον ΣΧΙΣΜΑ, παροδικῶς μόνον ἐνταῦθα καὶ ἀκροθιγῶς τῆς ἀλληλουχίας χάριν θ' ἀναφέρωμεν. Συνεκλήθη λοιπὸν ἐν Ρώμῃ σύνοδος τῶν τῆς δύσεως ἐπισκόπων (863), ἀνεθεματίσθη ἐν ταύτῃ ὁ Φώτιος, ἀνεκηρύχθη ὁ Ἰγνάτιος κοινωνὸς καὶ ἀδελφός, ἐπετιμήθη ὁ πάπας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ, ἀπεπέμφθησαν ὑπ' αὐτοῦ (ἐν τέλει τοῦ 866) οἱ ὑπὸ τοῦ πάπα ἀποσταλέντες πρὸς δικαιολογίαν πρέσβεις Δονάτος ὁ ἐπίσκοπος, Λέων ὁ πρεσβύτερος καὶ Μαρτῖνος ὁ διάκονος, ἐνῷ δὲ ὁ Φώτιος, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εἰς τὰς εἰσηγήσεις τοῦ πάπα Νικολάου δίδων προσοχήν, ἐφρόντιζεν εἰς ἀνόρθωσιν τῶν ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων προκληθεισῶν ἐρημώσεων ναῶν τε καὶ βιβλιοθηκῶν, νέας ἐξύφηνεν ὁ πάπας ἐν Βουλγαρίᾳ ῥᾳδιουργίας καὶ μηχανορραφίας, προκαλέσας τὴν ἐν τοπικῇ συνόδῳ ὑπὸ τοῦ Φωτίου κατάκρισιν τῶν παπικῶν διδαγμάτων καὶ τὴν λαμπρὰν καὶ τοσοῦτον τοὺς παπικοὺς ἀναστατώσαταν ἐγκύκλιον αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀρχιερατικοὺς θρόνους, δι' ἧς κρατύνεται καὶ ἡ ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἐκπορεύσας τοῦ ἁγ. πνεύματος, δι' ἧς ἐξηλέγχθησαν τὰ ἀνόσια τῶν παπικῶν ληρήματα καὶ δι' ἧς συνεκαλοῦντο οἱ ἀντιπρόσωποι πρὸς συγκρότησιν συνόδου. Τῷ 867, συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθείσης, ἀνεθεματίσθη ὁ πάπας Νικόλαος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ καὶ τοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βάρδα συμβασιλεύοντος αὐτῷ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος. Προσθετέον ὅτι κατ' ἀπρίλιον τοῦ 866 ὁ Βάρδας ἐγνώστει τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ καὶ τῇ διαταγῇ καὶ εἰσηγήσει αὐτοῦ κατεχρεουργήθη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τούτου, ὅστις εἶχε διαβάλει αὐτὸν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὅτι ὅθεν ἐπεδίωκε τὴν τῆς ἀρχῆς κατοχήν. Ὁ Φώτιος, γινώσκων ὅτι ὁ Βασίλειος πλαστοῖς γράμμασιν ἔπεισε τὸν Μιχαὴλ νὰ προβῇ εἰς τὴν θανάτωσιν τοῦ Βάρδα, ὑποδείκνυσιν αὐτῷ τὸν ἐξαπατήσαντα ἐν τῇ πρὸς τὸν Μιχαὴλ ἐπιστολῇ αὐτοῦ γράφων: «. . . Ἤλγησα μέν, ὦ φιλάνθρωπον ἐμοὶ καὶ πανήμερον κράτος, ἀώρῳ θανάτῳ παραδοθέντα τὸν ἄνθρωπον μαθών· ἐφ' ᾧ δὲ μάλιστα, ὅτι καὶ τυραννίδος διδοὺς δίκην εἰσεπράχθη τὸν θάνατον· πλάττεσθαι γὰρ τὸ γράμμα καὶ ἄλλως πως, ἢ ὡς ἐδήλου, τὰ περὶ αὐτὸν συνενεχθῆναι, δι' ὧν ἐκεῖνος μὲν στέφεται, ἄλλοι δὲ κόπτονται, ἡ τοῦ Σοῦ κράτους ἀρετὴ καὶ ἐπιείκεια ὑπονοεῖν οὐκ ἐνδίδωσι. Διὰ τοῦτο μάλιστα καιρίαν ἤνεγκα τὴν ἀπὸ τῆς λύπης πληγήν, τά τε ἄλλα ἐπὶ νοῦν ἀναλαμβάνων καὶ ὅτι ἄνθρωπος ἐν αὐτῷ τῷ κακουργεῖν ἀνάρπαστος γεγονώς, καὶ μήτε τὰ ἀπὸ τοῦ βίου μολύσματα τά τε καὶ ρυπάσματα, ἃ τῇ ἀθλίᾳ ταύτῃ φύσει φιλεῖ ἐπιτρίβεσθαι τοῖς δάκρυσιν ἀπολουσάμενος, μήτε ὧν ἑτέρους ἀδίκως ἴσως ἐκάκωσεν ὑπὲρ τούτων μετάνοιαν ἐνδειξάμενος, μήθ' ἕτερός πως τὸν ἐκεῖθεν κριτὴν φθάσας ἐξιλεώσασθαι, οὕτως αὐτοῖς φορτίοις πρὸς τὰ ἐκεῖθεν παρεπέμφθη δικαιωτήρια. Ἀλλ' ἐκεῖνος μέν, ὡς τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων ἐδίκασε τὸ ἀπόρρητον, οὕτω καὶ τὸν βίον κατεστρέψατο, πολλοῖς μὲν ἔκπληξις, πολλοῖς δὲ σωφρονισμός, πολλοῖς δὲ ἔλεος, πλείοσι δὲ ἀπορίᾳ γεγονώς . . .». Μετὰ τὴν δολοφονίαν λοιπὸν ταύτην τοῦ Βάρδα ὁ Βασίλειος ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ υἱοθετήθη καὶ συνεβασίλευεν αὐτῷ, κοινωνὸς τῆς ἀρχῆς κατὰ μάιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀναδειχθείς. Μετὰ μικρὸν ὁ Βασίλειος οὗτος, ἀπανθρώπως καὶ ἀσεβῶς πρὸς τὸν υἱοθετήσαντα αὐτὸν φερόμενος καὶ παπικαῖς ὑποκινήσεσιν ὑπακούων, ἐδολοφόνησε τὸν αὐτοκράτορα τῇ 11 σεπτεμβ. τοῦ 867 καὶ ἀνηγορεύθη αὐτὸς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, χρισθέντων αὐτοῦ τε καὶ τῆς τότε συζύγου αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ὑπείκοντος τοῖς ἀρχῆθεν ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐλῇ τεταγμένοις. Ἡ ἀνάρρησις τοῦ Βασιλείου, ἀνδρὸς ἄλλως διὰ τοιούτων βδελυρῶν πράξεων τὴν ἀρχὴν κτησαμένου, ἔμελλε ν' ἀποβῇ ἀπαισία τῷ πρῴῳ πατριάρχῃ, ἅτε ἀποστέργοντι καὶ ἐπὶ μικρὸν νὰ παρεκκλίνῃ τῆς πρὸς κακούργους ὀφειλομένης ἐν τοῖς ἐκκλησιαστι-

κοῖς πολιτείας. Πράγματι ὁ μεγαλόφρων πατριάρχης, γινώσκων κάλλιστα τίς ἔδει νὰ εἶναι ὁ εἰς τὸ ὑπέρτατον ποιμαντορικὸν ἀξίωμα διατελῶν καὶ φρονῶν ὅτι καθῆκον αὐτῷ ἐπεβάλλετο ἐν πάσῃ τῇ αὐστηρότητι τὰς κακούργους τοῦ Βασιλείου νὰ ἐλέγξῃ πράξεις, στερρῷ τῷ ποδὶ εἰς τὴν τοῦ καθήκοντος τούτου ἐκπλήρωσιν ἐχώρησεν, ὅτε ἡ ἁρμοδία ἐπέστη στιγμή· διότι πῶς ἦτο δυνατὸν τῆς ἁρμοδίου ἐπισταίης στιγμῆς νὰ μὴ καταγγείλῃ καὶ κατακρίνῃ τὴν τοῦ ἀνδρὸς πατροκτονίαν, ἀφοῦ καὶ πρότερον ἤδη οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀπέστη τὴν ὠμότητα αὐτοῦ νὰ ἐλέγξῃ, ὡς ἐν τῇ πρὸς αὐτόν, πατρίκιον ἔτι ὄντα καὶ ἔπαρχον, ἐπιστολῇ δὲν ἀπώκνησε τὰ ἑξῆς νὰ παραθέσῃ ; «Ἔρρει τὰ καλὰ καὶ τῆς ἀρετῆς ἡ χάρις οἴχεται, κακία δὲ πολιτεύεται· καὶ τὸ μὲν ψεῦδος πτεροφυεῖ, φυλλοβολεῖ δὲ τὰ πτερὰ ἡ ἀλήθεια. Πόθεν οὖν ἡ τοσαύτη τῶν κακῶν Ἰλιάς ; ὅτι σὺ μέν, ὡς φασιν, ἄρχεις, οἱ δέ σου πολὺ κρείσσους ἄρχειν τὸν σὸν βαρὺν ἕλκειν ζυγὸν ἀναγκάζονται, καὶ μετρία τούτοις κάκωσις ἡ μὴ πᾶσαν αὐτῶν τὴν ζωὴν περικόπτουσα· τοῦτό ἐστιν ὁ ἐν πόλει λῃστὴς καὶ ὁ πάνδημος δήμιος. Ἐγὼ μὲν οὐ λέγω ταῦτα περὶ σοῦ· ἀλλ' ὁ ποιῶν] τὰ νυνὶ πάσῃ γλώσσῃ καὶ ἀκοῇ πάσῃ περιφδόμενα, ἐκεῖνός ἐστι (κἂν ἐγὼ σιωπήσωμαι) ὁ τούτων τῶν ὀνομάτων ἄξιος. Σὺ δέ, εἰ μὲν πράττεις ἃ φασι, μίσησον μᾶλλον τὴν πρᾶξιν καὶ τοῖς πραττομένοις αἰσχύνθητι, ἢ τοῖς ὀνομάζουσι μνησικάκησον· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τὰς πράξεις ἀλλ' ἢ τοῖς οἰκείοις ἐξονομάζειν ὀνόμασι· καὶ τῷ δυσχεραίνοντι ταῖς κλήσεσι πολλῷ πρότερον ἡ φυγὴ διαπονεῖται τῶν πράξεων· Εἰ δὲ τὰ ψευδῆ σου καταχέουσι, σπεῦσον ὥσπερ ἔφυγες τὴν πρᾶξιν, οὕτω φυγεῖν σε καὶ τὸ ἐγγὺς τυγχάνειν τῆς πράξεως· τὸ μὲν γὰρ κολάσεως, τὸ δὲ οὐκ ἐπαίνων ἄξιον· καὶ οὐχὶ τὸ πῦρ λυμαίνεται μόνον τοὺς ἁπτομένους, ἀλλὰ καὶ ὁ καπνός, τῶν μὴ πόρρω τοῦ πυρὸς ἀφεστηκότων δριμύσσων τὰς ὄψεις καὶ ἀμαυρούμενος». Προσελθόντος λοιπὸν μετά τινα καιρὸν τοῦ αὐτοκράτορος τότε πλέον Βασιλείου εἰς τὸν ναόν, ἵνα κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὁ Φώτιος, καὶ τὸ ἐπιβαλλόμενον αὐτῷ καθῆκον ὑπ' ὄψιν ἔχων καὶ τοῖς ἰδίοις αὐτοῦ γραφομένοις τῷ Ἀμφιλοχίῳ· «τῶν γὰρ τοῖς ἄρχουσι καὶ βασιλεῦσι πλημμελουμένων ἀνεπιτημήτων μὲν ὄντων, ἑτοίμως τὸ πλῆθος πρὸς τὴν μίμησιν παρακαλεῖται· ἐκείνων δὲ τῆς πράξεως ἀναχαιτιζομένων, ἀναγκάζεται καὶ τὸ ὑπήκοον εὐλαβέστερον πρὸς τὰς παρανομίας διακεῖσθαι» στοιχῶν, ἀντέστη εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς τοιαύτης τοῦ αὐτοκράτορος θελήτεως. Ἐπὶ τούτῳ ὁ αὐτοκράτωρ θυμοῦ πλησθείς, καταβιβάζει τὸν Φώτιον ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ καθείργει αὐτὸν ἐν τῇ Σκέπῃ, μονῇ οὐ πολὺ ἀπεχούσῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν δὲ Ἰγνάτιον τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀναβιβάζει θρόνον τῇ 23 νοεμβρίου τοῦ 867. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἀποθανόντος καὶ τοῦ πάπα Νικολάου, διεδέξατο αὐτὸν Ἀδριανὸς ὁ Β'. Ἐνῷ λοιπὸν ὁ Βάρδας, Μιχαὴλ ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πάπας Νικόλαος ἐξέλιπον καὶ ἀνεμένετο φυσικῶς νὰ ἐπέλθῃ πλέον ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ ποθουμένη εἰρήνη, νέα ἐπῆλθον γεγονότα, ἔτι μᾶλλον τὴν κατάστασιν δυσχεράναντα καθόσον ὁ Ἰγνάτιος, τὴν πατριαρχείαν ἐκ νέου ἀναλαβών, ὑπὸ μόνου τοῦ Βασιλείου αὐτῷ χορηγηθεῖσαν, παρακινούμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἀπείρων Φωτιομάχων, τῶν παπικαῖς μάλιστα εἰσηγήσεσι καὶ ῥαδιουργίαις ὑπεικόντων, καθῄρεσε πάντας τοὺς ὑπὸ τοῦ Φωτίου χειροτονηθέντας ἐπισκόπους καὶ τοὺς τούτῳ κοινωνήσαντας καὶ προέβη εἰς πολλῷ ἔτι ἀναξιωτέρας αὐτοῦ πράξεις ἢ κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ πατριαρχείαν, καθόσον μάλιστα τῇ τούτου προτροπῇ ὁ Βασίλειος διέταξε τὴν ἀφαίρεσιν πάντων τῶν ἐπισήμων τοῦ Φωτίου ἐγγράφων, ὅτε καὶ ἐπῆλθεν ἡ βανδαλικὴ ἐκείνη πρᾶξις τῆς διὰ πυρὸς ἐξαφανίσεως ἑπτὰ ὅλων σάκκων ἐγγράφων, μαρτυρίων τῆς ἄκρας τοῦ ἱεράρχου ἀθωότητος, ὡς καὶ πλείστων πολυτίμων αὐτοῦ συγγραφῶν. Ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τούτου ἔστη τὸ κακόν· οἱ Ἰγνατιανοὶ καὶ οἱ παπικαῖς εἰσηγήσεσιν ὑπείκοντες μέχρι τοσούτου τὸν Βασίλειον ἐξηρέθισαν, ὥστε καὶ ναούς, ὑπὸ τοῦ Φωτίου καθιερωθέντας, νὰ κατεδαφίζῃ καὶ τὴν τῶν ἱερῶν σκευῶν καταπάτησιν καὶ βεβήλωσιν νὰ παρορᾷ, πάντας τοὺς ὑπὸ τοῦ Φωτίου πρότερον περιθαλπομένους εἰς ταλαιπωρίας νὰ καταρρίπτῃ καὶ πλεῖστα ὅσα παραπλήσια ν' ἀπεργάζηται. Ἐπῆλθεν εἶτα κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 869 τὸ παράνομον ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ συνέδριον, πρὸ τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸς ὁ Φώτιος νὰ ἐμφανι-

σθῇ προσεκλήθη, μυρίους ὑποστὰς προπηλακισμούς, ἀλλὰ καὶ μέγαν ἀράμενος θρίαμβον διὰ τῆς ἀντιτάξεως χριστιανικωτάτης σιγῆς εἰς πολλὰς ἐπιτιμητικὰς τῶν ἀντιπάλων ἐρωτήσεις, καὶ ἐκυρήχθη τέλος ἡ παράνομος τοῦ Φωτίου καταδίκη ἐν αὐτῷ τῷ ἀνιέρῳ, ὡς εἴρηται, συνεδρίῳ, τῷ ἐπὶ πενταμήνου διαρκέσαντι καὶ λήξαντι τῇ 28 φεβρουαρίου τοῦ 870. Μετὰ τὴν συντέλεσιν τούτου ἀπαγεται πάλιν ὁ Φώτιος εἰς τὴν Σκέπην καὶ παραδίδεται εἰς πλείστας βασάνους καὶ ταλαιπωρίας, περιφρουρούμενος ὑπὸ κουστωδίας στρατιωτῶν καὶ ἀπειργόμενος πάσης πρὸς συγγενεῖς ἢ καὶ ἄλλους ἐπικοινωνίας καὶ εἰς μυρίας στερήσεις καθυποβάλλεται. Ἀλλ' οἱ θρασεῖς αὐτοῦ πολέμιοι, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς ταῦτα, ἅπερ χριστιανικῇ καρτερίᾳ ὁ ἱερὸς ὑπέμενε Φώτιος, καὶ γινώσκοντες ὁποίαν θὰ προύκάλει παρ' αὐτῷ θλῖψιν καὶ ἡ τῶν βιβλίων στέρησις, ἐμηχανήσαντο καὶ εἰς ταύτην νὰ ὑποβάλωσιν αὐτὸν τὴν ταλαιπωρίαν, κατατρυχόμενον μάλιστα καὶ ὑπὸ βαρείας νόσου, καθ' ἣν οὐδ' αὐτὴ ἡ τοῦ ἰατροῦ εἰς τὴν Σκέπην εἴσοδος ἐπετρέπετο. Ὁ Φώτιος, τὴν νέαν ταύτην τιμωρίαν ἐκτραγῳδῶν καὶ παράδοξον αὐτὴν ἀποκαλῶν τῶν ἀντιπάλων μηχάνημα, ἔγραψεν ἀπὸ τῆς Σκέπης τὴν λαμπρὰν ἐκείνην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπιστολήν, ἣν περ καὶ ἀκεραίαν ὧδε παρατιθέμεθα: «Ἄκουσον, ὦ φιλανθρωπότατε Βασιλεῦ. Οὐ προβάλλομαι νῦν παλαιὰν φιλίαν, οὐ φρικώδεις ὅρκους καὶ συνθήκας, οὐ χρῖσμα καὶ χειροθεσίαν βασιλείας, οὐχ ὅτι ταῖς ἡμετέραις χερσὶ προσιὼν τῶν φρικτῶν καὶ ἀχράντων μετεῖχες μυστηρίων, οὐδὲ τὸν δεσμόν, ὃν ἡμᾶς ἡ τοῦ καλοῦ παιδὸς υἱοθεσία συνέδησεν. (Ὁ Φώτιος ἦν καὶ ἀνάδοχος Στεφάνου τοῦ Βασιλείου. Ι. Βαλέτ. Ἐπιστ. Φωτ. σελ. 530, σημ. 4). Οὐδὲν τούτων λέγω, ἀλλὰ τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων προτείνω σοι δίκαια. Πάντες γὰρ καὶ βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων, οὓς μὲν θανάτου κρίνουσι τοῦ βίου ἐξάγουσιν, οὓς δὲ ζῆν ἐῶσι, λιμαγχονίᾳ καὶ μυρίοις ἄλλοις κακοῖς θανεῖν οὐ βιάζονται. Ἡμεῖς δὲ βίον βιοῦμεν θανάτου πικρότερον· ἠχμαλωτίσμεθα, πάντων ἐστερήμεθα, συγγενῶν, ὑπηρετῶν, συνήθων, πάσης ἁπλῶς ἀνθρωπίνης θεραπείας. Καίτοι γε Παῦλος ὁ Θεῖος, περιαγόμενος δέσμιος τῆς ἀπὸ τῶν γνωρίμων καὶ συνήθων θεραπείας ἀπολαύειν οὐκ ἐκωλύετο· ἀλλὰ καίτοι τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀγόμενος, ἀνθρωπίνης καὶ παρὰ τῶν μισοχρίστων Ἑλληνιστῶν ἐτύγχανεν ἡμερότητος. Ἀλλ' ἴσως ὁ μακρὸς χρόνος, εἰ καὶ μὴ ἀρχιερεῖς Θεοῦ, ἀλλ' οὖν γέ τινας κακουργούς, τοιαῦτα δείκνυσι πεπονθότας· ἀλλ' ὅτι ἐστερήθημεν καὶ βιβλίων, καινὸν τοῦτο καὶ παράδοξον καὶ νέα καθ' ἡμῶν ἐπινενοημένη τιμωρία. Ἵνα τί γένηται; ἵνα μὴ ἀκούωμεν μηδὲ λόγον Κυρίου. Μὴ γένοιτο ἐπὶ τῆς σῆς βασιλείας ταύτην τὴν ἀρὰν πληρωθῆναι, ὅτι ἔσται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις λιμὸς ἄρτου καὶ λιμὸς τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου. Διὰ τί γὰρ ἡμῶν ἀφῃρέθη τὰ βιβλία; Εἰ μὲν γάρ τι ἀδικοῦμεν, πλείονα ἔδει δοθῆναι, καὶ δὴ καὶ τοὺς διδάσκοντας, ἵνα καὶ ἀναγινώσκοντες μᾶλλον ὠφελώμεθα καὶ ἐλεγχόμενοι διορθώμεθα· εἰ δὲ μηδὲν ἠδικοῦμεν, τί ἀδικούμεθα; Οὐδεὶς τοῦτο τῶν ὀρθοδόξων οὐδ' ὑπὸ τῶν ἑτεροδοξούντων πέπονθεν. Ἀθανάσιος ὁ πολύαθλος τοῦ θρόνου πολλάκις καὶ ὑπὸ αἱρετικῶν καὶ ὑπὸ Ἑλληνιστῶν ἀπελήλαται· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτοῦ τῶν βιβλίων ἀφαίρεσιν ἐψηφίσατο. Εὐστάθιος ὁ θαυμάσιος τὴν ἴσην ἐπιβουλὴν παρὰ τῶν Ἀρειανιζόντων ὑπήνεγκεν· ἀλλ' οὐχ, ὡς ἡμεῖς, καὶ τὰ βιβλία ἁφῄρηται. Παῦλος ὁ ὁμολογητής, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Φλαβιανὸς ὁ Θεσπέσιος, μυρίοι ἄλλοι· τί γὰρ δεῖ νῦν τούτους ἀριθμεῖν, οὓς ἡ ἐν οὐρανοῖς βίβλος ἀπεγράψατο; Καὶ τί λέγω τοὺς ὀρθοδόξους καὶ ἁγίους Ἀρχιερεῖς; Εὐσέβιον καὶ Θεογόνιον καὶ σὺν αὐτοῖς ἄλλους ἀνθρώπους αἱρετικοὺς ὁ μέγας Κωνσταντῖνος διὰ τὴν αὐτῶν δυσσέβειαν καὶ τὸ τῆς γνώμης παλίμβουλον ὑπερορίους ἐποιήσατο· ἀλλ' οὔτε τῶν ὑπαρχόντων ἐγύμνωσεν οὔτε βιβλίοις προσεζημίωσεν· ᾐσχύνετο γὰρ λόγου κωλύειν, οὓς ὅτι ἀλόγως ἔπραττον ἐξορίᾳ κατεδίκαζεν. Νεστόριος ὁ δυσσεβὴς ἐξορίζεται, Διόσκορος πάλιν· Πέτρος ὁ δείλαιος, Σεβῆρος καὶ πολλοὶ ἄλλοι· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν βιβλίων αἰχμαλωσίαν ὑπέμεινεν. Τί δὲ λέγω τὰ παλαιά; Λέοντα τὸν δυσσεβῆ πολλοὶ καὶ τῶν ἔτι περεόντων ἴσασι θηρίου μᾶλλον ἢ ἀνθρώπου φύσιν ἐπιδειξάμενον· ἀλλ' οὗτοι τὸν μέγαν καὶ ὡς ἀληθῶς Νικηφόρον ἐλαύνων τοῦ θρόνου καὶ ἐξορίᾳ παραδιδοὺς, οὐχ ὅτι καὶ τῶν αὐτοῦ βιβλίων ἐποίησεν ὑπερόριον· οὔμε νουν, οὐδὲ ἐλιμοκτόνησεν, ὡς ἡμεῖς λιμαγχονούμεθα· καίτοι οὐ-

δὲν ἧττον τὸν ἀθλητὴν ἐπεθύμει θανεῖν, καὶ ἢ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν εἰς μῆκος χρόνων, δι' ὧν ἡσέβει πάντα, παραταθήσεσθαι, ἀλλ' ὅμως ὄνομα λαβεῖν ἀνδροφονίας ἐφυλάττετο· οὐ τὰς σάρκας τῶν ὑπηρετούντων αὐτῷ λῃστῶν καὶ προδοτῶν δίκην κατέκοψε, καίπερ δυσσεβῶν τ' ἄλλα καὶ πνέων ὠμότητα· οὐ τῶν συγγενῶν τὴν ὁμιλίαν ἐκώλυσεν· οὐχὶ τῶν ὑπαρχόντων ζημίαν ἐπήνεγκεν· ἠδέσθη γάρ, Χριστιανισμὸν ὑποχρινόμενος, Ἑλλήνων ὠμότερα διαπράττεσθαι· ἐκεῖνοι γὰρ ἀναιροῦντες τοὺς μάρτυρας, ὅμως οὔτε θεραπείας τῆς παρὰ τῶν οἰκείων τυγχάνειν ἐκώλυον, οὐδὲ τῶν ὑπαρχόντων ἀφῃροῦντο τὴν κυριότητα. Οὐ μὴν οὐδὲ ψαλμῳδίας ἐκεῖνος ἐξέκοψεν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν μοναζόντων συναυλίαν ἀνεδίδου παραμύθιον· οὐ τοὺς ἀφιερωθέντας αὐτῷ οἴκους Θεοῦ καὶ ναοὺς κατεστρέψατο· ἐδυσωπεῖτο γάρ, ὡς ἐνόμιζεν, ἀνθρώπῳ προσκρούων, τοῖς θείοις ἔργοις ἐπιλυμαίνεσθαι. Καθ' ἡμῶν δέ, οἵμοι, πάντα καινὰ καὶ τραγῳδίας ἐπέκεινα· αἰχμάλωτοι πάντων, ἔρημοι φίλων, ἔρημοι συγγενῶν, ὑπηρετούντων, ἔρημοι ψαλλόντων, μοναζόντων· ἀντὶ δὲ φίλων, ἀντὶ μοναζόντων, ἀντὶ ψαλλόντων, ἀντὶ πάντων ἁπλῶς στρατιωτικῶν κουστωδίαις, καί στρατιωτικοῖς λόχοις ἐκδεδόμεθα. Κατεστράφησαν οἶκοι Θεοῦ καὶ λελωβημένα σώματα πενήτων μετανέστησαν καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ὡς πολεμίων ἐδημοσιώθησαν λάφυρα· ἵνα τί γένηται; ἵνα ἡμεῖς ἀνιάσωμεν. Λίαν πικρῶς ἠνιάσαμεν· ἱλαστήριον γὰρ ἡμῖν ἁμαρτημάτων ἐκεῖνοί τε καὶ ἡ περὶ αὐτοὺς θεραπεία Θεῷ ἀφιέρωτο· ἀλλ' ἔδει συνιδεῖν μή ποτε καὶ Θεὸς ἡμῖν ὁ ζημιούμενος μᾶλλον συναλγήσειεν, εἴπερ αὐτός ἐστιν ὁ τὰ τῶν πενήτων οἰκειούμενος. Σωμάτων μὲν κακώσεις νόμοι Ρωμαίων τοῖς ἐπὶ κακουργίᾳ ἁλοῦσιν εἰς κάθαρσιν ψυχῆς ἐπενόησαν· ψυχῆς δὲ κακώσεις καὶ ἐπιβουλὰς οὐδ' ἀκοῇ μέχρι νῦν παρά τισιν ἀνθρώπων ἐπιτηδευομένας παρειλήφαμεν, εἰ καὶ νῦν τῇ πείρᾳ μανθάνομεν· τοῦτο γὰρ δῆλον ὅτι ποιεῖ ἥ τε τῶν βιβλίων ἀφαίρεσις καὶ τοῦ λύτρου τῶν ἁμαρτημάτων ἡ καταστροφὴ καὶ ἀναίρεσις· ἡ μὲν αὐτῆς τὸ ὄμμα τῆς θεωρίας ἐναποσβεννῦσα καὶ διαφθείρουσα, ἡ δὲ τὸ κάλλιστον τῶν πράξεων παρασπωμένη καὶ καταλύουσα. Τίς ἤκουσεν ἐξ αἰῶνος κατὰ ψυχῶν ἀνθρωπίνων πόλεμον ὑπὸ ἀνθρώπων ἐπινοούμενον; οὐ γὰρ ἱκαναὶ κενῶσαι πᾶσαν ὀργὴν αἱ τιμωρίαι τοῦ σώματος, ὑπερορία, καὶ αἰχμαλωσία, καὶ λιμός, καὶ φρουρά, καὶ θάνατος καθ' ἑκάστην ἐπαγόμενος, καὶ τοσούτῳ μόνον τοῦ ζώου φειδόμενος, ὅσῳ μὴ συνανελεῖν καὶ τῶν ἀλγεινῶν τὴν συναίσθησιν· ὅπερ ἐστὶ τὸ πικρότατον τοῦ θανάτου κέντρον καὶ ἡ ἀφόρητος βάσανος· ἵνα καὶ τὰ τῶν θνησκόντων πάσχωμεν, καὶ τῷ θανάτῳ τὰ πάθη μὴ συνδιαλύοιτο· ὃ μόνον ἦν, ὡς ἐν τηλικούτῳ κακῷ τοῖς θνήσκουσι παραμύθιον. Σκόπησον, ὦ βασιλεῦ, ταῦτα κατὰ σεαυτόν· καὶ εἰ μὲν ἀθῳοῖ σε τὸ σὸν συνειδός, πρόσθες καὶ ἕτερα καθ' ἡμῶν, ἂν ἄρα τι καὶ παραλέλειπται· εἰ δὲ καταδικάζει, μὴ ἀναμείνῃς τὴν ἐκεῖθεν καταδίκην, ὅτι καὶ ἡ μεταμέλεια ἄχρηστος. Ἐγὼ δέ σου δέομαι καινὴν ἴσως δέησιν, ἀλλ' ἐπὶ καινοτάτοις προσαγομένην. Στῆσον, ὦ βασιλεῦ, τὰ κακά, ᾧ βούλει τρόπῳ, ἢ τοῦ βίου τάχιον ἡμᾶς καὶ μὴ μετὰ τῆς πολλῆς ταύτης καὶ ἀφάτου ταριχείας ἐξάγων ἢ τὴν ὑπερβολὴν ἀνακύπτων τῶν δυσχερῶν. Μνήσθητι ὅτι ἄνθρωπος εἶ, κἂν βασιλεύῃς· μνήσθητι ὅτι σάρκα περικείμεθα τὴν αὐτὴν καὶ βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται καὶ τῆς αὐτῆς κοινωνοῦμεν φύσεως· μνήσθητι ὅτι κοινὸν Δεσπότην ἔχομεν καὶ πλάστην καὶ κοινὸν κριτήν. Τί τὴν σὴν ἐπιείκειαν ταῖς καθ' ἡμῶν κακώσεσιν ἐξελέγχεις; τί τὴν σὴν χρηστότητα ταῖς εἰς ἡμᾶς ἐπηρείαις διαβάλλεις; τί δὲ τὴν φιλανθρωπίαν εἰς ὑπόκρισιν καὶ σχῆμα πραότητος τῇ καθ' ἡμῶν ὀργῇ καὶ βαρύτητι διασύρεις; Οὐκ αἰτοῦμεν θρόνους, οὐ δόξαν, οὐκ εὐημερίαν, οὐκ εὐπάθειαν, ἀλλ' ἐκεῖνα αἰτοῦμεν, ἃ καὶ βάρβαροι τοῖς δεσμίοις παρέχειν φιλανθρωπεύονται· εἰς τοῦτο γὰρ τὰ ἐμὰ περιέστηκε πράγματα, ἵνα παρὰ βασιλέως, καὶ τούτου φιλανθρωποτάτου γένους τῶν Ρωμαίων, τοιαῦτα αἰτῶ. Τί οὖν αἰτοῦμεν; ἢ ζῆν μὴ χαλεπωτέραν θανάτου ζωὴν ἢ θᾶττον ἀπαλλαγῆναι τοῦ σώματος. Δυσωπήθητι τὴν φύσιν· αἰδέσθητι τοὺς κοινοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους· αἰδέσθητι τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀρχῆς τὰ κοινὰ δίκαια, μηδὲ καινόν τι παραχωρήσῃς ἐπεισαχθῆναι τῷ βίῳ διήγημα, ὅτι ποτὲ βασιλεύς, ἐπιείκειαν καὶ φιλανθρωπίαν ἐπαγγελλόμενος, φίλον ἀρχιερέα καὶ σύντεχνον ποιησάμενος, ὑφ' οὗ χερσὶν αὐτός τε καὶ ἡ βασιλὶς τὸ χρίσμα τῆς βασιλείας

ἐχρίσθη καὶ τὸ ἀξίωμα ἐνεδύσαντο, ὑφ' οὗ λίαν ἐφιλήθη, καὶ πρὸς ὃν ὅρκια καὶ πίστεις φρικώδεις ἔθετο, ὃν ὑπεραγαπᾶν καὶ στέργειν, ἐπεδείκνυτο ἅπασι, τοῦτον ἐξορίᾳ καὶ λιμῷ πικρῷ παραδοὺς καὶ μυρίοις ἄλλοις κατατήξας κακοῖς, εὐχόμενον ὑπ' αὐτοῦ τῷ θανάτῳ παρέπεμψεν». Μετὰ τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἔλεγχον τῶν ἀδίκων κατ' αὐτοῦ ἐνεργειῶν τοῦ αὐτοκράτορος φαίνεται ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος ἐμαλάχθη πως τὴν καρδίαν καί, κάλλιον σκεψάμενος, ἔδωκε τὰς ἁρμοδίους διαταγάς, ἵνα μετριώτερον οἱ φυλάσσοντες πρὸς τὸν καθειργμένον προσφέρωνται. Ὁ Φώτιος λοιπὸν δευτέραν αὐτῷ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἔγραψε τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν, τοῦτο μὲν εὐχαριστῶν αὐτῷ ἐπὶ τῇ διαταχθείσῃ μετριότητι καὶ ἐπιεικείᾳ, τοῦτο δὲ καὶ πάλιν ἐλέγχων αὐτῷ ἐπὶ τῷ ὅτι κἂν ἔτι ἐξηπάτα τοὺς ἀνθρώπους, ὡς φιλανθρωπικῶς δῆθεν φερόμενος, δὲν θὰ ἐπετύγχανεν ὅμως καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν νὰ ἐξαπατήσῃ. Ἡ βραχεῖα αὕτη ἐπιστολὴ ἔχει ὧδε: «Ἐγὼ μὲν ᾠμην, τῆς ὑμῶν κραταιουμένης βασιλείας, πολλὰς αὐτῇ προσάγειν εὐχαριστίας ὑπὲρ τῆς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίας, ὑπὲρ φίλων, ὑπὲρ εὐγενῶν, ὑπὲρ συνήθων, ὑπὲρ πάντων ἁπλῶς, ὅσα πράττων αὐτὸς εἰς τὴν ἡμῶν θεραπείαν κόρον οὐκ εἶχες χαρίζεσθαι. Εἰς τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ἦγεν ἥ τε καθαρὰ πρὸς σὲ καὶ ἀληθινὴ διάσωσις καὶ τῶν μυρίων ὅρκων καὶ ὑποστοχέσεων τὸ ἀνένδοτον· οὓς, καὶ ἀκόντων ἡμῶν, αὐτὸς ὅμως πρὸς ἅπαντας ὑποτείνων οὐ διέλειπες. Νῦν δὲ εἰς τοῦτο τὰ τῶν ἡμετέρων ἐλπίδων περιέστηκεν, ὅτι κἂν, ὀψὲ τοῦ καιροῦ, ὅμως εὐχαριστίαν τῇ σῇ προσάγομεν βασιλείᾳ. Ἐπὶ τίνι; καὶ διὰ τί; ὅτι τὰς τῶν λῃστῶν καὶ κακουργῶν τιμωρίας, αἷς ἐναθλοῦντες ἡμεῖς καταβαπανώμεθα, εἰς τὸ μετριώτερον σχηματίζειν ἐπεχείρησας*. Ἀλλ' ὅρα, φίλε, κἂν μὴ βούλει, βασιλεῦ, ὅτι τὸ πειρᾶσθαι πείθειν ἀνθρώπους, οὐ μόνον οὐδὲν συντελεῖ πρὸς τὸ πεῖσαι Θεόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὐναντίον περιτρέπεται· καὶ τῶν ἀδεῶς ἐνταῦθα πραττομένων μᾶλλόν ἐστιν ἐκεῖθεν ἡ παντέφορος δίκη κριτής».

Οὕτω λοιπὸν ὁ ἐπιεικέστατος πατριάρχης καὶ ἐν βασάνοις ἐν τῇ Σκέπῃ διατελῶν, ὡς καὶ πρότερον ἐν τῇ πατριαρχείᾳ εὑρισκόμενος μόνην φροντίδα αὐτοῦ εἶχε τὴν μελέτην καὶ ἐκτίμησιν τῶν θείων τοῦ Χριστοῦ διδαγμάτων καὶ τῶν ἱερῶν λογίων τῶν μαθητῶν καὶ ἀποστόλων αὐτοῦ, οὕτως ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν βασάνων, ὡς εἴρηται, ταλαιπωρούμενος, εἰς οὐδὲν κατέφυγε πρὸς διάσωσιν αὐτοῦ μέσον οὔτε πρεσβείας ἀποστέλλων, οὔτε τὴν ἔξωθεν ἀρωγὴν ἐπικαλούμενος, οὔτε ἀπειλαῖς κατὰ τῶν ταλαιπωρούντων αὐτὸν χρώμενος, οὐδ' ἐξυβρίζων τοὺς τὰς βασάνους αὐτοῦ προκαλοῦντας, ἐπὶ τὸν δίκαιον δὲ μόνον ἐλπίζων κριτήν, τὴν ὑπὸ τούτου μόνον δικαιοκρισίαν ὡς φόβητρον ἐπισείει πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ σκληροῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἀπὸ τοῦ δεσμωτηρίου ὁ Φώτιος ἐπιστέλλων, ἐκτραγῳδεῖ τὰς ταλαιπωρίας, εἰς ἃς ὑποβέβληται, γράφων ἐν ἄλλοις« . . . . . Ἀλλὰ γὰρ πόθεν ἡμῶν ἡ πολλὴ κατασκεδάζεται ἄνοια, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης ἡ προδοσία, καὶ τῶν κειμένων νόμων ἡ ὑπεροψία; τί πραξάντων; τί δὲ διανοηθέντων; πρὸς τίνα δὲ τί ἀπαγγειλάντων; μηδὲ γάρ, ὅτι τοῖς αὐτοῦ ῥήμασι τὴν ὕβριν οὐκ ἔθετο, ἄμεινόν τι καθ' ἡμῶν εἰπεῖν, τῶν, εἴ τις ἡμῖν τὰ τοιαῦτα λοιδορεῖται, νομιζέτω καὶ λογίζοιτο· οὐ γὰρ αἱ λέξεις βαρύνουσι τὰς ἐννοίας· τὰς δὲ λέξεις τραχείας καὶ δυσφόρους τὸ πικρὸν τῆς διανοίας μᾶλλον ἐργάζεται. Ὅτε δὲ καὶ λέξεις ταῖς διανοίαις ὁμόλογοι, καὶ τὸ βαρὺ τῆς ἐννοίας τῷ τραχεῖ συντρέχει τῆς λέξεως, τί διαφέρει τὰ αὐτὰ τῶν ῥημάτων εἰπεῖν ἢ διὰ τῶν ἴσων τὴν αὐτὴν παραστῆσαι διάνοιαν; Ἀλλ' εἰ μὲν πρὸς τὸν ἐπιχυθέντα ἡμῖν τῶν κακῶν ἀφορῶν χειμῶνα καὶ τὴν πανταχόθεν ἡμᾶς περισχοῦσαν καὶ συμπιέζουσαν τῶν δυσχερῶν φορὰν, εἰς παραφορὰν πεσεῖν ἐδικαίωσεν, ἀνθρώπινον μέν τι διενοήθη καὶ ἐμελέτησεν· (τί γὰρ ἂν τις ἄλλο ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ εἰπεῖν δυνηθείη;) αἱ γὰρ ὑπερβολαὶ τῶν κακώσεων παρατροπὴν καὶ ἀλλοίωσιν ὡς τὰ πολλὰ τοῖς κακουμένοις ἐνεργάζονται εἰ καὶ μεί-

* Ἓν ἐκ τῶν μυρίων παραδειγμάτων ἀριδήλου διαστροφῆς τῶν λόγων τοῦ Φωτίου πρόκειται καὶ τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ ὁ Ἰάγγερος μετέφρασεν ὧδε: «Ὅτι τοὺς λῃστὰς καὶ κακούργους (τοῦ Σαρακηνοὺς) τοὺς τοσαῦτα λυπήσαντας ἡμᾶς, μετριώτερον ἡμῖν προσφέρεσθαι ἠναγκασας». Ἁπλῆ τῆς ἀπὸ σκοποῦ διαστραμμένης ταύτης μεταφράσεως πρὸς τὰ πρωτότυπα τοῦ Φωτίου γραφόμενα παραβολὴ καταδείκνυσιν ἐναργῶς ὅτι ἄλλο γλαῦξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται ὡς ὀρθῶς ὁ I. Βαλέττας σημειοῦται· (Φωτ. ἐπιστ. σελ. 534, σημ. 2).

ζονα τὸν πυνηρὸν τὴν ἐξουσίαν λαβεῖν καθ' ἡμῶν, ἢ κατὰ τοῦ θεσπεσίου Ἰώβ, οἷς νομίζει, ἐψηφίσατο· εἶγε τοῦ μὲν τῆς ψυχῆς τὴν ἐξουσίαν οὐκ εἴληφεν, ὁ δὲ καθ' ἡμῶν καὶ ταύτης αὐτῷ τὴν κυριότητα ἐνεχείρισεν· ἐξ ὧν γὰρ ἡμῶν ἄκρατον μετὰ τοῦ παρανομεῖν καταχέει τὴν ἄνοιαν, σαφῶς ἑαυτὸν δεικνύει τοῦτο καὶ λογισάμενον καὶ κυριώσαντα. Πλήν, εἰ καὶ πρὸς ταύτην περὶ ἡμῶν ὑπεσύρη τὴν ὑπόνοιαν, καὶ τοῦτο πρὸς εὐλογίαν τῆς ἄλλης εὑρίσκει λοιδορίας. Ἵνα νῦν ἐάσω τὸ σοφὸν τῆς ἀπολογίας καὶ εὔσχημον, ἐχρῆν οὐκ ἐπιτίθεσθαι, οὐδὲ βαρύτερον ποιεῖν τὸ πάθος οἰκείων ὕβρεων προσθήκῃ· ἀλλὰ παρακλήσει τινὶ μᾶλλον καὶ λόγοις ψυχαγωγίας διαπραΰνειν τὸ ἄλγος, καὶ πειρᾶσθαι τὸν δυνατὸν τρόπον ἐπινοεῖν παραμύθιον· τὸ δὲ ἐκτραχύνειν καὶ ἐπεμβαίνειν καὶ κατονειδίζειν τὰς συμφορὰς ἐντρυφῶντός ἐστι τοῖς τοῦ πλησίον κακοῖς, ἀλλ' οὐ συναλγοῦντος, οὐδὲ συμπάσχοντος· καὶ οὐ τὰ τῶν φίλων διαπραττομένου, ἀλλ' ἅπερ ἂν οἱ ἐχθροὶ κακουργήσειαν. Ἐγὼ δέ, ὅτι μὲν τὸν τρυγίαν αὐτῶν τῆς κακίας καθ' ἡμῶν ἐκένωσαν, φίλων ξενώσαντες, συγγενῶν διακόψαντες, ὑμῶν αὐτῶν (τῶν ἐμῶν παθῶν τὸ πικρότατον) προδιατέμνοντες καὶ ἀπομερίσαντες, θεραπόντων καὶ ὑπηρετῶν ἐξερημώσαντες, αἰχμαλωτίσαντες, φρουροὺς καὶ φρουράρχους περιστήσαντες (ἵνα μηδὲ τὰ οἰκεῖα βουλομένους κακὰ κλαίειν ἐξῇ καὶ ἀποδύρεσθαι, μηδέ τις ἔλεός ποθεν ἡμῖν παρεισδύῃ, μὴ λόγῳ, μὴ πράγματι), μυρίους θανάτους ἐπικρεμάσαντες, λογίων Θεοῦ καὶ παντὸς ἄλλου, οἴμοι, καθ' ἡμῶν λιμὸν ἐπιστήσαντες καὶ ὅτι ὅλον μὲν ἅμα πολλοῖς κακοῖς οὐ διαλιμπάνουσι περιβάλλοντες καὶ πάσας δὲ ἡμῶν ἀπομερισάμενοι τὰς αἰσθήσεις καὶ πρὸς πάσας παραταξάμενοι, καινὰς μηχανὰς πρὸς ἑκάστην ἐπενόησαν (ὀξὺ γὰρ εἰς κακίαν Θεοῦ καὶ φιλανθρωπίας ἀλλοτρίωσις)· καὶ ὀφθαλμοὺς μὲν ἐνέφραξαν (τί γὰρ ἄν τις καὶ εἴποι, ἐπειδὰν ὅλως μήτε τινὰς ἀνθρώπων ὁρᾶν, μηδὲ βιβλίοις ἐνομιλεῖν ἔχοι καὶ μάλιστα οἷς μέγα καὶ πρῶτον παραμύθιον ἡ ἀνάγνωσις; καὶ γὰρ καὶ ταύτην καθ' ἡμῶν ἅπασαις ψήφοις ἐξήνεγκαν τὴν ἀπόφασιν), ἀκοὴν δὲ συναπέκλεισαν· οὔτε γὰρ φωνῆς φιλούντων, ἀλλ' οὐδὲ ἐχθρῶν (τί γὰρ δεῖ λέγειν;) ἀναγινωσκόντων συγχωροῦσιν ἐνωτίζεσθαι· ἀλλ' ὅσον γε εἰς αὐτῶν ἦκε σπουδὴν οὐδὲ ᾠδόντων Θεῷ, οὐδ' ὕμνοις εὐχαριστούντων ἀκούομεν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ τινα, οὐδ' ἐπὶ βραχύ, οὐδὲ τῶν μετρίως πρὸς ᾠδὰς ἐχόντων (ὦ καὶ βαρβάρων γνώμας νικώσης ἡμερότητος!) συνεῖναι κατέλιπον· ἀλλ' ἀντὶ κληρικῶν, ἀντὶ μοναζόντων, ἀντὶ ψαλλόντων, ἀντὶ ἀναγινωσκόντων καὶ ὑπογραφόντων, ἀντὶ φίλων καὶ συνήθων (οἷς ὡς τὰ πολλὰ φιλεῖ ἡ τῶν θλιβερῶν βαρύτης ἐπικουρίζεσθαι), ἀντὶ πάντων ἁπλῶς, στρατιωτῶν κουστωδίαις καὶ στρατιωτικοῖς λόχοις ἐκδεδόμεθα. Καὶ τί δεῖ καθ' ἕκαστον λέγειν καὶ ἐπιξαίνειν τῇ μνήμῃ τοὺς μώλωπας; ἀλλ' ὅτι μὲν πάσας ἡμῶν τὰς αἰσθήσεις μυρίων κακῶν ἐπινοίαις ἐπετείχισαν, μηδ' αὐτὴν ἡμῶν τὴν ψυχὴν (ἴσα γε εἰς αὐτῶν ἔργα κεχώρηκεν) ἀκάκωτον συγχωρήσαντες (ἔργον ἁπάντων, ὅσα Θεὸς ἐβδελύξατο, μιαρώτερόν τε καὶ ὠμότερον), οἴκους Θεοῦ καταλύοντες, οὓς ἡμεῖς ἱλαστήριον τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων προεστησάμεθα, πτωχούς, ἀναπήρους καὶ λελωβημένους τῆς οἰκείας ἑστίας καὶ ἀναπαύσεως ἐξορίζοντες, καὶ τὰς αὐτῶν ὑπάρξεις ὡς πολεμίων διαμεριζόμενοι λάφυρα· καὶ θεραπόντων σάρκας νεύροις κατέκοψαν, ὡς δι' ὅλου τοῦ σώματος τῇ πολλῇ τῶν μαστίγων ῥύμῃ χαράδρας ἐναπεργάσασθαι, ἵνα χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ὃν ἐθησαυρίσαμεν, ὃν οὐδ' ὄναρ εἶδον οἱ ἄθλιοι, ἐκμηνύσωσι· καίτοι σαφέστερον αὐτοὶ τῶν ἄλλων οἱ κολάζοντες εἰδότες, ὡς ἡμεῖς ἀεὶ πρὸς χρήματα διεβεβλήμεθα καὶ οὐχ οὕτως ἐκεῖνοι φιλάργυροι, ὡς ἡμᾶς ἡ τούτων ὑπεροψία οὐδὲν ἄλογον αὐτῶν ἕνεκα οὐδέποτε ποιεῖσθαι (μή τί γε θησαυρίζειν) παρεσκεύαζε . . .» Μετὰ τριετῆ ὅλην ἐν τοιαύτῃ ταλαιπωρίᾳ δοκιμασίαν τοῦ Φωτίου ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος, τὸ ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθὲν ἀδίκημα συναισθανθείς, μετεμελήθη ἐπὶ τῇ ἀδίκως κατὰ τοῦ δικαίου ἀνδρὸς ἀσκηθείσῃ σκληρότητι, βιαζόμενος δ' ἴσως καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ θεραπεῦσαι τὰς πληγάς, αἵτινες διὰ τοῦ ἀνιέρου, ὡς εἴρηται, συνεδρίου τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπεγένοντο, ἀνακαλεῖ καὶ πάλιν τὸν Φώτιον, ἵνα ὡς σύμβουλον καὶ σοφὸν αὐτοῦ συνεργὸν ἐν τῇ μεταρρυθμίσει ταύτῃ χρησιμοποιήσῃ, διὰ μεγίστων τοῦτον περιβάλλει τιμῶν καὶ διδάσκαλον καὶ παιδαγωγὸν τῶν ἰδίων αὐτοῦ παίδων ὁρίζει. Τὸ μειλίχιον καὶ πρᾶον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Φωτίου ἐκ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

νέου ἐτεκμηριώθη καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, καθόσον ὁ Φώτιος, ἀναλαβὼν τὰς προτέρας τιμὰς καὶ ἐν τῇ Μαγναύρᾳ, τῷ βασιλικῷ παλατίῳ, διαμένων, οὐδόλως διενοήθη τανῦν, ὅτε τὴν προτέραν περίπου δύναμιν ἀνεκτήσατο, κακόν τι κατὰ τοῦ Ἰγνατίου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ, ἀλλὰ τοὐναντίον συνέπραττε τῷ γηραιῷ τούτῳ ποιμένι καὶ συναντελαμβάνετο αὐτοῦ ἐν τῇ ὅλῃ τῆς Ἐκκλησίας οἰκονομίᾳ· ἀλλὰ καὶ ἀσθενήσαντα τὸν Ἰγνάτιον πολλάκις καθ' ἡμέραν ἐπεσκέπτετο καὶ ποικιλοτρόπως αὐτὸν ἐπαρηγόρει μέχρι τοιούτου μάλιστα βαθμοῦ, ὥστε καὶ εἰς τὰ τέλη τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου ἐγγίσαντος εἰς τὰς τοῦ Φωτίου χεῖρας ἀνετέθη ἡ ἐπιμέλεια καὶ προστασία τῶν οἰκειοτέρων τῶν φίλων αὐτοῦ. Τῇ 23 ὀκτωβρίου τοῦ 878 ἐτελεύτησεν ὁ Ἰγνάτιος πλήρης ἡμερῶν· μολονότι δὲ διὰ τῆς προτέρας αὐτοῦ πολιτείας οὐδόλως κατεπολεμεῖτο ὑπὸ τῶν παπικῶν, ἐπειδὴ ὅμως παρήκουσεν εἰς τὰς περὶ Βουλγαρίας ἀνόμους ἀπαιτήσεις τοῦ πάπα καὶ ὀρθὸν ἡγήσατο τὰς ἐναντίον τοῦ ἀνατολικοῦ θρόνου ἐξυφαινομένας ταύτας πλεκτάνας τῶν παπικῶν νὰ διασπάσῃ, ἐὰν μὴ προλαβὼν ὁ θάνατος ἁφήρπαζεν αὐτόν, εἰς δεινὰς θὰ περιεπλέκετο μετὰ τῶν διαδόχων τοῦ πάπα Νικολάου, Ἀδριανοῦ τοῦ Β' καὶ Ἰωάννου τοῦ Η' διαμάχας, καθόσον οὗτοι, τοῖς βήμασι τοῦ προκατόχου στοιχοῦντες, ἐγγράφως τῷ Ἰγνατίῳ τὰς αὐτὰς, ἃς καὶ ὁ πάπας Νικόλαος ἀξιώσεις διετύπωσαν περὶ Βουλγαρίας. Ἀλλ' οἱ παπικοὶ τρεῖς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰγνατίου ἡμέρας ἕτερον εὗρον ἀπέναντι αὐτῶν στερρὸν τῆς Ἐκκλησίας ὑπέρμαχον, τὸν Φώτιον, ὅστις κοινῇ τῶν ἀρχιερέων ψήφῳ τὸ δεύτερον ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ἀνεβιβάσθη θρόνον τῇ 26 ὀκτωβρίου 878. Ἀναλαβόντος ἐκ νέου τοῦ Φωτίου τοὺς τῆς Ἐκκλησίας αἴακας, πείθεται ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος, ἵνα, σύνοδον συγκαλέσας, ἐπανορθώσῃ τὰ πρότερον κακῶς γεγενημένα, κυρωθῇ δὲ καὶ ἡ ἐκ νέου εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ ἀνάρρησις. Κατὰ τὸν νοέμβριον τοῦ 879 συνεκροτήθη συνεπῶς σύνοδος ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγ. Σοφίας ἐν παρουσίᾳ καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Η', καθ' ἣν τὰ μὲν πρότερον πάντα κατὰ τοῦ Φωτίου κατεκρίθησαν, ὁ Φώτιος νόμιμος πατριάρχης ἀνεκηρύχθη καὶ αἱ περὶ Βουλγαρίας ἀξιώσεις τῶν παπικῶν κατεσιγάσθησαν. Κυρωθέντων τῶν γενομένων τῇ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὑπογραφῇ, ἡ σύνοδος εἰς τελευταίαν τῇ 13 μαρτίου συνελθοῦσα συνεδρίαν ἐπεσφράγισε τὰ συμπεφωνηθέντα καὶ οἱ πάντες ἀπῆλθον τοῦ τε πάπα Ἰγνατίου καὶ τοῦ Φωτίου ὑπερευχόμενοι· ταὐτοχρόνως ἐκηρύχθη ὅτι ὁ μὴ βουλόμενος ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς πατριάρχην τὸν Φώτιον, ἀξιοκατάκριτος ἦν καὶ τῇ τοῦ Ἰούδα ἀνῆκε μερίδι. Μόλις ὅμως τῆς ἡσυχίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποκαταστάσης, οἱ περὶ τὸν πάπαν Ἰωάννην νέας περὶ Βουλγαρίας ἀξιώσεις προβάλλουσι, ταραχαὶ δ' ἐκεῖθεν καὶ ἀπειλαὶ καὶ νέα ὅλως προὐκλήθησαν κατὰ τοῦ Φωτίου ἀναθέματα. Τὴν πολιτείαν τοῦ Ἰωάννου, μετὰ μικρὸν ἀποθανόντος, ἐξηκολούθησαν σφοδρότερον ἔτι ὁ διαδεξάμενος τοῦτον Μαρῖνος (ὅστις ἦν εἷς τῶν πρότερον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποσταλέντων ἀντιπροσώπων τοῦ πάπα Ἰωάννου, καὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ αὐτοκράτορος καθειρχθείς), ὅστις καὶ ἀνεθεμάτισε τὸν Φώτιον, καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ, ἐπίσης μετὰ μικρὸν ἀποθανόντος, Ἀδριανὸς ὁ Γ'. Μετὰ μικρὸν καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ τούτου ἀποθανόντος, διεδέξατο αὐτὸν Στέφανος ὁ Ε', ὅστις καί, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον γράφων, ἐκ νέου ἐξῆρε τὰς ὑπεροπτικὰς ἀξιώσεις τῆς παπικῆς ἐκκλησίας. Ἐνῷ ταῦτα ὑπὸ τῶν παπικῶν ὑπενηργοῦντο ὁ Φώτιος εἰς ἀντιθέτους ὅλως ἀσχολίας ἐπεδίδετο, παροτρύνων τὸν Βασίλειον εἰς ἀνοικοδόμησιν ναῶν καὶ εἰς πολυτελῆ διακόσμησιν τούτων, ἐξ οὗ καὶ λέγεται ὅτι 42 ναοὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔν τε τῇ βασιλίδι καὶ ἀλλαχοῦ ᾠκοδομήθησαν. Ἐν τοῖς ναοῖς τούτοις συγκαταλέγεται καὶ ὁ τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου ὡς καὶ ὁ τῆς Παναγίας ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοιοῦτος, οὗτινος τὴν πολυτέλειαν, τὴν τέχνην καὶ τὴν διακόσμησιν αὐτὸς ὁ Φώτιος διὰ τῶν ζωηροτάτων κατὰ τὰ ἐγκαίνια ἐζωγράφησε χρωμάτων. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ αὐτοκράτωρ συνέταξε τῇ τοῦ Φωτίου ἀρωγῇ τὴν σύνοψιν ἐκείνην τῶν νόμων, ἥτις Πρόχειρος νόμος ὀνομάζεται, ἣν περ καὶ ἐν δευτέρᾳ ἐκδόσει Ἐπαναγωγὴν τῶν νόμων ἐκάλεσε, εἶτα δὲ καὶ τὴν Ἀνακάθαρσιν τῶν παλαιῶν νόμων, τὴν καὶ Βασιλικὰ ἐπονομασθεῖσαν, δι' ὧν διεκρίθησαν οἱ ἐν ἰσχύι νόμοι ἀπὸ

τῶν ἀκύρων καὶ ἐν ἀχρηστίᾳ. Ἐκτὸς ὅμως τῆς πρὸς τὸν Βασίλειον ταύτης ὑποστηρίξεως καὶ ἴδιον ὁ Φώτιος, συνέταξεν ἔργον, τὸν καλούμενον Νομοκάνονα, ἐν ᾧ ἀναπτύσσεται ἡ σχέσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν πρὸς τοὺς πολιτικοὺς νόμους καὶ περὶ οὗ κατωτέρω λεχθήσονται τὰ δέοντα. Φαίνεται πρὸς τούτοις ὅτι ἡ γραφὶς τοῦ Φωτίου ἐχρησιμοποιήθη καὶ εἰς τὰς Βασιλείου παραινέσεις πρὸς τὸν υἱὸν Λέοντα. Τοιουτοτρόπως ὁ Φώτιος, ἐπὶ ἐννεατίαν ὅλην ἐνδόξως τὰ τῆς Ἐκκλησίας διακυβερνήσας, εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη τὰ διαδοχικὰ κατ' αὐτοῦ ἀναθέματα τῶν παπῶν καὶ εἰς μείζονα ἔτη περιωπὴν θ' ἀνυψοῦτο εἰμὴ τῷ 886 νέα ἐπήρχετο ἀπρόοπτος θύελλα. Πράγματι κατ' αὔγουστον τοῦ ἔτους τούτου, θανόντος τοῦ Βασιλείου, διεδέξατο αὐτὸν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λέων, ὁ καὶ Σοφὸς ἐπικληθείς, ὅστις οὐ μόνον καὶ μαθητὴς τοῦ Φωτίου ἐτύγχανεν, ἀλλὰ καὶ λίαν ὑπ' αὐτοῦ ἠγαπᾶτο. Ὁ Λέων οὗτος, διαβληθεὶς ἄλλοτε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ αὐτοκράτορα Βασίλειον ὡς τὴν καταλῆψιν τῆς ἀρχῆς ἐπιβιώκων, μικροῦ δεῖν τύφλωσιν τῶν ὀφθαλμῶν ὐὰ ὑφίστατο, εἰμὴ ὁ Φώτιος καταπείθων τὸν Βασίλειον, διέσωζε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Λέων οὔτε ταύτην τοὐλάχιστον τὴν εὐεργεσίαν ὑπ' ὄψιν λαβών, πρῶτον αὐτοῦ μέλημα, ἅμα τὸν θρόνον ἀνελθόντος, ἐθώρησεν οὐ μόνον καθ' ὁλοκληρίαν ν' ἀπαλλαγῇ πάσης τοῦ Φωτίου συμβουλῆς καὶ νουθεσίας, ἀλλὰ καὶ τὸν Στέφανον, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, εἰς τὸν πατριαρχικὸν θέλων ν' ἀναβιβάσῃ θρόνον, καταβιβάζει ἀναιτίως ὅλως αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι διετέλει φίλος καὶ συνεργὸς Θεοδώρου τοῦ Σανδαβαρηνοῦ, ὅστις ἦν ὁ διαβαλὼν αὐτὸν ἄλλοτε εἰς τὸν Βασίλειον καὶ ὃν ὁ Φώτιος εἶχε καταστήσει ἀρχιεπίσκοπον τῶν ἐν Πόντῳ Εὐχαΐτων. Περιττὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ταῦτα πάντα ἐξηλέγχθησαν μετὰ ταῦτα ἀνυπόστατα, ἐνῷ ὅτι ὁ Φώτιος ὑπὲρ τοῦ Λέοντος παρὰ τῷ Βασιλείῳ παρενέβη καὶ ὁ Κεδρηνὸς μαρτυρεῖ, λέγων: «Διηρεθίζετο δὲ (ὁ Βασίλειος) παρὰ τοῦ Σανδαβαρηνοῦ καὶ τοὺς λύχνους ἀποσβέσαι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκωλύθη ποιῆσαι ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συγκλήτου Βουλῆς, τῆς εἰρκτῆς ὅμως εἶχεν ἐντός», καὶ ὁ χρονογράφος ἀναφέρει, τάδε ἐκτιθέμενος: «Διηρέθιστο δὲ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐκδικητοῦ πρὸς τὸ καὶ τοὺς λύχνους ἐπισβέσαι τῶν ὀφθαλμῶν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ τῆς βασιλίδος ἀρχιερέως καὶ τῆς Συγκλήτου Βουλῆς κωλύεται διαπράξασθαι κλπ.» (Θεοφρ. Χρονογρ. σ. 350). Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς προθέσεως αὐτοῦ ὁ Λέων ἐχρησιμοποίησε τὸ ἑξῆς μέσον· Ἀνδρέου τινὸς καὶ Στεφάνου, δύο τῶν ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς, οὓς ὁ ἀνωτέρω Σανδαβαρηνὸς κατηγόρησε πρότερον ἐπί τινι ἐγκλήματι, κατηγορησάντων τοῦ τε Φωτίου καὶ τοῦ Σανδαβαρηνοῦ συνωμοσίαν πρὸς καταβίβασιν τοῦ Λέοντος ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ ἀναβίβασιν συγγενοῦς τινος τοῦ Φωτίου εἰς αὐτόν, ἀξιωματικὸς τῆς αὐλῆς ἀπεστάλη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸν ἄμβωνα, ἀνέγνω εἰς τὸν συνηθροισμένον λαὸν ἄρθρα κατηγοριῶν ἐναντίον τοῦ πατριάρχου. Ὁ Φώτιος ἀμέσως συλληφθεὶς ἤχθη τὸ πρῶτον μὲν εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἀρμενιανῶν ἢ Ἁρμονιανῶν, εἶτα δὲ εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Πηγῶν· ταὐτοχρόνως ὁ Σανδαβαρηνός, προσαχθεὶς ὑπὸ κουστωδίαν ἐξ Εὐχαΐτων, παρουσιάσθη τῷ Φωτίῳ· οἱ ἀνωτέρω δύο κατήγοροι καὶ τρία ἄλλα πρόσωπα ὡρίσθησαν εἰς ἐξαγωγὴν τῆς σχετικῆς ἀνακρίσεως, τοῦθ' ὅπερ ἐπαρκῶς τεκμηριοῖ τὴν φύσιν καὶ τὸ πνεῦμα, ὑφ' ὃ διεξήχθη ἡ ὅλη κατηγορία. Ἡ σταθερότης τῶν κρατουμένων καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς ἀποδείξεως τῆς ἐναντίον αὐτῶν κατηγορίας προὐκάλεσε τὴν ὀργὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ὁ μὲν Σανδαβαρηνός, σκληρῶς μαστιγωθείς, ἐξωρύχθη τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἀθήνας, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐξεώσθη ἐκεῖθεν εἰς Ἀνατολὴν καὶ ἐπὶ τέλους ἀνακληθεὶς ἐλάμβανε σιτηρέσια ἐκ τῆς νέας ἐκκλησίας καὶ ἐπέζησε μέχρι τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, διαδόχου τοῦ Λέοντος, ὁ δὲ Φώτιος καὶ πάλιν εἰς τὴν τῶν Ἀρμενιανῶν μετήχθη μονήν, ἔνθα ἐν ἰωβείῳ ὑπομονῇ, ἐν λατρείᾳ καὶ προσευχῇ διῆλθε τὸ ὅλον μέχρι τῆς 6ης φεβρουαρίου τοῦ 891ου ἔτους διάστημα, ἡμέρας, καθ' ἣν πλήρης ἡμερῶν παρέδωκε τὸ πνεῦμα, συναποφέρων ὡς λαμπρὸν μεθ' ἑαυτοῦ ἐρώδιον τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ τοὺς καλλινίκους ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνας, ἕνεκα τῶν ὁποίων πλείστας ὅσας ὑπέστη ταλαιπωρίας καὶ βασάνους καὶ εἰς παντοίους ὑπεβλήθη ὀνειδισμοὺς καὶ διωγμοὺς καὶ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

πλεῖστα ὑπέμεινεν ἀναθέματα, ἀνθ' ὧν ἐκτήσατο τὸν πολύτιμον τίτλον στύλου καὶ προμάχου τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τὸ τῶν ἀρετῶν τοῦτο ἐφόδιον ὡς μόνον ἀληθὲς καὶ πολύτιμον αὐτὸς οὗτος ὁ Φώτιος κηρύσσων, ἔγραφε τὰ μελίρρυτα ταῦτα λόγια, ἅτινα καὶ τῶν ἀλλοδόξων ἐκίνησαν τὸν θαυμασμόν: «Ἅπαντα μὲν γὰρ τὰ ἀνθρώπινα συγκαταρρεῖ τῷ χρόνῳ καὶ ἀφανίζεται, ἀρετὴ δέ, ὥσπερ πυρὶ καὶ σιδήρῳ καὶ πᾶσιν οἷς ὑπείκει τὰ ἐν γεννέσει πάντα, ἀνάλωτος, οὕτω καὶ χρόνου καὶ παθῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου περιγίνεται· εἰ δ' ἀκριβέστερον ἴδοις, τῷ χρόνῳ καὶ τῷ θανάτῳ μᾶλλον ἀναζῇ καὶ θάλλει καὶ τὸ οἰκεῖον κλέος καὶ τὴν εὐπρέπειαν ἐναποσβεσθέντος αὐτῆς τοῦ φθόνου, λαμπρότερόν τε καὶ θαυμασιώτερον ἀναδέχεται». Ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία, τιμῶσα τοὺς τηλικούτους αὐτοῦ ἀγῶνας καὶ ὑπὲρ αὐτῆς διωγμοὺς καὶ τὰ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ φωτοβόλα διδάγματα τοῦ πανθαυμάστου Φωτίου, ἔταξεν αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν, γεραίρει δὲ ὡς ἑνὸς τῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ ἱεραρχῶν τὴν μνήμην αὐτοῦ, ἐν ᾗ καὶ ἡμέρᾳ ἀπέθανε. Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐναπετέθη ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ συστηθείσῃ μονῇ τῆς Ἠρεμίας.

Τοιοῦτος ὑπῆρξε καὶ τοιαῦτα διεπράξατο ὁ Φώτιος, ὁ στερρὸς οὗτος τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, πάνσοφος δὲ καὶ ἀοίδιμος πατριάρχης, αἱ δὲ ἐπὶ τῇ βάσει διαστροφῶν, παρερμηνείας καὶ ἀπὸ σκοποῦ διαδοθεῖσαι κατ' αὐτοῦ καὶ ἐκτοξευθεῖσαι κατακρίσεις καὶ συκοφαντίαι ἐκ μέρους κυρίως τῶν εἰς τὰ παπικὰ ὑπακουόντων νεύματα οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον δύνανται νὰ κηλιδώσωσι τὰς ἀπαραμίλλους αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ τὴν ὑπέρλαμπρον καὶ ἀθάνατον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ δόξαν. Τρανὴ τούτου μαρτυρία αὐτὴ κυρίως ἡ τῶν ξένων καὶ ἑτεροδόξων σοφῶν ὁμολογία, οἵτινες, ἀπαθῶς καὶ ἀμεροληπτως τὰ περὶ Φωτίου κρίνοντες, ἐξυμνοῦσι τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν τοῦ ἀνδρὸς (Ὅρα Σ. Οἰκονόμου Προλεγόμενα εἰς Ἀμφιλόχια, σελ. δ', ε' καὶ ξβ'). Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἐπιθεωρήσει τοῦ Ἐδιμβούργου (τόμ. ΚΑ' σελ. 329) τὰ ἑξῆς ἐδημοσιεύθησαν ἐπαμφοτερίζοντα καὶ δηκτικά: «Φαίνεται ὅτι (ὁ Φώτιος) ὑπῆρξε τόσον πολυμαθής, ὅσον καὶ μοχθηρὸς —μέγας σοφὸς καὶ τέλειος ὑποκριτής— οὐ μόνον παραμελῶν εὐκαιρίας πρὸς διάπραξιν τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ διαστρέφων καὶ τὴν λαμπροτέραν ἐπιδεξιότητα πρὸς τοὺς χειρίστους σκοπούς». Τὰ γραφόμενα ταῦτα εἶναι τόσον ἀβάσιμα ἐν μέρει, ὅσον καὶ ἄδικα, διότι ὁ Φώτιος καὶ ἐν διεφθαρμένῃ ἔζη ἐποχῇ καὶ ἀνήχθη εἰς ἀξίωμα μεγάλης δοκιμασίας· χωρὶς δὲ εἴτε νὰ συγκαλύψωμεν, εἴτε νὰ σμικρύνωμεν τὰ ἀποδιδόμενα αὐτῷ κακά, ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν ὅτι ὁ ἰδιωτικὸς αὐτοῦ χαρακτὴρ κεῖται ὑπεράνω πάσης μομφῆς καὶ συκοφαντίας. Τὴν σταθερότητα τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ καὶ τὸ ἐρυμνὸν τῶν διαβημάτων τεκμηριοῖ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀπόκρουσις τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τῆς ἐν τῷ ναῷ κοινωνίας, τὸ δὲ ἔλεος καὶ ἡ εὐσπλαγχνία αὐτοῦ ἄριστα ἀποδείκνυνται ὑπὸ τῆς παρεμβάσεως αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀγνώμονος Λέοντος. Ὀφείλομεν πρὸς τούτοις νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Φωτίου περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς κυρίως ὑφ' ἣν μορφὴν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ταύτην ἐξέθηκαν. Ἐν συντόμῳ ἀπαθῶς τις περὶ τοῦ πανθαυμάστου τούτου ἀνδρὸς σκεπτόμενος καὶ ἀμερολήπτως τὰ κατ' αὐτὸν διερευνῶν, οὐδὲν θὰ εὕρῃ εἴτε τοῦ γένους, εἴτε τῆς πολυμαθείας αὐτοῦ ἀνάξιον, ἀλλὰ θὰ ἀνακαλύψῃ ὅτι ἐγένετο ἀνὴρ σεμνὸς μὲν ἐν εὐημερίαις, ὑπόδειγμα ἀληθοῦς χριστιανικῆς ταπεινοφροσύνης, ἐργάτης τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας, ὑπέρμαχος ἅμα τῆς ὀρθοδοξίας καὶ φοβερὸς στρατιώτης κατὰ τῶν ἀντιπάλων καὶ πολεμίων αὐτῆς, καρτερικὸς δὲ καὶ ἀμνησίκακος ἐν ταλαιπωρίαις καὶ ἀτυχήμασι καὶ συνήγορος τέλος τῶν πιεζομένων καὶ ἀχθομένων.

Ἐρχόμενοι ἤδη εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν πολλῶν καὶ σοφῶν ἔργων τοῦ πολυμαθοῦς τούτου ἀνδρός, ἅπερ πάντες πολυτίμους τῆς σοφίας θησαυροὺς ἀποκαλοῦσι, παρατιθέμεθα ταῦτα ὑπὸ τρία διάφορα κεφάλαια, ἤτοι Ἐκδεδομένα, Ἀνέκδοτα καὶ Ἔργα ψευδεπιγράφως τῷ Φωτίῳ ἀποδιδόμενα:

Α'. Ἐκδεδομένα.

1) Λεξικὸν ἤ, ὡς συνήθως ἐπιγράφεται, Φωτίου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως λέξεων συναγωγή, αἱ μᾶλλον τῶν ἄλλων ῥήτορσι καὶ λογογράφοις ἀνήκουσιν εἰς χρείαν. Προσπεφώνηται δὲ Θωμᾷ Πρωτοσπαθαρίῳ καὶ ἄρχοντι τοῦ Λυκοτομίου, οἰκείῳ μαθητῇ. Τὸ Λεξικὸν τοῦτο ὁ Φώ-

τιος συνέταξε τὴν τῶν μειρακίων ἤδη παραλλάσσων ἡλικίαν, ὡς αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔγραφε πρὸς Ἀμφιλόχιον, τὸν ἠγαπημένον αὐτῷ μητροπολίτην Κυζίκου (καὶ πολύστιχον ἄν τις ἀπαρτίσοι βίβλον, οὐκ ἐάν ποθεν τὰς πολυσήμους φωνὰς ἁπάσας περιλαβεῖν ἐθελήσῃ [ἐργῶδές τε γὰρ τοῦτο καὶ πλησίον τῶν ἀφίκτων], ἀλλ' ἐὰν εἰς ἓν συναγαγεῖν βουληθῇ τὰς ἐπὶ πλέον τῶν ἄλλων συνήθεις καὶ τοῖς λόγοις μᾶλλον ἐπιπολαζούσας· οἷα δὴ καὶ ἡμῖν ἐπράχθη, τὴν τῶν μειρακίων ἡλικίαν, ὡς καὶ αὐτὸς οἶσθα παραλλάττουτι). Τοῦ Λεξικοῦ τούτου ἐλείπει ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ἐκ δὲ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἀπογράφων πληρέστατον κρίνεται τὸ καλούμενον Γαληνοῦ (ἅτε ὑπὸ Θωμᾶ Γάλη δωρηθὲν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Καμβρίδγῃ σχολῆς τῆς Ἁγ. Τριάδος). Τὸ Λεξικὸν τοῦτο, ἐνῷ καὶ αὐτὸς ὁ Φώτιος περὶ τοῦ ἔργου τούτου αὐτοῦ μαρτυρεῖ, ἐτόλμησάν τινες νὰ θεωρήσωσι ξένον αὐτοῦ καὶ ὡς ἀποδοθὲν ὅθεν τῷ Φωτίῳ, ἅτε εὑρεθὲν ἐν τοῖς βιβλίοις αὐτοῦ. Τὴν αὐθάδη ταύτην γνώμην ἀπορρίπτει ὡς ὅλως ἀβάσιμον καὶ ὁ συντάξας τὴν βιογραφίαν τοῦ Φωτίου ἐν τῷ ἀγγλιστὶ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σωίθ. Πρώτη τούτου ἔκδοσις ἐγένετο τῷ 1808 ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ τοῦ Γοδοφρέδου Ἑρμάννου εἰς 4ον, ἀπετέλει δὲ τὸν τρίτον τόμον ἔργου, οὗτινος οἱ δύο πρῶτοι τόμοι περιελάμβανον τὸ εἰς Ἰωάννην τὸν Ζωναρᾶν ἀποδιδόμενον Λεξικόν. Τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ δημοσίευσις δύο συμπληρωματικῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ Ι. Φ. Σλόυσνερ, ἤτοι τοῦ *Libellus Animadversionum ad Photii Lexicon*, εἰς 4ον ἐν Λειψίᾳ τῷ 1810, καὶ τοῦ *Curae Novissimae sive Appendix Notarum et Ementationum in Photii Lexicon*, ἐπίσης εἰς 4ον ἐν Λειψίᾳ τῷ 1812· τῆς τοῦ Ἑρμάννου ὅμως ἐκδόσεως μὴ ἱκανοποιησάσης τὰς ἀπαιτήσεις τῶν σοφῶν, δευτέρα ἐγένετο ἔκδοσις ἐξ ἀντιγράφου τοῦ Γαληνοῦ κώδηκος ὑπὸ τοῦ Πόρσωνος, δημοσιευθεῖσα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σοφοῦ τούτου ὑπὸ τοῦ Πέτρου Δοβρέου ἐν Λονδίνῳ τῷ 1822.

2) Ἡ Μυριόβιβλος ἢ καὶ ἄλλως Φωτίου Βιβλιοθήκη λεγομένη, φέρουσα δὲ τὸν ἑξῆς τίτλον: Ἀπογραφὴ καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ἡμῖν βιβλίων, ὧν εἰς κεφαλαιώδη διάγνωσιν ὁ ἡγαπημένος ἡμῶν ἀδελφὸς Ταράσιος ἐξητήσατο. Ἔστι δὲ ταῦτα εἴκοσι δεόντων ἐφ' ἑνὶ τριακόσια. Τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότατον καὶ πολυτιμότατον τῶν ἔργων τοῦ Φωτίου, δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκτεταμένη ἐπιθεώρησις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας ὑπὸ σοφοῦ, κατόχου πολυμαθείας καὶ ὑγιοῦς κρίσεως, ἔστι δὲ ἔκτακτον μνημεῖον φιλολογικῆς δραστηριότητος καὶ ἐγράφη κατὰ τὴν εἰς Ἀσυρίαν πρεσβείαν τοῦ Φωτίου κατὰ παράκλησιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ταρασίου, ὃς τοσοῦτον ἐθλίβη ἐπὶ τῷ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀποχωρισμῷ, ὥστε παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ γράψῃ αὐτῷ ἀφήγησιν τῶν συγγραμμάτων, ὅσα ἀνέγνω κατὰ τὴν ἀπουσίαν. Παρέχει δ' οὕτως εὐάρεστον ἐντύπωσιν οὐχὶ μόνον τῶν φιλολογικῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐκτάκτου δραστηριότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης τοῦ συγγραφέως. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ πάντες ἐπίσημον καὶ πολύτιμον θησαυρὸν ἀποκαλοῦσιν, ἄρχεται δι' ἐπιφωνήσεως πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ταράσιον: Φώτιος ἠγαπημένῳ ἀδελφῷ Ταρασίῳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν, ἥτινι ἀκολουθεῖ προοίμιον, ἐν ᾧ ἀνακεφαλαιοῦνται αἱ περιστάσεις, ὑφ' ἃς τὸ ἔργον κατηρτίσθη καὶ ἐκτίθεται ὅτι, ἀπὸ μνήμης γραφέν, περιλαμβάνει μυείαν 279 τόμων, ποικίλην πραγματευομένων ὕλην, ἤτοι θεολογικά, φιλολογικά, φιλοσοφικά, ἰατρικά, νομικὰ καὶ γραμματικὰ θέματα· τὰ σωζόμενα ὅμως ἀντίγραφα περιλαμβάνουσι σημείωσιν 280 ἀναγνωσθέντων ἔργων, ἡ δὲ ἀτήμαντος ἄλλως διαφορὰ τῶν ἀριθμῶν προέκυψε πιθανῶς εἴτε ἐκ σφάλματος αὐτοῦ τοῦ γράψαντος Φωτίου, εἴτε καὶ ἐκ τροποποιήσεως τῶν διαιρέσεων τῶν ἔργων ὑπό τινος τῶν ἀντιγραφέων. Ἀμφίβολον ἐθεωρήθη ὅτι ἔχομεν τὸ ἔργον τοῦτο πλῆρες, ἀνάλυσις δέ τις ὑπὸ τοῦ Φωτίου τῆς Ἐκκλησιαστ. ἱστορίας τοῦ Φιλοστοργίου περισωθεῖσα (ἐξ ἧς καὶ μόνης περιεσώθησαν πληροφορίαι περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ σπουδαίου ἐκείνου ἔργου), εἶναι τοσοῦτον πληρεστέρα τῆς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἀναλύσεως τοῦ Φωτίου, ἥτις εὑρηται ἐν τῷ σημερινῷ κειμένῳ τῆς Μυριοβίβλου, ὥστε δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ Μυριόβιβλος εἶναι ἀτελής. «Ἀξιοθρήνητον, λέγει ὁ Βαλέσιος, ὅτι πολλαὶ τοιαῦται συνόψεις καὶ συλλογαὶ ἀποσπασμάτων ἀπώλοντο ἤδη. Ἐὰν αὗται ἐσώζοντο ὑφ' ἣν μορφὴν τὸ πρῶ-

τον ὑπὸ τοῦ Φωτίου κατηρτίσθησαν, ὀλιγώτερον θὰ ἐλυπούμεθα ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοσούτων ἀρχαίων συγγραφέων». Ἀλλ' ὁ Leiche ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀποχρῶν λόγος, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἀτελὴς εἶναι ἡ τοῦ Φωτίου Βιβλιοθήκη ὑπὸ τὴν ἐνεστῶσαν αὐτῆς μορφὴν καὶ ὅτι ἡ πληρεστέρα ἀνάλυσις τῆς ἱστορίας τοῦ Φιλοστοργίου οὐδέποτε ἀπετέλεσε πιθανῶς μέρος τῆς Μυριοβίβλου, ἀλλ' ἐγένετο ἴσως μᾶλλον ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ· ἐπιπόλαιος ὅμως ἐπιθεωρητὴς γράφων, ὡς εἴρηται, ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τοῦ Ἐδιμβούργου» (τόμ. ΚΑ', σελ. 329) τῆς τραχείας δὲ καὶ ἀδίκου ὅλως ἐπικρίσεως τοῦ ὁποίου ἐναντίον τοῦ Φωτίου, πρὸ μικροῦ ἐποιησάμεθα μνείαν, ἐπιβεβαιοῖ ἀφ' ἑτέρου ὅτι τὸ ἔργον ἐξωγκώθη, ὥστε ν' ἀποτελέσῃ τὸν ἐνεστῶτα αὐτοῦ ὄγκον, ὑπὸ νόθων προσθηκῶν. Προστίθησι δέ: «οἱ ἡμέτεροι ὅμως νεώτεροι ἀναγνῶσται, οἵτινες λαμβάνουσιν εἰς χεῖρας τὴν Μυριόβιβλον, δὲν πρέπει νὰ ὑποθέτωσιν ὅτι τὸ ἔργον, ὅπερ τανῦν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρεται, ἀποτελεῖ πράγματι προϊόν τι τοῦ Φωτίου· πιστεύομεν ὅτι οὐχὶ πλέον τοῦ ἡμίσεος τούτου δύναται ἀσφαλῶς ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν σοφὸν ἐκεῖνον καὶ ταραχώδη ἐπίσκοπον· φρονοῦμεν πρὸς τούτοις ὅτι δὲν εἶναι καὶ πολὺ δυσχερὲς νὰ διακρίνῃ τις τὰ γνήσια ἀπὸ τῶν ὑποβολιμαίων μερῶν τοῦ ὀγκώδους ἐκείνου ἔργου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἐπιθεωρητὴς δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ δι' ἀποχρώσης μαρτυρίας τὰς διαβεβαιώσεις αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ τὰ γραφόμενα αὐτοῦ ἄρδην ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς μαρτυρίας τοῦ Φωτίου ἀνατρέπονται, ποιησαμένου μνείαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνωσθέντων ἔργων, ἡ ἐπίκρισις αὐτοῦ ἐλαχίστην ἔχει βαρύτητα· αἱ 280 ὅμως διαιρέσεις τῆς Βιβλιοθήκης πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκφράζουσαι τὸν ἀριθμὸν τὸν τόμων (κωδήκων) ἢ χειρογράφων καὶ οὐχὶ συγγραφέων ἢ ἔργων. Τὰ ἔργα συγγραφέων τινῶν, τοῦ Φίλωνος Ἰουδαίου π. χ. (Κωδ. 103—105) καταλαμβάνουσι πολλὰς διαιρέσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ μία καὶ μόνη διαίρεσις (π. χ. ὁ Κώδ. 125, *Justini martyris Scripta Varia*), περιλαμβάνει ἐνίοτε σημείωσιν πολλῶν καὶ διαφόρων ἔργων, γεγραμμένων ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ κώδηκι. Ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, οἱ ἐξεταζόμενοι συγγραφεῖς εἰς πάσας ἀνήκουσι τὰς τάξεις, οἱ πλεῖστοι ὅμως τούτων εἰσὶ θεολόγοι, συγγραφεῖς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ βιογράφοι διασήμων κληρικῶν· πολλοὶ ὅμως τούτων εἶναι καὶ συγγραφεῖς πολιτικῆς ἱστορίας, φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες ἐθνικοὶ ἢ χριστιανοί, ἀρχαίων ἢ καὶ μεταγενεστέρων χρόνων, λεξικογράφοι καὶ συγγραφεῖς περὶ ἰατρικῆς, ἐν οἷς οἱ δύο μόνον τούτων εἶναι ποιηταί, ἀλλὰ καὶ οὗτοι θρησκευτικὸν ἔχοντες θέμα, μολονότι γίνεται ὁπωσδήποτε καὶ μνεία ἑνὸς ἢ δύο μυθιστοριογράφων ἢ συγγραφέων ἐρωτικῶν ἀφηγήσεων. Οἱ διάφοροι οὗτοι συγγραφεῖς δὲν κατατάσσονται κατ' ἀνάλογον τάξιν ἐν τῇ Μυριοβίβλῳ, μολονότι συμβαίνει συχνάκις νὰ ὑπάρχῃ σειρὰ συγγραφέων ἢ ἔργων τῆς αὐτῆς τάξεως, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὰ πρακτικὰ τῶν διαφόρων Συνόδων (Κωδ. 15—20), οἱ περὶ Ἀναστάσεως συγγραφεῖς (Κωδ. 21—23) καὶ οἱ ἱστοριογράφοι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους (Κώδ. 62—67). Ἀθηθῶς τὰ ἔργα φαίνονται κατατεταγμένα ἐν τῇ Μυριοβίβλῳ, ὑφ' ἣν σειρὰν καὶ ἀνεγνώσθησαν. Αἱ δὲ περὶ τῶν διαφόρων συγγραφέων σημειώσεις λίαν περὶ τὴν ἔκτασιν ποικίλουσιν, τῶν μὲν ἐν τῷ πρώτῳ μέρει μνημονευομένων λίαν βραχυλογικῶς, τῶν δὲ ἐν τῷ τελευταίῳ πληρέστερον καὶ ἐκτενέστερον ἕνεκα τοῦ ὅτι προφανῶς τελευταίους ὁ Φώτιος τούτους ἀναγνοὺς ἠδυνήθη καὶ μακρότερον περὶ αὐτῶν νὰ κάμῃ λόγον, καθότον μάλιστα καὶ ἀπὸ μνήμης τὴν πολύτιμον ταύτην ἀνθολογίαν συνέγραψε. Πολλὰ πολύτιμα ἔργα, ἀπολεσθέντα ἀτυχῶς, ἐγένοντο ἡμῖν γνωστὰ ὑπὸ τῶν ἀναλύσεων ἢ ἀποσπασμάτων αὐτῶν, ἅτινα ὁ Φώτιος ἐν τῇ Μυριοβίβλῳ παρέθηκε. Προσθετέον ὅτι καταλληλος ἐπίλογος ἐπισφραγίζει τὸ ἔργον, ὁ δὲ Φώτιος ὑπισχνεῖται ἐν αὐτῷ ὅτι ἐκ τῆς ἀποστολῆς ἐπιστρέφων, τελειότερον τὸ ἔργον αὐτοῦ θὰ καθίστα: «Σὺ δέ, ὦ τῶν ἐμοὶ κεκοινωνηκώτων μητρικῶν ὠδίνων ἐρασμιώτατε, εἰμὲν ταύτην τὴν πρεσβείαν διανοούντων (πιθανῶς γραπτέον διανοοῦντας ἡμᾶς) τὸ κοινὸν καὶ ἀνθρώπινον καταλάβες, τέλος, ἔχοις τὴν αἴτησιν τῆς ἐλπίδος οὐ διαμαρτοῦσαν, φιλίας τε ἅμα καὶ παραμυθίας ὑπόθεσιν καὶ ἀνάμνησιν» (Μυριοβίβλ. σελ. 1624). Ἰδοὺ δὲ τὰ ἐν τῇ Μυριοβίβλῳ ἀναφερόμενα, μήπω δὲ περισωθέντα ἀρχαῖα συγγράμματα: α') Κτησίου τὰ Περσικὰ καὶ Ἰνδικά (Κωδ. 72),—β')

Ἀριανοῦ τὰ μετ' Ἀλέξανδρον καὶ τὰ Παρθικὰ καὶ Βιθυνικά (Κωδ. 58, 92 καὶ 93),—γ') Ὀλυμπιοδώρου ἱστορικοὶ λόγοι ΚΒ' (Κωδ. 80),—δ') Κόνωνος διηγήσεις (Κωδ. 186), — ε') Πτολεμαίου τοῦ Ἡφαιστίωνος περὶ τῆς εἰς πολυμαθίαν καινῆς ἱστορίας (Κωδ. 190),—στ') Μέμνονος ἱστορικὸν ἀπὸ τοῦ Θ' λόγου μέχρι τοῦ ΣΤ' (Κωδ. 224),—ζ') Ἐκ τοῦ Ἰσιδώρου βίου τοῦ Φιλοσόφου (Κωδ. 242),—η') Ἰμερίου τοῦ σοφιστοῦ διάφοροι μελέται (Κωδ. 243),—θ') Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου τῆς Βιβλιοθήκης τὸ τελευταῖον βιβλίον (Κωδ. 244),—ι') Ἀγαθαρχίδου Λόγοι δύο, ὁ πρῶτος καὶ ὁ πέμπτος, περὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ ἑτέρων παραδόξων ἔργων ἐν κεφαλαίῳ διαλαμβάνοντες (Κωδ. 250), — ια') Ἀνωνύμου βίος ἢ ἄθλησις τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Παύλου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου τοῦ Ὁμολογητοῦ καὶ βίος, ἤτοι ἄθλησις [τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ὑμῶν Ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας] τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου (Κωδ 257, 258),—ιβ') Διάφοροι μηκέτι σωζόμενοι λόγοι ρητορικοὶ Ἀντιφῶντος, Ἰσοκράτους, Λυσίου, Ἰσαίου, Δημοσθένους, Ὑπερίδου, Δεινάρχου καὶ Λυκούργου (Κώδ. 259 – 268), — ιγ') Ἑλλαδίου Βησαντινόου Χρηστομαθειῶν Α', Β', Γ', Δ' (Κώδ. 279), — ιδ') καὶ ἄλλα παντοῖα θεολογικά, ἐκκλησιαστικὰ καί τινα ἰατρικὰ συγγράμματα. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀπαρίθμησιν ὁ ἐν τῷ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμὶθ τὸν Φώτιον βιογραφῶν προστίθησι καὶ τὰ ἑπόμενα. Ἡ ἀνωτέρω ἀπαρίθμησις θ' ἀρκέσῃ εἰς τὸ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀνεκτίμητον ἀξίαν τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Φωτίου, ὅταν μάλιστα ἀναλογισθῶμεν ὁπόσον ἐπιτείνεται ἡ ἀξία τῶν σημειωμάτων αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ὑγιοῦς αὐτοῦ κρίσεως. Ἡ πρώτη ἔκδοσις τῆς Μυριοβίβλου τοῦ Φωτίου ἐγένετο ὑπὸ τὸν τίτλον Βιβλιοθήκη τοῦ Φωτίου ὑπὸ Δαβὶδ τοῦ Οἰσχελίου ἐν Αὐγούστῃ τῷ 1601, φέρουσα ἐν τέλει σημειώσεις τινὰς καὶ 35 τῶν τοῦ Φωτίου ἐπιστολῶν. Βραδύτερον Ἀνδρέας ὁ Σχῶττος δευτέραν ἐποιήσατο ἔκδοσιν λατινιστὶ ἐν Αὐγούστῃ τῷ 1606 καὶ βραδύτερον ἐκ νέου ταύτην ἐξέδωκεν ἀκριβέστερον μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ὑπὸ τὸν τίτλον Φωτίου Μυριόβιβλος ἢ Βιβλιοθήκη ἐν Γενεύῃ τῷ 1612 καὶ ἐν Ρουένῃ τῷ 1853. Ἡ τελευταία αὕτη ἐκδοσις λαμπρὰ μὲν εἶναι πράγματι, ἀλλ' εἰς φύλλον γενομένη, εἶναι ἥκιστα εὔχρηστος, διὸ καὶ καταλληλοτέρα ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ φύλλου καὶ τὴν τελειότητα τοῦ πίνακος εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Βεκκέρου γενομένη, ἧς τὸ κείμενον ἀνεθεωρήθη ἐπὶ τῇ βάσει παραβολῆς τεσσάρων χειρογράφων (μὴ ἀναφερομένου ὅμως ἂν ταῦτα ἦσαν τὰ ὑπὸ τοῦ Οἰσχελίου χρησιμοποιηθέντα) ἐν δυσὶ τόμοις εἰς 4ον ἐν Βερολίνῳ, 1824—1825. Διὰ τῆς ἐκδόσεως ταύτης τοῦ Βεκκέρου καὶ ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία περαιτέρω ἐκοσμήθη καὶ τὸ περισπούδαστον ἔργον τοῦ Φωτίου, δυσπόριστον ὂν τὸ πρῶτον, εὔωνον ἅμα καὶ χρήσιμον κατέστη.

3) Ἐπιτομὴ ἐκ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἱστοριῶν Φιλοστοργίου ἀπὸ φωνῆς Φωτίου πατριάρχου. Ὁ Cave θεωρεῖ ταύτην ὡς ἀπόσπασμα ἑτέρου ἔργου παραπλησίου πρὸς τὴν Μυριόβιβλον, ἡ εἰκασία ὅμως αὕτη δὲν βασίζεται ἐπὶ στερρᾶς βάσεως· ἀλλὰ μέγα ἐνδιαφέρον παρέχει ἡ ἐπιτομὴ αὕτη, ἅτε διασώσασα ἡμῖν καίπερ ἀτελῶς ἱκανὰ περὶ τῶν ἀρειανικῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς πολυπράγμονος περιόδου τοῦ Δ' αἰῶνος, ὅτε τὰ τοῦ Ἀρείου ἐπεκράτουν ζητήματα. Ἡ ἐπιτομὴ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ Γοδεφρέδου εἰς 4ον ἐν Γενεύῃ τῷ 1643, τὸ δεύτερον δὲ μετ' ἄλλων ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Βαλεσίου ἐν Παρισίοις τῷ 1673 καὶ ὑπὸ τοῦ Ρήνδιγγ ἐν Καμβρίδγῃ τῷ 1720.

4) Κατὰ Μανιχαίων Λόγοι Δ'. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο δὲν ἔχει κοινὴν ἐπιγραφήν, ἀλλ' ἕκαστος τῶν λόγων ἰδίᾳ ἐπιγράφεται, ὁ μὲν Α' Διήγησις περὶ τῆς τῶν Μανιχαίων ἀναβλαστήσεως, ὁ δὲ Β' Ἀπορίαι καὶ λύσεις τῶν (ἴσως γραπτέον «περὶ τῶν») Μανιχαίων, ὁ δὲ Γ', Τοῦ Φωτίου λόγος Γ', ὁ δὲ Δ' Κατὰ τῆς τῶν Μανιχαίων ἀρτιφυοῦς πλάνης, Ἀρσενίῳ τῷ Ἁγιωτάτῳ μοναχῷ πρεσβυτέρῳ καὶ Ἡγουμένῳ τῶν ἱερῶν. Ὁ τίτλος τοῦ δευτέρου βιβλίου θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Βὸλφ ὡς ἁρμόζων εἰς τὸ Β', Γ' καὶ Δ' βιβλίον, ἅτινα ἀπετέλουν τὸ συλλογιστικὸν μέρος τοῦ ἔργου καὶ τῶν ὁποίων ἱστορικὴν εἰσαγωγὴν τὸ πρῶτον ἀπε-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τέλει βιβλίον. Τὸ δεύτερον βιβλίον σκοπεῖ νὰ καταδείξῃ ὅτι ὁ αὐτὸς Θεός, ὃς ἔπλασε τὰς πνευματικὰς δυνάμεις, ἐδημιούργησε πρὸς τούτοις καὶ τὰ σώματα, μεθ' ὧν αὗται συνδέονται, καὶ τὸν ὑλικὸν ἐν γένει κόσμον· ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ διεκδικεῖται ἡ θεία καταγωγὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ ἐπαναλαμβάνονται σημεῖα τινὰ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου βιβλίου καὶ παρέχονται ἀπαντήσεις εἰς τὰς ἀντιρρήσεις τῶν Παυλικιανῶν. Τὸ πρῶτον βιβλίον πολλὰ ἔχει καινὰ σημεῖα μετὰ τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου Πέτρου τοῦ Σικελιώτου περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, οὕτως ὥστε πιθανὸν φαίνεται ὅτι ὁ εἷς τῶν συγγραφέων ἐχρησιμοποίησε τὸ ἔργον τοῦ ἑτέρου, πιθανῶς δὲ ὁ Φώτιος ἐπωφελήθη ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Πέτρου. Πρῶτος ὁ Μομφωκὼν ἐξέδωκε τὸ πρῶτον βιβλίον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν τῇ Κοισλιανῇ αὐτοῦ Βιβλιοθήκῃ (σελ. 341, 349 κ. ἑξ.). Τὸ ὅλον ἔργον ἐδημοσίευσεν εἶτα ὁ Ἰω. Χριστοφ. Βόλφ. μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς αὐτοῦ Ἀνεκδότοις (τόμ. Α' καὶ Β' ἐν Ἀμβούργῳ, 1722), ἐξ ὧν μετετύπωσεν αὐτὸ ὁ Γαλλὰν ἐν τῷ ΙΓ' τόμῳ τοῦ ἔργου αὐτοῦ *Bibliotheca Patrum* ἐν Βενετίᾳ, 1779. Ἐν τῇ Πανοπλίᾳ Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνοῦ ὑπάρχει εἶδος ἐπιτομῆς τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Φωτίου.

5) Συναγωγαὶ καὶ ἀποδείξεις ἀκριβεῖς συνειλεγμέναι ἐκ τῶν Συνοδικῶν καὶ Ἱστορικῶν Γραφῶν περὶ Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν καὶ λοιπῶν ἑτέρων ἀναγκαίων ζητημάτων.—Ἐρωτήματα δέκα σὺν ἴσαις ἀποκρίσεσιν. Ἕκαστον πάλιν κεφάλαιον τῶν δέκα τούτων ἀποδείξεων φέρει ἴδιον τίτλον ὧδε: α') «Ἐν ποίῳ φαίνονται πεπραχότες οἱ Ρωμαῖοι παραλόγως;» — β') «Πόσους καὶ ποίους οὐχ ἑδέξαντο μὲν οἱ Ρωμαῖοι ὀρθῶς (ἢ ὡς Παρισιανὸς Κώδηξ ἔχει ὀρθοὺς) πατριάρχας, οὐδὲν δὲ ἡ ἀπερίσκεπτος αὐτῶν ἔβλαψεν ἀποστροφή;» — γ') «Ποίων ἐκβληθέντων πατριαρχῶν τῇ τῶν κρατούντων πρὸς αὐτοὺς βασιλέων ἀπειθείᾳ, οἱ μετ' αὐτοὺς ὀρθόδοξοι ὄντες ἀποδέχονται;» (Τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὁ Ἀρλέσιος κακῶς κατέγραψεν ὡς ἀνέκδοτον, ὅρ. *Fabric. Bibl. Graec. Tom. XI p. 28*). — δ') «Τίνων κατακριθέντων οἱ ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθέντες οὐδὲν ἐβλάβησαν;» — ε') «Πότε κινηθέντες τινὲς εἰς ἔχθραν κατ' ἀλλήλων ἀπεφήναντο καὶ οὐδέτερος αὐτῶν ἐκ τούτου τι παρεβλάβη;» στ') «Πόσοι οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἀπέστησαν, ἀλλ' οὐδὲν αὐτὰς ἔβλαψαν;» (Ἐν τῷ παρισιανῷ χειρογράφῳ, ἀρ. 1259, ὡς καὶ ἐν τῷ 1375 ἡ ἐρώτησις αὕτη φέρεται ὀρθότερον ὧδε: «Πότε ἐξήλασαν ἐπίσκοποι πατριάρχας, πατριαρχῶν μὴ παρόντων;») — ζ') «Ποῖοι βασιλεῖς ἠγωνίσαντο περὶ εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν;» — η') «Ἐν ποίαις συνόδοις καίπερ διαφόρων ἀρχιερατικῶν θρόνων συνειλεγμένων τῶν συνελθόντων οὐκ ἔσχεν ἰσχὺν τὰ δεδογμένα διὰ τὸ μὴ ἐνδίκως κατὰ θεσμὸν ἐκκλησιαστικὸν γενέσθαι;» — θ') «Πότε καθηρέθησαν ἐπίσκοποι καὶ πάλιν ἐδέχθησαν κανονικῇ εὐθύτητι ἢ τῇ τοῦ ἰδίου λαοῦ παρακλήσει;» — ι') «Πόσοι τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων ἀπέστησαν, ἀλλ' οὐδὲν αὐτὰς ἔβλαψαν;» Αἱ συναγωγαὶ καὶ ἀποδείξεις αὗται ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου Φοντάνα ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ *Novae eruditorum Deliciae* ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1785. Ἀλλ' ὁ προταχθεὶς τούτῳ πρόλογος καὶ αἱ σημειώσεις τοῦ ἐκδότου, δι' ὧν οὗτος πολλὰς ἀνῄρει συκοφαντίας τῶν περὶ τὸν Βαρώνιον Φωτιομάχων καὶ δι' ὧν ψευδομένους τούτους ἐξήλεγχε, κατέστησαν ἀφορμὴ τῆς ὑπὸ τῶν ἄγαν παπιστῶν ἐξολοθρεύσεως ὁλοκλήρου τοῦ ἔργου τοῦ Φοντάνα. Κατά τινα γνώμην τοῦ ἐκδότου τούτου τὰ κεφάλαια ταῦτα ἦσαν σχέδια συγγράμματος, ὅπερ ὁ Φώτιος παρεσκεύαζεν.

6) Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ ἀρχὴ τοῦ ὁποίου φέρεται παρὰ τῷ Φαβρικίῳ καὶ τῷ Οὐδίνῳ ὧδε: «Πᾶσα μὲν ἑορτὴ καὶ πᾶσα πανήγυρις, καθ' ἣν ὁ τῶν εὐσεβούντων φαιδρύνεται σύλλογος, λύει μὲν τὰς πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς καὶ τὰς ἔριδας, συνάγει [δὲ] καὶ τοὺς ἀπ' ἀλλήλων γνώμῃ διεστῶτας καὶ τὸν δεσμὸν τοῦ φίλτρου στάσει λύσαντας». Τοῦτον τὸν λόγον ἐδημοσίευσεν ὁ Κομπέφης ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Auctarium Novum* τόμ. Α', σελ. 1583, ἐν Παρισίοις, 1648, εἶτα δὲ καὶ λατινιστὶ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Bibliotheca Patrum Concionatoria* ἐν Παρισίοις τῷ 1662. Τό τε κείμενον καὶ τὴν μετάφρασιν ἀνετύπωσεν εἶτα ὁ Γαλλὰν ἐν

τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Bibliotheca Patrum*. Προσθετέον ὅτι ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἀνωτέρω ἔργου τίθενται ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον Ὁ μιλίαι καὶ οἱ ἑπόμενοι λόγοι: Ἔκφρασις τῆς ἐντοῖς βασιλείοις νέας Ἐκκλησίας τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος οἰκοδομηθείσης, λόγος, ἀπαγγελθεὶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκκλησίας καὶ ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοῦ Λαμβεκίου τῷ 1655 ἐν Παρισίοις, ἀνατυπωθεὶς δὲ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ Κωδινοῦ ἐν Βόννῃ τῷ 1739. Τοῦτον καὶ τὸν προηγούμενον ἐξέδωκε πρὸς τούτοις καὶ Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις ἐν τῷ Ε′ τόμῳ τῶν σωζομένων τοῦ Θεοδωρήτου ἐν Χάλλῃ, 1775.—Εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου. Ἀπόσπασμα τούτου πιθανῶς εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Μάιος.—Περὶ τοῦ μὴ δεῖν πρὸς τὰ ἐν τῷ βίῳ λυπηρὰ ἐπιστρέφεσθαι. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο, ὅπερ δὲν ἦτο πιθανῶς ὁμιλία, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς, ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ *Ecclesiæ Græcæ Monumenta* τοῦ Κοτελερίου.

7) Κρίσεις καὶ ἐπιλύσεις πέντε κεφαλαίων, τῷ θεοφιλεστάτῳ, ὁσιωτάτῳ λειτουργῷ Λέοντι ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας. Ταύτας ἐδημοσίευσεν ὁ Μάιος μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐκ παλιμψήστου τῆς Βατικανικῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ τὸν τίτλον *Responsa Canonica*, ἀπηυθύνοντο δὲ εἰς Λέοντα τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καλαβρίας. Κατὰ τὸν Σ. Οἰκονόμον (Προλεγόμενα εἰς Ἀμφιλόχια, σελ. ν) ἡ ἔκδοσις αὕτη, μετὰ μικρᾶς γενομένη προσοχῆς, οὐκ ὀλίγων εὑμοιρεῖ σφαλμάτων.

8) Περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας*. Τὴν πραγματείαν ταύτην ἐξέδωκεν ἐν Ρατισβόνῃ τῷ 1857 ὁ καθηγητὴς τῆς θεολογίας Ἐργκενρέτερ ἐκ χειρογράφου τοῦ Βατικανοῦ καὶ τοῦ Μονάχου μετὰ σημειώσεων ἱστορικῶν ἅμα καὶ θεολογικῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ ὅλως ἀξίων τῆς πολυμαθείας τοῦ ἀνδρός (ὅρα Σ. Οἰκονόμου Προλεγόμενα εἰς Ἀμφιλόχια, σελ. ν′ καὶ σημ. α).

9) Ἐπιστολαί. Ἱκαναὶ σώζονται ἐπιστολαὶ τοῦ Φωτίου, περὶ πολλῶν καὶ ποικίλων πραγματευόμεναι, ὡς δογματικαὶ καὶ ἑρμηνευτικαί, παραινετικαί, παραμυθητικαί, ἐπιτιμητικαὶ καὶ λοιπαί, πᾶσαι γλαφυρότατα καὶ διαγράφουσαι πιστότατα τὸ ἦθος τοῦ συγγραφέως· εἰσὶ δὲ 259 τὸν ἀριθμόν. (Περὶ τούτων ὅρα λεπτομερέστερον Σ. Οἰκονόμου Προλεγόμενα εἰς Ἀμφιλόχια, σελ. ν, καὶ Ι. Βαλέττα Προλεγόμενα εἰς Φωτ. Ἐπιστ. σ. 90, ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ ὁποίου φέρονται καὶ 260 ἀντὶ τῶν 259, ὧν μνείαν ποιεῖται ὁ Σ. Οἰκονόμου).

10. Ὠδαί. Κατὰ τὸν Λαββαῖον ἐννέα ἔγραψεν ὁ Φώτιος ᾠδάς· ἐκ τούτων ὁ καρδινάλιος Μάιος ἐδημοσίευσε τρεῖς ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Spicilegium Romanum* (Τόμ. Θ′ σελ. 739), ὧν ἡ μὲν πρώτη τιτλοφορεῖται Ὕμνος ἐκ προσώπου Βασιλείου Δεσπότου, ἡ δὲ δευτέρα Ὕμνος ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας εἰς Βασίλειον τὸν φιλόχριστον Βασιλέα, ἡ δὲ τρίτη Ὕμνος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Βασίλειον τὸν φιλόχριστον Δεσπότην. Ἑκάστη τῶν ᾠδῶν τούτων εἰς 24 διῄρηται τετράστιχα, ἕκαστον δὲ τῶν τετραστίχων ἄρχεται ἀφ' ἑνὸς τῶν 24 γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου κατὰ σειράν. Ἡ τρίτη ὅμως τῶν ᾠδῶν τούτων ἐλλειπὴς οὖσα φθάνει μέχρι τοῦ στοιχείου Ζ′.

11. Νομοκάνων. Ἐποιησάμεθα ἤδη μνείαν τοῦ ἔργου τούτου, ὅτε ἐσημειώσαμεν τὰ κατὰ τὴν πατριαρχείαν τοῦ Φωτίου καὶ τὰ κατὰ τὴν φιλολογικὴν ὑπόστηριξιν τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου ἐκ μέρους τοῦ ἀοιδίμου τούτου πατριάρχου. Ὁ Νομοκάνων ὅμως οὗτος εἶναι ἀποκλειστικὸν ἔργον τοῦ Φωτίου καὶ ἀποτελεῖ συλλογὴν τῶν Ἀποστολικῶν καὶ συνοδικῶν κανόνων, διῄρηται δὲ εἰς 14 τίτλους, οἵτινες ὑποδιαιροῦνται πάλιν εἰς διάφορα κεφάλαια. Τοιοῦτον πόνημα ὑπῆρχε πράγματι ἤδη ἀλλ' ἀτελές, ἅτε περιλαμβάνον μόνον τοὺς κανόνας τῶν πέντε οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὁ Φώτιος ὅμως διὰ τοῦ Νομοκάνονος αὐ-

* Ὁ ἀοίδιμος Κ. Οἰκονόμος μνημονεύει ἐκτὸς ταύτης καὶ ἄλλην παραπλησίαν πραγματείαν, ἐναποκειμένην ἀνέκδοτον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Περὶ τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος. Φώτιος ἐλέῳ Θεοῦ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ εὐλαβεστάτῳ ἐπισκόπῳ Βέδᾳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν».

τοῦ συμπληρώσας οὕτως εἰπεῖν ἐκεῖνο, αὐτοτελές τι καὶ πλῆρες ἔργον κατήρτισε, καθόσον ἐκδοὺς πρῶτον τὸ Σύνταγμα τῶν κανόνων, διαιρούμενον εἰς 14 τίτλους καὶ περιλαμβάνον τούς τε Ἀποστολικοὺς καὶ Συνοδικοὺς κανόνας, ὡς καὶ τοὺς ὡς κανόνας θεωρουμένους λόγους τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων καὶ τοὺς παραλλήλους τούτοις πολιτικοὺς νόμους, κατήρτισε τῷ 883 τὸν Νομοκάνονα, συμπεριλαβὼν ἐν αὐτῷ καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἐπ' αὐτοῦ γενομένων δύο Συνόδων. Ὅτι πολύτιμον καὶ σπουδαιότατον τὸ ἔργον τοῦτο τυγχάνει, τεκμήριον καὶ τὰ τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Νομοκάνονος Βαλσαμῶνος ὀρθότατα γραφόμενα: «Παρεγγυῶμαι — λέγει — πᾶσι τοῖς μέλλουσιν ἀναγινώσκειν Νομοκάνονον μὴ προσχεῖν τοῖς παλαιοτέροις βιβλίοις, ἀλλ' ἀναγινώσκειν τὸ παρὰ τοῦ πατριάρχου Φωτίου πονηθὲν καὶ εἰς τεσσαρασκαίδεκα τίτλους διαιρούμενον». Προσθετέον ὅτι δὲν παρατίθενται ἐν τῷ Νομοκάνονι τούτῳ αὐτολεξεὶ οἱ κανόνες, ἀλλ' ἑκάστης ὑποθέσεως προβαλλομένης σημειοῦνται οἱ ἀριθμοὶ τῶν περὶ αὐτῆς πραγματευομένων Ἀποστολικῶν τε καὶ Συνοδικῶν κανόνων, προστιθεμένων ἅμα καὶ ἐκείνων τῶν πολιτικῶν νόμων, ὅσοι ταὐτὰ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι θεσπίζουσι. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο τοῦ Φωτίου ἐξεδόθη καὶ ἐν λατινικῇ καὶ ρωσικῇ μεταφράσει· ἡ σπουδαιοτέρα δὲ καὶ τελειοτέρα τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκδόσεων εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλῆ γενομένη, ἐν Ἀθήναις, 1852.

12) Ἀμφιλόχια ἢ λόγων ἱερῶν συλλογή, ἐν ᾗ ζητήματα τῆς θείας Γραφῆς διαλύεται. Λαμπρὰν περὶ τοῦ ἔργου τούτου μελέτην καὶ ἀληθῆ πραγματείαν κατήρτισεν ὁ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ἐπιληφθεὶς ἀοίδιμος Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ἄριστα δὲ ταύτην συντελέσας ἐπάξιος τούτου υἱὸς Σοφοκλῆς Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, παραθεὶς ἐν τοῖς τῶν Ἀμφιλοχίων Προλεγομένοις αὐτοῦ καὶ λεπτομερεῖς βιογραφικὰς περὶ τοῦ Φωτίου σημειώσεις, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ ἡμεῖς ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐξ ἑτέρων σχετικῶν πηγῶν τὴν παροῦσαν τοῦ Φωτίου βιογραφίαν κατηρτίσαμεν. Τὸ λαμπρὸν τοῦτο σύγγραμμα ὁ ἱερὸς Φώτιος κατήρτισεν ἐπὶ τοῦ πρώτου διωγμοῦ, ἀναπτύσσων καὶ ἑρμηνεύων ἐν αὐτῷ πλεῖστα χωρία τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, ἐν εἴδει ἀπαντήσεων εἰς σχετικὰς ἐρωτήσεις τοῦ λίαν ἠγαπημένου αὐτῷ μητροπολίτου Κυζίκου Ἀμφιλοχίου (ὡς καὶ ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν γραφομένων τεκμηριοῦται), ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου καὶ Ἀμφιλόχια τὸ ὅλον ἔργον ἀπεκάλεσεν. Τοῦ ἀξιολόγου τούτου συγγράμματος, οὗτινος ὁ τίτλος φέρεται παρὰ τῷ Μομφωκῶν ὧδε: «Τὰ Ἀμφιλόχια ἢ λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι π.ὸς Ἀμφιλόχιον τὸν ὁσιώτατον μητροπολίτην Κυζίκου ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν, ζητημάτων διαφόρων εἰς ἀριθμὸν τριακοσίων συντεινόντων ἐπίλυσιν αἰτησάμενον», πολλὰ σώζονται ἀντίγραφα ἔν τε τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ ἀνατολικῇ. Καὶ ἐν μὲν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων σώζονται δύο τούτου χειρόγραφα, ἤτοι α') ὁ Κολβερτινὸς κώδηξ ὑπ' ἀριθ. 1228, ἐλλειπὴς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος καὶ γραφεὶς τὸν ΙΑ' αἰῶνα, καὶ β') ὁ κατὰ διαταγὴν Χρυσάνθου τοῦ Ἱεροσολύμων ἀντιγραφεὶς ἔκ τινος ἐν μονῇ τοῦ Ἄθω χειρογράφου, ὃς φέρει καὶ ἀριθμὸν 1229. Ἐν Παρισίοις εὑρηται πρὸς τούτοις καὶ ὁ τῆς Κοισλιανῆς Βιβλιοθήκης κώδηξ ὑπ' ἀριθμὸν 270· ἐν δὲ Ρώμῃ εὑρηται ἐν τῇ Βατικανικῇ βιβλιοθήκῃ ἕτερον τούτου χειρόγραφον ὑπ' ἀριθμ. 1293, εἰς τὸν ΙΓ' ἀναγόμενον αἰῶνα. Καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἰταλίας εὑρηνται παρὰ διαφόροις βιβλιοθήκαις κώδηκες Ἀμφιλοχίων. Πρὸς τούτοις ἐν Βιέννῃ, Μονάχῳ, Μαδρίτῃ καὶ αὐτῇ ἔτι τῇ Ρώμῃ σώζονται ἀντίγραφα, ἀποσπάσματα μόνον τῶν Ἀμφιλοχίων περιλαμβάνοντα. Κατὰ δὲ τὴν Ἀνατολὴν οἱ γνωστοὶ σωζόμενοι κώδηκες τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ δύο τοῦ Ἄθωνος (τοῦ ἑνὸς ἀνήκοντος εἰς τὴν μονὴν τῆς ἁγ. Λαύρας). Πάντες οὗτοι οἱ κώδηκες μεγάλην ἔχουσι διαφορὰν ἀπ' ἀλλήλων κατά τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν τάξιν τῶν ἐν αὐτοῖς ζητημάτων, τοῦθ' ὅπερ σαφεστάτην ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ὅτι πολλοὶ τὰ Ἀμφιλόχια μελετήσαντες καὶ ἀντιγράψαντες, διαφόρους ἕκαστος ἐπήνεγκον ἐν αὐτοῖς μετατροπάς. Πιθανὸν εἶναι ἔτι καὶ αὐτὸς ὁ Φώτιος νεἐποιήσατο προσθήκας ὃν τρόπον ὑπισχνεῖτο ὅτι θὰ συνεπλήρου καὶ τὴν Μυριόβιβλον αὐτοῦ. Ὁ ὑπὸ τοῦ Σ. Οἰκονόμου ἐκδοθεὶς κώδηξ τῶν Ἀμφιλοχίων, ὁ καὶ Λαυριωτικὸς ἀποκαλού-

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΥΤΖΚΑ

μενος (ὡς ἐν τῇ τῆς Ἀσύρας μονῇ, ὡς εἴρηται, ἀποκείμενος), περιλαμβάνει 310 ζητήματα (λεπτομερῆ τοῦ κώδηκος τούτου περιγραφὴν ποιεῖται ὁ Σ. Οἰκονόμος ἐν τοῖς εἰς τὰ Ἀμφιλόχια Προλεγομένοις αὐτοῦ, σελ. νδ'). Ὁ δὲ Κοισλιανὸς κώδηξ 358 περιλαμβάνει ζητήματα, ὁ τῆς Ταυριανῆς βιβλιοθήκης 297, τὸ ἐνετικὸν ἀπόγραφον τοῦ Βατικανικοῦ κώδηκος 313, ὁ ὑπ' ἀριθ. 1228 Κολβερτινὸς τῆς παρισιανῆς βιβλιοθήκης ταὐτίζεται πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἐνετικὸν ἀπόγραφον κατά τε τὴν τάξιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ζητημάτων, ὁ δὲ ὑπ' ἀριθ. 1229 τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης ἐγκλείει 267 ζητήματα καὶ παρ' ἄλλοις τέλος ἄλλως ἥ τε τάξις καὶ ἀριθμὸς τῶν ζητημάτων φέρονται. Πάντων τούτων λεπτομερῆ ἀφήγησιν παρατίθησιν ἐν τοῖς Προλεγομένοις αὐτοῦ ὁ Σ. Οἰκονόμος. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔργου τούτου (καίτοι δυσχερὴς ἡ ἀκριβὴς διάκρισις τῶν ἐν αὐτῷ ζητημάτων ἕνεκα τῆς ποικιλίας καὶ τῆς πολυπλοκότητος τῆς ὕλης), δυνάμεθα εἰς τέσσαρα εἴδη τοῦτο νὰ διαιρέσωμεν, α') εἰς ἑρμηνευτικὰ ζητήματα, β') εἰς δογματικά, γ') εἰς ἱστορικὰ καὶ δ') εἰς ποικίλα, μολονότι οἱ περὶ τὸν Βόλφ εἰς πέντε μέρη τὸ περιεχόμενον διῄρεσαν, καταταξάντες τὰ ζητήματα ταῦτα ὡς Ἑρμηνευτικά, Θεολογικά, Φιλοσοφικά, Γραμματικὰ καὶ Ἱστορικὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς φιλολογίας. Καὶ τὰ μὲν ἑρμηνευτικά, τὸ κυριώτερον ἀποτελοῦντα μέρος, μαρτυροῦσι τὴν ἄφθονον καὶ καταλληλον ὑπὸ τοῦ Φωτίου χρῆσιν τῶν διαφόρων τῆς Γραφῆς ῥητῶν, τὸ ἕτοιμον τῆς παραθέσεως πολλῶν ἐξηγήσεων τῶν Πατέρων καὶ τὴν ἔμφυτον κλίσιν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν ἱερὰν φιλολογίαν ὡς καὶ τὴν πρὸς τὰ θεῖα λόγια εὐλάβειαν αὐτοῦ, τὴν ὑπ' αὐτοῦ μελέτην τῶν Πατέρων, τὴν ἰσχυρὰν ἀγχίνοιαν καὶ τὴν εὐφυΐαν τοῦ ἀνδρός. Κατὰ δύο δὲ τρόπους ὁ Φώτιος ἐκφράζεται ἐν τοῖς ζητήμασι τούτοις, γραμματικῶς καὶ ἀναγωγικῶς. Γραμματικῶς διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐκ μεταβολῆς ἢ ἀφαιρέσεως ἑνός τινος γράμματος καὶ μεταθέσεως τοῦ τόνου ὡς καὶ τῆς περὶ τὴν στίξιν διαφορᾶς μεταβολῆς τῆς τοῦ αὐτοῦ ῥήματος ἐννοίας ὡς καὶ διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ πολυσήμου τῶν ὁμωνύμων· κατὰ τὴν γραμματικὴν ἀνάπτυξιν παρεμβάλλει καὶ διασαφήσεις τῶν συντακτικῶν σχημάτων, ὡς τοῦ ὑπερβατοῦ, τοῦ ζεύγματος, τῆς ἐλλείψεως καὶ τοῦ πλεονασμοῦ. Ἀναγωγικῶς δὲ πλείστας ὅσας παρεμβάλλει ἀλληγορίας ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς ἑρμηνείαις αὐτοῦ, ἅτε ἐπιθυμῶν νὰ καταδείξῃ παντοιοτρόπως τὸ θεόπνευστον καὶ ψυχωφελὲς τῶν Γραφῶν· καὶ ἐνταῦθα δὲ ἄριστα καταφαίνεται ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ σαφήνεια τοῦ λεκτικοῦ αὐτοῦ. Οὕτω διὰ τῶν δύο τούτων τρόπων, τοῦ γράμματος δηλονότι καὶ τοῦ πνεύματος, προσηκόντως ἑρμηνεύει τὰ ἱερὰ λόγια, ὧν τὴν σημασίαν ἀναπτύσσει καὶ ἐξ αὐτῶν πολλάκις τῶν πραγμάτων. Τὰ δὲ δογματικὰ πραγματεύονται περὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, ὡς τῆς ἁγ. Τριάδος τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ, τῆς μυσταγωγίας τοῦ ἁγ. Πνεύματος, τῆς τοῦ Υἱοῦ ἐνσαρκώσεως, τῶν θελημάτων αὐτοῦ, τῆς φύσεως καὶ ὑποστάσεως, τοῦ ἁγ. βαπτίσματος, τῆς θείας κοινωνίας, τῆς θείας προνοίας, τοῦ κατ' εἰκόνα, περὶ ἀγγέλων, περὶ διαβόλου καὶ λοιπῶν. Ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν δογμάτων τούτων ὁ Φώτιος καταδείκνυται βαθὺς καὶ ἐντριβὴς γνώστης τῆς θεολογίας, αὐτὸς μάλιστα διαγράφων πολλαχοῦ τὴν ὁδόν, ἥτις δέον νὰ τηρῆται ἐν τοιούτοις ζητήμασι, λέγων: «Ἐπεὶ δὲ τῶν πνεύματι Θεοῦ λαλούντων μυστήρια οὐκ ἀσφαλὴς ἡ ἀντίρρησις, οὐδὲ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἁπλῶς ἀκολουθεῖν λογισμοῖς καὶ ταῖς ἑαυτῶν καταλήψεσι καταπιστεύειν ἡμᾶς ἐστιν ἀκίνδυνον· πίστει γὰρ καὶ οὐ πολυπραγμωσύνῃ τὰ θεῖα τῶν Γραφῶν παραδεξόμεθα λόγια καὶ οὐ διὰ τὸ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν κατανόησιν εἶναι τῶν παραδιδομένων τὴν δύναμιν ἀθετεῖν ταῦτα ἀνεχόμεθα· οὐκοῦν καὶ τὰς τῶν ἐγκρίτων διδασκάλων φωνὰς τῆς ὁμοίας παραδοχῆς ἀξιώσομεν» κτλ. (Ὁρα Προλεγόμενα εἰς Ἀμφιλόχια, ζήτημ. ρμθ, § ζ', σελ. 228, προβλ. καὶ ζήτημ. οε, § α'). Ἀφ' ἑτέρου τὰ ἄπειρα ἱστορικὰ ζητήματα αὐτοῦ μαρτυροῦσι τὰς ἀπείρους αὐτοῦ γνώσεις περὶ τῆς ἐν γένει ἱστορίας, μολονότι τὰ ἐν αὐτοῖς πραγματευόμενα ζητήματα εἰς τὴν ἱερὰν ἱστορίαν κυρίως ἀνάγονται· ἑρμηνεύει δ' ἐν αὐτοῖς τὰ περὶ τῶν Χερουβίμ, τῆς τοῦ Πέτρου ἀρνήσεως, τῆς σοφίας τοῦ Σολομῶντος καὶ τοῦ ἅπαξ χρισθέντος Δαβίδ, περὶ Γισχάλων τῆς πατρίδος τοῦ ἀποστόλου Παύλου, περὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους προσλαλιᾶς τοῦ ἀποστόλου τού-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΛΟΓΙΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

του, περὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐβαπτίσθησαν οἱ ἀπόστολοι, περὶ τῶν διαφόρων ἐκδόσεων, ἤτοι μεταφράσεων τῆς Παλαιᾶς, ἰδίως δὲ περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', περὶ τοῦ ὅτι ὁ Θεοδόχος Συμεὼν δὲν ἦτον ἱερεύς, ὅτι ἡ κατὰ τὴν Ὑπαπαντὴν Ἄννα ἦν ἄλλη καὶ οὐχὶ ἡ μήτηρ τῆς Θεοτόκου καὶ περὶ λοιπῶν ζητημάτων τῆς ἱερᾶς Γραφῆς. Ἐκ δὲ τῶν εἰς τὴν αὐτὴν διαίρεσιν ὑπαγομένων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ἑρμηνεύει τὰ περὶ ἐγκαινίων ἱεροῦ ναοῦ, διαμορφώσεως καὶ χαρακτῆρος τῶν ἁγίων εἰκόνων, τὰ περὶ τῆς αἱρέσεως Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου κλπ. Ἐκ δὲ τῶν εἰς τὴν κοσμικὴν ἱστορίαν ἀναγομένων ἱστορικῶν ζητημάτων ἐξιστορεῖ τὰς τρεῖς ἀρχὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὰ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις διάφορα ἀξιώματα, τὰ περὶ τοῦ τῆς Ἀμαλθείας κέρατος καὶ τὰ περὶ Σιβυλλῶν μυθευόμενα. Πάντα ταῦτα τὰ ἱστορικὰ ζητήματα λεπτομερῶς καὶ σαφῶς ἑρμηνεύων καὶ ἀναπτύσσων φιλοσοφεῖ συνάμα ἐπ' αὐτῶν. Τέλος καὶ ἐν τοῖς ποικίλοις, ὡς εἴρηται, ζητήμασι τὸ ποικίλον αὐτοῦ τεκμηριοῖ πνεῦμα, ὡς ἐν τοῖς φιλοσοφικοῖς, ἐν οἷς ποιεῖται διάκρισιν τῶν γενῶν καὶ εἰδῶν ἀπὸ τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος καὶ διαλαμβάνει συνοπτικῶς καὶ εὐκρινῶς περὶ τῶν δέκα κατηγοριῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τοῖς τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἐν οἷς περὶ διαφόρων φυτῶν καὶ λοιπῶν πραγματεύεται, καὶ ἐν τοῖς ἰατρικοῖς, ἐν οἷς ἀπανθίζει ἐκ τοῦ Ὀρειβασίου τὰ περὶ ὀστῶν, μυῶν, ἀρτηριῶν, ἐγκεφάλου, περὶ τῶν νοσημάτων τῶν ὀφθαλμῶν καὶ λοιπῶν.

13) Περὶ τῶν ζ' οἰκουμενικῶν Συνόδων. Τὸ τεμάχιον τοῦτο, προσαρτώμενον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως εἰς τὸν Νομοκάνονα ἐν ταῖς τῶν Παρισίων ἐκδόσεσι τοῦ 1615 καὶ 1661, πολλάκις δὲ ἀλλαχοῦ δημοσιευόμενον, ἀποτελεῖ πράγματι μέρος μιᾶς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Φωτίου, τῆς πρὸς Μιχαὴλ ἄρχοντα τῆς Βουλγαρίας περὶ τοῦ ζητήματος: Τί ἐστιν ἔργον ἄρχοντος.

14) Κατὰ τῶν τῆς παλαιᾶς Ρώμης ὅτι ἐκ Πατρὸς μόνου ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο περιλαμβάνεται ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ τῆς Πανοπλίας Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνοῦ, ἧς ἀποτελεῖ τὸν 13ον Τίτλον ἢ μέρος.

15) Εἰς τὸν Λουκᾶν ἑρμηνεῖαι. Βραχέα τινα σχόλια εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον παρατίθενται μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν τόμῳ Α' τοῦ *Scriptorum Veterum Nova Collectio* τοῦ Μαΐου, σελ. 189 κ. ἑ. ἄγνωστον ὅμως ἐκ τίνος τῶν ἔργων τοῦ Φωτίου παρελήφθη.

Β'. Ἀνέκδοτα.

Ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Φωτίου τὰ ἑξῆς μνημονεύονται, ἀποκείμενα ἐν χειρογράφοις ἐν διαφόροις βιβλιοθήκαις.

1) Σύμβολον πίστεως πρὸς τοὺς μέλλοντας χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπους, οὗτινος μνείαν ποιοῦνται ὁ Λαμπέκιος, ὁ Cave καὶ ὁ Ἀρλέσιος. Ὁ τὰ ἔργα ὅμως τοῦ Φωτίου ἐν τῷ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμὶθ ἀπαριθμῶν ἐκτίθησιν ὅτι ἀποτελεῖ τοῦτο μέρος τῶν πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον ἐπιστολῶν τοῦ Φωτίου· ἀπόκειται δὲ ἐν τῇ τῆς Βιέννης Βιβλιοθήκῃ.

2) Περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βασιλείας. Ὁ Φαβρίκιος ὑποτίθησιν ὅτι τούτου μέρος εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Μομφωκὼν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν τοῦ Μ. Ἀθανασίου ἐκδεδομένον τεμάχιον, ὅπερ ὅμως εἶναι ἐκ τῆς Μυριοβίβλου.

3) Ἑρμηνεῖαι τῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐπιστολῶν, σωζόμενον, κεκολοβωμένον ὅμως, ἐν τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ τῆς Καμβρίδγης. Ὁ Οἰκουμένιος ἠρύσατο πολλὰ ἢ μᾶλλον πλεῖστα ἐκ τούτου, ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἐν Βερώνῃ γενομένῃ ἐκδόσει τῶν ὑπομνημάτων αὐτοῦ (1532), ἐν ᾗ σημειοῦται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Φωτίου.

4) Περὶ τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος, ὅπερ φαίνεται ὅτι ἀπόκειται ἐν τῇ Βατικανικῇ βιβλιοθήκῃ. Τοῦτο ἀποδίδεται ἔν τινι χειρογράφῳ ἐσφαλμένως ὅλως εἰς Μητροφάνην τὸν Σμύρνης.

5) Ὠδαί, σωζόμεναι ἐν τῇ Κλερμοντινῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων (ἐννέα τὸν ἀριθμόν), ἐξ ὧν τρεῖς μόνον ἐξεδόθησαν, αἱ δὲ λοιπαὶ μένουσιν ἀνέκδοτοι.

6) Ἐπιγράμματά τινα, εὑρισκόμενα ἐν τῇ τοῦ Λεονάρδου Φιλαρᾶ τοῦ Ἀθηναίου χειρογράφῳ Ἀνθολογίᾳ, τὸ ἀντίγραφον τῆς ὁποίας σώζεται ἐν τῇ Κοισλιανῇ βιβλιοθήκῃ.

7) Ὁμιλίαι, 14 τὸν ἀριθμόν, ἐκφωνηθεῖσαι ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγ. Σοφίας καὶ ἐν τῷ τῆς Ἁγ. Εἰρήνης. Ταύτας, ὧν τήν τε ὑπόθεσιν καὶ τὴν ἀρχὴν ὁ Φαβρίκιος ἐν τῷ ΙΑ′ τόμῳ τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης (σελ. 30—32) καὶ ὁ Καζιμῆρος Οὐδῖνος ἐκτενέστερον ἐν *Comentar. de Script. Eccles. Antiq.* (τόμ. Β′, σελ. 200) ἐκτιθέασιν, ὁ τὴν βιογραφίαν τοῦ Φωτίου ἐν τῷ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμὶθ καταρτίσας ἀναφέρει ὡς σωζομένας ἐν χειρογράφῳ ἐν Μόσχᾳ· κατάλογος δὲ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν δίδεται καὶ ἐν τῷ *Auctarium Novissimum* τοῦ Κομβέφη. Αἱ ὁμιλίαι αὗται ἔχουσι κατὰ Φαβρίκιον τὴν ἀρχὴν ὧδε:

α′) Ὁμιλία λεχθεῖσα τῇ ἁγίᾳ Παρασκευῇ ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς Ἁγ. Εἰρήνης κατὰ (ἢ κατὰ τὸν Φαβρίκιον μ ε τ ὰ) τὴν συμπλήρωσιν τῶν κατηχήσεων, ἧς ἡ ἀρχή: «Ἀλλὰ ταῦτα μὲν προηγουμένῳ Λόγῳ τοῖς ἤδη παρεσκευασμένοις πρὸς τὸ βάπτισμα, οὕπω δὲ κατηρτισμένοις τὴν τελειότητα, ἀλλ' ἔτι καὶ τῆς καθάρσεως ἐπιδεομένοις, καὶ τῆς μυστικῆς τραπέζης ἀπειργομένοις. . .»

β′) Φώτιος, ἀρχιεπίσκοπος νέαςΡώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης (ἔχουσα καὶ αὕτη τὴν αὐτὴν καὶ ἡ προηγουμένη ὑπόθεσιν), ἧς ἡ ἀρχὴ ἢ πιθανῶς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ προοιμίου ἢ καὶ τῆς ὅλης ὁμιλίας ἔχει ὧδε: «Μετὰ (κατὰ Φαβρίκιον κ α τ ὰ) τὴν τῶν Κατηχητικῶν λογίων ἀνάγνωσιν, ὧν ὑμεῖς ἐν προσοχῇ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιδεικνύντες κατάνυξιν ἐποιεῖσθε τὴν ἀκρόασιν, καὶ ἡμεῖς (κατὰ Φαβρ. ἡ μ ᾶ ς) τὸν παρόντα καιρὸν προσομιλεῖν ὑμῖν ἔγνωμεν ἀποδεῖν . . .»

γ′) Φωτίου, τοῦ ἁγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Ὁμιλία τρίτη, λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τῇ ἁγίᾳ Παρασκευῇ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς κατὰ συνήθειαν κατηχήσεως: «Ὅτε τοῦ Διαβόλου τὸ κράτος σκυλεύεται, ὅτε τοῦ θανάτου τὸ κέντρον ἀμβλύνεται, ὅτε τὸ κατὰ τοῦ ᾅδου τρόπαιον ἵσταται, τότε τῶν συγθηκῶν ὑμῖν ὁ πίναξ ἐπαναγινώσκεται, τότε τῆς ὁμολογίας τὸ χειρόγραφον προνομίζεται (κατὰ Φαβρ. π ρ ο κ ο μ ί ζ ε τ α ι), τότε τῶν ὑποσχέσεων ἡ ξυλογραφία (κατὰ Φαβρ. σ τ η λ ο γ ρ α φ ί α) θριαμβεύεται. Διὰ τί; . . .»

δ′) Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Ὁμιλία πρώτη εἰς τὴν ἑφοδον τῶν Ρώς: «Τί τοῦτο; τίς ἡ χαλεπὴ αὕτη καὶ βαθεῖα πληγὴ καὶ ὀργή; πόθεν ἡμῖν ὁ ὑπερβόρειος οὗτος καὶ φοβερὸς ἐπέσκηψε κεραυνός; . . .»

ε′) Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης, Ὁμιλία δευτέρα εἰς τὴν ἔφοδον τῶν Ρως: «Οἶδα μέν, ἅπαντες συνεπίστασθε, ὅσοι τε δεινοὶ συνιδεῖν ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους Θεοῦ, ὅσοι τε ἀμαθέστερόν πως πρὸς (κατὰ τὸν Φαβρ. π ε ρ ὶ) τὰ τοῦ Κυρίου διάκεισθε κρίματα. . .»

στ′) Τοῦ αὐτοῦ Φωτίου, ἁγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ὁμιλία λεχθεῖσα εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου Μαρίας: «Φαιδρὰ τῆς παρούσης ἡμέρας καθέστηκεν ἡ πανήγυρις καὶ λαμπρὰν τὴν χαρὰν τοῖς πέρασιν ἀποφέρεται. Χαρὰν χορηγεῖ, λύπην παλαιὰν διαλύουσαν. Χαρὰν χορηγεῖ, κοσμικὴν ἀρὰν ἐξορίζουσαν καὶ τοῦ πεπτωκότος πάλαι τὴν ἔγερσιν ἐγκαινίζουσαν καὶ τὴν σωτηρίαν πᾶσιν ἡμῖν ὑπογράφουσαν . . .»

ζ′) Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ὁμιλία δευτέρα εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἐλέχθη ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως: «Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν Δυνάμεων, καιροῦ καλοῦντος, μετὰ (κατὰ Φαβρ. κ α τ ὰ) τοῦ Προφήτου βοήσομαι Δαβίδ, τῶν λογικῶν προβάτων τὰς τῆς Ἐκκλησίας αὐλὰς ὁρῶν τῷ πλήθει στενοχωρουμένας, πολυανθεῖ τῇ τερπνότητι καὶ ποικιλίᾳ τῶν συνελθηλυθότων. . .»

η′) Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Ὁμιλία εἰς τὰ Βάια καὶ εἰς τὸν Λάζαρον: «Ὅτε τῶν παίδων Ὡσανὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις ἀναβοώντων ἡ Ἐκκλησία σαλπίζει καὶ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης καὶ θεσπρεπεστάτης φωνῆς ταῖς ἀκοαῖς τὸν ἦχον ἐλκύσω, μεταρσιος ἕλος γίνομαι τῇ προθυμίᾳ. . .»

θ′) Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Ὁμιλία ῥηθεῖσα εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ ἁγίῳ Σαββάτῳ: «Ἀρ' ἑκάστου μὲν τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἔργων καὶ πράξεων τῆς περὶ ἡμᾶς φιλανθρωπίας τὸ μέγεθος ἐμφανίζεται, καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν λαμπρῶς αἱ χάριτες ἀναπτύσσονται· καὶ πολὺς ὁ τῆς

εὐφροσύνης γλυκασμός, ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἐπισταζόμενος ψυχαῖς . . .»

ι') Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς Ἁγίας Σοφίας τῇ Παρασκευῇ τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν: «Ἥκομεν ὑμῖν τὴν προθεσμίαν προφθάσαντες καὶ τῆς ὀφειλῆς τὴν καταβολὴν προκαταθέσθαι σπουδάσαντες . . .»

ια') Τοῦ αὐτοῦ Φωτίου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Ὁμιλία, λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας (κατὰ αἱρέσεων φαίνεται ὡς καὶ ἡ μετ' αὐτὴν ιβ' καὶ ἡ κατωτέρω ιδ'): «Τῆς προλαβούσης ὁμιλίας τὸ τέλος, εἴ τι μέμνησθε, τὸν Ἄρειον παρεδίδου καθαιρούμενον, τῆς Ἐκκλησίας ἐξωθούμενον, ἀναισχυντοῦντα, πλαττόμενον, ὑποκρινόμενον τὴν εὐσέβειαν . . .»

ιβ') Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι [τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας: «Τῶν προμάχων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ πρόσθεν ἔφημεν, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας συσκευασθέντων καὶ τῶν ἰδίων μὲν νομέων τῶν ποιμνίων ἐρημωθέντων . . .»

ιγ') Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ὁμιλία, λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως, ὅτε ἡ τῆς Θεοτόκου ἐξεικονίσθη καὶ ἀνεκαλύφθη μορφή: «Σιγᾶν εἴ τις διὰ παντὸς μελετήσειε τοῦ βίου, νῦν λάλος τις εἶναι, καὶ πρὸς ῥητόρων τέχναις παρεσκευάσθαι τὴν γλῶσσαν, εἴπερ ἄλλο τι, διὰ σπουδῆς ἂν ὅτι μάλιστα ποιήσαιτο. . .»

ιδ') Τοῦ αὐτοῦ Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἁγίας Σοφίας, ἡνίκα τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ μεγάλοις ἡμῶν [Βασιλεῦσι] Μιχαὴλ καὶ [Βασιλείῳ;] ὁ κατὰ πάσης αἱρέσεως ἐττηλογραφήθη θρίαμβος: «Ἦν ἄρα ἐκ πολλοῦ γεγηρακὼς ὁ χρόνος καὶ νέαν οὐκ ἔχων ὠδῖνα, καθ' ἣν ἁρμάζων ἐθάρρει σεμνύνεσθαι. . .»

Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τῆς πρὸ μικροῦ γενομένης ἐπὶ τῇ βάσει κειμένων πολλῶν χειρογράφων παρὰ διαφόροις εὑρισκομένων βιβλιοθήκαις τῆς τε Ἑσπερίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς γενομένην λεπτομερεστάτην ἔκδοσιν τῶν πλείστων εἰ μὴ πασῶν, ἐὰν καλῶς ἐνθυμώμεθα, ὁμιλιῶν τούτων τοῦ Φωτίου διὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας ὑπὸ τῆς Α. Ε. τοῦ ἄρχοντος μεγάλου λογοθέτου Σ. Ἀριστάρχου βέη, παραθέντος καὶ ἀπείρους ὑποσημειώσεις, διασαφηνιζούσας μὲν ἐν πολλοῖς τὸ κείμενον, ἀναπληρούσας δὲ τὰ πολλαχοῦ ἐλλείποντα, διορθούσης δὲ τὰ ἀσαφῆ καὶ σκοτεινὰ τῶν ἐκφράσεων καὶ παριστώσας τὴν ἐν ἑκάστῳ τῶν πολλῶν χειρογράφων ἰδιαιτέραν φράσεως ἢ καὶ λέξεως γραφήν. Προσθετέον ἐπίσης ὅτι καὶ ἄλλη σώζεται ὁμιλία τοῦ Φωτίου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μόσχας, ἀποτελοῦσα ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν πρωτομάρτυρα Θέκλαν καὶ ἀρχομένη: «Τῆς Θέκλης ἡ μνήμη τῆς πρωτομάρτυρος . . .» (ἐκδοθεῖσα δὲ καὶ αὕτη, ἂν καλῶς ἐνθυμώμεθα, διὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μεγάλου λογοθέτου). Μνημονεύονται δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλαι δύο ὁμιλίαι ἡ μὲν Εἰς τὴν Ἀνάληψιν ἡ δὲ Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων.

8) *Catena in Psalmos*, ἄλλο ἐν τῇ Κοισλιανῇ βιβλιοθήκῃ ἔργον, οὗτινος συναρμολογητὴς εἶναι κατὰ τὸν Μομφωκὼν ὁ Φώτιος.

9) Ἐπιτομὴ τῶν πρακτικῶν τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν] Συνόδων. Τοῦτο ὁ Cave καὶ ὁ Φαβρίκιος περιγράφουσιν ὡς διάφορον τοῦ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον δημοσιευθέντος ἔργου. Κριτικοί τινες ἀμφέβαλον ὅτι εἶναι τοῦτο διάφορον ἢ μὴ ἐκ τοῦ εἰς τὸν Φώτιον τῆς Τύρου ἀποδιδομένου ἔργου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἱεράρχης οὗτος ἔζη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς τρίτης ἢ τῆς τετάρτης Συνόδου, δὲν ἦτο δυνατὸν δι' αὐτὸν νὰ συνοψίσῃ τὰ πρακτικὰ τῆς πέμπτης, ἕκτης καὶ ἑβδόμης Συνόδου. Οὕτως ἡ Ἐπιτομὴ αὕτη δὲν δύναται νὰ εἶναι ἔργον Φωτίου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Τύρου, ὁσονδήποτε κἂν θεωρηθῇ ἀμφίβολον ὅτι καὶ τοῦ πατριάρχου Φωτίου ἔργον τοῦτο εἶναι.

10) Τὰ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Λατίνων αἰτιώματα μερικά, λίαν σύντομον ἔργον ἢ πιθανῶς ἀπόσπασμα.

11) Διάφορα ἄλλα ἔργα ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Cave, τοῦ Φαβρικίου καὶ τοῦ Μαΐου, ὡς ἐν χειρογράφοις σωζόμενα· τινὰ ὅμως τούτων ἀποτελοῦσιν ἀποσπάσματα δημοσιευθέντων ἔργων καὶ ἀπαριθμοῦνται ἐσφαλμένως ὡς ἰδιαίτερα ἔργα. Οὕτω τὸ ἔργον *In Categorias Aristotelis*, ὅπερ σώζεται ἢ ἐσώζετο ἐν Βιέννῃ καὶ Παρισίοις, εἶναι προ-

φανῶς τμῆμα τῶν Ἀμφιλοχίων. Τὰ ἔργα Περὶ Ἐπισκόπων καὶ Μητροπολιτῶν καὶ τὸ *Annotatio de Patriarchis sede sua injuste pulsis*, ἀναφερόμενα παρὰ τῷ Cave καὶ Φαβρικίῳ, φαίνονται ὅτι εἶναι εἴτε αἱ Δέκα ἐρωτήσεις, ἃς ὁ Φοντάνας ἐδημοσίευσεν, εἴτε τμῆμα τοῦ ἔργου ἐκείνου. Ἐπίσης τὸ *Liber de Pulsione Ignatii ac Restitutione*, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Μομφωκών, εἶναι μέρος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Νικολάου, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Βοσσίου ἀναφερόμενον ἀπόσπασμα *De decem oratoribus*, ὅπερ σώζεται ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, προέρχεται πιθανῶς ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης. Ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης σώζονται πρὸς τούτοις τεμάχια ἢ πλήρη ἔργα τοῦ Φωτίου ἐναντίον τῶν εἰκονομάχων *Adversos iconomachos et Paulicianos* καὶ *De differentia inter sacras imagines atque idola*· ἄγνωστον ὅμως ἂν ἀποτελῶσιν ἴδια ἔργα καὶ ὑπὸ τίνα ἀκριβῶς τίτλον. Εἰς τὰ ἀνέκδοτα ταῦτα συγγράμματα τοῦ Φωτίου ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ ἐκλελοιπότα μέν, ὡς γνήσια δὲ αὐτοῦ ἔργα σημειούμενα: α') τὸ περὶ τῆς τῶν εἰκόνων προσκυνήσεως, -β') τὸ κατὰ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, περὶ οὗ καὶ ἐν τῇ πρὸς Χριστοφόρον τὸν Σπαθάριον ἐπιστολῇ αὐτοῦ λόγον ποιούμενος ὁ Φώτιος λέγει: «Τὴν σὴν ἀπορίαν καὶ πικρότερον καὶ ὀριμύτερον οἶδά ποτε Ἰουλιανῷ τῷ Παραβάτῃ διεσκευασμένην· ἃ γοῦν ἐν τοῖς πρὸς ἐκεῖνον εἶπον καὶ ὧν ἡ μνήμη τὴν σωτηρίαν ἔχει, ταῦτα δή σοι ἄρα γράφων, ἀποχρῶσαν οἶμαι τὴν λύσιν παρεσχηκέναι. . .», —γ') τὸ κατὰ Λεοντίου τοῦ αἱρετικοῦ, οὗτινος μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Σουίδας, —δ') τὴν εἰς τὸν Ματθαῖον σειράν.

Γ'. Τὰ ψευδεπιγράφως τῷ Φωτίῳ ἀποδιδόμενα.

Ἐκ τῶν ψευδῶς εἰς τὸν Φώτιον ἀποδιδομένων ἔργων τὰ ἑξῆς μνημονεύονται:

1) Τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Λατίνων αἰτιώματα μερικά. Τοῦτο ὅ τε I. Βαλέττας καὶ ὁ Σ. Οἰκονόμου ἐν τοῖς ἐσφαλμένως εἰς τὸν Φώτιον ἀποδεδομένοις ἔργοις κατατάσσουσιν. Ἐν τῷ βιογραφικῷ ὅμως λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμίθ ἀναφέρεται καὶ τοῦτο ἐν τοῖς γνησίοις καὶ μὴ ἐκδεδομένοις ἔργοις τοῦ Φωτίου· τούτου ἕνεκα καὶ ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις καὶ ἡμεῖς ἔργοις τοῦ Φωτίου ἀνωτέρω τοῦτο κατετάξαμεν.

2) Ἐρωτήσεις μοναχῶν τινων, ἔξω τῆς πόλεως ἀσκουμένων. Ἐν τῷ *Synodicon* τοῦ ἐπισκόπου *Beveridge* (τόμ. 2, ἐν τέλει τοῦ πρώτου μέρους) παρατίθεται βραχὺ βεμάχιον ὑπὸ τὸν τίτλον *Balsamon in Photii interrogationes quorumdam monachorum*, εἰς τὸ ὁποῖον ἐσφαλμένως σημειοῦται τὸ ὄνομα τοῦ Φωτίου. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ.

3) Ἐξηγήσεις εἰς τὴν Κλίμακα Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Σχολαστικοῦ καὶ συνηθέστερον Κλιμάκου, αἵτινες δὲν ἀνήκουσι ποσῶς τῷ Φωτίῳ, ἀλλ' εἰσὶν Ἠλία τοῦ μητροπολίτου Κρήτης, ἀκμάσαντος ἕνα πρὸ τοῦ Φωτίου αἰῶνα καὶ παρόντος κατὰ τὴν δευτέραν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον.

4) Τὸ περὶ ἐναντιοφανῶν.

ΦΩΤΙΟΣ, ὁ Τύρου. Κατὰ τὴν παῦσιν τοῦ Εἰρηναίου, ἐπισκόπου Τύρου, τῷ 448 μ. Χ. ὁ Φώτιος διωρίσθη διάδοχος αὐτοῦ. Ὁ Εὐάγριος καθίστησι τὴν παῦσιν τοῦ Εἰρηναίου μίαν τῶν πράξεων τῆς διασήμου ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου (449 μ. Χ.), ἀλλ' ὁ Τιλλεμὼν ὀρθότερον παρατηρεῖ ὅτι ἡ σύνοδος ἐκείνη ἐπεκύρωσε μόνον τὴν προηγουμένην παῦσιν. Φώτιος ὁ Τύρου ἦν εἷς τῶν δικαστῶν, οἵτινες διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Β' ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἐπισκόπων Βηρυτοῦ Εὐσταθίου καὶ Ἱμερῶν Οὐρανίου ἐν Ὀσρηνῇ πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἐναντίον τοῦ Ἴβα, ἐπισκόπου τῆς Ἐδέσσης, κατηγοριῶν. Ὁ Φώτιος, ὁ Εὐστάθιος καὶ ὁ Οὐράνιος συνῆλθον ἐν Βηρυτῷ, ὁ δὲ Φώτιος καὶ ὁ Εὐστάθιος τὸ δεύτερον συνῆλθον ἐν Τύρῳ τῷ 448 καὶ 449, ἤκουσαν τῶν κατηγοριῶν, ἠθώωσαν τὸν Ἴβαν καὶ προὐκάλεσαν συνδιαλλαγὴν αὐτοῦ μετὰ τῶν κατηγόρων, πρεσβυτέρων τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐν Ἐδέσσῃ Ἐκκλησίας. Ὁ Φώτιος παρέστη κατὰ τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον, ὅπου προσεχώρησεν εἰς τὴν ἀθώωσιν τοῦ ἀρχιμανδρίτου Εὐτυχοῦς καὶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν αὐτοῦ βαθμόν, ἀφ' οὗ εἶχε παυθῇ. Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Φώτιος περιεπλάκη μετὰ τοῦ Εὐσταθίου, ἐπισκόπου Βηρυττοῦ (ὅστις εἶχεν ἐπιτύ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

χει διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Β΄ διὰ τοῦ ὁποίου διατάγματος ἡ ἐπισκοπὴ Βηρυτοῦ προήγετο εἰς μητρόπολιν) ἕνεκα διαφωνίας ὡς πρὸς τὴν οἰκείαν ἑκάστῳ δικαιοδοσίαν. Ὁ Τιλλεμὼν φρονεῖ ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ Βηρυτοῦ ἦν ἁπλῶς ἐπισκοπὴ τιτουλαρίου ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι καὶ ὅτι ἡ διαφωνία Φωτίου καὶ Εὐσταθίου προὐκλήθη ἐκ τῆς ἀποπείρας τοῦ Εὐσταθίου τοῦ ν' ἀναλάβῃ μητροπολιτικὴν δικαιοδοσίαν ἐπί τινων ἐπισκοπῶν, τελουσῶν πρότερον ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Τύρου. Ἐν τῇ ἀποπείρᾳ αὐτοῦ ταύτῃ ὑπεστήριζον αὐτὸν οἱ πατριάρχαι Κων)πόλεως Ἀνατόλιος καὶ Ἀντιοχείας Μάξιμος, οὕτως ὥστε κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, ὁ δὲ Φώτιος ἠναγκάσθη κατόπιν ἀγῶνος, οὐχὶ τόσον ὑπὸ ἀφορισμοῦ, ὅστις ταχέως εἶχεν ἀνακληθῇ, ὅσον ὑπὸ ἀπειλῆς περὶ παύσεως αὐτοῦ, νὰ ὑποκύψῃ. Ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος ὅμως (451 μ. Χ.) ἀπέδωκε τῷ Φωτίῳ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀποσπασθεισῶν τούτων ἐπισκοπῶν. Ὁ Φώτιος ἦν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐψήφισαν ἐν τῇ αὐτῇ Συνόδῳ ὑπὲρ τοῦ Θεοδωρήτου ὡς ὀρθοδόξου καὶ ἀποκαταστατέου ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ. Μετέσχε δὲ πρὸς τούτοις καί τινων τῶν ἄλλων ἐργασιῶν τῆς Συνόδου ἐκείνης. Οὐδὲν περαιτέρω περὶ αὐτοῦ γινώσκεται. Τοῦ Φωτίου τούτου ἔν σώζεται ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον Δ ε ή σ ε ι ς, προσφωνούμενον πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας Βαλεντινιανὸν τὸν Γ΄ καὶ Μαρκιανόν, ἀφορῶν δὲ εἰς τὴν διαφωνίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Εὐσταθίου.

Σύνοψις συνόδων *(Synopsis de Conciliis)*, ἐν χειρογράφῳ σωζομένη, ἀποδίδεται εἰς τοῦτον τὸν ἐπίσκοπον Τύρου Φώτιον· αὕτη δὲ δὲν δύναται νὰ ἦναι, ὡς τινες ὑπέθεσαν, ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν Ἐ π ι τ ο μ ὴ ν τ ῶ ν π ρ α κ τ ι κ ῶ ν τ ῶ ν Σ υ ν ό δ ω ν, ἐπίσης ἐν χειρογράφῳ σωζομένην καὶ ἀποδιδομένην εἰς Φώτιον, τὸν προμνημονευθέντα πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

X

ΧΑΑ, πόλις τῆς Τρυφυλίας παρὰ τὸ ἀρχαῖον Λέπρεον (Στροβίτση) καὶ τὰς ροὰς τοῦ ποταμοῦ Ἀκίδαντος, περὶ ἧς κατὰ τὸν Στράβωνα ἐγένετο πόλεμος τῶν Ἀρκάδων πρὸς τοὺς Πυλίους. Κατὰ τὸν Boutan ὁ πρὸς τὸ ΒΔ τοῦ Λεπρέου ἀπότομος λόφος, ἐφ' οὗ κεῖνται ἐρείπια, ἦν ἡ θέσις τῆς πόλεως Χάας.

ΧΑΑΖΗΣ ἢ ΧΑΖΗΣ (Haase ἢ Hase), ποταμὸς τῆς Γερμανίας, πηγάζων ἐκ τῆς *Teuoburgerwald* παρὰ τὴν Ὀσναβρούκην, ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Οὐεστφαλίας καὶ τοῦ Ἀνοβέρου, ὅπερ ὁ ροῦς αὐτοῦ χωρίζει μέχρις ἀποστάσεως τινός· εἶτα διαρρέει τὸ δουκάτον τοῦ Ὀδεμβούργου, ἐπανέρχεται εἰς Ἀνόβερον καὶ χύνεται βεἰς Ἔμς ἐν Μεππὲν μετὰ ροῦν 150 χιλιαμέτρων.

ΧΑΑΡΔΕΜΗ (Haarlem), πόλις τῆς Ὁλλανδίας. Ἴδε ΧΑΡΔΕΜΗ.

ΧΑΑΣ (Γουλιέλμος Haas), χαράκτης καὶ χύτης χαρακτήρων, γενν. ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1741 καὶ ἀποθ. τῷ 1800. Οὗτος ἐτελειοποίησε τὸν τρόπον τῆς ἐκτυπώσεως τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν, μεταχειρισθεὶς ἐν αὐτῇ κινητοὺς χαρακτῆρας, καὶ ἐφεῦρε τὰ ἀνάλογα καὶ σπουδαῖα διάστιχα συνεχοῦς χρήσεως εἰς τὰς συνθέσεις τῶν πινάκων.

ΧΑΒΑΡΗ, χωρίον τῆς Ἠλείας, κείμενον πρὸς ἀνατολὰς τῆς Γαστούνης, ἧς ἀπέχ. ὥρ. 1 1/2· ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ἤλιδος καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 366 κατοίκων. Εἰς ἀπόστασιν 15′ ἀπ'αὐτοῦ πρὸς Β παρὰ τὸν Πηνειὸν φαίνονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἤλιδος.

ΧΑΒΕΛΣΒΕΡΤΗ (Habelschwert), πόλις τετειχισμένη τῆς Πρωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σιλεσίας, ἀπέχ. 94 χιλ. ΝΝΔ τῆς Βρεσλαυίας ἐπὶ τοῦ Νείσου. Κάτ. 5,000. Ἐργοστ. ἐριούχων, μαλλίνων ὑφασμάτων· πιλοποιεῖα καὶ βυρσοδεψεῖα.

ΧΑΒΡΙΑΣ, ποταμὸς τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, πηγάζων ἐκ τῆς δυτικῆς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Κίσσου (Χορτίατον) καὶ διευθυνόμενος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν. Διέρχεται τὸ λεκανοπέδιον της Κρουσαίας (Πορταρᾶς) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν θερμαϊκὸν κόλπον μεταξὺ τῆς Ποτιδαίας πρὸς νότον καὶ τοῦ Γιγώνου (Ἀπανομῆς) ἀκρωτηρίου πρὸς βορρᾶν καὶ περὶ τὴν Ἀντιγόνειαν, κειμένην ὀλίγον μακρὰν πρὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ νῦν κεῖται τὸ μετόχιον τῆς μονῆς Ζωγράφου.

ΧΑΒΡΙΑΣ, ὁ ἀθηναῖος στρατηγός, ἀναφαινόμενος τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς διάδοχος τοῦ Ἰφικράτους ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐν Κορίνθῳ ἀθηναϊκῆς δυνάμεως τῷ 393 π. Χ. κατὰ τὸν Διόδωρον, ὅστις ὅμως τίθησι τοῦτο κατὰ ἓν ἔτος ἐνωρίτερον. Ὁ Χαβρίας τῷ 388 π. Χ. μεταβαίνων εἰς Κύπρον πρὸς βοήθειαν τοῦ Εὐαγόρα ἐναντίον τῶν Περσῶν, ἀπεβιβάσθη εἰς Αἴγιναν καὶ ἤρατο κατά τινα ἐνέδραν ὁρσιστικὴν νίκην κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀπολεσάντων

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Γοργόπαν κατὰ τὴν μάχην. Συνέπεια τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ ἦν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐλυτρώθησαν ἐπί τινα χρόνον τῆς ἀνησυχίας, εἰς ἣν εἶχον ριφθῆ ἐξ Αἰγίνης ὑπὸ τῶν Αἰγινητῶν καὶ Σπαρτιατῶν. Τῷ 378 π. Χ. ἀνέλαβεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Τιμοθέου καὶ τοῦ Καλλιστράτου τὴν διοίκησιν τῶν δυνάμεων, αἵτινες ἀπεστάλησαν εἰς βοήθειαν τῶν Θηβῶν ἐναντίον τοῦ Ἀγησιλάου, αὕτη δ' ἦν ἡ ἐκστρατεία, καθ' ἣν ἐπεχείρησε τὸ πρῶτον τὸ στρατήγημα ἐκεῖνο, δι' ὃ κατέστη τοσοῦτον διάσημος, διατάξας δηλ. τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄνδρας ν' ἀναμείνωσι τὸν ἐχθρόν, προβάλλοντες τὰς λόγχας καὶ ἔχοντες τὰς ἀσπίδας ἐρειδομένας ἐπὶ τῶν γονάτων. Ἡ στάσις αὕτη ἦν φοβερά, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται δὲν ἐριψοκινδύνευον νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν. Εἶτα ἐστήθη τῷ Χαβρίᾳ ἐν Ἀθήναις ἀνδριὰς ἐν τῇ περιγραφομένῃ στάσει. Τῷ 377 π. Χ. πιθανῶς ἐδέξατο τὴν πρότασιν τοῦ Ἀκόριος, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, νὰ ἐνεργήσῃ ὡς στρατηγὸς τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Περσῶν μισθοφόρων· τοῦ Φαρναβάζου ὅμως διαμαρτυρηθέντος, οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεκάλεσαν αὐτόν. Ἕτερα ὅμως ἀνέμενεν αὐτὸν ὑπηρεσία, ἧττον ἀμφιβόλου χαρακτῆρος, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι. Οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον ἀποστείλει τὸν Πολλίδα, μετὰ στόλου 60 σκαφῶν, ἵνα διακόψῃ τὰς προμηθείας σίτου τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Χαβρίας, ὁρισθεὶς νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον αὐτοῦ μετὰ τριήρεων ὑπερογδοήκοντα τὸν ἀριθμόν, προέβη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Νάξου· προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων εἰς ἀπολύτρωσιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς πολιορκίας ταύτης, ἐπῆλθε ναυμαχία (9 σεπτεμβρίου τοῦ 376 π. Χ.), ἐν ᾗ οἱ Ἀθηναῖοι ἤραντο σπουδαίαν καὶ ὁριστικὴν νίκην, τὴν πρώτην, ἣν ἤραντο δι' ἰδίων αὐτῶν σκαφῶν ἀπὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Κατὰ τὸν Διόδωρον ὁλόκληρος ὁ λακεδαιμονικὸς στόλος ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ καταστραφῇ, ἐὰν ὁ Χαβρίας μὴ εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνάμνησιν τῶν Ἀργινουσῶν καὶ μὴ ἐφρόντιζεν ἐγκαίρως πρὸς διάσωσιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀνδρῶν ἐκ τῶν ναυαγίων. Τῷ 373 ὁ Χαβρίας ἀνέλαβεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἰφικράτους καὶ τοῦ Καλλιστράτου τὴν ἀρχηγίαν τῶν δυνάμεων, αἵτινες ἦσαν προωρισμέναι διὰ τὴν Κέρκυραν, κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ 368 ὡδήγησε τὸν ἀθηναϊκὸν στρατόν, ὅστις μετέβη εἰς βοήθειαν τῆς Σπάρτης πρὸς παρακώλυσιν ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῆς δευτέρας ἐπιδρομῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδα εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀπέκρουσε προσβολὴν τοῦ τελευταίου τούτου κατὰ τῆς Κορίνθου. Τῷ 366 π. Χ. κατηγορήθη μετὰ τοῦ Καλλιστράτου ἐπὶ τῷ ὅτι προύκάλεσε τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἀπώλειαν τοῦ Ὠρωποῦ· ὁ δὲ Κλίντων ὑποτίθησιν ὅτι αὕτη πιθανῶς ἦν ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ὁ Πλάτων συνηγόρησεν ὑπὲρ αὐτοῦ, συνῳδὰ τῷ ἀνεκδότῳ τοῦ Διογένους Λαερτίου—ὑπόθεσις ἥτις δὲν ἀποκλείει καὶ ἑτέραν ὑπόθεσιν, καθ' ἣν αὕτη εἶναι ἡ περίπτωσις, ἣν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει. Κατὰ τὸν Θεόπομπον λίαν ἤρεσκε τῷ Χαβρίᾳ νὰ εἰσέρχηται εἰς ξένην ὑπηρεσίαν, οὐχὶ διότι τοῦτο παρεῖχεν αὐτῷ μείζονα εὐκαιρίαν πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ κλίσεων πρὸς τὴν πολυτέλειαν, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ φθόνου καὶ τῆς ἐνοχλήσεως, ὧν ἀντικείμενον ἐγίνοντο οἱ διακεκριμένοι καὶ πλούσιοι ἐν Ἀθήναις. Κατὰ συνέπειαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 361 π. Χ. εὑρίσκομεν τὸν Χαβρίαν ἀναλαμβάνοντα τὴν διοίκησιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ Ταχώ, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ὅστις ἐστασίασε κατὰ τῶν Περσῶν. Ἡ ἀρχηγία τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ τῶν μισθοφόρων τοῦ βασιλέως ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀγησίλαον, ὅστις ὅμως, παραιτηθεὶς τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ τοῦτον, συνετάχθη τῷ τοῦ Νεκτεναβώ, ἐνῷ ὁ Χαβρίας ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ ὑποχρέωσιν. Παράδοξος ὑπάρχει διαφορὰ τῶν γραφομένων τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Πλουτάρχου ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τῶν τοῦ Διοδώρου, ἀφ' ἑτέρου ὡς πρὸς τὰ αἴτια καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου τούτου. Περὶ τὸ 358 π. Χ. ὁ Χαβρίας ἀπεστάλη εἰς ἀντικατάστασιν τὸν Ἀθηνοδώρου ἐν τῇ διοικήσει τῆς Θρᾴκης· ἀφίκετο ὅμως μεθ' ἑνὸς καὶ μόνον σκάφους, συνέπεια δὲ τούτου ἦν ὅτι ὁ Χαρίδημος κατήγγειλε τὴν συνθήκην, ἣν εἶχε συνομολογήσει μετὰ τοῦ Ἀθηνοδώρου, καὶ παρέσυρε τὸν Χαβρίαν εἰς τὸ νὰ συγκατατεθῇ εἰς ἑτέραν δυσμενεστάτην πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῷ 357 ὁ Χάρης διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ, ὁ δὲ Χαβρίας ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου, μολονότι κατὰ τὸν Κορνήλιον Νέποτα ἠκολούθει οὗτος ἐν τῇ ἐκ-

σκρατείᾳ ταύτῃ ἰδιωτικῶς ὅλως. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Χίου, ἥτις ἦν ἡ πρώτη κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐνέργεια, προύχώρησε παρατόλμως μέχρις ἐντὸς τοῦ λιμένος πρὸ τοῦ λοιποῦ στόλου, ὅτε δὲ τὸ σκάφος αὐτοῦ κατέστη πλέον ἄχρηστον πρὸς ἀντίστασιν, ἠρνεῖτο νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐγκαταλιμπάνων αὐτὸ καὶ ἔπεσε μαχόμενος. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι ὁ Χαβρίας βραδέως μὲν ἐσκέπτετο, ταχέως δ' ἐνήργει καὶ ὅτι ἀμφότερα ταῦτα τὰ ἐλαττώματα διώρθου ἅμα καὶ ἀνεπλήρου ὁ νεαρὸς αὐτοῦ φίλος Φωκίων. Ὅπωσδήποτε ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐφάνη ὡς πραγματικὴ ἀπώλεια διὰ τὰς Ἀθήνας. Τὰ ἰδιαίτερα πλεονεκτήματα, παρὰ τὰς εἰς τὴν χλιδὴν τάσεις αὐτοῦ, ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε νὰ προσελκύσωσι καὶ διαρκῶς διατηρήσωσι τὴν μετ' αὐτοῦ φιλίαν τοῦ Φωκίωνος. Πρὸς ἀμοιβὴν δὲ τῶν δημοσίων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν παρεχωρήθη καὶ αὐτῷ τὸ προνόμιον ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν λειτουργιῶν, ὁ δὲ Δημοσθένης ἐπιτυχῶς συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ προνομίου καὶ παρὰ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Κτησίππῳ τῷ 355 π. Χ. Ὁ Παυσανίας ἀναφέρει ὅτι ὁ τάφος τοῦ Χαβρίᾳ ἔκειτο μεταξὺ τῶν τοῦ Περικλέους καὶ Φορμίωνος ἐν τῇ ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ὁδῷ.

ΧΑΒΡΙΑΤΑ, χωρ. τῆς νήσου Κεφαλληνίας, κείμενον ἐπὶ τῆς χερσονήσου Πάλης καὶ πρὸς τὸ ΝΑ τῶν Χανδάτων, ὧν ἀπέχει 35'. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμ. Κατωγητῶν καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 522 κατοίκων.

ΧΑΓΗ (Haye, γαλλ. La Haye, γερμ. Haag, ὁλλαδ. S' Grauenhaag καὶ κατὰ τὴν νεωτέραν λατινικὴν Haga comitis), πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς ἐπαρχίας τῆς Μεσημβρινῆς Ὁλλανδίας, ἀπέχουσα 53 χιλιάμ. ΝΔ τοῦ Ἀμστελοδάμου καὶ 3 χιλιάμ. τῆς Βορείου θαλάσσης, κειμένη ἐπί τινος βραχίονος τῆς διώρυγος μεταξὺ Λουγδούνου καὶ Ροττερδάμης, ὑπὸ τὴν 52° 4' 20'' Β. πλάτ. καὶ τὴν 1° 58' 16'' Α μήκ. Κάτ. 38,000 (1796), 42,000 (1815), 104,095 (1876), 156,497 (31 δεκεμβρίου 1889). Ἐνδιαίτημα σύνηθες τοῦ βασιλέως καὶ τῆς αὐλῆς, ἕδρα τῶν Βουλῶν καὶ τῆς γενικῆς διοικήσεως τοῦ βασιλείου. Εἶναι μία τῶν ὡραιοτέρων πόλεων τῆς Εὐρώπης, διασχιζομένη ὑπὸ πολλῶν διωρύγων, παρέχουσα γραφικωτάτας πλατείας μετὰ δενδροστοιχιῶν, ἔχει ὡραίας εὐθείας καὶ ἐστρωμένας διὰ πλίνθων ὁδούς, ἐν αἷς καὶ τὴν Prinzengracht. Ἐν αὐτῇ διακρίνονται τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον, τὸ μέγαρον τῶν Γενικῶν Συμβουλίων, τὸ χρηματιστήριον, τὸ Binnenhof, μνημεῖον γοτθικόν, ἐρείπια ἀρχαίου μεγάρου τῶν κομήτων τῆς Ὁλλανδίας, ἔνθα καθείρχθησαν ὁ Γρότιος καὶ ὁ Μπάρνεβελ, τὸ Mauritshuis, ἤτοι ἀρχαῖον μέγαρον τοῦ πρίγκηπος Μαυρικίου τῆς Νασαυίας, ἔνθα ὑπάρχει πλουσία πινακοθήκη καὶ μουσεῖον σπανίων ἀντικειμένων τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Σινικῆς καὶ τῆς Ἰαπωνίας, τὸ κυριώτερον τοῦ εἴδους τούτου ἐξ ὅσων ὑπάρχουσιν ἐν Εὐρώπῃ, τηλεβολοχυτήριον, ἱδρυθὲν τῷ 1668, ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου μετὰ ἐξαγώνου πύργου καὶ λαμπροῦ κωδωνοστασίου, τὸ Kloosterkek, ἀρχαία μονὴ τῶν δομινικανῶν, ὁ περίπατος τοῦ Voorhout μετὰ πλουσίων ξενοδοχείων. Πολλὰ ἐπιστημονικὰ καὶ φιλολογικὰ καθιδρύματα, σχολὴ τῆς μουσικῆς, ἀκαδημία τῆς ζωγραφικῆς, ποιητικὸς σύλλογος. Σπουδαία βιβλιοθήκη μετὰ μουσείου μεταλλίων, θέατρον, ἔνθα παριστάνουσιν ἐναλλὰξ ὁλλανδιστὶ καὶ γαλλιστί. Βασιλικὸν τυπογραφεῖον, ναυπηγεῖον, χυτήρια σιδήρου καὶ χαλκοῦ, ἐργοστάσια ὀρειχάλκου πρὸς κάλυψιν τῶν πλοίων. Ἁλιεῖα μαινίδων, ἐπιπλοπεῖα, ἁμαξοπηγεῖα, διυλιστήρια κλ. — Ἡ Χάγη μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος ἀπετέλει ἁπλοῦν χωρίον. Οἱ κόμητες τῆς Ὁλλανδίας κατέστησαν αὐτὴν τὸ ἐντευκτήριον τῆς κυνηγεσίας, Γουλιέλμος δὲ ὁ Β' κατεσκεύασεν αὐτόσε τῷ 1250 μέγαρον· κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐγένετο ἡ ἕδρα τῶν Γενικῶν Συμβουλίων, τοῦ φρουράρχου καὶ τῶν πρεσβευτῶν. Τῷ 1630 ἐν Χάγῃ συνωμολογήθη συνθήκη συμμαχίας Γαλλίας καὶ Ὁλλανδίας· ἐν αὐτῇ προσέτι αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις ὑπέγραψαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας τῷ 1658 συνθήκην πρὸς τήρησιν τῆς ἰσορροπίας τῶν κρατῶν τοῦ Βορρᾶ· ἐν αὐτῇ ἐφονεύθησαν τῷ 1672 ὁ ἀνώτατος ἄρχων τῆς Ὁλλανδίας *Jean de Witt* καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κορνήλιος, αὐτόθι δὲ τῷ 1701 συνωμολογήθη συμμαχία τῶν δυνάμεων Ἀγγλίας, Ὁλλανδίας καὶ Πρωσίας ἐναντίον Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Ἡ Χάγη ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1795· ἀπὸ τῆς ἱδρύ-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

σεως τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας (1816) ὑπὲρ τοῦ πρίγκηπος Λουδοβίκου, ἀδελφοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α', ἀπώλεσε τὸν τίτλον πρωτευούσης, ὃν ἀνεκτήσατο τῷ 1814. Εἶναι πατρὶς τοῦ λατίνου ποιητοῦ Ἰωάννου Σεκόνδου, τοῦ φυσικοῦ Huyghens, τοῦ ἀνατόμου Ruysch καὶ τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου τοῦ Γ'.—Παρὰ τὴν Χάγην εὑρηται ὁ βασιλικὸς πύργος τοῦ *Bosch* ἢ *Huis-in-den-Bosch*, ἐν τῷ βάθει γραφικωτάτου δάσους, περιβαλλόμενος δὲ δι' ὡραίων περιπάτων· ἐν αὐτῷ ὑπάρχει καὶ πολυτιμοτάτη συλλογὴ εἰκόνων.

ΧΑΓΚΕΔΟΡΝ (Φρειδερῖκος de Hagedorn), διάσημος ποιητής, γενν. ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1708 καὶ ἀποθ. τῷ 1754. Ἔγραψε διάφορα διδακτικὰ ποιήματα, τὸν «Σοφόν» (1741),—τὴν «Εὐτυχίαν» (1743), — τὴν «Φιλίαν» κλπ. μύθους, ἔμμετρα διηγήματα, ὡραίαν σάτυραν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Σοφός», ἐπιγράμματα κλπ. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ συνελέγησαν ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1800. Ἀποσπάσματά τινα αὐτοῦ μεταπεφρασμένα γαλλιστὶ εὑρηνται ἐν τῇ «Ἐκλογῇ τῶν γερμανικῶν ποιημάτων» τοῦ Huber (Λειψία, 1766).

ΧΑΓΚΕΔΟΡΝ (Χριστιανὸς - Λουδοβῖκος Hagedorn), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γενν. ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1712 καὶ ἀποθ τῷ 1780. Ἐγένετο διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν τῆς Δρέσδης καὶ τῆς Λειψίας. Ἔγραψε «Σκέψεις περὶ τῆς ζωγραφικῆς» (Λειψία, 1762), ἔργον κλασικόν,—«Συλλογὴν ἐπιστολῶν περὶ τῶν τεχνῶν» (1797).

ΧΑΓΚΕΜΠΑΧ (Πέτρος sir de Hagenbach), εὐνοούμενος Καρόλου τοῦ Τολμηροῦ, δουκὸς τῆς Βουργονδίας. Διωρίσθη τῷ 1469 διοικητὴς τῶν κομητειῶν Φερρέττης, Σουνδγκάου, Βρισγκάου καὶ Ἀλσατίας. Τοσαύτας ἐποιήσατο παρεισπράξεις, ὥστε ἔν τινι ἐν Βρισάχ ὀχλαγωγίᾳ τῷ 1474 οἱ κάτοικοι ἀπηγχόνισαν αὐτόν.

ΧΑΓΚΕΝ (Hagen), πόλις τῆς Πρωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Οὐεστφαλίας, ἀπέχ. 40 χλμ. πρὸς Δ τῆς Ἀρενσβέργης ἐπὶ τοῦ Βόλμα. Κάτ. 26,900. Ἐργοστάσια ἐριούχων.

ΧΑΓΚΕΝΑΟΥ (Haguenau, λατ. Hagenoa) πόλις τῆς Γερμανίας ἐν Ἀλσατίᾳ, πρωτ. τῆς περιφερείας, ἀπέχ. 28 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Στρασβούργου ἐπὶ τοῦ Μοδέρου. Κάτ. 11,400. Αὐτόθι ὑπάρχει βυζαντινὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου νεωστὶ ἐπισκευασθεῖσα, ὡς καὶ ἡ τοῦ Ἁγ. Νικολάου, τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἐργοστάσια φαγεντιανῶν, ἀγγειοπλαστικῶν, ἐριούχων, σαπώνων, ὑφασμάτων κλπ. Καλλιεργία βρυωνίας καὶ ἐρυθροδάνου. Γυμνάσιον, βιβλιοθήκη καὶ θέατρον. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη πέριξ μεγάρου, ἱδρυθέντος περὶ τὸ 1005 ὑπό τινος κόμητος Χοενστάουφεν, ἐν ᾧ διέμενον πολλάκις οἱ ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης αὐτοκράτορες. Τῷ 1354 κατέστη ἡ πρωτεύουσα τοῦ συνδέσμου τῶν 10 ἐλευθέρων αὐτοκρατορικῶν πόλεων τῆς Ἀλσατίας· αὐτόθι ἐκόπτοντο καὶ νομίσματα. Οἱ Σουηδοὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν τῷ 1632, οἱ δὲ Αὐστριακοὶ τῷ 1705. Αὐτόθι ἐπίσης οἱ Γάλλοι ἐνίκησαν τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ τοὺς Πρώσους τῷ 1793. Ἡ Χαγκενάου ὡρίσθη ὡς πολεμικὴ θέσις τῷ 1867.

ΧΑΔΔΑΪΔΕ, ἀραβικὴ φυλὴ τῶν Βεδουίνων τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας ἐν τῷ Βιλαετίῳ Δαμασκοῦ παρὰ τὴν Χέμς. Εἶναι γεωργοὶ καὶ φιλοπόλεμοι, μεταχειριζόμενοι ὄνους ἀντὶ ἵππων.

ΧΑΔΔΙΓΚΤΩΝ (Haddington), πόλις τῆς Σκωτίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου κομητείας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τύνου καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Βορρᾶ, ἀπέχ. 30 χιλιάμετρα πρὸς Α τοῦ Ἐδιμβούργου. Κάτ. 4,500. Ἐκκλησία, ἐγειρομένη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων μονῆς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἐργοστάσια ἐριούχων καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων. Ἡ κυριωτέρα ἀγορὰ σίτου καὶ γεωργικῶν προϊόντων τῆς Σκωτίας. Αὕτη παρέχει τὸν τίτλον κόμητος εἰς κλάδον τινὰ τῆς οἰκογενείας Χάμιλτων. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἡ Λέθιγκτων, ἀρχαία ἕδρα τῶν Lauderdale. Ἐρείπια μονῆς ἱδρυθείσης τῷ 1178 καὶ ἐν ᾗ ἐσυνεδρίασε τῷ 1548 κοινοβούλιον. Πατρὶς Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'. — Ἡ κομητεία τῆς Χάδδιγκτων κεῖται πρὸς Α τῆς Σκωτίας, πρὸς Ν τοῦ κόλπου Φόρθ, πρὸς Δ τῆς Βορείου θαλάσσης, πρὸς Β τῆς κομητείας Μπέργουικ καὶ τῆς τοῦ Ἐδιμβούργου, ἔχει δ' ἐπιφάν. 72,494 ἑκταρ. καὶ 37,800 κατ. Ζωηρὰ γεωργία ἀπὸ τοῦ 1700, μεγάλη κτηνοτροφία. Πρὸς τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος ὑπάρχουσιν ἀνθρακωρυχεῖα καὶ ἄφθονος ἄσβεστος. Ἔδαφος ἀμμῶδες καὶ ὀμαλὸν ἐν ταῖς παραλίαις, γόνιμον δὲ εἰς δημητριακὰ καὶ λαχανικά. Ἐργοστάσια πανικῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων· διυλιστήρια.

ΧΑΔΕΛΝΗ (Hadeln), μικρὰ χώρα τοῦ Ἀνοβέρου παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ἔλβα ἐν τῷ νομῷ Στάδης. Ἔχει μῆκος 22 χιλιαμέτρ. καὶ πλάτ. 17 καὶ 16,000 κατοίκων. Πρωτεύουσα Ὀττερνδόρφη. Ἔδαφος γονιμώτατον, χθαμαλώτερον δὲ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ὠκεανοῦ. Σπουδαία κτηνοτροφία.

ΧΑΔΕΡΣΛΕΒΕΝ (Hadersleben), ὀχυρὰ πόλις τῆς Πρωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σλέσβιγ-Ὁλσταΐν, πρωτεύουσα διαμερίσματος, ἀπέχουσα 80 χιλιάμετρα πρὸς Β τῆς ἐπαρχίας Σλέσβιγ, παρά τινι λίμνῃ καὶ ἐπὶ τοῦ Πετὶ-Βέλτ. Κάτ. 8,400. Ἐμπόριον δημητριακῶν καὶ τυρῶν.

ΧΑΔΖΙΠΟΥΡ, πόλις τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδικῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Βεγγάλης, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Βεχάρῃ, ἐπὶ τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Γουδόκου, ἀπέχουσα 9 χιλιάμ. πρὸς Β τῆς Πάτνης. Ἱδρύθη τῷ 1350. Κάτ. 22,400.

ΧΑΔΛΕΪ (Hadleigh), πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σουφφόλκῃ ἐπὶ τοῦ Βρετών, ἀπέχ. 17 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς *Ipswich*. Κάτ. 3,600. Ὡραία ἐκκλησία γοτθικοῦ ρυθμοῦ.

ΧΑΔΛΕΪ (σὶρ Ἰωάννης Hadley), ἄγγλος ἀστρονόμος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, μέλος καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς βασιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου. Ἐφεῦρε τὸ ὀγδοόκυκλον *(octant)* ὄργανον, ὅπερ μεταχειρίζονται ἐν τῇ θαλάσσῃ εἰς παρατήρησιν τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἀποστάσεως τῶν ἀστέρων παρὰ τὴν κίνησιν τοῦ πλοίου. Ἐδημοσίευσε πολλὰ Ὑπομνήματα ἐν ταῖς «Φιλοσοφικαῖς πραγματείαις» (1723—1736).

ΧΑΔΡΑΜΑΟΥΤ, χώρα τῆς Ἀραβίας πρὸς Ν, κατὰ μῆκος τοῦ κόλπου Ὁμάν, μεταξὺ τοῦ Μαρᾶ πρὸς Α καὶ τῆς Ὑεμένης πρὸς Δ. Ἔδαφος ὀρεινόν, κοιλάδες γόνιμοι εἰς παραγωγὴν φοινίκων, κόμμεος, θυμιάματος. Οἱ κάτοικοι, ἐν μέρει νομάδες καὶ ἐν μέρει μόνιμοι, ὑπείκουσιν εἰς σεΐχας καὶ κατασκευάζουσι σάλια, τάπητας καὶ μαχαίρας. Ἡ χώρα αὕτη περιελαμβάνετο ἐν τῇ Εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ.

ΧΑΕΝ (Ἀντώνιος de Haen), ἰατρός, γεν. ἐν Χάγῃ τῷ 1704 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1776. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Boërhaave, μετῆλθε τὸν ἰατρὸν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1754, ἔκτοτε προσεκλήθη εἰς Βιέννην ὑπὸ τοῦ Van Swieten, ὅστις ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὴν διδασκαλίαν τῶν τῆς κλινικῆς μαθημάτων. Ὁ Χαὲν ὑπῆρξε προσέτι ἰατρὸς τῆς αὐτοκρατείρας Μαρίας-Θηρεσίας. Ἔγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ ἔργοις καὶ *Ratio medendi in nosocomio practico* κλπ. (Βιέννη, 1758-73) μετὰ συμπληρωματικῶν τόμων (1771—75), μεγάλην συλλογὴν σπουδαίων κλινικῶν λεπτομερειῶν,—*Prælectiones in H. Boërhaavii institutiones* κλπ. (Βιέννη, 1780—1782).

ΧΑΖΑΡΟΙ, λαὸς σκυθικός, κατοικῶν τὰ ἀνατολικὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας. Ὑποτίθεται ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοῦ σκυθικοῦ στελέχους, οἰκοῦντες ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὰ βόρεια τῆς Κασπίας θαλάσσης, καλούμενοι δ' ἐνίοτε ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων Τοῦρκοι ἀνατολικοί. Ἐπὶ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἐποιήσαντο πολλὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ὁμόρους χώρας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Περσίαν, ἔνθα πολλὰς ἐπήνεγκον καταστροφάς. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δυναστείας τῶν Σασανιδῶν ἐγένοντο κύριοι μέρους τῆς Ἀρμενίας καὶ ὑπέταξαν τὴν Κριμαίαν. Εἰς τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' καὶ ἡγεμονόπαις αὐτῶν ἐγένετο σύζυγος Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου καί, ἀσπασθεῖσα τὸν Χριστιανισμόν, ἐκλήθη Εἰρήνη. Τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν ἐκάλουν Χαγάνους. Ἡ δύναμις τῶν Χαζάρων ἤρξατο ἐκπίπτουσα ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ρωσικοῦ Κράτους. Τὸν Χριστιανισμὸν οἱ Χαζάροι ἐδέχθησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 858. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἀπώλεσαν τὴν Κριμαίαν καὶ ἔκτοτε τὸ ὄνομα αὐτῆς κατὰ μικρὸν ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς. (Ἴδε ΡΩΜΗ, Ἀνατολ. Ρωμ. κράτος).

ΧΑΪΓΚ, γενάρχης τοῦ ἀρμενικοῦ ἔθνους. Κατήγετο ἐκ τοῦ Ἰάφεθ διὰ τοῦ Γομὲρ καὶ Θοργόμ. Μετέσχε τῆς κατασκευῆς τοῦ πύργου Βαβέλ. Μὴ θέλων νὰ ὑπακούσῃ τῷ Βέλῳ ἢ Μεμρόδ, ἀπῆλθε μετὰ 300 ἀνδρῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ εἰς Ἀρμενίαν, γενέθλιον αὐτοῦ πόλιν, ἧς τοὺς ἰθαγενεῖς ὑπηγάγετο εἰς τοὺς νόμους αὐτοῦ. Ὁ Βέλος τότε ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον καὶ κατά τινα συμπλοκήν, γενομένην κατὰ Μωυσῆν τὸν Χορέν, παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης τοῦ Βάν, ὁ Χαΐγκ ἐφόνευσεν αὐτὸν διὰ βέλους καὶ οὕτω παρέμεινε κύριος τῆς χώρας. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ αὐτοῦ οἱ Ἀρμένιοι μέχρι τοῦ νῦν καλοῦνται Χαΐ ἢ Χαΐκ, ἡ δὲ Ἀρμενία Χαϊασδὰν ἢ χώρα τοῦ Χαΐγκ. Οὗτος ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 400 ἐτῶν τῷ 2265 π. Χ.

ΧΑΙΔΑΡΙΟΝ, χωρίον τῆς Ἀργολίδος, κείμενον ἐν τῷ αὐλῶνι τῶν Δρεπανοχωρίων καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ κολπίσκου τοῦ Τολοῦ καὶ ὀνομασθὲν οὕτω ἀπὸ τοῦ τούρκου ἰδιοκτήτου αὐτοῦ. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ναυπλίου, οὗ ἀπέχει ΝΔ ὥρ. 1 1/2. Κάτοικοι 433.

ΧΑΪΔΑΡ ΠΑΣΣΑ. Ἑκατέρωθεν τοῦ ἀκρωτηρίου Καβὰκ Μπουρνοῦ, ὅπερ εἶναι τὸ νοτιοδυτικώτατον τῆς Χρυσοπόλεως, σχηματίζονται δύο μικροὶ ὅρμοι, οἵτινες λαμβάνουσι τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τῶν χαρεμίων τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ποτε σουλτανικοῦ ἀνακτόρου· ἐκ τούτων ἐπίσης ἐκλήθησαν καὶ αἱ οἰκεῖαι ἑκάστου ἀποβάθραι Ἐσκὶ-Χαρὲμ-Ἰσκελεσὶ (τανῦν Σαλατζὰκ) καὶ Γενὶ-Χαρὲμ-Ἰσκελεσί, ἡ νῦν φέρουσα τὸ ὄνομα Χαρὲμ-Ἰσκελεσί, προσωνυμουμένη δὲ συνάμα καὶ Καβὰκ-Ἰσκελεσὶ κατὰ τὸν Σχαρλάτον τὸν Βυζάντιον, μολονότι δὲν ταυτίζονται κυρίως αἱ δύο τελευταῖαι αὗται ἀποβάθραι, ἀλλ' ἀλλήλαις μόνον παράκεινται. Ἡ τελευταία αὕτη ἀποβάθρα Καβὰκ Ἰσκελεσὶ ἄγει πρὸς τὴν ὑπερεκτεταμένην ὑπτίαν καὶ ὁμαλὴν πεδιάδα τοῦ Χαϊδὰρ-πασσᾶ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγείρονται ἔνθεν μὲν εὐρυχωρότατος στρατὼν (Σελιμιὲ κισλασί), ἔνθεν δὲ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον. Ἐπ' αὐτῆς τῆς παραλίας ᾠκοδόμηται αὐτοκρατορικὸν περίπτερον, ἔξωθεν δὲ τοῦ διὰ κιγκλίδων περικεκλεισμένου αὐτοῦ περιβόλου ὑψοῦται ὡραία μαρμαρίνη κρήνη, ἱδρυθεῖσα μὲν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Χαλὶδ ἀγᾶ, ἀξιωματικοῦ τῆς αὐλῆς τοῦ σουλτάνου Σελὴμ τοῦ Β', ἀνακαινισθεῖσα δὲ τῷ 1255 ἔτει τῆς ἐγίρας ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Ἀβδοὺλ Μετζήτ, ὡς καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῆς δηλοῖ. Ὁ ἀνωτέρω στρατὼν ἱδρύθη ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Σελήμ, ὅστις οὐδὲν εἶχε παραλίπει πρὸς καλλωπισμὸν αὐτοῦ, ἐγείρας αὐτόθι καὶ τέμενος καὶ λουτρὰ καὶ ἐργοστάσια, διαιτήματα διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ λοιπά, πάντα λαμπρότατα, δαπανηθέντων εἰς τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ (κατὰ τὴν περὶ τῶν στρατιωτικῶν τῆς Τουρκίας διατριβὴν τοῦ μηχανικοῦ Σεϊδ-Μουσταφᾶ) ὃ ἑκατομ. γροσίων, ὅτε τὸ τουρκικὸν γρόσιον ἐτιμᾶτο ὑπὲρ τὰ δύο γαλλικὰ φράγκα. Ἡ ὡραία αὕτη πεδιὰς ὀφείλει τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τὸν ἐν τῷ μυχῷ τοῦ περὶ τὸ κράσπεδον αὐτῆς ὅρμου ὑπάρχοντά ποτε κῆπον τοῦ Χαϊδὰρ-πασσᾶ, ὅνπερ ἐπότιζε κρήνη, σκιαζομένη ὑπὸ ἄλσους πλατάνων. Ἡ πηγὴ αὕτη ἦν πιθανῶς ἡ αὐτὴ τῇ ἀρχαίᾳ πηγῇ Ἑρμαγόρα, ἣν ἀναφέρει ὁ Διονύσιος, καὶ ὑπωχετεύθη κατὰ τὸν Γύλλιον μικρὸν πρὸ αὐτοῦ εἰς τοὺς κήπους, οὓς περὶ αὐτὴν Σουλεϋμὰν ὁ μέγας περιετείχισε διὰ μακρῶν τειχῶν. Προσθετέον ὅτι τὸ ῥεῖθρον αὐτῆς ἀνεπτύχθη διὰ τῆς παρ' αὐτὴν διανοίξεως καὶ ἑτέρων πηγῶν. Περαιτέρω καὶ δυτικώτερον τῆς τοῦ Χαϊδὰρ-πασσᾶ εὑρηται καὶ ἑτέρα πεδιάς, ἡ τοῦ Γαντζηλὰρ-Μεϊδανῆ (Ἱεραχαρίων πεδιὰς ἢ πλατεῖα), ὅπου συνηθροίζοντο τὰ ἀπὸ τῆς εὐρώπης εἰς Ἀσίαν ἐκστρατεύοντα στρατεύματα καὶ ἥτις χρησιμεύει τανῦν εἰς γυμνάσια καὶ εἰς περίπατον τῶν κατοίκων τῆς Χρυσοπόλεως καὶ τῆς Χαλκηδόνος. Ἀπ' αὐτῆς ἀνήχθη εἰς τὰ ὕψη ὁ ἀτυχὴς ἀεροπόρος Κομάσκης ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου καὶ τῶν ἐν τέλει, ὅστις εἰκάζεται ἢ ὅτι κατεποντίσθη ἐν τῷ Εὐξείνῳ ἢ ὅτι ἀπώλετο ἔν τινι τῶν ἀπροσβάτων ὀρέων τῆς Βιθυνίας. Αὐτόθι τοποθετοῦσί τινες καὶ τὸν πάλαι ναὸν τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, ἐνῷ κατ' ἄλλους τὸ πλησίον κείμενον ἁγίασμα τῆς ἁγίας ταύτης εἶναι ἡ προλεχθεῖσα πηγὴ Ἑρμαγόρα. Ἐνταῦθα ἦν καὶ τὸ τῆς Χαλκηδόνος προάστειον, τὸ καλούμενον πρότερον μὲν Δρύς, εἶτα δὲ Ρουφινιαναὶ ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Ρουφίνου, ὅς, Γάλλος τὸ γένος ἐξ Armagnac καὶ ἐκ ποταπῶν γονέων, προήχθη εἰς μεγάλην περιωπὴν ἰσχύος καὶ δόξης καὶ ἐφονεύθη ὡς ἀποστατήσας τῷ 395, κατακερματισθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου. Τὰ κατ' αὐτὸν ἀφηγεῖται Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, ἀρυσθεὶς αὐτὰ ἀπὸ τοῦ Σωκράτους. Ἐν τῷ προαστείῳ τούτῳ τῶν Ρουφινιανῶν, ὅπερ μετὰ καιρὸν περιῆλθεν εἰς τὸν μέγαν Βελισσάριον, ἦτο καὶ τὸ Ἀποστολεῖον τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου, κτίσμα αὐτοῦ τοῦ Ρουφίνου, ὅστις, ἱδρύσας αὐτόθι ἐκκλησίαν μεγάλην εἰς τιμὴν τῶν δύο τούτων ἀποστόλων καὶ συνοικίσας παρ' αὐτὴν μοναχούς, οἵτινες κατήρτιζον καὶ τὸν κλῆρον τῆς ἐκκλησίας, ἔδωκεν εἰς τὸν τόπον τὸ ὄνομα Ρουφινιανάς. Αὐτόθι συναγαγὼν τοὺς ἐπισημοτέρους ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοὺς ἐναρετωτέρους μοναχοὺς τῆς Αἰγύπτου, ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῶς τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ καὶ ἐβαπτίσθη, ἀναδεξαμένου αὐ-

τὸν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας τοῦ περιφήμου ἀσκητοῦ Εὐαγρίου τοῦ ἐκ Πόντου ἢ κατ' ἄλλους τοῦ ὁσίου Ἀμμωνίου, μαθητοῦ τοῦ ὁσίου Παμβώ (Ἴδε Σκαρλάτου Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολιν», τόμ. Β' σελ. 260, σημ. 1). Ἐν τῷ Ἀποστολίῳ ἡ κατὰ τὸν Σωκράτην Μαρτυρίῳ τῶν Ρουφινιανῶν εἶναι τεθαμμένος καὶ ὁ Διόσκορος, ἐπίσκοπος Ἑρμουπόλεως, εἷς τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν, τῶν ἐπιλεγομένων Μακρῶν, οἵτινες ἐπὶ τῶν μεταξὺ Θεοφίλου καὶ Χρυσοστόμου σκανδάλων πολλὰ ἔπραξαν καὶ ἔπαθον. Ἐνταῦθα ἐγένετο καὶ ἡ κατὰ τοῦ ἱεροῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου σύνοδος ὑπὸ πρωταγωνιστὴν τὸν Ἀλεξανδρείας Θεόφιλον, περὶ ἧς ἀναφέρει καὶ ὁ Σωζόμενος. Ἐνταῦθά που θετέα καὶ ἡ ἀρχαία μονὴ τοῦ Φιλιππικοῦ, κτίσμα τοῦ στρατηγοῦ καὶ Δουκὸς τῆς Ἀνατολῆς Φιλιππικοῦ, τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ, τῇ Γορδίᾳ, γαμβροῦ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου, ὃν ὁ Φωκᾶς εἶτα ἠνάγκασε νὰ γείνῃ καὶ πρεσβύτερος, ὅτε φαίνεται μετωνομάσθη καὶ Φίλιππος. Εἶτα κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου καὶ διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος (δοὺξ τῶν στρατευμάτων), ἀπέθανε μετ' ὀλίγον καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ, περὶ ἧς ὁ Σ. Βυζάντιος φρονεῖ ὅτι εἶναι τὸ κατὰ τὴν Χρυσούπολιν Βασιλικὸν Μοναστήριον, ὅπερ Ἀλέξιος ὁ Μωσηλέ, λαβὼν δωρεὰν παρὰ τοῦ πενθεροῦ του, ἐμόναζεν ἐν αὐτῷ πρὶν ἢ κτίσῃ τὴν ἰδίαν μονὴν ἐν τοῖς Ἀνθεμίου. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ, ὡς οἰκογενειακῇ, ἐτάφη περιτετυλιγμένος ἐν σαγίσματι ἵππου καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ τοῦ Θεοφίλου (ὅρα καὶ Σ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολιν», τόμ. Β', σελ. 9). Μετέπειτα δὲ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀνακομισθὲν καὶ ἐν κυπαρισσίνῃ τεθὲν λάρνακι, κατετέθη μετὰ βασιλικῆς πομπῆς εἰς τοὺς ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις αὐτοκρατορικοὺς τάφους. Παρὰ τὴν μονὴν ταύτην, ἱδρυθεῖσαν τῷ 584 καὶ τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τῆς παναχράντου Θεοτόκου, ἔκτισεν ὁ Φιλιππικὸς καὶ λαμπρότατον οἶκον μετὰ παραδείσων καὶ ἰχθυοτροφείων, ἵνα ὑποδέχηται αὐτόθι τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Μαυρίκιον μετὰ τῶν τέκνων του. Τὸ μέγαρον τοῦτο ἀνεκαίνισε μετὰ ταῦτα καὶ Ἡράκλειος ὁ νεώτερος, ἴσως δὲ αὐτὸ εἶναι τὸ ἐξυμνούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Βιλαρδουίνου. Ἐν τῷ προαστείῳ τῶν Ρουφινιανῶν ὑπῆρχε καὶ ναὸς τοῦ Ὑπατίου. Ἐν Χαϊδὰρ-πασσᾷ εὑρηται ἤδη καὶ ὁ σταθμὸς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἥτις φθάνει μέχρι τῆς Λεύκης, ἐν τῇ πεδιάδι ὃ' αὐτοῦ εἴθισται παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς νὰ ἐξέρχωνται μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἤτοι τὴν παρ' αὐτοῖς ἡμέραν Χεδρλές, καὶ νὰ συμποσιάζωσι τρώγοντες ἀπαραιτήτως σχεδὸν καὶ οἱονεὶ θρησκευτικῶς τὸ πρῶτον ἤδη κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοῦ ἔτους τὸν ἀμνόν.

ΧΑΪΔΕΡΑΒΑΔΗ, πόλις τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδικῆς, ἀρχοῖα πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἡγεμονίας ἐν Σίνδῃ καὶ ἐπὶ νήσου τοῦ Σίνδ, κειμένη ὑπὸ τὴν 25° 22' Β πλάτ. καὶ 66° 15' Α μήκους. Κάτ. 41,200. Ἔχει ἀκρόπολιν μετὰ κυκλοτερῶν πύργων. Διάσημα ὁπλοποιεῖα. Οἱ Ἄγγλοι κατέκτησαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Χαϊδεραβάδης, μίαν τῶν τεσσάρων ἡγεμονιῶν τοῦ Σίνδ, τῷ 1843.

ΧΑΪΔΕΡΑΒΑΔΗ ἢ ΧΥΔΕΡΑΒΑΔΗ, ἤτοι πόλις τοῦ λέοντος, πόλις τοῦ Ἰνδοστὰν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Δεκκάν, πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου Νιζὰμ καὶ κυριωτέρα πόλις τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μουσσύ, ἀπέχουσα 310 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Μαδρᾶς ὑπὸ τὴν 17° 15' Β. πλάτ. καὶ 76° 9' Α μήκ. Κάτ. 200,000. Περιβάλλεται ὑπὸ τειχῶν ἐκ πλίνθων· ἐν αὐτῇ δὲ οἱ Ἄγγλοι ἔχουσι φρουράν. Ἡ ἐπαρχία τῆς Χαϊδεραβάδης ἢ τῆς Γολκόνδης μεταξὺ τῆς Μπεϋδὲρ πρὸς Β, τῆς Μπετζαποὺρ πρὸς Δ, τῆς Μπαλαχάτης καὶ τῶν Σιρκὰρ πρὸς Ν, τῆς Γανδουάνας πρὸς Β, ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Κρίσνα καὶ τοῦ Γοδαβέρυ. Ἔδαφος ὀρεινότατον, γόνιμον δὲ ἐν ταῖς κοιλάσιν. Αὕτη κατεκτήθη ὑπὸ τῶν μωαμεθανῶν τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐπὶ τῶν σουλτάνων Μπισναγάρ, ὑπὸ τοῦ Ὠρέγκ-Ζεὺμπ τῷ 1687 καὶ τῷ 1800 διεμελίσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων.

ΧΑΪΔΕΡ-ΑΛΗ ἢ ΧΥΔΕΡ-ΑΛΗ, διάσημος σουλτάνος τῶν Ἰνδιῶν, γεννηθεὶς τῷ 1718 παρὰ τὸ Κολὰρ ἐν τῷ βασιλείῳ Μισὸρ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1782. Ἦν ἀραβικῆς καταγωγῆς καὶ ἠξίου μάλιστα καταγωγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Μωάμεθ. Εἰς αὐτὸν καὶ μόνον ὀφείλεται ἡ ἰδία αὐτοῦ προαγωγή. Κατά τινα πόλεμον ἐναντίον τῶν Μαράτων λίαν διεκρίθη καὶ ἐφειλκύσατο τὴν προσοχὴν τοῦ ἰνδοῦ ἡγεμόνος, ὅστις κατέστησεν αὐτὸν

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ὑπουργὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Χαϊδὲρ-'Αλῆ, στασιάσας ἐναντίον αὐτοῦ τῷ 1761, κατεδίωξε τὸν ἡγεμόνα καὶ καθυπέταξε πᾶσαν τὴν Μισόρην. Φίλος τῶν Γάλλων, κατέκτησε τῇ βοηθείᾳ αὐτῶν τὰς ἀκτὰς τοῦ Μακαβάρ, Καλικοὺτ καὶ λοιπὰ καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον βασιλέως τῶν νήσων τῆς θαλάσσης τῶν 'Ινδιῶν. Πρὸς τούτοις ἀδιάκοπον διεξήγαγε κατὰ τῶν "Αγγλων πόλεμον καὶ ἐπὶ μακρὸν συνεκράτησεν αὐτούς. 'Αποθανὼν κατέλιπε τὰ κράτη αὐτοῦ εἰς τοὺς δύο αὐτῆς υἱοὺς Τίππου Σαΐβ καὶ Κελὶμ-Σαΐβ.

ΧΑΙΔΗ (Haide), πόλις τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βοημίας, ἀπέχ. 42 χιλιάμ. τῆς Λειτμερίτσης. Κάτ. 2,100. Κρύσταλλοι καὶ ὕαλοι τῆς Βοημίας.

ΧΑΙΔΟΥΚΟΙ ἢ ΧΑΪΔΟΥΚΟΙ (Hajduken), λαὸς τῆς Οὐγγαρίας, ὃστις τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς χώραν, περιληφθεῖσαν ἐν ταῖς κομητείαις τοῦ Βιχὰρ καὶ τοῦ Σαβόλτς. (Κάτοικοι 63,000. 'Επιφ. 966 τετραγ. χιλιάμ. πρωτεύουσα Βεστσερμένη). Οἱ Χαϊδοῦκοι κέκτηνται ἰδιαίτερα προνόμια, πάντες ὅμως εἰσὶν ὑπόχρεοι εἰς ὑπηρεσίαν ἐν τῷ ἱππικῷ. 'Εκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν προῆλθε τὸ ὄνομα τῶν Χαϊδούκων (Heiduques), ὅπερ ἐδίδετο ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' εἰς ὑπηρέτας Οὔγγρους ἢ οὐγγρικὴν φέροντας στολήν.

ΧΑΪΚΑΛΙ, χωρ. τῆς 'Αχαΐας, κείμενον πρὸς τὸ ΝΑ τῆς Κάτω 'Αχαΐας, ἧς ἀπέχει ὥρ. 3, καὶ ἐπὶ παραποταμίου τοῦ Πείρου (τῆς Καμενίτσας). Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμ. Δύμης καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 300 κατοίκων, ἐν οἷς συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ τῶν Χαρμπαλείκων.

ΧΑΙΚΑΛΙΟΝ, χωρίον τῆς Μεσσηνίας, κείμενον ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Τηγαθίου (Λυκοδήμου, ὕψος 957 μέτρων), τῶν νευουσῶν πρὸς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, καὶ πρὸς Ν τοῦ Πεταλιδίου, οὗ ἀπέχει ὥρ. 1. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Κορώνης, οἰκούμενον ὑπὸ 410 κατοίκων.

ΧΑΙΜΒΟΥΡΓΗ (Haimburg), πόλις τῆς Κάτω Αὐστρίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως, ἀπέχ. 45 χιλιάμ. ΑΝΑ τῆς Βιέννης. Κάτ. 4,200. Ἐργοστάσια καπνοῦ.

ΧΑΪΝΑ (Haina), πόλις τῆς Πρωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς "Εσης, ἀπέχ. 14 χιλιάμ. ΔΝΔ τῆς Φραγκεβέργης. Κάτ. 800. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει κεντρικὸν φρενοκομεῖον.

ΧΑΪ-ΝΑΝ, νῆσος τῆς σινικῆς θαλάσσης, ἧς ἡ νοτία ἄκρα κεῖται ὑπὸ τὴν 18° 9' 35'' Β πλάτ. καὶ τὴν 107° 14' 15'' Α μήκ. Χωρίζεται τῆς Σινικῆς, εἰς ἣν ἀνήκει (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Καντῶνος), διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Κιοὺγγ-Τσέου ἢ Χαϊνάν, ἐχούσης μόνον 17 χιλιάμ. πλάτος ἀλλ' ἐπικινδύνου. "Εχει ἐπιφάνειαν 36,195 τετραγ. χιλιαμ. καὶ περὶ τῶν 2,500,000 κατοίκων, ὧν μέρος μόνον ὑπόκειται τῇ Σινικῇ, τῶν λοιπῶν ὄντων ἀνεξαρτήτων καὶ σχεδὸν ἀγρίων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ. Πρωτεύουσα Κιοὺγγ Τσέου ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας. Κλίμα θερμόν, ἔδαφος γόνιμον πρὸς Δ, ἀπόκρημνον δὲ καὶ βραχῶδες πρὸς Α· ὡραῖα δάση, χρυσός, μαργαρῖται, ἅλυκαί κλπ. 'Ανεκαλύφθη καὶ ὑπετάγη ὑπὸ τῶν Σινῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Βου-τὶ περὶ τὸ 108 π. Χ.

ΧΑΪΝΙΧΕΝ (Hainichen), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Σαξωνίας, ἀπέχουσα 17 χιλιάμ. ΔΒΔ τῆς Φρειβέργης. Κάτ. 8,500. Ἐργοστάσια ἐριούχων, πανικῶν καὶ βαμβακερῶν. Πατρὶς τοῦ Γελλέρτου.

ΧΑΙΝΩ ἢ ΑΙΝΩ (Hainaut, φλαμανδ. Hene-Gouwen καὶ λατιν. Hanagavensis comitatus), ἐπαρχία τοῦ βασιλείου τῆς Βελγικῆς, κειμένη ΝΑ, μεταξὺ τῶν τῆς Ναμοὺρ πρὸς Α, τῆς μεσημβρινῆς Βραβαντίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς Φλάνδρας πρὸς Β, τῆς δυτικῆς Φλάνδρας πρὸς Δ καὶ τῆς Γαλλίας πρὸς Ν. 'Επιφάνεια 372, 162 ἑκταρ. καὶ κάτοικοι 956,400. Πρωτ. Μόνς. Αὕτη διαιρεῖται εἰς 6 διαμερίσματα, τὴν "Αθ, Σαρλεροά, Τουρναΐ, Μόνς, Σοανὶ καὶ Θουέν. "Εδαφος ὀρεινὸν πρὸς τὸ ΝΑ, ἀρδευόμενον ὑπὸ τοῦ 'Εσκὼ καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ Χαίνου καὶ Δάνδρου, ὑπὸ τοῦ Σάμβρου καὶ τῆς διώρυγος τοῦ Μόνς, εἶναι δὲ γόνιμον εἰς δημητριακά, ἐλαιώδη φυτά, βρυωνίαν. Ἡλούσιαι βοσκαί. Εὐρέα ἀνθρακωρυχεῖα ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Μόνς, ἐκτεταμένα δὲ μεταλλεῖα σιδήρου ὑπάρχουσιν ἐν Σαρλεροά. Ζωηρὰ βιομηχανία, μεταλλουργεῖα, ζυθοποιεῖα, ἐργοστάσια φαγεντιανῶν σκευῶν, ὑαλουργεῖα, ἐργοστάσια πανικῶν, μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ τριχάπτων.—Ἡ χώρα αὕτη, κατοικουμένη ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Νερβίων, ἔλαβε πιθανῶς τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκ τῆς Χαίνης, ἀπετέλει δὲ κομητείαν, ἧς ὁ πρῶτος γνωστὸς κάτοχος εἶναι Ρενιέρ ὁ Μακροτράχηλος, ἀποθανὼν τῷ 916. Τῷ 1072 Βαλδουῖνος ὁ Β' ὁ

Ἱεροσολύμων, κόμης τοῦ Χαινώ, ὑπήγαγεν αὐτὴν ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον τῆς Λιέγης. Τῷ 1191, τῆς κομητείας τῆς Φλάνδρας περιελθούσης εἰς Βαλδουΐνον τὸν Ἀνδρεῖον, οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἔλαβον τὸν τίτλον κομήτων τῆς Φλάνδρας καὶ τοῦ Αἰνώ. Τῷ 1427 Φίλιππος ὁ Καλός, δοὺξ τῆς Βουργονδίας, κατέλαβε τὴν χώραν, τῷ δὲ 1659 καὶ τῷ 1678 ἡ Γαλλία κατέλαβε τὸ μεσημβρινὸν αὐτῆς μέρος, ἀποτελέσαν τὴν Γαλλικὴν Αἰνὼ μετὰ πρωτευούσης τῆς Βαλανσιέννης καὶ τῶν ἑξῆς κυριωτέρων πόλεων, Κονδέ, Μωβέζης, Κεσνόης, Λανδρεσή, Ἀβέν, Σιμέ, Μαριεμβούργου, Ριβέ, Σαρλεμόν, καὶ Φιλιππουπόλεως (Philippeville). Τῷ 1793 ἡ Γαλλία ἐκτήσατο καὶ τὸ ὑπόλοιπον, ἐξ οὗ ἀπετελέσθη τὸ διαμέρισμα τοῦ Ζεμάπ, ὅπερ ὅμως τῷ 1814 ἀπέδωκεν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν. Ἡ τελευταία αὕτη παρεχώρησεν εἶτα αὐτὸ εἰς τὸ Βέλγιον.

ΧΑΙΝΩ ἢ ΑΙΝΩ (Ἰωάννα, κόμησσα de Hainaut), θυγάτηρ τοῦ Βαλδουΐνου, κόμητος τῆς Φλάνδρας καὶ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀνατραφεῖσα ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Γαλλίας καὶ συζευχθεῖσα τῷ 1211 τὸν Φερνάνδον, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας Σάγχου τοῦ Α΄. Ὁ Φίλιππος Αὔγουστος, ὅστις εἶχε προκαλέσει τὸν γάμον τοῦτον, παρεχώρησε τὸ Αἶρ καὶ τὸ Σαὶν-Ὀμέρ. Ὁ Φερνάνδος δυσηρεστημένος, συνησπίσθη μετὰ Ἰωάννου τοῦ Ἀκτήμονος, ἡγμαλωτεύθη εἰς τὴν ἐν Βουβὶν μάχην τῷ 1214 καὶ ἐκλείσθη ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Λούβρου. Ἡ Ἰωάννα ἐβασίλευσεν ἐν Φλάνδρᾳ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φερνάνδου συνεζεύχθη τὸ δεύτερον Θωμᾶν τῆς Σαβοΐας τῷ 1237 καὶ ἔζησεν ἑπτὰ εἰσέτι ἔτη.

ΧΑΙΡΕΑΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται ἓξ πρόσωπα, τὰ ἑπόμενα:

1. Χαιρέας, Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Ἀρχιστράτου, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Σάμου καὶ τῆς αὐτόθι σταθμευούσης ἀθηναϊκῆς δυνάμεως (ἥτις ἠγνόει τὰ κατὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς δημοκρατίας ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν Τετρακοσίων), ἵνα ἀγγείλῃ τὴν καταστολὴν τελευταίας ἀποπείρας ἐν Σάμῳ πρὸς στάσιν τῶν ὀλιγαρχικῶν τῷ 411 π. Χ. Τὸ πλήρωμα τοῦ σκάφους ἅμα τῷ κατάπλῳ τοῦ πλοίου εἰς τὸ τῶν Ἀθηνῶν ἐπίνειον συνελήφθη ὑπὸ τῆς νέας κυβερνήσεως, ἀλλ' ὁ Χαιρέας διαφυγὼν ὑπέστρεψεν εἰς Σάμον καὶ διὰ τῶν ὑπερβολικῶν αὐτοῦ ἀφηγήσεων περὶ τῆς τυραννίας τῶν ὀλιγαρχικῶν προυκάλεσε τὰ σοβαρὰ μέτρα, ἅτινα ἐλήφθησαν ὑπὲρ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐπὶ τοῦ Θρασυβούλου καὶ τοῦ Θρασύλλου.

2. Χαιρέας ὁ κακῶς ἀποκαλούμενος ἱστορικός, περὶ οὗ ὁ Πολύβιος λέγει ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀφήγησις τῶν ἐν Ρώμῃ γενομένων κατὰ τὴν αὐτόσε διαβίβασιν τοῦ ἀγγέλματος τῆς ἁλώσεως τοῦ Σαγούντου τῷ 219 π. Χ. περιεῖχε ὕλην κουρεακῆς καὶ πανδήμου λαλιᾶς, ἤτοι φλυαρίας ἁρμοδίους διὰ κουρεῖα. Οὐδὲν ἀναφέρεται εἴτε περὶ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, εἴτε περὶ τῆς περιόδου, καθ' ἣν ἤκμασεν. Ἄγνωστον ἂν καὶ ὁ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ ἀναφερόμενος συγγραφεὺς ἦναι ὁ Χαιρέας οὗτος ἢ ἄλλος τις.

3. Χαιρέας, ἀνδριαντοποιός, κατασκευάζων ἀνδριάντας ἐξ ὀρειχάλκου καὶ φιλοτεχνήσας τοὺς ἀνδριάντας Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Φιλίππου.

4. Χαιρέας, ὁ χρυσοχόος, ὁ παρὰ τῷ Λεξιφάνει τοῦ Λουκιανοῦ ἀναφερόμενος Χαιρέας ὁ χρυσοτέκτων ὁ κατὰ νώτου ποικίλος.

5. Χαιρέας (Κ. Φάννιος). Ἴδε ΦΑΝΝΙΟΣ (ἀρ. 2).

6. Χαιρέας (Κ. Κάσσιος), ὁ φονεὺς τοῦ αὐτοκράτορος Καλιγούλα, ἀρχηγὸς τῆς πραιτωριανῆς λεγεῶνος, προτραπείς, ὡς λέγεται, εἰς συνωμοσίαν ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος ἐν μέρει ὑπὸ τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ φρονημάτων καὶ τῆς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀγάπης, ἐν μέρει ὑπὸ τῆς ἀπογοητεύσεως ἐκ τῶν σκληροτήτων, εἰς τὴν διάπραξιν τῶν ὁποίων ὑπεβάλλετο, ἐν μέρει ὑπὸ τῆς ὑπονοίας ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ εὔνοια τοῦ Καλιγούλα ἦν ὁ πρόδρομος τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ καὶ πρώτιστα ὑπὸ τῶν ὕβρεων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐμπαίζοντος αὐτόν, ὡσεὶ ἦν θηλυμανὴς ἀνὴρ καὶ καθιστῶντος αὐτὸν ἀντικείμενον τοῦ περιγέλωτος τῶν συστρατιωτῶν αὐτοῦ διὰ τῆς δι' αὐτοῦ παροχῆς τοιούτων συνθημάτων, οἷαι αἱ λέξεις Ἀφροδίτη καὶ Πρίαπος. Καταρτίσας ὁ Χαιρέας οὗτος συνωμοσίαν μετὰ τοῦ Κορνηλίου Σαβίνου καὶ ἄλλων εὐγενῶν Ρωμαίων, ὥρισεν ὡς ἡμέραν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σκοποῦ τοὺς ἐν τῷ Παλατίνῳ ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΜΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

γούστου. Κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν τῶν ἀγώνων, τοῦ αὐτοκράτορος μεταβαίνοντος ἐκ τοῦ θεάτρου εἰς τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ, οἱ συνωμόται ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ ἐν στενῷ διαδρόμῳ καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν, πολλὰ λαβόντα τραύματα. Ὁ Χαιρέας κατήνεγκε τὸ πρῶτον τραῦμα. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σύγχυσιν τινὲς τῶν συνωμοτῶν ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν φρουρῶν τοῦ Καλιγούλα, ἄλλοι ὅμως, ἐν οἷς καὶ ὁ Χαιρέας, κατέφυγον εἰς τὸ ἀνάκτορον. Εἶτα ὁ Χαιρέας ἔστειλε καὶ ἐφόνευσαν τὴν σύζυγον τοῦ Καλιγούλα Καισωνίαν καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς. Ἐνθέρμως δὲ ὑπεστήριξε τὸ ὑπὸ τῶν Γερουσιαστῶν ἀποδεκτὸν κατ' ἀρχὰς γενόμενον σχέδιον περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς δημοκρατίας καὶ ἐδέξατο παρὰ τῶν ὑπάτων τὸ διὰ τὴν νύκτα σύνθημα Ἐλευθερία. Κατὰ τὴν ἐπισῦσαν ὅμως ὁ Κλαύδιος ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοκράτωρ, πρῶτον δ' ἔργον αὐτοῦ ἦτο νὰ θανατώσῃ τὸν Χαιρέαν καὶ τοὺς λοιποὺς συνωμότας. Ὁ Χαιρέας ὑπέκυψεν εἰς τὴν τύχην αὐτοῦ μετὰ γενναιότητος, τοῦ δημίου χρησιμοποιήσαντος συνφδὰ αὐτῇ ταύτῃ τῇ αἰτήσει τοῦ Χαιρέα το ξίφος, ᾧπερ ὁ Χαιρέας ἐτραυμάτισε τὸν Καλιγούλαν.

ΧΑΪΡΕΔΔΙΝ-ΠΑΣΣΑΣ, ὁ μέγας τοῦ σουλτάνου Σουλεϋμὰν τοῦ Μεγάλου ναύαρχος, ὁ παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Βαρβαρόσας, ἤτοι Πυρρογένειος, ὅστις κατέστη διάσημος καταδρομεὺς κατὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἀπὸ ἐπιδρομῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ περσικοῦ πολέμου. Τὰ κατ' αὐτὸν σταχυολογοῦμεν ἐκ τῆς τοῦ Χάμμερ ἱστορίας τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, παρατιθέμενοι τὰ ἑπόμενα. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Μιτυλήνης ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' ὁ ἐκ Γενιτζεβαρδὰρ ρουμελιώτης σπαῆς Γιακοὺπ μετῴκησεν εἰς τὴν νῆσον ταύτην μετὰ τῶν τεσσάρων υἱῶν αὐτοῦ, ἤτοι τοῦ Ἰσὰκ, Οὐρούτς, Χίζρ καὶ Ἐλιά. Ὁ Χίζρ οὗτος ἦν ὁ μετὰ ταῦτα κληθεὶς Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσας. Ὁ Οὐρούτς καὶ ὁ Χίζρ, τολμηροὶ ὄντες καὶ εὐτυχεῖς πειραταί, ἔλαβον ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ σουλτάνῳ τοῦ Τύνητος Μωάμεθ ἐκ τοῦ οἴκου Μπενὶ-Ἄφς. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέτυχον νὰ συλλάβωσι πλοῖον γαλλικόν, φέρον φορτίον ἐριούχων, ὅπερ καὶ ἀποστείλαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔλαβον παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ὡς ἀμοιβὴν δύο γαλέρας καὶ δύο τιμητικοὺς κάνδυς, θάρρος ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης ἀντλήσαντες, ἐξώπλισαν ἀμέσως δέκα πλοῖα, ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἀφρικῆς Βουτζᾶ καὶ Τζερτζέρ· καὶ ὁ μὲν Οὐρούτς εἰς τὴν Ἀλγερίαν, ὁ δὲ Χαϊρεδδίν, γενόμενος κύριος τοῦ Τσερτζέρ, ὑπέστρεψεν εἰς Τύνιδα, ὅπου εὗρε τὰς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποσταλείσας δύο γαλέρας καὶ τὸν ἐκ Μιτυλήνης ἐλθόντα ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰσάκ. Ταῦτα συνέβαινον καθ' ὃν χρόνον Σελὴμ ὁ Α' ἐξεστράτευσεν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, ὁ δὲ Χαϊρεδδὶν ἔπεμψε τὸν Κούρδογλουν, ἵνα προσκυνήσῃ τὸν σουλτάνον. Οἱ δύο ἀδελφοὶ Οὐρούτς καὶ Χαϊρεδδὶν ἐπέδραμον εἶτα μετὰ πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτῶν τὴν Τένεσαν καὶ τὸ Τελμεσάν, ὧν ἦρχον τότε δύο ὡσαύτως ἀδελφοὶ τοῦ οἴκου Ἄφς, οἵτινες κατὰ τὴν τῶν φοβερῶν τούτων πειρατῶν προσέγγισιν ἐγκατέλιπον αὐτάς. Ὁ Χαϊρεδδὶν ἔμενεν εἶτα ἐν Ἀλγερίᾳ, ὁ δὲ Οὐρούτς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰσὰκ ἐξηκολούθουν πολεμοῦντες ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Τελμεσάν. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ὅμως τοῦ Καλαατὸλ-Κιλαά (ἤτοι τοῦ φρουρίου τῶν φρουρίων) ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν ὁ Ἰσὰκ ἐθανατώθη μετὰ τῆς φρουρᾶς, ὁ δὲ Οὐρούτς ἐν ἐξόδῳ τινὶ μετὰ τῆς φρουρᾶς ἐφονεύθη ἐπίσης. Οὕτως ὁ Χαϊρεδδίν, μόνος ἐπιζῶν ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Γιακούπ, ἐγένετο κύριος τοῦ Ἀλγερίου, καθόσον μάλιστα μετὰ τὸν φόνον τοῦ Σελήμ, τελευταίου αὐτονόμου ἡγεμόνος τῆς πόλεως ταύτης, ἰδιοποιήθη πάντα τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐκτὸς τῆς ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ἐπ' ἀμβωνος προσευχῆς τῆς παρασκευῆς καὶ ἐκτὸς τοῦ κόπτειν νόμισμα. Ὁ Χαϊρεδδίν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ὑποστηρίξεως κραταιοῦ προστάτου, ἐπιφυλάξατο τὰ δικαιώματα ταῦτα τῷ σουλτάνῳ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐφ' ὃ καὶ ἀνέθηκε τῷ Χατζῇ Χουσεΐν νὰ ὑποβάλῃ τῷ ἐν Αἰγύπτῳ τότε Σελὴμ τὴν ὑποτέλειαν αὐτοῦ, ὁ δὲ σουλτάνος εἰς ἀμοιβὴν τοῦ Χαϊρεδδὶν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ αὐτοῦ ταύτῃ, ἐνεχείρισεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον ξίφος, ἵππον καὶ σημαίαν ὡς σαντζάκμπεη τοῦ Ἀλγερίου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ ἐκ τοῦ Τελμεσὰν ἐκδιωχθέντες Μεσοὺδ καὶ Ἀβδαλὰχ κατέφυγον εἰς Φέζ, ὅπου ὁ ἡγεμὼν τῆς χώρας ταύτης ἔδωκεν αὐτοῖς στρατιωτικὴν βοήθειαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς πατρικῆς κληρονομίας· ἀλλ' ὁ Χαϊ-

ρεδδὶν ἐξεδίωξε μὲν τὸν Μεσούδ, ἀνηγόρευσε δὲ τὸν Ἀβδαλὰχ κύριον τοῦ Τελμεσάν, ἐπιφυλάξας ὅμως τὰ δύο κυριαρχικὰ δικαιώματα τῷ σουλτάνῳ Σελὴμ καὶ δεκακισχίλια δουκάτα ἑαυτῷ ὡς ἐτήσιον φόρον. Μετ' ὀλίγον ὁ Χαϊρεδδίν, πολιορκηθεὶς ὑπὸ στρατοῦ τῆς Τύνιδος καὶ βιασθεὶς ὑπὸ τῶν ἀραβικῶν φύλων, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ τῆς πόλεως καὶ ν' ἀπέλθῃ πάλιν εἰς τὰ πλοῖα. Ὁ στόλος αὐτοῦ ἀπέπλευσε τότε εἰς τα παράλια τῆς Σικελίας, ὅπου καὶ ἐπεδόθη εἰς πολλὰς πειρατείας. Ἀπουσιάσας ἐπὶ μακρὸν ὁ Χαϊρεδδίν, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Ἀλγέριον καὶ ἐφρόντισε πρώτιστα ν' ἀναγκάσῃ διὰ τῶν ὅπλων τὸν ἄρχοντα τοῦ Τελμεσὰν εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων αὐτοῦ, καθόσον οὔτε ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου Σελὴμ εἶχε προσευχηθῆ, οὔτε τὸν συμφωνηθέντα φόρον ἐπλήρωσεν· εἰς δὲ τὴν συνομολόγησιν εἰρήνης συγκατένευσε μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον πληρωμῆς 10,000 δουκάτων διὰ τὰ ἓξ παρελθόντα ἔτη καὶ 20,000 ἑτέρων κατ' ἔτος ἐν τῷ μέλλοντι. Ὁ Χαϊρεδδίν, κύριος τοῦ Ἀλγερίου γενόμενος, δὲν ἐνόμιεζν ἑαυτὸν ἀσφαλῆ, ἐὰν δὲν κατελάμβανε καὶ ἀπέναντι τοῦ λιμένος τοῦ Ἀλγερίου νησίδιον, ὅπερ κατεῖχον οἱ Ἱσπανοὶ ἐπὶ 14 ὅλα ἔτη. Κατὰ τὴν κατάληψιν αὐτοῦ 500 Ἱσπανοὶ ἠχμαλωτεύθησαν, τὸ φρούριον ἐκατεδαφίσθη καὶ ὁ χωρίζων τὴν νῆσον ἀπὸ τῆς ξηρᾶς μικρὸς πορθμὸς ἐχώσθη. Μετὰ μικρὸν 9 πλοῖα ἐνεφανίσθησαν πρὸς ὑπεράσπιτιν τοῦ φρουρίου· ἀλλ' ἔνθεν μὲν οὐδὲν ἴχνος εὗρον αὐτοῦ, ἔνθεν δὲ ὁ Χαϊρεδδίν, ἐξελθὼν κατ' αὐτῶν μετὰ 15 γαλερῶν, κατέλαβεν ὁλόκληρον σχεδὸν τὸν στόλον διὰ τολμηροῦ καὶ ἐπιτηδείου στρατηγήματος καὶ ἀπήγαγε 2,500 αἰχμαλώτους. Εἶτα ἀπέστειλε τὸν πλοίαρχον Οὐδὶν Ρεῒς εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας, αὐτὸς δὲ συνέλαβε 15 ἱσπανικὰ πλοῖα, ἐπυρπόλησε 3 ἕτερα καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Πύλην τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν· ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὅμως ἐνεφανίσθη ἀντίπαλος τοῦ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσα ὁ ναύαρχος Καρόλου τοῦ Ε' Ἀνδρέας ὁ Δόριας. Ὁ Χαϊρεδδίν, διαρπάσας τὰ παράλια τῆς Γενούης καὶ τῆς Γαλλίας διὰ τῶν πειρατικῶν αὐτοῦ σκαφῶν, μεθ' ὧν εἶχον συνενωθῆ καὶ τὰ τοῦ πειρατοῦ Σινὰν ἐκ τῆς νήσου Τζερβέ, ἀπέκρουσε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Ἀνδρέα Δόρια κατὰ τοῦ Τζερτσέλ· καὶ ὁ υἱὸς δὲ τοῦ Χαϊρεδδὶν Χασὰν μπέης ὡς δεξιὸς ἀρχηγὸς πειρατῶν ἐπὶ τὰ τοῦ πατρὸς ἴχνη πλέον ἐβάδισεν. Εἰς τούτους ὁ τσαούσης Μουσταφᾶς ἀνεκοίνωσε τὴν θέλησιν τοῦ Σουλεϋμὰν νὰ φεισθῶσι τῆς γαλλικῆς παραλίας, διότι ἡ Ὑψ. Πύλη εἶχε συναμολογήσει ἤδη εἰρήνην μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ὁ Χαϊρεδδίν, συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἱσπανικῆς παραλίας ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε' καταπιεζομένων Μαύρων, ἔπλευσε μετὰ 36 σκαφῶν παρὰ τὴν Ὄλιβαν, ἵνα παραλάβῃ ἐκεῖθεν τοὺς πάσχοντας ὁμοθρήσκους. Ἐκ τούτων 10,000 συγχρόνως ἐπεβιβάσθησαν τῶν σκαφῶν τοῦ Χαϊρεδδίν, ἑπτάκις δὲ ὁ στόλος ἐπανελθών, παρέλαβεν ἐκ τῆς Ἀνδαλουσίας 70,000 Μαύρων, οἵτινες κατῴκησαν τὰ παράλια τῆς Βαρβαρίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐν Ἀλγερίῳ εὑρίσκοντο 7,000 χριστιανῶν δούλων καὶ οἱ πλοίαρχοι καὶ τὰ πληρώματα τοῦ στόλου τοῦ ἱσπανοῦ στρατηγοῦ Πορτούνδου, ὅστις ἐν μάχῃ πρὸς τὸν Χαϊρεδδὶν εἶχεν ἀπολέσει τὴν ζωὴν καὶ ἑπτὰ τῶν πλοίων, ἑνὸς μόνον διασωθέντος. Ὁ Χαϊρεδδὶν πρὸς ἀπολύτωσιν τῶν εἴκοσιν ἐπισημοτέρων Ἱσπανῶν ἀπῄτησε δισμύρια δουκάτα, ἀλλ' οὗτοι, ἐλπίζοντες ὅτι θὰ κατώρθουν νὰ δραπετεύσωσι, κατήρτισαν συνωμοσίαν πρὸς τοῦτο, ἥτις καὶ ἀνακαλυφθεῖσα, προὐκάλεσε τὸν θάνατον τῶν πρωταιτίων. Ὁ Χαϊρεδδὶν ἐφείσθη τῆς ζωῆς τῶν λοιπῶν συνωμοτῶν, φοβούμενος μήπως οἱ Χριστιανοὶ διὰ φόνου ἐπίσης ἀμείψωσι τοὺς τότε αἰχμαλώτους, τοὺς ἀνδρείους πλοιάρχους Σαλὶχ ρεῒς καὶ Τοργούδ. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κορώνης ὑπὸ τοῦ Δόρια ὁ Χαϊρεδδὶν ἔλαβε παρὰ τοῦ τσαούση Σινὰν-χάττι-σερίφ, δι' οὗ ὁ σουλτάνος προσκαλεῖ αὐτὸν νὰ μεταβῇ ἀνυπερθέτως εἰς Κωνσταντινούπολιν χάριν κοινῆς συσκέψεως περὶ τῶν μέτρων, ἅπερ κατὰ θάλασσαν θὰ ἐλαμβάνοντο ἐναντίον Καρόλου τοῦ Ε'. Ὁ Χαϊρεδδὶν προσήγαγεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σουλτάνου τὸν μόνον ἐκ τῶν 45 ἀδελφῶν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Τύνιδος περισωθέντα· εἰς Κωνσταντινούπολιν δ' ἐρχόμενος, συνέλαβε πρὸ τῆς Μεσσήνης 18 σκάφη, ἅπερ καὶ ἐνέπρησε πρὸ τοῦ λιμένος, αἰχμαλωτίσας καὶ ὁλόκληρον τὸ πλήρωμα αὐτῶν. Ὁ Ἀνδρέας Δόριας, ὅστις εἶχε πορθήσει πρὸ μικροῦ τὴν Κορώνην, ἀπέπλευσεν ἐν τῷ μεταξὺ τῆς Πρεβέζης, κατευθυνόμενος εἰς Βρεντήσιον, ἀλλ' 25 πλοῖα, ἅτινα ὁ Χαϊρεδδὶν εἶχε πέμ-

ψει κατ' αὐτοῦ, ἐφορμήσαντα ἐναντίον ἑπτὰ ἐχθρικῶν, συνέλαβον τὰ δύο. Μετ' οὐ πολὺ ὁ ἀλγεριανὸς στόλος συνηνώθη μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν ἀρχιναύαρχον Ἀχμέτ, οἱ δὲ δύο ναύαρχοι συνέπλευσαν εἰς Κων)πολιν μικρὸν πρὸ τῆς εἰς Περσίαν ἐκστρατείας τοῦ Ἰβραΐμ. Ἀμέσως ὡρίσθη τῷ Χαϊρεδδὶν κατοικία ἐν τῷ στρατῶνι καὶ τῇ ἐπιούσῃ αὐτός τε καὶ ὀκτὼ πλοίαρχοι ἠσπάσθησαν τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου. Ὁ Σουλεϋμὰν περιέβαλεν αὐτοῖς τιμητικοὺς κάνδυς καὶ ὥρισεν ἑκάστῳ μισθόν. Ὁ ἐν Χαλεπίῳ ὅμως διαμένων μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ Ἰβραΐμ ἐζήτησε παρὰ τοῦ σουλτάνου ν' ἀποστείλῃ αὐτῷ τὸν Χαϊρεδδίν, διὰ νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ ἁρμοδίως τὸ ἀξίωμα βεϊλέρμπεη τοῦ Ἀλγερίου καὶ ἀναλόγους ὁδηγίας. Ὁ Χαϊρεδδίν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὃν τρόπον κατὰ θάλασσαν οὕτω καὶ κατὰ ξηρὰν δύναται μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος νὰ ἐκτελῇ τὰς τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἐντολάς, ἀνεχώρησεν ἀμέσως ἔφιππος μετὰ τῶν πλοιάρχων εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἰβραΐμ, ὅστις ἐπισήμως ἀπένειμεν αὐτῷ ἐν πλήρει διβανίῳ τὸν τίτλον μπεηλέρμπεη τοῦ Ἀλγερίου· ὡς τοιοῦτος δὲ προήρευεν ἐν τῷ συμβουλίῳ πάντων τῶν ἄλλων μπεϊλερμπεΐδων (Ἐνταῦθα παρατηρητέον ὅτι ὁ Χατζῆ-Κάλφας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ναυμαχιῶν καὶ ἐν τοῖς χρονολογικοῖς πίναξιν ἀπατᾶται, λέγων ὅτι ἀνηγορεύθη ταὐτοχρόνως ὁ Χαϊρεδδὶν καὶ ἀρχιναύαρχος). Ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα τοῦ Ἰβραΐμ καὶ πανηγυρικῆς τυχὼν φιλοξενίας ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξ ἧς ἀπουσίασεν 22 μόνον ἡμέρας. Κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην ὁδὸν δὶς μόνον ἔστη ἐν τῷ ἐν Ἰκονίῳ τάφῳ τοῦ σεΐχου Τζελαλλεδὶν Ρουμὶ καὶ ἐν τῷ κατὰ τὴν Προῦσαν τάφῳ τοῦ Σεϊδ Βουχαρῆ, ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν εὐλογίαν τῶν ἁγίων τούτων ἀνδρῶν. Ὁλόκληρον τὸν χειμῶνα ὁ Σουλεϋμὰν κατηνάλωσεν εἰς ναυπήγησιν σκαφῶν ἐν τῷ νεωρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν αὐτοῦ τοῦ Χαϊρεδδὶν πασσᾶ. Καὶ ἐκ μὲν Ἀλγερίας ἐκόμισεν οὗτος 18 σκάφη, 5 δὲ πλοῖα ἦσαν ἐθελοντῶν πειρατῶν, τὸ δὲ ὅλον τοῦ στόλου ἀπετελεῖτο ἐξ 84 σκαφῶν. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1534, ἐνῷ ὁ Σουλεϋμὰν διήρχετο τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἰς Περσίαν ἤδη ἐκστρατεύων, ὁ Χαϊρεδδὶν πασσᾶς ἀπῆρεν ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας· ὁ νέος ναύαρχος ἐν τῷ στενῷ τῆς Μεσσήνης κατέλαβεν ἐξαπίνης τὸ Ρήγιον, ὅπερ κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ στόλου εἶχον ἐγκαταλίπει οἱ αὐτόσε μετοικήσαντες ἐκ Κορώνης καὶ Μεθώνης Ἕλληνες, καταλιπόντες καὶ ἐξ πλοῖα. Μείνας ἐν τῷ στενῷ ὅλης τῆς νυκτός, ἐφώρμησε τὴν ἐπιοῦσαν πρὸς τὸν πύργον τοῦ ἁγίου Λουσίδου, ὅνπερ καὶ ἐνέπρησε καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπήγαγεν 800 αἰχμαλώτους. Ταὐτὰ ἔπαθον καὶ ὁ πύργος τοῦ Σιτράρου καὶ 18 γαλέραι, ἐπορθήθη δὲ τότε ἡ παραλία τῆς Νεαπόλεως καὶ παρεδόθη ἡ Σπερλόγκα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον. Εἰς ταῦτα ὅμως παρώρμα τὸν Χαϊρεδδὶν ἡ περίπυστος μᾶλλον καλλονὴ τῆς ἐν Φούνδοις Ἰουλίας Γονζάγας, συζύγου τοῦ Ὀυεσπεσιανοῦ Κολόννα, ἢ τὸ πλῆθος τῶν διαρπαγεισῶν γυναικῶν καὶ κορασίων. Ἡ γυνὴ αὕτη, ἀδελφὴ τῆς *Divina Joanna di Aragonia*, τῆς ὁποίας τὴν καλλονὴν ἐξύμνησαν οἱ μεγαλοφυεῖς Ἰταλοὶ ποιηταὶ καὶ πρὸς ἣν ἠμιλλᾶτο ὡς πρὸς τὸ κάλλος, δὲν ἦτο λεία ἀναξία τοῦ γυναικωνίτου τοῦ Σουλεϋμάν. Οἱ καταδρομεῖς μετὰ τοσαύτης ἠρεμίας καὶ ἡσυχίας ἀπέβησαν, ὥστε μόνον μετὰ κινδύνου τῆς ζωῆς αὐτῆς κατώρθωσε, χιτῶνα μόνον φέρουσα, νὰ ἐπιβῇ ἵππου παρακολουθουμένη ὑφ' ἑνὸς μόνου ἱππέως. Οἱ καταδρομεῖς ἐκμανέντες ἐπὶ τὸ ὅτι ἡ γυνὴ διέφυγε τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἐξέφρασαν τὴν ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ ταύτῃ ὀργὴν αὐτῶν, θραύσαντες τὰς εἰκόνας τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ βεβηλώσαντες τοὺς σαρκοφάγους τῶν προγόνων τοῦ Ὀυεσπεσιανοῦ, οὕσπερ κατέρριψαν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ναοῦ, πωλήσαντες καὶ τὰ βαρύτιμα ἐπικαλύμματα. Ἡ λαφυραγωγία τῶν ἀρχαίων Φούνδων διήρκεσεν ἐπὶ 4 ὥρας. Ἡ καλλονὴ τῆς Ἰουλίας διεφημίσθη διὰ τοῦ τολμήματος τῶν πειρατῶν τούτων καὶ διηωνίσθη διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος, ὡς ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Ἰωάννα, ἡ καλουμένη θεία Ἰωάννα, ἐξ Ἀραγωνίας, ἧς τὸ ὄνομα ἐξυμνήθη ἐν ᾠδαῖς καὶ ἧτις ἐναπετυπώθη διὰ τῆς γραφίδος τοῦ μεγίστου τῶν καλλιτεχνῶν ἐν ταῖς πινακοθήκαις τῶν Παρισίων, τῆς Βιέννης καὶ τῆς Ρώμης. Ἀλλ' αὐταὶ αἱ ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Ἰταλίας δηώσεις τοῦ Χαϊρεδδὶν ἐγένοντο κατὰ τὸ φαινόμενον, ἵνα ἀποκρύψωσι τὸν ἀληθῆ τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ σκοπόν, ὅστις ἦν ἡ τῆς Τύνιδος ἅλωσις. Χάριν τούτου ὁ Σουλεϋμὰν εἶχεν ἀναθέσει αὐτῷ

80 σκάφη, 800 γενιτσάρους καὶ 800,000 δουκάτων. Ἀπὸ τριῶν ἐτῶν ὁ σουλτάνος Μούλεϊ Χασάν, 22ος ἡγεμὼν τῆς ἀπὸ 350 ἐτῶν ἀρχούσης ἔν τε τῇ πόλει καὶ τοῖς περιχώροις δυναστείας τῶν Μπενὶ-Ἅφς, ἐτήρει τὴν βασιλείαν τῆς Τύνιδος. Ἔκδοτος δὲ οὗτος ὢν εἰς τὴν μαλθακότητα καὶ τὴν τρυφήν, ἐμερίμνα μόνον περὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐξ ἀρρένων χαρεμίου αὐτοῦ, ὅπερ περιεῖχε 400 καλλίστους νέους. Ὁ Χαϊρεδδίν, διὰ νὰ καταλύσῃ τὴν βασιλείαν ταύτην καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι θ' ἀνηγόρευε βασιλέα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Χασάν, Ρασιδ τοὔνομα, κατέπλευσεν εἰς Τύνιδα μετὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου καὶ διὰ τῆς προδοσίας δύο ἐξωμοτῶν Ἱσπανῶν, διατελούντων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Χασάν, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς θαλασσίας πύλης μετὰ ἱππέων καὶ κατέλαβον τὸ φρούριον σχεδὸν ἀμαχητί. Οἱ κάτοικοι ὅμως, ὅτε ἤκουσαν κραυγὰς μόνον ὑπὲρ τοῦ σουλτάνου καὶ ὑπὲρ τοῦ Χαϊρεδδίν, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ρασίδ, καὶ ὅτε ἔμαθον ὅτι ὁ Ρασὶδ δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῷ στόλῳ, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ αἴσθημα τῆς πρὸς τὸν βασιλεύοντα ὑπὲρ τὰς τρεῖς ἑκατονταετηρίδας οἶκον ἀγάπης, καίπερ τοῦ Χασὰν μισουμένου ὑπ' αὐτῶν, ὡς βασιλεύσαντος μόνον κατόπιν φοβερᾶς ἀδελφοκτονίας, καὶ ἡ ἀποστροφὴ αὐτῶν πρὸς ξένον ζυγόν, καίπερ ὀθωμανικόν, παρώρμησαν τὸν εἰς τοὺς παραλίους Ἄραβας καταφυγόντα Χασὰν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως. Μολονότι ὅμως ὁ Μούλεϊ Χασὰν τῇ ἐπικουρίᾳ τῶν Ἀράβων κατέλαβε τὴν πόλιν, ὁ Χαϊρεδδὶν διὰ τοῦ ἀξιολόγου αὐτοῦ πυροβολικοῦ τοὺς μὲν Ἄραβας ἀπέκρουσεν εἰς τὴν ἔρημον, τὸν δὲ ἐκβληθέντα τοῦ θρόνου σουλτάνον ἔτρεψεν εἰς τελείαν φυγήν. Ὁ Χαϊρεδδὶν ὑπέταξεν εἶτα ἀμαχητὶ τὸ φρούριον Χαλκολβάδ, κείμενον εἰς ἀπόστασιν ἐννέα μιλίων ἀπὸ τῆς Τύνητος καὶ σημαῖνον ἀραβιστὶ Λαιμόν, ἰταλιστὶ δὲ Γολέτταν, ὡς ἐκ τοῦ ἰσθμοῦ, ὅστις συνάπτει τὴν πόλιν πρὸς τὴν πρὸ αὐτῆς θάλασσαν. Ὁ Χαϊρεδδὶν μόνον ἐπὶ μῆνάς τινας εἶχεν ἄρξει τῆς Τύνητος, καθόσον Κάρολος ὁ Ε', ἐνδοὺς εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ ἡττηθέντος καὶ ἐκδιωχθέντος Μούλεϊ Χασάν, κυρίως δὲ εἰς τὰς τῶν ἱπποτῶν τῆς Μελίτης, γενναιοφρόνως ἐβουλεύθη τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Τύνητος, οὐχὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν νομίμων αὐτῆς κυρίων, ὅπως τιμωρήσῃ δὲ καὶ τὸν Βαρβαρόσαν, καταστάντα πλέον φόβητρον τῶν χριστιανικῶν στόλων. Τῇ 29 μαΐου τοῦ 1535 (ἐπετείῳ τῆς ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' ἁλώσεως τῆς Κων)πόλεως) ὁ Κάρολος ἀπέπλευσεν ἐκ Βαρκελώνης μετὰ 500 πλοίων διαφόρου μεγέθους, φερόντων Ἱσπανικόν, ἰταλικὸν καὶ γερμανικὸν στρατὸν καὶ παρακολουθούμενος ὑπὸ πολλῶν λογάδων καὶ εὐγενῶν Ἱσπανῶν. Καὶ ἀρχηγὸς μὲν τοῦ στόλου ἦν ὁ Δόριας, τοῦ δὲ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ ὁ μαρκήσιος Γονάστος, τὴν γενικὴν ὅμως ἀρχηγίαν εἶχεν ὁ Κάρολος. Τῇ 16 ἰουνίου ἀπεβιβάσθησαν πρὸ τῆς Γολέττας πρῶτον μὲν ὁ γερμανικός, εἶτα ὁ ἱσπανικὸς καὶ τέλος ὁ ἰταλικός. Τὰ κύρια ὀχυρώματα τῆς Γολέττας, ἥτις δὲν ἦτο ἡ κλεὶς τῆς Τύνιδος, ἀλλὰ ἀπετέλει συγχρόνως καὶ τὸν ναύσταθμον καὶ τὴν ὁπλοθήκην τοῦ Χαϊρεδδίν, ἦσαν δύο πύργοι, περὶ τὸ μίλιον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντες καὶ ἀποτελοῦντες ἕκαστος τετράγωνον ἐκ 40 ἢ 50 βημάτων. Ὁ Χαϊρεδδὶν ἀνέθηκε τὴν ὑπεράσπισιν τῆς τοσοῦτον σπουδαίας ὑπὸ στρατηγικὴν ἔποψιν ταύτης θέσεως, τῆς ὁποίας ἡ διάσωσις ἢ ἡ πτῶσις θὰ προὐκάλει τὴν διάσωσιν ἢ πτῶσιν τῆς πόλεως, εἰς τὸν ἀρχιπειρατὴν Σινάν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τακτικῆς πολιορκίας τοῦ φρουρίου τούτου, ἐπὶ μῆνα ὅλον διαρκεσάσης, οἱ πολιορκούμενοι τρεῖς ἐπεχείρησαν ἐξόδους, τῇ 23, 25 καὶ 26 ἰουνίου τοῦ 1535, καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐφονεύθη ὁ δοὺξ τοῦ Σάρνου, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐτραυματίσθη ὁ μαρκήσιος Μονδέϊας. Προσθετέον ὅτι κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς πολιορκίας ὀθωμανικὸν πλοῖον, φέρον πλούσιον φορτίον ἀρωμάτων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἠθέλησε νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Γολέττας, ἀλλ' ἅμα εἶδεν αὐτόθι τὰ ἱσπανικὰ σκάφη, ἀνεκρούσατο πάραυτα πρύμναν. Τὰ ἱσπανικὰ ἀμέσως κατεδίωξαν τότε αὐτὸ καὶ ἰδίᾳ τὸ μέγα ἱσπανικὸν σκάφος, οὗτινος ἡ σημαία ἔφερε τὸν μέγαν αὐτοκρατορικὸν ἀετόν, ἅτε ἐπιβαίνοντος τούτου τοῦ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας, εὑρισκομένων δ' ἐν αὐτῷ καὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀρχείων. Τὰ ἱσπανικὰ ταῦτα πλοῖα συνέλαβον τὸ ὀθωμανικὸν σκάφος, οὗτινος τὸ φορτίον ἐδόθη ὡς ἀνταξία ἀμοιβὴ εἰς τὸν ναύαρχον Δόριαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τοῦ φρουρίου τῆς Γο-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

λέττας ἔσπευσαν εἰς Τύνιδα καὶ πολλοὶ Ἰταλοὶ εὐπατρίδαι, ὡς ὁ κόμης τοῦ Βενεβέντου, ὁ δοὺξ Φερδινάνδος Γονζάγας καὶ λοιποί. Μετὰ μηνιαίαν ὅλην διάρκειαν ἀπὸ τοῦ ἀπόπλου τοῦ στόλου Καρόλου τοῦ Ε' ἐκ Βαρκελόνης ὁ Μούλεϊ Χασὰν προσῆλθε τῇ 29 Ἰουνίου εἰς προσκύνησιν τοῦ Καρόλου, προσπεσὼν δὲ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐπεκαλέσθη τὴν προστασίαν αὐτοῦ καὶ τὴν χάριν. Ὁ αὐτοκράτωρ, πέμψας εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ τὸν δοῦκα τῆς Ἄλβης, τὸν μεθοριαδίκην τοῦ Ἀλάρκου καὶ τὸν κόμητα τοῦ Βενεβέντου (ἐκ τῶν εἰς τὴν πολιορκίαν, ὡς εἴρηται, σπευσάντων ἰταλῶν εὐπατριδῶν) ἐδέξατο αὐτὸν φιλοφρόνως καὶ ἐφιλοξένησε διὰ γλυκυσμάτων καὶ διαφόρων ἀναψυκτικῶν ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ δευτέρου θαλαμηπόλου Ἀσυδοβίκου τοῦ ἐκ Φλανδρίας, κυρίου τοῦ Βράετ. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Μαῦροι, ὁπαδοὶ τοῦ ἡγεμόνος τῶν υἱῶν τοῦ Ὤφς, ἔφερον βέλη καὶ τόξα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὡς καὶ ξιφίδια καὶ δόρατα μήκους 30—40 σπιθαμῶν. Ὁ ἡγεμὼν ἐδήλωσε πρὸς τούτοις εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅτι ἠκολούθουν αὐτὸν 800 κάμηλοι μετὰ τροφῶν καὶ 16,000 ἱππέων, ἐξ ὧν ὅμως οὐδεὶς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐφαίνετο. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν πρὸ δύο ἐτῶν ὁ μὲν Σουλεϋμὰν προέτεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰρήνην εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φερδινάνδον, ὁ δὲ τελευταῖος οὗτος ἀπέκρουσεν αὐτήν, ἡ Γολέττα ἔκλω ἐξ ἐφόδου. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς πύργοις αὐτῆς, ὧν ὁ μὲν εἷς Ἀλατόπυργος ἐκαλεῖτο, ὁ δ' ἕτερος Ἰδατόπυργος, ἄπειρα ὑπῆρχον ὅπλα καὶ πολεμικὰ ἐφόδια, 40 τηλεβόλα, τὸ ἓν τῶν ὁποίων ἦν ἐκ τῶν μεγίστων, ἡ δὲ ὁλκὴ αὐτοῦ ἦν γνωστὴ ἐκ τῶν πολιορκιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ῥόδου· ἔφερον ἐπιγραφὰς λατινικὰς καὶ ἀραβικὰς καὶ ἐκοσμοῦντο διὰ κρίνων καὶ σαλαμανδρῶν. Μετὰ τῆς Γολέττας ἐκυριεύθησαν πρὸς τούτοις ὁ ἐν τῇ παραλίᾳ ναύσταθμος, ὑπερεκατὸν σκάφη καὶ 30 τηλεβόλα διαφόρου ὁλκῆς. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Γολέττας καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ναυστάθμου ὁ Χαϊρεδδὶν ἠναγκάσθη ν' ἀποπειραθῇ μάχην ἐκ τοῦ συστάδην· χάριν ἀσφαλείας ὅμως ἠθέλησε νὰ φονεύσῃ τοὺς 7,000 δούλους χριστιανούς, ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀπέτρεψαν αὐτὸν ἐκ τῆς προθέσεως αὐτοῦ ταύτης. Ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἀνήρχετο εἰς 9,500 ἄνδρας, ἐξ ὧν τὰ $^3/_4$ μόνον ἦσαν Ἀσιανοὶ ἐκ τοῦ Μαρκεσίου, τὸ δ' ἕτερον τέταρτον ἀπετελεῖτο ἐκ στρατοῦ τῆς πόλεως, ὅστις ἐξ ἀνάγκης ἐγκατέλιπεν αὐτήν. Πρὸς τοῦτο ὁ Χαϊρεδδὶν κατέλαβε θέσιν, ἔξω κειμένην τῆς πόλεως ἐν τόπῳ, ὁπόθεν ἀσφαλῶς ἠδύνατο νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τοῦ εἰς Τύνιδα ἐπερχομένου στρατοῦ τοῦ Καρόλου. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σύγκρουσιν ἐπολέμησαν μόνον τὰ ἀσιατικὰ στρατεύματα, ἐνῷ ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατὸς ἠρνήθη ὑπακοήν. Πρὸς τούτοις οἱ ἐν Τύνιδι καθειργμένοι δοῦλοι χριστιανοί, διαρρήξαντες τὰς ἁλύσεις, ἔκλεισαν τὰς πύλας τοῦ φρουρίου, ὁ δὲ Χαϊρεδδίν, στερηθεὶς τοῦ καταφυγίου τούτου, κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη πρὸς τὴν πόλιν μετὰ τῶν πιστῶν αὐτῷ ἀνδρῶν, τοῦ ἀρχιπειρατοῦ Σινάν, τοῦ γενναίου ὑπερασπιστοῦ τῆς Γολέττας, ἑξωμότου τινὸς Ἰουδαίου καὶ ἑτέρου τινός, τὸν ὁποῖον οἱ εὐρωπαῖοι ἱστοριογράφοι καλοῦσι Διαβολοθήραν (οἱ Ἰταλοὶ καλοῦσιν αὐτὸν *Caccia Diavolo*, οἱ Ὁλλανδοὶ *Knuppel diewel* καὶ ὁ Ἑτρούριος *Cassidiavolos*). Τῇ ἐπιούσῃ (14 Ἰουλίου, 1535) ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος μετήγαγε τὸν στρατὸν εἰς τὴν πόλιν ἐν ἀρίστῃ τάξει ἕνεκα τοῦ ὅτι ἐφοβεῖτο ἐχθρικὴν προσβολήν. Πρὶν ἢ ὅμως προχωρήσῃ, προσεκάλεσεν εἰς πολεμικὸν συμβούλιον τοὺς περὶ αὐτὸν χάριν συσκέψεως περὶ τοῦ ἂν δέον νὰ ἐπιτραπῇ ἢ μὴ εἰς τὸν στρατὸν ἡ τῆς πόλεως διαρπαγή. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπερίσχυσεν ἡ φωνὴ τῶν στρατηγῶν καὶ αἱ πλεονεκτικαὶ καὶ ἁρπακτικαὶ τάσεις τοῦ στρατοῦ, ἡ διαρπαγὴ ἐπετράπη ἐπὶ δύο ἡμέρας, καθ' ἃς 30,000 μὲν ἀνθρώπων ἐσφάγησαν, 10,000 δὲ ἀπήχθησαν εἰς δουλείαν. Ἡ λύσσα τῶν Ἱσπανῶν στρατιωτῶν ἦν ἀχαλίνωτος, διότι οὐ μόνον ἐν οἰκίαις καὶ κιβωτίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὑπογείοις καὶ ἐν φρέασιν ἁπλήστως ἀνεζήτουν καὶ ἀνίχνευον τὸν χρυσόν, κατέστρεφον τὰ τειμένη καὶ τὰς σχολάς, συνέτριβον διαφόρους λαμπροὺς ἀνδριάντας, διέσχιζον ἢ εἰς τὸ πῦρ παρέδιδον πλεῖστα ὅσα πολύτιμα βιβλία, ἀνηρεύνουν δὲ καὶ διήρπαζον καὶ τὰ πάντα ἐν γένει ἐλεηλάτουν. Ὅτε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ αὐτοκράτωρ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν μετὰ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, ἐπετράπη εἰς αὐτὸν ἡ διαρπαγὴ τροφίμων, ἀντὶ δὲ τῶν κενῶν οἰνώνων οἱ στρατιῶται ἠμείβοντο πολλάκις ἐν

ταῖς ἐρεύναις αὐτῶν διὰ δεξαμενῶν καλοῦ ὕδατος. Μετὰ ταῦτα ἡ περαιτέρω λεηλασία ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Τῇ 1ῃ αὐγούστου τοῦ 1535 ὁ Κάρολος ἐξήγαγε τῆς πόλεως τὸν στρατόν, διατάξας αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὸ πρῶτον στρατόπεδον πρὸ τῆς Γολέττας ἀπέναντι τοῦ Ὑδατοπύργου. Τὴν προέλασιν τοῦ στρατοῦ παρεκώλυον νεκροὶ Μαύρων, σφαγέντων ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ἵνα ἀπαλλαγῶσιν ἀνωφελοῦς βάρους ἢ καὶ ἕνεκα πιθανῶς μνησικακίας αὐτῶν. Ὁ ἰταλικὸς καὶ ὁ γερμανικὸς ὑπὸ τῶν Γάλλων στρατός, δυσφορῶν ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν ἐπετράπη καὶ εἰς ἕκαστον αὐτῶν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς διαρπαγὴν τῆς Τύνιδος, ἐπωφεληθεὶς τῆς ταχθείσης προθεσμίας μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς ἐπιούσης πρὸς μεταγωγὴν τῶν ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν στρατιωτῶν διαρπαγέντων ἀντικειμένων εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, ἐφώρμησαν κατὰ τὴν πρωΐαν ἀκριβῶς τῆς ἐπιούσης πρὸς τὰ ἐμπορεύματα, ἅτινα οἱ Ἱσπανοὶ κάπηλοι τοῦ στρατοῦ θὰ ἐπεβίβαζον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐλαφυραγώγησαν ταῦτα. Ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπιθυμῶν νὰ καταπαύσῃ παρὰ τῷ ἰδίῳ στρατῷ τὴν διαρπαγὴν ταύτην, ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς τὴν Γολέτταν. Τῇ 8 αὐγούστ. ἀντιπρόσωποι τοῦ Καρόλου καὶ Μούλεϊ Χασάν, ἔχοντες τὴν ἀπαιτουμένην πληρεξουσιότητα, συνωμολόγησαν συμμαχίαν τῶν δύο τούτων ἡγεμόνων, δι' ἧς ἀπηλευθεροῦντο καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Τύνητος χριστιανοὶ αἰχμάλωτοι, θὰ ἐπετρέπετο ἡ ἐν τῷ Τύνητι ἐλευθέρα διαμονὴ πάντων τῶν χριστιανῶν καὶ ἡ δημοσία ἐξάσκησις τῆς θρησκείας αὐτῶν· τοῦ πλεονεκτήματος ὅμως τούτου ἀπεκλείσθησαν κατ' αἴτησιν τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Τύνητος νεωστὶ ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν Ἄραβες τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γρεναδῆς καὶ τῆς Βαλεντίας. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ σουλτάνος Μούλεϊ Χασὰν ἠγγυᾶτο ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ Χαϊρεδδὶν τὰς πόλεις Βόναν, Βισέρταν καὶ Ἀφρικιὲ καὶ νὰ παραδώσῃ αὐτὰς εἰς τὸν Κάρολον, ὅστις ἔκτοτε διετέλει κύριος τῆς Γολέττας. Ὁ Μούλεϊ Χασὰν ὑπισχνεῖτο νὰ πληρώσῃ ἐφάπαξ τῷ νικητῇ 12,000 δουκάτων διὰ τὰς δαπάνας τῆς φρουρᾶς, νὰ χορηγῇ δὲ κατ' ἔτος τῇ παραμονῇ τῆς Ἁγ. Ἄννης ἓξ μαυρουσίους ἵππους καὶ 12 πῶλους εἰς τεκμήριον τῆς πρὸς τὸν Κάρολον εὐγνωμοσύνης· διὰ τὴν παράβασιν ὁ παραβάτης θὰ ἐπλήρονε 5,000 δουκάτων, διὰ δὲ τὴν δευτέραν 100,000, διὰ δὲ τὴν τρίτην θὰ ἀπέβαλε τὴν χώραν καὶ τὸ κράτος τοῦ Μούλεϊ Χασάν. Ἡ συνθήκη συνετάχθη ἀραβιστὶ καὶ ἱσπανιστί, ὑπεγράφη δὲ ἁρμοδίως. Καὶ ὁ μὲν Μούλεϊ Χασὰν ὡρκίσθη διὰ τὴν ἀκριβῆ αὐτῆς τήρησιν εἰς τὸν προφήτην, εἰς τὸ κοράνιον καὶ εἰς τὸ ξίφος αὐτοῦ, οὗτινος τμῆμα ἐξήγαγε τοῦ κολεοῦ, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἡσπάσθη τὴν ἰδίαν χεῖρα, θεὶς ἐπ' αὐτῆς ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ ἱπποτικοῦ αὐτοῦ ὑπενδύτου, ἐφ' οὗ ἦν ἐπερραμμένος ὁ τίμιος σταυρός, καὶ ὡρκίσθη εἰς αὐτὸν τὴν ἀκριβῆ τήρησιν πάντων τῶν διὰ τῆς συνθήκης συμφωνηθέντων. Εἶτα οἱ δύο ἡγεμόνες ἀπεχαιρέτησαν ἀλλήλους, ὁ δὲ Κάρολος, ἀφεὶς ἱσπανικὴν φρουρὰν ἐν τῇ Γολέττᾳ καὶ δέκα μακρὰ σκάφη ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Δόρια, ἀπέπλευσε τῇ 17 αὐγούστου ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Βαρβαρίας. Ἡ ἅλωσις τοῦ Τύνητος ἀπετέλεσε τὸ ἄκρον τῆς πολεμικῆς δόξης Καρόλου τοῦ Ε΄ καὶ τὴν πανολεθρίαν τοῦ Χαϊρεδδίν, μεθ' ἣν ἐγκαθιδρύθη καὶ ὁ νόμιμος ἡγεμὼν ἐπὶ τὸν θρόνον τῶν προγόνων αὐτοῦ. Ὁ Χαϊρεδδὶν ἀναφαίνεται εἶτα ἐπὶ τοῦ τὸν Ἰβραὴμ διαδεξαμένου ἀλβανοῦ Ἀγᾶ πασσᾶ, ὅστις ὑπῆρξε πρότερον ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων καὶ ἐγένετο εἶτα δεύτερος βεζύρης καὶ ὅστις ἐφρόντισεν, ἵνα μὴ διασπασθῶσιν αἱ σχέσεις τῶν Ὀθωμανῶν μετὰ τῆς Βενετίας, προληφθεὶς δὲ καὶ πᾶς ἐναντίον τῆς Βενετίας πόλεμος· τῶν εἰρηνικῶν ὅμως διαθέσεων τοῦ Ἀγᾶ πασσᾶ ἐπεκράτησε τὸ φιλοπόλεμον πνεῦμα τοῦ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσα, ὅστις, γινώσκων πάντοτε ὅτι μείζονα ἐκτᾶτο δόξαν κατὰ θάλασσαν, προσεπάθει πάντοτε ὑπερβολικῶς νὰ παριστᾷ τὰ ἐλάχιστα κατὰ τοῦ σουλτάνου Σουλεϋμὰν κινήματα τῶν Βενετῶν κατὰ θάλασσαν, καθόσον μάλιστα πρὶν ἢ κηρυχθῇ ὁ κατὰ τῆς Βενετίας πόλεμος, πολλὰ κινήματα τῶν Βενετῶν ἐλάμβανον χώραν. Ἐπὶ τέλους ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλαι ἐγένοντο παρασκευαί, οἱ δὲ ἐν Βενετίᾳ ἐπλανῶντο, πιστεύοντες ὅτι εἰς τὴν Τύνιδα ἢ τὴν Νεάπολιν αὗται ἀπέβλεπον· κατὰ μάιον ὅμως ὁ Σουλεϋμάν, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν καὶ ἡγούμενος στρατοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Αὐλῶνα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δὲ ὑπὸ τὸν Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσας στόλος ἀπῆρεν εἰς τὸ Ἀλγέριον. Προσθετέον ὅτι μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Τύνιδος ὁ Βαρ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

βαρόσας εἶχε μεταβῆ εἰς Ἀλγέριον, ἐκεῖθεν δὲ ἀπῆρε μετὰ στόλου ἐξ 27 γαλερῶν εἰς τὰς Βαλεαρίδας νήσους Μαγιόρκαν καὶ Μινόρκαν, ἐδῄωσε τὸν Μαγῶνα, ἀνέπλευσεν εἶτα εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ἀπάγων καὶ 5,700 αἰχμαλώτους, κατὰ δὲ τὸν πλοῦν κατέλαβε καὶ τὴν Βισέρταν καὶ ἐπὶ τέλους ἐπέστρεψεν εἰς Κωνστ)πολιν, ὅπου ὁ σουλτάνος Σουλεϋμὰν ἀνηγόρευσεν αὐτὸν ἀρχιναύαρχον. Ὁ ναύαρχος Καρόλου τοῦ Ε΄ Ἀνδρέας Δόριας ἔμενεν ἀμέριμνος ἐν τῷ λιμένι τῆς Μεσσήνης καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν μόνον τῇ 17 Ἰουλίου, τῇ δὲ 22 Ἰουλίου συνεκρούσθη μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Ἀλῆ Τσελεμπῆ, κεχαγιᾶν τοῦ σαντζάκμπεη τῆς Καλλιπόλεως, 12 τουρκικῶν γαλερῶν· μετὰ ναυμαχίαν, διαρκέσασχ μίαν ὥραν, ἐκ μὲν τῶν τουρκικῶν πληρωμάτων οὐδεὶς ἐσώθη, αὐτὸς δὲ ὁ Δόριας ἐπληγώθη κατὰ τὸ γόνυ. Μαθὼν ὅμως ὅτι ὁ Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσας κατεδίωκεν αὐτὸν μετὰ στόλου ἐξ 100 πλοίων, κατέφυγεν εἰς Μεσσήνην ἕνεκα τῶν ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων. Ὁ Χαϊρεδδὶν διηυθύνθη τότε μετὰ τοῦ Λουτφῆ πασσᾶ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀπουλίας, ὁπόθεν μετὰ πολλὰς λεηλασίας ἐτράπη πρὸς ἄρκτον καὶ πρὸς τὴν Πρέβεζαν διὰ νὰ σωφρονίσῃ τοὺς Ἀλβανούς. Εἶτα ὁ Σουλεϋμὰν ἐκέλευσεν ἀπὸ τοῦ ἐν Αὐλῶνι στρατοπέδου αὐτοῦ ἵνα ὁ ὑπὸ τὸν Χαϊρεδδὶν στόλος καὶ ὑπὸ τὸν Λουτφῆ πασσᾶν στρατὸς στρατεύσωσιν εἰς τὴν Κέρκυραν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τῇ 25 αὐγούστου εἶχον ἀποβῆ εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην 25,000 ἀνδρῶν μετὰ 30 τηλεβόλων, μετὰ 4 δὲ ἡμέρας ἐπῆλθον καὶ οἱ βεζύραι Ἀγιὰς πασσᾶς καὶ Μουσταφᾶ πασσᾶς, ὁ βεηλέρβεης τῆς Ρούμελης, ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων καὶ ὁ τῶν ἀκιντζίδων μετὰ 25,000 ἐπίσης ἀνδρῶν, οἵτινες, ὡς καὶ οἱ προηγούμενοι, ἐπεδόθησαν εἰς διαφόρους δῃώσεις. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Κερκύρᾳ πολιορκούμενοι Βενετοὶ μετεκόμιζον τηλεβόλα εἰς τὸ φρούριον καὶ παρεσκευάζοντο εἰς ἄμυναν. Τῇ 2. σεπτεμβρίου ὁ μὲν Σουλεϋμὰν ἐστρατοπέδευσεν ἐν Βαστίᾳ ἀπέναντι τῆς Κερκύρας, ὁ δὲ μέγας βεζύρης καὶ ὁ Χαϊρεδδὶν ἐξέπεμπον ἀπὸ τῶν γαλερῶν, ἀνεπιτυχῶς ὅμως, σφαῖρας κατὰ τῶν φρουρίων. Μετὰ ματαίαν πρόσκλησιν τοῦ ἐνετοῦ φρουράρχου νὰ παραδοθῇ καὶ μετὰ ματαίας ἐνεργείας ἐν Κερκύρᾳ ἐπὶ ἕνα καὶ ἥμισυ μῆνα ὁ Σουλεϋμὰν ὑπέστρεψε τῇ 1ῃ νοεμβρίου 1537 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν πόρθησιν τῆς νήσου καὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀπουλίας, τὴν ἅλωσιν τῶν Παξῶν καὶ τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ Βουθρωτοῦ. Ἀλλ' ὁ κατὰ τῆς Βενετίας πόλεμος δὲν ἀνεστάλη, διότι μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας ὁ μὲν βεζύρης Κασὶμ παρηγγέλθη νὰ πολιορκήσῃ τὰ ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατεχόμενα Μονεμβασίαν καὶ Ναύπλιον, ὁ δὲ Χαϊρεδδὶν νὰ περιπλεύσῃ τὸ Αἰγαῖον μετὰ 70 γαλερῶν καὶ 30 βάρεων πρὸς κατάκτησιν τῶν βενετικῶν κτήσεων. Ἐκ τούτων εἴτε δι' ἔλλειψιν φρουρίων καὶ φρουρᾶς, εἴτε διὰ φόβον καὶ τρόμον παρεδόθησαν εἰς πρώτην πρόσκλησιν ἡ Σύρα ἢ Σῦρος, ἡ Σκύρος, τὸ πρὸς Β τῆς Σύρου πετρῶδες νησίδιον Γύαρος, ἡ Πάτμος, ἡ Αἴγινα καὶ λοιπαί. Ἐκ μόνης τῆς Αἰγίνης ὁ Χαϊρεδδὶν ἐξηνδραπόδισεν ἑξακισχιλίους. Ἡ Πάρος ὅμως, ἡ Ἀντίπαρος, ἡ Τῆνος καὶ ἡ Νάξος παρεδόθησαν κατόπιν ἀντιστάσεως, ἐξ ὅλων δὲ τούτων τῶν νήσων μόνον ἡ Νάξος συνωμολόγησε συνθήκην πρὸς τὸν Βαρβαρόσαν, δι' ἧς ὡμολόγει ἑαυτὴν ὑποτελῆ εἰς τὴν Πύλην καὶ ὑπέσχετο νὰ πληρώνῃ κατ' ἔτος 5,000 δουκάτων. Ὅτε δ' ἐπὶ τέλους ὁ Βαρβαρόσας μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν νήσων ὑπέστρεψεν εἰς Κων)πολιν, ὁ σουλτάνος ὑπεδέξατο αὐτὸν φιλοφρονέστατα ἐν τῷ διβανίῳ. Βραδύτερον, τοῦ σουλτάνου Σουλεϋμὰν ἐκστρατεύσαντος εἰς Μολδαυίαν ἕνεκα τοῦ ὅτι δυσηρεστήθη πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ραρὲς καὶ ἀναχωρήσαντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῇ 9 Ἰουλίου 1538, ἐν Ἰωαννουπόλει δὲ εὑρισκομένου, προσῆλθεν αὐτῷ ὁ διοικητὴς τῆς Διαρβεκίρης Ρουστὲμ πασσᾶς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Χαϊρεδδὶν πασσᾶ, ἀγγέλλων νέας νίκας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὁ Χαϊρεδδίν, ἀφοῦ ὑπέστρεψε νικηφόρος εἰς Κωνσταντινούπολιν, μετέβη εἶτα εἰς Ἀδριανούπολιν, ἵνα ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα τοῦ σουλτάνου, διαχειμάσαντος αὐτόθι. Λαβὼν δὲ πολλὰ δείγματα εὐνοίας παρὰ τοῦ σουλτάνου, ἀφηγήθη αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν θερινὴν ἐκστρατείαν σύγχρονον πρὸς τὴν ἐπὶ τὴν Μολδαυίαν τοῦ σουλτάνου. Ὁ Χαϊρεδδὶν ἀπέπλευσεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ Αἰγαῖον μετὰ 40 μόνον πλοίων, μετὰ τρισχιλίων γενιτσάρων καὶ μετὰ τῶν ναυτικῶν βέηδων (7 Ἰουνίου 1538), διευθυνθεὶς εἰς Σχίαθον, τὸν πύργον τῆς ὁποίας ἐπυροβόλησεν ἐπὶ ἓξ ἡμερονύκτια, πορθήσας αὐ-

τὸν τῇ 7ῃ ἡμέρᾳ. Ἐκτὸς τῶν κατασφαγέντων πολιορκουμένων ἐξηνδραποδίσθησαν καὶ 3,400. Αὐτόσε κατέπλευσαν τότε καὶ τὰ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναμενόμενα ἔτι 30 πλοῖα, ὥστε ὁ ὅλος ὑπὸ τὸν Χαϊρεδδὶν πασσᾶ στόλος ἀνῆλθεν εἰς 150 σκάφη. Ἐκεῖθεν ὁ Χαϊρεδδὶν καθυπέταξε τὴν Σκύρον, ἣν καὶ ὑπέβαλεν εἰς πληρωμὴν ἐτησίου φόρου 1000 δουκάτων, ἀποστείλας καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἑπτὰ πλοῖα πλήρη λαφύρων· καὶ εἰς τὴν Τῆνον δὲ ἐπέβαλεν ἐτήσιον φόρον 5 000 δουκάτων, ὑποτάξας αὐτὴν τῷ 1536, ὡς καὶ τὴν Σέριφον καὶ τὴν Ἄνδρον, ὑποβαλὼν αὐτὰς εἰς πληρωμὴν φόρου ἐκ 1000 δουκάτων ἑκάστην. Ἐκεῖθεν ὁ Χαϊρεδδὶν ἀπεβίβασε τὰ ὑπ' αὐτὸν ἁρπακτικὰ στίφη εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἐδῄωσαν τὰ παράλια αὐτῆς καὶ διήρπασαν καὶ ἐνέπρησαν 80 χωρία (ἢ 300 κατὰ τὸν Ἀλῆ). Ἐκεῖθεν ἐπέπεσε κατὰ τῆς Καρπάθου, ὑποτάξας τὰς τρεῖς αὐτῆς πόλεις· ἀναπαυθεὶς δ' ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ἐπί τινας ἡμέρας, ἀπέστειλεν εἶτα ἐξ Ἀστυπαλαίας πειρατὰς πρὸς ληϊαραγωγίαν. Ἐν συνόλῳ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην καὶ κατὰ τὴν προτέραν ὁ Χαϊρεδδὶν ἀπέβη εἰς 25 βενετικὰς νήσους τοῦ Λιγαίου, ὧν αἱ μὲν 12 ἐπλήρωσαν φόρον ὡς κατακτηθεῖσαι χῶραι, αἱ δὲ 13 ἐπορθήθησαν. Εἶτα μαθὼν ὅτι ὁ συμμαχικὸς στόλος τοῦ πάπα, τῆς Βενετίας καὶ τῆς Ἱσπανίας ἡτοιμάζετο νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην αὐτοῦ κατὰ τὴν Πρέβεζαν, ἔδραμεν ἐκεῖ μετὰ 120 πλοίων. Τῇ 23 σεπτεμβρίου, ναυμαχίας συγκροτηθείσης, ὁ Χαϊρεδδὶν ἀνετίναξεν εἰς τὸν ἀέρα δύο ἐνετικὰς γαλέρας καὶ κατέλαβε δύο ἱσπανικάς, μίαν βενετικὴν καὶ μίαν παπικήν, κατασφάξας καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῶν. Ταῦτα συνέβησαν πρὸ τῆς Λευκάδος· ἐκεῖθεν ἐγένετο ἡ περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁ λόγος ἀποστολὴ ἐκ μέρους τοῦ Χαϊρεδδὶν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μετὰ δύο χριστιανῶν πλοιάρχων, ζωγρηθέντων εἰς τὸν ἐν Ἰωαννουπόλει τότε διατρίβοντα, ὡς εἴρηται, σουλτάνον. Ἡ Ἰωαννούπολις ἐφωταγωγήθη, ὁ δὲ Χαϊρεδδὶν ἔτυχεν αὐξήσεως τῆς ἐτησίας μισθοδοσίας αὐτοῦ ἐξ 100,000 ἀσπρων, ἅτινα θὰ ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν κτημάτων τοῦ στέμματος (Χάς). Ἐν τοσούτῳ ἀπὸ τῆς πολιορκίας τῆς Κερκύρας ἐπὶ τρία ἔτη παρετείνετο ὁ πρὸς τὴν Βενετίαν πόλεμος, τὸ δὲ τελευταῖον πολεμικὸν ἔργον τοῦ ὀλεθρίου τούτου πολέμου ἦν ἡ ὑπὸ τῶν Βενετῶν πόρθησις τοῦ Καστελνουόβου τῆς Δαλματίας καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδὶν ἀνάκτησις τοῦ φύσει καὶ τέχνῃ ὀχυροῦ τούτου φρουρίου. Μετὰ τὴν παρὰ τὴν Πρέβεζαν ἧττων τῶν τριῶν συμμάχων, ὡς εἴρηται, στόλων, ὁ ἡγεμὼν τῆς Μελφίας, ὁ ἔξαρχος τοῦ πάπα καὶ ὁ ἐνετὸς ναύαρχος Βικέντιος Καπέλλος ἀπῆλθον μετὰ τοῦ στόλου αὐτῶν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κατταρίου πρὸς ἐκπολιόρκησιν τοῦ Καστελνουόβου. Ὁ Χαϊρεδδὶν ἐκωλύθη ἕνεκα σφοδρᾶς τρικυμίας τῆς καταδιώξεως αὐτῶν, καθόσον μάλιστα, ἐξωθηθέντος τοῦ στόλου αὐτοῦ εἰς Αὐλῶνα, ἐφθάρησαν ὑπερβάλλοντα σκάφη· αὐτόθι δὲ ἠσχολήθη εἰς τὴν διόρθωσιν καὶ ἐπισκοπὴν τῶν ὑπολειφθέντων αὐτῷ πλοίων. Τῇ 28 ὀκτωβρίου 1538 ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου αἱ γαλέραι τῶν χριστιανῶν προσήγγισαν πρὸς τὸ Καστελνουόβον ἀνὰ τέσσαρας, ἅσπερ, ἐκκενώσας τὰς τηλεβολοστοιχίας αὐτῶν, διεδέχοντο ἕτεραι τέσσαρες ἐκ τῶν ὄπισθεν ἑτοίμων πρὸς τοῦτο εὑρισκομένων. Τὰ πληρώματα, κατορθώσαντα ἐπὶ τέλους ν' ἀποβῶσιν εἰς τὴν ξηράν, ἐποιήσαντο ἔφοδον καί, καταλαβόντα ἐν μέσῳ ἰσχυροῦ πυρὸς τὴν πόλιν, ἐπέτυχον τῆς μετ' ὀλίγον εἰς αὐτὰ παραδόσεως τῶν δύο φρουρίων, τοῦ παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ τοῦ ὑψηλοτέρου. Οὕτω περιῆλθον εἰς χεῖρας τοῦ νεαπολίτου ἀντιβασιλέως, τοῦ ἀρχιναυάρχου Φερδινάνδου Γονζάγου, ὃς εἶχε καταλάβει τὸ ἀξιόλογον τοῦτο φρούριον μετὰ 4,000 Ἱσπανῶν ὑπὸ τὸν Φραγκῖσκον Σαρμιέντην, 1,700 αἰχμάλωτοι καὶ λάφυρα ἀξίας ἐπέκεινα τῶν 70 000 ταλλήρων. Τῇ 1ῃ ἰανουαρίου τοῦ 1539 ἀποτυχία τριῶν σαντζακμπέηδων ὑπὸ τὸν ἐξωμότην λοχαγὸν Μοράτον τὸν ἐκ Σεβενίκου, ἐλθόντων ἐναντίον τοῦ Καστελνουόβου μετὰ 6 τηλεβόλων καὶ ἡ ἀπόκρουσις αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν Ἱσπανῶν ἐκάλεσε κατὰ τοῦ Καστελνουόβου τὸν ὀθωμανικὸν μὲν στόλον κατὰ θάλασσαν, τὸν ὀθωμανικὸν δὲ στρατὸν κατὰ ξηράν. Καὶ κατὰ ξηρὰν μὲν διετάχθη νὰ προβῇ ὁ νεωστὶ γενόμενος βεηλέρβεης τῆς Ρούμελης Χοσρὲφ πασσᾶς, ἡγούμενος ἑξακισμυρίων ἀνδρῶν, συγχρόνως δὲ ἀπέπλευσε καὶ ὁ Χαϊρεδδὶν μεθ' 150 πλοίων. Τῇ 13 ἰουλίου 1550 ἡ ὑπὸ τὸν πειρατὴν Τζουφοὺδ Σινὰν ἐξ 27 γαλερῶν πρόσκοπος μοῖρα τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου ἐφάνη πρὸ τοῦ Καστελνουόβου, τῇ δὲ 14 ἰουλίου οἱ Γούρ-

καὶ ἀπεβάντες πρὸς ὕδρευσιν, προσβληθέντες ἀπώλεσαν 400. Τῇ 17 Ἰουλίου ἐφάνη πρὸ τοῦ φρουρίου αὐτὸς ὁ Χαϊρεδδὶν μεθ' ὅλου τοῦ στόλου, ἐλθὼν ἀπὸ τοῦ Καττάρου, ὅπου ὁ διοικητὴς Ματθαῖος Ρέμβος εἶχε πέμψει αὐτῷ καὶ ἐπιτήδεια. Κατὰ τὴν ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας πολιορκίαν αἱ ὀθωμανικαὶ τηλεβοστοιχεῖαι ἐξετόξευσαν ἐν συνόλῳ περὶ τὰς 10,000 σφαιρῶν. Ὁ Χοσρὲφ πασσᾶς καὶ ὁ Χαϊρεδδὶν ἐπεχείρησαν συγχρόνως τὴν ἔφοδον τῇ 7ῃ αὐγούστου, ἀλλ' οἱ εἰς τὴν πόλιν εἰσελάσαντες Τοῦρκοι ἀπεκρούσθησαν καὶ ἀπώλεσαν 8,000 ἀνδρῶν. Τῇ 8ῃ αὐγούστου ὅμως δύο ἱσπανοὶ λειποτάκται ἀνεκοίνωσαν τῷ Χαϊρεδδὶν ὅτι τὸ φρούριον ἐσπάνιζε τῶν ἐπιτηδείων καὶ τῶν διὰ τὰ τηλεβόλα ἐφοδίων καὶ ὅτι ἡ φρουρὰ τοῦ ἄνω φρουρίου ἠλαττώθη ἀπὸ 700 εἰς 30 ἄνδρας. Ὁ Χαϊρεδδὶν, θάρρος ἐκ τῆς τοιαύτης πρὸς αὐτὸν ἀνακοινώσεως ἀντλήσας, δευτέραν ἐτόλμησεν ἔφοδον τῇ 10ῃ αὐγούστου. Ὁ Σερμιέντης, μετὰ τὴν εἰς τὰ τείχη ἀνάβασιν τῶν Ὀθωμανῶν διὰ τῶν κλιμάκων, μὴ ἔχων πλείονας τῶν 300 ἐκ τῶν 3,000 ἀνδρῶν τῆς φρουρᾶς, ἐσυνθηκολόγησεν ἐκ τοῦ πρὸς τὴν παραλίαν φρουρίου, ὁ δὲ Χαϊρεδδὶν ἀπήγαγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν αἰχμαλώτους τὸν Σερμιέντην καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς. Ὁ Οὐλεμᾶ, Πέρσης πρόσφυξ, ἀνεδείχθη φρούραρχος τοῦ Καστελνουόβου· τῇ δὲ ἐπαύριον τῆς ἁλώσεως τοῦ φρουρίου τούτου παρεδόθη ἀμαχητὶ καὶ τὸ ὀχυρὸν φρούριον Ρεζάνον. Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ διοικητὴς τοῦ Καττάρου ἔστειλεν ἐκ νέου ἐπιτήδεια εἰς τὸν Χαϊρεδδίν. Ἀλλ' ὁ Χαϊρεδδὶν, ἐπαρθεὶς ἐπὶ ταῖς νίκαις, δὲν ἐδέξατο αὐτὰ καὶ ἐζήτησεν αὐτὸ τὸ Κάτταρον. Τοῦ Ρέμβου ἀπαντήσαντος ὅτι τοῦτο ἀπετέλει κτῆμα τῆς δημοκρατίας καὶ ὅτι πᾶσαν κατ' αὐτοῦ προσβολὴν ἀποκρούει ὡς ἀντιβαίνουσαν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Πύλης μετὰ τῆς Βενετίας συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην, ὁ Χαϊρεδδὶν μάτην ἀπεπειράθη τῇ 15ῃ αὐγούστου τὴν ἐκπόρθησιν αὐτοῦ καὶ ἠναγκάσθη τῇ ἐπιούσῃ νὰ ὑποχωρήσῃ, ἐδέξατο δὲ ταὐτοχρόνως παρὰ τοῦ ἐνετοῦ διοικητοῦ 500 τάλληρα, προσενεχθέντα αὐτῷ ἐπὶ ἀργυροῦ σκεύους. Ἐπὶ τέλους διὰ νέας εἰρήνης Πύλης καὶ Ἐνετίας, κυρωθείσης τῷ 1540 καὶ παραδούσης τῷ Σουλεϋμὰν τὴν Μονεμβασίαν τὸ Ναύπλιον, τὰ ἐπὶ τῆς δαλματικῆς παραλίας Ναδὶν καὶ Οὐράνην καὶ τὰς νήσους Σκῦρον, Πάτμον, Πάρον, Ἀντίπαρον, Ἴον, Αἴγιναν καὶ Ἀστυπάλαιαν, ὁρισάσης δὲ καὶ τὴν ἀπότισιν 300,000 δουκάτων διὰ τὰς πολεμικὰς δαπάνας, ἔληξεν ὁ ἐνετικὸς πόλεμος, καθ' ὃν τοσοῦτον διέπρεψεν ὁ Χαϊρεδδίν. Βραδύτερον (1541) τοῦ Ἀλγερίου ἐπαπειλουμένου ὑπὸ τοῦ ἱσπανικοῦ στόλου, ὁ Χαϊρεδδὶν διετάχθη ἐκ Φιλιππουπόλεως νὰ ἐξαρτύσῃ 80 γαλέρας καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῦ. Τῇ 20 ὀκτωβρίου Κάρολος ὁ Ε' εἶχε στρατοπεδεύσει ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ ἀκρωτηρίου Τεμέντου (;) (Ματαφούς), κειμένου πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀλγερίου, μετὰ 74 γαλερῶν καὶ 200 μεγάλων καὶ μικρῶν πλοίων, ὧν ἐπέβαινον 22,000 πεζῶν, 1,000 ἱππεῖς καὶ 400 Μελιταῖοι. Ὁ Χασὰν βέης, ᾧτινι ὁ Χαϊρεδδὶν εἶχεν ἀναθέσει τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ προτέρᾳ αὐτοῦ διοικήσει, ἀπέκρουσε τὴν περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως πρότασιν τοῦ Καρόλου. Ὁ Κάρολος, διατάξας εἶτα τὰ κατὰ τὸν στρατόν, ὥρισε καὶ τὴν νύκτα τῆς 23 πρὸς τὴν 24 ὀκτωβρίου πρὸς ἀποβιβασμὸν τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ, τῆς πυρίτιδος, τῶν σφαιρῶν καὶ τῶν τροφίμων. Μολονότι δὲ αἰθρία ἦν ἡ ἑσπέρα καὶ εὐδία ἡ θάλασσα, ἄφνης ἐπέσκηψε θύελλα μετὰ βροχῆς, ἐξ ἧς οἱ μὲν στρατιῶται μεγάλως ἐταλαιπωρήθησαν, 14 δὲ γαλέραι κατεσυνετρίβησαν. Ἡ τοιαύτη ἄνωθεν βοήθεια, οἵαν ἐν Ἀλγερίῳ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν μάντις μωαμεθανὸς ἱερεὺς προεῖπε τοῖς πολιορκουμένοις, ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς εἰς ἀντίστασιν. Ὁ ὑπὸ τὸν Κάρολον στρατὸς καὶ στόλος δεινὴν ὑπέστη καταστροφήν, τῇ δὲ 3 νοεμβρίου νέα καταιγὶς ἠνάγκασε τὸν στόλον αὐτοῦ νὰ προσορμισθῇ εἰς Βουτζία, ὅπου ἐπὶ 3 ἑβδομάδας περιέμενεν οὖριον ἄνεμον. Κατὰ τὰς καταστρεπτικὰς ὅμως ταύτας διὰ τὸν ὑπὸ τὸν Κάρολον στόλον τρικυμίας ὁ στόλος τοῦ Χαϊρεδδὶν ἔμενεν ἐν ἀσφαλεῖ λιμένι. Τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου ἡ ἥττα συνετελέσθη ὑπὸ μόνων τῶν στοιχείων.

Ἐπῆλθεν εἶτα ἡ διὰ τῆς πρεσβείας τοῦ γάλλου πρεσβευτοῦ Παυλίνου ἐπιτευχθεῖσα σύμπραξις τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν Χαϊρεδδὶν στόλου κατὰ τοῦ Καρόλου. Καὶ πρῶτον ὁ Παυλῖνος ἐπέβη τοῦ ἐξ 110 γαλερῶν καὶ 40 μικρῶν πλοίων στόλου τοῦ Χαϊρεδδὶν, ὅστις διηυθύνθη εἰς Μεσσήνην, ἧς τὸ φρούριον ἀμέσως παρεδόθη· ὁ Χαιρεδδὶν ἔλαβεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ

τὴν εὐειδῆ Ἱσπανίδα, θυγατέρα τοῦ δὸν Λιέγου, ἐξομόσασαν. Εἶτα ὁ στόλος προσωρμίσθη εἰς Μασσαλίαν, ὅπου ὁ Χαϊρεδδὶν ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγάλων τιμῶν. Συνενωθέντος τοῦ ἐξ 22 γαλερῶν καὶ 18 μεγάλων πλοίων γαλλικοῦ στόλου μετὰ τοῦ ἐξ 150 ἱστιοφόρων ὀθωμανικοῦ, κατελήφθη ἡ Νίκαια. Ἐπελθούσης μετ' ὀλίγον σπάνεως πυρίτιδος παρὰ τοῖς Γάλλοις, ἠναγκάσθησαν οὗτοι ν' ἀγοράσωσι παρὰ τῶν Τούρκων, ὁ δὲ Χαϊρεδδὶν ἤλεγξεν αὐτοὺς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀπρονοησίᾳ. Εἶτα μαθόντες οἱ Τοῦρκοι ὅτι ὁ μαρκήσιος Γουάστος ἀφικνεῖτο εἰς βοήθειαν τοῦ ἀνθισταμένου φρουράρχου Νικαίας μετὰ δυναμέων μεγαλειτέρων τῶν τῶν πολιορκούντων, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν, ἀφοῦ ἐδήωσαν καὶ ἐνέπρησαν τὴν πόλιν. Ὁ Χαϊρεδδὶν ἀπέθανε τῷ 1548, ὁ δὲ νεκρὸς αὐτοῦ ἐτάφη περὶ τὸ ἀνεγερθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐκπαιδευτήριον ἐν Διπλοκιονίῳ τοῦ Βοσπόρου, ὅπου σώζεται ἔτι ἢ ἐσώζετο ἐπὶ γραφικοῦ χώρου ὁ θόλος τοῦ τάφου, κεκαλυμμένος ὑπὸ βρύων καὶ κισσοῦ. Κατέλιπε δὲ μόνον 60,000 δουκάτων καὶ 2,000 δούλων, ἐξ ὧν ἀφῆκε 800 μὲν τῷ σουλτάνῳ καὶ 200 τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκληροδότησε διὰ διαθήκης καὶ τρισμύρια δουκάτα, τὰ ὁποῖα εἶχε δανείσει αὐτῷ, ὅπως διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὴν κατοχὴν τῶν ὑπολειπομένων αὐτῷ 1000 ἔτι δούλων καὶ τῆς περιουσίας τῶν 60,000 δουκάτων, ἅπερ κατέλιπε.

ΧΑΙΡΕΔΔΙΝ. Οὗτος διετέλεσεν ἐν ἀρχῇ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ νομάρχου Τυνησίας Μεχμὲτ Σαδὴκ πασσᾶ. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς Τύνιδα, προήχθη βαθμηδὸν εἰς τὰ ἀνώτερα τῶν ἀξιωμάτων ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι. Τῷ 1790 ἔτει τῆς ἐγίρας ἐλθὼν εἰς Κων)πολιν προήχθη εἰς μέγαν βεζύρην, συμπαρέλαβε δὲ ὡς ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τὴν Α. Ε. τὸν Καραθεοδωρῆ πασσᾶν. Ἐν τῷ μεγίστῳ τούτῳ τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἀξιωμάτων ἐχρημάτισεν ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας καὶ εἶτα ἰδιωτεύσας ἀπέθανε τῇ 17ῃ ἰανουαρίου τοῦ 1890. Ὁ Χαϊρεδδὶν διεκρίνετο ἐπὶ εὐρυμαθείᾳ, ἐπὶ εὐρωπαϊκῇ ἀγωγῇ, ἐπὶ ἀκεραιότητι χαρακτῆρος καὶ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ εἰς τὸ καθῆκον ἀφοσιώσει.

ΧΑΙΡΕΚΡΑΤΗΣ. Μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, ἐκ φήμης ἀναφέρεται ὡς εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἠκολούθουν τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ μετὰ τοῦ εἰλικρινοῦς πόθου τοῦ προσκτήσασθαι ἠθικὰ ὠφελήματα ἐξ αὐτῶν καὶ οἵτινες διὰ τῆς πολιτείας αὐτῶν ἀπέδειξαν ὅτι τὰ μαθήματα, ἅτινα ἐδόθησαν αὐτοῖς, δὲν ἐδόθησαν εἰς μάτην. Ἀρχαία διαφωνία αὐτοῦ πρὸς τὸν πρεσβύτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ Χαιρεφῶντα παρέχει τῷ Ξενοφῶντι εὐκαιρίαν παραθέσεως ἐπωρελοῦς διαλόγου περὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης ἐκ μέρους τοῦ Σωκράτους, ὅστις φαίνεται ὅτι ἐπέτυχε νὰ συνδιαλλάξῃ αὐτούς.

ΧΑΙΡΕΤΗΣ (Κήρυκος). Ἐγεννήθη τῷ 1756 ἐν τῇ κωμοπόλει Ἁγίου Θωμᾶ παρὰ τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης. Πατέρα ἔσχε τὸν Ἀστρινὸν Χαιρέτην, ἄνδρα ἐπίσημον καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς καταγωγῆς καὶ διὰ τὴν ἀτομικὴν βαρύτητα. Ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ὁ Κήρυκος ἀπορφανισθεὶς πατρός, ἐστάλη παρὰ τοῦ ἐκ πατρὸς θείου αὐτοῦ Δημητρίου Χαιρέτη τοῦ ἰατροφυλοσόφου εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολὴν πρὸς ἐκπαίδευσιν, καὶ ἐκεῖθεν, ἐπὶ ὀκταετίαν πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν μάθησιν παιδευθείς, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα εὐδοκίμως ἐπὶ τριετίαν μετῆλθε τὴν κατ' οἶκον διδασκαλίαν. Φλεγόμενος δ' ὑπὸ τοῦ ἔρωτος ἐπιστημονικῆς μαθήσεως, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Ἰταλίας· ὅθεν, ἔχων τὰ ἐκ τῆς διδασκαλίας πορισθέντα καὶ τὴν πρόθυμον συνδρομὴν τοῦ ρηθέντος θείου, ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα διέμεινε περὶ τὰ δύο ἔτη, ἀσχολούμενος πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἰταλικῆς, ἐπιμελούμενος συνάμα τῶν ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Θεοδοσίου ἐκδιδομένων βιβλίων καὶ συγγράφων ἢ μεταφράζων διάφορα συγγράμματα. Ἐν ἔτει 1793 ἐγκαταλιπὼν τὴν Βενετίαν, ἦλθεν εἰς Παταύιον καὶ ἐνεγράφη ἐν τῷ τότε φημιζομένῳ τῆς πόλεως ταύτης πανεπιστημίῳ, ἔχων συμφοιτητὰς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Βαρδαλάχον. Ἐπὶ τριετίαν ἀκροασάμενος τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, ἔλαβε τὸ δίπλωμα ἰατροφιλοσόφου τῷ 1797. Ἡ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἐπίδοσις τοῦ Κηρύκου καὶ ἡ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ διαγωγὴ αὐτοῦ ὑπῆρξαν τοιαῦται, ὥστε ἡ ἀκαδημαϊκὴ Σύγκλητος κατὰ τὴν διδακτορικὴν ἀναγόρευσιν ἐπεδαψίλευσε τούτῳ ἐξαιρετικὰ ἐγκώμια. Τὸ δίπλωμα αὐτοῦ, λατινιστὶ ἐπὶ μεμβράνης ἐγγεγραμμένον, μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Μαλακάρνε ἑλληνιστί, ἰταλιστὶ καὶ τουρκιστί. Μετὰ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

δύο ἔτη ἀπὸ τῆς στέψεως αὐτοῦ ἀποχαιρετήσας τὴν Ἰταλίαν ἦλθεν εἰς Κρήτην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐπὶ δεκαετίαν μετελθὼν τὴν ἰατρικήν, προσελήφθη τῷ 1811 ὡς ἰατρὸς τοῦ σουλτὰν Μαχμούτ, ὑπηρετήσας ἐν τοῖς ἀνακτόροις εὐδοκίμως μέχρι τοῦ 1824, ὅτε ἕνεκα τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπαναστάσεως ὕποπτος γενόμενος, ἀπεβλήθη τῆς ὑψηλῆς ταύτης θέσεως, καταδικασθεὶς εἰς θάνατον. Ἀλλ' ἕνεκα πολλῶν καὶ διαφόρων ἠθικῶν παθήσεων ἀπόπληκτος γενόμενος, ἐσώθη τῇ μεσιτείᾳ φίλων Ὀθωμανῶν, μετὰ δὲ βραχυχρόνιον ὀδυνηρὰν καὶ ἀθλίαν βιωτὴν ἐτελεύτησε τῷ 1830 εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 74. Ἡ εἰκὼν τούτου γραφεῖσα ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἀνδρέου Γραδενίγου, ἐσώζετο παρὰ τοῖς συγγενέσι μέχρι πρὸ μικροῦ φέρουσα τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα.

Φίλτρον καὶ μνήμης σῶμα γραφὲν ποιεῖται
Κηρύκῳ Κρητὶ Χαιρέτῃ Γραδενίγος
ἐξ ἀπορρήτων τῆς φυλῆς κατηγμένος
τῆς τῶν Ἑνετῶν, Ἀνδρέας κλῆσιν ἔχων.

Ἐξέδωκε: α') «Προσφώνημα τῷ γένει Μαρουτσαίων καὶ Καραϊωαννίδων» διὰ στίχων ἰαμβικῶν (Ἑνετία, 1793),—β') «Ἱστορίαν περὶ τοῦ θανάτου Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ', βασιλέως τῆς Γαλλίας», μετάφρασις εἰς γλῶσσαν ἁπλῆν, (Ἑνετία, 1793),—γ') «Ἐγχειρίδιον τῆς τῶν ζώων οἰκονομίας» (Ἑνετία 1798). Τῷ 1792 ἐκδοὺς ἐν Βενετίᾳ τὴν Βοσποροµαχίαν «τοῦ Μομάρ», προέταξε διὰ στίχων προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν πρὸς Γεώργιον Κριτζοτάκην, ἐν τῇ ἐκδόσει δὲ ταύτῃ προσετέθησαν καὶ τοῦ Χαιρέτου δύο στιχουργήματα. Κατὰ τὸ 1792 ἐπεμελήθη τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τῆς Γραμματικῆς Θεοδώρου Γαζῆ καὶ τὸ 1793 τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου.

ΧΑΙΡΕΦΑΝΗΣ, καλλιτέχνης· φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Ἕλληνα ζωγράφον Νικοφάνην, ὃν ὁ Πλίνιος ἀναφέρει κατὰ τρόπον ὑποδεικνύοντα, ὅτι ἦν σύγχρονος ἢ διάδοχος τοῦ Ἀπελλοῦ καὶ πρὸς ὃν κατὰ τὸν Πλίνιον ἐπίσης ὀλίγιστοι ἠδύναντο νὰ παραβληθῶσιν ὡς πρὸς τὸ κάλλος τῆς ζωγραφίας. Ὁ Πολέμων ὅμως κατατάσσει αὐτὸν ἐν τοῖς πορνογράφοις, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι τὸ κάλλος τοῦτο θὰ ἦτο ἐξ ἐκείνου τοῦ ἀκολάστου εἴδους, εἰς ὃ ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ ὑποβιβασθῇ ἡ ἕξοχος ἐκείνη χάρις τοῦ Ἀπελλοῦ δι' ἀπομιμήσεως αὐτοῦ.

ΧΑΙΡΕΦΩΝ, ἐκ τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου Σφηττοῦ, ἦν φίλος καὶ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, οὗτινος τὰ διδάγματα ἠκολούθησε κατὰ τὸν Ξενοφῶντα χάριν τῶν ἐκ τούτων ἠθικῶν ὠφελειῶν καὶ ἐμπράκτως ταῦτα ἐφήρμοσεν. Ἐκ τῆς παρὰ τῷ Ξενοφῶντι καὶ τῷ Πλάτωνι συχνῆς τούτου μνείας εἰκάζεται ὅτι ἦν ἀνὴρ ἐνθέρμων αἰσθημάτων, ἰδιαζόντως ὑπέκειτο εἰς ἐξερεθισμόν, ἐνεφορεῖτο πνεύματος ὑψηλῆς καὶ γενναίας ἀμίλλης καὶ ἐκέκτητο δραστηριότητα, ἣν ἐξήσκει ἐν πάσῃ ἐπιχειρήσει, ἥνπερ ἀνελάμβανεν. Οὗτος ἦν ὁ ἐρωτήσας τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν περὶ τοῦ τίς ἦν ὁ σοφώτατος τῶν ἀνδρῶν καὶ λαβὼν τὴν περίφυστον ἀπάντησιν:

Σοφὸς Σοφοκλῆς· σοφώτερος δ' Εὐριπίδης·
ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος.

Ἡ συχνὴ μνεία αὐτοῦ παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει καταδείκνυσιν ὅτι ἦν λίαν διακεκριμένος ἐν τῇ τοῦ Σωκράτους σχολῇ, ἐνῷ διὰ τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ ἐπωνύμων, ὡς νυκτερίς, πύξινος, δι' ὧν ἦν γνωστός, καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἀριστοφάνους λεγομένων περὶ τῆς ἀσθενείας καὶ τῆς ἰσχνότητος αὐτοῦ, γυναικὶ ἐοικὼς θαψίνῃ, εἰκάζεται ὅτι ἔβλαψε τὴν ὑγίειαν αὐτοῦ δι' ὑπερβολικῆς μελέτης. Συνταχθεὶς ἐν τῇ πολιτικῇ τῇ τοῦ λαοῦ μερίδι, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν τριάκοντα τυράννων καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατίας τῷ 403 π. Χ. Φαίνεται δ' ὅτι εἶχεν ἀποθάνει καθ' ὃν χρόνον ἔλαβε χώραν ἡ δίκη τοῦ Σωκράτους τῷ 399 π. Χ.

ΧΑΙΡΗΜΩΝ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα:

1. Χαιρήμων, ἱκανῶς προέχων Ἀθηναῖος τραγικὸς ποιητής, ἀναγόμενος πιθανῶς εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν τῆς τοῦ Ἀριστοφάνους, διότι, μολονότι τὸ ὕφος αὐτοῦ παρεῖχεν ἀφορμὴν εἰς γελωτοποίησιν αὐτοῦ ἐκ μέρους κωμῳδοῦ, οὐδαμοῦ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους, οὔτε ἐν τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον Βάτραχοι ἔργῳ αὐτοῦ. Ἀφ' ἑτέρου προσεβλήθη ὑπὸ τῶν κωμικῶν ποιητῶν Εὐβούλου καὶ Ἐφίππου, ὧν ὁ τελευταῖος τοὐλάχιστον φαίνεται ποιούμενος λόγον περὶ αὐτοῦ, ὡς περὶ συγχρόνου. Ὁ Ἀριστοτέλης πολλάκις μνημονεύει αὐτοῦ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε πολλοὶ κριτικοὶ ὑποτιθέασιν ὅτι ἔζη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεί-

νην. Καὶ αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς, αἵτινες κωμῳδοποιὸν αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν, ἀνάγουσιν αὐτὸν εἰς τὴν μέσην κωμῳδίαν. Ἕνεκα τούτων τε καὶ ἄλλων λόγων, ὡς ἐποχή, καθ' ἣν ἤκμασεν ὁ Χαιρήμων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ περὶ τὸ 380 π. Χ. Περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ οὐδέν ἐστι γνωστόν. Δύναται δὲ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔζη ἐν Ἀθήναις, τὰ δὲ σωζόμενα ἀποσπασμάτα τῶν ἔργων αὐτοῦ παρέχουσιν ἀφθόνους ἀποδείξεις ὅτι ἀνετράφη ὁ Χαιρήμων ἐν τῇ χαλαρᾷ ἠθικῇ, ἥτις ἦν τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας ἐν τῇ περιόδῳ ἐκείνῃ καὶ ὅτι τὴν καλαισθησίαν αὐτοῦ ἐβάσισε ἐπὶ τοῦ προτύπου τῆς ταπεινῆς ἐκείνης ποιήσεως, ἣν ὁ Εὐριπίδης εἰσήγαγε τὸ πρῶτον διὰ τῶν ἐν τῷ δράματι τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους νεωτερισμῶν αὐτοῦ καὶ ἦν ἀνήγαγον εἰς ὕψος οἱ διθυραμβικοὶ ποιηταὶ τῆς ἐποχῆς· κατὰ συνέπειαν τά τε ἀποσπάσματα καί τινες τῶν τίτλων τῶν τοῦ Χαιρήμονος δραμάτων καταδεικνύουσιν ὅτι σπανίως ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ἡρωικὸν καὶ ἠθικὸν μεγαλεῖον τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας, ὑπερεῖχεν ὅμως ἐν τῇ περιγραφῇ οὐχὶ ἁπλῶς τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν σκηνῶν, αἵτινες ἁρμοδίως ἀνῆκον εἰς τὸ θέμα αὐτοῦ, ἀλλ' εἰσήγαγε τὴν περιγραφὴν καὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ προξενῆσαι εὐχαρίστησιν καὶ ταύτην δὲ γενικῶς αἰσθηματικήν. Ἰδιαζόντως ὅμως ὑπερέχει ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἀνθέων καὶ τῆς γυναικείας καλλονῆς. Αἱ περιγραφαὶ αὐτοῦ ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην, ἣν περὶ ὁ Ἀριστοτέλης χαρακτηρίζει ὡς ἀργὰ μέρη καὶ ὡς μήτε ἠθικά, μήτε διανοητικά. Ἡ πρὸς τὴν κωμῳδίαν προσέγγισις διὰ τῆς εἰσαγωγῆς σκηνῶν τοῦ κοινοῦ βίου ὑπὸ γελωτοποιὸν δὲ κυρίως χαρακτῆρα, παράδειγμα τοῦ ὁποίου πρόκειται ἐν τῇ Ἀλκήστιδι τοῦ Εὐριπίδου, φαίνεται ὅτι περεταίρω προήχθη ὑπὸ τοῦ Χαιρήμονος· τούτου δ' ἕνεκα πιθανῶς τοῦ λόγου ἀναφέρεται ὡς κωμικὸς ποιητὴς παρὰ τῷ Σουίδᾳ, τῇ Εὐδοκίᾳ καὶ τῷ σχολιαστῇ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ζήτημα ἠγέρθη, ἂν αἱ τραγῳδίαι τοῦ Χαιρήμονος ἦσαν προωρισμέναι διὰ τὴν σκηνήν. Πράγματι πολλῷ περιγραφικώτεραι καὶ λυρικαὶ φαίνονται ἢ δραματικαί, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει τὸν Χαιρήμονα ἐν τοῖς ποιηταῖς ἐκείνοις, οὕσπερ καλεῖ ἀναγνωστικούς. Δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ὑπάρχῃ ἀποχρῶν λόγος ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην δράματα ἐγράφοντο οὐχὶ μετὰ προθέσεως νὰ διδαχθῶσιν ἀπὸ τῆς σκηνῆς, μολονότι συχνάκις συνέβαινε νὰ μὴ παρασταθῶσι καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν φαίνεται σημαῖνον εἰ μὴ τὴν συγκριτικὴν ἁρμοδιότητα τῶν δραμάτων πρὸς παράστασιν ἢ πρὸς ἀνάγνωσιν. Οὐδόλως ἀπίθανον ὅτι τὰ δράματα τοῦ Χαιρήμονος δὲν ἐδιδάχθησάν ποτε ἀπὸ τῆς σκηνῆς. Δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς διδασκαλίαις. Τὰ ἔργα τοῦ Χαιρήμονος, ὧν ἀποσπάσματα σώζονται, εἰσὶ τὰ ἑπόμενα: «Ἀλφεσίβοια»,—«Ἀχιλλεὺς Θερσιτοκτόνος» ἢ «Θερσίτης» (τίτλος, ὅστις φαίνεται ὑποσημαίνων σατυρικὸν μόνον δρᾶμα, εἰ μὴ τοιοῦτον, περαιτέρω προσεγγίζον εἰς τὴν κωμῳδίαν),—«Διόνυσος»,—«Θυέστης»,—«Ἰώ»,—«Μινύαι»,—«Ὀδυσσεὺς τραυματίας»,—«Οἰνεὺς» καὶ «Κένταυρος». Ἀμφίβολον, ἂν τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο τραγῳδία· ἄγνωστον δ' ἔτι καὶ τί εἴδους ποίημα τοῦτο ἀπετέλει. Καὶ ὁ μὲν Ἀριστοτέλης καλεῖ αὐτὸ μικτὴν ραψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, ὁ δὲ Ἀθήναιος λέγει περὶ αὐτοῦ, ὅπερ δρᾶμα πολύμετρόν ἐστι. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ ὑπάρχουσι πρὸ τούτοις καὶ τρία ἐπιγράμματα τῷ Χαιρήμονι ἀποδιδόμενα. Ἡ μνεία τοῦ Χαιρήμονος καὶ ἐν τῷ Στεφάνῳ τοῦ Μελεάγρου καταδείκνυσιν ἐπίσης ὅτι ὁ Χαιρήμων ἦν ἀρχαῖος ποιητής· κατὰ συνέπειαν δὲν ὑπάρχει λόγος ἀμφιβολίας ὅτι ἦν οὗτος ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τραγικὸν ποιητήν.

2. Χαιρήμων ὁ Ἀλεξανδριανός, στωϊκὸς φιλόσοφος καὶ γραμματικὸς ὡς καὶ ἱστοριογράφος. Ἦν ὁ ἀρχιβιβλιοθηκάριος τῆς ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης ἢ τοὐλάχιστον ἐκείνου τοῦ τμήματος αὐτῆς, ὅπερ ἐφυλάσσετο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σεράπιος· καλεῖται δὲ ἱερογραμματεύς, τοὐτέστι φύλαξ καὶ ἑρμηνευτὴς τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἦν δὲ διδάσκαλος Διονυσίου τοῦ Ἀλεξάνδρεως, ὅστις καὶ διεδέξατο αὐτὸν καὶ ὅστις ἤκμασεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νέρωνος μέχρι τῆς τοῦ Τραϊανοῦ. Τοῦτο ὁρίζει τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν πρώτην πεντηκονταετίαν τοῦ Δ' αἰῶνος μ. Χ., τοῦθ' ὅπερ ἐπικυροῦται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι γίνεται μνεία τοῦ Χαιρήμονος τούτου ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κορνούτου. Συνοδεύσας τὸν Αἴλιον Γάλλον ἐν τῇ εἰς τὴν

Ἄνω Αἴγυπτον ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ ἐπεδείκνυε μεγάλας ἀστρονομικὰς γνώσεις, ἀλλὰ προὐκάλεσε τὸν περίγελων τῶν περὶ ἑαυτὸν ἕνεκα τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ· προσθετέον ὅτι δὲν εἶναι καὶ ὅλως ἀβάσιμος ἡ ὑπόθεσις τοῦ Φαβρικίου ὅτι ἡ ἀφήγησις αὕτη ἀνάγεται εἰς ἕτερον ἴσως πρόσωπον. Εἶτα προσεκλήθη εἰς Ρώμην καὶ ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ Νέρωνος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Αἰγαίου. Τὰ κυριώτερα αὐτοῦ ἔργα εἰσὶ τὰ ἑπόμενα: α') Ἱστορία τῆς Αἰγύπτου, ἱερά τε καὶ ἐθνική, ἧς σπουδαῖον ἀπόσπασμα περὶ τῶν αἰγυπτίων ἱερέων διεσώθη παρὰ τῷ Πορφυρίῳ καὶ τῷ Ἱερωνύμῳ, β') Ἱερογλυφικά, —γ') Περὶ κομητῶν, —δ') γραμματικόν τι ἔργον Περὶ συνδέσμων, ἐξ οὗ ἀρύεται ἱκανὰ καὶ ὁ Ἀπολλώνιος.

Ὡς ἱστορικὸν κατακρίνει τὸν Χαιρήμονα ὁ Ἰώσηπος ἐπὶ ψευδολογίᾳ ἐκ προθέσεως. Οἱ τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ἐν τῷ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμὶθ καταρτίσαντες φρονοῦσιν ὅτι ἡ κατηγορία αὕτη δὲν εἶναι καὶ ὅλως ἀβάσιμος, διότι ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου προσαγομένων σχετικῶν ἀποδείξεων καὶ ὁ Τζέτζης ἀναφέρει ὅτι ὁ Χαιρήμων ὥριζε τὴν ζωὴν τοῦ Φοίνικος ὡς παρατεινομένην ἐπὶ 7,000 ἐτῶν. Ὡς πρὸς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ ἰδέας γινώσκομεν μόνον ὅτι ἦν στωικὸς καὶ ἡγέτης τῆς μερίδος ἐκείνης, ἥτις ἡρμήνευε τὸ αἰγυπτιακὸν θρησκευτικὸν σύστημα ὡς ἀποτελοῦν ἀλληγορίαν τῆς λατρείας τῆς φύσεως, ὃν τρόπον ἐπιδείκνυται ἐν τῷ ὁρωμένῳ κόσμῳ ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Ἰαμβλίχου. Ὁ Ὠριγένης ἐσπούδαζε τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὁ δὲ Μαρτιάλης ἔγραψεν ἐπίγραμμα περὶ αὐτοῦ.

ΧΑΙΡΙΠΠΟΣ, Ἕλλην, φίλος τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κοΐντου, συχνάκις ἀναφερόμενος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ πρώτου.

ΧΑΙΡΙΣ. Τρεῖς ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Χαῖρις, αὐλητὴς καὶ κιθαρῳδὸς ἐν Ἀθήναις, ὃς φαίνεται ὅτι ἠρέσκετο ν' ἀκούῃ ἑαυτὸν πολὺ περισσότερον παρ' ὅσον οἱ ἄλλοι ἠρέσκοντο ν' ἀκούωσι τοῦτον. Ὁ Ἀριστοφάνης σκώπτει αὐτόν. Φαίνεται πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ὁ Φερεκράτης ἐν τοῖς Ἀγρίοις καὶ ὁ Κρατῖνος ἐν τῇ Νεμέσει ἐπετέθησαν ἐπίσης κατ' αὐτοῦ.

2. Χαῖρις, ἀρχαιότατος ποιητὴς τῆς Κερκύρας, ἀναφερόμενος ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως.

3. Χαῖρις, γραμματικός, πατὴρ τοῦ Ἀπολλωνίου. Ἦν πιθανῶς σύγχρονος Διοδώρου τοῦ ἐκ Ταρσοῦ.

ΧΑΙΡΩΝ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς πρόσωπα:

1. Χαίρων ἢ Χάρων, Λακεδαιμόνιος, ἀνήκων, καθὰ φαίνεται εἰς τὴν μερίδα τοῦ Νάβιδος, διότι εὑρίσκετο ἐν Ρώμῃ τῷ 183 π. Χ. ὡς ἀντιπρόσωπος ἐκείνων, οἵτινες ἐξωρίσθησαν ἢ εἰς θάνατον κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, ὅτε κατέλαβον οὗτοι τὴν Σπάρτην τῷ 188 π. Χ. καὶ ἀποκατέστησαν τοὺς ἐξορισθέντας ἐχθροὺς τοῦ τυράννου. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐπετεύχθη ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χαίρωνος. Εἶτα ἐγένετο πάλιν εἷς τῶν πρέσβεων, οἵτινες ἀπεστάλησαν εἰς Ρώμην τῷ 181 π. Χ. ἵνα πληροφορήσωσι τὴν Γερουσίαν περὶ τῆς νέας παραδοχῆς τῆς Λακεδαίμονος διὰ 2αν ἤδη φορὰν ἐν τῇ ἀχαικῇ ὁμοσπονδίᾳ καὶ περὶ τῶν ὅρων τῆς ἑνώσεως. Ὁ Πολύβιος παρίστησιν αὐτὸν ὡς εὐφυᾶ νέον, ἀλλ' ἀκόλαστον δημαγωγόν· κατὰ συνέπειαν ἀναφαίνεται κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἐξασκῶν εἶδος βραχείας τυραννίας ἐν Σπάρτῃ, σπαταλῶν τὰ δημόσια χρήματα καὶ διανέμων γαίας, ἀδίκως καταληφθείσας, εἰς τοὺς κατωτάτους τοῦ λαοῦ. Ὁ Ἀπολλωνίδης καὶ ἄλλοι πρὸς τοῦτο ἐντεταλμένοι διωρίσθησαν νὰ παρακωλύσωσι τὰς τοιαύτας αὐτοῦ ἐνεργείας καὶ νὰ ἐξετάσωσι τοὺς δημοσίους ἀπολογισμούς, ἀλλ' ὁ Χαίρων ὑπενήργησε τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀπολλωνίδου, ἐφ' ᾧ καί, εἰς δίκην ἐναχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς.

2. Χαίρων, Μεγαλοπολίτης, ἀποσταλεὶς μικρὸν πρὸ τῆς γεννήσεως Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου (356 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἵνα συμβουλευθῇ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν περὶ τοῦ ὄφεως, ὅνπερ εἶδε μετὰ τῆς Ὀλυμπιάδος ἐν τῷ θαλάμῳ αὐτῆς. Οὗτος ἦν πιθανῶς ὁ Χαίρων, ὃς ἀναφέρεται ὡς ὁρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τύραννος τῆς Πελλήνης καὶ περὶ οὗ ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει ὅτι ἦτο μαθητὴς τοῦ τε Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοκράτους. Λέγεται ὅτι ἐν Πελλήνῃ λίαν τυραννικῶς προσηνέχθη, ἐξορίζων τοὺς ἐν τῇ πολιτείᾳ προέχοντας καὶ παραδίδων τὴν περιουσίαν καὶ τὰς συζύγους αὐτῶν εἰς τοὺς

δούλους τούτων. Ὁ Ἀθήναιος κατὰ τὸν συνήθη ἀπαθῆ αὐτῷ τρόπον θεωρεῖ τὴν σκληρότητα καὶ τὰς καταπείσεις τοῦ Χαίρωνος τούτου ὡς φυσικὸν ἀποτέλεσμα τῶν ἐν τῇ «Δημοκρατίᾳ» καὶ ἐν τοῖς «Νόμοις» ἀρχῶν τοῦ Πλάτωνος.

ΧΑΙΡΩΝΕΙΑ, πόλ. κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Βοιωτίας πρὸς τὰ ὅρια τῆς Φωκίδος, ὅμορος οὖσα πρός τε τὸν Ὀρχομενὸν πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς τὴν Λεβαδείαν κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν αὐτῆς. Πρότερον ἐκαλεῖτο Ἄρνη ἀπὸ Ἄρνης τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἰόλου, εἶτα δὲ μετωνομάσθη Χαιρώνεια ἀπὸ Χαίρωνος υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Θηροῦς κατὰ τὴν μυθολογίαν. Ὁ Ὅμηρος καλεῖ αὐτὴν διὰ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος Ἄρνην («οἵτε πολυστάφυλον Ἄρνην ἔχον»). Ὑπεράνω τῆς πόλεως ἦν κρημνός, Πετραχὸς καλούμενος, ἔνθα ἐδόξαζον ὅτι ὁ Κρόνος, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τῆς Ρέας, κατέπιε πέτραν ἀντὶ τοῦ Διός· καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἦν ἄγαλμα τοῦ Διός. Ἐν Χαιρωνείᾳ κατεσκεύαζον μῦρα ἀπὸ ἀνθέων κρίνου καὶ ῥόδου καὶ ναρκίσσου καὶ ἴρεως, δι' ὧν ἐθεράπευον τὰς ἀλγηδόνας. Διὰ τῆς χώρας τῆς Χαιρωνείας ἔρρεεν ὁ Κηφισσός, κατερχόμενος ἐκ Φωκίδος. Ἦτο δὲ πόλις ὠχυρωμένη, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐπισημότητα εἶχεν αὐτὴ καθ' ἑαυτήν. Ἡ ἐπίκαιρος ὅμως αὐτῆς θέσις, κατὰ τὴν εἰς Βοιωτίαν εἴσοδον κειμένης, καθίστα μὲν αὐτὴν λόγου ἀξίαν, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ κακοδαίμονα, διότι ἕνεκα τῆς ἐπιτηδειότητος τοῦ τόπου πρὸς ἀντιπαράταξιν στρατευμάτων ἐγένετο πολλάκις τὸ θέατρον μεγάλων μαχῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι, στρατηγοῦντος Τολμίδου τοῦ Τολμαίου, ἐκυρίευσαν αὐτὴν πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (447 π. Χ.) καὶ ἐξηνδραπόδισαν τοὺς κατοίκους. Κατὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον ἡ Χαιρώνεια ἀντέστη μὲν κατὰ τοῦ Ὀνομάρχου, ἀλλ' ἐκυριεύθη βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Φαλαίκου, υἱοῦ αὐτοῦ. Πασίγνωστος δὲ εἶναι ἡ κατὰ τὴν Χαιρώνειαν (338 π. Χ.) περιβόητος μάχη, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ἀμύντου, νικήσας κατὰ κράτος τοὺς Ἀθηναίους, Θηβαίους καὶ Κορινθίους ἐγένετο κύριος τῆς Ἑλλάδος. Παρὰ τὴν πόλιν ἐφαίνετο τὸ πολυάνδριον τῶν ἐν τῇ μάχῃ πεσόντων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἵστατο λέων. Κατὰ τὸ 86 π. Χ. ὁ Σύλλας ἐκέρδησε παρὰ τὴν Χαιρώνειαν νίκην μεγάλην κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Μιθριδάτου, συγκειμένου ἐκ πολλῶν μυριάδων. Τὴν μάχην ταύτην διὰ μακρῶν πριγράφει ὁ Πλούταρχος, ὅστις ἐγεννήθη ἐνταῦθα τῷ 48 μ. Χ. καὶ ἐν αὐτῇ ἀπέθανεν, εἰς γῆρας βαθὺ καταντήσας. Ἐπὶ τῆς Χαιρωνείας κεῖται νῦν τὸ χωρίον Κάπραινα μετὰ 310 κατοίκων, ἀπέχον 2 ὥρ. ἀπὸ Λεβαδείας. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας σώζεται ἕδρα μαρμάρινος, ἣν καλοῦσι Θρόνον τοῦ Πλουτάρχου· ἐπὶ δὲ τῶν πλευρῶν τοῦ ὄρους Θουρίου ἢ Ὀρθοπαγίου φαίνεται τὸ μικρὸν μὲν ἀλλὰ καλῶς διατετηρημένον θέατρον· ἄνωθεν δὲ τούτου τὰ ἐρείπια τῆς ἀκροπόλεως. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον λείψανον ἦν ὁ μαρμάρινος λέων τῆς Χαιρωνείας, ὅστις ἵστατο ἐπὶ τοῦ πολυανδρίου τῶν ἐν τῇ κατὰ Φιλίππου μάχῃ πεσόντων Βοιωτῶν. Τοῦτον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἀνετίναξαν διὰ πυρίτιδος, ἀλλὰ διεσώθησαν τὰ τεμάχια αὐτοῦ. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ὠνομάσθη ὁ νῦν δῆμος Χαιρωνείας, ὑπαγόμενος εἰς τὸν νομὸν Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ ἔχει πρωτεύουσαν τὰ Δαύλια, χωρία δέ, τὸν Ἅγιον Βλάσιον, Βισδάρδι, Καζνέσι καὶ Κάσραιναν μετὰ 2,780 κατοίκων ἐν ὅλῳ.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη. Ὅτε τῷ 346 ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ἐτιμώρησε τὴν ἱεροσυλίαν τῶν Φωκέων καὶ ἐγένετο κύριος τοῦ ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου ἠναγκάσθησαν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ δεχθῶσιν ὁπωσδήποτε τὰ γενόμενα, ἀλλ' ὁ μὲν Φίλιππος, μὴ ἀρκούμενος καὶ εἰς τὰς ἐπιτυχίας ἐκείνας, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔπαυσεν ἐπιδιώκων τὴν παντελῆ ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σκοποῦ. Καὶ ἔνθεν μὲν ἐνισχύετο ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, προστατεύσας τῷ 344 τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς Ἀρκάδας καὶ τοὺς Ἀργείους ἐναντίον τῶν διαρκῶν προσβολῶν τῶν Σπαρτιατῶν, ἔνθεν δὲ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς καθυποταξέως τῆς Θρᾴκης ἐξεστράτευσε τῷ 351 ἐναντίον τῆς Περίνθου καὶ τοῦ Βυζαντίου. Οἱ Ἀθηναῖοι, συμμαχούντων καὶ τῶν Χίων, τῶν Κώων καὶ τῶν Ροδίων, θέλοντες νὰ προλάβωσι τὴν ἦτταν τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου πιεζομένων δύο τούτων πόλεων, ἀπέστειλαν πρῶτον τὸν Χάρητα, εἶτα δὲ τὸν Φωκίωνα (ἴδε ΦΩΚΙΩΝ), ὅστις καὶ ἐπέτυχε ν' ἀναγκάσῃ τὸν Φίλιππον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ τε Βυζαντίου καὶ τῆς Περίνθου. Ἐπειδὴ δὲ ἐκτὸς τῶν Ροδίων, τῶν Κώων καὶ τῶν Χίων καὶ

ὁ τῆς Περσίας βασιλεὺς συνέδραμεν εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτῶν, ὁ Φίλιππος καλὸν ἡγήσατο νὰ παραιτηθῇ ἐπί τινα χρόνον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου αὐτοῦ, συνομολογήσας συνεπῶς τῷ 339 εἰρήνην μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων καὶ γινώσκων ὅτι ἡ κατάστασις, ἐν ᾗ διετέλουν τότε τὰ πράγματα θὰ προὐκάλει μετ' οὐ πολὺ λίαν ἁρμοδίους εὐκαιρίας πρὸς πραγμάτωσιν τῶν πόθων αὐτοῦ. Εἰς τὰ τοιαῦτα σχέδια τοῦ Φιλίππου οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε καὶ ὁ ῥήτωρ Αἰσχίνης, ὅστις, ἀναμνησθεὶς ὅτι οἱ Λοκροὶ τῆς Ἀμφίσσης εἶχον διαπράξει ἱεροσυλίαν, καλλιεργήσαντες ἱερὰν γῆν τῶν Δελφῶν, προὐκάλεσε τὴν ἕνεκα τῆς ἱεροσυλίας ταύτης καταδίκην αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου. Ὁ Φίλιππος, βλέπων ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς καταδίκης ταύτης λίαν ἐβράδυνεν, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς καὶ ἐν μεγάλῃ σπουδῇ στρατεύσας μετὰ 30,000 πεζῶν καὶ 2,000 ἱππέων ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐκυρίευσε πάραυτα καὶ τὴν Ἄμφισσαν καὶ τὴν ἐν Φωκίδι Ἐλάτειαν πρὶν οἱ Ἀθηναῖοι κατορθώσωσιν, ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους προτρεπόμενοι, νὰ συγκροτήσωσι κοινὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Ὁπωσδήποτε παρὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ Φωκίωνος ἡ συμμαχία αὕτη διὰ τῶν συμβουλῶν τοῦ Δημοσθένους ἐπετεύχθη μετ' ὀλίγον, προσχωρησασῶν εἰς αὐτὴν τῶν τε Θηβῶν καὶ ἑτέρων μικροτέρων χωρῶν. Τῇ 3 αὐγούστου τοῦ 338 οἱ δύο στρατοὶ εὑρίσκοντο ἀντιμέτωποι ἐν Χαιρωνείᾳ τῆς Βοιωτίας. Αἱ δυνάμεις τῶν συμμάχων Ἑλλήνων ἦσαν πράγματι ἀνώτεραι τῶν τοῦ Φιλίππου, ἀλλ' ἡ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀσκήσεως καὶ ἡ δι' ἰδιαιτέρας τακτικῆς τοῦ Φιλίππου ὑπεροχὴ τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ ἀπεφάσισε τὴν μάχην. Οἱ ἀριθμητικῶς ὑπερέχοντες Ἕλληνες ἡττήθησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶς ἐξοχωτέρων ἀνδρῶν τοῦ Φιλίππου, ἐξηφανίσθη δὲ καὶ ὁ ἱερὸς τῶν Θηβαίων λόχος, ἐκ τῶν 300 ἀνδρῶν τοῦ ὁποίου οὐδὲ εἷς ὑπεχώρησε· τὴν νίκην ταύτην τοῦ Φιλίππου προὐκάλεσε κυρίως ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου Ἀλέξανδρος, ὅστις, κατατροπώσας τοὺς Θηβαίους, καθ' ὧν εἶχε παραταχθῇ, συνεπήγαγε καὶ τὴν φυγὴν τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν Χάρητος καὶ Λυσικλέους. Ἐν τοῖς σωθεῖσι δὲ ἐκ τῆς μαχης ταύτης συγκατελέγετο καὶ ὁ Δημοσθένης. Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ αὕτη νίκη κατέστησε τὸν Φίλιππον κύριον συμπάσης τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Φίλιππος ἐπεδόθη εἶτα εἰς τιμωρίαν τῶν Θηβαίων, θανατώσας ἢ ἐξορίσας τοὺς πρωταιτίους, οἵτινες εἶχον μεταβάλει τὴν φιλικὴν πρότερον τῶν Θηβῶν πολιτείαν εἰς ἐχθρικὴν πρὸς αὐτόν, διαρρυθμίσας ὡς ἐβούλετο τὴν κυβέρνησιν τῆς πόλεως καὶ τάξας μακεδονικὴν φρουρὰν ἐν Καδμείᾳ. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀναγνωρίσαναες τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, ἐλυτρώθησαν μὲν τῆς τιμωρίας ἔτυχον δ' ἐπιεικείας ἐκ μέρους τοῦ Φιλίππου συνομολογήσαντες καὶ εἰρήνην μετ' αὐτοῦ. Ὁ Φίλιππος λίαν ἐπιεικῶς ἐνέγει πρὸς πάντας τοὺς Ἕλληνας προσηνέχθη, ἀπολύσας ἄνευ λύτρων τοὺς ἐν Χαιρωνείᾳ συλληφθέντας αἰχμαλώτους καὶ ἐπιτρέψας τὴν αὐτονομίαν τῶν πόλεων ἐκείνων, ὅσαι προθύμως ὡς ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος αὐτὸν ἀνεγνώρισαν. Μόνη ἡ Σπάρτη δὲν ἠθέλησε νὰ ὑποταχθῇ ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ Φίλιππος ὅμως εἰσήλασε μὲν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ πολυειδῶς ἐταπείνωσε τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε καὶ καθ' ὁλοκληρίαν νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτούς, ἅτε ἐπιδιώκων κυρίως τὴν συμπλήρωσιν τῆς μεγάλης ἀρχικῆς αὐτοῦ ἰδέας. Ἐπιθυμῶν λοιπὸν πανηγυρικῶς, οὕτως εἰπεῖν, νὰ κυρώσῃ ἡ Ἑλλὰς τὴν γενικὴν αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἡγεμονίαν, συνεκάλεσεν εἰς Κόρινθον κοινὴν τῶν Ἑλλήνων συνέλευσιν, ὅπου, διακηρύξας ὅτι προτίθεται νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων ἀδελφῶν, πρὸς ἐκδίκησιν δὲ τῆς προτέρας ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐπιδρομῆς τοῦ Ξέρξου, ἀνηγορεύθη ἐπὶ τούτῳ παμψηφεὶ αὐτοκράτωρ στρατηγὸς τῆς Ἑλλάδος. Μολονότι δὲ ἐκ τῆς ἐπισήμου οὕτως εἰπεῖν ταύτης πράξεως ἔλιπεν ἡ τῆς Σπάρτης ψῆφος, ἡ πόλις ὅμως αὕτη εἶχεν ἀποβῆ τοσοῦτον μικρὰ καὶ ἀσήμαντος πλέον, ὥστε ὁ Φίλιππος οὐδὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ ἐκ τῆς ἐκ μέρους αὐτῆς ἀντιπολιτεύσεως. Τοιουτοτρόπως κυρωθείσης τῆς ἑνώσεως σύμπαντος τοῦ ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν ἡγεμονίαν, ἐπῆλθον βραδύτερον τὰ μεγαλουργήματα ἐκεῖνα, δι' ὧν μετεδόθη μὲν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς Ἀνατολῆς ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀνάπτυξις, ἐπετεύχθη δὲ εἶτα καὶ ἡ ἁρμοδία διάπλασις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ὅπως εὐχερίστερον καὶ ἀποτελεσμα-

τιχώτερον δεχθῇ τὴν θείαν τοῦ χριστιανισμοῦ διδασκαλίαν.

ΧΑΚΕΝ ἢ ΧΑΓΚΕΝ (Hacken ἢ Haggen), ὄρος τῆς Ἑλβετίας, διασχιζόμενον ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Σβὶτς-Ἀινζήιδελν, οὗ δύο τῶν κορυφῶν ἔχουσιν ὕψος 1,949 μέτρων, ὁ δὲ λαιμὸς 1,453 μέτρων.

ΧΑΚΛΟΥΤΤ (Ριχάρδος Hackluyt), ἄγγλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1535 ἐν Ἔυτον τοῦ Χερφορδσάιαρ, καὶ ἀποθ. τῷ 1616, μεγάλην προσκτησάμενος φήμην ἐπὶ ταῖς γεωγραφικαῖς αὐτοῦ γνώσεσι. Γενόμενος καθηγητὴς τῆς ναυτικῆς ἱστορίας ἐν Ὀξφόρδῃ, κατέστη τὸ μαντεῖον πάντων τῶν θαλασσοπόρων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Μία νῆσος, ἓν ἀκρωτήριον καὶ εἷς ποταμὸς φέρουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Συνέγραψε δὲ τοὺς «Κυριωτέρους διάπλους καὶ τὰ κυριώτερα ταξείδια καὶ τοὺς πλοῦς τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους». (Λονδῖνον, 1589, 1598, 1599 καὶ 1603, εἰς 3 τόμ.), ἔργον λίαν ἐκτιμώμενον.

ΧΑΚΝΕΗ (Hackney), συνοικία τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Μίδλσεξ εἰς ἀπόστασιν 5 χιλιαμέτρων ΒΑ τοῦ Λονδίνου, οὗτινος ἀποτελεῖ καὶ εἶδος προαστείου. Κάτ. 32,000. Θερμοκήπια καὶ φυτοκομεῖα τὰ ἄριστα τοῦ βασιλείου. Ἱεροσπουδαστήρια τῆς αἱρέσεως τῶν ἀνεξαρτήτων. Ὀρφανοτροφεῖον. Ἐνταῦθα κατεσκευάσθησαν ἴσως καὶ αἱ πρῶται πρὸς ἐκμίσθωσιν ἅμαξαι, αἵτινες καλοῦνται ἀγγλιστὶ *hackney-coaches*.

ΧΑΚΟΔΑΔΗ, πόλις τῆς Ἰαπωνίας εἰς τὴν νοτίαν ἄκραν τῆς νήσου Γεζὼ ἢ Ματσμάι, ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τοῦ πορθμοῦ Σαγκάρ. Κάτ. 28,000. Ὡραῖος λιμήν, ἀνοιχθεὶς διὰ τῆς τοῦ 1854 συνθήκης εἰς τὰ πλοῖα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τοῖς Ἄγγλοις καὶ Ρώσοις διὰ τῆς τοῦ 1855, τοῖς Ὁλλανδοῖς διὰ τῆς τοῦ 1857 καὶ τέλος τοῖς Γάλλοις διὰ τῆς τοῦ 1858.

ΧΑΛΑΖΟΦΥΛΑΚΕΣ, ἱερεῖς, συστηθέντες ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Κλέωνος, ἵνα παρατηρῶσι καὶ ἀποτρέπωσι τὰς θυέλλας. Ἐξιλέουν δὲ τοὺς θεοὺς διὰ θυσίας ἀμνοῦ ἢ καὶ ὄρνιθος ἢ καὶ διὰ κεντήματος, προκαλοῦντος τὴν ἐκροὴν αἵματος ἐκ τοῦ δακτύλου.

ΧΑΛΑΖΩΝΙΟΝ, χωρίον τῆς Μεσσηνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἐράνης τῆς Τριφυλίας, ἀπέχον δὲ τῶν Φιλιατρῶν ΒΑ ὥρ. 2. Κάτοικοι 232.

ΧΑΛΑΜΠΡΕΖΑ, χωρίον τῆς Μεσσηνίας, κείμενον ἐν Πυλίᾳ καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Βουφράδος, οὗ τῆς ἕδρας, τοῦ Χαντζῆ, ἀπέχει ὥρ. 1. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατ.

ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΝ, χωρίον τῆς Ἀττικῆς, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων καὶ κείμενον ΒΑ τῶν Ἀθηνῶν εἰς ἀπόστασιν ὥρ. 1 1/2. Οἰκεῖται ὑπὸ 558 κατοίκων. Τὸ χωρίον καὶ τὰ πέριξ αὐτοῦ εἶναι κατάφυτα. Προϊόντα παράγει δημητρ. καρπούς, οἶνον, ἔλαιον καὶ ὀπώρας. Παρ' αὐτῷ εἰς ἀπόστασιν 4,400 μέτρων ἀπ' Ἀθηνῶν κεῖται ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν-Λαυρίου.

ΧΑΛΑΝΔΡΙΤΣΑ, κώμη τῆς Ἀχαΐας, κειμένη κατὰ τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Παναχαϊκοῦ καὶ πρὸς Ν τῶν Πατρῶν, ὧν ἀπέχει ὥρ. 5. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ δήμου Φαρῶν καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 725 κατοίκων. Προϊόντα δημητρ. καρποί, οἶνος, ἔλαιον, βάμβαξ καὶ σήσαμον. Τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Φαρῶν κεῖνται πρὸς τὸ ΝΔ αὐτῶν ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ Πείρου, εἰς ἀπόστασιν 45′ ἀπὸ τῆς Χαλανδρίτσας.

ΧΑΛΑΝΗ ἢ ΧΑΛΜΑΙ, πόλις τῶν Χαλδαίων, καταχτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Νεβρώδ, περὶ ἧς ὑποτίθεται ὅτι ἦν ἡ μετὰ ταῦτα Κτησιφών, χειμερινὸν ἐνδιαίτημα τῶν βασιλέων τῶν Πάρθων, παρὰ τὸν Τίγρητα κειμένη καὶ ἀπέχουσα κάτωθεν τῆς Νεμρούδ περὶ τὰ 40 μίλια. Ἄλλοι ὑποθέτουσιν ὅτι ἦν αὕτη ἡ Ναφφέρ, ἧς τὰ ἐρείπια σώζονται πρὸς Α τοῦ Εὐφράτου εἰς ἀπόστασιν 30 μιλίων ἀπὸ τῆς σημερινῆς κοίτης αὐτοῦ καὶ 60 περίπου πρὸς τὰ ΒΔ τῆς Βάρκας.

ΧΑΛΑΣΜΕΝΗ, κώμη τῆς νήσου Αἰγίνης, ὑπαγομένη εἰς τὸν ὁμώνυμον τῇ νήσῳ δῆμον καὶ ἀπέχουσα τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ 45′ πρὸς ἀνατολάς. Οἰκεῖται ὑπὸ 787 κατοίκων. Προϊόντα, κριθή, σῖτος, ἔλαιον, ἀμύγδαλα, οἶνος, λεμόνια, βάμβαξ, σῦκα, μέλι κλπ.

ΧΑΛΑΣΤΡΑ, πόλις ἀρχαία τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Μυγδονίας, κειμένη περὶ τὸν Θερμαῖον κόλπον καὶ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ, ἔχουσα παρ' αὐτὴν μικρὰν λίμνην ὁμώνυμον, τὴν νῦν Γιαντζιλὰρ καλουμένην, ἐξ ἧς οἱ κάτοικοι ἐξάγουσιν ἅλας. Ἡ πόλις αὕτη, κτισθεῖσα πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἔσχε τὸ ὄνομα ἔκ τινος νύμφης Χαλάστρας· οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἠσχολοῦντο εἰς τὴν ἁλιείαν. Ὁ Κάσσανδρος κατὰ τὸ 315 π. Χ. ἔλαβε μέρος τῶν κατοίκων αὐτῆς, τοὺς ὁποίους συνῴκισεν εἰς τὴν νεόδμητον

Θεσσαλονίκην. Τὴν θέσιν ταύτην ἐπέχει σήμερον ἡ Κολακιά, κώμη, πεδιὰς καὶ πρωτεύουσα τῆς Καμπανίας, ἀπέχουσα 3 ὥρας ΝΔ τῆς Θεσσαλονίκης μετὰ 300 οἰκογενειῶν χριστιανικῶν. Παρ' αὐτὴν ἔρεεν ἄλλοτε ὁ Ἀξιὸς (Βαρδάρ), ἀλλ' οὗτος, ἐγκαταλείψας τὴν ἀρχαίαν κοίτην, ἐτράπη μεσημβρινώτερον. Πρὸ τινων ἐτῶν ὡς ἐνοχλουμένη ὑπὸ τῶν πλημμυρῶν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ ἀποκλειομένη ὡς νῆσος ὑπὸ τῶν δύο βραχιόνων αὐτοῦ, ἐγκατελείφθη ὑπὸ 100 οἰκογενειῶν, μετοικησασῶν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Κασσάνδραν· εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν παρέκειτο τῇ ἀκτῇ, ἧς νῦν ἀπέχει 1 $^1/_2$ ὥραν, χωριζομένη ὑπὸ ἑλώδους ἐκτάσεως. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς καὶ σήμερον ἔτι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἁλιείαν, ἔχοντες ὡς καλλίτερον αὐτῶν ἰχθυοτροφεῖον ἢ κέντρον τὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

ΧΑΛΑΦ, βασιλεὺς τοῦ Σεγιστὰν (ἀνατολικῆς Περσίας) ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Σοφαριδῶν, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 964 1003 μ.Χ. Εὑρέθη εἰς διαρκεῖς πολέμους μετὰ τῶν βασιλέων τῆς Περσίας καὶ ἡττηθεὶς ὑπὸ Μαχμούτ, ἡγεμόνος τῆς Γάζνας, ἀπέθανεν εἰς τὰς φυλακὰς τῷ 1009.

ΧΑΛΑΧ, γ ῆ ρ α ς, ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Ἀσσυρίας, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀσσοὺρ ἢ Νεβρὼδ, ἴσως δὲ καὶ πρωτεύουσα ἐπί τινα χρόνον τῆς Ἀσσυρίας, ἀμφιβόλου δὲ νῦν τοποθεσίας, καθόσον τινὲς μὲν ὑποτιθέασιν ὅτι τὰ παρὰ τὸν Τίγρητα, 40 δὲ μίλια κάτωθι τῆς Νεμρούδ, σωζόμενα ἐρείπια τριῶν μιλίων περιφερείας εἶναι ἡ πόλις αὕτη, τοῦθ' ὅπερ εἰκασία μόνον τυγχάνει, ἄτε ἐλλειπούσης σχετικῆς τινος πρὸς τοῦτο μαρτυρίας ἢ καὶ ἐνδείξεως, ἄλλοι δὲ φρονοῦσιν ὅτι τὰ ἐν Νεμροὺδ ἐρείπιά εἰσιν ἐρείπια τῆς πόλεως ταύτης. Καὶ ταῦτα δὲ ἔχουσιν ἔκτασιν 4,000 περίπου στρεμμάτων γῆς, περικυκλουμένης ὑπὸ ἐρειπίων παραλλήλογράμμου τείχους, φέροντος πολλοὺς ἐν ἐρειπίοις καὶ τούτους πύργους καὶ πυλῶνας. Ἐκ τοῦ τὰ ἐρείπια ταῦτα περιέχοντος ἐδάφους σπουδαῖος εἶναι ὁ ἐξ ἀνακτόρων, ναῶν καὶ πύργου ἢ πυραμίδος ἀποτελούμενος λόφος, ἔχων μῆκος 600 περίπου ποδῶν καὶ ὕψος περὶ τοὺς 140.

ΧΑΛΒΑΤΣΟΝ, χωρίον τῆς Μεσσηνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἀριστομένους, οὗ τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης ἀπέχει ὥρ. 3, οἰκούμενον ὑπὸ 340 κατοίκων.

ΧΑΛΒΕΡΣΤΑΤΗ (Halberstadte), πόλις τῆς Πρωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σαξωνίας ἐπὶ τοῦ Ὀλζέμμου, ἀπέχουσα 54 χιλιάμετρ. ΝΔ τῆς ἀντιβασιλείας Μαγδεβούργου, ἐπί τινος διακλαδώσεως τῆς ἀπὸ Μαγδεβούργου εἰς Βρουνσβίκην σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ὑπὸ τὴν 51^0 54′ 6″ Β πλάτ. καὶ 8^0 43′ Α μήκους. Κάτοικοι 27,800. Πρωτεύουσα περιφερείας. Ἐφετεῖον, δικαστήρια, γυμνάσιον, δημοτικὴ σχολή, σχολὴ κωφαλάλων. Φιλολογικὸς σύλλογος, βιβλιοθήκη, ἐπιστημονικαὶ συλλογαί. Ἐν αὐτῇ διακρίνονται αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν, ᾠκοδομημέναι κατὰ γοτθικὸν ρυθμόν, ὁ ὡραῖος μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος, αἱ ἐκκλησίαι τῆς Παναγίας τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος, τὸ ἀρχαῖον μέγαρον, τὸ δημαρχεῖον, ἡ μία τῶν συναγωγῶν κλπ. Ἐργοστάσια ἐριούχων, μαλλίνων ὑφασμάτων, κηρίων, χειροκτίων κλπ. Ἐν τοῖς πέριξ ὑπάρχουσι τὰ ὡραιότερα μέρη τῶν ὀρέων Χάρτς. Ἡ ἀρχὴ τῆς πόλεως ταύτης ἀνέρχεται εἰς Κάρολον τὸν Μέγαν τῷ 780· ἡ ἐπισκοπὴ δέ, ἡ ἱδρυθεῖσα τῷ 814, ἐξελαϊκώθη διὰ τῆς τῷ 1648 εἰρήνης τῆς Οὐεστφαλίας καὶ παρεχωρήθη ὑπὸ τὸν τίτλον ἡγεμονίας εἰς τὸν ἐκλέκτορα τοῦ Βραδεβούργου εἰς ἀνταλλαγὴν τμήματος τῆς Πομερανίας, παραχωρηθέντος τοῖς Σουηδοῖς. Ἡ Χαλβερστάτη ἀνῳκοδομήθη τῷ 898 ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἀρνούλου. Τῷ 1134 ὑπῆρξεν ἡ ἕδρα Διαίτης, συγκροτηθείσης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίου τοῦ Β′, τῷ 1420 οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐστασίασαν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου, ὅστις διετηρήθη ἐν αὐτῇ τῇ βοηθείᾳ τῶν Μαγδεβουργίων. Πολλὰ ὑπέστη κατὰ τὸν Ἑπταετῆ πόλεμον, ὅτε καὶ πολλάκις κυριευθεῖσα καὶ ἀνακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Γάλλων καὶ τῶν συμμάχων (1757—60), προσηρτήθη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Οὐεστφαλίας τῷ 1807, ἐάλω δὲ αὖθις τῷ 1813 ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Βρουνσβίκης—Ἔλς.

ΧΑΛΔΑΙΑ, ἀρχαία χώρα τῆς δυτικῆς Ἀσίας, βορειοανατολικῶς τῆς Ἀραβίας παρὰ τὸν περσικὸν κόλπον καὶ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Εὐφράτου καὶ Τίγρητος. Τὸ ὄνομα τοῦτο συνήθως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ Λατίνοις ἐστὶ συνώνυμον τῇ Βαβυλωνίᾳ, ἔστι δ' ὅτε περιορίζεται μόνον, ὡς παρὰ Πτολεμαίῳ, εἰς μικρὰν ἔκτασιν τῆς χώρας, μεταξὺ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου καὶ τῆς ἐρήμου Ἀραβίας μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου,

τουτέστιν εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Βαβυλωνίας. Πολλάκις παρὰ τοῖς Ἑβραίοις τῷ ὀνόματι Βαβυλωνία καὶ Σενναὰρ χαρακτηρίζεται ἅπασα ἡ μεγάλη πεδιάς, ἡ ἐκτεινομένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Τίγρητος καὶ Εὐφράτου μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ἀρμενικοῦ ὀροπεδίου, περιλαμβάνουσα, ὡς εἰκός, τὴν Μεσοποταμίαν. Ἀλλὰ συνηθέστερον Χαλδαία ἢ Βαβυλωνία ἐκαλεῖτο τὸ νῦν Ἰράκ-Ἀραβί, περιοριζομένη πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ Μηδικοῦ τείχους, ἔνθα μᾶλλον οἱ δύο ποταμοὶ πλησιάζουσιν ἀλλήλοις. Ἐν τῷ Βιβλικῷ λεξικῷ τοῦ Σμὶθ ἀπαντᾷ σπουδαῖον ἄρθρον τοῦ ἄγγλου Ρεουλινσῶνος περὶ Χαλδαίας καὶ Χαλδαίων. Κατ' αὐτὸν ἡ λέξις Χαλδαία παρεμορφώθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἐκ τῆς ἐθνικῆς λέξεως Χασδίμ, δι' ἧς ἡ Βίβλος χαρακτηρίζει τοὺς κατοικοῦντας τὴν πρὸς νότον τῆς Βαβυλῶνος χώραν. Ἡ Χαλδαία, ἧς τὸ ἔδαφος ἐσχηματίσθη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τῆς ἰλύος τοῦ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου, φημίζεται ὑπὸ τῶν πλείστων συγγραφέων ὡς ἐξαιρέτως γόνιμος, ἐνομίζετο δ' ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς ἡ μόνη γνωστὴ χώρα, ἔνθα ὁ σῖτος ἐφύετο αὐτομάτως. Ὁ Βηρώσιος ὁμολογεῖ ὅτι ὁ σῖτος, ἡ κριθή, τὸ σήσαμον, οἱ φοίνικες, αἱ μηλέαι καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα ἦσαν αὐτοφυῆ. Πρὸ πάντων δ' ἡ Χαλδαία ἦν ἡ πατρὶς τοῦ φοίνικος, οὗ δένδρου μέγαν ὁ Στράβων ποιεῖται ἔπαινον, ὡς χορηγοῦντος τοῖς κατοίκοις τροφήν, οἶνον, ὄξος, γλύκυσμα κλπ. Ὁ Ἡρόδοτος μαρτυρεῖ ὡσαύτως ὅτι ἅπασα ἡ πεδιὰς ἐκαλύπτετο ὑπὸ φοινίκων· ὁ δ' Ἀμιανὸς Μαρκελλῖνος λέγει ὅτι ἀφ' οὗ σημείου εἰσῆλθον τὰ στρατεύματα τοῦ Ἰουλιανοῦ μέχρι τοῦ περσικοῦ κόλπου, ἡ χώρα ἐκαλύπτετο ὑπὸ ὀπωροφόρων δασῶν. Ἀλλ' ἡ νῦν γῆ τῆς Χαλδαίας ἀπώλεσε τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς φυτικὴν λαμπηδόνα. Καθόλου δὲ τὸ ἔδαφος τῆς χώρας ἦν ὁμαλὸν καὶ ἐπίπεδον, μόλις ὑπὸ ἀσημάντων τινῶν λοφίσκων καὶ ἐρειπίων διακοπτόμενον, καὶ θερμὸν μὲν τὸ θέρος, τὸν δὲ χειμῶνα οὐχὶ ψυχρότερον τῶν 30° Φαρεναίτ· ἠρδεύετο δὲ ὑπὸ τῶν δύο ποταμῶν, Εὐφράτου καὶ Τίγρητος, ὑπὸ τῶν διωρύγων καὶ τεχνητῶν λιμνῶν. Τοὺς δὲ Χαλδαίους ἢ Χασδὶμ εὑρίσκομεν ἐν τῇ Βίβλῳ μέχρι τῆς εἰς Βαβυλῶνα αἰχμαλωσίας ὡς λαόν, κατοικοῦντα τὴν χώραν, ἧς πρωτεύουσα ἦν ἡ Βαβυλών. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ βιβλίου τοῦ Δανιὴλ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο ὄνομα ἄρχεται λαμβάνον διάφορον σημασίαν. Ἐν αὐτῷ οἱ Χαλδαῖοι κατατάσσονται μετὰ τῶν μάγων καὶ ἀστρονόμων καὶ φαίνονται ἀποτελοῦντες σύστημα ἱερατικόν, ἔχον ἰδίας θρησκευτικὰς ποιοθήσεις καὶ γλῶσσαν καὶ ἄρχον ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς Ἕλλησι συγγραφεῦσιν ἡ αὐτὴ παρατηρεῖται διαφορὰ τῆς σημασίας τῆς λέξεως. Οὕτως ἐνῷ ὁ Βηρώσιος, ὅστις ἦν ἐθαγενὴς συγγραφεύς, δίδωσι τῇ λέξει Χαλδαῖοι καθαρῶς δύναμιν ἐθνικῆς σημασίας, ὁ Ἡρόδοτος, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης καὶ ὁ Στράβων ὡς καὶ οἱ λοιποὶ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς ἐν τῇ λέξει Χαλδαῖοι εὑρίσκουσι σύστημα ἱερατικὸν καὶ φιλοσοφικόν. Ἐν τούτοις ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ Στράβων καὶ ὁ Πτολεμαῖος φαίνονται ἀκόμη ἐννοοῦντες διὰ τῆς λέξεως Χαλδαῖοι ἰδίαν ἐθνότητα, λέγοντες τούτους οἰκοῦντας ἰδίαν χώραν, συναφῆ τῷ Περσικῷ κόλπῳ καὶ τοῖς ἀραβικοῖς μεθορίοις. Ὁ Ρεουλινσὼν πιστεύει ὅτι πράγματι οἱ Χαλδαῖοι ἦσαν ἁπλῶς μία τῶν κουσχετικῶν φυλῶν, οἰκοῦσα τὴν μεταξὺ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου μεγάλην πεδιάδα, τὴν καλουμένην βραδύτερον Χαλδαίαν· παρατηρεῖ δ' ὅτι ἀρχικὴ αὐτῶν διατριβὴ ἦν τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς χώρας ταύτης, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ πρωτεύουσα αὐτῶν Οὖρ πρὸς νότον τοῦ Εὐφράτου, ἔνθα κατῴκησεν ὁ Ἀβραάμ, κληθεῖσα ἔπειτα Μουγαΐρ. Κατὰ μικρὸν οἱ Χαλδαῖοι οὗτοι προαχθέντες δυνάμει τε καὶ νοητικῇ ἀναπτύξει ἐξήσκησαν ἀληθῆ κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν φυλῶν, ὑπερισχύσαντος καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἐπὶ τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς χώρας. Τοῦτο δ' ἐγένετο οὐ πολὺν χρόνον πρὸ τῆς εἰς Βαβυλῶνα αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων. Οὕτω δ' ἡ λέξις Χαλδαῖοι ὡς ἐθνικὸν ὄνομα εἶχε δύο σημασίας· κατ' ἀρχὰς δλδ. ἐσήμαινε φυλήν, καὶ ἀργότερον πάντα τὸν λαόν, ἐφ' οὗ ἐξετείνετο ἡ ἐξουσία τῆς φυλῆς ταύτης. Ὁ Ρενάν, θέλων νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα πῶς ἡ λέξις Χαλδαῖοι, σημαίνουσα ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ λαὸν ἀποκλειστικῶς στρατιωτικόν, κατήντησεν ἐπὶ Ἡροδότου εἰς τὴν σημασίαν τῶν ἱερέων καὶ μετά τινας αἰῶνας νὰ σημαίνῃ σύστημα σοφῶν, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ Μῆδοι, μεθ' ὧν οἱ Χασδὶμ συνεδέοντο διὰ

στενῶν συγγενικῶν δεσμῶν εἶχον παρὰ ταῖς στρατιωτικαῖς τάξεσιν ἰδίαν τάξιν ἱερατικήν, ἀνάλογον πρὸς τοὺς Δρυΐδας. Τότε κατὰ τὸν Renan ἡ βάσις τοῦ λαοῦ τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῆς Νινευὶ ἦν σημιτική, ἐνῷ οἱ Χαλδαῖοι, οὓς ἀπαντῶμεν ἐν Βαβυλῶνι τὸν Z′ π.Χ. αἰῶνα, φαίνονται κλάδος, ἀποσπασθεὶς τῆς ἰρανίας ἢ περσικῆς οἰκογενείας, ἥτις δισχίλια ἔτη π. Χ. εἶχεν ἀποκατασταθῇ ἐπὶ τῶν καρδουχικῶν ὀρέων, ἔνθα καὶ μέχρι τοῦ νῦν δύναταί τις ν' ἀνεύρῃ αὐτόν. Ὅθεν οἱ Κοῦρδοι καὶ οἱ Χασδὶμ ἢ Χαλδαῖοι ἔχουσι τὴν αὐτὴν καταγωγήν. Συμβιβάζοντες δὲ καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ρεουλινσῶνος, ἰσχυριζομένου ὅτι οἱ Χαλδαῖοί εἰσι κουσχιτικῆς καταγωγῆς, βασίζοντος δὲ τὴν γνώμην ταύτην ἐπὶ τῆς γλωσσικῆς ἀναλογίας τῶν Χαλδαίων μετὰ τῆς τῶν ἀρχαίων Αἰθιόπων, ὡς ἐξ αὐθεντικῶν μνημείων δῆλον γίνεται, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ μὲν σημιτικὴ διάλεκτος ὑπερίσχυσεν ἐν τῇ κοινῇ χρήσει, ἡ δὲ ἀρχαία κουσχιτικὴ διετηρήθη ὡς γλῶσσα τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς θρησκείας. Διὰ τοῦτο ὁ Δανιὴλ ποιεῖται λόγον περὶ ἰδιαιτέρας τῶν Χαλδαίων γλώσσης, ἣν κατὰ μικρὸν ἀπέμαθον τὰ πλήθη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἀσσυρίων. Πάντες δ' οἱ ἐπιδοθέντες εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας ταύτης χαλδαϊκῆς γλώσσης ἐπὶ σκοπῷ θρησκευτικῷ καὶ ἐπιστημονικῷ διακρίνονται ἀμέσως τῷ ὀνόματι Χαλδαῖοι, τοὐτέστιν ἄνδρες σπουδάζοντες καὶ γινώσκοντες τὴν χαλδαϊκήν, ὅπως νῦν λέγομεν ἑλληνιστάς, λατινιστάς κλπ. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται διατί ὁ Σέλευκος, Ἕλλην ὤν, καλεῖται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος Χαλδαῖος. Ἀμφίβολον ὅθεν τὸ πιστευθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλου Ρεουλινσῶνος, ὅτι πάντες οἱ Χαλδαῖοι ἦσαν ἱερεῖς· βέβαιον ὅμως ἐστὶν ὅτι πάντες οἱ ἱερεῖς ἦσαν Χαλδαῖοι, ἀποτελοῦντες τάξιν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν, κατόχων τῶν ἐπιστημονικῶν παραδόσεων, ὧν τὴν γλῶσσαν ἐγίνωσκον, ὡς ἐπὶ τοῦ μεσαίωνος, ἀληθεῖς ἐπιστήμονες ἐλογίζοντο οἱ γινώσκοντες τὴν λατινικήν. Λοιπὸν ἐν τῇ λέξει Χαλδαῖοι περιείχοντο οἱ ἱερεῖς, οἱ μάγοι καὶ οἱ ἀστρονόμοι, ἀποτελοῦντες σύνολον λογίων ἀνδρῶν, μεγάλας ποιησάντων προόδους ἰδίως εἰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, ἐν αἷς φύσει ὡδήγει αὐτοὺς τὸ ἀνέφελον τοῦ οὐρανοῦ, τὸ διαφανὲς τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τὸ πρόσφορον τοῦ ὁρίζοντος. Ἀλλὰ βραδύτερον ἡ ἐπιστήμη, περιελθοῦσα εἰς τὰς χεῖρας ἀγυρτῶν, παρήγαγε τοὺς Χαλδαίους ἀστρολόγους, τοὺς τόσον φημιζομένους ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Προσθετέον ὅτι ἐπισημότεραι τῶν Χαλδαίων πόλεις ἀναφέρονται ἡ Οὖρ, ἡ Ἀλασάρ, ἡ Βαβυλών, ἡ Ἐρέχ, ἡ Ἀχάδ, ἡ Χαλνέ, ἡ Σεραφουίμ, ἡ Ἀαβὰ καὶ ἡ Χουθά. Ἐπισημότατοι δὲ αὐτοκράτορες ἦσαν ὁ Νεβρώδ, ὁ Ἀριὼχ καὶ ὁ Χοδολλογομόρ, ὧν ὁ τελευταῖος ὡδήγησε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐπὶ 1200 μίλια πρὸς τὴν νεκρὰν θάλασσαν καὶ ἐτήρησεν ἐπὶ δωδεκαετίαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτοῦ τοὺς Χαναναίους.

ΧΑΛΔΕΝΣΛΕΒΕΝ (Haldensleben), πόλις τῆς Σαξωνίας, ἀπέχουσα 18 χιλιάμετρα ΒΒΑ τοῦ Μαγδεβούργου. Κάτ. 2,100. Μέγα γεωργικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον.

ΧΑΛΕΔ, ἄρχων στρατηγὸς ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Κορεϊχιτῶν, γενν. τῷ 582. Ἀντίπαλος πρότερον τοῦ προφήτου Μωάμεθ, ἀλλ' ἀσπασθεὶς ἔπειτα τὸν Ἰσλαμισμόν, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Μέκκας· ἐπὶ τοῦ Ἀβουβέκερ ἐκυρίευσε μέρος τῆς Μεσοποταμίας, τὴν Συρίαν καὶ ἐνίκησε παρὰ τὴν Ἔμεσαν καὶ Λαοδίκειαν τοὺς στρατοὺς τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου. Ἀπέθανε τῷ 642 π. Χ.

ΧΑΛΑΠΠΟΝ, πόλις τῆς Συρίας, ἀπέχ. 201 χιλιάμετρα ΒΒΑ τῆς Δαμασκοῦ, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καΐκου, ὑπὸ Β πλάτ. 36° 11′ 25″ καὶ Α μῆκος 34° 50′ 15″. Κάτ. 80,000. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι προξενεῖα τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ρωσίας, Ἱσπανίας, Ἡνωμένων Πολιτειῶν, Δανίας, Πρωσίας κλπ. Ἡ πόλις αὕτη κατέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Βερροίας τῆς Γραφῆς, ἀκμαζούσης ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς Συρίας, ἐγένετο δὲ ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἡ ἀποθήκη τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Τὸ μεγαλεῖον τῆς πόλεως ταύτης ηὔξησεν ἐπὶ τῶν διαδοχικῶν κυριαρχιῶν τῶν Σαρακηνῶν, τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Σελτσουκιδῶν Τούρκων. Ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Ταμερλάνος τὸν ΙΕ′ αἰῶνα, Σελὶμ δὲ ὁ Α′ τῷ 1516. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος τὸ πρῶτον κατήνεγκε τραῦμα εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως ταύτης. Οἱ ἀλλεπάλληλοι λοιμοί, ἰδίᾳ δὲ ὁ τοῦ 1796, ἠλάττωσαν τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς, ἀνερχόμενον εἰς 200,000 ψυχῶν· οὐχ ἧττον τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι ὑγιεινόν.

Τέλος δὲ ὁ τοῦ 1822 σεισμὸς μετέβαλεν εἰς ἐρείπια πολλὰς οἰκίας καὶ λαμπρὰς οἰκοδομάς. Τῷ 1832 ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Ἰβραὶμ πασσᾶς. Εἶναι πρωτεύουσα ὁμωνύμου βιλαετίου, διαιρουμένου εἰς 4 διοικήσεις, ἤτοι τὸ Χαλέπιον, τὰ Ἄδανα, τὴν Μερᾶς καὶ τὴν Ὄρφαν, ἔχει δὲ 730,000 κατοίκων, ὧν 638,000 μουσουλμάνων, 30,000 Ἀρμενίων, 15,000 Ἑλλήνων 7,000 Ἰσραηλιτῶν κλπ. Τὸ ὑδραγωγεῖον, ὅπερ διοχετεύει τὸ ὕδωρ εἰς τὰς πηγὰς τῆς πόλεως καὶ ὅπερ κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, εἶναι σχεδὸν τὸ μόνον κτίριον τῆς ἀρχαίας πόλεως, τὸ διατηρηθὲν σῶον. Ἐμπόριον μεταξωτῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, χρυσοϋφῶν καὶ ἀργυροϋφῶν ἁτταλικῶν, μάλιστα δὲ σαλίων καὶ μουσελινίων τῶν Ἰνδιῶν.

ΧΑΛΕΠΙΟΣ (Γεράσιμος). Ἐγεννήθη ἐν Παντειχίῳ τῆς Βιθυνίας περὶ τὸ 1712 καί, μαθητεύσας ἐν Πάτμῳ παρὰ τῷ Μακαρίῳ, ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπειδὴ δὲ τότε οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀρθόδοξοι παρηνοχλοῦντο ὑπὸ τῆς λατινικῆς προπαγάνδας, ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἐκλέξασα τοῦτον μητροπολίτην Βερροίας (Χαλεπίου), ἀπέστειλε πρὸς κατάπαυσιν τῶν σκανδάλων. Ὁ δὲ Γεράσιμος, εὐθαρσῶς κατὰ τῶν δυτικῶν ἀγωνισθείς, ἐπὶ τέλους παρητήθη καί, ἐλθὼν εἰς Ἄθωνα μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1785 συμβάντος θανάτου αὐτοῦ, συνέγραψε διδαχὰς καὶ Ἐπιστολὰς καὶ μετέγραψεν εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν τὰς εἰς Ματθαῖον ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου.

ΧΑΛΕΟΣ καὶ ΧΑΛΑΙΟΝ, πόλις ἐπὶ τοῦ Κρισσαίου κόλπου κατὰ τὴν ἀκτὴν τὴν μεταξὺ τῆς Λοκρικῆς Οἰανθείας (Γαλαξειδίου) καὶ τῆς Φωκικῆς Κρίσσης (Χρισσοῦ), ἔχουσα λιμένα, ὅστις ἀπεῖχεν 7 ρωμ. μίλια ἀπὸ Δελφῶν. Ἔκειτο κατὰ τὸν λιμένα, ὅστις νῦν ὀνομάζεται Σκάλα τῶν Σαλόνων (Ἀμφίσσης), ἔνθα τῷ 1827 ὁ ἄγγλος ναύαρχος Χάστιγξ κατέστρεψεν ἐλλιμενισμένον στολίσκον ἐξ ἐννέα πλοίων πολεμικῶν.

ΧΑΛΗΛ, σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Βοχαριτῶν μαμελούκων, δολοφονηθεὶς τῷ 1293 μ. Χ. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ Καλαοὺν, (1290) ἐπολιόρκησε μετὰ ἓν ἔτος τὴν Πτολεμαΐδα, ἣν κυριεύσας διέταξε γενικὴν σφαγὴν τῶν χριστιανῶν ἱπποτῶν. Ἐδολοφονήθη ξ' ὑπὸ τριῶν αὐλικῶν ἐμίρων.

ΧΑΛΗΛ, ἄραψ ποιητής, γραμματικὸς καὶ μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 718 μ. Χ. καὶ ἀποθανὼν ἐν Βατσόρᾳ περὶ τὸ 785. Οὗτος προήγαγεν ἱκανῶς τὴν ἀραβικὴν προσῳδίαν, περὶ ἧς καὶ κατήρτισεν εὐφυὲς σύστημα, παριστάμενον ὑπὸ πέντε κύκλων, περικλειόντων 15 εἴδη στίχων, καὶ ἔγραψε διάφορα ἔργα περὶ γραμματικῆς, μουσικῆς καὶ προσῳδίας. Κυρίως ἀναφέρεται ἔργον αὐτοῦ, εἶδος λεξικοῦ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Κιτάμπ-Ἀλάϊν» καὶ ἕνια λίαν ἀρεστὰ τοῖς ἐν Ἀνατολῇ ποιήματα. Ἐκ τῶν γνωμικῶν, ἅπερ ἀφῆκε, τινά εἰσι πλήρη ἐννοιῶν: «Ὅταν δὲν δύνασαι νὰ ἐπιτύχῃς ἓν τινι ἔργῳ, ἔλεγεν, ἄφες αὐτό, ἵνα ἐνασχοληθῇς ἐν ἐκείνῳ, ὅπερ ἔσται ἀνάλογον τῶν δυνάμεών σου». — «Ἀδύνατον νὰ κατανοήσῃ τις τὰ σφάλματα διδασκάλου, ἐὰν μὴ πρότερον καταστῇ μαθητὴς ἑτέρου τοιούτου».

ΧΑΛΗΛ ΒΕΗΣ, σουλτάνος τῆς Περσίας ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Τουρκομάνων, ἀποθανὼν τῷ 1478 μ. Χ. (Ἴδε καὶ τὸ Συμπλήρωμα).

ΧΑΛΗΛ-ΔΑΧΕΡΓ-ΒΕΗ-ΣΑΧΗΝ, ἄραψ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ 1410. Ἀγνοεῖται ἡ ἐποχὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. (Ἴδε καὶ τὸ Συμπλήρωμα).

ΧΑΛΗΛ-ΟΥΛΑΛ-ΧΑΝ, στρατηγὸς μογγόλος, ζήσας κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ὅστις γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ ἐπὶ τοῦ Σάχ-Τζεχὰν, διετέθη, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου τούτου, ὑπὲρ τοῦ Δάρα, πρεσβυτέρου αὐτοῦ υἱοῦ, ἐναντίον τῶν δύο ἄλλων αὐτοῦ υἱῶν Ὠρέγκ-Ζεὺμπ καὶ Μοράδ-Βάχ. Ἔχων ὅμως λόγους παραπόνων ἐναντίον τοῦ Δάρα, ἔμεινεν ἄπρακτος μετὰ τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ σώματος ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Σαμογκὲ καὶ πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς ἥττης τοῦ ἡγεμονίδου τούτου, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ καταβῇ ἀπὸ τοῦ ἐλέφαντος καὶ νὰ ἱππεύσῃ ἵππον πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ. Μόλις ὅμως ὁ Δάρας ἠκολούθησε τὴν πλήρη ἀπιστίας ταύτην συμβουλήν, ὁ στρατὸς αὐτοῦ, μὴ βλέπων πλέον τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἐλέφαντος αὐτοῦ, ἐθεώρησεν αὐτὸν φονευθέντα καὶ διελύθη (1657). Οὕτω, χάρις εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Χαλήλ, ὁ Ὠρέγκ-Ζεὺμπ κατέστη νικητὴς καὶ ἐκτήσατο τὴν ἡγεμονίαν τοῦ κράτους.

ΧΑΛΗΛ-ΠΑΣΣΑΣ, μέγας βεζύρης ἐπὶ Ἀμουράτ τοῦ Β' καὶ ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β' συν-

τελέσας εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453). Κατηγορηθεὶς δ' ἀκολούθως ἐπὶ δωροδοκίᾳ καὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀποτμηθείσης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ αὐτὸ τῆς ἁλώσεως ἔτος. Τὰ κατ' αὐτὸν ἴδε ἐν τῷ ἄρθρῳ ΤΟΥΡΚΙΑ.

ΧΑΛΙΑ (Μεγάλα-), κώμη τῆς Βοιωτίας καὶ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Αὐλίδος, κειμένη ἐπὶ ὁμαλῆς καὶ χθαμαλῆς παραλίου πεδιάδος ἀπέναντι τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκίδος καὶ ἀπέχουσα τῶν Θηβῶν ΒΑ ὥρ. 6. Οἰκεῖται ὑπὸ 600 κατοίκων. Εἰς ἀπόστασιν 15′ ἀπ' αὐτῆς κεῖται τὸ εἰς τὸν αὐτὸν δῆμον ὑπαγόμενον χωρίον Μικρὰ Χάλια μετὰ 100 κατ.

ΧΑΛΙΒΙΑΝ (Χαρουτιοὺν Βογοσιάν). Καταταχθεὶς εἰς τὴν ρωσικὴν ὑπηρεσίαν, προήχθη εἰς διοικητὴν Ἀρμενίας, συστήσας ἐν Θεοδοσίᾳ σχολὴν ἀρμενικήν, ἐν ᾗ τριάκοντα νέοι ἀρμένιοι σπουδάζουσι δωρεάν, καὶ τυπογραφεῖον, ἔνθα ἐξεδόθησαν πολλὰ συγγράμματα τῆς ἀρμενικῆς γλώσσης. Ἐγεννήθη ἐν Νχιτσεβὰν τῆς Ἀρμενίας τῷ 1790.

ΧΑΛΙΚΙ, χωρίον τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Λάκμωνος, οὐτινος διατελεῖ θερινὴ πρωτεύουσα, καὶ ἀπέχον 1 1/2 ὥραν τῆς χειμερινῆς πρωτευούσης Κότορι. Κεῖται ἐπὶ τῶν μεσημβρινοανατολικῶν κλιτύων τοῦ ὑπερκειμένου ὄρους Σοτοβίτσας εἰς ὕψος 853 μέτρ. καὶ κατὰ τὴν συνάντησιν τῶν ἐκ τοῦ ὄρους Περιστερίου κατερχομένων. Περιέχει 100 οἰκίας, λιθοκτίστους τὰς πλείστας καὶ διωρόφους, καλυπτομένας κατὰ τὸν χειμῶνα ὑπὸ τῆς χιόνος, ἧς ἕνεκα διακόπτεται πᾶσα συγκοινωνία, οἱ δὲ κάτοικοι ἀπὸ τοῦ ὀκτωβρίου μέχρι μαΐου ἐγκαταλείποντες τὸ χωρίον κατέρχονται μετὰ τῶν 14 χιλιάδων αἰγοπροβάτων αὐτῶν εἰς τὰς χειμερινὰς βοσκὰς τῶν Φαρσάλων καὶ Τρικκάλων. Συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Καλαμπάκας ἐντὸς 10 1/2 ὡρῶν. Τὰ περιβέλλοντα τὸ χωρίον ὄρη, πρὸς Β Βάλλε-σάκκα (ξηρὰ κοιλάς), πρὸς δυσμὰς Σοτοβίτσα, πρὸς νότον Μπουτάϊα καὶ πρὸς ἀνατολὰς Κόντρο-βάρε, εἶναι ὅλως ἄδενδρα.

ΧΑΛΙΔΗ, χωρίον τῆς Φθιώτιδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Σπερχειάδος καὶ ἀπέχον τοῦ Ἀγᾶ ὥρ. 1 1/2. Οἰκεῖται ὑπὸ 610 κατοίκων. Προϊόντα, δημητρ. καρποί, οἶνος, βάμβαξ καὶ σήσαμον.

ΧΑΛΙΝΙΤΙΣ, ἡ διὰ τοῦ χαλινοῦ ἐξημεροῦσα τοὺς ἵππους, ἐπώνυμον τῆς Ἀθηνᾶς, ὑφ' ἣ εἶχε καὶ ναὸν ἐν Κορίνθῳ. Λέγεται δ' ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἔλαβε δαμάσασα τὸν Πήγασον καὶ δοῦσα αὐτὸν τῷ Βελλεροφῶντι, μολονότι ὁ γενικὸς χαρακτὴρ τῆς θεᾶς ἀρκεῖ εἰς ἑρμηνείαν τοῦ ἐπωνύμου τούτου.

ΧΑΛΙΤΖ (Halicz, Halicia), πόλις τῶν αὐστριακῶν κρατῶν (Γαλικία) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δνειστέρου, εἰς ἀπόστασιν 56 χιλιαμέτρων πρὸς Α τοῦ Στανισλαβόβου. Κάτ. 3,150. Ἁλατοῦχοι πηγαὶ ἐν τοῖς πέριξ. Καλουμένη ἄλλοτε Γαλίτς (Galitch), μείζονα εἶχε σπουδαιότητα καὶ ἦν ἕδρα τῶν βασιλέων τῆς Γαλικίας, ἥτις ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς.

ΧΑΛΙΦΗΣ (ἀριβιστὶ Χαλιφά=διάδοχος ἢ ἐπίτροπος), τίτλος, ὃν ἔλαβον οἱ ἡγεμόνες, οἵτινες μετὰ τὸν Μωάμεθ ἐξήσκησαν τὴν πνευματικὴν καὶ κοσμικὴν ἐξουσίαν.— Ἐφ' ὅσον ἐπεξετείνετο ἡ τῶν Ὀθωμανῶν ἐπικράτησις, ἡ ἐξουσία ὑποδιηρέθη καὶ προύκάλεσε διάφορα χαλιφάτα, ὧν τὰ τρία κυριώτερα εἶναι τὸ τῆς Ἀνατολῆς ἢ τῆς Βαγδάτης, τῆς Ἱσπανίας ἢ Κορδούης καὶ τῆς Αἰγύπτου ἢ τοῦ Καΐρου. Τὸ πρῶτον ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἀβοῦ-Βὲκρ ἐν Μέκκᾳ τῷ 632, εἶτα μετηνέχθη εἰς Μοσταζὲμ τῷ 1258, τὸ δεύτερον ἱδρύθη ἐν Κορδούῃ ὑπὸ Ἀβδεραὰμ τοῦ Α′ τῷ 756 καὶ ἔσχε τελευταῖον Χαλίφην-Ἐσὰμ τὸν Γ′ τῷ 1031, τὸ τρίτον ἱδρύθη ἐν Αἰγύπτῳ τῷ 909 ὑπὸ τοῦ Ὀβεϊδολλά, ἀρχηγοῦ τῶν Φατιμιτῶν χαλιφῶν, καὶ ἔληξε διὰ τοῦ Ἀδὲδ-Λεδινιλλὰχ τῷ 1171. Τὸν τίτλον Χαλίφου φέρουσι καὶ σήμερον ἔτι οἱ Σουλτάνοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν Ἀφρικῇ ὅμως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἔφερον αὐτὸν καί τινες ἀρχηγοί, ὡς δ' Ἀβδ-ἐλ-Καδέρ.

Ἰδοὺ ὁ κατάλογος τῶν χαλιφῶν ἀπὸ τοῦ Ἀβοῦ-Βὲκρ (632) μέχρι τοῦ Ἀδὲδ-Λεδινιλλὰχ (1160—1171).

Χαλίφαι τῆς Ἀνατολῆς.

Ἀβοῦ-Βέκρ	632
Ὁμάρ	634
Ὀσμάν	644
Ἀλῆ	656
Χασάν	661
Μοαβιὰ ὁ Α′, Ὁμμιάδης	661
Γεζὶδ ὁ Α′	680
Μοαβιὰ ὁ Β′	683
Μερβὰν ὁ Α′	684
Ἀβδὲλ-Μαλέκ	685
Βαλὶδ ὁ Α′	705

ΑΠΟΘΕΤΗΡΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας

Σολιμάν 715
Ὁμὰρ ὁ Β′ 717
Γεζὶδ ὁ Β′ 720
Ἐσάμ 724
Βαλὶδ ὁ Β′ 743
Γεζὶδ ὁ Γ′ 744
Ἰβραὶμ 744
Μερβὰν ὁ Β′ 744
Ἀββοὺλ-Ἀββάς, κλάδος τῶν Ἀβασιδῶν 750
Ἀβοὺ-Τζαφὰρ-Ἀλμανσὰρ 754
Μωχαμμὲτ-Μαχδῆ 775
Χαδῆ 785
Ἀαροὺν-ἀλ-Ρασίδ 786
Ἀμὺν 809
Ἀλ-Μαμούν 813
Μοτασσέμ 833
Βατὲκ-Μπιλλάχ 842
Μοταββακέλ 847
Μοστανσὲρ 861
Μοσταὶν-Μπιλλάχ 862
Μοτάζ 866
Μοταδῆ-Μπιλλάχ 869
Μοταμμὲτ-Μπιλλάχ 870
Μοταδδὲτ-Μπιλλάχ 892
Μοκταφῆ-Μπιλλάχ 902
Μοκταδὲρ-Μπιλλάχ 908
Καχὲρ 932
Ραδῆ 934
Μοτακῆ 940
Μοστακφῆ 945
Μοθῆ 946
Ταῆ 974
Καδὲρ-Μπιλλάχ 991
Καὶμ-Μπιαμριλλάχ 1031
Μοκταδῆ-Μπιαμριλλάχ 1075
Μοσταδχὲρ 1094
Μοσταρσὲδ 1118
Ρασέδ 1135
Μοκταφῆ 1136
Μοστανδζέδ 1160
Μοσταδῆ 1170
Νασσὲρ 1180
Δαχὲρ 1225
Μοστανσὲρ 1226
Μοστασέμ . . . . . 1243—1258

Χαλίφαι τῆς Κορδούης.

Ἀβδεραὰμ ὁ Α′ 756
Ἐσὰμ ὁ Α′ 787
Ἀλ-Χακὲμ ὁ Α′ 796
Ἀβδεραὰμ ὁ Β′ 822
Μοχαμμὲδ ὁ Α′ 852
Ἀλμουνδίρ 885
Ἀβδαλλάχ 889
Ἀβδεραὰμ ὁ Γ′ 912
Ἀλ-Χακὲμ ὁ Β′ 961
Ἐσὰμ ὁ Β′ 976
παυθεὶς τῷ 1006
Μοχαμμὲδ-ἀλ-Μααδῆ 1006
παυθεὶς τῷ 1009
Σολιμάν 1009
Μοχαμμέδ, ἐκ νέου 1010
Ἐσάμ, ἐκ νέου 1012
Ἀμόνδ 1015
Κασὶμ ἢ Κασέμ 1017
Γιαγιά 1018
Ἐσὰμ ὁ Γ′ . . . . . 1027—1031

Φατιμῖται Χαλίφαι.

Ὀβεϊδολλάχ 909
Καϊὲμ-Ἀβοὺλ-Κασέμ 936
Ἀλμαντόρ 945
Μοὲζ-Λεδινιλλάχ 953
Ἀζίζ 975
Χακὲμ-Μπιαμριλλάχ 996
Δαχέρ 1021
Ἀβοὺ-Ταμὴν-Μοστανσὲρ 1036
Ἀβοὺ-Κασὲμ-Μοσταλῆ 1094
Ἀβοὺλ-Μανσὸρ-Ἀμέρ 1101
Χαφὲδ-Λεδινιλλάχ 1130
Δαχὲρ-Μπιαμριλλάχ 1149
Γαγιὲζ-μπὲν-Νασριλλάχ 1155
Ἀδὲδ-Λεδινιλλάχ . . . . . 1160—1171

ΧΑΛΙΦΑΞ (Halifax), πόλις καὶ συνοικία ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς καὶ κομητεία εἰς ἀπόστασιν 59 χιλιαμ. ΔΝΔ τῆς Ὑόρκης, παρὰ τὸ Κάλδερ, κειμένη ἐν τῷ κέντρῳ πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Κάτ. 65,600. Αὐτόθι εὑρηνται ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ὁ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ὡς καὶ λαμπρὸν ἐριουχοπωλεῖον, περιλαμβάνον καὶ ὑπερτριακοσίας αἰθούσας. Ἐργοστάσια ὑφασμάτων τῶν λεγομένων Μερινῶν, ἑτερολασίων *(peluche)*, σάγης *(serge)*, ταπήτων, ἐριούχων, κασμιρίων, μεταξωτῶν κλπ. Νηματουργεῖα, ἐργοστάσια βαφῶν· ἱδρύθη δὲ τῷ 1443 καὶ εἶναι πατρὶς τοῦ Τίλλοτσον.

ΧΑΛΙΦΑΞ (Halifax), πόλις τῆς ὑπὸ τὴν Ἀγγλίαν Ἀμερικῆς, πρωτ. τῆς Νέας Σκωτίας ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὑπὸ τὴν 44° 39′ 26″ Β πλάτους καὶ 65° 58′ 12″ Α μήκ. Κάτ. 29,600. Καθολικὴ καὶ ἀγγλικανικὴ

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ἐπισκοπή, γυμνάσιον, βιβλιοθήκη. Λιμὴν εὐρύτατος καὶ ὀχυρώτατος. Ἐμπόριον ἀκμαῖον μετά τε τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Σπουδαία ἁλιεία. Νεώριον, ναμπηγεῖα καὶ ναυτικὸν νοσοκομεῖον. Διακρίνεται ἐν αὐτῇ τὸ διοικητήριον. Ταχτικὴ συγκοινωνία μετὰ τῆς Φαλμάουθ, Λιβερπούλης, Βοστώνης, Νέας Ὑόρκης καὶ τῶν Ἀντιλλῶν. Ἡ Χάλιφαξ ἐκτίσθη τῷ 1749.

ΧΑΛΙΦΑΞ (Γεώργιος Σαβίλλος μαρκήσιος τοῦ Halifax), πολιτευτής, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1630 ἐξ ἀρχαίας οἰκογενείας τῆς κομητείας τῆς Ὑόρκης καὶ ἀποθανὼν τῷ 1695. Σπουδαίως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν Καρόλου τοῦ Β′, ὅστις καὶ κατέστησεν αὐτὸν τῷ 1672 μυστικοσύμβουλον αὐτοῦ. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπεστάλη εἰς Ὁλλανδίαν μετὰ τοῦ Βούκιγκαμ καὶ τοῦ Ἄρτιγκτον, ἵνα συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τῆς Γαλλίας, γενόμενος καὶ σφραγιδοφύλαξ τῷ 1681. Διατελῶν πρόεδρος τοῦ συμβουλίου κατὰ τὴν ἀνάρρησιν Ἰακώβου τοῦ Β′ (1685), παρῃτήθη, ἐγκατέλιπε τὸν ἡγεμόνα τοῦτον, συνετάχθη Γουλιέλμῳ τῷ Γ′ (1688), ἐγένετο ἐκ νέου σφραγιδοφύλαξ καὶ πρόεδρος ἅμα τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων καὶ τῷ 1689 ἀπεχώρησε. Ἔγραψε δὲ «Εἰκόνα Καρόλου τοῦ Β′» (1750) καὶ «Συμβουλὴν πατρὸς πρὸς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ» (Χάγη 1698, Παρίσιοι, 1756).

ΧΑΛΙΦΑΞ (Κάρολος Μονταιγκιοῦ, κόμης τοῦ Halifax), γενν. τῷ 1661 ἐν Χόρτον τῆς Νόρθαμπτον καὶ ἀποθανὼν τῷ 1715. Ἐποιήσατο λαμπρὰς ἐν Καμβρίδγῃ σπουδὰς καὶ ἦλθεν εἰς Λονδῖνον τῷ 1685. Γενόμενος ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν καὶ ὑποθησαυροφύλαξ τῷ 1694, κατέστησε σπουδαίαν τὴν ὑπουργίαν αὐτοῦ διὰ τῆς ἐκ νέου ἐκκοπῆς νομισμάτων, τῷ δὲ 1696 ἀποκατέστησε γενικὸν ἀποθεματικόν, ὅπερ ἐνέπνευσε βραδύτερον τῷ Ροβέρτῳ Γουόλπολ, τὴν ἰδέαν τῆς διὰ χρεωλυτικῆς ὁδοῦ ἀποπληρωμῆς τοῦ δημοσίου χρέους. Τῷ 1697 ἐγένετο πρῶτος λόρδος τοῦ θησαυροφυλακίου, παρῃτήθη τῷ 1698 ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς ἀντιβασιλείας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων τῷ 1700 καὶ κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τῆς βασιλίσσης Ἄννης (1702) ἀπεμακρύνθη ἐκ τῶν δημοσίων πραγμάτων. Τῷ 1706 προέτεινε καὶ διεπραγματεύσατο τὴν συνένωσιν τῆς Σκωτίας μετὰ τῆς Ἀγγλίας, εἰργάσθη εἰς ἀνύψωσιν τοῦ οἴκου τοῦ Ἀννοβέρου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγένετο ἐπὶ Γεωργίου τοῦ Α′ θησαυροφύλαξ καὶ οὐχὶ πρῶτος λόρδος τοῦ θησαυροφυλακίου, μετέβη εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν. Ἀφῆκε δὲ «Ποιήματα καὶ Λόγους» (Λονδῖνον, 1715).

ΧΑΛΙΩΤΑΙΑ, χωρίον τῆς Κεφαλληνίας μεσόγειον, κείμενον πρὸς δυσμὰς τῆς Σάμης (Αἰγιαλοῦ), ἧς ἀπέχει ὥρ. 1 καὶ πρὸς νότον τῶν ὀρίων Ξεραχιᾶ (ὕψος 1067 μέτρων) καὶ Ἁγ. Δυνατῆς (ὕψος 1133 μ.). Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Σαμαίων καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 510 κατοίκων.

ΧΑΛΚΑΔ, λαὸς μογγολικός, οἰκῶν τὰ βόρεια τῆς σινικῆς αὐτοκρατορίας, τὰ συνορεύοντα μετὰ τῆς Σιβηρίας.

ΧΑΛΚΕΤ (Οὖγος, βαρῶνος τοῦ Halkett), ἄγγλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Μυσσελβούργῃ, παρὰ τὸ Ἐδιμβοῦργον τῷ 1783 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1863. Ἐν ἡλικίᾳ 15 ἐτῶν ἠσπάσθη τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, προσῆλθε τῷ 1803 ὡς λοχαγὸς εἰς τὸ γερμανικὸν βασιλικὸν σύνταγμα, μετέσχε τῷ 1805 ἐκστρατείας πρὸς τὰ βόρεια τῆς Γερμανίας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Κάθκαρτ, διεκρίθη τῷ 1807 ἐν τῇ ἁλώσει τῆς Κοπεγχάγης καὶ εἶτα μετέβη εἰς τὴν Ἱσπανίαν, ἵνα καταπολεμήσῃ τὴν τῶν Γάλλων ἐπικράτησιν (1808), προαχθεὶς ὡς ἐκ τῶν σπουδαίων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν τῷ 1812 εἰς ἀντισυνταγματάρχην. Εἶτα ἐπολέμησεν ὑπὸ τὸν Βαλμαδὼν κατὰ τῶν Δανῶν, μετέσχε τῆς πολιορκίας τοῦ Ἀμβούργου καὶ παρέστη τῷ 1815 εἰς τὴν ἐν Βατερλὼ μάχην, ὅπου ἠχμαλώτευσε καὶ τὸν Καμπρόν. Τῷ 1834 ἐγένετο ὑποστράτηγος ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἀννοβέρου, ὅτε δὲ τῷ 1848 τὰ δουκάτα τῶν Σλέσβιγ Ὁλσταΐν ἐπανέστησαν κατὰ τῆς Δανίας, ἐνετάλη νὰ μεταβῇ εἰς βοήθειαν αὐτῶν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ πρωσικοῦ σώματος. Τῷ 1862 ὁ Χάλκετ προήχθη εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον βαρώνου.

ΧΑΛΚΗ, μία τῶν πριγκηπονήσων εἰς ἀπόστασιν $^1/_2$ μιλίου ἀπὸ τῆς Ἀντιγόνης, κληθεῖσα Χάλκη ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ, ὃν ἐξῆγον ἐκ ταύτης τὸ πάλαι κατὰ τὸν Μένιππον ἐν τῷ Περίπλῳ, τῶν μεταλλουργῶν μάλιστα ἀκολουθούντων, ὡς λέγεται, τὰς περιεχούσας τὸν χαλκὸν φλέβας μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν κόλπων τῆς θαλάσσης, εἰς βάθος δύο βημάτων. Καθὰ δὲ ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης, τὸ ἄγαλμα τοῦ Σικυωνίου Ἀπόλλωνος ἦν κατεσκευασμένον ἐκ τοῦ ἀρίστου

τῆς Χάλκης χαλκοῦ, ὅστις καὶ ἐχρησίμευε καὶ ὡς κολλύριον διὰ τοὺς ὀφθαλμιῶντας καὶ εἶχεν ἴσην πρὸς τὸν χρυσὸν ἀξίαν. Ἐπωνομάζετο δὲ ὁ χαλκὸς οὗτος καὶ στεφανίτης. *(Coronarius)*. Ἡ νῆσος αὕτη εἶχε πρὸς τούτοις καὶ μεταλλεῖα κυάνου καὶ χρυσοκόλλας. Καὶ ὅτι μὲν ἡ νῆσος περιέχει καὶ χαλκόν, τοῦτο δύναταί τις νὰ πληροφορηθῇ ἐκ πρώτης ὄψεως, καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸ ΝΑ αὐτῆς μέρος, ὅπου οἱ πράσινοι καὶ οἱ μαλαχῖται λίθοι καλύπτουσι πάντα τὰ πέριξ τοῦ Τσὰμ-λιμανίου, σωροὶ δὲ μεταλλίτιδος, τῇδε κἀκεῖσε ἀναφαινόμενοι καὶ προβαίνοντες μέχρι τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης, μαρτυροῦσι τὴν ὁδὸν τῶν μεταλλουργῶν. Φαίνεται ὅτι ἡ νῆσος ὡς σχιστώδης καὶ τιτανώδης περιέχει καὶ σίδηρον ὄχι ὀλιγώτερον τοῦ χαλκοῦ. Ἐὰν δέ, λέγει ὁ Σ. Βυζάντιος ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει» αὐτοῦ, κρίνῃ τις ἐκ τῶν σιδηρούχων σκωριωμάτων, ἅτινα καλύπτουσι τὰς ψαμμώδεις ἀκτὰς τῶν λιμένων τῆς Παναγίας, πρέπει νὰ συμπεράνῃ ὅτι συνεταράσσετό ποτε καὶ ὑπὸ ἐνδομύχου πυρός. Παρὰ τοῖς ὀθωμανοῖς καλεῖται Χεϊμπελῆ, διότι οἱ παρὰ τὰς κοιλάδας αὐτῆς λόφοι σχηματίζουσιν εἶδος δισακκίου (χεϊμπέ).

Διαιρεῖται δέ, ἐν σχήματι χηνόποδος ἢ τριγώνου, εἰς τρία ὀρεινὰ μέρη, τὸ μὲν πρὸς βορρᾶν, τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς καὶ τὸ τρίτον πρὸς ἀνατολάς, χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων δι' ἑνός, ἀρκετὰ διακρινομένου, αὐχένος, ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ βορειοανατολικοῦ μέρους, ὅπου τὸ χωρίον, πρὸς μεσημβρίαν καὶ δυσμάς, ὅπου ἐπίσης σχηματίζονται λιμένες· ἕκαστον δὲ τῶν τριῶν μερῶν τούτων ἔχει ἀνὰ ἕνα ἢ δύο λόφους, τὸ μὲν πλεῖστον δασώδεις, περὶ δὲ τοὺς πρόποδας ἀμπελουργουμένους. Ἅπασα δὲ ἡ μακρὰ κοιλὰς αὕτη, ἱκανῶς εὔφορος, χρησιμεύει εἰς καλλιεργίαν ἀμπέλων ἢ κήπων καὶ λοιπῶν, παρεκτὸς τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους, ὅπερ, ἐκτὸς τοῦ μικροῦ λιμενίου τῶν πευκῶν Τσὰμ-λιμάν, εἶναι ἀπότομον καὶ κρημνῶδες. Τὸ δὲ χωρίον κεῖται παρὰ τὴν ἀκτήν, τὴν βλέπουσαν πρὸς ἀνατολάς, καὶ τὸ παρ' αὐτὸ ἀγκυροβόλιον περικλείεται διὰ προκυμαίας αὐτοσχεδίου, ἥτις ἦν ἴσως τὸ πάλαι τακτικωτέρα. Οἱ δὲ κάτοικοι αὐτοῦ, οἵτινες, πρὸ 40 ἐτῶν μόλις ἠριθμοῦντο εἰς 800 ἀσχολοῦνται πάντες σχεδὸν εἰς τὴν ναυτιλίαν ἢ τὴν ἁλιείαν καὶ ἔχουσιν ὅλας τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ναυτικῶν τοῦ Καταστένου, διακρινόμενοι διά τινος ἰδιαιτέρου περὶ τὴν φωνὴν τόνου.

Τὴν δὲ ταπεινὴν καὶ μικρὰν τέως τοῦ χωρίου ἐκκλησίαν, τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀνῳκοδόμησαν πρὸ ἐτῶν εἰς λαμπρὸν καὶ ὡραῖον σχῆμα μετὰ θόλου στερεωτάτην. Ἐν αὐτῇ τέθαπται ὁ περιώνυμος ἐκεῖνος οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Σαμουὴλ Α' ὁ Βυζάντιος, διαγαγὼν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τέσσαρας τοὺς τελευταίους τῆς ζωῆς αὐτοῦ μῆνας καὶ ἀποθανὼν ὑπὸ λιθιάσεως τῇ 10ῃ μαΐου τοῦ 1775.

Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς τοῦ χωρίου ἄκρας, τῆς πρὸς ἀνατολάς, ᾠκοδόμηται πρό τινων ἐτῶν σχολεῖον τῶν ναυτικῶν μετὰ τεμένους, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου πέρατος, τοῦ πρὸς τὸ βορειοδυτικόν, τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου, ἑλληνικόν τε καὶ ἀλληλοδιδακτικόν. Ἐπιγέγραπται δὲ ἐπὶ τῆς γωνίας αὐτοῦ τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα, ποίημα τοῦ ἀτυχοῦς Π. Ταντολίδου :

Τὸν δ' ἐρατῆς σοφίης περικαλλέα δείματο σηκὸν
δῆμος ὁ Χαλκηνῶν, θαῦμα μέγ' ἐσσομένοις.
Τῆς δε γὰρ ὕπερ κραναῆς νήσου ἀέθλευσαν ἀῶνα
μοῦσαι Κασταλίδες καὶ γλυκεραὶ Χάριτες.
Νίκησαν Μοῦσαι, ἡττηθείσαις δ' ἐπέεσπον·
ἡμετέρη Χάλκη· μηκέτι νεικέετε.
Τούνεκα προφρονέως εἰσέρχεσθ' ἐνθάδε πάντες
μουσοπόλοι παῖδες νήσου ἀγακλυμένης.
Καί ρ', ἀποσεισάμενοι ὄλεθρον καὶ ἀνάλκιδα ὄκνον,
δεῦρ' ἴτε, εὐμαθίης ἆθλον ἀποισόμενοι.

Ὑπὸ γραφικὴν ἔποψιν λαμπρὰν ποιεῖται περιγραφὴν τῶν τοποθεσιῶν τῆς νήσου ὁ Σ. Βυζάντιος. Κατ' αὐτὴν ἐκ τῶν τριῶν τῆς νήσου ὀρέων, ἐπὶ τοῦ πρώτου μὲν καὶ ὑψηλοτέρου σώζεται κατερειπωμένος, ἀφ' οὗ διετηρήθη ἕνα περίπου αἰῶνα, ὁ ἀνεμόμυλος τοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας, ἀνεγερθεὶς τῷ 1710 ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου καὶ πρώην σκευοφύλακος τῆς Μονῆς Νεοφύτου· ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ τοῦ δευτέρου ὄρους, ὑψουμένου κωνοειδῶς ὕπερθεν τῆς πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου ἄκρας καὶ σχηματίζοντος ἀκρωτήριον ἢ ἰδίαν νῆσον, ἵδρυται ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐπονομαζομένη πρότερον Τῆς Σιών, διότι ἦτο, φαίνεται, Μετόχιον εἴτε τῶν Ἱεροσολύμων εἴτε τοῦ Σινᾶ ὄρους, καὶ προσεπονομασθεῖσα Σπειτὰ διὰ τὸ περίοπτον τῆς θέσεως Κ-

τοπτρον. Πρὸς τὴν ὡραιότητα τῆς ἀπὸ τοῦ τερπνοτάτου τούτου ὀροπεδίου θέας ὀλίγαι θέσεις τῶν περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν δύνανται νὰ παραβληθῶσι. Ἡ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν μάλιστα ἐστραμμένη τῆς τοῦ ὀροπεδίου τούτου κρηπῖδος ἄκρα εἶναι τόσον ζωγραφική, ὥστε δυστυχὴς πρέπει νὰ λογισθῇ ὁ θνητὸς ἐκεῖνος, ὅστις, ἐν ἡμέρᾳ μάλιστα καλοκαιρινῇ, καθήμενος ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ἀειθαλῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δένδρων τοῦ ἐπιπέδου τούτου καὶ ἀκούων μὲν ὕπερθεν τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς ψιθυρίζουσαν τὴν πίτυν πρὸς τὴν πτελέαν καὶ τοὺς τέττιγας λαλαγοῦντας καὶ διακόπτοντας μόνους τὴν ἐρημίαν τοῦ περιέχοντος, βλέπων δὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀνεπτυγμένην, ὡς πολυτιμότατον ζωγράφημα, τὴν κυανοπόρφυρον ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ κύκλου τῆς Προποντίδος, διαφαίνουσαν ποῦ καὶ ποῦ τὸ ὑπόχλωρον τῶν ἐν τῷ πυθμένι αὐτῆς χλοαζόντων φυκίων καὶ περιοριζομένην ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τῶν ἠρεμούντων παραλίων τῆς Βιθυνίας, ὁριζομένων ὑπὸ τῆς σειρᾶς τῶν Ἀργανθωνίων ὀρέων, ἐκ δυσμῶν δὲ ὑπὸ τῶν χρυσοειδῶν πεδιάδων τῆς σιτοφόρου Θρᾴκης, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἡ Κωνσταντινούπολις ὑψοῖ τὴν ὑπερήφανον αὐτῆς κεφαλήν, πρὸ τῶν ποδῶν δὲ αὐτοῦ ἔχων τὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους, σκιαζομένην ἄχρις οὗ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ δάσους ἀρκεύθων, σπάρτων, λήδων καὶ νάρδων, ὅπερ διακόπτουσιν ἢ εὐκλιματοῦσαι ἄμπελοι ἢ ἐλαῖαι ἀγλαόκαρποι, καὶ ὀλίγον παρέκει τὸν ὅρμον τῆς Ἀντιγόνης, καὶ ἐν ἀπόπτῳ τὴν Πρώτην, σχηματίζουσαν τὴν δευτέραν τῆς εἰκόνος βαθμίδα, καὶ κατὰ νώτου τὴν κατάσκιον κοιλάδα τοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας, καὶ πρόχειρον τὸ κατάψυχρον καὶ κρυστάλλου παντὸς διαυγέστερον ὕδωρ τῆς ὁμβροδόχου,... δυστυχής, λέγει ὁ Σ. Βυζάντιος, ὁ θνητός, ὅστις, εἰς τοιαύτην θέαν, δὲν κλίνῃ γόνυ καρδίας ἐνώπιον τοῦ πανσόφου Δημιουργοῦ καὶ δὲν αἰσθανθῇ τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ ὑγραινόμενον. Ὁ ἀείμνηστος Οἰκονόμος, ζωηρῶς αἰσθανθεὶς τὰς χάριτας τῆς θέσεως ταύτης, ἐντέχνως αὐτὰς διεζωγράφησε διὰ τῶν ἑξῆς δύο ἐπιγραμμάτων, ὧν τὸ μὲν ἓν εἶναι ἐγκεχαραγμένον ὑπεράνω τῆς πρὸς δυσμὰς πύλης τῆς Μονῆς, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς γωνίας τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου αὐτῆς.

Α'.

Τὸ ἐπὶ τῆς πρὸς δυσμὰς πύλης τῆς Μονῆς.

Χαῖρέ μοι, ἀνθεμόεσσα Προποντίδος ἄφθιτε κούρη,
Χαλκῖτις νῆσος, πᾶσιν ἀειδομένη!
Ἣ καλὴν στεφάνην περὶ κρήδεμν' ἐστεφάνωσαι,
τὴν δὲ Μονὴν ἱρὰν τῆς Μεγάλης Τριάδος,
Φώτιος ἦν πρῶτος Πατριάρχης κεῖνος ὁ θεῖος
δείματο, καὶ ἑ Νέην ἐξονόμηνε Σιών.
Ὡς δ' ἐμόγησε χρόνῳ, Πατριάρχης καίνισεν ἄλλος,
καί μιν Ἔσοπτρον ἐὺς κλήισε Μητροφάνης.
Νῦν δ' αὐτὴν τὸ τρίτον πατριάρχης κυδιμος αὖτις
τῆς Τριάδος λάτρις, Γερμανὸς ἱδρύσατο.
Ἀμφὶ δὲ δώματ' ἔτευξεν, ἀνάκτορα ἔμμεναι ἐσθλὰ
τῆς θείης σοφίης, πᾶσι διδασκομένης.
Ἄμβαιν', ἠιθέων σεμνὸς χορός, ἦρέμα ταρσῷ
τόνδ' ἀκμῆτι βιβὰς ἱμερόεντα λόφον.
Κ' ἦν δὲ μέτωπ' ἰδίῃ, γέρας ἕξεις· οἶσθα γὰρ ὅττι
τῆς ἀρετ ς ἱδρῶ πρόσθεν ἔθηκε Θεός.

Β'.

Τὸ ἐπὶ τῆς γωνίας τῆς Β πλευρᾶς τοῦ τοίχου.

Ἴομεν ἐς Χάλκης νήσου Βυζαντίδος ἄκρην,
κεῖνον ὑπερτέλλοντ' οἶκον ἐποψόμενοι.
Μέσσος ὅδε Τριάδος θεῖος ναός· ἀμφὶ δὲ πολλὰ
δώματα, τῆς ἀρετῆς καὶ σορίης θάλαμοι.
Οἵην ἀγλαΐην στίλβει δόμος! ὡς δέ, οἱ ὕψος
ἷεται ἐπταπόρων ἐγγύθι Πληιάδων!
Πάντη μὲν θυρίδεσσι κεκασμένος ἐκπεπέτασται
ζειδώροις αὔραις εὐαέρων ἀνέμων·
πάντη δ' ἐπροτιδέρκεται ἠλιος, οὐδ' ὑπὸ γαῖαν
γηθόσυνος τρέπεται, θαῦμα τοιόνδε λιπών.
Τουτεὶ Πηγασίδος κασιγνήτη καλλιρέεθρος
ἀμβλύζει κρήνη νάματα νεκτάρεα·
κεῖθι τέθηλε νάπη· ψαίρει πίτυς ἀμφ' ἐλάτῃσι·
γαῖα δὲ παντοίοις ἄνθεσιν ἀμφιγελᾷ·
τῆλε δ' ἀποθρώσκει κώμης καπνός· ἡ δ' ἐπίκειται
ἄλλη δῖα Μονή, τῆς σοφίης τέμενος.
Ἄλλη δ' ἄλλος ἀνήρ· ποιμὴν ὅδε· τοὺς δ' ἐν ἀρούραις
ἀθρεῖς· ὁ δὲ λίνοις πόντον ἐπ' ἰχθυάᾳ.
Αὐγάζου τὸν Ὄλυμπον, ἴδ' ἀγλαὰ ἔργα Βιθυνῶν,
καὶ Θρῄκης ἑτέρωσ' οὖρεα καὶ πεδία,
δένδρα, δόμους, νήσους, ἄλα, ναῦς, πόλιν εὐρυάνασσαν·
δέρκεο Εὐρώπην, δέρκεο τὴν Ἀσίην.

Κτίτωρ τῆς μονῆς ταύτης λογίζεται ἐκ παραδόσεως ὁ ἱερὸς Φώτιος, ὁ περιώνυμος συγγραφεὺς τῆς Μυριοβίβλου καὶ πατριάρχης Κωνσταντιρουπόλεως, πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ 857—867, εἶτα δὲ ἀπὸ τοῦ 877—886. Τούτου ἕνεκα κατὰ τὸν Σ. Βυζάντιον πανηγυρίζεται κατ' ἔτος ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ καὶ ἡ μνήμη τοῦ Φωτίου, οὕτινος ἐστήθη καὶ ἡ εἰκὼν πρό τινων ἐτῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς μονῆς. Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν κατερειπωθεῖσαν ταύτην τὸ μὲν πρῶτον ἀνεκαίνισεν ὁ μετὰ

ταῦτα (1565) εἰς τὴν πατριαρχείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρθεὶς καὶ μετὰ ἐπταετίαν ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος τότε Καντακουζηνοῦ Μιχαήλ, τοῦ Σεϊτὰν ὀγλοῦ κληθέντος, ραδιουργηθεὶς καὶ παραιτηθεὶς τῷ 1572, ἀνακληθεὶς δὲ τῷ 1579 καὶ μετὰ ἐννεάμηνον ἀποθανὼν Μητροφάνης ὁ ἐκ τῆς κώμης Χάσκιοϊ, υἱὸς κεραμέως τινός. Οὗτος, ὅτε τῷ 1554 ἀνήχθη εἰς τὴν τῆς Καισαρείας μητρόπολιν, τὸ δεύτερον τὴν μονὴν ταύτην ἀνέκτησε καὶ μοναχοὺς ἐν αὐτῇ συνῴκισε καὶ τὸν ναὸν αὐτῆς ἐκόσμησε δι' ἀρχαίων δεσποτικῶν εἰκόνων, φερουσῶν τὸ ὄνομα Ἰωσὴφ πατριάρχου, τοῦ Α' προφανῶς, ὅστις ἐπατριάρχευσε πρῶτον μὲν τῷ 1268, εἶτα δὲ 1278. Οὗτος συνέστησεν ἐν αὐτῇ καὶ βιβλιοθήκην διαφόρων χειρογράφων ἐν μεμβράναις, ὧν τὸν κατάλογον συνέταξε Θεοδόσιος ὁ Ζυγομαλᾶς καὶ ὅστις ἐσώζετο κατὰ τὸν Δουκάγγιον ἐν τῇ παρισιανῇ βιβλιοθήκῃ ὑπὸ τὸν ἑξῆς τίτλον: «Ἐν ἔτει . . . (1572) μηνὶ ἰανουαρίου ἡμέραν ιε' (;) ἐγένετο ὁ παρὼν κατάλογος καὶ ἡ καταγραφὴ τῶν σεπτῶν βιβλίων τῆς θειοτάτης βιβλιοθήκης, τῆς σεβασμιωτάτης καὶ βασιλικῆς μονῆς τῆς ἁγίας Τριάδος τῆς ἐν τῇ νήσῳ (τῇ καταντικρὺ κειμένῃ Κωνσταντινουπόλεως), ἃ δὴ πάντα ἅγια βιβλία συνῆξε καὶ συνήθροισε Κύριος Μητροφάνης, ὁ κτίτωρ τῆς σεβασμιωτάτης μονῆς αὐτῆς, καὶ ἡ ἱερὰ βιβλιοθήκη αὐτῇ ἐναπεθησαυρίσατο». Περὶ τὸ 1772 ἀνεκαινίσθη πάλιν δι' ἐπιμελείας μοναχοῦ τινος ἐγχωρίου, ἡγουμενεύοντος ἐν αὐτῇ Σαμουὴλ τοῦ ἐπιλεγομένου Κωφοῦ καὶ πλεῖστα ὑπὲρ αὐτῆς διαπράξαντος, οὗτινος καὶ ἡ εἰκών, ἀποθανόντος ἐν γήρατι ὑπὸ πανώλους τῷ 1812, ἀνεστηλώθη ὑπεράνω τῆς θύρας τῆς μονῆς. Ἀλλὰ καὶ πυρποληθεῖσα αὐτὴ τῷ 1831, λαμπροτέρα καὶ ἐκ βάθρων ἀνῳκοδομήθη φροντίδι τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερμανοῦ τοῦ Δ', ὅστις ἐπετέλεσε τῇ 15ῃ σεπτεμβρίου 1844 τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς, γενομένης μετὰ ταῦτα τῆς σήμερον εὐδοκίμως λειτουργούσης θεολογικῆς σχολῆς.

Δευτέρα τὴν θέσιν μᾶλλον ἢ τὴν τάξιν εἶναι ἡ μονὴ τῆς Παναγίας, τῆς καὶ Καμαριωτίσσης καλουμένης ἀπὸ τῆς ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ ἀψῖδος ἢ καμάρας, ἐφ' ἧς εἶναι ἐζωγραφημένη καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου. Κεῖται δ' ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ τοῦ αὐχένος, τοῦ συνενοῦντος ἐν εἴδει ἰσθμοῦ τὰ τρία τῆς νήσου ὄρη, ὥστε ἀπ' αὐτοῦ καταφαίνονται ἀμφότεροι οἱ πρὸς νότον καὶ βορρᾶν τοῦ μοναστηρίου ὅρμοι. Ἡ δὲ θέσις αὕτη τῆς μετεώρου ταύτης κοιλάδος, ἐχούσης ἑκατέρωθεν αὐτῆς, πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὸν πρῶτον καὶ ὑψηλότερον τῶν ἑτέρων δύο λόφον, τὸν τοῦ ἀνεμομύλου, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸν τρίτον καὶ χαμηλότερον, ὡς δύο ἑκατέρωθεν σάγματος φορτωμένα ξδισάκκια, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ προειρημένον τουρκικὸν ὄνομα τῆς νήσου (Χεϋμπελῆ). Ἡ μονὴ αὕτη ἐκτίσθη, πολὺ μεγαλειτέρα ὅμως καὶ λαμπροτέρα τὴν νῦν, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου τοῦ Β', πιθανῶς περὶ τὰ 1431, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Α' ἀνευρεθεῖσαν μὲν τῷ 1785, ἀπολεσθεῖσαν δὲ ἔπειτα, τετραχῇ τεθραυσμένην πλάκα, ἀνεστηλωμένην πιθανῶς ὑπὲρ τὰ πρόθυρά ποτε τοῦ ναοῦ τοῦ Προδρόμου, καὶ φέρουσαν τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν: Ἰωάννης ἐν Χριστῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Παλαιολόγος. Ἐκαλεῖτο δέ, 82 ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν αὐτῆς μονὴ τῆς Θεοτόκου, μετὰ τοῦ ἐπιθέτου Παμμακαρίστου ἢ Παναχράντου, ἐπικρατήσαντος τοῦ ὀνόματος τούτου διὰ τὴν ἐντὸς αὐτῆς ἀνεγερθεῖσαν ἐν εἴδει παρεκκλησίου καὶ μέχρι νῦν σωζομένην ἔγγιστα καὶ ἐκ δεξιῶν τῆς τοῦ Βαπτιστοῦ ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου, ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ κτίτορος Μαρίας τῆς Κομνηνῆς, θυγατρὸς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, αὐτοκράτορος Τραπεζοῦντος καὶ Κολχίδος. Περὶ τὰ 1629 εἶχον μεταναστεύσει εἰς τὴν Μονὴν ταύτην οἱ μοναχοί, οἵτινες προηγουμένως εὑρίσκοντο ἐν τῇ ἐπί τινος νησιδίου, ἀπέναντι τῆς Σωζουπόλεως, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐπίσης κτισθείσῃ μονῇ τοῦ Προδρόμου καὶ οἵτινες ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσωσιν ἐκεῖθεν διαφόρων ἕνεκα λόγων κατὰ τὸ 1636, ἅτε καταστραφείσης καὶ τῆς μονῆς αὐτῶν· κατὰ τὴν τοιαύτην αὐτῶν μετανάστευσιν οἱ τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου μοναχοὶ συμπαρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν τῆς Χάλκης ταύτην μονὴν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ διατηρούμενα βιβλία τε καὶ ἄλλα ἱερὰ σκεύη. Κατὰ τὴν θην αὐγούστου τοῦ 1692 ὅμως ἔτους ἡ μονὴ αὕτη (λέγει ὁ Σ. Βυζάντιος, ἐξ οὗ καὶ τὰς πλεῖ-

στας τῶν περὶ Χάλκης λεπτομερειῶν ἠρυσάμεθα) ἐπυρπολήθη, διασωθέντος ἐξ αὐτῆς μόνου τοῦ παρεκκλησίου τῆς Θεοτόκου, ἅτε λιθοκτίστου· ἀνεκαίνισε δὲ ταύτην, μικροτέραν ὅμως ἢ τὸ πρότερον, ὁ τοσοῦτον διακριθεὶς ἐπὶ τῶν Σουλτάνων Ἰβραΐμ καὶ Μεχμὲτ τοῦ Δ′ ἕνεκα τῶν ἀπείρων καὶ πολυειδῶν αὐτοῦ γνώσεων, ὡς καὶ ἕνεκα τῆς μεγάλης πολιτικῆς αὐτοῦ συνέσεως πρῶτος ἐκ Χριστιανῶν μέγας διερμηνεὺς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Παναγιώτης ὁ Νικούσιος. Ὁ τάφος τούτου κεῖται ἐν τῷ προναΐῳ τῆς ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου, ἔφερε δὲ τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον, ἐξαλειφθὲν ὅμως ἐκ τῆς προστριβῆς τῶν ποδῶν:

Τῷ Σ(ωτῆ)ρι Θεῷ.
Ἐνθάδε κεῖται Παναγιώτου* δέμας,
ἑρμηνέως ἄνακτος, ἀρίστου λίαν,
μέγα διαπρέψαντος ἐν σοφῶν λόγοις,
καὶ βασιλείας ἀξίαν εἰληφότος,
λελοιπότος φῶς πρὶν τὸ γῆρας προφθάσῃ·
ψυχὴ δ' ἀπέπτη χῶρον ἐς μακαρίων.
,αχογ′, σεπτεμβρίου 22.

Πρὸς τούτοις ἄνωθεν τῆς παλαιᾶς τοῦ μοναστηρίου πύλης καὶ ἐκ τοῦ ἔσωθεν ἀψιδωτοῦ αὐτῆς τότε μέρους ἀνεγινώσκετο ἄλλοτε ἡ κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ἐξαφανισθεῖσα ἑξῆς ἐπιγραφή:

Πρὸς τοῖς ἄλλοις πέφυκε καὶ τοῦτο χρέος
δασμὸν Θεῷ Σωτῆρι Παναγιώτης τελεῖ,
ὁ τῶν σεκρέτων ἑρμηνεὺς τοῦ κρατοῦντος,
κτίσας λαμπρῶς Μονὴν τὴν πυρποληθεῖσαν.

Κατὰ τὸν Κουτλουμουσιανὸν ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐφέρετο πρὸς τούτοις καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ποτὲ ἑστιατορίου τῆς μονῆς, ὅλου ἐζωγραφημένου, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ κτίτορος, Παναγιώτου τοῦ Νικουσίου, ἐνδεδυμένου τὴν στολὴν τοῦ διερμηνέως, κρατοῦντος δὲ ἀνὰ χεῖρας τὴν εἰκόνα τοῦ ναοῦ καὶ προσφέροντος αὐτὴν τῇ Θεοτόκῳ. Τὴν μονὴν ταύτην, πυρποληθεῖσαν εἶτα, ἀνήγειρεν ἐκ νέου τῷ 1774 ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος ὁ Ὑψηλάντης, ὅστις καὶ ἐπεσκεύασε καὶ διεκόσμησεν αὐτὴν τῷ 1796, ζητήσας καὶ λαβὼν αὐτὴν μάλιστα παρὰ τοῦ τότε Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σωφρονίου ὡς ἴδιον κτῆμα, ἕνεκα τῆς συγγενείας τῆς συζύγου αὐτοῦ Δόμνας Αἰκατερίνης πρὸς τὸν δεύτερον αὐτῆς κτίτορα, τὸν Νικούσιον, οὗτινος ἦτο τρισεγγόνη. Πρὸς μνήμην δὲ τῆς παλαιᾶς ἐπωνυμίας ἀνήγειρεν ἐντὸς αὐτῆς καὶ παρεκκλήσιον εἰς ὄνομα τοῦ Προδρόμου ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ. Πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν ἡ μονὴ αὕτη ἐγένετο ἐμπορικὴ σχολή, ἐν ᾗ ἐκπαιδεύονται τὰ τέκνα διαφόρων εὐπορούντων ἐμπόρων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πληρωθέντος οὕτω τοῦ θεοφιλοῦς σκοποῦ τοῦ τρίτου αὐτῆς κτίτορος τοῦ ἀοιδίμου, ὡς εἴρηται, Ὑψηλάντου, ὁρίσαντος αὐτήν, ὡς ῥητῶς ἐν τῷ οἰκείῳ χρυσοβούλῳ ἀναφέρεται, εἰς ἑλληνομουσεῖον. Εἴχομεν εἴπει ὅτι οἱ ἐκ τῆς παρὰ τὴν Σωζούπολιν ἐπὶ νησιδίου μονῆς μοναχοί, εἰς τὴν μονὴν ταύτην τῆς Θεοτόκου μεταναστεύσαντες, εἶχον συμπεριλάβει μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἱερά τινα τῆς μονῆς αὐτῶν κειμήλια. Ἐν τῷ προναΐῳ δὲ τῆς μονῆς ταύτης τῆς Θεοτόκου εὑρηνται ἀνεστηλωμέναι τέσσαρες μεγάλαι δεσποτικαὶ εἰκόνες, τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τοῦ Προδρόμου καὶ τῶν Κορυφαίων Ἀποστόλων, ὡς ἐκ τῆς παλαιότητος δ' αὐτῶν εἰκάζεται ὅτι ἐκεῖθεν καὶ αἱ εἰκόνες αὗται μετηνέχθησαν. Ἐπὶ τοῦ κάτω περιθωρίου τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου ἀναγινώσκεται πρὸς τούτοις καὶ ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

Ὦ βασίλεια καλλίπαις, θεοῦ νύμφα μοι
ἁγνά, ἃ χοροῖς εὐαγέεσσιν Ἀγγέλων οὐρανίων,
ἀμερίων τληπόνων καινῶς ἐνήλλαξας φυλάν,
ἐξ ἰλύος αἰθερίων ἀμφιβιβάσασα ὕψος· τὸν
παντογόνου αἰωνοτόκου βασιλῆος υἱέα παμ-
μεδέοντα Λόγον,
κόσμου γενετῆρα, ἐκ κα
θαρῶν λαγόνων τέκες, ἁγνὰ φυλαχθεῖσα.
Χεὶρ Κωνσταντίνου Βυζαντίου.

Ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ δὲ τῆς μονῆς σώζονται καὶ ἀρχαῖα ἐν μεμβράναις χειρόγραφα, τὸ πλεῖστον Εὐαγγέλια καὶ Πατερικά, τῶν ἀξιολογωτέρων ἐκ τῶν ὁποίων εἶχεν ἐκδώσει λεπτομερῆ κατάλογον ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ περιγραφῇ τῆς νήσου Βαρθολομαῖος ὁ Κουτλουμουσιανός. Τὸ σπουδαιότατον τούτων εἶναι ἡ «Συναγωγὴ Κανόνων Ἐκκλησιαστικῶν, εἰς πεντήκοντα τίτλους διῃρημένην» γραφὲν περὶ τὸ 823 ἢ 1100. Ἄλλ' ὑπῆρχον αὐτόθι καὶ ἄλλα σπουδαῖα καὶ ἀξιόλογα κειμήλια, ὡς αἱ «Εἰς τὸν Ὅμηρον Παρεκβολαί» τοῦ Εὐσταθίου καὶ τὰ «Διονυσιακὰ» τοῦ Νόννου, ἱεροσύλως, ὡς ὁ Σ. Βυζάντιος ἀποραίνεται, ἀπαλλοτριωθέντα. Τῶν ἐν αὐτῇ τεθαμμένων ὀκτὼ μὲν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν, ἑνὸς δὲ τῶν Ἱεροσολύ-

* Ἐπὶ τῆς πλακὸς γέγραπται Παναγιώτης.

μων τὰ ὀνόματα ἔχουσι κατὰ χρονολογικὴν τάξιν ὧδε :

α') Διονύσιος Β', ὁ ἀπὸ Νικομηδείας, ὁ καὶ κτίτωρ κατὰ τὸν Μαλαξὸν τῆς Μονῆς, ἀποθανὼν τῷ 1551 μετὰ ὀκταετῆ πατριαρχείαν.

β') Τιμόθεος Β', ὁ Μαρμαρηνός (ἐκ Πανόρμου τῆς Κυζίκου), ὁ ἀπὸ Παλαιῶν Πατρῶν, ἀποθανὼν τῷ 1622 μετὰ ὀκτὼ ἔτῶν πατριαρχείαν.

γ') Κύριλλος Α', ὁ Λούκαρης, θανατωθεὶς ἀγχόνῃ τῷ 1640 καὶ ταφεὶς τότε μὲν ἐν τῷ κατὰ τὴν Προποντίδα Ρηγίῳ (Κιουτσουκτσεκμετζέ), ὅπου εὑρέθη, παρασυρθὲν ὑπὸ τῶν κυμάτων, τὸ λείψανον αὐτοῦ, ἀνακομισθεὶς δὲ ἔπειτα ἐνταῦθα καὶ κείμενος νῦν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου, δεξιόθεν τῆς Ἁγίας Τραπέζης, ἐπὶ θυρίδος ὑψηλῆς, ἐντὸς διπλοῦ κιβωτίου, ἐπιγεγραμμένου ἄνωθεν.

δ') Παρθένιος ὁ Β', ὁ ἀπὸ Ἰωαννίνων, ἀπαγχονισθεὶς ὡσαύτως τῷ 1650 μετὰ πέντε ἐτῶν Πατριαρχείαν.

ε') Παρθένιος ὁ Γ', ὁ ἀπὸ Χίου, ἀπαγχονισθεὶς τῷ 1657 καὶ ριφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, ὅθεν τινὲς τῶν χριστιανῶν αὐτὸν ἀνείλοντο.

στ') Καλλίνικος ὁ Β', ὁ Ἀκαρνάν, ὁ τρὶς πατριαρχεύσας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1702, κείμενος δὲ ὄπισθεν τοῦ Ἁγίου Βήματος.

ζ') Γαβριὴλ ὁ Γ', ὁ ἀπὸ Χαλκηδόνος, ἀποθανὼν τῷ 1707 μετὰ τεσσάρων καὶ ἡμίσεος ἐτῶν πατριαρχείαν, κείμενος δὲ ἐν τῷ ξυλοστέγῳ νάρθηκι πρὸς τὰ ἀριστερά, πλησίον τοῦ Παγκαρίου.

η') Παΐσιος ὁ Β', ὁ ἀπὸ Νικομηδείας, ὁ τετράκις πατριαρχεύσας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1752 (;). Τέθαπται δὲ κατὰ μέσον τοῦ λιθίνου προνάου, ἐγγύτατα τῆς βαθμίδος, δι' ἧς ἀναβαίνοντες εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ναόν.

Τοῦ δὲ Ἱεροσολύμων Θεοφάνους, ἀποθανόντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1645, ἀγνοεῖται ὁ τάφος, καθὼς καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Τιμοθέου.

Ἔξωθεν δὲ τῆς μονῆς εἰς τὸ πρὸς Β αὐτῆς μέρος, ὅπου ὑπὸ τὴν σκιὰν φιλυρῶν καὶ πλατάνων συνάζεται ἐντὸς ἀρχαίας δεξαμενῆς, τρία ἔχούσης στόμια, τὸ γλυκύτατον καὶ ὑγιεινότατον, ἅτε σιδηροῦχον, ὕδωρ, ἔκειτο πρὸς ἀριστερὰν τῆς αὐλακος τῆς ὀχεταγωγούσης εἰς τὴν δεξαμενὴν τὸ ὕδωρ, ὁ τάφος τοῦ εἰρ Ἐδουάρδου Βάρδωνος Β', τοῦ μετὰ τὸν Ἀρεπὼν πρώτου πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Μουρὰδ τοῦ Γ' καὶ Μεχμὲτ τοῦ Γ', ὅστις ἀκολουθήσας τὸν τελευταῖον τῶν δύο τούτων σουλτάνων τῷ 1596 εἰς τὴν ἐναντίον τῆς Οὐγγαρίας ἐκστρατείαν αὐτοῦ καὶ ἀσθενὴς ἐπιστρέψας μετέβη πρὸς ἀλλαγὴν ἀέρος εἰς τὴν μονὴν ταύτην, ὅπου καὶ ἀπέθανεν· ὁ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ λίθος ἐτέθη, κατὰ τὴν δευτέραν ἀνοικοδομὴν τῆς μονῆς, ἀπρεπῶς ὅλως, ἔσωθεν τοῦ ὑπερθύρου τῆς πρὸς βορρᾶν πύλης τῆς μονῆς. Περὶ τῆς τοποθεσίας αὐτῆς ὁ Σ. Βυζάντιος παρατίθησι τὴν ἑξῆς ρωμαντικὴν πως ἀφήγησιν :

«Οὐδὲν πρὸς γλυκυθυμίαν ἐπαγωγότερον παρὰ τὸ ἡσυχαστήριον τοῦτο, κλειόμενον, ὡς προείπομεν, ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ὑπὸ τῶν προειρημένων δύο τῆς νήσου λόφων, ἔχον πρὸς Β μὲν τὴν θέαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Πρώτης καὶ Ἀντιγόνης, πρὸς μεσημβρίαν δὲ τὸν ὅρμον τοῦ Τσαμλιμὰν καὶ τὴν εἰς αὐτὸν καταλήγουσαν ἀμφιθεατροειδῆ κοιλάδα, κατάφυτον ἐλαίαις καὶ ἀμπελῶσι, περιπνεόμενον ἑκατέρωθεν ὑπὸ τῶν ὑγειοφόρων καὶ ἀρωματικῶν ἀτμίδων τοῦ δάσους τῶν πεύκων, αἵτινες συσκιάζουσι μυστηριωδῶς καὶ πανευαρέστως τὴν ἀπὸ τῆς χώρας πρὸς αὐτὸ φέρουσαν ὁδόν, καθὼς καὶ τὴν πρὸς δυσμὰς πλευρὰν τοῦ ὑπερκειμένου λόφου, διατίθησι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν γαληνιαίαν κατάστασιν ἐκείνην, καθ' ἣν βλέπει ὅλα τοῦ βίου τὰ πάθη, ὅλους τοὺς περισπασμούς, ῥηγνυμένους πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἄνευ ἐνεργείας, ἀπαράλλακτα ὅπως τὰ ἀφρίζοντα κύματα εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν βράχων τοῦ πρὸς τὸ βόρειον τῆς Μονῆς νεωσοίκου ἢ Τερσανέ, πρὸς ὃν φέρει κατωφερὴς ὁδός, λιθόστρωτος ἀκόμη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ δευτέρου τῆς Μονῆς κτίτορος».

Πρὸς τὸ Ν μέρος τοῦ μονυδρίου τούτου ὑπάρχει ἡμικυκλοειδὴς, ἀσφαλὴς δὲ ἀπὸ παντὸς, ἐκτὸς τοῦ νότου, ἀνέμου ὅρμος, εἰς τὰ παράλια τοῦ ὁποίου ὡς καὶ εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς εἰς αὐτὸν καταληγούσης κοιλάδος φαίνονται τὰ ἀναχώματα τοῦ Χρυσοχαλκείου πλήρη κυανοχρόων λιθάκων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνεῦρε, λέγει, ὁ Γύλλιος ἐκλεκτὸν κύανον καὶ πραγματικὴν χρυσοκόλλαν. Πρὸς τὴν πλευρὰν ταύτην κεῖται πρὸς τούτοις

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

καὶ ὁ ἐλαιὼν τῆς μονῆς, ἀποτελῶν γραφικωτάτην πρόσοψιν μετὰ τοῦ διαδεχομένου αὐτὸν καὶ μέχρι τῆς παραλίας προχωροῦντος κήπου, ὁ δὲ αὐτόθι λιμὴν χρησιμεύει διὰ τὸ ἀκύμαντον καὶ ἀμμώδες αὐτοῦ εἰς θαλάσσια λουτρά.

Τρίτη μονὴ εὑρηται ἐν τῷ ΝΑ τμήματι τῆς νήσου, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ἐπιλεγομένη δὲ τοῦ Κρημνοῦ, ἅτε κειμένη εἰς τὸ χεῖλος ἀποκρήμνου καὶ εὐθρύπτου βράχου, ὅστις θὰ παρεσύρετο ἀφεύκτως, ὑποσκαπτόμενος βαθμηδὸν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἐὰν πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν Ἡγούμενος δραστήριος ἅμα καὶ φιλόκαλος, τὸν ἐπαπειλούμενον κίνδυνον καθορῶν, μὴ ἔκτιζε κατὰ τὴν βάσιν τοῦ κρημνοῦ τούτου, ὅπου εὑρηται καὶ ἁγίασμα τῆς Ἁγ. Εὐφημίας, στερεὰν προκυμαίαν. Τὴν μονὴν ταύτην, ὑπαγομένην πρότερον εἰς τὸν Χαλκηδόνος μητροπολίτην, ἀνέλαβε, λέγει ὁ Σ. Βυζάντιος, καὶ ἐκ βάθρων ἀνήγειρε περὶ τὸ 1758 ὁ ἀπὸ Ἰπεκίου προεδρικῶς λαβὼν τότε τὴν Χαλκηδόνα, καὶ περὶ τὸ 1761 μὲν πατριαρχεύσας, τῷ δὲ 1763 διὰ τὸ πολυδάπανον αὐτοῦ ἐξωσθεὶς καὶ σταλεὶς ὑπερόριος εἰς Ἄθωνα, μετὰ διετίαν δὲ ἐπανελθών, καὶ διανύσας τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἀποθανὼν δὲ πλήρης ἡμερῶν τῷ 1793, καὶ ταφεὶς ἐν μέσῳ τῷ τῆς Μονῆς ταύτης ναῷ, ἣν εἶχεν ἀφιερώσει πρότερον τῷ Παναγίῳ Τάφῳ Ἰωαννίκιος ὁ Γ', ὁ τὸ γένος Καρατζᾶς. Αὐτὸς ἐφύτευσε καὶ τὰς στοιχηδὸν πεφυτευμένας κυπαρίσσους ἑκατέρωθεν τῶν εἰς τὴν Μονὴν ἀγουσῶν ὁδῶν, ὧν ἡ μὲν φέρει πρὸς τὸ χωρίον, ἡ δὲ ἑτέρα πρὸς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, κειμένην μὲν εἰς τὸ ἀνατολικώτατον τοῦ χωρίου ἄκρον, μετασκευασθεῖσαν δὲ πρό τινων ἐτῶν εἰς τὴν ναυτικὴν σχολήν, ἀφ' οὗ πρότερον εἶχε περιέλθει εἰς ἄλλους ἰδιοκτήτας. Ἔξωθεν δὲ τῆς μονῆς εἶχον οἰκοδομηθῇ προνοίᾳ τοῦ Ἱεροσολύμων Κυρίλλου καὶ λίθινά τινα οἰκήματα πρὸς ἐκμίσθωσιν.

ΧΑΛΚΗΔΩΝ, ἀρχαία πόλις τῆς Μικρασίας, ἐν Βιθυνίᾳ κειμένη, κατὰ τὴν τοῦ Διονυσίου περιγραφήν, ἐν ἀκρωτηρίῳ, σχηματίζοντι χερρόννησον, συνεχομένην διὰ βραχέος ἰσθμοῦ μετὰ τῆς ξηρᾶς, μικρὸν ὑπεράνω τοῦ ὁμωνύμου αὐτῇ ποταμοῦ, καὶ ἔχουσα δύο λιμένας, τὸν μὲν πρὸς Α, τὸν δὲ πρὸς Δ. Ὁ Γύλλιος λέγει περὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου τὰ ἑξῆς: «Τὸ δὲ ἀκρωτήριον τοῦτο, ἐξογκούμενον ἐν τῷ μέσῳ, ἐκ μὲν τῶν τριῶν αὐτοῦ μερῶν εἶναι ὀλίγον ἐπικλινές, ἐκ δὲ τοῦ τετάρτου, τοῦ πρὸς ἀνατολὰς θερινάς, ἔχει τὴν κοιλάδα, δι' ἧς ῥέον τὸ ἐπώνυμον τῆς πόλεως ποταμίον ἐκβάλλει εἰς τὸν πλησίον κόλπον».

Ἐκτίσθη δὲ ὑπὸ Ἀρχίου τοῦ Μεγαρέως τῷ 685 π. Χ. (17 ἢ 19 ἔτη πρὸ τοῦ Βυζαντίου) ἀπέναντι τῆς Θέσεως, ἔνθα κατόπιν ἀνηγέρθη τὸ Βυζάντιον, κληθεῖσα καὶ ὑπὸ τῶν ἀποικισάντων εἰς ταύτην Προκέραστις ἴσως διὰ τὸ ἀκρωτήριον, ὅπερ προέχει ἐν εἴδει κέρατος καὶ ἐφ' οὗ ἐγένετο ὁ συνοικισμός. Ὁ χρησμὸς ἀπεκάλεσεν αὐτὴν Πόλιν τῶν τυφλῶν, διότι οἱ ἄποικοι, ἔχοντες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν τὴν τερπνὴν θέσιν τοῦ Βυζαντίου, παρεῖδον μὲν ταύτην, προὐτίμησαν δὲ τὴν τῆς Χαλκηδόνος, ἧττον τερπνὴν καὶ ἥκιστα ὑγιεινήν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τοῦ Βυζαντίου. Ἐν τούτοις ἡ ὀνομασία αὕτη Πόλις τῶν τυφλῶν δὲν φαίνεται ἁρμόζουσα τόσον, ἐὰν μὴ ληφθῇ προηγουμένως ὑπ' ὄψιν ὁ σκοπός, δι' ὃν οἱ ἄποικοι αὐτόθι συνῳκίσθησαν· διότι καὶ κατὰ τὸν Ὀλιβιέρον τυφλοὶ πράγματι θὰ ἦσαν οἱ αὐτόσε μεταναστεύσαντες, ἐὰν προὐτίθεντο ἐμπόριον μόνον νὰ διεξαγάγωσιν, ἀλλ' ἐάν, ἀντὶ ἐμπορικῶν σκοπῶν, ἐπεδίωκον τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸν ἀγροτικὸν βίον, πραγματικῶς τυφλοὶ θὰ ἦσαν, ἂν ἐν τῷ Βυζαντίῳ συνῳκίζοντο. Ἀληθῶς δέ, λέγει καὶ ὁ Σ. Βυζάντιος ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει» αὐτοῦ, ἡ θέσις αὐτῆς, κειμένης ἐπὶ ἀκρωτηρίου, ἐν σκέπῃ τῶν βορείων ἀνέμων καὶ ἐν μέσῳ δύο λιμένων ἀρκετὰ εὐρυχώρων, ἔχουσα περὶ αὐτὴν γαίας εὐφορωτάτας καὶ ὕδατα ποσιμώτατα καὶ ἄφθονα, τόσον ὥστε κατὰ τὸν κοσμογράφον Θεβέτον διὰ τὰ εὐώδη δένδρα, χόρτα καὶ ἄνθη, τὰ ὁποῖα εἶναι περὶ αὐτὴν τὸ ἔαρ τόσον πολλά, νομίζει τις ἑαυτὸν εὑρισκόμενον ἐν τῷ ἐπιγείῳ Παραδείσῳ, εἶναι ἐὰν ὄχι ἀσφαλεστέρα, βεβαίως ὅμως εὐθηνοτέρα ὡς πρὸς τὸν τότε μάλιστα βίον καὶ τερπνοτέρα τοῦ Βυζαντίου· ὅθεν καὶ ἠμιλλᾶτο πρὸς αὐτὸ ἀκμῇ ἰσχύος καὶ πλούτου, ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη. Ὠνομάσθη δέ ποτε καὶ Κολποῦσα διὰ τοὺς ἑκατέρωθεν αὐτῆς δύο κόλπους.

Τὸ ἐπώνυμον δὲ ἢ παρώνυμον καὶ ὑπὸ ὑψηλῶν παροχθίων περιζωννύμενον ποταμίον Καλχήδων (τανῦν Κουρμπαλῆ-δερέ), ὅπερ,

ρέον εἰς μῆκος 1000 βημάτων καὶ ἐπέκεινα, χύνεται εἰς τὴν Προποντίδα, ἐκλήθη οὕτω κατὰ τὸν Ἀρειανὸν ἀπὸ Καλχήδονος, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τοῦ μάντεως Κάλχαντος, ἴσως ἐκ τῆς φήμης τοῦ αὐτόθι μαντείου, ἤ, καὶ ἐπὶ τέλους, καὶ ἀπὸ τῶν ἐκ Χαλκίδος τῆς ἐν Εὐβοίᾳ τὸ πρῶτον ἀπῳκισθέντων ἐνταῦθα· ἐντεῦθεν ἴσως καὶ ὁ περιηγηθεὶς Διονύσιος ἀποκαλεῖ τοὺς Χαλκηδονίους Χαλκιδεῖς. Προσθετέον ὅτι ὁ Θεβέτος ἐν τῇ Κοσμογραφίᾳ ἀναφέρει ὅτι παρὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον (ἐὰν ὅμως δὲν συγχέῃ αὐτὸν πρὸς ἄλλην θέσιν) ὑπῆρχε τὸ πάλαι μεταλλεῖον χάλυβος καὶ ὑδραργύρου. Πιθανὸν ὅμως νὰ ὑπῆρχον αὐτόθι μόνον πλυντήρια χρυσοῦ ἢ καὶ χωνευτήριον τῶν ἀλλαχοῦ, πιθανῶς δὲ τῶν ἐν Χάλκῃ ἀνορυττομένων μετάλλων, ἴχνη τῶν ὁποίων ἐν εἴδει σκωρίας ἀνευρίσκονται παρὰ τὸν λιμένα. Τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμίου τούτου εἶναι ἁλμυρὸν ἕνεκα τῆς ἀναρροῆς τῆς θαλάσσης μέχρι τῆς λιθίνης γεφύρας, ἥτις διατέμνει τὴν πρὸς Νικομήδειαν ὁδὸν καὶ ἐκ τῆς ὁποίας γεφύρας ἄρχεται καὶ ὁ λαιμὸς τοῦ ἀκρωτηρίου προχωρῶν μέχρι τοῦ Βοσπόρου εἰς ἀπόστασιν 8 περίπου σταδίων. Ὁ Ἀλκιβιάδης διετείχισε τὸν λαιμὸν ἢ ἰσθμὸν τοῦτον ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν, περιφράξας διὰ ξυλίνου τείχους τὸ πρὸς τὸν ποταμὸν μέρος αὐτοῦ. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ ὁ Φαρνάβαζος, ἀπελπίσας περὶ παροχῆς βοηθείας εἰς τοὺς Χαλκηδονίους ἐκεῖθεν, ἀνεχώρησεν εἰς Ἡράκλειον Χαλκηδονίων. Τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου εὑρισκομένου ἄντικρυ τῆς ράχεως τῶν λόφων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ σουλτὰν Βαγιαζὴτ καὶ δι' αὐτῶν ἄντικρυ τῶν χερσαίων τειχῶν, τὸ ἥμισυ μὲν μέρος καὶ ἐπέκεινα ἔτι περιλαμβάνεται ὑπὸ ἀβάτου ἀκτῆς καὶ ἕνεκα τῆς κρημνώδους καὶ εἰς ὕψος 25 ποδῶν ἀνερχομένης κατωφερείας καὶ ἕνεκα τῶν βράχων, οἵτινες ἐντὸς τῆς θαλάσσης εὑρισκόμενοι, ὑπέρκεινται αὐτῆς, ἐξαφανιζόμενοι μόνον κατὰ τὴν πεδινὴν παραλίαν, ὅπου σήμερον εὕρηται ἡ διαδεξαμένη τὴν ἄλλοτε Χαλκηδόνα κωμόπολις Καδήκιοϊ. Ἐν τῇ θέσει τῆς κωμοπόλεως ταύτης εὑρίσκετο ἄλλοτε ὁ λιμὴν τῆς πόλεως, ὅστις διετέλει ἤδη συγκεχωσμένος ἐπὶ τοῦ Γυλλίου. Ἐνῷ δὲ πρότερον τριήρεις καὶ μεγάλα σκάφη ἐν τῷ λιμένι ἐκείνῳ ἐναυλόχουν, ἤδη οὐδὲ μικρότερα σκάφη δύνανται νὰ εἰσπλεύσωσιν ἕνεκα τῶν σύρτεων καὶ τῶν βράχων. Ἐκ τῶν παρὰ τῷ Ἀμμιανῷ ἀναφερομένων φαίνεται ὅτι καὶ δι' ἀλύσεώς ποτε ὁ λιμὴν οὗτος περικλείετο, ἣν ὁ τοῦ Μιθριδάτου στόλου διασπάσας, ὅτε ἐπολιόρκει ἐν Χαλκηδόνι τὸν πραίτορα Κόττταν, κατέλαβε τὰς ἐν αὐτῷ τριήρεις. Ἐπὶ τοῦ παρὰ τὸν λιμένα ἐπιπέδου ὑπῆρχέ ποτε καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης, ἴσως τὸ παρὰ Στράβωνι (Γεωγρ. ΙΒ', δ') Χαλκηδονίων ἱερόν, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ὁποίου πιθανῶς ἱδρύθη καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Εὐφημίας. Αὐτόθι ὑπῆρχε πρὸς τούτοις καὶ τὸ μαντεῖον καὶ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ θαυμασιώτερον μαντεῖον τῶν ἐν Χαλκηδόνι, περὶ τῆς ἐπισημότητος τοῦ ὁποίου καὶ ὁ Λουκιανὸς βεβαιῶν ἐκτίθησιν ὅτι ὁ δημοκόπος Κακκωνᾶς προὐτίμησε πρὸς τὴν τοῦ Μαντίου σύστασιν τὴν Χαλκηδόνα, ὡς ἐμπόρων καταγωγήν. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, περὶ οὗ πολὺς γίνεται λόγος παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς συγγραφεῦσιν, ὁ Σχολαστικὸς Εὐάγριος ἐκτίθησι τὰ ἑπόμενα: «Ἀπῴκισται δὲ τοῦ Βοσπόρου σταδίοις οὐ πλείοσι δύο, ἔν τινι τῶν εὐφυῶν ἱδρυμένος χωρίων, ἠρέμα προσάντει, ὥστε τοὺς περιπάτους ἀνεπαισθήτους εἶναι τοῖς εἰς τὸν ναὸν ἀπιοῦσι τῆς Μάρτυρος, ἐξαπίνης τε μετεώρους εἶναι εἴσω τῶν ἀνακτόρων γενομένους· ὥστε τὰς ὄψεις ἐχέοντας ἐκ περιωπῆς, ἅπαντα θεωρεῖν τὰ ὑπεστρωμένα πεδία, ὁμαλὰ καὶ ὕπτια, τῇ πόᾳ χλοάζοντα, ληίοις τε κυμαινόμενα καὶ παντοδαπῶν δένδρων τῇ θέᾳ ὡραϊζόμενα, ὄρη τε λάσια, ἐς ὕψος εὐπρεπῶς μετεωριζόμενά τε καὶ κυρτούμενα. Ἀτὰρ καὶ πελάγη διάφορα, τὰ μὲν τῇ γαλήνῃ πορφυρούμενα, καὶ ταῖς ἀκταῖς προσπαίζοντα ἡδύ τι καὶ ἥμερον· τὰ δέ, παφλάζοντά τε καὶ τοῖς κύμασιν ἀγριαίνοντα, κάχληκάς τε καὶ φυκία καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων τὰ κουφότερα μετὰ τῆς ἀνταναπλάσεως τῶν κυμάτων αὐτῆς ἀναβράζοντα. Ἀντικρὺ δὲ τῆς Κωνσταντίνου τὸ τέμενος, ὥστε καὶ τῇ θέᾳ τῆς τοσαύτης πόλεως τὸν ναὸν ὡραΐζεσθαι . . Εἴσω δὲ τοῦ θόλου πρὸς τὰ ἑῷα, εὐπρεπής ἐστι σηκός, ἔνθα τὰ τῆς Μάρτυρος ἀπόκειται λείψανα, ἔν τινι σορῷ τῶν ἐπιμήκων, μακρὰν ἔνιοι καλοῦσιν, ἐξ ἀργύρου εὖ μάλα σορῶς ἠσκημένῃ».

Ἐκ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, ὅπερ, σωζόμενον μέχρι τοῦ νῦν ἀλώ-

βητον ἐν τῷ πατριαρχικῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ναῷ προσκυνεῖται, ἐπιστεύετο ὅτι ἀνέβλυζε κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς μεγαλομάρτυρος ταύτης μῦρον ἀντὶ αἵματος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἑορτὴ αὕτη τελεῖται τῇ 16ῃ σεπτεμβρίου, ὅτε καὶ ἡ τοῦ τρυγητοῦ συμπίπτει ἐποχή, ἐπεκράτησεν ἡ λέξις τ ρ υ γ ᾶ ν καὶ ἐπὶ τοῦ θαύματος τῆς μυροβλήτου Παρθενομάρτυρος. Ὁ αὐτὸς Σχολαστικὸς Εὐάγριος ἐξιστορεῖ τὸ πρᾶγμα τοῦτο ὧδε: «Πολλάκις δὲ ἢ τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν ἐπισκοποῦσι πόλιν ὄναρ ἐπιστᾶσα διακελεύεται ἢ καί τισι τῶν ἄλλως ἐς βίον ἐπισήμων παραγινομένοις αὐτῇ κατὰ τὸ τέμενος, τ ρ υ γ ᾶ ν. Ὅπερ ἐπειδὰν τοῖς τε βασιλεῦσι, τῷ τε ἀρχιερεῖ καὶ τῇ πόλει καταδηλον ᾖ, φοιτῶσι κατὰ [τὸν νεών, οἵ τε τὰ σκῆπτρα, οἵ τε τὰ ἱερὰ καὶ τὰς ἀρχὰς διέποντες, ἅπας τε ὁ λοιπὸς ὅμιλος, μετασχεῖν τῶν τελουμένων βουλόμενοι. Πάντων οὖν ὁρώντων, ὁ τῆς Κωνσταντίνου πρόεδρος μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερέων, εἴσω τῶν ἀνακτόρων χωρεῖ, ἔνθα [τὸ τῆς μάρτυρος ἀπόκειται σῶμα. Ἔστι δέ τι κλειθρήδιον μικρὸν κατὰ τὴν αὐτὴν σορὸν ἐν τῷ λαιῷ μέρει, θύραις μικραῖς κατησφαλισμένον, ὅθεν σίδηρον ἐπιμήκη κατὰ τὸ ἱερὸν λείψανον, σπόγγον περιαρτήσαντες, ἐπαφιᾶσι, καὶ τὸν σπόγγον περιδινοῦντες, ἐς ἑαυτοὺς τὸν σίδηρον ἀνέλκουσιν, αἱμάτων πλήρη, θρόμβων τε πολλῶν. Ὅπερ ἐπὰν ὁ λαὸς ἴδῃ, εὐθέως προσεκύνησε τὸν Θεὸν γεραίρων. Τοσαύτη δὲ καθέστηκε τῶν ἐκφερομένων ἡ πληθύς, ὥστε καὶ τοὺς εὐσεβεῖς βασιλεῖς καὶ πάντας τοὺς ἁλιζομένους ἱερέας, καὶ μὴν καὶ πάντα τὸν ἀθροιζόμενον λεών, πλουσίως τῶν ἀναδιδομένων μεταλαμβάνειν, ἐκπέμπεσθαί τε καὶ ἀνὰ τὴν ὑφήλιον πᾶσαν τῶν πιστῶν τοῖς βουλομένοις, καὶ διὰ παντὸς τούς τε θρόμβους σώζεσθαι, τό τε αἷμα μηδαμῶς εἰς ἑτέραν μεταχωροῦν ὄψιν, ἅπερ θεοπρεπῶς τελεῖται, οὐ κατά τινα διωρισμένην περίοδον, ἀλλ' ὡς ἂν ἡ τοῦ προεδρεύοντος βιοτὴ καὶ ἡ τῶν τρόπων σεμνότης βούλεται. Φασὶ δ' οὖν, ὅτε μὲν τῶν εὐσχημόνων τις κυβερνῴη καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἐπίσημος, τοῦτο τὸ θαῦμα καὶ μάλιστα συχνῶς γίνεσθαι· ὅτε δὲ τῶν οὐ τοιούτων, σπανίως τὰς τοιαύτας θεοσημείας προΐέναι. Ἡ δέ γε εὐωδία, ἡ τῆς σοροῦ ἐκπεμπομένη, ξένη τις οὖσα καὶ ὑπερφυής, καὶ πάσης συνήθους ἀνθρώποις ὑπερτέρα, πᾶσιν ἐξ ἴσης καὶ πάντοτε ἀνεῖται, ὅταν τις ὧδε τοῦ χώρου γένηται». Ὁ δὲ Σιμοκάττης λέγει περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος: «Καὶ ἴδοις ἂν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πανηγύρεως τὸν ἀρχιερέα τῆς Χαλκηδόνος, σπόγγοις ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ἁγίας πηγὰς αἱμάτων ἀρυόμενον· τὰ δὲ αἵματα, ὡς ἀπό τινος σώματος νεοσφαγοῦς, ἰχῶρσι τραυμάτων ἀναμεμιγμένα, μύροις συγκεκραμένα αὐτοφυέσι τισί, καὶ τούτων τὰς διανομὰς ἐπὶ σκευῶν ἐξ ὑέλου πεπονημένων μικρῶν τοῖς ὄχλοις τὸν ἱερέα ποιούμενον».

Ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος, ὑποπτεύσας μηχάνημά τι περὶ τὸ θαῦμα τοῦτο, διέταξε κατὰ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ ν' ἀφαιρεθῇ τὸ σῶμα τῆς ἐγκλειούσης αὐτὸ σοροῦ καὶ νὰ σφραγισθῇ ἡ σορὸς ἐκείνη. Τὸ θαῦμα ὅμως, λέγει ὁ Σ. Βυζάντιος, ἐτελέσθη καὶ πάλιν ὡς πρότερον. Ὁ ναὸς οὗτος τῆς ἁγίας Εὐφημίας ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς ἄσυλον· τούτου δ' ἕνεκα καὶ οἱ συνωμοτήσαντες ἐναντίον τοῦ Λέοντος Μακέλλου μετὰ τοῦ γυναικαδέλφου αὐτοῦ Βασιλίσκου Ἄσπαρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρδαβούριος εἶχον καταφύγει εἰς τὸν ναὸν τοῦτον. Εἶτα τυχόντες ἀμνηστείας, ἔπεσον θύματα δολοφονίας ἐκ μέρους τοῦ Μακέλλου διὰ μέσου τοῦ Ζήνωνος, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Μακέλλης οὗτος συνέζευξε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀριάδνην, διαζεύξας αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Ἀρδαβουρίου. Καὶ ὁ πάπας Βιγίλιος λέγεται ὅτι κατέφυγεν ἐπίσης εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας ταύτης ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἄδηλον ὅμως ἂν κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Χαλκηδόνι τοιοῦτον ἢ εἰς τὸν ἐν Κων)πόλει. Ἄγνωστον ἐπίσης ἂν καὶ οἱ δύο ἐχρησίμευον ὡς ἄσυλα. Ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας συνεχροτήθη ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ Πουλχερίας τῷ 451 καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἐναντίον τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκούρου Δ' οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν 630 πατέρων. Κατὰ τὴν ς' συνεδρίαν αὐτῆς, εἰς ἣν παρευρέθη καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, ἡ Χαλκηδὼν προήχθη ἐξ ἐπισκοπῆς εἰς μητρόπολιν. Ἰδοὺ πῶς ἀναφέρεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς ἡ σχετικὴ πρᾶξις: «Ὁ θειότατος καὶ εὐσεβέστατος ἡμῶν δεσπότης πρὸς τὴν Ἁγίαν Σύνοδον εἶπεν· Εἰς τιμὴν τῆς τε Ἁγίας Μάρτυρος Εὐφημίας καὶ τῆς Ὑμετέρας Ὁσιότητος τὴν Χαλκηδονέων πόλιν, ἐν ᾗ (περὶ) τῆς ἁγίας πίστεως σύνοδος συνεχροτήθη, μητροπόλεως

ἔχειν πρεσβεῖα ἐθεσπίσαμεν, ὀνόματι μόνον ταύτην τιμήσαντες, σωζομένου δηλαδὴ τῇ Νικομηδέωνμητροπόλει τοῦ ἰδίου ἀξιώματος». Ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ἦν τότε ὁ ἱερώτατος Ἐλευθέριος. Μετὰ πολλὰς ἐκατέρωθεν συζητήσεις ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὀρθότητα ἢ μὴ τῶν φρονημάτων τῶν Εὐτυχιανῶν καὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Διοσκούρου, ἀπεφασίσθη κοινῇ ὑπὸ πάντων νὰ θέσωσιν ἐντὸς τῆς σωροῦ τῆς ἁγίας μάρτυρος ἐγγράφους τὰς γνώμας ἑκατέρων, ἐκείνη δὲ νὰ λογισθῇ ἡ μόνη ὀρθὴ καὶ παραδεκτέα, ἣν ἡ μάρτυς θὰ ἐνεστερνίζετο. Περὶ τούτου ὁ Ζωναρᾶς λέγει: «Ἤρεσε ταῦτα καὶ τοῖς αἱρετικοῖς, καὶ οἱ τόμοι γεγράφαται καὶ ὁ κλεῖων λίθος τὴν λάρνακα αἴρεται καὶ οἱ χῆρται τῷ στήθει τῆς μάρτυρος ἐπιτίθενται καὶ ὁ λίθος αὖθις τῇ λάρνακι ἐπενήνεκται καὶ σφραγίζεται ὑπ' ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν. . . καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν συνέρχονται, μηδὲ τοῦ βασιλέως ἀπολειφθέντος, καί, ἀνοιγείσης τῆς λάρνακος, εὑρέθη ὁ μὲν τῶν αἱρετικῶν τόμος ἐν τοῖς ποσὶ τῆς μάρτυρος κείμενος· ὁ δέ γε λοιπὸς τῇ δεξιᾷ ταύτης χειρὶ κατεχόμενος, ἣν ἐκτεῖναι λέγεται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸν Πατριάρχην, τὸν τόμον αὐτοῖς ἐγχειρίζουσα».

Ὁ Κωδινὸς προστίθησιν εἰς τὰ ἱστορικὰ ταῦτα γεγονότα καὶ ἀνέκδοτόν τι, ἀπίθανον ἄλλως τε, καθὰ ὁ Σ. Βυζάντιος ἀναφέρει, ἔχον δὲ ὧδε: «Μετὰ τὸ θαῦμα τοῦτο καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῶν Εὐτυχιανῶν Ἄκατός τις, διάκονος ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Εὐτυχοῦς, καταφυγὼν εἰς τοὺς Πέρσας, κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν ἐν τοῖς μεθορίοις ἐστρατευμένον σατράπην νὰ ἔλθῃ μετὰ 30 ἢ 70 χιλιάδων στρατοῦ πρὸς διαρπαγὴν τοῦ ναοῦ, καὶ ἰδίως τοῦ λειψάνου τῆς Μάρτυρος, ὑπὲρ οὗ τὸ πλέον ἐσπούδασεν ὁ Ἄκατος, θέλων ἀμύνασθαι τὴν Ἁγίαν διὰ τὸ θαῦμα. Οἱ δὲ ἐν Χαλκηδόνι μόλις ἴσχυσαν διαφυγεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνδιασώσαντες ἐκεῖ καὶ τὸ λείψανον τῆς Ἁγίας».

Ἐκ τῶν ἀπιθάνων, ὡς εἴρηται, γραφομένων τοῦ Κωδινοῦ τὸ μόνον βέβαιον συμπέρασμα, ὅπερ δύναταί τις νὰ ἐξαγάγῃ, λέγει ὁ Σ. Βυζάντιος, εἶναι τὸ ἑξῆς, ὅτι μετὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὴν συνεπείᾳ ταύτης ἐπιδρομὴν τοῦ πέρσου στρατάρχου, ἐλθόντος καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς Χαλκηδόνος καὶ τῶν μερῶν τῆς Χρυσουπόλεως, οἱ ἐν Χαλκηδόνι, φοβηθέντες περὶ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου, μετεκόμισαν αὐτὸ χάριν ἀσφαλείας εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκ τῆς ὕλης τοῦ ναοῦ, εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπὶ τῶν Ὀθωμανῶν μετακομισθείσης, ἐκοσμήθη τὸ περιφανὲς τέμενος τοῦ Σουλτάνου Σουλεϋμὰν (Σουλεϋμανιέ), κατὰ τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ἀνεσκάφησαν, ἐκτὸς ἀρχαίου τινὸς ὑδραγωγείου, ἐξ οὗ ἀναβλύζει καὶ νῦν ἔτι τὸ ἁγίασμα, ἀπέχον τῆς ἀποβάθρας τοῦ Καθήκιοϊ (κατὰ τὸν Σ. Βυζάντιον) 1100 βήματα. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν δὲ ἐκείνην προῆλθον εἰς φῶς καὶ ἀρχαῖα νομίσματα, ἐν οἷς καὶ ἓν λίαν εὐκρινές, φέρον τὴν ἐπιγραφήν: **ΑΡΧΙΑΣ** (ὁ Σ. Βυζάντιος λέγει ὅτι τὸ ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ ἔφερε τὴν λέξιν **ΑΡΓΙΑΣ**) **ΜΕΓΑΡΕΥΣ**. Ἐκ τῶν προρρηθέντων καὶ μάλιστα ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Εὐαγρίου προκύπτει ὅτι ὁ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ναὸς ἔκειτο μᾶλλον πρὸς τὸ Χαϊδὰρ πασᾶ, ὁ δὲ νῦν ναὸς τοῦ Καθήκιοϊ, ἐπίσης ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, εἶναι μὲν ἀρχαῖος καὶ οὗτος, δὲν εἶναι ὅμως ὁ ἀρχικὸς τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ναός. Ἐν τῷ νῦν ναῷ θαυμάζεται καὶ ὡραῖος ἐκ γρανίτου κίων ὕψους 7 1/2 ποδῶν μετὰ κομψοῦ κιονοκράνου. Καὶ ὁ ὀβελὸς δέ, δι' οὗ ἡ μάρτυς ἐσουβλίσθη, προσκυνεῖται ἐν τῷ ναῷ, ὅπου ἐσώζετο καὶ ὁ τροχός, ἐφ' οὗ ἐβασανίσθη. Ὁ Wehler ἀνέγνω ἐν Χαλκηδόνι κατὰ τὸ 1675-1676 ἐπί τινος πλακός, ἐντετειχισμένης εἰς ἰδιωτικὴν οἰκίαν παρὰ τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν, ἣν διορθώσας) ἀνεδημοσίευσεν ὁ Σ. Βυζάντιος ὧδε:

Οὔριον ἐπὶ πρύμνης τις ὁδηγητῆρα καλείτω
Ζῆνα, κατὰ πρυτόνων ἱστία ἐκπετάσας,
εἴτ' ἐπὶ κυανέας δίνας εὐδρομεῖ(;), ἔνθα Ποσειδῶν
καμπύλον εἰλίσσει κῦμα παρὰ ψαμάθοις,
εἴτε κατ' Αἰγαίαν πόντου πλάκα ναῦν ἐπερέσσει(;),
νείσθω, τῷδε βαλὼν ψαιστὰ παρὰ ξοάνῳ.
Ὧδε τὸν εὐάντητον ἀεὶ θεὸν Ἀντιπάτρου παῖς
στῆσε, φίλων ἀγαθῆς σύμβολον εὐπλοίης.

Κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην ἀνῆκεν ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἰς τὸ ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Ἀσίας στηθὲν ἄγαλμα τοῦ Οὐρίου Διός, ἄδηλον ὅμως πότε καὶ πῶς μετεκομίσθη εἰς Χαλκηδόνα. Ὁ Σ. Βυζάντιος φρονεῖ ὅτι δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ὑπῆρχε τὸ ἄγαλμα ἐκεῖνο ἀπ' ἀρχῆς ἐν Χαλκηδόνι ἢ ἐν τῷ Ἡραίῳ. Αἱ περιεργότεραι ὅμως τῶν ἀρχαιοτήτων

τῆς Χαλκηδόνος ἦσαν αὐτὰ ταῦτα τὰ τείχη αὐτῆς (σωζόμενα ἐπὶ Γυλλίου), ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπίσης ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ τεμένει Σουλεϋμανιέ. Τὰ τείχη ταῦτα, ἐκ πελωρίων τετραγώνων λίθων ἀποτελούμενα, πολλὰς ὑπέστησαν περιπετείας. Οὕτως, ὅτε ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἰουλιανοῦ Προκόπιος ἐπανέστη κατὰ τοῦ Οὐάλεντος, συνετάχθησαν δὲ τῷ Προκοπίῳ καὶ οἱ Χαλκηδόνιοι, ὁ Οὐάλης, ἀγανακτήσας, διέταξε μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Προκοπίου νὰ κρημνισθῶσι τὰ τείχη τῆς Χαλκηδόνος (διότι καὶ ὁ ἱστορικὸς Σωκράτης ἀναφέρει ὅτι τοιοῦτό τι ὤμοσε νὰ πράξῃ: «Ὀμομώκει γὰρ τοῦτο ποιήσειν, νικήσας τὸν τύραννον»), νὰ κτισθῇ δὲ ἐκ τοῦ ὑλικοῦ αὐτῶν τὸ ἐν τῷ Ταύρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Νυμφαῖον, αἱ Κωνσταντιαναὶ ἢ κατὰ τὸν Ἐρρῖκον Οὐαλέσιον αἱ Καρωσιανοὶ θέρμαι καὶ ἰδίως τὸ ὑδραγωγεῖον ἐκεῖνο, ὅπερ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Οὐάλεντος κέκληται. Ἀλλ' ἐνῷ κατεδαφίζετο τὸ τεῖχος, οἱ Κωνσταντινουπολῖται μετὰ τῶν τῆς Νικομηδείας καὶ Νικαίας κατοίκων παρεκάλεσαν τὸν αὐτοκράτορα νὰ διατάξῃ τὴν παῦσιν τῆς κατεδαφίσεως αὐτοῦ· ἐκεῖνος δέ, συγκατανεύσας μὲν ἀφ' ἑνός, μὴ ἐπιθυμῶν δὲ νὰ καταπατήσῃ τὸν ὅνπερ ὤμοσεν ὅρκον, διέταξε νὰ κατεδαφίζηται μέν τοῦτο, οἱ ἀφαιρούμενοι ὅμως πελώριοι ἀπ' αὐτοῦ λίθοι νὰ ἀντικαθίστανται διὰ μικροτέρων, τοῦθ' ὅπερ καὶ ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς Σωκράτης προσεπιμαρτυρόμενος λέγει: «Καὶ νῦν ἔστιν ἰδεῖν ἔν τισι τοῦ τείχους μέρεσιν, ὅπως τοῖς μεγίστοις καὶ θαυμαστοῖς λίθοις ἡ τότε γενομένη εὐτελὴς οἰκοδομὴ ἐπίκειται». Κατὰ τὴν κατεδάφισιν ὅμως εὑρέθη ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ τείχους τούτου πλὰξ ἐνεπίγραφος, περιλαμβάνουσα χρησμόν, παραδόξως προλέγοντα τὴν ἐκ τῆς ὕλης τῶν τειχῶν ἐκείνων ἀνέγερσιν τῶν προμνημονευθέντων κτιρίων, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν ὑπὲρ τὸν Δούναβιν Γότθων, οἵτινες καὶ μετέπειτα κατεστράφησαν. Ἰδοὺ ὁ χρησμὸς οὗτος:

Ἀλλ' ὅτε δὴ Νύμφαι ἐς ὃν κατὰ ἄστυ χορείην
τερπόμεναι στήσονται εὐστερέας κατ' ἀγυιάς,
καὶ τεῖχος λοετροῖσι πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ,
δὴ τότε μυρία φῦλα πολυπερέων ἀνθρώπων,
ἄγρια, μαργαίνοντα, κακὴν ἐπιειμένα ἀλκήν,
Ἴστρου Κιμμερίοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ,
καὶ Σκυθικὴν ὀλέσει χώραν, καὶ Μυσίδα γαῖαν·
Θρηϊκίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν,
αὐτοῦ κεν βιότοιο τέλος καὶ πότμον ἐπίσποι.

Προσθετέον ὅτι ὁ Ἰουστινιανός, ἀνεγείρας πάλιν τὰ ἀνωτέρω τείχη, συνετέλεσε μεγάλως καὶ εἰς ἐπαύξησιν καὶ καλλωπισμὸν τῆς πόλεως.

Παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ἐν Χαλκηδόνι ὑπῆρχε καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Βάσσης, τοῦ ὁποίου πρεσβύτερος ὑπῆρχεν ὁ αἱρεσιάρχης Πέτρος ὁ Κναφεύς, ὁ μετὰ ταῦτα πατριάρχης Ἀντιοχείας γενόμενος. Περὶ τὴν αὐτὴν πόλιν ἔκειτο κατά τινας καὶ ἡ μονὴ τοῦ Μιχαηλίτση, ὅπου μετεκομίσθη ὑπὸ τοῦ κτίτορος αὐτῆς Μιχαὴλ τὸ λείψανον τοῦ Ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1860 ἔτους ἀνέτειλε νέον στάδιον διὰ τὴν Χαλκηδόνα, λαβοῦσαν σπουδαίαν ἔκτασιν καὶ ὑσημέραι βλέπουσαν τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς αὐξανόμενον. Ἡ δὲ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἀρχομένη ἀπὸ Χαϊδὰρ πασσᾶ καὶ προχωροῦσα μέχρι Λεύκης, πολλαχῶς ὠφέλησε καὶ τὴν Χαλκηδόνα. Ἡ κωμόπολις τῆς Χαλκηδόνος, πυρποληθεῖσα πρὸ ἐτῶν, ἀνιδρύθη ἐπὶ κανονικοῦ σχεδίου, ρυμοτομηθεῖσα κατ' εὐθυγραμμίαν, καὶ ὑσημέραι κοσμεῖται διὰ νέων καὶ πολυτελῶν κτιρίων ἐκ μέρους διαφόρων κατοίκων τῆς πρωτευούσης, οὕσπερ ἡ ὡραία αὐτῆς τοποθεσία προσείλκυσατο αὐτόσε. Ἱδρύθη δὲ ἐν αὐτῇ καὶ τέμενος κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ δευτέρου χρονολογικῶς καθ' ἡμᾶς τῆς Κωνστ)πόλεως Μεχμὲδ-μπὲν-Φιραμοὺζ-μπὲν-Ἀλῆ ἐφέντη, ἀποθανόντος τῷ 1840 (ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ καθ' ἡμᾶς προσωνομάσθη καὶ ἡ κωμόπολις Καδήκιοϊ), εἰς ὃν ἐδόθη καὶ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἡ κωμόπολις τῆς Χαλκηδόνος, εἶτα δὲ ἀνεκαινίσθη τοῦτο ὑπὸ τοῦ καὶ ὕδωρ εἰς τὴν πλησίον κρήνην κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου (1620) μετοχετεύσαντος Κιζλὰρ-ἀγᾶ-Μουασελλῆ-Μπεκὺρ-Ὀσμάν, τοῦ πρώτου εἰσαγαγόντος καὶ τὸ ἔθος τῆς ὑπὸ τοῦ Σουρρὲ ἐμινῆ κατ' ἔτος δωροφορίας μοσχολιβάνου εἰς τὰς ἱερὰς πόλεις, ὅτε καὶ ἄλλα πλούσια τανῦν ἀποστέλλονται κατ' ἔτος δῶρα.

Ἡ Χαλκηδών, ἔχουσα καὶ νῦν μητροπολίτην, διατηρεῖ λαμπρὰ ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια, ἔχει δὲ καί τινα σωματεῖα. Αὐτόθι ὑπάρχει πρὸς τούτοις καὶ πλουσία σχολὴ τῶν γάλλων ἀδελφῶν (Frères). Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ὑπερβαίνει τὰς 60,000.

Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τοῦ κατὰ τὸ ΝΑ μέρος τοῦ κόλπου τῆς Χαλκηδόνος ἀκρωτηρίου Μαντά, ὅπερ

κατὰ τὸν Χάμμερ καλεῖται Μολλᾶ-μπουρνοῦ, κοινῶς δὲ σήμερον Μόδα-μπουρνοῦ, ἀποτελοῦν ὡραίαν τοποθεσίαν μετὰ σκιερῶν δένδρων, πλατάνων καὶ λοιπῶν, καὶ ἔχον ἀπέναντι αὐτοῦ τὴν ὡραίαν θέαν τῆς Προποντίδος, πρὸς δυσμὰς δὲ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔποψιν μετὰ τῶν χλοερῶν τῆς Θράκης παραλίων καὶ πρὸς ἀνατολὰς τὰς Πριγκηπονήσους καὶ τὸ Ἡραῖον. Εἰς ἀπόστασιν δὲ 1 περίπου ὥρας καὶ ΒΑ τοῦ ἀκρωτηρίου εὑρηται ἡ τερπνὴ θέσις Τσιτσεκτσήμπαση, μεταξὺ δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου τοῦ Μαντὰ ἢ Μολλὰ-μπουρνοῦ καὶ τοῦ Φενὲρ-μπαξὲ περιλαμβάνεται ὁ εὐρύχωρος λιμήν, ὅστις πρότερον μὲν ἐκαλεῖτο τοῦ Εὐτροπίου, ἐπὶ Γυλλίου δὲ Καλαμώδης ἢ Καλαμωτός, ἐκ τοῦ εἰς αὐτὸν ἐκβάλλοντος ρύακος Καλαμὴς-δερὲ καὶ τῶν περὶ τὸν ρύακα τοῦτον φυομένων καλάμων· ὡς δὲ τὸ μετ' αὐτοῦ ἀνεχόμενον φρούριον, ὅπερ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς εἶχεν ὀχυρώσει, ἐπωνομάσθη καὶ ὁ λιμὴν οὗτος Κιβωτὸς ἕνεκα τῶν πλήρων χαλίκων, τιτάνου καὶ ἄμμου κιβωτίων, δι' ὧν ἐπεξετάθη ἡ προκυμαία αὐτοῦ. Ὁ Προκόπιος ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ τὰ ἑπόμενα: «Ἐνταῦθα γὰρ (ἐν τῷ Ἡραίῳ) καὶ λιμένα ἐτεχνήσατο ὁ Ἰουστινιανός, οὐ πρότερον ὄντα. Τὰς κιβωτοὺς γὰρ καλουμένας, ἀναρίθμους τε καὶ παμμεγέθεις πεποιημένος, ἀμφοτέρωθέν τε αὐτὰς τῆς ἠιόνος ἐπὶ πλεῖστον ἐγκρσίως ἀπορριψάμενος, ἀεί τε τῶν προτέρων καθύπερθεν ἑτέρας ἐπιβάλλων ἐν τάξει, τοίχους πελαγίους ἀπεναντίας ἀλλήλων ἀνέστησε δύο, ἐκ τῶν τῆς ἀβύσσου κρηπίδων μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, ὡς διαμένειν τὰ ἐντὸς αὐτῶν, χειμῶνος ὥρᾳ, γαλήνια, μεταξὺ μιᾶς ἀπολελειμμένης ἐπὶ τὸν λιμένα τοῖς πλοίοις εἰσόδου». Καὶ οἱ Συναξαρισταὶ δέ, ἐκθειάζοντες τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος τούτου, μὴ ὑπάρχοντος πρότερον, διέδωκαν καὶ τὴν γνωστὴν ἐκείνην παράδοσιν, καθ' ἣν ἔκειτο αὐτόθι ὁ τῆς ἐπὶ Χρυσοστόμου χήρας ἀμπελών, τὸν ὁποῖον ἁρπαγέντα ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Εὐδοξίας τῆς τοῦ Ἀρκαδίου, ἀπέκοψε, λέγουσι, τῆς ξηρᾶς ἡ τὸ σῶμα τοῦ Χρυσοστόμου κομίζουσα βασιλικὴ τριήρης. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θαύματος τούτου ὑπῆρχεν αὐτόθι καὶ ναὸς τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις ἐκαλεῖτο ἐπὶ Γυλλίου Τοῦ Καλαμιώτου· σήμερον ὅμως σώζεται μόνον τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ. Ὁ λιμὴν οὗτος εἰσχωρεῖ λίαν βαθέως εἰς τὴν ξηράν, πλατὺς δὲ ὢν τὸ στόμιον, ἔχει περιφέρειαν 3 περίπου μιλίων.

Ὁ Δημοσθένης ζωγραφίζει αὐτὸν ἐν τοῖς Βιθυνικοῖς ὧδε:

Ἔστι δὲ προπάροιθε κλυτῆς Χαλκηδόνος ἄκρα
Ἡραία, τρήχουσα, πολυσπιλάς· ἔνδοθι δ' αὐτῆς
λαίνεον περὶ τεῖχος ἰών, κοιλαίνεται εἴσω
κόλπος ἅλλος· φαίης κεν ἰδὼν βαθυδίνεα
πάντη ἔμμεναι· ἰαμενὴ δὲ καὶ οὐ βαθείας
ἔστι θαλάσσης· ἔνθα τε ναῦς ἄγον, οἰόμενοι
[σκέπος εἶναι
αὐτοφυοῦς ὅρμοιο· κακῷ δ' ἐνέκυρσαν ἑτοίμῳ.

Καὶ σήμερον δὲ ἔτι κινδυνώδης εἶναι ὁ διὰ μεγάλων πλοίων εἴσπλους αὐτοῦ. Ὁ λιμὴν οὗτος εἶχε καθὰ φαίνεται δύο ἐν ἑαυτῷ ὅρμους, διὰ προκυμαιῶν ἐξησφαλισμένους, τὸν μὲν πρὸς Δ παρὰ τὴν Χαλκηδόνα, τὸν κυρίως τοῦ Εὐτροπίου, τὸν δὲ πρὸς Α καλούμενον ἀπὸ τοῦ περὶ αὐτὸν Ἡραίου, ἐπὶ δὲ Γυλλίου καὶ Τῆς Εἰρήνης, ὡς ὁ ἴδιος λέγει ὅτι ἤκουσεν. Ἡ δὲ τοῦ Καλαμὶς-δερὲ κοιλὰς περιέχει ἀμυγδαλέας, ροδακινέας καὶ πλεῖστα ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα, ἀλλὰ καὶ πρίνους καὶ σχίνους καὶ μυρσίνας καὶ δάφνας, εἶδός τι τῶν ὁποίων οἱ Ἰσραηλῖται ἐκεῖθεν λαμβάνουσι πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτοῦ ἐν τῇ διακοσμήσει τῶν καλυβῶν αὐτῶν κατὰ τὴν σκηνοπηγίαν. Εἰς τὴν θέσιν περίπου ταύτην προσωρμίσθησαν καὶ οἱ Ἀργοναῦται. Προσθετέον ὅτι ὁ Εὐτρόπιος, ἀφ' οὗ κέκληται ὁ εἷς τῶν ἀνωτέρω ὅρμων, ὡς εἴρηται, ὁ νῦν Μῶλος, εἶναι κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην ὁ ἐπὶ Ἀρκαδίου ἰσχυρὸς Εὐνοῦχος, ὁ τὸν Ρουφῖνον διαδεξάμενος, ὅστις καὶ καταρραδιουργηθεὶς ὑπὸ ἑτέρου εὐνουμένου, τοῦ Γότθου Γαΐνᾶ, κατέφυγεν εἰς τὸν Μέγαν ναόν, ζητῶν ἄσυλον· ἐκεῖ δ' ἀπηγχέλθη καὶ ὁ σωζόμενος τοῦ Χρυσοστόμου Λόγος εἰς Εὐτρόπιον, ὅστις Χρυσόστομος ἔσωσε τότε αὐτὸν ἐκ τῆς ὀργῆς τοῦ τε λαοῦ καὶ τοῦ βασιλέως· ὁ Εὐτρόπιος ἐξωρίσθη ὅμως εἰς Κύπρον, ὁπόθεν εἶτα ἀχθεὶς ὀπίσω ἐκαρατομήθη. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ἐκαλῶντον καὶ τὰ παλάτια Τὰ Εὐτροπίου. Οἱ βυζαντινοὶ Χρονογράφοι ἐκτιθέασιν ἐν λεπτομερείᾳ τὰ κατὰ τὸν Εὐτρόπιον τοῦτον.

ΧΑΛΚΙ, χωρίον τῆς νήσου Νάξου, κείμενον κατὰ τὸ κέντρον αὐτῆς καὶ ἀπέχον τῆς

κωμοπόλεως Νάξου ὥρ. 2 πρὸς τὸ ΝΑ. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ δήμου Τραγαίας καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατοίκων. Προϊόντα δημητριακοὶ καρποί, ἔλαιον, οἶνος, ὄσπρια, ὀπῶραι καὶ μέλι.

ΧΑΛΚΙΔΕΥΣ, ὁ σπαρτιάτης ἀρχηγός, μεθ' οὗ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 712 π. Χ., τὸ μετὰ τὴν ἐν Συρακούσαις ἧτταν ἔτος, ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπανεστάτησε τοὺς Ἴωνας συμμάχους τῶν Ἀθηνῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι διωρίσθη ἀρχηγὸς κατὰ τὸν προηγούμενον χειμῶνα ἀντὶ τοῦ ναυάρχου Μελαγχρίδα. Οἱ Σπαρτιᾶται, μαθόντες τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν σκαφῶν αὐτῶν ἐν Πειραιεῖ, θὰ ἐκράτουν αὐτὸν παρ' ἑαυτοῖς καθ' ὁλοκληρίαν, ἂν μὴ κατέπειθεν αὐτοὺς ὁ Ἀλκιβιάδης. Οἱ δύο ἀνωτέρω ρηθέντες, διερχόμενοι τὸ Αἰγαῖον μετὰ 5 μόνον σκαφῶν, κατώρθωσαν νὰ ἐπαναστατήσωσι πρῶτον μὲν τὴν Χίον, τὰς Ἐρυθρὰς καὶ τὰς Κλαζομενάς, εἶτα δέ, τῇ συναρωγῇ καὶ τοῦ χιακοῦ στόλου, τὴν Τέων, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ τὴν Μίλητον, ὅτε καὶ συνωμολογήθη ἡ πρώτη μετὰ τοῦ Τισσαφέρνους συνθήκη. Ἔκτοτε φαίνεται ὅτι ὁ Χαλκιδεὺς ἔμεινεν ἐν Μιλήτῳ, φρουρούμενος ὑπὸ ἀθηναϊκῆς δυνάμεως ἐν Λάδῃ. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἀθηναῖοι ἤρξαντο δραστηρίως ἐνεργοῦντες, ἕνεκα δὲ τῶν ὀλίγων πλοίων τοῦ Χαλκιδέως ἠδυνήθησαν νὰ περιορίσωσιν αὐτὸν ἐν Μιλήτῳ καὶ νὰ διακόψωσι τὰς συγκοινωνίας αὐτοῦ μετὰ τῶν μὴ στασιασασῶν εἰσέτι πόλεων· πρὶν δ' ἡ κατορθώσῃ νὰ συνενωθῇ μετὰ τοῦ ἀρχιναυάρχου Ἀστυόχου (ὅστις ἐνήργει ἐν Χίῳ καὶ Λέσβῳ κατὰ τὴν πρώτην εἰς Ἰωνίαν ἄφιξιν αὐτοῦ) ὁ Χαλκίδιος ἐφονεύθη ἐν ἀψιμαχίᾳ μετὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ ἐν Λάδῃ κατὰ τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους (412 π. Χ.), καθ' ὃ εἶχεν ἀναχωρήσει ἐξ Ἑλλάδος.

ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ. Πᾶσα ἡ χώρα τῆς Μακεδονίας ἡ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ ὄρους Κίσσου ἢ Χορτιάτου καὶ τῶν συνεχομένων λιμνῶν Ἁγίου Βασιλείου καὶ Βόλβης, ἐκτεινομένη καὶ μεταξὺ τῶν κόλπων Θερμαϊκοῦ καὶ Στρυμονικοῦ περιλαμβανομένη, ἀπολήγουσα δὲ πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος εἰς τρεῖς μικροτέρας χερσονήσους Παλλήνην (Κασσάνδρας), Σιθωνίαν (Λόγγου) καὶ Ἄκτήν (Ἁγ. Ὄρος), ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Χαλκιδικὴ χερσόνησος ἢ Ἐπὶ Θράκης. Καὶ Χαλκιδικὴ μὲν ἐκλήθη ἴσως ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ μεταλλείων καὶ ἰδίως χαλκοῦ, Ἐπὶ Θράκης δέ, διότι τὸ πάλαι ὑπὸ Θρᾳκῶν οἰκουμένη, ἀνῆκεν εἰς τὴν Θρᾴκην, ἀκολούθως δέ, κατακτηθεῖσα ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ἀπετέλεσε μέρος τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους. Ἡ χερσόνησος αὕτη, περιέχουσα εὐφορωτάτας κοιλάδας καὶ πεδιάδας καὶ ἀρδευομένη ὑπὸ πολλῶν ποταμίων, οὖσα δὲ ἐπιτηδειοτάτη εἰς κτηνοτροφίαν καὶ ἕνεκα τῆς παραλίας θέσεως καὶ τῶν σχηματιζομένων κόλπων καὶ μικρῶν χερσονήσων προσφορωτάτη εἰς ἐμπορίαν, πρωιμώτατα ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ προύκάλεσε τὴν ἐγκατάστασιν πολυαρίθμων ἀποικιῶν καὶ τὴν κτίσιν 32 πόλεων, ὧν οἱ Ἕλληνες κάτοικοι, ἀναμιχθέντες μετὰ τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς χερσονήσου, ηὐτονομοῦντο ὁμοσπονδιακῶς κατὰ πόλεις καὶ ὥριζον περὶ ὅρων γῆς μέχρι Φιλίππου τοῦ Β', ὅστις διὰ τῆς πολυμηχάνου πολιτικῆς πάσας μὲν κατέκτησε, πολλὰς δὲ ἀντιστάσας κατέστρεψε. Ἡ χερσόνησος αὕτη, ἐκτὸς τῶν πρὸς μεσημβρίαν ἐκδιδομένων τριῶν μικροτέρων χερσονήσων, διαιρεῖται εἰς τὰ τμήματα τῆς Καλαμαρίας, κατέχον τὸ ΒΔ καὶ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Θερμαίου κόλπου, τὰ Χάσικα κατὰ τὸ μέσον, τὰ Μαδεμοχώρια, ἀπαρτιζόμενα ἐξ ἐννέα χωρίων κατὰ τὸ ἀνατολικόν, τὸ τοῦ Ἀδραμερίου ἐκ δέκα καὶ ἓξ χωρίων κατὰ τὸ ΒΔ, καὶ τὸ πρὸς νότον τῶν λιμνῶν τμῆμα τῆς Παζαρίας· τὰ τμήματα ταῦτα μετὰ τῶν χερσονήσων Κασσάνδρας καὶ Λόγγου, ἀποτελοῦντα τὸ διαμέρισμα Κασσανδρείας, διοικοῦνται ὑπὸ καϊμακάμη, ἐδρεύοντος εἰς τὴν κωμόπολιν Πολύγυρον, ἐν ᾗ καὶ ὁ μητροπολίτης Κασσανδρείας. Τὴν χερσόνησον ταύτην διατέμνουσι τὰ ὄρη Κίσσος ἢ Χορτιάτης καὶ ὁ Ὑψίζωνος ἢ Χολομῶνδας, ἐξ ὧν πολλὰ ποτάμια πηγάζουσιν. Ἐκ τούτων τὸ διὰ τοῦ χωρίου Βασιλικὰ διερχόμενον (Βασιλικιώτικον), ὅπερ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο Ἀνθεμοῦς, ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον, τὸ ἐκ τοῦ Χορτιάτου ἐπίσης πηγάζον καὶ ἐκβάλλον βορειοδυτικῶς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς χερσονήσου Κασσάνδρας ἐκαλεῖτο Χαβρίας, τὸ ρεῦμα Βατύνια, τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους κατερχόμενον καὶ διὰ τῶν χωρίων Βάβδου, Πολυγύρου, Μυριόφτου καὶ Ἁγιομάμα (Ὀλύνθου) ῥέον ὠνομάζετο Ὀλύνθιος, ὅστις χύνεται εἰς τὸν Τορωναῖον κόλπον, εἰς

ὃν ὡσαύτως ἐκβάλλει καὶ ὁ Καβρόλακος ἢ Καβουρόλακος, ὁ τῶν ἀρχαίων Ἀμνίας ἢ Ἀμνίτης, καὶ ὁ ἐκ τοῦ ὄρους Χολομώνδα πηγάζων Ὁρμυλίας. Εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον χύνεται ὁ τῶν ἀρχαίων Ρήχιος, ὅστις δέχεται τὰ ὕδατα τῶν δύο λιμνῶν Λαγκαζᾶ καὶ Βόλβης.

Ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων αὐτῆς τὰ κυριώτερα ἦν ὁ Ἀκράθος ἢ Ἀκρόθοον ἐπὶ τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Νυμφαιῶν) ἐπὶ τῆς μεσημβρινωτάτης ἄκρας ἐπὶ τῆς χερσονήσου Σιθωνίας, τὰ Καρτάλια (Ἄμπελος) καὶ τὸ Δρέπανον (Δέρρις), ἐπὶ δὲ τῆς χερσονήσου Παλλήνης, τὸ Παλιοῦρι (Κανάστραιον), δυτικώτερον τὸ Ποσείδι (Ποσείδιον) τῆς Ἀπανομῆς (Γιγώνου) καὶ τὸ Καραμπουρνοῦ (Αἰναῖον) εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Θερμαίου κόλπου κατέναντι τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Λουδίου καὶ Ἀξιοῦ.

Μεταξὺ τῶν χερσονήσων τῆς Χαλκιδικῆς σχηματίζονται δύο κόλποι, ὁ Τορωναῖος (Κασσάνδρας) καὶ ὁ Σιγγιτικὸς (Ἁγίου Ὄρους). Ἐκ δὲ τῶν ὁρμων καὶ λιμένων αὐτῆς εἶναι ὁ τοῦ Σταυροῦ, Λιμψάσδας, Ἱερισσοῦ, ὁ τοῦ Ἁγίου Ὄρους λιμὴν Δάφνη, ὁ Πρόβλακας μεταξὺ τῆς νησίδος Ἀμουλιανῆς καὶ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Ἄθω, ὁ τῆς Βουρβουροῦς ἐπὶ τῆς χερσονήσου Σιθωνίας, ὁ τῆς Συκιᾶς καὶ ὁ Κωφὸς κλπ. Ἡ χερσόνησος αὕτη παράγει ὁημητρ. καρπούς, ἔλαιον, οἶνον, μέλι, μέταξαν, ξυλείαν, ἄνθρακας, οἰκοδομήσιμον ξυλείαν, ὑφάσματα μάλλινα καὶ καλλίστους τάπητας, οὓς κατεργάζονται αἱ γυναῖκες τοῦ Πολυγύρου καὶ Διαριγκόβης.

ΧΑΛΚΙΔΙΟΣ, ὁ ἐν χειρογράφοις ἀναφερόμενος διὰ τῆς προσωνυμίας *Vir Clarissimus* (Περιδοξότατος ἀνήρ), ὅλως ἀορίστου συχνάκις ὅμως ἀποδιδομένης εἰς γραμματικούς. Ἦν πλατωνικὸς φιλόσοφος, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΣΤ΄ πιθανῶς μ. Χ. αἰῶνα ἢ κατὰ τὸν Δ΄ κατ' ἄλλους. Ἔγραψε δὲ *Interpretatio Latina partis prioris Timaei Platonici*, ᾧ προσήρτηνται πολλὰ σχόλια ἢ σημειώσεις, ὁ δὲ γράψας ταῦτα ἐκφράζεται περὶ τοῦ ἀστέρος, ὅστις ἤγγειλε τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ὃν τρόπον καὶ πᾶς πιστὸς φρονεῖ· ἀλλ' αἱ ἐκφράσεις αὐτοῦ τοσοῦτον διφορούμεναι τυγχάνουσι καὶ μετὰ τοσαύτης γίνονται ἐπιφυλακτικότητος, ὥστε πολλαὶ θρησκευτικαὶ κοινότητες ἐθεώρησεν αὐτὸν ἑκάστη ὡς εἰς ἑαυτὴν ἀνήκοντα. Τινὲς ἰσχυρίσθησαν ὅτι οὗτος ἦν διάκονος ἢ ἀρχιδιάκονος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Καρχηδόνος. Ὁ Φουλγέντιος Πλαγκιάδης ἀριεροῖ τὰς πραγματείας αὐτοῦ *Allegoria librorum Virgilii* καὶ *De prisco Sermone* εἴς τινα Χαλκίδιον, ὅστις πιθανὸν νὰ ἦναι ὁ ἐν λόγῳ, ἀποκαλεῖ δ' αὐτὸν *Levitarum Sanctissimus*· πράγματι ὅμως ἀδύνατον ἀποβαίνει νὰ ἀνακαλύψῃ τις ἐξ ἐσωτερικῆς μαρτυρίας ἂν ὁ τὴν ἐκ τοῦ Πλάτωνος μετάφρασιν καταρτίσας ἦν χριστιανός, Ἰουδαῖος ἢ ἐθνικός. Οὐδὲν δ' ἀναφέρει περὶ τοῦ ὅτι τὸ πρόσωπον, εἰς ὃ τὸ ἔργον προσφωνεῖται, ἦτον ἐπίσημός τις κληρικὸς ἢ καὶ ἁπλοῦν ἔτι μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μετάφρασις αὕτη ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Αὐγουστίνου Ἰουστινιανοῦ, ἐπισκόπου τῆς ἐν Κορσικῇ Νεβίωνος, ὑπὸ τοῦ Βαδίου Ἀσενσίου ἐν Παρισίοις μετὰ πολλῶν μαθηματικῶν διαγραμμάτων, ἥκιστα ἐπιδεξίως καταρτισθέντων. Εἶτα ἐγένοντο διάφοροι νέαι ταύτης ἐκδόσεις.

ΧΑΛΚΙΟΙΚΟΣ, ἡ θεὰ τοῦ ὀρειχαλκίνου οἴκου, ἐπώνυμον τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Σπάρτῃ, προερχόμενον ἐκ τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὀρειχαλκίνου αὐτῆς ναοῦ, ὅστις περιελάμβανε καὶ τὸ ὀρειχάλκινον αὐτῆς ἄγαλμα. Ὁ ναὸς οὗτος, ὅστις ἐξηκολούθει ὑφιστάμενος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παυσανίου, ἐπιστεύετο ὅτι ἦρξατο οἰκοδομούμενος ἐπὶ τοῦ Τυνδάρεω, συνετελέσθη ὅμως πολλῷ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου καλλιτέχνου Γιτιάδα. Ἐν Σπάρτῃ ἐτελεῖτο καὶ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς, καλουμένη τὰ Χαλκιοίκια.

ΧΑΛΚΙΟΠΗ. Τρία ἀναφέρονται πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο :

1. Χαλκιόπη, θυγάτηρ τοῦ Ρηξήνορος ἢ κατ' ἄλλους τοῦ Χαλκώδοντος, ἡ δευτέρα δὲ σύζυγος τοῦ Αἰγέως.

2. Χαλκιόπη, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Εὐρυφίλου ἐν τῇ νήσῳ Κῷ καὶ μήτηρ τοῦ Θεσσαλοῦ.

3. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Χαλκιόπη ἀναφέρεται πρὸς τούτοις καὶ τρίτον τι μυθολογικὸν πρόσωπον.

ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥΣ, κώμη τῆς Ἀκαρνανίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βάλτου, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Ἰομένης καὶ ἀπέχουσα τῆς Δουνίτσας ΝΑ ὥρας 4. Οἰκεῖται ὑπὸ 700 κατοίκων.

Δημοσίευμα Βιβλιοθήκης

ΧΑΛΚΙΡΚ, πόλ. τῆς Σκωτίας (Καίηθνες, ἐπὶ τοῦ Θάρσωνος εἰς ἀπόστασιν 26 χιλιαμέτρων ΔΒΔ τοῦ Γουίτς. Κάτ. 400. Αὐτόθι ὑπάρχει καὶ μέγαρον τῶν ἀρχαίων κομήτων τοῦ Καίηθνες.

ΧΑΛΚΙΣ, πόλις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐκαλεῖτο Εὔβοια, Στύμφηλος, Ἀλικάρνη, Ὑποχαλκίς· Χαλκὶς δ' ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐχρησιμοποίησαν πρῶτοι τὸν χαλκὸν πρὸς κατασκευὴν τῶν ὅπλων. Ἐν τοῖς πέριξ ὑπῆρχον καὶ μεταλλεῖα χαλκοῦ. Ἡ πόλις αὕτη ἀπέστειλε καὶ ἀποικίας εἰς τὴν Θρᾴκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Σικελίαν, τὴν Κέρκυραν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ὁ πορθμὸς τῆς Εὐρίπου, παρ' ᾧ καὶ ἵδρυται αὕτη, εἶναι τόσον στενός, ὥστε κατεσκευάσθη ἐπ' αὐτοῦ γέφυρα τεχνικωτάτη, ὑπὸ τὰς ἀψίδας τῆς ὁποίας ἡ θάλασσα ρέει μετὰ ταχύτητος, ἔχουσα αὐτόθι ἀξιοσημείωτόν τινα κίνησιν, παραπλησίαν πρὸς τὴν παλίρροιαν καὶ τὴν ἄμπωτιν τοῦ ὠκεανοῦ, λίαν δὲ ἀκανόνιστον καὶ ἄτακτον. Αἱ μυλόπετραι τῶν ἐν τῷ Εὐρίπῳ μύλων στρέφονται κατὰ μίαν μὲν διεύθυνσιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παλιρροίας, κατὰ τὴν ἀντίθετον δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀμπώτιδος. Ἐκ τοῦ ὀνόματος Εὔριπος προῆλθε τὸ κοινὸν Ἔγριπο καὶ ἐκ τούτου κατὰ παραφθορὰν τὸ Νεγρεπόν *(Negrepont)*, ὅπερ ἐδόθη καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν νῆσον. (Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα).

ΧΑΛΚΙΣ, πολίχνιον τῆς Αἰτωλίας, κείμενον ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους Χαλκίδος πρὸς τὴν θάλασσαν. Ὠνομάζετο καὶ Ὑποχαλκὶς καὶ παρ' αὐτὴν ἔρρεεν ὁ ποταμὸς Εὔηνος. Τὴν Χαλκίδα ταύτην ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος («Χαλκίδα τ' ἀγχίαλον, Καλυδῶνά τε πετρήεσσαν»). Ἀνῆκε κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς Κορινθίους, μετὰ δὲ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον εἰς τοὺς Αἰτωλούς. Λείψανα ταύτης σώζονται ἐπὶ τῆς νοτίου πρὸς τὴν θάλασσαν κλιτύος τοῦ ὄρους Βαράσοβα κατὰ τὴν θέσιν Καστρόντης Παγκάλης.

ΧΑΛΚΙΣ, πρωτεύουσα τῆς Χαλκιδικῆς ἢ ἀρχαίας Μακεδονίας, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκίδος.

ΧΑΛΚΙΣ, πόλις τῆς ἀρχαίας Συρίας πρὸς τὰ ΝΑ τῆς Ἀντιοχείας.

ΧΑΛΚΙΣ, ὄρος τῆς Αἰτωλίας, καθῆκον μέχρι τῆς θαλάσσης ἀπέναντι τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν, κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμ. Εὐήνου, πρὸς δυσμὰς τοῦ ὄρους Ταφιάσσου καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἀρχαίας Πλευρῶνος. Νῦν καλεῖται Βαράσοβα, ὑψούμενον κωνοειδῶς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ποταμοῦ Εὐήνου καὶ τοῦ Μεσολογγίου καὶ πρὸς βορρᾶν τῶν Πατρῶν. Τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους εἶναι τραχὺς βράχος, ἔχει δὲ ὕψος 917 μέτρ.

ΧΑΛΚΙΣ, ποταμίσκος τῆς Ἠλείας ἐν Τριφυλίᾳ, ῥέων παρὰ τὴν ὁμώνυμον μικρὰν πόλιν Χαλκίδα μεταξὺ τῶν Φαιῶν καὶ τῶν Κρουνῶν.

ΧΑΛΚΙΤΙΣ, ἕτερον ὄνομα τῆς νήσου ΧΑΛΚΗΣ. (Ἴδε ΧΑΛΚΗ).

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗΣ (Δημήτριος). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1424 ἐν Ἀθήναις ἢ κατ' ἄλλους ἐν Βυζαντίῳ, ὧν συγγενὴς καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀδελφὸς τοῦ Λαονίκου. Ἐγένετο μαθητὴς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, οὗ τῇ συστάσει προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Φλωρεντίαν ὁ ἐκ Μεδίκων Λαυρέντιος ὡς διάδοχον τοῦ Ἀργυροπούλου. Διδάσκων ὁ Δημήτριος ἐπέσυρε τὸν φθόνον τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ, παραδιδόντος ὁμοίως τὴν ἑλληνικήν, ἀλλ' ὁ Λαυρέντιος ἐπεμβὰς διέλυσε τὴν διαφοράν, διαμοιράσας ἐξ ἴσου τοὺς ἀκροατάς. Προσκλήσει τοῦ ἡγεμόνος Λουδοβίκου Σφορτίου ὁ Χαλκοκονδύλης ἦλθεν εἰς Μεδιόλανα, ἔνθα ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. Λέγουσι δέ τινες ὅτι ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος καὶ τὴν πόλιν ἐκείνην πολιορκήσας, ἔλαβεν εἰς Γαλλίαν τόν τε Δημήτριον Χαλκοκονδύλην καὶ τὸν Ἰωάννην Λάσκαριν. Μετὰ τὴν ἐκ Τοσκάνης ἀπέλευσιν προσεκλήθη ἐπανειλημμένως εἰς Φλωρεντίαν, καὶ ὁ Πολιτιανός, ἵνα προσελκύσῃ αὐτόν, ἔγραψε τὸ ἑξῆς ὡραῖον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπίγραμμα :

Ἐξ οὗ δὴ Θεόδωρος οὐρανόνδε
βῆ, καὶ ὥς γε χελιδόνας νεοσσούς,
μητρὸς χερσὶ βρεφυλλίου θανούσας
ἀπτῆνας λίπεν ὠδ' ὑπὲρ καλιᾶς
μὰψ δὴν μάστακα τοῦδε προσδοκοῦνιας,
ὦ Δημήτριε, πάντες ἄθλιοί γε
νῦν γουνούμεθα· σὺ δὲ πρᾶος ἐλθὼν
πειθῶσιν σοφίης ἐδητὸν ἡμῖν
δός· σὺ νῦν μόνος ἦν γλυκὺς τιθηνός.

Ὁ Χαλκοκονδύλης ἀπεβίωσεν ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1511, ἄγων τὸ 87ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Νυμφευθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀπέκτησε θυγατέρα νυμφευθεῖσαν Ἰωάννην τὸν Πα-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ράσιον, ἐξ οὗ ἔτεκε τρεῖς υἱούς, προώρως τελευτήσαντας. Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν τοῦ Δημητρίου ἀναφέρονται οἱ ἐπιφανεῖς Λαόνικος Τομαῖος, Βενέδικτος Ἰόβιος, Στέφανος Νίγρος, Ἰωάννης ὁ Τρισσίνιος, καὶ οἱ Βρετανοὶ Θωμᾶς Δίναγερ καὶ Γουλιέλμος Γρόκινος, πρῶτοι μετενεγκόντες τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς Ἀγγλίαν, ὧν ὁ ἕτερος εὐδοκίμως ἐδίδαξεν αὐτὴν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Ὀξωνίας. Ὁ Τρισσίνιος, σεβόμενος τὴν μνήμην τοῦ διδασκάλου, ἀνήγειρεν αὐτῷ μνημεῖον ἐν τῷ ναῷ τῶν Παθῶν, ἐπιγράψας :

P. M.
Demetrio Chalcocondylae Atheniensi
in studiis litterarum Graecorum
eminentissimo,
qui vixit annos LXXXVII Mens. V.
et obiit anno Christi MDXI,
Ioannes Trissinus Gasp. filius
praeceptori optimo et sanctissimo
posuit.

Ὁ Ἄλδος, προσφωνήσας τῷ Χαλκοκονδύλῃ τὴν ἐν ἔτει 1503 ἔκδοσιν τοῦ Εὐριπίδου, λέγει περὶ αὐτοῦ : *Graecorum aetatis suae facile principem, et doctrina sua Athenas veteres solam eum representasse*, ὁ Γυράλδος : *vir profecto in interpretandis auctoribus celeberrimus*, καὶ ὁ Ἀλκυόνιος: *Atticae eloquentiae facile princeps*. Ὁ Ἰόβιος ἐπαινεῖ σὺν τοῖς ἄλλοις τὸ σεμνὸν τῶν ἠθῶν τοῦ Χαλκοκονδύλου καὶ ὁ Νίγρος τὴν λιτότητα, τὸ ἀπέριττον καὶ τὴν ἀγνότητα αὐτοῦ. Ὁ Zeltnerus *(Theat. corect. typogr. erudii.* σελ. 155*)* λέγει ὅτι ὁ Χαλκοκονδύλης διαμένων ἐν Βενετίᾳ ἐχρημάτισε διορθωτὴς τῶν ὑπὸ Ἄλδου ἐκδιδομένων Ἑλλήνων συγγραφέων. Πλὴν τοῦτο, μὴ εἰκότως ἀποδεικνύμενον, ἀμφίβολόν ἐστι. — Ὁ δὲ Montfaucon *(Palaeogr. Graec.* σελ. 98*)* καταλέγει τὸν Χαλκοκονδύλην μεταξὺ τῶν καλλιγράφων. Ἡ εἰκὼν τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Βαιρνέρου *(De doctis Graecis)*. Συνέγραψεν ὁ Δ. Χαλκοκονδύλης : α′) Γραμματικὴν ἢ ἐρωτήματα συνοπτικὰ τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν μετά τινων χρησίμων κανόνων. (Ἄνευ τόπου καὶ χρόνου ἐξεδόθη τὸ πρῶτον κατὰ Matταῖρον, *Annales Typogr. IV.* σελ. 753, ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1493, ἀνατυπωθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1525, ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1556).—β′) Περὶ σχηματισμοῦ τῶν χρόνων (συνεξεδόθη τοῖς ἐρωτήμασι Χρυσολωρᾶ παρ' Ἄλδῳ τῷ 1512 καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ, 1516.—γ′) Ἐπίγραμμα εἰς Θεόδωρον Γαζῆν.

Α′) Ὁ Χαλκοκονδύλης τιμᾶται ὡς πρῶτος κριτικὸς ἐκδότης τῶν ἑξῆς : Ὁμήρου Ἰλιάδος, Ὀδυσσείας, Βατραχομυομαχιῶν, Ὕμνων, ἐν Φλωρεντίᾳ, 1488 (εἰς τὴν πρώτην καὶ πολυτελῆ ταύτην ἔκδοσιν τοῦ Ὁμήρου ὁ Χαλκοκονδύλης παρέβαλλε τὰ κείμενα διαφόρων χειρογράφων καὶ πρὸς ταῖς παραβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου, προέταξε καὶ προλεγόμενα*). Ἐγένετο δὲ ἐπιστασίᾳ Δημητρίου τοῦ Κρητός, ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται: «Ἡ τοῦ Ὁμήρου ποίησις ἅπασα ἐντυπωθεῖσα πέρας εἴληφεν ἤδη σὺν Θεῷ ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀναλώμασι μὲν τῶν εὐγενῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν καὶ περὶ λόγους ἑλληνικοὺς σπουδαίων Βερνάρδου καὶ Νηρίου Ταναΐδος τοῦ Νεριλίου, Φλωρεντίνοιν· πόνῳ δὲ καὶ δεξιότητι Δημητρίου Μεδιολανέος τοῦ Κρητός· τῶν λογίων ἀνδρῶν χάριν καὶ λόγων ἑλληνικῶν ἐφιεμένων· ἔτει τῷ τῆς ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ὀγδόῳ, μηνὶ δεκεμβρίου ἐννάτῃ». Τὴν ἔκδοσιν ταύτην μεγάλως ἐπαινεῖ ὁ

---

* Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Θεάτρῳ τοῦ Γ. Ζαβίρα. (Ἐκδ. Γ. Κρέμου. Ἐν Ἀθήναις 1872 σελ. 79), τὸ πρῶτον τοῦτο ἔργον τοῦ Χαλκοκονδύλη φέρεται διηρημένως ὧδε :

α′) Γραμματικὴ ἑλληνική, ἥτις ἐξεδόθη Ἐνετίησι τῷ ἔτει 1517. 8, μετὰ καὶ ἄλλων γραμματικῶν.

β′) Ἐρωτήματα ἑλληνικά, ἅτινα [ὁ μὲν Ἰέχερ ἀποδίδει τῷ Χαλκοκονδύλῃ τοῦτῳ, ὁ δὲ Φαβρίκιος τῷ Χρυσολωρᾷ] ἐξεδόθησαν ἐν Παρισ. 1525. 4, καὶ ἐν Βασιλ. 1546. 8.

* Ἰδοὺ τί παρὰ τῷ Γ. Ζαβίρᾳ, αὐτ. σ. 79 περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐπὶ λέξει ἀναφέρεται : «Ἐξέδοτο τύποις πρῶτος οὗτος τὰ τοῦ Ὁμήρου συγγράμματα (ὅτε οὐδὲ μία βίβλος ἑλληνικὴ μέχρι τοῦ τότε καιροῦ τύποις προέκυψε) τῷ ἔτει 1488 εἰς φύλλον ἐν Φλωρεντίᾳ· ἐπεὶ δὲ (λέγει) εὕρηται μὲν πάλαι κοινὸν ἀγαθὸν τοῖς φιλολόγοις τε καὶ σπουδαίοις εἰς εὐπορίαν βιβλίων λατινικῶν, λέγω δὲ τὴν τούτων ἐντύπωσιν, ἐποθεῖτο δὲ τοῦτ' αὐτὸ κἂν τοῖς ἑλληνικοῖς βιβλίοις, οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα μέχρι καὶ ἑαυτὸν εἰς τοῦτο καθεῖναι ὅτι καὶ λόγου ἄξιον, δεδιὼς οἶμαι τὴν τοῦ πράγματος δυσχέρειαν».

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαιτταῖρος διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν κομψότητα.

Β') Τῶν λόγων τοῦ Ἰσοκράτους: *Mœdiolani, per Henricum Germanum. M, CCCC. L. XXXXIII.* Ἐν τέλει τῆς πρώτης ταύτης τοῦ Ἰσοκράτους ἐκδόσεως ἀναγινώσκεται: «Ἐτελειώθη σὺν Θεῷ τὸ παρὸν βιβλίον Ἰσοκράτους ἐν Μεδιολάνοις διορθώσει μὲν ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Χαλκοκονδύλου, τυπωθὲν δὲ καὶ συντεθὲν ὑπὸ Ἐρρίκου τοῦ Γερμανοῦ καὶ Σεβαστιανοῦ τοῦ Ἐκποντρεμούλου. Τὸ δὲ ἀνάλωμα πεποιήκασιν οἱ τοῦ λαμπροτάτου ἡγεμόνος Μεδιολάνου γραμματεῖς Βαρθολομαῖος Σκύασος, Βικέντιος Ἀλίπραντος, Βαρθολομαῖος Ῥόζωνος. Ἔτει ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἐννενηκοστῷ τρίτῳ, μηνὶ Ἰανουαρίου εἰκοστῇ τετάρτῃ».

Γ') Τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Σουΐδα. Ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Δημητρίου Χαλκοκονδύλου. Τετύπωται ὑπὸ Βενεδίκτου Μάζου καὶ Ἰωάννου Βισέλου. Ἐν τέλει σημειοῦται: *Ammo ab incarnationem M. CCCC. LXXXXIIII die XV novembris, Impressum Mediolani, impensa et dexterifate D. Demetrii Chalcocondyli, Ioannis Bissoli, Benedicti, Mangii, Carpensium.* Εὑρηνται δὲ καὶ στίχοι λατινικοὶ Ἰω. Σαλάνδου πρὸς Χαλκοκονδύλην καὶ ἀναγνώστην. Ἡ ὑπὸ Χαλκοκονδύλου φιλοπονηθεῖσα πρώτη αὕτη ἔκδοσις τοῦ Σουΐδα ἐστὶν ἡ ἀρίστη· καὶ αὐτὸς δὲ σημειοῖ ὁ Δημήτριος ἐν τέλει τὰς ἐπ' αὐτοῦ γενομένας κοπιώδεις ἐργασίας, λέγων: «Ὁ δὲ τὴν διόρθωσιν τοῦ βιβλίου πεποιηκὼς Δημήτριός ἐστιν ὁ Χαλκοκονδύλης, ὃς πλείοσιν ἀντιγράφοις χρησάμενος κἂν τούτοις πᾶσιν, οὐ σμικρ' ἄττα ἁμαρτήματα εὑρηκώς, ὧν τὰ πλείω ἐν ἅπασιν ὡσαύτως ἐτύγχανεν ὄντα, πολλὰ μὲν φιλοπονήσας καὶ διασκεψάμενος, ἐπανώρθωσεν· ἔστι δ' ὧν οὐχ οἷός τ' ἐγένετο τῆς προσηκούσης διορθώσεως τετυχηκέναι· ἀλλὰ τὴν μὲν τῆς λέξεως ἑρμηνείαν διὰ σπουδῆς ἔσχε διαφυλάξαι, τὴν μέντοι παρεισαγομένην ῥῆσιν πρὸς σαφήνειαν τῆς λέξεως ἡμαρτημένην οὖσαν, ὡς εἶχεν ἀφῆκεν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λέξεις ἐνίας, αἵτινες τὸ παράπαν οὐχ ὑπῆρχον ἐν Σουΐδᾳ, ἀλλοθέν ποθεν συλλέξας προσέθηκεν, ὡς ἂν οἱ ζητοῦντες τὸ σημαινόμενον αὐτῶν ἔχοιεν ἀπονώτερόν τι καὶ ἑτοιμότερον ἐντεῦθεν πορίζεσθαι· καὶ λέξεις δέ τινας ἀνερμηνεύτους, ἔνθα ἐνεχώρει, ἐπιμελὲς αὐτῷ γέγονε σαφηνίσας. Τὸ δὲ βιβλίον (λέγει κατωτέρω) οὕτω τοι σπάνιον καὶ πολύτιμον ἦν, ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἰταλίᾳ, ὡς τὸν τοῦτο κεκτημένον μέγα φρονεῖν ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον κέρας Ἀμαλθείας καρποῦσθαι». Ὁ τὴν λατινικὴν διδάξας τὸν Χαλκοκονδύλην Ἀντώνιος Μόττας προσέθηκεν ἐν κεφαλίδι τῆς ἐκδόσεως τοὺς ἑπομένους στίχους:

Demetri, aeternos debet tibi mundus honores,
quod dignum, quod tan nobile tradis opus,
Debet Motta magis, cari cui tanta resultat
Cloria discipulo, te duce quanta datur.

Δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου ἐκ Μεδιολάνων χρονολογούμεναι 1491, ἡ μὲν ἑλληνιστί, ἡ δὲ λατινιστί, πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἰω. Ρευχλῖνον, κατεχωρήθησαν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν πρὸς τοῦτον ἐπιστολῶν, τῇ τυπωθείσῃ τῷ 1519.

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗΣ ἢ ΧΑΛΚΟΝΔΥΛΗΣ (Λαόνικος ἢ Νικόλαος). Οὗτος, Νικόλαος πρὶν καλούμενος, μετωνομάσθη κατ' ἀναγραμματισμὸν Λαόνικος. Ἔζη κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, εὐπατρίδης Ἀθηναῖος, συγγενεύων τῇ χήρᾳ Ἀντωνίου Ἀκαϊόλη, δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἐστάλη ὑπ' αὐτῆς πρὸς Ἀμουράτην Β', ἵνα μεσιτεύσῃ περὶ τῆς ἀρχῆς. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ οἱ λοιποὶ προῦχοντες τῶν Ἀθηνῶν, καταλαβόντες δι' ἀπάτης τὴν ἀκρόπολιν, ἐξεδίωξαν τήν τε χήραν τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς, μεθ' ὧν συνηριθμεῖτο καὶ ὁ Λ. Χαλκοκονδύλης, καταλαβόντες τὴν ἀρχήν. Ὁ Χαλκοκονδύλης, ἀγνοῶν τὰ διατρέχοντα, ἦλθε παρὰ τῷ σουλτάνῳ καὶ συλληφθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμά, κελευόμενος τὴν παράδοσιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀποδρὰς δὲ καὶ πορευόμενος εἰς Πελοπόννησον, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ σταλεὶς δέσμιος πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἔτυχε παρ' ἐλπίδα χάριτος παρὰ τοῦ σουλτάνου, ἀπολυθεὶς μάλιστα. Ἀργότερον σταλεὶς ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Δραγάση, δεσπότου τῆς Πελοποννήσου, πρεσβεύσων παρὰ τῷ σουλτάνῳ, διαμένοντι ἐν Φερραῖς, κρατηθεὶς αὖθις, ἐφυλακίσθη.

Ὁ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος υἱὸς αὐτοῦ Λαόνικος μετὰ τὴν ἅλωσιν καταφυγὼν εἰς Ἰτα-

---

Ἐν τῷ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμὶθ λέγεται ὅτι τὸ μόνον περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ γνωστὸν εἶναι ὅτι ἐστάλη ὑπὸ τοῦ αὐ-

λίαν ἤκμαζεν ἐκεῖ περὶ τὸ 1470 κατὰ Φαβρίκιον, κατὰ Βόσσιον δὲ* τῷ 1490. Ἐν Ἰταλίᾳ διατρίβων, ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων καὶ τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐν 10 βιβλίοις καὶ εἰς ἐπιτετηδευμένην Ἀττικὴν διάλεκτον, ἀρχόμενος, ὥσπερ καὶ ὁ Θουκυδίδης, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ: «Λαονίκῳ Ἀθηναίῳ τῶν κατὰ τὸν βίον οἱ ἐς θέαν τε καὶ ἀκοὴν ἀφιγμένων ἐς ἱστορίαν ξυγγέγραπται, τάδε, ὥστε δὴ τοῦτο χρεὼν ἐκτινύναι τῇ φύσει» κλπ. Ἄρχεται δ' ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1298 καὶ προχωρεῖ μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς Κορίνθου καὶ τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων τῷ 1463, περιλαμβάνουσα οὕτω καὶ τὴν τῷ 1453 ἅλωσιν τῆς Κων)πόλεως. Ὁ Μαρβίλιος *(Miscellanea historico-litteraria, tom. III.)* λέγει τὸν Χαλκοκονδύλην τιμῶντα τοὺς πρὸ αὐτοῦ βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, ἐπισπῶντα τὴν ἡμετέραν προσοχὴν καὶ κεντοῦντα τὴν περιέργειαν, μέχρι τοῦ νὰ μὴ καθεύδωμεν ἐπὶ τοῦ βιβλίου. Ἀλλ' ἀμερόληπτος κρίσις ἀπαιτεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ ἄγαν ἐπιτετηδευμένον καὶ ἀρχαϊκὸν τῆς φράσεως, ἡ πλοκὴ πολλῶν συγχρόνως ὑποθέσεων, ἀσχέτων πρὸς ἑαυτάς καὶ οὐχὶ τοσοῦτον δεξιῶς συνδεδεμένων ἄγει εἰς πολλὴν στενοχωρίαν τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ γνωρίσῃ σαφῶς τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁπωσδήποτε ἡ ἱστορία τοῦ Λ. Χαλκοκονδύλου ἐστὶ σπουδαῖον μελέτημα πρὸς γνῶσιν τῶν ἱστορικῶν συμβάντων κατὰ τὴν μοιραίαν ἐκείνην περίοδον.

Ἰδοὺ δὲ τί περί τε αὐτοῦ καὶ τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ ἔργου ἀναφέρεται ἐν τῷ Ἱστορικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμίθ: «Ὁ Χαλκοκονδύλης ἦν ἔμπειρος πολιτευτὴς καὶ ἀνὴρ εὐρείας μαθήσεως, ἀξιόπιστος δὲ ἱστορικός, ἔχων τὸ ὕφος ἐνδιαφέρον ἅμα καὶ ἐλκυστικὸν καὶ καταρτίσας ἔργον, θεωρούμενον ὡς μία τῶν σπουδαίων πηγῶν τῆς ἱστορίας τῆς παρακμῆς καὶ πτώσεως τοῦ ἑλληνορρωμαϊκοῦ κράτους. Ἀλλ' ἡ ἱστορία αὐτοῦ, πλημμελὴς περὶ τὴν ταξιθέτησιν, παρέχει πολλαχοῦ ὄψιν ἔργου, ἀποτελουμένου ἐκ πολλῶν πραγματειῶν ἢ σημειωμάτων ὡς καὶ λοιπῆς ὕλης, τυχαίως γραφείσης καὶ εἶτα συναρμολογηθείσης, μικρᾶς καταβαλλομένης μερίμνης περὶ τὴν λογικὴν καὶ χρονολογικὴν τῆς ὕλης κατάταξιν. Ἕτερον ἐλάττωμα τοῦ συγγραφέως εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι παρατίθησι πολλάκις γεγονότα, ἅτινα ἐλαχίστην ἔχουσιν ἐν γένει σχέσιν πρὸς τὸ ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ θέμα καὶ ἅτινα παρεισάγονται πιθανῶς χάριν ἐπιδείξεως τῆς πολυμαθείας αὐτοῦ. Ἐν τούτοις, καίπερ ξένα ταῦτα πρὸς τὸ ἱστορούμενον θέμα, λίαν πολύτιμά εἰσιν ὅμως ἡμῖν, ἅτε παρέχοντα ἡμῖν ἰδέαν τῶν γνώσεων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱστορίαν, τὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν ἐθνογραφίαν. Ἐν τοῖς ἐπεισοδίοις ὑπάρχει καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσα περιγραφὴ τοῦ πλείστου τῆς Εὐρώπης, ἀποκαλυφθείσης εἰς τὰ ὄμματα τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ταξειδίων διαφόρων τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα. Οὕτως ἐκτίθησιν ὁ Χαλκοκονδύλης οὗτος ὅτι ἡ Γερμανία ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Βιέννης μέχρι τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἀπὸ τῆς Πράγας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ταρτησσοῦ ἐν τοῖς Πυρρηναίοις· μετὰ πολλοῦ ὅμως τοῦ δικαίου καὶ τῆς ὀρθότητος παρατηρεῖ ὅτι, ἐὰν οἱ Γερμανοὶ ἦσαν συνηνωμένοι ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κεφαλήν, θ' ἀπετέλουν τὸ ἰσχυρότατον τῶν κρατῶν· παρατίθησι πρὸς τούτοις ὅτι ὑπάρχουσι πλείονες τῶν 200 ἐλευθέρων πόλεων, αἵτινες ἀκμάζουσιν ἐκ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας αὐτῶν, ὅτι αἱ μηχανικαὶ τέχναι λίαν ἐπιτυχῶς παρ' αὐτοῖς καλλιεργοῦνται, ὅτι ἐφεῦρον τὴν πυρίτιδα καὶ ὅτι ἀρέσκονται νὰ μονομαχῶσιν. Ὡς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, λέγει ὅτι κεῖται ἀπέναντι τῆς Φλανδρας, χώρας λίαν γνωστῆς ἄλλως τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν νήσων, συνηνωμένων ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κυβέρνησιν· ποιεῖται δ' ἅμα μνείαν τῆς τοῦ ἐδάφους αὐτῆς γονιμότητος, τοῦ κλίματος, τῆς βιομηχανίας τῶν ἐριούχων καὶ τοῦ ἀκμάζοντος ἐμπορίου τῆς μεγάλης τοῦ Λονδίνου (Λονδύνης) μητροπόλεως. Ὀρθῶς περιγράφει τὸ εὔτολμον καὶ τὴν δραστηριότητα

τοκράτορος Ἰωάννου Ζ' τοῦ Παλαιολόγου ὡς πρέσβυς εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β' κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1446.

* Ὁ ἐν τῷ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμίθ τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ καταρτίσας ἐκτίθησιν ὅτι ἀπίστευτον εἶναι ὅτι ἔζη εἰσέτι τῷ 1490 καὶ βραδύτερον ἔτι, ὡς ὁ Βόσσιος φρονεῖ.

τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἐγίνωτκε δ' ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἦσαν καὶ ἄριστοι τοξόται· ὅταν ὅμως λέγῃ ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτῶν πρὸς οὐδεμίαν οἱουδήτινος ἑτέρου ἔθνους γλῶσσαν σχετίζεται, προδίδει ἴσως σύγχυσιν τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης μετὰ τῆς τῶν Ἰρλανδῶν. Ἐκτίθησι δ' ὅτι τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν ἦσαν ταὐτὰ ἀκριβῶς τοῖς τῶν Γάλλων, τοῦθ' ὅπερ, ἐὰν ἦναι ἐσφαλμένον, ὅταν ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀγγλικοῦ ἔθνους ἐφαρμοσθῇ, ὀρθότατον τυγχάνει ἐπὶ τῆς τῶν εὐγενῶν μόνον ἐφαρμοζόμενον τάξεως. Ἡ μεγάλη πρὸς τούτοις ἰσχὺς καὶ τὸ ταραχῶδες τῆς ἀριστοκρατίας ἦσαν γνωστὰ εἰς αὐτόν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ξένοι καὶ ἐπισκέπται ἐν γένει ἐγένοντο ἐν Ἀγγλίᾳ δεκτοὶ ὑπὸ τῶν κυριῶν δι' ἀσπασμοῦ· ὁ Ἕλλην ὅμως, εἰθισμένος νὰ μισῇ τοιαῦτα ἔθιμα, ἐξάγει σκανδαλώδη συμπεράσματα ἐκ τῆς τοιαύτης ἐνδείξεως εὐμενείας».

Τὰ κυριώτερα τῶν χειρογράφων τοῦ Χαλκοκονδύλη εὑρηνται ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἐσκουριάλ, τῆς Νεαπόλεως, τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ Λαυρεντιανῇ, τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μονάχου καὶ τῇ τῶν Παρισίων. Ἱστορία τοῦ Χαλκοκονδύλου, μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν λατινικὴν ὑπὸ Κονράδου Κλαουτέρου, ἐτυπώθη ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1556 καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ Βλασίου Βιγενερίου ἐν Παρισίοις τῷ 1577. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον μετὰ τῆς ἄνω λατινικῆς μεταφράσεως ἐτυπώθη τὸ πρῶτον ἐν Γενεύῃ, 1615, εἶτα δ' ἐν Παρισίοις, 1650, καὶ ἐν Βόννῃ 1843. Καὶ ἄλλη δὲ τοιαύτη ἔκδοσις ἐγένετο τῷ 1568 ἐν Φραγκφούρτῃ. Καὶ ἐκ τῶν σχετικῶν δὲ σημειώσεων τοῦ βαρώνου φὸν Χάμμερ-Πούργκσταλ, ἐν τῷ Α' καὶ Β' τόμῳ τοῦ ἔργου αὐτοῦ: «Ἱστορία τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας», ὡς καὶ ἐξ ἑτέρων τοιούτων, ἀποδείκνυται ὅτι ὁ Χαλκοκονδύλης ἦν ἀξιόπιστος ἱστορικὸς καὶ ὅτι ἡ εὐπιστία, ἐφ' ᾗ κατηγορήθη, δέον νὰ περιορισθῇ μόνον ἐν ταῖς περὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης γεωγραφικαῖς καὶ ἱστορικαῖς αὐτοῦ γνώσεσι.

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗΣ (Βασίλειος), Ἀθηναῖος, ἀδελφὸς τοῦ Δημητρίου Χαλκοκονδύλου, πιθανώτερον δὲ υἱὸς αὐτοῦ. Ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν μετὰ τοῦ πατρός, ἐδίδασκε τὴν ἑλληνικὴν ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Ρώμης. Καταληφθεὶς ὅμως ὑπὸ πυρετοῦ, ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, ἤτοι κατὰ τὸ 24ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

ΧΑΛΚΟΣΘΕΝΗΣ. Δύο πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται:

1. Χαλκοσθένης, ἀνδριαντοποιός, κατασκευάζων ἐξ ὀρειχάλκου κωμῳδοὺς καὶ ἀθλητάς.

2. Χαλκοσθένης, ἀνδριαντοποιὸς ἐν Ἀθήναις, κατασκευάζων ἀνδριάντας ἐκ πηλοῦ. Τὰ ὑπὸ τοῦ Πλινίου γραφόμενα ὅτι ὁ Κεραμεικὸς ἐκαλεῖτο οὕτω ἕνεκα τοῦ ὅτι αὐτόθι ἔκειτο τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ καίπερ ἐσφαλμένα, φαίνονται οὐχ ἧττον ὑποδεικνύοντα ὅτι ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἀνήκετο εἰς λίαν ἀρχαίαν ἐποχήν.

ΧΑΛΚΗΔΟΝΙΟΝ, ὄρος τῆς Θεσσαλίας, ὑψούμενον παρὰ τὰς Φερὰς κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον, ὅπερ εἶναι ἀναμφιβόλως μία ἐκ τῶν τελευταίων πρὸς μεσημβρίαν διακλαδουμένων κορυφῶν τοῦ νῦν Μαυροβουνίου ἢ Καράδαγ καλουμένου ὄρους κατὰ τὸν Λήκιον.

ΧΑΛΚΩ, πόλις τοῦ Μεξικοῦ ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ ἐπὶ τῆς ὄχθης μικρᾶς ὁμωνύμου λίμνης.

ΧΑΛΚΩΔΩΝ. Τὰ ἑξῆς πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται:

1. Χαλκώδων, υἱὸς τοῦ Ἄβαντος, βασιλεὺς τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκιδέων, φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀμφιτρύωνος ἐν μάχῃ κατὰ τῶν Θηβαίων, ὁ δὲ τάφος αὐτοῦ ἐφαίνετο καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παυσανίου.

2. Χαλκώδων, Κῷος τραυματίσας τὸν Ἡρακλῆν ἐν μάχῃ κατὰ τὴν νύκτα. Ὁ Θεόκριτος ἀποκαλεῖ αὐτὸν Χάλκωνα.

3, 4, 5, 6, Χαλκώδων. Καὶ ἕτερα τέσσαρα μυθολογικὰ πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται.

ΧΑΛΚΩΝ. Τρία πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Χάλκων (ἴδε Χαλκώδων, ἀρ. 2).

2. Χάλκων, πλούσιος Μυρμιδὼν καὶ πατὴρ τοῦ Βαθυκλέους.

3. Χάλκων ὁ Κυπαρισσεύς, ὁ ἀσπιδοφόρος τοῦ Ἀντιλόχου. Ἐρώμενος τῆς ἀμαζόνος Πενθεσιλείας καὶ σπεύσας εἰς βοήθειαν αὐτῆς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐσταύρωσαν αὐτόν.

ΧΑΛΛΑΪΝ (Hallein, Hallula) πόλις τῶν αὐστριακῶν κρατῶν, κειμένη ἐν τῷ δουκάτῳ τοῦ Σαλτζβούργου καὶ εἰς ἀπόστασιν 9 χιλιαμέτρων νοτίως τῆς ὁμωνύμου τῷ δουκάτῳ πόλεως, ἐπὶ λόφου. Κάτ. 3,650. Πλούσια ἁλατωρυχεῖα ὀρυκτοῦ ἅλατος ἐν τῷ

ὄρει Δύρεμβεργ, παράγοντα 300,000 στατήρων ἅλατος κατ' ἔτος. Ἐργοστάσια καλυμμάτων τῆς κεφαλῆς καὶ χημικῶν προϊόντων.

ΧΑΛΛΑΟΥ (Hallau), ἐπαρχία τῆς Ἑλβετίας καὶ κώμη εἰς ἀπόστασιν 12 χιλιαμέτρων πρὸς Δ τοῦ Σαφφάουζ. Κάτ. 2,500. Μεταλλικὰ ὕδατα. Καλλιέργεια τοῦ λίνου.

ΧΑΛΛΕΪ (Ἐδμόνδος Halley), σοφὸς ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1656 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1742 ὁρίσας, ὅτε τὸ 19ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἔτι ἦγε, τὴν ἄμεσον μέθοδον πρὸς εὕρεσιν τοῦ ἀφηλίου καὶ τῆς ἐκκεντρικότητος τῶν πλανητῶν. Παρακαλέσας Κάρολον τὸν Β' ν' ἀποστείλῃ αὐτόν, ἵνα παρατηρήσῃ τὸν οὐρανὸν καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ ἡμισφαιρίῳ, μετέβη εἰς Ἁγίαν Ἑλένην τῷ 1676 καὶ κατήρτισε «Κατάλογον 350 νοτίων ἀστέρων»· παρετήρησε πρὸς τούτοις αὐτόθι πάροδόν τινα τοῦ Ἑρμοῦ πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου καὶ ἔδειξε τὸ σημεῖον, ὅπερ ἠδύνατο νὰ ληφθῇ ἐκ τῆς διόδου τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ ἡλίου πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς ἀποστάσεως τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ ἡλίου. Ἡ μέθοδος αὐτοῦ ἐχρησιμοποιήθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τῷ 1761. Λίαν δὲ προήγαγε τὴν «Θεωρίαν τῆς σελήνης» καὶ κατέδειξεν ὅτι οἱ κομῆται εἰσὶν ἀστέρες τοῦ ἡλιακοῦ ἡμῶν συστήματος, ὑποκείμενοι εἰς τοὺς αὐτοὺς καὶ οἱ πλανῆται νόμους, περιγράφοντες ὅμως λίαν ἐπιμήκεις ἐλλείψεις. Τῷ 1705 προεῖπεν ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1759 θὰ ἐπανέλθῃ εἷς τῶν κομητῶν, ὅστις καὶ ἀνεκαλύφθη ἐν Παρισίοις τῇ 21 ἰανουαρίου 1759 ὑπὸ τοῦ Μεσσιέ. Τὸν κομήτην τοῦτον ἐκάλεσαν, κομήτην τοῦ Χάλλεϋ. Ἡ τροχιὰ αὐτοῦ συμπληροῦται ἐντὸς 75 ½ ἐτῶν. Ἐν τῇ φυσικῇ ὁ Χάλλεϋ ἐδημοσίευσε «Θεωρίαν τῶν κυμάνσεων τῆς μαγνητικῆς βελόνης». Ἀνέλαβε δὲ δύο κατὰ θάλασσαν ταξείδια πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας τῆς θεωρίας αὐτοῦ καὶ προσδιώρισε τὴν θέσιν τῶν μαγνητικῶν πόλων τῆς σφαίρας καὶ τῶν ἄνευ κλίσεως γραμμῶν. Ἐφεῦρε πρὸς τούτοις Κώδωνα τῶν Δυτῶν, δι' οὗ δυνατὸν καθίσταται νὰ καταβαίνῃ τις εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης. Τῷ 1678 ἐγένετο μέλος καὶ τῷ 1713 διαρκὴς γραμματεὺς τῆς βασιλικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου, καθηγητὴς τῆς γεωμετρίας ἐν Ὀξφόρδῃ τῷ 1703 καὶ ἀστρονόμος ἐν Γρίνουϊτς. Ἐκτὸς τῶν διαφόρων ἀπομνημονευμάτων αὐτοῦ, δημοσιευθέντων ἐν ταῖς Φιλοσοφικαῖς Πραγματείαις καὶ ἐν τῷ Acta eruditorum, ἐδημοσίευσε πρὸς τούτοις καὶ «Μέθοδον πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς τῶν Πλανητῶν ἐκκεντρικότητος» (Λονδῖνον, 1677), τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῶν «Ἀρχῶν τοῦ Νεύτωνος» (1686) καὶ ἔκδοσιν «Ἀπολλωνίου τοῦ ἐκ Πέργης» (Ὀξφόρδη, 1710).

ΧΑΛΛΗ ἢ Χάλλη τῆς Σουαβίας (Schwæbisch-Hall, Halla Suevica), πόλις τῆς Βυρτεμβέργης εἰς ἀπόστασιν 33 χιλιαμέτρων πρὸς τὰ Β τοῦ Ἐλλβάγκεν. Κάτοικοι 8,500. Αὐτόθι εὑρηνται δύο βιβλιοθῆκαι, λουτρὰ μεταλλικῶν ὑδάτων, ἅπερ πολλοὶ ἐπισκέπτονται· σπουδαία δὲ γίνεται ἐκμετάλλευσις ἁλατούχων πηγῶν, (παραγομένων κατ' ἔτος 100,000 στατήρων ἅλατος). Διακρίνεται δὲ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ, ἱδρυθεὶς τῷ 1427—1525 καὶ τὸ γοτθικὸν δημαρχεῖον. Κοσμηματοπωλεῖα καὶ χρυσοχοεῖα λίαν ἐκτιμώμενα. — Ἀρχαία ἐλευθέρα αὐτοκρατορικὴ πόλις, ὅπου διὰ πρώτην φορὰν ἐξετυπώθησαν τῷ 1224 τὰ χάλκινα γερμανικὰ νομίσματα, λιάρδια (=3 δηνάρια· 4 δὲ λιάρδια=1 σολδίαν) κληθέντα γερμανιστί, ὡς ἐκ τῆς ἐκκοπῆς αὐτῶν Heller ἢ Haller.

ΧΑΛΛΗ (Hall, Hala ad Oenum), πόλις τῶν αὐστριακῶν κρατῶν (Τυρολίας) εἰς ἀπόστασιν 8 χιλιαμέτρων τῆς Ἰνσβρούκης, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἴννου. Κάτοικοι 5,100. Φρενοκομεῖον, Διεύθυνσις τῶν ἁλυκῶν τῆς Τυρολίας, νομισματοκοπεῖον, γυμνάσιον. Εἰς ἀπόστασιν 9 χιλιαμέτρων ἐκ ταύτης εὑρηται ἡ ἁλυκὴ Τάουερν-Ἄλπε, παράγουσα 300,000 στατ. ἅλατος κατ' ἔτος.

ΧΑΛΛΗ (Halle, Hala Saxonum), πόλις τῶν πρωσικῶν κρατῶν (Σαξωνίας), κειμένη εἰς ἀπόστασιν 15 μὲν χιλιαμέτρων πρὸς Β τῆς Μερσεβούργης, 140 δὲ χιλιαμέτρων πρὸς τὰ ΝΔ τοῦ Βερολίνου, ἐπὶ νήσου τοῦ Σάαλε, ὑπὸ τὴν 51° 29' 38 Β πλάτους καὶ 9° 37' 30 Α μήκους. Κάτ. 60,600. Ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τῆς κυρίως πόλεως καὶ ἐκ τῶν προαστείων ταύτης, Γλάουχα καὶ Νοϋμάρκτ. Διακρίνονται δ' ἐν αὐτῇ ὁ ναὸς *Marktkirche*, μεγαλοπρεπὴς γοτθικοῦ ρυθμοῦ ἐκκλησία, περατωθεῖσα τῷ 1557 καὶ ὁ ἐρυθροῦς πύργος ἐν τῇ πλατείᾳ της ἀγορᾶς. Διάσημον πανεπιστήμιον ἱδρυθὲν τῷ 1694 μεθ' οὗ συνηνώθη τὸ τῆς Βιττεμβέργης τῷ 1816· ἔχει δὲ καὶ μουσεῖον, βιβλιοθήκην, βοτανικὸν κῆπον καὶ ἀστεροσκοπεῖον. Σχολαὶ

χειρουργικῆς, ἰατρικῆς, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν μεταλλείων· ἑταιρεῖαι τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἐθνικῶν ἀρχαιοτήτων, βιβλικὴ ἑταιρεία καὶ λοιπαί. Ὀρφανοτροφεῖον, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Φράγκε τῷ 1695. Διεύθυνσις τῶν μεταλλωρυχείων· ἁλυκαί, παράγουσαι κατ' ἔτος 220,000 στατήρων ἅλατος. Ἐργοστάσια εἰδῶν ἐκ σιδήρου, ἀμύλου καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων. Σπουδαῖον κέντρον φιλολογικῶν δημοσιεύσεων. — Ἡ πόλις αὕτη ἀνάγεται εἰς τὸν Θ' αἰῶνα, διεξήγαγε δὲ μακροὺς πολέμους κατὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦ Μαγδεβούργου τῷ ΙΓ' αἰῶνι καὶ ἐναντίον τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας τῷ ΙΕ' αἰῶνι. Πολλὰ δ' ὑπέστη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου καὶ τοῦ Ἑπταετοῦς. Οἱ Γάλλοι κατέλαβον αὐτὴν τῷ 1806 καὶ προσήρτησαν αὐτὴν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Οὐεστφαλίας· ἀπεδόθη δὲ τῇ Πρωσίᾳ τῷ 1814. Πατρὶς τῶν Μιχαέλις, Χαινδήμ, Στρουενσέ.

ΧΑΛΛΗ (Halle), πόλις τῆς Βελγικῆς (μεσημβρινῆς Βραβαντίας), κειμένη εἰς ἀπόστασιν 16 χιλιαμ. ΝΔ τῶν Βρυξελλῶν. Κάτοικοι 7,300. Διάσημος ναὸς τῆς Παναγίας, οὗτινος ἡ ἀνίδρυσις ἤρξατο τῷ 1341 καὶ ὅστις ἐπερατώθη τῷ 1409· τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ εἶναι ἀξιοσημείωτον ἐπὶ τῇ πολυτελείᾳ καὶ τοῖς ἀρχιτεκτονικοῖς αὐτοῦ κοσμήμασιν, ἐπὶ τοῖς ὑαλώμασιν, ἐπὶ τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ *Juste-Lipse*, ἀφιερούντος τὴν γραφίδα αὐτοῦ τῇ Παρθένῳ καὶ ὅ,τ' ἄλλα. Τὸ θησαυροφυλάκιον αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἓν τῶν πλουσιωτέρων τῆς Βελγικῆς· ἐπίσημος πομπὴ καὶ πανήγυρις τῇ πρώτῃ κυριακῇ τοῦ σεπτεμβρίου.

ΧΑΛΛΟΓΟΥΕΛ (Hallowel), πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (Μαίην) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κέννεβεκ, εἰς ἀπόστασιν 4 χιλιαμέτρων πρὸς Β τῆς Αὐγούστης. Κάτ. 3,000. Μικρὸς ἐμπορικὸς λιμήν· ἐξαγωγὴ γεωργικῶν προϊόντων.

ΧΑΛΜΣΤΑΤΗ (Halmstad), πόλις τῆς Σουηδίας, πρωτ. τῆς ὁμωνύμου περιφερείας, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νίσσα-Ἄν, παρὰ τὸν Καττεγάτην, εἰς ἀπόστασιν 490 χιλιαμ. ΝΔ τῆς Στοκχόλμης, κειμένη ὑπὸ τὴν 56° 40′ 24″ Β πλάτους καὶ 10° 31′ 15″ Α μήκ. Κάτ. 7,200. Βασιλικὸν μέγαρον, μεταλλικαὶ πηγαί, ὑφάσματα. — Ἡ περιφέρεια ἡ ἐπαρχία τῆς Χαλμστάδης ἢ Χαλλάνδης, εὑρηται μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν Γοδεμβούργης καὶ Βόχου πρὸς τὰ ΒΔ, Ἐλφσβόργης πρὸς τὰ ΒΑ, Τζοιγκοπίγκης καὶ Κρονοβέργης πρὸς Α, Χριστιανσταδης πρὸς ΝΑ καὶ τοῦ Καττεγάτου πρὸς Δ. Ἔχει ἔκτασιν 491,940 ἑκταρίων καὶ 133,988 κατοίκους. Ζωηρὰ ἁλιεία καὶ θαλασσοπλοΐα, πριστήρια σανίδων καί τις ποσότης δημητριακῶν.

ΧΑΛΣ (Φραγκῖσκος Hals), φλαμανδὸς ζωγράφος, γενν. ἐν Μαλίνῃ τῷ 1584 καὶ ἀποθ. τῷ 1666, μαθητὴς τοῦ Καρὲλ βὰν Μάνδερ, προέχων ἐν ταῖς προσωπογραφίαις, καθόσον οὐ μόνον μετὰ θαυμασίας δεξιότητος ἀπετύπου τὴν τῶν προσώπων ὁμοιότητα, ἀλλ' ἐγίνωσκε νὰ παρέχῃ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφόμενα πρόσωπα ζωηροτάτην ἔκφρασιν. Καὶ οἱ χρωματισμοὶ αὐτοῦ ἦσαν ζωηροὶ ἅμα καὶ φυσικοί. Τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου περιλαμβάνει εἰκόνα τοῦ Δεκάρτου, γραφεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ.

ΧΑΛΣΤΕΔ (Halstead), πόλις τῆς Ἀγγλίας (Ἔσσεξ) παρὰ τὴν Κόλνην, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 24 χιλιαμέτρων ΒΒΑ τῆς Τσελμσφόρδης καὶ 18 χιλιάμετρα ΒΔ τοῦ Κόλτσεστερ. Κάτ. 5,800. Σωφρονιστήριον. Μεταξωτὰ καὶ βελούδινα.

ΧΑΛΥΒΑΙΟΣ (Ἔρρικος-Μαυρίκιος Chalybaeus), γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς τῷ 1796 καὶ σπουδάσας τὴν φιλοσοφίαν ἐν Βιέννῃ καὶ Δρέσδῃ. Διωρίσθη τῷ 1839 καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Κιέλου. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ Καντίου μέχρις Ἐγέλου» (1848), — «Φαινομενολογικὰς μελέτας», — «Νεωτέραν σοφιστικήν», — «Φιλοσοφίαν καὶ χριστιανισμόν» κλπ.

ΧΑΛΥΒΕΣ, ἀρχαῖος λαὸς τῆς Ἀσίας πρὸς Ν τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Συγγραφεῖς τινες ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τοῦ Χάλυβος, υἱοῦ τοῦ Ἄρεος· ἄλλοι διαβεβαιοῦσιν ὅτι ἐκαλεῖτο οὕτως ἕνεκα τοῦ ὅτι ἐφεῦρε τὴν τέχνην τοῦ κατεργάζεσθαι τὸν χάλυβα καὶ κατασκευάζειν ὅπλα ἐξ αὐτοῦ. Ὅπως κἂν ᾖ, οἱ Χάλυβες ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κροίσου ἐπεξετάθησαν ἐν τῷ Εὐξείνῳ καὶ τῇ Παφλαγονίᾳ, κατέλαβον τὴν Ἀμισὸν καὶ τὴν Σινώπην καὶ κατεῖχον εὐρεῖαν χώραν πρὸς Δ τοῦ Ἅλυος. Ἦσαν δὲ τοσοῦτον ἐπιδέξιοι μεταλλουργοί, ὅσον καὶ φοβεροὶ πολεμισταί.

ΧΑΛΥΒΩΝ, ἡ πρωτεύουσα τῆς χαλυβωνίτιδος χώρας τῆς Συρίας, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ κυρίου αὐτῆς ἐμπορίου, τοῦ χά-

λυβος. Ἡ πόλις αὕτη καλεῖται παρὰ τῷ Ἰεζεκιὴλ Χελβών. Κατά τινας ἡ Χαλυβὼν εἶναι τὸ σημερινὸν Χαλέπιον, ὁ Pocoke δὲ νομίζει ὅτι ἡ πρὸς Ν τοῦ Χαλεπίου καὶ Νεσρὶν εἶναι ἡ Χαλυβών.

ΧΑΛΦΑΪ, πόλις τῆς Νουβίας πρὸς Β τοῦ Χαρτούμ, γονιμωτάτη. Ἐκμετάλλευσις ὀρυκτοῦ ἅλατος. Ἡ πρωτεύουσα Χαλφάυ κεῖται εἰς ἀπόστασιν 23 χιλιαμέτρων πρὸς Β τοῦ Τσένδη καὶ παρὰ τὸν Νεῖλον, ἔχει δὲ 4,000 κατοίκων, ὧν αἱ καλύβαι, τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμέναι, παρέχουσιν αὐτῇ περιφέρειαν 7 χιλιαμέτρων.

ΧΑΜ (μέλας ἢ ὑπόμελας), δεύτερος υἱὸς τοῦ Νῶε, ὅς, ἰδὼν τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κοιμωμένου, ἐξήγγειλε τοῦτο τοῖς ἀδελφοῖς Σὴμ καὶ Ἰάφεθ ἐπὶ χλεύῃ τοῦ πατρός· ἀλλ' ἐκεῖνοι, λαβόντες κάλυμμα, ἦλθον ὀπισθοβατοῦντες καὶ ἐκάλυψαν τοῦ πατρὸς τὴν γύμνωσιν. Ὁ Νῶε, ἐγερθεὶς τοῦ ὕπνου καὶ μαθὼν τὴν ἀσέβειαν τοῦ Χάμ, κατηράσθη αὐτὸν καὶ τὸ γένος αὐτοῦ τοῦ εἶναι δούλους τοῖς ἀδελφοῖς Σὴμ καὶ Ἰάφεθ καὶ τοῖς ἀπογόνοις αὐτῶν. Ἡ διήγησις αὕτη τῆς Γραφῆς, πολλαχῶς παρερμηνευθεῖσα, κατέλιπεν ἀνοικτὸν τὸ στάδιον τοῖς θέλουσι νὰ δικαιολογήσωσι τὴν δουλείαν. Ἀλλ' ἐκ τῆς σοφῆς μελέτης τῆς Γραφῆς φαίνεται σαφῶς ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα, συμπίπτοντα μάλιστα καὶ πρὸς παραδόσεις ἄλλων ἐθνῶν μετά τινος διαφορᾶς ἐν τῇ προφορᾷ ἑκάστων τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Νῶε, παριστῶσι τὰς βάσεις τῶν μετέπειτα φυλετικῶν καὶ γλωσσικῶν διαιρέσεων. Ὁ Χάμ οὗτος ἦν καὶ πατὴρ τοῦ Χούς, τοῦ Μεσραΐμ, τοῦ Φοὺθ καὶ τοῦ Χαναάν, ἀπόγονοι τῶν ὁποίων ἦσαν οἱ κάτοικοι τῆς νοτίου Ἀραβίας, οἱ Χαναναῖοι, οἱ Αἰθίοπες, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πάντες οἱ τὴν Ἀφρικὴν οἰκοῦντες.

ΧΑΜ, ποιητικὸν ὄνομα, σημαῖνον κυρίως τὴν Αἴγυπτον.

ΧΑΜΑ ἢ ΧΑΜΑΤ, ἡ ἀρχαία Ἐπιφάνεια, ὀχυρὰ πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας (Συρίας) ἐν τῷ νομῷ τῆς Δαμασκοῦ, ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 120 χιλιαμέτρων ΒΑ τῆς Τριπόλεως καὶ 185 τῆς Δαμασκοῦ, ὑπὸ τὴν 34° 55′ Β πλάτους καὶ 34° 46′ Α μήκους. Κάτ. 30,000. Πρωτεύουσα τῆς διοικήσεως, ἕδρα δὲ σείχου. Διακρίνονται δ' αὐτόθι τὸ διοικητήριον, τὰ ἄπειρα τεμένη, τὰ λουτρά, αἱ ἀγοραί, οἱ τῶν ἐμπορικῶν συνοδιῶν ξενῶνες, τὰ ὑδραγωγεῖα, οἱ κῆποι καὶ αἱ θελκτικαὶ περὶ αὐτὴν τοποθεσίαι. Ἀποτελεῖ δὲ τὸ κέντρον τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου τῆς Εὐρώπης μετὰ τῶν Ἀράβων τοῦ ἐσωτερικοῦ. Βιομηχανία μεταξωτῶν, ἐριούχων, κιβάρεων. Ὁ Ἀβούλ-Φεδὰ κατέστη διοικητὴς αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1342 μέχρι τοῦ 1354.

ΧΑΜΑ, πόλις τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῇ Ἄνω Γουϊνέᾳ, χρησιμεύσασα πρὸ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας ὡς σπουδαία ἀγορὰ πρὸς ἐξαγωγὴν δούλων διὰ τὴν Ἀμερικήν.

ΧΑΜΑΔΑΝ ἢ ΑΜΑΔΑΝ, πόλις τῆς Περσίας (Ἰράκ-Ἀτζεμῆ) ἐπὶ τοῦ ποταμίου Ἀμαδὰν (Ἀμαδὰν-Τσάι), κειμένη εἰς ἀπόστασιν 300 χιλιαμέτρων ΔΝΔ τῆς Τεχεράνης, παρὰ τὸ ὄρος Ἐλβενδ ὑπὸ τὴν 34° 18′ Β πλάτους καὶ 46° 26′ Α μήκους. Κάτοικοι 30,000. Πόλις μεγίστη, ἀλλὰ κατηρειπωμένη. Παρατηροῦνται ἐν αὐτῇ ὡραῖά τινα τεμένη, ἀγοραί, ξενῶνες τῶν ἐμπορικῶν συνοδιῶν καὶ οἱ πολλάκις ὑπὸ τῶν ἐπισκεπτῶν συχνάζόμενοι τάφοι τοῦ Ἀβικήννου καὶ τῶν ποιητῶν Ἀβούλ-Χασὶφ καὶ Ἀττάρ. Κατασκευὴ ταπήτων καὶ βαμβακερῶν. Ἐμπόριον μετὰ τοῦ Ἰσπαχάν, τῆς Βαγδάτης καὶ τῆς Τεχεράνης. — Πιστεύεται γενικῶς ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν Ἐκβατάνων· σπουδαία δ' οὖσα ἐπὶ τῶν Σορί, πολλὰ κατόπιν ὑπέστη, κατελήφθη δὲ καὶ ἠρειπώθη ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου (κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα) καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀχμέδ, πασσᾶ τῆς Βαγδάτης τῷ 1724.

ΧΑΜΑΙΛΕΩΝ, περιπατητικὸς φιλόσοφος Ἡρακλείας τῆς ἐπὶ Πόντου, εἷς δὲ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἔγραψε διάφορα ἔργα περὶ πολλῶν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων ποιητῶν, ἤτοι Περὶ Ἀνακρέοντος, Περὶ Σαπφοῦς, Περὶ Σιμωνίδου, Περὶ Θέσπιδος, Περὶ Αἰσχύλου, Περὶ Λάσου, Περὶ Πινδάρου, Περὶ Στησιχόρου. Ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ περὶ τῆς Ἰλιάδος ὡς καὶ Περὶ κωμῳδίας, πραγματευθεὶς ἰδίᾳ ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ τὸ περὶ χορῶν τῶν κωμῳδιῶν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον αὐτοῦ μνημονεύει ὁ Ἀθήναιος ὑπὸ τὸν τίτλον: Περὶ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ πρὸς τούτοις τίτλον παραπλησίου ἔργου τοῦ περιπατητικοῦ φιλο-

σόφου Εὐμήλου. Φαίνεται δὲ ὅτι ἔγραψε καὶ περὶ τοῦ Ἡσιόδου, διότι ὁ Διογένης λέγει ὅτι ὁ Χαμαιλέων κατηγόρησεν Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ ἐπὶ τῷ ὅτι ἔκλεψεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ περὶ Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου ἔργον αὐτοῦ. Τὰ ἀνωτέρω ἔργα ἦσαν πιθανῶς βιογραφικὰ ἅμα καὶ κριτικά. Ἔγραψε πρὸς τούτοις ὁ Χαμαιλέων ἔργα Περὶ θεῶν καὶ Περὶ σατύρων, ὡς καὶ ἠθικάς τινας πραγματείας Περὶ ἡδονῆς (ὅπερ ἀπεδίδετο καὶ εἰς τὸν Θεόφραστον), Προτρεπτικὸν καὶ Περὶ μέθης. Ἐξ ὅλων αὐτοῦ τῶν ἔργων ἀποσπάσματά τινα μόνον διεσώθησαν παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ καὶ ἄλλοις συγγραφεῦσι.

ΧΑΜΑΚΕΡ (Ἕρρικος-Ἄρενς Hamaker), ἀσιανολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1789 ἐν Ἀμστελοδάμῳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1835. Ἐδίδαξε τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας ἐν Λουγδούνῳ, συνέγραψε δὲ διάφορα ἔργα καὶ κατήρτισε καὶ «Κατάλογον τῶν ἀνατολικῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Λουγδούνου» λατινιστί (Λούγδουνον, 1820).

ΧΑΜΑΚΙ, πόλις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου κυβερνείου ἐν Καυκάσῳ. Κάτοικοι 6,000.

ΧΑΜΑΚΟΝ, χωρίον τῆς Φθιώτιδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Πτελεατῶν καὶ ἀπέχον πρὸς Ν τῆς Σούρπης ὥρας 4 καὶ τοῦ ὅρμου Πτελιοῦ ὥρ. 1/2. Οἰκεῖται μετὰ τῶν Καλυβίων Χαμάκου ὑπὸ 250 κατοίκων.

ΧΑΜΑΝ (Ἰωάννης Γεώργιος Hamann), γερμανὸς συγγραφεύς, γενν. τῷ 1730 ἐν Καινιξβέργῃ καὶ ἀποθ. ἐν Δυσσελδόρφῃ τῷ 1788. Ἐπὶ μακρὸν ἐπεδόθη καὶ εἰς εὐτελεστάτας ὑπηρεσίας πρὸς διάσωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πενίας, ἀλλ' ἐπεδόθη εἶτα μετὰ ζήλου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θεολογίας, τῶν πολιτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, φέροντα ἴχνη μυστικισμοῦ, εἰσὶ συχνάκις ἀκατάληπτα. Ἐκ τούτου δ' ἀπεκλήθη καὶ ὁ Χάμαν Μάγος τοῦ Βορρᾶ. Συνέγραψε δέ: «Σωκρατικὰ ἀπομνημονεύματα, συλλεγέντα διὰ τὸν λαὸν» (Ἀμστελόδαμον, 1759),—«Τοὺς συνδεδεμένους», παράρτημα τῶν Σωκρατικῶν ἀπομνημονευμάτων (Ἀλτόνη, 1761), «Σταυροφορίας τοῦ φιλολόγου» (Καιννιξβέργη, 1762), «Νέαν ἀπολογίαν τοῦ γράμματος Η», ἤτοι παρατηρήσεις περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν Γερμανῶν (Φραγκφούρτη, 1773), καὶ λοιπά. Τὰ φιλολογικὰ καὶ θεολογικὰ ἀποσπάσματα τῶν ἔργων αὐτοῦ συνελέγησαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Σιβυλλικὰ φύλλα τοῦ Μάγου τοῦ βορρᾶ» (Λειψία, 1819).

ΧΑΜΑΤ. Ἴδε ΧΑΜΑ.

ΧΑΜΕΑΝ (Hameln, Hamela), πρωσικὴ πόλις (τοῦ Ἀννοβέρου) ἐπὶ τοῦ Βεζέρου εἰς ἀπόστασιν 40 χιλιαμέτρων ΝΔ τοῦ Ἀννοβέρου. Κάτ. 9,600. Λουθηρανικὸν πρεσβυτερεῖον, προγυμνάσιον, βασιλικὴ ἀποθήκη σιδήρου, εἰρκτή. Ζωηρὰ ναυτιλία καὶ ἐμπόριον, ἄφθονος ἁλιεία ἀττακέων. Λαμπρὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Βονιφατίου. Οἱ Γάλλοι ἀνετίναξαν εἰς τὸν ἀέρα τῷ 1808 τὸ προστατεῦον τὸ χωρίον φρούριον τοῦ Ἁγ. Γεωργίου.

ΧΑΜΖΑ, εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς αἱρέσεως τῶν Δρούσων, ὑποστηρίζων δ' ὅτι ὁ χαλίφης Ἀλ-Χακὲμ ἀπετέλει ἐνσάρκωσιν τῆς θεότητος.

ΧΑΜΙΛΤΩΝ (Hamilton), πόλις τῆς Σκωτίας (Λάναρκ) ἐπὶ τοῦ Κλάυδ καὶ τοῦ Ἄβωνος, εἰς ἀπόστασιν 59 χιλιαμέτρων ΝΔ τοῦ Ἐδιμβούργου, 19 δὲ ΒΔ τοῦ Λάναρκ. Κάτ. 11,500. Τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα ἦν Κατζόου (Cadzow ἢ Cadyow), ὅτε ὅμως ἡ οἰκογένεια Χάμιλτων, νεώτερος κλάδος τῆς οἰκογενείας Λάιτσεστερ, ἀποκατέστη αὐτόθι κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἔλαβεν ἀπ' αὐτῆς καὶ τὸ ὄνομα Χάμιλτων. Ἐργοστάσια βαμβακερῶν ὑφασμάτων, σχολὴ τῶν κλασικῶν σπουδῶν καὶ λαμπρὸν μέγαρον τῶν δουκῶν τοῦ Χάμιλτων μετὰ ἀρχαιολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν συλλογῶν.

ΧΑΜΙΛΤΩΝ (Ἰάκωβος Hamilton), ὁ ὑποστηρίξας τὸν βασιλέα τῆς Σκωτίας Ἰάκωβον τὸν Γ' ἐναντίον τοῦ Δουγλᾶ, νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν τῷ 1474. Λαβὼν τῷ 1503 τὸν τίτλον τοῦ Ἄρραν, ὅστις διέμεινεν ἔκτοτε τίτλος τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ καὶ γενόμενος μετὰ ταῦτα μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἀντιβασιλείας καὶ ὑποστράτηγος τοῦ βασιλείου, ἀπέθανε τῷ 1519.

ΧΑΜΙΛΤΩΝ (Ἰάκωβος Hamilton), δεύτερος κόμης τοῦ Ἄρραν, διοικητὴς τῆς Σκωτίας ἐπὶ τῆς ἀνηλικιότητος τῆς Μαρίας Στουάρτης (1543). Ἠρνεῖτο νὰ παραδώσῃ τὴν νεαρὰν βασίλισσαν τῷ κόμητι Χέρτφορδ, ὃν ἀπέστειλεν αὐτῷ πρὸς τοῦτο Ἕρρικος ὁ Η' καὶ ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Σόμμερσετ ἐν Πιγκεκλόυ. Τὰ λάθη τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, ἀσθενοῦς τὸ πρῶτον, καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀπεμ-

πόλησις τοῦ προτεσταντισμοῦ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἀντιβασιλείαν εἰς τὴν βασιλομήτορα τῷ 1651. Ἠμείφθη δὲ ἐπὶ τούτῳ διὰ συντάξεως ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἀπονομῆς τοῦ τίτλου δουκὸς τοῦ Σαττελερώ. Ἐξηκολούθει ὅμως ραδιουργῶν καὶ ἤλπιζεν ἀναμφιβόλως ἡμέραν τινὰ ν' ἀνέλθῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸν τῆς Σκωτίας θρόνον. Ἀπέθανε, λησμονηθεὶς ὑπὸ πάντων, τῷ 1576.

ΧΑΜΙΛΤΩΝ (Πάτριξ Hamilton), ἀνεψιὸς τοῦ πρώτου κόμητος τοῦ Ἄρραν, γεννηθεὶς τῷ 1503 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1527. Κατετάχθη εἰς τὰ μοναχικὰ τάγματα, μετέβη εἰς περιήγησιν ἀνὰ τὴν Γερμανίαν, ἐπέτυχεν ἕδρας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μαρβούργου, μετήγαγεν εἰς Σκωτίαν τὰς ἰδέας τοῦ Λουθήρου, συνελήφθη, μετήχθη πρὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Γλασκωβίας, ἐκηρύχθη αἱρετικὸς καὶ ἐκάη ζῶν.

ΧΑΜΙΛΤΩΝ (Ἰάκωβος δοὺξ τοῦ Hamilton), γενν. τῷ 1606 καὶ ἀποθ. τῷ 1649. Ἐπεδόθη εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Καρόλου τοῦ Α'. Διατελῶν ὅμως μετριοπαθὴς πρεσβυτεριανός, δὲν ἠδυνήθη νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Μοντρόζ, ὅστις ἐπεθύμει τὴν διατήρησιν τοῦ ἀγγλικανικοῦ ὀργανισμοῦ. Φυλακισθεὶς τῷ 1645, ἀπελύθη κατόπιν, κατήρτισε στρατὸν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Στουαρτῶν, ἐνικήθη, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Κρομβελίου ἐν Πρέστον καὶ ἐκαρατομήθη ὀλίγας ἡμέρας κατόπιν Καρόλου τοῦ Α'.

ΧΑΜΙΛΤΩΝ (Ἀντώνιος κόμης τοῦ Hamilton), γενν. ἐν Ἰρλανδίᾳ ἤ, καθὰ ὁ Βολταῖρος λέγει, ἐν Καέν̣ῃ τῷ 1646 καὶ ἀποθ. τῷ 1720, ἀνῆκεν εἰς τὴν ὁμώνυμον σκωτικὴν οἰκογένειαν. Δὶς ἐξωσθεὶς εἰς Γαλλίαν μετὰ τῶν Στουαρτῶν, ἐξενίσθη ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ Β', τοῦ ἐκθρονισθέντος. Αὐτόθι δ' ἔγραψε καὶ τὰ «Ἀπομνημονεύματα τοῦ κόμητος τοῦ Γραμόν» τερπνότατον σύγγραμμα, πρότυπον ἐπιχαρίτου ἀφηγήσεως καὶ θαυμάσιον χρονικὸν τοῦ ἐν ταῖς αὐλαῖς τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ματαίου βίου, αὐλαῖς, ὅπου ἡ δολιότης ἦν εἶδος ἱκανότητος ἢ δεξιότητος, ὁ δὲ παρὰ τοῖς ἀνωτέροις προσώποις ἐκδεδιαιτημένος βίος ἀπετέλει τίτλον δόξης. Ὁ ἐπ' ἐλάχιστον κολακευόμενος ἥρως τῶν ἀπομνημονευμάτων τούτων καὶ ὁ συνεργάτης ἀναμφιβόλως τοῦ Χάμιλτων ἦν ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ. Ὁ Χάμιλτων ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ ἕτερα διηγήματα, ὧν προεξάρχει τὸ *Zenede*, μικρὸν ἀριστούργημα χάριτος καὶ εὐφυίας, πάντα συντεθέντα κατ' ἀπομίμησιν τῶν Χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν, λίαν ἀρεστῶν παρὰ ταῖς κυρίαις τῆς αὐλῆς. Ἐποίησε πρὸς τούτοις καὶ ποιημάτια τινα. Αἱ ἄρισται τῶν ἐκδόσεων τῶν ἔργων τοῦ Χάμιλτών εἰσιν αἱ τοῦ Auger (1805) καὶ τοῦ Ρενουάρ (1812—13). Τῷ 1825 ἐδημοσιεύθησαν κατ' ἰδίαν καὶ ἀπανθίσματα τῶν ἔργων αὐτοῦ.

ΧΑΜΙΛΤΩΝ (Γουλιέλμος Hamilton), ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Σκωτίᾳ τῷ 1704 καὶ ἀποθανὼν ἐν Αυῶνι τῷ 1754. Τὸ ποίημα αὐτοῦ *The Brae Yofarron* κατέστη λίαν δημοτικόν· ἀπεμιμήθη δ' αὐτὸ καὶ ὁ Γουρσγουόρθ. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Γλασκώβῃ (1748) καὶ ἐν Ἐδιμβούργῳ (1760).

ΧΑΜΙΛΤΩΝ (Γαβῖνος Hamilton), ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1730 ἐν Λάναρκ τῆς Σκωτίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1803. Ὁμογάλακτος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Γ', ἐγένετο πρεσβευτὴς ἐν Νεαπόλει ἀπὸ τοῦ 1764—1800. Ἐνησχολήθη δὲ εἴς τε τὴν καλλιτεχνίαν καὶ εἰς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν καὶ ἔγραψε: «Παρατηρήσεις περὶ τοῦ Βεσουβίου τῆς Αἴτνης καὶ ἄλλων ἡφαιστείων» (Λονδῖνον, 1772), — «Φλεγραῖον πεδίον» (Νεάπολις, 1776), — «Γλυφὰς κατ' ἀπομίμησιν τῶν εἰκόνων, περιθωρίων καὶ κοσμημάτων τῶν τυρρηνικῶν, ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν ἀγγείων» (Λονδῖνον, 1806). — Ἡ σύζυγος αὐτοῦ (δεσποινὶς Χάρτ), ἀσήμου καταγωγῆς, ἐξηκολούθησε τὸν ἄτακτον βίον τῆς νεότητος αὐτῆς, ἐξήσκησεν ἀκατανίκητον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς βασιλίσσης τῆς Νεαπόλεως Μαρίας-Καρολίνας καὶ εἶτα ἐπὶ τοῦ ναυάρχου Νέλσωνος καὶ ἀπέθανε τῷ 1815. Τῷ 1815 ἐδημοσιεύθησαν «Ἐπιστολαὶ τοῦ ναυάρχου Νέλσωνος πρὸς τὴν λαίδη Χάμιλτων» καὶ τῷ 1816 τὰ «Ἀπομνημονεύματα τῆς λαίδη Χάμιλτων», ἔργα ἀποκαλύπτοντα τὰς σκανδαλώδεις αὐτῆς σχέσεις.

ΧΑΜΙΛΤΩΝ (δεσποινὶς Ἐλισάβετ Hamilton), γεννηθεῖσα τῷ 1758 ἐν Βέλφαστ τῆς Ἰρλανδίας καὶ ἀποθ. τῷ 1810. Ἀφῆκεν ἔργα περὶ ἀνατροφῆς, ἀνταγωνιζόμενα πρὸς τὰ τῆς δεσποινίδος Ἐδζγουορθ, ἤτοι: «Ἐπιστολὰς περὶ τῶν στοιχειωδῶν ἀρχῶν τῆς

ἀνατροφῆς» (1801), —«Ἐπιστολὰς περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν» (1806), —«Ἀσκήσεις περὶ τῆς γνώσεως τῆς θρησκείας» (1809), — «Συλλογὴν δημοτικῶν πραγματειῶν πρὸς διάπλασιν τῆς καρδίας καὶ τοῦ πνεύματος» (1813), — «Τοὺς χωρικοὺς τοῦ Γκλέμβουρνη», μυθιστόρημα (1808) καὶ «Βίον τῆς Ἀγριππίνης», συζύγου τοῦ Γερμανικοῦ» (1804).

ΧΑΜΜΕΛΒΟΥΡΓΗ (Hammelburg), πόλ. τῆς Βαυαρίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σάαλε. Κάτ. 2,800. Κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς τῷ 1854. Ἀρχαῖον μέγαρον τῶν πριγκήπων τῆς Φούλδης.

ΧΑΜΜΕΡΣΜΙΘ (Hammersmith), πόλις τῆς Ἀγγλίας (Μίδλσεξ), κειμένη εἰς ἀπόστασιν 9 χιλιαμέτρων πρὸς Δ τοῦ Λονδίνου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ταμέσεως. Κάτ. 10,000. Ἐκπαιδευτήριον τῶν καθολικῶν κορασίων· λαμπρὰ κρεμαστὴ γέφυρα· ἐξοχικὴ ἔπαυλις (Βράνδεβουργ-Χάουζ), ὅπου ἀπέθανεν ἡ βασίλισσα Καρολίνα τῷ 1821.

ΧΑΜΜΕΡΦΕΣΤ (Hammerfest), χωρ. τῆς Νορβηγίας (Φίνμαρκ) ἐν τῇ νήσῳ Χοάλη, ἐν τῷ παγωμένῳ Ὠκεανῷ, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 23 χιλιαμέτρων ΝΔ τοῦ Βορείου ἀκρωτηρίου, ὑπὸ τὴν 70° 40′ 7″ Β πλάτους καὶ 21° 25′ 19″ Α μήκους. Κάτ. 500. Αὕτη εἶναι ἡ βορειοτέρα τῶν πόλεων τῆς Εὐρώπης. Ζωηρὰ ἁλιεία, ἐμπόριον ξηρῶν καὶ καπνιστῶν ἰχθύων, ἐλαίου μυρραίνης, πτερῶν, δερμάτων καὶ λοιπῶν. Συγκοινωνία δι' ἀτμοπλοίων μετὰ τοῦ Δροντάιμ καὶ τῆς Χριστιανίας.

ΧΑΜΜΗ (Hamm), πόλις τῶν πρωσικῶν κρατῶν (Οὐεστφαλία), κειμένη εἰς ἀπόστασιν 33 χιλιαμέτρ. ΒΒΔ τῆς Ἀρενσβέργης, κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Ἄζ μετὰ τοῦ Λίππε. Κάτ. 18,900. Σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, ἄγουσαι εἰς Μύνστερ, Κασσέλην καὶ Παδερβόρνην. Δικαστήριον, γυμνάσιον, ἐργοστάσια πανικῶν. Ἄλλοτε ἐλευθέρα καὶ ἀνσεατικὴ πόλις, πρωτεύουσα δὲ τῆς κομητείας Μάρκ.

ΧΑΜΜΗ (Hamme), πολις τοῦ Βελγίου (ἀνατολικῆς Φλανδρίας) ἐπὶ τοῦ Δούρμου, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 7 χιλιαμέτρων ΒΑ τῆς Τερμόνδης. Κάτοικοι 10,800. Ἐργοστάσια ὑφασμάτων, σχοινίων κλπ.

ΧΑΜΟΡΓΙΑΝΝΗ, κώμη τῆς Φθιώτιδος, κειμένη ἐπὶ χώρας ὀρεινῆς (ὕψ. 1880 μ.) μεταξὺ τῶν ὀρέων Κόρακος καὶ Οἴτης καὶ πρὸς τὸ ΝΔ τῆς Ὑπάκης, ἧς ἀπέχει ὥρ. 3. Διαιρεῖται εἰς Ἄνω καὶ Κάτω ἡ Πέρα καὶ Ἀῶθι Χαμόργιαννη καὶ ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ὑπάτης. Περιέχουσιν ἡ μὲν Ἀῶθι Χαμόργιαννη 430 κατ. ἡ δὲ Πέρα 310.

ΧΑΜΠΑΧ (Hambach), χωρίον τῆς Βαυαρίας παρὰ τὴν Νοϋστάτην. Τῇ 15]27 μαΐου 1832 ἐτελέσθη αὐτόθι μεγάλη ἐθνικὴ ἑορτὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐνισχύσαι τὴν ἰδέαν τῆς ἑνότητος τῆς Γερμανίας. Πλείονα τῶν 30,000 προσώπων παρέστησαν κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην· αἱ φιλελεύθεροι τάσεις, αἵτινες ἐξεδηλώθησαν αὐτόθι κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, παρέσχον ζωηρὰς ἀνησυχίας εἰς τὴν τῆς Φραγκφούρτης Δίαιταν, οὕτως ὥστε καὶ δικαστικαὶ ἤρξαντο καταδιώξεις ἐναντίον πολλῶν τῶν κατὰ τὴν τελετὴν παριστάντων. Ἡ ἐπανάληψις δὲ τῆς ἑορτῆς ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς βαυαρικῆς κυβερνήσεως.

ΧΑΜΠΔΕΝ (Ἰωάννης Hampden), ἄγγλος πατριώτης, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1594 ἐξ ἀρχαίας καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Βουκιγκαμσίρης καὶ ἀποθανὼν τῷ 1643, πρῶτος δ' ἐξάδελφος τοῦ Κρόμβελ. Εἰσῆλθε τῷ 1626 εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων καὶ ἠρνήθη τῷ 1636 νὰ πληρώσῃ τὸν ναυτιλιακὸν φόρον, ὃν αὐθαιρέτως ὥρισε Κάρολος ὁ Α′. Μέγαν ἔδωκε κρότον ἡ δίκη, εἰς ἣν εἶχεν ἐναχθῇ τῷ 1637. Ὁ Χάμπδεν κατεδικάσθη, ἀλλ' αἱ πράξεις τοῦ στέμματος κατέστησαν ἀντικείμενον συζητήσεως καθ' ἅπασαν τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ Χάμπδεν ἐγένετο μέλος τοῦ κληθέντος Μακροῦ Κοινοβουλίου. Ὁ Κλάρενδων εἶπε περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶχε πνεῦμα, δι' οὗ ἠδύνατο τὰ πάντα νὰ ἐφεύρῃ, γλῶσσαν δι' ἧς ἠδύνατο νὰ καταπείσῃ καὶ βραχίονα, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὰ πάντα.

ΧΑΜΠΕΡΓΚΕΡ (Γεώργιος Ἐράρδος Hamberger), ἰατρὸς καὶ φυσικός, γεννηθεὶς ἐν Ἰένῃ τῷ 1697 καὶ ἀποθ. τῷ 1755. Συνέγραψε δέ: «Στοιχεῖα Φυσικῆς» (Ἰένη, 1727 καὶ 1761), —«Περὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀναπνοῆς» (1727 καὶ 1747), ἐν ᾧ ἔργῳ ἀναπτύσσει μηχανικῷ τῷ τρόπῳ τὸ τῆς ἀναπνοῆς φαινόμενον καὶ τὸ ὁποῖον προύκάλεσε πολεμικὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Χάλλερ, —«Ἰατρικὴν φυσιολογίαν» (1751), — «Στοιχεῖα ἰατρικῆς φυσιολογίας» (1757) καὶ «Μέθοδον θεραπείας τῶν νοσημάτων» (1763).

ΑΝΟΙΧΤΕ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ΧΑΜΠΤΩΝ (Hampton), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας (Μίδλσεξ) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ταμέσεως, εἰς ἀπόστασιν 19 χιλιαμ. ΔΝΔ τοῦ Λονδίνου. Κάτ. 2,300. Παρ' αὐτῇ κεῖται τὸ ὡραῖον βασιλικὸν περίπτερον Χάμπτων-Κόρτ *(Hampton-Court, Hamptoni-Curia)*, ὅπερ ἴδρυσεν ὁ καρδινάλιος Γουόλσεη καὶ ὅπερ ἀνέκτησε Γουλιέλμος ὁ Γ'. παρατηρεῖται αὐτόθι πλουσία πινακοθήκη 700 εἰκόνων ἢ ἰχνογραφημάτων, διεσπαρμένων ἐν τῷ μέσῳ ἐπίπλων πάσης ἐποχῆς· δύο αἴθουσαι ἀφιεροῦνται εἰς τὰ τοιχόχαρτα τοῦ Ἀρρὰν καὶ τῆς Φλάνδρας. Αὐτόθι εὑρηνται καὶ τὰ περίπυστα χαρτώματα *(cartons)* τοῦ Ραφαὴλ καὶ 27 ἔργα τοῦ Χολβάιν. Τῇ 20 σεπτεμβρίου 1562 ὑπεγράφη ἐν Χάμπτων-Κόρτ συνθήκη ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ μετὰ τοῦ πρίγκηπος Κονδέ.

ΧΑΜΠΣΤΕΔ κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας (Μίδλαες) εἰς ἀπόστασιν 6 χιλιαμέτρων ΒΔ τοῦ Λονδίνου. Κάτ. 8,700. Μεταλλικὰ ὕδατα. Γραφικὰ τόπια. Ἀποτελεῖ δ' ἓν τῶν νεκροταφείων τοῦ Λονδίνου.

ΧΑΜΣΑΪΑΡ (Νέα-Hampshire), μία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς βορείου Ἀμερικῆς, πρὸς τὰ ΒΑ. Πρωτεύουσα Ὁ μόνοια. Κεῖται δὲ μεταξὺ τῆς πολιτείας Βερμόντης πρὸς Δ καὶ τῆς Μασαχουσέττης πρὸς Ν, τῆς Μαίην καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ πρὸς Α καὶ τῆς ἀγγλικῆς Νέας Βρετανίας πρὸς Β. Ἐπιφάνεια 9,305 ἀγγλικῶν τετραγωνικῶν μιλίων ἢ 24,099 τετραγων. χιλιαμέτρων. Κάτοικοι (τῷ 1890) 375,827. Διασχίζεται δὲ ὑπὸ τῶν λευκῶν ὀρέων καὶ ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Κωννέκτικιουτ, τοῦ Μερριμακ καὶ τοῦ Ἀνδροσκογκίν. Ἔδαφος ἀμμῶδες πρὸς Α, ὀρεινὸν πρὸς Β καὶ ἐν τῷ κέντρῳ καὶ γόνιμον ἐν γένει. Κλῖμα ὑγιὲς ἀλλὰ ψυχρόν. Σιδηρωρυχεῖα, ἁλατωρυχεῖα, μολυβδωρυχυχεῖα καὶ ἀνθρακωρυχεῖα· λατομεῖα γρανίτου καὶ μαρμάρου. Ζωηρὰ βιομηχανία καὶ ἐμπόριον.—Κατ' ἀρχὰς ἐκαλεῖτο Ακωνία ὑπὸ τῶν κατοίκων, οἵτινες ἐγκατέστησαν αὐτόθι τῷ 1623, ὠνομάσθη δὲ Νέα Χαμσάιαρ, ἀφότου παρεχωρήθη εἰς τὸν ἄγγλον διοικητὴν τῆς Χαμσάιαρ. Συνενωθεῖσα μετὰ τῆς Μασαχουσέττης τῷ 1640, ἀπεσπάσθη πάλιν αὐτῆς τῷ 1679 καὶ τῷ 1792 ἀνεκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς. Διαιρεῖται εἰς 8 κομητείας, ἔχει ἕνα διοικητήν, ὃν ἐκτελεστικὸν συμβούλιον ἐκ 5 μελῶν, Γερουσίαν ἐκ 12 καὶ Βουλὴν ἐκ 333 ἀντιπροσώπων, ἐκλεγομένων δι' ἓν ἔτος· ἀνώτερον δικαστήριον εἰρηνοδικεῖον καὶ λοιπά. Ἡ Νέα Χαμσάιαρ ἀποστέλλει εἰς τὸ συνέδριον τῆς Ἑνώσεως 2 γερουσιαστὰς καὶ 3 βουλευτάς.

ΧΑΜΩΔΗ, θεὸς τῶν Ἀμμωνιτῶν καὶ Μωαβιτῶν, πολλάκις ἀπαντῶν ἐν τῇ Γραφῇ (Ἀριθμ. 21, 29, Κριταῖς, 11, 14, 24 κλπ.).

ΧΑΝΑΑΝ, χώρα ἀρχαία τῆς δυτικῆς Ἀσίας, ἀργότερον κληθεῖσα Γῆ τῆς ἐπαγγελίας, Γῆ Ἰσραὴλ, Ἰουδαία, Παλαιστίνη ἢ Γῆ τῶν Φιλισταίων, Ἁγία Γῆ. Ἡ ἑλληνικὴ λέξις Χαναναῖοί ἐστιν ἀντιγραφὴ τῆς ἑβραϊκῆς Κενααάνι. Τὸ δὲ ὄνομα Χαναὰν εὑρηται ἐπὶ φοινικικῶν νομισμάτων καὶ ἦν γνωστὸν τοῖς Καρχηδονίοις. Κατὰ τὸν Μωϋσῆν ἡ χώρα αὕτη πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἑβραίων ἐκαλεῖτο Γῆ Χαναάν, ἐπειδὴ κατῳκεῖτο ὑπὸ ἕνδεκα φυλῶν, ἐλκουσῶν τὴν καταγωγὴν ἐκ τῶν ἕνδεκα υἱῶν τοῦ Χαναάν, υἱοῦ τοῦ Χάμ. Αἱ φυλαὶ αὗται, περιεπλανήθησαν κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, αἱ δὲ ἑπτὰ τούτων ἐγκατεστάθησαν τελευταῖον κατὰ τὰ παράλια τῆς Μεσογείου, ὧν τὴν χώραν κατέλαβον οἱ Ἑβραῖοι, ὁδηγούμενοι ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ (1605, π. Χ.).

Οἱ Χαναναῖοι, καθ' οὓς χρόνους κατεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, ἦσαν ἀρκούντως προκεχωρημένοι εἰς τὸν πολιτισμόν, διότι 400 ἔτη πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἑβραίων ἡ Σιδὼν ἦν σπουδαῖος λιμὴν τῶν Χαναναίων, ὧν οἱ κατοικοῦντες τὰ παράλια, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Φοίνικες, προηγμένοι εἰς τὴν ναυτιλίαν, ὅσον οἱ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἦσαν ἔμπειροι περὶ τὰ πολεμικά. Ἡ Γραφὴ πολλαχοῦ ὁμιλεῖ μετὰ θαυμασμοῦ καὶ φόβου περὶ τῆς ἰσχύος τῶν πόλεων αὐτῶν, ὧν τὰ τείχη, λέγει, ὑψοῦνται μέχρις οὐρανοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες μέγα μέρος τῆς ποιητικῆς ὑπερβολῆς τῶν Γραφῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἀναγνωρίσωμεν τὸν λαὸν τοῦτον παίζοντα σπουδαῖον πρόσωπον ἐν Ἀνατολῇ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ἐκαλλιέργουν τὰς ἐπιστήμας καὶ πόλις τις αὐτῶν ἐκαλεῖτο Καριαθ-Σεφὲρ, δηλ. πόλις τῶν βιβλίων ἢ ἀρχείων. Τὰ ἤθη αὐτῶν ἐν τῷ Λευιτικῷ λέγονται λίαν διεφθαρμένα τῷ θεῷ δὲ Μολὼχ προσέφερον θύματα ἀνθρώπινα καὶ μάλιστα παίδων. Αἱ φυλαὶ αὗται ἐκυβερ-

ΔΗΜΟΣΙΕΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

νῶντο ὑπὸ βασιλέων, ἐχόντων εἰδός τι ὁμοσπονδίας, ἐὰν ἐγίνετο ἀνάγκη ν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Ἰσραηλῖται, εἰσερχόμενοι εἰς Παλαιστίνην, εἶχον διαταγὴν νὰ περάσωσιν ἐν ρομφαίᾳ πάντας τοὺς Χαναναίους, ἀλλ' ἡ προσταγὴ αὕτη ἐν μέρει μόνον ἐξεπληρώθη. Οἱ Ἑβραῖοι οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ καταλάβωσι τὰ παράλια, οὐδὲ ν' ἀφομοιώσωσι τοὺς μείναντας ἐν τῇ χώρᾳ μετὰ τὴν κατάκτησιν Χαναναίους. Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαβίδ, ὑποτάξαντος αὐτοὺς κατὰ κράτος καὶ κυριεύσαντος τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Ἱερουσαλήμ, πολλάκις ἐξεγερθέντες ἐδούλωσαν τοὺς εἰσβαλόντας Ἑβραίους ἐπὶ Σολομῶντος, περιῆλθον εἰς ταπεινοτάτην δουλείαν, ποικίλως πιεζόμενοι. Κατὰ τὰς ἑλληνικὰς καὶ ἑβραϊκὰς παραδόσεις οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν Χαναὰν λαοὶ δὲν ἦσαν αὐτόχθονες. Ἐν τῇ Γενέσει ἀναγινώσκομεν ὅτι τούτοις προηγήθησαν οἱ Ῥηφαῖται Ἐναυρῖται, Ἐμῖται καὶ ἄλλοι λαοί, ἐκ γιγάντων ἕλκοντες τὴν καταγωγήν. Προσέτι δὲ τρυγλωδύται (ὠρῖται). Ὁ δὲ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Στράβων λέγουσι τοὺς Φοίνικας ἐλθόντας ἐκ τῶν παραλίων τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ τῆς Περσικῆς θαλάσσης. Ὁπωσδήποτε οἱ Χαναναῖοι ἐλάλουν γλῶσσαν σχεδὸν ἀπαράλλακτον τῇ ἑβραϊκῇ, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν φοινικικῶν ἐπιγραφῶν, καὶ γίνεται δῆλον ὅτι οἱ Ἑβραῖοι παρεδέχθησαν τὴν γλῶσσαν ταύτην ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν πατριαρχῶν. Ὁμολογεῖται ὅτι ἀπὸ τῆς ἑβραϊκῆς εἰσβολῆς πολλοὶ τῶν Χαναναίων μετηνάστευσαν εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἀφρικῆς, ἔνθα ἱδρύσαντο πολλὰς ἀποικίας. Τοῦτο ἦν φυσικὴ συνέπεια τῆς εἰσβολῆς ταύτης, διότι πολλοί, μὴ ἀνεχόμενοι τὴν δουλείαν ἢ φεύγοντες τὰ ἐκ τῆς εἰσβολῆς δεινά, ἔτρεχον εἰς τὰ παράλια τῆς Φοινίκης, ὁπόθεν ὡς ὁμόφυλοι μετῳκίζοντο εἰς ἄλλας χώρας παραλίους, ἔνθα συνέστησαν κέντρον ἐμπορικὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Σιδῶνος, τῆς Τύρου καὶ ἄλλων φοινικικῶν πόλεων.

Ἡ Χαναὰν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ διαφόρους εἶχε διαιρέσεις. Καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ διῃρῆται εἰς 12 τμήματα, ἐπὶ τοῦ Ροβοὰμ δὲ εἰς 2 βασίλεια, εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ. Ἀφοῦ δὲ περιῆλθεν ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὴν κυριαυχίαν τῶν Ἀσσυρίων, τῶν Περσῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, διῃρεῖτο ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἰς πέντε ἀρχικὰ τμήματα, ἤτοι τὴν Γαλιλαίαν, τὴν Σαμάρειαν τὴν Ἰουδαίαν, τὴν Περαίαν καὶ τὴν Ἰδουμαίαν· ἡ Περαία πάλιν ὑποδιῃρεῖτο εἰς 7 ἄλλα τμήματα, τὴν Ἀβιληνήν, τὴν Τραχωνίτιδα, τὴν Βαταναίαν, τὴν Δεκάπολιν καὶ τὴν κυρίως Περαίαν. Τανῦν διῄρηται εἰς δύο μόνον μέρη, ἤτοι εἰς τὴν Ἄκραν καὶ τὴν Δαμασκόν, ὧν ἑκάστη εἶναι πρωτεύουσα αὐτῶν. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς χώρας ταύτης ποικίλλεται ὑπὸ ὀρέων, ποταμῶν καὶ λιμνῶν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν πεδιάδων κυριώτεραι εἶναι κατὰ τὴν Μεσόγειον ἡ Ἐσδρηλούμ, ὡς καὶ ἡ Ἱεριχώ, ἐκ δὲ τῶν ὀρέων αὐτῆς διακρίνονται ὁ Λίβανος, ὁ Κάρμηλος, τὸ ὄρος Θαβώρ, τὸ Γαλααδ, ὁ Ἑρμών, τὸ Γαριζὶν καὶ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Ἐκ δὲ τῶν ποταμῶν αὐτῆς ὁ μέγιστος μὲν εἶναι ὁ Ἰορδάνης, ἄλλοι δὲ μικρότεροι ὁ Ἀρνών, ὁ Σιὼρ, ὁ Ἰαβὼκ καὶ ὁ Κισών· ἐκ τῶν λιμνῶν αὐτῆς τέλος διακρίνεται ἡ Νεκρὰ θάλασσα, ἥτις καὶ Ἀσφαλῖτις λίμνη καλεῖται καὶ θάλασσα τῆς Τιβεριάδος, ὡς καὶ Τιβεριὰς θάλασσα καὶ θάλασσα τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἡ Μερὼμ ἢ Μερά.

ΧΑΝΑΑΝ (=ταπεινωθείς), ὁ τέταρτος υἱὸς τοῦ Χάμ, ὁ καὶ γενάρχης τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἰορδάνου κατοικησάντων λαῶν, κληθέντων ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Χαναναίων· ἐκ τούτου ἐκλήθη καὶ ἡ χώρα Χαναάν. Κατὰ τὰ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ἀναφερόμενα ὁ Χαναὰν οὗτος εἶχεν ὑποπέσει ἐπίσης εἰς τὴν ἀρὰν τοῦ Νῶε, εἰς ἣν ὑπέπεσε καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Χάμ, παρὰ δὲ τοῖς Ἑβραίοις φέρεται μάλιστα παράδοσίς τις, καθ' ἣν ἀρχικὴ αἰτία τῆς τοῦ Νῶε κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Χὰμ ἀρᾶς (ἴδε καὶ ΧΑΜ) ἦν ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ Χὰμ Χαναάν, διότι πρῶτος οὗτος εἶδε τὴν γύμνωσιν τοῦ πάππου αὐτοῦ Νῶε καὶ ἀντὶ νὰ αἰσχυνθῇ κατήγγειλε μετὰ γέλωτος τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ Χάμ· τότε δὲ καὶ ὁ τελευταῖος μετέσχε τοῦ γέλωτος ἐξ ἀπομιμήσεως τοῦ υἱοῦ καὶ ἥμαρτεν ἀπέναντι τοῦ Νῶε. Δικαίως λοιπὸν θεωροῦνται, ὡς εἴρηται, ἀμφότεροι οὗτοι πατήρ τε καὶ υἱὸς ὡς ἐπισπασάμενοι ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἐπ' αὐτοὺς ἀρὰν τοῦ πατρὸς καὶ πάππου Νῶε.

ΧΑΝΑΟΥ (Hanau), πόλις τῆς Πρωσίας (Ἔσης), πρωτ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς ὁμω-

νόμου περιφερείας ἐπὶ τοῦ Κιντζίκ καὶ ἐπὶ διώρυχος, συνενούσης αὐτὴν μετὰ τοῦ Μείνου, κεῖται δὲ εἰς ἀπόστασιν 158 χιλιαμ. Ν τοῦ Κασὲλ καὶ 15 χιλιάμ. πρὸς Δ Φραγκφούρτης τῆς ἐπὶ τοῦ Μείνου διὰ σιδηροδρόμου. Κάτ. 22,500. Ἐφετεῖον, γυμνάσιον, βιομηχανικὴ σχολή, βιβλιοθήκη, ἀρχαῖον μουσεῖον τῶν καλῶν τεχνῶν, πλουσία συλλογὴ εἰδῶν, ἀναγομένων εἰς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν, πολυάριθμα εὐεργετικὰ καθιδρύματα. Αὐτόθι διακρίνονται τὸ ἀρχαῖον μέγαρον τῶν κομήτων, οἱ ναοὶ τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου, ἐν τοῖς πέριξ δὲ τὰ μέγαρα Φιλιπτσροῦε Βιλεμσπὰτ καὶ Φαζανερί. Ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων, μεταξωτῶν, πορσελάνης, κοσμηματοποιΐα, βυρσοδεψεῖα κλπ. Ἐμπόριον ξύλων, οἴνων, ἐλαίου κλπ. Πόλις ἀκμάζουσα καὶ βιομηχανικωτάτη, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς αὐτόσε μεταναστεύσεως τῶν Φλαμανδῶν διαμαρτυρομένων (1593) καὶ τῶν Γάλλων (1685). Ἐκτίσθη δὲ ἐπὶ θέσεως ἀρχαίας ρωμαϊκῆς ἀποικίας καὶ εὑρίσκονται ἔτι νῦν αὐτόθι ἀρχαιότητες. Πολιορκηθεῖσα τῷ 1636 ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατορικῶν, διεσώθη ὑπὸ τοῦ σουηδοῦ στρατηγοῦ Λαμβόη. Εἰς ἀνάμνησιν τελεῖται κατ' ἔτος ἑορτή. Ὁ Ναπολέων κατενίκησεν αὐτόθι τὸν αὐστροβαυαρικὸν στρατὸν τῇ 18)30 ὀκτωβρ. 1813. Ἡ ἐπαρχία τῆς Χαναύου περιελαμβάνετο μεταξὺ τῶν τῆς Φούλδης καὶ Ἔσης-Δαρμαστάτης πρὸς Β, τῆς Βαυαρίας πρὸς Α καὶ Ν καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Μείνου Φραγκφόρτης πρὸς Δ. Ἐπιφάν. 1242 τετραγ. χιλιάμ. Κάτ. 122,000. Διαιρεῖται εἰς 3 περιφερείας. Ἡ ἐπαρχία αὕτη εἶναι ἡ ἀρχαία ὁμώνυμος χωροδεσποτία, ἣν ὁ αὐκράτωρ Σιγισμόνδος κατέστησε κομητείαν τῷ 1429. Τῷ 1451 ἡ κομητεία αὕτη διῃρέθη εἰς τὴν Χαναύου Λιχτεμβέργην καὶ Χαναύου Μιντσεμβέργην· τῆς τελευταίας ὅμως ταύτης ἀποσβεσθείσης, αἱ χῶραι αὐτῆς περιῆλθον εἰς τὴν Χαναύου Λιχτεμβέργην. Κατόπιν τῷ 1736 ἡ κομητεία διεμοιράσθη μεταξὺ τῆς Ἔσης-Κασέλης καὶ τῆς Ἔσης-Δαρμστάτης. Τῷ 1803 ἐγένετο πάλιν ἡγεμονία, τῷ 1806 περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Γάλλων καὶ τῷ 1813 ἀπόδθη εἰς τὴν Ἐκλεκτορικὴν Ἔσην.

ΧΑΝΑΚΟΙ, ἀρχαῖοι Σλαῦοι, ἐγκαταστάντες ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Χάνα ἐν Μοραυίᾳ.

ΧΑΝΒΑΛ, μουσουλμάνος διδάκτωρ, ἀρχηγὸς τῶν Χαμβαλιτῶν, γεννηθεὶς ἐν Βαγδάτῃ τῷ 786 καὶ ἀποθανὼν τῷ 855. Ἔζη δὲ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Χαλιφῶν Ἀβδαλὰχ τοῦ Γ' καὶ Μωχαμὲτ τοῦ Γ'. Προγραφεὶς ὡς ἐξεγερθεὶς ἐναντίον τῶν δύο τούτων ἐμαστιγώθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Μωχαμέτ.

ΧΑΝΔΑΤΑ, κώμη τῆς νήσου Κεφαλληνίας, κειμένη κατὰ τὸ κέντρον τῆς πρὸς Δ χερσονήσου Πάλης. Ἀπὸ τοῦ 1873 ὡρίσθη πρωτεύουσα τοῦ δήμ. Κατωγητῶν. Ἀπέχει τοῦ Ἀργοστολίου κατὰ ξηρὰν ὥρ. 7.10′ πρὸς Δ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνέρχονται εἰς 1000.

ΧΑΝΔΕΛ (Γεώργιος-Φρειδερῖκος Handel ἢ Haendel), διάσημος μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1684 ἐν Χάλλῃ, ὅθεν καὶ τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ Il Sasson (ὁ Σάξων) καὶ ἀποθανὼν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1759. Ἔγραψε, δεκαετὴς ἔτι τὴν ἡλικίαν διάφορα μουσικὰ συνθέματα, ἐδίδαξε τὴν μουσικὴν ἐπί τινα χρόνον ἐν Ἀμβούργῳ καὶ διῆλθε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου ἔτυχε τῆς προστασίας Γεωργίου τοῦ Α'. Τῷ 1751 ἀπώλεσε τὴν ὅρασιν. Εὐχερέστερον δὲ ἐνεπνέετο, ὅτε ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἦτο κάπως διατεταραγμένη ὑπὸ τοῦ οἴνου. Ὁ κυριώτερος χαρακτὴρ τῆς μουσικῆς αὐτοῦ τέχνης εἶναι τὸ μεγαλεῖον, τὸ ὕψος καὶ ἡ σοβαρότης τῶν ἰδεῶν. Αἱ τῶν ἤχων παραλλαγαί, πλούσιαι καὶ ἀπρόοπτοι πολλάκις, εἶναι γλυκεῖαι ἅμα καὶ φυσικαί. Οἱ χοροὶ αὐτοῦ εἰσι τόσον ἰσχυροί, ὥστε οὐδὲν δύναται νὰ προσθέσῃ ἡ πολυτέλεια τῆς διὰ μουσικοῦ ὀργάνου ἐκτελέσεως τῶν μουσικῶν αὐτοῦ τεμαχίων. Τὰ κυριώτερα μελοδράματα αὐτοῦ εἶναι: Ἀλμίρα (1704), — Νέρων (1705), — Ἀγριππίνα (1709), — Ρενώ (1711), — Ραδάμιστος (1720), — Ὄθων (1722), — Ροδελίντ (1725) καὶ Ἀλέξανδρος (1726). Συνέθεσε πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἑξῆς λίαν ἐκτιμώμενα ἔργα: Ἀταλίαν (1738), — Σαούλ (1740), — Τὸν Μεσσίαν (1741), — Σαμψών (1742), — Ἰούδαν Μακκαβαῖον κλπ. ὡς καὶ πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἄλλα συνθέματα. Ὁ Χάνδελ ἢ Χένδελ εἶναι ὁ μᾶλλον ἐκτιμώμενος μουσικὸς τῶν Ἄγγλων, θεωρούμενος ὑπ' αὐτῶν ὡς συμπατριώτης. Πρὸς τιμὴν ἐτάφη ἐν Οὐεσμινστέρῃ.

ΧΑΝΔΡΙΝΟΥ, χωρ. Μεσσηνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμ. Πυλίων καὶ ἀπέχον τῆς Πύ-

λου (Νεοκάστρου) ὥρ. 2 πρὸς τὸ ΒΑ. Οἰκεῖται ὑπὸ 450 κατοίκων.

ΧΑΝΙΑ, πόλις παράλιος τῆς νήσου Κρήτης, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐπὶ τῆς Β ἀκτῆς τῆς νήσου εἰς ἀπόστασιν 100 χιλιαμέτρων ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου. Κάτοικοι 9,000. Πολεμικὴ θέσις, ἕδρα ὀρθοδόξου ἐπισκοπῆς καὶ προξένων τῶν ξένων δυνάμεων. Κατασκευὴ σάπωνος, κυριώτερον κέντρον τοῦ διαμετακομιστοῦ ἐμπορίου τῆς νήσου· ἐξαγωγὴ σάπωνος, ἐλαίου, μετάξης, καρπῶν καὶ ἐρίου. Ἡ πόλις αὕτη, ἡ Κυδωνία τῶν ἀρχαίων, ἑάλω ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπὸ τῶν Ἐνετῶν τῷ 1645 μετὰ πολιορκίαν 40 ἡμερῶν. (Ἴδε καὶ τὸ Συμπλήρωμα).

ΧΑΝ-ΚΙΑΓΓ, ποταμὸς τῆς Σινικῆς, πηγάζων ἐκ τοῦ Τσὲν-Σὶ ἐν τοῖς ΝΔ καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Γάγγ-Τσεκιὰν μετὰ ροῦν 1,200 χιλιαμέτρων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χουπέ.

ΧΑΝΚΟ-ΟΥΔ ἢ ΧΑΓΓΟ-ΟΥΔ, κωμόπολις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἐν Φινλανδίᾳ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ἀκρωτηρίου καὶ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Φινλανδικοῦ κόλπου. Παρ' αὐτὴν Πέτρος ὁ Α' ἐνίκησε τοὺς Σουηδοὺς κατὰ θάλασσαν (15|27 Ἰουλίου 1714). Τῷ 1854 οἱ Ρῶσοι, ἀπειλούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου, ἀνετίναξαν εἰς τὸν ἀέρα τὰ φρούρια, ἅτινα ὑπεστήριζον τὴν Χαγγώ.

ΧΑΝΚ-ΤΣΕΟΥ ἢ ΧΑΓΓ-ΤΣΕΟΥ, ὀχυρὰ πόλις τῆς Σινικῆς, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Τσὲ-Κιάγγ εἰς ἀπόστασιν 220 χιλιαμέτρων πρὸς ΝΑ τοῦ Νανκίγγ ἐπὶ τῆς λίμνης Σιχοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ Τσιὰν-Τάγγ παρὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ ἐν τῇ Κυανῇ θαλάσσῃ. Κάτοικοι 1,200,000. Αὐτόθι ὑπάρχουσι τέσσαρες πύργοι ἐξ 9 ὀροφῶν ἕκαστος. Εἶναι μία τῶν πλουσιωτέρων πόλεων τοῦ κράτους καὶ κέντρον μεγάλου ἐμπορίου κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν. Ἐξαγωγὴ σπουδαία μεταξοβομβυκίων, ἀκατεργάστου μετάξης, κινα μόμου, ἰδικοῦ, καπνοῦ, πορσελάνης κλπ. Πολυάριθμα ἐργοστάσια μεταξίνων ὑφασμάτων. Ἥτε πόλις καὶ ὁ λιμὴν εἶναι ἀνοικτὰ τοῖς Εὐρωπαίοις διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τσιὰν-Τσίν (1859).

ΧΑΝΛΕΪ (Hanley), πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχ. 25 χιλιάμ. πρὸς Β τῆς κομητείας Σταφφόρδης. Κάτ. 40,000. Ἀγγειοπλαστεῖα.

ΧΑΝΝΩΝ, καρχηδόνιος στρατηγός, ἡττηθεὶς καὶ αἰχμαλωτευθεὶς ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Μεσσήνης ὑπὸ τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου Κώδηκος τῷ 264 π. Χ.

ΧΑΝΝΩΝ, καρχηδόνιος ναύαρχος, ἡττηθεὶς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν νήσων Ἐγάδων ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Λουτατίου Κατούλου τῷ 242 π. Χ.

ΧΑΝΝΩΝ, καρχηδόνιος στρατηγός, ἀρχηγὸς τῆς ἀντιθέτου τῶν Βάρκα μερίδος κατὰ τοὺς καρχηδονικοὺς πολέμους, ὁ προβαλὼν μεγάλην ἀντίστασιν κατὰ τῶν ὑπὸ Ἀμίλκα καὶ Ἀννίβα προταθέντων μέτρων.

ΧΑΝΝΩΝ, καρχηδόνιος θαλασσοπόρος, ἐπιχειρήσας ταξείδιον ἀνακαλύψεων ἐπὶ τῶν παραλιῶν τῆς Ἀφρικῆς ἐκεῖθεν τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν τῷ 1000 π. Χ., κατ' ἄλλους δὲ τῷ 500. Ὑπάρχει αὐτοῦ ἀπόσπασμα ἔργου ἑλληνιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Περίπλους», ἐκδοθεὶς ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1533, ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τοῦ Φαλκονέρου τῷ 1797, ἐν Φρυβούργῃ ὑπὸ τοῦ Ι. Λέοντος τῷ 1808, ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ Γαὶλ τῷ 1826, ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ τοῦ Κλοῦγκε τῷ 1829.

ΧΑΝΟΥΑΪ ἢ ΧΑΝΓΟΥΑΪ (Ἰωνᾶς Hanway), φιλάνθρωπος, γενν. ἐν Πορτσμούθῃ τῷ 1712 καὶ ἀποθ. τῷ 1786. Μετέβη εἰς Λισαβῶνα, ἵνα σπουδάσῃ τὸ ἐμπόριον, εἶτα δὲ ἐταξείδευσεν εἰς Ρωσίαν τῷ 1743 καὶ εἶτα εἰς Περσίαν καὶ τῷ 1750 ὑπέστρεψεν εἰς Λονδῖνον. Ἵδρυσε δὲ τὴν ἀγγλικὴν ναυτικὴν ἑταιρείαν, τὰς κυριακὰς σχολάς, ἤτοι ἄσυλον διὰ τὰς μεταμελουμένας κόρας (1758), ἀσφαλιστικὰς ἑταιρείας κατὰ τοῦ πυρός, τῷ δὲ 1762 διωρίσθη τροφοδότης τοῦ ναυτικοῦ. Ἔργα αὐτοῦ εἰσι τὰ ἑξῆς: «Ἱστορικὴ εἰκὼν τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ Κασπίᾳ θαλάσσῃ» (1753),—«Σκέψεις, πραγματεῖαι καὶ θεωρίαι περὶ τοῦ κόσμου» (1761),—«Ἡ ἀρετὴ ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσιν» (1774).

ΧΑΝΣΕΝ (Θεόφιλος), διάσημος βιενναῖος ἀρχιτέκτων, οὗτινος τὸ ὄνομα θὰ μείνῃ ἀναποσπάστως συνδεδεμένον πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν νέων Ἀθηνῶν, ἃς ἐπροίκισε διὰ τῶν περικαλλεστάτων αὐτῶν κτιρίων. Γεννηθεὶς ἐν Κοπεναγύῃ ἐν ἔτει 1813 ὁ Θεόφιλος Χάνσεν, ἔτυχε τῆς ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ παιδεύσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς δανικῆς πρωτευούσης, ἧς καύχημα ἦτο ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς Χριστιανός, ὁ σχεδιάσας τὸ ἀθηναϊκὸν πανεπιστήμιον, διευθύνας δὲ μετὰ τοῦ Σάουβερτ τὰς ἀνασκαφὰς καὶ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέ-

ρου Νίκης καὶ συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ ἀρχαιολόγου Ρὸς εἰς τὸ περὶ τοῦ ἐξαισίου ἐκείνου μνημείου πόνημα. Ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοί, καίπερ γεννηθέντες ἐν ὑπερβορείῳ καὶ ὁμιχλώδει χώρᾳ, ἔτρεφον σφοδρότατον ἔρωτα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, εὐδαίμονα δ' ἐθεώρησεν ἑαυτὸν καὶ ὁ Θεόφιλος, ὅτε, εἰκοσιπενταετὴς μόλις, ἠδυνήθη χορηγίᾳ τῆς δανικῆς κυβερνήσεως ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, παρασχὼν ταχέως τεκμήρια τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος, διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ ἀρτισύστατον πολυτεχνεῖον. Κατὰ τὰ σχέδια αὐτοῦ ᾠκοδομήθη τὸ κομψότατον Ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Σίνα, ὁ ἀγγλικὸς ναὸς καὶ τὸ μέγαρον Δημητρίου τοῦ Λημνίου, τὸ νῦν ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Βρετανίας, πρὸς ὃ οὐδὲν τῶν ἔκτοτε ἀνιδρυθέντων ἐν Ἀθήναις λαμπρῶν ἰδιωτικῶν μεγάρων δύναται νὰ συγκριθῇ λόγῳ ἀρχιτεκτονικοῦ κάλλους. Ἀλλ' ἡ μεταπολίτευσις τοῦ 1843, ἡ πρώτη τῶν δύο «λαοσωτηρίων» μεταπολιτεύσεων, ἀπεμάκρυνε τὸν Χάνσεν τοῦ πολυτεχνείου καὶ μετ' ὀλίγον καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν ἔτει 1846 ἐγκατέστη εἰς Βιέννην, ἰσχυρὸν προστάτην ἔχων τὸν βαρῶνον Σίναν, ἀνήγειρε δ' ἀλληλοδιαδόχως τὸν λουθηρανικὸν ναὸν τοῦ Γουμπενδόρφ, τὴν Συναγωγὴν τοῦ Λεοπολδστάτ, τὸν ἑλληνικὸν ναὸν τῆς Ἁγ. Τριάδος καὶ τὸ ἐν τῷ Ὁπλοστασίῳ Μουσεῖον, μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Ἀλλὰ μείζονα ἔτι φήμην ἐπόρισεν εἰς τὸν Χάνσεν ἡ ἐν ἔτει 1860 ἀρξαμένη ἀναλώμασι τοῦ Σίνα οἰκοδομὴ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν, κτιρίου, οὗ ὀλίγα ὑπάρχουσι περικαλλέστερα ἐν Εὐρώπῃ. Δυσαρίθμητα εἶναι τὰ ἔργα, δι' ὧν ὁ ἔξοχος ἀρχιτέκτων κατεκόσμησεν ἔκτοτε τὴν Βιέννην. Ἀλλ' ὡς τὸ τελειότατον πάντων, ἐφάμιλλον τῆς Ἀθηναϊκῆς Ἀκαδημίας, θεωρεῖται εὐλόγως τὸ νέον κοινοβούλιον, ἐγκαινισθὲν ἐν ἔτει 1883 καὶ πολλὴν ἔχον ὁμοιότητα πρὸς ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ναόν. Ἐν γένει ἀπαράβατος αὐτοῦ κανὼν ἦν ὅτι πηγὴ τοῦ καλοῦ ἐν πᾶσιν, ἀλλ' ἰδίως ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ἦν ἡ Ἑλλάς. «Ὁ ἀρχιτέκτων τῆς σήμερον ἔγραφεν, ὁ κατανοῶν τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, πρέπει πρωτίστως νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δύναται νὰ προσαρμόζῃ εἰς τὰς νεωτέρας ἀνάγκας τοὺς οἰκοδομητικοὺς τύπους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οὓς οὔτε νὰ θαυμάσῃ τις δύναται ἐπαρκῶς, οὔτε νὰ ὑπερβῇ». Στενὸν φίλον ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ, πολέμιον ἐν ταῖς περὶ τέχνης ἰδέαις, εἶχεν ὁ Χάνσεν τὸν πρὸ ὀλίγων ἑβδομάδων θανόντα ἐξ ἴσου περιφανῆ ἀρχιτέκτονα Σμίθ, ὑπέρμαχον τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ, οὗ κάλλιστον ὑπόδειγμα ἀνήγειρε τὸ βιενναῖον δημαρχεῖον, ὑψούμενον οὐ μακρὰν τοῦ κοινοβουλίου. Τὰς θεωρίας αὐτοῦ ἀνέπτυσσε καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ὁ Χάνσεν ἐν τῇ βιενναίᾳ Ἀκαδημίᾳ, ἐν ᾗ ἐδίδασκεν, ἐν σεβασμῷ δὲ συνέρρεον οἱ νεαροὶ ἀρχιτέκτονες περὶ αὐτὸν καὶ ἠκροῶντο τῶν συμβουλῶν καὶ τῶν ὁδηγιῶν αὐτοῦ. Πλοῦτον δὲν ἐκτήσατο πολὺν ὡς ἐκ τῆς παροιμιώδους αὐτοῦ ἀφιλοκερδείας καὶ φιλελεήμονος διαθέσεως· ἀλλ' ἠθικῶν ἀμοιβῶν ἔτυχε δαψιλῶς. Ἡ ἑβδομηκονταετηρίς του ἑορτάσθη ἐν Βιέννῃ πανηγυρικῶς, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου. Τὴν νέαν Ἑλλάδα ἐξηκολούθησεν ἀγαπῶν μέχρις ὑστάτης πνοῆς, ἐνδιεφέρετο δ' ἰδίως ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐὰν δὲν ἀπατώμεθα, πρό τινων ἐτῶν ἐξεπόνησεν αὐτόκλητος χαριέστατον σχέδιον τοῦ μεγάρου τοῦ διαδόχου. Ὁ Χάνσεν ἀπέθανεν ἀρχομένου τοῦ φεβρ. τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους.

Κατὰ τὴν κηδείαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ περιστύλου Χάνσεν κατετέθη ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως λαυρὸς στέφανος ὑπὸ τοῦ ἐπιτετραμμένου Κ. Μάνου. Διαταγῇ τοῦ βασιλέως Χριστιανοῦ παρηκολούθησε τὴν ἐκφορὰν καὶ ὁ τῆς Δανίας πρέσβυς. Καὶ ἄλλως ἡ κηδεία ἐτελέσθη μεγαλοπρεπής. Τὸν στέφανον συνώδευσεν ὁ Κ. Μάνος διὰ τῆς ἑξῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ θανόντος:

«Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἐκφράσω ὑμῖν μετὰ εἰλικρινοῦς ἄλγους τὰ συλλυπητήρια τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἣν ἔχω τὴν τιμὴν ν' ἀντιπροσωπεύω, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀδελφοῦ ὑμῶν, τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου καὶ ἀρίστου ἀνδρός. Παιδιόθεν ὁ πιστὸς τοῦ Βορρᾶ υἱὸς ἐθερμαίνετο καὶ ἐνεθουσία ὑπὲρ τῶν ἔργων τῆς ἀττικῆς τέχνης, γενόμενος δ' ὁ ἐπιφανέστατος ἑρμηνεὺς τοῦ ἑλλην. ρυθμοῦ, ἔπλασεν ὑπὲρτῆς πρωτευούσης τῆς νέας Ἑλλάδος κτίρια περικαλλέστατα καὶ ἐπαξίως κατέχοντα τὸν χῶρον παρὰ τ' ἀριστουργήματα τῶν καλλιτεχνῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ὡς τὸ ὄνομα, καὶ ἡ δόξα τοῦ Χάνσεν θὰ μένωσιν ἄφθιτα ἐν Βιέννῃ, τῇ πόλει ἔνθα ἔδρασε, καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης, ἄφθιτα θὰ ζήσωσι καὶ

ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὰ αἰσθήματα τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν τεθνεῶτα μήστορα».

ΧΑΝΣ-ΣΑΞ (Hans Sachs), γερμανὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Νυρεμβέργῃ τῷ 1494 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1576. Ἦν τὸ πρῶτον ὑποδηματοποιός, ἐγένετο δὲ ὁ πρύτανις τῶν *meistersænger* (ὅμιλος ἐρασιτεχνῶν ποιητῶν). Ἔγραψε κωμῳδίας, τραγῳδίας, διηγήματα, μύθους, μεταφράσεις τῶν ψαλμῶν, διάφορα ποιήματα κλπ. «Ἀνέκδοτα ποιήματα» αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν Νυρεμβέργῃ τῷ 1560 καὶ 1781, «Παραδείγματα, ἤτοι ἀποσπάσματα τῶν ἔργων τοῦ Χάνς-Σάξ» ἐδημοσιεύθησαν ἐν Βαϊμάρῃ τῷ 1778, τὰ δὲ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1570—79 καὶ τῷ 1612—16. Τῷ 1855 εὗρον ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς *Swickau* 13 τόμους χειρογράφων, λείψανα σειρᾶς 35 τόμων, περιεχόντων τὴν ἀντιγραφὴν ἁπάντων τῶν δημοσιευθέντων καὶ ἀνεκδότων ποιημάτων τοῦ Χάνς-Σάξ.

ΧΑΝΤΖΗ, χωρ. τῆς Μεσσηνίας, κείμενον κατὰ τὸ ΒΑ τῆς Πύλου, ἧς ἀπέχει ὥρ. 3.15′, χρησιμεῦον καὶ ὡς πρωτεύουσα τοῦ δήμου Βουφράδος (Βουφράσου). Οἰκεῖται ὑπὸ 410 κατοίκων. Προϊόντα δημ. καρποί, καπνός, οἶνος καὶ ἔλαιον.

ΧΑΝΤΣ (Hants), ὄνομα, ἀποδιδόμενον ἐνίοτε τῇ κομητείᾳ τῆς Νορθαμπτῶνος.

ΧΑΟΝ, ὄρος τῆς Ἀργολίδος, ἐγειρόμενον κατὰ δεξιὰν τῆς ἐξ Ἄργους εἰς τὴν ἀρκαδικὴν πόλιν Τεγέαν ἀγούσης ὁδοῦ, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον αἱ πηγαὶ τοῦ Ἐρασίνου ποταμοῦ, ὧν τὰ ὕδατα ἐδόξαζον οἱ ἀρχαῖοι ὅτι προήρχοντο ἐκ τῆς λίμνης Στυμφαλίας. Τὸ ὄρος τοῦτο, πρὸς τὸ ΝΔ τοῦ Ἄργους κείμενον καὶ συγκείμενον ἐκ πετρωδῶν χρημνῶν, καλεῖται νῦν Κεφαλάρι ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Ἐρασίνου, ὁμωνύμως καλουμένων. Πρὸς Ν αὐτοῦ ὑψοῦται τὸ ὄρος Ποντῖνος.

ΧΑΟΝΙΑ, τμῆμα τῆς ἀρχαίας Ἠπείρου πρὸς Β τῆς Θεσπρωτίας μεταξὺ τῶν Ἀκροκεραυνείων ὀρέων καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, λαβὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τοῦ Χάωνος, υἱοῦ τοῦ Πριάμου, φονευθέντος ἀκουσίως ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἕλενου. Περιστεραὶ (Chaonioe aves) ἔδιδον χρησμοὺς ἔν τινι ἱερῷ δάσει. Νῦν ὑπάγεται εἰς τὴν τουρκικὴν ἐπαρχίαν Βεράτιον.

ΧΑΟΣ, τὸ κενὸν καὶ ἄπειρον διάστημα, ὅπερ ὑφίστατο κατὰ τὴν ἀρχαίαν κοσμογονίαν πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ ἐξ οὗ προῆλθον οἱ θεοί, ἄνθρωποι καὶ πάντα τὰ δημιουργήματα. Ὁ Ὀβίδιος δίδει ἕτερον ὁρισμὸν τοῦ Χάους. Οὗτος περιγράφει αὐτὸ ὡς συγκεχυμένην ὕλην, περιλαμβάνουσαν τὰ στοιχεῖα πάντων τῶν πραγμάτων, ἅτινα ἐξ αὐτῆς κατηρτίσθησαν. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον τὸ Χάος ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἐρέβους καὶ τῆς Νυκτός. Τινὲς τῶν μεταγενεστέρων ποιητῶν μεταχειρίζονται τὴν λέξιν Χάος ὑπὸ τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῶν τοῦ ἀέρος βασιλείων, τοῦ σκότους ἢ τοῦ κάτω κόσμου.

ΧΑΟΥΑΡΔΕΝ ἢ ΧΑΒΑΡΔΕΝ ἢ ΧΑΡΔΕΝ (Hawarden ἢ Harden), πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Οὐαλλίας (Φλίντ), 11 χιλιάμετρα πρὸς Δ τῆς Τσέστερ. Κάτ. 5,000. Ἐξαγωγὴ γαιανθράκων, κεραμοποιεῖα, ἀγγειοπλαστεῖα, σιδηρουργεῖα, τηλεβολοχυτήρια. Λείψανα ἀρχαίου πύργου. Αὐτόθι εὑρηται καὶ ἐξοχικὴ ἔπαυλις τοῦ πολιτοῦ Γλάδστωνος, συνειθίζοντος νὰ κόπτῃ καὶ ξύλα κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ χάριν ἀσκήσεως ἐν τῷ πέριξ τῆς ἐπαύλεως ἄλσει.

ΧΑΟΥΑΧ, ποταμὸς τῆς Ἀβυσσινίας πρὸς Ν τῆς ἐπαρχίας Σόα, ἐξαφανιζόμενος ἐν τῇ ἄμμῳ μετὰ ροῦν 450 χιλιαμ.

ΧΑΟΥΣΣΑ, χώρα τῆς κεντρικῆς Νιγριτίας ὀλίγον γνωστή, κειμένη πρὸς Δ τοῦ Μπουρνοῦ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νίγρητος. Πρωτ. Κάνον. Τὴν χώραν ταύτην ἐπεσκέφθησαν καὶ ὁ Κλαππερτὼν καὶ Οὐδνεύ. Κάτ. 30 - 40,000.

ΧΑΠΑΡΑΝΔΑ, πόλις τῆς Σουηδίας (Πιτέα), ἀπέχ. 6 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς Τορνέας παρὰ ξτὰ ρωσικὰ μεθόρια. Κάτ. 800. Ἐμπορικὸς λιμὴν ἐν τῷ Βοθνικῷ κόλπῳ. — Ἡ Χαπαράνδα ἱδρύθη τῷ 1813.

ΧΑΡΑΔΑΤΙΚΑ, χωρίον τῆς νήσου Λευκάδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἐλλομένου καὶ ἀπέχον τοῦ Κάτω χωρίου ὥρας 1 1/2. Κάτοικοι 225.

ΧΑΡΑΔΡΙΑ, πόλις ἀρχαία τῆς Χαλκιδικῆς, κειμένη ἐπὶ τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς μεταξὺ τῶν Ἀκροθώων καὶ τῆς Ὀλοφύξου, ἣν ἀναφέρει ὁ Σκύλαξ ἐν «Χαράδρια ἑλληνὶς» (Περ. 16). Οὐδὲν ἄλλο εἶναι γνωστὸν περὶ τῆς πόλεως ταύτης. Τοποθετεῖται ὑπό τινων περὶ τὴν λαμπρὰν θέσιν τῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, ἔνθα φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως καὶ ἐπιγραφαὶ εὑρέθησαν.

ΧΑΡΑΔΡΟΣ, ποταμὸς τῆς Ἀργολίδος,

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη

ρέων παρὰ τὴν ὁδόν, τὴν ἄγουσαν ἐξ Ἄργους εἰς Μαντίνειαν, πλησίον τῆς πόλεως Οἰνόης. Οἱ Ἀργεῖοι, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὰς ἐκστρατείας, συνεκρότουν παρὰ τὸν Χάραδον δικαστήριον, ἔνθα, πρὶν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, ἐδίκαζον τὰς στρατιωτικὰς δίκας. Οὗτος, καλούμενος νῦν Ξηριάς, εἶναι χείμαρρος, κατερχόμενος ἐκ τῶν ὀρέων Κτενιᾶ καὶ Μαλεβοῦ καὶ χυνόμενος εἰς τὸν Ἴναχον (Πάνιτσαν) ἐξ ἀριστερῶν περὶ τὸ χωρίον Δαλαμαράν.

ΧΑΡΑΔΡΟΣ, ποταμὸς τῆς Ἀχαΐας, ῥέων πρὸς βορρᾶν τῶν Πατρῶν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σελέμνου καὶ Μειλίχου. Περὶ τούτου ἐδόξαζον οἱ ἀρχαῖοι ὅτι τὰ βοσκήματα, πίνοντα κατὰ τὸ ἔαρ ἐκ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ, ἔτικτον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄρρενα, διὸ καὶ ἀπεμάκρυνον αὐτὰ οἱ ποιμένες. Νῦν ὁ ποταμὸς οὗτος, κατερχόμενος ἐκ τῶν βορειοδυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Παναχαϊκοῦ ὄρους, χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν πρὸς τὸ ΝΔ τοῦ Ρίου, καλούμενος ποταμὶ τοῦ Βελβίτσι ἐκ τινος παρακειμένου ὁμωνύμου χωρίου μετὰ 100 περίπου κατοίκων καὶ ὑπαγομένου εἰς τὸν δῆμον Πατρέων.

ΧΑΡΑΔΡΟΣ, ποταμίσκος τῆς Φωκίδος, ὅστις μετὰ ῥοῦν τριῶν σταδίων ἀπὸ τῆς πόλεως Χαράδρας εἰσέβαλλεν εἰς τὸν Κηφισσὸν ποταμόν. Ἡ ῥηθεῖσα πόλις Χαράδρα ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου· ἔκειτο δὲ ἐπὶ κρημνοῦ ὑψηλοῦ κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ Παρνασσοῦ, 20 στάδια τῆς πόλεως Ἀτελάνας ἀπέχουσα. Οἱ κάτοικοι, στερούμενοι ὕδατος, ὑδρεύοντο ἐκ τοῦ ποταμοῦ Χαράδρου. Ὁ Ξέρξης ἐπελθὼν σὺν ἄλλαις πόλεσιν ἐνέπρησε καὶ τὴν Χαράδραν, ἧς ἀμφίβολος νῦν ἡ τοποθεσία.

ΧΑΡΑΚΟΠΙΟΝ, κώμη τῆς Μεσσηνίας, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Κολλωνίδων καὶ ἀπέχουσα τῆς Κορώνης ΒΔ ὥρ. 1. Οἰκεῖται ὑπὸ 735 κατοίκων. Προϊόντα ἔλαιον, δημητριακοὶ καρποί, μέταξα.

ΧΑΡΑΛΔ (Harald), ὁ ἐπιλεγόμενος Βλαατάνδ, ἤτοι κυανόδους, βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας ἀπὸ τοῦ 936 μέχρι τοῦ 985. Τῷ 943 μετέβη εἰς Γαλλίαν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Ριχάρδου, δουκὸς τῆς Νορμανδίας, καὶ ἠχμαλώτευσε τὸν Λουδοβῖκον *(Luis d'Outremer)*· πρὸς τούτοις ἐδῄωσε τὰς παραλίας τῆς Ἱσπανίας. Ἡττηθεὶς ἐπιστρέφων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ὄθωνος τοῦ Α', ἐδέησε νὰ βαπτισθῇ. Ὄθων ὁ Β' ἀφῆρεσε παρ' αὐτοῦ τὴν Νορβηγίαν, ἐξεθρονίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουενών.

ΧΑΡΑΛΔ ὁ Γ' (Harald III), βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας (1077—80). Υἱὸς Σουαμὼν τοῦ Β', ἀποθ. ἐν τῇ μονῇ Δαλβύ.

ΧΑΡΑΛΔ ὁ Α' (Harald, ὁ ἐπιλεγόμενος *Haarfager*, ἤτοι καλλίκομος), βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας (863—930), ὅς, ἔχων μόνον τὸ νότιον μέρος τῆς χώρας, ἐπέτυχε νὰ κυριεύσῃ ὁλόκληρον αὐτήν. Παραιτηθείς, ἀπέθανε μετὰ τριετίαν.

ΧΑΡΑΛΔ ὁ Β' (Harald II, ὁ ἐπιλεγόμενος *Graafeld*, ἤτοι φαιόδερμος). Διωχθεὶς ἐκ Νορβηγίας ὑπὸ Χακίνου τοῦ Α', ἀνεκτήσατο τὸν θρόνον τῷ 950, προέβη εἰς παράχρησιν τῆς ἀρχῆς καὶ ἐδολοφονήθη τῷ 962.

ΧΑΡΑΛΔ ὁ Γ' (Harald III), ὁ καλούμενος Hardrade, ἤτοι αὐστηρός), βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας (1047-1066). Περιεπλανήθη κατ' ἀρχὰς ἐν Σουηδίᾳ, Ρωσίᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα ἔλαβε καὶ ὑπηρεσίαν, κατεπολέμησε τοὺς πειρατὰς τῆς Ἀφρικῆς, ἐπεσκέψατο τὴν Ἱερουσαλὴμ τῷ 1035, κατέλαβε παρὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐπὶ ἰδίῳ λογαριασμῷ πολλὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ ἐκυρίευσεν ἄλλας ἐν Ἀφρικῇ. Μαθὼν ὅτι ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μάγνος ἐκληρονόμησε δύο βασίλεια πρὸς βορρᾶν, ἠθέλησε νὰ μεταβῇ καὶ ἀπαιτήσῃ τὴν Νορβηγίαν, ἀλλ' ἡ αὐτοκρατείρα Ζωή, θέλουσα νὰ κρατήσῃ αὐτόν, διέταξε τὴν φυλάκισιν αὐτοῦ. Γυνή τις ἀπηλευθέρωσεν αὐτόν, διαδεξάμενον εἶτα τὸν Μάγνον ἐν Νορβηγίᾳ. Ἅδραν αὐτοῦ ἀποκατέστησε τὸ Ὄψλον, ὅπερ οὗτος ἵδρυσε. Τῷ 1066 μετέβη εἰς Ἀγγλίαν πρὸς καταπολέμησιν τοῦ Ἁρόλδου, διαδόχου Ἐδουάρδου τοῦ Ὁμολογητοῦ, καὶ ἀπέθανε κατὰ τὴν μάχην τοῦ Στάμφορδ-Βρίτς.

ΧΑΡΑΛΔ ὁ Δ' (Harald IV), τυχοδιώκτης, μνηστὴρ τοῦ θρόνου τῆς Νορβηγίας ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς υἱοῦ Μάγνου τοῦ Γ' κατὰ τὸν θάνατον Σιγούρδου τοῦ Α' (1130). Διενεμήθη δὲ τὸν θρόνον μετὰ Μάγνου τοῦ Δ', οὗτινος ἀπεκόπη εἶτα κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ εἷς τῶν ποδῶν καὶ οὗτινος ἐξωρύχθησαν οἱ ὀφθαλμοί· ἐπὶ τέλους ἐνέκλεισεν αὐτὸν εἰς μονὴν ἐν Δρομτάιν. Παραμείνας μόνος βασιλεὺς τῷ 1136, ἐδολοφονήθη ἐν Μπέργκεν ὑπὸ τοῦ Σιγούρδου Σλεμ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

διδιάκλη, ἑτέρου προσώπου, ὅπερ ἠξίου ὅτι ἦν υἱὸς Μάγνου τοῦ Γ'.

ΧΑΡΑΝ, ἤτοι «πόλις Ναχώρ». Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐγεννήθη καὶ ἡ Ρεβέκκα, εἰς ταύτην δὲ εἶχε καταφύγει καὶ ὁ Ἰακώβ, φεύγων τὴν ὀργὴν τοῦ Ἡσαῦ. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο ἐν Μεσοποταμίᾳ ἢ τῇ δυτικῇ Ἀσσυρίᾳ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βιλιχίου ποταμοῦ, ἀπέχουσα περὶ τὰ 20 μίλια τῆς πόλεως Ὄρρα καὶ θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρχαία Οὖρ τῶν Χαλδαίων. Ὁ Ναβουχοδονόσωρ κατέστρεψεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ Ἐζεκία, βραδύτερον ὅμως ἀνιδρύθη. Ἤδη μικρά ἐστιν ὅμως πόλις, ἐπὶ ὁμαλῆς κειμένη πεδιάδος καὶ ἔχει λαμπρὸν ὕδωρ.

ΧΑΡΑΝ ἢ ΧΑΡΡΑΝ, πόλις, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατῴκησε καὶ ἀπέθανεν ὁ Θάρα μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἄβραμ καὶ Ναχὼρ καὶ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Λώτ, ὅτε ἀπῆρχετο ἀπὸ τῆς Οὖρ τῶν Χαλδαίων καὶ ἐπορεύετο εἰς Χαναάν. Μετέπειτα δέ, ἐνῷ ὁ Ἄβραμ καὶ ὁ Λὼτ μετῴκησαν εἰς Χαναάν, ὁ Ναχὼρ ἔμεινεν ἐν αὐτῇ τούτου δ' ἕνεκεν ἐκλήθη καὶ ἡ πόλις.

ΧΑΡΑΞ ὁ ἐκ Περγάμου, ἱστορικὸς καὶ ἱερεύς, ὅστις ἔγραψε δύο μεγάλα ἔργα, τὸ μὲν ἐν 40 βιβλίοις, Ἑλληνικά, τὰ δὲ Χρονικά, ἐκ τοῦ 16ου βιβλίου τοῦ ὁποίου Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἠρύσατό τινα. Ἐν πρώτῳ ποιεῖται μνείαν τοῦ Λυγούστου Καίσαρος καὶ τοῦ Νέρωνος, ἡ μνεία δ' αὕτη εἶναι τὸ μόνον διδόμενον πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς χρονολογίας αὐτοῦ. Ὁ Σουίδας παρατίθησιν ἐπίγραμμα, ἀρχόμενον διὰ τοῦ στίχου:

Εἰμὶ Χάραξ ἱερεὺς γεραρῆς ἀπὸ Περγαμοῦ ἄκρης,

καὶ παρέχον τό τε ὄνομα τῆς πατρίδος καὶ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ. Στέφανος ὁ Βυζάντιος πολλάκις ἀναφέρει αὐτόν, ὁ δ' Εὐάγριος ποιεῖται τούτου μνείαν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς ἐκείνοις, οἵτινες συνανεμίγνυον τοὺς μύθους μετὰ τῆς ἱστορίας.

ΧΑΡΑΞΟΣ, ὁ Μιτυληναῖος, υἱὸς τοῦ Σκαμανδρωνύμου καὶ ἀδελφὸς τῆς περιπύστου Σαπφοῦς, ὅστις κατελήφθη ὑπὸ ἀπέλπιδος ἔρωτος πρὸς τὴν Ροδῶπιν, ἑταίραν ἐν Ναυκράτιδι τῆς Αἰγύπτου, ἥνπερ καὶ ἐξηγόρασεν ἀπὸ τῆς δουλείας ἀντὶ μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ καὶ κατὰ τὸν Σουίδαν συνεζεύξατο αὐτήν. Τούτου ἕνεκα, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, σφοδρῶς ἐσατυρίσθη ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰς Μιτυλήνην ἐπιστροφήν, μολονότι τὸ σχετικὸν χωρίον δύναται καὶ ἄλλως νὰ ἑρμηνευθῇ, ὅτι δηλ. ἡ γυνή, ἥτις κατέστρεψεν αὐτόν, ἦν ἀντικείμενον τῶν ἐπιθέσεων τῆς Σαπφοῦς. Ὁ Ἀθήναιος ἀντιστρατεύεται πρὸς τὰ τοῦ Ἡροδότου γραφόμενα περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἑταίρας, καλῶν αὐτὴν Δωρίκαν, ὁ δὲ Σουίδας λέγει ὅτι Δωρίχα ἦν τὸ ὄνομα, ὑφ' ὃ καὶ ἡ Σαπφὼ ἀπεκάλει αὐτήν Ἴδε ΣΑΠΦΩ.

ΧΑΡΒΟΡΟΟΥ-ΜΑΡΚΕΤ (Harborough-Market), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας καὶ κομητεία, ἀπέχουσα 22 χιλιάμετρα ΝΑ τοῦ Λάτσεστερ. Κάτοικοι 2,500. Ἐμπόριον κτηνῶν, βιομηχανία ταπήτων, μεταξωτῶν κλπ.

ΧΑΡΒΟΥΡΓΟΝ (Harbourg), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσίας (Ἀννόβερον), ἀπέχον 1 χιλιάμετρον τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἔλβα, μεθ' ἧς συνενοῦται διὰ διώρυγος· ἀπέχει δὲ ΝΔ τῆς Λινεβούργης 40 χιλιάμετρα. Κάτοικοι 17,200. Καπνοεργοστάσια, βυρσοδεψεῖα, μηχανουργεῖα, παραγωγὴ χημικῶν προϊόντων κλπ. Ἐμπόριον ζωηρὸν μετὰ τοῦ Ἁμβούργου, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου καὶ εὑρίσκεται. Εἱρκτή. Ναυτιλία προηγμένη, ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία μετὰ τοῦ Λονδίνου, Χούλλης, Χαρτλπούλ, Ἀμστελοδάμου καὶ Ρότερδαμ. Σιδηροδρομικὴ γραμμή, συνενοῦσα τὸ Χαρβοῦργον μετὰ τῆς πόλεως τοῦ Ἀννοβέρου διὰ Λινεβούργης.

ΧΑΡΒΟΥΡΓΟΝ (Harbourg), γαλλικὴ νῆσος τῆς Μάγχης ἐν τῇ περιφερίᾳ τοῦ St. Mallo. Κατέχεται καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ φρουρίου.

ΧΑΡΒΟΥΡΓΟΝ (Harbourg-Grace), πόλις τῆς νήσου τῆς Νέας Γῆς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Συλλήψεως. Κάτ. 7,000. Ὡραῖος λιμὴν καὶ σπουδαία ἁλιεία.

ΧΑΡΔΑΓΚΕΡ-ΦΙΛΔ (Hardanger-Field), σειρὰ ὀρέων τῆς Νορβηγίας, ἐν τοῖς ὁρίοις Βέργκεν, Χριστιανσάνδης καὶ Ἀγκερσοῦς. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ ἔχει ὕψ. 1806 μέτρ.

ΧΑΡΔΓΟΥΪΚ (Φίλιππος-Τὸρκ, κόμης τοῦ Hardwicke), συγγραφεὺς Ἄγγλος, γεννηθεὶς τῷ 1720 καὶ ἀποθ. τῷ 1790, εἰσηγητὴς τοῦ ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν τῷ 1738, μέλος τοῦ κοινοβουλίου τῷ 1741, ἐπιμελητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Καμβρίδγης τῷ 1762 καὶ μέλος τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου τοῦ βασιλέως τῷ 1765. Ἐδημοσίευσεν: «Ἀθηναϊκὰς ἐπιστολάς, ἢ ἐπι-

στολικὴν ἀλληλογραφίαν πράκτορος τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, διαμένοντος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον» (1741), ἔργον λίαν ἐκτιμώμενον, ὅπερ κατήρτισεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ μετὰ 11 τῶν συμμαθητῶν αὐτοῦ. Ὁ Βαρθελεμὺ ἔλεγεν ὅτι ἐὰν ἐγνώριζε τὰς ἐπιστολὰς ταύτας, δὲν θὰ συνέθετε τὸ ταξείδιον τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος.

ΧΑΡΔΓΟΥΪΚ-ΧΩΛ (Hardwick - Hall), χωρίον τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχον 7 χιλιάμ. ΒΔ τοῦ Μανφίηλδ (ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Δέρβυ). Κάτ 800. Μέγαρον ἱδρυθὲν ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ. Ἡ Μαρία Στουάρτη διῆλθεν αὐτόθι μέρος τῆς αἰχμαλωσίας αὐτῆς. Σήμερον εἶναι ἔδρα τοῦ δουκὸς τοῦ Δεβοντάιαρ. Περιεργος αἴθουσα ἀρχαίων ἐπίπλων, ἱστορικῶν εἰκόνων, καὶ τοιχοχάρτων, εἰς ἃ εἰργάσθη ἡ Μαρία Στουάρτη.

ΧΑΡΔΕΜΠΕΡΓ (Κάρολος Αὔγουστος πρίγκηψ τοῦ Hardenberg), γεννηθεὶς τῷ 1750 ἐν Ἐσενρόδῃ τοῦ Ἀννοβέρου καὶ ἀποθανὼν τῷ 1822. Τῷ 1787 εὑρίσκετο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ δουκὸς τῆς Βρουνσβίκης, τῷ δὲ 1790 ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μαργραβάτου τοῦ Ἀνσπαχ. Τῷ 1795 διεπραγματεύθη τὴν εἰρήνην τῆς Βασιλείας καὶ τῷ 1801 ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Χάουγκβιτς. Μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Τίλσιτ τῷ 1807 ἀπεσύρθη τῆς ὑπηρεσίας, τῷ δὲ 1810 ἀνέλαβεν ἐκ νέου ὑπηρετίαν ὡς γραμματεὺς τοῦ κράτους. Ἔκτοτε μετέσχε τοῦ νέου διοργανισμοῦ τῆς Πρωσίας καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φιλελευθέρας μερίδος. Τῷ 1778 προήχθη εἰς κόμητα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἐκλέκτορος τοῦ Ἀννοβέρου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας κατέστησεν αὐτὸν πρίγκηπα τῷ 1814. Ὁ Χάρδεμπεργ διηύθυνε πάσας σχεδὸν τὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις ἀπὸ τοῦ 1013 μέχρι τοῦ 1815 καὶ παρέστη εἰς τὰ ἐν Βιέννῃ, Ἀκουισγράνῳ, Καρλσβάδῃ, Τρόπεν, Λάυβαχ καὶ Βερώνῃ συνέδρια. Κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου αὐτοῦ ἔτη, ἀποκηρύξας οὕτως εἰπεῖν τὸ παρελθὸν αὐτοῦ, ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀντιδραστικῆς μερίδος καὶ ἀφῆκεν ἀνεκτελέστους πολλὰς τῶν προτέρων αὐτοῦ ὑποσχέσεων. Ἔγραψε δὲ Ὑπομνήματα περὶ τῶν γεγονότων τοῦ 1801 μέχρι τοῦ 1807. Ὁ βασιλεὺς Φρειδερῖκος Γουλιέλμος ὁ Γ' διέταξε νὰ κατατεθῶσι ταῦτα ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ κράτους καὶ νὰ δημοσιευθῶσι τὸ πρῶτον τῷ 1850.

ΧΑΡΔΕΜΠΕΡΓ (Φρειδερῖκος, βαρῶνος τοῦ Hardenberg), γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Novalis*.

ΧΑΡΔΕΜΠΕΡ (Hardenberg), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας, ἀπέχουσα 24 χιλιάμετρα πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀλμελόου. Κάτοικοι 8,600.

ΧΑΡΔΕΡΒΥΚ (Harderwyk), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας, ἀπέχουσα 45 χιλιάμετρα ΒΔ τοῦ Ἀρνάιμ ἐπὶ τοῦ Ζουιδερζέ. Κάτοικοι 6,500. Ἁλιεία. Ἄλλοτε ἦν ἀντεατικὴ πόλις. Τῷ 1522 ἑάλω ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε', τῷ δὲ 1672 ὑπὸ τῶν Γάλλων. Πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1600 καὶ καταργηθὲν τῷ 1816.

ΧΑΡΔΙΓΚ (Ἰωάννης Hardi)ng, ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1378 καὶ ἀποθανὼν μετὰ τὸ 1465. Ἀνετράφη ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ λόρδου Ἑρρίκου-Πέρση. Τῷ 1403 ἐπολέμησε κατὰ τῶν Σκώτων ὑπὸ τὸν λόρδον Δουγλὰ ὡς ἐθελοντὴς ἐν Σρούσμπεργ. Ἐμελέτησε δὲ ἐπιμελῶς τὰ ἀρχαῖα ἀρχεῖα καὶ ὑπέβαλεν Ἑρρίκῳ τῷ Ε', Ἑρρίκῳ τῷ ΣΤ' καὶ Ἐδουάρδῳ τῷ Δ' ἀποδείξεις, ἐσφαλμένας ἔστιν ὅτε, τοῦ φεουδαλικοῦ δικαίου τῶν βασιλέων τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς Σκωτίας. Τῷ 1470 συνέθεσε τὸ «Χρονικὸν τῆς Ἀγγλίας» ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἐδουάρδου τοῦ Δ' (Λονδῖνον, 1543), ἔργον ψυχρὸν καὶ ἄνευ κρίσεως.

ΧΑΡΔΙΓΚΕΜ (Hardinghem), χωρίον ἐν τῷ νομῷ Πᾶ-Δὲ Καλαί, ἀπέχον 20 χλμ. ΒΑ τῆς Βουλώνης. Κάτοικοι 1,300. Ἁλουργεῖα, ἐκμετάλλευσις ἀνθρακωρυχείων.

ΧΑΡΔΟΥΑΡ, πόλις τῆς Ἰνδικῆς ἐπὶ τοῦ Γάγγου κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ἐκ τῶν ὀρέων Γορουάλ, ἀπέχουσα 170 χιλιάμετρα ΒΑ τοῦ Δελχὶ ὑπὸ τὴν 170 57' Β πλάτους καὶ 750 48' Α μήκους. Πόλις ἱερὰ τῶν Ἰνδῶν, οἵτινες ἐρχόμενοι ἀθρόοι κατά τινα ἐπίσημον ἑορτὴν καθαρίζονται ἐν τῷ ποταμῷ, ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ὁποίου εὕρηται ναὸς τοῦ Βισνοῦ. Κάτοικοι 6,400.

ΧΑΡΗΣ. Οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενοί εἰσιν οἱ ἑξῆς τρεῖς :

1. Χ ά ρ η ς, ἀθηναῖος στρατηγός, ὅστις προσεπάθει ἐπὶ ἔτη νὰ διατηρήσῃ διὰ διαφθορᾶς τὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐπιρροὴν αὐτοῦ, παρὰ τὸν ἧκιστα ἀξιοσέβαστον αὐτοῦ χαρα-

κτῆρα. Τῷ 367 π. Χ. ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ὡς ἀποσταλεὶς εἰς βοήθειαν τῶν Φλιασίων, δεινῶς πιεζομένων ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων καὶ τῶν Ἀργείων. Αἱ πρὸς ἀπολύτρωσιν αὐτῶν ἐνέργειαι αὐτοῦ ἐπέτυχον, αὕτη δὲ ἦν καὶ ἡ ἐκστρατεία, καθ' ἣν ὁ Αἰσχίνης διεκρίθη τὸ πρῶτον. Ἀνακληθεὶς εἶτα, ἀπεστάλη κατὰ τοῦ Ὠρωποῦ. Ἡ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Σικυωνίων ἀνάκτησις τοῦ λιμένος αὐτῶν ἀπὸ τῆς σπαρτιατικῆς φρουρᾶς τεκμηριοῖ ὁπόσον συντελεστικὴ ὑπῆρξεν ἡ παρουσία αὐτοῦ εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἀγῶνος τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῇ βορείῳ Πελοποννήσῳ. Τῷ 361, μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Λεωσθένους ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φεραίου, διωρίσθη ἀντικαταστάτης τοῦ Λεωσθένους τούτου καί, εἰς Κέρκυραν πλεύσας, ὑπεστήριξε παραδόξως ὅλως ὀλιγαρχικήν τινα αὐτόθι συνωμοσίαν, δι' ἧς ἀνετράπη ἡ δημοκρατία μετὰ πολλῆς τῆς αἱματοχυσίας. Διὰ τοῦ διαβήματος τούτου προὐκάλεσεν, ὡς ἦν ἐπόμενον, ἐχθρικὰς πρὸς τὰς Ἀθήνας διαθέσεις ἐκ μέρους τῶν ἀνατραπέντων· ταὐτοχρόνως δὲ δὲν ἐπέτυχε νὰ συνδιαλλάξῃ καὶ τοὺς ὀλιγαρχικούς. Συνέπεια τούτου ἦν ἡ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπώλεια τῆς νήσου. Τῷ 358 ὁ Χάρης ἀπεστάλη εἰς τὴν Θρᾴκην ὡς πληρεξούσιος στρατηγὸς καὶ ἠνάγκασε τὸν Χαρίδημον νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν συνθήκην, ἣν συνωμολόγησε μετὰ τοῦ Ἀθηνοδώρου. Διορισθέντος εἶτα αὐτοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὁ Ἰφικράτης καὶ ὁ Τιμόθεος συνηνώθησαν μετ' αὐτοῦ τῷ 356 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χαβρίᾳ. Κατὰ τὸν Διόδωρον δέ, ἐπειδὴ οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ οὗτοι ἠρνήθησαν συνεπείᾳ θυέλλης νὰ προβῶσιν εἴς τινα μάχην, ἣν οὗτος ἐπόθει, ὁ Χάρης κατηγόρησεν αὐτὸν πρὸ τοῦ λαοῦ· ἀνακληθέντες δὲ συνεπείᾳ τούτου ἀμφότεροι, ἐνήχθησαν εἰς δίκην. Καθὰ δὲ ὁ Κορνήλιος Νέπως λέγει, ὁ Χάρης προσέβαλε τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν θύελλαν, ἀλλὰ κατατροπωθεὶς κατηγόρησεν ἀμφοτέρων τῶν συναδέλφων αὐτοῦ ὡς μὴ προσελθόντων εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῦ μαχομένου πρὸς συγκάλυψιν οὕτω τῆς ἀποτυχίας αὐτοῦ ταύτης. Ἤδη μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν μόνος ἀφεθεὶς καὶ μὴ ἔχων χρήματα, φοβούμενος δὲ νὰ ζητήσῃ τοιαῦτα, ἐλυτρώθη τῶν ἀπαραιτήτων αὐτοῦ ἀναγκῶν, εἰσελθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀρταβάζου, τοῦ στασιάσαντος σατράπου τῆς δυτικῆς Ἀσίας. Ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὅμως παραπόνων Ἀρταξέρξου τοῦ Γ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐνετείλαντο αὐτῷ μετὰ ταῦτα νὰ διακόψῃ πᾶσαν μετὰ τοῦ Ἀρταβάζου σχέσιν. Πιθανὸν δ' εἶναι ὅτι ἡ ἀπειλὴ τοῦ τελευταίου τούτου νὰ ὑποστήριζε τοὺς συμμάχους ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν· ἐπέσπευσε τοὐλάχιστον τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου συνῳδὰ τῷ πόθῳ τοῦ Εὐβούλου καὶ τοῦ Ἰσοκράτους καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Χάρητος καὶ τῆς μερίδος αὐτοῦ. Τῷ 353 π. Χ. ὁ Χάρης ἀπεστάλη ἐναντίον τῆς Σηστοῦ, ἥτις, ὡς καὶ ἡ Καρδία, φαίνεται ὅτι ἠρνήθη ὑποταγὴν παρὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Χερσονήσου εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 357. Καταλαβὼν τὴν πόλιν, κατέσφαξε τοὺς κατοίκους καὶ ἐπώλησε τὰ γυναικόπαιδα ὡς δούλους. Κατὰ τὸν ὀλυνθιακὸν πόλεμον τῷ 349 π. Χ. διωρίσθη στρατηγὸς τῶν μισθοφόρων, οἵτινες ἐπεστάλησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηνῶν εἰς βοήθειαν τῆς Ὀλύνθου· φαίνεται ὅμως ὅτι ἐλάχιστα κατώρθωσεν. Εἶτα ἡ ἀρχηγία ἀνετέθη εἰς τὸν Χαρίδημον, ὃν ὅμως τῷ 348 ἀντικατέστησε πάλιν ὁ Χάρης. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην πρῶτον νίκην τινὰ ἐπὶ τῶν μισθοφόρων τοῦ Φιλίππου καὶ ἐπανηγύρισε τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ διὰ συμποσίου, παρατεθέντος τοῖς Ἀθηναίοις δαπάνῃ χρημάτων, ἱεροσύλως ληφθέντων ἐκ τῶν Δελφῶν καὶ περιελθόντων εἰς χεῖρας αὐτοῦ. Ὁ Κηφισόδοτος κατηγόρησεν εἶτα αὐτὸν ὡς προσπαθοῦντα νὰ δώσῃ εὐθύνας, ἀφοῦ ἐκράτησε τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ἁπλῶς τὰς μεγάλας ἐν Ἀθήναις ἐπικρατούσας δυσχερείας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τῷ 346 π. Χ. προέβη κατὰ τῆς Θρᾴκης· ὅτε ὅμως ὁ Φίλιππος παρεσκευάζετο νὰ προελάσῃ κατὰ τοῦ Κερσοβλέπτου, παράπονα διεβιβάσθησαν τοῖς ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς Χερσονήσου, καθ' ἃ ὁ Χάρης ἀπεσύρθη τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ οὐδαμοῦ ἐφαίνετο· ὁ δὲ λαὸς ἠναγκάσθη ν' ἀποστείλῃ δύναμιν πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ. Πιθανὸν φαίνεται ὅτι ἐνησχολεῖτο ἐν ἰδιαιτέρᾳ τινὶ ἐκστρατείᾳ πρὸς λαφυραγωγίαν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ πρὶν ἡ ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἀθηνῶν ἡ δευτέρα πρεσβεία εἰς Μακεδονίαν χάριν τῆς εἰρήνης, ἐλήφθη εἴδησις ἐκ μέρους τοῦ Χάρητος, καθ' ἣν ἡ κατάστασις τοῦ Κερσοβλέπτου

ΑΠΟΘΗΚΗ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ

ἦν ὅλως ἀπελπιστική. Ἔκτοτε ἐπὶ ἔτη ἐξηφανίσθη ὁ Χάρης, καθ' ἃ διέμεινε πιθανῶς ἐν Σιγείῳ, ὅπερ κατὰ τὸν Θεόπομπον ἦν προσφιλὴς αὐτῷ κατοικία, ὡς παρέχουσα πλείονας εὐκαιρίας ἱκανοποιήσεως τῶν ἀκολάστων αὐτοῦ τάσεων ἢ αἱ Ἀθῆναι· ἐν λόγῳ ὅμως τοῦ Δημοσθένους, ἀπαγγελθέντι τῷ 341 π. Χ. λόγος γίνεται περὶ αὐτοῦ, ὡς ἐξασκοῦντος μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν τοῖς ἀθηναϊκοῖς συμβουλίοις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τῷ 340 π. Χ. διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς δυνάμεως, ἥτις ἀπεστάλη εἰς βοήθειαν τοῦ Βυζαντίου ἐναντίον τοῦ Φιλίππου· ὁ χαρακτὴρ ὅμως αὐτοῦ διήγειρεν ὑποψίας παρὰ τοῖς Βυζαντίοις, οἵτινες καὶ ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶσιν αὐτόν. Ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ οὐδὲν κατώρθωσε· τὰ μόνα αὐτοῦ κατορθώματα ἦσαν τὰ ἐναντίον τῶν συμμάχων τῶν Ἀθηναίων, οὕσπερ ἐλαφυραγώγησε. Κατὰ συνέπειαν ὁ Φωκίων ἀντικατέστησεν αὐτόν (ἴδε ΦΩΚΙΩΝ), οὗτινος ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε λαμπρά. Τῷ 338 ἀπεστάλη εἰς βοήθειαν τῆς Ἀμφίσσης ἐναντίον τοῦ Φιλίππου, ὁ ὁποῖος ἐνίκησεν αὐτὸν ὁμοῦ μετὰ τοῦ θηβαίου στρατηγοῦ Προξένου. Περὶ τῆς ἥττης ταύτης, ἣν ἀναφέρει ὁ Αἰσχίνης, οὐδὲν ὁ Δημοσθένης λέγει ἐν τῇ ἀπαντήσει αὐτοῦ, ἀλλὰ ποιεῖται λόγον περὶ δύο μαχῶν, καθ' ἃς οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν.' Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Χάρης ἦν εἷς τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀθηναϊκῶν δυνάμεων ἐν τῇ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχῃ, ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῆς ὁποίας διέφυγε πάντα ἔλεγχον ἢ καὶ καταδίωξιν, μολονότι ὁ Λυσικλῆς, εἷς τῶν συναδέλφων αὐτοῦ, ἐδικάσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ὁ Ἀριανὸς ἀναφέρει αὐτὸν ἐν τοῖς στρατηγοῖς, τὴν παράδοσιν τῶν ὁποίων ὁ Ἀλέξανδρος ἐζήτησε τῷ 335 π. Χ., ὁ Πλούταρχος ὅμως παραλείπει τὸ ὄνομα τοῦ Χάρητος ἐν τῷ σχετικῷ καταλόγῳ. Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέδραμε τὴν Ἀσίαν τῷ 334 π. Χ., ὁ Χάρης ἔζη ἐν Σιγείῳ καὶ ἀναφέρεται πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἀριανοῦ ὡς εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἦλθον εἰς συνάντησιν τοῦ βασιλέως καὶ πρὸς ἔκφρασιν τῶν σεβασμάτων αὐτῶν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, εἰς Ἴλιον μεταβαίνοντα. Εἶτα ἀναφαίνεται ὁ Χάρης ὡς ἀρχηγὸς δυνάμεως τοῦ Δαρείου ἐν Μυτιλήνῃ, ἥτις καὶ ἐκυριεύθη τῷ 333 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Φαρναβάζου καὶ τοῦ Αὐτοφραδάτου, ἥνπερ ὅμως ὁ Χάρης ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος. Ἔκτοτε οὐδὲν πλέον περὶ αὐτοῦ ἀναφέρεται, περάναντος πιθανῶς τὸν βίον ἐν Σιγείῳ. Ὡς στρατηγὸς ὁ Χάρης κατεκρίθη ἐπὶ παρατολμίᾳ, πράγματι δὲ δὲν φαίνεται ὅτι κατεῖχεν ὑπέροχόν τινα ἱκανότητα, μολονότι κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ σταδίου αὐτοῦ ἦν πιθανῶς ὁ ἄριστος τῶν ἀρχηγῶν, οὕσπερ αἱ Ἀθῆναι ἠδύναντο νὰ εὕρωσιν. Ἐν τῇ πολιτικῇ εὑρίσκομεν αὐτὸν συνδεδεμένον ἐν γένει μετὰ τοῦ Δημοσθένους. Ἠθικῶς θὰ ὑπῆρξεν Ἐφιάλτης πάσης μερίδος, εἰς ἣν προσήρχετο παρὰ τὴν φαινομενικὴν βοήθειαν, ἣν ἠδύνατο ἐνίοτε νὰ παράσχῃ διὰ μέσου τῶν ρητόρων, οὕσπερ διαρκῶς ἐτήρει μισθίους. Ἀπροκαλύπτως ἐπεδείκνυε τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἀκολασίαν καὶ φανερῶς ὅλως κατεγέλα τὴν αὐστηρὰν τοῦ Φωκίωνος ἀρετήν. Ἡ ἀπιστία αὐτοῦ κατέστη παροιμιώδης, ἡ δὲ πλεονεξία αὐτοῦ ἦν ἔκτακτος καὶ κατ' αὐτὸ ἔτι τὸ ἐπικρατοῦν τότε ἀτυχὲς σύστημα, ὅτε οἱ πολῖται Ἀθηναῖοι οὔτε αὐτοὶ οὗτοι ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν μάχαις ἠγωνίζοντο, οὔτε ἐπλήρονον τοὺς ἄνδρας, οἵτινες ἐμάχοντο κατ' αὐτάς, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ ὤφειλον νὰ ὑποστηρίξωσι τοὺς μισθοφόρους αὐτῶν ὡς ἠδύναντο. Ἐν γένει ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ οὐδὲν παρέχει σημεῖον, πρὸς ὃ δύναταί τις μετ' εὐχαριστήσεως ν' ἀτενίσῃ. Ἔζη δὲ κατὰ τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πράγματι ὡς πρότυπον τάξεως ἀνθρώπων, ἡ ἐπιρροὴ τῶν ὁποίων ἔν τινι ἔθνει ἀποτελεῖ τὸ αἴτιον ἅμα καὶ σύμπτωμα τῆς παρακμῆς αὐτοῦ.

2. **Χάρης**, ὁ Μιτυληναῖος, ἀξιωματικὸς ἐν τῇ αὐλῇ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, καθῆκον τοῦ ὁποίου ἦτο νὰ εἰσάγῃ τοὺς ξένους παρὰ τῷ βασιλεῖ (εἰσαγγελεύς), γράψας ἱστορίαν ἢ μᾶλλον συλλογὴν ἀνεκδότων περὶ τῶν ἐκστρατειῶν καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Ἀλεξάνδρου (Περὶ Ἀλεξάνδρου ἱστορίας) ἐν 10 βιβλίοις, ἀποσπάσματα τῶν ὁποίων σώζονται παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ.

3. **Χάρης**, ὁ ἐκ τῆς ἐν Ρόδῳ Λίνδου, ἀνδριαντοποιὸς ἐργαζόμενος ἐπὶ ὀρειχάλκου. Ἦν εὐνοούμενος μαθητὴς τοῦ Λυσίππου, μεγάλας καταβαλόντος προσπαθείας εἰς ἐκπαίδευσιν αὐτοῦ καὶ μυήσαντος αὐτὸν πάντα τὰ μυστήρια τῆς τέχνης αὐτοῦ. Ὁ Χάρης ἤκμασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ"

ἦν δὲ εἷς τῶν μεγίστων καλλιτεχνῶν καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ κύριος ἱδρυτὴς τῆς ἐν Ρόδῳ σχολῆς τῆς γλυπτικῆς. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ κολοσσιαίαν κεφαλήν, τὴν ὁποίαν ὁ Π. Λεντύλος, ὁ τοῦ Κικέρωνος φίλος, ἐκόμισεν εἰς Ρώμην καὶ ἔθηκεν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ ἥτις καθ' ὁλοκληρίαν ἐπεσκίαζεν ἑτέραν θαυμασίαν κολοσσιαίαν κεφαλήν, ὑπὸ τοῦ Δεκίου φιλοτεχνηθεῖσαν καὶ τεθειμένην παρ' αὐτῇ. Τὸ κύριον ὅμως ἔργον τοῦ Χάρητος ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἡλίου, ὅπερ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κολοσσὸς τῆς Ρόδου ἐξετιμᾶτο ὡς ἓν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἦτο τὸ μέγιστον τῶν ἑκατὸν κολοσσιαίων ἀγαλμάτων τοῦ Ἡλίου, ἅτινα διεκόσμουν τὴν Ρόδον καὶ ἕκαστον τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ περίπυστον τὴν πόλιν, ἥτις κατεῖχεν αὐτό. Τὰ περὶ τοῦ ὕψους αὐτοῦ διαφόρως φέρονται, ἐκ συμφώνου ὅμως πᾶσαι αἱ μαρτυρίαι καθιστῶσιν αὐτὸ ὑψηλότερον τῶν 35 ὑαρδῶν. Ὁ Πλίνιος, ἐπαναλαμβάνων πιθανῶς τὴν ἀφήγησιν προσώπου, ἰδόντος τὸ ἄγαλμα, εἰμὴ αὐτὸς εἶδε τοῦτο μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, λέγει ὅτι ὀλίγοι ἠδύναντο νὰ ἐναγκαλισθῶσι τὸν μέγαν δάκτυλον τῆς χειρὸς αὐτοῦ· τὰ δάκτυλα ἦσαν μεγαλείτερα ἢ πλεῖστα τῶν ἀγαλμάτων· τὰ κενὰ ἐντὸς τῶν τεθραυσμένων μελῶν ὡμοίαζον πρὸς σπήλαια, ἔνδοθεν δ' αὐτοῦ ἔβλεπέ τις ὑπερμεγέθεις λίθους, οἵτινες ἐτέθησαν οὕτως ὥστε νὰ δύναται νὰ ἵσταται ὀρθόν. Ἡ ἀνίδρυσις αὐτοῦ διήρκεσεν ἐπὶ 12 ἔτη (292—280 π. Χ.), ἡ δὲ ὅλη αὐτοῦ δαπάνη ἀνῆλθεν εἰς 300 τάλαντα. Τὰ χρήματα ταῦτα εἰσεπράχθησαν ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν πολεμικῶν μηχανῶν, τὰς ὁποίας Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς ἐδωρήσατο τοῖς Ροδίοις, ἀφοῦ ἐξηναγκάσθη ὑπ' αὐτῶν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως αὐτῶν (303 π. Χ.). Ὁ Κολοσσὸς ἵστατο ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος τῆς Ρόδου, ἀνετράπη δὲ καὶ κατεκερματίσθη ὑπὸ σεισμοῦ 56 ἔτη μετὰ τὴν ἵδρυσιν αὐτοῦ. Ὁ Στράβων λέγει ὅτι χρησμὸς ἀπηγόρευε τοῖς Ροδίοις τὴν ἀναστύλωσιν αὐτοῦ. Τὰ τεμάχια τοῦ Κολοσσοῦ ἔμενον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐπὶ 923 ἔτη, μέχρις ὅτου ἐπωλήθησαν ὑπὸ τοῦ Μοαβιέ, στρατηγοῦ τοῦ χαλίφου Ὀσμὰν τοῦ Δ', εἷς τινα Ἰουδαῖον τῆς Ἐμέσσης, ὅστις μετεκόμισε ταῦτα, φορτώσας 900 καμήλους (672 μ. Χ.). Ἐκ τούτου ὁ Σκαλίγηρος ὑπελόγισε τὸ βάρος τοῦ ὀρειχάλκου τοῦ Κολοσσοῦ εἰς 700,000 λιτρῶν

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τῶν μηχανικῶν δυσχερειῶν τοῦ τε καταρτισμοῦ τοῦ προπλάσματος καὶ τῆς χύσεως τοσοῦτον μεγάλου ἀγάλματος, τῆς ἐπιδεξιότητος, ἥτις ἀπαιτεῖται περὶ τὴν συναρμολογίαν τῶν ἰδιαιτέρων τμημάτων, ἅτινα εἶχον καταρτισθῇ κατ' ἀνάγκην προηγουμένως, καὶ τῆς δεξιότητος, ἥτις ἀπῃτεῖτο πρὸς διαρρύθμισιν τῶν ἀναλογιῶν τοῦ ἔργου συνῳδὰ τοῖς νόμοις τῆς ὀπτικῆς καὶ πρὸς ἀνάλογον συνταύτισιν τοῦ ὅλου συνθέματος πρὸς τὸ ὑπέροχον αὐτοῦ μέγεθος, ὀφείλομεν νὰ θεωρήσωμεν τὸν Χάρητα ὡς κατέχοντα ἔξοχον θέσιν ἐφευρέτου ἐν τῇ τέχνῃ αὐτοῦ. Ὑπάρχουσι νομίσματα τῆς Ρόδου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἡλίου, περιβαλλομένην ὑπὸ ἀκτίνων, ἀντιγραφέντα πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Χάρητος ἢ ἔκ τινων ἄλλων τῶν κολοσσιαίων ἀγαλμάτων τοῦ Ἡλίου ἐν Ρόδῳ. Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ δύο ἐπιγράμματα περὶ τοῦ Κολοσσοῦ.

ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ. Τρία ἀναφέρονται πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, τὰ ἑξῆς:

1. Χαρίδημος ὁ ἐξ Εὐβοίας, υἱὸς γυναικός τινος ἐξ Ὠρεοῦ, ἀφανοῦς δὲ πατρός, ἐὰν τοὐλάχιστον πιστεύσωμεν εἰς τὰ τοῦ Δημοσθένους γραφόμενα, ἐξ ὧν πληροφορούμεθα πρὸς τούτοις ὅτι κατήρξατο τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ σταδίου ὡς σφενδονητὴς παρὰ τοῖς ψιλοῖς στρατιώταις καὶ ὅτι ἐγένετο εἶτα κυβερνήτης πειρατικοῦ σκάφους καὶ τέλος ἀρχηγὸς μισθοφόρου ὁμάδος τῶν ἐλευθέρων ἑταίρων. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην εἰσῆλθε πρῶτον ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ὑπηρεσίᾳ ὑπὸ τὸν Ἰφικράτην, ὅστις εἶχεν ἀποσταλῇ ἐναντίον τῆς Ἀμφιπόλεως περὶ τὸ 367 π. Χ. Μετὰ τρία ἔτη καὶ ἐπέκεινα ἡ Ἀμφίπολις ἀπεδέξατο νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ παρέδωκε τῷ Ἰφικράτῃ ὁμήρους τῆς ἐκτελέσεως τῆς ὑποσχέσεως αὐτῆς. Ὅτε δὲ ὁ Τιμόθεος ἀντικατέστησε τὸν Ἰφικράτην, ὁ τελευταῖος οὗτος ἐνεπιστεύθη τοὺς ὁμήρους εἰς τὸν Χαρίδημον, ὅστις ἐπέδωκεν αὐτοὺς εἰς τοὺς Ἀμφιπολίτας παρὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ, ζητοῦντος ν' ἀποσταλῶσιν οὗτοι εἰς Ἀθήνας, καὶ ἐλειποτάκτησεν εἶτα πρὸς τὸν Κότυν, βασιλέα τῶν Θρᾳκῶν, ἐχθρὸν τότε τῶν Ἀθηναίων διατελοῦντα. Τῷ 360 π. Χ. ὅτε ὁ

Τιμόθεος ἐσκέπτετο νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἀμφιπόλεως, ὁ Χαρίδημος συνεφωνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Ὀλυνθίων, προπαρασκευαζομένων νὰ ὑπερασπίσωσιν αὐτήν· διερχόμενος ὅμως ἐκ Καρδίας εἰς τὴν Χερσόνησον, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ συγκατετέθη νὰ βοηθήσῃ αὐτοῖς ἐναντίον τῆς Ὀλύνθου. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀποτυχίαν τοῦ Τιμοθέου ἐν Ἀμφιπόλει ὁ Χαρίδημος διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μέμνονος καὶ Μέντορος, γαμβρῶν τοῦ Ἀρταβάζου. Ἐξαπατήσας ὅμως αὐτούς, κατέλαβε τὰς πόλεις Σκῆψιν, Κεβρῆνα καὶ Ἴλιον, πιεζόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀρταβάζου, ἀπολυθέντος τῆς φυλακῆς, εἰς ἣν ἔρριψεν αὐτὸν ὁ Αὐτοφραδάτης, ἀπετάθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἵνα μεσολαβήσωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὑποσχόμενοι ὅτι θὰ ἐβοήθει αὐτοῖς ν' ἀνακτήσωνται τὴν Χερσόνησον. Ὁ Ἀρτάβαζος ὅμως ἐπέτρεψεν αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ ἀβλαβὴς τῇ συμβουλῇ τοῦ Μέμνονος καὶ τοῦ Μέντορος, πρὶν ἢ ἔτι καταφθάσῃ ὁ ὑπὸ τὸν Κηφισόδοτον ἀθηναϊκὸς στόλος, ὅστις προωρίζετο νὰ πλεύσῃ κατὰ τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ δὲ Χαρίδημος ἐπιστρέψας εἰς Εὐρώπην, παρέσχε παρὰ τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ εἰς τὸν Κότυν, οὗτινος τὴν θυγατέρα ἐνυμφεύθη καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Κριθώτην καὶ τὴν Ἐλεοῦντα. Κατὰ τὴν ὁλοφυρίαν τοῦ Κότυος τῷ 358 π. Χ. σενετάχθη τῷ ἀγῶνι τοῦ Κερσοβλέπτου, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐξηκολούθησε τὸν μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἀγῶνα διά τε τοῦ πολέμου καὶ τῆς διπλωματίας πρὸς κατοχὴν τῆς Χερσονήσου. Τὸν Κηφισόδοτον ἠνάγκασε νὰ ὑποκύψῃ ἐν σχέσει πρὸς ταύτην πρὸς συμβιβασμὸν ὅλως ἐπιζήμιον εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Μολονότι δὲ ὁ Ἀθηνόδωρος ἠνάγκασε τὸν Κερσοβλέπτην νὰ συγκατατεθῇ εἰς τριπλῆν τοῦ βασιλείου διαίρεσιν καὶ παραχώρησιν τῆς Χερσονήσου εἰς τοὺς Ἀθηναίους, κατὰ τὴν ἄφιξιν ὅμως τοῦ Χαβρία μεθ' ἑνὸς μόνου πλοίου ὁ πανοῦργος Εὐβοεὺς κατήγγειλε πάλιν τὴν συνθήκην καὶ ἠνάγκασε τὸν ἀθηναῖον στρατηγὸν νὰ δεχθῇ ἑτέραν πολλῷ ἐπιζημιωτέραν εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ τὴν τοῦ Κερσοβλέπτου. Ἐπὶ τέλους ὅμως, τῶν Ἀθηναίων ἀποκηρυξάντων τὴν συνθήκην ταύτην καὶ ἀφικομένου καὶ τοῦ Χάρητος εἰς τὸν Ἑλλήσποντον μετ' ἐπαρκοῦς δυνάμεως καὶ μετὰ τοῦ τίτλου αὐτοκράτορος στρατηγοῦ, ὁ Χαρίδημος ἠναγκάσθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν πρώτην μετὰ τοῦ Ἀθηνοδώρου συνομολογηθεῖσαν συνθήκην, καίπερ μηχανευόμενος εἰσέτι νὰ κρατήσῃ τὴν Καρδίαν. Οἱ δὲ μεταξὺ τῶν ῥητόρων ἐν Ἀθήναις ὀπαδοὶ αὐτοῦ, καταπείσαντες τὸν λαὸν ὅτι εἰς τοῦτον ὠφείλετο ἡ παραχώρησις τῆς Χερσονήσου (παράδοξος ἀπάτη, λέγει ὁ ἐν τῷ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμὶθ τὸν Χαρίδημον βιογραφῶν, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ ἀφήγησις τοῦ Δημοσθένους τυγχάνῃ ἀξιόπιστος), ἐπέτυχον τῆς ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ τούτου ἀμοιβῆς τοῦ Χαριδήμου διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἀπονομῆς τοῦ δικαιώματος ἀθηναίου πολίτου καὶ χρυσοῦ στεφάνου. Ταῦτα φαίνονται γενόμενα τῷ 357 π. Χ. Τῷ 352 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι, ἐλπίζοντες ἴσως ν' ἀνακτήσωνται τὴν Ἀμφίπολιν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Χαριδήμου, ἐξέδωκαν ψήφισμα παρὰ τὴν τοῦ Δημοσθένους ἀντίστασιν, δι' οὗ ἐκήρυσσον ἀπαραβίαστον τὸ πρόσωπον τοῦ Χαριδήμου καὶ δι' οὗ καθίστων ὑπόδικον πάντα ἐν οἱῳδήποτε τμήματι τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους, ὅστις θὰ ἐφόνευεν αὐτόν. Τῷ 349 π.Χ. μετὰ τὴν τοῦ Χάρητος ἀνάκλησιν ὁ Χαρίδημος διωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ὀλυνθιακοῦ πολέμου, ἀπὸ κοινοῦ δὲ μετὰ τῶν Ὀλυνθίων ἐδῄωσε τὴν Παλλήνην καὶ τὰν Βοττιαίαν, αἵτινες φαίνονται ὅτι εὑρίσκοντο τότε εἰς χεῖρας τοῦ Φιλίππου· ἀλλὰ τοσοῦτον δυσηρέστησε διὰ τῆς ἀγερώχου καὶ ἀκολάστου αὐτοῦ διαγωγῆς ἐν Ὀλύνθῳ, ὥστε κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Χάρητος. Ἔκτοτε ἐξαφανίζεται ἐκ τῆς ἱστορίας, καίπερ συνταυτισθεὶς ὑπό τινων μετὰ τοῦ ἀμέσως ἑπομένου τούτῳ Χαριδήμου.

2. **Χαρίδημος**, Ἀθηναῖος, ὅστις τῷ 358 π. Χ. ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Ἀντιφῶντος ὡς πρέσβυς εἰς Φίλιππον τὸν Μακεδόνα, κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς φιλίας τοῦ βασιλέως μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ἔχων κυρίως ἐντολὴν νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ μυστικῶς περὶ τῆς εἰς τοὺς Ἀθηναίους παραδόσεως τῆς Ἀμφιπόλεως ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ὅτι οὗτοι θὰ ἔδιδον αὐτῷ εἰς ἀνταλλαγμα τὴν Πύδναν. Τοῦτο ἦν τὸ ὀρυλούμενόν ποτε ἀπόῤῥητον, περὶ οὗ λόγον ποιεῖται ὁ Δημοσθένης. Οὗτος ἦν ἴσως ὁ Χαρίδημος, ὅνπερ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐὰν μὴ συνεκρατοῦντο ὑπὸ τῆς με-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ρίδος τοῦ Φωκίωνος, θὰ καθίστων στρατηγὸν πρὸς ἐνέργειαν ἐναντίον τοῦ Φιλίππου μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην τῷ 338 π. Χ. καὶ ὅστις, εὑρισκόμενος ἐν τῇ τῆς Μακεδονίας αὐλῇ, ὡς πρέσβυς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δολοφονίας τοῦ Φιλίππου τῷ 336 π. Χ. μετέδωκε τῷ Δημοσθένει, οὗτινος φίλος ἦν, τὴν πρώτην περὶ τοῦ γεγονότος ἐκείνου εἴδησιν. Οὗτος ἦν ἐπίσης εἷς τῶν ρητόρων καὶ στρατηγῶν, ὧν τὴν παράδοσιν ἐζήτησεν ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 335 π. Χ. μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Θηβῶν, καὶ ὁ μόνος, τὴν μὴ παράδοσιν τοῦ ὁποίου ἠρνεῖτο ν' ἀποδεχθῇ τῇ τοῦ Δημάδου παρεμβάσει. Ὁ Χαρίδημος, ἀναγκασθεὶς οὕτω νὰ ἐκλίπῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν παρὰ τῷ Δαρείῳ, διαταγῇ τοῦ ὁποίου ἐθανατώθη τῷ 333 π. Χ. μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Ἰσσῷ μάχης ἕνεκα τοῦ ὅτι περιήγαγε τὸν Πέρσην βασιλέα εἰς ἀπελπισίαν διά τινος συμβουλῆς αὐτοῦ, κατατεινούσης εἰς τὸ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν εἰς τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὴν τόλμην τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ ἐμπιστοσύνην. Ὁ Διόδωρος ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ Χαριδήμου ὡς λίαν εὐνοουμένου Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος· τοῦτο ὅμως δὲν φαίνεται ὅλως ἀκριβές.

3. Χαρίδημος, Ἕλλην ἰατρός, εἷς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἐρασιστράτου, ζήσας πιθανῶς κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα π. Χ. Ἀναφέρεται δὲ ὑπὸ τοῦ Καιλίου Αὐρηλιακοῦ καὶ ἦν πιθανῶς πατὴρ τοῦ ἰατροῦ Ἑρμογένους.

ΧΑΡΙΚΛΕΙΔΗΣ, ἐκ τῶν τῆς Νέας Κωμῳδίας, ἀγνώστου δὲ ἐποχῆς. Δρᾶμα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Ἄλυσις ἀναφέρεται παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ.

ΧΑΡΙΚΛΕΙΤΟΣ, εἷς τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στόλου τῶν Ροδίων, ὅστις τῷ 190 π. Χ. ἐνίκησε τὸν τοῦ Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου παρὰ τὴν ἐν Παμφυλίᾳ Σίδην.

ΧΑΡΙΚΛΗΣ. Δύο ἀναφέρονται πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, τὰ ἑξῆς:

1. Χαρικλῆς, ἀθηναῖος δημαγωγός, υἱὸς τοῦ Ἀπολλοδώρου. Ἦν εἷς τῶν ζητητῶν, οἵτινες ὡρίσθησαν πρὸς ἔρευναν ἐν τῷ ζητήματι τῆς κολοβώσεως τῶν Ἑρμῶν τῷ 415 π. Χ., ὅτε καὶ ἐξῆψε τὰ πάθη τοῦ λαοῦ διὰ τῆς παραστάσεως τοῦ γεγονότος ὡς σχετιζομένου πρὸς σκευωρίαν, ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς δημοκρατίας. Τῷ 413 π. Χ. ἀπεστάλη, ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ στόλον, πέριξ τῆς Πελοποννήσου μετὰ τοῦ Δημοσθένους καὶ ἐπέτυχε μετ' αὐτοῦ τῆς ὀχυρώσεως μικρᾶς χερσονήσου παρὰ τὴν τῆς Λακωνίας ἀκτήν, ἵνα χρησιμοποιήσῃ ταύτην πρὸς παρενόχλησιν τοῦ λαοῦ. Τῷ 404 π. Χ. διωρίσθη εἷς τῶν τριάκοντα τυράννων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ νέᾳ κυβερνήσει δὲν ἐγκατέλιπε τὰς τραχείας ἕξεις τῆς δημαγωγίας, ἐφ' αἷς διεκρίθη ἐπὶ τῆς δημοκρατίας. Συμπεραίνεται δὲ ὅτι ἦτον εἷς τῶν ὑπολοίπων τῶν τριάκοντα, οἵτινες ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Ἐλευσῖνα κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ συμβουλίου τῶν δέκα καὶ οἵτινες, καθὰ ὁ Ξενοφῶν ἀναφέρει, προδοτικῶς ἐδολοφονήθησαν ἐν συσκέψει ὑπὸ τῶν ἡγετῶν τῆς φιλελευθέρας μερίδος κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατίας τῷ 403 π. Χ. Λέγεται ὅτι ὁ Χαρικλῆς οὗτος, πρὶν ἢ διορισθῇ εἷς τῶν τριάκοντα τυράννων, ἐξωρίσθη.

2. Χαρικλῆς, διάσημος ἰατρὸς ἐν Ρώμῃ, ὅστις διετέλεσέ ποτε ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου καὶ ὅστις λέγεται ὅτι προεῖπε τὸν ἐπικείμενον αὐτοῦ θάνατον ἐκ τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ παλμοῦ αὐτοῦ τῷ 37 μ. Χ. Παρὰ τῷ Γαληνῷ εὑρηνται ἰατρικαί τινες συνταγαί, ἀνήκουσαι πιθανῶς εἰς τὸν Χαρικλέα τοῦτον.

ΧΑΡΙΚΑΩ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα:

1. Χαρικλώ, ἡ σύζυγος τοῦ κενταύρου Χείρονος καὶ μήτηρ τοῦ Καρύστου. Ἦτο δὲ θυγάτηρ τοῦ Ἀπόλλωνος, κατ' ἄλλους δὲ τοῦ Πέρσου ἢ τοῦ Ὠκεανοῦ.

2. Χαρικλώ, νύμφη, ἡ σύζυγος τοῦ Εὐήρους καὶ μήτηρ τοῦ Τειρεσίᾳ. Ἡ ὑπὸ τοῦ Τειρεσίᾳ, τυφλωθέντος ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπιτυχία τῆς δυνάμεως τοῦ ἐννοεῖν τὰς φωνὰς τῶν πτηνῶν, ἐπετεύχθη διὰ τῶν ἱκεσιῶν τῆς νύμφης ταύτης πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, ἥτις πρὸς τῇ δυνάμει ἐκείνῃ παρέσχεν αὐτῷ καὶ τὴν δύναμιν νὰ ὁδεύῃ, κρατῶν τὴν μέλαιναν αὐτοῦ ῥάβδον, τόσον ἀσφαλῶς ὡς ἐὰν διετήρει καὶ τὴν ὅρασιν.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ. Διάφορα ἱστορικὰ πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο· παρατιθέμεθα δὲ τὰ ἑπόμενα τέσσαρα:

1. Χαρίλαος, ἀδελφὸς τοῦ Μαιανδρίου, τυράννου τῆς Σάμου. Ὅτε οἱ Πέρσαι ἐπῆλθον κατὰ τῆς νήσου κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Πολυκρά-

τους Συλοσῶνος. Ἐν τῇ τυραννίᾳ, ὁ Μαιάνδριος ὑπέκυψεν εἰς αὐτοὺς καὶ συγκατετέθη ν' ἀποχωρήσῃ, ἀλλ' ὁ Χαρίλαος ἔλαβεν ἄδειαν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του νὰ ἐπιπέσῃ μετὰ στρατιωτικοῦ σώματος κατὰ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων Περσῶν, καθημένων πρὸ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ περιμενόντων τὴν κύρωσιν τῆς συνθήκης. Συνέπεια τῆς δολοφονίας ταύτης ἦν ἡ γενικὴ τῶν Σαμίων σφαγὴ κατὰ διαταγὴν τοῦ Πέρσου στρατηγοῦ Ὀτάνου.

2. Χαρίλαος, Ἕλλην ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, εἷς τῶν κυριωτέρων ἀνδρῶν τῆς Παλαιπόλεως, ὅστις ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Νυμφίου προῦδωκε τὴν πόλιν εἰς τὸν ρωμαῖον ἀνθύπατον Κ. Πουβλίλιον Φίλωνα κατὰ τὸν δεύτερον σαμνιτικὸν πόλεμον (323 π. Χ.) καὶ ἐξεδίωξε τὴν σημαντικὴν φρουράν.

3. Χαρίλαος, λοχρὸς δραματικὸς ποιητής. Ἄγνωστον ἂν συνέγραψε τραγῳδίας ἢ κωμῳδίας, οὐδὲ γινώσκομεν περὶ αὐτοῦ πλείονα ἢ ὅτι τὰ δράματα αὐτοῦ ἐδιδάχθησαν ἐν Ἀθήναις τῷ 328 π. Χ.

4. Χαρίλαος ἢ Χάριλλος, βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, υἱὸς τοῦ Πολυδέκτου καὶ ἕβδομος τῶν Εὐρυποντιδῶν, ὅστις λέγεται παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς γενικῆς χαρᾶς, ἣν προύκάλεσε παρὰ τῷ λαῷ ἡ δικαιοσύνη τοῦ θείου αὐτοῦ Λυκούργου, ὅτε ἔθηκεν αὐτόν, νήπιον ἔτι, ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου καὶ ἐζήτησε παρὰ τῶν Σπαρτιωτῶν ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς βασιλέα αὐτῶν. Κατὰ τὸν Πλούταρχον αἱ μεταρρυθμίσεις, ἅσπερ ἐμελέτα νὰ εἰσαγάγῃ ὁ Λυκοῦργος κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐξορίας, εἰς ἣν ἐκουσίως ἀπῆλθεν, κατὰ πρῶτον ἐφόβησαν τὸν Χαρίλαον ὡς πρὸς τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἀσφάλειαν, εἶτα ὅμως ἔλαβε θάρρος καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ θείου ἐν τῇ πραγματώσει τῶν σχεδίων αὐτοῦ. Ταῦτα ὅμως δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὰ παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει ἀναφερόμενα, ὅτι ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα ἀποκατέστη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς τυραννίας τοῦ Χαριλάου, τὰ δὲ τελευταῖα ταῦτα πάλιν τοῦ Ἀριστοτέλους γραφόμενα ἥκιστα συμφωνοῦσι πρὸς τὰ γραφόμενα τοῦ Πλουτάρχου, ὅτι ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἀπέβαλεν ἅπαν αὐτῆς τὸ γόητρον, ὅτε ὁ Λυκοῦργος ἤρξατο τροποποιῶν τὸ πολίτευμα. Παρὰ τοῦ Παυσανίου μανθάνομεν ὅτι ὁ Χαρίλαος ἐπιτυχῶς διεξήγαγε πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀργείους, ἐβοήθησε δὲ καὶ τῷ συναδέλφῳ αὐτοῦ Ἀρχελάῳ εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς παραμεθορίου πόλεως Αἴγυος, περὶ ἧς ὑπῆρξαν ὑπόνοιαι ὅτι θὰ ἐπανίστατο κατὰ τῶν Ἀρκάδων· διετέλει δὲ ἀρχηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν κατὰ τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην μετὰ τῆς Τεγέας πάλιν, ἣν ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος καὶ καθ' ἣν λέγεται ὅτι αἱ Τεγεάτιδες ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ ἐπήνεγκον τὴν καταστροφὴν τῶν ἐπιδρομέων δι' αἰφνιδίας ἐφόδου αὐτῶν ἐξ ἐνέδρας κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς μάχης. Αὐτὸς οὗτος ὁ Χαρίλαος ἠχμαλωτεύθη, ἀπελύθη ὅμως ἄνευ λύτρων καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ ὑποσχέσει (ἣν ὅμως δὲν ἐτήρησεν) ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται θ' ἀπεῖχον τοῦ λοιποῦ πάσης ἐναντίον τῆς Τεγέας ἐπιδρομῆς.

ΧΑΡΙΔΑΟΣ (Ἀντώνιος) ὁ ἀρχ. τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς διδάσκαλος. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΧΑΡΙΞΕΝΑ, λυρικὴ ποιήτρια, ἀναφερομένη παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ, ὅστις καλεῖ αὐτὴν ποιήτριαν κρουμάτων. Ὁ Ἀριστοφάνης ποιεῖται μνείαν αὐτῆς. Λέγεται δ' ὅτι ἦτο καὶ αὐλήτρια καὶ ἐρωτικὴ ποιήτρια. Οὐδὲν γινώσκεται περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς πατρίδος αὐτῆς. Ἡ μνεία αὐτῆς ὡς ἐρωτικῆς ποιητρίας ἐθεωρήθη ὡς σημαίνουσα ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν αἰολικὴν λυρικὴν σχολήν, αἱ δὲ λέξεις τοῦ Ἡσυχίου ἀρχία οὖσα ὑποδεικνύει πιθανῶς ὅτι ἔζη ἐν περιόδῳ λίαν ἀρχαίᾳ.

ΧΑΡΙΞΕΝΟΣ ἢ ΧΑΡΙΞΕΝΗΣ, ἰατρός, ζήσας πιθανῶς κατὰ τὸν Α' αἰῶνα μ. Χ., καθόσον ἀναφέρεται παρὰ τῷ Ἀσκληπιάδῃ Φαρμακίωνι. Παρὰ τῷ Γαληνῷ καὶ τῷ Ἀετίῳ διεσώθησαν ἰατρικαί τινες αὐτοῦ συνταγαί.

ΧΑΡΙΡ (Ἀμποῦ-Μοχαμμὲδ-Χασὲμ-Μπὶν-Ἀλῆ), συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς Ἄραψ, γεννηθεὶς τῷ 1054 ἐν Σαρούτ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1121. Εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Μολχὰτ-Ἀλιράμπ», ἐμμέτρου πραγματείας περὶ τῆς ἀραβικῆς γραμματικῆς, μᾶλλον δὲ διάσημος εἶναι διὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Μακαμά» (φιλολογικαὶ συνεδρίαι). Αἱ συνεδρίαι αὗται περιέχουσι τὰ ἐπεισόδια τοῦ βίου τοῦ ἥρωος τοῦ ἔργου τούτου Ἀμποῦ-Ζεϋδ, ἐκτεθέντα ὑπὸ τοῦ Χαρέθ, υἱοῦ τοῦ Χαμμάμ. Ὁ Ἀμποῦ-Ζεϋδ μετῆλθε πολλὰ ἐπαγγέλματα καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον καὶ θαυμασίως ὑπεδύετο ἅπαντα τὰ πρόσωπα. Ἦτο κατηχητὴς καὶ κατώρθου νὰ συγκινῇ τοὺς

ἀκροατάς, φιλόδικος ὤν, ὕβριζε τοὺς δικαστάς, ἦν ἐπαίτης, χωλός, τυφλός, διδάσκαλος, ραψῳδός, ἰατρός, πάντοτε ἠργυρολόγει τοὺς ἀνθρώπους. Τέλος περὶ τὰ τέλη τοῦ τυχοδιωκτικοῦ αὐτοῦ βίου ἐξώμοσε καὶ ἐπεδόθη εἰς θρησκευτικὰς ἀσκήσεις. Ὁ συγγραφεὺς μεταχειρίζεται ἐν τῇ ἐξιστορήσει αὐτοῦ τὰς γλαφυρωτάτας ἐκφράσεις τῆς ἀραβικῆς γλώσσης, τὰς περιζητήτους φράσεις καὶ τοὺς μᾶλλον ἐν χρήσει παροιμιακοὺς συνδυασμούς. Ἡ διήγησις αὐτοῦ εἶναι ὁτὲ μὲν ἐν στίχῳ, ὁτὲ δὲ ἐν πεζῷ. Ἐκπλήσσεταί τις διὰ τοῦ ὕφους αὐτοῦ, ὅπερ, καθαρῶς τεχνητὸν καθ' ὅλον τὸ ἔργον, παρουσιάζει ἐν μέσῳ τῆς πολυτελείας αὐτοῦ τόσας λεπτοτάτας σκέψεις, γνωμικὰ πλήρη ἀληθείας, ἀφορισμοὺς διαρκοῦς ἐννοίας καὶ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἔλεγχος τῆς γλώσσης τοῦ Μαχομέτ· οἱ δὲ Ἄραβες θεωροῦσιν αὐτὸ ὡς τὸ κάλλιστον θέμα μελέτης, ὅπως εἰσδύσωσιν κάλλιον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσης αὐτῶν. Ὁ Σίλβεστρος Σάσυ ἐποιήσατο πλήρη ἔκδοσιν τοῦ ἀραβικοῦ κειμένου μετὰ σχολίων. (Παρίσιοι, 1822), ἀνατυπωθέντος ὑπὸ τοῦ Ραϊνώδ (1853). Αἱ ἓξ πρῶται συνεδρίαι ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ ἀραβολατινικῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλβέρτου Σούλτενς (Φρανεκέρη, 1731 καὶ Λούγδουνον, 1740), ὁ Παΐπέρ δὲ μετέφρασεν αὐτὰς λατινιστὶ τῷ 1831. Τέλος δέ τινες τῶν συνεδριάσεων τούτων μετεφράσθησαν γαλλιστὶ ἐν τῇ «Ἀσιατικῇ ἐφημερίδι» ὑπὸ τῶν Γαρσὲν Δεταssού, Μούγκ καὶ Σερβοννώ.

ΧΑΡΙΣ, ἡ προσωποποίησις τῆς χάριτος καὶ τῆς καλλονῆς, ἡ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις *Gracia*. Ὁ Ὅμηρος περιγράφει Χάριν τινὰ ὡς σύζυγον τοῦ Ἡφαίστου, ὁ δ' Ἡσίοδος ἀποκαλεῖ τὴν τοῦ Ἡφαίσσου ταύτην Χάριτα Ἀγλαΐαν καὶ νεωτέραν πασῶν τῶν Χαρίτων. Κατὰ τὴν Ὀδύσσειαν ὅμως σύζυγος τοῦ Ἡφαίστου ἦν ἡ Ἀφροδίτη, ἐξ οὗ εἰκάζεται ἡ ὕπαρξις εἰ μὴ ταὐτότητος τοὐλάχιστον στενῆς σχέσεως τῶν ἐπικρατουσῶν ἰδεῶν περὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Χάριτος. Ἡ ἰδέα προσωποποιημένης χάριτος καὶ καλλονῆς ἦν πολλαπλῆ, πρὸς ἔνδειξιν πιθανῶς τῶν διαφόρων τρόπων τῆς ἐκφράσεως τῆς καλλονῆς ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐν τῇ Ἰλιάδι ἡ Πασιθέα καλεῖται μία τῶν νεωτέρων Χαρίτων, προωρισμένη νὰ καταστῇ σύζυγος τοῦ Ὕπνου, τὸ δὲ πληθυντικὸν Χάριτες πολλάκις ἀπαντᾷ ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι. Κατὰ τὴν κοινοτέραν ἀφήγησιν αἱ Χάριτες ἦσαν θυγατέρες τοῦ Διός, εἴτε ἐκ τῆς Ἥρας, τῆς Εὐρυνόμης, τῆς Εὐνομίας, τῆς Εὐρυδομένης, τῆς Ἁρμονίας, εἴτε ἐκ τῆς Δήθης. Κατ' ἄλλους ἦσαν θυγατέρες τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκ τῆς Ἀφροδίτης ἢ Κορωνίδος. Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἀναφέρουσι μίαν μόνον Χάριτα ἢ ἄπειρον ἀριθμὸν πληθυντικῶς, ἐκ τοῦ χωρίου δέ, ἐν ᾧ ἡ Πασιθέα ἀπαντᾷ, προκύπτει σχεδὸν ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπεθύμει νὰ καταδείξῃ ὅτι ἐσκέπτετο περὶ μεγάλου ἀριθμοῦ Χαρίτων καὶ διαιρέσεως αὐτῶν εἰς τάξεις. Ὁ Ἡσίοδος καθαρῶς ἀναφέρει τρεῖς Χάριτας, τὴν Εὐφροσύνην, τὴν Ἀγλαΐαν καὶ τὴν Θάλειαν, ὁ ἀριθμὸς δ' οὗτος καὶ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐπεκράτησαν ἐν γένει μετὰ ταῦτα, μολονότι θέσεις τινὲς ἐν Ἑλλάδι ἐτήρησαν τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν ἀριθμόν. Οὕτως οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον δύο Χάριτας, τὴν Κλήταν καὶ τὴν Φαέννην, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὴν Αὐξὼ καὶ τὴν Ἡγεμόνην, λατρευομένας ἀρχῆθεν παρ' αὐτοῖς. Ὁ Ἑρμησιάναξ προσέθηκε τὴν Πειθὼ ὡς τρίτην. Ὁ Σώστρατος ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἀφροδίτη καὶ αἱ τρεῖς Χάριτες Πασιθέα, Καλὴ καὶ Εὐφροσύνη ἤριζον πρὸς ἀλλήλας περὶ κάλλους καὶ ὅτε ὁ Τειρεσίας ἔδωκε τὸ βραβεῖον εἰς τὴν Καλήν, μετεβλήθη ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης εἰς γραῖαν, ἀλλ' ἡ Καλὴ προσήνεγκεν αὐτῷ ὡραίαν κεφαλὴν μετὰ κόμης καὶ μετήγαγεν αὐτὸν εἰς Κρήτην. Τὸ ὄνομα καλὴ ἐν τῷ σχετικῷ χωρίῳ τοῦ Σωστράτου παρώρμησε κριτικούς τινας νὰ φρονήσωσιν ὅτι καὶ ὁ Ὅμηρος ἐπίσης ἀναφέρει τὰ ὀνόματα δύο Χαρίτων, τῆς Πασιθέας καὶ τῆς Καλῆς καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν τὸ κ α λ ὴ (Ἰλιαδ. ΙΗ' 393) ἔδει νὰ γράφηται διὰ κεφαλαιοῦ τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος.

Ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ φύσις τῶν Χαρίτων ἐπαρκῶς τεκμηριοῦνται ὑπὸ τῶν ὀνομάτων, ἅπερ φέρουσιν· ἐθεωροῦντο δὲ ὡς αἱ θεαί, αἵτινες παρεῖχον χαράν, οἷα παρ' ἑορταῖς, καὶ αἵτινες ἠδύναντο τὰς βιωτικὰς ἀπολαύσεις διὰ τῆς εὐγενείας καὶ χάριτος. Χάρις λοιπὸν καὶ καλλονὴ ἐν τῇ βιωτικῇ ἐπικοινωνίᾳ εἰς αὐτὰς ἀποδίδονται. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιγράφονται ὡς διατελοῦσαι ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἢ θεραπείᾳ ἄλλων θεοτήτων, καθόσον πραγματικὴ χαρὰ ὑφίσταται μόνον ἐν κύκλοις, ὅπου τὸ ἄτομον ἀπαρνεῖται ἑαυτὸ καὶ κύριον αὐτοῦ μέλημα καθίστησι

τὸ παρασχεῖν ἡδονὴν εἰς ἄλλους. Ὅσον ὀλιγωτέρας ἀξιώσεις κυριαρχίας ἔχει τὸ κάλλος, τόσον μεγαλειτέρα εἶναι ἡ νίκη αὐτοῦ καὶ ὅσον ὀλιγώτερον ἀπαιτεῖ σεβασμὸν πρὸς ἑαυτό, μετὰ τοσούτῳ μείζονος ἐλευθερίας ὁ σεβασμὸς οὗτος παρέχεται αὐτῷ. Τοιαῦται φαίνονται ὅτι εἶναι αἱ ἰδέαι, αἵτινες εἰσὶν ἐνσεσαρκωμέναι ἐν τῇ μορφῇ τῶν Χαρίτων. Αὗται παρέχουσι τὴν χάριν καὶ τὸ κάλλος αὐτῶν εἰς πᾶν ὅ,τι θέλγει καὶ ἀνυψοῖ τούς τε θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Αὕτη ἡ περὶ τῶν Χαρίτων ἰδέα ἦν πιθανῶς τὸ αἴτιον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἡ Χάρις ἐκλήθη σύζυγος τοῦ Ἡφαίστου, τοῦ θείου καλλιτέχνου. Τὰ τελειότερα τῶν καλλιτεχνημάτων καλοῦνται συνεπῶς ἔργα τῶν Χαρίτων, οἱ δὲ μέγιστοι καλλιτέχναι εἶναι οἱ εὐνοούμενοι αὐτῶν. Ἡ χάρις καὶ ἡ τρυφερότης, ἥνπερ παρέχουσιν εἰς τὰς συνήθεις τοῦ ἀνθρώπου τέρψεις, ἐκδηλοῦνται διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν μετριάσεως τῆς ἐξερεθιστικῆς ἐπιρροῆς τοῦ οἴνου καὶ διὰ τῆς ἰδιότητος αὐτῶν τοῦ συνοδεύειν τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸν Ἔρωτα. Βοηθοῦσι πρὸς τούτοις τῷ Ἑρμῇ καὶ τῇ Πειθοῖ εἰς τὸ νὰ παρέχωσι χάριτα εἰς τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὴν πειστικότητα, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ποφία ἀρύεται τὰ θέλγητρα αὐτῆς ἀπ' αὐτῶν. Ποίησις ὅμως εἶναι κυρίως ἡ τέχνη, ἥτις ἰδιαζόντως εὐνοεῖται ὑπ' αὐτῶν, ἐξ οὗ καὶ καλοῦνται αὗται ἐρασίμολποι ἢ φιλησίμολποι. Διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον εἰσὶ καὶ φίλαι τῶν Μουσῶν, μεθ' ὧν καὶ συζῶσιν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου. Οἱ ποιηταὶ ἐμπνέονται πράγματι ὑπὸ τῶν Μουσῶν, ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ᾀσμάτων αὐτῶν πρὸς διακόσμησιν τοῦ βίου καὶ αἱ ἑορταὶ τῶν θεῶν εἶναι ἔργα τῶν Χαρίτων. Νεώτεροι ρωμαῖοι συγγραφεῖς περιγράφουσι τὰς Χάριτας *(Gratiæ)* ὡς σύμβολα εὐμενείας καὶ καλοκαγαθίας, παρορμηθέντες εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς σημασίας τῆς λέξεως *gratia* ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ.

Ἡ λατρεία τῶν Χαρίτων ἐπιστεύετο ὅτι εἰσήχθη τὸ πρῶτον εἰς Βοιωτίαν ὑπὸ τοῦ Ἐτεόκλου ἢ τοῦ Ἐτεοκλέους, υἱοῦ τοῦ Κηφισσοῦ, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ ἐκείνου. Ἐν Ὀρχομενῷ καὶ ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ ἑορτή, τὰ **Χαρίσια** ἢ **Χαριτήσια**, ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν τῶν Χαρίτων. Ἐν Ὀρχομενῷ ἐλατρεύοντο ἐξ ἀρχαίας ἐποχῆς ἐν εἴδει ἀμόρφων λίθων, οἵτινες ἐπιστεύετο ὅτι ἔπεσον ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐτεοκλέους. Ἀγάλματα αὐτῶν ἀναφέρονται ἐν διαφόροις μέρεσι τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐν Σπάρτῃ ἐν τῇ ἀπὸ Σπάρτης εἰς Ἀμύκλας ὁδῷ, ἐν Κρήτῃ, ἐν Ἀθήναις, Ἤλιδι, Ἑρμιόνῃ καὶ λοιπαῖς πόλεσι. Παριστάνονται συνήθως ὡς αἱ συνοδοὶ ἄλλων θεῶν, ὡς τῆς Ἥρας, τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Ἔρωτος, τοῦ Διονύσου, τῆς Ἀφροδίτης, τῶν Ὡρῶν καὶ τῶν Μουσῶν. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἀγάλμασι τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Δήλῳ καὶ ἐν Δελφοῖς ὁ θεὸς ἔφερε τὰς Χάριτας ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐποχῇ αἱ Χάριτες παρίσταντο ἐνδεδυμέναι, βραδύτερον ὅμως παριστάνοντο ὅλως γυμναί, μολονότι καὶ αὐτὸς ὁ Παυσανίας ἠγνόει τίς εἰσήγαγε τὴν συνήθειαν τοῦ παριστάνειν αὐτὰς γυμνάς. Εἰσέτι σώζονται πρότυπα παραστάσεων τῶν Χαρίτων ἐνδεδυμένων τε καὶ γυμνῶν. Ὁ χαρακτὴρ αὐτῶν εἶναι ὁ τῶν ἀγνῶν παρθένων, ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ βίου διατελουσῶν, καὶ συνήθως παριστάνονται ἐναγκαλιζόμεναι ἀλλήλας. Αἱ ἰδιότητες αὐτῶν ποικίλλουσιν ἀναλόγως τῶν θεῶν, ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν ὁποίων διατελοῦσιν· ὡς συνοδοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος φέρουσι συνήθως μουσικὰ ὄργανα καὶ ὡς συνοδοὶ τῆς Ἀφροδίτης φέρουσι μύρτον, ῥόδα ἢ κύβους, τὸ προσφιλὲς τοῖς νέοις παίγνιον.

ΧΑΡΙΣΙΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τὰ ἑξῆς ἓξ πρόσωπα ἀναφέρονται:

1. **Χαρίσιος**, υἱὸς τοῦ Αυκάονος, εἰς ὃν ἡ παράδοσις ἀνάγει τὴν ἵδρυσιν τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ Χαρισιῶν.

2. **Χαρίσιος**, Ἕλλην ῥήτωρ καὶ σύγχρονος τοῦ Δημοσθένους. Ἔγραψε ῥητορικοὺς λόγους δι' ἄλλους κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ὕφους τοῦ Λυσίου. Ὁ Ἡγησίας πάλιν ἐμιμήθη αὐτόν. Οἱ ῥητορικοὶ αὐτοῦ λόγοι, σωζόμενοι ἐπὶ τοῦ Κιντιλιανοῦ καὶ τοῦ Ρουτιλίου Λούπου, ἱκανὴν θὰ εἶχον ἀξίαν, καθόσον τινὲς ἀπεδίδοντο εἰς τὸν Μένανδρον. Ὁ Ρουτίλιος Λοῦπος παρέθηκε δύο τούτων ἀποσπάσματα.

3. **Χαρίσιος**, πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Φιλαδελφέων κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συγκροτηθείσης γενικῆς συνόδου τῷ 431 μ. Χ. ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Ἰάκωβος, πρεσβύτεροι τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὀπαδοὶ τῶν Νεστοριανῶν, ἦλθον εἰς Φιλαδέλφειαν μετὰ συνταχτικῶν ἐκ μέρους τοῦ Ἀναστασίου καὶ τοῦ Φωτίου καὶ ὑπούλως κατέπεισαν πολλοὺς κληρικοὺς

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

καὶ λαϊκούς, οἵτινες ἀπεκήρυξαν τὰς πλάνας τῶν Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν, νὰ ὑπογράψωσιν ὁμολογίαν πίστεως, φέρουσαν ἴχνη τῶν πλανῶν τῶν Νεστοριανῶν. Ἀλλ' ὁ Χαρίσιος τολμηρῶς ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτῶν, τούτου δὲ ἕνεκα προέγραψαν οὗτοι αὐτὸν ὡς αἱρετικὸν ἐκ τῆς τῶν πιστῶν κοινότητος. Ὅτε ἡ σύνοδος συνῆλθεν ἐν Ἐφέσῳ, ὁ Χαρίσιος κατηγόρησε πρὸ τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν πατέρων τὸν Ἀναστάσιον, τὸν Φώτιον, τὸν Ἰάκωβον, ὑποβάλλων κατ' αὐτῶν τὴν ὁμολογίαν, ἣν ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἐξαπατηθέντας Φιλαδελφεῖς, καὶ τόμον κατηγορίας. Ἐπαρουσίασε δὲ συνάμα καὶ βραχεῖαν ὁμολογίαν τῆς ἰδίας αὐτοῦ πίστεως, ἐν ἁρμονίᾳ διατελοῦσαν πρὸς τὴν ἐν Νικαίᾳ καθορισθεῖσαν, οὕτως ὥστε ν' ἀπαλλαγῇ πάσης περὶ αἱρετικῶν αὐτοῦ φρονημάτων ὑπονοίας. Ἄγνωστος ἡ ἐποχὴ τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἐμφανίζεται δὲ μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον τῷ 431 μ. Χ. Ὁ τόμος κατηγορίας, ὃν ὑπέβαλεν εἰς τὴν σύνοδον, ἡ περὶ τῆς πίστεως ὁμολογία αὐτοῦ, ἀντίγραφον τῆς ἐκθέσεως τῆς πίστεως, ὃν τρόπον παρεφθάρη ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου καὶ τοῦ Φωτίου, αἱ ὑπογραφαὶ τῶν παραπλανηθέντων καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς συνόδου εὑρηνται ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ ἐν τοῖς *Sacrosancta Concilia*, (ἔκδοσις Λάβ καὶ Κοσάρ, Παρίσιοι, 1671).

4. Χαρίσιος (Αὐρήλιος, Ἀρκάδιος). ρωμαῖος νομομαθής, εἷς τῶν τελευταίων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὰ ἔργα τῶν ὁποίων μνημονεύονται ἐν τῇ Πανδέκτῃ. Ὁ Ἐρέννιος Μοδεστῖνος, ὅστις ἔζη ἐπὶ Γορδιανοῦ τοῦ Γ', θεωρεῖται συνήθως ὁ τελευταῖος νομομαθὴς τῆς κλασικῆς περιόδου τῆς ρωμαϊκῆς δικονομίας, οἱ μόνοι δὲ μετὰ βεβαιότητος δυνάμενοι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μεταγενέστεροι τοῦ Μοδεστίνου, εἶναι ὁ Χαρίσιος καὶ ὁ Ἑρμογενιανός. Τούτων τῶν δύο προγενέστερος φαίνεται ὁ Χαρίσιος, ὅστις καὶ μετ' ἐπαίνων ποιεῖται μνείαν τοῦ Μοδεστίνου καὶ ὅστις ἤκμασε πιθανῶς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας κατήργησε τὰς ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν πραιτωριανῶν ἐπάρχων ἐφέσεις (331 μ. Χ.). Ἐν τῇ Πανδέκτῃ ἀναφέρεται ὁ Χαρίσιος ἐνίοτε ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀρκάδιος ὁ καὶ Χαρίσιος», παρ' ἄλλοις δὲ ἀναφέρεται διὰ τοῦ ὀνόματος Αὐρήλιος μόνον. Τὸ ὄνομα Χαρίσιος δὲν ἦτο ἀσύνηθες ἐπὶ τῆς παρακμῆς τοῦ κράτους, ἐπὶ δὲ τῶν νομισμάτων ἐγράφετο συνήθως ὑπὸ τὴν μορφὴν *Carisius*, ὡσεὶ ἐτυμολογικῶς ἐκ τοῦ *carus* μᾶλλον ἢ τοῦ χάρις παρήγετο. Ὁ Χαρίσιος οὗτος εἶναι διάφορος τοῦ Χρησίμου, ὡς καὶ τοῦ Καρισίου, ἐπάρχου τῆς Συρίας. Ἐν τῇ Πανδέκτῃ μνημονεύονται τρία ἔργα τοῦ Χαρισίου· καὶ τέσσαρα μὲν μέρη ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ *Liber singularis de Testibus*, ἓν ἐλήφθη ἐκ τοῦ *Liber singularis de Muneribus avilibus* καὶ ἓν ἐκ τοῦ *Liber singularis de Officio Praefecti praetorio*. Ἄγνωστον ἐὰν ἦτο χριστιανὸς ἢ ἐθνικός, διότι ἐλλείπουσιν ἐπαρκεῖς μαρτυρίαι. Ἡ τε ὕλη καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Χαρισίου ἐν τῇ Πανδέκτῃ παρατιθεμένων τεκμηριοῦσι τὴν παρακμὴν τῆς τε δικονομίας καὶ τῆς καθαρευούσης λατινικῆς. Ἡ ὕλη προδίδει ὅτι ἦν ἁπλοῦς συναρμολογητής, ἡ δὲ γλῶσσα παραμορφοῦται ὑπὸ βαρβαρισμῶν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι, *participales*, *regimentum*, *incunctabile*, *munus camelasiae*.

5. Χαρίσιος (Φλάβιος Σωσίπατρος), λατῖνος γραμματικός, συγγραφεὺς πραγματείας ἐν 5 βιβλίοις, καταρτισθείσης διὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τιτλοφορουμένης *Institutiones Grammaticae*, περισωθείσης δὲ ἀτελοῦς, ἅτε ἐλλειπόντων ἐκανῶν ἐκ τοῦ πρώτου καὶ πέμπτου βιβλίου. Ἀποτελεῖ δὲ ἁπλῆν συναρμολογίαν ἐξ ἔργων προγενεστέρων συγγραφέων περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ὡς τοῦ Χλαβίου Καπέρου, Βελίου Λόγγου, Τερεντίου Σκαύρου καὶ λοιπῶν. Ἐκ τοῦ Κομμινιανοῦ μάλιστα καὶ τοῦ Ἰουλίου Ρωμανοῦ ὁλόκληρα παρατίθησι κεφάλαια καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἰδιαζόντως πολύτιμον ἕνεκα τῶν προφανῶς μετὰ μεγάλης ἀκριβείας παρατιθεμένων ὁλοκλήρων μερῶν ἀπολεσθέντων ἔργων. Πολλὰ χωρία τῆς «Γραμματικῆς Τέχνης» *(Ars Grammatica)* τοῦ Διομήδους στενώτατα ἀνταποκρίνονται πρὸς χωρία τοῦ ἔργου τοῦ Χαρισίου. Ὁ Χαρίσιος ἤκμασε προφανῶς κατά τινα περίοδον μεταξὺ τῶν μέσων τοῦ Δ' καὶ τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰῶνος, πιθανῶς δὲ τῷ 400 μ. Χ. Αὐτὸς οὗτος ἀναφέρει ὅτι ἐκ Καμπανίας κατήγετο, ἦν χριστιανός, γραμματικὸς τὸ ἐπάγγελμα καὶ ἐν Ρώμῃ ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ.

6. Χαρίσιος ἱερεὺς ἐκ Κοζάνης, σπουδάσας παρὰ Ἰωάννῃ Κωφῷ τῷ ἐκ Τουρνά-

βου διατελέσας δὲ διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς ἐν Πέστῃ (1790) καὶ εἶτα ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα ἐγένετο ἱερεύς. Ἔγραψε: «Περὶ ἐπανορθώσεως τῶν κατὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς συμβαινόντων».

ΧΑΡΙΤ, υἱὸς τοῦ Χιλλιτζέ, ἄραψ ποιητὴς πρὸ τοῦ Μαχομέτ, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Μπένου—Μπάκρ, συγγραφεὺς τῶν «Μοαλλακᾶ». Ἔζη ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἄμρ, υἱοῦ τοῦ Χίνδ (562—564). Συνηρμολόμησε τὸ ποίημα αὐτοῦ ἔν τινι ἔριδι τῆς φυλῆς αὐτοῦ μετὰ τῆς τοῦ Ταχλίμπ. Ἐδημοσιεύθη ἀγγλιστὶ καὶ ἀραβιστὶ ἐν Λονδίνῳ τῷ 1782 καὶ ἐν Γοττίγκῃ τῷ 1808.

ΧΑΡΙΤΩΝ. Οἱ ἑξῆς δύο Χαρίτωνες ἀναφέρονται.

1. Χαρίτων ὁ ἐξ Ἀφροδισιάδος, πόλεως τῆς Καρίας εἶναι ὄνομα, δι' οὗ καλεῖ ἑαυτὸν εἷς τῶν ἑλλήνων ἐρωτικῶν πεζογράφων. Παρίστησι δ' ἑαυτὸν ὡς γραμματέα (ὑπογραφέα) τοῦ ῥήτορος Ἀθηναγόρα, τοῦ συρακουσίου προφανῶς, ὃν ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης, ὡς πολιτικὸν ἀντίπαλον τοῦ Ἑρμοκράτους. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἑρμοκράτους εἶναι ἡ ἡρωὶς τοῦ ἔργου τοῦ Χαρίτωνος, μυθιστορήματος, ἐν 8 βιβλίοις ὑπὸ τὸν τίτλον: «Χαρίτωνος Ἀφροδισιέως τῶν περὶ Χαιρέαν καὶ Καλλιρρόην ἐρωτικῶν διηγημάτων λόγοι η'». Τὸ ἔργον ἄρχεται διὰ τοῦ γάμου τῆς ἡρωΐδος, ὃν ἐπακολουθεῖ ἐν βραχεῖ ἡ ταφὴ αὐτῆς. Ἀλλ' ἀναβιοῦσα ἐν τῷ τάφῳ, ἀτίγεται ὑπὸ λῃστῶν καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἀποδίδεται τῷ Χαιρέᾳ. Τὰ ἐπεισόδια εἶναι φυσικὰ καὶ τερπνά, τὸ δὲ ὕφος ἁπλοῦν, ἀλλὰ τὸ ἔργον, ὡς ὅλον, θεωρεῖται κατώτερον τῶν τοῦ Ἀχιλλέως, Τατίου, Ἡλιοδώρου, Λόγγου καὶ Ξενοφῶντος τοῦ Ἐφεσίου. Οὐδὲν γινώσκεται περὶ τοῦ βίου ἢ τῆς ἐποχῆς τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' οἱ κριτικοὶ τάσσουσιν αὐτὸν διαφόρως μεταξὺ τοῦ Ε' καὶ τοῦ Θ' αἰῶνος μ. Χ. Κατὰ τὴν γενικὴν γνώμην ἦν οὗτος ὁ ἔσχατος τῶν ἐρωτικῶν πεζογράφων, ἐξαιρέσει ἴσως Ξενοφῶντος τοῦ Ἐφεσίου. Τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐξεδόθη ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῷ 1750, (Λειψίᾳ τῷ 1781 καὶ Βενετίᾳ τῷ 1812). Μετεφράσθη δὲ καὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

2. Χαρίτων, ὀφθαλμολόγος, ἀκμάσας τὸν Α' αἰῶνα μ. Χ. ἢ καὶ πρὸ αὐτοῦ, καθόσον ὁ Γαληνὸς καὶ ὁ Ἀέτιος ἀναφέρουσι μίαν τῶν ἰατρικῶν αὐτοῦ συνταγῶν. Ἀναφέρεται πρὸς τούτοις καὶ ἐν ἀρχαίᾳ λατινικῇ ἐπιγραφῇ.

ΧΑΡΚΟΒΟΝ, πόλις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας (Μικρὰ Ρωσία), πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου διαμερίσματος, ἐπὶ τοῦ Λουπὰν καὶ τοῦ Χάρκοβα, ἀπέχουσα 1,405 χιλιάμετρα ΝΝΑ τῆς Πετρουπόλεως καὶ 710 ΝΝΔ τῆς Μόσχας, ὑπὸ τὴν 49° 59′ 27″ Β πλάτους καὶ 33° 53′ Α μήκ. Κάτ. 171,416 (τῷ 1885) Σιδηρόδρομος διὰ τὴν Ὀδησσόν. Ἐπισκοπή, δικαστήρια, πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1804, βιβλιοθήκη, βοτανικὸς κῆπος, μουσεῖα φυσικῆς, μεταλλουργίας καὶ μεταλλίων, κτηνιατρικὴ σχολή. Διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον, τέσσαρες σπουδαῖαι ἀγοραὶ κατ' ἔτος, μάλιστα διὰ τὸ ἐμπόριον μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ ἵππων. Χυτήρια κηροῦ, καπνεργοστάσια. Ἐργοστάσια πίλων, ταπήτων, δερμάτων κλπ.—Τὸ Χάρκοβον ἱδρύθη τῷ 1650 ἐπὶ τοῦ τσάρου Ἀλεξίου ὑπὸ τοῦ Χμελνίκκη, Χατμάνου τῶν Κοζάκων.—Τὸ κυβερνεῖον τοῦ Χαρκόβου μεταξὺ τῶν τῆς Κούρσκης πρὸς Α, τῆς Πολτάβας πρὸς Δ, τῆς Ἱεροκατερινοσλάβης πρὸς Ν καὶ τοῦ Βορονέζου πρὸς Α ἔχει ἐπιφάνειαν 54,495 τετραγ. χιλιαμέτρων, μῆκος 380 χιλιαμέτρ. καὶ πλάτος 110 καὶ 2,343,800 κατοίκους. Περιλαμβάνει τὴν χώραν, τὴν καλουμένην *Slobodes de l' Ukraine*. Ἔδαφος ὁμαλόν, ὀλίγον δασῶδες, ἐν γένει δὲ γόνιμον. Συγκομιδὴ οἴνου, σπουδαία κτηνοτροφία, καλλιέργια τῆς μεταξοσκωληκοτροφίας.

ΧΑΡΛ (Θεόφιλος-Χριστοφόρος Harles), γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Κουλμπάχ τῷ 1738 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1815. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἀσιατικῆς φιλολογίας ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Κοβούργου τῷ 1765, διευθυντής, βιβλιοθηκάριος καὶ καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς καὶ τῆς ποιήσεως ἐν τῷ ἱεροσπουδαστηρίῳ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρλάγκης (1770). Ἐδημοσίευσε: «Βίους τῶν φιλολόγων», λατινιστὶ (Βρέμη, δευτέρα ἔκδοσις, 1770—72), — *Opuscula varii argumenti* (Χάλλη, 1773), ἐκδόσεις τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος, τοῦ Κολούθου, τοῦ Κικέρωνος, τοῦ Θεοκρίτου, τοῦ Μόσχου, τοῦ Βίωνος κλπ. τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Φαβρικίου» (Ἀμβοῦργον 1790—1812).

ΧΑΡΛΕΜ ἢ ΧΑΑΡΛΕΜ (Harlem ἢ Haarlem), πόλις ὀχυρὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλ-

Δημοσία Βιβλιοθήκη

λανδίας, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τῆς βορείου Ὁλλανδίας ἐπὶ τοῦ Σπαάρνου, ἀπέχουσα 6 χιλιάμ. τῆς Βορείου θαλάσσης, 7 χιλιάμ. πρὸς Β τῆς ἀρχαίας ὁμωνύμου λίμνης καὶ 17 χιλιάμ. πρὸς Δ τοῦ Ἀμστελοδάμου, μεθ' οὗ συγκοινωνεῖ ἀπὸ τοῦ 1839 διὰ σιδηροδρόμου. Κάτ. 34,800. Καθολικὴ ἐπισκοπή, δικαστήρια, κολλέγιον, πλουσία βιβλιοθήκη, βοτανικὸς κῆπος, ἀστεροσκοπεῖον, ἀκαδημία τῆς ζωγραφικῆς, τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἀνατομικὸν μουσεῖον, σύλλογος ἐπιστημῶν, ὁ λεγόμενος *Teylérienne*, γεωργικὴ ἑταιρεία. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς εἶναι εὐρεῖαι, περιβάλλονται διὰ δένδρων καὶ διασχίζονται διὰ διωρύγων. Ὡραῖον δημαρχεῖον, ἄλλοτε ἐνδιαίτημα τῶν κομήτων τῆς Ὁλλανδίας, μέγαρον τῶν πριγκήπων, ἀρχαῖον μέγαρον τῶν γενικῶν Συμβουλίων μετὰ πινακοθήκης, μουσείου ἀρχαιοτήτων καὶ μεταλλίων, διάσημος μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγ. Βαβών, ἔνθα ὑπάρχει μουσικὸν ὄργανον μετὰ 60 κανόνων καὶ 8,000 σωλήνων. Βιομηχανία καὶ ἐμπόριον ζωηρά, χυτήρια χαρακτήρων, λευκαντήρια ὑφασμάτων καὶ νημάτων, μεταξωτὰ ὑφάσματα, ταινίαι, βαφοποιεῖα, ἁμαξοπηγεῖα, ἐργοστάσια ὀργάνων τῆς φυσικῆς. Καλλιέργια σπουδαία, καίπερ παρακμάσασα, λειρίων καὶ ὑακίνθων. Πατρὶς τοῦ Λαυρεντίου Κόστερ, ᾧ ἀδίκως ἀπέδοσαν τὴν ἐφεύρεσιν τῆς τυπογραφίας καὶ οὗτινος ὑπάρχει ἀνδριὰς ἐν τῇ κυριωτέρᾳ πλατείᾳ· προσέτι εἶναι πατρὶς πολλῶν γεωγράφων καὶ σοφῶν. Ὁ μᾶλλον ἀγαπητὸς τοῖς κατοίκοις περίπατος εἶναι ὁ τοῦ *Harlem-merhout* (δάσος τῆς πόλεως), ὅπου ὑπάρχει τὸ μεγαλοπρεπὲς βασιλικὸν μέγαρον *Welgelegen*.—Ἀρχαία πόλις, πολλάκις πυρποληθεῖσα τῷ 1347, 1355 καὶ 1587, κυριευθεῖσα δὲ τῷ 1573 ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Ἄλβης.

ΧΑΡΛΕΜ (Harlem), λίμνη ἢ θάλασσα, ἐν τῇ βορείῳ Ὁλλανδίᾳ, μεταξὺ τῆς Χάρλεμ, Λουγδούνου καὶ Ἀμστελοδάμου, ἔχουσα μῆκος 20 χιλιαμ. καὶ πλάτος 10, σκγκοινωνοῦσα δὲ μετὰ τοῦ κόλπου τοῦ Ἴου καὶ σχηματισθεῖσα ἔκτινος εἰσβολῆς τῆς θαλάσσης τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἐπεχείρησαν τῷ 1840 νὰ ἀποξηράνωσιν αὐτήν, τῶν ἐργασιῶν δὲ ληξασῶν τῷ 1855, παρεχωρήθησαν εἰς τὴν γεωργίαν 18,500 ἑκταρ. λαμπρᾶς γῆς. Ἐν αὐτῇ ἵδρυσαν τὴν κωμόπολιν *Harleme-meer*, ἔχουσαν 6,000 κατοίκων.

ΧΑΡΛΕΪ (Ροβέρτος Harley), κόμης τῆς Ὀξφόρδης, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1661 καὶ ἀποθ. τῷ 1724. Τῷ 1690 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, ἔνθα ἐξεπλήρωσε τὰ καθήκοντα ρήτορος *(speaker)* ἀπὸ τοῦ 1701—1704, ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς τῆς μερίδος τῶν συντηρητικῶν, ὑφυπουργὸς ἀπὸ τοῦ 1704 μέχρι τοῦ 1708, συνέθετο τὴν συνθήκην τῆς ἑνώσεως Σκωτίας καὶ Ἀγγλίας, διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν τῷ 1710, γερουσιαστὴς τῷ 1711, πρωθυπουργὸς καὶ μέγας θησαυροφύλαξ τῷ 1712, ὅτε καὶ κατήρτισε τὰ βασιλικὰ λαχεῖα πρὸς πλήρωσιν τοῦ θησαυροφυλακίου τῆς βασιλίσσης Ἄννης. Τῷ 1713 μετέσχε τῶν διαπραγματεύσεων τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης, ἀνέλαβεν ἀνατρέψῃ τὸν Μπόλιμπροκ, ὑπέκυψεν ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ ἐπαύθη τῷ 1714. Ἐπὶ Γεωργίου τοῦ Α' οἱ φιλελεύθεροι κατηγόρησαν αὐτοῦ προδοσίαν, διῆλθε δὲ δύο ἔτη ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Λονδίνου καὶ ἐπὶ τέλους ἀνεκηρύχθη ἐπισήμως ἀθῷος. Ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ, ἀγορασθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ βρετανικοῦ μουσείου ὑπὸ τὸ ὄνομα Χαρλεϊκὴ συλλογή.

ΧΑΡΛΙΓΚΕΝ (Harlingen), ὀχυρὰ πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας (Φρίζη), ἀπέχ. 26 χιλιάμετρα πρὸς Δ τοῦ Λεουμβάρδεν ἐπὶ τοῦ Ζουϋδερτζέ. Κάτ. 11,100. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει τὸ ἀρχαῖον ναυαρχεῖον, τὰ νεώρια, οἱ ὑδροφράκται. Ναυτικὴ σχολή. Ἐμπόριον ἀκμαιότατον μετὰ τῶν βορείων χωρῶν. Ἐργοστάσια πανίων ἱστίων, σχοινίων, ναυπηγησίμου ξυλείας, σιδηρουργεῖα ἀγκυρῶν.

ΧΑΡΜΑΔΑΣ, φιλόσοφος. Ἴδε ΧΑΡΜΙΔΗΣ (ἀρ. 2).

ΧΑΡΜΕΡΣΜΠΑΧ (Harmersbach), πόλις τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης, ἀπέχ. 17 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Ὀφφεμβούργης. Κάτοικοι 3,600. Κοπτήρια σανίδων, σιδηρουργεῖα.

ΧΑΡΜΙΔΗΣ. Τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο :

1. Χαρμίδης, Ἀθηναῖος, υἱὸς τοῦ Γλαύκωνος, ἐξάδελφος δὲ τοῦ Κριτίου καὶ θεῖος ἐκ μητρὸς τοῦ Πλάτωνος, ὅστις εἰσάγει αὐτὸν ἐν τῷ διαλόγῳ, ὅστις φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς ὕστατος ἀνὴρ ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἐν τῷ αὐτῷ διαλόγῳ παρίσταται ὡς λίαν ἀξιέραστος νεανίας ἐκτά-

κτου καλλονῆς, ἀναφαίνεται δὲ ἐκ νέου παρὰ τῷ «Προταγόρᾳ» ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Καλλίου, υἱοῦ τοῦ Ἱππονίκου. Ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος μανθάνομεν ὅτι ἦτο λίαν εὐνοούμενος τοῦ Σωκράτους, μολονότι ἡ ὑπερβολικὴ αὐτοῦ δυσπιτία ἐστέρησε τὴν χώραν αὐτοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς ἠδύνατο νὰ παράσχῃ αὐτῇ ὡς πολιτευτής. Τῷ 404 π. Χ. ἦν εἷς τῶν δέκα, οἵτινες διωρίσθησαν ὑπεράνω τῶν τριάκοντα τυράννων εἰς τὴν ἰδιαιτέραν διοίκησιν τοῦ Πειραιῶς· ἐφονεύθη δὲ μαχόμενος ἐναντίον τοῦ Θρασυβούλου ἐν τῇ μάχῃ τῆς Μουνυχίας κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

2. Χαρμίδης, ὁ καὶ Χαρμάδας ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος καλούμενος, μαθητὴς Κλειτομάχου τοῦ Καρχηδονίου, φίλος δὲ καὶ ἑταῖρος (ἅτε καὶ συμμαθητὴς) Φίλωνος τοῦ Λαρισσαίου, μεθ' οὗ λέγεται ὑπό τινων ὅτι ὑπῆρξε καὶ ἱδρυτὴς τετάρτης Ἀκαδημίας. Ἦκμασε δὲ περὶ τὸ τέλος τοῦ Α′ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β′ αἰῶνος π. Χ. Ὁ Κικέρων, γράφων τῷ 450. π. Χ., ποιεῖται περὶ αὐτοῦ λόγον ὡς νεωστὶ θανόντος. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης πληροφορούμεθα ὅτι ἦν ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν εὐγλωττίαν αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν εὐρύτητα καὶ κρατητικότητα τῆς μνήμης αὐτοῦ. Αἱ φιλοσοφικαὶ αὐτοῦ γνῶμαι συνεταυτίζοντο πάντως μετὰ τῶν τοῦ Φίλωνος.

ΧΑΡΜΙΝΟΣ. Οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενοι εἰσὶν οἱ ἑξῆς δύο:

1. Χαρμῖνος, ἀθηναῖος στρατηγός, ἀναφερόμενος τὸ πρῶτον παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ, ὡς προερχόμενος ἐκ Σάμου τῷ 412 π. Χ. Ἡ Σάμος διετέλει τότε τὸ κέντρον, ἐν ᾧ εὑρίσκετο ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος καὶ ἡ αὐτόθι δύναμις ἀνήρχετο ἄνω τῶν 100 σκαφῶν, ἐξ ὧν τὰ 30 εἶχον ἀποσπασθῇ πρὸς πολιορκίαν τῆς Χίου, ἐνῷ τὰ λοιπὰ (μεθ' ὧν καὶ ὁ Χαρμῖνος) παρέμειναν εἰς φρούρησιν τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου, ὅστις εὑρίσκετο ὑπὸ τὸν ναύαρχον Ἀστύοχον ἐν Μιλήτῳ. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ἀπῆλθε μετὰ 20 σκαφῶν εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Λυκίας πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου, φέροντος τοὺς ἀντιπροσώπους, οἵτινες θὰ ἐζήταζον τὰ παράπονα, ἅτινα θὰ ἐγένοντο ἐναντίον τοῦ Ἀστυόχου. Κατὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην συνηντήθη μετὰ τοῦ Ἀστυόχου. Ὁ Χαρμῖνος ἐνικήθη καὶ ἀπώλεσεν ἓξ σκάφη, ἀλλ' ἔφυγε μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς Ἁλικαρνασσόν. Εἶτα ἀνευρίσκομεν αὐτὸν βοηθοῦντα τὴν ὁλιγαρχικὴν μερίδα ἐν Σάμῳ πρὸς ἀνεπιτυχῆ ἀπόπειραν στάσεως.

2. Χαρμῖνος, Λακεδαιμόνιος, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ σπαρτιάτου ἐν Ἀσίᾳ ἁρμοστοῦ Θίβρωνος πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸν Κῦρον Ἕλληνας, ἐν Σηλυβρίᾳ τότε εὑρισκομένους καὶ ἐν τῇ τοῦ Σεύθου διατελοῦντας ὑπηρεσίᾳ, ἵνα καταπείσῃ αὐτοὺς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Λακεδαιμονίων ἐναντίον τῆς Περσίας τῷ 399 π. Χ. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑπερήσπισε τὸν Ξενοφῶντα ἐκ τῆς ὑπό τινων τῶν ἀνωτέρω Ἑλλήνων γενομένης κατηγορίας ἐναντίον αὐτοῦ, ὡς συμφωνήσαντος ὄθεν προδοτικῶς μετὰ τοῦ Σεύθου νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς Ἕλληνας τούτους ἐν τῇ πληρωμῇ τῶν μισθῶν αὐτῶν, ἐβοήθησε δ' αὐτοὺς προσέτι εἰς τὸ νὰ λάβωσι πᾶν ὅ,τι ὤφειλεν αὐτοῖς ὁ θρᾴξ ἡγεμών. Μέγα μέρος τῶν ὀφειλομένων τούτων συνίστατο εἰς ποίμνια καὶ δούλους, ἡ δὲ πώλησις αὐτῶν καὶ ἡ διανομὴ τοῦ προϊόντος ἀνετέθη τῇ αἰτήσει τοῦ Ξενοφῶντος εἰς τὸν Χαρμῖνον καὶ τὸν συνάδελφον αὐτοῦ Πολύνικον.

ΧΑΡΜΙΣ, ἰατρὸς τῆς Μασσαλίας, μεταβὰς εἰς Ρώμην ἐπὶ τοῦ Νέρωνος (54 – 68 μ. Χ.), ὅπου προσεκτήσατο μεγάλην φήμην καὶ πολὺν πλοῦτον διὰ τῆς ἀνασυστάσεως τῶν ψυχρῶν λουτρῶν. Λέγεται ὅτι ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου ἀσθενοῦς ἔλαβε 200,000 σεστερτίων, ἤτοι περὶ τὰς 1,563 λίρ. στερλίνας. Οὗτος ἦν καὶ ἐφευρέτης ἀντιδότου, μνείαν τοῦ ὁποίου ποιεῖται καὶ ὁ Γαληνός.

ΧΑΡΟΙΑΔΗΣ, ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου Χαριάδης καλούμενος. Ἦν μετὰ τοῦ Λάχητος ἀρχηγὸς τῆς πρώτης ἐκστρατείας τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῆς Σικελίας (427 π. Χ.) καὶ ἐφονεύθη ἀμέσως μετὰ ταῦτα.

ΧΑΡΟΛΔΟΣ ὁ Α′ (Harold I ὁ ἐπιλεγόμενος Λαγώπους). Διεδέξατο τῷ 1036 τὸν πατέρα αὐτοῦ Κανοῦτον τὸν Μέγαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας, ἐξεθρονίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Χάρδου-Κανούτου, ὃν ὑπεστήριζεν ὁ κόμης Γοδουΐνος. Ἀπέθανε τῷ 1039.

ΧΑΡΟΛΔΟΣ ὁ Β′ (Harold II), υἱὸς τοῦ κόμητος Γοδουίνου καὶ ἀδελφὸς τῆς Ἐδίθ, συζύγου Ἐδουάρδου τοῦ Ὁμολογητοῦ. Οὗτος, ναυαγήσας ἐν τῇ κομητείᾳ τῆς Πονθιέ, παρεδόθη Γουλιέλμῳ τῷ Νόθῳ, δουκὶ τῆς Νορμανδίας, ὅστις δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν ν' ἀναχωρήσῃ, ἀφοῦ προηγουμένως ἔδωκεν αὐτῷ καὶ

πολλὰ δῶρα, εἰμὴ ὅτε ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ καὶ ὤμοσεν ὅτι θὰ βοηθήσῃ αὐτῷ ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ στέμματος τῆς Ἀγγλίας σχεδίῳ αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ὁ Χαρόλδος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐδουάρδου (1066), ἐνίκησεν ἐν Σταμφόρδῃ Βρίδγῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Τόστιγ, ὃν ὑπεστήριζεν ὁ Χαράλδος, ἀλλ' ἠττήθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου ἐν Χάστιγ.

ΧΑΡΟΜΤΖΕΧ (Haromszech), διαμέρισμα τῆς Τρανσυλβανίας, κείμενον ΝΑ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Τζεκλέρ, γειτνιάζον πρὸς τὴν Βλαγίαν μὲν πρὸς Ν, τὴν Μολδαυίαν δὲ πρὸς Α. Ἔδαφος ὀρεινότατον. Ἐπιφάν. 2,990 τετραγ. χιλιάμ. καὶ 110,100 κάτοικοι.

ΧΑΡΟΥΙΤΣ (Harwich), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας (Ἔσεξ), ἀπέχουσα 15 χιλιάμετρα ΝΑ τοῦ Ὕψουιτς. Εὐρὺς λιμὴν ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ. Κάτ. 6,100. Τὸ φρούριον Λάνδκαρτ προστατεύει αὐτήν. Θαλάσσια λουτρὰ λίαν συχναζόμενα, βασιλικὰ ναυπηγεῖα καὶ ὄργανα ἁλιείας.

ΧΑΡΟΥΤΣ, σειρὰ ὀρέων τῆς ἐπαρχίας τῆς Τριπόλεως, οὖσα διακλάδωσις τοῦ Ἄτλαντος καὶ διαιρουμένη εἰς δύο βραχίονας, τὸν Χαρούτς-ἐλ-Ἀμπιαδ (λευκὸς) ΝΔ καὶ τὸν Χαρούτς-ἐλ-Ἀσουαδ (μέλας) πρὸς Α. Πιθανῶς ὁ Ater (μέλας) τῶν Ρωμαίων.

ΧΑΡΟΨ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς πέντε πρόσωπα:

1 Χ ά ρ ο ψ, ὁ χαροπὸν ἔχων τὸ πρόσωπον, ἐπώνυμον τοῦ Ἡρακλέους, ὑφ' ὃ εἶχε καὶ ἄγαλμα παρὰ τὸ ὄρος Λαφύστιον, ἐν τῷ θέσει ὅπου ἐπιστεύετο ὅτι προσήγαγεν ἐκ τοῦ Ἅδου τὸν Κέρβερον.

2. Χ ά ρ ο ψ, ἀρχηγὸς τῶν Ἠπειρωτῶν, οἵτινες συνετάχθησαν τοῖς Ρωμαίοις ἐν τῷ πρὸς Φίλιππον τὸν Ε' πολέμῳ αὐτῶν. Ἀποστείλαντες ποιμένα νὰ ὁδηγήσῃ μέρος τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ ὑπεράνω τῶν ὑψηλῶν μερῶν καὶ ἄνωθεν τῆς θέσεως τῶν Μακεδόνων, κατέστησαν τῷ Φλαμινίῳ δυνατὸν νὰ ἐξαγάγῃ τὸν Φίλιππον ἐκ τοῦ στενοῦ, ὅπερ κατέλαβεν ἐν Ἠπείρῳ (198 π. Χ.). Τῷ 192 π. Χ. ὁ Χάροψ ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ ὡς πρέσβυς πρὸς Ἀντίοχον τὸν Μέγαν, ὅστις διεχείμαζεν ἐν Χαλκίδι τῆς Εὐβοίας. Παρέστησε δὲ τῷ βασιλεῖ ὅτι οἱ Ἠπειρῶται ἦσαν μᾶλλον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς τῶν Ρωμαίων προσβολὰς ἢ οἱοιδήποτε τῶν κατοίκων τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ συνέπειαν παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς νὰ μὴ συνταχθῶσιν αὐτῷ, ἐκτὸς ἐὰν ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε τοσαύτην δύναμιν, ὥστε νὰ προστατεύσῃ αὐτούς. Μέχρι τέλους δὲ τοῦ βίου ἐξηκολούθει καλλιεργῶν τὴν φιλίαν τῶν Ρωμαίων καὶ ἀπέστειλε τὸν ἔγγονον αὐτοῦ εἰς Ρώμην, ἵνα ἐκπαιδευθῇ.

3. Χ ά ρ ο ψ, ἔγγονος τοῦ προτεταγμένου. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ρώμῃ καὶ ἀφοῦ ὑπέστρεψεν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα, συνετάχθη τῷ ρωμαϊκῷ ἀγῶνι· ἐνταῦθα ὅμως λήγει πᾶσα ὁμοιότης αὐτοῦ πρὸς τὸν πάππον, ὃν ὁ Πολύβιος ἀποκαλεῖ κ α λ ὸ ν κ ἀ γ α θ ό ν. Οὗτος ἦν ὁ Χάροψ, ταῖς συκοφαντίαις τοῦ ὁποίου ὁ Ἀντίνοος καὶ ὁ Κέφαλος παρωρμήθησαν, ὑπεραμυνόμενοι ἑαυτῶν εἰς τὸ νὰ συνταχθῶσι μετὰ τοῦ Περσέως, καὶ οὗτος ἦν ἐπίσης εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἔσπευσαν ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλάδος εἰς τὸν Αἰμίλιον Παῦλον, ἐν Ἀμφιπόλει εὑρισκόμενον τῷ 167 π. Χ., ἵνα συγχαρῶσιν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἀποφασιστικῇ μάχῃ ἐν Πύδνᾳ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος καὶ οἵτινες ἐπωφελήθησαν ἐκ τῆς εὐκαιρίας τοῦ ἀπαλλαγῆναι τῶν φοβερωτάτων πολεμικῶν αὐτῶν ἀντιπάλων, παραστήσαντες αὐτοὺς ὡς φίλους τῆς Μακεδονίας, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας συκοφαντίας συλληφθέντες οὗτοι ἀπεστάλησαν εἰς Ρώμην. Ὁ Χάροψ τοσοῦτον βαρβάρως κατεχράσθη τὴν δύναμιν, ἣς ἐπέτυχεν, ὥστε ὁ Πολύβιος λέγει ὅτι οὐδέποτε πρότερον ὑπῆρξε καὶ οὐδέποτε θ' ἀνεφαίνετο ἀνὴρ θηριωδέστερος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ σκληρότης δὲν ὑπερέβη τὴν πρὸς τὴν ἁρπαγὴν τάσιν αὐτοῦ, ἐν ᾗ ὑπεστηρίζετο καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Φιλωτίδος. Ἀλλ' αἱ πράξεις αὐτοῦ κατενοήθησαν καὶ ἐν Ρώμῃ, οὕτως ὥστε, ὅτε μετέβη αὐτόσε, ἵνα ἐπιτύχῃ τῆς ἐκ μέρους τῆς Γερουσίας κυρώσεως τῶν πράξεων αὐτοῦ, οὐ μόνον ἀπειλητικὴν ἔλαβε παρ' αὐτῆς ἀπάντησιν, ἀλλὰ καὶ οἱ κυριώτεροι ἄνδρες τῆς πολιτείας, ἐν οἷς καὶ ὁ Αἰμίλιος Παῦλος, ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶσιν αὐτὸν ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν. Κατὰ τὴν εἰς Ἤπειρον ὅμως ἐπιστροφὴν εἶχε τὴν τόλμην νὰ διαστρέψῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς Γερουσίας. Τὸ ἔτος 157 π. Χ. ἀναφέρεται παρὰ τῷ Πολυβίῳ ὡς ἔτος, καθ' ὃ ἡ Ἑλλὰς ἀπηλλάγη πολλῶν τῶν κακῶν αὐτῆς· ὡς παράδειγμα δὲ φέρει τὸν θάνατον τοῦ Χάρωνος ἐν Βρεντησίῳ. Ὁ Λίβιος

ἀποκαλεῖ αὐτόν τε καὶ τὸν πάππον αὐτοῦ Χάροπον.

4, 5. Χάροψ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται πρὸς τούτοις καὶ δύο ἄλλα (ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω Ἡρακλέους) μυθολογικὰ πρόσωπα.

ΧΑΡΠΟΝΕΛΛΥ, διαμέρισμα τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδικῆς (Μαδρᾶς) ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐπαρχίᾳ τῆς Βαλαχάτης, πρὸς Β τοῦ βασιλείου τῆς Μυσόρας. Πρωτεύουσα Χαρπονέλλυ. Οἱ ἡγεμόνες τοῦ διαμερίσματος τούτου ὑπῆρξαν διαδοχικῶς φόρου ὑποτελεῖς τῶν ἡγεμόνων τοῦ Βιχναχνὰρ καὶ τοῦ Μπεϋτζαπούρ, τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Μαγράτ. Ὁ Τίππου-Σαὶβ ἐκυρίευσεν αὐτὸ τῷ 1786, οἱ δὲ Ἄγγλοι τῷ 1800.

ΧΑΡΡΑΝ, ἡ ἀρχαία Κάραι ἢ Χάρρα, πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας (ἐπαρχία τοῦ Χαλεπίου) ἀπέχ. 80 χιλιάμετρα ΝΑ τῆς Ὄρφας ἐπὶ τοῦ Τζαλλάμπ.

ΧΑΡΡΑΧ (κόμης de Harrach), ἀρχαία οἰκογένεια εὐγενῶν τῆς Αὐστρίας, λαβοῦσα τῷ 1616 τὸν τίτλον κόμητος καὶ ἧς τὰ κυριώτερα μέλη εἶναι τὰ ἑξῆς πέντε:

1. Χαρράχ (Κάρολος). Ἐγένετο κόμης τῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ Φερδινάνδου τοῦ Α′ καὶ ἔτυχεν ἕδρας τῶν κομήτων τῆς περιφερείας τῆς Σουαβίας.

2. Χαρράχ (Ἐρνέστος-Ἀλβέρτος), πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1598 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1667. Ἐγένετο καρδινάλιος καὶ ἀρχιεπίσκοπος ἐν Πράγᾳ καὶ εἶτα ἐν Τριδέντῳ καὶ σπουδαῖον διεδραμάτισε πρόσωπον κατὰ τὰς ταραχὰς τῆς Βοημίας.

3. Χαρράχ (Ἐλισάβετ). Συνεζεύχθη τὸν διάσημον Βαλλενστάιν, δοῦκα τῆς Φριηδλάνδης.

4. Χαρράχ (Κάρολος-Λεονάρδος καὶ Ὄθων-Φρειδερῖκος), ἀδελφοὶ τοῦ Ἐρνέστου Ἀλβέρτου, ἀποτελέσαντες τοὺς κλάδους Χαρράχ-Ροζάου καὶ Χαρράχ-Βρούχ. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου κατάγονται πολλὰ διαπρεπῆ πρόσωπα, ὡς ὁ Φερδινάνδος-Βοναβαντοῦρος, γεννηθεὶς τῷ 1637 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1706. Ἐγένετο πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Ἱσπανίας καὶ μάτην ἐπειράθη νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀξιώσεων τοῦ οἴκου τοῦ Ἀψβούργου ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τῆς Ἱσπανίας. Ἔγραψεν «Ὑπομνήματα καὶ διαπραγματεύσεις μυστικάς» (Χάγη, 1620), ἔνθα ὑπάρχουσι περίεργοι πληροφορίαι περὶ τῆς αὐλῆς Καρόλου τοῦ Β′.— Θωμᾶς Ραϋμόνδος, τριτότοκος υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐν τῇ πρεσβείᾳ τῆς Ἱσπανίας. Τῷ 1728 διωρίσθη ἀντιβασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ τῷ 1733 ὑπουργός, ἀπέθανε δὲ τῷ 1742.

5. Χαρράχ Κάρολος-Βορομέ), ἔγγονος τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1761 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1829. Οὗτος ἀφιερώθη ὅλως εἰς τὰς ἰατρικὰς ἐπιστήμας καὶ ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ἐπὶ 25 ἔτη δωρεὰν ἐν Βιέννῃ· διεκρίθη μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1805 μέχρι τοῦ 1809 ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ αὐτοῦ φιλανθρωπίᾳ πρὸς τοὺς τραυματίας, ἐπισπασάμενος οὕτω τὴν προσοχὴν Ναπολέοντος τοῦ Α′. Ἡ ἀνεψιὰ αὐτοῦ Αὐγούστα, γεννηθεῖσα τῷ 1800, συνεζεύχθη τῷ 1824 τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας Φρειδερῖκον-Γουλιέλμον τὸν Γ′, ἀποκαταστᾶσα δι' αὐτοῦ πριγκήπισσα τοῦ Λίγνιτς.

ΧΑΡΡΗΣ (Ἰωάννης Harris), ἄγγλος φιλόλογος, γενν. περὶ τὸ 1667 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1719. Γενόμενος ἀντιπρόεδρος τῆς βασιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου, ἔσχε πρῶτος τὴν ἰδέαν ἐγκυκλοπαιδείας ἐν ἁπλῇ γλώσσῃ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Παγκόσμιον λεξικὸν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν» (Λονδῖνον, 1708). Ἔγραψε πρὸς τούτοις: *Navigantium atque itinerantium bibliotheca* (1705),—«Ἱστορίαν τοῦ Κέντ», μὴ περατωθεῖσαν (1719),—«Πραγματείαν περὶ τῆς θεωρίας τῆς γῆς» (1697),—«Διάλογον περὶ ἀστρονομίας» (1717),—«Πραγματείαν περὶ Ἀλγέβρας» (1709).

ΧΑΡΡΗΣ (Ἰάκωβος Harris), ἄγγλος μεταφυσικὸς καὶ γραμματικός, γεννηθεὶς τῷ 1709 ἐν Σαλισβουρὺ καὶ ἀποθ. τῷ 1780. Πολυμαθὴς ὢν καὶ εὐμοιρῶν βαθείας καλαισθησίας, ἐγένετο μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, τῷ δὲ 1762 λόρδος τοῦ ναυαρχείου, τῷ 1763 θησαυροφύλαξ καὶ τῷ 1774 γραμματεὺς τῆς ἀνάσσης. Ἀνεψιὸς ὢν τοῦ Σαιηφτσβουρύ, ἐγένετο πατὴρ τοῦ λόρδου Μαλμεσβουρύ. Συνέγραψεν: «Ἑρμῆν ἢ φιλοσοφικὰς ἐρεύνας περὶ τῆς παγκοσμίου γραμματικῆς» (1751), τὸ τελειότερον παράδειγμα ἀναλύσεως ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους,— «Φιλοσοφικὰς διατάξεις» (1775), πραγματείαν περὶ μεταφυσικῆς λίαν ἐκτιμωμένην,— «Πραγματείας ἢ διαλόγους» (1744),— «Φιλοσοφικὰς ἐρεύνας, πραγματείαν περὶ τῆς

καλαισθησίας καὶ τῆς φιλολογίας τοῦ μεσαίωνος καὶ παραρτήματα περὶ τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ» (1781). Τῷ 1801 ἐγένετο ἐν Λονδίνῳ ἔκδοσις τῶν «Ἁπάντων» αὐτοῦ.

ΧΑΡΡΗΣ (Harris), χωρίον τῆς Σκωτίας ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Λουδοβίκου (Ἑβρίδες νῆσοι). Κάτ. 4,000.

ΧΑΡΡΙΓΚΤΩΝ (Ἰάκωβος Harrington), ἄγγλος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1611 ἐν Ἄπτωνι τῆς Νορθαμπτῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1677. Ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ μακροῦ λεγομένου κοινοβουλίου κατὰ Καρόλου τοῦ Α΄. Μετὰ τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ βασιλέως τούτου ἔζησεν ἐν ἀπομονώσει καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1656 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὠκεάνα» εἶδος πολιτικῆς οὐτοπίας, ἀποτελούσης σχέδιον πλήρους δημοκρατίας, προκαλέσαν δὲ καταδιώξεις αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ Κρόμβελ. Ἐπὶ τῆς Παλινορθώσεως κατηγορηθεὶς ἐπὶ συμμετοχῇ ἐν σκευωρίᾳ τῷ 1661, ἐνεκλείσθη ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Λονδίνου, εἶτα ἐν Πλημούθῃ καὶ μετέπειτα ἀπελύθη ἐλλείψει ἀποδείξεων. Τοῦ Χάρριγκτων σώζονται καὶ «Πολιτικὰ ἔργα» (Λονδῖνον, 1700) καὶ «Ἀφορισμοί».

ΧΑΡΡΙΓΚΤΩΝ (Ἰωάννης Harrington), ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1561 ἐν Κελστόνῃ παρὰ τὸ Μπάθ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1612. Ἀφῆκεν ἀγγλικὴν μετάφρασιν «Ὁλάνδου τοῦ Μανιώδους», συλλογὴν «Ἐπιγραμμάτων» (1618 καὶ 1625) καὶ διάφορα ἔργα ὑπὸ τὸν τίτλον *Nugae antiquæ* (1804).

ΧΑΡΡΙΓΚΤΩΝ (Harrington), χωρίον τῆς Ἀγγλίας ἐν Κουμβερλάνδῃ ἐπὶ τῆς Ἰρλανδικῆς θαλάσσης, ἀπέχον 48 χιλιάμετρα ΝΔ τοῦ Καρλαὶλ. Κάτοικοι 2,000. Μικρὸς λιμήν, ναυπηγεῖα καὶ σχοινοποιεῖα. Τίτλος κομητείας ἑνὸς κλάδου τῆς οἰκογενείας τῶν Στάνχοπ.

ΧΑΡΡΙΚΑΝΟΟΥ (Harricanaw), ποταμὸς ἐν τοῖς βορείοις τῆς Ἀμερικῆς (Νέα Βρετανία), πηγάζων ἐκ τῆς λίμνης τοῦ κάτω Καναδᾶ καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Χούδτσονος ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰακώβου μετὰ ροὺν 400 χιλιαμέτρων.

ΧΑΡΡΙΟΤ (Θωμᾶς Harriot), μαθηματικός, γενν. ἐν Ὀξφόρδῃ τῷ 1560 καὶ ἀπον. τῷ 1621. Συνώδευσε τὸν Οὐάλτερ-Ράλεϋ εἰς Βιργινίαν τῷ 1585, κατήρτισε τὸν χάρτην τῆς χώρας ταύτης καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1588 τὴν ἀφήγησιν τοῦ ταξειδίου αὐτοῦ. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν, ἤρξατο ἀλληλογραφίας μετὰ τοῦ Κέπλερ καὶ συνηγωνίσθη μετὰ τοῦ Γαλιλαίου ἐν τῇ ἀνακαλύψει τῶν κηλίδων τοῦ ἡλίου. Λίαν συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀναλύσεως τῶν ἀλγεβρικῶν ἐξισώσεων καὶ ὑπέδειξεν ὅτι τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐξισώσεως δύναται ν' ἀποσυντεθῇ εἰς ἁπλοῦς παράγοντας, θεώρημα, ἐξ οὗ προκύπτουσι πολλαὶ σπουδαῖαι ἐπιτυχίαι. Τὰ ἐν τῇ Ἀλγέβρᾳ ἔργα αὐτοῦ εὑρηνται ἐν τῷ συγγράμματι *Artis analyticæ praxis* (Λονδῖνον, 1631).

ΧΑΡΡΙΣΒΟΥΡΓΗ (Harrisburg), πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολυτειῶν, πρωτεύουσα τῆς Πενσυλβανίας, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σουσκουεχάνα. Ἀπέχει 154 χιλιάμετρα ΔΒΔ τῆς Φιλαδελφείας. Κάτοικοι 23,200. Ἱδρύθη τῷ 1785.

ΧΑΡΡΙΣΩΝ (Ἰωάννης Harrison), συνταγματάρχης ἐν τῷ στρατῷ τοῦ μακροῦ κοινοβουλίου, ἀνταγωνιστὴς τοῦ Φέρραξ. Ἦν υἱὸς κρεωπώλου. Συνετέλεσε καὶ οὗτος εἰς τὴν καταδίκην Καρόλου τοῦ Α΄ καὶ ἀπηγχονίσθη ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β΄ (1660). Τὸ σῶμα αὐτοῦ κατετμήθη εἰς τεμάχια, ἅτινα ἐξετέθησαν εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἀγγλίας.

ΧΑΡΡΙΣΩΝ (Ἰωάννης Harrison), μηχανικός, γενν. τῷ 1693 ἐν Φούλβῃ τῆς Γεωρξάιρ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1776. Λίαν προήγαγε τὴν ὡρολογοποιΐαν καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ναυτικὴν ἐπιστήμην. Εἰς ταῦτον ὀφείλεται ὁ ἐπανορθωτὴς *(compensateur)*, ὄργανον ἐκ διαφόρων μετάλλων ἀνίσου διαστολῆς, ἐπὶ τῶν κινήσεων τοῦ ὁποίου αἱ μεταβολαὶ τῆς θερμοκρασίας κατὰ τὴν διάρκειαν μακροῦ ταξειδίου οὐδεμίαν σχεδὸν ἐξασκοῦσιν ἐπιρροήν. ναυτικὸν ὡρολόγιον, ὅπερ οὐδὲν ὑφίσταται ἐκ τῶν κινήσεων τοῦ σκάφους (1735), χρονόμετρον (1761), ἤτοι ναυτικὸν ὡρολόγιον, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου προσδιορίζεται ἐπακριβῶς τὸ γεωγραφικὸν μῆκος ἐν τῇ θαλάσσῃ.

ΧΑΡΡΙΣΩΝ (Θωμᾶς Harisson), ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς τῷ 1744 ἐν Ριχμόνδῃ τῆς Ὑορκσάιερ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1829. Μετέβη χάριν σπουδῶν εἰς Ρωμην, κατεσκεύασε δὲ ἐν Τσέστερ τὸ Πανοπτικόν, πρότυπον φυλακῆς, τὴν γέφυραν τοῦ Δέε, ἀπο-

ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

τελουμένην ἐκ μιᾶς καὶ μόνης ἀψίδος πλάτους 220 ποδῶν ἀγγλικῶν, τῆς μεγίστης ἐξ ὅσων ποτὲ κατεσκευάσθησαν, ἐν δὲ Μαγχεστρίᾳ τὸ θέατρον καὶ τὸ χρηματιστήριον.

ΧΑΡΡΟΟΥΓΚΕΗΤ (Harrowgate), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας καὶ κομητεία, ἀπέχ. 32 χιλιάμετρα ΒΔ τῆς Ὑόρκης. Κάτοικοι 6,900 Ἄριστα καθιδρύματα λουτρῶν θειούχου ὕδατος.

ΧΑΡΡΟΟΥ-ΟΝΔΙΧΙΑ (Harrow-On-The-Hill), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας (Μίδλισεξ), ἀπέχ. 15 χιλιάμ. ΒΑ τοῦ Λονδίνου ἐπὶ λάφου. Κάτ. 5,000. Λαμπρὸν γυμνάσιον, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Τζὸν Λάϊον ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ τῷ 1571, ὅπου ἐσπούδασε καὶ ὁ Βύρων.

ΧΑΡΤΑΛΙΜΗ, παραθαλασσία κωμόπολις τῆς Βιθυνίας, ἔναντι σχεδὸν τῆς νήσου Πριγκήπου κειμένη. Ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπό τινος Ρωμαίου Κάρτου ἢ Χάρτου, διευθύνοντος τὸν στόλον τῶν Ρωμαίων κατὰ τὸ 75ον ἔτος π. Χ., καθ' ἣν ἐποχὴν οὗτοι ἐπολέμουν κατὰ τοῦ Εὐπάτορος καὶ τοῦ μεγάλου Μιθριδάτου, πολεμίου τῶν Ρωμαίων ἐπὶ τῆς στρατηγίας Λουκούλου, Σύλλα καὶ Πομπηίου. Ὁ εἰρημένος Χάρτης ἐλλιμενίζετο αὐτόθι καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τὸ κατοικηθὲν κατόπιν μέρος τοῦτο ὠνομάσθη Χαρταλιμὴ ἢ Καρταλιμή, ὡς περὶ τούτου γράφει ὁ Ζωναρᾶς καὶ οἱ σύγχρονοι λατῖνοι ἱστορικοί. Ἡ Χαρταλιμὴ εἶναι ὁ πλησιέστερος λιμὴν πρὸς τὸ ὄρος τοῦ Ἀετοῦ, ὅστις ἦν ἡ προτελευταία κορυφὴ ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου, ὅθεν ὡς διὰ τηλεγράφου διὰ πυρσῶν ἀναπτομένων, ἐγένοντο αἱ συνεννοήσεις τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ πολεμούντων στρατευμάτων καὶ ἐδηλοῦντο αἱ διάφοροι κινήσεις αὐτῶν τε καὶ τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων· μεταξὺ δὲ τοῦ Ἀετοῦ καὶ Χαρταλιμῆς κεῖται καὶ ἡ ἀρχαία Σεμένδρια, τανῦν Σαμάνδρα, ὑπὸ ὀθωμανῶν κατοικουμένη. Ἡ Χαρταλιμή, κατοικουμένη ἤδη ὑπὸ τριῶν ἐθνοτήτων, Ὀθωμανῶν, Ὀρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων, ἀριθμεῖ περὶ τὰς 600 οἰκίας καὶ εἶναι ἕδρα διοικήσεως (καϊμακαμλικίου), ἔνθα δικαστικῶς ὑπάγονται καὶ αἱ Πριγκηπόννησοι. Μίαν ὥραν μακρὰν πρὸς βορρᾶν τῆς Χαρταλιμῆς κεῖται ἡ τουρκικὴ κωμόπολις Γιακατζίκ, ἐν ᾗ τὸ θέρος πολλαὶ ὀθωμανικαὶ ἐπισημότητες διατρίβουσι χάριν ἀλλαγῆς ἀέρος καὶ δὴ διὰ τὸ γλυκύτατον ὕδωρ, ἐκ τοῦ ὀποίου καὶ ἄφθονον ποσότητα ἐπρομήθευσε τῇ Χαρταλιμῇ, στερουμένῃ, ἡ περιώνυμος διὰ τὰς εὐεργεσίας αὐτῆς Ζεϊνὲπ Χανούμ, ἀδελφὴ τοῦ πρίγκηπος Χαλὶμ πασσᾶ, τέκνων τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχμὲτ-Ἀλῆ-πασσᾶ, ἀνεγείρασα μέλιστα ἐν μέσῃ ἀγορᾷ λαμπρὰν κρήνην. Ἀρχαιότητας ἡ κωμόπολις αὕτη δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξηται, εἰμὴ κατὰ παράδοσιν 3 ἀγάσματα βυζαντινά, ἐν δὲ κατηρειπωμένον πέριξ αὐτῆς ἄλλοτε σωζόμενον φρούριον ἐκατεδαφίσθη μετὰ τὴν πρὸ 40 ἐτῶν γενομένην πυρκαϊάν. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς εἶσι τοῦ νέου ρυθμοῦ, ἐν δὲ τῇ ἀγορᾷ ἔνθεν καὶ ἔνθεν πλήρης ὑπάρχει δενδροστοιχία. Ἡ κωμόπολις Χαρταλιμὴ διατηρεῖ ἕνα ναὸν τῶν Ὀρθοδόξων μετὰ σχολῆς ἀρρένων καὶ παρθεναγωγείου, ἕνα τῶν Ἀρμενίων, ὅπου γίνεται καὶ κατ' αὔγουστον πανηγυρικὴ συνάθροισις αὐτῶν, μετὰ σχολῆς, καὶ ἓν μουσουλμανικὸν τέμενος. Πάντες δὲ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κηπουρικὴν καὶ τὴν ἀμπελουργίαν.

ΧΑΡΤΑΣ καὶ ΣΥΑΔΡΑΣ, ἀνδριαντοποιοὶ ἐν Σπάρτῃ, διδάσκαλοι Εὐχείρου τοῦ Κορινθίου, ὅστις ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ Κλεάργου τοῦ ἐκ Ρηγίου, καὶ τούτου γενομένου διδασκάλου τοῦ μεγάλου ἀνδριαντοποιοῦ Πυθαγόρα τοῦ Ρηγίνου. Ἐκ τούτου εἰκάζεται ὅτι ὁ Χάρτας καὶ ὁ Συάδρας ἤκμασαν περὶ τὸ 540 π. Χ. μικρὸν δηλ. πρὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οἱ Σπαρτιᾶται ἔπεμψαν τῷ Κροίσῳ ὡρειχάλκινον κρατῆρα, κεκοσμημένον δι' εἰκόνων.

ΧΑΡΤΓΟΥΕΛ (Hartwell), θέσις ἐν Βουκιγκαμ τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχουσα 60 χιλιάμ. ΝΔ τοῦ Λονδίνου, ὅπου παρέμεινε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ὁ ΙΗ' ἀπὸ τοῦ 1811 μέχρι τοῦ 1814.

ΧΑΡΤΕΣ, χωρίον τῆς Ἄνδρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Γαυρίου καὶ ἀπέχον τοῦ Ἄνω Γαυρίου ὥρ. 3. Τοῦτο καὶ τὸ Μακροτάνταλον περιέχουσιν 700 κατοίκους.

ΧΑΡΤΖ (Hartg), σειρὰ ὀρέων τῆς Γερμανίας, ἐπεκτεινομένη εἰς μῆκος 150 χιλιαμ. ἐν τῇ Πρωσίᾳ καὶ τῇ Βρουνσβίκῃ. Ὑψηλότεραι κορυφαὶ Μπρόκεν 1,140 μέτρ. Ραμελσβέργη, Βρουχβέργη, Ἀδρεασβέργη κλπ. Σιδηρωρυχεῖα, μολυβδωρυχεῖα, μεταλλεῖα χαλκοῦ, ἀργύρου, ψευδαργύρου. Μεγάλα δάση. Μέρος τῶν δασῶν καὶ τῶν ὀρυκτῶν τοῦ Χάρτζ ἐκμεταλλεύονται ἀπὸ κοινοῦ ἡ Βρουνσβίκη καὶ ἡ Πρωσία ὑπὸ τὸ ὄνομα *Communion Harg.*

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΧΑΡΤΖΑ, χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Ἀμμοχώστου καὶ τὴν ἐπαρχίαν Κυρηνείας καὶ κείμενον ΝΔ τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου. Οἰκεῖται ὑπὸ 220 κατ.

ΧΑΡΤΖΓΕΡΟΔ (Hartzgerod), χωρίον τοῦ δουκάτου Ἀνγάλτ ἐν τῷ ὄρει Χάρτζ, ἀπέχον 44 χιλιάμετρα ΝΔ τοῦ Βερνβούργου. Κάτοικοι 3,000. Μέγαρον τοῦ δουκός, διεύθυνσις τῶν μεταλλείων, χυτήριον ἀργύρου, μεταλλικὴ πηγὴ καὶ λουτρά.

ΧΑΡΤΛΑΝΔΗ (Hartland), κομητεία καὶ συνοικία τῆς Ἀγγλίας (Δεβονσάιαρ), ἀπέχουσα 70 χιλιάμ. ΔΒΔ τῆς Ἔξετερ. Κάτ. 2,200. Μικρὸς ἐμπορικὸς καὶ ἁλιευτικὸς λιμὴν ἐπὶ τῆς διώρυγος τῆς Βριστόλης. Ὡραία ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Νεκτάν. Ἐν τοῖς πέριξ ἐρείπια μονῆς.

ΧΑΡΤΛΕΫ (Δαβὶδ Hartley), ἄγγλος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ἰλλιγκουόρθ τῷ 1705 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βὰθ τῷ 1757. Ἔγραψε: «Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, τῶν καθηκόντων καὶ τῶν ἐλπίδων αὐτοῦ» (1749 καὶ 1791), μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Σικάρδου τῷ 1802, ἔργον, ἐν ᾧ ὑποστηρίζει ζωηρῶς ὅτι αἱ ἰδέαι γεννῶνται ἐκ τῶν παλμῶν τῶν νεύρων καὶ ἐκ τῶν κινήσεων τοῦ ἐγκεφάλου. Οὗτος ἀπεκρούσθη παρὰ τοῦ Χάλλερ.

ΧΑΡΤΜΑΝ (Ἀνδρέας Hartmann), γεννηθεὶς ἐν Καλμὰρ τῷ 1746 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1837. Γιὸς πτωχοῦ βαφέως, περιηγήθη ὡς συνοδὸς τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τοῦ 1782 ἵδρυσεν ἐν Μύνστερ (τῷ Ἄνῳ Ρήνῳ) κατάστημα σχεδιαγραφημένων ὑφασμάτων, ὅπερ λίαν ἀνεπτύχθη. Ἐν αὐτῷ εἰργάζοντο ὑπὲρ τοὺς 4,000 ἐργατῶν.

ΧΑΡΤΠΟΥΛ (Hartpool), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας καὶ κομητεία, ἀπέχουσα 27 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Δουρὰμ ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης. Κάτοικοι 13,200. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διὰ Δουρὰμ καὶ Σουρδελάνδην. Λιμὴν πρὸς ἁλιείαν. Λουτρά, ἐμπόριον γαιανθράκων.

ΧΑΡΤΣΟΕΚΕΡ (Νικόλαος Hartsoeker), ὁλλανδὸς σοφός, γεννηθεὶς ἐν Γούδᾳ τῷ 1656 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1725. Ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ Χοϋγκενς, διῆλθε πολλὰ ἔτη ἐν Παρισίοις, ὅπου συνεδέθη μετὰ τοῦ Κασίνη Λοπιτάλ καὶ τοῦ Μαλεβραγχίου, μετέβη τῷ 1696 εἰς Ροττερδάμην, ὅπου παρέδιδε τὰ μαθηματικὰ τῷ τσάρῳ Πέτρῳ τῷ Μεγάλῳ, καὶ ἀπεδέξατο τῷ 1704 ἕδραν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν Δυσσελδόρφῃ. Ἐτελειοποίησε τὸ μικροσκόπιον καὶ τὸ τηλεσκόπιον. Ἠγάπα δὲ τὴν συζήτησιν, ἐζήτει πανταχοῦ ἀντιπάλους ἐν τῇ συζητήσει καὶ προσέβαλε τὸν Δεκάρτ, Νεύτωνα καὶ Λάϊβνιτς, ἔγραψε δὲ «Πραγματείαν περὶ διοπτρικῆς» (1694), — «Ἀρχὰς φυσικῆς» (1696), — «Πραγματείαν περὶ φυσικῆς» (1696) καὶ «Συλλογὴν φυσικῶν ἀποδείξεων, δι' ὧν καταφαίνεται τὸ ἄκυρον τοῦ συστήματος τοῦ Νεύτωνος» (1722).

ΧΑΡΤΦΟΡΔΗ (Hartford), πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ μία τῶν δύο πρωτευουσῶν τῆς πολιτείας Κοννεκτικούτ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Κοννεκτικούτ, ἀπέχ. 55 χιλιάμετρα ΒΑ τοῦ Νιουχάβεν διὰ σιδηροδρόμου, 423 δὲ ἐξ Οὐασιγκτῶνος. Κάτοικοι 37,200. Καθολικὴ ἐπισκοπὴ ἀπὸ τοῦ 1843, ἄσυλον κωφαλαλάλων, ἕδρα δικαστηρίου καὶ σπουδαῖος ἐμπορικὸς λιμήν. Κατασκευὴ εἰδῶν ἐκ σιδήρου, βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων, σαγματοποιεῖα καὶ ἁμαξοποιεῖα. Μεταξοσκωληκοτροφία. Συγκοινωνεῖ δι' ἀτμοπλοίων μετὰ τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τῆς Φιλαδελφείας.

ΧΑΡΤΦΟΡΔΗ ἢ ΧΕΡΤΦΟΡΔΗ (Hartford), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας, πρωτ. τῆς ὁμωνύμου κομητείας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λίη, ἀπέχουσα 32 χιλιάμετρα Β τοῦ Λονδίνου. Κάτοικοι 7,200. Εἰς ἀπόστασιν 3 χιλιαμ. πρὸς Ν κεῖται ἡ Χεϊλιβούρη, μέγαρον, ἔνθα ἡ ἑταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν διετήρει ἀπὸτοῦ1806 προπαρασκευαστικὴν σχολὴν τῶν νέων, οἵτινες ἦσαν ὑποψήφιοι διοικητικῶν θέσεων ἐν Ἰνδικῇ· ἡ σχολὴ αὕτη ἐκλείσθη τῷ 1857. Αὐτόθι εὑρηνται καὶ ἐρείπια μεγάρου ὀχυροῦ, ἱδρυθέντος τῷ 909, καταληφθέντος τῷ 1216 ὑπὸ τοῦ δελφῖνος Λουδοβίκου καὶ φυλακὴ τοῦ Δαβίδ, βασιλέως τῆς Σκωτίας, καὶ Ἰωάννου τοῦ Ἀγαθοῦ, βασιλέως τῆς Γαλλίας τῷ 1356. Βιομηχανικὴ σχολή. — Ἡ κομητεία τοῦ Χάρτφορδ ἢ Χέρτς, κειμένη μικρὸν πρὸς τὰ ΒΑ τοῦ Λονδίνου μεταξὺ τῶν τῆς Καμβρίδγης πρὸς Β, τοῦ Μπέτφορδ καὶ Μπούκιγχαμ πρὸς Δ, τοῦ Μίλδισεξ πρὸς Ν καὶ τοῦ Ἔσεξ πρὸς Α, ἔχει ἐπιφάνειαν 158,000 ἑκταρ., ἐξ ὧν αἱ 143,000 εἶναι ἐπιδεκτικαὶ γεωργίας. Κάτοικοι 193,000. Πολλὰ ἄλση καὶ ἐπαύλεις. Ποταμοὶ ὁ Λίη καὶ ὁ Κόλνων. Ἔδαφος ὀλίγον γόνιμον, βελτιούμενον ὅμως διὰ τῆς καλλιερ-

γίας. Βιομηχανία ἀσήμαντος. Κυριώτεραι πόλεις Σαϊντ-Ἄλβανς, Μπάρνετ, Μπάλτοκ καὶ Γουέρ.

ΧΑΡΥΒΔΙΣ. Ἴδε ΣΚΥΛΛΑ καὶ ΧΑΡΥΒΔΙΣ.

ΧΑΡΥΒΔΙΣ, θαλασσία δίνη, ὀνομαστὴ καὶ φοβερὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Μεσσήνης, πρὸς τὸ ΒΑ τῆς Σικελίας καὶ παρὰ τὸν λιμένα τῆς Μεσσήνης. Ἡ δίνη αὕτη, καλουμένη νῦν Καλιφάρων, ὀλίγον ἐστὶν ἐπαισθητή, ἐκτὸς ὅταν συμπίπτῃ σύγκρουσις τῶν ἐκ βορρᾶ καὶ νότου ρευμάτων. Ὅταν ἐπισυμβῇ τοιαύτη σύγκρουσις, τὰ πλοῖα φέρονται ἐκ τῶν βορειοανατολικῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, ἐξ οὗ ἡ ἀρχαία παροιμία προφυλάττεσθαι τὴν Χάρυβδιν καὶ ἐμπίπτειν τῇ Σκύλλᾳ. Εἰ καὶ πολλὰ ἔχει τις πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ἐκ τῆς Χαρύβδεως φόβων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ναυτικοῖς, οὐδὲν ἧττον ἀδυνατεῖ τις νὰ βεβαιώσῃ ὅτι εἴς τινας περιστάσεις ἡ διάβασις τοῦ πορθμοῦ ἐστιν ἀκίνδυνος. Νεώτερος περιηγητής, θελήσας ἐκ περιεργίας νὰ γνωρίσῃ τὴν Χάρυβδιν καὶ βεβαιωθῇ ποῦ ἀληθῶς ἔκειτο, διηγεῖται ὅτι ἡ λέμβος, ἐφ' ἧς ἔπλεε μετά τινων ἄλλων φίλων, φθάσασα παρὰ τὴν ἄκραν τοῦ βαράθρου, ἐσύρετο συστρεφομένη πρὸς τὸ κέντρον, ὅπερ ἐφάνη ταπεινότερον τῶν ἄκρων. Καὶ δὲν κατεπόθησαν μέν, ἀλλὰ μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἐπέτυχον οἱ ἐρέται ν' ἀπομακρύνωσιν αὐτούς· τέλος ναύτης, ριφθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, μόλις ἠδυνήθη ν' ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν μετὰ ἱκανὴν ὥραν (7—8 λεπτά) ἕνεκα τῆς ὁρμῆς τοῦ περιδινουμένου καὶ πρὸς τὰ κάτω ρέοντος ὕδατος. Καὶ ἄλλαι δοκιμαὶ ἐγένοντο καὶ ἐπιχώριος διήγησις φέρεται ὅτι διαταγῇ Φρειδερίκου τοῦ Β', βασιλέως τῆς Σικελίας, δύτης βυθίσας καὶ φέρων ἐν χερσὶ χρυσοῦν κύπελλον, ἐπίτηδες ὑπὸ τοῦ βασιλέως ριφθέν, διηγήθη ὅτι ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης ἀναδύει ὁρμητικὸς ποταμός, εἰς οὗ τὸ ρεῦμα καὶ οἱ ἰσχυρότατοι ἄνδρες δυσχερῶς ἀντέχουσιν, ὅτι εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης ὑπάρχουσι πολλοὶ βράχοι, ἔχοντες ὀξείας τὰς κορυφάς, ὧν διὰ μέσου ἐξορμῶσι ρεύματα ἀκατάσχετα, προξενοῦντα μεγάλας δίνας καὶ ὑπὸ τὰ ὕδατα. Ὁ δύτης οὗτος ἐκαλεῖτο Κολάς, ὅς, ἐπιχειρήσας ἐντολῇ τοῦ βασιλέως καὶ δευτέραν ἀπόπειραν, δὲν ἀνεφάνη πλέον, καταποθεὶς ὑπὸ τῆς Χαρύβδεως.

ΧΑΡΩΝ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς πέντε πρόσωπα:

1. Χάρων (Λαμψακηνός). Ἤκμαζε κατὰ τὰ Μηδικὰ τῷ 480 π. Χ. Ἀρχαῖος ἱστορικός, ἀκολουθήσας τὰς ἐρεύνας Ἑκαταίου τοῦ Μιλησίου περὶ τὴν ἐθνογραφίαν τῆς Ἀσίας. Συνέγραψε κατὰ τὸ ἔθος τῶν παλαιῶν ἱστορικῶν ἐν ἰδιαιτέροις βιβλίοις περὶ Περσίας, Λυβίας, Αἰθιοπίας καὶ ἄλλων χωρῶν, μεθ' ὧν περιέπλεξε καὶ τὴν σύγχρονον Ἱστορίαν, μάλιστα δὲ τῶν Μηδικῶν πολέμων, ὥστε κατὰ τοῦτο ἐγένετο πρόδρομος τοῦ Ἡροδότου, εἰ καὶ οὐδαμοῦ ὁ Ἡρόδοτος ποιεῖται μνείαν τοῦ ἱστορικοῦ τούτου. Ἀλλ' ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῶν περισωθέντων λειψάνων, συνάγεται ὅτι ὁ Χάρων εἶχε πρὸς τὸν Ἡρόδοτον, ὃν λόγον ἔχουσιν οἱ ξηροὶ χρονογράφοι πρὸς τοὺς ἱστοριογράφους, οἵτινες ἐμφυσῶσιν εἰς τὰ πράγματα ἦθος καὶ πνοήν. Ὁ Χάρων κατὰ τὸ παράδειγμα ἄλλων πρὸ αὐτοῦ ἱστορικῶν, τῶν καλουμένων Ὡρογράφων, ἔγραψεν ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ καὶ τοὺς «Ὥρους» (Χρονικὰ) τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς καταλέγει τοῦτον μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων προδρόμων τοῦ Θουκυδίδου. Τὰ περισωθέντα τούτου ἀποσπάσματα εὑρίσκει τις ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Κρέουζερ.

Ὁ Σουίδας ἀναφέρει τὰ ἑξῆς ἔργα αὐτοῦ: 1) «Αἰθιοπικά»,—2) «Περσικά»,— 3) «Ἑλληνικά»,—4) «Περὶ Λαμψάκου»,—5) «Λιβυκά»,—6) «Ὅροι Λαμψακηνῶν», τοῦθ' ὅπερ ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀθήναιος, ὁ δὲ Σβαϊγχαίουζερ προτείνει τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ὅροι διὰ τοῦ Ὧροι, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, καθιστῶν οὕτως ἀντικείμενον αὐτῶν τὰ χρονικὰ τῆς Λαμψάκου,—7) «Πρυτάνεις ἢ ἄρχοντες τῶν Λακεδαιμονίων»,—8) «Κτίσεις πόλεων»,—9) «Κρητικά»,—10) «Περίπλους ὁ ἐκτὸς τῶν Ἡρακλείων στηλῶν».

2. Χάρων, υἱὸς τοῦ Ἐρέβους, ὁ γηραιὸς καὶ πιναρὸς πορθμεὺς τοῦ Ἅδου, ὃς μετῆγε διὰ τῆς λέμβου αὐτοῦ τὰς σκιὰς τῶν νεκρῶν, ἐκείνων ὅμως μόνον, ὧν τὰ σώματα ἐθάπτοντο διὰ τῶν ποταμῶν τοῦ Ἅδου. Διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἠμείβετο ὑφ' ἑκάστης σκιᾶς δι' ἑνὸς ὀβολοῦ ἢ δανάκης, τὸ ὁποῖον νόμισμα ἐτίθετο ἐν τῷ στόματι ἑκάστου νεκροῦ πρὸ τῆς ταφῆς αὐτοῦ. Αἱ περὶ τοῦ Χάρωνος αὗται δοξασίαι φαίνονται κάπως μεταγενέστεραι, διότι δὲν

ἁπαντᾷ παρ' οἱῳδήτινι τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος.

3. Χάρων, διακεκριμένος Θηβαῖος, ὃς ἐξετέθη εἰς πολὺν κίνδυνον, κρύψας τὸν Πελοπίδαν καὶ τοὺς ἐν τῇ συνωμοσίᾳ ἑταίρους αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὅτε ὑπέστρεψαν εἰς Θήβας μετὰ προθέσεως ἀπελευθερώσεως αὐτῶν ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῆς ὀλιγαρχικῆς κυβερνήσεως τῷ 379 π. Χ. Ὁ Χάρων οὗτος, δραστηρίως μετέσχε τῆς συνωμοσίας καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς ἐγένετο στρατάρχης μετὰ τοῦ Πελοπίδα.

4. Χάρων ὁ Καρχηδόνιος. Οὗτος ἔγραψε βιογραφίαν πάντων τῶν τυράννων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, ὡς καὶ βίους διασήμων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

5. Χάρων ὁ ἐκ Ναυκράτιδος. Ἦν συγγραφεὺς ἱστορίας τῶν ἀλεξανδρινῶν καὶ αἰγυπτίων ἱερέων καὶ τῶν γεγονότων, ἅτινα συνέβησαν ἐπὶ ἑκάστου ἐξ αὐτῶν, συνέγραψε δὲ καὶ πραγματείαν περὶ Ναυκράτιδος καὶ λοιπὰ ἔργα. Ὁ Χάρων, ὅστις ἦν φίλος τοῦ Ἀπολλωνίου Ροδίου καὶ ἔγραψεν ἱστορικὰ σχόλια εἰς τὰ «Ἀργοναυτικὰ» αὐτοῦ, συνεταυτίσθη ὑπό τινων μὲν πρὸς τὸν ἱστορικὸν τῆς Ναυκράτιδος, ὑπ' ἄλλων δὲ πρὸς τὸν Καρχηδόνιον.

ΧΑΡΩΝ (Βιάλας Charon), γάλλος στρατηγός, εὑρεθεὶς εἰς τὴν ἐν Βατερλῷ μάχην (1814)· προσέτι ἐπολέμησεν ἐν Ἱσπανίᾳ (1823) καὶ Βελγικῇ (1832). Τῷ 1835 ἐστάλη εἰς Ἀλγερίαν, ἔνθα ἐδοξάσθη εἰς πολλὰς μάχας, γενόμενος τῷ 1848 καὶ γενικὸς διοικητὴς τῆς Ἀλγερίας. Τῷ 1852 ἀνακληθεὶς εἰς Παρισίους, διωρίσθη μέλος τῆς Γερουσίας.

ΧΑΡΩΝΔΑΣ, νομοθὴς τῆς Κατάνης, ὅστις ἐνομοθέτει διά τε τὴν ἰδίαν καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις χαλκιδικῆς καταγωγῆς ἔν τε Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Αὗται ἦσαν ἡ Ζάγκλη, Νάξος, Λεοντῖνοι, Εὔβοια, Μυλαί, Ἱμέρα, Καλλίπολις καὶ Ρήγιον. Φαίνεται δὲ ὅτι ἔζη πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀναξιλάου, τυράννου τοῦ Ρηγίου, ἤτοι πρὸ τοῦ 494 π. Χ., διότι οἱ Ρηγῖνοι ἐποιοῦντο χρῆσιν τῶν νόμων τοῦ Χαρώνδα μέχρις ὅτου κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀναξιλάου, ὅστις μετὰ βασιλείαν 18 ἐτῶν ἀπέθανε τῷ 476 π. Χ. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἐπαρκῶς ἀνατρέπουσι τὴν κοινὴν ἀφήγησιν περὶ τοῦ Χαρώνδα, ὡς παρὰ τῷ Διοδώρῳ φέρεται, ὅτι δηλαδὴ, ἀφοῦ ἡ πόλις τῶν Θουρίων ἱδρύθη ὑπὸ τῆς ἐρειπωθείσης πόλεως τῆς Συβάρεως, οἱ ἄποικοι ἐξελέξαντο τὸν Χαρώνδαν ὡς «τὸν ἄριστον τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν», ἵνα καταρτίσῃ κώδηκα νόμων πρὸς χρῆσιν αὐτῶν· διότι ἡ πόλις τῶν Θουρίων δὲν περιελαμβάνετο ἐν ταῖς τῆς Χαλκιδικῆς πόλεως, ἡ δὲ ἐποχὴ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς εἶναι τὸ 443 π. Χ. Καὶ ὁ Βέντλεη πρὸς τούτοις ἀπέδειξεν ὅτι οἱ νόμοι, οὓς ὁ Διόδωρος παρέχει ὡς τοὺς ὑπὸ τοῦ Χαρώνδα καταρτισθέντας διὰ τοὺς Θουρίους, δὲν ἦσαν πράγματι αὐτοῦ, διότι ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι οἱ νόμοι αὐτοῦ ἐφηρμόζοντο εἰς ἀριστοκρατίαν, ἐνῷ παρὰ τῷ Διοδώρῳ ἀνευρίσκομεν αὐτὸν διατάσσοντα ἐπικλήσεις πρὸς τὸν ὅ ῆ μ ο ν, τὸ δὲ σύνταγμα τῶν Θουρίων ῥητῶς ἀποκαλεῖται π ο λ ί τ ε υ μ α δ η μ ο κ ρ α τ ι κ ό ν. Πρὸς τούτοις ἓκ τινος ὀρθῆς διορθώσεως τοῦ Βέντλεη ἐν ἐφθαρμένῳ χωρίῳ τῶν Πολιτικῶν προκύπτει ὅτι τὸ μόνον ἰδιάζον ἐν τοῖς νόμοις τοῦ Χαρώνδα ἦν ὅτι πρῶτος αὐτὸς εἰσήγαγε τὴν ἐ π ί σ κ η ψ ι ν, δύναμιν τοῦ καταδιώκειν τὰς ψευδομαρτυρίας. Βέβαιόν ἐστιν ὅμως ὅτι τοῦτο διετέλει ἐν ἰσχύι ἐν Ἀθήναις μακρὸν πρὸ τῆς ὑπάρξεως τῶν Θουρίων καὶ κατὰ συνέπειαν ὅτι ὁ Χαρώνδας, ὡς νομοθέτης αὐτοῦ, ἔζη ἐπίσης πρὸ τῆς ἱδρύσεως ἐκείνης. Τέλος Διογένης ὁ Λαέρτιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Πρωταγόρας ἦν ὁ νομοθέτης τῶν Θουρίων. Ὁ Διόδωρος περαίνει τὴν περὶ τοῦ Ψευδοχαρώνδα αὐτοῦ ἀφήγησιν διὰ τῆς προσθήκης ὅτι ἡμέραν τινὰ ἐλησμόνησε ν' ἀποθέσῃ τὸ ξίφος αὐτοῦ πρὶν ἢ ἐμφανισθῇ ἐν τῇ συνελεύσει, παραβιάσας οὕτως ἕνα τῶν νόμων αὐτοῦ. Πολίτου τινὸς ὑπομνήσαντος αὐτῷ τοῦτο, ἐφώνησεν οὗτος· Μὰ Δι' ἀλλὰ κύριον ποιήσω καὶ ἀμέσως ἔπληξεν ἑαυτὸν δι' ἐγχειριδίου. Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο λέγεται καὶ περὶ Διοκλέους τοῦ Συρακασίου καὶ περὶ τοῦ Ζαλεύκου, μολονότι ὁ Βαλέριος Μάξιμος συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Διοδώρου, ἀποδίδοντος αὐτὸ εἰς τὸν Χαρώνδαν. Τὰ λεγόμενα ὅτι ὁ Χαρώνδας ἦν Πυθαγόρειος ἀποτελοῦσι πιθανῶς ἓν τῶν παραδειγμάτων τῆς συνηθείας, ἥτις ἐπεκράτησεν ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ τοῦ ν' ἀποκαλῶνται πάντες οἱ διακεκριμένοι νομοθέται μαθηταὶ τοῦ Πυθαγόρα, τίτλος, ὁ ὁποῖος ἀπεδόθη καὶ εἰς τὸν Νουμᾶν Πομπίλιον. Μεταξὺ διαφόρων τῷ Χαρώνδᾳ ἀποδιδομένων νόμων παρὰ τῷ Στοβαίῳ διασωθέντων ὑπάρχει εἰς αὐθεν-

τικὸς ἴσως, ἅτε εὑρισκόμενος καὶ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Θεοφράστου. Κατ' αὐτὸν πᾶσα ἀγορωπωλησία δέον νὰ γίνηται διὰ μετρητῶν χρημάτων καὶ ἡ κυβέρνησις οὐδεμίαν ὀφείλει νὰ ἐπιφέρῃ θεραπείαν εἰς ἐκείνους, οἵτινες χάνουσι τὰ χρήματα αὐτῶν διὰ πωλήσεων ἐπὶ πιστώτει. Ἡ αὐτὴ διάταξις εὑρίσκεται καὶ ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Πλάτωνος. Οἱ νόμοι τοῦ Χαρώνδα ἦσαν πιθανῶς ἔμμετροι.

ΧΑΡΩΝΔΑΣ (Λουδοβῖκος Charondas), γάλλος νομομαθής, γράψας τὴν «Γαλλικὴν ἐθιμοτυπίαν», σύγγραμμα λίαν τιμώμενον παρὰ τοῖς Γάλλοις, τοῖς ἀσχολουμένοις εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀρχαίου γαλλικοῦ δικαίου. Ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῷ 1536 καὶ ἀπέθανε τῷ 1917.

ΧΑΡΩΝΙΑΔΗΣ (Ἀλέξανδρος). Ἔζη κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἦν Κρὴς τὴν πατρίδα καὶ ἱερομόναχος. Τούτου εὕρηται ἐπιστολὴ πρὸς Γαβριὴλ Σευῆρον, ἀρχομένη καὶ τελευτῶσα διὰ τῶν ἑξῆς διστίχων :

ἀρχὴ—Παῖς σὸς Ἀλέξανδρος Γαβριήλῳ τυτθὸν [ἴάλλει
γράμμα τόδ' ἀρχιερεῦ, Κρὴς ὁ Χαρωνιάδης.
τέλος—Χίλια θ' ἓξ ἑκατὸν λυκαβάντων κύκλα [παρῆλθε
καὶ τρία, μὴν ἔνατος εἰκοσιεξ φαέων.

Συνέθετο ποίημα ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Κονταρήνου, ὡς αὐτὸς λέγει ἐν τῇ ἐπιστολῇ : «Ἴσως δὲ καὶ ἀποδημοῦντι τῷ ἡμετέρῳ μητροπολίτῃ τῷ περιφανεστάτῳ Κονταρήνῳ συναποδημήσω, ὅς γε οὕτω φιλοστόργως πρός με διέκνυται, ὥστε με καὶ τοῖς γνησιωτάτοις αὐτοῦ ἐγκρῖναι· ἐγὼ δὲ εἰς αὐτὸν ποίημά τι ἄττα (διορθ. ποιήματ' ἄττα) τούτου χάριν ἐξύφανα, οἷς ἔχω δώροις τηλικοῦτον ἥρωα ἀποσεμνύνων, ὧν δὴ καὶ αὐτὸς ἔσῃ ποτὲ καὶ βασανιστὴς καὶ ἐπανορθωτὴς ἀκριβέστατος».

ΧΑΣ (Ἰωάννης-Ἀδόλφος Hasse), διάσημος μελοποιός, γεννηθεὶς ἐν Βεργεδόρφῃ παρὰ τὸ Ἀμβοῦργον τῷ 1699 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1783. Ἔλαβε μαθήματα παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σκαρλάττη καὶ τοῦ Πορπόρα. Παρέμεινεν ἐναλλὰξ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Ἡ μουσικὴ αὐτοῦ κέκτηται ἀκατανίκητον θέλγητρον ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν τρυφερῶν αἰσθημάτων, στερεῖται ὅμως ἐνεργητικότητος καὶ ποικιλίας. Ὁ Χὰς ἔγραψε διάφορα μουσικὰ τεμάχια, πολλὰ τεμάχια ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐν οἷς καὶ τὸ *Miserere*, ὑπόδειγμα ἐκφράσεως, καὶ τὰς Λιτανίας, πάντοτε ἐκτιμώμενον· πρὸς τούτοις ἐμελοποίησε πάντα τὰ κωμειδύλλια τῆς Μεταστάσεως, ἐν οἷς ἐξέχουσι τά : *Artaserce*, *Alessandro nell'Indie* καὶ *Arminio*.

ΧΑΣΑΝ, 5ος ἄραψ χαλίφης, υἱὸς τοῦ Ἀλῆ καὶ τῆς Φατίμ, ἀναγορευθεὶς ἐν Κούφᾳ τῷ 661 μ. Χ. μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἀντίπαλον ἔσχε τὸν Μοαβιάχ, καίτοι δὲ παρητήθη μετὰ 6 μῆνας, ἐδηλητηριάσθη ὅμως ὑπό τινος τῶν υἱῶν τοῦ ἡγεμόνος τούτου τῷ 669.

ΧΑΣΑΝ (Κεννούν), ὁ τελευταῖος τῶν Ἐδρισιτῶν (954). Ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ὀβεϊδιτῶν καὶ ἱσπανῶν Ὀμμιαδῶν, ἀχθεὶς δὲ αἰχμάλωτος ἐν Κορδούῃ, ἐδραπέτευσε καί, συναθροίσας στρατεύματά τινα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπειράθη τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Μαρόκου καὶ ἐδολοφονήθη τῷ 985.

ΧΑΣΑΝ, ὁ ἐπιλεγόμενος Μέγας, Ἄραψ, ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας Ἰλκανιέν, διοικητὴς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν ὀνόματι τοῦ Μπεχαδὲρ-Χάν, καταστὰς ἀνεξάρτητος ἐν Βαγδάτῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μογγόλου τούτου χαλίφου καὶ ἀποθ. περὶ τὸ 1356.

ΧΑΣΑΝ-ΚΑΛΕΧΝ (ἡ ἀρχαία Θεοδοσιόπολις), ὀχυρὰ πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας, ἀπέχ. 40 χιλιαμ. πρὸς Α τοῦ Ἐρζερούμ, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀράξ. Κάτοικοι 5,000.

ΧΑΣΑΝΚΙΟΪ, χωρίον τῆς Μακεδονίας, κείμενον μεταξὺ Κοζάνης καὶ Βερροίας εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ἀσκίου ὄρους καὶ ἀπεχον ὥρ. 1 τοῦ Καραμπουρνάρ. Οἰκεῖται ὑπὸ 300 κατοίκ. ὀθωμανῶν καὶ χριστιανῶν βουλγαροφώνων. Εἰς ἀπόστασιν $^1/_4$ τῆς ὥρας κεῖται τὸ χωρίον Σούλποβον.

ΧΑΣΑΝ-ΜΠΕΝ-ΔΑ-ΧΑΣΣΑΝ (Ἀμποῦ-Αλῆ, ἁπλῶς λεγόμενος Ἀλχαζέν), ἄραψ ἀστρονόμος, γενν. ἐν Βασόρᾳ περὶ τὸ 980 καὶ ἀποθ. τῷ 1038. Προσεκλήθη εἰς Αἴγυπτον ὑπὸ τοῦ Χακὲμ καὶ ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν προχωμάτων εἰς προφύλαξιν τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν πλημμυρῶν τοῦ Νείλου. Ἔγραψε «Πραγματείαν περὶ ὀπτικῆς», μεταφρασθεῖσαν ἰταλιστὶ καὶ δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ρίσνερ ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1572.

ΧΑΣΑΝΟΒΟΝ, χωρίον τῆς Μακεδονίας, κείμενον 7 ὥρ. μακρὰν τῶν Βιτωλίων καὶ

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

πλησίον τοῦ χωρίου καὶ ποταμοῦ Σακουλέβου, παραποταμίου τοῦ Ἐριγῶνος. Οἰκεῖται ὑπὸ 650 χριστιανῶν κατ. καὶ 30 ὀθωμανῶν καὶ ὑπάγεται εἰς τὸ διαμέρισμα Φλωρίνης.

ΧΑΣΑΝ-ΣΑΜΠΑΧ, γενν. ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ρέι ἐν Περσίᾳ περὶ τὸ 1054 καὶ ἀποθ. τῷ 1124. Μυηθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ τὰ δόγματα τοῦ ἰσλαμισμοῦ, κατώρθωτε νὰ κυριεύσῃ τὸ φρούριον Ἀλαμοὺτ παρὰ τὸ Κασβῖνον. Ἐν αὐτῷ ἵδρυσε τὸ τάγμα τῶν Δολοφόνων, καταστὰν μετὰ μικρὸν φοβερὸν καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν. Οὐ μόνον ἐξήλασεν ἐκ τοῦ Ἀλαμοὺτ τὰ στρατεύματα τοῦ σουλτάνου Μαλὲκ-Σάχ, ἀλλὰ κατέλαβε καὶ τὸν πύργον τοῦ Σαχδοὺρ παρὰ τὸ Ἰσπαχὰν καὶ ἐξέτεινε τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Περσίαν καὶ εἰς μέρος τῆς Συρίας.

ΧΑΣΒΑΙΝ (Hasbain), μικρὰ χώρα τῆς Βελγικῆς, πρὸς Β τῆς ἐπαρχίας Λιέγης καὶ ἔνθα ὑπάρχουσιν ἡ Λιέγη καὶ ἡ Τόγκρη.

ΧΑΣΕΛ (Ἰωάννης - Γεώργιος - Ἑρρῖκος Hassel), γεωγράφος καὶ στατιστικολόγος, γενν. ἐν Βολφενβουττέλλῃ τῷ 1770 καὶ ἀποθ. ἐν Βαϊμάρῃ τῷ 1829. Ἐδημοσίευσε «Γεωγραφικὴν καὶ στατιστικὴν περιγραφὴν τῶν δουκάτων τῆς Βολφενβουττέλλης καὶ τῆς Βλαγχεβούργης» (Βρουνσβίκη, 1802), — «Πρότυπον στατιστικῆς πάντων τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης» (1802), — «Στατιστικὴν ἐπιτομὴν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Αὐστρίας», — «Στατιστικὴν ἐπιτομὴν τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ρωσίας» (Νυρεμβέργη, 1807), — «Στατιστικὴν ἐπιτομὴν τοῦ βασιλείου τῆς Οὐεστφαλίας» (Βαϊμάρη, 1809), — «Ἐγχειρίδιον τῆς στατιστικῆς τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης» (Βαϊμάρη, 1812), — «Γενικὸν λεξικὸν τῆς γεωγραφίας καὶ στατιστικῆς» (Βαϊμάρη, 1817 - 18) κλπ. Συνειργάσθη ἐν τῇ «Ἐγκυκλοπαιδείᾳ» τοῦ Ersh καὶ Grucber.

ΧΑΣΕΛ (Hasselt), πόλις ὀχυρὰ τῆς Βελγικῆς, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Λιμβούργης, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δομέρου. Ἀπέχει 20 χιλιάμ. ΔΒΔ τοῦ Μαιστρίχτ. Κάτ. 11,100. Πολυάριθμα διυλιστήρια ἀρκεύθου, καπνεργοστάσια. Καλλιεργία ἐρυθροδάνου.

ΧΑΣΕΛΓΚΙΣΤ (Φρειδερῖκος Hasselguist), σουηδὸς φυσιολόγος, μαθητὴς τοῦ Λιναίου, γενν. ἐν Ταιρνβάλῃ τῷ 1722 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1752. Μετέβη τῷ 1749 ἐκ ζήλου πρὸς τὴν ἐπιστήμην εἰς Παλαιστίνην, ἧς ἡ φυσικὴ ἱστορία ἦν τότε ὀλίγον γνωστή, διῆλθεν εἶτα εἰς Αἴγυπτον καὶ Ἀραβίαν, ὅπου κατήρτισε θαυμασίας συλλογάς, καὶ ἀπέθανεν ἐν Σμύρνῃ συνεπείᾳ τῶν πόνων, εἰς οὓς ὑπεβλήθη ἕνεκα τοῦ ταξειδίου. Ὁ Λιναῖος, πλήρης θαυμασμοῦ πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ, ἐδημοσίευσε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν τούτου ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ταξείδιον εἰς Παλαιστίνην μετὰ σημειώσεων καὶ ὑπομνημάτων περὶ τῶν σπουδαιοτέρων ἀντικειμένων τῆς φυσικῆς ἱστορίας» (Στοκχόλμη, 1757)· τὸ ἔργον τοῦτο ἦν γεγραμμένον λατινιστί.

ΧΑΣΕΜ (Μοχαμμὲτ-Μπὲν-Χαμέτ), διδάκτωρ μουσουλμάνος, διισχυριζόμενος ὅτι κατήγετο ἐκ τοῦ Μωάμεθ· ἐκήρυξε τὸν ἱερὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν χριστιανῶν τῆς βορείου Ἀφρικῆς καὶ ἵδρυσε τῷ 1509 τὴν δυναστείαν τῶν Σερίφ, ἥτις βασιλεύει μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῷ Μαρόκῳ.

ΧΑΣΕΜΦΡΑΤΣ (Ἰωάννης-Ἑρρῖκος Hassemfratz), μηχανικός, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1755 καὶ ἀποθ. τῷ 1827. Μετέβη εἰς Στυρίαν καὶ Καρινθίαν πρὸς σπουδὴν τῆς τέχνης τοῦ κατεργάζεσθαι τὸν σίδηρον. Ἀπεδέξατο μετὰ ζήλου τὰς ἰδέας τῆς Ἐπαναστάσεως, ὑπῆρξεν εἷς τῶν διοργανωτῶν τῆς στάσεως τῆς 10 αὐγούστου 1792, μέλος τῆς Κοινότητος τῶν Παρισίων, ὑπηρέτησεν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν στρατιωτικῶν καὶ σφοδρῶς ἐπετέθη κατὰ τοῦ Δουμουριέ. Γενόμενος καθηγητὴς ἐν τῇ σχολῇ τῶν μεταλλωρυχείων καὶ τῷ πολυτεχνείῳ, ἀπώλεσε τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ταύτας κατὰ τὴν δευτέραν Παλινόρθωσιν τῷ 1815. Ἔγραψε δέ «Μαθήματα ὀρυκτολογίας» (1796), — «Πραγματείαν περὶ τῆς τέχνης τοῦ ξυλουργοῦ» (1804), — «Σιδηροτεχνικὴν ἢ τέχνην τοῦ κατεργάζεσθαι τὴν σιδηροῦχον μεταλλίτιδα» (1812), — «Πραγματείαν περὶ τῆς τέχνης τῆς ἀσβεστοποιήσεως τῶν τιτανωδῶν λίθων» (1825). Ἐν δὲ τῇ «Μεθοδικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ» κατήρτισε τὸ λεξικὸν τῆς φυσικῆς.

ΧΑΣΙΑ, κώμη τῆς Ἀττικῆς, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Φυλῆς καὶ κειμένη κατὰ τὴν εἴσοδον βαθείας φάραγγος, διανοιγομένης πρὸς βορρᾶν τοῦ Θριασίου πεδίου ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς Πάρνηθος. Ἀπέχει τῆς πρωτευούσης τοῦ δήμου τῶν Καλυβίων Χασιᾶς, ἐκτισμένης ἐν τῷ κέντρῳ τῆς εἰρημένης πεδιάδος, ὥρ. $1\,1/3$ καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 610 κατοίκων, ἀσχολουμένων κυρίως εἰς τὴν ἀνθρακοποιίαν,

ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἀχαρνεῖς. Ἄγνωστον ἂν εἶναι ὁ ἀρχαῖος δῆμος Χολλειδῶν ἢ Χαστιέων ἢ φέρει ὄνομα τουρκικὸν ἐξ ἄλλης αἰτίας. Ἄνωθεν τῆς Χασχᾶς (ἢ τῶν Χασχῶν) μετὰ πορείαν 1 1/2 ὥρας ἐντὸς τῆς φάραγγος καὶ δι' ὁδοῦ ἐσκαμμένης ἐπὶ ἀποτόμων πλευρῶν τοῦ ὄρους φθάνει τις εἰς τὸ φρούριον τῆς ἀρχαίας Φυλῆς (Βίγλα-Κάστρο), κείμενον ἐπὶ δυσπροσίτου καὶ ὑψηλῆς τοποθεσίας. «Ἐκ τοῦ φρουρίου τῆς Φυλῆς, λέγει ὁ Βύρων, οὗτινος ὑφίστανται ἔτι πολλὰ ἐρείπια, εἴδομεν ἀλληλοδιαδόχως νὰ λάμπωσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἡ πεδιὰς τῶν Ἀθηνῶν, τὸ Πεντελικόν, ὁ Ὑμηττός, τὸ Αἰγαῖον καὶ ἡ Ἀκρόπολις. Ἡ τοποθεσία αὕτη ὑπερβαίνει μάλιστα κατὰ τὴν μαγείαν τὴν τοποθεσίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν τῆς Τρῳάδος μετὰ τῆς Ἴδης καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τὴν τοῦ ὄρους Ἄθω». Ἐκ Χασιῶν, ὡς ὁ Θρασύβουλος ἐκ τῆς Φυλῆς, ὡρμήθη ὁ γενναῖος Μελέτης κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν (1821).

ΧΑΣΚΙΟΙ, πολυάνθρωπον, ἀλλὰ λίαν νοσῶδες προάστειον τῆς Κων)πόλεως ἐν τῷ Κερατίῳ κόλπῳ, δεξιᾷ τῷ εἰς τοῦτον εἰσερχομένῳ ἀπέναντι τοῦ Ἐϊβὰν-σεραγίου· ἐν τοῖς παραλίοις μάλιστα εἶναι ἔτι νοσωδέστερον, ἅτε ἐκτεθειμένον εἴς τε τοὺς ἐκ τοῦ νότου ἀνέμους καὶ εἰς τὸν μεσημβρινὸν καύσωνα, ὡς καὶ εἰς τὰς ἀναθυμιάσεις τοῦ ἀκινητοῦντος κατὰ τὸ θέρος μάλιστα ποταμίου. Παρ' αὐτῷ ὑπάρχουσι καὶ πλεῖσται πλινθουργικαὶ κάμινοι, πλησίον δ' αὐτοῦ ἦσαν πρὸς τούτοις καὶ τὰ Χρυσοπλύσια. Οἱ ὀθωμανοὶ δὲν κατῴκησαν ἀπ' ἀρχῆς ἐν αὐτῷ ἀκριβῶς ἕνεκα τοῦ νοσώδους τῆς θέσεως· τούτου ἕνεκα ἐκτὸς ἐνίων ἑλλήνων καὶ ἀρμενίων κεραμιδοποιῶν καὶ λοιπῶν οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων αὐτοῦ εἰσιν Ἰουδαῖοι, οἵτινες, συνῳκισμένοι πρότερον ἐν τῷ Τελωνείῳ, μετῳκίσθησαν εἰς Χάσκιοϊ, ὅτε ἐκτίζετο τὸ Γενῆ Βαλιδὲ-Τζαμί, εὑρισκόμενοι οὕτω τανῦν ἐγγύτερον τῶν ἐν τῷ ἀπέναντι ἐπίσης νοσηρῷ προαστείῳ τοῦ Βαλατᾶ πολυπληθῶν ὁμοφύλων αὐτῶν. Τὸ Χάσκιοϊ διαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς 10 κυριωτέρας συνοικίας: 1) Μπουγιοὺκ-Ἰσκέλε, 2) Πιρὶ-πασσᾶ, 3) Σακὶζ-ἀγάτζ, 4) Ἀϊναλῆ-Καβάκ, 5) Χαλιτζῆ-ὀγλοῦ, 6) Σουῦλο-τζέ, 7) Ἀχμὲτ-πασσᾶ, 8) Καρὰ-ἀγάτς, 9) Τζαμῆ-ὀνοῦ 10) Τσὶκ-Σαλύν. Ἐν τῷ Χάσκιοϊ ἐδρεύει καὶ τὸ ἕτερον τῶν δύο δικαστηρίων τῶν Ἰουδαίων—τοῦ ἑτέρου ἐν Βαλατᾷ εὑρισκομένου – ἅτινα ἀμφότερα δικάζουσιν ἀνεκκλήτως τὰς πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι ἐν τῇ συνοικίᾳ Σαρῆ-πασσᾶ ἔχουσι καὶ σχολὴν ὡς καὶ ἐνΒαλατᾷ ἐντὸς τοῦ τείχους ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Βεριᾶ Συναγωγῇ, ὅπου ἐκτὸς τῶν λοιπῶν συνήθων ἑβραϊκῶν μαθημάτων διδάσκεται καὶ ἡ γαλλικὴ καθ' ἑκάστην ἐκτὸς τοῦ σαββάτου, ἡ τουρκικὴ κατὰ πᾶσαν κυριακὴν καὶ παρασκευὴν καὶ ἀμφότεραι ὁμοῦ κατὰ τετάρτην. Τὸ μέρος, ἐν ᾧ σήμερον κεῖται τὸ κοινῶς λεγόμενον χωρίον Χάσκιοϊ, ἐπὶ μὲν τῶν Βυζαντινῶν ἐκαλεῖτο Πικρίδιον ἢ Τὰ Πικριδίου, ἐπὶ δὲ τοῦ Γιλλίου Ἁγία Παρασκευή, ἕνεκα τοῦ ἐν αὐτῷ ναοῦ τῆς ἁγίας ταύτης. Τὰ περὶ τὸ Χάσκιοϊ ἐκαλοῦντο Περαία τοῦ Πικριδίου (καθόσον Περαία καὶ Ἀντιπεραία ἐκαλεῖτο ἐν γένει τὸ ἀπέναντι τῆς πόλεως μέρος ἢ τὸ Πέραν καὶ Ἀντιπέραν τοῦ κόλπου ὡς καὶ μέρος ἔτι τοῦ Βοσπόρου, τοῦ τε περὶ τὸ νῦν Διπλοκιόνιον, Περαία τοῦ Διπλοῦ Κίονος, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ πέραν τοῦ Βοσπόρου παραλία τῆς Ἀσίας καὶ ἰδίᾳ τὰ παρὰ τὸ Ἡραῖον μέρη τῆς Χαλκηδόνος, ἥτις πρὸς διαστολὴν τῆς ἀπέναντι τῆς πόλεως ἐκαλεῖτο Δαμάλεως Περαία). Ἡ Περαία τοῦ Πικριδίου αὕτη ἦτο λοιπὸν τὸ Ὀκ-μεϊδὰν καὶ τὸ Ἀϊναλῆ-καβάκ, ἥτις καὶ τοῦ Ἀρεοβίνδου ἐλέγετο. Ἐν τῷ μέρει τούτῳ ὑπῆρχε καὶ μονή, ἡ Μονὴ τοῦ Πικριδίου, ἥτις ἦν πιθανῶς ἡ αὐτὴ τῇ τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Ἀρεοβίνθου, ἥνπερ ἀνήγειρε κατὰ τὸν Ζωναρᾶν καὶ Κεδρηνὸν Πέτρος ὁ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου δμαίμων τῷ 588), καθόσον ἡ Περαία τοῦ Πικριδίου ἐλέγετο, ὡς εἴρηται, καὶ τοῦ Ἀρεοβίνδου ἢ Ἀραβίνδα ἀπὸ τοῦ παλατίου τοῦ Ἀρεοβίνδου, εἴτε δηλονότι τοῦ μαγίστρου καὶ ὑπάτου γαμβροῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ὀλυμβρίου καὶ τῆς Πλακιδίας ἐπὶ τῇ θυγατρὶ αὐτῶν Ἰουλιανῇ Ἀνικίᾳ, εἴτε τοῦ ὑπατεύσαντος τῷ 434 καὶ ἀποθανόντος τῷ 449, εἴτε τοῦ Πατρικίου, τοῦ συζευχθέντος τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Πρεγέκταν, τοῦ γενομένου καὶ τῷ 546 μαγίστρου τοῦ ἐν Ἀφρικῇ στρατοῦ, ἔνθα καὶ ἐφονεύθη τῷ 547 ὑπὸ τοῦ τυραννήσαντος Γονθαρήτου. Παρὰ τὰ Ἀρεοβίνδου ἐτοποθετεῖτο ἀρχῆθεν καὶ ὁ ναὸς τῆς

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἁγίας Παρασκευῆς, εἰς ὃν πλεῖστοι ὅσοι καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν συνέρρεον ἕνεκα τοῦ ἁγιάσματος τῆς Ὁσιομάρτυρος. Ἐν τῷ μικρῷ δὲ προαυλίῳ τοῦ ναοῦ τούτου ἔκπαλαι ἐθάπτοντο ἕνεκα τῆς γειτνιάσεως αὐτοῦ οἱ ἐπισημότεροι τῶν ἐν τῷ ἀπέναντι Φαναρίῳ ὀρθόδοξοι πατριάρχαι, ἀρχιερεῖς, ἡγεμόνες, ἄρχοντες, μεγαλέμποροι καὶ πάντες ἐν γένει ὅσοι ἠδύναντο νὰ προσκτήσωνται αὐτόθι δι' ἀγορᾶς τάφου, οὗτινος ἡ τιμὴ ἦτο λίαν σημαντική. Δυστυχῶς οὐδεμιᾶς ἐφείσθη ὁ χρόνος ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῶν πλακῶν τῶν αὐτόθι τάφων, ἀναγομένης εἰς σπουδαῖόν τι πρόσωπον, διαπρέψαν ἐν τῇ ἐθνικῇ ἡμῶν ἱστορίᾳ καὶ φιλολογίᾳ καὶ αὐτόθι ταφέν.

Ὁ λόφος τοῦ Χάσκιοϊ καλύπτεται ὁλόκληρος σχεδὸν ὑπὸ τῶν τάφων τῶν Ἰουδαίων, προσκτώμενος οὕτω μείζονα σκυθρωπότητα καὶ ἕνεκα τοῦ ὅτι οὐδόλως εἴθισται παρὰ τῷ ἔθνει τούτῳ νὰ καλλωπίζῃ καὶ ἐξωραΐζῃ τὰ νεκροταφεῖα αὐτοῦ διὰ δενδροφυτείας ἢ ἄλλου διακόσμου. Ὀρθῶς λοιπὸν παρατηρεῖ καὶ ὁ Σ. Βυζάντος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει αὐτοῦ (Ἔκδ. 1862, τόμ. Β' σελ. 13) ὅτι «σκυθρωπότερον θέαμα δὲν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ἢ τὸν καταξηρον τοῦτον λόφον, ἀληθῆ κατοικίαν θανάτου καὶ ἐρημίας, ὁρώμενον ἀφ' ὅλων τῶν ἑπτὰ λόφων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς πόλιν ἀπολιθωθεῖσαν ὑπὸ κατάρας, δι' ἧς, ἐάν τις κατὰ τύχην ὁδεύῃ, νομίζει ὅτι ἀκούει ἠχοῦσαν τὴν σάλπιγγα τῆς ἐσχάτης κρίσεως, τὴν γῆν συνταρασσομένην καὶ τοὺς τάφους ἀνοιγομένους καὶ ἐκβράσσοντας τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ὁποία ἀντίθεσις πρὸς τοὺς συσκίους καὶ χλοηφόρους τάφους τῶν Μουσουλμάνων!»

ΧΑΣΛΙΓΚΔΕΝ (Haslingden), χωρίον τῆς Ἀγγλίας (Λαγκάστρη), ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου διώρυγος, δι' ἧς συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Βούρης, Μαγκεστρίας, Λιβερπούλης καὶ Λίνιδς, ἀπέχουσα 26 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Μαγκεστρίας. Κάτ. 7,700. Μάλλινα καὶ βαμβακερὰ ὑφάσματα. Λατομεῖα λίθων κλπ.

ΧΑΣΠΕΓΚΑΟΓ (Haspengau). Ἴδε ΧΑΣΒΑΙΝ.

ΧΑΣΤΕΜΗ, χωρ. τῆς Μεσσηνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἀριστομένους, οὗ τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης ἀπέχει ὥρ. 3, οἰκούμενον ὑπὸ 300 κατοίκων.

ΧΑΣΤΙΑ (ὁ δημότης Χαστιεύς), δῆμος τῆς Ἀττικῆς, μνημονευόμενος ὑπὸ μόνου τοῦ Ἡσυχίου. Ἐκλήθη οὕτω διὰ τὴν ἐντὸς φάραγγος τῶν ὀρίων κεχωσμένην θέσιν αὐτῆς. Ὑποτίθεται ὑπό τινων ὅτι ἡ σημερινὴ Χασιὰ ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ δήμου τούτου.

ΧΑΣΤΙΓΚ ὁ Α', πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων, ἀποθανὼν ἐν Ἀρκίνᾳ τῷ 992.

ΧΑΤΣΙΓΚ ὁ Β', πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων, γεννηθεὶς ἐν Καππαδοκίᾳ τῷ 1064. Διαδεχθεὶς τὸν θεῖον αὐτοῦ Πέτρον (1058), προσεκλήθη μετὰ δύο ἔτη εἰς Κωνστ)πολιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Δούκα, ἔνθα μείνας τρία ἔτη, ἐπέστρεψεν εἰς Καππαδοκίαν, ὅπου μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανε.

ΧΑΣΤΙΓΚ (Hasting), διάσημος τυχοδιώκτης, γεννηθεὶς κατά τινας μὲν παρὰ τὴν Troyes, κατ' ἄλλους δὲ ἐν Νορμανδίᾳ ἢ Δανίᾳ. Ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν περίπου περὶ τὸ 845 ἐγκαταλιπὼν τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ τὴν θρησκείαν, ἐπεδόθη, ἐν νορμανδικῷ καταταχθεὶς τάγματι, εἰς πειρατείας μετ' αὐτῶν ἐν τῷ Λείγηρι καὶ εἶτα ἐπέπεσεν εἰς τὴν Μεσόγειον. Τῷ 861 ἀνῆλθε τὸν Ροδανόν, ἐδῄωσε τὰς ἀκτὰς τῆς Τοσκάνης, κατέλαβε τὴν Λούναν διὰ τεχνάσματος, ἣν ὡς τὴν Ρώμην ἐλαβών, ἐπυρπόλησε καὶ τῷ 806 ἐδῄωσε τὴν Ἀνδεγαυίαν, τὴν Ποατοῦ καὶ τὴν Τουραίνην καὶ ἐφόνευσεν ἐν Βρισάρθῃ Ροβέρτον τὸν Ἰσχυρόν, πρὸ τῆς Ρέννης ὅμως ἀπεκρούσθη. Ἐπιτυχὼν παρὰ Καρόρόλου τοῦ Φαλακροῦ τῆς κομητείας τῆς Σάρτρης τῷ 879, ἐβοήθησε Καρόλῳ τῷ Παχεῖ ἐναντίον τοῦ Ρολὼν καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 890 ἐν Δανίᾳ.

ΧΑΣΤΙΓΞ (Φραγκῖσκος μαρκήσιος Hastings), γεννηθεὶς τῷ 1754 καὶ ἀποθανὼν τῇ 1826. Ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Κλίνσωνα ἐν τῷ ἀμερικανικῷ πολέμῳ, διηύθυνε κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κιβερὼν καὶ ὑπῆρξεν ἀρχιστάτηγος ἐν Σκωτίᾳ καὶ εἶτα γενικὸς διοικητὴς τῆς Ἰνδικῆς (1812), ἐνίκησε τοὺς Μαράτους καὶ ὑπέταξε τὴν Νεπόλ. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1822, ἵνα δικαιολογηθῇ ἐπὶ κατηγορίᾳ σφετερισμοῦ ἐναντίον αὐτοῦ, ἐγένετο τῷ 1824 διοικητὴς τῆς Μελίτης.

ΧΑΣΤΙΓΞ (Hastings), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας (Σούσεξ), ἀπέχουσα 9 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Γουϊντσελσίας, 51 πρὸς Α τῆς Βριχτόνης καὶ 90 πρὸς ΝΑ τοῦ Λονδίνου. Κάτοικοι 29,400. Θαλάσσια λουτρά. Λιμὴν ἄλλοτε

ὡραῖος, νῦν δὲ ἀμμώδης. Ἐρείπια ἀρχαίου μεγάρου ἐπὶ ἀποκρήμνου θέσεως. Γουλιέλμος ὁ Κατακτητὴς ἤρατο τῷ 1066 μεγάλην νίκην κατὰ τοῦ Χαρόλδου.

ΧΑΣΤΙΓΞ (Γουλιέλμος Hastings), θαλαμηπόλος Ἐδουάρδου τοῦ ΣΤ΄, βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ὃν καὶ ἠκολούθησε κατὰ τὴν εἰς Ὁλλανδίαν φυγὴν αὐτοῦ. Τῷ 1470 συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐν Βαρνέ νίκην, ἥτις ἀπέδωκεν αὐτῷ τὸν θρόνον, ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰ ἀτυχῆ τέκνα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ Ριχάρδου τοῦ Γκόλτσεστερ τῷ 1483.

ΧΑΣΤΙΓΞ (Γουάρρεν Hastings), γενν. τῷ 1733 ἐν Δεϊλσφὸρδ-Χούσῃ (Ὀξφόρδη) καὶ ἀποθ. τῷ 1818. Ἐπέτυχε τῷ 1749 μετρίας θέσεως ἐν τῇ ἑταιρείᾳ τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας διὰ τῆς διοικητικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος καὶ τῆς γνώσεως τῶν ἰνδικῶν γλωσσῶν, διωρίσθη διοικητὴς Βεγγάλης τῷ 1772 καὶ γενικὸς διοικητὴς τῶν ἀγγλικῶν κτήσεων τῷ 1774. Ἕνεκα τῆς βαρβάρου αὐτοῦ πολιτικῆς πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς ἀνεκλήθη εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1786. Ὁ Φώξ, ὁ Σέριταμ καὶ ὁ Μπούργκε κατηγόρηταν αὐτοῦ πρὸ τοῦ Κοινοβουλίου καταχρησιν ἐξουσίας, σκληρότητα καὶ ἀπιστίαν· μετὰ ὀωδεκαετῆ συζήτησιν ἡ Βουλὴ τῶν Λόρδων, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν πολιτικοὺς λόγους ἢ καὶ προσελκυσθεῖσα διὰ χρηματικῶν μέσων, ἠθώωσεν αὐτόν. Ὁ Χάστιγξ, εἰς ὃν ἡ φοβερὰ αὕτη δίκη ἐστοίχησεν εἰς δικαστικὰς δαπάνας καὶ δικηγόρους 1,700,000 φράγκων, χωρὶς νὰ καταστρέψῃ αὐτόν, ἔλαβεν εἶτα παρὰ τῆς Ἑταιρείας ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν 125,000 φράγκων καὶ διῆλθε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου ἐν ἀπομονώσει. Ἔγραψε δὲ «Ἐπιθεώρησιν τοῦ κράτους τῆς Βεγγάλης» (1786), — «Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἰνδικῆς» (1788) κλπ. Ὁ Χάστιγξ ὑπῆρξεν ἱκανὸς περὶ τὴν διοίκησιν καὶ παρὰ τὴν τῆς ἐξουσίας κατάχρησιν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀγγλικῆς κυριαρχίας ἐν Ἰνδικῇ.

ΧΑΤΖΗ-ΚΑΛΦΑΣ, ἀποκαλούμενος ὡσαύτως καὶ Καλὶμπ-Τσελεμπί, σοφὸς Ὀθωμανός, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1600 καὶ ἀποθ. τῷ 1658. Ἦν ἀρχιγραμματεὺς καὶ μέγας θησαυροφύλαξ Ἀμουράτ τοῦ Δ΄. Ἔγραψε: «Πραγματείαν ἀνατολικῆς βιογραφίας καὶ βιβλιογραφίας», δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Φλούγγελ ἐν Λειψίᾳ τῷ 1843 *(Découvertes des pensées touchant les livres et les genres)*, — «Χρονολογικοὺς πίνακας ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ 1640» (Κων)πολις, 1733), μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ συνοψισθὲν ὑπὸ τοῦ Γαλλάνδου, — «Γεωγραφίαν», ἀραβιστί, (1728), — «Ἱστορίαν τῶν ναυμαχιῶν τῶν Ὀθωμανῶν» (1728) κλπ.

ΧΑΤΖΗ ΚΥΡΙΑΚΟΥ (Βασίλειος), ἀκμάζων κατὰ τὸ 1650. Συνέγραψε βίον, μαρτύριον καὶ ἀκολουθίαν Δημητρίου νεομάρτυρος τοῦ ἐκ Φιλαδελφείας, ὡς ὁ Νικόδημος ἀναφέρει.

ΧΑΤΖΗ-ΜΙΧΑΗΛ (Μιχαὴλ Δούκα), ὁ ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας, ἀκμάσας κατὰ τὸ 1780, κάτοχος δὲ τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης. Προκαλέσας διαφόρους ἐναντίον αὐτοῦ ὑπονοίας ἐν σχέσει πρὸς τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ δοξασίας καὶ θεωρηθεὶς ταὐτοχρόνως ὑπὸ ἄλλων ὡς παράφρων [καὶ μωρός, ἐρρίφθη εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ φρενοκομεῖον, ὁπόθεν ἐλευθερωθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ· ἀλλ' αὐτόθι πολλαχῶς λυπήσας τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀπεστάλη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν τῶν Μετεώρων καὶ μεθ' ἱκανὸν χρόνον εἰς τὸν Ἄθωνα, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν. Οὗτος μετέφρασεν ἐκ τῆς γαλλικῆς α΄) «Τὴν Κύρου ἠθικὴν περιήγησιν» (ἐκδοθεῖσαν ἐν 2 τόμ. ἐν Βιέννῃ τῷ 1783), — β΄) «Ἠθικὴν ἱστορίαν Βελισαρίου», ἀρχιστρατήγου τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων, ἐκ τῆς γαλλικῆς ἐπίσης εἰς τὴν ἁπλοελληνικήν (Βιέννη, 1783), — γ΄) «Ἠθικοπολιτικὸν Μυθολογικὸν τοῦ Πιλπαΐδος, ἰνδοῦ φιλοσόφου, ἐκ τῆς γαλλικῆς ἐπίσης εἰς τὴν ἁπλοελληνικήν (Βιέννη, 1783).

ΧΑΤΖΗ ΠΟΛΥΖΩΗΣ (Δημήτριος), ἐκ Βρανιανῶν τῶν Ἀγράφων, δοκιμώτατος περὶ τὰ γραμματικὰ καὶ ποιητικά. Διδάσκων ἐν Πέστῃ τῷ 1800, ἐξέδωκε Γραμματικήν.

ΧΑΤΖΗ-ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ (Θεόδωρος), ζῶν κατὰ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα. Κατήγητο ἐξ Ἐλβασανίου τῆς Ἀλβανίας καὶ συνέγραψε μεγαλυνάρια εἰς τὸν ἅγιον Βλαδίμηρον, ἐκδοθέντα μετὰ τῆς ἀκολουθίας.

ΧΑΤΖΟΓΛΙ, χωρίον τῆς Μεσσηνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Μεθώνης, οὗ τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης ἀπέχει ὥρ. 1. Οἰκεῖται ὑπὸ 230 κατοίκων.

ΧΑΤΣΑΔΟΥΡ, ἀρμένιος ποιητής, γεν-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

νηθεὶς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

ΧΑΤΣΥ (Hatchy), ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (Τενεσίη), παραπόταμος τοῦ Μισσισιπῆ. Ροῦς 200 χιλιαμ.

ΧΑΤΣΦΕΛΔ (Hatzfeld), ἀρχαία εὐγενὴς οἰκογένεια τῆς Γερμανίας, καταγομένη ἐκ τῆς ἄνω Ἔσης, λαβοῦσα τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκ μεγάρου, κειμένου ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἔδερ εἰς ἀπόστασιν 30 χιλιαμέτρων ΒΔ τοῦ Μαρβούργου. Ἰσχυροτάτη ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὑπεστήριξε τοὺς λαγγράβους τῆς Ἔσης ἐν τοῖς ἀγῶσιν αὐτῶν μετὰ τῶν ἱπποτῶν τοῦ Λέοντος. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα διῃρέθη εἰς δύο κλάδους, τὸν Βίλδεμπεργ-Βίλδεμπεργ καὶ τὸν Βίλδεμπεργ-Ἔσης. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου κλάδου προῆλθεν ὁ Μελχιὸρ-Χάτσφελδ, αὐτοκρατορικὸς στρατηγὸς ἐν τῷ Τριακονταετεῖ πολέμῳ, ὃς ἔζησε δὲ τὰς κτήσεις αὐτοῦ διὰ τῶν ἐν Φραγκωνίᾳ καὶ τῇ κομητείᾳ τοῦ Γκλάϊχεν κτήσεων, ἐγένετο κόμης τοῦ κράτους τῷ 1641 καὶ ἔλαβεν ὡς τιμάριον τὴν ἐν Σιλεσίᾳ χωροδεσποτίαν τοῦ Τράχεμπεργ. Ἡ χωροδεσποτια αὕτη ἀνεκηρύχθη τῷ 1741 ἡγεμονία ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου τοῦ Β', τῷ δὲ 1748 τὰ μέλη τοῦ κλάδου τούτου ἐγένοντο πρίγκηπες. Ὅτε δὲ ἐξέλιπε τῷ 1794, τὰ τιμάρια τῆς Φραγκωνίας περιῆλθον εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Μαγεντίας καὶ τῆς Βιρτσβούργης, τὸ δὲ μέγαρον Βίλδεμπεργ ἔμεινεν εἰς τὸν ἀρχαῖον κλάδον. Ὁ Φραγκῖσκος Λουδοβῖκος Χάτσφελδ, κύριος τοῦ Τράμεχεμπεργ, γεννηθεὶς τῷ 1756, πρῶτος στρατηγός, εἶναι γνωστὸς ἔκ τινος πράξεως μεγαλοδωρίας Ναπολέοντος τοῦ Α'. Ἀφοῦ ὁ πρωτικὸς στρατὸς ἐξεκένωσε τὸ Βερολῖνον τῷ 1806, ὁ Χάτσφελδ προσεποιήθη ὅτι θὰ παραμείνῃ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν Γάλλων καὶ διωρίσθη πολιτικὸς διοικητὴς τῆς πρωτευούσης· κατόπιν ἔπεμψε τῷ βασιλεῖ τῆς Πρωσίας ἔκθεσιν περὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Ναπολέοντος· ὁ πρίγκηψ Χάτσφελδ συνελήφθη ὡς κατάσκοπος καὶ ἐνῷ ἀνέμενε τὸν θάνατον, ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἦλθε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐξαιτουμένη τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Ὁ Ναπολέων ἐπέδωκεν αὐτῇ τὴν ἐπιστολήν, λέγων: «Λάβετε αὐτήν· δὲν ἔχω πλέον ἀποδείξεις ἐναντίον τοῦ συζύγου ὑμῶν· παρολάβετε αὐτόν· εἶναι ἐλεύθερος». Τῷ 1813 ὁ Χάτσφελδ ἀπεστάλη εἰς Παρισίους, κομίζων τῷ Ναπολέοντι δικαιολογητικὴν ἐπιστολὴν διὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ στρατηγοῦ Γόρκ. Βραδύτερον ἐγένετο πρεσβευτὴς ἐν Χάγῃ καὶ τῷ 1822 πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1827.

ΧΑΤΣΦΕΛΔ (κόμης τοῦ Hatzefeld Wildenbourg), πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας ἐν Λονδίνῳ. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΧΑΤΣΦΕΛΔ (Hatzfeld), κωμόπολις τῶν αὐστριακῶν κρατῶν (Οὐγγαρία) ἀπέχ. 18 χιλιάμετρα ΒΔ τῆς Τεμεσβάρης. Κάτοικοι 8,000. Ἱπποφορβεῖα. Ἀγροτικὰ προϊόντα.

ΧΑΤΤΕΡΑΣ (Hatteras), ἀκρωτήριον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (Βόρειος Καρολίνα) ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ ὑπὸ τὴν 35⁰, 14' 30'' Β πλάτους καὶ 77⁰ 54' 52'' Δ μήκους.

ΧΑΤΤΙΑ. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΧΑΤΤΙΑ (Hattia), νῆσος τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδικῆς ἐν τῷ Βεγγαλικῷ κόλπῳ, ἀπέναντι τοῦ μεγάλου στομίου τοῦ Γάγγου, μεταξὺ τῆς 22⁰ καὶ 23⁰ Β πλάτους. Ἔχει μῆκος 26 χιλιαμέτρων καὶ πλάτος 17. Κλῖμα νοσηρόν. Σπουδαῖαι ἁλικαί.

ΧΑΤΦΙΗΛΔ (Hatfield), χωρίον τῆς Ἀγγλίας (Γόρκης). Ἐνταῦθα τῷ 633 ὁ Ἐδουῖνος, πρῶτος χριστιανὸς βασιλεὺς τῆς Νορθουμβρίας, ἤρατο νίκην κατὰ τοῦ Γκεδβάλλου, βασιλέως τῆς Οὐαλλίας, καὶ κατὰ τοῦ Πένδα, βασιλέως τῆς Μαρκίας.

ΧΑΤΦΙΗΛΔ (Hatfield), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας καὶ κομητεία εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιαμέτρων τῆς Χερφόρδης, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Λίη. Κάτοικοι 4,000. Λαμπρὸν μέγαρον, ἔνθα κατῴκησεν ἡ Ἐλισάβετ πρὶν ἢ βασιλεύσῃ· ἀνάκτορον, ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Σεσὶλ Μπούρλεη, ὅπου Κάρολος ὁ Α' ἐκρατήθη ὡς αἰχμάλωτος.

ΧΑΤΦΙΗΛΔ (Hatfield), εὐνοούμενος τοῦ βασιλέως Ἐδουάρδου τοῦ Γ', ἐπίσκοπος τοῦ Δούρχαμ τῷ 1346. Ἐβοήθησε τῷ λόρδῳ Πέρσῃ εἰς ἀπόκρουσιν τῶν Σκώτων καὶ ἐγένετο εἷς τῶν ἀντιπροσώπων, οἵτινες ὡρίσθησαν, ἵνα διαπραγματευθῶσι περὶ τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας, αἰχμαλωτευθέντος ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Ἵδρυσε τὸ γυμνάσιον τῆς Ἁγ. Τριάδος ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ ἀπέθανε τῷ 1381.

ΧΑΫΑΝΖ, χωρίον τῆς Ἀλσατίας-Λοθαρηγγίας εἰς ἀπόστασιν 12 χιλιαμ. ΔΝΔ τῆς

Θιομβίλλης ἐπὶ τοῦ Φένσου. Κάτ. 5,000. Σιδηρουργεῖον, χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1630, χυτήριον καὶ χωνευτήριον. Ἐργοστάσιον πολεμεφοδίων καὶ λοιπῶν.

ΧΑΪΔΕΡΑΒΑΔΗ. Ἴδε ΧΑΙΔΕΡΑΒΑΔΗ.

ΧΑΪΔΝ (Φραγκίσκος - Ἰωσὴφ Haydn), διάσημος μουσικός, γεννηθεὶς τῷ 1732 ἐν Ροράου τῆς Αὐστρίας καὶ ἀποθ. τῷ 1809. Υἱὸς πτωχοῦ ἁμαξοπηγοῦ, μετήχθη ἐν ἡλικίᾳ 8 ἐτῶν ὡς παῖς τοῦ χοροῦ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Βιέννης ὑπὸ τοῦ Ρέουτερ· τὸ μελῳδικὸν τῆς φωνῆς αὐτοῦ προύκάλεσεν ἔκπληξιν αὐτόθι. Τὰ ἔργα τοῦ Φούξ καὶ τοῦ Μάτθεσον ὑπῆρξαν τὸ ἀντικείμενον τῆς διαρκοῦς αὐτοῦ μελέτης. Πρὸς ἐκμάθησιν τῶν ἀρχῶν τῆς τέχνης τοῦ ψάλλειν καὶ τῶν τῆς ἁγνῆς καὶ ὀρθῆς ἁρμονίας ὁ Χάυδν ὑπηρέτησεν ὡς ὑπάλληλος παρὰ τῷ γηραιῷ Πόρπορᾳ, οὗτινος μεθ' ὑπομονῆς ὑπέμενε τὰς ἐπιπλήξεις. Ὁ Κορνέ, πρεσβευτὴς τῆς Βενετίας παρὰ τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐλῇ, καὶ ἡ κόμησσα τοῦ Θούν, ἀπέσυραν αὐτὸν τῆς ταλαιπωρίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκετο. Ὁ πρίγκηψ Ἐστερχάζης προσέλαβεν αὐτὸν τῷ 1759. Ἔκτοτε ὁ βίος τοῦ Χάυδν ὑπῆρξεν ἤρεμος, εὐχερὴς δὲ ἡ ἐργασία αὐτοῦ. Τῷ 1791 ἐπεσκέφθη τὸ Λονδῖνον, ὡς καὶ τῷ 1793. Τὰ συνθέματα αὐτοῦ κατέστησαν λίαν δημοτικὰ καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην· τὸ Ἰνστιτοῦτον τῆς Γαλλίας ἐξελέξατο αὐτὸν ὡς ἑταῖρον. Μετὰ εὐτυχὲς γῆρας ἀπέθανε κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α' ἅλωσιν τῆς Βενετίας. Ὁ Χάυδν εἶναι εἷς τῶν μεγίστων μουσικῶν τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, ἀνέπτυξεν ὁλόκληρον τὸν πλοῦτον τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς· ἡ ἰδέα αὐτοῦ εἶναι πάντοτε ἁπλῆ, διαυγὴς καὶ ἔξοχος. Ἔγραψε δὲ 5 γερμανικὰ μελοδράματα καὶ 14 ἰταλικά· τὸ δραματικὸν ὅμως αἴσθημα εἶναι ἀσθενὲς παρ' αὐτοῖς. Ἡ μουσικὴ τοῦ Χάυδν ἔχει περισσότερον ὕψος ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς αὐτοῦ συνθήμασι· συνέθεσε δὲ 19 δοξολογίας, 2 *Stabat*, 2 *Te Deum* καὶ πλεῖστα ἄλλα. Εἶναι ὁ πρῶτος ἐν τοῖς συνθέμασι τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς, ταῖς συμφωνίαις, τετραφωνίαις καὶ λοιποῖς παραπλησίοις συνθέμασιν.

ΧΑΪΔΝ (Ἰωάννης-Μιχαὴλ Haydn), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Ροράου τῆς Αὐστρίας τῷ 1737 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σαλτσβούργῃ τῷ 1806. Ἐκτήσατο μεγάλην δεξιότητα ὡς ὀργανιστὴς καὶ ὡς συνθέτης τεμαχίων θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος. Ἔγραψε δὲ 20 λατινικὰς δοξολογίας, 4 γερμανικὰς κλπ.

ΧΑΪΔΩΝ (Haydon), ζωγράφος ἱστορικῶν σκηνῶν, γεννηθεὶς τῷ 1786 ἐν Πλυμούθῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1846. Μετέβη εἰς Λονδῖνον ἐν ἡλικίᾳ 18 ἐτῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τῶν Φουέσλη, ὅπου συνεδέθη μετὰ τοῦ Γουίλκη, καὶ ἐμελέτησε μετὰ ζήλου τὰ τοῦ Παρθενῶνος μάρμαρα. Τῷ 1814 ἐπεσκέψατο τὴν Γαλλίαν. Διατελῶν πάντοτε ἐν πάλῃ πρὸς τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ καὶ πάντοτε εὑρισκόμενος ὑπὸ τὸ βάρος χρεῶν παρὰ τὸ σπουδαῖον προϊὸν τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἐγένετο ἐπαίτης καὶ ἀπέθανεν ἐν ταλαιπωρίᾳ. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγονται ἡ Κρίσις τοῦ Σολομῶντος—ἡ Εἴσοδος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, — Λάζαρος, — ὁ Ναπολέων ἐν τῇ Ἁγίᾳ Ἑλένῃ κλπ.

ΧΑΪΛΙΓ (Γουλιέλμος Hayley), φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1745 ἐν Τσίστερ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1820. Ἦτο στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τοῦ Κόουμπερ καὶ μετέσχε τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφράσεως τῆς Ἰλιάδος. Ἔγραψε: «Ποιήσεις» (Λονδῖνον, 1785), — «Φιλοσοφικήν, ἱστορικὴν καὶ ἠθικὴν πραγματείαν περὶ τῶν παρηλίκων παρθένων» (1785), — «Βίον τοῦ Μίλτωνος», ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ ποιητοῦ τούτου ὑπὸ τοῦ Μπόιδελ (1798) καὶ «Βίον τοῦ Κόουμπερ» (1803—1804).

ΧΑΪΜ (Νικόλαος Φραγκίσκος Haym), νομισματολόγος καὶ βιβλιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Ρώμῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1730. Ἐδημοσίευσε δὲ τὸ *Tesoro-Britanico* (Λονδῖνον 1719—20) καὶ *Notitia de' libri rari nella lingua italiana* (Λονδῖνον (1726).

ΧΑΪΝ ἢ ΓΚΡΟΣΕΝ ΧΑΪΝ (Hayn ἢ Grossen-Hayn), κωμόπολις τοῦ βτσιλείου νῆς Σαξωνίας, ἀπέχουσα 33 χιλιάμετρα ΒΔ τῆς Δρέσδης. Κάτοικοι 11,600. Σχολὴ τῶν κλασικῶν σπουδῶν. Ἐργοστάσια κατασκευῆς ἐριούχων καὶ ἐντύπων ὑφασμάτων, βαφεῖα, χυτήρια σιδήρου.

ΧΑΦΘΟΡΕΙΜ, ἀπόγονος τοῦ Μισραὶμ καὶ συγγενὴς τοῦ Χασλουχείμ, οἵτινες ἀμφότεροι κατῴκησαν ἐν τῇ βορειοανατολικῇ παραλίᾳ τῆς Ἀφρικῆς πλησίον ἀλλήλων καὶ ἀναφέρονται ὡς πρόγονοι τῶν Φιλισταίων.

ΧΕΒΑΡ, ποταμὸς τοῦ Χαλδαίας, πηγά-

ζων ἐκ τῶν βορείων τῆς Μεσοποταμίας μερῶν. Ὁ ροῦς αὐτοῦ διευθύνεται πρῶτον μὲν πρὸς Α καὶ Ν, κατόπιν δὲ καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς Ν καὶ Δ· ἐπὶ τέλους χύνεται εἰς τὸν Εὐφράτην. Ὁ ποταμὸς οὗτος, Χαβοὺρ ταν῀ν καλούμενος, ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς Ἕλλησι Χαβάρρας ἢ Ἀβόρρας. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ἀπεστάλησαν ἵνα κατοικήσωσιν οἱ αἰχμάλωτοι Ἑβραῖοι ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος· παρ' αὐτὸν ἐπίσης τὸν ποταμὸν ὁ προφήτης Ἰεζεκιὴλ εἶδε τὰ ὁράματα αὐτοῦ.

ΧΕΒΕΓΧΟΥΛΔΕΡ καὶ ὀρθότερον Κεβενοῦλλερ (Φραγκίσκος Khevenhüller), γερμανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1588 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1650. Γενόμενος θαλαμηπόλος τοῦ ἀρχιδουκὸς Ματθίου, ἐπέμφθη κατόπιν εἰς Μαδρίτην ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος (1617) καί, μετασχὼν τῆς μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Σαβοΐας συνθήκης, διεπραγματεύθη τὸ συνοικέσιον τῆς ἡγεμονίδος Μαρίας μετὰ Φερδινάνδου τοῦ Β', βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, μεθ' ὃ ἐπανῆλθεν εἰς Βιέννην τῷ 1625. Ἐξεπλήρωσε δ' ἀργότερον καὶ ἄλλας διπλωματικὰς ἐντολὰς παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐκλέκτορσιν, ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ τὸ δεύτερον πρεσβεύσας (1627). Ὧν δὲ πλουσιώτατος, λέγεται δανείσας τὸν αὐτοκράτορα ἐπὶ τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου 6 ἑκατομμύρια χορωνῶν (χρυσῶν νομισμάτων). Ἔγραψε σπουδαῖον σύγγραμμα περὶ τῶν ἐν Γερμανίᾳ συμβάντων ἐπὶ τοῦ Τριακονταετοῦς πολέμου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου τοῦ Β'. Ἐξεδόθη ἐν Ρατισβώνῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Φερδινάνδια Χρονικά» (1640—46, τόμ. 9) καὶ ἐν Λειψίᾳ (1716—26 τόμ. 12).

ΧΕΒΕΓΧΟΥΛΔΕΡ καὶ ὀρθότερον Κεβενοῦλλερ (Φραγκίσκος-Ἰωσὴφ Khevenhüller), αὐστριακὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1706 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1776. Ἐγένετο πρεσβευτὴς ἐν Κοπεναγῇ, Δρέσδῃ, Ἀννοβέρῳ καί, ἐπιστρέψας εἰς Βιέννην, παρέσχε πολλὰς ὑπηρεσίας τῇ αὐλῇ, μάλα εὐνοηθεὶς ὑπὸ τῆς Μαρίας Θηρεσίας καὶ Φραγκίσκου τοῦ Δ'.

ΧΕΒΕΛΙΟΣ (Ἰωάννης Hevélius καὶ γερμανιστὶ Hevel), ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Δάντζικ τῷ 1611 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1687. Ἐπὶ 60 ἔτη ἐπαιήσατο διαφόρους παρατηρήσεις μετὰ μεγίστης προσοχῆς, καὶ μολονότι μετεχειρίσθη μόνον τὰ ἀρχαῖα ὄργανα τῆς φυσικῆς, οὐχ ἧττον αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ συμφωνοῦσιν ἐν γένει μετὰ τῶν τοῦ Flamsteed, διαφέρουσι δὲ μόνον κατὰ 10'' περίπου, αἱ δὲ πλάναι τοῦ ἑνὸς λεπτοῦ, αἵτινες εὑρηνται ἐν ταῖς παρατηρήσεσιν αὐτοῦ, προέρχονται ἐκ τοῦ ὅτι παρημέλησε τὴν ἀντανάκλασιν. Ὁ Χεβέλιος ἔλαβε σύνταξιν ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Τῷ 1647 ἐδημοσίευσε περιγραφὴν τῆς σελήνης ὑπὸ τὸν τίτλον *Selenographia* (Δάντζικ). Ἔγραψε περὶ ἀντιρροπίας τῆς σελήνης, περὶ τῶν φάσεων τοῦ Κρόνου, οὗτινος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ τὸν δακτύλιον ἕνεκα τῆς ἀσθενείας τῶν φακῶν αὐτοῦ. Παρετήρησε πάροδόν τινα τοῦ Ἑρμοῦ πρὸ τοῦ ἡλίου. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι: «Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Eichstadt περὶ ἐκλείψεως τῆς σελήνης» (1647),—«Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Γασσάνδην καὶ πρὸς τὸν Βουλλιὼ περὶ ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου» (1649),—«Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ρικκιόλην περὶ τῆς ἀντιρροπίας τῆς σελήνης»,—«Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Νικέριον περὶ τῶν ἐκλείψεων» (1654),—*De Nativâ Saturni facie* (1656),—*Mercurius in sole visus* (1662).—*Historia Miroe stelloe in collo Ceti* (1662),—*Prodromus cometicus, descriptio cometoe, Mantissa prodromi cometici* (1665 καὶ 1666),—*Cometographia* (1668), ἔνθα ἐκφράζει τὴν γνώμην αὐτοῦ ὅτι οἱ κομῆται στρέφονται ἐντὸς παραβολῶν κλπ.

ΧΕΒΕΡ, πατριάρχης, υἱὸς τοῦ Σαλὰ καὶ εἷς τῶν προγόνων τοῦ Ἀβραάμ, ζήσας περὶ τὰ 400 ἔτη (2281 π. Χ.). Δὲν φαίνεται βάσιμος ἡ γνώμη ὅτι ἐκ τούτου παράγεται τὸ ὄνομα Ἑβραῖοι.

ΧΕΒΕΣ (Hevés ἢ Hevechés καὶ Ausser-Szolnok), διοικητικὴ διαίρεσις τῶν αὐστριακῶν κρατῶν (Οὐγγαρία), μεταξὺ τῶν κομητειῶν τοῦ Γομὸρ πρὸς Β, Βυρσόνδ πρὸς ΒΑ, Ζαβόλτς καὶ Βεκὲς πρὸς Α καὶ Ζογκράδ πρὸς Ν, ὡς καὶ τῆς Πέστης καὶ τῆς Νεογράδης πρὸς Δ. Πρωτεύουσα Ἐρλάου. Ἔδαφος ὀρεινὸν πρὸς Β καὶ ἑλῶδες. Ἐπιφ. 380,152 ἑκταρ. Κάτοικοι 216,700. Συγκομιδὴ σιτηρῶν, οἴνου καὶ καπνοῦ.

ΧΕΒΡΩΝ, ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Χαναάν, ἱδρυθεῖσα ἑπτὰ ἔτη πρὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Τάνεως. Ἐκαλεῖτο πρότερον Κιριάθ, Κιριαθερβὰ καὶ Μαμρῆ, ἁλωθεῖσα δὲ διὰ τοῦ Χάλεβ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, κατῳκήθη, ἐκδιωχθέντων ἀπ' αὐτῆς τῶν πρώτων αὐτῆς κατοί-

κων Χαναναίων καὶ Ἀνακείμ καὶ ἀποβάσης τῆς Χεβρὼν λευιτικῆς πόλεως καὶ ἀσύλου. Πρὸς τούτοις ἡ Χεβρὼν ἦν καὶ προσφιλὴς κατοικία τῶν πατριαρχῶν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ κατὰ τὸν βίον αὐτῶν, καὶ μετὰ θάνατον δὲ αὐτόθι ἐπεθύμησαν νὰ ταφῶσιν. Ἐπὶ ἑπταετίαν ὅλην ὑπῆρξεν ἡ Χεβρὼν πρώτη πρωτεύουσα τοῦ Δαβίδ, ὅτε ἀνέβη τὸ πρῶτον εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα· ἐν αὐτῇ πρὸς τούτοις ὕψωσε καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀβεσσαλὼμ τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας ἐναντίον τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πατρός. Ἡ Καινὴ ὅμως διαθήκη οὐδαμοῦ ποιεῖται μνείαν ταύτης. Ἡ Χεβρὼν σώζεται καὶ μέχρι τῆς σήμερον, καλουμένη τανῦν Ἐλχαλίλ, ὄνομα, ὅπερ, σημαῖνον «φίλον Θεοῦ», ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν εἰς τὸν Ἀβραάμ. Οὐδὲν ὅμως σώζεται περὶ ταύτην τεῖχος ἢ ἄλλο σημεῖον τοῦ προτέρου αὐτῆς μεγαλείου, ἀλλὰ σώζεται ὡς μικρὰ μόνον πόλις, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων αὐτῆς μόλις εἰς 8.000 συμποσουμένου, ἐξ ὧν τὰ $^3/_4$ εἶναι Ἑβραῖοι, οἱ δὲ λοιποὶ Ἄραβες καὶ Τοῦρκοι. Εὕρηται δὲ εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου μιλίων πρὸς νότον τῶν Ἱεροσολύμων καὶ κεῖται εἰς ὕψος 600 ποδῶν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἐν κοιλάδι βαθείᾳ καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας λόφου τῆς ἀρχαίας Ἰουδαίας. Τὰ μόνα ἀρχαιολογικὰ αὐτῆς κειμήλια εἶναι πρῶτον τὸ σπήλαιον Μαχπελάχ, ἤτοι τάφος τῶν πατριαρχῶν, ὅπου οἱ Μωαμεθανοὶ ἤγειραν λαμπρὸν τέμενος ὕψους 60 ποδῶν καὶ πλάτους 150, μήκους δὲ 200, μηδενί, μηδ' αὐτοῖς τοῖς ὁμοφύλοις καὶ ὁμοθρήσκοις αὐτῶν τὴν εἰς τὸ σπήλαιον εἴσοδον ἐπιτρέποντες. Αὐτόθι πιστεύεται ὅτι εὑρηνται οἱ τάφοι τῶν πατριαρχῶν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, δεύτερον δὲ αἱ καὶ νῦν σωζόμεναι δύο λίθιναι δεξαμεναί, τῆς μείζονος τῶν ὁποίων τὸ μὲν μῆκος καὶ πλάτος εἶναι ἀνὰ 133 πόδας, τὸ δὲ βάθος 21. Ἀμφότεραί εἰσι πλήρεις ὕδατος· ἡ ἑτέρα θεωρεῖται ὡς τὸ ἐν Χαβρὼν ὑδροστάσιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Δαβὶδ ἀπηγχόνισε τοὺς Ἰσβοσθὲ τοὺς φονεῖς. Ἐν τῇ νῦν Χεβρών, τῇ Ἐλχαλίλ, ὡς εἴρηται, ὑπάρχουσιν ἐννέα τεμένη καὶ δύο ἑβραϊκαὶ συναγωγαί. Αἱ λιθόκτιστοι οἰκίαι αὐτῆς εὕρηνται ἐκατέρωθεν στενωτάτων ὁδῶν καὶ ἔχουσιν ἐπιπέδους στέγας καὶ θόλους. Αὐτόθι ὑπάρχει καὶ ὑελουργεῖον, προμηθεῦον ἀρθόνους ὑελίνους λύχνους εἰς τὰ πέριξ τῆς Χεβρών, ὡς καὶ πολυχρώμους δακτυλίους· καὶ ἀσκοὶ αὐτόθι κατασκευάζονται. Πᾶσα ἡ πεδιὰς τῆς Χεβρών, ἐν ᾗ καὶ ἄλλα χωρία ὑπάρχουσιν, ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον κατάφυτον μέρος τῆς Παλαιστίνης, καθόσον εἶναι καὶ πλήρης ἀμπελώνων, ἐλαιώνων καὶ κήπων μετὰ πολλῶν ὀπωροφόρων δένδρων· καὶ βοσκαὶ ἐν ταύτῃ ὑπάρχουσι.

ΧΕΓΚΕ (Ἕρρικος - Φίλιππος - Κονράδος Henke), διαμαρτυρόμενος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1752 ἐν Hehlen τῆς Βρουνσβίκης καὶ ἀποθανὼν τῷ 1809. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χελμσταίτης, διευθυντὴς τοῦ ἱεροσπουδαστηρίου τῶν ἱεροκηρύκων, ἀββᾶς τῆς μονῆς τοῦ Καινιγκσλοῦττερ καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ συνεδρίου τοῦ Βολφεμποῦττελ. Συνέταξε τὰ «Ἀρχεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας» (1794—1799), τὰ «Χρονικὰ τῆς θρησκείας» (1800—1802) καὶ ἐδημοσίευσεν: «Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας» (1818—1823), *Lineamenta institutionum fidei christianae* (Χελμσταίτη, 1793, 1795).

ΧΕΓΚΕΒΗΣ (Θιερρὺ Hegewisch), γερμανὸς ἱστορικός, γενν. περὶ τὸ 1760 ἐν Ὀλσταῖν καὶ ἀποθανὼν τῷ 1815. Καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Κιέλου. Συνέγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς μοναρχίας τῶν Φράγκων, ἀπὸ τοῦ θανάτου Καρόλου τοῦ μεγάλου μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως τῶν Καρλοβιγγίων» (Κίελον, 1779),—«Ἱστορίαν τῶν Γερμανῶν ἀπὸ Κονράδου τοῦ Α' μέχρις Ἕρρικου τοῦ Β'» (Ἀμβοῦργον, 1781),—«Ἱστορίαν Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α'» (Ἀμβοῦργον, 1782—83,—«Χαρακτῆρας καὶ ἤθιμα τῶν Γερμανῶν τοῦ Μεσαίωνος» (Λειψία, 1786),—«Παρατηρήσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς προόδου τῶν Γερμανῶν μέχρι Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α'» (Ἀμβοῦργον, 1788),—«Ἱστορίαν τῆς βασιλείας Καρόλου τοῦ μεγάλου» (Ἀμβοῦργον, 1792), μεταφρασθεῖσαν γαλλιστὶ (Παρίσιοι, 1805),—«Ἱστορίαν τῶν ταραχῶν τῶν Ἑλλήνων» (Ἀλτόνα, 1801),—«Ἱστορικὸν δοκίμιον περὶ τῶν οἰκονομικῶν τῶν Ρωμαίων» (1804), καλλίστη πραγματεία,—«Ἱστορίαν τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ κοινοβουλευτικῆς ρητορικῆς.—«Ἐπιθεώρησιν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἰρλανδίας» (1806),—«Γεωγραφικὰς καὶ ἱστορικὰς σημειώσεις περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν (1808),—«Περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν

κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου» (1811), —«Προεισαγωγὴν εἰς τὴν χρονολογίαν τῆς ἱστορίας» (1811), χρήσιμον ἔργον ὡς ἐγχειρίδιον, —«Πραγματείαν περὶ τῆς εὐτυχεστέρας διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐποχῆς τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας», μεταφρασθεῖσαν γαλλιστί (Παρίσιοι, 1834).

ΧΕΓΚΕΛ (Ἰωάννης Φρειδερῖκος Henkel), χημικὸς καὶ ὀρυκτολόγος, γενν. τῷ 1679 ἐν Φραϊβέργῃ (Σαξωνία) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1744. Σύμβουλος Αὐγούστου τοῦ Β'. Ἔγραψε *Flora saturnisans* (Λειψία, 1722), *Pyritologia* ἢ Φυσικὴν ἱστορίαν τῆς πυρίτιδος (1725), ἔργον μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ βαρώνου Ὀλβάχ καὶ *A. H. Charas* (Παρίσιοι, 1760), —«Προεισαγωγὴν εἰς ὀρυκτολογίαν» (Δρέσδη, 1747), μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ Ὀλβάχ (Παρίσιοι, 1755).

ΧΕΓΚΕΛ (Γεώργιος-Οὐίλιαμ-Φρειδερῖκος Hegel), ἀρχηγὸς τῆς τελευταίας μεγάλης ἐν Γερμανίᾳ φιλοσοφικῆς σχολῆς, γεννηθεὶς ἐν Στουτγάρδῃ τῷ 1770 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1831. Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θεολογίαν ἐν Τυβίγκῃ, ἔνθα συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Schelling. Ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπί τινα ἔτη ὡς καθηγητὴς ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Φραγκφούρτῃ, ἐδίδαξε δημοσίᾳ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης τῷ 1808 ἐγένετο πρύτανις τοῦ γυμνασίου ἐν Νυρεμβέργῃ καὶ μετὰ τὸ 1816 καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἀϊδελβέργῃ. Τῷ 1818 προσεκλήθη ἐν Βερολίνῳ, ὅπως λάβῃ τὴν ἕδραν, ἣν κατεῖχεν ὁ Φίστ, ἔνθα ἐδίδαξε λίαν ἐπιτυχῶς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. — Τὸ σύστημα τοῦ Χέγκελ δύναται νὰ κληθῇ λογικὸς πανθεϊσμός. Ὁ Χέγκελ ἑνόει τὰς μορφὰς καὶ τοὺς νόμους τῆς σκέψεως οὐ μόνον ὡς τοὺς νόμους καὶ τὰς μορφὰς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ὡς ἀπεδέχετο ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλ' ὡς τοὺς ἀπολύτους νόμους τῆς παγκοσμίου ὑπάρξεως. Ἡ θεία λοιπὸν ἰδέα ἀναπτύσσεται συνῳδὰ τοῖς νόμοις τούτοις, οἵτινες ἀναπαράγονται ἢ πραγματοῦνται ἐν τῷ φυσικῷ καὶ ἠθικῷ κόσμῳ. Ἡ παγκόσμιος ἀρχὴ καλεῖται ὑπὸ τοῦ Χέγκελ ἰδέα· ἡ ἰδέα καὶ ἡ ὕπαρξίς εἰσιν ἓν καὶ τὸ αὐτό. Ἀλλ' ἡ τοῦ Χέγκελ ἰδέα δὲν εἶναι νεκρός τις καὶ κενὸς τύπος· οὐσία αὐτῆς εἶναι ἡ ἀνάπτυξις καὶ περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ δίκην πυρῆνος πάντας τοὺς τοῦ ὄντος ὁρισμούς. Κατὰ συνέπειαν, ἵνα κατανοήσῃ τις τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ὕπαρξιν, ὀφείλει νὰ καταλάβῃ αὐτὴν ἐν τῇ πλήρει καὶ τελείᾳ αὐτῆς ἀναπτύξει. Οὕτω περιλαμβάνει ταὐτοχρόνως τὸν Θεόν, τὴν φύσιν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἀπροσδιόριστος κατ' ἀρχὰς ὡς ἁπλῆ σκέψις *(begriff)* ἄνευ ἰδιοτήτων, ἀποτελεῖ τό τε ὂν ἅμα καὶ τὸ μὴ ὄν, περιλαμβάνει ὅμως ἐν ἑαυτῇ αὐτὴν ταύτην τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεως καὶ πάσης μετέπειτα διαπλάσεως αὐτῆς. Διέρχεται δὲ διὰ πολλῶν φάσεων ἢ μεταβολῶν, αἵτινες πραγματοποιοῦσι καὶ ἐκδηλοῦσιν αὐτήν· τότε δὲ μόνον εἶναι ἡ ἀκριβὴς καὶ ἀληθὴς ἰδέα, ὅταν περιέλθῃ εἰς τὴν τελευταίαν φάσιν καὶ ἀφοῦ ἀποπερατώσῃ τὴν ἐν τῇ φάσει ταύτῃ μεταμόρφωσιν αὐτῆς. Ἡ κίνησις αὕτη καλεῖται τὸ διαλεκτικὸν τῆς ἰδέας. Ἡ ἰδέα ἐξέρχεται τῶν ὁρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων χρατεῖται, ἢ τῆς ἀοριστίας αὐτῆς δι' ἀρνήσεως, ἥτις καθίσταται ἀρχὴ καταφάσεως ὑψηλοτέρας καὶ σειρᾶς διαδοχικῶν καταφάσεων, αἵτινες σημειοῦσι πάντας τοὺς βαθμοὺς τῆς ἀναπτύξεως ταύτης. Νόμος αὐτῆς εἶναι τὸ καθίστασθαι. Οὕτω διέρχεται πάντας τοὺς βαθμοὺς τοῦ ὄντος καὶ τῆς σκέψεως, ἔστι δὲ ταὐτοχρόνως ὁ Θεός, ἡ φύσις καὶ ἡ ἀνθρωπότης. Κατ' ἀρχὰς περικεκλεισμένη ἐν ἑαυτῇ διπλασιάζεται, τίθεται οὕτως εἰπεῖν ἐντὸς ἑτέρου ἐγώ, ὅπερ εἶναι ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος. Εἶτα, ἀφοῦ διέλθῃ πάντας τοὺς βαθμοὺς καὶ πάντα τὰ βασίλεια τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως, ἐπιστρέφει εἰς ἑαυτήν, λαμβάνει συνείδησιν τῆς πνευματικῆς αὐτῆς φύσεως καὶ καθίσταται ἐλευθέρα ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἢ τῷ ἠθικῷ κόσμῳ. Αὐτόθι ποιεῖται πάλιν σειρὰν ἀναπτύξεων, δι' ὧν προσκτᾶται βαθμηδὸν συνείδησιν ἑαυτῆς καὶ τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας ὑπὸ τὰς ἑξῆς μορφὰς τοῦ πολιτισμοῦ, βιομηχανίαν, δίκαιον, τέχνην, θρησκείαν καὶ φιλοσοφίαν. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ, ὡς δύναταί τις νὰ ἴδῃ, ὁ Θεὸς δὲν ὑπάρχει καθ' ἑαυτὸν ὡς τέλειον ὄν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς καθίσταται. Τὰς ἰδιότητας αὐτοῦ προσκτᾶται ἀλληλλοδιαδόχως δι' αἰωνίας μεταβολῆς. Ἐκτὸς τούτου κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην τὸ θεῖον δὲν ὑφίσταται εἰμὴ ἐν τῇ ἑνότητι αὐτοῦ μετὰ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ θεῖον δὲν εἶναι διακεκριμένον τι ὂν ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ ὄντων. Ἀφ' ἑτέρου ὁ κό-

σμος οὐ μόνον ἐκ τοῦ Θεοῦ προέρχεται, ἀλλ' εἶναι καὶ αὐτὸς οὗτος Θεός. Ὁ Θεὸς δηλ. καὶ ἡ φύσις, ὁ Θεὸς καὶ ἡ ἀνθρωπότης ἀποτελοῦσιν ἓν μόνον ὄν. Ἡ ἀνθρωπότης εἶναι Θεός, ἔχων συνείδησιν ἑαυτοῦ, καθιστάμενος πνεῦμα, λογικὸν καὶ ἐλευθερία. Τὰ ἄτομα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ ἀνθρώπινον γένος, πραγματοποιοῦσι τὴν θείαν ἰδέαν καὶ συγχέονται μετὰ τοῦ Θεοῦ. Τὸ σύστημα λοιπὸν τοῦ Χέγκελ εἶναι πανθεϊσμὸς μεθ' ὅλων αὐτοῦ τῶν συνεπειῶν. Ὁ πανθεϊσμὸς τοῦ Χέγκελ ὅμως διαφέρει τῶν λοιπῶν ἀναλόγων πανθεϊστικῶν συστημάτων καὶ ἰδίως τὸ τοῦ Σπινόζα. Ὁ Θεὸς δὲν θεωρεῖται ἐν τούτῳ ὡς ἀπόλυτος οὐσία ἢ ἑνότης, ἧς ἡ ἔκτασις καὶ ἡ ἰδέα εἰσὶν αἱ ἰδιότητες, τὰ δὲ πεπερασμένα ὄντα εἴδη αὐτῆς. Ἡ οὐσία τῆς ἀρχῆς ταύτης εἶναι ἡ ἐνεργητικότης, ἡ κίνησις, ἡ ζωή, τὸ λογικὸν αὐτὸ καὶ ἡ ἐλευθερία ἢ προσωπικότης. Τὰς ἰδιότητας ὅμως ταύτας ἠθικοῦ ὄντος προσκτᾶται ἀλληλοδιαδόχως μόνον. Δὲν ἔχει ταύτας ἀνεξαρτήτως τῶν πεπερασμένων ὄντων, ἅτινα πραγματοποιοῦσιν αὐτήν· εἰς μάτην λοιπὸν ἀξιοῦσιν ἀναγνωρίσωσιν ἐν τῇ θεότητι καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὰς εὐγενεῖς ἰδιότητας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὡς καὶ τῆς θείας. Ἡ θεότης τοῦ Χέγκελ εἶναι ὂν ἀτελές, ὅπερ οὐδέποτε ὑπάρχει καὶ ὅπερ πάντοτε καθίσταται, ἤτοι παράγεται. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἀληθῆ ἀτομικότητα· ἡ προσωπικότης αὐτοῦ ἐξαφανίζεται καὶ διαλύεται ἐν τῇ θεότητι. — Ὁ Χέγκελ ἵδρυσε πολυάριθμον σχολήν, ἥτις πολλοὺς παρήγαγε διακεκριμένους ἄνδρας. Αὕτη διῃρέθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς πολλὰς αἱρέσεις, τὴν ἀριστεράν, τὴν δεξιὰν καὶ τὸ κέντρον. Οἱ ἄγαν ζηλωταὶ τοῦ συστήματος τούτου ἠρύσθησαν ἐξ αὐτοῦ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἐπαναστατικὰς καὶ ἀνατρεπτικὰς συνεπείας πάσης ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς τάξεως. Κατώρθωσαν δὲ νὰ συντελέσωσιν, ὥστε νὰ ῥίψωσι τὴν δυσπιστίαν εἰς ἅπαντα τὰ θρησκευτικὰ συστήματα τῆς φιλοσοφίας ἐν γένει καὶ νὰ ἀπομακρύνωσι τὰ πνεύματα ἀπὸ τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν· ὁποιανδήποτε δὲ αὐστηρὰν κρίσιν καὶ ἂν ἐπέφερον ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Χέγκελ, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ ἀρνηθῶσιν εἰς τὸν φιλόσοφον τοῦτον ἰσχυρὰν νοητικὴν δύναμιν καὶ τὰς ἰδιότητας ἀνθρώπου μεγαλοφυοῦς. Ἐν τῇ συλλήψει καὶ τῷ σχηματισμῷ τοῦ συστήματος αὐτοῦ ἀνέπτυξε δύναμιν μεταφυσικοῦ πνεύματος, ἥτις τάσσει αὐτὸν παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει καὶ τῷ Κάντ. Ἡ ἰδέα αὕτη, τόσον εὐρεῖα ὅσον καὶ βαθεῖα, περιλαμβάνει πάσας τὰς διαιρέσεις τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἃς ὑποτάσσει εἰς τοὺς τύπους αὐτοῦ. Ἡ ἐμβριθὴς αὐτοῦ ἀνάλυσις χωρεῖ εἰς τὸ βάθος πάντων τῶν προβλημάτων, ἅτινα ἀποσυνθέτει καὶ ἐπισκοπεῖ ὑφ' ὅλας αὐτῶν τὰς ἐπόψεις. Παντοχοῦ εὑρίσκει εὐφυεῖς λύσεις καὶ ἀπροσδοκήτους. Τὰ ἔργα αὐτοῦ περιλαμβάνουσι πληθὺν ἰδιαιτέρων ἰδεῶν, ὧν ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀνεξάρτητος τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτοῦ συστήματος. Αἱ ἑρμηνεῖαι καὶ αἱ ὑποθέσεις αὐτοῦ, καὶ αὐταὶ αἱ παραδοξότεραι ἔτι, νέα διανοίγουσι στάδια. Κυρίως ὁ πλοῦτος τῶν παντοίων ἰδεῶν αὐτοῦ καταφαίνεται ἐν τῇ λογικῇ, τῷ δικαίῳ, τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς ἱστορίας, τῇ αἰσθητικῇ, τῇ φιλοσοφίᾳ τῶν θρησκευμάτων καὶ τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας, ἰδεῶν μεγάλου ἐνδιαφέροντος καὶ δι' ἐκείνους ἔτι, οἵτινες δὲν ἀσπάζονται αὐτάς. Τὸ ὕφος αὐτοῦ, στρυφνόν, παράδοξον, σκοτεινόν, μετὸν μεταφυσικῶν ὅρων, παραδόξως συντεθειμένων, λίαν ἀφῃρημένον καὶ λίαν παρομοιωτικὸν ἅμα, ἐστὶν οὐχ ἧττον πλῆρες σθένους καὶ γραφικῆς πρωτοτυπίας, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ γλαφυρὸν ἐν τῇ ἀκριβολογίᾳ. Ἡ μεγάλη ἐπιρροή, ἣν ἐξήσκησεν ἐπὶ τῶν ἐν Γερμανίᾳ πνευμάτων καὶ ἥτις καὶ σήμερον ἔτι ὑφίσταται, ἐπαρκῶς ἀποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν τῶν διαβεβαιώσεων τούτων. — Τὰ «Ἔργα τοῦ Χέγκελ», συλλεγέντα ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον τούτου, πληροῦσι 19 τόμους εἰς 8ον, τὰ κυριώτερα δὲ τούτων εἰσὶ τάδε: «Ἡ φαινομενολογία τοῦ πνεύματος» (1807), «Λογική» (1812, 2 τόμ.), — «Φιλοσοφία τοῦ δικαίου» (1821), — «Μαθήματα περὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας» (1 τόμ.), — «Μαθήματα αἰσθητικῆς» (3 τόμ.), — «Μαθήματα περὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας» (2 τόμ.) καὶ «Μαθήματα ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας» (3 τόμ.).

ΧΕΓΚ-ΚΙΑΓΚ, ποταμὸς τῆς Σινικῆς (Χου-νάν), πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων, ἅτινα χωρίζουσι τὰς ἐπαρχίας Χοὺ-Νὰν καὶ Κουὰγγ-Τόν, καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν λίμνην Θοὺγ-Θίγγ μετὰ ροῦν 550 χιλιαμέτρων.

ΧΕΓΚΙΣΤ καὶ **ΧΟΡΣΑΣ** (Hengist καὶ

Horsa), Σάξωνες ἀδελφοί, ἐλθόντες τῷ 449 εἰς βοήθειαν τῶν Βρετανῶν ἐναντίον τῶν Πίκτων καὶ ἐξασφαλίσαντες αὐτοῖς τὴν νίκην. Κατέλαβον δὲ τὴν νῆσον Τάνετ. Πάραυτα καλέσαντες ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν καὶ ἑτέρας ὁμάδας, ἐστράφησαν καὶ κατ' αὐτῶν τούτων τῶν Βρετανῶν. Οὗτοι, ἐκθρονίσαντες τὸν βασιλέα αὐτῶν Βορτιγέρν, ἐδέχθησαν ὡς ἄρχοντα τὸν Βορτιμέρον καὶ ἐβάδισαν ἐναντίον τοῦ Χεγκίστ καὶ τοῦ Χόρσα καὶ ἐνικήθησαν ἐν Ἐγλεσφόρδῃ ἢ Ἀΐλοφόρδῃ, ὅπου καὶ ὁ Χόρζας ἀπώλετο. Ὁ Χεγκίστ ἠνάγκασε τοὺ, Βρετανοὺς νὰ διέλθωσιν εἰς τὴν Ἀρμορικήν, ἴδρυσε τὸ βασίλειον τοῦ Κέντ (455) καὶ κατέστησε τὴν πόλιν Καντορβερὶ ἕδραν αὐτοῦ, ὅπου ἀπέθανε τῷ 488.

ΧΕΓΚ-ΤΣΕΟΥ, πόλις τῆς Σινικῆς (Χοὺ-Νάν) ἐπὶ τοῦ Χὲγγ-κιάγγ, ἀπέχ. 15 χιλιάμετρα ΝΔ τῆς Τσὰν-Χά.

ΧΕΔΒΙΓΚ (Ἰωάννης Hedwig), γερμανὸς ἰατρὸς καὶ βοτανολόγος, γεννηθεὶς ἐν Κρονστάδῃ τῆς Τρανσυλβανίας τῷ 1730 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1799. Ἐποιήσατο λαμπρὰς σπουδὰς ἐν Λειψίᾳ, ὅπου ἐπὶ τρία ἔτη ἐδίδαξε τὴν βοτανικήν, ἐγένετο διδάκτωρ τῷ 1756, ἐγκατέστη ἐν Χεμνίτσῃ, ὅπου μετῆλθε τὸν ἰατρὸν καὶ ὑπέστρεψε τῷ 1781 εἰς Λειψίαν, ὅπου διωρίσθη ἐπιμελητὴς τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου καὶ καθηγητὴς τῆς βοτανικῆς. Ἐδημοσίευσε πρὸς τοῖς ἄλλοις: *Tundamenta historiæ naturalis musicorum frondosorum* (Λειψία, 1782-83) εἰς δύο μέρη.— *Theoria generalionis et fructificationis plantarum cryptogamicarum Linnœi* (Λειψία, 1798),— *Stirpes cryptogamicæ* (Λειψία, 1785-95) κλπ.

ΧΕΔΕΜΑΡΚΕΝ (Hedemarken), διοικητικὴ ἐπαρχία τῆς Νορβηγίας, ἔχουσα ἐπιφάνειαν 2,604,200 ἑκταρίων καὶ κατοίκους 121,000. Ἔδαφος ὀρεινόν, ἀλλὰ γονιμώτατον. Οὐδεμία ὑπάρχει ἐν αὐτῇ πόλις.

ΧΕΔΕΡΙΧ (Βενιαμὶν Hederich), γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1675 ἐν Γάιθεν (Μισνία) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1748. Διευθυντὴς ὢν τοῦ γυμνασίου τῆς Χάυν, ἔγραψε: *Notitia auctorum antigua et madia* (1714), —*Reales Schul Lexicon* (Λειψία, 1717),— *Lexicon mythologicum* (1724), — *Lexicon archeologicum* (Λειψία, 1743), — *Lexicon manuale groecum* (Λειψία, 1722), ἔργον κλασικόν, ἀνατυπωθὲν ὑπὸ τοῦ J. A. Ernesti τῷ 1766 καὶ ὑπὸ τοῦ Fr. Passow τῷ 1827.

ΧΕΔΟΥΒΙΑ (Γαβριὴλ-Μάριος-Θεόδωρος-Ἰωσήφ, κόμης τοῦ *Hedouville*), γεννηθεὶς ἐν *Laon* τῷ 1735 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1825. Ἦν ὑποστράτηγος τῷ 1793. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Χονδσοὺτ κατηγορήθη μετὰ τοῦ Οὐσάρ, ἀλλ' ἠθωώθη. Ἀντιστράτηγος ὢν καὶ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῷ 1797, ἐνετάλη κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος νὰ μεταβῇ εἰς Ἅγιον Δομίνικον, δὲν ἐπέτυχεν ὅμως νὰ συνενώσῃ τὴν ἀποικίαν ταύτην μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἔδωκε πέρας εἰς τὸν πόλεμον διὰ τῆς μειλιχιότητος τοῦ τρόπου αὐτοῦ καὶ τοῦ συνδιαλλακτικοῦ αὐτοῦ πνεύματος. Γενόμενος πρεσβευτὴς ἐν Πετρουπόλει τῷ 1801, ἐγένετο τῷ 1804 θαλαμηπόλος καὶ γερουσιαστής, εἶτα ἀντιπρόσωπος παρὰ τῇ Ὁμοσπονδίᾳ τοῦ Ρήνου καὶ ἠκολούθησε τὸν Ἱερώνυμον Βοναπάρτην κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1806 ἐναντίον τῶν Πρώσων. Ἐψήφισε τὴν πτῶσιν Ναπολέοντος τοῦ Α' τῷ 1814 καὶ τῷ 1815 προήχθη εἰς ὁμότιμον.

ΧΕΕΜ (Ἰωάννης-Δαβὶδ Heem), ἀνθογράφος, γεννηθεὶς ἐν Οὐτρέχτῃ τῷ 1600 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1674. Ὀλίγοι καλλιτέχναι κατώρθωσαν τοσοῦτον πιστῶς νὰ ζωγραφήσωσι τὰ ἄνθη τοὺς καρποὺς, τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ἔντομα. Ὁ χρωματισμὸς τῶν εἰκόνων αὐτοῦ εἶναι ἁπαλός, ζωηρὸς καὶ ἁρμονικός. Τὰ μέταλλα, τὰ μάρμαρα, τὰς δέλους, ἅσπερ συναναμιγνύει ἐν ταῖς ζωγραφίαις αὐτοῦ, τηροῦσι πολλὴν πρὸς τὰ ζωγραφούμενα ἁρμονίαν. Τῷ 1670 ὁ Χέεμ ἦλθε καὶ ἐγκατέστη ἐν Ἀμβέρσῃ, ἵνα μὴ διαταραχθῇ ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπιδρομῆς. Ὁ τῆς Φραγκφούρτης Ἀβραὰμ Μινιὸν καὶ ὁ τῆς Οὐτρέχτης Ἐρρῖκος-Σούη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ κατηρτίσθησαν ἐν τῇ ζωγραφικῇ. Τὰ μουσεῖα Ἀμστελοδάμου καὶ Χάγης περιλαμβάνουσιν ἐνίας τῶν εἰκόνων αὐτοῦ. Τὸ μουσεῖον τοῦ Δούβρου δύο κέκτηται τούτου εἰκόνας.

ΧΕΕΜΣΚΕΡΚ (Μαρτῖνος Van Veen, ὁ ἐπιλεγόμενος Heemskerk), ζωγράφος ἱστορικῶν σκηνῶν, γεννηθεὶς τῷ 1498 ἐν τῷ χωρίῳ Χεεμσκὲρκ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1574. Ἦν υἱὸς τέκτονος. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ Κορνηλίῳ Βιλλὲμς ἐν Χάαρλεμ, εἶτα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχορεὲλ. Οὗτος εἰς ἄκρον ἐμιμήθη τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ,

ὥστε δυσχερῶς τις δύναται νὰ διακρίνῃ τὰ ἔργα τοῦ διδασκάλου τῶν τοῦ μαθητοῦ. Ἔργα αὐτοῦ ἀναφέρονται: Ὁ Ἅγιος Λουκᾶς ζωγραφῶν τὴν Παρθένον καὶ τὸ παιδίον Ἰησοῦν, — Ὁ Ἄρης καὶ ἡ Ἀφροδίτη καταλαμβανόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου. Τὰ μουσεῖα τοῦ Βερολίνου, τῆς Βιέννης, τοῦ Μονάχου, τῆς Δαρμστάτης καὶ τῆς Κοπεναγῆς κέκτηνται πολλὰς τῶν εἰκόνων αὐτοῦ. Πολλαὶ τῶν εἰκόνων αὐτοῦ ἐκάησαν ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν τῷ 1573.

ΧΕΕΜΣΚΕΡΚ (Ἰάκωβος Van Heemskerk), ναύαρχος Ὁλλανδός, ἐπιτραπεὶς τῷ 1595 τὴν ἀνεύρεσιν ὁδοῦ, ἀγούσης εἰς Σινικὴν καὶ τὰς Ἰνδίας πρὸς ΒΑ, φονευθεὶς δὲ πρὸ τοῦ Γιβραλτὰρ ἔν τινι κατὰ τῶν Ἱσπανῶν πολέμῳ τῷ 1607. Ἡ ἀφήγησις τῶν περιοδειῶν αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Γεράρδου Δεβεὲρ (Ἀμστελόδαμον, 1698).

ΧΕΕΜΣΤΕΔ (Heemstede), χωρίον τῆς βορείου Ὁλλανδίας, εἰς ἀπόστασιν 5 χιλιαμέτρων τῆς Χάαρλεμ. Κάτοικοι 3,100. Ἀρχαῖον μέγαρον. Ἀνθοκομία.

ΧΕΕΡΕΝ (Ἀρνόλδος-Ἑρμάνος-Λουδοβῖκος Heeren), γεννηθεὶς τῷ 1760 ἐν Ἀρβέργῃ παρὰ τὴν Βρέμην καὶ ἀποθανὼν τῷ 1842. Ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1787 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγκης ὡς ἔκτακτος καθηγητὴς καὶ τῷ 1799 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας. Ἦν δ' ἑταῖρος τῆς ἐν Γαλλίᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐποίησε κριτικωτάτας ἐκδόσεις τοῦ ρητοροδιδασκάλου Μενάνδρου (1785) καὶ τοῦ Στοβαίου (1793—1801), ἔγραψε δέ: «Ἰδέας περὶ πολιτικῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος» τελευταία ἔκδοσις (1826), — «Ἱστορικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν» (1809), — «Ἐγχειρίδιον ἀρχαίας ἱστορίας» (1799), — «Ἱστορίαν τῆς κλασικῆς φιλολογίας τοῦ Μεσαίωνος», — «Πραγματείαν περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῶν σταυροφοριῶν», στεφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἱνστιτούτου τῆς Γαλλίας κλπ.

ΧΕΕΡΛΕΝ (Heerlen), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας (Λιμβούργη), ἀπέχουσα 20 χιλιάμ. πρὸς Α τοῦ Μαίστριχτ. Κάτοικοι 5,300. Ζυθοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα. Ἐργοστάσια βελονῶν.

ΧΕΙΒΕΡΓ (Πέτρος-Ἀνδρέας Heiberg), ποιητὴς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς τῷ 1758 ἐν Βορδιγκβόργῃ (Δανιμαρκίᾳ) ἐκ γονέων Νορβεγῶν καὶ ἀποθ. τῷ 1838. Ἀπεδέξατο τὰς ἀρχὰς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐζήτησε νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτὰς διὰ τοῦ τύπου· ἐξωρίσθη μετὰ τοῦ Μαλτεβρούν τῷ 1800, ἐλθὼν δὲ εἰς Παρισίους, κατέλαβεν ἀπὸ τοῦ 1803 μέχρι τοῦ 1817 θέσιν μεταφραστοῦ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν. Ἔγραψεν: «Ἐπιτομὴν ἱστορικὴν καὶ κριτικὴν τοῦ συντάγματος τῆς δανικῆς μοναρχίας» (Παρίσιοι, 1820), — «Ἀναμνήσεις τοῦ πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ φιλολογικοῦ αὐτοῦ βίου ἐν Γαλλίᾳ», δανιστὶ (Χριστιανία, 1830), καὶ πολλὰ ἄρθρα ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Βορρᾶ καὶ τῆς δανικῆς φιλολογίας ἐν τῇ «Ἐγκυκλοπαιδικῇ ἐπιθεωρήσει», κωμῳδίας, συλλεγείσας καὶ δημοσιευθείσας ἐν Ραχθὲκ (Κοπεναγῆ, 1808—19).

ΧΕΙΔΕΛΒΕΡΓΗ ἢ ΧΑΪΔΕΛΒΕΡΓΗ (Heidelberg), πόλις τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης, ἐλεύθερος λιμὴν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νέκκαρ, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Μαγχάιμ, ἀπέχ. 24 χιλιάμετρα ΑΝΑ τῆς Μαγχάιμ καὶ 47 ΒΑ τῆς Καλσρούης. Κάτ. 21,000. Διάσημον πανεπιστήμιον καὶ λίαν φοιτώμενον, ἱδρυθὲν τῷ 1386 ὑπὸ τοῦ ἐκλέκτορος Ρουπέρτου τοῦ Α' καὶ ἀνασυσταθὲν ὑπὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς Καρόλου-Φρειδερίκου τῷ 1801. Σπουδαία βιβλιοθήκη, ἡ λεγομένη Παλατίνη, βιβλιοθήκη τοῦ πανεπιστημίου, πλούσιαι ἐπιστημονικαὶ συλλογαί, γεωργικὴ καὶ δασονομικὴ σχολή, ἑτέρα γεωργικὴ σχολή, ἱδρυθεῖσα τῷ 1851, ἀστεροσκοπεῖον, γυμνάσιον, βοτανικὸς κῆπος, ἑταιρεῖαι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἰατρικῆς, φρενοκομεῖον, λαμπραὶ ἐκκλησίαι τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡραῖα μέγαρα τοῦ πανεπιστημίου καὶ τοῦ μεγάλου δουκός. Ἐπί τινος ὄρους ἐν τοῖς πέριξ ὑπάρχουσιν ἐρείπια μεγαλοπρεποῦς μεγάρου τῶν παλατίνων κομήτων, καταστραφέντος τῷ 1689, καὶ ἐν τοῖς ὑπογείοις τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε τὸ περιώνυμον βυτίον τῆς Χαϊδελβέργης, περιέχοντος 140,000 λιτρῶν. Βιομηχανία καὶ ἐμπόριον ὀλίγον ζωηρά. Ἐργοστάσια καπνοῦ, ἐριούχων κλπ. Σιδηρόδρομος διὰ τὴν Μαγχάιμ, Καλσρούην, Βασιλείαν καὶ Φραγκφούρτην. Ἀπὸ τῆς Χαϊδελβέργης ἄρχεται ἡ ὡραία ρωμαϊκὴ ὁδός, ἥτις, ἀκολουθοῦσα τὴν κατωφέρειαν τῆς Ὀδενβάλδης, φθάνει

Δημοσία Βιβλιοθήκη

μέχρι τῆς Δαρμστάτης. Ἡ πόλις αὕτη ἀπετέλει μέχρι τοῦ 1222 χωρίον· τῷ 1362 ὁ κόμης Ρουπέρτος ὁ Α΄ ἐπεξέτεινεν αὐτό, συστήσας αὐτόθι τὴν ἕδραν αὐτοῦ. Τῷ 1384 ὁ αὐτοκράτωρ Βενσέσλας ὑπέγραψε τὴν Ἕνωσιν τῆς Χαϊδελβέργης, ἥτις συνήνου εἰς ἓν τὰς ἰδιαιτέρας ὁμοσπονδίας τῶν πόλεων τῆς Γερμανίας. Κυριευθεῖσα καὶ ἐρημωθεῖσα τῷ 1622 ὑπὸ τοῦ Τιλλύ, στρατηγοῦ Μαξιμιλιανοῦ τοῦ τῆς Βαυαρίας, ὃς ἐδωρήσατο τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ τῷ πάπᾳ, ἐδημώθη αὖθις τῷ 1674 ὑπὸ τοῦ Τουρέννου καὶ τῷ 1693 ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Λόρζη. Τῷ 1802 προσηρτήθη εἰς τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βάδης.

ΧΕΪΔΕΝΑΪΜ ἢ ΧΑΪΔΕΝΑΪΜ (Heidenheim), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Βυρτεμβέργης (Ζάξτ) ἐπὶ τοῦ Βράντς. ἀπέχ. 78 χιλιάμ. πρὸς Α τῆς Στουτγάρδης. Κάτοικοι 5,700. Ἐργοστάσια ὑφασμάτων, ἀγγειοπλαστεῖα, χαρτοποιεῖα.

ΧΕΪΛΒΡΩΝ ἢ ΧΑΪΛΒΡΩΝ (Heilbronn), πόλις ὀχυρὰ τοῦ βασιλείου τῆς Βυρτεμβέρλης (Νεκκὰρ) ἐλεύθερος λιμὴν ἀπὸ τοῦ 1831 ἐπὶ τοῦ Νεκκὰρ καὶ τῆς διώρυγος τοῦ Γουλιέλμου, ἀπέχ. 40 χιλιάμετρα πρὸς Β τῆς Στουτγάρδης διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. Κάτ. 21,300. Γενικὴ εὐαγγελικὴ ἐπισκοπή, γυμνάσιον, βιβλιοθήκη, τελωνεῖον. Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Κιλιάν, ἐν τῷ πύργῳ τῆς ὁποίας ταθείρχθη ὁ *Goetz de Berlichingen*, δημαρχεῖον (ἄλλοτε βασιλικὸν μέγαρον), ἀρχαῖον μέγαρον τοῦ τευτονικοῦ τάγματος (νῦν στρατῶν) καὶ ἀρχαῖον λαμπρὸν βασιλικὸν μέγαρον. Βιομηχανία ζωηρὰ ἐριούχων· χρυσοχοεῖα, κλωστήρια, μύλος διὰ σιτηρά, ἐλαιοτριβεῖον, σακχαροποιεῖα, χημικὰ προϊόντα, σάπων, δέρματα κλπ. Κεντρικὴ θέσις τῶν ἀμπελώνων τῆς Βυρτεμβέργης. Σπουδαῖον διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον τοῦ βασιλείου ἐπὶ τοῦ Νεκκάρ. Ἡ πόλις αὕτη, οὖσα ἄλλοτε ἐλευθέρα αὐτοκρατορική, παρεχωρήθη τῇ Βυρτεμβέργῃ τῷ 1802.

ΧΕΪΛΙΓΚΕΓΚΡΟΪΤΣ ἢ ΧΑΪΛΙΓΚΕΓΚΡΟΪΤΣ (Heiligenkreutz, ἤτοι Ἅγιος Σταυρός), χωρίον τῶν αὐστριακῶν κρατῶν (κάτω Αὐστρία), παρὰ τὴν Βιέννην. Τὸ τάγμα τῶν *Cîteaux* κέκτηται ἐν αὐτῇ τὴν ἀρχαιοτάτην μονὴν τῆς Αὐστρίας.—2ον, Πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐπὶ τοῦ Γράν, ἀπέχ. 17 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Χέμνιτς. Ἐν τοῖς πέριξ ὑπάρχουσι θερμὰ λουτρὰ τοῦ *Szkleno* καὶ *Uihnye*. — 3ον. Κωμόπολις τῆς Οὐγγαρίας, ἀπέχ. 10 χιλιάμ. πρὸς Ν τῆς κομητείας Αἰδεμβούργου. Κάτοικοι 2,000. Λαμπρὸν μέγαρον. Μεταλλικὰ ὕδατα.

ΧΕΪΛΙΓΚΕΝΧΑΦΝ ἢ ΧΑΪΛΙΓΚΕΝΧΑΦΝ (Heiligenhafn), πόλις τῆς Πρωσίας (Ὀλσταΐν), μικρὸς ἐμπορικὸς λιμὴν ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς, ἀπέναντι τῆς νήσου Φεμέρνης. Κάτοικοι 2,300.

ΧΕΪΛΙΓΚΕΝΣΤΑΤ ἢ ΧΑΪΛΙΓΚΕΝΣΤΑΤ (Heiligenstadt), πόλις τῶν πρωσικῶν κρατῶν (Σαξωνία), ἀπέχ. 78 χιλιάμετρα ΒΔ τῆς ἐπαρχείας Ἐρφούρτης ἐπὶ τοῦ Λεΐνου. Κάτοικοι 5,200. Γραφεῖον τελωνείου, γυμνάσιον, λαμπρὸν μέγαρον, σωφρονιστήριον. Ἐργοστάσιον ὡρολογίων. Ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς ἡγεμονίας Ἀϊσφέλδης.

ΧΕΪΛΣΒΕΡΓΗ ἢ ΧΑΪΛΣΒΕΡΓΗ (Heilsberg), πόλις τῆς Πρωσίας (Ἀνατολικὴ Πρωσία), ἀπέχ. 65 χιλιάμ. πρὸς Ν τῆς Καινιξβέργης, ἐπὶ τοῦ Ἄλλη. Κάτ. 5,800. Ζυθοποιεῖα. Μέγαρον τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἐρμελάνδης. Νίκη τῶν Γάλλων κατὰ τῶν Ρώσων τῷ 1807.

ΧΕΙΛΩΝ ἢ ΧΙΛΩΝ. Τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται :

1. Χείλων ἢ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος, υἱὸς τοῦ Δαμαγέτου καὶ εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν, ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος π. Χ. Ὁ Ἡρόδοτος ποιεῖται περὶ αὐτοῦ λόγον ὡς συγχρόνου τοῦ Ἱπποκράτους, τοῦ πατρὸς τοῦ Πεισιστράτου, ὁ δὲ Διογένης ὁ Λαέρτιος λέγει ὅτι ἦν γέρων κατὰ τὴν 52αν ὀλυμπιάδα (572 π. Χ.), τῇ δὲ 56ῃ ὀλυμπιάδι (556 π. Χ.) εἶχε τὸ ἀξίωμα ἐπωνύμου ἄρχοντος. Ἐπὶ τῇ βάσει Ἀλκιδάμαντος τοῦ ρητοροδιδασκάλου ἀναφέρεται πρὸς τούτοις ὅτι ἦν μέλος τῆς σπαρτιατικῆς γερουσίας. Λέγεται ὅτι ἀπέθανεν ἐκ χαρᾶς, ὅτε ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἤρατο τὸ βραβεῖον πυγμῆς ἐν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι καὶ ὅτι τὴν κηδείαν αὐτοῦ παρηκολούθησαν πάντες οἱ ἐν τῇ ἑορτῇ παρευρεθέντες Ἕλληνες. Τοιοῦτον δεῖγμα σεβασμοῦ φαίνεται ὅτι ὠφείλετο αὐτῷ οὐ μόνον διὰ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἁγνότητα τοῦ βίου. Διογένης ὁ Λαέρτιος ἀναφέρει αὐτὸν ὡς ποιητὴν ἐλεγειακῶν ποιημάτων καὶ παρατήθησι πολλὰ αὐτοῦ λεγόμενα, ἅτινα καταδεικνύουσιν ὅτι καὶ ἐν Σπάρτῃ ἦν ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν λα-

κωνικότητα αὐτοῦ, ὧν δὲ πολλὰ ἀποπνέουσιν ὑπὸ ἑτέραν ἔποψιν ἀληθὲς σπαρτιατικὸν πνεῦμα. Περὶ τῶν κατὰ τὰς ἀγορεύσεις χειρονομιῶν π. χ. λέγει: Λέγοντα μὴ κινεῖν τὴν χεῖρα· μανικὸν γάρ. Ἐθεώρει δὲ ὅτι τὸ ἐξόχως διακριτικὸν γνώρισμα ἀνδρὸς ἔδει νὰ εἶναι ἡ κρίσις περὶ τὴν τοῦ μέλλοντος πρόγνωσιν, ἰδιότης, ἧς παράδειγμα ἦν αὐτὸς οὗτος, προειπὼν τὰ κακά, εἰς τὰ ὁποῖα ἠδύνατό ποτε νὰ ἐκτεθῇ ἡ Σπάρτη ἐκ μέρους τῶν Κυθήρων καὶ τὰ ὁποῖα εἶτα ἐπραγματώθησαν.

2. Χείλων ἢ Χίλων, Σπαρτιάτης ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Εὐρυποντιδῶν. Κατὰ τὸν θάνατον Κλεομένους τοῦ Γ′ τῷ 220 π. Χ. παρεωράθη ἡ πρὸς τὸν θρόνον ἀξίωσις αὐτοῦ καὶ ἡ ἐκλογὴ ἔπεσεν ἐπί τινος Λυκούργου, ὅστις δὲν ἦτο Ἡρακλείδης. Ὁ Χείλων τοσοῦτον ἠγανάκτησεν ἐπὶ τούτῳ, ὥστε πρὸς ἐπιτυχίαν ἀνατροπῆς τῶν πραγμάτων διήγειρε παρὰ τῷ λαῷ ἐλπίδας διανομῆς γαιῶν, σχέδιον, ὅπερ δὲν κατώρθωσαν νὰ πραγματώσωσιν Ἄγις ὁ Δ′ καὶ Κλεομένης ὁ Γ′. Συνενωθεὶς δὲ μετὰ 500 περίπου ὁπαδῶν, ἐπῆλθεν ἐξαπίνης ἐναντίον τῶν ἐφόρων κατὰ τὸ δεῖπνον καὶ ἐδολοφόνησεν αὐτούς. Ὁ Λυκοῦργος ὅμως, οὗτινος τὸν οἶκον ἀμέσως μετὰ ταῦτα ὁ Χείλων προσέβαλεν, ἐπέτυχε νὰ διαφύγῃ, καὶ ὁ Χείλων, μάτην πειραθεὶς νὰ διεγείρῃ τὸν λαὸν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀχαΐαν.

ΧΕΙΔΩΝΙΣ. Τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο δύο πρόσωπά εἰσι τὰ ἑξῆς:

1. Χειλωνίς, θυγάτηρ Χείλωνος τοῦ Λακεδαιμονίου. Ἀναφέρεται παρὰ τῷ Ἰαμβλίχῳ ὡς μία τῶν μᾶλλον διακεκριμένων γυναικῶν τῆς σχολῆς τοῦ Πυθαγόρα.

2. Χειλωνίς, θυγάτηρ Λεωνίδα τοῦ Β′, βασιλέως τῆς Σπάρτης καὶ σύζυγος Κλεομβρότου τοῦ Β′. Ὅτε ὁ Λεωνίδας, φοβηθεὶς ἐκ τῆς ἐναντίον αὐτοῦ καταδιώξεως ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου, κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς, ἡ Χειλωνίς, ἀφεῖσα τὸν σύζυγον αὐτῆς, γενόμενον βασιλέα κατὰ τὸν ἐκθρονισμὸν τοῦ Λεωνίδα, προὐτίμησε νὰ παρηγορήσῃ τὸν πατέρα αὐτῆς ἐν τοῖς ἀτυχήμασιν αὐτοῦ καὶ συνώδευσεν αὐτὸν κατὰ τὴν εἰς Τεγέαν φυγήν. Εἶτα, ὅτε ὁ Λεωνίδας ἀποκατέστη εἰς τὸν θρόνον καὶ ὁ Κλεόμβροτος ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ἡ Χειλωνὶς συνετάχθη αὐτῷ κατὰ τὴν τῆς τύχης αὐτοῦ μεταβολήν, ἔσωσε τὴν ζωὴν αὐτοῦ διὰ τῶν ἐκεσιῶν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐκδικήσεως τοῦ πατρὸς καὶ ἀρνηθεῖσα πάλιν νὰ μετάσχῃ τῆς λαμπηδόνος τοῦ θρόνου, μετέβη μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξορίαν, οὕτως ὥστε ἐὰν ὁ Κλεόμβροτος—λέγει ὁ Πλούταρχος—μὴ κατεστρέφετο ὑπὸ κενοδοξίας, ὁ τῆς συζύγου αὐτοῦ ἔρως θὰ καθίστα αὐτῷ τὴν ἐξορίαν τερπνοτέραν τοῦ βασιλείου, ὅπερ ἀπώλεσεν.

ΧΕΙΜΑΡΡΑ, χωρίον τῆς Δακωνικῆς, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Κολοκυνθίου καὶ κείμενον ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ταϋγέτου καὶ βορειοδυτικῶς τοῦ Κότρωνα, οὗ ἀπέχει ὥρας 1.15′. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατοίκων.

ΧΕΙΜΑΡΡΑ, ἡ ἐν Ἠπείρῳ. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΧΕΙΜΑΡΡΟΣ, ποταμίσκος τῆς Ἀργολίδος, μεταξὺ τῶν ὀρέων Ποντίνου καὶ Χάου καὶ τῆς λίμνης Λέρνης καὶ τοῦ ποταμοῦ Ἐρασίνου διερχόμενος, ἔνθα κατὰ τὸν μῦθον ὁ Πλούτων ἥρπασε τὴν Περσεφόνην.

ΧΕΙΝ (Πέτρος Hein), διάσημος ὁλλανδὸς ναυτικός, ἁπλῶς ἀποκαλούμενος Pitt Hein, γεννηθεὶς ἐν Delftshaven τῷ 1570. Διεκρίθη παῖς ἔτι ὢν ἐπὶ τῇ ἀνδρείᾳ αὐτοῦ, τῷ 1623 ἐγένετο ναύαρχος, ἐπέτυχεν ἐν δυσὶν ἐκστρατείαις ἐναντίον τῶν Πορτογάλων τῆς Βρασιλίας τῷ 1626, ἐνίκησε τῷ 1628 τὸν ἱσπανικὸν στόλον, τὸν ἐπιλεγόμενον ἀργυροῦν στόλον, ὅπου ὑπῆρχον 12 ἑκατομμύρια γροσίων πλὴν τῶν ἐμπορευμάτων, ἐφονεύθη δὲ τῷ 1629 παρὰ τὰς παραλίας τῆς Φλάνδρας ἐν μέσῳ νέας κατὰ τῶν Ἱσπανῶν νίκης.

ΧΕΙΝΕΚΚΕΝ ἢ ΧΑΙΝΕΚΚΕΝ (Χριστιανὸς-Ἔρρικος Heinecken), παιδίον θαυμασίας πρωΐμου μεγαλοφυΐας, γεννηθὲν ἐν Λυβέκκῃ τῷ 1721. Ὡμίλει ἅμα τῇ γεννήσει, ἐγνώριζε μετὰ ἓν ἔτος πάσας τὰς πράξεις, τὰς ἀναφερομένας ἐν τῇ Πεντατεύχῳ, τὸν 13ον μῆνα ἔμαθε τὴν Γραφήν, μετὰ δύο ἔτη ἄπασαν τὴν ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν ἱστορίαν ὡς καὶ τὴν γεωγραφίαν, εἶτα ἐσπούδασε τὴν γαλλικὴν καὶ λατινικήν, κατὰ τὸ 4ον δὲ ἔτος τῆς ἡλικίας παρουσιάσθη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Δανιμαρκίας, ὃς συνεχάρη αὐτῷ. Ἔζη μόνον ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς τροφοῦ αὐτοῦ καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 5ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΧΕΙΝΕΚΚΙΟΣ (Ἰωάννης-Θεόφιλος Heineccius καὶ γερμ. Heinecke), φιλόσοφος, φιλόλογος, μάλιστα δὲ διάσημος νομικός, γεννηθεὶς τῷ 1681 ἐν Ἀϊσεμβέργῃ (δουκάτῳ τοῦ Ἀλτεμβούργου) καὶ ἀποθ. τῷ 1741. Ἐγκατέλιπε τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον καὶ τὴν διδασκαλίαν, ὅπως ἐπιδοθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μελέτην. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Χάλλῃ τῷ 1710 καὶ καθηγητὴς τῆς νομικῆς ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Τῷ 1724 ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ φήμης προσεκλήθη νὰ διδάξῃ ἐν Φρανεκὲρ καὶ μετὰ τρία ἔτη ἐν Φραγκφούρτῃ ἐπὶ τοῦ Ὀδέρου καὶ τῷ 1733 ὑπέστρεψεν εἰς Χάλλην. Μεταξὺ τῶν περὶ δικαίου πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, χρησιμωτάτων ἔτι καὶ νῦν, διακρίνονται τά: *Antiquitatum romanarum jurisprudentiam illustrantium syntagma* (Στρασβοῦργον, 1741),—*Historia juris romani et germanici* (Χάλλη, 1733), ἀνατυπωθὲν μετὰ σημειώσεων τοῦ Δανιὴλ Ρίττερ καὶ τοῦ Μαρτίνου Σιλβερράδ (Στρασβοῦργον, 1751, 1765),—*Elementa juris civilis secundum ordinem Pandectarum* (Οὐτρέχτη, 1772). Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν Γενεύῃ (1744—48).

ΧΕΪΝΣΒΕΡΓΗ ἢ ΧΑΪΝΣΒΕΡΓΗ (Heinsberg), πόλις τῶν πρωσικῶν κρατῶν (ἐπαρχία τοῦ Ρήνου), ἐπὶ τοῦ Βόρμ, ἀπέχ. 31 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Ἀκυισγράνου. Κάτοικοι 2,000. Ἐριουχα, ταινίαι, χάρτης κλπ. Ἄλλοτε πρωτεύουσα χωροδεσποτίας, κατεστράφη ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε′ τῷ 1542.

ΧΕΙΝΣΙΟΣ (Δανιὴλ Heinsius), διάσημος φιλόλογος καὶ ποιητὴς Λατῖνος, γενν. ἐν Γάνδῃ τῷ 1580 καὶ ἀποθανὼν ἐν Λουγδούνῳ τῷ 1665. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Σκαλιγήρου καὶ τοῦ Δούζα, ἐδίδαξεν ἐν Λουγδούνῳ τὴν ἑλληνικὴν τὸ 18ον ἔτος μόλις ἄγων, εἶτα ἐδίδαξε τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν πολιτικὴν (1605) καὶ τῷ 1607 διωρίσθη βιβλιοθηκάριος τοῦ αὐτόθι πανεπιστημίου. Πολλαὶ ξέναι κυβερνήσεις ἐζήτησαν αὐτόν, οὗτος ὅμως ἠρνήθη· αἱ Κάτω Χῶραι ἤμειψαν αὐτόν, ἀνακηρύξασαι αὐτὸν ἱστοριογράφον των. Πολλαὶ ἐκδόσεις ἑλλήνων καὶ λατίνων συγγραφέων καὶ σημειώσεις ἐπὶ τῶν συγγραφέων τούτων βεβαιοῦσιν ὅτι οὗτος ὑπῆρξεν εἷς τῶν πρώτων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Ἔγραψε λατινικὰ ποιήματα (Λούγδουνον, 1613, 1616), ἐν οἷς διακρίνονται τὰ *Juvenalia* αὐτοῦ,—*Herodes infanticida*,—*de Contemptu mortis* ἐν 4 βιβλίοις, ἔνθα τὸ δόγμα τοῦ Πλάτωνος συμφωνεῖ πρὸς τὸ τοῦ Εὐαγγελίου. Οἱ «Χρησμοὶ» αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1615.

ΧΕΪΝΣΙΟΣ (Νικόλαος Heinsius), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Λουγδούνῳ τῷ 1620 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1681. Ἐγένετο διάσημος ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐν τῇ ποιήσει, ἐβάδισε δὲ ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ σπουδῇ τῆς φιλολογίας. Ἀποπερατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, περιηγήθη τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Βελγικήν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐπεσκέφθη τὰς βιβλιοθήκας. Προσεκλήθη εἰς Στοκχόλμην τῷ 1650 ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Χριστίνης καὶ ἠγόρασε διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῆς πόλεως ταύτης κατὰ διαταγὴν τῆς βασιλίσσης πολλὰ χειρόγραφα. Ἀνεχώρησεν ἐκ Στοκχόλμης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς Ὁλλανδίαν καὶ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν διπλωματικῶν τινων ἀποστολῶν εἰς Ρωσίαν (1667) καὶ εἰς διάφορα μικρὰ γερμανικὰ κράτη ἀπέθανεν ἐν μεγίστῃ πενίᾳ. Ἡ καλλίστη ἔκδοσις τῶν λατινικῶν αὐτοῦ ποιημάτων εἶναι ἡ τῶν *Elzevirs* (Ἀμστελόδαμον 1666). Ἐποιήσατο λαμπρὰς ἐκδόσεις τοῦ «Κλωδίωνος» μετὰ σημειώσεων (Λούγδουνον, 1650), τοῦ «Ὀβιδίου» μετὰ σημειώσεων (Ἀμστελόδ. 1668), τοῦ «Βιργιλίου» κλπ.

ΧΕΪΝΣΙΟΣ (Ἀντώνιος Heinsius), πολιτικὸς ἀνὴρ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν προτεταγμένων, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1640 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1720. Ἐγένετο κατ' ἀρχὰς ἔμμισθος σύμβουλος τῆς πόλεως Δέλφτ, κτησάμενος τὴν ἐμπιστοσύνην Γουλιέλμου τῆς Ὀράγγης. Ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Βερσαλλιῶν μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Νιμέγης πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς σχετικῆς συνθήκης ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Ὀράγγης. Ὁ Χεΐνσιος ὑπῆρξεν ἀνὴρ τέλειος εἰς τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις.

ΧΕΙΝΣΙΟΣ (Ὄθων-Φρειδερῖκος-Θεόδωρος Heinsius), γραμματικὸς καὶ λεξικογράφος, γεννηθεὶς ἐν Πρωσίᾳ περὶ τὸ 1775. Ἐδίδαξε τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ἐν τῷ γαλλικῷ γυμνασίῳ τοῦ Βερολίνου. Ἔγραψε: «Νέαν γερμανικὴν γραμματικήν» (1801), — «Ἐθνικὸν λεξικὸν τῆς γερμανικῆς γλώσσης» (Ἀνόβερον, 1818—1822).

ΧΕΙΡΑΜ ἢ ΧΟΥΡΑΜ. Τρία πρόσωπα ἀναφέρονται ἐν τῇ Γραφῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Χειρὰμ ἢ Χουράμ, βασιλεὺς τῆς Τύρου, πιθανῶς ὁ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφερόμενος Ἀβιβάλ, ὅστις εἶχε συγχαρῇ τῷ Δαβὶδ ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει αὐτοῦ καὶ ἐβοήθησεν αὐτῷ κατὰ τὴν τοῦ μεγάρου αὐτοῦ ἵδρυσιν.

2. Χειρὰμ ἢ Χουράμ, ἕτερος βασιλεὺς τῆς Τύρου, ἴσως υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προτεταγμένου, φίλος ἐπίσης τοῦ Δαβίδ, ὡς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Σολομῶντος. Εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον μάλιστα, οἰκοδομοῦντα τὸν περιώνυμον ναόν, ἐπρομήθευσε ξυλικὴν καὶ λίθους καὶ χρυσόν, λαβὼν εἰς ἀνταλλαγμα μεγάλας ποσότητας σίτου, οἴνου, ἐλαίου καὶ 20 ἑβραϊκὰς πόλεις ἐν Γαλιλαίᾳ. Βραδύτερον ἀμφότεροι οὗτοι, Χειρὰμ καὶ Σολομών, ἤρξαντο νὰ ἐμπορεύωνται ἀπὸ κοινοῦ ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς θαλάσσαις. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Ἰώσηπον μέχρι τοσούτου ἐξικνεῖτο ἡ φιλία αὐτῶν, ὥστε πολλάκις ἐχαριεντίζοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ δι' αἰνιγμάτων. Λίαν ἐξωράισε καὶ ἐβελτίωσε τήν τε πρωτεύουσαν καὶ ὁλόκληρον τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ ἀπέθανε πεντηκοντούτης μετὰ εὐτυχῆ βασιλείαν 34 ἐτῶν.

3. Χειρὰμ ἢ Χουράμ, ἐπιδέξιος τύριος καλλιτέχνης, υἱὸς Ἰουδαίας, φιλοτεχνήσας τὰ πλεῖστα ἐσωτερικὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος κοσμήματα καὶ ἐπιστατήσας εἰς τὴν κατασκευὴν πλείστων τῶν λοιπῶν.

ΧΕΙΡΙΣΟΦΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα:

1. Χειρίσοφος, Λακεδαιμόνιος, ὅστις ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν ἐφόρων μετὰ 700 βαρέως ὡπλισμένων ἀνδρῶν (800 κατὰ τὸν Διόδωρον) εἰς βοήθειαν τοῦ Κύρου ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀρταξέρξου τῷ 401 π. Χ. καὶ συνηνώθη μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τούτου κατὰ τὴν πορείαν ἐν Ἰσσῷ τῆς Κιλικίας. Μετὰ τὴν ἐν Κουνάξοις μάχην ὁ Κλέαρχος ἀπέστειλεν αὐτὸν μετ' ἄλλων εἰς τὸν Ἀριαῖον πρὸς διατύπωσιν προτάσεώς τινος, (ἥτις ὅμως ἀπερρίφθη) τοῦ ν' ἀναγάγωσι δηλ. αὐτὸν εἰς τὸν περσικὸν θρόνον. Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Κλεάρχου καὶ τῶν λοιπῶν στρατηγῶν διὰ τῆς προδοσίας τοῦ Τισσαφέρνους ὁ Χειρίσοφος ἐνεργὸν ἔλαβε μέρος εἰς ἐνθάρρυνσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τῇ προτάσει τοῦ Ξενοφῶντος διωρίσθη, ὡς Λακεδαιμόνιος, εἰς καθοδήγησιν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τοῦ ὑποχωροῦντος στρατοῦ. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἀναφαίνεται ὁ Χειρίσοφος ἐνεργῶν καθ' ὅλην τὴν ὑποχώρησιν καὶ εἰλικρινῶς συμπράττων μετὰ τοῦ Ξενοφῶντος. Πράγματι ἅπαξ μόνον διηγέρθη παρ' αὐτοῖς διαφωνία, καὶ ταύτην δὲ προύκάλεσεν ὁ Χειρίσοφος, ὅστις ἐν τῷ ἐξερεθισμῷ αὐτοῦ κατά τινα περίπτωσιν ἔπληξεν Ἀρμένιον, ὁδηγοῦντα τὸν στρατὸν καὶ ὑποχωρήσαντα συνεπείᾳ τῆς ἀναξιοπρεπείας, ἧς ἀντικείμενον ἐγένετο. Ὅτε οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο εἰς Τραπεζοῦντα, ἐν τῷ Εὐξείνῳ ὁ Χειρίσοφος προσηνέχθη νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ φίλῳ αὐτοῦ Ἀναξιβίῳ, τῷ ἐν Βυζαντίῳ σπαρτιάτῃ ναυάρχῳ, ἵνα ἐπιτύχῃ παρ' αὐτοῦ σκάφη, δι' ὧν νὰ μετενέγκῃ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Εὐρώπην· ἀλλ' ἀπέτυχεν ἡ πρότασις αὐτοῦ. Κατὰ τὴν εἰς τὸν στρατὸν ἐπιστροφήν, (ὅπερ εὗρεν ἐν Σινώπῃ) ἐξελέγη γενικὸς ἀρχηγός, ἅτε ἀποποιηθέντος τοῦ Ξενοφῶντος τὴν τοιαύτην ἀρχηγίαν ἐπὶ τῷ ρητῷ λόγῳ ὅτι Λακεδαιμόνιος εἶχεν ἐν τούτῳ ἀξίωσιν προτεραιότητος. Ὁ Χειρίσοφος ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ τῷ στρατῷ ὑποταγὴν εἰς αὐτὸν ἢ καὶ νὰ περιορίσῃ τοὺς ἀρκάδας καὶ ἀχαιοὺς στρατιώτας ἀπὸ τῆς ἀποπείρας αὐτῶν τοῦ λῃστεῦσαι τοὺς φιλοξένους Ἡρακλειώτας. Τὴν ἕκτην ἢ ἑβδόμην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὁ στρατὸς οὗτος, ὅστις ἀπετέλει πλέον τοῦ ἡμίσεος ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ, ἀπεχωρίσθη τοῦ ἐπιλοίπου καὶ ἀνεχώρησε διὰ θαλάσσης ὑπὸ τοὺς στρατηγούς, οὓς ὥρισεν ἑαυτῷ. Ὁ Ξενοφῶν τότε προσηνέχθη νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου στρατοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Χειρισόφου, ἀλλ' ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπεποιήθη τὴν πρότασιν τῇ τοῦ Νέωνος συμβουλῇ, ὅστις ἤλπιζε νὰ εὕρῃ σκάφη ἐν Κάλπῃ παρεχόμενα ὑπὸ τοῦ Κλεάνδρου, τοῦ σπαρτιάτου ἁρμοστοῦ τοῦ Βυζαντίου, καὶ ὅστις ἐπεθύμει νὰ τηρήσῃ τὰ σκάφη ταῦτα ἀποκλειστικῶς διὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ τμῆμα τοῦ στρατοῦ. Ὁ Χειρίσοφος, ἔχων τὴν ὑπ' αὐτὸν ἀπόσπασμα τοῦ στρατοῦ, ἀφίκετο εἰς Κάλπην ἀσφαλῶς, ἀλλ' ἐκεῖ ἀπέθανεν ἐκ τῶν συνεπειῶν φαρμάκου, ὅπερ ἔλαβε πρὸς καταπολέμησιν τοῦ πυρετοῦ, ὑφ' οὗ εἶχε προσβληθῇ.

2. Χειρίσοφος, ἀνδριαντοποιός, κατασκευάζων ἀνδριάντας ἐκ ξύλου, πιθανῶς δὲ καὶ

ἐκ λίθου. Χρυσοῦν ξόανον τοῦ Ἀγυιέως Ἀπόλλωνος, κατασκευασθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ἵστατο ἐν Τεγέᾳ, παρ' αὐτῷ δὲ ὑπῆρχε μαρμάρινος ἀνδριὰς αὐτοῦ τούτου τοῦ καλλιτέχνου, ὃς ἦν πιθανώτατα ἔργον αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ὁ Παυσανίας οὐδὲν ἐγίνωσκε περὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἢ περὶ τοῦ διδασκάλου, παρ' οὗ ἐδιδάχθη· ἐκ τοῦ τρόπου, ὅμως δι' οὗ ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν κριτικὴν σχολὴν τοῦ Δαιδάλου καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπὶ ξύλου τε καὶ λίθου ἅμα εἰργάζετο, δύναται ν' ἀναχθῇ πιθανῶς εἰς τοὺς τελευταίους δαιδαλικοὺς ἀνδριαντοποιούς, οἷοι ὁ Δίποινος καὶ ὁ Σκύλλις (περὶ τὸ 566 π. Χ.). Ὁ Thiersch παρατηρεῖ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χειρισόφου, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα ὀνόματα τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν, σημαίνει τὴν περὶ τὴν τέχνην δεξιότητα, ἅτε ἀποτελούμενον ἐκ τῶν λέξεων χειρ καὶ σοφός. Παραπλήσια ὀνόματα εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς: Δαίδαλος, ὁ υἱὸς τοῦ Εὐπαλάμου, Ἔυχειρ, Χερσίφρων καὶ λοιπά. Ἥδη, ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Δαίδαλος μυθολογικὸν μόνον εἶναι πρόσωπον καὶ ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἦτο μόνον συμβολικόν, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἄλλοι τῶν καλλιτεχνῶν τούτων πράγματι ὑπῆρξαν καὶ ἔφερον τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἅτινα ἐδίδοντο ἴσως εἰς αὐτούς, νηπίους ἔτι, διότι ἀνῆκον εἰς οἰκογενείας, ἐν αἷς ἡ τέχνη ἦτο κληρονομική. Ὁ Thiersch ποιεῖται μνείαν παραλλήλου περιπτώσεως ἐν τοῖς ὀνόμασιν, ἅτινα λαμβάνονται ἐκ τῆς θαλασσοπλοΐας παρὰ τῷ ναυτικῷ κόσμῳ τῆς Φαιακίας. (Ὁμήρ. Ὀδύσ. Θ', 112 κ. ἑ.).

ΧΕΙΡΩΝ, ὁ συνετώτατος καὶ ὁ δικαιότατος πάντων τῶν κενταύρων. Ἦν ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἀχιλλέως, οὗτινος ὁ πατὴρ Πηλεὺς ἦτο φίλος καὶ συγγενὴς τοῦ Χείρονος καὶ ἔλαβε κατὰ τοὺς γάμους αὐτοῦ μετὰ τῆς Θέτιδος τὴν βαρεῖαν λόγχην, ἧς χρῆσιν ἐποιεῖτο μετὰ ταῦτα ὁ Ἀχιλλεύς. Κατὰ τὸν Ἀπολλόδωρον Χείρων ἦν ὁ υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Φιλύρας. Ἔζη ἐπὶ τοῦ Πηλίου ὄρους, ὁπόθεν, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι κένταυροι, ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Λαπίθων. Θυσίαι ὅμως ἐτελοῦντο αὐτῷ αὐτόθι ὑπὸ τῶν Μαγνήτων μέχρι περιόδου λίαν μεταγενεστέρας, τὰ δὲ μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Χειρονιδῶν ἐν τοῖς πέριξ, ἥτις οἰκογένεια διεκρίνετο ἐπὶ τῇ τῆς ἰατρικῆς γνώσει, ἐθεωροῦντο ὡς ἀπόγονοι αὐτοῦ. Αὐτὸς ὁ Χείρων ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἦν περίπυστος ἐπὶ τῇ περὶ τὴν θήραν δεξιότητι, περὶ τὴν ἰατρικήν, μουσικήν, γυμναστικὴν καὶ τὴν τέχνην τοῦ προφητεύειν. Πάντες οἱ μᾶλλον διακεκριμένοι ἥρωες τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας περιγράφονται, ὡς ὁ Ἀχιλλεύς, ὡς μαθηταὶ τοῦ Χείρονος ἐν ταῖς τέχναις ταύταις. Ἰδίως ἐξαίρετος ἦν ἡ μετὰ τοῦ Πηλέως φιλία αὐτοῦ, ὅστις Πηλεὺς ἦν ἔγγονος αὐτοῦ. Ὁ Χείρων ἔσωσεν αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν λοιπῶν κενταύρων, οἵτινες ἔμελλον νὰ φονεύσωσιν αὐτόν, ἀπέδωκε δὲ ἐπίσης αὐτῷ καὶ τὸ ξίφος, ὅπερ ὁ Ἄκαστος εἶχε κρύψει. Ὁ Χείρων ἐπληροφόρησεν αὐτὸν πρὸς τούτοις περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἠδύνατο νὰ προσκτήσηται τὴν Θέτιν, ἥτις κατεδικάσθη νὰ συζευχθῇ θνητόν. Συνδέεται πρὸς τούτοις ὁ Χείρων καὶ μετὰ τῆς περὶ τῶν Ἀργοναυτῶν ἀφηγήσεως, οὕσπερ εὐμενῶς ἐδέξατο, ὅτε ἦλθον εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, διότι πολλοὶ τῶν ἡρώων ἦσαν φίλοι καὶ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς συνεδέετο διὰ φιλίας μετ' αὐτοῦ· ἓν ὅμως τῶν δηλητηριωδῶν βελῶν τοῦ ἥρωος τούτου ἀπετέλεσεν οὐχ ἧττον τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, διότι κατὰ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἐρυμανθίου κάπρου ὁ Ἡρακλῆς περιεπλάκη εἰς ἀγῶνα μετὰ τῶν κενταύρων, οἵτινες ἔσπευσαν πρὸς τὸν Χείρονα, ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Μαλέα. Ὁ Ἡρακλῆς ἐτόξευσε κατ' αὐτῶν καὶ ἓν τῶν βελῶν αὐτοῦ ἔπληξε τὸν Χείρονα, ὅστις, καίπερ ἀθάνατος, δὲν ἤθελε νὰ ζήσῃ πλέον καὶ ἐχαρήγησε τὴν ἀθανασίαν αὐτοῦ εἰς τὸν Προμηθέα. Κατ' ἄλλους ὁ Χείρων, παρατηρῶν ἓν τῶν βελῶν, ἔρριψεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ποδὸς καὶ ἐπληγώθη. Ὁ Ζεὺς ἔταξε τὸν Χείρονα ἐν τοῖς ἄστροις. Ἦν δὲ συνεζευγμένος τῇ Ναΐδι ἢ Χαρικλοῖ καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἐνδηὶς ἦν μήτηρ τοῦ Πηλέως. Ὁ Χείρων εἶναι τὸ ἄριστον εἶδος συνδυασμοῦ ἀνθρωπίνης καὶ ζωώδους μορφῆς ἐν τοῖς ἀρχαίοις καλλιτεχνήμασι. Διότι ἐνῶ οἱ κένταυροι ἐκφράζουσι γενικῶς τὰ αἰσθητικὰ καὶ τὰ ἄγρια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνθρώπου συνδεδυασμένα μετὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ταχύτητος ἵππου, ὁ Χείρων, ὅστις κατέχει ἐπίσης καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο, συνδυάζει μετ' αὐτοῦ καὶ τὴν φρόνησιν. Ὁ Χείρων παριστάνετο ἐν τῷ Ἀμυκλαίῳ θρόνῳ τοῦ Ἀπόλ-

λωνος καὶ ἀλλαχοῦ. Τούτου σώζονται εἰσέτι παραστάσεις τινές, ἐν αἷς ὁ νεαρὸς Ἀχιλλεὺς ἢ Ἔρωτες κάθηνται ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ.

ΧΕΙΡΑΔΑΜΑΣ (Ἰωάννης), γάλλος ἑλληνιστής, ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ διδάξας τὰ ἑλληνικὰ ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὧν τινα φέρουσι τὸν τίτλον «Ἱπποκράτης» ἢ «Χαρμούριος», σημειοῦμεν «Γραμματικὴν Εἰσαγωγικήν» (1521) καὶ «Λεξικὸν Ἑλληνικόν» (1523).

ΧΕΙΡΑΔΕΣ, χωρίον τῆς Ἀρκαδίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Λυκοσούρας καὶ ἀπέχον ὥρ. $2\,^1/_2$ ἀπὸ Ἴσαρι ΝΑ. Κάτ. 325.

ΧΕΙΡΙΤΖΗΣ (Γεώργιος Δημητρίου), ἐκ Καστορίας. Οὗτος κατὰ Ἰωάν. Βελούδην (Ἑλλην. ἀποικία ἐν Βενετίᾳ σελ. 183) συνετέλεσε τὰ μέγιστα πρὸς σύστασιν σχολῆς ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι, προικοδοτήσας αὐτῇ διὰ διαθήκης τῇ 6 ὀκτωβρ. 1614 6000 δουκάτ.

ΧΕΪΣ ἢ ΧΑΪΣ (Ἰωάννης de Heis), χωροδεσπότης τῆς Κογκεναίμ, γερμανὸς ἱστορικός, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀποθ. τῷ 1688. Ἐγένετο πρεσβευτὴς τοῦ παλατινοῦ ἐκλέκτορος παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Γαλλίας, εἶτα ἐπιμελητὴς τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς Αὐτοκρατορίας» (Παρίσιοι, 1684), ἣν ἐξηκολούθησεν ἀπὸ τοῦ 1648 ὁ Βουρζοὰ Σαστενέ (Παρίσιοι, 1711 καὶ Χάγη, 1715), μετὰ ταῦτα δὲ Βοζὲλ μέχρι τοῦ 1724 (Παρίσιοι, 1731).

ΧΕΪΣΤΕΡ ἢ ΧΑΪΣΤΕΡ (Λαυρέντιος Heister), διάσημος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Φραγκφούρτῃ τῇ ἐπὶ Μείνου τῷ 1683 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1758. Ἦν υἱὸς πτωχοῦ ξενοδόχου, ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ὑπὸ τὸν Ρούις καὶ Ράου, ἦλθεν εἰς Λούγδουνον τῷ 1708, ἔνθα ἀνηγορεύθη διδάκτωρ, ἐγένετο ἀρχιχειρουργὸς καὶ μετὰ ταῦτα καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀλτδόρφης, ἔνθα παρέμεινεν ἐπὶ 10 ἔτη (1710—1720), ἐγκατεστάθη δὲ ἐν Χελμστάτῃ, ἔνθα ἐδίδαξεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη. Ἔγραψε: *De Cataracta glaucomate, et amaurosi tractatio* (Ἀλτδόρφη, 1713 καὶ 1720),—*Compendium anatomicum* (Ἀλτδόρφη, 1717), μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ (Παρίσιοι, 1724) καὶ ὑπὸ τοῦ Σενὰ τῷ 1735 καὶ 1755,—*De Anatomes subtilioris utilitate* (Χελμσταίδη, 1720),—*De Medicamentis Germaniæ* (Χαιλμσταίδη, 1730),—*Compendium medicorum* (1736),—*Institutiones chirurgicæ* (Ἀμστελόδαμον, 1739) κλπ.

ΧΕΪΣΤΟΠΔΕΜΒΕΡΓΗ (Heist-Op-Den-Berg), πόλις τῆς Βελγικῆς (Ἀμβέρσης), ἀπέχ. 19 χιλιαμ. ΒΑ τῆς Μαλίνης. Κάτ. 7,000. Ζύθος, οἰνόπνευμα ὄξος.

ΧΕΙΤΕΡΣΑΪΜ ἢ ΧΑΪΤΕΡΣΑΪΜ (Heitersheim), πόλις τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης, ἀπέχ. 6 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς Στωφέν. Κάτ. 1,500 καθολικοί. Ἄλλοτε πρωτεύουσα ἡγεμονίας, ἀνηκούσης τῷ τάγματι τῆς Μελίτης.

ΧΕΛΒΙΚΟΣ (Χριστόφορος Helvicus), σοφὸς Γερμανός, γεννηθεὶς ἐν Σπρινδλίγκεν παρὰ τὴν Φραγκφούρτην τῷ 581 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1617. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς τῷ 1605, εἶτα τῆς θεολογίας τῷ 1610 ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Giessen. Ἔγραψε: *Theatrum chronologicum, sive chronologiæ systema novum* (1609),-*Chronologia universalis* (1618 καὶ 1639), -*Synopsis historiæ universalis (Giessen*, (1612).

ΧΕΛΒΟΕΤΣΛΟΥΙΣ (Helvoetsluis), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας (μεσημβρινὴ Ὁλλανδία), ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς τῆς νήσου Βοόρνης, ἀπέχ. 11 χιλιάμ. πρὸς Ν τῆς Βριέλλης καὶ 26 ΝΔ τῆς Ροττερδάμης, ὑπὸ τὴν $51^0\,49'\,26''$ Β πλάτ. καὶ $1^0\,47'\,39''$ Α μήκους. Κάτοικοι 4,700. Ὡραῖος πολεμικὸς λιμήν, ναύσταθμος καὶ νεώρια, ναυτικὴ σχολή. Ἐξ αὐτῆς τῷ 1688 ἀνεχώρησε Γουλιέλμος τῆς Ὀράγγης ὅπως καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας. Ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Γάλλων τῷ 1795.

ΧΕΛΓΚΩ (Helgaud), μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου ἐπὶ τοῦ Λείγηρος, ἀποθανὼν τῷ 1084. Εἶναι συγγραφεὺς *Epitome vitæ Roberti regis*, ἐκδοθεῖσα τῷ 1577 μετὰ τοῦ Βίου Λουδοβίκου τοῦ Θ' ὑπὸ Γουλιέλμου τοῦ Νανζῆ, εἶτα τῷ 1596 ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Πιθοῦ. Ὁ Χελγκὼ ἔγραψεν ὡσαύτως ἱστορίαν τῆς ἱδρύσεως τῆς μονῆς αὐτοῦ.

ΧΕΛΔΕΝ (Helden), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας (Λιμβούργη), ἀπέχ. 17 χιλιάμετρα πρὸς Β τῆς Ρουρεμόνδης. Κάτ. 3,500. Διυλιστήρια οἰνοπνεύματος, ζυθοποιεῖα, ἐλαιοτριβεῖα.

ΧΕΛΔΕΡ (Helder), πόλις ὀχυρὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας (βόρειος Ὁλλανδία),

Δημοσιεύσεις Βιβλιοθήκης

ἐπὶ τῆς Βορείου θαλάσσης ἀπέναντι τῆς νήσου Τέξελ, ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ Μαρσδιέπ, ἀπέχ. 36 χιλιάμετρα πρὸς Β τῆς Ἀλκμαέρ. Κάτ. 22,100. Ἐργοστάσια πυρίτιδος, ἀμύλου, ζυθοποιεῖα. Ὁ ὁλλανδικὸς καὶ ὁ ἀγγλικὸς στόλος συνηντήθησαν αὐτόθι τῷ 1653, κατὰ δὲ τὴν συμπλοκὴν ἐφονεύθη ὁ Βὰν Τρόμπ. Ἐκυριεύθη τῷ 1799 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, παρ' ὧν ἀνέλαβεν αὐτὴν αὖθις ὁ στρατηγὸς Βρούν.

ΧΕΛΔΩΝ, πόλις τῆς Συρίας, ἀπέχουσα 180 μὲν μίλια πρὸς Β τῆς Δαμασκοῦ, περὶ τὰ 80 δὲ τῆς Μεσογείου θαλάσσης· ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ὡς τὸ νῦν Χαλέπιον, πρό τινος ὅμως χρόνου ἀνευρέθη ἐν τῇ ἀνατολικῇ κλιτύι τοῦ ὄρους Ἀντιλιβάνου κοιλάς, φέρουσα τὸ ὄνομα Χελδὼν καὶ ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ καὶ ὁμώνυμον χωρίον. Αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς καὶ ὁ ἐκ τούτων οἶνος εἶναι καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀξιοσημείωτα καὶ ἕνεκα τῆς ποιότητος καὶ ἕνεκα τῆς ἀφθονίας. Πιθανῶς αὕτη εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰεζεκιὴλ ἀναφερομένη κοιλάς.

ΧΕΛΙ, χωρ. ὀρεινὸν τῆς Ἀργολίδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Μιδέας καὶ κείμενον πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀραχναίου ὄρους. Ἀπέχ. 3 ὥρας ΒΑ τοῦ Μέρμπακα καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 820 κατοίκων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Οἱ Χελιῶται ὁμιλοῦσι τὴν ἀλβανικήν, ὡς καὶ πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ δήμου Μιδέας.

ΧΕΛΙ (Πόρτο —), λιμὴν ἀσφαλέστατος κατὰ τὴν πρὸς Ν τοῦ Κρανιδίου καὶ πρὸς Β τῶν Σπετσῶν παραλίαν τῆς Ἑρμιονίδος. Ὁ λιμὴν οὗτος νεύων μεσημβρινοδυτικῶς ἀποτελεῖται ἐξ εὐρυτάτης ἐλλειψοειδοῦς λεκάνης, ἐχούσης στενὴν τὴν εἴσοδον, βάθος δὲ ποικίλλον ἀπὸ 5 -16 ὀργυιῶν. Ἐν τῷ μυχῷ τοῦ λιμένος κεῖται τὸ χωρίον Χέλι, ὅπου καὶ ἡ ἀποβάθρα τοῦ λιμένος, περιέχον 50 οἰκίας καὶ 150 κατοίκους. Ὁ λιμὴν οὗτος συνδέεται μετὰ τοῦ Κρανιδίου δι' ὁδοῦ ἁμαξιτοῦ 7,500 μέτρων, κατὰ τὰς ἀκτὰς δὲ αὐτοῦ κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἀλίκης.

ΧΕΛΙΔΟΝΙ, χωρ. τῆς Ἠλείας, κείμενον πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Λαντζόϊ, οὗ ἀπέχει ὥρ. $1\frac{1}{2}$ καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ Κριεκουκίου. Ὑπάγεται δὲ εἰς τὸν δῆμον Ὠλένης, οὗ πρωτεύουσα τὸ Λαντζόϊ. Κάτ. 150. Προϊόντα δημ. καρποί, βάμβαξ, οἶνος, σῦκα, ἀμύγδαλα κλπ.

ΧΕΛΙΔΡΟΜΕΥΣ (Νικόλαος). Κατήγετο πιθανῶς ἐκ Προικοννήσου. Ἐκ τινος κώδηκος τοῦ Δαπόντε φαίνεται ὅτι κατὰ τὸ 1744 ἦν διδάσκαλος τῆς ἐν Ἰασίῳ σχολῆς. Τούτου εὑρηται κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Τιμοθέου.

ΧΕΛΙΔΟΝΙΣ, Σπαρτιᾶτις ἐξόχου καλλονῆς καὶ ἐκ βασιλικοῦ αἵματος, θυγάτηρ τοῦ Λεωτυχίδου, συζευχθεῖσα τὸν Κλεώνυμον, πολλῷ πρεσβύτερον αὐτῆς, πρὸς ὃν ὅμως ἐδείχθη ἥκιστα πιστὴ συνεπείᾳ ἔρωτος αὐτῆς πρὸς τὸν Ἀκρότατον, υἱὸν Ἀράου τοῦ Α'. Τούτου ἕνεκα κυρίως ἐν μέρει ὁ Κλεώνυμος, δυσαρεστηθεὶς πρὸς τούτοις καὶ ἐπὶ τῇ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξαιρέσει αὐτοῦ, προσεκάλεσε τὸν Πύρρον ν' ἀποπειραθῇ τὴν κατάκτησιν τῆς Σπάρτης τῷ 272 π. Χ. Ἡ Χελιδονίς, φοβηθεῖσα ἐπὶ τῷ ἀποτελέσματι, ἡτοιμάζετο νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν βίον αὐτῆς μᾶλλον ἢ νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἀλλ' ὁ Πύρρος ἀπεκρούσθη τῆς πόλεως κυρίως διὰ τῆς γενναιότητος τοῦ Ἀκροτάτου. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Πλουτάρχου οἱ Σπαρτιᾶται ἐν γένει ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἐπεδείξαντο πλείονα συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἐραστὰς ἢ ἀγανάκτησιν ἐπὶ τῇ ἐνοχῇ αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ ἀποδείκνυσι τὴν διαφθορὰν τῶν ἠθῶν, ἣν ὁ Φύλαρχος ἀποδίδει κυρίως εἰς τὸν Ἀκρότατον καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ.

ΧΕΛΙΔΩΝ, ἡ ἑταίρα τοῦ Κ. Βέρρου, ὅς, λέγει ὁ Κικέρων, ἐξέδωκε πάσας τὰς ἀποφάσεις αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν διετέλει πραίτωρ (74 π. Χ.), συνῳδὰ τοῖς πόθοις ταύτης. Ἀπέθανε μετὰ δύο ἔτη, ὅτε ὁ Βέρρης ἦν ἀντιπραίτωρ τῆς Σικελίας, καταλιποῦσα αὐτὸν κληρονόμον αὐτῆς.

ΧΕΛΚΑΘ-ΑΣΟΥΡΕΙΜ (ἀγρὸς ἢ πεδίον ἡρώων), θέσις τις παρὰ τῇ Γαβαών, ἀποκληθεῖσα οὕτως ἔκ τινος ὁλεθρίας μονομαχίας ἐπὶ τῇ συγχρούσει τῶν στρατῶν τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Ἰσβοσθέ.

ΧΕΛΚΙΑΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο διάφορα ἀναφέρονται ἐν τῇ Γραφῇ πρόσωπα:

1. Χελκίας, ὁ πατὴρ τοῦ Ἐλιακείμ, οἰκονόμου τοῦ βασιλέως Ἰεζεκίου.

2. Χελκίας, πιστός τις μέγας ἱερεὺς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωσία.

3. Χελκίας, πατὴρ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου.

Καὶ ἄλλοι τινὲς φέρουσιν ἐν τῇ Γραφῇ τὸ ὄνομα τοῦτο.

Δημόσιες Βιβλιοθήκες
Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη Φλωρινας
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ

ΧΕΛΛΑΧΗ, ΧΕΛΛΕΧΗ ἢ ΧΙΛΛΑΧΗ, πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου, ἀπεχ. 100 χιλιάμετρα πρὸς Ν τῆς Βαγδάτης καὶ Βασσόρας. Πόλις μεγίστη, ἀλλὰ κατεχομένη ὑπὸ ἐκτεταμένων κήπων καὶ κακῶς ᾠκοδομημένη· ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι μόνον τὸ διοικητήριον καί τινα τεμένη. Πιστεύεται ὅτι εἶναι ᾠκοδομημένη ἐπί τινος τμήματος τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Βαβυλῶνος.

ΧΕΛΛΗΣ (Μαξιμιλιανὸς Hell), ἀστρονόμος, γενν. τῷ 1720 ἐν Χέμνιτς (Οὐγγαρία) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1792. Ἐδίδαξε τὰ μαθηματικὰ ἐν Κλαουσεμβούργῃ, διωρίσθη ἀστρονόμος καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τῆς Βιέννης τῷ 1755 καὶ ἐπεχείρησε περιοδείαν ἐν Λαπωνίᾳ (1768—69), ὅπως παρατηρήσῃ διάβασιν τῆς Ἀφροδίτης πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου καὶ μελετήσῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μαγνητικοῦ πόλου. Ἔγραψεν: *Ephemerides astronomicae* (Βιέννη, 1757—86), —*De Satellite Veneris* (Αὐτόθι, 1765), —*De Transitu Veneris antediscum solis* (1770) κλπ.

ΧΕΛΛΙΝΗ (Hellin), πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἀπέχουσα 56 χιλιάμετρα ΝΑ τῆς ἐπαρχίας Ἀλβασέτης. Κάτ. 8,900. Ἐν τοῖς πέριξ μεταλλικὰ ὕδατα καὶ μεταλλεῖα θείου. Ἐλαιοτριβεῖα.

ΧΕΛΜΕΝΔ, ποταμ. τῆς Ἀφγανίας. Πηγάζει ἐκ τοῦ Ἰνδοκούχου πλησίον καὶ πρὸς Β τῆς Καβούλης καὶ χύνεται εἰς τὴν λίμνην Χαμοὺν μετὰ ροῦν 1,100 χιλιαμέτρων.

ΧΕΛΜΟΝΤΗ (Helmont), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας (βόρειος Βραβάντη), ἀπέχ. 35 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Βοὰ-Λεδοὺκ *(Bois-le-Duc)*, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄα. Κατ. 7,100. Ἐμπόριον ὑφασμάτων.

ΧΕΛΜΣΤΑΙΤΗ (Helmstaedt), πόλις τοῦ δουκάτου τῆς Βρουνσβίκης, ἀπέχ. 35 χιλιάμετρα ΑΝΑ τῆς Βρουνσβίκης. Κάτ. 7,800. Πρωτεύουσα διαμερίσματος. Γυμνάσιον. Τὸ πανεπιστήμιον αὐτῆς, ἱδρυθὲν τῷ 1575, κατηργήθη τῷ 1809· ἀξιοσημείωτος ἦν ἡ ἐν αὐτῇ θεολογικὴ σχολή, μονή, ἐκλαϊκωθεῖσα τῷ 1802. Ἐν αὐτῇ διεκρίνετο ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Στεφάνου καὶ τὸ ἀρχαῖον μέγαρον τοῦ πανεπιστημίου. Σπουδαῖον διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον μεταξὺ Βρουνσβίκης καὶ Μαγδεμβούργου. Κατασκευὴ πίλων, διυλιστήρια, ζυθοποιεῖα, μεταλλικὰ ὕδατα. Ἡ Χελμσταίτη ἱδρύθη τῷ 782 ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου.

ΧΕΛΟΓΚΙΑΓΚ, πόλις τῆς σινικῆς αὐτοκρατορίας (Μανδσουρία) ἐπὶ τοῦ Ἀμούρ, ἀπέχ. 1,300 χιλιάμετρα πρὸς Β τοῦ Πεκίνου. Ἐμπόριον σισυρῶν μετὰ τῆς Ρωσίας.

ΧΕΛΣΙΓΚΒΟΡΓΚ (Helsingborg), ὀχυρὰ πόλις τῆς Σουηδίας, ἀπέχ. 36 χιλιάμετρα ΒΒΔ τῆς *Malmœ* κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Σούνδου καὶ ἔναντι τοῦ Ἑλσενέρ, ὑπὸ τὴν 56° 2′ 54″ Β πλάτ. καὶ 10° 21′ 49″ Α. μήκ. Κάτοικοι 10,100. Ὡραιότατος τεχνητὸς λιμήν. Κατεργασία τῶν δερμάτων ἀρνίων πρὸς κατασκευὴν τῶν χειροκτίων τῆς Σουηδίας.

ΧΕΛΣΙΓΚΕΛΑΝΔΗ (Helsingeland), ἀρχαία ἐπαρχία τῆς Σουηδίας, περιλαμβανομένη νῦν ἐν τῇ διοικήσει τῆς Γεφλεβόργης. Κυριώτεραι πόλεις Σαιδερχάμνη καὶ Χουδιξβάλλη. Ἐξ αὐτῆς ἀνεχώρησαν οἱ ἄποικοι, οἵτινες ἐξεπολίτισαν τὴν Φινλανδίαν.

ΧΕΛΣΙΓΚΕΣ, ἀρχαῖος λαὸς γοτθικῆς καταγωγῆς παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπαντᾷ ἐν τοῖς κατοίκοις τῆς Χελσιγκβόργης, Χελσιγκελάνδης, Χελσιγκφόρς κλπ.

ΧΕΛΣΤ (Βαρθελεμῆς Helst), ὁλλανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Χαρλὲμ τῷ 1613 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῷ 1670. Διακρίνεται ἐπὶ τῷ λεπτῷ χρωματισμῷ αὐτοῦ. Τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων εὑρηται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Ἀμστελοδάμου, παρίστησι δὲ τὴν λαμπρὰν τελετήν, ἣν ἐτέλεσεν ἡ ἀστικὴ φρουρὰ κατὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Μύνστερ τῷ 1648.

ΧΕΛΣΤΟΝ (Helston), πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχ. 85 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Λωνσεστών. Κάτ. 3,800. Ὡραῖος λιμὴν ἐπὶ τῆς Μάγχης. Ἐμπόριον γεννημάτων.

ΧΕΛΥΔΟΡΙΑ (τά), ὄρος τῆς Πελοποννήσου ἐν Ἀρκαδίᾳ, συνεχόμενον τῇ Κυλλήνῃ καὶ ἐκτεινόμενον ἐπὶ τῶν μεθορίων τῶν Φενεατῶν, Πελληναίων καὶ Αἰγειρατῶν. Τὸ πλεῖστον αὐτοῦ ἐνέμοντο οἱ Ἀχαιοί. Ἐμυθεύετο δὲ ὅτι ἐπὶ τῶν Χελυδορέων εὑρὼν ὁ Ἑρμῆς χελώνην ἐξέδειρεν αὐτὴν καὶ κατεσκευασε λύραν. Νῦν τὸ ὄρος τοῦτο Μαῦρον Ὄρος καλούμενον καὶ Μαυριόλον περιλαμβάνεται εἰς τὸν νομὸν Κορινθίας καὶ τὸν δῆμον Εὐρωστίνας. Ἔχει ὕψος 1759 μέτρων.

ΧΕΛΩΝΑΤΑΣ, τὸ δυτικώτατον ἀκρω-

τήριον πάσης τῆς Πελοποννήσου, ἀπέναντι τῆς Ζακύνθου ἐκτεινόμενον. Τοῦτο κοινῶς λέγεται νῦν Γλαρέντζα καὶ Τορνέσι ἀπό τινος ἐνετικοῦ φρουρίου, ἐγειρομένου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὑπερκειμένων ὑψωμάτων, ὅπερ ἐκαλεῖτο Χλεμοῦτσι καὶ Κάστρο-Τορνέζε *(Castro-Tornese)*, κατεστράφη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰμπραΐμ-πασσᾶ τῇ 5 μαΐου 1827. Τὸ ὄνομα Γλαρέντζα προῆλθεν ἔκ τινος ἐνετικῆς πόλεως, καλουμένης Κιαρέντσα, πρωτευούσης ὁμωνύμου δουκάτου.

ΧΕΛΩΝΗ. Ὅτε οἱ θεοὶ πάντες, οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῶα προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τοὺς γάμους τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, μόνη ἡ νύμφη Χελώνη ἔμεινεν εἰς τὰ ἴδια πρὸς ἔνδειξιν τῆς ὑπ' αὐτῆς περιφρονήσεως τῆς τελετῆς. Ἀλλ' ὁ Ἑρμῆς κατῆλθε τότε ἐκ τοῦ Ὀλύμπου, κατέρριψε τὸν οἶκον τῆς Χελώνης, ὅστις ἵστατο ἐπὶ τῆς ὄχθης ποταμοῦ, ὁμοῦ μετὰ τῆς Χελώνης εἰς τὸ ὕδωρ καὶ μετέβαλεν αὐτὴν εἰς χελώνην, ἥτις ἔκτοτε ἠναγκάσθη νὰ φέρῃ τὸν οἶκον ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῆς.

ΧΕΜΕΛ-ΧΕΜΣΤΕΑΔΗ (Hemel-Hemstead), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχουσα 28 χιλιάμετρα πρὸς Δ τῆς Χερφόρδης. Κάτοικοι 6,000. Ἐμπόριον δημητριακῶν. Ἀρχαία ἐκκλησία.

ΧΕΜΙΞΕΜ (Hemixhem), κωμόπολις τῆς Βελγικῆς, ἀπέχουσα 10 χιλιάμετρα πρὸς Ν τῆς Ἀμβέσσης ἐπὶ τοῦ Ἐτκώ. Κατ. 1,100. Κεντρικὴ εἰρκτὴ διὰ 2,000 ἄτομα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μονῇ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου.

ΧΕΜΛΙΓΚ (Ἰωάννης Hemling), φλαμανδὸς ζωγράφος, ἀποθανὼν τῷ 1499. Ἀγνοεῖται ἡ ἐποχὴ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Ἡ πρώτη αὐτοῦ εἰκών, παριστῶσα τὴν Ἰσαβέλλαν τῆς Πορτογαλίας, σύζυγον Φιλίππου τοῦ Καλοῦ, φέρει τὴν χρονολογίαν 1450. Πιστεύεται ὅτι παρέστη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Νανσύ. Ἐζωγράφησε πολλὰς εἰκόνας, ἐν αἷς διακρίνονται ἡ εἰκὼν τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Γάμος τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τῆς Ἀλεξανδρείας. Τῷ 1484 ἐζωγράφησε τὸν Ἅγιον Χριστοφόρον τοῦ μουσείου τῆς Βρούγης, προωρισμένον διὰ τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ κλπ. Ὁ Χέμλιγκ κέκτηται περισσοτέραν χάριν τοῦ Van Dyck· οἱ χαρακτῆρες αὐτοῦ εἶναι πλήρεις κομψότητος, ἡ ἔκφρασις αὐτοῦ οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῶν ἡσύχων αἰσθημάτων, ὁ χρωματισμὸς αὐτοῦ, ἧττον ζωηρός, εἶναι πλήρης χάριτος, τὰ δὲ ἄνθη καὶ φυτὰ αὐτοῦ περιβάλλει συνήθως διὰ τῶν χρωμάτων τοῦ φθινοπώρου.

ΧΕΜΜΙΓΚΦΟΡΔ (Οὐάλτερ Hemmigford), ἄγγλος ἱστορικός, ἀποθ. τῷ 1347 ἐν *Gisborough*. Ἔγραψε: «Χρονικόν», ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ 1066 μέχρι τοῦ 1308, δημοσιευθὲν ἐν Ὀξφόρδῃ τῷ 1731 καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ *Gale*.

ΧΕΜΜΙΣ, πόλις ἀρχαία τῆς Αἰγύπτου ἐν Θηβαΐδι καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου. Οἱ Ἕλληνες ἐκάλουν αὐτὴν Πανόπολιν, ἐν ᾗ ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Περσέως. Ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης, κατεχομένης ἐν μέρει ὑπὸ τῆς νέας πόλεως Ἀχμίν, σώζονται ἱκανὰ ἐρείπια μετὰ ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

ΧΕΜΣΤΕΡΟΥΪΣ (Τιβέριος Hemsterhuys), σοφὸς Ὁλλανδός, γεννηθεὶς τῷ 1685 ἐν Γρονίγκῃ καὶ ἀποθ. τῷ 1766. Ἐδίδαξε τῷ 1704 τὰ μαθηματικὰ ἐν Ἀμστελοδάμῳ, τῷ 1720 τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἱστορίαν ἐν Λουγδούνῳ. Ἐποιήσατο ἔκδοσιν τοῦ Ὀνομαστικοῦ τοῦ Πολυδεύκους (Ἀμστελόδαμον, 1706), τῆς Ἐκλογῆς διαλόγων τοῦ Λουκιανοῦ (1708), τοῦ Πλούτου τοῦ Ἀριστοφάνους (1744) κλπ. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τὰ: *Anecdota Hemsterhusiana* (Λούγδουνον, 1825.

ΧΕΜΣΤΕΡΟΥΪΣ (Φραγκίσκος Hemsterhuys), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Γρονίγκῃ τῷ 1720 καὶ ἀποθ. τῷ 1790. Ὑπῆρξε πρῶτος ὑπάλληλος τῆς γραμματείας τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἅπαντα τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ γαλλιστὶ γεγραμμένα, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Φιλοσοφικὰ ἔργα» (Παρίσιοι, 1792 καὶ 1799).

ΧΕΜΩΣ (κατακτητής). Ἦν θεότης, ἣν ἐλάτρευον αἱ Μωαβῖται ἀντὶ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· οἱ Ἑβραῖοι ἐκάλουν τὸν θεὸν τοῦτον καὶ «βδέλυγμα Μωάβ». Ὁ Σολομὼν εἶχε συστήσει τοῖς Ἑβραίοις τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ τούτου, ὁ Ἰωσίας ὅμως, ἀπορρίψας αὐτόν, κατήργησεν ἅμα καὶ συνέτριψε καὶ τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ. Ἐπὶ ἀνακαλυφθέντος μωαβιτικοῦ λίθου ἀναφέρεται ὅτι τῇ τοῦ Χεμὼς βοηθείᾳ ὁ βασιλεὺς Μησὰ ἐκέρδησε πάσας τὰς νίκας αὐτοῦ. Ὁ θεὸς οὗτος διακρίνεται ἐπὶ ὠμότητι καὶ ρυπαρότητι, ἕνεκα τούτων

δὲ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ καὶ ἡ Ἁγία Γραφὴ πολλάκις ἀφομοιοῖ τοῦτον πρὸς τὸν τῶν Ἀμμωνιτῶν θεὸν Μολόχ. Ὁ βασιλεὺς Μησὰ προσήνεγκεν εἰς τὸν θεὸν τοῦτον καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱόν. Ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ἐξομοιοῦται ὁ θεὸς οὗτος πρὸς τὸν Βεελφεγώρ, τὸν Κρόνον ἢ τὸν Ἄρην τῶν Ἑλλήνων.

ΧΕΝΑΡΕΣ (Hénarés), ποταμὸς τῆς Ἱσπανίας, παραπόταμος τοῦ Γ̓αμάρα, πηγάζων ἐκ τῆς Ἰβιρικῆς σειρᾶς καὶ ἀρδεύων τὰς πόλεις Γουαδαλαξάραν καὶ Μαδρίτην. Ὁ ροῦς αὐτοῦ εἶναι 160 χιλιάμ.

ΧΕΝΔΥ, πόλις τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, πρωτεύουσα μικροῦ ὁμωνύμου κράτους ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Νείλου καὶ ἐπὶ τῆς νήσου Μερόης ΒΑ τοῦ Χαρτούμ. Τὸ Χενδύ, πολυπληθέστερον ἄλλοτε, νῦν μόλις περιλαμβάνει 700 οἰκίας καὶ 4 χιλ. κατοίκων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος ἦν τὸ συνεντευκτήριον τῶν ἐκ Σεναὰρ καὶ ἄλλων χωρῶν συνοδιῶν, τῶν ἐρχομένων εἰς Αἴγυπτον ἢ Μέκκαν, κέντρον τοῦ μετὰ τῆς Νουβίας ἐμπορίου καὶ μεγάλη ἀγορὰ δούλων. Τῷ 1819 στρατὸς αἰγυπτιακὸς ὑπὸ τὸν Ἰσμαὴλ πασσᾶν, υἱὸν τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ, εἰσβαλὼν ὑπέταξε τὴν χώραν. Ἀλλ' αἴφνης οἱ μαῦροι, μὴ ἀνεχόμενοι τὴν γενομένην ὕβριν τῷ βασιλεῖ αὐτῶν Νίμρ, ραπισθέντι ὑπὸ τοῦ Ἰσμαὴλ πασσᾶ ἐν ὥρᾳ νυκτός, θέντες πῦρ εἰς ἣν οἰκίαν κατῴκει ὁ αἰγύπτιος ἀρχηγὸς μετὰ τοῦ ἐπιτελείου αὐτοῦ, ἔκαυσαν αὐτούς, διὰ συνθήματος δὲ ἐπιπεσόντες ἐξ ἀπροόπτου, κατέσφαξαν ἢ διεσκόρπισαν τὸν ἐπιδραμόντα τὴν χώραν στρατόν. Ὁ Μεχμὲτ-Ἀλῆς, μαθὼν τὴν τύχην τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰσμαήλ, ἔπεμψε τὸν διαδόητον ἐπὶ ἀπανθρωπίᾳ καὶ ὠμότητι γαμβρὸν αὐτοῦ Τεφτερδὰρ πασσᾶν μετὰ μείζονος στρατοῦ, ὃς τὸ μὲν Χενδὺ κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων, τοὺς δὲ κατοίκους ἐξανδραποδίσας, ἐπώλει εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ εὐτελεστάταις τιμαῖς (1822). Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ γενικὴ ἠγέρθη ἐπανάστασις κατὰ τῆς αἰγυπτιακῆς κατοχῆς, κηρυχθείσης τῆς χώρας ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τῶν ἐσχατιῶν τοῦ Σεναὰρ μέχρι τῆς κάτω Νουβίας. — Τὸ κράτος Χενδὺ κεῖται ἐπὶ τῆς νήσου Μερόης, θεωρουμένης κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ὡς κοιτίδος τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολιτισμοῦ. Ἐκτείνεται δὲ ἐπὶ μεγάλης μέν, ἧττον δὲ κατῳκημένης χώρας. Ἀνεξάρτητοι λαοὶ ἀραβικῆς καταγωγῆς ἀποτελοῦσι τὸ πλεῖστον τοῦ βασιλείου τούτου, τοῦ οὐχὶ τόσον γνωστοῦ ἔτι γεωγραφικῶς.

ΧΕΝΛΕΥ (Henley), πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχουσα 40 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Ὀξφόρδης ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως. Κάτοικοι 4,600. Ὡραῖος λιμήν. Ἐμπόριον γεννημάτων, ἀλεύρου καὶ ξηρᾶς κριθῆς μάλιστα μετὰ τοῦ Λονδίνου. Ὡραία γοτθικὴ ἐκκλησία τῆς Παναγίας.

ΧΕΝΝΕΒΕΡΓΗ (κομητεία τῆς Henneberg), ἀρχαία ἐπαρχία τῆς Γερμανίας (Φραγκωνία), μεταξὺ τῆς Ἔσης, τῆς Θουρίγγης, τῶν πόλεων Φούλδης καὶ Βυρτσβούργης, τῶν κυριωτέρων πόλεων Σμαλκάλδης, Μάϊνιγκεν Σλέσιγκεν. Τῆς οἰκογενείας τῶν χωροδεσποτῶν, οἵτινες κατεῖχον τὴν κομητείαν ταύτην, ἀποσβεσθείσης τῷ 1583, περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῆς Σαξωνίας, τῷ δὲ 1815 διεμερίσθη μεταξὺ τῆς Πρωσσίας καὶ τῶν δουκάτων τῆς Σαξωνίας.

ΧΕΝΝΕΡΣΔΟΡΦΗ (Hennersdorf), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Σαξωνίας (Bautzen), ἀπέχ. 15 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς Ζιττάου. Κάτοικοι 3,000. Κοχλιαροποῖα, ζυθοποιεῖα.

ΧΕΝΙΣ (Γεώργιος Henisch), σοφὸς Γερμανός, γεννηθεὶς ἐν Βαρτφελδὲν (Οὐγγαρία) τῷ 1549 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1618. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς καὶ τῶν μαθηματικῶν, ἀρχηγὸς τῆς ἰατρικῆς ἀκαδημίας καὶ εἶτα βιβλιοθηκάριος ἐν Ἀουγσβούργῃ. Ἐδημοσίευσε *Thesaurus linguoe et sapientioe Germanicoe*, ἔργον μὴ ἀποπερατωθὲν (1616), — *Institutionum dialecticarum libri VII* (Ἀουγσβούργη, 1590), — *Arithmetica perfecta et demonstrata* (1605), — *Proeceptionum rhetoricarum libri V* (1593), — ἐκδόσεις τοῦ «Ἡσιόδου» (Βασιλεία, 1580) κλπ.

ΧΕΝΡΙΚΟΥΕΖ (Ἑρρῖκος Henriquez), πορτογάλος ἰησουίτης, γεννηθεὶς τῷ 1520 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1600. Ἐγένετο εἷς τῶν πρώτων ὀπαδῶν τοῦ Ἰγνατίου Λαϊόλα, ἐσταλὴ εἰς τὰς Ἰνδίας ὅπως προσηλυτίσῃ τοὺς ἑτεροδόξους, ἔνθα καὶ παρέμεινεν ἐπὶ 13 ἔτη. Ἐδημοσίευσε: «Γραμματικὰς» καὶ «Λεξιλόγια» τῶν γλωσσῶν τῶν διαφόρων λαῶν, οὓς ἐπεσκέφθη. Οὗτος συνέθετο πρὸς τούτοις διάφορα θεολογικὰ καὶ ἀσκητικὰ συγγράμματα, ἤτοι «Βίους τῶν ἁγίων», — «Βίον τῆς Παρθένου» καὶ πραγματείαν ὑπὸ τὸν τίτλον: *Contra fabulas Ethmicorum.*

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ

ἔργον γραφὲν ἐν μέσῳ τῶν ταξειδίων αὐτοῦ ἄνευ βοηθημάτων, στηριζομένου μόνον ἐπὶ τῆς μνήμης αὐτοῦ· σύγγραμμα πλῆρες πολυμαθείας.

ΧΕΝΡΙΚΟΥΕΖ ('Ιωάννα Henriquez), θυγάτηρ τοῦ Φρειδερίκου Χενρικουέζ, συζευχθεῖσα τῷ 1444 'Ιωάννην τὸν Β', βασιλέα τῆς Ναβάρρας, ἐξ οὗ ἐγένετο μήτηρ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ. Τῷ 1458 ἐγένετο καὶ βασίλισσα τῆς 'Αραγῶνος, ὅτε ὁ 'Ιωάννης διεδέχθη ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦτῳ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ 'Αλφόνσον. Κατεδίωξε τὸν δὸν Κάρολον, υἱὸν ἐξ ἄλλου συζύγου, διὰ τῆς διαγωγῆς δὲ αὐτῆς ταύτης ἐξήγειρε τὴν στάσιν τῶν Καταλανῶν, ἐπολιορκήθη ἐν Γιρόνῃ τῷ 1463, ἠλευθερώθη δὲ ὑπὸ τοῦ κόμητος τοῦ Φοά. 'Εν ἑτέρῳ πολέμῳ ἐναντίον 'Ιωάννου τῆς Καλαβρίας, διαμφισβητοῦντος τὴν Καταλωνίαν πρὸς 'Ιωάννην τὸν Β', ἀπέθανεν ἡ 'Ιωάννα τῷ 1468.

ΧΕΝΩΔ (Κάρολος-'Ιωάννης-Φραγκίσκος Henaul), γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1685 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1770. Ἦν υἱὸς τοῦ 'Ιωάννου-Ρεμὶ Χενώλ, γενικοῦ εἰσπράκτορος τῶν φόρων ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Νεώτατος εἰσελθὼν εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν, ἐγένετο τῷ 1710 πρόεδρος τοῦ ἀνακριτικοῦ συμβουλίου τῶν Παρισίων. 'Ενωρίτατα ἐσχετίσθη μετὰ τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, μεγάλην κτησάμενος φήμην διὰ τὰ ὡραῖα ᾄσματα καὶ ποιήματα αὐτοῦ· ἐποίησε δὲ δύο τραγῳδίας: *Cornelie Vestale* (1713) καὶ *Marius à Cirthe* (1715), ἔργα μετρίας ἀξίας. Τῷ 1723 προσελήφθη ἐν τῇ γαλλικῇ 'Ακαδημίᾳ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ καρδιναλίου Δουβοά, συνέθετο δὲ εἰσέτι καί τινας κωμῳδίας, τὴν «Μικρὰν οἰκίαν», — τὸν «Ζηλοτυποῦντα ἑαυτόν», — τὴν «Ἔγερσιν τοῦ 'Επιμενίδου» κλπ. Συγχρόνως ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς νομοθεσίας καὶ τῆς ἱστορίας καὶ κατήρτισε τὴν ὅλην ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον «Χρονολογικὴ ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας μέχρι τοῦ θανάτου Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'», δημοσιευθὲν τῷ 1744 ἐν 4 τόμ., παρέχον δὲ σπουδαίας πληροφορίας περὶ τῆς γνώσεως τῶν γεγονότων, τῶν ἀνδρῶν, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων. Ἡ 'Επιτομὴ αὕτη, πρωτότυπος εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς καὶ χρησιμεύσασα ὡς πρότυπον πολλῶν ἄλλων, ἐπτάκις ἐξεδόθη ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἡ δὲ 8η αὐτῆς ἔκδοσις, γενομένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῷ 1768, εἶναι ἡ πληρεστάτη· μετὰ ταῦτα ἐγένοντο καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐκδόσεις αὐτῆς, ὧν ἡ καλλιτέρα εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Walckenaër, ἐκδοθεῖσα τῷ 1821. Τῷ 1747 ὁ Χενὼλ ἐποιήσατο τὴν ἱστορικὴν τραγῳδίαν ἐν πεζῷ «Φραγκίσκον τὸν Β'», δημοσιευθεῖσαν τῷ 1768 μετὰ ἐνδιαφέροντος προλόγου, ὅπου ἐκτίθησι τὴν ἰδέαν, ἣν συνέλαβεν ἔκ τινος γαλλικοῦ θεάτρου, ὅπως ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐπεισόδια τῆς ἱστορίας τῆς Γαλλίας κατὰ μίμησιν τῶν ἱστορικῶν δραμάτων τοῦ Σαιξπήρου. Ἡ συλλογὴ τῶν δραματικῶν αὐτοῦ ἔργων ἐδημοσιεύθη τῷ 1770, τῷ δὲ 1806 ἐδημοσιεύθησαν τὰ 'Ανέκδοτα αὐτοῦ ἔργα, περιλαμβάνονται καὶ τὰ διάφορα αὐτοῦ ποιήματα. 'Εσχάτως ἐδημοσιεύθησαν τὰ «'Απομνημονεύματα» αὐτοῦ (1855), περιέχοντα διάφορα ἀνέκδοτα.

ΧΕΟΨ, ἀρχαῖος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἄθεος καὶ τυραννικός, ὅστις κατά τε τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὸν Διόδωρον ἐβασίλευσεν ἐπὶ 50 ἔτη καὶ ἔκτισε τὴν πρώτην καὶ μεγίστην πυραμίδα διὰ τῆς καταναγκαστικῆς πρὸς ἀνέγερσιν ταύτης ἐργασίας τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Ὁ Διόδωρος ἀποκαλεῖ αὐτὸν Χέμβην ἢ Χέμμιν. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφόμενα συμφωνοῦσι πρὸς τὰ τοῦ Ἡροδότου, ἐκτὸς μόνον τοῦ ὅτι ὑποτίθησιν ὅτι ἑπτὰ γενεαὶ παρῆλθον ἀπὸ τοῦ Ῥέμφεως μέχρι τοῦ Ραμψινίτου καὶ Χέοπος. Ὁ Χέοψ ἐβασίλευσε τὸν ΙΒ' αἰῶνα π. Χ.

ΧΕΡΒΑΡΤ ('Ιωάννης-Φρειδερῖκος Herbart), γερμανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν 'Ολδεμβούργῳ τῷ 1776 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1841. Ὁ Χαρτενστάιν ἐδημοσίευσε τὰ ἔργα τοῦ Χερβάρτ, ἅτινα οὗτος ἀποθανὼν εἶχεν ἐγκαταλίπει (Λειψία, 1842—1843). Ὁ Χερβάρτ κατεπολέμησε τὰ ἰδανικὰ συστήματα τῶν συγχρόνων αὐτοῦ φιλοσόφων καὶ κατήρτισε τὴν καλῶς ἐννοουμένην φιλοσοφίαν. Οὗτος τίθησιν ἐν τῇ πείρᾳ τὴν πηγὴν πάσης γνώσεως, τὴν δ' ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἀρύεται ἐκ τῆς τάξεως τοῦ σύμπαντος καὶ τῶν τελικῶν αἰτίων, παρεπλανήθη ὅμως ἐν τῇ φυσικῇ φιλοσοφίᾳ, θέλων νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ζωήν, τὴν θερμότητα, τὸ φῶς, τὸν ἠλεκτρισμόν, τὸν μαγνητισμὸν κλπ. Ἴδε καὶ ΕΡΒΑΡΤ.

ΧΕΡΒΑΣ (Herbas), πόλις τῆς 'Ισπανίας ('Εστραμαδούρη), ἀπέχ. 92 χιλιάμ. ΒΑ τῆς

Κασερὲς ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων Γρέδος. Κάτοικοι 6,200.

ΧΕΡΒΑΣ (Λαυρέννιος Hervas), σοφὸς ἱσπανὸς ἰησουίτης, γεννηθεὶς τῷ 1735 ἐν Χορκάγιο (Μάγχη) καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρώμῃ τῷ 1809. Ἐδίδαξεν ἐπιτυχῶς τὴν φιλοσοφίαν ἐν τῷ ἱεροσπουδαστηρίῳ τῆς Μαδρίτης καὶ ἀλλαχοῦ, μετὰ ταῦτα δὲ ἀπῆλθεν ὡς ἱεραπόστολος εἰς Ἀμερικήν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἐξωρίσθη τῆς Ἱσπανίας μετὰ τοῦ τάγματος αὐτοῦ, μετέβη εἰς Ἰταλίαν, ἔζησεν ἐπί τινα ἔτη ἐν *Céséne* καὶ κατόπιν ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην, ἔνθα Πίος ὁ Ζ′ διώρισεν αὐτὸν διευθυντὴν τῆς ἐν τῷ Κυρηναλίῳ βιβλιοθήκης. Ἔγραψεν ἰταλιστί: *Idea dell'universo, che contiene la storia della vita dell'numo, elementi cosmografici, viaggio estatico al mondo planetario et storia della terra (Céséne, 1778—87),—Analisi filosofico-teologica della natura della carità (1792),—Rivoluzione religionaria Francese* (Μαδρίτη, 1800) καὶ ἱσπανιστί: «Ἱσπανικὴν σχολὴν τῶν κωφαλάλων» (Μαδρίτη, 1795),—«Περιγραφὴν τῶν ἀρχείων τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγῶνος ἐν Βαρκελώνῃ, καὶ τῶν ἀρχείων τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἐν Οὐκλές» (Καρθαγένη, 1801). Πρὸς τούτοις ἔγραψε: «Κατάλογον κριτικὸν πασῶν τῶν γνωστῶν γλωσσῶν» (Μαδρίτη, 1800—5,—«Ἱσπανικὸν καὶ λατινικὸν λεξικόν» κλπ.

ΧΕΡΒΕΡΣΤΑΪΝ (Σιγισμόνδος βαρῶνος de Herberstein), γερμανὸς διπλωμάτης καὶ ἱστορικός, γενν. τῷ 1486 ἐν Βιππάχ τῆς Στυρίας καὶ ἀποθ. τῷ 1566. Ἐγένετο διαδοχικῶς δικαστής, στρατιωτικὸς καὶ πρεσβευτὴς ἐν Δανίᾳ, Ρωσίᾳ καὶ Κωνσταντινουπόλει. Ἀφῆκεν ἓν περίεργον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: *Rerum Moscoviticarum auctores varii* (Βιέννη 1549 καὶ Βασιλεία 1557), ἀνατυπωθὲν ἐν τοῖς *Rerum Moscoviticarum auctores varii* (Φραγκφούρτη, 1600). Αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ εἶναι κριτικαὶ καὶ αἱ ἔρευναι λίαν λεπτομερεῖς· μόνον οἱ χάρται τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἰσὶ πλημμελεῖς καὶ ὀλίγην ἐμπνέουσιν ἐμπιστοσύνην. Ἴδε καὶ ΕΡΒΕΡΣΤΕΪΝ.

ΧΕΡΒΕΡΣΤΑΪΝ (Κάρολος, κόμης de Herberstein), γενν. τῷ 1722 ἐν Καρνιόλῃ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1787. Διατελῶν ἐπίσκοπος τοῦ Λάιμπαχ τῷ 1772, ὑπεστήριξε τὰς θρησκευτικὰς μεταρρυθμίσεις Ἰωσὴφ τοῦ Β′ καὶ τῷ 1782 ἐδημοσίευσε θέσπισμα, ἐν ᾧ σπουδαίως ἐπεξέτεινε τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος ἐν θρησκευτικοῖς ζητήμασιν ἐκ βλάβῃ τῆς ἰσχύος τοῦ πάπα καὶ ὑπεκίνησε τὴν παντελῆ κατάργησιν τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων, κηρύσσων ὅτι ὁ μοναχικὸς βίος εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὰς τοῦ Εὐαγγελίου ἀρχάς. Οὕτως ἐφειλκύσατο ἐφ' ἑαυτὸν τὸν ἔλεγχον τοῦ πάπα Πίου τοῦ ΣΤ′.

ΧΕΡΒΟΥΡΓΟΝ (Cherbourg, λατιν. Caesaris burgus, Caroburgus, Cherebourgum, Cherebertum καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα Carusbur), γαλλικὴ παράλιος καὶ ὀχυρὰ πόλις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μάγχης, 83 χιλιάμ. ΒΔ τοῦ Ἁγ. Λώ, καὶ 345 ΒΔ τῶν Παρισίων, ἔναντι δὲ καὶ ἐν ἀποστάσει 115 χιλιαμ. πρὸς Ν τῆς Πορτσμούθης, ὑπὸ 49° 38′ 34″ Β πλάτ. καὶ 3° 57′ 39″ Α μήκους καὶ ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς χερσονήσου τοῦ Κοταντίνου καὶ παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Διβέττη ἐν τῷ κόλπῳ, τῷ περιλαμβανομένῳ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Λέβη πρὸς Α καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Hogue πρὸς Δ. Κάτοικοι 38,000. Φρούριον πρώτης τάξεως, πρωτεύουσα τοῦ πρώτου παραλίου νομοῦ καὶ ἕδρα τῆς διευθύνσεως τοῦ πυροβολικοῦ. Πρωτοδικεῖον, ἐμποροδικεῖον, ναυτοδικεῖον, ὑδρογραφικὴ σχολή, προπαρασκευαστικὴ ναυτικὴ σχολή, δημοσία καὶ τοῦ ναυτικοῦ βιβλιοθήκη, μουσεῖον φυσικῆς ἱστορίας, πινακοθήκη καὶ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ἕδρα τῆς 5ης ὑποδιαιρέσεως τῆς 16ης στρατιωτικῆς περιφερείας, διεύθυνσις τοῦ πυροβολικοῦ τῆς 2ας τάξεως, ξένα προξενεῖα. Τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Χερβούργου βιομηχανικὰ ἐργοστάσια ὑπερβαίνουσι τὰ 170, ἐν οἷς ὑπάρχουσι ναυπηγεῖα, χυτήρια μετάλλων, ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, βυρσοδεψεῖα, κλωστήρια βάμβακος καὶ ἐρίου καὶ πλεῖστα ἄλλα. Ἡ πόλις τοῦ Χερβούργου, ἀτάκτως ἐκτισμένη ἀλλ' ὀχυρά, ἔχει λαμπροὺς περιπάτους καί τινα θρησκευτικά τε καὶ πολιτικὰ καθιδρύματα, ὧν τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτά εἰσιν ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος, κτισθεὶς περὶ τὸ 1450, ἡ ἀρχαιοτέρα ἐνοριακὴ ἐκκλησία τοῦ Χερβούργου, μήκους 46 μέτρων καὶ πλάτους 28 μέτρων, περιλαμβάνουσα πολυαρίθμους γλυφὰς λεπτοτάτης ἐργασίας, πολλὰς ὅμως ὑποστάσας βλάβας· ὁ ἄμβων ἀποτελεῖ ἀξιοσημείωτον καλλιτέχνημα γλυπτικῆς· ὁ ναὸς

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

τῆς *Notre-Dame-du-Vœu*, ἱδρυθεὶς ὑπὸ τῆς Ματθίλδης τῆς Ἀγγλίας, τὸ ναπολεόντειον νοσοκομεῖον καὶ τὸ δικαστήριον. Τὸ Χερβοῦργον πολλῆς ἔτυχε διακοσμήσεως ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη· ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ δημαρχείου ἐστήθη ὁ ἀνδριὰς Ναπολέοντος τοῦ Α', ἐν ἑτέρᾳ δὲ μικρᾷ πλατείᾳ ἡ ὀρειχαλκίνη προτομὴ τοῦ κόμητος Ἀρμάνδου Βριγεβίλ. Ὁ ὀβελίσκος, ὅστις ἐγείρεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλατείας τοῦ ὁπλοστασίου, ἐστήθη τῷ 1817 πρὸς τιμὴν τοῦ δουκὸς τοῦ Βερρύ. Τὸ δημαρχεῖον κέκτηται βιβλιοθήκην 10,000 τόμων, αἴθουσαν γαλατικῶν ἀρχαιοτήτων, κελτικῶν καὶ ρωμαϊκῶν, αἴθουσαν φυσικῆς ἱστορίας καὶ μουσεῖον, περιλαμβάνον πλείστας εἰκόνας διασήμων καλλιτεχνῶν. Τὸ θαυμαστότερον ὅμως ἀντικείμενον τοῦ Χερβούργου εἶναι ὁ λιμὴν αὐτοῦ καὶ τὰ γιγαντιαῖα ἔργα, ἅτινα συνετέλεσαν εἴς τε τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ. Τὰ ἔργα ταῦτα, ὧν ἔναρξιν ἐποιήσατο ὁ Βωμπὰν τῷ 1686, ἐσυνεχίσθησαν ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ, ὁραστηριότατα ἐπεδιώχθησαν ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α' καὶ Λουδοβίκου τοῦ Φιλίππου, ἐπερατώθησαν δὲ ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Γ'· ἐστοίχισαν 200,000,000 φράγκων καὶ ἐνεκαινίσθησαν τῇ 26)7 αὐγ. 1858 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας. Ἀποτελοῦνται δὲ ἐκ τριῶν μερῶν: 1) τοῦ προχώματος *(digue)*, ὃ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ μέρους τῆς ἐπιχωματώσεως *(jetée)* καὶ ἐκ τῆς κυρίως προκυμαίας, ἧς τὸ τεῖχος, ἀποτελοῦν ἀριστούργημα παραλίου κτίσματος, ἔλαβεν ὡς ἐκ τῆς ἐν τῇ κατασκευῇ αὐτοῦ χρήσεως διαφόρων εἰδῶν κονιάματος (τσιμέντου) χαρακτῆρα ἀληθοῦς μονολίθου μήκους 3,780 μέτρων καὶ πάχους 9 μέτρων κατὰ τὴν κορυφήν. Τὸ τεῖχος τοῦτο μένει ὅλως ἀνοικτὸν κατὰ τὴν ἀμπώτιδα, κατὰ δὲ τὴν παλίρροιαν τὰ ὕδατα καλύπτουσι τὰ $^2/_3$ τοῦ ὕψους αὐτοῦ. 2) τῶν ἔργων τοῦ πολεμικοῦ λιμένος· ἡ ἐπιτέλεσις τούτων ὡρίσθη τῷ 1803· εἰσὶ δὲ ταῦτα τρεῖς δεξαμεναί, ὧν ἡ μὲν πρώτη *(avant-port)* ἀπῄτησε διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῆς δεκαετῆ ἐργασίαν (1803-1813) καὶ ἔχει μῆκος μὲν 300 μέτρων, εὖρος 240 καὶ βάθος 9 μέτρων 50 ἑκατ. καὶ δύναται νὰ περιλάβῃ σκάφη ἐπὶ ἐκτάσεως 7 ἑκταρίων, ἡ δὲ δευτέρα *(bassin de-flot)*, κατασκευασθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1813 μέχρι τοῦ 1829, ἀποτελεῖ ὀρθογώνιον 291 μέτρων μήκους καὶ 217 πλάτους· αὕτη ἔχει τὸ αὐτὸ καὶ τῇ προηγουμένῃ βάθος καὶ συνδέεται μετὰ τῆς πρώτης διὰ διώρυγος 18 μέτρων. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι 6 $^1/_2$ ἑκταρίων καὶ δύναται νὰ περιλάβῃ 17 πλοῖα· ἡ δὲ τρίτη καὶ τελευταία *(arrière-bassin)*, ἧς ἡ κατασκευὴ εἶχεν ὁρισθῇ ἀπὸ τοῦ 1803 καὶ ἤρξατο τῷ 1836 καὶ ἥτις ἐνεκαινίσθη τῷ 1858, παρουσιάζει ἐπιφάνειαν 420 μέτρων μήκους καὶ 200 μέτρων πλάτους· τὸ βάθος αὐτῆς εἶναι 18 μέτρων, συγκοινωνεῖ δὲ μετὰ τῆς πρώτης *(avant-port)* καὶ τῆς δευτέρας *(bassin de-flot)* δεξαμενῆς δι' ὑδροφραχτῶν 100 μέτρων καὶ δύναται νὰ περιλάβῃ 14 πλοῖα· ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι 8 $^1/_2$ ἑκταρίων. Αἱ τρεῖς δεξαμεναὶ ὁμοῦ παρουσιάζουσιν ἐπιφάνειαν 28 ἑκταρίων καὶ δύνανται νὰ περιλάβωσιν ἀνέτως 40 μεγάλα σκάφη, περὶ αὐτὰς δὲ κεῖνται τὰ ναυπηγεῖα, τὰ ἐργοστάσια καὶ αἱ ἀποθῆκαι τοῦ ναυτικοῦ, τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, οἱ στρατῶνες τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ πεζικοῦ, πάντων περιλαμβανομένων ἐν περιεχαρακωμένῳ χώρῳ· 3) ἐκ τῶν ἔργων τῆς ἀμύνης, ἅτινα ἐτελέσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατιωτικοῦ μηχανικοῦ σώματος καὶ ἅτινα ἀποτελοῦνται ἐκ μιᾶς γραμμῆς 7 ὀχυρωμάτων, ὧν τὰ προκεκαλυμμένα τηλεβολοστάσια ἐξασφαλίζονται ἀπὸ τῶν σφαιρῶν. Πρὸς τούτοις δύο ὀχυρώματα προφυλάττουσι τὴν εἴσοδον τῶν στρατιωτικῶν δεξαμενῶν. Ὁ λιμὴν τοῦ Χερβούργου περιλαμβάνει ἔκτασιν 1900 ἑκταρίων, κατὰ τὴν ἀμπώτιδα ὅμως τὸ πλεῖστον αὐτοῦ εἶναι ἀπρόσιτον εἰς μεγάλα σκάφη· τὸ πραγματικὸν ἀγκυροβόλιον διὰ τὰ πολεμικὰ ἔχει ἐπιφάνειαν 200 ἑκταρίων. Ὁ ἐμπορικὸς λιμήν, κείμενος ἐν τῷ στομίῳ τοῦ Διβέττου, ἀποτελεῖται ἐκ δύο δεξαμενῶν, ἤτοι ἑνὸς *avant-port* καὶ μιᾶς δεξαμενῆς μήκους 408 μέτρων καὶ πλάτους 127 μέτρων, ἐν ᾗ ὑδροφράκτης 140 μέτρων πλάτους συγκρατεῖ κατὰ τὴν ἀμπώτιδα τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἀναγκαιοῖ εἰς τὸ νὰ ἐπιπλέωσι τὰ σκάφη. Ἡ δὲ *avant-port* συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ διώρυχος 600 μέτρων μήκους, περιβαλλομένης ὑπὸ τειχώματος ἐκ γρανίτου. Ὁ τε ὅλος λιμὴν καὶ ὁ ὅρμος φωτίζονται ὑπὸ 6 φάρων.—Ἡ ἀρχὴ τοῦ Χερβούργου εἶναι ἀρ-

χαιοτάτη· τὸ Χερβοῦργον εἶναι τὸ *Corialum* τοῦ δρομολογίου τοῦ Ἀντωνίου, ἐπὶ δὲ τῶν πρώτων δουκῶν τῆς Νορμανδίας ἐκαλεῖτο *Caroburgus* καὶ *Cherebertum*· πιστεύεται ὅτι τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ ἀνάκτορον ἦν ρωμαϊκῆς κατασκευῆς, καθόσον μάλιστα τῷ 1688 ὁ Βωμπάν, διατάξας τὴν κατεδάφισιν αὐτοῦ, παρετήρησε λείψανα οἰκοδομῆς ἀρχαιοτύπου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Αἰγρὸλ διέμεινεν ἐν Χερβούργῳ περὶ τὸ 945, βραδύτερον δὲ Γουλιέλμος ὁ Κατακτητὴς ἵδρυσεν αὐτόθι νοσοκομεῖον καὶ ἔκτισε τὸν ναὸν τοῦ ἀνακτόρου, ἐκπληρῶν οὕτως εὐχὴν αὐτοῦ, ἣν ἐξέφρασε κατά τινα βαρεῖαν αὐτοῦ ἀσθένειαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ τῆς Ἀγγλίας βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Β', τὸ μέγαρον τοῦ Χερβούργου κατέστη πολλάκις ἡ κατοικία τῆς ἀγγλικῆς αὐλῆς· ὅτε ὅμως Φίλιππος ὁ Αὔγουστος ἐκυρίευσε τῷ 1204 τὴν Νορμανδίαν ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Ἀκτήμονος, κατέλαβε καὶ τὸ Χερβοῦργον μετὰ τοῦ ἀνακτόρου αὐτοῦ, ὅπερ παρεδόθη ἄνευ ἀντιστάσεως. Διὰ τῆς παραχωρήσεως τοῦ Κοταντὲν τῷ 1355 εἰς Κάρολον τὸν μοχθηρὸν (Charles le mauvais) βασιλέα τῆς Ναβάρρας, τὸ Χερβοῦργον κατέστη τὸ κυριώτερον φρούριον τῆς κυριαρχίας τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ὅστις τοσαῦτα ἔπραξε κακὰ εἰς τὴν Γαλλίαν. Κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τὸ Χερβοῦργον ἦν ἡ θέσις, ὅπου ἀπέβησαν πάντοτε σχεδὸν οἱ στρατοὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ναβάρρας, οἵτινες ἐδῄουν τὴν Νορμανδίαν, ὅτε ἦσαν ἰσχυροὶ καὶ οἵτινες κατέφευγον ἐκεῖσε, ἅμα ὡς ἠδυνάτουν νὰ ἐξακολουθήσωσι πλέον τὸν ἀγῶνα. Τὸ Χερβοῦργον ἀνεκτήθη ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ζ' τῷ 1450. Λουδοβίκος ὁ ΙΔ' συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ καταστήσῃ τὴν πόλιν ταύτην πόλιν ὀχυρὰν πρώτης τάξεως καὶ νὰ κατασκευάσῃ ἐν ταύτῃ πολεμικὸν λιμένα ἀπέναντι τοῦ μεγάλου ἀγγλικοῦ λιμένος τῆς Πορτσμούθης. Ὁ Βωμπὰν ἤρξατο ἀμέσως τῶν ἔργων, ἅτινα ὅμως ἐντὸς μικροῦ διεκόπησαν καὶ ἐγκατελείφθησαν. Ἐπίσης ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' τῷ 1758 οἱ Ἄγγλοι, ἐπιδραμόντες τὸ Χερβοῦργον, κατέλαβον τὴν πόλιν καὶ κατέστησαν αὐτὴν ὑποτελῆ· ἀλλ' ὁ δοὺξ τοῦ Ἀρκούρ, ἡγούμενος χιλιάδων τινῶν ἀνδρῶν, ἠνάγκασεν αὐτοὺς ν' ἀναχωρήσωσιν· ἀλλὰ δὲν ἀνεχώρησαν πρὶν ἢ καταστρέψωσι τὸν λιμένα. Νῦν ὅμως παραπλησία ἐπιδρομὴ κατὰ τοῦ Χερβούργου τοιαύτης θὰ τύχῃ ὑποδοχῆς ἐκ μέρους τῶν γαλλικῶν τηλεβολοστοιχιῶν, ὥστε λίαν ἀμφίβολος φαίνεται ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς.

ΧΕΡΔΕΡ (Ἰωάννης Γοδεφρεῖδος Herder), γενν. τῷ 1744 ἐν Μόρλιγκεν τῆς ἀνατολικῆς Πρωσίας καὶ ἀποθανὼν ἐν Βαϊμάρῃ τῷ 1803. Ἀρξάμενος τῆς σπουδῆς τῆς χειρουργικῆς ἐν Καινιξβέργῃ, ἐπεδόθη εἶτα εἰς τὴν θεολογίαν, ἐγένετο διδάσκαλος καὶ ἱεροκήρυξ τῷ 1764, ἐταξείδευσεν εἰς Γαλλίαν τῷ 1769 καὶ τῷ 1771 προσεκλήθη ὡς ἱεροκήρυξ ἐν τῇ μικρᾷ αὐλῇ τοῦ Βυκεβούργου παρὰ τῷ κόμητι τοῦ Σαουμβούργου Λίππε. Τῷ 1775 κατέλαβεν ἕδραν θεολογίας ἐν Γοττίγκῃ, τῷ 1776 ἐγένετο ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολῶν, πρόεδρος τοῦ ἱερατικοῦ συνεδρίου καὶ ἱεροκήρυξ τῆς Βαϊμάρης. Καίπερ δὲ κατωτέρου τὸν βαθμόν, ἡ θέσις αὐτοῦ ὅμως εὑρηται παρὰ τῷ Σίσελ, τῷ Γκαῖτε, τῷ Λέσσιγγ ἐν τῇ μεγάλῃ φιλολογικῇ καὶ φιλοσοφικῇ κινήσει τῆς Γερμανίας κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· ἔστι δὲ κυρίως γλαφυρὸς συγγραφεύς, πλουσίας φαντασίας, εὐρέος δὲ μᾶλλον ἢ βαθέος πνεύματος καὶ ἐμφορούμενος ὑπὸ γενναιοτρόπων ἰδεῶν, καίπερ ἐπιπολαίων συχνάκις. Ὡς φιλόσοφος δευτερεύουσαν κατέχει θέσιν ἀντίπαλος τοῦ Καντίου καὶ τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας. Πολλὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰσιν ἀντίκρουσις τῶν κυριωτέρων συγγραμμάτων τοῦ Καντίου καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Κριτικὴ τοῦ ἀγνοῦ ὀρθοῦ λόγου». Ὁ Χέρδερ κατεῖδε μὲν τὰς ἐλλείψεις τῆς φιλοσοφίας ταύτης, παρεγνώρισεν ὅμως τό τε βάθος καὶ τὴν σημασίαν αὐτῆς, οὕτως ὥστε αἱ διαμαρτυρίαι αὐτοῦ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἀνέστειλαν τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Καντίου. Ὡς ὁ Ἰακώβης ζωηρῶς καὶ οὗτος ἀναπτύσσει τὰς καταχρήσεις τῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν καὶ ἀνάγει τὸν λόγον εἰς τὴν πεῖραν καὶ εἰς τὸ ἔνστικτον ἢ τὸ αἴσθημα, τὰς δύο δηλ. ταύτας διαυγεῖς πηγὰς τῆς σκέψεως, αἵτινες ἀποτελοῦσι ταὐτοχρόνως καὶ τὴν ἀφετηρίαν τῆς ἐπιστήμης· ἐν τῇ τοιαύτῃ αὐτοῦ ὅμως ἐνεργείᾳ ὑποπίπτει καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον, ἀποπλανώμενος εἰς εἶδός τι μυστικοῦ πανθεϊσμοῦ. Μετὰ τὸν Λέσσιγγ ἐπεχείρησε τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ συστήματος τοῦ Σπινόζα, οὗτινος τὰ δόγματα ἑρμηνεύει κατ' ἰδίαν τρόπον ὑπὸ

ἔννοιαν εὐνοϊκωτέραν εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις· δύναταί τις ὅμως νὰ εἴπῃ ὅτι κατενόησε τὸν Σπινόζαν τόσον ὀλίγον, ὅσον καὶ τὸν Κάντιον. Τὸ μέρος τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὅπερ ἀληθῶς πρωτότυπον φαίνεται καὶ ἐξ οὗ πηγάζει ἡ ὑπερτέρα αὐτοῦ ἀξία, εἶναι τὸ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας ἀναγόμενον. Ὁ Χέρδερ θεωρεῖται μετὰ τοῦ Βάκωνος ὡς εἷς τῶν θεμελιωτῶν τῆς νέας ταύτης ἐπιστήμης. Ἴδε καὶ ΕΡΔΕΡ.

ΧΕΡΔΟΥΑΡ. Ἴδε ΧΑΡΔΟΥΑΡ.

ΧΕΡΕΘΑΙΟΙ καὶ ΦΕΛΕΘΑΙΟΙ, ἀνδρεῖοι ἐθνικοί, οἵτινες φαίνεται ὅτι ἦσαν ἔμμισθοι στρατιῶται, ἐκ τῶν Φιλισταίων προερχόμενοι, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν «Χερεθαῖοι», ὅπερ σημαίνει πιθανώτατα Φιλισταῖοι φαίνεται. Ἀπετέλουν δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν σωματοφυλακὴν τοῦ Δαβίδ.

ΧΕΡΕΦΟΡΔΗ (Hereford), πόλις καὶ κομητεία τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχουσα 193 χιλιάμετρα ΔΒΔ τοῦ Λονδίνου ἐν πλουσίᾳ κοιλάδι. Κάτοικοι 18,500. Ἐργοστάσια χειροκτίων. Νορμανδικὸς μητροπολιτικὸς ναὸς ἀπὸ τοῦ 1072, ἐπισκοπή, βιβλιοθήκη. Ἡ πόλις ὑπέστη πολλὰ ἐπὶ τῶν Πλανταγενετῶν. Τῷ 1643 ὑπεστήριξε Κάρολον τὸν Α' μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς. Κατὰ τὸν μεσαίωνα παρεῖχε τὸν τίτλον κόμητος εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βοχούν· ἤδη παρέχει τὸν τίτλον ὑποκόμητος εἰς τὴν οἰκογένειαν Δεβερέ. Εἶναι πατρὶς τοῦ Νὲλ-Γκουὶν καὶ τοῦ Δαβὶδ Γκάρρικ. Ἐν τῇ σχολῇ αὐτῆς ἐξεπαιδεύθησαν ὁ Κλάϊβ, Σίδνεϋ καὶ Κέμπλ. Ἡ κομητεία κεῖται πρὸς τὰ ΝΔ τῆς Ἀγγλίας ἐν τοῖς μεθορίοις τῆς Οὐαλλίας, μεταξὺ τῶν κομητειῶν Σρὸπ πρὸς Β, Γουόρτσεστερ πρὸς Α, Μονμάουθ καὶ Γκλότσεστερ πρὸς Ν. Ἐπιφάνεια 216,428 ἑκταρίων, ὧν αἱ 191 χιλιάδες μόνον εἶναι ἐπιδεκτικαὶ γεωργίας. Κάτ. 125,500. Ἡ κομητεία αὕτη ἀποκαλεῖται ὁ κῆπος τῆς Ἀγγλίας. Ἄπειρα ὑπῆρξαν αὐτόθι παραδείγματα μακροβιότητος. Γεωργικὰ προϊόντα, δημητριακά, βοσκαί, κτήνη καὶ πρόβατα. Κυριώτεραι πόλεις Λεομίνστερ, Γουϊγμπλίη, Ρώς, Βρομγιάρδη. Ἐρείπια πολλῶν ὀχυρῶν μεγάρων. Ἴδε καὶ ΕΡΕΦΟΡΔ.

ΧΕΡΘΛ. Ἴδε ΕΡΘΑ.

ΧΕΡΙΘ, χείμαρρος παρὰ τὸν ποταμὸν Ἰορδάνην, ἐν ᾧ ἐκρύπτετο κατὰ τὴν Γραφὴν ὁ προφήτης Ἠλίας, φεύγων τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀχαάβ.

ΧΕΡΙΔΟΣ καὶ ὀρθότερον Χαίριλος, ἀθηναῖος δραματικὸς ποιητής, ζήσας τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ. Τούτου σώζονται στίχοι τινές, ἐν οἷς ἐξυμνεῖ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Ξέρξου. Τούτῳ ἀποδίδεται ἡ ἐφεύρεσις τῶν προσωπίδων καὶ τῶν θεατρικῶν ἐνδυμασιῶν.

ΧΕΡΙΔΟΣ ὁ Σάμιος, ποιητὴς τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. συγγραφεὺς δ' ἐπικοῦ ποιήματος περὶ τοῦ δευτέρου μηδικοῦ πολέμου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν εἰς τὸν Χέριλον χρυσοῦν στατῆρα δι' ἕκαστον στίχον καὶ διέταξαν νὰ ψάλλωνται τὰ ποιήματα αὐτοῦ ὡς τὰ τοῦ Ὁμήρου.

ΧΕΡΛΙΚΙΟΣ (Δαβὶδ Herlicius), γερμανὸς ποιητής, ἰατρὸς καὶ ἀστρολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ζείτσῃ τῆς Μισνίας τῷ 1557 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1636. Ἐδίδαξε τὰ μαθηματικὰ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Γκραϊφσβάλδε τῷ 1585 καὶ τὴν φυσικὴν ἐν Σταργκάρδῃ τῷ 1598. Ἔγραψε δὲ Ποιήματα (Στετῖνον, 1606), «Περὶ τῶν κηλίδων τῆς σελήνης» *(De Maculis lunae)*, — *Opus mirabilium* (Νυρεμβέργη, 1614). Τῷ 1584 ἤρξατο τῆς δημοσιεύσεως τῶν «Ἐφημερίδων», δι' ὧν προέλεγε τὰς μεταβολὰς τῆς θερμοκρασίας, ἡ δ' ἐπιτυχία, ἣν ἔσχε τὸ ἔργον τοῦτο, παρέσυρεν αὐτὸν εἰς προρρήσεις πάσης φύσεως ἐπὶ τῇ βάσει ἀστρονομικῶν συνδυασμῶν.

ΧΕΡΛΙΣΑΪΜ (Herrlisheim), χωρίον καὶ περιφέρεια τῆς Γερμανίας (Ἀλσατία-Λοθαρηγκία), ἀπέχ. 18 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Χαγκεναύ. Κάτοικοι 2.000.

ΧΕΡΜΙΔΑΣ (Βενίτος-Πρόβας-Βερμουδὲς-Μαλδονάδος Hermida), ἱσπανὸς νομομαθής, γενν. τῷ 1736 ἐν Σαντιάγῳ τῆς Γαλίκης καὶ ἀποθ. τῷ 1816. Οὗτος ἐρρωμένως ἀπέκρουσε τὴν κυριαρχίαν Ἰωσὴφ τοῦ Βοναπάρτου. Συνέγραψε δὲ *Pensiamentos militares de un paesano* (Σεβίλλη, 1809), — «Ἔκθεσιν τῶν Βουλῶν τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ βασιλείου τῆς Ναβάρρας» (Κάδιξ, 1811) καὶ μετάφρασιν τοῦ τοῦ Μίλτωνος «Ἀπολεσθέντος Παραδείσου» (Μαδρίτη, 1814). (Ἴδε καὶ ΕΡΜΙΔΑ).

ΧΕΡΝΑΔΗΣ. Ἴδε ΕΡΝΑΔ.

ΧΕΡΝΑΙΣΑΝΔΗ (Hernoesand), πόλις τῆς Σουηδίας ἐν τῇ νήσῳ Χέρνῃ καὶ λιμὴν ἐν τῇ ἐκβολῇ τοῦ Ἀγκερμαν-Ἔλφ, ἐν τῷ Βοθνικῷ κόλπῳ, ἀπέχουσα 465 χιλιάμετρα Β τῆς Στοκχόλμης. Κάτοικοι 5.000. Πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου περιφερείας ἢ τῆς

δυτικῆς Νορλάνδης. Ἐπισκοπή, γυμνάσια βοτανικὸς κῆπος, ναυπηγεῖα, οἰνοπνευματοποιεῖα, ἐξαγωγὴ πανικῶν, ὑγροπίσσης, σανίδων, εἰσαγωγὴ σίτου, οἴνου καὶ ἄλατος.— Ἡ περιφέρεια Χερναισάνδη ἔχει ἐπιφάνειαν 2,468,180 ἑκταρ. καὶ 158,500 κατ. Ἀνεπαρκῆ σιτηρὰ καὶ κτηνοτροφία.

ΧΕΡΝΑΝΔΕΖΗΣ (Γρηγόριος Hernandez), ἱσπανὸς γλύπτης, γεννηθεὶς ἐν Γαλλίκῃ καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1614. Ἐκλήθη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Γ' εἰς Βαλαδολίδην, ὅπου ἐξετέλεσε λαμπρὰ καλλιτεχνήματα.

ΧΕΡΝΟΥΤ (Herrnhut), χωρίον τοῦ βασιλείου τῆς Σαξωνίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Μπάουτσεν, ἀπεχ. 17 χιλιάμετρα ΒΔ τοῦ Τσιτάου. Κάτ. 1,500. Ἐπισκοπή, ἐργοστάσια βαμβακερῶν εἰδῶν, πανικῶν καὶ καπνεργοστάσια. Ἱδρύθη τῷ 1722 ὑπὸ τοῦ Τσιντσενδόρφ καὶ ἐγένετο ἡ πρώτη ἕδρα τῶν Μοραυῶν ἀδελφῶν, οἵτινες ἐκλήθησαν ἐκ τούτου Χερνοῦττοι (Herrnhutter). Ἴδε καὶ ΕΡΝΟΥΤΤΟΙ.

ΧΕΡΝΟΥΤΤΟΙ (Herrnhutter), θρησκευτικὸν τάγμα. Ἴδε ΧΕΡΝΟΥΤ.

ΧΕΡΟΛ (Λουδοβῖκος - Ἰωσὴφ-Φερδινάνδος Hérold), διάσημος συνθέτης δραματικῆς μουσικῆς, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1791 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1833. Ὁ Χερὸλδ ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους τῷ 1816, ἔνθα ἐδίδαξε μετὰ τοῦ Βοϊελδιὲ τὸν «Κάρολον τῆς Γαλλίας», κωμικὸν μελόδραμα εἰς 2 πράξεις. Ἔκτοτε μόνος συνέθετο καὶ ἄλλα κωμικὰ μελοδράματα, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι: οἱ «Ροδοφόροι», εἰς 3 πράξεις (1816), — τὸ «Κωδώνιον», εἰς 3 πράξεις (1817), — ὁ πρῶτος ἐλθών», εἰς 3 πράξεις (1818), — ὁ «Ἡμιονηλάτης, εἰς 1 πρᾶξιν (1823), — «Μαρία» εἰς 3 πράξεις (1826) κλπ. Τὰ διὰ τὰ μουσικὰ ὄργανα ἔργα αὐτοῦ συνίστανται εἰς 2 συμφωνίας, εἰς 3 τετραφωνίας καὶ 57 ἔργα κλειδοκυμβάλου. Ἴδε καὶ Ἐρόλδος.

ΧΕΡΟΛΔ (Ἰωάννης-Βασίλειος Herold), γερμανὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Χοσταίτῃ τῷ 1511 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1581. Ἔγραψε *Pannoniae chronologia*, ἔργον ἐκδοθὲν κατόπιν τῆς «Ἱστορίας τῆς Οὐγγαρίας» ὑπὸ τοῦ Βονφινίου, — *Leges antiquae Germanorum* (Βασιλεία, 1557), — *Belli sacri continuatio*, συνέχεια τοῦ Χρονικοῦ Γουλιέλμου τοῦ Τύρ. Πρὸς τούτοις ἐποιήσατο ἔκδοσιν τῶν λατινικῶν Ἔργων τοῦ Πετράρχου, γερμανικὰς μεταφράσεις τῶν «Οἰκονομικῶν, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Ξενοφῶντος κλπ. Ἴδε καὶ ΕΡΟΛΔΟΣ.

ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ (φοβεροί, ὄνομα πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, ὁ ἑνικὸς τοῦ ὁποίου εἶναι Χερούβ=ἰσχυρός, φοβερός). Τὰ Χερουβεῖμ εἶσι πνεύματα παρὰ τῷ Ὑψίστῳ, παρεμφερῆ μὲν πρὸς τοὺς ἀγγέλους, οὐχὶ ὅμως καὶ ἄγγελοι, καθόσον τῶν μὲν ἀγγέλων ἔργον εἶναι νὰ κομίζωσι βουλὰς καὶ ἐπιταγὰς καὶ ἀγγελίας τοῦ Θεοῦ, ὅπου δεῖ, τὰ Χερουβεῖμ ὅμως ἵστανται πάντοτε παρὰ τὸν θρόνον τοῦ Ὑψίστου καὶ θεραπεύουσιν Αὐτόν. Ἡ Γραφὴ ὅμως δὲν ὁρίζει τὰ πνεύματα ταῦτα καθαρῶς, καίπερ ἱκανὰ ἀναφέρουσα περὶ τῆς οὐσίας, τῆς μορφῆς, τῆς λειτουργίας αὐτῶν, παριστάνει δ' αὐτὰ ὡς πτερωτὰ καὶ ὡς ἔχοντα διάφορα διαφόρων ζώων μέρη καὶ ἰδιότητας. Ἡ τοιαύτη ἀσάφεια περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς μορφῆς αὐτῶν, μετὰ τοσαύτας μάλιστα ἐν τῇ Γραφῇ λεπτομερείας, προϋποτίθησιν ὅτι ἡ λέξις Χερούβ σημαίνει οὐχὶ μόνον εἶδος καὶ μορφὴν ἀνθρώπου ἢ λέοντος ἢ βοὸς ἢ ἀετοῦ ὡς μέρη τῶν ὁποίων παρίστανται τὰ πνεύματα ταῦτα, ἀλλὰ καί τι ἰδιάζον ὅλως, ὑψηλόν τι καὶ ἀκατάληπτον καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπόρρητον. Πρώτη περίπτωσις καθ' ἣν φέρεται παρὰ τῇ Γραφῇ ἡ ἰδέα τῶν Χερουβεῖμ, εἶναι ἡ ἔξωσις τῶν πρωτοπλάστων Ἀδὰμ καὶ Εὔας ἐκ τοῦ παραδείσου, ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ ὁποίου ἐτάχθησαν Χερουβεῖμ, πυρίνας φέροντα ρομφαίας, πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἐκ νέου εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸν παράδεισον.

Ἐν τῇ Γραφῇ ὅμως φέρονται ὁπωσδήποτε περὶ τῶν πνευμάτων Χερουβεῖμ δύο συνταυτιζόμεναι περίπου ἰδέαι. Κατὰ τὴν μὲν τὰ Χερουβεῖμ εἰσιν ἀδιάσπαστα ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ πανταχοῦ μέν, μάλιστα δὲ ὁσάκις ἐν δόξῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἐμφανίζεται τοῖς ἀνθρώποις, ὡς «πτέρυγες ἀνέμων» περιάγοντα τὸν θρόνον τοῦτον ὅπου δεῖ καὶ ὡς ἐκ τῆς τῇδε ἢ ἐκεῖσε ἐμφανίσεως αὐτῶν ὑποδηλοῦντα συνεπῶς τὴν τῇδε ἢ ἐκεῖσε μετ' αὐτῶν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὴν ἄλλην ἰδέαν τὰ Χερουβεῖμ ἦσαν πανταχοῦ φρουροὶ καὶ φύλακες τοῦ Θεοῦ, καλύπτοντα τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἵνα μὴ φαίνηται εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων, καὶ διακονοῦντα ἐν γένει διαρκῶς τῷ Θεῷ. Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι ἡ τελευ-

ταία αὕτη ἑρμηνεία περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Χερουβεὶμ ἀποτελεῖ μᾶλλον ἀνάπτυξιν τῆς προηγουμένης. Τούτου ἕνεκα καὶ κατὰ ταύτας Χερουβεὶμ τεχνητὰ ἐτάχθησαν ἔν τε τῇ Σκηνῇ τοῦ Μαρτυρίου καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σολομῶντος· καὶ τὰ μὲν ἐν τῇ Σκηνῇ ἦσαν πράγματα καὶ κεντητά, ἐκ σφυρηλάτου μὲν χρυσοῦ τὰ πρῶτα ἐπὶ τοῦ ἱλαστηρίου ἐν τοῖς Ἁγίοις τῶν Ἁγίων, ἐπὶ παραπετασμάτων δὲ τὰ δεύτερα. Καὶ τὰ ἐν τῷ τοῦ Σολομῶντος ναῷ ἦσαν τὰ Χερουβεὶμ δύο ἐπίσης εἰδῶν, πραγματικὰ δηλ. καὶ ἐγκολαπτά· τὰ μὲν πρῶτα ἦσαν δύο ὑπερμεγέθη σώματα πτερυγοφόρα, ἱστάμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καλύπτοντα δὲ τὴν Κιβωτὸν διὰ τῶν πτερύγων αὐτῶν· ἡ Κιβωτὸς εὑρίσκετο ἐν τοῖς Ἁγίοις τῶν Ἁγίων μεταξὺ τῶν πτερύγων αὐτῶν· τὰ δὲ δεύτερα, ἤτοι τὰ ἐγκολαπτά, ἐπετίθεντο ἐπὶ θυρῶν καὶ κοσμημάτων καὶ τοίχων καὶ πανταχοῦ τέλος τοῦ ναοῦ μεταξὺ φοινίκων καὶ λεόντων καὶ βοῶν καὶ διαφόρων ἄλλων. Τά τε πραγματικὰ δὲ καὶ τὰ ἐν γλυφαῖς ἢ ἄλλως πως παριστανόμενα ταῦτα Χερουβεὶμ ἐνέφαινον τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ Αὐτοῦ, ἅτε οὐδαμοῦ καὶ ἐν οὐδενὶ πράγματι ἢ εἴδει τινὶ ἐξεικονιζομένου, συνῳδὰ τῇ δευτέρᾳ ἐντολῇ, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης εἰδωλολατρικῆς τάσεως.

ΧΕΡΟΥΒΙΝΗΣ (Σαλβατόρος Cheruvini), διάσημος μουσικός, γεννηθεὶς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1760 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1842. Ἔγραψε πλεῖστα μελοδράματα κλπ.

ΧΕΡΟΥΣΚΟΙ (Chérusques), ἀρχαῖος γερμανικὸς λαός, πρῶτον ὑπὸ Ἰουλίου Καίσαρος μνημονευόμενος, ὡς κατέχων τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Βέσερ καὶ Ἔλβου χώραν.

ΧΕΡΡΕΓΚΡΟΥΝΔΗ (Herrengrund), κωμόπολις τῆς Οὐγγαρίας (Ζέλη), ἀπέχ. 22 χιλιαμ. ΒΑ τοῦ Κρέμνιτς. Κάτ. 1,500. Μεταλλεῖα ἀργυρούχου χαλκοῦ.

ΧΕΡΡΕΡΑΣ. Ἴδε ΕΡΡΕΡΑ.

ΧΕΡΡΟΝΗΣΟΣ, πόλις ἀρχαία τῆς Κρήτης, κειμένη ἐπὶ μικρᾶς γερσονήσου κατὰ τὴν ἀρκτῴαν παραλίαν, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κνωσσοῦ καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Λύκτου, ἧς ἦν ἐπίνειον. Πρὸ τῆς Χερρονήσου ἔκειτο νησίς, ἔχουσα φρούριον καὶ λιμένα. Ἐν τῇ πόλει δὲ ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Βριτομάρτεως. Διετηρήθη ἡ πόλις αὕτη μέχρι τοῦ μεσαίωνος· ἐτιμήθη δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ δι' ἐπισκοπικοῦ θρόνου, οὗ ἐπίσκοπος παρέστη εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ δευτέραν σύνοδον. Τὰ ἐρείπια ταύτης σώζονται ἐπὶ μικροῦ λιμένος, παρ' οἷς καὶ χωρίον Χερσόνησος καὶ πρὸς ἀνατολὰς τούτου ἕτερον χωρίον, Ἐπισκοπιανὸν καλούμενον. Πρὸς νότον δὲ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Δίκτης, εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὡρῶν ὡς ἔγγιστα κεῖται τόπος τις, Λύττον καλούμενος, καὶ ἐν αὐτῷ λείψανα ἀρχαιότητος, ἀποδιδόμενα εἰς τὴν Λύκτον ἢ Λύττον, πόλιν ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων καὶ δυνατωτάτων τῆς Κρήτης, κυριευθεῖσαν καὶ ὑποδουλωθεῖσαν εἰς τοὺς Ρωμαίους διὰ τοῦ Μετέλλου.

ΧΕΡΣΙΑΣ ὁ Ὀρχομένιος, ἔλλην ἐποποιός, ἐξ Ὀρχομενοῦ τῆς Βοιωτίας, κατὰ τὸν Πλούταρχον σύγχρονος τῶν Ἑπτὰ σοφῶν. Ἐποιήσατο συλλογὴν ἀρχαιοτέρων ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ ἔγραψε «Βοιωτικὴν γενεαλογίαν». Ὁ ἐπιτάφιος αὐτοῦ, τὸ μόνον σχεδὸν περισωθὲν αὐτοῦ, ἔργον δείκνυσιν αὐτὸν θαυμαστὴν τοῦ Ἡσιόδου.

ΧΕΡΣΙΦΡΩΝ ἢ, ὡς παρὰ Βιτρουβίῳ φέρεται καὶ ἐν χωρίῳ τοῦ Πλινίου, Κτησιφῶν, ἀρχιτέκτων ἐκ Κνωσσοῦ τῆς Κρήτης, ὅστις ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μεταγένους ἵδρυσε τὸν μέγαν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ ἤρξατο τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ. Ἡ λατρεία τῆς Ἀρτέμιδος εἰσήχθη πιθανώτατα εἰς Ἔφεσον πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἰωνικοῦ ἐποικισμοῦ, φαίνεται δ' ὅτι κατὰ τὴν λίαν ἀρχαίαν ἐκείνην ἐποχὴν ὑπῆρχε ναός τις εἰς τὴν θεὰν ἐκείνην. Δὲν ἀναφέρεται τί ἐγένετο ὁ ναὸς οὗτος, ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος π. Χ. οἱ τῆς Ἰωνίας Ἕλληνες ἀνέλαβον τὴν ἵδρυσιν νέου ναοῦ, ὅστις ἔμελλε νὰ καταστῇ τὸ κέντρον τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν λατρείας, ὡς ὁ ἐν Σάμῳ ναὸς τῆς Ἥρας, ὅστις ἐκτίσθη περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὑπὸ τῶν δωρικῶν ἀποικιῶν. Αἱ παρασκευαὶ πρὸς τὴν τῶν θεμελίων κατάθεσιν ἤρξαντο περὶ τὸ 600 π. Χ. Πρὸς προφύλαξιν δὲ ἀπὸ τῶν σεισμῶν ἐξελέγη ὡς θέσις τοῦ ναοῦ ἕλος, τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ ναοῦ ἐστερεοποιήθη, οὕτως εἰπεῖν, διὰ στρωμάτων ξυλανθράκων, συμπηγέντων ἐν αὐτῷ καὶ καλυφθέντων διὰ δερμάτων. Τὸ τοιοῦτο συνέστησε Θεόδωρος ὁ Σάμιος. Τὸ ἔργον ἐχώρει λίαν βραδέως· ἡ τῶν στηλῶν ἵδρυσις ἐγένετο μόνον μετὰ 40ετίαν (560 π. Χ.) ἡ χρονολογία αὕτη ὁρίζεται ἐπὶ τῇ βάσει μαρτυρίας τοῦ

Ἡροδότου, καθ' ἣν οἱ πλεῖστοι τῶν κιόνων ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Κροίσου. Αὕτη δ' εἶναι καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ Χερσίφρονος, διότι εἰς τοῦτον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μεταγένην ἀποδίδουσιν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τὴν ἵδρυσιν τῶν στηλῶν καὶ τοῦ ἐπιστηλίου. Ἐπειδὴ δὲ ἀδύνατος φυσικῶς ἦν ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου μετὰ τὴν τῶν στηλῶν ἵδρυσιν, εἰκάζεται ὅτι ὁ Στράβων, λέγων ὅτι ηὐρύνθη ὁ ναὸς ὑφ' ἑτέρου ἀρχιτέκτονος, ἐννοεῖ πιθανῶς τὴν οἰκοδομὴν τῶν παραρτημάτων αὐτοῦ. Ἐν τέλει συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ Δημητρίου καὶ Παιονίου τοῦ Ἐφεσίου, περὶ τὰ 220 ἔτη μετὰ τὴν κατάστασιν τῶν θεμελίων αὐτοῦ. Μικρὸν ὅμως μετὰ ταῦτα ὁ Ἡρόστρατος ἐπυρπόλησεν αὐτὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς νύκτα, καθ' ἣν ἐγεννᾶτο ὁ μέγας Ἀλέξανδρος (356 π. Χ.). Ἀλλ' ὁ ναὸς ἀνεκτίσθη μεγαλοπρεπέστερος διὰ τῶν συνδρομῶν πάντων τῶν κρατῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Λέγεται ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ μέγας προσηνέχθη νὰ πληρώσῃ τὰς δαπάνας τῆς ἀνοικοδομῆς ἐπὶ τῷ ὄρῳ νὰ γραφῇ ἐπὶ τοῦ ναοῦ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι οἱ Ἐφέσιοι ἀπέρριψαν τὴν πρότασιν αὐτοῦ, εἰπόντες εἰς ἀπάντησιν ὅτι δὲν ἦτο ὀρθὸν θεὸς νὰ ποιῆται προσφορὰν εἰς θεούς. Ὁ ἀρχιτέκτων τοῦ νέου ναοῦ ἦν ὁ Δεινοκράτης. Λείψανά τινα μόνον τῶν θεμελίων τοῦ ναοῦ τούτου σώζονται ἤδη, καθ' ὁλοκληρίαν ἐξαφανισθέντος τοῦ οἰκοδομήματος. Μολονότι δὲ ὁ Πλίνιος (ὡς καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων) συνέχεε πιθανῶς τὰ δύο οἰκοδομήματα, ἡ περιγραφὴ αὐτοῦ ὅμως εἶναι πολύτιμος, καθόσον ὁ ἀνοικοδομηθεὶς ναὸς ἱδρύθη πιθανῶς ἐπὶ τῶν αὐτῶν θεμελίων καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ γενικὸν σχέδιον, καθ' ὃ καὶ ὁ προηγούμενος. Περιγραφαὶ τοῦ ναοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ Βιτρουβίου ὑπάρχουσιν, ὅστις ἠρύσατο τὰς περὶ τοῦ ναοῦ πληροφορίας αὐτοῦ ἐξ ἔργου τινὸς περὶ τοῦ ναοῦ τούτου, γραφέντος ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἀρχιτεκτόνων Χερσίφρονος καὶ Μεταγένους. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις μετάλλια, ἐν οἷς παριστάνετο ἡ ἀνέγερσις τῆς κυρίας ἀψῖδος. Ὁ ναὸς ἦν ὀκτάστυλος, δίπτερος, διάστυλος καὶ ὑπαίθριος. Ἱδρύθη δὲ ἐπὶ ὑψώματος 10 βαθμίδων καὶ αἱ διαστάσεις αὐτοῦ ἦσαν μήκους μὲν 425, πλάτους δὲ 220 ποδῶν. Αἱ στῆλαι ἦσαν 127 τὸν ἀριθμὸν καὶ εἶχον ὕψος 60 ποδῶν· αὗται ἦσαν κατεσκευασμέναι ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, λατομείου δὲ μαρμάρων ἀνεκαλύφθη ἐν ἀποστάσει 8 μόνων μιλίων ἀπὸ τοῦ ναοῦ ὑπὸ ποιμένος, καλουμένου Πιξοδάρου. Ἐκ τῶν στηλῶν αἱ 36 ἦσαν γεγλυμμέναι (πιθανῶς Καρυάτιδες ἐντὸς τοῦ σηκοῦ), μίαν δ' αὐτῶν ἔγλυψεν ὁ μέγας καλλιτέχνης Σκόπας. Αἱ στῆλαι ἦσαν ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ὅστις τότε ἐφευρέθη τὸ πρῶτον. Ἐκ τῶν τὸ ἐπιστύλιον ἀποτελούντων μαρμάρων τινὰ εἶχον μῆκος μέχρι 30 ποδῶν· πρὸς μεταφορὰν δὲ αὐτῶν τε καὶ τῶν στηλῶν εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν ὁ Χερσίφρων καὶ ὁ Μεταγένης ἐφεῦρον εὐφυεῖς τινας μηχανικὰς μεθόδους. Ὁ ναὸς ἐθεωρεῖτο ὡς ἓν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου καὶ ἐξυμνεῖται ἐν διαφόροις ἐπιγράμμασιν ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ. Ἐκ τῆς περὶ τοῦ ναοῦ ταύτης ἀφηγήσεως προκύπτει ὅτι ὁ Χερσίφρων καὶ ὁ Μεταγένης ἦσαν ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀρχαίων ἀρχιτεκτόνων καὶ ὡς καλλιτέχναι καὶ ὡς μηχανικοί.

ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ, ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν αὐτῆς πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τοῦ Καφηρέως καὶ τὸ νοτιοανατολικὸν τῆς Κύμης.

ΧΕΡΣΦΕΛΑ. Ἴδε ΕΡΣΦΕΛΑ.

ΧΕΡΣΩ (Cherso), νῆσος τῆς Αὐστρίας ἐν τῷ Ἀδριατικῷ κόλπῳ, ὑπαγομένη εἰς τὸ κυβερνεῖον τῆς Τεργέστης καὶ χωριζομένη ἀπὸ τῆς Ἰστρίας διὰ στενοῦ πορθμοῦ. Κάτοικοι 17,500.

ΧΕΡΣΩΝ, πόλις παράλιος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἐν τῷ Εὐξείνῳ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ὀδησσοῦ, καὶ πρωτεύουσα ὁμωνύμου κυβερνείου.— Πόλις ἀρχαία τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου (Κριμαίας) μικρὸν πρὸς δυσμὰς τῆς νῦν Σεβαστουπόλεως. Ἡ πόλις αὕτη εἶχε κτισθῇ περὶ τὰ 600 π. Χ. ὑπὸ τῶν κατοίκων Ἡρακλείας τῆς ἐν Πόντῳ καὶ ἀποικίας τῶν Μεγαρέων. Ταχέως διὰ τοῦ ἐμπορίου ἀναπτυχθεῖσα εἰς μέγαν βαθμὸν εὐημερίας, ἐγένετο κυρία πάσης τῆς χερσονήσου· ἀλλ' αἱ συνεχεῖς ἐπιδρομαὶ τῶν ἀπὸ βορρᾶ βαρβάρων ἐπετάχυνον τὴν παρακμὴν αὐτῆς. Ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἡ Χερσὼν ἐχρησίμευεν ὡς τόπος ἐξορίας, εἰς αὐτὴν δ' ἐστάλη ἐξόριστος καὶ Ἰουστινιανὸς ὁ Β'. Τῷ 988 Βλαδίμιρος ὁ μέγας δοὺξ τῆς Ρωσίας ἐκυρίευσε μὲν τὴν Χερσῶνα, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ κρατήσῃ αὐτὴν πολὺν χρόνον. Τῷ 1363 οἱ Τάταροι ἐπελθόντες τὴν μὲν πόλιν ἐκατεδάφι-

σαν, τῶν δὲ κατοίκων τοὺς μὲν κατέσφαξαν, τοὺς δὲ ἐξηνδραπόδισαν. Αἱ στῆλαι, τὰ ἀγάλματα καὶ λοιπὰ ἀντικείμενα τέχνης συνετρίβησαν ἢ ἐκλάπησαν. Ἐν τούτοις περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐσώζοντο ἔτι σπουδαῖα ἐρείπια τῆς πόλεως ταύτης, ὧν οἱ Ρῶσοι οὐδ' ἴχνος ἀρχαίου ἑλληνικοῦ μνημείου κατέλιπον, μετακομισθέντων πάντων πρὸς ὀχύρωσιν καὶ καλλωπισμὸν τῆς φοβερᾶς Σεβαστουπόλεως.

ΧΕΡΤΣΒΕΡΓ (Herzberg), χωρίον τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσίας (Ἀννόβερον), ἀπέχ. 58 χιλιάμ. ΝΑΑ τῆς Γοττίγκης. Κάτοικοι 4,000. Βασιλικὴ ἀποθήκη σιδήρων, ὁπλοποιεῖα, δημόσια σιταποθήκη, ἐργοστάσια πανικῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων· ἀρχαῖον μέγαρον τῶν ἐκλεκτόρων τῆς Βρουνσβίκης.

ΧΕΡΤΣΒΕΡΓ (Herzberg), χωρίον τῆς Σαξωνίας παρὰ τὸ Ἔλστερ, ἀπέχον 21 χιλιάμετρα ΒΑ τοῦ Μερσεμβούργου, 17 δὲ ΝΑ τοῦ Σβάϊδνιτς. Κάτοικοι 4,000. Κατασκευὴ ἐριούχων, ἀγγειοπλαστεῖα.

ΧΕΡΤΣΒΕΡΓ (Ἑβάλδος-Φρειδερῖκος κόμης τοῦ Herzberg), πρῶσος πολιτευτής, εἷς τῶν πρώτων διπλωματῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1725 ἐν Πομερανίᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1795. Τὰ ἐν τοῖς βατελικοῖς ἀρχείοις ἔργα αὐτοῦ ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν Φρειδερίκου τοῦ Β', ὅστις ἐχρησιμοποίησεν εἶτα αὐτὸν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν. Τῷ 1762 διεπραγματεύθη τὴν συνθήκην εἰρήνης μετὰ Ρωσίας καὶ Σουηδίας καὶ τῷ 1763 τὴν τοῦ Χουβερτσβούργου. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, γενόμενος ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, μετέσχε τῶν πρὸς τὸν πρῶτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας διαπραγματεύσεων καὶ ἐπέτυχε τῆς ἐπικρατήσεως τῶν τῆς Πρωσίας ἀξιώσεων ἐπὶ τῆς δυτικῆς Πρωσίας. Ἐρρωμένως πρὸς τούτοις ὑπεστήριξε τὰς προσπαθείας τοῦ βασιλέως πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς Ἑνώσεως τῶν Πριγκήπων, ἥτις ἐγένετο τῷ 1785 ἐναντίον τῆς Αὐστρίας. Ἐπὶ Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Β' ἐγένετο κόμης, εἰρηνοποίησε τὴν Ὁλλανδίαν καὶ συνέδραμεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς συμβάσεως τοῦ Ραΐχεμπάχ (1790), ἧς ὅμως αἱ ὁριστικαὶ βάσεις μετεβλήθησαν παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ. Συνεπείᾳ τῶν διαφορῶν τούτων ἀποχωρήσας τῷ 1791, εἰργάζετο μόνον ὡς ἐπιμελητὴς τῆς ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου, ἧς μέλος εἶχεν ἐκλεγῆ τῷ 1754. Ἔγραψε δέ: «Ὑπόμνημα περὶ τοῦ ἀρχικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μάρκης τοῦ Βρανδεβούργου» (1752), στεφθὲν ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου, — «Ἱστορίαν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ ἐκλέκτορος Φρειδερίκου Γουλιέλμου καὶ τῆς ἀφρικανικῆς ἑταιρείας» κλπ. Ἱστορία Φρειδερίκου τοῦ Β', πρὸς καταρτισμὸν τῆς ὁποίας ἔτυχε τῆς ἀδείας νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἀπόρρητα ἀρχεῖα, ἔμεινεν ἀτελής. Ὁ Χέρτζβεργ ὑπερήσπιζε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ διέδιδε τὴν μεταξοσκωληκοτροφίαν.

ΧΕΡΤΣΟΓΚΕΜΠΟΥΡΓ (Herzogenburg), χωρίον τῆς κάτω Αὐστρίας, ἀπέχον 11 χιλιάμετρα τοῦ St. Paulten. Κάτοικοι 1500. Μονὴ τῶν Κανονικῶν τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου, ἱδρυθεῖσα τῷ 1244 μετὰ βιβλιοθήκης καὶ πλουσίων συλλογῶν.

ΧΕΣΑΜ, 10ος τῶν Ὀμμιαδῶν χαλιφῶν (724–743), διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γεζήτ. Ἐνίκησε τὸν βασιλέα τοῦ Τουρκεστάν, ὡς καὶ τὸν Ζαΐδ, ἔγγονον τοῦ Χουσεΐν, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ, ὅστις εἶχεν ἀνακηρυχθῆ χαλίφης ἐν Κούφᾳ.

ΧΕΣΑΜ ὁ Α' (Ἀβοὺλ-Βαλίδ), χαλίφης τῆς Κορδούης ἀπὸ τοῦ 788 μέχρι τοῦ 796. Διεδέξατο τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀβδέραμον τὸν Α'. Νικήσας τοὺς στασιάσαντας ἀδελφοὺς αὐτοῦ, παρέσχεν αὐτοῖς συγγνώμην ἐπὶ τῇ στάσει, κατέστειλε τὴν στάσιν ἑνὸς διοικητοῦ τῆς Καταλωνίας καὶ ἐκήρυξε τὸν ἱερὸν πόλεμον. Ἐπιτυχὼν ἐν τῇ Ναρβοννικῇ Γαλατίᾳ, ἐνικήθη παρὰ τὴν Λόδον ἐν Γαλίκῃ ὑπὸ Ἀλφόνσου τοῦ Β'. Ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς καλοκἀγαθίας αὐτοῦ ὁ χαλίφης οὗτος ἐπέτυχε τοῦ ἐπωνύμου Ἀλ-Ραδδῆ (ὁ ἀγαθός).

ΧΕΣΑΜ ὁ Β' (Ἀλ-Μοδαΐτ-Μπιλλάχ), χαλίφης τῆς Κορδούης (976—1017). Παῖς ὢν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀλ-Χακὲμ τοῦ Α', ἔσχεν ἀλληλοδιαδόχως ὡς κηδεμόνας καὶ πανισχύρους ὑπουργοὺς τὸν Ἀλμανζόρ, Ἀβδελμελὲκ καὶ Ἀβδέραμον. Ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μωχαμὲτ-ἀλ-Μαδῆ τῷ 1006, ἀνεβιβάσθη πάλιν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1015 καὶ ἐδολοφονήθη ἐν στάσει.

ΧΕΣΑΜ ὁ Γ' (Ἀμπουπέκερ), τελευταῖος χαλίφης τῆς Κορδούης (1027–1031). Ἀνήχθη εἰς τὴν ἀρχὴν παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ καί, μὴ δυνηθεὶς ν' ἀντιστῇ εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιτυχίας τῶν χριστιανῶν καὶ εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ταραχάς, παρητήθη τὸν

θρόνον καὶ ἀπέθανε τῷ 1036. Τὸ κράτος αὐτοῦ διεμελίσθη.

ΧΕΣΑΜ (κράτος τοῦ Σίδη Χεσάμ), κράτος τῆς Ἀφρικῆς ἐν τῷ Μαγρέπ, καταρτισθὲν τῷ 1810 δαπάνῃ τοῦ Μαρόκου ὑπὸ τοῦ Χεσάμ, υἱοῦ τοῦ σερίφου Ἀχμὲτ-Ἴμπν-Μουσαῆ, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ μέρους τῆς χώρας Σοῦ καὶ ἐκτείνεται πρὸς Δ καὶ πρὸς Ν τοῦ Μαρόκου πρὸς τὴν Σαχάραν. Πρωτεύουσα Ταλέντη. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ εἶσι βιομήχανοι, γεωργοὶ καὶ πολεμισταί. Τὸ κράτος τοῦ Σίδη Χεσὰμ εἶναι ἡ ἀποθήκη τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου τοῦ Τομπουκτοῦ μετὰ τοῦ Μαρόκου.

ΧΕΤΖΑΖ, χώρα τῆς Ἀραβίας πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς, πρὸς Ν δὲ τῆς ἐρήμου τῆς Συρίας, πρὸς Β τῆς Ὑεμένης, πρὸς Α τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ΒΑ τῆς Αἰγύπτου καὶ πρὸς Δ τοῦ Νετζὲτ ἀπὸ τοῦ κόλπου Ἀκαμπὰχ μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Γιακσούρ. Ἔχει ἔκτασιν 1,500 χιλιαμ. μήκους καὶ 270 πλάτους. Κυριώτεραι πόλεις Μέκκα καὶ Μεδινᾶ, Ταγὲφ καὶ Τζέδδα. Πρὸς τὰ ΒΔ αὐτῆς κεῖνται τὰ ὄρη Χορὴβ καὶ Σινᾶ. Ἔδαφος ἀμμῶδες, ἀλλὰ καρποφόρον ἐν ταῖς ἀκταῖς· ἐξάγεται δ' ἐκ ταύτης βάλσαμον, μῦρον καὶ θυμίαμα. Ἡ Χετζὰζ ἀποτελεῖ τὸ ἀρχαιότερον μέρος τῆς Ἀραβίας, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὸ ὀθωμανικὸν κράτος, διαιρεῖται δὲ εἰς τὴν Πετραίαν Ἀραβίαν καὶ τὴν Ἔρημον Ἀραβίαν τῶν ἀρχαίων. Οἱ ἵπποι τῆς Χετζὰζ εἰσιν οἱ ἄριστοι τῆς Ἀραβίας. Ὁ πληθυσμὸς ἀποτελεῖται ἐκ μονίμων Ἀράβων τὸ πλεῖστον καὶ Βεδουίνων, ὑπάρχουσιν ὅμως καί τινες Τοῦρκοι καὶ Ἀβυσσινοί. — Οἱ Ἀμαληκῖται, οἱ Μαδιανῖται, οἱ Ἐδομῖται ἢ Ἰδουμαῖοι, οἱ Ναβαθαῖοι κλπ. ἔζων ἄλλοτε ἐν τῇ Χετζάζ. Μέχρι τοῦ Μωάμεθ ἡ δυναστεία τῶν Τζορανιτῶν ἐβασίλευεν ἐν Μέκκᾳ, μετ' αὐτὸν δὲ ἔσχε σερίφας ἀπογόνους τοῦ Ἀλῆ, οἵτινες ἀπέκρουσαν τὴν κυριαρχίαν τῶν Ὀμμιαδῶν καὶ Ἀβασιδῶν.

ΧΕΤΟΥΜ, ΧΑΪΤΟΝ ἢ ΑΙΤΟΝ ὁ Α' βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ρουπενιανῶν. Ἀνήχθη εἰς τὸν θρόνον τῷ 1222. Παρὰ τὰς ἡρωϊκὰς αὐτοῦ ἀντιστάσεις ἡ Κιλικία ἐδηώθη ὑπὸ τῶν ὀρδῶν τῶν Ταταρων καὶ τῶν Σαρρακηνῶν. Τῷ 1269 ἀνέθετο τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λέοντα τὸν Γ', ἐγένετο μοναχὸς καὶ ἀπέθανε μετά τινας μῆνας.

ΧΕΤΟΥΜ ὁ Β', βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ Λέοντα τὸν Γ' τῷ 1289. Διακριθεὶς διά τε τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ διὰ τὴν μικρὰν εἰς τὸ στέμμα ἀφοσίωσιν αὐτοῦ, παρεχώρησε τὴν ἀρχὴν μετὰ τεσσάρων ἐτῶν βασιλείαν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Τορὸζ καὶ ἐγένετο φραγκισκανός.

ΧΕΤΟΥΜ ὁ Ἱστορικός, κύριος τοῦ Κουρσοῦ ἢ Κόρυκος (Κιλικία). Συγγενὴς Χετοὺμ τοῦ Β', βασιλέως τῆς Ἀρμενίας, ἐγένετο μοναχὸς ἐν Κύπρῳ τῷ 1305, τὸ δ' ἐπιὸν ἔτος μετέβη εἰς Ρώμην καὶ ἀφιέρωσεν εἰς Κλήμεντα τὸν Ε' τὴν «Ἀνατολικὴν ἱστορίαν αὐτοῦ», σύγγραμμα γάλλιστὶ συντεταγμένον καὶ μεταφρασθὲν λατινιστὶ ὑπὲ Νικολάου Σαλεόνη, ὃς ἔδωκεν αὐτῷ τὸν τίτλον *Liber Historiarum partium Orientis*. Τὸ πρωτότυπον ἐδημοσιεύθη ἐν Παρισίοις τῷ 529 ὑπὸ τὸν τίτλον «Θαυμασία ἱστορία τοῦ μεγάλου χάνου». Ἡ ἀρμενικὴ μετάφρασις αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη τῷ 1742 ἐν Βενετίᾳ. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ συγγραφεὺς ἀφηγεῖται τὰς νίκας τῶν Τατάρων, τοὺς πολέμους τῶν Ἀσσυρίων καί τινας ἐνεργείας τῶν ἀρμενίων βασιλέων τῆς Κιλικίας. Εἰς τοῦτον ἀποδίδεται πρὸς τούτοις καὶ «Χρονολογία» κατὰ τοὺς ἀρμενίους, εὐρωπαίους καὶ σύρους ἱστορικοὺς ἀπὸ τοῦ 1076—1276.

ΧΕΤΣΤΑΙΤΗ (Hettstaedt). Ἴδε τὴν λέξιν ΕΤΤΣΤΑΔΗ. Κάτοικοι 6,000.

ΧΕΤΤΑΙΑ (κώμη), λαμπρὰ τοποθεσία ἐν Μαρμαρικῇ τῆς βορειοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀφρικῆς.

ΧΕΤΤΑΙΟΙ, οἱ τοῦ Χὲτ ἀπόγονοι, φυλὴ τῶν Χαναναίων ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀβραάμ, κατοικήσασα παρὰ τὴν Χεβρών. Ὅτε οἱ Ἰσραηλῖται εἰσέβαλον εἰς τὴν Χαναὰν ὑπὸ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, οἱ Χεττταῖοι ὑπετάγησαν εἰς αὐτούς. Καὶ ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Σολομῶντος οἱ Χεττταῖοι ὑπηρέτησαν. Πολλὰ ἀναφέρονται περὶ τῶν βασιλέων τοῦ λαοῦ τούτου, ὅστις, καὶ ὑποταγεὶς εἰς τοὺς Ἑβραίους, διέσωσε πάλιν πάντα τὰ ἴχνη τῆς ἐθνικότητος αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας.

ΧΕΤΤΕΝΥ ἢ ΧΟΥΤΤΑΝΥ, ὀχυρὰ πόλις τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδικῆς ἐν τῇ διοικήσει τῆς Βομβάης, ἀπέχ. 49 χιλιάμ. τῆς Μετζαπούρης. Κάτ. 15,000. Ἐργοστάσια μεταξίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, ὁπλοποιεῖα

κλπ. Ἐμπόριον μετὰ τῆς Βομβάης καὶ τῆς Σουράτης.

ΧΕΤΤΟΫΡΑ, σύζυγος τοῦ Ἀβραὰμ μετὰ τὸν θάνατον τῆς Σάρρας· καλεῖται πρὸς τούτοις καὶ παλλακὴ τοῦ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν σκοπὸν ἵνα ὁ Ἰσμαὴλ καὶ οἱ ἄλλοι υἱοὶ αὐτοῦ διακρίνωνται ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἐπαγγελίας Ἰσαάκ. Τὰ τέκνα τῆς Χεττούρας ταύτης ἐγένοντο πρόγονοι πολλῶν ἀραβικῶν φυλῶν.

ΧΕΫΔΕΝ (Ἰωάννης-Βὰν-Δὲρ Heyden), ζωγράφος καὶ μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Γόρκῳ τῆς Ὁλλανδίας τῷ 1637 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1712. Μετέβη νέος εἰς Ἀμστελόδαμον, ἔνθα ἐδιδάχθη τὴν ἐπὶ ὑέλου ζωγραφικήν. Ταχέως ἐφεῦρε σύστημα φωτισμοῦ τῶν ὁδῶν, τὰς ἐν τῇ πυρκαϊᾷ χρησιμοποιουμένας ὑδραντλίας, ἐπιτυχὼν καὶ ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως τοῦ μονοπωλίου τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, ὡς καὶ τῆς γενικῆς ἐποπτείας τοῦ σώματος τῶν πυροσβεστῶν. Αἱ ὑπηρεσίαι ὅμως αὗται δὲν παρεκώλυσαν αὐτὸν τοῦ νὰ ζωγραφίζῃ τὰ μνημεῖα, τὰς ὁδούς, τὰς τοποθεσίας, τὰς διώρυχας τῶν ὁλλανδικῶν πόλεων μετ' ἀπαραμίλλου ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας. Ἐνῷ δὲ ἄλλοι καλλιτέχναι ἀπεικόνιζον τὸ ἔσω τῶν οἰκοδομημάτων, ὁ Χέυδεν ἀπεικόνιζε τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν καὶ δὲν ἀπεμιμεῖτο μόνον τὸ ὅλον οἰκοδομῆς τινος, ἀλλ' ἐλεπτολόγει καὶ ἐν ἑκάστῳ λίθῳ καὶ ἑκάστῃ πλίνθῳ τῶν οἰκοδομῶν τούτων. Ἡ ὄψις, αἱ περὶ τὴν κανονικότητα ἐλλείψεις τῶν κονιαμάτων δὲν διέφευγον τὴν λεπτεπιλέπτως ἀκριβῆ αὐτοῦ ζωγραφίαν. Ὁ χρωματισμὸς τῶν ἔργων αὐτοῦ ἦν ἁρμονικός, τὸ δὲ φῶς διακεχυμένον μετὰ τέχνης ἀπείρου. Αἱ ἄριστοι τῶν εἰκόνων τοῦ Χέυδεν εὑρηνται ἐν Ὁλλανδίᾳ. Οὗτος ἐζωγράφησε πρὸς τούτοις ἀπόψεις τῆς Κολωνίας, τῶν Βρυξελλῶν καὶ τοῦ Λονδίνου.

ΧΕΫΔΕΝΡΑΪΧ καὶ ὀρθότερον ΧΑΫΔΕΝΡΑΪΧ (Κάρολος-Ἔρρῖκος Heydenreich), γενν. τῷ 1764 ἐν Στόλπεν τῆς Σαξωνίας καὶ ἀποθ. τῷ 1801. Καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν Λειψίᾳ τῷ 1785, ἀπεδέξατο τὰς δοξασίας τοῦ Καντίου. Ἔγραψε: «Πρωτότυπους ἰδέας περὶ τῶν σπουδαιοτέρων ἀντικειμένων τῆς φιλοσοφίας» (Λειψία, 1793—96), — «Σύστημα τῆς φύσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κριτικῶν ἀρχῶν» (1794—95), — «Ἐπιστολὰς περὶ τῆς ἀθείας» (1795) κλπ.

ΧΕΫΜ ἢ ΧΑΫΜ (Heym). Ἴδε ΕΫΜ.

ΧΕΫΝΕ ἢ ΧΑΫΝΕ (Χριστιανὸς Γκότλοβ Heyne). Ἴδε ΕΫΝΕ καὶ τὸ Συμπλήρωμα.

ΧΕΦΡΗΝ, ὁ παρὰ Διοδώρῳ Κεφρήν. (Ἴδε ΚΕΦΡΗΝ). Αἱ πυραμίδες, ὡς ὁ Διόδωρος λέγει, προωρίζοντο εἰς τάφους τῶν κτισάντων αὐτὰς βασιλέων, ἀλλ' ὁ λαός, στενάζων ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτῶν, ἠπείλει νὰ διασχίσῃ τὰ σώματα αὐτῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ὅ τε Χεφρὴν οὗτος καὶ ὁ Χέοψ παρεκάλεσαν τοὺς φίλους αὐτῶν νὰ θάψωσιν αὐτοὺς ἐν ἀφανεῖ τάφῳ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον οἱ Αἰγύπτιοι τοσοῦτον ἐμίσουν τὴν μνήμην τοῦ Χέοπος καὶ τοῦ Χεφρῆνος, ὥστε ἀπεκάλουν τὰς πυραμίδας οὐχὶ διὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Φιλιτίωνος, ποιμένος, ποιμαίνοντος τότε τὰ ποίμνια αὐτοῦ παρὰ τὴν θέσιν ἐκείνην. Καθὰ ὁ Διόδωρος, λέγει ὁ Χέμβης (ὁ τοῦ Ἡροδότου Χέοψ), ἔσχεν, ὡς λέγεται, διάδοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Χαβρύην, τοῦθ' ὅπερ εἶναι πιθανῶς ἑτέρα γραφὴ τοῦ ὀνόματος Χεφρήν.

ΧΕΧΙΓΚΕΝ (Hechingen). Ἴδε ΕΧΙΓΓΕΝ.

ΧΗΛΑΙ, θέσις ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Βιθυνίας.

ΧΗΝ, τόπος ἐν Λακωνίᾳ ἢ ἐν Οἴτῃ, ἐν ᾧ ἐγεννήθη ὁ Μύσων, υἱὸς τοῦ Στρυμόνος.

ΧΗΝΑΙ ἢ ΧΗΝΑΙ, πεδιὰς ἐν Οἴτῃ.

ΧΗΝΙΟΝ, ὄρος ἐν τῷ Πόντῳ.

ΧΗΝΟΒΟΣΚΙΑ ἢ ΧΗΝΟΒΟΣΚΙΟΝ, θέσις τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ νομοῦ Πανοπολίτου.

ΧΗΡΑ, ἐπώνυμον τῆς Ἥρας, περὶ οὗ ἐπιστεύετο ὅτι ἐδόθη εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Τημένου, υἱοῦ τοῦ Πελασγοῦ. Οὗτος ἀνέθρεψε τὴν Ἥραν καὶ ἀνήγειρεν αὐτῇ ἐν τῷ Ἀρχαίῳ Στυμφάλῳ τρία ἱερὰ ὑπὸ τρία διάφορα ὀνόματα. Εἰς τὴν Ἥραν, ὡς παρθένον ἔτι πρὸ τοῦ γάμου αὐτῆς, ἀφιέρωσε ναόν, ἔνθα ἐκαλεῖτο ἡ θεὰ παῖς, εἰς ταύτην δὲ ὡς σύζυγον τοῦ Διὸς δεύτερον ἀφιέρωσε ναόν, ὑπὸ τὸ ὄνομα τελεία· ἐν τρίτῳ ἱερῷ ἐλατρεύετο αὕτη ὡς χήρα, τοῦθ' ὅπερ ὑπεδείκνυε τὸν ἀπὸ τοῦ Διὸς χωρισμὸν αὐτῆς.

ΧΗΡΙΦΗ ἢ ΧΙΡΙΦΗ, πόλις ἐν Βαβυλῶνι.

ΧΗΡΟΫΣΚΟΙ. Ἴδε ΧΕΡΟΫΣΚΟΙ.

ΧΗΣΙΑΣ, μήτηρ τῆς νύμφης Ὠκυρόης, θυγατρὸς τοῦ Ἰμβράσου καὶ τῆς ἐκ Σάμου Χησιάδος, ἣν ὁ Ἀπόλλων ἀπήγαγεν.

ΧΗΣΙΑΣ, ἐπώνυμον τῆς Ἀρτέμιδος ἐκ

τοῦ ἐν Σάμῳ ἀκρωτηρίου Χησίου, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

ΧΗΣΙΕΙΣ, ὄνομα τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς νήσου Σάμου.

ΧΗΣΙΟΝ, ἀκρωτήριον ἐν Σάμῳ.

ΧΗΣΙΟΝ, πόλις τῆς Ἰωνίας.

ΧΗΣΙΟΣ, ποταμὸς τῆς Σάμου, περὶ ὃν ὁ Τεμβρίων καὶ ὁ Προκλῆς ὡδήγησαν ἀποικίαν καὶ συνεννοηθέντες μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων κατοίκων τῆς νήσου Καρῶν διῄρεσαν τὴν πόλιν εἰς δύο φυλάς, ὧν ἡ μὲν ὠνομάσθη Χησία ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ, ἡ δὲ ἄλλη Ἀστυπαλαία. Οὗτος εἶναι ὁ χείμαρρος, ὁ κατερχόμενος ἐκ τῶν ὑψωμάτων τῆς κωμοπόλεως Μυτιληνηοί, ὅστις ῥέει παρὰ τὴν χώραν καὶ ἀφανίζεται πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὴν θάλασσαν ἐν τοῖς τέλμασι τῆς πεδιάδος. Διαρρέει δὲ ἐπὶ 10 χιλιάμετρα περίπου.

ΧΘΟΝΙΑ, ἑορτή, τελουμένη κατ' ἔτος ἐν Ἑρμιόνῃ τῆς Ἀργολίδος κατὰ τὸ ἔαρ πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος. Τέσσαρες γραῖαι ἐθυσίαζον αὐτόθι 4 δαμάλεις, μὴ ὑποβληθείσας εἰσέτι εἰς τὸν ζυγόν. Πιθανῶς αἱ μὲν γραῖαι ἀπεικόνιζον τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἔτους, αἵτινες εἶχον λήξει, αἱ δὲ 4 δαμάλεις τὰς 4 ὥρας τοῦ ἔτους, αἵτινες ἐπήρχοντο.

ΧΘΟΝΙΑ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα ἢ ἐπώνυμον τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς διάφορα πρόσωπα:

1. Χθονία. Πιθανὸν νὰ σημαίνῃ ὑποχθονίαν, ἤτοι θεὰν τῆς γῆς, ἢ τὴν προστάτιδα τῶν ἀγρῶν, ἐξ οὗ καὶ θεωρεῖται ὡς ἐπώνυμον τῶν ὑποχθονίων θεοτήτων ὡς τῆς Ἑκάτης, τῆς Νυκτὸς καὶ τῆς Μηλινόης, ἰδίᾳ δὲ τῆς Δήμητρος. Μολονότι τὸ ὄνομα Χθονία ὡς πρὸς τὴν Δήμητρα τοὐλάχιστον οὐδὲ τῆς ἐλαχίστης δεῖται ἑρμηνείας, ἐν τῇ μυθολογίᾳ ὅμως δύο ἐκτίθενται ἀφηγήσεις περὶ αὐτοῦ· κατὰ τὴν μὲν ὁ Κλύμενος καὶ ἡ Χθονία, τέκνα τοῦ Φορωνέως, ἵδρυσαν ἐν Ἑρμιόνῃ ἱερὸν τῇ Δήμητρι καὶ ἐκάλεσαν αὐτὴν Χθονίαν ἐκ τοῦ ὀνόματος ἑνὸς τῶν ἱδρυτῶν. Κατά τινα ἀργείαν παράδοσιν ἡ Δημήτηρ περιπλανωμένη ἀφίκετο εἰς Ἀργολίδα, ὅπου ὁ Κολόνδας κακῶς αὐτὴν ὑπεδέξατο. Ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Χθονία δυσηρεστήθη ἐπὶ τῇ διαγωγῇ τοῦ πατρὸς καὶ ὅτε ὁ Κολόνδας καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ ἐπυρπολήθησαν ὑπὸ τῆς θεᾶς, ἡ τελευταία αὕτη ἀπήγαγε τὴν Χθονίαν εἰς Ἑρμιόνην, ἡ δὲ Χθονία ἔκτισεν αὐτόθι ἱερὸν τῇ Χθονίᾳ Δήμητρι καὶ συνέστησεν εἰς τιμὴν αὐτῆς τὴν ἑορτὴν Χθόνια. (Ἴδε ΧΘΟΝΙΑ).

2. Χθονία, θυγάτηρ τοῦ Κολόνδα. Ἴδε ἀριθμ. 1.

3. Χθονία, θυγάτηρ τοῦ Φορωνέως. Ἴδε ἀριθ. 1.

4. Χθονία, θυγάτηρ τοῦ Ἀλκύονος.

5. Χθονία, θυγάτηρ τοῦ Ἐρεχθέως καὶ τῆς Πραξιθέας.

6. Χθονία, θυγάτηρ τῆς Ὠρειθυίας καὶ τοῦ Βορέα.

7. Χθονία, ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νήσου Κρήτης.

ΧΘΟΝΙΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα ἢ ἐπώνυμον τοῦτο τὰ ἑξῆς ἀναφέρονται πρόσωπα:

1. Χθόνιος. Ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν ἣν καὶ ἡ Χθονία, καὶ ἐφαρμόζεται κατὰ συνέπειαν εἰς τοὺς θεοὺς τοῦ Ἅδου ἢ εἰς τὰς σκιὰς καὶ εἰς ὄντα, ἅτινα θεωροῦνται ὡς γηγενῆ. Χρησιμοποιεῖται πρὸς τούτοις ὑπὸ τὴν ἔννοιαν θεῶν τῆς γῆς ἢ ἐπιχωρίων θεοτήτων.

2. Χθόνιος, ἐπώνυμον τοῦ Διὸς ἐν Κορίνθῳ. (Παρ' Ἡσυχίῳ Χθόνιος Ζεὺς ἰσοδυναμεῖ τῷ Ἅδῃ).

3. Χθόνιος, γίγας.

4. Χθόνιος, εἷς τῶν ἐν Θήβαις, πατὴρ τοῦ Νυκτέως καὶ τοῦ Λύκου.

5. Χθόνιος, υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου.

6. Χθόνιος, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Σύμης.

7. Χθόνιος, κένταυρος, ὃν ὁ Νέστωρ ἐφόνευσεν.

ΧΘΟΝΟΦΥΛΗ, θυγάτηρ τοῦ Σικυῶνος, μήτηρ τοῦ Ἀνδροδάμαντος ἐκ τοῦ Φλίαντος, υἱοῦ τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀραιθυρέας, ὡς καὶ τοῦ Πολύβου ἐκ τοῦ Ἑρμοῦ.

ΧΘΩΝ, ἡ γῆ πεπροσωποποιημένη ὡς θεὰ καὶ ὡς τοιαύτη μήτηρ τῶν Τιτάνων καὶ τῶν Σειρήνων ὡς καὶ τοῦ Τυφωέως. Αὕτη δὲν γηράσκει καὶ ὡς τοιαύτη ταυτίζεται πρὸς τὴν γῆν.

ΧΙΑΚΗΣ, ποταμὸς τοῦ Μεξικοῦ. Πηγάζων ἐκ τῶν ὁρίων τῶν διαμερισμάτων τοῦ Σιχουαχούα καὶ τοῦ Σονόρα, χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Καλιφρονίας μετὰ ροῦν 620 χιλιαμ. Οὗτος καλεῖται προσέτι καὶ Γιάκης.

ΧΙΒΑ, πόλις ὀχυρὰ τοῦ Τουρκεστάν, πρωτεύουσα ὁμωνύμου χανάτου ἐπὶ τῆς διώρυγος Τζιχούμ. ΒΑ τοῦ Ἀστεραβὰδ καὶ ἡ σπουδαιοτέρα ἀγορὰ δούλων ἐν Τουρκεστάν. Κάτοικοι, 12 χιλ. Γενικῶς αἱ ὁδοὶ τῆς πό-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

λεώς εἰσι στεναὶ καὶ σκολιαί, τὰ τείχη κατηρειπωμένα καὶ τὸ μέγα ἀνάκτορον τοῦ χάνου ἐστὶν ὄγκος ἀφιλοκαλίας.—Τὸ χανάτον τῆς Χίβας, ἔχον ἔκτασιν 483 χιλ. τετρ. χιλιαμ. καὶ περιοριζόμενον πρὸς Β ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἰὲμ καὶ Ἰργήλ, πρὸς Ν ὑπὸ ἀκανονίστου γραμμῆς σχηματιζομένης ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἄτρουκ ἢ Πουντζέβ, πρὸς Δ ὑπὸ τῆς Κασπίας καὶ πρὸς Ν ὑπὸ ἀμμώδους ἐρήμου, ἀπὸ τοῦ 1872 ἀποτελεῖ μέρος τῶν ἐν Ἀσίᾳ ρωσικῶν κτήσεων.

ΧΙΓΚΑΜ (Hingham), κωμόπολις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (Μασσαχουσέτη) ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου τῇ πολιτείᾳ ποταμοῦ. Κάτοικοι 3,700. Ζωηρὰ βιομηχανία.

ΧΙΓΚΕΡΑ-ΖΟΥΝΤΟ-Α-ΑΡΑΤΣΕΝΑ (Higuera-Junto-A-Aracena), χωρίον τῆς Ἱσπανίας (Ἐστραμαδούρη), ἀπέχ. 50 χιλ. ΒΑ τῆς Χουέλβας ἐν τῇ Σιέρρα-Μορένα. Κάτοικοι 2,000.

ΧΙΓΚΕΡΑ-ΛΑ-ΡΕΑΛ (Higuera-La-Réal), κωμόπολις τῆς Ἱσπανίας (Ἐστραμαδούρη), ἀπεχ. 55 χιλιαμ. ΝΑ τοῦ Βαδιαγιόζ. Κάτ. 4,800. Ἀλευρόμυλοι.

ΧΙΔΑΛΓΟΝ. Ἴδε ΙΔΑΛΓΟ.

ΧΙΔΕΡΑΒΑΔΗ (Hiderabad). Ἴδε ΧΑΪΔΕΡΑΒΑΔΗ.

ΧΙΔΕΡ-ΑΛΗΣ. Ἴδε ΧΑΪΔΕΡ-ΑΛΗΣ.

ΧΙΔΖΕΛΑΪ, πόλις τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδικῆς (Βεγγάλη), ἐν νήσῳ τοῦ Χουγκλῆ ἀπέχ. 100 χιλιαμ. ΝΔ τῆς Καλκούττας. Ἐκμετάλλευσις ἅλατος.

ΧΙΕΛΜΑΡ. Ἴδε ΙΕΛΜΕΡ.

ΧΙΕΜ (Chiem, γερμανιστὶ Himsee), λίμνη ἐν τῇ ἄνω Βαυαρίᾳ μεταξὺ τοῦ Ροζενάϊμ καὶ τοῦ Τραουνστάϊμ. Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶναι 20 χιλ. τὸ δὲ πλάτος 10—15 καὶ τὸ βάθος 160 μέτρων. Ἐν ἑαυτῇ περιλαμβάνει τρία νησύδρια, τὸ Χέρεμβερτ, τὸ Φράουμβερτ καὶ τὸ Κραουτίνζελ, διάσημα ἐπὶ τῇ γραφικῇ αὐτῶν καλλονῇ. Ἐν τῷ πρώτῳ ὑπῆρχε μέχρι τοῦ 1806 μονὴ τῶν Βενεδικτίνων. Ἡ λίμνη συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Ἴννου διὰ τοῦ Ἄλτς.

ΧΙΗΑ (Ζῇ ὁ Θεός). Βαιθηλίτης, ὅστις ἀνῳκοδόμησε τὴν Ἱεριχώ, περιφρονήσας τὴν πρὸ 500 ἐτῶν ἀπαγγελθεῖσαν κατ' αὐτῆς ἀράν. Ἐν τούτοις ἡ ἀρὰ αὕτη καὶ μετὰ τοσαῦτα ἔτη ἐπῆλθε καὶ κατ' αὐτοῦ, διότι ἀπέθανε τὸ τέκνον αὐτοῦ καὶ ἐτεκμηριώθη ἡ ἀλήθεια ὅτι ὁ Θεὸς οὐ μόνον ζῇ, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε λησμονεῖ τὰ ὑπεσχημένα, εἴτε ἂν εἰς ἀγαθὸν ταῦτα ἀποβλέπωσιν, εἴτε ἂν ἀφορῶσιν εἰς τιμωρίαν παραβάσεως τῶν τεθεσπισμένων.

ΧΙΚΑΓΟΝ. Ἴδε ΣΙΚΑΓΟΝ.

ΧΙΛΑΝΔΑΡΙΟΥ (Μονή—). Αὕτη, τιμωμένη ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, κεῖται $^1/_2$ ὥραν μακρὰν τῆς βορειοανατολικῆς παραλίας τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς (Ἁγίου Ὄρους), εἰς τὸ βάθος δασώδους κοιλάδος, σκεπομένη ὑπὸ τῶν δυτικῶς ταύτης ὑπερκειμένων συδένδρων βουνῶν. Εἰς ταύτην, κτισθεῖσαν τῷ 1197, προσῆλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Στεφάνου Νεμανία, ὀνόματι Σάββας, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ πατήρ του, μετονομασθεὶς Συμεών. Πλείστας δωρεὰς προσήνεγκον εἰς αὐτὴν οἱ ἀνωτέρω καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς ἡγεμόνες τῆς Σερβίας Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος καὶ ἄλλοι. Τὸ καθολικὸν αὐτῆς, ἐκτισμένον διὰ λίθων καὶ ὀπτοπλίνθων, εἶναι ἐζωγραφημένον διὰ πολλῶν ἀρχαίων εἰκόνων, ἀναφερομένων εἰς τὸν Πανσέληνον, ἡ δὲ βιβλιοθήκη περιλαμβάνει 105 χειρόγραφα. Εἶναι ἰδιόρρυθμον, οἰκούμενον ὑπὸ 60 μοναχῶν Σέρβων.

ΧΙΛΒΑΡΣΟΥΜ (Hilvarsum), κωμόπολις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας ἐν τῇ βορείῳ Ὁλλανδίᾳ, ἀπέχ. 7 χιλιάμ. πρὸς Ν τοῦ Νάρδεν. Κάτ. 7,900. Τάπητες, ὑφάσματα ραβδωτά.

ΧΙΛΔ καὶ ὀρθότερον ΤΣΑΪΛΔ (Ἰωσίας Child), ἄγγλος οἰκονομολόγος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β' ἐγένετο διευθυντὴς τῆς ἰνδικῆς Ἑταιρείας. Ἔγραψε: «Παρατηρήσεις περὶ χρήσεως νομισμάτων» κλπ. (Λονδῖνον, 1668).

ΧΙΛΔ καὶ ὀρθότερον ΤΣΑΪΛΔ (Λυδία Μαρία Child), ἀμερικανὶς λογία, γεννηθεῖσα ἐν Μασσαχουσσέτῃ τῷ 1802 καὶ ἐκδοῦσα ἐπιστολὰς εἰς δύο τόμους καὶ ἄλλα ἔργα, ὧν σπουδαιότατον «Ἡ πρόοδος τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν αἰώνων» (τόμ. 3), ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἰνδικῆς θεογονίας καὶ καταλῆγον εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΧΙΛΔΒΟΥΡΓΚΧΑΟΥΖΕΝ (Saxe—Hildburghausen), δουκάτον. Ἴδε ΙΔΒΟΥΡΓΧΑΟΥΣΕΝ.

ΧΙΛΔΒΟΥΡΓΚΧΑΟΥΖΕΝ (Hildburghausen), καὶ λατιν. Hilperthusia). Ἴδε ΙΔΒΟΥΡΓΧΑΟΥΣΕΝ.

Ἀνοικτὸς Βιβλιοθήκης

ΧΙΛΔΕΒΕΡΤΟΣ (Hildebert de Tour). Ἴδε ΙΛΔΕΒΕΡΤΟΣ.

ΧΙΛΔΕΒΕΡΤΟΣ ὁ Α′ (Childebert), γεννηθεὶς περὶ τὸ 495. Τρίτος υἱὸς τοῦ Κλόβιος καὶ δεύτερος ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Κλοτίλδης. Ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Παρισίων κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τῷ 511 καὶ ἔσχε τοὺς Παρισίους, τὴν Maux, Senlis, Beauvais, Νάντην, πόλεις τινὰς τῆς Ἀκουϊτανίας κλπ. Συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Κλοθαρίου, ἐπεδίωξε τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Κλοδομὶρ πρὸς ἀπόσπασιν τοῦ βασιλείου τῆς Ὀρλεάνης. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τούτου οἱ δύο δολοφόνοι κατέκτησαν τὴν Βουργουνδίαν *(Bourgogne sur Condemar)* τῷ 534 καὶ διῆλθον τὰ Πυρρηναῖα, ἵνα ἐκδικηθῶσι τὸν βασιλέα τῶν Βισιγότθων Ἀλάριχον, κακοποιήσαντα τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ ἀδελφὴν αὐτῶν Κλοτίλδην, κατέλαβον τὴν Παμπελούνην, ἀλλ' ἀπέτυχον πρὸ τῆς Σαραγώσσης καὶ ἀπήνεγκον ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης μόνον τὸ περιτραχήλιον τοῦ Ἁγ. Βικεντίου, ὅπερ καὶ ἐτέθη ἐν ναῷ, κτισθέντι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, τῷ τοῦ Ἁγ. Γερμανοῦ *(St Germoin-des-Prés)*. Ὁ Χιλδεβέρτος, ἔχων λόγους παραπόνων ἐναντίον τοῦ Κλοθαρίου, παρώτρυνεν εἰς στάσιν τὸν Χράμνην, υἱὸν αὐτοῦ καὶ μετά τινας δηώσεις ἀπέθανε πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἀγῶνος τῷ 558. Ἐπειδὴ δὲ ἄφηκε μόνον θυγατέρας, αἱ κτήσεις αὐτοῦ περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Κλοθαρίου.

ΧΙΛΔΕΒΕΡΤΟΣ ὁ Β′ (Childebert), γεννηθεὶς περὶ τὸ 570 καὶ ἀποθανὼν τῷ 596. Βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας, ἤτοι τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους τῶν Φράγκων, ἦν υἱὸς τοῦ Σιγεβέρτου καὶ τῆς Βρουνεώ, σωθεὶς ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Φρεδεγόνδου κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (575) καὶ ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς ἐν Μέτς. Οἱ μεγιστᾶνες ἐπὶ μακρὸν ἐτήρησαν αὐτὸν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν αὐτῶν, κατὰ δὲ τὴν ἐνηλικιότητα αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν εἰ μὴ μετὰ τὴν ἐξόντωσιν ἐνίων ἐξ αὐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θείου αὐτοῦ Γουτρὰν (593), ὅστις ὑπέτχετο αὐτῷ τὴν κληροδότησιν τῶν κτήσεων αὐτοῦ δυνάμει τῆς συμβάσεως τοῦ Ἀνδελὼ (587) καὶ ὅστις ἀνέστειλε τὰ κατὰ τῆς Νευστρίας σχέδια τοῦ Χιλδεβέρτου διὰ τῆς ὑποσχέσεως ταύτης, ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ὅλως ἐλεύθερον πρὸς ἐνέργειαν, ἀλλὰ δὶς ἡττηθείς, ἀπέθανε πάραυτα τῷ 596, δηλητηριασθείς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ Φρεδεγόνδου. Οὗτος ἐπεχείρησε πρὸς τούτοις καὶ πόλεμον ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τῶν Λομβαρδῶν, ἔσχε δὲ δύο υἱούς, Θιερρὺ τὸν Α′, ὅστις ἔλαβε τὴν Βουργουνδίαν, καὶ Θεοδεβέρτον τὸν Β′, λαβόντα τὴν Αὐστρασίαν.

ΧΙΛΔΕΒΕΡΤΟΣ ὁ Γ′ (Childerbert), υἱὸς Θιερρὺ τοῦ Γ′, ἀντικαταστήσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κλόβιν τὸν Γ′ τῷ 695 ὡς ἄρχων τῶν τριῶν βασιλείων Αὐστρασίας, Νευστρίας καὶ Βουργονδίας. Ἀπέθανε τῷ 711 ἐν ἡλικίᾳ 28 ἐτῶν, διάδοχος δὲ αὐτοῦ ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δαγοβέρτος ὁ Γ′.

ΧΙΛΔΕΒΡΑΝΔΟΣ (Hildebrand), βασιλεὺς τῶν Λομβαρδῶν. Ἴδε ΙΛΔΕΒΡΑΝΔΟΣ.

ΧΙΛΔΕΒΡΑΝΔΟΣ (Hildebrand), πάπας. Ἴδε ΙΛΔΕΒΡΑΝΔΟΣ.

ΧΙΛΔΕΒΡΑΝΔΟΣ (Hildebrand), κατὰ τὸν Φρεδεγκαὶρ υἱὸς Πεπίνου τοῦ Ἐριστὰλ καὶ τῆς Ἀλπαΐδης καὶ ἀδελφὸς Καρόλου τοῦ Σφύρα. Τινὲς ἠρνήθησαν τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, ἄλλοι δὲ θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς κλάδον τῶν Καπέτων καὶ ἀποδίδουσιν αὐτῷ πολλὰ κατορθώματα κατὰ τῶν Σαρρακηνῶν. Οὗτος ἦν ὁ Χιλδεβράνδος, ὃν ὁ Καρὲλ τοῦ Σαὶντ-Γκαὶρδ ἔλαβεν ὡς ἥρωα τοῦ ἐπικοῦ αὐτοῦ ποιήματος «Οἱ Σαρρακηνοὶ ἐκδιωχθέντες τῆς Γαλλίας».

ΧΙΛΔΕΓΑΡΔΗ (Hildegarde), θυγάτηρ τοῦ Χιλδεβράνδου. Ἴδε ΙΛΔΕΓΑΡΔΗ.

ΧΙΛΔΕΓΑΡΔΗ (Hildegarde - Sainte), ἡγουμένη. Ἴδε ΙΛΔΕΓΑΡΔΗ.

ΧΙΛΔΕΓΟΝΔΗ (Hildegonde), μοναχή. Ἴδε ΙΛΔΕΓΟΝΔΗ.

ΧΙΛΔΕΝ (Hilden), κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Τουρίνου, ἀπέχ. 13 χιλιάμ. Ν τῆς Δυσελδόρφης. Κάτ. 6.800. Ἐριουχα, βαμβακερὰ εἴδη. Πατρὶς τοῦ ἰατροῦ Φαβρικίου Χίλδεν.

ΧΙΛΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Α′ (Childeric), βασιλεὺς τῶν Φράγκων (556—481), υἱὸς τοῦ Μεροβαίου. Διωχθεὶς ὑπὸ τῶν πολεμιστῶν αὐτοῦ ἕνεκα τῆς ἀκολάστου αὐτοῦ διαγωγῆς, ἀπεσύρθη εἰς Θουρίγκην. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ οἱ Φράγκοι ὑπετάσσοντο εἰς τὸν Ἠγίδιον, ἀρχηγὸν τῆς ρωμαϊκῆς πολιτοφυλακῆς ἐν Γαλατίᾳ. Εἷς ὅμως τῶν ἀκολούθων αὐτοῦ, πιστὸς εἰς τὸν Χιλδερῖκον, Βιομάδης τοὔνομα, παρώτρυνε τὸν ρωμαῖον ἀρχηγὸν εἰς τὸ νὰ καταπιέζῃ τοὺς νέους

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

αὐτοῦ στρατιώτας καὶ ὅτε ἡ δυσαρέσκεια ἐκορυφώθη, προσεκάλεσε τὸν Χιλδερῖκον διὰ συνθήματος ἐκ προτέρων συμπεφωνημένου εἰς προέλασιν. Ὁ Χιλδερῖκος ἐπιστρέψας ἐγένετο δεκτὸς εὐμενῶς. Ἀπαγαγὼν δὲ τὴν βασίλισσαν τῶν Θουριγκίων Βασίνην, ἔσχεν ἐξ αὐτῆς τὸν Κλόβιν καὶ τρεῖς θυγατέρας, ὧν ἡ μία ἐνυμφεύθη τὸν βασιλέα τῶν Ὀστρογότθων Θεοδώριχον. Τάφος ἀνευρεθεὶς ἐν Τουρναὶ τῷ 1654 καὶ περιέχων διάφορα ἀντικείμενα, εὑρισκόμενα ἐν τοῖς μουσείοις τῶν Παρισίων, ἐθεωρήθη ὡς ὁ τάφος τοῦ Χιλδερίκου.

ΧΙΛΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Β′ (Childeric), δεύτερος υἱὸς Κλόβιος τοῦ Β′ καὶ τῆς Βαθίλδης, βασιλεὺς τῆς Αὐστρασίας τῷ 660 ἐν ἡλικίᾳ 7 ἐτῶν, ὃς τῷ 670 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κλοθαρίου τοῦ Γ′ συνήνωσεν ὁλόκληρον τὸ κράτος τῶν Φράγκων. Εἷς ὅμως τῶν εὐγενῶν, ὁ Βοδιλιών, δαρεὶς κατὰ διαταγὴν Χιλδερίκου τοῦ Β′, ἐδολοφόνησεν αὐτὸν ἐν τῷ δάπει τοῦ Λιβρὶ παρὰ τῷ Σὲλ *(Chelles)* τῷ 673. Ἡ σύζυγος τοῦ ἡγεμόνος τούτου καὶ ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν αὐτοῦ Δαγοβέρτος ἀπώλοντο ἐπίσης. Ἕτερος υἱός, ἀφοῦ ἔζησεν ἐν μονῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Δανιήλ, ἔλαβεν ἐν τῷ θρόνῳ τὸ ὄνομα Χιλπερίκου τοῦ Β′.

ΧΙΛΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Γ′ (Childeric), υἱὸς Χιλπερίκου τοῦ Β′. Ἐξήχθη ὑπὸ Πεπίνου τοῦ Βραχέως ἐκ μονῆς καὶ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῷ 742. Μετὰ 10 ἔτη κατεβιβάσθη καὶ ἐκλείσθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγ. Βερτίνου ἐν Σαὶντ-Ὀμέρ, ὅπου ἀπέθανε τῷ 755. Δι' αὐτοῦ ἔληξεν ἡ δυναστεία τῶν Μεροβιγγίων. Ὁ μόνος αὐτοῦ υἱὸς Θιερρὺ ἔζησεν ἀφανῶς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φοντενέλ.

ΧΙΛΔΕΣΑΪΜ (Hildesheim Hennepolis), πόλις τῆς Πρωσίας. Ἴδε ΙΛΔΕΣΧΕΪΜ.

ΧΙΛΔΕΣΑΪΜ (Hildesheim), ἐπαρχία καὶ ἡγεμονία τῆς Πρωσίας. Ἴδε ΙΛΔΕΣΧΕΪΜ.

ΧΙΛΔΙΒΑΛΔΟΣ (Hildibald), βασιλεὺς τῶν Ὀστρογότθων τῆς Ἰταλίας. Ἴδε ΙΛΔΙΒΑΛΔΟΣ.

ΧΙΛΔΟΥΪΝΟΣ (Hilduin), χρονογράφος. Ἴδε ΙΛΔΟΥΪΝΟΣ.

ΧΙΛΗ (Chili), κράτος τῆς νοτίου Ἀμερικῆς ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, πρωτεύουσα Σαντιάγον, μεταξὺ τῆς 25° 44′ Ν πλάτ. καὶ 72° 77′ Δ μήκους. Περιορίζεται πρὸς Β ὑπὸ τῆς Βολιβίας, πρὸς Α ὑπὸ τῶν κρατῶν τῆς Λαπλάτας, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς Παταγονίας καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ἔχει μῆκος ἀπὸ Β πρὸς Ν 2,000 χιλιάμετρα καὶ ἐπιφ. 776,000 τετραγ. χιλιάμετρ. Κάτοικοι 2,715,400 (κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1890), ἐὰν δὲ συμπεριληφθῶσιν ἐν αὐτοῖς καὶ οἱ Ἰνδοί, ἀνερχόμενοι εἰς 50,000 περίπου, καὶ οἱ μὴ συμπεριληφθέντες κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφήν, ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῆς Χιλῆς θ' ἀνέλθῃ εἰς 3,173,000. Χώρα λίαν ὀρεινή, διασχιζομένη ὑπὸ τῶν Ἄνδεων· ὑψηλότεραι κορυφαὶ Ἀκογκάουα ὕψους 7,299 μέτρων, καὶ Τουπουγκάτον· πολλὰ ἐνεργὰ ἡφαίστεια, ποτάμια ἐν τῷ βορείῳ μέρει σπάνια, ἐν δὲ τῷ λοιπῷ μέρει τῆς χώρας πολυάριθμα μὲν ἀλλ' ὀλίγον σπουδαῖα, ὡς τὸ Βιόβιον, Βαλπαρέζον, Σαλάδον κλπ. Κλίμα ὑγιεινὸν καὶ ἐν γένει γλυκύ. Οἱ σεισμοί, συχνοὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, πολλάκις κατέστρεψαν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ λήγοντος αἰῶνος· ὁ τοῦ 1822 μάλιστα ἀνύψωσε τὴν ἀκτὴν ἀνωτέρω τῆς ἀρχαίας αὐτῆς ἐπιφανείας. Πλουσιώτατα μεταλλωρυχεῖα χαλκοῦ, ἀργύρου, χρυσοῦ, σιδήρου, μολύβδου, ὑδραργύρου, ψευδαργύρου, ἀντιμονίου, κασσιτέρου, ἅλατος, γαιανθράκων κλπ. Τῷ 1869 μόνον ἡ τῶν μετάλλων ἐξαγωγὴ ἀνῆλθεν εἰς 18 ἑκατομ. πέζων περίπου (90.000,000 φράγ.). Ἔδαφος γονιμώτατον ἐν τοῖς νοτίοις, γεωργία ὀλίγον προηγμένη, ἀλλ' ἀναπτυσσομένη, ἄφθονος κόπρος πτηνῶν τῶν μερῶν ἐκείνων, χρησιμοποιουμένη εἰς λίπανσιν τοῦ ἐδάφους. Ἄφθονος συγκομιδὴ σίτου, κριθῆς, καρπῶν τῆς Εὐρώπης, οἴνων καὶ ἐλαιῶν. Σπουδαία κτηνοτροφία μεγάλων κτηνῶν, ὡς καὶ ἵππων, ἡμιόνων, αἰγῶν, πεφημισμένων προβάτων κλπ. Ὁ πληθυσμὸς σύγκειται ἐξ ἀποίκων Ἱσπανῶν, αὐτοχθόνων Ἰνδῶν (Ἀραφκανῶν, Χουιλλίχων κλπ.) ὡς καὶ ἐκ μιξογενῶν τῶν δύο φυλῶν. Ἡ κυβέρνησις ἐπιδιώκει τὴν προσέλκυσιν εὐρωπαίων ἀποίκων καὶ ἰδίᾳ Γερμανῶν. Εὑρηνται δ' ἐν τῇ Χιλῇ καὶ πολλοὶ Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι. Ζωηρότατον ἐμπόριον μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Μεγάλη ἐξαγωγὴ σιτηρῶν διὰ τὴν Καλιφρονίαν. Τὸ ποσὸν τοῦ ἐμπορίου τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Χιλῆς, τῆς τε εἰσαγωγῆς δηλονότι καὶ ἐξαγωγῆς, ἀνῆλθε τῷ 1869 εἰς 340 ἑκατομ. φράγκων. Τῷ 1888 ἡ Χιλὴ ἐξήγαγεν ἐμπορεύματα

ἀξίας 73,089,335 πεζετῶν καὶ εἰσήγαγεν 60,717,698, τὸ δὲ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον αὐτῆς φέρεται ἐν τῇ τοῦ 1889 ἐμπορικῇ στατιστικῇ ὡς ἑξῆς: Εἰσαγωγὴ 65,090,013, ἐξαγωγὴ 65,963,100. Ἡ Χιλὴ εἶναι κράτος ἀκμάζον, τὰ δὲ δημόσια ἔσοδα αὐτῆς τῷ 1869 ἦσαν 52 ἑκατομμυρίων φράγκων. Ἡ οἰκονομικὴ τῆς χώρας κατάστασις εἶχε τῷ μὲν 1888 κατὰ τὸν σχετικὸν προϋπολογισμὸν ὧδε: Ἔσοδα 71,135,501, ἔξοδα 46,135,105, τῷ δὲ 1889 ἔσοδα 90,645,735, ἔξοδα 59,387,209 πέζων (τὸ ἀργυροῦν πέζον τῆς Χιλῆς, οὗτινος ἡ ἀξία ἦν πέντε φράγκων, ἐξηφανίσθη ἐκ τοῦ ἐμπορίου, τὸ δὲ χάρτινον πέζον ἐτιμᾶτο κατὰ ἰούνιον τοῦ 1886 περὶ τὰ 2, 50 φρ.). Σιδηροδρομικὰς γραμμὰς ἔχει ἀπὸ Σαντιάγου εἰς Βαλπαρέζον, Ἅγιον Φερνάνδον καὶ Ἀκογκάουαν, ἐκ Καλδέρας εἰς Κοπίαπον, ἐκ Ταλκαχουάνου εἰς τὴν Σύλληψιν, ἐκ Τογκόης εἰς Ταμάιαν καὶ ἄλλας, ἀτμοπλοϊκὴν δὲ συγκοινωνίαν μεταξὺ Λιβερπούλης καὶ Καλδέρας μετὰ προσεγγίσεων εἰς Βαλπαρέζον, εἰς τὴν Χιλιακὴν ἀποικίαν τοῦ Μαγελλὰν καὶ εἰς Ρίον-Ἰανέιρον. Ζωηρὰ ἀκτοπλοΐα. — Ἡ Χιλὴ ἔχει δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς πρόεδρον, ἐκλεγόμενον κατὰ πενταετίαν καὶ δυνάμενον ἐκ νέου νὰ ἐκλεγῇ, βοηθούμενον δὲ ὑπὸ συμβουλίου ἐκ τεσσάρων ὑπουργῶν. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐξασκεῖται ὑπὸ τοῦ συνεδρίου, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ γερουσίας ἐξ 20 μελῶν, ἐκλεγομένων εἰς ἐννέα ἔτη, καὶ βουλῆς ἐκ 56 βουλευτῶν, ἐκλεγομένων εἰς τριετίαν. Ὁ στρατὸς περιλαμβάνει (1890) 6,671 ἄνδρας μετὰ 9 στρατηγῶν, 26 συνταγματαρχῶν, 97 ἀντισυνταγματαρχῶν, 148 ταγματαρχῶν, 298 λοχαγῶν καὶ 362 ὑπολοχαγῶν, ἤτοι ἐν ὅλῳ 940 ἀξιωματικῶν. Ἡ ἐθνοφρουρὰ περιλαμβάνει ἐν ὅλῳ 51,090 ἄνδρας, ἤτοι 42,120 τοῦ πεζικοῦ καὶ 8,970 τοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ στόλος ἀποτελεῖται ἐκ 14 σκαφῶν μετὰ 82 τηλεβόλων, δυνάμεως 3,812 ἵππων καὶ πληρώματος ἐκ 1,278 ἀνδρῶν, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ 2 σκάφη, χρησιμοποιούμενα ὡς ναυτικαὶ σχολαί, 10 τορπιλλοφόρα καὶ τινα ἄλλα συμπληρωματικὰ σκάφη. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἶναι ὁ καθολικισμός, πάντα ὅμως τὰ θρησκεύματα εἰσὶν ἀνεκτά. Ὑπάρχουσιν ἐν Χιλῇ εἰς ἀρχιεπίσκοπος καὶ τρεῖς ἐπίσκοποι. Ἐν Σαντιάγῳ ὑπάρχει πανεπιστήμιον. Ἡ Χιλὴ διαιρεῖται εἰς 16 ἐπαρχίας.

Ἱ σ τ ο ρ ί α. Πρὸ τῆς εἰς Ἀμερικὴν ἀφίξεως τῶν Εὐρωπαίων οἱ Ἴγκα τῆς Περουΐας μάτην ἐπειράθησαν νὰ καταλάβωσι τὴν Χιλήν. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης ἦσαν τότε γεωργοί. Τῷ 1535 ὁ Ἀλμάγρος εἰσέδυσεν ἐκ Περουΐας εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Κοκίμβου. Ὁ Πέτρος τῆς Βαλδιβίας ἵδρυσε τὸ Σαντιάγον τῷ 1541 καὶ τὴν Σύλληψιν τῷ 1550. Οἱ Ἱσπανοὶ προὐχώρησαν μέχρι τοῦ Βιοβίου, ἀλλ' ἡ ἀντίστασις τῶν Ἀραυκανῶν πορεκώλυσεν αὐτοὺς τῆς περαιτέρω προελάσεως. Ἐπὶ τῆς κυριαρχίας αὐτῶν ἡ χώρα διῃρέθη εἰς 13 περιφερείας, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν νήσων, πλὴν μελήθη ὅμως ὑπὸ τῆς αὐλῆς τῆς Μαδρίτης. Τῷ 1778 ὑπῆρχον μόνον 80,000 λευκῶν κατοίκων καὶ 240,000 χαλκοχρόων ἢ μελαψῶν. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς Περουΐας. Τῷ 1810 οἱ κάτοικοι τῆς Χιλῆς ἀπέσεισαν τὸν ζυγόν, κατήρτισαν συνέλευσιν ἐν Σαντιάγῳ καὶ ἐξελέξαντο πρόεδρον τὸν μαρκήσιον Λαπλάταν. Τρεῖς ἀδελφοί, ὁ Ζωζέ-Μιγκέλ, Ζοάν-Ζωζὲ καὶ Λουδοβίκος-Καρέρας ἐπειράθησαν νὰ ἐξασκήσωσι τυραννίαν τῷ 1812, ἀλλὰ πάραυτα ἀνετράπησαν. Ἐν μέσῳ τῶν ταραχῶν τούτων ὁ Χίγκινς δὲν ἠθυνήθη ν' ἀντιστῇ κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀβασκάλ, ἀντιβασιλέως τῆς Περουΐας. Ὁ στρατηγὸς Σαὶν-Μαρτέν, τυχὼν τῆς ὑποστηρίξεως τῆς κυβερνήσεως τοῦ Βουένος-Ἄϋρες, ἐνίκησε τοὺς Ἱσπανοὺς ἐν Σακαβούχῳ (1717) καὶ ἐν Μαΐπῳ τῷ 1818. Ἡ Βαλδιβία ἀπηλευθερώθη τῷ 1820, αἱ δὲ νῆσοι Χιλοὲ τῷ 1826· ἡ νέα ὅμως ἐλευθερία νέους προὐκάλεσεν ἐσωτερικοὺς διαπληκτισμούς. Ὁ στρατηγὸς Ράμων-Φρέρας, ὁ στρατηγὸς Πίντος καὶ ὁ πρόεδρος Πριέτος ἐξήσκησαν διαδοχικῶς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Τέλος πόλεμος ἐναντίον τοῦ Σαντακρούζ, προέδρου τῆς Βολιβίας (1837—39) συνήνωσε πάσας τὰς μερίδας καὶ ἀνέπτυξε τὸ ἐθνικὸν συναίσθημα. Ἐπὶ τῆς προεδρείας τοῦ στρατηγοῦ Βουλνές (1841—51) ἡ Ἱσπανία ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Χιλῆς (13|25 ἀπριλίου, 1844). Ἐμπορικαὶ συμβάσεις συνωμολογήθησαν τῷ 1847 μετὰ τὸν Βελγίου καὶ τῆς Γαλλίας, τῷ δὲ 1848 μετὰ τῆς Περουΐας.

Προσθετέον ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνε-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΥΛΟΣΚΑ

στῶτος ἔτους (1891) ἐνέργειαί τινες τοῦ προέδρου τῆς Χιλῆς Βαλμασέδα, θελήσαντος ἰδιοτρόπως νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς τοῦ κράτους ζητήμασι, προεκάλεσαν στάσιν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ ταύτῃ, τοῦ ναυτικοῦ ἰδίᾳ αὐτῆς κηρυχθέντος πάραυτα ἐναντίον τοῦ προέδρου. Ἀμέσως προεκηρύχθη ὁ στρατιωτικὸς νόμος, δραστήρια ἐλήφθησαν μέτρα πρὸς καταστολὴν τῆς στάσεως, ὁ δὲ πρόεδρος τῆς Βουλῆς εἶχε καταρτίσει προσωρινὴν κυβέρνησιν ἐν Σαντιάγῳ. Πᾶσα ἐργασία εἶχεν ἀνασταλῆ, οἱ δὲ ἐπαναστάται προέβησαν εἰς ἀποκλεισμὸν τῶν ἀκτῶν. Μετὰ μικρὸν οἱ ἐπαναστάται κατέλαβον τὰς ἐπαρχίας Πισάγουαν, Κοκίμβον καὶ Λασιρέναν, τῇ δὲ 10)22 ἰανουαρ. μάχης συγκροτηθείσης ἐν Πισαγούᾳ, οἱ ἐπαναστάται ἡττήθησαν. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ εἶχε συνταχθῇ τοῖς ἐπαναστάταις, οἵτινες ἐκανονιοβόλησαν καὶ τὴν πόλιν Κορονέλ. Μετὰ μικρόν, περὶ τὰ τέλη δηλ. τοῦ ἰανουαρίου, τὰ πιστὰ εἰς τὴν κυβέρνησιν στρατεύματα ἀνεκτήσαντο τὴν Πισάγουαν. Παρὰ τὰ ληφθέντα ὅμως μέτρα ἡ στάσις ἐξηπλοῦτο, ἡ δὲ Βαλδιβία, ἥτις ἀποτελεῖ ἕνα τῶν σπουδαιοτάτων λιμένων τῆς δημοκρατίας, καὶ ἡ Τάγκα, εἶχον περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν. Ταὐτοχρόνως ὁ τοῖς στασιασταῖς συνταχθεὶς στόλος ἐκανονιοβόλησεν ἐν Βαλδιβίᾳ τὰ ναυπηγεῖα, ὅπου κατέφυγον οἱ πιστοὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν στρατιῶται. Περὶ τὰ τέλη φεβρουαρίου ἡ πόλις Ταραπάκα περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν. Τῇ 2)14, 3)15 καὶ 6)18 φεβρουαρίου συνεκροτήθησαν μάχαι τοῦ κυβερνητικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ρουβλὲζ πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας, αἱ δ' ἐκατέρωθεν ἀπώλειαι ὑπῆρξαν σπουδαῖαι. Περὶ τὰς ἀρχὰς μαρτίου ὁ στρατὸς τῶν ἐπαναστατῶν ἐνίκησε τὸν κυβερνητικὸν παρὰ τὸ Πόζο-Ἀλμόντε οὐ μακρὰν τῆς Ἰκίκης. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ μέσα μαρτίου ὁ κυβερνητικὸς στρατὸς δεινὴν ὑπέστη ἧτταν παρὰ τὸ Πόζο-Ἀλμόντε ἐκ μέρους τῶν ἐπαναστατῶν, πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ καὶ τοῦ συνταγματάρχου τοῦ στρατοῦ τούτου Ρόβς.

Ἡ στάσις αὕτη, ἥτις ἐξακολουθεῖ εἰσέτι, φαίνεται λαμβάνουσα ἀπειλητικὰς διαστάσεις διὰ τὸν πρόεδρον Βαλμασέδαν. Οὐ μόνον δὲ ὁλόκληρος ἡ βόρειος ἐπαρχία Ταραπάκα εὑρηται ἐν χερσὶ τῶν ἐπαναστατῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ πλεῖστον τῆς νοτίου Χιλῆς. Ὁλόκληρος ὁ στρατὸς ἐξαιρέσει τοῦ τοῦ Σαντιάγου συνετάχθη ἤδη μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Αἱ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις διατίθενται πως εἰς ἀναγνώρισιν τῆς μερίδος τοῦ Συνεδρίου ὡς ἐμπολέμου δυνάμεως, τοῦθ' ὅπερ θὰ καθίστα περιττὴν τὴν ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν λιμένων ἀποστολὴν πολεμικῶν καὶ θὰ ἐπεταχύνε τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, τοσοῦτον ἐπείγουσαν διὰ τὰς χώρας ἐκείνας, αἵτινες διεξάγουσιν ἐμπόριον μετὰ τῆς Χιλῆς. Ἡ κυβέρνησις ἐκδιώκει τανῦν ἐξακολουθητικῶς πρόσωπα, ἅτινα φαίνονται διατελοῦντα ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Πολλοὶ γερμανοὶ καὶ ἄγγλοι ἔμποροι ἔλαβον διαταγὴν ν' ἀπέλθωσι διὰ παντὸς ἐκ τῆς χώρας ἐντὸς 36 ὡρῶν· ἰδίᾳ μεγάλην ἐνεποίησεν αἴσθησιν ἡ διαταγὴ τῆς κυβερνήσεως, δι' ἧς ἐκδιώκεται ὁ ἐν Βαλπαραΐζῳ αὐστριακὸς πρόξενος. Αἱ φυλακαὶ εἰσι πλήρεις ταραξιῶν. Κατασχέσεις τῆς περιουσίας πολλῶν προσώπων ἀθρόαι εὕρηνται ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει. Τὸ ἐθνικὸν συνέδριον τῆς Χιλῆς ἐξητήσατο παρὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν παράδοσιν τῶν ἐν Τουλῶνι ναυπηγουμένων πολεμικῶν πλοίων τῆς Χιλῆς, διότι ὁ πρόεδρος Βαλμασέδας ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ ταῦτα εἰς καταπολέμησιν τῶν δυνάμεων τοῦ Συνεδρίου. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην. Τοιαύτη ἡ κατάστασις τῆς Χιλῆς κατὰ μάρτιον τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους (1891). (Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα).

ΧΙΛΗ, παράλιον χωρίον ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῇ τοῦ Εὐξείνου, ἀπέχον πενταώρου περίπου ἐκ τοῦ ἄνω στομίου τοῦ Βοσπόρου καὶ οἰκούμενον ὑπὸ χριστιανῶν καὶ ὀθωμανῶν. Ἐν αὐτῷ φυλάσσεται τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Ἁγ. Εὐθυμίου, κατ' ἔτος δὲ τελουμένης τῇ ἑορτῇ τῆς Ἁγ. Τριάδος πανηγύρεως αὐτόθι πολλοὶ προσκυνηταὶ ἀπέρχονται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν παραλίων τοῦ Βοσπόρου δι' ἐπὶ τούτῳ ἐκμισθουμένου ἀτμοπλοίου καί, διανυκτερεύοντες ἐκεῖ, ἐπιστρέφουσι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης ἀτμοπλοίου τῇ ἐπιούσῃ. Ἐπὶ τῇ πανηγύρει ταύτῃ μεταβαίνει συνήθως ἐκεῖ καὶ ὁ ἅγιος Χαλκηδόνος, εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ ὁποίου τὸ χωρίον ὑπάγεται. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι κρημνώδες μᾶλλον καὶ στερεῖται λιμένος, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτοῦ ζῶσιν ἐκ τῆς ἁλιείας καὶ

ἐκ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου τῶν ξυλανθράκων. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις καί τινες ἀμπελῶνες. Αἱ γυναῖκες, ὑφαίνουσαι διάφορα βαμβακερὰ καὶ μάλλινα ὑφάσματα, ὡς σινδόνας, ζωστῆρας, χερόμακτρα κλπ., κατέρχονται εἰς τὰ χωρία τοῦ Βοσπόρου κυρίως καὶ τὰ λοιπὰ προάστεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πωλοῦσι τὰ προϊόντα ταῦτα τῆς ἐργασίας αὐτῶν κατὰ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν, ὅτε καί, ποιούμεναι διαφόρους ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγοράς, ἐπιστρέφουσι περὶ τὴν μεγάλην ἑβδομάδα εἰς τὴν ἑστίαν αὐτῶν, κομίζουσαι τοῖς οἰκείοις τὰ ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ πάσχα ἀναγκαιοῦντα. Ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι λίαν γραφικὴ ἐκτυλίσσεται εἰκὼν καὶ ἐκ τοῦ ποικιλοχρόου τῶν ἐνδυμασιῶν τῶν νεανίδων τῆς Χιλῆς, αἵτινες ἰδιαιτέρως καὶ τὴν κόμην πλέκουσαι εἰς λεπτοὺς καὶ πολλοὺς βοστρύχους κοσμοῦσι τήν τε κεφαλὴν καὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν διὰ περιδεραίων καὶ σειρᾶς ἐξ ἀρχαίων συνηθέστερον χρυσῶν νομισμάτων καὶ αἵτινες κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνωτέρω πανήγυριν ἐπὶ τῶν λόφων τὰς ποικιλοχρόους φέρουσαι στολὰς ἀναμένουσαι τὸ τοὺς προσκυνητὰς κομίζον ἀτμόπλοιον, ὀρχοῦνται μετὰ ταῦτα μετ' ἀφελείας καὶ χάριτος. τὸν ἐπιχώριον χορόν, κρατούμεναι ἐν σειρᾷ ἀπὸ τῶν χειρῶν διὰ ρινομάκτρων.

ΧΙΛΙΟΜΟΔΙΟΝ, χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Κλεωνῶν, ὁρισθεῖσα ὡς τοιαύτη ἀπὸ τοῦ 1873. Ἀπέχει τῆς Κορίνθου ΝΔ ὥρ. 3 καὶ κεῖται ἐπ' αὐτῆς τῆς ἁμαξιτοῦ ὁδοῦ ἀπὸ Κορίνθου εἰς Ἄργος ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος πρὸς τὸν ἀνατολικὸν μυχὸν τῆς πεδιάδος τῶν Κλεωνῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἐρείπια φαίνονται πρὸς Δ εἰς ἀπόστασιν 2 ὡρῶν. Παρ' αὐτῷ κατὰ τὸ 19ον χιλιάμ. κεῖται ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου Κορίνθου-Ἄργους. Ἡ κτίσις τοῦ χωρίου τούτου ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 1837· οἰκεῖται δὲ ὑπὸ 200 κατοίκων. Πρὸς Ν αὐτοῦ φαίνεται τὸ χωρίον Κλένια (κατ. 320) καὶ παρ' αὐτῷ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Τενέας, εἰς ἣν ἐδόξαζον οἱ Τενεᾶται ὅτι ὁ Πόλυβος ἀνέθρεψε τὸν Οἰδίποδα.

ΧΙΛΙΟΣ, Ἕλλην ποιητής, φίλος τοῦ Κικέρωνος, ὃς ἀναφέρει αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἀρχίου. Ὁ Χίλιος φαίνεται γράψας ἐν ἄλλοις καὶ ἐπιγράμματα.

ΧΙΛΚΩΦ (Ἀνδρέας), ρῶσος ἱστορικός, γεννηθεὶς περὶ τὰ 1660 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1718. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον καὶ ὑπηρετήσας παρὰ τῇ ρωσικῇ πρεσβείᾳ, ἐστάλη τῷ 1700 παρὰ τοῦ Μεγάλου Πέτρου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας Κάρολον τὸν ΙΒ'. Κηρυχθέντος δὲ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο τούτων παραδόξων μοναρχιῶν πολέμου, ἐκρατήθη ὅμηρος εἰς Στοχκόλμην, ἔνθα ἐτελεύτησε μετὰ 18 ἐτῶν αἰχμαλωσίαν. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς Ρωσίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ Μεγάλου Πέτρου».

ΧΙΛΚΩΦ (πρίγκηψ Ἀνδρέας Ἰακωβίεβιτς), ρῶσος διπλωμάτης τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου πληρεξούσιος ὑπουργὸς παρὰ Καρόλῳ τῷ ΙΒ', παρ' οὗ ἐτέθη ὑπὸ κράτησιν (1700), ἅμα ἀρξαμένου τοῦ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Σουηδίας πολέμου. Ἐν δὲ τῇ αἰχμαλωσίᾳ ταύτῃ ἔγραψε «Περίληψιν τῆς Ρωσικῆς Ἱστορίας», ἐκδοθεῖσαν μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐνΜόσχᾳ (1771).

ΧΙΛΛΑΧ, πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας. Ἴδε ΧΕΛΛΑΧΗ.

ΧΙΛΛΕΛ, ἰουδαῖος διδάκτωρ, γενν. ἐν Βαβυλῶνι τὸν Α' αἰῶνα π. Χ. Ὑπεστήριξε τὰς προφορικὰς παραδόσεις ἀπέναντι τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ Σαμμαῆ, ὃς ὑπεστήριζεν ὅτι ἡ πίστις ὠφείλετο εἰς τὴν Γραφήν. Κατὰ τὸν Ἅγιον Ἱερώνυμον ἀπ' αὐτοῦ ἔλαβον τὴν ἀρχὴν αὐτῶν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς.

ΧΙΛΛΕΛ, ὁ ἐπικαλούμενος Ἅγιος, πρόεδρος τοῦ σαγχεδρὶμ (συμβουλίου) τῆς Ἱερουσαλὴμ τῷ 30 π. Χ. καταρτίσας βίβλον, λίαν ἐκτιμωμένην παρὰ τῆς Ἰουδαίοις.

ΧΙΛΛΕΛ, ὁ λεγόμενος Πρίγκηψ, δισέγγονος Ἰούδα τοῦ ἁγίου, ὁ καταρτίσας περὶ τὸ 260 κύκλον 19 ἐτῶν, ὃς διὰ μέσου 7 παρεμβολῶν συνεταύτιζε τὴν πορείαν τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν τῆς σελήνης καὶ ὅστις διετέλει ἐν χρήσει μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλφόνσου τῆς Καστίλλης. Οὗτος εἰσήγαγεν ἐν χρήσει καὶ τὴν ἀπὸ τῆς δημιουργίας χρονολογίαν. Ὁ Ὠριγένης συχνάκις συνεβουλεύετο αὐτόν. Κατὰ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον ὁ Χιλλὲλ οὗτος ἐβαπτίσθη κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Τειρεσίᾳ.

ΧΙΛΛΕΡΟΙΔΗ (Hilleroed), πόλις τῆς Δανιμαρκίας, ἐν τῇ νήσῳ τῆς Σηλανδίας ἐπί τινος μικρᾶς λίμνης, ἀπέχ. 31 χιλιάμ. ΒΒΔ τῆς Κοπεναγῆς. Κάτ. 2,600. Διυλε-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

στήρια, βυρσοδεψεῖα. Κατασκευὴ νιτρικοῦ ὀξέος. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει τὸ μέγαρον Φρεδεριξβόργ.

ΧΙΛΛ (Ἰωάννης Hill). Ἐγεννήθη ἐν Κολομβίᾳ τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὸ 1891. Τελειώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, τῇ Κολομβίᾳ, ὡς εἴρηται, φέρων ἐν τοῖς στέρνοις βαθὺ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα καὶ μεγάλην ἔχων πρὸς τὰς θεολογικὰς σπουδὰς κλίσιν, δὲν ἐβράδυνε νὰ καταδείξῃ ὁπόσον καρποφόρον ἔμελλε νὰ ἦναι τὸ μετέπειτα στάδιον τοῦ βίου αὐτοῦ. Συζευχθεὶς ἀφίκετο εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θεολογίας. Τῷ 1830 ἐχειροτονήθη διάκονος ἐν Νορφέλκ τῆς Βιργινίας καὶ εἶτα πρεσβύτερος ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Παρὰ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Χάβαρτ ἀνηγορεύθη μετ' ὀλίγον διδάκτωρ τῆς θεολογίας. Τότε ἀκριβῶς ἐπερατοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξαστράψας φιλελληνισμὸς ἐνέπνευσε τῷ Χίλλ τὴν ἰδέαν ἵνα μεταβῇ εἰς Ἑλλάδα. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀληθῶν εὐεργετῶν, τῶν μετ' ἀκράτου φιλανθρωπίας ὁδηγησάντων τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἀρετῆς ἐν τῷ ἐλευθέρῳ βίῳ, ἀριθμεῖται δικαίως καὶ ὁ Χίλλ, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὴν πενομένην καὶ ἄστεγον Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Ἀμερικανοῦ φιλέλληνος Ρόβερστων τῷ 1830, ἐγένετο μετ' αὐτοῦ ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς παρ' Ἕλλησι παιδεύσεως, καθόσον ἀμφότεροι ἵδρυσαν δαπάνῃ φιλελλήνων Ἀμερικανῶν τὰ πρῶτα ἐν Ἀθήναις σχολεῖα τῶν δύο φύλων. Ἔκτοτε ὁ αἰδέσιμος Ι. Χίλλ καὶ μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὄθωνος καὶ τὴν περὶ παιδείας φροντίδα τῆς Κυβερνήσεως διετήρησε μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἱδρυθὲν παρθεναγωγεῖον ἀπὸ τοῦ 1831, ὅπερ μέχρι σήμερον μετὰ βίον καὶ ἄμεμπτον παρελθὸν ἡμίσεως αἰῶνος ἐξακολουθεῖ μετὰ ὑψίστης εὐλαβείας καὶ ἀποτελεσματικῆς ἐργασίας ἀκμάζον καὶ λειτουργοῦν. Αἱ κατὰ καιροὺς ἀρχαὶ ἐξόχως ἀνεγνώριζον καὶ ἐτίμων τὰς μακρὰς ὑπηρεσίας τοῦ ἀνδρός. Ὁ Χίλλ, γενόμενος ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς ἐν ἡμῖν γυναικείας παιδεύσεως, ὁμολογουμένως συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς τοῦτο, διότι ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ πρώτου ἱδρυθέντος παρθεναγωγείου ἐπήγασεν ἅπασα ἡ μετέπειτα γυναικεία μόρφωσις καὶ ἐθνικὴ ἐκπαίδευσις. Πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ γεραροῦ τούτου τῆς παιδείας συμβούλου καὶ εὐεργέτου πάντοτε θὰ φέρῃ σεμνὸν τῆς εὐγνωμοσύνης τὸ αἴσθημα σειρὰ γενεῶν, περὶ τὴν διάπλασιν τῶν ὁποίων ἐπὶ πεντηκονταετίαν ἠσχολήθη, οὐσιωδῶς θυσιάσας τὰ γλυκύτερα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη. Ὁ αἰδέσιμος καὶ φιλέλλην Ἀμερικανὸς Χίλλ Ἰωάννης ὑπερεννενηκοντούντης ἀπέλιπε τὸν βίον ἐν Ἀθήναις τῇ 19ῃ Ἰουνίου ᾳ1882.

ΧΙΛΛΙΓΚΟΥΟΡΘ ἢ ΤΣΙΛΛΙΓΚΓΟΥΟΡΘ (Οὐίλλιαμ Chillingworth), ἄγγλος θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ὀξωνίᾳ τῷ 1602 καὶ ἀποθ. τῷ 1644.

ΧΙΛΠΕΡΙΧΟΣ ὁ Α', βασιλεὺς τῶν Φράγκων, τέταρτος υἱὸς Κλωταίρου τοῦ Α', γεννηθεὶς τῷ 539 καὶ δολοφονηθεὶς τῷ 584.

ΧΙΛΠΕΡΙΧΟΣ ὁ Β', βασιλεὺς τῶν Φράγκων, υἱὸς Χιλδερίχου τοῦ Β'. Φονευθέντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔζησεν ἄγνωστος ἐν μοναστηρίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Δανιήλ, ὁπόθεν ἐξελθὼν τῷ 715 ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ Ραινφροᾶ, διαδεχθεὶς τὸν ἀποθανόντα Δαγοβέρτον τὸν Γ'. Καίτοι δὲν ἐστερεῖτο ἐνεργείας καὶ δραστηριότητος, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποσείσῃ τὸν ζυγὸν τοῦ Καρόλου Μαρτέλλου, τοῦ ἀφέντος μὲν αὐτῷ τὸν τίτλον βασιλέως, κρατήσαντος δὲ δι' ἑαυτὸν τὴν ἐξουσίαν. Ἀπέθανε τῷ 720 μ. Χ.

ΧΙΛ-ΡΙΒΕΡ (Hill-River), ποταμὸς τῆς βορείου Ἀμερικῆς (Νέα Βρετανία). Πηγάζει ἐκ τῆς λίμνης Νέη, ῥέει ἀπὸ Β πρὸς Α καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τοῦ Χούδσωνος μετὰ ροῦν 380 χιλιαμέτρων.

ΧΙΛΣΒΟΡΟΟΥ (Hillsborough), κωμόπολις τῆς Ἰρλανδίας. Ἴδε ΙΛΛΣΒΟΡΟΥΓ.

ΧΙΛΤΩΝ (Οὐάλτερ Hilton), ἄγγλος ἀσκητής, ζήσας περὶ τὸ 1440 ἐν τῇ μονῇ *Chartreuse de Bethléem*, ἱδρυθείσῃ ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Δ' ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως.

ΧΙΛΧΕΜΠΑΧ (Hilchenbach), κωμόπολις τῆς Οὐεστφαλίας, ἀπέχουσα 44 χιλιάμ. Ν τῆς Ἀρενσβέργης καὶ 13 τοῦ Ζίγκεν. Κάτ. 1,400. Πυριτιδοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα, βιομηχανία μαλλίνων ὑφασμάτων, πανικῶν, καπνεργοστάσια.

ΧΙΛΩΚ, ποταμὸς τῆς ἀσιατικῆς Ρωσίας ἐν Σιβηρίᾳ, ἐν τῷ κυβερνείῳ τῆς Ἰρκούτσκης, πηγάζων ἀπὸ τῶν Ἰαβλονίων ὀρέων Χρέβερτ καὶ συμβάλλων τῷ Σελέγγᾳ μετὰ ροῦν 650 χιλιαμέτρων.

ΧΙΛΩΝ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τὰ ἑξῆς ἀναφέρονται πρόσωπα:

1. Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος. (Ἴδε ΧΕΙΛΩΝ.

2. Χίλων, υἱὸς Δημαρμένου τινός.

3. Χίλων, γαμβρὸς τοῦ βασιλέως Ἀρχιδάμου.

4. Χίλων, ναύαρχος, βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν.

5. Χίλων, πατὴρ τοῦ κατωτέρω.

6. Χίλων, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου Χίλωνος ἢ Χείλωνος. Πατρεὺς ὀλυμπιονίκης καὶ διάσημος παλαιστής.

7. Χίλων, Ἠλεῖος, ὃς ἀνέτρεψε τὸν τύραννον Ἀριστότιμον.

8. Χίλων, δοῦλος γραμματιστὴς τοῦ Κάτωνος.

9. Χίλων, ὕπατος ἐπὶ Σευήρου.

ΧΙΛΩΝ ἢ ΚΙΛΩΝ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τὰ ἑξῆς ἀναφέρονται πρόσωπα:

1. Χίλων ἢ Κίλων (Π. Μάγιος), ὁ δολοφονήσας ἐν Πειραιεῖ τῷ 45 π. Χ. τὸν Μ. Κλαύδιον Μάρκελλον, ὅστις ἦν ὕπατος τῷ 51 π. Χ. καὶ αὐτοκτονήσας ἀμέσως μετὰ ταῦτα. Ὁ Χίλων ἦν φίλος καὶ πελάτης τοῦ Μαρκέλλου, φήμη δέ τις διεδίδετο τότε ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Καίσαρος, ὅτι ὁ δικτάτωρ εἶχε προτρέψει αὐτὸν εἰς διάπραξιν τῆς δολοφονίας. Ὁ Βροῦτος ἔγραψε τῷ Κικέρωνι νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν Καίσαρα ἀπὸ τῆς κατηγορίας. Τὸ κύριον αἴτιον τῆς δολοφονίας ἦν καθὰ φαίνεται ἡ ἄρνησις τοῦ Μαρκέλλου τοῦ χορηγῆσαι τῷ Χίλωνι χρηματικὸν ποσὸν πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν στενοχωριῶν, ἐν αἷς εὑρίσκετο. Ὁ Βαλέριος Μάξιμος λέγει ὅτι ὁ Χίλων ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Πομπήιον καὶ ὅτι ἠγανάκτησεν ἐπὶ τῷ ὅτι ὁ Μάρκελλος προὐτίμησεν ἄλλον φίλον ἀντ' αὐτοῦ. Ὁ Δίβιος καλεῖ αὐτὸν Γν. Μάγιον.

2. Χίλων ἢ Κίλων (Δ. Φλαμίνιος). Ἀναφέρεται μόνον ἐπὶ νομισμάτων, ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς τῶν ὁποίων παρίστατο ἡ κεφαλὴ τῆς Ἀφροδίτης, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας Νίκη, ὁδηγοῦσα ἅρμα. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐποπτῶν τοῦ νομισματοκοπείου ἀπὸ τριῶν εἰς τέσσαρας καὶ ὑπετέθη κατὰ συνέπειαν ὅτι οὗτος ὁ Φλαμίνιος Χίλων ἦν εἷς τῶν τεσσάρων ἐποπτῶν, οὓς ὁ Καῖσαρ διώρισεν.

ΧΙΜΑΙΡΑ, θηρίον, ἀναπνέον πῦρ, ὅπερ κατὰ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἦν θείας καταγωγῆς. Ἀνατραφὲν ὑπὸ τοῦ Ἀμισοδάρου, βασιλέως τῆς Καρίας, μέγαν μετὰ ταῦτα διέπραττεν ὄλεθρον ἐν πάσῃ τῇ περιξ χώρᾳ καὶ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ σώματος αὐτοῦ ἦν σῶμα λέοντος, τὸ δὲ ὀπίσθιον δράκοντος καὶ τὸ μέσον αἰγός. Κατὰ τὸ Ἡσίοδον ἡ Χίμαιρα ἦν θυγάτηρ τοῦ Τυφάωνος καὶ τῆς Ἐχίδνης καὶ εἶχε τρεῖς κεφαλάς, ἤτοι ἀνὰ μίαν κεφαλὴν ἐκ τοῦ σώματος τῶν ζώων, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο. Ἐντεῦθεν ἐκαλεῖτο τρικέφαλος ἢ τρισώματος. Ὁ Βελλεροφόντης ἐφόνευσε ταύτην. Ὁ Βιργίλιος τάσσει αὐτὴν ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων θηρίων ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ὄρκου. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰδέας τοῦ πυριπνόου τούτου θηρίου δέον ν' ἀναζητηθῇ πιθανῶς ἐν τῷ ἡφαιστείῳ, ὅπερ φέρει τὸ ὄνομα Χίμαιρα καὶ ὅπερ ἔκειτο παρὰ τὴν ἐν Λυδίᾳ Φασηλίδα ἢ ἐν τῇ ἡφαιστειώδει κοιλάδι παρὰ τὸν Κράγον, ἥτις περιγράφεται ὡς σκηνὴ γεγονότων, σχετιζομένων πρὸς τὴν Χίμαιραν. Ἐν καλλιτεχνήμασιν, ἀνακαλυφθεῖσιν ἐν Λυκίᾳ, εὑρέθησαν διάφοροι παραστάσεις τῆς Χιμαίρας ὑπὸ τὴν ἁπλῆν μορφὴν εἴδους λέοντος, ἀπαντῶντος εἰσέτι ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ.

ΧΙΜΑΙΡΑ, ἡφαίστειον ἐν Λυκίᾳ παρὰ τὴν Φασηλίδα, ἐφ' οὗ ἔζων λέοντες.

ΧΙΜΑΙΡΑ, ἡφαιστειώδης φάραγξ, ῥωγμὸς Χιμαίρης, κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Κράγου.

ΧΙΜΑΙΡΑ, φρούριον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἠπείρῳ.

ΧΙΜΑΙΡΑ, ἀθηναία ἑταίρα.

ΧΙΜΑΙΡΑ, νύμφη, ἧς ἤρατο ὁ Δάφνις.

ΧΙΜΑΙΡΕΥΣ, υἱὸς τοῦ Προμηθέως καὶ τῆς Κελαινοῦς καὶ ἀδελφὸς τοῦ Λύκου.

ΧΙΜΑΡΙΔΑΙ, ὄνομα ἀθηναϊκῆς τινος οἰκογενείας.

ΧΙΜΑΡΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα.

1. Χίμαρος, κατά τινας πατὴρ τοῦ Ἐπιχάρμου.

2. Χίμαρος, ἀνδριαντοποιὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου, ὃς κατεσκεύασεν ἀνδριάντα τῷ Γερμανικῷ, πιθανῶς ἐξ ὀρειχάλκου ἐπὶ μαρμαρίνης βάσεως.

ΧΙΜΑΡΡΟΣ, πρόσωπόν τι ἐκ Λυκίας, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ.

ΧΙΜΒΑΙΑ (Hinweil), χωρίον τῆς Ἑλβετίας (Ζυρίχη) ἀπέχ. 6 χιλιάμ. ΒΑ τοῦ Κρούνιγχεν. Κάτ. 2,700, καλδινίσται. Παρ'

αὐτὸ εὕρηνται ἁλκαλικαὶ πηγαὶ καὶ λουτρὰ τοῦ Γύρεμβαδ καὶ Ἐρλέζεν.

ΧΙΜΜΕΛ (Φρειδερῖκος-Ἔρρῖκος Himmel), πρωθιερεὺς τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας, γενν. ἐν Βρανδεβούργῳ τῷ 1765 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βερολίνῳ τῷ 1814. Μεγάλως ἐπέτυχεν ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ, συνέθετο δὲ μελοδράματα, ἐκκλησιαστικὰς μελῳδίας χαριεστάτας, στερουμένας ὅμως ὕψους.

ΧΙΜΩ, πεδιὰς ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Μαρεώτιδος ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ.

ΧΙΝΑΛΑΦ ἢ ΧΙΝΑΦΑΛ, ποταμὸς ἐν Μαυριτανίᾳ τῇ Καισαρησίᾳ.

ΧΙΝΑΣΕΑΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐπὶ ἀχαϊκοῦ νομίσματος, θεωρεῖται δὲ ὡς ἐσφαλμένη γραφὴ τοῦ Μνασέας.

ΧΙΝΔΕΛΑΓΚ (Hindelang), πόλις τῆς Βαυαρίας (διαμέρισμα τῆς Σουαβίας), ἀπεχ. 24 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Κέμπτεν. Κάτ. 2,000. Ἱπποφορβεῖα, ἀποθήκη ἅλατος.

ΧΙΝΔΕΟΙ, λαὸς ἐν Ἀσίᾳ, γειτνιάζων τοῖς Χαρανδαίοις.

ΧΙΝΔΗΝΟΙ, σαρρακηνικὸν φῦλον.

ΧΙΝΔΟΕΝ, νῆσος τοῦ βορείου Παγωμένου ὠκεανοῦ, ἡ μεγίστη τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Λοφωδῶν, ἐπὶ τῆς ΒΔ παραλίας τῆς Νορβηγίας, μεταξὺ τῆς 68° 25′—69° Β πλάτ. καὶ 12° 51′—13° 50′ Α μήκ. ἔχουσα μῆκος 80 χιλιάμ. καὶ 45 πλάτος.

ΧΙΝΔΟΥ-ΚΟ, ἤτοι Ἰνδικὸς Καύκασος, ἡ ἀρχαία Παροπάμισος. Διακρίνονται ἡ βόρειος Χινδοῦ-Κό, ἥτις χωρίζει τὴν Ἀφγανίαν τοῦ Τουρκεστὰν καὶ ἡ μεσημβρινὴ Χινδοῦ-Κό, ἥτις καλύπτει τμῆμα τῆς Ἀφγανίας, καὶ τὸ Β τῆς Καβούλ. Ἴδε καὶ ΙΝΔΟΥΚΟΧ.

ΧΙΝΖΟΥΑΝ (Hinzuan), μία τῶν Κομόρων νήσων, ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν Ἀνζουάν. Ἴδε ΑΝΖΟΥΑΝ.

ΧΙΝΙΑΔΟΣ, ἀρχηγὸς τῶν Κουτουργούρων, φύλου τῶν Οὔννων.

ΧΙΝΙΕΣΤΑ (Hiniesta καὶ Segestica), κωμόπολις τῆς Ἱσπανίας (Νέα Καστίλλη), ἀπέχ. 88 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Κοένσας.

ΧΙΝΝΑ, πόλις ἐν Δαλματίᾳ.

ΧΙΝΟΓΙΟΖΑ-ΔΕΛ-ΔΟΥΚΟΥΕ (Hinojosa-Del-Duque), πόλις τῆς Ἱσπανίας (Ἀνδαλουσία), ἀπέχ. 62 χιλιάμ. Β τῆς Κορδούης. Κάτοικοι 10,400. Πανικά, μάλλινα ὑφάσματα καὶ καλύμματα.

ΧΙΟΓΚ-ΝΟΥ, λαὸς συγγενιζόμενος πρὸς τοὺς Οὔννους, ὅστις, ἐξελθὼν τῶν πρὸς βορρᾶν τῆς ἐρήμου Κόβης χωρῶν, ἐπέδραμε τὴν Μαντζουρίαν καὶ Σινικὴν καὶ κατέκτησε τὴν χώραν ἀπὸ τοῦ 210 μέχρι τοῦ 54 π. Χ. Ἴδε ΟΥΝΝΟΙ.

ΧΙΟΚ, ἰατρός, ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγραφῇ.

ΧΙΟΜΑΡΑ, σύζυγος τοῦ Γαλάτου τετράρχου Ὀρτιάγονος, δοξασθεῖσα διά τε τὴν γεννησιότητα καὶ ἀρετὴν αὐτῆς. Ἡττηθέντων τῶν Γαλατῶν παρὰ τὸν Ὄλυμπον (189 π. Χ.), ἡ Χιομάρα αἰχμαλωτευθεῖσα περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα Ρωμαίου ἑκατοντάρτου, ὃς θελχθεὶς ἐκ τῆς ὡραιότητος αὐτῆς ἠθέλησε ν' ἀπολαύσῃ αὐτῆς· ἀποτυχὼν δὲ ὑπεσχέθη ν' ἀφήσῃ αὐτὴν ἐλευθέραν, ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς διὰ πολλῶν λύτρων. Ἡ Χιομάρα, πρὸς ταχεῖαν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ διεφθαρμένου τούτου Ρωμαίου, ἔπεμψεν ἀμέσως πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἕνα τῶν δούλων καὶ συναιχμαλώτων, ἵνα αἰτήσηται τὸ προταθὲν ποσόν. Ὁ Ρωμαῖος, οὐδενὶ τῶν ἑαυτοῦ ἔχων πίστιν, περιέμενε μόνος τὴν νύκτα εἰς ὡρισμένον τόπον. Κομισθέντων δὲ τῶν λύτρων καὶ ἀσχολουμένου τοῦ ἑκατοντάρχου ἐπὶ σταθμίσει τοῦ χρυσοῦ, ἡ Χιομάρα ἐν τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ διέταξε δύο τῶν Γαλατῶν νὰ σφάξωσιν αὐθωρεὶ τὸν Ρωμαῖον. Τούτου δὲ γενομένου, ἐτύλιξε τῇ ἐσθῆτι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἣν ἐκόμισε τῷ συζύγῳ, δραπετεύσασα νύκτωρ μετὰ τῶν Γαλατῶν. «Ὢ γύναι, ἀνέκραξε τότε ὁ Γαλάτης, καλὸν χρῆμα ἡ σωφροσύνη»; — «Ναί, ἀπήντησεν ἐκείνη, ἀλλὰ βέλτιον τὸ νὰ δύναται γυνὴ νὰ καυχᾶται ὅτι οὐδέποτε δύο ζῶντες ἐτόλμησαν νὰ ἴδωσι τὴν γύμνωσιν αὐτῆς».

ΧΙΟΝΑΤΑ, χωρίον τῆς Κεφαλληνίας, κείμενον κατὰ τὸ νοτιανατολικὸν αὐτῆς τμῆμα καὶ κατὰ τὰς νοτίους ὑπωρείας τοῦ ὄρους Αἶνου, ὅστις ὑπέρκειται πρὸς Β εἰς ὕψος 1,620 μέτρων. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ δήμου Ἐλιοῦ ἀπὸ τοῦ 1876 καὶ ἀπέχει τοῦ Ἀργοστολίου ΝΑ ὥρ. 5 1/2. Οἰκεῖται ὑπὸ 250 κατοίκων.

ΧΙΟΝΗ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς πρόσωπα:

1. Χιόνη, θυγάτηρ τοῦ Βορρέα καὶ τῆς Ὠρειθυίας καὶ ἀδελφὴ τῆς Κλεοπάτρας, τοῦ Ζήτου καὶ τοῦ Καλάϊδος. Αὕτη κατέστη ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος μήτηρ τοῦ Εὐμόλπου καὶ πρὸς συγκάλυψιν τοῦ πράγματος ἔρριψε τὸ

βρέφος εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ὁ Ποσειδῶν ἔσωσεν αὐτό.

2. Χιόνη, θυγάτηρ τοῦ Δαιδαλίωνος, ἀγαπωμένη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἑρμοῦ ἕνεκα τῆς καλλονῆς αὐτῆς καὶ γεννήσασα τοὺς διδύμους Αὐτόλυκον καὶ Φιλάμμονα, τὸν μὲν πρῶτον υἱὸν τοῦ Ἑρμοῦ, τὸν δὲ δεύτερον ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος. Θεωρήσασα ἐλαττωματικὴν τὴν καλλονὴν τῆς Ἀρτέμιδος, ἐφονεύθη ὑπ' αὐτῆς, ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς κατεκρημνίσθη ἐν τῇ θλίψει αὐτοῦ ἐκ βράχου τοῦ Παρνασσοῦ, ἀλλὰ πίπτων μετεμορφώθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς ἱέρακα. Ἡ Χιόνη καλεῖται καὶ Φιλωνίς. Ἴδε ΦΙΛΩΝΙΣ.

3. Χιόνη, νύμφη, ἐξ ἧς καὶ ἡ Χίος ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς.

4. Χιόνη, θυγάτηρ τῆς Νιόβης.

5. Χιόνη, φίλη τοῦ Πλωτίνου.

ΧΙΟΝΙΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς διάφορα πρόσωπα:

1. Χίονις, Λακεδαιμόνιος, γενόμενος ὀλυμπιονίκης ἐπὶ τέσσαρας συνεχῶς ὀλυμπιάδας (Ὀλυμ. 28—31), τετράκις μὲν ἐν τῷ σταδίῳ, τρὶς δὲ ἐν τῷ διαύλῳ.

2. Χίονις, ἀνδριαντοποιὸς ἐκ Κορίνθου περὶ τὸ 480 π. Χ. ὃς κατεσκεύασεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἀμυκλαίου καὶ τοῦ Δυίλλου τὸ σύμπλεγμα, ὅπερ οἱ Φωκεῖς ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς θεούς. Ὁ Χίονις κατεσκεύασεν ἐν τῷ συμπλέγματι τούτῳ τὰ ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος.

3. Χίονις, Ἀθηναῖος, υἱὸς Δημοστράτου τινός.

4. Χίονις, πλατωνικός, ὅστις ἐφόνευσε τὸν τύραννον τῆς Ἡρακλείας Κλέαρχον.

ΧΙΟΝΟΣ, ὀλυμπιονίκης ἐκ Λακωνίας.

ΧΙΟΣ (Γρηγόριος), ζήσας κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Ἀσπασθεὶς δὲ τὸν μοναχικὸν βίον, ἐγένετο διάκονος καὶ εἶτα ἱερεύς. Ἔγραψεν Ἱστορικὸν ὑπομνημάτιον τοῦ ἔτους 1456, δημοσιευθὲν ὑπὸ Λουδοβίκου Ροσσίου καὶ ἐπ' ἐσχάτων μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐν Πανδώρᾳ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Σακελλίωνος. Τῶν εἰς τὸν λόγιον τοῦτον ἀνηκόντων χειρογράφων τινὰ ἀποτεθησαύρηνται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

ΧΙΟΣ. Μυθικὰ πρόσωπα τὰ ἑξῆς:

1. Χίος, θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ (κατ' ἄλλους δὲ υἱὸς τοῦ Ὠκεανοῦ) ἐξ ἧς καὶ ἡ νῆσος Χίος ὠνομάσθη.

2. Χίος, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καί τινος νύμφης.

3. Χίος, υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀγαθίππης.

ΧΙΟΣ (Ἀουφίδιος), νομομαθής, γνωστὸς μόνον ἐκ τῶν οὕτω καλουμένων βατικανικῶν ἀποσπασμάτων (*Vaticana Fragmenta*), ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μαΐου τῷ 1823 ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἀποσπασμάτων τοῦ Συμμάχου καὶ λοιπῶν νεωστὶ ἀνακαλυφθέντων λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ Ἀουφίδιος οὗτος δύναται νὰ συνταυτισθῇ πιθανῶς πρὸς τὸν Τίτον ἢ Τίτον Ἀουφίδιον, ὃς ἦν ὕπατος ἐπὶ Ἀδριανοῦ.

ΧΙΟΣ, πόλις ἐν Καρίᾳ.

ΧΙΟΣ, πόλις ἐν Εὐβοίᾳ.

ΧΙΟΣ, νῆσος ἐν τῷ Νείλῳ.

ΧΙΟΣ, ἀρχαῖον ὄνομα τῆς αἰγυπτιακῆς πόλεως Βερενικῶν.

ΧΙΟΣ, ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καλουμένη Ὀφιοῦσα, Πιτυοῦσα, Αἰθάλη, Μακρίς, οἰνηρή, ἀμφιρρύτη, παιπαλόεσσα καὶ λιπαρωτάτη νήσων, μία τῶν ὡραιοτέρων νήσων τοῦ Αἰγαίου, κειμένη μεταξὺ τῆς νήσου Μυτιλήνης πρὸς Β, τῆς νήσου τῶν Ψαρῶν πρὸς Δ, Ἰκαρίας καὶ Σάμου πρὸς Ν καὶ τῆς ἀσιατικῆς χερσονήσου, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν κόλπον τῆς Σμύρνης πρὸς Α, ὑπὸ τὴν 38° 28′ Β πλάτ. καὶ 23° 55′ Α μήκ. ἀπέχ. 84 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς Σμύρνης. Κάτ. 70,000.

Ὁ ψιλὸς ὄγκος τῶν ὀρέων τῆς Χίου ὑψοῦται ἀγερώχως ἐπὶ τῆς ξκυανῆς θαλάσσης τῆς Μικρασίας. Ἡ νῆσος αὕτη, ἔχουσα μῆκος ἀπὸ Β πρὸς Ν 50 χιλιαμέτρων περίπου, ἔχει πλάτος 30 χιλιαμέτρων ἐν τῷ πλατυτέρῳ αὐτῆς μέρει καὶ ἐπιφάνειαν 15 περίπου τετραγωνικῶν μυριαμέτρων. Παρὰ τὴν ὀρεινὴν αὐτῆς φύσιν ἡ Χίος εἶναι μία τῶν βασιλισσῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ παράδεισος τοῦ Αἰγαίου διὰ τὰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ τὴν γλυκύτητα καὶ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ κλίματος αὐτῆς. Ὀλίγον γόνιμος ἐν τοῖς ὑψηλοῖς μέρεσι, καλύπτεται ὑπὸ κοιλάδων, ἀποτελουσῶν ἀληθεῖς κήπους πορτοκαλεῶν καὶ κιτρεῶν, συκαμινεῶν, ροιῶν, μυρσινῶν καὶ παντὸς εἴδους ὀπωροφόρων δένδρων. Τὴν ἔλλειψιν τῶν ποταμῶν ἀναπληροῖ ἡ διὰ μεγάλων φρεάτων ἄρδευσις. Οἱ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

οἶνοι, αὐτῆς περίπυστοι καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα, ἐτήρησαν μέχρι τοῦδε τὴν φήμην αὐτῶν ταύτην. Ἐξαιρέσει τῶν κερασίων καὶ τῶν μήλων πάντα τὰ λαχανικὰ καὶ οἱ καρποὶ τῆς νήσου εἰσὶ θελκτικώτατοι, τὰ σιτηρὰ ὅμως δὲν εἶναι ἄφθονα αὐτόθι. Τὸ κυριώτερον τῆς νήσου προϊόν, ὅπερ ἀποτελεῖ καὶ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῆς πλοῦτον, εἶναι ἡ μαστίχη, ἥτις ῥέει ἐξ ἐντομῶν τῶν δένδρων. Τὰ μαστιχοφόρα αὐτῆς δένδρα εἰσὶν οἱ σχῖνοι. Τῆς μαστίχης ταύτης πολλὴ καὶ ποικίλη γίνεται χρῆσις· καὶ αἱ γυναῖκες δὲ συνειθίζουσι νὰ μασῶσιν αὐτὴν πρὸς παροχὴν ἀρώματος εἰς τὸ στόμα καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν οὐλων· πρὸς τούτοις ἀναμιγνῦσιν αὐτὴν καὶ ἐν τῷ ἄρτῳ. Ἡ νῆσος παράγει προσέτι καὶ τερεβινθίνην, ἥτις ῥέει ἐκ τῆς πιστάκης (φιστικιᾶς). Τὸ καλούμενον χῶμα τῆς Χίου εἶναι σαπωνοειδές, λευκόν, ἀμμοειδές, στυπτικὸν καὶ ἐξαλείφει τὰς κηλῖδας καὶ τὰ ἴχνη τῶν οὐλῶν τοῦ δέρματος, ἕνεκα δὲ τῆς σπάνεως αὐτοῦ ἀντικαθίσταται ἰδίως ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὑπὸ τῆς λημνίας γῆς. Ἡ μέταξα καὶ ὁ βάμβαξ, ἅτινα παράγει ἡ νῆσος, χρησιμεύουσιν εἰς κατασκευὴν βελούδων, δαμασκηνῶν καὶ λοιπῶν ἐλαφρῶν ὑφασμάτων. Ἅτινα ἀποστέλλονται εἰς Ἀσίαν καὶ Βαρβαρίαν. Τέλος ἐξ ὅλων τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους ἡ Τῆνος καὶ ἡ Χίος εἰσὶν αἱ μόναι, ἐν αἷς διενεργεῖται ἡ βιομηχανία τοῦ κηροῦ, λείψανον τῆς τῶν γενουατῶν βιομηχανίας. Μολονότι ἡ νῆσος αὕτη ἦν ἀφιερωμένη τῇ Ἀφροδίτῃ, οἱ ἀρχαῖοι ὅμως Χῖοι ἔχαιρον μεγάλην φήμην ἁγνότητος ἠθῶν. Ἡ ἐγκράτεια ἐτιμᾶτο παρ' αὐτοῖς. Νῦν αἱ μὲν Χίαι φημίζονται ἐπὶ καλλονῇ καὶ χάριτι, οἱ δὲ Χῖοι ἐπὶ τῇ νοημοσύνῃ, τῇ δραστηριότητι καὶ τῷ ἐπιχειρηματικῷ αὐτῶν πνεύματι.

Ἱστορία. Οἱ Πελασγοὶ καὶ οἱ Κρῆτες ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Χίου, ἡ δὲ παράδοσις ἀναφέρει ἐν τοῖς ἀρχαίοις αὐτῆς βασιλεῦσι τὸν Ραδάμανθυν, ἀδελφὸν τοῦ Μίνωος, καὶ τὸν Οἰνοσπίωνα, υἱὸν τῆς Ἀριάδνης καὶ τοῦ Θησέως ἢ τοῦ Βάκχου· Ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ Βάκχου ἐδίδαξε τοὺς Χίους τὴν καλλιεργίαν τῆς ἀμπέλου. Περὶ τὸ 1130 π. Χ. οἱ Ἴωνες, προσελκυσθέντες ὑπὸ τῆς γονιμότητος τῆς Χίου, ἵδρυσαν αὐτόθι ἀποικίαν, ἥτις μετέπειτα μεγάλην ἐκτήσατο πολιτικὴν σπουδαιότητα καὶ ἀπετέλεσε μέρος τῆς ἰωνικῆς ὁμοσπονδίας. Ἔκτοτε ἐκτήσατο μεγάλην φήμην, κατέλαβε τὴν Λευκωνίαν καὶ τὰς ἐν τῇ Βοιωτίᾳ Κώπας καὶ ἐβοήθησε τοὺς Μιλησίους, προσβληθέντας ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Λυδίας. Κατὰ τὴν στάσιν τῆς Ἰωνίας τῷ 510 π. Χ. οἱ Χῖοι ἡρωϊκῶς ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὑποστηρίξαντες καὶ τὴν Μίλητον, προσβληθεῖσαν ὑπὸ τῶν Περσῶν (498)· μετὰ τὴν ἅλωσιν ὅμως τῆς Μιλήτου οἱ Χῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα, ἀλλ' ἐπολέμησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἐν Μυκάλῃ μάχῃ καὶ ἀποτελεσματικῶς ὑπεστήριξαν τὸν Κίμωνα ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ κατὰ τῶν ἀκτῶν τῆς Μικρασίας. Οὕτως ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Χίου ἐξησφαλίσθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κίμωνος (449). Ἀπὸ τοῦ 449 ἕως τοῦ 413 οἱ Χῖοι ὑπῆρξαν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν, κατέστειλαν τὴν ἐπανάστασιν τῆς Σάμου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Περικλέους (441), μετέσχον τῆς ἐκστρατείας τῆς Σικελίας τῷ 415, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος ἀπεσπάσθησαν τῶν Ἀθηναίων καὶ συνηνώθησαν μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπολιόρκησε τότε τὴν Χίον. Οἱ Χῖοι, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, ἠνάγκασαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πολιορκίαν (412). Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀνεκτήσαντο τὸ Δελφίνιον τῷ 407, ἀλλ' ἐξεώσθησαν ὑπὸ τοῦ Καλλικρατίδα, ὅστις, καταλαβὼν τὴν νῆσον, ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ συμμαχήσῃ πάλιν μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Χῖοι ἐπολέμησαν μετ' αὐτῶν ἐν Αἰγὸς Ποταμοῖς, ἀλλὰ βραδύτερον στασιάσαντες ἕνεκα τῆς σπαρτιατικῆς τυραννίας κατεξανέστησαν μετὰ πάντων σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρασίας, ἐξεδίωξαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν (394) καὶ ἐγένοντο πάλιν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Τῷ 366 ὁ Ἐπαμεινώνδας συνέδεσε τοὺς Χίους πρὸς στιγμὴν μετὰ τῆς δυνάμεως τῶν Θηβῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος τούτου ἡ Χίος, ἡ Κῶς, ἡ Ῥόδος καὶ τὸ Βυζάντιον ἐκ νέου ὑπετάγησαν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηνῶν· καταβληθεῖσαι ὅμως αὗται ὑπὸ τῆς καταπιεζούσης αὐτὰς τυραννίας, συνηνώθησαν πρὸς προστασίαν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν. Οἱ Χῖοι, προσβληθέντες ὑπὸ

τοῦ Χάρητος καὶ τοῦ Χαβρία, ἀντέστησαν ἐρρωμένως, ἔσωσαν τὴν πόλιν αὐτῶν καὶ ἠδυνήθησαν καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ μέρει νὰ δημώσωσι τὴν Ἴμβρον καὶ τὴν Λῆμνον, νὰ πολιορκήσωσι τὴν Σάμον καὶ νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τοῦ Βυζαντίου, προσβληθέντος ὑπὸ τοῦ Χάρητος. Τέλος τῇ παρεμβάσει τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ἐξηνάγκασαν τὰς Ἀθήνας νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὁριστικῶς τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν (356). Μετά τινα ἔτη οἱ Χῖοι, ἐκφοβηθέντες ὑπὸ τῶν προσόδων τοῦ Φιλίππου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τοῦ Βυζαντίου (340). Τῷ 338 ἡ ἀριστοκρατικὴ μερὶς ἀντὶ νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον παρέδωκε τὴν νῆσον εἰς τὸν σατράπην Φαρνάβαζον, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην ἡ νῆσος ἐδέξατο μακεδονικὴν φρουράν. Ἐπὶ ἕνα περίπου αἰῶνα ἡ νῆσος αὕτη ὑπέκυψεν εἰς τὴν τύχην πασῶν τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς Μικρασίας, τὰς ὁποίας οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔδιδον καὶ ἐλάμβανον διαδοχικῶς. Κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ἐπαρουσιάσθησαν ὡς προστάται τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, οἱ κάτοικοι τῆς Χίου συνεταύθησαν τῇ μερίδι αὐτῶν, ἀπειλούμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, συνεμάχησαν μετὰ τῶν Ροδίων καὶ τοῦ Ἀττάλου καὶ μετέσχον τῆς ναυμαχίας, καθ' ἣν ἀπέτυχεν ὁ ἡγεμὼν οὗτος παρὰ τὴν νῆσον αὐτῶν τῷ 205. Ἡ Χίος ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς Ρωμαίους ὡς ἀποθήκη κατὰ τὸν ἐναντίον τοῦ Ἀντιόχου πόλεμον αὐτῶν τῷ 190. Ἀλλὰ πάραυτα ἀπελπίσαντες συνεπείᾳ τῶν ἀνησυχιῶν, ἃς προύκάλουν παρ' αὐτοῖς οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται, ἐρρίφθησαν οἱ Χῖοι εἰς τὴν μερίδα τοῦ Μιθριδάτου. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπὶ μηδαμινῇ προφάσει κατέλαβε τὴν νῆσον καὶ μετήγαγε τοὺς κατοίκους ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Εὐξείνου (86). Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Σύλλας ἔπεμψε πάλιν αὐτοὺς εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν καὶ προύκάλεσε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Χίου. Τὰ προνόμια αὐτῶν ἐτηρήθησαν σεβαστὰ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἡ Χίος περιελήφθη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν νήσων, ἧς μέρος ἀπετέλει μέχρι τῆς νέας διαιρέσεως τοῦ κράτους ἐπὶ Κωνσταντίνου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Χίος δὲν ἔσχε πλέον πολιτικὴν ὕπαρξιν, ἡ δὲ ἱστορία οὐδὲν ἀναγράφει περὶ αὐτῆς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

Κατὰ τὸν Η' μ. Χ. αἰῶνα ἡ Χίος ὑπέστη πολλὰ ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαρακηνῶν πειρατῶν καὶ τῶν μετέπειτα ἐκστρατειῶν. Τῷ 1089 ὁ πειρατὴς Τζάκας ἐγένετο κύριος αὐτῆς καὶ ἐνίκησε δύο στόλους, ἀποσταλέντας ἐναντίον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ· φοβηθεὶς ὅμως μήπως νέα ἀποσταλῇ κατ' αὐτοῦ δύναμις, ἐγκατέλιπε τὴν νῆσον εἰς τοὺς Βυζαντίους. Οἱ Ἐνετοὶ κατὰ τὴν δευτέραν σταυροφορίαν τῷ 1204 ἀπέσπασαν τὴν Χίον ἀπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς. Ἀνακτηθεῖσα δὲ πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος Βατάκου καὶ εἶτα ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὑπέπεσε πάραυτα εἰς τὰς χεῖρας τῶν Γενουατῶν τυχοδιωκτῶν, οἵτινες κατήρτισαν αὐτόθι τῷ 1346 ἀριστοκρατικὴν δημοκρατίαν, κυβερνωμένην ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν τῶν Μαόνων. Ἐπ' αὐτῶν ἡ νῆσος προήχθη μέχρι τῆς ἀφίξεως τῶν Τούρκων. Οἱ Μαόνοι ἐξηγόρασαν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β' καὶ διετήρησαν τὴν ἀποικίαν αὐτῶν μέχρι τοῦ 1556, ὅτε κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Πιαλῆ πασσᾶ, ὅστις διὰ τῆς νίκης αὐτοῦ ταύτης ἠθέλησε νὰ τύχῃ συγγνώμης ἐπὶ τῇ προηγουμένῃ ἀποτυχίᾳ αὐτοῦ πρὸ τῆς Μελίτης. Ἡ Χῖος ἐκυριεύθη πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τῶν Τοσκανῶν τῷ 1595 καὶ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν τῷ 1694. Ὁπωσδήποτε ἔμεινεν ὅμως ὑπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὡς καὶ ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ. Κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἑλληνικὸν ἀγῶνα οἱ Χῖοι οὐδὲν ἔλαβον μέρος, ὁ δὲ τοῦρκος διοικητὴς ἐτήρησε τὴν νῆσον δι' ἰσχυρᾶς στρατιωτικῆς κατοχῆς κατὰ τὸν ἀγῶνα ὅμως τοῦτον πολλὰ ἡ νῆσος ὑπέστη δεινοπαθήματα. Τῇ 22 μαρτίου 1822 σαμιακὸς στόλος ἀπεβίβασεν ἄνδρας εἰς τὴν νῆσον καὶ ὑπεκίνησε τοὺς κατοίκους αὐτῆς, οἵτινες μετέπειτα ἀφέθησαν εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῶν κρατούντων. Τοὐλάχιστον τριακοντακισχίλιοι Χῖοι ἀπώλοντο ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν τότε, εἰκοσακισχίλιοι δέ, διαφυγόντες τὴν σφαγήν, διεσπάρησαν πανταχοῦ τῆς γῆς. Ἡ νῆσος, καίπερ ἀναπτυχθεῖσα κατὰ τὸν πληθυσμὸν ἔκτοτε, δὲν ἠδυνήθη ὅμως εἰσέτι ν' ἀνακύψῃ ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου ὀλέθρου. Ἡ ἐπισημοτέρα πόλις τῆς νήσου, ἥτις περιλαμβάνει καὶ εἰκάδα χωρίων, εἶναι ἡ Χῖος, ἔχουσα 15.000 κατοίκων καὶ κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς

ἀκτῆς. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἕδρᾳ διοικητοῦ καὶ ὀρθοδόξου ἕλληνος μητροπολίτου, ὑπάρχει ἀρχαῖον γενουατικὸν μέγαρον. Ὁ Σατωβριάνδος ἐν τῷ «Ἀπὸ Παριτίων εἰς Ἱεροσόλυμα δρομολογίῳ» αὐτοῦ ἀφηγεῖται ὅτι ἀφίχετο εἰς Χίον καὶ ἀπεκοιμήθη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πλοιαρίου: «Ὅτε ἀφυπνίσθην, λέγει, ἐνόμιτα ὅτι μετηνέχθην εἰς τὴν χώραν τῶν νυμφῶν, εὑρισκομένην ἐν τῷ μέσῳ λιμένος, πεπληρωμένου ἐκ σκαφῶν, ἔχων πρὸ ἐμοῦ θελκτικωτάτην πόλιν, ἧς ὑπέρκεινται βουνοί, τῶν ὁποίων μέρη ἐκαλύπτοντο ὑπὸ ἐλαιῶν, φοινίκων, σχοίνων καὶ τερεβίνθων. Πλῆθος Ἑλλήνων, Φράγκων καὶ Τούρκων ἦτο διακεχυμένον ἐν ταῖς προκυμαίαις». Ἡ πόλις τῆς Χίου εὕρηται πράγματι ἐν τῷ ὡραιοτέρῳ μέρει τῆς νήσου ἐν μέσῳ κήπων πλήρων πορτοκαλεῶν καὶ καλλιεργουμένων μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας, τοῦθ' ὅπερ κατέστη ἀφορμὴ νὰ προσκτήσωνται οἱ Χῖοι τὴν φήμην τῶν ἀρίστων γεωργῶν τῆς Τουρκίας. Ἄλλως ὁ πρὸς τὴν ἐξοχὴν ἔρως ἀποτελεῖ τὸ πάθος, ὅπερ ἐπικρατεῖ παρά τε τοῖς πλουσίοις καὶ τοῖς μὴ εὐπορουῦσιν. Ὁ κ. Fustel de Coulanges λέγει: «Ἐν Χίῳ δὲν ζῇ τις ὡς ἐν πόλει· καθ' ἑκάστην πρωΐαν πάντες προσέρχονται εἰς τὴν πόλιν χάριν τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην ἐπιστρέφουσιν ἐν μέσῳ τῶν πορτοκαλεῶν». Ὁ λιμήν, τεχνητὸς ὤν, προστατεύεται ὑπὸ δύο μακρῶν προχωμάτων, καταλιπόντων μεταξὺ αὐτῶν στενὴν ὁδόν· πιστεύεται δὲ ὅτι κατεσκευάσθησαν ταῦτα ὑπὸ τῶν Γενουινσίων. Ἡ ἀπρονοησία ὅμως προκαλεῖ τὴν βαθμιαίαν συσώρευσιν ἄμμου αὐτόθι πρὸς βλάβην τοῦ λίαν σπουδαίου τούτου ἄλλως λιμένος. Ἡ πόλις ἔχει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ ἰταλικῆς πόλεως τῆς ἐποχῆς τοῦ φεουδαλισμοῦ· αἱ ὁδοὶ κανονικῶνται μέν, στενῶνται ὅμως, ἔχουσιν ἑκατέρωθεν αὐτῶν ὑψηλὰς οἰκοδομάς· τὸ πλουσιώτερον καὶ λαμπρότερον τμῆμα αὐτῆς καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν κατεστράφη τῷ 1822 κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, πλεῖσται δὲ κατοικίαι ἠρημώθησαν. Οἱ Γενουᾶται εἶχον κατασκευάσει αὐτόθι φρούριον ἐπί τινος προεκβολῆς τῆς γῆς ἐν σχήματι ρόμβου 1000 τετραγ. μέτρων ἐπιφανείας καὶ τοῦ ὁποίου μία μὲν πλευρὰ ἦτο πρὸς τὴν θάλασσαν, μία δὲ πρὸς τὸν λιμένα καὶ αἱ δύο τελευταῖαι πρὸς τὴν πόλιν.

Ἡ Χίος, «ἡ εὐτυχὴς πατρὶς τοῦ Ὁμήρου», ὡς ὁ Φενελὼν λέγει ἐν τοῖς «Κατορθώμασι τοῦ Ἀριστονόου», οὐδὲν περιλαμβάνει πλέον μνημεῖον τῆς ἐνδόξου ἑλληνικῆς ἐποχῆς· ὀλίγιστοι ὅμως ὑπάρχουσιν οἰκοδομαί, ἐν αἷς νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τις τμῆμα ἀρχαίας στήλης, ἐφθαρμένον ἀνάγλυφον ἢ ἄλλα ἀρχαῖα λείψανα. Ἐξ ἀνασκαφῶν ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Παλαιοκάστρου, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν ἔκειτο ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις, προῆλθεν εἰς φῶς μακρὸν τεῖχος, περὶ οὗ πιστεύεται ὅτι ἀπετέλει μέρος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ τείχους τῆς πόλεως· ἦτο δὲ κατεσκευασμένον ἐξ ἀπαλοῦ καὶ ὑποκιτρίνου τιτάνου ἐν σχήματι κανονικῷ καὶ εἶχε πάχος 1,18 μέτρων καὶ ὕψος 3,10 μέτρου, κείμενον ἐφ' ἑτέρου ὁμοίου τείχους, ὅπερ ἐσχημάτιζεν ἐξωτερικῶς ἐξοχὴν ἑνὸς μέτρου· πρὸ αὐτοῦ δὲ ἀνεκαλύφθησαν πολλαὶ πλάκες ὑποκυάνου μαρμάρου πάχους 0,16 μέτρων, αἵτινες ἐχρησίμευον ἀναμφιβόλως, ὅπως περιβάλλωσι τὸ ἐξωτερικὸν τῶν τειχῶν· προσέτι ἀνεκαλύφθησαν καὶ μικροὶ δωρικοὶ κίονες ἐκ τοῦ αὐτοῦ μαρμάρου, οἵτινες κατὰ τὰς εἰκασίας σοφῶν τινων περιεκόσμουν τὸ πρὸς τὸν λιμένα μέρος τοῦ τείχους. Προσέτι ἀνευρέθησαν δύο ἔγγλυφα ἐκ μαρμάρου, ὧν τὸ μὲν παρίστησι μάχην ζώων, τὸ δ' ἕτερον τέθριππον, διευθυνόμενον ὑπὸ θεᾶς. Τὰ διάφορα ταῦτα ἀντικείμενα εὑρέθησαν εἰς βάθος 7 περίπου μέτρων, βαθύτερον δὲ ἀνεκαλύφθησαν ἐρείπια οἰκοδομῶν, τεμάχια μαρμάρου καὶ νομίσματα τῆς Χίου, εἰς λίαν μεταγενεστέραν ἐποχὴν ἀναγόμενα. Εἰς ἀπόστασιν 5 χιλιαμέτρων πρὸς Β τῆς πόλεως παρὰ τὴν παραλίαν ὑπάρχει βράχος, ὃν οἱ κάτοικοι καλοῦσι Σχολὴν τοῦ Ὁμήρου. Ἡ ἀνωτέρα αὐτοῦ πρόσοψις μετεσχηματίσθη ὑπὸ τῆς χειρὸς τῶν ἀνθρώπων εἰς ἐπίπεδον ὠοειδοῦς σχήματος. Αὐτόθι παρατηροῦνται λείψανα ἐδωλίων περὶ τὸν βράχον, ἅτινα οἱ Χῖοι λέγουσιν ὅτι ἦσαν ἐδώλια τῶν ἀκροατῶν· ἐν δὲ τῷ μέσῳ εὕρηται ἡ ἕδρα τοῦ Ὁμήρου, ὄγκος ἐκ γρανίτου 0,80 μέτρου ὕψους, ἔνθα διακρίνουσι τινὲς μὲν τὰς μορφὰς τῆς Κυβέλης καὶ δύο λεόντων, ἄλλοι δὲ τὰς μορφὰς τοῦ Ὁμήρου καὶ δύο Μουσῶν.

Τῇ 22 μαρτ. τοῦ 1881 ἡ Χίος ἀληθῆ ὑπέστη πανωλεθρίαν συνεπείᾳ καταστρεπτικωτάτων σεισμῶν σφοδρότατα διασεισάντων τὴν

νῆσον καὶ μεταβαλλόντων πλεῖστα μέρη αὐτῆς εἰς ἐρείπια· κατὰ τοὺς σεισμοὺς τούτους κατεστράφη καὶ ἰσχυρὰ παναρχαία μονὴ καὶ πλεῖστοι ἄνθρωποι ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ διάφορα ἐρείπια. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΧΙΟΥΓΓ-ΤΣΕΟΥ, πόλις τῆς Σινικῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τῆς νήσου Χάι-Νάν. Κάτοικοι 200,000. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως ταύτης εἰσὶν εὐρεῖαι καὶ καλῶς ἐστρωμέναι· ἔχει ἡ πόλις πλουσίαν βιβλιοθήκην, δύο ἀνωτέρας σχολὰς καὶ μεγαλοπρεπῆ ναόν, καθιερωμένον τῷ Πνεύματι τοῦ πυρός. Τὸ ἐμπόριον αὐτῆς ἐστιν ἐλεύθερον τοῖς Εὐρωπαίοις ἀπὸ τοῦ 1858.

ΧΙΟΥΜ, εἴδωλόν τι, ὅπερ οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐλάτρευον. Κατά τινας συνεταυτίζετο πρὸς τὸν Κρόνον ἢ Χρόνον, ὡς ἐκ τοῦ εἴδους τῆς λατρείας αὐτοῦ ἐκ μέρους τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἄγνωστον ὅμως ἐπακριβῶς πόθεν εἰσήχθη τό τε εἴδωλον τοῦτο καὶ ἡ λατρεία αὐτοῦ παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ πρὸς τίνα ἐπακριβῶς τῶν θεοτήτων τῶν Ἐθνικῶν ἀντιστοιχεῖ. Οἱ Ἑβραῖοι προσέφερον θυσίας εἰς τοῦτο ἐπικαλούμενοι τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἐκ τῶν ὀλεθρίων τοῦ χρόνου δεινῶν.

ΧΙΡΑ, ἀρχαία πόλις τῆς Χαλδαίας, κειμένη ΝΑ. Ἡ νῦν Μεσεχὲδ-Ἀλί.

ΧΙΡΑ, ἀρχαία πόλις τῆς Πελοποννήσου (Ἀρκαδία), μία τῶν ἑπτά, ἃς ὁ Ἀγαμέμνων ὑπισχνεῖται τῷ Ἀχιλλεῖ παρ' Ὁμήρῳ. Ταύτης ὑφίστανται ἐρείπια τῆς ἀκροπόλεως.

ΧΙΡΑΜ, υἱὸς τοῦ Ἀβιβάλ, βασιλεὺς τῆς Τύρου ἀπὸ τοῦ 1023 μέχρι τοῦ 985 π. Χ. σύμμαχος τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Σολομῶντος. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ὑπῆρξεν εἰρηνική, ἐχορήγησε δὲ ὕλην πρὸς ἵδρυσιν τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων.

ΧΙΡΑΜ, τύριος ἀρχιτέκτων, ὃν ἐχρησιμοποίησεν ὁ βασιλεὺς Χιράμ πρὸς διεύθυνσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἦν ἀντικείμενον ἀλληγορικοῦ μύθου τῶν ἐλευθεροτεκτόνων.

ΧΙΡΒΑ ἢ ΓΕΡΒΗ. Ἴδε ΓΕΡΒΗ.

ΧΙΡΙΣ, πόλις τῶν Βλεμμίων, αἰθιοπικοῦ λαοῦ ἐν Αἰγύπτῳ.

ΧΙΡΙΦΗ. Ἴδε ΧΗΡΙΦΗ.

ΧΙΡΝΑΥΜ (Ἱερώνυμος Hirnhaym), διδάκτωρ τῆς θεολογίας τῆς Πράγας, γεννηθεὶς ἐν Τροππάου τῷ 1635 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1669. Ἀββᾶς τοῦ Στραχόβου ἢ *Monision* ἐν Πράγᾳ τῷ 1669, γράψας διάφορα περὶ εὐσεβείας ἔργα, ὡς καὶ τὸ *De Typho generis humani*, ἐν ᾧ ἀποκηρύσσει τὸν κομπασμόν, τὴν ἀστάθειαν, τὸ ψεῦδος καὶ τοὺς κινδύνους τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιστημῶν, ἀναπτύσσει δὲ καὶ τὴν ἀντίθεσιν τῆς θρησκευτικῆς ἁπλότητος πρὸς τὴν ἐπιδεικτικὴν ἄγνοιαν τῶν σοφῶν.

ΧΙΡΠΟΥΡ, πόλις τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδοστάνης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, πρωτεύουσα τοῦ Πεντζάπ. Κάτοικοι 12 χιλιάδες.

ΧΙΡΣΑΟΥ (Hirschau, Hirsangia). Ἴδε ΙΡΣΧΑΟΥ.

ΧΙΡΣΒΕΡΓΚ (Hiershberg). Ἴδε ΙΡΣΒΕΡΓ.

ΧΙΡΣΙΓΚ (Φρειδερῖκος-Κάρολος-Γκόττλοβ Hirching). Ἴδε ΙΡΣΧΙΓ.

ΧΙΡΣΙΓΚΕΝ (Hirsingen), χωρίον τῆς Ἀλσατίας, ἀπέχον 5. χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Ἀλτκίρχ. Κάτ. 1,400. Γαιανθρακωρυχεῖα.

ΧΙΡΣΟΒΑ, πόλις τῆς Ρουμανίας ἐν τῇ Δοβρούτσῃ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως, ἀπέχ. 90 χιλιάμ. ΒΑ τῆς Σιλιστρίας καὶ 69 ΝΔ τοῦ Μπαμπαδάγ. Φρούριον. Κάτ. 2,500.

ΧΙΡΣΩΝ (Hirson), κυριωτέρα πόλις τοῦ νομοῦ Αἴνου, ἀπέχ. 18 χιλιάμ. ΒΑ τοῦ Βερβαὶν ἐπὶ τοῦ Οὐάζ. Κάτοικοι 4400. Βιομηχανία νημάτων, ἀγγειοπλαστεῖα, χυτήρια, καλαθοπλοκεῖα.

ΧΙΡΤ (Ἀλσῖσιος Hirt). Ἴδε ΙΡΤ.

ΧΙΡΤΙΟΣ (Αὖλος Hirtius). Ἴδε ΙΡΤΙΟΣ.

ΧΙΡΩΝ, κένταυρος, γεννηθεὶς ἐκ τῶν ἐρώτων τῆς νύμφης Φιλύρας καὶ τοῦ Κρόνου καὶ ζῶν ἐπὶ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας. Κατῴκει δ' ἐντὸς σπηλαίου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πηλίου ὄρους καὶ ἐγένετο παιδαγωγὸς τοῦ Ἀχιλλέως, προπαιδεύσας αὐτὸν εἰς τὸν ἡρωϊκὸν προορισμὸν διὰ τῆς ἀσκήσεως εἰς τὴν θήραν ἀγρίων θηρίων. Ὁ Χείρων λέγεται ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἄριστος τὴν ἰατρικήν, βοτανικήν, ἀστρονομίαν, μουσικὴν κλπ., γενόμενος προσέτι διδάσκαλος τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ Νέστορος, Ἱππολύτου, Μελεάγρου, Παλαμήδου, Ὀδυσσέως κλπ. Πληγωθεὶς τυχέως ὑπὸ βέλους τοῦ Ἡρακλέους, ἐπεκαλέσθη τὸν θάνατον παρὰ τοῦ Διὸς πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἐκ τῆς πληγῆς πόνων. Ὁ Ζεύς, λαβὼν αὐτὸν εἰς οὐρανούς, ἔταξεν ἐν τῷ Ζωδιακῷ. Κατὰ Πλίνιον ἐθε-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ράπευσε τὴν πληγὴν διά τινος φυτοῦ, κληθέντος ἔκτοτε κενταυρίου.

ΧΙΣΙΓΚΕΝ (Hisingen), νῆσος τῆς Σουηδίας, σχηματιζομένη ὑπὸ δύο βραχιόνων τοῦ Γοίθα κατὰ τὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ ἐν τῷ Κατεγάτῃ.

ΧΙΣΔΕΪ, ὁ τρίτος πολιτικὸς καὶ ὁ ἔνατος θρησκευτὸς μὴν τῶν Ἑβραίων· ἄρχεται ἀπὸ τῆς νουμηνίας τοῦ μηνὸς δεκεμβρίου.

ΧΙΣΣΑΡ (τοὐτέστι φρούριον), πόλις τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδικῆς (Πεντζάπ), ἀπεχ. 160 χιλιαμ. ΒΔ τοῦ Δελχῆ, ὀχυρωθεῖσα τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Φιρούζ, ὅστις διωχέτευσεν αὐτόθι διὰ διωρύγων τὰ ὕδατα τοῦ Τζουμνὰχ καὶ τοῦ Κουγούρ. Κυριωτέρα πόλις τῆς περιφερείας. Σήμερον εὕρηται ἐν ἐρειπίοις. Κάτ. 14,200.

ΧΙΣΣΑΡ, πόλις ὀχυρὰ τοῦ Τουρκεστάν, πρωτεύουσα ὁμωνύμου περιφερείας, ἀπεχ. 210 χιλιάμ. ΒΑ τῆς Σαμαρκάνδης.

ΧΙΣΣΑΡ (Γκιουζέλ—), ἡ ἀρχαία Μαγνησία τοῦ Μαιάνδρου, πόλις τῆς ἀσιατικῆς Τουρκίας ἐν τῷ βιλαετίῳ τοῦ Ἀϊδινίου, ἀπέχ. 88 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Σμύρνης, ὑπὸ τὴν 300 47' Β πλάτ. καὶ 250 27' Α μήκ. Κάτοικοι 30,000. Κέντρον τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τῆς Σμύρνης. Βιομηχανία βαμβακερῶν ὑφασμάτων. Τὰ πέριξ αὐτοῦ εἰσι μεγαλοπρεπέστατα καὶ λαμπρότατα.

ΧΙΣΣΑΡ (Ρούμελι—), Μεταξὺ τοῦ πάλαι μὲν καλουμένου κόλπου τῶν Χηλῶν, ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ὁποίου εὕρηται τανῦν τὸ χωρίον Βεβέκιον, καὶ τοῦ παρὰ Βυζαντινοῖς κόλπου τῆς Φιδαλίας πέτρας, τῆς μετέπειτα ὑπὸ τῶν Τούρκων Κιζλάρμπουρνου κληθείσης, ἤτοι τῆς θέσεως, ἔνθα τανῦν εὕρηται ὁ κόλπος Μπαλτᾶ-λιμάν, ὑπάρχει προεξοχὴ τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς τοῦ Βοσπόρου ἀκτῆς, τὸ νότιον μέρος τῆς ὁποίας ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑρμαῖον ἀκρωτήριον εἴτε ἀπὸ ναοῦ ἢ βωμοῦ ἢ καὶ ἀγάλματος πιθανῶς τοῦ Ἑρμοῦ ἢ ἐξ ἄλλου τινὸς λόγου. Τὸ ἐν εἴδει ἐξοχῆς μέρος τοῦτο, τὸ διαχωρίζον κατὰ συνέπειαν τὸν κόλπον τῶν Χηλῶν ἀπὸ τοῦ τῆς Φιδαλίας, ὡς καὶ τὰς εἰς τοὺς κόλπους τούτους περατουμένας δύο κοιλάδας, εἶναι τὸ νῦν καλούμενον Ρούμελι Χισσάρ. Ἔστι δὲ ὑψηλότερος λόφος μετὰ τὸν τοῦ Κλειδίου λεγόμενον τῶν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου καὶ ὁ μᾶλλον προέχων πρὸς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν. Ἐκ τῶν δύο αὐτοῦ πλευρῶν ἡ μὲν πρὸς τὸν κόλπον τῶν Χηλῶν, τοὐτέστι πρὸς τὸ νῦν Βεβέκιον, βρέχεται ὑπὸ γαληνιαίας τὸ πλεῖστον θαλάσσης, ἡ δὲ πρὸς Α, ἐκτεθειμένη εἰς τὸν τρίτον ἐλιγμὸν τοῦ ρεύματος ἐκ τῶν ἑπτὰ τοιούτων, περιβάλλεται μὲν καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ μέρη ὑπὸ περιδινουμένης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον θαλάσσης, δύο ὅμως χωρίως τῶν μερῶν αὐτῆς, τὸ μὲν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλευρᾶς, τὸ δὲ πρὸς τὸ πρὸς Β τέλος τοῦ φρουρίου καὶ ἄνω τῆς ἀποβάθρας τοῦ χωρίου, εἰσὶν ἐκτεθειμένα εἰς τὸ παραρρέον σφοδρότατον ρεῦμα, ὅπερ ἐν τῷ τελευταίῳ μάλιστα τούτῳ μέρει τοσαύτην κέκτηται σφοδρότητα, ὥστε καὶ Σεϊτὰν-ἀκιντισὶ (τοὐτέστι διαβολικὸν ρεῦμα) ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν προσωνομάσθη. Πρὸ τοῦ ρεύματος τούτου, ὅπερ ἀποτόμως ἐκ τῶν ἄνω ἐρχόμενον πρὸς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν χωρεῖ, λίαν δυσχεραίνεται οὐ μόνον ὁ τῶν ἱστιοφόρων καὶ λοιπῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἀτμοπλοίων ὁ ἀνάπλους. Ἡ ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ κόλπου τῶν Χηλῶν μέχρι τῆς κυρίας προβολῆς τοῦ ἀκρωτηρίου παραλία τοῦ Ρούμελι-Χισσὰρ ἀποτελεῖ ὀθωμανικὸν νεκροταφεῖον, ἐν ᾧ κυπάρισσοι κυρίως καί τινα ἄλλα ἄκαρπα δένδρα σκιάζουσι τοὺς ὑπ' αὐτὰ κειμένους ὀθωμανικοὺς τάφους, οἵτινες κοσμοῦνται καὶ ὑπὸ λίθων, ποικίλως κεχρωματισμένων καὶ φερόντων ἐπιγραφὰς χρυσοῖς γράμμασιν. Ἡ νοτία αὕτη πλευρὰ τοῦ Χισὰρ καλεῖται τανῦν Καγιαλὰρ (καὶ κατὰ παραφθορὰν Καϊλάρια) ἕνεκα τῶν πελωρίων αὐτῆς βράχων (καγιά), οἵτινες, ἀπορρηγνύμενοι ἀπὸ τοῦ χρόνου ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου λόφου, καταφέρονται πρὸς τὴν ἀκτήν. Τὸ ἀνωτέρω νεκροταφεῖον λίαν τιμᾶται παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ἕνεκα τοῦ ὅτι κεῖνται, ὡς λέγεται, αὐτόθι τὰ ὀστᾶ τῶν ὀθωμανῶν, οἵτινες πρῶτοι ἔπεσον κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διέλευσιν αὐτῶν καὶ οἵτινες ἀποκαλοῦνται συνεπῶς Σεχχὶδ (μάρτυρες) καὶ Ἐβλιαλὲρ (ἱεροί, ὅσιοι). Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ἀσκητήριον, ὅπερ ὡς ἐκ τῆς γειτνιάσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ φρούριον καὶ τὸ χωρίον Χισσὰρ-τεκεσὶ προσονομάζεται, φέρει ἕνεκα τῶν μαρτυρικῶν τούτων τάφων καὶ τὴν προσωνυμίαν Σεχχιδλὲρ τεκεσί. Οἱ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀσκητηρίῳ ἐνασκούμενοι δερβίσαι δια-

τελοῦσιν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἑνὸς σεΐχου, σεβασμίου πάντοτε καὶ μειλιχίου γέροντος καὶ δέχονται λίαν φιλοφρόνως τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτοὺς ξένους, εἰς τοὺς ὁποίους μάλιστα, ὅτε οἱ δερβίσαι ἀνῆκον εἰς τὸ τάγμα τῶν Μπεκτασίδων, προσέφερον καὶ οἶνον. Πρῶτος σεΐχης τοῦ ἀσκητηρίου τούτου ἀναφέρεται ὁ Χασὰν-Ζαριφῆ, ὁ νεώτερος τῶν υἱῶν ἢ θετὸς υἱὸς Ἰμπραΐμ τοῦ Γκιουλσενῆ, ἀποθανὼν τῷ 1568. Ἐν τοῖς τάφοις περιφημότεροι εἰσὶν ὁ τοῦ ναυτικοῦ, ὡς ἁγίου θεωρουμένου, Δουρμὶς Δεδέ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου προσονομάζεται καὶ τὸ ὅλον ἀσκητήριον. (Ὁ Δουρμὶς οὗτος, διαπλέων ποτὲ τὸν Βόσπορον κατὰ τοὺς ὀθωμανοὺς ἱστορικοὺς ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Ἀχμὲτ τοῦ Γ′, προσήνεγκεν εἰς τὸν σεΐχην τοῦ τεκέ, Ἀλῆ-μπαμπᾶν τοὔνομα, ξύλα καὶ τρόφιμα καὶ τούτου ἕνεκα καὶ τὰ μετέπειτα πρὸ τοῦ Ἑρμαίου διερχόμενα σκάφη προσέφερον δῶρα τινὰ εἰς τὸ ἀσκητήριον)· ὁ τοῦ σεΐχ Ἰσμαὴλ τσελεμπῆ, ὅστις κατὰ τὰς τουρκικὰς παραδόσεις ἀποκεφαλισθεὶς μετὰ 10 τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τῆς Κων)πόλεως ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν[1], ὁ τοῦ σεΐχ Χασὰν-Ζαριφῆ κλπ. Ἡ ἀπὸ τοῦ ἀσκητηρίου θέα, ἐκτεινομένη εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, εἶναι μαγευτικωτάτη, καθόσον εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἐκεῖθεν θεωμένου ὑποπίπτει ὁ Βόσπορος μετὰ τῶν ἐπὶ τῶν δύο ἀκτῶν αὐτοῦ κοιλάδων ὡς μεγαλοπρεπὴς ποταμός, μυροβόλος δὲ αὔρα, ἀποκομίζουσα τὰς ὁσμὰς τῶν ὀρεσιβίων φυτῶν τοῦ ἔαρος, ὡς τῆς νάρδου, τῆς λήδου καὶ τῆς ἐρείκης, ἀναζωογονοῦσι τοὺς πνεύμονας τοῦ θεατοῦ ἐκείνου. Πιθανὸν τὴν θέσιν ταύτην τοῦ ὀθωμανικοῦ ἀσκητηρίου νὰ κατεῖχεν ἡ μονή, εἰς ἣν κατὰ τὸν γραμματικὸν Λέοντα ἡ χήρα τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου αὐτοκράτειρα Θεοδώρα εἶχε περιορίσει τὸν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐξωσθέντα πατριάρχην Ἰωάννην, τὸν καλούμενον Ἰαννῆν. Τὸ κυρίως χωρίον Ρούμελι-Χισσαρὶ καταλαμβάνει τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τοῦ λόφου τούτου, καλεῖται δὲ οὕτω καὶ σημαίνει εὐρωπαϊκὸν φρούριον πρὸς διαστολὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀπέναντι φρουρίου Ἀνατολ-Χισσαρί, ἤτοι ἀσιατικοῦ φρουρίου, ἔνθα ὑπάρχει καὶ τὸ ὁμώνυμον τῷ τελευταίῳ τούτῳ χωρίον. Τὸ μέρος τοῦ Βοσπόρου εἶναι λίαν στενὸν μεταξὺ τῶν δύο τούτων φρουρίων, ἅτε ἔχον πλάτος 300 μόνον γαλλικῶν ὀργυιῶν ἢ 5 σταδίων κατὰ τὸν Στράβωνα. Τὸ φρούριον Ρούμελι-Χισσαρί, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὸ χωρίον, ἐκτίσθη ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β′ ἀπέναντι τοῦ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου προοικοδομηθέντος φρουρίου ὑπὸ τοῦ πάππου αὐτοῦ Μωάμεθ τοῦ Α′. Τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ ἤρξατο τῇ 26ῃ μαρτίου 1452, ἤτοι ἓν ἔτος πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς

[1] Κατὰ τὸν Σ. Βυζάντιον τὸ ἱστορικόν, ἐφ' οὗ ἡ παράδοσις αὕτη στηρίζεται, ἔχει ὧδε: «Περὶ τὰ 1263 (662 τῆς ἐγίρας), ἀποικία τις ἐκ 10—12,000 Τουρκομάνων, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σαλτούκ-δεδέ, ἱδρύθη ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου (τῆς νῦν Δομπρούτζης), καὶ αὕτη εἶναι ἡ πρώτη διάβασις Τούρκων εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὀλίγον ἔπειτα, ὁ Ἀζὲδ-δὶν-Κεϊκαβούς, ἀδελφὸς τοῦ Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Ρουκν-ὲδ-δὶν-Κχιλὶτζ ἀρσλὰν, φεύγων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον, ὅστις ἐπίσης εἶχεν εὕρει ἄλλοτε ἄσυλον εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Σελτζουκιδῶν. Ἐκεῖ διάγων, συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Μιχαὴλ καὶ κηρυχθῇ Αὐτοκράτωρ, καὶ ἐπὶ τούτῳ συνενοήθη καὶ μετὰ τῶν ἐν Δομπρούτζῃ Τουρκομάνων. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῶν ἀποτελούντων τὴν φρουρὰν αὐτοῦ χιλίων Τούρκων, Μπεχαδὲρ-Ἀλῆς, ἐπεφορτίσθη τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου. Ἀλλ' ὁ οἰνοχόος τοῦ Ἀζὲδ-δίν, Ἕλλην τὸ γένος, προὔδωκε τὴν συνωμοσίαν, καὶ οὕτως ὁ μὲν Ἀζὲδ-δὶν μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακήν, ὁ Μπεχαδὶρ-Ἀλῆς ἀπεκεφαλίσθη, ὁ δὲ Ὀγουτζλῆ-μπέης, ὑπασπιστὴς τοῦ Ἀζὲδ-δίν, ἐστερήθη τῶν ὀφθαλμῶν· εἷς δὲ τῶν υἱῶν αὐτοῦ (τὸν σπάτον ὁ Παχυμέρης ὀνομάζει Μελὲκ-Κωνσταντῖνον), καθὼς καὶ χίλιοι ἄνδρες ἐκ τῆς φρουρᾶς αὐτοῦ, ἐδέχθησαν τὸν χριστιανισμόν, καὶ κατετάχθησαν εἰς τὸ σῶμα τῶν λεγομένων Τουρκοπούλων, συμποσουμένων ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου εἰς τρισχιλίους καὶ διοικουμένων ὑπό τινος Χαλλίλ, τοὐπίκλην Ταχχαντζάρ, ὅστις ἐλειποτάκτησεν ὕστερον ἐπὶ τῆς ἐν Ἀσπρῳ μάχης καὶ κατέφυγε ταξάμενος μετὰ τὸν ὑπ' αὐτὸν Τουρκοπούλων καὶ Ἀλανῶν πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ Καταλάνους, ἀφανίσας ἔπειτα καὶ τὴν Θράκην. Ὁ δὲ Ἀζὲδ-δίν, φρουρούμενος ἐν τῇ Αἴνῳ, κατώρθωσε διὰ συνεργίας τοῦ Βερκὲχὰν, ἀρχηγοῦ τῶν Τατάρων τοῦ Κχιμπτζάκ, παρακληθέντος ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Κχιλὶτζ-Ἀρσλὰν καὶ διαβάντος τὸν Δούναβιν παγωμένον, νὰ διασωθῇ εἰς Κριμαΐαν, συμπαραλαβὼν καὶ πᾶσαν τὴν ἐν Δομπρούτζῃ Ταταρικὴν ἀποικίαν. (Ἴδε ΤΟΥΡΚΙΑ).

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Κωνσταντινουπόλεως (ὁ Χάμμερ λέγει τῷ 1451). Ἡ οἰκοδομὴ αὐτοῦ συνετελέσθη κατὰ Ἰούνιον ἢ κατὰ τὸν Φραντζῆν κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τοὐτέστιν ἐν διαστήματι τεσσάρων περίπου μηνῶν. Ὁ αὐτόπτης ἱστορικὸς Δούκας ἀφηγεῖται μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἀφελείας τὰ περὶ τούτου ὡς ἕπεται: «Καὶ δὴ καταλαβὼν μίαν ραχίαν κάτωθεν τοῦ Σωσθενίου, καλουμένην ἔκπαλαι Φονέαν, ἐκεῖ ὡς ἐν τριγώνῳ σχήματι τὸν θεμέλιον ὥρισατο πηγνύναι. Ὃ καὶ γενόμενον, τὴν κλῆσιν τοῦ κάστρου μπὰς-κεσὲν ἐκέλευσε καλεῖσθαι, ἑξελληνιζόμενον δὲ ἑρμηνεύεται Κεφαλοκόπτης... Διένειμε δὲ τὴν οἰκοδομὴν οὕτω: Τῷ μὲν Χαλὶλ πασσᾷ[*] δέδωκε μίαν τῶν γωνιῶν τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ κειμένων, τοῦ οἰκοδομῆσαι πύργον ἕνα ὑπερμεγέθη καὶ στερρόν ὡς ἀκρόπολιν· τῷ δὲ Ζαγάνῳ[**] ἕτερον ἐν τῇ ἑτέρᾳ γωνίᾳ, τῇ κειμένῃ ἐν τῇ ξηρᾷ, μέγαν καὶ αὐτόν· τῷ δὲ Σαριτζίᾳ[***] ἄλλον ἐν τῇ τρίτῃ γωνίᾳ. Τοὺς αὐτοὺς τρεῖς πύργους, (ὧν ὁ κατὰ θάλασσαν, κατὰ τὸν Φραντζῆν, ὀλίγον τι μείζων τῶν ἄλλων ὑπάρχει), ὡς ἀντίμαχα καὶ ἀκροπόλεις, ἐκ τῶν οἰκείων ἀναλωμάτων· τὸ δὲ τεῖχος καὶ τὴν ἑτέραν ἄλλην (ἴσ. ὅλην) τοῦ κάστρου οἰκοδομὴν αὐτὸς ὁ ἡγεμὼν ἀνελάβετο. Καὶ ἦν ἰδεῖν συρρέοντα τὰ πλήθη ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς μερῶν σὺν τοῖς καδδίσιν, ἤγουν τοῖς κριταῖς, ἐπάνω κεφαλικῆς τιμωρίας, τοῦ ἄρχοντος προστάξαντος. Καὶ διαμερίσας τὴν κτίσιν ἀνὰ πήχεως τῷ τεχνίτῃ, οἱ τεχνῖται ὡς γίλιοι, καὶ ἐν (ἴσ. ἑνὶ) ἑκάστῳ τεχνίτῃ ὑπουργοὶ δύο ἐγγὺς αὐτοῦ, ἔξωθεν τοῦ τείχους, καὶ ἔσωθεν ἕτεροι τοποῦτοι καὶ τεχνῖται καὶ ὑπουργοί. Οἱ δὲ κομίζοντες πέτρας, ἄσβεστον, πλίνθους ὀπτούς, ὑπὲρ ἀριθμόν. Καὶ αὐτοὶ οἱ μεγιστᾶνες κατὰ καιρὸν ὑπούργουν, καὶ πέτρας καὶ ἄσβεστον ἐδίδουν, ὁρῶντες τὴν τοῦ ἄρχοντος βίαν. Τὴν δὲ παρακομιδήν, καὶ ἐκ τῆς Περαίας, καὶ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἅπασαν, παρὰ τῶν ἐρειπίων τῶν κειμένων τῶν ποτὲ μεγάλων ἀναθημάτων ἐλάμβανον· ἐξ ὧν καί τινας κίονας μεταχομίσαντες ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ, τινὲς τῶν τῆς πόλεως ζήλῳ κινούμενοι, ἐξῆλθον τοῦ κωλῦσαι τοὺς Τούρκους. Καὶ δὴ συλληφθέντες, πάντες διὰ μαχαίρας ἀπέθανον . . . Ἀπαρτίσας δὲ καλῶς τὸ φρούριον, καὶ εἰς πάχος τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους λ' σπιθαμὰς ἐκτείνας[*] καὶ τὸ ὕψος εἰς τὸ ἀρκοῦν (καὶ μολύβδῳ σκεπάσας κατὰ τὸν Φραντζῆν τοὺς πύργους), καὶ ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Χαλὴλ-πασσᾶ χῶνας χαλκοῦς, ἀπολύοντας πέτρας ὑπὲρ 600 λιτρῶν τὸ βάρος, καὶ τῷ Φερούζ-ἀγᾷ μετὰ 400 νέων παραδοὺς τὴν τοῦ φρουρίου φυλακήν, αὐτὸς εἰς Ἀδριανούπολιν ἐπορεύετο». (Δούκ. Ἱστορ. ΛΕ).

Τὸ σχῆμα τοῦ φρουρίου τούτου εἶναι τὸ τοῦ μονογράμματος τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ (ἴδε ΡΟΥΜΕΛΙ-ΧΙΣΣΑΡ), τὰ δὲ θαλάσσια τείχη αὐτοῦ εἶναι διπλᾶ κατὰ ἓξ πόδας διεστραμμένα ἀλλήλων. Ἐν αὐτῷ σώζεται καὶ κινστέρνα. Οἱ πύργοι τοῦ φρουρίου τούτου ἦσαν μολυβδοσκεπεῖς, ἀλλ' ἀφῃρέθη ὁ μόλυβδος αὐτῶν ὡς καὶ ἀπὸ τῶν τοῦ Ἐπταπυργίου καὶ τοῦ πύργου τοῦ Γαλατᾶ, καθόσον αἱ στέγαι αὗται παρεῖχον εἰς τοὺς πύργους τούτους τὸ σχῆμα ἀνεμομύλων. Τὸ φρούριον τρεῖς ἔχει πύλας, ὧν ἡ μὲν μία κεκλεισμένη, ἡ δὲ ἀνοίγεται πρὸς τὴν παραλίαν καὶ τὸ χωρίον καὶ ἡ τρίτη πρὸς τὸ ὄρος καὶ τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Σεχχιδλέρ. Τὴν πρωτην ἐκ τοῦ φρουρίου προσβολὴν ὑπέστη ὁ ἐνετὸς πλοίαρχος Ἐρρίτσος, οὗτινος κατεβυθίσθη τὸ πλοῖον διὰ φοβερᾶς σφαίρας τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ τηλεβόλου καὶ ὅστις ἀνεσκολοπίσθη ἕνεκα τοῦ ὅτι διαπλέων δὲν κατεβίβασε τὰ ἱστία, πρῶτοι δὲ δέσμιοι ἐκλείσθησαν ἐν αὐτῷ οἱ ἱππόται τῆς Μελίτης, μεθ' οὗς ἐχρησίμευεν ὡς εἱρκτὴ τῶν αἰχμαλώτων χριστιανῶν ἡγεμόνων. Ἐν αὐτῷ πρὸς τούτοις ἀπαγχονισθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὁ πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις ὁ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας τῷ 1644 μετὰ τὴν πέμπτην ἐπὶ 18 μῆνας παραταθεῖσαν πατριαρχείαν αὐτοῦ κατὰ διαταγὴν τοῦ Μουσᾶ πασσᾶ, ὅστις ἐπετρόπευε τότε ἐν τῷ κράτει, ὡς ἀπουσιάζοντος Μουρὰτ τοῦ Δ' εἰς Βαβυλῶνα· βραδύτερον τὸ φρούριον ἐχρησίμευεν ὡς τόπος ἐξολοθρεύσεως τῶν γενιτσάρων, τὴν ἐξαφάνισιν ἑκάστου τῶν ὁποίων ἐσημείου κρότος

---

[*] Οὗτος ἦν ὁ γνωστὸς κατὰ τὴν ἅλωσιν.

[**] Σαχζὺν τῷ εὐνούχῳ.

[***] Σαρητζᾷ ἢ Κοριτζᾷ.

[*] Ὁ Φραντζῆς δίδει 25 μὲν ποδῶν πλάτος εἰς τὰ τοῦ φρουρίου τείχη, 32 δὲ ποδῶν εἰς τὸ ἔσωθεν αὐτῶν εὐρύχωρον.

τοῦ ἐν αὐτῷ τηλεβόλου. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπου ὁ ροῦς τοῦ ρεύματος εἶναι σφοδρότατος, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται καὶ ὁπόθεν τὸ ρεῦμα τρέπεται εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι κατὰ τὸν Διονύσιον Πυρρὴ Κύων, τοῦ ἑτέρου ἐπίσης σφοδροῦ, ὡς εἴρηται, φέροντος τὸ ὄνομα Φονέας διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅτ' ἦν καὶ σήμερον καλεῖται τουρκιστὶ Σεϊτὰν-ἀκεντισί. Τὰ δύο ταῦτα ρεύματα, ἤτοι τὸ τῆς Πυρρῆς Κυνὸς καὶ τὸ τοῦ Φονέα (ὅπερ καὶ τὸ τοῦ Ροιώδους ἄκρου ἐκαλεῖτο) ἀπεῖχον ἀπ' ἀλλήλων ὑπὲρ τὰ 1000 βήματα. Ὁ Φονέας ἀπέχει πρὸς τούτοις ἀπὸ μὲν τοῦ κόλπου τῆς Φιδαλίας καὶ τοῦ τῶν Γυναικῶν λιμένος (Μπαλτα-λιμανὶ) 800 βήματα καὶ ἰσάριθμα ἀπὸ τοῦ μέρους ἐκείνου, ὅπου ὁ Δαρεῖος ἔζευξε τὴν γέφυραν αὐτοῦ. Ἐν ἀμφοτέροις τούτοις τοῖς ρεύμασιν ἀγωγεῖς, ἀναμένοντες ἐν τῇ ἀκτῇ, καραδοκοῦσι τὰ ἀνερχόμενα μικρὰ πλοιάρια, ἄτινα καὶ προσδένοντες διὰ σχοινίου σύρουσι, μέχρις ὅτου διέλθωσι καθ' ὁλοκληρίαν τὸ ρεῦμα. Πολυειδεῖς πρὸς τούτοις ἀγρεύονται αὐτόθι ἰχθῦς. Ἐνταῦθα λέγεται ὅτι ἐγένετο καὶ ἡ διάβασις τοῦ στρατοῦ τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἐκστρατεύοντος αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ζεύξαντος τὸν Βόσπορον Μανδροκλέους ἢ Ἀνδροκλέους τοῦ Σαμίου. Ὁ Τζέτζης ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ γέφυρα αὕτη ἐστήθη περὶ τὸ Ἡραῖον ἢ περὶ τὴν Δάμαλιν ἀβασίμως ὅμως καὶ προστίθησιν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος μαρτυρεῖ ὄθεν περὶ τούτου, ἐνῷ ὁ τελευταῖος οὗτος ἱστορικὸς ἐκτίθησι περὶ τοῦ θέματος τούτου τὰ ἑπόμενα: «Δαρεῖος δέ, ἐπεί τε πορευόμενος ἐκ Σούσων ἀπίκετο τῆς Χαλκηδονίης, ἐπὶ τὸν Βόσπορον, ἵνα ἔζευκτο ἡ γέφυρα, ἐντεῦθεν ἐσβὰς εἰς νέα ἔπλωε ἐπὶ τὰς Κυάνας καλευμένας, τὰς πρότερον πλαγκτὰς Ἕλληνές φασι εἶναι, ἐξόμενος δὲ ἐπὶ τῷ Ἰρῷ ἐθηεῖτο τὸν Πόντον ἐόντα ἀξιοθέητον... Τούτου τοῦ πελάγεος τὸ στόμα ἐστὶ εὖρος τέσσαρες σταδίοι, μῆκος δὲ τοῦ στόματος, ὁ αὐχήν, τὸ δὴ Βόσπορος κέκληται, κατ' ὃ δὴ ἔζευκτο ἡ γέφυρα, ἐπὶ σταδίους εἴκοσι καὶ ἑκατόν ἐστι· τείνει δ' εἰς τὴν Προποντίδα ὁ Βόσπορος· ἡ δὲ Προποντίς... καταδιδοῖ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον... ἐκβιδοῖ δὲ ὁ Ἑλλήσποντος εἰς χάσμα πελάγεος, τὸ δὴ Αἰγαῖον καλέεται... Ὁ δὲ Δαρεῖος ὡς ἐθηήσατο τὸν Πόντον, ἔπλωε ὀπίσω ἐπὶ τὴν γέφυραν, τῆς ἀρχιτέκτων ἐγένετο Μανδροκλέης Σάμιος· θηησάμενος δὲ καὶ τὸν Βόσπορον, στήλας ἔστησε δύο ἐπ' αὐτοῦ λίθου λευκοῦ ἐνταμὼν γράμματα, ἐς μὲν τὴν Ἀσσύρια, ἐς δὲ τὴν Ἑλληνικά, ἔθνεα πάντα, ὅσα περ ἦγε· ἦγε δὲ πάντα, τῶν ἦρχε τούτων μυριάδες ἑξηριθμήθησαν χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ ἑβδομήκοντα σὺν ἱππεῦσι, νέες δὲ ἑξακόσιαι συνελέχθησαν. Τῇσι μέν νυν στήλῃσι ταύτῃσι Βυζάντιοι, κομίσαντες ἐς τὴν πόλιν ὕστερον τούτων, ἐχρήσαντο πρὸς τὸν βωμὸν τῆς Ὀρθωσίης Ἀρτέμιδος, χωρὶς ἑνὸς λίθου (οὗτος δὲ κατελείφθη παρὰ τοῦ Διονύσου τὸν νηὸν ἐν Βυζαντίῳ γραμμάτων Ἀσσυρίων πλέος). Τοῦ δὲ Βοσπόρου ὁ χῶρος, τὸν ἔζευξε βασιλεὺς Δαρεῖος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν συμβαλλομένῳ, μέσον ἐστὶ Βυζαντίου τε καὶ τοῦ ἐπὶ τῷ στόματι ἱροῦ. Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦθα, ἡσθεὶς τῇ σχεδίῃ, τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς Μανδροκλέα τὸν Σάμιον ἐδωρήσατο πᾶσι δέκα· ἀπ' ὧν δὴ Μανδροκλέης ἀπαρχήν, ζῷα γραψάμενος πᾶσαν τὴν ζεῦξιν τοῦ Βοσπόρου καὶ βασιλέα τε Δαρεῖον ἐν προεδρίῃ κατήμενον, καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διαβαίνοντα, ταῦτα γραψάμενος ἀνέθηκεν εἰς τὸ Ἡραῖον, ἐπιγράψας τάδε:

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε
Μανδροκλέης Ἥρῃ μνημόσυνον σχεδίοις,
αὐτῷ μὲν στέφανον περιθείς, Σαμίοισι δὲ κῦδος,
Δαρείου βασιλέως ἐκτελέσας κατὰ νοῦν».

Καὶ ἡ μὲν γέφυρα ἐζεύχθη διὰ πλοίων, ὃν τρόπον καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ξέρξου ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ· τὸν δ' ἀκριβῆ τόπον, ἐν ᾧ αὕτη ἔζευκται, δύναταί τις νὰ προσδιορίσῃ, λέγει ὁ Γύλλιος, μετὰ μεγάλης προσεγγίσεως ἐκ τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν τόπων. Ἐπειδὴ δηλ. ἡ ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπόστασις τοῦ στενοῦ ἀνὰ μέσον τῶν δύο φρουρίων εἶναι πέντε σταδίων, τριῶν δὲ ἡ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς διάρκεια τοῦ ρεύματος καὶ ἐπειδὴ ἡ ὁρμὴ τοῦ ρεύματος δὲν εἶναι ὁμοιόμορφος καθ' ἅπασαν τὴν ἐκεῖ παραλίαν, ποῦ μὲν ἠρεμώτερον καὶ ἐπὶ πλατυτέραν ἐπιφάνειαν, φερομένου ποῦ δὲ ὁρμητικώτερον καὶ σφοδρότερον, πρόδηλον ἦτο ὅτι ὁ Μανδροκλῆς ὡς ἀρχιτέκτων πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δινῶν καὶ τῆς ὀξύτητος τοῦ ρεύματος ἔζευξε τὴν γέφυραν πέραν τῆς πύλης τοῦ φρουρίου καὶ οὐχὶ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸ τῆς Ἀσίας φρούριον, ἀλλ' ἐγκαρσίως, μικρὸν ἀνω-

τέρω δηλονότι αὐτοῦ ἐν τῷ μέρει, ὅπερ πρότερον ἐκαλεῖτο Κόρμος (Ὄκ) ἢ Κικώνιον. Ὁ αὐτὸς Γύλλιος φρονεῖ ὅτι ὁ ἀρχιτέκτων Μανδροκλῆς, διαιωνίζων οὐ μόνον τὴν τοῦ Δαρείου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δόξαν ἐν τῷ Βοσπόρῳ, κατεσκεύασέ τι ἐνεῖδει ἐξέδρας ἢ δίφρου, ἣν ὁ Ἡρόδοτος προεδρίαν ἀποκαλεῖ, ἐπὶ τῆς αὐτόθι σκοπιᾶς, ἀφ' ἧς ὁ Δαρεῖος ἐθεάσατο τὸν Βόσπορον καὶ τὴν διάβασιν τοῦ πολυαρίθμου αὐτοῦ στρατοῦ. Ἡ ἐξέδρα αὕτη ἐσώζετο, ὡς λέγεται, ὡς καὶ ἡ τοῦ Ξέρξου ἐν τῇ Ἀβύδῳ ἐκ λευκοῦ λίθου, ἣν ἀναφέρει καὶ ὁ Ἡρόδοτος. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ὁ Μανδροκλῆς ἀνέθηκεν εἰς τὸ Ἡραῖον τὴν εἰκόνα τῆς διαβάσεως τοῦ Βοσπόρου, ἐν ᾗ ἐφαίνετο καὶ αὐτὸς ὁ Δαρεῖος «ἐν προεδρίᾳ κατήμενος», τοῦθ' ὅπερ Ἡραῖον ἦν κατὰ τὸ Γύλλιον ἢ τὸ ἐπὶ Θρᾴκης ὑπὸ τῶν Σαμίων συνῳκισμένον ἢ τὴ μεταξὺ Ἀκρίτα καὶ Χαλκηδόνος κατὰ τὸν περίπλουν τοῦ Μεννίππου ἢ τέλος καὶ τὸ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι τῇ Σάμῳ. Κατὰ τὴν θέσιν ταύτην πρὸς τούτοις διέβησαν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ οἱ Γότθοι καὶ οἱ σταυροφόροι καὶ αὐτοί, ὡς λέγεται, οἱ Πατσινάκαι τῷ 1049 ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου.

Τὸ ἐν τῇ βορείῳ πλευρᾷ τοῦ φρουρίου κείμενον χωρίον κατοικεῖται ἤδη ὑπὸ ὀθωμανῶν τὸ πλεῖστον, ἀρμενίων καί τινων ἀγγλικῶν οἰκογενειῶν. Τὸ ἐν αὐτῷ τέμενος τὸ πρῶτον ἐκτίσθη ξύλινον ὑπό τινος Χαφὶζ ἢ Χατζῆ Κεμὰλ-εδ-δίν, πυρποληθὲν δὲ μεθ' ὅλου τοῦ χωριδίου, ἀνῳκοδομήθη λίθινον τῷ 1746 ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Α', μεγαλείτερον καὶ κομψότερον. Ὑπάρχουσι δὲ καί τινα μακρότερα τεμένη καὶ ἀρμενικὸς ναός. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου καὶ ὄπισθεν τοῦ φρουρίου εὕρηται καὶ ἡ ἀμερικανικὴ σχολή, ἀποτελοῦσα πλῆρες γυμνάσιον καὶ περιλαμβάνουσα ἱκανὴν βιβλιοθήκην, μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ ὀρυκτολογίας καὶ ὀργανοθήκην, εἰς αὐτὴν δὲ φοιτῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Βούλγαροι καὶ Ἀρμένιοι, ὡς καὶ εὐάριθμοι Ἕλληνες καὶ λοιποί. Ἡ σχολὴ αὕτη, Ροβέρτειον γυμνάσιον ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀμερικανοῦ αὐτῆς ἱδρυτοῦ καλουμένη, περιλαμβάνει ἓξ τάξεις καὶ περὶ τοὺς 200 μαθητὰς οἰκοτρόφους τε καὶ ἐξωτερικούς. Ἐν αὐτῇ διδάσκονται τὰ ἐγκύκλια γυμνασιακὰ μαθήματα καὶ αἱ ξέναι γλῶσσαι ὑπὸ καθηγητῶν Ἀμερικανῶν τε καὶ ξένων. Ἴδε καὶ ΡΟΥΜΕΛΙ-ΧΙΣΣΑΡ.

ΧΙΣΣΑΡ (Ἀνατόλ–). Ἀπέναντι τοῦ ἀνωτέρω Ρούμελι-Χισσὰρ ὑπάρχει ἑτέρα προεκβολὴ τῆς ἀκτῆς μεταξὺ τοῦ πάλαι μὲν Λυκαδίου καὶ Μανολίου καλουμένου κόλπου, νῦν δὲ Κιορφὲς καὶ τοῦ σημερινοῦ Κιουτσοὺκ-Γκιόκ-σουγιοὺ (τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς Ἀσίας), περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁποίου ἔκειτο πιθανῶς τὸ Ναυσιμάχιον ἢ Ναυλόχιον ἢ Ναύπλιον (κυρίως Ἀνάπλειον ἢ Ναυσίκλεια). Ἡ προεκβολὴ αὕτη καταλαμβάνεται πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ φρουρίου Ἀνατὸλ-Χισσαρί, ὅπερ ἕνεκα τῆς κομψότητος αὐτοῦ προσωνομάζετο καὶ Γκιουζελτζὲ-Χισσαρὶ καὶ ὅπερ ἐκτίσθη κατά τινας μὲν ὑπὸ Βαγιαζὴτ τοῦ Α' ἢ Γιλδιρὶμ τῷ 1393—94, κατὰ τινας δέ, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Α'. Τὸ φρούριον τοῦτο σύγκειται ἐξ ἑνὸς τετραγώνου πύργου, ἔχοντος περὶ ἑαυτὸν 4 μικροτέρους ἄλλους στρογγύλους. Ὁ ἐν μέσῳ πύργος οὗτος εἶναι περίπυστος ὑπὸ τὸ χαρακτηριστικὸν ὄνομα Καρὰ-κουλέ, τουτέστι μέλας πύργος, ἀποκληθεὶς οὕτως οὐχὶ διὰ τὸ ἀμαυρὸν αὐτοῦ χρῶμα, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἢ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν σχετιζόμενα θύματα. Ἀπὸ τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου ἐκτείνεται κυπαρισσῶν, σκιάζων τὰ νεκροταφεῖα τοῦ ὁμωνύμου τῷ φρουρίῳ χωρίου, ὅπερ οἰκεῖται ὑπὸ Ὀθωμανῶν.

ΧΙΤ (ἡ ἀρχαία Ἶς ἢ Ἀείπολις), πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐφράτου, ἀπέχ. 180 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς Βαγδάτης. Κάτ. 1000. Νάφθα καὶ ἄσφαλτος ἐν ἀφθονίᾳ.

ΧΙΤΑΣ (πρωθιερεὺς de Hita), ἱσπανὸς ποιητὴς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ὃς ὠνομάζετο, ὡς λέγεται, Ἰωάννης Ρουίζ καὶ ἐγεννήθη ἐν Γουαδαλαξάρᾳ. Τὸ κατακριτικὸν αὐτοῦ πνεῦμα κατέστη ἀφορμή, ὥστε ὁ Ζὶλ Ἀλβορνόζ, ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Τολέδου, νὰ ῥίψῃ αὐτὸν εἰς τὴν φυλακήν. Ἀφῆκε δὲ ποιήματα σατυρικὰ ὑπὸ τὸν πέπλον ἀλληγορίας, εἰσὶ δὲ ταῦτα ὁ «Πόλεμος τοῦ δὸν Ἀπόκρεω μετὰ τῆς κυρίας Τεσσαρακοστῆς», — οἱ «Γάμοι τοῦ Πέπωνος τοῦ κήπου μετὰ τῆς κυρίας Περυκόκου». Ὁ πρωθιερεὺς οὗτος ἐπλούτισε τὴν ποίησιν διὰ πληθύος μετρικῶν συν-

δυασμῶν. Οἱ Ἱσπανοὶ ἀπεκάλεσαν αὐτὸν Πετρώνιον τῆς Ἱσπανίας.

ΧΙΤΑΣ (Ζινὲζ-Πιρὲζ de Hita), ἱσπανὸς μυθιστοριογράφος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐδημοσίευσε τῷ 1595 τοὺς «Ἐμφυλίους πολέμους τῆς Γρενάδας» ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Aben-Hamin*, ἤτοι τὰ φαντασιώδη κατορθώματα τῆς αὐλῆς τοῦ Μποαβδίλ.

ΧΙΤΟΥΑΙ ἢ ΧΙΤΟΥΩΝΕΣ, λαὸς ἐν Μαυριτανίᾳ τῇ Καισαρησίᾳ.

ΧΙΤΣΙΝ (Hitchin ἄλλοτε Hiz ἢ Hitche ἢ Hychen), πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχουσα 23 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Χερτφόρδης. Ἴδε ΙΤΣΙΝ.

ΧΙΤΩΝΗ, δῆμος ἀρχαῖος τῆς Ἀττικῆς ἐν τῇ Πέρνηθι. Κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Καλλιμάχου ἡ Ἄρτεμις ἐπωνομάσθη Χιτώνη, ἐκ τοῦ δήμου τούτου λαβοῦσα τὸ ἐπώνυμον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἑώρταζον ἑορτὴν Χιτώνια καλουμένην εἰς τιμὴν τῆς θεᾶς ταύτης.

ΧΙΤΩΝΗ, ἐπώνυμον τῆς Ἀρτέμιδος, παριστανομένης ὡς κυνηγοῦ μετὰ τοῦ χιτῶνος αὐτῆς ἀνεζωσμένου. Ἄλλοι παράγουσι τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ τῆς Ἀττικῆς χωρίου Χιτώνη ἢ ἐκ τῶν ἐνδυμάτων, ἐν οἷς περιετυλίσσοντο τὰ ἀρτιγέννητα βρέφη, ἅτινα ἦσαν ἱερὰ εἰς αὐτήν. Ἐν Χιτώνῃ ἐτελεῖτο καὶ ἑορτὴ πρὸς τιμὴν αὐτῆς, καλουμένη Χιτώνια.

ΧΙΩΝ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑπόμενα πρόσωπα:

1. Χίων, υἱὸς τοῦ Μάτριδος, εὐγενοῦς πολίτου Ἡρακλείας τῆς ἐπὶ Πόντου. Ἦν μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος. Τῇ βοηθείᾳ τοῦ Λεοντος ἢ Λεωνίδου, Εὐζήνονος καὶ λοιπῶν εὐγενῶν νέων ἐθανάτωσε τὸν Κλέαρχον, τύραννον τῆς Ἡρακλείας. Οἱ πλεῖστοι τῶν συνωμοτῶν κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ τυράννου, ἄλλοι δέ, συλληφθέντες κατόπιν ἐθανατώθησαν διὰ σκληροῦ θανάτου, ἡ δὲ πόλις ὑπέπεσε πάλιν εἰς τὴν χειρίστην τυραννίαν τοῦ Σατύρου, ἀδελφοῦ τοῦ Κλεάρχου. Ὑπάρχουσι 13 ἐπιστολαί, ἀποδιδόμεναι τῷ Χίωνι, αἵτινες ὅμως, καίπερ ἱκανὴν ἔχουσαι ἀξίαν, εἰσὶν ἀναμφιβόλως νόθοι, προέρχονται δὲ πιθανῶς ἔκ τινος τῶν νεωτέρων Πλατωνικῶν. Ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον λατινιστὶ ἐν τῇ τοῦ Ἄλδου συλλογῇ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστολῶν (Βενετία, 1499), ἑλληνιστὶ δὲ καὶ λατινιστὶ ἐν τῇ ἀνατυπώσει τῆς συλλογῆς ἐκείνης τῷ 1606. Ἔκτοτε ἐγένοντο καὶ ἄλλαι τούτων ἐκδόσεις.

2. Χίων ὁ ἐκ Κορίνθου, γλύπτης, μὴ διακριθεὶς ἕνεκεν ἀτυχίας μᾶλλον ἢ ἐλλείψει ἐπιδεξιότητος.

3. Χίων, ἀθηναῖος ἄρχων (Ὀλυμ. 103—4).

ΧΙΩΝΙΔΗΣ καὶ ΧΙΟΝΙΔΗΣ, ἀθηναῖος κωμικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας, ὃν ὁ Σουίδας καλεῖ πρωταγωνιστὴν ἐξ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας, προστιθέμενος ὅτι ἐδίδαξε κωμῳδίας 8 ἔτη πρὸ τοῦ περσικοῦ πολέμου, ἤτοι τῷ 487. Ἀλλ' ἑτέρου κατά τι χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ Χιωνίδης ἤκμασε πολὺ μετὰ τὸν Ἐπίχαρμον. Ὁπωσδήποτε μικρὰ δέον ν' ἀποδοθῇ σημασίᾳ εἰς τὴν χρονολογίαν πρὸ τοῦ γεγονότος, ὅπερ καὶ ὁ Σουίδας μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ὑπεμφαίνει, ὅτι δηλ. ὁ Χιωνίδης ἦν ὁ ἀρχαιότατος ποιητὴς τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας τῶν Ἀθηναίων οὐχὶ ἀπολύτως ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ χρόνου, διότι ὁ Σουσαρίων, πιθανῶς δὲ καὶ ὁ Εὐήτης, Εὐξενίδης καὶ Μύλλος ἦσαν πολὺ προγενέστεροι αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ὅτι πρῶτος οὗτος παρέσχεν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν κωμῳδίαν τὴν μορφὴν ἐκείνην, ἣν ἐτήρησε μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ἧς ἀκατέργαστα στοιχεῖα ἦσαν τὰ ἀρχαῖα κωμικολυρικὰ ᾄσματα τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν μεγαρέων γελωτοποιῶν, ἅτινα εἰσήγαγεν ὁ Σουσαρίων. Οἱ ἑξῆς ὑπάρχουσι τίτλοι τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ: «Ἥρωες», — «Πτωχοί» — «Πέρσαι ἢ Ἀσσύριος». Τὴν κωμῳδίαν «Πτωχοὺς» ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος, τὴν δὲ «Ἥρωας» ὁ Πολυδεύκης, ὁ Ἀντιαττικιστὴς καὶ ὁ Σουίδας. Τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ ἀναφέρεται παρὰ Βιτρουβίῳ.

ΧΛΑΔΝΗΣ (Ἐρνέστος-Φλωρεντῖνος-Φρειδερῖκος Chladni), γερμανὸς φυσικός, γεννηθεὶς ἐν Βιττεμβέργῃ τῷ 1756 καὶ ἀποθ. τῷ 1827. Κυρίως οὗτος ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀκουστικῆς. Ἔγραψεν: «Ἀνακαλύψεις περὶ τῆς θεωρίας τοῦ ἤχου» (1787), — «Πραγματείαν περὶ τῆς ἀκουστικῆς» (Λειψία, 1802), ἣν αὐτὸς μετέφρασε γαλλιστί, (Παρίσιοι, 1809), — «Νέα πειράματα ἐν τῇ ἀκουστικῇ» (Λειψία, 1817), — «Πειράματα ἐν τῇ πρακτικῇ ἀκουστικῇ καὶ τῇ κατασκευῇ τῶν ὀργάνων» (1822). Ἐφεῦρε τὸ εὔφωνον καὶ τὸν κλειδοκύλινδρον, ὄργανα τῆς μουσικῆς, συνιστάμενα ἐξ ὑαλίνων κυλίνδρων. Αἱ ἔρευναι αὐτοῦ περὶ τῶν ἀερολίθων περιλαμβάνονται ἐν πραγματείᾳ «Περὶ τῶν πυρίνων μετεώρων» (Βιέννη, 1819).

ΧΛΑΙΝΕΑΣ, Αἰτωλός, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ ὡς πρεσβευτὴς πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους (211 π. Χ.) πρὸς ὑποκίνησιν αὐτῶν ἐναντίον Φιλίππου τοῦ Ε′ τοῦ Μακεδόνος. Περὶ τούτου λέγει ὁ Πολύβιος ὅτι δυσαντιρρήτως ἀνέπτυσσε τὰς καταπιέσεις πάντων τῶν ἀλλεπαλλήλων βασιλέων τῆς Μακεδονίας ἀπὸ Φιλίππου τοῦ Β′ καὶ ἑξῆς, ὡς καὶ τὴν βεβαίαν ἦτταν, ἥτις ἀνέμενε τὸν Φίλιππον ἐκ τῆς ὁμοσπονδίας. ἥτις εἶχε καταρτισθῆ ἐναντίον αὐτοῦ. Ὁ τῶν Ἀκαρνάνων πρέσβυς Λυκίσκος ἀντέπραττε πρὸς τὸν Χλαινέαν, ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι κατεπείσθησαν νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ρωμαίων, Αἰτωλῶν καὶ Ἀττάλου τοῦ Α′.

ΧΛΑΜΜΗΣ, ὄνομα, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΧΛΑΜΥΔΙΑ, ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νήσου Δήλου.

ΧΛΑΣΣΑ. Ἴδε ΔΑΣΣΑ.

ΧΛΕΜΒΟΤΣΑΡΙ, κώμη τῆς Βοιωτίας καὶ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Ταναγρας, κειμένη πρὸς ἀνατολὰς τῶν Θηβῶν, εἰς ἀπόστασιν 3 1/2 ὡρῶν καὶ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ (10′). Τὰ δ' ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ταναγρας κεῖνται πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Χλεμβοτσαρίου εἰς ἀπόστασιν 1 ὥρας ἐπὶ τοῦ Ἀσωποῦ. Οἱ κάτοικοι τοῦ Χλεμβοτσαρίου ἀνέρχονται εἰς 445.

ΧΛΕΜΟΣ, υἱὸς τοῦ Πεισήνορος, ὃν ἐφόνευσεν ὁ Μηριόνης.

ΧΛΕΥΟΧΑΡΜΟΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Λουκιανῷ.

ΧΛΙΑΡΟΣ, ἀρχαῖον ὄνομα τον Γάγγου, ἁπαντῶν παρὰ Πλουτάρχῳ.

ΧΛΙΑΤΑΙ. Ἴδε ΧΟΛΙΑΤΑΙ.

ΧΛΙΔΩΝ, Θηβαῖος, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ.

ΧΛΙΔΩΝ ὁ γεωργός, ἐπίσης παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ἀναφερόμενος.

ΧΛΟΕΙΑ, ἑορτὴ κατὰ τὸ ἔαρ πρὸς τιμὴν τῆς Χλόης, τελουμένη κατὰ τὴν ἕκτην τοῦ θαργηλιῶνος μηνός. Κατ' αὐτὴν ἐθύοντο κριοὶ καὶ ἐτελοῦντο ἀγῶνες. Παρ' Ἡσυχίῳ καλεῖται ἡ ἑορτὴ αὕτη Χλοιά.

ΧΛΟΗ, ἐπώνυμον τῆς Δήμητρος, προστάτιδος τῶν χλοερῶν ἀγρῶν καὶ ἐχούσης ἱερὸν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Κουροτρόφου Γῆς. Τοῦτο τὸ ἐπώνυμον ἔχει ὑπ' ὄψιν πιθανῶς ὁ Σοφοκλῆς, ἀποκαλῶν αὐτὴ διὰ τοῦ ὀνόματος Δημήτηρ Εὔχλοος.

ΧΛΟΗ, ὄνομα χριστιανῆς ἐκ Κορίνθου.

ΧΛΟΗ, ὄνομα κόρης ἐκ Θρᾴκης, ἀναφερόμενον παρ' Ὁρατίῳ.

ΧΛΟΗ, ὄνομα μιᾶς βοσκοῦ, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Λόγκῳ ἐν τοῖς Βουκολικοῖς ὡς καὶ παρὰ τῷ Νικήτᾳ Εὐγενιανῷ.

ΧΛΟΜΑΡΟΝ, φρούριον ἐν Ἀρζανινῇ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Μαινάνδρῳ τῷ Ἐφεσίῳ.

ΧΛΟΥΜΕΤΣ (Chlumetz), πόλις τῆς Βοημίας, ἀπέχ. 9 χιλιάμ. Ν τῆς Νέας Βίτσωφ, ἐπὶ τοῦ Κυβλίνα. Κάτ. 3,300. Ὡραῖον μέγαρον τοῦ Κάρλσκων, ἀνῆκον εἰς τοὺς κόμητας τοῦ Κίνσκη.

ΧΛΟΥΝΕΙΟΝ, θέσις ἐν Αἰτωλίᾳ.

ΧΛΟΥΝΟΙ, θέσις παρὰ τὴν Καλυδῶνα, ὅπου κατά τινας ἐγένετο ἡ θήρα τοῦ καλυδωνίου ταύρου.

ΧΛΩΘΑΙΟΣ, ὄνομα κύριον, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΛΩΘΑΡΙΟΣ, ὄνομα ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΛΩΘΟΜΥΡΟΣ, ὄνομα ἀναφερόμενον ἐπίσης παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΛΩΜΑΡΟΝ. Ἴδε ΧΛΟΜΑΡΟΝ.

ΧΛΩΜΟΣ, χωρίον τῆς Κερκύρας, κείμενον κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τῶν Ριγγλάδων παρὰ τὴν θάλασσαν. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Λευκιμμαίων καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 414 κατοίκων.

ΧΛΩΡΑΚΑ, χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Πάφου καὶ κείμενον πρὸς Β τοῦ Κτήματος, πρωτευούσης τῆς ἐπαρχίας Πάφου. Κάτ. 250.

ΧΛΩΡΙΣ. Τὰ ἑξῆς πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Χλωρίς, θυγάτηρ τοῦ Θηβαίου Ἀμφίωνος καὶ τῆς Νιόβης. Κατά τινα ἀργείαν παράδοσιν τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς ὄνομα ἦν Μελίβοια, αὐτὴ δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Ἀμύκλας ἦσαν τὰ μόνα τέκνα τῆς Νιόβης, ἅτινα δὲν ἐφονεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος· ὁ τρόμος ὅμως τῆς Χλωρίδος κατὰ τὸν θάνατον τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς καὶ πασῶν αὐτῆς τῶν ἀδελφῶν τοσοῦτος ἦν, ὥστε ὁλοτελῶς ὠχρίασε, κληθεῖσα κατὰ συνέπειαν Χλωρίς. Αὕτη καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς ἔκτισαν τὸν ἐν Ἄργει ναὸν τῆς Λητοῦς, ἣς περιελάμβανε καὶ ἄγαλμα τῆς Χλωρίδος. Κατά τινα παράδοσιν ἐκτήσατό ποτε αὕτη

τὸ βραβεῖον τοῦ δρόμου ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Ἥρας ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ὁ Ἀπολλόδωρος καὶ ὁ Ὑγῖνος συνέχεαν αὐτὴν πρὸς Χλωρίδα τὴν σύζυγον τοῦ Νηλέως.

2. Χλωρίς, θυγάτηρ τοῦ Ἀμφίωνος, ἄρχοντος τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἐκ τῆς Περπεφόνης, θυγατρὸς τοῦ Μινύου. Αὕτη ἦν σύζυγος τοῦ Νηλέως, καταστᾶσα ἐκ τούτου μήτηρ τοῦ Νέστορος, τοῦ Χρομίου, τοῦ Περικλυμένου καὶ τοῦ Πέρωνος.

3. Χλωρίς, σύζυγος τοῦ Ζεφύρου καὶ τῆς θεᾶς τῶν ἀνθέων, ταυτιζομένη οὕτω πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν *Flora*.

4. Χλωρίς, σύζυγος τοῦ Ἀμπίκου καὶ μήτηρ τοῦ Μόψου.

5. Χλωρίς, θυγάτηρ τοῦ Πιέρου, ἥτις μετεμορφώθη εἰς τὸ πτηνὸν χλωρηίδα (ἀηδόνα καθ' Ἡσύχιον).

6. Χλωρίς, ὄνομα κόρης καὶ γυναικός, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΛΩΡΟΣ, υἱὸς τοῦ Πελασγοῦ καὶ πατὴρ τοῦ Αἵμωνος.

ΧΛΩΡΟΣ (Κωνστάντιος ὁ Α' Φλάβιος Γαλέριος, ὁ ἐπικαλούμενος Χλωρός), ρωμαῖος αὐτοκράτωρ (305—306 μ. Χ.), πατὴρ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, υἱὸς δὲ Εὐτροπίου τινὸς ἐξ εὐγενοῦς δαρδανικῆς οἰκογενείας καὶ τῆς Κλαυδίας, θυγατρὸς τοῦ Κρίσπου, ἀδελφοῦ τῶν αὐτοκρατόρων Κλαυδίου τοῦ Β' καὶ Κιντιλίου. Ἐγεννήθη πιθανῶς τῷ 250. Διακριθεὶς ἐπὶ ἱκανότητι, ἀνδρείᾳ καὶ ἀρετῇ ὁ Κωνστάντιος, ἐγένετο διοικητὴς τῆς Δαλματίας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Κάρου, ὅς, ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς ἀκολάστου διαγωγῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Καρίνου, ἐσκόπει νὰ υἱοθετήσῃ τὸν Κωνστάντιον τοῦτον καὶ νὰ διορίσῃ αὐτὸν διάδοχον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ θάνατος παρεκώλυσε τὸν Κάρον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου τούτου καὶ ἡ ἀμοιβὴ τοῦ Κωνσταντίου ἀφέθη εἰς τοὺς αὐτοκράτορας Διοκλητιανὸν καὶ Μαξιμιανόν, οἵτινες ἀνεγνώρισαν ὅτι ἡ διακυβέρνησις τοῦ εὐρέος ρωμαϊκοῦ κράτους ἐν τῇ διηνεκεῖ καὶ ἐχθρικῇ συναφείᾳ αὐτοῦ μετὰ τοσούτων βαρβάρων ἦν βάρος λίαν μέγα οὐ μόνον δι' ἕνα, ἀλλὰ καὶ διὰ δύο ἔτι αὐτοκράτορας ὁσονδήποτε διακεκριμένους· κατὰ συνέπειαν ἀπεφάσισαν ἀμφότεροι νὰ παραλάβωσιν ἕκαστος ἀνὰ ἕνα συμβασιλέα καίσαρα. Τοιοῦτοι ἐξελέγησαν ὑπὸ μὲν τοῦ Μαξιμιανοῦ ὁ Κωνστάντιος καὶ ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ ὁ Γαλέριος. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ συμβασιλεῖς ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπεκηρύξωσι τὰς συζύγους αὐτῶν καὶ νὰ νυμφευθῶσιν ὁ μὲν Γαλέριος τὴν Βαλερίαν, θυγατέρα τοῦ Διοκλητιανοῦ, ὁ δὲ Κωνστάντιος τὴν Θεοδώραν, θυγατέρα τῆς συζύγου τοῦ Μαξιμιανοῦ. Ὁ διορισμὸς τῶν καισάρων τούτων ἐγένετο ἐν Νικομηδείᾳ τῇ πρώτῃ μαρτίου 292. Ἡ διοίκησις τοῦ κράτους διῃρέθη τότε εἰς τοὺς τέσσαρας συναυτοκράτορας κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: Ὁ Κωνστάντιος ἔλαβε τὰς πέραν τῶν Ἄλπεων ἐπαρχίας, ἤτοι τὴν Γαλατίαν, Βρετανίαν καὶ Ἱσπανίαν(;), ὁ Γαλέριος ἔλαβε τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Μοισίαν, τοὐτέστι ἔκτασιν, περιλαμβάνουσαν πάσας τὰς χώρας ἀπὸ τοῦ Ἴννου ἐν Γερμανίᾳ μέχρι τοῦ ὄρους Ἄθωνος καὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ στομίου τοῦ Δουνάβεως· ὁ Μαξιμιανὸς ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Ἰταλίας καὶ Ἀφρικῆς, ἡ δὲ Θρᾴκη, ἡ Αἴγυπτος καὶ πᾶσαι αἱ ἀσιατικαὶ ἐπαρχίαι ἔμειναν εἰς τὸν Διοκλητιανόν. Τὸ πρῶτον καὶ σπουδαιότατον ἔργον τοῦ Κωνσταντίου ἦν ἡ συνένωσις τῆς Βρετανίας μετὰ τοῦ κράτους, καθόσον ὁ Καραύσιος ἐπέτυχε τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καραυσίου ὑπὸ τοῦ Ἀλλέκτου τῷ 293 ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος κατέλαβε τὴν κυβέρνησιν, μετὰ τριετῆ ὅμως ἀγῶνα ἡ Βρετανία ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτοῦ καὶ ὁ Κωνστάντιος ἀποκατέστησεν αὐτόθι τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Μετά τινα χρόνον οἱ Ἀλεμανοὶ ἐπέδραμον τὴν Γαλατίαν, μάχης δὲ συγκροτηθείσης τῷ 298 ὑπ' αὐτῶν καὶ τοῦ Κωνσταντίου ἐν Λιγγονικῇ *(Lingones)*, οἱ Ρωμαῖοι παρ' ὀλίγον ἐνικῶντο, ὅτε ὁ Κωνστάντιος, ἀναζωπυρήσας τὴν μάχην, ἐνίκησε τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐφόνευσε 60,000 ἢ 6,000 βαρβάρων. Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τῷ 305 ὁ Κωνστάντιος καὶ ὁ Γαλέριος ἀνέλαβον τὸν τίτλον καὶ τὸ ἀξίωμα αὐγούστων καὶ ἐκυβέρνων ὡς συναυτοκράτορες, ἀλλ' ὁ Κωνστάντιος μετὰ 15 μῆνας (25 ἰουλίου 306) ἀπέθανεν ἐν Ἐβοράκῳ κατά τινα ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Πικτῶν, ὅπου συνωδεύετο καὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου, τῆς Ἑλένης, ἣν ἀπεκήρυξεν. Ὁ Κωνσταντῖνος οὗτος διεδέξατο εἶτα τὸν Χλωρὸν ἐν τῇ διοικήσει τῶν ὑπ' αὐτὸν διατελουσῶν χωρῶν.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΙΤΣΙΛΟΥ

Ὁ Κωνστάντιος ἦν εἷς τῶν ἀρίστων χαρακτήρων τῶν τελευταίων Ρωμαίων καὶ λυπηρὸν εἶναι ὅτι ὀλίγιστα μόνον περὶ τούτου γινώσκομεν. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ διοίκησις τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοῦ μεγίστην περιεποιήσατο αὐτῷ τιμήν, καθόσον ζωηρότατα ἐνδιεφέρετο ἐν τῇ εὐδαιμονίᾳ τοῦ λαοῦ καὶ τοσοῦτον ἀπεῖχε τοῦ ἀπομιμηθῆναι τὴν ἁρπαγὴν ἄλλων διοικητῶν, ὥστε ἐστερεῖτο καὶ ἐκείνων ἔτι, ἅτινά εἰσιν ἀναγκαῖα εἰς ἄνδρα τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ. Οἱ ἐθνικοὶ ἐξύμνουν αὐτὸν ἐπὶ τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδεικνυμένῃ φιλανθρωπίᾳ, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐπὶ τῇ ἀμεροληψίᾳ καὶ ἀνεκτικότητι αὐτοῦ. Ὁ Θεοφάνης ἀποκαλεῖ αὐτὸν Χριστιανόφρονα. Ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ κατὰ τοὺς ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμοὺς τῶν χριστιανῶν ἦν λίαν φιλάνθρωπος. Ἄγνωστον πόθεν ἐκτήσατο τὸ ἐπώνυμον Χλωρός, τοῦτέστιν ὠχρός, ὅπερ ἀποδίδωσιν αὐτῷ οἱ μεταγενέστεροι μόνον βυζαντινοὶ συγγραφεῖς. Ὁ Κωνστάντιος ἐκτὸς τοῦ ἐκ τῆς Ἑλένης υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου εἶχε καὶ ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου Θεοδώρας τρεῖς υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας.

ΧΝΟΔΟΜΑΡΙΟΣ ἢ ΧΟΝΔΟΜΑΡΙΟΣ (Goundomar), βασιλεὺς τῶν Ἀλεμαννῶν, διακριθεὶς ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἱστορίᾳ τῷ 351 μ. Χ. Ὁ Χνοδομάριος ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου ἐπέδραμε τὴν Γαλατίαν, διαβὰς δὲ τὸν Ρῆνον, ἐνίκησε τὸν Δεκέντιον καίσαρα, ἀδελφὸν τοῦ Μαγνεντίου, κατέστρεψε πολλὰς πόλεις καὶ ἐδήωσε τὴν χώραν ἄνευ ἀντιστάσεως. Τῷ 356 ὁ Χνοδομάριος περιεπλάκη εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Ἰουλιανόν, καίσαρα τότε καὶ μετέπειτα αὐτοκράτορα, ὃς ἐπέτυχε ν' ἀναστείλῃ τὰς ἐν Γαλατίᾳ προόδους τῶν Ἀλεμαννῶν καὶ ὅστις ἐνίκησεν αὐτοὺς καθ' ὁλοκληρίαν κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος (357) ἐν μάχῃ παρὰ τὸ Ἀργεντοράτον, τὸ νῦν Στρασβοῦργον. Ὁ Χνοδομάριος εἶχε συναθροίσει ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ τὰ τάγματα ἐξ ἀρχηγῶν τῶν Ἀλεμαννῶν, ἤτοι τοῦ Βεστράλπου, Οὐρίου, Οὐρσικίνου, Σουουμαρίου, Χορταρίου καὶ Σεραπίωνος, υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Χνοδομαρίου Μεδερίχου, οὗτινος τὸ ἀρχικὸν ὄνομα ἦν Ἀγεναρίχος· παρὰ τὴν ζωηρὰν ὅμως ἀντίστασιν αὐτῶν κατετροπώθησαν, ἀφέντες ἐπὶ τοῦ πεδίου 6,000 νεκρῶν. Ἀναγκασθέντες εἶτα ἐν συγχύσει νὰ ἐπιστρέψωσι διὰ τοῦ Ρήνου, ἀπώλεσαν πολλὰς ἔτι χιλιάδας ἀνδρῶν, πνιγέντων ἐν τῷ ποταμῷ. Δὲν φαίνεται πολὺ βάσιμος ἡ ἀφήγησις τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου, καθ' ἣν οἱ Ρωμαῖοι ἀπώλεσαν ὅλως μόνον 243 ἄνδρας. Ὁ Χνοδομάριος ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν, ἀλλ' ὁ Ἰουλιανός, εἰς ὃν εἶχε προσαχθῇ, προσηνέχθη πρὸς αὐτὸν ἡπίως· εἶτα ἀπεστάλη εἰς Ρώμην, ὅπου ἐφυλάσσετο αἰχμάλωτος ἐν τῷ *Castra Peregrina* ἐπὶ τοῦ Κελίου ὄρους. Αὐτόθι ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐκ φυσικοῦ θανάτου.

ΧΟΑ ἢ ΣΟΑ ἢ ΑΓΚΟΒΕΡ, βασίλειον ἢ ἀφρικανικὸν κράτος ἐν Ἀβυσινίᾳ πρὸς Α τῆς πολιτείας τῆς Γονδάρης ἢ τῆς Ἀμάρας· Ἔχει μῆκος μὲν 40 χιλιαμ. πλάτος δὲ 180. Κάτ. 1,500,000. Κυριώτεραι πόλεις Ἀγκοβὲρ ἡ καὶ πρωτεύουσα μετὰ 5 χιλ. κατοίκων, Χόα, ἕδρα ἑνὸς νέγου, καὶ Τεγουλέτη, ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Ἀβυσσινίας, τανῦν ἐν ἐρειπίοις.

ΧΟΑΓΓ-ΤΙ, σίνης αὐτοκράτωρ, ἀναβάς, ὡς λέγεται, τὸν θρόνον περὶ τὸ 2698 π. Χ. Εἰς τὸν χρόνον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀνάγουσι τὴν ἀνακάλυψιν τῆς πυξίδος, τῶν ἁρμάτων, τῆς ναυσιπλοΐας, τῶν νομισμάτων, τῆς γραφῆς, τοῦ συστήματος τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, τῆς μουσικῆς κλπ. Ἦν δὲ ἀστρονόμος καὶ ὥρισε τὴν ἀληθῆ διάρκειαν τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους. Οὗτος διῄρεσε τὸ κράτος εἰς 10 ἐπαρχίας, ἑκάστην ἐπαρχίαν εἰς 10 τοῦ ἢ διαμερίσματα, ἑκάστου διαμερίσματος περιλαμβάνοντος 10 πόλεις καὶ ἑκάστης πάλιν πόλεως 10 λῃ, ἤτοι ὁδούς. Διῄρεσε δὲ καὶ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ εἰς διακεκριμένας φυλὰς ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ χρώματος τῶν ἐνδυμάτων, τηρήσας τὸ κίτρινον διὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν.

ΧΟΑΓΓ-ΧΑΗ, τοῦτέστι Κιτρίνη θάλασσα, μεταξὺ τῆς κυρίως Σινικῆς πρὸς Δ, τῆς Ταρταρίας πρὸς Β καὶ τῆς Κορέας πρὸς Α. Ἀποτελεῖ τὸν κόλπον Πετσελῆ καὶ δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Χοάγγ-Χό. Εἶναι βαθεῖα καὶ λαμβάνει τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκ τοῦ κιτρίνου πηλοῦ, ὃν, καταρρέων ὁ ποταμός, συσωρεύει ἐκεῖ.

ΧΟΑΓΓ-ΧΟ, τοῦτέστι Κίτρινος ποταμός, ποταμὸς τῆς Σινικῆς αὐτοκρατορίας. Πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Κουλκοὺν παρὰ τοῖς Μογγόλοις τοῦ Κουκουνούρ, ἀρδεύει τὴν Μογγολίαν, τὴν ἐπαρχίαν Κὰν-Σού, τὴν χώραν τῶν Ὄρδων, διαχωρίζει τὰς ἐπαρχίας Σαὶν-

Σὶ καὶ Σανσὶ-Σὶ καὶ διασχίζει τὴν ἐπαρχίαν Χὸ-Νάν, ἔνθα καὶ διακλαδοῦται. Ἡ ἀρχαία αὐτοῦ κοίτη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιάγγ-Σοῦ εἶναι σχεδὸν ξηρά· κατήρτισε δὲ νέαν κοίτην μικρὸν πρὸς Β μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Πετσελῆ, ἔνθα καὶ ἐκβάλλει σήμερον. Ὁρμητικὸς καὶ εὐρύς, εἶναι ἐνιαχοῦ λίαν ἀβαθὴς καὶ δύσπλευτος καὶ ὑπόκειται εἰς πλημμύρας παρὰ τὰ μεγάλα πέριξ αὐτοῦ προχώματα. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὀφείλει εἰς τὸ χρῶμα τῶν ὑδάτων, ἅτινά εἰσι πλήρη ἰλύος.

ΧΟΑΝΑ, πόλις ἐν Βακτρίᾳ.

ΧΟΑΝΑ, πόλις τῆς Μηδείας.

ΧΟΑΡΑ, πόλις τῆς Παρθίας.

ΧΟΑΡΙΝΗ, χώρα, περιλαμβάνουσα καὶ τὴν ἀνωτέρω πόλιν ἐν Παρθίᾳ.

ΧΟΑΣΠΑ, πόλις ἐν Ἀραχωσίᾳ, τῇ νοτιοανατολικωτάτῃ ἐπαρχίᾳ τοῦ περσικοῦ κράτους, νοτίως τῆς Γεδροσίας, τῆς νῦν Κανδαχάρης, καὶ τῷ νοτιοδικωτάτῳ τμήματι τοῦ Καβουλιστάν.

ΧΟΑΣΠΗΣ ἢ Ε ὖ λ α ο ς, ποταμὸς τῆς Ἀσίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μηδείᾳ. Πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Ἐλβέντ πρὸς Ν τοῦ Χαμαδάν, διέρχεται παρὰ τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Σούσων καὶ χύνεται εἰς τὸν Τίγρητα. Τὸ ὕδωρ αὐτοῦ ἦτο τὸ μόνον, οὗτινος χρῆσιν ἐποιοῦντο οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν. Ὁ Χοάσπης καλεῖται σήμερον Κ α ρ ὰ - Σ ο ῦ.

ΧΟΑΣΠΗΣ, ποταμὸς τῆς Ἀσίας ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Παροπαμίσου, παραπόταμος τοῦ Κούφιος (ποταμοῦ τῆς Καβούλης)· τανῦν καλεῖται Ἀ λ ι σ ά γ γ.

ΧΟΑΣΠΙΣ, ταὐτὸν τῷ ΧΟΑΣΠΗΣ.

ΧΟΒΑ, θέσις πρὸς βορρᾶν τῆς Δαμασκοῦ, ἄγνωστος τανῦν, ἣν ἐπεσκέψατό ποτε ὁ Ἀβραάμ.

ΧΟΒΑΡ, ὄνομα ποταμοῦ, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΟΒΑΤΑ, πόλις τῆς ἐν Ἀσίᾳ ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης Ἀλβανίας.

ΧΟΒΒΕΜΑΣ (Μεϊνδέρτος Hobbema), τοπιογράφος Ὁλλανδός, ὃς ἐγεννήθη, ὡς λέγεται, περὶ τὸ 1611, ἐν Φρίζῃ, Χαρλέμ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Δένδου, ἐν Ἀμβέρσῃ ἢ ἐν Ἀμβούργῳ. Κατῴκησεν ἐν Ὁλλανδίᾳ καὶ κατήρτισεν αὐτόθι τὰ ἔργα αὐτοῦ. Οὗτος ἐγίνωσκε τὴν δύσκολον τέχνην τοῦ χρησιμοποιεῖν φωτεινοὺς χρωματισμούς, παρέχων ἅμα αὐτοῖς πολλὴν τὴν ζωηρότητα· ἐζωγράφησε δὲ μόνον ἐπίπεδα μέρη.

ΧΟΒΕΔΕΝ (Ρογῆρος Hoveden), ἄγγλος χρονογράφος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν τῇ κομητείᾳ τῆς Γόρκης καὶ γράψας λατινιστὶ «Χρονικά», ἅτινα ἀποτελοῦσι συνέχειαν τῶν τοῦ Βέδα ἀπὸ τοῦ 731 ἕως τοῦ 1012. Ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Σαβίλ *(Historici Anglici)* 1595 καὶ 1601.

ΧΟΒΟΛΗ, χωρίον τῆς Ἀχαΐας, κείμενον μεταξὺ Σοπωτοῦ, οὗ ἀπέχ. 2 ὥρας πρὸς Ν, καὶ τῆς Στρίζοβας πρὸς Β. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ἀροανείας καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 317 κατοίκων. Προϊόντα, δημητριακοὶ καρποὶ καὶ οἶνος.

ΧΟΓΗ ἢ ΚΩΧΗ ἢ ΧΩΚΗ ἢ ΧΟΚΗ, πεδιὰς τοῦ Τίγρητος παρὰ τὴν Σελεύκειαν.

ΧΟΓΚ (Ἰάκωβος Hogg), σκῶτος ποιητής, ὁ ἐπιλεγόμενος ποιμὴν τοῦ Ἐτρίκ, γεννηθεὶς τῷ 1776 ἐν Ἐτρὶκ (Σέλκιρκ) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1835. Συνέθετο, ποιμαίνων ταὐτοχρόνως τὰ ποίμνια αὐτοῦ, ᾄσματα καὶ ποιήματα, καταστήσαντα αὐτὸν ἀξιοσημείωτον. Ἐλθὼν εἰς Ἐδιμβοῦργον, ἐδημοσίευσε βιβλίον ᾀσμάτων καὶ ποιημάτων, ἐν ᾧ περιλαμβάνονται ἡ «Ἔγερσις τῆς βασιλίσσης» —ἡ «Βασίλισσα Ὕνδη» κλπ. Ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ μυθιστορήματα ἧττον ἀξιοσημείωτα.

ΧΟΓΚ ἢ ΧΑΓΚ (Hogue καὶ Hague), ἀκρωτήριον τῆς Γαλλίας (Μάγχη) ἐν τῇ ΒΔ ἄκρᾳ τῆς χερσονήσου Κοτεντίνου καὶ πρὸς τὰ ΒΑ τοῦ Βαλών, ὑπὸ τὴν 49° 43′ 22″ Β πλάτ. καὶ 4° 17′ 3″ Δ μήκ. Λαμπρὸς φάρος.

ΧΟΓΚ ἢ ΧΟΥΓΚ (Hogue ἢ Huge), φρούριον, κείμενον εἰς ἀπόστασιν 60 χιλιαμέτρων ΝΑ τοῦ ἀκρωτηρίου Χόγκ καὶ 18 χιλιάμ. πρὸς Δ τοῦ Βαλών κατὰ τὴν εἴσοδον ὁμωνύμου κόλπου, ὃς ἐγένετο θέατρον ἥττης τοῦ Τουρβὶλ ὑπὸ τοῦ Ἐδουάρδου Ράσελ τῇ 17/29 μαΐου 1692.

ΧΟΓΚΑΡΘ (Γουλιέλμος Hogarth), διάσημος ζωγράφος καὶ γλύπτης, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1697 καὶ ἀποθαν. τῷ 1764. Ἦν υἱὸς πτωχοῦ ἐπιστάτου τυπογραφείου καὶ ἐκ παιδικῆς ἡλικίας μεγάλην ἐπεδείκνυτο κλίσιν πρὸς τὴν ἰχνογραφίαν. Ἰδίᾳ ἐξεῖχεν ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν τοῦ λαοῦ παθῶν καὶ τῶν δημωδῶν σκηνῶν καὶ ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἠθικῆς γελοιογραφίας. Τούτου ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς σπουδαιότερα ἔργα: Ἡ ζωὴ μιᾶς ἑ ρ ω τ ο λ ή π τ ο υ (25 πίνακες),—

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀκολάστου (8 πίνακες), —Ἡ κατὰ τὸ μεσονύκτιον νεωτέρα συνδιάλεξις, ἤτοι οἱ πίνοντες τὸ πόντζιον,—Αἱ πλανόδιοι κωμῳδοὶ κλπ. Τὸ ὅλον ἔργον αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐκ 250 σχεδίων περίπου. Ἡ πληρεστέρα ἔκδοσις εἶναι ἡ ἐν Λονδίνῳ (1808) ἐν δυσὶ τόμοις μετὰ 160 εἰκόνων καὶ διασαφήσεων ὑπὸ τοῦ Νίκολς καὶ Γ. Στίβενς. Ὁ Χόγκαρθ ἀπέθανεν ὡς ζωγράφος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἀφῆκε δὲ καὶ σύγγραμμά τι ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀνάλυσις τοῦ κάλλους» (Λονδῖνον, 1753).

ΧΟΓΚΛΑΝΔ (φινλανδιστὶ Suur-Saari), νῆσος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἐν τῷ Φινλανδικῷ κόλπῳ εἰς ἀπόστασιν 45 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Φρειδριξάμης ὑπὸ τὴν 60° 5′ 41″ Β πλάτ. καὶ 24° 37′ 9″ Α μήκ. Ἔχει ἔκτασιν 9 χιλιαμ. μήκους καὶ 3 πλάτους. Κάτ. 800 ἁλιεῖς. Ἔχει βαθέα ἀγκυροβόλια καὶ καλοὺς ὅρμους. Ἐν τοῖς ὕδασιν αὐτῆς συνεκροτήθη ναυμαχία Ρώσων καὶ Σουηδῶν τῇ 5)17 Ἰουλίου 1788.

ΧΟΓΚΥΕΖ (Hogyesz), χωρίον τῆς Οὐγγαρίας (Τόλνα), ἀπέχον 45 χιλιάμ. ΒΒΑ τῆς Φουνφκίρχεν. Κάτ. 2.600. Σπουδαία παραγωγὴ καπνοῦ. Λαμπρὸν μέγαρον τῶν κομήτων Ἀπονίη.

ΧΟΔΑΒΕΝΤΕΧ (Μωχαμμέτ), βασιλεὺς τῆς Περσίας, ἀναβὰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰσμαὴλ τοῦ Β′ τῷ 1578 καὶ ἀποθανὼν ἀδόξως τῷ 1587. Εἶχε βεβλαμμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ περιωρίζετο ἐντὸς τοῦ γυναικωνίτου, ὁσάκις ἐμάνθανεν ὅτι ἐπαρχία τις ἐκινδύνευε νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων.

ΧΟΔΑΒΕΝΤΕΧ-ΛΑΓΙΑΠΤΟΥ, αὐτοκράτωρ τῶν Μογγόλων, διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Καζὰν τῷ 1303, πολεμήσας ἐν Συρίᾳ κατὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Μαλὲκ-ἀλ-Χασσέρ, καταβαλὼν πολλοὺς τῶν ὁμόρων ἡγεμόνων καὶμετὰ δεκαετῆ βασιλείαν ἀποθανών.

ΧΟΔΑΛΟΣ, υἱὸς τοῦ Ἰσμαὴλ, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ.

ΧΟΔΔΑ (τά), πόλις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Καραμανίας.

ΧΟΔΕΡ, σκανδιναυικὴ θεότης, παριστανομένη ὡς τυφλὸς θεὸς τῆς τύχης, ὃς παρωτρυνθεὶς ὑπὸ τοῦ Λόκ, πονηροῦ πνεύματος, ἔπληξε θανασίμως τὸν σκανδιναυικὸν θεὸν Βάλδερ. Ἴδε ΒΑΛΔΕΡ.

ΧΟΔΙΕΡΝΑΣ (I. B. Hodierna), σικελὸς σοφός, γενν. τῷ 1597 ἐν Ραγούζῃ καὶ ἀποθ. τῷ 1660. Ἦν δὲ πρωθιερεὺς τῆς Πάλμας, συστήσας νέας ἀστρονομικὰς ἐφημερίδας, ἀναγνωρίσας τὴν πορείαν τῶν δορυφόρων τοῦ Διός, ἀναλύσας πρῶτος τὸν ὀφθαλμὸν τῆς μυίας καὶ τὸν ὀδόντα τῆς ἐχίδνης, προηγηθεὶς τοῦ Νεύτωνος ἔν τισι τῶν ἀνακαλύψεων αὐτοῦ περὶ τοῦ φωτὸς καὶ γνωρίσας τὴν χρῆσιν τοῦ πρίσματος.

ΧΟΔΙΤΣ (Hodiz), γερμανὸς δεσπότης, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1710 καὶ ἀποθ. τῷ 1778. Ἠθέλησε νὰ δημιουργήσῃ νέαν Ἀρκαδίαν ἐν τοῖς ἐν Ρόσβαλδ τῆς Μοραυίας κτήμασιν αὐτοῦ τῷ 1740 καὶ κατήρτισεν αὐτόθι ἀπομιμήσεις τῶν λαμπροτέρων γαλλικῶν, ἰταλικῶν καὶ γερμανικῶν τοπίων. Ὁ Χόδιτς ἦν φίλος Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου, ὃς ἔλαβεν αὐτὸν ἐν Πότσδαμ, ὅτε ἀπώλεσε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ.

ΧΟΔΚΙΕΒΙΤΣ (Ἰωάννης-Κάρολος Chodkiewicz), υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, παλατίνου τῆς Βίλνας, γεννηθεὶς τῷ 1560 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1621. Κατὰ τὰ εἰς Εὐρώπην ταξείδια αὐτοῦ ἐξεπαιδεύθη στρατιωτικῶς ὑπὸ τὸν δοῦκα τοῦ Ἀλὸ καὶ Μαυρίκιον τοῦ Νασάου. Ἐπιστρέψας εἰς Πολωνίαν, συνετέλεσεν εἰς καταστολὴν τῶν στάσεων τῶν Κοζάκων καὶ τῶν Μολδαυῶν καὶ διωρίσθη ὑπὸ Σιγισμόνδου τοῦ Γ′ τῷ 1600 μέγας χατμάνος, ἤτοι διοικητὴς τῆς Λιθουανίας. Ἐν πολέμῳ κατὰ Καρόλου τοῦ Θ′, βασιλέως τῆς Σουηδίας, ἐνίκησεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κίρκχολ τῷ 1605 καὶ εἶτα ἔσωσε τὴν Σμολένσκην, προσβληθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ρώσων. Ἐγένετο στρατηγὸς τοῦ στέμματος καὶ ἐνίκησε τοὺς Τούρκους ἐν Χόκζιμ τῷ 1621. Τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Ἀδὰμ Ναρούζεβιτς.

ΧΟΔΟΒΙΕΚΗΣ (Δανιὴλ-Νικόλας Chodowiecki), ζωγράφος καὶ χαράκτης, γεννηθεὶς ἐν Δάντζικ τῷ 1726 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1801. Κατ' ἀρχὰς ἐζωγράφησε μικρὰς εἰκόνας ἐπὶ ταμβακοθηκῶν, αἱ δὲ εἰκόνες, δι' ὧν βραδύτερον ἐκόσμησε τὸ ἡμερολόγιον τῆς ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου, κατέστησεν αὐτὸν περίπυστον. Οὗτος ἐπλούτισε δι' εἰκόνων τὰ ἔργα τοῦ Λαβατέρου, Μπεϊσδόου, Γεσνέρου, τὴν «Μεσιάδα» τοῦ Κλοπστόκ, τὰς κωμῳδίας τοῦ Λέσιγκ, τὸν «Ρολάνδον τὸν Μανιώ-

δη», «Δὸν-Κιχῶτον» κλπ. Ἐν ὅλῳ ἐζωγράφησεν ὑπὲρ τὰς 3,000 σχεδίων. Ὡς πρὸς τὴν πρωτοτυπίαν παρεβλήθη πρὸς τὸν Χόγκαρθ. Σπουδαῖα τούτου ἔργα σώζονται ἐν τῷ μεσογείῳ τοῦ Βερολίνου.

ΧΟΔΟΛΑΜΟΡΟΣ, ἀρχηγὸς τῶν Ἀσσυρίων, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ.

ΧΟΔΟΛΛΟΓΟΜΟΡ, βασιλεὺς τῆς Ἐλὰμ καὶ εἷς τῶν τεσσάρων βασιλέων, οἵτινες ἐκυρίευσαν τὰς πέντε πόλεις τῆς Σιδδίμ, αἵτινες ἐστασίασαν μὲν μετέπειτα, ὑπεδουλώθησαν ὅμως πάλιν ὑπὸ τῶν βασιλέων τούτων ἡγουμένου τοῦ Χοδολλογομόρ καὶ κατηρημώθησαν ὑπ' αὐτῶν, ἀπαχθέντων καὶ τῶν κατοίκων αὐτῶν ἀλλαχόσε. Ἐν τοῖς ἀπαχθεῖσι συγκατελέγετο καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀβραὰμ Λώτ. Ὁ Ἀβραάμ, μαθὼν τοῦτο, ἐπῆλθε κατὰ τῶν τεσσάρων βασιλέων καί, νικήσας αὐτούς, ἀπήλλαξε τῆς δουλείας πάντας τοὺς αἰχμαλώτους, ὡς καὶ τὸν Λώτ, φονεύσας ταὐτοχρόνως καὶ τὸν Χοδολλογομὸρ καὶ ἀπαγαγὼν πολλὰ λάφυρα.

ΧΟΕΓΚΕΡΟΛΔΣΕΚ (Hohengeroldsek), ἀρχαία κομητεία τοῦ γερμανικοῦ κράτους, ἀνήκουσα εἰς τοὺς κόμητας τοῦ Κλονεμβούργου μέχρι τοῦ 1691 καὶ δοθεῖσα τῷ 1711 ὑπὸ τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν οἰκογένειαν Λάυεν *(Leyen)*. Ἐπιστραφεῖσα εἰς τὴν Αὐστρίαν τῷ 1814, παρεχωρήθη τῷ 1819 εἰς τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βάδης, ὅπου ἀπετέλεσε τὴν βαϊλίαν τοῦ Ζέελμπαχ τῆς περιφερείας τοῦ Κιντζίχ. Νῦν ἀποτελεῖ τὸ νότιον τῆς περιφερείας τῆς Καρλσρούης.

ΧΟΕΙ-ΑΝ, πόλις τῆς Σινικῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κιάγγ-Σού, ἀπέχ. 180 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Νάν-Κίγγ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Χοάγγ-Χὸ καὶ ἐπὶ τῆς διώρυγος Ἰμπεριάλ. Εὐρέα φρούρια. Μέγας πληθυσμός.

ΧΟΕΙ-ΤΣΕΟΥ, πόλις τῆς Σινικῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κουάγγ-Τούγγ, ἀπέχ. 140 χιλιάμ. πρὸς Α τῆς Καντῶνος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Τούγγ-Κιάγγ, ὃν διέρχονται αὐτόθι διὰ γεφύρας 40 ἀψίδων. Κατασκευὴ λεπιδωτῶν ἀντικειμένων.

ΧΟΕΛ ὁ Α' (Hoel), δοὺξ τῆς Βρετανίας, γεννηθεὶς περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 545. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βουδίκ, φονευθέντος διαταγῇ τοῦ Κλόβιος τῷ 509, ἀπεσύρθη εἰς Ἀγγλίαν καὶ ὑπέστρεψε τῷ 513 μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀρθούρου, ἐξεδίωξε δὲ τοὺς Φράγκους. Τῷ 541 ὕβρισε τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Ἀλέτ, ἧς τὸ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἅγ. Μάλων *(St. Malo)* ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν.

ΧΟΕΛ ὁ Β' (Hoel), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προτεταγμένου. Κατεδίωξε τὸν Ἅγ. Μάλωνα καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κανὸρ τῷ 547.

ΧΟΕΛ ὁ Γ' (Hoel), κατ' ἀρχὰς κόμης τοῦ Κορνουάηλ. Διεδέξατο τῷ 594 τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἰουδικαέλ, ἔλαβεν εἶτα τὸν τίτλον βασιλέως καὶ ἀπέθανε τῷ 612.

ΧΟΕΛ ὁ Δ' (Hoel), νόθος υἱὸς Ἀλὴν τοῦ Δ' καὶ κόμης τῆς Νάντης. Διεδέξατο τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τῷ 953 καὶ ἐφονεύθη τῷ 980.

ΧΟΕΛ ὁ Ε' (Hoel), δοὺξ τῆς Βρετανίας ἀπὸ τοῦ 1066 ἕως τοῦ 1084.

ΧΟΕΛ ὁ ΣΤ' (Hoel), ἀναγνωρισθεὶς δοὺξ τῆς Βρετανίας τῷ 1148 ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Νάντης καὶ τοῦ Κιμπέρ. Ἠττήθη τῷ 1154 ὑπὸ τοῦ ἀντιζήλου αὐτοῦ Ἔδου τοῦ Πορὲ καὶ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Νάντης τῷ 1156.

ΧΟΕΜΒΕΡΓΗ (Hohenberg), ἀρχαία κομητεία τοῦ κράτους τῆς Γερμανίας, περιλαμβάνουσα τὰς κυριωτέρας πόλεις Ροτεμβοῦργον, Χόρμπ, Σέμβεργ καὶ Ὀμπερνδόρφ. Σήμερον περιλαμβάνεται ἐν τῇ Βυρτεμβέργῃ. (Περιφέρειατοῦ Μέλανος Δάσους).

ΧΟΕΜΒΟΥΡΓΟΝ (Hohenburg), χωρίον τῆς ἀρχαίας Θυρίγγης, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ Ἔρρικος ὁ Δ' ἐνίκησε τοὺς στασιάσαντας Σάξωνας τῷ 1075.

ΧΟΕΝΑΙΜ (Hohenheim), κωμόπολις τοῦ βασιλείου τῆς Βυρτεμβέργης (Νεκάρ), ἀπέχ. 10 χιλιάμ. ΝΝΑ τῆς Στουτγάρδης. Λαμπρὸν μέγαρον τοῦ τελευταίου αἰῶνος. Τῷ 1818 ἱδρύθη αὐτόθι ἐθνικὴ γεωργικὴ καὶ δασονομικὴ σχολή, περιλαμβάνουσα πρακτικὴν γεωργικὴν σχολήν, πρότυπον ἔπαυλιν, βοτανικὸν κῆπον κλπ. Παρ' αὐτὴν εὕρηται ἄλσος καὶ βασιλικὴ ἔπαυλις τοῦ Μικροῦ Χοεναίμ.

ΧΟΕΝΑΟΥ (Hohenau), χωρίον τῆς κάτω Αὐστρίας παρὰ τὴν Μάρκην. Κάτ. 2,100. Λαμπρὰ ἔπαυλις τοῦ πρίγκηπος Λιχτενσταϊν. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν 60 χιλιαμέτρων ΒΑ τῆς Βιέννης.

ΧΟΕΝΕΛΒΕ (Hochnelbe), χωρίον τῆς Βοημίας, ἀπεχ. 38 χιλιάμ. Β τοῦ Κενιγκρὶτς παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἔλβα. Κάτ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

5,100. Ἐργοστάτια πανικῶν, τριχάπτων, τεχνουργημάτων ἐκ ξύλου, χάρτου καὶ λοιπῶν. Ἐν τοῖς πέριξ ὑπάρχουσι μεταλλεῖα κασσιτέρου.

ΧΟΕΝΛΙΝΤΕΝ (Hohenlinden), χωρίον τῆς ἄνω Βαυαρίας, ἀπέχ. 33 χιλιαμ. πρὸς Α τοῦ Μονάχου καὶ 9 ΒΒΑ τοῦ Ἔβερσβεργ. Κάτ. 300. Ἐνταῦθα ἐγένετο νίκη τῶν Γάλλων ὑπὸ τὸν Μορὼ κατὰ τῶν Αὐστριακῶν ὑπὸ τὸν ἀρχιδοῦκα Ἰωάννην τῇ 21)3 δεκεμβρίου 1800.

ΧΟΕΝΛΟΕ (Hohenlohe), ἀρχαία κομητεία καὶ βραδύτερον ἡγεμονία τῆς Γερμανίας ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Φραγκωνίας, διατελοῦσα ταυτὸν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Βυρτεμβέργης καὶ τῆς Βαυαρίας. Οἱ κόμητες τοῦ Χοενλόε ἐλάμβανον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τοῦ μεγάρου Χολλὸχ παρὰ τὸ Οὐφενάιμ ἐν Φραγκωνίᾳ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος ὁ οἶκος τοῦ Χοενλόε διῃρέθη εἰς κλάδους τοῦ Μπράουνεκ καὶ τοῦ Χολλόχ· ὁ τελευταῖος οὗτος κλάδος διῃρέθη τῷ 1340 εἰς τοὺς κλάδους τοῦ Χοενλόε καὶ τοῦ Σπέκφελδ. Οἱ Σπέκφελδ διῃρέθησαν πάλιν τῷ 1551 εἰς κλάδους τοῦ Νοϋενσταίν καὶ τοῦ Βαλδεμβούργου, οἱ τιτουλάριοι τῶν ὁποίων ἐγένοντο τῷ 1767 πρίγκηπες τοῦ κράτους. Ὁ κλάδος τοῦ Νοϋενσταίν, ὃς εἶναι κλάδος διαμαρτυρομένων, παρέσχε δύο κλάδους, τὸν τοῦ Αἴριγκεν, διαιρεθέντα κατόπιν εἰς τοὺς κλάδους Αἴριγκεν καὶ Βαϊκερσάιμ, καὶ τὸν κλάδον τοῦ Λαγκεμβούργου. Ὁ τελευταῖος οὗτος συνήνωσε τῷ 1805 τὰς κτήσεις τοῦ κλάδου τοῦ Αἴριγκεν καὶ ὑποδιῃρέθη εἶτα κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: 1) εἰς Χοενλόε-Λαγκεμβοὺγ ἐν Βυρτεμβέργῃ. 2) εἰς Χοενλόε-Λαγκεμβοὺργ-Αἴριγκεν (πρότερον Χοενλόε-Ἰγγελφίγκεν) ἐν Βυρτεμβέργῃ, ἐν Σαξωνίᾳ-Κοβούργῳ καὶ ἐν Σιλεσίᾳ, 3) εἰς Χοενλόε-Λαγκεμβούργου-Κίρχμπεργ ἐν Βυρτεμβέργῃ. Ὁ κλάδος τοῦ Βαλδεμβούργου, οὗτινος τὰ μέλη εἶναι καθολικοί, ὑποδιῃρέθη εἰς δύο κλάδους: 1) εἰς τὸν τοῦ Χοενλόε-Βαλδεμβούργου-Μπαρτενσταίν, ἐξ οὗ ὑπάρχει πρὸς τούτοις καὶ κλάδος Χοενλόε-Μπαρτενσταίν-Γκέξτεβεργ ἐν Βυρτεμβέργῃ. 2) εἰς τὸν τοῦ Χοενλόε-Βαλδεμβούργου-Σιλιγκσφούρστ ἐν Βυρτεμβέργῃ καὶ Βαυαρίᾳ. Τὰ γνωστότερα μέλη τοῦ οἴκου τοῦ Χοενλόε εἰσὶ τὰ ἑξῆς: 1) Φρειδερῖκος-Λουδοβῖκος πρίγκηψ τοῦ Χοενλόεν-Ἰγκελφίγκεν, γεννηθεὶς τῷ 1746 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1818, διακριθεὶς δὲ ὡς πρῶτος στρατηγὸς ἐν τοῖς ἀπὸ τοῦ 1792 μέχρι τοῦ 1794 πολέμοις. Ἥττον ἐπιτυχὴς ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τοῦ 1806, ἐνικήθη ἐν Ἰένῃ, κατηγορηθεὶς μάλιστα καὶ ἐπὶ τῇ συνθηκολογήσει τοῦ Πρεντσλάου καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὰ κτήματα αὐτοῦ. 2) Λουδοβῖκος-Ἀλουίσιος, πρίγκηψ τοῦ Χοενλόε-Βαλδεμβούργου-Μπαρτενσταίν, γεννηθεὶς τῷ 1765 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1829, ἀρνηθεὶς νὰ μετάσχῃ τῆς ὁμοσπονδίας τοῦ Ρήνου, τοῦθ' ὅπερ προὐκάλεσε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κράτους τῆς Γερμανίας. Τῷ 1814 μετὰ τὴν ἀποτυχίαν Ναπολέοντος τοῦ Α' εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γαλλίας ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ἀντιστρατήγου, μετέσχε τοῦ ἱσπανικοῦ πολέμου τῷ 1823 καὶ προήχθη εἶτα εἰς στρατάρχην καὶ ὁμότιμον τῆς Γαλλίας. Ἡ ξένη λεγεὼν ἐκλήθη λεγεὼν τοῦ Χοενλόε. 3) Ἀλέξανδρος-Λεοπόλδος-Φραγκῖσκος, πρίγκηψ τοῦ Χοενλόε-Βαλδεμβούργου-Σιλιγκσφούρστ, ἐπίσκοπος τοῦ Γκροσβαρδάιν ἐν Οὐγγαρίᾳ, γεννηθεὶς τῷ 1794 καὶ ἀποθ. τῷ 1849. Οὗτος ἦν γνωστὸς ὡς ἐπιτυγχάνων θεραπείας ἀσθενῶν χωρὶς νὰ βλέπῃ αὐτοὺς καὶ διὰ μόνης τῆς προσευχῆς, ἣν ἐποίει κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ὁ ἀσθενὴς χρόνον· οἱ ἐν Ρώμῃ ὅμως οὐδέποτε ἀνεγνώρισαν τὰ θαύματα αὐτοῦ ταῦτα.

ΧΟΕΝΜΑΟΥΤ (Hohenmaut), πόλις τῆς Βοημίας, ἀπέχ. 26 χιλιάμ. πρὸς Α τῆς Κρούδιμ. Κάτοικοι 6,100. Ἐργοστάτια ἐριούχων.

ΧΟΕΝΣΤΑΙΝ (Hohenstein), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Σαξωνίας, ἀπέχ. 8 χιλιάμ. πρὸς Α τῆς Γκλαουχάου. Κάτ. 5800. Κλωστήρια μαλλίου καὶ βάμβακος, κατασκευὴ μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ πανικῶν.

ΧΟΕΝΣΤΑΙΝ (Hohenstein), κομητεία τῆς ἐπαρχίας Ἀνοβέρου, ΝΑ τῆς περιφερείας Χιλδεσάιμ ἔχει μῆκος 26 χιλιαμέτρων καὶ πλάτ. 13. Κάτ. 8,000. Κυριώτεραι πόλεις Χιφέλδη καὶ Νευστάτη.

ΧΟΕΝΣΤΑΟΥΦΦΕΝ (Hohenstauffen, Curia Stauffa), χωρίον τοῦ βασιλείου τῆς Βυρτεμβέργης, ἀπέχον 43 χιλιάμ. ΒΔ τοῦ Οὔλμ. Κάτοικοι 1,200. Βιομηχανία πανικῶν καὶ μαλλίνων ταινιῶν. Ἐρείπια μεγάρου τῶν ἀρχόντων τοῦ Χοενσταούφφεν, κτισθέντος περὶ τὸ 1080 καὶ ἐρειπωθέντος τῷ 1525.

ΧΟΕΝΣΤΑΟΥΦΦΕΝ (οἶκος τοῦ Hohenstauffen), διάσημος οἰκογένεια τῆς Γερμανίας, ἡ κοιτὶς τῆς ὁποίας ὑπῆρξε τὸ μέγαρον τοῦ Χοενστάουφρεν ἐν Σουαβίᾳ. Ἡ ἴδρυσις αὐτοῦ ἤρξατο ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Βουρέν, τοῦ λεγομένου Ἀρχαίου, ἄρχοντος τοῦ Χοενστάουφρεν, γεννηθέντος περὶ τὸ 1050 καὶ ἀποθανόντος τῷ 1105, ὑπηρετήσαντος δὲ πιστῶς τῷ αὐτοκράτορι Ἑρρίκῳ τῷ Δ′ καὶ λαβόντος παρ' αὐτοῦ εἰς σύζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀγνὴν μετὰ τοῦ δουκάτου τῆς Ἀλσατίας καὶ Σουαβίας τῷ 1180. — Ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Φρειδερῖκος ὁ Β′, ὁ λεγόμενος Μονόφθαλμος, ὑπεστήριξεν Ἑρρῖκον τὸν Ε′ κατὰ τῆς ἁγίας ἕδρας καὶ ἔλαβε διὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κονράδον τὸ δουκάτον τῆς Φραγκωνίας (1116). Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρρίκου (1125) διημφισβήτησε τὸ στέμμα πρὸς Λοθαῖρον τὸν Β′, κατεπολέμησεν Ἑρρῖκον τὸν Ὑπερήφανον, ἔγγονον Οὐέλφου τοῦ Α′, ἐγένετο γαμβρὸς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἤρξατο οὕτως ὁ ἀνταγωνισμὸς Γουέλφων καὶ Γιβελίνων, ἀφῆκε δ' ἕνα υἱόν, ὃς ὑπῆρξεν ὁ περίπυστος Φρειδερῖκος ὁ Πυρρογένειος. — Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κονράδος τῆς Φραγκωνίας ἀνῆλθεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον κατὰ τὸν θάνατον Λοθαίρου τοῦ Β′ (1137) καὶ ἐγένετο ὁ πρῶτος αὐτοκράτωρ τοῦ οἴκου τοῦ Χοενστάουφρεν ἡ τῆς Σουαβίας, ὅστις οἶκος ἓξ ἔσχεν αὐτοκράτορας, Κονράδον τὸν Γ′ (1137—52), Φρειδερῖκον Α′ τὸν Πυρρογένειον (1152—90), Ἑρρῖκον τὸν ΣΤ′ (1190—97), Φίλιππον τῆς Σουαβίας (1197—1208), Φρειδερῖκον τὸν Β′ (1213—50) καὶ Κονράδον τὸν Δ′ (1250—54). Ἔληξε δὲ διὰ τοῦ Κουραδίνου, ἀποκεφαλισθέντος ἐν Νεαπόλει κατὰ διαταγὴν τοῦ Καρόλου τῆς Ἀνδεγαυίας (1268). — Ὀλίγαι δυναστεῖαι ἔσχον τύχην λαμπροτέραν ἅμα καὶ ἀθλιεστέραν. Οἱ πρίγκηπες οὗτοι, τόσον εὐειδεῖς, τόσον ἀνδρεῖοι καὶ πνευματώδεις, ἀπώλοντο πάντες σχεδὸν ἀθλίως ὅλως. Καταδαμάσαντες τὴν μερίδα τῶν Γουέλφων ἐν Γερμανίᾳ, ἀνύψωσαν τὴν βασιλικὴν ἀξίαν, ἔταξαν ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴν κυριαρχίαν τὰ γειτνιάζοντα βασίλεια καὶ πρὸς καθυπόταξιν τῆς Ἰταλίας διεξήγαγον μακρὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν λομβαρδικῶν κοινοτήτων καὶ τῶν παπῶν προστατῶν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐν τέλει ὑπέκυψαν καὶ μετ' αὐτῶν συναπώλετο ἐπὶ αἰῶνα ὅλον ἡ ἑνότης τῆς Γερμανίας καὶ ἡ ἐν Εὐρώπῃ ἐπιρροὴ αὐτῆς. Ἡ κληρονομικὴ αὐτῶν περιουσία διενεμήθη εἰς 20 κυρίους, τὰ δὲ δουκάτα τῆς Σουαβίας καὶ τῆς Φραγκωνίας ἔπαυσαν πλέον νὰ ὑφίστανται.

ΧΟΕΝΤΒΙΑ (Hohentwiel), ἀρχαῖον φρούριον τῆς Βυρτεμβέργης (Μέλαν Δάσος), ἀπέχον 17 χιλιάμ. ΒΑ τῆς Σαφούζης, 28 δὲ Ν τοῦ Τούτλιγκεν. Ὁ Βανδάλ κατέλαβε καὶ ἐκατεδάφισεν αὐτὸ τῷ 1800.

ΧΟΕΝΤΖΟΛΛΕΡΝ (Hehenzollern), διάσημος οἶκος τῆς Γερμανίας, οὗ γενάρχης ἦν ὁ Ταζιλῶν, κόμης τοῦ Τσόλλερν, ἀποθανὼν περὶ τὸ 800. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔλαβεν ἐκ μεγάρου, ἱδρυθέντος τὸν Ι′ αἰῶνα ἐπὶ τοῦ Τζόλλεμβεργ. Ἀπόγονος τοῦ Ταζιλῶν Ροδόλφος ὁ Β′ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα ἔσχε δύο υἱούς, Φρειδερῖκον τὸν Δ′ καὶ Κονράδον, οἵτινες ἐγένοντο ἀρχηγοὶ δύο κλάδων, τοῦ τῆς Σουαβίας καὶ τοῦ τῆς Φραγκωνίας. Ὁ Κονράδος ἐγένετο τῷ 1200 βυργράβος τῆς Νυρεμβέργης. Ὁ δισέγγονος αὐτοῦ Φρειδερῖκος ὁ Γ′ ἐγένετο τῷ 1273 πρίγκηψ τοῦ κράτους καὶ ἔλαβε τὰ δικαιώματα βυργράβου τῆς Βυτεμβέργης ὡς κληρονομικὸν τιμάριον. Οὗτος εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Πρωσίας. Φρειδερῖκος ὁ Δ′ ἐσυνέχισε τὸν ἀρχαῖον κλάδον τῶν Χοεντζόλλερον ἐν Σουαβίᾳ. Ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Κάρολος ὁ Α′ ἔλαβε τῷ 1529 τὰς χωροδεσποτίας τοῦ Σιγμάριγκεν καὶ τοῦ Βαίριγκεν. Κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα ὁ οἶκος οὗτος διῃρέθη εἰς τοὺς κλάδους Χοεντζόλλερεν-Χέχιγκεν καὶ Χοεντζόλλερν-Σιγμάριγκεν. Τὰ μέλη τοῦ πρώτου προήχθησαν τῷ 1623 εἰς τὸν βαθμὸν πριγκήπων, ὅστις τῷ 1695 ἀπενεμήθη καὶ εἰς τὸν κλάδον Χοεντζόλλερν-Σιγμάριγκεν. Τῷ 1849 οἱ δύο ἄρχοντες πρίγκηπες τῶν Χοεντζόλλερν παρεχώρησαν τὰ κράτη αὐτῶν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας.

ΧΟΕΝΤΣΟΛΛΕΡΝ(-ΧΕΧΙΓΚΕΝ Hohenzollern-Hechingen), ἀρχαία ἡγεμονία τῆς Γερμανίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1849 ἐπαρχία τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας, περιληφθεῖσα ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Βυρτεμβέργης. Ἐπιφ. 33,000 ἑκταρίων. Κάτ. 21,000. Πρωτ. Χέλιγκεν. Ἀποτελεῖται δ' ἐκ τῆς κυρίως κομητείας Χοεντσόλλερν. καὶ τῶν χωροδεσποτειῶν τῆς Χίρσλατ καὶ Στέττεν. Χώρα ὀρεινὴ καὶ δασώδης, ἀρδευομένη ὑπὸ τοῦ Στάρτσερ, πα-

ραποτάμου τοῦ Νεκκέρου, γόνιμος δὲ εἰς ἐλαιοφόρα φυτά.

ΧΟΕΝΤΖΟΛΛΕΡΝ-(ΣΙΓΜΑΡΙΓΓΕΝ Hohenzollern-Sigmaringen), ἀρχαία ἡγεμονία τῆς Γερμανίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1849 ἐπαρχία τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσίας, περιληφθεῖσα ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Βυρτεμβέργης. Ἔχουσα πρὸς Ν τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βάδης καὶ διατεμνομένη ἐν τῷ μέσῳ ὑπὸ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Χέχιγκεν, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κομητειῶν Σιγμάριγκεν καὶ Βαίριγκεν καὶ τῶν χοροδεσποτιῶν Γκλὰξ καὶ Μπόιρεν. Ἐπιφάν. 114,205 ἑκταρ. Κάτοικοι 66,500. Πρωτεύουσα Σιγμάριγκεν, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἡ ἕδρα τοῦ διοικητοῦ τῶν δύο ἐπαρχιῶν Σιγμάριγκεν καὶ Βαίριγκεν, αἵτινες συνηνώθησαν ἀπὸ τοῦ 1849 εἰς μίαν καὶ μόνην. Κυριώτεραι πόλεις Τροχτελφίγκεν καὶ Χάγκερλοχ. Ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Δουνάβεως, τοῦ Νεκκέρου καὶ τοῦ Ἄγιαχ. Τὸ βόρειον μέρος εἶναι ὀρεινόν· μεγάλα δάση σιδηρωρυχεῖα, γεωργία καὶ μικρὰ βιομηχανία.

ΧΟΕΝΤΖΟΛΛΕΡΝ (Φρειδερῖκος Γουλιέλμος ὁ Γ′ Hohenzollern), πατὴρ Γουλιέλμου τοῦ Α′ (ἴδε ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ὁ Α′, τόμος 3.σελ. 205), βασιλέως τῆς Πρωσίας καὶ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας. Ἴδε ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ἐν τέλει τοῦ παρόντος τόμου.

ΧΟΕΝΤΖΟΛΛΕΡΝ (Γουλιέλμος ὁ Α′ Hoenzollern). Ἴδε ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ὁ Α′ (τόμος 3. σελ. 205) ὡς καὶ τὸ Συμπλήρωμα.

ΧΟΕΝΤΖΟΛΛΕΡΝ (Φρειδερῖκος ὁ Γ′ Hohenzollern), υἱὸς Γουλιέλμου τοῦ Α′ καὶ πατὴρ Γουλιέλμου τοῦ Β′, γεννηθεὶς τῇ 6)18 ὀκτωβρίου τοῦ 1831 καὶ ἀποθανὼν τῇ 3)15 ἰουνίου 1888. Ἴδε ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ἐν τέλει τοῦ παρόντος τόμου.

ΧΟΕΝΤΖΟΛΛΕΡΝ (Γουλιέλμος ὁ Β′ Hohenzollern), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, βασιλεὺς τῆς Πρωσίας καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, γενν. τῇ 15)27 ἰανουαρίου 1859. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΧΟΕΝΦΟΥΡΤ (Hohenfurt), χωρίον τῆς Βοημίας, ἀπέχον 3 χιλιάμ. Ν τοῦ Μπουτβάϊς ἐπὶ τοῦ Μολδάβα. Λευκαντήρια. Ἐμπόριον νημάτων. Μονὴ τῶν Κιστερκιανῶν, ἱδρυθεῖσα τῷ 1259 μετὰ βιβλιοθήκης καὶ συλλογῶν τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ καλλιτεχνημάτων.

ΧΟΕΝΦΡΙΗΔΒΕΡΓΚ (Hohenfriedberg), χωρίον τῆς Σιλεσίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Λίγνιτς. Κάτοικοι 800. Ἐνταῦθα ἐγένετο νίκη Φρειδερίκου τοῦ Β′ κατὰ τῶν Αὐστριακῶν τῇ 23)4 ἰουνίου, 1745.

ΧΟΕΝ-ΧΟ, ποταμὸς τῆς Σινικῆς (Πετσελί), σχηματισθεὶς ἐκ τῆς συνενώσεως τοῦ Γιάμ-Χὸ καὶ τοῦ Σαγκὰμ-Χό. Χύνεται εἰς Πεϊ-Χὸ μετὰ ροῦν 270 χιλιαμέτρων.

ΧΟΕΣ, ἑορτή, τελουμένη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν 12ην τοῦ ἀνθεστηριῶνος καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῶν ἀνθεστηρίων Διονύσου τοῦ Χοοπότου. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ ἑορτὴ τῶν Χοῶν. Τὸ ἑρτάζειν ταύτην ἐκαλεῖτο καὶ Χόας ἄγειν.

ΧΟΖΑΔΑ, Ἴδε ΧΙΖΑΔΑ.

ΧΟΖΙΑΣ. Ὄνομα ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΟΗΣ, ὁ ἐν Ἰνδικῇ ποταμὸς Χόασπις.

ΧΟΙ, (οἱ) λαὸς ἐν Ἀσίᾳ πλησίον τῶν Βεχείρων, σκυθικοῦ λαοῦ ἐν τῷ καππαδοκικῷ Πόντῳ ἐν τῇ θέσει τῆς Τραπεζοῦντος.

ΧΟΙ, πόλις ὀχυρὰ τῆς Περσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀδερδαϊτζάν, πρὸς βορρᾶν τῆς λίμνης Οὐρμίας καὶ ἐπὶ μικροῦ βραχίονος τοῦ ποταμοῦ Ἀρᾶς. Κάτοικοι 25 χιλ. Βιομηχανία διαφόρου εἴδους μαχαιρῶν, ξιφῶν, φασγάνων, ἐγχειριδίων κλπ. καὶ ὑφασμάτων λινῶν καὶ βαμβακερῶν. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην τῷ 1514 ὁ σουλτάνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ 300 χιλ. στρατοῦ κατέστρεφε τὸν περσικὸν στρατόν.

ΧΟΙΑΚ ἢ ΧΟΙΑΧ ἢ ΧΟΑΚ, ΧΥΑΚ ΚΟΙΑΚ ἢ τέλος ΧΟΙΑΧΙ, ὄνομα τοῦ τετάρτου μηνὸς τῶν Αἰγυπτίων, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ.

ΧΟΪΔΑΣ (Δημήτριος), κερκυραῖος ἰατροφιλόσοφος, ἀκμάσας τῷ 1790 καὶ χρηματίσας ἐν Θεσσαλονίκῃ πρόξενος τῆς Βενετίας καὶ εἶτα τῆς Δανίας, Σουηδίας καὶ Πρωσίας. Συνέγραψεν εἰς ἁπλοελληνικὴν ἔργον περὶ ἀνατομίας, ὅπερ ἐσώζετο ἐν τῇ τῶν Σερβίων βιβλιοθήκῃ ἐν Κοζάνῃ, καὶ ἄλλα τινά.

ΧΟΙΖΑΔΑ. Ἴδε ΧΙΖΑΔΑ.

ΧΟΙΝΙΚΑΙΟΝ ἢ Φοινίκαιον, ὄνομα ὄρους, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΟΙΝΙΚΙΔΕΣ, ὄνομα βραχωδῶν κοιλωμάτων ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς θαλάσσης παρὰ τοῖς Σινωπεῦσιν, ἀναφέρεται δὲ παρὰ τῷ Στράβωνι.

ΧΟΙΞΤΕΡ (Hoexter), χωρίον τῆς Οὐεστφαλίας ἐπὶ τοῦ Βίζερ, ἀπέχον 80 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Μίνδεν. Κάτοικοι 5,700. Διυλι-

στήρια καὶ ζυθοποιεῖα. Ἐμπόριον πανικῶν, κηροῦ καὶ ξύλων.

ΧΟΙΡΑ, ἐπώνυμον τῆς Μαρπήσσης ἢ τῆς Περιμήδης ἐκ Τεγέας.

ΧΟΙΡΑΔΕΣ, βραχώδεις νῆσοι, αἱ ἐγκείμεναι πέτραι, παρὰ τὸν Τάραντα.

ΧΟΙΡΑΔΕΣ, ἕτερον ὄνομα, ὅπερ ἔφερον αἱ Γυμνήσιαι νῆσοι παρὰ τὴν Τυρηννίαν.

ΧΟΙΡΑΔΕΣ, ἀρχαιότερον ὄνομα τῆς πόλεως Φαρμακίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μοσσυνίκων.

ΧΟΙΡΑΚΟΙ (οἱ), ὄνομα πολλῶν Δηλίων.

ΧΟΙΡΕΑΙ (αἱ), θέσις ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ἐρετρείας παρὰ τὰς Ταμύνας ἐν Εὐβοίᾳ.

ΧΟΙΡΕΑΤΑΙ (οἱ), ὄνομα φυλῆς τινος ἐν Σικυῶνι.

ΧΟΙΡΙΔΙΟΝ, ὄνομα ἔν τινι λογοπαιγνίῳ ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ.

ΧΟΙΡΙΔΗ, ἡ Ἑκάβη παρὰ Σουίδᾳ.

ΧΟΙΡΙΔΗ, ἡ 2α σύζυγος τοῦ Εὐριπίδου.

ΧΟΙΡΙΔΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς πέντε πρόσωπα:

1. Χοιρίλος, Ἀθηναῖος, γεννηθεὶς περὶ τὰ 550 π. Χ. Οὗτος μνημονεύεται ὡς τραγῳδοποιὸς πολλῶν δραμάτων καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διδάξας ἐν τῷ ἀττικῷ θεάτρῳ, διότι ἐνῷ τὸ πρῶτον ἀναφαίνεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς κατὰ τὴν 67ην ὀλυμπ. (524 π. Χ.), διηγωνίσθη οὐ μόνον πρὸς τὸν Αἰσχύλον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Σοφοκλέα. Ὁ ποιητὴς οὗτος ηὐδοκίμησε κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ σατυρικὸν δρᾶμα, ὅπερ εἶχεν ἤδη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ διακριθῇ τῆς καθαρᾶς τραγῳδίας, διότι ἐφ' ὅσον ἡ τραγῳδία, ἀφισταμένη τῶν περὶ Διόνυσον μύθων, ὅθεν τὴν ἀρχὴν ὡρμᾶτο, ἐτρέπετο ἐπ' ἄλλους ἥρωας, καὶ ἀποτιθεμένη κατὰ μικρὸν τὰ παράτροπα καὶ παιγνιώδη σχήματα τοῦ παλαιοῦ βακχικοῦ δράματος, περιεβάλλετο σεμνότερον καὶ σπουδαιότερον χαρακτῆρα, κατὰ τοσοῦτον καὶ ὁ χορὸς τῶν Σατύρων ἀπέβαινεν ἀνοίκειος καὶ δυσάρμοστος εἰς τὸ σοβαρὸν αὐτῆς σχῆμα. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε ἀπέρριπτον τὰ παλαιότερα, ἐπιμελῶς διασώζοντες καὶ θεραπεύοντες πᾶν εἶδος ποιήσεως, ὅπερ εἶχέ τι ἰδιοφυὲς καὶ ἰδιόρρυθμον, παρὰ τῇ τραγῳδίᾳ καλλιεργηθὲν καὶ τὸ δρᾶμα τὸ σατυρικόν, συνήφθη μετ' αὐτῆς οὕτως, ὥστε μετὰ τὴν παράστασιν τριῶν τραγῳδιῶν εἴπετο συνήθως ἐν σατυρικὸν δρᾶμα, τὰ δὲ τέσσαρα ταῦτα δράματα ὁμοῦ ἀπετέλουν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μίαν ὅλην τραγικὴν διδασκαλίαν. Τὸ δὲ σατυρικὸν τοῦτο δρᾶμα δὲν ἦτο κυρίως κωμῳδία, ἀλλὰ μᾶλλον τραγῳδία παίζουσα· καὶ τὰς μὲν ὑποθέσεις ἐλάμβανεν ὅθεν καὶ ἡ τραγῳδία ἐκ τοῦ κύκλου ἄλλων τε καὶ τῶν διονυσιακῶν μύθων, διεσκεύαζεν ὅμως αὐτοὺς τόσον ἁρμοδίως πρὸς τὰ ἀφελῆ καὶ ἀγροτικὰ ἤθη, ὥστε ἡ παρουσία καὶ συμμετοχὴ τῶν ὑβριστῶν καὶ εὐθύμων Σατύρων καθίστατο πρεπωδεστάτη.

Ὁ ἐν τῷ ἀγγλικῷ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμὶθ τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ καταρτίσας ἀναφέρει τὰ ἑπόμενα. Χοιρίλος ὁ Ἀθηναῖος τραγικὸς ποιητὴς ἦν σύγχρονος τοῦ Θέσπιδος, τοῦ Φρυνίχου, τοῦ Πρατίνα, τοῦ Αἰσχύλου καὶ αὐτοῦ τοῦ Σοφοκλέους, ἐκτὸς ἐάν, ὡς ὁ Βέλκερος ὑποτίθησιν, εἶχεν υἱὸν ὁμώνυμον ἑαυτῷ καὶ ἐπίσης τραγῳδόν. Τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη ὡς συναγωνιστὴς πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τῶν τραγῳδιῶν βραβείου τῷ 503 π. Χ. (καθὰ καὶ ὁ Σουίδας ἀναφέρει) ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἱππάρχου, ὅτε αἱ Ἀθῆναι ἤρξαντο καθιστάμεναι τὸ κέντρον τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως διὰ τῆς αὐτόθι ἐγκαταστάσεως τοῦ Σιμωνίδου, τοῦ Ἀνακρέοντος, τοῦ Λάσου κλπ. Τοῦτο ἐγένετο 12 ἔτη μετὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ Θέσπιδος ἐν τοῖς συναγωνισμοῖς τῶν τραγῳδῶν, κατὰ συνέπειαν δὲ εἶναι ἀπίθανον νὰ ὑπῆρξε καὶ ὁ Θέσπις ἀνταγωνιστὴς τοῦ Χοιρίλου. Ἐπίσης συνέβη τοῦτο καὶ 12 ἔτη πρὸ τῆς πρώτης νίκης τοῦ Φρυνίχου (511 π. Χ.). Μετὰ 12 ἔτη ὁ Χοιρίλος προσῆλθεν ὡς ἀνταγωνιστὴς τοῦ Αἰσχύλου, ὅτε ὁ τελευταῖος τὸ πρῶτον ἐδίδαξεν ἔργα αὐτοῦ (499 π. Χ.), ἐπειδὴ δὲ γινώσκομεν ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἐπέτυχε βραβείου μετὰ 16 ἔτη μόνον, τὸ τοῦ ἀνωτέρω ἀγῶνος βραβεῖον θὰ ἐδόθη εἴτε εἰς τὸν Χοιρίλον, εἴτε εἰς τὸν Πρατῖνον. Ὁ Χοιρίλος μεγίστην ἐκέκτητο φήμην τῷ 483 π. Χ. ἀφοῦ δηλονότι ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ἐδίδαξε τραγῳδίας. Δὲν εἶναι ἀπίθανον καὶ ὁ Σοφοκλῆς νὰ διηγωνίσθη πρὸς τὸν Χοιρίλον, διότι, ὅτε ὁ Σοφοκλῆς ἤρατο τὴν πρώτην αὐτοῦ νίκην (468 π. Χ.), ὁ Χοιρίλος θὰ ἦγεν ἀκριβῶς τὸ 80ὸν τῆς ἡλικίας ἔτος, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἡλικία τῶν 25 ἐτῶν ἦν ἡ συνήθης, καθ' ἣν τραγικὸς ποιητὴς ὑπέβαλλε τὸ πρῶτον δρᾶμα αὐτοῦ. Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Χοιρίλου,

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἐπάγεται ὁ γράφων, γινώσκομεν μόνον ὅτι ἐπὶ μακρὸν βίον ἀπέλαυεν ἱκανοῦ βαθμοῦ δημοτικότητος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν τραγῳδιῶν αὐτοῦ εἶναι 150, τῶν δὲ νικῶν αὐτοῦ 13, ἰσαρίθμων δηλ. ταῖς τοῦ Αἰσχύλου. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν δραμάτων αὐτοῦ οὐ μόνον καθορίζει τὴν διάρκειαν τοῦ μακροῦ αὐτοῦ σταδίου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἑξῆς σπουδαιότερον, ὅτι δηλ. ἡ διδασκαλία τῶν τετραλογιῶν ἤρξατο ἐνωρὶς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χοιρίλου· διότι νέαι τραγῳδίαι ἐδιδάσκοντο ἐν Ἀθήναις δὶς τοῦ ἔτους μόνον, κατὰ δὲ τὴν ἀρχαίαν ταύτην περίοδον δὲν γίνεται λόγος περὶ τραγῳδιῶν, γραφεισῶν μέν, μὴ διδαχθεισῶν δέ, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τοῦ ἐναντίου. Κατὰ τὴν γενικὴν πράγματι γνώμην ὁ Χοιρίλος ἦν ὁ πρῶτος συνθέσας ἐγγράφους τραγῳδίας, καὶ ἐκ τῶν ἔργων δὲ αὐτοῦ τὰ πλεῖστα δὲν ἦσαν γεγραμμένα. Κατά τινας συγγραφεῖς ἐφεῦρεν οὗτος ἢ μεγάλως ἐβελτίωσε τὰς προσωπίδας καὶ τὰς θεατρικὰς στολάς. «Τοῖς προσωπείοις καὶ τῇ σκευῇ τῶν στολῶν ἐπεχείρησε», λέγει αὐτολεξεὶ ὁ Σουίδας. Αἱ ἐφευρέσεις ὅμως αὗται ἀποδίδονται συνήθως εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν μεγάλων τραγῳδῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης· τὸ ἀξιοπερίεργον δὲ εἶναι τὸ ἑξῆς, ὅτι τὰ χωρία, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων αἱ τοιαῦται ἐφευρέσεις τῷ Αἰσχύλῳ μᾶλλον ἀποδίδονται, δὲν ὑπεμφαίνουσι κυρίως πραγματικὴν ἐφεύρεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον καλλιτεχνικὴν τελειοποίησιν ἐκείνων, ἅτινα πρότερον ὑπὸ τραχυτέραν ὑφίσταντο μορφήν. Προφανὲς πρὸς τούτοις ὅτι αἱ μεγάλαι αὗται βελτιώσεις, ὑφ' οἱουδήτινος καὶ ἐγένοντο, θὰ ἐγένοντο ἀποδεκταὶ ὑπὸ ἁπάντων τῶν τραγῳδῶν. Ὁ ποιητικὸς χαρακτὴρ καὶ ἡ πλοκὴ τῶν δραμάτων τοῦ Χοιρίλου διέφερε πιθανῶς ἐπ' ὀλίγιστον μόνον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς πλοκῆς τῶν δραμάτων τοῦ Θέσπιδος μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Αἰσχύλος εἰσήγαγε τὸν δεύτερον ὑποκριτὴν—μεταρρύθμισιν, ἣν καὶ ὁ Χοιρίλος φυσικῶς ἀπεδέξατο, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τοῦ Αἰσχύλου. Ἡ αὐτὴ παρατήρησις ἐφαρμόζεται καὶ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Πρατίνα χωρισμῷ τοῦ σατυρικοῦ δράματος ἀπὸ τῆς κανονικῆς τραγῳδίας. Ἔκ τινος στίχου ἀρχαίου ἀγνώστου ποιητοῦ:

ἡνίκα μὲν βασιλεὺς ἦν Χοιρίλος ἐν Σατύροις,

ὑποτίθεται γενικῶς ὅτι ὁ Χοιρίλος μετέσχε κατά τι τῆς πραγματώσεως τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης. Φυσικώτερον ὅμως φαίνεται τὸ ἀποδεχθῆναι ὅτι αἱ λέξεις ἐν Σατύροις σημαίνουσι τὸν τραγικὸν χορὸν κατὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸν πρόσωπα ἐτήρουν τὴν στολὴν τῶν Σατύρων. Τὸ ὄνομα τοῦ Χοιρίλου, λέγει, ἐν τέλει ὁ ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Σμίθ βιογραφῶν αὐτόν, ἀναφέρεται ἐν λίαν περιέργῳ ἀποσπάσματι τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Ἀλεξίου ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ Λῖνος. Ὁ Λῖνος, διδάσκων τὸν Ἡρακλέα, τίθησιν ἐν χερσὶ τούτου βιβλία τινά, ἵνα ἐκλέξῃ ἓν τούτων πρὸς ἀνάγνωσιν. Ἰδοὺ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο:

Ὀρφεύς ἔνιστιν, Ἡσίοδος, τραγῳδία,
Χοιρίλος, Ὅμηρος, Ἐπίχαρμος, συγγράμματα
[παντοδαπά.

Ἐνταῦθα ἀναφέρεται ὡς ποιητὴς δι' ἕκαστον εἶδος ποιήσεως, ὁ μὲν Ὀρφεὺς διὰ τοὺς ἀρχαίους μυστηριώδεις ὕμνους, ὁ Ἡσίοδος διὰ τὴν διδακτικὴν ποίησιν καὶ τὸ ἠθικὸν ἔπος, ὁ Ὅμηρος διὰ τὸ ἡρωϊκὸν ἔπος, ὁ Ἐπίχαρμος διὰ τὴν κωμῳδίαν. Τί ὅμως σημαίνουσι τὰ: Τραγῳδία, Χοιρίλος; Ἡ συνήθης εἰς τοῦτο ἀπάντησις τῶν κριτικῶν ἐκείνων, οἵτινες ἀποφεύγουσι τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς δυσχερείας τοῦ χωρίου διὰ μεταβολῆς τοῦ κειμένου, εἶναι Τραγῳδία καὶ Σατυρικὸν δρᾶμα. Ὁπωσδήποτε ἡ ἀπάντησις εἶναι λίαν δυσχερής, καθόσον μάλιστα δυνατὸν νὰ ὑποσημαίνηται καὶ ὁ ἐπικὸς ποιητὴς Χοιρίλος ὁ Σάμιος καὶ νὰ ὑποδεικνύηται τῷ Ἡρακλεῖ ἡ ὀψοφαγία τοῦ Χοιρίλου τούτου, ἅτε ἐκλέξαντος τοῦ Ἡρακλέους εἶτα ἔργον περὶ ὀψαρτησίας. Ἐξ ὅλων τῶν δραμάτων τοῦ Χοιρίλου οὐδὲν περιεσώθη εἰ μὴ μαρτυρία τοῦ Παυσανίου περὶ μυθολογικῆς γενεαλογίας ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ Ἀλόπη. Οἱ λατῖνοι γραμματικοὶ ποιοῦνται μνείαν μέτρου τινός, ὅπερ ἀποκαλοῦσι Χοιριλικόν, ἦν δὲ τοῦτο:

– ∪∪ – ∪∪ — – – ∪∪ – ∪∪

ἤτοι δακτυλικὸν ἑξάμετρον, ἐστερημένον τῆς καταληκτικῆς αὐτοῦ συλλαβῆς. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ Χοιρίλου, διότι οἱ Ἕλληνες μετρογράφοι οὐδέποτε ἀναφέρουσι τοῦτο ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω ὄνομα. Ἴσως ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἀνωτέρω παρατιθέμενον τρίστιχον πρὸς τιμὴν τοῦ Χοιρίλου ἦν ὁ ἀρχαιότατος στίχος, τῶν ὑπὸ τοιοῦτον μέτρον σωζομένων.

2. Χοιρίλος, δοῦλος τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Ἐκφαντίδου, ὃν λέγεται ὅτι ἐβοήθει ἐν τῇ συνθέσει τῶν δραμάτων αὐτοῦ. Τοῦτο ἐξηγεῖ καὶ τὴν πλάνην τῆς Εὐδοκίας ὅτι ὅθεν ὁ ἐπικὸς ποιητὴς Χοιρίλος. (Ἴδε κατωτέρω) ἔγραψε καὶ τραγῳδίας.

3. Χοιρίλος ὁ Σάμιος, ἀκμάσας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀπολαύων τῆς εὐνοίας τοῦ Λυσάνδρου ὅτε μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν διέτριβεν ὁ σπαρτιάτης στρατηγὸς ἐν Σάμῳ. Ὁ Χοιρίλος οὗτος συνέλαβε τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιον νὰ ἐξυμνήσῃ ἐν ἐποποιίᾳ τὸ ἐπισημότατον καὶ τερπνότατον γεγονὸς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, τὸν πόλεμον δηλ. τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος, «Περσικὰ ἢ Περσηίς». Καί τοι δὲ τὸ ἱστορικὸν ἔπος ὑπὸ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως ἔννοιαν ἐστὶ προϊὸν τῆς φιλολογίας ἄστοχον καὶ ἀδόκιμον, ἡ ἐκλογὴ τῆς ὑποθέσεως ταύτης δὲν ἦτο βεβαίως ἀτυχής, διότι ὁ Περσικὸς πόλεμος ἦτο γεγονὸς τόσον ἁπλοῦν ἅμα καὶ μεγαλοπρεπὲς κατὰ τὰ κύρια αὐτοῦ στοιχεῖα, τὰ δὲ μερικὰ τοῦ μεγάλου δράματος συμβάντα τοσοῦτον εἶχεν ἐπικοσμήσει καὶ χρωματίσει ἡ μυθοπλαστικὴ τῶν ἑλλήνων εὐφυία, ὥστε ἡ ὑπόθεσις ἦτο ἁρμοδιωτάτη πρὸς ποιητικὴν πραγματείαν, ὡς ὀρθῶς ἐγνωμάτευσεν ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι ἡ ποίησις ἐστι φιλοσοφικωτέρα τῆς ἱστορίας, ἐπειδὴ περιέχει γενικωτέρας ἀληθείας. Ἄγνωστον ὅμως, ἂν ὁ Χοιρίλος συνέλαβε τὸ γεγονὸς καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν μεγαλειότητα, καὶ ἂν ἐπραγματεύθη μετ' ἴσης ἐπιτυχίας καὶ σαφηνείας τά τε ἐξωτερικὰ φαινόμενα καὶ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ σημασίαν· διότι τὰ περισωθέντα λείψανα ἀναφέρονται εἰς μερικότητας καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς πάρεργα. Ὁπωσδήποτε τὸ λεγόμενον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ ποιήματος, ὅτι οἱ πρὸ αὐτοῦ ποιηταί, προκαταλαβόντες ἅπαντα τὰ χωρία τῆς ἐπικῆς Μούσης, οὐδὲν αὐτῷ ἀπέλιπον, προαγγέλλει κακὰ περὶ τῆς τέχνης τοῦ Χοιρίλου, διότι δὲν ἔπρεπε βεβαίως νὰ λάβῃ τοῦτο ὡς ἀφορμήν, ἀφοῦ ἐξέλεξεν ὡς ὑπόθεσιν τὸ μέγιστον τῶν ἑλληνικῶν κατορθωμάτων. Οἱ ἀρχαῖοι ἀποδίδουσι τῷ Χοιρίλῳ σπουδὴν περὶ τὸ λέγειν καινὰ καὶ πρωτότυπα, ἁμάρτημα διακριθὲν εἴς τε τὰ μέρη καὶ τὸ ὅλον τοῦ ποιήματος. Τὰ τοῦ Σουίδα, ὅτι ὁ Χοιρίλος ἔλαβε παρὰ τῶν Ἀθηναίων χρυσοῦν στατῆρα κατὰ στίχον, ὑπολαμβάνουσί τινες ὡς ἀληθῆ, καὶ φαίνεται ὅτι ἐγένετο σύγχυσις τοῦ Χοιρίλου τούτου πρὸς ἄλλον Χοιρίλον νεώτερον, γενναίως ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀνταμειφθέντα. Ὁ Ἀριστοτέλης ψέγει τὰς παρομοιώσεις τούτου ὡς μακρόθεν εἰλημμένας καὶ σκοτεινάς· καὶ εἰς αὐτὰ δὲ τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα δικαίως κατακρίνεται ἐνιαχοῦ τὸ περίτεχνον καὶ παιγνιῶδες τοῦ ὕφους.

Περὶ τοῦ Χοιρίλου τούτου παρατίθενται ἐν τῷ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμίθ αἱ ἑξῆς πληρέστεραι λεπτομέρειαι. Χοιρίλος ὁ Σάμιος, ὁ συγγραφεὺς ἐπικοῦ ποιήματος περὶ τῶν πολέμων τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοῦ Ξέρξου καὶ τοῦ Δαρείου, ἦν κατὰ τὸν Σουίδαν σύγχρονος τοῦ Πανυάσιδος καὶ νεανίσκος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν περσικῶν πολέμων τῇ 75ῃ ὀλυμπ. Τοῦτο ὅμως φαίνεται ἀδύνατον, διότι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Λυσάνδρου ἐν Σάμῳ εὑρισκομένου (404 π. Χ.) καὶ ὁ Χοιρίλος αὐτόθι κατῴκει καὶ λίαν ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου, ἐλπίζοντος ὅτι ὁ ποιητὴς θὰ ἐξύμνει τὰ κατορθώματα αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ συνέβησαν 75 ἔτη μετὰ τὴν 75ην ὀλυμπ., οὕτως ὥστε, ἐὰν ἡ ὀλυμπιὰς αὕτη σχετίζηται πρὸς τὸν Χοιρίλον τοῦτον, ἡ σχέσις αὕτη θ' ἀνάγηται εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χοιρίλου (479 π. Χ.), τοῦθ' ὅπερ συμφωνεῖ πρὸς ἑτέραν μαρτυρίαν τοῦ Σουίδα, καθ' ἣν ὁ Χοιρίλος ἦν νεώτερος τοῦ Ἡροδότου, «οὗτινος αὐτὸν καὶ παιδικὰ γεγονέναι φασίν». Ἐν τούτῳ εὑρηται πιθανῶς ἡ ἐξήγησις τῆς πλάνης τοῦ Σουίδα· ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ τε Πανυάσεως καὶ τοῦ Χοιρίλου μετὰ τοῦ Ἡροδότου καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀμφότεροι ἦσαν ἐπικοὶ ποιηταὶ συνέχεε πιθανῶς αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους, σημειώσας ἐν τῷ τοῦ Χοιρίλου ἄρθρῳ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι πράγματι ἀκριβέστατα ἐπὶ τοῦ Πανυάσιδος. Ἴσως ὁ Χοιρίλος ἦν καὶ νεώτερος ἔτι. Ὁ Ναῖκε ὁρίζει τὴν γέννησιν αὐτοῦ εἰς τὸ 470 π. Χ. Ὁ Σουίδας λέγει πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Χοιρίλος ἦν δοῦλος ἐν Σάμῳ καὶ διεκρίνετο ἐπὶ τῇ καλλονῇ αὐτοῦ, ὅτι φυγὼν κατῴκησε μετὰ τοῦ Ἡροδότου, ἐξ οὗ ἐκτήσατο κλίσιν πρὸς τὴν φιλολογίαν, καὶ ὅτι ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ποίησιν· μετέπειτα μετέβη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχελάου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὁ θάνατος λοιπὸν αὐτοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

νὰ ἐγένετο μετὰ τὸ 399 π. Χ. ὅπερ ἦτο τὸ τελευταῖον τοῦ Ἀρχελάου. Κατὰ τὸν Ἀθήναιον ὁ Χοιρίλος ἐλάμβανε παρὰ τοῦ Ἀρχελάου τέσσαρας μνᾶς καθ' ἡμέραν, δαπανῶν αὐτὰς εἰς ὀψοφαγίαν. Καὶ ἄλλα ὁ Σουίδας ἀναφέρει, ἀναγόμενα προφανῶς εἰς τὸν κατωτέρω (ἀριθ. 4) ποιητήν, τὸν σύγχρονον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον ἐπραγματεύετο περὶ τῶν περσικῶν πολέμων, ὁ ἀκριβὴς ὅμως τίτλος αὐτοῦ ἦν ἄγνωστος· δυνατὸν νὰ ἐτιτλοφορεῖτο Περσικά. Τὸ ἔργον τοῦτο ἦν ἀξιοπερίεργον ὡς ἡ πρώτη ἀπόπειρα πρὸς ἐξύμνησιν ἐν ἐπικῷ ποιήματι γεγονότων συγχρόνων σχεδὸν τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ. Περὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν γνώμην ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ ποιητοῦ μετὰ τοῦ Ἡροδότου. Τούτου σώζονται ἀποσπάσματα παρὰ μὲν τῷ Ἀριστοτέλει ἐκ τοῦ προοιμίου, παρὰ δὲ τῷ Ἐφόρῳ ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς ἐκ λέμβων γεφύρας τοῦ Δαρείου, ἐν ᾗ καὶ οἱ Σκῦθαι ἀναφέρονται, παρὰ δὲ τῷ Ἰωσήπῳ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ξέρξου ἐθνῶν, ἐν οἷς ἦσαν καὶ Ἰουδαῖοι καὶ παρ' ἄλλοις ἀποσπάσματα ἐξ ἄλλων ἀγνώστων τοῦ ἔργου μερῶν. Ἡ κυριωτέρα μάχη τοῦ ποιήματος φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ ἐν Σαλαμῖνι. Ὁ Χοιρίλος ἀπέλαυε μεγάλης φήμης· κατά τινα ὅμως μαρτυρίαν ὁ Πλάτων λίαν προύτίμα τὸν Ἀντίμαχον τοῦ Χοιρίλου. Ὁ Χοιρίλος λίαν καθυστερεῖ τοῦ Ὁμήρου ἐν ταῖς παραβολαῖς, ὡς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης παρατηρεῖ.

4. Χοιρίλος, πιθανῶς ἐξ Ἰασοῦ, ἄσημος ἐπικὸς ποιητὴς ἐν τῇ συνοδίᾳ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Περὶ τούτου ὁ Ὁράτιος λέγει:

Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Choerilus, incultis qui versibus et male natis
Rettulit acceptos regale nomisma, Philippos
καὶ

Sic mihi qui multum cessat, fit Choerilus ille,
quem bis terque bonum cum risu miror

Ἐκ τοῦ πρώτου χωρίου προκύπτει ὅτι εἰς τοῦτον τὸν Χοιρίλον δέον ν' ἀναχθῇ ἡ περὶ Χοιρίλου τοῦ Σαμίου μαρτυρία τοῦ Σουίδα, καθ' ἣν δι' ἕκαστον στίχον τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ἐλάμβανε χρυσοῦν στατῆρα· ὁσονδήποτε ὅμως γενναιοδώρως καὶ ἂν ἀντήμειβεν ὁ Ἀλέξανδρος τὸν Χοιρίλον ἐπὶ τῇ κολακείᾳ αὐτοῦ, δὲν ἀπέκρυπτεν ὅμως ἀφ' ἑτέρου καὶ τὴν πρὸς τὴν ποίησιν τούτου περιφρόνησιν αὐτοῦ, ἐὰν τοὐλάχιστον πιστεύσωμεν εἰς τὰ λεγόμενα τοῦ Ἄκρονος, παρατηροῦντος ἐπὶ τοῦ δευτέρου τῶν ἀνωτέρω χωρίων ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος συνείθιζε νὰ λέγῃ εἰς τὸν Χοιρίλον ὅτι θὰ προύτίμα νὰ εἶναι ὁ Θερσίτης τοῦ Ὁμήρου ἢ ὁ Ἀχιλλεὺς τοῦ Χοιρίλου. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι ὁ Χοιρίλος συνεφώνησε μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ λαμβάνῃ χρυσοῦν μὲν νόμισμα δι' ἕκαστον καλὸν στίχον, πληγὴν δὲ δι' ἕκαστον κακόν· οἱ δὲ κακοὶ αὐτοῦ στίχοι ἦσαν τοσούτῳ πολυπληθεῖς, ὥστε ἀπέθανεν ἐκ τοῦ ξυλοκοπήματος· ταῦτα ὅμως φαίνονται ἁπλῶς ἀστεϊσμοί. Ὁ Σουίδας ἀποδίδει εἰς Χοιρίλον τὸν Σάμιον ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον Λαμιακὰ καὶ ἄλλα ποιήματα, κατὰ πᾶσαν ὅμως πιθανότητα τὸ ποίημα ἐκεῖνο ἀφεώρα εἰς τὸν λαμιακὸν πόλεμον (323 π. Χ.)· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ Λαμιακὰ θὰ ἦσαν ἔργον τοῦ τελευταίου τούτου Χοιρίλου. Εἰς τοῦτον πρὸς τούτοις ὁ Ναῖκε ἀποδίδει τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Σαρδαναπάλου, σωζόμενον παρὰ τῷ Στράβωνι, τῷ Ἀθηναίῳ καὶ τῇ ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ.

5. Χοιρίλος, Ἠλεῖος ὀλυμπιονίκης, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Παυσανίᾳ.

ΧΟΙΡΙΝΗ, θυγάτηρ τοῦ Μνησιλόχου, πρώτη σύζυγος τοῦ Εὐριπίδου.

ΧΟΙΡΙΟΣ (νάπη), κοιλὰς ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας.

ΧΟΙΡΟΒΟΣΚΟΣ (Γεώργιος), Ἕλλην γραμματικός, ζήσας πιθανῶς κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΣΤ' αἰῶνος μ. Χ. Οὗτος ἦν συγγραφεὺς διαφόρων γραμματικῶν καὶ ρητορικῶν ἔργων, ἐξ ὧν ἓν μόνον ἐξετυπώθη, τὸ «Περὶ τρόπου τῶν κατὰ ποιητικὴν καὶ θεολογικὴν χρῆσιν», δημοσιευθὲν μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὁμοῦ μετὰ τῆς πραγματείας τοῦ Πρόκλου περὶ τοῦ θείου καὶ ποιητικοῦ ἐνστίκτου (Παρίσιοι, 1615). Τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ἔργα, ἐν διαφόροις χειρογράφοις ἐναποκείμενα, πραγματεύονται περὶ διαφόρων θεμάτων τῆς γραμματικῆς. Ἡ περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ τονισμοῦ πραγματεία αὐτοῦ, τὸ χειρόγραφον τῆς ὁποίας σώζεται ἐν τῇ βατικανικῇ βιβλιοθήκῃ, φαίνεται ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Εἰς τοῦτον ἀποδίδονται καὶ διάφοροι ἄλλαι πραγματεῖαι περὶ θεολογικῶν ζητημάτων ἐν χειρογράφοις ἐπίσης σωζόμενα. Ἐπειδὴ ὅμως Γεώργιος ὁ γραμματικός, Γεώργιος ὁ διάκονος καὶ ἄλλοι ἀρχαιό-

τεροι συγγραφεῖς παρατιθέασι χωρία τοῦ Χοιροβοσκοῦ; δυνατὸν νὰ συνεχύθη πρὸς ἕτερον ὁμώνυμον γραμματικὸν ἢ θεολόγον.

ΧΟΙΡΟΚΟΙΤΙΑ, χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λάρνακος καὶ κείμενον νοτιοδυτικῶς τῆς Σκαρίνου. Οἰκεῖται ὑπὸ 340 κατοίκων.

ΧΟΙΡΟΣ, πατὴρ τοῦ Σμικύθου ἢ τοῦ Μικύθου.

ΧΟΙΡΟΣ, Θάσιος. Καὶ ἄλλοι τινὲς ἐν ἐπιγραφαῖς ἀναφέρονται.

ΧΟ-ΚΑΙΝΙΞΒΟΥΡΓ (Hoh-Kœnigsbourg, ἤτοι ἡ ἄνω Καινιξβούργη), φρούριον τῆς Ἀλσατίας, ἀπέχον 7 χιλιάμ. ΔΝΔ τῆς Σελεστάτης. Ἀποτελεῖ δὲ τὸ εὐρύτατον καὶ ὡραιότατον ἐρείπιον τῆς ὅλης σειρᾶς τῶν Βοσγίων. Τὸ φρούριον τοῦτο, ἀναφερόμενον ἀπὸ τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος, ἐκανονιοβολήθη καὶ κατεστράφη ἐν μέρει ὑπὸ τῶν Σουηδῶν κατὰ τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον.

ΧΟΚΑΝΔΗ, πόλις τοῦ Τουρκεστάν, πρωτεύουσα ὁμωνύμου χανάτου, ἐντὸς πεδιάδος καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σὶρ-Δαριᾶ ΒΑ τῆς Σαμαρκάνδης. Κάτοικοι 100,000. Βιομηχανία βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ μεταξωτῶν χρυσοϋφάντων.

ΧΟΚΑΣΤΡΑ (τά), πόλις ἐν Μηδείᾳ.

ΧΟΚΖΙΜ ἢ ΣΩΚΖΙΜ ἢ ΧΟΤΑΙΝ ἢ ΣΟΤΑΙΝ (Choczim, Chotin), πόλις ὀχυρὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἐν τῇ Βεσσαραβίᾳ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δνειπέρου ἀπέναντι τῆς Καμιενίτς. Κάτ. 21,000. Νίκαι Βλαδισλάου τοῦ Δ′, βασιλέως τῆς Πολωνίας, τῷ 1621 καὶ τοῦ Ἰωάννου Σοβιέσκη τῷ 1673 κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, νίκη τῶν Ρώσων τῷ 1739.

ΧΟΚΗ, πόλις ἐν τῇ Ἐρήμῳ Ἀραβίᾳ.

ΧΟΚΙΓΚΟΥΡ (Κάρολος τοῦ Μονσύ, μαρκήσιος τοῦ Hocquincourt), γεννηθεὶς τῷ 1599 ἐξ ἀρχαίας οἰκογενείας τῆς Πικαρδίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1658. Ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἱσπανῶν τῷ 1641. Διηύθυνε τῷ 1650 ἐν *Réthel* τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν ἥττην τοῦ Τουρέννου. Γενόμενος στρατάρχης τῆς Γαλλίας τοῦ 1651, ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Κονδὲ ἐν Μπλενὺ τῷ 1652, ὡς ἀντιβασιλεὺς δὲ τῆς Καταλωνίας τῷ 1653 ἀπέτυχεν ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Γιρόνης, εἶτα ἐγένετο διοικητὴς τοῦ Χὰμ καὶ τῆς Περόννης (1654). Ταῖς παροτρύνσεσι τῶν κυριῶν Μομπαζὼν καὶ Σατιλζὼν προσηνέχθη εἰς τὸν πρίγκηπα τοῦ Κονδὲ νὰ παραδώσῃ αὐτῷ τὰς δύο θέσεις· παρέδωκεν ὅμως ταύτας τῷ βασιλεῖ ἀντὶ 200,000 σκούδων καὶ διοικητικῆς θέσεως διὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Βραδύτερον μεταβὰς πρὸς συνάντησιν τοῦ Κονδὲ καὶ τῶν Ἱσπανῶν, οἵτινες ἀνέθηκαν αὐτῷ τὴν ἄμυναν τῆς Δουγκέρκης, ἐφονεύθη πρὸ τῆς θέσεως ταύτης.

ΧΟΛΑΒΟΣ, τύραννος ἐν Ἀραβίᾳ.

ΧΟΛΑΡΓΟΣ καὶ ΧΟΛΑΡΓΙΑ, δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ἀνήκων εἰς τὴν Ἀκαμαντίδα φυλήν. Οἱ Χολαργεῖς ἦσαν γείτονες τῶν Ἀθμονέων, ἔχοντες ἀπέναντι τοὺς Κοπρείους κατὰ δυσμάς. Ἐκ τοῦ δήμου τούτου ἦν ὁ Περικλῆς. Ὑποτίθεται ὅτι ἔκειτο περὶ τὸ νῦν Χαλάνδριον ΒΔ τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ πρὸς τὸ Ν τοῦ Πεντελικοῦ.

ΧΟΛΑΣ (;), ἑορτὴ τοῦ Διονύσου (παρὰ Ἡσυχίῳ).

ΧΟΛΓΚΟΥΙΝ (Holguin), πόλις τῆς νήσου Κούβας, ἀπέχ. 70 χιλιάμ. τοῦ Σαντιάγου τῆς Κούβας. Κάτ. 5,000.

ΧΟΛΕΣΑΟΥ (Holeschau), πόλις τῆς Μοραυίας, ἀπέχ. 32 χιλιάμ ΒΑ τοῦ Χραδῆς, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κουσάβα. Κάτοικοι 5,300. Ὡραῖον φρούριον.

ΧΟΛΒΗΣΙΝΑ, πόλις ἐν Σογδιανῇ.

ΧΟΛΙΑΤΑΙ, λαός, μὴ ὑποκείμενος τοῖς Τούρκοις, ἀναφερόμενος δὲ ὡς τοιοῦτος ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι Μαινάνδρου τοῦ Ἐφεσίου.

ΧΟΛΙΜΑ, πόλις ἐν τῇ ἄλλοτε Μεγάλῃ Ἀρμενίᾳ.

ΧΟΛΙΣΤΑ, χωρίον τῆς Μακεδονίας, κείμενον περὶ Καστορίαν ἐν τῇ μεταξὺ ταύτης καὶ Ἀλμπάκιοϊ ὁδῷ καὶ πλησίον τῆς μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, $^3/_4$ τῆς ὥρας πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου Μπομπόνη. Οἰκεῖται ὑπὸ 300 χριστιανῶν.

ΧΟΛΙΤΣ (Holitsch), πόλις τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Νείτρα παρὰ τὴν Μάρκην, ἀπέχ. 59 χιλιάμ. ΒΔ τοῦ Τυρνάου Κάτοικοι 5,000, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 1000 Ἰουδαῖοι. Αὐτοκρατορικὸν περίπτερον μετ' ἄλσους καὶ ποιμνιοστασίου. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ ἔπαυλις Χοφάν.

ΧΟΛΚΑΡ (Holker), ἄγγλος βιομήχανος, γεννηθεὶς περὶ τὴν Μαγκεστρίαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν ἐν Ρουέν τῷ 1785. Ἦν διευθυντὴς σπουδαίου νηματοποιείου, ὅτε τῷ 1745 μετέβη παρὰ

τῷ μνηστῆρι Καρόλῳ Ἐδουάρδῳ. Τραυματισθεὶς ἐν Κουλόδεν καὶ αἰχμαλωτευθεὶς ἐν Καρλάιλ, κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλὰ διαφυγών, ἦλθεν εἰς Γαλλίαν, ὑπηρέτησεν ἐπί τινα χρόνον ἐν τῷ ἰρλανδικῷ συντάγματι Ὀγκλέβη, ἐπολιτογραφήθη καὶ διωρίσθη γενικὸς ἐπόπτης τῆς βιομηχανίας, εἰσήγαγε διαφόρους βιομηχανικὰς μεταρρυθμίσεις ἐκ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐν χρήσει διατελουσῶν, ἵδρυσε διάφορα ἐργοστάσια καὶ τῷ 1776 κατεσκεύασε τὸ πρῶτον ἐργοστάσιον πρὸς παραγωγὴν θεϊκοῦ ὀξέος διὰ τοῦ συστήματος τῶν μολυβδίνων θαλάμων.

ΧΟΛΚΑΡ (Holker), ἔγγονος τοῦ προτεταγμένου, ἀποθανὼν τῷ 1844. Διηύθυνε ἐργοστάσιον χημικῶν προϊόντων ἐν Ρουένῃ καὶ ἀναγνωρίσας ὅτι δὲν μετεβάλλετο εἰς ὀξὺ ὅλον τὸ θεῖον, ὅπερ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν τῇ διαλειπούσει καύσει, ἀνεκάλυψε τὴν μέθοδον τῆς συνεχοῦς καύσεως, καθ' ἣν ἐργάζονται σήμερον πάντα τὰ μεγάλα ἐργοστάσια. Τῷ 1810 μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου συνεταιρισθεὶς μετὰ τοῦ Ζακεμὰρ καὶ τοῦ Δαρσαί, ἵδρυσε παρὰ τὴν Ναντέρην (ἐν τῷ Σηκουάνᾳ) ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, ὧν βάσις ἦν τὸ θεϊκὸν ὀξύ.

ΧΟΛΚΑΡ ἢ ΙΝΔΟΡ (Ἴδε ΙΝΔΟΡΑ). Ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν, περιλαμβανομένων ἐν τῷ Μάλβῃ, καὶ τινων μερῶν τοῦ Γουτζεράτου καὶ Κανδεΐς. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὀφείλει εἰς τὸν Χολκάρ, ὑφαντὴν τοῦ χωρίου Χόλ, ἐν τῷ Δεκάν, ὃς κατέστη ἰσχυρὸς ἐν τοῖς Μαράττοις κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα.

ΧΟΛΚΡΟΦΤ (Θωμᾶς Holcroft), ἄγγλος δραματικὸς ποιητής, μυθιστοριογράφος καὶ μεταφραστής, γενν. ἐν Λονδίνῳ τῷ 1744 καὶ ἀποθ. τῷ 1809. Υἱὸς σκυτοτόμου, ἐγένετο καὶ οὗτος σκυτοτόμος καὶ εἶτα ἱπποκόμος καὶ κτηνίατρος. Περιπαθῶς ἀγαπῶν τὸ θέατρον, ἐξέμαθε τὴν γαλλικήν, ἰταλικὴν καὶ γερμανικὴν καὶ μετῆλθε τὸν ἠθοποιὸν ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ Λονδίνῳ. Τῷ 1781 γενόμενος συγγραφεύς, ἔγραψε κωμῳδίας καὶ μυθιστορήματα, ἔχοντα πλείονα φαντασίαν ἢ πνεῦμα καλαισθησίας καὶ λησμονηθέντα σχεδόν. Οὗτος ἦν ὁ εἰσαγαγὼν τὸ μελόδραμα εἰς Ἀγγλίαν. Ὁ Χόλκροφτ μετέφρασε τὸν «Ἰδιωτικὸν βίον τοῦ Βολταίρου»,—«Ἀπομνημονεύματα τοῦ βαρώνου τοῦ Τραίγκ»,—τὴν τοῦ Μιραμπὼ «Μυστικὴν ἱστορίαν τῆς αὐλῆς τοῦ Βερολίνου», τὰ μετὰ θάνατον Φρειδερίκου τοῦ Β', βασιλέως τῆς Πρωσίας, δημοσιευθέντα ἔργα τοῦ βασιλέως τούτου κλπ. Ἔγραψε δὲ καὶ «Περιοδείας εἰς Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν»,—τὸν «Σκεπτικὸν ἢ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου», ποίημα ἀπᾴδον εἰς τὴν θρησκείαν, καὶ ἀνέστειλε τὰς συγγραφὰς αὐτοῦ μόνον κατὰ τὸν θάνατον. Τῷ 1809 ὁ Χάζλιτ ἐδημοσίευσε τὰ «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Χολκρόφτ».

ΧΟΛΛΑΝΔ (πρωσικὴ Holland). Ἴδε ΟΛΛΑΝΔΗ.

ΧΟΛΛΑΝΔ (τῆς Ἀγγλίας Holland). Ἴδε ΟΛΛΑΝΔΗ.

ΧΟΛΛΑΝΔ (Ἔρρῖκος-Φώξ), λόρδος Holland), γεννηθεὶς τῷ 1705 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1774. Ἦν υἱὸς τοῦ Στεφάνου Φώξ, ἀφωσιωμένος εἰς τοὺς Στουάρτας. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἔτωνι μετὰ τοῦ Πίτ, οὗτινος ὑπῆρξε πάντοτε ἀντίπαλος, εἰσῆλθεν εἶτα εἰς τὸ Κοινοβούλιον (1735), διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Γουόλπολ ἐπιθεωρητὴς τοῦ γραφείου τῶν δημοσίων ἔργων τῷ 1737, ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν τῷ 1746, γενικὸς πληρωτὴς τῶν μισθῶν τοῦ στρατοῦ (1757) καὶ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ κόμητος Μπούτ παρητήθη τὰ καθήκοντα αὐτοῦ καὶ προήχθη τῷ 1762 εἰς λόρδον Χόλλανδ ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Γ'.

ΧΟΛΛΑΝΔ (Στέφανος Holland), πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ὃς καὶ ἐκληρονόμησε τὸν τίτλον λόρδου.

ΧΟΛΛΑΝΔ (Κάρολος Holland), δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἔρρίκου Χόλλανδ· οὗτος ὑπῆρξεν ὁ μέγας ῥήτωρ Φώξ.

ΧΟΛΛΑΝΔ (Ἔρρῖκος-Ριχάρδος-Φὼξ Holland), γεννηθεὶς τῷ 1773 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1840. Ἦν υἱὸς τοῦ Στεφάνου Φώξ, δευτέρου λόρδου Χόλλανδ καὶ ἀνεψιὸς τοῦ μεγάλου Φώξ. Λίαν ἐνωρὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ κοινοβούλιον καὶ ἠκολούθησε τὴν πολιτικὴν τοῦ θείου αὐτοῦ. Διατελέσας σφραγιδοφύλαξ ἐν τῷ ὑπουργείῳ Φὼξ καὶ Γκρέμβιλ τῷ 1806, ὀλίγον χρόνον ἔμεινεν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ. Τῷ 1814 καὶ 1815 ἐδείχθη γενναιόφρων ἀπέναντι τῆς Γαλλίας καὶ Ναπολέοντος τοῦ Α', μετέσχε δὲ καὶ τῆς καταργήσεως τῶν νόμων τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ λοιπῶν (1828) καὶ ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ δουκάτου τοῦ Λαγκάστρ ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου Γκρίη καὶ Μελμπούρν. Ἐδημοσίευσε τὰ «Ἀπομνημονεύματα ἐπὶ τῶν δέκα τελευταίων ἐτῶν Γεωργίου τοῦ Β'

ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου Γουόλπολ» (Λονδῖνον, 1822), ἀφῆκε δὲ καὶ ἴδια ἀπομνημονεύματα.

ΧΟΛΛΑΝΔ (Γεώργιος - Ἰωνάθαν Holland), γερμανὸς φιλόσοφος, γενν. τῷ 1742 ἐν Ρόζεμφελδ τῆς Βυρτεμβέργης καὶ ἀποθ. τῷ 1784. Ἐγένετο ὑποπαιδαγωγὸς τῶν υἱῶν τοῦ πρίγκηπος τῆς Βυρτεμβέργης, ὧν ὁ πρεσβύτερος Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος ἐγένετο βασιλεύς. Συνώδευσε δὲ αὐτοὺς εἰς Πρωσίαν καὶ Ρωσίαν. Ἔγραψε: «Φιλοσοφικὰς σκέψεις περὶ τοῦ φυσιολογικοῦ συστήματος τοῦ Χόλμπαχ» (Λονδῖνον, 1772), ἔργον γραφὲν γαλλιστὶ καὶ ἀξιοσημείωτον ὡς ἐκ τοῦ ὕφους καὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἰδεῶν.

ΧΟΛΛΗ, πόλις ἐν Παλμυρηνῇ τῆς Συρίας, ταυτὸν Ἐλ-Κόμ.

ΧΟΛΛΗΣ (Δενζίλ, λόρδος Hollis), πρεσβυτεριανός, γεννηθεὶς τῷ 1597 ἐν Χῶτον τῆς Νοτιγκάμης καὶ ἀποθανὼν τῷ 1681. Κατ' ἀρχὰς ἔζησεν ὡς οἰκεῖος τοῦ δουκὸς τῆς Γόρκης (τοῦ μετέπειτα Καρόλου τοῦ Α'), εἰσῆλθεν εἰς τὴν βουλὴν τῶν κοινοτήτων τῷ 1624, συνηγόρησεν ὑπὲρ τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῶν Στουαρτῶν, ὑπῆρξεν εἷς τῶν σφοδροτέρων πολεμίων τοῦ δουκὸς τοῦ Βούκιγκαμ, μάτην ἐπειράθη νὰ σώσῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ Στράφορδ, συζευχθέντος τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κόμητος τοῦ Ἔσεξ κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, κατεπολέμησεν ἐν τῷ μικρῷ κοινοβουλίῳ τὸν Κρόμβελ καὶ τοὺς ἀνεξαρτήτους, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Γαλλίαν τῷ 1647, καὶ ἐπιστρέψας τῷ 1659 παρεσκεύασε τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Στουαρτῶν, ἀπετέλεσε μέλος τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὅπερ ἐδίκασε τοὺς βασιλοκτόνους ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β', προήχθη εἰς λόρδον τῷ 1661, μετέβη ὡς πρέσβυς παρὰ Λουδοβίκῳ τῷ ΙΔ' τῷ 1663, ἀνεκλήθη τῷ 1665 καὶ συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην τοῦ Βρέδα τῷ 1667. Ἀφῆκε δὲ ἀπομνημονεύματα, δημοσιευθέντα τῷ 1699.

ΧΟΛΛΗΣ (Θωμᾶς Hollis), φιλόλογος καὶ ἀρχαιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1720 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1774. Ἐταξείδευσεν εἰς μέρος τῆς Εὐρώπης, συνεδέθη μετὰ τῶν σοφῶν, ἀφιέρωσε τὴν ἄπειρον αὐτοῦ περιουσίαν εἰς συλλογὴν βιβλίων, σχεδιαγραφημάτων, εἰκόνων, μεταλλίων καὶ ἐποιήσατο πλουσίας δωρεὰς ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἀντικειμένων εἰς τὰς βιβλιοθήκας Βέρνης, Γενεύης, Ζυρίχης, Λειψίας, Γοττίγκης, Ἀμβούργου, Λουγδούνου κλπ. Ἀφῆκε δὲ «Ἀπομνημονεύματα», δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ Μπλαγκμπούρν τῷ 1780, τοῦ δευτέρου τόμου αὐτῶν περιλαμβάνοντος σκέψεις περὶ τοῦ Μίλτωνος, τοῦ Ἄλγκερνων-Σίδνεϋ κλπ.

ΧΟΛΛΙΣ καὶ ΧΟΛΛΕΙΔΑΙ, δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ὑπαγόμενος εἰς τὴν φυλὴν Λεοντίδα ἢ Αἰγηΐδα. Κατά τινας ἔκειτο πλησίον τοῦ δήμου Ἀναγυροῦντος, ὡς εἰκάζεται ἐκ τινος ἐπιγραφῆς, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἐξεργασθεὶς τὸ παρὰ τὸν Ἀναγυροῦντα ἄντρον τῶν Νυμφῶν Θηραῖος Ἀρχίδημος ἦν καταγεγραμμένος ἐν τῷ δήμῳ τῶν Χολλειδῶν. Κατὰ τὸν Hanriot τοποθετεῖται περὶ τὴν νῦν Χασιάν.

ΧΟΛΜΑΔΑΡΑ, πόλις ἐν Κομμαγηνῇ τῆς Συρίας κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Μαρσίου εἰς τὸ Εὐφράτην, ταυτὸν Κεζουμανζούρ.

ΧΟΛΜΕΣΤΡΑΝΔΗ (Holmestrand), χωρίον τῆς Νορβηγίας (Γιαρλσβέργη), μικρὸς λιμὴν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Χριστιανίας καὶ εἰς ἀπόστασιν 53 χιλιαμέτρων ΝΝΔ αὐτῆς. Κάτοικοι 1600. Ἐμπόριον ξύλων.

ΧΟΛΜΙΑ, ἐκλατινισθὲν ὄνομα τῆς Στοκχόλμης.

ΧΟΛΜΠΑΪΝ, (Ἰωάννης Holbein), ζωγράφος, γενν. ἐν Αὐγουστοπόλει (Augsburg) τῷ 1498 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1543. Διῆλθε τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν Βασιλείᾳ, ὅπου ἔλαβε τὰς πρώτας γλυκείας καὶ ζωηρὰς ἐντυπώσεις τῆς φύσεως, ἥτις ἐξήσκει ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ζωγράφων τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας καὶ κατηρτίσθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν. Ἡ δυσάρεστος θέσις αὐτοῦ ἐν Ἑλβετίᾳ, τὸ πεισματῶδες τοῦ χαρακτῆρος τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ ἡ ἐλπὶς τοῦ βελτιῶσαι τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τύχην ὠδήγησαν αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1526. Γενόμενος φιλοφρόνως δεκτὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Η', λίαν ἀπησχολήθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς καὶ ὑπὸ τῶν κυριωτέρων ἀνδρῶν τοῦ βασιλείου. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ ἀπέθανεν ἐκ λιμοῦ. Ὁ Χολμπάιν διεκρίθη ἰδίᾳ ἐπὶ τῇ δεξιότητι αὐτοῦ περὶ τὴν προσωπογραφίαν. Αἱ πολυάριθμοι αὐτοῦ εἰκόνες προδίδουσι ζωηρὸν καὶ οἰκεῖον αἴσθημα αὐτοῦ πρὸς τὴν φύσιν. Πολλὴν καταβάλλει φροντίδα περὶ τὰς λεπτομερείας, ὡς καὶ πάντες οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ γερμανοὶ ζωγράφοι, διαπρέπει δὲ ἐπὶ τῇ ζωηρότητι

τῶν χρωμάτων καὶ τῇ ἁπλότητι τῶν μορφῶν. Ὀλίγαι ὑπάρχουσι πινακοθῆκαι, αἵτινες νὰ μὴ περιλαμβάνωσιν εἰκόνας τινὰς τοῦ Χολμπάιν, τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν ἔργων αὐτοῦ κοσμοῦσι τὰς ἀγγλικὰς συλλογάς. Τὰ ἀνάκτορα τοῦ Γουίνδσωρ καὶ τοῦ Λόγκφορδ παρὰ τῷ Σαλισβουρὺ περιέχουσι τὰς τελειοτέρας αὐτοῦ εἰκόνας. Τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου περιέχει προσέτι τὰς ὑπ' αὐτοῦ γραφείσας εἰκόνας τοῦ Θωμᾶ, Μόρου, Ἐράσμου καὶ τῆς λατρείας τῶν Μάγων.

ΧΟΛΜΠΑΧ (Παῦλος, βαρῶνος τοῦ Holbach), Γερμανός, πολιτογραφηθεὶς Γάλλος, γενν. ἐν Χαϊδελσάιμ τῆς Βάδης τῷ 1723 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1789. Ἐγένετο τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὁ σφοδρότερος ἀπόστολος τῆς Ἀχαΐας. Μεγάλην ἔχων περιουσίαν, ἐχρησιμοποίει αὐτὴν πρὸς ὑποδοχὴν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐγγραμμάτων ἀνδρῶν, κατέχων ἁρμοδίαν ἐν αὐτοῖς θέσιν διὰ τῶν γνώσεων αὐτοῦ. Ὁ Χόλμπαχ ὑπῆρξε πλέον ἢ ὁ «οἰκοδεσπότης» τῆς φιλοσοφίας, ὡς ὠνόμαζον αὐτὸν τότε· ἐὰν δὲ δύναται νὰ κατηγορηθῇ ὡς ὁ ἀσεβέστερος τῶν φιλοσόφων τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, ὑπῆρξε πρὸς τούτοις καὶ ὁ εὐεργετικώτατος πάντων. Οὗτος μετὰ λογικοῦ φανατισμοῦ καὶ εἰλικρινοῦς πεποιθήσεως τολμηρῶς ἐπετέθη κατὰ παντὸς ὅ,τι ἐκυβέρνα μέχρι τότε τὸν κόσμον, ἤτοι κατὰ τῆς μοναχικῆς καὶ ἱερατικῆς ἐξουσίας τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν. Ἀποπλανηθεὶς ὑπὸ τῆς εὐρείας μαθήσεως εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, εἰς τὴν ἐκ Γερμανίας εἰς Γαλλίαν μετάδοσιν τῶν ὁποίων λίαν συνετέλεσε, καί, παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ ρεύματος τῆς αἰσθητικῆς φιλοσοφίας, ἥτις ὑπερεπλήρου τὸν Κοντιλιὰκ καὶ τὸν Βολταῖρον, κατέληξεν εἰς τὴν τελειοτάτην ἀθεΐαν, ἣν διετύπωσε τὸ σύστημα ἐν περιπύστῳ συγγράμματι, διασπείραντι γενικὴν ταραχήν. Ὁ Γκαῖτε τοσοῦτο δυσηρεστήθη ἐκ μόνης τῆς ὄψεως αὐτοῦ, ὥστε ἔλεγεν ὅτι ἐφοβεῖτο ἀπ' αὐτοῦ ὡς ἀπὸ φάσματος νεκροῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο ἔφερεν ὡς τίτλον: «Σύστημα τῆς φύσεως ἢ τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν νόμων τοῦ κόσμου» (Λονδῖνον, 1770) καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦ Μιραμπώ. Ὡς προλόγους ἔσχε τὰς ἑξῆς δημοσιεύσεις: «Ὁ χριστιανισμὸς ἀποκαλυπτόμενος» (1767) ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Βουλανζέ,—«Ἡ φορητὴ θεολογία», τουτέστι σύντομον λεξικὸν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας (1768), δημοσιευθὲν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἀββᾶ Βερσιέ, καὶ ἡ «Πραγματεία περὶ τῶν προλήψεων ἢ τῆς ἐπιρροῆς τῶν γνωμῶν ἐπὶ τῶν ἠθῶν καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἀνθρώπων» (Λονδῖνον, 1770). Ὡς πορίσματα ἔσχε τὴν «Σύνεσιν τοῦ ἐρημερίου Μεσλιέ», ἤτοι φυσικὰς ἰδέας, ἀντιτασσομένας πρὸς τὰς ὑπερφυσικάς (Λονδῖνον, 1772), ἔργον, ὅπερ ἀπετέλει κατήχησιν τῆς ἀθεΐας, προωρισμένην εἰς διάδοσιν τῶν δογμάτων αὐτῆς,—«Τὸ κοινωνικὸν σύστημα, ἤτοι φυσικὰς ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς» (Λονδῖνον, 1773),—«Νέον κοινωνικὸν σύνταγμα μετὰ πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνεξαρτήτων πάσης θρησκείας»,—«Τὴν παγκόσμιον ἠθικὴν ἢ τὰ ἐπὶ τῆς φύσεως στηριζόμενα καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου» (Ἀμστελόδαμον, 1776) καὶ πλῆθος ἄλλων ἀνωνύμων ἢ ψευδωνύμων δημοσιευμάτων, ἀποτελούντων ξηρὰς πραγματείας ἢ ψυχρὰς διακηρύξεις. Ὁ Χόλμπαχ μετέφρασε πρὸς τούτοις διάφορα ἔργα τοῦ Κόλινς, Χόψ, Τολάνδου, Γόρδωνος κλπ. Ὡς κυριωτέρους συμβοηθοὺς ἔσχε τὸν Λαγράνζ, διδάσκαλον τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ μεταφραστὴν τοῦ Σενέκα, τὸν Ναιζόν, τὸν ἀρχειοφύλακα πάντων τῶν ἐγγράφων αὐτοῦ, κυρίως ὅμως τὸν Διδερώ, ὅστις συχνάκις καὶ συνειργάζετο μετ' αὐτοῦ. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον αὐτοῦ «Σύστημα τῆς φύσεως», γεγραμμένον μετ' ἐπιτηδεύσεως καὶ σφοδρότητος συνάμα, τοσοῦτον συνετάραξε τὸν Βολταῖρον, ὥστε ἀνυπομονῶν ἔγραφεν ἐπὶ τῶν σελίδων τοῦ ὅπερ εἶχεν ἀντιτύπου σημειώσεις ἢ μᾶλλον σαρκαστικὰς ἐκφράσεις κατὰ τῶν ἐσφαλμένων ἀρχῶν καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοῦ ὕφους τοῦ συγγράμματος.

ΧΟΛΜΠΕΚ (Holbeck), χωρίον τῆς Δανιμαρκίας, ἀπέχον 57 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς Κοπεναγης, καὶ μικρὸς λιμὴν ἐπὶ ἑνὸς τῶν βραχιόνων τοῦ Ise-Fjord. Κάτ. 3,000. Ὁπλοποιεῖα, ἐξαγωγὴ σιτηρῶν.

ΧΟΛΜΠΕΡΓ (Λουδοβίκος βαρῶνος τοῦ Holberg), δραματικὸς ποιητής, γεννηθεὶς τῷ 1684 ἐν Μπέρκεν τῆς Νορβηγίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1754. Καταγόμενος ἐκ πτωχῆς ἀλλ' εὐγενοῦς οἰκογενείας, ἦν προωρισμένος εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ὅπερ ὅμως ἐγκαταλιπὼν ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν. Εἶτα ἐταξείδευσεν εἰς Ὁλλανδίαν, Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἀγγλίαν, σπουδάζων τὰ φι-

λολογικὰ ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ τὰ δραματικὰ ἀριστουργήματα καὶ τῷ 1718 διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κοπενάγης. Ἔκτοτε εἰργάζετο πρὸς τὸ ἱδρῦσαι ἐν Δανίᾳ ἐθνικὸν θέατρον καὶ συνέθετο πολλὰς κωμῳδίας, πολλὴν περιποιούσας αὐτῷ τὴν φήμην. Ἐν τοῖς μᾶλλον ἀξιοσημειώτοις ἀναφέρονται: ὁ «Χυτρεὺς πολιτευτὴς» εἰς 5 πράξεις ἐν πεζῷ, — «Ἰωάννης τῆς Γαλλίας» εἰς 5 πράξεις ἐν πεζῷ, — ὁ «Χωρικὸς μεταμορφούμενος εἰς εὐγενῆ κύριον» 5 πράξεις εἰς πεζόν κλπ. Ἔγραψε πρὸς τούτοις σατυρικὰ μυθιστορήματα, σατύρας κλπ.

ΧΟΛΜΠΗΤΣ (Holbeach), χωρίον καὶ συνοικία τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχ. 59 χιλιάμ. ΝΝΑ τοῦ Λίγκολν. Κάτ. 5,400. Λαμπρὸς γοτθικὸς ναός. Ἀρχαιότητες.

ΧΟΛΜΣΚΗΣ (πρίγκηψ Δανιὴλ-Δημητρίεβιτς), ρῶσος στρατηγός, ἀποθανὼν τῷ 1493. Ἐπὶ Ἰβὰν τοῦ Γ′ ὑπέταξε τοὺς αὐτονόμους κατοίκους τοῦ Νοβογορώδ, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῷ υἱῷ τοῦ Χόλμσκη ἔδωκεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Θεοδοσίαν.

ΧΟΛΟΒΗΤΗΝΗ, χώρα τῆς Ἀρμενίας.

ΧΟΛΟΓΙ. Ἴδε ΧΟΛΟΗ.

ΧΟΛΟΔΟΓΑΜΟΡ, ὄνομα λαοῦ, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΟΛΟΖΓΗΣ, κωμικὴ παραμόρφωσις ἐκ τοῦ Βουζύης καὶ χόλος ὡς ἐπώνυμον τοῦ πολιτευτοῦ Δημοσθένους ἐν Ἀθήναις.

ΧΟΛΟΗ ἢ ΧΟΛΟΓΙ, πόλις ἐν τῷ γαλατικῷ Πόντῳ τῆς Καππαδοκίας.

ΧΟΛΟΜΓΝΔΑΣ, ὄρος τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου. Ἴδε ΓΨΙΖΩΝΟΣ.

ΧΟΛΟΥΑ, πόλις ἐν Σακαπηνῇ τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας.

ΧΟΛΟΥΑ, πόλις ἐν Σοφηνῇ τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας.

ΧΟΛΟΥΑΤΑ, πόλις ἐν Σακαπηνῇ τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας.

ΧΟΛΟΥΛΑ, πόλις τοῦ Μεξικοῦ, ἀπέχ. 20 χιλιάμετρα πρὸς Δ τῆς Πουέβλας. Κάτοικοι 16,000. Ἄλλοτε ἀκμάζουσα, περιελάμβανε 2,000 οἰκιῶν ἐν μέσῳ τῶν τειχῶν καὶ ἰσαρίθμους ἔξω τούτων. Κατεσκευάζοντο δὲ ἐν αὐτῇ βαμβακερὰ καὶ ἄλλα ὑφάσματα καὶ ἀγγεῖα λεπτοτάτης τέχνης. Πρὸς Α εὑρηται ἓν τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων μνημείων τῶν ἀρχαίων Μεξικανῶν, ἀποτελοῦν μεγάλην πυραμίδα 493 μέτρων πλάτους κατὰ τὰς 4 τῆς βάσεως πλευρὰς καὶ 59 μέτρων ὕψους. Ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ ἐπιπέδου, ὅπερ ἔχει ἐπιφάνειαν οὐχὶ ὀλιγωτέραν τῶν 2,400 τετραγ. μέτρων καὶ εἰς ὃ ἀνέρχονται διὰ κλίμακος ἐκ 420 βαθμίδων, ὑπῆρχε ναὸς εἰς τὸν θεὸν τοῦ ἀέρος, ὃν ἀντικατέστησε ναὸς τῆς Παναγίας. Ἀνοιγείσης μιᾶς τῶν πλευρῶν τῆς πυραμίδος, εὑρέθη ἐν αὐτῇ θάλαμος, περικλείων ὀστᾶ, εἴδωλα, ἀγγεῖα κλπ.

ΧΟΛΟΦΕΡΝΗΣ, στρατηγὸς τοῦ Σαδουσδουχαίου ἢ Ναβουχοδονόσορος τοῦ Α′, ὃς ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν Βεθυλίαν. Ἴδε ΙΟΥΔΙΘ.

ΧΟΛΣΤΑΪΝ (Holstein), δουκάτον. Ἴδε ΟΛΣΤΕΙΝ.

ΧΟΛΣΤΕΝΙΟΣ (Λουκᾶς Holste, λατ. Holstenius), σοφὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1596 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1661. Ἐγένετο βιβλιοθηκάριος τοῦ προέδρου Δεμὲ ἐν Παρισίοις (1624—27), προσῆλθεν εἰς τὸν καθολικισμὸν τῷ 1625, προσεκλήθη παρὰ τῷ καρδιναλίῳ Βαρβερίνῳ τῷ 1627, μετέβη εἰς Ρώμην, ἵνα ἐγκατασταθῇ ἐκεῖ, ἐγένετο βιβλιοθηκάριος καὶ ἐφημέριος τοῦ βατικανοῦ τῷ 1636 καὶ ἐδέξατο τὴν ὁμολογίαν πίστεως τῆς βασιλίσσης τῆς Σουηδίας Χριστίνης. Ἔγραψε «Λατινικὰς ποιήσεις» καὶ ἐξέδωκε «Βίον τοῦ Πυθαγόρα» καὶ τὸ «Ἄντρον τῶν Νυμφῶν» τοῦ Πορφυρίου (Ρώμη, 1630) μετὰ λαμπρᾶς πραγματείας περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πορφυρίου, λίαν κριτικὰς «Σημειώσεις» περὶ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (1679), «Ἐρεύνας εἰς τὴν ἱερὰν γεωγραφίαν» (1666), σπουδαίας «Ἐπιστολὰς» κλπ.

ΧΟΛΣΤΟΝ (Holston), ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (Τενεσίη), παραπόταμος τοῦ Τενεσίου. Ὁ ροῦς αὐτοῦ εἶναι 350 χιλιάμετρα.

ΧΟΛΤΒΑ, πόλις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας (Πουλτάβα), ἀπέχ. 35 χιλιάμ. ΒΑ τοῦ Κρεμεντσούγκ. Κάτ. 10,000.

ΧΟΛΤΕΝ (Holten), χωρίον τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας, ἀπέχ. 17 χιλιάμ. πρὸς Α τοῦ Δεβεντέρου. Κάτ. 3,100.

ΧΟΛΤΖΜΙΝΤΕΝ (Holzminden), πόλις τοῦ δουκάτου τῆς Βρουνσβίκης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βέζερ, ἀπέχ. 96 χιλιάμετρα ΝΔ τῆς Βρουνσβίκης καὶ 32 πρὸς Δ τοῦ Γκρουμπεχάγκεν. Κάτ. 6,900. Γυμνάσιον, σχολεῖα ἀρχιτεκτονικῆς, μαχαιροποιεῖα κλπ. βελονοποιΐα, χαλυβοχυτήρια καὶ ἄλλα ἐργοστάσια.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΧΟΛΤΖΜΠΑΟΥΕΡ('Ιγνάτιος Holzbauer), μουσικός, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1711 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μανάιμ τῷ 1783. 'Απέλαυε τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ Μοζάρ. Συνέθεσεν 26 δοξολογίας, 1 *Miserere*, 196 συμφωνίας, 18 τετραφωνίας καὶ πολλὰ ἄλλα μουσικὰ τεμάχια.

ΧΟΛΤΖΧΑΟΥΖΕΡ (Βαρθολομαῖος Holzhauser), κληρικός, γεννηθεὶς τῷ 1613 ἐν Λαγκνάου, παρὰ τὴν Αὐγουστούπολιν *(Augsbourg)*, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1658, υἱὸς δὲ σκυτοτόμου. Εἰσελθὼν εἰς τὸ ἄσυλον τοῦ Νοϋβούργου, ἐσπούδασεν εἶτα τὴν φιλοσοφίαν παρὰ τοῖς ἰησουίταις τοῦ 'Ιγκολστατ. 'Εφημέριος τοῦ Τιτμόνιγκεν, ἵδρυσεν αὐτόθι ἱεροσπουδαστήριον πρὸς καταρτισμὸν ἱερέων, συστήσας αὐτόθι τὸν κοινὸν βίον τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. 'Εγένετο μετὰ ταῦτα ἐφημέριος τοῦ Λεόγκενταλ (Τυρόλον) καὶ τῆς Μπίγκεν παρὰ τὸ Μαγουντίακον, ἔσχε δὲ ὁράματα καὶ ἐποιήσατο καὶ προφητείας. "Εγραψε *Constitutiones cum exercitiis clericorum sæcularium in commumi viventium* (Κολωνία, 1662), «Πραγματείαν περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ» γερμανιστὶ (1663), — «Πραγματείαν περὶ ταπεινοφροσύνης» (Μαγουντίακον, 1663) κλπ.

ΧΟΛΤΗΣ (Λουδοβῖκος-'Ερρῖκος-Χριστοφόρος Holty), γερμανὸς ποιητής, γενν. ἐν Μαριενζέε τοῦ 'Ανοβέρου τῷ 1748 καὶ ἀποθ. τῷ 1776. 'Αφῆκεν ᾄσματα, εἰδύλλια, ἐλεγεῖα κλπ. ὧν ἡ καλλιτέρα ἔκδοσις εἶναι ἡ ἐν 'Αμβούργῳ (1814). Μελαγχολικὴ φαντασία καὶ ἁπλῆ ἅμα καὶ γλυκεῖα φιλοσοφία ἐπέχυσαν μέγα θέλγητρον ἐπὶ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ.

ΧΟΛΥ-ΑΙΛΑΝΤ (Holy-Island, ἄλλοτε Lindisfarne), νῆσος τῆς 'Αγγλίας ἐν τῇ βορείῳ θαλάσσῃ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς κομητείας τοῦ Δούρχαμ. 'Επιφ. 1350 τετραγων. ἑκταρ. Κάτ. 1000 ἁλιεῖς. 'Ερείπια μονῆς τῶν Βενεδικτίνων, ἀρχικὴ ἕδρα τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Δούρχαμ.

ΧΟΛΥΓΟΥΕΛ (Holywell), χωρίον καὶ συνοικία τῆς 'Αγγλίας, ἀπέχ. 22 χιλιάμ. τοῦ Φλὶντ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δίη. Κάτ. 3,600. 'Εργοστάσια καὶ νηματουργεῖα βάμβακος καὶ μεταξης. Χυτήρια χαλκοῦ, μολύβδου, ψευδαργύρου. 'Εν τοῖς πέριξ ἀνθρακωρυχεῖα καὶ μολυβδωρυχεῖα.

ΧΟΛΥΡΟΥΔ (Holyrood). Ἴδε ΕΔΙΜΒΟΥΡΓΟΝ.

ΧΟΛΥ-ΧΑΙΔ (Holy-Head), χωρίον καὶ συνοικία τῆς 'Αγγλίας (Οὐαλλία) ἐπὶ ὁμωνύμου νησυδρίου, συνηνωμένου διὰ γεφύρας μετὰ τῆς νήσου 'Αγγλσέη εἰς ἀπόστασιν 37 χιλιαμ. ΒΔ τοῦ Κέρναρβον. Κάτ. 6,000. Δεξαμεναὶ τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ.

ΧΟΛΦΕΛΔ (Hohlfeld), γερμανὸς μηχανικὸς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἐγκατεστημένος ἐν Βερολίνῳ. Κατεσκεύασε τῷ 1752 ὄργανον, οὗτινος ἡ ἀρχικὴ ἰδέα ἀνῆκεν εἰς τὸν "Οϊλερ καὶ διὰ μέσου τοῦ ὁποίου μουσικὸν τεμάχιον, ἐκ τοῦ προχείρου ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου παιζόμενον, ἐσημειοῦτο ἀμέσως ἐπὶ τοῦ χάρτου. Μετὰ δύο ἔτη ἐφεῦρε κλειδοκύμβαλον *(forte-piano)* μετὰ πλήκτρου.

ΧΟΛΧΟΣ ἢ ΚΟΛΧΟΣ, υἱὸς τοῦ Φάσιδος, ἐξ οὗ ἐκλήθησαν καὶ οἱ Κόλχοι.

ΧΟΜ ('Ερρῖκος Home λόρδος τοῦ Κάιμς), σκώτος συγγραφεὺς καὶ νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1696 ἐν Κάιμς τῆς Βέργουικ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1782. Δικηγόρος τῷ 1724, ἐπεδόθη πρὸς διασκέδασιν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν Σκωτίαν τὰς βελτιώσεις τῶν ἄγγλων ἀγρονόμων, εἶτα διωρίσθη λόρδος δικαστὴς τοῦ κακουργιοδικείου τῆς Σκωτίας. "Εγραψεν ἐν ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς: «Πραγματείαν περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, ἀφορώντων εἰς τὰς βρετανικὰς ἀρχαιότητας» (1747), — «Πραγματείαν περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς φυσικῆς θρησκείας» (1751), ἔργον, τὸ ὁποῖον προύκάλεσε κατ' αὐτοῦ πολλὰς ἐπιθέσεις, «Στοιχεῖα κριτικῆς» (1762), — «τὸν Εὐγενῆ γαιοκτήμονα», — «Σκιαγραφίαν τῆς ἱστρίας τοῦ ἀνθρώπου» (1773) κλπ. 'Ο Χόμ, φίλος τοῦ Ρίηδ, ἀνῆκεν εἰς τὴν σκωτικὴν σχολὴν καὶ λίαν ἐπολλαπλασίασε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἰδιότητας τῆς ψυχῆς.

ΧΟΜ ('Ιωάννης Home), σκώτος δραματικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1724 ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Ροξβούργου καὶ ἀποθανὼν τῷ 1808. "Ην ὑπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ὅτε ἀνήγαγεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τραγῳδίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Δουγλάς» (1750). 'Αναγκασθεὶς νὰ παραιτηθῇ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἐπεδόθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὸ θέατρον. 'Εκτὸς τῶν τραγῳδιῶν ἔγραψε καὶ «'Ιστορίαν τῆς στάσεως ἀπὸ τοῦ 1745 μέχρι τοῦ 1746» (1802). Τὰ «"Απαντα» αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Μακένζης ('Εδιμβοῦργον, 1822).

ΧΟΜΑΝ (J. B. Homann), γεωγράφος τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ ΣΤ', γεννη-

θεὶς τῷ 1663 ἐν Καμλαχ τῆς Σουαβίας καὶ ἀποθ. τῷ 1724. Ἀφῆκε πολλοὺς γεωγραφικοὺς καὶ ἀστρονομικοὺς χάρτας λίαν ἐκτιμωμένους.

ΧΟΜΑΡ (Homer), κωμόπολις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (Νέα Ὑόρκη), ἀπέχ. 225 χιλιάμ. τοῦ Ἄλμπανυ. Κάτοικοι 5,700. Ἱδρύθη τῷ 1798.

ΧΟΜΑΡΑ, πόλις ἐν Βακτριανῇ.

ΧΟΜΑΡΟΙ, λαὸς ἐν Βακτριανῇ.

ΧΟΜΑΣΒΙΛΟΣ, υἱὸς τοῦ Εὐηχόου, βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος.

ΧΟΜΠΑΡΤ-ΤΑΟΥΝ (Hobart - Town), πρωτεύουσα τῆς χώρας τοῦ Βανδίμεν ἐπὶ τῆς νοτίου ἀκτῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν 14 χιλιαμ. τοῦ στομίου τοῦ Δερβέντ, ὑπὸ τὴν 42° 52′ 12″ N πλάτ. καὶ 145° 0′ 22″ Α μήκους. Κάτ. 25.000. Ἀγγλικανικὴ ἐπισκοπή, σχολὴ τῶν ἐφημοσμένων ἐπιστημῶν, λιμὴν προσορμίσεως τῶν πρὸς ἁλιείαν τῆς φαλαίνης σκαφῶν, ἅτινα ἀποπλέουσιν εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν. Ἐμπόριον ἐρίου, σισυρῶν, σίτου, γαιανθράκων καὶ κερατωδῶν ἐλασμάτων τῆς φαλαίνης. Ἱδρύθη τῷ 1804.

ΧΟΜΠΕΡΓ (Γουλιέλμος Homberg), χημικός, γεννηθεὶς ἐν Βαταβίᾳ τῷ 1652 ἐκ σαξωνικῆς οἰκογενείας καὶ ἀποθ. ἐν Παρισίοις τῷ 1715. Ἐσπούδασεν ἐν Λειψίᾳ. Τῷ 1674 ἐγένετο δικηγόρος ἐν Μαγδεβούργῳ, ὅπου συνεδέθη μετὰ τοῦ Ὄθωνος Γκέρικ, ἔκτοτε δὲ ἐπεδόθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιστημῶν, ἐγένετο δεκτὸς ὡς ἰατρὸς ἐν Βιττεμβέργῃ καὶ κατέστη εἷς τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων χημικῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Τὸν βίον αὐτοῦ διῆλθε ταξειδεύων καὶ ἐπισκεπτόμενος τοὺς διασημοτέρους χημικούς, ζητῶν πάντοτε ν' ἀποσπάσῃ ἀπ' αὐτῶν τὰ ἀπόρρητα καὶ τὰς συνταγὰς αὐτῶν, ἃς κατόπιν ἐδημοσίευε. Προσελκυσθεὶς εἰς Γαλλίαν ὑπὸ τοῦ Κολβέρτου τῷ 1682, ἐγένετο καθολικός, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν τῷ 1685, καθηγητὴς τῶν φυσικῶν μαθημάτων παρὰ τῷ δουκὶ τῆς Ὀρλεάνης τῷ 1702 καὶ πρῶτος αὐτοῦ ἰατρὸς τῷ 1704. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔδωκεν εἰς πολλὰς χημικὰς σκευασίας. Κατεσκεύασε πρὸς τούτοις καὶ ἀεραντλίαν τελειοτέραν τῆς τοῦ Γκέρικ καὶ μικροσκόπια. Ὁ Χόμπεργ παρέσχε 48 ὑπομνήματα εἰς τὴν συλλογὴν τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν οἷς «Μέθοδον τῆς παραγωγῆς τοῦ καίοντος φωσφόρου τοῦ Κούγκελ» (1692),—«Πειράματα περὶ τῆς γεννήσεως τῶν φυτῶν» (1693),—«Ἀνάλυσιν τοῦ κοινοῦ θείου» (1703),—«Μέθοδον τοῦ ἀποτυποῦν ἐπὶ κεχρωματισμένης ὑέλου τοὺς κεχαραγμένους λίθους» (1712) κλπ.

ΧΟΜΠΕΡΓ (Homberg), χωρίον τῆς Ἔσης, ἀπέχ. 35 χιλιάμετρα ΝΔ τοῦ Κασέλ. Κάτ. 3,400. Πρωτεύουσα τῆς περιφερείας. Πρωτοβάθμιος σχολή, σκυτοτομεῖα. Ἐργοστάσια ἐριούχων καὶ πανικῶν.

ΧΟΜΠΕΡΓ, (Homberg), πόλις τῆς Ἔσης Δαρμστάτης ἐπὶ τοῦ Ὄμου, ἀπέχ. 24 χιλιάμετρα ΝΑ τοῦ Μαρβούργου. Κάτ. 1,700. Ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ βυρσοδεψεῖα.

ΧΟΜΠΕΣ (Φερδινάνδος Hompesch), τελευταῖος ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος τῆς Μελίτης, γεννηθεὶς ἐν Δυσελδόρφῃ τῷ 1744 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1803. Ἦν ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν ὑπουργὸς τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης παρὰ τοῖς ἱππόταις, τῷ δὲ 1797 διεδέξατο τὸν ἀρχηγὸν Ροάν· εἴτε ὅμως διότι προσελκύσθη ὑπὸ τοῦ Διευθυντηρίου, εἴτε διότι δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντισταθῇ εἰς στάσιν, ἥτις παρέδωκε τὴν Βαλέτταν τῷ στρατηγῷ Βοναπάρτῃ, μεταβαίνοντι εἰς Αἴγυπτον, ἀνεχώρησε τῷ 1798 εἰς Τεργέστην καὶ παρῃτήθη ὑπὲρ τοῦ τσάρου Παύλου τοῦ Α'. Ἔζησεν ἐπί τινα καιρὸν ἀφανὴς ἐν Γερμανίᾳ, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν πιστωτῶν αὐτοῦ καί, ἀποσυρθεὶς εἰς Γαλλίαν, ἀπέθανεν ἐν Μομπελιέ.

ΧΟΜΠΟΥΡΓ ἢ ΟΜΒΟΥΡΓΟΝ (Homburg), πόλις τῆς Πρωσίας καὶ ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Ἔσης-Ὁμβούργου, ἀπέχ. 16 χιλιάμ. Β τῆς Φραγκφούρτης τῆς ἐπὶ τοῦ Μείνου ἐπὶ τοῦ Ἔσμπαχ. Κάτ. 8,400. Φρούριον μετὰ μνημείου τοῦ πρίγκηπος τοῦ Ἀμβούργου, διασήμου πρώσου στρατηγοῦ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐκλέκτορος Φρειδερίκου Γουλιέλμου. Πεφημισμέναι θέρμαι, ἐργοστάσια πανικῶν, μεταξωτῶν, πιλοποιεῖα, κατεργασία βύρσας. Δασονομικὴ σχολή.

ΧΟΜΠΟΥΡΓ ἢ ΟΜΒΟΥΡΓΟΝ (τῆς Ἔσης, Hesse-Homburg). Ἴδε ΕΣΣΗ-ΟΜΒΟΥΡΓΗ.

ΧΟΜΠΟΥΓ ἢ ΟΜΒΟΥΡΓΟΝ (Homburg), πόλις τῆς Βαυαρίας ἐπὶ τοῦ Μικροῦ Ἐρμπάχ, ἀπέχ. 9 χιλιάμ. τῶν Δύο Γεφυρῶν. Κάτ. 3,000. Ἄλλοτε ὀχυρὰ θέσις. Ὡραῖος ναός.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΧΟΜΠΟΥΡΓ ἢ ΟΜΒΟΥΡΓΟΝ (Homburg-Le-Haut ἢ L'Evêque), χωρίον τῆς Ἀλσατίας καὶ Λοθαρρηγκίας, ἀπέχον 15 χιλιαμ. ΝΔ τοῦ Φόρμπαχ ἐπὶ τῆς σιδηρογικῆς γραμμῆς Μὲτς-Σαρρεβρούκης. Κάτ. 2,000. Σιδηρουργεῖα. Ἄλλοτε ὀχυρὰ θέσις.

ΧΟΜΠΣ (Θωμᾶς Hobbes), ἄγγλος φιλόσοφος, γενν. τῷ 1588 ἐν Μάσμπερυ καὶ ἀποθ. τῷ 1679. Ἐσπούδασεν ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ ἐταξείδευσεν εἰς Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, πολλάκις σχετισθεὶς τοιοτοτρόπως μετὰ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων προσώπων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ὡς τοῦ Γασένδη, Μερσένη, Γαλιλαίου, Δεκάρτ κλπ. Σπουδαῖον ἔλαβε μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ κινήματα τῆς χώρας αὐτοῦ ὡς κεκηρυγμένος βασιλόφρων καὶ ἀνέλαβε νὰ διδάξῃ τὸν πρίγκηπα τῆς Οὐαλίας τὴν φιλοσοφίαν. Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου διῆλθε καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν ἐν τῇ ἐξοχῇ, ἐνασχολούμενος ἐν τῇ φιλολογίᾳ. Ἔγραψεν αὐτογραφίαν ἐμμέτρως· ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ λίαν ἐνησχολεῖτο ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους, βραδύτερον ὅμως παρητήθη αὐτὴν ἐν μέρει χάριν τῆς σπουδῆς τῆς κλασικῆς φιλοσοφίας καὶ ἐν μέρει συνεπείᾳ τῶν σχέσεων αὐτοῦ μετὰ τοῦ Βάκωνος. Τὰ κυριώτερα φιλοσοφικὰ αὐτοῦ ἔργα εἰσὶ τὰ ἑξῆς: *Elementa philosophica de cive*, μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν (Ἀμστελόδαμον, 1649). — *Leviathan, seu de materiâ formâ et potestate civitatis ecclesiasticæ et civilis* (Ἀμστελόδαμον, 1668) ἔργον δημοσιευθὲν ἀγγλιστὶ τῷ 1651. — *Elementorum philosophiæ sectio I de corpore, sectio II de nomine, sectio III de corpore politico* (Λονδῖνον, 1658-1659) κλπ. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῷ 1668. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Χὸμπς εἶναι ὁ ὑλισμὸς κατὰ θεωρίαν, ὁ ἐγωϊσμὸς ἐν τῇ ἠθικῇ καὶ ὁ ἀπόλυτος δεσποτισμὸς ἐν τῇ πολιτικῇ. Τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ ἀνέπτυξεν ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ αὐστηρότητι καὶ τῇ βαναύσῳ αὐτῶν μορφῇ, παράγει δὲ τὰ πάντα ἐκ τῆς νοήσεως. Δι' αὐτὸν πᾶσα ἡ φιλοσοφία μετατρέπεται εἰς ἐπιστήμην τῶν σωμάτων. Ἐν τῇ φύσει δὲν ὑπάρχουσιν εἰμὴ κίνησις καὶ ἔκτασις. Ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ μελέτη τῶν φυσικῶν καὶ τεχνητῶν σωμάτων. Εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀνάγονται ἡ λογική, ἡ ὀντολογία, ἡ ἠθική, ἧς ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ συμφέρον. Τὰ τεχνητὰ σώματά εἰσιν αἱ πολιτικαὶ ἑταιρεῖαι. Ὁ Χὸμπς ἀφομοιοῖ τὸ πολιτικὸν σῶμα πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. Ὁ ἀνώτατος αὐτοῦ νόμος εἶναι ἡ διατήρησις, ἐντεῦθεν δ' ἐπήγασε καὶ ὁ τίτλος τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ ἔργου *Leviathan*, τὸ ὁποῖον σημαίνει ζῶον μεῖζον τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ περὶ ἐγωισμοῦ ἐν τῇ ἠθικῇ ἀρχὴ αὐτοῦ ἀναγκάζει αὐτὸν ν' ἀποδεχθῇ κατάστασιν φύσεως προγενεστέραν τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως, κατάστασιν, καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι, ἐν ἰδιαστάσει διατελοῦντες συνεπείᾳ τῶν συμφερόντων, εὑρίσκοντο ἐν διηνεκεῖ πολέμῳ πάντες ἐναντίον πάντων· ἐξῆλθον δὲ τούτου διὰ τῆς δημιουργίας δυνάμεως, ἱκανῆς νὰ ἐπενέγκῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν τάξιν καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὰ ἄτομα εἰς τὸν νόμον ἢ μᾶλλον εἰς τὴν θέλησιν ἑνὸς καὶ μόνου. Ὁ Χόμπς ἀποκατέστησε τελείαν ἰσότητα τοῦ νόμου καὶ τῆς αὐθαιρέτου θελήσεως, τουτέστι τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ δικαίου. Κατὰ συνέπειαν πᾶσα δύναμις εἶναι νόμιμος ἁπλῶς ἕνεκα τοῦ ὅτι εἶναι ἰσχυρὰ ἢ μᾶλλον ἕνεκα τοῦ ὅτι ὑφίσταται. Ὁ Χόμπς δὲν σταματᾷ πρὸ οὐδεμιᾶς τῶν συνεπειῶν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐν γένει καθιστᾷ ἀξιοσημείωτα τὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι ἡ πλήρης διαύγεια καὶ ἡ αὐστηρὰ λογική, ἥτις συνδέει πάντα τὰ τμήματα τοῦ συστήματος αὐτοῦ. Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο καταρρίπτει αὐτὸ ἑαυτὸ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐκθέσεως, τουτέστι διὰ τῶν βαναύσων ἀτοπημάτων, ἅτινα περικλείει.

ΧΟΜΠΧΑΟΥΖ (sir Βενιαμὶν Hobhouse), ἄγγλος πολιτευτής, γενν. περὶ τὸ 1757 ἐν Βριστόλῃ καὶ ἀποθ. τῷ 1831. Ἐπεσκέψατο τὴν Γαλλίαν τῷ 1783, ἐγένετο μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων τῷ 1797, ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Πὶτ καὶ συνεβούλευσεν εἰρήνην μετὰ τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Ἀμιένης (1802) ἐδέξατο δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ τῷ 1803 ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ ἐλεγκτικοῦ γραφείου ἐπὶ τῆς ὑπουργείας τοῦ Ἀδδιγκτων. Κατὰ τὴν τοῦ Πὶτ ἐπάνοδον τῷ 1804 ἀπεσύρθη.

ΧΟΜΣ ἢ ΧΕΜΣ, ἡ ἀρχαία Ἔμεσα, πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας ἐν τῷ νομῷ τῆς Δαμασκοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 136 χιλιαμ. πρὸς Β τῆς Δαμασκοῦ παρὰ τὸν Ὀρόντην ἐν μέσῳ γονιμωτάτης χώρας. Κάτοικοι περὶ τὰς 30,000. Ἐργοστάσια μεταξωτῶν, βαμ-

βακερῶν καὶ σαπώνων, ζωηρὸν ἐμπόριον μετὰ τοῦ Χαλεπίου, Δαμασκοῦ καὶ Ἐπιφανείας. Ὁ Ἰμπραὴμ πασσᾶς ἐνίκησεν αὐτόθι τοὺς Τούρκους τῷ 1832. Οἱ Ἄγγλοι εἶχον καταλάβει αὐτὴν τῷ 1840. Ἴδε καὶ ΕΜΕΣΑ.

ΧΟΜΦΛΕΡ (Homfleur, Homflorio), πρωτεύουσα περιφερείας (Καλβάδος), ἀπέχουσα 16 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ *Pont-l'Evêque*, 11 δὲ χιλιάμ. ΝΑ τῆς Χάβρης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης καὶ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σηκουάνα ὑπὸ τὴν 49° 25′ 32″ Β πλάτ. καὶ 2° 6′ 32″ Δ μήκ. Κάτ. 9,100. Σπουδαιοτάτη πρὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Χάβρης. Οἱ Ἄγγλοι ἐπὶ μακρὸν κατεῖχον αὐτήν, ἀλλὰ Κάρολος ὁ Ζ′ ἐξέωσεν αὐτοὺς τῷ 1440. Χρηματιστήριον, ἐμποροδικεῖον καὶ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον. Λιμὴν ἀποτελούμενος ἐκ δύο λεκανῶν καὶ ἑτέρας εὐρείας δεξαμενῆς. Δύο φάροι, ὧν ὁ εἷς πρὸς τὰ ΒΔ τῆς πόλεως, ὁ δ' ἕτερος πρὸς τὸ βόρειον ἐπὶ τῆς προκυμαίας τῆς νέας δεξαμενῆς. Ἡ Χομφλὲρ περιέχει οἰκοδομήματά τινα ἀρχαίας καὶ περιέργου ἀρχιτεκτονικῆς. Εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς χιλιαμέτρου ἀπὸ τῆς πόλεως ὑπάρχει λόφος ὑψηλός, ὁπόθεν ὁ θεατὴς ἀπολαύει θαυμασίας θέας καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγείρεται ναὸς τῆς Παναγίας τῆς Χάριτος *(Notre-Dame-De-Grâce)*, ἀποτελῶν τόπον προσκυνήσεως τῶν ναυτικῶν. Ἱδρύθη τὸν ΙΔ′ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Σπουδαία ἁλιεία, μεγάλη ἐξαγωγὴ ὠῶν, πτηνῶν, λαχανικῶν καὶ καρπῶν τῆς Ἀγγλίας. Ἐμπόριον ξύλων τοῦ Βορρᾶ, γαιανθράκων, σιδήρων, οἴνων κλπ. Κατασκευὴ σκαφῶν. Ἀποθήκη ἅλατος, ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων, σάπωνος, διπυρίτου. Διυλιστήρια σακχάρεως, χυτήρια σιδήρου καὶ χαλκοῦ, κοπτήρια σανίδων, βυρσοδεψεῖα, σχοινοποιεῖα κλπ. Τακτικὴ συγκοινωνία μετὰ τῆς Χάβρης δι' ἀτμοπλοίων.

ΧΟΜΨΩ, νῆσος τοῦ Νείλου ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Αἰθιοπίας καὶ Αἰγύπτου. Ὁ κάτοικος αὐτῆς Χομψοίτης.

ΧΟ-ΝΑΝ, ἐπαρχία τοῦ σινικοῦ κράτους μεταξὺ τοῦ Πὲ-Τσὶ-λὶ καὶ τοῦ Σανσὶ πρὸς Β, τοῦ Σαὶν-σὶ πρὸς Δ, τοῦ Χοὺ-Πὲ πρὸς Ν καὶ τοῦ Γκὰν-Χοεὶ καὶ Κιὰεγκ-Σοὺ πρὸς Α. Πρωτεύουσα Καὶν-Φούγγ. Πληθυσμὸς 23 ἑκατομ. Ἔδαφος ὀρεινόν, ἔχει ὅμως ὡραῖα πεδία καὶ τερπνὰς κοιλάδας, οὕτως ὥστε ἀποκαλεῖται ὁ κῆπος τοῦ κράτους. Κλίμα λίαν γλυκύ. Γεωργία ἀκμάζουσα, σῖτος, ὄρυζα, λαχανικά, τέιον, ἰνδικὸν κλπ. Κτηνοτροφία καὶ μεταξοσκωληκοτροφία. Αἱ πλήμμυραι τοῦ Χοὰγκ-Χὸ προκαλοῦσι μεγάλας καταστροφάς.

ΧΟ-ΝΑΝ, πόλις τῆς Σινικῆς ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ, ἀπέχ. 200 χιλιάμετρα πρὸς Δ τοῦ Χάι-Φούγγ ἐπὶ παραποτάμου τοῦ Χοὰγγ-Χό. Οἱ Σῖναι τιθέασιν αὐτόθι τὸ κέντρον τοῦ παντός.

ΧΟΝΑΡΟΥΡΑ (Honarura). Ἴδε ΧΟΝΟΛΟΥΛΟΥ.

ΧΟΝΑΣ, ὄνομα ἔθνους, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΟΝΔ (Hondt ἢ Hont), δυτικὸς βραχίων τοῦ Ἐσκώ, παραποτάμου τῆς Βορείου θαλάσσης, μεταξὺ τῶν νήσων Καδσὰνδ καὶ Βαλγερέν.

ΧΟΝΔΑ (Honda), κωμόπολις τῆς Νέας Γρενάδης (Κουνδιναμάρικα) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τῆς Μαγδαληνῆς, ἀπέχ. 100 χιλιάμετρα ΒΔ τοῦ Σανταφαὶ τοῦ Βογότα *(Santa-Fé-de-Bogota)*. Κάτ. 4,500. Ἐν τοῖς πέριξ χρυσωρυχεῖα. Ἐξαγωγὴ καπνοῦ, κακάου, ἀχυρίνων πίλων, τῶν καλουμένων Παναμᾶ.

ΧΟΝΔΑ (κόλπος τοῦ Honda), σχηματιζόμενος ὑπὸ τῆς θαλάσσης τῶν Ἀντιλλῶν ὑπὸ τὴν 12° 20′ Β πλάτ. καὶ 73° 26′ Δ μήκ. Προμηθεύει ἀδάμαντας.

ΧΟΝΔΕΚΟΙΤΕΡ (Μελχιὼρ τοῦ Hondekoeter), ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Οὐτρέχτῃ τῷ 1636 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1695. Ἔλαβε μαθήματα παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ παρὰ τοῦ θείου αὐτοῦ καὶ ἐζωγράφιζε τὰ πτηνὰ θαυμασιώτατα. Οἱ χρωματισμοὶ αὐτῶν ἦσαν φυσικοὶ καὶ λαμπρότατοι. Ἐξεικόνιζε δὲ τὴν φυσικότητα μετὰ μεγίστης ἀκριβείας. Λέγεται ὅτι ἐταρίχευσεν ἀλέκτορα, ἕνα χρησιμεύσῃ αὐτῷ ὡς πρότυπον. Μετὰ δεξιότητος πρὸς τούτοις ἐζωγράφιζε τὰ τετράποδα. Δύο εἰκόνες τῆς χειρὸς αὐτοῦ κοσμοῦσι τὸ μουσεῖον τῆς Χάγης, 8 δὲ τὸ μουσεῖον τοῦ Ἀμστελοδάμου· τὸ τοῦ Λούβρου μίαν μόνον ἔχει εἰκόνα.

ΧΟΝΔΗ, φυλὴ τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδοστάνης παρὰ τὴν Καλκούτταν. Οὗτοι μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων κατακτήσεως εἶχον τὸ βάρβαρον ἔθιμον νὰ προσφέρωσιν ἀνθρωποθυσίας.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ΧΟΝΔΙΟΣ ἢ ΧΟΝΔ ('Ιωσίας Hondius ἢ Hondt), γεωγράφος καὶ χαράκτης χαρτῶν, γεννηθεὶς τῷ 1546 ἐν Βακὲν τῆς Φλάνδρας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1611. Διέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἐν 'Αγγλίᾳ καὶ εἶτα ἀπεκατεστάθη ἐν 'Αμστελοδάμῳ, ἐδημοσίευσε δὲ «Πραγματείαν περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν σφαιρῶν» (1597), πολλὰς ἐκδόσεις τοῦ μεγάλου «'Ατλαντος τοῦ Γεράρδου Μερκατόρ» καὶ ἄλλα διάφορα.

ΧΟΝΔΟΥΡΑΣ (δημοκρατία τοῦ Honduras), κράτος τῆς κεντρικῆς 'Αμερικῆς μεταξὺ τῆς θαλάσσης τῶν 'Αντιλλῶν πρὸς Β καὶ Α, τῶν δημοκρατιῶν τῆς Νικαράγουας καὶ τοῦ ἁγίου Σωτῆρος πρὸς Ν καὶ τῆς Γουατεμάλας πρὸς Δ. 'Επιφάνεια 119,820 τετραγ. χιλιάμ. Κάτοικοι 382,000. Πρωτεύουσα Κομαγιάγουα. 'Αρδεύεται ὑπὸ τοῦ Οὐλούα, 'Αγουάν, Βάγκ κλπ. Κλίμα ὑγρὸν καὶ νοσηρόν. Χρυσωρυχεῖα καὶ ἀργυρωρυχεῖα. Εὑρεῖαι βοτκαὶ καλλιεργία καπνοῦ, βανίλης καὶ ἰνδικοῦ. Ὁ Χονδουρᾶς ἀνεκαλύφθη τῷ 1502 ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. 'Εκυριεύθη τῷ 1823 ὑπό τινος λοχαγοῦ τοῦ Κορτὲζ καὶ ἀπετέλεσε μέχρι τοῦ 1839 μέρος τῆς ὁμοσπονδίας τῆς Γουατεμάλας. Τὸ πολίτευμα εἶναι δημοκρατικὸν μετὰ προέδρου, ἐκλεγομένου ἐπὶ 4 ἔτη διὰ γενικῆς πλειονοψηφίας. Τὸ κράτος διαιρεῖται εἰς 7 διαμερίσματα, Κομαγιάγκουαν, Τεγουσιγάλπαν, Χολουτέκαν, 'Αγ. Βαρβάραν, Γκράσιας, Γιόρον καὶ 'Ολάγχον.

ΧΟΝΔΟΥΡΑΣ (κόλπος τοῦ Honduras), σχηματιζόμενος ὑπὸ τῆς θαλάσσης τῶν 'Αντιλλῶν μεταξὺ τῆς νήσου Κούβας πρὸς Α, τῆς χερσονήσου Γιουκατὰν καὶ τῆς ἀγγλικῆς ἀποικίας τοῦ Βαλίζ πρὸς Δ, τοῦ κράτους τοῦ Χονδουρᾶ πρὸς Ν καὶ τῆς δημοκρατίας τῆς Γουατεμάλας πρὸς ΝΔ. Εὖρος 360 χιλιαμέτρων. Εἶναι πλήρης ὑφάλων καὶ ταράσσεται ὑπὸ σφοδρῶν ρευμάτων, ὅταν πνέῃ βορρᾶς. Δέχεται τὸν Ριογράνδον, τὸν Μοτάγουαν καὶ τὸν Οὐλοῦαν καὶ συγκοινωνεῖ πρὸς Β διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ 'Λουκατὰν μετὰ τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ, πρὸς δὲ τὰ ΝΑ μετὰ τῆς θαλάσσης τῶν Καραΐβων.

ΧΟΝΔΣΟΟΤ (Hondschoote), πρωτ. τοῦ γαλλικοῦ νομοῦ τοῦ Βορρᾶ, ἀπέχ. 20 χιλιάμ. ΑΝΑ τῆς Δουγκέρκης. Κάτοικοι 1,900. Νίκη τῶν Γάλλων, ἀρχηγοῦντος τοῦ Οὐσὰρ κατὰ τῶν 'Αγγλων, διοικουμένων ὑπὸ τοῦ Φρίτταγκ τῇ 8 σεπτεμβρίου 1793. Λευκαντήρια, βυρσοδεψεῖα. 'Εργοστάσια ἐγχωρίου σακχάρεως, κιχωρίου *(Chicorée café)*.

ΧΟΝΔΩΝ (Hondo), ποταμὸς τοῦ Μεξικοῦ (Γιουκατάν), πηγάζων ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Γουατεμάλας καὶ ῥέων πρὸς τὰ ΒΑ, χύνεται δὲ εἰς τὸν κόλπον τοῦ 'Ανοβέρου. Ὁ ροῦς αὐτοῦ εἶναι 400 χιλιαμέτρων.

ΧΟΝΘ (Kis – τουτέστι μικρὰ Χόνθ, Honth-Kis), ἀρχαία κωμητεία τῆς Οὐγγαρίας, περιλαμβανομένη τανῦν ἐν τῇ τοῦ Γοιμοίρου.

ΧΟΝΘ ἢ ΝΑΓΓ-ΧΟΝΘ τουτέστι μέγα Χόνθ (Honth ἢ Nagy-Honth), κωμητεία τῆς Οὐγγαρίας μεταξὺ τῶν τοῦ Σόλ πρὸς Β, τοῦ Βὰρ πρὸς Δ, τοῦ Γκρὰν πρὸς Ν καὶ τοῦ Νεουγκρὰδ πρὸς Α. Κάτ. 116,300 ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Σλαῦοι. Οἱ λοιποὶ Οὐγγροι. 'Επιφ. 2,700 τετραγ. χιλιάμ. Κυριωτέρα πόλις 'Ιπολύ-Σάγ. Ἔδαφος ὀρεινόν, ἀλλὰ διασχιζόμενον ὑπὸ γονίμων κοιλάδων. Σῖτος, καπνός, οἶνος, ἀργυρωρυχεῖα καὶ μολυβδωρυχεῖα, πορσελάνη.

ΧΟΝΙΜΑΟ (Honimao), νῆσος τοῦ Μεγάλου 'Ωκεανοῦ, μία τῶν Μολούκων ἐν τῇ ὁλλανδικῇ Μαλαισίᾳ ὑπὸ τὴν 30 3′ Ν πλάτ. καὶ 126° 42′ Α μήκ. 'Επιφάνεια 17 χιλιάμ. μήκους καὶ 7 πλάτους. Συγκομιδὴ ὀρύζης καὶ γαρυφάλων *(girofle)*.

ΧΟΝΙΤΩΝ (Honiton), χωρίον καὶ συνοικία τῆς 'Αγγλίας (Δεφονσάυερ), ἀπέχουσα 35 χιλιάμ. ΑΒΑ τοῦ 'Εξίταρ ἐπὶ τοῦ 'Οτέρου. Κάτ. 3,500. 'Εργοστάσια τριχάπτων, μαλλίνων ὑφασμάτων *(serge)*, ὑποδηματοποιεῖα, ἐξαγωγὴ βουτύρου διὰ τὸ Λονδῖνον. 'Ωραία ἐκκλησία.

ΧΟΝΝΑΜΑΓΑΡΑ ἢ ΧΟΝΝΑΓΑΜΑΡΑ ἢ ΧΟΝΝΑΒΑΡΒΑΡΑ, πόλις τῶν Κασπειραίων (ἰνδικοῦ λαοῦ) ἐν 'Ινδικῇ ἐν τῷ Γάγγῃ.

ΧΟΝΟΛΟΥΛΟΥ ἢ ΧΟΝΑΡΟΥΡΑ ἢ ΧΟΝΟΡΟΥΡΟΥ, πρωτεύουσα τῶν νήσων Χαουέη ἐν τῇ νήσῳ 'Οαχοῦ πλησίον ὁμωνύμου κόλπου, ὑπὸ τὴν 21° 18′ 12″ Β πλάτ. καὶ 160° 15′ Δ μήκ. Κάτ. 14,900. Ἕδρα τοῦ βασιλέως. Λιμήν, εἰς ὃν λίαν συχνάζουσι κυρίως οἱ φαλαινοθῆραι. Ναυπηγεῖα, σχοινοποιεῖα, θέατρον, ἱπποδρόμιον. 'Εξαγωγὴ σακχάρεως, ὑποστάθμης σακχάρεως *(mélasse)*, καφέ, ἁλιπάστων κρεάτων, καπνοῦ, βύρσας, δερμάτων αἰγῶν, ἐβένου κλπ.

ΧΟΝΟΡΟΥΡΟΥ. Ἴδε ΧΟΝΟΛΟΥΛΟΥ.

ΧΟΝΟΣ (Chonos), νῆσοι, μικρὸν ἀρχιπέ-

λαγος τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ μεταξὺ τῶν νήσων Χιλόης πρὸς Β καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Παταγωνίας πρὸς Ν, ἀποτελεῖ δὲ μέρος τῆς Χιλῆς.

ΧΟΝΣΑΡ, πόλις τῆς Περσίας ἐν Ἰράκ Ἀτζεμί (Μηδεία). Κάτοικοι 12,500

ΧΟΝΤ (Hont). Ἴδε ΧΟΝΔ.

ΧΟΝΤΑΪΜ (Ἰωάννης-Νικόλαος τοῦ Hontheim), γνωστὸς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἰουστῖνος-Φεβρώνιος, καθολικὸς θεολόγος, γενν. ἐν Τρεβήροις *(Trèves)* τῷ 1701 καὶ ἀποθ. τῷ 1790. Ἐσπούδασε πρῶτον τὰ νομικὰ καὶ εἶτα τὴν θεολογίαν, μεθ' ὃ κατετάχθη εἰς τὸν κλῆρον. Τῷ 1748 διωρίσθη τιτουλάριος ἐπίσκοπος Μυριοφύτου, εἶτα πρωθιεράρχης τοῦ ἱερατικοῦ συνεδρίου τοῦ ἁγίου Συμεών, σύμβουλος τοῦ κράτους καὶ γραμματεὺς τοῦ πανεπιστημίου. Τῷ 1613 ἐδημοσίευσεν ἔργον *De statu præsenti ecclesiae et legitimâ potestate pomani pontificis* (Φραγκφούρτη), δι' οὗ ἐπετέθη κατὰ τοῦ πάπα ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ὑπερασπίσεως τῶν δικαίων τῶν ἰδιαιτέρων ἐκκλησιῶν. Τῷ 1765 δευτέραν ἐποιήσατο ἔκδοσιν ἐπηυξημένην ὑπὸ 3 παραρτημάτων, ἐν ᾗ ἀπαντᾷ εἰς τὰ κατ' αὐτοῦ γραφέντα. Τὸ ἔργον τοῦτο, ἀποτελοῦν κρᾶμα ἀληθειῶν, σφαλμάτων καὶ ἀντιφάσεων, μέγαν ἐποιήσατο πάταγον ἐνόλοκλήρῳ τῇ Εὐρώπῃ καὶ μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας» (Βυρτσβούργη 1766) καὶ εἶτα ὑπὸ τὸν τίτλον «Πραγματεία περὶ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας» (Παρίσιοι, 1766 καὶ 1767). Ὁ Χονταίμ ταῖς παροτρύνσεσι τοῦ ἐκλέκτορος τῶν Τριβήρων ἔγραψε τῷ 1778 ἀναίρεσιν πρὸς τὸν πάπαν Πίον τὸν ΣΤ'. Πρὸς τούτοις ἐποιήσατο καὶ ἄλλας δημοσιεύσεις.

ΧΟΝΤΟΡΣΤ (Γεράρδος Honthorst), ζωγράφος ἱστορικῶν σκηνῶν, γεννηθεὶς ἐν Οὐτρέχτῃ τῷ 1592 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1660. Μαθητὴς τοῦ Ἀβραὰμ Βλοιμαίρ, κατοικήσας ἐπί τινα ἔτη ἐν Ρώμῃ. Ἐν ταῖς εἰκόσιν αὐτοῦ τὰ παριστανόμενα πρόσωπα φυσικοῦ μεγέθους ἐφωτίζοντο ὑπὸ τοῦ φωτὸς λαμπάδων καὶ δᾳδῶν, ἐκ τούτου δὲ ὁ Γεράρδος ἀπεκλήθη Γεράρδος ὁ Νυκτερινός *(Gherardo della Notte)*. Λίαν συνετέλεσαν εἰς τὴν φήμην αὐτοῦ εἰκὼν παριστῶσα τὸν ἀποκεφαλισμὸν τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ ἑτέρα παριστῶσα τὸν Ἰησοῦν πρὸ τοῦ Πιλάτου. Μετά τινα χρόνον ἀπὸ τῆς εἰς Ὁλλανδίαν ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, μετέβη εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἐζωγράφησε τῇ αἰτήσει Καρόλου τοῦ Α' πολλὰς εἰκόνας ἱστορικὰς ὡς καὶ πρόσωπα καὶ ἰδίᾳ ἀλληγορίαν, ὅπου ὁ μὲν μοναρχης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ παριστάνοντο ὑπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ δύο εἰδωλολατρικῶν θεοτήτων, ὁ δὲ δοὺξ τοῦ Βούκιγκαμ ὑπὸ μορφὴν Ἑρμοῦ, προστατεύοντος τὰς τέχνας. Αἱ εἰκόνες τοῦ Χόντορστ εἶναι ζωηραὶ καὶ ἐλκυστικώταται, διεγείρουσαι τὴν φαντασίαν καὶ θέλγουσαι τὸ βλέμμα. Ὁ χρωματισμὸς εἶναι ἔστιν ὅτε σκοτεινὸς κατά τι, καθόσον ὁ ζωγράφος συνείθιζε νὰ ἐργάζηται ὑπὸ τὸ τεχνητὸν φῶς. Τὸ μουσεῖον τοῦ Ἀμστελοδάμου περιλαμβάνει 5 εἰκόνας αὐτοῦ, ὧν αἱ 4 προσωπογραφίαι, τὸ δὲ μουσεῖον τοῦ Λούβρου 4 εἰκόνας ἱστορικὰς καὶ 2 προσωπογραφίας. Θαυμάζονται πρὸς τούτοις ἐν μὲν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Γάνδης εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ, ἐν δὲ Μονάχῳ ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀσώτου υἱοῦ καὶ ἄλλαι ἀλλαχοῦ.

ΧΟΝΟΥΦΙΣ, Ἡλιοπολίτης ἢ ἐκ Μέμφιδος.

ΧΟΝΩΝ, ὄνομα ἀνδρός, ἴσον πιθανῶς τῷ Κόνων.

ΧΟΟΓΚΒΛΙΕΤ (Ἀρνόλδος Hoogvliet), διάσημος ὁλλανδὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Βλαάρδιγκεν τῷ 1687 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1763. Εἶναι συγγραφεὺς ποιήματος ἐπικοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀβραὰμ ὁ πατριάρχης» (1727) καί τινος μεταφράσεως ἐκ τοῦ Ὀβιδίου.

ΧΟΟΓΚΕΒΕΕΝ (Hoogeveen), κωμόπολις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας (Δρέντη), ἀπέχ. 22 χιλιάμοτρα ΒΑ τοῦ Μεπέλ. Κάτ. 11,100. Γαιανθρακωρυχεῖα.

ΧΟΟΓΚΕΒΕΕΝ (Ἕρρικος Hoogeveen), ἑλληνιστὴς καὶ γραμματικός, γεννηθεὶς ἐν Λογδούνῳ τῷ 1712 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1791. Ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ γυμνασίου τῆς Βοερδὲν τῷ 1732, τοῦ τοῦ Κουλεμβούργου τῷ 1739, πρύτανις τοῦ Βρέδα τῷ 1745 καὶ τέλος τοῦ Δέλφτ. Εἶναι γνωστὸς ξὑπὸ τῶν «Σημειώσεων τῶν ἑλληνικῶν ἰδιωτισμῶν» τοῦ Higier καὶ ὑπὸ «Πραγματείας περὶ τῶν ἑλληνικῶν μυρίων» (Λούγδουνον, 1769).

ΧΟΟΓΚΛΕΔ (Hoogled), χωρίον τῆς Βελγικῆς, ἀπέχον 22 χιλιάμ. ΒΑ τοῦ Ἱπρ. Κάτ. 4,500. Ὁ Πισεγκρὸ καὶ ὁ Μακδονὰν

ἐνίκησαν αὐτόθι τὸν αὐστριακὸν Κλεαρφάιτ τῇ 29)10 καὶ 1)13 ἰουνίου (1794).

ΧΟΟΓΣΤΡΑΙΤΕΝ (Hoogstraeten), χωρίον τοῦ Βελγίου (Ἀμβέρσῃ), ἀπέχον 17 χιλιάμ. ΔΝΔ τοῦ Τυρνοῦ. Κάτοικοι 1700. Κληρικὸν γυμνάσιον, πτωχοκομεῖον, πλινθοποιεῖα, ἀγγειοπλαστεῖα καὶ κατασκευὴ χονδρῶν ἐριούχων.

ΧΟΟΓΣΤΡΑΙΤΕΝ (Δαβὶδ - Βὰν Hoogstraeten), ὁλλανδὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Ροττερδάμῃ τῷ 1658 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1724. Ἐξήσκησε τὴν ἰατρικὴν ἐν Δορδρέχτῃ, ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῇ λατινικῇ σχολῇ τοῦ Ἀμστελοδάμου. Ἔγραψε *Dissertatio de hodierno medicinæ statu* (Δορδρέχτη, 1686), —«Λεξικὸν ὁλλανδολατινικόν» (Ἀμστελόδαμον, 1704),—«Μέγα λεξικὸν τῆς παγκοσμίου ἱστορίας» (1733), οὗ τοὺς μὲν 3 τόμ. ἔγραψεν αὐτός, τοὺς δὲ 4 τελευταίους ὁ *J. L. Schuer*,—*Pœmata* ἐν 11 βιβλίοις (Ροττερδάμη, 1710), ὁλλανδικὰ ποιήματα κλπ.

ΧΟΟΖ (Πέτρος de Hooge), ὁλλανδὸς ζωγράφος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, οὗτινος ἀγνοεῖται ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Νικολάου Μπερχέμ. Παρίστα πάντοτε τὸ ἐξωτερικὸν οἰκιῶν, ὁδούς, ἀποθήκας, μαγειρεῖα, ξενῶνας, διαδρόμους, ἐν οἷς ἐκυκλοφόρουν κατώτερα πρόσωπα. Τὰ μνημεῖα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐζωγράφιζε μετὰ τῆς αὐτῆς τέχνης. Τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου κέκτηται αὐτοῦ δύο εἰκόνας.

ΧΟΟΠΟΤΗΣ, ἐπώνυμον τοῦ Διονύσου, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐτελεῖτο καὶ ἡ ἑορτὴ Χόες. (Ἴδε καὶ ΧΟΕΣ).

ΧΟΟΥ (Ριχάρδος κόμης Howe), διάσημος ἄγγλος ναυτικός, γενν. ἐν Λονδίνῳ τῷ 1726 καὶ ἀποθ. τῷ 1799. Οὗτος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς νήσου Αἶξ τῷ 1757, διωρίσθη βαρῶνος τῆς Ἰρλανδίας τῷ 1758, ἀντιναύαρχος τῷ 1770 καὶ ὑπηρέτησεν ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσῃ. Εἰσήγαγεν εἰς Γιβραλτάρην τροφάς, τῷ 1782, ἐγένετο λόρδος τοῦ ναυαρχείου, ἐνίκησε τῷ 1794 τὸν γαλλικὸν στόλον κατά τινα συμπλοκήν, διηύθυνεν ὡς ἀρχηγὸς τὰ ναυτικὰ στρατεύματα τῷ 1795, κατέστειλε στάσιν ἐν Πορτσμούθῃ καὶ Πλυμούθῃ καὶ ἀπέθανεν ἐκ ποδάγρας.

ΧΟΟΥ (Οὐίλλιαμ Howe), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, ἀποθ. τῷ 1814. Διεδέξατο τῷ 1775 τὸν Γκάζην ὡς ἀρχηγὸς τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ ἐν Ἀμερικῇ, ἐνίκησε τῷ 1776 τοὺς Ἀμερικανοὺς ἐν Μπούνκερ-Χὶλ καὶ ἐν τῇ Μακρᾷ-Νήσῳ *(Long-Island)* καὶ τῷ 1777 ἐν Μπρανδυγουάνῃ παρὰ τὴν Φιλαδέλφειαν· οὐχ ἧττον ὅμως τῷ 1778 ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Κλίντων καὶ ἀπεσύρθη τῆς ὑπηρεσίας.

ΧΟΟΥ, ἀκρωτήριον τῆς Αὐστραλίας κατὰ τὴν ΝΑ παραλίαν τῆς νοτίου Νέας-Οὐαλλίας καὶ ΒΑ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Βάς, ὑπὸ τὴν 37⁰ 34′ 50″ Ν πλάτ. καὶ τὴν 147⁰ 36′ 57″ Α μήκους.

ΧΟΟΥ, ἀκρωτήριον τῆς Αὐστραλίας ἐν τῇ Γῇ τοῦ Νούυς, ὑπὸ τὴν 31⁰ 30′ Ν πλάτ. καὶ τὴν 115⁰ 20′ Α μήκ.

ΧΟΟΥ, ἔρημος νῆσος τῆς Πολυνησίας ὑπὸ τὴν 16⁰ 46′ Ν πλάτ. καὶ τὴν 156⁰ 27 Δ μήκ. Ἔχει μῆκος 110 χιλιάμ. καὶ πλάτ. 15· ἀνεκαλύφθη δὲ τῷ 1767 ὑπὸ τοῦ Οὐάλλις.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Howard), μία τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ μᾶλλον εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῆς Ἀγγλίας· κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα· συνεπείᾳ τοῦ γάμου Ροβέρτου Χόουαρδ μετὰ τῆς Μαργαρίτας τοῦ Νορφόλκ συνεδέθη μετὰ τοῦ οἴκου τῶν δουκῶν τοῦ Νορφόλκ, καταγομένου ἐκ τῶν Πλανταγενετῶν. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς οἰκογενείας ταύτης ἔχει τοὺς τίτλους δουκός, πρώτου μαρκησίου, πρώτου κόμητος, πρώτου βαρώνου τοῦ βασιλείου, βαδίζει δὲ ἀμέσως μετὰ τοὺς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος πρίγκηπας. Ἀπὸ τοῦ 1483 ὁ τίτλος τοῦ κόμητος στραταρχου ἦν κληρονομικὸς τῆς οἰκογενείας ταύτης, ἥτις ἐπὶ πολὺ ἐπροστάτευσε τὸν καθολικισμόν. Αὕτη διαιρεῖται εἰς πολλοὺς κλάδους, τὸν τοῦ Νορφόλκ (πρεσβύτερος κλάδος), τὸν τοῦ Σουφφόλκ, τὸν τοῦ Ἔφιγκαμ, τὸν τοῦ Νόττιγχαμ, τοῦ Κάρλαϊλ, τοῦ Ἀρούνδελ καὶ τοῦ Στάφφορδ.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Ἰωάννης Howard), πρῶτος δοὺξ τῆς νέας οἰκογενείας τοῦ Νορφόλκ, ἀποθανὼν τῷ 1485. Ἦν υἱὸς τοῦ Ροβέρτου Χόουαρδ καὶ τῆς Μαργαρίτας τοῦ Νορφόλκ. Ἐπολέμησε γενναίως ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἐρρίκου τοῦ ΣΤ' καὶ ἀνέλαβε διαπραγματεύσεις ἐν Γαλλίᾳ, Βουργουνδίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ, ἐκηρύχθη κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Δύο-Ρόδων ἐναντίον Μαργαρίτας τῆς Ἀνδεγαυικῆς, μετὰ δὲ τὸν θάνατον Ἐδουάρδου τοῦ Δ' ὑπερήσπισε τὰ σχέδια τοῦ δουκὸς τοῦ Γκλόστεστερ, ὃς γενόμενος βα-

(ΤΟΜΟΣ Θ'.)

Δημόσιο Κεντρική Βιβλιοθήκη Δωρεάν "ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΕΚΑ"

Παράρτημα ΝΕΟΛΟΓΟΥ, Ἀριθ. 6,498.

σιλεὺς τῷ 1483, κατέστησεν αὐτὸν κόμητα, στραταρχην, δοῦκα τοῦ Νορφόλκ, λόρδον ναύαρχον τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῆς Ἀκουιτανίας· ἐφονεύθη ἐν Μπογουόρθ τῷ 1485.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Θωμᾶς Howard), πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, δεύτερος δοὺξ τοῦ Νόρφολκ, ἀποθανὼν τῷ 1524. Ἠχμαλωτεύθη κατὰ τὴν μάχην τῆς Μπόσγουορθ τῷ 1485 καὶ ἀπηλευθερώθη μετὰ τρία καὶ ἥμισυ ἔτη. Εἰς ἀμοιβὴν τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ἔν τινι στάσει ἐγένετο ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Ζ' λόρδος καγκελάριος τῷ 1501 καὶ κόμης στρατάρχης τῷ 1520. Ἦν πάππος τῆς Αἰκατερίνης Χάουαρδ.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Θωμᾶς Howard), πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, 3ος δοὺξ τοῦ Νορφόλκ, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1473 καὶ ἀποθ. τῷ 1554. Συνώδευσεν ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τῆς Γουϊάνης τὸν μαρκήσιον Δορσέ, ἐγένετο ἀρχιναύαρχος, διέπρεψεν ἐν Φλοδδένῃ τῷ 1513 καὶ κατέστειλε στάσιν τῆς Ἰρλανδίας. Γενόμενος ὕποπτος Ἑρρίκῳ τῷ Η', καθείρχθη τῷ 1546 μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κόμητος τοῦ Σούρρεϋ, ὃς ἐκαρατομήθη. Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τῆς Μαρίας Τυδὸρ (1553) ἀνεκτήσατο τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ καὶ διῆλθε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν ἀπομονώσει.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Ἑρρῖκος Horward), κόμης τοῦ Σούρρεϋ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν τοῦ προτεταγμένου, γενν. περὶ τὸ 1515 καὶ ἀποθ. τῷ 1547. Ἐγένετο πολεμιστὴς ἅμα καὶ ποιητής. Οὗτος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν Ἑρρίκου τοῦ Η', διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, κατέλαβε τὴν Βουλώνην τῷ 1546, εἶτα ἐνικήθη καὶ προκαλέσας τὰς ὑπονοίας τοῦ βασιλέως, συνελήφθη καὶ ἐκαρατομήθη. Ἀφῆκε δὲ ᾄσματα, ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ Β' καὶ Δ' βιβλίου τῆς Αἰνειάδος ἄνευ ὁμοιοκαταληξίας ὅμως, πρώτου ποιησαμένου τοῦ Χόουαρδ χρῆσιν τοῦ ἀνομοιοκαταλήκτου στίχου, καὶ μετάφρασιν τοῦ Βοκακίου. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τῶν τοῦ Th. Wyatt ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Νότ, εἰς 2 τόμ. (Λονδῖνον, 1816).

ΧΟΟΥΑΡΔ (Θωμᾶς), πρεσβύτερος τῶν υἱῶν τοῦ προτεταγμένου, 4ος δοὺξ τοῦ Νόρφολκ, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1536 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1572. Ἐμπιστος τῆς Ἐλισάβετ, ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἐντεταλμένων ν' ἀνακρίνωσι τὴν Μαρίαν Στουάρτην τῷ 1568. Συγκινηθεὶς ἐκ τῶν τεχνημάτων καὶ τῆς καλλονῆς τῆς βασιλίσσης ταύτης, ἠθέλησε νὰ σώσῃ καὶ νὰ συζευχθῇ αὐτήν. Ἀνακαλυφθέντος τοῦ σχεδίου αὐτοῦ ὁ Χόουαρδ αὖτος ἐκαρατομήθη.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Ἑρρῖκος Howard), κόμης τῆς Νορθαμπτῶνος καὶ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γενν. τῷ 1539 καὶ ἀποθ. τῷ 1614. Προσεκολλήθη εἰς τὸν κόμητα τοῦ Ἔσσεξ καὶ εἶτα εἰς τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ Ροβέρτον-Σέσιλ. Οὗτος συνετέλεσεν εἰς τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν Ἰακώβου τοῦ Α', ὅστις κατέστησεν αὐτὸν δοῦκα τῆς Νορθαμπτῶνος καὶ ἰδιαίτερον σφραγιδοφύλακα καὶ οὗτινος τὰ πάθη εὐχαρίστως ὑπηρέτησε.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Κάρολος Howard), κόμης τοῦ Νόττιγκαμ, μέγας ναύαρχος τῆς Ἀγγλίας, γεννηθεὶς τῷ 1536 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1624. Ἦν ἔγγονος τοῦ Θωμᾶ, δευτέρου δουκὸς τοῦ Νόρφολκ, καὶ υἱὸς τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Ἐφιγκαμ, ὅπερ ὄνομα κατ' ἀρχὰς ἔφερε. Τῷ 1559 ἀφίκετο εἰς Γαλλίαν, ἵνα συγχαρῇ Φραγκίσκῳ τῷ Β' κατὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ. Οὗτος ὑπῆρξεν εἷς τῶν ναυάρχων, οἵτινες ἐνετάλησαν νὰ προσβάλωσι τὸν «ἀήττητον στόλον» *(invincible Armada)* τῷ 1588, κατέλαβε τὸ Κάδιξ τῷ 1596 καὶ ἐπυρπόλησεν ἐν τῷ λιμένι τούτῳ τὸν ἱσπανικὸν στόλον. Κατὰ τὴν δίκην τοῦ Ἔσσεξ (1602) ἐτεκμηρίωσε τὸ κατὰ τούτου μῖσος αὐτοῦ. Ἰάκωβος ὁ Α' διετήρησεν αὐτῷ τοὺς τίτλους αὐτοῦ καὶ ἀπέστειλεν ὡς πρέσβυν εἰς Ἱσπανίαν τῷ 1605. Τῷ 1618 ἀπεσύρθη τῶν δημοσίων πραγμάτων.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Θωμᾶς Houard, κόμης τοῦ Ἀρούνδελ), στρατάρχης τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ Ἰακώβου τοῦ Α' καὶ Καρόλου τοῦ Α', γεννηθεὶς περὶ τὸ 1580. Ἦτο καλλιτέχνης καὶ ἀρχαιολόγος *(antiquaire)*, διηύθυνε μετὰ τοῦ Ἰνίγου Τζὼν τὴν διακόσμησιν τῆς Οὐεστμινστέρης καὶ τοῦ Lincoln's-Inn-Fields ἐν Λονδίνῳ καὶ ἔπεμψεν ἰδίᾳ δαπάνῃ τὸν μὲν Ἔβελυν εἰς Ρώμην, τὸν δὲ Γουλιέλμον Πέττυ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπεκόμισεν ἐκ Πάρου τῷ 1627, τὰ γνωστὰ διάσημα Ἀρουνδέλεια Μάρμαρα (Ἴδε ΑΡΟΥΝΔΕΛΕΙΑ ΜΑΡΜΑΡΑ). Ἐξωσθεὶς συνεπείᾳ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῷ 1642, ὁ κόμης τοῦ Ἀρουνδὲλ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ ἐν τῷ ἐν Λονδίνῳ μεγάρῳ αὐτοῦ Δαμπὲθ τὴν ἐξ ἀρχαίων ἀγαλ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΕΚΑ

μάτων, ἐνεπιγράφων μαρμάρων, σαρκοφάγων καὶ λοιπῶν συλλογὴν αὐτοῦ, μετεκόμισε δὲ τοὺς ἀδάμαντας αὐτοῦ, τὰς κεχαραγμένας λίθους καὶ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ εἰς Ἀμβέρτην, αὐτὸς δ' οὗτος ἀποκατέστη ἐν Παδούῃ καὶ ἀπέθανεν αὐτόθι τῷ 1646. Ὁ πρεσβύτερος ὡς καὶ ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν αὐτοῦ Γουλιέλμος Χόουαρδ, κόμης τοῦ Στάφφορδ (ἴδε ΣΤΑΦΦΟΡΔΗΣ) διενεμήθησαν πρὸς ἀλλήλους τὴν πολύτιμον ταύτην κληρονομίαν. Ὁ πρεσβύτερος ἐδωρήσατο τῷ 1667 εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ὄξφορδ τὰ ἐνεπίγραφα ταῦτα μάρμαρα. Πάραυτα ἡρμηνεύθησαν ταῦτα ὑπὸ τοῦ Σέλδεν, ὅστις μετέφρασεν ἅμα καὶ ἐσχολίασεν αὐτὰ τῷ 1629: «Ἀρουνδέλεια Μάρμαρα» (Λονδῖνον, εἰς 4ον). Ἡ ἀρίστη ἔκδοσις τούτων εἶναι ἡ τοῦ Ρ. Τσάνδλερ: «Ὀξώνεια Μάρμαρα» (Ὀξωνία, 1763).

ΧΟΟΥΑΡΔ (Γουλιέλμος Howard), υἱὸς τοῦ 6ου δουκὸς τοῦ Νόρφολκ. Ἴδε ΣΤΑΦΦΟΡΔΗΣ.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Κάρολος Howard), 11ος δοὺξ τοῦ Νορφόλκ, ἐκ τινος νεωτέρου κλάδου, καταγομένου ἐκ τοῦ 4ου δουκός, ἀποθ. τῷ 1815. Ἀπεσπάσθη ἀπὸ τοῦ καθολικισμοῦ τῷ 1780, ὅπως τύχῃ τοῦ τίτλου κόμητος στρατάρχου. Μέλος τῆς Βουλῆς τῶν κοινοτήτων, συνετέλεσεν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ λόρδου Νόρθ, ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τῆς μετὰ τῆς Γαλλίας εἰρήνης, ἀλλ' ἐβοήθησε τὸ ὑπουργεῖον κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου. Ἀπέθανεν ἄνευ τέκνων, ὁ δὲ τίτλος αὐτοῦ περιῆλθεν εἰς ἕτερον κλάδον, καταγόμενον ἐκ τοῦ 4ου δουκὸς τοῦ Νορφόλκ.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Αἰκατερίνη, Howard), βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τοῦ 1540 μέχρι τοῦ 1542. Θυγάτηρ τοῦ Ἐδουάρδου Χόουαρδ, τρίτου υἱοῦ τοῦ δευτέρου δουκὸς τοῦ Νόρφολκ, ὑπῆρξε δευτέρα σύζυγος Ἑρρίκου τοῦ Η'. Καταστᾶσα μισητὴ τῷ συζύγῳ αὐτῆς, κατηγορήθη ἐπὶ ἀπιστίᾳ καὶ ἀπεκεφαλίσθη.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Κάρολος Howard), κόμης τοῦ Καρλάιλ, γεννηθεὶς τῷ 1630 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1686. Συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν Καρόλου τοῦ Β', ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς Ρωσίαν τῷ 1663, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῖς ἄγγλοις ἐμπόρων τῶν παραχωρηθέντων προνομίων τῷ 1555 καὶ ἀφαιρεθέντων τῷ 1648· οὐδενὸς ὅμως ἐπέτυχεν. Ἐπεσκέφθη βραδύτερον τὴν Δανιμαρκίαν καὶ τὴν Σουηδίαν. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τοῦ ρώσου πρεσβευτοῦ, ἠθωώθη δι' ὑπομνήματος καὶ ἐγένετο διοικητὴς τῆς Ἰαμάικας. Ὁ Γκουὺ Μιὲζ ἐδημοσίευσεν: «Ἀφήγησιν τῶν τριῶν πρεσβειῶν τοῦ κόμητος τοῦ Καρλάιλ» (Λονδῖνον, 1669).

ΧΟΟΥΑΡΔ (Φρειδερῖκος Howard). Ἴδε ΚΑΡΑΙΣΔΗΣ.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Τζὼν Howard), διάσημος ἄγγλος φιλάνθρωπος, γεννηθεὶς ἐν Χάκνεῃ τῷ 1726 καὶ ἀποθ. τῷ 1790. Ἦν υἱὸς ἁπλοῦ ταπητοστρώτου, ὅστις ἀνεξάρτητον περιουσίαν αὐτῷ κατέλιπεν. Εὑρεθεὶς ἐν πλοίῳ, συλληφθέντι ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἐπεδόθη, ὡς ἐκ τῶν δεινῶν τῆς αἰχμαλωσίας, εἰς παραμυθίαν τῶν συναιχμαλώτων αὐτοῦ καὶ εἰς Ἀγγλίαν εἶτα ὑποστρέψας, διωρίσθη δημοτικὸς πάρεδρος, ὑπέβαλεν εἰς τὸ κοινοβούλιον ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν φυλακῶν καὶ ἐπέτυχε τῆς ἐπιψηφίσεως δύο νομοσχεδίων, δι' ὧν ἐπῆλθον μεγάλαι μεταρρυθμίσεις ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν φυλακῶν. Εἶτα ὁ Χόουαρδ διέδραμε σύμπασαν τὴν Εὐρώπην, ἐπισκεπτόμενος τὰς φυλακὰς καὶ τὰ νοσοκομεῖα καὶ εἰσδύσας καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ τῆς Τουρκίας λοιμοκαθαρτήρια. Ὁ Χόουαρδ ἀπέθανεν ἐν Ρωσίᾳ ἐκ κακοήθους πυρετοῦ, ὑφ' οὗ προσεβλήθη ἐπισκεφθεὶς ἀσθενῆ. Ἔγραψε: «Κατάστασιν τῶν φυλακῶν ἐν Ἀγγλίᾳ» (1777), μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν (Παρίσιοι, 1778), — «Ἱστορίαν τῶν κυριωτέρων λοιμοκαθαρτηρίων τῆς Εὐρώπης» (1789), μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν (1801).

ΧΟΟΥΑΡΔ (σὶρ Ροβέρτος Howard), γενν. τῷ 1626 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1698. Φίλος καὶ συνεργάτης τοῦ Δράϋδεν, ἀφῆκε μετάφρασιν τοῦ 4ου βιβλίου τῆς «Αἰνειάδος» καὶ τῆς «Ἀχιλλιάδος» τοῦ Stace, — «Ἱστορίαν τῆς βασιλείας τοῦ Ἐδουάρδου καὶ Ριχάρδου τοῦ Β'» (1690) καὶ «Ἱστορίαν τῆς θρησκείας» (1694).

ΧΟΟΥΑΡΔ (Ἑρρῖκος Howard), ἄγγλος ζωγράφος, γενν. ἐν Μπάθ τῷ 1779 καὶ ἀποθ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1847. Μαθητὴς τοῦ Ραϊνάγλ, ἔτυχε τῷ 1790 τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τῆς Ἀκαδημίας τῆς ζωγραφικῆς, τοῦθ' ὅπερ ἐπέτρεψεν αὐτῷ ὥστε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ δαπάνῃ τῆς κυβερνήσεως. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, ἐζωγράφησε δια-

φόρους ἱστορικὰς εἰκόνας καὶ τῷ μὲν 1808 ἐγένετο μέλος, τῷ δὲ 1811 γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῆς ζωγραφικῆς τοῦ Λονδίνου. Τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰσι ψυχρὰ καὶ ἄνευ πρωτοτυπίας, εἰσὶ δὲ ταῦτα: «Ὁ Θάνατος τοῦ Κάιν»,—«Ἡ Γέννησις τῆς Ἀφροδίτης»,—(1829) ἥτις εἶναι μία τῶν καλλιτέρων αὐτοῦ εἰκόνων,—«Ὁ Αἰνείας καὶ ὁ Ἀγχίσης»,—«Ὁ Ὕλας καὶ αἱ Ναϊάδες»,—«Ὁ Βορέας καὶ ἡ Ὠρείθυια» καὶ λοιπά.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Ἐδουάρδος Howard), ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ναυτικοῦ, ἀποθ. τῷ 1841. Ἐδημοσίευσε δὲ ἐκτὸς «Βιογραφίας» τοῦ ναυάρχου σὶρ Σίδνεϋ Σμίθ (Λονδῖνον, 1839) καὶ τρία μυθιστορήματα, ὧν τὸ σπουδαιότερον εἶναι τὸ «Ναυλωθὲν διὰ τὸ ἐξωτερικόν». Μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη καὶ τὸ τέταρτον: «Σὶρ Ἐρρῖκος Μόργκαν ὁ κυνηγός», ὅπερ ὅμως ὑστερεῖ τῶν προηγουμένων ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Λουκᾶς Howard), ἄγγλος μετεωρολόγος, γενν. ἐν Λονδίνῳ τῷ 1772 καὶ ἀποθ. τῷ 1864. Καίπερ ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν φαρμάκων, ἐνησχολήθη ὅμως καὶ ἐν μετεωρολογικαῖς παρατηρήσεσιν. Ἐκτὸς τῶν ἀπομνημονευμάτων, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ «Ἀθηναίῳ», τῇ «Φιλοσοφικῇ ἐφημερίδι» καὶ τοῖς «Φιλοσοφικοῖς χρονικοῖς», ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ «Πραγματείαν περὶ τῶν μεταβολῶν τῶν νεφῶν»,—«Τὸ κλίμα τοῦ Λονδίνου» (1818—20), ἔργον, εἰς τὴν ἐν Γερμανίᾳ διάδοσιν τοῦ ὁποίου λίαν συνετέλεσεν ὁ Γκαῖτε, καὶ «Ἑπτὰ μαθήματα μετεωρολογίας» (Λονδῖνον, 1837).

ΧΟΟΥΑΡΔ (Howard), ὁ κοινῶς γνωστὸς ὡς Χόβαρτ πασσᾶς. Ἴδε τὸ Συμπλήρωμα.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Howard), κωμόπολις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ Πολιτείᾳ τῆς Νέας Ὑόρκης, εἰς ἀπόστασιν 16 χιλιαμέτρων πρὸς Δ τοῦ Μπάθ. Κάτοικοι 4000.

ΧΟΟΥΑΡΔ (Howard), χωρίον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Ὀχίου. Κάτοικοι 2000.

ΧΟΟΥΑΡΔ ΔΕ ΓΟΥΩΛΔΕΝ (Κάρολος-Αὔγουστος-Ἔλις, βαρῶνος τοῦ Howard), ἄγγλος διπλωμάτης καὶ λόρδος τῆς Ἀγγλίας, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1799 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1868. Ἀνῆκε δὲ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν δουκῶν τοῦ Νόρφολκ. Τῷ 1822 ἐγκατέλιπε τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὸ διπλωματικόν, ἐγένετο τῷ 1804 ὑφυπουργὸς τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν ἐπὶ τοῦ Κάνιγκ, καὶ εἶτα διαδοχικῶς πληρεξούσιος ὑπουργὸς ἐν Στοκχόλμῃ (1832), ἐν Λισαβῶνι (1838) καὶ ἐν Βρυξέλλαις (1848). Ὁ λόρδος Χόουαρδ ἐπεδείχθη ἀείποτε ὀπαδὸς τῆς φιλελευθέρας μερίδος.

ΧΟΟΥΔΕΝ (Howden), πόλις τῆς Ἀγγλίας (Δουρχάμ), συμπεριληφθεῖσα εἰς τὴν κομητείαν τῆς Ὑόρκης, ἀπέχ. 75 χιλιάμ. ΝΝΑ τῆς Ὑόρκης καὶ 2 χιλιάμ. τῆς Οὔζης, ἔνθα ὑπάρχει μικρὸς λιμήν. Κάτοικοι 2,400. Σπουδαία ἀγορὰ ἵππων. Ἐρείπια μεγάρου τῶν ἐπισκόπων τοῦ Δουρχάμ.

ΧΟΟΥΔΑΗ (Βενιαμὶν Hoadly), ἄγγλος ἐπίσκοπος, γεννηθεὶς τῷ 1676 ἐν Οὐέστεργάμῃ τοῦ Κέντ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1761. Ἐγένετο ἐπίσκοπος τοῦ Μπαγκὸρ (1715), τῆς Χερεφόρδης (1721), τοῦ Σαλισβουρῆ (1723) καὶ τοῦ Γουϊντσεστερ (1734). Οὗτος ἐτήρησε διάσημον συζήτησιν κατὰ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, τὴν λεγομένην Μπαγκοριανὴν *(Bangorienne)*, διότι ἰσχυρίζετο ὅτι ὁ κλῆρος οὐδεμίαν ὤφειλε νὰ ἔχῃ κοσμικὴν ἐξουσίαν. Τῷ 1735 ἐδημοσίευσεν «Ἔκθεσιν τῆς ἱεροτελεστίας τοῦ μυστικοῦ δείπνου», ἣν θεωρεῖ μόνον ὡς ἐξωτερικὴν τελετὴν καὶ τύπον. Αἱ ἰδέαι αὐτοῦ ὡς καὶ αἱ τοῦ φίλου αὐτοῦ Κλάρη προσεγγίζουσιν εἰς τὸν θεϊσμόν. Ὁ δευτερότοκος αὐτοῦ υἱὸς ἐδημοσίευσε τὸν βίον αὐτοῦ καὶ ἔκδοσιν τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ ἔργων (1773).

ΧΟΟΥΘ (Howth), κωμόπολις τῆς Ἰρλανδίας, ἀπέχ. 14 χιλιάμ. ΑΝΑ τῆς κομητείας τοῦ Δουβλίνου, ἐπί τινος μικρᾶς χερσονήσου, πρὸς Β τοῦ κόλπου τοῦ Δουβλίνου. Κάτ. 1600. Ὡραῖος τεχνητὸς λιμήν. Ἀρχαῖον μέγαρον τῶν κομήτων τοῦ Χόουθ.

ΧΟΟΥΤΟΝ (Houghton), κώμη τῆς Ἀγγλίας (Λαγκάστρ) εἰς ἀπόστασιν 9 χιλιαμ. πρὸς Α τῆς Μαγκεστρίας. Κάτ. 3,000.

ΧΟΠ (Θωμᾶς Hope), ἄγγλος πλούσιος, γεννηθεὶς τῷ 1774 ἐκ τινος ἀρχαίας οἰκογενείας τῆς Σκωτίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1830. Ἐπεσκέφθη τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Λονδῖνον, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ πολυτίμους συλλογὰς σχεδιαγραφημάτων, καὶ ἐσχημάτισεν ἐν αὐτῷ πινακοθήκας εἰκόνων καὶ γλυπτικῶν ἔργων. Ἔγραψε διάφορα συγγράμματα περὶ τέχνης: «Περὶ ἐπιπλώσεως καὶ διακοσμήσεως»,—

«Περὶ ἐνδυμασιῶν τῶν ἀρχαίων» (1709),-- «Περὶ ἐνδυμασιῶν τῶν νεωτέρων» (1812) καὶ ἱστορικὸν μυθιστόρημα «Ἀναστάσιον ἢ Ἀπομνημονεύματα νεωτέρου Ἕλληνος» (1819), μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Δεφωκομπρέ (1820).

ΧΟΡ, ὄρος τῆς Πετραίας Ἀραβίας παρὰ τὴν Παλαιστίνην. Ἐν αὐτῷ ἀπέθανεν ὁ Ἀαρών.

ΧΟΡΑ ἢ ΧΟΡΤΑ, θεὰ τῆς Νεότητος παρὰ τοῖς Ρωμαίοις. Λέγεται ὅτι παρώτρυνε τὴν νεολαίαν εἰς τὴν ἀρετήν.

ΧΟΡΑΖΙΝ, πόλις τῆς Παλαιστίνης, ἀνύπαρκτος τανῦν. Ἔκειτο πρὸς τὰ ΒΔ τῆς Θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας καὶ ἀπεῖχε τῆς Καπερναούμ δύο μὲν μίλια κατὰ τὸν Ἱερώνυμον, τρία δὲ κατ' ἄλλους. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀναφέρεται μετὰ τῆς Καπερναούμ καὶ τῆς Βηθσαϊδὰ ἐν ταῖς ἀραῖς τοῦ Κυρίου ἐναντίον αὐτῶν. (Ἴδε Ματθ. ια', 20—23 καὶ Λουκ. ι', 13).

ΧΟΡΒΟΥΡΓΟΝ (Horbourg), κωμόπολις τῆς Ἀλσατίας, ἀπέχ. 3 χιλιάμετρα ΒΑ τῆς περιφερείας Κολμὰρ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λίλ. Κάτ. 1,300. Ἱδρύθη ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Ἀργεντουαρίας.

ΧΟΡΓΚΕΝ (Horgen), πόλις τῆς Ἑλβετίας, ἀπέχ. 13 χιλιάμ. πρὸς Ν τῆς Ζυρίχης, ἐπὶ τῆς ΝΔ παραλίας τῆς λίμνης Ζυρίχης. Κάτοικοι 5,200 Διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον. Μεταξωτὰ ὑφάσματα.

ΧΟΡΕΜΠ, ὄρος τῆς Πετραίας Ἀραβίας (νῦν ἐν τῇ Χετζάζ), πρὸς Δ καὶ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Σινᾶ. Ἔχει ὕψος 2,477 μέτρων. Ὁ Θεὸς ἐνεφανίσθη ἐν αὐτῷ πρὸς τὸν Μωυσῆν ὑπὸ μορφὴν φλεγομένης βάτου καὶ εἶπεν αὐτῷ νὰ μεταβῇ εἰς Αἴγυπτον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑβραίων· εἰς αὐτὸ κατέφυγεν ὁ Μωϋσῆς, ὅπως ἀποφύγῃ τὰς καταδιώξεις τῆς Ἰεζάβελ. Σήμερον ὑπάρχει παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους τούτου μονή.

ΧΟΡΙΓΚΟΒΟΝ, χωρίον τῆς Εὐρυτανίας, κείμενον ἐν τῷ δήμῳ Ἀπεραντίων, οὐ μακρὰν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πλατανιᾶ, παραποτάμου τοῦ Ἀχελῴου καὶ ἐν γώρᾳ ὀρεινῇ. Ἀπέχει τῆς Γρανίτσας πρὸς βορρᾶν ὥρας 3 καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατ. Προϊόντα δημητριακοὶ καρποί.

ΧΟΡΙΚΙΟΣ, ρητοροδιδάσκαλος καὶ σοφιστὴς ἐν Γάζῃ, μαθητὴς πρῶτον τοῦ ἐκ Γάζης Προκοπίου καὶ μετὰ ταῦτα ἑτέρου σοφιστοῦ τῆς αὐτῆς πόλεως, ἀκμάσας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ περὶ τὸ 520 π.Χ. Οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀπετέλεσαν ἐπὶ Φωτίου συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μελέται καὶ συντάξεις λόγων διάφοροι»· ἦσαν δὲ διαφόρων θεμάτων, κυρίως ὅμως πανηγυρικοί. Ὁ Φώτιος ἰδιαζόντως ποιεῖται μνείαν ἐπικηδείου λόγου διὰ τὸν διδάσκαλον τοῦ ρητοροδιδασκάλου. Ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ 21 ὑπάρχουσιν ἐν χειρογράφοις, ὧν 3 ἐξεδόθησαν.

ΧΟΡΚΑΓΙΟ-ΔΕ-ΛΑΣ-ΤΟΡΡΕΣ (Horcajo-de-las-Torres), χωρίον τῆς Ἱσπανίας, ἀπέχον 28 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Ἀβίλλης. Κάτοικοι 2,900.

ΧΟΡΝ ἢ ΧΟΟΡΝ (Horn ἢ Hoorn, λατ. Horna), κωμόπολις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας (Βόρειος Ὁλλανδία) καὶ λιμὴν ἐν Ζουυδερζέῃ, εἰς ἀπόστασιν 32 χιλιαμέτρων ΒΑ τοῦ Ἀμστελοδάμου. Κάτοικοι 9,800. Ναύσταθμος, δημαρχεῖον, ναυαρχεῖον. Ἐμπόριον παρακμάσαν. Ἐργοστάσια κατασκευῆς μαλλίνων ὑφασμάτων, ταπήτων. Ἐξαγωγὴ βουτύρου, τυροῦ, κτηνῶν καὶ ἰχθύων.—Τῷ 1578 παρ' ὀλίγον θὰ κατεποντίζετο συνεπείᾳ πλημμύρας, τῷ δὲ 1799 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Πατρὶς τοῦ θαλασσοπόρου G. Schouten. Ἐν αὐτῇ κατεσκευάσθησαν τῷ 1619 τὰ πρῶτα δίκτυα πρὸς ἄγρευσιν τῶν μαινίδων.

ΧΟΡΝ (Horn), πόλις τῆς ἡγεμονίας τοῦ Λίππε-Δετμόλδ, ἀπέχ. 9 χιλιάμ. ΑΝΑ τοῦ Δετμόλδ. Κάτοικοι 1,800. Πανικὰ καὶ μάλλινα ὑφάσματα.

ΧΟΡΝ (τὸ Ὅρνον Horn), ἀκρωτήριον εἰς τὸ Ν ἄκρον τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, πρὸς Ν τῆς Γῆς τοῦ πυρός, ὑπὸ τὴν 55° 58′ 40″ Ν πλάτ. καὶ τὴν 69° 36′ 24″ Δ μήκους. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1578 ὑπὸ τοῦ Drake καὶ τῷ 1616 ἐπανεῖδεν αὐτὸ ὁ G. Schouten, ὃς ἔδωκεν αὐτῷ τὸ ὄνομα τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως.

ΧΟΡΝ, δύο νῆσοι τῆς Πολυνησίας ὑπὸ τὴν 15° 6′ Ν πλάτ. καὶ 69° 10″ Δ μήκ. Ἀνεκαλύφθη τῷ 1616 ὑπὸ τοῦ Λεμαὶρ καὶ Σχουτεν. Αὗται εἶναι ἀναμφιβόλως αἱ νῆσοι τῆς Παραμυθίας, ἀνακαλυφθεῖσαι τῷ 1781 ὑπὸ τοῦ Μωρέλλου. Συγκαταλέγουσιν αὐτὰς εἰς τὰς νήσους Allou-Fatou.

ΧΟΡΝ (Φίλιππος τοῦ Μονμορενσύ, κόμης de Horne), γεννηθεὶς τῷ 1522 καὶ ἀποθ. τῷ 1568. Ἦν πρεσβύτερος υἱὸς Ἰωσὴφ τοῦ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας

Μονμορενσύ, χωροδεσπότου τῆς Νιβέλλης καὶ τῆς Ἄννης τοῦ Ἐγμόντου, ἥτις ἔλαβεν εἰς δεύτερον γάμον τὸν κόμητα Ἰωάννην τοῦ Χόρν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ ἔλαβε τὰ κτήματα καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἐγένετο ὁ πλουσιώτερος χωροδεσπότης τῶν Κάτω Χωρῶν. Προσκολληθεὶς ἐνωρὶς Καρόλῳ τῷ Ε′, ἐγένετο διοικητὴς τῆς Γουέλδρας καὶ διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ St. Quintin (1557) ἐν τῷ στρατῷ Φιλίππου τοῦ Β′. Συνδεθεὶς μετὰ τοῦ πρίγκηπος Γουλιέλμου τῆς Ὀράγγης, ἐπειράθη ματαίως νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὸν εἰς τὴν μερίδα τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας· συνεπείᾳ τούτου συνελήφθη μετὰ τοῦ κόμητος τοῦ Ἐγμόντου ἐν Βρυξέλλαις, ἅτε διατελῶν εἰς σχέσεις μετὰ τοῦ πρίγκηπος τούτου, καὶ ἐκαρατομήθη.

ΧΟΡΝ (Γουσταῦος, κόμης de Horne), γεννηθεὶς τῷ 1592 καὶ ἀποθ. τῷ 1657. Ἦν εἷς τῶν ἱκανωτάτων στρατηγῶν τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου, διεπραγματεύθη τῷ 1519 τὸν γάμον τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἐκλέκτορος I. Σιγισμόνδου καὶ διηύθυνε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ σουηδικοῦ στρατοῦ ἐν Λειψίᾳ τῷ 1631. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἐν Λουτσένῃ τῷ 1632 συνηντήθη ἐν Σουαβίᾳ μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Βαϊμάρης, κατὰ δὲ τὴν μάχην τοῦ Νόρδλιγχεν, τὴν γενομένην παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ τῷ 1634, συνελήφθη αἰχμάλωτος, μετὰ δὲ 8 ἡμερῶν αἰχμαλωσίαν ἐν Ἰγκολστάτῃ καὶ Μπουργχάουζεν ἐδόθη τῷ 1642 ὡς ἀντάλλαγμα τριῶν στρατηγῶν. Ἡ βασίλισσα Αἰκατερίνη ἀνέθηκεν αὐτῷ τὸν κατὰ τῶν Δανῶν πόλεμον· νικήσας δὲ αὐτούς, ἐγένετο γερουσιαστὴς καὶ διοικητὴς τῆς Λιβωνίας καὶ Σκανίας. Ἀποδίδεται αὐτῷ ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ducis perfecti munus*.

ΧΟΡΝ (Ἀρβίδ-Βερνάρδος, κόμης de Horn), σουηδὸς γερουσιαστής, γενν. τῷ 1664 καὶ ἀποθ. τῷ 1742. Κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ προτεταγμένου, μεγάλης δὲ ἀπέλαυεν ἐπιρροῆς μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ ΙΒ′. Οὗτος διηύθυνε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1719, ἀνηγορεύθη πρόεδρος τῆς σουηδικῆς Διαίτης τῷ 1700 καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκλογὴν Φρειδερίκου τῆς Ἔσης-Κασσέλης, ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς μερίδος τῶν *Bonnets*. Ἦν δὲ ἀρωτιωμένος τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Ρωσίᾳ, καὶ ἀπεσύρθη τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῷ 1738, ὅτε ἡ μερὶς τῶν Πιλοφόρων *(Chapeaux)* ἦ τῆς Γαλλίας ἐπεκράτησεν.

ΧΟΡΝ (Φρειδερῖκος Horn), κόμης τοῦ *Amines* καὶ σουηδὸς στρατηγός, γενν. τῷ 1725 ἐν Σουδερμανίᾳ καὶ ἀποθ. τῷ 1796. Διεκρίθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Γαλλίας ἐναντίον τῆς Αὐστρίας (743—45), συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην τοῦ Χάστενβεκ τῷ 1757, ἀνεκλήθη εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ κατὰ τὴν μεταξὺ Σουηδίας καὶ Πρωσίας ῥῆξιν καὶ ἔτυχεν ἐπιρροῆς τινος ἐπὶ Ἀδόλφου-Φρειδερίκου καὶ Γουσταύου τοῦ Γ′. Κατέστειλε δὲ στάσιν τινὰ ἐν Στοκχόλμῃ καὶ πρὸς ἀμοιβὴν ἐγένετο ὑποστράτηγος καὶ κόμης.

ΧΟΡΝ (Φρειδερῖκος, κόμης τοῦ Horn), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, σουηδὸς πολιτευτὴς καὶ ποιητής, γενν. τῷ 1763 καὶ ἀποθ. ἐν Κοπεναγῇ τῷ 1823. Διελθὼν πολλὰ ἔτη ἐν Γαλλίᾳ, ἐγένετο κατὰ τὴν εἰς Σουηδίαν ἐπιστροφὴν ὁ εὐνοούμενος Γουσταύου τοῦ Γ′· ἐξερεθισθεὶς ὅμως ἐπὶ τῇ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐπιδειχθείσῃ δυσμενείᾳ, μετέσχε τῆς συνωμοσίας, ἥτις ἐπήγαγε τὴν δολοφονίαν τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἐν χορῷ προσωπιδοφόρων τῷ 1792. Καταδικασθεὶς εἰς θάνατον καὶ εἰς δήμευσιν τῆς περιουσίας αὐτοῦ ὁ Χόρν, ἔτυχε παρὰ τοῦ δουκὸς τῆς Σουδερμανίας τῆς μετατροπῆς τῆς καταδίκης αὐτοῦ ταύτης εἰς διαρκῆ ἐξορίαν. Εἶτα ἀπεσύρθη εἰς Κοπεναγὴν καὶ ἐγένετο δανὸς πολίτης τῷ 1813. Ἦ δὲ λίαν ἀνεπτυγμένος ἀνήρ, ἠγάπα τὴν φιλολογίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὰς τέχνας. Εἰς τοῦτον ὀφείλεται τὸ ἔργον «Ἐλαφρὰ ποιήματα» (Κοπεναγη, 1816).

ΧΟΡΝ (Ἀντώνιος Ἰωσήφ, κόμης τοῦ Horn), δολυφόνος, γεννηθεὶς ἐν Βελγικῇ τῷ 1698, υἱὸς δὲ τοῦ Φιλίππου Ἐμμανουήλ, πρίγκηπος τοῦ Χόρν. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦν πριγκήπισσα τοῦ Ligne. Ἐπί τινα χρόνον ὑπηρέτησεν ἐν τῷ αὐστριακῷ στρατῷ, ἀλλ' ἐξεδιώχθη ἕνεκα τῆς κακῆς αὐτοῦ διαγωγῆς. Ἐλθὼν εἰς Παρισίους τῷ 1720, καθ' ἣν στιγμὴν μεγάλη ἐπεκράτει ἔξαψις ἐπὶ τῇ νομισματικῇ διαφορᾷ, ἣν προσκάλεσε τὸ σύστημα τοῦ Λόου (Law), ἐπεδόθη εἰς ἀτοπήματα, ἐφόνευσεν ἕνα τῶν προτύπων τῆς νομισματικῆς ἀγορᾶς καὶ ἁρπάσας ἀπ' αὐτοῦ τὰ ἅπερ ἔφερε χρεώγραφα καὶ τῇ 14)26 μαρτίου 1720 ἐξυλοκο-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

πήθη μέχρι θανάτου ἀπὸ κοινοῦ μεθ' ἑνὸς τῶν συνενόχων αὐτοῦ Λαυρεντίου Μίλ. Λέγεται ὅτι ὁ πρίγκηψ ἠρνεῖτο νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα παρὰ τὰς παρακλήσεις τῶν σημαντικωτέρων οἰκογενειῶν, μεθ' ὧν ὁ κόμης τοῦ Χὸρν συνεδέετο.

ΧΟΡΝ (Κλὰς-Χρίστερσον Horn), σουηδὸς ναύαρχος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1520 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1558. Ὑπηρετήσας διαδοχικῶς ἐν τῇ διοικήσει, τῷ στρατῷ, τῷ ναυτικῷ, ἐγένετο εἷς τῶν ἱκανωτέρων συμβούλων Ἐρίκου (Eric) τοῦ ΙΔ'. Ὁ Χὸρν πολλάκις ἐνίκησε τοὺς Ρώσους καὶ Δανοὺς καὶ ἐκτήσατο φήμην ἱκανωτάτου ναυτικοῦ. Τῷ 1564, ἔτει καθ' ὃ διωρίσθη ναύαρχος, ἐνίκησε τοὺς Δανοὺς πρὸς βορρᾶν τοῦ στενοῦ τοῦ Καλμὰρ *(Sund de Kalmar)*, πεντάκις ἤρατο θριάμβων κατ' αὐτῶν κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος καὶ τῷ 1566 ἤρατο λαμπρὰν κατὰ θάλασσαν νίκην παρὰ τὴν νῆσον Οἰλάνδην.

ΧΟΡΝ (Ἐρρῖκος Γουλιέλμος τοῦ Horn), πρῶσσος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Γουορμβρούννῃ (τῆς Σιλεσίας) τῷ 1762 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μύνστερ τῷ 1828. Νεώτατος ἔτι ἠσπάσθη τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, διεκρίθη κατὰ τὴν κατοχὴν τῆς Πολωνίας, ἐγένετο λοχαγὸς τοῦ ἐπιτελείου τῷ 1794 μετὰ τὴν μάχην τῆς Ρούβκας, ὑπερήσπισε γενναίως τὸ φρούριον τῆς Ραγκελσβέργης, παρὰ τὸ Δάντζικ 1805 καὶ ἔλαβε τότε τὸν βαθμὸν ταγματάρχου. Εἶτα ὁ Χὸρν μετέσχε τῆς εἰς Ρωσίαν ἐκστρατείας, διωρίσθη συνταγματάρχης καὶ μέλος τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς μετὰ τὴν ἐν Σκάου μάχην καὶ εἶτα μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ 1813, 1814 καὶ 1815 κατὰ τῆς Γαλλίας, διεκρίθη δὲ ἀλληλοδιαδόχως ἐν ταῖς μάχαις τοῦ Λοῦτσεν, Κάτζμπαχ, Λαὸν καὶ Παρισίων. Ὑποστράτηγος γενόμενος τῷ 1813, ἐγένετο τῷ 1817 ἀντιστράτηγος καὶ διῴκει μετὰ τὸν θάνατον τοῦ στρατηγοῦ Τίελμαν τὸ 7ον στρατιωτικὸν σῶμα (1820).

ΧΟΡΝ (Κάρολος-Ἐδουάρδος Horn), ἄγγλος μουσικός, γενν. ἐν Λονδίνῳ τῷ 1786 καὶ υἱὸς τοῦ ὀργανιστοῦ Καρόλου-Φρειδερίκου Χόρν, ὅστις ἐγεννήθη τῷ 1762 καὶ ἀπέθανε τῷ 1830. Ἀναπτυχθεὶς ἐν τῇ μουσικῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἤρξατο τοῦ σταδίου ἐν τῷ ἀγγλικῷ θεάτρῳ τοῦ μελοδράματος καὶ πάραυτα, ἐγκαταλιπὼν τὴν σκηνήν, συνέθετο τὸ πρῶτον αὐτοῦ μελόδραμα, ὅπερ ὅμως δὲν ἐγένετο καλῶς δεκτόν· ἀλλὰ μὴ ἀποθαρρυνθεὶς συνέθετο καὶ δεύτερον ὑπὸ τὸν τίτλον «Κυψέλη μελισσῶν», λίαν ἐπιτυχές. Τῷ 1814 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν ὡς ὑψίφωνος καὶ ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἐχειροκροτεῖτο ἐν διαφόροις πρωτοτύποις συνθέμασι καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τεμαχίοις τοῦ συνήθους ἀσματολογίου. Ἔγραψε πολλὰ μελοδράματα, συντεθέντα πάντα σχεδὸν διὰ τὸ ἀγγλικὸν θέατρον, κατὰ τὴν ἰταλικὴν μέθοδον. Σήμερον τὰ μελοδράματα αὐτοῦ σχεδὸν ἐλησμονήθησαν. Ἐκεῖνα δέ, ἅτινα ἔσχον μείζονα ἐπιτυχίαν, εἰσὶ τάδε: «Πέρσαι κυνηγοί», — «Ὁ λέων τοῦ βορρᾶ», — «Πλούσιος καὶ πτωχός», — «Τὸ ἄγαλμα», — «Κάρολος ὁ τρομερός», — «Ἡ γέφυρα τοῦ διαβόλου», — «Αἱ Ἐκλογαί», — «Ὁ Μάγος» καὶ τινα ἄλλα. Οὗτος συνέθετο πρὸς τούτοις καὶ τινα ἄσματα *(Chansons)* καὶ κατήρτισε καὶ συλλογὴν μελῳδιῶν (Λονδῖνον, 1813).

ΧΟΡΝ (Οὔρφων-Δανιὴλ Horn), γερμανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Trautenau τῆς Βοημίας τῷ 1817. Συνειργάσθη ἐν πολλοῖς φιλελευθέροις φύλλοις τῆς Βιέννης καὶ προύκάλεσε διάφορα κατ' αὐτοῦ ἐπεισόδια μετὰ τῆς λογοκρισίας, ἅτινα ἠνάγκασαν αὐτὸν ν' ἀποχωρήσῃ τῆς Βιέννης. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν, τὸ Βέλγιον καὶ τὴν βόρειον Γερμανίαν, ὑπέστρεψε τῷ 1843 εἰς τὴν γενέτειραν αὐτοῦ, ἔνθα ἐνεργὸν μέρος ἔλαβεν ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασι καὶ κατέστη ἓν τῶν μᾶλλον ἀφωσιωμένων μελῶν τῆς ἐθνικῆς τσεχικῆς ἑταιρίας. Ἐκ τῶν ἰδεῶν ταύτης ἰδίᾳ τῆς ἑταιρίας ἐμπνευσθεὶς ἔγραψε τὴν τραγῳδίαν αὐτοῦ ὁ «βασιλεὺς Ὀττοκὰρ» (Πράγα, 1850), ἥτις μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας παρεστάθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου τῆς Πράγας. Κατὰ τὴν ἐπέλευσιν τῶν γεγονότων τοῦ 1848 διεδραμάτισεν ἐν Πράγᾳ σπουδαῖον πρόσωπον παρὰ τοῖς φιλελευθέροις λεγομένοις Γερμανοῖς καὶ τῷ 1850 ἔλαβεν ὑπηρεσίαν ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλσταΐν. Παρέστη δὲ καθ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν, ἥνπερ καὶ ἀφηγήθη εἶτα ἐν ἔργῳ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀπὸ Ἰδστέτης μέχρι τέλους» (Ἀμβοῦργον, 1851). Ἔκτοτε τὸν χρόνον αὐτοῦ ἐδαπάνησεν εἰς ταξείδια καὶ φιλολογικὰ ἔργα. Ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ «Ποιήματα» (Λειψία, 1847) καὶ διάφορα ἄλλα ἔργα ὑπὸ δημώδες ὕφος,

Δημοσία Βιβλιοθήκη
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

ὡς τὰ «Χωρία τῆς Βοημίας» (Λειψία, 1847) καὶ «Ἀπὸ τριῶν αἰώνων» (Λειψία, 1851).

ΧΟΡΝ (Ἰννάτιος Ἄϊγχορν, ὁ λεγόμενος Horne), γάλλος οἰκονομολόγος καὶ δημοσιογράφος ὀγγρικῆς καταγωγῆς, γεννηθεὶς ἐν Βάγκ-Οὐζελῇ (κομητεία τοῦ Νεΐτρα) τῷ 1825. Μεταβὰς εἰς Πέστην πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, συνειργάσθη ἐν πολλοῖς γερμανικοῖς καὶ οὐγγρικοῖς φύλλοις, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος ἐν τῇ στάσει τοῦ 1849 καὶ μετὰ τὴν ἧτταν τῆς ἐθνικῆς μερίδος ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Οὐγγαρίας εἰς Λειψίαν, ὅπου συνειργάσθη ἐν ἑβδομαδιαίᾳ ἐπιθεωρήσει *(der Gensboten)*, ἐν τῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ *Conversation-Lexicon*. Ὁ πρῶτος τόμος τῆς «Ἱστορίας τοῦ Κοσούθου», ἣν ἐδημοσίευσε τῷ 1851, προὐκάλεσε καταδίκην αὐτοῦ εἰς διετῆ φυλάκισιν, ὁ δὲ Χόρν, ἵνα μὴ παραδοθῇ εἰς τὴν Αὐστρίαν, μετέβη εἰς Βρυξέλλας, τὸ σύνηθες τοῦτο ἄσυλον τῶν προγεγραμμένων ἐλευθεροφρόνων (1852). Αὕτη δ' ἦν καὶ ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἤρξατο νὰ ἐπιδίδηται κατ' ἴδιον ὅλως τρόπον εἰς τὴν σπουδὴν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Τῷ 1855 ἐλθὼν ἐγκατέστη ἐν Παρισίοις. Μετ' εὐχερείας γράφων πολλὰς γλώσσας καὶ ἰδίᾳ τὴν γαλλικήν, ἐγένετο δεκτός, προτάσει τοῦ Μιχαὴλ Σεβαλιέ, ἐν τῇ συντάξει τῶν «Συζητήσεων», ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ἐφημερίδι ἐπραγματεύετο οἰκονομικὰ καὶ οἰκονομολογικὰ ζητήματα· εἶτα συνειργάσθη ἐν τῷ «Τύπῳ», ἐν ᾧ ἐδημοσίευσε πολλὰ ἄρθρα περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἐν τῇ «Συγχρόνῳ Ἐπιθεωρήσει», ἐν τῷ «Ταχυδρόμῳ τῆς Κυριακῆς», ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν οἰκονομολόγων», ἐν τῷ «Ἐγκυκλοπαιδικῷ Χρονικῷ», ἐν τῷ «Ἐθνικῷ Μέλλοντι», ἐν τῷ «Λεξικῷ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς θαλασσοπλοΐας» καὶ ἐν ἄλλαις ἐφημερίσι καὶ περιοδικοῖς. Τῷ 1866 τὸ ὑπόμνημα αὐτοῦ «Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Μποναγκιγεμπέρ», προὐκάλεσε τὴν εἰς αὐτὸν ἀπονομὴν γέρατος ἐκ μέρους τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπολιτογραφήθη γάλλος. Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ περὶ δικαιώματος τοῦ συγκροτεῖν συνελεύσεις νόμου τῷ 1868 ὁ Χόρν ὑπῆρξεν εἷς τῶν δραστηριωτέρων ὀργανωτῶν τῶν δημοσίων συναθροίσεως, πολλάκις ἔλαβεν ἐν ταύταις τὸν λόγον καὶ ἐπραγματεύθη ἰδίᾳ κατ' αὐτὰς ζητήματα, σχετιζόμενα εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὰ ἡμερομίσθια τῶν γυναικῶν. Κατὰ τὰς γενικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1869 ὁ Χόρν ἐτέθη πρὸς στιγμήν, ἀνεπιτυχῶς ὅμως, ὑποψήφιος διὰ τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἔν τινι τῶν περιφερειῶν τῶν Παρισίων. Ἐγένετο δὲ καὶ μέλος τῆς γαλλικῆς ἑταιρείας τῶν στατιστικῶν καὶ τῶν ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ ἑταιρειῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Ὁ ἐπιδέξιος οὗτος συγγραφεὺς ἔγραψε τὴν «Οὐγγαρίαν καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴν κρίσιν» (1860), —τὴν «Οὐγγαρίαν πρὸ τῆς Αὐστρίας» (1860), —τὴν «Ἐλευθερίαν καὶ ἐθνικότητα» (1860), —τὰς «Οἰκονομικὰς ἐν Αἰγύπτῳ προσόδους» (1864), —τὴν «Ἐλευθερίαν τῶν τραπεζῶν» (1866) καὶ λοιπά.

ΧΟΡΝ (Γεώργιος Horn καὶ λατινιστὶ Hornius), ἱστορικός, γεννηθεὶς τῷ 1620 ἐν Γρέουσεν (Παλατινάτον) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1670. Ἐγένετο διδάσκαλος ἐν Ἀγγλίᾳ, ἠσπάσατο τὸ πρεσβυτεριανὸν δόγμα καὶ ἐδίδαξεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χαρδερούικ τὴν ἱστορίαν, τὴν γεωγραφίαν καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον, εἶτα εἰσῆλθεν εἰς τὸ πανεπιστήριον τοῦ Λουγδούνου. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας κατὰ τὰ ἔτη 1645, 46, 47» λατινιστὶ (Λούγδουνον, 1648), — «Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Ἀμερικανῶν» (Χάγη, 1652), —«Ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας» (Λούγδουνον, 1655), — «Ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν» (Λούγδουνον, 1665, 1667, Φραγκφούρτη, 1704), μεταφρασθὲν γαλλιστὶ Ροττερδάμη, 1700), —εἶδος «Γεωγραφικοῦ ἄτλαντος» (Λούγδουνον, 1667), ἱστορικὰς καὶ καὶ γεωγραφικὰς περιλήψεις ὑπὸ τοὺς τίτλους: *Arca Noæ* (Λούγδουνον, 1666), — *Arca Mosis* (Λούγδουνον, 1668), — *Ulissea* (Λούγδουνον, 1671).

ΧΟΡΝ (Φραγκίσκος-Χριστοφόρος Horn), συγγραφεύς, γενν. τῷ 1781 ἐν Βρουνσβίκῃ καὶ ἀποθ. τῷ 1837. Ἐγένετο καθηγητὴς ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν Βρέμῃ, ἕνεκα δὲ τῆς παρχρύσης αὐτοῦ ὑγείας ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἔκτοτε ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔργα: «Πραγματείαν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς κριτικῆς τῆς φιλολογίας ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τοῦ 1790 μέχρι τοῦ 1818» (Βερολῖνον, 1819), —«Τὰ δράματα τοῦ Σαιξπήρου», ἔργον κριτικὸν (Λειψία, 1823), — «Ἱστορίαν καὶ κριτικὴν τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ρητορικῆς τῶν Γερμανῶν

ὑπὸ τοῦ Λουθήρου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν» (Βερολῖνον, 1822—29, πολλὰ μυθιστορήματα, ὧν τὸ καλλίτερον φέρει τὸν τίτλον: «Ποιηταί» (Βερολῖνον, 1801), τέλος διάφορα ποιήματα. Συλλογὴ τῶν μετὰ θάνατον εὑρεθέντων αὐτοῦ ἔργων ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ψυχή» (Λειψία, 1841).

ΧΟΡΝΑΧΟΣ (Hornachos καὶ λατιν. Furnachis), κωμόπολις τῆς Ἱσπανίας (Ἐστραμαδούρη), ἀπέχ. 96 χιλιάμ. ΑΝΑ τῆς ἐπαρχίας Βαδαγιόζ. Κάτοικοι 3,800. Σιδηροῦχα ὕδατα.

ΧΟΡΝΒΟΥΡΓΗ (Hornburg), πόλις τῶν πρωσικῶν κρατῶν (Σαξωνία), ἐπὶ τοῦ Ἴλση, ἀπέχ. 65 χιλιάμ. ΝΔ τοῦ Μαγδεβούργου. Κάτοικοι 2,500.

ΧΟΡΝΕΚ (Ὀττοκὰρ de Hornek, ἐπιλεγόμενος προσέτι Ὀττοκὰρ τῆς Στυρίας), εἷς τῶν ἀρχαιοτάτων ἱστορικῶν, οἵτινες ἔγραψαν εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν, γενν. ἐν Χορνὸκ τῆς Στυρίας. Ἀφῆκεν ἀποσπάσματα τῆς ἱστορίας τῆς Γερμανίας ἐν στίχοις. Ἔγραψε τῷ 1280 ἔργον: «Περὶ τῶν αὐτοκρατοριῶν», ὅπερ ἔφθανε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Β′ καὶ ὅπερ ἡ βιβλιοθήκη τῆς Βιέννης κέκτηται ἐν χειρογράφοις. Προσέτι οὗτος εἶναι συγγραφεὺς χρονικοῦ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ (1266—1309) ἐν 83,000 στίχοις, ἀνατυπωθέντος ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Petz: *Scriptores rerum austriacarum* (1745), περιλαμβάνοντος τὴν περίοδον τὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μαμφρέδου μέχρι τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου τοῦ Ζ′, ὃν δὲ σπουδαιότατον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ροδόλφου, Ὀττοκάρ, Ἀδόλφου τοῦ Νασάου καὶ Ἀλβέρτου τῆς Αὐστρίας. Τὸ χρονικὸν τοῦτο εἶναι ἀξιοσημείωτον μάλιστα διὰ τὴν ἀκρίβειαν αὐτοῦ.

ΧΟΡΝΕΜΑΝ (Φρειδερῖκος-Κονράδος Hornemann), περιηγητής, γεννηθεὶς τῷ 1722 ἐν Χιλδεσάιμ, ὅστις ἐνετάλη ὑπὸ τῆς ἀφρικανικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου νὰ ἐπιχειρήσῃ ταξείδιοι πρὸς ἀνακαλύψεις ἐν Ἀφρικῇ. Κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1799 ἀνεχώρησεν ἐκ Καΐρου, προμηθευθεὶς διαβατήρια παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Βοναπάρτου, μετέβη δὲ διὰ τοῦ Φεζὰν εἰς Μουρζούκ, Τρίπολιν καὶ Βορνοῦ, ὅθεν διὰ τελευταίαν φορὰν ἤγγειλε τὰ περὶ αὐτοῦ. Ἀγνοεῖται πῶς ἀπέθανε, πιστεύεται δὲ ὅτι εἰσέδυσε μέχρι τῆς Τομβουκτοῦ. Ἔγραψεν: «Ἐφημερίδα περιηγήσεως» γερμανιστί, ἣν ἀπέστειλεν ἐκ Τριπόλεως εἰς Ἀγγλίαν. Ἡ πρωτότυπος ἔκδοσις ἐδημοσιεύθη ἐν Βαϊμάρῃ ἡ ἀγγλικὴ δὲ μετάφρασις ἐν Λονδίνῳ τῷ 1802 καὶ ἡ γαλλικὴ ὑπὸ τοῦ Γριφφὲ τοῦ Βὼμ ἐν Παρισίοις τῷ 1803.

ΧΟΡΝΙΓΚΣΟΛΜ (Horningsolm), μέγαρον τῆς Σουηδίας ἐν τοῖς ΝΔ τῆς Στοκόλμης, ἐν τῇ νήσῳ Μέρκε. Τὸ μέγαρον τοῦτο ἀνῆκε κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς *Sture*, εἶτα δὲ εἰς τὸν Μπάουερ· ἀπὸ τοῦ 1746 ἀποτελεῖ κτῆμα τῶν κομήτων Μπόνδ. Οἱ Ρῶσοι ἔκαυσαν αὐτὸ τῷ 1719.

ΧΟΡΝΚΙΑΣΑ (Horncastle), πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχ. 28 χιλιάμ. πρὸς Α τῆς κομητείας Λίγκολν ἐπὶ τοῦ Μπάν. Κάτοικοι 4,900. Βυρσοδεψεῖα, ἀγοραὶ ἵππων. Ἐρείπια ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

ΧΟΡΝΟΥ (Hornou), χωρίον τῆς Γαλλίας (Σόμμη), πρωτεύουσα περιφερείας εἰς ἀπόστασιν 32 χιλιαμέτρων ΝΔ τῆς Ἀμιένης. Κάτ. 1100. Ὡραῖον μέγαρον.

ΧΟΡΝΣΙΗ (Hornsea), πόλις τῆς Ἀγγλίας μετὰ λουτρῶν, εἰς ἃ πλεῖστοι συχνάζουσιν, ἐπὶ τῆς βορείου θαλάσσης. Παρ' αὐτὴν Ἰάκωβος ὁ Β′ ἐναυάγησεν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῷ 1682, ἀλλ' ἐσώθη ὡς καὶ ὁ συνοδεύων αὐτὸν δοὺξ τοῦ Μαρλβόροου. Πρὸς Δ αὐτῆς εὑρίσκεται ἡ λίμνη *Hornsea-Mere*.

ΧΟΡΝΣΙΥ (Hornsey), πόλις τῆς Ἀγγλίας (Μίδλεσεξ), ἀπέχουσα 8 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Λονδίνου. Κάτ. 11,800. Ἐξοχικαὶ οἰκίαι.

ΧΟΡΝ-ΤΟΥΚ (Ἰωάννης Horne-Tooke), φιλόλογος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1736 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1812. Ἦν υἱὸς πλουσίου ἐμπόρου πτηνῶν, ἐσπούδασεν ἐν Οὐεστμινστέρῃ, ἠσπάσατο τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, περιηγήθη ὡς ἱεροκήρυξ καὶ συνεδέθη ἐν Παρισίοις μετὰ τοῦ Γουίλξ. Ἵδρυσε λέσχην πρὸς διατήρησιν τοῦ τιμολογίου τῶν δασμῶν, τῷ δὲ 1770 περιῆλθεν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν Γουίλξ, γενόμενον λόρδον δήμαρχον. Ἐδημοσίευσε τῷ 1771 ἔργον σαρκαστικὸν ἐναντίον τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως τῶν «Ἐπιστολῶν τοῦ Ἰουνίου» καὶ συνηγόρησεν ὑπὲρ τῶν Ἀμερικανῶν, χάριν τῶν ὁποίων προέτεινεν ἔρανον. Δικασθεὶς ἐν Γκίλχολ καὶ καθειρχθεὶς ἐπὶ ἓν ἔτος, ἔγραψε: «Πραγματείαν περὶ τῶν ἀγγλικῶν μορίων» (1778). Παραιτηθεὶς τὸ

ἐκκλησιαστικὸν στάδιον καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὸ πολιτικόν, ἐδημοσίευσε τῷ 1780 φυλλάδιον ἐναντίον τοῦ λόρδου Νόρθ, καὶ ἐζήτησε κοινοβουλευτικὰς μεταρρυθμίσεις, κατακρίνων τὸ δικαίωμα τῆς γενικῆς ψηφοφορίας. Ὀπαδὸς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, συνελήφθη τῷ 1794. Μετὰ δύο ἐκλογικὰς ἀποτυχίας (1690 καὶ 1796) ἀντεπροσώπευσε τῷ 1801 ἐν τῇ Βουλῇ τῶν κοινοτήτων τὸ ἀρχαῖον Σαρβιόδονον (Old-Sarm). Συνέγραψε δ' ἔργον, ἐν ᾧ ἐκτίθησι τὴν φύσιν τοῦ λόγου ἐν τῇ βαθμιαίᾳ προόδῳ τῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀναγκῶν καὶ ἐν ᾧ ἰσχυρίζεται ὅτι τὰ μόρια εἰσὶ λείψανα σημαντικῶν λέξεων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔπεα πτερόντα ἢ αἱ διασκεδάσεις τοῦ Πάρλεϋ» ὑπὸ μορφὴν διαλόγου (1786—1805 καὶ 1827).

ΧΟΡΟΔΕΤΖ (πορθμὸς τοῦ Horodetz), πορθμὶς τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἐν τῷ κυβερνείῳ τοῦ Γκρόνδου, ἀποκαλούμενος ἄλλοτε πορθμὸς τοῦ Brzesc ἢ τῆς δημοκρατίας. Ἀνεφύη δαπάνῃ τοῦ κράτους περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ συνενοῖ τὸν ποταμὸν Πίναν μετὰ τοῦ ποταμοῦ Μουχαβιέτζ, συνδέων οὕτω τὸν Δνίπερον μετὰ τοῦ Οὐιστούλα· διάφοροι διακλαδώσεις ἐφέροντο πρὸς τὸν πορθμὸν τοῦτον, νῦν ὅμως σώζεται μόνον τὸ μέρος, ὅπερ συνδέει τὴν δεξαμενὴν τοῦ Ρούδα μετὰ τῆς λίμνης Τὺρ καὶ ὅπερ καλεῖται πορθμὸς τοῦ Μπατόβυ, καὶ ὁ μεταξὺ τοῦ Κοβρὺν καὶ τοῦ Πίνσκ τοιοῦτος, ὅστις καλεῖται πορθμὸς τοῦ Πίνα.

ΧΟΡΟΞΗΣ ἢ ΧΟΡΡΟΞ (Ἱερεμίας Horoxes ἢ Horrox), ἀστρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Τοξτὲθ (Λαγκάστρη) περὶ τὸ 1619 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1641. Καίπερ πτωχός, κατώρθωσεν ἐν τῷ βραχεῖ αὐτοῦ βίῳ νὰ ποιήσηται σπουδαίας παρατηρήσεις. Οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος, ὁ παρατηρήσας διάβασιν τῆς Ἀφροδίτης, ἀγγελθεῖσαν διὰ τὴν 4 δεκεμβρίου 1639, ἡ δὲ πραγματεία, ἣν ἔγραψεν ἐπὶ τούτῳ, εὕρηται ὡς συνέχεια ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Ἐβελίου: *Mercurius in sole visus*. Ἐνησχολήθη ἐπίσης περὶ τὴν θεωρίαν τῆς σελήνης. Ὁ Flamsteed ἀπεπεράτωσε τοὺς πίνακας αὐτοῦ. Τὰ συγγράμματα τοῦ Χορόξη συλλεγέντα, ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον: *Horoccii opera posthuma* (Λονδῖνον, 1678).

ΧΟΡΡΑΙΟΙ, φυλή, κατοικοῦσα ἐπὶ τοῦ ὄρους Σκεὶρ. Ἐξωσθεῖσα κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἰδωμιτῶν ὑποτίθεται ὅτι κατῴκει ἐν σπηλαίοις, ὡς οἱ παρὰ τῷ Ἰὼβ ἀναφερόμενοι ἄνθρωποι, καὶ ὅτι εἶτα διῃρέθη εἰς διαφόρους φυλὰς καὶ διεσπάρη.

ΧΟΡΡΕΑ (Horrea), ἀρχαία πόλις τῆς Γαλατίας ἐν τῇ δευτέρᾳ Ναρβοννικῇ, αἱ σημεριναὶ Κάνναι.

ΧΟΡΣΑΒΑΤ, πολίχνη τῆς Ἀσίας ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ 4 ὥρας ἀπὸ τῆς Μοσούλης. Κατέστη ὀνομαστὴ διὰ τὰς ἐν αὐτῇ γενομένας ὑπὸ τοῦ Βόττα τῷ 1843 ἀνακαλύψεις σπουδαίων ἀρχαιοτήτων, ἐξ ὧν ἀπεδείχθη ὅτι αὐτοῦ που ὑπῆρχε πόλις ἀρχαιοτάτη μεγάλης ἐκτάσεως. Αἱ ἀνακαλύψεις αὗται, γενόμεναι διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ εἰρημένου ἀρχαιοδίφου, συνίστανται εἰς τὰς πύλας ἀνακτόρων καὶ δύο ταύρους, ἔχοντας κεφαλὴν ἀνθρώπου, καὶ δύο κολοσσιαῖα ἀγάλματα. Οἱ ταῦροι ἵσταντο ἑκατέρωθεν μεγάλης βάσεως ἐξ ἀλαβάστρου, ἔχοντες ἐκ τῶν ὤτων κρεμάμενα ἐνώτια καὶ τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην τιάρᾳ. Μεταξὺ τῶν κνημῶν ἑκατέρου τῶν ταύρων ἀναγινώσκεται ἐπιγραφή, ἐν ᾗ φέρονται οἱ τίτλοι τοῦ Ἰαργῶνος, βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, καὶ διήγησις τῶν νικῶν αὐτοῦ.

ΧΟΡΣΑΜ (Horsham), πόλις τῆς Ἀγγλίας (Σούσεξ), ἀπέχουσα 32 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Βριγτών, ἐπὶ τοῦ Ἀδούρ. Κάτ. 7,900. Γοτθικὸς ναός, ὡραῖον δημαρχεῖον.

ΧΟΡΣΕΝΣ (Horsens), πόλις τῆς Δανιμαρκίας, ἀπέχουσα 40 χιλιάμ. ΝΝΔ τῆς Aarhuus ἐπὶ ὁμωνύμου κόλπου. Κάτοικοι 10,600. Ἐμπορικὸς λιμήν. Ἐργοστάσια καπνῶν, ἐριούχων, σάπωνος.

ΧΟΡΣΛΕΫ (Σαμουὴλ Horsley), ἄγγλος ἱερεύς, γεννηθεὶς τῷ 1733 καὶ ἀποθ. τῷ 1806. Ἦν ἐπίσκοπος τοῦ Ἀγ. Δαβὶδ τοῦ Ρότσεστερ καὶ τοῦ Ἀγ. Ἀζάφ, ἀπεσύρθη δὲ τῆς βασιλικῆς Ἑταιρείας, ἅτε περιελθὼν εἰς ῥῆξιν μετὰ τοῦ προέδρου αὐτῆς σὶρ Ι. Μπάγξ. Κατεπολέμησε τὸν ὑλισμὸν τοῦ Πρίστλεϋ καὶ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ περὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἀνάγκης. Ἐδημοσίευσε τὰς ἐκδόσεις τοῦ Εὐκλείδου καὶ Ἀπολλωνίου τῆς Πέργας (Ὀξφόρδη, 1770), «Ἔργα τοῦ Νεύτωνος», ἀγγλικὴν μετάφρασιν τῶν «Προφητειῶν τοῦ Ὠσηὲ» (1801) καὶ «Ὁμιλίας» (1810).

ΧΟΡΣΤ (Horst), πόλις τῆς Ὁλλανδίας (Λιμβούργη), ἀπέχουσα 23 χιλιάμ. πρὸς Β τῆς Ρουρεμόνδης. Κάτ. 3,800. Κηρία, πα-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

νικά, μάλλινα ὑφάσματα, ζυθοποιεῖα, διϋλιστήρια.

ΧΟΡΤΑ ἢ ΧΟΡΤΑΝΟΝ, πόλις τῶν Σαβίνων, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Τιβέρεως καὶ τοῦ Νάρ, νῦν Ὄρτη.

ΧΟΡΤΑ, κυριωτέρα πόλις τῆς νήσου Φαζιάλ (Ἀζόραι). Κάτ. 10,000. Μικρὸς ὄχυρὸς λιμήν. Πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος τῶν μεσημβρινῶν Ἀζορῶν.

ΧΟΡΤΑ, θεά. Ἴδε ΧΟΡΑ.

ΧΟΡΤΑΚΗΣ (Μελέτιος). Ἐγεννήθη ἐν Ρεθύμνῳ τῆς Κρήτης ἐκ τοῦ περιφανοῦς τῶν Χορτακῶν οἴκου, καλούμενος Μιχαὴλ ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, μετέβη εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν μόρφωσιν, καί, ἐν Βενετίᾳ ἀποκατασταθείς, ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κεφαλληνίας Νικοδήμου Μεταξᾶ. Ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐκεῖ ἑλληνομουσεῖον (1655), γενόμενος ἐφημέριος καὶ ἱεροκήρυξ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Εἶτα προεχειρίσθη μητροπολίτης Φιλαδελφείας, διαδεξάμενος Ἀναστάσιον τὸν Βαλεριανόν. Τὴν ἀρχιεπισκοπὴν διῴκησεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν (1657–77), καὶ ἡ δημοκρατία πρὸς ἀμοιβὴν ἐδωρήσατο αὐτῷ ἰσοβίως τὴν πρόσοδον τῆς ἐν Κερκύρᾳ Μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Μωραϊτῶν, συνισταμένην εἰς πλείονας τῶν τριάκοντα χιλιάδων φλωρίων, ἐκτὸς τῆς ἐνιαυσίου ἐπιχορηγήσεως ἑτέρων 180, ὡς ἀρχιεπισκόπου Φιλαδελφείας. Ὁ Χορτάκης ἀπέθανε τῷ 1675 ἢ 77. Ὁ Μελέτιος ἦν εἰδήμων τῆς λατινικῆς καὶ ἀρκούντως ἐξητακημένος περὶ τὰ θεολογικά· ἐκ δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ γνωστόν ἐστι μόνον. «Ὁμιλία περὶ ἀξιώματος τῆς ἱερωσύνης ὑπὸ τὸν τίτλον «Μιχαὴλ Χορτακίου λόγος ἐπιδεικτικὸς περὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς ἱερωσύνης», ἀριερωθεῖσα τῷ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας κὺρ Νικηφόρῳ (Ἐνετίησι 1642). Παρὰ Ἰωάννῃ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ.

ΧΟΡΤΑΚΗΣ (Γεώργιος). Ἐγεννήθη ὡσαύτως ἐν Ρεθύμνῳ καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Ἐχρημάτισε μαθητὴς καὶ διδάσκαλος τῆς ἰατρικῆς ἐν Παταυίῳ. Ἀναχωρήσας ἐκ Κρήτης, ὅτε ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἡ πατρὶς αὐτοῦ, ἀπέθανε τῷ 1658. Πεπροικισμένος ἐκ φύσεως φαντασίᾳ ζωηρᾷ, ἔγραψεν εἰς κρητικὸν ἰδίωμα τὴν Ἐρωφίλην, τραγῳδίαν, ἐν ᾗ διαλάμπει ἡ ποιητικὴ χάρις, ἡ ζωηρότης καὶ ἡ ποικιλία τῶν εἰκόνων. Ὁ Γεώργιος Χορτάκης ἐγένετο ὁ ἐπισημότερος Ἕλλην ποιητὴς τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος, δυνάμενος νὰ ὑπερβῇ κατὰ τὴν φαντασίαν πολλοὺς τῶν ὕστερον ἀναφανέντων. — Ἡ τραγῳδία αὕτη, διῃρημένη εἰς πέντε πράξεις, ἐξεδόθη πολλάκις ἐν Βενετίᾳ. Σχολαστικός τις ἐτόλμησε νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα, μεταβάλλων συναμα τὴν γλῶσσαν, πλὴν οἱ ἐκδόται, κατανοήσαντες μετ' οὐ πολὺ τὸ ἄτοπον, ἔσπευσαν νὰ μετατυπώσωσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχικὴν γλῶσσαν τοῦ κρητικοῦ ἰδιώματος. Ἀμβρόσιος Γρεδενίγος, ἐπιστατήσας εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Νικολάου Γλυκῆ ἐν ἔτει 1676 γενομένην ἀνατύπωσιν, προμιαζόμενος λέγει: «Ἡ παροῦσα τραγῳδία, ὅσον εἶναι μελίρρυτος καὶ γλυκοδιήγητος εἰς τὴν φυσικήν της γλῶσσαν, τὴν Κρητικήν, τόσον εἶναι ἀνοστομίλητη καὶ συχαδερὴ εἰς ἑτέραν καὶ ἀλλοδαπὴν ὁμιλίαν.....Πᾶσα γλῶσσα χαίρεται εἰς τοὺς ἰδιωτισμοὺς τοὺς ἰδίους, ὅθεν κανεὶς μὴ ἀποκοτᾷ νὰ συγχύζῃ τὰς γλώσσας».

Περιεργείας χάριν παρατιθέμεθα ὀλίγους στίχους ἐκ τῆς τραγῳδίας τοῦ Γ. Χορτάκη. Ἐν προλόγῳ ὁ Χάρων παραστὰς μονολογεῖ:

Ἡ ἄγρια κ' ἡ ἀνελύπητη, κ' ἡ σκοτεινὴ θωρειά μου,
καὶ τὸ δρεπαν' ὅπου βαστῶ, καὶ ταῦτα τἀγυμνά μου
κόκκαλα, κ' ἡ πολλαῖς βρονταῖς, κ' ἡ ἀστραπαῖς [ὁμάδι,
ὁποῦ τὴν γῆν ἀνοίξασι, κ' ἐβγῆκ' ἀποῦ τὸν Ἅδη,
ποιὸς εἶμαι μοναχάτωνε δίχως μιλιὰ μπορεῦσι
νὰ φανερώσουν σήμερο 'ς ὅσους μὲ συντηροῦσι.
. . . . . .
. . . . . .
Ἐγῶμαι 'κεῖνος τὸ λοιπὸ ἀπ' ὅλοι μὲ μισοῦσι,
καὶ σκληροκάρδη καὶ τυφλό, κι' ἄπονόν με λαλοῦσι.

Πρὸς τούτοις ὁ Γεώργιος Χορτάκης ἔγραψεν «Ἰατρικὴν πλάστιγγα» καὶ «Περὶ ὑδροφοβίας».

ΧΟΡΤΕΝ (Horten), πόλις τῆς Νορβηγίας (Ζαρλσβέργη), ἀπέχ. 58 χιλιάμ. ΝΝΔ τῆς Χριστιανίας. Εὐρὺς λιμὴν ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ κόλπου τῆς Χριστιανίας, σταθμὸς τοῦ στόλου, ναυπηγεῖα, στρατιωτικὸς ναύσταθμος.

ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ, κωμόπολις τῆς Μακεδονίας, κειμένη εἰς ἀπόστασιν ὡρῶν 3 1/4 πρὸς τὸ ΒΑ τῆς Θεσσαλονίκης, ἐπὶ τῶν δυτικῶν προπόδων τοῦ ὁμωνύμου ὄρους καὶ οἰκουμένη ὑπὸ 300 ὡς ἔγγιστα ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως ταύτης ἕνεκα τοῦ εὐφόρου ἐδάφους εὐποροῦσι. Πολλοὶ τού-

των, μετοχετεύοντες τὸ φθινόπωρον ὕδωρ ἐν δεξαμεναῖς, μεταβάλλουσιν εἰς πάγον, ὃν μεταφέρουσι καὶ πωλοῦσιν ἐν Θεσσαλονίκῃ.

ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ, ὄρος τῆς Μακεδονίας, ἐκτεινόμενον πρὸς ἀνατολὰς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὑψούμενον κωνοειδῶς εἰς ὕψος 1200 μέτρων. Ἐκδίδων δύο κορυφάς, ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν ὀρεινὸν κόμβον, ἀφ' οὗ ἀποσπῶνται πολλαὶ λοφοσειραί, πρὸς πᾶσαν τὴν πέριξ χώραν ἐκτεινόμεναι. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ αὐτοῦ σχηματίζει ὀροπέδιον ὁμαλὸν 50 μέτρων μήκους, ἐξ οὗ καθορῶνται πάντα τὰ πέριξ μέχρις Αἰγαίου καὶ Ὀλύμπου. Πρὸς βορρᾶν πρὸ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους ἐκτείνονται ἡ κοιλὰς τοῦ Ἀσβεστοχωρίου καὶ παραλλήλως αἱ λίμναι Λαγκαδᾶ ἢ Λαγκαζᾶ, καὶ ἡ Βόλβη. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τὸ ὄρος τοῦτο ἐκαλεῖτο Κίσσος ὁμωνύμως τῇ εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ κειμένῃ πόλει, ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν ὀνομάζεται Χορταΐτης καὶ Χορταΐτης.

ΧΟΡΥ-ΤΑΜΠΟΡ (Hory-Tabor), πόλις τῆς Βοημίας εἰς ἀπόστασιν 98 χιλιαμ. ΝΝΑ τῆς Πράγας. Κάτ. 6,800, ὧν πολλοὶ Ἰουδαῖοι. Τείχη προστατευόμενα ὑπὸ πύργων. Πρωτεύουσα περιφερείας, δικαστήρια. Τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ὀφείλει εἰς ὀχυρὸν φρούριον, ἱδρυθὲν τῷ 1419 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ζίσκα, ἀρχηγοῦ τῶν Ὑσσιτῶν, οἵτινες ἐν τῷ πολέμῳ αὐτῶν κατέστησαν ταύτην τόπον συγκεντρώσεως αὐτῶν. — Ἡ περιφέρεια τοῦ Ταβόρ, κειμένη μεταξὺ τῶν τῆς Μπουδβάις πρὸς Ν. τοῦ Πισὲκ πρὸς Δ, τῆς Πράγας πρὸς Ν καὶ τῆς Ζασλάου καὶ τοῦ κυβερνείου τῆς Μοραβίας πρὸς Α, ἔχει ἐπιφάνειαν 4700 τετρ. χιλιαμέτρων, 100 χλμ. μήκους καὶ 35 πλάτους. Κάτ. 331,600. Ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Μολδαύα.

ΧΟΣΑΙΝ-ΒΑΕΖ, πέρσης συγγραφεύς, ἀποθ. τῷ 1514. Πεπροικισμένος διὰ θαυμασίας ποιητικῆς δυνάμεως, εὐρείας ἐκέκτητο ἀστρονομικὰς καὶ νομικὰς γνώσεις· βαθείας δὲ ἔχων γνώσεις τῶν προφητικῶν παραδόσεων, ἐγένετο ἱεροκήρυξ ἔν τινι τεμένει τῆς Ἑράτης. Διεκρίθη διὰ τὰ εἰς τὸ Κοράνιον σχόλια αὐτοῦ, μάλιστα δὲ δι' ἔργου ἐν πεζῷ καὶ ἐν ποιήσει ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐμβάρ-ι-τοὺ Σοχαΐλί», τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἡ περσικὴ μεταφρασις τῶν μύθων τῶν Καλίλα καὶ Δίμνα. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῶν εἰκόνων, αἱ τολμηραὶ μεταφοραί, ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ρύθμισις τῶν λέξεων καὶ ὁ παραλληλισμὸς τῶν φράσεων ἀποτελοῦσι τὸ ἀνθηρὸν αὐτοῦ ὕφος. Προσέτι ἔγραψε πραγματείαν περὶ ἠθικῆς ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀχλάκ-ι- Μοχσινί».

ΧΟΣΠΙΤΑΛ (Hospital), κωμόπολις τῆς Ἰρλανδίας, ἀπέχ. 26 χιλιάμ. ΝΝΑ τοῦ Λήμερικ. Κάτ. 1,800. Ἐρείπια μονῆς τῶν Ναϊτῶν, ἱδρυθείσης τῷ 1215.

ΧΟΣΡΕΦ-ΠΑΣΣΑΣ, τοῦρκος πολιτικός, γεννηθεὶς ἐν Κιρκασίᾳ περὶ τὰ 1769 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1855. Ἀπὸ δούλου ὑψώθη διὰ τῆς συνέσεως αὐτοῦ εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Ἀποβληθέντων τῶν Γάλλων ἐκ τῆς Αἰγύπτου (1801), ὁ Χοσρὲφ διωρίσθη διοικητὴς τῆς χώρας ταύτης μετὰ τῆς ἐντολῆς νὰ περιστείλῃ τὰς καταχρήσεις τῶν μαμελούκων μπέηδων. Ἠναγκάσθη δὲ νὰ στείλῃ ἐκ Καΐρου στρατὸν κατὰ τῶν μαμελούκων, ἐστρατοπεδευμένων παρὰ τὰς πυραμίδας. Ἡττηθέντος δὲ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, οἱ στρατηγοὶ τῆς Πύλης ἔρριψαν τὴν εὐθύνην ἐπὶ τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ, προαχθέντος ὑπὸ τοῦ Χοσρὲφ εἰς βαθμὸν Σερχιμὲ καὶ ἔχοντος ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ περὶ τοὺς 2,000 Ἀλβανῶν. Ὁ Χοσρέφ, δοὺς πίστιν εἰς τοὺς στρατηγούς, προσεκάλεσε τὸν Μεχμὲτ-Ἀλῆ περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἔχει νὰ δώσῃ αὐτῷ ἰδηγίας τινάς. Ὁ Μεχμὲτ-Ἀλῆ λαβὼν ὑπονοίας ἐγείρει στάσιν τῶν ἐν Καΐρῳ Ἀλβανῶν, αἰτούντων τοὺς καθυστεροῦντας μισθοὺς καὶ ἐν τῇ νυκτερινῇ ἐκείνῃ ταραχῇ ἀνεῴγησαν αἱ πύλαι τοῦ Καΐρου ἐπιτηδείως. Οἱ μαμελοῦκοι εἰσῆλθον εἰς Κάιρον, ἐπολιόρκησαν τὸν Χοσρὲφ ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτοῦ καὶ συλλαβόντες ἀπεφάσισαν κατ' αὐτοῦ θάνατον. Ἀλλ' ὁ πανοῦργος Μεχμὲτ-Ἀλῆ, ἐπιθυμῶν νὰ ἔχῃ διὰ τὸ μέλλον ἰσχυρὸν προστάτην ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεσιτεύσας παρὰ τοῖς μαμελούκοις, ἔσωσε τὸν Χοσρὲφ ἐκ βεβαίου ὀλέθρου καὶ δοὺς συνοδείαν ἀλβανῶν, ἔπεμψε διὰ Δαμιέτης εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλ' ὁ Χοσρὲφ ἅμα φθάσας εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἔδωκε τῇ Πύλῃ νὰ ἐννοήσῃ ὁποῖον κίνδυνον διέτρεχεν ἡ ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου κυριαρχία, ἐν ὅσῳ ὁ Μεχμὲτ-Ἀλῆ ἔμενεν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Φαραώ. Ἀλλὰ πᾶσα ἐνέργεια τοῦ διβανίου πρὸς μετατόπισιν τοῦ Μεχμὲτ-Ἀλῆ ἐματαιοῦτο ἀπέναντι τῶν τεχνασμάτων αὐ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τοῦ. Κατὰ μέγα μέρος ἡ ἱστορία τῆς Τουρκίας μέχρι τοῦ 1840 ἐστὶν ἀληθὴς ἀνταγωνισμὸς Χοσρὲφ καὶ Μεχμὲτ-ἀλῆ. Ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Χοσρὲφ πασσᾶς ἦν ναύαρχος τῆς Τουρκίας καὶ μάρτυς τῆς πυρπολήσεως τοῦ τουρκικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ Κανάρη (1823). Γενόμενος δὲ μέγας βεζύρης, πολλαχῶς ἐβοήθησε τὸν σουλτὰν Μαχμοὺτ ἐν ταῖς μεταρρυθμίσεσιν αὐτοῦ. Τῷ 1833 ὑπέργηρως ἤδη συνεβούλευσε τῇ Πύλῃ νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῆς γείτονος Ρωσίας, μετριάζουσα ἐν μέρει τὰς ὑπερφιάλους ἀπαιτήσεις τοῦ ἐκτάκτου τῆς Ρωσίας ἀπεσταλμένου Μεντζικώφ, προβλέπων οἷον κίνδυνον διέτρεχεν ἡ Ἀνατολή, ἐὰν οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπάτουν τὸ ἔδαφος τῆς Τουρκίας. Ἀλλ' ἡ φωνὴ αὐτοῦ δὲν ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς, ὑπερισχύσαντος τοῦ κόμματος τοῦ Ρεσὴδ πασσᾶ. Ὁ Χοσρὲφ ὡς ὑπουργὸς ἦν ἀνὴρ ἐξόχου πνεύματος, φιλόπατρις καὶ εἰς ἄκρον ἀνεξίθρησκος. Ἐπιθυμῶν νὰ παράσχῃ τοῖς χριστιανοῖς εὐρεῖαν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, πλὴν φοβούμενος ταραχὰς τῶν γενιτσάρων, προσεποιήθη ὅτι εἶδεν ἐν ὀνείροις Ἅγιον, ἀπειλοῦντα θάνατον, ἐὰν δὲν ἐπέτρεπε τοῖς χριστιανοῖς νὰ ἐπισκέπτωνται τὸ ἐντὸς τοῦ μεγάρου αὐτοῦ ἁγίασμα. Ὅθεν ἔδωκε πλήρη ἐλευθερίαν τοῖς χριστιανοῖς ἐρχομένοις ἐπὶ προσευχῇ καὶ ἁγιασμῷ ἐντὸς τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ἦν τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν χωλός, ἐξ οὗ καὶ Τοπάλ πασσᾶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐκαλεῖτο. Κατὰ δὲ τὰς μαρτυρίας τῶν εἰδότων ἔπαθε τὸν πόδα ἐν τῇ παρὰ τὰ Ψαρὰ πυρπολήσει τοῦ στόλου.

ΧΟΣΡΟΗΣ, βασιλεὺς τῆς Παρθίας (Ἀρσάκης ὁ ΚΕ'), ὁ ὑπὸ τοῦ Δίωνος τοῦ Κασσίου Ὀσρόης καλούμενος, νεώτερος υἱὸς Βολογέσου τοῦ Α', διαδεξάμενος τὸ ἀδελφὸν αὐτοῦ Πάκορον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ, ἐπέδραμε τὴν Ἀρμενίαν, ἐξέωσε τὸν Ἐξεδάρην, τὸν υἱὸν τοῦ Τιριδάτου, ὅστις εἶχε διορισθῇ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, καὶ ἔδωκε τὸ στέμμα εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Παρθαμάσιριν, τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Πακόρου. Ὁ Τραϊνὸς ἔσπευσεν αὐτοπροσώπως εἰς Ἀνατολήν, ἐκυρίευσε τὴν Ἀρμενίαν καὶ κατέστησεν αὐτὴν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Καὶ ὁ Παρθαμάσιρις ἔπεσεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ. Μετὰ τὴν συνομολόγησιν εἰρήνης μετὰ τοῦ Αὐγάρου, τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἐδέσσης, ὁ Τραϊανὸς ἐπέδραμε τὰ βόρεια τῆς Μεσοποταμίας, κατέλαβε τὴν Νίσιβιν καὶ διαφόρους ἄλλας πόλεις καὶ μετὰ ἔνδοξον ἐκστρατείαν ὑπέστρεψε τὸν χειμῶνα εἰς Ἀντιόχειαν (114 μ. Χ.). Συνεπείᾳ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ἔλαβε τὸ ἐπώνυμον Παρθικὸς ἐκ μέρους τῶν στρατιωτῶν καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἄριστος *(Optimus)* ἐκ μέρους τῆς γερουσίας. Ἡ Παρθία ἐσπαράσσετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπὸ ἐμφυλίων σπαραγμῶν, οἵτινες εὐχερεστέραν κατέστησαν τῷ Τραϊανῷ τὴν κατάκτησιν. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἑπομένου ἔτους (115 μ. Χ.) διῆλθε τὸν Τίγρητα, κατέλαβε τὴν Κτησιφῶντα καὶ τὴν Σελεύκειαν καὶ κατέστησε τὴν Μεσοποταμίαν, Ἀσσυρίαν καὶ Βαβυλῶνα ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας. Μετὰ τὰς κατακτήσεις ταύτας κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος εἰς τὸν περσικὸν κόλπον καὶ τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ὑπῆρχε γενικὴ στάσις τῶν Πάρθων. Ἀμέσως ἀπέστειλεν ἐναντίον αὐτῶν δύο τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ, Μάξιμον καὶ Λούσιον (116 μ. Χ.), ὁ μὲν πρῶτος τῶν ὁποίων ἐνικήθη καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Χοσρόου, ὁ ἕτερος δὲ ηὐτύχησε πλειότερον καὶ ἐπανέκτησε τὰς πόλεις Νίσιβιν, Ἔδεσαν καὶ Σελεύκειαν, ὡς καὶ ἄλλας στατιασάσας. Κατὰ τὴν εἰς Κτησιφῶντα ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ὁ Τραϊνὸς διώρισε τὸν Παρθαμασπάτην βασιλέα τῆς Παρθίας καὶ εἶτα ἀπεσύρθη ἐκ τῆς χώρας πρὸς ἐπιδρομὴν τῆς Ἀραβίας. Κατὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Τραϊανοῦ, τὸ ἑπόμενον ἔτος (117 μ. Χ.), οἱ Πάρθοι ἐξέωσαν τὸν Παρθαμασπάτην καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν πρῶτον αὐτῶν βασιλέα Χοσρόην. Ἀλλ' ὁ Ἀδριανός, ὅστις διεδέξατο τὸν Τραϊανόν, δὲν ἐπεθύμει νὰ συνάψῃ πόλεμον μετὰ τῶν Πάρθων καὶ ἐνόμισε συνετώτερον νὰ παραιτηθῇ τὰς κατακτήσεις, ἅσπερ ὁ Τραϊανὸς εἶχεν ἐπιχειρήσει. Κατὰ συνέπειαν ἀπέσυρε τὰς ρωμαϊκὰς φρουρὰς ἐκ τῆς Μεσοποταμίας, Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλῶνος καὶ κατέστησε τὸν Εὐφράτην, ὡς πρότερον, τὸ ἀνατολικὸν ὅριον τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἄγνωστος ἡ ἀκριβὴς ἐποχὴ τοῦ θανάτου τοῦ Χοσρόου, κατὰ τὸ ὑπόλοιπον ὅμως τῆς βασιλείας αὐτοῦ δὲν ἐγένετο πόλεμος τῶν Πάρθων μετὰ τῶν Ρωμαίων, καθόσον ὁ Ἀδριανὸς ἐπεμελεῖτο τῆς τηρήσεως ἀγαθῶν σχέσεων μετὰ τούτων.

ΧΟΣΡΟΗΣ ὁ Α′, βασιλεὺς τῆς Περσίας ἀπὸ τοῦ 531—579 μ. Χ. Ἴδε ΣΑΣΑΝΙΔΑΙ.

ΧΟΣΡΟΗΣ ὁ Β′, βασιλεὺς τῆς Περσίας ἀπὸ τοῦ 590 ἢ 591 μέχρι τοῦ 628 μ. Χ. Ἴδε ΣΑΣΑΝΙΔΑΙ.

ΧΟΣΡΟΗΣ ὁ Μέγας, βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀρσακιδῶν, ἀποθανὼν τῷ 232 μ. Χ. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ Βολογέσην, φονευθέντα ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων Χαζάρων (198), καὶ ἐκστρατεύσας, ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος καὶ ἐδέχθη ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ Ἀρταβάν τὸν Δ′, βασιλέα τῆς Περσίας, ἐκθρονισθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀρδεσίρ. Ἐδολοφονήθη δ' ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπό τινος προδότου Ἀνάγ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, καθ' ὃν χρόνον παρεσκεύαζε δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Περσίας πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως καὶ φίλου Ἀρταβάν.

ΧΟΣΡΟΗΣ Β′ ὁ Μικρός, βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας, ἀποθανὼν τῷ 325. Διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ Τιριδάτην τῷ 314. Τοῦτον, κινδυνεύσαντα ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἐβοήθησεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

ΧΟΣΡΟΗΣ ὁ Γ′, βασιλεὺς τῆς Ἀρμενίας ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ἀρσακιδῶν, ἀποθανὼν τῷ 415. Σαπὼρ ὁ Γ′, βασιλεὺς τῆς Περσίας, διανεμηθεὶς τὴν Ἀρμενίαν μετὰ τῶν βυζαντινῶν καὶ βλέπων τὸν λαὸν μεταναστεύοντα ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ἐπαρχιῶν, εἰδωλολάτρου ὄντος, εἰς τὰς βυζαντινὰς ἀρμενικὰς ἐπαρχίας, ἔδωκεν εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Χοσρόῃ τῷ Γ′ καὶ τὰς ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτοῦ ἀρμενικὰς χώρας, ἐν αἷς οὗτος ἐβασίλευεν. Μετά τινα ἔτη ἥνωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ καὶ τὴν βυζαντινὴν Ἀρμενίαν, γενόμενος φόρου ὑποτελὴς τῷ αὐτοκράτορι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα μὴ πιέζηται ὑπὸ τῶν ὁμόρων εἰδωλολατρῶν.

ΧΟΣΡΟΗΣ, ἐνδὸς πρίγκηψ, στραγκαλισθεὶς διαταγῇ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, μογγόλου αὐτοκράτορος ἐν Ἰνδοστάνῃ Τζιχὰν Γίρ, ὡς ἀποστάτης τῷ 1622 π. Χ.

ΧΟΣΤΑΛΡΙΧ (Hostalrich), πόλις ὀχυρὰ τῆς Ἱσπανίας (Καταλωνία), ἀπέχ. 50 χιλιάμ. ΝΔ τῆς ἐπαρχίας τῆς Γιρόννης παρὰ τὴν Τορδόραν. Κάτοικοι 1,800. Ἐκυριεύθη τῷ 1809 ὑπὸ τῶν Γάλλων, οἵτινες ἐνίκησαν πρὸς τούτοις τὸν στρατηγὸν Ὀδοννὲλ ἐν τοῖς πέριξ τῷ 1810.

ΧΟΤΖΕΝΤ, πόλις τοῦ Τουρκεστὰν ἐν τῷ χανάτῳ τῆς Χοκάνδης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σὶρ-Δαριᾶ. Κάτοικοι 60 χιλιάδες. Σπουδαία βιομηχανία βαμβακερῶν ὑφασμάτων, ὧν μεγάλη κατανάλωσις γίνεται ἐν Βουχάρᾳ καὶ Ρωσίᾳ.

ΧΟΤΙΕΣΑΟΥ ἢ ΧΟΤΕΣΣΟΟΥ (Chotieschau ἢ Chotessow), κωμόπολις τῆς Βοημίας, ἀπέχ. 18 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Πίλσεν. Κάτοικοι 1,100. Ἄλλοτε πλουσία μονὴ τῶν καλογραιῶν τοῦ τάγματος τῶν *Prémontrés*, μετατραπεῖσα εἰς χωροδεσποτικὸν μέγαρον τῶν πριγκήπων τοῦ Τούρ-Ἐτάξις.

ΧΟΤΜΑΝ (Φραγκῖσκος Hotman καὶ λατινιστὶ Hotomanus), νομικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1524 ἔκ τινος οἰκογενείας, καταγομένης ἐκ τῆς Σιλεσίας, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1590. Ἠσπάσατο τὸν καλβινισμόν, ἐδίδαξε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ σχολῇ τῆς Λαυσάνης, εἶτα τὰ νομικὰ ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1550, ἐν Βαλεντίᾳ τῷ 1561 καὶ ἐν Βούργῃ. Ἀνετέθησαν αὐτῷ σπουδαῖαι ἀποστολαὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας, πατρὸς Ἑρρίκου τοῦ Δ′, ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων. Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ διέσωσαν αὐτὸν ἀπὸ τῆς σφαγῆς τοῦ Ἁγ. Βαρθολομαίου, ἀπεσύρθη δὲ εἰς Γενεύην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βασιλείαν. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν Γενεύῃ τῷ 1599. Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἔργων αὐτοῦ διακρίνονται τά: *Franco-Gallia, sive tractatus de regimine regum Galliæ et de jure successionis* (Γενεύη, 1573), μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Σίμωνος Γκουλάρ (Κολωνία, 1574), ἔργον ταλαντηρόν, ἔνθα ὑποστηρίζει ὅτι ὁ θρόνος δὲν εἶναι κληρονομικὸς καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς δύναται νὰ ἐκλέγηται ὑπὸ τῶν γενικῶν συμβουλίων τοῦ ἔθνους,— «Ἀντιτριβωνιανός», ἤτοι λόγος περὶ τῆς μελέτης τῶν νόμων (1567), ἔργον πλῆρες σφοδρότητος καὶ κριτικῆς ἐνεργητικότητος. Ἀλλ' ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ δὲν ὑπάρχει τὸ λαμπρὸν ἔργον, τὸ γραφὲν ὑπὲρ τοῦ Ἑρρίκου τῆς Ναυάρρας, ἀφορισθέντος ὑπὸ τοῦ πάπα: *Papæ Sixti V brutum fulmen* (1588). Αὐτῷ ἀποδίδεται πρόσφατα καὶ τό: *Vindiciæ contra tyrannos* τοῦ Λιγκέ.

ΧΟΤΜΑΝ (Ἀντώνιος Hotman), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου. Ἐγένετο ἔνθερμος στασιαστὴς καὶ εἰσαγγελεὺς ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τῶν Παρισίων τῷ 1591, συνεδέθη δὲ μετὰ

Ἑρρίκου τοῦ Δ′ καὶ ἀπέθανε τῷ 1596. Ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: «Πραγματείαν περὶ διαλύσεως τοῦ γάμου» (1581).—«Τὰ τοῦ θείου δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἀνεψιοῦ» ὑπὲρ τοῦ καρδιναλίου τοῦ Βουρβῶνος (1585),—«Πραγματείαν περὶ τοῦ σαλικοῦ νόμου», ἀνάκλησιν τοῦ ἔργου: «Τὰ πρὸς τὸν θεῖον καθήκοντα τοῦ ἀνεψιοῦ» κλπ.

ΧΟΤΜΑΝ (Ἰωάννης Hotman), γάλλος διπλωμάτης καὶ συγγραφεύς, υἱὸς τοῦ Φραγκίσκου Χότμαν, γεννηθεὶς ἐν Λαυσάννῃ τῷ 1552 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1636. Τῷ 1585 ἐγένετο εἰσηγητὴς τῶν ἀναφορῶν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Ναβάρρας, ὅστις διαφόρους ἀνέθηκεν αὐτῷ ἐντολὰς πρὸς τοὺς διαμαρτυρομένους πρίγκηπας τῆς Γερμανίας. Ὁ Χότμαν ἐπεδίωξε κατὰ τὴν ἀλλαξοθρησκείαν Ἑρρίκου τοῦ Δ′ ἀδύνατον συγχώνευσιν τῶν διαμαρτυρομένων μετὰ τῶν καθολικῶν. Ὁποιαδήποτε ὅμως καὶν ὑπῆρξαν αἱ πρὸς συνδιαλλαγὴν τούτων ἰδέαι αὐτοῦ, δὲν ἀπεκήρυξε τὰ δόγματα τῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ διαφόρους ἀνέλαβεν ἐντολὰς ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ′. Εἰς τοῦτον ὀφείλονται διάφορα συγγράμματα, ἐξ ὧν καὶ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: *Antichopinus imo potius epistola congratulatoria magni Nicodemi Turlupini od magnum Renatum chopinum de chopinis* (Ἀμβέρσα, 1592), σαρκαστικὴ ἐπίκρισις λόγου, ἀπαγγελθέντος ὑπὸ τοῦ Σωπέν, ὅστις ἤθελε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πολιτείαν τοῦ πάπα ἀπέναντι Ἑρρίκου τοῦ Δ′»,—«Πραγματεία περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ πρέσβεως», (Παρίσιοι, 1602) καὶ διάφορα ἄλλα, περιεχόμενα ἐν τοῖς «Γαλλικοῖς πονηματίοις τῶν Χότμαν» (Παρίσιοι, 1616).

ΧΟΤΟΥΖΙΤΣ (Chotusitz), κωμόπολις τῆς Βοημίας, ἀπέχουσα 4 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Ζασλάου. Κάτ. 1,000. Νίκη Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου κατὰ τῶν Αὐστριακῶν τῷ 1742.

ΧΟΤΣΕΝ (Chotzen), χωρίον τῆς Βοημίας, ἀπέχον 30 χιλιάμ. πρὸς Λ τῆς Χρούδεμ. Κάτ. 3,400. Ὡραῖον μέγαρον τῶν πριγκήπων τοῦ Κίνσκη.

ΧΟΤΤΙΓΚΕΡ (Ἰωάννης-Ἕρρῖκος (Hottinger), σοφὸς διαμαρτυρόμενος θεολόγος καὶ ἀσιανολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ζυρίχῃ τῷ 1620 καὶ ἀποθ. τῷ 1667. Γραμματεὺς ὢν κατ' ἀρχὰς τοῦ Γολίου (Golius), ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὁποίου συνεπλήρωσε καὶ τὰς ἐν τῇ ἑβραϊκῇ σπουδὰς αὐτοῦ, ἐδίδαξε μετὰ ταῦτα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας ἐν Ζυρίχῃ (1643) καὶ εἶτα ἐν Χαϊδελβέργῃ, ὅπου διῆλθε 3 ὅλα ἔτη. Ὁ Χότττιγκερ μετέβαινεν, ἵνα λάβῃ ἔδραν ἐν Λουγδούνῳ, ὅτε ἐπνίγη. Ὁ σοφὸς οὗτος κατήρτισεν ἔργα ἐκτιμώμενα καὶ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ διὰ τῆς ἱδρύσεως ἀραβικοῦ τυπογραφείου ἐν Ἀϊδελβέργῃ καὶ διὰ τῆς δημοσιεύσεως διαφόρων ἀποσπασμάτων συριακῶν καὶ ἀραβικῶν ἔργων. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: *Thesaurus philologicus seu clavis siriptura* (Ζυρίχη, 1649),—*Historia orientalis ex caviis orientalium monumentis collata* (Ζυρίχη, 1651), ἐπανειλημμένως ἀνατυπωθέν,—*Historiae ecclesiasticae Novi Testamenti Enneas* (Ζυρίχη, 1651—1667). Ἡ ἱστορία αὕτη προχωρεῖ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς μέχρι τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος, στερεῖται δὲ μεθόδου ὡς τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων τοῦ Χότττιγκερ,—*Grammaticae Chaldaeosyriacae libri duo* (Ζυρίχη, 1652),—*Promptuarium, sive bibliotheca orientalis exhibens catalogum sive centurias aliquot tam auctorum quam librorum hebraicorum, syriacorum, arabicorum, aegyptiacorum* (Ἀϊδελβέργῃ, 1658) κλπ.

ΧΟΤΤΙΓΚΕΡ (Ἰωάννης-Ἰάκωβος Hottinger), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γενν. ἐν Ζυρίχῃ τῷ 1652 καὶ ἀποθ. τῷ 1735. Ἐδίδαξε τὴν θεολογίαν ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγεται καὶ ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς Ἑλβετίας» (1708—1729).

ΧΟΤΤΙΓΚΕΡ (Ἰωάννης-Ἰάκωβος Hottinger), γερμανὸς φιλόλογος, κριτικὸς καὶ θεολόγος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν προτεταγμένων, γενν. ἐν Ζυρίχῃ τῷ 1750 καὶ ἀποθ. τῷ 1810. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ἐν τῇ γεννεθλίῳ καὶ διακριθεὶς ἐν τούτῳ, ἐγένετο εἶτα καὶ εἷς τῶν ἰσχυροτέρων συνεργατῶν τοῦ Wieland ἐν τῇ συντάξει τοῦ «Ἀττικοῦ μουσείου» (1805—1809). Ἔγραψε δ' ἐν ἄλλοις: «Πραγματείαν συγκρίσεων τῶν γερμανῶν ποιητῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ Ρωμαίους (1789), *Opuscula philologica, critica atque hermeneutica* (1817).

ΧΟΤΤΙΓΚΕΡ (Ἰωάννης-Ἰάκωβος Hot-

tinger), ἑλβετὸς ἱστορικός, ἀνεψιὸς τοῦ προτεταγμένου, γενν. ἐν Ζυρίχῃ τῷ 1783 καὶ ἀποθ. τῷ 1859. Καθηγητὴς ἐν τῷ τῆς ἰδίας πατρίδος παρθεναγωγείῳ καὶ εἶτα ἐν τῇ αὐτόθι σχολῇ τῶν τεχνῶν, συνέθετο ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων παιδαγωγικῶν ἔργων καί τινα ἔργα καθαρῶς φιλολογικὰ καὶ ἐπεχείρησε τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλβετίας τοῦ Ἰωάννου Μύλλερ, ἥτις ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορία τοῦ χωρισμοῦ τῆς Ἑλβετικῆς ἐκκλησίας» (Ζυρίχη, 1825 – 1827). Διορισθεὶς διαδοχικῶς σύμβουλος τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, μέλος τοῦ μεγάλου συμβουλίου καὶ σύμβουλος τῆς κυβερνήσεως, ἀνέπτυξε μεγίστην δραστηριότητα διὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς διδασκαλίας καὶ τῷ 1844 κατέστη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ. Ἐν τοῖς μᾶλλον ἀξιοσημειώτοις καὶ σπουδαίοις ἔργοις τοῦ Χόττιγκερ, ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ *Zwingle* καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτοῦ» (Ζυρίχη, 1841), —«Μαθήματα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς παρακμῆς τῆς Ὁμοσπονδίας καὶ τῶν ἐπαρχιῶν» (1844) καὶ λοιπά. Ἐδημοσίευσε δὲ πρὸς τούτοις μετὰ τοῦ Escher «Ἀρχεῖα διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γεωγραφίαν τῆς Ἑλβετίας» (Ζυρίχη, 1827—1829) μετὰ δὲ τοῦ Βακαρνάγκελ καὶ τοῦ Γερλάχου τὸ «Ἑλβετικὸν μουσεῖον διὰ τὰς ἱστορικὰς ἐπιστήμας» (1837—1839).

ΧΟΫΑ ἢ ΧΟΓΙ (Hoya), πόλεις τῆς Πρωσίας παρὰ τὸ Ἄννόβερον ἐπὶ τοῦ Βέζερ, ἀπέχ. 62 χιλιάμ. ΒΔ τοῦ Ἀνοβέρου καὶ 40 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Βρέμης. Κάτ. 2,000. Ἄλλοτε ἦν ἕδρα τῆς συνελεύσεως τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων τῆς ἐπαρχίας Χόυα καὶ Διεπχόλτς. Ἐμπόριον πανικῶν. Βασιλικὴ ἀποθήκη σιδήρων.—Ἡ κομητεία τῆς Χόυας, ἀρχαία πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ διαίρεσις τοῦ Ἀννοβέρου, ἔχει ἔκτασιν 293,150 ἑκταρ. καὶ 120,000 κατοίκων.

ΧΟΥΑΓΓ-ΦΟΥ, λιμὴν τῆς Σινικῆς ἔν τινι νήσῳ τοῦ Πε-Κιάγγ, ἀπέχ. 3 χιλιάμ. κάτωθεν τῆς Καντῶνος. Ἐν αὐτῷ ἐσταθμευσαν τὰ εὐρωπαϊκὰ πλοῖα, ἐν αὐτῷ προσέτι ὑπεγράφη συνθήκη μεταξὺ Γαλλίας καὶ Σινικῆς τῇ 12)24 ὀκτωβρ. 1844.

ΧΟΥΑΓΚΑΒΕΛΙΚΑ ἢ ΓΟΥΑΓΚΑΒΕΛΙΚΑ (Huancabelica), πόλις τῆς Περουίας ἔν τινι ὑψηλοτάτῃ κοιλάδι τῶν Ἄνδεων, ἀπεχ. 246 χιλιαμ. ΝΑ τῆς Λίμας. Κάτ. 12,000. Πλούσια μεταλλεῖα ὑδραργύρου. Πρωτεύουσα περιφερείας, ἐχούσης 104,200 κατοίκους.

ΧΟΥΑΕΙΝ (Huaheine), νῆσος τοῦ ἀρχιπελάγους τῆς Ἑταιρίας ἐν τῷ μεγάλῳ ὠκεανῷ ΒΔ τῆς Ὀταΐτης. Ἔχει 40 χιλιαμ. περιφέρειαν. Ἔδαφος χθαμαλόν, γόνιμον καὶ καλῶς καλλιεργημένον. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας ὑπάρχει ὁ λιμὴν Οὐαχουάρ.

ΧΟΥΑΛΛΑΓΑ (Huallaga), ποταμὸς τῆς Περουίας. Πηγάζει ἐκ τῆς περιφερείας τοῦ Ζουνίνου, πρὸς Β τῆς λίμνης Χιγχαϋόχης ἐν ταῖς Ἄνδεσι, διέρχεται παρὰ τὸν Χουανοῦκον, εἰσέρχεται εἰς τὸν Ἰσημερινὸν καὶ ἑνοῦται μετὰ τοῦ Τουγκουράγκα, βραχίονος τοῦ Ἀμαζῶνος. Ὁ ροῦς αὐτοῦ εἶναι 800 χιλιάμ.

ΧΟΥΑΜΑΓΧΑ ἢ ΓΟΥΑΜΑΓΚΑ, πόλις τῆς Περουίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Χουαμάγκα, ἀπέχ. 336 χιλιαμ. ΑΝΑ τῆς Λίμας. Κάτ. 25,000. Καθολικὴ ἐπισκοπή, πανεπιστήμιον. Χυτήριον ἀργύρου.

ΧΟΥΑΝΟΥΚΟΝ ἢ ΓΟΥΑΝΟΥΚΟΝ, πόλις τῆς Περουίας (Ζουνίν), ἀπέχ. 70 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Τάρμα καὶ 250 ΒΑ τῆς Λίμας, παρὰ τὸν Χουαλλάγκαν. Ἄλλοτε μεγάλη καὶ καλῶς κατῳκημένη, νῦν δὲ παρηκμακυῖα. Ἐρείπια μεγάρου τῶν Ἰγκᾶς καὶ ναοῦ τοῦ Ἡλίου. Τὸ διαμέρισμα τοῦ Χουανούκου, μεταξὺ τῶν τοῦ Καγιαμπάμπα καὶ τοῦ Τάρμα, ἔχει μῆκος 90 χιλιαμ. καὶ πλάτ. 65. Κάτοικοι 78,900.

ΧΟΥΑΡ (Δαβὶδ Houard), δικηγόρος καὶ νομικός, γεννηθεὶς ἐν Διέππῃ τῷ 1725 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1802. Ἦν ἑταῖρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας. Ἔγραψεν: «Ἀρχαίους νόμους τῶν Γάλλων, διατηρουμένων ἐν τῷ ἀγγλικῷ ἐθιμολογίῳ, τῷ συλλεγέντι ὑπὸ τοῦ Λίτλετων» (Ρουέννη, 1766),—«Πραγματείαν περὶ τῶν ἀγγλονορμανδικῶν ἐθιμολογίων»— (1776—1781).—«Ἀναλυτικὸν καὶ κριτικὸν λεξικὸν τῶν ἐθίμων τῆς Νορμανδίας» (1780—81).

ΧΟΥΑΡΑΣ, πόλις τῆς Περουίας, ἀπέχ. 100 χιλιάμετρα ΒΔ τοῦ διαμερίσματος τοῦ Ζουνίν καὶ 310 ΒΔ τῆς Λίμας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σάντα. Κάτ. 5,000. Θερμαὶ πηγαί.

ΧΟΥΑΡΤΗΣ (Ἰωάννης Huarte), ἱσπανὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν *St. Jean-Pied-de-Port* τῷ 1520 καὶ ἀποθ. περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἐξήσκησε τὸ ἰατρικὸν

ἐπάγγελμα ἐν Μαδρίτῃ καὶ ἐδημοσίευσεν «Ἐξέτασιν τῶν ἁρμοδίων πρὸς τὰς ἐπιστήμας πνευμάτων» (Παμπελούνη, 1578), μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Σαππού (Λυών, 1580) καὶ ὑπὸ τοῦ Βιὸν-Δαλιβραὶ (Παρίσιοι, 1645, 1658 καὶ 1675). Διισχυρίζετο ὅτι δύναταί τις νὰ γνωρίσῃ ἐκ τινων σημείων τὰς διαθέσεις τῶν πνευμάτων πρὸς τὰς ἐπιστήμας καὶ ὅτι ὑπάρχει μέσον, δι' οὗ νὰ γεννηθῇ κατὰ βούλησιν ἄρρεν ἢ θῆλυ καὶ τοιούτου ἢ τοιούτου πνεύματος. Ἀνεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ Ι. Γιβελέ (Παρίσιοι, 1631).

ΧΟΥΑΣΚΟΝ (Huasco), πόλις τῆς Χιλῆς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ὁμωνύμου ποταμοῦ, ἀπέχουσα 160 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Κοκίμβου, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τοῦ Μεγάλου Ὠκεανοῦ, ὅπου ἔχει εὐρὺν λιμένα. Πόλις ἄλλοτε ἀκμάζουσα, νῦν δὲ παρακμηκυῖα. Ἐν τοῖς πέριξ πλούσια μεταλλεῖα ἀργύρου καὶ χαλκοῦ.

ΧΟΥΓΚΛΥ (Hougly καὶ ἀγγλιστὶ Hoogly), ποταμὸς τῆς Ἰνδοκίνας, σχηματιζόμενος ἐκ τῆς ἑνώσεως τοῦ Κοσιμβαζὰρ καὶ τοῦ Δζελλιγχί, δυτικῶν βραχιόνων τοῦ Γάγγου. Διέρχεται διὰ τῆς Χουγκλύ, Χανδερναγόρ, Καλκούττας καὶ Σεραμπούρ, χύνεται δὲ εἰς τὸν κόλπον τῆς Βεγγάλης. Ἡ εἴσοδος αὐτοῦ κωλύεται ὑπὸ ἀμμωδῶν σύρτεων.

ΧΟΥΓΚΛΥ (Hougly), πόλις τῆς ἀγγλικῆς Ἰνδοκίνας (Βεγγάλη), ἀπέχ. 36 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Καλκούττας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Χούγκλυ. Πρωτεύουσα περιφερείας. Τὸ ἐμπόριον μολονότι παρήκμασεν ἀπὸ τοῦ 1765, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ εἴσπραξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ λιμένος μετηνέχθη εἰς Καλκούταν, εἶναι ὅμως εἰσέτι σπουδαῖον. Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν Πορτογάλων τῷ 1538 ὑπὸ τὸ ὄνομα Γολίν, ἐκλήθη μετὰ ταῦτα Μπούου-Βένδερ Ὁ Σάχ-Τζιχάν, ὅστις κατεκτήσατο αὐτὴν τῷ 1632, ἐπέτρεψε τοῖς ξένοις τῷ 1642 νὰ συστήσωσιν αὐτόθι ἐμπορικὰ γραφεῖα. Οἱ Ἄγγλοι κατέλιπον αὐτὴν τῷ 686 κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἐρίδων πρὸς τοὺς Μογγόλους, ὑπέταξαν δὲ αὐτὴν τῷ 1757. — Ἡ περιφέρεια τοῦ Χούγκλυ ἔχει ἐπιφ. 3,688 τετραγ. χιλιαμ. καὶ κατοίκους 1,488,600. Ἔδαφος χθαμαλὸν καὶ γόνιμον, ἐν μέρει δὲ καλύπτεται ὑπὸ ἑλωδῶν λειμώνων. Ἐξαγωγὴ ἅλατος κατὰ τὴν παραλίαν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως εἶναι 34,761.

ΧΟΥΓΤΕΜΠΟΥΡΓ (Ἰωάννης Hugtenburg), ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Χάρλεμ τῷ 1646 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀμστελοδαμμ τῷ 1733. Τῷ 1667 μετέβη εἰς Ρώμην πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰάκωβον, ζωγράφον τοπίων, ἀποθανόντος δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐπί τινα καιρὸν εἰργάσθη ἐν τῷ ἐργοστασίῳ τοῦ Βὰν-δὲρ-Μούλεν. Τῷ 1670 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ὅπου μεγάλας ἤρατο ἐπιτυχίας. Μετὰ ταῦτα ὁ πρίγκηψ Εὐγένιος παρέλαβεν αὐτὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ καὶ ἔπεμψεν αὐτῷ τὰ σχέδια τῶν μαχῶν, ἃς ἐπεχείρησε, καὶ τῶν πολιορκιῶν, ἃς οὗτος διηύθυνεν, ὁ δὲ Χουγτεμπούργ ἐποιήσατο ἐξ αὐτῶν εἰκόνας, ἐν αἷς διαπρέπει μεγίστη γνῶσις στρατιωτικῆς τέχνης, λαμπρὸς καὶ φυσικὸς χρωματισμός, μεγάλη φαντασία· Ἐζωγράφησε 43 πίνακας κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Ὠβράν· καὶ 7 κατὰ τὴν μέθοδον τῆς σκιαγραφίας. Ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Χάγης ὑπάρχουσιν αὐτοῦ δύο μάχαι ἱππέων καὶ μία εἰκὼν τοῦ πρίγκηπος Εὐγενίου, ἐν δὲ τῷ μουσείῳ τοῦ Ἀμστελοδάμου μία ἰδιόχειρος αὐτοῦ εἰκών, παριστάνουσα τὴν μάχην τοῦ Βούνη ἢ Βοάνδου.

ΧΟΥΔ (λόρδος Σαμουὴλ Hood), ἄγγλος διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Βούτλεϊ (Σομερσετσάιαρ) τῷ 1735 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1816. Γενόμενος ναύαρχος τῷ 1780, ὑπέστη πολλὰς ἀποτυχίας κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Ἀμερικῆς, ἀλλὰ τῷ 1782 λαμπρὰς ἤρατο νίκας πρὸ τῶν νήσων Σαίντ (Saintes), ἔνθα διασχίσας τὴν γαλλικὴν γραμμήν, ἡχμαλώτευσε τὸν κόμητα τοῦ Γκρά (31]12 ἀπριλίου). Γενόμενος βαρῶνος τοῦ Καθεριγκτον (1783), ἐξελέγη μέλος τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων (1784), διωρίσθη λόρδος ἐπίτροπος τοῦ Ναυαρχείου καὶ τῷ 1793 ἐγένετο ἀρχηγὸς πολυαρίθμου στόλου, κατέλαβε τὴν Τουλῶνα τῇ 16)28 αὐγούστου καὶ ἐγκατέλιπε τὸν λιμένα τοῦτον μόνον κατόπιν ἀξιομνημονεύτου πολιορκίας καὶ ἀφοῦ παρέδωκεν εἰς τὰς φλόγας τὰ γαλλικὰ σκάφη εἰς τὸν γαλλικὸν αὐτόθι ναύσταθμον (7]19 δεκεμβρίου). Καταλαβὼν εἶτα τὴν Κορσικήν, ἐπολιόρκησε τὸν λιμένα τῆς Γενούης, ἀλλ' ἀπέτυχε πρὸ τῆς νήσου Ἔλβας, ὑποστρέψας δὲ εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1796, ἔλαβε μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ ὑποκόμητος καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ναυάρχου τῆς ἐρυθρᾶς σημαίας τὴν διεύθυνσιν τοῦ νοσοκομείου τοῦ Γρίνουιτς.

ΧΟΥΔ (Ἀλέξανδρος Hood), ὑποκόμης τοῦ Βρίδπορτ, ἄγγλος ναυτικός, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, ἀποθανὼν τῷ 1814. Ἐνωρὶς εἰσελθὼν εἰς τὸ ναυτικόν, πολλάκις διεκρίθη καὶ τῷ 1870 ἐγένετο ἀντιναύαρχος καὶ ὑποκυβερνήτης τοῦ στόλου, ὅστις εὑρίσκετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Χόου. Τῷ 1794 σπουδαῖον διεδραμάτισε πρόσωπον ἐν τῇ μεγάλῃ παρὰ τὴν Οὐεσσάντην νίκῃ καὶ τὸ ἑπόμενον ἔτος κατέλαβε τρία σκάφη ἐν ναυμαχίᾳ μετὰ τοῦ γαλλικοῦ στόλου παρὰ τῷ Dorient. Ὁ Χοὺδ διεδέξατο τῷ 1796 τὸν λόρδον Χόου ἐν τῇ διοικήσει τοῦ στόλου τοῦ πορθμοῦ, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ 1700. Βραδύτερον ἐγένετο ἀλλεπαλλήλως ὁμότιμος τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῆς Ἀγγλίας μετὰ τοῦ τίτλου βαρώνου καὶ εἶτα ὑποκόμητος τοῦ Βρίδπορτ, ὅστις καὶ ἐξέλιπε μετ' αὐτοῦ.

ΧΟΥΔ (σὶρ Σαμουὴλ Hood), ἄγγλος ναυτικός, ἐξάδελφος τῶν δύο προτεταγμένων, ἀποθανὼν τῷ 1614. Παρέστη κατὰ τὴν ναυμαχίαν, καθ' ἣν ὁ ἐξάδελφος αὐτοῦ ἡχμαλώτευσε τὸν κόμητα τοῦ Γκράς (31)12 ἀπριλίου, 1782), διεκρίθη κατὰ τὴν ἐναντίον τῆς Κορσικῆς ἐκστρατείαν, εἶτα ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Νείλου, καὶ τῷ 1803 διωρίσθη διοικητὴς τῆς νήσου Λίηγουορδ καὶ κατέλαβε τὴν νῆσον Ταβάγον (μίαν τῶν ἀγγλικῶν μικρῶν Ἀντιλλῶν) καὶ τὰ ἐν Γουϋάνῃ ὁλλανδικὰ καθιδρύματα. Τῷ 1806 ἀπώλεσεν ἕνα βραχίονα πρὸ τοῦ Ροσφὸρ ἐν ναυμαχίᾳ, καθ' ἣν κατέλαβε τρεῖς γαλλικὰς φρεγάτας, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος μετέσχε τῆς ἐναντίον τῆς Κοπεναγῆς ἐκστρατείας. Μικρὸν μετὰ ταῦτα ὁ Χοὺδ ἐγένετο ὑποναύαρχος καὶ ἀρχηγὸς τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Ἰνδικῆς.

ΧΟΥΔ (Θωμᾶς Hood), ἄγγλος ποιητὴς εὐτραπέλων ποιημάτων, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1799 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1845. Ἐκμαθὼν τὴν γλυπτικήν, ἠδυνήθη νὰ κοσμῇ μετὰ ταῦτα δι' εἰκόνων τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἀναγκασθεὶς ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ὑγιείας αὐτοῦ νὰ παραιτηθῇ τὸ στάδιον τοῦ γλύπτου ὁ Χοὺδ, μετέβη εἰς Δανδίην τῆς Σκωτίας, ὅπου ἐδημοσίευσεν ἄρθρα τινὰ ἐν ἐπιχωρίῳ φύλλῳ. Ἐπιστρέψας εἰς Λονδῖνον τῷ 1821, ἐγένετο ὑποδιευθυντὴς τῆς «Λονδινείου Ἀποθήκης». Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ φιλολογικοῦ αὐτοῦ σταδίου, συνεδέθη στενῶς μετὰ τοῦ Καρόλου Λάμπ καὶ μετὰ τοῦ Ι. Ρέυνολδς, οὗτινος συνεζεύχθη καὶ τὴν ἀδελφὴν Ἰωάνναν, καὶ συνέθεσε μετὰ τῆς τελευταίας ταύτης τὸν πρῶτον τόμον τῶν ποιημάτων αὐτοῦ: «Ὠδαὶ καὶ προσφωνήσεις πρὸς τὸν λαὸν ἐν γένει». Μετὰ τοὺς γάμους αὐτοῦ (1824) ἐδημοσίευσεν ἀλληλοδιαδόχως τὰ «Ἐθνικὰ διηγήματα» καὶ λοιπά, τῷ 1829 τὸ ποίημα «Εὐγένιος Ἀράμ» καὶ τῷ 1830 ἤρξατο ἐν Οὐεστμόρῃ τὸ «Κωμικὸν Χρονικὸν» αὐτοῦ, ὅπερ δημοτικώτατον γενόμενον ἀνεδημοσιεύθη τῷ 1838 ὑπὸ τὸν τίτλον «Θησαυρὸς τοῦ Θωμᾶ Χοὺδ». Τῷ 1834 μεταβαίνων εἰς Γερμανίαν πρὸς βελτίωσιν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἐναυάγησε καὶ ἀφικόμενος (1835) εἰς Γοτλεντίαν ἠσθένησεν, ἔκτοτε δὲ οὐδέποτε ἀνέκτησε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ὑγιείαν αὐτοῦ. Ἀφοῦ κατῴκησεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ὀστένδῃ, ὅπου ἐδημοσίευσε τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπὶ τοῦ Ρήνου» ἔργον, ὑπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν (1840) ἀσθενὴς πάντοτε, ἀλλὰ διατηρῶν ταὐτοχρόνως τὸ εὐτράπελον καὶ ποιητικὸν αὐτοῦ πνεῦμα. Ὁ Κόλμπερν εἰσήγαγε τότε αὐτὸν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς «Νέας Μηνιαίας ἀποθήκης», ἧς ἐκδότης ἐγένετο τῷ 1841. Αὐτόθι ἐδημοσίευσε τὸ ὡραῖον αὐτοῦ ποίημα «Ἡ δεσποινὶς Κίλμανσεγκ» καὶ ἄπειρα ἄρθρα, ἅτινα κατήρτιζεν ἐν ἰδιαιτέροις τόμοις κατὰ τὸ τέλος ἑκάστου ἔτους ὑπὸ τοὺς τίτλους «Κωμικὰ χρονικὰ» ἢ «Παραδοξολογήματα» (*Whimsicalities*). Γενόμενος εἷς τῶν συνεργατῶν τοῦ κωμικοῦ περιοδικοῦ *Punch*, ἐδημοσίευσεν αὐτόθι τὸ «Ἆσμα τοῦ ὑποκαμίσου» καί, ἐγκαταλιπὼν τὴν «Ἀποθήκην» τοῦ Κόλμπαρν τῷ 1842, ἵδρυσε τὴν «Ἀποθήκην τοῦ Χοὺδ», περιοδικὸν ὅπερ ἐπιτυχὸν ἐβελτίωσε καὶ τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ κατάστασιν. Ἀλλὰ τῆς ὑγείας αὐτοῦ λίαν δεινωθείσης, ὑπηγόρευε τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ποιήματα, ὅτε ἔπασχεν ἐξ αἱμορραγίας καὶ ἐκ παθήσεως τῶν διανοητικῶν αὐτοῦ δυνάμεων. Τῷ 1844 ὁ σὶρ Ροβέρτος Πὶηλ ὥρισε τῇ συζύγῳ αὐτοῦ ἐτησίαν σύνταξιν ἐξ 100 λιρῶν στερλινῶν, ἐνισχυθεὶς δ' ἔκτοτε ὡς πρὸς τὸ μέλλον τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ὁ Χοὺδ, εἶδεν ἄνευ ταραχῆς ἐπερχόμενον τὸ τέλος αὐτοῦ. Ὁ Χοὺδ ὑπῆρξεν εἷς τῶν διασημοτέρων εὐτραπέλων συγγραφέων τῆς Ἀγγλίας, διεκρίνετο δὲ ἐν τοῖς εὐτραπέλοις καὶ κωμικοῖς ἀφ' ἑνός, ἐν τοῖς σοβαροῖς δὲ καὶ παθητικοῖς ἀφ' ἑτέρου. Τὸ

εἶδος ὅμως, εἰς τὸ ὁποῖον πλεῖον ἔκλινεν, ἦν τὸ σοβαρόν. Ἕτερον χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ εἶναι καὶ τὸ ἑξῆς, ὅτι ἐν τοῖς κωμικοῖς καὶ σατυρικοῖς αὐτοῦ δημοσιεύμασι ἐπικρατεῖ πνεῦμα καλοκἀγαθίας, ἀγαθότητος καὶ γενναιοφροσύνης, καθόσον τὴν σάτυραν ἐχρησιμοποίει οὐχὶ πρὸς γελωτοποίησιν τῶν σατυριζομένων, ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν τῶν ἀνθρωπίνων ἐλαττωμάτων. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θωμᾶς Χοὺδ ἐδημοσίευσε τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ (Λονδῖνον, 1864).

ΧΟΥΔ (Θωμᾶς Hood), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, διακριθεὶς καὶ οὗτος ὡς συγγραφεὺς εὐτραπέλων ποιημάτων διὰ διαφόρων αὐτοῦ δημοσιεύσεων.

ΧΟΥΔ (Ρόμπιν-Robin - Hood), ἀρχηγὸς τῶν καλουμένων «ἔξω τοῦ νόμου» *(Outlaws)* ἐπὶ Καρόλου τοῦ λεοντοθύμου. Ἄσυλον αὐτοῦ ἦν τὸ δάσος τοῦ Σέαργουδ (Νοττιγκάμης). Οὗτος παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰ δημοτικὰ ἄσματα. Ἀπέθανε τῷ 1247 τῇ βοηθείᾳ μοναχῆς τινος, ἥτις, αἰτησαμένου αὐτοῦ ἀφαίμαξιν, ἤνοιξε τὴν κερκιδικὴν αὐτοῦ ἀρτηρίαν. Τὸ τοῦ Γουῶλταρ Σκὼτ μυθιστόρημα *Ivéanhoe* κατέστησε τὸν Ρόμπιν-Χοὺδ γνωστὸν ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἐδημοσιεύθησαν καί τινα περὶ αὐτοῦ ἔργα.

ΧΟΥΔΑΒΕΝΤΙΚΙΑΡ, ὁ εὐρύτερος τῶν νομῶν τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας, ἔχων πρωτεύουσαν τὴν Προῦσαν καὶ περιλαμβανόμενος πρὸς Β μὲν καὶ ΒΑ ὑπὸ τῆς διοικήσεως τῆς Νικομηδείας καὶ τοῦ νομοῦ Καστεμονῆς, πρὸς Α ὑπὸ τῶν νομῶν Ἀγκύρας καὶ Ἰκονίου καὶ πρὸς ΝΑ ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἀϊδινίου, πρὸς δὲ Δ ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Προποντίδος. Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς πέντε διοικήσεις, τὴν τῆς Προύσης, Κοτυαίου, Καραχισὰρ - Σαχίμπ, τὴν τοῦ Ἐρτογρουλ καὶ τὴν τοῦ Καραστῆ. Ὁ ὅλος τοῦ νομοῦ πληθυσμὸς συνεποσοῦτο μέχρις ἐσχάτων εἰς 1 1/2 περίπου ἑκατομ., ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς ὀσημέραι αὐτόσε γινομένης συγκεντρώσεως τῶν ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ ἀλλαχόθεν προσερχομένων προσφύγων, οἵτινες, ἐγκαθιστάμενοι αὐτόθι, καὶ πλεῖστα ἤδη χωρία κατήρτισαν, ὁ ἀνωτέρω ἀριθμὸς τῶν τοῦ ὅλου νομοῦ κατοίκων τοσοῦτον ηὐξήθη, ὥστε δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν αὐτὸν ἐλλείψει μάλιστα σχετικῆς στατιστικῆς, ἅτε μὴ γενομένης καὶ νέας τῶν κατοίκων ἀπογραφῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, εἰς 1,700,000 περίπου, ἐξ ὧν περὶ τὰς 66,000 εἰσὶν Ἀρμένιοι, 164,000 Ἕλληνες καὶ οἱ λοιποὶ Ὀθωμανοὶ καὶ ἄλλοι.

Ἡ διοίκησις τῆς Προύσης διαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς ὑποδιοικήσεις: τὴν τῶν Μουδανίων (ἐν ᾗ ὑπάρχει καὶ ὁ ναχιὲς Τερλιέ), τὴν τοῦ Μιχαλίτς, τὴν τῆς Κίου (μετὰ τῶν ναχιέδων Παζάρκιοϊ καὶ Γενίκιοϊ), τὴν τῆς Κερμαστῆς (μετὰ τοῦ ναχιὲ Σιντζάν), καὶ τὴν τοῦ Ἀδρανὸς (μετὰ τῶν ναχιέδων Χαρμαντζὶκ καὶ Κιοοτζεδάγ).

Ἡ διοίκησις τοῦ Κοτυαίου διαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς ὑποδιοικήσεις: τὴν τοῦ Κοτυαίου (μετὰ τῶν ναχιέδων Ἐτράφι-Σεχίρ, Διβαντζίκ, Ταουσανλὶ καὶ Ἐιριγκιόζ), τὴν τοῦ Οὐσακίου (μετὰ τῶν ναχιέδων Μπανάζ καὶ Γκιομπέκ), τὴν τῆς Ἐσκὶ-Σεχὶρ (μετὰ τοῦ ναχιὲ Σειτ-ι-Γαζῆ), τὴν τοῦ Γκεδοὺς (μετὰ τοῦ ναχιὲ Σαπχανὲ) καὶ τὴν τοῦ Σιμὰβ (μετὰ τοῦ ναχιὲ Δὰγ-Ἀρτί).

Ἡ διοίκησις τοῦ Καραχισὰρ-Σαχίμπ ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς ἑξῆς ὑποδιοικήσεις: τὴν τοῦ Σαντικλί (μετὰ τῶν ναχιέδων Σεϊκλοῦ, Κεϊκλὲρ καὶ Δὰζ-Γκιρί), τὴν τοῦ Μπολβαδὲν (μετὰ τοῦ ναχιὲ Ἰσακλί) καὶ τὴν τοῦ Ἀζιζιὲ (μετὰ τοῦ ναχιὲ Μπαγιὰτ ἢ Χαμπαρτζί).

Ἡ διοίκησις τοῦ Ἐρτογρουλ περιλαμβάνει τὰς ἑξῆς ὑποδιοικήσεις, τὴν τοῦ Μπιλετζὶκ (μετὰ τῶν ναχιέδων Λεύκης, Γκιὸλ-Παζαρί, Παζαρτζίκ, Γιὰρ-Χισὰρ καὶ Κιουπλί), τὴν τοῦ Σουγιοὺτ (μετὰ τῶν ναχιέδων Μιχὰλ-Γαζί, Μπὸζ-Οὐγιοὺκ καὶ Ἰν-Οὐνού), τὴν τοῦ Ἰνεγκιὸλ (μετὰ τῶν ναχιέδων Γένιτζε καὶ Δόμανιτς) καὶ τὴν τοῦ Γενὶ-Σεχίρ (μετὰ τοῦ ναχιὲ τῆς Νικαίας).

Τέλος ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Καρασὶ περιλαμβάνονται αἱ ἑξῆς ὑποδιοικήσεις: ἡ τοῦ Βαλὶ-Κεσὲρ (μετὰ τῶν ναχιέδων Ἰβριντί, Μπαλιά, Φεούρτ, Κεψούτ, Κερασοὺν καὶ Μπαλάτ), ἡ τῆς Ἀρτάκης (μετὰ τῶν ναχιέδων Πασσαλιμανίου, Μαρμαρᾶ, Ἐμὶρ-Ἀλῆ καὶ Καποῦ-Τάγ), ἡ τοῦ Ἀδραμυτίου (μετὰ τῶν ναχιέδων Ἀβουνιὰ καὶ Ἀβροῦ-Ταβάτ), ἡ τῶν Κυδωνιῶν, ἡ τῆς Πανόρμου (μετὰ τῶν ναχιέδων Ἐτιντζὶκ καὶ Μανιᾶς), ἡ τῆς Γιονέν, ἡ τῆς Μπίγκατις, ἡ τῆς Σιντιργκῆ καὶ ἡ τοῦ Κεμὲρ-Ἀδραμυτίου.

Ἐὰν ἤδη λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ νεωστὶ ἐν τῷ νομῷ Χουδαβεντικιὰρ ἱδρυθέντα καὶ ἱδρυόμενα ὑπὸ τῶν προσφύγων διάφορα

χωρία, τότε ἐν μὲν τῇ διοικήσει Προύσης θὰ ὑπάρχωσι περὶ τὰ 620 τοιαῦτα, ἐν τῇ τοῦ Κοτυαίου περὶ τὰ 880, ἐν τῇ τοῦ Καρὰ-Χισὰρ-Σαχὶμπ περὶ τὰ 495, ἐν τῇ τοῦ Ἐρτογρούλ περὶ τὰ 360 καὶ ἐν τῇ τοῦ Καρασὶ περὶ τὰ 820. Τὰ προϊόντα τοῦ νομοῦ τούτου εἰσὶ δημητριακά, λαμπρὸς καπνὸς καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ ὑποδιοικήσει τοῦ Γενισεχίρ, περίπυστα κάστανα, ἄφθονοι ὀπῶραι, ὄπιον ὀνομαστόν κλπ. Μεγάλη κτηνοτροφία, ἐμπόριον μετάξης καὶ μεταξοβομβύκων. Πολυπληθῆ μεταλλικὰ ὕδατα θειοῦχα, σιδηροῦχα κλπ. ὡς τὰ γνωστὰ τῆς Προύσης, τὰ ὕδατα Τσιτλί, αἱ θέρμαι τοῦ Ἐσκὶ-σεχίρ, ὅπου καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς λουτρῶσι χρησιμοποιοῦνται ἀφθόνως, καὶ τὰ τοῦ Κοτυαίου, ἰδίᾳ δὲ τὰ εἰς ἀπόστασιν δύο ὡρῶν πρὸς Δ αὐτοῦ. Πλούσια μεταλλεῖα κυρίως χρωμίου ἐν τοῖς ὄρεσι τοῦ Δομανὶτς καὶ πρώτιστα πάντων τὰ μεταλλεῖα σηπίου *(écume de mer)*, εὑρισκόμενα εἰς ἀπόστασιν 8—10 ὡρῶν πρὸς Α τοῦ Ἐσκι-σεχίρ. Ὁλόκληρος ἡ Εὐρώπη περίπου, ἰδίᾳ δὲ ἅπασα ἡ Αὐστροουγγαρία προμηθεύεται ἐκεῖθεν τὸ λαμπρὸν τοῦτο ὀρυκτόν, ἐξ οὗ τοσαῦτα κατασκευάζονται καλλιτεχνικὰ ἀντικείμενα καὶ ἰδίᾳ καπνοσύριγγες, ἐξαγόμεναι εἶτα ἐκεῖθεν καὶ λίαν ἐκτιμώμεναι, ὡς ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τῆς ὑπερόχου αὐτῶν τιμῆς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. Ὀφείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα ὅτι καὶ ἡ ἁλιεία σπουδαῖον ἀποτελεῖ παράγοντα τοῦ πλούτου τοῦ νομοῦ τούτου, καθόσον ἐκ μόνης τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνης ἡ κυβέρνησις ἀρύεται κατ' ἔτος 8—10,000 λιρῶν ἐκ τῆς μισθώσεως τῆς λίμνης ταύτης.

ΧΟΥΔΔΕΡΣΦΙΗΛΔ (Huddersfield), πόλις τῆς Ἀγγλίας, ἀπέχ. 54 χιλιάμετρα ΝΔ τῆς κομητείας Ὑόρκης (Οὐέστ-Ράιδιγκ) καὶ 12 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Χάλιφαξ, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κόλν καὶ ἐπὶ τῆς διώρυγος, ἥτις ἄγει εἰς Ἄστον. Κάτ. 70,300. Ἐν τῶν κυριωτέρων κέντρων τῆς βιομηχανίας τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἐριούχων.

ΧΟΥΔΙΞΒΑΛ Hudiksval), πόλις τῆς Σουηδίας ἐπὶ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου, ἀπέχ. 137 χιλιάμετρα πρὸς Β τῆς Γέλφης. Κάτ. 4,100. Μικρὸς ἐμπορικὸς λιμήν. Κάνναβις, ξύλα. Μεταλλικαὶ πηγαί

ΧΟΥΔΣΩΝ (Hudson), πόλις τῶν Ἡν. Πολιτειῶν) Ἴδε ΟΥΔΣΩΝ.

ΧΟΥΔΣΩΝ ἢ ΒΟΡΕΙΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ (Hudson ἢ North-River), ποταμὸς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Ἴδε ΟΥΔΣΩΝ.

ΧΟΥΔΣΩΝ (μέγας κόλπος ἢ θάλασσα τοῦ Hudson). Ἴδε ΟΥΔΣΩΝ.

ΧΟΥΔΣΩΝ (πορθμὸς τοῦ Hudson). Ἴδε ΟΥΔΣΩΝ.

ΧΟΥΔΣΩΝ (χώρα τοῦ κόλπου τοῦ Hudson), ὄνομα, ἀποδιδόμενον εἰς τὰς εὐρείας ἐκτάσεις τῆς βορείου Ἀμερικῆς, αἵτινες περικυκλοῦσι τὸν Οὐδσώνειον κόλπον καὶ αἵτινες περιορίζονται πρὸς Δ μὲν ὑπὸ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων, πρὸς Β δὲ ὑπὸ τῆς Παγωμένης θαλάσσης, πρὸς Α ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Καναδᾶ καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ὑπὸ τὴν κοινὴν ὀνομασίαν «Χωρῶν τοῦ κόλπου τοῦ Χούδσωνος» ἐννοοῦνται αἱ χῶραι, αἵτινες εὑρηνται μεταξὺ τῆς 49° καὶ 71° Β πλάτους καὶ τῆς 37° καὶ 120° Δ μήκους. Τὸ ἀνατολικὸν αὐτῶν μέρος σχηματίζεται ὑπὸ τῆς χερσονήσου Λαβραδωρίδος, τὸ δὲ δυτικὸν ὑπὸ τῆς Νέας Οὐαλλίας. Ἐν γένει τὸ ἔδαφος εἶναι ἐπίπεδον καὶ τέμνεται ὑπὸ μεγάλου ἀριθμοῦ ποταμῶν, ὧν ὁ μεγαλείτερος εἶναι ὁ Ἀθαπέσκωφ, ὁ Μακεντίνης ὁ Τσῶρτσιλ, ὁ Σασκατσεβὰν καὶ λοιποί. Ὁ χειμὼν ἐπικρατεῖ αὐτόθι ἀπὸ τοῦ ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ μαΐου μετὰ ὁριμύτητος, οἵα ἐπικρατεῖ καὶ ἐν τοῖς πόλοις. Αἱ χῶραι τοῦ κόλπου τοῦ Χούδσωνος δὲν παράγουσι κατὰ συνέπειαν εἰμὴ ξύλα καὶ ζῶα, ὧν τὰ ἐριοφόρα δέρματα χρησιμοποιοῦνται εἰς μηλωτάς· ἐν τούτοις πολλαχοῦ ἡ γῆ καλύπτεται ὑπὸ παχείας χλόης, ἀρκούσης πρὸς ἀνάπτυξιν μεγάλων ἀγελῶν βουβάλων καὶ ἄλλων κτηνῶν. Οἱ ποταμοὶ παράγουσιν ἰχθῦς· εὑρίσκονται πρὸς τούτοις αὐτόθι κάστορες καὶ ἐνυδρίδες, ἐν δὲ ταῖς ἀκταῖς ἁλιεύεται ἡ φώκη. Ὁ πληθυσμὸς ἀποτελεῖται ἐξ Ἐσκιμώων, οἵτινες ζῶσιν, ὡς οἱ τῆς Γροιλανδίας κάτοικοι, ἐκ διαφόρων μικρῶν φύλων Ἰνδῶν, ζώντων ἐκ τῆς ἁλιείας καὶ τῆς θήρας, καὶ ἔκ τινων χιλιάδων Εὐρωπαίων. Πᾶσαι αὗται αἱ χῶραι εἶχον δοθῆ εἰς τὴν «Ἀγγλικὴν ἑταιρίαν τοῦ κόλπου τοῦ Χούδσωνος», ἥτις ἱδρύθη τῷ 1670 ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Ροῦπερτ καὶ τινων ἄλλων πλουσίων κεφαλαιούχων καὶ ἥτις ἔλαβε παρὰ τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἀγγλίας οὐ μόνον τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα ἐμπορίου ἐν ταῖς χώραις ταύταις, ἀλλὰ καὶ τὴν διηνεκῆ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

κτῆσιν τῆς εὐρείας ταύτης χώρας. Τῷ 1766 ὅμως αἱ πρόοδοι αὐτῆς λίαν ἠλαττώθησαν συνεπείᾳ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς «Ἑταιρίας τῶν Βορειοδυτικῶν μερῶν»· βραδύτερον ἐπῆλθε σύγκρουσις τῶν δύο τούτων ἑταιριῶν, διαρκέσασα ἐπὶ πενταετίαν. Τῷ 1821 αἱ δύο ἑταιρίαι συνεχωνεύθησαν. Ἡ συνηνωμένη αὕτη ἑταιρία, ἧς ἡ ἕδρα ἦν ἐν Λονδίνῳ, λίαν συνετέλεσεν εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τῶν ἰθαγενῶν Ἰνδῶν.

ΧΟΥΔΣΩΝ (Ἕρρῖκος Hudson), ἄγγλος θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν τῷ 1611. Εἰς τοῦτον ἀποδίδονται αἱ πρῶται παρατηρήσεις τῆς παρεκκλίσεως τῆς μαγνητικῆς βελόνης. Τῶν ἄγγλων ἐμπόρων ἀποφασισάντων τὴν ἀναζήτησιν διόδου ἐξ Ἀγγλίας εἰς τὴν Ἀμερικὴν διὰ τοῦ βορείου πόλου, ἐξελέγη ὁ Χούδσων διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην. Τὴν 1ην μαΐου 1607 ἐπεβιβάσθη ἐπὶ μικροῦ σκάφους, ἔχοντος πλήρωμα δέκα ἀνδρῶν καὶ φέροντος καὶ ἀτμάκατον, φθάσας δὲ εἰς τὴν Σπιτσβέργην, παρεκωλύθη ὑπὸ τῶν πάγων καὶ τῇ 3)13 σεπτεμβρίου ὑπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν. Δευτέρα αὐτοῦ ἀπόπειρα κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐπίσης ἀπέτυχεν. Τῷ 1609 ὁ Χούδσων, ἐπαναλαβὼν τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ, ἀνεκάλυψε τὸν ποταμόν, τὸ στενὸν καὶ τὸν κόλπον, ἅτινα φέρουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Συνεπείᾳ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ὁ Χούδσων ἐπεχείρησε τῷ 1610 νέαν ἐκδρομήν, ἀνεγνώριτε τόν τε παρθμὸν καὶ τὸν κόλπον Χούδσων, τὸ ἀκρωτήριον Γονόλστεγχολμ, τὸ ἀκρωτήριον Digges, περιεκλείσθη ὑπὸ τῶν πάγων καὶ ἠναγκάσθη νὰ διαχειμάσῃ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ἁγίου Μιχαήλ, ὃν ἀνεκάλυψε. Μετά τινα χρόνον, ἐλλειψασῶν τῶν ζωοτροφιῶν, τινὲς τῶν τοῦ πληρώματος ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ, ἔθηκαν τὸν Χούδσωνα ἐν μονοξύλῳ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καί τινων ναυτῶν καὶ ἔρριψαν αὐτὸν εἰς τὸ μέσον τῶν πάγων (1611). Ἔκτοτε οὐδεὶς πλέον ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ Χούδσωνος τούτου.

ΧΟΥΔΣΩΝ (Ἰωάννης Hudson), ἄγγλος φιλόλογος, γενν. ἐν Γουαΐτχοπ τῆς Κουμβερλάνδης τῷ 1662 καὶ ἀποθ. ἐν Ὀξφόρδῃ τῷ 1719. Ὅτε ἐγένετο διδάκτωρ τῆς θεολογίας, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, εἶτα διευθυντὴς τῆς Βοδλεϊνικῆς βιβλιοθήκης (1701) καὶ διευθυντὴς τῆς σχολῆς τῆς Παναγίας (1712). Ἔγραψεν: *Introductio ad chronographiam, sive Ars chronologica in epitomen reducta* (Ὀξφόρδη, 1691), — *Geographiae veteris scriptores graeci minores graece et latine, cum dissertationibus et annotationibus* (Ὀξφόρδη, 1698, 1703, 1712), — «Περὶ Θουκυδίδου» (1696), — «Περὶ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως» (1704), — «Περὶ Λογγίνου» (1710), — «Περὶ Αἰσώπου» (1718) καὶ λοιπά.

ΧΟΥΔΣΩΝ (Γουλιέλμος Hudson), ἄγγλος φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Γουεστμορελάνδῃ περὶ τὸ 1730 καὶ ἀποθ. τῷ 1793. Ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα φαρμακοποιοῦ, ἐπὶ μακρὸν ἐδίδαξε τὴν βοτανικὴν ἐν τῷ κήπῳ τῶν φαρμακοποιῶν ἐν Τσελσίῃ, συνέδεσε σχέσεις μετὰ τοῦ Haller Λιννάιου καὶ λοιπῶν καὶ ἐκτήσατο φήμην τῶν ἐπιδεξιωτέρων βοτανικῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Εἰς τὸν Οὔδσωνα ὀφείλεται, ὡς μέλος τῆς βασιλικῆς ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου, τὸ ἔργον *Flora anglica* (Ἀγγλικὴ Χλωρὶς) (Λονδῖνον 1762), ἐν ᾧ περιγράφει τὰ φυτὰ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Λιννάιου, εἰς τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπικράτησιν τοῦ ὁποίου λίαν συνετέλεσε.

ΧΟΥΔΣΩΝ (Ἕρρῖκος-Νόρμαν Hudson), ἀμερικανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Κόργουολ τῆς πολιτείας Βέρμοντ τῷ 1814. Ἐργάτης ὢν τὸ πρῶτον ἐν ἁμαξοπηγείοις, ἐπεδόθη εἶτα εἰς τὰ γράμματα καὶ ἠκολούθησε τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων τοῦ γυμνασίου τοῦ Μίδλβουργ (1835—1840), μεθ' ὃ ἤρξατο ποιούμενος δημοσίας περὶ τοῦ Σαιξπήρου διαλέξεις ἐν ταῖς κυριωτέραις πόλεσι τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Πολλὰ δ' ἐδημοσίευσεν ἄρθρα ἐν τῇ «Δημοκρατικῇ Ἐπιθεωρήσει», τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἐπιθεωρήσει» καὶ λοιπαῖς ἐφημερίσιν, ὡς καὶ ἔκδοσιν τῶν «Ἁπάντων τοῦ Σαιξπήρου» (Βοστώνη, 1850—1855).

ΧΟΥΔΣΩΝ (—Δόου Hudson-Low). Ἴδε ΔΟΒΗΣ.

ΧΟΥΔΣΩΝ (Τζέφφερυ Hudson-Jeffery). Ἴδε ΖΕΦΕΡΡΥ.

ΧΟΥΕ ἢ ΧΟΥΕ-ΦΟ, σημαντικωτέρα πόλις τῆς Κοχιγκίνης καὶ ἁπάσης τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἀννὰμ ἔν τινι νήσῳ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Σινικῆς θαλάσσης ἀπόστασιν, ὑπὸ τὴν 16° 23′ Β πλάτ. καὶ τὴν 105° 2′ Α μήκ. Κάτοικοι 100,000. Θέσις ὀχυρωτάτη, ὑπερασπιζομένη ὑπὸ αὐλακος 12 χιλιαμ. περιφερείας

καὶ 33 μέτρων πλάτους καὶ περιτειχισμάτων 20 μέτρων ὕψους, ἔνθα λέγεται ὅτι ὑπάρχουσι 2,000 τηλεβόλων. Ἡ ἀκρόπολις, ἐν ᾗ ὑπάρχει καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀνάκτορον, εἶναι τετράγωνος καὶ προφυλάσσεται ὑπὸ 12 προμαχώνων. Ναύσταθμος, τηλεβολοχυτήρια, ναυπηγεῖα. Βιομηχανία καὶ ἐμπόριον ἀκμαῖα.

ΧΟΥΕ-ΑΝ ἢ ΦΑΪ-ΦΟ, πόλις τῆς Κοχιγκίνης, ἀπέχ. 67 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Χουὲ-Φὸ ἐπὶ τοῦ Τουρὸν παρὰ τὴν ἐκβολήν αὐτοῦ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Τουρόν. Κάτ. 15,000. Ἐξαγωγὴ περιζητήτου κινναμώμου.

ΧΟΥΕΛΒΑ (Huelva, ἡ ἀρχαία Ὀνούβα), πόλις τῆς Ἱσπανίας (Ἀνδαλουσία), πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἀπέχ. 94 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς Σεβίλλης· λιμὴν ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ παρὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ὀδιὲλ καὶ τοῦ Τίντου. Ναυπηγεῖα, ἁλιεία. Ἐμπόριον ὁπωρῶν. Ἀκτοπλοΐα μετὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Ἀφρικῆς. Ὁ πληθυσμὸς τῆς περιφερείας τῆς πόλεως 11,800. Ἡ ἐπαρχία τῆς Χουέλβας, διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Ἱσπανίας, ὁρίζεται ὑπὸ τῆς Ἐστραμαδούρης πρὸς Β, τῆς Μεσογείου πρὸς Ν, τῶν ἐπαρχιῶν Κάδιξ καὶ Σεβίλλης πρὸς Α, χωρίζεται τῆς Πορτογαλίας πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Γουαδιάνα καὶ σχηματίζεται ἐκ τινος δυτικοῦ τμήματος τῆς Ἀνδαλουσίας. Κάτ. 254,831 (1887). Ἐπιφ. 10,138 τετρ. χλμ.

ΧΟΥΕΛΓΚΟΑ (Huelgoat), κωμόπολις τῆς Γαλλίας (Φινιστὲρη), πρωτ. τῆς περιφερείας καὶ εἰς ἀπόστασιν 40 ἑκταρίων ΒΑ τοῦ Σατωλέν, πλησίον ἕλους 40 ἑκταρίων. Κάτοικοι 1,300. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου ὑψοῦται ὁ ναὸς τῆς Παναγίας *(Notre-Dame-de-Cieux)*, χρονολογούμενος ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ περικλείων περίεργον παράστασιν τῶν σκηνῶν τοῦ βίου τῆς παρθένου. Διῶρυξ μήκους 2 χιλιαμέτρων φέρει τὰ ὕδατα τοῦ ἕλους εἰς τὰς μηχανὰς τοῦ ἀργυρούχου μολυβδωρυχείου. Ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ὀρυχείου τούτου ἀνεστάλη τῷ 1866. Ἐν τοῖς πέριξ τοῦ χωρίου ἵδρυται ὁ ναὸς τοῦ Ἁγ. Ἑρμπὼ *(St. Herbot)* μετὰ τετραγώνου πύργου. Τὰ τειχώματα τῶν προπυλαίων κοσμοῦνται ὑπὸ τῶν ἀγαλμάτων τῶν δώδεκα ἀποστόλων καὶ λοιπῶν. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ εὑρηται καὶ ὁ τάφος τοῦ Ἁγ. Ἑρμπώ, ἐκ σαρκοφάγου ἐκ γρανίτου, ἐφ' οὗ εὑρηται τὸ ἄγαλμα τοῦ ἁγίου. Ἡ λεγομένη συγχώρησις τοῦ Ἁγ. Ἑρμπὼ διαρκεῖ ἐπὶ τριήμερον καὶ ἐπειδὴ θεωρεῖται οὗτος ὡς προστάτης τῶν κερασφόρων, τὸ ἱερὸν αὐτοῦ καλύπτεται ὑπὸ οὐρῶν διαφόρων ζώων, κατὰ δὲ τὰς τρεῖς ἡμέρας, καθ' ἃς διαρκεῖ ἡ συγχώρησις, τὰ κτήνη ἀναπαύονται. Τὰ εἰς τὸν Ἁγ. Ἑμπρὼ προσφερόμενα πωλοῦνται πρὸς ὄρελος τοῦ ναοῦ, τὸ δὲ προϊὸν τῆς πωλήσεως ταύτης ἀνέρχεται κατ' ἔτος εἰς 1500 ἢ 1800 φράγκα.

ΧΟΥΕΛΜΑ (Huelma, ἡ ἀρχαία Acatuccī), πόλις τῆς Ἱσπανίας (Ἀνδαλουσία), ἀπέχουσα 35 χιλιάμετρα ΝΑ τῆς Jaën. Κάτοικοι 3,500.

ΧΟΥΕΟΥΕΤΟΚΑ, κωμόπολις τοῦ Μεξικοῦ, ἀπέχουσα 40 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Μεξικοῦ. Ἐξ αὐτῆς ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ διῶρυξ μήκους 20 χιλιάμ., προσδιωρισμένη δὲ εἰς τὸ νὰ προφυλάττῃ τὸ Μεξικὸν ἐκ τῶν πλημμυρῶν τῶν γειτνιαζουσῶν λιμνῶν καὶ ἥτις προσέτι ἀποτελεῖ ἓν τῶν μεγίστων ὑδραυλικῶν ἔργων, τῶν ἀνεγερθέντων διὰ χειρὸς τῶν ἀνθρώπων.

ΧΟΥΕΡΚΑΑ-ΟΒΕΡΑ (Huercal-Obera), πόλις τῆς Ἱσπανίας (Γρενάδη), ἀπέχουσα 42 χιλιάμ. πρὸς Β τῆς Ἀλμερίας καὶ 60 ΝΑ τῆς Χουεσκάρ. Κάτ. 12,700. Πανικά, μάλλινα ὑφάσματα, σάπων, νίτρον.

ΧΟΥΕΡΣΒΕΡΔΑ (Hoyerswerda), πόλις τῶν πρωσικῶν κρατῶν (Σιλεσία) ἐπί τινος λίμνης τοῦ Σβάρτς-Ἔλστερ, ἀπέχουσα 126 χιλιάμετρα ΔΒΔ τοῦ Λίηγνιτς. Κάτ. 2,700. Πιλοποιεῖα καὶ σχοινοποιεῖα.

ΧΟΥΕΡΤΑ - ΔΕΒΑΑ - ΔΕΚΑΡΑΒΑΝΟΣ (Huerta- De -Val - De-Carabanos), χωρίον τῆς Ἱσπανίας (Νέα-Καστίλλη), ἀπέχον 48 χιλιάμετρα πρὸς Ν τῆς Μαδρίτης καὶ 27 πρὸς Α τοῦ Τολέδου. Κάτοικοι 2,000. Ἐξαγωγὴ νίτρου.

ΧΟΥΕΡΤΑΣ (Γασπάρδος de Huerta), ἱσπανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀλτομπουεὺ (ἐπαρχία τῆς Κουένσας) τῷ 1645 καὶ ἀποθ. ἐν Βαλεντίᾳ τῷ 1714. Ὡς διδάσκαλον ἔσχε ποταπόν τινα ζωγράφον, ὀνόματι Γεσουάλδην Σανσέζ, ὃς ἐξετέλει θρησκευτικὰ ἔργα. Οὗτος, ἐνασχολούμενος περὶ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν ἐντύπων καὶ εἰκόνων, μεγάλην ἀπέκτησεν ἱκανότητα, συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ Σανσὲζ καὶ προσεκτήσατο περιουσίαν 200,000 φράγκων, ἣν ἐκληροδότησε τοῖς πτωχοῖς καὶ τῷ τάγματι τῶν

Φραγκισκανῶν. Ἡ Βαλεντία, ἡ Σεγόρβη καὶ ἡ Κωδιέλη περιέχουσι τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἐπικρατεῖ μυστηριῶδες πνεῦμα, ὅπερ παρέχει αὐτοῖς χαρακτῆρα πρωτοτυπίας.

ΧΟΥΕΡΤΑΣ (Βικέντιος-Γαρκίας de Huerta), ἱσπανὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ζάφρᾳ (Ἐστραμαδούρᾳ) τῷ 1729 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1797. Ἐγένετο βασιλικὸς βιβλιοθηκάριος καὶ τῷ 1759 μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Μαδρίτης. Ὑπερήσπισε τὴν ἐθνικὴν κλασικὴν φιλολογίαν ἐναντίον τῆς ἐπισωρεύσεως τῶν ξένων φιλολογιῶν καὶ ἰδίᾳ ἐναντίον τῶν ὀπαδῶν τῆς γαλλικῆς φιλολογίας. Ἔγραψεν: «Ἀπάνθισμα τῶν ἀλιέων» (1760), ποίημα μυθολογικόν,—*Jupiter conservador* (1763)· ἐποιήσατο πρὸς τούτοις μεταφράσεις τοῦ Ὁρατίου καὶ τῶν γάλλων ποιητῶν, τραγῳδίας τῆς «Ραχήλ» (1778),—τῆς «Ἐκδικήσεως τοῦ Ἀγαμέμνονος»,—*Vocabulo militar espanuol* (Μαδρίτη, 1760),—*Obras poeticas* (1778),—«Ἱσπανικὸν θέατρον» (Μαδρίτη, 1788) κλπ.

ΧΟΥΕΣΚΑ (ἐπαρχία τῆς Huesca), ἐπαρχία τοῦ βασιλείου τῆς Ἱσπανίας μεταξὺ τῆς 41° 15′ καὶ 42° 55′ Β πλάτους καὶ 7° 49′ καὶ 9° 20′ Α μήκους, περιοριζομένη πρὸς Β ὑπὸ τῶν Πυρηναίων, ἅτινα χωρίζουσιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Γαλλίας, πρὸς Α ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας τῆς Λερίδας, πρὸς Ν ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας τῆς Σαραγόσσης καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τῆς αὐτῆς τε καὶ ὑπὸ τῆς ἐπαρχίας Παμπελούνης. Κάτ. 191,000. Κυριωτέρα πόλις Χουέσκα. Ἔδαφος ὀρεινὸν ἐν γένει, κλῖμα μεταβλητόν, ῥύακες πολυπληθεῖς. Ἡ γεωργία, ὑστεροῦσα καθ' ὁλοκληρίαν ἐν τοῖς βορείοις, εἶναι λίαν παραγωγικὴ ἐν τοῖς νοτίοις τῆς ἐπαρχίας τμήμασιν. Ὑπάρχουσι καὶ μεταλλεῖα σιδήρων καὶ χαλκοῦ, ἀλλ' ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν ὑστερεῖ. Ἐμπόριον σχεδὸν δὲν ὑπάρχει ἐλλείψει μέσων συγκοινωνίας, ἐξάγονται ὅμως ὁπωσδήποτε μάλλινα εἴδη, λινά, χάρτης, οἰκοδομήσιμος ξυλεία κλπ.

ΧΟΥΕΣΚΑ (Huesca), ἡ ἀρχαία Osca, πόλις τῆς Ἱσπανίας (Ἀραγών), πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, εἰς ἀπόστασιν 64 χιλιαμέτρων ΒΑ τῆς Σαραγόσσης. Κάτοικοι 10,000. Ἐπισκοπή. Ἐργοστάσια κοινῶν ἐριούχων, βυρσοδεψεῖα, κεραμοποιεῖα, πλινθουργεῖα, ἀγγειοπλαστεῖα. Ἐμπόριον δημητριακῶν· σπουδαῖαι ἀγοραί. Ἡ πόλις αὕτη κεῖται ἐν τῷ μέσῳ εὐρέος καὶ ὡραίου πεδίου, εἶχε δὲ τὸ πάλαι καὶ ἴδιον νόμισμα φέρον τὰς λέξεις: *Urbs victrix Osca* καὶ ἐγένετο ἡ ἕδρα τῶν ἀράβων βασιλέων καὶ εἶτα τῶν τῆς Ἀραγῶνος. Περιεκλείετο δ' ἄλλοτε ὑπὸ τείχους, ἔχοντος 99 πύργους, ὧν ὀλίγιστοι διεσώθησαν. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς εἰσι στεναὶ καὶ σκολιαί. Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον αὐτῆς οἰκοδόμημα εἶναι ὁ μητροπολιτικὸς ναός, ἔργον τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος, οὗτινος τὸ ἐσωτερικὸν ἔχει σχῆμα σταυροῦ. Τὸ πανεπιστήμιον τῆς Χουέσκας εἶχε καταρτισθῇ τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἀνακτόρῳ τῶν βασιλέων τῆς Ἀραγῶνος. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο, στερούμενον ἀρχιτεκτονικῆς ἀξίας, ἔχει θολωτὴν αἴθουσαν, μεθ' ἧς συνδέονται ἀναμνήσεις αἱματηρῶν σκηνῶν καὶ ἥτις καλεῖται *Campana del zye monje* (Κώδων τοῦ μοναχοῦ βασιλέως), ἕνεκα τοῦ ὅτι Δὸν Ραμὴρ ὁ Β′, ὅς, καίπερ κληρονόμος τοῦ θρόνου, εἶχε μεταβῇ εἰς μονὴν καὶ εἶτα, ἀποδυθεὶς ταῖς παραστάσεσι τῶν φίλων αὐτοῦ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐνεδύθη τὴν πορφύραν, εἶχε προκαλέσει ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐκείνῃ τὸν θάνατον πάντων τῶν μεγιστάνων, οὓς συνέλεξε διὰ προσκλήσεως αὐτοῦ, ἵνα συσκεφθῶσι δῆθεν περὶ χύσεως κώδωνος, ὅστις ἠχῶν ν' ἀκούηται καθ' ἅπασαν τὴν Ἀραγῶνα. Ἐν τοῖς πέριξ τῆς Χουέσκας εὑρηται τὸ ἐρημητήριον τοῦ *San Miguel de Foca*, ὅπου εὑρηνται ἀκόμη καὶ ἀρχαῖοι τάφοι καὶ εἰκόνες βυζαντινῆς σχολῆς. Καταληφθεῖσα ἡ Χουέσκα ὑπὸ τῶν Μαυριτανῶν, ἀνεκτήθη ὑπὸ Πέτρου τοῦ Α′ τῆς Ἀραγῶνος, ὅστις ἐγκατέστησεν αὐτόθι τὴν αὐλὴν αὐτοῦ.

ΧΟΥΕΣΚΑΡ (Huescar), πόλις τῆς Ἱσπανίας (Γρενάδα), ἀπέχουσα 138 χιλιάμετρα ΒΑ τῆς Γρενάδης, ὑπερασπιζομένη ὑπὸ φρουρίου. Πληθυσμὸς ὁλοκλήρου τοῦ νομοῦ 5,800. Πανικά, ἐριοῦχα, μάλλινα ὑφάσματα.—Παρ' αὐτὴν ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τῆς Χουεσκὰρ-Λαβιέγια, ἱδρυθείσης, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων.

ΧΟΥΕΤΗ (Huete), πόλις τῆς Ἱσπανίας (Νέα-Καστίλλη), ἀπέχουσα 48 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Κουένκας ἐπὶ τοῦ Χουέτου. Κάτ. 3,100.

ΧΟΥΖΑ, ὁ ἐπίτροπος Ἡρώδου τοῦ Ἀντίπα, ὡς ἀναφέρεται παρὰ τῷ Λουκᾷ (Η′, 3).

ΧΟΥΪ (Huy), πόλις τῆς Βελγικῆς, ἀπέχ. 30 χιλιάμ. τὴν ἐπαρχίας Λιέγης ἐπὶ τοῦ Μεύσιος. Κάτ. 11,800. Βιομηχανία ζωηρά,

βυρσοδεψεῖα, διυλιστήρια, χυτήρια σιδήρου, χαρτοποιεῖα, πυριτιδοποιεῖα κλπ. Ἐμπόριον σίτου. Μεταλλεῖα σιδήρου καὶ γαιανθράκων ἐν τοῖς πέριξ.

ΧΟΥΪ (Huis καὶ L'huis), πρωτεύουσα τῆς περιφερείας Αἴνης, ἀπέχουσα 25 χιλιάμετρα ΔΝΔ τῆς Βελλέυ. Κάτοικοι 1,100.

ΧΟΥΙΝ (Huisne), ποταμὸς τῆς Γαλλίας, πηγάζων ἐκ τῆς ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ὄρν, περιφερείας Μορτάνης καὶ χυνόμενος μετὰ ποικίλον ροῦν 132 χιλιαμέτρων εἰς τὸν Σάρθην. Οἱ κυριώτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ εἰσιν ὁ Κορβιόννης, ὁ Ρούμ, ὁ Ἔρρος, ὁ Μέμης, ὁ Δοῦ, ὁ Ναραὶ καὶ ὁ Κοισλών.

ΧΟΥΚ (Θεόδωρος-Ἐδουάρδος Hook), ἄγγλος φιλόλογος καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1788 καὶ ἀποθ. τῷ 1841. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, σπουδαῖος μουσικός, ἀποσύρας αὐτὸν τῆς σχολῆς, ἐχρησιμοποίησεν εἰς ποίησιν ᾀσμάτων, ἅτινα οὗτος εἶτα ἐτόνιζεν. Μετὰ βραχεῖαν ἐν Ὀξφόρδῃ διαμονήν, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικά, ὑπέστρεψεν εἰς Λονδῖνον καὶ τῷ 1805 ἀνεβίβασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς μελόδραμα, ὅπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶχε τονίσει, ἤτοι τὴν «Ἐπάνοδον τοῦ στρατιώτου» καὶ εἶτα διάφορα ἄλλα συνθέματα, καταστήσαντα αὐτὸν γνωστόν. Πεπροικισμένος διὰ πνεύματος ἑτοίμου πρὸς τὰς ἐκ τοῦ προχείρου ποιήσεις, ἐπιδέξιος δ' ὢν ἅμα μουσικὸς καὶ εὐμοιρῶν εἰδικῆς περὶ τὸ διαλέγεσθαι εὐχερείας, ἐγένετο πάραυτα περιζήτητος οὐ μόνον παρὰ τῶν κωμῳδοποιῶν, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἔζη, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῇ τῇ ἀριστοκρατίᾳ. Βραδύτερον ὁ Χοὺδ ἐξέδιδε τὸ περιοδικὸν «Τζὼν Μπούλ», οὗτινος ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε θαυμασία. Κηρυχθεὶς ὅμως ὀφειλέτης 12,000 λ. στ. πρὸς τὸ κράτος ἐκ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Μαυρικίᾳ διαχειρίσεως αὐτοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ νήσῳ εἶχε διορισθῇ τῷ 1812 γενικὸς εἰσπράκτωρ καὶ ταμίας μετὰ μισθοδοσίας 50,000 φράγκων περίπου, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο ἐφυλακίσθη. Τότε ἐδημοσίευσε (1824) τὴν πρώτην σειρὰν τῶν «Λόγων καὶ πράξεων», ὧν ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξεν ἔκτακτος. Ἀπελευθερωθεὶς τῷ 1828, ἐδημοσίευσε πολλὰ ἀξιοσημείωτα μυθιστορήματα, γενόμενος καὶ ἐκδότης τοῦ «Νέας Μηνιαίας ἀποθήκης». Ἀποθανόντος αὐτοῦ, τὸ κράτος, ὅπερ ἐθεώρει πάντοτε αὐτὸν ὀφειλέτην, κατέσχε πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, ἐγκαταλειφθέντων τῆς τε συζύγου καὶ τῶν πέντε αὐτοῦ τέκνων εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν. Ὁ Χοὺκ ἦν λίαν εὐφυής, εἶχε μεγάλην σατυρικὴν δεξιότητα καὶ βαθεῖαν γνῶσιν τῶν ἠθῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, πολλάκις ὅμως ἐξετρέπετο καὶ εἰς ἁμαρτήματα περὶ τὸ ὕφος. Ἐν τοῖς κυριωτέροις αὐτοῦ θεατρικοῖς ἔργοις συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ δυνάμενος λαβέτω», — «Ἡ ἀήττητος κόρη» καὶ λοιπά, τὰ δὲ κυριώτερα μυθιστορήματα αὐτοῦ εἰσιν «Μάξγουελ» (1830), — «Ἡ κόρη τοῦ ὑπουργοῦ» (1833), — «Ἔρως καὶ ὑπερηφάνεια» (1833), — «Τὰ διδάγματα καὶ ἡ πρᾶξις» (1840), — «Οἱ πατέρες καὶ οἱ υἱοί» (1840) καὶ λοιπά. Δευτέρα καὶ τρίτη σειρὰ τῶν «Λόγων καὶ πράξεων» ἐξεδόθη τῷ 1825-1828). Τὰ «Ἅπαντα» καὶ ἡ βιογραφία τοῦ Χοὺκ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Βάρχαμ (Λονδῖνον, 1848).

ΧΟΥΚ (Γουόλτορ Φάρκουαμ Hook), ἄγγλος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1798. Ἐκτελέσας διάφορα ἐκκλησιαστικὰ καθήκοντα, ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Βιρμιγγάμης (1827) καὶ διεκρίθη ἐν γένει ὑπὸ τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν ταῖς τῶν πτωχῶν τάξεσι καὶ ἀνίδρυσιν νέων ναῶν. Εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ διωρίσθη ἐφημέριος τοῦ Λίγκολν, τακτικὸς ἱερεὺς τῆς ἀνάσσης καὶ πρωθιερεὺς τοῦ Τσίτσεστερ (1859). Πολλὰ ἀφῆκεν ἔργα, ὧν τὰ σπουδαιότερά εἰσιν: «Ἐκκλησιαστικὴ βιογραφία, περιλαμβάνουσαν τοὺς βίους τῶν ἀρχαίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ νεωτέρων θεολόγων» (Λονδῖνον, 1245—52), — «Ἐκκλησιαστικὸν Λεξικόν» (1864), — «Περὶ τῶν μέτρων τοῦ καταστῆσαι ἀποτελεσματικωτέραν τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ» (1851) καὶ λοιπά.

ΧΟΥΚ (Ἰάκωβος-Κλὰρκ Hook), ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1820. Μαθητὴς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου ἔλαβε τῷ 1846 τὸ μέγα χρυσοῦν μετάλλιον. Πολλαὶ εἰκόνες αὐτοῦ παριστῶσιν ἐπεισόδια τῆς ἱστορίας τῆς Ἰταλίας καὶ ἰδίᾳ τῆς Βενετίας· αἱ κυριώτεραι τοῦ εἴδους τούτου εἰσὶν αἱ ἑξῆς: «Ὄθων ὁ Δ' τῆς Φλωρεντίας καὶ ἡ ὑπηρέτρια Γκωλδράδη» (1848), — «Ἡ Βενετία, ὡς ὀνειρεύονται αὐτήν» (1850), — «Ἀπελευθέρωσις τῶν μεμνηστευμένων τῆς Βενετίας» (1851). Ἐν πάσαις ταύταις ταῖς εἰκόσιν ἐπιδείκνυται ἡ ἐπιρροὴ τοῦ θαυμα-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

σμοῦ τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν σὶρ Κάρολον Ἰηστλαίηκ. Ἡ ἐπιρροὴ ὅμως αὐτὴ εἶναι ἧττον φανερὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἔργοις τοῦ συγγραφέως, ἅτινα παριστῶσι σκηνὰς τῶν ἔργων τοῦ Σαιξπήρου ἢ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, οἷα τὰ ἑξῆς: «Ἡ πρώτη ὑπόνοια τοῦ Ὀθέλλου» (1849), — «Ἡ ἧττα τοῦ Σάϋλωκ» (1851),—«Ὁ ἱππότης Μπαγιάρ τραυματισθεὶς ἐν Βρεσκίᾳ» (1849), ἓν τῶν ἀρίστων αὐτοῦ ἔργων,—«Ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς μητρὸς τοῦ Μωϋσέως, καθορώσης τὸν υἱὸν αὐτῆς σωθέντα» (1855), ἔργον ἀξιοσημείωτον, ἐν ᾧ ὁ Χοὺκ ἀπέδωκε πιστότατα τὸν ἀνατολικὸν ὅλως χαρακτῆρα τῆς συγκινητικῆς ταύτης σκηνῆς. Περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ Χοὺκ ἐπεδόθη εἰς τὴν παράστασιν τῶν τοπίων καὶ δημωδῶν σκηνῶν τοῦ ἀγγλικοῦ βίου, λίαν ἐπιτυχών. Τοιαῦτα αὐτοῦ ἔργα εἰσίν: «Ἡ πρωία τῆς ἀγορᾶς», —«Ὁ παῖς τοῦ βοσκοῦ» (1855),—«Αἱ ἄκανθαι ἐν τῇ ὁδῷ»,—«Παρερχόμενον νέφος», —«Ἐκ τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης» καὶ λοιπά.

ΧΟΥΚ (Ροβέρτος Hooke), διάσημος ἄγγλος φυσικός, γεννηθεὶς ἐν τῇ νήσῳ Γουάιτ τῷ 1635 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1703. Οὗτος ἐτελειοποίησε πολλὰ ὄργανα τῆς φυσικῆς καὶ ἄλλα ἐπενόησεν. Αὐτῷ ὀφείλεται νέον μικρόμετρον, ὁδόμετρον, ἀνεμόμετρον, θερμομετρόγραφον, λαμπτὴρ διατηρῶν πάντοτε τὸ ἔλαιον εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος, ὄργανον πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς αἰσθήσεως τῆς ἀκοῆς, ὡρολόγιον βαρομετρογραφικὸν κλπ. Ἐνησχολήθη προσέτι περὶ τὴν τελειοποίησιν τῶν ὡρολογίων καὶ ἐφεῦρεν ἐλατήριον πρὸς διακανόνισιν τῆς κινήσεως τῆς τρυτάνης. Οὗτος πρὸ τοῦ Νεύτωνος ἐξέφρασε τὴν ἀρχὴν ἀμοιβαίας ἕλξεως τῶν οὐρανίων σωμάτων τοσούτῳ μεγαλειτέρας, ὅσῳ ἡ ἀπόστασις αὐτῶν εἶναι μικροτέρα. Ὁ Χοὺκ ἦν ὡσαύτως ἱκανώτατος ἀρχιτέκτων· μετὰ τὴν πυρκαϊὰν τοῦ Λονδίνου τῷ 1666 προέτεινε σύστημά τι οἰκοδομῆς, ὅπερ γενικῶς ἐγένετο ἀποδεκτόν· τὸ νοσοκομεῖον τῆς *Hokton*, ἡ ἰατρικὴ σχολὴ καὶ τὸ παρ' αὐτὴν θέατρον ᾠκοδομήθησαν κατὰ τὰ σχέδια αὐτοῦ. Ἐγένετο μέλος καὶ διαρκὴς γραμματεὺς τῆς βασιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ Λονδίνου, καθηγητὴς τῆς μηχανικῆς ἐν τῇ Ἑταιρείᾳ ταύτῃ καὶ τῆς γεωμετρίας ἐν τῷ γυμνασίῳ τοῦ Κρέσαμ· ἦν δὲ κωφός, φιλάσθενος, δύσπιστος καὶ ζηλότυπος καὶ πολλάκις ἤρχετο εἰς σφοδρὰς ἔριδας πρὸς τὸν Νεύτωνα, Ἐβέλιον καὶ Χιούγκενς. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι «Λόγος περὶ ὀργάνου, ἐφευρεθέντος, ὅπως γίνωνται ἀκριβέστεραι ἀστρονομικαὶ παρατηρήσεις» (Λονδῖνον, 1661),— «Μέθοδος πρὸς καταμέτρησιν τῆς γῆς» (1665),—«Μικρογραφία ἢ Φυσιολογικὴ περιγραφὴ τῶν ἐλαχίστων σωμάτων» (Λονδῖνον, 1667),—«Ἀποδείξεις περὶ τῆς κινήσεως τῆς γῆς» (Λονδῖνον, 1674),—«Πραγματεία περὶ τῶν ἡλιοσκοπίων» (1676) κλπ.

ΧΟΥΚ (Ναθαναὴλ Hooke), ἄγγλος ἱστορικὸς γεννηθεὶς ἐν Δουβλίνῳ περὶ τὸ 1690 ἐκ γονέων καθολικῶν καὶ ἀποθ. τῷ 1764. Ἔγραψε: «Ρωμαϊκὴν ἱστορίαν» μέχρι τέλους τῆς Δημοκρατίας (1733—1771), συνοδευομένην ὑπὸ «Λόγων καὶ κριτικῶν σκέψεων», μεταφρασθεῖσανδὲ γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ (Παρίσιοι, 1770—1784). Οὗτος συνέταξε προσέτιτὰ «Ἀπομνημονεύματα τῆς δουκίσσης τοῦ Μαρλβορόου», δημοσιευθέντα τῷ 1842.

ΧΟΥΚ (Λούκιος-Ἰωσὴφ Hooke), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ἀνατραφεὶς ἐν Γαλλίᾳ καὶ γενόμενος διδάκτωρ τῆς Σορβόννης καὶ καθηγητὴς τῆς θεολογίας, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1716 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σαὶν-Γκοῦ τῷ 1796. Τῷ 1751 ἐπιδοκιμάσας χωρὶς νὰ ἀναγνώσῃ τὴν ἑτερόδοξον θέσιν τοῦ ἀββᾶ τοῦ Πράδ, ἔσπευσεν εἰς ἀποκήρυξιν αὐτῆς, ὡς ἐκ τῶν συνεπειῶν δὲ τούτων ἠναγκάσθη βραδύτερον νὰ παραιτηθῇ τὴν διδασκαλίαν. Βραδύτερον ἐγένετο βιβλιοφύλαξ τῆς μαζαρεινείου βιβλιοθήκης. Ἔγραψε δὲ «Ἀρχὰς περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας τῆς δυνάμεως τῆς Ἐκκλησίας» (Παρίσιοι, 1791) κλπ. καὶ μετέφρασε «Λόγους καὶ κριτικὰς σκέψεις περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς ἀρχαίας Ρώμης», ἔργον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (Παρίσιοι, 1780 84). Πρὸς τούτοις ἐξέδωκε τὰ «Ἀπομνημονεύματα τοῦ στρατάρχου Μπέργουϊκ» (Παρίσιοι, 1778).

ΧΟΥΚΑΡ (Ριχάρδος Hooker), ἄγγλος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1554 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1600. Ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ Δράιτον-Μπωσὰμ (Βούκκιγκαμ) καὶ τοῦ Bishop's Bourne (Κέντ). Τὸ κάλλιστον τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις», ἐκτιμηθεῖσα παρὰ τοῦ πάπα Κλήμεντος τοῦ Η'. Τὰ συγγράμματα ὡς καὶ ὁ βίος αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1662.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ — ΑΡΙΘ. 6.501

ΧΟΥΚΕΣΒΑΓΕΝ (Huckeswagen), πόλις τῶν πρωσικῶν κρατῶν (ἐπαρχία τοῦ Ρήνου), ἀπέχουσα 39 χιλιάμετρα ΑΝΑ τῆς Δουσσελδόρφης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Οὐιππέρου. Κάτ. 3,500. Ἐργοστάσια ὀθονῶν, βαμβακερῶν ὑφασμάτων, περικνημίδων κλπ.

ΧΟΥΛ ἢ ΧΑΛΛ ΚΙΓΚΣΤΩΝ-ΕΠΟΝ-ΧΑΛ (Hull ἢ Kingston-Upon-Hull), κομητεία καὶ λιμὴν τῆς Ἀγγλίας (Γόρκη), ἀπέχουσα 280 χιλιάμετρα πρὸς Β τοῦ Λονδίνου καὶ 54 ΝΑ τῆς Γόρκης ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Χομβὲρ καὶ τοῦ Χοὺλ καὶ παρὰ τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν. Κάτοικοι 121,900. Πόλις ὀχυρὰ καὶ ἐμπορικωτάτη, κυριωτέρα ἀγορὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Χοὺμπερ. Ὡραῖος λιμὴν μετὰ εὐρέων νεωρίων. Συγκοινωνεῖ διὰ διωρύγων καὶ σιδηροδρόμων μετὰ τῆς Σερφίλδης, Λίητς, Μαγχεστρίας καὶ Λιβερπούλης. Ἀτμόπλοια δι' Ἀμβέρσην, Ροττερδάμην, Ἀμστελόδαμον, Ἀμβοῦργον, Χριστιανίαν, Γοθεμβοῦργον καὶ Πετρούπολιν. Κλωστήρια βάμβακος, μαλλίων καὶ νημάτων, διυλιστήρια σακχάρεος. Ἐργοστάσια ὑφασμάτων διὰ καλύπτρας, σχοινίων, σάπωνος, ἐργαλείων ἐκ ψευδαργύρου καὶ χημικῶν προϊόντων. Ἐξαγωγὴ βαμβακερῶν καὶ μαλλίνων ὑφασμάτων, μαχαιρῶν, ἀγγείων, ἐλαίου, σίτου, ἀνθράκων, οἰκοδομησίμου ξυλείας κλπ. Ἡ Χοὺλ εἶναι κατασκευασμένη ἐκ πλίνθων, αἱ δὲ ἀρχαῖαι αὐτῆς ὁδοὶ εἶναι στενώταται. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ὡρικὸς κίων μετὰ τοῦ τοῦ ἀδριάντος τοῦ Οὐίλβερφόρς, ἡ πλατεῖα, κεκοσμημένη διὰ τοῦ ἀδριάντος Γουλιέλμου τοῦ Γ', ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡραῖος γοτθικὸς ναός. Λατινικὴ σχολή, ἱδρυθεῖσα τῷ 1486 καὶ ἄλλοτε διάσημος ναυτικὴ σχολή, βοτανικὸς κῆπος, μηχανικὴ σχολή, βιβλιοθήκη. Τὸ ὄνομα Κίγκστων (πόλις τοῦ βασιλέως) ἐδόθη αὐτῇ ὑπὸ Ἐδουάρδου τοῦ Α', ὃς ἵδρυσεν ἐν αὐτῇ φρούριον. Αὕτη τῷ 1359 ἐπρομήθευσε 16 πλοῖα ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Τὰ ὀχυρώματα αὐτῆς, ἀρξάμενα τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ἐπερατώθησαν ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ-Παύλου ἐπὶ Ριχάρδου τοῦ Β'. Ὁ λοιμὸς πολλάκις κατέστρεψεν αὐτήν. Τῷ 1643 ἀντέστη μετὰ τῆς Φαίαρφαξ πρὸς Κάρολον τὸν Α'.

ΧΟΥΛΜΗ, πόλις τοῦ Τουρκεστὰν ἐν τῷ χανάτῳ Κουντούζ. Κάτ. 10,000.

ΧΟΥΛΟΥ, χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Κελοκεδάρων τῆς ἐπαρχίας Πάφου καὶ κείμενον ΝΔ τοῦ Στροῦ. Οἰκεῖται ὑπὸ 440 κατοίκων.

ΧΟΥΛΣΤ (Hulst), πόλις τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ζηλάνδης εἰς ἀπόστασιν 26 χιλιαμ. ΝΑ τοῦ Γκοὲς (*Goës*) ἐπὶ βραχίονος τοῦ Ἐσκώ. Κάτοικοι 2,000. Βυρσοδεψεῖα. διυλιστήρια ἅλατος. Ἡ πόλις αὕτη ὀχυρὰ ἄλλοτε πολλὰ ὑπέστη ἐκ τοῦ πολέμου κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Πατρὶς τοῦ Κορνηλίου Γιανσενίου.

ΧΟΥΛΣΤ (Φῆλιξ – Ἀλέξανδρος Evan Hulst), βέλγος νομομαθὴς καὶ συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Fleurus (Αἰνὼ) τῷ 1799. Διατελέσας δικηγόρος παρὰ τῷ ἀνωτάτῳ δικαστηρίῳ τῆς Λιέγης, ζωηρὰν ἀντέταξεν ἀπὸ τοῦ 1824 — 30 πρὸς τὴν ὁλλανδικὴν κυβέρνησιν ἀντίστασιν καὶ τῷ 1845 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιέγης. Ὁ Χούλστ μετέσχε τῆς συντάξεως τῆς «Βελγικῆς Ἐπιθεωρήσεως» καὶ ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς διαφόρων φύλλων. Ἔγραψε δέ: «Βίον ἐνίων Βέλγων, Φιλίππου τοῦ Κομίν, Καρλιέ, Φασέν, Ραισονέ, Λαμβρέχτ, Ζορδὸν» κλπ. (Λιέγη, 1841), — «Ἀνάμικτα, φιλολογίαν, πολιτικὴν οἰκονομίαν, δημοσίαν ἐκπαίδευσιν» κλπ. (Λιέγη, 1843) καὶ λοιπά.

ΧΟΥΜ καὶ ὀρθότερον ΧΙΟΥΜ (Δαβὶδ Hume), ἄγγλος φιλόσοφος καὶ ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1711 καὶ ἐπιθανὼν τῷ 1776. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς τὰ νομικά, κατόπιν ὅμως ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πολιτικῆς. Εἰσελθὼν εἰς ἐμπορικὸν οἶκον τῆς Βριστόλης, ἀνευρέθη ἐν θέσει ἥκιστα ἱκανοποιούσῃ τὰς τάσεις αὐτοῦ. Τῷ 1734 μετέβη εἰς Γαλλίαν, ζήσας ἐν τοῖς πέριξ τῶν Ρημῶν καὶ τῆς Ἀνδεγαυίας. Αὐτόθι ἔγραψε «Πραγματείαν περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως» (1736) ἐκδοθεῖσαν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1737. Τὸ ἔργον τοῦτο οὐδεμίαν ἔσχεν ἐπιτυχίαν. Εἶτα ἐδημοσίευσεν «Ἠθικάς, πολιτικὰς καὶ φιλολογικὰς πραγματείας» (1743) ἐπίσης ἄνευ ἐπιτυχίας· κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ μάτην ἐζήτησεν ἔδραν ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ διετέλεσεν ἀλληλοδιαδόχως γραμματεὺς πρεσβείας, βιβλιοθηκάριος ἐν Ἐδιμβούργῳ (1752), ὑφυπουργὸς τοῦ κράτους (1767) καὶ διέμενεν, ὁτὲ μὲν ἐν Γαλλίᾳ, ὁτὲ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ὁτὲ ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 1763 εἰς Γαλλίαν ταξειδεύων συνέδεσε σχέσεις μετὰ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

τοῦ Ἰωάννου Ρουσώ, αἵτινες ὅμως ταχέως διεσπάσθησαν καὶ ἃς ἐπηκολούθησε σφοδρὰ συζήτησις. Ὁ Χιούμ, ἀνὴρ ζωηροῦ πνεύματος, εὐφυοῦς, ἀνεξαρτήτου, εἶναι εἷς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἀντιπροσώπων τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Τὴν δημοτικότητα αὐτοῦ ὤφειλε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν συγγραφὴν «Ἱστορίας τῶν στάσεων τῆς Ἀγγλίας» (1754 — 61), ἥτις ψυχρῶς τὸ πρῶτον γενομένη δεκτή, μεγάλης ἔτυχεν ἐν τέλει ἐπιτυχίας ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς ἐν Γαλλίᾳ. Ὁ Χιούμ ἀνήκει εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Μοντεσκιοῦ καὶ τοῦ Βολταίρου. Ἔγραφεν ἐν ὑψηλῇ καὶ καθαρευούσῃ γλώσσῃ, ἀλλ' εἶναι μονότονος καὶ ἐνίοτε στερεῖται ἀκριβείας. Ἡ ἀφήγησις αὐτοῦ εἶναι ἐσπευσμένη καὶ ὁμαλή, ἀλλ' ἡ σύνθεσις αὐτοῦ στερεῖται ἑνότητος. Ἔνθεν μὲν ἐκτίθησι τὰς τέχνας, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὰς ἐπιστήμας, ἔνθεν δὲ τὰ πολιτικὰ γεγονότα καὶ τὰ εἰς τοὺς πολιτευτὰς ἀναγόμενα. Τὰ φιλοσοφικὰ συγγράμματα τοῦ Χιούμ ἔχουσιν ἀξίαν μείζονος πρωτοτυπίας καὶ εὐμοιροῦσιν ἀνωτέρας σπουδαιότητος. Πρὸς ἀπόδειξιν ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι οὗτος ὑπεκίνησε τὴν ἐπίκρισιν τοῦ Καντίου. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Χιούμ εἶναι ἡ τῶν σκεπτικῶν ἀλλ' ὑπὸ μορφὴν σαφῆ ἅμα καὶ σθεναράν. Ὁ πυρρωνισμὸς οὗτος ὅμως αὐτοῦ προκύπτει κατὰ βάθος ἐκ τῆς αἰσθητικῆς φιλοσοφίας τοῦ Λόκ, ἧς ἀποτελεῖ φυσικὴν συνέπειαν. Ὁ Χιούμ, προχωρῶν πράγματι ἐκ τῶν θεωριῶν τοῦ Λόκ καὶ τοῦ ἐμπειρικοῦ συστήματος, ὅπερ οὗτος ἵδρυσεν, καταδείκνυσι σαφέστατα ὅτι ἀδύνατον νὰ φθάσῃ τις ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ βέβαιον περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων καὶ τὰς παραγούσας αὐτὰ αἰτίας, οὐδέν, λέγει, δύναται ν' ἀποδείξῃ τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν, ἀποτελοῦσι δὲ ταῦτα μυθεύματα, τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ὁ Χιούμ προσβάλλει τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτιότητος, ἣν θεωρεῖ ὡς διαρκῆ ἀλληλουχίαν τῶν πραγμάτων, μεθ' ὧν τὸ ἡμέτερον πνεῦμα τυγχάνει ἐξωκειωμένον διὰ τῆς ἕξεως. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πυρρωνισμὸς εἶναι ἀδύνατος ἐν τῇ πράξει, ὁ Χιούμ ἀποδέχεται τὸ ἔμφυτον, τὴν ἀκουσίαν πίστιν, ἥτις ἀποτελεῖ ἐν ἡμῖν τὴν φύσιν, ἐνισχυομένην ὑπὸ τῆς συνηθείας καὶ ἄρχουσαν τῆς ἡμετέρας ἐνεργείας. Ἐν τῇ ἠθικῇ ὁ Χιούμ καταπολεμεῖ τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὸ συμφέρον, παραδέχεται δὲ εἶδός τι ἠθικοῦ συναισθήματος, ὅπερ δανείζεται παρὰ τοῦ Hutcheson. Ἐν τοῖς «Διαλόγοις περὶ τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως» ἐπιτίθεται κατὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ψυχῆς καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῆς ἀποδείξεως τῆς ἐκ τῶν τελικῶν αἰτίων ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Ὡς δὲ πάντες οἱ πυρρωνισταὶ οὕτω καὶ ὁ Χιούμ ὑποπίπτει εἰς ἀντιφάσεις πρὸς ἑαυτόν. Ἐν τῇ ἠθικῇ π. χ. ἀποδέχεται ὅτι ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ ζωὴ εἰσὶν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν κατάκρισιν τῆς ὅλης αὐτοῦ δοξασίας. Τὰ «Φιλοσοφικὰ ἔργα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1826. Ὁ Χιούμ ἔγραψε καὶ ἄλλα διάφορα ἔργα, ἀφῆκε δὲ καὶ «Ἀπομνημονεύματα». Ἡ «Ἀλληλογραφία» αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1847.

ΧΟΥΜ καὶ ὀρθότερον ΧΙΟΥΜ (σὶρ Ἀβραὰμ Hume), ἄγγλος ναυτικὸς καὶ μηχανικός, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1748 καὶ ἀποθ. τῷ 1838. Λίαν βραδέως εἰσῆλθεν εἰς τὸ ναυτικόν, μετέσχε πολλῶν πολέμων μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ εἶτα ἔτυχε θέσεως ἐν τῷ λιμένι τῆς Πλυμούθης (1819). Ἐγένετο γνωστὸς ἐκ τῆς δημοσιεύσεως πραγματείας περὶ τελειοποιήσεως τῆς ναυτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ βασιλικὴ ἑταιρεία τοῦ Λονδίνου κατέταξεν αὐτὸν ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτῆς.

ΧΟΥΜ καὶ ὀρθότερον ΧΙΟΥΜ (Ἰάκωβος Hume), ἄγγλος οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Νίουγκτων (κομητεία τοῦ Σούρρεϋ) τῷ 1774 καὶ ἀποθ. τῷ 1842. Τῷ 1790 ἔτυχε θέσεως ἐν τῇ διευθύνσει τῶν τελωνείων καὶ ταχέως προαχθεὶς εἰς σπουδαίαν θέσιν, ἐπεδόθη βραδύτερον εἰς πειράματα ἐπὶ τῆς γεωργίας, ἐκμεταλλευόμενος μέγαν ἀγρόν. Τῷ 1822 ἀποκατέστη ἐν Λονδίνῳ, ἔνθα ἀνετέθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἡ κωδηκοποίησις πολλῶν ἄρθρων τοῦ κανονισμοῦ, ἅτινα ἀπετέλουν τότε τὴν νομοθεσίαν τοῦ τελωνείου, καὶ διωρίσθη ὑπογραμματεὺς ἐν τῷ ἐμπορικῷ ἐπιμελητηρίῳ, θέσιν, ἣν παρητήθη τῷ 1840, ὅπως λάβῃ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ. Ἔγραψεν ἄρθρα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, δημοσιευθέντα ἐν τῇ «Ἀγγλικῇ» καὶ «Ξένῃ Ἐπιθεωρήσει» καὶ ἐν τῷ «Ἐωθινῷ Χρονικῷ». Σειρὰ τῶν ἄρθρων τούτων ἐδημοσιεύθη ἰδιαι-

τέρω. Ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐπιστολαὶ περὶ τῶν νόμων τῶν δημητριακῶν καὶ περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐργατικῶν τάξεων» (Λονδῖνον, 1834).

ΧΟΥΜ καὶ ὀρθότερον ΧΙΟΥΜ (Ἰωσὴφ Hume), Ἄγγλος ῥήτωρ, ἀρχηγὸς τῆς ριζοσπαστικῆς μερίδος, γεννηθεὶς ἐν Μοντρόζῃ τῷ 1777 καὶ ἀποθ. τῷ 1855. Κατὰ τὸ 20ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς Ἰνδίας, ἐπεχείρησε τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Μαχραττῶν ὡς στρατιωτικὸς χειρουργός (1800), ἐξεπλήρωσε καθήκοντα ταμίου τοῦ στρατοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν κάτοχος μεγάλης περιουσίας καὶ ἐξελέγη τῷ 1812 μέλος ἐν τῇ Βουλῇ τῶν κοινοτήτων. Καλῶς γινώσκων τὰ ζητήματα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν οἰκονομικῶν, πεπροικισμένος δὲ δι' εὐχεροῦς εὐγλωττίας, ἐὰν μὴ ἐκτάκτου, κατέστη φοβερὸς τῇ κυβερνήσει. Μεγίστη οἰκονομία ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῶν δαπανῶν, κατάργησις τῶν δασμῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἐπὶ τῶν τυπογραφείων, ἐπὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν μηχανῶν καὶ τῶν διαφόρων ἀντικειμένων καταναλώσεως, κατάργησις τῆς διὰ μαστιγώσεως ποινῆς ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῆς φυλακίσεως διὰ χρέη, ἀνάκλησις τῶν νόμων περὶ ἐργατικῶν συνασπισμῶν, ἐκλογικὴ μεταρρύθμισις, τοιαῦτα ἦσαν τὰ κυριώτερα μέτρα, ἅτινα προέτεινεν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ καὶ ἅτινα ὑπεστήριξε μετ' ἐνεργητικότητος ἐν ταῖς δημοσίαις συνεδρίαις. Ἔλαβε δ' ἐνεργὸν μέρος ἐν τῇ χειραφετίσει τῶν καθολικῶν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ O. Connell, μεγάλου ταραξίου τῆς Ἰρλανδίας. Ὁ Ἰωσὴφ Χιοὺμ ἐγένετο εἷς τῶν ἐνεργητικωτάτων καὶ μονιμωτάτων πολιτευτῶν, οὓς ἔσχεν ὁ ἀγγλικὸς λαός. Ἡ συλλογὴ τῶν λόγων αὐτοῦ, οὓς ἀπήγγειλεν, ἀποτελοῦσιν ὑπὲρ τοὺς 30 ἢ 40 τόμους.

ΧΟΥΜΑΝΑ, πόλις ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Βαβυλωνίας.

ΧΟΥΜΒΑΝΗ (κώμη), πεδιὰς παρὰ τῷ Εὐφράτῃ ἐν Μεσοποταμίᾳ.

ΧΟΥΜΑΡΟΥΪΑΧ (Ἀβοὺλ-Τζαΐς), σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας, ἀποθανὼν τῷ 896 μ. Χ. Διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀχμέτ (884) καὶ δεκαπενταετὴς τὴν ἡλικίαν ἐπεβόθη εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ ἐκδικήσεις. Ἀλλ' ἀκολούθως, τραπεὶς ἐπὶ τὰ πολεμικά, ἐξέτεινε τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Εὐφράτου. Ἐδολοφονήθη δὲ ὑπὸ μιᾶς τῶν ἑαυτοῦ γυναικῶν ἐν Δαμασκῷ.

ΧΟΥΜΜΕΛ ἢ ΧΙΟΥΜΜΕΛ (Ἰωάννης Hummel), διάσημος κλειδοκυμβαλιστὴς καὶ συνθέτης μουσικῶν τεμαχίων, γεννηθεὶς ἐν Πρεσβούργῳ τῷ 1778 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βαϊμάρῃ τῷ 1837. Ἦν μαθητὴς τοῦ Μοζάρ, Ἀλμπρεχτσβέργερ καὶ Σαλιέρη καὶ ἐγένετο μουσικὸς τοῦ παρεκκλησίου τοῦ πρίγκηπος Ἐστερχάζυ τῷ 1803. Ἐξεπλήρωσε τὰ αὐτὰ καθήκοντα ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Βυρτεμβέργης τῷ 1816 καὶ ἐν τῇ τῆς Βαϊμάρης τῷ 1820. Ὡς ἐκτελεστὴς μουσικῶν τεμαχίων ἐκέκτητο ἁπλότητα, κανονικότητα καὶ ἀκρίβειαν μείζονα ἢ πᾶς ἄλλος. Τὰ διὰ τὰ μουσικὰ ὄργανα ἔργα αὐτοῦ τίθενται παραλλήλως πρὸς τὰ τοῦ Μπετόβεν. Ἐν τῷ θεάτρῳ, ὅπου παρέσχε 4 μελοδράματα, καὶ ἐν τῷ θρησκευτικῷ εἴδει ἐπεδείξατο ἐπίσης μεγάλην δεξιότητα.

ΧΟΥΜΝΟΣ (Γεώργιος), ὁ ἐκ Χάνδακος τῆς νήσου Κρήτης. Ἔζη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Ἔγραψε δὲ ἱστορίαν ἔμμετρον ἀπὸ τῆς δημιουργίας μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Σολομῶντος, βασιλέων τῆς Ἰουδαίας, σωζομένην ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης καὶ εὑρισκομένην ἄλλοτε ἐν βιβλιοθήκῃ τινὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

ΧΟΥΜΝΟΣ (Μιχαήλ), ἑλληνορωμαῖος νομομαθής, διατελέσας νομοφύλαξ καὶ μετὰ ταῦτα μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Λέγεται ὅτι ἔζη τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νικηφόρου Βλεμμύδου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὅτι συνέγραψε διάφορα ἔργα. Εἶναι δὲ γνωστὸς ἐκ βραχείας πραγματείας περὶ τῶν βαλσαμῶν (ἤτοι βαθμῶν) τῆς συγγενείας, περιειλημμένης ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Λεουγκλαβίου.

ΧΟΥΜΝΟΣ (Νικηφόρος), γνωστὸς ὡς πολιτευτής, φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς θρησκευτικῶν τε καὶ ἄλλων, ζῶν δὲ κατὰ τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ ΙΓ' καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Κατήγετο δὲ πιθανῶς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀνῆκεν ἀναμφιβόλως εἰς μίαν τῶν πρώτων οἰκογενειῶν ἐν τῷ ἑλληνικῷ κράτει. Ἀπολαύων τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς φιλίας τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ πρε-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

σβυτέρου διωρίσθη ἀλλεπαλλήλως σφραγιδοφύλαξ τῆς αὐτοκρατορικῆς σφραγῖδος καὶ μέγας στρατοπεδάρχης, ἡ δὲ ἀξία αὐτοῦ τοσαύτη ἦν, ὥστε τῷ 1295 ὁ Ἀνδρόνικος ἐζήτησε τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Εἰρήνης δι' ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον, ὃν καὶ συνεζεύξατο αὕτη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Κατὰ τὴν ἀτυχῆ σύγκρουσιν Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου μετὰ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου ὁ Χοῦμνος ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν αὐτοῦ πάτρωνα καὶ ἐπί τινα χρόνον ὑπερήσπισε τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης, ἧς καὶ νομάρχης διετέλει, ἐναντίον τοῦ στρατοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου, ὃν καὶ ἠνάγκασε νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Φαίνεται ὅτι ὁ Χοῦμνος εἶχε πλείονα ἐπιρροὴν καὶ ἔπραξε πλείονα πρὸς ὑποστήριξιν Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου ἢ ἄλλος τις τῶν ὑπουργῶν τοῦ ἀτυχοῦς αὐτοκράτορος. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ Χοῦμνος ἀπετύρθη εἰς μονήν, ὅπου ἔζησεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ναθαναὴλ καὶ ἐνησχολεῖτο περὶ φιλολογικὰ ἔργα. Φαίνεται ὅτι ἀπέθανε μετὰ τὸ 1330, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου.

Ὁ Νικηφόρος Χοῦμνος συνέγραψε πολλὰ ἔργα καὶ πραγματείας περὶ φιλοσοφικῶν, ρητορικῶν καὶ νομικῶν ζητημάτων, ὧν οὐδὲν ἐξεδόθη· σώζονται δὲ ἐν χειρογράφοις ἐν ταῖς κυριωτέραις βιβλιοθήκαις τῆς Ρώμης, Βενετίας καὶ Παρισίων. Οἱ τίτλοι ἐνίων ἐξ αὐτῶν ὡς φέρονται ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν βιβλιοθηκῶν ἐκείνων, εἰσὶν οἵδε: *Confutatio Dogmatis de Processione Spiritus Sancti*, – *Sermo in Christi Transfigurationem*, – *Symbuleuticus de Justitia ad Thessalonicenses, et Urbis Eucomium*, – *Ex Imperatoris Decreto, ut Judices jurejurando obligentur, ad Munus sancte obeundum*, – *Encomium ad Imperatorem (Andronicum II)*, – *Querela adversus Niphonem ob male administratum Patriarchatus sui Provinciam*, – *Oratio funebris in Theoleptum Metropolitam Philadelphiae*, — *Ad Imperatorem de Obitu Despotae et Filii ejus*, – Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀνδρόνικον τὸν Β' τὸν πρεσβύτερον κατὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ δεσπότου Ἰωάννου, ὅστις συνεζεύξατο τὴν Εἰρήνην, τὴν θυγατέρα τοῦ Χούμνου, – *De Charitate, erga Proximum et omnia reliquenda ut Christum sequamur, etc*, – *De Mundi natura* καὶ πλεῖστα ἄλλα. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις *Oratio in Laudem Imperatoris Andronici Senioris* καὶ πλεῖσται ὅσαι ἐπιστολαὶ περὶ διαφόρων πραγμάτων, ὧν πολλαὶ φαίνονται σπουδαιόταται ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν, ἐνῷ ἄλλαι, ὡς καὶ τ' ἀνωτέρω μνημονευθέντα ἔργα, φαίνονται λίαν σπουδαῖα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὸν μεσαίωνα.

ΧΟΥΜΠΑΡ ἢ ΧΑΜΠΑΡ (Humber Abus), ποταμὸς τῆς Ἀγγλίας. Σχηματίζεται ἐκ τῆς ἑνώσεως τοῦ Οὔσου καὶ τοῦ Τρέντ, διέρχεται τὴν Χούλ, χωρίζει τὴν κομητείαν τῆς Γόρκης πρὸς Β ἀπὸ τὴν τῆς Λίγκολν πρὸς Ν καὶ χύνεται εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον διὰ μέσου θινώδους ἀκτῆς, πλάτους 10 χιλιαμ. μετὰ ροῦν 60 χιλιαμέτρων.

ΧΟΥΜΠΕΡ (Θηρεσία Huber), γεννηθεῖσα ἐν Γοττίγκῃ τῷ 1764 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Αὐγουστοπόλει (Augsburg) τῷ 1829, ἦν θυγάτηρ τοῦ διασήμου Χέϋνε. Στερηθεῖσα προώρως τῆς μητρὸς αὐτῆς, ἐπεδόθη εἰς ἐλευθέριόν τινα ἀνατροφήν, κακῶς ἑρμηνευθεῖσαν. Τῷ 1784 συνεζεύχθη τὸν Ἰωάννην Γεώργιον Φόρστερ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τῷ 1794 τὸν Λουδοβῖκον Φερδινάνδον Χούμπερ. Ὅπως πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν αὐτῆς ἐνησχολεῖτο εἰς φιλολογικὰς συγγραφάς, δημοσιευθεῖσας κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου αὐτῆς. Χηρεύσασα αὖθις τῷ 1804, μετέβη εἰς Στουτγάρδην, ἔνθα συνέταξε τὸ *Morgenblatt*. Προσέτι ἐδημοσίευσε τὴν «Ἀνταπόκρισιν τοῦ Ι. Γ. Φόρστερ» (Λειψία, 1828). Τὰ διηγήματα αὐτῆς ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς (Λειψία, 1830-1833).

ΧΟΥΜΠΕΡ (Ἅγιος Hubert), γεννηθεὶς περὶ τὸ 656 ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Ἀκουϊτανίας, ὃν λέγουσιν ὅτι κατήγετο ἐκ τοῦ Κλόβιος, καὶ ἀποθανὼν τῷ 728 ἢ 730. Διῆλθε τὰ πρῶτα ἔτη αὐτοῦ ἐν ἡδοναῖς. Λέγεται ὅτι ἠγάπα ἐμμανῶς τὴν θήραν, διὸ ἐγένετο ὁ πάτρων τῶν θηρευτῶν. Ἔζησεν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Νευστρίας καὶ κατέφυγε τῷ 674 παρὰ τῷ Πεπίνῳ τοῦ Ἑριστάλ, ἤλλαξε θρήσκευμα περὶ τὸ 683 καὶ προσεκολλήθη τῷ Ἁγ. Λαμβέρτῳ, ἐπισκόπῳ τῆς *Maëstricht*, ὃν καὶ διεδέξατο τῷ 708. Μετήνεγκε δὲ τὴν ἕδραν αὐτοῦ ἐν Λιέγῃ ὡς καὶ τὸ σῶμα τοῦ προκατόχου αὐτοῦ καὶ συνετέ-

ΔΙΚΟΣΕΛΙΔΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

λεσεν εἰς πολλὰς ἐξωμοσίας ἐν Ἀρδέννας, ἔνθα ὑφίστατο εἰσέτι ἡ εἰδωλολατρεία. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ κατατεθεὶς κατ' ἀρχὰς ἐν Λιέγῃ, ἐκομίσθη τῷ 817 εἰς τὴν μονὴν τοῦ Αἰνδαὶν ἐν Ἀρδέννας ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Χουμπέρ. Ἐπικαλοῦνται αὐτὸν ἐναντίον τῆς λύσσης. Ἡ μνήμη αὐτοῦ τῇ 3 νοεμβρίου καὶ 30 μαΐου παρὰ δυτικοῖς.

ΧΟΥΜΠΕΡ ΔΟΥΜΠΟΥΡΓ (Hubert-Du-Bourg), ἀπόγονος ὁμομητρίου ἀδελφοῦ Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ, ὑπηρετήσας ὑπὸ Ριχάρδον τὸν Λεοντόθυμον. Διοικητὴς τοῦ πύργου τοῦ Φαλαίζ, ἔνθα καθείρχθη ὁ δοὺξ τῆς Βρετάνης Ἀρθοῦρος, μάτην ἐπειράθη νὰ παρακωλύσῃ τὸν φόνον τοῦ πρίγκηπος τούτου ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Ἀκτήμονος. Φύλαξ τῶν πλατειῶν καὶ διοικητὴς τῶν κυριωτέρων βασιλικῶν κτημάτων, παρέμεινεν αὐτῷ πιστός, ὑπέγραψε μετ' αὐτοῦ τὸν Μέγαν χάρτην (1215) καὶ ὑπερήσπισε ὁραστηρίως τὸ Δοῦβρον ἐναντίον τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου-Αὐγούστου (1216). Κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα Ἑρρίκου τοῦ Γ' καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κόμητος τοῦ Πεμπρὸκ (1219) διεδέξατο αὐτὸν μετὰ τοῦ βαθμοῦ ἀρχιδικαστοῦ. Ἐπεκύρωσε τρὶς τὸν Μέγαν χάρτην, ὑπέταξε τοὺς στασιάσαντας βαρώνους, ἐγένετο κόμης τοῦ Κὲντ τῷ 1227 καὶ συνεζεύχθη μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας. Ἀλλὰ τῷ 1232 αἱ ραδιουργίαι τοῦ Πετρου-Δερός, ἐπισκόπου τοῦ Γουίτσεστερ, ἐξήγειραν κατ' αὐτοῦ πολλὴν ἐχθρότητα, κατηγορηθεὶς δὲ ἐπὶ παρεισπράξει καὶ μαγείᾳ, ἀπεσπάσθη ἐκ τῶν ἱερῶν καὶ καθείρχθη εἰς τὸν πύργον τοῦ Λονδίνου. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου ἀνεκτήσατο τὴν βασιλικὴν εὔνοιαν καὶ εἰσῆλθε καὶ εἰς συμβούλιον.

ΧΟΥΜΠΕΡ (Ἅγιος Hubert), πόλις τῆς Βελγικῆς (Λουξεμβοῦργον), ἀπέχουσα 70 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Ναμοὺρ καὶ 37 ΒΔ τῆς Λιέγης ἐν τῷ δάσει τῶν Ἀρδεννῶν. Κάτοικοι 2,000. Βυρσοδεψεῖα, ἀνθρακωρυχεῖα. Ἐργοστάσια κόλλας. Ἄλλοτε ὡραία μονὴ τῶν βενεδικτίνων, ἱδρυθεῖσα τῷ 698 καὶ ἔνθα διετηρεῖτο τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου Χουμπέρ.

ΧΟΥΜΠΕΡΤΣΜΠΟΥΡΓΚ (Huperts-bourg), χωρίον τοῦ βασιλείου τῆς Σαξωνίας, εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιαμ. πρὸς Α τῆς Λειψίας ἐπὶ τῆς ἀπὸ Λειψίας εἰς Δρέσδην ὁδοῦ. Ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἀρχαῖον μέγαρον, μετατραπὲν σήμερον εἰς σωφρονιστήριον· τοῦτο εἶναι καὶ τὸ μέγαρον, ἐν ᾧ ὑπεγράφη τῇ 3)15 φεβρουαρίου 1763 ἡ συνθήκη, ἥτις ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον.

ΧΟΥΜΠΝΕΡ (Ἰωάννης Hubner), ἱστορικὸς καὶ γεωγράφος, γεννηθεὶς τῷ 1668 ἐν Τυργὼ (Ἄνω-Λουσάκη) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1732. Καθηγητὴς ἐν Λειψίᾳ καὶ εἶτα διευθυντὴς τοῦ γυμνασίου τοῦ Ἁμβούργου, ἔγραψε: «Παγκόσμιον γεωγραφίαν» (Λειψία, 1705), μεταφρασθεῖσαν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Δουβερνοά (Βασιλεία, 1757), — «Ζητήματα περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας γεωγραφίας» (Λειψία 1693), — «Ζητήματα περὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος» (Αὐτόθι, 1697 κ. ἑξ.), — «Γενεαλογικοὺς πίνακας» (1708 καὶ 1735), «Ἱστορίαν τῆς Γραφῆς», ἥτις ἔσχεν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν ἐκδόσεις, -*Bibliotheca historia Hamburgensis* (1715—29), — «*Musæum geographicum*, κατάλογον τῶν χαρτῶν, δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ (Ἁμβοῦργον, 1746).

ΧΟΥΜΠΝΕΡ (Μαρτῖνος Hubner), δανὸς δημοσιογράφος, γενν. ἐν Ἀννοβέρῳ τῷ 1723 καὶ ἀποθ. τῷ 1795. Κατ' ἀρχὰς διδάσκαλος τοῦ κόμητος τοῦ Ὁλστάιν καὶ εἶτα καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κοπεναγης (1751), ἐταξείδευσεν εἰς Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ὁλλανδίαν καὶ ἐγένενο ἀλληλοδιαδόχως καθηγητὴς τῶν νομικῶν (1759), δικαστικὸς σύμβουλος (1762), σύμβουλος τοῦ κράτους (1770) καὶ σύμβουλος τοῦ συνεδρίου (1774). Ὁ Χοὺμπνερ ἐγένετο μέλος τῆς ἐν Νορβηγίᾳ ἑταιρίας τῶν ἐπιστημῶν, ἀντιπρόεδρος τῆς δανικῆς ἑταιρίας τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν τῶν Παρισίων καὶ τῆς βασιλικῆς ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου. Ἐκτὸς τῶν λόγων αὐτοῦ ἔγραψε: «Δανικὴν πολιτικὴν ἢ Φιλοδοξίαν τῶν Ἄγγλων, ἀποκαλυφθεῖσαν ὑπὸ τῶν πειρατειῶν αὐτῶν» (1756), ἀνατυπωθὲν τῷ 1805 ὑπὸ τὸν τίτλον «Πνεῦμα τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως καὶ τὸ πολιτικὸν αὐτῆς σύστημα», — «Πραγματείαν περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ φυσικοῦ δικαίου» (Λονδῖνον 1756), ἀποτελοῦσαν ἀρίστην προεισαγωγὴν εἰς μέγα ἔργον περὶ τοῦ «Συστήματος τοῦ φυσικοῦ δικαίου καὶ τοῦ τῶν ἀνθρώπων», ὅπερ ἐμελέτα νὰ συγγράψῃ ὁ Χοὺμπνερ, καὶ τέλος «Περὶ τῆς καταλήψεως οὐδετέρων σκαφῶν» (Χάγη, 1659).

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΧΟΥΜΠΝΕΡ (Ροδόλφος-Ἰούλιος-Βέννων Hubner), γερμανὸς ζωγράφος, γενν. ἐν *Oels* τῷ 1806. Τῷ 1821 ἤρξατο τῶν καλλιτεχνικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ἐν Βερολίνῳ, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Γουλιέλμου Σάδοου καὶ ἤρξατο τοῦ σταδίου αὐτοῦ δι' εἰκόνος, παριστώσης τὴν Ρουθ καὶ τὸν Βοάζ, ἱκανῶς δ' ἐκτιμηθείσης. Ἀκολουθήσας τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ ἐν Δυσσελδόρφῃ τῷ 1826, ἐζωγράφησεν αὐτόθι μετὰ δεξιότητος τὸν Ἀλιέα κατὰ τὸ ποίημα τοῦ Γκαΐτε καὶ τὸν Ρολάνδον, παραδίδοντα τὴν πριγκήπισσαν Ἰσαβέλλαν ἐντῷ σπηλαίῳ τῶν κλεπτῶν. Εἶτα ὁ Χουμπνερ μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐξετέλεσε τὰ ἑξῆς σπουδαῖα αὐτοῦ ἔργα: Τὸν Σαμψὼν ἀνατρέποντα τὰς στήλας τοῦ ναοῦ καὶ Τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς Εὐαγγελιστάς (1835). Ἐκ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ἔργων ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς: Ὁ Ἰὼβ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ,—Ὁ χρυσοῦς αἰὼν (βραβευθὲν ἐν τῇ Ἐκθέσει τῶν Βρυξελλῶν τῷ 1851),—Ὁ Χριστὸς ἐπὶ τῆς στήλης, — Ἡ εὐτυχία καὶ ὄπνος κλπ. Τὴν εἰκόνα αὐτοῦ Διαφωνία τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Ἐκ (1866) θεωρεῖ ὁ ζωγράφος οὗτος ὡς τὸ ἀριστοτέχνημα αὐτοῦ. Τοῦτο ἐξετέθη καὶ ἐν τῇ Παγκοσμίῳ ἐκθέσει τοῦ 1867· μετὰ τῶν εἰκόνων Ἡ Μαγδαληνὴ παρὰ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Ὁ Ἰησοῦς δωδεκαετὴς ἐν τῷ ναῷ. Ὁ Χουμπνερ παρέχει καὶ ἱκανὰ σχεδιαγραφήματα εἰς τὸν ἐν Κρακοβίᾳ ναὸν τῶν Δομινικανῶν, εἰς τὴν κρύπτην τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Γλασκώβης καὶ εἰς τὴν νέαν ἐκκλησίαν τοῦ *Oschatz*. Ἀπὸ τοῦ 1859 ὁ Χουμπνερ κατῴκει ἐν Δρέσδῃ καὶ τῷ 1841 ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ.

ΧΟΥΜΠΝΕΡ (Ἰωσὴφ-Ἀλέξανδρος, βαρῶνος τοῦ Hubner), αὐστριακὸς διπλωμάτης, γεννηθεὶς ἐν Βιέννῃ τῷ 1811. Ἐπιστρέφων ἐκ ταξειδίου εἰς Ἰταλίαν, εἰσῆλθε τῷ 1833 εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν γραμματείαν, ἀνέλαβε τῷ 1835 ἀποστολὴν εἰς Παρισίους καὶ μετὰ δύο ἔτη ἠκολούθησεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὸν Ἀππονίην, ὡς πρεσβευτήν. Ἀνακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μέττερνιχ τῷ 1838, ἐξελέγη τῷ 1841 ὡς γραμματεὺς τοῦ κ. Μαρτάλ, πληρεξουσίου ὑπουργοῦ, ἐντεταλμένου ν' ἀνασυνδέσῃ διπλωματικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Πορτογαλίας, ἔνθα ἡ δόνα Μαρία εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸν θρόνον. Τῷ 1844 ἐγένετο γενικὸς πρόξενος τῆς Αὐστρίας ἐν Λειψίᾳ καὶ ἀνέλαβε πολλὰς ὑποθέσεις παρὰ ταῖς αὐλαῖς τοῦ Ἀγχάλτ καὶ ἄλλων μικρῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας. Ἡ ἐπανάστασις τῆς Κρακοβίας καὶ ἡ ἄλωσις τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν στρατευμάτων ἠνάγκασαν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ εἰς Παρισίους (1846), ἀλλ' ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐν Λειψίᾳ θέσιν αὐτοῦ. Τῷ 1848 εὑρίσκετο ἐν Μεδιολάνοις, ἐνασχολούμενος εἰς ἰδιωτικὰς ἐργασίας, ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ φεβρουαρίου. Ὁ βαρῶνος Χουμπνερ ἀνέλαβε τότε τὴν πολιτικὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Λομβαρδίας μετὰ τῶν πριγκήπων τῶν ὁμόρων κρατῶν, τότε δὲ καὶ καθείρχθη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπελύθη δι' ἀνταλλαγῆς. Ἀποσταλεὶς ἐκ νέου εἰς Παρισίους μετ' ἐκτάκτου ἀποστολῆς τῷ 1849, ἐγένετο τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπιτετραμμένος παρὰ τῷ προέδρῳ τῆς Δημοκρατίας, ἔλαβε τὸν τίτλον ἰδιαιτέρου συμβούλου (1853) καὶ τῷ 1856 παρέστη ὡς πληρεξούσιος ὑπουργὸς ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν Παρισίων, ὅπου ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τῆς 30 μαρτίου. Τῷ 1857 ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις πρὸς ἀμοιβὴν τῶνδιαφόρων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν προήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸν βαθμὸν πρεσβευτοῦ καὶ μετά τινα καιρὸν ἀπεστάλη εἰς Νεάπολιν, ὅπως προσκαλέσῃ ἴσως τὸν βασιλέα τῶν Δύο-Σικελιῶν, ἵνα ποιήσηται παραχωρήσεις τινὰς τῇ Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, αἵτινες εἶχον ἀναλάβει ἐκ τῆς Νεαπόλεως τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν. Κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Ἰταλίας τῷ 1859 ἀνεχώρησεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου ἔκτοτε ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Μεττερνίχου, μετέβη εἰς Βιέννην, ὅθεν ἦλθεν εἰς Νεάπολιν μετ' ἐκτάκτου ἀποστολῆς, καὶ ἐξεπλήρωσεν εἶτα ἐπί τινας μῆνας καθήκοντα πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστρίας ἐν Ρώμῃ. Διορισθεὶς ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας κατ' αὔγουστον τοῦ 1859, ἐπὶ δύο μόνον μῆνας τὴν θέσιν ταύτην διετήρησε καὶ παρῃτήθη συνεπείᾳ τῶν διαφωνιῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν ὑπουργὸν Γουλοχόφσκην, ὁπαδὸν φιλελευθέρας ἐσωτερικῆς πολιτικῆς. Ἔζησε δὲ ἐν ἀπομονώσει, ἐφ' ὅσον ὁ ὑπουργὸς Σμέρλιγκ-Ρέχμπεργ ἔμενεν ἐν τοῖς πράγμασι. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ σεπτεμβρίου τοῦ 1865

προσεκλήθη ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ὑποκόμητα τοῦ Μπάλ, ὡς πρέσβυς παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Ρώμης καὶ ὡς τοιοῦτος διεπραγματεύθη τὴν κατάργησιν τοῦ αὐστριακοῦ κογκορδάτου τῷ 1867.

ΧΟΥΜΠΝΕΡ (Κάρολος Hubner), γερμανὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Καινιξβέργῃ (Πρωσία) τῷ 1814. Ἦν υἱὸς πτωχοῦ τέκτονος, ἐπεδείξατο δὲ ἐκ παιδικῆς ἡλικίας μεγίστην κλίσιν πρὸς τὰς καλὰς τέχνας. Ἔλαβε μαθήματα παρὰ τοῦ Ι. Βόλφ, εἶτα παρὰ τοῦ Αὐγούστου Χάγεν, καὶ ἐν βραχεῖ ἠδυνήθη νὰ ὑποστηρίξῃ ἑαυτόν, ζωγραφῶν προσωπογραφίας. Τῷ 1837 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τὸ 1841 ἤνοιξεν ἐργαστήριον. Τῷ 1845 ἤρξατο ἀπολαμβάνων μεγάλης φήμης διὰ τῆς εἰκόνος Τισεράνδου τοῦ ἐκ Σιλεσίας, συνοδευομένης ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ὡραίων εἰκόνων: Τὸ δικαίωμα τῆς θήρας (1846), — Ὁ μετανάστης (1847), — Ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα κλπ. Τῷ 1854 ἔπεμψεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν Βρυξελλῶν μεγάλην εἰκόνα, Διάσωσιν ἐν μέσῳ πυρκαϊᾶς, ἥτις πολλάκις ἀνετυπώθη χαλκογραφηθεῖσα καὶ ἥτις ἐπορίσατο αὐτῷ τὸ παράσημον τοῦ Λεοπόλδου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐγένετο δημοτικώτατος, μάλιστα δὲ ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου ὑπάρχουσι νῦν ἅπαντες σχεδὸν οἱ πίνακες αὐτοῦ. Τῷ 1864 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας. Τεχνίτης γόνιμος καὶ φιλόπονος ὁ Χούμπερ, ἐκέκτητο ἀξιοσημείωτον δεξιότητα περὶ τὴν σύνθεσιν, τὴν μεγάλην ζωηρότητα περὶ τὸν χρωματισμὸν καὶ βαθεῖαν γνῶσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ φωτός.

ΧΟΥΜΠΝΕΡ (Φρειδερῖκος-Ὄθων Hubner), γερμανὸς οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λειψίᾳ τῷ 1818. Ἔτυχε θέσεως ἐν τῇ αὐστριακῇ ἑταιρίᾳ Λόυδ, ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν μελέτην τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων καὶ ἐγένετο γνωστὸς ὡς ἔνθερμος ὀπαδὸς τῆς ἐλευθερίας. Ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848, ὁ Χοῦμπνερ, διατελῶν τότε γενικὸς πράκτωρ τοῦ Λόυδ, ἐγένετο μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, τῆς λεγομένης τῶν Πεντήκοντα, ἥτις συνῆλθεν ἐν Φραγκφούρτῃ τῇ ἐπὶ τοῦ Μείνου, διωρίσθη δὶς μέλος τῆς Διαίτης τῆς Φραγκφούρτης, ὅπου δὲν ἠθέλησεν οὐδαμῶς νὰ παρεδρεύσῃ, καὶ συνέταττε τὴν «Παγκόσμιον αὐστριακὴν ἐφημερίδα» ἐν Βιέννῃ μέχρις ὅτου ἡ πόλις αὕτη κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Βιντισγκραίτς (ὀκτώβρ. 1841). Προγραφεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιδραστικῶν ὁ Χοῦμπνερ, ἠναγκάσθη νὰ ἐκλίπῃ τὴν Αὐστρίαν. Ἔγραψε δὲ «Λεξικὸν τοῦ ἐμπορίου» (Λειψία, 1845), — «Τὰς τραπέζας» (1846), — τὴν «Οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Αὐστρίας καὶ τοὺς πόρους αὐτῆς» (Βιέννη, 1849), — τὰς «Πλάνας τῶν ὀπαδῶν τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος» (Λειψία, 1851) καὶ λοιπά.

ΧΟΥΜΠΟΛΤ (Κάρολος-Γουλιέλμος βαρῶνος de Humboldt). Ἴδε ΟΥΜΒΟΛΔΟΣ.

ΧΟΥΜΦΕΛΔ (Hunfeld), πόλις τῆς Πρωσίας (Ἔσης), ἀπέχ. 11 χιλιάμ. ΒΒΑ τῆς Φούλδης. Κάτ. 2,500. Σπουδαῖον ἐμπόριον πανικῶν. Πρωτεύουσα περιφερείας.

ΧΟΥ-ΝΑΝ, ἐπαρχία τῆς Σινικῆς μεταξὺ τῶν τοῦ Χοὺ-πὲ πρὸς Β, τῆς Σοῦ-τσουὰν καὶ τῆς Κουεῖ-τσέου πρὸς Δ, τῆς Κουαγγ-σὶ καὶ τῆς Κουάγγ-τοὺγγ πρὸς Ν, τῆς Κιαγγσὶ πρὸς Α. Ἐπιφ. 215,000 τετραγ. χιλιάμ. Κάτ. 18,000,000. Πρωτεύουσα Τσάγγ-σά. Ἔδαφος ὀρεινὸν πρὸς Δ. Πρὸς Β κεῖται ἡ λίμνη Θοὺγγ-Θίγγ.

ΧΟΥΝΗ, χωρίον τῆς Αἰτωλίας, κείμενον ἐν Εὐρυτανίᾳ καὶ ἐν τῷ δήμῳ Παρακαμπυλίων, ἐπὶ τῶν βορειοανατολικῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους Κουτούπας (ὕψ. 1685 μ.) Ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Ἁγ. Βλασίου πρὸς ἀνατολὰς ὥρ. $1\frac{1}{2}$ καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 444 κατοίκων. Προϊόντα ἀραβόσιτος, κριθή, ὄσπρια, λινάριον, ἐλαῖαι, σῦκα, οἶνος κτλ.

ΧΟΥΝΙΓΚ (Huningue), πόλις τῆς Γερμανίας (Ἀλσατία), ἀπέχ. 30 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Μυλχούζης καὶ 3 πρὸς Β τῆς Βασιλείας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου. Κάτ. 2,300. Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ' ὠχύρωσεν αὐτὴν διὰ τοῦ Βωμπὰν τῷ 1668. Ὁ στρατηγὸς Μπαρβανὲγρ ὑπέστη ἐν αὐτῇ τῷ 1815 ἀξιομνημόνευτον πολιορκίαν, ἐν ᾗ φρουρὰ 135 ἀνδρῶν, πολιορκηθεῖσα ὑπὸ 25,000 Αὐστριακῶν καὶ ἐλαττωθεῖσα εἰς 50 ἄνδρας, ἐσυνθηκολόγησε μετὰ πασῶν τῶν τιμῶν τοῦ πολέμου. Τὰ ὀχυρώματα τῆς Χούνιγκ κατεδαφίσθησαν συνεπείᾳ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τῷ 1714. Παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ὑπάρχει ὁ τάφος τοῦ στρατηγοῦ Ἀββατούκκη. Ἐπὶ τῆς ἑτέρας ὄχθης τοῦ Ρήνου κεῖται ἡ μικρὰ Χούνεγκ, ἑλβετικὴ κωμόπολις μετὰ 500 κατοίκων.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

ΧΟΥΝΚΙΑΡ-ΙΣΚΕΛΕΣΗ. Μεταξὺ τοῦ τανῦν μὲν Σελβῆ-μπορνοῦ καλουμένου, τὸ πάλαι δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀκρωτηρίου Ἀετορύγχου (κληθέντος οὕτως ἀπὸ τοῦ σχήματος αὐτοῦ, τῆς προεξοχῆς δηλονότι, ἥτις εὑρηται ἐν τῷ πρὸς νότον ἄκρῳ τοῦ νῦν Οὐμοὺρ-χιερῆ ἢ Οὐμοὺρ-χιοί), καὶ τοῦ νῦν Γιαλὶ-χιοί ἢ Μπαλὺκ-χιοί, (κειμένου ὡς γνωστὸν πρὸς Β καὶ πρὸ τῆς κοιλάδος καὶ τοῦ χωρίου τοῦ Μπέη-κοζοῦ, τοῦ ἀρχαίου Νυμφαίου), εὑρηται τὸ τανῦν Χουνκιὰρ-ἰσκελεσί (κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ τὸ πάλαι αὐλὴ τοῦ Ἀμύκου) τερπνότατον παραθαλάσσιον πεδίον, ἀνέκαθεν πρὸς βασιλικὴν πράγματι διαμονὴν προωρισμένον, ὅπου ὑπῆρχον καὶ τὰ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων θερινὰ ἀνάκτορα, τὰ τοῦ Μηλουδίου καλούμενα, ὅπου, κατὰ τὸν Χωνιάτην, διέτριβε καὶ Ἀνδρόνικος ὁ τύραννος, ὅτε ἐξηγέρθη ἡ κατ' αὐτοῦ στάσις ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου.

«Ἡ εὐρυχωροτάτη καὶ ὁμαλὴ κοιλάς, ἡ περιστέφουσα τὸν βασιλικὸν τοῦτον κόλπον, χωριζόμενον τοῦ μὲν πρὸ αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀετορύγχου, τοῦ δὲ μετ' αὐτὸν διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπερ ὁ Γύλλιος ὀνομάζει Τοῦρκον ἢ Τουρκικόν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ παρονομάζει καὶ τὸν κόλπον ὁλόκληρον, καὶ ἀντικρύζοντα τῷ Φαρμακίᾳ, μείνασα (λέγει συγγραφεύς τις) ἐπὶ ἑκατὸν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἔτη ἀκαλλιέργητος, καὶ ἀποδασωθεῖσα, μετεβλήθη εἰς ἄλσος, ἀνειμένον τῷ αὐτοκρατορικῷ κυνηγεσίῳ. Ἐν μέσῳ δὲ τῷ κόλπῳ εἰσβάλλει ῥύαξ, στρέφων μυλῶνας καὶ σχηματίζων ἕλος, κεκαλυμμένον δάσει καλάμων, οὗ τὸ στόμιον γεφυρίῳ διαβατόν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀκτῆς προέχει ἀποβάθρα ξυλίνη, δι' ἧς ὁ σουλτάνος διαβαίνων τὸ θαλάσσιον τέλμα, κάτεισιν εἰς περίπτερον, σκιαζόμενον δάσει ἄλλων τε δένδρων, μάλιστα δὲ πλατάνων ἀμφηρεφῶν τε καὶ ὑψιπρήμνων. Ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς δ' ἀποβάθρας ταύτης παρωνομάσθη καὶ ἅπασα ἡ κοιλάς».

«Τὴν κοιλάδα ταύτην, ἥτις ποτίζεται, λέγει ὁ Σ. Βυζάντιος, ὑπὸ διαυγεστάτων καὶ ἀφθόνων ὑδάτων, ἅπερ συρρέοντα παντοχόθεν διὰ βαφνηρεφῶν λαβυρίνθων εἰς τὸν διερχόμενον αὐτὴν ῥύακα, διατηροῦσι χλοάζον ὅλου σχεδὸν τοῦ ἔτους τὸ ἔδαφος αὐτῆς, ὅπου ἅπασαι αἱ αἰσθήσεις ἡδυπαθοῦσι συγχρόνως, ὅπου τὸ κελάρυσμα τῶν ῥυάκων καὶ τὸν ψιθυσμὸν τῶν ὑπὲρ αὐτοὺς περισειομένων ὑπὸ τῆς καθαρᾶς θαλασσίου αὔρας πτελεῶν, φιλυρῶν καὶ λευκῶν, ἃς οὐδέποτε προσήγγισε πέλεκυς ὑλοτόμου, διακόπτουσι μόνοι τῆς ἀηδόνος ἡ τῆς ὑπολαΐδος ἢ τῆς τρυγόνος οἱ λιγυροὶ φθόγγοι, οὐδεμία γραφὶς δύναται ν' ἀπεικονίσῃ, καὶ αὐταὶ δὲ τῶν κήπων τοῦ Ἀλκινόου καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Κνίδου καὶ τοῦ ἄντρου τῆς Καλυψοῦς αἱ περιγραφαὶ μένουσιν ὄπισθεν τῆς ἀληθείας». Ἀπὸ τῆς κοιλάδος ταύτης οὐδέποτε ἐκλείπουσι τὰ ᾠδικὰ πτηνά, ἅτε μὴ διαταρασσόμενα ὑπὸ τοῦ κρότου τῶν κυνηγετικῶν πυροβόλων καὶ κατὰ συνέπειαν διαρκῶς αὐτόθι πολλαπλασιαζόμενα. Τὴν δὲ μονοτονίαν τῆς χλόης καὶ τὸ κυαναυγὲς τοῦ ὁρίζοντος (ἐπάγεται ὁ αὐτὸς) ποικίλλουσι κατὰ διαστήματα κρῆναι, ἁπλούστατα ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου κατεσκευασμέναι, ἢ ὁ τύμβος εὐλοβοῦς τινος μουσουλμάνου, ἐκλέξαντος ὡς αἰώνιον αὐτοῦ ἄσυλον τὸ μέρος, ὅπου καὶ ζῶν ἔβλεπε πρὸ αὐτοῦ τὰς παραθεισείους τῆς θέσεως ἐκείνης καλλονάς.

Αὐτόθι ὑψοῦτο ἐπὶ κρηπῖδος, ἣν διακόπτει ὁ ῥύαξ, τὸ κομψότατον ἐργοστάσιον τοῦ χαρτοποιείου, ὅπερ ἀνηγέρθη τῷ 1805 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σελὴμ τοῦ Γ', ὡς πρωτόλειον τῆς μόλις τότε διαυγαζούσης ἐποχῆς τῶν κοινωφελῶν μεταρρυθμίσεων τῆς Τουρκίας. Τὸ τουρκικὸν χαρτίον εἰσήγετο ἀνέκαθεν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν ἐκ τῆς Βενετίας, ἥτις καὶ σπουδαίαν εἶχεν ἐκ τούτου πρόσοδον. Ἐπὶ δὲ τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ τοῦ Α' εἶχεν ἀνιδρυθῆ ἐπὶ τῶν ποταμῶν τοῦ Κιαὰτχανὲ (Κυδάρεως καὶ Βαρβύτου) τὸ καὶ πρότερον ὑπάρχον ἐκεῖ χαρτοποιεῖον *(Chartararia)*. Ἀποτυχούσης ὅμως τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁ σουλτάνος Σελήμ, προτιμήσας τὸ μέρος τοῦτο, ἀνέθετο τὴν διεύθυνσιν τοῦ καταστήματος τούτου εἰς τὸν Μπεϊντζῆ ἐφέντην (:), χρηματίσαντα βραδύτερον ὑπουργὸν ἐπὶ Μουσταφᾶ Μπαϊρακτάρου, ὅστις, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Σελὴμ-ἀγᾶ, βρεττανοῦ τὴν καταγωγήν, τοσοῦτον ἐπέτυχεν, ὥστε τὸ Χαρτουργεῖον τοῦτο ἐπρομήθευεν ἐφ' ἱκανὰ ἔτη πὸ πλεῖστον μέρος τοῦ εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ κράτους ἀπαναλωμένου χάρτου. Εἶτα μετεβλήθη εἰς ἐρεουργεῖον. Ἐνταῦθα ἐστρατοπέδευσαν ἱκανὰς ἑβδομάδας τῷ 1187 οἱ ὑπὸ Λουδοβίκον τὸν Ζ' Σταυροφόροι, οἱ δὲ κα-

ταλλάκται τῆς πρωτευούσης συνέδραμον περὶ αὐτοὺς χάριν χρηματικῶν ὠφελειῶν, ἀντὶ ὅμως τοῦ προσδοκωμένου κέρδους, διήρπασαν ἐκεῖνοι τὰς τραπέζας αὐτῶν, καὶ ἀπέστειλαν αὐτοὺς νὰ πληρωθῶσιν ἀπὸ τοῦ θησαυροφυλακίου τοῦ αὐτοκράτορος.

Αὐτόθι πρὸς τούτοις εἶχε στηθῇ καὶ ὀγκώδης λίθος ἐν εἴδει μνημείου ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐκ 10,000 ἀνδρῶν ἀποτελούμενος, εἶχε κατασκηνώσει ἐκεῖ τῷ 1833 ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Μουραβιέφ καὶ ὅστις εἶχεν ἀποσταλῇ πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ὀθωμανικοῦ θρόνου ἐναντίον τῆς πολιτείας τοῦ τῆς Αἰγύπτου Ἰβραὴμ πασσᾶ. Ὁ λίθος οὗτος φέρει ἔνθεν μὲν τὴν χρονολογίαν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στρατοῦ τούτου, ἔνθεν δὲ τετράστιχόν τινα τουρκικὴν ἐπιγραφὴν εἰς δημώδη γλῶσσαν, ἀποτελοῦσαν ποίημα τοῦ διασήμου Περτὲβ πασσᾶ, ὑπουργοῦ τότε τῶν ἐξωτερικῶν. Ὁ τελευταῖος στίχος αὐτῆς ἔχει τουρκιστὶ ὧδε :

Μουσαφὶρ γκελδὶ γκιττὶ ἀσκὲρ-ι-Ρουσῆ

τοὐτέστιν

Ὁ ρωσικὸς στρατὸς ἐλθὼν ἐξενίσθη καὶ ἀπῆλθεν.

Ἡ ὅλη ὅμως ἐπιγραφὴ τοῦ μνημείου τούτου (ὅπερ ἵδρυται ἀκριβῶς ἐν τῷ μέρει, ἐν ᾧ εἶχε στήσει τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ὁ ἀρχιστράτηγος) ἔχει κατὰ γαλλικὴν μετάφρασιν, εὑρισκομένην ἐν τῇ τοῦ Δουκὸς τῆς Ραγούζης περιηγήσει, ὧδε :

«Τὸ πεδίον τοῦτο ἐφιλοξένησεν ἐπ' ὀλίγον τὸν ρωσικὸν στρατόν. Διαιωνίζοι ὁ μνημειακὸς οὗτος λίθος τὴν ἀνάμνησιν τῆς φιλοξενίας ταύτης. Εἴθε ἡ συμμαχία τῶν δύο αὐλῶν νὰ παραμείνῃ ἐπίσης στερρὰ καὶ παγία. Εἴθε τὸ γεγονὸς τοῦτο νὰ διατελέσῃ ἀείποτε διάσημον ἐν τοῖς τῆς φιλίας χρονικοῖς».

Ἀπὸ τοῦ Χουνκιὰρ-ἰσκελεσῆ ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς καὶ ἡ συνθήκη Τουρκίας καὶ Ρωσίας, ἥτις συνωμολογήθη τῷ 1835. Κατὰ τὰς τότε κρατούσας διατυπώσεις τῆς ἐθιμοταξίας, ὁσάκις μετέβαινεν ἐν πομπῇ ὁ Σουλτάνος τὸ θέρος εἰς τὴν παρώνυμον αὐτοῦ ταύτην ἀποβάθραν, ὁ τῆς Γαλλίας πρέσβυς, οὗτινος τὸ ἐαρινὸν μέγαρον εὕρηται καὶ νῦν ἔτι ἐν τῇ καταντικρὺ παραλίᾳ τῶν Θεραπείων, ὤφειλεν ἐκ συνηθείας νὰ προσφέρῃ αὐτῷ ἐκλεκτὰς ὀπώρας καὶ ἄνθη μετὰ σακχαρικῶν, φιλοτιμούμενος εἰς ἐπίδειξιν γαλλικῆς φιλοκαλίας καὶ ἀσιατικῆς πολυτελείας. Τὸ αὐτὸ ἔπραττον καὶ οἱ ἄλλοι πρέσβεις κατὰ σειράν, ὅταν ὁ Σουλτάνος μετέβαινεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Βαθυκόλπου καὶ τὰ Σαράντα-δένδρα, καθὼς καὶ ὅλοι πάλιν ὁμοῦ, ὅταν μετέβαινεν ὁ Σουλτάνος εἰς τὸ ἐν Σταυροδρομίῳ Ταξίμιον ἢ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Γαλατᾶ (Γαλατᾶ-Σαράϊ).

Ἀκολουθῶν δέ τις τὸν ἀνάρρουν τοῦ αὐτόθι ποταμίου, φθάνει μετὰ μερικὰ βήματα εἰς τὴν συμβολὴν δύο ρυάκων, ὧν ὁ μὲν κατέρχεται ἀπὸ τοῦ Τοκάτ, ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ Καρὰ-κουλάκ, ἐκεῖθεν δὲ προχωρῶν 200—300 βήματα πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ρύακος τοῦ Τοκάτ, φθάνει εἰς τὸ στενώτερον τῆς κοιλάδος, τὸ καλούμενον Τ ε ρ ε ζ ι κ λ ύ, μέρος λίαν ἀπομεμονωμένον.

ΧΟΥΝΣ (Hunse), ποταμὸς τοῦ βασιλείου τῆς Ὁλλανδίας. Πηγάζει ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δρένθῃ, διέρχεται ἀπὸ τῶν ΝΑ εἰς τὰ ΒΔ, διασχίζει τὴν Γρονίγκην καὶ χύνεται εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν μετὰ ροῦν 90 χιλιαμ.

ΧΟΥΝΤ ἢ ΧΑΝΤ (Θωμᾶς Hunt), ἑβραιομαθὴς ἄγγλος, γενν. τῷ 1696 καὶ ἀποθ. τῷ 1774. καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς καὶ εἶτα τῆς ἑβραϊκῆς ἐν Ὀξφόρδῃ, ἐγένετο τῷ 1740 μέλος τῆς βασιλικῆς ἑταιρίας καὶ μετέσχε κατὰ μέγα μέρος τῆς δημοσιεύσεως τῆς πολυγλώττου Γραφῆς τοῦ Λονδίνου. Ἔγραψε δέ : *De benedictione patriarchae Jacobi* (Ὀξφόρδη, 1728), — *De antiquitate elegantia et utilitate linguae arabicae* (1379), — *De usu dialectorum orientalium* (1748), — «Παρατηρήσεις ἐπί τινων χωρίων τῶν βιβλίων τῶν παροιμιῶν» (Ὀξφόρδη)· ἐξεδόθη μετὰ θάνατον αὐτοῦ.

ΧΟΥΝΤ ἢ ΧΑΝΤ (Ἰάκωβος-Ἑρρῖκος, Λέιγκ Hunt), διάσημος ἄγγλος ποιητὴς καὶ κριτικός, γενν. ἐν Σαουθγκαίητ (Μίδδλσεξ) τῷ 1784 καὶ ἀποθ. τῷ 1859. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅστις κατῴκει ἐν Φιλαδελφείᾳ καθ' ἣν ἐποχὴν ἐξερράγη ἡ στάσις τῶν ἀποικιῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἐναντίον τῆς μητροπόλεως, ἐξεφράσθη ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας καὶ μετέβη εἰς τὴν χώραν ταύτην. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ ὑπ' ὄψιν Χάντ, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Καβρίδζῃ, ἔγραφε ποιήματα, ἅπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον *Juvenilia* (1801). Μετ' ὀλίγον εἰργάζετο παρὰ δικηγόρῳ, εἰσήχθη εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐχρησιμοποίει τὰς ὥρας τῆς σχολῆς εἰς τὸ γράφειν θεατρικὰ

ἄρθρα διὰ τὴν ἑβδομαδιαίαν ἐφημερίδα «Εἰδήσεις», ὧν ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε μεγίστη. Τῷ 1808, ἐγκαταλιπὼν τὸ διοικητικὸν στάδιον, ἵδρυσε τὸν «Ἐξεταστήν», φιλελευθέραν ἐφημερίδα, καὶ καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν συντηρητικῶν ὡς ἐπικίνδυνος αὐτῶν ἐχθρός, δὶς ἠθωώθη, ἀλλ' εἶτα κατεδικάσθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Τζὼν διὰ φράσιν, θεωρηθεῖσαν ὡς ἀθέτησιν τοῦ πρὸς τὸν πρίγκηπα τῆς Οὐαλλίας ὀφειλομένου σεβασμοῦ, εἰς διετῆ φυλάκισιν καὶ εἰς πρόστιμον 12,000 φράγκων. Μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς αὐτοῦ ἐξηκολούθει γράφων ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ μετὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ πρότερον πνεύματος ἀνεξαρτησίας. Ἤδη εὑρίσκετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν σχέσεσι πρὸς τοὺς πλείστους τῶν μεγάλων τῆς ἡμέρας φιλολόγων, ὡς τοῦ συγγραφέως τοῦ Βύρωνος, τοῦ Χάζλετ, τοῦ Σμίθ, τοῦ Κίητς, τοῦ Σέλλη, τοῦ Κόλεριδζ, τοῦ Λάμπ καὶ λοιπῶν. Τῷ 1821, τοῦ θριάμβου τῶν συντηρητικῶν διακυβεύοντος τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας, ὁ Χὰντ τῇ προσκλήσει τοῦ Βύρωνος παρητήθη τὸν «Ἐξεταστὴν» καὶ ἵδρυσε μεταρρυθμιστικὸν ὄργανον, τὸν «Φιλελεύθερον». Ἡ τε κακὴ ὅμως κατάστασις τῶν πραγμάτων αὐτοῦ καὶ αἱ ἐπιθέσεις, ὧν ἀντικείμενον ἐγένετο ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἀγγλίαν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα διῆλθε τέσσαρα ὅλα ἔτη, σπουδάζων τὴν χώραν, τὰ ἤθη καὶ τὴν φιλολογίαν αὐτῆς. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν, ἐγένετο γνωστὸς διὰ τῶν δημοσιευμάτων αὐτοῦ ὡς εἷς τῶν σπουδαιοτέρων συγγραφέων καὶ κριτικῶν τῆς Ἀγγλίας, τῷ δὲ 1847, τοῦ λόρδου Τζὼν Ράσσελ προσκαλέσαντος τὴν εἰς αὐτὸν παροχὴν συντάξεως 5,000 φράγκων, διῆλθε τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βίου ἐν ἀπομονώσει, ἐνασχολούμενος πάντοτε ἐν τῇ φιλολογίᾳ. Ὁ Χὰντ ὑπῆρξεν εἷς τῶν μᾶλλον πεφημισμένων ἄγγλων συγχρόνων φιλολόγων, ζητῶν πάντοτε ἐν ταῖς ἀμεροληπτοις ἐπικρίσεσιν αὐτοῦ νὰ συμβουλεύῃ μᾶλλον ἢ νὰ βλάπτῃ· ἐν ταῖς ἐπικρίσεσιν αὐτοῦ ἀναφαίνεται καλοκἀγαθία μᾶλλον ἢ πικρία, ὑπὸ τὰς ἐπόψεις δὲ ταύτας λαμπρὸν πρόκειται τοῖς κριταῖς παράδειγμα πρὸς ἀπομίμησιν. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰσιν: «Ἡ ἑορτὴ τῶν ποιητῶν» (1814),— «Ἡ ἀποτυχία τῆς Ἐλευθερίας» (1815),— «Ὁ Βάκχος ἐν Τοσκάνῃ», ἀποτελοῦν μετάφρασιν ἰταλικοῦ ποιήματος,— «Ἡρὼ καὶ Λέανδρος»,— «Ἀμύντας», κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Τάσσου (1820),— «Ἀναμνήσεις τοῦ λόρδου Βύρωνος» (1828),— «Ἡ περὶ Φλωρεντίας παράδοσις», δρᾶμα εἰς πράξεις 5, παρασταθὲν ἐπιτυχῶς ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Covent Carden καὶ ἀποτελοῦν, καθὰ λέγεται, τὸ προσφιλὲς δρᾶμα τῆς ἀνακάσσης Βικτωρίας (1840), — «Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ βιβλία», συλλογὴ τῶν πλείστων κριτικῶν αὐτοῦ ἄρθρων (1847),— «Ἡ πόλις» (1848), «Αὐτοβιογραφία» (1850),— «Ἡ θρησκεία τῆς καρδίας» (1853),— «Ἔμμετρος ἱστορία» (1855) καὶ πλεῖστα ἄλλα.

ΧΟΥΝΤ ἢ ΧΑΝΤ (Θόρντων Hunt), ἄγγλος δημοσιογράφος, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1810. Κατὰ πρῶτον ἐσπούδασε τὴν ζωγραφικὴν καὶ εἶτα ἤρξατο τοῦ δημοσιογραφικοῦ σταδίου δι' ἐπικρίσεων τῆς τέχνης καὶ τέλος ἐγκατέστη ἐν Λονδίνῳ. Ἔκτοτε ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως πλεῖστα ὅσα ἄρθρα ἐν ταῖς κυριωτέραις ἐφημερίσι τοῦ Λονδίνου καὶ φυλλάδια περὶ διαφόρων ζητημάτων τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἔγραψε δὲ καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ ὁμογάλακτος ἀδελφὸς» (1845) ἱστορικὸν μυθιστόρημα, ἐν ᾧ ἀναπαρίστανται τὰ γεγονότα, ὧν θέατρον κατέστησαν ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Βενετία τὸν ΙΔ' αἰῶνα.

ΧΟΥΝΤ ἢ ΧΑΝΤ (Γουλιέλμος Hunt), ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1790 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1864. Ἐγένετο ἐν τῶν διασημοτέρων μελῶν τῆς ἑταιρίας τῶν δι' ὑδρογραφίας ζωγράφων. Αἱ εἰκόνες αὐτοῦ παριστῶσιν ἄνθη, καρποὺς καὶ λοιπὰ εἴσι λίαν ἀξιοσημείωτοι διὰ τὴν ζωηρότητα καὶ τὸ θελκτικὸν τῶν χρωμάτων. Ἐν τοῖς σπουδαιοτέροις αὐτοῦ ἔργοις συγκαταλέγονται: «Ὁ βαρὺς ὕπνος»,— «Κυριακὸν σχολεῖον τῶν νεανίδων»,— «Ἄγρια ἄνθη» καὶ λοιπά.

ΧΟΥΝΤ ἢ ΧΑΝΤ (Ροβέρτος Hunt), ἄγγλος φυσικομαθηματικός, γεννηθεὶς ἐν Δέβομπορτ τῷ 1807. Γενόμενος γραμματεὺς τῆς πολυτεχνικῆς ἑταιρίας τῆς Κορνουάλης, ἐπεδόθη εἰς μελέτην τῆς μεταλλουργικῆς καταστάσεως τῆς χώρας, ἐγένετο εἶτα καθηγητὴς ἐν τῇ μεταλλουργικῇ σχολῇ καὶ βραδύτερον διευθυντὴς τοῦ γεωλογικοῦ μουσείου τοῦ Λονδίνου. Εἰς τοῦτον ὀφείλονται σπουδαῖα ἔργα περὶ τῶν σχέσεων τῆς θερμότητος

καὶ τοῦ φωτὸς μετὰ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, περὶ τῆς χημικῆς ἐνεργείας, ἣν ἐξασκοῦσιν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, περὶ τῆς φωτογραφίας. ἤν διὰ πολλῶν μεθόδων ἐπλούτιζε κλπ. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἔρευναι περὶ τοῦ φωτός» (Λονδῖνον, 1844), — «Ἡ ποίησις τῆς ἐπιστήμης» (Λονδῖνον, 1848), — «Πάνθεον ἢ πνεῦμα τῆς φύσεως» (1849), — «Πραγματεῖα στοιχειώδους φυσικῆς» (1850) κλπ.

ΧΟΥΝΤ καὶ ὀρθότερον ΧΑΝΤ (Γουλιέλμος-Χόλμαν Hunt), ἄγγλος ζωγράφος, γενν. ἐν Λονδίνῳ τῷ 1827. Μαθητὴς τῆς Ἀκαδημίας τῆς γενετείρας αὐτοῦ, ἤρξατο νὰ ἐφελκύῃ τὴν προσοχήν, ἐκτιθέμενος διαφόρους εἰκόνας, ὡς τὴν Φυγὴν τῆς Μαγδαληνῆς καὶ τοῦ Πορφυρίου (1848) καὶ ἄλλας. Ἀπὸ τοῦ 1850 ὁ Χὰντ ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς σχολῆς τῆς πρὸ τοῦ Ραφαὴλ ζωγραφικῆς, ἧς σκοπὸς ἦν ἡ μελέτη τῶν τῆς τέχνης παραδόσεων πρὸ τῆς ἀναγεννήσεως, τῆς φύσεως ὡς ἔχει καὶ τῆς παραστάσεως τῆς πραγματικότητος ἐν πάσῃ αὐτῆς τῇ ἀκριβείᾳ. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ζωγραφικῆς ἀνάγονται αἱ ἑξῆς αὐτοῦ εἰκόνες, αἵτινες καὶ ἐπέρρωσαν τὴν φήμην αὐτοῦ: Προσήλυτος βρεταννικὴ οἰκογένεια, κρύπτουσα χριστιανὸν ἀπόστολον (1850), — Ὁ μισθοφόρος ποιμήν (1852), — Κλαύδιος καὶ Ἰσαβέλλα, — Τὸ φῶς τοῦ κόσμου κλπ. Ὁ Χὰντ ἀπέστειλε τῷ 1855 εἰς τὴν Παγκόσμιον Ἔκθεσιν τῶν Παρισίων τρεῖς εἰκόνας, Τὸ φῶς τοῦ κόσμου, — Τὰ ἀποπλανηθέντα πρόβατα καὶ Κλαύδιον καὶ Ἰσαβέλλαν, αἵτινες ἔσχον μεγίστην ἐπιτυχίαν καὶ αἵτινες ἐξέπληξαν τὸ δημόσιον διὰ τῆς πρωτοτυπίας αὐτῶν· ἀλλ' ὁ χρωματισμὸς αὐτῶν ὑστερεῖ κατά τι καὶ ἐν γένει ἡ ἔκφρασις στερεῖται θελγήτρων. Τῷ 1867 ὁ Χὰντ ἔπεμψεν εἰς τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τοῦ ἔτους ἐκείνου εἰκόνα, γραφεῖσαν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὕφος καὶ τιτλοφορουμένην: Μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐν Αἰγύπτῳ.

ΧΟΥΝΤ καὶ ὀρθότερον ΧΑΝΤ (Ἔρρῖκος Hunt), ἄγγλος ριζοσπαστικὸς καὶ δημαγωγός, γενν. ἐν Οὐίττιγκτων (Γουίλτ) τῷ 1773 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1835. Ἦν κατὰ πρῶτον πλούσιος γαιοκτήμων, διεκρίθη δὲ ἐνθουσιώδους πατριωτισμοῦ καὶ περιῆλθε τὴν Ἀγγλίαν, κηρύττων τὴν γενικὴν μεταρρύθμισιν. Συλληφθεὶς κατ' ἀκολουθίαν θορυβώδους συλλαλητηρίου ἐν Μαγκεστρίᾳ τῷ 1820 καὶ δικασθείς, κατεδικάσθη εἰς ἐνὸς ἔτους φυλάκισιν. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν κοινοτήτων τῷ 1831, ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτῇ στάδιον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀφανές.

ΧΟΥΝΤ (Hunt), ποταμὸς τῆς Γερμανίας. Πηγάζει ἐκ τοῦ Ἀννοβέρου, διέρχεται διὰ τῆς Διεπχόλτς καὶ Ὀλδεμβούργου, σχηματίζει τὴν λίμνην Ντύμμεν καὶ χύνεται εἰς τὸν Βέζερ μετὰ ροῦν 180 χιλιαμ.

ΧΟΥΝΤΙΓΚΤΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΝΤΙΓΚΤΩΝ (Huntingdon), πόλις τῆς Ἀγγλίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου κομητείας ἐπὶ τοῦ Οὔσου, ἀπέχουσα 91 χιλιάμετρα πρὸς Β τοῦ Λονδίνου. Κάτοικοι 4,300. Ἐμπόριον δημητριακῶν, ἀλεύρου, ξηρᾶς κριθῆς, γαιανθράκων. Πατρὶς τοῦ Ὀλιβιέρου-Κρόμβελ. — Ἡ κομητεία τῆς Χούντιγκτων, κειμένη μεταξὺ τῶν τῆς Νορθαμπτῶνος πρὸς Β καὶ πρὸς Δ, τῆς Μπελφὸρ πρὸς Ν καὶ τῆς Καμβρίδγης πρὸς Α, ἔχει ἐπιφάν. 92,889 ἑκτ. καὶ 63,700 κατοίκους. Ἔδαφος ὁμαλὸν καὶ ἑλῶδες, ἀλλὰ γόνιμον, ἀρδευόμενον ὑπὸ τοῦ Οὔσου καὶ τοῦ Νέν. Ἀνεπτυγμένη γεωργία. Πλούσιαι βοσκαί, ἔνθα βόσκουσιν ὡραῖα κτήνη. Ὀλίγα βιομηχανικὰ προϊόντα. Ἡ χώρα αὕτη κατῳκεῖτο τέως ὑπὸ τῶν Ἰκήνων (Icènes).

ΧΟΥΝΤΙΓΚΤΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΝΤΙΓΚΤΩΝ (Ἔρρῖκος Huntingdon), χρονογράφος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Εἶναι συγγραφεὺς ἀγγλικοῦ «Χρονικοῦ» ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μέχρι τοῦ 1154, ἀναμίκτου μετὰ στίχων, τυπωθέντος δ' ἐν *Rerum anglic. scriptores* τοῦ Σαβίλ καὶ ὄντος ἔργον ἀρχαιολόγου μᾶλλον ἢ ἱστορικοῦ. Διαιρεῖται εἰς βιβλία, ὧν ἕκαστον πραγματεύεται τὴν ἱστορίαν βασιλείου τῆς Ἑπταρχίας. Ἔλαβε δὲ πιθανῶς ὑπ' ὄψιν σαξωνικά τινα χρονικά, ἐν οἷς ἡ ἱστορία ἦν ἀναμεμιγμένη μετὰ τῆς ποιήσεως. Ὁ δεύτερος τόμος τοῦ Anglia sacra τοῦ Χουάρτωνος περιέχει περίεργον ἐπιστολὴν αὐτοῦ περὶ τῶν προσώπων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ.

ΧΟΥΝΤΣΒΙΑ καὶ ὀρθότερον ΧΑΝΤΣΒΙΑ (Huntsville), πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (Ἀλαβάμα), ἀπέχουσα 270 χιλιάμ. πρὸς Β τῆς Καχαούβας. Κάτ. 5,000. Ἐμπόριον βάμβακος.

ΧΟΥΝΤΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΝΤΩΝ (Φίλιππος Hunton), ἄγγλος δημοσιογράφος,

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ἀποθ. τῷ 1682. Οὗτος ἐπροστατεύθη ὑπὸ τοῦ Κρόμβελ, ἐδημοσίευσε δὲ ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β' «Πραγματείαν περὶ τῆς μοναρχίας». Αἱ συνταγματικαὶ καὶ φιλελεύθεροι αὐτοῦ θεωρίαι κατεδικάσθησαν διὰ διατάγματος τοῦ βασιλέως τῷ 1683 καὶ ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ ἐμμίσθων δημοσιογράφων, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Φίλμερ.

ΧΟΥΟΥΡΝ (Hoorn). Ἴδε ΧΟΡΝ.

ΧΟΥΠΑΡ ἢ ΧΟΠΑΡ (Ἰωάννης Hooper ἢ Hoper), εἷς τῶν μεταρρυθμιστῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ, γεννηθεὶς τῷ 1495 ἐν τῇ κομητείᾳ τῆς Σομερσέτης καὶ ἀποθ. τῷ 1555. Ἐγένετο κατ' ἀρχὰς μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν *Cîteaux*, εἶτα ἠσπάσθη τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων, ἐγένετο ἐπίσκοπος τοῦ Γκλούσεστερ τῷ 1550 καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ὑπὸ τῆς Μαρίας Τυδώρ. Ἔγραψε θεολογικά τινα συγγράμματα.

ΧΟΥ-ΠΕ, ἐπαρχία τῆς Σινικῆς, μεταξὺ τῶν τῆς Χὸ-νὰν πρὸς Β, τῆς Σὲν-σὶ καὶ τῆς Σοὺ-τσουὰν πρὸς Δ, τῆς Χοῦ-νὰν πρὸς Ν, τῆς Κιαγγ-σὶ πρὸς ΝΑ, καὶ τῆς Νὰν-Χοεῖ πρὸς Α. Ἐπιφάνεια 179,000 τετραγ. χιλιάμ. Κάτ. 27,400,000. Πρωτεύουσα Οὔ-τσάγγ. Ἔδαφος, ἀρδευόμενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Βλέ, ὀρεινὸν πρὸς Β καὶ πρὸς Δ. Πρὸς Ν αὐτῆς κεῖται ἡ λίμνη Θοὺγγ-θίγγ.

ΧΟΥΠΠΑΖΟΛΗΣ (Φραγκίσκος Huppazoli), ἄλλος Μαθουσάλας, γεννηθεὶς ἐν Κασάλῃ (Πεδεμόντιον) τῷ 1587 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1702. Ἐντελοῦς ἀπέλαυεν ὑγιείας, ὀφειλομένης εἰς τὴν κανονικὴν αὐτοῦ δίαιταν. Κατὰ τὸ 82ον ἔτος ἐγένετο πρόξενος τῆς Βενετίας ἐν Σμύρνῃ. Συνεζεύχθη τὸ πέμπτον ἐν ἡλικίᾳ 98 ἐτῶν καὶ ἀπέκτησε προσέτι τέσσαρα τέκνα. Ἀφῆκε δ' ἐν χειρογράφῳ «Ἡμερολόγιον» τῶν συγχρόνων γεγονότων. Οὗτος εἶχε ταξειδεύσει εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς. Ἠγείρετο καὶ κατεκλίνετο κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ὁ ἥλιος χρόνον καὶ τὸν χρόνον αὐτοῦ ἐδαπάνα εἰς ἐργασίαν, περίπατον καὶ συναναστροφήν. Δὲν ἔπινεν οἰονδήποτε ποτὸν καὶ ἔτρωγε καρποὺς καὶ προϊόντα τῆς θήρας. Λέγεται ὅτι ἐν ἡλικίᾳ 100 ἐτῶν ἡ κόμη αὐτοῦ, ὁ πώγων καὶ αἱ βλεφαρίδες ἐγένοντο ἀπὸ λευκῶν μέλανα καὶ κατὰ τὸ 110ον ἔτος δύο μεγάλοι ὀδόντες ἐφύησαν.

ΧΟΥΡΔΟΥΑΡ, πόλις τῆς Ἰνδικῆς. Ἴδε ΧΕΡΔΟΥΑΡ.

ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ (Βυζάντιος), ἀδελφὸς Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου, τοῦ συγγράψαντος τὴν «Χρηστοήθειαν». Ἀκροασάμενος τοὺς ἐν Παταυίῳ τῆς Ἰταλίας σοφούς, οὐδαμῶς ὑπελείπετο τοῦ ἀδελφοῦ Ἀντωνίου κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν παιδείαν. Ἤκμαζε περὶ τὸ 1620 (ἢ 1610 κατὰ Ζαβείραν), διδάξας καὶ εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολήν. Κατὰ δὲ τὸν Δημήτριον Προκοπίου, «οὐκ ἂν ἐλάττονος εἴη ὠφελείας πρόξενος τοῖς ἀκροαταῖς, εἴ γε μὴ ἀώρῳ θανάτῳ ἀπετμήθη τοῦ βίου». Τούτου σώζονται ἔπη τινὰ πρὸς τὸν Ἀθανάσιον μητροπολίτην Δρύστρας ἐν τῇ Δογματικῇ πανοπλίᾳ Εὐθυμίου τοῦ Ζυγαβηνοῦ.

ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ (Γεώργιος). Ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ περὶ τὰ 1780, συνεργασθεὶς μετὰ Χρυσάνθου ἀρχιμανδρίτου καὶ Γρηγορίου τοῦ πρωτοψάλτου πρὸς μεταρρύθμισιν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Τῷ 1813 κληθεὶς χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ διευθυντὴς τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου, διωρίσθη συγχρόνως, ἵνα μετὰ τοῦ Γρηγορίου παραδίδωσι τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς μουσικῆς κατὰ τὸ μεταρρυθμισμένον σύστημα ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ. Ἐξέδωκεν «Ἀνθολογίαν τῆς μουσικῆς» δίτομον, ἐν ᾗ ἐδημοσίευσε πρῶτος πλεῖστα τῶν ἀρίστων μαθημάτων τῶν πρὸ αὐτοῦ μελοποιῶν, μεταπεφρασμένα ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας μουσικῆς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικήν. Μόνοι οἱ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν τρίβωνες δύνανται νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν ἀξίαν τῆς Ἀνθολογίας τοῦ Χουρμουζίου καὶ ἃς τῇ ἐκκλησίᾳ παρέσχεν ὑπηρεσίας.

ΧΟΥΡΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΙΟΥΡΩΝ (Huron), λίμνη μεταξὺ τοῦ Καναδᾶ πρὸς Β καὶ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν πρὸς Ν. Κειμένη δὲ 20 μέτρα κάτω τῆς Ἀνωτέρας λίμνης καὶ εἰς ὕψος 19 μέτρων ἄνω τῆς λίμνης Ἔρης, συγκοινωνεῖ μετὰ μὲν τῆς μιᾶς διὰ τοῦ ποταμοῦ *Ste Marie* καὶ μετὰ τῆς ἄλλης διὰ τοῦ ποταμοῦ *S. Clair*. Ἡ λίμνη Χιούρων συνενοῖ τὰ ὕδατα αὐτῆς μετὰ τῶν τῆς Μιτσιγκάν. Τὸ ὅλον εὖρος τῆς λίμνης, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ κόλπου τῆς Γεωργίας, εἶναι 206 χιλιάμ. τὸ δὲ μῆκος αὐτῆς 405 χιλιαμ. καὶ ἡ ἐπιφάνεια περὶ τὰ 54,180 τετραγ. χιλιάμ. Τὸ μέσον βάθος αὐτῆς εἶναι

ἀπὸ 266 – 335 μέτρων. Ὀλίγιστοι καὶ ἀσήμαντοι εἶναι οἱ εἰς αὐτὴν χυνόμενοι ποταμοί. Ἡ ἐποχή, καθ' ἣν αὕτη εἶναι πλευστή, διαρκεῖ συνήθως ἀπὸ τοῦ ἀπριλίου μέχρι τοῦ δεκεμβρίου. Ἡ λίμνη βρίθει ἰχθύων, δι' ὧν διενεργεῖται μέγα ἐμπόριον. Πρὸς Β τῆς λίμνης ὑπάρχει βραχώδης καὶ ἄγονος χώρα, αἱ δὲ ἀκταὶ αὐτῆς διατέμνονται ἐπ' ἄπειρον. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι καὶ διάφοροι νῆσοι, ὡς ἡ νῆσος Δρούμμοντ, ἡ τοῦ Ἁγ. Ἰωσήφ, τὸ σύμπλεγμα Μανίτου, αἱ νῆσοι τοῦ Ἁγ. Μαρτίνου κλπ. Κόλποι δ' ἐν αὐτῇ εἰσιν ὁ τοῦ Σαγκινόου, Σάνδη, Τούραμ, ὁ τῆς Ἁγ. Μαγδαληνῆς κλπ. Ὁ ἐν αὐτῇ πλοῦς παρουσιάζει κινδύνους τινὰς συνεπείᾳ τῶν ἀπείρων νήσων καὶ τῶν ἐπερχομένων αἰφνιδίων καὶ σφοδρῶν θυελλῶν. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔλαβεν ἐξ ἀρχαίου ἰθαγενοῦς λαοῦ, διεσπαρμένου τανῦν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης.

ΧΟΥΡΩΝ καὶ ὀρθότερον **ΧΙΟΥΡΩΝ**, ποταμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ Μιτσιγάν. Πηγάζει ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μιαμῆ εἰς ἀπόστασιν 6 χιλιαμέτρων ἀπὸ τοῦ μεγάλου ποταμοῦ καὶ χύνεται ἐν τῇ λίμνῃ Ἔρῃ μετὰ ροῦν 150 χιλιαμ. Εἶναι πλευστὸς κατὰ μέγα μέρος.

ΧΟΥΡΩΝΟΙ, ἰθαγενὴς λαὸς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, διεσπαρμένος τανῦν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς λίμνης Χιούρων. Κατεδιώχθη τῷ 1650 παρὰ τὴν βοήθειαν τῶν Γάλλων ὑπὸ τῶν Σεροκῆ (Ἰροκίων) καὶ μετέβη πρὸς τὰ ΒΔ τῆς λίμνης Ἔρης, ὅπου οἱ ἱεραπόστολοι εἰσήγαγον παρ' αὐτοῖς τὸν χριστιανισμόν. Οἱ Χουρῶνοι ἐξωντώθησαν σχεδὸν μετὰ τῶν Ἀλγονκίνων ὑπὸ τῶν Σεροκῆ ἐν νεωτέρῳ πολέμῳ, οἱ δὲ διαφυγόντες ἔφυγον εἰς τὸν Καναδᾶν. Ἤδη ἐν τῷ χωρίῳ Λωρὲτ εἰς ἀπόστασιν 12 χιλιαμέτρων ἀπὸ τοῦ Κεμπὲκ ὑπάρχουσι μόλις ἑκατοντάδες τινὲς τούτων.

ΧΟΥΣ, πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Χὰμ καὶ πατὴρ τοῦ Μεμβρόδ, Σεβᾶ, Ἀβιλᾶ, Σεφθᾶ, Ρααμᾶ καὶ Σαβθεκᾶ, ὧν οἱ περισσότεροι κατῴκησαν τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν. Ἡ χώρα, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατῴκησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Χούς, ἐστὶν ἡ Ἀνατολική, ἤτοι ἡ πρὸς Α Χούς, περιλαμβάνουσα τμῆμα τῆς Περσίας, τὴν Χοσιστάνην καὶ τὴν Σουσιανὴν παρὰ τὰ Σοῦσα, εὑρισκομένη δὲ πρὸς Α τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. Συνηθέστερον ὅμως ὡς χώρα τῶν ἀπογόνων τοῦ Χούς ἐκλαμβάνεται ἡ Αἰθιοπία, κειμένη πρὸς Ν τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸν ἄνω Νεῖλον, πιθανῶς δὲ ἐπεκτείνουτα τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς μέχρι τῆς νοτίου Ἀραβίας.

ΧΟΥΣ, χωρίον τῆς Ρουμανίας ἐπὶ τοῦ Προύθου, ἀπέχον 77 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Ἰασίου. Ἐπισκοπή. Τῷ 1711 ὑπεγράφη αὐτόθι συνθήκη Πέτρου τοῦ Μεγάλου μετὰ τῶν Τούρκων.

ΧΟΥΣΣΑ ἢ **ΧΑΟΥΣΣΑ**, πόλις τῆς Νιγριτίας. Ἴδε ΧΑΟΥΣΣΑ.

ΧΟΥΣΑΪ ὁ Ἀρχίτης. Οὗτος, φίλος ὢν τοῦ Δαβὶδ καὶ μαθὼν τὰ τῆς στάσεως τοῦ Ἀβεσσαλὼμ καὶ τῆς ἀποστασίας αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ πατρὸς καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν ὁ φίλος αὐτοῦ Δαβὶδ ἠναγκάσθη νὰ ἐκλίπῃ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔσπευσεν ἀμέσως, εὗρεν αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ λοφίσκου τινός, ἔχοντα διεσχισμένα τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ τὴν κεφαλὴν διὰ κόνεως πεπασμένην, ἐδήλωσεν ὅτι ἦτο πιστὸς εἰς τὸν βασιλέα καὶ ὅτι ἐπεθύμει ν' ἀκολουθήσῃ αὐτόν, φυγόντα ἐκ τῆς πόλεως. Ἀλλ' ὁ Δαβὶδ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ μείνῃ παρὰ τῷ Ἀβεσσαλὼμ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς βασιλείας, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔπραξεν· ἐπιστρέψας ὅμως εἰς τὰ ἴδια, ἀνέτρεψε τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀχετόφελ, παρέτεινεν ἐπὶ πολὺ τὰς ἐπαναστατικὰς κινήσεις, ἀγγέλλων συνάμα τῷ Δαβὶδ κρύφα τὰ γενόμενα καὶ γενόμενος οὕτως ἀφορμὴ οὐ μόνον τῆς δολοφονίας τοῦ Ἀχετόφελ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀποπλανήτεως καὶ τῆς ἥττης καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ὡς καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἡσυχίας ἐν τῷ βασιλείῳ.

ΧΟΥΣΑΝ-ΡΙΣΑΘΑΪΜ, βασιλεὺς τῆς Μεσοποταμίας, καταπολεμήσας ἐπὶ ὀκταετίαν καὶ καταπιέσας τοὺς Ἰουδαίους, οὓς ἀπήλλαξε τῶν δεινῶν τούτων ὁ Γοθονιήλ, υἱὸς τοῦ Κενὲζ καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Χάλεβ.

ΧΟΥΣΕΪΝ, υἱὸς τοῦ Ἀλῆ καὶ τῆς Φατιμᾶς, θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ. Ἐθεωρεῖτο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Χασὰν τῷ 669 ὑπὸ τῶν Σιητῶν ὡς ἰμάμης, ἤτοι νόμιμος θρησκευτικὸς ἀρχηγός. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χαλίφου Μοαβία (680) οἱ κάτοικοι τῆς Κούφας προέτειναν αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Μέκκας καὶ νὰ γείνῃ Χαλίφης. Ἀποδεχθεὶς τοῦτο, ἐφονεύθη καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Γεζήτ, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Μοαβία. Ὁ τόπος, ὅπου ἀπώλετο παρὰ τῷ Κερβελάχ, καλεῖται Μεστσίτ-ι-Χου-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

σεΐν (τάφος τοῦ Χουσεΐν). Οἱ Σιῆται μεταβαίνουσιν αὐτόσε ὡς προσκυνηταί· ἑορτάζεται δὲ καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου αὐτοῦ (ὀκτωβρίου 10) δι' ἀργίας.

ΧΟΥΣΕΙΝ-ΑΜΠΑΔ (λατινιστὶ Mithridatium), πόλις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας (Σεβάστεια), ἀπέχουσα 115 χιλιαμ. ΝΔ τῆς Ἀμασείας.

ΧΟΥΣΕΙΝ-ΜΠΕΧΑΔΕΡ (Ἀμπούλ-Γαζῆ), τελευταῖος σουλτάνος τῆς Περσίας ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ταμερλάνου, γεννηθεὶς ἐν Ἑράτῃ τῷ 1438 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1506. Οὗτος, μὴ ἔχων κτήσεις, κατήρτισε στρατόν, κατέλαβε τὸ Ἀστεραβάδ, ἀνεγνωρίσθη ὡς βασιλεὺς τοῦ Μαζενδεράν, τῷ 1459 εἰσῆλθεν εἰς τὸ Χορασάν, κατέλαβε τὴν Βάλχ καὶ τὴν Ἑράτην τῷ 1470 καὶ ἀπετέλεσεν οὕτω βασίλειον, ὅπερ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἐζαμὰν καὶ Μοδαφὲρ ἀφῆκαν νὰ καταστρέψωσιν οἱ Οὐσβέκοι.

ΧΟΥΣΕΙΝ-ΠΑΣΣΑΣ, ὁ ἐπιλεγόμενος Κχουτσούκ, ἤτοι ὁ Μικρός. Ἐγεννήθη ἐν Κιρκασίᾳ ἢ Γεωργίᾳ τῷ 1750 καὶ ἀπέθανε τῷ 1803. Εὐνοούμενος τοῦ σουλτάνου Σελὴμ τοῦ Γ', ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ ἀρχιναύαρχος τῷ 1789, κατεπολέμησε μάτην τῷ 1798 τὴν στάσιν τοῦ Πασβάνογλου καὶ συνηνώθη τῷ 1801 μετὰ τῶν Ἄγγλων πρὸς ἀπόσπασιν τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τῶν Γαλλων. Παρὰ τοὺς γενιτσάρους καὶ τὴν ἀντίστασιν τῶν Οὐλεμάδων ἔδωκεν οὗτος εἴς τι μέρος τοῦ στρατοῦ εὐρωπαϊκὰ ὅπλα καὶ πειθαρχίαν καὶ τὸ ναυτικὸν ὀφείλει αὐτῷ μεταρρυθμίσεις τινάς.

ΧΟΥΣΕΙΝ ΠΑΣΣΑΣ, τελευταῖος βέης τῆς Ἀλγερίας (1818—30), γενν. ἐν Σμύρνῃ περὶ τὸ 1773 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1838. Ὑπηρέτησεν ἐν τῇ τουρκικῇ πολιτοφυλακῇ τοῦ Ἀλγερίου, πρὶν ἢ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἀρχήν. Βραδύτερον ἐγένετο ὑπουργὸς τοῦ Ἀλῆ, διεδέξατο δὲ αὐτὸν τῇ πρώτῃ μαρτίου 1818. Ἐπιδιώκων τὴν τήρησιν ἀγαθῶν σχέσεων πρὸς τὰς ναυτικὰς δυνάμεις, ἐμετρίασε τὰ δεινὰ τῶν χριστιανῶν καὶ κατεδίωξε τὰς ἐπιθέσεις τῶν πειρατῶν. Ἡ πρόσκτησις ὅμως χρημάτων ἀπετέλεσε τὸ πάθος αὐτοῦ, ὅπερ καὶ κατέστρεψεν αὐτόν. Δύο Ἰουδαῖοι τοῦ Ἀλγερίου, Μπακρῆ καὶ Μπουσνάχ τοὔνομα, εἶχον προμηθεύσει εἰς τὴν γαλλικὴν δημοκρατίαν σιτηρὰ ἀξίας 14 ἑκατομμυρίων, δι' ἃ δὲν ἐπληρώθησαν. Ὁ Χουσεΐν ἀνελθὼν εἰς τὴν ἀρχὴν ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο, ὅπερ διὰ διαπραγματεύσεων τῆς 16/28 ὀκτωβρίου 1819 ἠλαττώθη εἰς τὸ ἥμισυ. Ὁ βέης ἔλαβε 4 ἑκατομμ. τῷ 1820 ὡς πιστωτὴς τῶν δύο Ἰουδαίων. Τῇ αἰτήσει καὶ τῶν ἄλλων πιστωτῶν τῶν δύο Ἰσραηλιτῶν ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις κατέθηκε τὸ ὑπόλοιπον εἰς τὸ ταμεῖον τῶν ὑποθηκευμάτων. Δίκης ἐγερθείσης, τὸ ζήτημα ἐπὶ πολὺ παρετάθη, ὁ δὲ Χουσεΐν ἔγραψε Καρόλῳ τῷ Ι' ἐπιτακτικὴν ἐπιστολήν, ἥτις ἔμεινεν ἄνευ ἀπαντήσεως. Ἐνῷ ταῦτα ἐγίνοντο, ὁ γάλλος πρόξενος, Δεβὰλ τοὔνομα, προσῆλθε κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τάξιν τὴν προτεραίαν τῆς ἑορτῆς τοῦ βαϊράμιου (15]27 ἀπριλίου 1827) πρὸς ἔκφρασιν τῶν συγχαρητηρίων αὐτοῦ, ὁ δὲ βέης ἠρώτησε τότε αὐτὸν ἐὰν ἦτο κομιστὴς ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Ι'· τοῦ δὲ Δεβὰλ ἀπαντήσαντος ἀρνητικῶς, ὁ βέης ἐκτύπησεν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον διὰ τοῦ ριπιδίου αὐτοῦ καὶ ἐπεδόθη εἰς ὕβρεις ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Ἐκεῖθεν προὐκλήθη πρῶτον μὲν ὁ ἀποκλεισμός, εἶτα δὲ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἀλγερίου. Νικηθεὶς ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτοῦ τῇ 4 ἰουλίου 1830, κατώρθωσε ν' ἀποκομίσῃ τὸ ποσὸν 10 ἑκατομμ. ἀποτελοῦν τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ περιουσίαν· εὑρέθησαν ὅμως καὶ 50 ἑκατομμ. ἄτινα εἶχε συλλέξει αὐτόθι. Τῇ 10 ἰουλίου ἀνεχώρησε μετὰ 110 προσώπων τῆς ἀκολουθίας, ἐξ ὧν 55 ἦσαν γυναῖκες. Οἱ κάτοικοι οὐδεμίαν ἐπεδείξαντο αὐτῷ συμπάθειαν, ἀναχωροῦντος δ' αὐτοῦ οὐδὲ εἰς ἐρρίφθη διὰ τελευταίαν φορὰν κανονιοβολισμὸς ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Νεάπολιν, ἔμεινεν ἐπί τινα ἔτη ἐν Λιβόρνῳ, διῆλθεν ἡμέρας τινὰς ἐν Παρισίοις καὶ ἐγκατέστη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Κατὰ τὴν ἐν Λιβόρνῳ διαμονὴν αὐτοῦ τῷ 1831 συνεννοεῖτο μετὰ τῶν ἀράβων ἀρχηγῶν, ἵνα ὑποκινήσῃ αὐτοὺς εἰς ἐκδίωξιν τῶν Γάλλων, ὡς τεκμηριοῦται τοῦτο ἐξ ἐπιστολῶν αὐτοῦ, κατασχεθεισῶν βραδύτερον, καὶ τῶν ὁποίων τὰ πρωτότυπα εἶδεν ὁ Ἐν τῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ τοῦ Λαρούς τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ καταρτίσας, ὡς ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ.

ΧΟΥΣΕΙΝ ΠΑΣΣΑΣ, τοῦρκος στρατηγός, ὃς ἔζη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ἐξ ἁπλοῦ ποιμένος ἐγένετο εἷς τῶν διακεκριμένων στρατιωτικῶν τοῦ κράτους ἀνδρῶν καὶ ἔτυχε τῆς εὐνοίας Ἀμουράτ τοῦ Δ' ὅστις οὐδεμίαν ἐλάμβανεν ἀπόφασιν πρὶν ἢ συμβουλευθῇ

αὐτόν. Ὁ Χουσεΐν πασσᾶς, διακρινόμενος ἐπὶ εὐγλωττίᾳ καὶ λοιποῖς προτερήμασι, διετέλεσε διοικητὴς τῆς ὀθωμανικῆς Δαλματίας, ὅτε ὁ μέγας βεζύρης Μεχμὲτ Κιοπρουλῆς ἐθανάτωσεν αὐτὸν ἄνευ λόγου περὶ τὸ 1650.

ΧΟΥΣΕΙΝ ΣΑΧ, σάχης τῆς Περσίας ἐκ τῆς δυναστείας τῶν σοφῆ, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1675 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1729. Τῷ 1694 διεδέξατο τὸν πατέρα αὐτοῦ Σολυμάν. Οὗτος ὑπῆρξεν ἀσθενὴς καὶ ἀνίκανος, ἀντικατέστησε τὰς θανατικὰς ποινὰς διὰ τῶν χρηματικῶν, κατέστησε τὰ θρησκευτικὰ μνημεῖα ἀπαραβίαστα ἄσυλα καὶ δι' αὐτοὺς ἔτι τοὺς δολοφόνους, ἐνεπιστεύθη τὰς ἀνωτέρας ὑποθέσεις τοῦ κράτους εἰς τοὺς μολᾶ καὶ ἐγκατέλιπε τὴν κυβέρνησιν εἰς εὐνούχους, προκαλέσαντας διὰ τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῶν τὰ τῶν ἐπαρχιῶν παράπονα. Πάραυτα οἱ Ἀφγανοὶ-Ἀβδαλοὶ τῆς Κανδαχάρης ἐκηρύχθησαν ἀνεξάρτητοι καὶ κατέλαβον τὴν Ἐράτην, οἱ Οὐσβέκοι ἐγένοντο κύριοι τοῦ Χορασάν, οἱ Κοῦρδοι ἐπεξέτειναν τὰς δηώσεις αὐτῶν μέχρι τοῦ Ἰσπαχὰν καὶ ἕτερα παραπλήσια ἐγένοντο. Ὁ στρατὸς τοῦ σάχου, προβὰς εἰς καταστολὴν τῶν στάσεων, πάντοτε ἐνικᾶτο, ἀφγανὸς δὲ ἀρχηγός, ὁ Μὶρ-Μαχμούτ, προέβη μέχρι τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους τοῦ Χουσεΐν, τοῦ τελευταίου τούτου ἐπιδιδομένου εἰς παρατάξεις καὶ ἐπικαλουμένου τὴν θείαν ἀρωγήν, ἀντὶ νὰ λάβῃ δραστήρια ἅμα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μέτρα. Ἐπὶ δύο μῆνας τὸ Ἰσπαχὰν ἐπολιορκεῖτο καὶ ἦν ἐκτεθειμένον εἰς τὰ τῆς πείνης δεινά· ὁ Χουσεΐν ἐσυνθηκολόγησε τότε καὶ παρέδωκε τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὸν Μὶρ - Μαχμούτ, ἐκλείσθη εἰς ἀνάκτορον (1722) καὶ ἐδολοφονήθη μετὰ ἑπταετίαν.

ΧΟΥΣΙΤΑΙ ἢ ΟΥΣΙΤΑΙ, ὀπαδοὶ τοῦ Ἰωάννου Οὔσου (ἴδε κατωτέρω), οἵτινες ἀπεδέξαντο τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν τὴν ὑπὸ τὰ δύο εἴδη κοινωνίαν, τὴν ὁποίαν ἐκήρυσσεν ἐφημέριος τῆς Πράγας καλούμενος Ἰακωβέλ. Ἡ τοιαύτη πρᾶξις, καταδικασθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου, εὗρε πολυαρίθμους ὀπαδοὺς ἔν τε τῇ Βοημίᾳ καὶ τῇ Μοραβίᾳ. Μετὰ τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἰωάννου Οὔσου (1415) οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο ὅμιλος πολεμιστῶν. Ὁ Ζίσκας, θαλαμηπόλος τοῦ Βενσεσλά, συνήθροισεν αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Θαβώρ (ἐν Οὐγγαρίᾳ), κατέλαβε τὴν Πράγαν, ἔδῃωσε τὰς μονάς, ἐφόνευσε τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ πολλάκις ἐνίκησε τὸν αὐτοκράτορα Σιγισμόνδον. Πρὸς καθυπόταξιν τοῦ φοβεροῦ τούτου ἀρχηγοῦ, ὅστις τυφλὸς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν διετέλει, ὁ Σιγισμόνδος προσήνεγκεν αὐτῷ τὴν διοίκησιν τῆς Βοημίας μεθ' ὅρων λίαν τιμητικῶν, ὅτε ἀπήχθη ὑπὸ τῆς πανώλους καὶ ἐτάφη ἐν Ζασλάου τῆς Βοημίας. Μυθώδη εἶναι τὰ λεγόμενα ὅτι κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ διέταξε δῆθεν νὰ κατασκευασθῇ ἐκ τοῦ δέρματος αὐτοῦ κύμβαλον. Ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Οὐσιτῶν, κεχωρισμένοι ἤδη εἰς τρεῖς τάξεις (*Thaborites, Orphelins* καὶ *Orbits*), δέον νὰ παραθῶμεν ἐνταῦθα τὸν Προκόπιον Ράζ, ἐπονομαζόμενον καὶ Μέγαν. Παρὰ τὰς διαιρέσεις αὐτῶν οἱ Οὐσῖται ἀπέκρουσαν τρίτην σταυροφοριαν, ἐνίκησαν τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἐν Aussig (1426), ἐν Μιέσῃ (1427) καὶ ἐν Ταχάου (1431). Ὁ πάπας καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπελπίσαντες ὅτι θὰ νικήσωσιν αὐτούς, προσεκάλεσαν εἰς τὴν σύνοδον τῆς Βασιλείας 300 ἐξ αὐτῶν, ὧν ἡγεῖτο ὁ διάσημος Προκόπιος, μαθητὴς τοῦ Ζίσκα, καὶ ὁ ἱερεὺς Ἰωάννης τοῦ Ροκιζάν, μαθητὴς τοῦ Ἰακώβελ, ἐν ᾗ οἱ Οὐσῖται ἐδέξαντο τὴν εἰρήνην καὶ ἐν Βοημίᾳ ἀποκατέστη ἡ ἡσυχία· ἐν τούτοις ὅμως τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐσχημάτισαν νέαν αἵρεσιν, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀδελφῶν τῆς Βοημίας καὶ ἀδελφῶν Μοραυῶν.

ΧΟΥΣΚΙΣΣΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΣΚΙΣΣΩΝ (Οὐίλιαμ Huskisson), πολιτικὸς ἀνήρ, γεννηθεὶς ἐν Μπίρτς-Μόαρτων (Οὐόρσεστερ) τῷ 1770 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1830. Συνώδευσε τῷ 1792 τὸν λόρδον Γκάουαρ, ἄγγλον πρεσβευτὴν ἐν Γαλλίᾳ ὡς ἰδιαίτερος γραμματεύς, ἐγένετο ὑφυπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τοῦ Πὶτ (1795), γραμματεὺς τοῦ θησαυροφυλακίου, ἀφωσιώθη εἶτα τῷ Κάνιγγ καὶ ἐγένετο πρόεδρος τοῦ ἐμπορικοῦ γραφείου (1823) καὶ βουλευτὴς ἐν τῇ Βουλῇ τῶν κοινοτήτων ἀπὸ τοῦ 1796. Μαθητὴς τοῦ Σμίθ, ἐδείχθη εἷς τῶν πολεμίων τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος καὶ συνετέλεσεν εἰς ὑποτίμησιν τοῦ τιμολογίου τῶν τελωνείων. Κατὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς Λιβερπούλης (1830) τραυματισθεὶς ὑπὸ τῆς ἀτμαμάξης, ἀπέθανεν ἐκ τῶν συνεπειῶν τῆς πληγῆς ταύτης.

ΧΟΥΣΟΝ (Husum), πόλις τῆς Πρωσίας (Σλέσβιγ), πρωτεύουσα περιφερείας ἐν τῇ Βορείῳ θαλάσσῃ, ἀπέχ. 31 χιλιάμ. πρὸς Δ τοῦ Σλέσβιγ. Κάτ. 5,800. Λατινικὴ σχολή, βιβλιοθήκη. Διυλιστήρια. Καπνός, ἔλαιον ἔντυπα ὑφάσματα. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διὰ τὸ Φλενσβοῦργον καὶ Τοίννιγκ.

ΧΟΥΣΟΣ ἢ ΟΥΣΟΣ (Ἰωάννης Hus ἢ Hussinetz), κληθεὶς οὕτως ἐκ τῆς βοημικῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἐγεννήθη τῷ 1373, ὁ καεὶς ζῶν τῷ 1415, διάσημος αἱρεσιάρχης ἐκ τῶν προδρόμων τοῦ προτεσταντισμοῦ. Καταταχθεὶς ἐν τῷ κλήρῳ περὶ τὸ 1400, ἐγένετο πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πράγας καὶ ἐξομολογητὴς τῆς βασιλίσσης Σοφίας, συζύγου τοῦ Βανσεσλάου. Τοσαύτη ἦν ἡ εὐγλωττία, ὁ θρησκευτικὸς αὐτοῦ ἐνθουσιασμός, ἡ αὐστηρότης τῶν ἠθῶν αὐτοῦ, ἡ πολυμάθεια καὶ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ πλεονεκτήματα, ὥστε ἐκτήσατο ἰσχὺν ἴσην σχεδὸν πρὸς τὴν τοῦ ἰσχυροῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Πράγας. Πρὶν ἢ εἰσέτι ἀσπασθῇ τὰς δοξασίας τοῦ ἄγγλου αἱρεσιάρχου Γουίκλεφ, φλογερὸς ἀπήγγειλλε λόγους ἐναντίον τῶν κακιῶν καὶ τῆς ἁπληστίας τοῦ κλήρου, τῆς τυραννίας τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν, τῶν σκανδάλων τῆς σιμωνίας, κατὰ τῆς πωλήσεως τῶν συγχωροχαρτίων ὡς καὶ κατὰ τῆς κερδοσκοπικῆς θαυματουργίας καὶ λοιπῶν κατηγοριῶν λίαν βασίμων δυστυχῶς καὶ ἐπικρατουσῶν κατὰ τὸν μεσαίωνα. Πάραυτα ὁ Οὖσος ἐξετράπη εἰς ἐπιθέσεις καὶ ἐναντίον αὐτῶν τῶν δογμάτων τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἰσχυρῶς δ' ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ λαοῦ, ἤρνεῖτο νὰ μεταβῇ εἰς Ρώμην πρὸς δικαιολογίαν τῆς πολιτείας αὐτοῦ καὶ ἐπεκαλεῖτο ἰδιαιτέραν τινὰ ἑρμηνείαν τῆς Γραφῆς καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀγνότητος τῶν δοξασιῶν αὐτοῦ. Ἤρνεῖτο δὲ τὴν ἀνάγκην τῆς προφορικῆς ἐξομολογήσεως, προσέβαλλεν ὡς εἰδωλολατρικὴν τὴν λατρείαν τῶν εἰκόνων, τὴν εἰς τὸ ἀναμάρτητον τοῦ πάπα πίστιν, τὴν Γραφὴν μόνην ὡς ὀρθὸν κανόνα ἀπεδέχετο, ἐκήρυσσεν ὅτι οὐδαμοῦ τεκμηριοῦται ἡ ἀνάγκη ὑπάρξεως πάπα καὶ συνεδρίου καρδιναλίων πρὸς διοίκησιν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ οὐδέποτε ἀνεγνωρίσθη ἐν τοῖς ἀποστολικοῖς χρόνοις, ὡς ἀντιχριστιανικὰ ἐθεώρει τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια, ἐζήτει τὴν ὑπ' ἀμφότερα τὰ εἴδη κοινωνίαν καὶ λοιπά. Συνεπείᾳ τῆς ἐναντίον αὐτοῦ ἐξεγερθείσης θυέλλης ἠναγκάσθη ὁ Οὖσος ν' ἀποχωρήσῃ ἐπί τινα χρόνον τῆς πρωτευούσης τῆς Βοημίας πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ταραχῶν, ἀλλ' ἐξηκολούθησεν ἐγγράφως ὑπερασπιζόμενος τῶν δοξασιῶν αὐτοῦ καὶ διαδίδων αὐτήν. Ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ διετέλει πάντοτε ἀπρόσβλητος, διότι οὔτε τὰ ἐπιτίμια, οὔτε οἱ ἀφορισμοί, οὔτε ὁ πάπας, οὔτε ὁ βασιλεύς, οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ ἠδύνατό τι κατ' αὐτοῦ· ὁ δημόσιος ἐνθουσιασμὸς προεφύλασσεν αὐτόν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ πᾶν μέγαρον καθίστατο φρούριον δι' αὐτόν, ὁ δὲ λαὸς ἦν ὁ στρατὸς αὐτοῦ. Καὶ κατὰ συνέπειαν οἱ τῆς μερίδος αὐτοῦ πολέμιοι κοινὸν συμφέρον εἶχον νὰ προσελκύσωσιν αὐτὸν ἐκ τῆς Βοημίας καὶ νὰ προκαλέσωσι τὴν ἐκουσίαν προσέλευσιν αὐτοῦ εἰς τὰς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ χεῖρας, ἐχθρῶν, οὓς ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ ὡς νομίμους αὐτοῦ κριτάς. Ὁ αὐτοκράτωρ λοιπὸν Σιγισμόνδος, ὅστις εἶχε συγκαλέσει τὴν ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδον, προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ ἐκεῖσε, ὑποσχόμενος αὐτῷ καὶ ἀσφάλειαν ζωῆς. Παρὰ τὰς παρακλήσεις τῶν φίλων αὐτοῦ ὁ Οὖσος δὲν ἐδίστασε, ἀλλὰ μεταβὰς διὰ Γερμανίας καὶ τυγχάνων ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς, ἀφίκετο εἰς Κωνσταντίαν τῇ 3ῃ νοεμβρίου (ν. η) 1414. Μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας συλληφθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν κατ' ἀθέτησιν τοῦ τε λόγου τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ αὐτοκράτορος, κατὰ διαταγὴν δὲ τῶν μελῶν τῆς Συνόδου. Τὴν συνείδησιν ὅμως τοῦ Σιγισμόνδου οἱ τῆς Συνόδου μετασχόντες καθησύχασαν, λέγοντες ὅτι δὲν ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ τηρήσῃ τὸν λόγον αὐτοῦ ἀπέναντι αἱρετικοῦ. Τότε ἤρξαντο ἀνακρίσεις τοῦ κατηγορουμένου, εἰς ὃν δὲν ἐπετράπη νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ δημοσίου ἀκροατηρίου, μήτε νὰ λάβῃ συνήγορον, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὁ νομοκάνων δὲν ἐπιτρέπει τὴν συνηγορίαν ὑπὲρ αἱρετικοῦ. Ὁπωσδήποτε ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῄτησε τὴν παρουσίαν αὐτοῦ πρὸ τοῦ τέλους τῆς καταδίκης. Ὁ Οὖσος, νυχθημερὸν ἁλυσίδετος ἀπὸ ἑπταμήνου ὅλου ἐν τῷ φρουρίῳ Γκοτλέμπεν ἐπὶ τοῦ Ρήνου, ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Συνόδου ἀσθενής, ἐξηντλημένος, καταπεπονημένος, ἀλλ' ἀτάραχος ἅμα καὶ ἀτρόμητος. Ὑποβληθέντων αὐτῷ ἄρθρων τινῶν, πιστῶν κατὰ

τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀποσπασμάτων τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ ἔργων, λίαν ὅμως παρερμηνευθέντων, ὁ Οὖσος προσεκλήθη ν' ἀποκηρύξῃ αὐτὰ (τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐν τῇ εἰρκτῇ αὐτῷ προὐτάθη) πειρώμενον δὲ νὰ παράσχῃ ἐξηγήσεις τινας ἀπολογητικὰς τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου παρεκώλυον αὐτὸν διὰ θορύβου. Ὁ Οὖσος ἠρνήθη ν' ἀποκηρύξῃ ταῦτα καὶ ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεὸν ἐπὶ τῆς ἀδικίας ταύτης τῶν ἀνθρώπων. Τὰ ἔργα αὐτοῦ κατεδικάσθησαν νὰ ριφθῶσιν εἰς τὰς φλόγας, αὐτὸς δ' οὗτος ἐκηρύχθη αἱρετικός, καθηρέθη καὶ παρεδόθη εἰς τὴν διάκρισιν τῶν λαϊκῶν. Τῇ 24|6 Ἰουλίου 1415 ἑκάη ζῶν, ἡ δὲ τέφρα αὐτοῦ ἐρρίφθη εἰς τὸν Ρῆνον. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν ξύλων εὑρίσκετο, μεθ' ὧν θὰ ἐγίνετο παρανάλωμα τοῦ πυρός: «Ἐπικαλοῦμαι, ἔλεγε, τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ ὅτι οὔτε ἐδίδαξά ποτε, οὔτε ἔγραψα ἐκεῖνα, ὧν μου καταμαρτυροῦσιν· οἱ λόγοι μου, τὰ συγγράμματά μου, τὰ δημοσιεύματά μου, πάντα ταῦτα ἔπραξα ἐπὶ τῇ μόνῃ ἰδέᾳ, ἐπὶ τῷ μόνῳ σκοπῷ τοῦ ἀποσπᾶσαι τὰς ψυχὰς ἐκ τῆς τυραννίας τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Τούτου ἕνεκα τῷ αἵματί μου σήμερον μετὰ χαρᾶς θὰ ὑπογράψω τὴν ἣνπερ ἐδημοσίευσα ταύτην ἀλήθειαν, ἣν ἐπικυροῦσι ταὐτοχρόνως ὅ τε θεῖος νόμος καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες».

Τὰ ἔργα τοῦ Ἰωάννου Οὔσου, περιλαμβάνοντα δογματικὰς πραγματείας, λόγους, ἐπιστολὰς καὶ λοιπά, ἐδημοσιεύθησαν ἐν Στρασβούργῳ (1525) καὶ ἐν Νυρεμβέργῃ (1558).

ΧΟΥΣΤΩΝ ἢ **ΧΑΟΥΣΤΟΝ** (Houston), πόλις τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν. Ἴδε ΟΥΣΤΩΝ.

ΧΟΥΤΜΑΝ (Κορνήλιος Houtmann), ὁλλανδὸς περιηγητής, γενν. ἐν Γούδᾳ περὶ τὸ 1550 καὶ ἀποθ. τῷ 1600. Εἰσήγαγε κατά τινα εἰς Λισαβῶνα περιοδείαν τὸ μυστήριον τοῦ ἐμπορίου τῶν Πορτογάλων εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, διὸ ἐφυλακίσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον. Οἱ ἔμποροι τοῦ Ἀμστελοδάμου ἐξέτισαν τὸ ποσὸν τοῦτο καὶ συνέστησαν ἑταιρείαν, ἧς ὁ Χούτμαν ἐγένετο ἐπιστάτης. Ἀναχωρήσας τῷ 1595, ἀφίκετο τῷ 1596 εἰς Μπαντάμ (Ἰάβα). Ἐν τινι δευτέρᾳ αὐτοῦ περιοδείᾳ ἐστάθμευσεν ἐν Ἀσέμ (Σουμάτρα), ἀλλὰ γενόμενος ὕποπτος εἰς τὸν ἰθαγενῆ βασιλέα, ἀπετύρθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1600. Ἡ ἔκθεσις τῶν περιοδειῶν αὐτοῦ εὑρηται ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν προόδων τῆς ἑταιρίας τῶν Ἰνδιῶν» (Ἀμστελόδαμον, 1646).

ΧΟΥΤΣΕΣΩΝ καὶ ὀρθότερον **ΧΑΤΣΕΣΩΝ** (Φραγκίσκος Hutcheson), φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Ἰρλανδίᾳ τῷ 1694 καὶ ἀποθ. τῷ 1773. Ἐσπούδασεν ἐν Γλασκώβῃ ἐπὶ ἓξ ἔτη τὰς γλώσσας, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θεολογίαν, ἐδίδαξεν ἐν ἰδιωτικῇ σχολῇ ἐν Δουβλίνῳ καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1725 «Ἐρεύνας περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἰδεῶν, τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀρετῆς» καὶ «Πραγματείαν περὶ τῶν παθῶν» (1728). Τῷ 1729 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γλασκώβης καὶ ἔγραψε λατινιστὶ τὸ κυριώτερον αὐτοῦ ἔργον, «Σύστημα τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας», δημοσιευθὲν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τῷ 1755 καὶ μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Eidous (1770). Γενικῶς θεωρεῖται ὡς πρῶτος ἱδρυτὴς τῆς σκωτικῆς φιλοσοφίας, τοῦθ' ὅπερ ἀληθὲς τυγχάνει τοὐλάχιστον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας. Ὁ Χούτσεσων ἀντιτάσσει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ συμφέροντος ἠθικήν τινα ἔννοιαν, φέρουσαν τὸν ἄνθρωπον εἰς καλοκἀγαθίαν πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτοῦ, παραβλεπομένου τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος καὶ τῆς ἀτομικῆς ἀπολαύσεως. Ὁ Χούτσεσων μεταβάλλει τὸ κάλλος εἰς ἑνότητα, ποικιλίαν ἢ εἰς τὸ ὁμοειδές, ἀναγνωρίζει δὲ οὕτως ἰδιαιτέραν τινὰ ἔννοιαν τοῦ καλοῦ ὡς ἠθικὴν ἔννοιαν. Τὸ μέρος τοῦτο τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ στερεῖται βάθους καὶ πρωτοτυπίας, εὑρίσκονται ὅμως ἐν αὐτῷ καὶ ὀρθαὶ σκέψεις καὶ πολλὰ ἄριστα γνωμικά, ὡς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

ΧΟΥΤΣΙΝΣ καὶ ὀρθότερον **ΧΑΤΣΙΝΣ** (Θωμᾶς Huhctins), ἀμερικανὸς γεωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑερσέῃ περὶ τὸ 1730 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1789. Ὑπηρέτησεν ἐν τῷ ἀγγλικῷ στρατῷ ἐναντίον τῶν Ἰνδῶν τῆς Φλωρίδος, τῷ 1779 συνελήφθη ἐν Δονδίνῳ ἐπὶ τῷ ὅτι διετέλει δῆθεν ἐν ἀλληλογραφίᾳ μετὰ τοῦ Φραγκλίνου, ὅστις ἀντεπροσώπευεν ἐν Γαλλίᾳ τὰς στασιασάσας ἀγγλαμερικανικὰς ἀποικίας, ὑπέστρεψεν εἰς Ἀμερικήν, ὅτε ἀνεκτήσατο τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, καὶ διωρίσθη γενικὸς γεωγράφος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἔγραψεν «Ἱστορικὴν σχεδιαγραφίαν

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μπουγκὲ ἐναντίον τῶν Ἰνδῶν τοῦ Ὀχίου» (1765),—«Τοπογραφικὴν περιγραφὴν τῆς Βιργινίας, Πενσυλβανίας, Μερυλάνδης καὶ Καρολίνας» μετὰ χαρτῶν (1778),—«Τοπογραφικὴν καὶ ἱστορικὴν περιγραφὴν τῆς Λουζιανιάνης, δυτικῆς Φλωρίδος καὶ τῆς Φιλαδελφείας» (1784).

ΧΟΥΤΣΙΝΣΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΤΣΙΝΣΩΝ (Φραγκίσκος Hutchinson), ἄγγλος συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἔγραψε κατὰ τῶν βιβλίων τῆς μαγείας ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἱστορικὴ πραγματεία περὶ τῆς μαγείας μετὰ παρατηρήσεων περὶ διαφόρων πραγμάτων καταλλήλων νὰ διαταφήσωσι διάφορα χωρία τῆς Γραφῆς» (1718). Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἐν εἴδει διαλόγου ἑνὸς κληρικοῦ μετὰ νομικοῦ, μετὰ τοῦ συγγραφέως καὶ μετά τινος δικαστοῦ. Ὁ Χούτσινσων καταλήγων κηρύσσει τὸ ἄτοπον καὶ τὸ ἀποτρόπαιον τῆς μαγείας.

ΧΟΥΤΣΙΝΣΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΤΣΙΝΣΩΝ (Ἰωάννης Hutchinson), φιλόσοφος, γενν. ἐν Σπενιθὸρν (Γόρκη) τῷ 1674 καὶ ἀποθ. τῷ 1737. Ἐγένετο ἐπιμελητὴς τοῦ δουκὸς τοῦ Σόμερσετ, ἀντίπαλος δὲ ὢν τοῦ Νεύτωνος, ἵδρυσε τὴν φιλοσοφίαν αὐτοῦ ἐπὶ ἀλλοίων ὅλως βάσεων καὶ ἐφελκύσατο τὰ συγχαρητήρια τοῦ Κλάρκ, ἰσχυρίζετο δὲ ὅτι ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη καὶ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι περιελαμβάνοντο ἐν τῇ γραφῇ καὶ ἤθελε νὰ ἑρμηνεύῃ πάντα δι' ἐτυμολογιῶν ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς. Κατ' αὐτὸν τὸ μυστήριον τῆς Ἁγ. Τριάδος ἐσήμαινε τοὺς τρεῖς κυριωτέρους παράγοντας τῆς φύσεως, ἤτοι τὸ πῦρ, τὸ φῶς, καὶ τὸ πνεῦμα, ἀποτελοῦντα κατ' αὐτὸν τρεῖς διαφόρους καταστάσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας. Τὴν Βίβλον ἐθεώρει ὡς εὐρὺ ἱερογλυφικὸν σύγγραμμα. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1848. Προσθετέον ὅτι καὶ μηχανικὰς ἐκέκτητο γνώσεις ὁ Χούτσινσων. Τῷ 1712 κατεσκεύασε μηχάνημα πρὸς εὕρεσιν τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὅπερ ἐπεδοκιμάσθη ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος· παραπλήσιαι ἐφευρέσεις αὐτοῦ εἰσιν εἰσέτι ἐν χρήσει ἐν Ἀγγλίᾳ.

ΧΟΥΤΣΙΝΣΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΤΣΙΝΣΩΝ (Θωμᾶς Hutchinson), ἀγγλοαμερικανὸς πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Βοστῶνι τῷ 1711 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1780. Γενόμενος ἔμπορος, εἶτα νομικὸς καὶ μετὰ ταῦτα πράκτωρ τῆς πόλεως Βοστῶνος ἐν Λονδίνῳ (1738), ἐγένετο μετὰ ταῦτα μέλος τῆς Βουλῆς τῆς Μασαχουσέτης, ἧς ἐπὶ τριετίαν ἐγένετο καὶ πρόεδρος, μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἀποικίας (1749—1766), ὑποδιοικητὴς (1758) καὶ ἀρχιδικαστὴς (1760). Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀγῶνος τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀγγλίας ὑπεστήριξε τὰς ἀξιώσεις τῆς μητροπόλεως. Γενόμενος συνεπείᾳ τούτου μισητὸς εἰς τὸν λαόν, ἔκρινε καλὸν κατὰ τὴν ἔλευσιν μάλιστα τοῦ στρατηγοῦ Καίντζ (1774) νὰ μεταβῇ εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἀπέθανεν ἐν ἀφανείᾳ. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς ἀποικίας Μασαχουσέτης» (1760—1767), —«Συλλογὴν πρωτοτύπων ἐγγράφων, ἀναγομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀποικίας Μασαχουσέτης» (1769).

ΧΟΥΤΣΙΝΣΩΝ καὶ ὀρθότ. ΧΑΤΣΙΝΣΩΝ (Ἰωάννης-Χέλη Hutchinson), ἄγγλος νομομαθὴς καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς τῷ 1715 ἐν Δουβλίνῳ καὶ ἀποθ. τῷ 1794. Ἐκτελέσας καθήκοντα πρώτου συνηγόρου τοῦ βασιλέως καὶ γραμματέως τοῦ κράτους, ἐπεδείξατο μεγίστην διοικητικὴν ἱκανότητα.

ΧΟΥΤΣΙΝΣΩΝ καὶ ὀρθότ. ΧΑΤΣΙΝΣΩΝ (Ριχάρδος - Χέλη Hutchinson κόμης τοῦ Δουομόρ), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ἄγγλος πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Δουβλίνῳ τῷ 1756 καὶ ἀποθ. ἐν Λονδίνῳ τῷ 1825. Γενόμενος διδάκτωρ ἐν Δουβλίνῳ, κατέστη τῷ 1779 ἀντιπρόσωπος τοῦ Κόρκ καὶ τῷ 1781 διωρίσθη διευθυντὴς τῶν βασιλικῶν τελωνείων. Κατὰ τὸν πόλεμον Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας (1794) κατώρθωσε νὰ καταστείλῃ στάσιν ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Κόρκ. Τῷ 1800, κόμης γενόμενος, ὑπεστήριξεν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τὴν ἐλευθερίαν τῶν καθολικῶν τῆς Ἰρλανδίας καὶ τῷ 1821 ἔλαβεν ἕδραν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν λόρδων.

ΧΟΥΤΣΙΝΣΩΝ καὶ ὀρθότ. ΧΑΤΣΙΝΣΩΝ (Ἰωάννης-Χέλη Hutchinson, κόμης τοῦ Δονομόρ), ἄγγλος στρατηγός, γενν. τῷ 1757 καὶ ἀποθ. τῷ 1832. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῷ 1774, ἐπεσκέψατο τοὺς Παρισίους, ὑπέστρεψεν εἶτα εἰς Ἰρλανδίαν, κατέστειλε στάσιν ἐν Κόρκ, μετέσχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀμπερκρομπίη τῆς ἐναντίον τῶν Γάλλων ἐκστρατείας, ὡς καὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Χέλδερ (1799), ὑπηρετήσας δὲ καὶ λαμπρῶς ἐν Αἰγύπτῳ, ἀντικατέστησε τῷ 1801 τὸν στρατηγὸν Ἀμπερκρομπίη,

ΑΝΟΙΧΤΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ἠνάγκασε τοὺς Γάλλους νὰ συνθηκολογήσωσιν ἐν Καΐρῳ καὶ νὰ ἐξέλθωσι τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐγένετο βαρῶνος τῆς Ἀλεξανδρείας, λαβὼν καὶ σύνταξιν 2 000 λιρ. στερ. Τῷ 1806 ἀνέλαβε διπλωματικὰς ἀποστολὰς εἰς Πρωσίαν καὶ Ρωσίαν. Κατὰ τὸν θανατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐγένετο κόμης τοῦ Δονομόρ

ΧΟΥΤΣΙΝΣΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΤΣΙΝΣΩΝ (Ἰωάννης-Χέλη Hutchinson), ἀνεψιὸς τοῦ προτεταγμένου, τρίτος κόμης τοῦ Δονομόρ, γεννηθεὶς ἐν Γουεξφόρδ (Ἰρλανδία) τῷ 1787 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1851. Ἐγένετο γνωστὸς διὰ τοῦ ἀσύλου, ὅπερ παρέσχε τῷ 1861 εἰς τὸν κόμητα Λαβαλέτ, καταδεδικασμένον εἰς θάνατον, ὃν ἔκρυψε παρ' ἑαυτῷ μετὰ τὴν δραπέτευσιν αὐτοῦ, ἐβοήθησεν αὐτῷ ν' ἀπέλθῃ ἐκ Παρισίων, οὗ ἕνεκα δὲ κατεδικάσθη εἰς τρίμηνον φυλάκισιν καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς αὐτοῦ.

ΧΟΥΤΤΕΝ (Οὐλερῖχος Hutten), γερμανὸς ποιητής, θεολόγος καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Στεκελμπέργῃ τῆς Φραγκωνίας τῷ 1488 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ νήσῳ Οὐφενάου παρὰ τὴν λίμνην Ζυρίχην τῇ 17/29 αὐγούστου, 1523. Καταγόμενος ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας, ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς μονῆς τῆς Φούλδης, ὅπου εἶχον ἐγκλείσει αὐτόν, ἵνα ἀσπασθῇ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, καὶ δεκαεξαετὴς τότε ἔτι περιεπλανᾶτο ἐπί τινα χρόνον ἐν τοῖς βορείοις τῆς Γερμανίας, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν φίλων καὶ ὑπὸ τοῦ μαργράβου τοῦ Μαγδεβούργου καὶ καλλιεργῶν τὴν ποίησιν. Μεταβὰς εἰς Παβίαν πρὸς σπουδὴν τῶν νομικῶν τῷ 1512 καὶ κακοποιηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλβετῶν καὶ τῶν Γάλλων, ἀπεσύρθη εἰς Βουλώνην, ὅπου ἡ δυστυχία ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν αὐστριακὸν στρατόν. Ἐπιστρέψας εἰς Γερμανίαν τῷ 1514, ἐζήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ δολοφονίᾳ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Βυρτεμβέργης καὶ ἐπολέμησεν ἐναντίον τοῦ πρίγκηπος τούτου. Μετὰ νέον ταξείδιον εἰς Ἰταλίαν ἐδέξατο παρὰ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ τὸν ποιητικὸν στέφανον καὶ εἶτα ἐπεσκέψατο τοὺς Παρισίους. Ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν προστατῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ὅτι ἐδημοσίευσε προκήρυξιν Ἐρρίκου τοῦ Δ' ἐναντίον Γρηγορίου τοῦ Ζ' (1520), συνηνώθη μετὰ τοῦ Λουθήρου. Ἀναλαβὼν δὲ πάλιν τὰ ὅπλα, παρέστη καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεζιέρης (1521). Τὰ κυριώτερα αὐτοῦ ἔργα εἰσὶ τὰ ἑξῆς: *Ars versificandi* (Βιττεμβέργη, 1511), — *Epistolae obscurorum virorum* (1516), σάτυρα, ἐν ᾗ ὑπερασπίζει τὸν Ρόυχλεν ἐναντίον τῶν θεολόγων τῆς Κολωνίας, — *Super interfectione profinqui sui deplorationes*, ἀποτελοῦν παράπονα ἐναντίον τοῦ δουκὸς τῆς Βυρτεμβέργης (1519), — *Dialogi* (Μαγουντίακον, 1520), ἐν οἷς σφοδρῶς ἐπιτίθεται κατὰ τῆς Ρωμάνας Ἐκκλησίας. — «Λατινικὰ ποιήματα» (Φραγκφούρτη, 1518). Πρὸς τούτοις ἐδημοσίευσε τῷ 1518 δύο ἀνέκδοτα βιβλία τοῦ Τίτου Λιβίου καὶ ἀνεκάλυψε τῷ 1519 χειρόγραφον τοῦ Κιντιλιανοῦ καὶ τοῦ Πλινίου. Τὰ «Ἅπαντα» αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Βερολίνῳ (1821—25) καὶ ἐν Παρισίοις μετὰ βιογραφίας καὶ λοιπῶν (1849).

ΧΟΥΤΤΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΤΤΩΝ (Γουλιέλμος Hutton), Ἄγγλος ἀρχαιολόγος καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Δέρβῃ τῷ 1723 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1815. Ἐγένετο τὸ πρῶτον ἐργάτης ἐν διαφόροις ἐργαστηρίοις, εἶτα βιβλιοδέτης ἐν Σαουθγουέλ, βιβλιοπώλης ἐν Βυρμιγκάμῃ, συνεζεύχθη ἐν ἡλικίᾳ 32 ἐτῶν τὴν θυγατέρα πλουσίου γαιοκτήμονος, ἐπεξέτεινε τὰς ἐργασίας αὐτοῦ καὶ ἐκτήσατο μεγάλην περιουσίαν· εἶτα ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, τοσαύτη δ' ἦτο ἡ ἐπιτυγία τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Ἱστορίας τῆς Βιρμιγκάμης» (1781), ὥστε ἐγένετο μέλος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας τοῦ Ἐδιμβούργου (1782). Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Ταξείδιον εἰς Λονδῖνον» (1784), — «Ἱστορία τοῦ Δέρβυ» (1790), — «Οἱ κουρεῖς», ποίημα (1793), — «Παρατηρήσεις περὶ τῶν βορείων χωρῶν τῆς Οὐαλίας» (1800), — «Ἱστορία τοῦ τείχους τῶν Ρωμαίων» (1801) κλπ.

ΧΟΥΤΤΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΤΤΩΝ (Αἰκατερίνη Hutton), θυγάτηρ τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεῖσα τῷ 1756 καὶ ἀποθ. τῷ 1846. Συνώδευσεν αὐτὸν εἰς πολλὰς ἐκδρομὰς αὐτοῦ εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἔγραψεν ἔργα τινά, ἐν οἷς «Ὁ ἔγγαμος φυλάργυρος» (1813), — «Τὸ μέγαρον τοῦ Ὄουκγουδ» καὶ λοιπά, ἐδημοσίευσε δὲ καὶ τὸν «Βίον τοῦ Γουλιέλμου-Χούττωνος καὶ ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, γραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου», σπουδαίαν αὐτοβιογραφίαν (Λονδῖνον, 1816).

Δημόσιο Βιβλίο

ΧΟΥΤΤΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΤΤΩΝ (Ἰάκωβος Hutton), ἄγγλος σοφός, χημικὸς καὶ θεολόγος, γεννηθεὶς ἐν Ἐδιμβούργῳ τῷ 1726 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1797, υἱὸς ἐμπόρου. Σπουδάσας τὴν χημείαν καὶ ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ ἐν Λουγδούνῳ (1749), ἐκαλλιέργει ταὐτοχρόνως τὴν γεωργίαν, τὴν γεωλογίαν, τὴν ὀρυκτολογίαν, φυσικήν, φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά. Ἔγραψε δέ: «Παρατηρήσεις περὶ τῆς φύσεως, τῆς ποιότητος καὶ τῶν διαφορῶν τῶν ἀνθράκων» (1777), — «Πραγματείας περὶ διαφόρων θεμάτων τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας» (1792), — «Ἐρεύνας περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς γνώσεως καὶ τῶν προόδων τοῦ λόγου» (1794), — «Πραγματείας περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ φωτός, τῆς θερμότητος καὶ τοῦ πυρός» (1794) κλπ. Ἀποκρούων τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀρχικῆς ρευστότητος τῆς σφαίρας, ἰσχυρίζεται ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ: «Θεωρίᾳ τῆς Γῆς» ὅτι ἡ κατασκευὴ τῆς γῆς ὑπῆρξε πάντοτε ἡ αὐτὴ καὶ ὅτι αἱ μεταβολαὶ ὑπῆρξαν μόνον μερικαί.

ΧΟΥΤΤΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΤΤΩΝ (Κάρολος Hutton), μαθηματικὸς καὶ ἀρχαῖος γραμματεὺς τῆς βασιλικῆς ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου, γεννηθεὶς ἐν Νιουκάστελ ἐπὶ τοῦ Τύνου τῷ 1537 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1823. Ἐγένετο διευθυντὴς σχολῆς, εἶτα καθηγητὴς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Γούλουιτς ἀπὸ τοῦ 1773 καὶ λίαν συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ταγμάτων τοῦ μηχανικοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ. Τῷ 1776 ἐγένετο μέλος τῆς βασιλικῆς ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου καὶ τῷ 1779 τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τιμητικὸν τίτλον διδάκτορος τὰ νομικά· τῷ 1807 παραιτηθεὶς τὴν ἕδραν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Γούλουιτς, ἔλαβε παρὰ τῆς κυβερνήσεως σύνταξιν 12,500 φράγκων. Ἔγραψε δ' ἐν ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα: «Πραγματείαν ἀριθμητικῆς καὶ διπλογραφίας» (1764), — «Πραγματείαν περὶ γεφυροποιΐας» (1771), — «Μαθηματικοὺς πίνακας» (1785), — «Στοιχεῖα κωνικῶν τομῶν» (1787), — «Λεξικὸν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας» (1795--1796) κλπ.

ΧΟΥΧΟΥ-ΝΟΥΝ, λίμνη ἐν Σινικῇ, ἔχουσα 300 μέτρων περιφέρειαν καὶ περιλαμβάνουσα πολλὰς νήσους.

ΧΟΧΚΙΡΧΕΝ (Hochkirchen), κωμόπολις τοῦ βασιλείου τῆς Σαξωνίας, ἀπέχ. 15 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Μπάουσεν. Κάτοικοι 800. Τῷ 1758 τὰ πέριξ τῆς κωμοπόλεως ταύτης κατέστησαν θέατρον αἱματηρᾶς μάχης τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, νικήσαντος ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δάουν τὸν πρωσικὸν ὑπὸ Φρειδερῖκον τὸν Β'. Τῷ 1813 οἱ Γάλλοι ἐνίκησαν αὐτόθι τὰ σύμμαχα κράτη.

ΧΟΧΜΠΕΡΓΚ (μαργράβος τοῦ Hochberg), κλάδος τοῦ οἴκου τῆς Βάδης, λαβὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τοῦ μεγάρου Χόχμπεργκ εἰς ἀπόστασιν 8 χιλιαμ. πρὸς Β Φριβούργου τοῦ ἐπὶ τοῦ Μπριτγκάου, ἱδρυθέντος ἐπὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ καταστραφέντος τῷ 1689 ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἔρρῖκος ὁ Α', νεώτερος υἱὸς τοῦ μαργράβου τῆς Βάδης Ἑρμάνου τοῦ Γ', εἶναι ἡ βάσις τοῦ οἴκου Χόχμπεργκ (1190). Τῷ 1300 διῃρέθη ὁ οἶκος οὗτος εἰς κλάδους Χόχμπεργκ-Χόχμπεργκ καὶ Χόχμπεργ-Σαούσεμπεργκ. Τοῦ πρώτου κλάδου σβεσθέντος τῷ 1418, αἱ κτήσεις αὐτοῦ περιῆλθον εἰς τὸν οἶκον τῆς Βάδης. Ὁ δ' ἕτερος κλάδος ἐσβέσθη ἐπίσης τῷ 1503 μετὰ τοῦ μαργράβου Φιλίππου καὶ αἱ κτήσεις αὐτοῦ συνηνώθησαν ἐπίσης μετὰ τῶν κτήσεων τῆς Βάδης. Ὁ μαργράβος τῆς Βάδης Κάρολος-Φρειδερῖκος ἔτυχε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῷ 1787 διὰ τὴν δευτέραν σύζυγον αὐτοῦ τοῦ τίτλου κομήσσης τοῦ Χόχμπεργκ, ἧς οἱ υἱοὶ ἐγένοντο μαργράβοι τῆς Βάδης. Τῷ 1830 ὁ Λεοπόλδος, γόνος τοῦ γάμου τούτου, διεδέξατο ὡς μέγας δοὺξ τῆς Βάδης τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Λουδοβῖκον-Γουλιέλμον-Αὔγουστον, γόνον τοῦ πρώτου γάμου τοῦ πατρὸς αὐτῶν.

ΧΟΧΣΤ (Hochst), κωμόπολις τῆς Πρωσίας (Ἔση) ἐπὶ τοῦ Νίδα, ἐν τῷ ἀρχαίῳ δουκάτῳ τοῦ Νασάου, εἰς ἀπόστασιν 9 χιλιαμέτρων πρὸς Δ Φραγκφούρτης τῆς ἐπὶ τοῦ Μείνου. Κάτ. 4,100. Καπνεργοστάσια. Ἀρχαῖος ναὸς καὶ ἀρχαῖον μέγαρον τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Μαγεντιάκου. Χημικὰ προϊόντα κλπ. Τῇ 11 ὀκτωβρίου 1795 ὁ αὐστριακὸς στρατηγὸς Κλὲρ-Φάιτ ἐνίκησε τοὺς Γάλλους, διοικουμένους ὑπὸ τοῦ Ζουρδάν.

ΧΟΧΣΤΑΕΤΗ (Hochstaedt), κωμόπολις τῆς Βαυαρίας (Σουαβίας) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως εἰς ἀπόστασιν 35 χιλιαμ. ΒΔ τῆς Αὐγουστουπόλεως (Augsbourg). Κάτ. 2,500. Ἡ κωμόπολις αὕτη εἶναι διάσημος ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ γαλλοβαυαρικοῦ στρατοῦ τῷ 1703 κατὰ τῶν Αὐστρια-

κῶν, διοικουμένων ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Στίρουμ. Μετὰ ἓν ἔτος (1]13 αὐγούστου 1704) ὁ Μαρλβορόγου καὶ ὁ πρίγκηψ Εὐγένιος ἐνίκησαν αὐτόθι τὸν στρατάρχην Ταλλάρ, ὅστις καὶ ᾐχμαλωτεύθη μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Τῇ 7]19 ἰουνίου 1800 ὁ Μορὼ ἐνίκησεν αὐτόθι τοὺς Αὐστριακούς.

ΧΟΧΦΕΛΔΕΝ (Hochfelden), χωρίον τῆς Γερμανίας ἐν Ἀλσατίᾳ, ἀπέχον 25 χιλιάμ. ΔΒΔ τοῦ Στρασβούργου, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων-Στρασβούργου. Κάτοικοι 2,500. Μύλοι σίτου κλπ. Κεραμοποιεῖα, ἐργοστάσια τιτάνου, βυρσοδεψεῖα. Ἐμπόριον σιδήρου, χαλκοῦ, ἀγγείων κλπ.

ΧΡΑΒΑΣΑ ἢ ΧΡΑΥΣΑ, πόλις ἐν Ζευγιτανοῖς τῆς Ἀφρικῆς.

ΧΡΑΔΕΚ (Hradec), χωρίον τῆς Οὐγγαρίας (Λιπτάου) ἐπὶ τοῦ Βάαγκ. Κάτ. 600. Ἐργοστάσια σιδήρου, ἀνήκοντα εἰς τὸ στέμμα.

ΧΡΑΔΗΣ (Hradisch), κωμόπολις τῆς Μοραυίας ἐν νήσῳ ἐπὶ τοῦ Μάρκου, ἀπέχ. 65 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Ὀλμούτς καὶ 70 πρὸς Α τοῦ Μπρούν. Κάτ. 2,000. Πρωτεύουσα περιφερείας. Ἄριστοι οἶνοι.

ΧΡΑΔΙΣΤΙΑ (Hradistia ἢ Hory-Tabor). Ἴδε ΧΟΡΥ-ΤΑΜΠΟΡ.

ΧΡΑΔΣΙΝ (Hradschin). Ἴδε ΠΡΑΓΑ ἐν τέλει τοῦ ἄρθρου.

ΧΡΑΜΝΗΣ (Chramne), γάλλος πρίγκηψ, ὃν κατεπολέμησε Κλοθάριος ὁ Α′ καὶ ἐπὶ τέλους ἔκαυσεν αὐτὸν μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

ΧΡΑΜΟΣ, υἱὸς τῆς Μαρυλλίδος.

ΧΡΑΝΙΚΙΙ (Hranice) ἢ Βάισκιρχ (Veisskirch), πόλις τῆς Μοραυίας, ἀπέχ. 98 χιλιάμ. ΒΑ τῆς Βρούνης. Κάτ. 6,800. Ὡραῖον μέγαρον, ἐργοστάσια ἐριούχων.

ΧΡΑΝΟΥ, χωρίον τῆς Ἀρκαδίας, κείμενον εἰς ἀπόστασιν ὥρ. 1 1/2 πρὸς τὸ ΝΑ τοῦ Ἴσαρι καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Λυκοσούρας. Κάτ. 600.

ΧΡΕΜΑΤΑΣ, Ἀχαρνάν.

ΧΡΕΜΕΤΗΣ, ποταμὸς ἐν Λιβύῃ, καλούμενος παρὰ Ἡσυχίῳ Χρεμετίς.

ΧΡΕΜΗΣ, ἀθηναῖος ἄρχων (Ὀλυμ. 113, 2).

ΧΡΕΜΗΣ, πατὴρ τοῦ δημαγωγοῦ Ὑπερβόλου, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Θεοπόμπῳ.

ΧΡΕΜΗΣ, Ἀχαρνάν. Ἀναφέρονται δὲ καὶ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, οἱ περὶ Χρέμην.

ΧΡΕΜΗΣ, ὄνομα γεωργοῦ, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Αἰλιανῷ *(Epistolae rustica)*.

ΧΡΕΜΥΛΟΣ, πτωχὸς γεωργός, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ ἐν τῷ Βίῳ τοῦ Ἀριστείδου.

ΧΡΕΜΩΝ, εἷς τῶν τριάκοντα τυράννων ἐν Ἀθήναις, ἀναφερόμενος ἐν τοῖς «Ἑλληνικοῖς» τοῦ Ξενοφῶντος.

ΧΡΕΜΩΝΙΔΕΙΟΣ, πόλεμος, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι διεξήγαγον πρὸς τὸν Ἀντίγονον. Ἀναφέρεται παρὰ Αἰλιανῷ.

ΧΡΕΜΩΝΙΔΗΣ, Ἀθηναῖος, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Τελεσάρχῳ.

ΧΡΕΜΩΝΙΔΗΣ, στωϊκός.

ΧΡΕΜΩΝΙΔΗΣ, ναύαρχος τοῦ Πτολεμαίου, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Πολυαίνῳ.

ΧΡΕΤΗΣ ἢ ΧΡΕΜΕΤΗΣ, ποταμὸς τῆς νήσου Κέρνης ἐν τῇ δυτικῇ ἀκτῇ τῆς Ἀφρικῆς.

ΧΡΖΑΝΟΦΣΚΗΣ (Ἀδαλβέρτος), πολωνὸς στρατηγός, γενν. τῷ 1788 ἐν τῷ παλατινάτῳ τῆς Κρακοβίας καὶ ἀποθ. τῷ 1861. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ σῶμα τῶν δοκίμων ἐν Βαρσοβίᾳ τῷ 1809. Μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ 1812 καὶ 1815 ἐν τῷ πυροβολικῷ καὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Γαλλίας καὶ ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Δίεβιτς ἐναντίον τῶν Τούρκων (1828–29). Τῷ 1830 μετέσχε τῆς πολωνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ διωρίσθη διοικητὴς τῆς Βαρσοβίας, ἀλλ' ἀπελπίσας πάραυτα περὶ τῆς ἐπιτυχίας, οἰκειοθελῶς ἐπήνεγκε παράλυσιν τῆς ἀμύνης. Ἀναγκασθεὶς τέλος νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ μετὰ τὸν θρίαμβον τῶν Ρώσων, πανταχοῦ ἀπεδιώκετο ὑπὸ τῶν λοιπῶν μεταναστῶν. Τῷ 1849 ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας Κάρολος Ἀλβέρτος ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐναντίον τῆς Αὐστρίας. Ὁ Χρζανόφσκης, νικηθεὶς ἐν τῇ μάχῃ τῆς Νοβάρας, ἀπελύθη τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.

ΧΡΗΝΔΟΙ, λαὸς ἐν Ὑρκανίᾳ.

ΧΡΗΣΜΟΘΕΤΑΙ, ἱερεῖς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οἵτινες διετύπουν τοὺς χρησμούς.

ΧΡΗΣΤΗ, θυγάτηρ Ἀντιπάτρου τινὸς ἐκ Τίου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ὁ Βυζάντιος, διακεκριμένος μαθητὴς Ἡρόδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἀκμάσας τὸν Β′ αἰῶνα μ. Χ. καὶ διδάξας ρητορικὴν ἐν Ἀθήναις, ὅπου εἶχε περὶ τοὺς 100 ἀκροατάς, ἐν οἷς ἦταν κατὰ τὸν Φιλόστρατον καὶ ὁ Ἱππόδρομος, ὁ Φιλίσκος, ὁ Νικομήδης, ὁ

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Ἀρισταίνετος καὶ ὁ Καλλαισχρος. Ὁ Χρῆστος παρεδόθη εἰς τὴν οἰνοποσίαν.

ΧΡΗΣΤΟΣ, Ρωμαῖος συγγραφεύς.

ΧΡΗΣΤΟΣ, ὕπαρχος τῆς αὐλῆς.

ΧΡΗΣΤΟΣ, υἱὸς Δειφίλου τινὸς Σουνιέως.

ΧΡΗΣΤΩΝΗ ἢ ΧΡΥΣΩΝΗ, μήτηρ τοῦ Δαυλιέως, υἱοῦ τοῦ Τυράννου.

ΧΡΗΤΙΝΑ, πόλις ἐν Λυσιτανίᾳ μεταξὺ τοῦ Τάγου καὶ τοῦ Δουρίου.

ΧΡΙΣΣΟΝ καὶ ΧΡΥΣΟΝ, κώμη τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παρνασσίδος, κειμένη 2 ὥρας πρὸς τὸ ΝΑ τῆς Ἀμφίσσης, ἐν θέσει τερπνῇ, χαριεστάτῃ καὶ καταφύτῳ ὑπὸ κήπων εὐθαλῶν, καταρρύτῳ δὲ ὑπὸ τεσσάρων πηγῶν, ἀναβλυζουσῶν ἐκ τῶν πέριξ βράχων. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ δήμουΚρίσπης, περιέχουσα 1,200 κατοίκους, καὶ παράγει ὀημητριακοὺς καρποὺς, βάμβακα, οἶνον καὶ ἔλαιον. Ἀπὸ Δελφῶν (Καστρὶ) ἀπέχει 1 ὥραν καὶ ἀπὸ τῆς παραλίας τῆς Σκάλας Ἀμφίσσης ἢ Ἰτέας $1\frac{1}{2}$ ὥρ. Πάντες οἱ ἀρχαιολόγοι παραδέχονται ὅτι τὸ Χρισὸν κατέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως Κρίσσης, ἧς τὰ λείψανα φαίνονται εἰς 10′ ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Χρυσοῦ κατὰ τὴν θέσιν Στεφάνι. Πέριξ ταύτης ἦτο τὸ Κρισαῖον πεδίον, διαρρεόμενον ὑπὸ τοῦ Πλείστου ποταμοῦ, ἐκδίδοντος εἰς τὸν Κρισσαῖον κόλπον πλησίον τῆς Κίρρρας.

ΧΡΙΣΤΕΟΥΣΕΝ (Βαλτάσαρ), Δανὸς πολιτικός, γεννηθεὶς τῷ 1802. Σπουδάσας τὰ νομικὰ κατέλαβε διαφόρους ὑψηλὰς θέσεις ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Κράτους καὶ διεκρίθη ὡς φιλελεύθερος δημοσιογράφος, ὑποστηρίξας τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου. Τῷ 1841, ἐκλεγεὶς μέλος τῆς Βουλῆς, ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ προοδευτικοῦ κόμματος.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΑ, πόλις πρωτεύουσα τῆς Νορβηγίας, καὶ σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ βασιλείου, ἐντὸς ὁμωνύμου κόλπου καὶ ἀπέχουσα 100 χιλιάμετρα ἀπὸ τῆς παραλίας ὑπὸ τὴν 56⁰ 55′ Β πλάτ. καὶ 8⁰ 28′ Α μήκ. Κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας Χριστιανοῦ τοῦ Δ′ τῷ 1614, ἐγένετο ἕδρα τῆς ἐν Νορβηγίᾳ κυβερνήσεως, ἔχουσα ἀνώτατον δικαστήριον· λουθηρανικὴν ἐπισκοπήν, πανεπιστήμιον, ἱδρυθὲν τῷ 1811, βιβλιοθήκη, βοτανικὸς κῆπος, μουσεῖα, ἀστεροσκοπεῖον, σχολὴ κτηνιατρικῆς, δύο σχολαὶ στρατιωτικαί, γυμνάσιον καὶ πολλὰ ἄλλα ἐκπαιδευτήρια, σχολὴ ἰχνογραφίας, πολλαὶ ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι, φιλανθρωπικὰ καταστήματα κλπ. Ἐν Χριστιανίᾳ καὶ τοῖς πέριξ ἐνεργεῖται σπουδαία βιομηχανία, ἰδίως κλωστικῆς καὶ ὑφαντικῆς· μηχανικῆς ἐργαστήρια, χαρτοποιεῖα, σαπωνοποιεῖα, ζυθοποιεῖα κλπ. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνέρχεται προσέτι ἡ Βουλὴ τῆς Νορβηγίας. Κάτοικοι 76,054 (1875). Ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν ἡ Χριστιανία σπουδαιότατον διαδραματίζει πρόσωπον. Κατ' ἔτος εἰς τὸν λιμένα αὐτῆς καταπλέουσιν 600—700 σκάφη· ὁ λιμὴν ὅμως αὐτῆς, εὐρὺς καὶ ἀσφαλής, λίαν ὅμως ἀπομεμακρυσμένος τοῦ ἀνοικτοῦ πελάγους, ἔχει καὶ τὴν ἐξῆς δυσχέρειαν, ὅτι ἐπὶ 3 ἢ 4 μῆνας τοῦ ἔτους μένει κεκαλυμμένος ὑπὸ τῶν πάγων. Τὰ ξύλα, ὁ σίδηρος, ὁ ἰνδόκοκκος, αἱ διφθέραι κλπ. ἀποτελοῦσι τὰ κυριώτερα εἴδη τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ τόπου. Τακτικὴ συγκοινωνία δι' ἀτμοπλοίων μετὰ τοῦ Γοθεμβούργου, Κοπεναγης, Κιέλου καὶ Χάλ.

Ἡ Χριστιανία, ἐκτισμένη ἐπὶ ὡραίας κοιλάδος εἰς τὴν βόρειον ἄκραν τοῦ ὁμωνύμου αὐτῆς κόλπου, ἀποτελεῖται ἐκ προαστείων κακῶς ἐκτισμένων, ἤτοι τῶν Πιπερβύγκεν, Χαμμαροβόργ, Βατερλάνδης καὶ Γροιλλάνδης, τῆς κυρίως πόλεως, ἥτις ἔχει σχῆμα κανονικοῦ τετραγώνου, ἑκάστη πλευρὰ τοῦ ὁποίου ἔχει μῆκος 1000 ποδῶν, καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἥτις λέγεται καὶ Ὄψολον *(Opsolo)*, καὶ τοῦ φρουρίου. Οἱ ναοὶ τῆς Χριστιανίας οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἀξιοπερίεργον. Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον αὐτῆς οἰκοδόμημα εἶναι τὸ φρούριον Ἀγκερσούους, αἱ τηλεβολοστοιχεῖαι τοῦ ὁποίου ὑπέρκεινται τῆς πόλεως, ἐχούσης εὐρείας καὶ κανονικὰς ὁδούς, ὅπου εὕρηνται λιθόκτιστα οἰκοδομήματα καὶ αἴτινες κοσμοῦνται διὰ πεζοδρομίων. Τὸ φρούριον τοῦτο ἱδρύθη τῷ 1302, αὐτόθι δὲ εἰσὶ κατατεθειμένα τὰ κειμήλια τοῦ στέμματος καὶ τὰ ἀρχεῖα τοῦ βασιλείου. Τὸ νέον ἀνάκτορον, ἐκτισμένον ἐπὶ ὑψώματος πρὸς Δ τῆς πόλεως, ἔχει μεγαλοπρεπῆ προπύλαια. Εἰς τὸ πανεπιστήμιον φοιτῶσιν ὑπὲρ τοὺς 800 σπουδασταί. Τὸ μουσεῖον περιλαμβάνει λαμπρὰν συλλογὴν σκανδιναυικῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τὴν ἐθνικὴν πινακοθήκην.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΑ, κόλπος, μέρος τοῦ Σκαγεράκου ἐπὶ τῆς Ν ἀκτῆς τῆς Νορβηγίας μεταξὺ τῆς 59⁰ 4′ καὶ 59⁰ 57′ Β πλάτους καὶ τῆς 7⁰ 55′ καὶ 8⁰ 30′ Α μήκ. Ὁ κόλ-

πος οὗτος περιλαμβάνει διαφόρους ὅρμους, ὧν οἱ σπουδαιότεροι εἶναι ὁ Μπὸν καὶ ὁ Δράμς. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις αὐτόθι καὶ πολλαὶ νῆσοι, ἐν αἷς καὶ ἡ Νοτερῆ καὶ ἡ Κισιμόη. Ἡ Χριστιανία, ἡ Μὸς καὶ ἡ Τοινσβέργη εἰσὶν αἱ ἀξιοσημειωτότεραι πόλεις, αἵτινες εὑρηνται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς θαλασσίας ταύτης ἀρτηρίας.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ. Πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ παρόντος ἔργου ἀνάλυσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ συνόλου τοῦ θρησκευτικοῦ ἐκείνου πολιτεύματος, ὅπερ ἐννοοῦμεν διὰ τῆς λέξεως Χριστιανισμοῦ, ὀφείλομεν νὰ προταξωμεν προεισαγωγικάς τινας λεπτομερείας, ὑποσημαινούσας τὴν ἔννοιαν τῆς Ἐκκλησίας, τοὐτέστι τὴν βάσιν τοῦ ἱδρύματος, ὅπερ ἀποκαλοῦμεν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν ἢ Χριστιανισμόν. Ἡ ὕπαρξις Ἐκκλησίας, τοὐτέστι συνόλου ἢ ἀθροίσματος πιστῶν, ἀναγνωριζόντων τοιαύτας ἢ τοιαύτας θρησκευτικὰς ἀρχάς, προϋποτίθησι φυσικῷ τῷ λόγῳ τὴν ὕπαρξιν θρησκείας, ἐδραζομένης ἐπὶ τῶν ἀρχῶν ἐκείνων. Ὁ ἄνθρωπος φύσει εἶναι θρησκευτικός, ἄτε τῆς ἀθεΐας, ἐάν που αὕτη ἀπαντᾷ, ἀποτελοῦσης εἶδος ἐκτρωματικῆς τῶν ἀνθρώπων καταστάσεως. Καὶ αὐτὸς ὁ Πλούταρχος, τὴν γενικότητα τῆς θρησκείας μαρτυρῶν, λέγει (πρὸς Κολώτην λα'): «Εὕροις δ' ἂν ἐπιὼν καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, νομίσματος μὴ δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων· ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου, μὴ χρωμένης εὐχαῖς, μηδὲ ὅρκοις, μηδὲ μαντείοις, οὐδείς ἐστιν, οὐδ' ἔσται γεγονὼς θεατής, ἀλλὰ πόλις δοκεῖ μᾶλλον ἐδάφους χωρὶς ἢ πολιτεία τῆς περὶ θεῶν δόξης ἀναιρεθείσης παντάπασι σύστασιν λαβεῖν, ἢ λαβοῦσα τηρῆσαι». Ὡς δὲ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξις μόνον ἐν κοινωνίᾳ καθίσταται, οὕτω καὶ ἡ θρησκευτικὴ αὐτοῦ μόρφωσις ἐπιτυγχάνεται μόνον ἐν κοινωνίᾳ θρησκευτικῇ. Ἡ γέννησις λοιπὸν τῆς θρησκείας προϋκάλεσε καὶ τὸν πανταχοῦ καταρτισμὸν θρησκευτικῆς κοινωνίας, σκοπὸν ἐχούσης τὴν διατήρησιν καὶ ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας ἐκείνης· ὡς δὲ διάφορα ὑπάρχουσι θρησκεύματα, οὕτω καὶ ποικίλαι ὑφίστανται ἀνάλογοι πρὸς ἕκαστον τῶν διαφόρων θρησκευμάτων θρησκευτικαὶ κοινωνίαι. Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τῶν διδαγμάτων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἱδρυθεῖσα θρησκεία ἀποκαλεῖται ἐκ τούτου Χριαστιανισμὸς καὶ ἡ εἰς ταύτην ἀναγομένη θρησκευτικὴ κοινωνία εἶναι ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Χριστιανισμὸς λοιπὸν ἢ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶναι καὶ λέγεται ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καταρτισθεῖσα θρησκευτικὴ κοινωνία, τοὐτέστι τὸ σύνολον τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς μὲν καὶ κεφαλὴ εἶναι μόνος ὁ θεάνθρωπος ἡμῶν Κύριος, ὁδηγὸς δὲ καὶ παρήγορος τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὁ Παράκλητος, ὁ παρὰ τοῦ Κυρίου ἀποσταλείς. Πρὶν ἢ ἀναπτύξωμεν τὰ κατὰ τὴν ἐπίδρασιν καὶ ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνὰ τὸν κόσμον, ἀνάγκη νὰ παραθέτωμεν πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ διετέλει ἡ ἀνθρωπότης κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τρία κυρίως κράτη ἦρχον τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, τὸ ρωμαϊκόν, τὸ παρθικὸν καὶ τὸ γερμανικόν, ἀλλ' ἐκ πάντων τούτων τὸ ρωμαϊκὸν σπουδαίως ὑπερεῖχεν, ἡ δὲ Ρώμη ἀπετέλει τὸ κέντρον τοῦ μεγάλου συνόλου, συγκοινωνοῦσα μεθ' ἁπάντων τῶν γνωστῶν τοῦ κόσμου μερῶν. Ὁ ρωμαϊκὸς κολοσσός, τὸ πνεῦμα ὅμως καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ὁποίου ἐβάσταζε, κυρίως εἰπεῖν, ἡ Ἑλλάς, ἡ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐν γένει κόσμου καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ρωμαίων συντελέσασα, εἶχέ τι τὸ ἐπιβλητικὸν ἐξωτερικῶς, ὑπὸ θρησκευτικὴν ὅμως καὶ ἠθικὴν ἔποψιν οἰκτρὸς καὶ ἐλεεινὸς διετέλει. Ὁ πολυθεϊσμὸς εἶχε μετρβληθῇ εἰς ἀθρησκείαν, οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν λογίων οὐ μόνον ἀμφέβαλον περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν θεῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἑαυτῶν. Ὡς πρὸς τοὺς Πάρθους, καίπερ διετηροῦντο παρ' αὐτοῖς στοιχεῖά τινα τοῦ διὰ τῶν Μακεδόνων ἐμφυτευθέντος αὐτοῖς ἔρωτος πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, μετὰ τοῦ πολυθεϊσμοῦ ὅμως αὐτῶν ὑπῆρχον συνδεδεμέναι καὶ ζωροαστρικαί τινες θεωρίαι περὶ δύο ἀρχῶν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, αἵτινες μετ' ἄλλων συναναμιγεῖσαι ἐξέβρασαν διάφορα φιλοσοφήματα. Ὡς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς ἡ εἰδωλολατρεία αὐτῶν οὐδὲν εἶχε προχωρήσει μέχρι διαφθορᾶς καὶ ἐξαχρειώσεως. Τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου ἐν τοιαύτῃ θρησκευτικῇ ἐκκλίσει εὑρισκομένου, ἡ κατάστασις τῶν Ἰουδαίων ἐν Παλαιστίνῃ ὑπερεῖχε κατά τι αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τὸ αἴσθημα τῆς θρησκευτικῆς εὐσεβείας εἶχεν

ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἐκπνεύσει καὶ ἡ θρησκεία περιωρίσθη εἰς τὸ γράμμα τοῦ νόμου καὶ εἰς τὴν διὰ τελετῶν καὶ λοιπῶν ἐξωτερικὴν λατρείαν. Ἐὰν δὲ ὑπῆρχον καὶ παρ' αὐτοῖς πολλοὶ οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν τοῦ Μεσσίου ἐλπίζοντες ἔλευσιν, ἡ μεγαλειτέρα τοῦ ὄχλου μερὶς εἰς τοσοῦτο διαφθορᾶς ἵκετο, ὥστε καὶ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ ἐθεώρει ὡς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς ξένης κυριαρχίας καὶ ἵδρυσιν ἰουδαϊκοῦ βασιλείου. Τὴν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐπικρατοῦσαν διαφθορὰν ταύτην ἐπέτεινον καὶ αἱ τότε ἐπικρατοῦσαι αἱρέσεις τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, οἷα ἡ τῶν Φαρισαίων (κεχωρισμένων), ἡ τῶν Σαδδουκαίων (δικαίων) καὶ ἡ τῶν Ἐσσαίων (ἁγίων ἢ θεραπευόντων). Μόνοι οἱ Σαμαρῖται, τὸν ἰουδαϊσμὸν ἀποδεξάμενοι, καθαριοθέντα πως ὅμως ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν στοιχείων, εἶχον ἀγνοτέραν ἰδέαν τοῦ Μεσσίου καὶ φυσικὸν εἶχον προτέρημα νὰ μὴ τρέφωσι πρὸς τοὺς ξένους ἀποστροφήν, οἵαν οἱ Ἰουδαῖοι, τὰ δὲ τοιαῦτα διετίθουν αὐτοὺς εὐμενέστερόν πως πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης Ἰουδαῖοι, καίπερ διαδιδόντες ἐν μέρει τὴν θρησκείαν αὐτοῦ καὶ τυγχάντες ἔστιν ὅτε τῆς εὐνοίας τῶν κρατούντων καὶ μολονότι καὶ αὐτὸς ὁ Καῖσαρ δι' ἰδιαιτέρων ἀποφάσεων ἀνεγνώρισε τὴν θρησκείαν αὐτῶν καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἐλευθέραν αὐτῆς ἐξάσκησιν, ἐμισοῦντο ὅμως καὶ περιεφρονοῦντο ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν καί, ὥσπερ ἐκεῖνοι διὰ τοῦ θρησκεύματος αὐτῶν ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων ἐπέδρασαν, οὕτω καὶ οἱ τελευταῖοι ἐξήσκησαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν πρώτων· οὕτως ὥστε καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ τῆς διασπορᾶς μάλιστα, δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀποφύγωσι τὸ ρεῦμα τῆς ἐποχῆς, ὡς καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπενέργειαν τῆς ἑλληνικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἰδίᾳ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἐμορφώθη ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἰουδαϊκὸς ἑλληνισμός. Κύριος ἀντιπρόσωπος τούτου εἶναι Φίλων ὁ Ἰουδαῖος (ἴδε ΦΙΛΩΝ), ὅστις, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γεννηθεὶς (20 π. Χ.) καὶ διατελέσας ἀνεπηρέαστος τοῦ ἰουδαϊσμοῦ τῆς Παλαιστίνης, ἔφθασε διὰ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, κεκοσμημένης διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ διὰ τῶν θεωριῶν τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος παραχθέντων Θεραπευτῶν, μέχρις αὐτῶν τῶν ὁρίων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς γέφυρα καὶ βάσις τῆς χριστιανικῆς φιλοσοφίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων. Κατὰ τὸν Φίλωνα τοῦτον ἅπαντες οἱ λαοὶ τῆς γῆς ἔχουσι μερίδας τῆς θείας ἀληθείας, τὸ πλήρωμα ὅμως αὐτῆς εὑρηται παρὰ Μωϋσῇ, οὗ ἡ διδασκαλία ἐχρησίμευεν ὡς πηγὴ τῆς γνώσεως καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους. Ὁ Φίλων παρεδέχετο τὴν προύπαρξιν τῆς ὕλης καὶ ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Θεὸς ὡς ὕψιστος, μὴ δυνάμενος νὰ ἔλθῃ εἰς συνάφειαν πρὸς αὐτήν, ἔπλασε τὸν κόσμον διὰ τῶν ἰδεῶν. (Πληρέστεραι λεπτομέρειαι τῶν φιλοσοφικοθρησκευτικῶν αὐτοῦ ἰδεῶν εὑρηνται ἐν τῷ ἄρθρῳ ΦΙΛΩΝ ὁ Ἰουδαῖος). Ἀπὸ γενικὴν λοιπὸν ἔποψιν παρὰ μὲν τοῖς ἐθνικοῖς ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἦν ἡ πολυθεΐα, ἀφ' ἧς ἐλλείπει πᾶσα γνῶσις πνευματικότητος, ἁγιότητος καὶ ἐλευθερίας τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ βεβαιότης περὶ αἰωνίου τινὸς προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς πρὸς τοὺς Ρωμαίους δὲ μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πολυθεΐα εἶχεν ἐκτραχηλισθῇ, καθόσον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων ἤρξατο καὶ παρ' αὐτῷ τῷ ὄχλῳ ἐκλείπουσα καὶ ἡ εἰς αὐτοὺς τοὺς θεοὺς τῆς πατρίδος πίστις, ὡς θεῶν τιμωμένων τῶν αὐτοκρατόρων αὐτῶν, οἵτινες ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνδρες ἐξηχρειωμένοι. Ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας οἱ θεοὶ αὐτῶν, πλασθέντες συμφώνως πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ ἤθη τῶν Ἑλλήνων, ἔφερον ἐν ἑαυτοῖς συνεπῶς πάσας τὰς ἀρετὰς καὶ πάσας τὰς κακίας τῶν Ἑλλήνων· μετὰ τὴν κατάλυσιν μάλιστα τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἐξέλιπον καὶ τὰ ἐν τῇ ἑλληνικῇ πολυθεΐᾳ ἀγνὰ ἐλατήρια καὶ ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία ἐθεωρεῖτο ἐπὶ τέλους ὡς ἀντικείμενον τοῦ καλοῦ, στερουμένη παντὸς ἠθικοῦ πνεύματος. Ἡ τῶν Ρωμαίων πάλιν θρησκεία, ἀναμιχθεῖσα μετὰ ξένων θρησκειῶν, ἀπώλεσε τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς χαρακτῆρα καὶ μάλιστα ἀφ' ὅτου διὰ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, διὰ τῶν βιβλίων τῶν Σιβυλλῶν καὶ ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Κορίνθου διὰ τῶν ἑλλήνων παιδαγωγῶν ἐγένετο εἰς τοὺς Ρωμαίους γνωστὴ ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία μετὰ τῆς ὡραίας μὲν καὶ εὐφυοῦς, ἀλλὰ καὶ ἀκόσμου ταὐτοχρόνως μυθολογίας αὐτῆς. Ἐν μέσῳ πάντων τούτων ὀλίγοι ἠδυνήθησαν νὰ ὑψωθῶσιν εἰς καθαροτέρας περὶ Θεοῦ καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου ἐννοίας καὶ οὗτοι ἦσαν σοφοί τινες ἢ φιλόσοφοι καὶ ἰδίᾳ αἱ σχολαὶ τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ Πλάτωνος, ἡ

συγγένεια τῶν δοξασιῶν τῶν ὁποίων περὶ Θεοῦ, προνοίας, ψυχῆς καὶ ἀθανασίας ψυχῆς πρὸς τὰς τοῦ χριστιανισμοῦ δοξασίας ἦτο τοσαύτη, ὥστε καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων πατέρων, ἀγνοοῦντες τίνι τρόπῳ νὰ ἐξηγήσωσι τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον, ἐφρόνουν ὅτι ἐδανείσθησαν δῆθεν οὗτοι τὰς ὑψηλὰς καὶ μονονουχὶ χριστιανικὰς αὐτῶν ἰδέας ἀπὸ τῶν προφητῶν· οἱ ἀπολογηταὶ μάλιστα ἀπεδείκνυον τὴν ὀρθότητα, τῶν χριστιανικῶν δογμάτων ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς συμφωνίας τῶν δοκιμωτέρων ἀρχαίων σοφῶν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ὀρθαὶ αὗται ἔννοιαι ἦσαν πεποιθήσεις ὀλίγων μόνον ὀπαδῶν τῶν σχολῶν καὶ συνέτεινον εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας τοῦ λαοῦ, ἧς ἀπεδείκνυον τὴν σαθρότητα, χωρὶς νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν θρησκείαν ἀνωτέραν τῆς παλαιᾶς. Ὡς πρὸς τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν, ἥτις ἠρνεῖτο τὴν θείαν πρόνοιαν, τὴν τῶν στωϊκῶν πανθεϊστικήν, καθ' ἣν οἱ διάφοροι θεοὶ ἦσαν αἱ διάφοροι δυνάμεις τῆς φύσεως προσωποποιημέναι, τὴν ἐπικούρειον, ἥτις ἐκβάλλει τὸν Θεὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ λοιπάς, πᾶσαι αὗται λίαν ὑπελείποντο τῶν πλησιεστέρων πρὸς τὸν χριστιανισμὸν διατελουσῶν σχολῶν τοῦ Πυθαγόρα καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ἡ μόνη τέλος μᾶλλον σεβαστὴ ἀρχαία θρησκεία ἦν ἡ τῶν Ἰουδαίων, ὁ θεὸς τῶν ὁποίων Ἰεχωβὰ ἀπέλαυε παρὰ τῶν διαφόρων κατακτητῶν τῆς χώρας αὐτῶν τῶν ἀνηκουσῶν τιμῶν. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἐτέλεσεν, ὡς λέγεται, νομικὴν θυσίαν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐτίμων τὰς τῶν ἐθνικῶν θρησκείας, θεωροῦντες τοὺς τῶν ἄλλων λαῶν θεοὺς ὡς μὴ ὑπάρχοντας, ἀπέφευγον δὲ καὶ πᾶσαν συγκοινωνίαν μετὰ ξένων ὡς μολύνουσαν αὐτούς καὶ ἐπειδὴ προσεδόκων παρὰ τοῦ μόνου ἀληθοῦς Θεοῦ τὸν θρίαμβον αὐτῶν, τοῦτο κατέστησεν αὐτοὺς λίαν μισητούς, καθόσον μάλιστα οἱ ἀρχαῖοι συνείθιζον νὰ κρίνωσι τὴν δύναμιν τῶν θεῶν ἑκάστου λαοῦ ἐκ τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ ὁ λατρεύων αὐτοὺς λαὸς διετέλει. Ἡ περὶ τοῦ Μεσσίου δοξασία αὐτῶν ἦτο γνωστὴ καὶ διαδεδομένη παρ' ἅπασι τοῖς ἐθνικοῖς καὶ καθ' ἅπασαν τὴν ἀνατολὴν ἦν διακεχυμένη ἡ σταθερὰ δοξασία ὅτι ἄνωθεν προώριστο ἡ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐκ τῆς Ἰουδαίας ἐμφάνισις τῶν τοῦ κόσμου δεσποτῶν. Καὶ αὐτὸς ὁ Τάκιτος μαρτυρεῖ ἐπίσης ὅτι πολλοὶ ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι, καθὰ ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῶν ἱερέων βιβλίοις περιείχετο, θὰ ἐπήρχετο ἐκείνη ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἡ Ἀνατολὴ θὰ ὑπερίσχυεν, ἐκ τῆς Ἰουδαίας δὲ ἔμελλον νὰ προέλθωσιν οἱ κυριαρχοὶ τοῦ κόσμου. Αἱ τοιαῦται διαδόσεις μισητοτέρους καθίστων τοὺς Ἰουδαίους παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς. Ἐπὶ πάντων ὅμως τούτων, τῶν τε ἐθνικῶν δηλονότι καὶ τῶν Ἰουδαίων, ζωηράν, ὡς εἴρηται, ἐξήσκησεν ἐπίδρασιν ὁ ἑλληνισμός, ὅστις διὰ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς δυνάμεως προπαρεσκεύασεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ βίου καὶ πολιτισμοῦ τὴν ἐπέλευσιν, ἐγκατάστασιν καὶ μετὰ ταῦτα ἐξάπλωσιν τῶν θείων τοῦ Χριστιανισμοῦ διδαγμάτων.

Τοιαύτη ἦτο ἐν συντόμῳ καθόλου ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἰουδαϊκοῦ κόσμου, ὅτε, ἐπιστάντος τοῦ πληρώματος τοῦ χρόνου, ἀνέτειλεν ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Ἰουδαίας ἡ ἠὼς τῆς νέας ἐποχῆς, ὁ πανταχόθεν προσδοκώμενος Σωτὴρ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας. Εἰς τὸ τέρμα ἤδη αὐτοῦ εὑρίσκετο πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ὁ ἰουδαϊσμὸς καὶ ὁ ἐθνισμὸς εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς σωτηρίας ταύτης. Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἐθνικοὶ παρεσκευάσθησαν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου θετικῶς ἅμα καὶ ἀρνητικῶς. Θετικῶς μὲν παρεσκευάσθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, διότι ὁ τοῦ Μωϋσέως νόμος εἶχεν ἀποκαλύψει αὐτοῖς τὴν πραγματικὴν ἰδέαν περὶ Θεοῦ ὡς τοῦ μόνου ἁγίου, δικαίου καὶ φιλανθρώπου δημιουργοῦ, κυβερνήτου δὲ ἅμα τοῦ κόσμου, καὶ προετύπωσε διὰ τῆς θείας λατρείας τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν· αἱ δὲ διάφοροι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον δοθεῖσαι ἀποκαλύψεις ἐφανέρωσαν αὐτῷ κατὰ καιροὺς τὰς περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων βουλὰς τοῦ Ὑψίστου, περιγράψασαι τὸν τόπον, τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῆς σωτηρίας ταύτης. Ἀρνητικῶς δὲ διότι ἐκ τῆς τοιαύτης προπαρασκευῆς τῶν Ἰουδαίων ἀπεδείχθη ὅτι ἡ σωτηρία δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, διότι ὁ νόμος οὗτος συνετέλεσεν εἰς τὸ ν' ἀναπτύξῃ μόνον παρ' αὐτοῖς τὴν ἁμαρτωλὸν κατάστασιν, ἐν ᾗ διετέλουν, καὶ κατέστη οὕτως εἰπεῖν τὸ μέσον τῆς εἰς Χριστὸν παιδαγωγικῆς μορφώσεως τῶν Ἰου-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΥΤΘΕΑΣ

δαίων. Οἱ Ἐθνικοὶ πάλιν διττῶς ἐπίσης παρεσκευάσθησαν, καθόσον ἔνθεν μὲν κατενόησαν τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν καὶ ἀνικανότητα πρὸς πλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ἀναγκῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐζήτουν ἀνώτερόν τι καὶ κρεῖσσον τῆς τότε ἀπιστίας καὶ δεισιδαιμονίας, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλει τὴν ἀρνητικῷ τῷ τρόπῳ προπαρασκευὴν αὐτῶν, ἔνθεν δὲ διὰ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν αὐτῶν διεπράξαντο μεγάλα καὶ ἐξαίσια, τὰ ὁποῖα, μολονότι δὲν ἠδύναντο νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ψυχικὴν γαλήνην καὶ ἡρεμίαν, συνετέλεσαν ὅμως εἰς ἐξυπηρέτησιν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐν Χριστῷ ἐμφανισθείσης σωτηρίας· ἡ τοιαύτη αὐτῶν ἐνέργεια ἀπετέλει τὴν θετικὴν τῶν ἐθνικῶν παρασκευήν. Τοιουτοτρόπως παρασκευασθέντες Ἰουδαῖοί τε καὶ Ἐθνικοί, ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ἣν ἐποχὴν ἓν σκῆπτρον καὶ μία γλῶσσα συνήνουν ὁλόκληρον τὸν κόσμον, εἰρήνη καὶ ἡσυχία ἐπεκράτει παντοχοῦ, διὰ δὲ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς συγκοινωνίας εὐκόλως ἠδύναντο νὰ διαδοθῶσιν αἱ περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων ἰδέαι. (Τὰ περὶ γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ κλπ., εἰς τὸν βίον αὐτοῦ ἀναγόμενα, ὅρα ἐν τῷ ἄρθρῳ ΧΡΙΣΤΟΣ).

Α'.

Θεμελίωσις καὶ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ.

1. Ἵδρυσις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προπαρεσκεύασε μικρὸν πρὸ αὐτοῦ ὡς προφήτης παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Ἰωάννης, ὅστις, κηρύττων μετάνοιαν καὶ βαπτίζων ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, προήγγελε τὸν ἐρχόμενον Μεσσίαν, προπαρεσκεύαζε τὸν λαὸν εἰς ὑποδοχὴν αὐτοῦ καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς τοιοῦτον Μεσσίαν τὸν Χριστόν. Ὁ Ἰωάννης οὗτος, ὁ μέγιστος πάντων τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὁ καὶ Βαπτιστὴς καλούμενος, ἔζη ὡς ἀληθὴς κήρυξ τῆς μετανοίας βίον πλήρη στερήσεων ἐν ταῖς ἐρήμοις, τὸν χαρακτῆρα δὲ τοῦτον διετήρησε καὶ ἡ σχολὴ αὐτοῦ, ἥτις καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔμεινεν ἀποκεχωρισμένη ἀπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἦλθε πρὸς τὸν Ἰωάννην νὰ βαπτισθῇ. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἤρξατο τῆς διδασκαλίας καὶ ἐνεργείας αὐτοῦ πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας, κηρύσσων, ὡς ὁ Ἰωάννης, μετάνοιαν καὶ τὴν ἔλευσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρίσταται παντοχοῦ ὡς ὁ ὑπὸ τῶν προφητῶν μὲν προρρηθείς, ὡς ὁ υἱὸς δὲ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὑπὸ τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ προσδοκώμενος Μεσσίας, ὁ κατελθὼν εἰς τὸν κόσμον πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔχων ἀποστολὴν νὰ ἀνυψώσῃ μὲν τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν προφητῶν μόνον ὑποδειχθεῖσαν πνευματικότητα, νὰ προσελκύσῃ δὲ σύμπαντα τὸν κόσμον εἰς τὴν τελείαν ταύτην, ὑπέροχον καὶ καθαρὰν θρησκείαν. Τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσόδου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐβάσιζεν ἐπὶ τῆς μετανοίας καὶ τῆς εἰς ἑαυτὸν πίστεως· ἐκήρυσσε δὲ πάντοτε αὐτοσχεδίως ἐν συναγωγαῖς καὶ ἐν ὑπαίθρῳ, ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ διαφόρων συμβεβηκότων, συμμορφούμενος πρὸς τὴν ἀντιληπτικότητα τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀκροατῶν καὶ ἐπικυρῶν, οὕτως εἰπεῖν, τὰ διδάγματα αὐτοῦ διὰ διαφόρων θαυμάτων, οὐχὶ βεβαίως ἵνα ἀναπαύσῃ τὴν περιέργειαν τοῦ ἀγροίκου λαοῦ, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἵνα διαπιστώσῃ τὴν θειότητα τῆς ἰδίας αὐτοῦ διδασκαλίας, τοῦτο δὲ ἵνα τεκμηριώσῃ τὴν ἄπειρον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπην αὐτοῦ. Ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἦτο τὸ Εὐαγγέλιον τῆς πατρικῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, τῆς διακηρύξεως ὅτι πάντες ἦσαν τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ κόσμου ἀναγεννήσεως. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μόνον ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ πατὴρ πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἐπεκτείνων τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἐπὶ πάντων ἐν γένει, οἱ δὲ ἄνθρωποι ὀφείλουσι νὰ θεωρῶνται ὡς ἀδελφοὶ καὶ νὰ προσπαθῶσι νὰ καταστῶσιν υἱοὶ ἄξιοι τοῦ οὐρανίου τούτου Πατρός, τοῦθ' ὅπερ δύνανται νὰ ἐπιτύχωσιν, ὅταν, ἐγκαταλείποντες τὴν ὁδὸν τῆς ἁμαρτίας, ἀναγεννῶνται ἠθικῶς. Τοιουτοτρόπως δὲ ἀναγεννηθέντες, ἀποτελοῦσι τὴν ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, κοινωνίαν δηλονότι, ἐν ᾗ ὡς ὕψιστος νόμος ἰσχύει τὸ θέλημα τοῦ οὐρανίου Πατρός. Ἐνῷ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον ὅτι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβεια συνίσταται εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἐξωτερικῶν τινων θρησκευτικῶν τύπων, ὁ Χριστὸς ἐδίδασκεν ὅτι ἡ ἀληθὴς εὐσέβεια εἶναι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη, ἥτις ἐγκλείει καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον τοιαύτην καὶ ἥτις, ἐν τῇ καρδίᾳ εὑρεύουσα, δέον νὰ μὴ ᾖναι φαινομενική. Τούτου ἕνεκα,

μακάριοι, εἶπεν, εἰσὶν οἱ ταπεινόφρονες, οἱ πραεῖς, οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, οἱ ἐλεήμονες, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ καὶ οἱ εἰρηνοποιοί, καθόσον οἱ τοιοῦτοι εἶναι ἄξιοι νὰ κληθῶσιν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοῖς ἀπόκειται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ἑτέρωθεν δὲ ἀληθῶς εὐσεβεῖς ἀπεκάλει οὐχὶ τοὺς λέγοντας αὐτὸν Κύριε, Κύριε, ἀλλὰ τοὺς ποιοῦντας τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἡ ἀληθὴς λατρεία δὲν εἶναι ἡ κατ' ἐπίδειξιν καὶ ἡ πομπωδῶς τελουμένη, ἀλλ' ἡ εἰλικρινής, ἡ ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ἡ ἀπὸ καρδίας προερχομένη καί, ἐπειδή, ἔλεγε, πνεῦμα εἶναι ὁ Θεός, ἐν πνεύματι δέον καὶ ἀληθείᾳ νὰ προσκυνῶσιν αὐτὸν οἱ ἀληθεῖς προσκυνηταί, ἀπὸ ψυχῆς δηλονότι καὶ οὐχὶ ἁπλῶς δι' ἐξωτερικῶν πράξεων καὶ θυσιῶν, ὡς ἔπραττον οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐθνικοί, οὔτε ἀποκλειστικῶς, ἐν τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῷ ὄρει, ὃν τρόπον ἐφρόνουν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Σαμαρεῖται. Ὡς πρὸς τὴν ἀληθῆ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, ὁ Χριστὸς ἐκήρυσσεν ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἀφιλοχερδής, ἡ εὐεργετικὴ καὶ ἡ ἐν τῷ κρυπτῷ γενομένη, ἡ τελουμένη οὐχὶ πρὸς τὸν ὁμόφιλον καὶ τὸν ὁμόπιστον, ἀλλὰ πρὸς πάντας ἐν γένει ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκεύματος, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐχθρῶν ἐν τοῖς πᾶσι τούτοις συμπαραλαμβανομένων. Τοῦτο, ἔλεγεν, ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ ἐπουρανίου Πατρός, τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀνατέλλοντος καὶ βρέχοντος ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, ὀφείλομεν δηλονότι νὰ ἔχωμεν ὡς πρότυπον τὴν τελειότητα τοῦ οὐρανίου Πατρὸς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τελειότητος ταύτης τὴν ἐπιτυχίαν τῆς τελειότητος ἡμῶν αὐτῶν ἐπιδιώκομεν. Οὐδέποτε διετυπώθη ἡ θρησκεία κατὰ ὑψηλότερον καὶ ἀνώτερον τρόπον. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ πράγματι τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀπολύτου θρησκείας, τὴν θρησκείαν ὅμως ταύτην δὲν ἐδίδαξε μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶσαν παρέστησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ προσώπῳ, καθ' ὅσον ὁ βίος αὐτοῦ ἀπετέλεσε τὸ τελειότατον κατ' ἰδέαν τῆς τε θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς, ὅπερ ἀποτελεῖ ἁρμονικὴν συνένωσιν πασῶν τῶν ἀρετῶν, αἵτινες ἀποβαίνουσιν ἐλλείψεις, μονομερῶς ἁπαντῶσαι. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔνθεν μὲν ἐπιδείκνυσιν αὐστηρότητα καὶ μέγαν ζῆλον πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον, ἐλέγχων τὴν φαρισαϊκὴν διαφθορὰν καὶ ἐκδίδων ἠθικὰς παραγγελίας πλήρεις αὐστηρότητος καὶ ὑπὸ τοιαύτας αὐστηροτάτας ἠθικὰς ἀρχὰς ἐν τῷ ἐπὶ γῆς βίῳ διήγαγεν, ἀποτελῶν φοβερὰν ἀντίθεσιν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὑλόφρονας καὶ τοὺς ψυχροὺς πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ Σαδδουκαίους, ἔνθεν δὲ ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς τελώνας καὶ ἁμαρτωλοὺς διετέλεσεν, ἀποτελῶν ἑτέραν ἀντίθεσιν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Φαρισσαίους. Ἀφωσιωμένος δὲ πρὸς τὸν Θεὸν διατελῶν, δὲν ὑπῆρξε ξένος τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ κόσμου, ὡς οἱ Ἐσσαῖοι ἦσαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπεδείκνυτο μεγίστην συμπάθειαν πρὸς τὸν ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει εὑρισκόμενον λαόν, εἰλικρινοῦς φιλίας αἰσθήματα πρὸς τοῦτον ἔτρεφε καὶ οὐδέποτε ἀπηξίου νὰ διατρίβῃ μετὰ ἁμαρτωλῶν πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ διορθῶσαι αὐτούς, προβαίνων πρὸς τοῦτο καὶ μέχρις ἑστιάσεως μετ' αὐτῶν, προκαλῶν δ' οὕτω τὰς ἀδίκους κατηγορίας τῶν Φαρισσαίων, ὡς φάγος δῆθεν καὶ οἰνοπότης καὶ τελετῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ὁ Χριστὸς συνήνου ἐν ἑαυτῷ ἁρμονικῶς τὴν πρὸς τὸν λαὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπην μετὰ τῆς ἀφωσιώσεως αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν, συνήνου δηλονότι ἐπὶ τῷ αὐτῷ τὰς ἁγνὰς ἀρετὰς τῶν Φαρισσαίων, τῶν Σαδδουκαίων καὶ Ἐσσαίων ἄνευ ὅμως τῶν ἐλλείψεων αὐτῶν. Ἡ τοιαύτη ἁρμονικὴ συνένωσις πασῶν τῶν ἀρετῶν ἀποτελεῖ τὴν ἔκφρασιν τῆς ὑπερτάτης ἠθικῆς καὶ οὕτως ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ τὴν τελειοτάτην ἀπεικόνισε θρησκείαν. Ἐνώπιον τῆς τελειότητος ταύτης ἡ μωσαϊκὴ θρησκεία, ἡ θρησκεία δηλονότι τοῦ γράμματος ἢ ἡ ἐξωτερικὴ ἔδει νὰ ὑποχωρήσῃ, ἐνδίδουσα εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ πνεύματος ἢ τὴν ἐσωτερικήν, τὴν Χριστιανικὴν δηλονότι θρησκείαν, ἥτις προώρισται ν' ἀποβῇ ἡ θρησκεία συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Πρὸς προσέλκυσιν δὲ τοῦ κόσμου εἰς τὴν θρησκείαν ταύτην ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀποστόλων ἡ θρησκευτικὴ ἐκείνη κοινωνία ἢ Ἐκκλησία, ἣν ἀποκαλοῦμεν χριστιανισμόν.

2. Ἀρχὴ τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὡς ἐν τῷ βίῳ τοῦ Χριστοῦ ἐκτίθεται, προδοθεὶς οὗτος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ὑπὸ τοῦ Ἰούδα κατὰ τὴν δημοσίαν διδασκαλίαν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

αὐτοῦ συνελήφθη περὶ τὸ 33ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὡς ψευδὴς μεσίας καὶ σταυρωθεὶς ἐθυσιάσθη πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς ἀνθρωπότητος, μετὰ δὲ τὴν τριήμερον αὐτοῦ ἀνάστασιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξῆλθον καὶ ἐκήρυξαν τὸ εὐαγγέλιον εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον, διαδόντες τὰ περὶ τοῦ σωτῆρος καὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐπιφανείσης θείας χάριτος δόγματα. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι ἐξετέλεσαν πιστῶς τὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἀνατεθεῖσαν αὐτοῖς ἐντολήν. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς οὐρανούς, πληρώσαντες τὴν θέσιν τοῦ Ἰούδα διὰ τοῦ Ματθίου, ἐκλεγέντος διὰ κλήρου, περιέμενον τὴν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑποσχεθεῖσαν αὐτοῖς ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Πράγματι τὴν 10ην ἡμέραν μετὰ τὴν Ἀνάληψιν κατὰ τὴν μεγάλην ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς (33 μ. Χ.) κατελθόντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῷ αὐτῷ συνηγμένων, μετεδόθησαν αὐτοῖς διάφορα χαρίσματα καὶ τότε ἠκούσθη τὸ πρῶτον κήρυγμα αὐτῶν, καθ' ὃ ὁ λόγος ἰδίᾳ τοῦ Πέτρου κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πρὸς τὸν ἐκπεπληγμένον λαὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἕνεκα τῆς ἑορτῆς ἀθρόων προσελθόντα προσείλκυσεν εὐθὺς περὶ τοὺς τρισχιλίους Ἰουδαίους εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Οἱ πεφοβισμένοι ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, ἰδίᾳ δὲ οἱ Σαδδουκαῖοι, ἐχθροὶ ὄντες τοῦ δόγματος τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως, λίαν δυσηρεστοῦντο ἀκούοντες τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου κήρυγμα, μάτην δὲ ἐπειράθησαν νὰ σβέσωσι τὴν αἰφνιδίως ἐκλάμψασαν πυράν, τῶν ἀποστόλων ὑποδεικνυόντων αὐτοῖς ὅτι ὤφειλον τῷ Θεῷ μᾶλλον ἢ τοῖς ἀνθρώποις νὰ ὑπακούσωσιν. Ἡ Ἐκκλησία πάραυτα ηὔξησεν εἰς πεντακισχιλίους. Ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς πρώτης ταύτης ἀγάπης καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ οἱ Χριστιανοὶ ἐδώρουν πᾶν ὅ,τι εἶχον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, τὰ πάντα ἐγένοντο, οὕτως εἰπεῖν, κοινά, οἱ τὴν Ἐκκλησίαν ἀποτελοῦντες προσηύχοντο κοινῇ, εἰς ἰδιωτικοὺς συνερχόμενοι οἴκους, ἐτέλουν τὸ κυριακὸν δεῖπνον, ἠκροῶντο τοῦ κηρύγματος τῶν ἀποστόλων, ἐπισκεπτόμενοι ταὐτοχρόνως καὶ τὸν ναόν, ἐξελέχθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας οἱ πρῶτοι ἑπτὰ διάκονοι πρὸς διανομὴν τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν ἀποστόλων ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀσχολίας καὶ ἐπὶ τέλους τὸ νέον θρήσκευμα τοιαύτας ἔλαβε διαστάσεις, ὥστε προὐκλήθησαν διωγμοὶ κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν παρωργισμένων Σαδδουκαίων καὶ Φαρισαίων, καταλήξαντες ἀμέσως εἰς τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου (36 μ. Χ). καὶ εἰς τὴν ἐξ Ἱεροσολύμων ἀναχώρησιν πολλῶν πιστῶν, διαδιδόντων τὰ πρῶτα τοῦ χριστιανισμοῦ σπέρματα εἰς τὰς πέριξ ἐπαρχίας. Μολονότι οἱ ἀπόστολοι διέμειναν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἡ διδασκαλία ὅμως τοῦ Εὐαγγελίου διεδόθη ἔξω τῆς Παλαιστίνης εἰς τὴν Φοινίκην καὶ εἰς τὴν Συρίαν· καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀπεστάλησαν εἰς Σαμάρειαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ αὐτόθι ἀρξαμένου κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου ἐκ μέρους τοῦ διακόνου Φιλίππου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθε καὶ ἡ τοῦ νέου ἐκ Ταρσοῦ Φαρισαίου Σαύλου εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσις (37 μ. Χ.) ἀπὸ διώκτου, ὡς τέως διετέλει, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (36—40) δὲ συνέστη ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησία ὑπὸ ἑλληνιστῶν ἐκ Κύπρου καὶ Κυρήνης Οἱ ἀπόστολοι ἅμα τῷ ἀκούσματι τούτῳ ἀπέστειλαν αὐτόσε τὸν Βαρνάβαν, ἄνδρα ἀγαθὸν καὶ πλήρη πνεύματος ἁγίου, ὅστις, παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀνωτέρω Σαῦλον, τὸν Παῦλον μετακληθέντα, ἐστήριξε τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίαν. Αὐτόθι τὸ πρῶτον οἱ εἰς Χριστὸν πιστοὶ ἔλαβον τὸ ὄνομα Χριστιανοί. Τῷ 44 μ. Χ. νέος διωγμὸς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπελθὼν παρὰ Ἡρώδου τοῦ Ἀγρίππα προὐκάλεσε τὸν ἀποκεφαλισμὸν Ἰακώβου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ μετὰ μικρὸν ἐπῆλθεν ἡ εἰς πάντα τὰ ἔθνη διασπορὰ τῶν ἀποστόλων, ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπομείναντος μόνον Ἰακώβου τοῦ Δικαίου, τοῦ καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου λεγομένου, ὡς ἐπισκόπου τῶν αὐτόθι πιστῶν.

3. Οἱ ἀπόστολοι καὶ τὸ κήρυγμα. Ἡ τοῦ Παύλου προσέλευσις εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ αἱ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἐνέργειαι αὐτοῦ δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς γεγονότα, σπουδαίως ἐπιρρώσαντα τὰς μόλις ἐμφανισθείσας ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ ἀπόστολος οὗτος, υἱὸς Φαρισσαίου καὶ ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, εὐμοιρῶν ἑλληνικῆς παιδεύσεως καὶ ἰουδαϊκῆς σοφίας, ζηλωτὴς δὲ τῆς πατρῴας διατελῶν θρησκείας, κατεδίωκε πρῶτον τὸν Χριστιανισμόν· εἰς Δαμασκὸν δὲ πρὸς διωγμὸν τῶν χριστιανῶν μεταβαίνων, ἐπέστρεψε καθ' ὁδὸν διὰ θαύματος

ΑΠΟΘΕΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

εἰς Χριστόν, γενόμενος ἔνθερμος τοῦ Εὐαγγελίου ζηλωτὴς καὶ θεράπων. Διαμείνας ἐπὶ τριετίαν ἐν Ἀραβίᾳ καὶ Δαμασκῷ, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ταρτόν, ὁπόθεν ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Βαρνάβα εἰς Ἀντιόχειαν, μείνας αὐτόθι μέχρι τοῦ 45. Ἔκτοτε ἄρχεται ἡ συστηματικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου. Κατὰ τὸ 45 ἐπεχείρησε μετὰ τοῦ Βαρνάβα καὶ Μάρκου τὴν πρώτην αὐτοῦ περιοδείαν εἰς τὴν Κύπρον καὶ μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ τελεσφορούντος παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς Ἰουδαίοις, διὸ καὶ ἐξ ἐθνικῶν ἀπετελοῦντο αἱ πλεῖσται τῶν ὑπ' αὐτοῦ συσταθεισῶν ἐκκλησιῶν. Ἀπὸ τοῦ 53 δὲ ἐξῆλθεν εἰς τὴν δευτέραν αὐτοῦ περιοδείαν, ἣν ἐπεχείρησε μόνος καὶ ἄνευ τοῦ Βαρνάβα ἐν συνοδείᾳ ὅμως τοῦ Σίλα, τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Τιμοθέου, ἐπισκεφθεὶς τὴν Εὐρώπην, συστήσας τὰς ἐν Φιλίπποις καὶ Θεσσαλονίκῃ ἐκκλησίας καὶ κηρύξας μετὰ ταῦτα τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Ἀθήναις, ὅπου προσῆλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ἱδρύσας ὃ ἅμα τὴν ἐν Κορίνθῳ ἐκκλησίαν, ὅπου ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος παρέμεινε. Τῷ 56 τρίτην ἀνέλαβε περιοδείαν ὁ Παῦλος ἐν συνοδείᾳ τοῦ Λουκᾶ, τοῦ Τίτου καὶ τοῦ Τιμοθέου· κατ' αὐτήν, ἐν Ἐφέσῳ κυρίως στήσας τὸ κέντρον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ μεγάλας ποιούμενος προόδους, τὴν τοῦ ἐθνισμοῦ ἀπειλούσας ὕπαρξιν, ἐφειλκύσατο νέους διωγμοὺς καὶ διὰ Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος ὑπέστρεψε τῷ 59 εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅπου εὗρε μόνον τὸν ἐπίσκοπον Ἰάκωβον. Ὁ μανιώδης ὅμως ὄχλος τῶν Ἰουδαίων προυκάλεσε καὶ τὴν ἐκεῖθεν φυγὴν αὐτοῦ, φθάσαντος ἐπὶ τέλους μετὰ τρικυμιώδη πλοῦν εἰς Ρώμην, ὅπου ὑπὸ κράτησιν ἀπὸ τοῦ 61—63 διατελῶν, ἀπέλαυεν οὐχ ἧττον τῆς ἐλευθερίας νὰ κηρύττῃ τὸ Εὐαγγέλιον. Τὸ μετέπειτα στάδιον τοῦ Παύλου περικαλύπτεται ὑπὸ ἀσαφείας, καθόσον τινὲς μὲν διατείνονται ἐπὶ τῇ βάσει διαφόρων μαρτυριῶν ὅτι, ἀπελευθερωθεὶς τῷ 64, τετάρτην ἐποιήσατο περιοδείαν, ἄλλοι δ' ἐξ ἄλλων λόγων ἀποδέχονται ὅτι τὸν μαρτυρικὸν ὑπέστη θάνατον κατὰ τὸν δεύτερον ἐπὶ τοῦ Νέρωνος διωγμόν. Ὁπόσον συντελεστικαὶ ὑπῆρξαν αἱ τοῦ Παύλου περιοδεῖαι ἀρκεῖ νὰ τεκμηριώσῃ ἡ ἐξῆς ἀλήθεια, ὅτι ἐνῷ κατὰ τὴν εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσιν αὐτοῦ ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐν μόνῃ τῇ Παλαιστίνῃ περιωρίζετο, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁ χριστιανισμὸς ἦν διαδεδομένος καθ' ἅπαν περίπου τὸ ρωμαϊκὸν κράτος, καθ' ἅπαντα δηλονότι τὸν γνωστὸν τότε κόσμον. Διὰ τῶν κηρυγμάτων τοῦ Παύλου, καταπολεμήσαντος τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς, τοὺς θελήσαντας νὰ ἐπιβάλλωσι τοῖς Χριστιανοῖς τὸν ζυγὸν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἐσώθη ἡ πνευματικότης καὶ τὸ αὐτοτελὲς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἔλαβε δι' αὐτοῦ τὸν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ θρησκεύματος ὁρισθέντα προορισμόν, τοὐτέστι ἀπέβη θρησκεία τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τὰς κυριωτέρας χριστιανικὰς τοῦ Παύλου ἀρχὰς ἡ ἀνθρωπότης, ἐκπεσοῦσα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἁμαρτίας, συνδιηλλάγη αὐτῷ διὰ τῆς θυσίας τοῦ ἐσταυρωμένου· ἐπειδὴ δὲ ἡ σωτηρία ἀπὸ Χριστοῦ ἔρχεται, οὐδεμία πλέον ἀναφαίνεται ἀνάγκη τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ὁ Χριστὸς εἶναι οὐράνιος ἄνθρωπος, ὁ αἰώνιος υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ ἐπλάσθη ὁ κόσμος, ἡ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ ἐμφάνισις αὐτοῦ εἶναι τὸ κέντρον τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Κατὰ τὸν Παῦλον λοιπὸν ἡ οὐσία τοῦ χριστιανισμοῦ εἶναι ἡ πνευματικὴ κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. (Ἴδε καὶ ΠΑΥΛΟΣ.

Καὶ τοιαῦται μὲν αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ Παύλου ὡς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν· ἀντιθέτως δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν παρίσταται ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὡς ἀπόστολος τῆς περιτομῆς. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐμφανίζεται ὡς ἀνὴρ ρέκτης καὶ ζηλωτὴς καὶ γνωστά εἰσιν ἡ περὶ Χριστοῦ ὁμολογία αὐτοῦ, ἡ ἄρνησις, ἡ μετάνοια καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ Πέτρος οὗτος, μέχρι τοῦ 50 ἔτους ἐν Ἱεροσολύμοις διαμείνας, ἦλθεν εἶτα εἰς Ἀντιόχειαν καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἀσίαν πρὸς κήρυξιν τοῦ Εὐαγγελίου· μετὰ τὴν ἀνάληψιν δὲ τοῦ Κυρίου εὑρίσκομεν αὐτὸν κηρύσσοντα τὸ εὐαγγέλιον ἐν Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν ταῖς Πράξεσιν ἁπάντων· ἐκ μεμονωμένων ὅμως πληροφοριῶν καὶ παραδόσεων προκύπτει ὅτι διέτριψεν ἐν Βαβυλῶνι, γράψας ἐκεῖθεν καὶ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπιστολήν, καὶ ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Πόντῳ, Γαλατίᾳ, Καππαδοκίᾳ, Βιθυνίᾳ καὶ Ρώμῃ (ἴδε καὶ ΠΕΤΡΟΣ). Ἀδιάσειστος ὅμως εἶναι ἡ πληροφορία, ὅτι ὄφθεν ἐπὶ 25 ἔτη

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

ἐν Ρώμῃ διαμείνας ὑπῆρξε δῆθεν καὶ ὁ πρῶτος θεμελιωτὴς καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης, ἰσχυρισμός, ὃν διέδωκαν κυρίως οἱ τῆς Ρώμης ἐπίσκοποι καὶ ρωμαιοκαθολικοὶ θεολόγοι, ὅπως στηρίξωσιν ἐπὶ τοῦ γεγονότος τούτου, παραλόγως ὅμως, τὰς περὶ πρωτείων ἀξιώσεις τῆς παπικῆς ἕδρας. Ὅτι δὲ οὐδαμῶς δύναται ὁ Πέτρος ἱδρυτὴς τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας νὰ θεωρηθῇ, τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι πρὸ αὐτοῦ εἰργάσθη ἤδη αὐτόθι ὁ Παῦλος, ὅστις μάλιστα καὶ κατὰ τὴν εἰς Ρώμην ἄφιξιν αὐτοῦ εἶχεν εὑρεῖ ἤδη χριστιανούς, ὑπάρχοντας αὐτόθι, πρὸς οὓς καὶ ἔγραψε καὶ τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν, ἐν ᾗ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ποιεῖται μνείαν τοῦ Πέτρου ὡς εἰσηγητοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς ἐν Ρώμῃ. Ἄλλως ὁ Πέτρος ὑπερεῖχε πράγματι, ὡς ὁ Ἰάκωβος, καὶ ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Παῦλος μετὰ ταῦτα, τῶν λοιπῶν ἀποστόλων· ὡς ἐκ τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ ὑπερόχων προσόντων· οὐδεμίαν ὅμως ἀνωτέραν ἢ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἐντολὴν εἶχε δεχθῆ καὶ οὐ μόνον οὐδαμοῦ ἐπιτάσσοντα αὐτὸν ἀπαντῶμεν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιτιμηθέντα ἔτι ὑπὸ τοῦ Παύλου γινώσκομεν· προσέτι ὁ Πέτρος, πρὶν ἢ εἰς Ρώμην ἔλθῃ, ἐδίδαξε καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι καὶ ἄλλων πόλεων ἐπίσκοποι δύνανται συνεπῶς ἐν τῷ αὐτῷ δικαιώματι νὰ θεωρήσωσιν ἑαυτοὺς διαδόχους τοῦ Πέτρου. Τέλος κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν Εἰρηναίου, Εὐσεβίου, Ρουφίνου καὶ τῶν ἀποστολικῶν διαταγῶν πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης ἦν ὁ Λῖνος. Τὰς λεπτομερείας ταύτας περὶ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας παρεθέσαμεν χάριν τῶν πολλῶν ἕνεκα τοῦ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπιμόνως ἀνακινουμένου ζητήματος τῶν περὶ πρωτείων παπικῶν ἀξιώσεων. (Ὅρα καὶ Φ. Βαφείδου Ἐκκλησ. Ἱστορία. Τόμ. Α' σ. 46).

Αἱ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ἐνέργειαι, σιγώσης τῆς Γραφῆς, βασίζονται ἐπὶ παραδόσεων ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, οὐχὶ δὲ ἀξιοπίστων πάντοτε. Οὕτως οἱ ἀπόστολοι ἐπὶ δωδεκαετίαν ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ διαταγὴν τοῦ Κυρίου διαμένοντες, ἔβαλον εἶτα κλῆρον ἐπὶ τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ἔμελλεν ἕκαστος νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον, κατήρτισαν τὸ οὕτω λεγόμενον ἀποστολικὸν σύμβολον καὶ διεσκορπίσθησαν πανταχοῦ πρὸς διδασκαλίαν, τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀνδρέου κηρύξαντος, ὡς λέγεται, τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Σκυθίᾳ, Μικρασίᾳ καὶ Βυζαντίῳ, ὅπου τὸν Στάχυν πρῶτον ἐπίσκοπον καταστήσας, μετέβη εἰς Πάτρας καὶ ἐμαρτύρησεν. Ἰακώβου τοῦ Ἀλφαίου (ὃς εἶναι κατά τινας ὁ αὐτὸς Ἰακώβῳ τῷ Ἀδελφοθέῳ καὶ δικαίῳ, κατ' ἄλλους δὲ ἄλλο πρόσωπον), λιθοβοληθέντος ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 69 μ. Χ., τοῦ Φιλίππου διατρίψαντος ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἱεραπόλει τῆς Φρυγίας, τοῦ Βαρθολομαίου, ὃν τινες ταὐτίζουσι τῷ Ναθαναήλ, κηρύξαντος ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ ταῖς Ἰνδίαις, Σίμωνος τοῦ Κανανίτου ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ ἢ κατ' ἄλλους ἐν Βρετανίᾳ, τοῦ Θωμᾶ ἐν ταῖς Ἰνδίαις ἢ τῇ Παρθίᾳ, τοῦ Ματθαίου ἐν Αἰθιοπίᾳ, Συρίᾳ, Περσίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ, Ἰούδα τοῦ Θαδδαίου ἢ Λεββαίου ἐν Περσίᾳ ἢ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ ἄλλων ἀλλαχοῦ. Προσθετέον ὅτι ἐκ τῶν 70 ἀποστόλων τοῦ Κυρίου σπουδαίαν κατέχει θέσιν ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Ἰάκωβος ὁ δίκαιος, ὁ Ἀδελφόθεος, ὃς θεωρεῖται ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ὃν ὁ ἀπόστολος Παῦλος χαρακτηρίζει μετὰ τοῦ Πέτρου καὶ Ἰωάννου ὡς στύλον τῆς Ἐκκλησίας. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀπόστολον Ἰωάννην, τὸν συγγραφέα τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου, γνωστόν ἐστι μόνον ἐκ τῆς Καινῆς διαθήκης ὅτι, τὴν Ἔφεσον κέντρον τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ καταστήσας, ἐξωρίσθη εἶτα εἰς Πάτμον, ὅπου καὶ συνέγραψε τὴν Ἀποκάλυψιν αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἠθέλησε κατὰ τὸν νρόπον τῶν ἀρχαίων προφητῶν καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν νὰ ὑποδείξῃ τὸν μέλλοντα βέβαιον θρίαμβον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι ἐκεῖθεν, εἰς Ἔφεσον πάλιν ἐπιστρέψας, εἰργάσθη πάλιν ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, συμβάντος ἐν πλήρει γήρατι περὶ τὸ 100 μ. Χ. ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ (98—117). Οἱ νεώτεροι, ἐπὶ διαφόρων στηριζόμενοι μαρτυριῶν, καὶ ἄλλας ἐνεργείας καὶ μαρτύρια τοῦ ἀποστόλου τούτου ἀναφέρουσι.

4. Κωλύματα καὶ ὑποβοήθησις τοῦ χριστιανισμοῦ. Διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία πανταχοῦ ἐπεκράτησε καὶ ἐξηπλώθη, ἀλλ' ἠπειλεῖτο ὁπωσδήποτε ὑπὸ τοῦ πλείστου τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους, ὅπερ οὐ μόνον ἔμεινε ξένον τῷ χριστιανισμῷ, ἀλλ' ἐμίσει καὶ τὴν νέαν ἐκκλησίαν, πολέμιον

πρὸς ταύτην διατελοῦν· ὁ κίνδυνος ὅμως οὗτος ἐξέλιπε διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τοῦ Τίτου περὶ τὸ 70 μ. Χ. Κατὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην, προκληθεῖσαν ὑπὸ στάσεως τῶν Ἰουδαίων συνεπείᾳ τῆς αὐθαιρεσίας, σκληρότητος καὶ ἀπληστίας τῶν ρωμαίων ἐπιτρόπων, ἓν ἑκατομ. ἀπώλοντο, 97 δὲ χιλιάδες ἀπήχθησαν αἰχμάλωτοι ἢ κατεσπαράχθησαν ἐν τοῖς δημοσίοις ἀγῶσιν ὑπὸ τῶν θηρίων ἢ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Ἡ δευτέρα καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ συνεπείᾳ τῆς μεγάλης Ἰουδαϊκῆς στάσεως ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (132 - 136) ἐπεσφράγισε τὸ ἔργον τῆς προηγουμένης καὶ ἔθηκε τέρμα εἰς τὴν τήρησιν τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἐκ μέρους τῆς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Σαμαρείας, ὅπου κατ' ἀρχὰς εὗρεν ἐλευθέραν εἴσοδον ὁ χριστιανισμός, ἱκανὴ προὐκλήθη ἀντίδρασις ἐναντίον τοῦ νέου θρησκεύματος, διότι ὁ Δοσίθεος, Σίμων ὁ Μάγος, ὁ Μένανδρος, ὡς Μεσσίαι παρουσιασθέντες, ἀνέμιξαν τὸν ἐγχώριον ἰουδαϊσμὸν μετὰ ἀνατολικῶν θεοσοφημάτων καὶ ἱκανὰ παρενέβαλον προσκόμματα εἰς τὴν τοῦ Εὐαγγελίου διάδοσιν. Τρίτος ἀντίπαλος τῆς τοῦ χριστιανισμοῦ διαδόσεως ἀπεδείχθη ὁ ἐθνισμός, καθόσον μάλιστα ὁ χριστιανισμός, παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς εἰσαχθείς, μεγάλας ἐποιήσατο αὐτόθι κατακτήσεις, ἅτε ἕνεκα τοῦ ἰουδαϊκοῦ χαρακτῆρος, ὑφ' ὃν ἐνεφανίζετο, θεωρούμενος κατ' ἀρχὰς ὡς αἵρεσις τῆς ἰουδαϊκῆς θρησκείας καὶ εὐκολωτέραν εὗρισκε τὴν εἴσοδον παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς· ὡς λοιπὸν ὁ ἰουδαϊσμός, οὕτω καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἐκ πολιτικῶν λόγων ἔμενεν ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ρωμαίων ἀνέπαφος, ὃν τρόπον καὶ πᾶσαι αἱ θρησκεῖαι τῶν ὑποταχθέντων λαῶν. Ἀπὸ τῆς ἑνώσεως ὅμως τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐξῆς ἤρξατο νὰ ἐπικρατῇ φανερὰ διάκρισις χριστιανισμοῦ καὶ ἰουδαϊσμοῦ, τοῦθ' ὅπερ προὐκάλεσε καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐφαρμογὴν τῶν περὶ ξένων θρησκειῶν νόμων τῶν Ρωμαίων. Ἐνῷ λοιπὸν οἱ ἐθνικοὶ εὐμενῶς κατ' ἀρχὰς προσέκειντο πρὸς τὸν χριστιανισμὸν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος μάλιστα Τιβερίου (14—37), ὅτε ἐλέγετο παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ὅτι ἐν τοῖς ρωμαϊκοῖς θεοῖς ἤθελεν οὗτος νὰ κατατάξῃ ὡσαύτως τὸν Χριστόν, ἐπὶ τῶν μετέπειτα αὐτοκρατόρων, ἀπὸ τοῦ Νέρωνος ἀρχῆς γενομένης, φοβερὰ ἐπῆλθε τοῦ θρησκεύματος καταδίωξις, πολλαχῶς βασανιζομένων τῶν εἰς Χριστὸν πιστῶν. Ἔκτοτε καὶ ἕνεκα τῆς τελείας ἀποσχίσεως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ὁ χριστιανισμὸς ἐθεωρεῖτο ὡς ἀθέμιτον θρήσκευμα *(Religio illicita)*. Παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς μάλιστα ἐξήσκει εἰσέτι ἡ ἐθνικὴ θρησκεία μεγίστην ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἐπιρροήν, ἡ δὲ ἀνατροφή, ἡ παιδεία, ὁ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα σεβασμός, ἡ λαμπρότης καὶ ἡ φαιδρότης τῶν ἐθνικῶν πανηγύρεων ἀπὸ κοινοῦ πάντα ταῦτα ὑπέβαλλον καὶ ἐνίσχυον τὴν εἰς τὴν πολυθεΐαν προσκόλλησιν· ἀφ' ἑτέρου ἡ ἠθικὴ τῶν ἐθνικῶν, ἀναξία ὅλως καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἠθικῆς, εἰς οὐδεμίαν ὑπέβαλλε χαλιναγώγησιν τὰ ἀνθρώπινα πάθη, ἐνῷ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία διὰ τῶν αὐστηρῶν αὐτῆς ἀπαιτήσεων ἐτίθει τοὺς εἰς ταύτην προσερχομένους ὑπὸ ζυγόν, ἀφόρητον παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς θεωρούμενον, καὶ ἡ ἁπλῆ αὐτῆς λατρεία δὲν ἐξήρκει εἰς ἱκανοποίησιν τῶν αἰσθήσεων τῶν ἐθνικῶν, οἵτινες ἄπειρον εὕρισκον τροφὴν ἐν τῇ ἐθνικῇ λατρείᾳ. Οἱ ἱερεῖς πάλιν τῶν ἐθνικῶν καὶ πάντες, ὅσοι συμφέρον εἶχον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς παλαιᾶς θρησκείας, ἦσαν φυσικῷ τῷ λόγῳ φοβεροὶ καὶ ἀδιάλλακτοι πολέμιοι τοῦ θρησκεύματος ἐκείνου, ὅπερ ἐπηπείλει τὴν πλήρη καταστροφὴν τῶν συμφερόντων αὐτῶν καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τῶν τε ἱερέων καὶ πάντων ἐν γένει τῶν οὕτως ἢ ἄλλως ἐνδιαφερομένων εἰς τὴν τήρησιν αὐτῆς. Πράγματι, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ λεγόμενα Πλινίου τοῦ νεωτέρου, οἱ ἐθνικοὶ ναοὶ ἀπὸ πολλοῦ εἶχον ἐρημωθῇ μετὰ τὴν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπικράτησιν, αἱ τῶν ἐθνικῶν τελεταὶ πολλαχοῦ εἶχον παραληφθῇ, ὀλίγιστοι δὲ καὶ σπανιώτατα ἠγόραζαν θύματα. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ὅτι οἱ ρωμαϊκοὶ νόμοι κατεδίωκον, ὡς εἴρηται, τὴν ὡς νέαν θεωρουμένην ταύτην θρησκείαν ἕνεκα τοῦ ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν ἀνεκτικοὶ μόνον πρὸς τὰς τῶν ὑποδεδουλωμένων λαῶν καὶ πρὸς τὰς ἀρχαίας θρησκείας *(antiquitas traditas)* καὶ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς παριστάνετο ὡς ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας καὶ ἐχθρὸς τοῦ κράτους ὡς ἐκ τοῦ ἀσυμβιβάστου τῶν χριστιανικῶν θεσμῶν πρὸς τὴν λατρείαν τῶν τῆς Ρώμης θεῶν, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς θεμέλιον τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας καὶ ὑπέκειτο κατὰ συνέπειαν εἰς τοὺς νόμους ἐκείνους, καθ' οὓς

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ

ὁ εἰσάγων νέαν θ' ησκείαν, διὰ τῆς ὁποίας ταράσσονται τὰ τῶν ἀνθρώπων πνεύματα, ὁ μὲν σπουδαιότερος ταύτης εἰσηγητὴς ἐτιμωρεῖτο δι' ἐξορίας, οἱ δὲ ἀσημότεροι διὰ τοῦ θανάτου, ἐκτὸς λέγομεν πάντων τούτων ἐπεκράτουν καὶ ἱκαναὶ περὶ τῶν χριστιανῶν προλήψεις, καθιστῶσαι τοὺς χριστιανοὺς λίαν ὑπόπτους παρὰ πᾶσι μέν, ἰδίᾳ δὲ παρὰ τοῖς ὀπαδοῖς τῶν ὑπὸ τοῦ κράτους νομιζομένων θεῶν. Ἀληθῶς ἐπειδὴ οἱ χριστιανοὶ ὤφειλον, χριστιανοὶ γενόμενοι, νὰ μεταβάλλωσι τὰς προηγουμένας αὐτῶν ἕξεις καὶ συνηθείας, ρυθμίζοντες τὸν βίον ἀναλόγως τῶν τοῦ χριστιανικοῦ θρησκεύματος θετμῶν, νὰ ζῶσι δηλονότι βίον ἥσυχον καὶ μεμονωμένον, ν' ἀποφεύγωσι πᾶσαν πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς συνάφειαν καὶ λοιπά, ἐπεκράτησεν ἡ ἰδέα ὅτι δῆθεν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἦν φανατική τις καὶ μελαγχολικὴ καὶ μισάνθρωπος σχεδὸν μανία καὶ ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἐνεφοροῦντο δῆθεν ἐχθρικῶν πρὸς τοὺς ἄλλους αἰσθημάτων, τοῦθ' ὅπερ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Σουετωνίῳ ἀναφέρεται. Ἄλλως αἱ κατὰ τῶν χριστιανῶν κατηγορίαι τοσοῦτον ἦσαν εὐχερεῖς, ὅσῳ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐκ τῶν κατωτέρων κυρίως τοῦ λαοῦ στρωμάτων ἐλαμβάνοντο, τῶν πλουσίων καὶ ἰσχυρῶν καὶ τῶν φιλοσόφων μετὰ περιφρονήσεως ἐν γένει κατ' ἀρχὰς ἀποδεξαμένων τὴν τοῦ νέου θρησκεύματος ἐμφάνισιν. Πρὸς τούτοις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπῆρχον, οὕτως εἰπεῖν, καὶ διδόμενα, ἐφ' ὧν εὐχερῶς ἠδύνατό τις νὰ βασίσῃ κατ' αὐτῶν κατηγορίας. Οὕτως ἐπειδὴ οἱ χριστιανοὶ ἠρνοῦντο εἰς τοὺς θεοὺς πᾶν εἶδος λατρείας, οἱ ἐθνικοὶ δὲν ἔβλεπον παρ' αὐτοῖς σημεῖα σχετικὰ πρὸς λατρείαν τῶν θεῶν, τοὐτέστι ναούς, βωμοὺς καὶ τὰ τοιαῦτα· διὰ τοῦτο ἐθεωροῦντο τὸ πρῶτον ὡς ἄθεοι, τινῶν μὲν ἀποδιδόντων αὐτοῖς τὴν προσκύνησιν ὄνου, ἑτέρων δὲ πλεῖστα κατ' αὐτῶν διαδιδόντων. Καὶ ὁ Ὠριγένης ἀναφέρει ὅτι οἱ χριστιανοὶ ὠνομάζοντο ὀνοκέφαλοι, σχετικὰ δὲ πρὸς τοῦτο βλέπομεν καὶ παρὰ τῷ Τερτυλλιανῷ. Οἱ χριστιανοί, ἀρνούμενοι συμμετοχὴν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας θυσίαις, ἐπέσυρον καθ' ἑαυτῶν καὶ τὰς ποινὰς τοῦ ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας *(irreligiosi in Caesares)*. Ἀφ' ἑτέρου ἡ θεία εὐχαριστία, ἡ θερμὴ τῶν χριστιανῶν ἀγάπη, αἱ καλούμεναι ἀγάπαι, ἤτοι τὰ ἀδελφικὰ δεῖπνα, καὶ λοιπὰ ἄρθονον παρεῖχον ὕλην πρὸς γέννησιν ἀποστροφῆς καὶ μίσους κατ' αὐτῶν. Ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι λόγοι, προκαλοῦντες τὴν κατὰ τῶν χριστιανῶν ὀργήν· ἡ ἐπέλευσις σεισμῶν, πλημμύρας, λιμῶν καὶ τῶν τοιούτων ἐθεωρεῖτο ὡς ἐπίσκηψις κακῶν, προκληθέντων ὑπὸ τῆς πρὸς τοὺς τοῦ κράτους θεοὺς ἀσεβείας τῶν χριστιανῶν. Ὁ Τερτυλλιανὸς λέγει: «Ἐὰν ὁ Τίβερις ἀναβαίνῃ εἰς τὰ τείχη, ἐὰν ὁ Νεῖλος πλημμυρῇ, ἐὰν συμβαίνῃ ξηρασία, ἐὰν ὑπὸ σεισμοῦ ἡ γῆ σείηται, ἐὰν λιμὸς ἢ νόσος ἐπικρατῇ, ὁ λαὸς φωνεῖ πάραυτα: τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὸν λέοντα *(christianos ad leonem)*». Ἐν γένει ἡ πολιτεία, τὰ δόγματα καὶ αἱ τάσεις τῶν χριστιανῶν ἐθεωροῦντο καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν κρατούντων ὡς ἐπικίνδυνα διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, οὕτως ὥστε πάντες οἱ ἀνωτέρω καὶ παραπλήσιοι λόγοι οὐ μόνον ἐμποδῶν κατέστησαν τὸ πρῶτον εἰς τὴν τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνάπτυξιν καὶ ἐξάπλωσιν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς τρεῖς μάλιστα πρώτους αἰῶνας καὶ φοβεροὶ ἐπῆλθον διωγμοὶ ὑπό τε τοῦ ἐθνικοῦ λαοῦ, ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐξερεθιζομένου, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν ρωμαϊκῶν ἐν γένει ἀρχῶν. Περὶ τῶν διωγμῶν τούτων γενήσεται λόγος κατωτέρω.

Ἀλλ' ὡσεὶ μὴ ἤρκει ἡ διὰ τῆς βίας αὕτη καὶ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, καταπολέμησις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν, καὶ πνευματικὸς ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ διωγμός, διττῶς διεξαγόμενος, τὸ μὲν δηλονότι δι' ἐνισχύσεως καὶ ὑπερασπίσεως τῆς ἐν διαλύσει διατελούσης ἐθνικῆς θρησκείας, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλει τὴν ἔμμεσον τοῦ χριστιανισμοῦ καταπολέμησιν, τὸ δὲ διὰ σπουδαίας προσβολῆς αὐτοῦ τούτου τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν συνόλῳ, ἤτοι τοῦ ἱδρυτοῦ, τῶν ἀποστόλων, τῶν διδαγμάτων καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔργον, τὴν ἔμμεσον δηλαδὴ τοῦ χριστιανισμοῦ καταπολέμησιν διὰ μεταρρυθμίσεως καὶ ἐπιρρώσεως τοῦ κλονουμένου ἐθνισμοῦ ἀνέλαβον ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Αὐγούστου οἱ ὀπαδοὶ τῆς πυθαγορείου φιλοσοφίας, κεφαλὴ τῆς ὁποίας ἦν Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς, ὅστις ἐπαρουσιάσθη ὡς ἠθικὸς καὶ θρησκευτικὸς μεταρρυθμιστὴς τοῦ ἐθνισμοῦ. Κατὰ τὸν δεύτερον αἰῶνα ἀπόπειραι ἐγένοντο ἀναζωπυρήσεως τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, τῶν Διονυσίων,

τῆς συρίας θεοῦ καὶ τοῦ Μίθρα· ταῦτα ὅμως πάντα ἦσαν ἡμίμετρα, καθόσον ἡ ἐποχὴ ἀπῄτει τοιοῦτόν τινα ἐθνισμόν, ὃς νὰ ἱκανοποιῇ τὰς θρησκευτικὰς τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκας, ὃν τρόπον ἔπραττε τοῦτο ὁ χριστιανισμὸς διὰ τοῦ πνευματικοῦ μονοθεϊστικοῦ καὶ καθολικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος, νὰ στερῆται δὲ πάντων ἐκείνων τῶν ἀτοπημάτων, ὧν ἔβριθε τὸ τέως ἐθνικὸν θρήσκευμα. Τοιαύτην τινὰ βασιμωτέραν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ ἐθνισμοῦ διαρρύθμισιν ἐπεχείρησεν ἡ νεοπλατωνικὴ σχολή, ἡ θεμελιωθεῖσα καὶ διαμορφωθεῖσα κατὰ τὸν Γ′ αἰῶνα διὰ τοῦ Ἀμμωνίου Σακκᾶ, ἀναπτυχθεῖσα δὲ ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου καὶ τοῦ Πορφυρίου καὶ κοσμηθεῖσα κατὰ μὲν τὸν Δ′ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἰαμβλίχου, κατὰ δὲ τὸν Ε′ διὰ τοῦ Πρόκλου. Ἡ νεοπλατωνικὴ αὕτη σχολὴ ἐζήτησε διὰ συνενώσεως πάντων τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ πασῶν τῶν θρησκειῶν τὴν ὑπόδειξιν ἑνότητός τινος, ὑφισταμένης ἐν ἅπασαις ταύταις. Ὁ θεὸς τῶν νεοπλατωνικῶν εἶναι τὸ ὑπὲρ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἔννοιαν κείμενον ὄν, ἐκ τοῦ πληρώματος δ' αὐτοῦ ἐγεννήθη ὁ θεῖος νοῦς καὶ ἐκ τούτου πάλιν ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου· τοῦτο εἶναι ἡ νεοπλατωνικὴ τριάς. Κατ' αὐτὴν αἱ ἀνθρώπιναι ψυχαὶ εἶναι ἀπόρροιαι τοῦ θείου νοῦ, ἐκπεσοῦσαι εἰς τὴν ὕλην, οὕτως ὥστε ἡ ὑψίστη ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς ὕλης ἀπαλλαγὴ τῆς ψυχῆς, ἡ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν θείων ἀνύψωσις διὰ τῆς ἐκστάσεως· μετὰ θάνατον ἡ ψυχὴ ἐπιστρέφει εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον, εἰς ὃν καὶ ἀνήκει. Ὁ νεοπλατωνισμὸς εἶναι κατὰ ταῦτα μυστικὴ θρησκευτικὴ φιλοσοφία, ἥτις δὲν ἐζήτει νὰ οἰκοδομήσῃ τὸ σύστημα τῶν φιλοσοφικῶν ἀληθειῶν δι' αὐστηρᾶς λογικῆς ἐρεύνης, ἀλλ' ἥτις παρεδέχετο τὴν ἔκστασιν ἢ τὴν ἔμπνευσιν ὡς μέσον, δι' οὗ ἠδύνατό τις νὰ καταστῇ προσιτὸς εἰς ταύτην. Κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην οἱ μερικοὶ θεοὶ ἐθεωροῦντο ὡς διάφορα ὄργανα ἀποκαλύψεως τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ, εἰς τοὺς μύθους δὲ τῆς πολυθεΐας ἐζήτουν νὰ δώσωσι δι' ἀλληγορικῆς ἑρμηνείας ὑψηλήν τινα ἔννοιαν, προσεγγίζοντες οὕτως εἰς τὰς περὶ Θεοῦ ἰδέας τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὸν χριστιανισμὸν ἤθελον νὰ θεωρῶσιν οἱ ὀπαδοὶ ταύτης ὡς μίαν τῶν πολλῶν θρησκειῶν· ἐπειδὴ δὲ οἱ χριστιανοί, τὴν ἰδέαν ταύτην ἀποχρούοντες, ἐθεώρουν τὸν χριστιανισμὸν ὡς τὴν μόνην ὑπέροχον θρησκείαν, διὰ τοῦτο οἱ νεοπλατωνικοὶ ἀνέλαβον τὸν κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα. Τὸ φιλοσοφικὸν τοῦτο σύστημα, μολονότι δὲν παρέστη κατ' ἀρχὰς ὡς πολέμιον τῷ χριστιανισμῷ, διὰ τῶν δύο τελευταίων ὅμως ὀπαδῶν αὐτοῦ ἰσχυρὰν καὶ διαρκῆ παρέσχε κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀντίδρασιν, ἐνῷ ταὐτοχρόνως καὶ ὑπεβοήθησε κατά τι τὸν χριστιανισμόν, καθόσον διὰ τῶν ὑψηλῶν καὶ πνευματικωτέρων θρησκευτικῶν ἰδεῶν, ἃς περιεῖχεν, ἐχρησίμευσε παρὰ πολλοῖς ὡς γέφυρα προσελεύσεως εἰς τὸν χριστιανισμόν. Τοῦ 2ου ἔργου, τῆς ἀπ' εὐθείας δηλ. προσβολῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἤρξαντο οἱ Ἐθνικοὶ διὰ συγγραφῶν ἀπὸ τοῦ Β′ αἰῶνος. Ἐν τούτοις καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Α′ αἰῶνος πολλοὶ τῶν ἐθνικῶν συγγραφέων, περὶ τῶν χριστιανῶν καὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν λόγον ποιούμενοι, δυσμενῶς ἐξεφράζοντο περὶ αὐτῶν, παραδεχόμενοι ἀβασανίστως πάσας τὰς περὶ χριστιανῶν κρατούσας φήμας. Οὕτως ὁ Τάκιτος, Πλίνιος ὁ νεώτερος, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ὁ ῥήτωρ Κορνήλιος Φρόντος, ὁ φιλόσοφος Κρίσκης, ὁ Γαληνὸς καὶ λοιποὶ δυσμενεῖς περὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐξήνεγκον κρίσεις. Καὶ αὐτὸς ὁ Λουκιανὸς ἔσκωψεν ἐν πολλοῖς τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ τοὺς χριστιανοὺς καὶ τὰ κατ' αὐτούς ἐν γένει, μωρὰν κηρύσσων τὴν πρὸς τὸν θάνατον περιφρόνησιν αὐτῶν, ὡς στηριζομένην ἐπὶ τῶν περὶ ἀθανασίας ὀνειροπολήσεων αὐτῶν, τὴν ἀθώαν ἀδελφικὴν αὐτῶν ἀγάπην καὶ τὴν ἀγαθότητα αὐτῶν, δι' ἧς ἐγίνοντο θῦμα παντὸς ἀπατεῶνος. Κυρίως ἐν τῷ περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ Περεγρίνου ἔργῳ αὐτοῦ κατακρίνει αὐτὸν ὡς προσελθόντα κατόπιν βίου πλήρους ἠθικῶν ἀποπλανήσεων εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ μεγάλων τιμῶν ἀξιωθέντα, εἶτα δὲ ἕνεκα παραβάσεως ἀσημάντων τινῶν διατάξεων ἀποκλειόμενον τῆς κοινωνίας αὐτῶν καὶ παραδιδόμενον εἰς τὰς φλόγας, ἐξ οὗ ἐμπαίζει τὴν πρὸς τὸ μαρτύριον προθυμίαν τῶν χριστιανῶν, τὴν περὶ μελλούσης ἀμοιβῆς προσδοκίαν αὐτῶν κλπ. Ὁ Λουκιανὸς ὅμως διὰ τῶν τοιούτων αὐτοῦ ἐμπαιγμῶν, οἵτινες ὑπάρχουσι καὶ ἐν ἄλλοις αὐτοῦ ἔργοις (ὡς ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Ἀλέξανδρος», ἐν τῷ «Περὶ ἀληθοῦς ἱστορίας» καὶ λοιποῖς) δὲν ἐσκόπει νὰ διεγείρῃ τὸ κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ μῖσος· ὁ Λουκιανὸς δὲν ἐθεώρει τοὺς χριστιανοὺς ὡς ἐγκληματίας ἢ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

ὡς ἀποστάτας τῆς ἀρχαίας θρησκείας, ἀλλ' ὡς μωρούς καὶ μανιώδεις, ἐφ' ᾧ καὶ εἰρωνεύεται αὐτούς. Αἱ μομφαὶ ὅμως τοῦ Κέλσου, τοῦ Πορφυρίου καὶ τοῦ Ἰαμβλίχου εἰσὶν ὅλως διάφοροι τῶν τοῦ Λουκιανοῦ, καθόσον ὁ Κέλσος εἶναι συστηματικώτερος καὶ κινδυνωδέστερος πολέμιος τοῦ χριστιανισμοῦ, περὶ τὴν δευτέραν πεντηκονταετίαν τοῦ Β' αἰῶνος παραστήσας μετὰ διαλεκτικῆς ἱκανότητος τὸν μὲν Χριστὸν ὡς Ἰουδαῖόν τινα γόητα, τὴν δὲ χριστιανικὴν θρησκείαν ὡς μίγμα Ἰουδαϊκῆς δεισιδαιμονίας, νέων τινῶν παραδοξολογιῶν καί τινων ἀγαθῶν ἠθικῶν παραγγελμάτων, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ληφθέντων φιλοσοφίας, τοὺς δὲ χριστιανοὺς ὡς ὄχλον τετυφλωμένων ἀνθρώπων, οἵτινες διὰ τῶν μωριῶν αὐτῶν προσελκύουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμαθεῖς μόνον, ἐγκληματίας, δούλους, γυναῖκας καὶ παιδία. Τὴν Παναγίαν παρίστησιν ὁ Κέλσος ὡς μοιχολίδα, τὴν δὲ ἀνάστασιν καὶ τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ ὡς μυθώδη. Ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ, ὅπερ φέρει τὸν τίτλον «Λόγος ἀληθής», προσάγει κατὰ πρῶτον Ἰουδαῖόν τινα προσβάλλοντα τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν, εἶτα δὲ ἐθνικὸν φιλόσοφον, ζητοῦντα ὡς ψευδῆ ν' ἀποδείξῃ συγχρόνως τόν τε Ἰουδαϊσμὸν καὶ τὸν χριστιανισμόν. Ὁ πόλεμος τοῦ Κέλσου εἶναι εὐφυὴς μὲν καὶ σαρκαστικός, ἀλλὰ ἀνειλικρινής. Τὴν αὐτὴν περίπου ἐτήρησαν πολιτείαν καὶ οἱ νεοπλατωνικοὶ Πορφύριος καὶ Ἰάμβλιχος μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ὁ Πορφύριος ἔγραψε 15 βιβλία κατὰ τῶν χριστιανῶν, μὴ ἐπιδιδόμενος εἰς ὕβρεις, ἀλλὰ διερευνῶν ν' ἀνεύρῃ ἀντιφάσεις τῆς Γραφῆς, παρατίθησι τὴν ἔριν Πέτρου καὶ Παύλου, θεωρεῖ τὴν προφητείαν τοῦ Δανιὴλ ὡς πρόρρησιν μετὰ τὰ γενόμενα καὶ ἐξελέγχει τὴν ἀλληγορικὴν μέθοδον τῆς ἑρμηνείας. Ἐκτὸς τοῦ Φροντίνου, καθ' οὗ καὶ πλεῖστοι ὅσοι ἔγραψαν πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ἰσχυρισμῶν αὐτοῦ, κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἔγραψε καὶ ὁ κυνικὸς Κρίσκης καὶ ὁ Κορνήλιος Φρόντος, ὡς εἴρηται, ὡς καὶ ὁ ἐπίτροπος τῆς Βιθυνίας Ἱεροκλῆς, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Λόγοις φιλαλήθεσι πρὸς τοὺς χριστιανοὺς» παρέβαλε τὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θαύματα πρὸς τὰ τοῦ Ἀπολλωνίου. Ἀλλ' ἐρρωμένως κατ' αὐτῶν ἀντεπεξῆλθον οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες, οἱ ἀποκληθέντες ἀπολογηταί, οἵτινες, ὡς ὁ Ἰουστῖνος, ὁ Ἀθηναγόρας, ὁ Τερτυλλιανός, ὁ Κλήμης, ὁ Ὠριγένης κλπ. λίαν εὐδοκίμως τὸν Χριστιανισμὸν ὑπερήσπισαν, ἀνασκευάζοντες τὰ ἀβασίμως κατὰ τοῦ θρησκεύματος τούτου ἐκτοξευθέντα καὶ ἐξαίροντες τὴν λογικότητα μὲν τοῦ χριστιανισμοῦ, τὸ παράλογον δὲ καὶ τὸ ἀνήθικον τῶν ἐθνικῶν θρησκευμάτων.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν διωγμῶν, περὶ ὧν κατωτέρω λεπτομερέστερον τὰ δέοντα ἐκτεθήσονται, ὑπῆρξαν τὰ διάφορα κωλύματα εἰς τὴν ταχεῖαν ἐπικράτησιν καὶ ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἀλλ' ὑπῆρξαν καὶ περιστάσεις τινές, λίαν ὑποβοηθήσασαι τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ξένου θρησκεύματος. Ἓν τῶν βοηθημάτων τοῦ χριστιανισμοῦ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κατ' ἀρχὰς περὶ αὐτοῦ ἐπικρατήσασα ἰδέα, καθ' ἣν ἀπετέλει δῆθεν Ἰουδαϊκὴν αἵρεσιν, τοῦθ' ὅπερ συνετέλεσεν, ὥστε ὀλιγίστη νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν προσοχὴ καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπ' ὀλίγον μόνον νὰ καταδιώκηται, οὕτως ὥστε, ὅτε ἐπεκράτησεν ἀκριβεστέρα περὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἰδέα καὶ πληρεστέρα ἐλήφθη γνῶσις τῆς γενικωτέρας καὶ παγκοσμίου αὐτοῦ ἀποστολῆς, προκαλέσασα τὴν καταπολέμησιν καὶ τοὺς διωγμοὺς τοῦ νέου θρησκεύματος, ὁ χριστιανισμὸς εἶχε ριζωθῇ ἤδη καὶ ἐνισχυθῇ, καταστὰς πλέον ἱκανὸς ν' ἀντιστῇ τελεσφόρως εἰς τὰς ἐναντίον αὐτοῦ προσβολάς. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἐπὶ τῷ αὐτῷ συνένωσις τοσούτων λαῶν, ἡ εὐχερὴς καὶ ἀσφαλὴς συγκοινωνία τῶν ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους χωρῶν πρὸς ἀλλήλας, ὡς καὶ ἡ γενικὴ ἐξάπλωσις τῆς ἑλληνικῆς λίαν συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ διηυκόλυναν τὸ ἔργον τῶν ἀποστόλων. Ὡς δὲ τὰ ποικίλα ἀτυχήματα ἐθεωροῦντο ὑπό τινων τῶν ἐθνικῶν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἀποτελέσματα τῆς πρὸς τοὺς νομιζομένους τοῦ κράτους θεοὺς ἀσεβείας τῶν χριστιανῶν, οὕτω καὶ τὰ αὐτὰ ἀτυχήματα ἐθεωροῦντο ὑφ' ἑτέρων ὡς ἐπερχόμενα ἐξ ἐλαττωματικότητος, οὕτως εἰπεῖν τοῦ κρατοῦντος θρησκεύματος καὶ ἐξώρμουν οὕτω τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ ν' ἀσπασθῶσι παρήγορον θρήσκευμα, ἀνυψοῦν τὸ βλέμμα εἰς μέλλουσαν ζωήν. Τοιαῦτα ἀτυχήματα ἦσαν ὁ φοβερώτατος ἐπὶ Τιβερίου σεισμός, ὅστις μετέβαλεν εἰς σωρὸν ἐρειπίων πολλὰς τῶν ἀρίστων καὶ πλουσιωτάτων πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ καταπτωσις τοῦ

ἀμφιθεάτρου, τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πόλεως Φιδενῶν, καθ' ἣν ἐτραυματίσθησαν ἢ ἐτάφησαν περὶ τὰς 50,000 ἀνθρώπων (27 μ. Χ.), ἡ ἐπὶ τοῦ Τίτου (75—81) φοβερὰ ἔκρηξις τοῦ Βεσουβίου, ἥτις κατέστρεψε τὰς πόλεις Ἡράκλειον, Πομπηίαν καὶ Σταβίας καὶ ἄλλα παραπλήσια ἀτυχήματα. Ἕτερον ὑποβοήθημα τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἦν ἡ σοβαρὰ ἐντύπωσις, ἥνπερ ἐνεποίει τοῖς ἐθνικοῖς ἡ δύναμις τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν Χριστιανῶν· ἀλλὰ καὶ ἡ καρτερία, μεθ' ἧς οἱ Χριστιανοὶ τὰ μαρτύρια ὑφίσταντο, μεγίστην προύκάλει παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς ἔκπληξιν. Καὶ αὐτὴ ἡ διδασκαλία, ἡ τοιούτους ἀποφέρουσα καρπούς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἐμποιήσῃ σοβαρὰν καὶ εὐνοϊκὴν τῷ χριστιανισμῷ ἐντύπωσιν παρὰ τοῖς πέριξ. Τὸν χριστιανισμὸν ὑπεβοήθησε πρὸς τούτοις καὶ ἡ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Β' αἰῶνος ἐγερθεῖσα τάσις πρὸς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, ὡς καὶ ἐνέργειαι τῶν φιλοσόφων πρὸς καθαρισμὸν τοῦ πολυθεϊσμοῦ, καθαρισμόν, ὅστις ἀνεπαισθήτως, οὕτως εἰπεῖν, ὡδήγει πολλοὺς ἐκ τούτων εἰς τὸν μονοθεϊσμὸν τῆς χριστιανωσύνης. Πρὸς τούτοις καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων παντα-χοῦ διασπορὰ λίαν ὠφέλιμος τῷ χριστιανισμῷ ἀπέβη, διότι, μεταδίδοντες οὗτοι εἰς πολλοὺς ἐθνικοὺς τὰς ἰδέας τῆς μωσαϊκῆς θρησκείας, πολλοὺς εἰς τὸν χριστιανισμὸν παρεσκεύαζον, κηρυσσομένου μάλιστα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς συναγωγαῖς. Ἀλλὰ καὶ ἡ εὔνοια ἐνίων αὐτοκρατόρων, ὡς Ἀλεξάνδρου τοῦ Σευήρου καὶ Φιλίππου τοῦ Ἄραβος, ἡ μετάφρασις τῶν Ἁγ. Γραφῶν καὶ ἡ πολυμάθεια ἐνίων ἐκ τῶν χριστιανῶν ὑπῆρξαν μέσα συντελεστικὰ εἰς τὴν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐξάπλωσιν. Τέλος αὐτὸς ὁ βίος τῶν χριστιανῶν καὶ αἱ καταδιώξεις αὐτῶν δὲν ἠδύναντο παρὰ νὰ φανῶσιν εἰς τὸν ἐθνικὸν κόσμον ὡς ἀνταποκρινόμενα πληρέστατα εἰς θρήσκευμα, φέρον ἐν ἑαυτῷ τὴν σφραγῖδα τῆς θειότητος, καθόσον μάλιστα τὸ τοσοῦτον ἀφθόνως καὶ ἀνηλεῶς ἐκχεόμενον αἷμα τῶν μαρτύρων, ὅπερ ἀπετέλει τὸν σπόρον τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐξ οὗ καὶ οὐχὶ σπανίως ἀπαντῶσι δήμιοι τῶν χριστιανῶν νὰ διαδέχωνται αὐτοὺς εἰς τὸ μαρτύριον, καὶ ἡ ἁπλότης, μεθ' ἧς οἱ Χριστιανοὶ ὡμίλουν περὶ τῶν θείων ἀντικειμένων καὶ ἡ ἐποία οὐδὲ παρὰ τοῖς φιλοσόφοις παρετηρεῖτο, ὡς καὶ τὰ τῶν ἁγίων καὶ λοιπῶν θαύματα ὑπεδείκνυον τὴν ἐν τῷ χριστιανισμῷ ὕπαρξιν θείας ὄντως δυνάμεως, ἐκδηλωθείσης τὸ πρῶτον ἐν τῷ ζήλῳ, μεθ' οὗ οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου μετεφύτευον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον τὸ χριστιανικὸν δένδρον.

5. Διωγμοί. Εἴπομεν ὅτι ἐν τοῖς αἰτίοις, ἅτινα παρεκώλυσαν τὴν ταχυτέραν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, συγκαταλέγονται καὶ οἱ διωγμοί. Οὗτοι ἐπεξετάθησαν ἀπὸ τοῦ Α' μέχρι καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰῶνος. Καὶ κατὰ μὲν τὸν Α' αἰῶνα ἤρξαντο ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου (54 μ. Χ.), ἐφ' οὗ καί, μὴ γινομένης ἔτι διακρίσεως τῶν χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων, ἐξωρίσθησαν ἐκ Ρώμης οἱ Χριστιανοὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων, ἕνεκα τῶν ἐρίδων τῶν τελευταίων τούτων, ἃς προύκάλεσαν, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Σουετωνίου γραφομένων προκύπτει, αἱ ἐκ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἀναφυεῖσαι παρὰ τούτοις διαφωνίαι. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Σουετώνιος: «Ὁ Κλαύδιος ἐξέβαλε τῆς Ρώμης τοὺς Ἰουδαίους, ταρασσομένους ἕνεκά τινος Χρήστου *(Chresto impulsore)*». Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι οἱ χριστιανοὶ δὲν κατεδιώχθησαν ἐπὶ Κλαυδίου ὡς χριστιανοί. Ἡ πρώτη αὐτῶν καταδίωξις ὡς τοιούτων ἐγένετο ἐπὶ Νέρωνος, ὅστις, ἐπιθυμῶν νὰ ἔχῃ ζῶσαν, οὕτως εἰπεῖν, εἰκόνα τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἰλίου, ἢ κατ' ἄλλους θέλων νὰ καταστραφῇ ἡ πόλις, ἵνα, ἀνοικοδομουμένης νέας καὶ εὐρυχωροτέρας, εὕρῃ χῶρον πρὸς ἵδρυσιν τῶν μεγαλοπρεπῶν αὐτοῦ ἀνακτόρων, προύκάλεσε τὴν πυρπόλησιν τῆς Ρώμης, ἐπὶ ἑπτὰ ἡμερονύκτια διαρκέσασαν, καὶ ἀφ' ὑψηλοῦ μέρους ἐθεᾶτο εἶτα τὴν πυρκαϊάν, ἀπαγγέλλων ἅμα τοὺς στίχους τῆς καταστροφῆς τοῦ Ἰλίου· ἀπέδωκε δὲ τὸ πῦρ εἰς κακοβουλίαν τῶν Χριστιανῶν καὶ διέταξεν ἄλλους μὲν εἰς βορὰν τῶν θηρίων νὰ ῥίψωσιν, ἄλλους δὲ νὰ καῶσιν, ἀλειφόμενοι πίσσῃ (64 μ. Χ.). Κατὰ τὴν πυρκαϊὰν ταύτην τὰ $^2/_3$ τῆς πόλεως κατεστράφησαν, ὁ δὲ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμὸς οὗτος ὑπῆρξε τοσοῦτον φοβερός, ὥστε, καὶ ἀποθανόντος τοῦ Νέρωνος, διεδόθη παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἡ φήμη ὅτι δὲν ἀπέθανεν οὗτος, ἀλλ' ὅτι εἰς τὸν Εὐφράτην μετέβη, ὁπόθεν θὰ ἐπανήρχετο ὡς ἀντίχριστος. Βραδύτερον ὁ Δομιτιανὸς (81—96) διέταξε νὰ φονεύσωσι τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Φλάβιον

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

Κλήμεντα, κατηγορηθέντα μετ' ἄλλων ἐπὶ ἀθεΐᾳ καὶ Ἰουδαϊσμῷ, τοὐτέστι χριστιανισμῷ (θεωρουμένῳ ὡς μίγμα ἀπιστίας καὶ Ἰουδαϊκῆς δεισιδαιμονίας). Πρὸς τούτοις καὶ δύο ἀπόγονοι τοῦ Ἰούδα, συγγενεῖς δὲ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διεγείραντες ὑπονοίας ἕνεκα τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Δαβίδ, ἦχθησαν μὲν εἰς Ρώμην πρὸ τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' ἀπελύθησαν ὡς ἀθῷοι. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐπὶ Δομιτιανοῦ ἐξωρίσθη καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης εἰς Πάτμον. Ὁ Νερούας (96—98) ἱκανῶς ὑπερήσπισε τοὺς χριστιανούς, ἀπαγορεύσας τὰς ἐναντίον αὐτῶν κατηγορίας. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ σημείου τούτου οἱ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοὶ ἀπετέλουν ἀπόρροιαν τῆς προσωπικῆς σκληρότητος καὶ τῆς τυραννικῆς ἰδιοτροπίας τῶν διαφόρων αὐτοκρατόρων, οἱ ἀπὸ τοῦ Τραϊανοῦ (98—117) ὅμως καὶ ἑξῆς ἐπελθόντες διωγμοὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένου πράγματι συστήματος, διότι οἱ χριστιανοὶ καταδιώκονται διὰ νομικῆς πλέον ὁδοῦ καὶ διαδικασίας. Ὁ Τραϊανὸς ἀνενέωσε τὸν περὶ μυστικῶν ἑταιριῶν νόμον· οἱ χριστιανοὶ λοιπὸν ἐφαίνοντο πλέον τότε διττῶς ἔνοχοι, ἤτοι ὡς ἐχθροὶ τῆς ἐπικρατούσης ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει θρησκείας, ἣν ὑπερήσπιζον οἱ νόμοι τοῦ κράτους, καὶ ὡς παραβαίνοντες διὰ τῶν συναθροίσεων αὐτῶν τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν ἑταιριῶν καὶ τῶν σωματείων. Ἐθεσπίσθη ὅμως τὸ ἑξῆς μέτρον συνεπείᾳ ἐρωτήσεως τοῦ ἐπάρχου τῆς Βιθυνίας Πλινίου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα: Οἱ χριστιανοὶ νὰ μὴ ἀναζητῶνται, νὰ μὴ ἰσχύωσι δὲ καὶ αἱ ἀνώνυμοι κατηγορίαι ἐναντίον αὐτῶν· ἐὰν ὅμως ἤθελον κατηγορηθῇ κατὰ τοὺς τεταγμένους περὶ κατηγορίας τύπους ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ ἀποδειχθῇ ἡ κατηγορία ἐκείνη, ἀρνούμενοι οἱ χριστιανοὶ σκληροτραχήλως ν' ἀπαρνηθῶσι τὸν Χριστὸν καὶ νὰ θύσωσι πρὸς τοὺς ὑπὸ τὸ κράτος νομιζομένους θεούς, νὰ τιμωρῶνται διὰ θανάτου. Παρὰ τὴν τοιαύτην διατύπωσιν τῶν ὅρων τῆς τῶν χριστιανῶν καταδιώξεως πολλαχοῦ ὁ ἐθνικὸς ὄχλος κατεδίωκεν ὡς καὶ πρότερον τοὺς χριστιανούς. Ὁ διωγμὸς οὗτος ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ ὁ μὲν Ἰγνάτιος ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, κατεδικάσθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τραϊνοῦ, κατασπαραχθεὶς ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῆς Ρώμης ὑπὸ ἀγρίων θηρίων, ὁ δὲ ὑπὲρ τὰ 100 ἔτη γεγονὼς γέρων Συμεών, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων (107), ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ὁπόσον προθύμως οἱ χριστιανοὶ εἰς τὰ μαρτύρια ἐπεδίδοντο ὑπὲρ τοῦ θρησκεύματος αὐτῶν τεκμηριοῖ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ Ἰγνατίου, ὅστις, συρόμενος δέσμιος εἰς Ρώμην, ἵνα παραδοθῇ εἰς βορὰν τῶν ἀγρίων θηρίων, ἔγραφε πρὸς Ρωμαίους: «Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ρώμης θηριομαχῶ διὰ γῆς καὶ θαλάσσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐνδεδεμένος δέκα λεοπάρδοις, ὅ ἔστι στρατιωτικὸν τάγμα, οἳ καὶ εὐεργετούμενοι χείρονες γίνονται. Ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι· ἀλλὰ οὐ παρὰ τοῦτῳ δεδικαίωμαι. Ὀναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἑτοίμων, ἃ καὶ εὔχομαι σύντομά μοι εὑρεθῆναι, ἃ καὶ κολακεύσω συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὥσπερ τινῶν δειλαινόμενα οὐχ ἥψαντο· κἂν αὐτὰ δὲ ἄκοντα μὴ θέλοι, ἐγὼ προσβιάσομαι. Συγγνώμην μοι ἔχετε· τί μοι συμφέρει ἐγὼ γινώσκω· νῦν ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι. Μηδέν με ζηλῶσαι τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σταυρός, θηρίων τε συστάσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπαὶ μελῶν, ἀλεσμὸς ὅλου τοῦ σώματος, κολάσεις τοῦ διαβόλου εἰς ἐμὲ ἐρχέσθωσαν μόνον, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω» (Εὐσεβίου Ἱστορ. Ἐκκλ. γ', 36). Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (117—138) ὁ ὄχλος, λίαν ἐκμανείς, ἐζήτει ἐν διαφόροις ἑορταῖς ἀπροκαλύπτως τὸν θάνατον τῶν Χριστιανῶν· ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Σερενίου Γραδιανοῦ ἀπήντησεν εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Μινούκιον Φουνδάνον ὅτι καταδικάζει τὸν παράνομον κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμόν, ἐπιτρέπων τὴν νόμιμον κατ' αὐτῶν κατηγορίαν· τὴν αὐτὴν προεκήρυξεν ἀπαγόρευσιν καὶ μετὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἐπίδοσιν ἐν Ἀθήναις δύο ἀπολογιῶν ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν ἐκ μέρους δύο χριστιανῶν φιλοσόφων, τοῦ Κοδράτου καὶ τοῦ Ἀριστείδου. Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον ἐμαρτύρησεν ἐν Ρώμῃ καὶ ὁ ἐπίσκοπος Τελέσφορος. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν αὐτοκράτορος, ἤτοι τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Εὐσεβοῦς (138—161) διαφόρων φυσικῶν δυστυχημάτων καὶ ἰδίως σεισμῶν, ἐξεγειράντων τὴν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν λύσσαν τοῦ ἐθνικοῦ ὄχλου, ὅτε καὶ ἐμαρτύρησαν οἱ ἐπίσκοποι

Ἀθηνῶν Πούπλιος καὶ Κοδράτος, ἐξεδάθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διάφορα διατάγματα, ἐπικυροῦντα τὰς προτέρας ἀποφάσεις τοῦ Ἀδριανοῦ, ὑπερασπίζοντα δὲ τοὺς χριστιανούς. Ἄσπονδος ὅμως ἐχθρὸς τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπεδείχθη ὁ φιλόσοφος αὐτοκράτωρ Μάρκος Αὐρήλιος (161—180), διότι, καίπερ διακρινόμενος ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτοῦ, εἰς τὰ σκότη ὅμως τῆς στωικῆς φιλοσοφίας κυλιόμενος καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν τῶν χριστιανῶν περιφρονῶν, εἰσήγαγεν ἐκ νέου τὸ ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ ἄλλοτε ἀπαγορευθὲν σύστημα τῆς ἀναζητήσεως τῶν χριστιανῶν καὶ ἐκδιάσεως αὐτῶν εἰς ἄρνησιν τῆς πίστεως πρὶν ἢ θανατωθῶσιν. Ἡ σκληρότης τοῦ αὐτοκράτορος τούτου τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τῆς πληθύος τῶν μαρτυρησάντων χριστιανῶν. Οὕτως ἐν Σμύρνῃ ἀπέθανεν ὁ γέρων ἐπίσκοπος Πολύκαρπος, ὁ τελευταῖος μαθητὴς τῶν ἀποστόλων, τὸν διὰ πυρὸς θάνατον (168), μέγιστον ἀποδείξας θάρρος, ὡς φαίνεται ἐν ἐπιστολῇ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης πρὸς τοὺς τοῦ Πόντου Χριστιανούς*.

ἐν δὲ Ρώμῃ ὁ φιλόσοφος Ἰουστῖνος (166). Τοὺς διωγμοὺς τούτους ἐπέτρεψεν ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ἀγαθὸς ἄλλως, διότι, μὴ γνωρίζων τοὺς χριστιανούς, δὲν ἐξετίμα δεόντως καὶ διότι ἐφρόνει ὅτι ἡ ἐξολόθρευσις αὐτῶν θὰ συνετέλει εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ ἐθνικοῦ θρησκεύματος, ἥνπερ ἐπεδίωκε καὶ ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐξυμνεῖται ὑπὸ τοῦ ἱστοριογράφου αὐτοῦ Ἰουλίου Καπιτωλίου. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ ἐν Σμύρνῃ διωγμός, οὗτινος θῦμα ὑπῆρξεν ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος, ἐγένετο μᾶλλον τῷ 155 ἢ 156. Αἱματηρότερος ὅμως καὶ γενικώτερος ὑπῆρξεν ὁ ἐν Λογδούνῳ καὶ Βιέννῃ τῆς Γαλλίας διωγμός, ὅστις ἐξερράγη τῷ 177 καὶ καθ' ὃν ἐμαρτύρησεν ὁ ἐνιενηκοντούτης ἐπίσκοπος Λουγδούνου Ἅγιος Εἰρηναῖος.

---

* Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης παρατιθέμεθα ὧδε τὸ ἑπόμενον ἀπόσπασμα:

«Λοιπὸν οὖν προσελθόντα ἀνηρώτα ὁ ἀνθύπατος, εἰ αὐτός ἐστιν ὁ Πολύκαρπος. Καὶ ὁμολογήσαντος ἔπειθεν ἀρνήσασθαι, λέγων· «αἰδέσθητί σου τὴν ἡλικίαν», καὶ ἕτερα τούτοις ὅμοια, ἃ συνήθη αὐτοῖς λέγειν ἐστίν· «ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην, μετανόησον· εἰπέ, ἄρον τοὺς ἀθέους». Ὁ δὲ Πολύκαρπος ἐμβριθεῖ τῷ προσώπῳ εἰς πάντα τὸν ὄχλον τὸν ἐν τῷ σταδίῳ ἐμβλέψας, ἐπισείσας αὐτοῖς τὴν χεῖρα, στενάξας τε καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· αἶρε τοὺς ἀθέους. Ἐγκειμένου δὲ τοῦ ἡγουμένου καὶ λέγοντος· ὄμοσον καὶ ἀπολύσω σε, λοιδόρησον τὸν Χριστόν, ἔφη ὁ Πολύκαρπος· ὀγδοήκοντα καὶ ἓξ ἔτη δουλεύω αὐτῷ, καὶ οὐδέν με ἠδίκησε· καὶ πῶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν βασιλέα μου, τὸν σώσαντά με; Ἐπιμένοντος δὲ πάλιν καὶ λέγοντος· «ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην», ὁ Πολύκαρπος· εἰ κενοδοξεῖς, φησίν, ἵνα ὀμόσω τὴν Καίσαρος τύχην, ὡς λέγεις, μετὰ παρρησίας ἄκουε· Χριστιανός εἰμι. Εἰ δὲ θέλεις τὸν τοῦ χριστιανισμοῦ μαθεῖν λόγον, δὸς ἡμέραν καὶ ἄκουσον. Ἔφη ὁ ἀνθύπατος· πεῖσον τὸν δῆμον. Πολύκαρπος ἔφη· σὲ μὲν καὶ λόγου ἠξίωσα· δεδιδάγμεθα γὰρ ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑπὸ Θεοῦ τεταγμέναις τιμὴν κατὰ τὸ πρέπον τὴν μὴ βλάπτουσαν ἡμᾶς ἀπονέμειν, ἐκείνους δὲ οὐκ ἀξίους ἡγοῦμαι τοῦ ἀπολογεῖσθαι αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἀνθύπατος ἔφη· θηρία ἔχω τούτοις σε παραβαλῶ, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. Ὁ δὲ εἶπεν· κάλει· ἀμετάθετος γὰρ ἡμῖν ἡ ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἐπὶ τὰ χείρω μετάνοια, καλὸν δὲ μετατίθεσθαι ἀπὸ τῶν χαλεπῶν ἐπὶ τὰ δίκαια. Ὁ δὲ πάλιν πρὸς αὐτόν· πυρί σε ποιήσω δαμασθῆναι, ἐὰν τῶν θηρίων καταφρονῇς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. Πολύκαρπος εἶπε· πῦρ ἀπειλεῖς πρὸς ὥραν καιόμενον καὶ μετ' ὀλίγον σβεννύμενον, ἀγνοεῖς γὰρ τὸ τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ αἰωνίου κολάσεως τοῖς ἀσεβέσι τηρούμενον πῦρ· ἀλλά τί βραδύνεις· φέρε ἃ βούλει. Ταῦτα δὲ καὶ ἕτερα πλείω λέγων, θάρρους καὶ χαρᾶς ἐνεπίμπλατο, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χάριτος ἐπληροῦτο, ὥστε μὴ μόνον συμπεσεῖν ὑπὸ τῶν λεγομένων ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τοὐναντίον τὸν ἀνθύπατον ἐκστῆναι, πέμψαι τε τὸν κήρυκα καὶ ἐν μέσῳ τοῦ σταδίου κηρύξαι τρίς· Πολύκαρπος ὡμολόγησεν ἑαυτὸν χριστιανὸν εἶναι. Τούτου λεχθέντος ὑπὸ τοῦ κήρυκος, πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων τῶν τὴν Σμύρναν κατοικούντων θυμῷ καὶ μεγάλῃ βοῇ ἐβόα· οὗτός ἐστιν ὁ τῆς Ἀσίας διδάσκαλος, ὁ πατὴρ τῶν χριστιανῶν, ὁ τῶν ἡμετέρων θεῶν καθαιρέτης, ὁ πολλοὺς διδάσκων μὴ θύειν μηδὲ προσκυνεῖν. Ταῦτα λέγοντες, ἐπεβόων, καὶ ἠρώτων τὸν Ἀσιάρχην Φίλιππον, ἵνα ἐπαφῇ τῷ Πολυκάρπῳ τὸν λέοντα· ἀλλ' εἶπε ἔξοδον αὐτοῖς, ὥστε ζῶντα τὸν Πολύκαρπον κατακαῦσαι. Ὅτε δὲ ἡ πυρὰ ἡτοιμάσθη, ἀποθέμενος ἑαυτῷ πάντα τὰ ἱμάτια, ἐπειρᾶτο καὶ ὑπολύειν ἑαυτόν. Εὐθέως δὲ αὐτῷ περιετίθετο τὰ πρὸς τὴν πυρὰν ἡρμοσμένα ὄργανα, μελλόντων δ' αὐτῶν καὶ προσηλοῦν αὐτὸν εἶπεν· Ἄφετέ με οὕτως. Οἱ δὲ προσέδεσαν αὐτόν. Εὐξαμένου δὲ πρῶτον αὐτοῦ, ἐξῆψαν τὸ πῦρ. Ἰδόντες δὲ μὴ δυνάμενον τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ πυρὸς δαπανηθῆναι, ἐκέλευσαν προσελθόντα αὐτῷ κομφέκτορα παραβῦσαι τὸ ξίφος... Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὸν μακάριον Πολύκαρπον».

Δημοσία Βιβλιοθήκη

κούντης ἐπίσκοπος Λουγδούνου Ποθεινός, φοβερᾶς ὑποστὰς κακώσεις ἐν τῇ φυλακῇ, ὡς καὶ παρθένος τις Βλανδίνα τοὔνομα, ἥτις, ῥαγγελωθεῖσα καὶ ποικιλοτρόπως βασανισθεῖσα, μεγίστην ἐπεδείξατο καρτερίαν, ἀνδρείως ἐπιλέγουσα: «Χριστιανή εἰμι καὶ οὐδὲν κακὸν ἐν ἡμῖν διαπράττεται». Τὴν αὐτὴν καρτερίαν ἐπεδείξατο καὶ δεκαπεντατετὴς νεανίας, Ποντικὸς καλούμενος. Αἱ ἁγυιαὶ ἐπληροῦντο σωρῶν ἐκ τῶν μαρτυρικῶν σωμάτων, ἅτινα καιόμενα ἐρρίπτοντο εἰς τὸν Ροδανόν. Ἀβάσιμά εἰσι τὰ λεγόμενα ὅτι δῆθεν τῷ 174 ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ἐν πολέμῳ πρὸς τοὺς Μαρκομάνους διατελῶν καὶ πολιορκηθεὶς ἅμα καὶ περιελθὼν εἰς ἀμηχανίαν ὑπὸ λειψυδρίας, τὸν ἔσχατον διέτρεχε κίνδυνον καὶ ὅτι ἐσώθη δῆθεν ἐκ τῶν εὐχῶν τῶν ἐν τῇ λεγεῶνι τῆς Μελιτηνῆς χριστιανῶν, διότι εἰς μὲν τὸν στρατὸν τῶν Ρωμαίων κατεβιβάσθη ὄμβρος πολύς, κεραυνοὶ δ' ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν ἐπέσκηψαν, καθόσον, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ τοῦ Φ. Βαφείδου ἀναφέρεται, ἐσώθη μὲν ὁ Μάρκος Αὐρήλιος ἐν τῷπολέμῳ ἐκείνῳ,ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοὶ συγγραφεῖς μαρτυροῦσιν,ἀποδίδοντες τὸ θαῦμα εἰς τὸν ὄμβριον Δία, ὅτι ὅμως συνεπείᾳ τούτου ὠνόμασε τὴν λεγεῶνα ἐκείνην κεραυνοφόρον *(legio fulminatrix)* καὶ ὅτι μετέβαλε δῆθεν φρόνημα περὶ χριστιανῶν, τοῦτο τοσοῦτον ἀνυπόστατον τυγχάνει, ὅσον καὶ πρότερον ἡ λεγεὼν κεραυνοφόρος ὠνομάζετο, τῷ 177 δ' ἔτει ἐκίνησεν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος τρομερὸν ἐν Γαλλίᾳ διωγμόν. Καὶ οὗτοι μέν εἰσιν οἱ τοῦ Α' καὶ Β' μ. Χ. αἰῶνος διωγμοί, καθόσον μετὰ τὸν Μάρκον Αὐρήλιον ἀνῆλθε μὲν ἐπὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ θρόνου ὁ τραχὺς αὐτοῦ υἱὸς Κόμμοδος (180—192), ἀλλ' οὗτος, παροτρυνόμενος ὑπὸ τῆς φιλοθέου αὐτοῦ παλλακῆς Μαρκίας, ἐδείκνυτο λίαν εὐμενὴς τοῖς χριστιανοῖς, διότι, εἰ καὶ δὲν ἐξέλιπον ἐπ' αὐτοῦ ἐντελῶς οἱ διωγμοί, ἅτε ἰσχυόντων τῶν ἀρχαιοτέρων κατὰ τῶν χριστιανῶν νόμων, δὲν ἐδόθησαν ὅμως ὑπ' αὐτοῦ νέαι πρὸς διωγμοὺς διαταγαί. Ὁπωσδήποτε ἐδιώχθησάν τινες καὶ ἐπ' αὐτοῦ, ὡς ὁ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ διακρινόμενος χριστιανὸς ἐν Ρώμῃ γερουσιαστὴς Ἀπολλώνιος. Οἱ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος διωγμοὶ ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου (192—211), ὅστις, μολονότι ἐδείχθη κατ' ἀρχὰς εὔνους τοῖς χριστιανοῖς ὡς ἰαθεὶς ὑπό τινος χριστιανοῦ δι' ἡγιασμένου ἐλαίου, παραδόξως πως τῷ 202 ἐξέδωκε διάταγμα, ἀπαγορεῦον τὴν ἀποδοχὴν τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Τὸ διάταγμα τοῦτο λίαν ἐξηρέθισε τὸ μῖσος τῶν ἐθνικῶν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν καὶ προὐκάλεσε φοβεροὺς διωγμοὺς ἐν Αἰγύπτῳ, Βορείῳ Ἀφρικῇ, Καππαδοκίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ὅπου ἐμαρτύρησε καὶ ὁ ἱερὸς Εἰρηναῖος. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐμαρτύρησε καὶ ἀπεκεφαλίσθη ὁ Λεωνίδας, πατὴρ τοῦ Ὠριγένους, προτρεπόμενος ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου, νεαροῦ ἔτι ὄντος. Ταὐτοχρόνως παρθένος,Ποταμίαινα τοὔνομα,μετὰ τρομερὰς βασάνους παρεδόθη εἰς τοὺς μονομάχους πρὸς καταισχύνην καὶ ἐρρίφθη μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς Μαρκέλλης εἰς ζέουσαν πίσσαν, συμπαραλαβοῦσα μεθ' ἑαυτῆς εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς καὶ τὸν ἀπαγαγόντα αὐτὴν στρατιώτην Βασιλείδην, ὅστις ἐπίστευσεν. Ἀλλὰ καὶ ἐν Καρχηδόνι σκληρῶς ἐλύσσα ὁ διωγμός, εὐγενὴς δέ τις, Περπέτουα τοὔνομα, μεθ' ὅλα τὰ μαρτύρια καὶ τὰς βασάνους, κρατοῦσα ἐν ἀγκάλαις τὸ βρέφος αὐτῆς,ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν χριστιανισμόν, μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰ δάκρυα τοῦ περὶ τοῦ ἐναντίου καθικετεύοντος αὐτὴν πατρός, μέχρις ὅτου παρεδόθη ἐπὶ τέλους εἰς τοὺς κερατισμοὺς ἀγρίας δαμάλεως καὶ εἰς τὸ ξίφος σκληροῦ μονομάχου. Παρομίαν καρτερίαν ἐπεδείξατο καὶ ἡ δούλη Φιληκιτάτη ἢ Φελίτσιτα, ἥτις, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη μετ' ἄλλων τεσσάρων χριστιανῶν παρεδόθη εἰς τὰ ἐν ἀμφιθεάτροις θηρία. Ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τούτου ἔγραψε καὶ ὁ Τερτυλλιανὸς τὸν ἀπολογητικὸν αὐτοῦ λόγον. Καὶ ἐπὶ τοῦ Καρακάλλα (211—217) ὁ διωγμὸς οὗτος ἐξηκολούθησεν ἐπί τινα εἰσέτι ἔτη, χωρὶς ὅμως ὁ διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ γαλουχηθεὶς αὐτοκράτωρ οὗτος νὰ ἐπιπροσθέσῃ τι εἰς αὐτόν· βραδύτερον μάλιστα μεταβαλὼν γνώμην, ἀπηγόρευσε τοὺς διωγμούς. Καὶ ὁ Μακρῖνος κατὰ τὴν ἐπὶ 19 μῆνας (217—218) παραταθεῖσαν βραχεῖαν αὐτοῦ ἡγεμονίαν ἀνεκούφισε τὴν θέσιν τῶν χριστιανῶν, ἀπαγορεύσας τὸν διωγμὸν αὐτῶν ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ ἀσεβείας πρὸς τοὺς τοῦ κράτους θεούς. Ἀνοχὴν καὶ εἰρήνην παρέσχε τοῖς χριστιανοῖς καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Ἡλιογαβάλου (218—222), ἡ σύζυγος τοῦ ὁποίου Σεβερίνα ἦν ἡ πρώτη φίλη τοῦ χριστιανισμοῦ αὐτοκράτειρα, καθό-

σον παραδεδομένος εἰς τὰς ἡδονάς, δὲν εἶχε καιρὸν νὰ σκεφθῇ περὶ τῶν Χριστιανῶν, ὁ δὲ βίος αὐτοῦ δὲν παρετάθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ὅπερ συνέλαβε σχέδιον συνενώσεως πασῶν τῶν θρησκειῶν μετὰ τῆς χριστιανικῆς αὐτῆς καὶ μετὰ τῆς συριακῆς λατρείας τοῦ Ἡλίου. Εὐγενέστερον ὅμως καὶ πολλῷ φιλικώτερον πρὸς τὸν χριστιανισμὸν διετέθησαν ὁ Ἀλέξανδρος Σευῆρος (222—235) καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἰουλία Μαμμαία, ἥτις καὶ ὑπεστήριξε τὰς σοφὰς μελέτας τοῦ Ὠριγένους. Ὁ Ἀλέξανδρος Σευῆρος ἔστησε τὴν προτομὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ Φ. Βαφείδην, τὴν εἰκόνα δ' αὐτοῦ κατὰ τὸν Α. Κυριακοῦ ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ αὐτοῦ *(lararium)* ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν εἰκόνων ἢ τῶν προτομῶν τοῦ Ἀβραάμ, Ὀρφέως καὶ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως. Λέγεται μάλιστα ὅτι οὐ μόνον ἔφερε πάντοτε ἐν τῷ στόματι τὸ τοῦ Εὐαγγελίου παράγγελμα: «Πάντα ὅσα ἂν θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ποιεῖτε αὐτοῖς», ἀλλὰ καὶ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ἐνεγράφη τὸ λόγιον τοῦτο ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῶν τε ἰδίων αὐτοῦ ἀνακτόρων καὶ πάντων τῶν δημοσίων κτιρίων· ἡ Ἰουλία Μαμμαία μάλιστα προσεκάλεσε καὶ τὸν Ὠριγένην νὰ διδάξῃ αὐτὴν τὸν χριστιανισμόν. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Σευήρου οἱ χριστιανοὶ ἠδύναντο ἐλευθέρως νὰ οἰκοδομῶσι καὶ ναούς. Τὴν εἰρήνην ὅμως ταύτην διέκοψε μετὰ μικρὸν ἡ πολιτεία τοῦ δολοφόνου τοῦ Σευήρου Μαξιμίνου τοῦ Θρᾳκός (235—238), ὅστις ἐμίσει τοὺς χριστιανούς, φοβούμενος μὴ ἐκδικηθῶσιν αὐτὸν ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ Σευήρου καὶ ὅστις ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ τῶν ἱερέων, μάλιστα τοῦ χριστιανισμοῦ. Μετὰ τὸν φόνον ὅμως τοῦτον εἰρήνη πάλιν ἐπεκράτησεν ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Γορδιανοῦ (238—244), ὡς καὶ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ἄραβος (244—249), ἡ πρὸς τοὺς χριστιανοὺς εὔνοια τοῦ ὁποίου τοσαύτη ἦν, ὥστε καὶ φῆμαι εἶχον διαδοθῆ ὅτι καὶ χριστιανὸς ἐγένετο, ζητήσας μάλιστα ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν τοῦ πάσχα ἑορτὴν νὰ γείνῃ δεκτὸς καὶ εἰς τὴν θείαν εὐχαριστίαν. Ὁ Α. Κυριακοῦ ἐξελέγχει τοῦτο ὡς ἀπίθανον ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ, λέγων ὅτι ὁ Φίλιππος ἐν τῷ φανερῷ ἐπολιτεύετο πάντοτε ὡς ἐθνικός. Κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην εἰρήνην τῶν χριστιανῶν, ἣν πρὸς στιγμὴν διέκοψε μόνον ἡ τραχύτης τοῦ Θρᾳκὸς Βασιλείου, οἱ χριστιανοὶ τοσοῦτον ηὐξήθησαν, ὥστε μεγάλοι ἠγέρθησαν φόβοι παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ἐκείνοις, ὅσοι πιστῶς ἐνέμενον εἰς τὰς ἀρχαίας ρωμαϊκὰς παραδόσεις καὶ παρὰ τοῖς μετὰ ζήλου τοὺς ἐθνικοὺς θεοὺς λατρεύουσιν. Οἱ Ρωμαῖοι οὗτοι καὶ λατρευταὶ τῶν ἐθνικῶν θεῶν ἐφρόνουν ὅτι τὰ μέτρα καὶ τοὺς νόμους, οὓσπερ οἱ προγενέστεροι αὐτοκράτορες κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐθέσπισαν, δὲν ἦσαν ὅσον ἔδει αὐστηροὶ καὶ γενικοί· τούτου ἕνεκα καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Δέκιος (249—251) τὴν παντελῆ ἀπεφάσισεν ἐξόντωσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τῶν ταύτης ὑπαδῶν καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπὸ τοῦ Δεκίου τούτου οἱ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοὶ εἰς νέον πάλιν εἰσῆλθον στάδιον, διακρινόμενοι ἐπὶ τῇ σφοδρότητι καὶ τῇ ἐκ συστήματος διεξαγωγῇ αὐτῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς καθολικότητος τοῦ ὄνπερ ἔφερον χαρακτῆρος. Ὁ Δέκιος οὗτος ἦν αὐστηρὸς κυβερνήτης καὶ μεγάλην ἐκέκτητο θέλησιν καὶ ἐνεργητικότητα, αὗται δὲ αἱ ἰδιότητες αὐτοῦ ἦσαν κυρίως καὶ τὰ ἐλατήρια, ἅτινα παρώρμησαν αὐτὸν εἰς τὰ σκληρὰ κατὰ τῶν χριστιανῶν μέτρα. Ἅμα τὸν θρόνον ἀναβάς, διέταξε δι' ἐπὶ τούτῳ διατάγματος νὰ τεθῇ εἰς χρῆσιν πᾶν εἶδος βασάνου κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν θὰ ἠρνοῦντο νὰ θύσωσιν εἰς τοὺς τοῦ κράτους θεούς, ἀπειλήσας ἅμα τοὺς διαφόρους κατὰ τόπους ἄρχοντας διὰ σφοδροτάτων τιμωριῶν ἐν περιπτώσει ἀπειθείας αὐτῶν εἰς τὰ κατὰ τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατορικὰ ταῦτα κελεύσματα. Ὁ θάνατος ἀπετέλει κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον συνήθη τιμωρίαν, μάλιστα δὲ τῶν ἐπισκόπων. Τοῖς ἐκ τῶν χριστιανῶν φεύγουσιν, ἀπηγορεύετο ἡ ἐπιστροφὴ ἐπὶ θανάτῳ, ἐδημεύοντο αἱ περιουσίαι αὐτῶν καὶ πλεῖστα παραπλήσια κατ' αὐτῶν ἐτελοῦντο. Ἐπὶ τούτου τοῦ διωγμοῦ ἐμαρτύρησαν πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων, ὡς ὁ Φαβιανὸς ἐν Ρώμῃ καὶ ὁ Κορνήλιος καὶ ὁ Λούκιος, ὁ Βαβύλας ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ὁ Ἀχάτιος ἐν Συρίᾳ, ὡς δὲ ἐν ταῖς πόλεσιν οὕτω καὶ ἐν τοῖς χωρίοις πολλοὶ κληρικοὶ καὶ πιστοὶ εἴτε μετὰ καρτερίας τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογήσαντες πίστιν, ἠξιώθησαν τοῦ ὀνόματος τῶν Ὁμολογητῶν, εἴτε ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τῆς πίστεως ταύτης ὡς καλ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΕΡΓΟ

λίνικοι μάρτυρες. Ἡ πρὸ τοῦ Δεκίου ὅμως ἐπικρατήσασα εἰρήνη ἐχαλάρωσέ πως τὰς συνηθείας ἐνίων τῶν χριστιανῶν καὶ διὰ τοῦτο ἱκανοὶ ὑπῆρξαν κατὰ τῶν διωγμῶν τούτων ἀποστάται. Οἱ ἀποστάται οὗτοι εἰς τρεῖς διηροῦντο κατηγορίας· καὶ ὅσοι μὲν προσέφερον θυμίαμα καὶ θυσίας εἰς τοὺς θεούς, θύοντες χάριν τῆς προσκαίρου ζωῆς τοῖς εἰδώλοις, ἐκαλοῦντο λιβανισταὶ ἢ λιβανοφόροι *(thurificati, sacrificati)*, ὅσοι δὲ ἐξηγόραζον διὰ χρημάτων λιβελλόν τινα, δι' οὗ ὡμολόγουν ὅτι ἠρνήθησαν τὸν Χριστόν, ἐπετύγχανον δὲ ἵνα καταγράφωνται ἐν τοῖς δημοσίοις καταλόγοις, ὡσεὶ εἶχον ἐκπληρώσει τὸν νόμον, ἐκαλοῦντο λιβελλοφόροι *(liballatici* καὶ *acta facientes)*. Πάντες οὗτοι οἱ ἀποστάται, οἱ *lapsi*, ἤτοι πεπτωκότες, καλούμενοι, προύκάλουν τὴν καθ' ἑαυτῶν ἀποστροφὴν τῶν χριστιανῶν καὶ μετανοοῦντες λίαν δυσκόλως καὶ μετὰ μακρὰν μόνον δοκιμασίαν, ἐγίνοντο δεκτοὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ θηριώδους Δεκίου ἐν πολέμῳ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Γότθους (251) οἱ χριστιανοὶ ἐπ' ὀλίγον μόνον εἰρήνης ἀπέλαυσαν, διότι ἐπὶ μὲν τοῦ Γάλλου (251—53) σφοδρότερος ἐξηκολούθει ὁ διωγμὸς ἕνεκα φυσικῶν δυστυχημάτων, ἀνεστάλη ὅμως βραδύτερον ἕνεκα ἐπιδρομῆς τινος τῶν βαρβάρων, ἐπὶ δὲ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Οὐαλεριανοῦ (253—260) οἱ διωγμοὶ ἀνέλαβον τὴν προτέραν αὐτῶν λύσσαν. Τὸν Οὐαλεριανὸν τοῦτον, εὖνουν κατὰ πρῶτον τοῖς χριστιανοῖς διατελοῦντα, ἐξώθησεν εἰς διωγμὸν κατ' αὐτῶν γόης τις, Μακριανός τοὔνομα, κατά τινας μὲν διότι ἐμαιάλου ὁ χριστιανισμὸς τὰς γοητείας αὐτοῦ, κατ' ἄλλους δὲ διότι, ζηλωτὴς τῆς ἀρχαίας θρησκείας τυγχάνων καὶ τῇ ἐθνικῇ δεισιδαιμονίᾳ προσκείμενος, ἐμίσει τὸν χριστιανισμόν, ὅστις ἠπείλει τὴν καταστροφὴν τῆς ἐθνικῆς θρησκείας. Κατὰ τὸ σχετικὸν διάταγμα τοῦ Οὐαλεριανοῦ τῷ 258 ἔπρεπεν οἱ ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι νὰ ἐξορίζωνται, ἀπηγορεύθησαν δὲ καὶ αἱ συνεδριάσεις τῶν χριστιανῶν, τῷ 259 ὅμως, μὴ ἐπιτευχθέντος τοῦ ποθουμένου διὰ τοῦ διατάγματος ἐκείνου, νέον τοιοῦτον ἐξεδόθη τῷ 259, καθ' ὃ ἐπετάσσετο ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀφαίρεσις τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν βαθμῶν. Θύματα τοῦ διωγμοῦ τούτου ὑπῆρξαν ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης Σύξτος ὁ Β' καὶ ὁ διάκονος αὐτοῦ Λαυρέντιος, ὅστις ὠπτήθη ἐπὶ πεπυρακτωμένης ἐσχάρας. Καὶ ὁ καρχηδόνιος ἐπίσκοπος Κυπριανός, ὅστις διὰ φυγῆς εἶχε σωθῇ ἐπὶ Δεκίου, ἐκαρατομήθη τότε ἐνώπιον ὁλοκλήρου τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ. Τὸν φοβερὸν τοῦτον διωγμὸν διεδέξατο καὶ πάλιν εἰρήνη καὶ ἡσυχία, διότι ὁ υἱὸς τοῦ Οὐαλεριανοῦ Γαλλιηνός (260—68), λίαν συνετῶς σκεπτόμενος, οὐ μόνον ἦρε τοὺς διωγμούς, ἀλλὰ καὶ διέταξε ν' ἀποδοθῶσιν αἱ εἰς τοὺς ναοὺς ἀνήκουσαι οἰκοδομαί, τὰ κτήματα καὶ τὰ κοιμητήρια, πρώτου αὐτοῦ ἀναγνωρίσαντος, οὕτως εἰπεῖν, τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν ὡς θρήσκευμα, νομίμως ὑφιστάμενον *(religio licita)*. Ἔκτοτε τεσσαρακονταετὴς ἐπεκράτησεν εἰρήνη, μὴ ἀνακοπεῖσα ὑπὸ διωγμοῦ, διότι καὶ αὐτὴ ἡ πρόθεσις τοῦ Αὐρηλιανοῦ (270—75) περὶ ἐνάρξεως νέου διωγμοῦ τῷ 278 ἐματαιώθη διὰ τοῦ φόνου αὐτοῦ. Κατὰ τοὺς διαφόρους τούτους διωγμοὺς οἱ χριστιανοί, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς πρὸς τὴν ἀληθῆ λατρείαν αὐτοῦ ἀγάπης, ἐπεδείξαντο θάρρος ὑπεράνθρωπον, προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτῶν τῶν διωκτῶν. Αὐτοὶ οὗτοι οἱ βασανισταί, ὑπὸ τοῦ θάρρους τῶν βασανιζομένων ἐκπληττόμενοι, χριστιανοὺς ἑαυτοὺς ἀνεκήρυττον καὶ συναπέθνησκον ὡς μάρτυρες μετ' αὐτῶν· τὸ παράδοξον ἦτο ὅτι τὸ τοιοῦτον θάρρος ἐδείκνυον οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες καὶ παρθένοι καὶ παῖδες ἔτι. Κατὰ τοὺς διωγμοὺς τούτους ἠναγκάζοντο οἱ χριστιανοὶ νὰ φεύγωσι καὶ νὰ κρύπτωνται ἐν ἐρήμοις καὶ σπηλαίοις, ἐν Ρώμῃ δὲ εἰς ὑπογείους κατακόμβας, ὅπου καὶ ἐτέλουν τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν καὶ ὅπου καὶ σήμερον ἀνευρίσκονται τάφοι χριστιανῶν μαρτύρων. Ἡ ἐξωτερικὴ ὅμως αὕτη τῶν διωγμῶν βία, ἀντὶ ν' ἀποσβέσῃ τὰς ἐσωτερικὰς πεποιθήσεις, συνέτεινε μᾶλλον εἰς τὸ νὰ κρατύνῃ αὐτάς. Ἄλλως ἡ ἀπὸ τοῦ Γαλλικοῦ ἐπελθοῦσα εἰρήνη ἔμελλε καὶ πάλιν νὰ μεταβληθῇ εἰς φοβερὸν κατὰ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας διωγμόν· ὁ διωγμὸς οὗτος ἦν ὁ ἐπὶ Διοκλητικοῦ (284—305), προκληθεὶς καὶ ἐξ ἀνησυχίας μὲν τοῦ Διοκλητιανοῦ, βλέποντος τὴν ὁσημέραι ἀναπτυσσομένην ἐπέκτασιν τῆς ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας ἀποστασίας καὶ ἐπιθυμοῦντος τὴν ἀνόρθωσιν τῆς ἀρχαίας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους λαμπρότητος διὰ τῆς ὑπερασπίσεως

καὶ ἐνισχύσεως τῆς θρησκείας τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν παροτρύνσεων τοῦ καίσαρος Γαλερίου, ὃν ὁ Διοκλητιανὸς εἶχε προσλάβει ὡς βοηθὸν ἐν τῇ διοικήσει τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ 292 διὰ τὴν Ἀνατολήν, παροτρύνσεων ρίζαν ἢ πηγὴν ἔχουσῶν αὐτὴν τὴν ἐμμονὴν τοῦ καίσαρος τούτου ἐν τῇ ἐθνικῇ δεισιδαιμονίᾳ καὶ ὑποθαλπομένην σύναμα ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν ἱερέων. Ὅτι δὲ ὑπὸ τοῦ καίσαρος τούτου παρωτρύνθη ὁ Διοκλητιανὸς εἰς τὸν ὑπ' ὄψιν διωγμόν, τοῦτο ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οὗτος καὶ ἕνεκα τοῦ περὶ ἀνεξιθρησκείας διατάγματος τοῦ Γαληνοῦ καὶ ἕνεκα τοῦ πολλοῦ πλήθους τῶν Χριστιανῶν, ἅτε ἐκτὸς πλείστων αὐλικῶν καὶ αὐτῆς τῆς συζύγου αὐτοῦ Πρίσκας καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Οὐαλερίας τῷ χριστιανισμῷ προσκειμένων, οὐδὲν εἶχε κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἀπ' ἀρχῆς ἐπιχειρήσει. Ὁπωσδήποτε εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ φανατικοῦ Γαλερίου ὑπείκων ὁ Διοκλητιανὸς ἐκίνησε τὸν φοβερώτατον ἐκεῖνον κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ διωγμόν, δι' οὗ ἐπεδίωξε τὴν ριζικὴν ἐξάλειψιν τῶν χριστιανῶν ἐν γένει. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 298 ὁ Γαλέριος ἐξέδωκε διάταγμα, καθ' ὃ πάντες οἱ ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρετοῦντες χριστιανοὶ ὤφειλον νὰ προσφέρωσι θυσίας· οἱ ἐν τῷ στρατῷ λοιπὸν καὶ τῇ αὐλῇ ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρω ἔτους ἐπὶ παραβάσει τοῦ διατάγματος τούτου τιμωρούμενοι καὶ βασανιζόμενοι χριστιανοὶ ἀπετέλεσαν τὰ πρῶτα θύματα τοῦ διωγμοῦ τούτου καὶ κατέστησαν προάγγελοι αὐστηροτέρων καὶ γενικωτέρων μέτρων κατὰ τῶν χριστιανῶν. Τῷ 303 ἐξεδόθη ἐν Νικομηδείᾳ τὸ πρῶτον διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ, δι' οὗ ἐπετάσσετο ἡ ἀπὸ τῶν χριστιανῶν ἀφαίρεσις τῆς προστασίας τῶν νόμων, ἀποκλειομένων αὐτῶν ἀπὸ πάσης ἀρχῆς, καὶ ὡρίζετο ἡ καταστροφὴ τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἡ πυρπόλησις τῶν ἱερῶν τῶν χριστιανῶν βιβλίων. Τὴν ὁρμὴν τοῦ διατάγματος τούτου ἐδοκίμασε πρῶτος ὁ ναὸς τῆς Νικομηδείας καὶ ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς Ἄνθιμος μετὰ πολλοῦ πλήθους, καθόσον μάλιστα, πυρκαϊᾶς ἐν τῷ ἀνακτόρῳ ἐκραγείσης, ὑπαίτιοι αὐτῆς ἐθεωρήθησαν οἱ χριστιανοί. Τὸ διάταγμα τοῦτο ἐπηκολούθησαν δύο ἕτερα, δι' ὧν ὁ διωγμὸς ἐπεξετάθη καθ' ἅπασαν τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ πάντα ταῦτα πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τοὺς ἐν τῷ στρατῷ χριστιανοὺς κυρίως ἀπηυθύνοντο καὶ ἐπειδὴ διὰ μὲν τοῦ δευτέρου εἰς τὰς φυλακὰς μόνον οἱ κληρικοὶ ἐρρίπτοντο, διὰ δὲ τοῦ τρίτου ὑπετάσσοντο αὐτοί τε καὶ οἱ ἐν γένει χριστιανοὶ νὰ θύωσι διὰ βασάνων, ἐξεδόθη τῷ 304 τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον διάταγμα, καθ' ὃ πάντες πανδημεὶ οἱ κατὰ πόλιν θύειν τε καὶ σπένδειν τοῖς εἰδώλοις ἐκελεύοντο. Ἐκ τῶν θυμάτων τῶν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τούτων διωγμῶν, καθ' οὓς πανταχοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους κρουνηδὸν ἔρρεε τὸ χριστιανικὸν αἷμα ἐξαιρέσει τῶν ἐπαρχιῶν, ἐν αἷς ὑπῆρχεν ὁ ἀγαθὸς Κωνστάντιος ὁ Χλωρός, ἦν ἦτο κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ ὁ Γεώργιος, ὁ ἐπονομασθεὶς Τροπαιοφόρος, χιλίαρχος ὢν τὸ ἀξίωμα. Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐμαρτύρησε πρὸς τούτοις κατ' αὐτοὺς ἐπίσης κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ Δημήτριος, ὁ ἐπικληθεὶς Μυροβλήτης, ὅστις, ἐν τῇ φυλακῇ εὑρισκόμενος, ἐθανατώθη κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος ὡς παροτρύνας ἐν τῷ σταδίῳ Νέστορά τινα, κατανικήσαντα ἐν ὀνόματι τοῦ τῶν χριστιανῶν Θεοῦ τὸν μεγαλαυχοῦντα ἐθνικὸν Λυαῖον. Πλεῖστοι κληρικοὶ ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν θάνατον ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν παρέδιδον τὰς Γραφὰς εἰς τὸ πῦρ· οἱ δειλιῶντες ὡς προδόται ἀπεκλείοντο τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὡς προδόται ἐπίσης *(traditores)* ἐθεωροῦντο παρὰ τῶν αὐστηροτέρων καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ σωθῶσι παρέδιδον εἰς τοὺς ἀμαθεῖς στρατιώτας πρὸς καῦσιν συγγράμματα αἱρετικῶν ἀντὶ τῶν Γραφῶν, ἅπερ ἐφύλαττον. Μέχρι τοῦ διωγμοῦ τούτου οὐδέποτε πρότερον εἶχον ἐπινοηθῆ σκληρότερα εἴδη βασάνων καὶ φοβερώτεροι τρόποι θανάτου κατὰ τῆς πολυαρίθμου κοινωνίας, ἧς ἔγκλημα ἦτο ἡ ἐν τῇ ἰδίᾳ θρησκείᾳ πεποίθησις, ἢ τὰ ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τούτου. Πλεῖσται ταὐτοχρόνως ἐπιγραφαὶ ἐξύμνουν τοὺς αὐτοκράτορας ὅτι κατώρθωσαν νὰ ἐξοντώσωσι τοὺς ἐχθροὺς τῆς πολιτείας, τοὺς χριστιανούς. Ὁ ἀγὼν οὗτος ἦτο ὁ τελευταῖος καὶ μέγιστος τῶν ἀγώνων, ὃν ὁ ρωμαϊκὸς ἐθνισμὸς ὑπὲρ ζωῆς ἢ θανάτου ἀνέλαβε κατὰ τῆς νέας θρησκείας. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τοῦ τῆς Δύσεως Αὐγούστου Μαξιμιανοῦ, κατόπιν τῆς ὁποίας αὐγουστοι ἐκηρύχθησαν οἱ τέως καίσαρες Γαλέριος καὶ Κωνστάντιος, οἵτινες παρέλαβον ἐπίσης ὡς βοηθοὺς αὐτῶν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

καίσαρας, ὁ διωγμὸς ἐξηκολούθει εἰσέτι ἐκ μέρους τοῦ Γαλερίου ἐν τῇ Ἀνατολῇ σφοδρότερος μάλιστα ἢ πρότερον, καθόσον ὁ τοῦ Γαλερίου βοηθὸς καῖσαρ Μαξιμῖνος συνεμερίζετο τὰς ἐναντίον τῶν χριστιανῶν διαθέσεις τοῦ θείου αὐτοῦ Γαλερίου. Τῷ 308 μ. Χ. ὁ Γαλέριος διέταξε νὰ ραντισθῶσι πάντα τὰ ἐν τῇ ἀγορᾷ τρόφιμα δι' οἴνου ἢ ὕδατος ἐκ τῶν θυσιῶν καὶ τῷ 310 ἀπεκεφαλίσθη μετ' ἄλλων 38 ὁ ἐπίσκοπος τῆς Γάζης Σιλουανάς. Τότε πρὸς τούτοις ἐμαρτύρησεν ἐν μὲν Ἡλιουπόλει τῆς Φοινίκης ἡ παρθένος Βαρβάρα, ἐν δὲ Ἀλεξανδρείᾳ ἡ φιλοσοφικῶς κατηρτισμένη Αἰκατερίνα· ἐν τῇ Δύσει ὅμως τῷ 305 Κωνσταντῖνος ὁ καῖσαρ, ὁ φιλικὸς πρὸς τοὺς χριστιανοὺς διακείμενος, εἶχε θέσει ἤδη τέρμα εἰς τοὺς διωγμούς· ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ὁ Γαλέριος παρετήρησεν ὅτι ἡ ἐπιδίωξις τῆς διὰ τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων κατασυντρίψεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπέβαινε πάνυ ἀδύνατος καὶ τῷ 311 ταλαιπωρούμενος ὑπὸ τῶν βασάνων ἀνιάτου νόσου, ἅσπερ ἐθεώρει ὡς ἐκδίκησιν τοῦ τῶν χριστιανῶν Θεοῦ κατ' αὐτοῦ, συνετρίβη τὴν ἀδάμαστον καρδίαν καὶ ἐξέδωκε κοινῇ μετὰ τῶν ἀρχόντων διάταγμα περὶ ἀνεξιθρησκείας, ἀνακαλοῦν τὰ τελευταῖα κατὰ τῶν χριστιανῶν διατάγματα αὐτοῦ καὶ ἐπιτάσσον «ἵνα ὦσιν αὖθις χριστιανοὶ καὶ τοὺς οἴκους, ἐν οἷς συνήγοντο, ἀνεγείρωσι καὶ τὸν ἑαυτῶν Θεὸν ἱκετεύωσι περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ». Ἡ μόνη πρὸς αὐτοὺς ἀπαγόρευσις ἦν νὰ μὴ πράττωσί τι ἐπιβλαβὲς εἰς τὸ κράτος. Κατὰ τὸν ἐπὶ ὀκταετίαν παραταθέντα τοῦτον διωγμόν, τὸν καὶ ἐπὶ ἀπαραδειγματίστῳ θηριωδίᾳ διακριθέντα, ἔκτακτος ὑπῆρξεν ὁ ἡρωϊσμὸς καὶ ἡ καρτερία, ἣν αὗθις οἱ χριστιανοὶ ἐπεδείξαντο. Θανόντος τοῦ Γαλερίου, ὁ Λικίνιος διεδέξατο αὐτὸν ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ μέρους τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Μαξιμίνου ἄρχοντος ἐπὶ τοῦ ἀσιατικοῦ. Ἐν τῇ Δύσει ὅμως, ἀποθανόντος τοῦ Κωνσταντίου τῷ 306, ὁ στρατὸς ἀνηγόρευσε καίσαρα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον ἀντὶ τοῦ Σευήρου, ὃν ὁ Γαλέριος ἐξελέξατο· ἐν τῷ ρωμαϊκῷ λοιπὸν κράτει ἦρχον τότε δύο αὔγουστοι, Λικίνιος καὶ Μαξέντιος, καὶ δύο καίσαρες, Μαξιμῖνος καὶ Κωνσταντῖνος. Ἐκ τούτων ὁ Μαξιμῖνος καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ περὶ ἀνεξιθρησκείας διατάγματος ἐξηκολούθει τὸν διωγμόν, νέων ἐπιγραφῶν κηρυσσουσῶν δημοσίᾳ ὡς τετελεσμένην τὴν τῶν χριστιανῶν ἐξόντωσιν, ἀπαγορευθείσης τῆς ἀνεγέρσεως ναῶν, δημευομένης τῆς περιουσίας τῶν χριστιανῶν, οἵτινες καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀρχῶν ποικιλοτρόπως κατεσυκοφαντοῦντο, ἐπιδοκιμαζομένης μετὰ χαρᾶς τῆς αἰτήσεως διαφόρων πόλεων περὶ ἀποπομπῆς τῶν χριστιανῶν ἐξ αὐτῶν καὶ διαδιδομένου, ἐπιβαλλομένου δὲ μάλιστα, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς σχολαῖς πρὸς ἀνάγνωσιν τοῦ ὑβριστικωτάτου ἐθνικοῦ ἐκείνου ψευδεπιγράφου, ὅπερ ὑπὸ τὸν τίτλον *Acta Pilati* περιελάμβανε πλείστας αἰσχροτάτας κατηγορίας καὶ ψεύδη περὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ. Ὁπωσδήποτε ὁ φόβος τοῦ Μαξεντίου πρὸς τὸν ἐν τῇ Δύσει συνηγεμονεύοντα Κωνσταντῖνον, τὸν κληρονομήσαντα ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ἀνεξιθρησκείαν τοῦ τελευταίου, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ μετριάσῃ κατά τι τοὺς διωγμούς· ἡ ἀντίθεσις ὅμως αὕτη τοῦ Μαξεντίου πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον λίαν συνέδεσεν αὐτὸν μετὰ τῶν ἐθνικῶν καὶ συνεπείᾳ τούτου νέα ἠπείλουν τοὺς χριστιανοὺς βασανιστήρια. Τὰ πράγματα ἐξήρθησαν μέχρι τοσούτου, ὥστε ὁ Κωνσταντῖνος ἐκστρατεύει τῷ 312 κατὰ τοῦ Μαξεντίου, ὅτε καὶ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ εἶδεν ἐν οὐρανῷ λάμπον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: Τούτῳ νίκα. Ταὐτοχρόνως ἐπιταχθέντος αὐτῷ κατ' ὄναρ ὑπὸ τοῦ Κυρίου νὰ καταστήσῃ τὸν σταυρὸν πολεμικὴν σημαίαν, ἐγγράφων αὐτὴν μετὰ τοῦ μονογράμματος τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῶν ἀσπίδων καὶ ἐπὶ τοῦ λαυάρου, ἀνέθετο ὅλας τὰς ἐλπίδας εἰς τὸν Θεόν, ἐφώρμησε κατὰ τοῦ τριπλασίου στρατοῦ τοῦ Μαξεντίου καὶ κατέστρεψεν αὐτόν. Τοιουτοτρόπως ὁ Κωνσταντῖνος, μόνος ἐν τῇ Δύσει παραμείνας, ἀνεκήρυξε τῷ αὐτῷ ἔτει μετὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Λικινίου διὰ διατάγματος ἐκ Μεδιολάνων πλήρη ἀνεξιθρησκείαν καὶ τῷ 313 δεύτερον ἐξέδωκε διάταγμα, ἐπιτρέπων τὴν εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσιν. Ὁ Μαξιμῖνος ἠναγκάζετο νὰ παρέχῃ εἰς πάντα ταῦτα τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ, μέχρις ὅτου μετ' ὀλίγον εἰς πόλεμον μετὰ τοῦ Λικινίου περιπλακεὶς ἡττήθη. Τοιουτοτρόπως δύο ἔμειναν ἄρχοντες τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Λικίνιος, οἵτινες, καίπερ τὸ πρῶτον συμπράττοντες, διέστησαν ἀλλήλων μετὰ

ταῦτα, ἅτε τοῦ Λικινίου ριφθέντος εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ ἐκζητήσαντος τὴν διέγερσιν τοῦ ἐθνισμοῦ κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἡ τοιαύτη πολιτεία ἐπήνεγκε τῷ 323 δεινὴν σύγκρουσιν τῶν δύο τούτων ἑτεροδόξων στοιχείων, πάλιν δηλονότι ὑπὲρ ζωῆς ἢ θανάτου τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ χριστιανισμοῦ Κωνσταντίνου μετὰ τοῦ Λικινίου, τοῦ ὀπαδοῦ τοῦ ἐθνισμοῦ. Ἐπέπρωτο ὅμως ἐπιτυχία νὰ στέψῃ τὸ ἔργον τῆς θείας ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος Προνοίας καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ἀγῶνος μονοκράτωρ ὁ Κωνσταντῖνος, συνεπιφέρων νικηφόρον μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν τέως καταδιωκόμενον χριστιανισμόν. Τοιοῦτον τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀπὸ τοῦ Α' αἰῶνος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' συστηματικῶν τε καὶ μὴ κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ διωγμῶν, οἵτινες, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἰσχύσαντες εἰς ἀνατροπὴν τοῦ βαθέως πλέον ριζοβολήσαντος νέου θρησκεύματος, συνετέλεσαν εἰς τὴν δι' αὐστηροτάτης δοκιμασίας ἐκκαθάρισιν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐπέκτασιν καὶ ἐπίρρωσιν τῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ζηλωτῶν ἐν τοῖς θείοις τοῦ Εὐαγγελίου διδάγμασιν.

6. Ἐξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μεθ' ὅλα τὰ ποικίλα καὶ φοβερὰ κωλύματα, ἅτινα κατὰ τοὺς 4 πρώτους αἰῶνας εἰς ἀναστολὴν τῆς προκοπῆς τοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ δένδρου παρενεβλήθησαν, τὸ τελευταῖον τοῦτο θαυμασίως ὅλως ηὔξανε καὶ ἐκορυφοῦτο, τοσοῦτον ἐπισκιάσαν σύμπασαν περίπου τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ὥστε δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν τόπος, ἐν ᾧ νὰ μὴ ἐκαλλιεργήθη καὶ νὰ μὴ ἐκαρποφόρησε. «Τὸ Εὐαγγέλιον, λέγει ὁ Φ. Βαφείδης ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ, ὅμοιον πρὸς σπόρον σινάπεος, καταβληθὲν εἰς γῆν ἀγαθήν, ἀνέτειλε καὶ ηὔξησεν εἰς δένδρον μέγα, ἐπισκιάσαν σύμπασαν τὴν Ὑφήλιον. Τοσοῦτοι ἦσαν οἱ πανταχοῦ γῆς χριστιανοί, τοσαῦται ἀκμαῖαι χριστιανικαὶ κοινότητες ἀναφέρονται, τοιαύτη δὲ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀνακαίνισις ἐντεῦθεν προῆλθεν, ὥστε οἱ τῆς ἐποχῆς ταύτης πατέρες καὶ συγγραφεῖς μετ' ἀγαλλιάσεως ἀνεκλαλήτου ἀναγράφουσι τὸν θρίαμβον τοῦτον τῆς χριστιανικῆς πίστεως». Πράγματι τὸ ὑπὲρ ἐξαπλώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἔργον τῶν ἀποστόλων δραστηρίως καὶ μετ' αὐτοὺς ἐξηκολούθησεν οὕτως ὥστε τελευτῶντος τοῦ Γ' αἰῶνος ὁ χριστιανισμὸς εἶχεν ἐξαπλωθῇ καθ' ἅπαντα τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Οὕτως ἀνευρίσκομεν τὸν χριστιανισμὸν θάλλοντα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐν πολλοῖς τῆς Ἀσίας τμήμασιν, ἐν Παλαιστίνῃ, ἐν Συρίᾳ, ἐν Μικρασίᾳ, ἐν Ἀραβίᾳ, ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐν Παλαιστίνῃ ἡ ἐπισημοτέρα ἐκκλησία ἐγένετο λίαν ἐνωρὶς ἡ τῆς Καισαρείας, ὑφ' ἣν ὑπήγετο καὶ ἡ τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς δὲ ὅλης ἀνατολῆς ἐπισημοτάτη ὑπῆρξεν ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἧς πρῶτος ἐπίσκοπος ἐγένετο ὁ Εὐώδιος. Κατὰ τὸ 170 ὁ χριστιανισμὸς φαίνεται ἐγκατεστημένος ἐν Ἐδέσσῃ, ἅτε ἀναφερομένου τοὐλάχιστον ὅτι Ἄβγαρος Βὰρ-Μανοῦ, ὁ τῆς χώρας ἡγεμὼν ἦν χριστιανός. Τῷ 202 μ. Χ. ἦν ᾠκοδομημένη ἐν Ἐδέσσῃ καὶ χριστιανικὴ ἐκκλησία, ἐξ Ἐδέσσης δὲ φαίνεται ὅτι ἐξηπλώθη ὁ χριστιανισμὸς καὶ εἰς τὰ ἀπώτερα μέρη τῆς Ἀνατολῆς. Μάρις τις, μαθητὴς τοῦ ἀποστόλου Θαδδαίου, ἐγένετο ἱδρυτὴς τῆς ἐν Σελευκείᾳ παρὰ τὸν Τίγρητα ἐκκλησίας κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀρχαίαν παράδοσιν, ἐν δὲ Περσίᾳ καὶ Ἀρμενίᾳ λίαν ἐνωρὶς μενάλας ὁ χριστιανισμὸς ἐποιήσατο προόδους. Ἐν πλείσταις ἐπαρχίαις τῆς Μ. Ἀσίας οἱ ἀπόστολοι, ἰδίως δὲ ὁ Παῦλος καὶ οἱ ἄμεσοι αὐτῶν μαθηταὶ ἵδρυσαν τὰς πρώτας ἐκκλησίας, ὧν διέπρεπεν ἡ ἐν Ἐφέσῳ. Ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων πρὸς ταύτοις χρονολογοῦνται αἱ ἐκκλησίαι τῆς Σμύρνης, τῆς Περγάμου, τῶν Θυατείρων, τῶν Σάρδεων, τῆς Φιλαδελφείας καὶ τῆς Λαοδικείας. Μεγάλας ἐποιήσατο πρὸς τούτοις προόδους ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἐν Νεοκαισαρείᾳ διὰ Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ, οὐδόλως δ' ἀπίθανον ὅτι ἐπεξετάθη καὶ μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Ἐν Βιθυνίᾳ ὁ ἀνθύπατος Πλίνιος ὁ νεώτερος, πρὸς Τραϊανὸν γράφων, ἐθρήνει τὴν ταχεῖαν ἐξάπλωσιν τῆς νέας, ὡς ἔλεγε, δεισιδαιμονίας, ἥτις εἶχεν εἰσδύσει μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν χωρίων. Ἐκτὸς τῆς Νικομηδείας ἐκκλησίαι εἶχον συσταθῆ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ ἐν Ἀπολλωνιάδι, Προύσῃ, Ἑλληνοπόλει, Καισαρείᾳ καὶ Ἀδριανουπόλει. Ἐν Κρήτῃ καὶ Κύπρῳ εἶχεν εἰσαχθῆ ἤδη ὁ χριστιανισμὸς ὑπὸ τοῦ Παύλου, τοῦ Τίτου καὶ τοῦ Βαρνάβα. Ὑπὸ τοῦ Μάρκου ἐθεμελιώθη ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησία. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὠριγένους τοσοῦτον μεγάλη ἦτο ἡ εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσις, ὥστε εἶχεν ἀνάγκην συμβοηθοῦ ἐν τῇ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

κατηχητικῇ σχολῇ. Ὡς πρὸς τὴν ἀφρικανικὴν ἐκκλησίαν ὁ χριστιανισμὸς φαίνεται ὅτι εἰσήχθη εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν καὶ βεβαίως ἐν Καρχηδόνι ἐκ τῆς Ρώμης τὸ πρῶτον. Περὶ τὸ τέλος μάλιστα τοῦ Β΄ αἰῶνος τοσοῦτον εἶχεν ἐξαπλωθῆ εἰς τὰ μέρη ταῦτα, ὥστε ὁ Ἀγριππῖνος, ἐπίσκοπος τῆς Καρχηδόνος, ἠδύνατο νὰ συγκροτήσῃ σύνοδον ἐξ 70 ἀφρικανῶν ἐπισκόπων. Καὶ αὐτὸς ὁ Τερτυλλιανὸς πολλαχοῦ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ μέγας ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἀφρικῇ χριστιανῶν. Καὶ ἐν αὐτῇ πρὸς τούτοις τῇ Νουμιδίᾳ καὶ Μαυριτανίᾳ πολλαὶ ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὸν Γ΄ αἰῶνα ἐκκλησίαι, ὥστε ὁ Κυπριανὸς μνημονεύει συνόδου ἐξ 90 περίπου ἐπισκόπων τῆς Νουμιδίας. Πρὸς τούτοις ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγουστίνου σύνοδός τις ἐν Ἀφρικῇ συνεκροτήθη ἐκ 570 ἐπισκόπων. Ἐν Θράκῃ εἶχεν ἱδρυθῆ ἡ τῆς Ἡρακλείας ἐκκλησία, ἥτις ἦν καὶ ἡ πρωτεύουσα, τοῦ Βυζαντίου δευτερεύουσαν κατέχοντος θέσιν. Ἐν Μακεδονίᾳ ὑπῆρχον αἱ ἀποστολικαὶ ἐκκλησίαι τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Φιλίππων καὶ τῆς Βερροίας, ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρχεν ἡ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τῆς Κορίνθου, ὅπου κατὰ τὸν Β΄ αἰῶνα ἤκμασε καὶ ὁ ἐπίσκοπος Διονύσιος· καὶ ἐν Ἀθήναις εἶχεν ἱδρυθῆ ἐκκλησία ὑπὸ τοῦ Παύλου, ἧς πρῶτος ἐπίσκοπος ἐγένετο Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ ἣν ἐκόσμουν κατὰ τὸν Β΄ αἰῶνα δύο σοφοί, ὁ Κοδράτος καὶ ὁ Ἀριστείδης. Κατά τινας παραδόσεις ἐν Πάτραις εἶχε κηρύξει ὁ Ἀνδρέας, ἐν Ἀκαρνανίᾳ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ ἐν Βοιωτίᾳ ὁ Λουκᾶς. Κατὰ παραπλησίας παραδόσεις τὸ Εὐαγγέλιον εἶχε κηρυχθῆ ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ τοῦ Ἰάσωνος καὶ τοῦ Σωσιπάτρου, ἐν Λευκάδι ὑπὸ τοῦ Ραδίωνος καὶ τοῦ Σοπίωνος καὶ ἐν Ζακύνθῳ ὑπὸ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς. Ἐν Ἰταλίᾳ ἡ πρώτη συστᾶσα ἐκκλησία ἦν ἀναμφιβόλως ἡ τῆς Ρώμης, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ ἰδιωτῶν χριστιανῶν, ἐλθόντων ἀπὸ Παλαιστίνης ἢ Μ. Ἀσίας χάριν ἐμπορίου. Ἐν αὐτῇ δ' ἐδίδαξαν πρῶτον μὲν ὁ Παῦλος, εἶτα δὲ ὁ Πέτρος. (Ἴδε καὶ ἀνωτέρω: Οἱ ἀπόστολοι καὶ τὸ κήρυγμα). Κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν τοσαύτη ἦν ἡ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Ρώμῃ ἐπικράτησις, ὥστε ὑπῆρχον αὐτόθι 40 ἐκκλησίαι. Καὶ ἀνὰ τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν διάφοροι ἐκκλησίαι ἱδρύθησαν κατ' ἐπιτοπίους παραδόσεις ὑπὸ μαθητῶν τοῦ Πέτρου. Ἐξ ἐπιγραφῆς τινος, ἀναφερομένης εἰς τὸν Νέρωνα, πρὸς ὃν ἐκφράζονται εὐχαριστίαι, διότι ἠλευθέρωσε τὴν Ἱσπανίαν ἀπὸ τῶν λῃστῶν καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ νέας τινὸς δεισιδαιμονίας, εἰκάζεται ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον εἶχε διαδοθῆ ἐν Ἱσπανίᾳ κατὰ τὸν Α΄ αἰῶνα καὶ ὅτι κατεδιώχθησαν οἱ ἐκεῖ χριστιανοί· ἡ γνησιότης ὅμως τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀμφισβητεῖται· ὁπωσδήποτε μετὰ ἱστορικῆς ἀκριβείας ἱσπανικαὶ ἐκκλησίαι καὶ Ἱσπανοὶ ἐπίσκοποι μνημονεύονται τὸ πρῶτον περὶ τὸ 250. Ἐν Γαλλίᾳ φαίνεται ὅτι αἱ πρῶται ἐκκλησίαι ἱδρύθησαν αὐτόθι περὶ τὰ μέσα τοῦ Β΄ αἰῶνος. Ὁ χριστιανισμὸς μετεδόθη πιθανῶς εἰς τὰς τῆς Γαλλίας χώρας ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οὕτως ὥστε ἐκκλησίαι συνέστησαν λίαν ἐνωρὶς ἐν Λουγδούνῳ, Βιέννῃ, Ναρβώνῃ, Ἀρελάτῃ, Παρισίοις καὶ ἄλλαχοῦ. Ἐκεῖθεν ὁ χριστιανισμὸς μετεδόθη εἰς τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, ὅπου ἀπαντῶσιν ἐπίσκοποι Γόρκης καὶ Λονδίνου, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ τὸν Ρῆνον, λίαν ἐνωρὶς μετεδόθη ὁ χριστιανισμός. Ὁ Εἰρηναῖος μνημονεύει ἤδη κατὰ τὴν Β΄ ἑκατονταετηρίδα τῶν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ρήνου συστατῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ἐν Τρεβήροις, Κολωνίᾳ καὶ Μὲτς ὑπῆρχον ἐκκλησίαι τοὐλάχιστον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ΄ αἰῶνος, ἐν δὲ ταῖς παρὰ τὸν Δούναβιν χώραις, τῷ Νωρικῷ, Ραιτίᾳ καὶ Βινδελικίᾳ, φαίνεται ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἐγκατέστη κατὰ τὸν Γ΄ αἰῶνα. Τῷ 303 ὑπέστη ἤδη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὁ ἐπίσκοπος Παταυίου Βικτωρῖνος, κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους ἐκάη ἐν Αὐγούστῃ καὶ ἡ Ἁγ. Ἄφρα. Τέλος περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ΄ αἰῶνος μετὰ πιθανότητος ὑπολογίζεται ὅτι τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, περιλαμβάνοντος τότε τὸ πλεῖστον τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, εἶχεν ἀσπασθῆ τὸν χριστιανισμόν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς δ' αὐτὰς τοῦ Γ΄ αἰῶνος τοσαύτη ἦν ἡ τῆς νέας θρησκείας ἐξάπλωσις, ὥστε ὁ Τερτυλλιανός, πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς ἀποτεινόμενος, ἔλεγε: «Χθεσινοί εἰμεθα καὶ πάντα τὰ ὑμέτερα ἐπληρώσαμεν, τὰς πόλεις ὑμῶν, τὰς νήσους, τὰ φρούρια, τὰς ἰσοπολίτιδας, τὰ πάντα», ἐνῷ πρὸ αὐτοῦ κατὰ τὸν Β΄ αἰῶνα ὁ Ἰουστῖνος παρετήρει ὅτι δὲν ὑπῆρχε σχε-

δὸν οὔτε ἓν γένος, εἴτε Ἑλλήνων εἴτε βαρβάρων τότε γνωστῶν, παρ' ᾧ νὰ μὴ εἶχεν εἰσδύσῃ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου.

Β'.

Ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ.

1. Πολίτευμα. Ὁ Χριστιανισμὸς πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἑνότητος καὶ συγκρατήσεως αὐτοῦ ἀπῄτει ἀνωτέραν τινὰ ἐξουσίαν, ἥτις νὰ ἐποπτεύῃ καὶ νὰ κυβερνᾷ αὐτόν. Κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν τὴν ἀνωτάτην ταύτην ἐξουσίαν, ὡς καὶ ἐν τῇ Γραφῇ ἀναφέρεται, ἐξήσκουν ὡς ὑπέρτατοι ἄρχοντες, ποιμένες καὶ διδάσκαλοι τοῦ χριστιανισμοῦ οἱ ἀπόστολοι, οἵτινες, παρὰ τοῦ Κυρίου τὴν ἐξουσίαν λαβόντες, ἐτιμώρουν τοὺς πλημμελοῦντας, παρεῖχον συγχώρησιν εἰς τοὺς μετανοοῦντας, ἐξέδιδον ἀποφάσεις περὶ τῶν εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἀναγομένων ζητημάτων καὶ ἐγκαθίστων ποιμένας καὶ λειτουργοὺς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, προνοοῦντες περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς. Μετ' αὐτῶν εἰργάζοντο ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ οἱ εὐαγγελισταί. Πρὸς τούτοις ἐν τῇ πρώτῃ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπαντῶσι καὶ οἱ προφῆται ἢ διδάσκαλοι ὡς ἑρμηνευταὶ τῶν Γραφῶν καὶ ἐν γένει κήρυκες τοῦ θείου λόγου, ὡς καὶ ἄνδρες «γλώσσαις λαλοῦντες», τοὐτέστιν ἐν καταστάσει ἐκστάσεως καὶ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐξυμνοῦντες τὸν Θεὸν πολλάκις διὰ τρόπου τοσοῦτον συγκεχυμένου καὶ ἀκαταλήπτου, ὥστε ἀπῃτεῖτο ἡ συνδρομὴ τῶν προφητῶν ἢ διδασκάλων πρὸς διασάφησιν τῶν ἐκφωνήσεων αὐτῶν. Τὰ ἀξιώματα ὅμως ταῦτα ἦσαν ἔκτακτα καὶ πρόσκαιρα, ὡς ὁριστικὰ δὲ τοὐναντίον ἀπαντῶσιν οἱ ἐπίσκοποι, θεωρούμενοι ὡς διάδοχοι τῶν ἀποστόλων κατὰ πάντα, πλὴν τῆς ἀποστολικότητος αὐτῶν, ἐξασκοῦντες δὲ τὸ ἀξίωμα αὐτῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, οἱ πρεσβύτεροι, καθιστάμενοι τοιοῦτοι διὰ χειροτονίας καὶ εὐχῆς καὶ ὑποτασσόμενοι τοῖς προηγουμένοις, ἔργον δ' ἔχοντες τὸ ποιμαίνειν τὰς κατὰ μέρος ἐκκλησίας, τελεῖν τὰ μυστήρια καὶ ἀγρυπνεῖν ἐπὶ τοῦ ποιμνίου, καὶ οἱ διάκονοι, διὰ χειροθεσίας τοιοῦτοι προχειριζόμενοι, ὁριζόμενοι δὲ τὸ πρῶτον μέν, ἵνα προνοῶσι περὶ τῆς συλλογῆς καὶ διανομῆς τῶν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἐλεῶν, ἀλλὰ βραδύτερον κηρύσσοντες ἐπίσης τὸν θεῖον λόγον, βαπτίζοντες καὶ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ μετὰ τῶν ἀγαπῶν λεγομένων συνημμένα κυριακὰ δεῖπνα. Κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν ἀπαντῶσι καὶ διακόνισσαι ἢ πρεσβύτεραι καὶ χῆραι ὡς ἴδια ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα δι' ἔργα τῆς ἐκκλησίας, πρὸς ἃ αἱ γυναῖκες ἦσαν καταλληλότεραι, ὡς διὰ τὴν βάπτισιν γυναικῶν, διὰ τὴν προσαγωγὴν τῶν ἐλεῶν εἰς τοὺς γυναικωνίτας ἢ καὶ κατ' ἰδίαν διδασκαλίαν τῶν προσυλήτων γυναικῶν. Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι πάντα τὰ ἀξιώματα ταῦτα ἀποκατεστάθησαν ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ ἑπομένως δὲν εἶναι ἐκκλησιαστικῷ, ἀλλὰ θείῳ δικαιώματι· τὴν θεωρίαν ὅμως ταύτην κατεπολέμησαν ἰδίᾳ οἱ ἐν Ρώμῃ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν παπικῶν ἀξιώσεων. (Πληρέστερα περὶ τῶν ἀξιωμάτων τούτων, βαθμῶν καὶ τῆς κατ' αὐτῶν ἀντιδράσεως τῶν τε ἐν Ρώμῃ καὶ τῶν διαμαρτυρομένων εὕρηντοι ἐν Φ. Βαφείδου Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ, τόμ. Α' σελ. 45—48 καὶ σελ. 124—130 καὶ Α Κυριακοῦ Ἐκκλ. Ἱστορία τόμ. Α' σελ. 154—164). Προσθετέον ὅτι κατὰ τὸν Β' καὶ Γ' αἰῶνα ἀκριβέστερον διεκρίθησαν οἱ λαϊκοὶ καὶ οἱ κληρικοί. Οἱ διάκονοι ἀναφαίνονται τελοῦντες καὶ λειτουργικὰ ἔργα, παρίστανται δὲ καὶ οἱ ἀρχιδιάκονοι ὡς καὶ οἱ κατ' ὀλίγον σχηματισθέντες κατώτεροι βοηθοί, ἤτοι οἱ θυρωροί, οἱ ἀναγνῶσται, οἱ ἐξορκισταί, οἱ ἀκόλουθοι, οἱ ἑρμηνευταὶ καὶ κατηχηταὶ καὶ οἱ ψάλται. Οἱ ἐπίσκοποι ὠνομάζοντο πρὸς τούτοις ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ αὐτῶν ὀνόματος καὶ ποιμένες, ἡγούμενοι, προεστῶτες, πάπαι, πατριάρχαι, *praepositi*, *patres*, *antistites*. Μετ' ὀλίγον ἐμορφώθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ μητροπολιτικὸν λεγόμενον σύστημα καὶ οἱ ἐπίσκοποι διεκρίθησαν εἰς μητροπολίτας, ἐπισκόπους, καὶ χωροεπισκόπους· τὸ μητροπολιτικὸν ὅμως τοῦτο σύστημα δὲν ἀνάγει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀποστόλους οὔτε τυχαίως προῆλθεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χριστιανισμὸς κατ' ἀρχὰς ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσι διαδοθεὶς καὶ εἰς μικροτέρας πόλεις καὶ χωρία ἐκεῖθεν διεδίδετο, κατηρτίσθη τὸ σύστημα τοῦτο πρὸς ἐσωτερικὸν σύνδεσμον καὶ ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Βραδύτερον μεταξὺ τῶν μητροπολιτικῶν θρόνων προέχοντές τινες καὶ μέχρι τῶν ἀποστόλων ἀνάγοντες τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ἀπετέλεσαν τὰς λεγομένας ἀπο-

Δημόσια Βιβλιοθήκη

στολικὰς ἕδρας ἢ ἀποστολικοὺς θρόνους ὡς καὶ τοὺς πατριαρχικούς, πληρουμένους ὑπὸ πατριαρχῶν.

2. Θεία λατρεία καὶ ὑμνολογία. Ἡ θεία τοῦ χριστιανισμοῦ λατρεία, ἀποτελοῦσα κατὰ πνεῦμα παράστασιν τῆς Ἰουδαϊκῆς, ἐμορφώθη συνῳδὰ τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ, περιλαμβάνουσα κατὰ συνέπειαν, ὡς καὶ αὐτή, δύο μέρη, ἤτοι τὸ διδακτικὸν καὶ τὸ μυστηριῶδες. Καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον εἶδος τῆς θείας λατρείας ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἔτι ἐποχῆς, τὴν πρωΐαν κυρίως τελούμενον, ἀνεγινώσκοντο τεμάχια τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, μεθ' ὃ εἵποντο οἱ διδακτικοὶ λόγοι, προσευχαὶ καὶ διάφοροι ψαλμῳδίαι. Πιθανώτατα δὲ οἱ χριστιανοὶ δὲν περιωρίζοντο εἰς τοὺς ψαλμοὺς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀλλ' εἶχον κατὰ τὸν Α' αἰῶνα ποιήσει καὶ νέους χριστιανικοὺς ὕμνους καὶ δοξολογίας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ τῶν Ἱεροσολύμων ἐτέλουν τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Σολομῶντος, εἶτα δὲ μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ μίσους ἐν χριστιανικοῖς οἴκοις κατὰ τὸ σύστημα τῶν συναγωγῶν· αὐταὶ δέ εἰσιν αἱ λεγόμεναι κατ' οἶκον ἐκκλησίαι. Ἐν ταῖς συναθροίσεσι ταύταις ἀνεγινώσκοντο καὶ αἱ ἐπιστολαί, ἃς ἔπεμπον οἱ ἀπόστολοι καὶ αἵτινες ἐκυκλοφόρουν καὶ παρὰ ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις ἐκτὸς τῶν εἰς ἃς εἶχον ἀποσταλῆ. Ἡ προσευχή, ἡ ἀνάγνωσις καὶ τὸ κήρυγμα ἐγίνοντο τὴν πρωΐαν, ἡ δὲ καλουμένη ἀγάπη μετὰ τῆς εὐχαριστίας ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς ἑσπέρας. Τὰ πρῶτα βέβαια ἴχνη ἰδίων οἴκων λατρείας ἀπαντῶσι περὶ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος, ὅτε καὶ ἐκκλησιαστικοί τινες συγγραφεῖς μνημονεύουσι καὶ τῆς διττῆς σημασίας τῆς λέξεως Ἐκκλησίας. Ὁ ὄχλος ἐνόμιζεν ὅτι ὁ Θεὸς ἵσταται ἐγγύτερον τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τοῖς ναοῖς τούτοις, οἱ δὲ πεφωτισμένοι πατέρες ἀντέτασσον ὅτι ἅπας ὁ κόσμος εἶναι ναὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπῆρχε καὶ ὑψωμένον τι μέρος διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ λόγου (ἄμβων) καὶ τράπεζα, ἥτις ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Β' αἰῶνος ὠνομάζετο καὶ θυσιαστήριον. Κατὰ τὰς ἀποστολικὰς διαταγὰς αἱ ἐκκλησίαι ἔδει νὰ ὦσιν ἐστραμμέναι πρὸς Α. Μετὰ τὴν νίκην τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπόμενον ἦτο ὅτι καὶ ἡ λατρεία θὰ διεμορφοῦτο ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον. Αἱ κοινότητες συνεκαλοῦντο ἐνιαχοῦ διὰ τῆς κρούσεως σφύρας ἐπὶ μεταλλίνων σημάντρων. Οἱ κώδωνες ἤχησαν τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα· τὸ θυμίαμα, καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα ἔθιμα τῆς ἐθνικῆς καὶ μωσαϊκῆς λατρείας ἐλήφθησαν εἰς τοὺς ναοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Τὸ θυμίαμα ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ πρῶτον κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἀπὸ ταύτης πρὸς τούτοις τῆς περιόδου, χρονολογοῦνται καὶ τὰ κηρία καὶ αἱ λυχνίαι, δι' ὧν συνενοῦται τὸ ἱεροπρεπὲς καὶ μυστηριῶδες τῆς νυκτὸς μετὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας. Κατὰ τὸν Η' αἰῶνα εἰσήχθη εἰς τὰς ἐκκλησίας τὸ ὄργανον, ἐκ τῆς Ἑλλάδος κομισθὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ ὀργανικὴ ὅμως μουσικὴ ἔμεινε ξένη εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Κατὰ ταύτην πρὸς τούτοις τὴν περίοδον ἀνεπτύχθη μεγάλως καὶ ἡ ὑμνολογία, ὡς ὑμνογράφων τῆς ἐποχῆς ταύτης διακριθέντων Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ Κοσμᾶ, Θεοφάνους τοῦ Νικαίας τοῦ Κρήτης Ἀνδρέου, τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ, Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου καὶ Ἰωσήφ, τοῦ ἐπικληθέντος Ὑμνογράφου. Ἀπὸ τοῦ Ἱλαρίου, τοῦ Πικταβίου, ἐπισκόπου ἄρχεται καὶ ἡ σειρὰ τῶν λατίνων ὑμνογράφων. Τὸ ἐκ διαδοχῆς ᾄδειν (τὰ ἀντίφωνα) ἐξηπλώθη ἐξ Ἀντιοχείας εἰς τὰς λοιπὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας, δύο δὲ μοναχοί, Φλαβιανὸς καὶ Θεόδωρος, ὑπῆρξαν κατὰ τὸν Θεοδώρητον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κωνσταντίνου εἰσηγηταὶ τῶν ἀντιφώνων, παραλαβόντες, ὡς λέγεται, τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ ᾄδειν παρὰ τῶν Σύρων. Ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀθανασίου καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐν γένει ἐκκλησίας ἦν τοσοῦτον ἁπλῆ, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι οἱ ψάλται ἀπήγγελλον μᾶλλον ἢ ἔψαλλον· εἶτα ἀνεμίχθη ἱκανῶς μετὰ τῆς ἑβραϊκῆς, συριακῆς καὶ ἑλληνικῆς καὶ ἐγένετο ποικιλωτέρα.

3. Εὐχαριστία καὶ Βάπτισμα. Τὸ μυστηριῶδες μέρος τῆς θείας λατρείας ἐτελεῖτο συνήθως κατὰ τὸ ἑσπέρας καὶ συνίστατο εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας εὐχαριστίας· μέρος τῆς μυστηριώδους λατρείας ἀπετέλει καὶ τὸ βάπτισμα μετὰ τοῦ Χρίσματος. (Περὶ πάντων τούτων ἴδε Μυστήρια).

4. Ἑορταί. Μολονότι τὰ πρῶτα τοῦ χριστιανισμοῦ ἔτη δὲν ἦσαν τόσον εὐνοϊκὰ πρὸς πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς θείας χριστιανι-

κῆς λατρείας, οὐχ ἧττον ἐν τοῖς διαφόροις καθορισθεῖσι σημείοις αὐτῆς ἦσαν καὶ αἱ ἑορτάσιμοι τῶν χριστιανῶν ἡμέραι. Κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν πάντων τῶν συγγραφέων ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἡ ἑορτὴ τῆς κυριακῆς κατέστη γενικὴ ὡς ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, καθ' ἣν δὲν ἐνήστευον οἱ χριστιανοί. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ βραδύτερον καὶ τὸ σάββατόν πως ἑωρτάζετο διὰ συναθροίσεως καὶ λειτουργίας, μὴ ἐπιτρεπομένης ὅμως νηστείας καὶ μὴ ἀπαγορευομένης τῆς ἐργασίας. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος ἐξῄρετο εἰς ἀνάμνησιν τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἡ τετάρτη καὶ ἡ παρασκευή, τηρούμεναι καὶ ὡς ἡμέραι νηστείας. Ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν πρὸς τούτοις χρόνων ἐπεχράτησεν ἡ συνήθεια τοῦ ν' ἀφιερώνωσιν οἱ χριστιανοὶ ὡρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας εἰς προσευχήν, ἥτις ὁπωσδήποτε ἐτηρεῖτο μόνον ἐν ταῖς μοναῖς, εἰς δὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν εἰσήχθη μόνον ὁ ὄρθρος καὶ ὁ ἑσπερινός, τοὐτέστιν ἡ ἑωθινὴ καὶ ἡ ἑσπερινὴ προσευχή. Ἐν καθολικῇ ἐπίσης χρήσει ἦν ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα εἰς ἀνάμνησιν τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Πρὸς παρασκευὴν εἰς τὴν μεγάλην ταύτην ἑορτὴν ὡρίσθη πρὸς μετάνοιαν, πένθος καὶ νηστείαν ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, περατουμένη διὰ τῆς μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ διὰ τῆς παννυχίδος τοῦ μεγάλου Σαββάτου, καθ' ἣν οἱ χριστιανοὶ ἔψαλλον, μέχρις ὅτου ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τοῦ ἀλέκτορος. Μετὰ τῆς τοῦ Πάσχα ἑορτῆς συνδέεται ἡ Πεντηκοστή, ἤτοι ἡ πεντηκοστὴ ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἡμέρα, ὡς ἡμέρα τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ὡς καὶ ἡ τεσσαρακοστὴ ἀπ' αὐτοῦ ἡμέρα, ἡ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ. Εἶτα προσετέθησαν ἡ ἑορτὴ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ἀναφανεῖσα ἐν τῇ Δύσει καὶ ἐξαπλωθεῖσα εἶτα ἐπὶ Χρυσοστόμου καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἡ τῶν Ἐπιφανείων εἰς ἀνάμνησιν τοῦ βαπτίσματος τοῦ Κυρίου, ἡ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ κλπ. Πρὸς τούτοις καθωρίσθησαν μετὰ ταῦτα καὶ ἄλλαι ἑορταί, ὡς καὶ αἱ τῶν μαρτύρων καὶ ἁγίων.

5. Ἡ Γραφή, τὸ κήρυγμα, αἱ προσευχαὶ καὶ τὰ ἅγιασματα. Οὐσιῶδες μέρος τῆς χριστιανικῆς λατρείας ἀπετέλει ἀρχῆθεν ἡ ἀνάγνωσις τῆς Γραφῆς, ἥτις ἀνεγνωρίζετο μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων ὡς θεόπνευστος. Καὶ πρὸ τῆς διαδόσεως μὲν τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς διαθήκης ἦσαν ἐν χρήσει τὰ τῆς Παλαιᾶς, ἐξ ἧς καὶ ἀνεγινώσκοντο ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς διάφορα καταλληλα τεμάχια. Βραδύτερον ἡ ἀνάγνωσις τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ μάλιστα τοῦ Εὐαγγελίου ἐπεκράτησε, κατὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου ἤπτοντο φῶτα ὑπὸ τοῦ διακόνου καὶ οἱ χριστιανοὶ ἵσταντο ὄρθιοι. Μετὰ τῆς Γραφῆς συνεδέετο καὶ ἡ ὁμιλία ἢ τὸ κήρυγμα ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἀντ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου, τοῦ διακόνου ἢ τοῦ κατηχητοῦ πρὸς ἑρμηνείαν τῆς ἀναγνωσθείσης περικοπῆς καὶ οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν. Ὑπῆρχον δὲ πρὸς τούτοις ἐν χρήσει καὶ διάφοροι προσευχαὶ μυστικῶς ἢ εἰς ἐπήκοον ὑπὸ τοῦ κλήρου ἐκφερόμεναι, ἀναπτυχθεῖσαι δὲ βραδύτερον ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῶν χριστιανῶν κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Ὡς πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἅσμα, ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐποχῇ διαφόρων ὕμνων καὶ δοξολογιῶν ἐλαμβάνοντο καὶ ἐκτῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐψάλλοντο διάφορα χωρία, ὡς οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ, ὁ τρισάγιος ὕμνος, ὁ ὕμνος τῶν τριῶν παίδων κλπ. Προσθετέον ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁλόκληρος ὁ λαὸς συνέψαλε τοῖς ψάλταις, βραδύτερον ὅμως ἀπηγορεύθη τοῦτο διὰ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου.

6. Ἱεροὶ τύποι καὶ χριστιανικὰ σύμβολα. Παρὰ τῷ Τερτυλλιανῷ ἀναφέρονται τὸ πρῶτον τὰ πρῶτα ἴχνη ἰδιαιτέρων χριστιανικῶν ναῶν, οὕσπερ οἱ χριστιανοὶ ἐκάλουν ἐκκλησίας, οἴκους ἐκκλησιῶν, προσευκτήρια καὶ κυριακά, εὐνοϊκὴ δὲ περίστασις πρὸς ἵδρυσιν τοιούτων οἰκοδομημάτων ἦν, ὡς ἀνωτέρῳ ἐξετέθη, τὸ ἑβδομηκονταετὲς διάστημα ἀπὸ τοῦ Κομόδου μέχρι τοῦ Δεκίου (Ἴδε: Διωγμοί). Ἐν τοῖς ναοῖς τούτοις, οἵτινες βραδύτερον καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἱδρύοντο μεγαλοπρεπεῖς καὶ εἰς ἵδρυσιν τῶν ὁποίων ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ βασιλικαί λεγόμεναι στοαί, ἐξ οὗ καὶ Βασιλικαί *(basilicæ)* ἐν τῇ Δύσει αἱ μεγαλοπρεπεῖς κυρίως Ἐκκλησίαι ἐκλήθησαν, ἦσαν μακρὰ τετράγωνα μετὰ διπλῶν, σπανίως δὲ τετραπλῶν σειρῶν στύλων κατὰ μῆκος, διαιρούντων τὸ οἰκοδόμημα εἰς τρεῖς ἢ πέντε χώρους.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἐν αὐτοῖς ὑπῆρχε τὸ καταπέτασμα, χωρίζον τὸ καλούμενον βῆμα ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ. Ἐντὸς τοῦ βήματος ὑπῆρχε τὸ θυσιαστήριον καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ αἱ ἕδραι τῶν ἱερέων καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ἡ τοῦ ἐπισκόπου. Ἡ μία τράπεζα τῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν ναῶν δὲν ἐτηρήθη βραδύτερον ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Δύσει, ὅπου ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἀπαντῶσι πλειότεραι. Παραλείποντες τὰς λοιπὰς τῶν ναῶν διαφόρους λεπτομερείας, ὡς ἧττον πρὸς τὸ ὑπ' ὄψιν θέμα σχετιζομένας, παρατιθέμεθα ὅτι καὶ διάφοροι τρῶγλαι καὶ σπήλαια καὶ πρὸ πάντων κοιμητήρια καὶ αἱ καλούμεναι κατακόμβαι ἐχρησιμοποιήθησαν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται, ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ὡς τόπος λατρείας. Παρὰ τοῖς ναοῖς ἔκειντο καὶ τὰ παστοφόρια, χρησιμεύοντα ἢ ὡς κατοικία τῶν ἱερέων ἢ ὡς σκευοφυλάκια, ὡς καὶ ἄλλα, οἷα τὰ βαπτιστήρια, δικαστικά, χάριν τῶν ὑπὸ δίκην κληρικῶν, βιβλιοθῆκαι, κοιμητήρια, φιλανθρωπικὰ καταστήματα κλπ. Τὰ βαπτιστήρια ὅμως κατηργήθησαν βραδύτερον, ὅτε ἐπεκράτησεν ἡ βάπτισις τῶν νηπίων, ἀρκούσης πλέον τότε τῆς ἐν τῷ ναῷ κολυμβήθρας. Συνεπείᾳ τῆς περικοσμήσεως τῶν ναῶν εἰσήχθησαν αἱ εἰκόνες, μόνον τῶν ἀγαλμάτων παραμεινάντων εἶτα ξένων εἰς τὴν λατρείαν παρὰ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Αἱ εἰκόνες αὗται παρίστανον σκηνὰς τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης καὶ τοῦ βίου καὶ τῶν παθημάτων τῶν ἁγίων, μαρτύρων κλπ. Ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ σύμβολα τῆς σωτηρίας, ὡς ὁ σταυρός, τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ περιστερά, ὁ ἰχθύς, σημαίνων τὸ ὕδωρ τῆς ζωῆς καὶ παριστῶν τὴν ἔκφρασιν Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς Σωτήρ, ἡ ναῦς, ἡ λύρα, ἡ ἄγκυρα, ἡ ἐπτάφωτος λυχνία, ὁ στέφανος, τὸ κλῆμα, ἡ ἐλαία, ὁ φοῖνιξ, ὁ ἀλέκτωρ, ὁ ταώς, ὁ ποιμήν, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν προβάτων ἢ φέρων ἐπ' ὤμων τὸ ἀπολωλός, ὁ ἀμνός, ἡ ἔλαφος κτλ.

7. Μυστήρια. Ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ ἑπτὰ ὑπάρχουσιν, ὡς γνωστόν, μυστήρια, τὸ βάπτισμα, τὸ χρῖσμα, ἡ εὐχαριστία, ἡ ἱερωσύνη, ὁ γάμος, ἡ ἐξομολόγησις καὶ τὸ εὐχέλαιον.

Ἐν τῷ βαπτίσματι, ὡς ἐν τῇ ἀρχικῇ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐποχῇ, οὕτω καὶ μετὰ ταῦτα παρεσκευάζοντο οἱ κατηχούμενοι, χρησιμοποιουμένου ἐπίσης καὶ τοῦ ἐξορκισμοῦ, καθ' ὃν ὁ μέλλων νὰ βαπτισθῇ, στρεφόμενος πρὸς Δ (σημεῖον σκότους), ἀνεφώνει τό: ἀποτάσσομαί σοι σατανᾶ, εἶτα δὲ πρὸς Α (σημεῖον φωτὸς) ἀνεφώνει τό: συντάσσομαί σοι Χριστὲ κτλ.

Διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐβαπτίζοντο πάντες εἰς Χριστόν, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, συνηθέστερον δὲ καὶ γενικώτερον εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγ. Τριάδος. Πιθανώτατον φαίνεται ὅτι σύνηθες ἦτο ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐποχῇ καὶ τὸ βάπτισμα τῶν νηπίων. Οἱ ἀσθενοῦντες πρὸς τούτοις ἠλείφοντο δι' ἡγιασμένου ἐλαίου καὶ ἐξωμολογοῦντο πρὸς ἀλλήλους τὰ παραπτώματα αὐτῶν. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας μέτοχος γίνεται μόνος ὁ βαπτιζόμενος καὶ μόνον παρὰ τοῖς μάρτυσι τὸ μαρτύριον ἀντικαθίστα τὸ βάπτισμα. Πάντες οἱ ἐνήλικες, οἱ πιστεύοντες τὸ βάπτισμα, εἰσήρχοντο εἰς τὴν τάξιν τῶν κατηχουμένων καί, ἀπὸ δύο μέχρι τριῶν ἐτῶν εἰς τὴν νενομισμένην δοκιμασίαν ὑποβαλλόμενοι, παρεσκευάζοντο εἰς ἀποδοχὴν τοῦ βαπτίσματος, μολονότι τινὲς ἀνέβαλλον τὸ βάπτισμα μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως παρασκευαζόμενοι οἱ μέλλοντες νὰ βαπτισθῶσιν, ἀπήγγελλον κατὰ τὴν συνήθη ἀπόταξιν ἢ ἐξορκισμὸν τὸ σύμβολον τῆς πίστεως· τὸ βάπτισμα ὅμως τῶν κλινικῶν ἐτελεῖτο διὰ ραντισμοῦ ἢ ἐπιχύσεως. Ἡ ἀποδοχὴ ὀνόματός τινος κατὰ τὸ βάπτισμα ἦτο ἀπομίμησις ἀποστολικῶν παραδειγμάτων, τοιουτοτρόπως δὲ ἐσχηματίσθη κύκλος τις ὀνομάτων χριστιανικῶν ἰουδαϊκῆς ἅμα καὶ ἐθνικῆς καταγωγῆς. Ὡς πρὸς τοὺς ἀναδόχους, οἵτινες ἀναφαίνονται κατὰ τὸν Β' αἰῶνα, προσελαμβάνοντο παρὰ μὲν τοῖς ἐνήλιξιν ὡς ἐγγυηταὶ τῆς εἰλικρινοῦς αὐτῶν ἀποφάσεως, διὰ δὲ τοὺς παῖδας, ἵνα ὑποσχεθῶσι τὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν ἐν φόβῳ Κυρίου, καὶ διὰ πάντας ἐν γένει ὡς μάρτυρες. Βραδύτερον ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ τό τε βάπτισμα καὶ τὸ χρίσμα ἐτέλουν ἐκτὸς τῶν ἐπισκόπων καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ἐν δὲ τῇ Δύσει, μὴ ἐπιτρεπομένου τῷ πρεσβυτέρῳ νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ χρῖσμα, τοῦτο ἐχωρίζετο ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος καὶ ἐτελεῖτο ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ὡς ἐπισφράγισις. Εἶτα οἱ νεοφώτιστοι ἐνεδύοντο λευκὰ ἱμάτια, ἐλάμβανον παρὰ τῶν ἄλλων χριστιανῶν τὸ φίλημα τῆς εἰρήνης καὶ μετεῖχον τῆς θείας εὐχαριστίας. Συνήθεις ἡμέραι τοῦ βα-

πτίσματος ἦσαν τὸ πάσχα καὶ ἡ πεντηκοστή, ὁ δὲ τόπος, ἐν ᾧ ἐτελεῖτο, ἦν τὸ πρῶτον διάφορος, τῶν βαπτιστηρίων μετέπειτα παρουσιαζομένων. Προσθετέον ὅτι ἡ ἀπόταξις τῆς ἐθνικῆς λατρείας, συσχετισθεῖσα μετὰ τῆς ἐκβολῆς τῶν δαιμονίων, προύκάλεσε κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα τὸν σύνδεσμον τοῦ ὡς ἄνω εἴρηται ἐξορκισμοῦ μετὰ τοῦ βαπτίσματος. Πρὸς τούτοις γενικῶς ἦτο ἀνεγνωρισμένη ἡ ἀρχὴ ὅτι ἅπαξ μόνον ἠδύνατο νὰ δοθῇ τὸ βάπτισμα. Τὸ λευκὸν ἔνδυμα, ὅπερ ἐδίδετο εἰς τοὺς νεωστὶ βαπτιζομένους, ἐσήμαινε τὴν ἔνδειξιν τοῦ νέου βίου εἰς ὃν οἱ χριστιανοὶ εἰσήγοντο. Τὸ βάπτισμα ἀνεβάλλετο ἕνεκα διαφόρων λόγων, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὡς ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ βαπτίσματος, καθ' ἣν ὁ βαπτιζόμενος ἀπολαύει τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, ἐπετρέπετο καὶ τὸ ἐν ἀνάγκῃ γινόμενον, ὅπερ ἐτελεῖτο παρὰ πάντων, μολονότι ἐκωλύοντο κατ' ἀρχὰς αἱ γυναῖκες.

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ βαπτίσματος ἐτελεῖτο καὶ τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος, δι' οὗ μεταδίδοντο εἰς τοὺς βαπτιζομένους τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐλέγετο δὲ συνάμα καὶ σφραγὶς καὶ ἐτελεῖτο ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐποχῇ ἐν Ἀνατολῇ καὶ ὑπὸ πρεσβυτέρων διὰ τοῦ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων μόνον προηγιασμένου μύρου, ἐν τῇ Δύσει δὲ μόνον ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων.

Τὸ μυστήριον τῆς εὐχαριστίας, τοῦ ὁποίου μετελάμβανον πάντες οἱ παριστάμενοι, ἐτελεῖτο δι' εὐλογίας καὶ εὐχαριστίας καὶ συνημμένα μετ' αὐτοῦ ἦσαν τὰ καλούμενα χριστιανικὰ δεῖπνα ἢ ἀγάπαι, αἵτινες συνήνουν ἀκριβῶς πάντας τοὺς χριστιανοὺς ἀδελφικῶς· ὡς σημεῖον μάλιστα τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ εἰρήνης τῶν χριστιανῶν ἦν ἐν ταῖς συναξεσιν ἐν χρήσει τὸ ἀδελφικὸν φίλημα, λεγόμενον καὶ φίλημα ἀγάπης ἢ ἅγιον φίλημα. Διὰ τῆς θείας εὐχαριστίας μετεδίδετο τοῖς πιστοῖς αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ οὕτως οἱ χριστιανοὶ εἰσήρχοντο εἰς ἄμεσον μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς ἡνωμένη ἡ θεία εὐχαριστία μετὰ τῶν ἀγαπῶν, ἐχωρίσθη ἀκολούθως πιθανῶς ἕνεκα τοῦ κατὰ τῶν ἑταιριῶν νόμου τοῦ Τραϊανοῦ. Ὁ εἰς τὴν εὐχαριστίαν προσφερόμενος ἄρτος ἦν ἔνζυμος, ὁ δὲ οἶνος ἐκιρνᾶτο μεθ' ὕδατος· τὰ συστατικὰ ταῦτα τοῦ μυστηρίου στοιχεῖα προσεφέροντο ὑπὸ τῶν πιστῶν. Τῆς εὐχαριστίας μετεῖχον οἱ βεβαπτισμένοι καὶ τὰ βεβαπτισμένα νήπια, ἀποκλειομένων τῶν κατηχουμένων καὶ λοιπῶν, οἱ δὲ διάκονοι ἐκόμιζον τὰ ἅγια καὶ εἰς αὐτὰς τὰς φυλακὰς χάριν τῶν ἀσθενῶν. Μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς εὐχαριστίας ἀπὸ τῶν ἀγαπῶν ἐτελεῖτο αὕτη κατὰ τὴν ἐωθινὴν λατρείαν καὶ μάλιστα τὰς κυριακὰς καὶ ἑορτάς. Ἡ τοῦ μυστηρίου τέλεσις, ἁπλουστάτη κατ' ἀρχάς, ἀνεπτύχθη μετὰ ταῦτα εἰς πλουσίως διαμεμορφωμένην λειτουργίαν, διακρινομένην εἰς λειτουργίαν τῶν κατηχουμένων καὶ λειτουργίαν τῶν πιστῶν. Ἐν τῇ τῶν κατηχουμένων λειτουργίᾳ, ἐν ᾗ ἐκτὸς τούτων ἠδύναντο νὰ παρίστανται καὶ μετανοοῦντες καὶ ἐνεργούμενοι, καὶ ἰουδαῖοι ἔτι καὶ ἐθνικοί, ἀνεγινώσκοντο περικοπαί τινες τῆς Ἁγ. Γραφῆς, ἐψάλλοντο ὕμνοι καὶ ψαλμοί, ἐκηρύσσετο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ ταῦτα, ἐκφωνοῦντος τοῦ διακόνου: προέλθετε οἱ κατηχούμενοι ἐν εἰρήνῃ, οἱ ἐνεργούμενοι κτλ. ἀπήρχοντο οὗτοι. Ἐν δὲ τῇ ἑπομένῃ λειτουργίᾳ τῶν πιστῶν, ἐκφωνουμένης ὑπὸ τοῦ διακόνου κοινῆς τινος ὑπὲρ πάντων δεήσεως, ὁ λαὸς ἐπανελάμβανεν ἐν ἑκάστῃ στροφῇ τό: Κύριε ἐλέησον· ἐγίνετο εἶτα δέησις τοῦ προεστῶτος ὑπὲρ τῶν πιστῶν, ἠκολούθουν εὐχαὶ διάφοροι, τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης, ὁ ἱερεὺς ἐνίπτετο· ἡ ἀποχώρησις τῶν κατηχουμένων ἐπανελαμβάνετο καὶ προσεφέροντο τὰ δῶρα, τοῦ διακόνου ἀποσοβοῦντος διὰ ριπιδίου τὰ μικρὰ τῶν ζώων. Εἶτα ὁ ἱερεὺς καθηγίαζε τὰ δῶρα, ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ φέρων τὴν ἱερατικὴν αὐτοῦ στολήν, καὶ ἐδέετο ὑπὲρ ζώντων καὶ τεθνεώτων. Μετά τινας ἄλλας τῆς λειτουργίας λεπτομερείας πάντες μετελάμβανον τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἐψάλλετο ὁ 33ος ψαλμὸς καὶ διὰ τοῦ διακόνου ἀπελύετο τὸ πλῆθος. Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ τελετὴ κατὰ τὸν Β' καὶ Γ' αἰῶνα. Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς πατράσι καὶ διδασκάλοις ἡ πεποίθησις ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ φρικτώτατον καὶ μυστηριωδέστερον πάντων καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ ὁ προκείμενος ἄρτος καὶ οἶνος μεταβάλλονται καθ' ὑπερφυσικὸν τρόπον εἰς σῶμα τοῦ Κυρίου· μολονότι δὲ ἡ μεταβολὴ αὕτη θεωρεῖται ὑπό τινων μὲν ὡς νοητή, παρ' ἄλλων δὲ ὡς πραγματική, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι πάντες διδάσκουσι τὴν μεταβολὴν τῶν

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΕΚ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΟΥΚΑ

στοιχείων, τῆς οὐσίας διατηρουμένης πάντοτε τῆς αὐτῆς, καὶ τούτου ἕνεκα γίνεται χρῆσις τῶν λέξεων μεταβάλλεσθαι, μεταστοιχειοῦσθαι, μεταποιεῖσθαι. Ἡ εὐχαριστία ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τῶν πατέρων ὡς ἱλαστικὴ θρησκεία, καθ' ἣν συναλλάσσεται ὁ ἄνθρωπος τῷ Θεῷ· ὡς δὲ κατὰ τὰς ἀρχάς, οὕτω καὶ ἐν μεταγενεστέρᾳ περιόδῳ οἱ κατηχούμενοι, οἱ μετανοοῦντες καὶ οἱ ἐνεργούμενοι ἀπεκλείοντο τῆς θείας εὐχαριστίας· κατ' ὀλίγον ὅμως ἐξέλιπεν ἡ διάκρισις ἐκείνη τῆς λειτουργίας τῶν πιστῶν καὶ τῶν κατηχουμένων. Ἐν Ἀνατολῇ καὶ τῇ Βορείῳ Ἀφρικῇ μετεῖχον καὶ οἱ παῖδες, ὅπερ ἀπηγορεύετο ἐν τῇ Δύσει· συνήθως δὲ οἱ πιστοὶ μετελάμβανον τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ὑπ' ἀμφότερα τὰ εἴδη καὶ μόνον ἐν τῇ Βορείῳ Ἀφρικῇ μετεδίδετο ἡ εὐχαριστία εἰς τοὺς παῖδας ὑπὸ τὸ εἶδος τοῦ ἄρτου. Βραδύτερον ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπῆλθε κατὰ μικρὸν ἡ συνήθεια τῆς διὰ λαβίδος μεταδόσεως τοῦ μυστηρίου πρὸς ἀποφυγὴν καταχρήσεων, καταργηθείσης ταὐτοχρόνως καὶ τῆς συνηθείας ἐκείνης, καθ' ἣν τὰ ἅγια ἐστέλλοντο εἰς τὰς μακρὰν ἐκκλησίας πρὸς ἔνδειξιν ὄθεν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἑνότητος. Ἐνῷ δὲ ἡ Ἐκκλησία μετεχειρίζετο καθαρὸν ἄρτον καὶ ἔνζυμον, ἡ Δύσις εἰσήγαγε μετὰ ταῦτα τὰ ἄζυμα. Ἡ καθαγίασις τῶν στοιχείων ἐγίνετο μετὰ τὴν ἐπίκλησιν. Τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τὴν εὐχαριστίαν στοιχεῖα προσέφερον, ὡς εἴρηται, οἱ πιστοί, τὰ δὲ περισσεύματα τούτων εὐλογούμενα μετεδίδοντο εἰς τοὺς πιστοὺς πάλιν ὡς ἀντίδωρον.

Ὡς πρὸς τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης, ὅπερ καὶ χειροτονία καὶ καθιέρωσις ἐκαλεῖτο, ἐτελεῖτο ὑπὸ μόνου τοῦ ἐπισκόπου μετὰ προηγουμένην αὐστηρὰν ἐξέτασιν καὶ παρασκευὴν τοῦ χειροτονηθησομένου. Τὸ μυστήριον ἐτελεῖτο διὰ χειροθεσίας, εἰσχωρήσαντος βραδύτερον ἐν τῇ Δύσει καὶ τοῦ χρίσματος, ὑπεράνω δὲ τοῦ χειροτονουμένου ἐκρατεῖτο τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἠνεῳγμένον· ἡ ἱερωσύνη ἦν πάντοτε συνδεδεμένη μετὰ τῆς θείας εὐχαριστίας. Ὡς πρὸς τοὺς ἐκ μοναχῶν ἱερουμένους ἐπεκράτησε μετὰ ταῦτα καὶ ἡ κουρά, συνισταμένη ἐν μὲν Ἀνατολῇ εἰς τὴν ἁπλῆν κουρὰν τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς, ἐν δὲ τῇ Δύσει εἰς τὴν τοῦ Πέτρου κυκλοειδῆ ἢ εἰς τὴν τοῦ Παύλου ἢ Ἰωάννου ἢ Ἰακώβου, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἑτέρου κροτάφου βαίνουσαν.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸν γάμον, ἡ ἐκκλησία ἐκτὸς τῆς μονογαμίας ἐπέτρεπε κατόπιν μετανοίας ὅμως καὶ τὸν δεύτερον γάμον, πολλοὶ δὲ λόγοι ἀναφέρονται ὡς ἀφορμαὶ τοῦ διαζυγίου. Κατὰ τὴν ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μέχρι τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ ἐποχὴν καθωρίσθησαν καὶ τὰ πρὸς τὸν γάμον κωλύματα, οἷοι οἱ στενοὶ βαθμοὶ συγγενείας, ἀπαγορευομένων καὶ τῶν μικτῶν γάμων μετὰ Ἰουδαίων καὶ αἱρετικῶν. Ὁ γάμος ἐτελεῖτο δι' ἐκκλησιαστικῆς εὐλογίας, φυλαττομένων ταυτοχρόνως καὶ ξένων τινῶν συνηθειῶν.

Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἀπαντῶσι καὶ θετικαὶ μαρτυρίαι περὶ τῆς ἐξομολογήσεως, ἥτις κατ' ἀρχὰς μὲν δημοσίᾳ ἐτελεῖτο, βραδύτερον δὲ πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλων μυστικῶς, ὥστε καὶ ὡρίσθη ὁ ἐπὶ τῆς μετανοίας ἢ ἐξομολογήσεως πρεσβύτερος. Τέλος τὸ εὐχέλαιον καθωρίσθη πρὸς ψυχικὴν καὶ σωματικὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν.

8. Προσκύνησις τῶν ἁγίων κλπ. Ἀρχῆθεν ἐπεκράτει ἐν τῇ χριστιανικῇ συνειδήσει ἡ πεποίθησις ὅτι τὰ κοιμηθέντα τῆς Ἐκκλησίας μέλη, τὰ κατὰ τὸν ἠθικὸν βίον διακρινόμενα καὶ ἐπὶ ἀρετῇ διαπρέψαντα συνηριθμοῦντο καὶ ἐν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων, ἐν οἷς συγκατελέγοντο καὶ οἱ μάρτυρες καὶ ὁμολογηταί. Εἰς τούτους πάντας ἀπενέμετο ὑπὸ τῶν χριστιανῶν μέγας σεβασμὸς καὶ τιμή, αἱ δὲ ἡμέραι τοῦ μαρτυρίου αὐτῶν ἑωρτάζοντο μετὰ παννυχίδων· ἐπὶ τῶν τάφων αὐτῶν ἱδρύοντο θυσιαστήρια καὶ ναοί, τὰ ὀστᾶ αὐτῶν μετεκομίζοντο εἰς τοὺς ναούς, τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀφιεροῦντο εἰς νεοδμήτους ναοὺς καὶ ἐξυμνοῦντο ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων καὶ λοιπῶν δι' ἐγκωμίων καὶ ὕμνων. Ἡ προσκύνησις καὶ ἡ ἐπίκλησις τῶν ἁγίων, ὡς περιελθόντων εἰς περιωπήν, ἐξ ἧς νὰ δύνανται νὰ μεριμνῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐπιγείου Ἐκκλησίας, ἀπ' ἀρχῆς ἐνυπῆρχεν ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τοῦ Δ' δὲ αἰῶνος θερμότατα διδάσκεται ὑπὸ τῶν μεγάλων πατέρων, ἀποδιδομένου αὐτοῖς καὶ τοῦ ὀνόματος μεσίτου· τὸ ὄνομα ὅμως τοῦτο ἦν ἁπλῶς σχετικόν, καθόσον ὁ ἀληθὴς μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων εἶναι ὁ Θεάνθρωπος Κύριος· οὕτως ὥστε ἀρχῆθεν οἱ ἐκκλησιαστι-

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ

καὶ πατέρες ἀνεγνώρισαν καὶ ἐδίδαξαν τὴν ὑπεροχὴν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν λατρείας ἀπὸ τοῦ πρὸς τοὺς ἁγίους καὶ λοιποὺς σεβασμοῦ καὶ τῆς θεραπείας, ἐπικλήσεως καὶ προσκυνήσεως αὐτῶν. Ἡ θεραπεία καὶ ἡ προσκύνησις τῶν ἁγίων σκοπὸν εἶχε τὴν διαιώνισιν τῆς μνήμης αὐτῶν καὶ τὴν συνεπείᾳ τούτου ἀδιάλειπτον δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς καὶ τὸ καταστῆσαι τὸν θεοφιλῆ τῶν ἁγίων βίον τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῆς τῶν χριστιανῶν πολιτείας. Ὡς πρὸς τὴν ἐπίκλησιν, αὕτη ἀποτελεῖ ἁπλῆν αἴτησιν τῶν εὐχῶν τῶν ἁγίων καὶ λοιπῶν ὑπερ τῆς ἐκκλησίας, μὴ ἀπομακρύνουσα μὲν τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τῆς λατρείας αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καθισταμένη δὲ ἰσχυρὸν μέσον πρὸς προαγωγὴν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς εὐσεβείας. Ἐκτὸς τῶν ἁγίων τὸν δίκαιον σεβασμὸν καὶ τὴν τιμὴν ἀπέδιδεν ἡ Ἐκκλησία καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους· κατὰ τὸν Β′ αἰῶνα ἡ περὶ τῶν ἀγγέλων φυλάκων θεωρία καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς ὀφειλομένη τιμὴ ἦν ἤδη λίαν σαφῶς καθωρισμένη· ἡ Ἐκκλησία ὅμως διεμαρτυρύθη κατὰ τῶν ἀποθεούντων αὐτούς. Σὺν τῇ προσκυνήσει τῶν ἁγίων διατελεῖ ἐν χρήσει συνδεδεμένη μετὰ ταύτης καὶ ἡ προσκύνησις τῶν ἁγίων λειψάνων, στηριζομένη καὶ ἐπὶ χωρίων μὲν τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ καθολικοῦ τινος αἰσθήματος εὐσεβείας, ἐρριζωμένου ἐν ταῖς τῶν χριστιανῶν καρδίαις. Ἀρχῆθεν οἱ χριστιανοὶ καὶ κατὰ μεταγενεστέρας ἔτι περιόδους μεγάλην ἐπεδείκνυντο τάσιν πρὸς διατήρησιν τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων καὶ μαρτύρων ὡς μνημείων διαρκοῦς ἀναυνήσεως τῶν χριστιανικῶν αὐτῶν πράξεων, πρὸς μίμησιν δ' ἅμα αὐτῶν καὶ πρὸς παράστασιν τῆς ἑνώσεως τῆς θριαμβευούσης καὶ στρατευομένης Ἐκκλησίας. Ἡ συνήθης θέσις τῶν λειψάνων ἦν ἡ ἁγία Τράπεζα, ἐτηροῦντο δὲ καὶ ἐν πολυτίμοις θήκαις, ἐκτιθέμενα, ὡς καὶ νῦν, εἰς προσκύνησιν. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἱερὰς εἰκόνας, οἱ χριστιανοὶ ἀπέδιδον εἰς αὐτὰς τὸν σεβασμόν, ὃν ἀπέδιδον καὶ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν εἰκονιζομένους ἁγίους καὶ λοιπούς, διὰ θυμιάματος, ἀσπασμοῦ καὶ κύψεως τοῦ σώματος, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλει τὴν τιμητικὴν προσκύνησιν, ἀπεκρούετο ὅμως καὶ ἀπκορούεται ἡ λατρεία τῶν εἰκόνων, κηρυσσόντων τῶν πατέρων ὅτι ἡ προσκύνησις δὲν εἶναι λατρεία, ἀλλὰ σεβασμὸς καὶ ὅτι ἀπεδίδετο οὐχὶ εἰς τὴν εἰκόνα αὐτήν, ἀλλ' εἰς τὸ ὑπ' αὐτῆς εἰκονιζόμενον πρόσωπον. Ἐκ τούτων πάντων κατανοεῖται ὅτι μέγας ἦν καὶ ὁ ζῆλος τῶν χριστιανῶν ὑπὲρ τῶν ἱερῶν λειψάνων· καὶ ἐπειδὴ ἡ κτῆσις αὐτῶν ἦν μέγα εὐτύχημα διὰ τὴν κατέχουσαν τοιοῦτο χώραν ἢ πόλιν, οὐχὶ σπανίως συνέβαινεν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ χρησιμοποιῆται δόλος ἐν τῇ Δύσει μάλιστα. Μείζων ἀπάτη συνέβαινεν εἰς τὰ ὀστᾶ τῶν ἁγίων, ἡ γνησιότης τῶν ὁποίων διεπιστοῦτο διὰ πυρός.

Γ′.

Αἱρέσεις καὶ σχίσματα.

Ἡ διδασκαλία, ἥτις ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διαδοθεῖσα τὸ πρῶτον διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου καὶ τῆς παραδόσεως, κατόπιν ἕνεκα τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τοῦ γραπτοῦ παρεστάθη λόγου, προελθούσης οὕτω τῆς Καινῆς Διαθήκης. Μολονότι δὲ κατὰ τὴν ἀρχικὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ περίοδον τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν ἦσαν ἐντελῶς καθωρισμένα, ὁπωσδήποτε συλλεγόμενα καὶ συνδυαζόμενα μετὰ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀκηλιδώτου παραδόσεως, ἀπετέλεσαν τὸ θεμέλιον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκείνην περίοδον μὴ ὑπάρχοντος συμβόλου, ἐπακριβῶς καθορίζοντος τὰ τῆς πίστεως κέντρον τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐθεωρεῖτο τὸ δόγμα τῆς ἁγίας Τριάδος, τούτου δ' ἕνεκα βλέπομεν ὅτι καὶ τοῦτο τὸ δόγμα ὤφειλον πρώτιστα νὰ ὁμολογήσωσιν οἱ νεοστὶ εἰς τὸ βάπτισμα προσερχόμενοι καὶ τούτου ἕνεκεν ἐπῆλθε καὶ ἡ τριπλῆ κατὰ τὸ βάπτισμα κατάδυσις καὶ ἀνάδυσις εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἡ χριστιανικὴ ὅμως διδασκαλία, ἡ ἔν τε τῇ παραδόσει καὶ τῇ Ἁγ. Γραφῇ περιεχομένη, διεδόθη, ὡς γνωστόν, τὸ πρῶτον μεταξὺ λαῶν πεπολιτισμένων, οἵτινες ἦσαν ὁ λαὸς τῶν Ἑλλήνων, ὁ τῶν Ρωμαίων, ὁ τῶν Ἰουδαίων, παρ' οἷς ἅπασιν ἤκμαζον τὰ γράμματα καὶ ἡ παιδεία· ἐπόμενον κατὰ συνέπειαν ἦτο ὅτι οἱ ἀρχικῶς τὸν χριστιανισμὸν ἀποδεχθέντες οὗτοι λαοί, ὡς καὶ οἱ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις τοῦτον ἀσπασθέντες, θὰ διερεύνουν καὶ θὰ ἀνέπτυσσον τὸ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

περιεχόμενον τῆς πίστεως ταύτης. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ ἄνευ ἀγώνων καὶ ἀντιθέσεων, διατρέχουσα μάλιστα τὸν κίνδυνον ν' ἀποκλίνῃ ἢ εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν ἢ εἰς τὰς ἐθνικὰς θρησκείας καὶ τὰς φιλοσοφικὰς δοξασίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ κόσμος δηλονότι ἀπ' ἀρχῆς ἢ ἀγνὴν καὶ ἀπαραμοίωτον τὴν χριστιανικὴν ταύτην πίστιν ἀπεδέξατο ἢ ἐπολέμησεν αὐτὴν ἢ κατὰ τὰς διαφόρους ἀναπτύξεις ἀπεδέχθη μὲν αὐτήν, συνανέμιξε δὲ κατὰ τὸ ἑκάστῳ δοκοῦν Ἰουδαϊκὰς καὶ ἐθνικὰς θεωρίας. Καὶ ἡ μὲν εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν διὰ τῆς ἀναπτύξεως ταύτης ἀποπλάνησις ἠδύνατο νὰ προσβάλῃ τὴν πνευματικότητα τοῦ χριστιανισμοῦ, περιάγουσα αὐτὸν εἰς θέσιν Ἰουδαϊκῆς αἱρέσεως, ἡ δὲ μετὰ ἐθνικῶν θρησκευμάτων καὶ φιλοσοφημάτων ἀνάμιξις τοῦ χριστιανισμοῦ ἠδύνατο νὰ διαστρέψῃ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀλήθειαν καὶ νὰ καταβιβάσῃ αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν πολυθεϊστικῶν θρησκευμάτων. Ἐκ τῆς τοιαύτης λοιπὸν ἀναπτύξεως καὶ ἀναμίξεως προῆλθον ἤδη ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐποχῇ διάφοροι αἱρέσεις. Καὶ ἐκ μὲν τῆς πρώτης ἀναμίξεως, τῆς μετὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ δηλονότι, ἐγεννήθησαν αἱ Ἰουδαΐζουσαι αἱρέσεις καλούμεναι, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας, ἤτοι τῆς μετὰ τῶν ἐθνικῶν θρησκευμάτων, προῆλθον κατὰ τὸν Β' καὶ Γ' αἰῶνα αἱ καλούμεναι γνωστικαὶ αἱρέσεις. Ἐκτὸς ὅμως τούτου καὶ ποικίλαι ἄλλαι αἱρέσεις κατὰ διαφόρους αἰῶνας καὶ ἐκ διαφόρων λόγων ἐγεννήθησαν· πᾶσαι αὗται ἐκτεθήσονται ἐν συντόμῳ ἐν τοῖς κατωτέρω. Ὀφείλομεν ὅμως νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διδασκαλίας, ἥτις παρεδόθη αὐτῇ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀληθοῦς τοῦ χριστιανισμοῦ πνεύματος, ἀπέκλεισεν ὡς αἵρεσιν πᾶσαν ἀνάπτυξιν σπουδαίως ἢ καὶ ἐπ' ἐλάχιστον διαστρέφουσαν τὸν Χριστιανισμόν· ὅταν δὲ ἡ πρὸς τὰ κρατοῦντα ἀντίθεσις δὲν ἀνεφέρετο εἰς δόγματα, ἀλλὰ περιωρίζετο εἰς ζητήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἁπλῶς εὐταξίας ἢ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, τότε ἐγίνοντο τὰ καλούμενα σχίσματα.

1. Ἰουδαΐζουσαι αἱρέσεις. Αἱ ἀρχαιότεραι τῶν αἱρέσεων εἶναι αἱ Ἰουδαΐζουσαι, καθόσον ἡ πρώτη ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησία ἐπέμενε τηροῦσα τὸν μωσαϊκὸν νόμον· τὴν τάσιν ταύτην μονομερῶς ἠκολούθουν τινὲς τῶν ἐξ Ἰουδαίων χριστιανῶν. Οἱ τῇ αἱρέσει ταύτῃ προσκείμενοι ἦσαν οἱ φαρισαϊκῶς Ἰουδαΐζοντες, οἵτινες, ἐμμένοντες εἰς τὸ γράμμα καὶ τὰ νεκρὰ ἔργα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἐμφορούμενοι σαρκικῶν περὶ τοῦ Μεσσίου ἰδεῶν, εἶχον ὡς σύμβολον καὶ σημαίαν αὐτῶν τὴν τήρησιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἅμα καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ· τούτου ἕνεκεν ἐπέβαλλον τὰς περὶ τοῦ σαββάτου, περὶ βρωμάτων, περιτομῆς καὶ λοιπὰς ἐντολὰς τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ἡ τάσις αὕτη, τὴν Ἱερουσαλὴμ ἔδραν ἔχουσαν, κατεπολεμήθη ὑπὸ τοῦ Παύλου. Ἐκ τῶν φαρισαϊκῶς Ἰουδαϊζόντων προῆλθον οἱ καλούμενοι Ἐβιωναῖοι ἢ Ἐβιωνῖται, ὀνομασθέντες οὕτως εἴτε ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, ὡς λέγεται, εἴτε ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ *ebion*=πτωχός, εὐσεβής. Οἱ Ἐβιωναῖοι οὗτοι, οὓς ὁ Εἰρηναῖος χαρακτηρίζει ὡς αἱρετικούς, ἦσαν Ἰουδαῖοι, τὸ ἐξῆς ἔχοντες μόνον κοινὸν μετὰ τῶν χριστιανῶν, ὅτι ἀνεγνώριζον τὸν Χριστὸν ὡς Μεσσίαν. Τὸν Χριστὸν ὅμως ἐδέχοντο κατὰ φυσικὸν τρόπον, ἤτοι ὡς ἄνθρωπον, ἐμπνευσθέντα ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐνεπνεύσθησαν καὶ οἱ προφῆται, ὡς ἁπλοῦν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῆς Μαρίας. Τὸν μωσαϊκὸν νόμον ἐκήρυττον ἐξαιρέσει τῶν θυσιῶν ὡς ὑποχρεωτικόν, τὸν δὲ Χριστὸν ἀπεδέχοντο ὡς Μεσσίαν, ἐλθόντα εἰς τὸν κόσμον πρὸς τελειποίησιν μόνον τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, τὸν δὲ ἀπόστολον Παῦλον ἀποκρούοντες, δὲν ἀπεδέχοντο αὐτὸν ὡς μαθητὴν τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ὡς ἀποστάτην μόνον καὶ πλάνον· εἶχον δὲ καὶ ἴδιον Εὐαγγέλιον, ὅπερ διεφήμιζον ὡς τὸ τοῦ Ματθαίου, ἐν ᾧ φαίνεται ὅτι ἦτο μὲν τὸ τοῦ Ματθαίου ἡμέτερον, ἀλλὰ παρηλλαγμένον διὰ προσθηκῶν καὶ ἀλλοιώσεων, συμβιβαζομένων πρὸς τὰς δοξασίας αὐτῶν. Οἱ Ἐβιωνῖται διετηρήθησαν μέχρι τοῦ Ε' αἰῶνος.

Συγγενεῖς τῶν Ἐβιωνιτῶν ἦσαν οἱ Ναζωραῖοι. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἦτο κατ' ἀρχὰς κοινὸν πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς. Οἱ Ναζωραῖοι οὗτοι μνημονεύονται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τοῦ Ἱερωνύμου. Κατ' αὐτοὺς οἱ εἰς τὴν αἵρεσιν ταύτην ἀναγόμενοι ἐτίμων τὸν Παῦλον ὡς γνήσιον τοῦ Κυρίου μαθητὴν καὶ ὡς ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν, ἀνεγνώριζον δὲ καὶ τὴν ὑπερφυσικὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γέννησιν ἐκ τῆς Παρθένου· ἠρνοῦντο ὅμως τὴν θειότητα αὐτοῦ, ἐπειδὴ

δὲ διέκοψαν πᾶσαν κοινωνίαν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καίπερ ἀναγνωρίζοντες ὡς οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ τῶν Ἱεροσολύμων τὸν μωσαϊκὸν νόμον ὑποχρεωτικὸν μόνον εἰς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανούς, ἐξ οὗ καὶ διεκρίνοντο ἀπὸ τῶν Ἐβιωνιτῶν, δὲν εἶχον καὶ τὸν κανόνα τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀλλὰ μόνον τὸ καθ' Ἑβραίους λεγόμενον Εὐαγγέλιον, ὅπερ δὲν ἦτο τόσον διεφθαρμένον, ὡς τὸ τῶν Ἐβιωνιτῶν. Καὶ οἱ Ναζωραῖοι ἐπίσης μέχρι τοῦ Ε' αἰῶνος διετηρήθησαν.

Τρίτη ἰουδαΐζουσα αἵρεσις, προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν πέραν τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης Ἐβιωναίων μετὰ τῶν ἐκεῖ μοναζόντων Ἐσσαίων, ὡς καὶ μετά τινων στοιχείων τῆς ἀναταλικῆς φιλοσοφίας, ἦσαν οἱ καλούμενοι Ἐλξαΐται ἢ Ἐλκεσαΐοι ἢ Ἐλκεσαΐται *(bene el kessai*=οἱ τῆς κεκαλυμμένης δυνάμεως ἢ ἐκ τοῦ Ἐλξαΐ ἢ Ἠλχασαΐ, ἀρχηγοῦ αὐτῶν). Οἱ Ἐλκεσαΐται οὗτοι ἢ Ἐλκεσαῖοι ὠνομάζοντο κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον καὶ Σαμψαῖοι, ἤτοι ἡλιακοί, καὶ διηροῦντο εἰς Ἐσσηνοὺς καὶ εἰς Ὀσσηνούς. Ἤσκουν δὲ μαγικὰς τέχνας καὶ ἐδόξαζον ὅτι ἦτο ἐπιτετραμμένον ἐπὶ τῶν διωγμῶν νὰ προσποιῆταί τις ἄρνησιν τῆς πίστεως, ἤρκει μόνον νὰ διατηρῇ τὴν πίστιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Διϊσχυρίζοντο πρὸς τούτοις ὅτι τὸ θεῖον αὐτῶν βιβλίον ἦν ἴδιον αὐτοῖς, κατὰ μὲν τὸν Ὠριγένην πεσὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, κατὰ δὲ τὸν Ἱππόλυτον ἀποκαλυφθὲν ὑπὸ ἀγγέλου, υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος Ἀλκιβιάδης τις, ἁπαδὸς τῆς αἱρέσεως, εἶχε κομίσει εἰς Ρώμην. Κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πατέρας ἡ διδασκαλία τῶν Ἐλκεσαϊτῶν ἦν μίγμα χριστιανικῆς καὶ ἐσσενικῆς διδασκαλίας, συγκεκραμένης πάλιν μετ' ἐθνικῶν φυσικῶν θεωριῶν καὶ ἰδίᾳ ἀστρολογικῶν καὶ μαγικῶν. Τὸν μωσαϊκὸν νόμον ἐθεώρουν καιοὗτοι ὑποχρεωτικόν, ἰδίως δὲ τὴν τοῦ σαββάτου ἑορτὴν καὶ τὴν περιτομήν, ἀλλ' ἀπέρριπτον τὰς θυσίας καί τινα βιβλία τῆς Γραφῆς καὶ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου. Μεγίστην ἀπέδιδον σημασίαν εἰς τὰς συχνὰς λούσεις καὶ τοὺς ἐξαγνισμούς, τελουμένους ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ὡς καὶ ἑπτὰ μαρτύρων, τοὐτέστι τῶν πέντε φυσικῶν στοιχείων, γῆς, ὕδατος, ἀέρος, πυρὸς καὶ αἰθέρος, καὶ τοῦ ἐλαίου μετὰ τοῦ ἅλατος. Τὸ ἅλας ἐθεώρουν ὡς ἐξεικονίζον τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, τὴν ὁποίαν ἐτέλουν οὗτοι διὰ ἄρτου καὶ ἅλατος. Ἀπηγορεύετο αὐτοῖς ἡ κρεωφαγία, ἀλλ' ἐτίμων τὸν γάμον. Οἱ ἀργαῖοι συγγραφεῖς ὅμως διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὰς περὶ Χριστοῦ δοξασίας τῶν Ἐλκεσαίων· ἔνθεν μὲν ὁ Χριστὸς ἐθεωρεῖτο ὡς ἄγγελος καὶ μάλιστα ὡς μέγας βασιλεύς, ἔχων ὕψος 96 μιλίων καὶ πλάτος 24, ἔνθεν δὲ ἀπεδέχοντο ἐπενειλημμένην τινὰ ἐνσάρκωσιν τοῦ Χριστοῦ ὡς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μέχρι τῆς ἐκ Παρθένου γεννήσεως αὐτοῦ. Κατ' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς ἀντεπροσώπευε τὴν ἀνδρικὴν ἀρχήν, παρ' αὐτῷ δὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐθεωρεῖτο ὡς θήλεια δύναμις.

Ἑτέρα ἰουδαΐζουσα αἵρεσις, προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν δοξασιῶν τῶν Ἐλκεσαϊτῶν μεθ' ἑτέρων βάσεων τῆς ἐποχῆς, ἦτο καὶ ἡ καλουμένη αἵρεσις τῶν Ψευδοκλημεντίων, ἧς ἐτία ὑπῆρξεν ἡ Ρώμη. Φαίνεται ὅτι εἰς ρωμαῖόν τινα χριστιανόν, φιλοσοφικῶς μεμορφωμένον, ἐγεννήθη ἡ ἰδέα τῆς ἀνακαλύψεως οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἀληθοῦς χριστιανισμοῦ· νομίσας δὲ ὅτι ἀνεῦρεν αὐτὸν ἐν τοῖς ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοῖς καὶ ἰδίᾳ τοῖς ἀνωτέρω Ἐλκεσαΐταις, συνανέμιξε τὰς ἰδέας αὐτῶν μεθ' ἑτέρων θεωριῶν τῆς ἐποχῆς καὶ ἐμόρφωσε θρησκευτικόν τι σύστημα ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Κλήμεντος τῆς Ρώμης, δι' οὗ ἐπεχείρησε τὴν καταπολέμησιν τοῦ τε ἐθνισμοῦ καὶ τῶν ποικίλων χριστιανικῶν αἱρέσεων, ὡς καὶ τὸν συμβιβασμὸν τῶν διαφόρων αἱρέσεων πρὸς ἀλλήλας. Τὰς ἰδέας αὐτοῦ ὁ ἄγνωστος οὗτος καὶ ὑπὸ ψευδώνυμον τοῦ Κλήμεντος κρυπτόμενος συγγραφεύς, ὁ περὶ τὸ τέλος τοῦ Β' αἰῶνος ἀκμάσας, ἀναπτύσσει ἐν τοῖς οὕτω καλουμένοις Κλημεντίοις, ἢ ὁμιλίαις τοῦ Κλήμεντος, καὶ τοῖς Ἀναγνωρισμοῖς. Τὰ δύο ταῦτα συγγράμματα, ἀναγνωριζόμενα ὑπὸ τῆς νεωτέρας κριτικῆς ὡς θρησκευτικόν τι διδακτικὸν μυθιστόρημα ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχικοῦ τινος ἰουδαϊκοῦ χριστιανικοῦ καὶ γνωστικοῦ συγγράμματος, διακρίνονται τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς ἀντιγνωστικῆς καὶ διδακτικῆς τάσεως, τὸ δὲ δεύτερον διὰ τῆς ρωμαντικότητος καὶ τῆς τάσεως πρὸς προσέγγισιν εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας δόγματα. Ἡ διήγησις [ἐν ἀμφοτέροις] τούτοις τοῖς συγγράμμασι περιστρέφεται περὶ τὸν βίον τοῦ δῆθεν Κλήμεντος,

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὅστις ἐπιθυμῶν τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀνέλαβε διαφόρους περιοδείας εἰς Ἰουδαίαν, Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ὁ Βαρνάβας ἔπεισεν αὐτὸν περὶ τῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἀληθείας, καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου εἰς Καισάρειαν· παρευρίσκεται τότε εἰς τὴν διαφωνίαν Πέτρου καὶ Σίμωνος τοῦ Μάγου, ἀκολουθεῖ τὸν πρῶτον, καταδιώκοντα τὸν πλάνον, καὶ ἀναγνωρίζει ἐπὶ τέλους τοὺς ἀπολεσθέντας ἀδελφοὺς αὐτοῦ Φαυστῖνον καὶ Φαυστιανόν, φέροντας τὰ ὀνόματα Νικήτα καὶ Ἀκύλα, βραδύτερον δὲ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ματθιδίαν καὶ ἐπὶ τέλους τὸν πατέρα αὐτοῦ Φαῦστον. Τοιουτοτρόπως πάντες ὁμοῦ μετὰ δευτέραν συνδιάλεξιν τοῦ Πέτρου μετὰ τοῦ Σίμωνος τοῦ Μάγου ἐν Λαοδικείᾳ ἐπιστρέφουσιν εἰς Ρώμην, ἐκεῖ δὲ ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ Πέτρου διάδοχος αὐτοῦ καὶ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως. Ἐν ταύταις ὅμως ταῖς διηγήσεσιν αὐτοῦ ὁ τὸ ψευδοκλημέντειον τοῦτο συνονθύλευμα καταρτίσας, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ θεωρίας κηρύσσει διὰ τοῦ στόματος τοῦ Πέτρου, δι' οὗ καὶ παρίστησι τὸν ἀληθῆ καὶ ἁγνὸν χριστιανόν, ἐκλαμβάνει ἀφ' ἑτέρου Σίμωνα τὸν Μάγον ὡς ἀρχηγὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ τῶν θεωριῶν τῶν γνωστικῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Μαρκίωνος. Ἐνῷ δ' ἀφ' ἑνὸς μὲν καταπολεμεῖ τὴν τοῦ λαοῦ πίστιν, τὴν ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργίαν τοῦ κόσμου, τὴν ὑποστατικὴν περὶ Τριάδος διδασκαλίαν, τὴν λατρείαν τῶν Ἰουδαίων, τοὺς Μοντανιστάς, τοὺς Γνωστικοὺς καὶ λοιπά, ἀποδέχεται ἀφ' ἑτέρου τὴν ταὐτότητα τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ, τὴν τῶν Ἐσσαίων καὶ Ἑλκεσαίων ἀποχὴν τῆς κρεωφαγίας, τὰς συχνὰς νηστείας καὶ τοὺς καθαρισμοὺς καὶ καταρτίζει τὴν δογματικὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πανθεϊστικῆς μὲν θεωρίας τῶν Στωϊκῶν, τῆς μονοθεϊστικῆς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θεωρίας. Κατ' αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπεκαλύφθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπ' ἀρχῆς, διότι τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα (σοφία, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ) ἐδίδαξεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐν μορφῇ ἀνθρώπου (Ἀδάμ, Ἐνώχ, Νῶε, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ, Μωϋσέως καὶ Χριστοῦ) ὡς ἀληθὴς προφήτης τὴν αὐτὴν πάντοτε ἀλήθειαν· ὃν δὲ τρόπον ὁ κόσμος ὑπὸ διαφόρους ἀναπτύσσεται ἀντιθέσεις, οὕτω καὶ ἐκτὸς τοῦ ἀληθοῦς προφήτου ὑπῆρχον πάντοτε ἀντίθετοι, ἤτοι ψευδεῖς τοιοῦτοι (γεννητοὶ ἐκ γυναικῶν), ὡς ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης. Ὁ Θεὸς ἦν κατὰ τὸν ἀνώνυμον τοῦτον συγγραφέα ἡ ἑνότης τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ σώματος καὶ ἀποκαλύπτεται διὰ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς συστολῆς. Καὶ τὸ μὲν πνεῦμα παρίσταται ὡς ὁ υἱὸς καὶ ἡ σοφία, τὸ δὲ σῶμα, ὡς ἡ οὐσία καὶ ἡ ὕλη· ἐκ τῆς ὕλης προέρχονται τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ἡ ἀνάμιξις τῶν ὁποίων ἐγέννησε τὸν σατάν. Ὁ Θεὸς λοιπὸν ὡς μονὰς μετατρέπεται εἰς δυάδα· ἡ τελευταία αὕτη ἐκτείνεται ἐπὶ πολλὰς συζυγίας, ἐξ ὧν ἡ τελευταία ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας. Ἀπὸ τῆς τελευταίας συζυγίας ἐπεκτείνεται δευτέρα σειρὰ συζυγιῶν μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐνῷ ἐν ταῖς πρώταις συζυγίαις προηγεῖται τὸ ἀνδρικὸν (τὸ μέγα) τοῦ θήλεος (τοῦ μικροῦ), ἐν ταῖς δευτέραις συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Διὰ τῆς ἐκλάμψεως τοῦ πνεύματος διεδόθησαν εἰς τὸν Ἀδὰμ αἱ ὑψισται διανοητικαὶ καὶ ἠθικαὶ δυνάμεις, διὰ δὲ τοῦ σατανᾶ, διαφθαρεισῶν τούτων, οἱ ἄνθρωποι ὁδηγοῦνται εἰς τὸ κακόν· ὁ ἀληθὴς ὅμως προφήτης, ἐν ᾧ ἐνοικεῖ τὸ θεῖον πνεῦμα, ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀλήθειαν· ὁ προφήτης δ' οὗτος ἦν ὁ ἐμφανισθεὶς τὸ πρῶτον τῷ Ἀδὰμ καὶ εἶτα τῷ Ἐνώχ, Νῶε, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Μωϋσῇ καὶ Χριστῷ. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ τῶν Κλημεντίων τὸ βάπτισμα ἐθεωρεῖτο ἀναγκαῖον πρὸς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Αἱ θυσίαι ἀπορρίπτονται. Ὁ ἄνθρωπος φθάνει εἰς τὴν μακαριότητα δι' ἀποχῆς ἀπὸ τοῦ κρέατος, δι' αὐστηρῶν νηστειῶν ἐν γένει καὶ διὰ τῆς πτωχείας. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ζητήσῃ τὴν ἀλήθειαν, αὕτη δ' εὑρηται παρὰ τῷ ἀληθεῖ προφήτῃ, οὗτινος χαρακτῆρες εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ παρελθόντος, τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλλοντος, ἡ ἁπλῆ αὐτοῦ διδασκαλία καὶ ἡ ἔμπνευσις.

2. Αἱρέσεις Γνωστικῶν. Ἐπικινδυνωδεστέρα τῶν ἀνωτέρω τάσεων ἦν ἡ τάσις τοῦ Γνωστικισμοῦ, ἧς ἔδρα ἦν ἡ Μ. Ἀσία καὶ ἧς μνείαν ποιεῖται ἐν πρώτοις ὁ Παῦλος ἐν τοῖς τελευταίοις αὐτοῦ λόγοις πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Μιλήτου. Ὁ γνωστικισμὸς ἀποδέχεται ἀνατολικὰ θεοσοφήματα, μαγείας καὶ θεουργίας, αὐθαιρέτους ἀσκήσεις ἐν τῷ γάμῳ καὶ ταῖς περὶ δογμάτων ἀπαγορεύσεσι, μυστηριώδεις τινὰς

διδασκαλίας περὶ φύσεως καὶ τάξεως τῶν οὐρανίων δυνάμεων καὶ τὰ τοιαῦτα. Αἱ τοῦ γνωστικισμοῦ δοξασίαι ἐγεννήθησαν ἐκ τάσεων ἀνδρῶν φιλοσοφικῶς μεμορφωμένων καὶ ἐπιδιωκόντων τὴν διαμόρφωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς εἶδός τι φιλοσοφικοῦ συστήματος διὰ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτοῦ μετὰ τῶν τότε γνωστῶν φιλοσοφικῶν καὶ θρησκευτικῶν συστημάτων. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης ἐκαλοῦντο Γ ν ω σ τ ι κ ο ί, διότι ἐφρόνουν ὅτι μόνον αὐτοὶ εἶχον ὁδηγὸν ἀληθῆ γνῶσιν περὶ χριστιανισμοῦ καὶ τῶν πραγμάτων ἐν γένει, περὶ ὧν οἱ λοιποὶ ἐγίνωσκον μόνον ὀλίγα καὶ εὐτελῆ. Αἱ τοῦ γνωστικισμοῦ δοξασίαι, ἀναπτυχθεῖσαι ἰδίᾳ κατὰ τὸν Β' καὶ Γ' αἰῶνα, προύκάλεσαν τῇ Ἐκκλησίᾳ πολλὰ κακά. Τὸ τερατῶδες τῶν γνωστικῶν σύστημα προῆλθεν ἐξ ἀναμίξεως χριστιανικῶν ἰδεῶν καὶ θεωριῶν τῆς ἀνατολικῆς θεοσοφίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Παρσισμοῦ καὶ τοῦ Βουδδαϊσμοῦ. Οἱ Γνωστικοὶ ἀντὶ τῆς πίστεως, ἣν ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἀπαιτεῖ εἰς πάντα ἐκεῖνα τὰ ζητήματα, ὧν ἡ ἑρμηνεία ἀνέφικτος τῷ ἀνθρωπίνῳ νῷ καθίσταται, ἐπεδίωξαν τὴν λύσιν ζητημάτων, ἡ λύσις τῶν ὁποίων μάτην κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τὸ ἀνθρώπινον ἀπησχόλησε πνεῦμα, ὡς τὰ ζητήματα τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, τῆς ὑπάρξεως τοῦ κακοῦ κλπ. Τὰ ποικίλα γνωστικὰ συστήματα δύνανται ἕνεκα τῆς συμπτώσεως τῶν θεμελιωδῶν αὐτῶν ἰδεῶν πρὸς τὰς χώρας, ἐν αἷς ἀνεφύησαν, νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο οἰκογενείας, εἰς τὴν τῶν Ἀλεξανδρινῶν γνωστικῶν καὶ εἰς τὴν τῶν Σύρων. Ἐν ταῖς κοιναῖς αὐτῶν θεωρίαις τὰ συστήματα τῶν δύο γνωστικῶν τούτων οἰκογενειῶν εἶχον καὶ οὐκ ὀλίγας πρὸς ἄλληλα διαφοράς. Καὶ κοινῶς μὲν οἵ τε Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Σύροι ἐπρέσβευον ὅτι ὁ ὕψιστος Θεός, ὃν ὠνόμαζον β υ θ ὸ ν ἄγνωστον καὶ ἀκατονόμαστον καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέρρευσαν αἱ διάφοροι αἰώνιαι ἐνυπόστατοι δυνάμεις, καλούμεναι α ἰ ῶ ν ε ς, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων ἀποκαλεῖται π λ ή ρ ω μ α, ἣν ἡ πηγὴ πάσης ζωῆς καὶ τελειότητος. Τοιουτοτρόπως ἐγεννήθη ὁ πνευματικὸς κόσμος. Κοινὴ λοιπὸν ἦν αὐτοῖς ἡ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπόρροια τῶν κατωτέρων θείων ὄντων, ἅπερ ἐνόουν διὰ τῆς λέξεως αἰῶνων καὶ ἅτινα ὤκουν τὸ βασίλειον τοῦ φωτός (Αἰῶνας ὠνόμαζον τοὺς κατωτέρους θεούς, ἵνα δειχθῇ ἡ κατὰ μεγάλα χρονικὰ διαστήματα διαδοχικὴ γέννησις αὐτῶν)· πρὸς ἐξήγησιν ὅμως τοῦ ὁρατοῦ κόσμου καὶ τοῦ κακοῦ παρεδέχοντο τὴν ὕ λ η ν, τὸ κ έ ν ω μ α ἢ ὑ σ τ έ ρ η μ α μετὰ τῆς ἐξῆς ὅμως διαφορᾶς, ὅτι οἱ Ἀλεξανδρινοί, συμφωνοῦντες τῷ Πλάτωνι, ἐξελάμβανον αὐτὴν ὡς μὴ ὄν, ὡς ἄμορφον καὶ νεκράν, οἱ δὲ Σύροι συμφώνως πρὸς τὸν Παρσισμὸν (ὅστις ἐκέκτητο δύο ἀρχάς, τὸν Ὁρμουσδ, ἀρχὴν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τὸν Ἀριμάν, ἀρχὴν τοῦ κακοῦ) ὡς ἐμψυχουμένην ὑπὸ τοῦ σατανᾶ καὶ τοῦ βασιλείου αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς διαφόρου λοιπὸν ἑκάστου τούτων δοξασίας ἐστηρίζετο καὶ ἡ διάφορος ἑκάστης τῶν δύο γνωστικῶν τούτων σχολῶν κοσμογονία. Κατὰ τὴν ἀλεξανδρινὴν οἰκογένειαν τῶν γνωστικῶν, ἐπειδὴ μέρος τοῦ πληρώματος εἰς τὴν ὕλην, ἡ τελευταία αὕτη ἐζωογονήθη, οὕτω δὲ προῆλθε ζωὴ κατωτέρα, ἀλλὰ προύκλήθη ταὐτοχρόνως καὶ ἀγὼν μεταξὺ τῆς ὕλης καὶ τῶν στοιχείων τοῦ πληρώματος. Συνεπείᾳ τούτου ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς ἕνα τῶν αἰώνων, τὸν Δ η μ ι ο υ ρ γ ό ν, ὃς ἐκ μὲν τῆς κακῆς οὐσίας ἐδημιούργησε τὸν σατανᾶν, ἐκ δὲ τῆς ἀγαθῆς καὶ κακῆς τὰ λοιπὰ ὄντα καὶ διήρεσε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς τοὺς πνευματικούς, παρ' οἷς ἐπικρατεῖ ἡ ἀγαθὴ φύσις, εἰς τοὺς ψυχικούς, παρ' οἷς συγκιρνᾶται τὸ ἀγαθὸν μετὰ τοῦ κακοῦ, καὶ εἰς τοὺς ὑλικούς, παρ' οἷς ὑπερισχύει τὸ κακόν· πρὸς διακυβέρνησιν δὲ τοῦ κόσμου ἔδωκε τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Καὶ αὕτη μὲν ἡ τῶν Ἀλεξανδρινῶν δοξασία. Οἱ δὲ σῦροι γνωστικοὶ ἄλλως ἐφρόνουν, ἤ δηλαδὴ ὅτι μέρος τοῦ πληρώματος, ἀποστατῆσαν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἔπεσεν εἰς τὴν ὕλην καὶ ἐδημιούργησε τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ἢ ὅτι τὸ βασίλειον τοῦ σατανᾶ, ἐξορμῆσαν ἀπέσπασε μέρος τοῦ πληρώματος καὶ ᾐχμαλώτευσεν αὐτό· κατὰ τὰς δοξασίας λοιπὸν αὐτῶν ὁ τοῦ κόσμου δημιουργὸς εἶναι ὁ σατανᾶς. Πάντες οἱ γνωστικοὶ ἐθεώρουν τὸν Θεὸν τῆς παλαιᾶς Διαθήκης ὡς τὸν ἐσφαλμένως ὡς Θεὸν νομισθέντα δημιουργόν, τὸν δὲ ἰουδαϊσμὸν ὡς ἀποκάλυψιν αὐτοῦ. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπολυτρώσεως, πάντες οἱ γνωστικοὶ συμφωνοῦσιν ὅτι αἰὼν Σ ω τ ή ρ, Ἰ η σ ο ῦ ς, Χ ρ ι σ τ ὸ ς κατελθὼν ἐλύτρωσε τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΤΟΣΚΑ

Κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς ὁ σωτὴρ οὗτος εἰσῆλθεν εἰς πραγματικὸν ἄνθρωπον ἐν καιρῷ τοῦ βαπτίσματος, κατὰ δὲ τοὺς Σύρους ἐγένετο ἄνθρωπος μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον, ἐσταυρώθη δὲ εἴτε ἐξ ἀγνοίας τοῦ δημιουργοῦ, εἴτε ἐκ κακοβουλίας αὐτοῦ. Τοιαῦται ἦσαν περίπου αἱ δοξασίαι τῶν γνωστικῶν ἐν γένει, ἐφ' οἷς ἐβασίζετο ἡ θεογονική, κοσμογονικὴ καὶ σωτηριολογικὴ διδασκαλία τῶν διαφόρων γνωστικῶν συστημάτων. Ἕνεκα τῆς περιφρονήσεως πάσης ἐξωτερικῆς λατρείας καὶ τῶν μυστηρίων, ἅπερ ἡ ἀπέρριπτον ἐντελῶς, ὡς μὴ ἁρμόζοντα εἰς αὐτοὺς ὡς πνευματικούς, ἢ ἀπέδιδον εἰς αὐτὰ ἄλλην ἔννοιαν παρὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἕνεκα τῆς περὶ ὕλης διδασκαλίας αὐτῶν κατ' ἀρχὰς ἦσκουν οἱ γνωστικοὶ ἐγκρατῆ βίον καὶ ἀσκητικόν, εἶτα ὅμως περιέπεσον εἰς μεγάλην ἀνηθικότητα καὶ αἰσχρότητα. Τὰς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ διαφορὰς ἐθεώρουν ὡς ἀναγκαίας, διότι κατ' αὐτοὺς οἱ ἄνθρωποι πάντες δὲν εἶναι ὁμότιμοι. Εἰς τὴν φανερὰν τῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν ἀντέτασσον μυστικήν τινα, ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων εἰς ἐκλεκτούς τινας ἐμπιστευτικῶς μεταδοθεῖσαν. Τὴν ἁγίαν Γραφὴν μετεχειρίζοντο ἐλευθέρως ὅλως, ἡρμήνευον ἀλληγορικῶς, διέστρεφον τὴν ἔννοιαν πολλῶν χωρίων αὐτῆς, διέκρινον τοὺς ἐν αὐτῇ λόγους εἰς λόγους τοῦ Σωτῆρος καὶ εἰς λόγους τοῦ ἀνθρώπου Ἰησοῦ, ἀπέρριπτον δὲ καὶ ὁλόκληρα βιβλία τῆς Νέας Διαθήκης, ἔπλαττον νόθα καὶ ἐκολόβουν ἢ καὶ παρήλλασσον τὰ γνήσια. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς ἀοριστίας ἡ διδασκαλία αὐτῶν ἐκυμαίνετο, οἱ πλεῖστοι αὐτῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σχηματίσωσιν ὡρισμένον ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα· τινὲς τούτων μάλιστα ἤθελον ἄνευ ἐξωτερικοῦ χωρισμοῦ νὰ ἱδρύσωσιν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶδός τι χριστιανικῆς μυστικῆς διδασκαλίας, κρύπτοντες τὰς γνωστικὰς αὐτῶν ἰδέας ὑπὸ τὸ κάλυμμα ἀορίστων θρησκευτικῶν ἐκφράσεων, καὶ ἐθρήνουν ἐπὶ τῷ ὅτι ἄνευ λόγου ὅθεν ἡ Ἐκκλησία ἀπέκλεισεν αὐτοὺς τοῦ περιβόλου αὐτῆς.

Ἀπ' ἀρχῆς ἤδη οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Ἰωάννης ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ συστήσωσι τοῖς χριστιανοῖς νὰ προσέχωσι μὴ ἀποπλανηθῶσιν ἀπὸ τῶν Γνωστικῶν· οὕτως ὁ Παῦλος συνίστησι τοῦτο, γράφων πρὸς Κολασσαεῖς, προλέγει τὰ περὶ τούτου τῷ Τιμοθέῳ καὶ συμβουλεύει καὶ τὸν Τίτον. Καὶ ὁ Ἰωάννης καταπολεμεῖ τοὺς προφήτας, οἵτινες ἐφρόνουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐνηνθρώπησε μόνον κατὰ δόκησιν. Ἐκ τῶν διαφόρων Γνωστικῶν ὁ Κήρινθος, ὁ Βασιλειάδης, ὁ Οὐαλεντῖνος, οἱ Ὀφῖται, οἱ Περατικοί, οἱ Σηθιανοί, οἱ Καϊνῖται καὶ λοιποὶ ἀνάγονται εἰς τοὺς ἀλεξανδρινοὺς γνωστικούς, οἱ δὲ Σατουρῖνος, Τατιανός, Βαρδισάνης, Μαρκίων ὁ Ποντικός, Ἑρμογένης καὶ ἄλλοι ἀνάγονται εἰς τοὺς σύρους γνωστικούς. Ὡς πρόδρομος ὅμως τῶν Γνωστικῶν θεωρεῖται ὁ ἐκ Σαμαρείας Σίμων (Ἴδε καὶ ΣΙΜΩΝ ὁ μάγος), ὅστις ἐκήρυττεν ἑαυτὸν ὡς δύναμιν, προελθοῦσαν ἀπὸ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, τὴν δὲ σύζυγον αὐτοῦ Ἑλένην ὡς τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου, ἐπίσης ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπορρεύσασαν, ἀλλὰ δεσμευθεῖσαν εἰς τὴν ὕλην, ἀφ' ἧς αὐτὸς θὰ ἠλευθέρου αὐτήν. Ὁ Σίμων οὗτος ἐγένετο χριστιανός, βαπτισθεὶς ὑπὸ τοῦ διακόνου Φιλίππου, καὶ, ζητήσας νὰ λάβῃ ἀντὶ χρημάτων τὴν χάριν τοῦ ἁγ. Πνεύματος, ἐπετιμήθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου. Λέγεται μάλιστα ὅτι ἐλθὼν βραδύτερον εἰς Ρώμην, ἐπέτυχε νὰ θεωρηθῇ ἐν μέσῳ τῆς ἐπικρατούσης ἐκείνης δεισιδαιμονίας καὶ ὡς θεός, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν φαίνεται ἐχόμενον ὑποστάσεως. Σπουδαιότατον μέλος τῶν ἐπὶ τῶν ἀποστόλων καὶ μετέπειτα Γνωστικῶν θεωρεῖται ὁ Κήρινθος, τὸ γνωστικὸν σύστημα τοῦ ὁποίου ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς θεωρίας, ὅτι τὸν κόσμον ἐδημιούργησεν οὐχὶ ὁ ὕψιστος Θεός, ἀλλὰ κατώτερόν τι πνεῦμα ἢ ἄγγελος, ὅστις καὶ ὡς Θεὸς τῶν Ἰουδαίων ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν νόμον. Τοιουτοτρόπως ἐπειδὴ καὶ οὗτος ἠγνόει μὲν τὸν Ὕψιστον, ἀλλ' ἐλάτρευσεν αὐτῷ, ὁ κυρίως Θεὸς ἔμεινεν ἄγνωστος, τοῦτον δὲ ἠγνόει κατ' ἀρχὰς καὶ ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας καὶ τοῦ Ἰωσὴφ Ἰησοῦς· ἐπειδὴ δ' ἕνεκα τῆς εὐσεβείας αὐτοῦ ἐδέχθη διὰ τοῦ βαπτίσματος τὸν ἄνω ἢ ἐπουράνιον Χριστόν, περιῆλθε διὰ τοῦ μέσου τούτου εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Ὑψίστου καὶ ἤρξατο νὰ κηρύττῃ αὐτόν. Κατὰ τὰς δοξασίας τῶν Κηρινθιανῶν ἔπαθε μὲν ὁ Ἰησοῦς οὐχί, ὅμως καὶ ὁ Χριστός, διότι ὁ τελευταῖος οὗτος πρὸ τοῦ πάθους ἀπέπτη ἀπ' ἐκείνου. Οἱ Κηρινθιανοὶ παρεδέχοντο τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον οὐχὶ ὁλόκληρον καὶ ἀπέρριπτον τὸ κατὰ Ἰωάννην ὡς καὶ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ τε Ἰωάννου καὶ τοῦ Παύλου.

Κατὰ τὸν Εἰρηναῖον καὶ ἄλλους ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἐναντίον τῶν δοξασιῶν τοῦ Κηρίνθου. Οἱ Κηρινθιανοὶ παρεδέχοντο πρὸς τούτοις καὶ τὸν καλούμενον Χιλιασμόν, ἤτοι τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ληφθεῖσαν ἔννοιαν περὶ μελλούσης χιλιετοῦς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτις θὰ προηγηθῇ ὅθεν τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ ἐσχάτης κρίσεως. (Ἴδε καὶ ΚΗΡΙΝΘΟΣ).

Ὁ κύριος ἀρχηγὸς τῶν Ἀλεξανδρινῶν γνωστικῶν εἶναι ὁ Βασιλείδης, καταγόμενος ἐκ Συρίας καὶ διδάξας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ περὶ τὸ 125 ἢ 130 μ. Χ. τὴν φιλοσοφίαν. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ θεωροῦσι τὸν Ἰουδαϊσμὸν ὡς πρόδρομον τοῦ Χριστιανισμοῦ, στηρίζεται δ' ἐπὶ τῆς στωικῆς φιλοσοφίας. Αἱ κυριώτεραι διδασκαλίαι αὐτοῦ εἶναι αἱ ἑξῆς, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀκατονομάστου ἀρχικοῦ ὄντος ἀπέρρευσαν ἑπτὰ δυνάμεις, αἵτινες μετ' αὐτοῦ ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην μακαρίαν ὀκτάδα, ἐξ ἧς ἐγεννήθησαν ἀλληλοδιαδόχως 365 πνευματικὰ βασίλεια, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀπετελεῖτο διὰ τῆς συμβολικῆς λέξεως Ἀβρασάξ, οὕτω:

α	=	1
β	=	2
ρ	=	100
α	=	1
σ	=	200
α	=	1
ξ	=	60
		365

Τὸ ἀκατονόμαστον ἀρχικὸν ὃν περιελαμβάνετο ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ: ἦν ποτε ὅτε ἦν οὐδέν, τοὐτέστι ἡ ἀρχὴ πάντων τῶν ὄντων εἶναι τὸ μὴ ὄν, ὁ οὐκ ὢν Θεός, ὅστις, θέλων νὰ δημιουργήσῃ τι, ἔθηκε τὸ σπέρμα τοῦ κόσμου, ἐν τῷ ὁποίῳ, ὡς ἐν τῷ κόκκῳ τοῦ σινάπεως ὑπάρχουσιν ἡ ρίζα, τὸ πρέμνον, οἱ κλάδοι καὶ τὰ φύλλα, ἐνυπῆρχεν ἡ πανσπερμία τοῦ κόσμου, ἐξ ἧς δι' ἀναπτύξεως καὶ χωρισμοῦ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω οὐχὶ δὲ δι' ἀπορροίας καὶ προβολῆς ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ὡς ἐδόξαζον οἱ λοιποὶ γνωστικοί, προῆλθον τὰ δημιουργήματα. Ἐν τῇ πανσπερμίᾳ ὑπάρχει τριμερής τις υἱότης, ὁμοία καθ' ὅλου πρὸς τὸν οὐκ ὄντα Θεόν· καὶ ἡ μὲν πρώτη, ἥτις εἶναι ἡ λεπτομερής, ὑψοῦται πρὸς τὸν μακάριον χῶρον, τὸ πλήρωμα, ἡ δὲ δευτέρα, ἡ παχυμερὴς καὶ μιμητική, ὑψοῦται μὲν ἐπίσης πρὸς τὰ ἄνω, ἀλλά, μὴ δυναμένη νὰ προχωρήσῃ, κατεσκεύασεν ἑαυτῇ τὸ πτερόν, τὸ ἅγιον Πνεῦμα, διοῦ φθάνει μέχρι τῶν μεθορίων τοῦ πληρώματος, ἐγκαταλιποῦσα αὐτὸ ὡς μεθόριον πνεῦμα, ὅπερ ἀπετέλεσε τὸ στερέωμα μεταξὺ τοῦ πληρώματος καὶ τοῦ κόσμου. Ἡ τρίτη υἱότης, δεσμένη καθάρσεως, ἔμεινεν ἐν τῇ πανσπερμίᾳ· ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθη ὁ πρῶτος ἄρχων, ὅστις ἐγέννησεν υἱὸν πολλῷ κρείσσονα ἑαυτοῦ καὶ ἐδημιούργησε δι' ἀμφοτέρους τὴν αἰθέριον κτῆσιν, τὴν ὀγδοάδα (τὸν ἄνω οὐρανὸν τὸν μέχρι τῆς σελήνης). Μετ' αὐτὸν ἀνέστη ἐκ τῆς πανσπερμίας καὶ δεύτερος ἄρχων, ὅστις ἐγέννησεν ἐπίσης υἱὸν σοφώτερον ἑαυτοῦ καὶ ἐδημιούργησε τὴν ἑβδομάδα (τὸν οὐρανὸν τῶν πλανητῶν). Τὸ λοιπὸν τῆς πανσπερμίας, τὸ καθ' ἡμᾶς διάστημα, ἀνεπτύχθη κατὰ φύσιν. Μεταξὺ δ' αὐτοῦ καὶ τοῦ δευτέρου ἄρχοντος ὑπάρχουσιν αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι 365 ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι ὑπὸ τὸν Ἀβρασάξ. Ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ὁ υἱὸς τοῦ πρώτου ἄρχοντος παρέλαβεν ἀπὸ τοῦ μεθορίου πνεύματος τὴν περὶ σωτηρίας ἰδέαν, τὸ Εὐαγγέλιον· τοῦτο ἀκούσας ὁ μέγας ἄρχων, ἐφοβήθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τῇ ἐξαπατήσει αὐτοῦ, θεωρῶν ἑαυτὸν ὡς τὸν μόνον Θεόν, ἀλλὰ πάραυτα μετενόησε καὶ ἐχάρη ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ. Τοιουτρόπως σωθείσης τῆς ὀγδοάδος, ἐσώθη εἶτα καὶ ἡ ἑβδομὰς ὑπ' αὐτῆς, ἀπὸ δὲ τῆς ἑβδομάδος καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς διάστημα καὶ ἐν πρώτοις ὁ Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας, ὁ πρωτότοκος τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ, οἵτινες ἐκ τῆς τρίτης ἀνεπτύχθησαν ἰδίας, ὅστις, ἀφοῦ ἐδίδαξε τὸ Εὐαγγέλιον, ἔπαθεν ἀληθῶς καὶ μετὰ θάνατον τὸ μὲν σωματικὸν αὐτοῦ μέρος ὑπέστρεψεν εἰς τὴν πανσπερμίαν, τὸ δὲ ψυχικὸν ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου καὶ ἀνελήφθη εἰς τὴν ἑβδομάδα καὶ τὸ πνευματικὸν ἐξαγνισθὲν ἀφίκετο εἰς τὸν μακάριον χῶρον. Ὃν δὲ τρόπον ὁ Ἰησοῦς, οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Θεοῦ τέκνα θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν οὐράνιον αὐτῶν πατρίδα καὶ ἐπὶ τέλους ὁ Θεὸς θὰ ἐπεκτείνῃ ἐφ' ὅλης τῆς κτίσεως τὴν μεγάλην ἄγνοιαν, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας οὐδεὶς θὰ ἐπιθυμήσῃ τι ὑψηλότερον. Τοιαῦται περίπου αἱ δοξασίαι τοῦ συστήματος τοῦ Βασιλείδου, ὑφ' οὗ ἐπεβάλλετο καὶ αὐστηρὰ ἄσκησις, ἐθεωρεῖτο

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ὁ γάμος ἱερός, ἐπετρέπετο καὶ ἡ ἀγαμία καὶ ἐπεβάλλετο ὡς κυρία ἑορτὴ ἡ τῶν Ἐπιφανείων τῇ 6 Ἰανουαρίου. Προσθετέον ὅτι κατὰ τὸν Εἰρηναῖον, Ἐπιφάνιον καὶ ἄλλους διαφόρως πως τὸ σύστημα τοῦτο παρίσταται, τοῦ Θεοῦ κατ' αὐτοὺς ἀποστείλαντος εἰς τοὺς λαοὺς τὸν Νοῦν, ὅστις εἰσέδυσεν εἰς σῶμά τι κατὰ δόκησιν, ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐθαυματούργει· οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεφάσισαν ὅμως τὸν θάνατον αὐτοῦ, οὗτος δὲ ἔλαβε τὴν μορφὴν Σίμωνος τοῦ Κυρηναίου, οὕτως ὥστε, σταυρωθέντος αὐτοῦ, ὁ νοῦς ὑπέστρεψεν εἰς τὸν πατέρα.

Καὶ ὁ Οὐαλεντῖνος, ὅστις διδάσκων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, μετέβη περὶ τὸ 140 εἰς Ρώμην καὶ ἐκεῖθεν διωχθεὶς εἰς Κύπρον ἀπέθανε τῷ 160, ἐγένετο διὰ τοῦ ἐπιμελῶς μεμορφωμένου συστήματος αὐτοῦ ἱδρυτὴς σπουδαίας γνωστικῆς αἱρέσεως. Τὸ σύστημα αὐτοῦ ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀπορροίας καὶ προβολῆς. Τὴν δημιουργίαν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἡρμήνευεν ὡς προελθοῦσαν ἐκ ῥήγματος, γενομένου ἐν τῷ πληρώματι, τρία δὲ στάδια ἀνεύρισκε τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κόσμου, τὴν δημιουργίαν, τὴν πτῶσιν καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν. Ἀρχὴν πάσης ὑπάρξεως ἐθεώρει τὸν βυθόν, ἀπὸ τούτου δὲ ἀπέρρευσε βαθμηδὸν σειρά τις ἀρρένων καὶ θηλέων αἰώνων ἢ συζυγιῶν. Ἡ Σοφία, ἤτοι ὁ τελευταῖος αἰὼν τῆς καλουμένης δωδεκάδος, διέῤῥηξε τὴν πρὸς τὸν σύζυγον αὐτῆς Θελητὸν σχέσιν καὶ ἐπῆλθεν ἡ ἐν τῷ πληρώματι διαταραξις, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὁποίας ὁ νοῦς καὶ ἡ ἀλήθεια προέβαλλον ἕτερον ζεῦγος αἰώνων, τὸν Ἄνω Χριστὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δι' ὧν ἀποκατέστη ἡ ἁρμονία ἐν τῷ πληρώματι. Ὡς φύλαξ δὲ αὐτοῦ ἐτέθη ὁ Ὅρος καὶ οἱ αἰῶνες. Πρὸς ἔκφρασιν τῆς εὐχαριστίας αὐτῶν προσφέρουσιν ἕκαστος ὅ,τι ἄριστον εἶχον, ἀποτελέσαντες οὕτω τὸν Σωτῆρα Ἰησοῦν. Τὴν ἐκπεσοῦσαν λοιπὸν σοφίαν, ἥτις ὀνομάζεται πλέον κάτω ἡ ἔξω σοφία καὶ Ἀχαμώθ, οἱ αἰῶνες ἠθέλησαν ν' ἀπολυτρώσωσι καὶ πέμπουσιν ἐπὶ τούτῳ αὐτῇ τὸν σωτῆρα, ὅστις ἀποχωρίζει τὰ ἐν αὐτῇ πονηρὰ πάθη ἀπὸ τῶν καλῶν καὶ οὕτω προῆλθεν ἐκ μὲν τῶν πρώτων ἡ ὑλικὴ φύσις, ἐφ' ἧς ἄρχει ὁ σατανᾶς, ἐκ δὲ τῶν δευτέρων ἡ ψυχικὴ, ἐφ' ἧς ἄρχει ὁ υἱὸς τῆς Ἀχαμώθ, καὶ τέλος ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀχαμὼθ προβάλλεται ἡ πνευματικὴ φύσις. Ὁ δημιουργὸς ἐκ τῆς γῆς καὶ της πνευματικῆς οὐσίας, ἣν παρέχει αὐτῷ ἡ Ἀχαμώθ, δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον, τίθησιν αὐτὸν εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν καὶ παρέχει εἰς αὐτὸν νόμον· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος παρέβη τὸν νόμον, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ δημιουργὸς ἐξεδίωξεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν ὑλικῷ σώματι ἀντὶ τοῦ πρότερον αἰθερίου. Τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πληθυνθέντος εἶτα ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπῆλθον τριῶν εἰδῶν ἄνθρωποι, οἱ πνευματικοί, ἀπηλλαγμένοι παντὸς νόμου, οἱ ὑλικοί, ἔρμαια τῶν παθῶν, καὶ οἱ ψυχικοί, οἵτινες διατελοῦσι μὲν ὑπὸ τὸν νόμον, δύνανται ὅμως νὰ καταπέσωσιν εἰς τὴν ὕλην. Ὁ δημιουργὸς ἐξελέξατο ὡς λαὸν αὐτοῦ τοὺς ψυχικούς, τοὺς Ἰουδαίους, ἔδωκεν αὐτοῖς νόμον, ὑπεσχέθη Μεσσίαν καὶ ἐπὶ τέλους, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἀπέστειλεν αὐτοῖς τοῦτον, τὸν κάτω Χριστὸν ἐν σώματι κατὰ δόκησιν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βαπτιζομένου κατῆλθεν ὁ ἄνω Σωτήρ. Καὶ ὁ μὲν τελευταῖος οὗτος ἐπὶ ἔτος ἐν τῇ γῇ διαμείνας, ἐδίδαξε τὴν γνῶσιν, ὁ δὲ κάτω Χριστὸς ἐσταυρώθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων κατὰ δόκησιν. Τοιοῦτον τὸ σύστημα τοῦ Οὐαλεντίνου, τροποποιηθὲν εἶτα ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὡς τοῦ Ἡρακλέωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως, Πτολεμαίου, Μάρκου καὶ Κολαρβάσου, ὅπερ τελευταῖον κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲν εἶναι ὄνομα προσώπου, ἀλλ' ὄνομα, ἐκφράζον τὴν τετρακτὺν τῶν ὀκτὼ πρώτων αἰώνων. Ἡ αἵρεσις τοῦ Οὐαλεντίνου διήρκεσε μέχρι τοῦ Δ' αἰῶνος.

Ἕτερον σύστημα γνωστικόν, ἀποτελοῦν κρᾶμα ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ ἱερᾶς ἱστορίας, εἶναι καὶ τὸ τῶν Ὀφιτῶν, κληθὲν οὕτως, ἅτε περιστρεφόμενον περὶ τὸν ὄφιν τὸν ἀγαθοποιὸν ἢ τὸν κακοποιόν. Ἡ ἀρχαιοτάτη αὐτοῦ μορφὴ ἦσαν οἱ Ναασσηνοί, οἵτινες ἐπρέσβευον ὅτι τὸ ὕψιστον ὄν εἶναι ἄνθρωπος, ἀρσενόθηλυς, Ἀδάμας λεγόμενος, συνισταμένου δὲ ἐκ τριῶν στοιχείων, τοῦ νοεροῦ, τοῦ ψυχικοῦ καὶ τοῦ χοϊκοῦ· διὰ τοῦ Ἰουστίνου ὅμως ἠλλοιώθη τὸ σύστημα τοῦτο. Οὗτος ἐδίδασκεν ὅτι τρεῖς ὑπάρχουσιν ἀρχαί, ἡ πρώτη ὁ Ἀγαθὸς ἢ Κύριος, αἱ δὲ ἄλλαι, αἱ ἐξ αὐτοῦ προελθοῦσαι, ἤτοι ὁ Πατὴρ ἢ Ἐλωειμ καὶ ἡ Ἐδὲμ ἢ Ἰσραήλ. Ἐκ

τῆς συζυγίας τῶν δύο τελευταίων ἐγεννήθησαν δώδεκα πατρικοὶ ἄγγελοι καὶ δώδεκα μητρικοί, ἀποτελοῦντες πάντες τὸν παράδεισον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ μὲν Βαρούχ, ὁ τρίτος πατρικὸς ἄγγελος, ἀντιπροσωπεύει τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, ὁ δὲ μητρικὸς Νάας τὸ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν. Ὁ Νάας ἀπεπλάνησε τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν, ἐκ δὲ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν ἐπῆλθεν ἡ διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. Πρὸς σωτηρίαν τότε αὐτῶν ἀπεστάλη ὁ Βαρούχ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μωϋσέως ὑπὸ τοῦ Ἐλωείμ, εἶτα ὁ Ἡρακλῆς καὶ τέλος ὁ Βαρούχ πάλιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις, μὴ ὑπακούσας εἰς τὰς ἀπατηλὰς ἐνεργείας τοῦ Νάας, προσηλώθη εἰς τὸν σταυρόν· ἀφεὶς ὅμως τὸ σῶμα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τὴν ψυχὴν ἐν τῇ Ἐδέμ, παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς τὸν πατέρα καὶ ἀνέβη εἰς τὸν Ἀγαθόν. Μέρος τῶν Ὀφιτῶν ἐτίμα τὸν ὄφιν, ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ὁποίου ἡ Σοφία ἢ ὁ Χριστὸς ἐφάνη τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τῷ παραδείσῳ. Ὁ Ὠριγένης ἐγνώριτεν Ὀφίτας ἐν Λιγύπτῳ, οἵτινες ὑπερέχουν πάντα προτερχόμενον εἰς τὴν αἵρεσιν αὐτῶν νὰ καταρᾶται τὸν Χριστόν. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ ἕτερα συστήματα Ὀφιτῶν, ὡς οἱ Περατικοὶ καλούμενοι, οἱ Σηθιανοὶ καὶ οἱ Καϊνῖται. Οἱ Περατικοί, λαβόντες τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτῶν τοῦ περάσαι, τουτέστι κατανικῆσαι τὴν φθοράν, ἐπρέσβευον ὅτι ὁ κόσμος, εἰς ὃν, εἰς τρεῖς διῄρηται, ἀλλ' ἐνῷ οἱ δύο πρῶτοι εἶναι ἄφθαρτοι, ὁ τρίτος ἦν φθαρτός· ὁ Χριστός, ἄνθρωπος τριφυής, τρισώματος καὶ τριδύναμος κατῆλθεν, ἵνα σώσῃ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τριχῶς διῃρημένα. Οἱ Σηθιανοὶ πάλιν ἐθεώρουν τὸν Σὴθ ὡς ἀρχηγὸν τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ παρεδέχοντο τρεῖς ἀρχάς, ἄνω μὲν τὸ φῶς, κάτω δὲ τὸ σκότος καὶ μεταξὺ τῶν δύο τὸ πνεῦμα. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τούτων ἐπρέσβευον καὶ τὴν ὕπαρξιν τριῶν γενῶν ἀνθρώπων, τὸν ὑλικὸν ὑπὸ τὸν Κάϊν, τὸν ψυχικὸν ὑπὸ τὸν Ἄβελ καὶ τὸν πνευματικὸν ὑπὸ τὸν Σήθ. Οἱ Καϊνῖται (ἴδε καὶ ΚΑΪΝΙΤΑΙ) τέλος ἐτίμων πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἁγ. Γραφῇ ὡς κακοὺς παριστανομένους ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ Κάϊν μέχρις Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου καὶ ἐπέτρεπον πάντα τὰ ἐγκλήματα, καταφρονοῦντες τὸν ὑπὸ τῶν Θεῶν τῶν Ἰουδαίων δοθέντα νόμον. Βραδύτερον ἐμορφώθη ἐξ ἀναμίξεως μετὰ στοιχείων τοῦ συστήματος τῶν Οὐαλεντιανῶν γνωστικῶν καὶ ἕτερον σύστημα ὀφιτῶν, καθ' ὃ ὁ Ἰαλδαβαὼθ (υἱὸς τοῦ Χάους) εἶναι ὁ ποιητὴς τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἄγγελοι ὅμως πονηρὰ κατὰ τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν τεκταίνονται, οὗτος δέ, βλοσυρῶς ἐπὶ τῆς ὕλης ἐμβλέψας, ἀπετύπωσεν ἐπ' αὐτῆς τὴν διεστραμμένην αὐτοῦ μορφὴν καὶ παρήχθη ὁ ὀφιόμορφος, ἤτοι ὁ σατανᾶς. Ἡ Ἀχαμώθ εἴτε μεταμορφωθεῖσα εἰς ὄφιν, εἴτε διὰ τοῦ ἀνωτέρω ὀφιομόρφου προέτρεψε τοὺς ἀνθρώπους εἰς παρακοὴν πρὸς τὸν δημιουργόν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξεδιώχθησαν ἐκ τοῦ παραδείσου. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἀχαμὼθ κατέπεμψεν αὐτοῖς τὸν ἄνω Χριστόν, ὁ δὲ Ἰαλδαβαὼθ τὸν Μεσσίαν. Ὁ δημιουργὸς ἑνόησε τὰ ὑπὸ τῆς Ἀχαμὼθ γενόμενα καὶ προσήλωσε τὸν Μεσσίαν εἰς τὸν σταυρόν, ὁ ἄνω Χριστὸς ὅμως ἀποπτὰς ἐκάθησε πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖθεν προσελκύει τὰ φωτεινὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα· ὅταν δὲ πάντα προσελκυσθῶσι, τότε ἡ ὕλη καταστραφήσεται. Ὑπέρβασιν τοῦ νόμου, οἵαν ἐπεχείρησαν οἱ Καϊνῖται, ἐδίδασκε καὶ ὁ Καρποκράτης, καθ' ὃν ὑπάρχει εἷς πατὴρ τῶν ὅλων, ἐξ οὗ ἀπορρέει καὶ εἰς ὃν ἐπιστρέφει πᾶσα ὕπαρξις. Κατ' αὐτὸν ἡ ἀπολύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος πρὸς τὸν πατέρα, τουτέστι κατ' αὐτὸν μόνη ἡ εἰς τὴν μονάδα ἐμβάθυνσις ἄγει εἰς τὴν σωτηρίαν· ἐπειδὴ δὲ τὴν μεγάλην ταύτην γνῶσιν ἀπέδιδον ἐξ ἴσου εἴς τε τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς μεγάλους φιλοσόφους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οἱ Καρποκρατιανοὶ εἶχον ἐν ταῖς συνεδρίαις αὐτῶν τὰς εἰκόνας τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων καὶ τοῦ Χριστοῦ. Οἱ Καρποκρατιανοὶ ἐπέτρεπον τὴν διάπραξιν παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου ὡς καὶ τὴν κοινοκτημοσύνην καὶ τὴν κοινογαμίαν. Τοῦ συστήματος τούτου ἔνθερμος ὀπαδὸς εἶναι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Καρποκράτους Ἐπιφάνης, ὅστις εἶχεν ἔλθει εἰς Κεφαλληνίαν καὶ νέος τὴν ἡλικίαν ἀπέθανεν ἕνεκα τῶν ἀκολασιῶν αὐτοῦ ἐκεῖ· τοσοῦτον δὲ εἶχεν ἐπικρατήσει αὐτόθι τὸ σύστημα αὐτοῦ, ὥστε μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἱδρύθη αὐτῷ καὶ ναός. Τὴν αὐτὴν ἀντινομικότητα ἀπεδέξαντο καὶ οἱ τοῦ Προδίκου ὀπαδοί, οἵτινες ἐκάλουν ἑαυτοὺς φύσει υἱοὺς τοῦ πρώτου θεοῦ καὶ

κατάχρησιν τῆς ἐλευθερίας ποιούμενοι ἔζων ἐν ἀκολασίᾳ, κηρύσσοντες ὅτι τῷ βασιλεῖ πᾶς νόμος ἄγραφος. Οὗτοι ἐκαλοῦντο καὶ Ἀδαμῖται, διότι γυμνοὶ ἐνεφανίζοντο ἐν ταῖς συνάξεσιν αὐτῶν, τὰ αἴσχιστα διαπράττοντες. Εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγονται τάξιν καὶ οἱ καλούμενοι Ἀντιτάκται, οἱ Βαρβελωνῖται καὶ οἱ Νικολαΐται, οἱ τελευταῖοι τῶν ὁποίων, ἀρχηγὸν αὐτῶν ἔχοντες τὸν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων προχειρισθέντα διάκονον Νικόλαον, ἐστοίχουν τῷ ἐμβλήματι αὐτῶν· παραχρῆσθαι δεῖ τῇ σαρκί, τοὐτέστι παραδίδοσθαι εἰς τὴν ἀκολασίαν καὶ καταστρέφειν οὕτω τὴν τοῦ σώματος εὐεξίαν. Φαίνεται ὅτι οὗτοι ἦσαν οἱ ἐν τῇ ἀποκαλύψει ἀναφερόμενοι Νικολαΐται, οἱ μαθηταὶ δηλονότι τοῦ Βαλαάμ, διότι τὸ Βαλὰ-ὰμ σημαίνει νικᾶν τὸν λαόν, ταὐτόσημον δηλονότι τυγχάνει τοῦ Νικόλαος.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς σύρους γνωστικούς, τὴν πρώτην ἐν αὐτοῖς θέσιν κατέχει ὁ ἐξ Ἀντιοχείας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀδριανοῦ ἀκμάσας, σύγχρονος δὲ τοῦ Βασιλείδου, Σατουρνῖνος ἢ Σατουρνῖλος. Τὸ σύστημα αὐτοῦ μεγάλην ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὸ τοῦ Βασιλείδου. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Σατουρνίνου, ὅπερ εἶναι τὸ τοῦ δυασμοῦ, ἐκ τοῦ ἀγνώστου πατρὸς προῆλθε βαθμηδὸν ὁ πνευματικὸς κόσμος τοῦ βασιλείου τοῦ φωτός, ἀπέναντι ὅμως τούτου ὑπάρχει ὁ Σατανᾶς. Ἐπὶ τῆς κατωτάτης βαθμίδος τοῦ ῥηθέντος βασιλείου τοῦ φωτὸς ὑπάρχουσιν ἑπτὰ κοσμοκράτορες ἄγγελοι, ἔχοντες ὡς ἀρχηγὸν τὸν Θεὸν τῶν Ἰουδαίων. Οἱ ἄγγελοι οὗτοι, θελήσαντες νὰ καταρτίσωσιν ἰδιαίτερον βασίλειον, ὥρμησαν ἐπὶ τῆς ὕλης, ἔπλασαν τὸν αἰσθητὸν κόσμον καὶ ἔταξαν ὡς φύλακα τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπειτα ἐζωογόνησεν ὁ Θεὸς διὰ σπινθῆρος· ἐναντίον λοιπὸν τῶν πνευματικῶν καὶ συγγενῶν τῷ Θεῷ τούτων ἀνθρώπων ὁ σατανᾶς ἐδημιούργησεν ἕτερον γένος καὶ διὰ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ καταδιώκει τὸ πρῶτον. Ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων ἔπεμψε τότε πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν Μεσσίαν, ἀπέστειλε δὲ πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἔργου τούτου καὶ προφήτας. Πρὸς ματαίωσιν ὅμως τοῦ ἔργου τούτου ἐξαπέστειλε καὶ ὁ Σατανᾶς προφήτας. Ἐπὶ τέλους ὁ ὕψιστος Θεὸς ἔπεμψε τὸν ἀνώτατον αἰῶνα, τὸν Νοῦν, ἐν σώματι κατὰ δόκησιν, ὅπως ὡς σωτὴρ διδάξῃ τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους, ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς τῆς ἐπιρροίας τοῦ Σατανᾶ καὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπὶ τέλους ἐλευθερώσας αὐτοὺς ἐκ τῆς ὕλης ἀνυψώσῃ εἰς τὸ βασίλειον τοῦ φωτός. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σατουρνίνου ἀπεῖχον τοῦ γάμου καὶ τῆς παιδοποιίας, διότι ἐθεώρουν ταῦτα ὡς ἔργα τοῦ Σατανᾶ. (Ἴδε καὶ ΣΑΤΟΥΡΝΙΝΟΣ).

Εἰς τοὺς σύρους γνωστικοὺς κατατάσσεται καὶ ὁ Τατιανός, ὅστις ἐξ Ἀσσυρίας κατήγετο καὶ διετέλεσε μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος Ἰουστίνου. Τὸ σύστημα ὅμως αὐτοῦ κατὰ τοὺς ἀρχαίους πατέρας ἦν λίαν προσόμοιον πρὸς τὸ τοῦ Οὐαλεντίνου, καθόσον ἀπεδέχετο καὶ οὗτος, ὡς ὁ Οὐαλεντῖνος, σύστημα αἰώνων. Εἰς τοὺς σύρους ὅμως γνωστικοὺς κατατάσσεται οὗτος ἕνεκα τοῦ ὅτι ἀποδέχεται σύναμα τόν τε δυασμὸν καὶ τὴν αὐστηρὰν ἄσκησιν· πράγματι ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ τόν τε γάμον ὡς διαβολικὸν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ἐμψύχων καὶ οἴνου· ἐπειδὴ δὲ συνεπείᾳ τῆς ἄκρας ἐγκρατείας οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ μετεχειρίζοντο ὕδωρ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ εὐχαριστίᾳ, ἐκλήθησαν καὶ Ἐγκρατῖται καὶ Ὑδροπαραστάται. Καίπερ μὴ ἀκριβῶς γνωστῆς οὔσης τῆς διδασκαλίας τοῦ Τατιανοῦ, κατὰ τοὺς ἀρχαίους ὅμως ἐδίδασκεν, ὡς λέγεται ὅτι ὁ δημιουργός, καθήμενος ἐν τῷ σκότει, τείνει πρὸς τὸ φῶς, ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει ψυχὴ λογικὴ καὶ ψυχὴ ἄλογος, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἀθάνατος διὰ τῆς ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ μεταδόσεως τοῦ πνεύματος καὶ ὅτι ὁ Ἀδὰμ δὲν σώζεται. (Ἴδε καὶ ΤΑΤΙΑΝΟΣ).

Ἕνεκα τῆς αὐτῆς περὶ δυασμοῦ δοξασίας εἰς τοὺς Σύρους συγκαταλέγεται καὶ ὁ Βαρδησάνης, καίπερ ἀκολουθῶν τὸ τοῦ Οὐαλεντίνου σύστημα. Ὁ Βαρδησάνης οὗτος ἤκμαζεν ἐν Ἐδέσσῃ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα καὶ ἐδίδασκεν ἐν διαφόροις ὕμνοις ὅτι ὑπάρχουσι δύο ἀρχαί, ὁ ἄγνωστος πατήρ, ἐξ οὗ προεκλήθησαν 7 αἰῶνες, καὶ ἡ ὕλη, ἐξ ἧς παρήχθη ὁ σατανᾶς· σπέρμα τι ὅμως τοῦ οὐρανίου φωτὸς πεσὸν εἰς τὴν ὕλην ἠχμαλωτεύθη ὑπ' αὐτῆς ὡς Ἀχαμώθ, πρὸς ἀπολύτρωσιν δὲ αὐτοῦ καὶ τοῦ ὁμογενοῦς πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου ἐστάλη ὁ Χριστός, διελθὼν μόνον διὰ τῆς Παρθένου. Προσθετέον ὅτι καὶ ὁ Βαρδησάνης καὶ ὁ τὸ σύστημα αὐτοῦ ἀκολουθήσας υἱὸς αὐτοῦ Ἀρ-

μόνιος διέδιδον τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν δι' ὕμνων.

Σπουδαίαν καὶ προέχουσαν ἐν τοῖς σύροις γνωστικοῖς θέσιν κατέχει Μαρκίων ὁ Ποντικός, υἱὸς ἐπισκόπου τινὸς τῆς Σινώπης, ὅστις, κατακριθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀφίκετο εἰς Ρώμην περὶ τὰ μέσα τοῦ Β' αἰῶνος, ὅπου ἡσπάσθη τὰς γνωστικὰς θεωρίας τοῦ Κέρδωνος καὶ κατήρτισεν ἴδιον σύστημα, διακρινόμενον ὡς ἧττον ἀντιχριστιανικὸν τῶν λοιπῶν γνωστικῶν συστημάτων. Κύριος χαρακτὴρ τοῦ συστήματος αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀντίθεσις τῆς δικαιοσύνης πρὸς τὴν χάριν, τοῦ νόμου πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον, τοῦ ἰουδαϊσμοῦ πρὸς τὸν χριστιανισμόν. Καὶ κατά τινας μὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ δύο ἀρχῶν, τῆς τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς τοῦ πονηροῦ Θεοῦ, κατ' ἄλλους δὲ ἐπὶ τριῶν, τῶν δύο δηλ. προηγουμένων καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῆς ἀρχῆς τοῦ δικαίου Θεοῦ, ἐδίδασκε δὲ ὅτι ὁ δίκαιος Θεὸς ἐδημιούργησεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ πονηροῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τῆς ὕλης, τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον· τὴν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὅμως γενομένην παράβασιν τοῦ πρώτου αὐτοῦ νόμου σκληρῶς ἐτιμώρησεν ὁ δημιουργός, ἐξεσφενδόνησε τοὺς ἀποστάτας εἰς τὸν Ἅδην, ἀλλ', ἐκλεξάμενος ὡς ἴδιον λαὸν τὸν ἰσραηλιτικόν, ἐπηγγείλατο αὐτῷ καὶ σωτῆρα ὡς τὸν ἱδρυτὴν μέλλοντός τινος ἰουδαϊκοῦ βασιλείου. Ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ὅμως, ἄγνωστος τέως τοῖς ἀνθρώποις, εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτούς, ἐπεφάνη ἐπὶ τῆς γῆς ὡς Χριστὸς ὑπὸ φαινομενικὴν μόνον ἀνθρώπου μορφὴν καὶ μολονότι παρέσχε κατ' ἀρχὰς ἑαυτόν, ὡς τὸν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ὑποσχεθέντα, ἀντενήργησεν ὅμως κατὰ τοῦ δημιουργοῦ καὶ διὰ τοῦτο τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ τελευταίου τούτου ἐσταυρώθη ἢ κατ' ἄλλους ὁ δημιουργός, ἀγνοῶν τὴν ὑψηλὴν καταγωγὴν τοῦ Χριστοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν σταυρόν. Μολονότι ὁ θάνατος αὐτοῦ δὲν ἦτο πραγματικός, σωτηριωδῶς ὅμως ἐπενήργησε, τοῦθ' ὅπερ καὶ ὁ δημιουργὸς παρατηρήσας ἐσκότισε τὸν ἥλιον, ἔσεισε τὴν γῆν καὶ ἔσχισε τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ. Ὁ Χριστός, ἐμφανισθεὶς τότε εἰς αὐτόν, ἠνάγκασε νὰ μεταβῇ εἰς τὸν Ἅδην, ἵνα ἄρχῃ ἐκεῖ ἐπὶ τῶν δικαίων. Τοιοῦτο τὸ δογματικὸν σύστημα τοῦ Μαρκίωνος, ὅστις ἀπέρριπτε τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὡς καὶ τὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐκτὸς 10 ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου, ἀπέρριπτε τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων, ἀπῄτει παρὰ τῶν ὀπαδῶν αὐστηροτάτην ἐγκράτειαν καὶ ἀποχὴν ἀπὸ τοῦ γάμου, κατηγόρει τὴν ἐκκλησίαν ὅτι ἐπανέπεσε πάλιν εἰς τὸν ἰουδαϊσμὸν καὶ μόνον τὸν Παῦλον ἀνεγνώριζεν ὡς μόνον αὐτὸν ἐννοήσαντα καλῶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ παρεδέχετο τὸ κατὰ Λουκᾶν μόνον εὐαγγέλιον, ἀλλ' ὡς τὰς δέκα τοῦ Παύλου ἐπιστολὰς οὕτω καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, παρεφθαρμένον καὶ ἠλλοιωμένον συνῳδὰ ταῖς διδασκαλίαις αὐτοῦ. Ἐν συγγράμματι αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀντιθέσεις» ὁ Μαρκίων ἐπειράθη ν' ἀποδείξῃ τὴν διαφορὰν καὶ τὰς κατ' αὐτῶν ἀντιφάσεις τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. Οὔτε ἐγίνωσκεν οὔτε ἐφύλαττέ τι ἀκριβῶς ἐκ τῶν μυστηρίων καὶ τελετῶν τῆς ἐκκλησίας, εἰσήγαγε τὴν λατρείαν τοῦ ὄφεως καὶ ἀπῄτει παρὰ τῶν ὀπαδῶν αὐστηρότατον βίον. Ἡ αἵρεσις αὐτοῦ εἶχεν ἐκκλησιαστικὸν ὀργανισμὸν μετ' ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, οὕτως ὥστε ἠδυνήθη νὰ διατηρηθῇ καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, περισπωμένη ὅμως ὑπὸ πολλῶν ἐσωτερικῶν δογματικῶν ἐρίδων. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ τοῦ Μαρκίωνος αἵρεσις περισσότερον προσήγγιζε πρὸς τὸν χριστιανισμὸν καὶ τούτου ἕνεκα καὶ σφοδρότερον κατεπολεμήθη καὶ διαρκέστερον. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ Μαρκίων ἠθέλησε νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὁ θάνατος προκατέλαβεν αὐτόν. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐκαλοῦντο Μαρκιωνῖται, ἐπισημότεροι δὲ τῶν μαθητῶν, οἱ καὶ περαιτέρω τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀναπτύξαντες, εἶναι ὁ Μάρκος, ὁ Ἀπελλῆς καὶ ὁ Λουκανός (ἴδε καὶ ΜΑΡΚΙΩΝ).

Τοὺς σύρους γνωστικοὺς ἐπισφραγίζει ὁ ζωγράφος Ἑρμογένης, ὅστις παρεδέχετο δύο ἀρχάς, τὸν Θεὸν καὶ τὸ Χάος. Κατ' αὐτὸν ὁ κόσμος οὗτος ὡς πονηρὸς προῆλθεν ἐκ τῆς ὕλης, ἐν ᾗ ὑπάρχει δύναμίς τις, ἀντιστρατευομένη εἰς τὸν Θεόν· ἐκεῖθεν δ' ἐξηγεῖται τὸ ἐν τῷ ἀψύχῳ καὶ ἐμψύχῳ κόσμῳ ἐνυπάρχον κακόν· ἐπειδὴ δὲ καὶ παρ' ἀνθρώποις τὸ πονηρὸν ἐμφωλεύει, ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ ἐσκόπει τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Μετὰ τὴν διὰ Χριστοῦ ταύτην σωτηρίαν τὰ πάντα θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ ἀρχικὸν χάος (ἴδε καὶ ΕΡΜΟΓΕΝΗΣ). Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἑρμογένους ἐκαλοῦντο Ἑρμογενιανοί. Τοιαῦται ἦσαν ἐν γένει αἱ αἱρέσεις τῶν Γνωστικῶν.

Δημόσιες Βιβλιοθήκες

3. Αἵρεσις Μανιχαίων. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος ἐνεφανίσθη ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς Ἀσίας ἐκτὸς τοῦ χριστιανισμοῦ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ ζωροαστρικῶν, βουδδαϊστικῶν καὶ γνωστικῶν διδασκαλιῶν τὸ τῶν Μανιχαίων καλούμενον σύστημα. Ἀφορμὴν εἰς τὴν γέννησιν τοῦ συστήματος παρέσχεν ἡ θρησκευτικὴ κατάστασις τῆς Περσίας. Ἱδρυτὴς αὐτοῦ ἦν ὁ Πέρσης Μάνης καὶ Μανιχαῖος λεγόμενος (ἴδε ΜΑΝΗΣ), ὅστις, παραλαβὼν στοιχεῖά τινα χριστιανικὰ καὶ ἀναμίξας αὐτὰ μετὰ τοῦ παρσισμοῦ, ἀπετέλεσε τὸ σύστημα τοῦ Μανιχαϊσμοῦ. Ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι αἱ περὶ τοῦ Μάνεντος πηγαὶ εὑρηνται ἐν διαφωνίᾳ. Ἐνῷ δηλ. κατὰ τὰς ἑλληνικὰς καὶ λατινικὰς πηγὰς ἐπικρατεῖ ἡ περὶ αὐτοῦ ἐν σχέσει πρός τινα Τερέβινθον ἢ Βούδδαν ἀφήγησις, καθ' ἣν ὁ Τερέβινθος οὗτος, ὑπείκων εἰς τὴν συμβουλὴν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Σκυθιανοῦ, σαρρακηνοῦ ἐμπόρου, ἔγραψε τέσσαρα βιβλία, τὰ Μυστήρια, τὰ Κεφάλαια τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Θησαυρόν, ἀφῆκε ταῦτα μετὰ θάνατον, Κούβρικος δέ τις δοῦλος ἐκληρονόμησεν αὐτὰ καὶ πρὸς παροχὴν μείζονος κύρους εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν μετέβη εἰς Περσίαν καὶ ὠνόμασεν ἑαυτὸν Μάνεντα ἢ Μανιχαῖον. Κατὰ τὰς περσικὰς πηγὰς τοῦ Π' μέχρι τοῦ Γ' αἰῶνος ὁ Μάνης εἰς ἐπίσημον ἀνῆκεν οἰκογένειαν, ἐξεπαιδεύθη καλῶς, διεκρίνετο διὰ τὰς πολλὰς ἀρετάς, εἶχε σπουδάσει τὴν ζωγραφικήν, ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν Μαγουσαίων καὶ εἶτα ἐγένετο χριστιανὸς πρεσβύτερος. Ὁπωσδήποτε διετήρησε καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσιν αὐτοῦ σπέρματά τινα τοῦ παρσισμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀνακαλυφθεὶς ἀφωρίσθη. Εἶτα ὡς παράκλητον ἑαυτὸν κηρύσσων συνανέμιξε τὸν παρσισμὸν καὶ τὸν χριστιανισμὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ διαδίδων ἔτυχε πολλῶν ὀπαδῶν καὶ τῆς εὐνοίας τοῦ βασιλέως Σαπώρου τοῦ Α'. Ἐκ φόβου ὅμως πρὸς τοὺς μάγους ἔφυγε τῷ 270 καὶ τὰς Ἰνδίας περιελθὼν καὶ τὴν Σινικήν, νέα παρέλαβε στοιχεῖα καὶ ἐλθὼν εἴς τι σπήλαιον ἐν Τουρκεστάν, ἐξέδωκε σύγγραμμά τι μετὰ εἰκόνων. Βραδύτερον δ' ἐπιστρέψας εἰς Περσίαν, ἐξεδαρη ζῶν ὡς διαστροφεὺς τῆς ἐγχωρίου θρησκείας ὑπὸ τοῦ Βαχράμ ἢ Βαράν τοῦ Α'. Κατ' ἄλλας ἀραβικὰς πηγὰς τοῦ Ι' αἰῶνος ὁ πατὴρ τοῦ Μάνεντος Φουτὰκ ἢ Φοννάκ, καταγόμενος ἐκ τῆς ἡγεμονικῆς οἰκογενείας τῶν Ἀρσακιδῶν, προσεχώρησεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Μανδαίων καί, εἰς Χαλδαίαν ἐλθών, ἐπότισεν ἐκεῖ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὰ νάματα τῆς νέας διδασκαλίας· υἱὸς ὅμως, τυχὼν θείας ἀποκαλύψεως, κατὰ τὸ 24ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἀπέστη τῆς πατρῴας θρησκείας καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀποκαλυφθείσης. Ὁ Μανιχαϊσμὸς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ δυασμοῦ, τῆς ἀντὶ τῆς δημιουργίας παραδοχῆς τῆς ἀναμίξεως δύο ἀντιθέτων ἀρχῶν, ὑπὸ τοῦ μίσους κατὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, καὶ ὑπὸ τῆς ἀπορρίψεως ἢ τῆς ἐν γένει διαστροφῆς ὁλοκλήρου τοῦ ἱστορικοῦ χριστιανισμοῦ. Κατὰ τὸν Μάνεντα μία ἀγαθὴ ὑπάρχει ἀρχὴ καὶ μία κακή, ἡ μὲν ἐδρεύουσα ἐν τῷ φωτεινῷ βασιλείῳ, ἡ δ' ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ σκότους. Αἱ δυνάμεις τοῦ σκοτεινοῦ βασιλείου εὑρηνται πάντοτε ἐν αἰωνίῳ ἀγῶνι πρὸς τὸ βασίλειον τοῦ φωτός. Ὁ τοῦ φωτεινοῦ βασιλείου Θεὸς πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἔπλασσεν ἢ ἐγέννησε τὴν μητέρα τῆς ζωῆς, ἥτις, ἀδυνατοῦσα νὰ συμπλακῇ πρὸς τοὺς δαίμονας (Δέβ), οἵτινες περικυκλοῦσι τὸν πονηρὸν Θεόν, σατανᾶν (Ἀριμὰν) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀγαθὸν Θεὸν (Ὁρμίσδαν), περικυκλούμενον ὑπὸ πέντε ἀγνῶν πνευμάτων (Ἀμπασπάνδ), ἐγέννησε τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, ἤτοι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις εἶναι ἡ πηγὴ πάσης ζωῆς καὶ οὗτινος σύμβολον καὶ οἴκημα εἶναι ὁ Ἥλιος. Ἀλλ' ὁ πρῶτος οὗτος ἄνθρωπος ἢ ὁ Χριστὸς ἡττήθη ἐν τῷ κατὰ τῶν δαιμόνων ἀγῶνι, ὁ δὲ Θεὸς ἀπέστειλε τότε πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ τὸ ζῶν πνεῦμα. Τοιουτοτρόπως σωθεὶς ὁ Χριστός, ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἀπαθής, μετατίθεται εἰς τὸν ἥλιον, ὅθεν προσελκύει τὰ διασκορπισθέντα φωτεινὰ αὐτοῦ στοιχεῖα. Ὁπωσδήποτε μέρος τοῦ Χριστοῦ, ὁ υἱὸς ἀνθρώπου ἐμπαθὴς ἢ παθητικός, ἐν μέρει μὲν ἐγένετο βορὰ τῶν δαιμόνων, ἐν μέρει δὲ συνανεμίχθη μετὰ τῆς ὕλης καὶ ἀπετέλεσε τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου· τοιουτοτρόπως μεταξὺ τῶν δύο ἀρχικῶν βασιλείων ἐγεννήθη καὶ τρίτον, τοῦ ὁποίου τὰ φωτεινὰ στοιχεῖα, πρὸς τὸ βασίλειον τοῦ φωτὸς τείνοντα, ἀναβαίνουσι πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἀφοῦ καθαρισθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ αἰθέρι ζῶντος πνεύ-

ματος, μεταβιβάζονται εἶτα εἰς τὸ βασίλειον τοῦ φωτὸς διὰ τῶν δύο φωτεινῶν πλοίων, τοῦ ἡλίου δηλονότι καὶ τῆς σελήνης. Ὁ τοῦ σκότους ἄρχων (Ἀριμὰν) ἰδὼν τοῦτο ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον, συγκεντρώσας ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ἐναπολειφθέντα φωτεινὰ στοιχεῖα· ἵνα ταπεινώσῃ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ φωτὸς μορφωθεῖσαν λογικὴν ψυχήν, κατήρτισε τὴν ἄλογον, ἐπιτρέψας τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς ὑποδούλισιν τῶν αἰσθητικῶν αὐτῆς ἐπιθυμιῶν τὴν ἐκ πάντων τῶν καρπῶν γεῦσιν ἐκτὸς τοῦ τῆς γνώσεως. Ἐπὶ τέλους τὸ πνεῦμα τοῦ ἡλίου ὑπὸ μορφὴν ὄφεως προσπαθεῖ νὰ ὠθήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς παρακοήν, ἀλλ' οἱ δαίμονες προλαβόντες δημιουργοῦσι τὴν γυναῖκα καὶ τοιουτοτρόπως διὰ τῆς γεννήσεως καὶ ἄλλων ψυχῶν ἐξασθενοῦσι καὶ ἀραιοῦνται τὰ φωτεινὰ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ στοιχεῖα, ἅπερ ὁ ἰουδαϊσμὸς καὶ ὁ ἐθνισμὸς ἔτι μᾶλλον ἀπεπλάνησαν. Τότε ὁ λυτρωτὴς ἀπαθὴς Χριστὸς περιβεβλημένος σῶμα κατὰ τὸ φαινόμενον κατέβη ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα δείξῃ εἰς τὰς ψυχὰς πῶς δύνανται νὰ γείνωσι κύριαι τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν, νὰ ἐλευθερωθῶσι βαθμηδὸν καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν οὕτως εἰς τὴν οὐράνιον αὐτῶν πατρίδα· ὁ Χριστὸς ὅμως οὗτος προσηλώθη ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ εἰς τὸν σταυρόν. Ἐπειδὴ ὅμως προέβλεπεν ὁ Χριστὸς ὅτι ἡ διδασκαλία αὐτοῦ θὰ διεφθείρετο ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μαθητῶν, ὑπεσχέθη τὸν Παράκλητον, ὅστις, ἐμφανισθεὶς ἐν τῷ Μάνεντι, σκοπὸν ἔχει τὴν συνέχισιν καὶ ἀπεράτωσιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ, νὰ ἐπαναγάγῃ δὲ τὴν ἀληθῆ θρησκείαν εἰς τὴν γνησίαν αὐτῆς μορφήν, διότι κατ' αὐτὸν οἱ χριστιανοί, οὓς περιφρονητικῶς ὠνόμαζε Γαλιλαίους, εἶχον παραμορφώσει αὐτήν, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀπόστολοι δὲν εἶχον ἐννοήσει καλῶς ταύτην. Ὡς δὲ ὁ ἐμπαθὴς Χριστὸς ἀπηλλάγη τῆς ὕλης, οὕτω θ' ἀπαλλαγῶσι καὶ τὰ ἐν τοῖς φυτοῖς, τοῖς ζώοις καὶ τοῖς ἀνθρώποις φωτεινὰ στοιχεῖα, κατορθουμένου τούτου ἐν τοῖς ἀνθρώποις διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἀσκήσεως· ὅσοι δὲ τῶν ἀνθρώπων δὲν κατορθώσωσι τοῦτο, μετενσωματοῦνται· ὁ τελευταῖος καθαρισμὸς γίνεται διὰ τοῦ πυρός, ὅτε ἐπέρχεται καὶ ἡ ἀποκατάστασις, ἐνῷ τὸ βασίλειον τοῦ σατανᾶ διαρκῶς τοὐναντίον ἐξασθενεῖ. Ἡ ἠθικὴ τῶν Μανιχαίων συνίστατο εἰς τὴν τρισσὴν σφράγισιν τοῦ στόματος, τῶν χειρῶν καὶ τοῦ κόλπου· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐσήμαινε τὴν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης βλασφημίας καὶ ἀπὸ πάσης ζωϊκῆς τροφῆς καὶ οἴνου, καθόσον ἐπετρέπετο αὐτοῖς μόνον ἡ φυτικὴ τροφή, τὴν ὁποίαν παρεσκεύαζον ἀκροαταί, τὸ δεύτερον ἐπέβαλλε φειδὼ πάσης ζωϊκῆς ἢ φυτικῆς ζωῆς, ἐν γένει δὲ σωματικὴν ἀνάπαυσιν ἐπὶ σκοπῷ θεωρητικοῦ ἢ ἀπράγμονος βίου, ἡ δὲ τρίτη σφραγὶς ἐπέβαλλε σωφροσύνην καὶ ἄγαμον βίον ἢ τοὐλάχιστον ἀποφυγὴν ἀπὸ τῆς παιδοποιΐας. Αἱ αὐστηρότητες ὅμως αὗται ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς τελείους ἢ ἐκλεκτούς, ἐνῷ εἰς τοὺς ἀκροατὰς ἐπετρέπετο ὁ γάμος, ἡ κρεωφαγία, καὶ ἰδιοκτησία, ἡ γεωργία καὶ αἱ τέχναι. Οἱ ἀκροαταὶ τὴν φυτικὴν τροφὴν τοῖς ἐκλεκτοῖς, ὡς εἴρηται, παρασκευάζοντες, ἐλάμβανον παρ' αὐτῶν συγχώρησιν διὰ τὰς ἁμαρτίας, εἰς ἃς ὑπέπεσον ἕνεκα τῆς συλλογῆς καὶ τῆς παρασκευῆς τῶν καρπῶν. Οἱ Μανιχαῖοι εἶχον καὶ ἱεραρχίαν, ἐκ 5 συνισταμένην βαθμῶν, μετὰ 12 διδασκάλων ἢ μαγίστρων μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, 72 ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων καὶ ἐκλεκτῶν ἐν γένει, ἡ δὲ κοινότης αὐτῶν ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν τελείων ἢ ἐκλεκτῶν καὶ ἀκροωμένων ἢ κατηχουμένων. Ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῶν λατρεία, στερουμένη θυσιαστηρίων καὶ πομπῶν, ἐξήρετο ὑπ' αὐτῶν ὡς πνευματικωτέρα καὶ καθαρωτέρα τῆς λατρείας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Τὴν Κυριακὴν ἐώρταζον διὰ νηστείας καὶ δι' ὕμνων, ἐτέλουν δὲ κατὰ μάρτιον μεγάλην κατ' ἔτος ἑορτὴν εἰς μνήμην τοῦ θανάτου τοῦ Μάνεντος, ὅτε καὶ ἐνώπιον βήματος, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ὡς ἕδρα τοῦ διδασκάλου αὐτῶν, γονυπετοῦντες προσεκύνουν· τούτου ἕνεκεν ἡ ἑορτὴ αὕτη ἐκλήθη βῆμα. Τὴν ἁγίαν εὐχαριστίαν οἱ Μανιχαῖοι ἐτέλουν ἄνευ οἴνου καὶ τὸ βάπτισμα δι' ἐλαίου. Ὡς πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς θρησκευτικὰς τελετὰς τῶν ἐκλεκτῶν, αὗται ἐτηροῦντο μυστικαί, πολλοὶ ὅμως ἐφρόνουν ὅτι παρ' αὐτοῖς, καὶ μάλιστα τοῖς καλουμένοις καθαρισταῖς διεπράττοντο ἐν ταῖς τελεταῖς ταύταις ἀθεμιτουργίαι. Οἱ τοῦ Μάνεντος ὀπαδοί, ἕνεκα τοῦ οἰκτροῦ τέλους τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν φυγόντες ἐκ τῆς Περσίας, διέδωκαν πολλαχοῦ τὰ δόγματα αὐτῶν, ὡς εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, Συρίαν, Παλαιστίνην, Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν ἀνθυπατικὴν κυρίως Ἀφρικήν. Ὁ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

Αὐγουστῖνος ἀνῆκεν ἐπί τινα χρόνον εἰς τοὺς Μανιχαίους. (Ἴδε καὶ ΜΑΝΙΧΑΙΟΙ).

4. Αἵρεσις Μοντανιστῶν. Ἡ αἵρεσις αὕτη, γεννηθεῖσα κατὰ τὴν δευτέραν πεντηκονταετίαν τοῦ Β΄ αἰῶνος καὶ προκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ αἱρεσιάρχου Μοντανοῦ (ἴδε ΜΟΝΤΑΝΟΣ), ἀφορᾷ εἰς τὸν βίον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπιδιώκει τὴν καθαρσιν αὐτοῦ, διαφθορέντος δῆθεν. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης, Μοντανισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς κληθείσης καὶ λεπτομέρειαι τῆς ὁποίας ἐκτίθενται ἐν τῷ ἄρθρῳ ΜΟΝΤΑΝΙΣΤΑΙ, ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἑξῆς ἑπτὰ ἐντολῶν, αἵτινες ἐλέγοντο καὶ ἐντολαὶ τοῦ Παρακλήτου: α΄) ἀποχῆς ἀπὸ τοῦ δευτέρου γάμου ὡς μοιχείας· β΄) αὐστηροτέρας διατηρήσεως τῶν νηστειῶν· γ΄) τῆς ἐν τῇ τάξει τῶν μετανοούντων διατηρήσεως τῶν βαρέως ἁμαρτανόντων· δ΄) τῆς ἐντολῆς ὅ,τι τὸ ν᾽ ἀποσύρηταί τις ἐν καιρῷ τῶν διωγμῶν εἶναι ἴσον τῷ ἀρνεῖσθαι τὸν Χριστόν· ε΄) τῆς ἐντολῆς, καθ᾽ ἣν αἱ παρθένοι ἔδει νὰ καλύπτωνται· στ΄) τῆς ἐντολῆς, δι᾽ ἧς ἀπηγορεύετο εἰς τὰς γυναῖκας ἐν γένει πᾶς κόσμος καὶ πολυτέλεια, καὶ ζ΄) τῆς ἐντολῆς, καθ᾽ ἣν κατεδικάζετο ἀπολύτως πᾶσα τάσις πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας ἐν γένει ὡς καὶ πρὸς πᾶν κοσμικόν. Ὡς πρὸς τὰ λεγόμενα ὅτι δύο εἴδη Μοντανιστῶν ὑπῆρχον, ταῦτα βασίζονται μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ἑξῆς, ὅτι βραδύτερον ἐν τῇ Δύσει ὁ μοντανισμὸς ἀπέβαλε τὴν προτέραν αὐτοῦ αὐστηρότητα, ἐφ᾽ ᾧ καὶ οἱ ἐν τῇ Δύσει ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως τοῦ Μοντανοῦ διεκρίνοντο κατά τι τῶν ἀρχικῶν Μοντανιστῶν.

5. Οἱ ἀντιτριαδικοί. Ὡς θεμελιώδης βάσις τοῦ χριστιανισμοῦ εἶναι τὸ δόγμα τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς μὲν Θεοῦ τὴν οὐσίαν, τριαδικοῦ ὅμως τὰς ὑποστάσεις, ἤτοι Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος· μολονότι δὲ κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνας ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶχεν ἐντελῶς καθορίσει καὶ διατυπώσει τὰς σχέσεις τῶν τῆς Ἁγίας Τριάδος τριῶν τούτων προσώπων πρὸς ἄλληλα, ἐν τῇ συνειδήσει ὅμως αὐτῆς ὑπῆρχεν ἐρριζωμένη ἡ περὶ τῆς θεότητος καὶ ἰδιαιτέρας προσωπικῆς ὑποστάσεως τοῦ τε Λόγου καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλία. Ὁπωσδήποτε μολονότι ὁ Ἰωάννης εἶχε χαρακτηρίσει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὸν Χριστὸν ὡς τὸν ἐνσαρκωθέντα λόγον τοῦ Θεοῦ, πολλοὶ δὲν ἀπεδέχοντο κατὰ τὸν Β΄ αἰῶνα τὸν λόγον τοῦτον ὡς ἴδιον πρόσωπον διακεκριμένον τοῦ πατρός· ἄλλοι πάλιν ἀπεδέχοντο μὲν αὐτὸν ὡς ἴδιον θεῖον πρόσωπον, ἀλλὰ κατώτερον τοῦ πατρός, ὡς ἀπορρεύσαντα δὲ κατὰ θέλησιν τοῦ πατρὸς τούτου ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Κατ᾽ ἀμφοτέρας ταύτας τὰς θεωρίας ὁ λόγος ἐθεωρεῖτο ὁ τὰ πάντα ἐνεργῶν θεὸς ἐν τῷ πεπερασμένῳ τούτῳ κόσμῳ εἰς τρόπον ὥστε οὐδεὶς ὑπελείπετο τόπος διὰ τὴν τοῦ ἁγ. Πνεύματος ἐνέργειαν. Κυρίως ἀπὸ τοῦ Β΄ καὶ Γ΄ αἰῶνος ζωηροτάτη ἀνεπτύχθη συζήτησις περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὕτω τινές, ὡς Θεόδοτος ὁ Σκυτεύς, ὁ ἐκ Βυζαντίου ὁρμώμενος, ἐφρόνουν ὅτι ὁ Χριστός, καίπερ ἐκ θαύματος ἐκ τῆς Παρθένου γεννηθείς, ἦν ὅμως ψιλὸς μόνον ἄνθρωπος, φωτισθεὶς μόνον ὑπὸ τοῦ θείου λόγου. Ὀπαδοὶ τῆς τοιαύτης αἱρέσεως ὑπῆρξαν καὶ Θεόδοτος ὁ Τραπεζίτης, ὁ Ἀσκληπιάδης καὶ ὁ Νατάλης ὁ Ὁμολογητής. Ταῦτα ἐρρόνει καὶ ὁ Νοητός, ἀποκλεισθεὶς συνεπείᾳ τούτου τῷ 220 ἐν Σμύρνῃ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. Οἱ ὀπαδοὶ τῶν δοξασιῶν τούτων εἶναι οἱ καλούμενοι Δυναμικοὶ μοναρχικοί· ἐν δὲ τῇ τρίτῃ αὐτοῦ ἀποκαλύψει καλεῖται πνεῦμα, καθόσον ἐνεργεῖ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν τελείωσιν τῆς ἀπολυτρώσεως. Ἑκάστη τῶν ἀναπτύξεων τούτων ἢ προσώπων τοῦ Θεοῦ ἐπιστρέφει πάλιν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ εἰς τὸν κεκυμμένον Θεόν, ἀφ᾽ οὗ ἀπέρρευσεν. Οἱ Σαβελλιανοὶ ἐσώζοντο μέχρι τοῦ Δ΄ αἰῶνος ἐν Ρώμῃ καὶ ἰδίᾳ ἐν Μεσοποταμίᾳ. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος Βόστρων Βήριλλος, περὶ οὗ κατωτέρω λεπτομερέστερον γίνεται ὁ λόγος, ἐθεώρει τὸν λόγον ὡς ἁπλῆν τινα δύναμιν καὶ πρόσκαιρον ἀπόρροιαν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας, ἥτις ἀπόρροια ἐγένετο πρόσωπον μόνον ἀφοῦ προηγουμένως ἡνώθη μετά τινος ἀνθρωπίνου σώματος ὡς ψυχὴ αὐτοῦ. Ὁ Βήριλλος οὗτος ἀνεκάλεσε τὴν δοξασίαν αὐτοῦ ταύτην τῷ 244, μεταπεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους. Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς ὅμως, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ἀπὸ τοῦ 261, ἐνέμενεν εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ (ἴδε ΠΑΥΛΟΣ ὁ ΣΑΜΟΣΑΤΕΥΣ), καθ᾽ ἣν ὁ Χριστὸς εἶναι ἁπλοῦς ἄνθρωπος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ἤτοι ὁ ἀπρόσωπος λόγος κατῴκησεν, ὃν τρόπον καὶ ἐν τοῖς προφήταις, ἀλλὰ κατὰ μεῖζον μέτρον. Ἕτεροι πάλιν ἐνέβλεπον ὅλον τὸ πλήρωμα

τῆς θεότητος ἐν τῷ Χριστῷ, ἀρνούμενοι τὴν ὑπόστασιν τοῦ λόγου, καὶ ἑταύτιζον τὸν λόγον μετὰ τοῦ πατρὸς ἢ ἐν τῷ υἱῷ ἀνεγνώριζον τρόπον τινὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Οὗτοι δὲ εἶναι οἱ καλούμενοι Τροπικοὶ μοναρχικοὶ ἢ Πατροπασχῖται ἢ Συναλείφοντες τὰ τρία πρόσωπα τῆς θεότητος. Ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν τούτων ἡ Ἐκκλησία δὲν ἠδύνατο ἕνεκα τῶν περιστάσεων νὰ καθορίσῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς. Ἐν τοῖς ἀνωτέρω δυναμικοῖς μοναρχικοῖς ἀναφέρονται καὶ οἱ Ἄλογοι κατὰ τὸ 170, ἔχοντες τὴν ἕδραν αὐτῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, οἵτινες ἐκτὸς τῆς Ἀποκαλύψεως ἀπέρριπτον κατὰ τὸν ἱερὸν Ἐπιφάνιον καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ἐν ἀρχῇ Θεὸν λόγον. Ὑπ' αὐτοῦ δὲ ὠνομάσθησαν πρῶτον καὶ ἄλογοι καὶ ὡς ἀρνούμενοι τὸν θεῖον Λόγον καὶ ὡς ἀνόητοι. Σημαντικώτερος ὅμως τούτων τῶν Δυναμικῶν, ἐν οἷς καὶ Θεόδοτος ὁ Σκυτεὺς καὶ Θεόδωρος ὁ Τραπεζίτης, ὡς εἴρηται, συγκαταλέγονται, ἦν ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος ἐν Ρώμῃ ἀκμάσας Ἀρτέμων, οὗτινος τὴν διδασκαλίαν ὁ ἐπίσκοπος Ζεφυρῖνος (202 – 217) κατεδίκασε καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ὁποίου, Ἀρτεμωνίτας καλουμένους, ἀπέκοψε τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Οἱ Ἀρτεμωνῖται οὗτοι ἀπέδιδον κατὰ τοὺς ἀρχαίους μείζονα σημασίαν εἰς τὸν Εὐκλείδην καὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἢ τὸν Χριστὸν αὐτὸν καὶ τὴν διαλεκτικὴν καὶ μαθηματικὴν ἐθεώρουν τιμιωτέραν τοῦ Εὐαγγελίου· συστηματικώτερον ὅμως ἀνεκαίνισε τὴν αἵρεσιν τῶν δυναμικῶν μοναρχικῶν ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθησαν καὶ Παυλιανοί, Παυλιανισταὶ καὶ Σαμοσατιανοί. Ἀφ' ἑτέρου ἐν τοῖς τροπικοῖς μοναρχικοῖς ἢ Πατροπασχίταις πρῶτος ἀναφέρεται ὁ Πραξέας, ὅστις, κτησάμενος κατὰ τὸν ἐπὶ Μάρκου τοῦ Αὐρηλίου διωγμὸν φήμην ὁμολογητοῦ, ἦλθεν ἀκολούθως εἰς Ρώμην, κηρύσσων ὅτι αὐτὸς ὁ πατὴρ ἐνηνθρώπησεν, ἔπαθε καὶ ἐσταυρώθη ἐν τῷ Χριστῷ. Ὁ Τερτυλλιανὸς ἐξέδωκε κατ' αὐτοῦ λαμπρὸν σύγγραμμα (Ἴδε καὶ ΠΡΑΞΕΑΣ). Καὶ ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Νοητὸς ὁ Σμυρναῖος παρεδέχετο ὃν τρόπον ὁ Πραξέας ἓν πρόσωπον ἐν τῷ Θεῷ, διαφόρως κατὰ τὰς χρείας ἐν τῷ κόσμῳ ἐμφανιζόμενον καὶ καλούμενον, ὁτὲ μὲν ὡς Πατήρ, ὁτὲ δὲ ὡς Υἱός, καὶ ὁτὲ ὡς Πνεῦμα ἅγιον, τὸ αὐτὸ δὲ πρόσωπον, τὸ γεννηθὲν καὶ παθὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας. Ὁ Νοητὸς λοιπὸν οὐδεμίαν ἐποιεῖτο διάκρισιν τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ἀπὸ τῶν Θεοφανειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Συνεπείᾳ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ταύτης ὁ Νοητὸς ἐξεώσθη τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ Ἐπίγονος (ἴδε καὶ ΕΠΙΓΟΝΟΣ), ἐλθὼν εἰς τὴν Ρώμην τῷ 215, εἵλκυσε πολλοὺς εἰς τὴν αἵρεσιν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης Ζεφυρῖνον καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Κάλλιστον. Ἐναντίον τοῦ Καλλίστου, κηρύσσοντος τὸν Λόγον εἶναι αὐτὸν υἱὸν καὶ αὐτὸν Πατέρα ἐξηγέρθη ὁ Ἱππόλυτος, ὃς ὑπεστήριζε μὲν τὸ περὶ ἰδίας ὑποστάσεως τοῦ Λόγου δόγμα, ἀλλ' ὑπέπεσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν περὶ ὑποταξέως θεωρίαν, διότι κατ' αὐτὸν ὁ Λόγος εἶναι μὲν ἀπ' αἰώνων τέλειος, ἀλλ' ἀχώριστος τοῦ πατρός, τέλειος δὲ υἱὸς κατέστη πρῶτον ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει. (Ἴδε καὶ ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ).

Εἰς τοὺς Πατροπασχίτας ἀνάγεται ἐπίσης καὶ ὁ τῶν ἐν Ἀραβίᾳ Βόστρων ἐπίσκοπος Βήρυλλος, ὃς καὶ κατὰ τὸν Ὠριγένην καὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον ἐδίδασκε τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον Ἡμῶν μὴ προϋφεστάναι κατ' ἰδίαν οὐσίας περιγραφὴν πρὸ τῆς εἰς ἀνθρώπους ἐπιδημίας, μηδὲ τὴν θεότητα ἰδίαν ἔχειν, ἀλλ' ἐμπολιτευομένην αὐτῷ μόνην τὴν πατρικήν. Τελευταῖος πατροπασχίτης, ὅστις ἐν τῷ συστήματι αὐτοῦ συμπεριέβαλε καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Λύβης Σαβέλλιος. Οὗτος, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς στωϊκῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν Ψευδοκλημεντίων, ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μονὰς καὶ καθ' ἑαυτὸν μὲν θεωρούμενος εἶναι Θεὸς σιωπῶν, ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου Θεὸς λαλῶν, Λόγος. Ὁ Θεὸς οὗτος ὅμως παρίσταται μὲν ἐν τῇ πορείᾳ τῆς τοῦ κόσμου ἀναπτύξεως ὑπὸ τρεῖς διαφόρους μορφὰς ὑπάρξεως ὑπὸ τρία ὀνόματα καὶ πρόσωπα,

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ

ἐν ἑκάστῳ τῶν ὁποίων περιέχεται ὁλόκληρος ἡ μονάς, ἀλλ' αἱ μορφαὶ ἢ τὰ ὀνόματα ταῦτα δὲν εἶναι ὑποστάσεις, ἀλλὰ μόνον πρόσωπα, τοὐτέστι προσωπεῖα. (Ἴδε καὶ ΣΑΒΕΛΛΙΟΣ). Τῷ 261, συνόδου ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας Διονυσίου συγκροτηθείσης, ὁ Σαβέλλιος ἀνεθεματίσθη. (Περὶ τῶν ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν τούτων καταρτισθεισῶν συνόδων ἴδε καὶ ΣΥΝΟΔΟΙ, πρώτη ἐποχὴ μέχρι τοῦ 325).

Καὶ αὗται μέν εἰσιν αἱ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ Χριστιανισμοῦ (μέχρι δηλονότι τοῦ 323) αἱρέσεις, τὰ δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον σχίσματα ὡς καὶ ἄλλαι θρησκευτικαί τινες διαφοραὶ καὶ συζητήσεις ἔχουσιν ὧδε:

Εἴπομεν ἤδη ὅτι αἱ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐν γένει βίον διαφοραὶ προὐκάλεσαν τὰ καλούμενα σχίσματα. Ἀνέκαθεν δηλ. ἐπεκράτει ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ ταξις ν' ἀποκόπτωνται μὲν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας οἱ ἁμαρτάνοντες, νὰ γίνωνται δὲ δεκτοὶ πάλιν ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας μόνον μετὰ προηγουμένην μετάνοιαν. Ἐν τούτοις, μὴ κανονισθείσης ἔτι τῆς τάξεως, ὑφ' ἣν οἱ μετανοοῦντες θὰ ἐγίνοντο ἐκ νέου ἀποδεκτοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, οἱ διάφοροι διαφόρων χωρῶν ἐπίσκοποι διαφόρως ἐνήργουν, τῶν μὲν χρησιμοποιούντων συγκαταβατικήν τινα πρὸς τοὺς μετανοοῦντας πρᾶξιν, τῶν δὲ αὐστηράν· ἡ σύγκρουσις τῶν δύο τούτων ἀρχῶν προὐκάλεσε κατὰ τὴν ἀρχικὴν ταύτην περίοδον τοῦ Χριστιανισμοῦ τὰ ἑπόμενα σχίσματα:

1. Σχίσμα τοῦ Καλλίστου ἐν Ρώμῃ.—Ἐν Ρώμῃ τὸ σχίσμα τοῦτο καὶ πρὸς δογματικούς τινας ἐσχετίζετο λόγους. Ἐν τῇ αἱρέσει τοῦ Νοητοῦ ἐνΡώμῃ (ἴδε ἀνωτέρω: 5. Ἀντιτριαδῖται) ἐγένετο ἤδη λόγος ὅτι ὁ Νοητὸς ἐκεῖνος προσείλκυσεν εἰς τὸ σύστημα αὐτοῦ οὐ μόνον τὸν Ζεφυρῖνον, ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης, ἀλλὰ καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Κάλλιστον (217—223). Ὁ Κάλλιστος οὗτος, συγκαταβατικῶς πρὸς τοὺς μετανοοῦντας προσφερόμενος, ἐσχημάτισεν ἰσχυρὰν ἐν Ρώμῃ μερίδα, ἀλλ' οἱ ὀρθοδοξοῦντες κατέκριναν τὸν Κάλλιστον, ἀπεσχίσθησαν ἀπ' αὐτοῦ, ὡς ἐπίσκοπον δ' αὐτῶν ἐξελέξαντο τὸν Ἱππόλυτον καὶ κατέκριναν τὴν ἐναντίαν μερίδα ἕνεκα τῶν ἑξῆς διαφόρων λόγων· α') διότι προσεδέχετο εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς πάντας τοὺς αἱρετικούς, β') διότι ὁ ἐπίσκοπος δὲν πρέπει νὰ καθαιρῆται καὶ μετὰ τὴν διάπραξιν θανασίμου ἁμαρτήματος, γ') διότι ἐχειροτόνουν κληρικοὺς ἄνδρας, δευτέρῳ καὶ τρίτῳ γάμῳ προσομιλήσαντας, καὶ δ') διότι εἰσήγαγον τὴν χρῆσιν τοῦ δευτέρου βαπτίσματος. Τὸ σχισμα τοῦτο ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὸν τοῦ Καλλίστου θάνατον καὶ κατέπαυσε πιθανῶς ἐπὶ ἐπισκόπου Ἀντέρωτος.

2. Σχίσμα Φηλικισσίμου ἐν Καρχηδόνι (250).—Καὶ τοῦτο τὸ σχίσμα, τοπικὸν μόνον καὶ προσωρινόν, ἀφορμὴν εἶχεν ἐπίσης τὴν πρὸς τοὺς μετανοοῦντας πρᾶξιν, προὐκάλεσαν δ' αὐτὸ τῷ 248 ὁ διάκονος Φηλικίσσιμος καὶ ὁ πρεσβύτερος Νοουάτος ἢ Νοβάτος διὰ χωρισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν Κυπριανοῦ καὶ δι' ἐκλογῆς ἰδίου ἐπισκόπου ἐν Καρχηδόνι (ἴδε καὶ ΝΟΒΑΤΟΣ). Ἤδη κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν ὁ Κυπριανὸς ἀπεχώρησε τῆς κοινότητος αὐτοῦ, οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυπριανοῦ κατηγόρουν αὐτοῦ ὡς δειλοῦ καὶ ἐπιλαθομένου τῶν ἐπισκοπικῶν αὐτοῦ καθηκόντων· ἐπειδὴ δὲ ὁ Φηλικίσσιμος κυρίως καὶ κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀντιπροσώπου ἀντέστη, τοῦ ἐνιεταλμένου τὴν τῶν ἐλεῶν φροντίδα, ὁ Κυπριανὸς ἀφώρισεν αὐτόν τε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Πρὸς τούτοις κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Κυπριανοῦ ἡ μερὶς τοῦ Νοβάτου καὶ τοῦ Φηλικισσίμου ἐδέχετο ἄνευ τῆς ἀδείας αὐτοῦ τοὺς ἐπιστρέφοντας παραπεπτωκότας· ἤρκει μόνον νὰ φέρωσι συστατικὰ παρὰ μαρτύρων (*Libellos pacis*). Ὁ Κυπριανὸς ἠναγκάσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδίας αὐτοῦ πείρας αὐστηρότερον νὰ συμπεριφέρηται πρὸς τοὺς τοιούτους. Τούτου δὲ ἕνεκα διέταξεν ἵνα μόνον οἱ ἐν κινδύνῳ θανάτου γίνωνται ἀμέσως δεκτοὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, νὰ παραπέμπωνται δὲ πάντες οἱ λοιποὶ εἰς ἐξέτασιν μετὰ τὸ τέλος τοῦ διωγμοῦ· ταὐτοχρόνως διεμαρτυρήθη καὶ κατὰ τῆς καταχρήσεως ἐνίων ὁμολογητῶν, οἵτινες παρεῖχον εἰς τοὺς πεπτωκότας εἰρηνικάς, ὡς εἴρηται, ἐπιστολάς (*Libellos pacis*). Οἱ ἐναντίοι ὅμως, δεχόμενοι διὰ τῶν ἐπιστολῶν μόνον τούτων ἐρωδιασμένους τοὺς πεπτωκότας, λίαν ἐξηρέθιζον τὰ πνεύματα, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Κυπριανός, ἐπιστρέψας τῷ 251 συνεκρότησε σύνοδον καὶ ἀπεφάσισεν ὡς καὶ

πρότερον· οἱ Νοβατιανοὶ ἀπεκλείσθησαν τότε τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Φηλικίσσιμος καὶ ἡ μερὶς αὐτοῦ ἀποθρασυνθέντες, ἴδιον ἐξελέξαντο ἐπίσκοπον, τὸν Φορτουνάτον, καὶ ἀπετέλεσαν καὶ ἰδίαν κοινότητα. Ἐπὶ τέλους ὁ Κυπριανὸς διὰ τῆς συνέσεως αὐτοῦ κατώρθωσε μετὰ μικρὸν νὰ ἄρῃ τὸ σχίσμα τοῦτο.

3. Σχίσμα τοῦ Νοβάτου ἐν Ρώμῃ. Ὁ ἀνωτέρω, Νοουάτος μεταβὰς εἰς Ρώμην ἵνα εὕρῃ ὑποστήριξιν, προσῆλθεν ἀπροσδοκήτως ὅλως εἰς τὴν ἀντίθετον μερίδα, ἥτις κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἤθελε νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν οἱ πεσόντες. Οὕτω διὰ τῆς συνεργείας αὐτοῦ προύκλήθη καὶ ἐν Ρώμῃ σχίσμα πολὺ σοβαρώτερον τοῦ ἐν Ἀφρικῇ. Ὁ πρεσβύτερος δηλ. Νοουατιανὸς ἢ Νοβάτος ἐκ Φρυγίας δὲν ἀνεγνώριζε τὸν πρὸ μικροῦ νομίμως ἐκλεχθέντα ἐπίσκοπον Ρώμης Κορνήλιον, ὅστις ἠσπάζετο τὴν ἐπιεικεστέραν πρὸς τοὺς μετανοοῦντας πολιτείαν. Ὁ ἐκ Καρχηδόνος Νοβάτος ἔπεισε τότε τὸν Φρύγα Νοουατιανὸν νὰ χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης καὶ οὕτως ἐξελέγη ὁ Νοουατιανὸς ἀντεπίσκοπος, χειροτονηθεὶς ὑπὸ τριῶν ἀγροίκων καὶ ἁπλουστάτων ἰταλῶν ἐπισκόπων. Ἤδη δύο εἶχεν ἡ Ρώμη ἐπισκόπους, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἐζήτει νὰ καταρτίσῃ ἰδίαν πολυπληθῆ μερίδα. Οἱ ἐν Καρχηδόνι, ἅμα ὡς ἔμαθον τὰς ἐνεργείας τῶν περὶ τὸν Νοβάτον, διέκοψαν πᾶσαν κοινωνίαν πρὸς αὐτοὺς καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κορνήλιος σύνοδον συγκροτήσας ἀπεκήρυξε τόν τε Φρύγα Νοβάτον καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ. Οὗτος ὅμως ἐπέτυχε νὰ προσελκύσῃ εἰς τὰ φρονήματα αὐτοῦ τὸν Ἀντιοχείας Φάβιον καὶ τὸν Ἀρελάτης Μαρκιανόν, ἀλλ' ὁ σοφὸς τῶν Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος Διονύσιος ὡς καὶ ὁ Κυπριανὸς κατεπολέμησαν τὰς δοξασίας τῶν Νοουατιανῶν, τοῦ πρώτου μάλιστα γράψαντος αὐτῷ καὶ τὴν χριστιανικωτάτην ἐκείνην ἐπιστολήν, δι' ἧς προσεκάλει αὐτὸν εἰς ἐπιστροφήν. Ὁπωσδήποτε οἱ Νοουατιανοὶ εὗρον ὀπαδοὺς πολλαχοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, εἰς τοῦτο ὅμως συνετέλεσεν ἡ καθαρότης τῶν ἠθῶν αὐτῶν καὶ αἱ αὐστηραὶ αὐτῶν ἀρχαί, διότι ὁ Νοουατιανὸς δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ προέτρεψε πάντας τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἐκκλησίας νὰ μὴ δέχωνται τοὺς ἐν γένει θανασίμως ἁμαρτήσαντας, ἀλλὰ νὰ προτρέπωσιν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν καὶ νὰ καταλείπωσι τὴν συγχώρησιν αὐτῶν τῷ Θεῷ, τῷ δυναμένῳ ἅμα καὶ ἐξουσίαν ἔχοντι ἀφιέναι τὰ ἁμαρτήματα, καθόσον μάλιστα ἡ Ἐκκλησία, ἔλεγεν, οὔτε δύναται οὔτε ἱκανὴ εἶναι νὰ παράσχῃ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Οἱ Νοουατιανοὶ παρετήρουν πρὸς τούτοις ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία εἶχε δεχθῇ ἤδη εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἀνθρώπους θανασίμως ἁμαρτήσαντας, ἐμολύνθη ἅμα καὶ ἐβεβηλώθη, αὐτοὶ δὲ μόνοι ὡς καθαροὶ καὶ ἀμόλυντοι ἀπετέλουν ἔτι τὴν γνησίαν ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν· τούτου ἕνεκα καὶ ἀνεβάπτιζον τοὺς εἰς τὴν μερίδα αὐτῶν προσερχομένους. Οἱ Νοουατιανοὶ ἐσώζοντο μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Χρυσοστόμου, ἤτοι μέχρι τοῦ Ε' ὡς καὶ τοῦ ΣΤ' ἔτι αἰῶνος. Ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος (325) ἀνεγνώρισεν ὑπό τινας ὅρους τὴν ἱερωσύνην τῶν Νοουατιανῶν, ἐκ δὲ τῶν αὐτοκρατόρων πολλοὶ μὲν εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτοὺς προσηνέχθησαν, ἄλλοι δὲ κατεδίωξαν αὐτούς.

4. Σχίσμα τοῦ Μελετίου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Μολονότι ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος ἀναφέρει ὅτι τὸ σχίσμα τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῶν αὐστηροτέρων ἀρχῶν τοῦ Μελετίου πρὸς τοὺς πεπτωκότας καὶ ἐκτίθεται ὅτι ὁ Μελέτιος οὗτος, ὁ Νικοπόλεως ἐπίσκοπος ὡς ὁμολογητὴς κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν ὑπεστήριζεν ὅτι μόνον μετὰ τὴν τῆς εἰρήνης ἀποκατάστασιν ἠδύνατο νὰ γίνῃ, σκέψις περὶ τῆς παραδοχῆς τῶν πεπτωκότων καὶ ὅτι διεφώνησε διὰ τοῦτο πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἀλεξανδρείας Πέτρον, ὅτι δὲ ἀποχωρισθεὶς ἀπ' αὐτοῦ ἐχειροτόνησεν ἱερεῖς εἰς θέσεις, ἔξω τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ κειμένας, καὶ ἀπετέλεσεν οὕτω σχισματικὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἐκκλησίαν, καθ' ἑτέρας πηγὰς αὐθεντικώτερον, λέγει ὁ Φ. Βαφείδης, ἐκτίθεται τὸ πρᾶγμα. Κατ' αὐτὰς ὁ Μελέτιος οὗτος, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Πέτρου κατὰ τὸν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ διωγμόν, περιῴδευεν ἐν ξέναις παροικίαις καὶ ἐχειροτόνει παρ' ἐνορίαν ὑπὸ μόνης τῆς φιλοδοξίας αὐτοῦ πρὸς τοῦτο ὠθούμενος. Πολλοὶ τῶν ἐν τῇ φυλακῇ εὑρισκομένων ἐπισκόπων ἔγραφον πρὸς τὸν Μελέτιον, παρακαλοῦντες ν' ἀποστῇ τῆς παρανόμου ταύτης ἐνεργείας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πέτρος προέτρεψε τὴν κοινότητα αὐτοῦ ν' ἀποφεύγῃ τὸν Μελέτιον·

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

ὁ Μελέτιος ὅμως θρασυνθεὶς ἤρξατο νὰ ὑβρίζῃ τούς τε ἐπισκόπους καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Ὁ Πέτρος τότε εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐλθὼν συνεκρότησε σύνοδον καὶ καθήρεσε τὸν Μελέτιον καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, οἵτινες ἀπεσχίσθησαν οὕτω τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὸ σχίσμα ὅμως αὐτῶν δὲν ὑπῆρξεν εὐκαταφρόνητον, διότι καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος, ὑπ' ὄψιν τοῦτο λαβοῦσα, ἀπεφήνατο ἵνα μόνον ὁ Μελέτιος τηρήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου, οἱ δὲ ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες ἐπίσκοποι ν' ἀναγνωρίζωνται μὲν ὡς τοιοῦτοι, νὰ ἦναι ὅμως δεύτεροι τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων καὶ νὰ καταλάβωσι τὰς παροικίας αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατον τούτων. Ὁ Μελέτιος ὅμως ἐπέμεινεν εἰς τὸ σχίσμα αὐτοῦ, διατηρηθὲν μέχρι τοῦ Ε' αἰῶνος, καὶ μετ' ὀλίγον προσῆλθεν εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου. Κατόπιν τῶν τοιούτων περὶ τῆς ἐξουσίας τῆς Ἐκκλησίας ἐρίδων καὶ μετὰ τὴν πλήρη νίκην τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τοῦ ἐθνισμοῦ ἐπεκράτησεν ἡ περὶ ἐπιεικείας καὶ συγκαταβάσεως γνώμη.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν προεκτεθεισῶν αἱρέσεων καὶ τῶν σχισμάτων τῆς ἀρχικῆς ταύτης τοῦ χριστιανισμοῦ περιόδου ἀνεφάνησαν κατ' αὐτὴν καὶ ἕτεραί τινες θ ε ο λ ο γ ι κ α ὶ σ υ ζ η τ ή σ ε ι ς καὶ ἔ ρ ι δ ε ς, αἵτινες, καίπερ μὴ προσλαβοῦσαι τὸν ὀξὺν ἐκεῖνον χαρακτῆρα τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν σχισμάτων, οὐκ ὀλίγην προὐκάλεσαν παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ σύγχυσιν καὶ περιεστράφησαν περὶ τὸν καλούμενον χ ι λ ι α σ μ ὸ ν περὶ τὸ ζήτημα τοῦ β α π τ ί σ μ α τ ο ς τ ῶ ν α ἱ ρ ε τ ι κ ῶ ν καὶ σ χ ι σ μ α τ ι κ ῶ ν καὶ περὶ τὴν ἑ ο ρ τ ὴ ν τ ο ῦ Π ά σ χ α.

1. Χ ι λ ι α σ μ ό ς. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Μοντανιστῶν καὶ πολλοὶ τῶν καθολικῶν χριστιανῶν ἠσπάσθησαν κατὰ τὸν Β' αἰῶνα τὴν ἐκ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ ληφθεῖσαν ἔννοιαν ἐκείνην, ἥτις, βασιζομένη ἐπὶ τῆς δοξασίας ὅτι θέλει ἐπικρατήσῃ μέλλουσά τις χιλιετὴς βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἥτις θὰ προηγηθῇ τῆς τελείας τῶν πάντων ἀποκαταστάσεως, τῆς κοινῆς ὁλονότι ἀναστάσεως καὶ τῆς ἐσχάτης κρίσεως, ἐκαλεῖτο Χ ι λ ι α σ μ ό ς. Ἡ ἔννοια αὕτη ἡ δοξασία ἐστηρίζετο καὶ ἐπί τινων χωρίων τῆς Γραφῆς. Ὁ χιλιασμὸς δὲν ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ἀποστολικοῖς πατράσι. Πρῶτος κήρυξ αὐτοῦ φαίνεται ὁ τῆς Ἱεραπόλεως ἐπίσκοπος Παπίας, ὅστις ὡς ἐκ τῆς φήμης, ἣν ἔχαιρεν ὡς μαθητὴς τῶν ἀποστόλων, πολλὴν ἐκέκτητο τὴν βαρύτητα. Κατὰ τὸν χιλιασμόν, ὅστις, ἀφότου οἱ Μοντανισταὶ ἀπεδέξαντο αὐτόν, λίαν ἐπεξετάθη, ἔγραψεν ὁ Γάϊος, πρεσβύτερος τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ Ἀλεξανδρινὴ σχολὴ ἐναντία αὐτοῦ διετέλεσεν· ἔνθερμον ὅμως ὑπερασπιστὴν εὗρεν ὁ χιλιασμὸς τὸν ἅγιον Εἰρηναῖον καὶ Ἱππόλυτον καὶ ἐν Αἰγύπτῳ τὸν ἐπίσκοπον Ἀρσινόης Νέπωτα. Ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος ἔπεισεν ἐν συνόδῳ τῷ 225 τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ χιλιασμοῦ νὰ παλινοδήσωσι, κυρίως δὲ τὸν Κορακίωνα, ὅστις διεδέξατο τὸν Νέπωτα ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τῆς πλάνης ταύτης. Λίαν φυσικὸν ἦτο, λέγει ὁ Α. Κυριακοῦ, νὰ περιπλέξωσι καὶ τὴν τοῦ Ἰωάννου ἀποκάλυψιν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι οἱ Μοντανισταὶ ἐστήριζον τὰς περὶ χιλιασμοῦ δοξασίας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ χωρίου ἰδίᾳ τῆς Ἀποκαλύψεως: «Μακάριος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ πρώτῃ ἀναστάσει· οὗτοι βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη». Ὁ χιλιασμὸς ὅμως δὲν ἐξέλιπε παντελῶς καὶ μετὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἀλεξανδρείας Διονυσίου, ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τοῦ Γ' καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς ἔτι τοῦ Δ' αἰῶνος εὗρεν ὑπερασπιστάς τινας, ὡς τὸν Ὀλύμπου Μεθόδιον (ἴδε ΜΕΘΟΔΙΟΣ), τὸν Βικτωρῖνον (ἴδε ΒΙΚΤΩΡΙΝΟΣ) καὶ τὸν Λακτάντιον (ἴδε ΛΑΚΤΑΝΤΙΟΣ). Ἡ μονομερὴς ὅμως αὕτη ὑπεράσπισις δὲν ἐπέτρεψεν ὥστε νὰ γείνῃ γενικῶς παραδεκτὸς ὁ χιλιασμός, ὅστις μετὰ ταῦτα καθ' ὁλοκληρίαν ἐλησμονήθη. Μετὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ μάλιστα σύνοδον σπανίως ἀπαντᾷ.

2. Β ά π τ ι σ μ α τ ῶ ν α ἱ ρ ε τ ι κ ῶ ν καὶ σ χ ι σ μ α τ ι κ ῶ ν. Δύο ἀντίθετοι θεωρίαι ἐπεκράτουν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ περὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν· καὶ αἱ μὲν ἐκκλησίαι τῆς Μικρασίας, Αἰγύπτου καὶ Ἀφρικῆς διϊσχυρίζονται ὅτι τὸ μόνον ἀληθὲς βάπτισμα ἦν τὸ ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τελούμενον, ἡ δὲ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐφρόνει ὅτι ἤρκει νὰ τελῆται τὸ βάπτισμα ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγ. Τριάδος καὶ θὰ ἐθεωρεῖτο ἔγκυρον. Τοιουτοτρόπως ὑπῆρχον ἀντιμέτωποι αἱ δύο αὗται θεωρίαι, ὅτε περὶ τὰ τέλη τοῦ Β' αἰῶνος συνεκροτήθησαν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ δύο μεγάλαι σύνοδοι ἐν Ἰκονίῳ καὶ Συννάδοις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Καισαρείας Φιρμιλιανοῦ, αἵτινες κατεδίκασαν τὸ βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης ὅμως Στέφανος (253—257) ἔγραψεν εἰς τὸν Φιρμιλιανὸν νὰ μὴ βαπτίζῃ τοὺς ἐκ τῶν αἱρέσεων προσερχομένους αὐτῷ, οὗτινος ἀρνηθέντος, συνεκροτήθη σύνοδος τῷ 253, δι' ἧς ἠπειλεῖτο ἀφορισμὸς τοῦ τε Φιρμιλιανοῦ καὶ τῶν τούτῳ προσκειμένων ἐπισκόπων τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Γαλατίας. Μετὰ μικρὸν ἡ συζήτησις μετετέθη εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικήν, ὅπου, ἐπειδή, ὡς φαίνεται, ἐκλονήθη ἡ συνείδησίς τινων ἕνεκα τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, ὁ Κυπριανὸς συνεκρότησε δύο συνόδους, μίαν τῷ 255, καθ' ἣν ἀπεκήρυξε τὸ κῦρος τοῦ βαπτίσματος τῶν αἱρετικῶν, καὶ μίαν τῷ 256, ἐπικυρώσασαν τὴν πρώτην. Τῆς ἀποφάσεως τῆς τελευταίας ταύτης ἀνακοινωθείσης τῷ Στεφάνῳ, ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπήντησε κηρύσσων ὅτι ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐπιτίθενται αἱ χεῖρες, νὰ δίδεται δηλ. τὸ χρίσμα εἰς τοὺς ἐκ τῶν αἱρέσεων ἢ τῶν σχισμάτων προσερχομένους. Ὁ Στέφανος, ἀπαντῶν εἰς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ, ἠπείλει αὐτοὺς ὅτι ἐὰν ἐπέμενον εἰς τὴν γνώμην αὐτῶν, θὰ ἔπαυε πᾶσαν μετ' αὐτῶν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν. Ἔκτοτε ἡ ἔρις ἐγένετο σφοδροτέρα, διότι οἱ Ἀφρικανοὶ ἀνταπαντῶντες κατερράπιζον τὸν στόμφον τοῦ Στεφάνου (ἴδε καὶ ΣΤΕΦΑΝΟΣ), ὅστις ἀπεδίωξε καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀποσταλεῖσαν πρεσβείαν ἀποκαλῶν ταυτοχρόνως καὶ τὸν Κυπριανὸν ψευδόχριστον, ψευδαπόστολον καὶ δόλιον ἐργάτην. Οἱ Ἀφρικανοὶ συνεκρότησαν τότε τρίτην μεγάλην σύνοδον ἐξ 85 ἐπισκόπων τῷ 256, δι' ἧς ἐπεκύρωσαν τὰς προτέρας ἀποφάσεις αὐτῶν καὶ ἤλεγξαν τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης, κηρύξαντες ταυτοχρόνως ὅτι ἡ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαίρεσις τῶν γνωμῶν δὲν ἀΐρει τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως. Τοιουτρόπως ἐφαίνετο ὅτι ἡ Ἐκκλησία παρ' ὀλίγον θὰ διεσχίζετο, ὅτε ἡ παρέμβασις τοῦ μειλιχίου Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας, ἀποδοκιμάσαντος τὴν γνώμην τοῦ Κυπριανοῦ, ὡς καὶ ἡ ἐπέλευσις τοῦ διωγμοῦ τοῦ Βαλεριανοῦ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν τῆς ἔριδος ταύτης κατάπαυσιν. Ἡ ἔρις ὅμως αὕτη ἔπαυσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τε Στεφάνου καὶ τοῦ Κυπριανοῦ, τὸ δὲ περὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦτο ζήτημα ἐλύθη ὁριστικῶς ὑπὸ τῆς πρώτης ἐν Νικαίᾳ καὶ τῆς δευτέρας ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικῆς συνόδου.

3. Ἑορτὴ τοῦ Πάσχα. Ἐκκλησιαστικήν τινα ἔριδα, τὴν τελευταίαν τῆς πρώτης περιόδου τοῦ χριστιανισμοῦ, ἤγειρε τὸν Β' αἰῶνα καὶ διαφορά τις ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα (Λεπτομέρειαι περὶ αὐτῆς καταχωρίζονται ἐν τῷ ἄρθρῳ ΠΑΣΧΑ). Οἱ Ἐβιωναῖοι συνείθιζον νὰ ἑορτάζωσιν αὐτὸ τῇ 14 τοῦ Νισάν, ἀναφέροντες ὅμως αὐτὸ εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ φρονοῦντες ὅτι ὁ Χριστός, σταυρωθεὶς κατὰ τὴν 15ην νισάν, ἔφαγε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τὸν πασχάλιον ἀμνὸν τῇ 14ῃ· ἡ Ἐκκλησία ὅμως ἰσχυρίζετο ὅτι ὁ Κύριος ἔπαθε κατὰ τὴν 14ην καὶ ἐπομένως δὲν ἔφαγε τὸ ἰουδαϊκὸν πάσχα. Ὅπωσδήποτε παρὰ ταῖς διαφόροις Ἐκκλησίαις ἐπεκράτουν διαφωνίαν ὡς πρὸς τὴν ἑορτὴν ταύτην. Αἱ τῆς Μ. Ἀσίας π. χ. Κιλικίας, Συρίας καὶ Μεσοποταμίας, ἀποδίδουσαι σημασίαν εἰς τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἔπαθε καὶ ἀνέστη ὁ Κύριος, καὶ ἐκλαμβάνουσαι τὴν ἡμέραν τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ ὡς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ κατὰ συνέπειαν ὡς ἡμέραν χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ἑώρταζον τὸ μὲν σταυρώσιμον Πάσχα τῇ 14ῃ τοῦ νισάν, τὸ δὲ ἀναστάσιμον τῇ §16ῃ, ὁποιαδήποτε ἡμέρα καὶ ἂν ἦτο ἡ 14η καὶ ἡ 16η αὕτη τοῦ μηνός, καὶ ἔπαυον τὴν νηστείαν εὐθὺς μετὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, ἤτοι τῇ 3ῃ μετὰ μεσημβρίαν. Οἱ τὴν πρᾶξιν ταύτην τηροῦντες, καθὼς καὶ οἱ Ἐβιωνῖται, ἐκλήθησαν τεσσαρεσκαιδεκατῖται, ἡ Ἐκκλησία ὅμως τῆς Παλαιστίνης, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Δύσεως, ἐπιθυμοῦσαι νὰ ἑορτάζωσι κατὰ τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, καθ' ἃς καὶ ὁ Κύριος ἔπαθε καὶ ἀνέστη, ἐὰν μὲν ἡ 14 νισὰν δὲν ἔπιπτε κατὰ παρασκευήν, ἑώρταζον τὸ σταυρώσιμον καλούμενον Πάσχα τὴν ἐπομένην παρασκευήν, μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ τὴν ἀνάμνησιν τῆς Ἀναστάσεως, ἤτοι τὸ ἀναστάσιμον Πάσχα. Πρὸς τούτοις αἱ ἐκκλησίαι αὗται, ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν ἐκλαμβάνουσαι τὴν ἡμέραν τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, ἐθεώρουν αὐτὴν ὡς ἡμέραν πένθους καὶ διὰ τοῦτο ἔπαυον τὴν νηστείαν μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως. Τοιουτοτρόπως χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ σύγκρουσις τῶν διαφόρων τούτων ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας, ἐπεκράτουν περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα αὗται αἱ διαφοραί·

πρωΐμως δὲ ἀπόπειρα ἐγένετο πρὸς ἄρσιν τῆς διαφορᾶς ταύτης. Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σμύρνης Πολύκαρπος (ἴδε καὶ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ), ἐλθὼν εἰς Ρώμην τῷ 155 (Φ. Βαφείδου, Ἐκκλησ. Ἱστορ. τόμ. Α′, σ. 122) ἢ τῷ 122 (Α. Κυριακοῦ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Τόμ. Α′ σελ. 115), συνδιελέχθη περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τοῦ μὲν Ἀνικήτου στηριζομένου ἐπὶ τῆς παραδόσεως τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, τοῦ δὲ Πολυκάρπου ἐπὶ τῆς τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Ἀμφότεροι, καίπερ μὴ συμφωνήσαντες ἐπὶ τοῦ πράγματος, ἀπεχωρίσθησαν φιλικῶς, τοῦ Ἀνικήτου ἐπιτρέψαντος μάλιστα τῷ Πολυκάρπῳ νὰ τελέσῃ τὴν θείαν λειτουργίαν. Περὶ τὸ 170 καὶ οἱ Μικρασιᾶται συνεζήτησαν περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης ἐν Λαοδικείᾳ, ἀβέβαια ὅμως εἶναι τὰ κατὰ τὴν συζήτησιν ταύτην διαμειφθέντα. Τῷ 196 ὅμως, ἐκ νέου ἀνακινηθείσης τῆς τοῦ Πάσχα συζητήσεως, διάφοροι συνεχροτήθησαν πολλαχοῦ σύνοδοι, καθ' ἃς ἑκάτερον μέρος ἐπεκαλεῖτο ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν γραφήν, διότι ὁ μὲν εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης φαίνεται μὴ παραδεχόμενος πάσχα ἰουδαϊκόν, τελεσθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἅτε κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν τοῦτον σταυρωθέντος τῇ ιδ′ τοῦ νισάν, τὸ δὲ ἑπόμενον τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ σάββατον ἦτο μεγάλη ἡμέρα, δηλ. ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους εὐαγγελιστάς, τοὺς συνοπτικούς, φαίνεται ὅτι ἐτέλεσε τὸ πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ ὅτι ἐσταυρώθη τῇ ιε′ τοῦ νισάν. Αἱ σύνοδοι αὗται ἀπεφάσισαν ὑπὲρ τῆς δευτέρας πράξεως (Εὐσεβ. 5, 23) ὃν τρόπον καὶ ἐν Ρώμῃ· ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης Βίκτωρ ἀντί, ὡς οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ἔπραττον, νὰ ζητῇ ἀδελφικῶς νὰ λυθῇ ἡ διαφορά, ἠθέλησε νὰ βιάσῃ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Μ. Ἀσίας νὰ παραιτηθῶσι τὰ ἔθιμα αὐτῶν, ἀπειλῶν ἀλαζωνικῶς ὅτι θὰ κατέπαυε πᾶσαν μετ' αὐτῶν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. Οἱ τῆς Μ. Ἀσίας ἐπίσκοποι ὅμως, ὧν ἡγεῖτο ὁ Ἐφέσου Πολύκαρπος, ἀποκρούοντες τὴν αὐθάδη ἀπαίτησιν τοῦ ρωμαίου ἐπισκόπου, εἰς ὃν οὐδεμίαν ἀνεγνώριζον ἐξουσίαν ἐπ' αὐτῶν, ἐνέμενον πιστοὶ εἰς τὰ ἔθιμα αὐτῶν, ἅτινα ἐθεώρουν παραδεδομένα αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, προκαλέσαντες οὕτω τοσαύτην ἐκ μέρους τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ὀργήν, ἀδιαιολόγητον βεβαίως, ὥστε ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ἀπειλὴν αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ ἀπειλὴ αὐτοῦ αὕτη ἐματαιώθη, διότι πολλοὶ ἐπίσκοποι καὶ ἰδίως ὁ Εἰρηναῖος (ἴδε ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ) ἤλεγξαν τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, ἅτε θέλοντα ἕνεκα ἀσημάντου διαφορᾶς ἐθίμων νὰ διαταράξῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην. Ὁ Εἰρηναῖος ἐφρόνει ὅτι, καθὼς οἱ ἀπόστολοι εἶχον διατάξει, δὲν ἔπρεπε νὰ κρίνηταί τις ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει ἑορτῆς ἢ νουμηνίας ἢ σαββάτων καὶ ὅτι οἱ χριστιανοὶ δὲν ἔπρεπε νὰ τηρῶσι τὰ ἐκτός, ἵνα ἀποβάλλωσι τὰ κρείττω, τὴν πίστιν δηλ. καὶ τὴν ἀγάπην. Τοιουτοτρόπως ἡ εἰρήνη τῆς Ἐκκλησίας εἶχε διατηρηθῆ. Μετὰ μικρὸν ὅμως προῆλθεν εἰς μέσον καὶ ἑτέρα διαφορά, ἀστρονομικὴ αὕτη, καθ' ἣν ἐζητεῖτο νὰ εὑρεθῇ πότε πραγματικῶς πίπτει ἡ 14η νισάν, καθ' ἣν ὡρίζετο τὸ χριστιανικὸν Πάσχα. Ἐπειδὴ δηλ. ἀπεδείχθη ὅτι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἔδιδον πολλὴν προσοχὴν εἰς τὸν ὁρισμὸν τῆς 14 νισὰν καὶ ὅτι αὕτη δὲν ἔπιπτεν, ὅπως ἄλλοτε, μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, διάφοροι διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας ἀνέλαβον τὴν τοῦ σφάλματος τούτου διόρθωσιν· τοιουτοτρόπως ὁ Ἱππόλυτος π. χ. παραδεχθεὶς ὡς ἡμέραν ἐαρινῆς ἰσημερίας τὴν 18 μαρτίου, παρεδέξατο καὶ ἑκκαιδεκαετῆ κύκλον, καθ' ὃν ἡ τοῦ Πάσχα πανσέληνος ἔπιπτεν ἀνὰ πᾶν 16ον ἔτος κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ ἔτους ἡμέραν, ἀνὰ πᾶν δὲ 112ον κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἑβδομάδος· καὶ ὅταν μὲν ἡ 14η νισὰν ἔπιπτεν ἐν ἡμέρᾳ παρασκευῇ, τότε κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἑωρτάζετο καὶ τὸ σταυρώσιμον Πάσχα, ὅταν δὲ ἔπιπτε σάββατον ἢ κυριακήν, τότε ἑωρτάζετο τὴν ἑπομένην ἑβδομάδα. Τὸ πασχάλιον τοῦτο τοῦ Ἱππολύτου εἰσήχθη μετ' ὀλίγον καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Ἐν Ἀνατολῇ πάλιν ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος συνέταξεν ἄλλο πασχάλιον μετὰ ὀκταετοῦς κύκλου· ἀκολούθως ὁ Λαοδικείας ἐπίσκοπος Ἀνατόλιος, παραδεχθεὶς τὸν δεκαετῆ κύκλον τοῦ Μέντωνος, ὡς ἡμέραν ἰσημερίας ὥρισε τὴν 19ην μαρτίου. Ἀνακαλυφθέντος ὅμως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὅτι ἡ ἰσημερία πίπτει τῇ 21ῃ μαρτίου, ἐτροποποιήθη τὸ πασχάλιον τοῦτο καὶ ἐτελειοποιήθη κατά τι βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Εὐσεβίου·

αἱ διαφοραὶ ὅμως αὗται δὲν ἐξηλείφθησαν, διότι ἔνθεν μὲν πολλοὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐώρταζον ἔτι μετὰ τῶν Ἰουδαίων, ἔνθεν δ' ἕτεροι ἐκ τῶν τῆς Δύσεως χριστιανῶν, παραβλέποντες τὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις ἐώρταζον πρὸ τῆς ἰσημερίας· πάντες οὗτοι ἐκαλοῦντο συνεπείᾳ τούτου Πρωτοπασχῖται· ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν Δυτικῶν καὶ Ἀλεξανδρινῶν ἐπεκράτει ἡ διαφορά, καθόσον οἱ μὲν ἀπεδέχοντο ὡς ἐαρινὴν ἰσημερίαν τὴν 18ην, οἱ δὲ τὴν 21ην μαρτίου καὶ ἕνεκα τούτου συνέβαινε πολλάκις νὰ ἑορτάζωσι τὸ πάσχα οἱ μὲν ἕνα μῆνα πρὸ τῶν δέ. Ἡ περὶ τοῦ πάσχα αὕτη διαφορὰ διήρκεσε μέχρι τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου (ἴδε καὶ ΣΥΝΟΔΟΙ), ἥτις συνεκλήθη καὶ πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου. Μετὰ τὴν σύνοδον ταύτην ἡ διαφορὰ αὕτη ἐξέλιπε.

Καὶ αὗται μέν εἰσιν αἱ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ χριστιανισμοῦ, μέχρι δηλονότι τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰῶνος, ἀναφανεῖσαι ἐν τῷ χριστιανισμῷ αἱρέσεις, σχίσματα καὶ θρησκευτικαὶ διαφοραί. Κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ χριστιανισμοῦ περίοδον, ἤτοι τὴν μέχρι τέλους τοῦ Ζ' αἰῶνος (323—700), ὁ χριστιανισμός, ἀπαλλαγείσης μάλιστα τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Κωνσταντίνου ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, τοῦθ' ὅπερ ἀπῄτουν καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς ἐποχῆς ταύτης. Ἀναπτυχθείσης μάλιστα ἐν τῇ προηγουμένῃ περιόδῳ ἐφ' ἱκανὸν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἀπαραίτητος ὑπῆρχεν ἀνάγκη ὅπως ἐπιβληθῇ εἰς αὐτὴν ἡ χριστιανικὴ ἑνότης, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ διατύπωσις· ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κατὰ τὴν πρώτην περίοδον θεολογικῶν σχολῶν πολλοὶ προέβαινον εἰς βιαίαν διαφόρων κατανόησιν τῶν δογμάτων, ἐκ δὲ τῆς συγκρούσεως τῶν διαφόρων θεολογικῶν τάσεων καὶ τῆς ἀναμίξεως τοῦ τε λαοῦ καὶ τῆς αὐλῆς εἰς διαφόρους θεωρητικὰς συζητήσεις καὶ ἔριδας ὑπῆρχε κίνδυνος μήπως αἱ ἀτομικαὶ ἑκάστου θεωρίαι ὑπερισχύσωσι τῆς ἐκ παραδόσεως διδασκαλίας, προῆλθον διάφοροι ἐν τῷ χριστιανισμῷ κινήσεις, καθ' ἃς πολλάκις μὲν τὸ συμφέρον τῆς ἀληθείας ἐπεσκοτίζετο ὑπὸ τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς φιλαυτίας, μεγάλην δ' ἐξήσκουν ἐπιρροὴν ἡ τῆς αὐλῆς ῥᾳδιουργία καὶ τὰ πάθη τοῦ λαοῦ καὶ ἐν γένει αἱ ἀντιθέσεις πολλὴν προσέλαβον ζωηρότητα. Ἡ σωτήριος ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ λόγου, ἥτις, ἐπικρατοῦσα σήμερον ἐν ταῖς ἀνωτέραις κοινωνίαις, ἀπήλλαξε τὴν ἀνθρωπότητα θρησκευτικῶν ταραχῶν καὶ ἐρίδων, δὲν ἀνεγνωρίζετο κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ὅπως δήποτε ἡ μὲν ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐζήτησε κατὰ τοὺς μακροὺς τούτους δογματικοὺς αἰῶνας τὴν διευκρίνησιν τῶν θεωρητικῶν ζητημάτων, ἡ δὲ δυτική, ὀλιγώτερον εἰς τὰς θεωρητικὰς ταύτας συζητήσεις κλίνουσα, ἀπησχολεῖτο εἰς τὰ περὶ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄλλα συγγενῆ ζητήματα. Ἐν τοῖς ἀμφισβητουμένοις ζητήμασιν ὑπερίσχυεν ἡ κοινὴ τῆς Ἐκκλησίας γνώμη, τῆς ἀντιθέτου καταδιωκομένης καὶ καταδικαζομένης. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος εἶχον ἀναγνωρισθῇ ὡς κανονικὰ καὶ γνήσια πάντα τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ ἐπεκράτει ἀπ' ἀρχῆς ἡ κατὰ τοὺς Ο' μετάφρασις, ἐν δὲ τῇ Δύσει εἰσήχθη νέα λατινικὴ μετάφρασις τῆς Γραφῆς (*Vulgata*), ἥτις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου ἐπὶ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Δαμάσου. Αἱ τῆς περιόδου ταύτης αἱρέσεις, ὀρθολογιστικαὶ κυρίως, προῆλθον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν διαφορῶν τῶν θεολογικῶν τάσεων καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας συγκρούσεως αὐτῶν. Ἀπέναντι δηλονότι τῆς ἐπικρατούσης τάσεως τῆς παραδόσεως καὶ τοῦ κύρους ἀνεφάνησαν ἀπὸ τῆς πρώτης ἤδη περιόδου διάφοροι θεολογικαὶ τάσεις ἢ σχολαί, προσπαθοῦσαι διὰ τῆς ἐλευθέρας ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ κρίσεως νὰ καθορίσωσι τὴν περὶ Χριστιανισμοῦ διδασκαλίαν. Τοιαῦται εἶναι ἡ Ἀλεξανδρεινή, ἡ ἑκατὸν τῆς προελθοῦσα νεωτέρα Ἀλεξανδρεινή, ἐξ ἧς ἀπέρρευσεν ὁ μονοφυσιτισμός, ἡ τῆς Ἀντιοχείας, ἡ ἐν Ἐδέσσῃ καὶ ἡ ἐν Νισίβῃ (Περὶ τούτων ἴδε ἐκτενέστερον Φ. Βαφείδου Ἐκκλ. Ἱστ. τόμ. Α', σ. 206—8). Καὶ αὗται μὲν ἐν Ἀνατολῇ· ἐν δὲ τῇ Δύσει, καίπερ μὴ ἀσχέτῳ πρὸς τὰς ἐνεργείας τούτων, ἀνεφάνη ἡ αἵρεσις τῶν Πελαγιανῶν. Αἱ τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱρέσεις περιστρέφονται περὶ τὴν Ἁγ. Τριάδα κλπ. ἀνεφάνησαν δὲ κατ' αὐτὴν καὶ τινες σχισματικαὶ τάσεις. Τὰ κατ' αὐτὰς ἐκτιθέμεθα ὧδε :

1. Ἀριανισμός. Τὰ περὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης ἐκτίθενται κατ' οὐσίαν ἐν τῷ ἄρθρῳ ΑΡΕΙΟΣ, διὸ καὶ παρατιθέμεθα

ῳδε τὰς ἐξῆς συμπληρωματικὰς λεπτομερείας. Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ παραδόσει ἀπεδίδετο τῷ Υἱῷ ἡ ἰδιότης τῆς θεότητος, ἡ σχέσις ὅμως τῆς διδασκαλίας ταύτης πρὸς τὴν ἐπίσης οὐσιώδη διὰ τὸν χριστιανισμὸν δοξασίαν τῆς ἑνότητος τοῦ Θεοῦ ἔμενεν ἀόριστος. Αἱ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον γενόμεναι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου συζητήσεις ἦσαν μερικαί, δὲν συνετέλεσαν δὲ εἰς ὁριστικὴν αὐτοῦ λύσιν, καθόσον τὸ μόνον κατ' αὐτὰς ὁρισθὲν ἦν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἦτο ἁπλοῦς ἄνθρωπος, φωτισθείς, καθὼς οἱ προφῆται, διὰ τοῦ λόγου καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε τὰ ἐν τῇ Τριάδι δύο πρόσωπα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ νὰ συγχέωνται πρὸς ἄλληλα, ὡς ἔπραττον οἱ ἀντιτριαδῖται. Τὸ ζήτημα ἐκ νέου ἐρρίφθη εἰς τὸ μέσον, ὅτε κατά τινα συνάθροισιν τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας κλήρου παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ αὐτῆς Ἀλεξάνδρῳ ἐγένετο πάλιν λόγος περὶ Ἁγίας Τριάδος. Τότε ὁ Ἄρειος ἐξέφρασε τὴν δοξασίαν ὅτι ὁ Υἱὸς ἐκτίσθη ποτὲ ἐκ τοῦ μηδενὸς διὰ τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ ὡς πρῶτον κτίσμα καὶ ὡς δημιουργὸς τοῦ κόσμου, κατηρτίσθη δὲ δι' ὑψίστων φυσικῶν δώρων καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην ἀνάπτυξιν· δὲν εἶναι λοιπὸν ἀληθὴς Θεός, ἀλλὰ πρέπει νὰ τιμᾶται ὡς Θεός. Κατὰ τὸν Ἀθανάσιον ὁ Ἄρειος ἐδίδασκε (Κατὰ Ἀρειανῶν λόγ. β', 24) «ὡς ἄρα θέλων ὁ Θεὸς τὴν γεννητὴν κτίσαι φύσιν, ἐπειδὴ ἐώρα μὴ δυναμένην αὐτὴν μετασχεῖν τῆς τοῦ πατρὸς ἀκράτου χειρὸς καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δημιουργίας, ποιεῖ καὶ κτίζει πρώτως μόνος μόνον ἕνα καὶ καλεῖ τοῦτον Υἱὸν καὶ Λόγον, ἵνα, τούτου μόνου γενομένου, οὕτω λοιπὸν καὶ τὰ πάντα γενέσθαι δυνηθῇ». Ὁ Ἄρειος εἶχε μορφωθῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἦτο δ' εὔγλωττος καὶ ὡς πεζὸς συγγραφεὺς καὶ ὡς ποιητής, δεινὸς διαλεκτικὸς καὶ φίλερις, αὐστηρὸς δὲ τὰ ἤθη. Καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἔτι τοῦ Ἀρείου καὶ μετὰ τὰ ἐν τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ γενόμενα ὁ Ἀρειανισμὸς δὲν ἐξέλιπε, διότι Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας (ἴδε ΕΥΣΕΒΙΟΣ ὁ Νικομηδείας), ἀρχηγὸς γενόμενος μερίδος, κυμαινομένης μεταξὺ τῶν φρονημάτων τοῦ Ἀρείου καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Λόγος ἐγεννήθη μὲν προαιωνίως ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, δὲν εἶναι ὅμως ὁμοούσιος αὐτῷ, ἀλλ' ὁμοούσιος καὶ ὑποτεταγμένος αὐτῷ. Ἡ μερὶς αὕτη τῶν Εὐσεβιανῶν τῶν μετέπειτα Ἡμιαρειανῶν κληθέντων, ἡ ὁποία ἐδέχθη εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς καὶ τοὺς Ἀρειανούς, ἠναγκασμένους νὰ κρύπτωσι τὰς δοξασίας αὐτῶν ὑπὸ τὰς ἀορίστους ἐκφράσεις τῶν Ἡμιαρειανῶν, ἐπεκράτει ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Τῆς μερίδος ταύτης ἡ πίστις ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδων (341), τῶν ὁποίων τὰ σύμβολα διαφέρουσι τοῦ ἐν Νικαίᾳ συμβόλου κατὰ τοῦτο μόνον, ὅτι παραλείπουσι τὸ ὁμοούσιον. Ὑφ' ἑτέραν ἔποψιν τὰ σύμβολα ταῦτα εἶναι κατὰ πάντα ὅμοια, π. χ. ἐν τῷ πρώτῳ συμβόλῳ τῆς Ἀντιοχείας λέγεται: «Εἰς ἕνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ὑπάρχοντα καὶ συνόντα τῷ γεγεννηκότι αὐτὸν πατρὶ κτλ.», ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ: «Εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ Θεόν, δι' οὗ τὰ πάντα, τὸν γεννηθέντα πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρός, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, ὅλον ἐξ ὅλου, μόνον ἐκ μόνου, τέλειον ἐκ τελείου . . . τὸν ὄντα ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν, Θεὸν λόγον... Εἴτις παρὰ τὴν ὑγιᾶ τῶν Γραφῶν πίστιν διϊσχνεῖ, λέγων ἢ χρόνον ἢ καιρὸν ἢ αἰῶνα, ἢ εἶναι ἢ γεγονέναι πρὸ τοῦ γεννηθῆναι τὸν υἱόν, ἀνάθεμα ἔστω». Ἐν τούτοις καὶ μεταξὺ τῶν Εὐσεβιανῶν δὲν ἐπεκράτει πλήρης ὁμοφωνία. Οἱ Ἡμιαρειανοὶ οὗτοι μετεχειρίζοντο τὴν ἔκφρασιν ὁμοιούσιος, οὐχὶ διὰ νὰ προσβάλλωσι τὴν ἀληθῆ θεότητα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἵνα ἐκφράσωσι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πατρὸς ὡς πρώτης αἰτίας καὶ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Θεοῦ. Τοιαῦτα ἐφρόνουν καὶ πλεῖστοι ἡμιαρειανοὶ καὶμάλιστα οἱ περὶ τὸν Καισαρείας Εὐσέβιον· ὅμως ἐφαίνοντο κλίνοντες μᾶλλον πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Ἀρείου, προτιμῶντες τὴν ἔκφρασιν Ἑτερούσιος. Ἐν τῇ Σαρδικῇ συνόδῳ (357) ἀμφότεραι αἱ μερίδες ἔμελλον νὰ συνδιαλλαγῶσι κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ἀλλ' ὁριστικώτερον ἔτι διεσχίσθησαν, διότι οἱ Ἀνατολικοί, ἐγκαταλιπόντες πάραυτα τὴν πόλιν ταύτην, συνεκρότησαν διαφόρους συνεδριάσεις ἐν Φιλιππουπόλει. Βραδύτερον τοσοῦτον ἀνεπτύχθησαν τὰ τῶν ἡμιαρειανῶν, ὥστε ἡ Ἐκκλησία ἐφαίνετο ὅτι ἅπασα εἶχε καταστῇ ἡμιαρειανική· ἐν τούτοις πάραυτα ἐπετάθη ἡ ἀντίθεσις τῶν Εὐσεβιανῶν πρὸς τοὺς κεκηρυγμένους ἀρειανούς. Οὕτως ὁ μὲν Ἀκάκιος, ἐπίσκοπος τῆς Καισαρείας, ἐζήτησε κατ' ἀρχὰς ν' ἀποκρύψῃ τὰς διαφοράς, ἀλλ' ὁ Ἀέτιος καὶ ὁ

Εὐνόμιος, κηρύττοντες ὅτι τὸ θεῖον δύναται νὰ γνωσθῇ τόσον σαφῶς ὡς καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, διεμόρφωσαν τὰς δοξασίας τοῦ Ἀρείου ὡς ἑξῆς: Ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ κατ' αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ παραδεχώμεθα ὁμοιότητά τινα πρὸς τὸν πατέρα κατ' οὐσίαν, διότι ὁ μὲν εἶναι γεννητός, ὁ δὲ ἀγέννητος· ὁ υἱὸς εἶναι ἀνόμοιος τῷ Πατρί. Οἱ Εὐσεβιανοὶ συνήχθησαν τότε ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπισκόπου Ἀγκύρας Βασιλείου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Λαοδικείας Γεωργίου Μετὰ τὴν ἐν Σιρμίῳ Β' σύνοδον (357) οἱ ἡμιαρειανοί, νομίζοντες ὅτι αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς ἠνώουν τοὺς Ἀρειανικούς, συνεκρότησαν ἰδίαν σύνοδον ἐν Ἀγκύρᾳ (358), δι' ἧς κατεκρίθη μὲν ὁ ἀρειανισμός, ἐκηρύχθη δὲ ἐκ νέου ὁ ἡμιαρειανισμός. Βραδύτερον οἱ Ἀρειανοί, βλέποντες ἑαυτοὺς κατακρινομένους πανταχόθεν, διετύπωσαν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἡμιαρειανικῶν τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν διὰ τῆς ἑξῆς φράσεως: «Ὁ Υἱὸς ἐστιν ὅμοιος τῷ πατρὶ κατὰ πάντα, ὡς αἱ ἅγιαι Γραφαὶ λέγουσί τε καὶ διδάσκουσι». Τοῦ τύπου τούτου ὑπὸ πολλῶν ἐπισκόπων ἀποδεκτοῦ γενομένου, ἐπῆλθεν ἐξωτερική τις, οὕτως εἰπεῖν, ἕνωσις, δὲν ἐξέλιπεν ὅμως ἡ ἐσωτερικὴ δογματικὴ διαίρεσις. Ὁ Ἀρειανισμὸς κατενικήθη διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέρας οἰκουμενικῆς Συνόδου, καθορισάσης ἀκριβέστερον τὸ ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ, ὁρισάσης καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀναθεματισάσης αὐτὸ κύριον, ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.

2. Πνευματομάχοι (362—381).— Ὁ ὑπὸ τῆς δευτέρας ἐν Κων)πόλει συνόδου ἀκριβέστερος καθορισμὸς τοῦ ὁμοουσίου τοῦ Υἱοῦ ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τοὺς καλουμένους Πνευματομάχους. Ἐνῷ δηλ. οἱ ὀρθόδοξοι ἐδίδασκον ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, οἱ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐπιστρέψαντες ἡμιαρειανοὶ δὲν παρεδέχοντο τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, καίπερ ἀναγνωρίζοντες ἄλλως τὸ ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ. Ἀρχηγὸς τῶν αἱρετικῶν τούτων ἦν ὁ ἡμιαρειανὸς Μακεδόνιος (ἴδε ΜΑΚΕΔΟΝΙΟΣ ὁ Α'), ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ὁποίου ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος Μακεδονιανοὶ φέρουσι καὶ τὸ ὄνομα πνευματομάχοι, διὰ τοῦ ὁποίου πρότερον ἀπεκαλοῦντο πάντες οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἐνότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

3. Αἵρεσις τοῦ Ἀπολλιναρίου (352—381). — Ἐνῷ ἐν τῇ αἱρέσει τοῦ Ἀρείου τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα ἦν ἡ ἐν Χριστῷ θεία φύσις καὶ ἡ θεότης τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀνεφύησαν καὶ ἕτεραί τινες αἱρέσεις, αἱ Χριστολογικαὶ καλούμεναι ἔριδες, αἵτινες περιεστρέφοντο περὶ τὸ ζήτημα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ σχέσεως τῶν δύο φύσεων, θείας [illegible]ηλονότι καὶ ἀνθρωπίνης. Τὰ ἐκ τῶν ἐρίδων ἢ αἱρέσεων τούτων προκληθέντα δεινὰ ὑπῆρξαν μείζονα ἢ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρειανισμοῦ ἐν αὐτῇ προκληθέντα. Πρώτη τοιαύτη αἵρεσις εἶναι ἡ τοῦ Ἀπολλιναρίου. Προηγουμένως ἤδη οἱ Δοκῆται καλούμενοι ἠρνοῦντο τὴν πραγματικότητα τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, ὁ δὲ Βήρυλλος καὶ ὁ Σαβέλλιος τὴν ὕπαρξιν ἀνθρωπίνης ψυχῆς· ἡ ἐκκλησία ὅμως, ἀπορρίψασα ἀπ' ἀρχῆς τὰς τοιαύτας κακοδοξίας, ὑπεστήριζε τὴν ἀνάγκην τελείας ἐν Χριστῷ ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ ὀρθοδοξίας κατεπολέμησαν τὰς χριστολογικὰς ταύτας θεωρίας. Αἴρνης ἐμφανίζεται ὁ ἐπίσκοπος Λαοδικείας Ἀπολλινάριος ὁ νεώτερος (ἴδε καὶ ΑΠΟΛΛΙΝΑΡΙΟΣ ὁ νεώτερος), ὅστις, ἀνὴρ λίαν πεπαιδευμένος τὴν κλασικὴν παιδείαν, ὀξυδερκὴς δὲ καὶ ἐλευθερόφρων, ἠρνεῖτο τὴν τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκήρυσσεν ἀπὸ τοῦ 362 ὅτι ὁ λόγος δὲν ἠνώθη ἁπλῶς μετά τινος ἀνθρωπίνου σώματος· ἐπειδὴ δὲ ὡρμᾶτο ἐκ τῆς περὶ τοῦ ἀνθρώπου θεωρίας ὡς συγκειμένου ἐκ σώματος, ψυχῆς ἀλόγου καὶ ψυχῆς λογικῆς ἢ νοῦ, ἐθεώρει μὲν ἀναγκαίαν καὶ ἐν τῷ Χριστῷ τὴν ἄλογον ψυχήν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν λογικήν· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἔλεγεν, ἀνάγκη νὰ παραδεχθῇ τις ἐν τῷ Χριστῷ δύο πρόσωπα καὶ κατὰ συνέπειαν δύο Χριστοὺς ἀντὶ ἑνός, ἢ ἄλλως νὰ θεωρήσῃ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ὡς παθητικὸν καὶ στερούμενον βουλήσεως, ὄργανον τοῦ Λόγου, ὅτε καὶ καταστρέφεται πλέον ἡ κυρία οὐσία τοῦ νοῦ, ἢ ἐπὶ τέλους νὰ ὑποβιβάσῃ τὸν Χριστὸν εἰς ἄνθρωπον ἔνθεον· ἄλλως τε, ἔλεγε, τότε μόνον δυνάμεθα νὰ στηρίξωμεν ἐν τῷ Χριστῷ τὴν ἀναμαρτησίαν, ὅταν ἀρνηθῶμεν τὴν λογικὴν ἐν τῷ Χριστῷ ψυχήν. Κατὰ

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

τὴν θεωρίαν ταύτην ὁ Ἀπολλινάριος ἠρνεῖτο τὸ διπλοῦν τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅ,τι εἰς τὴν μίαν ἀνῆκε φύσιν, ἀπέδιδε καὶ εἰς τὴν ἄλλην. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπολλιναρίου ἡ θεία ἄρα φύσις ὑπέστη καὶ τὸν θάνατον καὶ τὰς ἀλγηδόνας. Οἱ ὀπαδοὶ ὅμως τῆς αἱρέσεως ταύτης ταχέως διηρέθησαν εἰς διαφόρους μερίδας, κατ' αὐτῆς δὲ ἐξηγέρθησαν ὅ,τε Ἀθανάσιος καὶ οἱ δύο Γρηγόριοι, κηρύξαντες ὅτι, ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνελάμβανεν ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀπολυτρώσῃ αὐτήν, ἰδίᾳ δὲ τὸν κυρίως ἄνθρωπον, ἤτοι τὴν λογικὴν ψυχήν· ἐὰν δὲ πάλιν ὁ Χριστὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδεχθῇ τὴν λογικὴν ψυχὴν ἕνεκα τῆς ἁμαρτωλοῦ αὐτῆς καταστάσεως, πολλῷ περισσότερον ὤφειλε νὰ πράξῃ τοῦτο ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄλογον ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Ἀλλ' ἐὰν ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε τὴν λογικὴν ψυχήν, τότε δὲν θὰ ἦτο καὶ λογικὸς ἄνθρωπος· οὕτως ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀπολλιναρίου καταπολεμηθεῖσα, κατεδικάσθη καὶ ἐν δυσὶ μὲν ἐν Ρώμῃ συνόδοις (377 καὶ 378), ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν Β' ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικὴν (ἴδε καὶ ΣΥΝΟΔΟΙ)· ὁ Ἀπολλινάριος ὅμως προηγουμένως ἤδη εἶχεν ἀποσπασθῆ τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἐκλήθησαν Ἀπολλιναρισταί, Συνουσιασταὶ καὶ Δυμοιτῖται.

4. Νεστοριανισμός (428—444). — Κατὰ τὰς αἱρέσεις τοῦ Ἀρείου καὶ τοῦ Ἀπολλιναρίου ἡ Ἐκκλησία καθώρισε τὴν τελείαν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲν ὅμως εἶχεν ἀποφανθῆ ὡς πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἔδει νὰ νοῆται ἡ ἕνωσις ἀμφοτέρων τῶν φύσεων, ὡς καὶ ἡ μετὰ τὴν ἕνωσιν ἀμοιβαία τούτων σχέσις· κατὰ συνέπειαν ἐπεκράτουν διάφοροι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου θεωρίαι, πᾶσα δὲ θεωρία περὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν ἐκινδύνευεν εἴτε τοσοῦτον αὐστηρὰν νὰ ἐκλάβῃ τὴν ἕνωσιν, ὥστε ἡ ἀνθρωπίνη φύσις νὰ ἐκλίπῃ ἐν τῇ θείᾳ ἢ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νὰ γείνῃ παραδεκτὴ αὐθυπαρξία τις τῆς φύσεως ταύτης, τοῦθ' ὅπερ θὰ κατέστρεφε τὴν ἑνότητα. Οὕτω κατὰ τάσιν ἑκατέρας τῶν σχολῶν τῆς μὲν Ἀλεξανδρινῆς νὰ συγχέῃ τὸ θεῖον καὶ ἀνθρώπινον, τῆς δὲ Ἀντιοχειανῆς νὰ διακρίνῃ αὐστηρῶς τὰ δύο ταῦτα ἡ πρώτη γνώμη ἐπεκράτησε παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρινοῖς. Ἡ σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας παρεδέχετο μὲν ἐναντίον τοῦ Ἀρείου καὶ τοῦ Ἀπολλιναρίου δύο ἐν Χριστῷ φύσεις, τελείας ἀμφοτέρας, μίαν θείαν καὶ μίαν ἀνθρωπίνην, πρὸς παράστασιν ὅμως ἑνὸς ἐν τῷ Χριστῷ προσώπου ἐποιεῖτο λόγον περὶ ἑνώσεως τῶν δύο φύσεων, φυσικῆς, προσωπικῆς, οὐσιώδους, ἐτόνιζε δὲ μᾶλλον τὴν θείαν φύσιν. Ἐντεῦθεν συχνότατα ἐποιοῦντο λόγον οἱ ὀπαδοὶ τῆς σχολῆς ταύτης περὶ μιᾶς ἐν Χριστῷ σεσαρκωμένης φύσεως ἢ περὶ συγκράσεως ἀμφοτέρων. Καὶ ἔλεγε μὲν ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ περὶ ἐνσαρκώσεως λόγῳ: «Ὁμολογοῦμεν εἶναι αὐτὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν κατὰ πνεῦμα, υἱὸν ἀνθρώπου κατὰ σάρκα, οὐ δύο φύσεις τὸν ἕνα υἱόν . . . ἀλλὰ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ λόγου, σεσαρκωμένην», καὶ οἱ δύο δὲ ἐκ Καππαδοκίας Γρηγόριοι δύο ὡμολόγουν παρρησίᾳ ἐν Χριστῷ φύσεις, παραδεχόμενοι ταὐτοχρόνως συναφήν, συνδρομήν, καταμιξιν καὶ ἀνάκρασιν τῶν δύο φύσεων, μάλιστα δὲ καὶ μεταποίησιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἰς θείαν· ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐν ταῖς ἐκφράσεσι ταύταις δὲν ἀπαντᾷ ἡ δέουσα ἐκείνη ἁπλότης καὶ σαφήνεια, ἥτις ἀναφαίνεται κατὰ τὴν μετέπειτα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διατύπωσιν τῶν σχετικῶν ὅρων, οἱ πατέρες οὗτοι δὲν ἐσκόπουν διὰ τῶν ἐκφράσεων τούτων νὰ δηλώσωσι τὴν μονοφυσιτικὴν σύγχυσιν τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ῥητῆς μαρτυρίας τοῦ Μ. Ἀθανασίου, καλοῦντος τὴν φυσικὴν ἕνωσιν ἀσύγχυτον. Οἱ πατέρες οὗτοι διὰ τῶν φράσεων αὐτῶν ἕνωσις φυσική, μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, σύγκρασις καὶ ἀνάμιξις τῶν δύο φύσεων ἤθελον νὰ παραστήσωσι μᾶλλον τὴν καθ' ὑπόστασιν, τὴν πραγματικήν, τὴν κατὰ φύσιν ἕνωσιν τῶν δύο φύσεων καὶ ἑπομένως, λέγει ὁ Φ. Βαφείδης, νὰ δείξωσιν ὅτι ἐκ τῆς τοιαύτης ἑνώσεως ἀπετελέσθη εἷς Κύριος, εἷς Χριστός· κατὰ συνέπειαν ἀπέδιδον τὰ ἰδιώματα μιᾶς φύσεως εἰς τὴν ἄλλην, ἐμβλέποντες ὅμως τὴν θείαν μᾶλλον φύσιν ἐν τῇ τῶν φύσεων ταύτῃ ἑνώσει. Τὴν θεωρίαν ταύτην τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ οἱ ἐν Δύσει ἀπεδέχοντο, ὡς ὁ Ἰούλιος Ρώμης, μείζονα ἀποδίδοντες ἔμφασιν εἰς τὴν ἑνότητα τοῦ θείου ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ζητοῦντες ὡς Θεὸν μᾶλλον τοῦτον ν' ἀνα-

γνωρίσωσι. Καὶ ὁ Λύγουστῖνος τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ ἐστοίχει, μεταχειριζόμενος ἐν τῇ ἑνώσει τῶν δύο φύσεων τὴν λέξιν *mixtura*, καίπερ διακρίνων τὰς δύο ἐν Χριστῷ φύσεις. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ἀλεξανδρινοί, οἱ δ' ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπίσης δύο ἐν Χριστῷ φύσεις παρεδέχοντο, ὅπως ὅμως πρὸ τῆς ἑνώσεως αὐτῶν ἐθεώρουν ταύτας διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων, οὕτω καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ἤθελον νὰ γινώσκωσι περὶ φυσικῆς ἑνώσεως ἢ συγκράσεως, ἀλλ' ἐχαρακτήριζον τὴν ἕνωσιν ὡς σχετικήν, ὡς συνάφειαν, ὡς ἐνοίκησιν, ἀπέρριπτον δὲ καὶ τὴν εἰς τὴν μίαν τῶν φύσεων ἀπόδοσιν τῶν τῇ ἄλλῃ ἀνηκόντων ἰδιωμάτων, ὡς καὶ τὰς φράσεις Θεοτόκος, Θεὸς ἔπαθεν, ἐγεννήθη κτλ. ὧν χρῆσιν ἐποιοῦντο οἱ Ἀλεξανδρινοί. Τοιαῦται ἦσαν αἱ περὶ τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων κρατοῦσαι θεωρίαι, ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ὁποίων προῆλθον δύο σπουδαῖαι αἱρέσεις, ἤτοι ἐκ μὲν τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς διακρίσεως τῶν δύο φύσεων (ὡς ἐπρέσβευον οἱ Ἀντιοχεῖς) ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ τῆς ἑνότητος τοῦ θεανθρώπου προσώπου τοῦ σωτῆρος, τοῦτέστιν ὁ Νεστοριανισμός, ἐκ δὲ τῆς ἀναμίξεως καὶ συγκράσεως ἀμφοτέρων (ὡς οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἐπρέσβευον) ὁ Εὐτυχιανισμός. Κυρίως ἀντιπρόσωπος τοῦ Νεστοριανισμοῦ ἦν ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σισινίου ἀπὸ τοῦ 428 ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως γενόμενος ἐκ Γερμανικείας πρεσβύτερος Νεστόριος, εὔγλωττος κήρυξ τοῦ θείου λόγου καὶ αὐστηρὸς ἀσκητής, ἀλλὰ καὶ σκαιὸς ἅμα καὶ κοῦφος καὶ κενόδοξος (ἴδε ΝΕΣΤΟΡΙΟΣ). Προσθετέον ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐν Ἐφέσῳ τρίτην οἰκουμενικὴν σύνοδον (431), ἥτις ἐκήρυξε τὴν κατάκρισιν τοῦ Νεστορίου, ἀποδεχθεῖσα καὶ τοὺς ἐναντίον τοῦ Νεστορίου 12 ἀναθεματισμοὺς τοῦ Κυρίλλου, ἡ συνδιαλλαγὴ τῶν Ἀνατολικῶν μετὰ τῶν περὶ τὸν Κύριλλον δὲν ἐπετεύχθη εἰμὴ ὅτε ὁ Κύριλλος μετὰ τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας ἦλθεν εἰς Νικομήδειαν καὶ ἐκεῖ ἐπετεύχθη ἡ ἕνωσις, τοῦ μὲν Ἰωάννου ὑπογράψαντος τὴν καταδίκην τοῦ Νεστορίου, τοῦ δὲ Κυρίλλου ἀναθεματίσαντος τὴν πλάνην τοῦ Ἀπολλιναρίου. Βραδύτερον ὑπεγράφη ὁμολογία τῆς πίστεως, συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοδωρήτου, ἐν ᾗ, ἀναγνωριζομένων τῶν λέξεων Θεοτόκος, τοῦ διπλοῦ τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων καὶ τῆς ἀσυγχύτου αὐτῶν ἑνώσεως, ἐσώθη ὁ οἰκουμενικὸς χαρακτὴρ τῆς ἐν Ἐφέσῳ τρίτης οἰκουμενικῆς Συνόδου. (ᵈΟρα ΣΥΝΟΔΟΙ, Γ' οἰκουμ. Σύνοδος).

5. Μονοφυσῖται (444—453).—Πολλοὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, θεολογοῦντες περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐποιοῦντο λόγον τῶν ἐκφράσεων «μία φύσις τοῦ Θεοῦ λόγου σεσαρκωμένη, μία φύσις θεάνθρωπος, σύγκρασις καὶ ἀνάπτυξις τῶν δύο φύσεων» οὐχὶ βεβαίως ὡς θέλοντες νὰ σημάνωσι τὴν ἐν Χριστῷ ὕπαρξιν μιᾶς μόνον φύσεως, ἀλλὰ νὰ ὑποδηλώσωσι τὴν «καθ' ὑπόστασιν καὶ φυσικὴν ἕνωσιν τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων»· καὶ ὅμως πολλοὶ καὶ μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ Νεστορίου, παρεξηγοῦντες τὰς φράσεις ἐκείνας, ἐνόμιζον ὅτι ἐν τῷ Χριστῷ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν δὲν ὑπάρχουσι πλέον δύο φύσεις, ἀλλ' ἁπλῶς μία, προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀναμίξεως καὶ συγκράσεως ἀμφοτέρων. Ἐν τοῖς ταῦτα φρονοῦσι συγκατελέγετο γέρων τις ἀρχιμανδρίτης ἐν Κωνσταντινουπόλει, Εὐτυχὴς τοὔνομα, ὅστις ἐδίδασκεν ὅτι πᾶν ὅ,τι ἀνθρώπινον ἀπερροφήθη ὑπὸ τῆς θείας οὐσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ κατέστη μία φύσις, ἐν συνόδῳ δὲ ἐκήρυξε τὴν πίστιν αὐτοῦ ὧδε: «Ὁμολογῶ μετὰ τὴν ἕνωσιν μίαν φύσιν τοῦ Κυρίου Ἡμῶν» (ἴδε ΕΥΤΥΧΗΣ). Ἡ τοιαύτη τοῦ Εὐτυχοῦς δοξασία προὐκάλεσε τὸν Εὐτυχιανισμόν, ὅστις ἀποτελεῖ εἶδος μονοφυσιτισμοῦ. Τὰ αὐτὰ φρονήματα ἀπεδέχετο πρὸς τούτοις καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Κυρίλλου ἐν τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνῳ Διόσκορος (ἴδε καὶ ΔΙΟΣΚΟΡΟΣ). Καὶ μετὰ τὴν Δ' ἐν Χαλκηδόνι ὅμως οἰκουμενικὴν Σύνοδον (ὅρα ΣΥΝΟΔΟΙ) αἱ ταραχαὶ δὲν ἐξηλείφθησαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπεξετάθησαν, οἱ δὲ ὀπαδοὶ τοῦ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς, μονοφυσῖται ἔκτοτε λεγόμενοι, προὐκάλεσαν σπουδαῖα πράγματα τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ μονοφυσῖται διῃροῦντο εἰς Σεβηριανοὺς ἐκ τοῦ Σεβήρου, τοῦ ἐκδιωχθέντος πατριάρχου Ἱεροσολύμων (ἴδε Σεβῆρος ἀριθμ. 2), εἰς Ἰουλιανιστάς, ἐκ τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ὁποίου παρεδέχοντο ἀπορρόφησιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῇ θεότητι, οὕτως ὥστε οὐδὲν θνητὸν ὑπελείπετο ἐν τῷ Χριστῷ, εἰς Θεμιστιανοὺς ἢ Ἀγνοητάς, ἐκ τινος Θεμιστίου διακόνου, ὅστις συνεζήτει ἂν ὁ Χρι-

στὸς ἐγίνωσκε τὰ πάντα ἢ ἂν ὑπῆρχον αὐτῷ καί τινα ἄγνωστα, εἰς Ἀκτιστίτας καὶ Κτιστολάτρας, οἵτινες ἀπετέλουν ὑποδιαίρεσιν τῶν Ἰουλιανιστῶν καὶ οἵτινες προῆλθον ἐκ τοῦ μικρολόγου ζητήματος, ἂν τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα ἦτο κτιστὸν ἢ ἄκτιστον, εἰς Ἀκεφάλους (ἴδε ΑΚΕΦΑΛΟΙ) κλπ. Αἱ κυριώτεραι ἕδραι τοῦ μονοφυσιτισμοῦ ἦσαν ἡ Συρία, περιλαμβάνουσα καὶ τὴν Μεσοποταμίαν, Μικρὰν Ἀσίαν, Κύπρον καὶ Παλαιστίνην, ἡ Ἀρμενία, ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Ἀβυσσινία (ἴδε καὶ ΜΟΝΟΦΥΣΙΤΑΙ).

6. Μονοθελητισμός (633—692).— Συνεπείᾳ τῶν πολιτικῶν δυσχερειῶν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας εὐκτέα ἐθεωρεῖτο ἡ μετὰ τῶν μονοφυσιτῶν ἕνωσις. Ἐν τῇ κεφαλῇ λοιπὸν τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου ἤρξαντο νὰ καταρτίζωνται σχέδια περὶ τοιαύτης ἑνώσεως, οἱ δὲ ὑπαδοὶ τῆς ἑνώσεως ταύτης ἐνόμισαν ὅτι εὗρον μέσον τι ἁρμόδιον ἐν τῇ φράσει ὅτι «δύο μὲν ἐν Χριστῷ φύσεις ὑπάρχουσι, μία ὅμως εἶναι ἡ ἐνέργεια ἢ ἡ ἔκφρασις τῆς θελήσεως αὐτοῦ», ὅτι δηλ. ὁ Χριστὸς ἠσθάνετο καὶ τὰς κοινὰς ἀνθρωπίνους ἐπιθυμίας, ἀλλὰ πάντοτε κατὰ τὴν ἑκάστοτε θέλησιν τοῦ λόγου· ἡ φράσις ὅμως αὕτη ἦν βεβαίως ἀντιφατική, διότι κατ' ἀνάγκην ἡ παραδοχὴ δύο φύσεων ἐν Χριστῷ συνεπάγεται καὶ δύο θελήσεις. Οἱ ὑπαδοὶ τῆς ἑνώσεως ἐνόμισαν ὅτι οὕτως ἠδύναντο νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα εἰρηνικῶς, προβάλλοντες μάλιστα καὶ διάφορα χωρία τῶν πατέρων, συνιστῶντα μίαν ἐν Χριστῷ θεανδρικὴν ἐνέργειαν. Κατὰ τὸν Φ. Βαφείδην ἐφευρέτης τῆς ῥήτρας ταύτης δύναται νὰ θεωρηθῇ πιθανώτερον οὐχὶ ὁ Ἡράκλειος, ἀλλ' ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σέργιος Α' (610—639). Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ῥήτρας ἐπήγασεν ἡ αἵρεσις τῶν Μονοθελητῶν. (Τὰ κατ' αὐτὴν ἐκτίθενται ἐν τῷ ἄρθρῳ ΜΟΝΟΘΕΛΗΤΑΙ).

7. Αἵρεσις τοῦ Πελαγίου (411—529).— Ἡ αἵρεσις αὕτη, καθ' ἣν πραγματεύεται κυρίως περὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ περὶ τῆς χάριτος, παρουσιάσθη πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν χριστολογικῶν αἱρέσεων. Καίτοι δὲ παρὰ τοῖς διδασκάλοις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῖς διδασκαλικοῖς πατράσι ἐπεκράτουν διάφοροι θεωρίαι περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, πάντες ὅμως ἐφρόνουν καὶ εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι καθολικὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅτι ἐπομένως πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἀναγκαία εἶναι ἡ θεία χάρις. Ἐνῷ δὲ οἱ πατέρες τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καταπολεμοῦντες τὰς ἀβασίμους δοξασίας τῶν Μοντανιστῶν καὶ Μανιχαίων, εἶχον ἐξάρει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν ἠρνοῦντο τὸ καθολικὸν τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ, ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία ἐξῆρε τοὐναντίον τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπερφυσικῆς θείας χάριτος ἕνεκεν ἐξαχρειώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐξακολουθούσης ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδάμ· οἱ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δηλ. πατέρες ἐδίδασκον ὅτι ἡ ἁμαρτία δὲν κατέστρεψεν, οὐδὲ καθ' ὁλοκληρίαν μετέβαλε τὰς πνευματικὰς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις, ἀλλὰ μόνον ἐξησθένισεν αὐτάς, ὥστε ὁ ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δύναται νὰ πράξῃ τὸ ἀγαθόν· καθόσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου οἱ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι ἐκήρυσσον ὅτι ἐξαρτᾶται μὲν αὕτη ἐκ τοῦ Θεοῦ κυρίως, ἀλλὰ ταὐτοχρόνως καὶ ἐκ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίας, τουτέστι παραδέχονται τὴν συνέργειαν, καθ' ἣν οὔτε μόνος ὁ Θεὸς σώζει τὸν ἄνθρωπον ἄκοντα καὶ μὴ βουλόμενον, οὔτε μόνος ὁ ἄνθρωπος ἀφ' ἑαυτοῦ σώζεται ἄνευ τῆς χάριτος καὶ βοηθείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ταῦτα ἐφρόνει μέχρι τῆς αἱρέσεως τοῦ Πελαγίου, ὅτε διὰ τῆς μονομεροῦς ἀναμίξεως ὁ μὲν Πελάγιος ἔφθασεν εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, οὐδαμῶς παραβλαβεῖσα, ἀρκεῖ μόνη πρὸς σωτηρίαν καὶ ἐκήρυσσεν ὅτι ἡ ἐλευθερία ἀπετέλει τὸ μέγιστον δῶρον τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι διὰ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδὰμ δὲν διεφθάρη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις· ὅπως δὲ πρότερον ἦτο δεδομένος ὁ νόμος, ἵνα διευκολύνῃ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἐκτέλεσιν, οὕτως ἐδόθησαν ἤδη ἡ διδασκαλία καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ ὡς καὶ εἰδικαὶ χάριτες, ὁ δὲ Αὐγουστῖνος τοσοῦτον κατέστρεψε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε ἐξήρτα τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ ἐκ μόνου τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδὰμ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐπεβαρύνθη κατὰ τὸν Αὐγουστῖνον δι' ἀπείρου ἐνοχῆς καὶ εἶναι ὅλως ἀνίκανος πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐξ ἰδίας δυνάμεως. Διὰ τοῦτο μόνον ἡ θεία χάρις ἄνευ συμπράξεως τοῦ ἀνθρώπου παρά τισι ἐγείρει νέαν ζωήν, ἄλλους δὲ τοὐναντίον ἐγκαταλείπει ἡ θεία δικαιοσύνη εἰς τὴν ἰδίαν ἀπώλειαν, προορίσασα

δηλαδὴ ἀπ' αἰῶνος ἐκείνους μὲν εἰς σωτηρίαν, τούτους δὲ εἰς κατάκρισιν. Ὅπως δὲ οἱ καταδεδικασμένοι δὲν δύνανται νὰ μετάσχωσι τῆς θείας χάριτος, οὕτω καὶ οἱ εἰς σωτηρίαν προωρισμένοι δὲν δύνανται ν' ἀντιστῶσιν εἰς αὐτήν. Ὁ Πελάγιος ἐχώρησεν ἀντίθετον τῆς τοῦ Αὐγουστίνου ὁδόν. Τὰ κυριώτερα δόγματα αὐτοῦ ἐκτίθενται ἐν τῷ ἄρθρῳ ΠΕΛΑΓΙΟΣ. Αἱ ἀντίθετοι αὗται διδασκαλίαι Αὐγουστίνου καὶ Πελαγίου προύκάλεσαν ἐν τῇ Δύσει σφοδρὰν ἔριδα, παραταθεῖσαν ἐπὶ ἕνα ὅλον αἰῶνα. Μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ Πελαγιανισμοῦ ἐν τῇ Δύσει ἡ τοῦ Αὐγουστίνου θεωρία νέας προύκάλεσεν ἔριδας, ἐξ ἧς προῆλθον καὶ οἱ κληθέντες Ἡμιπελαγιανοὶ ἢ Μασσαλιανοί· καὶ ἐπὶ τέλους ἐν τῇ ἐν Ἀραουσίῳ Συνόδῳ (529) κατωρθώθη ἡ ἐπικράτησις τῆς μετριασθείσης διδασκαλίας τοῦ Αὐγουστίνου διὰ μετατροπῆς τοῦ προορισμοῦ τῶν καταδεδικασμένων εἰς πρόγνωσιν· οὕτω δὲ προελήφθη καὶ ἡ εἰς ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα μετατροπὴ τῆς ἔριδος ταύτης.

8. Μανιχαῖοι, Πρισκιλλιανισταὶ καὶ Ρητοριανοί. Οἱ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀναφανέντες Μανιχαῖοι δὲν διαφέρουσι τῶν ἐν τῇ προηγουμένῃ περιόδῳ οὐσιωδῶς. Διακριτικὰ αὐτῶν γνωρίσματα ἦσαν αὐστηρὰ ἄσκησις, μυστηριώδεις λατρεῖαι καὶ ἡ ἰδέα ὅτι κατέχουσιν ὑψηλότερα μυστήρια. Τὰ λείψανα αὐτῶν ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ κατεστράφησαν τῷ 477 ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βανδάλων Οὐνερίχου, ἀλλὰ διετηρήθησαν σποραδικῶς καὶ μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος.

Ἀξία λόγου αἵρεσις τῆς περιόδου ταύτης εἶναι καὶ ἡ τῶν Πρισκιλλιανιστῶν, ἀποτελοῦσα συνονθύλευμά τι γνωστικῶν καὶ μανιχαϊκῶν στοιχείων, μορφωθὲν εἰς θρησκευτικὸν σύστημα ὑπό τινος πεπαιδευμένου, πλουσίου καὶ εὐγλώττου ἀνδρὸς τοῦ Πρισκιλλιανοῦ (Ἴδε ΠΡΙΣΚΙΛΛΙΑΝΟΣ). Ὡς οἱ Μανιχαῖοι καὶ οἱ Γνωστικοὶ καὶ ἡ αἵρεσις αὕτη δύο ἀπολύτους ἀρχὰς παρεδέχετο, τὴν μὲν ὡς πηγὴν τοῦ ἀγαθοῦ, τὴν δὲ ὡς πηγὴν τοῦ κακοῦ, καὶ ἐκ μὲν τῆς πρώτης ἀπέρευσε τὸ βασίλειον τοῦ σκότους καὶ τῆς ὕλης, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας τὸ βασίλειον τοῦ φωτὸς καὶ τῶν πνευμάτων. Ἡ διδασκαλία τῶν Πρισκιλλιανιστῶν, θεωροῦσα πηγὴν τῆς θρησκευτικῆς γνώσεως τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ δυασμοῦ καὶ τῆς προβολῆς, καθ' ἣν αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς ἀρχῆς προβαλλόμεναι, ἤτοι ἀνήκουσαι εἰς τὸ βασίλειον τοῦ φωτός, κατέρχονται εἰς τὸν κατὰ τοῦ σατανᾶ πόλεμον, δεσμεύονται ἐν ἀνθρωπίνοις σώμασι καὶ ἐπὶ τέλους ἀπαλλάσσονται ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ δ' ἐδόξαζον ὅτι αἱ εἰς τὴν ὕλην ἀποπλανηθεῖσαι ψυχαὶ διὰ τῶν στερήσεων καὶ τῶν ἀσκήσεων μόνον δύνανται ν' ἀπαλλαγῶσι, διὰ τοῦτο ἀπέρριπτον τὸν γάμον καὶ τὴν κρεωφαγίαν. Ὁπωσδήποτε ἡ ἠθικὴ αὐτῶν δὲν φαίνεται νὰ ἦτο καθαρά, καθόσον ἀναφέρεται ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐπετρέπετο παρ' αὐτοῖς τὸ ψεῦδος, ἡ ἐπιορκία, ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ ἀπάτη ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν αἱ κακίαι αὗται θὰ ἐχρησίμευον ὡς μέσα ἐξαπλώσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῆς αἱρέσεως αὐτῶν. Ὁ λαὸς μάλιστα ὁ καθολικὸς καὶ φιλερώτατα ἀπέδιδεν ἐγκλήματα εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς αἱρέσεως ταύτης. Διετήρουν ὅμως καὶ μερικὰ ἐκ τῶν χριστιανικῶν δογμάτων, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἠλλοιωμένα καὶ τετροποποιημένα. Κατ' ἀρχὰς οἱ Πρισκιλλιανισταὶ μετεῖχον τῆς κοινῆς λατρείας, καίπερ τελοῦντες καὶ ἰδίας κρυφίας συναθροίσεις, ἀνεγνώριζον ὡς ἱερὰ βιβλία ἐκτὸς τῆς Γραφῆς, ἣν ἐξήγουν ἀλληγορικῶς, πολλὰ ἀπόκρυφα συγγράμματα, ὡς τὸν ὕμνον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν μνήμην τῶν Ἀποστόλων, πράξεις τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, τοῦ Θωμᾶ, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ λοιπὰ παραπλήσια. Οἱ Πρισκιλιανισταὶ περιωρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐν Βράγᾳ συνόδου τῷ 593, δὲν ἐξέλιπον ὅμως ὁλοτελῶς καὶ διεσώζοντο μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Ρητοριανῶν, οὗτοι ἔλαβον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἀπό τινος Ἀλεξανδρέως Ρητορίου. Κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ὁ Ρητόριος οὗτος «φρικτὴν ἐνόσει ἀσέβειαν», κατὰ δὲ τὸν Φιλάστριον διεσχυρίζετο ὁ Ρητόριος ὅτι ὅλαι αἱ αἱρέσεις εἶναι καλαὶ καὶ ἐπομένως ἐπῆνει αὐτάς, κατ' ἄλλους δὲ ὅτι ἅπασαι αἱ αἱρέσεις τιμῶσι τὸν Θεὸν ὅσον δύνανται. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι οἱ Ρητοριανοὶ δὲν ἐσχετίζοντο πρὸς δογματικὰς διδασκαλίας καὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἀπετέλουν συστηματικὴν αἵρεσιν.

9. Ἀδαμῖται. Ἡ αἵρεσις τῶν Ἀ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Φλωρινας

δαμιτῶν εἶχε πολλὴν τὴν σχέσιν πρὸς τὴν τῶν Πρισκιλλιανῶν. Μνημονεύονται δὲ τὸ πρῶτον κατὰ τὴν δευτέραν πεντηκονταετίαν τοῦ Δ' αἰῶνος. Λέγεται ὅτι ἐτέλουν τὴν λατρείαν αὐτῶν γυμνοὶ ὡς θέλοντες νὰ ἀνανεώσωσι τὴν ἀθωότητα τοῦ παραδείσου· ὡς δ' ἦτον ἐπόμενον, ἀπέρριπτον τὸν γάμον.

Καὶ αὗται μὲν εἰσιν αἱ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναφανεῖσαι ποικίλαι αἱρέσεις, τὰ δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον σχίσματα, ἅτινα εἴτε ὁ Ἀρειανισμὸς εἶχε προξενήσει τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ καὶ ἄλλως πως ἀνεφάνησαν, εἰσὶ τὰ ἑπόμενα.

1. Σχίσμα τοῦ Μελετίου ἐν Ἀντιοχείᾳ. Τὸ σχίσμα τοῦτο προῆλθεν ὡς ἑξῆς. Ὅτε οἱ Ἀρειανοί, ὑπερισχύσαντες ἐν Ἀντιοχείᾳ τὸ 530, κατεδίωξαν τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως Εὐστάθιον, τότε πολλοὶ ὀρθόδοξοι Ἀντιοχεῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα Εὐσταθιανοὶ ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέραν κοινότητα. Ὅτε δὲ τὸ 360 ὁ Ἀρειανὸς Εὐδόξιος, ἀφεὶς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐγένετο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, τότε ἡ κοινότης αὐτοῦ ἐξελέξατο τὸν Μελέτιον ὡς ἐπίσκοπον αὐτῆς. Ὁ Μελέτιος οὗτος, ἐνῷ ἀνῆκε προηγουμένως εἰς τὴν μερίδα τῶν περὶ τὸν Εὐσέβιον, προσῆλθεν εἶτα εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, τοῦθ' ὅπερ ἐδήλωσεν ἀπροκαλύπτως ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ αὐτοῦ λόγῳ, ἡ δὲ ἐντεῦθεν ἀπατηθεῖσα κοινότης τῆς Ἀντιοχείας ἐξεδίωξεν αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἐπίσκοπος Εὐστάθιος ἀπέθανεν. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἀνεγνώρισαν τὸν Μελέτιον, οἱ δὲ Εὐσταθιανοὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πρεσβυτέρου Παυλίνου. Λουκίφερ δέ τις ὁ Καλάρεως, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου καὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Συνόδου τὸ 362 πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν ἐναντίων, ἐπέτεινε τὸ σχίσμα, καθόσον ἐχειροτόνησε τὸν Παυλῖνον ἐπίσκοπον τῶν Εὐσταθιανῶν. Τὸ δυσάρεστον ἦν ὅτι οὐ μόνον παρετείνετο τὸ σχίσμα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μείζονα ἐκτήσατο ἀπουδαιότητα συνεπείᾳ φρασεολογικῆς τινος διαφορᾶς, καθ' ἣν οἱ μὲν ὀπαδοὶ τοῦ Μελετίου τὴν λέξιν ὑπόστασις ἐκλαμβάνοντες ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ προσώπου παρεδέχοντο τρεῖς ὑποστάσεις ἐν τῇ θεότητι, οἱ δὲ περὶ τὸν Παυλῖνον ἐκλαμβάνοντες τὴν ὑπόστασιν ἀντὶ τοῦ οὐσία παρεδέχοντο μίαν ὑπόστασιν καὶ τρία πρόσωπα. Τὸ σχίσμα τοῦτο διετηρήθη μέχρι τοῦ 413 καὶ εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ συνετέλεσεν ὁ τῶν Εὐσταθιανῶν ἐπίσκοπος Ἀλέξανδρος, ὅστις διὰ τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ προέτρεψε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κοινότητα ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς ἐπίσκοπον τὸν διαδεξάμενον τὸν ἀποθανόντα Μελέτιον Φλαβιανόν.

2. Σχίσματῶν Λουκιφεριανῶν. Τὸ σχίσμα τοῦτο προύκάλεσεν ὁ ἐν τῷ προηγουμένῳ σχίσματι μνημονευθεὶς Καλάρεως Λούκιφερ, ὅστις μετὰ τὴν συντέλεσιν τοῦ σχίσματος τοῦ Μελετίου ἦλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ διεμαρτυρήθη κατὰ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, ὡς ἀποδεχομένου τοὺς ἐκ τῶν Ἀρειανῶν καὶ ἡμιαρειανῶν ἐπιστρέφοντας· μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν ταύτην ἀπεσχίσθη τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας· οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐκλήθησαν Λουκιφεριανοί, διέδιδον δὲ τὰς ἀρχὰς τῶν Νοβατιανῶν. (Ἴδε καὶ ΛΟΥΚΙΦΕΡ).

3. Σχίσμα Δαμάσου καὶ Οὐρσίνου ἐν Ρώμῃ.—Ὅτε ἐξωρίσθη ὁ Ρώμης Λιβέριος, ἐξελέγη ὁ Φήλιξ εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Λιβέριος ὑπογράψας τὴν ἐν Σιρμίῳ ὁμολογίαν καὶ εἰς Ρώμην ἐπιστρέψας διῴκει κοινῶς μετὰ τοῦ Φήλικος. Κατὰ τὴν ἐξορίαν ὅμως αὐτοῦ πολλοὶ τῶν εἰς τοῦτον ἀνηκόντων ἀπεσχίσθησαν αὐτοῦ καὶ δὲν ἀνεγνώρισαν αὐτὸν κατὰ τὴν εἰς Ρώμην μετὰ τὴν ἐξορίαν ἐπιστροφήν αὐτοῦ. Ὅτε δὲ ὁ Λιβέριος τῷ 366 ἀπέθανε, δύο ἐξελέγησαν ἐπίσκοποι ἀντὶ ἑνός, ὁ Δάμασος καὶ ὁ Οὐρσῖνος, αἱ δύο τότε μερίδες τοσοῦτον ἐξηγριωμέναι κατ' ἀλλήλων ἦσαν ὥστε καὶ εἰς αἱματηρὰν περιῆλθον ῥῆξιν· ἡ τοῦ Δαμάσου μερίς, ἐπιτεθεῖσα κατὰ τῆς ἀντιπάλου, ἐφόνευσεν 137 ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Οὐρσίνου. Ὁ Γρατιανὸς διὰ νὰ καταπαύσῃ τὸ σχίσμα παρέσχε τῷ Δαμάσῳ τὸ δικαίωμα νὰ δικάζῃ καὶ ἀποφασίζῃ περὶ τῶν ἐπισκόπων ἐκείνων, ὅσοι ἀνεμιγνύοντο ἐν τῷ σχίσματι τούτῳ.

4. Σχίσματῶν Δονατιστῶν (311—415). Αἱ ἀρχαὶ τοῦ σχίσματος τούτου ἀνάγονται κυρίως εἰς τὴν πρώτην περίοδον τοῦ χριστιανισμοῦ. Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Διοκλητιανοῦ πολλοὶ προσήρχοντο εἰς τὸ μαρτύριον οἰκειοθελῶς καὶ αὐθορμήτως ἄνευ δὲ ἰδιαιτέρας πρὸς τοῦτο ἀνάγκης. Τότε ὁ ἐπίσκοπος Καρχηδόνος Μενσούριος καὶ ὁ διάκονος αὐτοῦ Καικιλιανὸς κατεπολέμησαν τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν προκαλέ-

σαντες καθ' ἑαυτῶν τὸ μῖσος πολλῶν· ἐπειδὴ δὲ ὁ Μενσούριος ἀντὶ τῶν ἁγίων Γραφῶν παρεῖχεν εἰς τοὺς ἠθικοὺς αἱρετικὰ βιβλία, οὐ μόνον ηὔξησε τὸ κατ' αὐτῶν μῖσος, ἀλλὰ καὶ ὡς προδόται οἱ δύο οὗτοι ἐχαρακτηρίσθησαν. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Μενσουρίου τῷ 311 ὁ Καικιλιανὸς διεδέξατο αὐτόν, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι, ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ θεωρήσαντες, ἐξελέξαντο ἴδιον ἐπίσκοπον, πρῶτον τὸν Μαγιορῖνον καὶ εἶτα τὸν Δονάτον. Ἡ τοιαύτη πολιτεία προυκάλεσεν ἐν Καρχηδόνι σχίσμα, ὅπερ μετ' ὀλίγον ἐξηπλώθη εἰς ἅπασαν τὴν Βόρειον Ἀφρικήν. Οἱ Δονατισταί, καίπερ κατακριθέντες ὑπὸ τῆς ἐν Ρώμῃ τῷ 313 συνόδου ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐπισκόπου Μιλτιάδου ὡς καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Ἀρελάτῃ τοιαύτης καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τῷ 316, ἐνέμειναν πάλιν εἰς τὰς δοξασίας αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ Καικιλιανοῦ, καίπερ ἐξοριζομένων τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, καὶ τῶν ναῶν αὐτῶν δημευομένων ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς. Βραδύτερον οἱ Δονατισταὶ κατέστησαν ἐπὶ τοῦ Κώνσταντος λίαν ἀπειλητικοὶ καὶ ἐπικίνδυνοι· ἀσκητῶν στίφη, αὐτοκαλούμενοι στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀγωνισταί, συνηνώθησαν μετὰ τῶν Δονατιστῶν καὶ τὴν Ἀφρικὴν περιερχόμενοι ἐπεδίδοντο εἰς ἐπαιτίαν, εἰς διέγερσιν τῶν χωρικῶν, εἰς προκήρυξιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀδελφωσύνης, εἰς φόνους, ἐμπρησμούς, λεηλασίας καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ διάφορα ἤπια μεταχειρισθεῖσα μέτρα ἐπεδόθη εἶτα, τὸ ἄγονον τῶν εὐεργειῶν αὐτῆς βλέπουσα, εἰς τὴν διὰ πολέμου κατάπαυσιν τῆς τοιαύτης στάσεως· καὶ ἀνέκυψαν μὲν ἐπὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ πολλὰ τοῖς ὀρθοδόξοις κακὰ διαπράξαντες ὡς ἀνταπόδοσιν τῶν ἅπερ οὗτοι εἶχον πάθει, ἀλλ' ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Α' καὶ τοῦ Γρατιανοῦ ὁραστήρια ἐλήφθησαν κατ' αὐτῶν μέτρα. Μετὰ πολλὰς ἄλλας κατ' αὐτῶν ἐνεργείας 279 Δονατισταὶ καὶ 286 ὀρθόδοξοι παρέστησαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ὀνωρίου τὸ 411 ἐν συνδιαλέξει πρὸς διάλυσιν τῆς διαφωνίας· οἱ Δονατισταὶ ἡττήθησαν. Ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ, εἰς ὃν μετὰ τὴν ἧτταν εἶχον ἀποταθῆ, ἐπεκύρωσε τὴν ἀπόφασιν τῶν ὀρθοδόξων καὶ διέταξε δήμευσιν τῆς περιουσίας καὶ ἐξορίαν τῶν ἀνυποτάκτων Δονατιστῶν· τὸ 414 ὁ αὐτοκράτωρ ἐστέρησεν αὐτοὺς τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ τὸ 415 ἀπηγόρευσε καὶ τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν τελετάς. Ἔκτοτε οἱ Δονατισταὶ ἐξέλιπον, μέχρις ὅτου συνεπείᾳ πιέσεως τῶν ἐπελθόντων Βανδάλων τὸ 429 πολλοὶ αὐτῶν προσῆλθον εἰς τοὺς ὀρθοδόξους. Αἱ δοξασίαι τῶν Δονατιστῶν εἶχον πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς τῶν Νοβατιανῶν· ἑαυτοὺς π. Χ. ἐθεώρουν καθαρούς, τοὺς δὲ ὀρθοδόξους σχιμαστικοὺς ὀνομάζοντες, ἀπέρριπτον τὰ μυστήρια καὶ τὰς τελετὰς αὐτῶν καὶ ἐκήρυττον ὅτι οὐδὲν εἶχε δικαίωμα ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας. (Ἴδε καὶ ΔΟΝΑΤΙΣΤΑΙ).

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω αἱρέσεων, αἵτινες ἐπήγασαν ἐκ τῶν δογματικῶν ἐρίδων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὡς καὶ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων συγχρόνων σχισμάτων ἐπῆλθον κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καί τινες ἄλλαι αἱρετικαὶ καὶ σχισματικαὶ τάσεις εἰς τὸν ἐσωτερικὸν βίον καὶ τὸν ὀργανισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀφορῶσαι· τοιαῦται δ' ἦσαν αἱ ἑξῆς:

1. Αὐδιανοί. Οὗτοι ἔλαβον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ζηλωτοῦ λαϊκοῦ Αὐδίου ἐκ Συρίας, ὅς, ἀποδοκιμάζων τῷ 340 τὸ κοσμικὸν φρόνημα, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀνηθικότητα τοῦ κλήρου, προέτρεπεν αὐτὸν εἰς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀποστολικὴν πτωχείαν καὶ ταπεινοφροσύνην. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς τάσεως ταύτης ὑπερετίμων τὸν μοναχικὸν βίον καὶ ἑώρταζον τὸ Πάσχα ὁμοῦ μετὰ τῶν τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν· ὅτε δὲ ὁ Αὔδιος, ἕνεκα τῶν τοιούτων κατὰ τοῦ κλήρου κατηγοριῶν, ἐκίνησε τὸ μῖσος καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ὀργὴν τοῦ κλήρου, ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀκολουθούμενος ὑπὸ πολλῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ ἐπίσκοποι. Ἐξορισθεὶς εἰς Σκυθίαν, κατήρτισεν αὐτόθι περὶ τὸ 340 μοναστήρια καί τινας κοινότητας. Οἱ Αὐδιανοὶ ἐνόουν, ὡς λέγεται, τὸν Θεὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ. Ὡς πρὸς τὴν κατ' αὐτοὺς τέλεσιν τοῦ Πάσχα ἐπεκαλοῦντο τὸ ἱερὸν αὐτῶν βιβλίον, ἤτοι τὰς διατάξεις τῶν ἀποστόλων, διαφόρως ὅλως τῶν σωζομένων ἀποστολικῶν διαταγῶν. Ἡ πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἀποστροφὴ αὐτῶν τοιαύτη ἦτο, ὥστε οὐ μόνον ἁμάρτημα ἐθεώρουν νὰ συνεύχωνται μετὰ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἀλλ' ἀπέφευγον καὶ πᾶσαν ἐν γένει πρὸς αὐτοὺς ἐπικοινωνίαν. Τὰ τελευταῖα λείψανα τῶν Αὐδιανῶν ἐξέλιπον κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα διὰ τῶν διωγμῶν τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων Θεοδοσίου τοῦ Β' καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Γ'. Εὐγενεῖς τῶν

Αὐδιανῶν ἦσαν καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἀποστολικοί, οἵτινες ἀπεκήρυττον τὰ κτήματα καὶ τὸν γάμον ὡς ἁμαρτωλά.

2. Ἀντιδικομαριανῖται. Οἱ ἐν Ἀραβίᾳ Ἀντιδικομαριανῖται (350), ὁ Ἑλβίδιος ἐν Ρώμῃ (380) καὶ ὁ Βόνοσος ἐπίσκοπος Σαρδικῆς (390), ἠμφισβήτουν τὸ ἀειπάρθενον τῆς Θεοτόκου καὶ παρεδέχοντο ὅτι ἡ Μαρία ἀπέκτησε καὶ ἄλλα τέκνα μετὰ τοῦ Ἰωσήφ· οὗτοι, ἀρνούμενοι πρὸς τούτοις καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀγάμου βίου, κατεπολέμουν καὶ τὰς μοναχικὰς ἀσκήσεις. Λέγεται μάλιστα ὅτι ὁ Βόνοσος καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἠρνεῖτο θεότητα, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ Βονοσιανοὶ ἀναφέρονται ὡς ὁμοφρονοῦντες τοῖς Φωτινειανοῖς.

3. Κολλυριδιανοί. Οὗτοι ἀπετέλουν ὁμάδα προσώπων, ἅτινα, ὑπερτιμῶντα τὴν παρθένον Μαρίαν, προσέφερον αὐτῇ καὶ κολλυρίδα (πλακοῦντα).

4. Ἀέριος. Οὗτος, πρεσβύτερος ὢν τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Σεβαστείας περὶ τὸ 360, κατεξανέστη πρῶτος κατὰ τῆς ἁγιότητος τῶν ἔργων, ἀπέρριπτε τὴν προσευχὴν καὶ τὰς νηστείας ὡς καὶ τὴν τοῦ πάσχα ἑορτὴν καὶ ἠρνεῖτο τὴν διάκρισιν τοῦ πρεσβυτέρου ἀπὸ τοῦ διακόνου. Συστηματικώτερον τὸν ἀγῶνα τοῦτον διεξήγαγεν ὁ ρωμαῖος μοναχὸς Ἰοβιανὸς (ἴδε ΙΟΒΙΑΝΟΣ), οὗτινος ὁμόφρονες ὑπῆρξαν καὶ δύο ἐκ Μεδιολάνων μοναχοί, ὁ Σαρματίων καὶ ὁ Βαρβατιανός (396)· ἀλλ' ἐμπαθέστερος πάντων εἶναι ὁ πρεσβύτερος Βαρκελώνης Βιγιλάντιος (400), ὅστις λάβρως ἐπετέθη κατὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν λειψάνων, κατὰ τῆς ἐπικλήσεως τῶν ἁγίων, κατὰ τῆς ἀξιομισθίας τῶν ἔργων καὶ τῆς περὶ τὰ θαύματα ἐπικρατούσης σπουδῆς. Ὁ Ἱερώνυμος ἔγραψε κατὰ τοῦ Βιγιλαντίου καὶ κατὰ τοῦ Ἰοβινιανοῦ.

5. Εὐχῖται ἢ Μασσαλιανοί. Οὗτοι, διάφοροι τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Μασσαλιανῶν διατελοῦντες, ἦσαν κυρίως μοναχοὶ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Συρίᾳ καὶ ἀνεφάνησαν ἀπὸ τοῦ 360. Νομίζοντες δὲ ὅτι ἀφίκοντο εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἠθικῆς τελειότητος, ἐνόμιζον τὸ ἐργάζεσθαι ὡς ἁμάρτημα καὶ περιήρχοντο ἐπαιτοῦντες, μὴ θέλοντες νὰ ἔχωσιν οἱονδήποτε ἴδιον ἐν τῇ γῇ. Βαθμηδὸν ὅμως περιέπεσον εἰς τὸν μυστικισμόν, ἐνόμιζον ὅτι ἠξιοῦντο θείων ὁράσεων καὶ, περιφρονοῦντες τὰ μυστήρια καὶ τὰς προσευχὰς τῆς Ἐκκλησίας, ἔπραττον πᾶν ὅ,τι ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς ἄλλους. Πρὸς τούτοις, τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν ἀλληγορικῶς ἐξηγοῦντες, διέλυον τὴν ἁγίαν Τριάδα εἰς ἁπλᾶ φαινόμενα τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐθεώρουν τὸ πῦρ ὡς τὴν μόνην δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος δύναμιν. Οἱ Εὐχῖται ἢ Μασσαλιανοὶ οὗτοι διετηρήθησαν μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, φέροντες καὶ διάφορα ὀνόματα, ὡς ἐνθουσιασταί, χορευταί, ἀδελφικοὶ καὶ Μαρκιανισταί. Κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἐξέλιπε πᾶν ἴχνος αὐτῶν. Συγγενεῖς αὐτοῖς ἦσαν καὶ οἱ Λαμπετιανοί.

6. Εὐσταθιανοί. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω Εὐχιτῶν, μοναχοί, αἱρετικὰ φρονοῦντες, ἦσαν καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Σεβαστείας Εὐσταθίου, ὃς ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν Πόντῳ, Παφλαγονίᾳ καὶ Ἀρμενίᾳ. Οἱ μοναχοὶ οὗτοι, περιφρονοῦντες τὸν γάμον, ἐκήρυσσον ὅτι ἀδύνατον νὰ καταστῶσι μακάριοι οἱ γάμου κοινωνήσαντες καὶ διεκήρυττον ἀναξίους τοὺς ἐγγάμους ἱερεῖς, ἀποκηρύσσοντες ἅμα καὶ τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τιμὴν τῶν μαρτύρων. Ἐξ ἀντιλογίας δὲ ἁπλῶς ἠρνοῦντο τὰς νηστείας, ἐπέτρεπον ταύτας ἐν ἑορταῖς, ἀπέρευγον τὴν κρεωφαγίαν καὶ ἐζήτουν παρὰ τῶν πλουσίων τὴν ἀπόρριψιν τοῦ πλούτου αὐτῶν. Παρ' αὐτοῖς εὑρίσκοντο καὶ γυναῖκες ἀνδρικὴν φέρουσαι στολήν. Ἡ ἐν Γάγγρᾳ σύνοδος (360-370) ἀνεθεμάτισεν αὐτούς.

7. Ἀνθρωπομορφῖται. Ἑτέρα τάξις αἱρετικῶν μοναχῶν ἦτο καὶ ἡ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀνθρωπομορφιτῶν, οἵτινες ἐθεώρουν τὸν Θεὸν ὅμοιον τῷ ἀνθρώπῳ ἢ ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν μορφὴν καὶ σχῆμα ἀνθρώπου. Τὴν πλάνην ταύτην προὐκάλεσαν παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς τούτοις ἔνια τῶν χωρίων τῆς Γραφῆς, ἐν οἷς ἀποδίδονται τῷ Θεῷ χεῖρες, πόδες, ὀφθαλμοί, γλῶσσα κλπ. Ἰδίᾳ δὲ ἡ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου.

8. Ἀβελῖται. Τελευταῖοι τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην αἱρετικῶν ἀναφέρονται οἱ λεγόμενοι Ἀβελῖται, οἵτινες ἐβίουν κατὰ τὸν Αὐγουστῖνον πλησίον τῆς Ἱππῶνος, ἐκλήθησαν δὲ οὕτως ἐκ τοῦ Ἄβελ καὶ ὅπως ἐκεῖνος ἀπέθανεν ἄνευ τέκνων, οὕτω καὶ αὐτοὶ νυμφευόμενοι ἀπεῖχον τῆς γαμικῆς συνουσίας, ἵνα μὴ διὰ τῆς γεννήσεως τέκνων μεταδώσωσι τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα. (Ἴδε καὶ ΑΒΕΛΙΟΙ).

Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀνεφύησαν καὶ αἱ Ὠριγενιστικαὶ καλούμεναι ἔριδες, αἵτινες ἀπὸ τοῦ 394 μέχρι τοῦ 399 ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Ἰταλίᾳ ἀναπτυχθεῖσαι, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ καὶ Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ 399 μέχρι τοῦ 438 παραταθεῖσαι, περιεστράφησαν περὶ τὰς χριστιανικὰς δοξασίας τοῦ Ὠριγένους. (Τὰ κατ' αὐτὰς ὅρα ἐν τῷ ἄρθρῳ ΩΡΙΓΕΝΗΣ).

Τοιαῦται ὑπῆρξαν κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν περίοδον, ἤτοι αἱ μέχρι τοῦ 700 μ. Χ. ἀναφανεῖσαι διάφοροι ἐν τῷ χριστιανισμῷ αἱρέσεις, σχίσματα καὶ ἄλλαι θρησκευτικαὶ τάσεις ἢ ἔριδες, αἱ δὲ κατὰ τὰς δύο νεωτέρας περιόδους τοῦ χριστιανισμοῦ, ἤτοι αἱ ἀπὸ τοῦ 700 μ. Χ. καὶ ἐφεξῆς ἀναπτυχθεῖσαι τοιαῦται ἔν τε τῇ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῇ τῆς Δύσεως Ἐκκλησίᾳ εἰσὶν αἱ ἑπόμεναι. Καὶ πρῶτον αἱ ἐν Ἀνατολῇ :

1. **Εἰκονομαχία** (726—842). Συμπληροῦντες τὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐκτεθέμενα, παρατιθέμεθα ὧδε καὶ τὰ ἑπόμενα. Ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων εἶχε καταντήσει κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἕνεκα τῆς τοῦ ὄχλου ἀμαθείας παρὰ πολλοῖς ἐκ τούτου εἰς ἀληθῆ εἰκονολατρείαν καὶ ὑπέβαλπε τὰς δεισιδαιμονίας τοῦ ὄχλου τούτου. Τὸ τοιοῦτο προύκάλεσεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τάσεις τινὰς ἐναντίον τῶν εἰκόνων. Οἱ πολέμιοι τῶν εἰκόνων ὑπεστηρίζοντο ἐν ταῖς προθέσεσιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀδιαλείπτων κατηγοριῶν, ἅσπερ ἀλλόθρησκοι ἐξετόξευον κατὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων, ὡς εἰδωλολατρείας. Εἰς τὴν μερίδα ταύτην ἀνῆκε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ἴσαυρος (Ἴδε καὶ ΛΕΩΝ ὁ Ἴσαυρος). Κατά τινας, ὡς αἰτίαν τοῦ μεγάλου τούτου γεγονότος, ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ἄλλοι μὲν ἐθεώρησαν τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν δῆθεν ἔδωκεν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος εἴς τινα Ἰουδαῖον, προειπόντα τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν αὐτοῦ, ἄλλοι δὲ ὑπαίτιον ἐθεώρησαν τὸν ἐξωμότην Βησήρ, ὅστις συνεβούλευσε τὴν εἰκονομαχίαν Λέοντι τῷ Ἰσαύρῳ ἐπὶ σκοπῷ προσηλυτιστικῷ, ἄλλοι δὲ καὶ δὴ καὶ οἱ ἡμέτεροι, ἀφορμὴν τῆς εἰκονομαχίας ἐθεώρησαν τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἐν γένει πνεῦμα, ὑφ' οὗ κατείχετο τότε τὸ πλεῖστον τοῦ βυζαντινοῦ πληθυσμοῦ. Κατ' ἄλλους πάλιν ἀντὶ τῶν ἀνωτέρω αἰτίων πιθανωτέρα φαίνεται ἡ γνώμη ὅτι ὁ Λέων ἐκινήθη εἰς τὸν κατὰ τῶν ἱερῶν εἰκόνων τοῦτον πόλεμον ἐκ πολιτικῶν λόγων καὶ ἐπεδίωξε διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης μεταρρυθμίσεως τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ καταρρέοντος βυζαντινοῦ κράτους. Ὁ Λέων, ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν τὰ πράγματα σταθμίζων ἐνόμιζεν ὅτι εἰς τὴν ἐξασθένησιν τοῦ κράτους συνετέλεσαν αἱ πολλαὶ μοναὶ καὶ οἱ μοναχοί, ἡ εἰς τὰς νησιτείας προσήλωσις τοῦ λαοῦ, ἡ ἀφοσίωσις αὐτοῦ εἰς τὰς τελετὰς καὶ τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, πιθανὸν δὲ ν' ἀπεστρέφετο τὰς ἐκκλησιαστικὰς τελετὰς καὶ διότι ἐνέβλεπεν ἐν αὐταῖς προλήψεις μόνον καὶ δεισιδαιμονίας· ἀναμφιβόλως ὅμως, λέγει ὁ Φ. Βαφείδης, ὁ κύριος οὗτος σκοπὸς τοῦ Λέοντος πρωΐμως διεκλαδώθη καὶ ἀπέβλεψεν εἰς τὴν διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης μεταρρυθμίσεως εὐκολωτέραν εἴσοδον εἰς τὸν χριστιανισμὸν μελῶν ξένων θρησκευμάτων. Τίς ὅμως, λέγει, ὁ ἐμβαλὼν καὶ ἐμπνεύσας τῷ Λέοντι τὴν ἰδέαν ταύτην, περὶ τούτου εἶναι δύσκολον ν' ἀποφανθῇ τις, ἐκτὸς ἐὰν σπέρματα αὐτῆς συνήντησεν ἐν τῇ αἱρέσει τῶν Παυλικιανῶν ἢ παρά τισιν ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ὀνόματα τοῦ Βησὴρ καὶ τοῦ ἐπισκόπου Νακολίας Κωνσταντίνου, πρώτων συμβούλων καὶ βοηθῶν τοῦ Ἰσαύρου ἐν τῷ ἐγχειρήματι τούτῳ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Λέων κατήρξατο τοῦ σχεδίου αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Πράγματι οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἕνεκα τῆς καταχρήσεως τῶν εἰκόνων ἠγέρθη ἀποστροφὴ πρὸς τὴν ἐν γένει χρῆσιν αὐτῶν. Τοιαῦται καταχρήσεις ἦσαν π. χ. ἡ ἐκλογὴ τῶν εἰκόνων ὡς ἀναδόχων τῶν βαπτιζομένων, ἡ ἀπόξεσις τῆς βαφῆς αὐτῶν καὶ ἡ κατάμιξις αὐτῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς δώροις τῆς εὐχαριστίας, ὡς καὶ ἡ τοῦ ἱεροῦ ἄρτου ἐναπόθεσις ἐπὶ τῶν χειρῶν τοῦ εἰκονιζομένου ἁγίου καὶ ἡ ἐκεῖθεν μετάληψις αὐτοῦ. Ὁπωσδήποτε ὁ Λέων, μὴ ἐννοῶν ὅτι ἡ τῶν εἰκόνων προσκύνησις εἶχε βαθέως ριζωθῇ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν χριστιανῶν καὶ ἀπετέλει θρησκευτικὴν ἀνάγκην, ἐσκέπτετο μόνον περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς διεκπεραιώσεως τοῦ ἅπαξ καταρτισθέντος σχεδίου αὐτοῦ. Ἰδού πως ἐκτραγῳδεῖ τὰ τῆς εἰκονομαχίας δεινὰ ὁ πατριάρχης Γερμανός, ὅτε ὁ Λέων ἐξέβακε τῷ 730 δεύτερον διά-

Δημόσια Βιβλιοθήκη
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΤΩΣΚΑ"

ταγμα, δι' οὗ πανταχοῦ ἐπετάσσετο ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν κινητῶν εἰκόνων καὶ ἡ δι' ἀσβέστου ἐπίχρησις τῶν τοιχογραφιῶν: «Κίνδυνος οὐχ ὁ τυχών, ἀλλὰ καὶ λίαν ὀλέθριος σχεδὸν τὴν οἰκουμένην ἐμπεριείληχε, πλείστων ἱερέων τε καὶ λαϊκῶν, περισσοτέρως δὲ τῶν τῷ μοναχικῷ ἀσκουμένων τάγματι θεοσεβάστων ἀνδρῶν, μεταναστῶν τῶν οἰκείων γεγενημένων καὶ ἐν ἐξορίᾳ καὶ γυμνητεύσει μετὰ καὶ τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἀφαιρέσει, εἰς διασποράν καὶ ἐρήμωσιν παραπεμφθέντων· οὐ γὰρ ἠρκέσθησαν οἱ τὰ νῦν τοῦ κηρύγματος τὸν λόγον ἐπιδεικτικῶς ὑποφαίνοντες τῇ τῶν σανίδων μόνον ἐκποιήσει τὰ τῶν ἁγίων περιαιρέσθαι εἰκονίσματα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν γραφίδι ἐφάμιλλον τούτοις κοσμήμασι τῶν σεπτοτάτων ναῶν ὁλικῶς ἐξορύττεσθαι καὶ ἔμπαλιν τοῖς θείοις θυσιαστηρίοις τὰ τῶν σεβασμίων καὶ ἱερῶν τραπεζῶν συμβολικὰ ἐπενδύματα, ἐν χρυσῷ καὶ πορφύρᾳ συμποικιλθέντα, χύδην ἀπομορξάμενοι, ἐν τοῖς ἑαυτῶν οἴκοις ἀνέθεσαν, ὅτι καὶ χαρακτῆρες ἁγίων εὑρηνται ἱστορούμενοι. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸ πάσης ἀνοσιουργίας ἀνάμεστον ὁρᾶν οὐκ ἐπήρκεσαν· τὰ γὰρ τῶν μακαρίων καὶ ἀοιδίμων μαρτύρων λείψανα, ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων συγκομισθέντα καὶ ἐν τιμίοις κιβωρίοις σωρηδὸν ἐκτεθέντα ἀπογυμνώσαντες, πυρὶ κατηνάλωσαν, τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς τοὺς διὰ πίστιν ἠθληκότας καταπατῆσαι καὶ ἀτιμᾶσαι σπουδάσαντες». — (Περὶ Συνόδων καὶ αἱρέσεων ἐν Spicilegium Rom 7,1, 61). Ἀποσυρθέντος τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου (ἴδε καὶ ΓΕΡΜΑΝΟΣ) καὶ ἀναβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τοῦ συγγέλλου αὐτοῦ Ἀναστασίου(ἴδε καὶ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ), ἀνδρὸς εὐτελοῦς, χαμερποῦς καὶ δειλοῦ χαρακτῆρος, ἐπῆλθε μετ' ὀλίγον γενικὴ ἀλλοίωσις τῆς θείας λατρείας, ἡ θεία λατρεία συντομεύεται, ἐξαλείφονται τροπάρια ἁγίων, ἀγρυπνίαι καὶ ἄλλαι ἀκολουθίαι, καταργοῦνται αἱ νηστεῖαι καὶ αἱ ἑορταί, προσκαλοῦνται μοναὶ ν' ἁπλοποιήσωσι τὴν δίαιταν αὐτῶν, δημεύονται τὰ κτήματα αὐτῶν, προσδιορίζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱερέων καὶ μοναχῶν, ἡ τῶν ἐπισκόπων ἐκλογὴ ὑποβάλλεται εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ συμβουλίου, ἐκ δὲ τῶν ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν ἄλλοι μὲν παύονται, ἄλλοι δὲ θανατοῦνται καὶ μυριοτρόπως βασανίζονται. Οἱ εἰκονοκλάσται, εἰκονοκαῦσται, εἰκονομάχοι καὶ χριστιανοκατήγοροι ἐν γένει κληθέντες ὀπαδοὶ τῆς ἐναντίον τῶν εἰκόνων τάσεως ταύτης, θέλοντες ἐν γένει νὰ καταπολεμήσωσι τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὴν κατάχρησιν, ἥτις ἔβλαπτε καιρίως τὸ κράτος, ἤθελον καὶ τὴν ἐκλαΐκωσιν τῆς παιδείας, ἥτις ἦτο εἰς χεῖρας μοναχῶν, τὴν κατάργησιν τῶν εὐνούχων καὶ τῶν βαρβάρων ποινῶν ὡς καὶ ἄλλων διαφόρων κακῶν· τὸ βέβαιον δὲ εἶναι ὅτι οἱ εἰκονομάχοι εἴτε ἐνεφοροῦντο πόθων πρὸς εἰσαγωγὴν ὠφελίμων μεταρρυθμίσεων, τὰς ὁποίας ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐφαρμόσωσιν ὡς λίαν σπεύσαντες ἐν τούτῳ, ἅτε μὴ διατελούσης εἰσέτι πρὸς τοῦτο ὡρίμου τῆς ἐποχῆς αὐτῶν, εἴτε μή, ἔβλαψαν μᾶλλον ἢ ὠφέλησαν. Ἡ τῶν εἰκονοκλαστῶν μανία ἐξεθηλώθη καὶ ἐν τῇ ἀποκαθηλώσει τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ ἀντιφωνητοῦ, ἥτις ἦν ἀνηρτημένη ἐπὶ τῆς Χαλκῆς πύλης τοῦ παλατίου, ὅτε ἐγένετο καὶ τρομερὰ σφαγή, ἐν ᾗ ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων εὗρε τὸν θάνατον καὶ ἡ μάρτυς Θεοδοσία (29 μαΐου), κατὰ δὲ τὴν ἐπακολουθήσασαν γενικὴν ταραχὴν καὶ μανίαν κατεκάησαν καὶ ἡ οἰκουμενικὴ λεγομένη σχολὴ μετὰ τῶν δώδεκα αὐτῆς οἰκουμενικῶν διδασκάλων ὡς καὶ ἡ ἐκ 30,000 τόμων ἀποτελουμένη βιβλιοθήκη τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ λαός, φοβούμενος τὴν τοῦ Λέοντος ὀργήν, ὑπέμεινε πάντα ταῦτα, ἀλλὰ πολλαὶ ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς ἔπαυσαν πᾶσαν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν ἐπικοινωνίαν καὶ μάλιστα ὁ μὲν πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεόδωρος, σύνοδον συγκροτήσας, ἀνεθεμάτισε τοὺς εἰκονομάχους, ὁ δὲ πάπας τῆς Ρώμης Γρηγόριος ὁ Β' ἔγραψε πρὸς τὸν Λέοντα δύο ἐπιστολάς, ἐν αἷς μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερηφανίας καὶ τοῦ στόμφου, λέγει ὁ Φ. ὁ Βαφείδης, ἐπισείων αὐτῷ τὸ κῦρος καὶ τὴν αὐθεντίαν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, «ὧν αἱ πᾶσαι βασιλεῖαι τῆς Δύσεως Θεὸν ἐπίγειον ἔχουσιν», ἔλεγε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑπόμενα: «Ἀνάγκην ἔχομεν γράψαι σοι παχέα καὶ ἀπαίδευτα, ὥσπερ εἶ ἀπαίδευτος καὶ παχύς . . . καὶ τὰ μικρὰ παιδία καταπαίζουσί σου· γύρωσον εἰς τὰς διατριβὰς τῶν στοιχείων καὶ εἰπέ, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ καταλύτης καὶ διώκτης τῶν εἰκόνων καὶ εὐθὺς τὰς πινακίδας αὐτῶν εἰς τὴν κεφαλήν σου ρίψουσι καὶ ὅπερ οὐκ ἐπαιδεύθης ὑπὸ

τῶν φρονίμων παιδευθήσῃ ὑπὸ τῶν ἀφρόνων... ἐκφοβεῖς δὲ ἡμᾶς καὶ λέγεις ὅτι ἀποστελῶ ἐν Ρώμῃ καὶ τοῦ ἁγίου Πέτρου τὴν εἰκόνα κατακλάσω, ἀλλὰ καὶ Γρηγόριον τὸν ἐκεῖσε ἀρχιερέα δεδεμένον ἀνακομίσω, καθὼς Κωνσταντῖνος Μαρτῖνον ἐποίησε καὶ ὀφείλεις γνῶναι καὶ πληροφορηθῆναι... ὅτι οὐκ ἔχομεν ἀνάγκην μετὰ σοῦ παλαίειν· εἰκοσιτέσσαρα στάδια ὑποχωρήσει ὁ ἀρχιερεὺς Ρώμης εἰς τὴν χώραν Καμπανίας καὶ ὕπαγε δίωξον τοὺς ἀνέμους». (Mansi 12, 359 καὶ Μήλια Τόμ. 2 σελ. 712). Καὶ ταῦτα μὲν περιληπτικῶς τὰ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου γενόμενα, ὁ δὲ διαδεξάμενος αὐτὸν μετ' ὀλίγον υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Ε', ὁ ἐπικαλούμενος Κοπρώνυμος ἢ Καβαλῖνος (ἴδε καὶ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κοπρώνυμος) ἐτυνέχισε τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐναντίον τῶν ἱερῶν εἰκόνων καί, ἀμεριμνῶν καθ' ὁλοκληρίαν περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν καὶ ἐθίμων, τὸν μὲν σύλλογον τῶν ἁγίων μυθολογικὸν ἀπεκάλει Ὄλυμπον, τὰς δὲ πρεσβείας τῶν ἁγίων ὠνόμασε συκίνας ἐπικουρίας καὶ διὰ συνόδου κατήργησε τὸ ὄνομα ἅγιος, ἐθέσπισε ν' ἀποκαλῶσι τὴν παρθένον Μαρίαν ἁπλῶς Χριστοτόκον, ἐπέταξε τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἑορτῶν, τῶν νηστειῶν καὶ τῶν τοιούτων, καὶ κατεδίωξε τοὺς μοναχούς, δημεύσας τὰς τῶν μονῶν περιουσίας καὶ πολλὰς μονὰς εἰς στρατῶνας καὶ εἰς φρούρια μετατρέψας. Τῶν τοιούτων αὐτοῦ παρατολμημάτων διαδοθέντων ἀνὰ σύμπασαν τὴν Ἀνατολήν, γενικὴ προὐκλήθη κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν χριστιανῶν ἐν γένει ἀγανάκτησις, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Στέφανος ὁ Γ', ὁ τῆς Ρώμης πάπας, ἤλεγξε τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος, στερρῶς ἐπὶ τὸ ἔργον βαίνων, ἐπέτυχε καὶ τῆς ὑπὸ συνόδου ἐξ εἰκονοκλαστῶν κληρικῶν ἀποκηρύξεως καὶ αὐτῆς τῆς χρήσεως τῶν πλαστικῶν τεχνῶν ὡς ἐθνικῆς, ἀναθεματίσεως τῶν ζωγραφούντων καὶ προσκυνούντων τὰς εἰκόνας καὶ ἀναγνωρίσεως τῆς θείας εὐχαριστίας ὡς μόνης ἀληθοῦς τοῦ Κυρίου εἰκόνος. Μείζονα ἀντοχὴν καὶ ἀντίστασιν κατὰ τῶν εἰκονοκλαστῶν ἐπεδείξαντο φυσικῶς οἱ μοναχοί, διότι καὶ μεγάλαι ὑπῆρξαν αἱ ταλαιπωρίαι, εἰς ἃς αὐτοί τε καὶ αἱ μοναὶ αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν εἰκονοκλαστῶν ὑπεβλήθησαν. Παράδειγμα τῆς τόλμης, μεθ' ἧς κατὰ τῶν εἰκονομάχων οὗτοι ἀντέστησαν, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Στεφάνου, ἀνήκοντος εἰς μονὴν πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ ἀσιατικῇ παραλίᾳ, ὑπεράσπισις τῶν εἰκόνων, ὅστις Στέφανος, ἀφοῦ ἔμεινεν ἀμετάπιστος ὑπὸ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλέντων πατριάρχου καὶ λοιπῶν, ἐλθὼν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ βασιλέως καὶ ῥίψας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους νόμισμα καὶ καταπατήσας αὐτό, εἶπεν: «Οὕτως ἀτιμάζουσι τὸν Χριστὸν οἱ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ περιυβρίζοντες». Ἐννοεῖται ὅτι διὰ τὴν τόλμην αὐτοῦ ταύτην ὁ Στέφανος κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἕτερος μοναχὸς Ἀνδρέας ὁ Καλυβίτης ἐβασανίσθη καὶ ἐφονεύθη ὡς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, ἅτε ἐλέγξας τὸν αὐτοκράτορα καὶ ἀποκαλέσας αὐτὸν νέον Οὐάλεντα. Ὁ πόλεμος ὅμως οὗτος κατὰ τοῦ καθεστῶτος τῆς ἐκκλησίας διεξήγετο αὐτοκρατορικῇ διαταγῇ καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι ταῖς ἐπαρχίαις μετὰ τοσαύτης μανίας καὶ σκληρότητος, ὥστε ἀντὶ τῶν ἐξαφανισθεισῶν ἱερῶν εἰκόνων πολλαχοῦ ἤρξαντο νὰ ζωγραφῶσι τοποθεσίας, δένδρα, κυνηγέσια καὶ τὰ τοιαῦτα. Αἱ εἰκόνες ἤρξαντο ἤδη ν' ἀναζητῶνται καὶ ἐν αὐταῖς ἤδη τοῖς ἰδιωτικοῖς οἴκοις, μονοχοὶ κατεδιώκοντο καὶ ἄλλων μὲν ἐξ αὐτῶν ἐξωρύττοντο οἱ ὀφθαλμοί, ἄλλων ἀπετέμνοντο αἱ ῥῖνες καὶ τὰ ὦτα, ἄλλοι ἐξηναγκάζοντο εἰς γάμου κοινωνίαν καὶ πολλοὶ ὑπεχρεώθησαν, καίπερ ἀνθιστάμενοι, νὰ διέλθωσι διὰ τοῦ ἱπποδρομίου, ὁδηγοῦντες ἕκαστος γυναῖκά τινα ἢ μοναχὴν ἐν μέσῳ τῶν σκωμμάτων τοῦ θεωμένου πλήθους. Ὁ κατὰ τῶν εἰκόνων οὗτος καὶ κατά τε τοῦ πνεύματος καὶ τῶν πεποιθήσεων τοῦ λαοῦ ἀγών, καίπερ ἐπιτυχὼν τοῦ σκοποῦ ἐν τῷ βυζαντινῷ κράτει, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ κατορθώσῃ τὰ αὐτὰ καὶ ἀλλαχοῦ· ἰδίως ἀπ' ἀρχῆς ὡς καὶ βραδύτερον ἡ νότιος Ἰταλία καὶ ἡ Σικελία διεκρίθησαν ἐπὶ τῇ ἀντιεικονομαχικῇ αὐτῶν πολιτείᾳ καὶ κατέστησαν τὸ ἄσυλον ὑπερπεντήκοντα χιλιάδων μοναχῶν, οἵτινες διέσωσαν αὐτόθι τὴν πάτριον λατρείαν καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ κρατύνωσιν αὐτόθι τὸν ἑλληνισμόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου αἱ πεντηκονταετεῖς ἐνέργειαι τῶν εἰκονομάχων ἐφαίνοντο ὡσεὶ ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας, διότι καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν ὡς εἰδωλολατρείαν κατεδίκασε καὶ διότι οἱ πλεῖστοι τῶν κληρικῶν ἦσαν εἰκονομάχοι, ὥστε αἱ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

πλεῖσται τῶν μονῶν ἐκλείσθησαν ἢ εἰς ἄλλην προωρίσθηπαν χρῆσιν, ἡ νέα γενεὰ ἐξετράφη ἐν τῇ εἰκονομαχίᾳ, ὁ στρατὸς ἦν ἔνθους ὑπὲρ τῆς νέας ταύτης ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τοῦ θρόνου διάδοχος Λέων ὁ Δ' ἢ Χάζαρος ὁλοψύχως ἀπεδέχετο τὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ φρονήματα. (Ἴδε ΛΕΩΝ ὁ Χάζαρος). Ἡ ἐμφάνισις ὅμως τῆς Ἀθηναίας Εἰρήνης ἑτέραν ἔδωκεν εἰς τὸ ζήτημα τροπήν, καθόσον συνεκάλεσε τῷ 787 τὴν ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἥτις, ἀφοῦ συνεχώρησε τοὺς εἰκονομάχους ἐπισκόπους μετανοήσαντας, ἐν ἑπτὰ συνεδρίαις κατεδίκασεν εἶτα τὴν σύνοδον τοῦ 754, ἐκ δὲ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς παραδόσεως ἐθέσπισε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων ὡς ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύνησιν καὶ οὐχὶ ὡς λατρείαν, καταδικάσασα συνάμα τοὺς εἰκονομάχους, μεθ' ὧν συνέταξε καὶ τὸν ὅρον αὐτῆς (ἴδε καὶ ΣΥΝΟΔΟΙ). Μετὰ τὴν τοιαύτην τῶν εἰκονομάχων ἥτταν ἡ Ἐκκλησία ἐφάνη θριαμβεύσασα, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα Λέων ὁ Ε', ὁ Ἀρμένιος καλούμενος, νέος ἀνεφάνη τῶν εἰκόνων πολέμιος. (Τὰ περὶ τούτου ἴδε ἐν τῷ ἄρθρῳ ΛΕΩΝ ὁ Ἀρμένιος). Τὴν αὐτὴν περίπου πολιτείαν ἐξηκολούθησε καὶ Μιχαὴλ Β' ὁ Τραυλός (ἴδε ΜΙΧΑΗΛ Β' ὁ Τραυλὸς ὡς καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ ΡΩΜΗ) καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόφιλος (ὅρα ΘΕΟΦΙΛΟΣ καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ ΡΩΜΗ), ὁ σφοδρότερος οὗτος καὶ ἰταμώτερος εἰκονομάχος, μέχρις ὅτου ἐπὶ τῆς Θεοδώρας καὶ Μιχαὴλ τοῦ Γ', συζύγου τοῦ ἀνωτέρω εἰκονομάχου, ἀνεκηρύχθη τῇ 19 φεβρουαρίου 842, πρώτῃ κυριακῇ τῶν νηστειῶν, ἡ ἀναστήλωσις τῶν εἰκόνων, ὅτε καὶ ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ παρατάξει μετεκομίσθησαν αἱ ἱεραὶ εἰκόνες εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ ἐθεσπίσθη εἰς ἀνάμνησιν τοῦ τροπαίου τούτου ἡ τῆς Ὀρθοδοξίας πανήγυρις. (Ὅρα καὶ ΘΕΟΔΩΡΑ ὡς καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ ΡΩΜΗ Μιχαὴλ ὁ Γ').

Αἱ τῆς Δύσεως ἐκκλησίαι, ἀκολουθοῦσαι τῷ παραδείγματι τῆς Ρώμης, διετίθεντο ὑπὲρ τῆς τηρήσεως καὶ τῆς τιμῆς τῶν εἰκόνων. Μόνον ἡ φραγκικὴ Ἐκκλησία ἐκηρύχθη ἐπί τινα χρόνον κατ' αὐτῶν, σκανδαλισθεῖσα ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου τοῦ 787, καθόσον μάλιστα οἱ Φράγκοι, παρανοοῦντες τὴν ἔκφρασιν προσκύνησις τῶν εἰκόνων, ἐφρόνουν ὅτι ἡ σύνοδος ἐκείνη εἶχεν ἐπιτρέψει τὴν λατρείαν αὐτῶν *(adoratio)*, ἐνῷ αὐτοὶ οὐδ' αὐτὴν τὴν πρὸς τὰς εἰκόνας τιμὴν *(veneratio)* ἤθελον ν' ἀναγνωρίσωσι. Πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου (787) εἶχε γείνει συζήτησις περὶ τῶν εἰκόνων ἔν τινι ἐν Γεντιλιακῷ γενομένῃ συνόδῳ, ἧς μετέσχε καὶ ἑλληνικὴ πρεσβεία, ἀλλὰ τὰ κατ' αὐτήν, λέγει ὁ Α. Κυριακοῦ, εἶναι τελείως ἄγνωστα. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον Κάρολος ὁ Μέγας διέταξε νὰ συνταχθῇ ἀνασκευὴ τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς καὶ ταῦτα εἶναι τὰ καλούμενα *Libri Carolini* (790). Κατά τινας μεταγενεστέρας εἰδήσεις καὶ ἡ ἀγγλικανὴ Ἐκκλησία συνεμερίσθη τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Φραγκφούρτῃ συνόδου, ὅπου ὁ Κάρολος εἶχεν ἐνεργήσει νὰ κατακριθῇ ἡ τῶν εἰκόνων προσκύνησις. Βραδύτερον σύνοδος ἐν Παρισίοις (825) κατέκρινεν ἐκ νέου τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν, μεμφομένη καὶ τὸν πάπαν. Καθ' ὅλον τὸν Θ' αἰῶνα ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων εἶχεν ἀποκλεισθῇ ἐν τῷ φραγκικῷ κράτει, ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ ἡ φραγκικὴ Ἐκκλησία ὑπέκυψεν εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων ἀποδεκτὴν γενομένην ὑπὸ πάντων ἀπόφασιν, ἀναγνωρίσασα καὶ αὐτὴ τὴν προσκύνησιν ταύτην. (Περὶ τῆς εἰκονομαχίας ἴδε πλειότερα ἐν τοῖς σχετικοῖς κεφαλαίοις τοῦ ἄρθρου ΡΩΜΗ, Ἀνατολικ. ρωμαϊκὸν κράτος).

2. Παυλικιανοί (657—1115). Ἡ αἵρεσις τῶν Παυλικιανῶν προυκλήθη ὑπό τινος Κωνσταντίνου ἐκ Μανανάλεως παρὰ τὰ Σαμόσατα, συστηματοποιήσαντος τὰ μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ζ' αἰῶνος διατηρηθέντα σπέρματα τοῦ Γνωστικισμοῦ καὶ Μανιχαϊσμοῦ. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικοὺς ἡ ἀρχὴ αὐτῆς ἀνάγεται εἰς τὸν Δ' αἰῶνα, εἰς Καλλινίκην τινὰ Μανιχαίαν καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτῆς Παῦλον καὶ Ἰωάννην, Παυλικιανοὶ δὲ ὠνομάσθησαν οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἱστορικοὺς εἴτε ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ τῆς Καλλινίκης Παύλου ἢ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν υἱῶν, ἤτοι τοῦ Παύλου καὶ Ἰωάννου, ἀντὶ δὲ Παυλοϊωάνναι ἐκλήθησαν Παυλικανοὶ ἢ Παυλικιανοί. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως Παυλικιανοὶ ὠνομάσθησαν οὗτοι καὶ κυρίως Παυλικοὶ ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἅτε τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ἐγγύτερον κειμένης τοῖς Μαρκιωνίταις ἢ τοῖς Μανιχαίοις. Οὕτω λέγεται ὅτι σῦρός

τις διάκονος, ἐπιστρέψας ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας αὐτοῦ παρὰ τοῖς Σαρρακηνοῖς, ἐδωρήσατο τῷ Κωνσταντίνῳ τούτῳ ὡς δεῖγμα εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ κώδηκα τῆς Καινῆς Διαθήκης ἢ τῶν ἁγίων Γραφῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος, ἐπιδοθεὶς τότε μετὰ ζήλου εἰς τὴν μελέτην τοῦ κώδηκος ἐκείνου, ἐνόμισεν ὅτι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκλήθη νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν χριστιανισμόν, ἀποκαθιστῶν τὴν ἀρχαίαν ἀποστολικὴν ἁγνότητα. Κυρίως ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ αἱ τοῦ Παύλου ἐπιστολαὶ καὶ μετ' αὐτὰς τὰ τοῦ Ἰωάννου συγγράμματα. Τοιουτοτρόπως, κατορθώτας νὰ προσελκύσῃ πολλοὺς ὀπαδούς, συνέστησε τὴν αἵρεσιν τῶν Παυλικιανῶν, οἵτινες ἑαυτοὺς μὲν ἐκάλουν Χριστιανούς καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν Καθολικὴν ἐκκλησίαν, τοὺς δὲ χριστιανοὺς τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὠνόμαζον Ρωμαίους· θέλοντες δὲ ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ἦσαν ἀμέσως συνδεδεμένοι μετὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀποστόλου Παύλου, οὐ μόνον ἀπέδιδον εἰς ἑαυτοὺς ὀνόματα τῶν τοῦ Παύλου συνεργῶν, ὡς π. χ. εἰς τὸν Κωνσταντῖνον τὸ ὄνομα τοῦ Σιλουανοῦ, ἀλλὰ παρεῖχον καὶ εἰς τὰς κοινότητας αὐτῶν τὰ ὀνόματα μερῶν ἔνθα ὁ Παῦλος ἐδίδαξεν, ὡς Μακεδονία, Κόρινθος κλπ. Ἡ τῶν Παυλικιανῶν αἵρεσις ἔχει πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς τοὺς Γνωστικοὺς καὶ τοὺ Μανιχαίους καὶ παρεδέχετο δύο ἀρχάς, τὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ. Τὸν πονηρὸν Θεὸν ἐκάλει δημιουργόν, κοσμοκράτορα, ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἀπέδιδεν εἰς αὐτὸν τὴν δημιουργίαν τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, τὴν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀποκάλυψιν, τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνικῶν καὶ τὴν διαφθορὰν τοῦ χριστιανισμοῦ· μολονότι δὲ παρεδέχετο κατὰ τὸ φαινόμενον τὸ δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἕτερα ἐνόει ὑπὸ τὰ τρία πρόσωπα. Ὡς δὲ ὁ κόσμος, οὕτω καὶ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ κατάγεται, καίτοι ἄγνωστον τίνι τρόπῳ συνηνώθησαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Οἱ Παυλικιανοὶ ἐξελάμβανον τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν ὡς τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίας καὶ ἐδίδασκον ὅτι ἡ ἐνσάρκωσις ἐγένετο κατὰ δόκησιν, τουτέστι «Μὴ γεννηθῆναι ἐκ τῆς Μαρίας τὸν Κύριον, ἀλλ' οὐρανόθεν τὸ σῶμα κατενεγκεῖν καὶ διὰ σωλῆνος δι' αὐτῆς διελθεῖν». Ἐνόμιζον ὅτι ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξέλιπε τὸ πνεῦμα τῆς εὐαγγελικῆς ἐλευθερίας καὶ ἤλεγχον τὴν Ἐκκλησίαν ὡς ἀρνηθεῖσαν τὴν καθολικὴν ἱερωσύνην καὶ τὴν χρῆσιν τῆς ἁγ. Γραφῆς· συνιστῶντες δὲ θερμῶς τὴν ἐσωτερικὴν εὐσέβειαν, ἀπεστρέφοντο τὴν ὑπερβολικὴν ἀξίαν, ἥτις εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἔργα ἀποδίδοται, ἀπέρριπτον τὸν πλοῦτον τῶν τελετῶν, τὴν τιμὴν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν εἰκόνων, τῶν λειψάνων καὶ τῶν ἁγίων, τὴν ἄσκησιν τῶν μοναχῶν, τὸ ἱεραρχικὸν πνεῦμα καὶ τὸν σύνδεσμον τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ κράτους. Ἡ ἠθικὴ αὐτῶν ἦτο μέν, καθὰ φαίνεται, αὐστηρά κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἄμοιρος καὶ διαφόρων ἀκολασιῶν καὶ ἀνηθίκων πράξεων, ψευδολογιῶν, ὑποκρίσεων καὶ τῶν τοιούτων, διότι περιέπιπτον εἰς τὸν ἀντινομισμόν. Ὁ γάμος λίαν ἐτιμᾶτο παρ' αὐτοῖς καὶ οἱ ἐπισημότεροι αὐτῶν ἀπόστολοι ἦταν ἔγγαμοι. Ἡ λατρεία αὐτῶν ἦν ἁπλῆ, ἀπορριπτομένης πάσης ἐξωτερικῆς πομπῆς ἢ καὶ κόσμου, οὕτως ὥστε ἀπέρριπτον καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ναὸς ἢ ἱερόν, καλοῦντες καὶ τὰ συνέδρια αὐτῶν προσευχάς· ἀπέρριπτον πρὸς τούτοις τὸ βάπτισμα καὶ τὴν εὐχαριστίαν, μολονότι μετεῖχον καὶ τούτων πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν ὀρθοδόξων, ὃν τρόπον ἐθεωρεῖτο αὐτοῖς ἐπιτετραμμένη ἡ πρὸς τοὺς τύπους τῆς καθόλου Ἐκκλησίας συμμόρφωσις διὰ λόγους, ἁρμοῦντας εἰς τὴν περιφρούρησιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ὡς καὶ χάριν προσηλυτισμοῦ. Ἕνεκα τῆς περὶ καθολικῆς ἱερωσύνης διδασκαλίας αὐτῶν ἐστεροῦντο κλήρου, ἀλλ' εἶχον ἀρχηγὸν τὸν τῆς ὅλης αἱρέσεως ἱδρυτὴν καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλους, οὕσπερ ἀποστόλους ἐκάλουν. Βραδύτερον ἔσχον τοὺς μαθητὰς ἐκείνων, Συνεκδήμους λεγομένους, καὶ τοὺς ἑρμηνευτὰς καὶ διδασκάλους αὐτῶν, νοταρίους, ποιμένας καὶ διδασκάλους. Ὡς κανόνα τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ βίου αὐτῶν παραδεχόμενοι μόνον τὴν Γραφήν, ἀπέρριπτον τὴν παράδοσιν. Τὴν Παλαιὰν διαθήκην ἀπέρριπτον ὡς ἀποκάλυψιν τοῦ δημιουργοῦ, ἐνῷ ἐκ τῆς νέας παρεδέχοντο μόνον τὰς 15 ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς πρὸς Λαοδικεῖς, καὶ τὰ εὐαγγέλια τοῦ Λουκᾶ καὶ Ἰωάννου κατὰ τὸν Φ. Βαφείδην, κατὰ δὲ τὸν Α. Κυριακοῦ καὶ τὸ τοῦ Ματθαίου πιθανῶς καὶ τοῦ Μάρκου. Τὴν Γραφὴν ἡρμήνευον ἀλληγο-

Δημοσία Βιβλιοθήκη

ρικῶς, ὡς ἀπόλυτον δὲ κῦρος ἔχοντα ἀνεγνώριζον τὰ συγγράμματα τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Σεργίου, δευτέρου τῆς αἱρέσεως ἀναμορφωτοῦ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται ὅτι τῆς ἡ αἱρέπεως συγκράτησις, ὁ ὀργανισμὸς καὶ ἡ ἐξάπλωσις ὀφείλονται εἰς τὸν ἐκ Μανανάλεως Κωνσταντῖνον, τὸν ἐπικληθέντα Σιλουανόν, ὃς κέντρον ἐνεργείας αὐτοῦ ἐξελέξατο τὴν ἐν Κολωνίᾳ τῆς Ἀρμενίας Κίβωσσαν, ἥνπερ διὰ λόγους, οὓς ἀνωτέρω ἐξεθήκαμεν, ὠνόμασε Μακεδονίαν. Βραδύτερον Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνάτος ἀπέστειλε Συμεών τινα ἀξιωματικὸν πρὸς περιστολὴν αὐτῆς, ὅστις τοσοῦτον ἐξεπλάγη ἐκ τῆς καρτερίας τοῦ Κωνσταντίνου, ὥστε μετ' ὀλίγον ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς αἱρέσεως, μετονομασθεὶς Τίτος. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β' ὑπεβλήθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον. Μετ' ὀλίγον Παῦλός τις μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν Γεγναισίου ἢ Γενεσίου καὶ Θεοδώρου, ἐλθὼν εἰς Ἐπίσπαριν, κώμην τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Φαναρείας, ἵδρυσεν αὐτόθι νέαν παυλικιανὴν Ἐκκλησίαν, κληθεῖσαν Κόρινθον. Μετὰ τὸν τοῦ Παύλου θάνατον ἡ μερὶς αὐτοῦ διεσπάσθη, διότι ἐνῷ ὁ Παῦλος εἶχεν ὁρίσει τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ υἱὸν Γενέσιον, τὸν ἐπικληθέντα Τιμόθεον, ὡς διάδοχον αὐτοῦ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Θεόδωρος ἠμφισβήτει αὐτῷ τὴν ἀξίαν ταύτην καὶ προσείλκυσεν εἰς ἑαυτὸν μέρος τι τῆς Ἐκκλησίας· ὅπως δήποτε διέσωσε τὴν ἀρχήν, περὶ δὲ τοῦ Θεοδώρου δὲν γίνεται βραδύτερον λόγος. Συνεπείᾳ κατηγοριῶν ἐναντίον τοῦ Γενεσίου ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ἴσαυρος προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Κων)πολιν, ἵνα ἐξετασθῇ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀναστασίου. Διέφυγεν ὅμως τὴν κατάκρισιν διὰ τῆς χρήσεως ὀρθοδόξων τύπων μετ' ἀλληγορικῆς ὅμως σημασίας. Οὕτως ὅτε ὁ πατριάρχης ἠρώτησε τὸν Γενέσιον διατί ἀπεχωρίσθη τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Γενέσιος ἀπήντησε κατακρίνων πάντας τοὺς ἀπαρνουμένους τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, διὰ τῆς φράσεως ὅμως ὀρθόδοξος ἡ καθολικὴ πίστις ἐνόει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ αἵρεσιν. Ὅτε ἠρωτήθη διατί δὲν τιμᾷ τὴν Θεοτόκον, ἀρνούμενος ἐξεφώνει ἀνάθεμα κατὰ τῶν μὴ τιμώντων τὴν Θεοτόκον· ὑπὸ τὴν λέξιν ὅμως Θεοτόκον ἐνόει τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὴν ἐρώτησιν διατί δὲν τιμᾷ τὸν Σταυρόν, ἐξέφρασεν ἀρὰς κατὰ πάντων τῶν προβαινόντων εἰς τὸ ἔγκλημα τοῦτο· διὰ τοῦ σταυροῦ ὅμως δὲν ἐνόει τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, ἀλλ' αὐτὸν τοῦτον τὸν Χριστόν. Ἐρωτηθεὶς πάλιν διατί κατεφρόνει τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἠρνεῖτο καὶ τοῦτο, ἀλλὰ σῶμα καὶ αἷμα λέγων ἐνόει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Τοιουτοτρόπως ἀπαλλαγεὶς ὑπέστρεψεν εἰς Φανάρειαν καὶ ἐκεῖθεν κατέφυγεν εἰς Μανανάλιν, ὅπου ἡ κοινότης αὐτῶν ἤνθει ὑπὸ ὄνομα τῆς Ἀχαΐας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ σχίσμα πάλιν εἰσέδυσε παρὰ τοῖς Παυλικιανοῖς, διότι μέρος μὲν τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ ἀνεγνώρισε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ζαχαρίαν ὡς ἀρχηγὸν αὐτῆς, ἄλλο δὲ τμῆμα ἀπεδέξατο ὡς ἀρχηγὸν Ἰωσήφ τινα ἢ Ἰώσηπον Ἐπαφρόδιτον. Εἰς τὰς διενέξεις αὐτῶν τέρμα ἔθηκε διωγμός τις ἐκ μέρους τῶν Σαρρακηνῶν, ἡ μερὶς ὅμως τοῦ Ἰωσήπου ἐπεκράτησε βραδύτερον ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Πισιδίας, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν ὁ Ἰώσηπος (775) καὶ ἐκεῖθεν ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς Μ. Ἀσίας μέχρι τοσούτου βαθμοῦ, ὥστε ὅτε Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος τῷ 752 μετῴκισεν εἰς Εὐρώπην πολλοὺς τῶν Ἀρμενίων, Σύρων καὶ Μικρασιανῶν, μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ πολλοὶ Παυλικιανοί, μεταδόντες τὰ σπέρματα τῆς αἱρέσεως αὐτῶν εἰς τὴν Θρᾴκην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωσὴφ διεδέξατο αὐτὸν Βαάνης τις, ὁ ἐπικληθεὶς Ρυπαρός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, τρίτου σχίσματος ἐν τοῖς Παυλικιανοῖς ἐπελθόντος, ἐνεφανίσθη Σέργιος ὁ Τυχικὸς ὡς δεύτερος αὐτῶν ἀναμορφωτής, ὅστις, ἐμφορούμενος μεμάλου ζήλου καὶ ἀποτελεσματικῆς ἐνεργείας καὶ περιτρέχων Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν, ἐκήρυττε τὴν αἵρεσιν καὶ κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ αὐτήν· τὴν ἐνέργειαν ὅμως τοῦ Σεργίου τούτου ηὐνόησαν καὶ αἱ περιστάσεις, καθόσον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος, ὑπὸ τῶν Σαρρακηνῶν πιεζόμενος, δὲν ἠδύνατο ν' ἀναχαιτίσῃ αὐτὴν καὶ εἶχε μάλιστα ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἐφ' ᾧ καὶ παρέσχεν αὐτοῖς πλήρη ἀνοχήν· κατὰ τὸν Κεδρηνὸν καὶ Ζωναρᾶν μάλιστα ὁ Νικηφόρος ἀπέκλινεν εἰς τὸν Παυλικιανισμόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικηφόρου ἡ θέσις τῶν Παυλικιανῶν ἐδεινώθη, διότι ὁ μὲν Μιχαὴλ ὁ Ραγκαβὲ διέταξεν ἱερὰν κατ' αὐτῶν ἐξέτασιν, ὁ δὲ Λέων ὁ Ἀρμένιος συνέστησεν ἱερὸν δικαστήριον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νεοκαισαρείας Θωμᾶ

ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

καὶ τοῦ ἀρμενίου ἀρχιμανδρίτου Παρακοιμωμένου, ὅπερ τοὺς μὲν μετανοοῦντας ἐκ τῶν Παυλικιανῶν παρελάμβανεν αὖθις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τὴν τέλεσιν τῶν κεκανονισμένων, τοὺς δὲ ἀπειθοῦντας εἰς τὴν πολιτικὴν παρέδιδεν ἀρχήν· πολλοὶ ὅμως Παυλικιανοὶ συνώμοσαν καί, τοὺς ἱεροὺς διακαστὰς φονεύσαντες, κατέφυγον εἰς τὴν χώραν τῶν Σαρρακηνῶν, εἰς τὴν ἐν Ἀρμενίᾳ Μελιτηνήν, οἱ δὲ Σαρρακηνοὶ ὥρισαν αὐτοῖς κατοικίαν τὴν πόλιν Ἀργασοῦ ἢ Ἀργαοῦν, ἥτις ἐκλήθη Κολοσσαί. Οἱ συνωμόται οὗτοί εἰσιν οἱ λεγόμενοι Κυνοχωρῖται καὶ Ἄστατοι. Ἔκτοτε ἡ αἵρεσις διάφορον ἔλαβε χαρακτῆρα, διότι οἱ Παυλικιανοί, κινούμενοι ὑπὸ μίσους καὶ ἐκδικήσεως κατὰ τῶν βυζαντινῶν, ἐνισχυόμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Σαρρακηνῶν, ἐφόρμουν κατὰ τῶν Βυζαντινῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σεργίου ἡ αἵρεσις δὲν ὥρισεν ἕτερον διάδοχον, αἱ δὲ ὑποθέσεις τῆς κοινότητος διηυθύνοντο ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν Συνεκδήμων. Ὑπὸ τὴν κηδεμονικὴν δὲ κυβέρνησιν τῆς Θεοδώρας ἀνενεώθη λίαν αἱματηρὸς ὁ κατ' αὐτῶν διωγμός· ὁ ἀρνούμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν κατεδικάζετο εἰς θάνατον, λέγεται δ' ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐφονεύθησαν ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 100,000 προσώπων. Καρβέας δέ τις, υἱὸς ἐπισήμου στρατιωτικοῦ, φονευθέντος ἐν τῷ διωγμῷ τούτῳ, ἐκδικούμενος τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, συνήθροισε κατὰ τὸ 844 πέντε χιλιάδας μαχίμων Παυλικιανῶν καὶ ἔφυγεν εἰς Ἀργασοῦ, ὅπου ὠνομάσθη στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς τῆς ὅλης κοινότητος καὶ ὁπόθεν ἐπετίθετο κατὰ τῶν Βυζαντινῶν· τοσοῦτοι δὲ προσήρχοντο ἐκεῖ Παυλικιανοί, ὥστε ἡ πόλις δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ περιλάβῃ αὐτοὺς καὶ ὁ χαλίφης τῆς Βαγδάτης παρεχώρησεν αὐτοῖς δύο πόλεις, τὴν Ἀμάραν καὶ τὸ ὀχυρὸν φρούριον Τεφρικὴν παρὰ τὰ βυζαντινὰ σύνορα. Ἐκεῖθεν οἱ Παυλικιανοὶ ἐδεκάτιζον τὸν βυζαντινὸν στρατόν. Τὸν Καρβέαν διεδέξατο ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Χρυσόχειρ ἢ Χρυσοχέρης, ὃς ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον καὶ ἔφθασε νικητὴς μέχρι τῆς Ἐρέτου, ἔνθα μετέτρεψεν εἰς σταῦλον τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Τότε Βασίλειος ὁ Μακεδὼν (867—886), μὴ δυνηθεὶς νὰ πείσῃ αὐτοὺς δι' ἐπὶ τούτῳ προτάσεων, ἐνέλαβε τὴν κατὰ τῶν Παυλικιανῶν ἐκστρατείαν τῷ 870 καὶ κατηρήμωσε τὴν χώραν αὐτῶν, ἐν δευτέρᾳ δ' ἐκστρατείᾳ κατετρόπωσεν αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν καὶ ἐξολόθρευσε καὶ ὅλον τὸν στρατὸν τῶν Παυλικιανῶν. Ἡ Τεφρικὴ παρεδόθη, ἡ δὲ δύναμις τῶν Παυλικιανῶν κατασυνετρίβη (871). Μολαταῦτα αἱ θρησκευτικαὶ δοξασίαι τῶν Παυλικιανῶν ἐξηπλώθησαν πανταχοῦ ἔν τε Συρίᾳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τῷ δὲ 970 Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς μετῴκισε τὸ πλεῖστον αὐτῶν παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν, ὅπου ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ φυλάττωσι τὰ ὅρια τοῦ κράτους ἐδόθη εἰς αὐτοὺς πλήρης θρησκευτικὴ ἐλευθερία. Ἐν τούτοις ἐν ταῖς χώραις, ἔνθα οἱ Παυλικιανοὶ οὗτοι ἐγκατεστάθησαν, τοσοῦτον κατεπιέσθη ἡ ὀρθοδοξία, ὥστε ἐξέλιπε σχεδὸν τὸ ὀρθόδοξον δόγμα καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ ἐξάρτησις ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ἀπέβη ὀνομαστική. Ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081—1118) πολλοὶ Παυλικιανοὶ ὑπηρέτουν ἐν τῷ στρατῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κατὰ τοῦ νορμανδοῦ Ροβέρτου Γυσκάρδου πολέμῳ κατεπρόδωκαν τὸν Ἀλέξιον, ὃς τὸ πρῶτον κατεδίωξεν αὐτοὺς καὶ τῷ 1118 ὁ ἴδιος εἰς Φιλιππούπολιν ἐλθὼν κατώρθωσε πολλοὺς αὐτῶν νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, κτίσας καὶ δι' αὐτοὺς ἀπέναντι τῆς Φιλιππουπόλεως τὴν πόλιν Ἀλεξιούπολιν ἢ Νεόκαστρον. Ἔκτοτε οἱ Παυλικιανοὶ κατεπιέσθησαν μέν, ἀλλὰ δὲν ἐξηλείφθησαν καθ' ὁλοκληρίαν, πολλῶν αὐτῶν διατηρηθέντων καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις καὶ ἀποβαλλόντων μὲν ἕνεκα τῆς ἀμαθείας τὴν θρησκευτικὴν αὐτῶν συνείδησιν, διατηρησάντων δὲ τὸ ὄνομα Παυλικιανοί. Πολλοὶ τούτων διεσώθησαν ἐν ταῖς κοιλάσι τοῦ Αἵμου ἀμαθεῖς καὶ πένητες, προσηλυτισθέντες ὑπὸ τῶν Ἰησουιτῶν καὶ προσελθόντες εἰς τὸν καθολικισμόν· ἄλλοι εἶχον ἀναμιχθῆ μετὰ τῶν ὀπαδῶν τῶν συγγενῶν αὐτοῖς αἱρέσεων, τῶν Εὐχιτῶν καὶ τῶν Βογομήλων. Ἐκ τῶν ἐν Θράκῃ Παυλικιανῶν διεδόθησαν εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν πολλαὶ ἐλεύθεραι δοξασίαι, αἵτινες μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπέλευσιν τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

3. Τὰ τέκνα τοῦ ἡλίου ἢ οἱ Θοντρακῖται ἢ Ἀρεβοῦρδοι. Καὶ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως ἔτι τῶν Παυλικιανῶν ὑφίσματο ἐν Ἀρμενίᾳ αἵρεσίς τις τῶν Ἀρεβουρδῶν ἢ Ἀρεβούρδων ἢ Τέκνων τοῦ ἡλίου, ὀνομασθέντες οὕτως ἐκ τῆς πρὸς τὸν ἥλιον

ἀπονεμομένης τιμῆς. Ἡ αἵρεσις αὕτη προῆλθεν ἐξ ἀναμίξεως τῆς ζωροαστρικῆς λατρείας τοῦ Ὀρμοὺσδ μετὰ χριστιανικῶν στοιχείων. Διωργανώθη δὲ μεταξὺ τοῦ 833 καὶ τοῦ 854 ὑπό τινος Παυλικιανοῦ, Σέμβατ καλουμένου, ὅστις, καταρτίσας μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἰδίαν κοινότητα ἐν τῇ χώρᾳ Θοντράκ, παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ κληθῶσιν οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης Θοντρακῖται. Μολονότι δὲ ἱκανῶς κατεπιέσθη ἡ αἵρεσις αὕτη, μεγάλην ὅμως ἐκτήσατο σημασίαν, ὅτε τῷ 1002 ὀπαδὸς αὐτῆς ἐγένετο καὶ ὁ Ἄρκης μητροπολίτης Ἰάκωβος. Ὁ εὐσεβὴς ἄλλως καὶ σεβαστὸς οὗτος ἀνὴρ ἐκαθάρισε τὴν αἵρεσιν ταύτην διὰ τῆς προσλήψεως πλειοτέρων χριστιανικῶν στοιχείων ἐν αὐτῇ καὶ περιερχόμενος μετὰ τῶν ὁμοφρονούντων αὐτῷ ἱερέων, ἐκήρυττε μετάνοιαν καὶ ὡμίλει ἐναντίον τῆς θείας εὐχαριστίας, τῶν προσφορῶν τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς ἐν τῇ ἀρμενικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπικρατούσης ζωοθυσίας. Τοιουτοτρόπως πολλαχοῦ εὗρεν εἴσοδον παρά τε τοῖς κληρικοῖς καὶ τοῖς λαϊκοῖς, ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος τῶν Ἀρμενίων, συλλαβὼν ἐπὶ τέλους αὐτόν, ἐκαυτηρίασε καὶ ἔρριψεν εἰς τὰς φυλακάς. Ὁ Ἰάκωβος δραπετεύσας ἐκεῖθεν ἐφονεύθη μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἔκτοτε οὐδεὶς ἐγένετο λόγος περὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς αἱρέσεως ταύτης· τὰ τέκνα ὅμως τοῦ ἡλίου ἢ Ἀρεβοῦρδοι διεσώθησαν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐν Μεσοποταμίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σεμπῖγαι ἢ Σεμσιέ.

4. Ἀθίγγανοι. Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ὑπῆρχεν ἐν Ἀμορίῳ τῆς Ἄνω Φρυγίας ἐκτὸς τῶν γνωστικῶν τούτων αἱρέσεων καὶ ἰουδαΐζουσά τις αἵρεσις ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἀθιγγάνων. Οὗτοι παρεδέχοντο τό τε βάπτισμα, ὅπερ ἐθεώρουν ἀναγκαῖον πρὸς σωτηρίαν, καὶ τὸν μωσαϊκὸν νόμον, ἐξαιρέσει τῆς περιτομῆς, ἐτήρουν δὲ ἰδίως τὰς νηστείας καὶ πιθανώτατα ἐκλήθησαν Ἀθίγγανοι ἐκ τῆς φράσεως μὴ θίγγανε (μὴ ἐγγίζῃς) ἕνεκα τῆς μεγάλης καὶ αὐστηρᾶς τηρήσεως τῶν περὶ τῶν τροφίμων νόμων. Ἀβέβαιον εἶναι ἂν ἡ αἵρεσις αὕτη ἦναι λείψανον τῶν ἀρχαίων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ ἢ ἐὰν κατηρτίσθη μετὰ ταῦτα δι' ἀναμίξεως μετὰ τοῦ ἐν Φρυγίᾳ ἐξηπλωμένου ἰουδαϊσμοῦ.

5. Εὐχῖται ἢ Ἐνθουσιασταί. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἀνεφάνη ἐν Θράκῃ καὶ ἐξηπλώθη ταχέως αἵρεσίς τις, ἧς οἱ ὀπαδοὶ ἐκαλοῦντο Εὐχῖται ἢ Ἐνθουσιασταὶ καὶ ἦσαν ἀναμφιβόλως λείψανα τῶν ἀρχαίων Εὐχιτῶν ἢ Μασσαλιανῶν· εἰκάζεται μάλιστα ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Εὐχῖται ὑπὸ τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ ἐν μοναῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διατρίβοντες, διασωθέντες δὲ ἐν Μεσοποταμίᾳ, Συρίᾳ καὶ Μικρασίᾳ, ἀπῳκίσθησαν εἶτα ἐπὶ Κοπρωνύμου τῷ 752 εἰς Θράκην. Ἐπὶ Φωτίου τοσοῦτον πολυπληθεῖς κατέστησαν καὶ ἡ αἵρεσις αὐτῶν κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα τοσοῦτον ἀπειλητικὰς ἔλαβε διαστάσεις, ὥστε ἀπεστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως βασιλικὸς ἀντιπρόσωπος πρὸς καταπίεσιν αὐτῶν. Ὁ ἀντιπρόσωπος οὗτος φαίνεται ὅτι ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ Ψελλός, διότι τὰ περὶ τῶν Εὐχιτῶν τούτων γινώσκομεν κυρίως ἐκ τοῦ συγγράμματος Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ, ὅπερ εἶναι γεγραμμένον ἐν εἴδει διαλόγου μεταξὺ Θρᾳκός τινος καί τινος Τιμοθέου. Ὁ Θρᾷξ εἶναι πιθανῶς αὐτὸς ὁ Μιχαὴλ ὁ Ψελλός. Κατ' αὐτὸν οἱ Εὐχῖται ἔλαβον τὰς ἀφορμὰς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἐκ τῆς τοῦ Μάνεντος, ἀλλὰ διέφερον ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης, διότι ἐνῷ ὁ Μάνης θέτει ὡς βάσιν τὸν ἀπόλυτον δυαδισμόν, οἱ Εὐχῖται τοῦ ΙΑ' αἰῶνος συγγενεύουσι μᾶλλον πρὸς τὸν συγκεχερασμένον δυαδισμὸν τῶν Περσῶν, καθ' ὃν ὑπεράνω τῶν δύο ἀντιθέτων ἀρχῶν τοῦ Ὀρμοὺσδ καὶ τοῦ Ἀριμὰν ἔχει τὸν θρόνον αὐτῆς καὶ τρίτη τις ἀρχὴ ἢ αἰώνιόν τι ἀρχικὸν ὄν (Ζερβάν), ἐξ οὗ παρήχθησαν ἀμφότεραι αἱ ἀρχαί, ἐδίδασκον δηλ. ὅτι ὁ Θεὸς πατήρ, ἄρχων ἐπὶ τῶν ὑπερκοσμίων, ἔχει δύο υἱούς, τὸν Σαταναήλ, πρεσβύτερον τῶν δύο, ἄρχοντα ἐπὶ τῶν ἐγκοσμίων καὶ τὸν νεώτερον Χριστὸν ἄρχοντα ἐπὶ τῶν οὐρανίων· ἔνιοι τῶν Εὐχιτῶν ἐτίμων ἀμφοτέρους τούτους τοὺς υἱούς, διότι, μολονότι ἐχθρικῶς διάκεινται πρὸς ἀλλήλους, μέλλουσιν ὅμως νὰ ἑνωθῶσι ποτέ, ὡς ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καταγόμενοι. Ἄλλοι πάλιν ἐτίμων μόνον τὸν νεώτερον υἱόν, διότι οὗτος ἦν κύριος τοῦ καλλιτέρου καὶ ὑψηλοτέρου μέρους, προφυλαττόμενον ταὐτοχρόνως ἀπὸ πάσης περιφρονήσεως ἢ ὕβρεως πρὸς τὸν πρεσβύτερον, ἵνα μὴ οὗτος βλάψῃ αὐτούς. Ἄλλοι πάλιν τὸν πρεσβύτερον μόνον υἱὸν ἐσέβοντο, διότι εἶχε διατάξει τόσον καλῶς τὰ πάντα καὶ ἐπίστευον ὅτι ὁ νεώτερος τούτου ἕνεκα φθονεῖ αὐτόν, ἐπιφέρων καὶ

σεισμούς, χάλαζαν καὶ λιμοὺς ἐκ μέσους πρὸς τὸν πρεσβύτερον. Οἱ Εὐχῖται ἐνησχολοῦντο κατὰ τὸν Ψελλὸν εἰς τὴν μαγείαν καὶ τὴν θεουργίαν, ἐν αἷς ὁ ζωϊκὸς μαγνητισμὸς φαίνεται διαδραματίσας μέγα πρόσωπον, εἶχον δὲ καὶ ἀντινομικὰς τάσεις καὶ διέπραττον διάφορα ὄργια· οὕτω συνευρισκόμενοι ἐν ταῖς συνάξεσιν αὐτῶν ἀδιακρίτως τῆς συγγενείας ἐτεκνοποίουν μετὰ παρθένων, καθιερωμένων εἰς τὸν Θεόν, καὶ τὰ ἐντεῦθεν γενόμενα τέκνα, τὴν τρίτην ἡμέραν κατασφάζοντες, κατέκαιον καὶ εἶτα ἀνεμίγνυον τὴν τέφραν αὐτῶν ἐν τοῖς βρώμασι καὶ τοῖς ποτοῖς αὐτῶν. Φαίνεται ὅτι οἱ Εὐχῖται εἶχον λίαν πρωΐμως κανονικὸν κυβερνητικὸν σύστημα. Καὶ ὁ Φώτιος δὲ λέγει περὶ αὐτῶν ὅτι ἦσαν πολλοὶ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, ὁ δὲ Κεδρηνὸς βεβαιοῖ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ πολλοὶ αὐτῶν ἦσαν ἐξηπλωμένοι ἀνὰ τὴν Θρᾴκην. Ἀλλ' ὡς περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν οὐδὲν τὸ σαφὲς γινώσκεται, οὕτω καὶ περὶ τοῦ τέλους αὐτῶν οὐδὲν γινώσκομεν βέβαιον. Οὐδὲν ἕτερον γινώσκεται πρὸς τούτοις περὶ αὐτῶν ἐκτὸς τῆς ἀποστολῆς ἐκείνης, ἥτις εἶχεν ὁρισθῇ πρὸς ἐξέτασιν τούτων· ὁπωσδήποτε δὲν ἐξέλιπε καθ' ὁλοκληρίαν, διότι οἱ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἀναφαινόμενοι Βογόμιλοι φαίνονται ὡς μετερρυθμισμένη τις ἀνανέωσις τῆς αἱρέσεως τῶν Εὐχιτῶν.

6. Ἡ αἵρεσις τῶν Βογομίλων. Κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετίαν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος διεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ φήμη ὅτι ἐκ τῆς Βουλγαρίας εἶχε παρεισδύσει εἰς τὴν πρωτεύουσαν νέον εἶδος λίαν ἐπικινδύνου αἱρέσεως, ἥτις εὗρεζμεγάλην ὑποδοχὴν παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐπισημοτέροις οἴκοις καὶ ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν γυναικῶν. (Περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν καὶ λοιπῶν ἴδε ΒΟΓΟΜΙΛΟΙ). Ἰδοὺ δέ τινες πληρέστεραι περὶ αὐτῶν λεπτομέρειαι. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων καὶ Εὐχῖται καὶ Μασσαλιανοὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Εὐχίτας τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ὡς καὶ Φουνδαγιάται ἕνεκα θύλακός τινος *(funda)*, ὃν ἔφερον συνήθως· αὐτοὶ οὗτοι ὅμως ἐκάλουν ἑαυτοὺς Χριστοπολίτας. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, μαθὼν τὰ περὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης καὶ ἱκανοὺς τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς συλλαβών, ἀπέσπασεν ἀπ' αὐτῶν διὰ βασάνων τό τε ὄνομα καὶ τὴν διαμονὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς αἱρέσεως. Οὗτος ὠνομάζετο Βασίλειος, μοναχὸς ὢν ἢ ἰατρός· τοῦτον, «κατεσκληκότα τὸ πρόσωπον, τὴν ὑπήνην ψιλόν, εὐμήκη τὴν ἡλικίαν καὶ πολυτροπώτατον μεταχειρίσασθαι τὴν ἀσέβειαν», καλέσας παρ' ἑαυτῷ ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις ἐσεμνύετο ἐπί τε τῇ θεολογικῇ αὐτοῦ παιδείᾳ καὶ τῇ διαλεκτικῇ αὐτοῦ δεινότητι, προσεπάθει νὰ πείσῃ αὐτόν, προσελθόντα συνεπείᾳ ἐπὶ τούτῳ προσκλήσεως ν' ἀποκαλύψῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ· ἰδὼν ὅμως ὅτι διὰ τῆς συνήθους ὁδοῦ ἐρεύνης καὶ συζητήσεως μετὰ τοῦ μοναχοῦ τούτου, λίαν ἐξησκημένου περὶ τὸ λέγειν, οὐδὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ, ἀπεφάσισε νὰ μεταχειρισθῇ δόλον καί, προσποιηθεὶς ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ μυηθῇ τὰ μυστήρια τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ, ἐξῆλθε μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, ἐπεριποιεῖτο αὐτὸν καὶ ὁμοτράπεζον αὐτὸν κατέστησεν. Ὁ μοναχὸς Βασίλειος δὲν ἐνόησε τὴν στηθεῖσαν αὐτῷ παγίδα· τοιουτρόπως ὁ αἱρεσιάρχης ἀνέπτυξε τῷ αὐτοκράτορι πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ, χωρὶς νὰ γινώσκῃ ὅτι ὄπισθεν παραπετάσματος ταχυγράφος κατέγραφε πάσας τὰς δηλώσεις αὐτοῦ ἐπὶ λέξει. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀφοῦ ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμει, ἀπέσυρεν αἴφνης τὸ παραπέτασμα, ὁ δὲ ἐμβρόντητος γενόμενος αἱρεσιάρχης εἶδεν αἴφνης πρὸ αὐτοῦ τὴν Γερουσίαν καὶ τὴν σύνοδον, προκαθημένου τοῦ πατριάρχου Νικολάου, ἑτοίμους νὰ δικάσωσιν αὐτόν. Πρὸ τοῦ ἀνελπίστου τούτου γεγονότος ὁ αἱρεσιάρχης Βασίλειος ὡμολόγησε δημοσίᾳ καὶ μετὰ θάρρους τὰς αἱρετικὰς αὐτοῦ δοξασίας καὶ πεποιθήσεις καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ἕτοιμος διετέλει μυρίους νὰ ὑποστῇ ὑπὲρ αὐτῶν βασάνους καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν θάνατον. Μεθ' ὅλας δὲ τὰς νουθεσίας καὶ ἀπειλὰς ἐπέμενε στερρῶς εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ ταύτην· ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον συλληφθῇ καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι τῶν Βογομίλων ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι τοῦ Βασιλείου ὀπαδοί. Καί τινες αὐτῶν ὡμολόγησαν ἑαυτοὺς ὡς Βογομίλους, ἄλλοι ὅμως ἠρνήθησαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ λίαν δύσκολον ἦτο νὰ διακρίνῃ τις τοὺς ἀληθῶς μετανοοῦντας ἐξ ἐκείνων, οἵτινες κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον συνεμορφοῦντο πρὸς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ δόγμα, καθόσον γνωσταὶ ἦσαν αἱ ἀρχαὶ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν, καθ' ἃς ἐπετρέπετο εἰς περιστάσεις κινδύνων νὰ συμορφῶνται κατὰ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

τὸ φαινόμενον μόνον καὶ νὰ ὑποκρίνωνται μετάνοιαν ἢ συμφωνίαν αὐτῶν πρὸς τὰ ὀρθόδοξα δόγματα, ὁ αὐτοκράτωρ, γινώσκων μάλιστα καὶ τὴν ἀποστροφὴν αὐτῶν πρὸς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, εἰς ἑτέραν κατέφυγε κατ' ἀνάγκην πανουργίαν, ἥτις ὅμως δὲν ἐπέτυχεν ὡς ἡ πρώτη· διεκήρυξε δηλονότι ὅτι καταδικάζει πάντας τοὺς τῆς αἱρέσεως ταύτης ὀπαδοὺς εἰς θάνατον διὰ πυρᾶς. Ἐπὶ δὲ τοῦ τόπου τῆς ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς αὐτῶν ποινῆς παρεσκευάσθησαν δύο πυραί, ἐν τῇ μιᾷ τῶν ὁποίων ἐπετέθη ὁ σταυρός. Τότε προσεκάλεσε τοὺς Βογομίλους, λέγων ὅτι ὅσοι ἤθελον ν' ἀποθάνωσιν ὡς ὀρθόδοξοι ὤφειλον νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν πυράν, ἐφ' ἧς εἶχεν ἐπιτεθῇ ὁ σταυρός, ὅσοι δὲ ὡς Βογόμιλοι εἰς τὴν ἑτέραν. Πολλοί, μαθόντες ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἤθελε νὰ δοκιμάσῃ μόνον αὐτοὺς διὰ τοῦ μέσου τούτου, προσῆλθον εἰς τὴν τὸν σταυρὸν φέρουσαν πυράν· ἀλλ' ἀφεθέντες ἐλεύθεροι, ἐνουθετήθησαν καὶ πάλιν, μεθ' ὃ οἱ αἱρετικοὶ παρεδόθησαν εἰς φυλακάς, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ μεταβαίνων ἀνεδίδασκεν αὐτοὺς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ μετεχειρίζετο πᾶσαν τὴν θεολογικὴν αὐτοῦ δεινότητα, ὅπως ἐπιτύχῃ τῆς εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐπιστροφῆς αὐτῶν. Πολλοὶ μὲν μετέβαλον τότε φρόνημα, οἱ δὲ ἐν ταῖς δοξασίας αὐτῶν ἐμμένοντες ἔμειναν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐφ' ὅρου ζωῆς· ἀλλ' ὁ αἱρεσιάρχης Βασίλειος κατόπιν πάσης προσπαθείας πρὸς νουθέτησιν αὐτοῦ, ἐξακολουθῶν νὰ ἐπιμένῃ ἐν τῇ αἱρετικῇ αὐτοῦ κακοδοξίᾳ, παρεδόθη εἰς τὴν πυράν τῷ 1119. Ἀλλὰ καὶ τότε ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε διατάξει νὰ ἐπιθέσωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς σταυρὸν καὶ προέτρεπε τὸν Βασίλειον νὰ προσκυνήσῃ αὐτόν· ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ Βασίλειος ἤλπιζεν ὅτι οἱ ἄγγελοι ἤθελον σώσει αὐτὸν ἀπὸ τῶν φλογῶν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οἱ δήμιοι ἐφοβοῦντο κατ' ἀρχὰς μήπως οἱ δαίμονες ἔλθωσιν εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῦ· ὅτε ὅμως εἶδον ὅτι οὐδὲν τὸ παράδοξον συνέβη καὶ ὅτι ὁ μανδύας κατηναλώθη πάραυτα ὑπὸ τοῦ πυρός, ἔρριψαν καὶ αὐτὸν εἰς τὰς φλόγας. Ὁ ἀτυχὴς καταδικος ὑπὸ φρίκης κατελήφθη εἰς τὴν πρώτην ὄψιν τοῦ πυρός, ἀλλὰ ταχέως τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἀναλαβὼν μετὰ καρτερίας ἀπέθανε. Τοῦτο ἀπετέλεσε νέον παράδειγμα θανατικῆς ποινῆς, ἐπιβληθείσης ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ μόνον τὸν λόγον τῆς αἱρέσεως· ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις δὲν ἀπαντᾷ ἡ ποινὴ αὕτη ἐπὶ αἱρετικῶν. Βραδύτερον ὁ Βαλσαμῶν ρητῶς ἀναφέρει ὅτι οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν δὲν γνωρίζουσι θανατικὴν ποινήν, ἐπιβλητέαν λόγῳ αἱρέσεως· ἄλλως ἂν οἱ Παυλικιανοὶ εἶχον καταδιωχθῆ μέχρι θανάτου, τοῦτο ἐγένετο, διότι ἀπετέλεσαν πολιτικὴν μᾶλλον μερίδα καὶ διὰ τῶν στάσεων καὶ τῆς βίας, ἣν ἐχρησιμοποίησαν, ἠπείλησαν αὐτὴν τὴν τοῦ κράτους ὕπαρξιν. Ἐν τούτοις διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Βασιλείου δὲν περιεστάλη ποσῶς ἡ αἵρεσις αὕτη, διότι πολλοὶ τῶν Βογομίλων, ὡς καὶ ἡ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἀναφέρει, διέδιδον ὑπὸ τὸν μοναχικὸν μανδύαν καὶ τὸ κουκούλιον τὴν θολερὰν αὐτῶν διδασκαλίαν, τῶν πλουσιωτέρων μάλιστα αὐτῶν εὑρόντων εὐκόλως κατάλληλα μέσα πρὸς ἀποφυγὴν τῆς καταδιώξεως. Μολονότι δὲ ἡ αἵρεσις ὑφίστατο μέχρι τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ νεωτέρου (ἀποθ. 1239), ὅστις ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ κηρύξῃ κατὰ τῆς αἱρέσεως καὶ μολονότι ἱκανοὶ κατεδιώχθησαν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὡς Βογόμιλοι, καίπερ μηδὲν τὸ κοινὸν ἔχοντες πρὸς αὐτούς, ὡς τοιοῦτοι δὲ κατεκρίνοντο ὅσοι ἐπεζήτουν θρησκευτικὴν ζωὴν καὶ ὀλίγον ἐτίμων τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν, ὡς οἱ δύο μοναχοὶ Κωνσταντῖνος ὁ Χρυσομάλλης καὶ Νήφων, οἵτινες κατεκρίθησαν ἐν δυσὶ συνόδοις τῷ 1140 καὶ τῷ 1146, κυρία ἑστία αὐτῆς ἔμεινε πάντοτε ἡ Βουλγαρία, ὁπόθεν μετωχετεύθη καὶ εἰς τὴν Δύσιν ἡ αἵρεσις αὕτη. Περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Βογομίλων τὰ ἑξῆς πληρέστερα ἀναφέρονται. Τὸ ὅτι ἡ αἵρεσις αὐτῶν εἶχε μεγάλην σχέσιν καὶ συγγένειαν πρὸς τοὺς Εὐχίτας τοῦ ΙΑ' αἰῶνος οὐ μόνον ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἐπιβεβαιοῦται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς συμφωνίας αὐτῆς τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τῶν δύο αἱρέσεων τεκμηριοῦται. Πράγματι, μολονότι ὁ αἱρεσιάρχης Βασίλειος, ὅστις πρὶν ἢ ἀποθάνῃ εἶχεν ἐνεργήσει ἤδη παρὰ τοῖς Βογομίλοις ὑπὲρ τὰ 50 ἔτη, ἱκανῶς μετερρύθμισε τὸ σύστημα τῶν Εὐχιτῶν, τελειότερον αὐτὸ καταστήσας· ἡ θεμελιώδης ὅμως ἀρχὴ τῶν Εὐχιτῶν, ἤτοι ἡ δογματικὴ βάσις τοῦ δυασμοῦ, ἀπετέλει τὸ θεμέλιον τῆς τῶν Βογομίλων αἱρέσεως. Οἱ Βογόμιλοι παρεδέχοντο κατὰ συνέπειαν τοὺς δύο τοῦ Θεοῦ υἱούς, τὸν πρεσβύτερον Σατανάηλ καὶ τὸν νεώτερον Χριστόν, ὅστις καὶ ἐτέλεσε τὴν ἀπολύ-

τρωσιν. Κατὰ τὸν Ζυγαβηνὸν οἱ Βογόμιλοι, σαβελλιανίζοντες ἀπέδιδον εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, ἅπερ ἀμφότερα ἐξέλαμψαν ἐκ τῶν μηνίγγων αὐτοῦ δίκην ἀκτίνων καὶ μετὰ ταῦτα θ' ἁναλυθῶσιν εἰς αὐτὸν πάλιν, ὅστις ἀποβήσεται αὖθις μονοπρόσωπος. Ἐπρέσβευον δὲ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μὲν ἀσώματος, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπόμορφος· ἐν πρώτοις ἐγέννησε τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ υἱόν, τὸν Σαταναήλ, ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου αὐτοῦ καθήμενον, ἀλλὰ τοῦτον μεθυσθέντα ὑπὸ τῆς δόξης ταύτης καὶ μελετήσαντα κατὰ τοῦ πατρὸς ἐπανάστασιν, οὗτος καταρρίπτει ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ πολλῶν ἀγγέλων. Ὁ Σαταναὴλ ὅμως, μὴ ἀποβαλὼν ὅλως τὴν θείαν αὐτοῦ δύναμιν (τὸ η λ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ), δημιουργεῖ μετὰ τῶν ἰδίων ἀγγέλων τὸν ὁρατὸν τοῦτον οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ἀκολούθως, λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, πλάττει τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ· ὁ Σαταναὴλ ἠθέλησε νὰ ζωοποιήσῃ αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο κατέβαλεν ἁπάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι τὸ ἐμπνευσθὲν ἐκεῖνο πνεῦμα κατέρρευσε διὰ τοῦ μεγάλου δακτύλου τοῦ ποδὸς τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἐγένετο ὄφις· ἐντεῦθεν ἀπογνοὺς παρακαλεῖ τὸν πατέρα, ἵνα ζωοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅπως μέρος τῶν ἀνθρώπων πληρώσῃ τοὺς οὐρανίους χώρους τῶν ἀπορριφθέντων ἀγγέλων· οὕτως ὁ Ἀδὰμ ἐγένετο εἰς ψυχὴν ζῶσαν, μετ' αὐτὸν δὲ καὶ ἡ Εὔα· ἀλλ' ὁ Σαταναήλ, μετανοήσας διὰ τὴν εἰς τὸν Θεὸν βοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, εἰσέρχεται εἰς τὸν ὄφιν, ἀπατᾷ τὴν Εὔαν καὶ γεννᾷ ἐξ αὐτῆς τὸν Κάϊν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Καλωμενά· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀδὰμ ζηλοτυπήσας γεννᾷ ἐκ τῆς Εὔας τὸν Ἄβελ, φονευθέντα ὑπὸ τοῦ Κάϊν. Ἐν τούτοις καὶ οἱ δαίμονες, φθονήσαντες τὴν τύχην τῶν υἱῶν τοῦ Ἀδάμ, γεννῶσιν ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων τοὺς γίγαντας· ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι ἐπαναστατοῦσι κατὰ τοῦ Σαταναήλ, οὗτος ἐπάγει κατ' αὐτῶν τὸν κατακλυσμὸν καὶ καταστρέφει αὐτούς, σώζει δὲ μόνον τὸν Νῶε καὶ τὴν οἰκογένεκαν αὐτοῦ. Ἔκτοτε ὁ Σαταναὴλ ἀνενοχλήτως ἐκυβέρνησε τοὺς ἐκ τοῦ Νῶε καταγομένους, ἐξηπάτησεν ὅμως αὐτοὺς πολυτρόπως καὶ ἐτυράννησεν, ὡς διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ ἐπὶ Σινᾷ νόμου. Τέλος ὁ πατήρ, εὐσπλαγχνισθεὶς τὸ ὑπὸ τοῦ Σαταναὴλ τυραννούμενον γένος τῶν ἀνθρώπων, 5500 ἔτη μετὰ τὴν δημιουργίαν αὐτῶν γεννᾷ κατ' ἀπόρροιαν δεύτερον υἱὸν ἥλιον, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις μόνον ὅμοιον τῷ ἡμετέρῳ ἔχον σῶμα εἰσέρχεται διὰ τοῦ δεξιοῦ ὠτὸς τῆς παρθένου καὶ ἐξέρχεται καί, ἀναλαβὼν τὸ ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ τέλους σταυροῦται κατὰ δόκησιν· μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ συλλαμβάνει τὸν Σαταναήλ, ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτοῦ τὴν θείαν δύναμιν, καθίστησιν ἁπλῶς Σατανᾶν καὶ περιβαλών κλοιῷ παχεῖ καὶ βαρεῖ ἀνέρχεται πρὸς τὸν πατέρα καὶ κάθεται ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ συμπληροῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀπορρέον καὶ ἐνοικοῦν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πιστῶν, μετὰ ταῦτα δὲ ὅτι υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα ἀναλύονται εἰς τὸν πατέρα καὶ οὕτω γίνεται πάλιν μονοπρόσωπος. Ὡς πρὸς τοὺς Παυλικιανοὺς οἱ Βογόμιλοι εἶχον μετ' αὐτῶν κοινὰ τὴν μεταρρυθμιστικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὴν προσκύνησιν τῶν λειψάνων, τῶν ἁγίων καὶ τῶν εἰκόνων. Ὃν δὲ τρόπον ἐν τῇ θεωρητικῇ, οὕτω καὶ ἐν τῇ πρακτικῇ αὐτῶν διδασκαλίᾳ ἐπὶ ἀρχαιοτέρων βασιζόμενοι αἱρέσεων ἀπεδοκίμαζον πάντας τοὺς ἁγίους ἐξαιρέσει τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ τῶν ἐν ταῖς γενεαλογίαις τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Λουκᾶ ἀναφερομένων, τὰ δὲ διὰ τῶν ἱερῶν εἰκόνων, τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν ἱερῶν λειψάνων, ἅτινα πάντα ἀπεκήρυττον, τελούμενα θαύματα ἡρμήνευον ὡς ὑπὸ τῶν δαιμόνων τελούμενα. Ἐκ τῶν αὐτοκρατόρων ἐσέβοντο καὶ ἐτίμων τοὺς εἰκονομάχους. Ἀντὶ τοῦ δι' ὕδατος τελουμένου βαπτίσματος παρεδέχοντο πνευματικόν τι δῆθεν βάπτισμα (παράκλησιν, *consolamentum*), ὅπερ συνίστατο εἰς τὴν διὰ μετανοίας καὶ ἀγνότητος δοκιμασίαν τοῦ εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν προσερχομένου, εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ὅπερ ἰδιαζόντως ἐτίμων καὶ εἰς εὐχαριστηρίους ὕμνους. Ἀπορρίπτοντες δὲ καὶ τὴν ἐξωτερικὴν εὐχαριστίαν, ἀπεκάλουν τὴν θείαν εὐχαριστίαν θυσίαν δαιμόνων καὶ ὡς ἄρτον μὲν ἐθεώρουν τὸ τέταρτον αἴτημα τῆς κυριακῆς προσευχῆς, ἤτοι τό: «τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον» καὶ ὡς οἶνον τὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διαθήκην. Ἀπορρίπτοντες τὰς ἄλλας τῆς Ἐκκλησίας

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

προσευχάς, ἀπεδέχοντο μόνον τὸ «Πάτερ ἡμῶν», ὅπερ ἀπήγγελον ἑπτάκις μὲν τῆς ἡμέρας, πεντάκις δὲ τῆς νυκτός. Παρὰ τὴν τοιαύτην δυσμένειαν αὐτῶν πρὸς τὰς τελετὰς καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας ὑπεβάλλοντο εἰς αὐστηροτάτην ἄσκησιν, καθόσον ἐνήστευον δευτέραν, τετάρτην καὶ παρασκευὴν καὶ συνίστων τὴν ἀγαμίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν ἀπὸ τοῦ κρέατος καὶ τοῦ τυροῦ, μολονότι, εἰς ξένας τραπέζας προσκαλούμενοι, ἐπελανθάνοντο εὐχερῶς τῆς τοιαύτης ἐγκρατείας, ἐσθίοντες δίκην ἐλεφάντων. Καθὰ φαίνεται, συγκεχωρημένην καὶ οὗτοι ἐθεώρουν τὴν δι' ὑποκρίσεως καὶ προσποιήσεως συμμόρφωσιν πρὸς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἵν' ἀποφεύγωσιν οὕτω τοὺς καθ' ἑαυτῶν διωγμούς. Ἡ Γραφὴ αὐτῶν περιελάμβανε τοὺς ψαλμούς, τοὺς προφήτας καὶ ὁλόκληρον τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὴν δὲ Παλαιὰν ἀπέρριπτον. Φυσικῶς δὲ ἐποιοῦντο χρῆσιν τῆς ἀλληγορικῆς μυστικῆς ἑρμηνείας τῆς Γραφῆς. Οἱ κατ' αὐτῶν σωζόμενοι ἀναθεματισμοὶ ὑποδηλοῦσιν ὅτι ἐκτὸς τῶν ἱερῶν Γραφῶν ὑπῆρχον παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει καὶ ἄλλα ἀπόκρυφα βιβλία.

Περὶ τῶν Βογομίλων προκειμένου, ὀφείλομεν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα καὶ τὰς ἑξῆς ὀλίγα περὶ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων καὶ ὡς Βογομίλων, ὡς εἴρηται, καταδικασθέντων Κωνσταντίνου τοῦ Χρυσομάλλου καὶ τοῦ Νήφωνος. Ὁ πρῶτος, διακρινόμενος ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ, εἶχε συντάξει διάφορα συγγράμματα, ἅτινα ἡ Ἐκκλησία εἶχε καταδικάσει ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Λέοντος τοῦ Στυππῆ τῷ 1140. Μολονότι ἡ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ καταδικάσασα σύνοδος συσχετίζει αὐτὰ πρὸς τὴν τῶν Βογομίλων διδασκαλίαν, ἐκ τοῦ κατ' αὐτοῦ ὅμως συνοδικοῦ σημειώματος συμπεραίνεται ὅτι ὁ μοναχὸς Χρυσόμαλλος ἐκυλίετο εἰς μυστικήν τινα τάσιν, ἥτις ἐσκόπει τὴν ματαρρύθμισιν τοῦ διεφθαρμένου ὄῆθεν βίου τῆς Ἐκκλησίας. Βάσις τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἦν ἡ δόξασία ὅτι πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκη νὰ συμβῇ ἐν αὐτῷ ἀναποτοιχείωσίς τις καὶ ὅτι περιττὰ εἶναι τὸ βάπτισμα, τὰ ἄλλα μυστήρια, τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν γραφῶν. Ἡ τοιαύτη ἀναστοιχείωσις ἐπιτελεῖται διὰ τῆς πίστεως, ὅτε ὁ οὕτως ἀναστοιχειούμενος νοερῶς δέχεται αἴσθησιν τοῦ θείου πνεύματος, ὅπερ φυσικῶς καὶ ἀνωδύνως ἐνεργεῖ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀκίνητον ποιεῖ πρὸς τὸ κακόν· ἐπίσης ἐδίδασκεν οὗτος ὅτι ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς δύο ἔχει ψυχάς, τὴν μὲν ἀναμάρτητον, τὴν δὲ ἁμαρτητικήν· ἡ διδασκαλία τοῦ Χρυσομάλλου φαίνεται ὅτι διεδόθη παρὰ πολλοῖς, πάντες δ' οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς ἀπετέλουν πνευματικόν τινα σύνδεσμον, ὡς ἀρχηγοὺς ἔχοντες τοὺς ἐπισκευαστάς· ἡ εἰς τὴν αἵρεσιν αὐτῶν εἰσαγωγὴ ἐγίνετο διὰ τῆς τελεσιουργήσεως καὶ τῆς τῶν χειρῶν ἐπιθέσεως τῶν ἐπιστημόνων, οἰκονόμων τῆς μυστικῆς χάριτος, καὶ διὰ τῆς εἰσαγομένης κατηχήσεώς τε καὶ μυήσεως, μύρων τε χρίσεως.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν Νήφωνα, οὗτος, καίπερ παιδείας τῆς ἐγκυκλίου καὶ μαθημάτων οὐδὲ μέχρι πείρας ἐλθών, ἐπέδιδεν ὅμως τοῖς ἱεροῖς λόγοις καὶ διακρινόμενος διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, πρὸς πολλοὺς τῶν ἐπισκόπων τῆς Καππαδοκίας ἐτέλει εἰς σχέσεις· οὗτος ἐν πολλαῖς συνόδοις ἐπὶ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Ὀξείτου κατεδικάσθη ὡς Βογόμιλος, καίτοι ἐκτὸς τῆς ἀποδιδομένης αὐτῷ διδασκαλίας ὅτι τὸν Ἑβραίων ἀπροσεποιεῖτο θεὸν δὲν φαίνεται τοιοῦτος, διότι οὐ μόνον βάπτισμα ἀπεδέχετο, δι' οὗ ἐβαπτίζοντο οἱ εἰς αὐτὸν προσερχόμενοι, ἀλλὰ καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ὁ Νήφων κατεδικάσθη εἰς ἰσόβιον εἱρκτήν, ὁ πατριάρχης ὅμως Κοσμᾶς οὐ μόνον τῆς καθαιρέσεως αὐτὸν ἔλυσεν, ἀλλὰ καὶ ὁμοτράπεζον εἶχε καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἐξεθείαζεν· ἐντεῦθέν τινες συνεβούλευον τῷ πατριάρχῃ ν' ἀποστῇ τῆς μετὰ τοιούτου λύκου συναναστροφῆς, ἐκεῖνον δὲ μὴ ἀποδεχόμενον ταῦτα κατεδίκασεν ἡ σύνοδος καὶ καθεῖλε τοῦ θρόνου.

7. Θεολογικαὶ ἔριδες. Ὁσάκις προὔκειτο περὶ σχισματικῶν ἢ αἱρετικῶν τάσεων, οἱ θεολόγοι τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἔστρεφον πάντοτε τὴν προσοχὴν αὐτῶν πρὸς τὰ εἰς ταύτα ἀφορῶντα ζητήματα, ὅταν δὲ αἱ ἑκάστοτε ἀναφυόμεναι θεολογικαὶ ἔριδες δὲν εἶχον ὡς ἀντικείμενον αὐτῶν αἱρετικὰς ἢ σχισματικὰς δοξασίας, ἡ προσοχὴ αὐτῶν ἐστρέ-

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

φετο πλέον εἰς τὸ χριστολογικὸν πάλιν ζήτημα, ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο παρεχούσης καὶ τῆς διατηρήσεως μὲν καὶ διασώσεως μονοφυσιτικῶν τινων τάσεων καὶ μετὰ τὴν τετάρτην ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν αὐτοκρατόρων, οἵτινες, μὴ ἀρκούμενοι ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐτῶν ἀρχῇ καὶ ἐν ταῖς χρυσαῖς αὐτῶν περιβολαῖς καὶ τοῖς διαδήμασιν, ἤθελον νὰ φαίνονται καὶ «σοφοὶ ὡς ὁ Σολομὼν καὶ δογματισταὶ θειότατοι καὶ κανόνες τῶν κανόνων εὐθέστεροι καὶ ἁπλῶς θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀπροσφαλεῖς γνώμονες». Ἡ τοιαύτη τῶν αὐτοκρατόρων τάσις καὶ ἡ τῶν λειψάνων τοῦ μονοφυσιτισμοῦ ἐπιρροὴ προύκάλεσε καὶ κατὰ τὸν ΙΒ′ αἰῶνα θεολογικάς τινας ἔριδας ἢ συζητήσεις, οὐ μικρὸν διαταραξάσας τὴν Ἐκκλησίαν. Οὕτως ὁ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081—1118) σοφὸς μητροπολίτης τῆς Νικαίας Εὐστράτιος ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ ὡς κτιστὴ ἐλάτρευε καὶ λατρεύει τῷ πατρί. «Καὶ πρότερον» ἔλεγε «καὶ νῦν τῷ πατρὶ λατρεύειν τοῦ Κυρίου τὸ πρόσλημμα», ἠναγκάσθη ὅμως, τὴν θεωρίαν ταύτην ἀνακαλῶν, νὰ παραδεχθῇ ὅτι «ὑψώθη τὸ πρόσλημμα ἀπ' αὐτῆς τῆς προσλήψεως. . . καὶ τοσοῦτον ὥστε πως ταὐτὸν τῷ κτίσαντι» (ἴδε καὶ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ).

Ἐν τούτοις μοναχός τις Νεῖλος καλούμενος προέβη εἰς φανερὸν μονοφυσιτισμόν, διότι, ἀγνοῶν τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων καὶ τὸν τρόπον τῆς θεώσεως τοῦ προσλήμματος, ἐξελάμβανε τὴν ἀποθέωσιν ταύτην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὡς φυσικὴν καὶ ἐκήρυσσεν ὅτι τὸ πρόσλημμα φύσει ἐθεώθη. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπαναγάγῃ τοῦτον εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐνδημοῦσαν σύνοδον, ὑφ' ἧς καὶ ἀνεθεματίσθη.

Ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ πάλιν (1143—1180) νέον ἐγεννήθη ζήτημα ἐξ ἀφορμῆς, ληφθείσης ἐκ τῆς λειτουργικῆς ῥήσεως: σὺ εἶ ὁ προσφέρων καὶ ὁ προσφερόμενος, προύκλήθη δηλαδὴ ἐκ ταύτης τὸ ζήτημα ἂν ὁ Χριστὸς προσήνεγκε τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίαν ὑπὲρ τῶν τοῦ κόσμου ἁμαρτιῶν τῷ Πατρὶ μόνον καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἢ καὶ ἑαυτῷ. Πολλοὶ τῶν θεολόγων, ἐν οἷς καὶ ὁ διάκονος ὁ Σωτήριχος, ἐπίδοξος τῆς Ἀντιοχείας πατριάρχης, ὁ Παντεύγενος ἐπικαλούμενος, φοβούμενοι μήπως ὁ Χριστὸς διαιρεθῇ εἰς δύο πρόσωπα, ἰσχυρίζοντο τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἄλλοι τὸ δεύτερον. Τοιουτοτρόπως ὁ Σωτήριχος καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ ἰσχυρίζοντο «μόνῳ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίαν προσηνέχθαι, οὐ μὴν καὶ αὐτῷ τῷ προσενεγκόντι λόγῳ, φάσκοντες ὡς εἰ τοῦτο δοίη τις, εἰς δύο πρόσωπα πάντως ὁ τοῦ Θεοῦ υἱὸς διαστήσεται», ἡ δὲ τῷ 1156 συγκροτηθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐθέσπισε: «Καὶ κατ' ἀρχὴν ἐπὶ τοῦ δεσποτικοῦ πάθους τὸν θεάνθρωπον Λόγον τὸ σωτήριον θῦμα προσενεγκεῖν τῷ πατρί τε καὶ ἑαυτῷ ὡς Θεῷ καὶ τῷ Πνεύματι . . . καὶ νῦν ὡσαύτως τὰς ἀναιμάκτους θυσίας τῇ παντελείῳ καὶ τελειοποιῷ Τριάδι προσάγεσθαι». Ἡ σύνοδος αὕτη ἀνεθεμάτισε τοὺς τἀναντία πρεσβεύοντας.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος δέκα μετὰ ταῦτα ἔτη νέα ἀνεφύη ἔρις ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς περὶ τὸ δογματίζειν τάσεως τοῦ αὐτοκράτορος, ἀναφερομένη εἰς τὸ γραφικόν: ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστίν· (Ἰωάνν. 14, 28). Αὐλικός τις, Δημήτριος καλούμενος, ἤγγειλε τῷ αὐτοκράτορι ὅτι οἱ λατῖνοι διδάσκουσι «τὸν Υἱὸν κατώτερον τοῦ Πατρὸς καὶ ἅμα ἴσον αὐτῷ»· ὁ αὐτοκράτωρ, ἀποδεχθεὶς πάραυτα τὴν θεωρίαν ταύτην καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ρητοῦ: ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστίν, ἀνέφερε μὲν τοῦτο εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἕνεκα τῆς προσωπικῆς τῶν δύο φύσεων ἑνώσεως ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀναφερόμενον εἰς ὅλον τὸν Θεάνθρωπον. Πρὸς τούτοις τινὲς ἀνέφερον τοῦτο εἰς τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, ὃν ἐθεώρουν κατώτερον τοῦ Πατρὸς «ὡς αἰτίου καὶ γεννήσαντος τὸν Λόγον», ἄλλοι πάλιν εἰς τὴν θεότητα μέν, «οὐχ ἁπλῶς ὅμως καὶ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐν τῷ ἐνανθρωπῆσαι ἄκραν κένωσιν καὶ ταπείνωσιν»· καὶ ἄλλοι τέλος ἀνέφερον αὐτὸ μόνον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἐκ τούτου ἐπήγασε σφοδρὰ συζητήσεις καὶ ἔριδες πολλαί, ὁμοιάζουσαι πρὸς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα τοῦ Δ′ καὶ Ε′ αἰῶνος. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεδείξατο τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ πρὸς πάντας ὅσοι τὴν ἐναντίαν εἶχον γνώμην, ὥρισε δὲ καὶ σύνοδόν τινα τῷ 1166, ἥτις ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ ἐπεκύρωσε

τὴν γνώμην τοῦ αὐτοκράτορος. Τότε πάντες οἱ ἀνθιστάμενοι ἐτιμωρήθησαν, αἱ δ' ἐπιβαλλόμεναι αὐτοῖς τιμωρίαι ἦσαν καθαίρεσις, δήμευσις τῶν ὑπαρχόντων καὶ ἐξορία· λέγεται μάλιστα ὅτι καὶ βασιλικὸν ἐξεδόθη διάταγμα, διὰ θανάτου τοὺς ἐναντίους ἀπειλοῦν. Ὁπωσδήποτε αἱ ἀποφάσεις τῆς ἀνωτέρω συνόδου ἐχαράχθησαν ἐπὶ λιθίνων πλακῶν, αἵτινες ἀνηρτήθησαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ νέαν προύκάλεσεν ἔριδα ἔκ τινος ἀναθέματος, ἐν χρήσει ὄντος ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῶν Σαρρακηνῶν προσερχομένων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐνόμιζεν ὅτι περιείχετο βλασφημία τις κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀναθέματι ἐκείνῳ, διότι ὁ θεὸς τῶν Σαρακηνῶν εἶναι πάντοτε ὁ μόνος, ἄρα ὁ ἀληθὴς Θεός. Τὰς ἀμφιβολίας ταύτας ἀνεκοινώσατο εἰς τὴν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐνδημοῦσαν σύνοδον, ἥνπερ προσεκάλεσε νὰ ἄρῃ τὸ ἀνάθεμα. Τῆς συνόδου αἰτιολογούσης τὴν γνώμην αὐτῆς, ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέμενεν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέλησιν καὶ ἐξέδωκε διάταγμά τι ἐναντίον τοῦ ἀναθεματισμοῦ τούτου. Ὅτε δὲ καὶ τὸ διάταγμα τοῦτο ἀπήντησεν ἐναντίωσιν, ἐκάλεσε τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς ἐπισκόπους εἰς Σύνοδον εἰς «τὰ κατὰ Δάμαλιν παλάτια», τὰ λεγόμενα Σκουτάριον. Ὁ ἴδιος ὅμως ὑπὸ ἀσθενείας κωλυθείς, δὲν ἠδυνήθη νὰ παραστῇ κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην, ὁ δὲ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ Θεόδωρος ὁ Ματσούκης ἐπαρουσίασε δύο ἔγγραφα τοῦ αὐτοκράτορος, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῶν ὁποίων ἀπήτει καὶ αὖθις τὴν τοῦ ἀναθεματισμοῦ ἐξάλειψιν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἔλεγεν: «ἀγνώμων ἂν εἴην καὶ ἀλόγιστος, εἰ μὴ πολλοστὸν ἀντιδοίην μέρος τῷ ἐμῷ βασιλευτῇ καὶ βασιλεῖ τῶν ὅλων Θεῷ, ὧν ἐκεῖθεν κρειττόνως ἔσχηκα, πᾶσαν σπουδὴν εἰσενεγκὼν ὧδε τοῦτον μὴ ἀναθέματι καθυποβάλλεσθαι, ἀληθινὸν ὄντα θεόν»· ἡ σύνοδος ἀντέστη εἰς τὰς ἀπειλὰς τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ δὲ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος ἀναστὰς ἐξεφράσθη ἐντόνως καὶ μετὰ παρρησίας ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐπιταγῆς· ἡ στάσις αὕτη τοῦ Εὐσταθίου τοσοῦτον διήγειρε κατ' αὐτοῦ τὴν αὐτοκρατορικὴν δυσμένειαν, ὥστε ὁ Μανουὴλ μεγάλως παρωργίσθη καὶ ἀπήτησεν ἵνα ἐντεῦθεν δικασθῇ ὁ ἀπειθὴς ἐπίσκοπος ὡς προσβαλὼν τὴν αὐτοκρατορικὴν μεγαλειότητα. Καὶ κατεπραΰνθη μὲν διὰ τῶν παρακλήσεων καὶ τῶν νουθεσιῶν τοῦ τε πατριάρχου καὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἀνεκάλεσε τὴν κατὰ τοῦ Εὐσταθίου ταύτην διαταγὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐντονώτερον τότε ἀπήτησε τὴν ἀπόρριψιν τοῦ ἀναθέματος ἐκείνου. Μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις οἱ ἐπίσκοποι συγκατετέθησαν νὰ μεταβάλλωσι τὴν ἔκφρασιν.

8. Αἱρετικαὶ τάσεις τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΕ' αἰῶνος. Μολονότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπεκράτει ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ περιδεής τις εἰς τὰ παραδεδομένα ἀφοσίωσις καὶ ἐμμονὴ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων, ἡ ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν ὅμως ἀναρριπισθεῖσα καλλιέργεια καὶ σπουδὴ τῶν κλασικῶν γνώσεων προύκάλεσεν ἀναβρασμόν τινα, ὅστις ἐπήνεγκεν ἀμφισβήτησιν τῶν παραδεδομένων καὶ ἀποπλάνησιν εἰς διαφόρους ἐθνικὰς καὶ αἱρετικὰς τάσεις, καθὼς δὲ ἀναφέρει Νικόλαος ὁ Μεθώνης πολλοὶ τῶν χριστιανῶν, «ἐπειδὴ καὶ τῆς θύραθεν παιδείας μετέσχον, ἤ που καὶ ἀκροθιγῶς ἥψαντο, ἐπίπροσθεν τῶν οἰκείων τίθενται τὰ ἀλλότρια . . . ὅθεν αὐτοῖς καὶ τὰ πολλὰ προσκόπτειν συμβαίνει καὶ τῆς ὀρθῆς ἐκτρέπεσθαι πίστεως καὶ ταῖς σεσοφισμέναις πειθαναγκαις ἀπαγομένοις εἰς βλασφημιῶν αἱρέσεις ὑπολισθαίνειν». Ἰδίως νέους πάλιν εὗρον ὀπαδοὺς αἱ ἀρχαὶ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων καὶ πρὸ πάντων τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν Νεοπλατωνικῶν. Οὕτω Νικήτας ὁ Χωνιάτης καὶ ἡ Ἄννα Κομνηνὴ ἀναφέρουσιν Ἰωάννην τινὰ Ἰταλόν, ὅστις ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξ Ἰταλίας καί, μολονότι ἐχώλαινε μὲν περὶ τὴν γραμματικήν, ἄγευστος δὲ ἦτο καὶ τοῦ ῥητορικοῦ νέκταρος, ἡρμήνευεν ὅμως τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν Νεοπλατωνικῶν, ἐδίδασκε τὴν φιλοσοφίαν, ἐπίστευεν εἰς τὴν μετεμψύχωσιν καὶ παρεδέχετο τὰς πλατωνικὰς Ἰδέας. Πλεῖστοι ὅσοι συνέρρεον πρὸς τὸν Ἰταλὸν τοῦτον, ἀλλὰ δὲν ἐμάνθανον φυσικῶς οὔτε ἀκριβές, οὔτε ὑγιές τι, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν νοῦν διαστρεφόμενοι καὶ τῶν χριστιανικῶν ἐξέκλινον ἀληθειῶν, καθόσον μάλιστα καὶ εἰκονομάχος οὗτος διετέλει καὶ ἄλλα κακοφρόνως ἐδίδασκε καὶ εἰς ἀνταρσίας ἔτι παρεκίνει. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος μαθὼν ταῦτα

παρέδωκε τὸν Ἰταλὸν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰσαάκιον τὸν Σεβαστοκράτορα, οὗτος δὲ πάλιν εἰς τὸν πατριάρχην Εὐστράτιον τὸν Γαριδάν, ἀλλ' ὁ πατριάρχης παρ' ὀλίγον θ' ἀπεδέχετο τὰς θεωρίας αὐτοῦ, ὅτε ὁ λαός, μαθὼν τοῦτο, συνέρρευσεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ἔνθα θὰ ἐφώνευεν αὐτόν, ἐὰν μὴ κατέφευγεν εἰς τὸν τοῦ ναοῦ ὄροφον· μολονότι δὲ λέγεται ὅτι ὁ Ἰταλὸς ἀπεκήρυξε μετ' ὀλίγον τὰς πλάνας αὐτοῦ, τοσοῦτος ὅμως ἦν ὁ τυφλὸς πρὸς τὴν ἀρχαιότητα ζῆλος, ὃν παρὰ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἤγειρεν, ὥστε εἰς τῶν μαθητῶν τούτου, Σερβίλας καλούμενος, εἶχε περιπέσει ἐντελῶς εἰς τὴν ἐθνικὴν πολυθεΐαν καὶ θέλων ν' αὐτοκτονήσῃ, ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν φωνῶν: Δέξαι με, Πόσειδον. Κατὰ τῶν τοιούτων ἔγραψεν ὁ Μεθώνης Νικόλαος τὴν ἀρίστην ἀπολογίαν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀναιρέσας καὶ τὴν θεολογικὴν στοιχείωσιν Πρόκλου τοῦ Πλατωνικοῦ, ἡ ἀνάγνωσις τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ὑπόθαλψιν τοιούτων ἐχθρικῶν πρὸς τὸν χριστιανισμὸν τάσεων. Μετὰ τῆς εἰς τὸν ἐθνισμὸν ἀποκλινούσης ταύτης τάσεως τοῦ ΙΒ' αἰῶνος συνδέονται καὶ αἱρετικαὶ διδασκαλίαι, ἃς περ μνημονεύει Νικήτας ὁ Ἀκομινάτος, ἤτοι τῶν Θνητοψυχιτῶν, Χριστολυτῶν καὶ Παρερμηνευτῶν. Κατὰ Νικήταν τὸν Χωνιάτην οἱ μὲν πρῶτοι ἐδίδασκον ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, συγγενὴς οὖσα καὶ ὁμοία τῇ τῶν κτηνῶν, συναπόλλυται μετὰ τοῦ σώματος, οἱ δὲ Χριστολύται ἐδόξαζον ὅτι ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐγκαταλιπὼν τὸ ἔμψυχον αὐτοῦ σῶμα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ γυμνῆς καὶ ἁπλῆς τῆς θεότητος, οἱ δὲ Παρερμηνευταὶ τέλος, ἐξηγοῦντες ἐπιπολαίως καὶ προσφυῶς παρερμηνεύοντες συνῳδὰ ταῖς ἰδίαις αὐτῶν προθέσεσι διάφορα χωρία τῆς Παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης, ἐζήτουν νὰ ὑποστηρίξωσι πολλὰς αἱρετικὰς αὐτῶν διδασκαλίας. Πρὸς τούτοις ὑπῆρχον καὶ οἱ ἐθνόφρονες, οἵτινες συμφωνοῦντες κατὰ τὰ ἄλλα τοῖς ὀρθοδόξοις, ἀνενέωσαν ταὐτοχρόνως καὶ τὰς μυστικὰς τέχνας τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καὶ μάλιστα ἐκείνας, εἰς ἃς εἶχον ἐπιδοθῆ οἱ Νεοπλατωνικοί, καὶ τοιουτοτρόπως ἔδιδον εἰς τὸν ὄχλον, παρὰ τῷ ὁποίῳ δὲν εἶχον ἐκλίπει ἔτι πᾶσαι αἱ ἀναμνήσεις τῆς εἰδωλολατρείας, νέαν τροφὴν, ἀπεδέχοντο τοὺς γενεθλιακοὺς ἀστέρας καὶ τὴν εἱμαρμένην, παρετήρουν τὰς ἡμέρας, τοὺς μῆνας, τὰ ἔτη καὶ τοὺς καιροὺς καὶ μετεχειρίζοντο μαντείας καὶ χρησμούς, οἰωνοὺς καὶ κλυδωνισμούς, τερατείας καὶ ἐπῳδὰς καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς τοιαύτας ἀποπλανήσεις, προελθούσας ἐξ ὑπερβολικῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν, ἑτέρα τάξις, ἐκ μοναχῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποτελουμένη, ἐκηρύχθη πολεμία πάσης τάσεως πρὸς καλλιέργειαν τῆς ἐπιστήμης, ὡς ἀποπλανώσης ὄντως καὶ ἀποτρεπούσης τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς σωτηρίας. Ὁ Χωνιάτης ἀποκαλεῖ τοὺς τοιούτους Γνωσιμάχους. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἀνεφάνη πρὸς τούτοις καὶ εἰκονομαχική τις τάσις παρά τινι πρώην Χαλκηδόνος Λέοντι, ὅστις, γράφων πρός τινα Νικόλαον ἐξ Ἀδριανουπόλεως, κατεπολέμει τὴν προσκύνησιν τῶν ἱερῶν εἰκόνων· ἀλλ' ἐν συνόδῳ συγκληθείσῃ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐν τοῖς παλατίοις τῶν Βλαχερνῶν, ἀνεγνώσθη καὶ ἐπεκυρώθη ὁ ὅρος τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ δὲ ρηθεὶς Λέων, ἀποδεχθεὶς τοῦτον ὡς ὀρθόδοξον, ἀπεκήρυξε τὰς ἰδίας ἰδέας. Ὅμοιον ἐνθουσιασμὸν καὶ ἀποκλειστικὴν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα ἀγάπην ἐπεδείξατο καὶ Γεώργιος ὁ Πλήθων ἢ Γεμιστός, ὅστις ἀνέλαβε πόλεμον ἐξοντώσεως κατὰ τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, τῆς παραδεδεγμένης οὔσης εἰς τὴν συστηματικὴν ἔκθεσιν τῆς χριστιανικῆς θεολογίας. Καταπεσὼν δὲ εἰς τὰς ἐθνικὰς θεωρίας, ἀνέπτυξεν ἐν τῷ περὶ νόμων συγγράμματι αὐτοῦ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἰδέας, καθ' ἃς ἀνατρέπων τὴν εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεὸν πίστιν, συνίστα τὴν εἰς τοὺς οὐρανίους, ταρταρίους καὶ χθονίους θεοὺς τοιαύτην, παρεδέχετο τὴν μετεμψύχωσιν καὶ τὴν εἱμαρμένην, ἐπέτρεπε τὴν πολυγαμίαν καὶ ἐλοιδώρει πᾶν χριστιανικόν, ἐπιτάσσων θάνατον κατὰ τῶν ἀνθισταμένων εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Τὰ περὶ τούτου ἐκτίθενται πλατύτερον ἐν τῷ ἄρθρῳ ΠΛΗΘΩΝ.

9. Βαρλαὰμ καὶ Ἀκίνδυνος καὶ οἱ Ἡσυχασταί. Ἡ τελευταία θεολογικὴ συζήτησις τῆς περιόδου ταύτης ὑπῆρξε παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἡ τῶν Ἡσυχαστῶν καλουμένη, ἥτις μεγάλην κέκτηται σπουδαιότητα ἕνεκα τῆς ἱστορίας τοῦ μυστικισμοῦ καὶ τῶν ταραχῶν, ἃς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρού-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ

χάλεσεν. Ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Ἄθωνος ὑπῆρχον κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα πολλοὶ μοναχοί, καλούμενοι ἡσυχασταὶ ἢ ἡσυχάζοντες, οἵτινες ἐκαλλιέργουν πολὺ τὸν μυστικισμὸν καὶ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς, ὑποθαλπόμενον διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν συγγραμμάτων Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου· πολλοὶ τῶν μοναχῶν τούτων, ἑπόμενοι ταῖς ὁδηγίαις τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ ἁγ. Μάμαντος, Συμεὼν τοὔνομα, ὅστις πρῶτος εἶχεν ἀνακαλύψει τὸ κατωτέρω εἶδος ἀσκήσεως, περιέπιπτον διὰ τεχνικῶν μέσων εἰς κατάστασίν τινα ἐκστάσεως, καθ' ἣν ἐφαντάζοντο ὅτι ἐθεώρουν τὸν Θεόν. Οὗτοι, κατακείμενοι ἐν γωνίᾳ τοῦ ἐρήμου κελλίου αὐτῶν, ἐστήριζον τὸν πώγωνα ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ προσήλουν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἀσκαρδαμυκτεὶ μεθ' ὅλου τοῦ νοῦ ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ αὐτῶν, κρατοῦντες δὲ ὅσον τὸ δυνατὸν τὴν ἀναπνοὴν αὐτῶν, ἀνίχνευον ἐκεῖ τὴν ἕδραν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων· καὶ πρῶτον μὲν περιήρχοντο εἰς σκοτοδινίασιν καὶ ζάλην καὶ ἠσθάνοντο ἀθυμίαν τινά, εἶτα δέ, ἐπὶ μακρότερον ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐπιμένοντες, ἐπληροῦντο ἀνεκφράστου εὐφροσύνης καὶ τέρψεως καὶ ἐπὶ τέλους ἔβλεπον ἑαυτοὺς καταυγαζομένους ὑπὸ λαμπροτάτου φωτός, τὸ ὁποῖον ἐθεώρουν οὐράνιον, θεῖον καὶ ἄκτιστον. Ὁ Ἁλάτιος διέσωσεν ἡμῖν τὴν ὁδηγίαν, ἣν ὁ ἡγούμενος Συμεὼν (ἴδε καὶ ΣΥΜΕΩΝ ἀριθ. 1) ἔδιδεν αὐτοῖς καὶ ἥτις ἔχει οὕτω: «Καθίσας ἐν μιᾷ γωνίᾳ κατὰ μόνας, πρόσεξαι ποιῆσαι ὃ λέγω σοι· κλεῖσον τὴν θύραν καὶ ἔπαρον τὸν νοῦν σου ἀπὸ παντὸς ματαίου, ἤγουν προσκαίρου, εἶτα ἐρείσας σῷ στήθει φὸν πώγωνα, κινῶν τὸν αἰσθητὸν ὀφθαλμὸν σὺν ὅλῳ καὶ ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας, ἤγουν κατὰ τὸν ὀμφαλόν, ἄγξον καὶ τὴν τῆς ῥινὸς τοῦ πνεύματος ὄχησιν, τοῦ μὴ ἀδεῶς πνεῖν· ἐρεύνησον ἔνδον ἐν τοῖς ἐγκάτοις εὑρεῖν τὸν τόπον τῆς καρδίας, ἔνθα ἐμφιλοχωρεῖν πεφύκασι πᾶσαι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις. Καὶ πρῶτον μὲν σκότος εὑρήσεις καὶ πάχος ἀνένδοτον. Ἐπιμένοντος δέ σου καὶ τούτου τοῦ ἔργου νυκτὸς καὶ ἡμέρας ποιουμένου, εὑρήσεις, ὦ τοῦ θαύματος!, ἄληκτον εὐφροσύνην. Ἅμα γὰρ εὕρῃ ὁ νοῦς τὸν τόπον τῆς καρδίας, βλέπει παρευθύς, ἃ οὐδέποτε μὴ πίστατο· βλέπει γὰρ τὸν μεταξὺ τῆς καρδίας ἀέρα καὶ ἑαυτὸν φωτεινὸν ὅλον καὶ διακρίσεως ἔμπλεων».

Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς διηγεῖται ὅτι ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος τοῦ ἁγίου ὄρους, παρ' οὗ ὁ Βαρλαὰμ εἶχε μάθει τὰ τῶν Ἡσυχαστῶν, «ἐδίδαξε τὸν πονηρότατον (Βαρλαὰμ) καὶ ὡς προκόπτοντες κατὰ μικρὸν οἱ ἡσυχάζοντες καὶ προσευχόμενοι ἀθορύβως, ἀγαλλίκτην τέ τινα καὶ ἄρρητον ἡδονὴν καὶ θείαν ἐπιδέχονται ἐν τῇ ψυχῇ καὶ φῶς ὁρῶσι τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀστράπτον περὶ αὐτούς». (Κατὰ τὸν Α. Κυριακοῦ παραπλήσιαι ἐκστάσεις ἀπαντῶσι μέχρι τῆς σήμερον καὶ παρὰ τοῖς ἀσκηταῖς τοῦ Σιὰμ καὶ τῶν Ἰνδιῶν). Καθὰ δὲ ἀναφέρει Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς, αὐτὸς πρῶτος ἀνακαλύψας τὰς τοιαύτας τῶν μοναχῶν ἀσκήσεις, ἤλεγξεν αὐτούς· ἀλλ' ὁ Γρηγορᾶς, πειθόμενος εἰς τὰς συμβουλάς τινων, ἀπέσχε τότε πάσης περαιτέρω ἐνεργείας· ὅτε ὅμως ὁ μνημονευθεὶς Βαρλαάμ, ἐπιστρέψων ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Δύσιν ἀποστολῆς αὐτοῦ, διέτριψεν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπί τινα χρόνον, ἠθέλησε νὰ πληροφορηθῇ ἀκριβέστερον τὰ τῶν μοναχῶν τούτων. Προσελθὼν λοιπὸν εἴς τινα ἁπλοῦν ἡσυχάζοντα, ἀπεστερημένον ὅμως λόγου καὶ ὀλίγον τῶν ἀλόγων διαφέροντα, προσεποιήθη ὅτι ἐπεθύμει νὰ καταστῇ μαθητὴς αὐτοῦ. Ὁ ἀθῶος μοναχός, μὴ συνιδὼν τὸν δόλον τοῦ Καλαβροῦ καὶ πιστεύων εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τῆς προτάσεως αὐτοῦ, ἀπεδέξατο εὐχαρίστως νὰ μυήσῃ αὐτὸν εἰς τὰ μυστήρια τοῦ ἀσκητικοῦ αὐτοῦ βίου· τότε ὁ Βαρλαάμ, γνοὺς τὰ τῶν μοναχῶν τούτων, διεκωμῴδησε πάντας τοὺς Ἀθωνίτας, ἀποκαλῶν αὐτοὺς Ὀμφαλοψύχους, Μασσαλιανοὺς καὶ Εὐχίτας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέτριβεν ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὁ καὶ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης γενόμενος, ὅστις, μὴ ἀνεχόμενος τὴν τοιαύτην διακωμῴδησιν, παρεκάλεσε τὸν Βαρλαὰμ νὰ μὴ προβαίνῃ εἰς τοιαύτας καθ' ὅλων τῶν ἡσυχαστῶν ἐν γένει κατηγορίας, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν δηλώσεων ἢ καταθέσεων ἁπλοϊκοῦ τινος ἐξ αὐτῶν, καθόσον μάλιστα ἔλεγεν ὅτι, ἐὰν προὐτίθετο νὰ μάθῃ τὰ κατ' αὐτούς, ὤφειλε νὰ ζητήσῃ τὰς πληροφορίας ταύτας οὐχὶ παρὰ μωροῦ μοναχοῦ, ἀλλ' ἐξ ἄλλων σοφωτέρων τοιούτων· ἄλλως τε προσετίθει ὁ Παλαμᾶς δυνατὸν εἶναι νὰ ἴδῃ τις διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν τὸ θεῖον καὶ ἄκτιστον φῶς, ὡς εἶδον τοῦτο οἱ ἐν Θαβὼρ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου καὶ τοσοῦ-

τοι μάρτυρες κατὰ τοὺς διωγμούς. (Κατὰ τὸν Παπαρρηγόπουλον αἱ ὀπτασίαι τῶν ἡσυχαστῶν ἠδύναντο νὰ ἐξηγηθῶσιν ἐκ τῶν συμφορήσεων, αἵτινες πολλάκις συμβαίνουσι διὰ τὴν μακρὰν τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου ἔντασιν καὶ παράγουσι τὰς λεγομένας φωτοψίας). Ὁ Βαρλαάμ, ἀκούσας τότε ὅτι οἱ περὶ τὸν Παλαμᾶν ἐκάλουν τὸ ἐνΘαβὼρ φῶς ἄκτιστον καὶ θεῖον, ἐνῷ αὐτὸς ἐθεώρει τοῦτο φάσμα καὶ κτιστόν, γινόμενον καὶ ἀπογινόμενον, ἐπετέθη κατὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Παλαμᾶ προστατευομένων μοναχῶν, ἀποκαλῶν αὐτοὺς διιθείτας, καὶ κατηγόρησεν αὐτῶν ὡς τοιούτων ἐνώπιον συνόδου ἐνΚων)πόλει, συνελθούσης τῷ 1341 ἐν τῇ Ἁγ. Σοφίᾳ· πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὁ Βαρλαὰμ εἶχεν ἔλθει εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἰωάννῃ τῷ Καλέκᾳ (1341—1347), ὅστις προσεκάλεσε τότε τὸν Παλαμᾶν καί τινας τῶν ἐγκαλουμένων μοναχῶν πρὸς ἐξέτασιν τοῦ πράγματος· ἀφοῦ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἠδυνήθη νὰ συνδιαλλάξῃ τοὺς διαφερομένους, συνεκροτήθη ἡ ρηθεῖσα μεγάλη σύνοδος ἐν τῇ Ἁγ. Σοφίᾳ. Αὐτόθι πρῶτος ὁ Βαρλαὰμ τὸν λόγον λαβὼν ἐξέθηκε τὰς κατὰ τὴν ἔριδα καὶ ἀνέγνω τὸ κατὰ τῶν ἡσυχαστῶν σύγγραμμα αὐτοῦ· ἀμφισβητῶν δὲ καὶ διαψεύδων τὴν μεταξὺ οὐσίας καὶ ἐνεργείας διαφοράν, ἐκήρυσσεν ὅτι τὸ φῶς τῆς ἐπὶ τοῦ Θαβὼρ μεταμορφώσεως ἦτο κτιστόν. Ὁ Βαρλαὰμ κατηγόρει τὸν Παλαμᾶν καὶ τοὺς ἡσυχαστὰς ἐπὶ διιθείᾳ· διότι εἰς τοῦτο ἦγεν ἀναγκαίως ἡ διδασκαλία αὐτῶν περὶ φωτός, τὸ ὁποῖον εἶναι δῆθεν ἄκτιστον καὶ διάφορον τοῦ Θεοῦ. Ὁ μυστικισμὸς τῶν μοναχῶν τούτων ἠρέσκετο νὰ νομίζῃ ὅτι θεωρεῖ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐν τῷ περιλάμποντι αὐτοὺς φωτί. Ἐτέρωθεν ἔπρεπε νὰ διακρίνωσι τὸ φῶς τοῦτο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπως μὴ προσκρούσωσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς ὅτι οὐδεὶς πώποτε ἑώρακε τὸν Θεόν, οὐδὲ δύναται νὰ ἴδῃ. Ὅτε δὲ ἐπεκαλέσθησαν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Θαβώρ, ἵνα δώσωσι γραφικήν τινα βάσιν εἰς τὴν περὶ ἀκτίστου φωτὸς διδασκαλίαν αὐτῶν, ἀνέκραξεν ὁ Βαρλαάμ: «Ὦ τῆς ἀτοπίας! Καπνὸν γὰρ φεύγοντες, ἐμπεπτώκαμεν εἰς πῦρ. Ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ! Τὸ ἐν Θαβὼρ φῶς ἄκτιστον· καὶ τί ἄλλο ἢ Θεὸς καθ' ὑμᾶς; οὐδὲν γὰρ ἄκτιστον· ὅτι μὴ ὁ Θεός. Εἰ οὖν μήτε κτίσμα τὸ φῶς ἐκεῖνο, μήτε Θεοῦ οὐσία (Θεὸν γὰρ οὐδεὶς πώποτε ἑώρακε), τί λοιπὸν ἢ δυσὶ λατρεύειν θεοῖς ἐνὶ μὲν τῷ πάντων δημιουργῷ, ὃν καὶ ἀόρατον πᾶς τις ὁμολογήσειε, δευτέρῳ δὲ τῷ καθ' ὑμᾶς ὁρωμένῳ ἀκτίστῳ τούτῳ φωτί;» Ὁ Βαρλαάμ, ὁρμώμενος ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι πᾶν τὸ ἄκτιστον εἶναι καὶ Θεὸς ἡ θεία οὐσία, κατεγίνωσκε τῶν ἡσυχαστῶν διιθείαν, διότι ἅμα ὡς ἐκτὸς τοῦ ἀκτίστου καὶ ἀπροσίτου θεοῦ παρεδέχοντο καὶ τὸ ἐν Θαβὼρ φῶς ἄκτιστον μὲν ἀλλὰ προσιτὸν καὶ μεθεκτόν, εἴπετο κατ' αὐτὸν ὅτι δύο θεοὶ ὑπάρχουσιν, εἷς προσιτὸς καὶ εἷς ἀπρόσιτος. Ὁ Παλαμᾶς ὅμως, ἀποκρούων τὴν κατηγορίαν ταύτην, ἔλεγεν ὅτι οἱ ἅγιοι ἄνδρες, ἀξιούμενοι θείας ἐλλάμψεως, βλέπουσι μὲν φῶς τι ἄκτιστον καὶ θεῖον, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ· ἡ θεία οὐσία εἶναι ἀόρατος καὶ ἀπρόσιτος καὶ ἀμέθεκτον, οὐχὶ ὅμως καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτῆς ἢ θεότητες· τοιαῦται δέ εἰσι π. χ. τὸ ἐν Θαβὼρ περιλάμψαν τοὺς ἀποστόλους θεῖον φῶς, ἡ βάτος ἡ φλεγομένη, τὸ πύρινον ἅρμα τοῦ Ἠλιοῦ, ἡ ἐν ἐρήμῳ φωτεινὴ στήλη κλπ. Οἱ ἐν τῇ συνόδῳ συνηθροισμένοι ἐπίσκοποι ἦσαν οἱ πλεῖστοι, ὡς ὁ Α. Κυριακοῦ ἀναφέρει, φίλοι τῶν ἐν Ἄθωνι μοναχῶν, δυσμενῶς δὲ διέκειντο πρὸς τούτοις πρὸς τὸν Βαρλαὰμ ἕνεκα τῆς ἀλαζονείας καὶ τῶν πρὸς ἕνωσιν μετὰ τοῦ πάπα ἐνεργειῶν αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ἡ σύνοδος, καίπερ μὴ παραδεχομένη πάσας τὰς τοῦ Παλαμᾶ καὶ τὰς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν γένει προστατευομένων δοξασίας, ἀπέκλινεν ὑπὲρ τοῦ Παλαμᾶ. Τὰ πρακτικὰ τῆς πρώτης ταύτης περὶ τῶν ἡσυχαστῶν συνόδου (1341) ἀπωλέσθησαν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ φίλου τῶν ἡσυχαστῶν Καντακουζηνοῦ ἐκέρδησαν ἐν αὐτῇ οἱ ἡσυχασταὶ πλήρη νίκην. Τοὐναντίον διηγεῖται ὁ ἐχθρὸς τῶν ἡσυχαστῶν Γρηγορᾶς ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐπέτρεψεν, ἵνα μὴ ἐρεθίσῃ τοὺς μοναχούς, νὰ γείνῃ λόγος περὶ τῶν κυριωτέρων κατ' αὐτῶν κατηγοριῶν, θέλων νὰ ἐξαλείψῃ τὴν αἵρεσιν ταύτην ἀπαρατηρήτως. Ἁπλῶς λοιπὸν ἐξητάσθη καθ' ἑαυτὸ τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ἀκτίστου φωτός. Κατὰ τὸν πατριάρχην μάλιστα Ἰωάννην ἀπηγόρευσεν ἡ σύνοδος τῷ Παλαμᾷ καὶ τοῖς μοναχοῖς νὰ ἐκθέτωσι δημοσίᾳ τοὺς περὶ περι-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

λάμψεως διὰ θείου φωτὸς ἰσχυρισμούς αὐτῶν. Ὁ Βαρλαάμ, βλέπων ἑαυτὸν κινδυνεύοντα νὰ καταδικασθῇ, καταδείξαντος μάλιστα τοῦ Παλαμᾶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συγγραμμάτων τῶν πατέρων ὅτι τὸ ἐν Θαβὼρ φῶς εἶναι θεῖον, ἄκτιστον καὶ μεθεκτόν, ἀνεκάλεσε παρρησίᾳ τὰ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα καὶ γραφέντα καὶ ὡμολόγησεν ὡς ὀρθόδοξον τὴν θεωρίαν τοῦ Παλαμᾶ, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου ἡ σύνοδος τὸν μὲν Βαρλαάμ συνεχώρησε, «εἰ ἀληθῶς ἐνδείξηται μετάνοιαν καὶ διορθώσηται», ἀπηγόρευσε δὲ τοῖς περὶ τὸν Παλαμᾶν νὰ λέγωσιν ἢ γράφωσιν εἰς τὸ ἑξῆς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου· προκαλέσας ὅμως καθ' ἑαυτοῦ τὸ μῖσος πάντων, ἔφυγεν εἶτα εἰς Ἰταλίαν καὶ προσῆλθεν εἰς τὸ λατινικὸν δόγμα, χειροτονηθεὶς καὶ ἐπίσκοπος Λοκρῶν. (Ἴδε καὶ ΒΑΡΛΑΑΜ). Ἐν τούτοις ἡ περὶ τοῦ θείου φωτὸς συζήτησις δὲν περιωρίσθη μετὰ τὴν τοῦ Βαρλαὰμ ἀποχώρησιν, διότι εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Γεώργιος Ἀκίνδυνος ὀνομαζόμενος, ἀνερρίπισεν αὐτήν, ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρονίκου οἱ ὡς κηδεμόνες κατέχοντες τὰς ἡνίας τοῦ κράτους Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς καὶ Ἄννα ἡ μήτηρ τοῦ ἀνηλίκου Ἰωάννου τοῦ Ε' συνεκρότησαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1341) δευτέραν ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ σύνοδον, ἥτις, ἀνακηρύξασα τὴν τοῦ Παλαμᾶ διδασκαλίαν ὡς ὀρθόδοξον, κατεδίκασε καὶ τὸν Ἀκίνδυνον ὡς αἱρετικόν, ἐὰν ἐπέμενεν ἐν τῇ κακοδοξίᾳ αὐτοῦ, συνέταξε δὲ καὶ τόμον πίστεως. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ περὶ τῶν Παλαμᾶν ἤρχισαν νὰ διασαλπίζωσι τὴν νίκην αὐτῶν, ὁ πατριάρχης Ἰωάννης, τοῦτο μὲν ζηλοτυπῶν τὸν Παλαμᾶν, τοῦτο δὲ ἐναντίων ἐμφορούμενος πολιτικῶν φρονημάτων, διότι ἐκεῖνος μὲν συνετάσσετο τῇ μερίδι τῆς βασιλομήτορος, ὁ δὲ Παλαμᾶς τῇ μερίδι τοῦ Καντακουζηνοῦ, προσεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν Παλαμᾶν τοῦτον ὡς παραβάντα τὴν ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ θεσπισθεῖσαν ἐντολὴν καὶ εἰς Ἡράκλειαν τοῦτον φυγόντα, ἐπαναφέρει διὰ μέσου τῆς βασιλίσσης καὶ φυλακίζει. Μετὰ ἑξαετῆ ἐμφύλιον πόλεμον ὁ Καντακουζηνὸς ἀνεγνωρίσθη συναυτοκράτωρ καὶ τῷ 1347 τρίτη συνεκροτήθη σύνοδος, ἐν ᾗ καθηρέθη μὲν ὡς βαρλααμίτης καὶ ἀκινδυνόφρων ὁ πατριάρχης Ἰωάννης, συνετάχθη δ' ἕτερος τόμος πίστεως, ὅστις ἐπεκύρωσε τὸν πρῶτον ἐκδοθέντα ἐπὶ τῇ καταδίκῃ τοῦ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου τοιοῦτον καὶ ἠθώωσε τόν τε Παλαμᾶν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ταύτην ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος συζήτησις ἐξηκολούθει, καθόσον οἱ μὲν ἠσπάζοντο εἰσέτι τὰ φρονήματα τοῦ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου, οἱ δὲ συνετάσσοντο τῷ Παλαμᾷ, διατελοῦντι ἤδη ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ αὐτοκράτωρ Καντακουζηνός, μάτην πειραθεὶς συναινέσει τοῦ πατριάρχου Καλλίστου νὰ προσελκύσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, συνεκάλεσε τῷ 1351 τετάρτην σύνοδον ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βλαχερνῶν, καθ' ἣν, ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας διαρκέσασαν, ἐκ μὲν τῶν ὀρθοδόξων τὸν λόγον εἶχεν ὁ Παλαμᾶς, ὑπὲρ δὲ τῶν ἀντιπάλων τῶν μοναχῶν τοῦ Ἄθωνος συνηγόρησαν οἱ μητροπολῖται Ἐφέσου καὶ Γάνου καὶ ὁ πεπαιδευμένος ἱστορικὸς Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς, ὅστις ἀπεστρέφετο μὲν ἀπ' ἀρχῆς τὸν Βαρλαὰμ διὰ τὸν φιλολατινισμὸν αὐτοῦ, συνεμερίζετο ὅμως πάντοτε τὰς ἀντιπαθείας αὐτοῦ ἐναντίον τῆς μυστικῆς θεωρίας τῶν μοναχῶν. Καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ὅμως ταύτην ἡ μερὶς τοῦ Παλαμᾶ ὑπερίσχυσε, διότι ἀνεγνωρίσθη καὶ πάλιν ἡ πραγματικὴ διαφορὰ τῆς θείας ἐνεργείας ἀπὸ τῆς θείας οὐσίας, ἡ δὲ σύνοδος, μολονότι εἰργάσθη κατὰ τὸν Γρηγορᾶν λίαν μεροληπτικῶς, ἀποδεξαμένη ἅμα σαφῶς ὅτι δέον νὰ διακρίνηται ἐν τῷ Θεῷ ἡ οὐσία τῆς ἐνεργείας, ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶναι ἄκτιστος, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι σύνθετος, ὅτι ἡ λέξις θεότης δύναται ν' ἀποδοθῇ οὐ μόνον εἰς τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι κοινωνοῦσιν οὐχὶ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, κατεδίκασε τὸν Ἀκίνδυνον ὡς φρονοῦντα ἔτι καὶ τὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Μαρκέλλου καὶ Φωτεινοῦ, διότι παρεδέχετο ὡς ἄκτιστον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ μόνον τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ θεωρήσασα τοὺς περὶ τὸν Γρηγορᾶν, ὡς φρονοῦντας τὰ τοῦ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου, τοὺς μὲν μητροπολίτας Ἐφέσου καὶ Γάνου καθῄρεσε, τοὺς δὲ λοιποὺς, προστιθεμένους μὲν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ συνεχώρει, μένοντας δὲ ἀδιορθώτους ἀπέκοπτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ καὶ μετὰ ταῦτα πολλοὶ τῶν ἀκινδυνοφρόνων ἐξηκολούθουν γράφοντες κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, διὰ τοῦτο καθείρχθησαν, ὁ δὲ Γρηγορᾶς περιωρίσθη ἐν τῇ μονῇ

τῆς Χώρας, ἔνθα καὶ κατέλυεν· ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἐξηκολούθει γράφων, ὅτε πρὸς μεγίστην αὐτοῦ λύπην ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτοῦ ὁ φίλος αὐτοῦ Νικόλαος ὁ Καβάσιλας, μετὰ ταῦτα ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ἔτι δὲ καὶ ὁ ἡγούμενος τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τῆς Λαύρας Φιλόθεος, μετὰ ταῦτα μητροπολίτης Ἡρακλείας καὶ ἀπὸ τοῦ 1354 πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ὅτε τῷ 1355 ὁ Καντακουζηνὸς ἀντήλλαξε τὸν θρόνον διὰ τοῦ Ἄθωνος καὶ ἡ αὐλὴ ἔπαυσεν ἀναμιγνυομένη εἰς τὰς θεολογικὰς συζητήσεις, ἡ ἔρις φαίνεται καταπαύσασα· ἀλλ' ἤδη τῷ 1368 πάλιν ἀνεφάνη διά τινος μοναχοῦ τῆς Λαύρας Προχόρου τοῦ Κυδώνη. Οὗτος, ἐπὶ μακρὸν ὑποκρινόμενος τὸν ὀρθόδοξον, ἀκολούθως ἐφωράθη ὑπὸ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ νοσῶν τὰ τοῦ Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου, διετείνετο δὲ ὅτι ἐσυκοφαντεῖτο. Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φιλόθεος, ζητήσας καὶ λαβὼν τὰ συγγράμματα αὐτοῦ καὶ ἀναγνούς, οὐ μόνον τὰ τῶν Βαρλααμιτῶν καὶ Ἀκινδυνοφρόνων εὗρε φρονοῦντα, ἀλλὰ καὶ πόρρω που γωροῦντα, διότι ὁ Πρόχορος, ἀριστοτελικοῖς λογισμοῖς χρώμενος, οὐ μόνον τὴν διάκρισιν οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἤρνεῖτο, οὐ μόνον τὸ ἐν Θαβὼρ φῶς κτιστὸν ἔλεγεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Χριστοῦ ἀτελῆ ὠνόμαζεν· ἐπὶ τούτοις ὁ πατριάρχης συγκαλεῖ τῷ 1368 σύνοδον καὶ τὸν Πρόχορον, μὴ ἐμφανισθέντα ἵν' ἀπολογηθῇ, καθαιρεῖ τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀναθέματι ὑποβάλλει, ἀπεναντίας δὲ ὀρθοδόξους ἀνακηρύσσει τοὺς ἐν Ἄθῳ μοναχοὺς καὶ τὸν Παλαμᾶν Γρηγόριον ἐν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων συγκαταλέγει. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ὑπὲρ τοῦ Θαβωρίου τούτου φωτὸς συζήτησις, ἥτις ἐπερατώθη διὰ τοῦ ἀναθεματισμοῦ καὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ ἀνωτέρω Προχόρου, μολονότι καὶ ὁ Ἰωσὴφ Βρυέννιος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐν τῷ εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου λόγῳ αὐτοῦ θίγει πάλιν τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω αἱρέσεων καὶ ἄλλων θεολογικῶν ἐρίδων ἐπῆλθον κατ' αὐτὴν τὴν ἀπὸ τοῦ 700 μ. Χ. καὶ ἐφεξῆς τοῦ χριστιανισμοῦ περίοδον καί τινα σχίσματα, ἅτινα παρατιθέμεθα ὧδε:

1. Σχίσμα τῆς Δυτικῆς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (863—1055). Τὰ κατ' αὐτὸ ἴδε ἐν τῷ ἄρθρῳ ΣΧΙΣΜΑ.

2. Σχίσμα τῶν Ἀρσενιατῶν (1262—1312). Ὁ αὐτοκράτωρ Θεόδωρος Β' ὁ Λάσκαρης (1255—59) εἶχε προσενέγκει εἰς τὸν Νικηφόρον Βλεμμίδην τὴν θέσιν πατριάρχου· ὅτε δὲ ὁ τελευταῖος οὗτος παρητήθη τὴν θέσιν ταύτην, πατριάρχης εἶχε γείνει ὁ εὐσεβὴς μοναχὸς Ἀρσένιος, ὁ ὁποῖος τοσοῦτον ἀπέλαυε τῆς εὐνοίας τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε ὁ τελευταῖος οὗτος, ἀποθνήσκων, ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἀνηλίκου αὐτοῦ υἱοῦ Ἰωάννου τοῦ Δ' ἢ Καλοϊωάννου. Ἐν τούτοις ὁ φιλόδοξος Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος (1259—1282) ἐσφετερίσθη τὴν κηδεμονευτικῶς ἀνατεθειμένην αὐτῷ κυβέρνησιν καὶ μετ' ὀλίγον ἀνηγορεύθη καὶ αὐτοκράτωρ ἐν Μαγνησίᾳ. Ὁ Ἀρσένιος, φοβούμενος μήπως ἐπέλθῃ ἐκ τούτου δυσάρεστόν τι διὰ τὸν ἀνήλικον Ἰωάννην, ἠναγκάσθη νὰ στέψῃ μὲν τὸν Μιχαὴλ τοῦτον αὐτοκράτορα, ν' ἀποσπάσῃ ὅμως ἀπ' αὐτοῦ ἔνορκον ὁμολογίαν ὅτι θὰ παραχωρήσῃ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι τὴν βασιλείαν εἰς τὸν νόμιμον κληρονόμον· βλέπων ὅμως ὁ Ἀρσένιος ὅτι αἱ τοῦ Μιχαὴλ προθέσεις περὶ ἐξοντώσεως τοῦ ἀνηλίκου Ἰωάννου καταφανέστεραι ὁλονὲν ἐγίνοντο καὶ ἀναγνωρίσας τὴν γενομένην αὐτῷ ἀπάτην, καταλείπει αἴφνης τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἀποχωρεῖ εἰς μονὴν ἐν Νικαίᾳ. Ὁ αὐτοκράτωρ, βλέπων ὅτι οὔτε διὰ τῶν παρακλήσεων, οὔτε δι' ἄλλων μέσων κατεπείσθη ὁ Ἀρσένιος νὰ ὑποστρέψῃ καὶ ὅτι ἐκήρυττε μάλιστα ὅτι πρόθυμος ἦτο καὶ νὰ παραιτηθῇ, ἀνήγαγεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸν Ἐφέσου Νικηφόρον. Τότε πολλοὶ ἔκ τε τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς ἐκλογῆς ταύτης καὶ ἐσχηματίσθη μερίς τις Ἀρσενιανῶν. Ὁ Νικηφόρος μάτην μετεχειρίσθη παντοῖα μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς συνενώσεως, ἔσπευσε δὲ νὰ καταδιώξῃ καὶ πολλοὺς τῶν ἐπισκόπων δι' ἀφορισμῶν καὶ καθαιρέσεων. Τὸ κακὸν ὅμως ἐπετείνετο. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Νικηφόρος ἀπέθανεν. Ὁ Μιχαήλ, κυριεύσας ταὐτοχρόνως τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπιθυμῶν ἵνα τὸ ἐπελθὸν σχίσμα μὴ λάβῃ μεγαλειτέρας διαστάσεις, νέας συνῆψε διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Ἀρσενίου, κατόπιν τῶν ὁποίων ὁ τελευταῖος οὗτος, εἰς τὸν θρόνον ἐπανελθών, ἐκ δευτέρου ἔστεψε καὶ τὸν Μιχαήλ. Τοιουτοτρόπως τὸ σχίσμα κατέπαυ-

σεν· εὐθὺς ὅμως μετὰ ταῦτα ὁ πατριάρχης ἐξέδωκεν ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ὡς καταστήσαντος τὸν Ἰωάννην ἀνίκανον πρὸς κυβέρνησιν διὰ τυφλώσεως καὶ ὡς παραβάτου τῶν πρὸς τὸν Ἀρσένιον ὅρκων. Ὁ αὐτοκράτωρ, τυπτόμενος ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, ποικιλοτρόπως ἐπειράθη νὰ λύσῃ τὸν ἀφορισμόν, κηρύττων ὅτι ἦν ἕτοιμος νὰ ὑποστῇ οἱανδήποτε ταπείνωσιν καὶ νὰ μετανοήσῃ, βλέπων ὅμως τὸν Ἀρσένιον ἄκαμπτον διαμένοντα ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ τὸ ἕτερον τῶν δύο ἢ νὰ ἐκβάλῃ δηλαδὴ τῆς πατριαρχείας τὸν Ἀρσένιον ἢ κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ πατριάρχου νὰ κατθέσῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ· φυσικῷ τῷ λόγῳ προὐτίμησε τὸ πρῶτον. Ἐνεκάλεσε λοιπὸν τὸν πατριάρχην διά τινος Ἐψητοπούλου εἰς τὴν ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ τῷ 1262 συγκροτηθεῖσαν σύνοδον καὶ καταδικασθέντα ἐξορίζει εἰς Ὀξείαν καὶ εἶτα εἰς Προικόνησον. (Ἴδε καὶ ΑΡΣΕΝΙΟΣ). Ὡς διάδοχον τοῦ Ἀρσενίου ὁ αὐτοκράτωρ ἀνήγαγεν εἰς τὸν θρόνον Γερμανὸν τὸν Γ′ τὸν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, ὅστις ὅμως ἠναγκάσθη ταχέως ἕνεκα τῆς κοινῆς ἐναντίον αὐτοῦ δυσμενείας νὰ παραιτηθῇ, διαδεξαμένου αὐτὸν γέροντός τινος ἀμαθοῦς καὶ ἁπλοῦ τοὺς τρόπους μοναχοῦ, ὀνόματι Ἰωσήφ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠθέλησε τότε νὰ λυθῇ τοῦ ἀφορισμοῦ, τελῶν δημοσίαν μετάνοιαν. Ἐν τῷ μέσῳ μεγάλως συναθροίσεως ἐπισκόπων ὁ αὐτοκράτωρ ἔρριψεν ἑαυτὸν κατὰ γῆς μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς εὐχαριστίας πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ ὡμολόγησεν ἑαυτὸν ἔνοχον δύο ἁμαρτημάτων, ἤτοι ἐπιορκίας καὶ τοῦ ὅτι διέταξε νὰ τυφλώσωσι τὸν υἱὸν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ. Ὁ πατριάρχης ἐγερθεὶς τότε ἀνέγνωσεν εἰς τὸν κατὰ γῆς κείμενον αὐτοκράτορα γραπτὴν ἀπόλυσιν τῶν ἁμαρτιῶν, τοῦθ' ὅπερ ἔπραξε κατὰ σειρὰν μετ' αὐτὸν καὶ ἕκαστος τῶν ἐπισκόπων. Εἰς τοιαύτην ταπείνωσιν ὑπέβαλεν ἑαυτὸν ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος. Τοιαύτη, λέγει ὁ Λ. Κυριακοῦ, ἦτο ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Ἐν ἐποχῇ βαρβαρότητος, καθ' ἣν οἱ λαοὶ οὐδὲν εἶχον δικαίωμα, οἱ δὲ αὐτοκράτορες τὰ πάντα ἔπραττον αὐθαιρέτως, μόνη ἡ Ἐκκλησία ἑτόλμα νὰ ὑψόνῃ φωνὴν διαμαρτυρήσεως ἐνίοτε κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν τούτων, κατορθόνουσα ἐνίοτε, ὁσάκις ἐτύγχανον διευθύνοντες τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἄνδρες ἐννοοῦντες τὴν ἀποστολὴν καὶ ἀξίαν αὐτῶν, νὰ ταπεινώνῃ αὐτοὺς ἀδικοῦντας, ἱκανοποιοῦσα οὕτω τὸ καταπατούμενον δίκαιον». Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἄρσιν ταύτην τοῦ σκανδάλου τοῦ ἀφορισμοῦ ἡ τῶν Ἀρσενιανῶν μερὶς οὔτε τὸν νέον πατριάρχην ἤθελε ν' ἀναγνωρίσῃ, οὔτε τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἀπόλυσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ περὶ ἑνώσεως διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Ρώμης, ὧν μετὰ μικρὸν ἤρξατο ὁ αὐτοκράτωρ, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν τοῦ σάλου κατάπαυσιν, ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ πατριάρχης Ἰωσὴφ διεκρίνετο ἐπὶ ἀνθενωτικοῖς αἰσθήμασιν, οὐκ ὀλίγην ἐκ τούτου δημοτικότητα ἐκτήσατο. Ἀναγκασθέντος εἶτα τοῦ Ἰωσὴφ νὰ παραιτηθῇ ὁ αὐτοκράτωρ, ὥρισε διάδοχον αὐτοῦ τὸν λατινόφρονα Ἰωάννην Βέκκον. Ἐν τοιαύτῃ διετέλουν τὰ πράγματα καταστάσει μέχρι τοῦ διαδόχου τοῦ Μιχαὴλ Ἀνδρονίκου τοῦ Β′ (1283—1328), ὅστις ἐχθρὸς ἦν τῆς ἑνώσεως, τοῦθ' ὅπερ προὐκάλεσε καὶ τὴν παραίτησιν μὲν τοῦ λατινόφρονος πατριάρχου Βέκκου, ἐπάνοδον δὲ τοῦ Ἰωσὴφ εἰς τὴν πατριαρχείαν τὸ δεύτερον. Οἱ Ἀρσενιανοὶ ὅμως ἐγερθέντες τότε ἔγειραν ἐπεδείξαντο κατὰ τῶν Ἰωσηφιανῶν μῖσος. Ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπιθυμῶν νὰ συνδιαλλαγῇ τοῖς Ἀρσενιανοῖς, προτηνέχθη νὰ παραχωρήσῃ αὐτοῖς καὶ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸν τῶν Ἁγ. Πάντων, ἵνα τελῶσιν ἐν αὐτῇ τὴν θείαν λατρείαν, ἀλλ' οὗτοι, θεωροῦντες μεμολυσμένους πάντας τοὺς ναούς, ἐζήτουν τὴν τοῦ πατριάρχου καθαίρεσιν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ· ἐκθρασυνθέντες δὲ ἐκ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτοὺς συγκαταβάσεως, ἐζήτουν ἵνα τὰ κατ' αὐτοὺς ἀποφασισθῶσι διά τινος θεοδικίας· προέτειναν δηλ. ἵνα τόμος περιέχων τὰ φρονήματα αὐτῶν ἐπιτεθῇ ἐπὶ τοῦ λειψάνου τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ, οὕτως ὥστε ἐὰν μετεβιβάζετο αὐτομάτως ἐκ τῶν ποδῶν τοῦ ἁγίου εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, τὸ θαῦμα νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔνδειξις ὅτι τὸ δίκαιον εὑρηται παρ' αὐτοῖς. Κατ' ἀρχὰς ὁ Ἀνδρόνικος παρεδέχθη τὴν πρότασιν αὐτῶν, σκεφθεὶς ὅμως εἶτα ὅτι, ἐὰν μὲν ἐτελεῖτο τὸ θαῦμα, οἱ Ἰωσηφιανοὶ θὰ ἠναγκάζοντο νὰ ἐνδώσωσιν, ἐὰν δὲ τοὐναντίον οἱ Ἀρσενιανοὶ θὰ ὑπεχώρουν, ἀπέστη πρὸς στιγμὴν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκτελέσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἀρσενιανοί, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν κατ' ἀρχὰς δοθεῖσαν διαταγὴν τοῦ αὐτο-

κράτορος περὶ προσκομίσεως τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἤρξαντο προετοιμαζόμενοι διὰ νηστειῶν, προσευχῶν καὶ παννυχίδων, ὅπως ἴδωσι τὴν θαυμασίαν κρίσιν· ὁ αὐτοκράτωρ ὅμως μετενόησε καὶ ἀνεκάλεσε τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ, λέγων ὅτι, ἀφ' ὅτου ἡ χριστιανικὴ πίστις ἐπλατύνθη καὶ διαδοθεῖσα ἐγκατέστη ἐν τῷ κόσμῳ, μάταιον ἦτο νὰ ζητῶσι θαύματα, ἅτινα κατ' ἀνάγκην ἀργοῦσιν, ἐνῷ μάλιστα ὑπάρχουσι τὰ τῶν πατέρων συγγράμματα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν νὰ διαπράττωνται τ' ἀρέσκοντα τῷ Θεῷ. Ὁπωσδήποτε τὴν τοῦ σχίσματος ἄρσιν ἐπιδιώκων πάντοτε, θανόντος τοῦ Ἰωσὴφ τῷ 1283, ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον Γεώργιον ἢ Γρηγόριον τὸν Κύπριον, ἐλπίζων ὅτι διὰ τῆς μετριοπαθείας αὐτοῦ θὰ ἐπετύγχανε τοῦ σκοποῦ· ἵνα προσκαλέσῃ μάλιστα καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀρσενιανῶν ἀναγνώρισιν τοῦ νέου πατριάρχου, ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἀπαίτησιν αὐτῶν τῆς διὰ θείας κρίσεως λύσεως τοῦ ζητήματος. Διέταξε λοιπὸν νὰ ἐκπυρωθῇ μέγας ἀργυροῦς λέβης, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ ριφθῶσι δύο τόμοι ἀνὰ εἷς ἐξ ἑκάστης μερίδος ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι ἐκείνη ἡ μερὶς θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς ἔχουσα ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸ δίκαιον, ἧς ὁ τόμος δὲν θὰ κατηναλοῦτο ὑπὸ τοῦ πυρός· ἐὰν δὲ ἀμφότεροι οἱ τόμοι παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἐγίνοντο, τοῦτο ἔδει νὰ ἐκληφθῇ ὡς σημεῖον εἰρηνοποιήσεως. Τοιουτοτρόπως τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ τελεσθέντος τοῦ μέσου τούτου τῆς θεοδικίας, ἀμφότεροι οἱ τόμοι ἐγένοντο, ὡς ἦν ἐπόμενον, παρανάλωμα τοῦ πυρὸς καὶ οἱ Ἀρσενιανοί, ἡττηθέντες, ἐκήρυξαν ὅτι ἀναγνωρίζουσι τὸν πατριάρχην· ἐπὶ τούτῳ ἀμέσως μετὰ τὴν θείαν κρίσιν, λειτουργίας γενομένης, ἐπεσφραγίσθη δι' αὐτῆς ἡ τῶν δύο μερίδων συνδιαλλαγή. Τὴν ἐπιοῦσαν ὅμως, τῶν Ἀρσενιανῶν ἀνακαλεσάντων τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν, τὸ σχίσμα διετηρήθη· ταὐτοχρόνως ἀπῄτησαν ἵνα μετακομισθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸ τοῦ Ἀρσενίου λείψανον, ἀλλὰ καὶ τούτου γενομένου καὶ τοῦ τοῦ Ἀρσενίου λειψάνου μετακομισθέντος πρῶτον μὲν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγ. Σοφίας, εἶτα δὲ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, τὸ σχίσμα κατέπαυσε μόνον τῷ 1312 ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Νήφωνος, ὅτε μετεκομίσθησαν πάλιν τὰ ὀστᾶ τοῦ Ἀρσενίου εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, οἱ δὲ κατ' αὐτοῦ κηρυχθέντες κληρικοὶ ἐτιμωρήθησαν διὰ τεσσαρακονθημέρου ἀργίας, ὁ λαὸς ὑπεβλήθη διὰ νηστείας εἰς καθαρισμὸν καὶ ὁ πατριάρχης Νήφων παρέσχε τὴν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος συγχώρησιν εἰς πάντα τὸν λαὸν ὡς ἐκ μέρους τοῦ Ἀρσενίου· οὕτω κατωρθώθη ἡ ὁριστικὴ λύσις τοῦ τῶν Ἀρσενιανῶν σχίσματος (ἴδε καὶ ΡΩΜΗ, Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Β', ὡς καὶ τὸ ἄρθρον ΑΡΣΕΝΙΟΣ).

3. Βουλγαρικὸν σχίσμα. Σπουδαιοτέρας περιπλοκὰς προὐκάλεσεν εἰς τὰ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἀπὸ τοῦ 1860 ἀναφανεῖσα παρὰ τοῖς Βουλγάροις τάσις ἐκείνη πρὸς ἐκκλησιαστικὴν ἀνεξαρτησίαν, ἥτις ἐγέννησε τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Συμεὼν ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ἀπέλαυσε τὸ πρῶτον ἀνεξαρτησίας τινὸς ὑπὸ τοὺς αὐτονόμους ἀρχιεπισκόπους Ἀχριδῶν καὶ Τυρνόβου· κατὰ τὸ 1767 ὅμως οἱ βούλγαροι ἐπίσκοποι ἕνεκα τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐν Βουλγαρίᾳ πραγμάτων, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τῶν σέρβων ἐπισκόπων, ἐζήτησαν τὴν προστασίαν τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὑφ' ὃ καὶ ὑπήχθησαν. Μετὰ αἰῶνα δὲ περίπου τοιούτου μετὰ τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως συνδέσμου αὐτῶν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1860, παραπλανώμενοι ὅτε μὲν ὑπὸ τῆς λατινικῆς προπαγάνδας, ὅτε δὲ ὑπὸ τῆς τῶν πανσλαυιστῶν πολιτικῆς, σκοπὸν προτιθεμένης τὴν πρὸς τὰ ΝΑ τῆς Εὐρώπης ἐπέκτασιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ σλαυισμοῦ, ἤρξαντο οἱ Βούλγαροι νὰ ζητῶσι, ὅτε οὐδὲ σημεῖον εἰσέτι καὶ πολιτικῆς αὐτῶν αὐτονομίας ὑπῆρχε, πλήρη αὐτονομίαν πάντων τῶν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ διεσπαρμένων καὶ εἰς τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ὑπαγομένων Βουλγάρων. Ἐνῷ δ' ἤρξαντο τοῦ σκοποῦ αὐτῶν διὰ μομφῶν πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ πρὸς τοὺς εἰς βουλγαρικὰς ἐπαρχίας ἀποστελλομένους Ἕλληνας ἐπισκόπους καὶ κληρικοὺς ἐν γένει ἐπὶ παντοειδέσι καταπιέσεσι, βραδύτερον βούλγαροι ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ (οἷοι ὁ Ἱλαρίων, ὁ Παΐσιος, ὁ Αὐξέντιος, ὁ Πανάρετος, ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Δοσίθεος) προέβησαν εἰς φανερὰν ἀποστασίαν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Ἐκ τούτων ὁ βούλγαρος ἐπίσκοπος Ἰωσὴφ μάλιστα εἰς Ρώμην μεταβὰς καὶ ἔξαρχος τοῦ πάπα

γενόμενος, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ζητῶν νὰ προσελκύσῃ τὸν λαὸν εἰς τὸν αὐγιτισμόν. Καὶ τὰς μὲν προθέσεις τούτου οἱ Βούλγαροι ἀπέκρουσαν, ἀλλ' ἡ πρὸς τὸν πατριάρχην διάστασις ἐξηκολούθει. Ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ὁ ΣΤ' ἠθέλησε μὲν τῷ 1868 νὰ ἔλθῃ εἰς δίκαιον μετ' αὐτῶν συμβιβασμόν, παραχωρῶν τὸν σχηματισμὸν βουλγαρικῆς ἐξαρχίας ἐν ταῖς κυρίως βουλγαρικαῖς ἐπαρχίαις, ἥτις ἐλευθέρως μὲν νὰ διοικῇ τὰ ἑαυτῆς, ν' ἀναγνωρίζῃ ὅμως ὡς ἀνωτάτην ἀρχὴν τὸν πατριάρχην Κωνστ)πόλεως, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ἀπέκρουσαν τὰς προτάσεις ταύτας, διότι ἐνῷ κατὰ τὰς προτάσεις ταύτας ἡ ἐκκλησία αὐτῶν ἐν ταῖς κυρίως βουλγαρικαῖς ἐπαρχίαις θὰ περιωρίζετο, οἱ Βούλγαροι ἠξίουν νὰ σχηματίσωσιν ὅλως ἀνεξάρτητον Ἐκκλησίαν, εἰς ἣν ν' ἀνήκουσι πάντες οἱ ἐνΤουρκίᾳ εὑρισκόμενοι Βούλγαροι. Βασίζοντες δηλονότι τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, ἐζήτουν νὰ ὑφίστανται καθ' ἅπασαν τὴν εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν δύο Ἐκκλησίαι, ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ βουλγαρική, ἔχουσαι ἀμφότεραι τὰ κέντρα αὐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, διότι ὁ κύριος τῶν ὑποκινησάντων τὸ ζήτημα τοῦτο σκοπὸς ἦτο πολιτικός, τοὐτέστιν ἡ τῶν Σλαύων καὶ ὡρισμένως ἡ τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ ἐπικράτησις. Τὸ ἀπὸ 27 φεβρουαρίου 1870 χρονολογούμενον φερμάνιον τῆς βουλγαρικῆς ἐξαρχίας, ὅπερ ἀνεγνώριζε τὴν βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ κυρίως Βουλγαρίᾳ, ὡς καὶ ἐν τισιν ἄλλαις ἐπαρχίαις τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, εἰς ἣν, κατὰ τὸ 10ον αὐτοῦ ἄρθρον ἠδύναντο νὰ προστίθηνται πᾶσαι ἐκεῖναι αἱ ἐπαρχίαι, τὰ $^2/_3$ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὁποίων θὰ ἐξεφράζοντο ὑπὲρ τῆς τοιαύτης προσαρτήσεως, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λύσῃ τὸ προκληθὲν σχίσμα, διότι ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης δὲν ἀνεγνώρισεν αὐτό, ἅτε βασιζόμενον ἐπὶ ἀρχῆς ξένης ὅλως εἰς τοὺς περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως συνοδικοὺς κανόνας, ἤτοι ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐθνισμοῦ, καὶ διότι ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἄρθρου τούτου ἦτο τοιοῦτος, ὥστε δὲν ἀπεκλείοντο παραπλήσιαι ἐν τῷ μέλλοντι διενέξεις. Γρηγόριος ὁ ΣΤ' προὔτεινε κατὰ συνέπειαν τὴν συγκρότησιν οἰκουμενικῆς συνόδου τῶν ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος· ἐπειδὴ δὲ ἡ ρωσικὴ καὶ ἡ σερβικὴ σύνοδος δὲν ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν ταύτην, ἀπέναντι τῆς ὁποίας καὶ ἡ κυρίαρχος αὐλὴ οὐχὶ τόσον εὐμενῶς διετέθη, Γρηγόριος ὁ ΣΤ' παρητήθη. Ἄνθιμος δὲ ὁ ΣΤ' διεδέξατο αὐτόν. Παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ νέου τούτου πατριάρχου ἐπετεύχθη συνεργείᾳ τρίτων ἡ ἴδρυσις δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ φιρμανίου τοῦ 1870 ἀνεξαρτήτου βουλγαρικῆς ἐξαρχίας μετὰ πρώτου ἐξάρχου, τοῦ πρώην ἐπισκόπου Βιδύνης Ἀνθίμου. Ὁ πατριάρχης Ἄνθιμος ἀφώρισε τότε αὐτόν τε καὶ τοὺς συνεταίρους αὐτοῦ καί, ἐπειδὴ ὁ τελευταῖος οὗτος ἐξηκολούθει ἐνεργῶν ὡς ἔξαρχος καὶ νέους χειροτονῶν ἐν τῇ ἐξαρχίᾳ αὐτοῦ ἐπισκόπους, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην τοπικὴν σύνοδον, δι' ἧς τῇ 16 σεπτεμβρίου τοῦ 1872 ἐκηρύχθησαν ὅ τε ἔξαρχος τῶν Βουλγάρων Ἄνθιμος καὶ οἱ τοῦτον ἀκολουθοῦντες σχισματικοί, καταδικασθείσης ταὐτοχρόνως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει ὡς πάντῃ ξένης εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας. Μόνος ὁ Ἱεροσολύμων Κύριλλος ὁΒ' οὔτε ἐν τῇ ἀνωτέρω συνόδῳ ἠθέλησε νὰ παρευρεθῇ, καίπερ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβων, οὔτε τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς ἀπεδέχθη, ἐφ' ᾧ καὶ ἀποκηρυχθεὶς ὑπὸ τὰς ἐν Ἱεροσολύμοις συνόδου κατὰ νοέμβριον τοῦ 1872, καθῃρέθη τῆς πατριαρχείας ὑπ' αὐτῆς τὸν δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Συνέπεια τοῦ σχίσματος τούτου ὑπῆρξε καὶ ἡ δήμευσις τῶν ἐν Βεσσαραβίᾳ κτημάτων τοῦ ἁγίου Τάφου. Ὁ ὅρος τῆς ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω συνόδου ἀποκηρύξεως τῶν Βουλγάρων ἀπεστάλη εἰς πάσας τὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ἐν Ἑλλάδι δὲ ἀποδεκτὸς γενόμενος, ἀνεγνώσθη καὶ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῇ 15 δεκεμβρίου τοῦ 1872. Τὸ σχίμα τοῦτο ὑφίσταται μέχρι τῆς σήμερον· διὰ πλείονας λεπτομερείας ἴδε καὶ τὸ Συμπλήρωμα ἐν τῷ ἄρθρῳ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.

Πρὶν ἢ καταπαύσωμεν τὸν λόγον περὶ τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἀπὸ τοῦ 700 καὶ ἐφεξῆς αἱρέσεων, σχισμάτων κλπ. ὧν ἀνωτέρω ἐποιησάμεθα μνείαν, ἀνάγκη νὰ παραθέσωμεν καὶ βραχέα τινὰ περὶ τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἀπεσχισμένων Ἐκκλησιῶν, ἤτοι τῶν Νεστοριανῶν, τῆς ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἐν Συρίᾳ Ἰακωβιτῶν καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀβυσσινίᾳ Κοπτῶν καὶ Μαρωνιτῶν.

ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1. Νεστοριανοί. Ἡ αἵρεσις τῶν Νεστοριανῶν, ἀποχωρισθεῖσα τῷ 498 διὰ τοῦ πατριάρχου Σελευκείας Βαβαίου ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διεδόθη μέχρι τῶν Ἰνδιῶν διὰ τοῦ Μὰρ-Θωμᾶ καὶ κατέστησεν ἰδίαν αὐτῆς ἐστίαν τὴν Περσίαν. Εἰς Κίναν εἰσήγαγε τὴν αἵρεσιν ταύτην τῷ 781 Ὀλόπεν τις, ὃν ἐμιμήθησαν εἶτα καὶ ἄλλοι. Κατὰ τὸν ΙΑ′ αἰῶνα οἱ Νεστοριανοὶ εἵλκυσαν αὐτόθι εἰς Χριστὸν ταρταρικήν τινα φυλὴν τῶν Κεραΐτῶν, ἐπὶ δὲ τῆς ἀραβικῆς δυναστείας τοσοῦτον ἤκμασεν ἡ αἵρεσις αὐτῶν, ὥστε ὁ Ἀσσεμάνος ἀριθμεῖ 25 αὐτῶν μητροπόλεις, ὑφ' ἃς ὑπέκειντο 150 ἐπισκοπαί. Ὁ πατριάρχης αὐτῶν, καθολικὸς λεγόμενος, εἶχε τὴν ἕδραν αὐτοῦ ἐν Σελευκείᾳ Κτησιφῶντι, ὁπόθεν μετηνέχθη εἰς Βαγδάτιον. Ὁ καθολικὸς τῶν Νεστοριανῶν, διατηρῶν καὶ μετὰ ταῦτα τὸν τίτλον πατριάρχου τῆς Σελευκείας καὶ Κτησιφῶντος, εἶχε δικαιοδοσίαν ἀπὸ τῆς Μεσογείου μέχρι τῆς Κίνας καὶ ἀπὸ τῆς Σαμαρκάνδης μέχρι τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Οἱ Νεστοριανοὶ εἶναι διεσπαρμένοι ἐν Περσίᾳ, Ἀσσυρίᾳ, Χαλδαίᾳ, ταῖς γειτνιαζούσαις ταύτῃ χώραις, ἐν Ἀραβίᾳ καὶ ἐν Ἰνδίαις, ὅπου καλοῦνται καὶ χριστιανοὶ τοῦ Θωμᾶ. Ἕνεκεν ἐλλείψεως ἑνότητος παρ' αὐτοῖς καὶ ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς τῶν ὑφ' ὧν ἄρχονται μετεβλήθησαν πολλὰ ἀρχαῖα ἔθιμα αὐτῶν καὶ διατάξεις. Καὶ αὐτὸν τὸν Νεστοριανισμόν, ἤτοι τὴν παραδοχὴν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ κεχωρισμένων, δύο προσώπων, ἠλλοίωσαν ἐν μέρει, διότι καὶ ἐπὶ τοῦ δόγματος τούτου οἱ νεώτεροι Νεστοριανοὶ ἐκφράζονται οὕτως ὥστε διὰ τῶν ἰδιαζουσῶν αὐτῶν λέξεων προδίδουσι μᾶλλον ἔλλειψιν ὡρισμένης διδασκαλίας ἢ παριστῶσιν οὐσιώδη τινὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς ἐπικρατούσης παρὰ τοῖς πολλοῖς χριστιανοῖς διδασκαλίας. Κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν εἶναι μὲν ἐν τῷ Χριστῷ δύο φύσεις καὶ δύο πρόσωπα, ἀλλ' ὑπάρχει μία μόνονθεωρία *Parzupo* (λέξις ἐκ παραφθορᾶς πιθανῶς τοῦ «πρόσωπον»), ἐννοοῦσι δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ τὴν λέξιν ταύτην ὅ,τι ἡμεῖς ἓν πρόσωπον λέγομεν. Ὥστε ὁ νεώτερος νεστοριανισμὸς εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος αἵρεσις. Ἐκτὸς δὲ τοῦ σημείου τούτου, ἐν ᾧ κατὰ ταῦτα μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον, οὐχὶ δὲ καὶ κατ' οὐσίαν ὑπάρχει διαφορά τις, ἐπὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἄλλων ζητημάτων ἓν τε τῷ δόγματι καὶ τῇ λατρείᾳ συναντῶνται οἱ Νεστοριανοὶ μετὰ τῶν ὀρθοδόξων, ἐλέγχοντες ὅτι ἐξῆλθον ἐκ τῆς ἐκκλησίας τούτων. Καὶ ὅμως οὐδέποτε ἐγένετο σπουδαία τις προσπάθεια πρὸς προσέγγισιν τῶν δύο τούτων ἐκκλησιῶν. Οἱ πάπαι τοὐναντίον, ὑπὸ φιλαρχίας κινούμενοι, ἐπειράθησαν νὰ ὑποτάξωσιν εἰς ἑαυτοὺς τοὺς Νεστοριανούς. Τῷ ἔτει 1553 μεταξὺ τῶν Νεστοριανῶν ἐγεννήθη σχίσμα τι περὶ καταλήψεως τοῦ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος. Τῷ 1681 συνέστη ἐν Διαρβεκίρῃ τῆς Συρίας οὐνιτικὴ κοινότης. Τοιουτοτρόπως οἱ Νεστοριανοὶ ἀπὸ τοῦ 1553 περίπου διῃρέθησαν εἰς δύο μερίδας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μικροτέρα, ἡ Ρωμαϊκή, ἐδέχετο τὴν ἐπικύρωσιν τῶν πατριαρχῶν αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ρώμης· εἶχον δ' οὗτοι τὴν ἕδραν αὐτῶν ἐν Οὐρενίῳ ἢ Ὀρενίῳ ἢ Οὐρμίῳ τῆς Περσίας· οἱ δὲ τῆς μεγάλης μερίδος γνήσιοι πατριάρχαι ἐξελέγοντο ἀνεξαρτήτως καὶ ᾤκουν ἐν Μοσούλῃ. Καὶ οἱ Οὐνῖται οὗτοι Νεστοριανοὶ δὲν ἐγκατέλιπον τὰς ἰδιαζούσας αὐτοῖς διδασκαλίας, πολλῷ δὲ ἧττον τὴν λατρείαν αὐτῶν· οὕτω π. χ. ἀπέρριπτον τὴν λέξιν Θεοτόκος, τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, τῶν ἁγίων καὶ τῶν λειψάνων, τὸν δὲ γάμον ἐπέτρεπον πᾶσι τοῖς ἱερωμένοις, μηδὲ τοῦ καθολικοῦ αὐτῶν ἐξαιρουμένου.

2. Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ ἐπισημότεροι τῶν μονοφυσιτῶν εἶναι οἱ Ἀρμένιοι, ἐπὶ ἀσημάντων μόνων ἰδιωτισμῶν διακρινόμενοι τῶν Κοπτῶν, Ἀβυσσινίων καὶ Ἰακωβιτῶν τῆς Συρίας. Ἀπὸ τοῦ Ι′ ἤδη αἰῶνος κατηγοροῦντο οἱ Ἀρμένιοι ὅτι μετεχειρίζοντο τὴν μονοφυσιτικὴν ἔκφρασιν «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς» μετὰ τὸ τρισάγιον, ἐκ δὲ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ ἐξήλειφον τὸ χωρίον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ λέγεται ὅτι ἔρρευσεν ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου ἱδρὼς ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος, μεταχειρίζονται δ' ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ ἄζυμον, δὲν ἀναμιγνύουσιν ὕδωρ μετὰ τοῦ οἴνου, παρὰ τὴν καθ' ἡμᾶς συνήθειαν ποιοῦνται ἐν τῷ μύρῳ χρῆσιν σησαμίνου ἐλαίου καὶ ἑορτάζουσι τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν τῇ 6 Ἰανουαρίου· πρὸς τούτοις ὡς ἐκ τῶν συχνῶν σχέσεων αὐτῶν μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀπεμιμήθησαν καί τινας διατάξεις αὐτῆς, ξένας εἰς τὰς ἄλλας ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, εἰσαγαγόντες καὶ τὰς πιννοειδεῖς

τιάρας, τὸν ἐπισκοπικὸν δακτύλιον, τὴν χειροτονίαν πολλῶν ἱερέων καὶ διακόνων ἐν τῇ αὐτῇ λειτουργίᾳ κτλ. Οἱ Ἀρμένιοι τηροῦντες τὰς νηστείας παρέλαβον κατὰ μικρὸν ἐκ τῶν ἄλλων χριστιανῶν καὶ τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν, ἣν ἄλλοτε ἀπέκρουον. Παρὰ τὴν διατροπὴν αὐτῶν οἱ Ἀρμένιοι, διατηροῦντες τὴν θρησκευτικὴν ἑνότητα, ἀναγνωρίζουσιν ὡς θρησκευτικὸν ἀρχηγὸν τὸν καθολικὸν αὐτῶν πατριάρχην, ὅστις εὑρεύει ἐν τῇ πρωτευούσει τῆς νῦν ρωσικῆς Ἀρμενίας Ἐτσμιατζὶν πλησίον τοῦ Ἐριβάν· ἐκτὸς τούτου οἱ ἀρμένιοι ἔχουσι καὶ τρεῖς ἄλλους πατριάρχας (Ἴδε καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ ΑΡΜΕΝΙΑ).

3. Οἱ ἐν Συρίᾳ Ἰακωβῖται. Μετὰ τὴν Ἀρμενίαν ἡ κυρία ἑστία τῶν μονοφυσιτῶν ἦν ἡ Συρία μετὰ τῆς Μεσοποταμίας Μ. Ἀσίας, Κύπρου καὶ Παλαιστίνης, ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Ἀβυσσινία (Περὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν καί τινων ἄλλων λεπτομερειῶν ἴδε τὸ ἄρθρον ΙΑΚΩΒΙΤΑΙ). Οὗτοι, ἀπεσχισμένοι ὄντες τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπέρριπτον τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον καὶ ἀπεδέχοντο τὴν λῃστρικήν, ἐπρέσβευον τὴν ὕπαρξιν μιᾶς ἐν Χριστῷ φύσεως, μετὰ τὴν ἕνωσιν, μετεχειρίζοντο μὲν ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ ἔνζυμον ἄρτον, ἀνεμίγνυον ὅμως μετ' αὐτοῦ ἔλαιον καὶ ἅλας, ἐσφραγίζοντο δι' ἑνὸς δακτύλου καὶ διὰ κλήρου ἐξέλεγον τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος οἱ σῦροι Ἰακωβῖται ὑπέκυπτον τὸ μὲν ὑπὸ τοὺς Ἄραβας, τὸ δὲ ὑπὸ τοὺς Βυζαντινούς, πολλοὶ δὲ προσῆλθον εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ὡς τῷ 1072, ὅτε ἕνεκα ἔριδος παρ' αὐτοῖς 16.000 Ἰακωβιτῶν ἐγένοντο ὀρθόδοξοι. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα πολλαὶ ἰακωβιτικαὶ κοινότητες ἡνώθησαν μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς, ἀλλά, καίπερ μὴ διατηρηθέντων τῶν οἰνιτῶν τούτων παπικοί τε καὶ ξένοι ἀπόστολοι ἐνεργοῦσι παρ' αὐτοῖς τὸν προσηλυτισμόν.

4. Κόπται καὶ Μαρωνῖται. Ἀσημότατοι πάντων τῶν μονοφυσιτῶν εἰσιν οἱ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀβυσσινίᾳ Κόπται (Τὰ κατ' αὐτοὺς ἐκτίθενται περιληπτικῶς ἐν τῷ ἄρθρῳ ΚΟΠΤΑΙ). Ἰδοὺ δὲ καί τινες συμπληρωματικαὶ περὶ αὐτῶν λεπτομέρειαι. Οἱ Κόπται ἐκτὸς τῶν τριῶν πρώτων οἰκουμενικῶν συνόδων οὐδεμίαν ἄλλων παρεδέχοντο· ἐκτὸς δὲ τῶν κανόνων αὐτῶν εἶχον ἐν χρήσει καὶ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας καὶ τὰς διαταγάς. Ἡ παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει λειτουργίαν ἀπεδίδετο εἰς τὸν ἱερὸν Κύριλλον· παρεδέχοντο ἑπτὰ μυστήρια, ἀνεγνώριζον τὴν περὶ μετουσιώσεως καὶ θυσίας διδασκαλίαν, μετεχειρίζοντο ἔνζυμον ἄρτον, ἀλλὰ διετήρουν τὴν περιτομὴν καὶ τὴν τοῦ σαββάτου ἑορτήν. Μολονότι οἱ Κόπται θεωροῦσι τοὺς Λατίνους αἱρετικούς, ἡ λατινικὴ ὅμως Ἐκκλησία ἐξήπλωσε καὶ ἐπ' αὐτῶν τὰ προσηλυτιστικὰ αὐτῆς δίκτυα. Καὶ νῦν ἔτι διάφοροι ἱεραπόστολοι ἐπιδιώκουσι παρὰ τοῖς Κόπταις τὸ προσηλυτιστικὸν αὐτῶν ἔργον. Οἱ Κόπται μένουσι κεχωρισμένοι τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀφ' ἧς μόνον ἀσήμαντοι διαφοραὶ διακρίνουσιν αὐτοὺς ὡς πρὸς τὸ περὶ τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων δόγμα, ἁπλῶς ἐκ συνηθείας. Ὁ πατριάρχης τῶν Κοπτῶν οἰκεῖ ἐν Καΐρῳ. Οἱ ἀρχιπρεσβύτεροι ὀνομάζονται Καμοστάτοι, οἱ δὲ ἱερεῖς αὐτῶν Κασσίδαι. Ἐκτὸς τῶν τριῶν ἱερατικῶν βαθμῶν οἱ Κόπται ἔχουσι καὶ τέταρτόν τινα, ἤτοι τὸν τῶν παίδων τῆς λειτουργίας, οἵτινες ἱεροῦνται, ἵνα ὑπηρετῶσιν ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ οἵτινες καλοῦνται Σχίμμα. Καὶ οἱ Ἀβυσσίνιοι εἶναι ὁμάδοξοι τῶν Κοπτῶν, ὁ δὲ μητροπολίτης αὐτῶν, καλούμενος Ἀβούνας, πέμπεται ἐκ Καΐρου ὑπὸ τοῦ κόπτου πατριάρχου. Μετὰ τὸν Ἀβούναν ἀνώτερος κληρικὸς εἶναι ὁ Ἰτσεγούρ, ὁ τῶν μοναχῶν προϊστάμενος· ὡς πρὸς τοὺς μοναχούς, οὗτοι, ζῶντες ἐν ταῖς πόλεσι περὶ τὰς ἐκκλησίας, εἰσὶ καὶ ἔγγαμοι. Οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν καλοῦνται Ρωμωσάτοι. Ἰδιάζον παρὰ τοῖς Ἀβυσσινίοις εἶναι ὅτι δὲν ἐσθίουσι τὰς ὑπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἀπαγορευομένας τροφάς. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς Μαρωνίτας, ὧν ὁ πατριάρχης κατοικεῖ ἐν τῷ μοναστηρίῳ Δαΐρ-ἀλ-Σαφὶ ἐν τῷ Λιβάνῳ, φέρων τὸ ὄνομα πατριάρχου Ἀντιοχείας καὶ καλούμενος πάντοτε Πέτρος, ἴδε τὸ ἄρθρον ΜΑΡΩΝΙΤΑΙ.

Προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἀπαρίθμισιν τῶν εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἀναγομένων κυριωτέρων αἱρέσεων, σχισμάτων καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν ἐρίδων ἢ συζητήσεων.

1. Εἰκονομαχία ἐν τῇ Δύσει. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ περὶ εἰκονομαχίας τὸν λόγον ποιούμενοι ἐξεθήκαμεν ὅτι καίπερ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὑπερασπισάσης τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐν τῷ φραγκικῷ

ὅμως κράτει ἕνεκα πολιτικῶν λόγων δὲν συνεφρόνουν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ κατὰ τῶν εἰκόνων ἱερῷ ἀγῶνι. Μετὰ τὰς ἐνεργείας ὅμως τοῦ Πεπίνου Κάρολος ὁ Μέγας ἐξέδωκε τῷ 790 τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ σωζόμενον σύγγραμμα Καρόλεια βιβλία, δι' ὧν ἀνῄρεσε μὲν τὰ πρακτικὰ τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἐπολέμησεν ὡς εἰδωλολατρικὴν τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν, ἀλλὰ δὲν ἀπεδέξατο καθ' ὁλοκληρίαν τὰς περὶ τῶν εἰκόνων θεωρίας τῶν εἰκονομάχων καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὕπαρξιν τῶν εἰκόνων πρὸς διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ καὶ διέγερσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ὡς καὶ τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων, τῶν λειψάνων καὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ. Καὶ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς συνεκροτήθη ἐν Παρισίοις τῷ 825 σύνοδος, καταδικάσασα τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν καὶ ἐπικυρώσασα τὰ ἐν τοῖς Καρολείοις βιβλίοις περιεχόμενα. Ἡ φραγκικὴ Ἐκκλησία μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος δὲν ἀνεγνώριζε τὴν Ζ' οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Βραδύτερον τὴν εἰκονομαχίαν ὑπεστήριξεν ὁ ἐπίσκοπος Λουγδούνου Ἀγοβάρδος, ὅστις κατεπολέμησεν ὡς δεισιδαιμονίαν τὴν εἰς τὰς εἰκόνας ἀπονεμηθεῖσαν τιμήν· προχωρήσας δὲ πολλῷ πορρωτέρω ἢ τὰ Καρόλεια βιβλία, οὐ μόνον τὴν τελείαν ἀποσκοράκισιν τῶν εἰκόνων ἐζήτησεν, ἀλλ' ἀπέρριψε τὴν προσκύνησιν ἐν γένει τῶν ἁγίων, τῶν λειψάνων καὶ τῶν ἀγγέλων, κηρύσσων ὅτι ὀφείλει τις μόνον τῷ Θεῷ νὰ θαρρῇ καὶ μόνον τὸν Χριστὸν νὰ τιμᾷ καὶ νὰ ἐπικαλῆται ὡς μεσίτην. Ὁ Ἀγοβάρδος οὗτος προέβη καὶ εἰς ἑτέρας μεταρρυθμίσεις, ἀποσκορακίσας τοὺς μὴ γραφικοὺς ὕμνους ἐν γένει καὶ πολεμήσας πᾶσαν τοῦ δυτικοῦ λαοῦ δεισιδαιμονίαν. Καὶ ἕτεροί τινες εἰκονομάχοι ἐν τῇ Δύσει ἀνεφύησαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ φραγκικὴ Ἐκκλησία ἀνεγνώρισε τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν.

2. Ἡ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κακοδοξία. Ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων, ἕνεκα διαφόρων λόγων ἡ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀνάπτυξις ὑπῆρξεν ἐν πολλοῖς σημείοις τῆς τε διδασκαλίας, τῆς διοικήσεως καὶ τῆς λατρείας διάφορος. Ἡ Ἐκκλησία εἶχεν ὁρίσει ἤδη κατὰ τὰς ἀρειανικὰς ἔριδας ἐναντίον τῶν δοξασιῶν τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν πνευματομάχων τὸ ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνακηρύξασα καὶ τὸ Πνεῦμα κύριον, ζωοποιὸν καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον. Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μάλιστα, «διδάσκοντες, λέγει ὁ Φ. Βαφείδης, ἐπὶ τῇ τάσει τῆς ἁγίας Γραφῆς ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ τε Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐδίδασκον ἅμα ὅτι καθὼς ὁ Υἱὸς γεννᾶται ἐκ τοῦ πατρός, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ὅτι δὲν εἶναι κτίσμα τοῦ Υἱοῦ, ὡς διετείνοντο οἱ ἀρειανοί, ἀλλ' ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ· πρὸς ἔκφρασιν μάλιστα τῆς ὁμοουσιότητος ταύτης μετεχειρίσθησαν καὶ τὰς φράσεις: Πνεῦμα ἅγιον τὸ ἐξ ἀμφοῖν συνημμένον, Πνεῦμα ἅγιον ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, Πνεῦμα ἅγιον οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν ἐστι· προκειμένου ὅμως περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τινὲς μὲν τῶν πατέρων μετεχειρίζοντο ἁπλῶς τὴν γραφικὴν ἔκφρασιν: ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἄλλοι δὲ τὴν ἔκφρασιν: ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ· κατὰ τοὺς πατέρας δηλ. τούτους ἡ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπόρευσις τοῦ ἁγ. Πνεύματος δὲν ἐγένετο ἀμέσως, μὴ νοουμένου δηλ. μεταξὺ Πατρὸς καὶ Πνεύματος τοῦ Υἱοῦ, ἀλλ' ἐμμέσως, νοουμένου δηλ. τοῦ Υἱοῦ, ὑπάρχοντος μεταξὺ ἀμφοτέρων, μεσιτεύοντος, δηλ. τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ διὰ τὸν Υἱὸν Πατρός. Οὕτω π. χ. τὴν διὰ μετεχειρίσθη ὁ Μ. Βασίλειος, (περὶ ἁγίου Πνεύματος κεφ. 6, 7) Γρηγόριος ὁ Θεολόγος πολλαχοῦ, Γρηγόριος ὁ Νύσσης λέγων: τὸ μὲν γὰρ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, ὥστε καὶ τὸ μονογενὲς ἀναμφίβολον ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ μένειν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι τὸ πνεῦμα μὴ ἀμφιβάλλειν, τῆς τοῦ Υἱοῦ μεσιτείας καὶ αὐτὸ τὸ μονογενὲς φυλαττούσης καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς φυσικῆς σχέσεως πρὸς τὸν Πατέρα μὴ ἀπειργούσης, Ταράσιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς διδάσκων, Υἱοῦ δὲ Πνεῦμα οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ ἀλλὰ ὡς δι' αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευό-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΥΡΟΥΚΑ

μενον· μόνος γὰρ αἴτιος ὁ Πατὴρ κτλ. ὅτι δὲ τὸ δι' Υἱοῦ δὲν ἐταύτιζον τῷ ἐκ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἐπομένως δὲν ἀπέδιδον τὴν σημασίαν τῆς ὑπάρξεως, οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἄνω παρατεθέντος χωρίου τοῦ Δαμασκηνοῦ δείκνυται, ἀλλὰ καὶ ἐκ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, πολεμοῦντος τὴν δόξαν διὰ τοῦ Υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν εἰληφός, ἐκ τοῦ Θεοδωρήτου, παραδεχομένου τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, τὸ Πνεῦμα ἴδιον τοῦ Υἱοῦ, ἐφ' ὅσον δηλοῖ μόνον ὁμοουσιότητα, οὐχὶ δὲ ὅτι ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἢ δι' Υἱοῦ ἔχει τὴν ὕπαρξιν καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείας καὶ τῶν λοιπῶν ἀνατολικῶν πρὸς τὸν Κύριλλον, ἐν ᾗ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔλεγε: καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον οὐκ ἐξ Υἱοῦ ἢ δι' Υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἴδιον δὲ τοῦ Υἱοῦ ὀνομαζόμενον». Ἡ αὐτὴ ἐπεκράτει καὶ ἐν τῇ Δύσει θεωρία κατ' ἀρχὰς περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἀπὸ τοῦ ΣΤ' δὲ αἰῶνος εἶχεν ἀρχίσει νὰ διαδίδηται ἐν τῇ Δύσει διάφορος περὶ τῆς ἐκπορεύσεως ταύτης θεωρία, καθ' ἣν τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Καίτοι ἡ γνώμη αὕτη διὰ τοῦ Αὐγουστίνου παρεισέδυσεν, ὅστις, καίπερ κατά τινας ὢν ὁ πρῶτος διδάξας τὴν διδασκαλίαν ταύτην, ἐδήλου ὅμως ὅτι τὸ Πνεῦμα *(principaliter)* κυρίως ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ὁρμώμενος ὁπωσδήποτε ἐκ τῆς περὶ ὁμοουσιότητος ἰδέας τῶν τριῶν προσώπων τῆς θεότητος καί, φοβούμενος ὅπως μήπως ὁ Υἱὸς θεωρηθῇ ὑπολειπόμενος κατά τι τοῦ Πατρός, ἐκήρυσσεν ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ *(procedit ex patre filioque)*, καθόσον μάλιστα λέγεται καὶ Πνεῦμα Υἱοῦ. Ἡ ἀτομικὴ αὕτη θεωρία τοῦ Αὐγουστίνου ἐξηπλώθη μετὰ μικρὸν καθ' ἅπασαν τὴν Δύσιν, ἐν δὲ Τολέδῳ τῆς Ἱσπανίας πρῶτον ἡ τῷ 400 καταρτισθεῖσα αὐτόθι σύνοδος, εἶτα δὲ ἡ τρίτη τοιαύτη τῷ 589 καθιέρωσαν παρανόμως τὴν ἐν τῷ καθωρισμένῳ συμβόλῳ τῆς πίστεως προσθήκην τῆς καινοτομίας ταύτης, ἥτις ὑπεστηρίχθη καὶ ἐν ἑτέραις μετὰ ταῦτα συνόδοις, ὡς καὶ τῇ ἐν Ἐμεριτανῇ τῷ 666, τότε δὲ συνετάχθη πιθανῶς καὶ ἀνεφάνη καὶ τὸ σύμβολον *quicunque* τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου λεγόμενον, ὡς ἐκφράζον τὴν περὶ τοῦ Υἱοῦ διδασκαλίαν τοῦ Ἀθανασίου. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Η' αἰῶνος ἡ καινοτομία αὕτη εἰσήχθη γενικῶς ἐν ταῖς φραγκικαῖς Ἐκκλησίαις, ἐν Ρώμῃ ὅμως οἱ πάπαι ἀπέκρουον τὴν καινοτομίαν ταύτην μέχρι τοῦ Η' καὶ Θ' αἰῶνος. Ἐν τούτοις βαθμηδὸν τὸ πρᾶγμα περιῆλθεν εἰς γνῶσιν καὶ τῶν ἐν Ἀνατολῇ, διότι, καθὰ ἀναφέρει Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς ἐν ἐπιστολῇ πρός τινα πρεσβύτερον Μαρῖνον, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει λίαν ἐσκανδαλίσθησαν, ὅτε ἔμαθον ὅτι ἔν τινι συνοδικῇ ἐπιστολῇ τοῦ πάπα Μαρτίνου τῷ 650 ὑπῆρχεν ἡ διδασκαλία τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Ὁπωσδήποτε κατεσιγάσθη τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς πρὸς τοὺς ἡμετέρους διαβεβαιώσεως ὅτι οἱ ἐν Δύσει καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ λέγοντες δὲν πράττουσι τοῦτο ὡς θεωροῦντες τὸν Υἱὸν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ἵνα παραστήσωσι τὸ ὁμοούσιον καὶ ὁμοφυὲς αὐτοῦ. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος ἐγένετο ἀκολούθως λόγος καὶ ἐν τῇ ἐν Γεντιλλιάκῳ συνόδῳ (767) ὡς καὶ ἐν τῇ ἐν Φόρῳ Ἰουλίου *(Friaul)* τῷ 791 ἢ 796, ὅτε ὁ πατριάρχης Ἀκυληίας Παυλῖνος ὡμολόγησε μὲν ὅτι δέον ἄθικτον νὰ διατηρῆται τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, διεταθη ὅμως ὅτι ἡ τοῦ *filioque* προσθήκη ἐγένετο δῆθεν ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν, οἵτινες ἐφρόνουν ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι μόνον τοῦ πατρός. Ὁπωσδήποτε ἡ καινοτομία εἰσήχθη ἐν χρήσει ἔν τε Γαλλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ, ἀφ' ἧς μάλιστα ἐποχῆς καὶ Κάρολος ὁ Μέγας εἶχε διατεθῇ ὑπὲρ αὐτῆς ἕνεκα τῶν πολιτικῶν σκοπῶν. Ὅτε οἱ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τὸ δεύτερον ἔλαβον γνῶσιν τῆς τετελεσμένης πλέον προσθήκης ἐν τῷ συμβόλῳ ἐκ μέρους τῶν ἐν τῇ Δύσει, καθόσον ἤκουσαν τῶν Λατίνων ψαλλόντων ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν τὸ σύμβολον τῆς πίστεως μετὰ τῆς ἐν λόγῳ προσθήκης, ἀπεδίωξαν τοὺς Λατίνους, οἵτινες ἀπεταθησαν τότε πρὸς τὸν πάπαν Λέοντα τὸν Γ' (795—816). Τότε ὁ Κάρολος, λαβὼν γνῶσιν τοῦ πράγματος, συνεκάλεσε τὴν ἐν Ἀκουϊσγράνῳ σύνοδον (809), ἐπικυρώσας τὴν προσθήκην καὶ ἀπαιτῶν ἵνα καὶ αὐτὸς ὁ πάπας συνεπικυρώσῃ αὐτήν· ὁ Λέων ὅμως, μὴ ἀποδεχόμενος τὴν καινοτομίαν, ἔστησε πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου δύο ἀργυρᾶς πλάκας, φε-

ρούσας ἐγκεχαραγμένον τὸ γνήσιον σύμβολον ἄνευ τῆς ἐλαχίστης μεταβολῆς ἑλληνιστί τε καὶ λατινιστί, παραθεὶς καὶ τὴν ἐπιγραφὴν *Haec Leo posui amore et cautela orthodoxae fidei* (Ταῦτα Λέων ἐθέμην δι' ἀγάπην καὶ προφυλακὴν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως). (Ἴδε καὶ ΛΕΩΝ ὁ Γ'). Παρὰ τὰς τοιαύτας ὅμως διαμαρτυρίας ἡ προσθήκη διεδόθη μετὰ ταῦτα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρώμην καὶ ὅτε ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Α' παρανόμως εἰσήλασεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, παρεχάραξε καὶ τὸ τῆς πίστεως σύμβολον καὶ προὐκάλεσε δεινὸν ἀγῶνα μετὰ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, καθ' ὃν ὁ Φώτιος δι' ἀκαταμαχήμων ἐπιχειρημάτων ἔκ τε τῆς Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων διεμαρτύρετο κατὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐν λόγῳ προσθήκης, οἱ δὲ τῆς Δύσεως θεολόγοι ἠγωνίζοντο διὰ νοθεύσεων, παραποιήσεων καὶ τῶν τοιούτων νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν πλάνην αὐτῶν. Ὁ ἀγὼν οὗτος κατεσιγάσθη μὲν πρὸς στιγμήν, ὅτε συνεκροτήθη ἐπὶ Φωτίου ἡ μεγάλη σύνοδος τῷ 879, ἐν ᾗ ὑπέγραψαν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι Ἰωάννου τοῦ Η', βραδύτερον ὅμως, ὑποκινηθεῖσα πάλιν, οὐ μόνον δὲν ἀπεκηρύχθη, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία υἱοθέτησεν αὐτήν, πρώτου, καθὰ λέγεται, εἰσαγαγόντος τὴν καινοτομίαν ἐν τῷ συμβόλῳ αὐτῆς τῷ 904 τοῦ πάπα Χριστοφόρου.

3 Ἡ περὶ υἱοθεσίας αἵρεσις. *(adoptianismus 785—799)*. Διὰ τῆς καταπολεμήσεως τοῦ Νεστοριανισμοῦ εἶχεν ὑποστηριχθῇ ἡ ἑνότης τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, διὰ δὲ τῆς καταπολεμήσεως τοῦ τε μονοφυσιτισμοῦ καὶ τοῦ μονοθελητισμοῦ ἐπεκυρώθη τὸ διπλοῦν τῶν φύσεων καὶ θελήσεων αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ἐγίνετο λόγος περὶ ἑνὸς Χριστοῦ καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ἐν τῇ Δύσει ὅμως ἀνεφάνη κατὰ τὸ τέλος τοῦ Η' αἰῶνος καὶ ἑτέρα τις αἵρεσις, ἡ τοῦ υἱοθετισμοῦ καλουμένη, καθ' ἣν, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς κατὰ ἀρειανὴν διδασκαλίαν ἠδύνατο νὰ ἦναι μόνον θετὸς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο οἱ καθολικοὶ εἶχον ὑποστηρίξει ἐν Ἱσπανίᾳ κατὰ τῶν Ἀρειανῶν τὴν φυσικὴν αὐτοῦ υἱότητα. Οὕτως ὁ ἀρχιεπίσκοπος Τολέδου Ἐλίπανδος (ἴδε ΕΛΙΠΕΝΔ) καὶ ὁ ἐπίσκοπος Οὐργέλης Φῆλιξ ἰσχυρίζοντο ὅτι ὁ Χριστὸς ὃν τρόπον ὡς Θεὸς εἶναι φυσικός, οὕτω καὶ ὡς ἄνθρωπος εἶναι θετὸς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἄλλαις λέξεσιν ὡς ἐν τῷ ἐνιαίῳ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ἀνεγνωρίζοντο δύο φύσεις καὶ δύο θελήσεις, οὕτως ἔπρεπε ν' ἀναγνωρισθῶσι καὶ δύο υἱοί, ὁ μὲν εἷς κατὰ φύσιν, ὁ δ' ἕτερος κατὰ υἱοθεσίαν. Μολονότι ὁ ἀρχηγὸς τῆς αἱρέσεως ταύτης Ἐλίπανδος εἶχε καταπολεμήσει μετὰ ζήλου ἐν τῇ ἐν Ἱσπανίᾳ τῷ 732 συγκροτηθείσῃ συνόδῳ τὸν σαβελλιανίζοντα Μιγέτιον, ὅστις, ταὐτίζων τὰ τρία πρόσωπα τῆς θεότητος, ἐδίδασκεν ὅτι τὸ αὐτὸ θεῖον πρόσωπον ἐνεφανίσθη ἱστορικῶς διαφόρως ἐν μὲν τῷ Δαβὶδ ὡς Πατήρ, ἐν δὲ τῷ Χριστῷ ὡς Υἱὸς καὶ ἐν τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ ὡς Πνεῦμα, περιέπεσεν ὅμως εἰς τὴν περὶ Υἱοθεσίας *(Adoptianismus)* αἵρεσιν, διδάσκων μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Φήλικος ὅτι ὁ Χριστὸς μόνον κατὰ τὴν θεότητα αὐτοῦ εἶναι κυρίως υἱὸς τοῦ Θεοῦ *(filius Dei natura ἢ genere)*, ἐνῷ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι Υἱὸς τῆς Μαρίας καὶ δοῦλος Θεοῦ, υἱοθετήθη ὅμως κατὰ θείαν βουλὴν *(filius Dei adoptivus gratia, beneficio, voluntate assumptione, electione)*, καθὼς καὶ ἡμεῖς υἱοθετούμεθα· κατὰ ταῦτα ὁ Χριστὸς κατὰ μὲν τὴν θείαν φύσιν εἶναι μονογενής *(unigenitus)*, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπίνην πρωτογενής *(protogenitus)*, αὕτη δὲ ἡ υἱοθεσία, ἐν τῇ συλλήψει ἀρξαμένη, συνετελέσθη ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ τῇ ἀναστάσει· συνεπείᾳ τούτου ἐκάλουν καὶ τὴν Μαρίαν Θεοτόκον μόνον ὡς πρὸς τὴν τελευταίαν, ἔποψιν ἤτοι ὡς γεννήσασαν ἄνθρωπον, υἱοθετηθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος Οὐργέλης Φῆλιξ ταῦτα, ὡς εἴρηται, ἐπρέσβευε, χρησιμοποιούντων ἀμφοτέρων παρερμηνείας καὶ ἀλλοιώσεις τῆς Γραφῆς, συναδούσας πρὸς τὰς δογματικὰς αὐτῶν ταύτας θεωρίας. Δύο ὅμως κληρικοὶ τῆς Ἀστουρίας, ὁ ἐξ Λιβάνης πρεσβύτερος Βεάτος καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ὄσμης Αἰθέριος κατεξανέστησαν ἐναντίον αὐτῶν, ὅτε καὶ ὁ Ἐλίπανδος πρὸς πρόληψιν τῆς τοιαύτης κατὰ τῶν θεωριῶν αὐτοῦ ἀντενεργείας ἔγραψε πρός τινα ἐν Ἀστουρίᾳ ἡγούμενον Φιδέλην νὰ περιορίσῃ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνωτέρω δύο κληρικῶν· ἀλλ' οἱ τελευταῖοι, πληροφορηθέντες τὰ γενόμενα, ἔπεμψαν ἐναντίον τοῦ Ἐλιπάνδου δίτομον ἀναίρεσιν τῶν πεπλανημένων αὐτοῦ δοξασιῶν. Μετὰ μικρὸν καὶ ὁ πάπας Ἀδριανὸς ὁ Α' κατεδίκασε δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐπι-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

σκόπους τῆς Ἱσπανίας (786) ὡς αἵρεσιν τὴν περὶ υἱοθεσίας ταύτην διδασκαλίαν. Ὅτε ὅμως ὁ Ἐλίπανδος διεμαρτυρήθη περὶ τούτου πρὸς Κάρολον τὸν Μέγαν, ὁ τελευταῖος οὗτος, καθορῶν μάλιστα ὅτι ἐπικινδύνως ἡ αἵρεσις αὕτη μετεδίδετο, συνεκάλεσε πρῶτον ἐν Ρεγεντσβούργῃ σύνοδον τῷ 792, ἧς καὶ αὐτὸς ὁ Φῆλιξ μετασχὼν ἀνέπτυξε τὴν περὶ υἱοθεσίας δοξασίαν αὐτοῦ, καταδικασθείσης ταύτης καὶ ὑπὸ τῆς συνόδου ὡς αἱρετικῆς. Ὁ Φῆλιξ ὅμως φαίνεται ὅτι ἐκ προσποιήσεως μόνον εἶχε προβῆ εἰς τὴν ἀποκήρυξιν ἐκείνην καὶ χάριν ἀπαλλαγῆς αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐναντίων, διότι, μόλις ἀπ' αὐτῶν λυτρωθείς, μετέβη εἰς τὴν ὑπὸ τοὺς Σαρρακηνοὺς Ἱσπανίαν καὶ προσεκολλήθη εἰς τὴν φατρίαν τοῦ Ἐλιπάνδου. Τότε κατῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα διάφοροι ἄλλοι συγγραφεῖς, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀλκουίνος, δοκιμάσαντες ν' ἀποτρέψωσι τοὺς υἱοθετιστὰς ἀπὸ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, τοῦ Ἀλκουίνου μάλιστα ἐκδόντος καὶ ἀνασκευὴν τῆς αἱρέσεως, ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Φήλικα ἔγραψαν τῷ 793 διαφόρους πρός τε τὸν Κάρολον καὶ τοὺς γάλλους ἐπισκόπους ἐπιστολάς, δι' ὧν παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ παρακωλύσωσι τὴν διάδοσιν τῆς ἐναντίας διδασκαλίας. Τότε ὁ Κάρολος συνεκάλεσε τὴν ἐν Φραγκφούρτῃ σύνοδον τῷ 794, ὅπου καὶ ἐκ νέου κατεδικάσθη ἡ τοῦ Ἐλιπάνδου καὶ τοῦ Φήλικος αἵρεσις, τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τῆς συνόδου ἀποσταλείσης καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἐλίπανδον ἐν συνοδείᾳ τεσσάρων ἐπιστολῶν, οὕτως ὥστε νὰ ἔχῃ τὸ κῦρος ὁλοκλήρου τῆς Δύσεως. Τῆς αἱρέσεως ὅμως διαδιδομένης καὶ πάλιν ἐν Ἱσπανίᾳ, ὁ Ἀκουΐνος ἔγραψε τὴν πρώτην κατὰ τοῦ Φήλικος ἀντίρρησιν αὐτοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Φῆλιξ μετὰ τοσαύτης περινοίας καὶ διαλεκτικῆς ἱκανότητος ἀπήντησεν, ὥστε ὁ Ἀλκουΐνος ἠναγκάσθη πρὸς ἀνταπάντησιν νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ, τοῦ Ἀκυληίας Παυλίνου, τοῦ Τρεβίρων Ριχβόδου καὶ τοῦ Αὐρηλίας Θεοδούλφου. Ὁ Κάρολος ἔστειλε τότε ἐπιτροπὴν εἰς Ἱσπανίαν ἐκ δύο ἐπισκόπων, οἵτινες ἦλθον εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Φήλικος, μεθ' οὗ καὶ συναπῆλθον εἰς Ρώμην, ὅπου ἔλαβον μέρος εἰς τὴν αὐτόθι τῷ 799 συγκροτηθεῖσαν σύνοδον ὡς καὶ εἰς τὴν κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος συγκροτηθεῖσαν ἐν Ἀκουϊσγράνῳ. Μολονότι δὲ ὁ Φῆλιξ, συζητῶν ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ἀλκουίνου, ἐδήλωσεν ἐπὶ τέλους ὅτι παραιτεῖται τὰς δοξασίας αὐτοῦ οὐχὶ ὡς ἐξαναγκασθεὶς εἰς τοῦτο, ἀλλ' ὡς πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ κύρους τῆς ἀληθείας καὶ ἐφάνη τοιουτοτρόπως ὡς ἀποσπασθεὶς πλέον τῆς αἱρέσεως, ὁ Ἐλίπανδος καὶ οἱ Ἱσπανοὶ ἐπίσκοποι ἐνέμενον τοὐναντίον ἐν ταύτῃ· καθὼς ὅμως βραδύτερον ἀπεδείχθη, καὶ αὐτὸς ὁ Φῆλιξ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ τῷ 818 ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν περὶ υἱοθεσίας δοξασίαν, ὡς ἐτεκμηριώθη καὶ ἐκ σημειώματος, εὑρεθέντος ὑπὸ τοῦ διαδόχου ἐπισκόπου Λουγδούνων Δαϊδράδου (εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀφεθῇ ὁ Φῆλιξ μετὰ τὴν δευτέραν, φαινομενικὴν καὶ ταύτην, ἀποκήρυξιν τῆς περὶ υἱοθεσίας δοξασίας), ἤτοι τοῦ Ἀγοβάρδου. Ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχε γράψει τότε καὶ ἀντίρρησιν ἐναντίον τῆς αἱρέσεως ταύτης, ἥτις ἀπεσβέσθη ὁλοτελῶς μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο αὐτῆς ἀρχηγῶν.

4. Ἡ περὶ προορισμοῦ ἔρις (847—868). Ἡ ἔρις αὕτη, ἥτις εἶχε συζητηθῇ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἔτι τοῦ Αὐγουστίνου, τοσοῦτον ὀλίγον εἶχε φθάσει κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους εἰς ὁριστικήν τινα λύσιν, ὥστε καὶ μετὰ ταῦτα ἔτι ἱκανοὶ εὑρίσκοντο ταύτης ἀντιπρόσωποι μεταξὺ τῶν θεολόγων. Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ὁ ἀγὼν οὗτος ἀνενεώθη μετὰ μείζονος ἢ πρότερον συμπαθείας, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ μοναχὸς Γότσαλκος ἐνεφανίσθη ὡς ἔνθερμος ὑπερασπιστὴς τῆς περὶ ἀπολύτου προορισμοῦ διδασκαλίας τοῦ Αὐγουστίνου· τὴν φορὰν ταύτην μάλιστα ἡ ἔρις ὑπερέβη τὰ ἐπὶ τοῦ Αὐγουστίνου ὅρια αὐτῆς, διότι ὁ Γότσαλκος παρεδέχετο διπλοῦν τινα προορισμὸν πρὸς σωτηρίαν τῶν μὲν καὶ ἀπώλειαν τῶν δέ, ἐνῷ ἡ τοῦ Αὐγουστίνου θεωρία διέφερε ταύτης, ἅτε ἀποδεχομένη τὸν τελευταῖον τοῦτον προορισμὸν ὡς ἐγκαταλείψιν μᾶλλον εἰς τὴν ἀπώλειαν, ἧς ἐγένοντο οἱ ἄνθρωποι ἄξιοι ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Ἰδοὺ πῶς ἐκτίθησιν ὁ Φ. Βαφεὶδης τὰ κατὰ τὴν ἀναζωπύρησιν τῆς αἱρέσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ Γοτσάλκου. «Σάξων τις δηλ. Γότσαλκος, παῖς ἔτι ἀφιερώθη ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς τὸ περίφημον τότε μοναστήριον τῆς Φούλδης, ἀλλὰ μὴ θεωρῶν τὸν μοναχικὸν βίον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, ἐζήτησε ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ὑποχρεώσεως· εἰς τοῦτο ἀντέστη ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Ραβάνος Μαῦ-

ρος καὶ μετετέθη εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ὀρβάκου ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Σουεσσιόνων *(Orbacum apud Suessiones)*. Ἐνταῦθα ὁ Γότσαλκος ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Φουλγεντίου τοῦ Ρούσπης καί, παραδεξάμενος τὴν περὶ προορισμοῦ διδασκαλίαν αὐτῶν, ὑπερηκόντισε μάλιστα περιπεσὼν εἰς τὸν διπλοῦν προορισμὸν *(duplex, gemina praedestinatio)*, ὁηλ. πρὸς τῷ προορισμῷ πρὸς σωτηρίαν καὶ εἰς προορισμὸν πρὸς καταδίκην. Οἱ ἐν τῇ μονῇ ἐτίμων τὸν μοναχόν, προσαγορεύοντες μάλιστα καὶ Φουλγέντιον, ὁ Γότσαλκος ὅμως, ἐπιθυμῶν νὰ ἑλκύσῃ ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ὀπαδούς, μετέβη δὶς (840 καὶ 847) εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ αὐτοῦ ἐν Φόρῳ Ἰουλίου παρὰ τῷ δουκὶ Ἐβερχαρδ ἐζήτησε νὰ προσελκύσῃ τὸν ἐπίσκοπον Βερώνης Νότιγγ· οὗτος, συναντηθεὶς μετ' ὀλίγον μετὰ τοῦ Ραβάνου Μαύρου, ἤδη ἀρχιεπισκόπου Μογουντίας, ἀγγέλλει αὐτῷ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Γοτσάλκου, ὁ δὲ Μαῦρος πολεμεῖ αὐτὴν ἐν δυσὶν ἐπιστολαῖς πρὸς τὸν Νότιγγ καὶ τὸν Ἐβερχαρδ. Ὁ Γότσαλκος μετ' ἐκπλήξεως ἔμαθεν ὅτι κατεδικάζετο ὡς αἱρετικὸς ἕνεκα τῆς μετὰ τοῦ Αὐγουστίνου συμφωνίας καὶ διὰ τοῦτο, πεποιθὼς εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν αὐτοῦ, μεταβαίνει εἰς Μογουντίαν, ὅπου ὅμως, συγκροτηθείσης ὑπὸ τοῦ Μαύρου τὸ 848 συνόδου, κατεδικάσθη καὶ παρεδόθη εἰς τὸν μητροπολίτην αὐτοῦ Ἰγκμαρον τὸν Ρήμων πρὸς τιμωρίαν· οὗτος συνεκρότησε τότε σύνοδον ἐν Καρισιακῷ (849), κατεδίκασεν ἐκ δευτέρου τὸν μοναχὸν καὶ κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου παρέδωκεν αὐτὸν εἰς σωματικὰς ποινὰς καὶ εἰς ἰσόβιον εἱρκτὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ Ἀλταβίλλᾳ. Ἐνταῦθα ὁ Γότσαλκος, συνταξας δύο ὁμολογίας πίστεως, ἀπῄτει ὅπως ἡ ἀλήθεια τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἀποφασισθῇ διὰ θεοδικίας, ἀλλ' ὁ Ἰγκμαρος, θιασώτης ἄλλως τῶν τοιούτων δοκιμαστηρίων, ἀπέρριψε μετ' ἀποστροφῆς τὴν πρότασιν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ἡ ἀπάνθρωπος κατὰ τοῦ Γοτσάλκου καταφορὰ καὶ ἀπόρριψις τῆς διδασκαλίας τοῦ Αὐγουστίνου προὐκάλεσαν ἐν τῇ φραγκικῇ ἐκκλησίᾳ γενικὴν κατακραυγὴν κατὰ τοῦ Ἰγκμάρου, ὅστις, ἀποταθεὶς ἐν πρώτοις πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Τρικάσσης *(Troyes)* Προυδέντιον, ἐπειδὴ οὗτος ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ Γοτσάλκου, ἀπετάθη δεύτερον πρὸς τὸν Ραβάνον Μαῦρον· οὗτος, ἐλέγχων τὸν Ἰγκμαρον, διότι ἐπέτρεπε τῷ Γοτσάλκῳ νὰ γράφῃ τοιαύτας βλασφημίας παρέπεμπεν εἰς τὰς πρὸς τὸν Νότιγγ καὶ Ἐβερχαδ ἐπιστολὰς αὐτοῦ. ἀλλὰ τότε καὶ Κάρολος ὁ Φαλακρός, ἀναμιχθεὶς ἐν τῇ ἔριδι ἐζήτησε τὴν γνώμην τῶν μοναχῶν Ρατράμνου καὶ Σερβάτου τοῦ Δούπου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τοῦ καταδιωκομένου μοναχοῦ. Ὁ Ἰγκμαρος, βλέπων τὸ ἐπισφαλὲς τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἐζήτησεν ὀπαδοὺς καὶ ὡς τοιούτους εὗρε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Λουγδούνων Ἀμόλωνα, τὸν ἐν Μέτταις πρεσβύτερον Ἀμαλάριον καὶ πρὸ πάντων τὸν λογιώτατον τῆς ἐποχῆς ἄνδρα Σκῶτον Ἐριγένην· ἀλλὰ τοῦ τελευταίου ἡ συνδρομὴ ἀπέβη εἰς βλάβην τοῦ Ἰγκμάρου, διότι, θεμελιῶν ὁ Σκῶτος τὴν περὶ προορισμοῦ διδασκαλίαν ἐπὶ τῆς θεωρίας ὅτι τὸ κακὸν εἶναι μὴ ὄν (ἀρνητικὸν δηλ.), ἔλεγεν ὅτι ὡς τοιοῦτο δὲν δύναται νὰ τιμωρηθῇ ὑπὸ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀχρόνου Θεοῦ καὶ ὅτι πᾶσα τιμωρία τοῦ Θεοῦ συνίσταται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐνέργειαν τῆς ὑποκειμενικῆς σχέσεως τοῦ πλάσματος πρὸς τὸν πλάστην· ἐντεῦθεν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἰγκμάρου καθίστων αὐτὸν τοῦτον ὑπεύθυνον διὰ τὰς θεωρίας τοῦ Σκώτου, καὶ ὡς τοιοῦτοι παρέστησαν οὐ μόνον ὁ Προδέντιος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σενώνων *(Sens)* Βενίλων, ὁ διάκονος Φλῶρος καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ἀμόλωνος Ρεμίγιος. Ὑπὲρ τοῦ Ἰγκμάρου παρουσιάσθη τότε Κάρολος ὁ Φαλακρὸς καὶ διὰ τῆς δευτέρας ἐν Καρσιακῷ συνόδου τοῦ 853 ἐν τέσσαρσιν ἄρθροις *(capitula caricisca)* ὑπεστηρίχθη ἡ μεμετριασμένη διδασκαλία τοῦ Αὐγουστίνου καὶ ἀπερρίφθη ὁ διπλοῦς προορισμός· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐναντίοι δὲν ἐσίγων, διότι ὁ μὲν Προυδέντιος ὑπεστήριζεν ἐν τῇ ἐν Παρισίοις συνόδῳ τὸν αὐγουστινισμόν, ὁ δὲ Λουγδούνων Ρεμίγιος, συγκροτήσας ἐν Βαλεντίνῳ σύνοδον (855), κατεδίκασε τὰ κεφάλαια τῆς ἐν Καρισιακῷ συνόδου». Τοιουτοτρόπως ἐπῆλθε σχίσμα ἐν τῇ φραγκικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κατάστασις τοῦ Γοτσάλκου ἐδεινώθη, διότι κατηγόρησε τοῦ Ἰγκμάρου ὡς ἀφαιρέσαντος ἐκ τοῦ ὕμνου *Te trina Deitas unaque poscimus* τὸ *trina deitas* καὶ ἀντικαταστήσαντος αὐτὸ διὰ τοῦ *sancta deitas*. Ἀλλ' ὁ Ἰγκμαρος

ἀπελογήθη καὶ ὁ Γότσαλκος ἀπώλεσε πᾶσαν ἐλπίδα περὶ βελτιώσεως τῆς τύχης αὐτοῦ· κατατηκόμενος δὲ ἀπὸ τοῦ 848 μέχρι τοῦ 868 ἐν τῇ εἱρκτῇ, ἐνέμενεν ἐπιμόνως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ μετ' ἀποστροφῆς ἀπορρίψας καὶ ὁμολογίαν πίστεως κατὰ τοῦ προορισμοῦ καὶ κατ' αὐτὴν ἕτι τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου αὐτοῦ· τούτου ἕνεκα καὶ δὲν ἐτάφη μετ' ἐκκλησιαστικῆς τελετῆς.

5. Ἡ περὶ θείας εὐχαριστίας ἔρις (844—1079). Ἐν τῇ φραγκικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνεφάνη κατὰ τὴν νεωτέραν περίοδον καὶ ἡ περὶ τῆς θείας εὐχαριστίας ἔρις, παρουσιασθεῖσα καὶ κατὰ τὸν Θ' καὶ τὸν ΙΑ' αἰῶνα. Καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον τῆς ἔριδος στάδιον ἡ συζήτησις δὲν περιεστρέφετο περὶ τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἢ περὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς παρουσίας καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς. Πασχάσιός τις μοναχὸς καὶ εἶτα ἡγούμενος ἀνέλαβε ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ θεία εὐχαριστία εἶναι τὸ ἀληθὲς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου, ὅτι, μολονότι μένει ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, μετὰ τὸν ἁγιασμὸν ὅμως αὐτῶν ὑπάρχει πλέον αὐτὴ ἡ σὰρξ καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι ἡ σὰρξ αὕτη εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς Παρθένου γεννηθεῖσα, ἐπὶ τοῦ σταυροῦ παθοῦσα καὶ ἐκ τοῦ τάφου ἀναστᾶσα· ἐκ τούτου κατέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Χριστὸς θυσιάζεται καθ' ἑκάστην μυστηριωδῶς, ὅτι ἡ θεία εὐχαριστία εἶναι ταὐτοχρόνως καὶ ἀλήθεια καὶ εἰκὼν καὶ ὅτι δὲν ὑπόκειται εἰς τὰς συνεπείας τῆς πέψεως. Μολονότι ἡ τοῦ Πασχασίου αὕτη διδασκαλία οὐδὲν περιεῖχε τὸ ἀσύνηθες καὶ πρωτοφανές, διότι ἡ Ἐκκλησία ἀνέκαθεν παρεδέχετο καὶ ἐδίδασκε τὴν πραγματικὴν παρουσίαν καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν στοιχείων, καινοφανοῦς ὅμως ταύτης ὑπὸ νεωτέρων τινῶν θεωρηθείσης, ὁ Πασχάσιος ἐμφανίζεται ὡς ὁ κύριος ἀρχηγὸς τῆς περὶ μετουσιώσεως διδασκαλίας. Οἱ κατὰ τοῦ Πασχασίου λοιπὸν κατεξαναστάντες ὡς ὁ Σκῶτος Ἐριγένης, ὁ μοναχὸς Φροδεγάρδος, ὁ Ραβάνος Μαῦρος καὶ ὁ συνάδελφος τοῦ Πασχασίου Ράτραμνος (οἱ δύο τελευταῖοι τῶν ὁποίων δὲν πολεμοῦσι τὴν πραγματικὴν παρουσίαν, ὡς οἱ ἀρνούμενοι αὐτὴν δύο πρῶτοι), παρίστανται ὡς καταπολεμοῦντες μόνον τὸν τρόπον αὐτῆς καὶ τὴν συνέπειαν τῆς διδασκαλίας τοῦ Πασχασίου, τὸ ὅτι δηλαδὴ τὸ ἐν τῇ θείᾳ εὐχαριστίᾳ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι αὐτὸ τὸ ἐκ τῆς Παρθένου γεννηθέν, παθὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ἀναστὰν ἐκ τοῦ τάφου. Ὁ τελευταῖος μάλιστα, ἀρνούμενος ὅτι ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ φυσικὸν σῶμα καὶ ἐπομένως ἔχει βάρος, ἔκτασιν κλπ., διισχυρίζεται ὅτι ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ ὑπάρχει τὸ δοξασθὲν καὶ ἀποθεωθὲν σῶμα καὶ ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐσθίομεν τὸν Χριστὸν μετὰ σαρκὸς καὶ ὀστῶν φυσικῶς *(naturaliter)*, ἀλλὰ μόνον μυστηριωδῶς *(sacramentaliter)*, διότι τοιαύτη πνευματικὴ ἔννοια περὶ μεταλήψεως ἁρμόζει εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὡς πνευματικὴν θρησκείαν· ἄλλως οἱ χριστιανοὶ ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν ἀνθρωποφαγίαν. Τὴν περὶ τῆς θείας εὐχαριστίας ἔννοιαν ἀνενέωσε μετέπειτα κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ὁ σχολιαστὴς θεολόγος Βερεγκάριος, ὅστις, παραφερόμενος πιθανῶς ὑπὸ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἐριγένους, περιῆλθεν εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐπλανήθη ἐν τῇ περὶ τῆς θείας εὐχαριστίας διδασκαλίᾳ. Κατὰ τὸν Βερεγκάριον συμβαίνει μὲν μεταβολὴ τῶν στοιχείων καὶ παρουσία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ, ἀλλ' οὔτε ἡ μεταβολὴ εἶναι οὐσιαστική, οὔτε ἡ παρουσία. Ἡ παρουσία εἶναι μᾶλλον ἡ ὕπαρξις τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐν τοῖς στοιχείοις, ἡ δὲ μεταβολὴ συνίσταται εἰς τὴν πραγματικὴν ἐμφάνισιν τῆς δυνάμεως ταύτης ἐν τῷ τύπῳ τοῦ ἄρτου. Πρὸς τούτοις ὅρος τῆς δυναμικῆς ταύτης παρουσίας δὲν εἶναι ἡ εὐλογία μόνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ πίστις τοῦ μεταλαμβάνοντος· διότι ἄνευ τῆς πίστεως ταύτης ὁ ἄρτος εἶναι κενὸν σημεῖον ἄνευ δυνάμεως. Ὁ Βερεγκάριος ἐφ' ἱκανὸν διέδιδε τοιαύτας ἰδέας χωρὶς νὰ προκαλέσῃ σκάνδαλόν τι, ἀλλ' ἐκθεὶς αὐτὰς καὶ ἐν ἐπιστολῇ πρός τινα Λάνφραγκ ἐξήγειρε τὴν ὅλην ἐκκλησίαν ἐναντίον αὐτοῦ καὶ κατεκρίθη ὑπὸ συνόδου ἐν Ρώμῃ τῷ 1050. Βραδύτερον δευτέρα τοιαύτη ἐν Βαρκέλαις (1050), καθ' ἣν παρέστη καὶ ὁ Βερεγκάριος, ἔσχισε καὶ ἔκαυσε τὸ τοῦ Σκώτου σύγγραμμα, ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο ἡ τοῦ Βερεγκαρίου διδασκαλία. Τῷ 1059 ὁ Βερεγκάριος ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ ἐν Ρώμῃ ὁμολογίαν πίστεως, δι' ἧς ἀπεκήρυττε τὰς αἱρετικὰς αὐτοῦ δοξασίας καὶ

παρεδέχετο τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ διάφορα ἄλλα ἐπεισόδια ὁ Ἱλδεμπράνδος (πάπας Γρηγόριος ὁ Ζ') προσεκάλεσε τὸν Βερεγκάριον εἰς Ρώμην τῷ 1078, ἐκεῖ δ' ὑπέγραψεν οὗτος ὁμολογίαν πίστεως, καθ' ἣν «ὁ ἄρτος μετὰ τὸν ἁγιασμὸν εἶναι τὸ ἀληθὲς σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ γεννηθὲν ἐκ τῆς Παρθένου, τὸ παθὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ καθήμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός, ὁ δὲ οἶνος τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ αἷμα, τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ ἐκρεῦσαν»· τῆς ὁμολογίας ὅμως ταύτης μὴ ἱκανοποιησάσης τοὺς πάντας, ὑπέγραψε καὶ ἄλλην, ἐν ᾗ ἔλεγε: «Καρδίᾳ πιστεύω καὶ στόματι ὁμολογῶ ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τοῦ θυσιαστηρίου διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερᾶς εὐχῆς καὶ τῶν λόγων τοῦ σωτῆρος οὐσιωδῶς μεταβάλλονται εἰς τὸ ἀληθὲς καὶ πραγματικὸν καὶ ζωοποιὸν σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ ἀφέθη μὲν τότε ἐλεύθερος, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ οὐσιωδῶς *(substantialiter)* ἡρμήνευε διὰ τοῦ «τῇ σωζούσῃ οὐσίᾳ τοῦ ἄρτου» *(salva subsantia panis)*, διὰ τοῦτο ἅπαξ ἔτι κατεδικάσθη ἐν Βορδιγάλλοις τῷ 1080. Ἔκτοτε ἀπεσύρθη εἰς τὴν νῆσον τοῦ ἁγ. Κοσμᾶ πλησίον τῆς Τουρώνης, ὅπου ὡς ἀσκητὴς ζῶν ἀπέθανε τῷ 1088. Τοιαύτη ἡ ἐν τῇ Δύσει περὶ τῆς θείας εὐχαριστίας ἔρις.

6. Μανιχαῖκαί τινες αἱρέσεις. Κατὰ τὴν νεωτέραν ἐπίσης περίοδον τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνεφάνησαν ἐν τῇ Δύσει αἱρέσεις τινές, πολλὰ τὰ κοινὰ ἔχουσαι πρὸς τοὺς Πρισκιλιανιστάς, τοὺς Παυλικιανούς, τοὺς Εὐχίτας καὶ ἰδίᾳ τοὺς Μανιχαίους, ἐφ' ᾧ καὶ Μανιχαῖκαὶ ἐκλήθησαν. Τοιαύτη τις αἵρεσις ἐν πρώτοις ἀνεφάνη ἐν Ἀκουϊτανίᾳ περὶ τὸ 1010, ἀπορρίπτουσα τὸ βάπτισμα καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ἑτέρα ἀναφανεῖσα ἐν Αὐρηλίᾳ τῷ 1022, ἀπέρριπτε τὴν ὑπερφυσικὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐξελάμβανεν ὡς κατὰ δόκησιν μόνον, ἠρνεῖτο τὴν ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργίαν τοῦ κόσμου, ὃν ἐπλεώρει ἄναρχον, ἀπέρριπτε τὸ βάπτισμα, ἀποδεχομένη τὸ δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μόνον τελούμενον, καὶ ἀπέρριπτεν ἐπὶ τέλους τὴν θείαν εὐχαριστίαν, παραδεχομένη εὐχαριστίαν πνευματικήν. Οἱ αἱρετικοὶ οὗτοι ἀπεκαλύφθησαν μετὰ ταῦτα, 13 δ' ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον ἐπὶ πυρᾶς. Τῷ 1025 ἑτέρα αἵρεσις, ἀναφανεῖσα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διοικήσει τῶν Ἀτρεβατῶν καὶ τῆς Λιέγης, ἀπέρριπτε τὸν γάμον, τὸ βάπτισμα, τὴν εὐχαριστίαν, τὰς εἰκόνας, τὴν ἱερωσύνην καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ᾆσμα. Ἄλλη πάλιν τῷ 1030 ἐν Μοντφόρτῳ παρὰ τὸ Τουρῖνον ἀπέρριπτεν ἐπίσης τὸν γάμον, τὸ βάπτισμα καὶ τὴν εὐχαριστίαν καὶ διισχυρίζετο ὅτι ἀληθὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχή, φωτιζομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ ἐκ Παρθένου γέννησις καὶ ἡ ἐκ πνεύματος ἁγίου σύλληψις τοῦ Χριστοῦ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν γέννησιν τοῦ ἐν Θεῷ βίου. Οἱ αἱρετικοὶ οὗτοι τοσαύτην ἐκέκτηντο ἐπιμονὴν ἐν ταῖς δοξατίαις αὐτῶν, ὥστε τινὲς προσκληθέντες νὰ ἐκλέξωσι μεταξὺ θανάτου καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸν σταυρὸν προὐτίμησαν τὸν θάνατον. Τῷ 1052 ἀνεφάνη ἐν Γόσλαρ παραπλησία τις αἵρεσις, ἀπαγορεύουσα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ζωϊκῶν οὐσιῶν. Κατὰ πάντων τούτων ἐκινήθησαν διωγμοὶ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου.

7. Καθαροί, Ἀλβίγιοι καὶ Βάλδιοι. Κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἀνεφάνησαν ἐν τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ Καθαροὶ λεγόμενοι, οἵτινες, νομίζοντες διεφθαρμένην τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἀπεσπάσθησαν αὐτῆς καὶ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς μόνον καθαροὺς καὶ ἀποτελοῦντας τὴν ἀληθῆ καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Οὗτοι ἔζων ἐγκρατέστατον βίον, ἀπεῖχον τοῦ οἴνου καὶ τοῦ κρέατος καὶ ἀπέφευγον καὶ αὐτὴν τὴν χρῆσιν τῶν χρημάτων· εἶχον πρὸς τούτοις πολλὰς γνωστικὰς δοξασίας, ἀπέρριπτον ὡς οἱ ἀρχαῖοι γνωστικοὶ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὑπερτιμῶντες τὴν Νέαν, ὡμοίαζον κατὰ πολλὰ τοὺς Βογομίλους καὶ τοὺς Παυλικιανούς, περιεφρόνουν τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν, τὸ βάπτισμα, τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὴν ἱερωσύνην, ἀπέρριπτον καὶ τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων, τῶν λειψάνων καὶ τῶν εἰκόνων. Διάφοροι σύνοδοι κατεδίκαζον αὐτούς, οἵτινες παντοῦ κατεδιώκοντο. Ἡ κοινότης αὐτῶν διῃρεῖτο εἰς ἐκλεκτοὺς καὶ εἰς κατηχουμένους· τῶν κατηχουμένων ἡ κατωτέρα τάξις ἀπετελεῖτο ὑπὸ τῶν καλουμένων ἀκροατῶν. Ἐν ταῖς συναθροίσεσιν αὐτῶν οἱ καθαροὶ προσηύχοντο καὶ ἠκροῶντο τοῦ θείου κηρύγματος. Ἐποιοῦντο δὲ χρῆσιν τοῦ πνευματικοῦ βαπτίσματος, ὅπερ ἐτελεῖτο τεθνεῶτος παρὰ μὲν τῶν πρεσβυτέρων ἐπὶ κε-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

φαλῆς αὐτῶν τοῦ Εὐαγγελίου, ὑπὸ δὲ τῶν ἐκλεκτῶν διὰ τῆς ἐπὶ τῶν βαπτιζομένων ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν. Οἱ Καθαροί, οἵτινες ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν εἶχον ἕνα πάπαν ἢ ἀρχηγόν, ἐδρεύοντα ἐν Βουλγαρίᾳ (καθόσον ἀπὸ Βουλγαρίας εἶχον τὴν ἀρχήν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκαλοῦντο Βούλγαροι καὶ κατὰ σύντμησιν Βοῦγροι, ὡς καὶ Χάζαροι καὶ *Tisserantes* ὑφάνται, *Boni homines*, *Publicani* ἴσως κατὰ παραφθορὰν ἀπὸ τοῦ Παυλικιανὸς καὶ Πατρῖνοι ἢ Πατερῖνοι εἴτε ἐκ τῆς ἐν Μεδιολάνοις Πατρίας, εἴτε ἐκ τοῦ *pater noster*, οἵτινος μεγάλην ἐποιοῦντο χρῆσιν), δώδεκα ἀποστόλους καὶ 72 ἐπισκόπους ἢ ἐπόπτας, ἦσαν ἠθικώτατοι καὶ μετὰ γενναιότητος ἀνήρχοντο ἐπὶ τῶν πυρῶν, εἰς ἃς κατεδικάζοντο. Λείψανα αὐτῶν ἐσώζοντο μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Παραφυὰς τῶν Καθαρῶν θεωροῦνται οἱ καλούμενοι Ἀλβίγιοι (ἐκ τῆς ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ πόλεως *Albi*), οἵτινες ἔτρεφον ἄσπονδον μῖσος πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἀποκαλοῦντες αὐτὴν Βαβυλῶνα τῆς ἀποκαλύψεως, ἀπέρριπτον τὰ μυστήρια, ἐθεώρουν τὴν ὕλην ὡς ἔδραν τοῦ κακοῦ, ἠρνοῦντο τὴν ἀνάστασιν τοῦ σώματος, ἐθεώρουν περιττοὺς τοὺς ναούς, ὡς μόνον δὲ μέσον σωτηρίας τὸ πνευματικὸν βάπτισμα, ἐθεώρουν τὸν γάμον ὡς εὐπρεπῆ μοιχείαν καὶ ἠνείχοντο μόνον τὸν μετὰ παρθένου. Οὗτοι ἠρνοῦντο πρὸς τούτοις καὶ τὴν ἐλευθερίαν οὐ μόνον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ. Ἐπὶ Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' ἐπὶ 20 ὅλα ἔτη ἀπηνῶς κατεδιώχθησαν.

Οἱ δὲ Βάλδιοι, κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα κυρίως ἐν Ἱσπανίᾳ ἀναφανέντες, ἐκλήθησαν οὕτως ἔκτινος Βάλδου, πλουσίου κατοίκου τοῦ Λουγδούνου, ὅστις μετέφρασεν εἰς τὴν ἐπιχώριον γλῶσσαν τὴν Καινὴν Διαθήκην καί τινα ἀνθολογίαν ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ προτραπεὶς οὕτως εἰπεῖν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν βιβλίων τούτων, ἐδωρήσατο τῷ 1170 σύμπασαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ συνέστησε σωματεῖόν τι *(societas Valdesiana)* πρὸς διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ περιῆρχοντο ἀνὰ δύο τὰς χώρας ὡς εὐαγγελικοὶ ἄνευ ῥάβδου καὶ πήρας, ξύλινα σανδάλια φέροντες καὶ διακρινόμενοι ἐν γένει ἐπὶ τῇ ἀποστολικῇ αὐτῶν ἀκτημοσύνῃ καὶ ἁπλότητι. Τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ' (1179) μὴ ἐπικυρώσαντος τὸ σωματεῖον αὐτῶν, ἐπὶ δὲ Λουκίου τοῦ Γ' (1184) τῆς ἐν Βερώνῃ συνόδου ἀναθέματι αὐτοὺς ὑποβαλλούσης, οἱ κατ' ἀρχὰς μηδαμῶς πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἀντιστρατευόμενοι οὗτοι Βάλδιοι ἤρξαντο πόλεμον κατ' αὐτῆς, καλοῦντες καὶ τὸν πάπαν ἀντίχριστον, ἀποκηρύττοντες τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων ὡς εἰδωλολατρικήν, ὑβρίζοντες τὸν μοναχικὸν βίον καὶ ἀπορρίπτοντες τὴν περὶ ἱκανοποιήσεως καὶ συγχωρήσεως διδασκαλίαν, τὸ καθαρτήριον, τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν μυστικὴν ἐξομολόγησιν, παρεδέχοντο δὲ τὸ βάπτισμα μόνον καὶ τὴν εὐχαριστίαν, κατέκρινον τὴν ὑπὸ ἓν εἶδος μετάληψιν, ὡς ἔννομον δ' ἐθεώρουν τὸν γάμον τῶν ἱερέων. Λείψανα αὐτῶν κατόπιν διαφόρων κατ' αὐτῶν διωγμῶν σώζονται ἐν Πεδεμοντίῳ ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων τῶν Ἄλπεων.

8. Διάφοροι ἄλλαι πλάναι. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐνεφανίσθησαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ πανθεϊστικαί τινες τάσεις καὶ μεταρρυθμιστικαὶ αἱρέσεις, οἷα ἡ πανθεϊστικὴ αἵρεσις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἧς ἀρχηγὸς ἦν ὁ Ἀμαλρῖχος, ὃς ἐδίδασκεν ὅτι «οὐδεὶς σώζεται μὴ πιστεύων ὅτι εἶναι μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ». Μετὰ τὸν Ἀμαλρῖχον τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν ἐκήρυξεν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Δαβίδ, ὡς καί τις Σίμων, ἀλλὰ κυρίως χρυσοχόος τις Γουλιέλμος, ὃς ἐκήρυσσε καὶ τὴν ἔλευσιν τῆς περιόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οὗτος ἐδίδασκε πρὸς τούτοις ὅτι ὃν τρόπον ὁ Θεὸς ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὡς πατὴρ καὶ ἐνεσαρκώθη ἐν τῷ Χριστῷ ὡς Υἱός, τοιουτοτρόπως καὶ ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἐνσαρκοῦται ὁ Θεὸς ἐν παντὶ πιστῷ ὡς ἅγιον Πνεῦμα, πᾶς δὲ πιστὸς εἶναι κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν Θεός, καθ' ἣν καὶ ὁ Χριστός. Καθὼς δὲ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Υἱοῦ ὁ μωσαϊκὸς νόμος ἀπώλεσε τὴν δύναμιν αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἐν τῇ περιόδῳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπέβαλον τὴν ἑαυτῶν δύναμιν τά τε μυστήρια καὶ ἡ θεία λατρεία. Ὁ Θεὸς εἶναι τὰ πάντα ἐν πᾶσιν· ὁ αὐτὸς ὡμίλησε διὰ τοῦ Ὀβιδίου ὡς καὶ διὰ τοῦ Λύγουστίνου, καὶ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ μεταλαμβάνομεν, ἀπολαύοντες συνήθους ἄρτου ἢ τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας. Τὴν τῶν ἁγίων προσκύνησιν ὡς εἰδωλολατρικὴν ἐκήρυσσε καὶ ἐδί-

δασκεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάστασις νεκρῶν, ὅτι ὁ παράδεισος καὶ ἡ κόλασις ὑπάρχουσιν ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων καρδίᾳ, ὅτι ἡ Ρώμη εἶναι ἡ Βαβυλὼν καὶ ὅτι ὁ πάπας εἶναι ἀντίχριστος. Ἡ ἐν Παρισίοις σύνοδος τῷ 1209 κατεδίκασε τὸν Ἀμαλρῖχον καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον.—Ἀπὸ τοῦ 1104 παρουσιάσθησαν οἱ ὀπαδοὶ Πέτρου *Von Bruys*, Πετροβρουσιανοὶ κληθέντες, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὁποίων προέτρεπε τὴν καταστροφὴν τῶν ἐκκλησιῶν, διότι ὁ Θεὸς προσκυνεῖται ἐν τοῖς σταύλοις, κατέκαιε τοὺς ἐσταυρωμένους, κατεπολέμει τὸν νηπιοβαπτισμὸν καὶ λοιπά.—Παραπλήσιαι αἱρέσεις ἀνεφάνησαν καὶ κατὰ τὸν ΙΓ′ αἰῶνα καὶ μετέπειτα· τοιαῦται δ' εἰσὶν ἡ τῶν ἀποστολικῶν καλουμένων ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἐλευθέρου πνεύματος καὶ λοιπαί, καθ' ὧν σφοδροὶ προύκλήθησαν διωγμοὶ καὶ ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐν γένει συνεστήθησαν καὶ τὰ ἔκτακτα δικαστήρια, τὰ καλούμενα τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως.

9. Μεταρρύθμισις. Παρὰ τοὺς διαφόρους ὅμως ἀνωτέρω μνημονευθέντας ἄνδρας καὶ λοιποὺς παρασχόντας ἀφορμὴν εἰς ἐκκλησιαστικὰς ἔριδας καὶ θρησκευτικὰς αἱρέσεις ἤδη ἀπὸ τοῦ ΙΓ′ αἰῶνος ἀνεφάνησαν πολλαχοῦ ἕτεροι θεοσεβεῖς, οἵτινες καὶ προέβησαν μέχρι διαμαρτυρίας κατὰ τῆς αὐξούσης διαφθορᾶς τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτοι ἄνδρες, προκαλέσαντες ριζικὴν μεταρρύθμισιν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὑπῆρξαν κατὰ τὸν ΙΓ′ καὶ ΙΔ′ αἰῶνα ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ Ἰωάννης ὁ ἐκ *Salisbury*, Ροβέρτος ὁ Γρόστχιτ, Ρογῆρος ὁ Βάκων (ἴδε καὶ ΒΑΚΩΝ) καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος ὁ ὀξυδερκὴς καὶ πολυμαθὴς ἀνὴρ Ἰωάννης Γουίκλεφ ἢ Βύκλεφ (ἴδε τὸ Συμπλήρωμα ΓΟΥΙΚΛΕΦ ἢ ΒΥΚΛΕΦ), ἐν δὲ Γερμανίᾳ κατὰ τὸν ΙΣΤ′ αἰῶνα ὁ Λούθηρος (ἴδε ΛΟΥΘΗΡΟΣ), ἐν δὲ Ἑλβετίᾳ ὁ Ζβίγκλιος καὶ ὁ Καλβῖνος (ἴδε ΚΑΛΒΙΝΟΣ) καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ.

Κλείοντες ἐντοῦθα τὸ περὶ χριστιανισμοῦ ἄρθρον, προστιθέμεθα καὶ γενικήν τινα ἄποψιν τῆς ὅλης πορείας καὶ προόδου τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἡ πορεία αὕτη ἦν καθόλου τοσοῦτον προοδευτικὴ καὶ ταχεῖα, ὥστε ἐν ἐννεακαίδεκα μόνον αἰῶσιν ἀριθμεῖ ὑπερτετρακόσια ἑκατομ. χριστιανῶν ἐκ τοῦ ὅλου ἑνὸς καὶ ἡμίσεος περίπου δισεκατομμυρίου τῶν κατοίκων τῆς γῆς. Κατὰ τοὺς χριστιανολόγους εἰς τὸν μέγαν τοῦτον ἀριθμὸν ἀνήχθη ὁ χριστιανισμὸς κατὰ τὴν ἑξῆς χρονολογικὴν τάξιν:

Κατὰ τὸ ἔτος	500 μ. Χ. ὁ ὁλικὸς τῶν ἀσπαζομένων τὸν χριστιανισμὸν ἀριθμὸς ὑπολογίζεται ὡς ἔγγιστα εἰς		15,000,000
»	1000 μ. Χ.	»	50,000,000
»	1500 »	»	100,000,000
»	1800 »	»	200,000,000
»	1880 »	»	410,900,000

Ἐν τούτοις ἑκάστη περίοδος φέρει ἀριθμὸν ζώντων χριστιανῶν διπλάσιον τῆς πρὸ αὐτῆς.

Εἰς τρεῖς δὲ μεγίστους κλάδους διακρινομένης ἤδη τῆς καθόλου ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἕκαστος τούτων φέρει οὕτω τὴν πορείαν καὶ πρόοδον αὐτοῦ:

Μετὰ Χριστὸν	1500	1830	1880	πρόοδος
Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία	20,000,000	70,000,000	88,000,000	26/00
Δυτικὴ »	80,000,000	116,000,000	209,000,000	80/00
Διαμαρτυρομένη »	. . . . .	42,000,000	113,000,000	170/00

Ἡ πρόοδος αὕτη προέρχεται ἐκ τῶν μεγίστων ἐνεργειῶν, αἵτινες σήμερον καταβάλλονται πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ· Τῷ 1800 ὑπῆρχον μόνον ἑπτὰ ἱεραποστολικαὶ ἑταιρίαι καὶ περὶ τοὺς 170 ἱεραπόστολοι· ἀλλὰ τὸ 1880 αἱ μὲν ἱεραποστολικαὶ ἑταιρίαι ηὐξήσαν εἰς 70, οἱ δὲ ἱεραπόστολοι εἰς 6,700, ὁ δὲ ὁλικὸς ἀριθμὸς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ξένων τε καὶ ἐντοπίων, ἐργαζομένων ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, περίπου εἰς 100,000. Αἱ ἀποστολικαὶ ἑταιρίαι κατὰ τὸ 1800 ἐδαπάνων μόνον 1,250,000 δραχμῶν· τὸ δὲ 1884 ἐδαπάνησαν 48,962,275 δρ. Πρὸς δὲ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μετεφράσθη εἰς 300 περίπου γλώσσας, καὶ κυκλοφορεῖ ἀνὰ 5,000,000 ἀντίτυ-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

πα κατ' ἔτος ἐπὶ δαπάνῃ 9,000,000 περίπου δραχμῶν. Ἐκυκλοφόρησαν δὲ κατὰ τὰ ὀγδοήκοντα ταῦτα (1800—1880) ἔτη τῆς ὑπάρξεως τῶν ἱεραγραφικῶν ἑταιριῶν περὶ τὰ 500,000,000, ἀντιτύπων τοῦ θείου λόγου. Ἡ σύστασις τῶν Κυριακῶν Σχολείων μόλις ἀριθμεῖ πεντήκοντα ἔτη· καὶ ὅμως περὶ τὰ 15,000,000 φοιτῶσιν εἰς αὐτὰ ἀνὰ πᾶσαν Κυριακήν. Ἤδη δὲ πάντα τὰ ἔθνη εἰσὶν ἐλεύθερα ἐν ταῖς ἐνεργείαις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὁ χριστιανὸς εἰσέρχεται ἀπανταχοῦ, κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ, ὄνομα, ἀποδιδόμενον εἰς τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας. Οἱ πρῶτοι τοῦ Χριστοῦ ὀπαδοὶ ὠνομάζοντο μαθηταί, πιστεύοντες, ἀδελφοί, ἅγιοι. Περιφρονούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐν γένει ὑπὸ τῶν μὴ εἰς Χριστὸν πιστευόντων, ἐκλήθησαν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ ρωμαῖος ἱστορικὸς Τάκιτος, Γαλιλαῖοι, Ναζωραῖοι καὶ Χριστιανοί, ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ἡ πρώτη σημασία τοῦ γνωρίσματος τούτου τῶν τοῦ Χριστοῦ ὀπαδῶν ἦν περιφρονητική. Βραδύτερον ὅμως, τοῦ χριστιανισμοῦ ἱκανῶς διαδοθέντος καὶ ἀναπτυχθέντος, τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπέβαλε τὴν περιφρονητικὴν ἔννοιαν καὶ μεγάλην σημασίαν ἐκτήσατο· κατὰ συνέπειαν, τοιαύτην τὴν ἔννοιαν τοῦ Χριστιανοὶ καταστᾶσαν, ἠσπάσθησαν αὐτὴν πάντες οἱ τοῦ Χριστοῦ ὀπαδοί, ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας ἀρχῆς γενομένης, καὶ μόνον διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος ἤθελον νὰ γίνωνται γνωστοί. Διὸ καὶ ὁ ὅρος Χριστιανοὶ σημαίνει μέχρι τοῦ νῦν τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Χριστοῦ ἐν γένει ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐκκλησιαστικῆς διακρίσεως. Ἐν τούτοις τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐπεκτεθὲν ἐφ' ἅπαντας ἐν γένει τοὺς τοῦ Χριστοῦ ὀπαδούς, ἐν οἷς φυσικῶς καὶ καλοὶ ὑπάρχουσι καὶ κακοὶ καὶ εὐσεβεῖς καὶ ἀσεβεῖς καὶ εἰλικρινεῖς καὶ ὑποκριταί, οἷοι ἐν πάσῃ ἀπαντῶσιν ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἐκ διαφόρων ἀτόμων, ποικίλας ἐχόντων γνώσεις, ἰδέας καὶ φρονήματα, συνισταμέναις, δεῖται καὶ ἄλλων γνωρισμάτων, ἀναπτυσσόντων μὲν πληρέστερον τὸ βάθος τῆς σημασίας αὐτοῦ, περιστελλόντων δὲ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ ἐν ἀνάγκῃ. (Ἴδε καὶ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ).

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΝ, χωρίον τῆς Μεσσηνίας, κείμενον ἐν Τριφυλίᾳ ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τῶν Κοντοβουνίων καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῶν Φιλιατρῶν εἰς ἀπόστασιν 3 ὡρῶν. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ἐράνης καὶ περιλαμβάνει 350 κατοίκους.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς 9 βασιλεῖς τῆς Δανίας:

1. Χριστιανὸς ὁ Α′ (Christian I), βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ εἶτα τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, γενν. περὶ τὸ 1425 καὶ ἀποθ. περὶ τὸ 1481. Ἐγένετο ἱδρυτὴς τοῦ οἴκου τοῦ Ὀλδεμβούργου. Ἐκλεγεὶς ὑπὸ τῶν δανῶν εὐπατριδῶν τῷ 1448, ἀνεγνωρίσθη ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῆς Νορβηγίας (1450) καὶ ὑπὸ τῆς Σουηδίας (1456) μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Καρόλου Νάτσωνος, ὅστις ὅμως δὶς ἀνῆλθε τὸν θρόνον καὶ μετεβίβασε τὸν θρόνον εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Στίγην Στούαρ. Ὁ Χριστιανὸς μάτην ἐπεχείρησε πολλοὺς πολέμους καὶ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνακτήσηται τὴν χώραν ταύτην. Οὗτος εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς Κοπεναγης καὶ τοῦ τάγματος τοῦ Ἐλέφαντος (συμβόλου τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ θάρρους).

2. Χριστιανὸς ὁ Β′ (ChristianII), βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας, γενν. τῷ 1481, βασιλεύσας δὲ ἀπὸ τοῦ 1512 μέχρι τοῦ 1523. Οὗτος ἐλεηλάτησε τὴν Σουηδίαν, ἐνίκησε τὸν Στενὼν-Στοὺρ ἐν Βογκεσοὺνδ καὶ ἐστέφθη ἐν Στοκόλμῃ τῷ 1520. Ἦν δὲ πολέμιος τῶν εὐγενῶν, ὧν τοὺς σημαντικωτέρους κατέβαλεν ἐν Στοκόλμῃ, ἐξεθρονίσθη ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Α′, δουκὸς τοῦ Ὁλστάιν, ἐν Δανιμαρκίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ καὶ ὑπὸ τοῦ Γουσταύου Βάζα ἐν Σουηδίᾳ τῷ 1523· ἐπανελθὼν δὲ εἰς Νορβηγίαν τῷ 1532 τῇ βοηθείᾳ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Καρόλου τοῦ Ε′, ἡττήθη καὶ καθείρχθη ἐπὶ 17 ἔτη μετά τινος νάνου, ὃς ὑπηρέτει αὐτόν, ἐν Σονδερβόργ, ἐν αἰθούσῃ, πανταχόθεν κεκλεισμένῃ καὶ ἐχούσῃ στενήν τινα θυρίδα, εἶτα ἐν Καλσουνδβόργ, ἔνθα, παραιτηθεὶς τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, ἐτύγχανε κρείσσονος περιποιήσεως. Ἡ κατάχρησις τῶν ἰταλικῶν οἴνων διετάραξε τὸ λογικὸν αὐτοῦ· ἀπέθανεν αἰχμάλωτος τῷ 1559. Ἐξέδωκε διαταγὰς ὑπὲρ τῶν δούλων, ἐναντίον τοῦ δικαιώματος πωλήσεως τῶν προϊόντων ναυαγίων (*droit de bris*), περὶ τῆς κυβερνήσεως τῶν πόλεων, ἃς ηὐνόησεν ἐναντίον τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, μεγάλας δὲ κατέβαλε προσπαθείας, ὅπως εἰσαγάγῃ τὴν μεταρρύθμισιν ἐν τῷ Βορρᾷ.

3. Χριστιανὸς ὁ Γ′ (Christian III),

βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας, υἱὸς Φρειδερίκου τοῦ Α′, γεννηθεὶς ἐν Ὀλσταίν τῷ 1502. Ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1534 ἐν μέσῳ τῶν ταραχῶν, ὑφ' ὧν ἡ χώρα συνεκυκᾶτο, ἀποκατέστησε τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν ἔν τε Δανίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ, παρέσχε νέα προνόμια εἰς τοὺς εὐγενεῖς, συνεμάχησε μετὰ Φραγκίσκου τοῦ Α′ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἀξιώσεων τῶν ὑπὸ Καρόλου τοῦ πέμπτου ὑποστηριζομένων ἀντιπάλων, ἐμετρίασε τὴν κάθειρξιν Χριστιανοῦ τοῦ Β′, ὃν ἐξεθρόνισε καὶ ἐφυλάκισε Φρειδερῖκος ὁ Α′, καὶ σοφὰ ἐθέσπισε νομοθετήματα ὑπὲρ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας.

4. Χριστιανὸς ὁ Δ′ (Christian IV), βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας (1588—1648), γεννηθεὶς τῷ 1577· ἦτο δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος Φρειδερίκου τοῦ Β′. Κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα αὐτοῦ τέσσαρες γερουσιασταὶ ἐκυβέρνων (1588—1596). Ἀνὴρ πρωίμου ἀναπτύξεως, περιηγήθη τὴν Γερμανίαν, ἐπεσκέφθη τὰς παραλίας τῆς Λαπωνίας (1599), μετέβη τῷ 1606 εἰς Λονδῖνον, ὅπως ἀναγκάσῃ Ἰάκωβον τὸν Α′ νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς διαμαρτυρομένους ἐναντίον τῆς Αὐστρίας, ἐποιήσατο δὲ ἐν διαστήματι 12 ἐτῶν παρὰ τὴν τῶν εὐγενῶν θέλησιν μεταρρυθμίσεις καὶ ὠφελίμους προπαρασκευάς. Διὰ τοῦ πρὸς τὴν Σουηδίαν πολέμου αὐτοῦ (1611—1613) ἐπέβαλε τῇ Σουηδίᾳ τὴν ἐλευθεροπλοΐαν ἐν τῇ Βαλτικῇ (1613), ἐναυπηγήσατο ἰσχυρὸν ναυτικόν, διωργάνωσε τὸ ἐν Κοπεναγῇ πανεπιστήμιον, ἱδρύσατο ἀστεροσκοπεῖον, βοτανικὸν κῆπον, βιβλιοθήκας, σχολάς, καὶ πρῶτος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ θέσις, δι' ἧς συγκοινωνεῖ ἡ Ἀμερικὴ τῇ Ἀσίᾳ. Ἔστειλεν ἀποικίας εἰς Γροιλανδίαν καὶ εἰργάσθη πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ναυτικῶν ἐκδρομῶν, ἱδρύσατο τὴν πόλιν Χριστιανίαν ἐν Νορβηγίᾳ, ἐβελτίωσε τὰ δικαστήρια, τὰ οἰκονομικά, τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ἀλλ' οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ πρὸς μετρίασιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ κατάργησιν τῆς δουλείας προσέκρουσαν εἰς πολλοὺς κοινωνικοὺς σκοπέλους. Ἐπὶ τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου, ὑπείκων ταῖς προτροπαῖς τῶν προτεσταντῶν ἡγεμόνων, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ ἐν Σαξωνίᾳ στρατοῦ καὶ ἡττήθη μὲν τῷ 1626 ἐν Βαρεμβέργῃ, ἀλλὰ συμμαχήσας μετὰ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου, κατετρόμαξε τὴν Αὐστρίαν, ἀναγκασθεῖσαν νὰ ὑπογράψῃ τὴν ἐν Λυβέκῃ συνθήκην (1629). Μετὰ ταῦτα, πολεμῶν κατὰ τῆς Σουηδίας καὶ ὑποστὰς ἱκανὰς ζημίας (1643—1648), ἀπώλεσε τὰς ἐν Νορβηγίᾳ ἐπαρχίας Ἐρζεδάλην καὶ Ζεμβελάδην, ὡς καὶ τὰς νήσους Γοτλάνδην καὶ Οἰσελ. Δὲν ἠλαττώθη ὅμως παρὰ τοῖς Δανοῖς διὰ τὰς ἀτυχίας ταύτας τὸ γόητρον αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πενιχρᾶς καλύβης τοῦ ἁλιέως μέχρι τῶν μεγάρων τῶν εὐγενῶν εὐλογεῖται μέχρι τοῦ νῦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

5. Χριστιανὸς ὁ Ε′ (Christian V), βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας, υἱὸς Φρειδερίκου τοῦ Γ′, γεννηθεὶς τῷ 1646 καὶ ἀποθ. τῷ 1699. Ἐγένετο ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Δανίας κληρονομικῷ δικαιώματι (1670) καί, ἐπιθυμῶν νὰ μιμηθῇ τὴν αὐλὴν τῆς Γαλλίας, κατήρτισε τῷ 1671 νέαν τάξιν εὐγενῶν, εἰς τὰ μέλη τῆς ὁποίας ἀπένειμε τοὺς ἀγνώστους τέως ἐν τῷ Βορρᾷ τίτλους βαρώνων καὶ κομήτων μετὰ προνομίων, ὧνπερ ἐστερεῖτο ἡ ἀρχαία τάξις τῶν εὐγενῶν καὶ ἅτινα ἐδυσχέραναν ἔτι μᾶλλον τὴν τύχην τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν. Οὗτος εἶναι ἐπίσης ὁ ἡγεμών, ὅστις ἐδημιούργησε καὶ τὴν τάξιν τῶν ἱπποτῶν τοῦ Δάνεβρογ. Ὁ ὑπουργὸς αὐτοῦ Σουμάχερ, ἐξευγενισθεὶς διὰ τοῦ ὀνόματος κόμητος τοῦ Γρίφφεμφελδ, ἐπιδέξιος ἀνὴρ καὶ εἷς τῶν ἐπισημοτάτων πολιτευτῶν τῆς Δανίας, ἦν ὁ κυρίως μετασχὼν τῆς διευθύνσεως τῶν πραγμάτων μέχρι τοῦ 1676, ἐποχῆς, καθ' ἣν συνεπείᾳ αὐλικῆς τινος ταραχῆς ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς. Ἐν τούτοις ὁ Χριστιανὸς συνεμάχησε παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ μετὰ τῶν Ὁλλανδῶν ἐναντίον Καρόλου τοῦ ΙΔ′ (1673) καὶ ἀνέλαβε πόλεμον κατὰ τῆς Σουηδίας, ὅστις ἐπιτυχὴς ἦν τὸ πρῶτον, ἀλλ' ἡ Γαλλία ἠνάγκασε τὸν Χριστιανὸν ν' ἀποδώσῃ ἐν τέλει πάσας τὰς διὰ τοῦ πολέμου τούτου ἐπιτευχθείσας κτήσεις δυνάμει τῶν συνθηκῶν τοῦ Φονταινεβλὼ καὶ τοῦ Λούνδ (1679). Ἡ βασιλεία τοῦ ἡγεμόνος τούτου διεταράχθη πρὸς τούτοις καὶ ὑπὸ τῶν ἐκ παραδόσεως ἐρίδων καὶ ἐχθροπραξιῶν μετὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Σλέσβιγ. Τῷ 1683 ἐδημοσίευσε τὸν κώδηκα, ὅστις φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἤνοιξε τὸν νέον λιμένα τῆς Κοπεναγῆς καὶ διωργάνωσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ κατὰ τὸ γαλλικὸν σύστημα.

6. Χριστιανὸς ὁ ΣΤ′ Christian),

Δημοσίευση Βιβλιοθήκης

VI), βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας, υἱὸς Φρειδερίκου τοῦΔ′, γενν. τῷ 1699 καὶ ἀποθ. τῷ 1746. Τὸ 1730 ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ὑπῆρξεν εἰρηνικὴ καὶ διεκρίθη ἐπί τισι μεταρρυθμίσεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀξιοθρηνήτοις μέτροις, ὧν αἱ συνέπειαι ὑπῆρξαν ὀλέθριαι εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ἐδείνωσαν τὴν δουλείαν τῶν χωρικῶν. Ἡ μεγάλη τοῦ βασιλέως τούτου καὶ τῆς βασιλίσσης εὐσέβεια παρώτρυνε τὴν κυβέρνησιν εἰς λῆψιν αὐστηρῶν μέτρων κατὰ τῆς θρησκευτικῆς χαλαρότητος καὶ ἀδιαφορίας. Εἰς τοῦτον τὸν ἡγεμόνα ὀφείλει ἡ Δανία τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κοπεναγης, τὴν ἵδρυσιν ἰατρικῶν ἀνατομείων, τῆς «Ἑταιρίας τῶν ἐπιστημῶν», τῆς «Ἑταιρίας τῆς δανικῆς γλώσσης καὶ ἱστορίας», τῆς Ἀκαδημίας τῶν καλῶν τεχνῶν ὡς καὶ τὴν ἐγκατάστασιν πολλῶν βιομηχανικῶν ἐργοστασίων καὶ συγκράτησιν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἑταιριῶν.

7. Χριστιανὸς ὁ Ζ′ (Christian VII), βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας (1766—1808) γενν. τῷ 1742. Ἦν υἱὸς καὶ διάδοχος Φρειδερίκου τοῦ Ε′, συνεζεύχθη τὴν Καρολίναν-Ματθίλδην, ἀδελφὴν Γεωργίου τοῦ Γ′, βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, περιηγήθη τὴν Γερμανίαν, Ὁλλανδίαν, Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν, περιερχόμενος τὰς Ἀκαδημίας καὶ τὰς ἑταιρείας τῶν σοφῶν καὶ τῷ 1770 ἀντικατέστησε τὸν ὑπουργὸν Βερνεζδορφ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ αὐτοῦ Στρουενσέ. Αἱ ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου γενόμεναι μεταρρυθμίσεις ἀπήρεσαν τοῖς εὐγενέσι καὶ τῷ στρατῷ, ἡ δὲ χήρα βασίλισσα Ἰουλία τῆς Βρουνσβίκης κατέπεισε τὸν Χριστιανὸν ὅτι ὁ Στρουενσὲ εἶχεν ἐνοχοποιητικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Καρολίνας-Ματθίλδης καὶ ἔτυχε κατ' αὐτοῦ θανατικῆς ἀποφάσεως (1772). Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ταύτης ὁ βασιλεὺς περιῆλθεν εἰς θέσιν παλίμπαιδος, ἐκυβέρνα δὲ ἡ Ἰουλία μετὰ τοῦ Ὀβ Γούλδεργ καὶ τῷ 1780 ἡ Δανία εἰσῆλθεν εἰς τὴν «ἔνοπλον οὐδετερότητα». Τῷ 1784 ὁ βασιλικὸς πρίγκηψ Φρειδερῖκος, υἱὸς τοῦ Χριστιανοῦ, ἀπεμάκρυνε τὸ κόμμα τῆς χήρας βασιλίσσης καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ἀντιβασιλέως. Ἡ Κοπεναγη ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τῷ 1807 συνεπείᾳ τῆς οὐδετερότητος τῶν Δανῶν, ἀλλ' ὁ βασιλεύς, ὃς ἔζη ἐν Ρενδσβούργῳ, δὲν ἐγένετο μάρτυς τῆς καταστροφῆς ταύτης.

8. Χριστιανὸς ὁ Η′ (Christian VIII), βασιλεὺς τῆς Δανίας, υἱὸς τοῦ πρίγκηπος διαδόχου Φρειδερίκου, γεννηθεὶς τῷ 1786 καὶ ἀποθανὼν τῇ 8|20 ἰανουαρίου 1848. Τῷ 1811 ἐγένετο ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως ἐν Νορβηγίᾳ καὶ ἐπιδείξατο μεγίστην εὐφυΐαν καὶ δραστηριότητα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ διατηρῆσαι τῇ Δανίᾳ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ἣν ἐπωφθαλμία ἡ Σουηδία. Νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Βερναδότου Φρειδερῖκος ὁ ΣΤ′, ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ τὴν Νορβηγίαν κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1815. Οἱ κάτοικοι ὅμως τῆς Νορβηγίας ἠρνοῦντο νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸ τοιοῦτον μέτρον καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, ὥρισαν ἑαυτοῖς ἐλεύθερον σύνταγμα καὶ ὁ πρίγκηψ ἐξελέγη βασιλεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα Χριστιανὸς ὁ Α′ (5/17 μαΐου). Ἡ Νορβηγία ὅμως ἀπέβη τὸ ἀντίτιμον τῆς συνεργίας τοῦ Βερναδότου ἐν τῇ ἐπιδρομῇ τῆς Γαλλίας· ἐπειδὴ δ' ἐδέησε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἀπειλὰς τοῦ συνεδρίου τῆς Βιέννης, ὁ Χριστιανὸς παρητήθη ὑπὲρ τῆς Σουηδίας, ὁρίζων ὅμως τὴν διατήρησιν τοῦ νορβηγιακοῦ συντάγματος, ὅπερ ἔκτοτε ἐτηρήθη σεβαστόν. Λαβὼν δὲ τὴν διοίκησιν τῆς Φιονίας, ἐπεχείρησεν ἀπὸ τοῦ 1819—1822 ταξείδιον εἰς Εὐρώπην καὶ διεδέξατο τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ Φρειδερῖκον τὸν ΣΤ ἐν τέλει τοῦ 1839. Εἰσαγαγὼν μεταρρυθμίσεις τινὰς ἐν τῇ διοικήσει, ἠναγκάσθη μέχρι τέλους τῆς βασιλείας αὐτοῦ νὰ καταπολεμῇ τὴν ἀνυπομονησίαν τῶν φιλελευθέρων καὶ τὰς πρὸς χωρισμὸν τάσεις τοῦ Σλέσβιγ καὶ τοῦ Ὁλστάιν, σοβαρὸν ζήτημα, τὴν δυσχερῆ λύσιν τοῦ ὁποίου ἐκληροδότησεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φρειδερῖκον τὸν Ζ′.

9. Χριστιανὸς ὁ Θ′ (Christian IX), βασιλεὺς τῆς Δανίας, γεννηθεὶς ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Λίνσενλουνδ παρὰ τὸ Σλέσβιγ τῷ 1818. Οὗτος εἶναι τέταρτος υἱὸς τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου-Γουλιέλμου-Παύλου – Λεοπόλδου τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάϊν-Σονδερβούργου-Γλυξβούργου καὶ ἀνήκει εἰς τὸν νεώτερον κλάδον τῆς οἰκογενείας Ὁλστάιν-Σονδερβούργου, ἧς ὁ πρεσβυγενὴς κλάδος εἶναι ἡ οἰκογένεια τοῦ Αὐγουστεμβούργου. Τῷ 1842 συνεζεύχατο τὴν πριγκήπισσαν τῆς Δανίας Λουίζαν-Βιλελμίνην-Ἰουλίαν, γεννηθεῖσαν τῷ 1817, θυγατέρα τοῦ Γουλιέλμου, λανδγράβου τῆς Ἔσσης-Κασσέλης καὶ τῆς πριγκηπίσσης

Λουίζης-Καρλόττας, θυγατρὸς τοῦ Φρειδερίκου, πρίγκηπος διαδόχου τῆς Δανίας. Φρειδερῖκος ὁ Ζ' ἐξελέξατο αὐτὸν ὡς διάδοχον ἐπὶ ζημίᾳ τῶν πριγκήπων τοῦ Αὐγουστεμβούργου, ἀντιπροσώπων τοῦ ἄρρενος κλάδου. Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἔτυχε τῆς κυρώσεως τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Πρωσίας καὶ τῆς Ρωσίας· ἐν τούτοις οὐδαμῶς εἶχε ληφθῆ ἡ γνώμη τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας καὶ οὐδόλως ἀνεφαίνετο κατὰ συνέπειαν αὕτη ἐν τῇ συμβάσει, ἥτις συνωμολογήθη τῇ 24)6 μαΐου τοῦ 1852. Μετά τινας μῆνας ἐψηφίσθη ἐν Δανίᾳ νόμος, καθιερῶν τὴν ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Ζ' γενομένην ἐκλογήν (1853). Συνεπείᾳ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὁ μέλλων βασιλεὺς τῆς Δανίας ἐγένετο ὑποστράτηγος, διορισθεὶς ταυτοχρόνως καὶ διοικητὴς τοῦ δανικοῦ ἱππικοῦ, ὡς καὶ μέλος τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου. Τῷ 1858 ἔλαβε τὸν τίτλον βασιλικῆς ὑψηλότητος καὶ τῷ 1863 ἡ πρεσβυτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ συνεζεύξατο τὸν πρίγκηπα τῆς Οὐαλλίας, ὁ δὲ δευτερότοκος αὐτοῦ υἱὸς ἀνῆλθε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος. Τῷ 1863 ἀποθανόντος τοῦ πρίγκηπος Φερδινάνδου, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Χριστιανοῦ τοῦ Η' καὶ θείου τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου τοῦ Ζ', τὸ στέμμα τῆς Δανίας, ὅπερ ἀνῆκε τέως εἰς αὐτόν, ἀνῆκε τοῦ λοιποῦ εἰς τὸν πρίγκηπα Χριστιανόν, ὅστις κατὰ τὸν θάνατον Φρειδερίκου τοῦ Ζ', βασιλεύοντος τότε, ἀνέβη τὸν θρόνον (4/16 νοεμβρίου 1863). Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1864 Χριστιανὸς ὁ Θ' ἐμνήστευσε τὴν δευτέραν αὐτοῦ θυγατέρα Δάγμαρ μετὰ τοῦ τσάρεβιτς Νικολάου, μεγάλου δουκὸς διαδόχου τῆς Ρωσίας, ἀλλ' ὁ ἡγεμονίδης οὗτος ἀπέθανε πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ γάμου. Μετὰ ἓν ἔτος ἡ αὐτὴ πριγκήπισσα ἐμνηστεύθη τὸν νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ πρώτου αὐτῆς μνηστῆρος Ἀλέξανδρον Ἀλεξάνδροβιτς. Κατὰ ἰούλιον τοῦ 1866 ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας μετέβη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας, ἀνταποδόντος μετά τινας μῆνας τὴν ἐπίσκεψιν. Ἡ συνέντευξις αὕτη ἐθεωρήθη ὡς μέλλουσα νὰ συσφίγξῃ τοὺς φυσικοὺς δεσμούς, αἵτινες συνδέουσι τὰ δύο βασίλεια, ἡ δὲ Πρωσία δυσηρεστήθη κατά τι ἐκ τούτων, ἀλλ' οὐδὲν ἐξεδήλωσεν, ἅτε ἀπησχολημένη διατελοῦσα ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τῆς Αὐστρίας. Τὸ δανικὸν κοινοβούλιον, ὅπερ διελύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως συγκροτηθὲν ἐκ νέου, ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ τῇ 16)28 αὐγούστου 1866, μεθ' ἱκανὰς δὲ συζητήσεις περὶ ἐπιψηφίσεως συντάγματος, ὅπερ εἶχαν ἀπορριφθῆ μὲν προηγουμένως ὑπὸ τῆς κάτω Βουλῆς, εἶχε γείνει δὲ τοὐναντίον ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῆς ἄνω Βουλῆς ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ μορφήν, τὸ σύνταγμα ἐκεῖνο ἐπεψηφίσθη. Μετά τινα ἔτη καὶ τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ ἀγῶνος, ὅστις εἶχεν ἐκραγῆ ἐν Γερμανίᾳ, ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας ὑπέβαλε νομοσχέδιον, σκοπὸν προτιθέμενον τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ. Τῷ 1867, καταστήσας ἀντιβασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ, παρεσκευάζετο νὰ μεταβῇ παρὰ τῇ πριγκηπίσσῃ τῆς Οὐαλλίας, θυγατρὶ αὐτοῦ, ἀσθενούσῃ τότε, ὅτε ἀπέθανεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Ἀλλὰ μετά τινας ἡμέρας ἐπεχείρησε τὸ ταξείδιον τοῦτο καὶ ἀφοῦ ἔμεινεν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα παρὰ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, ὑπέστρεψεν εἰς Δανίαν. Ὁ βασιλεὺς Χριστιανὸς ὁ Θ' ἔσχεν ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ τὰ ἑξῆς τέκνα: 1) τὸν Χριστιανὸν-Φρειδερῖκον-Γουλιέλμον-Κάρολον, γεννηθέντα τῇ 22)3 ἰουνίου 1843, πρίγκηπα διάδοχον τῆς Δανίας, 2) τὴν Ἀλεξάνδραν-Καρολίναν-Μαρίαν-Καρλότταν-Λουίζαν-Ἰουλίαν, γεννηθεῖσαν τῷ 1844 καὶ συζευχθεῖσαν τῷ 1863 τὸν πρίγκηπα τῆς Οὐαλλίας, Ἀλβέρτον-Ἐδουάρδον, διάδοχον τοῦ ἀγγλικοῦ θρόνου, 3) τὸν Χριστιανὸν-Γουλιέλμον-Φερδινάνδον-Ἀδόλφον-Γεώργιον, γεννηθέντα τὸν δεκέμβριον τοῦ 1845, καὶ γενόμενον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τῷ 1863 ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεώργιος ὁ Α', 4) τὴν Μαρίαν-Σοφίαν-Φρειδερίκην-Δάγμαρ, γεννηθεῖσαν τὸν νοέμβριον τοῦ 1847 καὶ συζευχθεῖσαν τῷ 1866 τὸν Ἀλέξανδρον Ἀλεξάνδροβιτς, τανῦν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας, 5) τὴν πριγκήπισσαν Θύραν-Ἀμαλίαν-Καρολίναν-Καρλόττας-Ἄνναν, γεννηθεῖσαν τῇ 17)29 σεπτεμβρίου 1853, 6) τὸν πρίγκηπα Βαλδεμάρ, γενν. τῇ 15)27 ὀκτωβρίου 1858 καὶ νυμφευθεὶς τῇ 10)22 ὀκτωβρίου 1885 τὴν Μαρίαν βουρβωνίδα, πριγκήπισσαν τῆς Ὀρλεάνης, θυγατέρα τοῦ δουκὸς τῆς Σάρτρης.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ (Αὔγουστος Christian), δοὺξ τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλσταΐν, γενν. ἐν Κοπεναγῇ τῷ 1798 καὶ ἀποθ. τῇ 28)11 μαρτίου 1860. Ἐκ μητρὸς ἦν ἔγγονος τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Ζ' καὶ διεδέχθη τὸν πατέρα αὐτοῦ Φρειδερῖκον-Χριστιανόν (1814). Ἀναβάντος δὲ τὸν θρόνον τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Η' (1840), οἱ πρίγκηπες διά-

Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη

δοχοι ἦσαν, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Φρειδερῖκος ὁ Ζ' καί, θνήσκοντος τούτου, ὁ ἀδελφὸς Φερδινάνδος Φρειδερῖκος, ἀμφοτέρων ἀποθανόντων ἄνευ κληρονόμων. Ἀλλὰ δυνάμει τοῦ νόμου τοῦ 1650 ἡ μετὰ τῆς Δανίας ἕνωσις τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάιν ὡρίζετο καθαρῶς προσωπικὴ καὶ ἐν περιπτώσει ἀποσβέσεως τοῦ ἄρρενος γόνου, ἡ κυριότης τῶν δύο δουκάτων ὤφειλε νὰ περιέλθῃ τῷ πλησιεστέρῳ τῶν ἀρρένων συγγενῶν. Τοιοῦτος δ' ἦν ὁ Χριστιανὸς Αὔγουστος. Κατὰ συνέπειαν ἀπὸ τοῦ 1840 ὁ πρίγκηψ οὗτος νομίμως ἔπρεπε νὰ θεωρῆται ὡς διάδοχος ἐπὶ τῶν δουκάτων. Ἔκτοτε ἐσχημάτισεν ἰσχυρὸν κόμμα, τεῖνον πρὸς ἐντελῆ ἀπὸ τῆς Δανίας ἀνεξαρτησίαν τῶν δουκάτων καὶ προσέλευσιν τῇ γερμανικῇ ὁμοσπονδίᾳ. Τῷ 1846 προὔτεινε τοῖς Κράτεσι τοῦ Φλενσβόργου νὰ αἰτήσωσι παρὰ τοῦ βασιλέως κοινὸν σύνταγμα διὰ τὰ δύο δουκάτα· μετὰ δύο ἔτη ἐξελέγη μέλος τῆς Συντακτικῆς συνελεύσεως καὶ κατόπιν τοῦ Νομοθετικοῦ σώματος τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάιν. Ἀλλὰ τόσον κατεπολέμησεν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς συνελεύσεσι τὰς δημοκρατικὰς ἀρχάς, ὅσον ἐχθρικῶς διέκειτο καὶ πρὸς τὴν Δανίαν. Τῷ 1850, καταληφθέντων τῶν δουκάτων στρατιωτικῶς ὑπὸ τῆς Δανίας, τὰ μὲν κτήματα τοῦ Χριστιανοῦ Αὐγούστου κατεσχέθησαν, αὐτὸς δὲ διετάχθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν πατρίδα, καὶ τῷ 1852 ὑπεγράφη ἡ ἐν Λονδίνῳ συνθήκη, δι' ἧς τὰ δουκάτα ἐκηρύσσοντο ἡνωμένα τῇ δανικῇ μοναρχίᾳ καὶ βασιλεὺς διὰ τὸ μέλλον ἀνεγνωρίζετο ὁ Χριστιανὸς τοῦ Γλυξβούργου. Στερηθεὶς οὕτω πάντων τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, δεμαρτυρήθη καὶ ἀπασυρθεὶς ἔζη ἐν Σιλεσίᾳ. Τῷ 1863, ἀναβάντος τὸν θρόνον τῆς Δανίας τοῦ Χριστιανοῦ Θ', ὁ δοὺξ ἀνενέωσε τὰς ἐπὶ τῶν δουκάτων ἀξιώσεις αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς γερμανικῆς διαίτης, ἥτις ἐπενέβη πράγματι, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ δυνάμει τῆς ἐν Λονδίνῳ συνθήκης ἐπενέβησαν αἱ δύο μεγάλαι γερμανικαὶ δυνάμεις Πρωσσία καὶ Αὐστρία πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ δουκὸς Χριστιανοῦ Αὐγούστου. Τὸ ἀποτέλεσμά ἐστι γνωστόν. Ἡ μὲν Πρωσία δικαιώματι κατοχῆς ἐκράτησε τὰ δουκάτα δι' ἑαυτήν, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ δουκός, ὑπὲρ οὗ τοσαῦται ἐγένοντο διπλωματικαὶ ἐνέργειαι καὶ ὅπερ συνεχῶς ἐπανελήφθη ἐν ταῖς συζητήσεσι τῆς διαίτης μετὰ τῆς Πρωσίας καὶ Αὐστρίας ἐλησμονήθη παντάπασι.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ (Christian), φιλοπόλεμος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μαγουντιάκου. Ἐπεχείρησε δύο ἐκστρατείας εἰς Ἰταλίαν ἐν ὀνόματι Φρειδερίκου τοῦ Ἐρυθροπώγωνος, τὴν μὲν πρώτην τῷ 1167 κατὰ τῶν Ρωμαίων, οὓς ἠνάγκασε ν' ἀναγνωρίσωσι τὸν ἀντιπάπαν Πασκὰλ τὸν Γ' καὶ τὴν δευτέραν τῷ 1174, καθ' ἣν ἐναυάγησε πρὸ τῆς Ἀγκῶνος. Μετὰ δὲ τὴν ἀνακωχὴν τῆς Βενετίας τῷ 1177 κατεπολέμησεν ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ' τοὺς εὐγενεῖς τοῦ Βιτέρβου καὶ ἀπέθανε τῷ 1183.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ (Θωμᾶς Christian), γερμανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Σάλκενδορφ τῷ 1735 καὶ ἀπωθανὼν τῷ 1800. Ἐγκαταλιπὼν οὗτος τὴν θεολογίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν, αἵτινες ἦσαν τὸ ἀντικείμενον τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἰατρικήν· ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τῷ 1771, ἐγένετο κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος διευθυντὴς τῆς ἰατρικῆς ὑπηρεσίας τοῦ νοσοκομείου τοῦ Ράαμπ ἐν Οὐγγαρίᾳ. Μετά τινα ἔτη ἀποκατέστη ἐν Βιέννῃ, ἔνθα καὶ ἀπέθανε. Ἔγραψε : *Observationum medicarum volumen primum* (1771) καὶ πολλὰ ἄλλα συγγράμματα γερμανιστὶ περὶ ἐπιδημιῶν καὶ διαφόρων ἄλλων θεμάτων.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ (Ἀνδρέας Christian), δανὸς ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ριπὲν τῷ 1551 καὶ ἀποθανὼν ἐν Σόρᾳ τῷ 1606. Ἐδίδαξε τὴν ἰατρικὴν ἐν Κοπεναγῇ, εἶτα ἐγένετο διευθυντὴς τῆς σχολῆς τῶν εὐγενῶν ἐν Σόρᾳ. Ἔγραψε ἐν ἄλλοις συναρμολόγημα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ V. Trincavelli ὑπὸ τὸν τίτλον *Enchiridion medicum* (Βασιλεία, 1535).

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ (Wolfgang Christian), ἑλβετὸς ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Βέρνῃ, ὅπου ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἔγραψεν ἔργα λατινιστὶ καὶ γερμανιστί, ἐν οἷς διακρίνεται τό : *Thesaurus Ludovicianns, sive Compendium materiae medicae selectum ex B. Ludovici pharmacia etc* (Βασιλεία, 1707).

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ (Φλέτσερ Christian), διάσημος ἄγγλος τυχοδιώκτης. Ἦν ναύκληρος τοῦ πλοίου Καλοκαγαθία ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Μπλάϊ, ὅτε τὸ σκάφος τοῦτο ἀπεστάλη τῷ 1780 εἰς τὸν Νότιον ὠκεανὸν πρὸς συλλογὴν φυτῶν, ἀρτοδένδρων καὶ ἄλλων φυτικῶν προϊόντων, ἅτινα ἤθελον νὰ ἐγκλιμα-

τίσωσιν ἐν ταῖς ἀγγλικαῖς ἀποικίαις τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν. Καταπλεῦσαν εἰς Ταΐτην τὸ σκάφος τοῦτο, ἐγένετο φιλοφρονητικώτατα δεκτὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πομαρὲ καὶ τῆς βασιλίσσης Ἰδδέας· ὅτε ὅμως μετὰ παρέλευσιν ὀκταμήνου, καθ' ὃ τὸ σκάφος παρέμεινεν ἐν τῷ κόλπῳ Ματαβάϊ καὶ παραλαβὸν ὑπερχίλια φυτὰ ἀρτοκάρπου, ὁ πλοίαρχος Μπλάϊ κατέλιπε τὴν νῆσον πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὴν πατρίδα, τὸ πλήρωμα αὐτοῦ, ὅπερ καθ' ὅλον τὸ ὀκτάμηνον ἐκεῖνο διάστημα διῆγεν ἐν Ταΐτῃ ἀκόλαστον βίον, ἀπεφάσισε νὰ στασιάσῃ κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ νήσῳ. Ὁ Χριστιανὸς Φλέτσερ ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς ἐνεργείας ταύτης. Καθ' ἣν στιγμὴν τὸ σκάφος ἀπέπλεε τῆς νήσου τῶν Φίλων, ὁ πλοίαρχος Μπλάϊ, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν στασιατῶν, ἐρρίφθη εἰς λέμβον μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ καί τινων πιστῶν ναυτῶν, ἑκκαίδεκα ἐν ὅλῳ προσώπων καὶ ἐγκατελείφθη εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυμάτων, ἔχων μόνον πυξίδα καὶ ὀλίγας ζωοτροφίας. Ὁ Χριστιανὸς Φλέτσερ ἀνέλαβε τότε τὴν κυβέρνησιν τοῦ σκάφους καὶ διηυθύνθη πάραυτα πρὸς τὴν Ταΐτην. Σκεφθεὶς ὅμως ὅτι ἀσύνετον ὅλως θὰ ἦτο νὰ παραμείνῃ ἐν νήσῳ, ὅπου θ' ἀνεκαλύπτοντο πάραυτα αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν καὶ πάντες θὰ ἐτιμωροῦντο, διηυθύνθη πρὸς τὴν νῆσον Τουμπουέ, ἣν ἀνεκάλυψεν ὁ Κοὺκ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ περιοδείαν καὶ ἥτις κεῖται 100 περίπου λεύγας πρὸς νότον τῆς Ταΐτης. Ὁπωσδήποτε ἐλλείψει μάλιστα ζώων, ἅτινα, ἐὰν εἶχον ἠδύναντο ὁριστικῶς νὰ ἐγκαταστῶσιν αὐτόθι, οἱ στασιασταὶ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ ὁ Χριστιανὸς εἶπεν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ὅτι συνήντησε τὸν ναύαρχον Κοὺκ καὶ ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος διέταξεν αὐτοὺς νὰ συναθροίσωσι πάντα ὅσα ἠδύναντο κτήνη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐγκαταστῆσαι ἀποικίαν ἐν γείτονι νήσῳ, κειμένῃ πρὸς Δ. Οἱ νησιῶται, ἐπιθυμοῦντες νὰ τεκμηριώσωσι τὸν ζῆλον αὐτῶν πρὸς τὸν διάσημον θαλασσοπόρον, ἔσπευσαν νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς θελήσεις τοῦ Χριστιανοῦ τοιουτοτρόπως ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὁ Χριστιανὸς κατώρθωσε ν' ἀναχωρήσῃ, συνεπιφέρων ἐν τῷ σκάφει 460 χοίρους καὶ 50 αἶγας, μὴ ὑπολογιζομένων πολλῶν κυνῶν, γαλῶν καὶ πτηνῶν. Πολλαὶ γυναῖκες τῆς Ταΐτης καὶ πλεῖστοι ἄνδρες, οἵτινες ἦσαν κεκρυμμένοι ἐν τῷ σκάφει, ἠκολούθησαν τοὺς στασιαστάς. Μεταξὺ αὐτῶν εὑρίσκετο καί τις Οἱδιδεὲ ἢ μᾶλλον Χελὲ-Χελέ, ἰθαγενὴς τοῦ Βόρα-Βόρα, ὅστις εἶχε συνοδεύσει τὸν ναύαρχον Κοὺκ ἐπί τινα χρόνον κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ταξείδιον· ἐν Τουμπουὲ ὅμως οἱ Ἄγγλοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συμφωνήσωσι μετὰ τῶν ἰθαγενῶν, αἱ ἀδιάκοποι ἐχθροπραξίαι τῶν ὁποίων τοσοῦτον συνετάραττον αὐτούς, ὥστε τῷ 1789 ἐγκατέλιπε τὴν νῆσον ταύτην διὰ τρίτην καὶ τελευταίαν φοράν. Μόλις ὅμως τὸ ὑπὸ τὸν Χριστιανὸν σκάφος ἠγκυροβόλησεν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ματαβάϊ, ἰθαγενεῖς τινες ἄποικοι καὶ ἑκαίδεκα τῶν ἄγγλων ναυτῶν ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηράν. Ὁ Χριστιανός, ὅστις εἶχε μείνει ἐν τῷ σκάφει μεθ' ἑπτὰ ναυτῶν μόνον καὶ 35 νησιωτῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικοπαίδων, κόψας τὴν νύκτα τοὺς κάλως τοῦ σκάφους, ἀνεχώρησεν. Οἱ ἐν Ταΐτῃ ἐγκαταλειφθέντες ἑκκαίδεκα ναῦται ἐγκατέστησαν ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐκτήσαντο πάραυτα μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν νησιωτῶν. Τῷ 1791 ὅμως ἡ φρεγάτα Πανδώρα ὑπὸ τὸν πλοίαρχον Ἔδουαρρς ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Ταΐτης μετ' ἐντολῆς παρὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως νὰ συλλάβῃ τοὺς στασιαστάς. Οἱ τεσσερεσκαίδεκα, οἵτινες ἔζων εἰσέτι, ἐλήφθησαν τότε εἰς τὸ πλοῖον πρὸς μεγάλην ἀπελπισίαν τῶν νησιωτῶν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἡ Πανδώρα ἐναυάγησε, τέσσαρες δὲ τῶν στασιαστῶν ἀπώλοντο τότε. Ἐκ τῶν εἰς Ἀγγλίαν μεταχθέντων ἐπιλοίπων δέκα μόνον τρεῖς ἐθανατώθησαν· ὡς πρὸς τὸν Χριστιανὸν ὅμως καὶ τοὺς ἑπτὰ ἄλλους στασιαστάς, οἵτινες ἀνεχώρησαν μετὰ τοῦ σκάφους Καλοκαγαθίας, ὁ πλοίαρχος Ἔδουαρδς οὐδεμίαν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ εἴδησιν περὶ αὐτῶν· μόνον μετὰ εἰκοσαετίαν, ἤτοι τῷ 1808, ὁ πλοίαρχος Φόλγχαρ, κυβερνῶν ἐμπορικὸν ἀμερικανικὸν σκάφος, προσήγγισεν εἰς τὴν νῆσον Πίτκαιρν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐκ δέρματος φωκῶν φορτίου αὐτοῦ. Ἐνῷ δὲ ἐνόμιζεν ὅτι ἡ νῆσος ἦτο ἀκατοίκητος πρὸς μεγίστην αὐτοῦ ἔκπληξιν τρεῖς νέοι κάλλιστα ὁμιλοῦντες τὴν ἀγγλικὴν ἦλθον διὰ μονοξύλου μέχρι τοῦ σκάφους αὐτοῦ καὶ προσήνεγκον τῷ πλοιάρχῳ χοῖρον. Πρὸς τούτοις ἀνεκοινώσαντο τῷ πλοιάρχῳ ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῶν ἦτο Ἄγγλος, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πλοιάρχου Μπλάϊ. Ὁ Φόλ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ"

γκαρ ἀπέβη τότε εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἶδε πράγματι Ἄγγλον, Ἀλέξανδρον Σμὶθ τοὔνομα, ὅστις εἶχεν ἀποτελέσει μέρος τοῦ πληρώματος τῆς Καλοκαγαθίας· οὗτος ἦν ὁ μόνος ἐπιζήσας ἐκ τῶν στασιαστῶν, τῶν λοιπῶν φονευθέντων ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Ταΐτης. Τῷ 1814 ὁ πλοίαρχος Στέινς ἐπλησίασεν εἰς τὴν νῆσον Πίτκαιρν, ἔνθα εὗρε πρὸς μεγίστην αὐτοῦ ἔκπληξιν ὅτι 16 τῶν κατοίκων ὡμίλουν καθαρῶς τὴν ἀγγλικήν. Ἡ μικρὰ αὕτη δημοκρατία διῳκεῖτο ὑπὸ σεβαστοῦ γέροντος, ὅστις ἀπεκάλει ἑαυτὸν Τζὸν Ἄδαμς καὶ ὅστις δὲν ἦτο ἄλλος εἰμὴ ὁ γέρων Ἀλέξανδρος Σμίθ, ὃν ὁ φόβος τῆς ἀγγλικῆς ἐκδικήσεως ἠνάγκασε νὰ μεταβάλῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὁ γηραιότερος τῶν κατοίκων, οἵτινες ἐγεννήθησαν ἐν τῇ νήσῳ, ἦν υἱὸς τοῦ Χριστιανοῦ καὶ εἶχε βαπτισθῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Χριστιανός. Ἔκτοτε ἡ νῆσος Πίτκαιρ καλεῖται ὑπὸ τῶν θαλασσοπόρων καὶ γεωγράφων νῆσος τοῦ Χριττιανοῦ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ (Ἐδουάρδος Christian), ἄγγλος νομομαθής, ἀποθανὼν τῷ 1823. Ἐγένετο ἀρχιδικαστὴς ἐν τῇ νήσῳ Ἔλυ καὶ καθηγητὴς ἐν Καμβρίδγῃ. Ἐξέδωκε τὰ Σχόλια τοῦ Μπλάξτων (1795, τόμ. 4), ἔγραψε δὲ διάφορα πολιτικὰ ἔργα, ἐν οἷς καὶ «Ὑπόμνημα περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν δύο Βουλῶν τοῦ κοινοβουλίου» (1810),—«Πραγματείαν περὶ τῶν περὶ πτωχεύσεων νόμων» (1812, τόμος 2) κλπ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ (Περρὲν Christian), γάλλος ἠθοποιός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῇ 20/1 Ἰανουαρίου 1821. Καταρξάμενος τοῦ σταδίου ἐν τῷ *Folies-Dramatiques* τῷ 1849 μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας, μετέβη τῷ 1855 εἰς τὸ θέατρον *Variétés*, ὅπου ἔκτοτε ἐχειροκροτεῖτο ἐν πλείστοις ὅσοις πρωτοτύποις ἔργοις καὶ ἐπανειλημμένως μάλιστα. Τὰ ἔργα, ἅτινα ἔτυχον κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τῆς εὐνοίας τοῦ δημοσίου καὶ ἐν οἷς διεκρίθη ὁ Χριττιανός, εἰσί: «*C'est l'amour, l'amour, l'amour*, ἐν ᾧ διεκρίνετο ὡς σύζυγος,—*L'homme n'est pas parfait*, ὡς *Michon* καὶ ἐν διαφόροις ἄλλοις. Ὁ Χριστιανὸς διεκρίθη ἰδιαζόντως ἐν τῷ κωμειδυλλίῳ «Ὀρφεὺς ἐν Ἅδου» ὡς Ζεύς. Κυρίως ἐξεῖχεν ἐν τοῖς προσώποις, ἅτινα ἀπαιτοῦσιν ὄγκος τραχύ. Ἐργασθεὶς ἀπὸ τοῦ 1871 ἕως τοῦ 1872 ἐν τῷ Ὠδείῳ, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ *Varietés* καὶ εἶτα εἰς τὸ *Gaîté*, ἐξακολουθῶν νὰ παριστάνῃ αὐτόθι, καὶ ὅταν τὸ *Gaîté* μετετράπη εἰς ἐθνικὸν λυρικὸν θέατρον. Τῷ 1876 ὁ διάσημος οὗτος κωμικὸς προσῆλθεν εἰς τὸν θίασον τοῦ Σατελέ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΣΑΝΔΗ (Christhiansand), πόλις τῆς Νορβηγίας εἰς ἀπόστασιν 380 χιλιαμέτρων ΝΔ τῆς Χριστιανίας ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ἐν τῷ Σκαγεράκῃ κόλπῳ, πρωτεύουσα δὲ τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ καὶ τῆς βαϊλίας ἢ ἐπαρχίας τοῦ Μανδάλ. Κάτοικοι 13,000 (1885). Ἕδρα λουθηρανικῆς ἐπισκοπῆς καὶ ἐφετείου, δευτεροβάθμιος κλασικὴ σχολὴ μετὰ βιβλιοθήκης· φρούριον, προστατευόμενον ὑπὸ πολλῶν τηλεβολοστοιχιῶν καὶ ὑπὸ τοῦ μικροῦ φρουρίου τοῦ Χριστιανσόλμ, ἱδρυμένου ἐπὶ νησυδρίου, πολεμικὸς λιμὴν καὶ σταθμὸς μικρᾶς ναυτικῆς μοίρας τοῦ βασιλείου. Κατασκευὴ πανίων δι' ἱστία, καπνεργοστάσια, διυλιστήρια, κατεργασία δερμάτων καὶ βύρσας· βαμβακοκλωστήρια. Σπουδαῖον ναυτικὸν ἐμπόριον. Τὰ ἐξαγόμενα προϊόντα συνίστανται κυρίως ἐξ οἰκοδομησίου ξυλίας ἐρυθρῶν καὶ λευκῶν πεύκων, σανίδων, στενῶν σανίδων τῶν βαρελίων, ἐκ κτηνῶν, ἁλιπάστων ἰχθύων, ἀστακῶν, ὑγροπίσσης, κλπ. Ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία μετὰ τῆς Χούλλης καὶ τοῦ Ἀμβούργου. Ὑποκατάστημα τῆς τραπέζης τοῦ Δροντάιμ. Ἐν τοῖς κυριωτέροις κτιρίοις αὐτοῖς συγκαταλέγεται ὁ μητροπολιτικὸς ναός, ὁ ὡραιότερος τῶν ναῶν τοῦ βασιλείου μετὰ τὸν τοῦ Δροντάιμ. Ἡ Χριστιανσάνδη ἱδρύθη τῷ 1641 ὑπὸ Χριστιανοῦ τοῦ Δ' καὶ κατελήφθη τῷ 1807 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες κατέστρεψαν ἐν μέρει τὸν πολεμικὸν λιμένα. Ἡ Stift, ἤτοι ἐπαρχία τῆς Χριστιανσάνδης, εἶναι ἐκκλησιαστικὴ καὶ δικαστικὴ διαίρεσις τῆς Νορβηγίας μετ' ἐπιφανείας 40,948 τετραγων. χιλιαμέτρων καὶ πληθυσμοῦ 342,700 ψυχῶν (1887). Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ἐπαρχίαν ὑπάγονται τρεῖς βαϊλίαι ἢ ὑποδιοικήσεις, ἡ τῆς Νεγονδένου, τῆς Μανδὰλ καὶ ἡ τῆς Σταβάγκερ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΣΒΟΡΓΚ (Christiansborg). Ἴδε ΑΚΡΑ, ΑΓΚΡΑΜ ἢ ΙΓΚΡΑΜ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΣΟΗ (Christiansoe), σύμπλεγμα νησυδρίων τῆς Δανίας ἐν τῇ Βαλτικῇ εἰς ἀπόστασιν 20 χιλιαμέτρων ΒΔ τοῦ Βορνόλμ ὑπὸ τὴν 13° 5′ Α μήκους καὶ ὑπὸ τὴν 55° 16′ Β πλάτους. Κάτοικοι 500. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν βράχων, τῆς Χριστιανσόης, τῆς Φρεδερίζόης

καὶ τοῦ Γκραισόλμ, οἱ δύο πρῶτοι τῶν ὁποίων περιλαμβάνουσι μεταξὺ αὐτῶν λαμπρὸν λιμένα διὰ τὰ θωρηκτά, προστατευόμενον ὑπό τε φρουρίου καὶ ὑπὸ τηλεβολοστοιχιῶν.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΣΟΥΝΔΗ (Christiasund), πόλις τῆς Νορβηγίας, πρωτεύουσα τῆς βαϊλίας Ρομσδάλ, ἀπέχουσα 130 χιλιάμετρα ΝΔ τῆς Δροντάιμ ἐν τρισὶ νήσοις τῆς Βορείου θαλάσσης. Κάτοικοι 3,300. Ὡραῖος καὶ εὐρὺς λιμήν. Ἐμπόριον ξηρῶν ἰχθύων, ἰχθυελαίου καὶ ξύλων. Ἱδρύθη δὲ τῷ 1734 ὑπὸ Χριστιανοῦ τοῦ ΣΤ΄.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΣΤΑΔ (Christianstad), πόλις ὀχυρὰ τῆς Σουηδίας (Σκανία), ἀπέχουσα 400 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Στοκόλμης ἐπὶ τοῦ Ἄλγου καὶ 16 χιλιάμ. τῆς Βαλτικῆς, ὑπὸ τὴν 56° 1′ 15″ Β πλάτ. καὶ 11° 49′ 15″ Δ μήκους. Κάτοικοι 6,000. Ναύσταθμος. Ἐργοστάσια δερμάτων, μαλλίνων ὑφασμάτων, χειροκτίων. Ἡ Ὠχοὺς χρησιμεύει αὐτῇ ὡς λιμήν. Ἱδρύθη τῷ 1614 ὑπὸ Χριστιανοῦ τοῦ Δ΄, βασιλέως τῆς Δανίας. Εἰς ἀπόστασιν 40 χιλιαμέτρων πρὸς Ν ὑπάρχει τὸ ἐργοστάσιον στυπτηρίας, ὅπερ εἶναι τὸ ἐπισημότερον τοῦ βασιλείου. — Ὑποδιοίκησις τῆς Χριστιανστάδ, μεταξὺ τῶν τῆς Κρονοβέργης καὶ Χαλμστάδης πρὸς Β, τῆς Μαλμοιχούους καὶ τῆς Σούνδης πρὸς Δ καὶ ΝΔ, τῆς Βλεκίνζ καὶ τῆς Βαλτικῆς πρὸς Α, περιλαμβάνει δὲ τὸ Β καὶ τὸ Α τῆς Σκανίας. Ἐπιφάνεια 6,495 τετραγ. χιλιάμετρα. Κάτοικοι 218,100.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΣΤΕΤ (Christianstedt), πόλις τῶν Ἀντιλλῶν ἐπὶ τῆς ΒΑ παραλίας τῆς νήσου τοῦ Σταυροῦ, πρωτεύουσα πασῶν τῶν δανικῶν κτήσεων τῶν Ἀντιλλῶν, ὑπὸ τὴν 17° 46′ Β πλάτ. καὶ τὴν 67° 10′ Δ μήκους. Λιμὴν ἀσφαλὴς καὶ ὑπερασπιζόμενος ὑπὸ τοῦ φρουρίου Χριστιανσβάρ. Κάτοικοι 5,000. Ζωηρὸν ἐμπόριον μετὰ τῆς Κοπεναγης.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΣΦΕΛΔ (Christiansfeld), κωμόπολις τῆς Πρωσίας (Σλέσβιγ), ἀπέχουσα 9 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς Πετὶ-Μπέλ. Κάτοικοι 800. Εἶναι μία τῶν κοινοτήτων τῶν ἀδελφῶν Μοραυῶν, ἱδρυθεῖσα τῷ 1772. Ἐργοστάσια πανικῶν, μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, δερμάτων, σάπωνος, κηρίων.

ΧΡΙΣΤΙΑΣ (Θωμᾶς Christie), ἄγγλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς τῷ 1761 καὶ ἀποθ. τῷ 1796. Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς Λονδῖνον, ἔνθα συνέστησε (1788) τὴν «Ἀναλυτικὴν ἐπιθεώρησιν», χρησιμεύσασαν ὡς πρότυπον εἰς τὰ τοιούτου εἴδους περιοδικά. Ἔγραψε προσέτι «Ἀνάμικτα φιλοσοφικά, ἰατρικὰ καὶ ἠθικά».

ΧΡΙΣΤΙΑΣ (Ἰάκωβος Christie), ἄγγλος νομισματολόγος, ἀποθανὼν τῷ 1831. Ἔγραψε: «Πραγματείαν περὶ τῶν πρώτων εἰδωλολατρειῶν καὶ τῆς λατρείας τῶν στοιχείων», — «Πραγματείαν περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ παιγνιδίου τῶν πεσσῶν» (Ζατρικίου), ἀποδίδων τὴν ἐπινόησιν τούτου τῷ ἥρωϊ Παλαμήδῃ (1802).

ΧΡΣΤΙΕΝ-ΡΑΪΖΕΝ (Κάρολος Christien-Reisen), ὁ μόνος χαράκτης δακτυλιολίθων, ὃς τιμὴν περιεποιήσατο τῇ Ἀγγλίᾳ, γενν. ἐν Λονδίνῳ περὶ τὸ 1695 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1725. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ χαραχθεῖσα εἰκὼν Καρόλου τοῦ ΙΒ΄, βασιλέως τῆς Σουηδίας, παραβάλλεται πρὸς τοὺς ὡραιοτάτους ἀρχαίους λίθους. Μαθητὰς ἔσχε τὸν Σκάτωνα, Σμὰρ καὶ Κλάους.

ΧΡΙΣΤΙΕΡΝ (Cristiern), ὄνομα πολλῶν βασιλέων τῆς Χριστιανίας. Ἴδε ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ.

ΧΡΙΣΤΙΝΕΑΜΝ (Cristineamn), πόλις τῆς Σουηδίας, εἰς ἀπόστασιν 35 χιλιαμ. ΝΑ τῆς Καρλστάτης, παρὰ τὴν βόρειον ἀκτὴν τῆς λίμνης Βένερ. Κάτ. 2,000. Ζωηρὸν ἐμπόριον σιδήρων, σιτηρῶν καὶ ἰχθύων· αἱ σπουδαιότεραι τῶν διὰ πώλησιν σιδήρων ἀγορῶν τοῦ βασιλείου. Μικρὸς ἐμπορικὸς λιμήν.

ΧΡΙΣΤΙΝΕΣΤΑΤ (Christinestad), πόλις τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας (Φινλανδία), ἀπέχουσα 90 χιλιάμ. πρὸς Ν τῆς Βάζας, ἐπὶ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου. Κάτ. 2,000. Ὡραῖος λιμήν. Ἐμπόριον ξύλων, ὑγροπίσσης καὶ στέατος. Ἱδρύθη δὲ τῷ 1649.

ΧΡΙΣΤΙΝ (Κάρολος-Γαβριὴλ-Φρειδερῖκος Christin), γάλλος νομομαθής, γεννηθεὶς ἐν Ἁγίῳ Κλαυδίῳ τῷ 1744 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1799. Ἦν φίλος τοῦ Βολταίρου καὶ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐξελέγη μέλος τῶν γενικῶν συμβουλίων. Ἀπώλετο δὲ κατὰ τὴν πυρκαϊάν, ἥτις κατέστρεψε μέρος τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως τῷ 1799. Ἀφῆκέ τινα περὶ γαλλικῆς νομολογίας, ἀποδιδόμενα παρά τινων τῷ Βολταίρῳ.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ (Ἁγία), παρθενομάρτυς, θυγάτηρ τοῦ Οὐρβανοῦ διοικητοῦ τῆς Τοσκά-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΥΞΙΔΟΣ

νης, ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, ἥτις ἀποποιηθεῖσα νὰ θύσῃ τοῖς εἰδώλοις, ἀπέθανε κατατοξευθεῖσα περὶ τὸ 300 μ. Χ. Τὰ λείψανα αὐτῆς μετεκομίσθησαν εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας, ἔνθα τιμᾶται ὡς Πολιοῦχος.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ (Γυλλενστέρνα Christine), σύζυγος τοῦ Στὲν Στούρου, κυβερνήτου τῆς Σουηδίας, καὶ μικρανεψιὰ τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Η', γεννηθεῖσα τῷ 1494 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1556. Ὅτε Χριστιανὸς ὁ Β', ληλατῶν, ἐνέπνεε τρόμον τοῖς Σουηδοῖς, ἡ Χριστίνα ἐπεδείξατο ἀνδρείαν καὶ σταθερότητα, δι' ὧν ἐλογίσθη ἡ Ἥρωὶς τοῦ Βορρᾶ. Φονευθέντος τοῦ συζύγου αὐτῆς ἐν τῇ μάχῃ, ἀντὶ ν' ἀπελπισθῇ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος διωργάνωσεν ἐκ τῶν ἐνόντων τὸν στρατὸν πρὸς ἄμυναν τῆς Στοκόλμης. Χριστιανὸς ὁ Β', μάτην ἀγωνισθεὶς νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ, ὑποσχόμενος τοῖς μὲν Σουηδοῖς πάντα τὰ ἀρχαῖα δικαιώματα καὶ προνόμια, τῇ δὲ Χριστίνῃ τοὺς τίτλους καὶ τὰ μέσα πρὸς διατήρησιν ἐπαξίαν τῆς ὑψηλῆς, ἣν κατεῖχε, θέσεως. Ἀλλ' ἅμα γενόμενος κύριος τῆς πόλεως, ἀθετήσας τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, ἐπελάβετο φρικτῆς ἐκδικήσεως. Ἡ Χριστίνα εἰσαχθεῖσα εἰς δίκην κατεδικάσθη μὲν εἰς θάνατον, ἀλλ' ὁ Χριστιανὸς ἐμετρίασε τὴν ποινὴν εἰς ἰσόβια δεσμά. Ἡ εὐγενὴς γυνή, ἀχθεῖσα εἰς Δανιμαρκίαν μετὰ τῶν τεσσάρων αὐτῆς τέκνων καὶ ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἐρρίφθη εἰς ὑπόγεια σκοτεινὰ τοῦ ἐν Κοπεναγῇ Κυανοῦ πύργου, ἔνθα ἐπὶ τετραετίαν ἀντέσχεν εἰς τὸ ψύχος, τὴν πεῖναν καὶ ἄλλα δεινὰ καὶ εἶδεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς θνήσκοντα τὰ δύο τῶν τέκνων της. Τέλος τῷ 1524, τοῦ Χριστιανοῦ πεσόντος τοῦ θρόνου, ἡ Χριστίνα ἔτυχε τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπιστρέψασα εἰς Σουηδίαν ἐνυμφεύθη μετὰ δύο ἔτη εἰς δεύτερον γάμον μετὰ τοῦ Ἰωάννου Θουρεσῶνος Ροσσίου, συμβούλου τοῦ βασιλείου καὶ διοικητοῦ τῆς Νυκοιπίγκης.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ (Christine), ἡ τῆς Δανίας, θυγάτηρ Χριστιανοῦ τοῦ Β' καὶ τῆς Αὐστριακῆς Ἐλισάβετ, ἀνεψιὰ Καρόλου τοῦ Ε'. Νυμφευθεῖσα νεαρὰ ἔτι (1534) τὸν Φραγκίσκον Σφόρσον, δοῦκα τῶν Μεδιολάνων, ἔμεινε μετά τινας μῆνας χήρα καὶ ἔλαβεν εἰς δεύτερον γάμον (1540) τὸν Φραγκίσκον, δοῦκα τῆς Λωρραίνης, ἐξ οὗ ἔτεκε δύο θυγατέρας καὶ υἱόν, τὸν μετὰ ταῦτα Κάρολον τὸν Β'.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ (Christine), ἡ Γαλλίς, δοῦκισσα τῆς Σαβοΐας, θυγάτηρ Ἑρρίκου τοῦ Δ' καὶ Μαρίας τῆς ἐκ Μεδίκων, γεννηθεῖσα τῷ 1606 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Τουρίνῳ τῷ 1663. Ἀποθανόντος τοῦ συζύγου αὐτῆς Βίκτορος Ἀμεδαίου τοῦ Α' (1637), ἐκυβέρνα τὰ κράτη τῆς Σαβοΐας ὡς κηδεμὼν τοῦ πρωτοτόκου αὐτῆς υἱοῦ Φραγκίσκου Ἰακίνθου, καί, θανόντος τούτου, ἐκυβέρνησεν ἐν ὀνόματι τοῦ δευτέρου υἱοῦ Καρόλου Ἐμμανουὴλ τοῦ Β', διηνεκῶς ἀνθισταμένη εἰς τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς τοῦ ἀνδραδέλφου αὐτῆς καρδιναλίου Μαυρικίου τοῦ ἐκ Σαβοΐας καὶ τοῦ πρίγκηπος Θωμᾶ Καρινιάνου, ὀργάνων τῆς Ἱσπανίας, τυγχάνουσα τῆς προστασίας τῆς Γαλλίας, ἥτις κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους δὲν ἐφαίνετο τοσοῦτον ἀφιλοκερδής. Ἐν τούτοις ἡ Χριστίνα ἠρνήθη μετὰ σταθερότητος τὰς προτροπὰς τοῦ γάλλου ὑπουργοῦ καὶ καρδιναλίου Ρισσελιέ, πρὸς παραχώρησιν τῇ Γαλλίᾳ πασῶν τῶν στρατηγικῶν αὐτῆς θέσεων.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ (Christin), βασίλισσα τῆς Σουηδίας, θυγάτηρ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου, γεννηθεῖσα τῷ 1626 καὶ ἀποθανοῦσα τῷ 1689. Ἐξαετὴς διεδέχθη τὸν θανόντα πατέρα αὐτῆς ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν συμβουλίου, οὗ πρόεδρος ἦν ὁ Ὀξενστιέρνης. Τυχοῦσα ἀνδρικῆς ἀνατροφῆς, ἐγυμνάζετο εἰς σωματικὰς ὡς καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν γλωσσῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Δεκαοκταέτις λαβοῦσα εἰς χεῖρας τὰς ἡνίας τοῦ Κράτους παρὰ τὴν γνώμην τῶν ὑπουργῶν αὐτῆς ἔσπευσε νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τῆς Δανίας καὶ Γερμανίας (Βεστφαλία 1648), δι' ἧς ἐδίδετο πέρας τῷ Τριακονταετεῖ πολέμῳ καὶ ἐξησφαλίζετο τῇ Σουηδίᾳ ἡ κτῆσις τῆς Πομερανίας καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν. Ἡ Χριστίνα ἐκυβέρνα τὸ πρῶτον μετὰ σπανίας νοημοσύνης καὶ συνέπειας, καὶ αἱ μεγάλαι τῆς Εὐρώπης δυνάμεις ἐπεζήτουν τὴν συμμαχίαν αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἡ τάσις αὐτῆς πρὸς τὸν ἀνεξάρτητον βίον ἐκώλυσεν αὐτὴν τοῦ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς εὐχὰς τοῦ ἔθνους ἐρχομένη εἰς γάμου κοινωνίαν καὶ εἰς πᾶσαν παράκλησιν ἀντέτεινε λέγουσα: «Ἐκ τοῦ γάμου δυνατὸν νὰ ἀφήσω τῇ πατρίδι Αὔγουστον, ἀλλ' ἐνδεχόμενον προσέτι νὰ γεννηθῇ καὶ Νέρων». Διὸ ὑπέδειξεν ὡς ἐπίδοξον διάδοχον

τοῦ θρόνου τὸν ἐξάδελφον αὐτῆς Κάρολον Γουσταῦον (1649). Μετὰ ταῦτα ἐπιδοθεῖσα εἰς ἐπικούρειον ἠθικήν, ἀφέθη εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τῶν εὐνοουμένων αὐτῆς, δαψιλεύουσα τίτλους, ἀξιώματα καὶ ἐξαντλοῦσα διὰ τῶν ἐπὶ χορηγήσεων τὸν δημόσιον θησαυρόν. Ἐκ τούτων ἠγέρθη κατακραυγὴ τῶν ὑπηκόων καὶ ἡ Χριστίνα, βλέπουσα ὅτι ἀπώλεσε πᾶσαν δημοτικότητα, προσεκάλεσεν εἰς Οὐψάλην τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους (1654) καὶ παρητήθη ἑκουσίως τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτῆς Καρόλου Γουσταύου, κρατήσασα πρὸς συντήρησιν αὐτῆς νήσους τινὰς τῆς Σουηδίας, τὴν Πομερανίαν καὶ τὸ Μεκλεμβοῦργον μετὰ πλήρους ἀνεξαρτησίας τοῦ ἑαυτῆς ἀτόμου καὶ τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας ἐπὶ παντὸς τοῦ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῆς προσωπικοῦ. Μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησιν, περιῆλθε πολλὰς χώρας τῆς Εὐρώπης συνέδεσε φιλίαν μετὰ πολλῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς, ὡς τοῦ Καρτεσίου, Γροτίου, Βοσάρ, Βοσσίου, κλπ. Ἐλθοῦσα δὲ εἰς Ρώμην, ἠσπάσθη τὸν καθολικισμόν, οὖσα πρὶν διαμαρτυρομένη, καὶ συνέστησε τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἀκαδημίαν τῶν Ἀφίδων. Ἐκτὸς δ' ἄλλων συγγραμμάτων ἀφῆκε «Σκέψεις περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου», μὴ φθάσασα ὅμως νὰ ἀγάγῃ τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἰς πέρας.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ-ΠΙΖΑΝ (Christin de Pisan), ποιήτρια, γεννηθεῖσα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1363 καὶ ἀποθανοῦσα ἐν Γαλλίᾳ περὶ τῷ 1431. Αὕτη ὑπῆρξε γυνὴ εὐπαίδευτος κατὰ τὴν πλήρη σημασίαν τῆς λέξεως. Τὰ ποιήματα αὐτῆς πολλὴν ἔχουσι τὴν χάριν· λαμπρὸν δὲ εἶναι τὸ ἔργον αὐτῆς «Ἱστορία Καρόλου τοῦ Ε'». Τῷ 1833 ὁ Θωμασὴ ἐδημοσίευσε «Πραγματείαν περὶ τῶν πολιτικῶν συγγραμμάτων τῆς Χριστίνης-Πιζάν». Ἡ Χριστίνα παραβάλλεται πρὸς τὸν Κικέρωνα μὲν διὰ τὴν εὐγλωττίαν, πρὸς τὸν Κάτωνα δὲ διὰ τὴν σύνεσιν. Ἡ Χριστίνα ἦλθεν εἰς Γαλλίαν παῖς ἔτι (πενταέτις τὴν ἡλικίαν), ὅτε ὁ πατὴρ αὐτῆς Θωμᾶς-Πιζὰν προσεκλήθη ὡς γραμματεὺς Καρόλου τοῦ Ε'. Ἐν ἡλικίᾳ, καθ' ἣν τὰ κοράσια συνήθως παίζουσι τὰς πλαγγόνας, ἡ Χριστίνα ἐφυλλολόγει τὸν Βιργίλιον καὶ τὸν Κικέρωνα καὶ ἐνησχολεῖτο ἐν γένει εἰς τὴν τῆς ἀρχαιότητος σπουδήν. Ὡς ἐκ τῆς παρὰ τῷ βασιλεῖ ὑπηρεσίας τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐτύγχανε καὶ αὕτη διακεκριμένης θέσεως ἐν τῇ αὐλῇ κατὰ τὰς ἑορτάς, Κάρολος δὲ ὁ Ε' ἐπροστάτευε καὶ ἠγάπα αὐτὴν καί, ἐπικροτήσας μάλιστα τὰ πρῶτα εἰς τὸ τῶν γραμμάτων στάδιον βήματα αὐτῆς, παρέσχεν αὐτῇ καὶ σύνταξιν. Οἱ μεγιστᾶνες ἐζήτουν ἤδη αὐτήν, ἀλλ' αὕτη ἔδωκε τὴν χεῖρα αὐτῆς εἰς πτωχὸν κύριον τῆς Πικαρδίας, Στέφανον-Καστὲλ τοὔνομα· τοῦτο ἐγένετο τῷ 1378, ὅτε ἦγε τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανε Κάρολος ὁ Ε' ὁ προστάτης ἅμα καὶ φίλος αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα ἡ Χριστίνα, ἡ μέχρι τοῦδε ἐκ πόθου, ἐξ εὐχαριστήσεως καὶ πρὸς τέρψιν εἰς τὴν σπουδὴν ἐπιδιδομένη, ἐπεδόθη πλέον εἰς μελέτας πρὸς ἐπιτυχίαν πόρου ζωῆς. Τῇ παρακλήσει λοιπὸν Φιλίππου τοῦ Καλοῦ, δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ἔγραψε τὸ πρῶτον τὸν «Βίον Καρόλου τοῦ Ε'», ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ἄριστον αὐτῆς ἔργον, ὁ δὲ ἀναγινώσκων αὐτὸ κατανοεῖ πάραυτα ὅτι ὑπὸ καρδίας ὑπηγορεύθη. Τῷ 1388 ἡ Χριστίνα ἀπώλεσε τὸν σύζυγον αὐτῆς, τὴν δὲ ἀπώλειαν ταύτην ἐπηκολούθησαν περιπλοκαί, καταστρέψασαι καὶ τοὺς ὀλίγους ἐναπολειφθέντας αὐτῇ πόρους, τὸ 25ον δ' ἔτος ἄγουσα ἔμεινεν ὀρφανή, χήρα καὶ μήτηρ τριῶν τέκνων. Ἔκτοτε ὁ κάλαμος ἀπετέλεσε τὸ μέσον, δι' οὗ ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἡ Χριστίνα-Πιζὰν ἀπέθανε περὶ τὸ 1431, ἀφεῖσα πολυάριθμα ἔργα ἔμμετρά τε καὶ πεζά, ὧν τὰ πλεῖστα ἔμειναν ἀνέκδοτα. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῆς συγκαταλέγονται καὶ τὰ *Cent histoires de Troye*, ἔμμετρον, *Chemin de longue estude*, – «Ὁ θησαυρὸς τῆς πόλεως τῶν κυριῶν», πλεῖστα ποιήματα, ὧν τινα ἐδημοσιεύθησαν ἐν Παρισίοις τῷ 1549, τῶν λοιπῶν διατηρηθέντων ἐν χειρογράφοις κλπ.

ΧΡΙΣΤΜΑΝ (Ἰάκωβος Christmann), ἀσιανολόγος, γεννηθεὶς ἐν Γροαννεβέργῃ τῷ 1554 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1613. Ἐδίδαξε τὴν λογικήν, τὴν ἑβραϊκὴν καὶ τὴν ἀραβικὴν ἐν Ἀϊδελβέργῃ καὶ ἔγραψεν: *Alphabetum arabicum* (Νοϋστάτη, 1582), τὸ πρῶτον σύγγραμμα τὸ δημοσιευθὲν ἐν Γερμανίᾳ δι' ἀραβικῶν χαρακτήρων, – *Muhamedis Alfragani chronologica et astronomica elementa* (Φραγκφούρτη, 1594 καὶ 1618), – *Calendarium Palaestinorum* (Φραγκφούρτη, 1574).

ΧΡΙΣΤΜΑΝ (Ἰωάννης-Φρειδερῖκος Christmann), γερμανὸς μουσικός, γεννηθεὶς ἐν

Λουιζβούργῃ τῷ 1752 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1817. Τὸ πρῶτον ἐπεδόθη εἰς τὴν διδασκαλίαν τῷ δὲ 1783 ἐγένετο λουθηρανὸς λειτουργός. Εἰς τοῦτον ὀφείλονται πολυάριθμα μουσικὰ τεμάχια καὶ τὰ «Στοιχεῖα μουσικῆς» (1782).

ΧΡΙΣΤΜΑΣ ἢ ΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ (Christmas ἢ Ile de Noel), νῆσος τῆς Ὠκεανίας (Πολυνησία), πρὸς Ν τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Σανδουϊκῶν νήσων καὶ ΒΔ τοῦ τοῦ Μανδάνα ὑπὸ τὴν 1° 45′ Β πλάτ. καὶ τὴν 160° 5′ Δ μήκ. Περιβάλλεται ὑπὸ σκοπέλων. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Κούκ τῇ 12/24 δεκεμβρίου 1777.

ΧΡΙΣΤΜΑΣ (Ἔρρικος Christmas), ἄγγλος πεπαιδευμένος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1811. Κατετάχθη εἰς τὸν κλῆρον τῷ 1837, ἐγένετο βιβλιοθηκάριος καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῆς Σιὼν ἀπὸ τοῦ 1841 μέχρι τοῦ 1848, γραμματεὺς τῆς νομισματικῆς Ἑταιρίας ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1847 καὶ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ βασιλικῇ Ἑταιρίᾳ τῆς φιλολογίας ἀπὸ τοῦ 1854 μέχρι τοῦ 1859. Ἐν τῶν ἔργων αὐτοῦ περὶ καταργήσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς μεγάλην ἐποιήσατο αἴσθησιν. Ἐξέδωκε διάφορα διδακτικὰ βιβλία καὶ μετέφρασεν ἀγγλιστὶ τὰς «Ποιητικὰς σκέψεις» τοῦ Λαμαρτίνου, τὸν «Φανταστικὸν κόσμον» τοῦ Καλμέ, τὴν «Πολιτείαν τῶν μαινομένων» τοῦ Βιελάνδου καὶ ἐν μέρει τὰς «Λυσιτανιάδας» τοῦ Καμοένς. Εἶναι δὲ συγγραφεὺς «Παγκοσμίου μυθολογίας» καὶ ἄλλων τινῶν ἔργων, οἷαι αἱ «Παραλίαι καὶ νῆσοι τῆς Μεσογείου», — οἱ «Χριστιανοὶ πολιτευταί», — οἱ «Ἱεροκήρυκες καὶ τὸ κήρυγμα» κλπ. Ἐν τέλει ἐγένετο ἀρχισυντάκτης πολλῶν περιοδικῶν, ὡς τῆς «Ἐκκλησίας τοῦ Λονδίνου», τῆς «Ἑβδομαδιαίας Ἐπιθεωρήσεως», τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ», τοῦ «Ἄγγλου ἐκκλησιαστικοῦ» καὶ τῆς «Φιλολογικῆς Ἐφημερίδος» (1840 – 1860).

ΧΡΙΣΤΟΒΑΛ (Ἅγιος—), κωμόπολις τοῦ Μεξικοῦ, ἀπέχ. 20 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Μεξικοῦ παρὰ τὰς ὄχθας τῆς ὁμωνύμου λίμνης. Ἀξιοσημείωτον πρόχωμα, κατασκευασθὲν ὑπὸ τῶν Μεξικανῶν, ὅπως προφυλάσσηται τὸ Μεξικὸν ἀπὸ τῶν πλημμυρῶν.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΛ, πόλις τῆς δημοκρατίας τῆς Βενεζουέλας, ἀπέχ. 130 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Μερίδας. Κάτ. 3,000. Ἱδρύθη τῷ 1560.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΟΝ (Cidade de San-Christovão ἢ Σεργίπ-Δὸ-Ρέι), πόλις τῆς Βραζιλίας, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἀπέχ. 1,450 χιλιάμ. ΒΒΔ τοῦ Ριου-Ἰανείρου εἰς ὕψος 12 χιλιαμ. ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, ὑπὸ τὴν 11° 15′ Ν πλατ. καὶ τὴν 39° 34′ Δ μήκους. Κάτ. 9,000.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ὁ Γάζης. Μαρευρέθη εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ Δοσιθέου τῷ 1672 συγκροτηθεῖσαν σύνοδον, ὑπογραφόμενος ἐν τοῖς πρακτικοῖς: «Ὁ ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος Γάζης Χριστόδουλος, ὁ τὸν τόπον ἐπέχων Ἰωαννικίου τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου τοῦ ἁγίου Σπηλαίου ὁρίσας ὑπέγραψα». Προτροπῇ τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ ἀραβικοῦ εἰς τὸ ἁπλοελληνικὸν τὸ χρονικὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας Εὐτυχίου καὶ τὰ ὑπὲρ τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐκδοθέντα σουλτανικὰ διπλώματα.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ὁ Ἀκαρνάν. Ἐγεννήθη τῷ 1733 ἐν Ξηρομέρῳ ἐκ πατρὸς Εὐσταθίου, ἠκροάσατο δὲ ἄλλων τινῶν διδασκάλων καὶ αὐτοῦ τοῦ Βουλγάρεως ἐν τῇ Ἀθωνιάδι σχολῇ. Προσκληθεὶς εἶτα εἰς Βιέννην, μετέβη ὡς διδάσκαλος παρά τισιν οἰκογενείαις. Τελευταῖον ἐλθὼν εἰς Λειψίαν, ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῷ 1793, αὐγούστου 15. Οὗτος, ποτισθεὶς τὰ τῆς τότ' ἐπιπολαζούσης δημοκρατικῆς φιλοσοφίας, παρεξέκλινεν εἰς ἀτόπους φιλοσοφικὰς γνώμας καὶ ἐπέσυρε καθ' ἑαυτοῦ τὰς ἀρὰς τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας. Ὁ ἐκ Ραψάνης Γοβδελᾶς [ὁρισμοὺς ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐπισωρεύων ὁρμαθοὺς ὕβρεων, διέσυρε βαναύσως ἐπίσημον λόγιον, οὐδαμῶς σεβασθεὶς τὸν ὑπὸ τὴν πλάκα τοῦ τάφου κοιμώμενον Ἀκαρνᾶνα, ὅστις ζῶν ἀρκούντως ἠδύνατο ν' ἀναμετρηθῇ πρὸς τὸν ὑβριστήν. Ὁ Χριστόδουλος ἦν ἄλλως τε οὐδενὸς τῶν τότε ὕστερος κατὰ τὴν εὐρυμάθειαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν παίδευσιν. Ὁ Ζαβίρας διατρίβων ἐν Λειψίᾳ εἶδεν ἐν τῷ δάσει Ροζεντάλ μεμονωμένον τὸ μνῆμα τοῦ Χριστοδούλου, ἐφ' οὗ ἀνέγνω τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν, χαραχθεῖσαν παρὰ τῶν μαθητῶν ἐκείνου: «Ἐνταῦθα κεῖται ἐν φιλοσοφικῇ σπουδῇ καὶ τῇ τῶν ὄντων θεωρίᾳ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀφοσιώσας λογιώτατος Χριστόδουλος Εὐσταθίου ὁ ἐξ Ἀκαρνανίας, γεννηθεὶς μὲν τῷ ἔτει 1733, θανὼν δὲ τῷ 1793, αὐγούστου 15». Συνέγραψε: α) Περὶ φιλοσόφων,

φιλοσοφίας, φυσικῶν, μεταφυσικῶν, πνευματικῶν καὶ θείων ἀρχῶν ὅσα, διαφόροις ἀνδράσι συνετέθησαν (μετάφρασις εἰς τὴν ἑλληνικήν) Βιέννῃ 1786), β') Ἀληθῆ πολιτικήν, μεταφρασθεῖσαν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς ἁπλῆν διάλεκτον, (Ἐνετίῃσι 1781, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ), γ') Περὶ θεοκρατίας (Λειψίᾳ 1793). Τὸ ποιημάτιον τοῦτο, ἐν ᾧ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν μοναχῶν, ἱερέων, ἀρχιερέων καὶ ἀσκητῶν, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Νεοφύτου τοῦ Ζ'. Τὸ ἀφοριστικὸν μετὰ σχολίων ἐξέδωκεν ἐν Βούδῃ (1800) ὁ Δημ. Γοβδελᾶς, γράψας καὶ τὴν Λυρικὴν ἀκολουθίαν ἑτεροφθάλμου καὶ ἀντιχρίστου Χριστοδούλου τοῦ ἐξ Ἀκαρνανίας, διαδοθεῖσαν τῷ 1793.

ΧΡΙΣΤΟΔΩΡΟΣ, ἔ»λην ποιητὴς ἐκ Κοπτοῦ τῆς Αἰγύπτου. Ἦν υἱὸς τοῦ Πανίσκου καὶ ἤκμασεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀναστασίου τοῦ Α' (491—518 μ. Χ.) Ὁ Σουΐδας κατατάσσει αὐτὸν ἐν τοῖς ἐπικοῖς ποιηταῖς. Τούτου σώζεται ποίημά τι ἐκ 410 ἑξαμέτρων στίχων, ἐν ᾧ περιγράφει τὰ ἀγάλματα, ἅτινα εὑρίσκοντο ἐν τῷ δημοσίῳ γυμναστηρίῳ τοῦ Ζευξίππου. Τὸ γυμναστήριον τοῦτο ἦγειρε Σεπτίμιος ὁ Σευῆρος ἐν Βυζαντίῳ ἑκαὶ δὲ τοῦτο τῷ 532 μ. Χ. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ποίημα ἐπιγράφεται: «Ἔκφρασις τῶν ἀγαλμάτων τῶν εἰς τὸ δημόσιον γυμνάσιον τὸ ἐπικαλούμενον τοῦ Ζευξίππου». Ἔγραψε δὲ πρὸς τούτοις «Ἰσαυρικά», ποίημα ἐν 6 βιβλίοις,—«Περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἰσαυρίας ὑπὸ τοῦ Ἀναστασίου»,—«Τέσσαρα βιβλία ἐπιστολῶν,— «Πάτρια»,— «Ἐπικὰ ποιήματα περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων διαφόρων θέσεων», ἐν αἷς καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις, Θεσσαλονίκη, ἡ περὶ τὴν Ἰλιόπολιν Νάκλη, ἡ Μίλητος, αἱ Τράλλεις, ἡ Ἀφροδισιάς, ἴσως δὲ καὶ ἄλλαι.

ΧΡΙΣΤΟΔΩΡΟΣ. Ὁ Σουΐδας καὶ ἡ Εὐδοκία μνημονεύουσιν ἑτέρου τινὸς προσώπου ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ Θηβῶν καταγομένου καὶ γράψαντος «Ἰξευτικὰ δι' ἐπῶν» καὶ «Θαύματα τῶν ἁγίων Ἀναργύρων (ὁ Küster λέγει ὅτι δέον ν' ἀναγνωσθῇ μαρτύρων) Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ».

ΧΡΙΣΤΟΙ ΨΕΥΔΕΙΣ ἢ ΨΕΥΔΟΧΡΙΣΤΟΙ, ὀνομάζονται πάντες οἱ Χριστὸν μὲν ἑαυτοὺς ἀποκαλοῦντες, μὴ ὄντες δὲ τοιοῦτοι· ἐφάνησαν δὲ παρά τε τοῖς χριστιανοῖς καὶ τοῖς ἑβραίοις 24 μέχρι τοῦδε ψευδόχριστοι, τὴν ἐμφάνισιν ὅμως αὐτῶν εἶχε προείπει αὐτὸς ὁ Κύριος, συμβουλεύσας ταὐτοχρόνως προσοχὴν ὡς καὶ τὸ μὴ ἀπονέμειν πίστιν εἰς αὐτούς (Ὅρα Ματθ. κδ', 24). Ἡ πρόρρησις αὕτη μετ' οὐ πολὺ ἐπηλήθευσε, διότι οἱ Ἰουδαῖοι π. χ. ἀποδεξάμενοι ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων καί τινα Κοζίβαν, Χοζίβαν ἢ Βαρκοχέβαν ὡς Χριστόν, ἐπανέστησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ κατὰ τῶν Ρωμαίων τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα, τοῦθ' ὅπερ εἰς φοβερὰ ἔρριψεν αὐτοὺς δεινά, συνεπήγαγε τὴν ἀπώλειαν παντὸς ὅ,τι εἶχον πολύτιμον καὶ ἐπήνεγκε τὴν καταστροφὴν 500—600 χιλιάδων Ἰουδαίων. Ἡ τοιαύτη καταστροφὴ ὀλίγον φαίνεται συνετίσασα αὐτούς, διότι, ὅτε κατὰ τὸν Π' μ. Χ. αἰῶνα, καθ' ὃν 8 ἢ 10 ἀλλεπαλλήλως Ψευδόχριστοι ἀνεφάνησαν, ἐκ νέου οἱ Ἰουδαῖοι ἐπίστευσαν εἴς τινας ἐξ αὐτῶν, παραπλήσια καὶ τότε ὑπέστησαν δεινοπαθήματα. Ὁ σπουδαιότερος ὅμως τῶν Ψευδοχρίστων ἦν ὁ κατὰ τὸ 1682 ἀναφανεὶς γερμανὸς Μαρδοχαῖος, ὅστις μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ που κρύφα· τὸ τέλος αὐτοῦ παρέμεινεν ἄγνωστον.

ΧΡΙΣΤΟΠΟΛΙΣ ἢ ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΙΣ, πόλις μεσαιωνικὴ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἢ τῆς δυτικῆς Θράκης, ἡ ἀρχαία Νεάπολις, ἥτις μετωνομάσθη οὕτως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Αὕτη, κειμένη ἀπέναντι τῆς Θάσου ἐπὶ πέτρας ἀποκρήμνου, προβαλλούσης εἰς τὴν θάλασσαν καὶ χρησιμεύουσα ὡς πύλη καὶ κλεὶς τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὠχυρώθη ὑπὸ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου (1307) διὰ τείχους μακροῦ, ἐκτεινομένου ἀπὸ τῆς θαλάσσης μέχρι τῆς ἀκροπόλεως τοῦ παρακειμένου ὄρους. Πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς ἐξετείνοντο πολλαὶ αὐλῶνες τραχεῖς, διὰ τειχῶν καὶ φρουρίων ὠχυρωμένοι ὑπὸ τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος, οἵτινες κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ὠνομάζοντο Στενὰ τῆς Χριστοπόλεως, κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαίους Πύλαι Σασανίων. Ἡ ἐξαίρετος τοποθεσία αὐτῆς ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Γενουηνσίων, οἵτινες καταλαβόντες αὐτὴν ἀνέδειξαν ἐμπορεῖον τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ μετωνόμασαν Καβάλλαν. Ἐκκλησιαστικῶς ἀπετέλει ἐπισκοπήν, διατελοῦσαν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Φιλίππων. Πρὸς ἀνατολὰς

Δημοσίευση Βιβλιοθήκες

τῆς Χριστοπόλεως ἐν μικρᾷ ἀποστάσει ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἔκειτο ἡ Σκαπτὴ ὕλη, περίφημος διὰ τὰ μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἀνήκοντα εἰς τὸν Θουκυδίδην. Βορειοανατολικῶς δ' ἐν τῇ Μεσογείῳ ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ ὑπῆρχε σταθμός, ἐν ᾧ ἐγένετο ἵππων ἀλλαγή, καλούμενος Ἀκόντισμα, ἐξ οὗ φαίνεται ὠνομάσθη ἡ Χριστόπολις Καβάλλα καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ Βουκεφάλου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (Ἀθανάσιος). Ἐγεννήθη κατὰ μάϊον τοῦ 1772 ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας ἐκ γονέων ἀπόρων μέν, ἀλλὰ τιμίων. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωάννης Χριστόπουλος ἦν ἱερεύς, ὅστις, δυσφορῶν ἐπὶ τῇ καταπιέσει τῶν ἀρχόντων, κατέφυγεν εἰς Βουκουρέστιον ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱοὺς Ἀθανάσιον καὶ Κυριακόν. Ὁ πρεσβύτερος τῶν ἀδελφῶν Ἀθανάσιος, τυχὼν μὲν φύσεως δεξιᾶς, κεντούμενος δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὰ γράμματα μετὰ τὴν ἐκμάθησιν προκαταρκτικῶν τινων στοιχείων παιδεύσεως, προσεκολλήθη τῷ τότε ἐν Βουκουρεστίῳ σχολαρχοῦντι Νεοφύτῳ τῷ Καυσοκαλυβίτῃ. Ἐγκρατὴς γενόμενος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ ἐξοικονομήσας, ὡς ἠδύνατο, χρηματικά τινα μέσα, μετέβη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Βούδης, ἔνθα μαθὼν καὶ τὴν λατινικὴν ἐπεθύμησε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἰατρικήν· διὸ μεταβὰς εἰς Παταύιον ἤκουσε μαθήματα πρῶτον μὲν τῆς ἰατρικῆς, μετὰ ταύτην δὲ καὶ τῆς νομικῆς, πρὸς ἣν φύσει μείζονα ἐδείκνυε τάσιν. Οὕτως ἐν Εὐρώπῃ μορφωθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ σχετισθεὶς τῷ σχολαρχοῦντι ἐκεῖ Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, συνεστήθη ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ τούτου διδασκάλου ὡς διδάσκαλος τῶν τέκνων τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Μουρούζη. Ὁ ἡγεμών, ἐκτιμήτας ἀργότερον τὴν ἀρετὴν τοῦ Χριστοπούλου, διώρισεν αὐτὸν πρῶτον μὲν ἰδιαίτερον γραμματέα, καὶ κατόπιν πρόεδρον δικαστηρίου. Κατὰ πρότροπὴν τοῦ ἡγεμόνος τούτου συνέγραψεν ὁ Χριστόπουλος τὸ δρᾶμα «Ἀχιλλεύς», πολλάκις τότε παρασταθέν. Ἀνακληθέντος τοῦ Μουρούζη ὑπὸ τῆς Πύλης, ἦλθε μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Χριστόπουλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐλεύθερος ἀσχολιῶν ἀφωσιώθη ὁλοσχερῶς εἰς τὰς Μούσας. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ὀφείλονται τὰ λυρικὰ τοῦ Ἀθανασίου Χριστοπούλου ποιήματα, ἅπερ διὰ τὴν ποικίλην χάριν καὶ τὸν ἀπόρρητον καὶ ἁρμονικὸν τῶν ἰδεῶν σύνδεσμον συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ δοθῇ εἰς τὸν ποιητὴν τὸ ὄνομα Νέος Ἀνακρέων. Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Μουρούζη εὑρισκόμενος ὁ Χριστόπουλος συνέταξε πόνημα περὶ ποιητικῆς, ἐν ᾧ ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ποιήσεως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, περὶ τοῦ ὕψους καὶ τῶν κανόνων αὐτῆς. Τότε συνέθετο καὶ τὴν στιχουργικὴν τῆς ὁμιλουμένης. Τοῦ δευτέρου πονήματος περίληψις μόνον διεσώθη ὑπὸ Στεφάνου Κανέλου, καταχωρισθεῖσα ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τῶν λυρικῶν καὶ ἐν τῇ ἀνατυπώσει τῶν Παρισίων (1833)· τὸ δὲ περὶ ποιητικῆς, τοῦ Χριστοπούλου ἀπωλέσθη. Ἐν Βουκουρεστίῳ λογοτριβῶν μετὰ τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ φίλου Στεφάνου Δούγκα, διδασκάλου τῆς φυσικῆς, περὶ κενοῦ καὶ τῆς περὶ ἀτόμων αἱρέσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, ἔγραψε κατ' αἴτησιν τοῦ ἡγεμόνος σπουδαίαν περὶ κενοῦ διατριβήν, ἐπαινεθεῖσαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δούγκα· Διὰ τῆς διατριβῆς ταύτης ἀπεδείκνυε τὴν ἐν τῇ φύσει ὕπαρξιν τοῦ κενοῦ, κατὰ Δημόκριτον λέγοντα: ἕτερα δὲ ἄτομα καὶ κενόν. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ὕστερον παίζων μᾶλλον ἢ σπουδάζων, ἔγραψε τὸ ἀστεῖον καὶ πλῆρες χάριτος ποιημάτιον:

Φίλε Στέφανε νὰ ζήσῃς
ποῦ διδάχνεις πῶς ἡ φύσις
δὲν τὸ θέλει τὸ κενό, κτλ.

Θιασώτης τοῦ ἁπλοελληνικοῦ ὕφους συνέλαβε τὴν ἰδέαν ν' ἀνεγείρῃ πλῆρες οἰκοδόμημα τῆς καθομιλουμένης γλώσσης. Ὅθεν συνέταξε τὴν αἰολοδωρικὴν γραμματικήν, ἐπονήσας ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ καὶ τὸ δρᾶμα «Ἀχιλλεύς»· διὰ τῆς γραμματικῆς ταύτης ἠθέλησεν ὁ Χριστόπουλος νὰ προτρέψῃ τοὺς λογίους νὰ μὴ καταφρονῶσιν ἀβασανίστως γλῶσσαν λαλουμένην, πλουτοῦσαν εἰκόνων, δυνάμεως, χάριτος καὶ ἐκφράσεως, ἰσχυριζόμενος ὅτι αὕτη ἐστὶ γέννημα τῆς Αἰολικῆς καὶ Δωρικῆς, καὶ παρεκίνει ἐπὶ τὴν καλλιέργειαν ταύτης. Ἀκολούθως ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν λεξικοῦ κατὰ τὴν μέθοδον καὶ τάξιν τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου, ἔφθασε δὲ μέχρι τοῦ στοιχείου Η, ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἐπελθουσῶν ταραχῶν διέκοψε τὴν περαιτέρω ἐξακολούθησιν. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα συνέγραψε καὶ πραγματείαν περὶ προφορᾶς τῶν ἀρχαίων, ἐν ᾗ ἀνασκευάζων τὸ σύστημα τοῦ Ἐράσμου

κατεδείκνυεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐπρόφερον ἀπαραλλάκτως ὥςπερ οἱ νῦν Ἕλληνες ἀπόγονοι ἐκείνων. Ὕστερον ἀναθεωρήσας τὴν αἰολοδωρικὴν γραμματικὴν ἐπεξειργάσθη αὐτὴν φιλολογικώτερον, καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ, περὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων. Νέος ἐδοκίμασε νὰ μεταφράσῃ τὸν Ὅμηρον εἰς τὴν ἁπλοελληνικὴν διὰ στίχων ὁμοιοκαταλήκτων, ἀλλ' ἰδὼν ὅτι ἐν τῇ ὁμοιοκαταληξίᾳ ἀδύνατον νὰ τηρηθῇ ἐπακριβῶς ἡ ἔννοια τοῦ ποιητοῦ, παρητήθη τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, καὶ πολὺ ὕστερον μετέφρασε τὴν πρώτην Ραψῳδίαν τῆς Ἰλιάδος εἰς στίχους ἀνομοιοκαταλήκτους, ὡς ἀπόπειραν καὶ δοκίμιον διὰ τοὺς μεταγενεστέρους. Τῷ 1812 προσκληθεὶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος Καρατζᾶ, ἀπεχωρίσθη τῆς Μουρουζικῆς οἰκογενείας, μεθ' ἧς αἵσθημα εὐγνωμοσύνης συνέδεεν αὐτόν. Εἰς Βλαχίαν ἐπανελθών, διωρίσθη δικαστὴς καὶ μετὰ ἓν ἔτος πρόεδρος δικαστηρίου πρὸς ἐκδίκασιν μικτῶν ὑποθέσεων, προβιβασθεὶς καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Λογοθέτου. Τῶν ἀποφάσεων τοῦ δικαστηρίου τούτου μόνον πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐγίνετο ἔφεσις. Προτροπῇ τοῦ Χριστοπούλου συνετάχθη ἡ ἐπὶ Καρατζᾶ ἐκδοθεῖσα νομοθεσίᾳ τῆς Μολδαυίας. Τότε φαίνεται ὅτι συνέγραψε καὶ τὰ πολιτικὰ σοφίσματα. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος κατέβη, ἵνα ἴδῃ τὴν ἐλευθέραν πατρίδα, ἀλλ' ὀλίγον διαμείνας, ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἐτελεύτησεν αὐτόθι τῷ 1847. Ὁ Χριστόπουλος συνέγραψε: α) «Γραμματικὴν τῆς Αἰολοδωρικῆς» (ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ, 1805), β') δρᾶμα «Ἀχιλλεύς», συνεκδοθὲν τῇ Γραμματικῇ, γ') «Λυρικά» (Βιέννη, 1333, Παρίσιοι, 1841 καὶ 1864), δ') «Ἑλληνικὴν ἀρχαιολογίαν» (ἐν Ἀθήναις, 1853), (ἑλληνικὰ ἀρχαιολογήματα. Γράμματα Ἑλλήνων. Γλῶσσα, θρησκεία καὶ μυστήρια (ἀτελές). Μετέφρασε δὲ τὸ Α Ἰλιάδος καὶ ᾠδὰς τῆς Σαπφοῦς, Ἡροδότου ἀποσπάσματα. Στοιχείωσιν τῆς σκεπτικῆς φιλοσοφίας· ε' «Πολιτικὰ παράλληλα» (Παρίσιοι, 1833), ς') «Λεξικὸν ἁπλοελληνικόν», ζ') «Διατριβὴν περὶ κενοῦ», η') «Περὶ ποιητικῆς», θ') «Στιχουργικὴν τῆς ὁμιλουμένης», ι') «Πολιτικὰ σοφίσματα», ια' «Περὶ γνησίων καὶ νόθων συγγραμμάτων Ἱπποκράτους, ιβ') «Περὶ προφορᾶς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ιγ') «Ἐπιγράμματα». Ὁ Χριστόπουλος, γινώσκων καλῶς τὴν παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ἐτόνισεν οὐ μόνον τινὰ τῶν ᾀσμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους.

ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (Ἀναστάσιος). Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν Ἀνδριτσαίνῃ τῆς Ὀλυμπίας. Πατὴρ τούτου ἐγένετο Χρῆστος Ἀναστασίου Χριστόπουλος. Τὰ πρῶτα γράμματα ἀκούσας ἐν τῇ σχολῇ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, μετέβη κατόπιν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἄργους, διευθυνομένην τότε ὑπὸ τοῦ Ἱερομονάχου Ἀρσενίου. Χάριν εὐρυτέρας μαθήσεως ἦλθεν ἔπειτα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπί τινα χρόνον μαθητεύσας ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ξηροκρήνης μετέβη ἀκολούθως εἰς Πίσαν, ὁπόθεν ἐπιστρέψας εἰς Βουκουρέστιον, ἐδίδαξε κατ' οἴκους μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. — Καταταχθεὶς εἰς τὸν ἱερὸν λόχον, κατὰ τὴν ἐν Δραγατσανίῳ ἦτταν ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Λυτρωθεὶς τῆς αἰχμαλωσίας, ἦλθεν εἰς Ἰάσιον, ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1828, ὅτε καταβὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη παρὰ τῆς κυβερνήσεως πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου Ἄνδρου καὶ Κέας, ὕστερον δὲ Αἰγίνης, Σαλαμῖνος καὶ Σπετσῶν.

Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος τακτοποιηθέντων τῶν δικαστηρίων, ὁ Ἀναστάσιος Χριστόπουλος διωρίσθη πρωτοδίκης, ἔπειτα πρόεδρος πρωτοδικῶν καὶ ἐπὶ τέλους ἐφέτης ἐν Ἀθήναις, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τὴν 22 μαρτίου τοῦ 1854. — Συνέγραψε γραμματικὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καί τινας γραμματικὰς σημειώσεις εἰς τὸν Ἰσοκράτην.

ΧΡΙΣΤΟΣ (Ἰησοῦς), κληθεὶς οὕτως ἐκ τοῦ χ ρ ί ω. Πρὸς τοῖς ἐν τῷ ἄρθρῳ ΙΗΣΟΥΣ περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐκτιθεμένοις παρατιθέμεθα ὧδε καὶ τὰ ἑξῆς συμπληρωματικά. Κατὰ τοὺς Ο' Χριστὸς καλεῖται ὁ ἀρχιερεύς· «ὁ ἱερεὺς ὁ Χριστὸς» ἢ «κεχρισμένος» (Λευιτ. δ', 3 καὶ ε', 16). Καὶ οἱ τῶν Ἑβραίων βασιλεῖς ἐκαλοῦντο «ὁ Χριστὸς τοῦ Κυρίου (Α. Σαμ. ἢ Βασιλ. ιϐ', 35, ιστ' 6). Ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ ὅμως Χριστὸς καλεῖται ὁ Μεσσίας, ὁ κεχρισμένος, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου «ὅτι καὶ κύριον αὐτῶν καὶ Χριστὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε τοῦτον τὸν Ἰησοῦν» (Πραξ. β', 36), «ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ» (Μάρκ. ιε'

Δημοτικές Εκδόσεις
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ

32), «τὸν Μεσσίαν, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον ὁ Χριστός» (Ἰωάνν. δ' 42).

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν λέξιν Ἰησοῦς, αὕτη ἑβραϊκή ἐστι καὶ σημαίνει Σωτὴρ ἢ ὁ Ἰεοβὰ Σώζει. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὸν Ἰησοῦν· ὑπὸ τοῦ Πατρός: «Τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν» (Ματθαίου α', 21), ὡς ἐκφράζον τὸν σκοπὸν τῆς ἐνσαρκώσεως αὐτοῦ. Ὁ Χριστὸς ὅμως καλεῖται καὶ Κύριος καὶ Σωτὴρ καὶ Μεσσίας, ἀλλ' ἐκ τούτων τῶν ὀνομάτων τὸ μὲν Ἰησοῦς παρίστησι τὴν κοινὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως σωτήρ, τοὐτέστι τὴν κοινὴν σωτηρίαν, τούτου δ' ἕνεκα καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην τὸ ὄνομα Ἰησοῦς εἶναι συνηθέστερον ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ὡς πραγματευομένοις τὰ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ. Τὸ ὄνομα δὲ Χριστός, κεχρισμένος, Μεσσίας εἶναι τὸ ἐπίσημον αὐτοῦ τὸ πρὸς τὴν θεότητα ἀναφερόμενον, διὰ τοῦτο καὶ συνηθέστερον ἁπαντᾷ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, αἵτινες περὶ τούτου κυρίως πραγματεύονται, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας.

Α'.

Πηγαὶ τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ.

Τὰς περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ λεπτομερείας ἀρυόμεθα κυρίως ἐκ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων τοῦ Ματθαίου, Μάρκου Λουκᾶ καὶ Ἰωάννου, περὶ ὧν ὑπάρχουσιν ἰσχυρόταται ἀποδείξεις ὅτι τυγχάνουσι γνήσια συγγράμματα τῶν συγγραφέων ἐκείνων, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων φέρουσιν· ἄλλως τὰ Εὐαγγέλια ταῦτα ὀνομαστὶ ἀναφέρονται ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τοῦ Β' αἰῶνος, ὡς τοῦ Εἰρηναίου, Ἰουστίνου, Τατιανοῦ, Παπία καὶ Τερτυλλιανοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτῶν ἔτι ἀποστολικοὶ ἄνδρες, οἷος ὁ Κλήμης, ὁ Βαρνάβας καὶ ὁ Ἰγνάτιος, ἀναφέρουσι τὰ Εὐαγγέλια ταῦτα ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν. Καὶ αὐτοὶ οἱ αἱρετικοὶ τοῦ Β' αἰῶνος, ὡς ὁ ἀρχαιότερος πάντων Βασιλείδης ἐγίνωσκον τὰ εὐαγγέλια ἡμῶν καὶ αὐτὸς μάλιστα ὁ Κέλσος, ὁ κατὰ τὸν Β' αἰῶνα μάλιστα ἀμμάσας, θὰ ἐγίνωσκε πάντως αὐτά, ἅτε ζητῶν τὴν κατάκρισιν τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας. Ἐκ τούτων πάντων προκύπτει ὅτι πρὸ τοῦ τέλους ἔτι τοῦ Δ' αἰῶνος τὰ εὐαγγέλια ὑπῆρχον διαδιδομένα κοινῶς καὶ κανονικοῦ ἀπέλαυον κύρους ὡς συγγράμματα ἀποστολικῶν ἀνδρῶν. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν εὐαγγελίων καὶ ἕτεραι ὑπάρχουσι περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ πηγαί, καίπερ ἀμφισβητούμεναι ἐν μέρει ὑπὸ τῶν νεωτέρων. Εἰς τὰς πρώτας περὶ Χριστοῦ μαρτυρίας ἀνάγονται καὶ αἱ τῶν ξένων ἱστορικῶν Σουετωνίου, Τακίτου. Ἐκτὸς τῶν μαρτυριῶν τῶν δύο τούτων ὡς γνησία περὶ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρία θεωρεῖται καὶ συριακὴ ἐπιστολὴ Μάρα τινὸς πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σεραπίωνα, ἥτις ἐγράφη τῷ 73. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ Μάρας, παρηγορῶν καὶ συμβουλεύων τὸν υἱὸν αὐτοῦ, κατατάσσει τὸν Χριστὸν μετὰ τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πυθαγόρα, παρίστησιν αὐτὸν ὡς τὸν σοφὸν βασιλέα, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ὁποίου οἱ Ἰουδαῖοι ἐπεταχύναν τὴν πτῶσιν τῆς πολιτείας αὐτῶν καὶ ἐπιπροστίθησιν ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ ἀποθανὼν ζῇ ἐν τῷ νόμῳ, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν. Ἑτέρα μαρτυρία ὑπό τινων ἐν μέρει καὶ ὑπό τινων καθ' ὁλοκληρίαν διαμφισβητουμένη, εἶναι ἡ παρὰ τῷ Ἰουδαίῳ ἱστορικῷ Ἰωσήπῳ Φλαβίῳ ἁπάντωσα, καθ' ἣν τὰ ἑξῆς περὶ Χριστοῦ ἀναφέρονται: «Γίνεται δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον Ἰησοῦς σοφὸς ἀνὴρ (εἴ γε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή, ἦν γὰρ) παραδόξων ἔργων ποιητὴς (διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν σὺν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων), καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Ἰουδαίων, πολλοὺς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. (Ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν). Καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐξεπαύσαντο οἱ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες. (Ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτά τε καὶ ἄλλα μυρία περὶ αὐτοῦ θαυμάσια εἰρηκότων). Εἰσέτι τε τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἀπέλιπε τὸ φῦλον». Κατὰ τὴν μαρτυρίαν ταύτην ὁ Χριστὸς παρουσιάζεται ὡς παραδόξων ἔργων ποιητής, ὡς διδάσκαλος σοφός, ὡς ὁ Χριστός, ὡς ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν καὶ τέλος ὡς ἐκεῖνος, περὶ οὗ μυρία θαυμάσια οἱ θεῖοι προφῆται εἰρήκασι—λεπτομέρειαι λίαν χαρακτηριστικαὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ πάθους καὶ τῶν ἔργων τοῦ Χριστοῦ. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἰωσήπου μνημονεύεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου, οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, ἐπαναλαμβάνοντες αὐτό, οὐδεμίαν προδίδουσι

περὶ τῆς γνησιότητος καὶ ἀκριβείας αὐτοῦ ὑπόνοιαν. Οἱ νεώτεροι ὅμως, δικαίως, λέγει ὁ Α. Κυριακοῦ, ἀμφιβάλλουσι περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ ἐν τῇ μορφῇ τοὐλάχιστον, ὑφ' ἣν εὑρηται σήμερον, διότι 1) πάντες οἱ πρὸ τοῦ Εὐσεβίου ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς σιγῶσι περὶ τοῦ χωρίου τούτου, 2) κατὰ τὸν Ὠριγένην ὁ Ἰώσηπος δὲν ἐπίστευε τὸν Ἰησοῦν ὡς Χριστόν, οὐδαμοῦ δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ δηλοῦται ὅτι ἐδέξατό ποτε ὁ Ἰώσηπος τὸν χριστιανισμόν, οὐδὲ εἶναι ἄλλως πως γνωστὸν ὅτι ἐγένετο χριστιανός, 3) ὁ Χρυσόστομος, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἀναφέρει τὴν περὶ τοῦ Ἰωάννου μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου, οὐδένα ποιεῖται λόγον περὶ τῆς περὶ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίας αὐτοῦ, 4) καὶ ὁ Φώτιος περὶ τῆς ἀρχαιολογίας τοῦ Ἰωσήπου λόγον ποιούμενος, φαίνεται ἀγνοῶν τὴν περὶ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, 5) τὸ χωρίον τοῦτο φαίνεται ὅτι διακόπτει τὴν τοῦ λόγου σειράν, 5) τὸ αὐτὸ φαίνεται γεγραμμένον ὡσεὶ ὑπὸ χριστιανικῆς χειρός, 7) οὐδόλως παράδοξον ἂν ὁ Ἰώσηπος μὴ ἐποιήσατο μνείαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ καὶ ὁ ἕτερος σύγχρονος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἰουδαῖος ἱστορικὸς Ἰοῦστος ὁ ἐκ Τιβεριάδος ἐσίγησε κατὰ τὸν Φώτιον περὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλοι φρονοῦσιν ὅτι ὁ Ἰώσηπος ἐποιήσατο μὲν ἁπλῶς μνείαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ χριστιανικὴ χεὶρ ἐνόθευσε τὸ σχετικὸν χωρίον διὰ μεταγενεστέρων προσθηκῶν, τοιουτοτρόπως δὲ μετερρυθμισμένον τὸ χωρίον μετηνέχθη διὰ τῆς λίαν διαβεδομένης ἱστορίας τοῦ Εὐσεβίου εἰς ἅπαντας τοὺς κώδηκας τοῦ Ἰωσήπου, διότι ὁ Ἰώσηπος μόνον ὑπὸ χριστιανῶν σχεδὸν ἀνεγινώσκετο καὶ ἀντεγράφετο. Τὰ ἀνωτέρω ἐν παρενθέσεσι περικεκλεισμένα χωρία τοῦ Ἰωσήπου εἶναι τὰ ὡς νόθα θεωρούμενα. Τρίτη μαρτυρία, ἀποκρουομένη ὅμως ὑπὸ πάντων, λέγει ὁ Φ. Βαφείδης, εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου ἀναφερομένη ἀλληλογραφία τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τοῦ τοπάρχου Ἐδέσσης Ἀβγάρου. Κατ' αὐτὴν δ' Ἄβγαρος Οὔχομος, ἐκ νόσου τινὸς πάσχων καὶ μαθὼν περὶ τῆς θαυματουργοῦ ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Ἔδεσσαν, ἵνα διδάξῃ ἅμα καὶ θεραπεύσῃ αὐτόν, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐτῷ ἐπαινῶν μὲν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν αὐτοῦ, ὑποσχόμενος δὲ ν' ἀποστείλῃ αὐτῷ μετὰ τὴν ἀνάληψιν μαθητήν, ὅστις νὰ ἰάσηται τὸ πάθος αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ γνησιότης τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης διαμφισβητεῖται τῶν ἑξῆς ἕνεκα λόγων: 1) Οἱ πρὸ τοῦ Εὐσεβίου συγγραφεῖς ἀγνοοῦσι τὴν ἀλληλογραφίαν ταύτην, 2) ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις οὐδὲν λέγεται περὶ αὐτῆς, 3) ἂν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἦτο ἀληθής, θὰ συγκατηριθμεῖτο μετὰ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, καταλαμβάνουσα πιθανῶς τὴν πρώτην θέσιν, 4) ἀμφότεραι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἀποτελοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον προφανῶς ἐκ ῥήσεων τῶν Εὐαγγελίων καὶ λέξεων, ἐν αὐτοῖς ἁπαντώντων· τὰ Εὐαγγέλια ὅμως ταῦτα δὲν ἦσαν γεγραμμένα, ὅτε ὑποτίθεται ὅτι ἔλαβε χώραν ἡ ἀλληλογραφία αὕτη. Νόθοι τέλος εἶναι λέγει ὁ Α. Κυριακοῦ καὶ αἱ περὶ τῆς γεννήσεως τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ἰησοῦ εἰδήσεις, αἱ ὁποῖαι περιέχονται ἔν τισι καλουμένοις ἀποκρύφοις εὐαγγελίοις. Δύο εἰδῶν τοιαῦτα εὐαγγέλια ἔχομεν, πρῶτον ἀρχαιότερά τινα, τὰ ὁποῖα περιστρέφονται περὶ τὰ αὐτὰ γεγονότα, ὧν μνεία γίνεται καὶ ἐν τοῖς κανονικοῖς εὐαγγελίοις, ὡς τὸ κατ' Ἑβραίους, κατ' Αἰγυπτίους καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἅτινα φαίνεται ὅτι ἦσαν διάφοροι διασκευαὶ τῶν γνησίων εὐαγγελίων καὶ ἰδίᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον, γενόμεναι πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων διαφόρων αἱρέσεων· καὶ δεύτερον τὰ νεώτερα, ἅτινα μερικῶς μόνον περιστρέφονται εἰς τὰ περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, τὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, τὰ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τὰ περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ἰησοῦ. Τοιαῦτα εὐαγγέλια εἶναι τὰ μέχρις ἡμῶν διατηρούμενα *Evangelium Thomae, Historia nativitatis Mariae et infantiae Salvatoris, Protevangelium Jacobi, Historia Josephi, Evangelium de nativitate Mariae, Acta Pilati*. Ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις ἀπομνημονεύμασι τοῦ Πιλάτου περιείχετο καὶ ἐπιστολή τις τοῦ Πιλάτου πρὸς τὸν Τιβέριον ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ὁ Τιβέριος προέτεινε δῆθεν εἰς τὴν ρωμαϊκὴν σύνοδον τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ἰησοῦ ὡς θεοῦ τῶν Ρωμαίων· ἡ πρότασις ὅμως τοῦ Τιβερίου δὲν εἰσηκούσθη. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φέρεται καὶ ὡς ἐπιστολὴ τοῦ Πουπλίου Λεντούλου, φίλου τοῦ Πιλάτου πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν σύγκλητον. Ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀποτελοῦσι μαρτυρίας, ὧν αἱ μὲν ὡς ὅλως

ΔΗΜΟΣΙΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

ἀμφίβολοι καὶ νόθοι παρίστανται, αἱ δὲ διαφιλονεικοῦνται, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν, λέγει ὁ Φ. Βαφείδης, ἐξ αὐτῶν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ καταφύγωμεν πρὸ τῆς ὑπάρξεως τῶν γνησίων τεσσάρων ἱερῶν εὐαγγελίων καὶ τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων, ἐν οἷς περιλαμβάνεται πᾶν ὅ,τι ἀναγκαῖον περὶ Χριστοῦ.

Ἀλλὰ καὶ τὸ Ταλμοὺθ καὶ σειρὰ ὅλη δοκίμων Ἑλλήνων τε καὶ Ρωμαίων συγγραφέων ἀναφέρουσιν ἱκανὰς περί τε τῆς ἐμφανίσεως καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ λεπτομερείας.

Ἐκτὸς ἄλλων περὶ τῆς ἱστορικῆς τοῦ Χριστοῦ ὑπάρξεως τεκμηρίων καὶ αἱ ἑξῆς φέρονται τρεῖς γενικώτεραι ἀποδείξεις: 1) ἡ καθολικὴ χ ρ ο ν ο λ ο γ ί α, ἥτις ὡρίσθη πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, αἱ δὲ φράσεις Π ρ ὸ Χ ρ ι σ τ ο ῦ καὶ Μ ε τ ὰ Χ ρ ι σ τ ὸ ν μαρτυροῦσιν ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν ἐγεννήθη ὁ Χριστός, πρόσωπον, τοσαύτην κεκτημένον σπουδαιότητα, ὥστε ἡ γέννησις αὐτοῦ κατέστη ἀφορμὴ νέας χρονολογικῆς ἐποχῆς· 2) ἡ ἑορτὴ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἡ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ Κ υ ρ ι α κ ὴ κληθεῖσα καὶ ὁρισθεῖσα εἰς μνήμην τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἡ ἡμέρα τῆς ἀνεξαρτησίας ἑκάστου ἔθνους πανηγυριζομένη ὑπ' αὐτοῦ, ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ὅτι ὑπῆρξέ ποτε ὁ ἐλευθερωτὴς τοῦ ἔθνους ἐκείνου, οὕτω καὶ ἡ Κυριακή, ἑορταζομένη ὡς ἡμέρα τῆς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τρανὸν ἐστὶ μυρτύριον τῆς ἱστορικῆς ὑπάρξεως τοῦ λυτρωτοῦ· 3) ἡ προσωνυμία Χ ρ ι σ τ ι α ν ό ς, ἣν φέρουσιν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ· ὃν τρόπον δηλ. ἡ προσωνυμία Μωαμεθανός, Πλατωνισταὶ κλπ. μαρτυρεῖ ὅτι ὑπῆρξέ ποτε Μωάμεθ, Πλάτων καὶ λοιποί, οὕτω καὶ τὸ Χριστιανὸς μαρτυρεῖ ὅτι ὑπῆρξέ ποτε ἱστορικὸν πρόσωπον, φέρων τὸ ὄνομα Χριστός, ἐξ οὗ ἐγεννήθη ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἐξ οὗ προέκυψαν οἱ χριστιανοί.

Β'.

Γέννησις τοῦ Χριστοῦ.

Τὰ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρουσιν οἱ εὐαγγελισταὶ Ματθαῖος (α', 18—25) καὶ Λουκᾶς (α' καὶ β'). Ὡς καὶ παρ' ἡμῖν οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις παρενέπιπτε χρονικόν τι διάστημα μεταξὺ τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τοῦ γάμου χάριν τῆς ἀπαιτουμένης προπαρασκευῆς. Τὴν νύμφην ὅμως, ἐπροίκιζεν ὁ νυμφίος, ὅστις προσέφερε καὶ διάφορα δῶρα εἴς τε τοὺς γονεῖς καὶ φίλους αὐτῆς· ὁ τοῦ ἀρραβῶνος οὗτος δεσμὸς τοσαύτην ἐκέκτητο ἱερότητα, ὥστε ἡ ἀπιστία ἑνὸς τῶν μεμνηστευμένων ἐλογίζετο ἴση τῇ μοιχείᾳ. Καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ, μεμνηστευμένη οὖσα, διέμενε κατὰ τὸ παρεμπίπτον χρονικὸν διάστημα ἐν Ναζαρὲτ τῆς Ἰουδαίας, ὅπου ὁ ἄγγελος προσελθὼν εὐηγγελίσατο αὐτῇ τὴν γέννησιν υἱοῦ, ἀλλ' αὕτη θορυβηθεῖσα ἀπεκρίνατο αὐτῷ: «Πῶς ἔσται τοῦτο ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω» (Λουκ. α', 34), ὁ δὲ ἄγγελος, ἀνταπαντῶν, εἶπε: «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γενόμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ» (Λουκ. α' 35—36). Ἡ παρθένος, πεισθεῖσα εἰς ταῦτα, συνήνεσεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἀγγέλου καὶ ἀνέκραξεν: «Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμα σου» (Λουκ. α', 38). Ὁ Ματθαῖος ὅμως ἀναφέρει ὅτι «Μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου» (Ματθ. α', 18—19). Τοῦ Ἰωσὴφ ἀγνοοῦντος τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ καταταραχθέντος ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, ὁ Θεὸς ἐφώτισεν αὐτὸν κατ' ὄναρ καὶ διέταξεν ἵνα παραλαβὼν προστατεύσῃ τὴν Μαριάμ. Μεταβάντων δὲ τούτων κατὰ τὴν ἀπογραφὴν* εἰς Βεθλεέμ, ἡ Παρθένος ἔν

---

* Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι παρ' Ἑβραίοις ὑπῆρχον ἡμέραι καθ' ἃς, συνεπείᾳ βασιλικῶν ἐπιταγῶν, ἐγίνετο ἀπογραφὴ τοῦ λαοῦ πρὸς ρύθμισιν τῶν τοῦ κράτους δασμῶν. Αἱ γυναῖκες ὅμως δὲν φαίνονται συμπεριλαμβανόμεναι ἐν τῇ ἀπογραφῇ ταύτῃ. Ἀλλ' ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀναφέρει ἐκτὸς ταύτης καὶ ἑτέραν ἀπογραφήν, ἐν ᾗ καὶ αἱ γυναῖκες συμπεριελαμβάνοντο, ἀναφερομένου ὅτι ὄχι μόνον ὁ Ἰωσὴφ μετέβη πρὸς συμμετοχὴν ἐν τῇ ἀπογραφῇ ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ ἡ Μαρία, κατ' ἀπαίτησιν βεβαίως τῆς ρωμαϊκῆς ἐπιταγῆς, ἥτις ἀπῄτει καὶ τὴν ἀπογραφὴν τῶν γυναικῶν, ὡς καὶ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἀπογραφῆς. Ἐκ τούτων δὲ γίνεται δῆλον ὅτι ὄχι μόνον ὑπῆρχον δύο συστήματα ἀπογραφῆς, τό τε κατὰ φυλὰς ἑβραϊκὸν καὶ τὸ κατὰ ἄτομα ἢ ψυχὰς ρωμαϊκόν, ἀλλὰ καὶ τὸ βάσιμον τῆς τε ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ ἐκθέσεως τῶν σχετικῶν γεγονότων, ὡς καὶ τῆς ἱστορικῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἀναφέρεται εἰς τὴν πρώτην ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει γενομένην ἀπογραφήν. Καὶ ὅμως ὅταν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς λέ-

τινι φάτνῃ «ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν» (Ματθ. α', 18—25). Συνελήφθη δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ Παρθένῳ, μεμνηστευμένῃ ταύτῃ οὔσῃ, πρῶτον ἵνα διὰ τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς ἀποδειχθῇ ἡ γενεαλογία τοῦ Ἰησοῦ, δεύτερον ἵνα μὴ λιθοβοληθῇ ἡ παρθένος ὡς μοιχαλὶς καὶ τρίτον ἵνα ἔχῃ τὸν μνηστῆρα κηδεμόνα καὶ συνοδὸν κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον φυγὴν αὐτῆς. Προσθετέον ὅτι καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ ὁ ἄγγελος ἁπλῶς ἐκθέτουσι τὸ γεγονός, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ πῶς τοῦτο ἐτελέσθη: «Ἀκούεις γέννησιν» λέγει Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός· «τὸ πῶς μὴ περιεργάζου, εἰ δὲ πολυπραγμονεῖς, κἀγώ σοι πολυπραγμονῶ τὸ κρᾶμα ψυχῆς καὶ σώματος». Καὶ ὁ Εὐθύμιος περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος λέγει: «Σὺ δὲ μὴ ζητήσῃς πῶς συνέλαβε, μηδὲ περιεργάσῃ πῶς διεπλάσθη τὸ ἔμβρυον. Τοῦτο γὰρ οὔτε ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐδίδαξεν, οὔτε πρὸ αὐτοῦ ὁ ἄγγελος, ὁ εὐαγγελισάμενος τῇ θεοτόκῳ τὴν σύλληψιν. Ἠγνόησαν γὰρ τοῦτο καὶ αὐτοὶ διὰ τὸ εἶναι πᾶσιν ἀκατάληπτον καὶ μόνῃ τῇ μακαρίᾳ Τριάδι γνώριμον. Τοῦτο δ' ἐγίνωσκε μόνον ὅτι σεσάρκωται ὁ υἱὸς εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἀδυνατεῖ νὰ γνωρίσῃ πῶς συμβαίνουσι καὶ αὐτὰ τὰ κοινότατα φυσικὰ φαινόμενα, οἷα αὐτὴ αὕτη ἡ τοῦ ἀνθρώπου ὕπαρξις, ἡ ἐν τῷ νῷ τοσούτων καὶ τηλικούτων γνώσεων ἐναποθησαύρισις, ἡ διάπλασις καὶ τροποποίησις αὐτῶν καὶ πλεῖστα παραπλήσια, παραδέχεται πάντα ὡς ἀληθῆ, διότι καὶ ἀληθῆ εἰσι ταῦτα καὶ ἀξιοπίστους λόγους καὶ μαρτυρίας ἔχει περὶ αὐτῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους παραδέχεται καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ πραγματικότητα τοῦ περὶ ἐνσαρκώσεως μυστηρίου, καίπερ ἀδυνατῶν νὰ ἐννοήσῃ τὸ πῶς.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν χρονολογίαν τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, περὶ ἧς πολλαὶ καὶ διάφοροι γνῶμαι ἐξηνέχθησαν· ἐσφαλμένη θεωρεῖται ἐν γένει ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα Διονυσίου τοῦ Μικροῦ γνωστὴ χρονολογία, ἥτις παραδέχεται τὸ 754 ἔτος ἀπὸ κτίσεως Ρώμης. Ὁ Εἰρηναῖος καὶ ὁ Τερτυλλιανὸς ἀπεδέξαντο τὸ 751, ὁ δὲ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς

γει β', 2) ὅτι ἡ ἀπογραφὴ αὕτη ἐγένετο «ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου», ὁ δὲ ἱστορικὸς Ἰώσηπος ὅτι ὁ Κυρήνιος οὗτος ἀφίκετο εἰς Συρίαν ὡς αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος τὸ 5ον ἢ 6ον μ. Χ. ἔτος, ὅτε καὶ ἐτέλεσε τὴν ἀπογραφὴν ταύτην, μέγα προκαλεῖται ζήτημα, λίαν κλονίζον τὴν ἱστορικὴν τῆς ἀπογραφῆς ταύτης ἀποδοχήν, οὕτως ὥστε θὰ συμπεράνῃ τις φυσικῶς ὅτι ὁ ἕτερος τῶν δύο, ἢ ὁ εὐαγγελιστὴς δηλονότι Λουκᾶς ἢ ὁ ἱστορικὸς Ἰώσηπος, σφάλλεται. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰώσηπος, ὡς κυρίως ἱστορικός, φέρει ἐχέγγυα ἱστορικῆς πίστεως, ἡ πεπλανημένη γνώμη φαίνεται ὑπολειπομένη τῷ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ, ἐλεγχομένῳ κατὰ συνέπειαν ὡς ἀνακριβεῖ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκτιθεμένοις. Ἀλλ' ἡ φαινομενικὴ ὄντως αὕτη ἀνακρίβεια οὐκ ὀλίγον ἀπησχόλησεν ἀφ' ἑνὸς τὰ τῶν χριστιανῶν πνεύματα, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου κατέστη πρόχειρον ἐπιχείρημα τῶν ὑπεναντίων ἐναντίον τῆς γνησιότητος τῆς εὐαγγελικῆς ἐκθέσεως καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἦδη ὅμως ἡ ἀλήθεια ἀνεκαλύφθη· ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνωτέρω αὐτοκρατορικὸς ἀντιπρόσωπος Κυρήνιος ΔΙΣ ἡγεμόνευσε τῆς Ἰουδαίας, πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ 4 π. Χ. μέχρι τοῦ 1 μ. Χ. καὶ δεύτερον κατὰ τὸ 5 ἢ 6 μ.Χ. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀληθείας ταύτης ἐπέρρωσε τὴν ἱστορικὴν ἀκριβολογίαν τοῦ Λουκᾶ, παραστᾶσαν ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ λαμπρότητι καὶ τῇ δόξῃ, νέαν δ' ἐμπνέουσαν τοῖς πιστοῖς πεποίθησιν, ἀπελπισίαν δὲ καὶ κατισχύν τοῖς ἀπίστοις παρεχομένη, χωρὶς ταὐτοχρόνως νὰ κλονίζηται ἡ ἱστορικὴ ἀξία τοῦ Ἰουδαίου συγγραφέως Ἰωσήπου. Ἰδοὺ δὲ ἐκ τῆς ἑρμηνείας τῶν εὐαγγελίων καὶ ἄλλαι σχετικαὶ περὶ τούτου λεπτομέρειαι: Ὁ Αὔγουστος ἐγεννήθη τῇ 23 σεπτεμβρίου 691 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης ἢ τῷ 63 π. Χ., ἀπέθανε δὲ τῇ 19 αὐγούστου 767 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης ἢ τῷ 14 μ. Χ., ἤτοι κατὰ τὸ 76ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐκηρύχθη δὲ αὐτοκράτωρ περὶ τὸ 19ον ἔτος π. Χ. Εἰρηνευούσης δὲ τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ Αὔγουστος οὗτος ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τε τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ πλούτου αὐτῆς· ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν διέταξεν ἀπογραφήν (*Breviarium*), τουτέστι τὴν καταγραφὴν πρῶτον μὲν πάντων ἐν γένει τῶν πολιτῶν, εἶτα δὲ πάντων τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους αὐτοῦ βιούντων (*Breviarium totius imperii*). Ἐκ τῆς καταγραφῆς ταύτης θεία Προνοίᾳ ἐγένετο γνωστὴ ἡ γενεαλογία καὶ ἡ καταγωγὴ τοῦ Μεσσίου καὶ ἐδηλώθη ὅτι συμφώνως πρὸς τὰς προφητείας ὁ Ἰησοῦς ἦν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα καὶ ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Δαβίδ. «Ὅτι, λέγει ὁ Σουΐδας, Αὔγουστος Καῖσαρ δόξαν αὐτῷ πάντας τοὺς οἰκήτορας Ρωμαίων κατὰ πρόσωπον ἀριθμεῖν, βουλόμενος γνῶ-

τὸ 752· ἐν τοῖς νεωτέροις ὅμως χρόνοις ἄλλοι μὲν παρεδέξαντο τὸ 747, ἄλλοι τὸ 750. Ἡ γνώμη τῶν τελευταίων τούτων θεωρεῖται ὡς πιθανωτέρα· ἀρκεῖ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ πάροδος τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, γενομένη κατὰ τὸ 15ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Τιβερίου, τουτέστι τῷ 780 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ὡς καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἡρῴδου, ἀποθανόντος ὀλίγον πρὸ τοῦ πάσχα τοῦ 750 ἢ 751. Καὶ ὁ Α Κυριακοῦ, τῇ γνώμῃ ταύτῃ συντασσόμενος, λέγει ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (750 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης) ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ ἐγεννήθη ὁ Κύριος. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἑορτῆς τῆς γεννήσεως, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει: «Τινὲς παραδέχονται τὴν 25 τοῦ μηνὸς Πασχιὰν (μαΐου 20), ἕτεροι δὲ τὴν 24 ἢ 25 τοῦ μηνὸς Φαρμουθὶ (ἀπριλίου 19 ἢ 20)». Ὁ Ἱερώνυμος ἀναιρεῖ τὴν γνώμην τοῦ Ἐπιφανίου, παραδεχομένου τὴν 6 ἰανουαρίου, ὁ δὲ Αὐγουστῖνος λέγει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπεδέξατο ἐν γένει τὴν 25 δεκεμβρίου ὡς ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων.

ναι πόσον ἐστὶ πλῆθος». Αὕτη δὲ ἦν ἡ πρώτη τῶν Ρωμαίων ἀπογραφή, σχετιζομένη πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα γενικὴν γενομένην ἀπογραφήν, περὶ ἧς μνημονεύει ὁ Τάκιτος *(Annal I. 11)* καὶ ὁ Σουετώνιος *(Aug 28 101)* καὶ περιλαμβάνουσα ἅπαντα σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον, συμφώνως πρὸς τὰς προφητείας, τὰς ρηθείσας ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου (Δανιὴλ β', 40—45), ἤτοι περὶ τῆς «τετάρτης βασιλείας», ἣν διεδέχθη ἡ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὖσα ἡ μόνη τῶν βασιλειῶν, ἡ διαμένουσα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἡ χρονολογία τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὴν γενομένην ἀπογραφὴν ἔχει ὧδε: Ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι πραγματεύεται ἐνταῦθα περὶ τῆς ἀπογραφῆς ὡς γενομένης ἐπὶ Κυρηνίου, ἡγεμονεύοντος ἐν Συρίᾳ, καὶ ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καίτοι ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ὄντως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἡρῴδου, ἤτοι 10 ἔτη περίπου πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀναφέρεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ τὸ 750 περίπου ἔτος ἀπὸ κτίσεως Ρώμης τῆς μὲν Ἰουδαίας ἡγεμόνευεν ὁ Ἡρῴδης, τῆς δὲ Συρίας ὁ Σέντιος Σατουρνῖνος (Ἰωσ. Ἀρχ. ιστ', 9), ὃν διεδέξατο ὁ Κυρήνιος ὡς ἡγεμὼν τῆς Συρίας κατὰ τὸ 758 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ὅτε, τοῦ μὲν Ἡρῴδου ἀποθανόντος, τοῦ δὲ διαδόχου αὐτοῦ Ἀρχελάου ἐξορισθέντος, ἡ Ἰουδαία προσετέθη τῇ Συρίᾳ καὶ ὁ Κυρήνιος ἡγεμόνευσε καὶ τῆς Ἰουδαίας. «Τῆς δὲ Ἀρχελάου χώρας ὑποτελοῦς προσνεμηθείσης τῇ Σύρων, λέγει ὁ Ἰώσηπος, πέμπεται Κυρήνιος ὑπὸ Καίσαρος, ἀνὴρ ὑπατικός, ἀποτιμησόμενος τὰ ἐν Συρίᾳ καὶ τὸν Ἀρχελάου ἀποδωσόμενος οἶκον» (Ἰωσήπ. Ἀρχ. ΙΖ' 13, 5). Ἡ κατ' ἐπιφάνειαν λοιπὸν αὕτη ἀντίφασις ἐξηγεῖται διὰ τῆς διακρίσεως, ἣν ποιεῖται ὁ εὐαγγελιστὴς λέγων: «αὕτη ἡ ἀπογραφὴ ἐγένετο πρώτη κτλ.» ὅτι δηλ. ἡ πρώτη ἀπογραφὴ ἐγένετο μὲν πράγματι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Σατουρνῖνος τῆς Συρίας ἡγεμόνευε, ἀλλ' ἐτελέσθη ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κυρηνίου, ὅστις ἦν τότε γερουσιαστὴς ἐν Ρώμῃ μετὰ δὲ παρέλευσιν δέκα ἐτῶν περίπου, τοῦ Κυρηνίου διορισθέντος ἡγεμόνος τῆς Συρίας, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἰουδαίας, διετάχθη καὶ δευτέρα ἀπογραφή, ἧς μνείαν ποιεῖται ὁ Λουκᾶς γράφων καὶ πάλιν πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Θεόφιλον (Πράξ. ε' 37, Ἰωσήπ. Ἀρχ. ΙΗ', 1 1). Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι ἡ ἀπογραφή, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἦν ἡ πρώτη, ὅτε τῆς μὲν Συρίας ἡγεμὼν διετέλει ὁ Σατουρνῖνος, τῆς δὲ Ἰουδαίας ὁ Ἡρῴδης· ἐκαλεῖτο δ' αὕτη ἡ ἐπὶ Κυρηνίου, διότι ἐτελέσθη ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Κυρηνίου, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐγένετο καὶ ἡγεμὼν τῆς Συρίας αὐτῆς, ὡς τοιοῦτος δ' ἦτο μᾶλλον γνωστός.

Γ'.

Χαρακτὴρ τοῦ Χριστοῦ.

Οὐδείς ποτε ἕτερος χαρακτὴρ ἐφειλκύσατο τόσον τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἀπησχόλησέ ποτε τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας ἐν γένει ὅσον ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐδενὸς οὐδ' αὐτῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνδοξοτάτων ὁ βίος διεδόθη καθ' ἅπασαν τὴν ὑφήλιον καὶ ἐν ἁπάσαις ταῖς τοῦ κόσμου γλώσσαις τόσον ὅσον ἡ βιογραφία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθόσον πᾶς σχεδὸν λαὸς κέκτηται ἐν μεταφράσει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἄπειροι δὲ ἑταιρίαι ἀπασχολοῦσι χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ μυριάδας δαπανῶσι χρημάτων πρὸς διάδοσιν τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀπομνημονευμάτων, ἅτινα περικλείουσι τὸν βίον καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἰησοῦ. Πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ εἰς τὰ μεγάλα καὶ ἀνεπτυγμένα ἀνήκοντες ἔθνη καὶ πάντες οἱ ἐπὶ ἐξόχῳ ἀγωγῇ διακρινόμενοι, οὐ μόνον ὡς Θεὸν τοῦτον λατρεύουσιν, ἀλλὰ καὶ σεμνύνονται ἀποκαλούμενοι Χριστιανοί, τουτέστιν ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ. Πάντα ταῦτα ἐξαίροντα τὸ ὕψος καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Χριστοῦ, ὑπεράνθρωπον ὄντως καὶ θεῖον αὐτὸν καθιστῶσιν.

ΑΡΧΕΙΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπὶ 19 ἤδη αἰῶνας πληροῖ τὰς καρδίας μυριάδων ψυχῶν ἀπλέτου πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως, ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ εἶναι ὁ μόνος χαρακτήρ, ὅστις κατώρθωσε τοῦτο οὐ μόνον ἐν μιᾷ γενεᾷ, ἐν μιᾷ φυλῇ, ἐν ἑνὶ ἔθνει, ἀλλ' ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς οἰκοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Εὐρωπαῖος, ὁ Ἀσιανός, ὁ Ἀφρικανός, αὐτὸς ὁ αὐτόχθων Ἀμερικανὸς καὶ οἱ τῶν νήσων τῆς Ὠκεανίας κάτοικοι παρ' ὅλας τὰς ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα, τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, τὸν βίον καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπ' ἀλλήλων διαφοράς, ἀναγνωρίζουσι κοινῶς τὴν ὑπέροχον δύναμιν τοῦ ὑψίστου τούτου τοῦ Χριστοῦ χαρακτῆρος. Ὑπῆρξαν πράγματι μεγάλοι ἐπὶ γῆς ἄνδρες καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ὡς ἔξοχα ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐνεγράφησαν, οὐδεὶς ὅμως αὐτῶν κατώρθωσε νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἐπιρροὴν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν περιστάσεων, καθ' ἃς ἀνεφάνη, οὐδὲ κατώρθωσεν ὥστε διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ μόνον βίου ν' ἀνυψώσῃ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, νὰ διαδώσῃ τὴν ἐπιρροὴν καὶ δύναμιν αὐτοῦ ἀνὰ πάντα τὰ ἔθνη καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἀνὰ σύμπασαν τὴν σφαῖραν. Τὸ ὑπεράνθρωπον καὶ μοναδικὸν τοῦτο κατόρθωμα κατώρθωσεν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἐξαιρετικὸν ἐκεῖνο πρόσωπον, ὅπερ παρίσταται τὸ πρῶτον ὡς ἄνθρωπος γεννηθεὶς κατὰ τὰς πρὸ πολλοῦ περὶ αὐτοῦ διασαλπισθείσας προφητείας ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, τοῦ οἴκου Δαβίδ, ἐν Βηθλεέμ, τῇ πόλει τοῦ Δαβίδ, ὑπὸ τῆς παρθένου Μαρίας. «Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρὲτ πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαβίδ. Καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε, χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, μὴ φοβοῦ, Μαριάμ» (Λουκ. α', 26—31) καί: «τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα» (Ρωμ. α' 3—4). Ὁ Χριστὸς εἶχε τὰς φυσικὰς ἰδιότητας τοῦ ἀνθρώπου, ἐπείνα δηλονότι, ἐδίψα, ἐκοιμᾶτο καὶ προέκοπτε τῇ ἡλικίᾳ: «Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις» (Λουκ. β', 52). Ἐκέκτητο δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὰς ψυχικὰς ἰδιότητας τοῦ ἀνθρώπου, τοὐτέστιν ἐλυπεῖτο, ἠγάπα, ἠγανάκτει, ἐνεθυμεῖτο καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς καὶ πνευματικὰ τῶν ἀνθρώπων προσόντα, προσηύχετο δηλαδή, ἐώρταζε τὰς ἑορτάς, ἐτήρει τὸν νόμον καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Καὶ ὅμως ἐγεννήθη ἀπάτωρ· ἄγγελος ἀνήγγειλε τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἔλευσιν αὐτοῦ, ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ κατὰ τὸν θάνατον, ἄγγελοι τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν ἀνήγγειλαν. Ὁ Χριστὸς διδάσκων συνεταύτιζε καὶ τὰς ἰδίας αὐτοῦ πράξεις πρὸς τὰ διδάγματα αὐτοῦ, ἔπραξεν ὅσα οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ ἢ μετ' αὐτόν, ἐκάλει δ' ἑαυτὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, θείας δ' ἀποδεχόμενος τιμάς, ἀπῄτει καὶ πάντα τὰ εἰς τὸν Θεὸν ἀνήκοντα, διατελῶν ταὐτοχρόνως ἀναμάρτητος καὶ τέλειος τὸν χαρακτῆρα, ὁ μόνος δ' ἐνάρετος ἢ μᾶλλον τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς ἀρετῆς. Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ μοναδικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ, κατώρθωσαν καὶ διαρκῶς κατορθοῦσι πᾶν ὅ,τι ἀπέτυχον νὰ κατορθώσωσιν αἱ εἱρκταί, οἱ ἀστυνομικοὶ ὀργανισμοί, τὰ δεσμὰ καὶ τὰ δικαστήρια, καθ' ἑκάστην δὲ λαμπρὰ ἐπιτελεῖται διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς διαδόσεως τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ διάπλασις καὶ διαμόρφωσις, οὐ μόνον τῶν πονηρῶν καὶ μοχθηρῶν τὴν καρδίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀγρίων καὶ βαρβάρων φυλῶν. Ἐλλείπουσιν αἱ ἀπαιτούμεναι λέξεις καὶ οὐδὲ κατάλληλοι ἐκφράσεις ὑπάρχουσι πρὸς περιγραφὴν καὶ παράστασιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἰησοῦ, τῆς σταθερότητος ἅμα καὶ τρυφερότητος, τῆς ταπεινότητος, ἀλλὰ καὶ ἀξιοπρεπείας, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς πραότητος, τῆς σοφίας καὶ τῆς ἁπλότητος, τῆς ἁγιότητος καὶ τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης τέλος καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας σύναμα, αἵτινες ἀναφέρονται οὐ μόνον ἐν τοῖς διδάγμασιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ. Ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ οὐδὲν τὸ πλεονάζον, οὐδὲν τὸ ἐλλεῖπον εὑρηται. Οὐδέποτε ἐνεφανίσθη παραπλήσιος χαρακτήρ, οὐδ' ἐφαντάσθη ποτὲ ἡ ἀνθρωπότης ἄλλον ἀλλαχοῦ τοιοῦτον. Τὰ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐκτιθέμενα δεικνῦσι τὴν θείαν αὐτοῦ καταγωγήν, ἥνπερ οὐδεὶς δύναται λογικῶς ν' ἀμφισβητήσῃ. Ἡ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνσάρκωσις καὶ τὸν κόσμον ἐπί-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ

μησε καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐδόξασεν. Ὁ βίος αὐτοῦ ἐκτίθεται ἐν τοῖς εὐαγγελίοις, ἅτινα θείᾳ ἐγράφησαν ἐπινεύσει καὶ ἐν τοῖς ὁποίοις τὰ γεγονότα ὡς ἀναπόσπαστα ἀπὸ τῆς βιογραφίας αὐτοῦ παρέμειναν ἄνευ χρονολογικῆς σειρᾶς δίκην ἀπομνημευμάτων.

Περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Χριστοῦ προκειμένου, παρατιθέμεθα ὧδε τὰ ἐξῆς ἀποσπάσματα τοῦ περὶ ἐκπαιδεύσεως συγγράμματος τοῦ Ἰακώβου Ρουσσώ: «Ὁμολογῶ πρὸς τούτοις ὑμῖν ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῶν Γραφῶν ἐκπλήττει με, ἡ δὲ ἁγιότης τοῦ εὐαγγελίου ὁμιλεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ μου. Ἴδετε τὰ βιβλία τῶν σοφῶν ἐν ὅλῃ τῇ πομπῇ αὐτῶν πόσον μηδαμινὰ φαίνονται ἀπέναντι αὐτοῦ. Τί δέ; ἁπλοῦς ἄνθρωπος τὸ ἐν τοσούτῳ ὑψηλῷ καὶ ἁπλῷ σύναμα βιβλίῳ ἐξιστορούμενον πρόσωπον; ἔστι τοῦτο δυνατόν; Οἵα γλυκύτης, οἵα ἀγνότης ἐν τοῖς ἤθεσιν αὐτοῦ, οἵα χάρις πειστικὴ ἐν ταῖς διδασκαλίαις αὐτοῦ, καὶ ὕψος ἐν τοῖς ἀξιώμασι μέγα, καὶ βάθος σοφίας ἐν ταῖς διαλέξεσιν αὐτοῦ ἀπέραντον, καὶ παρουσία πνεύματος, καὶ λεπτότης, καὶ ἀκρίβεια ἐν ταῖς ἀπαντήσεσιν αὐτοῦ· οἵα παθῶν ἐγκράτεια! Ποῦ ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ὁ σοφὸς ὁ γινώσκων καὶ νὰ ζῇ καὶ πάσχῃ καὶ θνήσκῃ ἄνευ ἐλαττωμάτων ἢ ἐπιδείξεων!».

Ὁ δὲ Ναπολέων ὁ Α', ἐξόριστος ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἑλένῃ διατελῶν, ἔλεγε πρὸς τοὺς συνεξορίστους αὐτῷ διαλεγόμενός ποτε: «Ἀληθὲς ὅτι ὁ Χριστὸς διατάττει ἡμᾶς αὐθεντικῶς, ὅπως πιστεύωμεν σειρὰν μυστηρίων, οὐδὲν ἄλλο πειστήριον παρεχόμενος ἡμῖν ἢ τὸ μέγα καὶ καταπληκτικὸν ρητόν: Ἐγώ εἰμι Θεός. Ἀναμφιβόλως πρὸς παραδοχὴν τοῦ ρητοῦ, ἐξ οὗ πάντα τἆλλα πηγάζουσιν, ἀπαιτεῖται πίστις. Ἅπαξ δὲ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ γενομένης παραδεκτῆς, ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία παρίσταται μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας καὶ σαφηνείας, ὥστε θαυμάζομεν τὴν ἀλληλουχίαν καὶ ἑνότητα αὐτῆς. Στηριζομένη δὲ ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, ἐξηγεῖται σαφέστατα τὰς παραδόσεις τῆς ἀνθρωπότητος καὶ σαφηνίζει αὐτάς. Ὁ Χριστιανισμὸς ὑπερέχει πάσης φιλοσοφίας καὶ πάσης θρησκείας... Οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἁπαντᾷ τοιαύτη σειρὰ ὡραίων ἰδεῶν καὶ ἠθικῶν ἀποφθεγμάτων κατὰ τάξιν χωρούντων, ὡς αἱ στρατιαὶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμπιεσύντων ἐν ἡμῖν τὸ αὐτὸ αἴσθημα, ὃ αἰσθάνεται τις, θεωρῶν τὸ ἀπέραντον χάος περιλαμποῦς οὐρανοῦ ἐν ὡραίᾳ θερινῇ ἑσπέρᾳ, ὅλην τὴν δόξαν τῶν ἀστέρων περιβεβλημένου. Ἀναγινωσκόντων δὲ τὸ Εὐαγγέλιον οὐ μόνον τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἀσχολεῖται, ἀλλὰ καὶ ἡ καρδία ἡμῶν καταγοητεύεται καὶ οὐδένα ἀποπλανήσεως κίνδυνον φοβεῖται· ἐξ αὐτοῦ διδασκόμεθα ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς γίνεται φίλος, πατὴρ καὶ ἀληθὴς Θεὸς πάντων τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων καὶ ἀγαπώντων αὐτόν. Ἡ δὲ πρὸς τούτους στοργὴ αὐτοῦ ἔστιν ὑπερτέρα καὶ αὐτῆς τῆς μητρικῆς ἡ δὲ τῆς καλλονῆς τοῦ Εὐαγγελίου γευσαμένη ψυχὴ ἁφίπταται ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ὅλη φέρεται πρὸς τὸν Θεόν, κατακυριευομένη ὑπ' αὐτοῦ καὶ προαγομένη ἐν τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς δυνάμεσιν αὐτῆς. Οἵα ἀπόδειξις τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ! Ἡ τοιαύτη ἀπόλυτος κυριαρχία μόνον ἔχει σκοπὸν τὴν πνευματικὴν βελτίωσιν τοῦ ἀτόμου, τὴν καθαρότητα τῆς συνειδήσεως, τὴν ὁμοφροσύνην ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ καὶ τὸν ἁγιασμὸν τῆς ψυχῆς. Τέλος δ' ἡ ἐν οὐρανοῖς ὕπαρξις τοῦ Θεοῦ ἀπίθανος ἀπέβαινεν, εἴ τις τῶν θνητῶν, τούτου ἀντιποιούμενος τὸ ὄνομα, ἐφ' ἑαυτὸν ἐπέσπα ἐπιτυχῆ καὶ τελείαν τὴν ὑπερτάτην λατρείαν τοῦ καθόλου ἀνθρώπου. Αὐτοῦ δὲ τούτου μόνος ὁ Χριστὸς ἐπέτυχε διὰ μόνου τοῦ «ἐγώ εἰμι Θεὸς» καὶ οὐδεὶς ἕτερος τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ... Πᾶς δὲ ἄνθρωπος Ἰουδαῖος (βεβαιοτάτη δὲ ἱστορικῶς ἡ τοιαύτη αὐτοῦ ὕπαρξις) καὶ τέκτονος υἱός, ἐμφανίζεται εἰς τὸν κόσμον ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄν, ὡς Θεός, καὶ τοῦ παντὸς δημιουργὸς καὶ μόνος ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπᾷ τὴν ἐνδόμυχον λατρείαν οὐχὶ λίθων, ἀλλ' ἀνθρώπων; Ἐξίσταταί τις πρὸ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἀλλ' ὁ κατακτητὴς Χριστὸς ὑποτάττει τὰ πάντα ὑφ' ἑαυτῷ, συνάζει καὶ συσωματοῖ ἐν ἑαυτῷ οὐ μόνον ἓν ἔθνος, ἀλλ' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα· πρὸ παντὸς δέ, πρὸς ἑαυτὸν ἁφομοιοῖ τὴν ψυχὴν μεθ' ὅλων αὐτῆς τῶν δυνάμεων· οἵα δύναμις! Καὶ πῶς κατώρθωσε τοῦτο; Διὰ θαύματος πάντα τὰ θαύματα ὑπερβαίνοντος· διατί; διότι ἀκόπως καὶ πάραυτα ἐπέσπα ἐφ' ἑαυτὸν τὸ μᾶλλον ἐν ἀνθρώποις δυσαπόκτητον, ὅπερ μάτην ἐζήτησε καὶ φίλος παρὰ φίλου, καὶ πατὴρ παρὰ τῶν ἑαυτοῦ τέκνων, καὶ σύζυγος παρὰ συζύγου, καὶ ἀδελφὸς παρ' ἀδελφοῦ, τὴν εἰλικρινῆ δηλονότι ἀγάπην, ἥτις ἐστὶν αὐτὴ

ἡ καρδία· ἐντεῦθεν δέ, σαφὴς ἡ θεότης αὐτοῦ. Εἴπερ τις καὶ ἄλλος τιμῶ καὶ θαυμάζω τοὺς μεγάλους ἄνδρας ἐπὶ τῇ εὐφυΐᾳ αὐτῶν· ἀλλ' οὐδ' ὁ Ἀλέξανδρος, οὐδ' ὁ Καῖσαρ, οὐδ' ὁ Ἀννίβας, οὐδ' ὁ Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ' ὁ τὴν Γαλλίαν καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα δοξάσας· καίτοι ὑφ' ἑαυτοὺς τὸν πλεῖστον καθυπέταξαν κόσμον, οὐδεμίαν κατέκτησαν καρδίαν, ὡς ὁ Χριστός, οὐδένα, ὡς αὐτός, ἔσχον φίλον, οὐ μόνον ἐν τῷ κράτει αὐτῶν, ἀλλ' οὐδ' ἐν τῷ ἰδίῳ ἕκαστος οἴκῳ· οἱ πάντες δὲ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ ἀγόμενοι ἐνστίκτου, ὡς καὶ τἄλλα ζῶα, τρυφερῶς ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα ἡμῶν, ἄνευ οὐδεμιᾶς βεβαιότητος ὅτι ἴσως παρὰ τούτων ἀνταγαπώμεθα. Βέβαιον δὲ ὅτι πολλὰ τούτων οὐδὲ τῆς ἀγάπης, οὐδὲ τῆς εὐεργεσίας, οὐδὲ τῶν θωπευμάτων ἡμῶν, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔχουσιν αἴσθησιν, ἀλλ' οὐδ' εὐγνωμοσύνης ἴχνος. Πιστεύεις, Βερτράνδε, ὅτι ἀνταγαπᾶσαι ὑπὸ τῶν τέκνων σου; ἡ μνήμη σου θανόντος, ἴσως παραμενεῖ ἐν αὐτοῖς, κατασπαταλῶσι τὴν περιουσίαν σου· ἀλλ' ἐν τοῖς ἐγγόνοις σου ἀμφίβολος ἔσται ἡ ὕπαρξίς σου, καίπερ στρατηγοῦ Βερτράνδου. . . καίπερ ὁλοκλήρου τῆς καρδίας σου καὶ ἐλπίδος ἐν τοῖς οἴκοι παραμενούσης καὶ ἐν ταύτῃ σου ἔτι τῇ εἱρκτῇ. Πλὴν πότε τὰ τέκνα τοῦ Χριστοῦ ἀπέσπασαν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀλλήλων τὴν καρδίαν αὐτῶν, καίτοι μόνον εἶπε; εἶπε, Βερτράνδε, καὶ πᾶσαι αἱ γενεαὶ ἀρρήκτοις συνεσχέθησαν δεσμοῖς, στενωτέροις καὶ αὐτῶν τῶν ἐξ αἵματος· εἶπε καὶ ἄσβεστον ἀγάπης πῦρ ἐνέβαλεν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, ἀείποτε κατακαῖον, εἶτι ὁλέθριον αὐτοῖς προσεγένετο διανόημα ἢ πάθος· πῶς δ' ἐν τούτοις οὐκ ἔστι δημιουργὸς τοῦ κόσμου; Τίς δὲ τῶν θεμελιωτῶν τῶν ἄλλων θρησκειῶν τοσαύτην τοῖς ἀνθρώποις πρός τε τὸν Θεόν, τὸν πλησίον καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἐχθροὺς ἐνεκόλαψεν ἄρρητον ἀγάπην; τίνι τούτων τοιοῦτό τι κατὰ νοῦν ἐπῆλθεν; ὁ δὲ Χριστὸς καὶ δι' αὐτοθυσίας ἀνυψώσας τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τοῦ ἀοράτου καὶ καθ' ἅπαντας τοὺς αἰῶνας μέχρι τῆς συντελείας αὐτῶν, τὸν οὐρανὸν μετὰ τῆς γῆς συνέδεσεν ἀρρήκτῳ δεσμῷ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης, οὕτως, τό γ' ἐπ' ἐμοί, τὸ μέγιστον τῶν θαυμάτων. Ἀληθῶς δὲ πάντες οἱ ἐν εἰλικρινείᾳ πιστεύοντες βαθέως ἐν ἑαυτοῖς ἐρριζωμένην αἰσθάνονται τὴν ἀξιοθαύμαστον ταύτην καὶ ὑπεράνθρωπον ἀγάπην, οὖσαν φαινόμενον, τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν καὶ ἀντίληψιν ὑπερβαῖνον, ἱερὸν πῦρ, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς γῆς κομισθὲν ὑπὸ τοῦ νέου τούτου Προμηθέως, οὗ τὴν διάρκειαν ὁ Χρόνος, ὁ μέγας οὗτος πανδαμάτωρ, οὐδέποτε ἠδυνήθη, οὐδὲ δυνηθήσεται οὔτε ὅπως φθείρῃ, οὔτε ὅπως περιστείλῃ· τοῦτ' αὐτὸ δὲ ἐγὼ πολλάκις ἀναλογιζόμενος, λίαν θαυμάζω καὶ σταθερῶς πέποιθα περὶ τῆς ἀπολύτου θεότητος τοῦ Χριστοῦ . . . (μετὰ φωνῆς δὲ μᾶλλον παθητικῆς, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἐκλιπούσης, ἐπανέλαβεν ὁ Μέγας τῆς ἁγίας Ἑλένης ἐξόριστος). Ἐν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ, Βερτράνδε, πλὴν ὑμῶν τῶν δύο ἢ τριῶν πιστῶς ἀκολουθησάντων ἐμοί, ἐν τῇ δυστυχίᾳ ταύτῃ, ποῦ τῆς δόξης μου τὸ τοσοῦτον σμῆνος τῶν περὶ ἐμέ; ποῦ ἡ τοσαύτη μου δόξα; ποῦ τὸ κράτος; ποῦ ἡ τοσαύτη λάμψις καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, τῆς εὐτυχίας παράσιτα; τὰ πάντα κατέρρευσαν, ἀπέδρασαν, ὡς πομφόλυγες διελύθησαν, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός· μόνος δὲ παρήγορος ἡ ἐρημία, ἡ δυστυχία καὶ πάντων ὕστατον ὁ θάνατος, καὶ τῶν ὕστερον παιδαγωγῶν αἱ κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις. Τοιαύτη ἡ τύχη πάντων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν· οἷον χάσμα μεταξὺ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας [καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ, κηρυττομένου, ἐγκωμιαζομένου, ἀγαπωμένου, λατρευομένου καὶ ζῶντος ἐν ἁπάσῃ τῇ ὑφηλίῳ . . . ἔστι τοῦτο θάνατος ἢ ζωή; ἰδοὺ ὁ Χριστοῦ, ὁ τοῦ Θεοῦ θάνατος . . .»

Ὁ δὲ Ρενὰν ἐν ἁπάσῃ αὐτοῦ τῇ ἀπιστίᾳ, καὶ ἄκων ἑαυτὸν διαλαθὼν ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἀπαγόμενος, ἀνομολογεῖ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἄλλους ὁμοίοις καὶ τάδε: «Ὁ Χριστὸς οὐδόλως ἐστὶ μόνοις τοῖς καλουμένοις μαθηταῖς αὐτοῦ· ἔστι κοινὴ τιμή, ἀνθρωπίνην ἔχων καρδίαν, ἐξοριζόμενος δὲ ἀπὸ τῆς Ἱστορίας, δοξάζεται καὶ ἀληθέστερον λατρεύεται, ἀκαταλήπτον καὶ μῦθον ἀποφαίνων ταύτην. Τὸ σπουδαιότερον γεγονὸς τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου ὑπάρχει ἡ θρησκευτικὴ ἐπανάστασις, δι' ἧς ἐν χιλίοις ἔτεσιν αἱ εὐγενέστεραι τοῦ ἀνθρώπου φυλαὶ διῆλθον ἐκ τῶν ἀρχαίων θρησκειῶν, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ἀόριστον ὄνομα εἰδωλολατρεία, εἰς θρησκείαν τεθεμελιωμένην ἐπὶ τῆς ἀποδοχῆς τῆς θείας ἑνότητος, τοῦ τρισυποστάτου καὶ τῆς ἐνσαρκώσεως

τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἡγέτης δὲ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ὑπῆρξε σπουδαῖός τις ἀνήρ, ἐπὶ Αὐγούστου καὶ Τιβερίου ζῶν, διὰ τῆς παρατόλμου αὐτοῦ πρωτοβουλίας καὶ ἀγάπης, ἣν ἐγίνωσκε νὰ ἐμπνέῃ τοῖς λαοῖς, εἰσάγων τὴν νέαν ταύτην θρησκείαν, ἐν 300 περίπου ἔτεσιν ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ καταρτισθεῖσαν, καὶ τῆς μελλούσης τῶν ἀνθρώπων πίστεως τὰ θεμέλια οὕτω τιθείς. Τὸ συγκεχυμένον τοῦτο μίγμα τῶν ἐν τῇ βίβλῳ λαμπρῶν ὀπτασιῶν καὶ ἐνυπνίων, ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς ἀπάτης καὶ τῆς ἐλπίδος καὶ αἱ ὑπὸ ἀπεχθοῦς πραγματικότητος ἀπαύστως ἀναρριχώμεναι τῶν προφητῶν ἐμπνεύσεις εὗρον τέλος τὸν ἐξηγητὴν αὐτῶν ἐν τῷ ἀπαραβλήτῳ τούτῳ ἀνθρώπῳ, ὃν ἡ παγκόσμιος συνείδησις Υἱὸν Θεοῦ καὶ δικαίως ἀπεκάλεσεν, ὡς θείαν ἀληθῶς ἀναδείξαντα τὴν νέαν αὐτοῦ θρησκείαν καὶ πάσης ἄλλης ὑπερτέραν. Ἀναπαύθητι ἤδη ἐν τῇ δόξῃ σου, ἔξοχε θεμελιωτά. Τὸ ἔργον σου ἐτελείωσε· ἡ θεότης σου ἱδρύθη· μὴ φοβοῦ πλέον μὴ ἴδῃς ἕνεκα σφάλματος καταρρέον τὸ ἔπαθλον τῶν ἀγώνων σου. Ἀκαταμάχητος ἤδη, ἔσο ἀπὸ τοῦ ὕψους ἀντιλήπτωρ τῆς θείας εἰρήνης, ἀποτέλεσμα οὔσης τῶν γενναίων πράξεών σου. Ὡς ἀντίτιμον δοκιμασιῶν ὀλίγων ὡρῶν, αἵτινες οὐδόλως ἔβλαψαν τὴν ἔξοχον ψυχήν σου, ἐκτήσω τὴν τελείαν ἀθανασίαν· ὁ δὲ κόσμος οὐ παύσεται ἀνυμνῶν σε. Σὺ ἔσῃ τὸ σημεῖον τῶν ἀντιλογιῶν ἡμῶν, ἐν ᾧ ἡ πεισματωδεστέρα συγκροτηθήσεται μάχη. Ἀπείρως ἀγαπητότερος θανὼν ἢ ζῶν, ἔσῃ ὁ θεμέλιος λίθος τῆς ἀνθρωποτητος, ὥστε τὸ ἀνασπάσαι τὸ σὸν ὄνομα ἐκ τοῦ κόσμου ἔσται ταὐτὸ τῷ κλονίσαι αὐτὸν ἐκ βάθρων. Ἀληθῶς Θεὸς ὑπάρχεις. Τέλειος τοῦ θανάτου νικητής, ἄρχε ἐν τῷ σῷ βασιλείῳ, ἔνθα αἰώνων λάτρεις προσελεύσονται διὰ τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, ἣν σὺ αὐτὸς ἐχάραξας. Οἱονδήποτε δὲ κἂν ᾖ τὸ ἄγνωστον μέλλον, ὁ Χριστὸς οὐ μὴ παρελεύσεται. Ἡ πρὸς αὐτὸν λατρεία ἐστὶν αἰωνία, ἡ περὶ αὐτοῦ παράδοσις οὐδέποτε παύσεται ἀποσπῶσα δάκρυα ἀτελεύτητα, ὡς καὶ αἱ δοκιμασίαι αὐτοῦ αἰωνίαν καρδιῶν πολλῶν συμπάθειαν· ἅπαντες δ' οἱ αἰῶνες ἀνομολογοῦσιν ὅτι ἐν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων οὐδεὶς μείζων τοῦ Χριστοῦ ἐγεννήθη».

1. Ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος. Κατὰ τὰ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις περιεχόμενα ὁ Χριστὸς ἐκέκτητο πάσας τὰς σωματικάς, ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς ἰδιότητας τοῦ τελείου ἀνθρώπου, ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ μὲν τὰς σωματικὰς ἰδιότητας συνελήφθη καὶ οὗτος πρὸ τῆς γεννήσεως, κατ' ἐξαίρεσιν ὅμως ἐν γαστρὶ παρθένου, μεμνηστευμένης καὶ διαμενούσης ἐν Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας, ἐγεννήθη ἐν Βηθλεέμ, περιετμήθη συνῳδὰ τῷ ἐπὶ τούτῳ νόμῳ τῶν Ἰουδαίων ἐν τῷ ναῷ τὴν 8ην ἡμέραν, ηὔξανε τὴν ἡλικίαν καὶ προέκοπτε τὴν σοφίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰργάζετο, γνωστὸς ὢν τοῖς ἐγχωρίοις αὐτοῦ ὡς τέκτων, ἐπείνα, ἐδίψα, ἐκοιμᾶτο, ἐκοπίαζε καὶ ἐπὶ τέλους παθῶν ἀπέθανεν· ὅτι δὲ καὶ τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων τοῦ τελείου ἀνθρώπου μετέσχε, τεκμηριοῦται ἐκ τοῦ ὅτι ἐλυπεῖτο: «περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου», ἔχαιρεν, ἐνεθυμεῖτο, συνεπάθει τοῖς ἀδυνάτοις καὶ ἀπροστατεύτοις, ἠσθάνετο ἀγανάκτησιν κατὰ τῶν διαφθορέων καὶ καταστροφέων, ἀγάπην δὲ πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τὰ τοιαῦτα. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰς πνευματικὰς ἰδιότητας τοῦ τελείου ἀνθρώπου καὶ ὁ Χριστὸς ἐδέετο καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν φίλων καὶ ἐχθρῶν αὐτοῦ, προσήρχετο εἰς τὸν ναὸν πρὸς λατρείαν καὶ ἔπραττεν ἄλλα παραπλήσια τούτοις. Ὡς ἄνθρωπος ὅμως τέλειος ὁ Ἰησοῦς θὰ ἦτο κατ' ἀνάγκην ἢ ἀγαθὸς ἢ κακὸς ἢ παράφρων.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον, ἴδωμεν κατὰ πόσον συμβιβάζεται τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου. Τὰ κύρια συστατικὰ χαρακτῆρος ἀγαθοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ εἰλικρίνεια, ἡ φιλαλήθεια, ἡ εὐσέβεια, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀρετὴ ἐν γένει. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς, ἐὰν ἦτο ἁπλοῦς ἄνθρωπος, τότε ἐλέγχεται ὡς κομπαστὴς καὶ ἀλαζὼν καὶ ἄγαν φίλαυτος ἢ αὐτολάτρης, διότι ἔν τε τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἀναφαίνεται τὸ ἐγώ. Πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς ἀπαντῶσιν αἱ φράσεις: Ἐγώ εἰμι, ἐγὼ ἦλθον, δι' ἐμοῦ ἡ γνῶσις, δι' ἐμοῦ ἡ ἁγιότης καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Τὸ δὲ «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;» καὶ ἄλλα παρόμοια τρανῶς παριστῶσι τοῦτον οὐ μόνον οἰηματίαν, ἀλλὰ καὶ πλάνον, ὅτε μάλιστα ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν Θεὸν καὶ ἀπαιτεῖ Θεοῦ τιμὴν καὶ λατρείαν, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς καταφαίνεται λογίοις: «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός, ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια», «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι

κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς», «Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμέν», «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου», «Πάτερ, ἐγὼ ἐδόξασά σε ἐπὶ τῆς γῆς», «Ἔλθετε πρός με», «Ἀκολούθει μοι» καὶ πλεῖστα ἄλλα, ὅτε καὶ λεπροί, τυφλοὶ καὶ κωφοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ γέροντες καὶ παιδία προσεκύνουν αὐτόν. Τὸ ἔσχατον ὅμως ὅριον ἐπάρσεως καὶ οἰήσεως ὑπερβαίνει, ὅτε οὐ μόνον προτρέπει τοὺς περὶ αὐτόν, ἵνα, καὶ τὰ τιμαλφέστερα ἐγκαταλείποντες καὶ παραιτούμενοι, τοῦτον προτιμήσωσι καὶ ἀκολουθήσωσιν, ὡς ἐν τῷ λογίῳ ἐκτίθεται: «Εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ τὰ τέκνα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, οὐκ ἔστι μου μαθητής (Λουκ. ιδ′, 24), ἀλλ' ὅτε καὶ αὐτὴν τὴν θυσίαν τῆς ζωῆς τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἀπαιτεῖ, κηρύσσων: «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι» (Λουκ. θ′, 23) καὶ «Ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου οὐκ ἔστι μου ἄξιος» (Ματθ. ι′, 28) καὶ ἄλλα τούτοις παραπλήσια. Ἡ κορωνὶς ὅμως πάντων τούτων ἦν ἡ μεγαλαυχία αὐτοῦ ὅτι ἦν Θεός, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον οὐδ' αὐτοὶ οἱ τῆς μυθολογίας θεοὶ ἐτόλμησαν περὶ ἑαυτῶν νὰ κηρύξωσιν. Ἐὰν δὲ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἑαυτόν τε καὶ ἄλλους θεοὺς ἀνεκήρυξεν, ἡ Ἑλλὰς ὅμως ἐμυκτήρισε τὴν τοιαύτην μεγαλαυχίαν καὶ ἐχλεύασε τὸν μέγαν δορυκτήτορα. Ταῦτα συνέβαινον καὶ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις αὐτοκράτορσιν, ἀνακηρύττουσιν ἑαυτοὺς ὡς θεούς. Καὶ ὅμως μυριάδες ἀνθρώπων ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰησοῦν. Ἀλλ' ἂν ἁπλοῦς ἦν ἄνθρωπος, δὲν θὰ ἠδύνατο ἐπὶ τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ ὀνόματι καὶ νὰ θαυματουργῇ, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας, οὐδὲ νὰ γινώσκῃ ἢ προλέγῃ τὰ μέλλοντα· καὶ ὅμως ἔπραττε ταῦτα, ἐφ' ᾧ καὶ κατεδιώχθη ὡς πλάνος καὶ βλάσφημος. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς μὴ ἦναι Θεός, ἀλλ' ἁπλοῦς ἄνθρωπος, δέον νὰ δοξασθῶσιν οἱ Φαρισαῖοι, νὰ τιμηθῇ ὁ Ἰούδας καὶ ν' ἀποδεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην τοῦ συνεδρίου, ἥτις κατεδίκασεν αὐτόν. Ἐὰν δὲ ὁ Χριστὸς εἶναι ἀγαθός, ἀνάγκη τότε καὶ Θεὸς νὰ ἦναι, ἐὰν δὲ μὴ ἦναι Θεός, οὐδ' ἀγαθὸς δύναται κατ' ἀνάγκην νὰ ἦναι, ἀλλὰ πλάνος καὶ ὑποκριτής. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι ἀνάγκη ν' ἀποδεχθῶμεν καὶ ὁμολογήσωμεν αὐτὸν ἢ Θεὸν ἢ κακὸν ἄνθρωπον.

Ἀλλ' ὁ κακὸς ἄνθρωπος ὠθεῖται εἰς τὸ κακὸν ὑπὸ τῆς φιληδονίας, ὑπὸ τῆς φιλαργυρίας, τῆς φιλοδοξίας καὶ τῶν τοιούτων, ἐνῷ οἱ εὐαγγελισταί, τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ περιγράφοντες, ἀλλοίας ὅλως παρέχουσι λεπτομερείας, καθόσον ἀντὶ φιληδόνου παριστῶσιν αὐτὸν ἐγκρατῆ καὶ λιτόν. «Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ» (Ματθ. η′, 20). Ἄλλως ἐνήστευσε πολλάκις ὁ Ἰησοῦς ἅπαξ μάλιστα ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ νύκτας, ἀπέναντι μάλιστα τῆς σωτηρίας τῆς πτωχῆς Σαμαρείτιδος, παρεῖδε καὶ αὐτὴν τὴν ἀναγκαιοτάτην δι' αὐτὸν τροφήν, καίπερ κεκμηκὼς καὶ πεινάλεος. Περιώδευε πεζῇ ἐν ἐρημίαις καὶ τοῖς ὄρεσι, διέβαινε διὰ τόπων, ἔνθα λῃσταὶ ἐνεφώλευον πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ εὐεργετήσῃ ἄλλους· νυχθημερὸν εἰργάζετο, προσηύχετο, ἐξῆρε τὴν ἀρετὴν ὁπουδήποτε ταύτην συνήντα· ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὡς ἐκ τοῦ ἐγκρατοῦς αὐτοῦ βίου καὶ τῶν κακουχιῶν, ἃς ὑπὲρ ἄλλων ἠνείχετο, τοιαύτας ὑπέπτη στερήσεις, ὥστε καὶ τὸν σταυρικὸν ἐπὶ τέλους νὰ ὑποστῇ θάνατον χάριν αὐτῆς τῆς ἀνθρωπότητος, οὐδεὶς δυνηθήσεται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ἐν τῷ τοῦ Χριστοῦ βίῳ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἴχνος φιληδονίας ἀπαντᾷ. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ὅμως τῆς φιλαργυρίας ἐξεταζόμενος ὁ Χριστός, ἀναφαίνεται ὑπέρτερος πάσης περὶ φιλαργυρίας ἐναντίον αὐτοῦ μομφῆς, διότι ἡ φιλαργυρία οὔτε πρὸς τὰ λόγια, οὔτε πρὸς τὰς ἐν τῷ κόσμῳ πράξεις αὐτοῦ συμβιβάζεται. Τεκμήριον δέ· νόσους ἀνιάτους δωρεὰν ἐθεράπευεν, ἀμισθὶ ἐκήρυσσε τὰ διδάγματα αὐτοῦ, ἀπόρους ἐφιλοξένει, μυριάδας τοῦ πεινῶντος λαοῦ διέθρεψεν, ἐλεημοσύνην ἐκήρυσσεν, διαφόρους εὐεργεσίας ἐποιήσατο καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν αὐταπαρνησίαν ἐφ' ἑαυτοῦ ἐφήρμοσεν. Ἐκτὸς τούτου καὶ αὐτὴν τὴν σταύρωσιν ὑπέστη οὐχὶ ὑπὲρ τῶν οἰκείων, τῶν συγγενῶν ἢ τῶν φίλων αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει, ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ὑπὲρ αὐτῶν τῶν εἰς τὸν σταυρὸν αὐτὸν ἀναβιβασάντων· Τοιαύτη αὐταπαρνησία εἶναι ἀναντιρρήτως καθ' ὁλοκληρίαν ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν φιλαργυρίαν. Ἀλλ' οὐδὲ φιλόδοξος ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἅτε φύσει πρᾶος καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματθ. ια′, 29)· ἐπανειλημμένως ἀπηγό-

ρευε τοῖς ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθεῖσι νὰ λαλῶσι περὶ αὐτοῦ, ἐπετίμα δὲ τοῖς παραβαίνουσι τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ἀπαγόρευσιν. Ὁποῖον ὅμως ἴχνος φιλοδοξίας δύναταί τις ν' ἀνακαλύψῃ ἐν τῷ προσώπῳ ἐκείνῳ, ὅπερ προσκαλούμενον ὑπὸ τοῦ ὄχλου, προθύμου βασιλέα αὐτὸν ν' ἀνακηρύξῃ, οὐ μόνον διὰ μέσου τοῦ ὄχλου διαφεύγει, ἀποκρούων τὴν τοιαύτην αἴγλην καὶ δόξαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κωλυομένους καὶ ἐπιπληττομένους ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ ὄχλου τυφλοὺς ἐπαίτας, σπεύδοντας ὄπισθεν αὐτοῦ, προσεκάλει καὶ ἐτίμα καὶ ἐθεράπευε; Τί δὲ δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ τῆς πολιτείας ἐκείνης τοῦ Χριστοῦ, καθ' ἣν ἐναγκαλιζόμενος, ἐφίλει τὰ βρέφη, ἅπερ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐδίωκον, ηὐλόγει δὲ καὶ συνεβούλευε τὰς μητέρας αὐτῶν, ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν μαθητῶν ἐπιπληττομένας; Ὁ Χριστὸς ἀντὶ νὰ κατηγορηθῇ ἐπὶ φόβῳ, ἰδιοτελείᾳ, ἀδικήματι καὶ τοῖς παραπλησίοις, ἀείποτε ἐδοξάσθη, καὶ αὐτῶν τῶν ὑπεναντίων ἀναγκαζομένων νὰ ὁμολογήσωσιν αὐτὸν ὁμοφώνως καλοκἀγαθον, πηγὴν τῆς ἀρετῆς καὶ κορωνίδα τῆς ἀγαθότητος. Ἀλλ' ὁ Χριστός, ἐγείρας τὸν υἱὸν τῆς χήρας, ἀπέδωκε τοῦτον τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἔκλαυσεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Λαζάρου, ἐθρήνησεν ἐπὶ τῇ τῶν Ἱεροσολύμων καταστροφῇ, ἔσωσε τὴν πόλιν καὶ πλεῖστα ὅσα παραπλήσια ἀγαθὰ διεπράξατο. Ταῦτα δὲ πάντα παριστῶσιν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον καλόν. Τοῦτο ὅμως ἀντιβαίνει εἰς τὸ προηγούμενον, καθ' ὃ ὁ Ἰησοῦς, ἁπλοῦς ὢν ἄνθρωπος, δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι Θεός. Ἐὰν δὲ μήτε ἀγαθός, μήτε κακὸς ἦν, ἦν ἄρα παράφρων; Ἴδωμεν, ἂν τὸ τοιοῦτο συμβιβάζεται πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ. Ἐὰν ὁ Χριστὸς ἦτο παράφρων, θὰ ἦτο κατ' ἀνάγκην καὶ ἀνεύθυνος τῶν πράξεων αὐτοῦ. Τὸ ἄτοπον τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐστὶ προφανές, διότι βεβαίως ἀδύνατον νὰ ἀποδεχθῇ τις τὰ ἀποκυήματα νοσούσης κεφαλῆς ὡς σοφώτερα πάσης σοφίας, οὐδ' εἶναι δυνατὸν τὰ ἔργα καὶ τὰ διδάγματα πτωχοῦ ἀσήμου καὶ ἀπαιδεύτου χωρικοῦ Ἰουδαίου ἐπὶ τοσοῦτον νὰ ἰσχύσωσιν ἐν τῷ κόσμῳ, ὥστε ἄνδρες δεινοὶ καὶ σπουδαιότατοι ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς διδάσκαλον ἐκ Θεοῦ πεμφθέντα καὶ καθίσαντες παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ νὰ διδάσκωνται ἀπὸ τούτου σοφίαν. Τοῦτο δὲ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς μεταγενεστέροις. Ὁλόκληρα ἔθνη, ἀναγνωρίσαντα τὴν σοφίαν αὐτοῦ, ἐλάτρευσαν αὐτῷ. Αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀνεγνώρισαν αὐτὸν κατὰ τὴν σταύρωσιν ὡς Σωτῆρα, διὰ δὲ τοῦ κηρύγματος τοῦ Παύλου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων ἀπεδέξαντο αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν τῆς πίστεως. Μετ' αὐτοὺς οἱ Ρωμαῖοι, οἱ σταυρώσαντες αὐτόν, καταβιβάσαντες μετὰ τρεῖς περίπου αἰῶνας τοὺς ἐν πάσαις αὐτῶν ταῖς μάχαις καὶ τοῖς θριάμβοις μεταιωρηθέντας ἀετούς, ἀνύψωσαν ἀντ' αὐτῶν τὸν σταυρὸν πρὸς τιμὴν τοῦ ἐσταυρωμένου. Τέλος καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες ἀνωμολόγησαν ἐν τῷ τοῦ Ἰουλιανοῦ θανάτῳ τὸν Χριστὸν νικητήν: «Ἐνίκησας, Ναζαρηνέ», ἀνέκραξεν ἐκπνέων ὁ Ἰουλιανός. Ἐκ τούτων προκύπτει δυοῖν θάτερον, ἢ ὅτι οἱ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀποδεξάμενοι ἦσαν πολλῷ παραφρονέστεροι τοῦ ὑποτιθεμένου παράφρονος ἢ ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος ἵστατο πολλῷ ἀνώτερον πάσης τοιαύτης παραφροσύνης.

2. Ὁ Χριστὸς θεάνθρωπος. Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς δὲν ὑπῆρξεν ἁπλοῦς ἄνθρωπος, ἔπεται ὅτι ἦτο θεάνθρωπος. Πράγματι αἱ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀποδιδόμεναι αὐτῷ ἰδιότητες ἀνήκουσι μόνον εἰς τὸν Θεόν. Οὕτως ὁ Ἰωάννης καλεῖ αὐτὸν Θεόν: «Καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος», «Θεὸν ἀληθινὸν καὶ σωτῆρα τοῦ κόσμου», ὁ Παῦλος: «Ἐπὶ πάντων Θεὸν εὐλογητόν», «Θεὸν μέγαν». Ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἰουδαῖοι ἐζήτουν νὰ θανατώσωσιν αὐτόν, ὡς καλοῦντα ἑαυτὸν Θεόν: «Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν». Τούτου δ' ἕνεκα καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς Θεὸν αὐτὸν ἐκάλουν καὶ αὐτὸν τοῦτον καριστῶσιν ὡς ἰδιοποιούμενον τὴν θεότητα. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἕτερα τῇ θεότητι ἀναγόμενα ἐπώνυμα ἐν σχέσει πρὸς τοῦτον ἀναφέρουσιν· οὕτω καλεῖται Αἰώνιος, ἤτοι ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, Παντοδύναμος, ὅτι «χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν», Πανταχοῦ παρὼν «οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν», Καρδιογνώστης, Ἀναλλοίωτος καὶ Κριτὴς τοῦ κόσμου. Ταῦτα πάντα ἀνήκουσι προδήλως μόνῳ τῷ Θεῷ, διότι, ἂν καὶ ὁ ἄνθρωπος δικαστὴς καθίσταται, οὐχὶ ἐξ ἰδίων τὰς ἀποφάσεις ἐκφέρει, οὐδ' οἱ νόμοι ἐπιτρέπουσι

τοῦτο αὐτῷ, τὴν ἀτέλειαν τοῦ ἀνθρώπου προβλέποντες· ἀλλ' ὁ κοινὸς δικαστὴς τὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις αὐτοῦ ἐπὶ μαρτυριῶν, εἰκασιῶν καὶ τῶν τοιούτων στηρίζων, σφάλλεται πολλάκις καί, τὸν ἀθῶον καταδικάζων, τὸν κακοῦργον ἀθωοῖ. Ὁ Θεὸς ὅμως ὡς καρδιογνώστης εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς καρδίας εἰσδύων, γινώσκει τὰ ἑλατήρια τῶν πράξεων ἑκάστου καὶ δικάζει οὐχὶ κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἀποδείξεις, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν τούτων τῶν ἀποκρύφων τῆς καρδίας σκοπῶν. Οἱ ἀπόστολοι λοιπόν, κριτὴν τοῦ κόσμου τὸν Χριστὸν ἀποκαλοῦντες, ὑπεμφαίνουσιν ὅτι ὡς τέλειον Θεὸν αὐτὸν ἀποδέχονται. Καὶ αἱ τιμαί, αἵτινες ἀπεδίδοντο εἰς αὐτόν, ἦσαν τιμαὶ τῷ Θεῷ ἀποκλειστικῶς ἀνήκουσαι, ὡς προσκύνησις, λατρεία καὶ δόξα: «Καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν», λέγει ὁ Ἰωάννης, «μυριάδες μυριάδων καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ, ἄξιόν ἐστι τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ τιμὴν καὶ ἰσχὺν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν» κτλ. (Ἀποκαλ. ε', 11, 12). Ὑπερφυσικά δ' εἰσι τ' ἀποδιδόμενα αὐτῷ ἔργα καὶ δημιουργικὴ ἡ ἀναγνωριζομένη αὐτῷ δύναμις, ὑπερφυσικὰ μὲν ἔργα, διότι ἀνίατα ἐθεράπευσε νοσήματα, ὡς τοὺς ἐκ γεννετῆς τυφλούς, λεπρούς καὶ κωφαλάλους, δημιουργικὴ δὲ ἡ δύναμις, διότι διὰ μόνου τοῦ λόγου αὐτοῦ ἤγειρε νεκρούς, ὡς καὶ ἑαυτὸν μετὰ τρεῖς ἡμέρας. Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι περὶ τῆς θειότητος τοῦ Χριστοῦ· οὕτως Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς λέγει: «Καγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ», ἤτοι ὁ Θεός· ἄγγελος κατὰ τὸν εὐαγγελισμὸν λέγει: «ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν», «ὁ Μέγας», «υἱὸς Ὑψίστου», «βασιλεὺς» καὶ «τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔστι τέλος». Πρὸς τούτοις ἡ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ποιμένας ἐμφανισθεῖσα στρατιὰ τῶν ἀγγέλων, ὑμνοῦσα τὸν Θεόν, ἔλεγε: «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ» «ὅτι ἐτέχθη σήμερον ὑμῖν Σωτήρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος». Τέλος αὐτὸς ὁ πρεσβύτης προφήτης Συμεὼν ὡς καὶ ἡ προφῆτις Ἄννα εἶπον: «Φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν». Ὑπεράνω ὅμως πάντων μνημονεύεται καὶ ἡ τοῦ ἁγ. Πνεύματος ἐπ' αὐτοῦ κατάβασις ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν κατά τε τὴν βάπτισιν καὶ τὴν μεταμόρφωσιν φωνὴ τοῦ πατρὸς εἰπόντος: Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηὐδόκησα» (Λουκ. γ' 22, 35). Ἐὰν δὲ προστεθῶσιν εἰς ταῦτα καὶ αἱ πράξεις ἐκεῖναι τῶν Ἰουδαίων καὶ Ρωμαίων, καθ' ἃς οἱ μέν, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς σταυρώσεως, ἔτυπτον τὰ στήθη αὐτῶν, οἱ δὲ ἔλεγον: «Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἐστὶν οὗτος», οὐδεμία πλέον ὑπολείπεται ἀμφιβολία περὶ τοῦ θείου αὐτοῦ χαρακτῆρος, συμμαρτυρούσης μάλιστα καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως, ἅτε ἀναφερομένου ὅτι κατὰ τὸν τοῦ Χριστοῦ θάνατον ἐσείσθη μὲν ἡ γῆ, ἀπέκρυψε δὲ ὁ ἥλιος τὸ φῶς αὐτοῦ, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, τὰ μνημεῖα ἠνεῴχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς» (Ματθ. κζ', 51 – 54). Πασῶν τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν τούτων μαρτυριῶν ἐπίκουρος σπεύδει, ὡς καὶ ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ εἴρηται, καὶ αὐτὴ ἡ ἱστορία, ἐξ ἧς ἀποδείκνυται ὅτι οὐ μόνον οἱ Ρωμαῖοι ἐλάτρευσαν ἐκεῖνον, ὃν ἐσταύρωσαν, ἀλλὰ καὶ σύμπασα ἡ οἰκουμένη, ἀναγνωρίσασα τὸν Χριστόν, ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ, κατασυντριβέντων τῶν ἀγαλμάτων, ἐρειπωθέντων τῶν βωμῶν, σιγησάντων τῶν μαντείων, ἐγκαταλειφθέντων δὲ ἐν τέλει τῶν ἀλσῶν καὶ τῶν τόπων, ἀφ' ὧν αἱ Πυθίαι τὰς μαντείας ἐξέδιδον, τῶν χρησμῳδῶν δὲ καὶ μάντεων καὶ ἐθνικῶν κηρύκων ἐν γένει μετατραπέντων εἰς ἀληθεῖς τοῦ Χριστοῦ φιλοσόφους καὶ λάτρεις καὶ κήρυκας καὶ λειτουργούς. (Ἴδε καὶ ΙΗΣΟΥΣ ὡς καὶ τὸ Συμπλήρωμα).

ΧΡΙΣΤΟΦΕΡΣΩΝ (Ἰωάννης Christopherson), ἄγγλος κληρικός, γενν. ἐν Δαγκάστερ καὶ ἀποθ. τῷ 1558. Ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ ἐν Κανταβριγίᾳ κολλεγίου τῆς Ἁγ. Τριάδος καὶ ἔπειτα ἐπίσκοπος Τσίσεστερ. Ἐξέδωκε λατινικὴν μετάφρασιν «Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου» (1554) καὶ μετέφρασεν ὡσαύτως εἰς τὴν λατινικὴν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, τοῦ Εὐσεβίου, Σωκράτους, Σωζομένου, Ἑρμίου καὶ Θεοδωρήτου (1570).

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΑΝΙΚΑ, χωρ. τῆς νήσου τῶν Κυθήρων, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ποταμίων καὶ ἀπέχον 15' ἀπὸ Ποταμοῦ. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατοίκων.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΝ, χωρ. τῆς Μακεδονίας

παρὰ πάΒιτώλια,ὧν ἀπέχει 1 ὥραν περίπου. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ σχισματικοὶ Χριστιανοὶ ἀνέρχονται εἰς 340.. Κατὰ τὴν ΝΑ ἄκραν τοῦ χωρίου κεῖται ἡ Μονὴ τῆς Ἀναλήψεως.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας περὶ τὸ 836 μ. Χ. Ἔγραψε παρότρυνσιν εἰς τὸν ἀσκητικὸν βίον ὑπὸ τὸν τίτλον: Τί ὁμοιοῦται ὁ βίος οὗτος καὶ εἰς ποῖον τέλος καταστρέφει. Ὁ Ἀλλάτιος παρατίθησι χωρία τοῦ ἔργου τούτου. Χειρόγραφα τοῦ ἔργου τούτου σώζονται ἐν Βιέννῃ, Παρισίοις, Ρώμῃ, Μεδιολάνοις καὶ Ὀξφόρδῃ. Ἐδημοσιεύθη δὲ ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ μετὰ σημειώσεων ὑπὸ τοῦ Φ. Μορέλλου (Παρίσιοι, 1608), ὅστις ἐξέλαβε τοῦτο ὡς ἔργον τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας: Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας λόγος τίνι ὁμοιοῦται ἄνθρωπος. Ὑπάρχει πρὸς τούτοις καὶ συνοδικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλον τὸν εἰκονομάχον παρὰ Χριστοφόρου τοῦ Ἀλεξανδρείας, Ἰώβ τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Βασιλείου τοῦ Ἱεροσολύμων καὶ 1455 ἑτέρων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν περὶ τῶν εἰκόνων ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν βασιλέα Θεόφιλον περὶ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων, ἀναφερομένη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ ἑτέρου τινός. Τὸ ἔργον σώζεται ἐν χειρογράφῳ ἐν τῷ Βαροκιανῷ κώδηκι. 148. Ἐδημοσιεύθη δὲ ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Κομβεφικίου καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ *Michael le Quien* ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσει τοῦ Δαμασκηνοῦ (Παρίσιοι, 1712).

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ὁ Καῖσαρ, υἱὸς Κωνσταντίνου τοῦ Ε' τοῦ Κοπρωνύμου. Ὑπάρχει διάταγμα κατὰ τῶν εἰκόνων λατρείας ἐκδοθὲν ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου. (775 μ. Χ.).

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Πατρίκιος), ἐκ Μιτυλήνης, ἀγνώστου ἐποχῆς, γράψας ἐν ἰαμβικῷ μέτρῳ «Μηνολόγιον», ἤτοι βιογραφίαν τῶν ἁγίων, κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων ἐν ἑκάστῳ μηνί. Τὸ χειρόγραφον ὑπῆρχε πρότερον ἐν τῇ τοῦ Παλατίνου βιβλιοθήκῃ, ἀλλ' εἶτα εὑρίσκετο ἐν τῷ Βατικανῷ (Κώδ. 383, ἀριθμ· 7). Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις χειρόγραφα τοῦ ὅλου ἢ μέρους τοῦ ἔργου ἐν Βενετίᾳ, Μόσχᾳ καὶ Παρισίοις.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ. Αἰτωλός, ζῶν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος (1750). Προτροπῇ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου συνέγραψε κατὰ Λατίνων «Περὶ ἀναβαπτισμοῦ», ἐκδοθὲν ἑλληνιστί, λατινιστὶ καὶ ἰταλιστί, ἴσως ἐν Λειψίᾳ.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ, Ἀρτηνός, (ὀνομαζόμενος πρότερον Χριστόδουλος). Ἐγεννήθη ἐν Ἄρτῃ τῷ 1730 καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ἰωαννίνοις, ἐν Ἀθωνι παρὰ τῷ Εὐγενίῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, προσελήφθη διδάσκαλος τῶν ἀνεψιῶν τοῦ πατριάρχου Κων)πόλεως Σεραφείμ, πεμφθεὶς κατόπιν διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἀκαδημίᾳ. Μετὰ ταῦτα ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῇ Νέᾳ Σκήτῃ, μετέβη ἀκολούθως εἰς τὴν τοῦ Προδρόμου, ἄνω τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, ἔνθα συνέγραψε μελωδικὰ ᾄσματα καὶ σύνοψιν πάντων τῶν ἱερῶν κανόνων. Αὕτη ἐσώζετο ἀνέκδοτος ἔν τε τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἁγίῳ Ὄρει.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Καμπάνης). Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα· διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ σπουδὴν περὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἐπωνομάσθη Κανονάρχης. Συνέγραψε: «Συλλογὴν τῶν Συνόδων» καὶ «Ὑπομνήματα περὶ ἰσχύος τῶν κανόνων».

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ὁ Ἐμποκομήτης (ἢ κατὰ Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν ἐμποροκομήτης). Οὗτος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος, ἦν ἱερομόναχος, ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ σοφός. Περὶ τούτου γινώσκομεν μόνον ὅτι ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις.—Σώζεται αὐτοῦ σύγγραμμα, ταύτην ἔχον τὴν ἐπιγραφήν: «Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἤτοι ἀπολογία πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον Ἀββᾶν Νικόλαον Κομνηνὸν τὸν Παπαδόπουλον, συντεθὲν παρὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἐν ἱερομονάχοις καὶ ἱεροδιδασκάλοις Χριστοφόρου τοῦ Ἐμποκομήτου». Ἄρχεται οὕτω: «Ἀπαθὴς ὑπάρχων ὁ Θεός, πάθους ἐκτὸς ζητεῖ καὶ τοὺς περὶ αὐτόν τι διαλέγεσθαι βουλομένους». Ὁ Ζαβίρας ἤκουσεν ὅτι τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1728, πλὴν δὲν εἶδεν, ὡς λέγει, τὴν ἔκδοσιν.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Ἄγγελος) ἐκ Πελοποννήσου. Οὗτος, κατὰ Ζαβίραν, πολλὰ παθὼν ἕνεκα τῆς θρησκείας ὑπὸ τῶν ἐναντίων, καταλιπὼν τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1608, ἔνθα ἱκανὰ διέτριψεν ἔτη. Τῷ 1619 συγγράψας ἐξέδωκε: α') «Περὶ ἐθίμων καὶ καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ

τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας» (1619, τοῦτο ὕστερον Γεώργιος ὁ Φεχελάβιος μεταφράσας εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἐξέδωκεν ἑλληνογαλλιστὶ μετὰ ὑπομνημάτων, Φραγκφούρτη, 1655, 1668 καὶ Λειψία, 1671, εἰς 4ον)· β′) «Ἐγκώμιον τῆς Ἀγγλίας», ἐκδοθὲν μετὰ τῆς ἀγγλικῆς μεταφράσεως ἐν Λονδίνῳ (1619)· γ′) «Πραγματείαν περὶ ἀποστασίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου» (αὐτόθι, 1614)· δ′) «Περὶ τῶν θλίψεων αὐτοῦ», ὧν μνείαν ποιεῖται ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ Ἐγχειριδίου· ε′) «Ἐξήγησιν τοῦ Συμβόλου»· ϛ′) «Ἀνάπτυξιν τῶν θείων μυστηρίων». Οὗτος ἀπέθανε τῷ 1639 κατὰ φεβρουάριον.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ, ἀντίπαπας τῷ 903, γενόμενος ἐν Ρώμῃ. Ἦν πρωτοσύγγελος Λέοντος τοῦ Ε′, ὃν ῥίψας τοῦ θρόνου, ἀνηγορεύθη διὰ τῆς βίας πάπας ἄνευ τινὸς νομίμου ἐκλογῆς, διωχθεὶς ὑπὸ Σεργίου τοῦ Γ′, μετὰ ἑξάμηνον παπωσύνην.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ, αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως, ἀποθανὼν τῷ 931. Ἦν υἱὸς Ρωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ, προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν ἀπὸ τοῦ 920. Ἐνυμφεύθη τὴν Σοφίαν, θυγατέρα τοῦ ῥήτορος Νικήτα, καὶ ἀπέθανε πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν ὄλεθρον τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἀφήσας υἱὸν τὸν Μιχαήλ, ὃν Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἔκλεισεν εἰς μονήν. (Ἴδε καὶ ΡΩΜΑΝΟΣ ὁ Α′ Λεκαπηνὸς τόμ. ΣΤ′ σελ. 331).

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς 3 βασιλεῖς τῆς Δανίας.

1. Χριστοφόρος ὁ Α′ (Christophe I), βασιλεὺς τῆς Δανίας, τρίτος υἱὸς Βαλδεμὰρ τοῦ Νικητοῦ. Διεδέχθη τῷ 1252 τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἄβελ, ἐσφετερίσθη τὸ δουκάτον Σλέσβιγ παρὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Βαλδεμὰρ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εὑρίσκετο εἰς ἔριδας μετὰ τοῦ κλήρου τῆς Δανίας, ὃς πράγματι ἦν κύριος τῆς χώρας, ἔχων πλήρη ἀνεξαρτησίαν, καὶ ὤθει τοὺς λαοὺς εἰς ἀνταρσίαν. Ὁ Χριστοφόρος ἐδηλητηριάσθη τῷ 1259 ὑπὸ μοναχοῦ, καλουμένου Ἀρνφάστ, καταλιπὼν διάδοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἔρρικον τὸν Ζ′.

2. Χριστοφόρος ὁ Β′ (Christophe II), βασιλεὺς τῆς Δανίας, γεννηθεὶς τῷ 1276 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1333. Διεδέχθη τῷ τῷ 1319 τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἔρρικον τὸν Η′, ἐξαγοράσας τὴν ἐκλογὴν διὰ συμβάσεως, ἐξασθενιζούσης τὴν βασιλικὴν δύναμιν ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τοῦ κλήρου, οἵτινες ἐπὶ τέλους ἀνέτρεψαν αὐτὸ τῷ 1326. Ἀνακτησάμενος τὸν θρόνον τῷ 1330, ἐμερίσθη τὴν βασιλικὴν δύναμιν μετὰ τῶν ἰσχυρῶν ἀντιπάλων, τηρήσας δι' ἑαυτὸν τὴν πόλιν Σκανδερβῶνα, μέρος τῆς Λολλάνδης καί τινας χώρας τῆς Ἐσθωνίας. Ἐγέννησε δὲ Βαλδεμὰρ τὸν Μέγαν.

3. Χριστοφόρος ὁ Γ′ (Christophe III), βασιλεὺς τῆς Δανίας, Νορβηγίας καὶ Σουηδίας, ἀποθανὼν τῷ 1448. Ἦν κόμης αὐλικὸς τῆς Βαυαρίας, διαδεχθεὶς τῷ 1439 τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἔρρῖκον Πομερανὸν ἐκθρονισθέντα. Ἀκολούθως ἐστέφθη ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ, ἐξαγοράζων τὰς ἐκλογὰς διὰ παντοίων συμβάσεων ὑπὲρ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἡ θέσις τῶν χωρικῶν εἶχε δεινωθῇ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε συνεχεῖς στάσεις συνέβαινον καὶ μάλιστα ἐν Ἰουτλάνδῃ. Ὁ βασιλεύς, δαμάσας τοὺς χωρικούς, ηὐτύχησε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸ ἐμπορικὸν μονοπώλιον τῶν ἀνσεατικῶν πόλεων, καὶ μετήνεγκε τὴν πρωτεύουσαν ἐν Κοπεναγῇ.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Ἔρρῖκος Christophe), βασιλεὺς τῆς Ἀΐτης, γεννηθεὶς ἐν Γρενάδᾳ (ἀγγλικαῖς Ἀντίλλαις) τῷ 1767 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κάπῳ τῷ 1820. Ἦν αἰθίοψ, γεννηθεὶς ἐν δουλείᾳ· πωληθεὶς δ' εἰς Ἅγιον Δομίνικον, ὑπηρέτει κατ' ἀρχὰς ὡς μάγειρος, ἔπειτα δὲ ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν κόμητα Ἐσταιγγον ἐν τῷ περὶ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνι. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἅγιον Δομίνικον, ἔλαβε δραστήριον μέρος εἰς τὰς πρώτας στάσεις τῶν μαύρων κατὰ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν. Διοργανωθέντος τοῦ ἀποικιακοῦ στρατοῦ, ἐτάχθη αὐτῷ προαχθεὶς μέχρι στρατηγοῦ. Διορισθεὶς διοικητὴς τοῦ Κάπου (1802) ὑπὸ τοῦ Τουσσὰν-Λουβερτούρ, ἔκαυσε τὴν πόλιν ταύτην ἅμα τῇ προσπελάσει τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἔχοντος ἐντολὴν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Λεκλέρκ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν δουλείαν, καταργηθεῖσαν ὑπὸ τῆς Συμβατικῆς. Καὶ ὑπετάγη μὲν ἡ χώρα, ἀλλ' ἕνεκα τῆς παρανόμου στρατολογίας τοῦ Τουσάν, ὁ Χριστοφόρος ὑπεκίνησε δεινὴν ἐπανάστασιν, ἀναδειχθεὶς ἀτρόμητος ὑπερασπιστὴς τῆς ἀϊτινῆς ἀνεξαρτησίας. Καθαρίσας δὲ τὴν Ἀΐτην ἀπὸ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, συνεκάλεσε συνέλευσιν ἐν Port-au-Prince

ψηφίσασαν δημοκρατίαν, ἧς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀνεγνώριζον εἰς πρόεδρον, ἐκλεγόμενον κατὰ τετραετίαν. Μετά τινα δ' ἄλλα ἐπεισόδια, γενόμενος πρόεδρος (1809) ὁ Χριστοφόρος, ἀντήλλαξεν ἔπειτα (1811) τὸν τίτλον τοῦτον διὰ τοῦ τίτλου βασιλέως, τῷ ὀνόματι Ἐρρίκου τοῦΑ'. Τῷ 1820 ἐκραγείσης ἐν Ἀίτῃ ἐπαναστάσεως τῇ ὑποκινήσει Γάλλων πρακτόρων, ὁ Χριστοφόρος Ἐρρῖκος, ἵνα μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ηὐτοκτόνησε.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Ἀντώνιος Christophe), γάλλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Δυῶνι τῷ 1768 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1824. Ἔγραψε μυθιστορίας καὶ ἐποιήσατο πολλὰς μεταφράσεις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ, ἐν αἷς αἱ «Ἀθηναῖκαὶ ἐπιστολαὶ» (1802), τόμ. 4, καὶ τὸ «Λεξικὸν τῶν ἀρχαίων κλασικῶν» (1805, τόμ. 2).

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Ἰωσὴφ Christophe), ὁλλανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Οὐτρέχτῃ τῷ 1498 καὶ ἀποθ. τῷ 1557. Τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς ζωγραφικῆς ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἀντωνίου Μόρου, ἀκολούθως δὲ ἐτελειοποιήθη ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἔργων τοῦ Ἰωάννου Μπελλὶν καὶ τοῦ Περουγίνου καὶ ἐγένετο οὕτως εἷς τῶν διασημοτέρων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Μεγάλην ἐκτήσατο φήμην, διὸ καὶ προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Γ' εἰς Λισαβῶνα, ἔνθα περιεκόσμησε διὰ τῶν εἰκόνων αὐτοῦ τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ βασιλικὰ μέγαρα, ὅπου καὶ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Ἰωσὴφ Christophe), γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Βερδοὺν τῷ 1665 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1748. Ἦν μαθητὴς τοῦ Bon Boulogne καὶ μέλος τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῆς ζωγραφικῆς. Τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὅπερ κοσμεῖ κατὰ μέγα μέρος τὰ αὐτοκρατορικὰ μέγαρα, κατάδειξον σι τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ζωγραφικῆς καὶ τοῦ χρωματισμοῦ, ὅπερ χαρακτηρίζει τὴν σχολὴν τοῦ Λεμπρέν· ἀπόδειξις τὸ μέγα Βάπτισμα τοῦ δωφίνου, υἱοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', ὅπερ εὑρηται ἐν Βερσαλλίαις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αἰθούσῃ τῆς βασιλίσσης, ἧς καταλαμβάνει μίαν τῶν πλευρῶν. Τούτου σώζεται καὶ εἰκὼν ὁ Ἅγιος Παῦλος σχίζων τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Στρασβούργου. Τῷ 1696 ἐζωγράφησε τὸν Πολλαπλασιασμὸν τῶν ἄρτων, εἰκόνα, ἥτις ἀπετέλει μέρος τῆς συλλογῆς τῶν εἰκόνων, ἅσπερ προσήνεγκεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας τῇ 1 μαΐου ἑκάστου ἔτους τὸ σωματεῖον τῶν χρυσοχόων τῶν Παρισίων. Ὁ Χριστοφόρος ἔσχε πολλοὺς μαθητάς, ἐν οἷς καὶ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, τὸν Ζιλ-Κολσὼν καὶ τὸν Οὐβέρτον-Δρουέ, ὅστις ἐζωγράφησε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοφόρου, ἥτις εὑρηται ἐν τῇ παρισιανῇ σχολῇ τῶν καλῶν τεχνῶν.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Christophe), γάλλος ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Ἀμπλεπουὶ τῷ 1809. Προχειρισθεὶς κληρικός, ἐγένετο ἐφημέριος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Notre-Dame de Fontaine παρὰ τὴν Αυῶνα. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τῆς παπωσύνης κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα» (1852), ἀξιοσημείωτον ἔργον διά τε τὸ κριτικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τεκμηριουμένην πολυμάθειαν τοῦ ἀνδρός.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Ἐρνέστος Christophe), γάλλος ἀγαλματοποιός, γεννηθεὶς ἐν *Loches (Indre et Loire)* τῷ 1830, ἦν δὲ ἔγγονος ἀντιπροσώπου τοῦ λαοῦ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Ἑκατὸν-ἡμερῶν *(Cent-jours)*. Ἦν μαθητὴς τοῦ Ρούδη καὶ εἰργάσθη μετὰ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ ἐν τῷ διασήμῳ τάφῳ τοῦ Γοδεφρείδου Καβαινιὰκ τῷ ἐγειρομένῳ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ Μομάρτρ· ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τοῦ τάφου τούτου ὁ Ρούδης ἠθέλησε τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοφόρου νὰ χαραχθῇ παρὰ τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ ὀνόματι, τοῦθ' ὅπερ περιεποίει πλείονα τιμὴν τῷ διδασκάλῳ ἢ τῷ μαθητῇ. Οὗτος κατεσκεύασε κολοσσιαῖον ἄγαλμα ἡ Θλῖψις, ἐκτεθὲν τῷ 1856.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Ἅγιος), χριστιανὸς μάρτυς, ἀναφερόμενος ἐν τοῖς συναξαρίοις τοῦ μεσαίωνος, ἀλλ' οὐτινος ὁ βίος εἶναι ἄγνωστος σχεδόν. Εἰκάζεται ὅτι ἐγεννήθη ἐν Συρίᾳ ἢ ἐν Παλαιστίνῃ, ὅτι ἐβαπτίσθη ὑπὸ Βαβύλα, ἐπισκόπου Ἀντιοχείας, καὶ ὅτι ὑπέστη μαρτύριον ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Δεκίου. Ἀποφασίσας νὰ ὑπηρετήσῃ μόνον τῷ ἰσχυροτάτῳ τῶν κυρίων, ἐγκατέλιπεν ἡγεμόνα τινα, διότι οὗτος ἐφοβήθη τὸν διάβολον καὶ ἀπῆλθεν ἵνα προσενέγκῃ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ τῷ σατανᾷ. Τοῦ δαίμονος ὅμως τούτου ἐκφοβηθέντος πρὸ εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ, ὁ Χριστοφόρος ἐγκατέλιπε καὶ αὐτὸν ἐπίσης καὶ ἤρξατο ν' ἀναζητῇ τὸν Σωτῆρα. Ἐρημίτης τις ἐβάπτισεν αὐτὸν καὶ διέταξεν αὐτὸν πρὸς μετάνοιαν νὰ μεταβιβάζῃ τοὺς ταξειδιώτας ἀπὸ τῆς μιᾶς ὄχθης ποταμοῦ εἰς τὴν ἄλλην, φέρων αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων αὐ-

τοῦ, καθόσον δὲν ὑπῆρχε γέφυρα ἐν τῷ ποταμίῳ ἐκείνῳ. Ἡμέραν τινὰ παρουσιάσθη παῖς καὶ ὁ Χριστοφόρος παρὰ τὴν ἔκτακτον αὐτοῦ δύναμιν κατεθλίβη ὑπὸ τοῦ βάρους αὐτοῦ· τὸ παιδίον ἐκεῖνο ἦτον ὁ Ἰησοῦς, ὅστις διέταξε τὸν γίγαντα νὰ ἐμπήξῃ τὴν ράβδον αὐτοῦ ἐν τῷ ἐδάφει· τὴν ἐπιοῦσαν ὅμως ἡ ράβδος ἦν κεκαλυμμένη ὑπὸ φύλλων καὶ φοινίκων. Τὸ θαῦμα τοῦτο προύκάλεσε τὴν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσέλευσιν πολλῶν ὡς καὶ διωγμόν, οὗτινος θῦμα ἐγένετο καὶ αὐτὸς ὁ ἅγιος. Κατὰ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ καὶ ἄλλα νέα ἐγένοντο θαύματα. Τοιαύτη ἡ ἁπλοϊκὴ περὶ τοῦ Χριστοφόρου παράδοσις, προσεπηυξημένη καὶ ὑπὸ ποικίλων τοῦ λαοῦ προσθηκῶν· κατὰ τὸν μεσαίωνα λίαν διαδεδομένη ἦν ἡ ἰδιαιτέρα πρὸς τὸν ἅγιον τοῦτον τιμή. Ἰδίᾳ ἐπεκαλοῦντο τοῦτον ἐν περιπτώσει λοιμοῦ, σεισμοῦ καὶ λοιπῶν. Πολλαὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἐν Ἱσπανίᾳ ἰδίᾳ ἀξιοῦσιν ὅτι κατέχουσι τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου. Ὁ Χριστοφόρος ἐκαλεῖτο τὸ πρῶτον Ἀδόκιμος.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (ὅσιος). Περὶ τούτου, ὅστις παρίσταται πολλάκις ὡς κυνοκέφαλος, ὅρα Συναξαριστήν ἢ Ὡρολόγιον τὸ Μέγα.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (ἅγιος), νῆσος τῶν ἀγγλικῶν Ἀντιλλῶν, ἀπεχ. 90 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Ἀντιγίας καὶ 125 χιλιάμετρα ΒΔ τοῦ Δαδλούπ, ὑπὸ τὴν 17° 20′ Β πλάτ. καὶ 65 Δ μήκους· ἐπιφάνεια 17,610 ἑκταρίων, ὧν τὰ ἡμίση μόνον κατάλληλα πρὸς γεωργίαν. Κάτ. 25,000. Ἡ νῆσος αὕτη ἡφαιστιώδους ἀρχῆς, διασχίζεται ὑπὸ σειρᾶς ὀρέων, ὑψουμένης ἐν εἴδει ἀμφιθεάτρου καὶ ἡ κορυφὴ τῆς ὁποίας δεσπόζει λαμπρᾶς θέας. Τὸ ὄρος Μίζερι, ἓν τῶν ὑψηλοτέρων, εἶναι νεκρὸν ἡφαίστιον, ὕψους 1136 μέτρων. Κλίμα ὑγιεινόν, ἀλλὰ ξηρότατον· αἱ κοιλάδες εἶναι γονιμώταται, ἀλλὰ τὰ ὄρη ξηρά. Τὰ σπουδαιότερα τῶν προϊόντων εἰσὶ βάμβαξ, καπνός, ὄρυζα, σακχαροκάλαμον, καφές, ζιγγίβερις κλπ. Καλλιεργοῦνται δὲ ἐπίσης καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, πορτοκαλλέαι, κιτρέαι κλπ. Ἐκμετάλλευσις οἰκοδομησίμου ξυλείας καὶ λοιπῶν. Ἡ νῆσος αὕτη ἀποτελεῖ μετὰ τῆς νήσου Ἀγκουΐλας ἀποικιακὴν διοίκησιν, ἐξαρτωμένην ἐκ τῆς γενικῆς διοικήσεως τῆς Ἀντιγκόας· διοικεῖται ὑπὸ διοικητοῦ μετ' ἐκτελεστικοῦ συμβουλίου καὶ διαιρεῖται εἰς 9 συνοικίας καὶ περιλαμβάνει δύο πόλεις. Ἡ νῆσος αὕτη ἀνεκαλύφθη τὸν νοέμβριον τοῦ 1493 ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, ὅστις, κατοθελχθεὶς ἐκ τῆς γραφικῆς αὐτῆς ὄψεως, ἔδωκεν αὐτῇ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα· οἱ Ἱσπανοὶ ὅμως δὲν ἐζήτησαν νὰ ἐγκατασταθῶσιν αὐτόθι. Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ἀρχαιοτέραν ἀποικίαν τῶν μικρῶν Ἀντιλλῶν. Καταληφθείσης τῷ 1623 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, μετὰ δύο ἔτη οἱ Γάλλοι ἵδρυσαν ἐν ἑτέρῳ μέρει τῆς νήσου ἀποικίαν, αἱ δύο δὲ ἀποικίαι τότε συνενωθεῖσαι προσέβαλλον τοὺς Καραΐβας, οἵτινες σχεδὸν ἐξοντώθησαν. Τῷ 1627 διενεμήθησαν τὴν νῆσον διὰ συνθήκης καὶ ἀπετέλεσαν ἐπιθετικὴν καὶ ἀμυντικὴν συμμαχίαν. Μετὰ δύο ἔτη οἱ Ἱσπανοὶ ἐδήωσαν τὸ πλεῖστον τῆς νήσου, προσβαλόντες αὐτούς, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν δὲ τῶν Ἱσπανῶν αἱ δύο ἀποικίαι συνεπλάκησαν, ἀλλὰ τῷ 1664 οἱ Γάλλοι ὑπερίσχυσαν καὶ ἐξέωσαν τοὺς Ἄγγλους. Οἱ Ἄγγλοι, ἐπανελθόντες τῷ 1667, ἐκ νέου ἐδιώχθησαν τῷ 1689, ὅτε ἐξερράγη ἡ ἀγγλικὴ ἐπανάστασις. Ἡ βιαία αὕτη πρᾶξις ὑπῆρξε μία τῶν αἰτιῶν τοῦ πολέμου τῶν δύο χωρῶν κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος. Οἱ Ἄγγλοι ἀνεκτήσαντο τὸν Ἅγιον Χριστοφόρον καὶ μετήγαγον τοὺς πλείστους τῶν Γάλλων εἰς τὴν Μαρτινίκην καὶ εἰς τὸν Ἅγ. Δομίνικον. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Οὐτρέχτης ἡ Γαλλία παρητήθη τὰ ἐπὶ τῆς νήσου δικαιώματα αὐτῆς, τὰ δὲ κτήματα τῶν Γάλλων ἐπωλήθησαν αὐτόθι πρὸς ὄφελος τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1782 κατέλαβε τὴν νῆσον γαλλικὸν σῶμα ἐκστρατείας, ἀλλὰ τῷ 1783 παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἥτις κατέχει αὐτὴν ἔκτοτε.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (Ἀλβέρτος-Σίλας-Μεδερῖκος-Κάρολος Christophle), γάλλος πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Δονφρὸντ (Ὄρνῃ) τῷ 1830. Τῷ 1852 ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τὰ νομικὰ καὶ μετέβη νὰ ἐγγραφῇ ἐν τοῖς νομικοῖς τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως. Τῷ 1856 μετέβη εἰς Παρισίους, συνειργάσθη ἐν τῷ «Τύπῳ», ἐν τῇ «Πρακτικῇ ἐπιθεωρήσει» καὶ λοιπαῖς ἐφημερίσι καὶ ἤρξατο νὰ γίνηται γνωστὸς διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἀξιοσημειώτου «Θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς πραγματείας τῶν δημοσίων ἔργων» (1862, 2 τόμ. εἰς 8ον). Ἀπὸ τοῦ 1866 ὁ Χριστοφόρος διετέλει μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς τάξεως αὐτοῦ, τῇ δ' ὕῃ σεπτεμβρίου (ν. ἡμ.) 1870 διωρίσθη, ὡς ἐκ τῶν φιλελευθέρων αὐτοῦ ἰδεῶν, νομάρχης Ὄρνου, διοικήσας τὸ διαμέρισμα τοῦτο μέ-

χρι τῆς 16/28 δεκεμβρίου μετὰ μεγάλης ἀροσιώσεως καὶ συνέσεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν Βορβιγάλων ἀντικαταστησάσης τὰ γενικὰ συμβούλια διὰ τῶν ἐπιτροπῶν τῶν διαμερισμάτων, ὁ Χριστοφόρος παρῃτήθη τὴν θέσιν αὐτοῦ ὡς νομάρχου. Τῇ 8 φεβρουαρίου (ν. ἡμ.) 1871 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Ὄρνου ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελεύσει, ὅπου τοσοῦτον διεκρίθη, ὥστε ἐξελέγη κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1873 καὶ πρόεδρος αὐτῆς. Ὁ Χριστοφόρος ἀπετέλεσε μέλος πολλῶν ἐπιτροπῶν, ὡς τῆς πρὸς διοργάνωσιν τοῦ δικαστικοῦ σώματος, τῆς περὶ τοῦ νόμου, ὅστις ἀφορᾷ εἰς τὰ γενικὰ συμβούλια, καὶ λοιπῶν. Διαρκῶς σχεδὸν ὑπεστήριζε τὴν πολιτικὴν τοῦ Θιέρσου. Κατὰ τὸν νοέμβριον τοῦ 1872 ὑπέβαλεν ἐν τῇ συνελεύσει συνταγματικὸν νομοσχέδιον, δι' οὗ ἀπῄτει ἵνα ἡ ἐξουσία τοῦ προέδρου τῆς Δημοκρατίας παραταθῇ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ἔν τινι δὲ λόγῳ, ὃν ἀπήγγειλεν ὡς πρόεδρος τοῦ τῆς ἀριστερᾶς κέντρου, ἐξέφρασε τὴν ἀνάγκην τῆς ἑνώσεως τῶν τριῶν δημοκρατικῶν ὁμίλων τῆς Βουλῆς πρὸς διατήρησιν τῆς συντηρητικῆς καὶ φιλελευθέρου δημοκρατίας ἐναντίον τῶν συνησπισμένων ὁμίλων τῆς πλειονοψηφίας. Τῇ 5|17 μαρτίου ἐζήτησε παρὰ τῆς Βουλῆς νὰ εὐχαριστήσῃ τῷ Θιέρσῳ ἐπὶ τῇ συνομολογήσει συνθήκης περὶ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς χώρας. Μετὰ τὴν πτῶσιν δὲ τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἀνδρός, ὑπὲρ οὗ τῇ 12|24 μαΐου ἐψήφισεν, ὁ Χριστοφόρος, πιστὸς εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ, ἀντέστη εἰς τὰς πράξεις τῆς ἀντιδράσεως τῆς πολεμικῆς κυβερνήσεως. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ συνησπισμένη μοναρχία ἀνήγγειλεν ὅτι θὰ ἐπιβάλῃ τῇ Γαλλίᾳ τὴν μοναρχίαν τοῦ θείου δικαίου, ἀπηύθυνε τῇ 24|6 ὀκτωβρίου πρὸς τὸν Λέοντα Σαὶ σπουδαιοτάτην ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἐξέφραζε σαφῶς τὴν ἀγανάκτησιν, ἣν ἐξήγειραν ἐν τῇ χώρᾳ αἱ μηχανορραφίαι καὶ αἱ ραδιουργίαι τῆς συγχωνεύσεως. Μετὰ ταῦτα κατέδειξεν ὅτι ἡ χώρα δὲν συγκατετίθετο νὰ τεθῇ ὑπὸ κηδεμονίαν καὶ ὅτι θὰ ἐπήρχετο ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ ἐζητεῖτο ἡ γνώμη αὐτῆς. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς συγχωνεύσεως ὁ Χριστοφόρος κατεψήφισε τῆς ἐπταετοῦς θητείας, κατεπολέμησε τὸ περὶ δημάρχων νομοσχέδιον, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ὑπουργείου Βρογλῆ, ὑπεστήριξε τὰς προτάσεις τοῦ Περιὲ καὶ τοῦ Μαλεβίλ (ἰουλ. 1874) καὶ ἐπηρώτησε τὴν κυβέρνησιν συνεπείᾳ ἄρθρου τοῦ «Φιγκαρὼ» περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐξήσκει τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς πρὸ τῶν ἐπιθέσεων, ὧν ἀντικείμενον καθίστατο ἡ Βουλή. Ψηφίσας ὑπὲρ τοῦ συντάγματος τῆς 13|25 φεβρουαρ., κατεπολέμησεν εἶτα τὴν πολιτικὴν τοῦ ὑπουργείου Μπουφέ. Τῇ 8|20 φεβρουαρ. 1876 ἐκλεγεὶς βουλευτὴς ἄνευ ἀντιπάλου, ἀνέλαβε τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἀριστερᾶς. Τῇ 9ῃ ἐπιόντος μαρτίου (ν. ἡμ.) κατὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ πρώτου δημοκρατικοῦ ὑπουργείου ὁ Χριστοφόρος ἔλαβε τὸ χαρτοφυλάκιον τῶν δημοσίων ἔργων. Ἐν ταξειδίῳ, εἰς ὃ προέβη εἰς Δομφρόν, τὴν γενέθλιον αὐτοῦ πόλιν, κατ' αὔγουστον τοῦ 1876 μετὰ τοῦ Δεμαρσέρ, ἀπήγγειλε λόγον, μεγάλην ἐμποιήσαντα αἴσθησιν, ἐν ᾧ ἐκήρυσσε καὶ τάδε: «Πιστὸς εἰς τὴν δημοκρατίαν καὶ ὑπηρετήσας αὐτὴν πάντοτε, ἀπόφασιν ἔχω ἐσαεὶ νὰ ὑπηρετήσω αὐτὴν καὶ νὰ μὴ ὑπηρετήσω ἄλλην ἢ αὐτήν». Τῇ 21ῃ ἐπιόντος ὀκτωβρίου διωργάνωσεν ἐπὶ νέων ὅλως βάσεων τὴν διοίκησιν τοῦ ὑπουργείου τῶν δημοσίων ἔργων. Τέλος τὸν μάρτιον τοῦ 1877 ἀπήγγειλεν ἀξιοσημειώτους λόγους περὶ τοῦ ζητήματος τῶν σιδηροδρόμων ἐγχωρίου ἐνδιαφέροντος.

ΧΡΙΣΤΩΝΥΜΟΣ (Μανουήλ), ἀγνώστου ἐποχῆς· εἰκάζεται ὅμως ὅτι ἔζησε περὶ τῷ 1490. Ἔγραψε δέ: «Μονῳδίαν ἐπὶ τῆς ἀπροσδοκήτου ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Τὸ χειρόγραφον τοῦτο μετ' ἄλλων πολλῶν κωδήκων ἐδωρήσατο εἰς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Οὐψελίου ὁ Σπαρβενφέλδιος.

ΧΡΟΔΕΓΑΓΚ (Ἅγιος Chrodegang). Γεννηθεὶς περὶ τὸ 712, ἐγένετο ἐπίσκοπος τοῦ Μὲτς τῷ 742 καὶ ἀπέθανε τῷ 766. Ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ Καρόλου-Σφύρα καὶ τοῦ Πεπίνου τοῦ Βραχέος εἰς δημοσίας ὑπηρεσίας, ὡδήγησεν εἰς Γαλλίαν τὸν πάπαν Στέφανον τὸν Β' καὶ ἀπῆλθεν, ὅπως καταπείσῃ τὸν Ἀστόλφον νὰ σεβασθῇ τὰς κτήσεις τῆς Ἐκκλησίας. Διάσημος μάλιστα εἶναι διὰ τὸν κανόνα, ὃν εἰσήγαγεν ἐν τῷ πρεσβυτερείῳ αὐτοῦ καὶ κατήρτισεν οὕτω τοὺς κανονικοὺς μοναχούς *(chanoines reguliers)*.

ΧΡΟΜΑΤΙΟΣ, λατῖνος συγγραφεὺς καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ἀκυλίας, ἀκμάσας περὶ τὸ τέλος τοῦ Δ' καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Ε' αἰῶνος. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἐβάπτισε τὸν Ρουφῖνον, περὶ

τὸ 370 μ. Χ. καταδείκνυσιν ὅτι ἀνήκει κυρίως εἰς τὸν Δ' αἰῶνα. Ἄγνωστά εἰσιν ὅμως τό τε ἔτος καὶ ἡ πόλις τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Ὑποτίθεται ὅμως ὅτι ἦτο Ρωμαῖος· μολονότι κατεδίκαζε τὰ συγγράμματα τοῦ Ὠριγένους, ἡ πρὸς τὸν Ρουφῖνον φιλία αὐτοῦ οὐδόλως ἐμειώθη. Ὁ Ρουφῖνος ἀφιέρωσεν εἰς αὐτόν τινα τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ τὴν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν λατινικὴν μετάφρασιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Εὐσεβίου. Ὅτι δὲ ὁ Ἱερώνυμος μεγάλην ἔτρεφε πρὸς τοῦτον ὑπόληψιν, τοῦτο εἰκάζεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς τοῦτον ἀφιέρωσε τὰ εἰς τὸν προφήτην Ἀββακοὺμ σχόλια αὐτοῦ καί τινα ἄλλα. Οὗτος παρώτρυνε τὸν Ἱερώνυμον νὰ μεταφράσῃ τὴν ἑβραϊκὴν Γραφὴν εἰς τὴν λατινικήν. Μετὰ ταῦτα, δυσαρεστηθεὶς πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, συνεβούλευσεν αὐτῷ δι' ἐπιστολῆς νὰ παύσῃ προσβάλλων τὸν Ρουφῖνον καὶ οὕτω νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅτις ὑφίστατο παρ' ἐκείνοις, οἵτινες ἦσαν ἄλλοτε φίλοι. Ὁ Χρομάτιος ὑπῆρχεν ἔνθερμος ὑπερασπιστὴς τοῦ τοῦ Χρυσοστόμου ἀγῶνος ἐν τῇ Δύσει, ἐφ' ᾧ καὶ ἐδέξατο τὰς εὐχαριστίας τοῦ τελευταίου τούτου. Ὑποτίθεται ὅτι ὁ Χρομάτιος ἀπέθανε περὶ τὸ 410. Ὁ Ἱερώνυμος τιτλοφορεῖ αὐτὸν πολυμαθέστατον καὶ ἅγιον, φαίνεται ὅμως ὅτι ὑπῆρξεν ἀνὴρ μεγάλης κρίσεως καὶ ἀποφασιστικότητος μᾶλλον ἢ μεγάλης ἱκανότητος. Ὅτε ὁ Ἀναστάσιος, ὁ ρωμαῖος ποντίφηξ, κατεδίκασε τόν τε Ὠριγένην καὶ τὸν Ρουφῖνον καὶ ἐδήλωσε τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ εἰς τὸν Χρομάτιον, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀκυλίας τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ συμμορφωθῆναι μετὰ τῆς ποντιφικῆς ταύτης διαταγῆς, ὥστε ἐδέξατο τὸν Ρουφῖνον ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ κοινότητι. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ σώζονται ὁμιλίαι καί τινες πραγματεῖαι περὶ τοῦ ὑπολοίπου τοῦ Εὐαγγ. τοῦ Ματθαίου κεφ. ε', μέρους τοῦ κεφ. στ' καὶ περὶ τοῦ Ματθ. γ' 14, ὡς καί τινες ἐπιστολαὶ καὶ λοιπά. Ἡ ἀρίστη ἔκδοσις τῶν ἔργων τούτου εἶναι ἡ ἐν τῇ *Bibliotheca Patrum* (Τόμ. Ε', Λούγδουνον 1677). Προηγουμένως ὅμως πολλάκις εἶχον δημοσιευθῆ τοῦτα (Βασιλείᾳ, 1528, Λοβανίῳ, 1646 καὶ Βασιλείᾳ, 1551). Ἡ περὶ τοῦ Ρουφίνου ἐπιστολὴ τοῦ Ἱερωνύμου ὡς καὶ ἑτέρα, ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ὀνώριον εἰς ὑπεράσπισιν τοῦ Χρυσοστόμου, ἀπώλοντο. Ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Ἱερωνύμου ὑπάρχει ἐπιστολὴ περὶ τῆς Μαρίας, ἀπευθυνομένη εἰς τὸν Ἱερώνυμον, ὑπὸ τὰ ὀνόματα τοῦ Χροματίου καὶ Ἡλιοδώρου, ὡς καὶ ἄλλη, φέρουσα τὰ αὐτὰ ὀνόματα καὶ ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν αὐτὸν Ἱερώνυμον. Ἀμφότεραι ὅμως εἰσὶ νόθοι. Διάφοροι ἐπιστολαί, ἀπευθυνόμεναι εἰς τὸν Χρομάτιον ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου, ἐσώζοντο ἐν τοῖς πολυαρίθμοις ἔργοις τοῦ τελευταίου.

ΧΡΟΝΙΤΣ (Hronitz), κωμόπολις τῆς Οὐγγαρίας (Sohl) ἐπὶ τοῦ Γράνου. Κάτ. 2,000. Ὡραῖα βασιλικὰ ἐργοστάσια σιδήρου καὶ χαλκοῦ.

ΧΡΟΣΒΙΤΑ ἢ ΧΡΟΣΒΙΘΗ (Hrosvita ἢ Hroswithe), μοναχὴ ἐν τῇ βενεδικτικῇ μονῇ τῆς Κανδερσάιμ τοῦ Ι' αἰῶνος, καταγομένη ἐκ Σαξωνίας. Ἔγραψε: «Πανηγυρικὸν τῶν Ὀθώνων» (τῆς Σαξωνίας), ἓξ θρησκευτικὰ δράματα, ἐν οἷς ἤθελεν, ὡς λέγεται, νὰ μιμηθῇ τὸν Τερέντιον καὶ ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Μ. Μανιέν (Παρίσιοι, 1845), ποιήματα «Περὶ τῆς Παρθένου», τῆς «Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου», τοῦ «Πάθους τοῦ Ἁγίου Πελαγίου», τοῦ «Πάθους τοῦ Ἁγίου Διονυσίου» κλπ. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Κ. Κέλτη (Νυρεμβέργη, 1501) καὶ ὑπὸ τοῦ Σουρσφλάης (Βιττεμβέργη, 1707).

ΧΡΟΥΔΙΜ (Chrudim), πόλις τῆς Αὐστρίας (Βοημία), πρωτεύουσα περιφερείας, ἀπέχουσα 95 χιλιάμετρα ΑΝΑ τῆς Πράγας ἐπὶ τοῦ Χρουδίμκα, παραποτάμου τοῦ Ἔλβα. Κάτοικοι 9,500. Ἐργοστάσια μαλλίνων ὑφασμάτων, βυρσοδεψεῖα. Μεγάλαι ἀγοραὶ ἵππων. Ἡ περιφέρεια τῆς Χρούδιμ, κειμένη μεταξὺ τῆς Καινιγκιγκρέτσης ΒΑ, τῆς Νόυ-Μπίτσοφ ἢ Μπίτσιν ΒΔ, τῆς Καζσλάου ΝΔ καὶ τῆς Μοραυίας πρὸς Ν καὶ πρὸς Α, ἔχει ἐπιφάνειαν 229,409 ἑκταρίων καὶ 351,300 κατοίκους. Πλουσιωτάτη εἰς δημητριακά.

ΧΡΟΥΠΙΣΤΑ, κωμόπολις τῆς Μακεδονίας, ἀπέχουσα 2 ὥρας τῆς Καστορίας καὶ 10' τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀλιάκμονος, ἐφ' οὗ εἶναι ἐκτισμένη γέφυρα. Οἰκεῖται ὑπὸ 3,500 κατοίκων, ὧν τὰ $^2/_3$ εἶναι χριστιανοί, τὸ δὲ $^1/_3$ μωαμεθανοί. Ἔχει δύο σχολεῖα ἀρρένων, παρθεναγωγεῖον, ὀθωμανικὸν γραμματοδιδασκαλεῖον, χάνια, τέμενος, πρὸς δὲ νεόδμητα στρατῶνα καὶ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον. Ἕνεκα τοῦ κεντρικοῦ

τῆς θέσεως ἑκάστην τρίτην γίνεται ἑβδομαδιαία ἀγορά. Παράγει ἀφθόνους δημητριακοὺς καρπούς, τυρόν, βούτυρον, ὀπώρας κλπ. Ἀπ' αὐτῆς ὁδὸς ἁμαξιτή, διερχομένη κατὰ τὸ μέσον βραχώδους λόφου, Γορίτσα καλουμένου, φέρει μετὰ δύο ὥρας εἰς Καστορίαν. Εἶναι ἕδρα ὑποδιοικήσεως (μουδιρλίκ) καὶ ὑπάγεται εἰς τὸ διαμέρισμα (καζᾶν) τῆς Καστορίας.

ΧΡΟΥΤΖΑ, χωρίον τῆς Ἀρκαδίας ὀρεινόν, κείμενον ἐπὶ τοῦ ὄρους Παναχαϊκοῦ (Βοϊδιᾶ) πρὸς Β τῶν Καλυβίων Σαλμινίκου, ὧν ἀπέχει ὥραν 1 1/2. Οἰκεῖται τοῦτό τε καὶ ἡ παρ' αὐτῷ Ζήρια ὑπὸ 426 κατοίκων. Προϊόντα δημητριακοὶ καρποί, βάμβαξ, ἔλαιον, οἶνος, σταφίς.

ΧΡΥΣΑ, θέσις ἐν Ἀθήναις μέχρι τῆς ὁποίας προήλασεν ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ τῶν Ἀμαζόνων.

ΧΡΥΣΑ, πόλις ἐν Τρῳάδι παρὰ τὴν Θήβην, ὅπου ἐτιμᾶτο ἰδιαιτέρως ὁ Ἀπόλλων Σμινθεύς.

ΧΡΥΣΑ, ἡ μετέπειτα Χρύσα, ἥτις ἔκειτο μεσογειότερον παρὰ τὸν Ἁμαξιτὸν καὶ ἦτις ἀπετέλει ἐπίσης ἕδραν τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΧΡΥΣΑΓΟΡΑΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐπὶ ροδίου νομίσματος.

ΧΡΥΣΑΙ (οἱ), ὄνομα λαοῦ, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ ἐν τοῖς σχολίοις αὐτοῦ εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητήν.

ΧΡΥΣΑΙΕΙΣ, ὄνομα γυναικός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΧΡΥΣΑΛΟΣ, δοῦλος, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Πλαυτίῳ.

ΧΡΥΣΑΜΑΞΟΣ, σπαρτιάτης ὀλυμπιονίκης, νικήσας ἐν τῷ σταδίῳ (Ὀλυμπ. 46).

ΧΡΥΣΑΜΗ, ἱέρεια, ἀναφερομένη παρὰ τῷ Πολυαίνῳ.

ΧΡΥΣΑΜΠΕΛΟΣ, ἐπίσκοπος, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Σωκράτει ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ.

ΧΡΥΣΑΝΔΡΟΣ ἢ ΓΟΛΔΜΑΝ, (Γουλιέλμος-Χριστιανὸς-Ἰοῦστος Chrysander ἢ Goldmann), γερμανὸς θεολόγος, γεννηθεὶς ἔν τινι κώμῃ τῆς Ἀλβερστάδτης τῷ 1718 καὶ ἀποθανὼν ἐν Κιέλῳ τῷ 1788. Ἐδίδαξε φιλοσοφίαν, θεολογίαν, μαθηματικά, τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας, καὶ ἐκτὸς πλείστων διατριβῶν ἐν ἅπασι τοῖς ἐν Βορείῳ Γερμανίᾳ ἐκδιδομένοις περιοδικοῖς, ἀφῆκε μέγαν κατάλογον συγγραμμάτων, ἐν οἷς: «Γραμματικὴ γερμανοεβραϊκή», — «Περὶ χρησιμότητος καὶ ἀρχῆς τῶν τόνων ἐν τῇ ἑβραϊκῇ γλώσσῃ», — «Λειτουργικὴ βιβλιοθήκη», κλπ.

ΧΡΥΣΑΝΘΙΝΑ (τά), ἀγῶνες ἐν Σάρδεσιν.

ΧΡΥΣΑΝΘΙΟΣ, φιλόσοφος ἐκ Σάρδεων, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Σουίδᾳ καὶ τῷ Εὐναπίῳ.

ΧΡΥΣΑΝΘΙΣ, Ἀργεία, ἥτις προὔδωκεν εἰς τὴν Δήμητρα τὴν ἁρπαγὴν τῆς Περσεφόνης.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ, μητροπολίτης Προύσης. Ἐγεννήθη ἐν Μαδύτῳ περὶ τὸ 1770. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Χρυσόστομος, ἦν δὲ τῆς οἰκογενείας Καράμαλη. Τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς φέρεται ποιήσας ἐν τῇ Σχολῇ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἀκμαζούσῃ ἀπὸ τοῦ 1787, παρὰ διδασκάλῳ τῷ ἰατροφιλοσόφῳ Μανασῇ Ἠλιάδῃ· ποῦ μετὰ ταῦτα ἀποδημήσας ἐτελειοποίησε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐστὶν ἄγνωστον. Μαθήματα ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἤκουσε παρὰ Πέτρῳ τῷ Βυζαντίῳ. Εἰργάσθη ἐκ νεότητος ὑπὲρ πάντα ἄλλον πρὸς ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Τῷ 1813 ἀρχιμανδρίτης ἤδη προσεκλήθη, ἵνα διδάξῃ ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ τὸ θεωρητικὸν μέρος τῆς μουσικῆς, ἔνθα ἐξηκολούθησε συνεχῶς διδάσκων μέχρι τοῦ ἔτους 1819. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προαχθεὶς εἰς μητροπολίτην Δυρραχίου, μόλις ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἀρχομένου τοῦ 1820 ἔτους. Τῷ 1832 προεβιβάσθη εἰς τὴν μητρόπολιν Σμύρνης, διαμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1836, ὁπότε καὶ μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Προύσης. Τῷ 1846, προσκληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν δι' ὑποθέσεις τῆς ἐπαρχίας, ἐτελεύτησε μετά τινας μῆνας ἐν Φαναρίῳ ὀγδοηκοντούτης περίπου. Ἀνὴρ φιλοπονώτατος καὶ φίλος τῶν γραμμάτων εἰργάζετο ὑπὲρ προαγωγῆς τῆς παρ' ἡμῖν μουσικῆς μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ, δωρηθείσῃ τῇ σχολῇ Μαδύτου, ὑπῆρχον πλεῖστα χειρόγραφα καὶ ἄλλα πολλῆς ἀξίας διὰ τὴν σύγχρονον ἱστορίαν ἔγγραφα, ὧν δυστυχῶς, οὐδὲν πλέον σώζεται. Πρῶτος ὁ Χρύσανθος ἐξέδωκε βιβλίον ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τὸ «Μέγα θεωρητικόν», ἐν Παρισίοις 1820. Τούτου πληρεστέρα ἔκδοσις ἐγένετο ἐν Τεργέστῃ τῷ

1832 παρά τινος τῶν μαθητευσάντων αὐτῷ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου. Τὸ μέγα θεωρητικὸν μαρτυρεῖ τὸν ἄνδρα ἐγκρατέστατον προσέτι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ οὐχὶ ἄμοιρον ἐπιστημονικῶν γνώσεων.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ Ἠπειρώτης ὁ Ζηταῖος, ἀκμάζων περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Ἦν ἱερομόναχος ἐκ τῆς μονῆς τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις προφήτου Ἠλιοῦ καὶ εἰδήμων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης. Ἐχρημάτισεν ἐφημέριος ἐν (Ἑπταπόλει) Τρανσυλβανίᾳ. Ἐκεῖθεν ἀναχωρήσας ἦλθεν εἰς Σιάτισταν, ἔνθα ἐδίδαξε μαθήματα ἑλληνικὰ περὶ τὰ τρία ἔτη. Ἐλθὼν δ' ἔπειτα εἰς Ἰωάννινα, ἐγένετο ἡγούμενος ἐν τῇ μονῇ τῆς μετανοίας αὐτοῦ. Ἐνομίζετο ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν ἀνὴρ σεβάσμιος καὶ διὰ τὸ σεμνὸν τοῦ βίου προσεκαλεῖτο πάντοτε ὑπὸ τῶν Ἰωαννιτῶν πρὸς ἀκρόασιν ἐν τῇ ἐξαγορεύσει τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.—Ὁ Λαμπρίτριος Προκοπίου λέγει περὶ Χρυσάνθου τοῦ Ζηταίου ὅτι «ἦν ἀνὴρ εἰδήμων καὶ πολυμαθής, κήρυξ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, ἱκανὸς ἀπομάττεσθαι τὸν νοῦν τῶν θύραθεν φιλοσόφων, ῥητόρων, ποιητῶν καὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν». Ἐσχολάρχησε δὲ καὶ ἐν Βοσκοπόλει τῆς Μακεδονίας καὶ ἐν Ἄρτῃ.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ (Νοταρᾶς). Ἐγεννήθη ἐν Κορίνθῳ ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ ἐκ μητρὸς θείου αὐτοῦ Δοσιθέου, ἀποστείλαντος μετὰ ταῦτα τὸν Χρύσανθον εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Ἐν Παταυίῳ ἐσπούδασε τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας καὶ διῆλθε πλεῖστα μέρη τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν ἐκ Παταυίου ἀποφοίτησιν πρὸς ἀπόκτησιν εὐρυτέρας μαθήσεως· ἐν Παρισίοις διέτριψεν ἱκανὸν χρόνον σπουδάζων τὰ ἀνώτερα μαθηματικὰ παρὰ τῷ περιφήμῳ Κασίνῃ, ὅστις ἐδείκνυε τῷ Χρυσάνθῳ ἰδιαιτέραν εὔνοιαν. Ἐσχετίσθη ἐν τῇ γαλλικῇ μητροπόλει μετὰ πολλῶν ἐπιστημόνων ἀνδρῶν καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ἰησουίτου Λεχιένου, ᾧ ἐχορήγησε σημαντικὴν ὕλην πρὸς συγγραφὴν τῆς «Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς». Καταβαίνων εἰς τὴν πατρίδα, διῆλθε διὰ Βουκουρεστίου, ἐκφωνήσας ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ λόγον πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἡ ἐν Εὐρώπῃ πολυχρόνιος διατριβὴ οὐδόλως ἐκλόνισε τὴν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν πίστιν αὐτοῦ. Ἐλθὼν εἰς Κων)πολιν ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρείας τῇ 5 ἀπριλίου 1702. Μετὰ πενταετῆ πατρικὴν διοίκησιν τῆς Καισαρείας τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ θανάτου τοῦ θείου αὐτοῦ Δοσιθέου κοινῇ ψήφῳ ἐξελέγη πατριάρχης Ἱεροσολύμων τῇ 6 φεβρουαρ. 1707. Ἐγκατασταθεὶς ἐν Παλαιστίνῃ, εἰργάσθη μετὰ ζήλου ὑπὲρ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ Ἐκκλησίας καί, συγκροτήσας Σύνοδον, ὥρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑποκειμένων μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν. Ἐπελήφθη νὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματα τῶν ὀρθοδόξων ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἐφ' οὗ οἱ καθολικοὶ ἠξίουν προνομιοῦχον κατοχήν. Κατώρθωσε νὰ ἐκδοθῇ αὐτοκρατορικὸν φιρμάνιον τοῦ σουλτάνου, δι' οὗ ἀνεγνωρίζοντο τὰ ἀπ' ἀρχῆς δικαιώματα τῶν ὀρθοδόξων καὶ ἡ ἄδεια ἐπισκευῆς οὐ μόνον τοῦ μεγάλου τρούλλου, ὅπερ ὁ ἀείμνηστος Δοσίθεος συντόνως ἀγωνισθεὶς δὲν ἐπέτυχεν, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ ναοῦ. Συνδρομῇ τῶν φιλοχρίστων ἀνεκαίνισε τὸν ἐν Ἰόππῃ ξενῶνα καὶ τὸ ἐν Φαναρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ἀόκνως ἀντιπαρετάσσετο πρὸς τὰς μηχανορραφίας τῶν καθολικῶν, οἵτινες εἶχον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ πλεονέκτημα ἰσχυρῶν παρὰ τοῖς κρατοῦσι προστατῶν. Ἀξιοπερίεργός ἐστιν ἐπιστολὴ τοῦ Χρυσάνθου πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν ΙΓ' διὰ τὸ μετριοπαθὲς καὶ συνδιαλλακτικὸν πνεῦμα. «Ἕως πότε, ἔγραφεν, ἀνέχεται, μακαριώτατε καὶ ἐπιεικέστατε πάτερ καὶ δέσποτα, ὁ ἀποστολικὸς ὑμῶν θρόνος καὶ ἡ ὑπεροχικὴ αὐτοῦ ἀξία νὰ διώκηται ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ὑπό τινων διεφθαρμένων καὶ ἀναιδῶν ἀνθρωπαρίων, οἵτινες ἀγωνίζονται, τῇ δοκήσει μὲν τάχα πρὸς οἰκοδομὴν ψυχῶν, τῇ ἀληθείᾳ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν εἰς ἀπώλειαν; Μνήσθητι, μέγιστε ἀρχιεράρχα, τὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν κορυφαῖον αὐτοῦ εἰπόντος, καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· καὶ ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν καιρὸν τῆς ἱερᾶς σου ἀρχιερατείας τοὺς πνευματικούς σου ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπὶ τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, τὴν ποτὲ μὲν ὑπέρλαμπρον, ἀεὶ δὲ εὐσεβεστάτην καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομοῦσαν, τανῦν ὅμως πικρῶς πιεζομένην ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων χαλεπῶν καὶ ἀγρίων κυμάτων. Εἰ δὲ μέ γε, κἂν πρόσταξον, ἐπικύρων, οονορ-π

θέτησον, ἵνα ἐῶσι ταύτην ἀνεπηρέαστον οἱ ταράττοντες ψευδάδελφοι, καὶ τοῦτο νομίζεται παρ' ἡμῶν μέγιστον καὶ ἐξαίρετον εὐεργέτημα καὶ ἀπαρχὴ τῆς καλοκἀγαθίας καὶ φιλανθρώπου εὐγνωμοσύνης αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς». Ὁ Χρύσανθος ἀπεβίωσέ τῇ 7 φεβρουαρίου 1731, ἀφεὶς διάδοχον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Μελέτιον τὸν ἐξ Αἴνου.

Συνέγραψε: α') Λόγον ἐγκωμιαστικὸν περὶ ἱερωσύνης, ὃν αὐτὸς ἐξεφώνησεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, καθ' ἣν ἡμέραν ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ. (Ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ ἄνευ ἔτους εἰς 4ον ἐκ σελ. 38)·—β') Περὶ ὀφφικίων τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας κλπ. (ἐν Βουκουρεστίῳ 1715)·—γ') Εἰσαγωγὴν εἰς τὰ γεωγραφικὰ καὶ σφαιρικά (ἐν Παρισίοις, 1716)·—δ') Ἱστορίαν καὶ περιγραφὴν τῆς Ἁγίας Γῆς (Ἐνετίῃσι 1728)·—ε') Ἐγχειρίδιον περὶ ὑπεροχῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἁγίου Τάφου (ἐν Βουκουρεστίῳ 1728)·—στ') Ἀντίρρησιν περὶ ὅρους Σινᾶ. (Βενετίᾳ, 1732)·—ζ') Διήγησιν ἁλώσεως Τεμεσβαρίου ὑπὸ Τούρκων· — η') Τύπους ἑλληνικοὺς προσηγοριῶν (ἐξεδόθη ὑπὸ Φαβρικίου ἐν ἑλληνικῇ βιβλιοθήκῃ τόμ. ΙΛ')·—θ' Διασάφησιν εἰς τὰς παροιμίας τοῦ Σολομῶντος·—ι') Εὐαγγελίων διόρθωσιν·—ια') Ἔπη ἡρωελεγεῖα εἰς Συρίγον καὶ τὴν Ἀντίρρησιν αὐτοῦ·—ιβ') Ὁμιλίας, (Ἐνετίῃσι 1734). Σώζονται δὲ καί τινες ἀνέκδοτοι·—ιγ') Ἐπιστολάς.— Πρὸς τούτοις ὁ Χρύσανθος ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1715 ἔκδοσιν τοῦ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων ὑπερχιλιοσελίδου συγγράμματος τοῦ Δοσιθέου, προσθεὶς προλεγόμενα καὶ σημειώσεις, καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως τῶν ἐν Σορβώνῃ διδασκάλων.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ (Κύπριος), πρωτοψάλτης τῆς νήσου κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα. Ἐξέδωκεν ἀκολουθίαν Μιχαὴλ Συνάδων, τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1769. Κατὰτὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Χρύσανθος οὗτος ἐξέδωκε τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου, προσθεὶς παρακλητικὸν κανόνα εἰς τὸν Τίμιον Σταυρόν, δύο ἀκολουθίας τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου καὶ δύο κανόνας τῆς Θεοτόκου.

ΧΡΥΣΑΝΤΑΣ, πέρσης ὁμότιμος, περὶ οὗ ὁ Ξενοφῶν λέγει ὅτι ἦν ἀνὴρ μεγάλων διανοητικῶν δυνάμεων, μικροῦ δὲ σωματικοῦ ἀναστήματος. Καθ' ὅλην τὴν Κύρου παιδείαν παρίσταται ὡς ἐπαξίως εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ Κύρου, εἰς ὃν λίαν χρήσιμος ἐφάνη οὐ μόνον διὰ τῆς γενναιότητος καὶ προθυμίας αὐτοῦ ἐν τῷ πεδίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐν τοῖς συμβουλίοις ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδεικνυμένης συνέσεως καὶ τοῦ ζήλου, μεθ' οὗ ἦγεν εἰς πέρας τὰ πολιτικὰ σχέδια τοῦ ἡγεμόνος. Ἐν τῇ διανομῇ τῶν ἐπαρχιῶν μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Βαβυλῶνος διωρίσθη κατὰ τὸν Ξενοφῶντα εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ σατράπης τῆς Λυδίας καὶ Ἰωνίας.

ΧΡΥΣΑΟΡΕΥΣ, Ἀφροδισιεύς, ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγραφῇ.

ΧΡΥΣΑΟΡΙΣ. Οὕτως ἐκαλεῖτο πρῶτον ὁλόκληρος ἡ Καρία, δεύτερον ἡ μετὰ ταῦτα Στρατονείκια ἢ Ἰδριὰς ἐν Καρίᾳ ἀπὸ τοῦ Χρυσάορος. Αὐτόθι ἐλατρεύετο κοινῶς ὑφ' ὅλων τῶν Καρῶν ὁ Χρυσαορεὺς ἢ Χρυσάορις Ζεύς.

ΧΡΥΣΑΣ, ποταμὸς ἐν Σικελίᾳ, ὁ νῦν *Dittaino*.

ΧΡΥΣΑΣ, ὁ θεὸς τοῦ Ποταμοῦ, οὗτινος τὸ ἱερὸν ἔκειτο παρὰ τὸ Ἀσσώριον ἢ τὴν Ἄσσηρον.

ΧΡΥΣΑΦΑ, κώμη τῆς Λακωνίας, κειμένη ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Πάρνωνος καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Σπάρτης ὥρας 2 1/2. Εἶναι ἕδρα τοῦ δήμου Θεραπνῶν, οἰκουμένη ὑπὸ 850 κατοίκων. Κάτωθι αὐτῆς πρὸ Ν ἐν μικρᾷ ἀποστάσει κεῖνται λείψανα ἀρχαίας πόλεως. Προϊόντα, δημητριακοὶ καρποί, βάμβαξ, μέταξα, οἶνος, ἔλαιον, ρητίνη, τυρός, βούτυρος κλπ.

ΧΡΥΣΑΦΑΣ (Μανουήλ), ἀνὴρ μουσοτραφής, ἀκμάσας ὡς πρωτοψάλτης ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1660. Ἐμέλισεν Ἀναστασιματάριον, Στιχηράρια, Χερουβικά, Κοινωνικὰ καὶ ἄλλα μουσικὰ ἔργα. Κατέλιπε δὲ καὶ ἐγχειρίδιον περὶ μουσικῆς τέχνης, ἐξ οὗ φαίνεται ἔχων ἀρκούσαν παιδείαν ἐκτὸς τῆς μουσικῆς, καὶ περὶ τὴν ἄλλην ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Χρυσάφου, ἐν χειρογράφοις σωζόμενον, πραγματεύεται περὶ τῶν χαρακτήρων τῆς ἀρχαιοτέρας μουσικῆς περὶ ἤχων καὶ μάλιστα περὶ Φθορῶν ἐν τῇ μουσικῇ.

ΧΡΥΣΑΦΙΟΣ, εὐνοῦχος ἐπὶ Θεοδοσίου.

ΧΡΥΣΑΩΡ. Οἱ ἐξῆς ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο:

1. Χ ρ υ σ ά ω ρ, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Μεδούσης καὶ κατὰ συνέπειαν ἀδελφὸς

τοῦ Πηγάσου. Ὅτε ὁ Περσεὺς ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης, ὁ Χρυσάωρ καὶ ὁ Πήγασος ἐξεπήδησαν ἐκ ταύτης. Ὁ Χρυσάωρ ἐγένετο διὰ τῆς Καλλιόπης πατὴρ τοῦ τρικεφάλου Γηρυόνου καὶ τῆς Ἐχίδνης.

2. Χρυσάωρ, ὁ θεός, ὁ χρυσοῦν ἔχων ξίφος ἢ ὅπλα. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπώνυμον διαφόρων θεοτήτων, ὡς τοῦ Ἀπόλλωνος, Φοίβου, Ὀρφέως, Δήμητρος καὶ Ἀρτέμιδος. Χρυσαορεὺς ἦν καὶ ἐπώνυμον τοῦ Διὸς μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας. (Ἴδε καὶ ΧΡΥΣΑΟΡΙΣ).

3. Χρυσάωρ, πατὴρ τοῦ Ἰβριέως καὶ τοῦ Μυλάσου.

ΧΡΥΣΕΑ, νῆσος παρὰ τὴν Κρήτην, ἀναφερομένη παρὰ τῷ Πλινίῳ καὶ ἄλλοις.

ΧΡΥΣΕΡΜΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς 3 πρόσωπα:

1. Χρύσερμος, Ἀλεξανδρεύς, πατὴρ Πτολεμαίου τινός, ἀναφερόμενος παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Κλεομένους.

2. Χρύσερμος ὁ ἱστορικός, Κορίνθιος, ὅστις ἀναφέρεται ὡς συγγραφεὺς τῶν ἑξῆς ἔργων: α') «Ἱστορίας τῆς Ἰνδικῆς», ἀποτελουμένης ἐξ 80 τοὐλάχιστον βιβλίων, β') «Ἱστορίας τῆς Περσίας», γ') «Ἱστορίας τῆς Πελοποννήσου», δ') «Πραγματείας περὶ ποταμῶν». Ἄγνωστος ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἤκμασε.

3. Χρύσερμος, ἀρχαῖος ἰατρός, ἀκμάσας πιθανῶς κατὰ τὸ τέλος τοῦ Α' ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ. διότι ἀναφέρεται ὡς εἷς τῶν κηδεμόνων Ἡρακλείδου τῶν Ἐρυθρῶν, ἴσως δὲ καὶ Ἀπολλωνίου τοῦ Μυός, ὅστις ἦν συμμαθητὴς τοῦ Ἡρακλείδου. Ὁ περὶ τοῦ σφιγμοῦ ὁρισμὸς αὐτοῦ διεσώθη παρὰ τῷ Γαληνῷ ὡς καὶ εἷς τῶν ἰατρικῶν αὐτοῦ τύπων. Ὁ Σέξτος Ἐμπειρικὸς ἀναφέρει ἀνέκδοτον περὶ αὐτοῦ. Ὁ Χρύσερμος ἀναφέρεται καὶ παρὰ Πλινίῳ.

ΧΡΥΣΕΡΩΣ, Σπαρτιάτης, ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγραφῇ.

ΧΡΥΣΕΡΩΣ, Θηβαῖος.

ΧΡΥΣΕΡΩΣ, Βυζάντιος, ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγραφαῖς.

ΧΡΥΣΕΡΩΣ ὁ Νομεγκλάτωρ, ἀπελεύθερος τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου Βήρου, ἱστορικός.

ΧΡΥΣΕΥΣ (Μάταλλος), Πέρσης, ἀναφερόμενος ἐν τοῖς «Πέρσαις» τοῦ Αἰσχύλου.

ΧΡΥΣΗ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς ἕνδεκα πρόσωπα καὶ μέρη:

1. Χρύση, θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς Χρυσηΐδος, ἐξ ἧς κατά τινας ἐκλήθη καὶ ἡ πόλις Χρυσόπολις.

2. Χρύση, θυγάτηρ τῆς Παλλάδος, σύζυγος τοῦ Δαρδάνου καὶ μήτηρ τοῦ Ἰδαίου καὶ τοῦ Δείμαντος.

3. Χρύση, Δακεδαιμονία, ἀδελφὴ τῆς Ξενοπειθείας.

4. Χρύση, ἡ ἐκ Πλαταιῶν, ἀναφερομένη ἐν ἐπιγραφῇ.

5. Χρύση, μικρὰ νῆσος παρὰ τὴν Λῆμνον, ὅπου ἐγκατελείφθη ὁ Φιλοκτήτης καὶ ἥτις κατὰ τὸν Παυσανίαν ἐξηφανίσθη βραδύτερον.

6. Χρύση, τόπος ἐν Λέσβῳ.

7. Χρύση, τόπος ἐν Βιθυνίᾳ παρὰ τὴν Χαλκηδόνα.

8. Χρύση, τόπος ἐν Καρίᾳ παρὰ τὴν Ἁλικαρνασσόν.

9. Χρύση, πόλις ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ μεταξὺ τοῦ Ὀφρυνίου καὶ τῆς Ἀβύδου.

10. Χρύση, νῆσος παρὰ τὴν Κρήτην, ἥτις καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Χρύσεα ἀναφέρεται.

11. Χρύση, πόλις ἐν Τροίᾳ, ἡ καὶ Χρῦσα καλουμένη.

ΧΡΥΣΗ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρεται ἓν πρόσωπον, ὡς καί τινες νῆσοι καὶ χῶραι.

1. Χρυσῆ, θυγάτηρ τοῦ Ἄλμου καὶ μήτηρ τοῦ Φλεγίου ἐκ τοῦ Ἄρεος.

2. Χρυσῆ, ὄνομα τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ πόλεως Κομάνων.

3. Χρυσῆ, νῆσος, ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Θάσου (διὰ τὰ χρυσᾶ μέταλλα).

4. Χρυσῆ, μυθώδης γῆ ἢ χώρα ἐν Ἰνδικῇ ἔξω τοῦ Γάγγου, ἡ καὶ Σώφειρα, Σωφειρά, Σωφαρᾶ καὶ ἄλλως κατὰ διαφόρους γραφὰς καλουμένη.

ΧΡΥΣΗΙΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς ἓξ πρόσωπα:

1. Χρυσηΐς, θυγάτηρ τοῦ Χρύσου ἐκ Θηβῶν, αἰχμάλωτος τῶν Ἑλλήνων, ἀγαπωμένη ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἕνεκα τῆς ὁποίας λοιμὸς ἐνέσκηψεν ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατοπέδῳ. Αὕτη ἐκαλεῖτο καὶ Ἀστυνόμη ἢ Ἱποδάμεια. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἠχμαλώτευσεν αὐτὴν ἐν Ὑποπλακίᾳ Θήβῃ ἢ ἐν Λυρνησσῷ, ἔνθα ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς πρὸς προστασίαν ἢ κατ' ἄλλους πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ παραστῇ ἐν ἑορτῇ τῆς Ἀρτέμιδος. Κατὰ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων αὕτη ἐδόθη εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα, ὅστις ὅμως ἠναγκάσθη ν'

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ἀποδώσῃ αὐτὴν εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ Ἀπόλλωνος.

2. Χρυσηΐς, νηρηΐς, συμπαίκτρια τῆς Περσεφόνης.

3. Χρυσηΐς, θυγάτηρ τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ.

4. Χρυσηΐς, θυγάτηρ τοῦ Θεσπιοῦ καὶ μήτηρ τοῦ Ὀνησίππου ἐκ τοῦ Ἡρακλέους.

5. Χρυσηΐς, ἱέρεια τῆς Ἥρας ἐν Ἄργει.

6. Χρυσηΐς, αἰχμάλωτος, σύζυγος Δημητρίου τοῦ Β', μήτηρ Φιλίππου τοῦ Ε' τῆς Μακεδονίας, βραδύτερον σύζυγος τοῦ Ἀντιγόνου Δώσωνος.

ΧΡΥΣΗΛΑΚΑΤΟΣ (ἡ ἔχουσα χρυσῆν ἠλακάτην ἢ χρυσᾶ βέλη), ἐπίθετον τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς Δητοῦς, τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ τῶν Νηρηίδων.

ΧΡΥΣΗΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τὰ ἑξῆς ἓξ ἀναφέρονται πρόσωπα:

1. Χρύσης, υἱὸς τοῦ Ἄρβυος καὶ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Λυρνησσῷ. Οὗτος ἦν πατὴρ τῆς Ἀστυνόμης (Χρυσηΐδος) καὶ ὅτε ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων προσφέρων πλούσια λύτρα πρὸς λύτρωσιν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, ὁ Ἀγαμέμνων ἐποιήσατο χρῆσιν σφοδρῶν λόγων ἐναντίον αὐτοῦ. Εἶτα ὁ Χρύσης ηὔξατο τῷ Ἀπόλλωνι πρὸς ἐκδίκησιν, ὁ δὲ Ἀπόλλων ἔπεμψε νόσον κακὴν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων, ἥτις δὲν ἔπαυσε πρὶν ἢ ὁ Κάλχας ἑρμηνεύσῃ τὸ αἴτιον αὐτῆς καὶ πρὶν ἢ ὁ Ὀδυσσεὺς ὁδηγήσῃ τὴν Χρυσηΐδα εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς.

2. Χρύσης, υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκ τῆς Ἀστυνόμης. Ὅτε ὁ Ἀγαμέμνων ἀπέδωκε τὴν Ἀστυνόμην εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς, αὕτη ἦν ἔγκυος, ὅτε δὲ ἐγέννησεν υἱόν, ἐκήρυξεν ὅτι ἦν υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Χρύσην. Βραδύτερον, ὅτε ὁ Ὀρέστης καὶ ἡ Ἰφιγένεια, δραπετεύσαντες ἐκ Ταυρίδος, κατέφυγον εἰς τὸν Χρύσην, ὁ Χρύσης ἀνεγνώρισεν ὅτι οἱ φυγάδες ἦσαν ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ καὶ ἐβοήθησεν αὐτοῖς νὰ φονεύσωσι τὸν βασιλέα Θόαντα.

3. Χρύσης, υἱὸς τοῦ Μίνωος καὶ τῆς νύμφης Παρείας. Οὗτος ἔζη μετὰ τῶν 3 αὐτοῦ ἀδελφῶν ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ καὶ ἐπειδὴ ἐφόνευσε δύο τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἡρακλέους, ὁ τελευταῖος οὗτος ἐφόνευσεν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ.

4. Χρύσης, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Χρυσογενείας καὶ πατὴρ τοῦ Μινύου.

5. Χρύσης, ἀρχαῖος ἰατρός, πατὴρ τοῦ Ἐλάφου, πρόγονος τοῦ Ἱπποκράτους.

6. Χρύσης, ἐπιδέξιος μηχανικὸς ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἀκμάσας ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος μ. Χ.

ΧΡΥΣΙΔΑ ἢ ΧΡΥΣΙΔΑ, Κορινθία, θυγάτηρ τοῦ Τετέλου, ἐρωμένη τοῦ Ἴωνος καὶ τοῦ Περικλέους.

ΧΡΥΣΙΔΑ, σύζυγος τοῦ Κρατύλου.

ΧΡΥΣΙΟΣ, ἐπώνυμον τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΧΡΥΣΙΠΠΑ, πόλις τῆς Κιλικίας, κληθεῖσα οὕτως ἐκ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς Χρυσίππου.

ΧΡΥΣΙΠΠΗ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς δύο πρόσωπα:

1. Χρυσίππη, θυγάτηρ τοῦ Ὑδάσπου.

2. Χρυσίππη, θυγάτηρ τοῦ Δαναοῦ καὶ τῆς Μέμφιδος.

ΧΡΥΣΙΠΠΟΣ. Τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφερόμενα πρόσωπα εἶναι τὰ ἑπόμενα:

1. Χρύσιππος, υἱὸς τοῦ Αἰγύπτου καὶ τῆς Τυρίας.

2. Χρύσιππος, ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐν Κιλικίᾳ πόλεως Χρυσίππων.

3. Χρύσιππος, υἱὸς τοῦ Αἰόλου.

4. Χρύσιππος, υἱὸς τοῦ Πέλοπος ἐκ τῆς νύμφης Ἀξιόχης ἢ ἐκ τῆς Δαναΐδος καὶ κατὰ συνέπειαν νόθος ἀδελφὸς τοῦ Ἀλκάθου, τοῦ Ἀτρέως καὶ τοῦ Θυέστου. Παῖς ἔτι ἀπήχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Λαΐου, ὅστις ἐδίδαξεν αὐτὸν νὰ ὁδηγῇ ἅρμα· κατ' ἄλλους ἀπήχθη ὑπὸ τοῦ Θησέως κατὰ τοὺς ἀγῶνας, οἵτινες ἐτελέσθησαν ὑπὸ τοῦ Πέλοπος· ἀλλ' ὁ Πέλοψ ἀνεκτήσατο αὐτὸν διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων. Ἡ μητρυὰ αὐτοῦ Ἱπποδάμεια ἔμισει αὐτὸν καὶ κατέπεισε τοὺς υἱοὺς αὐτῆς Ἀτρέα καὶ Θυέστην νὰ φονεύσωσιν αὐτόν· κατ' ἄλλην παράδοσιν ὁ Χρύσιππος ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

5. Χρύσιππος. Ἕτερον μυθικὸν πρόσωπον ὑπὸ τὸ ὄνομα Χρύσιππος ἀναφέρεται παρὰ τῷ Ἀπολλοδώρῳ.

6. Χρύσιππος ὁ Τυανεύς. Εὐπαίδευτος συγγραφεὺς περὶ μαγειρικῆς ἢ μᾶλλον περὶ τῆς τέχνης τοῦ κατασκευάζειν ἄρτον καὶ σακχαρικά· ἀποκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου σοφὸς πεμματολόγος· φαίνεται δ' ὅτι ὀλίγον ἦτο γνωστὸς πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀθηναίου. Ἓν τῶν ἔργων αὐτοῦ

ἐπραγματεύετο ἰδίᾳ περὶ τῆς ἀρτοποιίας καὶ ἔφερε τὸν τίτλον Ἀρτοκοπικός.

7. Χρύσιππος, συγγραφεὺς ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον Ἰταλικά.

8. Χρύσιππος, εὐπαίδευτος ἀπελεύθερος τοῦ Κικέρωνος, ὅστις διέταξεν αὐτὸν νὰ παιδαγωγῇ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸ 52 π. Χ. ἐπειδὴ ὅμως ἀφῆκε τὸν νεαρὸν Μάρκον ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ, ὁ Κικέρων ἀπεφάσισε νὰ κηρύξῃ ἄκυρον τὴν χειραφέτησιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἐξετέλεσε τὴν ἀπόφασιν ταύτην, διότι ὁ Χρύσιππος ἀναφαίνεται πάλιν τῷ 48 π. Χ. ἀπολαύων τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Κικέρωνος.

9. Χρύσιππος (Βέττιος), ἀπελεύθερος τοῦ ἀρχιτέκτονος Κύρου, ἀρχιτέκτων δὲ καὶ αὐτός.

10. Χρύσιππος, στωικὸς φιλόσοφος, υἱὸς τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ ἐκ Ταρσοῦ, γεννηθεὶς ἐν Σόλοις τῆς Κιλικίας. Νέος ἔτι ἀπώλεσε τὴν πατρικὴν περιουσίαν ἕνεκα λόγων ἀγνώστων ἡμῖν καὶ μετέβη εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Κλεάνθους, ἀρχηγοῦ τότε τῆς Στωικῆς σχολῆς. Ἀνακριβῆ εἶναι τὰ λεγόμενα ὅτι διετέλεσε μαθητὴς καὶ τοῦ Ζήνωνος, διότι ὁ μὲν Ζήνων ἀπέθανε τῷ 264 π. Χ., ὁ δὲ Χρύσιππος ἐγεννήθη τῷ 280. Φαίνεται ὅτι τὰς τῶν Στωϊκῶν δοξασίας ἠσπάσθη κατόπιν ἱκανοῦ δισταγμοῦ, διότι λέγεται ὅτι ἐσπούδασε τὴν ἀκαδημαϊκὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐπί τινα χρόνον φανερῶς διίστατο τοῦ Κλεάνθους. Ἀποστρεφόμενος τὸν Ἀκαδημικὸν σκεπτισμὸν ἐγένετο εἷς τῶν ἐνθερμοτέρων ὑποστηρικτῶν τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ γνῶσις εἶναι ἐφικτὴ καὶ ὅτι δύναται νὰ ἱδρυθῇ ἐπί τινων βάσεων. Κατὰ συνέπειαν, καίπερ μὴ διατελέσας ἱδρυτὴς τῆς Στωικῆς σχολῆς, ἦν ὅμως τὸ πρῶτον πρόσωπον, ὅπερ ἐβάσιζε τὰς δοξασίας αὐτοῦ ἐπὶ ψηλαφητοῦ συστήματος συλλογισμοῦ, οὕτως ὥστε λέγεται ὅτι «ἐὰν ὁ Χρύσιππος δὲν ὑπῆρχεν, ἡ Στοὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ». Παρὰ τοῖς νεωτέροις Στωικοῖς ἡ γνώμη αὐτοῦ ἦν ἐπικρατεστέρα τῆς τοῦ Ζήνωνος ἢ τοῦ Κλεάνθους ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς αὐθεντεία ἀνέκκλητος. Ἀπέθανε τῷ 207 π. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 73 ἐτῶν, μολονότι κατὰ τὸν Βαλέριον Μάξιμον ἔζησεν ὑπὲρ τὰ 80. Ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ Χρυσίππου ὡς φιλοσόφου ὁ Ρίττερ φρονεῖ ὅτι παρὰ τὰ κοινῇ γεγόμενα ὅτι διέφερεν ἔν τισι σημείοις ἀπὸ τοῦ Ζήνωνος καὶ τοῦ Κλεάνθους δὲν ἦτο ὅμως κυριολεκτικῶς ὁ ἱδρυτὴς νέων δοξασιῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιτυχὴς ἀντίπαλος ἐκείνων, οἵτινες διίσταντο τοῦ ὑφισταμένου στωϊκοῦ συστήματος, καὶ ἐφευρέτης νέων ἐπιχειρημάτων εἰς ὑποστήριξιν αὐτοῦ. Φαίνεται ὅτι δὲν ἱκανοποιεῖτο ἐκ τῶν συλλογισμῶν τῶν προκατόχων αὐτοῦ, καθόσον ἀναφέρεται ὅτι εἶπε τῷ Κλεάνθει ὅτι ἐπεθύμει μόνον νὰ μάθῃ τὰς ἀρχὰς τῆς σχολῆς αὐτοῦ, αὐτὸς δ' οὗτος θὰ ἐξεύρισκεν ἐπιχειρήματα πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς. Ἐκτὸς τῶν ἀγώνων ἐναντίον τῆς Ἀκαδημίας ἰσχυρότατα ἠσθάνετο καὶ τὴν κινδυνώδη ἐπιρροὴν τοῦ Ἐπικουρείου συστήματος· πρὸς ἰσοστάθμισιν δὲ τῆς ἐλκυστικῆς ἐπιρροῆς τῆς ἠθικῆς αὐτῶν θεωρίας φαίνεται ὅτι ἐπεδίωξε κατά τι νὰ καταστήσῃ δημοτικὴν τὴν τῶν Στωϊκῶν δοξασίαν καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἠθικῆς ἀνωτέραν θέσιν ἢ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ φυσικὴ (ὑφ' ἣν συμπεριελάμβανεν ὁλόκληρον τὴν ἐπιστήμην τῆς θεολογίας ἢ διερεύνησιν τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ) ἦτο ὁ ὕψιστος κλάδος τῆς φιλοσοφίας. Αὕτη εἶναι μία τῶν ἀντιφάσεων αὐτοῦ, ἐφ' ᾗ ὁ Πλούταρχος ἐλέγχει αὐτὸν γράψας μάλιστα καὶ ἔργον περὶ τῶν Στωϊκῶν, ἀπευθυνόμενον κυρίως κατὰ τῶν ἀντιφάσεων τοῦ Χρυσίππου, ὧν τινες εἶναι σπουδαῖαι, ἄλλαι δὲ ἁπλῶς λεκτικαί. Ὁ Χρύσιππος δὲν ἐφρόνει ὅτι ἡ τρίτη τῶν ἀρχαίων διαιρέσεων τῆς φιλοσοφίας, ἡ λογική, (ἤτοι ἡ θεωρία τῶν πηγῶν τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως), εἶχε τὴν αὐτὴν σπουδαιότητα οἵαν ἀπέδιδον εἰς αὐτὴν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης· ἀκολουθῶν δὲ τοὺς Ἐπικουρείους, ἀπεκάλει αὐτὴν ὄργανον μᾶλλον τῆς φιλοσοφίας ἢ μέρος αὐτῆς.

Καὶ ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν ὁ Χρύσιππος εἶχεν ἀντίθετον γνώμην τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἤτοι ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν ὅτι βίος ἀπομονώσεως καὶ σκέψεως εἶναι ὁ ἁρμοδιώτερος δι' ἣν εἰς ἄνδρα σοφόν, καθόσον ἐθεώρει τοῦτο ὡς ἀφορμὴν μόνον ἰδιοτελῶν ἀπολαύσεων καὶ ἔξῃρε τοὐναντίον βίον δραστηριότητος καὶ ἐνεργείας. Ὁ Χρύσιππος καλεῖται ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος (*de Nat. Deor.* 3, 10) *homo sine dubio versutus et callidus*, ὁ αὐτὸς δὲ χαρακτὴρ ἑτοιμότητος καὶ εὐφυΐας ἀπεδίδετο ἐν γένει εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Τοιαύτη ἦτο ἡ φιλοπονία αὐτοῦ, ὥστε λέγεται ὅτι σπανίως ἔγραφεν ὀλιγωτέρους τῶν

500 στίχων καθ' ἑκάστην καὶ ἀφῆκεν 705 ἔργα· φαίνεται ὅμως ὅτι ἀποτελοῦνται ταῦτα κυρίως ἐκ παραθέσεων χωρίων συγγραφέων καὶ ὅτι δὲν διεκρίνοντο ἐπὶ γλαφυρότητι ὕφους. Μολονότι οὐδὲν τούτων σώζεται, τὰ ἀποσπάσματα ὅμως αὐτοῦ εἰσὶ πολυαριθμότερα ἢ τὰ τῶν δύο προκατόχων αὐτοῦ. Ἐκέκτητο βαθείας γνώσεις, ὁ δὲ Κικέρων ἀπεκάλει αὐτὸν *in omni historia curiosus* (*Tusc.* 1,45) καὶ φαίνεται ὅτι οὐδένα κλάδον παρημέλησε τῆς σπουδῆς ἐκτὸς τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς μεταφυσικῆς, ἅτινα παρημελήθησαν ὑπὸ τῶν στωϊκῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ποσειδωνίου. Ἡ τάσις αὐτοῦ πρὸς ἀνάλυσιν καὶ ἀναίρεσιν ψευδολογιῶν καὶ σοφισμάτων προήρχετο ἐκ τῶν Μεγαρικῶν. Ἐν γένει λίαν ἐπέτυχεν ἐν τῷ εἴδει τούτῳ τῆς κρίσεως καὶ πολλὰς ἀφῆκε πραγματείας περὶ τοῦ θέματος τούτου, ὡς περὶ τῶν πέντε πτώσεων, περὶ λέξεων κλπ. Ὡς πρὸς τὸ ἀνάστημα, ἦτο τοσοῦτον λεπτός, ὥστε ὁ ἐν τῷ Κεραμεικῷ ἀνδριὰς αὐτοῦ ἐκρύπτετο ὑπὸ γειτνιαζούσης παραστάσεως ἵππου. Τούτου ἕνεκεν ὁ Καρνιάδης, ὅστις ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἀκαδημίας δὲν ἐνεφορεῖτο τόσων ἀγαθῶν ὑπὲρ αὐτοῦ διαθέσεων, ἔδωκεν αὐτῷ τὸ ἐπώνυμον Κρύψιππος.

11. Χρύσιππος, ὁ ἐκ Κνίδου, συγχεόμενος πολλάκις μετὰ τοῦ διασήμου ὁμωνύμου αὐτῷ στωικοῦ φιλοσόφου, ὅστις ὅμως ἔζη ἕνα αἰῶνα βραδύτερον. Ὁ Χρύσιππος οὗτος ἦν υἱὸς τοῦ Ἐρίνεω καὶ θὰ ἤκμασε τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα, διότι ἦτο σύγχρονος τοῦ Πραξαγόρα, μαθητὴς τοῦ Εὐδόξου τοῦ ἐκ Κνίδου καὶ τοῦ Φιλιστίωνος, πατὴρ τοῦ Χρυσίππου, ἰατροῦ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος καὶ διδάσκαλος τοῦ Ἐρασιστράτου, Ἀριστογένους, Μηδίου καὶ Μητροδώρου. Οὗτος συνώδευσε τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Εὔδοξον εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' οὐδὲν γινώσκεται περὶ τῶν γεγονότων τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἔγραψε δὲ διάφορα ἔργα μὴ σωζόμενα ἤδη· διάφοροι τῶν ἰατρικῶν αὐτοῦ ὅμως γνωμῶν διεσώθησαν παρὰ τῷ Γαληνῷ, ὃς πολλάκις ποιεῖται μνείαν αὐτοῦ.

12. Χρύσιππος, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου. Ἦν ἰατρὸς Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, καὶ κατηγορηθεὶς ψευδῶς, ἐμαστιγώθη καὶ ἐθανατώθη, ἄγνωστον ὅμως ἐπὶ τίνι κατηγορίᾳ.

13. Χρύσιππος, μαθητὴς τοῦ Ἐρασιστράτου, ὅστις θὰ ἤκμασε τὸν Γ' π. Χ. αἰῶνα. Λέγεται ὅτι ὑπῆρξε συγγραφεὺς ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ κράμβης», ἀναφερομένου ὑπό τε τοῦ Πλινίου καὶ Πλινίου τοῦ Βαλεριανοῦ. Τοῦτο ὅμως εἶναι ὅλως ἀβέβαιον.

14. Χρύσιππος, ὁ γράψας Γεωργικὰ καὶ ἀναφερόμενος ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου, ὅστις ὅμως διακρίνει αὐτὸν τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἐρασιστράτου.

15. Χρύσιππος, ὀπαδὸς τοῦ Ἀσκληπιάδου, ἀκμάσας (ἐὰν ὁ Ἀσκληπιάδης εἶναι ὁ τῆς Βιθυνίας) τὸν Α' αἰῶνα π. Χ. Ὁ Κέλιος Αὐρηλιανὸς ἀναφέρει χωρὶς τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁμώνυμον ἰατρόν. Ἄγνωστον ἂν τὰ δύο ταῦτα πρόσωπα ταυτίζωνται.

16. Χρύσιππος ὁ ἐκ Κιλικίας, ὅστις πιθανῶς ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Ἀθηναίου, ὃς ἐπίσης ἐν Κιλικίᾳ ἐγεννήθη· καθόσον ὁ Γαληνὸς ἀποκαλεῖ αὐτὸν πρόπαππον τῆς τάξεως τῶν πνευματικῶν. Ἔζη δὲ πιθανῶς περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς.

17. Χρύσιππος, ὁ ἐκ Καππαδοκίας, διάσημος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ. Ὁ Χρύσιππος εἶχε δύο ἀδελφούς, τὸν Κοσμᾶν καὶ τὸν Γαβριήλ, οἵτινες ἀμφότεροι ἔτυχον ὑπερόχου ἀνατροφῆς ἐν Συρίᾳ ὁμοῦ μετὰ τοῦ Χρυσίππου καὶ βραδύτερον ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἡγουμένου Εὐθυμίου ἐν Ἱεροσολύμοις. Αὐτόθι ὁ Χρύσιππος, κληρικὸς γενόμενος, κατέστη οἰκονόμος ἐν τῇ μονῇ τῆς Λαύρας, προϊστάμενος τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἱεροφύλαξ τοῦ ναοῦ τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ἀξίωμα, ὅπερ ἐτήρησεν ἐπὶ δεκαετίαν. Ἔγραψε δὲ πολλὰ ἔργα περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μετ' ὕφους γλαφυροῦ ἅμα καὶ βραχυλογικοῦ. Τὰ ἔργα ὅμως αὐτοῦ ἀπώλοντο ἐκτὸς πραγματείας, ὑπὸ τὸν τίτλον: *Homilia de sancta Deipara*, ἥτις περιλαμβάνεται μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τοῦ *Auctuarius Duceanus*, ὡς καὶ ἀποσπασμάτων βραχέος ἔργου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐγκώμιον Θεοδώρου μάρτυρος», σωζομένων ἐν τῷ τοῦ Εὐσταθίου Κων)πόλεως *Liber de Statu Vitae Functorum*.

ΧΡΥΣΟΒΑ, χωρίον τῆς Εὐρυτανίας, κείμενον ἐν τῷ δήμῳ Ἀπεραντίων καὶ ἀπέχον ὥρ. 3 1/2 ἀπὸ Γρανίτσας, πρωτευούσης τοῦ δήμου. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατοίκων.

ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ (Λουκᾶς), σπουδαῖος συγγραφεὺς περὶ τοῦ Νομοκάνωνος καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν καὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων, ἐκλεγεὶς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1155 μ. Χ. προεδρεύσας ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδῳ τῷ 1166 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1167. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀπώλοντο, ἀποσπάσματα δὲ μόνον αὐτοῦ ἐξεδόθησαν. Τριακαίδεκα «Συνοδικαὶ διατάξεις» περιλαμβάνονται ἐν τῷ τοῦ Λεουγκλαβίου *Jus Graeco-Romanum*, πραγματευόμεναι σπουδαῖα θέματα, ὡς ἡ ὑπ' ἀριθ. 2 π. Χ. *De clericis qui se immiscent saecularibus Negotiis*, ἡ ὑπ' ἀριθ. 4 *De indecoris et scenicis Ritibus sanctorum notariorum Festo abrogandis*, ἡ ὑπ' ἀριθ. 13 *Ne Clerici turpilucra fiant, aut medici* κλπ. Ἑλληνικὸν ποίημα ἐν ἰαμβικῷ μέτρῳ καὶ ἕτερον περὶ νηστείας, ἀμφότερα σωζόμενα ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης, ἀποδίδονται εἰς τὸν Χρυσοβέργην καὶ πιστεύεται ὅτι τὸ περὶ νηστείας ἔργον αὐτοῦ ἔγραψε τῇ παρακλήσει κυρίας πρὶν ἢ διορισθῇ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ (Μάξιμος), ὅστις ἔζη περὶ τὸ 1400. Ἔγραψε: «Λόγον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀφιερωθέντα εἰς τοὺς Κρῆτας, ἐκδοθέντα δὲ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς τοῦ Λέοντος Ἀλατίου *Graecia orthodoxa*.

ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΙΟΝ, χωρίον τῆς Αἰτωλίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ὠλενείας καὶ ἀπέχον 1 ὥρ. πρὸς ἀνατολὰς τῶν Σταμνῶν, ἕδρας τοῦ δήμου. Κεῖται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς βορειοανατολικῆς ὄχθης τοῦ κόλπου τοῦ Αἰτωλικοῦ. Κάτ. 252.

ΧΡΥΣΟΒΙΤΖΑ, χωρίον τῆς Αἰτωλίας, κείμενον μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τῆς Τριχωνίδος λίμνης καὶ τοῦ Εὐήνου ποταμοῦ. Ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Παμφίας, ἀπέχει τῆς ἕδρας τοῦ Κεφαλοβρύσου πρὸς νότον ὥρας 1 1/2 καὶ διαιρεῖται εἰς Ἄνω καὶ Κάτω Χρυσοβίτζαν. Οἰκεῖται ὑπὸ 610 κατοίκων. Προϊόντα δημητριακοὶ καρποί, βάμβαξ καὶ οἶνος.

ΧΡΥΣΟΒΙΤΖΑ, χωρίον τῆς Ἀκαρνανίας ἐν τῷ τμήματι Ξηρομέρου καὶ τῷ δήμῳ Ἀστακοῦ. Κεῖται δὲ κατὰ τὸ ΒΑ τοῦ Ἀστακοῦ, οὗ ἀπέχει ὥρας 3 καὶ περιλαμβάνει 250 κατοίκους.

ΧΡΥΣΟΒΙΤΣΙ, χωρίον τῆς Ἀρκαδίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μαντινείας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Φαλάνθου καὶ ἀπέχον τῆς Πιάνας 1 ὥραν ΝΔ. Οἰκεῖται ὑπὸ 305 κατοίκων. Προϊόντα δημητριακοὶ καρποὶ καὶ οἶνος. Κεῖται δὲ ἐπὶ ὄρους, ἔχοντος ὕψος 1109 μέτρων.

ΧΡΥΣΟΓΕΝΕΙΑ, θυγάτηρ τοῦ Ἄλμου καὶ μήτηρ τοῦ Χρύσου.

ΧΡΥΣΟΓΕΝΗΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐπὶ ἀθηναϊκοῦ νομίσματος.

ΧΡΥΣΟΓΟΝΗ, θυγάτηρ τοῦ Ἄλμου καὶ μήτηρ τοῦ Μινύου ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος.

ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ, διάσημος αὐλητής, ὅς, φέρων πυθικὴν στολήν, ἔπαιζε τὸν αὐλόν, ἵνα κρατήσῃ τὸν χρόνον τοῖς κωπηλάταις, ὅτε ὁ Ἀλκιβιάδης θριαμβευτικῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπιστροφὴν τῷ 407 π. Χ. Ἐκ συνδιαλέξεως τοῦ πατρὸς τοῦ Χρυσογόνου μετὰ τοῦ Στρατονίκου, ἧς μνείαν ποιεῖται ὁ Ἀθήναιος, φαίνεται ὅτι ὁ Χρυσόγονος εἶχεν ἀδελφόν, ὅστις ἦτο δραματικὸς ποιητής. Ὁ Χρυσόγονος αὐτὸς ἦν συγγραφεὺς ποιήματος ἢ δράματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολιτεία», ὅπερ ἀπέδιδόν τινες εἰς τὸν Ἐπίχαρμον.

ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ, ὁ πατὴρ τοῦ ποιητοῦ Σάμου. Ἦν στενὸς φίλος καὶ ἀφωσιωμένος πελάτης Φιλίππου τοῦ Ε' τοῦ Μακεδόνος. (220—179 π. Χ.). Ὁ Φίλιππος ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸν ἔν τε πολέμῳ καὶ εἰρήνῃ· ὁ Χρυσόγονος, ἔχων μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως, φαίνεται ὅτι ἐξήσκησεν αὐτὴν ἐντίμως, διότι ὁ Πολύβιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Φίλιππος ἦν λίαν εὔσπλαγχνος καὶ ἐπιεικής, ὅτε ἠκολούθει τὴν συμβουλὴν τοῦ Χρυσογόνου.

ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ (Λ. Κορνήλιος), εὐνοούμενος ἀπελεύθερος τοῦ Σύλλα, ὅστις ἠγόρασε, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπωλοῦντο τὰ ὑπάρχοντα τῶν προγεγραμμένων, τὰ κτήματα τοῦ Λ. Ροσκίου Ἀμερίνου, τιμώμενα 250 ταλάντων, ἀντὶ 2,000 δηναρίων μόνον, κατόπιν δὲ κατηγόρησε τὸν υἱὸν τοῦ Ροσκίου, ὃς ἐπίσης ἐκαλεῖτο Λ. Ρόσκιος Ἀμερῖνος ἐπὶ δολοφονίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (80 π. Χ.). Ὁ Κικέρων ἀπήγγειλε τὴν πρώτην δημοσίαν αὐτοῦ ἀγόρευσιν εἰς ὑπεράσπισιν τοῦ Ροσκίου, ἐν δὲ τῇ ἀγορεύσει ἐκείνῃ ζωηρὰ παρέχεται εἰκὼν τοῦ ἀκολάστου χαρακτῆρος τοῦ Χρυσογόνου. Δὲν δύναται νὰ λεχθῇ

μετὰ βεβαιότητος ἂν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ὁ Χρυσόγονος ὑπῆρξεν, ὡς ὁ Πλούταρχος διαβεβαιοῖ, ἁπλῶς ὄργανον τοῦ Σύλλα.

ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ, μάγος.

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς 4 πρόσωπα:

1. Χρυσόθεμις ὁ Κρής, υἱὸς τοῦ Καρμάνορος, ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Τάρρᾳ τῆς Κρήτης. Λέγεται ὅτι ὑπῆρξε ποιητὴς καὶ ὅτι ἐνίκησε τὴν πρώτην νίκην ἐν τοῖς Πυθικοῖς ἀγῶσι δι' ὕμνου πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα.

2. Χρυσόθεμις καὶ Εὐτελίδας, ἀγαλματοποιοὶ ἐν Ἄργει, οἵτινες κατεσκεύασαν ἐξ ὀρειχάλκου τοὺς ἀνδριάντας τοῦ Δαμαρέτου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοπόμπου, ὧν ἕκαστος ἐγένετο δὶς ὀλυμπιονίκης. Αἱ νῖκαι τοῦ Δαμαρέτου ἐγένοντο τῇ 65ῃ καὶ 66ῃ Ὀλυμπιάδι καὶ οἱ καλλιτέχναι ἔζων κατὰ συνέπειαν κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν (520 π. Χ. καὶ ἑ.). Ὁ Παυσανίας περιγράφει ἕνα τῶν ἀνδριάντων καὶ παρατίθησι καὶ τὴν ἐπιγραφήν, ἥτις περιελάμβανε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν καλλιτεχνῶν καὶ ἐν ᾗ περιεγράφοντο οὗτοι ὡς τέχνας εἰδότες ἐκ προτέρων, τοῦθ' ὅπερ φαίνεται σημαῖνον ὅτι ὡς οἱ πρῶτοι καλλιτέχναι ἐν γένει, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἀνῆκον ἕκαστος εἰς οἰκογένειαν, ἐν ᾗ ἡ τέχνη ἦν κληρονομική.

3. Χρυσόθεμις, θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς Κλυταιμνήστρας.

4. Χρυσόθεμις, Δαναΐς, ἥτις ἐφόνευσε τὸν νυμφίον αὐτῆς Ἀστερίδην.

ΧΡΥΣΟΘΡΟΝΟΣ (ὁ ἔχων χρυσοῦν θρόνον ἢ ὁ καθήμενος ἐπὶ χρυσοῦ θρόνου), ἐπώνυμον τῆς Ἥρας, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Ἠοῦς.

ΧΡΥΣΟΚΕΦΑΛΟΣ (Μακάριος), Ἕλλην ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, μεγάλης ἀπολαύων φήμης. Ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἔζησεν ὑπῆρξεν ἀντικείμενον ἀμφισβητήσεως· ὁ Cave λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστή, ὁ Οὐδῖνος δὲ φρονεῖ ὅτι ἔζη τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ὡς τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ καταδίκη τοῦ Βαρλαὰμ καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ἀκινδύνου ἐγένετο ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1351 ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν κληρικῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Μακάριος, ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας. Τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τοῦ Χρυσοκεφάλου ἦν Μακάριος, ὃς διετέλεσε καὶ ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας, Χρυσοκέφαλος ὅμως ἐκλήθη, διότι, παραθεὶς διάφορα ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἔργων τῶν πατέρων, κατέταξεν αὐτὰ ὑπὸ διάφορα κεφάλαια, ἅτινα ἀπεκάλεσε Χρυσᾶ κεφάλαια. Ὁ Χρυσοκέφαλος ἦν ἀνὴρ εὐρείας μαθήσεως, τὰ δ' ἔργα αὐτοῦ, ἅτινα ἦσαν πολυάριθμα, περιεστρέφοντο καθ' ὁλοκληρίαν εἰς θρησκευτικὰ ζητήματα καὶ λίαν ἐξετιμῶντο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ· ἓν ὅμως μικροῦ ἄλλως ἐνδιαφέροντος, ὁ «Λόγος εἰς ἔξαρσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ» *(Oratio in exaltationem sanctae crucis)* ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ Γρετσέρου ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ ἔργῳ *De Cruce*. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Χρυσοκεφάλου εἶναι τὰ εἰς τὸν Ματθαῖον σχόλια αὐτοῦ ἐν τρισὶ τόμοις, ἕκαστος τῶν ὁποίων διῃρεῖτο εἰς 20 βιβλία. Μόνον ὁ πρῶτος τόμος, περιλαμβάνων 20 βιβλία, σώζεται, φέρων τὸν τίτλον «Ἐξήγησις εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον ἅγιον Εὐαγγέλιον, συλλεγεῖσα καὶ συντεθεῖσα κεφαλαιωδῶς παρὰ Μακαρίου, μητροπολίτου Φιλαδελφείας τοῦ Χρυσοκεφάλου» κτλ. Ὁ Φαβρίκιος δημοσιεύει τὸ προοίμιον αὐτοῦ μετὰ λανινικῆς μεταφράσεως. Τὰ σπουδαιότατα τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἔργων εἶναι *Orationes XIV in Festa Ecclesiae, Expositio in Canones apostolorum et conciliorum*, ἣν ἔγραψεν ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ,—«Μέγα ἀλφάβητον», ὅπερ ἀπετέλει σχόλια εἰς τὸν Λουκᾶν καὶ ἀλφάβητον ἐκλήθη, διότι διῄρηται εἰς τοσαῦτα κεφάλαια, ὅσα καὶ τὰ γράμματα τοῦ Ἀλφαβήτου, ἤτοι 24. Τοῦτο σωζόμενον τιτλοφορεῖται «Εὐαγγελικῶν διάνοιαν χρημάτων Χρυσοκέφαλος συντίθησιν ἐνθάδε ταπεινὸς Μακάριος Φιλαδελφείας, ὁ οἰκέτης τῆς μακαρίας Τριάδος». Ὁ Φαβρίκιος παρατίθησι τὸ προοίμιον «Κομογονίας», ἀποτελοῦν σχόλια εἰς τὴν «Γένεσιν», εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ πρῶτον τιτλοφορεῖται «Κοσμογονία» καὶ τὸ δεύτερον «Πατριάρχαι». Τὰ χειρόγραφα ἔργα τοῦ Χρυσοκεφάλου ἦσαν πάντα σχεδὸν γνωστὰ εἰς τὸν Γρέτσερον καὶ ἔτι περισσότερον εἰς Λέοντα τὸν Ἀλάτιον, ὅστις συχνάκις ποιεῖται μνείαν αὐτῶν καὶ παρατίθησιν ἀποσπάσματα ἢ χωρία αὐτῶν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ *De concilio Florentino adversus Creightonium, Diatriba De Script. Symeon, de Psellis* κτλ.

ΧΡΥΣΟΚΟΚΚΗΣ (Γεώργιος), σοφὸς Ἕλλην ἰατρός, ζῶν κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μ. Χ. καὶ γράψας διάφορα πολύτιμα

ἔργα περὶ ἀστρονομίας καὶ μαθηματικῶν. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Γεώργιος Χρυσοκόκκης οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς Χρυσοκόκκην τὸν φίλον Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, διότι καὶ περὶ τῶν δύο λέγεται ὅτι ἐχρησιμοποιήθησαν ἐπί τινα χρόνον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἔσωσαν διάφορα πολύτιμα ἑλληνικὰ χειρόγραφα ἀπὸ τῆς λήθης ἢ τῆς καταστροφῆς. Οὐδὲν τῶν ἔργων τοῦ Χρυσοκόκκου ἐξεδόθη, μολονότι προφανῶς ἡ δημοσίευσις αὐτῶν θ' ἀπετέλει πολύτιμον κτῆμα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀστρονομικῆς. Τὰ κυριώτερα καὶ ἐν χειρογράφοις σωζόμενα ἔργα αὐτοῦ εἰσιν: «Ἐξήγησις εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Περσῶν ἐν κεφαλαίοις μζ' σὺν τοῖς ἀστρονομικοῖς διαγράμμασι καὶ γεωγραφικοῖς πίναξι. Τὸ ἔργον τοῦτο φαίνεται ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων σωζόμενον ὑπὸ τὸν τίτλον «Γεωργίου τοῦ Χρυσοκόκκη τοῦ ἰατροῦ Ἀστρονομικά» Ὑπάρχει πρὸς τούτοις ἕτερος κώδηξ ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Γεωργίου ἰατροῦ τοῦ Χρυσοκόκκη περὶ τῆς εὑρήσεως τῆς ἡμέρας τῆς ἁπλῶς συζυγίας ἡλίου καὶ σελήνης». Ἐν δὲ τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μαδρίτης εὑρηται ὑπὸ τὸν τίτλον: «Πῶς δὲ κατασκευάζειν ὡροσκόπον, ἤτοι Ἀστρόλαβον». Κώδηξ ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ, ἐπιγραφόμενος «Ἔκδοσις εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἑξαπτέρυγον», ἀποδίδοται εἰς τὸν Γεώργιον Χρυσοκόκκην, ὅστις ἀφῆκε πρὸς τούτοις καὶ χειρόγραφον τῆς τοῦ Ὁμήρου Ὀδυσσείας, ὑπ' αὐτοῦ γραφὲν μετὰ σχολίων ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου 6844 (1336 μ. Χ.) ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τοῦ αὐτοῦ ἔργου, ὅπερ εὑρίσκετο πρότερον ἐν τῇ Παλατινῇ Βιβλιοθήκῃ ἐν Ἀιδελβέργῃ, ὅθεν ἀπεστάλη εἰς Ρώμην ὑπὸ τῶν Ἱσπανῶν καὶ ἐφυλάσσετο ἐν τῇ τοῦ Βατικανοῦ βιβλιοθήκῃ μέχρι τοῦ 1815, ὅτε ἐπεστράφη εἰς Ἀιδελβέργην μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου τῆς Παλατινῆς βιβλιοθήκης κατὰ διαταγὴν τοῦ πάπα Πίου τοῦ Ζ'. Ἀμφίβολον ἂν ὁ Γεώργιος Χρυσοκόκκης εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Χρυσοκόκκην ἐκεῖνον, ὅστις ἔγραψεν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἧς ἀπόσπασμα περὶ τῆς δολοφονίας τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Α' (1389 μ. Χ.) εὑρηται παρὰ Φαβρικίῳ. Ὁλόκληρα τὰ ἀστρονομικὰ ἔργα τοῦ Χρυσοκόκκη δὲν ἐδημοσιεύθησαν, διάφοροι ὅμως τῶν ἀστρονομικῶν καὶ γεωγραφικῶν αὐτοῦ πινάκων κατεχωρίσθησαν ἐν διαφόροις νεωτέροις συγγράμμασι περὶ ἀστρονομίας καὶ γεωγραφίας.

ΧΡΥΣΟΚΟΜΟΣ (ὁ ἔχων χρυσῆν τὴν κόμην), ἐπώνυμον τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΧΡΥΣΟΛΟΓΟΣ (Νοὲλ-Ἀνδρέας ὁ λεγόμενος πατὴρ Chrysologue), σοφὸς καπουκῖνος, γεννηθεὶς τῷ 1728 ἐν τῇ Ἐλευθέρᾳ-Κομητείᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1808. Αὐτῷ ὀφείλονται ἀκριβῆ ἐπιπεδόσφαιρα, ἐσχεδιασμένα ἐπὶ διαφόρων ὁριζόντων, ἐπιπεδόσφαιρον ἐσχεδιασμένον ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τῶν Παρισίων, ἔργον λαμπρὸν διὰ τὴν ἀκρίβειαν αὐτοῦ, — «Θεωρία τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς (Παρίσιοι, 1806), βιβλίον πολύτιμον διὰ τοὺς γεωλόγους. Ἐδημοσίευσε δὲ ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν μεταλλείων» περιγραφὴν τοῦ βαρομέτρου τοῦ κόλπου τοῦ Τυρικέλλη, ὅπερ ἐτελειοποίησεν.

ΧΡΥΣΟΛΩΡΑΣ (Δημήτριος), Θεσσαλονικεύς, ἱερεύς, φημιζόμενος ὡς θεολόγος, φιλόσοφος, ἀστρονόμος καὶ πολιτευτής. Ἡ ἀσυνήθης ἱκανότης αὐτοῦ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ εἰσαχθῇ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ τῷ Καντακουζηνῷ, αὐτοκράτορι τὸ πρῶτον καὶ ἀπὸ τοῦ 1355 μοναχῷ. Ὁ Καντακουζηνὸς συνέστησεν αὐτὸν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ τὸν Β' (1391 – 1425), ὑφ' οὗ καὶ ἐχρησιμοποιήθη ἐν διαφόροις σπουδαίαις ὑπηρεσίαις. Ὁ Μανουὴλ ἔστειλεν αὐτὸν κατὰ διαφόρους περιστάσεις ὡς πρέσβυν παρὰ διαφόροις αὐλαῖς. Ἑκατὸν ἐπιστολαί, ἃς ἔγραψεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐκεῖνον, σώζονται ἐν τῇ Βοδλειανῇ καὶ τῇ τῶν Παρισίων βιβλιοθήκῃ. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὁ Χρυσολωρᾶς ἔγραψε καὶ διαφόρους ἄλλας πραγματείας περὶ θρησκευτικῶν θεμάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Διάλογοι» ὡς «Διάλογον κατὰ Δημητρίου Κυδωνίου ὑπὲρ τοῦ Νικολάου Καβάσιλα περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος», — «Διάλογον κατὰ Λατίνων», — «Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον τὸν μάρτυρα», — «Πραγματείαν ἐκ τῶν βιβλίων τοῦ Νείλου κατὰ Λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος», — «Ἐπιστολὴν πρὸς Βαρλαὰμ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (σωζομένην ἐν λατινικῇ μεταφράσει πιθανῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Βαρλαὰμ μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀναιρέσεως ἐν τῇ *Bibliotheca Patrum Colonien-sis*, — «Ὁμιλίαι περὶ τῆς Μεταμορφώσεως

τοῦ Χριστοῦ», — «Περὶ Ταφῆς», — «Περὶ Ἀναστάσεως», — «Περὶ Εὐαγγελισμοῦ» κλπ. πωζόμενα ἐν χειρογράφοις ἐν διαφόροις βιβλιοθήκαις τῆς τε Ἀγγλίας καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου. Πρὸς τούτοις ἔγραψε καὶ ἕτερον ἔργον, οὗτινος φαίνεται ὅτι τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἀπώλετο καὶ ὅπερ, μεταφρασθὲν ὑπὸ Γεωργίου Τρόμβα (Φλωρεντίᾳ, 1618), φέρει τὸν τίτλον *Disputatio coram Manuele imperatore inter Demetrium Chrisoloran et Antonium Asculanum de Christi Verbis Melius ei (Judæ) esset si natus non fuisset.*

ΧΡΥΣΟΛΩΡΑΣ (Μανουήλ), εἷς τῶν πολυμαθεστέρων Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ὅστις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία εὑρίσκετο ἐν τῷ μεγίστῳ τῶν κινδύνων, τοῦ ν' ἀνατραπῇ δηλ. ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Βαγιαζὴδ τοῦ Β′, ὅστις ὅμως παρεκωλύθη ἐκ τῶν φιλοδόξων αὐτοῦ προθέσεων ὑπὸ τοῦ Τιμοὺρ καὶ ἀχθεὶς ὡς αἰχμάλωτος αὐτοῦ ἀπέθανεν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. Πρὸ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ πιθανῶς ἐν ἔτι 1389 μ. Χ. ὁ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου πρός τινας εὐρωπαίους βασιλεῖς, ἐν τῇ αὐλῇ τῶν ὁποίων παρέμεινεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη, προσπαθῶν νὰ καταπείσῃ αὐτοὺς νὰ ὀργανώσωσι σταυροφορίαν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Αἱ προσπάθειαι ὅμως αὐτοῦ ὑπῆρξαν ἀνεπιτυχεῖς, διότι οἱ τῆς Δύσεως ἡγεμόνες ἐφαίνοντο μὴ ἔχοντες ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Ἕλληνα αὐτοκράτορα, ἢ εἰς τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ τοῦ ἐπιτελέσαι τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἕνωσιν. Σχετισθεὶς μετὰ διαφόρων τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων Ἰταλῶν ἀπεδέξατο τὴν πρόθεσιν αὐτῶν τοῦ ἐγκαταστῆναι ἐν Ἰταλίᾳ καὶ διδάσκειν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Τοῦτο ἔπραξεν ὁ Χρυσολωρᾶς μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας ἐν Βενετίᾳ, Φλωρεντίᾳ, Μεδιολάνοις (1397), Παυίᾳ καὶ Ρώμῃ. Οἱ ἐπισημότεροι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦσαν ὁ Λεονάρδος Ἀρετῖνος, ὁ Λεονάρδος Βρούνης, ὁ Πόγγιος Βραχιολίνης, ὁ Φίλελφος, ὁ Φραγκίσκος Στρότζης καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ἡ φήμη αὐτοῦ ὡς εὐπαιδεύτου ἱερέως καὶ εὐγλώττου ῥήτορος τοσαύτη ἦτον, ὥστε ἀπεστάλη εἰς τὴν ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδον, ὅπου καὶ ἀπέθανε μικρὸν μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ, κατὰ ἀπρίλιον τοῦ 1415. Ἐτάφη δὲ ἐν τῷ ναῷ τῶν Δομινικανῶν ἐν Κωνσταντίᾳ, τοῦ Αἰνείας Συλτίου γράψαντος τὸν ἐπιτάφιον αὐτοῦ, ὅστις ἀναφέρεται κατωτέρω ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Ὁ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς ἦν συγγραφεὺς διαφόρων πραγματειῶν περὶ θρησκευτικῶν θεμάτων καὶ σπουδαίου ἀριθμοῦ ἐπιστολῶν περὶ διαφόρων ζητημάτων, σωζομένων ἐν διαφόροις βιβλιοθήκαις ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Σουηδίᾳ. Δύο μόνον τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν: 1) Ἐπιστολαὶ τρεῖς περὶ συγκρίσεως τῆς ἀρχαίας Ρώμης πρὸς τὴν νέαν», τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ Πέτρου Λαμβεκίου ἐπισυνημμένων εἰς τὸ *Codices de antiquitatibus Constantinop.* (Παρίσιοι, 1665). Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εἶναι γεγραμμέναι λίαν γλαφυρῶς· ἡ πρώτη εἶναί πως σχοινοτενὴς καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον, ἡ δευτέρα εἰς τὸν Ἰωάννην Χρυσολωρᾶν καὶ ἡ τρίτη εἰς τὸν Δημήτριον Χρυσολωρᾶν.

ΧΡΥΣΟΛΩΡΑΣ (Ἰωάννης), ἀνεψιὸς καὶ μαθητὴς τοῦ προτεταγμένου, ἀποθανὼν τῷ 1425· ἐδίδαξεν ὡσαύτως τὴν ἑλληνικὴν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐγένετο ὁ διδάσκαλος καὶ πενθερὸς τοῦ Φιλέλφου. Ὁ Χρυσολωρᾶς ἔγραψε πραγματείας τινὰς καὶ ἐπιστολὰς μικρᾶς σπουδαιότητος, διάφοροι τῶν ὁποίων σώζονται ἐν χειρογράφοις. Ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ Ἐ ρ ω τ ή μ α τ α (γραμματικὰ δηλ.), ἐκδοθέντα τὸ πρῶτον πιθανῶς τῷ 1488, ἀνατυπωθέντα δ' ἔκτοτε κατά τε τὸ τέλος τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς αοῦ ΙΣΤ′. Τὰ ἐρωτήματα αὐτοῦ ἀποτελοῦσι γραμματικὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ μάλιστα μίαν ἐκ τῶν πρώτων, αἵτινες ἐν Ἰταλίᾳ ἐκυκλοφόρησαν.

ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΟΣ (Κωνσταντῖνος). Ἴδε ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ (σελ. 757).

ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΩ, ἑταίρα καὶ χορεύτρια ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

ΧΡΥΣΟΜΑΧΟΣ, ὀλυμπιονίκης, νικήσας ἐν τῷ σταδίῳ.

ΧΡΥΣΟΜΕΔΗ, ἐπώνυμον, ὅπερ ἔδωκεν ὁ Μορρεὺς εἰς τὴν Χαλκομέδην.

ΧΡΥΣΟΝ, ὄνομα γυναικός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ. Ὁ Boeck γράφει τοῦτο Χ ρ ύ σ ι ο ν.

ΧΡΥΣΟΝΔΙΩΝ, πόλις ἀρχαία, κειμένη

κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Μακεδονίας, ἐκ τῶν Φοιβατίδων πόλεων, αἵτινες ἦσαν ἡ Ἀντιπάτρια, ἡ Χρυσονδίων καὶ ἡ Γερτοῦς, κατακτηθεῖσα ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β', βραδύτερον (214 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἰλλυριῶν Σκερδελαΐδου καὶ μετ' οὐ πολὺ (209) ἀνακτηθεῖσα ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Γ'. Κατὰ τὸν Πολύβιον ἔκειτο ἐπὶ τῶν Πυρηναίων ὀρέων, ἀλλ' ἀγνοεῖται ἡ θέσις αὐτῆς καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς καταστροφῆς

ΧΡΥΣΟΝΟΗ, ὄνομα γυναικός, ἀναφερόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου.

ΧΡΥΣΟΠΑΤΩΡ, ὄνομα τοῦ Διονύσου.

ΧΡΥΣΟΠΕΛΕΙΑ, μία τῶν Ἁμαδριάδων Νυμφῶν, τὴν ὁποίαν ἀγαπήσας ὁ Ἄρκας, υἱὸς τῆς Καλλιστοῦς, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς δύο παῖδας, τὸν Ἔλατον καὶ τὸν Ἀφείδαν. Αὕτη εὑρέθη ἡμέραν τινὰ ἐν μεγάλῳ κινδύνῳ, καθόσον ἡ δρῦς, ἐν ᾗ κατῴκει, ὑπενομεύθη ὑπὸ ρεύματος χειμάρρου. Ὁ Ἄρκας, ὅστις ἐθήρευεν, ἀνεκάλυψε τὴν κατάστασιν αὐτῆς, ἔστρεψε τὸ ρεῦμα τοῦ χειμάρρου καὶ ἐξησφάλισε τὸ δένδρον διὰ προχώματος· τότε δὲ ἐγέννησεν αὕτη καὶ τἀνωτέρω δύο τέκνα διὰ τοῦ Ἄρκάδος.

ΧΡΥΣΟΠΛΟΚΑΜΟΣ (ἡ ἔχουσα χρυσοῦς πλοκάμους), ἐπώνυμον τῆς Λητοῦς.

ΧΡΥΣΟΠΟΛΙΣ, πόλις μεσαιωνικὴ τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἢ Δυτικ. Θράκης, κειμένη πλησίον τῆς Χριστοπόλεως καὶ ἀποτελοῦσα καὶ αὕτη ἐπισκοπήν, ὑπαγομένην εἰς τὸν Φιλίππων. Τὸ παράλιον καὶ εὐλίμενον χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἐλευθεροπόλεως Ὄρφανον, τὸ ἐπὶ Ἐνετῶν Κοντέσσα καλούμενον, καὶ ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν δμαλῶν καὶ ὑστάτων κλιτύων τοῦ Παγγαίου ὄρους κείμενον, θεωρεῖται ὡς κατέχον τὴν θέσιν τῆς Χρυσοπόλεως.

ΧΡΥΣΟΠΟΛΙΣ ἢ ΧΡΥΣΟΥΠΟΛΙΣ. Μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Δαμάλεως καὶ τοῦ τῆς πρὸς τὸ Χαϊδὰρ-Πασσᾶ ἄκρας, ἥτις πανῦν καλεῖται Σεμσὶ-Πασσᾶ εὑρηται σήμερον τὸ μετὰ τὸν Γαλατᾶν μεγαλείτειρον τῶν προαστείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπερ τουρκιστὶ καλεῖται Σκούταρι, ἀπὸ τοῦ περσικοῦ ο ὐ σ κ ι ο υ τ ά ρ, σημαίνοντος ἀγγελιαφόρον, τὸ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς Χρυσούπολις καὶ ὀρθότερον Χρυσόπολις καλούμενον. Τὸ προάστειον τοῦτο κεῖται μέρος μὲν ἐπὶ πεδιάδος, μέρος δ' ἐπὶ λόφου, ἐπὶ γηπέδου σχηματίζοντος, ὡς τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἑπτὰ μικροὺς γηλόφους καὶ ἄλλα τόσα κοιλώματα καὶ ἐξωραΐζεται διὰ πολλῶν μεγαλοπρεπῶν τεμενῶν καὶ ἄλλων δημοσίων κτιρίων, διατέμνεται ὑπὸ θαλερῶν κήπων, ὑφ' ὧν περιστοιχίζονται αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν αὐτοῦ, ἀποτελεῖ καθ' ἑαυτὸ πολυάνθρωπον πόλιν καὶ παρίστησι θελκτικωτάτην πρόσοψιν. Καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ προαστείου ὅμως θέα εἶναι ἐξαίρετος, διότι ἀπέναντι μὲν αὐτοῦ εὑρηται ἡ Κωνσταντινούπολις μετὰ τοῦ Γαλατᾶ καὶ μέγα μέρος τοῦ Κερατίου κόλπου, ὡς καὶ τοῦ Διπλοκιονίου, πρὸς ΝΔ δὲ ἡ ἀχανὴς Προποντὶς μετὰ τῆς γραφικωτάτης εἰσόδου τοῦ κάτω Βοσπόρου, πρὸ τῶν ποδῶν δὲ αὐτοῦ καὶ πρὸς ΒΔ ὁ Βόσπορος. Ἔχει καθαρώτατον καὶ δροσερώτατον ἀέρα ἀπὸ τοῦ πελάγους προερχόμενα, ὕδατα ἄφθονα καὶ πόσιμα καὶ τὰ πέριξ αὐτοῦ κεκαλλιεργημένα καὶ κατάφυτα. Τὸ προάστειον τοῦτο, κέντρον ἄλλοτε πάντων τῶν διὰ τὴν Μ. Ἀσίαν, Συρίαν, Περσίαν καὶ Ἰνδικὴν συνοδειῶν ἕνεκα τῆς τότε ἐλλείψεως τῶν τῆς συγκοινωνίας μέσων, ἥτις ἀνεπληρώθη ἐν μέρει διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Χαϊδὰρ-πασσᾶ, συντελεσθήσεται δὲ καθ' ὁλοκληρίαν προϊόντος τοῦ χρόνου διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, εἶναι σπουδαῖον καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι κατ' ἔτος ἀποβαίνει ἐκεῖσε ἐκ Διπλοκιονίου καὶ τῶν σουλτανικῶν ἀνακτόρων προερχομένη ἡ συνοδεία τῶν ἱερῶν δώρων, ἅτινα ἀποστέλλονται εἰς τὰς ἱερὰς πόλεις. Ἡ συνοδεία αὕτη, ἀναχωροῦσα ἄλλοτε ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς εἰς τὰς ἱερὰς παρὰ Μουσουλμάνοις πόλεις, ἤδη ἀπέρχεται αὐτόσε διὰ θαλάσσης, ἐπιβιβαζομένη ἐκ Χρυσοπόλεως μικρὸν πρὸ τοῦ ραμαζανίου ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ ἐν ἐπὶ τούτῳ ὡρισμένῳ ἀτμοπλοίῳ. Ὡς ἐκ τῆς σπουδαιότητος δὲ ταύτης, καθὼς καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν τεμενῶν, τῶν λουτρώνων τῶν ἀσκητηρίων καὶ λοιπῶν καθιδρυμάτων αὐτῆς, ὡς καὶ διὰ τὰ ἄλλα φυσικὰ αὐτῆς πλεονεκτήματα λίαν προτιμᾶται ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, οὕτως ὥστε οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας μάλιστα τοιοῦτοι θεωροῦσι τὸ ἔδαφος τοῦ προαστείου ὡς τὸ ἱερώτατον τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος καὶ διὰ τοῦτο φιλοτιμοῦνται ν' ἀποθέσωσιν ἐν αὐτῷ καὶ μετὰ θάνατον τὰ ὀστᾶ αὐτῶν. Τὸ προάστειον τοῦτο ἔχει ὑπὲρ τὰς 60,000 κατ. Τούρκων κυρίως καὶ ὀλίγων Ἀρμενίων, διότι οἱ Ἑβραῖοι εἶναι

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὀλίγιστοι· κατοικοῦσιν ὅμως καί τινες Ἕλληνες, οἵτινες συνῳκίσθησαν αὐτόθι πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν καὶ οἵτινες ἀνέρχονται εἰς 400 περίπου οἰκογενείας, αἵτινες καθ' ἡμέραν αὐξάνουσι, διατηροῦσαι καὶ σχολὰς καὶ ναόν, τιμώμενον ἐν ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ. Ἐπὶ τῶν Ὑψηλῶν τῆς Χρυσοπόλεως ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐνίκησε τὴν κρίσιμον ἐκείνην νίκην κατὰ τοῦ Λικινίου, ἥτις περιήγαγε τὴν ἀπέραντον ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, διεσπασμένην τέως, εἰς τὴν ἐξουσίαν ἑνὸς κυριάρχου καὶ ἔδωκεν νέαν διεύθυνσιν εἰς τὸν τοῦ μεσαίωνος πολιτισμόν. Χρυσούπολις καὶ ὀρθότερον Χρυσόπολις, ὡς εἴρηται, ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐκαλεῖτο, εἴτε διότι κατὰ τὸν Δ. Βυζάντιον αὐτόθι συνελέγοντο τὰ χρήματα, ὅσα εἰσέπραττον οἱ Πέρσαι ἀπὸ τῶν τελῶν τοῦ Βοσπόρου, εἴτε (λέγει αὐτὸς πάλιν ὁ Βυζάντιος) κατὰ τὴν γνώμην τῶν πολλῶν ἀπὸ τοῦ Χρύσου τοῦ ἐκ τῆς Χρυσηΐδος υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος (ἴδε καὶ ΚΩΝ)ΠΟΛΙΣ, Σκουτάρι), εἴτε καὶ ὑπὸ τῶν συνειθιζόντων πᾶν ὅτι ἄριστον εἰς τὸ εἶδός του νὰ ὀνομάζωσι χρυσὸν ἢ καὶ τέλος, διότι κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὸ προάστειον τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου καθ' ὁλοκληρίαν προσβαλλόμενον, ὁλόχρυσον φαίνεται, ἀπαστραπτόντων ἐκ τῆς ἀνταλακλάσεως τῶν ὑελωμάτων καὶ λοιπῶν μερῶν τῶν αὐτόθι οἰκοδομῶν. Ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Δαμάλεως ἡ ἀκτὴ σχεδὸν ἅπασα εἶναι ἀπόκρημνος καὶ ἀλίμενος, ἡ δὲ θάλασσα, ἐκτραχυνομένη ὑπὸ ὑφάλων, μόλις ἐπιτρέπει νὰ προσορμίζωνται μικρὰ ἀκάτια. Περὶ τὸν μυχὸν ὅμως τοῦ κόλπου, τὸν ὁποῖον σχηματίζει μικρὰ κοιλὰς καὶ ἡ ἀκτὴ εἶναι χθαμαλωτέρα καὶ ἡ ὄχθη προσιτωτέρα καὶ ἡ θάλασσα εὔορμος. Τὸν κόλπον κλείει πρὸς τὰ ΝΔ τὸ ἀκρωτήριον Καβάκ-μπουρνοῦ, τὸ παρὰ τῷ Πλινίῳ Λεῦκα, περικλειόμενον ἑκατέρωθεν ὑπὸ 2 μικρῶν ὄρμων, ὧν ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν καλεῖται Ἐσκὶ-χαρὲμ-ἰσκελεσί, ὁ δὲ ἐξ ἀριστερῶν Γενῆ-χαρὲμ-ἰσκελεσί, ἀμφότεροι ἀπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀποβαθρῶν. Αἱ κυριώτεραι ἀποβάθραι τῆς Χρυσοπόλεως εἶναι ἕξ, πρώτη τούτων ἀπὸ βορρᾶ, ἡ ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτὴν ὅρμου καλουμένη Ὀκούζ-λιμάν, παρ' ἣν ἵδρυτό ποτε τὸ ἀνάκτορον τῆς Κιᾶ-Σουλτάνης, μεταποιηθὲν ἐπὶ Σαλὴμ εἰς στρατῶνα, δευτέρα ἡ Μποστάν-ἰσκελεσὶ τρίτη ἡ καλουμένη Μεγάλη, Μπουγιοὺκ ἢ Μπαλαμπάν-ἰσκελεσί, ἀφ' ἧς καὶ ἐγίνετο συνήθως ἡ διάβασις τῶν συνοδειῶν καὶ στρατευμάτων πρὸς τὸ πέραν καὶ τἀνάπαλιν. Ὑπεράνω ταύτης εὑρίσκετό ποτε σουλτανικὸν ἀνάκτορον. Τετάρτη εἶναι ἡ καλουμένη Σανιὲ καὶ Ἁγιάσμα ἰσκελεσὶ ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτὴν ἁγιάσματος, ἴσως τῆς ποτὲ ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Πρωταποστόλων. Παρ' αὐτὴν καὶ τὸ παρ' αὐτὴν τέμενος ὑπῆρχεν ἄλλοτε ὡσαύτως ἓν σουλτανικὸν ἀνάκτορον μετὰ κήπων, καλούμενον τοῦ σουλτάνου Μουσταφᾶ. Εἰς πενταλεπτον ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας ταύτης ἀπόστασιν καὶ δεξιόθεν ἐγείρεται ἄλλος στρατὼν λαμπρός, οἰκοδόμημα τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Β'. Πέμπτη ἀποβάθρα εἶναι ἡ καλουμένη Χαρὲμ-ἰσκελεσί, ὁμώνυμος τῇ ἑτέρᾳ, τῇ ἀπὸ τῆς ἄλλης τοῦ ἀκρωτηρίου πλευρᾶς, ἀριθμουμένη ἕκτη· ἐκαλοῦντο δ' ἀμφότεραι Χαρὲμ-ἰσκελεσὶ ἀπὸ τοῦ γυναικωνίτου τοῦ ποτὲ αὐτοκρατορικοῦ παλατίου Καβάκ. Ἐν τοῖς κυριωτέροις ἐν τῇ Χρυσοπόλει κτιρίοις συγκαταριθμοῦνται τὰ τεμένη, ὧν τὰ μᾶλλον ἀξιοθέατα εἶναι 12—13 τὸν ἀριθμόν. Ἐκ τῶν ὀκτὼ δὲ πάλιν τούτων (ὧν μνεία γίνεται καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ, Σκούταρι), τὰ πέντε εἶναι ἱδρύματα σουλτανισσῶν καὶ κεῖνται τὰ μὲν τρία ἐπὶ ὑψωμάτων, τὰ δὲ δύο παρὰ τὴν παραλίαν, ὑπερβαίνοντα τήν τε λαμπρότητα καὶ τὸ μέγεθος τὰ αὐτοκρατορικά. Πρῶτον τούτων, τὸ ἀρχαιότερον τῶν λοιπῶν καὶ διὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐξέχον, ἱδρυμένον δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἐπὶ γηλόφου καὶ κρηπιδώματος, ἔχον ἄνοδον διὰ βαθμίδων, καλεῖται ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ Ἰσκέλε-Τζαμισῆ, διὰ δὲ τὸ σχῆμα αὐτοῦ Ἰμπρὶκ-Τζαμισῆ, εἶναι δὲ ἵδρυμα τῆς θυγατρὸς τοῦ μεγάλου Σουλεϋμάν, τῆς περιφήμου Μίχρι-μάχ, ἢ μᾶλλον αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου, πρὸς χάριν τῆς πεφιλημένης αὐτῷ ταύτης θυγατρός, κτίτορος καὶ ἄλλου τζαμίου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπὶ τῆς μεγάλης αὐτοῦ πύλης ἀναγινώσκεται ἐπιγραφή, δηλοποιοῦσα ὅτι ἐκτίσθη μὲν ὑπὸ τῆς Χανοὺμ-σουλτάν, θυγατρὸς τοῦ σουλτάνου Σουλεϋμάν, υἱοῦ τοῦ σουλτὰν-Σελήμ, ἐπερατώθη δὲ τῷ 954 τῆς ἐγείρας (1547). Παρὰ δὲ τὸ Μίχρι-ἅμπ ὑπάρχει ἓν ἰδικί-

τερον στασίδιον διὰ τὸν σουλτάνον, περὶ δὲ τὴν ὀροφὴν τῶν τριῶν αὐτοῦ θόλων περιγέγραπται τὸ ἐσμάι-χουσσνὰ (ὡραῖον ὄνομα), ἓν τῶν πολλῶν ὀνομάτων τῶν τοῦ Θεοῦ προσόντων, δι' ὧν οὗτος γνωστοποιεῖται εἰς τὰ ἑαυτοῦ κτίσματα κατὰ τὴν τουρκικὴν θεολογίαν. Τοὺς δὲ μικροὺς θόλους τοῦ προαυλίου (Χαρὲμ) ὑποστηρίζουσιν ὡραιότατοι μαρμάρινοι κίονες. Εἶχε δὲ προσκείμενον ἑαυτῷ ἓν πτωχοτροφεῖον, ὅπου οἱ μὲν τοῦ καταστήματος τρόφιμοι ἐλάμβανον δὶς ἑκάστης ἡμέρας ἓν τρυβλίον ζωμοῦ καὶ ἀνὰ ἕνα ἄρτον καὶ κατὰ πᾶσαν παρασκευήν, ὡς καὶ δι' ὅλου τοῦ Ραμαζανίου, πιλάφιον καὶ ζερδέν· οἱ δὲ ξένοι τὴν αὐτὴν μὲν μερίδα δι' ἑαυτούς, μίαν δὲ μερίδα φορβῆς δι' ἕκαστον τῶν ἵππων αὐτῶν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Ἡ σουλτάνα αὕτη ἀπέθανε τῷ 1556, καὶ τέθαπται παρὰ τὸν πατέρα αὐτῆς ἐν τῷ ἐν Κωνστ)πόλει παρωνύμῳ αὐτοῦ τζαμίῳ.

Δεύτερον κατὰ χρονολογικὴν τάξιν εἶναι τὸ Ἐσκὶ ἢ Ἀτὶκ-Βαλιδὲ-τζεαμισί, καλούμενον δὲ κοινῶς Τσιννιλὶ-τζαμὶ ἢ Μουραδιιέ, κτίσμα τῆς μητρὸς Σουλτὰν-Μουρὰτ τοῦ Γ', καλουμένης Σαφιγὲ (Καθαρίνης=Αἰκατερίνης), καὶ ἐπονομαζομένης Νουρμπανοὺ (φωτὸς γυνή), ἱδρυθὲν τῷ 1577 καὶ περατωθὲν τῷ 1583. Κεῖται δὲ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἄκρας τῆς Χρυσοπόλεως καὶ ἔχει προσκείμενα εἰς αὐτὸ ἓν πτωχοτροφεῖον πρὸς δυσμὰς καὶ ἓν ἀσκητήριον πρὸς ἀνατολάς· ἀφιέρωνται δὲ αὐτῷ ὡς βακούφια, παρεκτὸς τοῦ καταντικρὺ τοῦ νέου Βαλιδὲ-τζαμίου λουτροῦ, τοῦ ὁποίου εἶναι ἀξιοθέατοι οἱ κίονες ἐκ πρασίνου λίθου, καὶ δύο ἄλλα λουτρὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει, τό τε παρὰ τὸ Διβὰν-γιολοὺ διπλοῦν, ὡς καὶ τὸ τοῦ Σκουτάρεως, καὶ τὸ ἔσωθεν τῆς πρὸς τὴν Προποντίδα Νέας Πύλης. Παρὰ τὰ καταστήματα ταῦτα ἡ εὐεργετικὴ αὕτη βασιλὶς ἔκτισεν ἐν Χρυσοπόλει καὶ ἄλλο πτωχοτροφεῖον, δύο γυμνάσια καὶ δύο λουτρῶνας. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1682 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας παρὰ τὸν σύζυγον αὐτῆς Σελὴμ τὸν Β'.

Τρίτον εἶναι τὸ Κιοσὲμ-Βαλιδὲ-τζαμισὶ ἢ Τσιννιλλὶ-τζαμί· τοῦτο ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς περιφήμου Μὰχ-πεϊκέρ, κοινῶς δὲ Κιοσὲμ-Σουλτάνης, συζύγου Σουλτὰν-Ἀχμὲτ τοῦ Α', μητρὸς δὲ τριῶν σουλτάνων, Ὀσμὰν τοῦ Β', Μουρὰτ τοῦ Δ' καὶ Ἰμπραΐμ, καὶ μάμμης Σουλτὰν-Μεχμὲτ τοῦ Δ', ταφείσης δὲ παρὰ τὸν σύζυγον αὐτῆς ἐν τῷ παρωνύμῳ αὐτοῦ μαυσωλείῳ. Τὸ τέμενος τοῦτο ἤρξατο τῷ 1640 καὶ ἐπερατώθη τῷ 1643, κεῖται δ' ἐπὶ λόφου καὶ ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς θόλου καὶ ἑνὸς μιναρέ. Πρὸς τῷ τεμένει τούτῳ, ἔνθα ὑπάρχει σχολή, λουτρὸν διπλοῦν καὶ πτωχοκομεῖον, ἡ περιώνυμος αὕτη βασιλὶς ἔκτισε καὶ ἐν Κων)πόλει τὸ ἀπ' αὐτῆς παρωνυμούμενον Γενὶ ἢ Βαλιδὲ-τζαμὶ καὶ ἄλλα διάφορα ἀγαθοεργὰ ἱδρύματα, ἐν οἷς καὶ τὴν κρήνην, τὴν καλουμένην Βαλιδὲ-Σουλτάν, τὴν παρὰ τὸ λουτρὸν τοῦ Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ Β' καὶ τὸν ἀπ' αὐτῆς ὡσαύτως παρωνυμούμενον Μεδρεσέν, θεμελιωθέντα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ βεζίρου Οὐζεμὶρ-Ὀσμὰν πασσᾶ.

Τέταρτον εἶναι τὸ Γενὴ ἢ Τζεδὶδ-Βαλιδὲ-τζαμισί, κτισθὲν ὑπὸ τῆς μητρὸς τῶν σουλτάνων Μουσταφᾶ τοῦ Β' καὶ Ἀχμὲτ τοῦ Γ', τῆς πεφιλημένης Χασσεκὶ-Σουλτάνης Μεχμὲτ τοῦ Δ', Ἑλληνίδος τὸ γένος ἐκ τῆς νήσου Κρήτης, ἥτις, αἰχμαλωτευθεῖσα τῷ 1663 ἐπὶ τῆς ἁλώσεως τοῦ Ρεθύμνου, προσηνέχθη ὡς ὦρον εἰς τὸν Σουλτάνον ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Δελὴ-Χουσεΐν. Ὀνομασθεῖσα δὲ Ρεμπυὲ-Γκιοὺλ-νοὺς (ἁρινὸν ροδόσταγμα) Οὐμμὲδ-οὐλ-λὰχ τόσον ἔρωτα ἐνέπνευσε τῷ σουλτάνῳ τούτῳ, ὥστε κατώρθωσε μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ σουλτὰν Μουσταφᾶ ν' ἀντισταθμίσῃ μόνη τὴν ἐπιρροὴν τῆς βασιλομήτορος, τῆς ρωσίδος Ταρχὰν-Σουλτάνης. Περιορισθεῖσα δὲ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰς τὸ Ἐσκισεράϊ καὶ διαμείνασα ἐκεῖ 8 ἔτη, αὐτοκρατορούντων τῶν σουλτάνων Σουλεϋμὰν τοῦ Β' καὶ Ἀχμὲτ τοῦ Β', υἱῶν τοῦ Ἰβραΐμ, ἐπανῆλθεν αὖθις εἰς τὰ πράγματα ἐπὶ τῶν δύο αὐτῆς υἱῶν καὶ ἀπολαύσασα ἐπὶ 20 ἔτη τῶν τιμῶν τῶν μεγιστάνων καὶ τῆς ἀγάπης τῶν ὑπηκόων, ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν τῷ 1715. Ἔκτισε δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας μὲν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Σουλτὰν-Μουσταφᾶ τὸ ἐν Γαλατᾷ ἀπ' αὐτῆς καλούμενον Βαλιδὲ-Τζαμί, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τὸ ἐν Χρυσοπόλει κατὰ μίμησιν τῆς προειρημένης Κιοσὲμ-Σουλτάνης, κτισάσης παρομοίως δύο τεμένη. Τὰ θεμέλια τοῦ τεμένους τούτου ἐτέθησαν πανηγυρικῶς τὴν ὀκτώβριον τοῦ 1707, ὁ δὲ ἐγκαινισμὸς αὐτοῦ, περατωθέντος ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν, ἐτελέ-

Δημοσιεύσεις Βασιλικής Πιτόσκας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

σθη τῇ 10 μαρτίου 1711. Δέκα ἔτη δὲ μετὰ τὴν κτίσιν αὐτοῦ ἐξητήσαντο δι' ἀναφορᾶς αὐτῶν οἱ τῆς Χρυσοπόλεως κάτοικοι, καὶ ἰδίᾳ οἱ τῆς συνοικίας Μπαλαμπάν-ἰσκελεσί, ἐν ᾗ κεῖται τὸ τέμενος, νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς νὰ φωτίζωσι τοὺς μιναρέδες αὐτοῦ κατὰ τὰς νύκτας τοῦ Ραμαζανίου, διὰ τῶν συνήθων φωταψιῶν, τῶν καλουμένων Μαχιγὲ (σελήνης κύκλων), δι' ὧν φωταγωγοῦνται καὶ τὰ λοιπὰ αὐτοκρατορικὰ τεμένη, ἰδίως δὲ τὸ τῆς Βαλιδὲ σουλτὰν ἢ Γενὶ-τζαμί. Τῆς δεήσεως δ' αὐτῶν ἐπακούσας μεσιτείᾳ τοῦ Καθῆ-οὐλ-ἀσκὲρ τῆς Ἀνατολῆς ὁ βεζύρης, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς τὴν φωταγωγίαν ταύτην· οὕτω νῦν ἀμιλλῶνται (λέγει ὁ ἱστοριογράφος Ρασὶδ) οἱ τῆς Χρυσοπόλεως κάτοικοι ἐν ταῖς αἰθρίαις νυξὶ τοῦ Ραμαζανίου νὰ ἀπομιμῶνται διὰ τῶν περὶ τὸν μιναρὲν σεληνῶν τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ σελήνην. Τὸ τέμενος τοῦτο κεῖται μεταξὺ τῶν δύο προειρημένων ἐν μέσῳ σχεδὸν τοῦ ἄστεως, συνάπτονται δὲ πρὸς αὐτὸ ὡς καὶ πρὸς τὰ πρὸ αὐτοῦ τρία πτωχοτροφεῖον καὶ σχολὴ καὶ νυμφαῖον (ζεμπίλ-χανέ).

Πέμπτον, τὸ τοῦ σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ Δ', ἱδρυθὲν τῷ 1721 κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ποτε κήπου (ὅπου ἱδρύθησαν οἱ νέοι στρατῶνες). Τὸ τέμενος τοῦτο εἶναι ἀρχαιοτάτου ρυθμοῦ καὶ ἔχει ἕνα μόνον πύργον, παρωνυμεῖται δὲ ἀπὸ τοῦ ἄλλοτε πλησίον αὐτοῦ κειμένου Καβὰκ-σαράι.

Ἕκτον αὐτοκρατορικὸν ἐν Χρυσοπόλει τέμενος ἀριθμεῖται τὸ ἐπιλεγόμενον Τσεσμὲ ἢ Ἁγιάσμα-τζαμισὶ ἀπὸ τῆς πλησίον δωδεκαχρούνου κρήνης, εἶναι δὲ τὸ ὡραιότερον τῶν ἐν Σκουτάρει τοιούτων, κτίσμα τοῦ σουλτάνου Μουσταφᾶ τοῦ Γ' εἰς μνήμην τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἐμινὲ καὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σουλεϋμάν, ἀποπερατωθὲν δὲ τῷ 1760. Τὴν τρίτην τῶν θυρῶν τοῦ τεμένους τούτου ἤνοιξε τῷ 1775 ὁ προγνώμων τοῦ τεμένους σεΐχης Ἰαχγιὰν Χαλβετὴ-Σαατσηζαδὲς πρὸς εὐκολίαν τῶν ἀγνιζομένων ἐν ταῖς πλησίον κρήναις. Ἐν δὲ τῇ ὑπὲρ τὴν μεσαίαν πύλην ἐπιγραφῇ ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τότε βεζύρου Ραγὶμπ πασσᾶ.

Ἕβδομον κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, τὸ καὶ νεώτερον πάντων, εἶναι τὸ μικρὸν μέν, ἀλλὰ γλαφυρὸν καὶ εὔρυθμον τέμενος τοῦ σουλτάνου Σελὴμ τοῦ Γ', ἱδρυθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐν ᾧ ᾠκοδόμηται καὶ ὁ στρατὼν τῶν νεωστὶ τότε διοργανωθέντων τακτικῶν στρατευμάτων (Νιζὰμ-τζιδηδ), κατεδαφισθεὶς μετὰ μετὰ μικρὸν ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων. Τὸ τέμενος τοῦτο ὑψοῦται ἐν μέσῳ εὐρυτάτης καὶ κανονικωτάτης αὐλῆς καὶ ἀποτελεῖ τετράγωνον ὀρθογώνιον τεσσαράκοντα βημάτων, κεκαλυμμένον ὑπὸ κομψοτάτου θόλου, ἔχοντος 24 θυρίδας καὶ ὑποστηριζομένου ἔξωθεν μὲν ὑπὸ τεσσάρων ἡμιθολίων, ἐπιστεφόντων τὰς τέσσαρας αὐτοῦ πλευράς, ἔσωθεν δὲ ὑπὸ τεσσάρων ὀκταγώνων πινσῶν, ἀνὰ δύο ἑκατέρωθεν, κειμένων δὲ εἰς ἀπόστασιν 8 βημάτων ἀπ' ἀλλήλων. Δύο δὲ διὰ κιγλιδωτοῦ ἐπιχρύτου κεχωρισμένα διαμερίσματα εἶναι ὡρισμένα τὸ μὲν διὰ τὴν βιβλιοθήκην, τὸ δὲ διὰ τὰ ἀρχεῖα τοῦ τεμένους, ἰδιαίτερον δὲ τμῆμα ἐχρησίμευε πρὸς ἀπόθεσιν τῆς σουλτανικῆς κιδάρεως, ἥτις κατὰ πᾶσας τὰς αὐτοκρατορικὰς προελεύσεις ἐκομίζετο πομπικῶς, κρατουμένη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἀξιωματικοῦ (Καοὺκ-ἀγᾶ). Ἐκτὸς τῶν δύο μεγάλων κηροπηγίων, τῶν κειμένων ἑκατέρωθεν τοῦ Μίχρ-ι-ἀμπ, ὑπάρχουσι καὶ δύο ἄλλα ἐπίχρυσα, ἔχοντα σχῆμα σαλπίγγων μᾶλλον ἢ λυχνιῶν παρὰ τὸ στασίδιον τοῦ σουλτάνου. Κατὰ τὴν πρόσοψιν τοῦ κτιρίου τούτου εὕρηται περίστυλος μεγαλοπρεπὴς στοά, διασχιζομένη ἑκατέρωθεν ὑπὸ δύο περιπτέρων, ὑπεράνω τῶν ὁποίων ἀνυψοῦνται γραφικώτατοι μιναρέδες. Ἔνδοθεν δὲ περὶ τὴν βάσιν μὲν τῶν στοῶν εἶναι τὰ καταλύματα τῶν ἰμάμιδων, περὶ δὲ τὰς πλευρὰς δεξαμεναὶ διὰ τοὺς καθαρισμοὺς καὶ πέριξ ἀειθαλεῖς πίτυες. Ἡ ἀπὸ τοῦ τεμένους θέα περιλαμβάνει πλὴν τῆς θαλάσσης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν πεδιάδων τῆς Βιθυνίας καὶ τὴν παρώνυμον τοῦ κτίτορος συνοικίαν, διασχιζομένην διὰ κανονικῶν καὶ εὐρέων λεωφόρων, περατουμένων εἰς ὡραιοτάτας ὡς πρὸς τὴν ἄποψιν θέσεις. Μετὰ τὰ σουλτανικὰ τεμένη ἀξιωσημειώτατά εἰσι τὸ τοῦ σεΐχου Χεδαῆ-Μαχμούτ, τὸ τοῦ Διβιτζαδὲ-Μεχμέτ, τὸ Δαμπακλὰρ-Μεστζιδῆ, τὸ Δὰρ-Ἰσιφᾶ-Μεβζιδῆ, τὸ Φενὰρ-Μεβζιδῆ, τὸ Ἰσχανιὲ-τζαμισὶ κλπ. Ἐν τοῖς πλείστοις αὐτῶν εὑρῆνται προσκείμενα καὶ γυμνάσια (μεδρεσέ). Καὶ τὰ λουτρὰ αὐτόθι εἰσὶ πολυάριθμα ἰδιωτικά τε καὶ δημόσια· καὶ ἀσκητήρια προσέτι ὀθωμανικὰ (τεκὲ) εἰσὶ πολυπληθῆ ἐν Χρυσοπόλει, τὸ κυριώτερον ὅμως τούτων, ὅπερ καὶ ἐπισκέπτονται πάντες οἱ περιηγηταὶ διὰ τὰς πε-

ριέργους ἐναὐτῷ ἀσκήσεις τοῦ τάγματος εἶναι τὸ ἀσκητήριον τῶν δερβισῶν Ρουφαΐ. Χάριν περιεργείας παρατιθέμεθα ὧδε ἐκ τοῦ Σ. Βυζαντίου τὰ τῆς ἐν αὐτῷ τελετῆς, πολλούς, ὡς εἴρηται, τοὺς περιηγητὰς ἐφελκυούσης.

Ἡ τελετὴ ἄρχεται διὰ τῆς συνήθους καὶ ὑποχρεωτικῶς δι' ἕκαστον μουσουλμάνον πεντάκις τῆς ἡμέρας ἐπαναλαμβανομένης εὐχῆς, ἐκτὸς μόνον ὅτι ἀντὶ ἐπευχίων ταπήτων (σετζαδὲ) οἱ προσευχόμενοι ὑποστρώνυνται ἑαυτοῖς δοράς ἀρνίων. Μετὰ τὴν εὐχὴν πάντες καθηνται ἐν κύκλῳ καὶ ψάλλουσιν ἀργῶς καί πως οὐκ ἀνομοίως τῇ τῶν καθολικῶν χορῳδίᾳ τὸν Φατιχᾶ, τὸν πρῶτον ὃηλονότι τοῦ Κορανίου σουρᾶν, ᾧτινι ἕπονται διάφοροι ἄλλαι ἐπικλήσεις τοῦ Θεοῦ καὶ ὑμνῳδίαι ἢ χαιρετισμῶν τύποι. Μετὰ ταῦτα ἄρχεται ἡ ἀργῶς γινομένη ἀπαγγελία τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως: Λὰ ἰλὰχ Ἰλ ἀλάχ· περιορίζονται δὲ οἱ ἀπαγγέλλοντες εἰς τὰς ἓξ ταύτας πρώτας συλλαβὰς αὐτοῦ μόνον, τὰς ὁποίας προφέρουσι διηρημένως καὶ ὡς ἐν μέτρῳ, κλίνοντες μὲν ἑαυτοὺς πρὸς τὰ ἔμπροσθεν κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς πρώτης συλλαβῆς, ὀρθούμενοι δ' ἐπὶ τῆς δευτέρας καὶ κλίνοντες πρὸς τὰ ὄπισθεν ἐπὶ τῆς τρίτης· τὰς κινήσεις ταύτας ἐπαναλαμβάνουσι καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἑπομένων συλλαβῶν, ἀλλὰ μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐπὶ τῆς δευτέρας ταύτης ἐκφωνήσεως ἡ διεύθυνσις τῆς κλίσεως γίνεται ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά. Ὁ δὲ ρυθμὸς τῆς τε φωνῆς καὶ τῶν κινημάτων, ἀργὸς κατ' ἀρχάς, ὡς εἴρηται, προχωρεῖ βαθμηδὸν ἐπὶ τὸ γοργότερον καὶ ἐντὸς ὀλίγου γίνεται τόσον ταχύς, ὥστε ἐν ἑνὶ κινήματι ἐκφωνοῦνται δύο συλλαβαὶ καὶ δὲν ἀκούεται εἰ μὴ μόνον ἡ κραυγὴ Ἠλ καὶ Λάχ, ἐκτρέπεται δὲ τέλος εἰς χορόν, πρὸς ὃν ὅμως ἀπαιτεῖται οὐχὶ συνήθης ἰσχὺς πνευμόνων καὶ γόμφων. Διαρκούσης δὲ τῆς περιέργου ταύτης χορῳδίας, δύο ψάλται ᾄδουσιν ἐν τῷ μεταξὺ γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ στάσεις ἐκ τοῦ Μπορδᾶ (τοῦ περιφήμου ὕμνου τοῦ Προφήτου) ἢ καὶ ἐξ ἄλλων κασσιδέδων (ἐλεγείων) πρὸς ἔπαινον τοῦ μεγάλου Σεΐχη Ἀμπδουλκαδὶρ-γιλανῆ ἢ τοῦ Σαΐδ-Ἀχμὲτ-Ρουφαῆ. Ἀλλ' ἡ πραεῖα αὕτη καί πως οὐκ ἀτερπὴς ᾠδή, ἐν μέσῳ τῆς λοιπῆς σθεναρᾶς κραυγῆς, ὁμοιάζει πρὸς ἦχον κώδωνος ἐν μέσῳ λαίλαπος καὶ βροντῶν. Τὸ δὲ σημεῖον τοῦ ὑπάτου βαθμοῦ τῆς τῶν κινημάτων ταχύτητος εἶναι, ὅταν ὁ Σεΐχης ἄρχεται νὰ τύπτῃ διὰ τῶν πτερνῶν αὐτοῦ τὸ ἔδαφος. Τότε δὲν ἀκούεται πλέον διακεκριμένως εἰ μὴ εἷς μόνον θόρυβος, ὁ τοῦ Λάχ, διακοπτόμενος ἔν τισι σημείοις διὰ φλογερᾶς τινος ἐκφωνήσεως τοῦ Χοῦ. Ἐνῷ δὲ ὁ λοιπὸς ὅμιλος ὁμοιάζει ἴλην ἐνεργουμένων, δερβίσαι τινὲς ἐπιδείκνυνται εἰς τοὺς πιστοὺς τὰ τεχνάσματα τῆς ἑαυτῶν ἀφλεξίας, ἀναλαμβάνοντες ἐντὸς τοῦ στόματος αὐτῶν σίδηρα πεπυρακτωμένα, πιέζοντες διὰ τῶν χειρῶν πεπυρακτωμένους μύδρους, περιτυλισσόμενοι δι' ἀγκύστρων πυριφλεγῶν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης φωνῆς ἢ τοῦ ἐλαχίστου σημείου ὀδύνης καὶ ἄνευ ἴχνους κατακαύσεως. Οἱ χορευταὶ ἐν τοσούτῳ, φθάνοντες εἰς τὸ μὴ περαιτέρω τῶν κραυγῶν καὶ τῆς κινήσεως τῶν γόμφων, οἱ μὲν καταπίπτουσιν ἀφρίζοντες, οἱ δὲ ἀποχωροῦσι λειποψυχοῦντες, ἄλλοι δὲ κράζουσι: Ἰὰ Χοῦ (Ἰεχοβᾶ), ἄλλοι Ἰὰ μεδὲτ (ὦ, βοήθεια), ἐνῷ οἱ ὑμνῳδοὶ ἐξακολουθοῦσι μελῳδοῦντες μετ' ἀνεκφράστου γλυκύτητος: Ἰὰ μοστεσεφῆ! Ἰὰ χαμπίμπ! Ἰὰ σαμπίμπ! Ἰὰ μουσταφᾶ! Ἰὰ μουστεσεφῆ, φὶλ γιαῖμ-ἰλκιαμέτ· ἐννάϊ, Ἰὰ κουλούμ· Ἰὰ νεφεσί! βὲ ἴντε τακοὺλ Ἰὰ οὐμμετί, Ἰὰ οὐμμετί, δηλαδή: Ὦ παρήγορε, ὦ πεφιλημένε, ὦ ψυχῆς χαρδία, ὦ ἐκλεκτέ, ὦ παρήγορε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτε οἱ ἄνθρωποι κράζουσιν· ὦ ψυχή μου, ὦ ψυχή μου! καὶ ὅτε σὺ ἐρεῖς· ὦ λαέ μου, ὦ λαέ μου! Ἡ σκηνὴ λήγει δι' ἐράνων, οὓς δύο θιασῶται συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν πρὸς θέαν αὐτῶν συνηγμένων, ἰδίως δὲ ἀπὸ τῶν ὄπισθεν τοῦ δικτυωτοῦ διαφράγματος γυναικῶν, αἵτινες συντρέχουσιν εἰς τὴν χορῳδίαν ταύτην, ἥτις προσομοιάζει πρὸς τὸν ἀρχαῖον χορόν, τὸν κνισμὸν τῶν Θεσμοφορίων, τὴν περιγραφὴν τῶν ὁποίων ἐκτιθέασιν ὅ,τε Ἀθήναιος καὶ ὁ Πολυδεύκης. Ἡ Χρυσόπολις ἀποτελεῖ σήμερον ἕδραν μουτεσαρίφου, κέκτηται δὲ καὶ πρωτοδικεῖον. Ὑπάγεται δὲ εἰς τὴν νομαρχίαν πρωτευούσης.

ΧΡΥΣΟΠΤΕΡΟΣ (ἡ χρυσᾶ ἔχουσα πτερά), ἐπώνυμον τῆς Ἶριδος.

ΧΡΥΣΟΡΘΗ (πιθανῶς Χρυσορρόη), θυγάτηρ τοῦ Ὀρθοπόλιδος.

ΧΡΥΣΟΡΟΗ, ὄνομα γυναικός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΧΡΥΣΟΡΡΑΠΙΣ (ὁ φέρων χρυσῆν ῥάβδον), ἐπώνυμον τοῦ Ἑρμοῦ.

ΧΡΥΣΟΡΡΟΑΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα ἢ ἐπώνυμον τοῦτο ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς ποταμοί:

1. Χρυσορρόας, ποταμὸς παρὰ τὴν Δαμασκὸν ἐν Συρίᾳ.

2. Χρυσορρόας, ἐπώνυμον τοῦ Νείλου.

3. Χρυσορρόας, ποταμὸς παρὰ τὴν Χαλκηδόνα ἐν Βιθυνίᾳ.

4. Χρυσορρόας, ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ Πακτωλοῦ, κληθέντος οὕτως ἐκ Χίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀγαθίππης.

5. Χρυσορρόας, ποταμὸς ἐν Κολχίδι (ἴδε καὶ ΧΡΥΣΟΡΟΑΣ).

ΧΡΥΣΟΣΚΟΥΛΟΣ, λογοθέτης τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀκμάσας τὸν ΙΖ′ αἰῶνα (1628) ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Ἔγραψε δὲ διήγησιν περὶ μηχανημάτων τῶν ἰησουιτῶν κατὰ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως τῶν γενομένων τῷ 1627 καὶ 1628. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐξέδωκεν Ἰάκωβος ὁ Ἀϋμόνιος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Monuments antiques de la religion des Grecs et de la fausseté de plusieres confessions de foi de Chrétiens orientaux*.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (Δίων), ἀποκληθεὶς οὕτως ὡς ἐκ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ὡς ῥήτορος εὐγλωττίας. Τὰ κατ' αὐτόν, συνοπτικῶς ἐν τῷ ἄρθρῳ ΔΙΩΝ ἐκτεθέντα, ἔχουσιν ὧδε πληρέστερον. Οὗτος ἔφερε καὶ τὸ ἐπώνυμον Κοκκειανός, ὅπερ παρέλαβεν ἐκ τοῦ αὐτοκράτορος Κοκκείου Νέρβα, μεθ' οὗ ἦν συνδεδεμένος διὰ στενωτάτης φιλίας. Δίων ὁ Χρυσόστομος ἐγεννήθη ἐν Προύσῃ τῆς Βιθυνίας περὶ τὰ μέσα τοῦ Α′ αἰῶνος μ. Χ. καὶ ἀνῆκεν εἰς διακεκριμένην εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Πασικράτης μεγάλως φαίνεται μεριμνήσας περὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐγκαίρου τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἀναπτύξεως· φαίνεται ὅμως ὅτι μέρος τῶν γνώσεων αὐτοῦ ἐκτήσατο ὁ Δίων ἐκ τῶν περιηγήσεων, διότι γινώσκομεν ὅτι ἐπεσκέψατο τὴν Αἴγυπτον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ. Κατ' ἀρχὰς ἐνησχολεῖτο ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ πόλει, ὅπου σπουδαίας ἐτήρησε θέσεις, εἰς τὴν σύνθεσιν λόγων καὶ ἄλλων ρητοροσοφιστικῶν πραγματειῶν, ἀλλὰ παρατηρήσας τὸ φρουδὸν τῶν τοιούτων ἐπιχειρήσεων, ἐγκατέλιπεν αὐτὰς καὶ ἐπεδόθη μετὰ μεγάλου ζήλου εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας. Ἐν τούτοις δὲν περιωρίσθη εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν φιλοσοφικὴν σχολήν, οὐδ' ἐπεδόθη εἰς βαθείας θεωρίας, καθόσον σκοπὸν προὐτίθετο νὰ ἐφαρμόσῃ μᾶλλον τὰ φιλοσοφικὰ δόγματα εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ πρακτικοῦ βίου καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν τῶν δημοσίων πραγμάτων διοίκησιν, ἐπιφέρων οὕτω βελτίωσιν ἐν τῇ τῶν πραγμάτων καταστάσει. Οἱ στωϊκοὶ καὶ πλατωνικοὶ φιλόσοφοι ὅμως φαίνονται ἰδιαζόντως θέλγοντες αὐτόν. Ἀλλὰ παρὰ τὰς χρησίμους καὶ εἰρηνικὰς ταύτας ἐνασχολήσεις ὁ Δίων παρετηρεῖτο ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ πόλει μεθ' ὑπονοίας ἅμα καὶ ἐχθρότητος, ἥτις ἔπεισεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Ῥώμην. Αὐτόθι ἐφειλκύσατο τὸ μῖσος τοῦ Δομιτιανοῦ, ὅστις τοσαύτην εἶχε πρὸς τοὺς φιλοσόφους ἀποστροφήν, ὥστε διὰ γερουσιαστικοῦ διατάγματος πάντες ἐξεώσθησαν ἐκ Ῥώμης καὶ Ἰταλίας, ὁ δὲ Δίων ἠναγκάσθη ἀκολούθως ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Ῥώμης λάθρα. Κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ τῶν Δελφῶν μαντείου, ὡς λέγεται, περιεβλήθη στολὴν ἐπαίτου καὶ ἔχων ἐν τῷ θυλακίῳ ἀντίτυπον μόνον τοῦ τοῦ Πλάτωνος «Φαίδωνος» καὶ τοῦ «Περὶ πρεσβείας» λόγου τοῦ Δημοσθένους, ἐπεχείρησε περιοδείαν εἰς τὰς πρὸς Β καὶ Α χώρας τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Τοιουτοτρόπως ἐπεσκέψαντο τὴν Θρᾴκην, τὴν Μυσίαν, Σκυθίαν καὶ τὴν χώραν τῶν Γετῶν, ὡς ἐκ τῆς δυνάμεως δὲ καὶ τῆς σοφίας τῶν λόγων αὐτοῦ οὐ μόνον εὐμενῶς ἐγένετο πανταχοῦ δεκτός, ἀλλὰ καὶ πολλοῦ καλοῦ πρόξενος ἐγένετο. Τῷ 96 μ. Χ. ὅτε ὁ Δομιτιανὸς ἐδολοφονήθη, ὁ Δίων ἐξήσκησε τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ παρὰ τῷ ἐν τοῖς μεθορίοις σταθμεύοντι στρατῷ ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ Νέρβα καὶ φαίνεται ὅτι ὑπέστρεψεν εἰς Ῥώμην ἀμέσως μετὰ τὴν τοῦ Νέρβα ἀνάρρησιν. Ὁ τοῦ Νέρβα διάδοχος Τραϊανὸς λίαν ἐξετίμα τὸν Δίωνα καὶ ἰδιαζόντως ἠὐνόει αὐτόν, διότι λέγεται ὅτι πολλάκις αὐτὸν ἐπισκέψατο, ἐπιτρέπων μάλιστα αὐτῷ νὰ λαμβάνῃ παρὰ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ θέσιν ἐν τῷ χρυσῷ θριαμβευτικῷ αὐτοῦ ἅρματι. Οὕτω τυχὼν πλήρους ἱκανοποιήσεως τῶν ἀδικημάτων, ὧν ἀντικείμενον πρότερον ἐγένετο, ὑπέστρεψεν εἰς Προῦσαν περὶ τὸ 100 μ. Χ. ἕνεκα ὅμως τῆς ἐπικρατούσης αὐτόθι καταπτώσεως τῶν πνευμάτων ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς θέσεως τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς Ῥώμην,

ἔνθα ὁ Τραϊανὸς ἐξηκολούθει ἐπιδαψιλεύων αὐτῷ τιμάς· ἡ καλοκαγαθία αὐτοῦ προσεπορίσατο αὐτῷ πολλοὺς ἐξόχους φίλους, ὡς τὸν Ἀπολλώνιον τῶν Τυάνων καὶ Εὐφράτην τὸν Τύρου, ἡ δὲ ρητορικὴ αὐτοῦ δεινότης διήγειρε τὸν γενικὸν θαυμασμόν. Οὕτω διῆλθε τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ἔτη καὶ ἀπόθανεν ἐν Ρώμῃ περὶ τὸ 117 μ. Χ.

Ὁ Δίων Χρυσόστομος εἶναι εἷς τῶν διαπρεπεστέρων ἑλλήνων ρητοροδιδασκάλων καὶ σοφιστῶν· τοῦτο δὲ οὐ μόνον ἀποτελεῖ τὴν γνώμην τῶν ἀρχαίων, ὅσοι ἔγραψαν περὶ αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ ὁ Φιλόστρατος, Συνέσιος καὶ Φώτιος, ἀλλ' ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τῶν 80 λόγων, οἵτινες εἰσέτι σώζονται καὶ οἵτινες ἦσαν οἱ μόνοι γνωστοὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φωτίου, ὅστις ὅμως ἀπαριθμεῖ αὐτοὺς κατά τινα ἄλλην τάξιν ἐκείνης, ὑφ' ἣν τάνῦν εὑρίσκονται. Οἱ λόγοι οὗτοι ἀποτελοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προϊὸν τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἐτῶν καὶ ὀλίγιστοι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτοῖς οἱ δυνάμενοι μετὰ βεβαιότητος ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν πρώτην περίοδον τοῦ βίου αὐτοῦ. Εἰσὶ δ' οὗτοι ἓν εἶδει πραγματειῶν μᾶλλον περὶ πολιτικῶν, ἠθικῶν καὶ φιλοσοφικῶν θεμάτων ἢ πραγματικοὶ λόγοι, ὧν μόνον τύπον φέρουσιν. Ἐν αὐτοῖς εὑρίσκονται Λόγοι περὶ βασιλείας ἢ Λόγοι βασιλικοὶ τέσσαρες τὸν ἀριθμόν, ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν Τραϊνὸν καὶ πραγματευόμενοι περὶ τῶν ἀρετῶν μονάρχου, —Διογένης ἢ περὶ τυραννίδος, τοὐτέστι περὶ τῶν ταραχῶν, εἰς ἃς οἱ ἄνθρωποι ἐκτίθενται διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς φυσικῆς τρίβου, καὶ περὶ τῶν δυσχερειῶν καθ' ὧν συνήθως προσκόπτει ὁ ἡγεμών,— Πραγματεῖαι περὶ δουλείας καὶ ἐλευθερίας, περὶ τῶν μέσων προκοπῆς ἐν τῇ ρητορικῇ· ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουσι καὶ πολιτικοὶ λόγοι πρὸς πολλὰς πόλεις, ἅσπερ ἐνίοτε μὲν ἐξυμνεῖ, ἐνίοτε δὲ κατηγορεῖ, πάντοτε ὅμως μετὰ μεγάλης μετριότητος καὶ συνέσεως, λόγοι περὶ ἠθικῶν θεμάτων καὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας, ἅτινα ἀμφότερα πραγματεύεται δι' ἁπλοῦ καὶ ἐλκυστικοῦ τρόπου, καὶ ἐπὶ τέλους λόγοι περὶ μυθικῶν ἀντικειμένων κλπ. Ἐκτὸς τῶν ὀγδοήκοντα τούτων λόγων ἔχομεν ἀποσπάσματα πεντεκαίδεκα ἄλλων. Ὁ Σουΐδας, ἀπαριθμῶν τὰ ἔργα τοῦ Δίωνος Κασίου, ἀναφέρει καὶ ἓν περὶ Γετῶν, ὅπερ ὅμως ὁ Casaulon φρονεῖ ὡς ἀποδοτέον μᾶλλον εἰς Δίωνα τὸν Χρυσόστομον ἕνεκα χωρίου τοῦ Φιλοστράτου, καθ' ὃ «ὁπόσον ἁρμόδιος ἦν ὁ Δίων (Χρυσόστομος) νὰ γράψῃ ἱστορίαν, τοῦτο ἀποδείκνυται ἐκ τῶν Γετικῶν αὐτοῦ». Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις καὶ πέντε ἐπιστολαὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δίωνος, ἀπευθυνόμεναι πρός τινα Ῥοῦφον. Αὗται δημοσιεύονται ἐν τῷ τοῦ Boissonade ἔργῳ *Ad Marini Vit Procl.* σελ. 85 κ. ἑ. καί τινες κριτικοὶ φρονοῦσιν ὅτι εἰσὶν ἔργα τοῦ Δίωνος Χρυσοστόμου. Πάντες οἱ σωζόμενοι λόγοι τοῦ Δίωνος διακρίνονται ἐπὶ τῇ γλαφυρότητι τοῦ ὕφους καὶ τῇ καθαρευούσῃ αὐτῶν γλώσσῃ· ὁ συγγραφεὺς λίαν ἐπιτυχῶς ἀπεμιμήθη τοὺς Ἕλληνας κλασικούς, ὡς τὸν Πλάτωνα, Δημοσθένην, Ὑπερίδην καὶ Αἰσχίνην. Ἡ ἐνδελεχὴς σπουδὴ τῶν προτύπων τούτων, συνδυασθεῖσα μετὰ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ ἱκανότητος, τῆς στερρᾶς καὶ θελκτικῆς αὐτοῦ φωνῆς καὶ τῆς δεξιότητος αὐτοῦ περὶ τὸ ἐκ τοῦ προχείρου ρητορεύειν, ἀνύψωσεν αὐτὸν πάραυτα ὑπεράνω πάντων τῶν συγχρόνων ρητοροδιδασκάλων. Τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶναι ἐν γένει σαφὲς καὶ ἀπηλλαγμένον τεχνητῶν διακόσμων, μολονότι ἀδυνατεῖ πάντοτε ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἀσιατικῆς σχολῆς τῆς ρητορικῆς. Αἱ φράσεις αὐτοῦ διακόπτονται συχνάκις τῇ παρεμβολῇ παρενθετικῶν ἐπεξηγήσεων, τὰ δὲ προοίμια αὐτοῦ εἶναι συχνάκις μακρότατα δυσαναλόγως πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν λόγων μέρη. Ὁ Niebuhr λέγει: «Ὁ Δίων Χρυσόστομος ἦν συγγραφεὺς ἀσυνήθους δεξιότητος καὶ λίαν λυπηρὸν εἶναι ὅτι ἀνῆκεν εἰς τοὺς ρητοροδιδασκάλους τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης ἐποχῆς· θλίβεταί τις βλέπων αὐτὸν σπαταλοῦντα τὰς λαμπρὰς ρητορικὰς αὐτοῦ δυνάμεις ἐν ἀσήμοις πράγμασιν. Ἕνια τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰσι γεγραμμένα ἐν λαμπρᾷ καὶ καλλιλογικῇ γλώσσῃ, ἤτοι ἐν καθαρᾷ ἀττικιζούσῃ ἑλληνικῇ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐπιτηδεύσεως. Φανερὸν ὅτι κατέκτησε τὴν κλασικὴν τῶν Ἀθηνῶν γλῶσσαν, ἰδιοποιησάμενος αὐτὴν καὶ ἐχρησιμοποίει ταύτην ὡς ἰσχυρὸς αὐτῆς κάτοχος. Ἐν παντὶ ὅ,τι ἔγραφε φαίνεται ἀνὴρ συμπαθοῦς χαρακτῆρος, ἐλεύθερος τῆς κενοδοξίας τῶν συνήθων ρητοροδιδασκάλων, μολονότι εὐχερῶς ἀναγνωρίζει τις τὴν σιωπηλὴν συναίσθησιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Ἦτο ἀφελὴς πλατωνικὸς φιλόσοφος καὶ ἔζησεν

ὁλοψύχως ἐν Ἀθήναις, πόλει, ἥτις ἀπετέλει δι' αὐτὸν ὁλόκληρον κόσμον καὶ ἥτις παρώτρυνεν αὐτὸν νὰ λησμονήσῃ καὶ Ρώμην καὶ τὸν αὐτοκράτορα αὐτῆς καὶ εἴ τι ἄλλο. Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦσιν εὐάρεστον χαρακτηριστικὸν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Ὁσάκις θίγει τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν, ἐν ᾗ ἔζη, καταδείκνυσι τὸν ἀριστοτέχνην αὐτοῦ νοῦν. Οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος συγγραφεὺς μετὰ τὸν Τιβέριον, ὅστις μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας». Ἡ πρώτη ἔκδοσις ἁπάντων τῶν λόγων τοῦ Χρυσοστόμου ἦν ἡ τοῦ Δ. Παραβισίνου ἐν Μεδιολάνοις (1476), ᾗ τινι ἐπηκολούθησεν ἡ τοῦ Ἄλδου Μανουτίου (Βενετίᾳ 1551). Ἡ δευτέρα σπουδαία ἔκδοσις εἶναι ἡ τοῦ *Cl. Morel* (Παρίσ. 1601), ἀνατυπωθεῖσα τῷ 1623 μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως. Ἀρίστη καὶ κριτικὴ ἔκδοσις εἶναι ἡ τοῦ Ράισκε (Λειψία, 1784).

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (Ἰωάννης), ἐπικληθεὶς Χρυσόστομος ἐκ τῆς μεγάλης αὐτοῦ εὐγλωττίας. Ἐγεννήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ 347 μ. Χ. κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, μολονότι ὡς ἔτη τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἐθεωρήθησαν καὶ τὰ 344 καὶ 354. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Σεκοῦνδος ἦτο στρατηγὸς ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ στρατῷ, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ Ἀνθοῦσα ἐγκατελείφθη χήρα ἀμέσως μετὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ. Ἐκ ταύτης ἔλαβεν ὁ Χρυσόστομος τὰς πρώτας θρησκευτικὰς αὐτοῦ ἐντυπώσεις, οὕτως ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς πρωϊμωτάτης παιδικῆς ἡλικίας συνεχῶς προέκοπτεν ἐν τῇ σοβαρότητι καὶ ἑτοιμότητι τοῦ πνεύματος. Ὁ Λιβάνιος ἐδίδαξεν αὐτὸν τὴν ρητορικήν, καὶ ἔλεγεν ὅτι θὰ ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ αὐτὸν διάδοχον ἐν τῇ σχολῇ αὐτοῦ, ἂν οἱ χριστιανοὶ μὴ ἥρπαζον αὐτόν. Πρὶν ἢ προχειρισθῇ εἰς κληρικόν, ἀπεχώρησεν εἰς μονὴν παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ βραδύτερον εἰς ἀπομονωτήριον, ἔνθα ἀπεστήθισεν ὁλόκληρον τὴν Βίβλον. Βλαβείσης ὅμως τῆς ὑγείας αὐτοῦ, προεχειρίσθη εἰς διάκονον ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Μελετίου τῷ 381 μ. Χ., ὅστις προηγουμένως εἶχε βαπτίσει αὐτόν, (ἴδε καὶ ΙΩΑΝΝΗΣ τόμ. 4, σελ. 1673 κ. ἑ.). Ἐν Ἀντιοχείᾳ τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ ὡς κήρυκος, ὥστε κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Νεκταρίου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Εὐτρόπιος, ὑπουργὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, κατώρθωσεν ὥστε νὰ ἐκλεγῇ ὁ Ἰωάννης ἀντικαταστάτης τοῦ Νεκταρίου ἐν τῷ κενωθέντι θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν ταύτην, προθύμως ἐπικυρωθεῖσαν ὑπό τε τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς βασιλευούσης τῷ 397 μ. Χ., ἐκτίθενται ὑπὸ τοῦ Ἀμεδαίου Τιερρὺ ὧδε: «Τῇ 5)17 σεπτεμβρίου 397 ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπώλεσε τὸν ποιμενάρχην αὐτῆς Νεκτάριον, ἐπὶ δεκαετίαν ὅλην αὐτὴν διοικήσαντα ἐν μέσῳ δυσχερῶν περιστάσεων ἄνευ μὲν πολλῆς τῆς δόξης, ἀλλὰ καὶ ἄνευ ταραχῶν. Ἡ χηρεία τοῦ θρόνου τούτου ἀπετέλει πάντοτε δημόσιον γεγονός, οὐχὶ διότι ἐκέκτητο ἰδιάζουσαν ἀνὰ σύμπασαν τὴν Ἀνατολὴν ἐπιρροήν, ἀλλὰ διότι ὡς ἐκκλησιαστικὸς θρόνος τῆς βασιλευούσης ἐμεγάλην ἐκέκτητο ὑπεροχήν. Ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατεῖχεν ἐν τῇ αὐλῇ βαθμὸν ἴσον πρὸς τὸν πρῶτον λειτουργὸν τοῦ κράτους καὶ πολλὴν ἐκέκτητο πάντοτε βαρύτατα ἐν ταῖς τῆς Ἐκκλησίας συζητήσεσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασι τοῦ κράτους. Οἱ ξένοι ἐπίσκοποι, οὕσπερ αἱ ὑποθέσεις αὐτῶν ὡδήγουν εἰς τὴν μητρόπολιν, γενόμενοι δεκτοὶ καὶ καταλύοντες παρ' αὐτῷ, ἀπετέλουν εἶδός τι αὐλῆς, συνάμα δέ, χωρὶς ποσῶς νὰ ἦναι δυνατὸν οἱ τιτουλάριοι τῆς τοῦ Βυζαντίου ἕδρας νὰ ἐπικαλῶνται ἰδιαίτερόν τινα νομικὸν κανόνα διὰ τὴν ἐπέκτασιν ταύτην τῆς δυνάμεως αὐτῶν, ἰδιοποιοῦντο δικαιοδοσίαν τινὰ ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Θράκης, Ἀσίας καὶ τοῦ Πόντου συναδέλφων αὐτῶν, ἐπικυρωθεῖσαν ἐκ συνηθείας. Κατὰ συνέπειαν ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπετέλει πάντοτε βαρυσήμαντον γεγονὸς καὶ περιεπλέκετο κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὑπὸ νέων περιπλοκῶν, ὡς ἐκ τῆς παρουσίας πολλῶν ἐπισκόπων συνηθροισμένων ἐν Κων)πόλει καὶ ἀξιούντων δικαιώματα διευθύνσεως ἢ ἐλέγχου αὐτῆς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκόπων τούτων ηὔξανεν ἐφ' ὅσον ἡ περὶ τῆς χηρείας τοῦ θρόνου φήμη διεδίδετο ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν, περὶ τὸν θρόνον δὲ κατηρτίσθη εἶδος προχείρου συνόδου, ἣν ὤφειλον νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν οἵ τε ἐκλογεῖς καὶ αὐτὴ ἡ κυβέρνησις. Τῆς μικρᾶς ταύτης συνόδου ἡγεῖτο ἀνὴρ ταραχοποιὸς καὶ ἐπικίνδυνος, ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχης Θεόφιλος, κληρικὸς ἀνεγνωρισμένης μὲν παι-

δείας, ἀλλ' ἀμφισβητουμένης ἠθικῆς, ἀκαταπόνητος μηχανορράφος καὶ ραδιουργιῶν ἐπινοητής, ἐπιρροὴν μὲν ἐν τῇ αὐλῇ κεκτημένος, σαγηνευτικὴν δ' ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ἐξασκῶν, ἐπιδέξιος τέλος εἰς τὸ νὰ προσκτᾶται ἰσχὺν καὶ ἐπικράτησιν ὑπὸ τὴν φενάκην τῆς ἀφιλοκερδείας Αἱ ἀξιώσεις αὐτοῦ περὶ ἐμπιστοσύνης πρὸς τοὺς φίλους καὶ περὶ πατρικῆς δικαιοσύνης ἀπέναντι τοῦ κλήρου εἶχον ὡς κύριον ἐλατήριον τὸ ἴδιον αὐτοῦ μόνον συμφέρον, ἡ δὲ ἐπιδεικτικὴ ἔστιν ὅτε προστασία, δι' ἧς τοὺς ἄλλους περιέβαλλεν, ἀπετέλει στρατήγημα πρὸς προσέλκυσιν μόνον καὶ ἀφοπλισμὸν αὐτῶν. Ἐν τῇ παρούσῃ λοιπὸν περιστάσει ὁ Θεόφιλος οὗτος ἐπεθύμει νὰ ἰδιοποιηθῇ τὴν ἐκλογὴν οὐχὶ ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτοῦ ὠφελείᾳ, εἴτε διότι δὲν ἐτόλμα εἴτε καὶ διότι ἤρκειτο ἐν τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας θρόνῳ, ὅστις κανονικῶς ἦν ὁ πρῶτος παρὰ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ τὸν κενὸν θρόνον ἐζήτει δι' ἕνα τῶν ὑπ' αὐτὸν κληρικῶν διὰ λόγους, οἵτινες κατωτέρω ἐκτεθήσονται. Χάρις εἰς τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ ταύτην οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκόπων ἀνέλαβον ὑποχρεώσεις ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην, ἐνῷ οἱ ἄλλοι διετήρησαν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν, ἐπιθυμοῦντες νὰ βολιδοσκοπήσωσι μᾶλλον τὸ ἔδαφος πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν καὶ ἐν ἀνάγκῃ ν' ἀποτολμήσωσι καὶ συναγωνισμόν. Πρὸς τῇ τοιαύτῃ σκευωρίᾳ τῶν ξένων ἐπισκόπων καὶ ἑτέρα κατηρτίσθη παρ' αὐτῷ τούτῳ τῷ κλήρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀποφασίσαντι νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ. Τίς πράγματι ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ τὴν γνησίαν κτῆσιν τοῦ μεγάλου τούτου θρόνου εἰ μὴ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καὶ τοῦ Νεκταρίου ἐμελέτησαν τὰς ἀνάγκας καὶ ὑπέστησαν τὰ ἐπαχθῆ αὐτοῦ βάρη; Οὕτως ἐξεῤῥάζοντο μετὰ προφανοῦς δικαίου οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι τῆς μητροπολιτικῆς Ἐκκλησίας. Πάλη λοιπὸν ἀντιθέτων στοιχείων ἐκ τῆς τοιαύτης καταστάσεως προέκυψεν, ἡ δὲ πόλις παρουσίαζε θέαμα ζωηρᾶς ταραχῆς καὶ διαφωνίας. Ἀπὸ τῆς αὐγῆς οἱ πρόναοι, αἱ πλατεῖαι, αἱ τῶν συναθροίσεων τόποι καὶ αἱ θέσεις τῶν περιπάτων κατελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν φίλων αὐτῶν, δημηγορούντων, κηρυσσόντων, ἐργαζομένων εἰς τὸ ἐφελκύσαι τὸν λαόν, ὅστις μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τῶν ὀνωράτων (*honorati*, ὄνομα, δι' οὗ ἐκαλοῦντο πάντες οἱ διελθόντες πάντα τὰ δημόσια ἀξιώματα), θὰ ἐλάμβανε μέρος ἐν τῇ ἐκλογῇ. Οὐδὲν παραλείπεται τῶν συνήθων ἐπαισχύντων στρατηγημάτων κατὰ τας ἐκλογικὰς ὑποψηφιότητας, ὑποσχέσεων, δηλονότι, βαναύσων κολακειῶν, ἐκλιπαρήσεων πρὸς τὸν λαόν, ἐξυμνήσεων αὐτῶν τούτων τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν φίλων αὐτῶν καὶ ἐλεεινολογήσεως τῶν ἀντιπάλων. Ἡ παρὰ τοῖς μεγιστᾶσι μάλιστα ἐνέργεια ὑπενηργεῖτο μετὰ πλείονος αὐθαδείας. Αἱ θύραι τῶν μεγιστάνων ταπεινότατα ἐκρούοντο, οἱ δ' ἐνεργοῦντες εἰσέρπυζον παρ' αὐτοῖς τῇ βοηθείᾳ δώρων, προωρισμένων εἰς διευκόλυνσιν τῶν ἀκροάσεων ἢ εἰς διαφθορὰν τῶν φυλάκων. Καὶ οὗτος μὲν προσέφερε σπάνιόν τι ἀντικείμενον τῆς Αἰγύπτου ἢ ἑλληνικὸν ἄγαλμα, ὁ δ' ἕτερος ἐκόμιζε τῶν Ἰνδιῶν μέταξαν ἢ ἀρώματα τῆς Ἀραβίας· ἀλλὰ καὶ χρηματικὰ ποσὰ διενέμοντο· εὐτυχὴς ὁ δυνάμενος νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ὑποστηρίξεως εὐγενοῦς δεσποίνης ἢ τῆς προστασίας μεγιστᾶνος τῶν ἀνακτόρων. Τοσοῦτοι ἦσαν οἱ ἀντίπαλοι, τοσαῦται αἱ ἀντιμαχόμεναι μερίδες, ὥστε ἀδύνατος κατέστη ἡ ἐκλογὴ ἐπὶ ὁλοκλήρους τέσσαρας μῆνας. Χωρὶς ποσῶς νὰ φθάσῃ τὸ πρᾶγμα, λέγει ὁ Τιερρύ, εἰς τὴν σοβαρότητα τῶν ταραχῶν τῆς Ρώμης κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Δαμάσου, ὅτε οἱ ἐκλογεῖς κατόπιν τακτικῆς μάχης ἀφῆκαν 137 πτώματα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει θέαμα οὔτε ἧττον σπαραξικάρδιον ἦτον, οὔτε ὀλιγώτερον ἐπαίσχυντον. Ὁ λαὸς αὐτὸς πρῶτος ἠρυθρίασε καί, ἀναγνωρίσας ὅτι οἱ ἀλλήλων καταμαρτυροῦντες οὗτοι φιλόδοξοι ὡς ἀναξίων τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου, εἶχον ἐξ ἴσου δίκαιον, ἀπεφάσισε ν' ἀναθέσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐκλογὴν ἀληθοῦς ἐπισκόπου, ἀνταποκρινομένου διά τε τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀνατεθησομένης αὐτῷ ἀποστολῆς. Ἡ εὐχὴ αὕτη τοῦ λαοῦ, ἐκφρασθεῖσα ἐν θέσει δημοσίᾳ, διεβιβάσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἵνα ὑποβληθῇ εἰς τὸν ἄνακτα. Οἱ μεγιστᾶνες δὲν ἐτόλμων ποσῶς ν' ἀπορρίψωσι τοσοῦτον ἐπίσημον διαιτησίαν, ἡ δ' ἐκλογὴ τοῦ μέλλοντος ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως μετήχθη ἐκ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ αὐτοκράτο-

ρος. Ἡ εὔνοια τῶν ἀνακτορικῶν, πιθανῶς δὲ καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐφαίνετο ἀποκλίνουσα πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἰσιδώρου, τοῦ κληρικοῦ δηλονότι ἐκείνου τῆς Ἀλεξανρείας, ὃν ὑπερήσπιζεν ὁ Θεόφιλος. Οἱ λόγοι, οἵτινες ὤθησαν τὸν πατριάρχην τῆς μεγάλης ταύτης Ἐκκλησίας νὰ προστατεύῃ τὸν κληρικὸν αὐτοῦ τοῦτον μετὰ τοσαύτης ζέσεως, ἦσαν ὅλως προσωπικοί, ἡ δ' ἔκθεσις αὐτῶν ἐνταῦθα δὲν εἶναι ἄμοιρος ἐνδιαφέροντος. Ὁ Θεόφιλος δὲν ὑπῆρξε πάντοτε πιστὸς φίλος τοῦ Θεοδοσίου, μολονότι τὸ ἐναντίον ἐκήρυσσεν. Κατὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ὁ καθολικὸς αὐτοκράτωρ ἤρξατο τοῦ ἀγῶνος μετὰ τοῦ τυράννου Μαξίμου, τοῦ ὑποκινηθέντος ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν τῆς Δύσεως, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας ἐσκέφθη ὅτι ὡς ἐκ τῶν περιπετειῶν τοῦ πολέμου ὁ χριστιανὸς ἠδύνατο νὰ ἠττηθῇ παρὰ τὴν ἱερότητα τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ, νὰ καταστῇ δὲ ὁ Μάξιμος κυριάρχης τῆς Ἀνατολῆς. Κατὰ συνέπειαν ἔγραψε δύο συγχαρητηρίους ἐπιστολὰς ἀνὰ μίαν ἑκατέρῳ τούτων, ἀναλόγως τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ πολέμου. Ὁ κομιστὴς αὐτῶν ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ ἱερεὺς Ἰσίδωρος, ὅστις, μεταβὰς εἰς Ρώμην, ἀνέμενε τὴν ἔκβασιν τῆς νίκης· ταύτης δὲ ὑπὲρ τοῦ Θεοδοσίου ἀποβάσης, ὁ Ἰσίδωρος ἔσπευσε νὰ ἐπιδώσῃ αὐτῷ ἐκ μέρους τοῦ πατριάρχου τὴν ἐπιστολήν, ἥτις ἦν προωρισμένη δι' αὐτόν· τὴν ἑτέραν ὅμως δὲν ἐκόμισεν εἶτα μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἔλεγε δὲ ὅτι διάκονος, συνοδεύων αὐτόν, ὑπεξήρεσεν αὐτήν. Πράγματι οὐδόλως ἐγνώσθη τί ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη ἀπέγινεν. Ὁ Θεόφιλος ἠδύνατο νὰ ὑποπτεύηται διὰ πολλοὺς λόγους ὅτι ὁ Ἰσίδωρος ἐκράτει ταύτην δι' ἑαυτὸν πρὸς χρησιμοποίησιν αὐτῆς ἐν ἀνάγκῃ· περὶ τοῦ ζητήματος μάλιστα τούτου διέδωκεν εἰς τὸ δημόσιον καί τινας φήμας. Τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις τοῦ ἐπισκόπου ἀπέναντι τοῦ κληρικοῦ αὐτοῦ καὶ φαίνεται ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος διετύπου ἐκτάκτους ἀξιώσεις, τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ὁποίων δὲν εἶχε δυνηθῇ εἰσέτι νὰ κατορθώσῃ ὁ Θεόφιλος. Ἐπὶ τέλους ἐπαρουσιάσθη ἡ ἐπίκαιρος αὕτη χηρεία τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου, ἥτις ἦν ἱκανὴ νὰ ἱκανοποιήσῃ βεβαίως καὶ τὸν φιλοδοξότερον ἄνδρα. . . Ὁ Εὐτρόπιος, ὃς ἐγνώριζε καλλιστα τὸν Θεόφιλον καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπέμεινεν εἰσέτι ἐν μέσῳ τῶν τοῦ βίου αὐτοῦ κακῶν καὶ ρανὶς εἰλικρινοῦς εὐσεβείας, ὁ Εὐτρόπιος, ταρασσόμενος ὑπὸ τοσούτων ἀνησυχιῶν, ἔβλεπεν ἰδίᾳ μετὰ μεγάλης δυσαρεσκείας τὴν τοῦ Ἰσιδώρου ὑποψηφιότητα. Οὗτος ἐπεθύμει μάλιστα ἕτερον ὑποψήφιον, τὸν ὁποῖον οὐδ' ἐφαντάζετο τις ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὸν θρίαμβον τοῦ ὁποίου ἀπεφάσισε νὰ συνεπαγάγῃ ἤδη μάλιστα, ὅτε ὁ Ἀρκάδιος ἦν ὁ κύριος τῆς ἐκλογῆς. Ὁ Εὐτρόπιος οὗτος, ἐπισκεψάμενος νεωστὶ τὴν Ἀντιόχειαν διά τινα ἄλλα ζητήματα τοῦ κράτους, ἔτυχεν εὐκαιρίας ν' ἀκούσῃ τοῦ Χρυσοστόμου, καταγοητευθεὶς μάλιστα ἐκ τῆς εὐγλωττίας αὐτοῦ· τοῦτον λοιπὸν προέτεινεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ζωγραφῶν ζωηρῶς καὶ μετὰ ζέσεως τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ κληρικοῦ τούτου, τὴν αὐστηρότητα τῶν ἠθῶν καὶ τὴν μετριότητα τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τοσαύτης λαμπηδόνος. Ὁ Ἀρκάδιος, ὡς πάντοτε εἴθισται αὐτῷ, ἐπεδοκίμασε τὴν πρότασιν τοῦ ὑπουργοῦ αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο τόσον εὐχερές. Ὁ Χρυσόστομος εἶχεν ἀρνηθῇ ἄλλοτε τὴν θέσιν ἐπισκόπου· θὰ ἐπέμενεν ἀρά γε καὶ νῦν ἐν τῇ ἀρνήσει αὐτοῦ ταύτῃ; Ἡ δὲ πόλις, ἧς σύμβουλος ἦτο καὶ εἴδωλον, θὰ συγκατετίθετο ἀρά γε εἰς τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ; Ἔδει νὰ ληφθῇ πρὸ πάντων ὑπ' ὄψιν ὁ λαὸς οὗτος τῆς Ἀντιοχείας πρόθυμος πάντοτε, ὁρμητικὸς καὶ ἕτοιμος εἰς στάσιν· ταραχαί, δημόσια ἀτυχήματα ἢ καὶ μία μόνη αἵματος ρανὶς θὰ προὐκάλουν ἀναμφιβόλως ἄρνησιν ἐκ μέρους τοῦ Χρυσοστόμου· ἔδει πρὸς τούτοις νὰ ληφθῇ πρόνοια καὶ περὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καθ' ἣς ἡ ἐκλογὴ αὕτη θὰ προσέκρουεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀντιπολιτεύσεως εἴτε ἐκ μέρους τῶν ξένων ἐπισκόπων, εἴτε ἐκ μέρους τοῦ ἐπιχωρίου κλήρου, ὅστις θὰ ἐθεώρει ἑαυτὸν περιφρονούμενον. Τὸ δειλὸν πνεῦμα τοῦ Ἀρκαδίου εἶχεν ἀνάγκην ἐνθαρρύνσεως, διότι αἱ ἀντιρρήσεις αὗται, αἵτινες ἄλλως φυσικῶς ἐπαρουσιάσθησαν, δὲν ἐστεροῦντο οὔτε ὀρθότητος, οὔτε δυνάμεως. Ὁ Εὐτρόπιος, διατάξας τὰ πάντα κατὰ βούλησιν καὶ ἐξομαλίσας τὴν ὁδόν, κατήρξατο τοῦ ἔργου μετὰ δεξιότητος εὐνούχου τοῦ θεάτρου, προπαρασκευάζοντος τὴν λύσιν κωμῳδίας. Πρὶν ἢ διασαλπισθῇ τε περὶ τῶν μελετωμένων, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν κόμητα τῆς Ἀνατολῆς Α-

στέριον, ἐν Ἀντιοχείᾳ διατρίβοντα, ἐπιστολήν, φέρουσαν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐπιτάσσουσαν αὐτῷ νὰ συλλαβῃ παραυτα τὸν Χρυσόστομον καὶ ν' ἀποστείλῃ αὐτὸν εἰς Κωνστ)πολιν ὑπὸ κουστωδίαν· συνιστᾶτο ὅμως αὐτῷ σύνεσις, ἡ δ' ἐκτέλεσις ἀπεδείχθη ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἀξία τοιαύτης ἐπιταγῆς. Ὁ Ἀστέριος, προσελκύσας τὸν Χρυσόστομον ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὴν ρωμαϊκὴν καλουμένην πύλην ἐπὶ προφάσει νὰ ἐπισκεφθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ ναὸν μάρτυρός τινος, ἐκράτησεν αὐτὸν ἐκόντα ἄκοντα καὶ εἶτα ὡδήγησεν αὐτὸν μέχρι τῶν Παγρῶν πρὸ τοῦ σταθμοῦ τῆς δημοσίας ὁδοῦ. Αὐτόθι περιέμενεν αὐτοὺς ἅμαξα ἕτοιμος κατὰ πάντα, εὐνοῦχος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀνακτόρου καὶ ἀνώτερος στρατιωτικός, συνοδευόμενος ὑπὸ στρατιωτῶν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι συλλαβόντες τὸν Χρυσόστομον ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἁμάξης παρὰ τὴν ἔκπληξιν καὶ τὰς διαμαρτυρίας αὐτοῦ· εἶτα ἡ ἡ συνοδία ἀπεμακρύνθη καλπαζόντων τῶν ἵππων. Ταῦτα συνέβαινον ἐν ἑκάστῳ σταθμῷ. Αἱ βραχεῖαι διασαφήσεις, ἅσπερ ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ὁ Χρυσόστομος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πορείας, ἐπέτειναν ἔτι μᾶλλον τὴν ἔκπληξιν αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους ἀναλογισθεὶς τὰ παράδοξα μέσα, ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἀναβίβασιν αὐτοῦ εἰς τὸν πρῶτον τῆς Ἀνατολῆς θρόνον, κατεῖδεν ἐν τῷ γεγονότι τούτῳ τὸν δάκτυλον τῆς θείας Προνοίας καὶ ἀφέθη εἰς τὴν θέλησιν τῶν ἀπαγόντων αὐτόν. Οὕτως ὡς πολιτικὸς μᾶλλον κατάδικος ἢ ὡς ἐπίσκοπος κατῆλθεν ὁ μέγας ἀρχηγὸς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα καταλάβῃ τὴν μητρόπολιν αὐτοῦ. Τὸ πραξικόπημα τοῦτο κεραυνόπληκτον κατέστησε τὴν ὁμάδα τῶν τοῦ θρόνου μνηστήρων. Ὁ λαός, γινώσκων τὴν μεγάλην φήμην τοῦ Ἀντιοχείας Ἰωάννου, ἐνθουσιωδῶς ἐπεκρότησεν εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην τοῦ εὐνούχου, οἱ ἐπίσκοποι ὅμως ἐθεώρησαν ἑαυτοὺς ἀναξιοπρεπῶς ἐξυβρισθέντας. Μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰ παράπονα καὶ εἰς τὴν διατύπωσιν παντὸς εἴδους κακοβουλίας ἐναντίον τοῦ ἐπεισάκτου, διεμαρτυρήθησαν καὶ κατ' αὐτοῦ ἔτι τοῦ αὐτοκράτορος ἐν ὀνόματι τῆς ἐκλογικῆς ἐλευθερίας, ὁ δὲ Θεόφιλος διεκήρυσσεν ὅτι δὲν θὰ ἀνεβίβαζε τὸν Χρυσόστομον ἐπὶ τοῦ θρόνου. Θὰ τὸν προχειρίσῃς, ἔλεγεν αὐτῷ ὁ εὐνοῦχος, καὶ κατὰ μέρος τοῦτον λαβών, ἐπεδείξατο αὐτῷ ἔγγραφα, πρὸ τῶν ὁποίων ὠχρία ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος. Ὁ Εὐτρόπιος εἶχε προμηθευθῆ ἐπιστολάς, αἵτινες διεκύβευον τὴν τοῦ Θεοφίλου θέσιν διὰ ζητήματα ἄγνωστα· ἄλλα πάλιν ἔγγραφα ἐν χερσὶ τοῦ Εὐτροπίου διεσαφήνιζον λεπτομερῶς τὸ ζήτημα τοῦ ἱερέως Ἰσιδώρου. Τὰ ἀνακοινωθέντα τοσαῦτα φαίνεται ὑπῆρξαν καὶ ὑπὸ τοιούτων συνωδεύοντο ἐπεξηγήσεων, ὥστε οὐ μόνον ὁ Θεόφιλος ἀπέσυρε τὴν περὶ ἀρνήσεως ἀπειλὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος προεχειρίσατο τὸν Ἰωάννην Χρυσόστομον, ἡ ἐνθρόνισις τοῦ ὁποίου ἐγένετο τῇ 21]2 φεβρουαρίου 398 ἐνώπιον ἀπείρου πλήθους.

Τότε ἤρξατο ἡ θυελλώδης ἐκείνη ἐπισκοπικὴ διοίκησις, αἱ περιπέτειαι τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν δύο ἐξορίαι, συμβούλια πλήρη σκανδάλων, ταραχὴ τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἀναστάτωσις τοῦ ἡμίσεως πληθυσμοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Χρυσόστομος, καίπερ εὑρεῖαν κεκτημένος μάθησιν, ἀπαράμιλλον εὐφυΐαν καὶ ἦθη, ἅτινα οὐδείς ποτε ἠδυνήθη ν' ἀμαυρώσῃ, ὑπελείπετο κατά τι ὡς πρὸς τὴν ἠπιωτέραν πολιτείαν . . . Ὁπωσδήποτε ὁ τῆς Ἀντιοχείας Ἰωάννης δὲν ἦτο τόσον ἁρμόδιος πρὸς κυβέρνησιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἶχεν ἀνάγκην ἀπομονώσεως, ὅπως διατελῇ ἀνεπηρέαστος. Ἐν ταῖς ἐν τῇ ἀπομονώσει σκέψεσιν αὐτοῦ, τῷ καλῷ τούτῳ καὶ ἀληθεῖ αὐτοῦ πάθει ἐνέμενε σύναμα καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ. Τὸ πάθος τοῦτο ἐξήγνισε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐμεγάλυνε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἔθηκε τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ὑπεράνω τῶν ἐπιγείων ἀναγκῶν καὶ ἀθλιοτήτων. Εἰς τὴν ἐν τῇ ἀπομονώσει ταύτῃ σκέψιν ὤφειλε τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ· καὶ ὅμως δὲν ἐπήρκει αὐτῷ αὕτη· εἶχεν ἀνάγκην ἀνθρώπων, παρ' οἷς νὰ προκαλέσῃ θαυμασμὸν πρὸς τὴν ἀρετὴν ταύτην, νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτοῖς τὸ μεγαλεῖον τοῦτο, εἶχεν ἀνάγκην κόσμου, οὗτινος νὰ κυριαρχήσῃ. Ἁπλοῦς μέχρι πενίας, αὐστηρὸς μέχρι προκλήσεως καὶ αὐτῶν τῶν ἀσκητικωτέρων ἀναχωρητῶν, ἀφιλοκερδὴς μέχρις ἐσχάτου βαθμοῦ, ὥστε νὰ παραδίδῃ εἰς τὸν πρῶτον ἐμφανιζόμενον ἐπαίτην τὴν πτωχὴν αὐτοῦ τράπεζαν καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ, ὁ Χρυσόστομος ἐσεμνύνετο τοσοῦτον ἐπὶ τῇ ἀρετῇ αὐτοῦ ταύτῃ ὡς καὶ ἐπὶ τῷ πνεύματι, πρὸ τῶν δύο δὲ τούτων εἰδῶν ἐγκαυχήσεως ἐξηφανί-

ζοντο συχνότατα ἡ ἐπιείκεια καὶ συγκατάβασις ἐκείνη, αἵτινές εἰσιν ἀναγκαῖαι ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ θέλησις αὐτοῦ ἦν ἐπιτακτικὴ καὶ ταχεῖα, ἡ δ' ἐνέργεια αὐτοῦ ἦν κατά τι σφοδρά. Ἡ μετριότης ἐν σοβαροῖς ζητήμασι δυσηρέστει αὐτῷ ὡς ἡ τοῦ καθήκοντος προδοσία, ἐνῷ ὁ ἐκούσιος αὐτοῦ περιορισμὸς καὶ ὁ πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν ἔρως ἐστέρει αὐτὸν τῶν μαθημάτων τῆς πείρας καὶ τῶν συχνάκις συνετῶν τοῦ κόσμου συμβουλῶν. Ὡς ἐκ τοῦ ἰδιορρύθμου αὐτοῦ χαρακτῆρος ἀπέφευγε τοὺς ἰσχυροὺς καὶ πλουσίους καὶ ἠσθάνετο ἔνθερμον συμπάθειαν πρὸς τὰς πενομένας τάξεις τοῦ λαοῦ· ἡ δὲ προτίμησις αὕτη ἐνεφανίζετο ἔστιν ὅτε ὑπὸ μορφὴν μυστικῆς ἀντιπαθείας κατὰ τῶν ἰσχυρῶν, ἐφ' ᾧ καὶ κατηγορήθη παρὰ τῷ αὐτοκράτορι ὅτι ὑποκινεῖ τοὺς πτωχοὺς κατὰ τῶν πλουσίων· ἡ τοιαύτη ὑπερβολὴ εὐσπλαγχνίας ἐν πόλει, οἵα ἡ Κωνστ)πολις, ἐν ᾗ συνεκεντροῦτο ὁ συρφετὸς τῆς Ἀνατολῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι ἐστερημένη κινδύνου. . . . Παράδοξον ἄλλως θέαμα ἦτο τὸ καθορᾶν τὸν ἄνδρα τοῦτον, τὸν καχεκτικὸν ἔχοντα σῶμα, ὑποκίτρινον τὴν χροιὰν καὶ ὄψιν φιλασθένου, τὴν δὲ κεφαλὴν ψιλὴν τριχῶν, τὸν ἄνδρα, ὅστις ἐφαίνετο ὅτι μόλις ἔφερε πνοὴν ζωῆς, νὰ ἐμφανίζηται καὶ νὰ ὑποκινῇ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐλῆς τὰ φοβερώτερα τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων. Ἡ αὐτὴ ὑπῆρχεν ἀντίθεσις τῆς σφοδρότητος τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀσιατικὴν ἐκείνην εὐγλωττίαν, τὴν χαρακτηριζομένην ὑπὸ ἐρρύθμων περιόδων καὶ μαλακότητος, ἧς ἄριστον ὑπῆρξεν οὗτος πρότυπον κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ· ὅτε ὅμως ὡμίλει, ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐφαίνοντο καταλαμπόμενα, ἐκ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, εἰς τὴν λάμψιν τῶν ὁποίων μόλις ἠδύνατό τις ν' ἀντιστῇ, ἠκτινοβόλει πρὸς τὰ ἔξω τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ, τὸ πῦρ ἐκεῖνο, τὰ ἴχνη τοῦ ὁποίου ζωηρὰ διὰ τῶν αἰώνων παρέμειναν. Ἡ ἔναρξις τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπετέλεσεν ἀληθῆ ἀναστάτωσιν, περιβαλοῦσαν ὁλόκληρον τὸ ἐπισκοπικὸν σύστημα καὶ σύμπασαν τὴν πειθαρχίαν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Ὁ Νεκτάριος, ἀρχαῖος ταμίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διατελέσας καὶ ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ ἀξιώματι ἀνὴρ τοῦ κόσμου, ἀνέπτυσσε τόσον ἕνεκα τῆς διαθέσεως αὐτοῦ, ὅσον καὶ διότι εὔλογον τοῦτο ἠγεῖτο, μεγάλην πολυτέλειαν καὶ μετὰ πομπώδους φιλοξενίας ὑπεδέχετο τοὺς μεγιστᾶνας τῆς πόλεως καὶ τοὺς παροδικοὺς ἐπισκόπους· ὁ Χρυσόστομος ὅμως κατήργησε ταῦτα πάντα. Τὰ ἔπιπλα τοῦ μεγάρου ἐπωλήθησαν, ὡς καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια τῶν ἀρχαίων ἐπισκόπων· τὸν χρυσὸν καὶ τὴν μέταξαν διεδέξαντο πανταχοῦ τὸ ἔριον καὶ ἡ σάγη. Ὅτε ὁ οἰκονόμος τῆς ἐκκλησίας ὑπέβαλλεν αὐτῷ τὸν κατάλογον τῶν τῆς τραπέζης δαπανῶν, ὁ Χρυσόστομος ἀπωθῶν αὐτὸν μετὰ περιφρονήσεως, ἔλεγε: «Τί εἰσι ταῦτα; τὰ μικρά μου ἔσοδα ἀρκοῦσι πρὸς διατροφήν· δὲν ἔχω ποσῶς ἀνάγκην τῶν χρημάτων τῆς Ἐκκλησίας». Ἡ πολυτέλεια τῶν Βασιλικῶν (Ἐκκλησιῶν) ὑπεβλήθη ἐπίσης εἰς τὴν αὐτὴν καὶ τὰ ἰδιαίτερα δώματα καὶ ἡ τράπεζα φειδωλίαν· ὁ νέος ἐπίσκοπος ἐπώλησε πάντα τὰ πολύτιμα κοσμήματα καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ἱερῶν σκευῶν, ἅτινα ἐθεώρει ὡς ἄγαν πολυτελῆ. Καὶ αὐτὰ τὰ μάρμαρα, ἅτινα ὁ Νεκτάριος παρεσκεύαζε διὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀναστασίας, ὃν ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἠγάπα καὶ ὅπου Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἀπήγγειλε τὰ εὔγλωττα αὐτοῦ ἀποχαιρετιστήρια, ἐξέθηκεν ὁ Χρυσόστομος εἰς τὴν διὰ δημοπρασίας πώλησιν. . . Ἐκ τοῦ προϊόντος τῶν πωλήσεων τούτων ἵδρυσεν ὁ Χρυσόστομος νοσοκομεῖον διὰ τοὺς ξένους ἀσθενεῖς καὶ διένειμε τοῖς πτωχοῖς τὰ ἐναπολειφθέντα. Οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ οὐδόλως παρημέλησαν βεβαίως νὰ διαθρυλήσωσιν ὅτι ἐχρησιμοποίει τὰ ἐκ τῶν πωλήσεων τούτων χρήματα ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτοῦ ὠφελείᾳ. Ὁ Χρυσόστομος ὅμως ἐδικαιολογεῖτο διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐλεημοσύνης αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ παράτολμος αὐτοῦ πόθος τοῦ μεταβαλεῖν πάντα, ἀνατρέψαι τὰ πάντα καὶ κυριαρχῆσαι καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς μνήμης τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ἐσκανδάλιζε τὸ παρὰ τοῖς ὑψηλοῖς κύκλοις φρόνημα καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς ἐξόντωσιν αὐτοῦ. Δέον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ παρ' αὐτῷ τρόπος τοῦ ζῆν ἠδύνατο νὰ ἐκπλήξῃ μεγάλην μητρόπολιν, πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, ὅπου ὁ ἐπίσκοπος ὡς ἀνώτερος λειτουργὸς θεωρούμενος, συμβαδίζων μετὰ τῶν ἀνωτάτων, ἐσύγναζεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ἐτήρει σχέσεις μετὰ τῶν μελῶν τῆς ἀριστοκρατίας καὶ μετὰ τῶν ἐπὶ πλούτῳ διακρινομένων. Ὁ Χρυσόστομος, πάραυτα διακόψας

σχέσεις αὐτοῦ, ἐκήρυξεν ὅτι θὰ ἐπεσκέπτετο τὴν αὐλὴν μόνον δι' ἐπείγοντα καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀφορῶντα ζητήματα. Ὑποχωρῶν εἰς τὴν διαρκῆ πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν τάσιν αὐτοῦ, παρεσκεύασεν ἐν τῇ μητροπόλει, ὡς ἄλλοτε ἐν τῷ μητροπολιτικῷ αὐτοῦ οἴκῳ, ἐρημίαν, ἐν ᾗ ἠγάπα νὰ ἐνδιατρίβῃ, μόνος γευματίζων καὶ δειπνῶν, μηδένα εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ προσκαλῶν καὶ οὐδέποτε παρ' ἄλλοις σιτιζόμενος. Ὁ ἱκανῶς παράδοξος οὗτος βίος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς μυρίας παρερμηνείας, καθ' ἃς ποικιλοτρόπως ὁ Χρυσόστομος παρεστάθη· καί τινες μὲν ἔλεγον ὅτι φιλάργυρος ὢν ἀπέθνησκε τῆς πείνης πρὸς θησαυρισμόν, ἄλλοι δὲ περιέγραφον αὐτὸν ὡς ἀκόλαστον καὶ ὡς ἐπιδιδόμενον, μακρὰν τῶν τοῦ κόσμου ὀμμάτων εἰς «ὄργια τοῦ κύκλωπος» (τοιοῦτος ὁ ὅρος, οὗτινος χρῆσιν ἐποιοῦντο) καὶ ἄλλοι τέλος διηγοῦντο περὶ αὐτοῦ παράδοξα καὶ ἄγνωστα ἐλαττώματα, ἅτινα ὅθεν συμφέρον εἶχε ν' ἀποκρύψῃ ἀπὸ τῶν τοῦ κόσμου βλεμμάτων. Αἱ κατηγορίαι αὗται, ἡ κυριωτέρα πηγὴ τῶν ὁποίων ἦν αὐτὴ αὕτη ἡ τοῦ κλήρου κακοβουλία, τοιαύτην ἔλαβον ὁριστικότητα, ὥστε ὁ Χρυσόστομος ἠναγκάσθη νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τούτου δημοσίᾳ καὶ ἀπεκήρυξε τὴν συκοφαντίαν τῶν «ὀργίων τοῦ κύκλωπος» διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ στήθους αὐτοῦ καὶ ἐπιδείξεως τῶν ὑπὸ τῆς νηστείας ἐξηντλημένων αὐτοῦ βραχιόνων. Τὸ πρᾶγμα ὅμως ἐδεινώθη, ὅτε ἠθέλησε νὰ ὁρίσῃ καὶ τῷ ὑπ' αὐτὸν κλήρῳ πολιτείαν, συνάδουσαν πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ τηρουμένην, ὅτε ἀπηγόρευσε π.χ. τοῖς κληρικοῖς τὸ σιτίζεσθαι, ὡς ἔπραττον, ἐν ταῖς τραπέζαις τῶν μεγιστάνων καὶ διάγειν βίον παρασίτων ὑπὸ τὸ τοῦ κληρικοῦ ἔνδυμα. «Ἔδει ν' ἀρχῶσιν, ἔλεγε, τὰ δηνάρια τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν τῶν κληρικῶν διατροφήν». Ὁ κλῆρος ἐν γένει ἐφρόνει ὅτι καλῶς ἐσκέπτετο ὁ Χρυσόστομος, ἀλλ' ἡ βαθείας ἔχουσα τὰς ρίζας κατάχρησις ἥκιστα ὑπεχώρει παρὰ τὰς ἀπειλὰς αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν κλῆρον ἐπῆλθεν ἡ σειρὰ τῶν χηρῶν ἢ διακονισσῶν λεγομένων, τῆς γυναικείας ἐκείνης δηλονότι ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, εἰς ἣν ἦτο τὸ πρῶτον ἀνατεθειμένη ἡ ὑπηρεσία παρὰ ταῖς γυναιξὶν ἐκείναις, αἵτινες ἐγένοντο δεκταὶ εἰς τὸ διὰ καταδύσεως βάπτισμα καὶ ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο μετὰ ταῦτα ἐν διαφόροις διακονίαις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ναοῦ. Ὁ τίτλος οὗτος ἦν λίαν περιζήτητος ἐκ μέρους τῶν χηρῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων, αἷς παρεῖχεν ἀξιοσέβαστον θέσιν, χωρὶς ν' ἀποσπᾷ αὐτὰς καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τῆς μετὰ τοῦ κόσμου ἐπικοινωνίας· οὕτω πολλαὶ αὐτῶν ἐζήτουν, ἐν τῇ τῶν διακονισσῶν τάξει καταταττόμεναι, πέπλον μόνον πρὸς συγκάλυψιν τοῦ ἐλευθεριωτέρου βίου αὐτῶν. Ὁ αὐστηρὸς Χρυσόστομος, προσκαλέσας πάσας ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἐρευνήσας τὰ ἤθη καὶ τὸν βίον ἑκάστης, ἀπέπεμψε πολλὰς ἐξ αὐτῶν μετὰ τῆς συμβουλῆς νὰ συζευχθῶσιν ὅσον τάχιον. Ἐκ τῶν χηρῶν ἐστράφη εἰς τὰς ἀδελφάς. Αἱ θεταὶ ἀδελφαὶ ἀπετέλουν ἑτέραν τάξιν γυναικῶν, σχετιζομένην, εἰμὴ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τοὐλάχιστον. Μολονότι ἡ ἀγαμία δὲν ἐπεβάλλετο τότε αὐστηρῶς τοῖς κληρικοῖς, πολλοὶ ὅμως τῶν τελευταίων τούτων προὐτίμων αὐτὴν τοῦ γάμου πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀχθῶν καὶ τῶν μεριμνῶν τῆς οἰκογενείας. Τότε δὲ ἐλάμβανον παρ' αὐτοῖς κόρην, ἥτις ἐγκαθίστατο ὑπὸ τὴν στέγην αὐτῶν, ὅπου ἐπεδίδετο εἰς τὰ οἰκιακὰ ἔργα, ὁ δὲ ἀδελφὸς οὗτος καὶ ἡ ἀδελφὴ ἐλογίζοντο ὅτι θὰ διεχωρίζοντο μόνον ὑπὸ τοῦ θανάτου. Οὕτω κόραι ἐγκατελίμπανον τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν, ἵνα προσέλθωσιν εἰς ἄνδρας, οἵτινες οὐδεμίαν εἶχον πρὸς αὐτὰς σχέσιν... Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ἐχαρακτήριζε τὰς εἰσποιήτους ταύτας ἀδελφὰς ὡς ἀνυμφεύτους συζύγους, ἑταίρας νέου εἴδους καὶ ἐρωμένας ἑνὸς μόνου ἀνδρός. Ὁ Χρυσόστομος, αὐστηρότερος ἔτι καὶ ὁριμύτερος ἐν τῇ κατακρίσει, ἐφώνησεν ἡμέραν τινὰ ὅτι ἐπίσκοπος, ἀνεχόμενος τὰ τοιαῦτα ἀτοπήματα, ἦν ἧττον δεδικαιολογημένος ἢ οἱ προαγωγεῖς τῶν δημοσίων ἀκολασιῶν· ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐκριζώσῃ τὸ κακὸν ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας, μολονότι τὰ μέτρα, ἅτινα ἔλαβε, τραχέα πως καὶ σφοδρὰ κατ' ἀρχάς, ἠστόχησαν τοῦ σκοποῦ. Δὲν εἶχον παρέλθει τρεῖς ἔτι μῆνες ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ, ὅτε ὁλόκληρος ὁ ὑπ' αὐτὸν κλῆρος ἐξηγέρθη κατ' αὐτοῦ. Διάκονοι καὶ ἱερεῖς ἐσκευώρουν, ὁ δ' ἐπίσκοπος διὰ πολέμου πρὸς τὸν πόλεμον ἀντεπεξερχόμενος, ἔπαυε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπέπεμπεν ἄλλους. Ἀσύνετος ὅμως ἔκφρασις περιήγαγε τὴν ἀπελπισίαν αὐτῶν εἰς τὸ ἔπακρον. Διάκονος, Σεραπίων τοὔνομα, ὅστις

παρώτρυνε τὸν Χρυσόστομον ἐν τῇ ὁδῷ τῆς αὐστηρότητος καί, ὡς παρὰ τοῖς ἀνδράσι σφοδροῦ χαρακτῆρος συμβαίνει, ἐξήσκει μεγάλην ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροήν, προσκλίνας τῷ ὡτὶ αὐτοῦ ἐν μέσῳ θυελλώδους συζητήσεως, εἶπεν αὐτῷ μετὰ φωνῆς, ὥστε ν' ἀκουσθῶσι τὰ λεγόμενα αὐτοῦ παρά τισι τῶν εὑρισκομένων: «Ἱεράρχα, λάβε ράβδον καὶ ἐκδίωξόν με διὰ τοῦ αὐτοῦ κτυπήματος, δι' οὗ καὶ πάντας τούτους, διότι ἄλλως δὲν θέλεις ἐπιτύχει τοῦ σκοποῦ». Ἡ ἔκφρασις αὕτη ἐξῆψε τὰ πνεύματα. Ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ κλῆρος ἀπετέλεσαν ἔκτοτε δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων καὶ διαρκῶς ἀγωνιζόμενα, τὸ μὲν πρὸς δυσφημίαν, τὸ δὲ πρὸς τιμωρίαν. Οἱ κληρικοί, διασπαρέντες ἀνὰ τὸν κόσμον, μετέβαινον ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, ἐκτοξεύοντες περίγελων καὶ συκοφαντίας κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, ὃν τινα ἠπείλουν δι' ἀθετήσεως πασῶν αὐτοῦ τῶν ἐπιταγῶν. Ἐνῷ λοιπὸν ἡ μᾶλλον ἀξιοθρήνητος διαίρεσις ἐπεκράτει ἐντὸς τῆς Κωνστ/πόλεως ἐκκλησίᾳ, ὁ Χρυσόστομος οὐδὲ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐπισκόποις τῶν γειτνιαζουσῶν ἐπαρχιῶν ἐκέκτητο φίλον, ἐφ' ὧν δὲ ἐπισκόπων ἐξησκεῖτο ποιά τις ὑπεροχὴ ἐκ μέρους τοῦ θρόνου τῆς βασιλευούσης. Ὁ Ἰωάννης συμπεριεφέρετο πρὸς αὐτοὺς μετὰ πολιτείας οὐχὶ δυσαναλόγου πρὸς ἐκείνην, ἣν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ κληρικοὺς ἐπεδείκνυτο, ἄνδρες δὲ ἴσοι αὐτῷ, οἵτινες ἠδύναντο κατά τινα στιγμὴν κριταὶ αὐτοῦ νὰ καταστῶσιν, ἐκραύγαζον ἐπὶ τῇ τυραννίᾳ καὶ ἔτεινον τὴν χεῖρα εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ ἐχθρούς. Ἐὰν ὁ ὑπουργὸς τοῦ Ἀρκαδίου, προσκαλῶν παρ' ἑαυτῷ τὸν Χρυσόστομον καὶ παραδίδων εἰς τὸν ἁπλοῦν τῆς Ἀντιοχείας ἱερέα τὸν ἄριστον ἐπισκοπικὸν θρόνον τοῦ κράτους, ἐφρόνει ὅτι θὰ ἐδημιούργει ἐκυτῷ πειθήνιον ὄργανον, βεβαίως ὀλίγην ἐπεδείξατο διορατικότητα. Ἐκτὸς δ' ἄλλου λόγου καὶ τὸ ὅτι ὁ νεωστὶ ἐκλεγεὶς ἦν ἰδιάζον δημιούργημα τοῦ Εὐτροπίου ἤρκει, ὥστε ν' ἀποφύγῃ ἐπιμελῶς πᾶσαν ἐκδήλωσιν ἀδυναμίας ἐξ ὀνόματος τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξιοπρεπείας καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ὑπουργείου αὐτοῦ. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἱεράρχου τοσοῦτον ἀνταπεκρίνετο εἰς τὰς ἰδέας τῆς ἱερατικῆς ἀνεξαρτησίας, ὥστε ἀδύνατον ἦτο νὰ μὴ τεκμηριωθῇ ἡ ἀδυναμία αὕτη. Ἡ ἀγαθὴ λοιπὸν συνενόησις μόλις ἠδυνήθη νὰ ὑπάρξῃ ἐπί τινας ἡμέρας παρὰ προσώποις τοσοῦτον διαφόροις, εὑρισκομένοις δὲ ἀπέναντι ἀλλήλων καὶ ἐν διηνεκεῖ πρὸς ἄλληλα ἐπικοινωνίᾳ. Τὸ θέαμα τῶν ἐν τῇ αὐλῇ γενομένων ἐξηρέθιζε τὸν ἱεράρχην, ὅστις ἐνόμισεν ὅτι δικαίωμα εἶχε νὰ ἐξασκήσῃ καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ αὐτοκράτορος ὑπουργῶν ὡς καὶ ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος πολιτείαν, οἵα καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ κλήρου ὑπ' αὐτοῦ ἐξασκηθεῖσα. Κατ' ἀρχὰς λοιπὸν ἐπῆλθον ἰδιαίτεραι προτροπαὶ γραπταὶ ἢ προφορικαί, ὁτὲ μὲν ἐπὶ τῆς πολυτελείας καὶ τῶν δαπανῶν τῶν ἀνακτόρων, ὁτὲ δὲ περὶ τοῦ πρὸς τὸ θέατρον πάθους καὶ τῆς πρὸς τὰ τοῦ ἱπποδρομίου θεάματα τάσεως. Βαθμηδὸν τὰ παράπονα ταῦτα ἐγένοντο δημόσια· παραγγέλματα καὶ ἀπειλαὶ σχεδὸν ἀπ' ἄμβωνος ἐκηρύσσοντο ὑπὸ ἐκφράσεις, αἵτινες οὐδένα ἐξηπάτουν. Ἐπὶ τέλους, σεισμῶν ἐπισυμβάντων ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ ἔτος 398, ὁ Χρυσόστομος παρεφέρθη μέχρι τοῦ κηρύξαι ὅτι τὰ ἀτυχήματα ταῦτα προσῆλθον ἐκ παροργίσεως τοῦ Κυρίου διὰ τῶν ἀδικημάτων, τῆς ἀσωτείας καὶ τῆς ἀκολασίας τῶν τε ἰσχυρῶν καὶ τῶν μεγιστάνων, τῆς ἐξοργίσεως, ἣν συγκρατοῦσι μόνον αἱ τῶν πενήτων παρακλήσεις. Ἐν γένει, λέγει καὶ ὁ ἐν τῷ βιογραφικῷ λεξικῷ τοῦ διδάκτορος Σμίθ τὸν βίον αὐτοῦ καταρτίσας, οἱ λόγοι τοῦ ἀρχιεπισκόπου μεγάλην προὐκάλεσαν δυσαρέσκειαν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὸ ὕφος τῆς θεολογίας αὐτοῦ ἦν πάντοτε πρακτικοῦ μᾶλλον ἢ δογματικοῦ εἴδους, ἡ δ' ἰσχυρὰ αὐτοῦ συνείδησις τῆς δυνάμεως τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως ἐπέτεινε τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀνηθικότητι τῆς πρωτευούσης. Ἀναμφιβόλως ὁρμητικὸς ἦν καὶ σφοδρὸς ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ, ὁ δὲ ρητορικὸς χαρακτὴρ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ ἦν πληρέστατα ἁρμόδιος πρὸς ἔκφρασιν τῶν αὐστηρῶν ἠθικῶν αὐτοῦ ἰδεῶν. Ἀπεχθὴς πρὸς τούτοις ἐγένετο ὡς ἐκ τῆς ἁπλότητος τοῦ βίου καὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἐχρησιμοποίει τὰ τοῦ θρόνου εἰσοδήματα ἀπέναντι τῆς πολυτελείας, ἧς χρῆσιν ἐποιοῦντο οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ. Πολλοὶ τῶν κοσμικῶν ἐμφορουμένων φρονημάτων μοναχῶν καὶ κληρικῶν, ὡς καὶ οἱ ὑπουργοὶ καὶ αἱ κυρίαι τῆς αὐλῆς ἐγένοντο ἐχθροὶ αὐτοῦ, ἡγουμένης αὐτῆς ταύτης τῆς αὐτοκρατείας Εὐδοξίας, ἥτις

ἐτήρει τὸν ἀσθενῆ σύζυγον αὐτῆς ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐξουσίαν. Ταῦτα δὲ πάντα ἦσαν προδήλως συνέπεια τῆς πρὸς γενικὴν μεταρρύθμισιν τάσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου καθημένου. Ἀλλ' ὡσεὶ μὴ ἤρκουν αἱ ἔμμεσοι ἐπιθέσεις τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ παντὸς πλημμελοῦς καὶ μεταρρυθμιστέου, ὁ Εὐτρόπιος αὐτὸς παρέσχεν εἰς τὸν Χρυσόστομον τὸ σύνθημα ἀμέσων ἐπιθέσεων διὰ τῆς συνεπείᾳ νέου διατάγματος συμπληρώσεως τῶν εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀπαραβιάστου τοῦ ἀσύλου ἀφορώντων μέτρων. Φαίνεται ὅτι αἱ καταχρήσεις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀσύλου, αἵτινες ἐν χερσὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἡγουμένων τῶν μονῶν ἀπετέλεσαν δικαίωμα ἀπαλλαγῆς τῶν καταδίκων φυγάδων ἀπὸ πάσης τιμωρίας αὐτῶν, φαίνεται ὅτι, λέγει ὁ Τιερρύ, αἱ καταχρήσεις αὗται εὐρύτατον θὰ ἔλαβον κύκλον, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Θεοδόσιος ἐνόμισε καλὸν νὰ σπεύσῃ εἰς ἐπούλωσιν τοῦ κακοῦ. Διατάγματα, περιορίζοντα τὸ τῶν ἀσύλων ἀπαραβίαστον, εἶχον ἐκδοθῆ πρὸ τῆς βασιλείας ἔτι τοῦ Ἀρκαδίου, τοῦτο δὲ συνετόν πως ἀπετέλει μέτρον· ὁ Εὐτρόπιος ὅμως κατέστρεψε τὰ πάντα, ἅτε ἐκλεξάμενος πρὸς ἀνανέωσιν καὶ ἐπέκτασιν τῶν ἀρχαίων θεσμῶν περίπτωσιν, καθ' ἣν τὸ ζήτημα τοῦ δικαίου πρόφασιν μόνον προφανῶς ἀπετέλει καὶ τῆς ὁποίας ὁ ἀληθὴς σκοπὸς ἡ προσωπικὴ ἦτο ἐκδίκησις. Οὕτως ὁ Νεκτάριος τῆς γενικῆς ἀπέλαυεν εὐνοίας, ὅτε προέβη παρὰ τῷ αὐτοκράτορι εἰς παραστάσεις, αἵτινες δυστυχῶς δὲν εἰσηκούσθησαν. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Χρυσόστομος εἶδεν ἐμφανιζομένους τῇ 15ῃ Ἰουλίου πολλοὺς νέους νόμους, συμπληροῦντας καὶ δεινοῦντας ὑπὸ διαφόρους ἐπόψεις τὰ προηγούμενα θεσπίσματα. Ἡ διαφορὰ Νεκταρίου καὶ Χρυσοστόμου ἦτο μεγάλη, διότι ὁ τελευταῖος οὗτος, ἐξοργισθεὶς μετὰ σφοδρότητος ρωμαίου δημάρχου, ἐκηρύχθη ἀποτόμως ἐχθρὸς τοῦ ὑπουργοῦ· ἡ μερὶς ὅμως τῶν δυσηρεστημένων, τὰ γενόμενα βλέπουσα, μετὰ χαρᾶς καθεώρα ἐξογκουμένας τὰς τάξεις αὐτῆς δι' ἐπικούρου τοσοῦτον πείσμονος ὅσον καὶ ἰσχυροῦ. Ἡ αὐτοκράτειρα μετὰ τοῦ ἐνστίκτου ἐκείνου τῶν γυναικῶν, ὅπερ οὐδέποτε ἐξαπατᾷ αὐτάς, ὁσάκις τὸ συμφέρον ἢ ἡ κενοδοξία αὐτῶν διακυβεύεται, προχωσθάνθη ἀπὸ τῆς πρώτης ἔτι στιγμῆς τὸν ἀναπτυχθέντα ἀνταγωνισμόν, καὶ μετ' ἴσης δεξιότητος ἐπεχείρησε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐξ αὐτοῦ. Τοῦ Χρυσοστόμου μὴ ἀναζητοῦντος ποσῶς ταύτην καὶ τὴν αὐλὴν ἀποφεύγοντος, αὕτη μετέβη παρ' αὐτῷ, ἐπιδεικνῦσα πᾶν ὅτι ἠδύνατο νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ νὰ προσελκύσῃ αὐτόν. Ὁ ἰδιαίτερος αὐτῆς θαλαμηπόλος, ὁ εὐνοῦχος Ἀμάντιος, ἀνὴρ μεγάλης εἰλικρινείας καὶ εἰλικρινοῦς εὐσεβείας, κατέστη μεσάζων παρὰ τῷ ἱεράρχῃ καὶ μέσον, δι' οὗ ἡ αὐτοκράτειρα ἤρξατο νὰ πληροῖ ἀμέτρως τούς τε ναοὺς καὶ τοὺς πένητας τῶν γενναιοδωριῶν αὐτῆς. Ὁ σύνδεσμος ὅμως οὗτος αὐτοκρατείρας καὶ Χρυσοστόμου ἐπετεύχθη προδήλως δαπάνῃ τοῦ Εὐτροπίου, πρὸς παροχὴν δὲ ἐχεγγύων τῆς εἰλικρινοῦς αὐτῆς πίστεως πρὸς τὸν νέον καὶ ὕποπτον αὐτῆς σύμμαχον ἡ ὑπερήφανος Εὐδοξία ἤρξατο τηροῦσα παρὰ τὰς κοσμικὰς αὐτῆς διαθέσεις τὰς συνηθείας ὑπερβολικῆς ἀφοσιώσεως, ν' ἀκολουθῇ τὰ ἅγια λείψανα γυμνόπους καὶ ἐν στολῇ μοναχικῇ κατὰ τὸ ἥμισυ, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν αὐτοκρατορικῇ, νὰ σύρῃ τὸν αὐτοκράτορα ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτῆς καὶ νὰ ἱδρύῃ μακρὰν βασιλικάς, ὧν τὰ σχέδια αὐτὴ αὕτη κατήρτιζεν. Οὕτως ὁ ἐπισκοπικὸς ἄμβων δὲν εὑρισκεν ἱκανῶς ἠχηρὰ ἐγκώμια πρὸς εὐχαρίστησιν «τῆς μητρὸς ταύτης τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς τροφοῦ τῶν μοναχῶν, τῆς τῶν ἁγίων ὑπερμάχου καὶ τῆς τῶν πτωχῶν βακτηρίας». Ἡ Εὐδοξία κατέστη τὸ φῶς τοῦ κράτους, ὁ δ' εὐνοῦχος ἀπετέλει τὴν σκιὰν καὶ τὴν νύκτα αὐτοῦ. Οὕτως ἐν τῷ βαθει τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γυναικωνίτου καὶ ἐν τοῖς ἀπομονωτηρίοις τοῦ ἱεροῦ τοῦ ναοῦ διηγείρετο διπλῆ θύελλα, πρὸς ἣν ἐτύφλωττεν ὁ Εὐτρόπιος, ἢ τὴν ὁποίαν πιθανῶς καὶ περιεφρόνει. Ἡ ἐπίσκηψις τοῦ κεραυνοῦ ἐπέκειτο, ὅτε ὁ ἀσύνετος ὑπουργός, παραφερόμενος ὑπὸ τῶν ἐπιτυχιῶν αὐτοῦ, τὸ ὕστατον προεκάλεσε τὴν δημοσίαν γνώμην ἐνεργήσας ν' ἀπονείμῃ αὐτῷ ὁ ἄρχων αὐτοῦ τὸν τίτλον πατρικίου ἅμα καὶ ὑπάτου.

Ἡ ὑπατεία τοῦ Εὐτροπίου προὐκάλεσεν ἐν τῷ βυζαντινῷ κόσμῳ ταραχήν, ἣν ὁ εὐνοῦχος οὐδέποτε ἀνέμενε, διότι ἠγνόει τὰ κατὰ τὴν Δύσιν. Ἐν Ἀνατολῇ γενικὴ προὐκλήθη δυσαρέσκεια ἐπὶ τῇ ὑπερβολικῇ ταύτῃ ἐπάρσει τοῦ δούλου, ἀξιοῦντος θέσιν γειτνιαζούσαν τῷ θρόνῳ καὶ πάντες διηρωτῶντο, ἂν ἡμέραν τινὰ ὁ παράτολμος ὕπατος θὰ ἐφαντάζετο νὰ καταστῇ καὶ αὐτοκρά-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

τωρ. Ὡς πρὸς τὸν τίτλον πατρικίου, οὗτος προὐκάλεσε σαρκασμούς, ἀνταγακλῶντας ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν ἡγεμόνα. «Καλῶς ἔπραξεν, ἔλεγον, νὰ ἐκλέξῃ ἑαυτῷ τοιοῦτον πατέρα...» Ἐν τῇ Δύσει πάλιν καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα οὐ μόνον ἀπετέλει τὴν ὑψίστην τῶν τιμῶν, ἀλλὰ καὶ ἱερὸν ἔτι θεσμόν, συνδεδεμένον μετὰ τοῦ μεγαλείου τῆς ἀρχαίας Ρώμης καὶ ἀποτελοῦντα οὕτως εἰπεῖν τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς παράστασιν καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ὅλου αὐτῆς παρελθόντος, ἡ ἔκπληξις ὑπῆρξε μείζων καὶ πολλῷ σφοδροτέρα ἡ ἀγανάκτησις. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπιστεύθη ἡ εἴδησις, ἥτις κατὰ 8βριον ἢ νοέμβριον τοῦ 398 ἐκ Κων)πόλεως μετεδόθη δι' ἀορίστων φημῶν, ὅτι δηλαδὴ ὁ Εὐτρόπιος προήχθη εἰς ὕπατον. Τὴν φήμην ταύτην ἀπέκρουον μάλιστα ὡς μυθώδη. «Ταῦτον θὰ ἦτο, ἔλεγον οἱ Ρωμαῖοι, ν' ἀναγγείλωσιν ἡμῖν μέλανα κύκνον ἢ καὶ λευκὸν κόρακα». Ὅτε ὅμως ὁ μῦθος ἐπηλήθευσε καὶ οὐδεμία πλέον ὑπῆρχεν ἀμφιβολία, ἡ ὀργὴ ἐξεδηλώθη πανταχοῦ ἐν εἴδει θορυβωδῶν διαδηλώσεων. Ἕκαστος ἐφρόνει ὅτι ἐτρώθη τὸ φρόνημα, ἡ ἀξιοπρέπεια αὐτοῦ ὡς πολίτου, αὐτὴ αὕτη ἡ τιμὴ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ἐπῆλθον εἶτα διάφορα ἐν τῷ βυζαντιακῷ κράτει γεγονότα, ὡς ἡ εἰς Κων)πολιν ἄφιξις τοῦ γότθου ἀξιωματικοῦ Ταρβιγίλου ἢ Τριβιγίλδου, ἡ στάσις τῶν Γρουθόγγων, κλάδου τῶν Ὀστρογότθων, ἡ ὑπ' αὐτῶν δῄωσις τῆς Φρυγίας, ἡ τοῦ Λέοντος κατ' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Εὐτροπίου ἀποστολή, ἡ ἧττα τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ καὶ ἐπὶ τέλους ἡ ἀγέρωχος τοῦ Εὐτροπίου πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν ὕβρις, πρός ἣν ἡμέραν τινὰ παραφερόμενος εἶπε: «Πρόσχες, ἡ χείρ, ἥτις σε ὡδήγησεν εἰς τὰ ἀνάκτορα ταῦτα ἔχει ἀρκετὴν εἰσέτι ἰσχύν, ἵνα ἐξώσῃ σε ἐξ αὐτῶν». Ἡ αὐτοκράτειρα ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ, ἀπωθήσασα διὰ χειρονομίας τὸν εὐνοῦχον καὶ μεταβᾶσα εἰς τὰ δώματα, ὅπου εὑρίσκοντο αἱ θυγατέρες αὐτῆς, ἡ τριετὴς Φακκίλη καὶ ἡ μόλις πεντάμηνον βίον ἀριθμοῦσα Πουλχερία, παρέλαβεν αὐτὰς ἐν τῇ ἀγκάλῃ αὐτῆς, ταχεῖ δὲ τῷ βήματι προσῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ σεπτοῦ αὐτῆς συζύγου· ἡ ἀγανάκτησις εἰς ἄκρον ἐστενοχώρει αὐτήν, τὰ δὲ δάκρυα ἔρρεον ἀφθόνως ἐν μέσῳ τῶν λυγμῶν. Συγκινηθεῖσαι ἐκ τῆς ταραχῆς τῆς μητρὸς αὐτῶν αἱ δύο θυγατέρες ἀνταπήντησαν διὰ διαπεραστικῶν φωνῶν, ἀντηχουσῶν μακρὰν ὑπὸ τὰς στοὰς τῶν ἀνακτόρων. Πρὸ τοῦ Ἀρκαδίου, σπεύσαντος εἰς τὰς φωνὰς ταύτας, ἡ Εὐδοξία ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἄναυδος, εἶτα δὲ διὰ συγκοπτομένων λέξεων καὶ ὀμμάτων ἐμπλεων ὀργῆς ἀνεκοινώσατο αὐτῷ τὴν ὕβριν, ἧς ἀντικείμενον ἐγένετο ἐκ μέρους τοῦ δούλου. Ἡ σκηνὴ αὕτη ὑπῆρξε σφοδροτάτη ἀπέναντι τοῦ ἀσθενοῦς Ἀρκαδίου, ὅς, προσκαλέσας αὐτοστιγμεὶ τὸν Εὐτρόπιον, ἔπαυσεν αὐτὸν τῶν καθηκόντων ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς αὐτοκρατείρας, ἐκήρυξεν ὅτι ἀπεστέρει αὐτὸν πᾶσαν τὴν περιουσίαν καὶ ἐπέταξεν αὐτῷ νὰ ἐγκαταλίπῃ πάραυτα τ' ἀνάκτορα ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Οἱ θεράποντες τῶν αὐτοκρατορικῶν δωμάτων καὶ οἱ τῶνφρουρῶν ἀρχηγοὶ προσελκυσθέντες ὑπὸ τοῦ θορύβου ἠδυνήθησαν νὰ παραστῶσιν εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ πανισχύρου ὑπουργοῦ. Ἡ Εὐδοξία διέταξε νὰ καταβιώξωσιν αὐτὸν καὶ νὰ ἐπιβάλωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὴν χεῖρα, ὅτι δήποτε κἂν ἐπήρχετο. Ἀνακτήσασα δὲ τὴν ἠρεμίαν διὰ τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς ἐκδικήσεως, ἔδωκε καὶ τὰς ἀπαιτουμένας διαταγάς, ἅσπερ ὁ σύζυγος αὐτῆς ἠδυνάτει κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ ἐκδώσῃ, καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν αὐτῆς βλέμμα ὑπέδειξε τοῖς πᾶσιν ὅτι αὕτη ἦτο τοῦ λοιποῦ ἡ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἄρχουσα. Ὁ Εὐτρόπιος, μηδαμῶς ἐξαπατώμενος, ᾐσθάνθη πάραυτα ὅτι ἀπώλετο, διελθὼν δ' ἐν τάχει τὰς εὐρείας ἐκείνας αἰθούσας καὶ τὰς στοάς, ἔνθα τὴν πρωΐαν ἔτι πλειόνων ἀπέλαυε τιμῶν ἢ ὁ ἴδιος αὐτοῦ ἄρχων καὶ ὅπου ἤδη οἱ αὐτοὶ αὐλικοί, σπεύδοντες ν' ἀπαλλαγῶσιν αὐτοῦ, ἤνοιγον αὐτῷ τὰς τάξεις αὐτῶν ὡς λοιμοβλήτῳ, ἐξελθὼν τῶν ἀνακτόρων διὰ μυστικῆς θύρας, τεταραγμένην ἔχων τὴν κεφαλὴν καὶ μὴ γινώσκων τί γενήσεται, ἔδραμεν ἵνα ζητήσῃ ἄσυλον ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ, παρακειμένῳ τοῖς ἀνακτόροις, λησμονῶν ὅτι αὐτὸς οὗτος κατήργησε τὸ τοῦ ἀσύλου ἀπαραβίαστον διὰ τοὺς ἐπιβεβαρημένους ὑπὸ τοῦ ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας. Πρὶν ἢ ὅμως διέλθῃ τὸν οὐδόν, κύψας πρὸς τὸ δάπεδον καὶ λαβὼν ὀράκα κόνεως, ἐπέπασε τὴν κόμην καὶ τὸ μέτωπον, ἵνα κάλλιον προκαλέσῃ τὸν πρὸς αὐτὸν οἶκτον· βλέπων ὅμως ὅτι ἐδιώκετο ἐκ τοῦ ναοῦ, ὥδευσε ταχέως πρὸς τὸ ἱερόν, ἤνοιξε τὸ παραπέτασμα, ὅπερ ἐχώριζε τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τοῦ εἰς τοὺς πιστοὺς ὡρισμένου τμήματος τοῦ ναοῦ καὶ

ἐναγκαλισθεὶς μίαν τῶν στηλῶν, αἵτινες ὑπεστήριζον τὸ θυσιαστήριον, ἀνέμεινεν ἐν τῇ ἱκετευτικῇ ταύτῃ στάσει τὴν ἄφιξιν τοῦ ἱεράρχου. Καὶ ὅμως τὸ παραπέτασμα ἐκ νέου κατέπεσεν, ἤκουσε δὲ τὰ ἐσπευσμένα βήματα τοῦ πλήθους, ὅπερ διεχέετο ἐν τῷ σηκῷ, καὶ πάραυτα κλαγγὴν ὅπλων καὶ ἀπειλητικὰς φωνάς, ἀγγελλούσας ὅτι στρατιῶται ἀνεζήτουν αὐτόν. Ὁ ἱεράρχης ἀμέσως ἐνεφανίσθη ὑπὸ τοῦ κλήρου περιστοιχούμενος· ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἱκέτου τούτου, ἣν οὐδέποτε ἀνέμενεν, ἠσθάνθη συγκίνησιν οὐχὶ ἱκανοποιήσεως ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπερηφανείας ἐπὶ τῷ καθήκοντι αὐτοῦ. Ἐνθαρρύνας τὸν φυγάδα διὰ λόγων, συνέστησεν αὐτῷ νὰ ἔχῃ θάρρος καί, ἐπειδὴ ἔνιοι τῶν κληρικῶν τῆς συνοδίας ἐμορμύριζον ἐπὶ τῷ ὅτι ἄθλιος, οἷος ὁ Εὐτρόπιος, ἐπροστατεύετο κατὰ τῆς ἀναμενούσης αὐτὸν δικαίας τιμωρίας: «Τί λοιπόν, ἀπήντησεν ὁ Χρυσόστομος, δὲν κατανοεῖται τὴν δόξαν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις καθορᾷ τὸν διώκτην αὐτῆς ν' ἀναγνωρίζῃ μὲν τὰ ἴκαια αὐτῆς, τὴν εὐσπλαγχνίαν δ' αὐτῆς νὰ ἐπικαλῆται;» Ἐνῶ ταῦτα ἔνδον τοῦ ἱεροῦ συνέβαινον, οἱ στρατιῶται, γυμνὰ ἔχοντες τὰ ξίφη, μὴ τολμῶντες ὅμως καὶ περαιτέρω νὰ προχωρήσωσι, προσεκάλουν τὸν ἱεράρχην μεγαλοφώνως. Ὁ Χρυσόστομος φοβηθεὶς ἔλαβε τὸν Εὐτρόπιον ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ σκευοφυλάκιον, ὅπου ἔκρυψεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ εἶτα ἐπέστρεψε μεγάλοις βήμασιν, ἵν' ἀντιστῇ εἰς τὴν τοῦ ἱεροῦ βεβήλωσιν. «Ἱεράρχα, ἐφώνουν αὐτῷ οἱ ἐμμανεῖς στρατιῶται, ἐνταῦθα κρύπτεται ὁ Εὐτρόπιος· παράδος τοῦτον ἡμῖν ἔχομεν διαταγὴν νὰ συλλάβωμεν αὐτόν». — «Τὸ ἄσυλον τοῦτο εἶναι ἱερόν, ἀπήντησεν ὁ Χρυσόστομος· οὐδεὶς δὲ θὰ εἰσδύσῃ αὐτόσε, ἐὰν μὴ βαδίσῃ ἐπὶ τοῦ σώματός μου. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ νύμφη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐνεπιστεύθη μοι τὴν τιμὴν αὐτῆς· οὐδέποτε θὰ προδώσω αὐτόν». Ὅτε δ' οὗτοι ἐφάνησαν ὅτι προὐτίθεντο νὰ θέσωσιν ἐπ' αὐτοῦ τὰς χεῖρας, ὁ Χρυσόστομος, χωρὶς ποσῶς νὰ πτοηθῇ, προέβαλε τὸ στῆθος αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπιθέσεις: «Ὁδηγήσατε ἐμέ, ἐπανελάμβανεν, εἰς τὸν αὐτοκράτορα, θὰ συνενοηθῶμεν ἐνώπιον αὐτοῦ». Ἡ στρατιωτικὴ ἀρχή, καταπεπονημένη ἐκ τοῦ πολέμου, συγκατετέθη εἰς τὴν πρότασιν αὐτοῦ, ὁ δὲ Χρυσόστομος, τεθεὶς μεταξὺ δύο σειρῶν λογχῶν καὶ ξιφῶν, ἐχώρησε πρὸς τὰ ἀνάκτορα δίκην αἰχμαλώτου. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ σκηνὴ αὕτη ἐλάμβανε χώραν ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ἱεροῦ, ἑτέρα ἀλλοία ὅλως ἀνελίσσετο ἐν τῷ μεγάλῳ ἀμφιθεάτρῳ, ὅπου τοσοῦτον ἐσύχναζεν ἄλλοτε ὁ Εὐτρόπιος καὶ ὅπου ἐδίδετο κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔκτακτος παράστασις. Μόλις ἡ περὶ τῶν τελευταίων γεγονότων εἴδησις διεδόθη παρὰ τοῖς θεαταῖς, πάντες οὗτοι ἤρξαντο ζητοῦντες τὴν κεφαλὴν τοῦ ὑπουργοῦ.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἱεράρχου τούτου, ὁδηγουμένου ὑπὸ στρατιωτῶν διαμέσου τῶν ὁδῶν, δὲν προὐκάλεσεν ἔν τε τῇ πόλει καὶ τοῖς ἀνακτόροις συγκίνησιν ἐλάσσονα ἐκείνης, ἣν συνεπήγαγε τὸ κατὰ τὴν πρωΐαν ἐπελθὸν γεγονός. Ἡ αὐτοκρατορικὴ ἀκρόασις ἐχορηγήθη πάραυτα τῷ Χρυσοστόμῳ καὶ αἱ ἐξηγήσεις ἤρξαντο ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ ἱεράρχης ἀνέπτυξε τότε τὸ θέμα, ὅπερ εἶχεν ἤδη ὑποστηρίξει ἐναντίον τοῦ Εὐτροπίου περὶ τοῦ ἀπαραβιάστου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀσύλου, ὅτι δηλ. ὁ ἐκκλησιαστικὸς περίβολος ἐπροστάτευε, δυνάμει δικαιώματος ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος ἀπορρέοντος, πάντα ὅστις ἐζήτει αὐτόθι καταφύγιον, εἴτε Ἰουδαῖος εἴτε ἐθνικὸς οὗτος τυγχάνει εἴτε καὶ χριστιανός, ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης καταδεδικασμένος δικαιοσύνης. Ὅτε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἀντεῖπεν ὅτι νόμος θεσπισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐξῄρεσε τοῦ τοῦ ἀσύλου προνομίου τοὺς εἰς ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας ὑποκύπτοντας καὶ ὅτι ἀναντιρρήτως οὐδεὶς ἦτο ἀντικείμενον μείζονος ἐνοχῆς ἐκείνου, ὅστις ἐτόλμησε νὰ ὑβρίσῃ τὴν εὐγενεστάτην αὐτοκράτειραν, ἐκείνου, οὗτινος τὰ ἐγκλήματα ἢ ἡ κακὴ διοίκησις διεκύβευε τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους, ὁ Χρυσόστομος ἀπήντησεν: «Οὐδέποτε θὰ κατισχύσωσι τοῦ θείου νόμου οἱ ἀνθρώπινοι» . . . Μήπως αὐτὸς ὁ Εὐτρόπιος δὲν παρεῖχεν ἀρίδηλον τούτου τεκμήριον, αὐτὸς ὅστις ἀθετήσας τὰ τοῦ ἱεροῦ δικαιώματα διὰ τῆς πράξεως ἐκείνης, ἧς ἡ εὐθύνη ἐπεβάρυνεν ἤδη τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἠναγκάσθη νὰ διακηρύξῃ αὐτὰ σήμερον προσερχόμενος ἵνα ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτῶν τεθῇ; Ὁ Θεὸς ὅστις ἔπληξεν αὐτὸν ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι αὐτοῦ τούτῳ παρεῖχε διὰ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ σωτηρίαν προειδοποίησιν ἐκείνοις, οἵτινες θ' ἀπετόλμων νὰ ἀπομιμηθῶσιν αὐτόν. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐκφρα-

ζόμενα διὰ πυρώδους γλώσσης καὶ διὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐκείνης ἐκφράσεως, ἥτις ἦν κτῆμα τοῦ Χρυσοστόμου μόνον, βαθέως συνετάραξαν τὸν Ἀρκάδιον, ὅστις δὲν ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἱκανὸν νὰ συζητήσῃ μετ' ἀνδρὸς τοιούτου περὶ ζητημάτων, ἐν οἷς τὸ θεῖον δίκαιον ὑπερεῖχε τῆς κοσμικῆς κυριαρχίας, ἡ δὲ θεολογία διετέλει ἐν ῥήξει πρὸς τὴν εἰς τοὺς νόμους ὀφειλομένην ὑπακοήν. Μυστικὴ φρίκη κατέλαβεν ἤδη αὐτὸν σκεπτόμενον ὅτι ὑπέγραψεν ἰδίᾳ χειρὶ τὸ διάταγμα τοῦτο, ὅπερ ἐφαίνετο συνεπαγόμενον συνεπείας τοσοῦτον ὀλεθρίους διὰ τὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ. Ἀπεδέξατο λοιπὸν τὴν τοῦ ἱεράρχου αἴτησιν νὰ καταστῇ δηλαδὴ σεβαστὸν τὸ ἄσυλον τοῦ εὐνούχου· καθὰ φαίνεται περαιτέρω δὲν προέβησαν· ἤρκει ἤδη τοῦτο, διότι ὁ στρατὸς τῆς συνοδίας ὡς καὶ ἡ τοῦ παλατίου φρουρὰ ἐστασίασαν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως: «Τὸν Εὐτρόπιον θέλομεν, ἐφώναζον οὗτοι· νὰ θανατωθῇ ὁ Εὐτρόπιος»· καὶ οἱ στρατιῶται ἐκράδαινον τὰς λόγχας αὐτῶν ἐν μέσῳ φρικώδους θορύβου. Τοιαύτη ἦν ἡ κατάστασις, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη αὐτοπροσώπως νὰ ἐμφανισθῇ πρὸς καθησύχασιν τοῦ σάλου. Ἐν μακρᾷ ἀγορεύσει πρὸς τοὺς στασιαστὰς ἐπειράθη ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ ἐπιχειρήματα, ἅτινα ἤκουσεν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἱεράρχου, προστιθέμενος ὅτι ἂν ὁ Εὐτρόπιος μεγάλα διεπράξατο λάθη, ἔδει ν' ἀναγνωρισθῇ ὅτι καὶ καλόν τι ἐξετέλεσε. Βλέπων ὅμως ὅτι οἱ στρατιῶται, μὴ τείνοντες οὖς εἰς τὰ λεγόμενα, ἐδιπλασίαζον τὰς φωνὰς καὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, ἤρξατο μετὰ δακρύων νὰ ἐξαιτῆται χάριν ὑπὲρ τοῦ ὑπουργοῦ αὐτοῦ, ὡσεὶ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ θὰ ἔπραττεν. Οἱ στρατιῶται ἐκάμφθησαν τότε. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ ἀπίστευτον θέαμα, ὅπερ ἀνελίχθη ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ παλατίῳ κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἑσπέραν πρὸ τῆς τοῦ ἱεράρχου ἀναχωρήσεως. Τὰ δραματικὰ ταῦτα ἐπεισόδια ἔλαβον χώραν ἐν ἡμέρᾳ σαββάτῳ, τὴν δ' ἐπιοῦσαν ὁ Χρυσόστομος προὐτίθετο νὰ ἱερουργήσῃ καὶ κηρύξῃ ὡς ἔθος πρὸς τὸν λαόν. Τί ἄλλο λοιπὸν ἠδύνατο νὰ πραγματευθῇ εἰμὴ τὴν φρικτὴν καταστροφήν, ὑφ' ἧς σύμπαντα ἦσαν κατειλημμένα τὰ πνεύματα καὶ ἥτις ἀπὸ τῶν τοῦ θρόνου βαθμίδων εἰς τὸ ἱερὸν κατέληξεν, ὡσεὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χειραγωγουμένη; κεκμηκὼς ἐκ τῶν συγκινήσεων τῆς ἡμέρας μόλις εἶχε καιρὸν ὁ Χρυσόστομος νὰ σκεφθῇ ἐπὶ θέματος τοσοῦτον σπουδαίου καὶ ὅμως τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης ἦν καθ' ὅλα ἕτοιμος. Ἡ βασιλικὴ ἀπ' αὐτῆς ἔτι τῆς αὐγῆς ἤρξατο πληρουμένη πλήθους περιέργου, κατειλημένου ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀπλήστου συγκινήσεων· αἱ γυναῖκες κατέλιπον τοὺς οἴκους αὐτῶν αἱ κόραι τὰ ἰδιαίτερα δώματα, ὅπου παρὰ ταῖς μητράσιν αὐτῶν περιωρίζοντο καὶ οἱ ἄνδρες τὰς δημοσίας ἐκείνου πλατείας ἢ τὸ ἀμφιθέατρον, πάντες δὲ συνέρρεον εἰς τὸ δρᾶμα τοῦτο τῆς ματαιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου μεγαλείου ὡς εἰς σκηνικήν τινα παράστασιν. Ὁ ναός, πάντα τὰ μέρη αὐτοῦ, εὑρέθησαν πάραυτα ὑπέρπλεω κόσμου· «ἡ τοῦ Πάσχα ἑορτή, ἔλεγεν ὁ Χρυσόστομος, μόλις εἶχε προσελκύσει ἰσάριθμον πλῆθος»· διάφορα αἰσθήματα συνετάρασσον τὸ πλῆθος τοῦτο, τὸ ἐκ προσώπων πάσης τάξεως ἀπαρτιζόμενονον· τὸ κατὰ τοῦ Εὐτροπίου ὅμως μῖσος μέχρι τοσούτου ἐξίκετο, ὥστε φόβος ὑπῆρχε ἐπαναλήψεως τῆς βίας ἐναντίον τοῦ ἱεροῦ. Πικραὶ μάλιστα ἀντεγκλήσεις ἠγέρθησαν κατὰ τοῦ ἱεράρχου, ὅστις περιέβαλε τὸν μιαρὸν διὰ προστασίας πάντῃ ἀναξίας αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν προσώπων πάντων ἐζωγραφεῖτο ἡ βάναυσος ἐκείνη χαρά, ἣν διεγείρει παρὰ τοῖς μικροῖς ἡ τῶν μεγάλων ἀπροσδόκητος πτῶσις. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Χρυσόστομον, μιᾶς μόνον ἐνεφορεῖτο τότε σκέψεως, τῆς τοῦ θριάμβου τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, σκέψεως, μεθ' ἧς συνήνου τὴν ὑπερηφάνειαν, ἐπὶ τῷ ὅτι αὐτὸς ἐξελέγη ἄνωθεν ὡς ὄργανον τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ λαμπροῦ τούτου θριάμβου. Τοιαύτη ἡ θρησκευτικὴ σημασία τῶν γεγονότων, ἅτινα ἀνελίσσοντο ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ· τοιοῦτο ὑπῆρξε καὶ τὸ θέμα τοῦ ὄνπερ ἀπήγγειλε λόγου. Ὁ Εὐτρόπιος δὲν ἦτο δι' αὐτὸν ποσῶς προσωπικὸς ἐχθρός, ἀλλ' ἐχθρὸς τῆς Ἐκκλησίας· δὲν ἦτο πρὸς τούτοις ἐκ τῶν ἀφανῶν ἐκείνων ἀθλίων, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἡ κοινὴ εὐσπλαγχνία ἐπιτάσσει τὴν λήθην· ὁ Εὐτρόπιος ἦτο μέγας ἔνοχος, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῆς λαμπηδόνος τοῦ κόσμου, ὅστις ἐτόλμησε νὰ παραγνωρίσῃ τὰ τοῦ Ὑψίστου δικαιώματα, ὅπερ ὁ Θεὸς ἀνέτρεψεν ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἱερεὺς προέβαινε νὰ ἐπιβάλλῃ

ὡς τελευταίαν τιμωρίαν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τὴν τῆς συγχωρήσεως ταπείνωσιν .. Ἠδύνατό τις νὰ πιστεύσῃ μάλιστα ὅτι ὁ ἱεράρχης ἠθέλησε νὰ ἐπιρρώσῃ τὴν βαρύτητα τοῦ περὶ τὸν λόγον αὐτοῦ σθένους διὰ θεατρικῆς ἀπομιμήσεως, διότι καθ' ἣν στιγμὴν ἐπέβαλλεν ἀπὸ τοῦ ὕψους σιγὴν διά τινος τῆς χειρὸς κινήσεως τὸ παραπέτασμα τοῦ ἱεροῦ ἀνεῴγη καὶ ὁ Εὐτρόπιος ὑπέπεσεν εἰς τὰ τοῦ ἐκκλησιάσματος ὄμματα. Ὁ ἀρχαῖος ὑπουργὸς ἦν γονυκλινὴς ὑπ' αὐτὸ περίπου τὸ θυσιαστήριον, ὅπερ διὰ τῶν βραχιόνων αὐτοῦ περιέβαλεν, ὠχρός, κεκαλυμμένος ὑπὸ κόνεως καὶ τοσοῦτον τρέμων, ὥστε ἠδύνατό τις νὰ ἀκούσῃ κατά τινα τρόπον τὴν νευρικὴν τῶν ὀδόντων αὐτοῦ σύγκρουσιν. Ὁ Χρυσόστομος, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς συγκινήσεως, ἣν προὐκάλεσε τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο θέαμα, ἤρξατο ὧδε:

«Ἀεὶ μέν, μάλιστα δὲ νῦν, εὔκαιρον εἰπεῖν· ματαιότης ματαιοτήτων καὶ πάντα ματαιότης. Ποῦ νῦν ἡ λαμπρὰ τῆς ὑπατείας περιβολή; ποῦ δὲ αἱ φαιδραὶ λαμπάδες; ποῦ δὲ οἱ κρότοι καὶ οἱ χοροὶ καὶ αἱ θαλίαι καὶ αἱ πανηγύρεις; ποῦ οἱ στέφανοι καὶ τὰ παραπετάσματα; ποῦ ὁ τῆς πόλεως θόρυβος καὶ αἱ ἐν ἱπποδρομίαις εὐφημίαι καὶ τῶν θεατῶν αἱ κολακεῖαι; Πάντα ἐκεῖνα οἴχεται καὶ ἄνεμος, πνεύσας ἀθρόον, τὰ μὲν φύλλα κατέβαλε, γυμνὸν δὲ ἡμῖν τὸ δένδρον ἔδειξε καὶ ἀπὸ τῆς ρίζης αὐτῆς σαλευόμενον λοιπόν· τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος γέγονε προσβολή, ὡς καὶ πρόρριζον ἀπειλεῖν ἀνασπᾶν καὶ αὐτὰ διασαλεῦσαι τοῦ δένδρου τὰ νεῦρα. Ποῦ νῦν οἱ πεπλασμένοι φίλοι; ποῦ τὰ συμπόσια καὶ τὰ δεῖπνα; ποῦ ὁ τῶν παρασίτων ἑσμὸς καὶ ὁ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐγχεόμενος ἄκρατος καὶ αἱ ποικίλαι τῶν μαγείρων τέχναι καὶ οἱ τῆς δυναστείας θεραπευταί, οἱ πάντα πρὸς χάριν ποιοῦντες καὶ λέγοντες; Νὺξ ἦν πάντα ἐκεῖνα καὶ ὄναρ καί, ἡμέρας γενομένης, ἠφανίσθη. Ἄνθη ἦν ἐαρινὰ καὶ παρελθόντος τοῦ ἔαρος, ἅπαντα κατεμαράνθη· σκιὰ ἦν καὶ παρέδραμε, καπνὸς ἦν καὶ διελύθη· πομφόλυγες ἦσαν καὶ διερράγησαν· ἀράχνη ἦν καὶ διεσπάσθη. Διὸ ταύτην τὴν πνευματικὴν ῥῆσιν ἐπᾴδωμεν συνεχῶς ἐπιλέγοντες. Ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης. Ταύτην γὰρ τὴν ῥῆσιν καὶ ἐν τοίχοις, καὶ ἐν οἰκίᾳ, καὶ ἐν ἱματίοις, καὶ ἐν ἀγορᾷ, καὶ ἐν ὁδοῖς, καὶ ἐν θύραις, καὶ ἐν εἰσόδοις καὶ πρὸ πάντων ἐν τῷ ἑκάστου συνειδότι συνεχῶς ἐγγεγράφθαι δεῖ καὶ διὰ παντὸς αὐτὴν μελετᾶν. Ἐπειδὴ ἡ τῶν πραγμάτων ἀπάτη καὶ τὰ προσωπεῖα καὶ ἡ ὑπόκρισις ἀλήθεια παρὰ τοῖς πολλοῖς εἶναι δοκεῖ· ταύτην καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ἐν δείπνῳ, καὶ ἐν ἀρίστῳ, καὶ ἐν συλλόγοις ἐπιλέγειν ἕκαστον τῷ πλησίον ἐχρῆν καὶ παρὰ τοῦ πλησίον ἀκούειν, ὅτι «Ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης».

Καὶ πρὸς τὸν Εὐτρόπιον εἶτα στραφεὶς ἐξηκολούθησεν:

«Οὐκ ἔλεγόν σοι συνεχῶς ὅτι δραπέτης ὁ πλοῦτός ἐστι καὶ οἰκέτης; σὺ δὲ οὐκ ἐβούλου πείθεσθαι. Ἰδοὺ ἐκ τῶν πραγμάτων ἔδειξεν ἡ πεῖρα ὅτι οὐ δραπέτης μόνον, οὐδὲ ἀγνώμων, ἀλλὰ καὶ ἀνδροφόνος· οὗτος γάρ σε τρέμειν νῦν καὶ δεδοικέναι παρεσκεύασεν. Οὐκ ἔλεγόν σοι, ἡνίκα συνεχῶς ἐπετίμας μοι λέγοντι τ' ἀληθῆ, ὅτι ἐγώ σε φιλῶ μᾶλλον τῶν κολακευόντων; ἐγὼ ὁ ἐλέγχων πλέον κήδομαι τῶν χαριζομένων· οὐ προσετίθην τοῖς ῥήμασι τούτοις, ὅτι ἀξιοπιστότερα τραύματα φίλων, ὑπὲρ ἑκούσια φιλήματα ἐχθρῶν; εἰ τῶν ἐμῶν ἠνέσχου τραυμάτων, οὐκ ἄν σοι τὰ φιλήματα ἐκείνων τὸν θάνατον τοῦτον ἔτεκον· τὰ γὰρ ἐμὰ τραύματα ὑγείαν ἐργάζεται, τὰ δὲ ἐκείνων φιλήματα νόσον ἀνίατον κατεσκεύασε. Ποῦ νῦν οἱ οἰνοχόοι; ποῦ δὲ οἱ σοβοῦντες ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ μυρία παρὰ πᾶσιν ἐγκώμια λέγοντες; Ἐδραπέτευσαν, ἠρνήσαντο φιλίαν, ἀσφάλειαν ἑαυτοῖς διὰ τῆς σῆς ἀγωνίας πορίζουσιν. Ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς οὕτως· ἀλλὰ καὶ τότε δυσχεραίνοντός σου οὐκ ἀπεπηδῶμεν καὶ νῦν πεσόντα περιστέλλομεν καὶ θεραπεύομεν. Καὶ ἡ μὲν πολεμηθεῖσα Ἐκκλησία παρὰ σοῦ, τοὺς κόλπους ἥπλωσε καὶ ὑπεδέξατο· τὰ δὲ θεραπευθέντα θέατρα, ὑπὲρ ὧν πολλάκις πρὸς ἡμᾶς ἠγανάκτεις, προὔδωκε καὶ ἀπώλεσεν. Ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐπαυσάμεθα ἀεὶ λέγοντες· τί ταῦτα ποιεῖς; ἐκβακχεύεις τὴν Ἐκκλησίαν καὶ κατὰ κρημνῶν σαυτὸν φέρεις· καὶ παρέτρεχες ἅπαντα. Καὶ αἱ μὲν ἱπποδρομίαι, τὸν πλοῦτόν σου ἀναλώσασαι, τὸ ξίφος ἠκόνησαν. Ἡ δὲ Ἐκκλησία, ἡ τῆς ὀργῆς τῆς σῆς ἀπολαύσασα τῆς ἀκαίρου, πανταχοῦ παρατρέχει, τῶν δικτύων σε ἐξαρπάσαι βουλομένη. Καὶ ταῦτα λέγω νῦν, οὐκ ἐπεμβαίνων τῷ κει-

μένῳ, ἀλλὰ τοὺς ἑστῶτας ἀσφαλεστέρους ποιῆσαι βουλόμενος· οὐκ ἀναξαίνων τὰ ἕλκη τοῦ τετρωμένου, ἀλλὰ τοὺς μηδέπω τετρωμένους ἐν ὑγείᾳ διατηρῆσαι ἀσφαλεῖ· οὐ καταποντίζων τὸν κλυδωνιζόμενον, ἀλλὰ τοὺς ἐξ οὐρίας πλέοντας παιδεύων, ὥστε μὴ γενέσθαι ὑποβρυχίους. Πῶς δ' ἂν τοῦτο γένοιτο; Εἰ τὰς μεταβολὰς τῶν ἀνθρωπίνων ἐννοώμεθα πραγμάτων. Καὶ γὰρ οὗτος εἰ ἔδεισε μεταβολήν, οὐκ ἂν ὑπέμεινε μεταβολήν. Ἀλλ' ἐπείπερ οὗτος οὔτε οἰκοθεν, οὔτε παρ' ἑτέρων ἐγένετο βελτίων, ὑμεῖς γοῦν οἱ κομμῶντες τῷ πλούτῳ ἀπὸ τῆς τούτου κερδάνετε συμφορᾶς. Οὐδὲν γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀσθενέστερον. Διόπερ οἷον ἂν εἴπῃ τις ὄνομα τῆς εὐτελείας αὐτῶν, ἔλαττον τῆς ἀληθείας ἐρεῖ. Κἂν καπνὸν αὐτά, κἂν χόρτον, κἂν ὄναρ, κἂν ἄνθη ἐαρινά, κἂν ὁτιοῦν ὀνομάσῃ. Οὕτως ἐστὶν ἐπίκηρα καὶ τῶν οὐδὲν ὄντων οὐδαμινώτερα. Ὅτι δὲ μετὰ τῆς ἀσθενείας καὶ πολὺ ἔχει τὸ ἀπόκρημνον, δῆλον ἐντεῦθεν· τίς γὰρ τούτου γέγονεν ὑψηλότερος; οὐ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην παρῆλθε τῷ πλούτῳ; οὐ πρὸς αὐτὰς τῶν ἀξιωμάτων ἀνέβη τὰς κορυφάς; οὐχὶ πάντες αὐτὸν ἔτρεμον καὶ ἐδεδοίκεισαν; ἀλλ' ἰδοὺ γέγονε καὶ δεσμωτῶν ἀθλιώτερος καὶ οἰκετῶν ἐλεεινότερος καὶ τῶν λιμῷ τηκομένων πτωχῶν ἐνδεέστερος, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ξίφη βλέπων ἠκονημένα καὶ βάραθρον καὶ δημίους καὶ τὴν ἐπὶ θάνατον ἀπαγωγήν· οὐδὲ εἴποτε γέγονεν ἐπὶ τῆς ἡδονῆς οἶδεν ἐκείνης, οὐδὲ αὐτῆς αἰσθάνεται τῆς ἀκτῖνος, ἀλλ' ἐν μεσημβρίᾳ μέσῃ, καθάπερ ἐν πυκνοτάτῃ νυκτί, περιεστοιχισμένος, οὕτω τὰς ὄψεις πεπήρωται· μᾶλλον δέ, ὅσα ἂν φιλονεικήσωμεν, οὐ δυνησόμεθα τῷ λόγῳ παραστῆσαι τὸ πάθος, ὅπερ ὑπομένειν αὐτὸν εἰκός, καθ' ἑκάστην ὥραν ἀποκτεινέσθαι προσδοκῶντα. Ἀλλὰ γὰρ τί δεῖ τῶν λόγων τῶν παρ' ἡμῶν, αὐτοῦ ταῦτα καθάπερ ἐν εἰκόνι σαφῶς ὑπογράψαντος ἡμῖν; Τῇ γὰρ προτεραίᾳ, ὅτε ἐπ' αὐτὸν ἦλθον ἐκ τῶν βασιλικῶν αὐλῶν, πρὸς βίαν ἀφελκύσαι βουλόμενοι καὶ τοῖς σκεύεσι προσέδραμε τοῖς ἱεροῖς, ἦν τὸ μὲν πρόσωπον αὐτοῦ ὠχρόν, πελιδνὸν καὶ τανῦν νεκρωθέντος οὐδὲν ἄμεινον διακείμενον· κτύπος δὲ τῶν ὀδόντων καὶ πάταγος καὶ τρόμος παντὸς τοῦ σώματος καὶ φωνὴ διακοπτομένη καὶ γλῶττα διαλυομένη καὶ σχῆμα τοιοῦτον, οἷον εἰκὸς τὴν λιθίνην ἔχειν ψυχήν. Καὶ ταῦτα λέγω, οὐκ ὀνειδίζων, οὐδ' ἐπεμβαίνων αὐτοῦ τῇ συμφορᾷ, ἀλλὰ τὴν ὑμετέραν διάνοιαν μαλάξαι βουλόμενος καὶ εἰς ἔλαιον ἐπισπάσασθαι καὶ πεῖσαι ἀρκεσθῆναι τῇ τιμωρίᾳ τῇ γεγενημένῃ.

» Ἐπειδὴ γάρ εἰσι πολλοὶ παρ' ἡμῖν ἀπάνθρωποι, ὥστε ὁμοίως καὶ ἡμῖν ἐγκαλεῖν, ὅτι αὐτὸν ἐδεξάμεθα τῷ βήματι, τὸ ἄστοργον αὐτῶν τοῖς διηγήμασι μαλάξαι βουλόμενος, ἐκπομπεύω τὰ τούτου πάθη. Τίνος ἕνεκεν ἀγαναχτεῖς, εἰπέ μοι ἀγαπητέ; Ὅτι φησὶν εἰς ἐκκλησίαν κατέφυγεν ὁ πολεμήσας αὐτὴν διηνεκῶς. Διὰ τοῦτο μάλιστα δοξάζειν ἐχρῆν τὸν Θεόν· ὅτι ἀφῆκεν αὐτὸν ἐν τοσαύτῃ καταστῆναι ἀνάγκῃ, ὥστε καὶ τὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν φιλανθρωπίαν δέ, ἐξ ὧν πολεμηθεῖσα νῦν τὴν ἀσπίδα προβάλλεται, καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας ἐδέξατο τὰς αὐτῆς καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ πάσῃ κατέστησεν, οὐ μνησικακήσασα ὑπὲρ τῶν ἔμπροσθεν οὐδενός, ἀλλὰ τοὺς κόλπους αὐτῷ μετὰ πολλῆς ἁπλώσασα τῆς φιλοστοργίας. Τοῦτο γὰρ τροπαίου παντὸς λαμπρότερον, τοῦτο νίκη περιφανής, τοῦτο Ἕλληνας ἐντρέπει, τοῦτο καὶ Ἰουδαίους καταισχύνει, τοῦτο φαιδρὸν αὐτῆς τὸ πρόσωπον δείκνυσιν· ὅτι τὸν πολέμιον αἰχμάλωτον λαβοῦσα φείδεται, καὶ πάντων αὐτὴν ἐν ἐρημίᾳ παραδόντων, μόνη καθάπερ μήτηρ φιλόστοργος ὑπὸ τὰ περαπετάσματα αὐτῆς ἔκρυψε καὶ πρὸς βασιλικὴν ὀργὴν ἕστη, πρὸς δήμου θυμὸν καὶ πρὸς μῖσος ἀφόρητον. Τοῦτο τῷ θυσιαστηρίῳ κόσμος. Ποῖος κόσμος, φησί, τὸ τὸν ἐναγῆ καὶ πλεονέκτην, καὶ ἅρπαγα ἅπτεσθαι τοῦ θυσιαστηρίου; Μὴ λέγε ταῦτα! ἐπειδὴ καὶ ἡ πόρνη ἥψατο τῶν ποδῶν τοῦ Χριστοῦ, ἡ σφόδρα ἐναγὴς καὶ ἀκάθαρτος· καὶ οὐκ ἦν ἔγκλημα τῷ Ἰησοῦ τὸ γενόμενον, ἀλλὰ θαῦμα καὶ ὕμνος μέγας. Οὐ γὰρ τὸν καθαρὸν ἔβλαπτεν ἡ ἀκάθαρτος· ἀλλὰ τὴν ἐναγῆ πόρνην ὁ καθαρὸς καὶ ἄμωμος διὰ τῆς ἁφῆς καθαρὰν εἰργάσατο. Μὴ δὴ μνησικακήσῃς, ὦ ἄνθρωπε· ἐκείνου οἰκέται ἐσμὲν τοῦ ἐσταυρωμένου καὶ λέγοντος· «Ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν». Ἀλλ' ἀπετείχισε, φησί, τὴν ἐνταῦθα καταφυγὴν γράμμασι καὶ νόμοις διαφόροις. Ἀλλ' ἰδοὺ διὰ τῶν ἔργων ἔμαθεν ὅπερ ἐποίησε καὶ τὸν νόμον ἔλυσε πρῶτος αὐτὸς δι' ὧν ἔπαθε καὶ γέγονε τῆς οἰκουμένης

θέατρον καὶ σιγῶν ἐντεῦθεν ἀφίησι φωνὴν ἅπασι παραινῶν· μὴ ποιεῖτε τοιαῦτα, ἵνα μὴ πάθητε τοιαῦτα. Διδάσκαλος ἀνεφάνη διὰ τῆς συμφορᾶς καὶ λαμπηδόνα μεγάλην ἀφίησι τὸ θυσιαστήριον, νῦν φοβερὸν μάλιστα καὶ ἐκ τούτου φαινόμενον, ὅτι τὸν λέοντα δεδεμένον ἔχει. Ἐπεὶ καὶ βασιλικῇ εἰκόνι μέγας γένοιτο κόσμος, οὐχ' ὅταν ἐπὶ τοῦ θρόνου κάθηται πορφυρίδα περιβεβλημένος καὶ διάδημα περικείμενος ὁ βασιλεὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὑπὸ τῷ ποδὶ τῷ βασιλικῷ βάρβαροι τῶν χειρῶν ὀπίσω δεδεμένοι κάτω τὰς κεφαλὰς νεύωσι κείμενοι».

Ὁ Χρυσόστομος κατέληξε προσκαλῶν τὸν λαὸν νὰ μεταβῇ μετ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα μετὰ τὴν θείαν ἱερουργίαν, ἵνα ἐκλιπαρήσῃ αὐτόθι τὴν ὑπὲρ τοῦ Εὐτροπίου χάριν, λέγων: «Προσπέσωμεν τῷ βασιλεῖ, μᾶλλον δὲ παρακαλέσωμεν τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν μαλάξαι τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως καὶ ἀπαλὴν αὐτοῦ ποιῆσαι τὴν καρδίαν, ὥστε ὁλόκληρον ἡμῖν δοῦναι τὴν χάριν. . . . προσπέσωμεν, παρακαλέσωμεν, δεηθῶμεν, ἐξαρπάσωμεν τοῦ κινδύνου τὸν αἰχμάλωτον, τὸν φυγάδα, τὸν ἱκέτην. . .» Τὸ ἐκκλησίασμα ὅμως οὐδαμῶς προσέσχε τὸν νοῦν εἰς τὴν παρότρυνσιν ταύτην. . . Ὁ Εὐτρόπιος ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας κεκλεισμένος ἐν τῷ ναῷ ὡς ἐν φυλακῇ, εἶτα δὲ ἐξηφανίσθη αἰφνιδίως· καὶ ἐγνώσθη μετὰ ταῦτα ὅτι ὁδηγηθεὶς εἰς τὸν λιμένα ὑπὸ καλὴν φρουράν, ἐπεβιβάσθη σκάφους ἀποπλέοντος εἰς Κύπρον. Πάραυτα ἡ φήμη διεδόθη ὅτι ὁ Χρυσόστομος παρέδωκεν αὐτόν, ἵνα εὐαρεστήσῃ τῇ αὐτοκρατείρᾳ· μολονότι δὲ τοιαύτη συκοφαντία ἀντεστρατεύετο πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὅτι τοιοῦτό τι ἦν πάντῃ ἀσυμβίβαστον εἴτε πρὸς τὸν ἀτομικὸν τοῦ ἱεράρχου χαρακτῆρα, εἴτε πρὸς τὸ ὑπ' αὐτοῦ διαδραματιζόμενον πρόσωπον ὑπερμάχου τῶν προνομίων τῆς Ἐκκλησίας, πρόσωπον, ὅπερ ὑπεδύθη κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, τὸ ψεῦδος ἤρξατο καθ' ὁλοκληρίαν νὰ γίνηται πιστευτὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τρόπον ὥστε ὁ Χρυσόστομος κατεῖδε τὴν ἀνάγκην ἐπιβαλλομένης αὐτῷ δικαιολογίας. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν, ἐκφωνήσας λόγον, ὅστις σώζεται ἔτι, ἐν ᾧ βάσιν τοῦ θέματος αὐτοῦ ἔλαβε περισπούδαστον χωρίον τοῦ 44ου ψαλμοῦ. Μή μοι λεγέτωσαν, μετ' ἀγανακτήσεως ἐφώνει, ὅτι ἂν προὐδόθη ὁ ἄνθρωπος οὗτος, προὐδόθη αὐτὸν ἡ ἀπιστία τῆς Ἐκκλησίας· ἐὰν μὴ ἐγκατελίμπανε τὴν Ἐκκλησίαν, οὐδέποτε θὰ προὐδίδετο . . . Βραδύτερον ἐγνώσθη ὅτι προσελκυσθεὶς ὁ Εὐτρόπιος ὑπὸ τῶν ὑποσχέσεων τῶν πρακτόρων τῆς αὐλῆς, παρεδόθη εἰς χεῖρας αὐτῶν· οἱ πράκτορες οὗτοι, οἵτινες ἐξεφόβησαν αὐτὸν διὰ τῶν κακῶν πρὸς αὐτὸν διαθέσεων τοῦ τε ὄχλου καὶ τῶν στρατιωτῶν, εἶχον ἐνόρκως ὑποχρεωθῇ ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος νὰ μὴ ἐγγίσωσι καὶ τρίχα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν θὰ συγκατετίθετο νὰ ὁδηγηθῇ ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς Κύπρον. Ὁ ἀτυχής, ὅστις τοσούτους παρεβίασε παραπλησίους ὅρκους ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ, ἐγκατελείφθη δίκην παιδὸς εἰς τοὺς κενοὺς τούτους λόγους. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐν σχέσει πρὸς τὸν Εὐτρόπιον, ὅστις, μεταχθεὶς βραδύτερον ἐκ τῆς νήσου τῇ πρὸς τιμωρίαν αὐτοῦ ἐπιμονῇ τῆς Εὐδοξίας εἰς Χαλκηδόνα, ἐθανατώθη ἐκεῖ.

Ἡ πτῶσις τοῦ εὐνούχου τούτου, τυράννου τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τοῦ κράτους, οὔτε τὸν αὐτοκράτορα κατέστησεν ἀνεξάρτητον, οὔτε τῷ κράτει τὴν ἐλευθερίαν ἀπέδωκεν. Αἱ δύο καὶ μόναι ἀγαθαὶ αὐτοῦ πράξεις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ ἐπήνεγκον αὐτῷ τὸν ὄλεθρον, πρῶτον ἡ ἀνάδειξις τῆς Εὐδοξίας τῆς ὀρφανῆς θυγατρὸς τοῦ φράγκου στρατηγοῦ Βαύτωνος (ἀρχαίου ἀξιωματικοῦ τῶν ρωμαϊκῶν στρατῶν ἐπὶ Γρατιανοῦ καὶ Θεοδοσίου) εἰς αὐτοκράτειραν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ ἀπὸ ἁπλοῦ ἱερέως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας εἰς ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως προαγωγὴ τοῦ εὐγλώττου καὶ αὐστηροῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀμφότεροι ὅμως οὗτοι συνηπίσθησαν μετὰ ταῦτα κατ' αὐτοῦ, ἡ μὲν αὐτοκράτειρα ἐκ ζηλοτυπίας πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ συζύγου ἐπιρροὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐν τῷ κράτει κυριαρχίαν, ὁ δὲ Χρυσόστομος διὰ τῆς δυσαρεσκείας, ἣν προύκάλεσεν αὐτῷ ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐτροπίου ἀθέτησις ἐκκλησιαστικοῦ προνομίου. Ἀλλ' ὅτε ὁ τοῦ Ἀρκαδίου ὑπουργὸς ὑπέκυψεν ἐπὶ τέλους πρὸ τῆς διπλῆς ταύτης προσβολῆς, οἱ δὲ νικηταὶ εὑρέθησαν ἀπέναντι ἀλλήλων, διαχωριζόμενοι ὅμως καὶ ὑπὸ ἰδιαιτέρων μὲν ποθῶν ἐπικρατήσεως ἕκαστος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ὑπολανθανούσης πρὸς ἀλλήλους ἐχθρότητος, ἐξερράγη ὁ πρὸς ἀλλήλους ἀγών, ἀγὼν φοβερός,

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

ὁ φοβερώτατος ἴσως τῶν ὅσοι ποτὲ συνεταράξαν Ἐκκλησίαν καὶ ἔθνος. Ὁ ἀγὼν οὗτος συμπαρέσυρεν ἐν τῇ δίνῃ αὐτοῦ τὸν ἡγεμόνα καὶ τὸν λαόν, τὴν αὐλὴν καὶ τὴν πόλιν, τὰς τῶν πτωχῶν τάξεις καὶ τὰς ἐναντίας αὐταῖς τάξεις τῶν πλουσίων. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 399 ἡ Εὐδοξία, ἀπὸ τετραετίας ἤδη αὐτοκράτειρα, εὑρίσκετο εἰσέτι ἐν τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας αὐτῆς, μολονότι πολλαὶ ἐπῆλθον ἀλλοιώσεις ἐν αὐτῇ, ἀνεξάρτητοι ὅλως τοῦ προσωπικοῦ κάλλους. Ἡ θυγάτηρ τοῦ φράγκου Βαύτωνος δὲν ἦτο πλέον ἡ μετριόφρων καὶ αἰδήμων ἐκείνη ὀρφανή, ἣν ὁ Εὐτρόπιος ἀνεκάλυψεν ἐν σκοτεινῇ γωνίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς θησαυρὸν κεκρυμμένον καὶ ἣν ἐδέησε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν σοβαρῶν μαθημάτων τοῦ διδασκάλου αὐτῆς φιλοσόφου Πανσοφίου, ἵν' ἀναβιβάσῃ αὐτὴν εἰς τὸν θρόνον. Ἡ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κόσμου διατελοῦσα τέως ὀρφανὴ κατέστη ὑπερήφανος, θαρραλλέα, ἄπληστος τέρψεων καὶ μεγαλοπρεπείας. Ἡ νεαρὰ πτωχὴ κόρη κατέστη ἄπληστος ἀργυρίου. Ἡ ἕξις τῆς κυριαρχίας ἐν αὐλῇ δούλων καὶ κολάκων ἀνέπτυξε παρ' αὐτῇ τῇ ἀπογόνῳ τῶν Φράγκων καί τι τὸ τραχύ, αἱ δὲ ἀνίαι τοῦ γάμου αὐτῆς ἢ μᾶλλον αἱ περὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς μέριμναι ἐχώρησαν παραλλήλως ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς μετὰ τῶν περὶ τοῦ μεγαλείου προκαταλήψεων. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Ἀρκάδιον, τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Θεοδοσίου, οὗτος τιμιώτερος, ἀλλ' ἧττον εὐφυὴς καὶ ὑπὸ παραφορᾶς πολλάκις καταλαμβανόμενος, ἔζη ἐν ἠρέμῳ ἀπομονώσει, ἀμέριμνος ὢν καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ συμβαινόντων καὶ τῶν ἐν τῷ κράτει γινομένων, δύσπιστος ἅμα καὶ χρυψίνους, ὑφ' ὅλας δηλονότι τὰς ἐπόψεις ἐπάξιον τῶν εὐνούχων ἀνάθρεμμα. Τοιοῦτον ἔχουσα σύζυγον καὶ ἐν μέσῳ διεφθαρμένης αὐλῆς εὑρισκομένη ἡ Εὐδοξία, στερουμένη δ' ὁδηγοῦ καὶ ἄπειρος ἅμα, ὑπεχώρησε πάραυτα εἰς τὰς πρὸς τέρψιν διαθέσεις, τὰς νέας ὅλως δι' αὐτήν, ἢ μᾶλλον ἐξετράπη εἰς αὐτὰς μετὰ τῶν σφοδρῶν ἐκείνων τάσεων, ἃς οἱ σύγχρονοι ἐχαρακτήριζον ὡς βαρβάρους. Ἤδη ἡ ὑπόληψις αὐτῆς μεγάλως εἶχε διακυβευθῇ καὶ ὁ θάνατος τοῦ Εὐτροπίου ἀνέστειλεν ἴσως πρὸς στιγμὴν ἀποκαλύψεις, αἵτινες ὀδυνηρὰ θὰ εἶχον δι' αὐτὴν ἀποτελέσματα. Τοιαῦται ἦσαν αἱ πρός τινα Ἰωάννην, ἔμπιστον τοῦ Ἀρκαδίου, σχέσεις αὐτῆς, ὥστε ὅτε τῷ 401 ἡ Εὐδοξία τέταρτον ἔτεκεν υἱόν, ὅστις ὑπῆρξε Θεοδόσιος ὁ Β', ἡ δημοσία κακοβουλία ἐχαρακτήρισεν αὐτὸν ὡς «υἱὸν τοῦ κόμητος Ἰωάννου», ἡ δὲ ἠχὼ τῶν σκανδαλωδῶν τούτων φημῶν εὗρεν εἴσοδον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἱστορίᾳ. Ἡ Εὐδοξία, μὴ ἀρκουμένη πρὸς τούτοις εἰς τὴν ἐξάσκησιν ἀπολύτου ἐξουσίας ἐν τῷ κράτει, ἠθέλησε καὶ δικαιώματι νὰ ἐξασκήσῃ αὐτήν. Τῇ 28)9 Ἰανουαρ. 400 μ.Χ. προὐκάλεσε τὴν εἰς αὐτὴν ἀπονομὴν τοῦ τίτλου α ὐ γ ο ύ σ τ η ς, ἐνῷ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἔφερε τὸν τῆς ε ὐ γ ε ν ε σ τ ά τ η ς *(nobilissimi)*· ἀλλὰ καὶ εἰς ταῦτα μὴ ἀρκεσθεῖσα, ἠθέλησε νὰ στηθῇ ὁ ἀνδριὰς αὐτῆς ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀνατολῇ, ὡς ὁ τῶν αὐτοκρατόρων, ἐκτεθῇ δ' οὕτως εἰς τὰς ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ τιμάς· οὕτως ἐπέτυχε τῆς ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν περιαγωγῆς αὐτοῦ ἐν στολῇ καὶ μετὰ τῶν ἐμβλημάτων τῆς κυριαρχίας. Τὸ πρᾶγμα προὐκάλεσε σοβαρὰς διαμαρτυρίας, ἀλλ' ὁ Εὐδόξιος τὰ πάντα ἀπεκήρυσσεν ὑπὲρ αὐτῆς. Ὁσονδήποτε ὅμως κἂν ἐπεκράτησεν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Εὐτροπίου τὸ τῆς Εὐδοξίας κράτος ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἐνεφώλευεν οὐχ' ἧττον εἰσέτι παρ' αὐτῷ ὁ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον φόβος. Ὁ Ἀρκάδιος ἐφοβεῖτο νὰ περιέλθῃ εἰς ῥῆξιν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο δὲ ἐπέβαλλεν αὐτῷ ὁ τοῦ Χρυσοστόμου χαρακτήρ. Οὐδέποτε εἶδε τὸν Χρυσόστομον παρ' ἑαυτῷ, εἰ μὴ ἐν περιπτώσεσι σοβαρωτάταις καὶ συχνάκις σφοδραῖς, ἐξωπλισμένον δι' ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμήσεων, ἀπειλῶν καὶ αὐτοῦ σχεδὸν τοῦ ἀναθέματος, διατυποῦντα δὲ ἀπαιτήσεις ὁτὲ μὲν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁτὲ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὁτὲ δὲ ἐναντίον τῆς διαφθορᾶς καὶ τῶν ἀδικιῶν τῆς αὐλῆς· καὶ κατὰ πᾶσαν τοιαύτην περίπτωσιν ὁ Ἀρκάδιος ὑπεχώρει. Ἐγίνωσκον πρὸς τούτοις ὅτι ἐὰν ὁ Χρυσόστομος ἦν ὁ πάτρων τῶν κατωτέρω τάξεων ἐν ταῖς ἀνησυχίαις τῆς πόλεως, ἀπετέλει ταὐτοχρόνως καὶ τὸ εἴδωλον αὐτῶν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἂν ὀλιγωτέραν ἐπεδείκνυε χαρακτῆρος σφοδρότητα καὶ ὀλιγώτερον πόθον τοῦ νὰ καταδείξῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, θ' ἀπέβαινεν ὁ κύριος τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τοὐλάχιστον θὰ ἐδημιούργει ἀντιστάθμισμα τῆς παρὰ τῷ αὐτοκράτορι ἐπιρροῆς τῆς αὐτοκρατείρας. Ἡ τελευταία αὕτη, καταναοήσασα τοῦτο λίαν ἐγκαίρως, ἐζήτησε διὰ

τοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν ἐπικρατήσεως γυναικείου ἐνστίκτου τὸ μέσον τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀνδρὸς πρὸς πλήρη καταπολέμησιν τοῦ ἱερέως. Ἡ Εὐδοξία, ἐπωφελουμένη ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Χρυσοστόμου, σπανίως ἐμφανιζομένου εἰς τὴν αὐλήν, προσέβαλλεν αὐτὸν καθ' ἑκάστην παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, χρησιμοποιοῦσα ἐκ περιτροπῆς τὸν περίγελων, τὴν δυσφημίαν, τὴν συκοφαντίαν· τὰ δὲ μισητὰ ταῦτα στρατηγήματα δὲν ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος ἐπὶ ἀσθενοῦς πνεύματος, ἡ ὅλη ἀνεξαρτησία τοῦ ὁποίου συνέκειτο εἰς τὸ μεταλλάσσειν ζυγόν. Τὸ παράδειγμα τῆς αὐτοκρατείρας κατέστη ὁ νόμος τῶν αὐλικῶν. Ὁστισδήποτε ἐπεθύμει νὰ φαίνηται ἀρεστός, νὰ τύχῃ οἰκειότητος μετὰ τῆς Εὐδοξίας, νὰ ἐπιτύχῃ δικαιοσύνης ἢ καὶ εὐνοίας ἐκ μέρους αὐτῆς, ὤφειλε νὰ καθίσταται ἠχὼ τοῦ κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου μίσους καὶ χλευασμοῦ. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἐν τοῖς ἀνακτόροις κατηρτίσθη συνασπισμὸς κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, οὗτινος κέντρον αὐτὴ ἦτο ἡ αὐτοκράτειρα. Μετὰ τὴν αὐτοκράτειραν τὴν πρώτην τάξιν ἐν τῷ διαβολικῷ τούτῳ συνασπισμῷ κατεῖχον τρεῖς γυναῖκες, πολλὰ τὰ κοινὰ μετὰ τῆς αὐτοκρατείρας ἔχουσαι, καλούμεναι δὲ Μάρσα, Καστρικία καὶ Εὐγραφία. Καὶ αἱ τρεῖς αὗται, χῆραι οὖσαι, μεγάλην ἐκέκτηντο κληρονομικὴν περιουσίαν, ἥνπερ διαρκῶς ἐπηύξανον διὰ τῶν διαρπαγῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς κυρίας αὐτῶν. Μόνον τὸ ὄνομα αὐτῶν τρόμον παρὰ ταῖς οἰκογενείαις ἐνέσπειρεν. Ἡ Εὐδοξία συνήνου, ὡς εἴρηται, μετὰ τῆς τῶν τέρψεων δίψης καὶ τὴν πρὸς τὸ ἀργύριον ἔφεσιν· οἱ ἱστορικοὶ τοὐλάχιστον παριστῶσιν αὐτὴν ἄπληστον ἐν τῷ πάθει τοῦ θησαυρίζειν, ἀπογυμνοῦσαν τοὺς ἀδυνάτους, συνεργοῦσαν ἐν ταῖς δημεύσεσιν, ἵνα καὶ ἡ ἰδία ἐπιτυγχάνῃ μέρους τινὸς τούτων, καὶ προκαλοῦσαν διαδικασίας ἐπὶ κακουργήμασι δῆθεν πρὸς ἐπαύξησιν τῆς περιουσίας αὐτῆς. Ἐὰν οἴκημά τι ἢ καὶ γήπεδον ἤρεσκεν αὐτῇ, ἔβλεπέ τις ταῦτα νὰ περιέρχωνται τάχιστα εἰς χεῖρας αὐτῆς· τοιαύτην οἱ πράκτορες αὐτῆς ἐκέκτηντο δεξιότητα καὶ δραστηριότητα. Ἐν σχέσει πρὸς ταῦτα πολὺς ἐγένετο λόγος περὶ ἀμπέλου, ἥν περ ἀφῄρεσεν ἀπὸ πτωχῆς χήρας, διότι ἐξόχους εὗρε τὰς ἐν αὐτῇ σταφυλάς. Τοιαύτη ἡ παρὰ τῇ τέως θυγατρὶ τοῦ Φράγκου Βαύτωνος ἐπελθοῦσα ἀλλοίωσις, τὴν τιμωρίαν τῆς ὁποίας δὲν ἐπεχείρησε μόνον ἡ ἱστορία· ἡ Εὐδοξία ἐν ταῖς ἐπαισχύντοις ταύταις διαρπαγαῖς αὐτῆς εὗρεν ἀντίπαλον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ὃν τρόπον καὶ πρότερον ἐν τῷ σκανδάλῳ τῶν ἐρώτων αὐτῆς, ἡ δὲ ἄμπελος τῆς χήρας διεθρυλήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅσον καὶ ὁ ἀγρὸς τοῦ Ναβουθὲ τοῦ ἐξ Ἰεσραέλ. Ἡ ψυχὴ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης κακοβούλου τριάδος ἦν ἡ Μάρσα, ἥτις τὸ μὲν ἐλευθερίως, τὸ δὲ ὑπὸ μορφὴν ἀντιαυτοκρατείρας οὕτως εἰπεῖν βιοῦσα, κατεδίωκε τοὺς μέν, ὑπηρήσπιζε τοὺς δέ, ἐπώλει τὰς θέσεις ἀντὶ ἀδρῶν ποσῶν τοῖς μετρητοῖς καὶ ἀντικαθίστα τὰς τέρψεις διὰ ῥαδιουργίας, ὁσάκις αἱ τέρψεις ἐγκατελίμπανον αὐτήν. Ὁ Χρυσόστομος, ἐξερεθισθεὶς ἐπὶ τῇ σκανδαλώδει αὐτῆς πολιτείᾳ, δὲν ἐφείσθη οὔτε τῶν ἀπ' εὐθείας ἐπιπλήξεων, οὔτε τῶν ἀλληγορικῶν ἐπιτιμήσεων, ἡ δὲ Μάρσα ἔτρεφε κατ' αὐτοῦ μῖσος· τοιουτοτρόπως ἐπιμελῶς εἰργάζετο πρὸς ἐξόντωσιν αὐτοῦ. Τὸ δεύτερον ἐν τῇ ἀνωτέρω τριάδι γύναιον, ἡ Καστρικία, ἦν ἀπομίμησις τῆς Μάρσας ἄνευ οὐδεμιᾶς ἑτέρας διαφορᾶς, καθόσον οἱ ἱστορικοὶ τοὐλάχιστον ἀναφέρουσιν αὐτὴν ὡς μίαν τῶν ἀνωτάτων κυριῶν, διψώσαν ἀργυρίου, ἄγαν ῥαδιοῦργον καὶ λίαν μοχθηράν· αὕτη εἶχε πρότερον σύζυγον τὸν ὕπατον Σατουρῖνον, ἀποθανόντα ὀλίγα πρὸ τῶν γεγονότων τούτων ἔτη. Ἡ τρίτη, ἥτις καταφανέστερα ἔχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ χαρακτηριστικά, στενώτερον συνδέεται μετὰ τῶν καταδιώξεων τοῦ Χρυσοστόμου. Ἄγνωστον ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ σύζυγος αὐτῆς, ἀλλ' αὐτὴ ἦν χήρα λίαν γνωστὴ ἐν τῷ κόσμῳ, ἰσχυρὰ ἐν ῥαδιουργίαις καὶ ζάπλουτος, διὰ δολίων μέσων τὴν περιουσίαν αὐτῆς προσκτήσασα καὶ πρὸς τὸ κακὸν μόνον αὐτὴν χρησιμοποιοῦσα. Ἡ Εὐγραφία εἶχεν ἐναντίον τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἓν τῶν παραπόνων ἐκείνων, ἅτινα οὐδέποτε συγχωροῦσιν αἱ γυναῖκες. Αὕτη, ἀναγκαζομένη ν' ἀντικαταστήσῃ διὰ τῆς περὶ τὴν στολὴν πολυτελείας τὰ ἐγκαταλιπόντα αὐτὴν θέλγητρα καὶ νὰ ἐφελκύσῃ ὅμιλον ἀνεπτυγμένων λάτρεων, ἐσκανδάλιζε τὴν χριστιανικὴν κοινωνίαν διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῆς τεχνητῆς αὐτῆς νεότητος. Παρά τε τῷ δημοσίῳ καὶ ἐν τοῖς ναοῖς ἐφαίνετο πάντοτε ἐπικεχρισμένη διὰ ψιμυθίων καὶ μίλτου καὶ ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς κεκαλυμ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

μένους ὑπὸ χρυσιζούσης ὕλης ὡς ἄλλο αἰγυπτιακὸν εἴδωλον. Αἱ παρακαίρως αὗται κομψευόμεναι ἀπετέλουν διὰ τὸν Χρυσόστομον πραγματικὸν ἀντικείμενον ἀποστροφῆς, ἐφ' ᾧ καὶ κατεδίωκεν αὐτὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅπου ἠπείλει αὐτὰς δι' ἀφορισμοῦ καὶ δι' ἀποκλεισμοῦ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ περιβόλου, ἐὰν μὴ ἔδιδον εἰς τοὺς πτωχοὺς πάντα τὰ χρήματα, ἅτινα ἐδαπάνων πρὸς παραμόρφωσιν αὐτῶν. Ὁ Χρυσόστομος κατεδίωκεν αὐτὰς καὶ μέχρι τῶν ἰδίων αὐτῶν οἴκων. Παρὰ ταῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει κυρίαις ἐπεκράτει τότε ὁ συρμὸς νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου τῆς κεφαλῆς μέρους ἐρριμμένον μέρος τῆς κόμης ἐν κικίνοις, οὕτως ὥστε νὰ δύνανται νὰ καλύπτωσι τὸ μέτωπον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ἐκ τῶν κατωτέρων στρωμάτων τῆς κοινωνίας ὁ συρμὸς οὗτος, ἀποτελῶν τὴν συνήθη κόμμωσιν τῶν ἑταιρῶν, ἀνήχθη βαθμηδὸν μέχρι τῶν ἀνωτέρων, καὶ βαθμηδὸν νεάζουσαι δέσποιναι ἐχρησιμοποίησαν αὐτὸν ἐν ταῖς πρώταις δὲ καὶ ἡ Εὐγραφία ὡς ἐπίδειξιν τῆς διαρκοῦς αὐτῆς νεότητος. Τὸ εἶδος ὅμως τοῦτο τῆς κομμώσεως, ὅπερ ἐπέτρεπεν ὥστε ἀποκεκαλυμμένη νὰ ἦναι ἡ κόμη, ἠθέτει τὰς περὶ κοσμιότητος χριστιανικὰς ἰδέας ἐν Ἀνατολῇ ἰδίᾳ ὅταν ἐφημόζετο ἐπὶ χηρῶν καὶ παρηλίκων, αἷς ἡ συνήθεια ἐπέβαλλε νὰ φέρωσι κεφαλόδεσμον ἢ καλύπτρας. Ἡ θέα τῆς Εὐγραφίας ὑπὸ τὴν νεανικὴν ταύτην κόμμωσιν εἰς ἄκρον παρώργισε τὸν Χρυσόστομον· ὁσάκις δὲ ἐν τοιαύτῃ συνήντα αὐτὴν καταστάσει, τοὺς αὐτοὺς ἀπέτεινεν αὐτῇ λόγους, τὰς αὐτὰς ἐπιτιμήσεις, αἵτινες βεβαίως ἥκιστα θὰ εὑηρέστουν φιλαρέσκοις γυναιξίν, οἵα ἡ Εὐγραφία. Ἰδιαιτέρα τις περίπτωσις παρέσχεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Χρυσοστόμου προσωπικὸν ὅλως χαρακτῆρα, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκήρυσσεν ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐναντίον τῆς πολυτελείας καὶ τῆς παρεκτροπῆς τῶν τῆς αὐλῆς γυναικῶν. Ὁ ἐπίσκοπος ἐκήρυσσε συνήθως ἐκ τῆς ἀψίδος ἢ ἐκ τῆς ὡραίας πύλης. Ὁ Χρυσόστομος, ἀσθενῆ ἔχων τὴν φωνὴν καὶ πρὸ αὐτοῦ πλῆθος, ὅπερ περιεκύκλου αὐτόν, ἵνα ἀκροασθῇ τῶν λόγων αὐτοῦ μέχρι τοσούτου βαθμοῦ, ὥστε κίνδυνος ὑπῆρχε νὰ καταπνιγῇ ἡ φωνὴ αὐτοῦ πρὸ τῶν ἀμέσως παρ' αὐτῷ παρευρισκομένων, κατέστησε βῆμα αὐτοῦ τὸν ἄμβωνα, ὁπόθεν ἡ φωνὴ αὐτοῦ διεχέετο εὐχερέστερον εἰς πάσας τοῦ ναοῦ τὰς γωνίας· ἐκεῖθεν τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἐπλανᾶτο ἐπὶ τοῦ γυναικωνίτου καὶ ὅταν τὸ κήρυγμα περιεστρέφετο περὶ τὸν ἄκοσμον ἀμφιεσμόν, εἶχεν ἀκριβῶς πρὸ αὐτοῦ ἐκείνας, αἵτινες ὑπὸ ἀκόσμους παρίσταντο ἀμφιέσεις. Εὐνόητον ὅτι τῆς Εὐγραφίας καὶ τῶν φίλων τῆς Αὐγούστης κατεχουσῶν τιμητικὴν θέσιν ἐν τῷ γυναικωνίτῃ, τὸ ἐλάχιστον βλέμμα, ἡ ἐλαχίστη χειρονομία τοῦ κήρυκος ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄμεσος ἐφαρμογὴ τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ τούτων παρατηρήσεων ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ γυναικῶν, ἐφαρμογή, ἣν κακοβούλως ἐξελάμβανε καὶ τὸ ἐκκλησίασμα. Ἡ Εὐγραφία λοιπὸν κατελήφθη ὑπὸ παραφόρου πάθους ἐκδικήσεως καί, ἰσχυρὰ οὖσα ἐν τῇ πόλει δυνάμει τοῦ ἀπείρου αὐτῆς πλούτου, φοβερὸν κατήρτισε συνασπισμὸν ἐναντίον τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Ὁ οἶκος αὐτῆς κατέστη τὸ ἐντευκτήριον πάντων τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χρυσοστόμου καὶ παντὸς δυναμένου νὰ χορηγήσῃ αὐτοῖς ὅπλον κατ' αὐτοῦ. Αὐτόθι προσείλκυσεν αὕτη λαϊκούς τε καὶ κληρικούς, ἀνακτορικοὺς μεγιστᾶνας, αὐλικοὺς καὶ μοναχούς ἔτι. Πᾶς δυσηρεστημένος κληρικός, πᾶς ἱερεὺς διατελῶν ὑπὸ ἀπαγόρευσιν, πᾶς διάκονος παυθεὶς τῶν καθηκόντων διὰ τὰ ἀνασιουργήματα, πᾶσα διακόνισσα ἐπιτιμηθεῖσα ἕνεκα τῆς ἐλευθεριότητος αὐτῆς ἢ ὡς τυρβάζουσα περὶ τὰ ἐγκόσμια, πάντες οὗτοι ἔσπευδον πάραυτα εἰς τὴν Εὐγραφίαν, ἵνα ἐξογκώσωσι διὰ τῶν προσθηκῶν αὐτῶν τὸν πυρῆνα τῶν συκοφαντιῶν καὶ τῶν χλευασμῶν· δύο ἰδίᾳ διάκονοι διεκρίθησαν ἐν μέσῳ ὅλων ἐπὶ τῇ θρασύτητι τῶν ἐπιθέσεων αὐτῶν· ὁ εἷς ἀποδειχθεὶς ὡς ἔνοχος μοιχείας καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐξωσθείς, ὁ ἕτερος ἀποπεμφθεὶς συνεπείᾳ φόνου· ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχε πλήξει παῖδα, ὑπηρετοῦντα παρ' αὐτῷ, μέχρι βαθμοῦ ὥστε νὰ μείνῃ νεκρὸς ἐπὶ τόπου. Ταῦτα ἦσαν τὰ παρασκήνια, ἐν οἷς ἐχαλκεύοντο αἱ κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου μηχανορραφίαι καὶ ἐν οἷς ἐβυσσοδομοῦντο οἱ κατ' αὐτοῦ σκληροὶ χλευασμοί, τὰ ψεύδη, αἱ ἐπιβουλαὶ καὶ τὰ παρόμοια. Οὐδενὸς ἐφείδετο τὸ ἐχθρικὸν τοῦτο δικαστήριον οὔτε τῆς περιβολῆς τοῦ Χρυσοστόμου, οὔτε τῆς ἰσχνότητος καὶ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ἀναστήματος, οὔτε τῶν ἠθῶν αὐτοῦ. Κατηγορεῖτο ὡς ἀπογυμνῶν τὴν Ἐκκλησίαν

ἐπὶ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ, ὡς μένων καθ' ὁλοκληρίαν μόνος μετὰ γυναικῶν καὶ ἀποφεύγων τοὺς μάρτυρας, ὡς ἐπιδιδόμενος κατὰ τὴν νύκτα εἰς «ὄργια τῶν κυκλώπων», ὡς διαπραξάμενος βιαιοπραγίας, ἱεροσυλίας καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ βραδύτερον μὲν γενήσεται λόγος περὶ τῶν μισητῶν τούτων συκοφαντιῶν, αἵτινες ἐπιδεξίως διαδιδόμεναι, ἀπετέλεσαν τοσαύτας βάσεις κατηγορίας κατ' αὐτοῦ ἐνώπιον συνόδου· καθόσον ὅμως ἀφορᾷ εἰς τὰ νυκτερινὰ ταῦτα δεῖπνα, ἅτινα τοσοῦτον γραφικῶς ἐχαρακτήριζον· ὡς «κυκλώπων ὄργια» καὶ ἅτινα τοσοῦτον προὐκάλεσαν θόρυβον κατὰ τὴν διαδικασίαν αὐτοῦ, ταῦτα ἀπέρρεον ἐκ τῶν ἀσκητικῶν αὐτοῦ ἔξεων, διότι ὁ Ἰωάννης ἅμα ὡς κατέλιπε τὰ τῆς σχολῆς θρανία, κατελήφθη ὑπὸ ἀκατανικήτου πάθους πρὸς τὸν ἐρημικὸν βίον. Ἀποσυρθεὶς εἰς σπήλαιον τοῦ ὄρους Κασίου, εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας ἀπόστασιν, διῆγε βίον ἄκρας ἀπομονώσεως καὶ ἄγριον σχεδόν, μένων ὀρθὸς τὰς νύκτας, ἵνα καταβάλῃ τὸν ὕπνον, καὶ νηστεύων μέχρι πλήρους ἐξαντλήσεως τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Ὁ βίος οὗτος τοσοῦτον ἔβλαψεν αὐτὸν σωματικῶς (ἴδε καὶ ΙΩΑΝΝΗΣ), ὥστε μόλις ἠδύνατο νὰ χωνεύῃ ἐλαχίστην ποσότητα τροφῆς καὶ εἰς τὰς πόλεις ὑποστρέψας, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τὸν κοινὸν βίον καὶ τὰς συνηθείας τοῦ κόσμου· ἐὰν δὲ πρὸς τῇ σωματικῇ ταύτῃ βλάβῃ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν τάσις αὐτοῦ, εὐνόητον ἔσται πῶς κατὰ τὴν εἰς Κων)πολιν ἄφιξιν κατέστη ἀντικείμενον ἐκπλήξεως ἐκ μέρους κλήρου, ἐν τῷ κόσμῳ βιοῦντος, καὶ κοινωνίας ἀκολάστου, δαπανώσης μέγα μέρος τῆς ἡμέρας ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ ἐν ᾗ τὸ εἶναί τινα ἀπὸ πρωΐας οἰνοβαρῆ ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν τότε κρατοῦσαν καλαισθησίαν. Ὁ προκάτοχος τοῦ Ἰωάννου Νεκτάριος, ἀρχαῖος ἔπαρχος τῆς πόλεως, ἔζησεν ὡς ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, χωρὶς ὅμως ἕνεκα τούτου νὰ παύσῃ διατελῶν καλὸς ἱεράρχης καὶ σεβαστὸς κληρικός· ἀλλ' ἡ τάσις ἅμα καὶ ἡ ὑγεία τοῦ Χρυσοστόμου δὲν ἐπέτρεπον αὐτῷ παραπλήσιον βίον, ἐφ' ᾧ καὶ εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς κηρύξας ὅτι οὔτε παρ' ἄλλῳ θὰ ἐσιτίζετό ποτε, οὔτε παρ' ἑαυτῷ τινα θὰ προσεκάλει, ἀπορρίπτων δὲ ἅμα καὶ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος προσκλήσεις, προὐκάλεσε διαφόρους ἐναντίον αὐτοῦ μομφάς, τῶν μὲν θεωρούντων τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πολιτείαν ὡς ἔμμεσον κατάκρισιν τῶν συνηθειῶν αὐτῶν, τῶν δὲ ἀναγνωριζόντων ἐν τῷ τοιούτῳ αὐτοῦ βίῳ σημεῖα ἀκολασίας. Καὶ ὅμως ὁσαδήποτε ἠδύνατο νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἀπομονωτήριον αὐτοῦ, εὕρισκεν αὐτὸν γρηγοροῦντα ἐν προβεβηκυίᾳ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς καὶ μόλις ἐσθίοντα λαχανικά τινα καὶ μικρὰν δόσιν κρέατος, ἅτινα παρασκεύαζεν αὐτῷ παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ σχεδὸν ἡ διακόνισσα αὐτοῦ Ὀλυμπιάς. Συνεπεία τῶν διαφόρων ἀβασίμων κατ' αὐτοῦ διαβόσεων ἅμα ὡς παράδοξός τις ἀφήγησις ἡ διάδοσις ζοφερᾶς κακοβουλίας περιήρχετο εἰς γνῶσιν τῆς Εὐγραφίας, ἡ καὶ αὕτη ἔξωθέν ποθεν αὐτοπροσώπως τοιοῦτόν τι ἐμάνθανεν, ἔσπευδε ν' ἀνακοινώσῃ τοῦτο πρὸς τέρψιν τῆς αὐτοκρατείρας καὶ μετά τινας στιγμὰς ὁ Ἀρκάδιος προσήρχετο, ἵνα χλευάσῃ τὸν ἱεράρχην ἢ καὶ ἐξοργισθῇ ἐναντίον αὐτοῦ. Τὰ ψεύδη ταῦτα ἐκυκλοῦντο πρὸς τούτοις καὶ ἐν τῇ πόλει, ὅπου οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χρυσοστόμου εἶχον ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτῶν πρόθυμα ὄργανα. Ταῦτα ἀπετελοῦντο ὑπὸ ὁμίλου πλανοδίων μοναχῶν, διασχιζόντων τὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁδοὺς μετὰ γραφικῆς στολῆς καὶ κομμώσεως, παρεχούσης αὐτοῖς μορφὴν κυνικῶν μᾶλλον φιλοσόφων ἢ χριστιανῶν τῶν κοινοβίων. Ὁ Χρυσόστομος, ὅστις καὶ ἐσέβετο καὶ ἐθαύμαζε τὸν μοναχικὸν βίον, ζητῶν μάλιστα καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀρχιεπισκοπικῷ καταλύματι αὐτὸν νὰ ἐξασκήσῃ, ἤθελεν αὐτὸν αὐστηρὸν καὶ κοπιώδη καὶ ἀπεστρέφετο τοὺς ἀγύρτας τούτους, οἵτινες ἀντὶ ὀλίγων ὀβολῶν διεσκέδαζον τὰ πλήθη τῶν τριόδων διὰ τῆς ἐν ταῖς τῆς ἐκκλησίας εὐχαῖς ἀναμίξεως ἀναξιοπρεπῶν γελωτοποιημάτων. Καὶ ἠθέλησε μὲν νὰ καταργήσῃ ἐν τῇ μητροπόλει αὐτοῦ τὰς μονὰς ταύτας τῶν πλανήτων μοναχῶν, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ ἀπέβησαν ἄγονοι. Τοιοῦτο τὸ ἔδαφος, ἐν ᾧ παρεσκευάζετο ἡ τοῦ Χρυσοστόμου παῦσις, πιθανῶς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος αὐτοῦ καὶ ὅπερ ἐπεξετείνετο μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀνωτάτων στρωμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κλήρῳ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατείρας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Χρυσόστομος ἦγε τὸ 53ον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ μόλις εἶχε συμπληρώσει τὸ τρίτον ἔτος ἐν τῇ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς διοικήσει, ὅτε συνέβησαν τὰ κατωτέρω ἐκτεθησόμενα. Ἀναχθεὶς εἰς τὸν πρῶτον

τοῦ ἐν Ἀνατολῇ χριστιανισμοῦ θρόνον τῇ θελήσει τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ὑπουργοῦ αὐτοῦ παρὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ κλήρου τῆς πόλεως καὶ τὰς σκευωρίας ἱκανῶν ἐπισκόπων τῶν ἐπαρχιῶν, ἐνέτυχεν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς δυσχερείαις, πρὸς ἐξομάλισιν τῶν ὁποίων οὐδὲν δυστυχῶς ἐν ἑαυτῷ ἐκέκτητο. Ἐὰν ἡ Ἐκκλησία, λέγει ὁ Τιερρύ, συγκαταριθμῇ αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἁγίων αὐτῆς μαρτύρων, ἔχει δίκαιον, διότι ἀπηνῶς κατεδιώχθη· ἐὰν πάλιν ἡ δόξα τάσσῃ αὐτὸν ἐν ταῖς τάξεσι τῶν διασημοτέρων αὐτῆς τέκνων, δίκαιον καὶ τοῦτο, διότι ὑπῆρξε ῥήτωρ θαυμάσιος· ἀλλ' ἡ ἱστορία ἔργον αὐτῆς ἔχει ν' ἀναζητήσῃ τὸν ἄνδρα αὐτὸν διὰ μέσου τοῦ ὄγκου τῆς περιβαλλούσης αὐτὸν τιμῆς τε καὶ δόξης. Καθ' ἣν ἡμέραν ὁ εὐνοῦχος Εὐτρόπιος, ὑπὸ τῶν μᾶλλον ἐπαινετῶν ὠθούμενος προθέσεων, ἀπέσπασε τὸν εὔγλωττον τῆς Ἀντιοχείας ἱερέα ἐκ τοῦ εἰς τὴν μελέτην ἀφωσιωμένου βίου αὐτοῦ καὶ τῆς μετρίας αὐτοῦ φήμης, ἵνα ἀναβιβάσῃ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τῆς νέας Ρώμης, διεπράξατο σφάλμα, ὅπερ ἀνεγνώρισε πάραυτα τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ δαπάνῃ. Ἀπέναντι αὐλῆς κενοδόξου καὶ ἐπιδεικτικῆς, ἥτις ἐπεδίδετο εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας ἐν μέσῳ τῶν τέρψεων, ὁ Εὐτρόπιος ἔθηκε τὸν αὐστηρότερον τῶν μοναχῶν, ἀπέναντι κλήρου ἱκανῶς περὶ τὰ τοῦ κόσμου τυρβάζοντος ἀναχωρητήν, ἐκτιμῶντα τὴν ἔρημον μόνον, ἀπέναντι κοινωνίας, σεμνυνομένης ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῆς καὶ τῇ πολυτελείᾳ, ἄνδρα ἀποκηρύσσοντα τὰ πλούτη καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενον τὴν τῆς ἁπλότητος ἐπίδειξιν. Οὕτω, μόλις ἐκλεγέντος καὶ ἐνθρονισθέντος αὐτοῦ, ἤρξατο ὁ πόλεμος κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων. Ἀναμφιβόλως ὁ Χρυσόστομος πολλὰς ἔβλεπεν ἐν τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ αἱμασσούσας πληγὰς καὶ θεραπείας δεομένας, ἀλλὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εἷς τῶν χειρουργῶν ἐκείνων, οἵτινες χρησιμοποιοῦσι πρὸς θεραπείαν τῶν ἑλκῶν τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον χωρὶς νὰ κήδωνται τόσον τοῦ ἀσθενοῦς. Ἡ ἐρημία, ἐξ ἧς προήρχετο, δὲν ἐξωκείωσεν αὐτὸν πρὸς τὴν κατὰ τὰς περιστάσεις θεραπείαν τῶν ἀνθρώπων, πᾶσαν δὲ παραχώρησιν πρὸ τοῦ ἀπολύτου καλοῦ ἐθεώρει ὡς ἔλλειψιν τοῦ καθήκοντος καὶ μονονουχὶ ὡς ἔγκλημα. Οἱ θαυμασταὶ αὐτοῦ ἦσαν ἠναγκασμέναι νὰ θεωρῶσιν αὐτὸν ὡς ὑπερήφανον ἅμα καὶ πεισμονα· καὶ ὅμως ἐσέβοντο αὐτὸν—τοσαύτη ἀρετὴ ὑπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν ταύτην ἐκρύπτετο. Ἅγιον αὐτὸν ἐκάλουν καὶ ἀληθὲς ἦτο τοῦτο· οἱ ἐχθροὶ ἀπεκάλουν αὐτὸν ὀργίλον, ἀγέρωχον, ὁρμητικὸν καὶ ταῦτα δ' ἦσαν ἐπίσης ἀληθῆ. Ἡ θαυμασία αὕτη τῆς τύχης πνοή, ἥτις ὡδήγησεν ἁπλοῦν ἐπαρχιακὸν ἱερέα ἐπὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου συμπάσης τῆς Ἀνατολῆς παρὰ τὸν θρόνον τῶν Καισάρων, ἐφαίνετο αὐτῷ ὡς ἀποτέλεσμα οὐχὶ ἰδιοτροπίας ἢ εὐνοίας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ δεδηλωμένης τοῦ Θεοῦ θελήσεως, προοριζούσης αὐτὸν εἰς μεταρρύθμισιν τῶν πάντων. Ἐμπεπνευσμένος ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἧς ἀπερρόφησεν οὕτως εἰπεῖν τὸ αὐστηρὸν καὶ ἄκαμπτον πνεῦμα, ἀνέλαβεν ἀπέναντι τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ τὴν διαδραμάτισιν προσώπου, οἷον τὸ τοῦ Νάθαν ἀπέναντι τοῦ Δαβίδ, τὸ τοῦ Ἠλιοῦ ἀπέναντι τῆς Ἰεζάβελ, τὸ τοῦ Ἠσαΐου ἀπέναντι τῶν ἱερέων τοῦ Βαάλ· ἀλλ' οἱ ἱερεῖς τοῦ Βαὰλ ἦσαν πολυάριθμοι, οὗτοι δὲ ἦσαν καὶ οἱ καταρξάμενοι τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ. Συμπλακεὶς μεθ' ὁλοκλήρου συγχρόνως τοῦ κόσμου, ἐπέτυχε, λυπηρὸν εἰπεῖν, μόνον τῆς ἐξοντώσεως τοῦ εἰς τὸν θρόνον αὐτὸν ἀναγαγόντος. Ἡ μεταρρύθμισις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἦτό τι τὸ εὐχερὲς ἕνεκα μάλιστα τῶν τριῶν κακῶν, ἅτινα τότε ἐπεκράτουν ἐν τῷ κλήρῳ, τῆς πολυτελείας, τῆς γαστριμαργίας καὶ τῆς φιλαργυρίας. Ἡ πολυτέλεια ἰδίᾳ ἐπεκράτει ἐν τῇ ἀθεμίτῳ καταχρήσει τῆς τάξεως τῶν καλουμένων ἀγαπητῶν ἀδελφῶν ἢ ὑπεισάκτων γυναικῶν παρὰ τῷ βυζαντινῷ κλήρῳ. Παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἰατρῶν, τὰ ἀναθέματα τῶν συνόδων καὶ τὰ διατάγματα αὐτῶν τῶν πολιτικῶν νόμων, τὸ κακὸν τοῦτο ἔθιμον τῆς μετὰ κληρικῶν συμβιώσεως παρθένων, τὸ τοσοῦτον θανάσιμον εἰς τὴν πειθαρχίαν, ὅσον καὶ καταστρεπτικὸν διὰ τὴν θρησκείαν, ἐφαίνετο πολλαπλασιάζον τὰς ρίζας αὐτοῦ. Ὁ Χρυσόστομος, ὅστις διάκονος ἔτι ὢν ἐν Ἀντιοχείᾳ, συνέθηκε δύο διασήμους πραγματείας, τῆς μὲν κατὰ τοῦ κλήρου, τῆς δὲ κατὰ τῶν παρθένων ἐναντίον τῶν ἀτοπημάτων τῆς ψευδοῦς ταύτης ἀδελφότητος, ἐπίσκοπος γενόμενος καὶ συναντήσας ἐν τῇ ἐμπεπιστευμένῃ αὐτῷ ἐκκλησίᾳ τὸ αὐτὸ ἕλκος βαθύτερον ἔτι καὶ πλεῖον ἐγκλεῖον τὸ δηλητήριον, ἔλαβεν ἀνὰ

χεῖρας τὸν ξυρὸν κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ Παλλάδιον καὶ ἐτέθη ἐπὶ τὸ ἔργον τῆς τοῦ κακοῦ ἐκριζώσεως ἀσπλάγχνως ἅμα καὶ ἀδεῶς, ὡς καὶ ἀνωτέρω δι' ὀλίγων ἐξετέθη. Ἐν ταῖς ἀνωτέρω πραγματείαις αὐτοῦ γραφικώτατα ὁ Χρυσόστομος περιγράφει τὴν ἀθλιότητα τοῦ κλήρου καὶ τὴν τῆς γυναικὸς ταπείνωσιν, ἥτις προέκυπτεν ἐκ τῆς ἀνωτέρω μνημονευομένης ἀθεμίτου συμβιώσεως. Λευτέρα πληγή, ὑφ' ἧς ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλῆρος κατετρύχετο, ἦν ἡ γαστριμαργία. Ἱερεῖς καὶ διάκονοι διῆγον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῆς πολυτελείας καὶ τῶν τέρψεων μαλθακώτατον βίον καὶ δαπανηρότατον. Ὡμοίαζον οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τὸν ρωμαῖον ἐκεῖνον κληρικόν, οὗτινος μνείαν ποιεῖται ὁ Ἱερώνυμος, καὶ ὅστις ἐκ χωρικῶν καταγόμενος καὶ τρεφόμενος ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ διὰ μέλανος ζωμοῦ καὶ κέγχρου, ἐκτήσατο ὑπὸ τὸ τοῦ κληρικοῦ ἔνδυμα τὴν δεξιότητα τοῦ διαγινώσκειν εἰς ποῖον γένος ἀνῆκεν οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ ἐλειός, ἂν οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ φασιανὸς προήρχετο ἐκ τῆς Κολχίδος ἢ ἐκ τῆς ὁάσεως τῆς Αἰγύπτου καὶ ἂν οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ ἰχθὺς ἀνῆκεν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν θάλασσαν. Αἱ ὑπερβολικαὶ αὗται ἀνάγκαι, ἅσπερ προκαλεῖ ἡ γαστριμαργία, ἐγέννησαν τρίτον κακόν, τὴν φιλαργυρίαν. Ἐὰν πράγματι μεγάλα ἀπῃτοῦντο ποσὰ πρὸς διατήρησιν τῆς τραπέζης ἱερέως τινὸς ἢ διακόνου, οἱ τελευταῖοι οὗτοι καὶ ἔξω τῶν οἰκημάτων παρεσύροντο ὑπὸ τῶν κοιλιοδούλων τούτων ἕξεων εἰς τὸ ἐπισκέπτεσθαι τὰς τραπέζας τῶν μεγιστάνων. Ὁ Χρυσόστομος περιγράφει ἡμῖν αὐτούς, κρούοντας ἀλληλοδιαδόχως τὰς θύρας τῶν οἴκων τῶν πλουσίων πρὸς ἀναζήτησιν γεύματος καὶ διαπόμπευσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν χαρακτῆρος διὰ τῆς ταπεινωτικῆς αὐτῶν συμπεριφορᾶς· παροργιζόμενος δὲ ἀπεκάλει αὐτοὺς παρασίτους καὶ συκοφάντας τοῦ θεάτρου, προβάλλων αὐτοῖς ὡς παράδειγμα τὸν αὐστηρὸν ἀσκητικὸν αὐτοῦ βίον. Εἰς ἀπάντησιν ἐχρησιμοποίουν οὗτοι κατ' αὐτοῦ τὴν φαντασιώδη διάδοσιν ὅτι ἐπεδίδετο εἰς «ὄργια κυκλώπων». Ἡ φυλαργυρία ἀπετέλει τὴν τρίτην καὶ θανασιμωτέραν πληγὴν τοῦ ἀκολάστου βίου. Ὅσάκις οἱ νόμιμοι πόροι τῶν Ἐκκλησιῶν δὲν ἐξήρκουν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ κλήρου, τοῦθ' ὅπερ συνηθέστατον ἐτύγχανεν, ἐπέβαλλον τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν, θεωροῦντες ταύτην ἴδιον αὐτῶν κτῆμα. Ἐκτὸς ἄλλων καταχρήσεων οἱ κληρικοὶ οὗτοι ἐπετίθουν βέβηλον χεῖρα καὶ ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ποσῶν, ἅτινα ἦσαν ἐμπεπιστευμένα ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν καὶ προωρισμένα διὰ τοὺς πένητας. Τὴν τοιαύτην κατάχρησιν οὐ μόνον ὡς ἀσυγχώρητον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἱεροσυλίαν, ὡς αὐτόχρημα προσβολὴν τοῦ Ὑψίστου ὁ Χρυσόστομος ἐθεώρει, κηρύσσων ὅτι ἡ τῶν πτωχῶν ἀπογύμνωσις ἀπετέλει λήστευσιν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἱερώνυμος τὰ αὐτὰ ἐκτίθησι περὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ κλήρου. Ἀλλ' ὁ Χρυσόστομος καὶ περαιτέρω ἐχώρησε, συνεβούλευσε δηλ. τοὺς φιλελεήμονας πλουσίους νὰ διανέμωσι μόνοι τὰ ἐλέη αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπωσι τὴν διὰ τῶν χειρῶν τοῦ κλήρου διέλευσιν τούτων, ἐπετίμησε δὲ καὶ τὴν πλουσίαν διακόνισσαν Ὀλυμπιάδα, ἅτε διασπείρουσαν τὴν ἄπειρον αὐτῆς περιουσίαν εἰς ἀσώτους δαπάνας ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων. Ἡ τολμηρὰ αὕτη πρᾶξις προύκάλεσεν ἐξέγερσιν τοῦ ἱερατικοῦ σώματος καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἀρχηγοῖς καὶ ἐπειδὴ αὐτόθι ἔκειτο ἡ πηγὴ παντὸς κακοῦ, ἡ «τῶν κακιῶν μητρόπολις» κατὰ τὸν Παλλάδιον, πᾶσαι αἱ καταχρήσεις συνησπίσθησαν πρὸς ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου· ἡ ἐκδίκησις αὕτη ὑπῆρξε τοσοῦτον σκληρὰ ὅσον καὶ ἀπροσδόκητος, τὸ δὲ μᾶλλον ἀπίστευτον, κατηγορήθη αὐτὸς οὗτος ὁ ἀσκητικὸς ἀνήρ, ὃς μετὰ τοσαύτης εὐγλωττίας τὴν ἀφιλοκέρδειαν καὶ πενίαν ἐκήρυσσεν, ἐπὶ φυλαργυρίᾳ καὶ ἁρπαγῇ. Ὁ Χρυσόστομος, διαδεξάμενος μεγαλοπρεπεῖς ἱεράρχας, οἷος ὁ Νεκτάριος, ὁ εἰσαγαγὼν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον τὰς συνηθείας καὶ τὴν πολυτέλειαν τοῦ τῆς πόλεως ἐπάρχου, καύχημα ἠγήσατο νὰ καταπνίξῃ πᾶσαν ταύτην τὴν πολυτέλειαν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ αὐτῆς· παρῃτήθη τὰ μεταξοΰφαντα ἐν ταῖς στολαῖς αὐτοῦ, τὰ χρυσοΰφαντα, τὴν πορφύραν· ἁπλούστατα ἐνδύματα ἐκ τῶν κοινοτάτων διὰ τοὺς ὑπ' αὐτὸν κληρικούς, δι' ἑαυτὸν δὲ εἶδος ἐνδύματος μοναχοῦ, ἰδοὺ ὁ τολμηρὸς νεωτερισμός, δι' οὗ ἐξέπληξε τὴν Κων)πολιν. Ἀμέσως κατηγορήθη ἐπὶ σκαιότητι, ἐπὶ γλισχρότητι, οἱ πολέμιοι δὲ ἰσχυρίζοντο ὅτι, ἂν ὁ Χρυσόστομος κατήργει τὰς πρὸς τοὺς ἄλλους γενναιοδωρίας τῆς διακονίσσης αὐτοῦ Ὀλυμπιάδος, τοῦτο ἔπραττεν ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτοῦ ὠφελείᾳ. Θελήσας νὰ εἰσα-

γάγῃ καὶ ἐν τῷ τῶν ναῶν διακόσμῳ τὴν αὐτὴν ἁπλότητα, εἰς ἣν καὶ ὁ ἴδιος ὑπεβλήθη καὶ τοὺς ἀκολούθους αὐτοῦ ὑπέβαλε, διέταξε τὴν πώλησιν τῶν ἐκ μετάξης καὶ χρυσῶν διακόσμων, οἵτινες κατὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ ἐκόσμουν τὰ θυσιαστήρια τῶν βασιλικῶν ἐκκλησιῶν, τῶν πορφυρῶν, τῶν πλουσίων ἱερῶν ἀμφίων καὶ οὐδ' αὐτῶν τῶν πολυτιμοτέρων σκευῶν ἐφείσατο, ἐπιθυμῶν τὰ ἁπλούστατα μόνον αὐτῶν νὰ διατηρήσῃ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τέλους ἀπηλλάγη μικροῦ ἀγροτικοῦ κτήματος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιουσίᾳ διατήρησις ἐφαίνετο αὐτῷ δυσχερὴς ἅμα καὶ πολυδάπανος. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ μεγάρῳ μεταρρυθμίσεις ἐκ παραλλήλου ἔβαινον πρὸς τὰς τοῦ ὑλικοῦ τῶν ἐκκλησιῶν· κατήργησε λοιπὸν τὸν οἰκονόμον, κηρύσσων ὅτι οἱ οἰκονόμοι τὴν κλοπὴν μόνον ἐγίνωσκον καὶ ἱερεῖς ὄντες ἐχρησιμοποίουν εἰς καταρτισμὸν τῶν μαγειρικῶν λογαριασμῶν χρόνον, ὃν ὤφειλον νὰ δαπανήσωσιν εἰς ἔργα τοῦ Θεοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι, καίπερ χρησιμοποιοῦντος τὰ ἐκ τῶν πωλήσεων ποσὰ καὶ τὰ ἐκ τῶν οἰκονομιῶν προϊόντα εἰς ἀγαθοεργοὺς μόνον σκοπούς, εἰς ἵδρυσιν ναῶν, νοσοκομείων καὶ τῶν τοιούτων, οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ μυρίας ἀπέδιδον αὐτῷ κατηγορίας, αἵτινες ἐνεφανίσθησαν πρῶται κατὰ τὴν δίκην, ἣν ὁ κλῆρος αὐτοῦ ἤγειρεν ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου ἐνώπιον δύο συνόδων. Αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν γένει συνεπληρώθησαν διὰ τῆς διαρρυθμίσεως τῆς τάξεως τῶν διακονισσῶν, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος. Τοιαύτη ἡ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἐπισκοπικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος θέσις τοῦ Χρυσοστόμου ἀπέναντι τῆς Ἐκκλησίας, θέσις δεινωθεῖσα, ὅτε τὰ παράπονα ἔτυχον ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τῆς αὐτοκρατείρας, ἐλπισάσης ταχεῖαν ἄρσιν τοῦ αἰτίου αὐτῶν. Ἴδωμεν ἤδη ὁποία ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀπέναντι τοῦ λαοῦ θέσις αὐτοῦ. Ὁ Χρυσόστομος πρὸς τῷ ζωηρῷ αἰσθήματι εὐαγγελικῆς εὐσπλαγχνίας, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλει τὴν ρίζαν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ἐνεφορεῖτο καὶ ἀκουσίου τινὸς ἐνθουσιασμοῦ κατὰ τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος. Τὸν πλοῦτον ἐθεώρει ὡς μέσον, ὅπερ χορηγεῖ ἡμῖν ὁ Θεὸς πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ἐν τῇ διανομῇ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπορρεόντων ἀγαθῶν. Εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ ὁ ἀκαμπτος πρὸς τὰ δεινὰ τοῦ πτωχοῦ πλούσιος παρίστατο ὡς ἀσεβής, ἱερόσυλος, κλέπτων τὸν Θεόν, αἱ διάφοροι τέρψεις, ἡ θρασεῖα πολυτέλεια τῶν ἐχόντων ἀπέναντι τῶν ἀπόρων, ἐφαίνετο αὐτῷ ὡς ἔλλειψις ἀπέναντι τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων νόμων. Τὴν ματαιότητα τοῦ πλούτου κατέτασσεν ἐν τῇ αὐτῇ καὶ τὴν σκληροκαρδίαν τάξει καὶ διὰ πικροτάτων λόγων ἀμφοτέρας κατεδίωκεν. Οὐ μόνον ἡ τοκογλυφία ἦν αὐτῷ μισητή, ἀλλ' ἐξετόξευε καὶ τὸ ἀνάθεμα κατὰ τῶν ἀνωφελῶν ἐκείνων ἀσωτειῶν, αἵτινες διαχέουσιν ἐν ταῖς ἑορταῖς, ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἐν τοῖς θεάτροις ἐκεῖνα τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην ἡ πεῖνα τῶν πτωχῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σπ. Κασίου, ἐπιτιθεμένου πρὸ τοῦ λαοῦ τῆς Ρώμης κατὰ τῆς τοκογλυφίας τῶν πατρικίων καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Γράκχων, κηρυσσόντων τὸν ἀγροτικὸν νόμον, παραπλήσιοι ἦχοι οὐδέποτε ἔπληξαν τὰ ἀνθρώπινα ὦτα. Βεβαίως ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ οὐσίᾳ τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῇ θρησκείᾳ τῶν ταπεινῶν καὶ τῶν σμικρῶν, ἐνέκειτο τὸ προστατεύειν τοὺς πένητας καὶ συνιστᾶν τὴν ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς πλουσίους, τὰ δὲ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ κηρύγματα ἀπετέλεσαν ἀείποτε μίαν τῶν ἐνδοξοτέρων ἐνεργειῶν τῆς Ἐκκλησίας τὰ παραπλήσια ὅμως κηρύγματα τοῦ Χρυσοστόμου ἐνεῖχόν τι τὸ δηκτικὸν καὶ πικρόν, χαρακτῆρα δηλαδὴ συχνάκις ἐκπλήσσοντα ἡμᾶς καὶ ἐν τοῖς σωζομένοις αὐτοῦ λόγοις. Ὡς δὲ μέχρις ὑπερβολῆς πολλάκις αὐστηρὸς πρὸς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ἐφαίνετο, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὑπερμέτρως ἴσως ἐξεφράζετο περὶ τῆς πρὸς τὰς κατωτέρας τάξεις ἀγάπης αὐτοῦ. Δὲν ἤρκειτο εἰς τὸ ἀγαπᾶν τὸν λαόν, ἀλλ' ἐθαύμαζεν αὐτόν, ἐπίστευε τὴν ἐν αὐτῷ ὕπαρξιν ἀρετῶν καὶ ἀνεγνώριζεν αὐτῷ καὶ ἰδιάζουσαν ἠθικήν τινα δύναμιν. Σεισμοῦ διασείσαντος τὴν Κωνσταντινούπολιν αἴτιον ἐθεώρησεν ὁ Χρυσόστομος τὰς τῶν πλουσίων κακίας, ἐξῆρε τὴν ἐν τῷ ναῷ παρουσίαν ἀπείρου πλήθους τοῦ λαοῦ, κατέκρινε τὴν ἀπουσίαν τῶν πλουσίων, ἣν ἐθεώρει ὡς προκαλουμένην ἐκ τῆς πολυελείας καὶ τοῦ κομπασμοῦ αὐτῶν, ἐλεεινολόγει τὰς πλουσίας αὐτῶν ἐνδυμασίας, κηρύσσων τὰ μεταξωτὰ αὐτῶν ὑφάσματα ὡς ἔργα τῶν πλεκόντων αὐτὰ σκωλήκων καὶ ἐφεύρεσιν τῶν βαρβάρων, οἵτινες ἐξύφαναν αὐτά, καὶ κατεδίκαζεν αὐτοὺς ὡς δούλους τῶν κακιῶν αὐτῶν καὶ ὡς

δμοιάζοντας πρὸς ἄνδρα, ὅστις, τυπτόμενος καθ' ἑκάστην ἐν τῷ οἴκῳ ὑπὸ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, ὑπερηφανεύετο ὁσάκις ἐν ταῖς δημοσίαις πλατείαις περιεπάτει ἐπὶ τῷ ὅτι πλῆθος ἀνθρώπων εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ καὶ διαφόρους ἐξέδιδε τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ ἐπιταγάς· τὸν πτωχὸν ὅμως ἐθεώρει τοὐναντίον ἀξιοθαύμαστον καὶ τόσον μεγαλόψυχον καὶ γενναιόδωρον, ὅσον ὁ πλούσιος ἦτο μαλθακὸς καὶ σκληρός. Οὐδεὶς ἐξηπατᾶτο ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῶν λόγων τούτων, ὧν ἡ ἔννοια ἦτο τοῖς πᾶσι σαφής. Ἀρκεῖ νὰ φαντασθῇ τις ὁποίαν ἐντύπωσιν ἐνεποίουν τοιαῦτα κηρύγματα πρὸς τὰς τοῦ λαοῦ τάξεις, γινόμενα διὰ στόματος μελιρρύτου. Ὅσάκις ὁ Χρυσόστομος ἐκήρυσσεν ἐπὶ τούτων συνήθως τῶν θεμάτων, αἱ ἐκκλησίαι δὲν εἶχον τὸν ἀπαιτούμενον χῶρον, ἵνα περιλάβωσι τὰ συρρέοντα πλήθη, ὁ δὲ συνωστισμὸς τοσοῦτος ἦν, ὥστε ἀπὸ τῆς ἀψῖδος, ὡς εἴρηται, βῆμα αὐτοῦ κατέστησε τὸν ἄμβωνα. Ἀπειροι ταχυγράφοι καὶ λοιποὶ ἐσημείουν τοὺς λόγους τούτους, οὕσπερ ἐνθουσιώδη διέκοπτον χειροκροτήματα· ἐὰν δὲ παρεπονεῖτο ἐπὶ τοῖς κοσμικοῖς τούτοις σημείοις ἐπιδοκιμασίας, τοῖς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ εἰς θέατρον μετατρέπουσιν, αἱ ἀνευφημίαι ἐδιπλασιάζοντο ἐν μέσῳ τοῦ ἀπείρου πλήθους· τότε καὶ ἄκων συνεκινεῖτο, δάκρυα δὲ στοργῆς διέβρεχον τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Ἐκτὸς τοῦ ναοῦ τὸ πλῆθος παρηκολούθει αὐτὸν ἐν εἴδει σωματοφυλάκων καὶ πλειστάκις ἐφρούρησε τὰς πύλας τοῦ καταλύματος αὐτοῦ, ὅταν ἔβλεπε τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἀπειλουμένην. Ὁ ἔνθερμος οὗτος λαός, μεθυόμενος ἐπὶ τῇ ὄψει αὐτοῦ καὶ ἕξαλλος ὑπὸ τῶν λόγων αὐτοῦ καθιστάμενος, δὲν ἦτο ὁ μόνος ἀποτελῶν τὸ ὅλον ἐκκλησίασμα· ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτοῦ συνανεμίγνυντο καὶ φιλοπερίεργοι καὶ κατάσκοποι καὶ ἐχθροί, οἵτινες ἔσπευδον νὰ μεταδώσωσι τοὺς ἐλαχίστους ὑπαινιγμούς, ἁρμοδίως ὅμως αὐτοὺς διασκευάζοντες. Ἡ αὐλὴ ἐθεώρει αὐτὸν ὡς στασιαστήν, ἰδέα δ' ἐπεκράτει ἐν τοῖς ἀνωτέροις κύκλοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπεθύμει τὴν τῶν πλουσίων καταστροφήν. Ὁπωσδήποτε ἡ ἔνθερμος αὕτη, ἡ ἀπόλυτος ἀφοσίωσις τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν Χρυσόστομον δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον ὠφελιμωτέρα ἢ ἡ τοῦ ρωμαϊκοῦ πρὸς τοὺς συνηγόρους τῶν ἀγροτικῶν νόμων. Ἐν τῶν κεφαλαίων τῆς ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου κατηγορίας πρὸ τῶν καταδικασάντων αὐτὸν ὑπῆρξε καὶ ἡ συκοφαντία ὅτι ὑποκινεῖ τὸν λαόν· εἰς ταύτην ἡ μνησικακία τῆς αὐλῆς προσέθηκε καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ.

Μὴ ὑποτεθῇ ὅμως ὅτι ὁ Χρυσόστομος εἶχε πολέμιον αὐτοῦ ὁλόκληρον τὸν κλῆρον, διότι ὑπῆρξαν ἐν αὐτῷ ἄνδρες, ὡς ὁ διάκονος Ἡρακλείδης, ὁ εἰσηγητὴς Πρόκλος, ὁ ἐπὶ τῶν σχολῶν ἀσκητὴς Φίλιππος, ὁ ἀδιάσπαστος αὐτοῦ συνοδὸς Γερμανός, ὁ διάκονος Φίλιππος τῆς Σίδης, ὁ διάκονος Κασιανὸς καὶ λοιποὶ ἀληθεῖς φίλοι καὶ κοινωνοὶ τῶν τε αὐστηροτήτων καὶ τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀληθῶν τούτων φίλων ὑπῆρχον καὶ δύο ἥκιστα εἰλικρινεῖς, ὁ Σεραπίων καὶ ὁ Τίγριος, εἰς οὓς ἡ ἱστορία ἀποδίδει μέγα μέρος τῶν σφαλμάτων καὶ ἀτυχημάτων τοῦ ἐξόχου καὶ ἀκάμπτου τούτου πνεύματος· ἀφ' ἑτέρου ὑπῆρχον καὶ φίλαι αὐτοῦ, διατελέσασαι οὐ μόνον σύμβουλοι πρὸς εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ ἀκλόνητα στηρίγματα ἐν τοῖς διωγμοῖς καὶ συνοδοὶ ἐν τῷ μαρτυρίῳ· ἐκ τούτων 4 κυρίως διεκρίνοντο μεγάλαι κυρίαι καὶ διακόνισαι, ἡ Σαλβίνα, ἡ Ἀμπρύκτη, ἡ Πενταδία καὶ ἡ Ὀλυμπιάς, πρόσωπα, ἀπολαύοντα τοῦ σεβασμοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ εὐφήμως ἐν τῇ ἱστορίᾳ μνημονευόμενα. Ἡ Σαλβίνα, Μαυριτανὴ τὸ γένος καὶ ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Νουμιδίας, ἦν θυγάτηρ τοῦ φοβεροῦ τυράννου Γίλδωνος, παρθενοθεῖσα ὡς ὅμηρος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Θεοδοσίου, ὅπου, ἐκπαιδευθεῖσα, ἔλαβε καὶ ὡς σύζυγον τὸν ἀνεψιὸν τῆς συζύγου τοῦ Θεοδοσίου Νευρίδιον καὶ κατέστη ἀληθὴς χριστιανὴ καὶ ἁγνὴ σύζυγος· ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Νευριδίου μεγίστην αὐτῆς τιμὴν ἐθεώρησε νὰ γείνῃ διακόνισσα ἐν Κ ων)πόλει. Ὁ Ἱερώνυμος καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐξυμνοῦσιν αὐτήν· ἡ Σαλβίνα ἐγένετο ἡ προστάτρια τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀρκαδίου· ἐκ πάσης τοῦ κράτους γωνίας ἀπετείνοντο αὐτῇ ὡς πρὸς πανίσχυρον πρόσωπον παρὰ τῷ αὐτοκράτορι καὶ τῇ αὐτοκρατείρᾳ· ἀλλ' ἡ πρὸς τὸν Χρυσόστομον ἀφοσίωσις μετέβαλε πάντα ταῦτα. Ἡ Ἀμπρύκτη καὶ ἡ Πενταδία κατεῖχον τὴν δευτέραν τάξιν ἀπέναντι τῆς Σαλβίνας, ἐπίσης δ' ἐτιμῶντο με-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ταξὺ τῶν δεσποινῶν. Ὁ βίος τῆς Πενταδίας ἦν λίαν ταραχώδης· αὕτη, σύζυγος τοῦ ὑπάτου Τιμασίου, ἑνὸς τῶν σπουδαιοτάτων θυμάτων τοῦ εὐνούχου Εὐτροπίου, συκοφαντηθεῖσα ὡς ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας, κατέφυγεν εἰς τὸν ναόν. Ὁ Χρυσόστομος, ὑποστηρίζων τὸ προνόμιον τοῦ ἀσύλου, ὑπερήσπισε τὴν Πενταδίαν καὶ ἔσωσε τὴν ζωὴν αὐτῆς, ἥτις, εὐγνωμονοῦσα, ἀφωσιώθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ καταφύγιον αὐτῆς, καὶ εἰς τὸν ἐπίσκοπον, τὸν διασώσαντα αὐτὴν ἱεράρχην. Ἀλλ' ἀκολούθως τῶν πραγμάτων μεταβληθέντων, ἡ προστατευθεῖσα αὕτη ἠδυνήθη νὰ καταστῇ καὶ προστάτρια. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἀμπρύκτην, αὕτη ἐξ ὀνόματος μόνον εἶναι γνωστή· ἡ πρὸς αὐτὴν ὅμως ἀγάπη τοῦ Χρυσοστόμου τεκμηριοῖ ὅτι ἦτο ἀξία συνάδελφος τῆς Πενταδίας. Ὑπέροχον ὅμως θέσιν ἐν τῇ τετράδι ταύτῃ τῶν φίλων τῷ Χρυσοστόμῳ γυναικῶν κατεῖχεν ἡ Ὀλυμπιάς, ἐξισουμένη τῇ μὲν Πενταδίᾳ κατὰ τὴν ἀφοσίωσιν, τῇ δὲ Σαλβίνᾳ κατὰ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν καὶ κατὰ τὴν τοῦ γένους διασημότητα. Τῶν γονέων καὶ λοιπῶν οἰκείων αὐτῆς προώρως ἁρπαγέντων ὑπὸ τοῦ θανάτου, εὑρέθη αἴφνης ὀρφανὴ καὶ κάτοχος ἀπείρου περιουσίας ἐν τῇ ἐφηβικῇ ἔτι διατελοῦσα ἡλικίᾳ· θαυμασία καλλονή, ἠπιότης χαρακτῆρος καὶ ἔξοχον πνεῦμα κατέστησαν τὴν νεαρὰν ταύτην κόρην τὸ μᾶλλον περιζήτητον ἄτομον τῆς Κωνσταντινουπόλεως· εἰς γάμου ἐλθοῦσα ἡλικίαν, ἐξελέξατο ἄνδρα μεγάλης ἀξίας, ἐκ τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Θεοδοσίου, ἀλλὰ μετὰ διετῆ πορίοδον, τοῦ συζύγου αὐτῆς ἀποθανόντος, ἡ Ὀλυμπιὰς ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ χήρα. Ὁ Θεοδόσιος ἠθέλησε τότε νὰ δώσῃ αὐτῇ εἰς γάμον ἕνα τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, Ἐλπίδιον τοὔνομα, καθόσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ρωμαῖοι αὐτοκράτορες ἰδιοποιοῦντο εἴδός τι δικαιώματος ἐπὶ τῆς τύχης τῶν νεαρῶν κορῶν ἢ εὐγενῶν καὶ πλουσίων χηρῶν, ὧν ἡ περιουσία προήρχετο εἴτε ἐξ εὐνοίας τοῦ ἡγεμόνος, εἴτε ἐκ τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, ἐν ᾗ διετέλεσαν οἱ πατέρες ἢ οἱ σύζυγοι αὐτῶν· τῆς Ὀλυμπιάδος ἀνθισταμένης καὶ κηρυσσούσης ὅτι, ἐὰν ὁ Θεὸς προώριζεν αὐτὴν δι' ἔγγαμον βίον, δὲν θ' ἀφήρει τὸν σύζυγον αὐτῆς καὶ ὅτι ὁ Θεός, ἀπαλλάξας αὐτὴν τοῦ συζυγικοῦ βίου, κατέδειξεν ὅτι ἡ ἀληθὴς κλίσις αὐτῆς ἦν νὰ ὑπηρετῇ αὐτῷ ἐν τῇ χηρείᾳ, ὁ αὐτοκράτωρ συνέλαβεν ὑπονοίας μήπως ἡ τοιαύτη τῆς Ὀλυμπιάδος πολιτεία προήρχετο ἐκ παροτρύνσεως τῶν ἱερέων, ποθούντων τὴν πρόσκτησιν τῆς περιουσίας αὐτῆς, ἐφ' ᾧ καὶ ἔταξε τὴν περιουσίαν ταύτην ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἐπάρχου Κωνσταντινουπόλεως, μέχρις ὅτου ἡ Ὀλυμπιὰς θὰ ἔφθανεν εἰς τὸ 30ὸν τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἔτος. Τὸ διάβημα τοῦτο προύκάλεσεν ἐπιστολὴν ἐκ μέρους τῆς Ὀλυμπιάδος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις, ἐρυθριάσας ἐπὶ τοῖς γραφεῖσιν αὐτῷ, ἀνεκάλεσε τὸ μέτρον καὶ ἀφῆκε τὴν Ὀλυμπιάδα ἐλευθέραν νὰ διαθέσῃ τὰ κατ' αὐτήν, ὡς βούλεται. Ἔκτοτε αὕτη ἐπεδόθη εἰς τὸν ἐν χηρείᾳ χριστιανικὸν βίον. Ὁ Νεκτάριος, ἐπίσκοπος τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως διατελῶν, ἐδέξατο αὐτὴν ὡς διακόνισσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Χρυσόστομος τὴν αὐτὴν ἐπεδείξατο αὐτῇ ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην, τῆς Ὀλυμπιάδος θεώρούσης ἅμα αὐτὸν πλέον ἢ πατέρα καὶ σχεδὸν ὡς Θεόν. Αὕτη γλυκεῖαν παρεῖχε τῷ ἀσκητικῷ τούτῳ ἀνδρὶ παραμυθίαν ἐν ταῖς δυσχερείαις βίου, ὃν λίαν συχνάκις ἔφθειρε διὰ τῶν ὑπερβολῶν τοῦ χαρακτῆρος, καὶ ἐθεράπευε τὰς λοιπὰς τοῦ βίου αὐτοῦ ἀνάγκας, παρασκευάζουσα αὐτῷ τὴν τροφήν, τῇ ὑστερήσει τῆς ὁποίας καὶ διὰ τῶν ἀσκητικῶν αὐτοῦ ἐξέων πρὸ πολλοῦ θὰ κατέστρεφεν ὁ ἱεράρχης τὸ ἱκανῶς καταπεπονημένον αὐτοῦ σῶμα. Ἡ καταδίωξις τοῦ μεγάλου καὶ δυστυχοῦς τούτου ἀνδρὸς διήνοιξε τῇ Ὀλυμπιάδι ἐποχὴν δοκιμασιῶν, καθ' ἣν ἀνέπτυξε πάντα τὰ ψυχικὰ αὐτῆς πλεονεκτήματα. Ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη αὐτῆς εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὃν ὡς ἱερὸν ἐθεώρει, δὲν ἐξησθένησεν οὔτε πρὸ τοῦ δεσμωτηρίου, οὔτε πρὸ τῆς ἐξορίας, οὔτε πρὸ τῶν τοῦ μαρτυρίου βασάνων. Τοιαύτη ἡ κατάστασις κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 400 τῶν δύο ἀντιμάχων στρατοπέδων καὶ τῶν τοῦ πολέμου προδρόμων, ὅτε οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χρυσοστόμου, ἐπωφεληθέντες ἐκ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ, κληθέντος εἰς Ἀσίαν ἕνεκα τῶν ἀνησυχιῶν τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας, ἐδράξαντο τῶν ὅπλων καὶ ἤρξαντο τῆς μάχης.

Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἐφέσου ὑπελείπετο τῶν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἐπαίνων

αὐτῆς. Σίμων ὁ Μάγος ἀντικαθίστα αὐτόθι τὰ διδάγματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ σιμωνία ἐκυριάρχει αὐτόθι· τὰ πάντα ἐπωλοῦντο, τὰ πάντα ἠγοράζοντο, ὁ τοῦ ἐπισκόπου βαθμός, τὸ ἱερατεῖον, ὁ βαθμὸς τοῦ διακόνου. Ἴση διαφθορὰ ἐπεκράτει παρά τε τῷ ποιμνίῳ καὶ τῷ ποιμένι. Κατὰ τὸ ἔτος ὅμως 400 σύνοδος 29 ἐπισκόπων, πάντων σχεδὸν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀσίας, συνῆλθεν ἐν Κων)πόλει πρὸς ἐξέτασιν ζητημάτων τινῶν. Ὅτε κατὰ σεπτέμβριον αἱ ἐργασίαι ἤγγιζον εἰς τὸ τέρμα, πρωΐαν δέ τινα σαββάτου οἱ ἐπίσκοποι μετέβαινον εἰς τὸν ναόν, ἔνθα ὁ ἱεράρχης θὰ ἐτέλει τὴν λειτουργίαν, ἐπαρουσιάσθη ἐπίσκοπος ξένος εἰς τὴν σύνοδον, ὁ Βαλεντινοπόλεως Εὐσέβιος, εἰσῆλθεν ἀποτόμως εἰς τὴν συνέλευσιν καί, ἀναφορὰν ἐν τῇ χειρὶ κρατῶν, ἤρχετο, εἶπε, νὰ καταγγείλῃ τὰ ἐν Ἀσίᾳ διαπραττόμενα ἐγκλήματα ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων καὶ νὰ ζητήσῃ δικαιοσύνην καὶ τὴν καταστολὴν αὐτῶν ἐκ μέρους τῆς συνόδου. Τὸ κατηγορητήριον, ἐκ πέντε ἀποτελούμενον ἄρθρων, ἀπηυθύνετο κατὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἐφέσου Ἀντωνίνου καὶ ἐξ ἄλλων ἐπισκόπων, εὑρισκομένων πάντων ἐν τῇ συνόδῳ ἐπίσης. Κατ' ἀρχὰς ὁ Χρυσόστομος συνέστησε συνδιαλλαγήν, ἀλλ' εἶτα, τοῦ λαοῦ θορυβοῦντος, ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὸ κατηγορητήριον τοῦ Εὐσεβίου καί, τῶν κατηγορουμένων ἐπισκόπων ἀποκηρυττόντων τὰς ἐναντίον αὐτῶν διατυπουμένας κατηγορίας, ὁ Εὐσέβιος ἀπεστάλη εἰς ἀναζήτησιν μαρτύρων. Βραδύτερον ὁ Ἐφέσου Ἀντωνῖνος, ὑποστρέψας εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, ἐπέτυχε διὰ δωροδοκίας νὰ ἐπιβάλῃ τῷ κατηγόρῳ σιγήν· ἀποθανόντος ὅμως αὐτοῦ καὶ τῶν τῆς ἐπαρχίας πραγμάτων ἐν μεγίστῃ διατελούντων συγχύσει, οἱ ἐπαρχιῶται διεβίβασαν τῷ Χρυσοστόμῳ ἐπιστολήν, ἐκτραγῳδοῦσαν τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ κρατοῦσαν διαφθορὰν καὶ ἀθλιότητα. Ὁ Χρυσόστομος, καίπερ νοσῶν, ἀπεφάσισε ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Ἔφεσον τῇ 28)9 ἰανουαρίου τοῦ 401. Ἀναθεὶς δὲ πρότερον τὴν τῆς ἰδίας μητροπόλεως διοίκησιν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκόμενον ἐπίσκοπον τῶν ἐν Κοίλῃ Συρίᾳ Γαβάλων Σεβεριανὸν ἢ Σεβερῖνον, ἀπέστειλε πρὸ αὐτοῦ, ἵνα ἀναμείνωσιν αὐτὸν ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἀπαμείας, ὅπου προὐτίθετο ν' ἀποβῇ, τὸν Χαλκηδόνος Κυρῖνον καὶ τὸν Ἡρακλείας Παῦλον, οἵτινες ἐγένοντο βραδύτερον ἐχθροὶ αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸν πιστὸν αὐτῷ διαμείναντα Ἑλληνοπόλεως Παλλάδιον. Μόλις εἰς Ἔφεσον ἀφικόμενος μετὰ τῶν τριῶν ἐξ Ἀπαμείας αὐτὸν συνοδευσάντων, συνεκάλεσε τοὺς ἐπισκόπους Λυδίας, Ἀσίας καὶ Καρίας εἰς σύνοδον, μολονότι πολλοὶ τούτων πρὸ τῆς προσκλήσεως συνέρρεον ἔτι εἰς τὴν Ἔφεσον, ἐνῷ ἄλλοι καὶ ἐξ αὐτῶν ἔτι τῶν πόλεων τῆς Φρυγίας προσειλκύσθησαν αὐτόσε ἐκ περιεργείας ἢ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀποθαυμάσωσι τὸν μέγαν ῥήτορα ἐκ τοῦ πλησίον. Παρὰ τὴν ἐν Ἐφέσῳ παρουσίαν τοῦ Χρυσοστόμου τὰ πνεύματα οὐδαμῶς κατηυνάσθησαν, ὁ δὲ Χρυσόστομος, βλέπων ὅτι δυσχερὴς ἀποβαίνει ἡ ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐκλογὴ ἀντικαταστάτου τοῦ ἀποθανόντος Ἀντωνίνου, συνενοήθη μετά τινος τμήματος τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ προέβη εἰς τὸ ἑξῆς μέτρον. Ἐκφωνήσας προηγουμένως λόγον, ἐν ᾧ ἐλεεινολόγει τὴν τῶν πνευμάτων διαίρεσιν, καὶ παραστήσας διὰ γοητευτικῆς εὐγλωττίας τὰ δεινά, ἅτινα ἐκ τούτου τῇ Ἐκκλησίᾳ θὰ προέκυπτον, προέτεινεν ὡς μέσον εἰρηνοποιήσεως τὴν ὡς ἐπισκόπου Ἐφέσου ἐκλογὴν τοῦ συνοδεύοντος αὐτὸν διακόνου Ἡρακλείδου. Παρὰ τὴν κατ' ἀρχὰς προξενηθεῖσαν ἔκπληξιν ἡ πρότασις συνεκέντρωσε μετὰ μικρὸν πολλὰς ψήφους καὶ ὁ Ἡρακλείδης ἐξελέγη. Ὁ Ἡρακλείδης οὗτος, ἀρχαῖος μοναχὸς τῆς Σκήτης, φημιζόμενος ἐπὶ παιδείᾳ, προεχειρίσθη τότε ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χρυσοστόμου, συμπαραστατούντων τῶν 62 μελῶν τῆς συνόδου. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ταύτην ἀπεφάσισε νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἐφέσου καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν ἐν αὐτῇ ἀτοπημάτων, καθόσον μάλιστα ὁ προμνημονευθεὶς Εὐσέβιος ἐκ νέου προσῆλθε, συνεπιφέρων καὶ τοὺς ἀπαιτουμένους μάρτυρας πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἐναντίον τῶν ἐξ ἐπισκόπων διατυπωθεισῶν κατηγοριῶν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι κατόπιν διαφόρων ἥκιστα συντελεστικῶν ἐπιχειρημάτων καὶ ἀρνήσεων ὡμολόγησαν τὴν ἐνοχὴν αὐτῶν, ἡ δὲ σύνοδος ἀντεκατέστησεν αὐτοὺς δι' ἀνδρῶν, ὧν ὁ χαρακτὴρ ἐφαίνετο καθιστῶν αὐτοὺς ἁρμοδίους διὰ τὰς εἰς ἃς ἐκλήθησαν ἐπισκοπὰς κατὰ τὰς περιστάσεις ταύτας. Πρὸς παρηγορίαν ὅμως τῶν παυθέντων ὁ Χρυσόστομος ὑπεσχέθη αὐτοῖς νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

αὐτοκράτορι πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς πληρωμῆς φορολογικῶν τινων βαρῶν, ἡ δὲ σύνοδος ἐθέσπισε ταὐτοχρόνως ὅτι, καίπερ πεπαυμένοι, ἠδύναντο νὰ ἱερουργῶσιν ἐν τῷ ἱερῷ, ὡσεὶ ἔφερον τὸ ἐπισκοπικὸν αὐτῶν ἀξίωμα. Ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας ὁ Χρυσόστομος ἔστρεψε τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Λυκίας, Καρίας, Παμφυλίας, Φρυγίας καὶ τοῦ Πόντου, δυνάμεθα δ' εἰπεῖν ὅτι αἱ ἔρευναι αὗται, ἐπὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου κράτους τῆς Ἀνατολῆς ἐπεκταθεῖσαι, προύκάλεσαν τὴν ὑπὸ τῆς συνόδου ταύτης, ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου προεδρευομένης, ἐν διαστήματι ὀλιγωτέρῳ τῶν τριῶν μηνῶν διαδικασίαν, παῦσιν καὶ ἀντικατάστασιν τριωνκαίδεκα ἢ πεντεκαίδεκα ἢ κατ' ἄλλους ἑκκαίδεκα ὅλων ἐπισκόπων. Ὁ Χρυσόστομος ἐπιστρέφων ἠθέλησε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς Βιθυνίας καί, ἀναστείλας πρὸς στιγμὴν τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐν Νικομηδείᾳ, πρωτευούσῃ τῆς ἐπαρχίας, ἐκάλεσε πρὸ αὐτοῦ τὸν μητροπολίτην, Γερόντιον τοὔνομα. Ὁ Γερόντιος οὗτος, ἐκ τῶν τῆς δύσεως ὢν καὶ ἰατρὸς τὸ ἐπάγγελμα, ἐξήσκει τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ ἐν Μεδιολάνοις, συναναμιγνεὶς αὐτῇ καὶ μαγείας. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀμβρόσιος ἐν ἀγνοίᾳ ἴσως τῆς φήμης, ἥνπερ διὰ τῶν μαγειῶν αὐτοῦ ὁ Γερόντιος ἐκτήσατο, προεχειρίσατο τοῦτον διάκονον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ· βραδύτερον ὅμως πληροφορηθεὶς τὰ κατὰ τὰς ἀσεβεῖς ταύτας αὐτοῦ ἐνεργείας, ἐξέωσεν αὐτόν, ὅστις, εἰς Κων)πολιν ἐλθών, ἐπέτυχε τῆς προστασίας τοῦ Θεοδοσίου καὶ μετὰ μικρὸν κατώρθωσε νὰ καταστῇ ἐπίσκοπος Νικομηδείας. Ὁ Νεκτάριος, ὅστις διῴκει τότε τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀμβροσίου, καθῆκον αὐτοῦ ἐνόμισε νὰ προκαλέσῃ τὸν Γερόντιον ἐκουσίως ν' ἀποχωρήσῃ, ἵν' ἀποφύγῃ τὴν κανονικὴν κατάκρισιν, ἀλλ' ὁ Γερόντιος ἀνθίστατο. Κατὰ τούτου λοιπὸν ἐστράφη ἤδη ὁ Χρυσόστομος καὶ παύσας ἀντικατέστησε πάραυτα αὐτὸν διὰ τοῦ φιλοσόφου Παυσοφίου, ἀρχαίου διδασκάλου τῆς αὐτοκρατείρας· οἱ τῆς Νικομηδείας ὅμως κάτοικοι λίαν δυσηρεστήθησαν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ Χρυσοστόμου ἐνεργείᾳ, ἐφ' ᾧ οὐ μόνον ἐν Νικομηδείᾳ λιτανίαι ἐγένοντο, ὡς συμβαίνει ἐν καιρῷ πανώλους, ξηρασίας ἢ πείνης, ὑπὲρ τοῦ πρώην αὐτῶν ἐπισκόπου Γεροντίου, ἀλλὰ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπ' αὐτὰ τὰ τοῦ Ἀρκαδίου ἀνάκτορα ταὐτὰ συνέβησαν ἐκ μέρους τῶν ἐν Κων)πόλει παρεπιδημούντων κατοίκων τῆς Νικομηδείας. Ταῦτα πάντα, αἱ παραπλήσιοι ἐνέργειαι τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς ἐκκαθάρισιν τῶν τῆς Θρᾴκης Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου μετὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταρτισθείσης συνόδου ἐξασκηθεῖσα, οὕτως εἰπεῖν, ἐκκλησιαστικὴ παντοκρατορία ἐπὶ τοῦ τρίτου τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, προύκάλεσαν ὥστε ὁ δικαιοκρίτης οὗτος νὰ ἴδῃ ἑαυτὸν κρινόμενον ἐν τῷ μέρει καὶ καταδικαζόμενον ὑπὸ Συνόδου. Τὸ κατηγορητήριον ἐξ περιελάμβανεν ἄρθρα ἐπὶ ἐκνόμοις δῆθεν ἐνεργείαις τοῦ Χρυσοστόμου ἐν ταῖς τῆς Ἀνατολῆς ἐκκλησίαις καὶ ταῖς πέραν τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ τοιαύταις καὶ ἀνήγετο τὸ πλεῖστον εἰς τὰ τῆς Ἀσίας πράγματα. Οἱ παυθέντες ἐπίσκοποι, ἡγουμένου τοῦ Γεροντίου, κατεῖχον θέσιν κατηγόρων, ἐνῷ οἱ νεωστὶ διορισθέντες ὑπὸ τοῦ ἐπιχωρίου κλήρου καὶ τῶν πόλεων ἐκδιωκόμενοι, ἐπαύθησαν ἐπίσης ὡς σφετερισθέντες τὰς ἕδρας τῶν ἄλλων. Τὸ εἰς Ἀσίαν τοῦτο ταξείδιον τοῦ Χρυσοστόμου ἀπέβη ὀλέθριον διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, διότι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἐπὶ $3\ 1/2$ μῆνας ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως διαμονῆς αὐτοῦ δυσάρεστα κατ' αὐτοῦ ἐξυφάνθησαν. Ὁ τοποτηρητής, ὃν εἶχεν ἐν Κων)πόλει ἀφήσει, ὁ Σεβεριανός, ἦν ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ ζηλότυπος ἀνταγωνιστής, οἱ δὲ τοῦ Χρυσοστόμου πολέμιοι καλὸν ἡγήσαντο νὰ πρασοικειωθῶσι τοιοῦτον ἄνδρα. Τὸ σύνθημα ἔδωκεν ἡ αὐλή· ἡ αὐτοκράτειρα ἠθέλησε νὰ γνωρίσῃ αὐτόν, ὁ αὐτοκράτωρ πολλάκις ἐδέχετο αὐτὸν εἰς τὴν τράπεζαν, ἡ Εὐγραφία μάλιστα ἐπλήρου αὐτὸν γενναιοδωριῶν, καθιστῶσα αὐτὸν μοχλὸν τῶν ραδιουργιῶν αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπῆλθε καὶ τὸ ἐξῆς δι' αὐτὸν σπουδαῖον γεγονός. Τῆς Αὐγούστης τεκούσης τὸ τέταρτον αὐτῆς τέκνον, ὅπερ ὑπῆρξε Θεοδόσιος ὁ Β', ἀντὶ ν' ἀναμείνῃ πρὸς βάπτισιν αὐτοῦ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Χρυσοστόμου, ἔσπευσε τοὐναντίον νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ βάπτισμα τοῦ νεογνοῦ διὰ τῶν χειρῶν τοῦ Σεβεριανοῦ. Ἔκτοτε ὁ Σεβεριανὸς δὲν ἦτο πλέον ξένος ἐπίσκοπος, παρεπιδημῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ἱεράρχης ἀφωσιωμένος εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ὡρισμένος διάδοχος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς αὐτοκρατορικῆς μητροπόλεως. Ὁ

Σεβεριανὸς ὡδήγησεν εἶτα παρὰ τῇ Εὐγραφίᾳ καὶ ἄλλους πρὸς ἐξόγκωσιν τῆς ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου σπείρας· τοιοῦτοι ἦσαν Ἀντίοχός τις καὶ ὁ ἐπίσκοπος Βεροίας Ἀκάκιος· ὁ τελευταῖος οὗτος, εἰς Κωνσταντινούπολιν χάριν ζητήματός τινος ἐλθών, δυτηρεστήθη κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου ἕνεκα ἀσημάντου ἐπεισοδίου. Ὁ Χρυσόστομος ἠθέλησε νὰ φιλοξενήσῃ αὐτὸν ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ καταλύματι ὃν τρόπον καὶ ὁ ἴδιος αὐτόθι ἐβίου, τοὐτέστι νὰ ξενίσῃ αὐτὸν ἐν ἁπλουστάτῳ δώματι μετ' ἁπλουστάτων ἐπίπλων. Ὁ γηραιὸς ἐπίσκοπος, ἀλλοίαν ὅλως ὑποδοχὴν παρὰ τῷ πρώτῳ ἱεράρχῃ τοῦ ἀνατολικοῦ κόσμου ἀναμένων, ἐφαντάζετο ὅτι ἡ τοιαύτη φιλοξενία περιφρονητικῶς ἐγένετο αὐτῷ ἢ μᾶλλον ἐκ κακοβουλίας προὐκλήθη, καὶ ἐπειδὴ ὡς ἐκ τοῦ γήρατος λίαν εἶχεν ἐξασθενήσει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ὑπερβαλλόντως ἐξηρεθίσθη κατὰ τοῦ ξενίσαντος αὐτὸν Χρυσοστόμου· συνέπεια τούτου ἦν ὅτι καὶ ὁ Ἀκάκιος ἐνεγράφη ἐν τοῖς διαβουλίοις τῆς Εὐγραφίας. Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Χρυσοστόμου γενόμενα. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῷ λιμένι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ ἀπείρου πλήθους, πληροῦντος τὰ πάντα διὰ τῶν ἀνευφημιῶν αὐτοῦ, ὁ δὲ Χρυσόστομος, συνοδευόμενος ἢ μᾶλλον φερόμενος ὑπὸ τοῦ πολυπληθοῦς ὄγκου τῶν πιστῶν μέχρι τῆς θύρας τοῦ καταλύματος αὐτοῦ, ἀνέβαλεν εἰς τὴν ἐπαύριον ἕνεκα τοῦ μεγάλου καμάτου τὰς πρὸς τὸν λαὸν εὐχαριστίας. Ὁ λόγος, ὃν κατὰ τὴν περίπτωσιν ἐκείνην ἐξεφώνησε, σωζόμενος ἔτι, εἶναι πλήρης ζέσεως, ἀποπνέει τὴν χαρὰν τοῦ ἱεράρχου, ἐπαναβλέποντος τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν παραλείπει ταὐτοχρόνως καὶ τὸν στιγματισμὸν τῶν κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ γενομένων. Ταὐτοχρόνως ἐστηλίτευσε τὴν πολιτείαν τοῦ Σεβεριανοῦ, τὰς συχνὰς εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπισκέψεις αὐτοῦ καὶ τὰς συνηθείας, εἰς ἃς ἐπεδόθη ἀντιθέτως πρὸς τὰς αὐστηρὰς συνηθείας, ὧν αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος κατέστη πρότυπον ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἤδη ἐπῆλθε γεγονὸς ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀρειανισμόν, νέας προκαλέσαν κατ' αὐτοῦ διαμαρτυρίας. Τοῦ φοβεροῦ Γαΐνᾶ ἐπιτυχόντος ναοῦ τινος ἐντὸς τῶν τειχῶν, ὁ Χρυσόστομος παρενέβη, κατίσχυσε τοῦ τε Γαΐνᾶ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, οἱ δὲ Ἀρειανοὶ ἐλλείψει ἐσωτερικοῦ ναοῦ, ἅτε ἀνακαλέσαντος τοῦ Ἀρκαδίου τὴν παραχώρησιν τοιούτου, ἐφαντάσθησαν νὰ καταρτίσωσιν ὁμίλους κατὰ τὴν ἑσπέραν τοῦ σαββάτου καὶ τὴν πρωΐαν τῆς κυριακῆς, ἵνα μεταβαίνωσιν οὕτως ἐν πομπῇ εἰς τοὺς ἐν τοῖς προαστείοις ναοὺς αὐτῶν· πορευόμενοι δὲ εἰς τούτους, ἔψαλλον ᾄσματα καὶ ψαλμούς, συναναμιγνύντες καὶ ὕμνους, συνᾴδοντας πρὸς τὰς πεποιθήσεις αὐτῶν. Αὗται ἦσαν αἱ λιτανίαι τῶν Ἀρειανῶν, αἵτινες κατὰ τὴν ἐν Ἀσίᾳ ἀπουσίαν τοῦ Χρυσοστόμου εἶχον μεγάλως πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ τοῦ Σεβεριανοῦ. Ὁ Χρυσόστομος κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἀγανακτήσας καὶ βλέπων ὅτι ὁ νομάρχης τῆς πόλεως οὐδὲν συντελεστικὸν ἐλάμβανε μέτρον πρὸς κατασίγασιν τῆς ὕβρεως ταύτης, διωργάνωσεν ἀντιλιτανίαν· ἐκ τούτου ὅμως προῆλθε τὸ ἑξῆς δυσάρεστον· αἱ δύο λιτανίαι συγκρουόμεναι πρὸς ἀλλήλας κατέληγον εἰς αἱματηρὰς σκηνάς· λίθοι καὶ ῥάβδοι σπουδαῖον διεδραμάτιζον πρόσωπον, ἐν δὲ τοῖς πολλοῖς τραυματίαις καὶ νεκροῖς συγκατελέγετο καὶ ὁ Βρισών, κυριώτερος εὐνοῦχος τῆς αὐτοκρατείρας, βληθεὶς διὰ λίθου κατὰ κεφαλῆς. Ὁ Ἀρκάδιος ἔπραξεν ἤδη πᾶν ὅ,τι ὤφειλεν ἀπ' ἀρχῆς νὰ πράξῃ· αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, ἀναφερόμενον ἐν τῷ κώδηκι τοῦ Θεοδοσίου, ἀπηγόρευσε τὰς λιτανίας, ἀπειλοῦν τὸν νομάρχην διὰ προστίμου 100 λιτρῶν χρυσίου ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν θὰ ἐπαναλαμβάνοντο αἱ λιτανίαι αὗται. Ὁπωσδήποτε ἡ ῥῆξις Χρυσοστόμου καὶ Σεβεριανοῦ ἐπέκειτο, διότι ὁ τελευταῖος οὗτος ἀνέλαβεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ διετέλει ὅλως ξένος, στάσιν νομίμου ποιμενάρχου, ἀναμένοντος ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν πτῶσιν ἢ καταβίβασιν τοῦ ἐπεισάκτου. Ἡμέραν τινά, τοῦ Σεβεριανοῦ βαίνοντος ἐν τῇ ὁδῷ, ὁ Σεραπίων καθήμενος δὲν ἠγέρθη, ὡς ὤφειλε νὰ πράξῃ διάκονος ἀπέναντι ἐπισκόπου, ὁ δὲ Σεβεριανὸς ὀργισθεὶς ἐπλησίασε τῷ Σεραπίωνι καὶ εἶπεν αὐτῷ: Ἐὰν ὁ Σεραπίων ἀποθάνῃ χριστιανός, ὁ Χριστὸς δὲν ἐνηνθρώπησεν. Ὁ Σεραπίων παραλαβών τινας, παρόντας κατὰ τὴν σκηνὴν ἐκείνην, ἀνηνέχθη εἰς τὸν Χρυσόστομον, παρ' ᾧ κατηγόρησε τοῦ Σεβεριανοῦ ὅτι ὄθεν ἐβλασφήμησεν εἰπὼν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐνηνθρώπησεν. Οἱ μάρτυρες ἐπεβεβαίωσαν τὴν κατάθεσιν, εἴτε ἐκ προ-

θέσεως παραλιπόντες τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ Σεβεριανοῦ φράσεως, εἴτε ὡς ἀκούσαντες μόνον τὸ τέλος αὐτῆς. Ὁ Χρυσόστομος ἐθεώρησεν ἐνόχους τόν τε Σεβεριανὸν καὶ τὸν Σεραπίωνα· ἀλλὰ προσκαλεσάμενος τὸν Σεβεριανὸν ἀπεκήρυξεν αὐτόν, ἀπηγόρευσεν αὐτῷ τὴν εἰς τὰς ἐκκλησίας εἴσοδον καὶ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς κατεδίκασεν αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διαδοθείσης δὲ ταὐτοχρόνως τῆς ἐσφαλμένης φήμης ὅτι ὁ Σεβεριανὸς ἐξύβρισε τὸν Χρυσόστομον καὶ πλήθους πολλοῦ προσελθόντος εἰς ἐπικουρίαν τοῦ Χρυσοστόμου ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἠπειλεῖτο δῆθεν ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ὁ Σεβεριανὸς καλὸν ἐνόμισεν ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔπραξε, διαπεραιωθεὶς διὰ λέμβου εἰς Χαλκηδόνα. Ἡ Εὐδοξία, πρὸς ἣν ὁ Σεβεριανὸς δὲν ἔσχε καιρὸν ν' ἀναγγείλῃ τὰ γενόμενα, ἀπηύθυνε ζωηρὰ παράπονα κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου, ἐπιτάξας ταὐτοχρόνως νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ Σεβεριανὸς ὡς τάχιον εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἐκ νέου λοιπὸν διέπλευσεν οὗτος τὸν Βόσπορον ἐν θριάμβῳ ἤδη. Παρὰ τὴν ἐπάνοδον ταύτην τοῦ Σεβεριανοῦ τὸ κατ' αὐτοῦ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον οὐδαμῶς ἤρθη, ἄκαμπτος δὲ ὁ Χρυσόστομος ἔμενεν εἰς τὰς πρὸς τοῦτο παρακλήσεις τῆς τε Εὐδοξίας καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ αὐτοκράτειρα, τοιαύτην ὑποστᾶσα ταπείνωσιν ἐκ μέρους τοῦ ἐπιμόνου τούτου ἱεράρχου, ἐξισουμένη δὲ τὴν ἐπιμονὴν πρὸς αὐτόν, μὴ θέλοντα οὐχὶ μόνον νὰ συγχωρήσῃ, ἀλλ' οὐδὲ νὰ ὁμιλήσῃ ἢ καὶ ἴδῃ τὸν Σεβεριανόν, προέβη εἰς σοβαρὰν ἀπόφασιν καὶ ἐπωφελήθη ἐκ μεγάλης ἑορτῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων πρὸς πρόκλησιν χρισίμου σκηνῆς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἀντιπάλου. Εἰσελθοῦσα αἴφνης εἰς τὸν ναὸν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς τελετῆς καὶ συνοδευομένη μόνον ὑπὸ τοῦ νεαροῦ Θεοδοσίου, φερομένου ἐν ἀγκάλῃ τινὸς τῶν θεραπόντων, προσῆλθεν ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιεπισκόπου, καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ κατέθηκεν ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτοῦ τὸ τέκνον, εἶτα ἐξώρκισεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ τέκνου τούτου, ὅπως συγχωρήσῃ τὸν Σεβεριανόν. Τὸν ὅρκον αὐτῆς πολλάκις ἐπανέλαβεν ἠχηρᾷ τῇ φωνῇ καὶ ἔχουσα τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ τέκνου· ὁ Χρυσόστομος ἐξεπλάγη καὶ σκεφθεὶς πρὸς στιγμὴν ἐχορήγησε τὴν συγχώρησιν. Ἀλλ' ἀπῃτεῖτο καὶ ἡ ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ συγχώρησις, διότι ἀπὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ Σεβεριανοῦ οὐ μόνον καθ' ἑκάστην συνέβαινον αἱματηραὶ ῥήξεις συνεπείᾳ τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ τοῦ νὰ καταστήσῃ σεβαστὴν τὴν τιμὴν καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ ἀρχηγοῦ ἀπέναντι προδότου καὶ σφετεριστοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σεβεριανὸς δὲν ἐτόλμα νὰ θέσῃ τὸν πόδα εἰς τοὺς ναούς, τοὺς ἀποκλειθέντας αὐτῷ, φρουρὸς τῶν ὁποίων κατέστη ὁ λαός.

Μετὰ τὴν τοιαύτην πρὸς τὸν Σεβεριανὸν συγχώρησιν ὁ Χρυσόστομος, ἵνα δικαιολογηθῇ καὶ πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ λαοῦ, ἐξεφώνησε λαμπρὸν λόγον, ὅστις εὑρέθη ἐν ἀρχαίᾳ λατινικῇ μεταφράσει· ἡ ἐκ τούτου ἐπιγενομένη ἐντύπωσις ἐπήγαγε τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ὁ Χρυσόστομος προσεδόκα. Ὁλόκληρον τὸ ἐκκλησίασμα προέβη εἰς ἐπανειλημμένας ἀνευφημίας, αἵτινες κατεδείκνυον τῷ εἰρηνοποιῷ τούτῳ ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσομένη εἰρήνη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ δεκτή. Ὁ Σεβεριανὸς ὅμως ἀπουσίαζε, διότι ἡ παρουσία αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ὅλου ἔργου, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ μεγάλης μόνον ἐπιφυλάξεως ὁ ῥήτωρ ἐξέφρασεν· ἀλλ' ἔδει καὶ ὁ Σεβεριανὸς ν' ἀποδεχθῇ τὴν εἰρήνην, ἣν ἐχορήγησεν αὐτῷ ὁ Χρυσόστομος, καὶ νὰ προσέλθῃ ἐν τῷ μέρει καὶ κηρύξῃ αὐτὴν μόνος πρὸ τοῦ λαοῦ. Τοῦτο, ὅπερ ὑπῆρξε τὸ δεύτερον μέρος τῆς μεγάλης ταύτης σκηνῆς, ἐγένετο τῇ ἐπιούσῃ ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ πρὸ πολυανθρωποτέρου καὶ ζωηροτέρου ἐκκλησιάσματος. Ὁ λόγος τοῦ Χρυσοστόμου ὑπῆρξεν ἀριστούργημα προσφωνήσεως καὶ πειστικότητος, ὁ λόγος τοῦ Σεβεριανοῦ ἦν ἀνάπτυξις τῶν λόγων τοῦ ῥήτορος καὶ παρέχει ἡμῖν ἰδέαν τῆς συριακῆς ἐκείνης εὐγλωττίας, ἥτις ἦτο τοσοῦτον πομπώδης, τοσοῦτον ἐπιτεταμένη, ὅταν τὸ πνεῦμα δὲν προσήρχετο εἰς ἀναζωογόνησιν αὐτῆς. Ὁ Σεβεριανός, παραστήσας τὰ πλεονεκτήματα τῆς ὁμονοίας, ἀνέπτυξε τὰς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπελθούσας διχονοίας διὰ τῆς τοῦ σατανᾶ παρεισδύσεως. Οὕτως ἡ εἰρήνη ἐπεκυρώθη πρὸ τῶν βάθρων τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἐνώπιον τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως λαοῦ, κριτοῦ ἅμα καὶ ἐπικυρωτοῦ αὐτῆς. Ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι ὁ διασπάσας αὐτὴν δὲν ἦτον ὁ Χρυσόστομος. Τοιουτοτρόπως παρῆλθεν ἡ πρώτη θύελλα,

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

θύελλα προειδοποιήσεως καὶ ἀπειλῆς διὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπον, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὸ κράτος. Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν δευτέρα ἐγεννᾶτο εἰς τὰς ἄκρας τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους οὐ μακρὰν τῆς τοῦ Νείλου κοιλάδος, ἐχθρικῶς δὲ πρὸς τὸν Χρυσόστομον ἄνεμος ἐξώθησεν αὐτὴν ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ θύελλα αὕτη ἐκόμιζε τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν θάνατον.

Ἐν τῷ μοναχικῷ ἐκείνῳ κόσμῳ, ὅστις ἔφερε τὸ ὄνομα Νιτρία μεταξὺ τῶν τοῦ Νείλου κοιλάδων καὶ τῆς σειρᾶς τῶν Λιβυκῶν ὀρέων, κόσμῳ, ἀποτελουμένῳ ἐκ κοινοβιατῶν καὶ ἀναχωρητῶν, ὅπου αἱ πόλεις ἀπετέλουν μονάς, οἱ δὲ χειρώνακτες ἦσαν ἐρημῖται, ἔζων τέσσαρες ἄνδρες λίαν γνωστοὶ ἀνὰ σύμπασαν τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν. Ἐκαλοῦντο δ' οὕτω ὡς ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῶν ἀναστήματος, ὅπερ ἐπετείνετο ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς αὐτῶν ἰσχνότατος, καρποῦ τῶν αὐστηρῶν αὐτῶν ἀσκήσεων. Συγκινητικὴ ὁμοφωνία συνέδεεν ὁμοῦ τὰ τέκνα ταῦτα τῆς αὐτῆς μητρὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος, ἅτινα δὲν ἠδύναντο νὰ ζήσωσι κεχωρισμένα. Ἐλέγετο ὅτι ἐσκέπτοντο, ἐξέφραζον θέλησιν, ἀνέπνεον κοινῇ· τοσοῦτον τὰ αἰσθήματα καὶ ἡ διαγωγὴ αὐτῶν συνεφώνουν ἐν πάσῃ περιστάσει καὶ ἐπειδὴ ἕν, οὕτως εἰπεῖν, ἄτομον ἀπετέλουν, ἐδόθη εἰς αὐτοὺς τὸ κοινὸν ὄνομα οἱ Μακροὶ ἀδελφοί. Λείποτε οἱ πατριάρχαι τῆς Ἀλεξανδρείας μεγάλως ἐξετίμων τοὺς Μακροὺς τούτους ἀδελφούς. Ὁ Ἀθανάσιος, ἀποχωρῶν τῷ 341 εἰς τὴν ἐξορίαν, παρέσυρε μεθ' ἑαυτοῦ ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου τῆς Σκήτης τὸν πρεσβύτερον τούτων Ἀμμώνιον· μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀθανασίου ὁ Ἀμμώνιος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐρημίαν αὐτοῦ, ἥτις ἀπετέλει δι' αὐτὸν παράδεισον. Ὁ Θεόφιλος, τρίτος διάδοχος τοῦ Ἀθανασίου, ἐζήτει ὡς καὶ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ τὴν φιλίαν τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν καὶ ἀκολούθως ἠθέλησε διὰ τῆς βίας νὰ καταστήσῃ τὸν Ἀμμώνιον ἕνα τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Ἀμμώνιος ἀντέστη. Ὁ τρίτος ἀδελφὸς Εὐθύμιος, προσελκυσθεὶς ὑπό τινα πρόφασιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὡρίσθη κατὰ ρητὴν διαταγὴν τοῦ πατριάρχου εἰς διοίκησιν ἐπισκοπῆς· ἀλλ' ἐπωφεληθεὶς εὐνοϊκῆς περιστάσεως, ἐδραπέτευσε καὶ οὗτος εἰς τὰς λιβυκὰς ἐρήμους. Ὁ τέταρτος, ὁ Εὐσέβιος, τὴν αὐτὴν ἐπεδείξατο πολιτείαν καὶ μόνος ὁ δεύτερος, ὁ Διόσκορος, ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου ἐπίσκοπος Ἑρμουπόλεως τῆς Μικρᾶς, μολονότι ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῶν μονῶν τῆς Νιτρίας καὶ τῶν ἐρημητηρίων τῆς Σκήτης, ἐκαλεῖτο καὶ Ἐπισκοπὴ τῶν ὀρέων. Ὁ μοναχὸς Διόσκορος, τὴν ἐπισκοπὴν δεξάμενος, δὲν μετέβαλε πολιτείαν καὶ συχνότερον εὑρίσκετο ἐν τῷ ἀρχαίῳ αὐτοῦ ἐρημητηρίῳ ἢ ἐν Ἑρμουπόλει τῇ Μικρᾷ. Ὁ Θεόφιλος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ὡς εἷς τῶν μεγίστων θεολόγων, ἀλλὰ καὶ ὡς εἷς τῶν μοχθηροτάτων ἀνδρῶν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου. Καὶ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ παραπτώματι τῶν ὑπ' αὐτὸν ἱερέων ἢ μοναχῶν κατέφευγεν εἰς τὰς λαϊκὰς ποινάς, εἰς τὴν ἅλυσον, τὴν φυλάκισιν, τὴν ἐξορίαν, οἱ δὲ πολιτικοὶ ἄρχοντες δὲν ἐτόλμων ν' ἀρνηθῶσιν αὐτῷ τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, διότι μεγάλην ἐκέκτητο παρὰ τῷ αὐτοκράτορι ἰσχὺν καὶ ἀντὶ χρυσίου εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τὰς ὑπηρεσίας τῶν μεγιστάνων τῆς αὐλῆς. Ἡ παντοδυναμία αὕτη προσεπορίσατο αὐτῷ τὸ ὄνομα χριστιανοῦ Φαραώ. Ὡς πρὸς τὴν ἁπλοτέραν τοῦ Θεοφίλου, αὕτη ἦτο φοβερά· ἠγάπα τὸ ἀργύριον πρὸς κατοχὴν αὐτοῦ, πρὸς ἐπέκτασιν πολυτελείας, ἐξυπηρετούσης τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ, πρὸς διαφθορὰν τέλος καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ· ἐφ' ᾧ καὶ παράδοξα ἐχρησιμοποίησε μέτρα πρὸς τὴν τοῦ χρυσίου πρόσκτησιν. Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης ἐζωγράφησε διὰ πικρίας λίαν πρωτοτύπου τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν περιῆλθεν ὁ ἐν Αἰγύπτῳ χριστιανισμὸς ὑπὸ τοιοῦτον ποιμένα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπεκράτουν ἐν Ἀνατολῇ αἱ περὶ τῶν δοξασιῶν τοῦ Ὠριγένους ἔριδες. Καὶ οἱ Μακροὶ ἀδελφοί, πιστοὶ μαθηταὶ τῆς σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀπεδέχοντο ἐν ταῖς ἐρήμοις τῆς Νιτρίας καὶ τῆς Σκήτης ἐκλεκτικὸν ὠριγενισμόν, οἷον καὶ αὐτὸς ὁ Θεόφιλος, ἀπορρίπτοντες τὰς πλάνας, παραδεχόμενοι τὰς λογικὰς ἢ μεγάλας ἰδέας καὶ ἀσπαζόμενοι ἰδίᾳ τὸ ἀσώματον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεόφιλος ὅμως ἤλλαξε γλῶσσαν καὶ συνέδεσε σχέσεις μετὰ τῶν ἀνθρωπομορφητῶν τῶν μονῶν, κηρύξας ἐν ἐπιστολῇ ὅτι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει φωνήν, ὀφθαλμούς, ὦτα, σῶμα, ἀφοῦ ἐν τῇ Βίβλῳ ἀνεφέρετο τοῦτο, τῇ Βίβλῳ, ἥτις ἦν ἡ ἀσφαλεστάτη

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΕΚΑ

τῶν ἀληθειῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἰσίδωρος, περιπλακεὶς μετὰ τοῦ Θεοφίλου ἕνεκα κληροδοτήματός τινος, ὅπερ ὁ Θεόφιλος ἤθελε νὰ ἰδιοποιηθῇ ὑπὲρ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, περιέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ πατριάρχου, αἱ δὲ κατὰ τοῦ Ἰσιδώρου συκοφαντίαι αὐτοῦ ἀπεκηρύχθησαν καὶ ὑπὸ τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν, τὴν μαρτυρίαν τῶν ὁποίων ἐπεκαλέσθη. Βραδύτερον, τοῦ Ἰσιδώρου καταδικασθέντος ὑπὸ συνόδου, ἀφωσιωμένης τῷ πατριάρχῃ Θεοφίλῳ, καὶ καταφυγόντος εἰς τὴν Σκήτην παρὰ τοῖς Μακροῖς ἀδελφοῖς, οἱ τελευταῖοι οὗτοι οὐ μόνον ὑπερήσπισαν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ συνηγόρησαν παρὰ τῷ Θεοφίλῳ ὑπὲρ συγχωρήσεως αὐτοῦ. Ὁ Θεόφιλος, παροργισθεὶς ἐπὶ τῇ εὐθύτητι, μεθ' ἧς οἱ Μακροὶ ἀδελφοὶ ὡμίλουν αὐτῷ, ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ἐξυβρισθέντα καὶ καλέσας τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἐχρησίμευον αὐτῷ ὡς φρουροί, ἐπέταξεν αὐτοῖς ν' ἀπαγάγωσι τὸν ἐλευθεριώτερον ὁμιλήσαντα Ἀμμώνιον εἰς τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως. Οἱ στρατιῶται ὑπήκουσαν, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ ἠθέλησαν νὰ παρακολουθήσωσι τὸν Ἀμμώνιον εἰς τὴν φυλακήν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔπραξαν· τότε πλῆθος λαοῦ συνηθροίσθη πρὸ τῆς φυλακῆς, ἵνα θεάσηται τὸ παράδοξον τοῦτο γεγονός, ὁ δὲ Θεόφιλος φοβηθεὶς προσεκάλεσε τοὺς τέσσαρας ἀδελφοὺς ν' ἀπέλθωσι τῆς φυλακῆς καὶ νὰ ἔλθωσι παρ' αὐτῷ, ἵνα συνεννοηθῶσι. Τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν ἀρνηθέντων, ταραχώδεις ἐγένοντο σκηναί, μεθ' ἃς ἐπῆλθε διάταγμα τοῦ ἐπισκόπου ἐλεεινολογοῦν τὴν διαστροφὴν τῆς πίστεως ἐν τῇ Νιτρίᾳ καὶ ἐπιτάσσον τὴν πυρπόλησιν πάντων τῶν ἐν ταῖς μοναῖς καὶ ταῖς σκήταις βιβλίων τοῦ Ὠριγένους, καθόσον καὶ κατὰ τῶν τεσσάρων Μακρῶν ἀδελφῶν ὁ ὠριγενισμὸς αὐτῶν ὄῆθεν προὐτάθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ὡς κυρία κατ' αὐτῶν κατηγορία. Ὁ ἔνθερμος πόθος τοῦ πατριάρχου ἦτο νὰ συλλάβῃ τοὺς Μακροὺς ἀδελφούς, οἵτινες εἶχον δραπετεύσει ὁμοῦ μετ' ἄλλων μοναχῶν συνεπείᾳ ἐπιθέσεως τοῦ Θεοφίλου ἐναντίον τῶν μονῶν. Πληροφορηθέντες ὅμως πάντες οἱ φυγάδες μοναχοὶ ὅτι καὶ δευτέραν προὐτίθετο κατ' αὐτῶν ἐπίθεσιν ὁ Θεόφιλος, ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Συρίαν, ἤτοι εἰς χώραν, κειμένην ἐκτὸς τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Θεοφίλου. Ἐν τῷ μεταξὺ σύνοδος ἐπισκόπων, συγκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, κατεδίκασεν αὐτοὺς ὡς αἱρετικοὺς καὶ στασιαστὰς κατὰ τύπον, ὑπαγορευθέντα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου, ὅστις καὶ συνώδευσε τὴν καταδίκην δι' ἀφορισμοῦ. Οἱ μοναχοὶ οὗτοι, 300 τὸν ἀριθμόν, ἠλαττώθησαν μέχρι τῆς εἰς Συρίαν μεταβάσεως αὐτῶν εἰς 80 περίπου· κατὰ τὴν εἰς Συρίαν ἄφιξιν αὐτῶν συγχροτήσαντες συνέλευσιν, ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὁπόθεν μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν ν' ἀπέλθωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἤλπιζον νὰ τύχωσι τῆς δικαιοσύνης τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Οὕτως ἀνεχώρησαν ἅπαντες ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰσιδώρου καὶ τῶν τριῶν Μακρῶν ἀδελφῶν, διότι ὁ τέταρτος, ὁ Διόσκορος, ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ αὐτοῦ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀνατεθειμένων αὐτῷ καθηκόντων. Ἐπὶ τέλους ἀφίκοντο εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔχοντες γυμνὰ τάς τε κνήμας καὶ τοὺς βραχίονας καὶ φέροντες ἀντὶ ἐνδύματος τὰς δορὰς ἐκείνας τῶν ἀρνίων τῆς ἐρήμου, αἵτινες ἔχουσι λευκὸν καὶ λεπτὸν ἔριον καὶ αἵτινες ἐκαλοῦντο μηλωταί. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἠλαττώθη ἤδη ἔτι μᾶλλον, καθόσον ἐξ 80 οἱ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλθόντες μόλις ἀνήρχοντο εἰς 50, τῶν λοιπῶν καταβληθέντων ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῆς ἀθλιότητος. Ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτῶν ἀναπαυθέντες πρὸς στιγμὴν οἱ μοναχοὶ οὗτοι ἀπετέλεσαν ὅμιλον, οὗτινος ἡγοῦντο ὁ Ἰσίδωρος καὶ οἱ Μακροὶ ἀδελφοί, καὶ διηυθύνθησαν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον, ὅπου οἱ Μακροὶ ἀδελφοὶ ἐνεφανίσθησαν παρ' αὐτῷ μόνοι. Γενόμενοι δεκτοί, προσέπεσον κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἐξέθηκαν ἐν ὀλίγοις τὰ γεγονότα, ἅτινα ὡδήγησαν αὐτοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὰ ὁποῖα ἀορίστως πως ἐγίνωσκεν ὁ ἱεράρχης ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν διαδοθεισῶν φημῶν, προστιθέμενοι ὅτι ἀφίκοντο νὰ ζητήσωσιν ἀσφάλειαν περὶ ἑαυτῶν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος ἐναντίον τῆς βιαιότητος τοῦ πατριάρχου αὐτῶν, οὗτινος τὴν τιμωρίαν ἀπῄτουν ἐκ τῆς δικαιοσύνης τοῦ ἡγεμόνος. Ταὐτοχρόνως ὑπέβαλον τῷ Χρυσοστόμῳ καὶ ἔγγραφον κατηγορίας, ὅπερ εἶχον συντάξει ἐπὶ τούτῳ. Ὁ Χρυσόστομος, φιλοφρόνως αὐτοῖς φερόμενος, ἠρώτησεν αὐτοὺς περὶ τῶν δογματικῶν

ζητημάτων, ἐξ ὧν ἡ μετὰ τοῦ πατριάρχου διαφωνία αὐτῶν εἶχε προκύψει καὶ ἐπληροφορήθη τὴν γνώμην αὐτῶν περὶ τῶν λεπτοτέρων σημείων τοῦ ὠριγενισμοῦ. Ὁ Χρυσόστομος, βολιδοσκοπήσας πάραυτα οὕτω τὰς εἰλικρινεῖς ταύτας καρδίας, οὐδὲν ἀνεκάλυψεν ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς αὐτῶν πεποιθήσεσι, δυνάμενον νὰ δικαιολογήσῃ τὴν καταδίκην μὲν αὐτῶν ὑπὸ συνόδου, τὸν ἀναθεματισμὸν δὲ αὐτῶν ἐκ μέρους ἐπισκόπου· καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα αἴτησιν αὐτῶν συνεβούλευσεν αὐτοῖς νὰ μὴ προβῶσιν εἰς τὸ διάβημα τοῦτο καὶ νὰ μὴ ἐγκαλέσωσιν ἀνώτερον κληρικὸν ἐνώπιον λαϊκῶν κριτῶν. Τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἶπεν, ἀπόκειται νὰ κρίνῃ τὰ τῆς Ἐκκλησίας· τὰ λαϊκὰ δικαστήρια οὐδὲν ἔχουσι νὰ πράξωσιν ἐν συζητήσεσιν, αἵτινες ἀφορῶσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ· εἶτα συνέστησαν αὐτοῖς νὰ μείνωσιν ἐν τοῖς καταλύμασιν, ἅπερ δι' αὐτοὺς ὥρισε, σπανίως νὰ ἐμφανίζωνται ἐν τῇ πόλει καὶ ἐλάχιστον νὰ ποιῶνται λόγον περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ταξειδίου αὐτῶν. Τούτου γενομένου, ὡδήγησε τοὺς Μακρούς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς συνοδοὺς αὐτῶν εἰς τὰ εὐρέα κελλία, ἅτινα περιέβαλλον τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, καὶ προσκαλέσας παρ' αὐτῷ τὴν διακόνισσαν Ὀλυμπιάδα, ἀνέθηκεν αὐτῇ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν δεσποινῶν τῆς πόλεως, ἵνα χορηγηθῶσιν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς τούτους, τοὺς τὰ πάντα στερουμένους, τροφὴ καὶ ἐνδυμασία. Ὁ Χρυσόστομος, μηδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔχων ἀμφιβολίαν περὶ τῆς εἰλικρινείας τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν, γινώσκων δὲ καὶ τὸν Θεόφιλον ἐκ πείρας ὡς ἥκιστα εὐσυνείδητον ἀντίπαλον καὶ ἐπιδέξιον μηχανορράφον, πλήρη εἶχε πεποίθησιν ὅτι ἐν τοῖς ζητήμασι τῆς Νιτρίας δικαία ἦτο ἡ κατὰ τοῦ Θεοφίλου κατηγορία, ἣν οἱ φυγάδες ἀπῄτουν μοναχοί. Μόλις οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐγκατέστησαν ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν, ἔλαβε τὸν κάλαμον ἀνὰ χεῖρας καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, προσκαλῶν αὐτὸν νὰ παράσχῃ αὐτῷ ὡς ἀδελφῷ καὶ τέκνῳ χάριν διὰ τοὺς φυγάδας ἐν ὀνόματι τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν σεβασμοῦ. Ὁ Θεόφιλος ὅμως ἰδιαζόντως ἐμίσει τὸν Χρυσόστομον, τοῦ ὁποίου τὴν δόξαν ἐφθόνει, ἀλλ' ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ ἐπὶ τέλους αὐτὸν ὡς ἀνώτερον αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱεραρχίᾳ. Ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, λογικῆς μὲν ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς, μεμετρημένης δὲ τὸν τύπον, ἀλλ' ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Χρυσόστομος, ὀρθοδόξους τοὺς ἀνωτέρω μοναχοὺς κηρύσσων, προσετίθει ὅτι ἂν μὴ ἐπετύγχανε τῆς συγχωρήσεως αὐτῶν, θὰ συνεκάλει σύνοδον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει λέγομεν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ Θεόφιλος ἐξεμάνη· ἀπαντῶν δὲ εἰς τὸν Χρυσόστομον, δὲν ἐπίστευον, ἔλεγεν, ὅτι ἠδύνασο ν' ἀγνοῇς τοὺς κανόνας τῆς Νικαίας, οἵτινες ἀπαγορεύουσι τοῖς ἱεράρχαις τὸ δικάζειν δίκας ἐκτὸς τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν. Ἐὰν ἀγνοῇς τούτους, σὲ προσκαλῶ νὰ λάβῃς γνῶσιν αὐτῶν καὶ νὰ μὴ δέχησαι κλήσεις ἐναντίον μου. Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὤφειλον νὰ δικασθῶ, τοῦτο ἔδει νὰ γείνῃ ἐνώπιον τῶν ἱεραρχῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ οὐχὶ σοῦ, ὅστις ἀπέχεις ἐντεῦθεν 75 ἡμερῶν διάστημα. Ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπος ἐφάνη ὡς νὰ μὴ ἠσθάνθη ποσῶς τὸ ἀγέρωχον ὕφος, δι' οὗ ὁ ἐπίσκοπος ἀπήντα εἰς τὴν παράκλησιν αὐτοῦ καὶ ἐκ νέου αὐτῷ ἔγραψεν, ἵνα μαλάξῃ τὸν θυμὸν αὐτοῦ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾧ ταὐτοχρόνως συνίστα εἰρήνην τοῖς Μακροῖς ἀδελφοῖς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθανόντος ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ τοῦ Ἰσιδώρου, καὶ οἱ Μακροὶ ἀδελφοὶ ἤρξαντο δυσχεραίνοντες καὶ φοβούμενοι μήπως ἀποθάνωσι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τέλους ἐν τῇ ἐξορίᾳ, χωρὶς νὰ τύχωσι δικαιοσύνης καὶ ἐκδικήσεως. Νεώτερα ὅμως γεγονότα μετέβαλον τὰ πράγματα. Εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως λιμένα εἶχε καταπλεύσει νεωστὶ αἰγυπτιακὸν σκάφος, φέρον ἐξ Ἀλεξανδρείας πρεσβείαν τοῦ πατριάρχου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἀποτελουμένην ἐκ πέντε προσώπων, ἥτις δι' αἰτήσεως πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐζήτει τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔξωσιν τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν φίλων αὐτῶν, καθ' ὧν προσῆπτε διαφόρους κατηγορίας, ἐν αἷς καὶ μαγικὰς ἐνεργείας. Ἡ πρεσβεία αὕτη, μὴ ἀρκουμένη εἰς τὴν δικαστικὴν καταδίωξιν τῶν ἐξορίστων ἀπέναντι τοῦ αὐτοκράτορος, διέδιδε κατ' αὐτῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰς αἰσχίστας φήμας, οὕτως ὥστε τὸ μέχρι τοῦδε εὐμενὲς πρὸς αὐτοὺς φρόνημα τοῦ λαοῦ μετετράπη ἐναντίον αὐτῶν. Οἱ πτωχοὶ μοναχοὶ δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἐμφανίζωνται ἐν ταῖς ὁδοῖς, χωρὶς νὰ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἐπισπῶνται τὴν προσοχὴν τοῦ δημοσίου, ὅπερ ἤρξατο νὰ φέρηται πρὸς αὐτοὺς ὡς πρὸς μάγους. Ἐπὶ τούτῳ ἀνταπαντησάντων αὐτῶν καὶ κατηγορησάντων τῶν κατηγόρων αὐτῶν ἐπὶ συκοφαντίᾳ, ἀρχηγὸν καὶ κέντρον τῆς ὁποίας καθίστων αὐτὸν τὸν τῆς Ἀλεξανδρίας ἐπίσκοπον, ὁ Χρυσόστομος ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρισθῇ αὐτῶν. Παραλείποντες τὰ μετὰ ταῦτα ἐπελθόντα γεγονότα, τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄφιξιν τοῦ Ἐπιφανίου καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῦ κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου, ὃν κατηγόρει ἐπὶ ὠριγενισμῷ, τὴν μετὰ τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν συνδιαλλαγὴν αὐτοῦ καὶ τὸν θάνατον, ἐρχόμεθα εἰς νέας περιπετείας τοῦ Χρυσοστόμου. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἐπιφανίου ὁ Χρυσόστομος παρέμεινεν ἐν μέσῳ τῶν ἀληθῶν αὐτοῦ ἐχθρῶν, ἐκείνων, ἐν χερσὶ τῶν ὁποίων ὁ κενόδοξος γέρων ἦτο ὄργανον, ὅπερ ἐχρησιμοποίουν ἀμειλίκτως, ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐφαντάζετο πάντοτε ἀρχηγὸν αὐτῶν τὴν Αὐγούσταν, τοὺς εὐνοουμένους αὐτῆς καὶ τοὺς κληρικοὺς τῆς αὐλῆς. Κατὰ πάντων τούτων λίαν ταχέως ὁ Χρυσόστομος ἐξηγέρθη· ἡ ἐκδίκησις αὐτοῦ, ταπεινωθέντος ὑπ' αὐτῶν ἀπέναντι τῆς πόλεως, ἀπέναντι τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἐξερράγη παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ. Ἐν λόγῳ, οὐτινος ὀλίγας μόνον ἐκ τῆς ἱστορίας γινώσκομεν λέξεις, διότι τῶν ταχυγράφων μὴ τολμησάντων κατὰ τὰ φαινόμενα νὰ δημοσιεύσωσιν αὐτόν, ἐλλείπει συνεπῶς ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἐπετέθη κατὰ τῶν ἀταξιῶν τῶν γυναικῶν ἐν γένει καὶ ἐστιγμάτισεν ἰδίᾳ ἐκείνας, αἵτινες, συναναμιγνῦσαι ἐν ταῖς συνηθείαις τοῦ κοινοῦ βίου τὴν ἀξίωσιν τοῦ διοικεῖν τὴν Ἐκκλησίαν, διασπείρουσι τὴν διχόνοιαν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ καταδιώκουσι τοὺς τοῦ Θεοῦ λειτουργούς. Ἡ ἱστορία ἀναφέρει ὅτι ἐν ταῖς εἰκόσιν, ἃς διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ τούτου ἐζωγράφησε, τὸ ἐκκλησίασμα ἀνεγνώρισε τὴν μορφὴν τῆς Αὐγούστας καὶ τῶν περὶ αὐτήν. Ἡ αὐτοκράτειρα ἀπουσίαζεν, ἡμιεπίσημα ὅμως πρόσωπα ἔσπευσαν ν' ἀποκαλύψωσιν αὐτῇ τὰ πάντα. Τοιαύτη, φαίνεται, ὑπῆρξεν ἡ προσβολή, ὥστε ἡ Εὐδοξία ἔσπευσε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐξορκίζουσα αὐτὸν νὰ ζητήσῃ πάραυτα δικαιοσύνην ἐπὶ ὕβρει κοινῇ δι' ἀμφοτέρους. Ὁ Ἀρκάδιος ἐδίστασεν· ὁ Σεβεριανὸς προσκληθεὶς εἰς τὸ συμβούλιον ἐξέφρασε τὴν γνώμην νὰ μὴ προβῶσιν εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν, ἀλλὰ ν' ἀναμείνωσι τὴν ἄφιξιν τοῦ Θεοφίλου, εὑρισκομένου καθ' ὁδὸν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Πράγματι ὁ Θεόφιλος, ἐκλέξας 28 αἰγυπτίους ἐπισκόπους, διακρινομένους ἐπὶ τῇ ἀπολύτῳ αὐτῶν ἀφοσιώσει πρὸς τὰς θελήσεις αὐτοῦ, ἐνετείλατο αὐτοῖς ν' ἀναχωρήσωσιν εἰς Χαλκηδόνα καὶ ν' ἀναμείνωσιν αὐτὸν ἐκεῖ, ὅπου θὰ ἤρχετο διὰ ξηρᾶς. Τὴν διὰ ξηρᾶς ὁδὸν ὁ Θεόφιλος ἐξελέξατο, ἵνα κατηχήσῃ, οὕτως εἰπεῖν, κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν, δι' ὧν διήρχετο. Ἦτο πέμπτη περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅτε ὁ Θεόφιλος διῆλθε τὸν Βόσπορον μετὰ τῶν 28 ἐπισκόπων αὐτοῦ· ἀποβιβασθεὶς κατὰ τὰ φαινόμενα εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ λιμένος, ὅπερ ἦν ἰδίᾳ προωρισμένον εἰς τὰ ἐκ Χαλκηδόνος προερχόμενα σκάφη, σημαιοστολίστων ὄντων πάντων τῶν αἰγυπτιακῶν σκαφῶν, τοῦ δὲ ἐξ Αἰγυπτίων πλήθους παρατεταγμένου· ἀναλόγως, ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς καὶ διελθὼν ἐνθριάμβῳ τὴν πόλιν, μετέβη εἰς τὸ Πέρασμα τὸ νῦν Πέραν, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ἓν τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων, καλούμενον τῆς Πλακιδίας. Προσθετέον ὅτι καθ' ἣν στιγμήν, εἰς τὸ Πέραν μεταβαίνων, πρὸ τοῦ ἐπισκοπικοῦ διήρχετο ναοῦ, ὁ Χρυσόστομος ἀνέμενεν ἐκεῖ καὶ προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ καταλύσῃ παρ' αὐτῷ· ὁ Θεόφιλος οὐ μόνον ἠρνήθη, ἀλλ' οὐδ' εἰς τὸν ναὸν εἰσῆλθεν, ἵνα εὐχαριστήσῃ τῷ Κυρίῳ κατὰ τὰ εἰωθότα· τὴν αὐτὴν πολιτείαν ἐτήρησε καὶ μετέπειτα πρὸς πάσας τὰς προσκλήσεις τοῦ ἱεράρχου, ὃν οὔτε νὰ ἴδῃ ἤθελεν, οὔτε ἐν ἐκκλησιαστικῇ νὰ διατελῇ μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνίᾳ. Οὕτω δύο κέντρα διαρκοῦς ἀντενεργείας κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου ἐν Κωνσταντινουπόλει κατηρτίσθησαν, τὸ μὲν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Πλακιδίας διὰ τὰς τρεχούσας, οὕτως εἰπεῖν, ῥαδιουργίας καὶ τὰς συνελεύσεις τῶν ξένων ἐπισκόπων, τὸ δὲ παρὰ τῇ Εὐγραφίᾳ διὰ τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν τῆς ὅλης σκευωρίας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἐν ᾧ ἤδρευεν ὁ Γαβάλων Σεβεριανὸς καὶ οἱ ἀκόλουθοι αὐτοῦ Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαΐδος καὶ Ἀκάκιος ὁ Βερροίας, διετέλει ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς αὐλῆς ὡς πρὸς τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως· ψυχὴ ὅμως τοῦ τελευταίου τούτου κέντρου ὑπῆρξεν ἡ εἴπέρ ποτε ἄκαμπτος τανῦν Εὐδοξία. Μετὰ τὴν τοῦ Θεοφίλου ἄφιξιν τὰ πράγματα εἶχον δει-

νωθῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ αὐτοκράτωρ, πληροφορηθεὶς ὅτι αἱ κατὰ τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν διατυπωθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης πρεσβείας οὐδεμίαν εἶχον ὑπόστασιν καὶ ὅτι ἡ αἴτησις αὐτῶν οὐδαμῶς εἶχε συνταχθῇ ὑπὸ τῶν τῆς πρεσβείας ἐκείνης μελῶν, ἅτινα ὑπῆρξαν, ὡς αὐτὰ τὰ ἴδια ὡμολόγησαν, ἁπλᾶ ὄργανα τοῦ πατριάρχου αὐτῶν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ἠθέλησε νὰ ζητήσῃ τὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοφίλου καὶ ἀνέθηκε τῷ Χρυσοστόμῳ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ τῆς Πλακιδίας ἀνάκτορον καὶ ἐρωτήσῃ τὸν Θεόφιλον τὰ περὶ τούτου· ὁ Χρυσόστομος ὅμως, λέγων ὅτι ἠδυνάτει νὰ καλέσῃ ἐπίσκοπον εἰς δίκην ἔξω τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, ἅτε ἀπαγορευόντων τοῦτο τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, ἐπεδείξατο τῷ αὐτοκράτορι καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Θεοφίλου, δι' ἧς ὁ Θεόφιλος ἡμφεσβήτει ἐν σχέσει πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ ζήτημα τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν τὴν ἐξουσίαν πάσης συνόδου μὴ αἰγυπτιακῆς πρὸς ἐκδίκασιν τοῦ ζητήματος τούτου. Οὕτως ὁ Θεόφιλος ἀπηλλάγη σοβαροῦ κινδύνου χάρις εἰς τὴν τιμιότητα τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ λαὸς ἤρξατο συγκινούμενος συνεπείᾳ διαφόρων φημῶν. Ὁμιλοι ἐκ τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ λαοῦ συνεσπειροῦντο παρὰ τῇ ἐπισκοπῇ, ὥσεἰ προησθάνοντο ὅτι κακόν τι τῷ ἱεράρχῃ ἐπέκειτο· οἱ ναοὶ ἦσαν πλήρεις τὴν ἡμέραν, τὰς δὲ νύκτας λιτανεῖαι ἐτελοῦντο παντοχοῦ, τῶν συνοδειῶν διερχομένων τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας. Ταῦτα πάντα ἀπετέλουν ἐκδήλωσιν μεγάλης δημοσίου ἀνησυχίας, ὁ δὲ Χρυσόστομος ἀντὶ ν' ἀνθίσταται εἰς ταῦτα, συνίστα τῷ λαῷ νὰ ψάλλῃ, νὰ δέηται, ν' ἀντιτάσσῃ ἐν ἐνὶ λόγῳ τὴν τοῦ οὐρανοῦ προστασίαν εἰς τὰς κακοβουλίας τῆς γῆς· ἀπεῖχεν ὅμως ὁπωσδήποτε τοῦ νὰ ἐμφανίζηται καὶ προσωπικῶς. Ὁ Θεόφιλος, ἐκφοβηθεὶς ἐκ τῆς τοιαύτης ταραχῆς τοῦ λαοῦ, ἔτυχε παρὰ τῆς αὐλῆς σωματοφυλακῆς ἐν εἴδει τιμητικῆς φρουρᾶς. Τοῦ προφυλακτικοῦ τούτου μέτρου ἀνεπαρκοῦς κριθέντος ἐν τοῖς διαβουλίοις τῆς Εὐγραφίας, ἐξητάζετο τὸ ζήτημα, ἂν θὰ ἠδύνατο ἡ σύνοδος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον αὐτῆς ὑπὸ τὰ ὄμματα οὕτως ἀφωσιωμένου τῷ ἀρχιεπισκόπῳ λαοῦ. Ἐπὶ τούτῳ πάντες συνεφώνησαν νὰ παρακληθῇ ὁ αὐτοκράτωρ νὰ μεταβάλῃ τὴν ἕδραν τῆς συνόδου. Τινὲς προέτειναν ὡς τόπον καταλληλον τὴν Χαλκηδόνα, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο, τῆς ἱστορίας καλούσης τὴν σύνοδον ταύτην διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς Χαλκηδόνος ἢ ἀναφερούσης αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Σύνοδος τῆς Δρυός, προαστείου παρὰ τὴν Χαλκηδόνα. Οὕτω, πάντων διακανονισθέντων, ἤρξατο ἡ συζήτησις περὶ τοῦ ἂν ὁ Χρυσόστομος θὰ συγκατετίθετο νὰ δικασθῇ ἀλλαχοῦ καὶ ἔξω τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ ἐδάφους· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ δυσχέρεια ἐλύθη, ἀπεφασίσθη δηλονότι νὰ παρακληθῇ ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπιτρέψῃ τῇ συνόδῳ κατ' ἐρήμην νὰ δικάσῃ τὸν Χρυσόστομον, μὴ ἐμφανιζόμενον· ἡ συνέλευσις ἐπεκρότησεν, αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτῆς ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις καὶ ἐπεδοκίμασεν αὐτάς. Ὀφείλομεν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ἐν τῷ τῆς Χαλκηδόνος προαστείῳ Δρυὶ ὑπῆρχεν ἀνάκτορον ὁμώνυμον, διάσημον δὲ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν διὰ τὴν λαμπρότητα αὐτοῦ. Τοῦτο ἀπετέλει τὴν θερινὴν κατοικίαν, ἱδρυθεῖσαν ἐκ τοῦ προϊόντος τῶν λῃστεύσεων τοῦ τε δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν πρὸ δεκαετίας ἢ δωδεκαετίας ὑπὸ τοῦ διασήμου ὑπάρχου τῆς αὐλῆς Ρουφίνου, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθη Ρουφιανὰ ἢ Ρουφινιαναί. Ὁ πλοῦτος τοῦ ἀνακτόρου τούτου εἶχέ τι τὸ ἔκτακτον, τὸ ὅλον δὲ ἀνάκτορον ἐθεωρεῖτο κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ὡς θαυμάσιον τεχνούργημα. Παρὰ τὸ ἀνάκτορον τοῦτο ὑπῆρχε καὶ μέγας ναός, τὸ Ἀποστολεῖον λεγόμενον, ὡς ἀφιερωμένος εἰς τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον. Αὐτόθι ὑπῆρχε πρὸς τούτοις καὶ μεγάλη μονή, συνεχομένη μετὰ τοῦ Ἀποστολείου· καὶ ὁ μὲν ναὸς ἀφέθη εἰς τὰς συσκέψεις τῆς συνόδου, οἱ δὲ ἐπίσκοποι κατέλυσαν ἀναπαυτικῶς ἐν τοῖς εὐρέσι κελλίοις τῆς μονῆς. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἰουλίου (403), τρεῖς ἑβδομάδας μετὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄφιξιν τοῦ Θεοδοσίου, ὁ τελευταῖος οὗτος ἀνεχώρησε μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς Δρυός. Τρία ἦσαν τὰ ζητήματα, ἅτινα θ' ἀπησχόλουν τὴν σύνοδον: 1) ἡ κατηγορία τῶν μοναχῶν τῆς Νιτρίας, ἡ καὶ πρώτη αἰτία τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου, 2) ἡ κατηγορία τῶν Ἀσιανῶν περὶ τῶν παύσεων ἢ προχειρίσεων, εἰς ἃς ὁ Χρυσόστομος προέβη τῷ 401 ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν, 3) ἡ δίκη τοῦ ἀρχιεπισκόπου δι' ἐγκλήματα ἐκκλησιαστικῆς

καὶ πολιτικῆς τάξεως. Ἐν τῇ κατατάξει ὅμως τῶν κατηγοριῶν ἁρμόδιον ἐκρίθη νὰ προταχθῇ ἡ δίκη τοῦ Χρυσοστόμου ὡς ἡ μᾶλλον ἐπείγουσα, νὰ ἐξετασθῇ δ' εἶτα τὸ ζήτημα τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν καὶ τέλος τὸ ζήτημα τῶν ἐγκλημάτων ὅθεν τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τὴν ἐν Ἀσίᾳ περιοδείαν αὐτοῦ. Τῆς κατηγορίας οὕτω διαταχθείσης, ἡ σύνοδος ἤρξατο τοῦ ἔργου αὐτῆς· τὸ ἔργον ἤρξατο ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, δευτέρου θρόνου τῆς Ἀνατολῆς, ἅτε τοῦ ἐπισκόπου τοῦ πρώτου θρόνου ὑπὸ κατηγορίαν διατελοῦντος. Ὁ Θεόφιλος ὅμως, προεδρεύσας μόνον μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου ψήφου, ἀνέθηκεν εἶτα τὴν προεδρείαν εἰς τὸν πρότερον μὲν φίλον, κατὰ τὴν ἐποχὴν δ' ἐκείνην ἄσπονδον ἐχθρὸν τοῦ Χρυσοστόμου, τὸν Ἡρακλείας Παῦλον. Ὁ Θεόφιλος λοιπὸν διηύθυνε τὰς προκαταρκτικὰς ἐργασίας τῆς ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου δίκης, πράξας τοῦτο κατὰ τρόπον δικαιολογοῦντα τὴν διπλῆν αὐτοῦ φήμην ὡς ἀνδρὸς πανούργου καὶ στρεψοδίκου.

Μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου (ἴδε ἐν τῷ ἄρθρῳ ΙΩΑΝΝΗΣ ὁ Χρυσόστομος), καὶ τὴν συγχώρησιν τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν, τῆς συνόδου μὴ δυνηθείσης νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἐργασίας αὐτῆς καὶ διὰ τὰ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας ἀφορῶντα ζητήματα, ἐξεδόθη ἐγκύκλιος πρὸς τὸν κλῆρον τῆς μητροπόλεως εἰς ἀπόσπασιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς εἰς τὸν καταδεδικασμένον ἀρχιεπίσκοπον ὑπακοῆς καὶ ἔκθεσις τῶν πρακτικῶν ἀπεστάλη εἰς τοὺς δύο αὐτοκράτορας Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον. Καίπερ ἐπιδοκιμάσαντος τοῦ αὐτοκράτορος τὴν συνοδικὴν ἀπόφασιν, οὐδὲν ὅμως ἐλαμβάνετο μέτρον καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς· ὁ Χρυσόστομος ἐξηκολούθει κατέχων τὴν μητρόπολιν καὶ τὸν μητροπολιτικὸν ναόν. Ἡ κατάστασις αὕτη τῆς ἀναποφασιστικότητος ἐπὶ τρεῖς διήρκεσεν ἡμέρας, καθ' ἣν ἀνέκφραστος σύγχυσις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπεκράτει. Μετὰ μικρὸν οἱ πιστοὶ τῷ Χρυσοστόμῳ κληρικοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ διασκορπισθῶσι βαθμηδὸν συνεπείᾳ τῆς διαβιβασθείσης αὐτοῖς συνοδικῆς διατάξεως. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν αὐτοκρατορικὸς ἀξιωματικὸς μετά τινων κλητήρων μετέβαινεν εἰς τὴν μητρόπολιν, προσκαλῶν τὸν ἐπίσκοπον νὰ παρασκευάζηται εἰς ἀναχώρησιν· ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἠρνεῖτο, ὁ ἀξιωματικὸς ἀπεχώρει, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἀπηγόρευε τὴν χρῆσιν βίας. Ταὐτοχρόνως περὶ τὸν μητροπολικὸν ναὸν καὶ τὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου κατάλυμα ὁ λαὸς ἐφρούρει νύκτα καὶ ἡμέραν, διατελῶν μεταξὺ ἐλπίδος καὶ φόβου· ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν προέβη ἀπειλήν, εἰςοὐδένα ὑβριστικὸν λόγον ἐναντίον τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Μία μόνη φωνὴ ἀντήχει πανταχόθεν, νὰ δικασθῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὑπ' ἀληθοῦς καὶ γενικῆς συνόδου. Ἡ φωνὴ αὕτη ἀπετέλει τὸ σύνθημα τοῦ τε λαοῦ καὶ τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀποκεκλεισμένος, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ὡσεὶ ἐν εἱρκτῇ διατελῶν ἐντὸς τοῦ ζῶντος τούτου τείχους, ὅπερ ἐδημιούργησε τῷ Χρυσοστόμῳ ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ καὶ ἡ διάσπασις τοῦ ὁποίου πρὸς χρησιμοποίησιν βίας κατὰ τοῦ ἱεράρχου δεινὸν θὰ συνεπήγετο κίνδυνον, διήρχετο διαρκῶς ἀπὸ τοῦ ναοῦ εἰς τὸ κατάλυμα αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τούτου πάλιν εἰς τὸν ναόν, παραμυθούμενος ἐνταῦθα μὲν τοὺς θεράποντας καί τινας πιστοὺς αὐτῷ κληρικούς, ἐκεῖ δὲ πλῆθος ἀφωσιωμένον, ὅπερ ἡ τοῦ ἱεράρχου ὄψις καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐπλήρουν χαρᾶς ἅμα καὶ λύπης. Λέ διαδεχόμεναι ἀλλήλας ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν εἰδήσεις θλιβερώτεραι ὁλονὲν καθίσταντο, ἐπιτροπαὶ ἠγγέλλοντο ἐπισκόπων ἐπερχομένων ἀλληλοδιαδόχως ἐκ Χαλκηδόνος, ἵνα καθικετεύσωσι τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐξασφαλίσῃ διὰ τῆς βίας τὴν ἀπόφασιν καὶ τὸ κῦρος τῆς συνόδου, ἡ δὲ αὐτοκράτειρα συννοοῦτο μετ' αὐτῶν, χρησιμοποιοῦσα πάντα τὰ ἐλκυστικὰ μέσα ἐπὶ τοῦ ἀνισχύρου αὐτῆς συζύγου. Ἤδη, ἔλεγον, δὲν προῦκειτο πλέον περὶ ἐξορίας, ἀλλ' ἐπέκειτο ὁ θάνατος. Τοιαῦται ἦσαν αἱ διαδιδόμεναι φῆμαι, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπίστευεν ὅτι ἐπέκειτο ὁ θάνατος αὐτοῦ καὶ ἐκήρυσσεν εἰς τὸν λαὸν τὴν ὑποταγήν· αἱ λιτανεῖαι ὅμως ἀντήχουν καθ' ὅλην τὴν νύκτα διὰ μέσου τῆς πόλεως, διπλασιαζομένων τῶν θρήνων καὶ τῶν δεήσεων. Ὁ λαὸς ἠθέλησε νὰ παρασύρῃ εἰς ταύτας καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον, ὅστις ἐφάνη κατ' ἀρχὰς συγκατατιθέμενος, ἀλλ' εἶτα παλινῳδῶν εἶπε τῷ λαῷ: Μετάβητε καὶ προσευχήθητε· μεθ' ὑμῶν ἔσομαι νοερῶς διὰ τῆς ἀγάπης, ἥτις συνενοῖ τὸν ἀρχηγὸν μετὰ τῶν μελῶν. Ἀλλ' ἀσύνετος πρᾶξις τοῦ Σεβεριανοῦ ἐξήγαγε τὸν λαὸν ἐκ τῆς ἀσταθοῦς καὶ θλιβερᾶς ἐκείνης ἡσυχίας, ἐν ᾗ συνεκράτει αὐτὸν ἡ ἐπιρ-

ροὴ τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ Θεόφιλος δὲν εἶχε τολμήσει νὰ ἐμφανισθῇ ἐκ νέου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ὁ Σεβεριανὸς προέβη εἰς τὸ τόλμημα τοῦτο τὴν δευτέραν ἡμέραν μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου· ἐτόλμησε πρὸς τούτοις καὶ εἰς ναὸν ἀκόμη νὰ εἰσέλθῃ, ἵνα κηρύξῃ αὐτοθι τὰ γεγονότα, ἅτινα πρὸ μικροῦ συνετελέσθησαν· παριστῶν δὲ τὴν καταδίκην τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὡς τὴν τιμωρίαν τῆς ἐπάρσεως αὐτοῦ, ἔλεγεν ὅτι μόνη ἡ ἔπαρσις αὐτοῦ αὕτη ἦρκει νὰ δικαιολογήσῃ τὴν καταδίκην ἐκείνην, κἂν ἔτι μὴ εἶχε διαπράξῃ ἄλλα ἐγκλήματα. Τὸ πλῆθος ἐξηγέρθη πάραυτα κατὰ τῆς ἀναισχύντου αὐτοῦ γλώσσης μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος, ὥστε μόλις κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ. Τὸ ὑβριστικὸν ὅμως τοῦτο τόλμημα ἀπέναντι ἀνδρὸς πεπτωκότος, ἀρχαίου φίλου, ὑβρισθέντος προστάτου, ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ὁποίου ἔτυχεν ὁ Σεβεριανὸς τῆς ἀφέσεως καὶ τῆς εἰρήνης, λίαν παρώργισε τὸν Χρυσόστομον, θεωρήσαντα τὴν προσβολὴν ταύτην ὡς ὕβριν ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς αὐτοκρατείρας, γενομένην τῇ μεσολαβήσει τοῦ αὐλικοῦ τούτου ἱεράρχου, τοῦ πειθηνίου αὐτῆς ὀργάνου καί, συγχέων τὴν ἄνασσαν μετὰ τοῦ συμβούλου, ἀπήγγειλεν εἰς τὸν λαὸν ἐν τῷ ναῷ λόγον, ὅστις ὁριστικὴν κατέστησε τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ, ἀναποφάσιστον τέως διατελοῦσαν. Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, σαφεστάτῳ ἄλλως, ὑπῆρχε λέξις οὐδεμίαν ἐπιτρέπουσα ἀμφιβολίαν περὶ τῶν τοῦ ῥήτορος προθέσεων, λέξις ἰσχυροτέρα τῶν ὑπαινιγμῶν, ὁσονδήποτε εὐνόητοι κἂν ἦσαν οὗτοι. Κηρύσσων δηλ. ὅτι ἐν τῷ κράτει τούτῳ, ἐν ᾧ ἦρχεν ἡ ἰδιοτροπία μόνον τῆς αὐτοκρατείρας, τὰ πάντα πρὸς τὴν ἀ δ ο ξ ί α ν ἔβαινον, ἐχρησιμοποίησε λέξιν (ἀδοξία), ὑπομιμνήσκουσαν τὸ ὄνομα τῆς τοῦ Ἀρκαδίου συζύγου. Εὐνόητοι αἱ συνέπειαι τῆς τοιαύτης ἐκφράσεως. Ὁ λόγος οὗτος ἐξεφωνήθη τὴν δευτέραν ἡμέραν μετὰ τὴν καταδίκην καὶ κατὰ τὰ φαινόμενα περὶ τὴν ἑσπέραν. Τῇ πρωΐᾳ τῆς ἐπιούσης ὁ Χρυσόστομος εἶδεν ἐμφανισθέντα παρ' ἑαυτῷ ἕνα τῶν μεγιστάνων τῆς αὐλῆς, προσκαλοῦντα αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος νὰ καταλίπῃ πάραυτα τὴν πόλιν· Ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἀνέχεται πλέον βραδύτητα, σκάφος δέ, εἶπεν, εἶναι ἕτοιμον ἵνα σὲ μεταγάγῃ εἰς τὸν προωρισμένον σοι δι' ἐξορίαν τόπον· ἐπὶ τῷ ἐλαχίστῳ σημείῳ ἀντιστάσεως ἔχω διαταγὰς νὰ σε ἀπαγάγω διὰ τῶν στρατιωτῶν. Ὁ Χρυσόστομος ἐφαντάσθη πάραυτα ὅτι φοβερὰ ἀναποφεύκτως θὰ συνεκροτεῖτο μάχη πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Βασιλικῆς (Ἐκκλησίας) καὶ φοβερὰ αἱματοχυσία, ἡ δὲ εἰκὼν αὕτη ῥίκην παρ' αὐτῷ διήγειρεν, ἐφ' ᾧ καὶ πλησιάσας πρὸς τὸν αὐτοκρατορικὸν ἀπεσταλμένον καὶ τοὺς κληρικοὺς τῆς συνοδείας αὐτοῦ, παρεδόθη εἰς αὐτούς. Ὁ ἀξιωματικὸς ἔθηκε τὸν Χρυσόστομον ὑπὸ τὴν φρουρὰν ἑνὸς τῶν ὑπ' αὐτὸν καὶ ὑπέστρεψε μετὰ τῶν κληρικῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα διασχίσας τὰ πλήθη. Τὰ κελλία, ἅτινα διεχώριζον τὸν ναὸν ἀπὸ τοῦ καταλύματος τοῦ ἀρχιεπισκόπου, συνεκοινώνουν διὰ μυστικῆς θύρας μετ' ἀπομεμονωμένου τμήματος τῆς πόλεως. Ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ φρουρὸς αὐτοῦ ἐξῆλθον ἐκεῖθεν, χωρὶς νὰ παρατηρηθῶσι, καὶ εἰσῆλθον εἰς οἰκίαν ἐν τοῖς πέρῃ κειμένην, ὅπου ἔμειναν κεκρυμμένοι μέχρι τῆς ἑσπέρας. Τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, ὁ φρουρὸς καὶ ὁ αἰχμάλωτος ἐχώρησαν πρὸς τὸν λιμένα δι' ἰδιαιτέρων ὁδῶν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι οὐδεὶς αὐτοὺς θ' ἀνεγνώριζεν· ἀλλ' ἅμα ὡς ἐπλησίασαν εἰς τὸν λιμένα, ἄνδρες ἐκ τῶν τοῦ λαοῦ παρετήρησαν τὸν Χρυσόστομον, πάραυτα δὲ διεδόθη ἡ φήμη ἐν τῇ πόλει ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀπήγετο. Πολυάριθμοι ὅμιλοι ἔσπευσαν τότε πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Χρυσόστομος καθησύχασεν αὐτοὺς διὰ λόγων. Τὸ σκότος πυκνούμενον ὀλονὲν συνεκάλυπτε τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ. Ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς ἀπεσταλμένος τοῦ αὐτοκράτορος εὑρίσκετο μετὰ στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν ἐν τῷ λιμένι, πάντες δ' οὗτοι περιεκύκλωσαν τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ ἀνῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, ὅπερ πάραυτα ἀπῆρε τοῦ λιμένος. Διαπλεύσας τὴν Προποντίδα ὁ ἀπεσταλμένος μετὰ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῶν περὶ αὐτόν, ἀφίκετο εἰς Ἱερόν, λιμένα τῆς Βιθυνίας, ὅπου εἶχεν ἐντολὴν νὰ καταλίπῃ τὸν Χρυσόστομον. Ἦτο νὺξ ἔτι. Τοῦ σκάφους προσορμισθέντος, οἱ φρουροὶ ἀπεβίβασαν ἐκεῖ τὸν Χρυσόστομον καὶ ἀκολούθως ὑπέστρεψαν διὰ θαλάσσης. Ἡ ἐκλογὴ τῆς θέσεως ταύτης, λίαν γειτνιαζούσης τῇ Χαλκηδόνι, ἐγέννησεν ὑπονοίας παρὰ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ὑπέθετε δηλαδὴ ὅτι τοῦτο ἀπετέλει παγίδα

ἵνα ρίψωσιν αὐτὸν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ. μυριάκις δ' ἐπροτίμα τὸν θάνατον. Πρὸ τῆς αὐγῆς λοιπόν, μισθώσας λέμβον, μετέβη εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Πρένετον, κειμένην ἐν τῇ ἀντιθέτῳ ἀκτῇ τῆς Βιθυνίας, ἐν τοῖς πέριξ τῆς ὁποίας ἐν μέσῳ τῶν πεδιάδων ὑπῆρχεν ἔπαυλις, τὸν ἰδιοκτήτην τῆς ὁποίας ἐγνώριζε καὶ παρὰ τῷ ὁποίῳ μετέβη ἵνα κρυβῇ. Ἡ πρώτη αὐτοῦ πρᾶξις, ὅτε ἔθηκε τὸν πόδα ἐν τῷ φιλοξένῳ ἐκείνῳ οἰκήματι, ἦτο νὰ εὐχαριστήσῃ γονυκλινῶς τῷ Κυρίῳ καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν προστασίαν τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣν οὐδέποτε ἔλεγεν, ἐγκατέλιπε, διότι ἔφερεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ἡ φυγὴ αὐτοῦ ἐπετελέσθη μετὰ τοσαύτης συνέσεως καὶ δι' ἐνεργείας τοσοῦτον μυστηριώδους, τὰ δὲ ἴχνη αὐτοῦ τοσοῦτον ὁλοτελῶς ἐξηφανίσθησαν, ὥστε πάντες ἠδύναντο νὰ πιστεύσωσιν, ὡς ὁ ἀπεσταλμένος ἤγγειλεν, ὅτι ὁ ἐξόριστος εὑρίσκετο ἐν τῷ τόπῳ, ὅστις ὡρίσθη πρὸς ἐξορίαν αὐτοῦ. Ἡ νὺξ τῆς ἀπαγωγῆς αὐτοῦ ὑπῆρξε διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν νὺξ θλίψεως καὶ δακρύων. Ἡ ἱστορία συγκινητικῶς αὐτὴν ἀπεικονίζει. Τὸ τέως ἐξημμένον καὶ μανιῶδες πλῆθος κατέστη πάραυτα σιωπηλὸν καὶ τεθλιμμένον, ἔσπευδε δὲ εἰς τοὺς ναούς, ἵνα προσευχηθῇ καὶ ἐξαιτήσηται παρὰ τοῦ οὐρανοῦ τὸν πατέρα ἐκεῖνον, ὅνπερ οἱ ἄνθρωποι ἀφῄρεσαν· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐξήρκουν, οἱ ναοὶ προσηύχοντο τὰ πλήθη ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν ταῖς πλατείαις, πανταχοῦ τέλος καὶ τοιουτοτρόπως κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ τούτου τοῦ Χρυσοστόμου ὁλόκληρος ἡ πόλις μετεβλήθη εἰς ναόν. Οἱ οἶκοι τῶν πτωχῶν ἠρημώθησαν, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία, ἐργάται, ναυτικοί, πωληταὶ καὶ λοιποὶ πάντες παρίσταντο, πάντες ἠθέλησαν νὰ μετάσχωσι τῆς σκηνῆς ἐκείνης ἱκεσιῶν καὶ δακρύων, ἅτινα ἀνήρχοντο πρὸς τὴν θείαν δικαιοσύνην, πάντες δ' ἐβόων: Γενικὴ νὰ συγχροτηθῇ σύνοδος. Ὅτε κατὰ τὴν αὐγὴν ὁ λαὸς κεκμηκὼς ἤρξατο νὰ ἐπανέρχηται εἰς τὰ ἴδια, ὁ Θεόφιλος, ἀφικόμενος ἐκ Χαλκηδόνος, κατέλαβε τὴν πόλιν δίκην ἐκκλησιαστικοῦ κατακτητοῦ. Ὁ κλῆρος προσῆλθεν αὐτῷ, ἵνα λάβῃ τὰς ἀπαιτουμένας ὁδηγίας, ὁ Θεόφιλος ἀντήμειψε τοὺς μᾶλλον ζηλωτάς, ἀποκατέστησεν ἐν τῷ ἀξιώματι αὐτῶν πολλοὺς ἀναξίους καὶ ἐπεδόθη ἀφειδῶς εἰς προχειρίσεις, προβιβασμοὺς καὶ τὰ τοιαῦτα. Πᾶν ὅτι ὁ Χρυσόστομος εἶχε διακανονίσει, ὁ Θεόφιλος κατήργησεν. Ὁ τελευταῖος οὗτος διέταξεν ἵνα ἕκαστος ἱερεὺς μεταβῇ παρὰ τῇ ὡρισμένῃ ἐκάστῳ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ συνησπισμένος λαὸς ἀντέστη εἰς τοῦτο, μὴ ἐπιτρέψας καὶ αὐτῷ τῷ Θεοφίλῳ τὴν εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν ναὸν εἴσοδον· τότε φοβερὰ ἐπῆλθε σκηνή· οἱ τὴν συνοδείαν τοῦ Θεοφίλου ἀποτελοῦντες Ἀλεξανδρεῖς ἔσυρον τὰ ὅπλα καὶ ἐπῆλθε σύγχρουσις· ἡ ἀντίστασις τοῦ λαοῦ ὑπῆρξε σφοδρά· τὰ πτώματα ἀπετέλεσαν σωρούς, τὸ δὲ ἀνθρώπινον αἷμα ἔρρεεν ἀφθόνως. Τῆς μάχης ἅπαξ ἀρξαμένης, ἀπεσταλὴ στρατὸς ἐπὶ τόπου· πανταχοῦ συμπλοκή· ἕκαστος ναὸς μετεβλήθη εἰς ἀκρόπολιν, ἐν ᾗ ὠχυροῦτο ὁ λαός, οἱ δὲ στρατιῶται παρεβίαζον αὐτοὺς στρατιωτικῶς διὰ μοχλῶν καὶ ἀκοντίων. Τὸ αἷμα ἔρρεεν ἐν τοῖς ἱεροῖς, αἱ δὲ ἀραὶ ἀντικαθίστων τὸν ὕμνον τοῦ ἐλέους. Μολονότι αἱ μοναὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦσαν ἐν γένει ἐχθρικαὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ, ὅστις ἠθέλησε νὰ διαρρυθμίσῃ αὐτάς, μία τούτων, συνταχθεῖσα τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ καὶ ἐκδιώξασα τοὺς εἰσερπύσαντας ἱερεῖς, προὐκάλεσε τὴν τῶν στρατιωτῶν ἐπέμβασιν. Οἱ μοναχοὶ ἐφονεύοντο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, κατεδιώκοντο διὰ τοῦ ξίφους μέχρι τῶν ὁδῶν, ὁπόθι ἐδραπέτευον, καὶ πολλοὶ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀπώλοντο ὑπὸ τὰ τῶν στρατιωτῶν ξίφη, διότι μέλανα ἔφερον ἐνδύματα εἴτε ὡς ἐκ θλίψεως, εἴτε καὶ δι' ἄλλας αἰτίας καὶ ἐφαίνοντο τοιουτοτρόπως ὡς μοναχοί. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Θεόφιλος, ὁ Αἰγύπτιος, ὡς ἀπεκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἰωαννιτῶν, ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλ' ἡ νὺξ νέα ἐπεφύλασσε τρομερὰ ἐπεισόδια. Φοβερὸς σεισμὸς συνεταράξε πάντας ἐν τῷ τμήματι τοῦ Ἑβδόμου καὶ ἐπεκταθεὶς μετὰ μείζονος σφοδρότητος πρὸς τὸ κέντρον τῆς πόλεως διέσεισε τὰς πλουσίας συνοικίας καὶ ἰδίᾳ τὴν κατοικίαν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐν τῷ δώματι τῆς αὐτοκρατείρας ἡ κλίνη συγκλονηθεῖσα μετὰ σφοδρότητος κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Ἡ Εὐδοξία ἐνόμισεν ὅτι ἀφίκετο ἡ τελευταία αὐτῆς στιγμή, ὠχρὰ δὲ καὶ λυσίκομος ἔσπευσεν εἰς τὸν θάλαμον τοῦ συζύγου, λέγουσα: Ὁ ἀνήρ, εἰς τὴν ἐξορίαν τοῦ ὁποίου προέτρεψαν ἡμᾶς, ἦτο δίκαιος, ὁ δὲ Θεὸς ἀνέλαβε τὴν ἐκδίκησιν αὐτοῦ· ἐὰν θέλῃς νὰ διατηρήσῃς

τὸ κράτος διάταξον ν' ἀνακληθῇ ὅσον τάχιον. Τὰ δάκρυα δὲ αὐτῆς ταῖς παρακλήσεσι συνενώσασα, ἔμεινε γονυκλινής, μέχρις ὅτου ὁ αὐτοκράτωρ ἐπισήμως ὑπεσχέθη τὴν τοῦ ἱεράρχου ἀνάκλησιν. Τότε μετὰ πλείονος πεποιθήσεως ἔγραψεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον, κηρύσσουσα ὅτι οὐδὲν ἔλαβε μέρος ἐν τοῖς κατ' αὐτοῦ γενομένοις, ὅτι ἀθῶα ἦτο τοῦ αἵματος αὐτοῦ, ὅτι ἄνδρες κακοὶ καὶ διεφθαρμένοι κατήρτισαν τὴν κατ' αὐτοῦ σκευωρίαν καὶ ἐπὶ τέλους ἐπεκαλεῖτο τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ εἰς βεβαίωσιν τῆς τῶν λόγων αὐτῆς ἀληθείας. Ἅμα τῇ αὐγῇ εἷς τῶν ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς ἐνετάλη ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Ἱερόν, ἵνα ἐγχειρίσῃ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τῷ Χρυσοστόμῳ καὶ νὰ προσθέσῃ διὰ ζώσης φωνῆς ὅτι ἡ αὐτοκράτειρα ἐπεθύμει τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ καὶ ὅτι μόνον ἡ ταχεῖα ἐπάνοδος αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ διασώσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ ὀλέθρου. Τοῦ πρώτου τούτου ἀπεσταλμένου μὴ ἐπιστρέψαντος, ἡ Εὐδοξία ἀνυπομονοῦσα ἀπέστειλε καὶ δεύτερον καὶ τρίτον. Ὁ λαός, βλέπων τὰ γινόμενα, ἐφοβήθη μήπως δυσάρεστα αὐτῷ ἐτεκταίνοντο, πολλοὶ δ' ἐπεβόθησαν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ πολλὰ σκάφη περιέπλεον τὴν Προποντίδα μεταξὺ τῆς θρᾳκικῆς καὶ τῆς τῆς Βιθυνίας ἀκτῆς. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀνεζητεῖτο ἐν Ἱερῷ ὁ Χρυσόστομος καὶ ἐπὶ τέλους ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ ἐν Πρενέτῳ ἐπαύλει. Ὁ Χρυσόστομος, ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀναζητήσει καὶ ὑποθέτων μὴ πρόκηται περί τινος ἐνέδρας, ἐδίσταζε νὰ ἐπανέλθῃ, ἀλλ' ὁ εὐνοῦχος Βρίσων ἐλθὼν ἔπεισεν αὐτόν. Οὗτος ἦν ὁ πρῶτος θαλαμηπόλος τῆς Αὐγούστας καὶ εἷς τῶν γραμματέων τοῦ αὐτοκράτορος, ἀνὴρ εὐσεβὴς ἄλλως καὶ τίμιος, ὅστις ἐτραυματίσθη ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, βληθεὶς διὰ λίθου κατὰ τὴν κεφαλὴν κατὰ τὴν σύγκρουσιν μιᾶς τῶν ἀντιλιτανειῶν, ἃς ὁ Χρυσόστομος εἶχεν ὀργανώσει ἐναντίον τῶν λιτανειῶν τῶν ἀρειανῶν. Ὁ θαλαμηπόλος οὗτος, καίπερ ἀρωσιωμένος εἰς τὴν ἄνασσαν αὐτοῦ, ἐνδομύχως διετίθετο ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Τοιουτοτρόπως αἱ ὑπ' αὐτοῦ δοθεῖσαι ἐξηγήσεις διεσκέδασαν πάντα τὰ νέφη, ὁ δὲ Βρίσων κατέπεισεν αὐτὸν ν' ἀκολουθήσῃ. Προσεγγίσαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν εἶδον τὴν τοῦ Βοσπόρου εἴσοδον φωτιζομένην ὑπὸ χιλιάδων λαμπάδων, φερομένων ἐν ταῖς λέμβοις, καὶ ὑπὸ ἄλλων πάλιν χιλιάδων, περιβαλλουσῶν τὴν ἀκτὴν καὶ τὸν λιμένα, διότι ἦτο ἤδη μεσονύκτιον. Ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ γενομένη τῷ ἱεράρχῃ αὐτοῦ ὑποδοχὴ ὑπῆρξε λαμπροτάτη. Τὸ θέαμα τοῦτο βαθέως συνεκίνησε τὸν ἱεράρχην· δὲν ἠθέλησεν ὅμως ν' ἀποβῇ εἰς τὸν λιμένα, λέγων ὅτι πεπαυμένος ἱεράρχης δὲν δύναται νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ εἰμὴ κατόπιν νομίμου συγχωρήσεως ἐκ μέρους συνόδου, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπέβη εἰς τὸ προάστειον τῶν Μαριανῶν. Τῶν παρακλήσεων τῆς Εὐδοξίας μὴ ἀρκεσασῶν εἰς τὸ νὰ πεισθῇ ὁ Χρυσόστομος νὰ εἰσέλθῃ πάραυτα καὶ ἄνευ φόβου εἰς τὴν πόλιν, ὁ λαὸς κατώρθωσε τοῦτο καὶ ὡδήγησεν αὐτὸν ἄκοντα εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, ὅπου χεῖρες στιβαραὶ ἄκοντα ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτὸν ἀνεβίβασαν, τοῦ λαοῦ ἐπιμόνως ἀπαιτοῦντος νὰ χορηγήσῃ ἐκεῖθεν τὴν εἰρήνην, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἄκων ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ. Ἀλλ' ἐπεθύμουν καὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ν' ἀκούσωσιν, ὥστε νὰ πεισθῶσιν ὅτι ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐπὶ τέλους ὁ ἱεράρχης παρευρίσκετο· ἀνῆλθε λοιπὸν εἰς τὸν ἄμβωνα, οἱ δὲ ταχυγράφοι διέσωσαν ἀποσπάσματά τινα τοῦ λόγου, ὃν τότε ἐξεφώνησε καὶ ὃν ὡς ἐκ τῶν ἀνευφημιῶν τοῦ λαοῦ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποπερατώσῃ. Ὁ γνήσιος ἱεράρχης ἐθριάμβευσεν ἀπέναντι τοῦ ἀπαταιῶνος Αἰγυπτίου, ἀλλ' ἠθέλησεν ἤδη νὰ ἐπιδείξηται καὶ τὸν τοῦ ἱερέως θρίαμβον ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν τοῦ κόσμου. Τοῦτο ἔπραξεν ὁ Χρυσόστομος, καλύψας ἐπαίνων αὐτὴν ταύτην τὴν αὐγούσταν, τὴν διώκτριαν αὐτοῦ, ἥτις ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ τρόμου ἔκυπτεν ἤδη πρὸ αὐτοῦ, ἐξῆρε τὴν εὐσέβειαν αὐτῆς, καλέσας αὐτὴν μητέρα τῶν πιστῶν, τροφὸν τῶν μεμονωμένων, στήριγμα τῶν πτωχῶν, προστάτιδα τῶν ἁγίων. Ἀφηγήθη τὴν πρὸς ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν μέριμναν αὐτῆς, τὰς διαφόρους πρεσβείας, ἅσπερ εἶχεν αὐτῷ ἀποστείλει, καὶ ἀνέγνω τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἔγραψεν αὐτῷ τὴν προηγουμένην νύκτα εἰς τὸν τόπον τῆς ἐξορίας, προσθεὶς καὶ τοὺς λόγους, οὓς διεβίβασεν αὐτῷ προφορικῶς δι' ἀξιωματικοῦ τῶν ἀνακτόρων κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ. Τὰ πάντα λοιπὸν ἐφαίνοντο λήξαντα ἐπί τινα τοὐλάχιστον χρόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς δὲ τοὺς συκοφάντας καὶ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χρυ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΜΠΟΣΚΑ

σοστόμου ὑπελείπετο νὰ φύγωσιν ἐκ τῆς βασιλευούσης ἢ νὰ κρυβῶσι. Πράγματι ἡ σύνοδος διελύθη, χωρὶς νὰ περατώσῃ ὁλόκληρον τὸ ἔργον αὐτῆς, ὁ Γαβάλων Σεβεριανὸς ὑπέστρεψεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ ὁ Θεόφιλος, ὃν ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως λαὸς ἤθελε νὰ ῥίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν, ἐὰν ἐκ νέου ἐνεφανίζετο, ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν 28 ἐπισκόπων. Ὁ Χρυσόστομος παρεκάλει ἤδη τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν σύγκλησιν μεγάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου πρὸς ἀνατροπὴν τῶν πράξεων τῆς ἐν Δρυῒ ψευδοσυνόδου καὶ πρὸς κανονικὴν ἱκανοποίησιν αὐτοῦ· ὁ αὐτοκράτωρ ὑπεχώρησε καὶ τὸ σχετικὸν διάταγμα ὑπεγράφη. Οὕτως ἔληξεν ἡ πρώτη καὶ τραγικὴ αὕτη προσβολὴ κατὰ τῆς ἐξουσίας, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου.

Ἡ ἀποκαταστατθεῖσα εἰρήνη ὀλιγοχρόνιος μόνον ἠδύνατο νὰ ἦναι, διότι αἱ τὸν ἱεράρχην ἀπὸ τῆς αὐτοκρατείρας χωρίζουσαι διαφοραὶ καὶ ἡ ἀντιπάθεια ταύτης πρὸς ἐκεῖνον ἦσαν βαθέως ἐρριζωμέναι. Ἄλλως ἂν ἡ αὐτοκράτειρα ἠπιωτέρων ἐνεφορήθη αἰσθημάτων ἀπέναντι τοῦ Χρυσοστόμου συνεπείᾳ τοῦ ὑπερφυσικοῦ αὐτῆς φόβου κατὰ τὸν σεισμόν, ὅτε ἐφρόνει ὅ·ι ὁ Χρυσόστομος ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν διετέλει προστασίαν τοῦ Ὑψίστου, ὑπῆρξαν πρόσωπα ἓν τε τῇ αὐλῇ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἅτινα ἠρμήνευσαν αὐτῇ τὸν σεισμὸν ὡς φυσικὸν φαινόμενον καὶ οὕτως ἀφῆρεσαν ἀπ' αὐτῆς καὶ τὸ τελευταῖον ἴχνος σεβασμοῦ καὶ τιμιότητος· βαθμηδὸν καὶ ἡ αὐτοκράτειρα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς τροχιὰν καὶ οἱ φίλοι αὐτῆς ἐπανέλαβον τὸ τῶν ῥαδιουργιῶν αὐτῶν ἔργον καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐγένετο πάλιν ἀντικείμενον σαρκασμοῦ καὶ μίσους τῶν αὐλικῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲν ἔμενεν ἀπρακτῶν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο. Ἀνταποκρινόμενος μάλιστα εἰς τὴν ἐν τῇ Ἁγ. Σοφίᾳ κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ γενομένην αὐτῷ πρὸ τοῦ Ἀρκαδίου καὶ τῆς Αὐγούστας πρόσκλησιν ὑπὸ τοῦ λαοῦ νὰ καθαρίσῃ τὸν κλῆρον καὶ νὰ διώξῃ τοὺς προδότας, ἐπεδόθη εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ἀποπέμψας τοὺς ὑπόπτους κληρικοὺς καὶ ἀμείψας τοὺς πιστοτέρους δι' ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν. Οὕτως ὁ κλῆρος τῆς Κωνστ)πόλεως ἀναδιοργανωθείς, οὕτως εἰπεῖν, παρίστα σῶμα ὁμογενέστερον καὶ μᾶλλον συνηνωμένον περὶ τὸν ἱεράρχην. Ὁ λαὸς ἐπεκρότει εἴς τε τὰς ἀμοιβὰς ὡς καὶ εἰς τὰς ποινάς, ἅσπερ ὁ Χρυσόστομος ἐπέβαλλεν· ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν τοῦ κλήρου ταύτην μεταρρύθμισιν δὲν συνεβουλεύθη καὶ τὴν αὐτοκράτειραν, ὡς εἶχε δηλώσει ἐν τῷ ναῷ, ἀπαντῶν εἰς τὴν πρὸς διαρρύθμισιν τοῦ κλήρου πρόσκλησιν τοῦ λαοῦ, τὰ πράγματα ἀφίκοντο ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, καὶ τὸ ἐλάχιστον δὲ ἐπεισόδιον ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν ῥῆξιν· ἀφορμὴν εἰς ταύτην παρέσχεν ἡ τῆς Εὐδοξίας ἔπαρσις. Ἡ Εὐδοξία ἐπέτυχε παρὰ τοῦ ἀνισχύρου αὐτῆς συζύγου δικαιώματος, δι' οὗ ἀπεδίδετο αὐτῇ τιμὴ πολλῷ ἀνωτέρα ἢ ταῖς προηγουμέναις ρωμαίαις αὐτοκρατείραις, οἷαι ἡ Λιβία, Ἀγριππίνα, ἡ μήτηρ τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑλένη κλπ., ἐπέτυχε δηλαδὴ τοῦ δικαιώματος νὰ προσκυνῆται ἡ εἰκὼν αὐτῆς ὡς ἡ τοῦ αὐτοκράτορος, περιαγομένη ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν μετὰ τελετῆς ὡρισμένης εἰς τοὺς αὐγούστους. Ἡ τοιαύτη πρᾶξις ἐξηρέθισε τὴν Δύσιν, ἔνθα ἐθεωρήθη ὡς βεβήλωσις τοῦ χαρακτῆρος τῆς αὐτοκρατορικῆς κυριαρχίας, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ μεταδοθῇ εἰς γυναῖκα καὶ ὡς παραβίασις τῶν ρωμαϊκῶν ἠθῶν. Ὁ Ὀνώριος πικρὰ διετύπωσε παράπονα πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὅστις ὅμως οὐδεμίαν παρέσχεν ἀκρόασιν. Ὁ ἀνδριὰς τῆς Εὐδοξίας ἐξετέθη εἰς λατρείαν καὶ παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες ἄλλως ἦσαν συνηθεισμένοι νὰ σημειῶσι βασιλίσσας καὶ ἐνδόξους ἀνάσσας ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῶν καὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἐνδοιασμῶν τῶν ἐν τῇ Δύσει. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἱκανοποίησε τὴν κενοδοξίαν τῆς Εὐδοξίας· ἠθέλησε νὰ στηθῇ καὶ ἕτερος αὐτῇ ἀνδριὰς πρὸ αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς βασιλευούσης, ἡ δὲ γερουσία ἐπεκύρωσε τοῦτο, ψηφίσασα νὰ στηθῇ ὁ ἀνδριὰς οὗτος ἐν τῇ κυριωτέρᾳ ἀγορᾷ ἀπέναντι τῶν ἀνακτόρων, ἔνθα συνεκροτοῦντο αἱ μεγάλαι συνελεύσεις. Ὁ ἀνδριὰς ἐστήθη ἐπὶ κίονος πορφυρίτου, ἔχοντος μέγα βάθρον, καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ χυτοῦ ἀργύρου. Ἡ αὐτοκράτειρα, παρισταμένη ὑπὸ αὐτοκρατορικὴν στολὴν καὶ ἐν στάσει ἐπιτασσούσης, ἐκράτει τοῦ ναοῦ τῶν ἀνακτόρων, τῆς πόλεως, καὶ ἐφαίνετο ὡς ἡ ψυχὴ τῶν συσκέψεων τῆς Γερουσίας. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀνδριάντος ἐτελέσθησαν μετὰ πάσης δυνατῆς πομπῆς· ἐπὶ πολλὰς

ἡμέρας ἐτελοῦντο περὶ αὐτὸν δημόσιαι ἑορταί, ὧν ἀθρόος μετέσχεν ὁ λαός· ἐγένοντο χοροί, ἀγῶνες, μιμικαὶ παραστάσεις καὶ πλεῖστα ἄλλα παραπλήσια ἐτελέσθησαν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς γερουσίας καὶ ἀπέναντι τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Αἱ τοιαῦται ὀρχήσεις καὶ οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες, ἐνώπιον αὐτῶν τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ τελούμενοι, λίαν ἐξηρέθισαν τὸν Χρυσόστομον, θεωρήσαντα αὐτὰ ὡς προμελετημένην ὕβριν κατὰ τοῦ ναοῦ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου· ἄλλως αἱ φωναὶ τῶν πανηγυριζόντων, μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τοῦ ναοῦ εἰσχωροῦσαι, ἐτάρασσον τοὺς ἐν αὐτῷ ὕμνους καὶ ψαλμῳδίας ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ ποιμένος πρὸς τὸ ποίμνιον αὐτοῦ. Ὁ Χρυσόστομος ἀπετάθη τότε πρὸς τὸν ἔπαρχον τῆς πόλεως, ζητῶν τὴν τοῦ σκανδάλου καταστολήν. Ὁ ἔπαρχος, ὅστις κατηγορεῖτο ἐπὶ μανιχαϊσμῷ, ἀλλ' ὅστις ἦτο μᾶλλον κόλαξ τῆς Εὐδοξίας καὶ πρόσωπον οἰκεῖον ἐν τῇ αὐλῇ αὐτῆς, λίαν κακῶς ὑπεδέξατο τοὺς λόγους τούτους τοῦ Χρυσοστόμου, παρατηρῶν ὅτι τοιαύτη ἐπεκράτει ἀρχῆθεν συνήθεια, καὶ ὅτι τὰ διὰ τὴν Εὐδοξίαν ἤδη γενόμενα ἐγένοντο πάντοτε δι' ἅπαντας τοὺς καίσαρας. Ἄλλως εἶπε θ' ἀναγγείλῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν Αὐγούσταν. Τοιαύτη φαίνεται ἡ ἀπάντησις τοῦ ἐπάρχου, καθὰ τοὐλάχιστον δύναταί τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν ἱστορικῶν καὶ ἐκ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ τῶν πραγμάτων. Τὴν ἐπιοῦσαν τῶν παραστάσεων αὐτοῦ βλέπων ὁ Χρυσόστομος ὅτι ἀντὶ ὑφέσεως τοῦ σκανδάλου ἐπετείνετο μᾶλλον αὐτό καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπίτασιν ταύτην ὑπεκρύπτετο πρόκλησις οὐ μόνον ἐκ μέρους τοῦ ἐπάρχου, ἀλλ' ἐκ μέρους προσώπου, ἀνωτέραν κατέχοντος θέσιν καὶ ἐπιθυμοῦντος νὰ τεκμηριώσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν περιφρόνησιν αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς τὸν συνήθη αὐτῷ κριτήν, τὸν λαὸν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἐπετέθη κατὰ πάντων ἐκείνων, οἵτινες ἐλάμβανον μέρος ἐν τοῖς ἱεροσύλοις τούτοις ἀγῶσι, κατὰ τοῦ ἐπάρχου, ὅστις ἐπέτρεπεν αὐτούς, κατ' ἐκείνης, εἰς τιμὴν τῆς ὁποίας ἐτελοῦντο καὶ ἥτις ἐν τῇ ἐπάρσει αὐτῆς προὐκάλει τὴν τῶν ἱερῶν βεβήλωσιν ὑπὸ ἀνιέρων φωνῶν, ἵνα ταχθῇ ὑπεράνω καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὑψίστου. Ὁ λόγος αὐτοῦ οὗτος ὑπῆρξε δηκτικώτατος· ἡ ἱστορία ἀναφέρει ὅτι οὐδέποτε ὠμίλησε πικρότερον ἢ κατὰ τὴν περίπτωσιν ἐκείνην, καθ' ἣν ἐποιήσατο ζωηροτάτους ὑπαινιγμοὺς δι' ἐκφράσεων περὶ τῶν ἀσεβῶν γυναικῶν, εἰλημμένων ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης. Τοσοῦτον ἐποιήσατο πάταγον ὁ λόγος οὗτος, ὥστε τὴν ἑσπέραν σύμπασα ἡ πόλις ἦν τεθορυβημένη. Ἡ αὐτοκράτειρα ἔσπευσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ζητοῦσα ἐκδίκησιν, ὁ δ' αὐτοκράτωρ αὐτός, βαθέως τρωθείς, ἐκήρυξεν ὅτι δέον νὰ ἐκλίπῃ πλέον ὁ στασιαστὴς οὗτος. Δύο εἶχον παρέλθει μῆνες, ἀφ' ὅτου ὁ Χρυσόστομος ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτε ὁ δεύτερος οὗτος πόλεμος ἐξερράγη μετὰ σφοδρότητος οὐχὶ ἐλάσσονος τοῦ πρώτου. Ἡ Μάρση, ἡ Καστρικία καὶ ἡ Εὐγραφία ἐπεδόθησαν ἐκ νέου εἰς τὸν ἐξερεθισμὸν τῆς αὐτοκρατείρας, ὁ δὲ Σεβεριανός, ὁ Ἀντίοχος, ὁ Ἀκάκιος ἔσπευσαν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν συνοδείᾳ πολλῶν ἄλλων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, συμβούλων νέας σκευωρίας ἐναντίον τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦ Σεβεριανοῦ προτείναντος τότε νὰ γένηται χρῆσις τῆς πρὸ μικροῦ ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου γενομένης αἰτήσεως πρὸς συγκρότησιν συνόδου δι' ἱκανοποίησιν αὐτοῦ, ἡ πρότασις ἐγένετο ἀσπαστή, ἐθεωρήθη λίαν καταλληλος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χρυσοστόμου ἐπιδιωκομένου σκοποῦ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε νὰ παρασκευασθῶσι τὰ προσκλητήρια. Ἡ σύνοδος αὕτη ἀπεφασίσθη νὰ συγκροτηθῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πάντες ἀπέβλεψαν τότε εἰς τὸν Θεόφιλον πάλιν ἵνα προεδρεύσῃ τῆς συνόδου, ἅτε τοσοῦτον διακριθεὶς κατὰ τὴν προηγουμένην αὐτοῦ προεδρείαν. Προσκληθεὶς κατὰ συνέπειαν δι' ἐπιστολῆς, δὲν ἠθέλησε ν' ἀποδεχθῇ τὴν πρότασιν ταύτην, διαφόρους διατυπώσας δικαιολογίας· ἐδήλωσεν ὅμως ὅτι κατεῖχε μέσον δραστικώτατον, δι' οὗ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἀναποφεύκτως ἡ ἄμεσος ἔξωσις τοῦ Ἰωάννου, ὅτι τὸ μέσον τοῦτο ἀπετέλουν ἔγγραφα, ἅτινα θὰ ἐνεπιστεύετο εἰς Αἰγυπτίους ἐπισκόπους ἐκ τῶν φίλων αὐτοῦ, ὑποδεικνύων αὐτοῖς ταὐτοχρόνως τὸν τρόπον τῆς χρήσεως αὐτῶν, ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι θὰ συνενοοῦντο μετὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς αὐλῆς, ἀλλ' ὅτι τὸ ζήτημα ἀπῄτει πλήρη ἐχεμυθίαν ἀπέναντι τῶν ἄλλων, ἵνα παραγάγῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Οἱ κομισταὶ τῶν ἐγγράφων

τούτων καὶ τῶν προφορικῶν ὁδηγιῶν τοῦ πατριάρχου, τρεῖς τὸν ἀριθμόν, ἀντάξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ πάτρωνος αὐτῶν, εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφικόμενοι, ἐγένοντο δεκτοὶ ἀνοικταῖς ταῖς ἀγκάλαις ὑπὸ τοῦ Σεβεριανοῦ καὶ τῶν ἐν τῇ αὐλῇ συναδέλφων αὐτοῦ συνωμοτῶν. Ταὐτοχρόνως ὁ Θεόφιλος ἔγραψεν ἐπιστολὰς πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους τῶν γειτνιαζουσῶν τῇ Αἰγύπτῳ ἐπαρχιῶν, κατηχῶν αὐτοὺς περὶ τῆς ψήφου, ἣν ὤφειλον νὰ δώσωσι· ταὐτὰ ἔπραξαν ὁ Σεβεριανός, ὁ Ἀντίοχος καὶ ὁ Ἀκάκιος ἐν ταῖς γειτνιαζούσαις ταῖς ἐπισκοπαῖς Γαβάλων, Πτολεμαΐδος καὶ Βερροίας ἐκκλησίαις, ὑποσχόμενοι καὶ ἀπειλοῦντες, συλλέγοντες δ' ὁπωσδήποτε ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος κριτὰς πρὸς καταδίκην τοῦ ἐχθροῦ. Αἱ ἐνέργειαι αὗται δὲν ὑπῆρξαν ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι ἡ σχετικὴ ἐνέργεια ἐξετάθη ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ Πόντου καὶ ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Θράκης. Πολλοὶ τῶν ξένων ἐπισκόπων, φοβούμενοι νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι ὁ λαὸς θὰ ὑπεστήριζε τὸν Χρυσόστομον καὶ θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ἔπεμψαν ἐγγράφως τὴν προσχώρησιν αὐτῶν εἰς πᾶν ὅ,τι θ' ἀπεφασίζετο κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου. Εἷς ὅμως, ὅστις ἔσχε τὴν καλὴν ἰδέαν νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνστ)πολιν μετὰ προθέσεως νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν Χρυσόστομον, ὑπέστρεψε πάραυτα εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, ὅτε ἐγένετο μάρτυς τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἀντιπάλου μερίδος καὶ ἤκουσε τὰς ἐκτοξευομένας ἀπειλάς. Οὗτος ἦν ὁ τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ Τυάνων Θεόδωρος. Οἱ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐρχόμενοι ἐπίσκοποι εἰς οἱανδήποτε κἂν ἀνῆκον μερίδα μετέβαινον εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Χρυσοστόμου ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτῶν· τοῦ Ἀρκαδίου ὅμως σφοδρῶς αὐτῶν μεμψαμένου, αἱ ἐπισκέψεις ἀνεστάλησαν. Ὁπωσδήποτε παρὰ τὰς ραδιουργίας καὶ τὰς ἀπειλὰς συνεκεντρώθησαν περὶ τὸν Χρυσόστομον 40 ἢ 42 ἐπίσκοποι, μείναντες αὐτῷ πιστοὶ μέχρι τέλους ἐξ ὅλων τῶν ὑπερεκατὸν ἐπισκόπων, οἵτινες μετέσχον τῆς συνόδου. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀνδριάντος τῆς Εὐδοξίας ἐτελέσθησαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ σεπτεμβρίου τοῦ 403 καὶ ἤδη κατὰ ἰανουάριον τοῦ 404 ἡ σύνοδος συνεκροτήθη. Σκοπὸς τῆς συνόδου ἦν ἡ ἀναθεώρησις τῶν πράξεων τῆς ἐν Δρυῒ συνόδου· ἀλλ' ὁ μὲν Χρυσόστομος ἐζήτει αὐτὴν χάριν ἰδίας αὐτοῦ δικαιολογίας, οἱ δ' ἐχθροὶ ἀπεδέξαντο τὴν συγκρότησιν αὐτῆς μετὰ τῆς προθέσεως οὐ μόνον νὰ ἐπικυρώσωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ δεινώσωσιν ἔτι τὴν καταδίκην αὐτοῦ· τοιουτοτρόπως εἷς μὲν ἦν ὁ σκοπός, ἀντίθετοι δ' ὅλως αἱ προθέσεις ἑκάστου. Ἐν τῷ μεταξύ τινες τῶν κατηγόρων ἐξηφανίσθησαν ἢ ἠρνήθησαν συμμετοχὴν ἐκ φόβου πρὸς τὸν λαόν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς ἐναντίον τοῦ Θεοφίλου ἐκτοξευθείσας ἀπειλάς· ταὐτὸν ἔπραξαν καὶ οἱ μάρτυρες καὶ μάλιστα οἱ κληρικοί. Εὐθὺς ἐν ἀρχῇ λοιπὸν δυσχέρειαι περὶ τὴν ἔναρξιν τῆς δίκης ἀνεφάνησαν· ἐκτὸς τούτου, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χρυσόστομος οὐδαμῶς ἀπελογήθη ἐνώπιον τῆς ἐν Δρυῒ συνόδου, προὐτίθετο δὲ ν' ἀπολογηθῇ ἐνώπιον τῆς νῦν συγκροτηθείσης, κατήγοροι καὶ μάρτυρες δὲν ἐτοίμουν ν' ἄρξωνται τοῦ ἔργου ἀπέναντι τοῦ τρόμου, ὃν ἐνέπνεεν ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ, δυναμένου νὰ καλύψῃ αὐτοὺς διὰ συγχύσεως καὶ αἰσχύνης. Οἱ αἰγύπτιοι ἀπεσταλμένοι, τὰς ἀναφυείσας δυσχερείας ταύτας καθορῶντες, ἐθεώρησαν ἐπιστᾶσαν τὴν στιγμὴν ν' ἀποκαλύψωσι τὰς ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου δοθείσας αὐτοῖς ὁδηγίας. Ὁ Λεόντιος, μητροπολίτης Ἀγκύρας τῆς ἐν Μικρᾷ Γαλατίᾳ, καὶ ὁ Ἀμμώνιος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Πισιδίᾳ Λαοδικείας, ἀνέλαβον νὰ διαφωτίσωσι τὴν σύνοδον, ὁ Λεόντιος δὲ πιθανῶς, ἀνώτερος τυγχάνων τόν τε βαθμὸν τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ τὴν θεολογικὴν σπουδαιότητα, πρῶτος πιθανῶς ἀνέπτυξε τὸ ζήτημα καὶ μετά τινας προεισαγωγικὰς ἐξηγήσεις ἐκτυλίξας τὰ κιλυνδρικῶς περιτετυλιγμένα ἔγγραφα, ἅτινα ἐξ Ἀλεξανδρείας οἱ αἰγύπτιοι ἀπεσταλμένοι εἶχον κομίσει, ἀνέγνω γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ δύο κανόνας Συνόδου, συγκροτηθείσης ἐν τῇ πόλει τῆς Ἀντιοχείας τῷ 341 ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίου, κατὰ τὸν τέταρτον τῶν ὁποίων πᾶς ἐπίσκοπος παυθεὶς τῆς ἕδρας αὐτοῦ, εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδίκως ὑπὸ συνόδου, ἀναλαμβάνων δὲ ν' ἀνέλθῃ ἐκ νέου εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐξ ἰδίας ἐξουσίας καὶ χωρὶς νὰ λύσῃ τὴν καταδίκην αὐτοῦ ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἢ ἄλλης συνόδου καὶ χωρὶς ν' ἀνακληθῇ ὑπὸ τῶν κριτῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ἐπισκοπικὰ αὐτοῦ καθήκοντα, ἀφορίζεται χωρὶς νὰ ἐπιτρέπηται αὐτῷ νὰ δικαιολογηθῇ, ἅστις δὲ βοηθήσῃ αὐτῷ εἰς

τὴν ἐπάνοδον ταύτην ἢ διατελέσει ἐν ἐπικοινωνίᾳ μετ' αὐτοῦ ἐξαιρεθήσεται ἐπίσης τῆς κοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ δὲ τὸν πέμπτον, ἐὰν ἱερεὺς ἢ ἐπίσκοπος ἐξωσθεὶς τῆς Ἐκκλησίας ἐξακολουθῇ νὰ διεγείρῃ ταραχάς, δέον νὰ τιμωρηθῇ διὰ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ὡς στασιαστής. Τοὺς κανόνας τούτους ἐφήρμοσαν ἐπὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης τῆς δίκης τοῦ Χρυσοστόμου, τὸ δὲ ὅλον διαβολικὸν τοῦτο σχέδιον κατηρτίσθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου. Ὁ Χρυσόστομος κατενόησε πάραυτα τὴν σατανικὴν πανουργίαν τοῦ Θεοφίλου, ἀλλ' ἐπίσης γνώστης τῶν τῆς ἱστορίας τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, εὗρε τὴν καταλληλον ἀντίκρουσιν. Τὸ σχέδιον τῆς ὑπερασπίσεως αὐτοῦ συνέκειτο εἰς τὸ νὰ καταδείξῃ κατ' ἀρχὰς τὸ ἄκυρον τῶν συνοδικῶν διαταγμάτων τῆς Ἀντιοχείας, ὡς κανόνων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ ἀναπτύξῃ εἶτα ὅτι εἴτε καλαὶ εἴτε πονηραὶ ἂν ἦσαν αἱ διατάξεις αὗται ἀνεφάρμοστοι ἦσαν εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς δίκης αὐτοῦ. Κατ' ἀρχὰς ὁ Χρυσόστομος ἀπέδειξε δι' ἱστορικῶν μαρτυριῶν ὅτι οἱ κανόνες οὗτοι ἦσαν ἀρειανικοί, ἅτε προερχόμενοι ἐκ συνόδου, συγκληθείσης καὶ διευθυνθείσης ὑπὸ ἀρειανῶν ἀρχηγῶν, ὅτι ἡ σύνοδος ἐκείνη εἰργάζετο ὑπὸ τὰ ὄμματα φανατικοῦ ἀρειανείζοντος αὐτοκράτορος καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους σκοπὸν εἶχεν οὐ μόνον τὴν ἐκ τοῦ θρόνου ἔξωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν τελείαν καθαίρεσιν τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς τοῦ ὁμοουσίου πίστεως. Πῶς ἦτο λοιπὸν δυνατὸν κανόνες αἱρετικῆς συνόδου, ὑπαγορευθέντες ὑπὸ τοῦ ἐναντίον τοῦ Ἀθανασίου μίσους, νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὑπὸ γενικῆς συνόδου ἐναντίον καθολικοῦ ἐπισκόπου ἐν ζητήματι, μηδαμῶς θίγοντι τὸ δόγμα; ἀλλὰ καὶ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν θὰ ἐθεωροῦντο ἔγκυροι, ἀνεφάρμοστοι ἦσαν πάλιν ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει, διότι ποιοῦνται λόγον περὶ ἐπισκόπου, παυθέντος ὑπὸ συνόδου καὶ ἀναχθέντος τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ἀποκατασταθῇ ἐν τούτῳ κανονικῶς· ἀλλ' ὁ Χρυσόστομος οὔτε ἐπαύθη, οὔτε ἐπαύσατο ὢν ἀρχιεπίσκοπος. Πρὸς τούτοις εἶχε καταδικασθῇ ὑπὸ τῆς ἐν Δρυῒ συνόδου, χωρὶς νὰ ἀπολογηθῇ, ἡ δὲ καταδίκη αὐτοῦ δὲν εἶχεν ἀνακοινωθῇ αὐτῷ, ἀποσπασθέντι τῆς Ἐκκλησίας μόνον ὑπ' ἀνωτέρας βίας καὶ κατ' ἐντολὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Οὕτως ἐναντίον τῆς ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει χρησιμοποιήσεως τῶν ἀνωτέρω δύο κανόνων τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου τὰ ἑξῆς τρία ἀντέτασσε: 1) Οἱ κανόνες τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἦσαν αἱρετικοί, καθολικὴ δὲ σύνοδος δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἐπικαλεσθῇ αὐτούς, 2) ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀνεφάρμοστοι ἦσαν ἐπ' αὐτοῦ οἱ κανόνες οὗτοι, διότι δὲν ἐπαύθη ὑπὸ συνόδου, καὶ 3) διὰ τῆς αἰτήσεως τῆς συγκροτήσεως τῆς ἐν λόγῳ συνόδου, δὲν ἐσκόπει νὰ ἐπιτύχῃ ἐξουσίαν, ἣν οὐδέποτε ἄλλως ἀπώλεσε, ἀλλὰ νὰ λάβῃ ἐκδίκησιν τῆς συκοφαντηθείσης αὐτοῦ ἀθωότητος, ὑπακούων οὕτως εἰς τὸ αὐστηρὸν τοῦ ἐπισκόπου καθῆκον. Τοιαύτη ἡ κατηγορία καὶ ἡ ὑπεράσπισις. Ἐν τῇ συνόδῳ ἤρξατο τότε συζήτησις περὶ τοῦ ἐγκύρου τῶν κανόνων ἐκείνων, τὰ δὲ μέλη αὐτῆς διῃρέθησαν καὶ μολονότι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρκάδιος μετέσχε τῶν συζητήσεων, οὐδὲν ἐπετυγχάνετο ἀποτέλεσμα, ἀνησυχησάντων μάλιστα τῶν ἐπισκόπων συνεπείᾳ τῶν ἐνδοιασμῶν, οὓς ὁ αὐτοκράτωρ ἐξεδήλωσεν. Ὁ Σεβεριανὸς καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ προέτειναν τότε νὰ προσκαλέσῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα δέκα ἐπισκόπους ἐξ ἑκάστης μερίδος, νὰ συζητήσωσιν ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Ἡ ἐχθρικὴ τῷ Χρυσοστόμῳ μερὶς ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀκακίου, τοῦ Ἀντιόχου, τοῦ Χαλκηδόνος Κυρίνου, τοῦ Σεβεριανοῦ, τοῦ Λεοντίου, τοῦ Ἀρμωνίου καί τινων ἄλλων, ἐκ δὲ τῆς τῷ Χρυσοστόμῳ συντασσομένης μερίδος ἡ ἱστορία ποιεῖται μνείαν τοῦ ἐπισκόπου Τρανκιλίνου καὶ τοῦ τῆς ἐν Συρίᾳ Λαοδικείας Ἐλπιδίου, ὡς ἀντιπροσωπευσάντων αὐτὴν ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐξισοῦτο πρὸς ὁλόκληρον στρατὸν ἀθλητῶν· ἦν δὲ γέρων εὐρείας μαθήσεως, ἁγνοῦ καὶ σταθεροῦ χαρακτῆρος, ἀνεπιλήπτου βίου καὶ σεβαστός. Ὁ Ἀρκάδιος ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ ὁ Ἐλπίδιος πρῶτος. Ὁ ἐπίσκοπος ἀνέπτυξε τὸ ὅλον θέμα τῶν κανόνων τούτων, πολλάκις διακοπτόμενος ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, ἀνυφούντων τοὺς ὤμους καὶ προβαινόντων εἰς διαφόρους ἀκόσμους μορφασμοὺς ἐνώπιον αὐτοῦ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος· ἐπὶ τέλους δὲ ἀνυπομονῶν ἐστράφη πρὸς τὸν αὐτοκράτορα λέγων: Αὐτοκράτορ, καταχρώμεθα ἐνταῦθα τὴν ἀγαθότητά σου καὶ ἀναγκάζομέν σε ἀνωφελῶς νὰ δαπανήσῃς τὸν καιρόν

σου· εὐδόκησον νὰ διαταξῇς τοῖς συναδέλφοις μου νὰ σιγήσωσι, διότι ἔχω νὰ εἴπω τι, τὸ ὁποῖον τοῖς πᾶσι θ' ἀρέσῃ. Κηρυξάτωσαν ἐνταῦθα ἐγγράφως ὅ τε Ἀντίοχος καὶ ὁ Ἀκάκιος ὅτι ἀποδέχωνται τὴν πίστιν τῆς συνόδου, ἧς ἀσπάζωνται τοὺς κανόνας, καὶ νὰ θεωρήσω ἐμαυτὸν ἡττημένον· ἡ διαφωνία περατωθήσεται. Τῆς προτάσεως ταύτης ἀποδεκτῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος γενομένης, ὁ Ἀκάκιος καὶ ὁ Ἀντίοχος ὡς καὶ πάντες οἱ τοῦ Ἐλπιδίου ἀνταγωνισταὶ ἔμειναν ἐμβρότητοι καί, λέξεις τινὰς τραυλίσαντες, ἀνέβαλον τὴν ἔγγραφον ταύτην κατάθεσιν, μεθ' ὃ καὶ ἀνεχώρησαν. Ἐν τοσούτῳ αἱ ἡμέραι τοῦ Πάσχα ἐπλησίαζον, ἐπειδὴ δὲ συνήθεια ἐπεκράτει ὁ αὐτοκράτωρ νὰ μεταβαίνῃ ἐν μεγάλῃ πομπῇ εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν μετὰ τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ, ἵνα μετάσχῃ τῶν μυστηρίων, πάντες ἤρξαντο ν' ἀνησυχῶσι καὶ ὑπενήργουν πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς διασπάσεως τῆς ἀρχῆθεν κρατούσης ταύτης τάξεως, κηρύσσοντες ὅτι ὁ Ἀρκάδιος ὤφειλεν, ἵνα μὴ ὁ ἴδιος ἀπουσιάσῃ ἐκ τοῦ ναοῦ, νὰ ἐκβάλῃ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τὸν πεπαυμένον καὶ καταδεδικασμένον παρείσακτον, τὸν Χρυσόστομον. Τότε διαγγελεύς, ἀφικόμενος ἐκ τῶν ἀνακτόρων παρὰ τῷ Χρυσοστόμῳ, ἐδήλωσεν αὐτῷ ὅτι ὤφειλε ν' ἀποχωρήσῃ ταχέως. Ὁ Χρυσόστομος ἀρνούμενος ἀπήντησεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ δύναται διὰ τῆς βίας ν' ἀποβάλῃ αὐτόν, διότι ἐκουσίως οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ. Διαμηνυθείσης τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὁ τελευταῖος οὗτος ἐκ νέου ἐσήμηνεν αὐτῷ ὅτι ὡς φυλακὴ ὡρίζετο αὐτῷ τὸ ἴδιον ἐπισκοπικὸν αὐτοῦ μέγαρον, ἀλλ' ὅτι ἀπαγορεύεται νὰ ἐμφανισθῇ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ὁ Χρυσόστομος ὑπήκουσε πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλων ἐνώπιον αὐτῶν τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ. Ἐν τούτοις ἡ μεγάλη ἑβδομὰς ἐπέβαλεν ἰδιάζοντα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ καθήκοντα καί, γινώσκων ὁ Χρυσόστομος ὅτι ὑπερτρισχίλιοι κατηχούμενοι θὰ ἐβαπτίζοντο τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ, ἡμέρᾳ πρὸς τοῦτο ὡρισμένῃ, ἠσθάνθη τύψιν τοῦ συνειδότος αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ὅτι, ὑποχωρήσας, ἐγκατέλιπε τὸ ποίμνιον, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ. Πράγματι τὸ μέγα σάββατον ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐνεφανίσθη ἀπὸ πρωΐας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ, ἔνθα χιλιάδες κατηχουμένων, τεταγμένοι ἐν τῷ νάρθηκι, ἀνέμενον τὴν τοῦ βαπτίσματος ὥραν. Ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει αὐτοῦ ἤρξατο ἡ τελετὴ τῆς λειτουργίας. Οἱ φρουροί, εἰς τοὺς ὁποίους αὐστηρῶς ἀπηγορεύθη ἡ χρῆσις βίας, δὲν ἐτόλμησαν νὰ συγκρατήσωσιν αὐτόν, ἀλλ' εἰς τὰ ἀνάκτορα σπεύσαντες, ἤγγειλαν τὰ γενόμενα τοῖς αὐλικοῖς καὶ τῷ αὐτοκράτορι, ὅστις συνεταράχθη. Ὁ εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἡμέρας ὀφειλόμενος σεβασμὸς ἐφαίνετο ἀποτρέπων αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐξασκήσεως τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ· ἄλλως ἐφοβεῖτο τὴν ταραχὴν τοῦ λαοῦ, συνωστιζομένου πανταχόθεν ἔκ τε τῆς πόλεως καὶ τῶν περιξ εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγ. Σοφίας. Προσκαλέσας τότε τὸν Ἀκάκιον καὶ τὸν Ἀντίοχον, εἶπεν αὐτοῖς: Ἰδοὺ αἱ συμβουλαί, τὰς ὁποίας μοὶ ἐδώκατε· εἰπέτε μοι ἤδη τί ὀφείλω νὰ πράξω. Οἱ δύο ἐπίσκοποι, δηλώσαντες ὅτι συνεβούλευσαν μόνον τὴν ἀλήθειαν καὶ κηρύξαντες ὅτι ὁ Ἰωάννης οὔτε ἱεράρχης ἦτο πλέον, οὔτε ἠδύνατο νὰ μεταδίδῃ τὰ μυστήρια, ἐπέμενον εἰς τὴν καταδίκην, λέγοντες: Ἡ καταδίκη αὐτοῦ ἔστω ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἡμῶν, ὃν τρόπον οἱ Ἰουδαῖοι ἐφώνουν ἄλλοτε πρὸς τὸν Πιλάτον περὶ τοῦ Ἰησοῦ: Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Ἡ δήλωσις αὕτη ἐνεθάρρυνε τὸν αὐτοκράτορα, πιστεύσαντα ὅτι ἀπηλλάσσετο πάσης εὐθύνης, καὶ διέταξε βίᾳ ν' ἀποσύρωσιν αὐτὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ μεταγάγωσιν εἰς τὰ ἐπισκοπικὰ αὐτοῦ δώματα. Στρατιῶται ἀπῆλθον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ τελετὴ προυχώρει ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας, οἱ ἐξορκισμοὶ ἀπηγγέλθησαν, τὸ ἔλαιον καὶ τὸ ὕδωρ ἐξηγιάσθησαν, οἱ διάκονοι καὶ αἱ διακόνισσαι εὑρίσκοντο ἐν τῇ οἰκείᾳ ἕκαστος θέσει, ἀνταλλάσσοντες τὰ ἐνδύματα καὶ οἱ κατηχούμενοι διεδέχοντο ἀλλήλους ἐν τῷ βαπτίσματι, ὅτε θόρυβος τρομερὸς ἠκούσθη ἐν ταῖς πύλαις καὶ ὅμιλος στρατιωτῶν. τὰ ξίφη ἀνὰ χεῖρας ἐχόντων, κατέλαβε τὸ ἔνδον τοῦ ναοῦ. Οὗτοι, συλλαβόντες τὸν ἀρχιεπίσκοπον, ἔσυρον αὐτὸν βαναύσως καὶ παρὰ τὰς διαμαρτυρίας αὐτοῦ πρὸς τὰ παρακείμενα κελλία, εἶτα δὲ διαιρεθέντες εἰς δύο μέρη, οἱ μὲν ἐχώρησαν πρὸς τὸν χορὸν καὶ τὸ ἱερόν, οἱ δὲ πρὸς τὸ βαπτιστήριον ὅπου, πλήξαντες τοὺς νεοφωτίστους καὶ τοὺς κληρικούς, πολλοὺς ἐτραυμάτισαν, συναναμίξαντες τὰ αἵματα τοῖς ὕδασιν. Ἐν τῷ

βαπτιστηρίῳ τῶν γυναικῶν ἡ σκηνὴ ὑπῆρξε μᾶλλον ἀξιοθρήνητος· αἱ ἀτυχεῖς αὗται διεσκορπίσθησαν ἡμίγυμνοι τῇδε κακεῖσε καὶ βάλλουσαι τρομερὰς κραυγάς, μία δὲ ἐκ φόβου παραφρονήσασα, ἔφυγεν ὀλόγυμνος διὰ μέσου τῶν ὁδῶν· ἀφ' ἑτέρου οἱ εἰς τὸ ἱερὸν εἰσδύσαντες στρατιῶται, ἐθνικοὶ τὸ πλεῖστον, προέβησαν εἰς μυρίας βεβηλώσεις, τὴν λεπτομερῆ ἀφήγησιν τῶν ὁποίων καὶ αὐτὸς ὁ Σωζόμενος ἀποφεύγει ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὰ βεβηλωθέντα. Οἱ ἐκδιωχθέντες κατηχούμενοι καὶ κληρικοὶ συνεφώνησαν νὰ συναντηθῶσιν ἐν ταῖς θέρμαις τοῦ Κωνσταντίου, τῆς δὲ φήμης ταύτης ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διαδοθείσης, πλῆθος ἄπειρον συνεκεντρώθη, αὐτόθι, ὅπου ἔμελλε νὰ συμπληρωθῇ ἡ τοῦ βαπτίσματος τελετή· μετὰ μικρὸν οἱ στρατιῶται καὶ ἐκεῖθεν κατεδίωξαν αὐτούς· ἐν γένει ἐμφύλιος ἀνεπτύχθη πόλεμος, τὰς στρατιωτικὰς ἐνεργείας διεδέξαντο αἱ ἔρευναι καὶ τὰ διαβήματα τῆς ἀστυνομίας, τὰ οἰκήματα διηρευνῶντο πρὸς ἀνεύρεσιν μυστικῶν ἐν αὐτοῖς συνελεύσεων, ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ὑπονοίᾳ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου συνελαμβάνοντο, αἱ δὲ φυλακαὶ ἐπληρώθησαν ἐκ τῶν συλληφθέντων Ἰωαννιτῶν, ἤτοι ὀπαδῶν τοῦ Ἰωάννου, ὡσεὶ προὔκειτο περὶ ὀπαδῶν ποιᾶς τινος αἱρέσεως· αἱ φυλακαὶ μετεβλήθησαν πάραυτα εἰς ναούς, διότι οἱ Ἰωαννῖται αὐτόθι φυλακιζόμενοι ἔψαλλον, ἐὰν δὲ ἐν αὐτοῖς ὑπῆρχε καὶ ἱερεύς, προέβαινον καὶ εἰς τὴν τέλεσιν αὐτῆς τῆς λειτουργίας· οἱ ναοὶ τοὐναντίον μετετράπησαν εἰς τόπους ἀνοσιουργημάτων καὶ βλασφημίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ σύνοδος ἀπεφάσισε τὴν καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου, κηρύξασα ὅτι τῇ ἐξωτερικῇ ἀπέκειτο δυνάμει νὰ ἐξασφαλίσῃ κατ' αὐτοῦ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην οἱ ἐπίσκοποι ἐχωρίσθησαν πλήρεις χαρᾶς ἐπὶ τῷ ὅτι ἱκανοποίησαν τὴν αὐτοκράτειραν διὰ τῆς ἁπλῆς καὶ καθαρᾶς ἐπιχυρώσεως τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Δρυῒ συνόδου καὶ καὶ δι' ἀπαλλαγῆς αὐτῶν ἀπὸ τῶν δυσχερειῶν ἀναθεωρήσεως, ἥτις ἀνεγνωρίσθη ὡς ἀδύνατος. Τοιουτρόπως ὁ ἀρχιεπίσκοπος παρεδόθη εἰς χεῖρας τῶν λαϊκῶν· ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐνεργείας ἡ λαϊκὴ χεὶρ κατελήφθη ὑπὸ τρόμου· νέαι ταραχαὶ περιεκύκλωσαν τὸν Ἀρκάδιον, ὅστις ἠναγκάσθη ν' ἀφήσῃ τὸν καταδεδικασμένον ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ αὐτοῦ ταύτῃ, ἀρκούμενος εἰς τὸ νὰ δεινώσῃ αὐτήν. Ὁ Χρυσόστομος περιωρίσθη ἐν τοῖς ἐπιτκοπικοῖς αὐτοῦ δώμασι κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα, διετηρήθη δ' αὐτόθι μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς, χωρὶς νὰ τολμᾷ ὁ Ἀρκάδιος εἴτε νὰ μεταγάγῃ αὐτὸν εἰς ἑτέραν φυλακήν, εἴτε καὶ νὰ ἐξώσῃ. Ὁ Χρυσόστομος ἀπεταύθη τότε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Δύσεως, ἀπολογούμενος ἐγγράφως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου καὶ τοῦ προηγουμένου ἐν τῇ Δρυῒ διαβουλίου. Ἡ ἐπίκλησις αὕτη διετυπώθη ἐν εἴδει ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ἰννοκέντιον, ἐπίσκοπον Ρώμης, τὸν Βενέριον τῶν Μεδιολάνων καὶ τὸν Χρωμάτιον τῆς Ἀκυλίας. Ταὐτοχρόνως, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὁ Χρυσόστομος ἀνέφερε, καὶ τέσσαρες ἐπίσκοποι, Δημήτριος Πεσινοῦντος τῆς ἐν Γαλατείᾳ, Παυσόφιος ὁ Πισιδίας, Πάππος τῆς Συρίας καὶ Εὐγένιος τῆς Φρυγίας, ἀπεστάλησαν μετὰ δύο διακόνων Παύλου καὶ Κυριακοῦ εἰς Ρώμην πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς διαμαρτυρίας τοῦ Χρυσοστόμου· τῆς θαλασσίας ὁδοῦ προτιμηθείσης ὡς ἀσφαλεστέρας, οἱ ἀνωτέρω ἀπεσταλμένοι ἐπέβησαν κρύφα σκάφους καὶ ἀνεχώρησαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Θεόφιλος ὅμως προλαβὼν εἶχεν ἀναγγείλει τῷ πάπᾳ τὴν καταδίκην τοῦ Χρυσοστόμου, ὥστε καὶ οὗτος νὰ παύσῃ πᾶσαν ἐπικοινωνίαν μετ' αὐτοῦ, μολονότι τὸ ὕφος τῆς σχετικῆς τοῦ Θεοφίλου ἐπιστολῆς ἦτο τοσοῦτον αὐθαίρετον καὶ ταὐτοχρόνως τοσαύτη ἐτηρεῖτο σιγὴ περὶ τῶν αἰτίων καὶ λοιπῶν λεπτομερειῶν τῆς καταδίκης, ὥστε Εὐσέβιός τις, διάκονος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ρώμῃ διατρίβων χάριν ζητημάτων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ μαθὼν τὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Θεοφίλου, ἔσπευσε πρὸς τὸν πάπαν, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ μὴ ἐξενέγκῃ εἰσέτι τὴν γνώμην αὐτοῦ καὶ νὰ ἀναμείνῃ πληρεστέρας [illegible]λεπτομερείας· εὐτυχῶς μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀφίκοντο εἰς Ρώμην ὁ Δημήτριος καὶ οἱ συνοδοὶ αὐτοῦ. Μετὰ μικρὸν διαβιβασθέντων τῷ πάπᾳ καὶ ἑτέρων ἐγγράφων περί τε τῆς ἐν Δρυῒ καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, ὁ Ἰννοκέντιος κατεῖδεν ἔκ τε αὐτῶν καὶ τῶν ἐξηγήσεων τῶν ἀντιπροσώπων τὴν ἀθλίαν θέσιν, ἐν ᾗ διετέλει ἡ τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησία. Ἐσκέφθη λοιπὸν ὅτι ἡ οἰκουμενικὴ σύνο-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

δος ἠδύνατο νὰ ἐκμηδενίσῃ τὰς ἀποφάσεις τῶν δύο συνόδων, τῆς τε ἐν Κων)πόλει καὶ τῆς ἐν Δρυΐ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ τῶν Μεδιολάνων Βενέριος καὶ ὁ τῆς Ἀκυλίας Χρωμάτιος εἰργάζοντο ὑπὲρ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅστις δὶς μάλιστα εἶχε γράψει τῷ Βενερίῳ εὐχαριστῶν αὐτῷ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αὐτοῦ πολιτείᾳ τοῦ Χρωματίου, τυχόντος ὁμοίας τιμῆς διὰ διαγγέλματος τοῦ αὐτοκράτορος Ὁνωρίου. Ὁ Ἰννοκέντιος ἀφ' ἑτέρου ἔγραψε δύο ἐπιστολάς, τὴν μὲν τῷ Χρυσοστόμῳ εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπομνήματος αὐτοῦ, τὴν δὲ τῷ Θεοφίλῳ, ᾧτινι ἤγγειλε τὴν ἐπικειμένην πρόσκλησιν αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον ἐν Ρώμῃ, πρόσωπόν τι ἀπεπειράθη νὰ δολοφονήσῃ τὸν Χρυσόστομον, ἀλλὰ συλληφθὲν ἑτέθη ὑπὸ ἀνάκρισιν· ὁ Χρυσόστομος, πληροφορηθεὶς τὸ γεγονός, ἐζήτησε πάραυτα παρὰ τοῦ ἐπάρχου ν' ἀπονεμηθῇ αὐτῷ χάρις· τοῦτο καὶ ἐγένετο. Μετά τινας ἡμέρας δευτέρα ἐγένετο τοιαύτη ἀπόπειρα· ὁ εἰς ταύτην ἐπιδοθεὶς ἔφερε στολὴν δούλου ἢ ὑπηρέτου, πολλάκις δὲ παρετηρήθη περιδιαβάζων παρὰ τὸ μέγαρον καὶ σπουδάζων τὴν συμπεριφορὰν τῶν θεραπόντων, οἵτινες ἀπὸ τῆς τελευταίας ἀποπείρας ἦσαν λίαν προσεκτικοί. Ἡμέραν τινὰ χωρήσας οὗτος μέχρι τοῦ ἐπισκοπικοῦ καταλύματος, ἔστη αὐτόθι ὡς νὰ εἶχε σπουδαίαν τινὰ ἐντολὴν διὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπον· διαβάτης, συλλαβὼν ὑπονοίας περὶ αὐτοῦ, συνέλαβεν αὐτόν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει τί ἐζήτει αὐτόθι, ἐξαγαγὼν οὗτος ἐγχειρίδιον ἔπληξε τὸν συλλαβόντα αὐτὸν κατὰ τὸ στῆθος. Ἐπὶ τέλους, θορύβου πολλοῦ γενομένου καὶ ἄλλων πολλῶν ὑπ' αὐτοῦ τραυματισθέντων, ὁ δολοφόνος συνελήφθη, τρία δὲ εὑρέθησαν ἐπ' αὐτοῦ ἐγχειρίδια. Ταυτοχρόνως ὡμολόγησεν ὅτι προὐτίθετο νὰ φονεύσῃ τὸν Χρυσόστομον καὶ ὅτι ἔλαβε πρὸς τοῦτο 50 χρυσᾶ νομίσματα, ὅτι ἦν θεράπων ἱερέως τινός, καλουμένου Ἐλπιδίου (οὗτος ἦν εἷς τῶν ἀσπονδοτέρων ἐχθρῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου) καὶ ὅτι εἰς τὴν δολοφονίαν παρώτρυνεν αὐτὸν αὐτὸς οὗτος ὁ κύριος αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ἐνῷ αἱ ἀρχαὶ ὑπεσχέθησαν ὅτι θὰ προέβαινον εἰς ἄμεσον αὐτοῦ τιμωρίαν καὶ ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ ἑπτὰ τραυματίαι, θύματα αὐτοῦ, ἀπέθανον Α εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, οὐ μόνον οὐδεμία ἐγένετο ἔρευνα πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν συνενόχων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἔνοχος ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς φυλακῆς, χωρὶς νὰ γνωσθῇ τί ἀπέγεινε. Τὸ παράδοξον τοῦτο γεγονὸς ἔτι μᾶλλον ἐξηρέθισε τὸν λαὸν καὶ φρουραὶ διωργανώθησαν πρὸς φρούρησιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου νύκτα καὶ ἡμέραν. Ἐπῆλθεν ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς· πεντεκαίδεκα ἡμέρας μετ' αὐτὴν ἅμα τῇ αὐγῇ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἐτάχθησαν περὶ τὸν ναὸν καὶ τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν μέγαρον. Περὶ τὴν μεσημβρίαν γραμματεὺς τοῦ αὐτοκράτορος, Πατρίκιος τοὔνομα, ἐπαρουσιάσθη πρὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ τῆς ἑξῆς διαταγῆς: Ὁ Ἀκάκιος, ὁ Ἀντίοχος, ὁ Κυρῖνος καὶ ὁ Σεβεριανὸς ἀνέλαβον ἐπὶ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν τὴν εὐθύνην τῆς καταδίκης· ἀνάθες σεαυτὸν τῷ θεῷ καὶ ἔξελθε ἐντεῦθεν ἄνευ βραδυτῆτος. Μετὰ τὴν ἐπιταγὴν ταύτην ὁ Ἰωάννης ὑπεσήμηνεν ἑνίοις ἐπισκόποις καὶ κληρικοῖς, αὐτόθι εὑρισκομένοις ὅτι ἐπεθύμει νὰ μεταβῇ εἰς τὸν ναόν. Εἰσελθὼν δὲ ἤρξατο προσευχόμενος καὶ ἐνῷ διέτριβεν αὐτόθι ἐπεδόθη αὐτῷ ἐπιστολή, ἀποστελλομένη ὑφ' ἑνὸς τῶν ἐμπίστων αὐτοῦ: «Σπεῦσον, ἔγραφεν αὐτῷ ὁ ἔμπιστος, ὁ Λούκιος· ὁ αὐθάδης οὗτος καὶ παράτολμος ἀνὴρ εὕρηται πλησίον ἐν τῷ δημοσίῳ λουτρῶνι ἕτοιμος νὰ σὲ σύρῃ καὶ νὰ σὲ διώξῃ διὰ τῆς βίας, ἐὰν ἀρνηθῇς ἢ ἐὰν ἀναβάλῃς τὴν ἀναχώρησίν σου. Ἄλλως ὁ λαὸς τῆς πόλεως εἶναι λίαν ἐξηρεθισμένος· σπεῦσον νὰ ἐξέλθῃς λάθρα μήπως ἐπέλθῃ σύγκρουσις καὶ αἱματοχυσία μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν στρατιωτῶν». Ὁ ἀρχιεπίσκοπος εὐκρινῶς ἤκουε πράγματι τὸν ὑπόκωφον θόρυβον τοῦ πλήθους ἀντιχοῦντα περὶ τὸν ναὸν ὡς θόρυβον κυμαινομένης θαλάσσης καὶ ἐγερθεὶς διέταξε νὰ ἑτοιμασθῇ ὁ ἵππος αὐτοῦ καὶ νὰ μένῃ ἐν τῇ δυτικῇ πύλῃ· εἶτα ἐπλησίασε πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἐνηγκαλίσατο δύο ἐξ αὐτῶν μετὰ τῆς δηλώσεως ὅτι τούτους περιπτυσσόμενος πάντας περιεπτύσσετο. Εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸ βαπτιστήριον, ἔνθα εὑρίσκοντο αἱ διακόνισσαι αὐτοῦ, προσεκάλεσε τὴν Ὀλυμπιάδα, τὴν Πενταδίαν, τὴν Ἀμπρύκτην καὶ τὴν Σαλβίναν, ἐσήμηνεν αὐταῖς ὅτι ἤγγικε τὸ τέλος αὐτοῦ καὶ συνέστησεν αὐτοῖς ὑποταγὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ, ὡς καὶ μνείαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτῶν. Αἱ γυναῖκες αὗται ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις ἔπεσαν εἰς τοὺς πόδας αὐ-

τοῦ, οὕσπερ κατεφίλουν ὀδυρόμεναι· τότε καλέσας ἱερέα διέταξε ν' ἀπομακρύνωσιν αὐτάς, μήπως ἡ θλῖψις αὐτῶν συνταράξῃ τὸν λαόν. Ὁ ἀποχαιρετισμὸς ἔληξεν· ὁ Χρυσόστομος πλησιάσας εἰς τὴν ἀνατολικὴν πύλην παρεδόθη εἰς τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἀπήγαγον αὐτὸν ἀπομακρύνοντες ἐκ τῶν βλεμμάτων τοῦ κόσμου. Ἡ ἀπαγωγὴ αὐτοῦ δὲν ἔγεινεν ἄνευ συγκρούσεως, διότι μολονότι ἡ παρουσία τοῦ ἵππου τοῦ Χρυσοστόμου ἐν τῇ δυτικῇ πύλῃ ἐξηπάτα ἐπί τινας στιγμὰς μέρος τοῦ λαοῦ διὰ τῆς ἰδέας ὅτι ἐκεῖθεν δῆθεν θὰ ἐξήρχετο, πολλοὶ ἔσπευσαν εἰς τὸν λιμένα, ὅπου εἶδον τὴν λέμβον, ἥτις περιεῖχε τὸν αἰχμάλωτον μετά τινων ἱερέων καὶ ἐπισκόπων συνοδῶν αὐτοῦ, καὶ ἥτις διέσχιζε τὸν Βόσπορον, χωροῦσα πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Βιθυνίας. Ἄλλοι πάλιν εἰσελθόντες εἰς τὸν ναὸν εὗρον αὐτὸν κατειλημμένον ὑπὸ στρατιωτῶν, μεθ' ὧν καὶ συνεκρούσθησαν, οὐ μικρᾶς ἐπελθούσης αἱματοχυσίας. Αἱ φωναὶ ὅμως αὗται καὶ ἡ τῶν ὅπλων κλαγγὴ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ναοῦ παρέσχον ἀφορμὴν τοῖς ἐκτὸς αὐτοῦ διατελοῦσι νὰ νομίσωσιν ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο βία κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου· ἠθέλησαν τότε νὰ ἐκβιάσωσι τὰς κυρίας πύλας, ἀλλ' αὗται ἦσαν ἰσχυραί, στερρῶς δὲ ἔσωθεν ἐξησφαλισμέναι· ἐπὶ τούτῳ ἤρξατο πολιορκία, προσήχθησαν μοχλοί, ὄγκοι λίθων ἐξετοξεύοντο, σανίδες θραυόμεναι διεσπείροντο εἰς τεμάχια, τὸ δὲ κῦμα τοῦ λαοῦ ἐπετίθετο μετ' ἀκαταν ικήτου σφοδρότητος. Ἡ σύγχυσις ἦν ἀπερίγραπτος· οἱ στρατιῶται ἐκορύφωσαν τὴν ταραχὴν ταύτην διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ὅπλων. Οὐδὲν ἠκούετο ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ χώρῳ ἢ ὕβρεις, ἀπειλαί, κραυγαὶ ὀδύνης. Ἰουδαῖοι καὶ ἐθνικοί, τοὺς ὁποίους ἡ περιέργεια εἶχεν ὁδηγήσει εἰς τὴν σκηνὴν ἐκείνην, ἐλάμβανον ἀφορμὴν νὰ βλασφημήσωσι κατὰ τοῦ Θεοῦ τῶν χριστιανῶν μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ. Ἱκανὸς ἀπῃτεῖτο χρόνος, μέχρις ὅτου καταπαύσῃ ἡ ταραχὴ καὶ ἐξαχθῶσιν ἐκ τοῦ ναοῦ οἱ νεκροὶ καὶ τραυματίαι. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε μόνη ἡ ταραχὴ αὕτη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συγκρούσεως ἐπῆλθε μία τῶν αἰφνιδίων ἐκείνων θυελλῶν, αἵτινες λίαν συχναί εἰσι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους ἐν τοῖς περὶ τὸν Εὔξεινον τιμήμασιν. Ὠθουμένη πρὸς τὴν πόλιν ὑπὸ βορείου ἀνέμου, ἐχώρησεν ὁρμητικῶς κατὰ τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ὅτι ἤθελεν ἐκ βάθρων νὰ συγκλονήσῃ. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ συνησπίσθησαν, ὥστε νὰ μὴ ἐκλίπῃ οἱοσδήποτε ὄλεθρος ἐκ τῆς θλιβερᾶς ἐκείνης ἡμέρας. Βραδύτερον τὸ πλῆθος ἀπεχώρει, ὅτε παρετηρήθη ὅτι ἀπὸ τοῦ θρόνου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ ἱεράρχης ἐκήρυσσεν εἰς τὸν λαόν, ἀνήρχοντο φλόγες, μεταδοθεῖσαι κατόπιν καὶ εἰς τὸ μέγαρον τῆς γερουσίας καὶ μετὰ μικρὸν τὰ δύο οἰκοδομήματα ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Τούτων ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένων, ὁ Χρυσόστομος ἐχώρει ἐκ Χαλκηδόνος εἰς Νίκαιαν μετὰ τῆς ἐκ στρατιωτῶν συνοδείας αὐτοῦ, δύο ἐπισκόπων καὶ τινων κληρικῶν, οἵτινες ἠθέλησαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν. Τὸ γεγονὸς τῆς πυρκαϊᾶς προύκάλεσε διαφόρους κατηγορίας κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς ὑπαιτίων δῆθεν αὐτῆς, μολονότι καὶ ἄλλαι ὑπετέθησαν ἀφορμαὶ καὶ πολλαὶ συλλήψεις ἐγένοντο κληρικῶν. Ὁ Χρυσόστομος, γινώσκων τὴν κακοβουλίαν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ἐδήλωσεν ὅτι ἐὰν οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἦσαν ὑπαίτιοι τοῦ κακοῦ τούτου καὶ αὐτὸς θὰ ἐθεώρει ἑαυτὸν συνένοχον, καθόσον δὲν ἤθελε ποσῶς νὰ χωρισθῇ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· ταὐτοχρόνως οἱ συνοδοὶ αὐτοῦ σιδηροδέσμιοι μετηνέχθησαν εἰς Χαλκηδόνα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅθεν ἀπελύθησαν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ ἐμφανισθῶσι πλέον ἐν τῇ βασιλευούσῃ. Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν ὁ Χρυσόστομος ἔμεινε καθ' ὁλοκληρίαν μόνος· οὐδὲ ὑπηρέτην ἀφῆκαν παρ' αὐτῷ, περικυκλουμένῳ ὑπὸ βαναύσων στρατιωτῶν, ἀποτελούντων τὴν φρουρὰν αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ἡ συνοδεία αὕτη, ἀκουσίως συγκινηθεῖσα ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν αὐτοῦ, ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα ὑπηρεσίας, καίπερ τοῦ ἱεράρχου ἀρνουμένου νὰ δεχθῇ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν μελῶν αὐτῆς. Τὸ πνιγηρὸν θάλπος ἐπέτεινε τὰς στομαχικὰς αὐτοῦ διαταράξεις· προσεβλήθη ὑπὸ πυρετοῦ, πρὸς κατάπαυσιν τοῦ ὁποίου ὡς ἀποτελεσματικὸν φάρμακον ἐχρησιμοποίει τὰ λουτρά. Οἱ φρουροὶ αὐτοῦ ἐξυπηρέτουν αὐτὸν μετὰ προθυμίας συγκινούσης. Χάρις εἰς τὴν ἀνεκτικότητα τῶν ἀρχηγῶν τῆς συνοδείας δύο νεαρῶν ἀξιωματικῶν τῆς Κ)πόλεως ὁ αἰχμάλωτος ἠδύνατο νὰ ἐπικοινωνῇ καθ' ὁδὸν μετὰ ὁμοφρονούντων αὐτῷ ἱερέων, οἵτινες ἐκόμιζον αὐτῷ καὶ εἰδήσεις, νὰ γράφῃ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

ἐπιστολὰς καὶ νὰ λαμβάνῃ ἄλλας. Μετὰ δεκαήμερον πορείαν ὁ Χρυσόστομος ἀφίκετο εἰς τὴν Νίκαιαν. Αὐτόθι ἀναπαυθεὶς ἀνέλαβε βαθμηδὸν τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, καθόσον μᾶλιστα ἡ πόλις αὕτη παρεῖχεν αὐτῷ πάντα τὰ μέσα ἐπιθυμητῆς θεραπείας καὶ ἰδίᾳ τὰ λουτρά, ἅτινα ἀπετέλεσαν δι' αὐτὸν ἀντικείμενον τῆς πρώτης ἀνάγκης. Τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, δι' οὗ καθωρίζετο ὁ τόπος τῆς ἐξορίας αὐτοῦ, ἔφθασεν εἰς Νίκαιαν καὶ ἡ Κουκουσσὸς (ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀρμενίᾳ) ὡρίζετο αὐτῷ ὡς τόπος ἐξορίας. Τοῦτο οὐκ ὀλίγον ἐλύπησε τὸν Χρυσόστομον, διότι ἡ μικρὰ αὕτη πόλις ἄνευ ἐμπορίου, ἀνευἀπολαύσεων τοῦ διανοητικοῦ βίου κεχωσμένη ἐν τῷ βάθει ἀγρίας κοιλάδος τοῦ Ταύρου, οὐδαμῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ πολιτικῇ ἱστορίᾳ· ἀλλ' ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἐκτήσατο ἱκανὴν φήμην, ἅτε χρησιμεύσασα ὡς τόπος ἐξορίας καὶ τάφος ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Παύλου, μάρτυρος τῶν ἀρειανικῶν διωγμῶν. Ἡ ἐκλογὴ τῆς Εὐδοξίας παραπλησίαν περιεποιήσατο τῇ πολίχνῃ ταύτῃ δόξαν. Ὁ Χρυσόστομος ἤλπιζεν ὁπωσδήποτε ὅτι οἱ φίλοι αὐτοῦ θὰ ἐπετύγχανον, ἵνα ὡς τόπος ἐξορίας ὁρισθῇ αὐτῷ ἡ Σεβάστεια, οὕτως ὥστε ἡ ἰδέα ὅτι ἡ Κουκουσσὸς κατέστη τόπος ἐξορίας καὶ τάφος τοῦ ἀνωτέρω ἀρχιεπισκόπου ἢ ἡ βεβαιότης τοὐλάχιστον ὅτι ἡ πολίχνη ἐκείνη θὰ καθίστατο ἡ φυλακὴ αὐτοῦ, ὡς κεραυνὸς ἔπληξεν αὐτόν. Ἀλλ' οἱ φίλοι αὐτοῦ, οὕσπερ προηγουμένως ἐμέμφετο ἐπὶ ἀδιαφορίᾳ, εἶχον κινήσει πάντα λίθον, ἵνα ἐπιτύχωσι παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ καθορισμοῦ τῆς Σεβαστείας ὡς τόπου ἐξορίας αὐτοῦ, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ παρ' ὀλίγον θὰ ὑπεχώρει, ὅτε ἡ αὐτοκράτειρα παρεμβᾶσα ἀπήτησε τὴν Κουκουσσόν. Ἐκ τούτου βλέπομεν ὅτι ἡ ἀντιπάθεια τῆς Αὐγούστας δὲν ἐμετριάσθη ποσῶς ὑπὸ τῆς νίκης, διότι τοιοῦτος τόπος διαμονῆς ἀπετέλει σκληρὰν εἰρωνείαν τῆς ἐξορίας. Πρώτη μέριμνα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ διαμονὴν ἦτο νὰ γράψῃ εἰς τοὺς σενεξορίστους αὐτῷ ἱερεῖς, διακόνους καὶ λοιπούς, τοὺς συλληφθέντας, ὡς εἴδομεν, διὰ διατάγματος τοῦ ἐπάρχου καὶ κρατηθέντας ἐν Χαλκηδόνι ἐπὶ κατηγορίᾳ ὅτι ἦσαν ἔνοχοι ἐμπρησμοῦ. Ἡ ἐπιστολὴ εἶναι ἁπλῆ καὶ γλαφυρά· δι' αὐτῆς συνίστησιν αὐτοῖς νὰ ὑπομένωσι μετὰ καρτερίας τὰς ἀλύσους καὶ τὴν φυλακήν, ὡς ἔπραξαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ προτρέπει αὐτοὺς τόσῳ περισσοτέραν νὰ ἔχωσιν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεόν, ὅσῳ πλείονα θὰ ὑφίστανται ἀδικήματα καὶ περιφρονήσεις ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀπὸ Νικαίας εἰς Κουκουσσὸν ὁδὸς διὰ Καισαρείας, δευτέρου σταθμοῦ τοῦ ταξειδίου, διήρχετο διὰ τῆς Φρυγίας καὶ μέρους τῆς Καππαδοκίας. Κατὰ τὴν ἐκ Νικαίας ἔξοδον καὶ εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν ἡ ὁδὸς ἐχώρει κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Σαγγαρίου καὶ προὐχώρει μετ' αὐτοῦ εἰς τὰς δύο φρυγικὰς ἐπαρχίας, αἵτινες καλοῦνται Γαλατίαι. Ἐν τοῖς πέριξ τοῦ ποταμοῦ ἡ χώρα, καίπερ αὐχμηρά, ἦν κατοικήσιμος, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὅμως εὑρίσκοντο μόνον ἀπέραντοι πεδιάδες μελαίνης καὶ ἀσφαλτώδους γῆς, προσομοιαζούσης τέφρα. Ὁ ταξειδιώτης ἀπήντα μόνον ἀπομεμονωμένας κατοικίας καὶ ἄπειρα ποίμνια ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ποιμένων· ἐπειδὴ τὸ θρομολόγιον τῆς συνοδίας ἐπέβαλε τὸ ἀποφεύγειν τὰς πόλεις, αὕτη ἐσταθμευε μόνον ἐν χωρίοις, ὅπου δὲν εὕρισκεν εἰμὴ ξηρὸν καὶ εὐρωτιῶντα ἄρτον, ὃν ἔδει νὰ ἀπαλύνωσι διὰ τοῦ ὕδατος· ἀλλὰ καὶ τὸ ὕδωρ τοῦτο, ἐκ βαθέων ἀντλούμενον φρεάτων, ἦτο ἀλμυρὸν καὶ προκαλοῦν ναυτίασιν, ὑπηρέθιζε δὲ μᾶλλον τὴν δίψαν, ἀντὶ νὰ σβέσῃ αὐτήν. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰ λουτρά, ὧν ἀνάγκην εἶχεν ὁ Χρυσόστομος, πολλαὶ κατεβάλλοντο μέριμναι, ἵνα μὴ στερῆται αὐτῶν ὁ ἱεράρχης. Καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν ὅ τε Χρυσόστομος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα, καθόσον ἐπὶ κεφαλῆς μένει χον καυστικὸν ἥλιον, ὑπὸ δὲ τοὺς πόδας κόνιν ἐξ ἴσου σχεδὸν θερμὴν, καὶ οὐδαμοῦ ἐφαίνετο πνοὴ ἀνέμου ἢ δένδρον, δυνάμενον νὰ παράσχῃ αὐτοῖς σκιάν. Ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἕτερα διὰ τὸν Χρυσόστομον δεινά· ἐφ' ὅσον δηλ. ὁ Χρυσόστομος προὐχώρει ἐν τῇ δευτέρᾳ Γαλατίᾳ ἐπὶ ἐδάφους τῆς ἐπαρχίας Πεσσινοῦντος, ἧς ὁ ἐπίσκοπος Δημήτριος ἦν φίλος αὐτοῦ καὶ ἐξυπηρέτει καὶ τότε ἔτι ἐν Ἰταλίᾳ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ, εἶχε μὲν πρὸ αὐτοῦ ἀπολιτεύτους λαοὺς καὶ ἀναμφιβόλως ἥκιστα φιλοξένους, οἵτινες ὅμως οὐδεμίαν ἐπεδείξαντο αὐτῷ κακοβουλίαν· δὲν συνέβησαν ὅμως ταῦτα καὶ ἐν τῇ ἄνω Γαλατίᾳ, ἤτοι ἐν τῷ ἐδάφει τῆς ἐπαρχίας Ἀγκύρας. Ὁ μητροπολίτης τῆς πόλεως ἐκείνης Λεόντιος ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἀσπονδοτέρων ἐχθρῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ ῥήτωρ ὑπο-

στηρίξας ἰδιαζόντως ἐν τῇ τελευταίᾳ συνόδῳ τὸ ἔγκυρον τῶν κανόνων τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου. Ὁ Χρυσόστομος, διερχόμενος τὰ ὑπὸ τὴν οἰκαιοδοσίαν τοῦ μητροπολίτου τούτου χωρία, διέτρεξε, καθὰ φαίνεται, μεγίστους κινδύνους, ὁ χαρακτὴρ τῶν ὁποίων ὅμως δὲν εἰδικεύεται. Ἡ Καππαδοκία ὑπῆρξεν αὐτῷ γῆ ἀπολυτρώσεως· λαοὶ ἀφωσιωμένοι ἀνέμενον αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδὸν ἢ ἔσπευδον εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ· ἄνδρες καὶ γυναῖκες πάσης τάξεως, μοναχοί, ἀσκηταὶ καὶ λοιποὶ πάντες ἐθρήνουν τὴν δεινὴν κατάστασιν, εἰς ἣν περιῆλθε. Καθ' ὁμίλους συνήντα τις αὐτοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν τοῖς χωρίοις, ἐν ταῖς ὁδοῖς, πανταχοῦ τέλος. Ὁ Χρυσόστομος προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ αὐτούς, ἀλλ' ὅτε ἔλεγεν αὐτοῖς μὴ κλαίετε δι' ἐμέ, τὰ δάκρυα αὐτῶν ἀφθονώτερα ἔρρεον, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χρυσόστομος δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ κλαύσῃ μετ' αὐτῶν. Κατὰ τὴν εἰς Καισάρειαν ἄφιξιν ὁ Χρυσόστομος ἐδέξατο κατοικίαν ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς πόλεως· πλῆθος ἄπειρον, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν προύχόντων τῆς πόλεως, τῶν ἀρχῶν, ἀστῶν, λογίων καὶ μοναχῶν, ἀνέμενεν αὐτὸν πρὸς χαιρετισμὸν καὶ ὅλος ὁ κλῆρος παρίστατο ἐξαιρέσει τοῦ ἐπισκόπου. Καταβεβλημμένος ὅμως ὑπὸ τῆς πείνης καὶ φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ, εἶχεν ὀλιγωτέραν ἀνάγκην φιλοφρονήσεων καὶ ἐπισκεπτῶν ἢ ἀναπαύσεως καὶ ἰατρῶν· ζητήσαντος μάλιστα ἰατρόν, δύο παρουσιάσθησαν περιθάλψαντες αὐτὸν μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἐπιμελείας· οἱ ἰατροὶ οὗτοι ἐκαλοῦντο Ὑμνήτιος καὶ Θεόδωρος· ὁ εἷς μάλιστα προέτεινε νὰ συνοδεύσῃ αὐτὸν μέχρι Κουκουσσοῦ. Ἡ ἀνάπαυσις, τὸ εὐκρατὲς τοῦ κλίματος, ἡ φιλόφρων ὑποδοχὴ τῶν τῆς Καισαρείας κατοίκων ἐβελτίωσαν πάραυτα τὴν κατάστασιν αὐτοῦ. Αἱ περιποιήσεις τοῦ Ὑμνητίου καὶ τοῦ Θεοδώρου ἐπέτυχον νὰ χορηγήσωσιν αὐτῷ πλήρη τὴν ὑγιείαν. Τῆς εἰδήσεως ὅτι μετέβαινεν ὁ Χρυσόστομος νὰ κατοικήσῃ ἐν Κουκουσσῷ διαδοθείσης μέχρις αὐτῆς τῆς Ἀρμενίας, πλούσιός τις ἄρχων Διόσκορος ὀνόματι, ἔχων οἶκον ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἔσπευσε νὰ θέσῃ αὐτὸν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἱεράρχου καὶ ἔπεμψε τὸν ἐπιμελητὴν αὐτοῦ μέχρι Καισαρείας πρὸς προϋπάντησιν αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα πρὸς ἀναχώρησιν τοῦ Χρυσοστόμου, ὅτε διεδόθη αἴφνης ὅτι ὁμὰς Ἰσαύρων, (λῃστρικοῦ λαοῦ· ἴδε ΙΣΑΥΡΟΙ) ἐπεδίδετο εἰς διαφόρους λεηλασίας ἐν τοῖς πέριξ καὶ ἀπῆγε τοὺς κατοίκους εἰς τὰ ὄρη. Πάντες ἔσπευσαν τότε εἰς καταδίωξιν αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπετεύχθη, ὁ δὲ Χρυσόστομος, ἕτοιμος πρὸς ἀναχώρησιν, ἠναγκάσθη συνεπείᾳ σφοδροτέρας ἐπανόδου τοῦ πυρετοῦ, ὑφ' οὗ κατετρύχετο, ν' ἀναμείνῃ εἰσέτι ἡμέρας τινάς. Ἡ νὺξ διῆλθε καλῶς, ἀλλὰ τὴν πρωΐαν ὅμιλος μοναχῶν ἐπετέθη κατὰ τοῦ οἰκήματος αὐτοῦ τῇ ὑποκινήσει τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Φαρετρίου, ἐχθρικῶς τῷ Χρυσοστόμῳ διακειμένου. Οἱ μοναχοὶ οὗτοι, ἀπειλοῦντες πυρπόλησιν τοῦ οἰκήματος τοῦ Χρυσοστόμου καὶ κακοποίησιν τοῦ ἱεράρχου, ἐφώναζον: Νὰ φύγῃ, ν' ἀναχωρήσῃ. Τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως Καρτερίου ἐπελθόντος μετά τινων ἄλλων πρὸς βοήθειαν τοῦ Χρυσοστόμου, ἐπετεύχθη ἡ διάλυσις τῶν μοναχῶν. Τῇ ἐπιούσῃ ἡ ἐπίθεσις ἤρξατο σφοδροτέρα, διότι καὶ οἱ μοναχοὶ πολυπληθέστεροι ἀφίκοντο. Οἱ φρουροί, βλέποντες τὰ γενόμενα καὶ τὸ εὐάριθμον αὐτῶν ἀπέναντι τῶν μανιωδῶν ἐκείνων ἐπιδρομέων, συνεβούλευσαν τὸν Χρυσόστομον ν' ἀπέλθῃ ὅσον τάχιον, τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο. Κυρία τις ὅμως, ἔχουσα ἔπαυλιν εἰς ἀπόστασιν 5 μιλίων ἀπὸ τῆς Καισαρείας καὶ συγκινηθεῖσα ἐκ τῶν δεινοπαθημάτων τοῦ Χρυσοστόμου, ἔθηκεν αὐτὴν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἱεράρχου, ἵνα ἀναπαυθῇ. Ὁ Φαρέτριος, μαθὼν τὰ γενόμενα, σφοδρῶς ἐπέπληξε τὴν κυρίαν ταύτην, Σελευκείαν καλουμένην, ἐπιτάξας αὐτῇ νὰ ἐξώσῃ τὸ ὑπὸ τὴν στέγην αὐτῆς πρόσωπον. Ἡ Σελεύκεια ἔσπευσε τότε εἰς τὴν ἔπαυλιν αὐτῆς καὶ διέταξε τοὺς θεράποντας νὰ ἑτοιμασθῶσι πρὸς ἀπόκρουσιν ἐπιθέσεως. Μετὰ δευτέραν ἐπίπληξιν αὐτῆς ἐκ μέρους τοῦ Φαρετρίου ἡ Σελεύκεια ἀπεφάσισε νὰ ὑπακούσῃ. Ἐν τούτοις, τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, ὁ Χρυσόστομος ἀνεπαύετο, ὅτε αἴφνης ἱερεύς τις, Εὐήθιος τοὔνομα, εἰσελθὼν εἰς τὸ δωμάτιον αὐτοῦ: Ἐγέρθητι, ἐγέρθητι, εἶπεν αὐτῷ, οἱ Ἴσαυροι ἔφθασαν· καὶ πρὶν ἢ ὁ Χρυσόστομος δυνηθῇ νὰ συνέλθῃ καὶ πληροφορηθῇ τὰ συμβαίνοντα, αἱ ἀποσκευαὶ αὐτοῦ ἐξήχθησαν καὶ ἡ συνοδία ἤρξατο ἀναχωροῦσα. Ἦτο νὺξ ἀσέληνος· βαθύτατον ἐπεκράτει σκότος· τοῦ Χρυσοστόμου διατάξαντος ν' ἀνάψωσι δᾷδας, ὁ Εὐήθιος ἔσβεσεν αὐτάς, λέ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

γων ὅτι θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν Ἰσαύρων ὡς φανοί. Ὁ ὁδηγὸς ὑπὸ τὸ κράτος διατελῶν τῶν αὐτῶν φόβων, ἔλαβεν ἀλλοίαν ὁδόν, κατόπιν τῆς ὁποίας πάντες ἀφίκοντο εἰς τὴν κυρίαν λεωφόρον. Ἡ ἡμίονος, ἥτις ἔφερε τὸ φορεῖον τοῦ Χρυσοστόμου, ὀλισθήσασα ἔπεσεν ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ ὁ Χρυσόστομος, πεσὼν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἔκειτο ἐκτάδην ἀναίσθητος. Ὁ Εὐήθιος ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ καὶ μετὰ μικρὸν ὁ Χρυσόστομος ἀνεκτήσατο τὰς αἰσθήσεις καὶ ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ φορείου αὐτοῦ. Ταῦτα συνέβαινον ἐν πλήρει νυκτί· τοιουτοτρόπως ἀφίκετο ὁ ἱεράρχης εἰς Κουκουσσόν, 70 ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ Κων)πόλεως ἀναχώρησιν. Κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτην ἐν Κων)πόλει ἄλλα γεγονότα ἐλάμβανον χώραν. Ὁ Ἀρσάκιος διεδέξατο τὸν Χρυσόστομον, ἐπιδοθεὶς εἰς διαφόρους κατὰ τῶν Ἰωαννιτῶν καταδιώξεις καὶ ἀποθανὼν ἐπὶ τέλους τῇ 20)1 νοεμβρίου τοῦ 405, ἡ αὐτοκράτειρα ἀπέθανεν ἐπίσης τῇ 24)6 ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἤτοι τρεῖς καὶ ἥμισυν μῆνας μετὰ τὴν τοῦ Χρυσοστόμου ἔξωσιν, συνεπείᾳ τοκετοῦ, καθ' ὃν νεκρὸν ἐξήχθη τὸ βρέφος· σεισμοί, ἐμπρησμοὶ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐλυμαίνοντο τὴν Κων)πολιν, ὁ Ἀττικὸς διεδέξατο τὸν Ἀρσάκιον, οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας ἀπετέλεσαν τριανδρίαν κατὰ τοῦ Χρυσοστόμου, ἡ Ἐκκλησία τῆς Συρίας ἠρνήθη ὑπὸ τὴν καταπίεσιν τῶν πατριαρχῶν καὶ οἱ τῆς Ἀνατολῆς χριστιανοὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης.

Ἡ Κουκουσσός, εἰς ἣν μετέβη ὁ Χρυσόστομος, ἦν ἄσημος πολίχνη, ὠχυρωμένη καὶ φρουρουμένη ὑπὸ πολυαρίθμου φρουρᾶς χάριν τῶν ταξειδιωτῶν. Ὀλίγιστοι μόνον ὑπῆρχον καλύβαι ἐν ἀποστάσει, συγκεκεντρωμέναι περὶ τὸ οἴκημα ἑνὸς ἄρχοντος. Καὶ αὐτὰ τῆς πρώτης ἀνάγκης εἴδη ἔλειπον ἐκεῖθεν, τὸ δὲ κλῖμα ἦν ἀνυπόφορον, καθόσον τὸ πνιγηρὸν θάλπος διεδέχετο ψυχρότατος χειμών. Ὁ Χρυσόστομος πλησιάζων εἰς τὴν πόλιν εἶδε πρόσωπόν τι σπεῦδον νὰ ὁμιλήσῃ αὐτῷ· οὗτος ἦν ὁ Διόσκορος, πλούσιος κάτοικος τῆς Κουκουσσοῦ, ὃς ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Χρυσοστόμου ἀναπαυτικὴν οἰκίαν. Ὁ Χρυσόστομος ἐδέξατο εὐγνωμόνως τὴν προσφοράν. Ἡ συνοδεία αὐτοῦ, ἀφεῖσα τὸν ἱεράρχην, ἀπῆλθεν, ὁ δὲ Χρυσόστομος διεβίβασε διὰ τῶν δύο ἀξιωματικῶν Ἀνατολίου καὶ Θεοδώρου, καταστάντων πλέον φίλων αὐτοῦ, ἐπιστολὰς διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἦν ἤδη ἀρχὴ τοῦ σεπτεμβρίου καὶ ὁ καιρὸς ἦτο λίαν εὐνοϊκὸς διὰ τὴν ὑγιείαν τοῦ Χρυσοστόμου· τὰ ψύχη δὲν εἶχον εἰσέτι ἀρχίσει· περὶ τὰ τέλη ὅμως τοῦ νοεμβρίου αἱ χιόνες ἐπῆλθον καὶ ὁ ἐξόριστος ἤρξατο νὰ βλέπῃ τὴν Κουκουσσὸν ὑπὸ τὰ ἀληθῆ αὐτῆς χρώματα. Τὰ δεινὰ ὅμως τοῦ χειμῶνος ἐμετρίαζεν ἡ παρὰ τῷ Χρυσοστόμῳ παρουσία πολλῶν φίλων, συχνάκις αὐτὸν ἐπισκεπτομένων καὶ μετὰ χαρᾶς ὑπηρετούντων αὐτῷ. Ἐκ τῆς ἐρημίας τῆς Κουκουσσοῦ ὁ Χρυσόστομος διετέλει ἐν ἀλληλογραφίᾳ μετὰ πολλῶν φίλων αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν διακονισσῶν, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τῆς Ὀλυμπιάδος, αἱ πρὸς τὴν ὁποίαν ἐπιστολαὶ αὐτοῦ εἰσιν ὄντως ἀξιοθαύμαστοι. Τῶν ἐπιστολῶν πολλαπλασιαζομένων καὶ αἱ εἰς Κουκουσσὸν ἐπισκέψεις διαφόρων προσώπων ἐκ συμπάσης τῆς Ἀνατολῆς τοσαῦται ἐγένοντο, ὥστε ὁ τῆς Συρίας πατριάρχης Πορφύριος, γράφων εἰς τὸν ὁμόφρονα αὐτῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔλεγεν: Ὁλόκληρος ἡ Ἀντιόχεια εὑρηται ἐν Κουκουσσῷ. Ἀπὸ τοῦ πρώτου ὅμως σταθμοῦ τῆς ἐξορίας αὐτοῦ ὁ Χρυσόστομος διωργάνωσεν ἱεραποστολὴν ἐκ μοναχῶν καὶ ἱερέων πρὸς ἀνασύνδεσιν ἐν Τύρῳ καὶ Βηρυττῷ τῶν μελῶν τῆς διακοπείσης ἐνεργείας· καὶ ἀπέτυχε μὲν ἡ προσπάθεια αὕτη, ἀλλὰ βραδύτερον αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ ἐξηπλώθησαν μέχρι τῆς Φοινίκης, ἔνθα πολλοὺς ἐκτήσατο ὀπαδούς· κυρίως τοιούτους συνήθροιζεν ὁ Χρυσόστομος ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς Συρίας, ὅπου πλῆθος ὑπῆρχε μονῶν. Ἑτέραν ἀποστολικὴν ἐνέργειαν ἀνέλαβεν ὁ Χρυσόστομος παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἧς ἦτο ἐπίσης προστάτης, τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Γότθων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶχον τύχει ἐπισκόπου τινὸς ὀνόματι Οὐνίλα, ὃν αὐτὸς οὗτος ὁ Χρυσόστομος συνίστα ὡς ἄνδρα θαυμάσιον· καθ' ἣν ὅμως στιγμὴν ἀπήρχετο ὁ Χρυσόστομος εἰς τὴν ἐξορίαν, ὁ Οὐνίλας ἀπέθανε. Τὸ τρίτον ἔργον, ὅπερ ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἐξορίας αὐτοῦ ὁ Χρυσόστομος ὑπενήργησεν, ἦν τοσοῦτον τολμηρόν, ὅσον καὶ ἀπίστευτον· ὁ ἐξόριστος οὗτος ἐπεχείρησε τὸν προσηλυτισμὸν τῆς Περσίας· καθορῶν δηλ. τὰς ἐνεργείας τῶν μάγων, μίαν ἔλαβεν ἐν τῷ νῷ ἰδέαν, νὰ διώξῃ

τοὺς ἀπαταιῶνας τούτους ἱερεῖς, ν' ἀποκαλύψῃ τὰ ψεύδη αὐτῶν, νὰ σβέσῃ τὴν ἱερόσυλον αὐτῶν ἑστίαν καὶ νὰ στήσῃ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ μεγάλου βασιλέως. Πρὸς τοῦτο ἀπηυθύνθη εἰς ὁραστήριον ἄνδρα, τὸν Μαρούθαν, ὅστις ἄλλως ὑπῆρξεν ἐχθρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Δρυΐ συνόδῳ. Μετὰ μικρὸν ἱδρύετο ἐν τῷ περσικῷ κράτει ἡ Μαρτυρόπολις, ἧς πρῶτος ἐπίσκοπος ἐγένετο ὁ Μαρούθας.

Ὁ χειμὼν τοῦ 404, ὁσονδήποτε ὀλέθριος διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ Χρυσοστόμου, ὑπῆρξεν ὅμως μέτριος διὰ τὰ τραχέα ἐκεῖνα κλίματα· ἀλλ' ὁ τοῦ 405 λίαν ἐγκαίρως ἐπεδείξατο τὴν δριμύτητα αὐτοῦ. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ φθινοπώρου ἡ χώρα κατεκαλύφθη ὑπὸ χιόνων καὶ πάντες προεφυλάσσοντο ἐν τοῖς οἰκήμασιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ παγετώδους ἀνέμου, ὅστις ἤρξατο πνέων. Ὡσεὶ μὴ ἤρκουν ταῦτα καὶ οἱ Ἴσαυροι πολυπληθεῖς ἐπέπεσον κατὰ τῆς πόλεως, λῃστεύοντες, δῃοῦντες καὶ πυρπολοῦντες τὰ πέριξ. Διαδοθείσης τῆς φήμης ὅτι ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπιπέσωσι καὶ κατὰ τῆς Κουκουσσοῦ καὶ παρασκευῶν γενομένων ὑπὸ τῆς φρουρᾶς πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐπιθέσεως, πολλοὶ τῶν κατοίκων κατέφυγον νύκτωρ εἰς τὰ δάση μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν καί τινων ζωοτροφιῶν, ἐλπίζοντες νὰ διασωθῶσιν εἰς πλησιοχώρους χώρας. Καὶ ὁ Χρυσόστομος ταὐτὰ ἔπραξε μετὰ τῶν συνοδῶν αὐτοῦ. Ἐπὶ ἡμέρας περιεπλανᾶτο ἀπὸ δάσους εἰς δάσος, ἀναπαυόμενος πρὸς στιγμὴν ἐπὶ βράχων καὶ κατακλινόμενος ἐν σπηλαίοις· καθ' ἑκάστην ἤλασσε θέσεις ἀναλόγως τῶν εἰδήσεων, ἃς ἐλάμβανεν. Ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισε παρὰ τὴν μακρὰν ἀπόστασιν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν πόλιν Ἀραβισσόν, ἧς τὸν ἐπίσκοπον ἐγνώριζε καὶ ὅπου διηυθύνοντο σωροὶ φυγάδων, οὗσπερ καὶ ἠκολούθησεν. Ἐὰν ἡ Κουκουσσὸς μόλις ἤξιζε τὸ ὄνομα πόλεως, ἡ Ἀραβισσός, κατὰ εἴκοσι λεύγας ἐνδότερον εἰς τὰ ὄρη κειμένη, ἦτο ὅλως ἀναξία αὐτοῦ. Ὁ Χρυσόστομος ἐγένετο δεκτὸς ἀνοικταῖς ἀγκάλαις, ὁ δὲ στρατιωτικὸς διοικητὴς παρέλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ φρουρίῳ ἕνεκα τοῦ ἀκροσφαλοῦς τῆς θέσεως τῆς πόλεως. Τὰ πλήθη ὅμως συνέρρεον ὁλονὲν εἰς τὴν Ἀραβισσόν, συνεπιφέροντα καὶ τὴν πεῖναν καὶ τὸν λοιμόν, ὅνπερ ἐπηκολούθησεν ἡ τρίτη πληγή, οἱ Ἴσαυροι, οἵτινες δὲν ἐβράδυναν καὶ ἐκεῖ νὰ ἐμφανισθῶσι. Τὸ ψῦχος τῆς Ἀραβισσοῦ ἦτο σχεδὸν θανάσιμον διὰ τὸν Χρυσόστομον. Ἀναγκασθεὶς νὰ περιορισθῇ ἐν τῷ δωματίῳ πλησίον τοῦ πυρὸς καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἀποπνίγοντος αὐτὸν καπνοῦ, ἠσθένησε σοβαρῶς καὶ ἐξέπιπτεν ἀπὸ ὑποτροπιάσεως εἰς ὑποτροπίασιν. Πάντες οἱ ἰατροὶ τῆς πολίχνης (καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει ὅτι ἦσαν διακεκριμένοι) ἔσπευσαν εἰς περίθαλψιν αὐτοῦ, οὐδὲν δυστυχῶς δυνάμενοι, ἐλλειπόντων τῶν φαρμάκων. Οἱ Ἴσαυροι εἶχον περικυκλώσει τὸν τόπον οὕτως ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἁπλούστατα καὶ ἀπαραίτητα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς δὲν ἦτο δυνατὸν ἔξωθεν νὰ ληφθῶσι. Μετὰ μικρὸν ἡ ἔξοδος ἤρξατο ὂν τρόπον προηγουμένως καὶ ἐκ τῆς Κουκουσσοῦ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς Ἀκροπόλεως ὡς ἀπὸ ἀστεροσκοπείου ὁ ἐξόριστος ἠδύνατο νὰ θεᾶται τὸ πενθηρὸν τοῦτο θέαμα, χαράξας τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἔν τισι σελίσι μετ' εὐγλωττίας συγκινούσης. Τριακόσιοι λῃσταὶ ἐπέπεσον νύκτα τινὰ κατὰ τῆς Ἀραβισσοῦ καὶ ἀνήρχοντο ἤδη εἰς τὸ φρούριον, ὅτε ἡ φρουρὰ ἐξέωσεν αὐτούς. Ὁ Χρυσόστομος, καταβεβλημένος ἐκ τοῦ πυρετοῦ, ἐκοιμᾶτο καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα καὶ ἐπληροφορήθη τὰ τῆς ἐφόδου μόνον τὴν πρωΐαν, ὅτε παρέστησαν αὐτῷ τίνι τρόπῳ ἐκ πραγματικῆς ἀπωλείας ἐσώθη. Βραδύτερον, ἀπαλλαγείσης τῆς χώρας τῶν λῃστῶν τούτων, ὁ Χρυσόστομος ὑπέστρεψεν εἰς Κουκουσσὸν μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ καὶ ἡ ἔρημος αὕτη ἐφαίνετο ἤδη αὐτῷ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Ἀραβισσὸν ἀληθὴς παράδεισος. Τῆς ὑγείας αὐτοῦ ἀποκατασταθείσης, οἱ ἐχθροὶ ἐνόμισαν καλὸν νὰ ὑπενεργήσωσι τὴν μεταγωγὴν αὐτοῦ εἰς θέσιν μὴ κατῳκημένην, καθόσον μάλιστα ἔλεγον ὅτι ἡ ἐν κατῳκημένῳ τόπῳ διαμονὴ τοῦ Χρυσοστόμου καθίστατο ἑστία ταραχῆς καὶ στάσεως ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἐπισκόπων· ὡς καταλληλος τόπος καθείρξεως αὐτοῦ ἐθεωρήθη ἡ Πιθυόντη. Αὕτη, μεγάλη ἄλλοτε πόλις, ἦτο τότε ἠρειπωμένη καὶ ἔκειτο ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Καυκάσου ἐν τῷ τελευταίῳ ὁρίῳ τῶν ρωμαϊκῶν κτήσεων. Περὶ αὐτὴν ἄγριοι μόνον ὑπῆρχον λαοί, οἱ ἀγριώτεροι καὶ σκληρότεροι πάντων κατὰ τοὺς ἱστορικούς, ὡς Ἠνιόχοι, Λαζοί, Τζάνοι, Οὔννοι καὶ λοιποί. Ἅπας ἀποφασισθείσης τῆς αὐτόθι καθείρξεως αὐτοῦ, ὁ Ἀττι-

κὸς ἔλαβε πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὸ ταξείδιον τοῦ ἐξορίστου, διότι φόβος ὑπῆρχε μήπως, ἐξ Ἀραβισσοῦ εἰς Πιθυόντην μεταβαίνων, προκαλέσῃ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὸν οἶκτον τῶν δι' ὧν θὰ διήρχετο λαῶν. Οἱ ἐπὶ τούτῳ ἀπεσταλμένοι, ἐφωδιασμένοι διὰ τῶν ἀναγκαίων ὁδηγιῶν καὶ δι' ὑποσχέσεως προαγωγῆς αὐτῶν, ἐὰν ἐξετέλουν καλῶς τὸ καθῆκον, ἀφίκοντο εἰς Ἀραβισσὸν κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ἰουνίου, καθόσον ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Χρυσόστομος εἶχε μεταχθῆ πάλιν ἐκ Κουκουσσοῦ εἰς Ἀραβισσόν. Ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν πρὸ τοῦ Χρυσοστόμου ὑπῆρξε λίαν δυσάρεστος, διότι ἐφαίνοντο κηρύσσοντες, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἰδίαν αὐτῶν θηριωδίαν καὶ ἐπαναλαμβάνοντες παντὶ τῷ προσερχομένῳ ὅτι ἐπεθύμουν νὰ τύχωσιν ἀντὶ πάσης θυσίας τῆς προαγωγῆς, ἣν ὑπεσχέθησαν αὐτοῖς. Ἐξ Ἀραβισσοῦ εἰς Πιθυόντην ἡ ὁδὸς ἐχώρει διὰ Σεβαστείας, μητροπόλεως τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἐκεῖθεν δέ, τρεπομένη πρὸς Δ, διὰ τῶν ὀρίων τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πόντου, ἔφθανεν εἰς Κόμανα, μίαν τῶν μεγαλοπόλεων τῆς τελευταίας ταύτης ἐπαρχίας· εἶτα ἐτρέπετο πρὸς δεξιὰν καὶ ἔφθανε διὰ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Καυκάσου. Τὰ Κόμανα ἔκειντο εἰς τὸ τρίτον τῆς ἀπὸ Ἀραβισσοῦ εἰς Πιθυόντην ἀποστάσεως. Ἡ ὁδὸς ἦτο ἠτραχυτάτη καὶ ἡ μᾶλλον κινδυνώδης τῆς Ἀσίας. Ὁ ἐξόριστος ὤφειλε νὰ διέλθῃ ὑψηλὰ ὄρη, ποταμούς, χειμάρρους κλπ. Ὁ Χρυσόστομος, πεζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βαίνων, τρεῖς ὅλους μῆνας ἐδαπάνησεν, ὡς λέγεται, ἵνα φθάσῃ ἀπὸ Ἀραβισσοῦ εἰς Κόμανα, τῶν ὁδηγῶν αὐτοῦ ἀναλαμβανόντων νὰ καταστήσωσι τὴν πορείαν αὐτοῦ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπίπονον. Ἐὰν π. χ. ραγδαία κατέπιπτε βροχή, ἐκείνην ἐξέλεγον τὴν εὐκαιρίαν πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς πορείας, προχωροῦντες μέχρις ὅτου τὰ ἐνδύματα τοῦ ἐξορίστου κατεβρέχοντο εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὸ σῶμα καὶ ἡ ῥάχις αὐτοῦ ἐφαίνοντο πλέοντα εἰς τὸ ὕδωρ· ἐὰν δὲ τοὐναντίον εὑρίσκοντο ἐν πεδιάδι, διακαιομένῃ ὑπὸ τὸν ἀνέφελον οὐρανόν, ἐπεδίδοντο εἰς τὴν μοχθηρὰν ἡδονὴν τοῦ ν' ἀναγκάζωσιν αὐτὸν νὰ περιπατῇ ἀποκεκαλυμμένην ἔχων τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸν καίοντα ἥλιον καὶ τὸ θάλπος τῆς ἡμέρας ἐπειδὴ δὲ ὁ Χρυσόστομος ἦτο φαλακρός, ὡς ὁ βιογράφος αὐτοῦ ἀναφέρει, ἡ ταλαιπωρία αὕτη ἀπέβαινε δι' αὐτὸν θανάσιμος. Τοιαῦτα τὰ μέσα, ἅπερ ἐχρησιμοποίησαν οἱ ἄθλιοι οὗτοι, ἵνα ἐνωρίτερον τύχωσι τῆς προαγωγῆς αὐτῶν. Ὁπόταν πάλιν διήρχοντο πόλιν τινά, ὅπου ὁ ἐξόριστος ἠδύνατο ν' ἀναπαυθῇ καὶ νὰ λάβῃ ἐνίοτε λουτρόν, τοσοῦτον ἀναγκαῖον δι' αὐτόν, διαφλεγόμενον ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἔσωθεν, ὃν τρόπον ἔξωθεν ὑπὸ τοῦ ἡλίου, οἱ φρουροὶ ἠρνοῦντο ν' ἀναπαυθῶσιν ἐκεῖ πρὸς στιγμήν· οἱ σταθμοὶ ἐγίνοντο ἐν χωρίοις ἀσήμοις ὅλως καὶ ἐν ἐρήμοις, ἔνθα οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη παρείχετο ἀναψυχή. Ἐκτὸς τούτου ἀπηγορεύθη αὐτῷ καὶ ἡ ἀλληλογραφία καὶ παρεκωλύθη πᾶσα ἐπικοινωνία μετ' αὐτοῦ. Εἷς τῶν ἀξιωματικῶν τοσοῦτον θηριώδης ἦν, ὥστε ἐξωργίζετο, ὅταν οἱ διαβάται ἐξέφραζον οἶκτον πρὸς τὸν αἰχμάλωτον αὐτοῦ ἢ ὅτε ἀπηύθυνον παρηγόρους τινὰς λέξεις τῷ ταλαιπώρῳ τούτῳ· ἠπείλει ὁ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος, ἔπληττεν ὡσεὶ νὰ ἐξύβριζον αὐτόν. Ὁ ἕτερος τῶν ἀξιωματικῶν ἐφαίνετο ἧττον μοχθηρός. Ἡ γλυκύτης καὶ ἡ αὐταπαρνησία τοῦ Χρυσοστόμου συνεκίνησαν αὐτόν. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ἐπεδείκνυεν αὐτῷ συμπάθειαν, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ, διότι ἔνθεν μὲν ἐφοβεῖτο τὸν συνάδελφον αὐτοῦ, ἔνθεν δ' ἐπεθύμει νὰ τύχῃ τῆς ὑπεσχημένης αὐτῷ προαγωγῆς.

Κατὰ τὸν βιογράφον τοῦ Χρυσοστόμου Παλλάδιον εἰς Κόμανα ἀφίκοντο μετὰ πορείαν τριῶν ὅλων μηνῶν, δι' ὀρέων καὶ φαράγγων, δι' ἀνάντων καὶ κατάντων ὁδῶν, διὰ πεδιάδων καὶ ποταμῶν. Ὁ Χρυσόστομος μόλις ἐσύρετο. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφαίνετο ὡσεὶ κεκαυμένον, κατά τινα δὲ φοβερὰν παρομοίωσιν τοῦ βιογράφου αὐτοῦ ἡ ἐκ τοῦ θάλπους κατέρυθρος καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους κρεμαμένη κεφαλὴ αὐτοῦ ὡμοίαζε πρὸς ὥριμον καρπόν, ἕτοιμον ν' ἀποσπασθῇ ἐκ τοῦ κλωνός. Τὰ Κόμανα, ἅτινα ἐκαλοῦντο καὶ Κόμανα Ποντικὰ πρὸς διάκρισιν αὐτῶν ἀπὸ ἑτέρας ὁμωνύμου πόλεως ἐν Καππαδοκίᾳ, ἦσαν μεγάλη πόλις καὶ συνήθης σταθμὸς τῶν ταξειδιωτῶν, οἵτινες εὕρισκον αὐτόθι παντοειδεῖς προμηθείας καὶ ἀνάπαυσιν. Ὁ σκληρὸς ὅμως ἀξιωματικὸς ἐπέταξε διὰ σημείων νὰ προχωρήσωσι πέραν καὶ οὕτως ὁ ἐξόριστος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ διῆλθον διὰ τῆς πόλεως ὡς διὰ γεφύρας. Εἰς ἀπόστασιν πέντε ἢ ἓξ μιλίων ἐκεῖθεν ὑπῆρχε μικρὸς ἀπομεμονωμένος ναός, ὅπου οἱ ἀξιω-

ματικοὶ διέταξαν νὰ σταθμεύσῃ ἡ συνοδία. Ὁ ναΐσκος ἐκεῖνος ἦν ἀφιερωμένος εἰς τὸν μάρτυρα Βασιλίσκον, οὗτινος περιελάμβανε καὶ τὸν τάφον. Ὁ Βασιλίσκος ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος Κομάνων τὸν Γ' αἰῶνα καὶ ὑπέστη μαρτύριον ἐν Ἀντιοχείᾳ μετὰ τοῦ μάρτυρος Λουκιανοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ὁ Χρυσόστομος εἶδεν ἐνύπνιον· ἐφάνη δηλ. αὐτῷ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Βασιλίσκος, ὀρθιος πρὸ αὐτοῦ ἱστάμενος, ἀπέτεινεν αὐτῷ τοὺς ἑξῆς λόγους: «Ἔχε ἐμπιστοσύνην, Ἰωάννη ἀδελφέ μου· τῇ αὔριον ἐσόμεθα ὁμοῦ». Τὴν αὐτὴν νύκτα ἢ τὴν προτεραίαν ὁ ἱερεὺς τοῦ ναΐσκου, ὁ καὶ φρουρὸς τοῦ τάφου τοῦ μάρτυρος, εἶδε παραπλήσιον ὅραμα, τοῦ μάρτυρος εἰπόντος αὐτῷ: «Παρασκεύασον θέσιν διὰ τὸν ἡμέτερον ἀδελφὸν Ἰωάννην, διότι μέλλει νὰ ἔλθῃ». Ὁ ἱερεὺς οὗτος διεβεβαίωσε βραδύτερον τὴν πραγματικότητα τοῦ ὁράματος αὐτοῦ. Ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι ἔλαβε διαταγὴν ἐξ οὐρανοῦ ἐπειράθη τὴν ἐπιοῦσαν νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἀναχώρησιν τῆς συνοδίας: «Μείνατε, καθικετεύω ὑμᾶς, ἔλεγε τοῖς ἀξιωματικοῖς, μείνατε τοὐλάχιστον μέχρι τῆς 5 ὥρας», ἐκείνης δηλονότι, ἣν ἐπίστευεν ὡς ὑποδειχθεῖσαν αὐτῷ ὑπερφυσικῷ τῷ τρόπῳ· ἀλλ' οἱ ἀξιωματικοὶ ἀντὶ ν' ἀκούσωσιν αὐτῷ ἐπέσπευσαν ἔτι μᾶλλον τὴν ἀναχώρησιν. Εἶχον ἤδη προχωρήσει περὶ τὰ 30 στάδια, ὅτε ὁ ἐξόριστος κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ, περιαγαγόντος τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς κίνδυνον. Οἱ στρατιῶται, φοβούμενοι μήπως ἴδωσιν αὐτὸν ἀποθνήσκοντα ἐν χερσὶν αὐτῶν, παλινοδήσαντες, ὑπέστρεψαν εἰς τὸν ναΐσκον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶχον ἀναχωρήσει πρὸ ὀλίγων μόλις ὡρῶν. Ὁ Χρυσόστομος, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ κρατηθῇ, ὡδηγήθη εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐζήτησε παρὰ τοῦ αὐτόθι ἱερέως λευκὰ ἐνδύματα, δι' ὧν νὰ ἐνδυθῇ, διότι ᾐσθάνθη προσεγγίζουσαν τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου. Ὁ ἱερεὺς ἐκόμισε τοιαῦτα, ἀνταποκρινόμενος εἰς τὸν πόθον τοῦ ἱεράρχου, καὶ ὁ Χρυσόστομος, ἀποδυθεὶς τὰ ἑαυτοῦ καὶ ἐκβαλὼν καὶ αὐτὰ τὰ ὑποδήματα, διένειμε πάντα τοῖς περὶ αὐτὸν καὶ ἐνεδύθη τὰ κομισθέντα. Τούτου γενομένου, ἠθέλησε νὰ μεταλάβῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως, προσηυχήθη ἐνθέρμως καὶ ἐπέρανε τὴν τελευταίαν αὐτοῦ δέησιν διὰ τῆς φράσεως: «Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν· γένοιτο». Τότε ἐποιήσατο τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἐξηπλώθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὁπόθεν δὲν ἠγέρθη πλέον. Κατὰ τύχην καινὸς τάφος ὑπῆρχέ που ἐν τῷ ναῷ καὶ μετ' ὀλίγον ὁ δεύτερος οὗτος μάρτυς ἐτέθη πλησίον τοῦ πρώτου. Τοῦτο συνέστη τῇ 18ῃ τῶν καλενδῶν τοῦ ὀκτωβρίου ἐπὶ τῆς ἑβδόμης ὑπατείας τοῦ Ὀνωρίου καὶ τῆς δευτέρας Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου, ἤτοι τῇ 2)14 σεπτεμβρίου τοῦ 407 μ. Χ. Ὁ Χρυσόστομος ἔζησεν 70 ἔτη καὶ ὑπῆρξεν ἐπίσκοπος περὶ τὰ 9 ἔτη καὶ 7 μῆνας. Τὸ γεγονὸς τοῦτο, τοσοῦτον σπουδαῖον διὰ τὴν χριστιανωσύνην, δὲν ἐπέφερε μεγάλην συγκίνησιν, μολονότι καλῶς προεβλέπετο ὑπὸ σύμπαντος τοῦ κόσμου, αἱ δὲ μερίδες ἀπεδέξαντο αὐτὸ μετά τινος ἐκπλήξεως. Ἡ καταδίωξις δὲν ἔπαυσεν· οἱ παυθέντες ἢ ἐξορισθέντες ἐπίσκοποι δὲν ἀνεβιβάσθησαν ποσῶς εἰς τὰς ἕδρας αὐτῶν καὶ οἱ Ἰωαννῖται οὐδόλως συνηνώθησαν. Καὶ ἡ Δύσις αὐτὴ ἐξεπλάγη, ἐν μέσῳ δὲ τῆς γενικῆς σιγῆς ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ἐκήρυττεν ὅτι οὐδόλως θὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολῆς, οὕσπερ ἀπεκήρυξεν ἕνεκα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐὰν μὴ ἐγγράψωσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τοῖς διπτύχοις τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν ὡς ἀρχιεπισκόπου Κων)πόλεως. Τὴν δήλωσιν ταύτην διετύπωσεν εἰς τοὺς τρεῖς πατριάρχας Ἀττικόν, Πορφύριον καὶ Θεόφιλον· καὶ οἱ τρεῖς δὲ οὗτοι ἀπέκρουσαν αὐτήν. Ἀλέξανδρος ὅμως, ὁ μετέπειτα διαδεχθεὶς τὸν Πορφύριον ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Ἀντιοχείας, ἀνὴρ αὐστηρὸς καὶ διατελέσας προηγουμένως ἱερεὺς ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγ. Σοφίας, διετήρει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ θαυμασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν ποιμενάρχην, ᾧτινι ὑπηρέτησε. Πρώτη λοιπὸν φροντὶς αὐτοῦ ἦν νὰ ἐγγράψῃ ἐν τοῖς διπτύχοις τῆς μητροπόλεως τῆς Ἀντιοχείας ὄνομα, δι' ὅπερ αὐτὴ ὤφειλε νὰ σεμνύνηται· εἶτα ἔγραψε τῷ πάπᾳ πρὸς σύναψιν σχέσεων μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ ἀπέστειλε καὶ πρεσβείαν, ἵνα ἐκφράσῃ τά τε αἰσθήματα καὶ τὴν στερρὰν αὐτοῦ ἐλπίδα πρὸς συνδιαλλαγήν. Ὁ πάπας περιχαρὴς συνεχάρη τῷ πατριάρχῃ Ἀντιοχείας. Εἶτα ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεκάλεσεν εἰς τὰς ἕδρας αὐτῶν πολλοὺς ἐπισκόπους, ἀρχηθεν ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου διορισθέντας καὶ ἐκδιωχθέντας ὑπὸ τῆς ἐν Δρυ συνόδου ἢ ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου. Μετὰ ταῦτα

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

προσεκάλεσε τοὺς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἐπισκόπους νὰ ἀκολουθήσωσι τῷ παραδείγματι αὐτοῦ καὶ νὰ ἐγγράψωσιν ἐν τοῖς διπτύχοις αὐτῶν τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου. Βραδύτερον καὶ ὁ Ἀττικὸς ὑπεχώρησεν, ἐγγράψας τὸ ὄνομα τοῦ Χρυσοστόμου ἐν τοῖς διπτύχοις τῶν ἐπισκόπων, δικαιολογηθεὶς ταὐτοχρόνως καὶ πρὸ τῶν ἄλλων μέν, ἰδίᾳ δὲ πρὸ τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Κυρίλλου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀττικοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἀνήρ, ὅστις ἐν τῇ παιδικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ ὑπῆρξεν ἀναγνώστης καὶ γραμματεὺς τοῦ Χρυσοστόμου. Οὗτος ἦν ὁ Πρόκλος, ὅστις οὐδεμίαν παρέλιπεν εὐκαιρίαν, ἀναφέρων εἰς τὸν λαὸν τὸ ὄνομα τοῦ ἄλλοτε κυρίου αὐτοῦ. Ἡμέραν τινὰ τοῦ 437 τὸν πανηγυρικὸν αὐτοῦ τοῦ Πρόκλου πλέκοντος, τὸ πλῆθος ἤρξατο φωνοῦν: «Ζητοῦμεν ν' ἀποδοθῇ ἡμῖν ὁ ἐπίσκοπος ἡμῶν Ἰωάννης, θέλομεν τὸ σῶμα τοῦ πατρὸς ἡμῶν». Ὁ Πρόκλος ἔσπευσε νὰ διαβιβάσῃ τῷ αὐτοκράτορι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ. Θεοδόσιος ὁ Β', ὅστις κατεῖχε τὸν θρόνον τῶν τῆς Ἀνατολῆς καισάρων, συγκατετέθη ἀδιστάκτως εἰς τὸν πόθον τοῦ τε λαοῦ καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πρόκλου. Πάραυτα διαταγαὶ ἐδόθησαν ἵνα τὸ σῶμα τοῦ ἐξορίστου ἀνακομισθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀποτεθῇ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Τὰ ὀστᾶ λοιπὸν τοῦ Χρυσοστόμου μετηνέχθησαν μετὰ τριακονταετίαν ὅλην ἐκ τοῦ ἐν Κομάνοις ναοῦ τοῦ ἁγίου Βασιλίσκου, τὸ δὲ περιλαμβάνον αὐτὰ φέρετρον ἐκομίσθη ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, συνοδευόμενον ὑπὸ ἀπείρου λαοῦ, κληρικῶν καὶ μοναχῶν μέχρι Χαλκηδόνος. Αὐτόθι ἡ αὐτοκρατορικὴ τριήρης πλουσίως διεσκευασμένη ἀνέμενεν αὐτό· ὁλόκληρος ἡ Κωνσταντινούπολις εὑρίσκετο ἐν Χαλκηδόνι, ὁ αὐτοκράτωρ, ἡ γερουσία, οἱ πρῶτοι μεγιστᾶνες καὶ οἱ μεγάλοι ἀξιωματικοί, ἡ δὲ θάλασσα ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ τοσούτου πλήθους σκαφῶν καὶ λέμβων, πεπληρωμένων κόσμου καὶ φωτιζομένων διὰ δᾳδων, ὥστε κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῆς Προποντίδος ἀπετελεῖτο εἶδος ἡπείρου. Ἡ συνοδία, εἰς τὴν Κων)πολιν ἐλθοῦσα, ἐγένετο ἀντικείμενον ἐκτάκτων τιμῶν καὶ μεγαλοπρεπείας. Ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ὡρίσθη τόπος διὰ τὸ φέρετρον, καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐναπετέθη ἐπὶ τοῦ λίθου, ὁ Θεοδόσιος, ἀποδυθεὶς τὸν πορφυροῦν μανδύαν αὐτοῦ, ἐκάλυψεν αὐτὸ καὶ εἶτα, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ μέτωπον ἐπὶ τῶν ἀτυχῶν τούτων λειψάνων ἔχων, ἐξῃτεῖτο συγχώρησιν διὰ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καθικετεύων τὸν ἱεράρχην νὰ λησμονήσῃ τὸ κακὸν, ὅπερ διεπράξαντο αὐτῷ ἐξ ἀγνοίας. Πρὶν ἢ κλεισθῇ τὸ σῶμα ἐν τῷ τάφῳ, ὁ Πρόκλος ἠθέλησε νὰ ἐπιδείξῃ αὐτὸ εἰς τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου καὶ ὁ λαὸς διὰ φοβερᾶς ἐπιφωνήσεως, διασεισάσης τὸν τοῦ ναοῦ θόλον, ἐφώνησε: Πάτερ, ἀνάλαβε τὸν θρόνον σου. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος θρίαμβος Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Μετὰ μικρὸν ἐναπετέθη οὐ μακρὰν τοῦ Ἀρκαδίου καὶ τῆς Εὐδοξίας καὶ οὕτω διῶκται καὶ διωχθεὶς ἀνεπαύοντο ὁμοῦ ὑπὸ τὴν συγχώρησιν τοῦ θανάτου. Ἡ Ἐκκλησία ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἅγιον καὶ μάρτυρα.

Τὰ ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι πολυάριθμα καὶ ἀποτελοῦνται 1) ἐξ ὁμιλιῶν περὶ διαφόρων χωρίων τῆς γραφῆς καὶ διαφόρων δογματικῶν καὶ πρακτικῶν ζητημάτων, 2) ἐκ σχολίων, δι' ὧν, καθὰ ὁ Σουίδας ἀναφέρει, ἡρμήνευσε τὴν ὅλην βίβλον, μολονότι τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀπώλοντο εἶτα ἐν πυρκαϊᾷ ἐν Κωνσταντινουπόλει, 3) ἐξ ἐπιστολῶν πρὸς διαφόρους, 4) ἐκ πραγματειῶν περὶ διαφόρων θεμάτων, ὡς περὶ ἱερωσύνης (ἐν ἓξ βιβλίοις), περὶ προνοίας (ἐν τρισὶ βιβλίοις) κλπ. 5) ἐκ λειτουργιῶν. Ἐκ τῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ αἱ περὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἶναι ἀνώτεραι παντὸς ἄλλου ἔργου τῆς ἀρχαίας θεολογίας, ὁ δὲ Θωμᾶς Ἀκουίνας ἐκήρυξεν ὅτι οὐδ' ὁλόκληρον τὴν πόλιν τῶν Παρισίων θ' ἀντήλλασσεν ἀντὶ τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν Ματθαῖον, ἀπαγγελθεισῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ (390—97 μ.Χ.). Αἱ ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπιστολαὶ αὐτοῦ παραβάλλονται πρὸς τὰς τοῦ Κικέρωνος, συνταχθείσας ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς ἐν αὐταῖς ἐλλείψεως ἴχνους κενοδοξίας καὶ ἐγωισμοῦ, καθὼς καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐν αὐταῖς τεκμηριουμένης ἀπαθείας καὶ αὐταπαρνησίας αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι ἀπείρως ἀνώτεραι τῶν τοῦ Κικέρωνος. Ἡ ἀξία τοῦ Χρυσοστόμου ὡς ἑρμηνέως τῆς γραφῆς εἶναι μεγίστη· ἀπορρίπτων τὰς ἀλληγορικὰς ἑρμηνείας τῶν προκατόχων αὐτοῦ, διερευνᾷ τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου γραμματικῶς καὶ προστίθησιν ἠθικὴν ἢ δογματικὸν πόρισμα εἰς τὴν σαφῆ ἀνάπτυξιν τῆς ἐννοίας. Τὸ πρῶτον παρά-

δειγμα γραμματικῆς ἑρμηνείας ἀνεφάνη πράγματι παρὰ τῷ Ὠριγένῃ, πολλαὶ τῶν κριτικῶν σημειώσεων τοῦ ὁποίου μεγάλην κέκτηνται ἀξίαν. Οἱ Ἕλληνες ἑρμηνευταί, οἵτινες ἠκολούθησαν αὐτὸν ἐλάχιστα ἔπραξαν πλέον τῆς ἀντιγραφῆς τῶν ἑρμηνειῶν, αὐτοῦ. Τὰ σχόλια τοῦ Θεοδωρήτου εἶναι πιστὴ σύναξις τῶν τοῦ Χρυσοστόμου ὁμιλῶν, τοιαύτη δ' εἶναι καὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοφυλάκτου καὶ τοῦ Οἰκουμενίου μέχρι τοσούτου βαθμοῦ ὥστε διὰ τοὺς θέλοντας νὰ λάβωσι γνῶσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν κριτικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν, συνιστᾶται αὐτοῖς ἡ μελέτη τῶν δύο τελευταίων ὡς πιστοτάτων συνοψιστῶν τοῦ ἐν ἐκτάσει γράψαντος προκατόχου αὐτῶν. Περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Χρυσοστόμου ὡς ῥήτορος ὁ βίος αὐτοῦ τρανὰ παρέχει τεκμήρια· οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ βαθυτάτην ἐνεποίει ἐντύπωσιν ἐπὶ τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ καὶ ἐνῷ δύναταί τις νὰ διαφωνήσῃ πρὸς ἐκείνους, οἵτινες κατέταξαν αὐτὸν μετὰ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Κικέρωνος, ἀδύνατον νὰ μὴ ἀποθαυμάσῃ τις τὴν δύναμιν τῆς γλώσσης αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκφράσει ἠθικῆς ἀγανακτήσεως καὶ νὰ μὴ αἰσθανθῇ συμπάθειαν ἐκ τῆς ἐνθέρμου ἀγάπης πρὸς πᾶν τὸ καλὸν καὶ εὐγενές, τῆς ζωηρᾶς εὐσεβείας καὶ βαθείας πίστεως ἣν τῇ χριστιανικῇ ἀποκαλύψει, ἅτινα πληροῦσι τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὡς σφάλματα αὐτοῦ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἡ μεγάλη ἔκτασις καὶ ἡ πρὸς τὰς μεταφορὰς καὶ τοὺς διακόσμους ἀγάπη. Ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὁ Χρυσόστομος καταδεικνύει τὴν ὑπεροχὴν τῆς διανοίας αὐτοῦ ἐπὶ τῶν γενικῶν αἰσθημάτων τοῦ αἰῶνος, παράδειγμα δὲ ἔστω τὸ ἑξῆς, ὅτι ἐνῷ ὑπῆρξε μοναχός, δὲν ἐξῆρε τὸν μοναχικὸν βίον ὑπεράνω τῶν καθηκόντων τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Πρὸς τούτοις περὶ τοῦ θεοπνεύστου τῶν Γραφῶν ἀποδεχόμενος ὅτι αὗται ἦσαν κατὰ θείαν ἔμπνευσιν γεγραμμένα, δὲν παρέβλεπε καθ' ὁλοκληρίαν καὶ τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον ἐν τῇ συνθέσει αὐτῶν ὡς καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν συγγραφέων αὐτῶν· τὰς ἐν ἀσημάντοις παραλλαγὰς θεωρεῖ ὡς ἀποδείξεις τῆς ἀληθείας· συνήνου λοιπὸν τὸ κυριώτερον πνευματικὸν μετὰ τοῦ κυριωτέρου ἠθικοῦ στοιχείου, τοῦ ἀναγκαιοῦντος εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν Γραφῶν, συνήνου δηλ. κριτικὴν διάθεσιν πνεύματος μετὰ πραγματικοῦ βαθέος χριστιανικοῦ αἰσθήματος, ἀλλὰ ταὐτοχρόνως μετεῖχε καὶ τῶν πρὸς τὰ θαύματα τάσεων, ἅτε ποιούμενος λόγον περὶ θαυμάτων, διενεργηθέντων ὑπὸ λειψάνων τῶν μαρτύρων, ἡγιασμένου ἐλαίου καὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, ὡς καὶ περὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τοῦ ἐξορκισμοῦ. Τὰ ἔργα αὐτοῦ εἶναι ἱστορικῶς πολύτιμα ὡς ἀπεικονίζοντα τὰ ἤθη τοῦ Δ' αἰῶνος μ. Χ. τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν πολυτέλειαν καὶ ἀκολασίαν, ἥτις κατήντησε τὴν πρωτεύουσαν.

Αἱ κυριώτεραι πηγαὶ τοῦ βίου τοῦ Χρυσοστόμου εἰσὶν αἱ ἑξῆς: 1) Παλλάδιος, ἐπίσκοπος Ἑλενοπόλεως, οὗτινος τὸ ἔργον (Διάλογος) ἐδημοσιεύθη ἐν λατινικῇ μεταφράσει (Βενετίᾳ, 1533) καὶ ἐν πρωτοτύπῳ (Παρίσιοι, 1680), εὕρηται δ' ἐν τῇ τοῦ *Montfaucon* ἐκδόσει τῶν ἔργων τοῦ Χρυσοστόμου, 2) αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι Σωκράτους, Σωζομένου, Θεοδωρήτου, 3) τὰ ἔργα τοῦ Σουΐδα (Ἰωάννης) καὶ Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ὡς καὶ διάφορα ἄλλα, ἐκδεδομένα τε καὶ ἐν χειρογράφοις, κατάλογος τῶν ὁποίων εὕρηται παρὰ τῷ Φαβρικίῳ (Ἑλλ. Βιβλ. τόμ. Η', σ. 456–460). Ἐκ τῶν νεωτέρων συγγραφέων ἀρκεῖ νὰ γείνῃ μνεία τοῦ Ἐράσμου, τοῦ Ι. Φρειδερίκου Μάϋερ *(Chrysostomus Lutheranus* Ἰένη 1680), μετὰ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Χὰχ *(S J. Chrysostomus a Lutheranismo vindicatus*, 1683), τοῦ *Cave (Script. eccl. hist. Litter. tome I)*, τοῦ *Lardner* (Τὸ ἀξιόπιστον τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας μέρος Β', τ. Γ'). *Tillemont* (Ἐκκλησιαστικὰ Ἀμνημονεύματα. τ. ΙΑ' σελ. 1-405 κ. ἑ.) καὶ τοῦ *Montfaucon*. Ἡ ἀφήγησις τοῦ Γίββωνος (παρακμὴ καὶ πτῶσις, ΑΒ') εἶναι σύνοψις ἐκ τοῦ Παλλαδίου, Σωκράτους, Σωζομένου, Θεοδωρήτου, *Tillemont*, Ἐράσμου καὶ *Montfaucon*. Ἡ κρατίστη ὅμως βιογραφία τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι ἡ τοῦ Νεάνδρου.

Τὰ ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον λατινιστὶ (Βενετία, 1503). Τῷ 1536 ἐδημοσιεύθησαν ἐν Παρισίοις. Ἑλληνιστὶ ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ἐν Βερώνῃ τῷ 1529. Ἔκτοτε ἀνεδημοσιεύθησαν ὡς τῷ 1633 ἐν Παρισίοις καὶ τὸ 1718—38 αὐτόθι πάλιν ὑπὸ Βερνάρδου *Montfaucon* εἰς 13 μεγάλους τόμους. Αἱ ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις ἔργων τοῦ Χρυσοστόμου κατ' ἰδίαν εἰσὶν ἄπειροι, ὡς καὶ τὰ χειρόγραφα τῶν ἔργων αὐτοῦ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

ΧΡΥΣΟΥ, χωρίον τῆς Αἰτωλίας, κείμενον ἐν Εὐρυτανίᾳ καὶ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Μέγαβα, παραποτάμου τοῦ Ἀχελῴου. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ἀγραίων καὶ ἀπέχει βορειοανατολικῶς τοῦ Κερασόβου ὥρας 3. Οἰκεῖται ὑπὸ 500 κατοίκων. Προϊόντα δημητριακοὶ καρποί, ὄσπρια, οἶνος κλπ.

ΧΡΥΣΟΧΟΥ, ἓν ἐκ τῶν τριῶν διαμερισμάτων τῆς ἐπαρχίας Πάφου ἐν Κύπρῳ. Τὸ διαμέρισμα τῆς Χρυσοχοῦς εἶναι τὸ ὀρεινότερον τῆς νήσου, κείμενον πρὸς δυσμὰς τοῦ τῆς Λεύκας. Τὸ Χρυσοχὸν ἢ καὶ Πόλις (τῆς Χρυσοχοῦς) κεῖται ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, μικρὸν τῆς παραλίας ἀπέχουσα. Οἰκεῖται ὑπὸ 450 κατοίκων. Τὰ προϊόντα τοῦ διαμερίσματος τούτου εἶναι μέταξα, ἔριον, τυρός, δημ. καρποί, ὀλίγος οἶνος, βάμβαξ, σήσαμον κτλ. Ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῶν ψηγμάτων τοῦ χρυσοῦ, ἅτινα καταφέρουσιν οἱ ἐκ τῶν ὀρέων κατερχόμενοι ῥύακες· ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι τούτου εἶναι οἱ πτωχότεροι τῆς νήσου.

ΧΡΥΣΟΧΡΟΗ, θυγάτηρ τοῦ Ἀνδροκλέους καὶ τῆς Μυρταλλης.

ΧΡΥΣΩΡ, ὄνομα τοῦ Ἡφαίστου παρὰ τοῖς Φοίνιξι.

ΧΡΥΤΤΑΙΟΣ, ὄνομα μηνὸς παρὰ τοῖς ἐν Λαμίᾳ.

ΧΡΩΜΙΣ, υἱὸς τοῦ Φιλητᾶ, γεωργός.

ΧΥΒΕ (Ἰωάννης-Ἰάκωβος-Μάριος Huvé), ἀρχιτέκτων, γενν. ἐν Βερσαλλίαις τῷ 1783 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1852. Οὗτος ἀντικατέστησε τὸν Περσιὲ ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῷ 1838. Ἀπεπεράτωσε τὸν διάσημον ναὸν τῆς Μαγδαληνῆς ἐν Παρισίοις, ἰδίᾳ δὲ κατεσκεύασεν ὁλόκληρον τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ· ὡσαύτως κατεσκεύασε τὴν ὡραίαν αἴθουσαν τοῦ ἐν Παρισίοις Ἰταλικοῦ θεάτρου, ὡς καὶ τὴν λαμπρὰν ἁψῖδα τοῦ ἁγ. Οὐέν, ἐγερθεῖσαν τῇ διαταγῇ Λουδοβίκου τοῦ ΙΗ′.

ΧΥΓΙΩ (Ἰωάννης Νικόλαος Huyot), ἀρχιτέκτων, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1780 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1840, ἐσπούδασε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ὑπὸ τὸν Peyre καὶ τὴν ζωγραφικὴν ὑπὸ τὸν Δαβίδ. Λαβὼν τὸ μέγα βραβεῖον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῷ 1807, ἔμεινεν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ ἓξ ἔτη, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ἐμελέτησε τὴν ἐπισκευὴν τοῦ διασήμου ναοῦ τῆς Τύχης ἐν Πραινέστῳ. Τῷ 1817 ἐπεχείρησε περιοδείαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅπως μελετήσῃ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὸ Κάιρον, τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπανῆλθεν, ἀφοῦ ἐπὶ πέντε ἔτη ἐποιήσασο διαφόρους ἐρεύνας. Διορισθεὶς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῇ Σχολῇ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου τῷ 1823, ἀνέλαβε τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐν Παρισίοις θριαμβευτικῆς ἀψῖδος τοῦ Ἀστέρος καὶ ὑπέβαλε σχετικὸν σχέδιον, ὅπερ θ' ἀπετέλει ὡραῖον μνημεῖον, ἀλλά, προχωρησασῶν λίαν τῶν ἐργασιῶν, δὲν ἐπετράπη αὐτῷ εἰ μὴ νὰ ἐπιφέρῃ τροποποιήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Σαλγκρέν. Τῷ 1836 ἤρξατο τῆς κατασκευῆς τοῦ μεγάρου τοῦ ὑπουργείου τῆς δικαιοσύνης τῶν Παρισίων.

ΧΥΓΚΕΝΣ (Κωνσταντῖνος Huyghens), ὁλλανδὸς πολιτευτὴς καὶ ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Χάγῃ τῷ 1596 καὶ ἀποθ. τῷ 1687. Ἦν υἱὸς τοῦ Χριστιανοῦ Χύγκενς, γραμματέως Γουλιέλμου τοῦ Σιωπηλοῦ. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐγένετο γραμματεὺς καὶ μυστικοσύμβουλος τοῦ Φρειδερίκου-Ἑρρίκου, Γουλιέλμου τοῦ Β′ καὶ Γουλιέλμου τοῦ Γ′. Ἀπεστάλη τῷ 1661 παρὰ Λουδοβίκῳ τῷ ΙΔ′, ἵνα διαπραγματευθῇ τὴν ἀπόδοσιν τῆς πόλεως τῆς Ὀράγγης καὶ κατέλαβε τὴν ὁμώνυμον ἡγεμονίαν, ἥτις τῷ 1665 ἐπεδόθη Γουλιέλμῳ τῷ Γ′. Ὁ Χύγκενς συνέδεσε σχέσεις μετὰ τῶν σπουδαιοτέρων σοφῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Ἔγραψε δὲ λατινικὰ καὶ ὁλλανδικὰ ποιήματα, λίαν ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν μέν, πολὺ δὲ ὑποτιμηθέντα ὑπὸ τῶν ἄλλων. Τὰ λατινικὰ ὅμως αὐτοῦ ποιήματα, συνειλεγμένα ὑπὸ τὸν τίτλον *Monumenta desultoria* (Λούγδουνον, 1644), περιλαμβάνουσι βιβλίον ποιημάτων διαφόρων ὑπὸ τὸν τίτλον *Farrago*, ἕτερον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον *Juvenalia* καὶ 12 βιβλία ἐπιγραμμάτων. Τὰ ὁλλανδικὰ αὐτοῦ ποιήματα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Corenbloemen* ἤτοι Κύανοι (Ἀμστελόδαμον, 1772 καὶ Λούγδουνον, 1824). Ἀξιοσημείωτοί εἰσιν ἰδίᾳ αἱ «Ἠθικαὶ εἰκόνες» *(Zedenprinten)* ὡς καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ *Hoofwijk*, ἀποτελοῦν τερπνοτάτην περιγραφὴν τῆς ἐξοχικῆς αὐτοῦ ἐπαύλεως.

ΧΥΓΚΕΝΣ (Χριστιανὸς Huyghens), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, διάσημος μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος, γενν. ἐν Χάγῃ τῷ 1629 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1695. Τὰ πρῶτα αὐτοῦ

πειράματα ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ Δεκάρτ, ὅστις προεῖπε τὸ μέλλον αὐτοῦ, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Χύγκενς μετὰ ταῦτα τὸ μέλλον τοῦ Λεϊβνιτίου. Τῷ 1651 ἐδημοσίευσεν ἐν Χάγῃ πραγματείαν «Περὶ τοῦ τεταρτοκυκλίου τῆς ὑπερβολῆς» καὶ τῷ 1654 «Ἀνακαλύψεις περὶ τοῦ μεγέθους τοῦ κύκλου». Τῷ 1656 ἀνεκάλυψε τῇ βοηθείᾳ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐφευρεθέντων φακῶν δορυφόρον τοῦ Κρόνου, τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἀνεκάλυψε τὸν σκιοφεγγῆ τοῦ Ὡρίωνος· τῷ 1659 ἀνεκάλυψε τὸν δακτύλιον, ὅστις περιβάλλει τὸν Κρόνον καὶ προεῖπε τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1671 ἐξαφάνισιν τοῦ δακτυλίου ἐκείνου. Εἰς τοῦτον ὀφείλεται ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τέχνη τῶν εἰκασιῶν», ὅπου ἐφαρμόζει τὸν ὑπολογισμὸν εἰς τὰ τυχηρὰ παιγνίδια. Ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ διαφορικοῦ ὑπολογισμοῦ, ἀγνώστου ἔτι τότε, ἔλυσε πλεῖστα ὅσα δυσχερῆ προβλήματα· πρὸς τούτοις ἐποιήσατο σπουδαίας ἐρεύνας ἐν ταῖς καμπύλαις, ἐν τῇ ταυτοχρονούσῃ καμπύλῃ, τοῖς συνεχέσι κλάσμασι καὶ λοιποῖς. Ἐπιχειρήσας ἀλληλοδιαδόχως πέντε ταξείδια εἰς Γαλλίαν, ἐξέμαθεν ἐν Παρισίοις τὴν ἐκκοπὴν καὶ τὸ στίλβωμα τῶν ὑέλων τῶν μεγάλων διοπτρῶν. Τὸ 1657 πρῶτος αὐτὸς ἐφήρμοσε τὴν κίνησιν τοῦ ἐκκρεμοῦς ἐν τοῖς ὡρολογίοις καὶ τῷ 1665 τὸν ἕλικα. Λουδοβίκος ὁ ΙΔ' διώρισεν αὐτὸν μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ παρέσχεν αὐτῷ σύνταξιν καὶ κατοικίαν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ βασιλέως· τότε δὲ συνέθετο ὁ Χύγκενς Διοπτρικήν, —«Πραγματείαν περὶ τῆς κινήσεως, ἥτις προκύπτει ἐκ τῆς κρούσεως», —«Λόγον περὶ τῆς αἰτίας τῆς βαρύτητος» καὶ *Horologium oscillatorium* (1673). Κατὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης (1685) ὑπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Τῷ 1690 ἐδημοσίευσε «Πραγματείαν περὶ φωτός», ἐν ᾗ ἀναπτύσσει τὴν διπλῆν θλάσιν ἐπὶ τῶν πτυχωδῶν ὀρυκτῶν τῆς Ἰσλανδίας *(spath d'Islande)*. Ἡ θεωρία τῶν φωτεινῶν κυμάνσεων, ἥτις ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἐκτίθεται, ἀνετράπη πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τοῦ Νεύτωνος, ἀλλ' αἱ μετέπειτα ἀνακαλύψεις ἐπανήγαγον τοὺς σοφοὺς εἰς τὸ σύστημα τοῦ Χύγκενς. Ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν ἔλαβε κατ' ἀρχὰς ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ διαφορικοῦ ὑπολογισμοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος τοῦ βίου αὐτοῦ ἐξασκηθεὶς ἐν αὐτῷ, ἐποιήσατο ἐρεύνας ἐπὶ τῶν νέων μεθόδων. Τὰ ἔργα αὐτοῦ συνελέγησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ St. Gravesande ἐν 2 καὶ εἶτα 4 τόμοις (Λούγδουνον 1724 καὶ Ἀμστελόδαμον 1728). Ὁ Κουτορσὲ ἔγραψεν ἐγκώμιον αὐτοῦ καὶ ὁ Ὑλεμβρεχ ἐδημοσίευσεν ἐν Χάγῃ τῷ 1833 συλλογὴν ἐπιστολῶν τοῦ Χύγκενς πρὸς τὸν Λεϊβνίτιον καὶ ἄλλους.

ΧΥΓΚΣ καὶ ὀρθότερον ΧΟΥΓΞ (Ἰωάννης Hughes), ἄγγλος ποιητής, γενν. ἐν Μαρλβόρου (Γουϊλτσάιαρ) τῷ 1677 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1720. Ἐκαλλιέργησε τὴν ζωγραφικήν, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ποίησιν· καὶ σπουδαίαν ἐκτήσατο δεξιότητα ἐν ταῖς διαφόροις ταύταις τέχναις, ἀλλὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐστεροῦντο ζωηρότητος καὶ πρωτοτυπίας. Συνδέσας σχέσεις μετὰ τῶν Κογκρέβ, Ἀδδισων, Πὼπ καὶ λοιπῶν, ἐκτήσατο τὴν εὔνοιαν τοῦ καγκελλαρίου Κόουπαρ, διωρίσθη τῷ 1717 γραμματεὺς τῶν εἰρηνοφυλάκων καὶ ἀπέθανε κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν παρεστάθη τὸ ἄριστον τῶν θεατρικῶν αὐτοῦ ἔργων, ἡ Πολιορκία τῆς Δαμασκοῦ. Οὗτος ἔγραψε δραματικά τινα ἔργα, ποιήματα καὶ λοιπά. Τῷ 1735 ἐδημοσιεύθη συλλογὴ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Ποιήματα περὶ διαφόρων θεμάτων. Ἐκτὸς τούτου ἐποιήσατο καὶ μεταφράσεις γαλλικῶν τινων ἔργων καὶ ἐδημοσίευσε καὶ ἄρθρα ἐν τῷ Θεατῇ, τῷ Φρουρῷ καὶ λοιποῖς φύλλοις.

ΧΥΓΚΣ καὶ ὀρθότερον ΧΙΟΥΓΞ (Jaber-Hughes), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γενν. τῷ 1685 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1731, μετέφρασε δὲ τοὺς Βίους τῶν Καισάρων τοῦ Σουετωνίου (1717), τὰ Νέα τοῦ Κερβάντη (1729) καὶ λοιπὰ καὶ ἔγραψε καὶ Ποικίλα ἐμμέτρως τε καὶ ἐν πεζῷ (1737).

ΧΥΓΚΣ καὶ ὀρθότερον ΧΙΟΥΓΞ (Ἰωάννης Hughes), ἀμερικανὸς ἱερεύς, γεννηθεὶς ἐν Ἰρλανδίᾳ τῷ 1798 καὶ ἀποθ. τῷ 1863. Ἐν ἡλικίᾳ 18 ἐτῶν μετέβη εἰς Ἀμερικήν, ἐχειροτονήθη ἱερεὺς τῷ 1825 καὶ ἔτυχε θέσεως ἐφημερίου ἐν Φιλαδελφείᾳ. Τῷ 1838 ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Νέας Ὑόρκης, τῷ δὲ 1850 ἡ ἐπαρχία αὐτοῦ περιῆλθεν εἰς μητρόπολιν. Ἔγραψε δὲ πολλοὺς λόγους καὶ διαλέξεις.

ΧΥΓΚΣ καὶ ὀρθότερον ΧΙΟΥΓΞ (Θωμᾶς Hughes), ἄγγλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Βερξάιαρ τῷ 1823. Γενόμενος δικηγόρος τῷ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1048 ἐδαπάνα τὰς τῆς ἀνέσεως αὐτοῦ ὥρας εἰς φιλολογικὰ ἔργα, συνειργάσθη ἐν Ἀποθήκαις ἢ περιοδικοῖς καὶ ἐν ἐπιθεωρήσεσι καὶ ἐγένετο τὸ πρῶτον γνωστὸς διὰ τοῦ εὐφυεστάτου προλόγου, ὃν ἔγραψεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἔκδοσιν τῶν *Biglow Papers* τοῦ Ἀμερικανοῦ Λόουελ. Τῷ 1865 ἐξελέγη μέλος τοῦ Κοινοβουλίου ὑπὸ τῶν ἐκλογέων τοῦ Λάμπεθ καὶ ἤδρευσεν ἐν τῇ Βουλῇ ἐν ταῖς τάξεσι τῶν φιλελευθέρων. Τὰ κυριώτερα ἔργα αὐτοῦ εἰσιν: «Αἱ σχολιακαὶ ἡμέραι τοῦ Τὸμ Μπράουν» (Λονδῖνον, 1856), ἀποτελοῦν δηκτικὴν εἰκόνα τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ σχολιακοῦ βίου,—«Τὸ καθάρισμα τοῦ λευκοῦ ἵππου» (1858), ἀποτελοῦν ἀφήγησιν ταξειδίου εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν,—«Ὁ Τὸμ Τζὼν ἐν Ὀξωνίᾳ» (1861), εἶδος αὐτοβιογραφίας ἀποτελούσης, συνέχειαν τῶν «Σχολιακῶν ἡμερῶν» κτλ.

ΧΥΔΑΣ ἢ ΛΥΔΑΣ, πόλις ἐν Λυκίᾳ.

ΧΥΔΑΣ, ποταμὸς ἐν Σικελίᾳ, ἐν τῇ βορείῳ ἀκτῇ παρὰ τῷ Ἀλοντίῳ, τανῦν *Furiano*.

ΧΥΖΑΡ (Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Huzard), κτηνίατρος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1755 καὶ ἀποθ. τῷ 1838. Ἦν μαθητὴς τῆς σχολῆς τοῦ Ἀλφόρ, ἵδρυσεν ἐν Παρισίοις διάσημον μεταλλουργεῖον, ἐγένετο πραγματογνώμων τῶν δικαστηρίων διὰ τὰ ζητήματα τῆς τέχνης αὐτοῦ καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν κτηνιατρικῶν σχολῶν. Ὢν μέλος τῆς βασιλικῆς Ἑταιρίας τῆς ἰατρικῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῷ 1795. Συνέλεξε 40,000 τόμους περὶ τῆς κτηνιατρικῆς τέχνης καὶ κατεχώρισεν ἐν τῇ Μεθοδικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ ἄρθρα περὶ τῆς κτηνιατρικῆς ἰατρικῆς. Ἐβελτίωσε δὲ τὸ εἶδος πολλῶν ἵππων καὶ προβάτων.

ΧΥΖΑΡ (Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Huzard), κτηνίατρος, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1793. Μαθητὴς γενόμενος τῆς σχολῆς τοῦ Ἀλφόρ, ἐγένετο γνωστὸς διὰ διαφόρων ἄρθρων, καταχωρισθέντων ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῆς γαλλικῆς γεωργίας, καὶ διὰ διαφόρων ἄλλων δημοσιεύσεων, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων διωρίσθη μέλος τῆς ἀκαδημίας τῆς ἰατρικῆς τῷ 1841. Ὁ Χυζὰρ ἦν καὶ μέλος πολλῶν σοφῶν ἑταιριῶν καὶ τοῦ ὑγειονομείου τοῦ Σηκουάνα. Ἔγραψε δέ: «Σχέδιον κτηνιατρικῆς νοσογραφίας» (1818), — «Περὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἱπποφορβείων ἐν Γαλλίᾳ» (1829) κλπ.

ΧΥΖΗ (Huyse ἢ Huysse), πόλις τῆς Βελγικῆς (Ἀνατολικὴ Φλάνδρα), ἀπέχουσα 19 χιλιάμ. ΝΔ τῆς Γάνδης. Κάτ. 4,200.

ΧΥΛΗΜΑΘ ἢ ΧΥΔΙΜΑΘ, ποταμὸς ἐν Μαυριτανίᾳ τῇ Καισαρησίᾳ.

ΧΥΛΟΤΟΣ (Hulot), γάλλος μηχανικός, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1715 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1781, ὅστις κατὰ τὸν Teyssendre εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν ἐτελειοποίησε τὴν τορευτικήν. Οὗτος παρεῖχε τοῖς ὡρολογοποιοῖς χόανα, ἐν οἷς νὰ χύνωσι τοὺς πρὸς συναρμολογίαν μετ' ἄλλων προωρισμένους τροχοὺς καὶ νὰ ἐπιτυγχάνωσι πάσης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας ἐν τοῖς τροχοῖς τούτοις. Ὁ Χυλότος εἶχε βαθείας γνώσεις τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς πρακτικῆς χημείας. Ἔγραψε δέ: «Περιγραφὴν τῶν τεχνῶν, ἐπιδοκιμασθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἑταίρων τῆς βασιλικῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν κτλ.

ΧΥΛΟΤΟΣ (Ἑρρῖκος Hulot) νομικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1732 καὶ ἀποθ. τῷ 1775. Πρῶτος οὗτος μετέφρασε γαλλιστὶ τὴν Πανδέκτην καὶ τὰς Ἰουστινιανείους εἰσηγήσεις· πολλὰ ὅμως προσκόμματα ἀντετέχθησαν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ, ἀγγελθεῖσαν ἀπὸ τοῦ 1764. Ἡ Πανδέκτη ἐδημοσιεύθη τῷ 1805, οἱ δὲ Ἰουστινιάνειοι κώδηκες τῷ 1816. Αἱ μεταφράσεις αὗται μετρίως ἐξετιμήθησαν.

ΧΥΛΟΤΟΣ (Στέφανος Hulot), γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1774 ἐν Μαζέρνυ (Ἀρδέννας) καὶ ἀποθανὼν τῷ 1850 ἐν Νανσύ. Τῷ 1792 κατήρξατο τοῦ σταδίου αὐτοῦ καὶ ἔλαβε πάντας τοὺς βαθμοὺς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης. Τῷ 1812 ἦν στρατηγός, τῷ δὲ 1813 βαρῶνος τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπὶ δὲ τῆς Παλινορθώσεως εὐνοούμενος ἐγένετο γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ πεζικοῦ (1819) καὶ ἐπίτιμος ὑποστράτηγος τῷ 1825. Ἀνακληθεὶς ἐν ἐνεργείᾳ τῷ 1830, διετέλεσε διαδοχικῶς ἀρχηγὸς πολλῶν στρατιωτικῶν μεραρχιῶν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐφέδρων τῷ 1842. Γενόμενος μέγας ἀξιωματικὸς τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς ἀπὸ τοῦ 1834, διωργάνωσε τῷ 1840 τὸ πρῶτον τάγμα τῶν πυροβολητῶν *Vincennes*.

ΧΥΛΟΤΟΣ (Ἰάκωβος-Λουδοβῖκος, βαρῶνος Hulot), μοίραρχος τοῦ πυροβολικοῦ, γεννηθεὶς ἐν Σαρλβίλλη τῷ 1773 καὶ ἀποθαν. 1843. Ἔστι δὲ κυρίως γνωστὸς ὡς ἐκ τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ διαγωγῆς ὑπὸ τὰ τείχη τῆς

Λίλλης, πολιορκουμένης τῷ 1815. Οἱ κάτοικοι εἰς ἐκδήλωσιν τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῶν προσήνεγκον αὐτῷ τιμητικὸν ξίφος, ὅπερ ἐπεδόθη αὐτῷ διὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Βέρρυ. Ὁ τίτλος βαρώνου ἐδόθη αὐτῷ τῷ 1817.

ΧΥΛΟΤΟΣ (Ἰωάννης-Γασπὰρ Hulot de Cellart), συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ, νόθος ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γενν. τῷ 1780 καὶ ἀποθ. τῷ 1854. Ἀποφοιτήσας τῷ 1800 τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς, μετέσχε πασῶν τῶν ἐκστρατειῶν τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Παλινορθώσεως καὶ διεκρίθη ἐπί τε τῇ γενναιότητι καὶ τῇ ἱκανότητι αὐτοῦ. Τῷ 1831 ὢν διευθυντὴς τοῦ πυροβολικοῦ ἐν Μαρτινίκῃ, παρῃτήθη τὴν ὑπηρεσίαν.

ΧΥΜΙΕΡ καὶ ὀρθότερον ΥΜΙΕΡ (Ἰωάννης d'Humières), γάλλος στρατηγός, ἀποθαν. τῷ 1550. Ἐγένετο ἀλλεπαλλήλως θαλαμηπόλος τοῦ βασιλέως (1517), διοικητὴς Περόννης, Μονδιδιὲ καὶ Ρουά (1519), πρεσβευτὴς ἐν Ἀγγλίᾳ (1527), εἷς τῶν παιδαγωγῶν τοῦ Δελφῖνος (1535) καὶ ὑποστράτηγος ἐν ταῖς χώραις τῆς Ἰταλίας (1537). Εἰσβαλὼν εἰς Πεδεμόντιον μετὰ σώματος ἐκ πεζῶν, κατέλαβε τὴν Ἄλβαν, παρέστη ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Περπινιὰν (1542) καὶ ἐγένετο παιδαγωγὸς τῶν τέκνων τοῦ Δελφῖνος, ὅστις ἀνῆλθε τὸν θρόνον (1547) ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἑρρίκου τοῦ Β'.

ΧΥΜΙΕΡ (Κάρολος d'Humières μαρκήσιος d'Ancre), γάλλος στρατηγός, ἀποθ. τῷ 1595. Γενόμενος διοικητὴς Κομπιένης, κατέστη ὑποστράτηγος ἐν Πικαρδίᾳ, ἔσπευσε ν' ἀναγνωρίσῃ Ἑρρῖκον τὸν Δ' μετὰ τὴν δολοφονίαν Ἑρρίκου τοῦ Γ', ἐγένετο κύριος τῆς Κορβῆ, ἧς τὴν φρουρὰν κατέσφαξε (1590) καὶ ἐφονεύθη πυροβοληθεὶς ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Χὰμ *(Ham)*. Ἦν δ' ἀνὴρ ὑπερόχου γενναιότητος, λίαν ἐκτιμώμενος ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Δ'.

ΧΥΜΙΕΡ καὶ ὀρθότερον ΥΜΙΕΡ (Λουδοβῖκος, στρατάρχης d'Humières), στρατηγὸς καὶ αὐλικὸς Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' καὶ ἰδιαίτερος φίλος τοῦ Λουβοά. Ἐγένετο διοικητὴς τῆς Φλάνδρας, διεκρίθη τῷ 1658 ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ἄρρᾶς· ἐγένετο στρατάρχης τῷ 1658, δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὸν Τουρέννον τῷ 1672, ἐκυρίευσε τὴν Αἶρην τῷ 1666, διηύθυνε τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐν Κασέλλῃ τῷ 1677, ἐκυρίευσε τὴν Γάνδην τῷ 1678, τὴν Κουρτραὶ τῷ 1683 καὶ διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ τῷ 1685. Ἀποτυχία τις αὐτοῦ ἐν Βαλκούρ τῆς Φλάνδρας (1689) συνετέλεσεν, ἵν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ Λουξεμβούργ. Ἀπέθανε τῷ 1694.

ΧΥΝΑΛΔΟΣ ἢ ΧΥΝΟΛΔΟΣ (Hunald ἢ Hunold), δοὺξ τῆς Ἀκουιτανίας, διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ Eudes τῷ 735. Τὸ ἐπιὸν ἔτος κατέστειλε τὰς ἐπιθέσεις Καρόλου τοῦ Σφύρα, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου τούτου δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Πεπῖνον καὶ Κάρολον τὸν μέγαν καὶ οὕτως ὑπετάγη αὐτοῖς. Τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Χάτωνος προδόντος αὐτὸν χάριν τῶν Φράγκων, ἐξεδικήθη αὐτόν, ἐξορύττων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τύψεων τοῦ συνειδότος καταληφθείς, ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βαΐφρ καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὸ μοναστήριον τῆς νήσου τοῦ Ρὲ τῷ 745. Τῷ 768 ἐξῆλθεν, ὅπως ἐκδικήσηται τὸν υἱὸν αὐτοῦ, φονευθέντα τῇ διαταγῇ τοῦ Πεπίνου· ἡττηθεὶς ὅμως καὶ αἰχμαλωτευθεὶς ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, κατέφυγε παρὰ τῷ Διδιέ, βασιλεῖ τῶν Λομβαρδῶν, ὑπεκίνησε τὸν ἡγεμόνα τοῦτον εἰς πόλεμον καὶ ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Παβίας, καταβεβλημένος ἐκ τῆς ἐναντίον αὐτῶν πολιορκίας τῷ 774. Οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐβασίλευσαν ἐπί τινα εἰσέτι χρόνον ἐπὶ ἀσημάντου μέρους τῆς Ἀκουιτανίας.

ΧΥΝΑΣ (Ἀλέξανδρος), ἀποβιώσας ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1760. Ἐλέγετο συγγράψας νομικόν τι σύγγραμμα.

ΧΥΝΔΟΝΑΞ, θεότης ἀναφερομένη ἐν ἐπιγραφῇ.

ΧΥΝΩΛΔΟΣ (Φραγκῖσκος – Ἰωσὴφ Hunauld), γεννηθεὶς ἐν Σατωβριάντῃ (τῆς Βρετάνης) τῷ 1701 καὶ ἀποθ. ἐν Παρισίοις τῷ 1742. Ὅτε ἔτυχε τοῦ βαθμοῦ διδάκτορος ἐν Ρημοῖς, μετέβη εἰς Παρισίους καὶ τῷ 1724 εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν ὡς βοηθὸς χημικός. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Χυνῶλδος ἠκολούθησε τὸν δοῦκα τοῦ Ρισελιέ, οὗτινος ἰατρὸς διετέλει εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ πρεσβείαν αὐτοῦ, ὅπου καὶ ἔμεινε μέχρι τοῦ 1729. Τῷ 1730 διεδέξατο τὸν Δουβερνέϋ ὡς καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας, εἶτα δὲ ἐταξείδευσεν εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ὁλλανδίαν, ἐγένετο μέλος τῆς βασιλικῆς ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου καὶ συνέδεσε στενὰς σχέ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

σεις μετὰ τοῦ Βοερχάαβ. Ἐν τῇ Ἰατρικῇ Βιογραφίᾳ ἀναφέρεται ὅτι ὁ Χυνὼλ ἐκτήσατο παρὰ τοῖς ἀνατόμοις φήμην, ἣν οὐδόλως ὁ χρόνος κατέστρεψε, καίπερ λίαν περιορίσας αὐτήν. Ἡ ὀστεολογία ὑπῆρξε τὸ θέμα, εἰς ὃ μετὰ προτιμήσεως ἐπεδίδετο καὶ παρὰ τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης ἐν ταῖς τῶν νεωτέρων χερσὶ μετ' ἐπαίνων θὰ γίνηται πάντοτε μνεία τῶν περὶ τῶν ὀστέων τοῦ κρανίου ἐρευνῶν αὐτοῦ. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰσιν. «Ὁ χειρουργὸς ἰατρὸς ἢ Ἐπιστολαὶ κατὰ τῶν χειρουργῶν, οἵτινες ἐξασκοῦσι τὴν ἰατρικήν» (Παρίσιοι, 1726),— «Πραγματεία ἐν εἴδει ἐπιστολῶν περὶ τῶν ἔργων τοῦ συγγραφέως τοῦ περὶ τῆς τῶν ὀστέων νόσου συγγράμματος» (Παρίσιοι, 1726),— «Νέα πραγματεία φυσικῆς ὁλοκλήρου τῆς φύσεως» (Παρίσιοι, 1742). Πρὸς τούτοις ἐδημοσίευσε καὶ ἀπομνημονεύματα, καταχωρισθέντα ἐν τῇ συλλογῇ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐν ταῖς Φιλοσοφικαῖς Πραγματείαις.

ΧΥΞΑΜ καὶ ὀρθότερον ΧΙΟΥΞΑΜ (Ἰωάννης Huxham), ἄγγλος ἰατρός, γενν. ἐν Χάλμπερτον (Δεβονσάιαρ) περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀποθ. τῷ 1768. Ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ἐν Λουγδούνῳ, ὅπου ἠκροάσθη τῶν μαθημάτων τοῦ Βοερχάαβ, μετέβη ἵν' ἀποκατασταθῇ ἐν Πλυμούθῃ ὅπου ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐξήσκησε τὴν ἰατρικὴν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ὁ Χύξαμ ἀνεγνώρισε τὸν φλογιστικὸν χαρακτῆρα τῶν πυρετῶν ἐν ταῖς πλείστοις τῶν περιπτώσεων, προέτεινε πρὸς θεραπείαν τῶν νοσημάτων τούτων τὴν κίναν *(quinquina)*, καὶ τὸν οἶνον, περιέγραψεν ἀσθένειαν ἐπ' ἐλάχιστον γνωστήν, ὀνομασθεῖσαν ὑ' ἀπ' αὐτοῦ: βραδὺς νευρικὸς πυρετὸς τοῦ Χιούξαμ. Εἰς τοῦτον ὀφείλεται σκευασία, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα: «Βάμμα κίνα; τοῦ Χιούξαμ» *(teinture de quinquina d'Huxham)*. Ὁ σοφὸς οὗτος ἰατρὸς ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔργα, συλλεγέντα ὑπὸ τὸν τίτλον: «Φυσικοϊατρικὰ ἔργα» *(Opera physico-medica)* Λειψία, 1764 καὶ ὧν τὰ μᾶλλον ἀξιοσημείωτα εἰσι: *Observationes de aere et morbis epidemicis* (Λονδῖνον, 1744-1752) «Πραγματεία περὶ τῶν πυρετῶν καὶ τῶν ἀσθενειῶν» (Λονδῖνον, 1750).

ΧΥΞΕΛ (Νικόλαος, μαρκήσιος de Huxelles), γεννηθεὶς τῷ 1652 ἐν *Chalon-sur Saône* καὶ ἀποθανὼν τῷ 1730. Ἀφιερώθη εἰς τὰ πολεμικὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ (1669), ἕνεκα δὲ τῆς εἰς τὸν Λουβοὰ ἀφοσιώσεως αὐτοῦ ταχείας ἐποιήσατο προόδους. Γενόμενος συνταγματάρχης μετὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Βεσανσῶνος τῷ 1674, μετὰ μικρὸν δὲ ἀρχηγὸς μεραρχίας καὶ εἶτα στρατοπεδάρχης, λίαν ἀνεπιτυχῶς διεξήγαγε τὰς ἐκστρατείας τῆς Φλάνδρας. Γενόμενος ὑποστράτηγος τῷ 1688, διηύθυνεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ δελφῖνος τὴν πολιορκίαν τῆς Φιλιψβούργης, ἔνθα καὶ ἐπληγώθη. Τὴν ἀληθῆ δόξαν αὐτοῦ ἤρατο διὰ τῆς ἐπιτηδείας καὶ γενναίας ἀμύνης τοῦ Μαγουντιάκου τῷ 1689. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Ἀλσατίας καὶ μετέσχε τῶν παρὰ τὸν Ρῆνον ἐκστρατειῶν. Γενόμενος στρατάρχης τῆς Γαλλίας τῷ 1703, διεκρίθη ὡς διπλωμάτης κατὰ τὰς συνδιασκέψεις τῆς Γκερτρουϊδεμβέργης (1709) καὶ κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Οὐτρέχτης τῷ 1713. Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' προήδρευσε τοῦ συμβουλίου τῶν ἐξωτερικῶν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ τῆς ἀντιβασιλείας συμβούλιον, ἀλλ' ἀφοῦ κατεπολέμησε τὴν συνθήκην τῆς τετραπλῆς συμμαχίας τοῦ Λουβοά, ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου· ἀνακληθεὶς δὲ εἰς τὸ συμβούλιον ὡς ὑφυπουργὸς ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Φλερύ, ἀπεσύρθη τῶν πολιτικῶν πραγμάτων μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν.

ΧΥΟΤΟΣ (Νικόλαος Huot), γεννηθεὶς τῷ 1790 καὶ ἀποθ. τῷ 1845. Οὗτος συνειργάσθη μετὰ τοῦ Μάλτ-Μπρέν, οὗτινος καὶ ἐσυνέχισε τὰ ἔργα, καὶ ὑπῆρξεν ἀρχειοφύλαξ τῆς βιβλιοθήκης τῶν Βερσαλλιῶν. Πλὴν τῆς «Ἐπιτομῆς τῆς παγκοσμίου γεωγραφίας», ἥτις φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Μάλτ-Μπρέν, ἣν ὅμως ἅπασαν σχεδὸν αὐτὸς συνέθετο, ἀποδίδονται αὐτῷ καὶ σημειώσεις ἐπὶ τοῦ Λαβοαζιὲ καὶ Λαμουροῦ, τὸ «Λεξικὸν τῆς φυσικῆς γεωγραφίας» ἐν τῇ «Μεθοδικῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ», ἐγχειρίδια γεωγραφίας καὶ γεωλογίας, διάφορα ἄρθρα ἐν τῇ «Νεωτέρᾳ ἐγκυκλοπαιδείᾳ» καὶ ἐν τῇ «Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ λαοῦ», — «Γεωλογία τῆς Κριμαίας» τυπωθεῖσα ἐν τῇ Ἀφηγήσει τοῦ πρίγκηπος Δεμιδὸφ καὶ μετάφρασις τοῦ Πομπωνίου Μελᾶ (ἐ τῇ συλλογῇ τῶν λατίνων συγγραφέων τοῦ D. Nisard).

ΧΥΡΑΙΤΙΑΙ, πόλις ἐν τῇ Ἐστιαιώτιδι Θεσσαλίᾳ.

ΧΥΡΔ ἢ ΧΕΡΔ (Ριχάρδος Hurd), ἄγγλος θεολόγος, γενν. τῷ 1720 καὶ ἀποθ. τῷ 1808. Ἀφοῦ ἀπεπεράτωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Καμβρίδγῃ, προεχειρίσθη εἰς ἱερέα τῷ 1744. Διορισθεὶς ἐφημέριος *(recteur)* ἐν Θέρκαστον τῷ 1757, ἐγένετο εἶτα κήρυξ ἐν Λίγκολνς-Ἶν, ἀρχιδιάκονος τοῦ Γλότσεστερ, ἐπίσκοπος τοῦ Λιχφίηλδ, διδάσκαλος τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας καὶ ἐπίσκοπος τοῦ Γουόρτσεστερ τῷ 1781. Ἔγραψε «Σχόλια εἰς τὴν ποιητικὴν τέχνην» τοῦ Ὁρατίου (1749 καὶ 1765),— «Ἐπιστολὰς περὶ τοῦ ἱπποτισμοῦ καὶ τῶν μυθιστορημάτων» (1765),— «Ἠθικοὺς καὶ πολιτικοὺς διαλόγους»,— «Παρατηρήσεις περὶ τῆς εἰς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν τῆς θρησκείας πραγματείας» τοῦ Δαβὶδ Χιούμ (1757). Ἐξέδωκε δὲ καὶ ἔργα διαφόρων συγγραφέων.

ΧΥΡΕΤΟΣ (Γεώργιος Huret), γάλλος χαράκτης, γεννηθεὶς ἐν Λυῶνι τῷ 1610 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1670. Ὁ καλλιτέχνης οὗτος, ὅστις πολὺν προὐκάλεσε θόρυβο, κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ἐλησμονήθη σχεδὸν ἤδη, τοῦθ' ὅπερ τοσοῦτον ἀδικεῖ αὐτόν, ὅσον ἦτον εἷς τῶν σπουδαίων χαρακτῶν τῆς γαλλικῆς σχολῆς. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐχάρασσε κυρίως ἀκολουθῶν ὡς πρότυπα τοὺς διδασκάλους τῆς γαλλικῆς σχολῆς Φ. Δὲ Σαμπαίν, Βουὲ καὶ λοιπούς. Κατὰ τὰ ἴδια αὐτοῦ σχεδιαγραφήματα ἀφῆκεν ἐν ἄλλοις Ἱ σ τ ο ρ ί α ν τ ο ῦ Π ά θ ο υ ς ἐν 30 φύλλοις, ἐν οἷς ἀπαντῶσι χαρακτηριστικὰ ἀληθοῦς καλαισθησίας ὡς πρὸς τὴν διάταξιν, πραγματικῆς ἐπιστήμης ὡς πρὸς τὸν τύπον καὶ ἰδιαζούσης παραστάσεως τῶν ἐνδυμασιῶν. Ὁ Χυρέτος ἐνησχολήθη καὶ περὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ἐδημοσίευσεν «Ἀκριβῆ κανόνα πρὸς περιγραφὴν τῆς προόψεως τοῦ σώματος τῶν στηλῶν» (Παρίσιοι, 1665), ἔργον σφοδρῶς ἐπικριθέν.

ΧΥΡΙΕΛ (Huriel), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Ἀλλιέρου, ἀπέχουσα 13 χιλιάμετρα ΔΒΔ τῆς Μονλουσών. Κάτοικοι 1000. Ἐμπόριον κτηνῶν, γεννημάτων. Ἐρείπια φρουρίου τοῦ μεσαίωνος.

ΧΥΡΑΣΤΩΝ καὶ ὀρθότερον ΧΑΡΑΣΤΩΝ (Φρειδερῖκος Γίητς Hurlstone), ἄγγλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1801. Ἀπὸ τοῦ 1821—1830 ἔπεμψεν εἰκόνας καὶ προσωπογραφίας εἰς τὰς ἐκθέσεις τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου, ἧς ὑπῆρξε μαθητής, εἶτα δὲ ἐγένετο εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς ἑταιρίας τῶν ἄγγλων καλλιτεχνῶν, ἧς καὶ ἐξελέγη βραδύτερον πρόεδρος. Ὁ Χάρλστων ἐποιήσατο πολλὰ ταξείδια εἰς Ἰταλίαν καὶ Ἱσπανίαν, ὁπόθεν ἠρύσθη τὰ ἀντικείμενα ἐνίων τῶν εἰκόνων αὐτοῦ. Ἀνήκει δὲ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ρέυνολδς. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν εἰκόνων αὐτοῦ εἶσι ζωηρότης περί τε τὴν ἔκφρασιν καὶ τὸν χρωματισμὸν καὶ φυσικότης καὶ πραγματικὴ ἀναπαράστασις τῶν προσώπων. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγχαταλέγονται. «Ὁ νεαρὸς μεῖραξ», — «ὁ Ἰταλὸς ἐπαίτης», — «Ἱσπανικὴ καλλονὴ» καὶ λοιπά. Κατὰ τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τοῦ 1855 ἔτυχε μεταλλίου 3ης τάξεως. Οὗτος ἔπεμψεν ἔργα καὶ εἰς τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν τοῦ 1867.

ΧΥΡΠΟΑ (Hurepoix), μικρὰ χώρα τῆς ἀρχαίας Γαλλίας (Νῆσος τῆς Γαλλίας), μεταξὺ τῆς Μπρί, τῆς Γκατιναί, τῆς Ὀρλεαναὶ καὶ τῆς Μανταί. Πρωτεύουσα Δουρδὰν καὶ κυριώτεραι πόλεις Μοντλχερύ, Ἀρπαζών, Παλαιζὼ κλπ.

ΧΥΡΤΩ (Μαξιμιλιανὸς-Ἰωσὴφ Hurtaut), ἀρχιτέκτων, γενν. ἐν Χουνίγκ τῷ 1765 καὶ ἀποθ. τῷ 1824. Ἐγένετο κατ' ἀρχὰς λιθοξόος καὶ εἶτα διευθυντὴς τῶν οἰκοδομῶν τοῦ Τριανών. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἐγένετο ὑπάλληλος τῆς διευθύνσεως τοῦ πυροβολικοῦ, ὑφηγητὴς ἐν τῷ πολυτεχνείῳ, ἐπιθεωρητὴς τῶν αἰθουσῶν τῆς βουλῆς τῶν δημογερόντων καὶ τῆς βουλῆς τῶν Πεντακοσίων. Συμπληρώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Περσιέ, περιηγήθη τὴν Ἰταλίαν καὶ συνέλεξε πολύτιμα σχέδια. Ἐπιστρέψας διωρίσθη ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐργασιῶν τοῦ κεραμικοῦ καὶ ἀρχιτέκτων τοῦ πύργου Φονταινεβλώ, ὅπου κατεσκεύασε τὴν στοὰν τῆς Δήμητρος καὶ τὴν ὑπὸ τὰς θυρίδας τῆς στοᾶς ταύτης πηγήν. Ἐκλεγεὶς μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου τῷ 1819, ἐγένετο προσέτι γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ διευθυντὴς τῶν ἐργατιῶν τοῦ St *Cloud*.

ΧΥΡΩΝΟΣ (τὸ καλούμενον Ἐπαύλιον —), τόπος ἐν Μεσσήνῃ.

ΧΥΣΜΑΝ (Κορνήλιος Huysman de Malines), φλαμανδὸς ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Ἀμβέρσῃ τῷ 1648 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μαλίνῃ τῷ 1727. Μαθητὴς τοῦ Γάσπαρ, Γουὶτ καὶ Ἰακώβου τοῦ Ἀρτουά, διεκρίθη λίαν ἐνωρὶς διὰ ἐξόχων παραστάσεων τοπίων. Ὁ

Βαντερμούελ ἐπειράθη νὰ προσελκύσῃ αὐτὸν εἰς Παρισίους, ἀλλ' ὁ Χύσμαν ἠρνεῖτο, μὴ θέλων νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Μαλίνην, ὅπου εἶχεν ἐγκατασταθῆ. Ὁ Χύσμαν ἦν διάσημος τοπιογράφος, ἐξέχων ἰδίᾳ εἰς παράστασιν τῶν ὀρέων, κατὰ δὲ τὸν Τεκὰν τὰ πρῶτα αὐτοῦ σχέδια δύνανται νὰ συγκριθῶσιν ὡς πρὸς τὸν χρωματισμὸν μόνον πρὸς τὰ τοῦ Ραμπράν. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἅτινα εὑρίσκονται ἐν ταῖς κυριωτέραις πινακοθήκαις τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ ἐν Μαλίνῃ, ἀναφέρεται ἡ Ἄποψις τοῦ ὄρους Ρουσὲ ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Λούβρου κλπ.

ΧΥΣΟΥΜ (Ἰωάννης-Βὰν Huysum), ὁλλανδὸς ζωγράφος ἀνθέων καὶ καρπῶν, γενν. ἐν Ἀμστελοδάμῳ τῷ 1682 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1749. Ἔσχε διδάσκαλον τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἰοῦστον-Βὰν-Χύσουμ. Τὰ ἄνθη, οἱ καρποὶ καὶ τὰ τόπια διήγειρον παρ' αὐτῷ ἰδιάζον συμφέρον, καθόσον μάλιστα τὸ πρὸς τὰ ἄνθη ἐνδιαφέρον ἀπετέλει τότε ἐν Ὁλλανδίᾳ ζωηρὸν πάθος. Οἱ περὶ τὰ ἄνθη καταγινόμενοι καὶ οἱ φίλοι τῆς χλωρίδος ἔπεμπον αὐτῷ τὰ ὡραιότερα τῶν προϊόντων τῆς καλλιεργίας αὐτῶν καὶ εἶτα διημφεσβήτουν τὴν κτῆσιν τῶν εἰκόνων αὐτοῦ. Ὁ Βὰν-Χύσουμ μετὰ πολλῆς τῆς τέχνης παρίστανε τὰ ἄνθη καὶ τοὺς καρπούς, ἐπιδεξίως ἐσκίαζε καὶ ἐφώτιζεν αὐτὰ καὶ πολλὴν εἶχε τὴν καλαισθησίαν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν συμπληρωματικῶν ἀντικειμένων τῶν εἰκόνων αὐτοῦ. Τὰ τόπια, ἅτινα τίθησιν εἰς τὸ βάθος, ἀναμιμνήσκουσι τὰς πεδιάδας τῆς Ἰταλίας καὶ οὐχὶ τὰς τῆς Ὁλλανδίας. Οὔτε ὁ Ἀβραάμ, οὔτε ὁ Μινζών, οὔτε ὁ Δαβὶδ Χέεμ δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν ἁρμονίαν τῶν χρωμάτων. Ὁ Χύσουμ οὗτος εἶναι ὁ τελευταῖος μέγας ὁλλανδὸς ποιητής. Τὸ Λοῦβρον κέκτηται εἰκόνας ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ.

ΧΥΣΟΥΜ (Husum), πόλις τῆς Πρωσίας ἐν τῇ νέᾳ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σλέσβιγ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς βορείου θαλάσσης, εἰς ἀπόστασιν 31 χιλιαμ. πρὸς Δ τοῦ Σλέσβιγ. Κάτ. 5,000. Χειμερινὸς λιμὴν πέμπτης τάξεως. Λαμπρὸς ναός, ἀνωτέρα ἀστικὴ σχολή, βιβλιοθήκη, ἐμπόριον ἀλεύρου, σιδηρουργεῖα. Ἐμπόριον ὀστέων τῶν ζώων. Σπουδαιοτάτη ἀγορὰ κτηνῶν· ἁλιεία. Χυτήρια, σκυτολευκαντήρια, ζυθοποιεῖα, ἐργοστάσια καπνῶν. Ἡ πόλις διοικεῖται ὑπὸ δημάρχων, τεσσάρων συμβούλων καὶ συμβουλίου ἀντιπροσώπων τῶν ἀστῶν, ἀποτελουμένου ἐξ 8 μελῶν. Ὁ νομάρχης *(amtman)* κατεῖχε μετὰ τῶν κυριωτέρων ἀρχῶν τοῦ διαμερίσματος αὐτοῦ τὸ ἀρχαῖον μέγαρον, ὅπερ ἐχρησίμευεν ἄλλοτε ὡς κατοικία εἰς τὰς ἐπικλήρους δουκίσσας τοῦ Σλέσβιγ.

ΧΥΤΟΝ, θέσις ἐν τῷ Ἰσθμῷ τῶν Κλαζομενῶν.

ΧΥΤΟΣ (λιμήν), ἐν Κυζίκῳ.

ΧΥΤΡΑΙΟΣ (Chytraeus), διαμαρτυρόμενος θεολόγος, οὗτινος τὸ ἀληθὲς ὄνομα ἦν Κόχαφ, γεννηθεὶς ἐν Ἰγκελφιγκεν τῆς Σουαβίας τῷ 1530 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1600. Οὗτος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Μελάγχθονος, ἐδίδαξε τὴν θεολογίαν ἐν Ροστόκ, μετέσχε τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν συνδιασκέψεων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἀνέλαβε σπουδαίας ἀποστολάς, ἀνατεθείσας ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ καὶ προσεκλήθη ὑπὸ τῶν Βασιλέων τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Δανίας, ἵνα διοργανώσῃ τὰς σχολὰς καὶ τὰς ἐκκλησίας· πρὸς τούτοις συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χελμστάτης. Ἐν τοῖς σπουδαιοτέροις ἔργοις συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: *De lectione historiarum recte instituant* (1565), — *Historia augustanae confessionis* (1573), — *Chronicon Saxoniae* (ἀπὸ τοῦ 1500 μέχρι τοῦ 1593)· τοῦτο ἀνώνυμός τις ἐσυνέχισε μέχρι τοῦ 1611, — *De statu ecclesiarum in Graecia, Asia, Africa, Boemia* κτλ. (Βιττεμβέργη, 1575) κλπ. ὡς καὶ ἡ συνέχεια τῆς «Ἱστορίας τῆς Πρωσίας» τοῦ Σούλτς (ἀπὸ τοῦ 1425 μέχρι τοῦ 1577)· ἡ ἱστορία αὕτη, γερμανιστὶ γεγραμμένη, λίαν ἐκτιμᾶται. Οὗτος ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ διάφορα ἄλλα σοφὰ ἱστορικὰ ἔργα, σχόλια εἰς τὰς Γραφάς, θεολογικὰ ἔργα κλπ.

ΧΥΤΡΑΙΟΣ (Ναθαναὴλ Chytraeus), ποιητὴς Γερμανός, γενν. ἐν Μέντσιγκεν τῷ 1543 καὶ ἀποθ. τῷ 1598. Ἦν ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ποιήσεως ἐν Ροστὸκ καὶ διευθυντὴς τοῦ γυμνασίου τῆς Βρέμης (1593), ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Οὗτος ἀφῆκε συλλογὴν λατινικῶν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον *Poematum omnium libri XVII* (1579), — *Fastorum ecclesiæ Christianæ libri XII* (1584).

ΧΥΤΡΙΝΟΣ, Ἀθηναῖος, καθ' οὗ ὁ Λυσίας ἀπήγγειλε λόγον.

ΧΥΤΡΙΟΝ, θέσις, ὅπου ἄλλοτε ἦσαν αἱ Κλαζομεναί. (Ἴδε καὶ ΧΥΤΟΝ).

ΧΥΤΡΟΙ ἢ ΧΥΤΡΑΙ, ἑορτή τις ἐν Ἀθήναις, τελουμένη τῇ 13ῃ τοῦ μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος, τῇ 3ῃ ἡμέρᾳ τῶν Ἀνθεστηρίων ἐν Ἀθήναις. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐζέννυντο ἐν χύτραις παντοειδῆ λαχανικά, ἅτινα προσεφέροντο διὰ τοὺς ἀποθανόντας εἴς τε τὸν Βάκχον καὶ τὸν Ἑρμῆν.

ΧΥΤΡΟΙ, θεραπευτικαὶ πηγαὶ ἐν Λοκρίδι παρὰ τὰς Θερμοπύλας.

ΧΥΤΡΟΙ, πόλις ἐν Κύπρῳ, κληθεῖσα οὕτως ἀπὸ Χύτρου, υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

ΧΥΤΡΟΠΟΛΙΣ, φρούριον ἐν Θεσσαλίᾳ.

ΧΥΤΡΟΣ, υἱὸς τοῦ Κυπρίου Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἵδρυσε τὴν πόλιν Χύτροι.

ΧΥΧΑΣ (Ναθαήλ), Ἀθηναῖος. Διατρίβων περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος εἰς Κέρκυραν ἐν τῷ προαστείῳ Ποταμῷ. Ἔγραψεν εἰς ἁπλοελληνικήν, «Κατὰ λατίνων πεντήκοντα καὶ τρεῖς διατριβάς».—Ὁ δυτικὸς μοναχὸς Αἰγίδιος *a Cesaro* ἀνεσκεύασεν αὐτὰς διὰ τοῦ τριγλώσσου πονήματός του, —«Ἀπολογία παρὰ Αἰγιδίου τοῦ ἐκ Καισαροῦ ἐκ τῆς τάξεως τῶν λεγομένων Μινώρων τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου εἰς τὸ κατὰ Λατίνων Ναθαναὴλ Χύχα Ἀθηναίου» (Βενετία 1678) Ὁ Χύχας ἐτελεύτησεν ἐν τῷ αὐτῷ προαστείῳ τῆς Κερκύρας Ποταμῷ.

ΧΩΒΑΘ ἢ ΧΩΒΑΤ, τόπος ἐν Μαυριτανίᾳ τῇ Καισαρησίᾳ.

ΧΩΒΑΑ, πόλις ἀναφερομένη παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΩΒΑΡΟΣ, ὄνομα κύριον, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΩΒΟΣ, ποταμὸς ἐν Κολχίδι.

ΧΩΛΟΝ ΤΕΙΧΟΣ, πόλις ἐν Καρίᾳ.

ΧΩΛΟΣ, ὄνομα ῥήτορός τινος.

ΧΩΜΑ, πόλις τῆς ἐν Λυκίᾳ Μιλυάδος.

ΧΩΜΑ, τόπος ἐν Ἀρκαδίᾳ μεταξὺ Τεγέας καὶ Μεγαλοπόλεως.

ΧΩΓΚΒΙΤΣ ἢ ΧΑΟΥΓΚΒΙΤΣ (Χριστιανὸς-Ἐρρῖκος-Κάρολος, κόμης τοῦ Haugwitz), πρῶσσος πολιτευτής, γενν. τῷ 1758 ἐν Σιλεσίᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1832. Ἐγένετο πληρεξούσιος ὑπουργὸς ἐν Βιέννῃ τῷ 1790, ὑπέγραψε τὴν συνθήκην τοῦ Πίλνιτς (1792), ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ πρωθυπουργὸς ἐν Βερολίνῳ τῷ 1694 καὶ ἐπέτυχε διὰ τῆς πρὸς τὴν Γαλλίαν προσεγγίσεως τῆς παραδόσεως τοῦ Ἀννοβέρου, ἀλλὰ τῷ 1806 ἀπεσύρθη. Ἐν Πρωσσίᾳ κατεκρίθη ὡς μὴ τηρήτας ἐθνικὴν πολιτείαν. Ἀφῆκε δὲ Ἀπομνημονεύματα γαλλιστί (1837).

ΧΩΜΑΤΙΑΝΟΣ (Δημήτριος), γραικορωμαῖος νομομαθής, ἀκμάσας πιθανῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἦν δὲ χαρτοφύλαξ καὶ εἶτα ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας, γράψας Ζητήματα, ἀναγόμενα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικονομίαν καὶ εὑρισκόμενα ἐν χειρογράφῳ ἐν Μονάχῳ. Ὁ Φρέχερος ἐν τῇ Χρονολογίᾳ καὶ τῷ πρώτῳ τόμῳ τοῦ τοῦ Λεουγκλαβίου ἑλληνορρωμαϊκοῦ δικαίου, ὑπὸ τὸ ἔτος δὲ 913 συγκαταλέγει αὐτὸν ἐν τοῖς σχολιασταῖς τῶν Βασιλικῶν, ὁ Böcking ὅμως δὲν ἀποδέχεται αὐτὸν ὡς τοιοῦτον σχολιαστήν. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀρνεῖται ἐπίσης τὸν χαρακτῆρα σχολιαστοῦ τῶν Βασιλικῶν καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Βρυέννιον καί τινα ἄλλον, μολονότι ἀναφέρονται οὗτοι οἱ σχολιασταὶ ἐν παντὶ σχεδὸν νεωτέρῳ ἔργῳ περὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου.

ΧΩΜΟΡΙΙ, χωρίον τῆς Αἰτωλίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Προσχίου καὶ κείμενον πρὸς Α τοῦ Πλατάνου εἰς ἀπόστασιν ὡρῶν 2. Κάτ. 300. Προϊόντα, δημητριακοὶ καρποί, οἶνος καὶ μέταξα.

ΧΩΜΠΟΛΔ καὶ ὀρθότερον ΧΑΟΥΜΠΟΛΔ (Χριστιανὸς-Θεόφιλος Haumbold), γερμανὸς νομομαθής, γεννηθεὶς ἐν Σαξωνίᾳ τῷ 1766 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1824. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας εἰκοσαετὴς ἐδίδαξεν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἱστορίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τῷ 1787 ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τῶν νομικῶν καὶ βραδύτερον πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας καὶ σύμβουλος τῆς βασιλικῆς αὐλῆς τῆς Σαξωνίας. Οὗτος ἐπεδίωξε τὴν μεταρρύθμισιν τῶν βάσεων τῆς σπουδῆς τῶν νομικῶν. Ἡ ἐν Λειψίᾳ διδασκαλία αὐτοῦ παρετάθη ἐπὶ 36 ἔτη καὶ πολλὴν τιμὴν περιεποιήσατο αὐτῷ. Ἐδημοσίευσε δὲ πολλὰ ἔργα, ὧν τὰ κυριώτερά εἰσι τὰ ἑξῆς: *Lineamenta institutionum historicarum juris romani* (Λειψία, 1805),—*Manuale Basilicorum* (Λειψία, 1819),—*Institutiones juris romani litterarii* (Λειψία, 1809) κτλ.

ΧΩΝΕΣ, χωρ. τῆς Ἄνδρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Κορθίου ἢ Ἄνω Κάστρου καὶ ἀπέχον τοῦ ὅρμου Κορθίου ἢ Ἄνω Κάστρου ὥρ. 1/2. Κάτ. 200.

ΧΩΝΙΑΤΗΣ (Νικήτας). Πρὸς συμπλή-

ρωσιν τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ ΝΙΚΗΤΑΣ βιογραφικῶν περὶ αὐτοῦ λεπτομερειῶν παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἑπόμενα: Οὗτος ἦν εἷς τῶν διασημοτέρων βυζαντινῶν ἱστορικῶν, γενν. ἐν Χώναις, ταῖς ἄλλοτε Κολοσσαῖς τῆς Φρυγίας, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ κατήγετο ἐξ εὐγενοῦς καὶ διακεκριμένης οἰκογενείας. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσαάκιος Β' ὁ Ἄγγελος (1185—1195) διώρισεν αὐτὸν διοικητὴν Φιλιππουπόλεως ἐν περιόδῳ, καθ' ἣν ἡ στάσις τῶν Βουλγάρων καὶ ἡ προσέγγισις τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου τοῦ Α' μετὰ στρατοῦ 150,000 ἀνδρῶν (1189) ἐπέβαλλον σπουδαιότατα καθήκοντα ἐπὶ τῶν διοικητῶν τῶν τῆς Θρᾴκης μεγαλοπόλεων. Παρευρεθεὶς κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνστ)πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων τῷ 1204, παρέσχεν ἡμῖν λίαν ἐνδιαφέρουσαν καὶ ἀναμφιβόλως πιστὴν τοῦ γεγονότος περιγραφήν. Κατὰ τὴν εἰς Νίκαιαν φυγὴν αὐτοῦ ἔμεινεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως καὶ ἐχρησιμοποίει τὸν χρόνον αὐτοῦ εἰς συγγραφὴν τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἱστορικοῦ ἔργου, ὅπερ ἐδιαιώνισε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Νεώτεροι περιηγηταὶ μάτην ἐπειράθησαν ν' ἀνακαλύψωσι τὸν τάφον αὐτοῦ· τὸ ἔργον αὐτοῦ «Ἱστορία» ἀποτελεῖται ἐκ 10 διακεκριμένων ἔργων, ἕκαστον τῶν ὁποίων περιλαμβάνει ἓν ἢ πλειότερα βιβλία, ἃ πάντα ἀνέρχονται εἰς 21 καὶ περιστρέφονται περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν αὐτοκρατόρων. Καὶ ἡ μὲν ἱστορία Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ (1118—1143) περιλαμβάνεται ἐν ἑνὶ βιβλίῳ, ἡ δὲ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ (1143—1180) ἐν ἑπτὰ βιβλίοις, ἡ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1180—1183) ἐν ἑνὶ βιβλίῳ, ἡ τοῦ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ (1183—1185) ἐν δυσὶ βιβλίοις, ἡ τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου (1185—1195) ἐν τρισὶ βιβλίοις, ἡ τοῦ Ἀλεξίου Ἀγγέλου (1195—1203) ἐν τρισὶ βιβλίοις, ἡ τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου (1203—1204) ἐν ἑνὶ βιβλίῳ, τὰ κατὰ Ἀλέξιον Δούκα Μούρτζουφλὸν (1204—1206) ἐν ἑνὶ βιβλίῳ, τὰ κατὰ τὴν ἅλωσιν, ὡς καὶ τὰ ἀμέσως μετ' αὐτὴν (1204) ἐν ἑνὶ βιβλίῳ καὶ τὰ ἐπὶ Βαλδουίνου τῆς Φλάνδρας (1204—1206) ἐν ἑνὶ βιβλίῳ. Ἑλληνικὸν χειρόγραφον, σωζόμενον ἐν τῇ Βοδλειανῇ Βιβλιοθήκῃ, διαιρούμενον δὲ εἰς δύο βιβλία καὶ περιέχον ἀφήγησιν τῆς ἁλώσεως τῆς Κων)πόλεως μετ' ἰδιαζούσης μνείας τῶν ἀγαλμάτων, ἅτινα ὑπὸ τῶν Λατίνων κατεστράφησαν, ἀποδίδοται εἰς τὸν Νικήταν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἠλλοιώθη διὰ προσθηκῶν ὑπὸ νεωτέρου συγγραφέως. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐδημοσίευσεν ὁ Wilken ὑπὸ τὸν τίτλον: *Nicetae narratio de statuis antiquis quas Franci post captam anno 1204 Constantinopolin destruexerunt* (Λειψία, 1830). Τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶναι πομπῶδες, ἔνια ὅμως τῶν χωρίων τοῦ ἔργου αὐτοῦ εἶναι ἐκφραστικώτατα καὶ ὡραῖα. Ὁ Νικήτας ἔγραψε πρὸς τούτοις θησαυρὸν ὀρθοδοξίας ἐν 27 βιβλίοις· τὸ ὅλον ἔργον ἐσώζετο ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Πρὸς τούτοις καὶ ἕτερον χειρόγραφον, συνωψισμένον κατά τι, ὑπῆρχεν ἐν τῇ Βοδλειανῇ βιβλιοθήκῃ. Τὸ ἔργον δὲν ἐξεδόθη ὁλόκληρον εἰσέτι. Καὶ ἄλλα τινὰ ἔργα τοῦ Νικήτα σώζονται ἐν διαφόροις τῆς Εὐρώπης βιβλιοθήκαις.

ΧΩΝΙΑΤΗΣ (Μιχαήλ), πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γράψας «Μονῳδίαν», ἀποτελοῦσαν βιογραφίαν τοῦ Νικήτα ἐν πομπώδεσι στίχοις, μεταφρασθεῖσαν δὲ εἰς τὴν λατινικὴν καὶ δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Π. Μορέλ (Παρίσιοι, 1586).

ΧΩΝΙΔΑΣ, ὄνομα ποιητοῦ.

ΧΩΝΙΚΑΣ, χωρίον τῆς Ἀργολίδος, κείμενον ἐν τῷ ἀργολικῷ πεδίῳ καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Προσυμναίων, οὗ τῆς ἕδρας, τοῦ Μπερμπάτι, ἀπέχει ΝΔ 45'. Κάτοικοι 250 ἀλβανόφωνοι. Προϊόντα δημητριακοὶ καρποί, καπνός, βάμβαξ, ὄσπρια κτλ.

ΧΩΞΜΠΗ (Φραγκῖσκος Haeksbee), ἄγγλος φυσικός, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1650. Ἐνησχολήθη ἰδίᾳ περὶ τὸν ἠλεκτρισμὸν καὶ τὴν ἀκουστικήν. Ἀντικατέστησε δι' ὑαλίνων σφαιρῶν τὸ θεῖον, οὗτινος ἐποιεῖτο χρῆσιν ὁ Otto de Guericke ἐν ταῖς ἠλεκτρικαῖς μηχαναῖς. Πλὴν τῶν Ὑπομνημάτων, ἅτινα ἐδημοσίευσεν ἐν ταῖς «Φιλοσοφικαῖς πραγματείαις», ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καὶ «Πειράματα φυσικομηχανικά» (Λονδῖνον, 1709), μεταφρασθέντα γαλλιστί (Παρίσιοι, 1754).

ΧΩΟΣ, δεύτερος βασιλεὺς τῆς δευτέρας δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ.

ΧΩΟΥΑΙΙ ἢ ΧΑΟΥΑΙΙ (νῆσοι Hawaii), ἓν τῶν κυριωτέρων ἀρχιπελάγων τῆς Ὠκεανίας ἐν τῇ βορείῳ Πολυνησίᾳ μεταξὺ τῆς 18⁰ καὶ 23⁰ Β πλ. καὶ 157⁰ καὶ 161⁰ Δ μήκ. ἀποτελούμενον δ' ἐκ 15 νήσων, ὧν σημαν-

τικώτεραι ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΑ εἶναι ἡ Χωουαΐι, ἡ Μαουΐ, ἡ Ὀάχου. Ἐπιφάνεια 16,946 τετραγωνικὰ χιλιάμετρα καὶ πληθυσμὸς (1888) 86,647 μαλαϊκῆς φυλῆς. Πρωτεύουσα Χονολουλού. Ἔδαφος ἡφαιστειῶδες, ἀλλὰ γονιμώτατον εἰς φυτὰ τῶν τροπικῶν χωρῶν καὶ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης, ἐγκλιματισθέντα ὑπὸ τῶν ἱεραποστόλων. Κλίμα θερμόν, ἀλλ' ὑγιεινόν. Ἐργοστάσια ὑφασμάτων καὶ χαρτίων ἐκ φλοιοῦ συκαμινέας. Ἐξαγωγὴ καφέ, βελορριζαμύλου, σακχάρεως, δερμάτων αἰγῶν, καπνοῦ, ἐβένου.—Αἱ νῆσοι Χωουαΐι ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1778 ὑπὸ τοῦ Κούκ, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν αὐταῖς τὸ ὄνομα Σανδουϊκαὶ πρὸς τιμὴν τοῦ πρώτου λόρδου τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου *Sandwich*. Τῷ 1820 ἀγγλαμερικανοὶ ἱεραπόστολοι ἀπεβιβάσθησαν αὐτόθι καὶ συνέστησαν σχολὰς καὶ τυπογραφεῖον καὶ ἐμύησαν τοὺς ἰθαγενεῖς εἰς τὰς νεωτέρας τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Βραδύτερον ἦλθον ἐν αὐταῖς καθολικοὶ ἱεραπόστολοι, ὅπως περιστείλωσι τὴν ἐπιρροὴν τῶν διαμαρτυρομένων κοινοτήτων. Ἐν αὐταῖς κυβερνᾷ ὁ βασιλεὺς συμπαραστατούμενος ὑπὸ συμβουλίου ἀρχόντων. Αἱ ἐνιαύσιαι δαπάναι (προϋπολογισμὸς τοῦ 1890 — 92) εἶναι 2,781,814 δολάρια, ἔσοδα δὲ 2,862,505 δολάρια, τὸ δὲ δημόσιον χρέος μέχρι τῆς 1 ἀπριλίου τοῦ 1890 ἦν 1,934,000 δολαρ. Ἡ τῶν ἐμπορευμάτων εἰσαγωγὴ τῷ 1889 ἦν 5,439 δολαρ., ἡ δὲ ἐξαγωγὴ 13,874.

ΧΩΟΥΑΪΙ, ὑπὸ τῶν Ἄγγλων Ὀουΐχι καὶ Σανδουϊκή, νῆσος τῆς Ὠκεανίας (Πολυνησία), ἡ μεγίστη καὶ ἡ πρὸς Ν τοῦ ὁμωνύμου ἀρχιπελάγους, ὑπὸ τὴν 157° 9′ καὶ τὴν 158° 30′ Δ μήκ. καὶ τὴν 18° 53′ καὶ 20° 19′ Β πλάτ. Κάτ. (1884) 24,911 Πρωτεύουσα Καϊ-Ρουά, ἔνθα ὑπάρχει καὶ βασιλικὸν μέγαρον. Ἔδαφος ὀρεινὸν καὶ ἡφαιστειῶδες. Ὑψηλότερα ὄρη εἶναι ἡ Μούνα Ρόα (4,157 μετρ.), ἡ Μούνα-Κέα (4,029 μέτρων), ἡ Μούνα-Βορορᾶϊ (3,228 μετρ.), πάντα δὲ ταῦτα εἶναι ἡφαίστεια. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι πολλὰ *heiaus* (θυσιαστήρια), εἴδη ναῶν, κατεσκευασμένων ἐκ λάβας, ἔνθα προσέφερον ἀνθρωπίνους θυσίας πρὸ τῆς εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσελεύσεως τῶν κατοίκων αὐτῆς.—Ὁ Κοὺκ ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων τῆς νήσου ταύτης τῷ 1779.

ΧΩΟΥΖ (Στέφανος Hawes), ἄγγλος ποιητής, γεννηθεὶς ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Σούφολκ κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα. Πεπροικισμένος δι' εὐφυΐας καὶ ζωηρότητος, ἐκέκτητο καὶ ποικίλας καὶ εὐρείας γνώσεις, ἅσπερ ἐκτήσατο διατρέχων τὰς μᾶλλον πεπολιτισμένας χώρας τῆς Εὐρώπης. Ἐπιστρέψας εἰς Ἀγγλίαν, ἔτυχε τῆς εὐνοίας Ἐρρίκου τοῦ Ζ′. Ὁ Χώουζ συνέθεσε πολλὰ ἔμμετρα ἔργα, λίαν περιζήτητα τοῖς ἄγγλοις φιλοβίβλοις. Τὰ κυριώτερα τούτων εἰσί: «Τερπνὰ πάρεργα» (Λονδῖνον, 1551), σπανιώτατον βιβλίον, δι' ἓν ἀντίτυπον τοῦ ὁποίου ἐπληρώθησαν τῷ 1812 2,000 φράγκων, «Ὁ ὑάλινος ναός»,—«Ἡ τῶν ἐραστῶν ἀπόλαυσις» κτλ.

ΧΩΟΥΖ (Γουλιέλμος Hawes), ἄγγλος ἰατρὸς καὶ φιλάνθρωπος γεννηθεὶς ἐν Ἀϊλιγκτώνῃ τῷ 1736 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1808. Πρῶτος οὗτος ἐνησχολήθη δραστηρίως εἰς τὸ ζήτημα τῆς παροχῆς βοηθείας εἰς τοὺς πνιγομένους. Ἀπὸ τοῦ 1773 ἔθηκε βραβεῖα δι' ἐκείνους οἵτινες, ἀποσύραντες ἐκ τοῦ ὕδατος πρόσωπόν τι, θ' ἀνεκάλουν αὐτὸ εἰς τὴν ζωήν· πάραυτα κατηρτίσθη ἑταιρία πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Φιλανθρωπικὴ ἑταιρία» (1774). Ὁ Χώουζ, διατελέσας ἐπὶ μακρὸν φαρμακοποιὸς ἐν Λονδίνῳ, ἐγένετο ἰατρὸς καὶ ἐδίδαξε τῷ 1782 τὴν ἀναστολὴν τῆς ζωικῆς λειτουργίας. Μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ ἀφιερώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀτυχῶν. Ἔγραψε δ' ἐν ἄλλοις «Προσφώνησιν πρὸς τὸ δημόσιον περὶ τοῦ θανάτου καὶ περὶ τῶν ἐσπευσμένων ἐνταφιασμῶν (1777),—«Προσφώνησιν πρὸς τὰ νομοθετικὰ σώματα περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς ὑπὲρ διασώσεως τῶν ἀνθρώπων ἑταιρίας» (1781) κλπ.

ΧΩΟΥΖ (Γουλιέλμος-Πὸστ Hawes), ἀμερικανὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῷ 1803 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1842. Ἐπιτυχῶς τὸν δικηγόρον μετελθών, ἀνεμίχθη μετὰ ζωηρότητος ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ καὶ ἐδημοσίευσε πλεῖστα ὅσα ἄρθρα μετὰ γλαφυρότητος καὶ πολλῆς τῆς πρωτοτυπίας. Τὰ πλεῖστα τῶν εἰς τὸν κάλαμον αὐτοῦ ὀφειλομένων ἐδημοσιεύθησαν ἐν δυσὶ τόμοις ὑπὸ τοὺς τίτλους *Sporting scenes* (1842) καὶ *Sundry sketches* (1842).

ΧΩΟΥΪΚ (Hawick), πόλις τῆς Σκωτίας, ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Ροξβούργου, εἰς ἀπόστασιν 19 χιλιαμ. ΝΔ τοῦ Ἐδεβούργου κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Τεβιὸ καὶ τοῦ Σλίττερικ,

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὃν ζεύγνυσιν αὐτόθι ἀρχαία γέφυρα. Κάτ. 8,500. Ἐργοστάσια ταπήτων, κλινοσκεπασμάτων καὶ χειροκτίων. Ἕνεκα τῶν συχνῶν ἄλλοτε ἐπιδρομῶν τῶν Ἄγγλων πᾶσαι αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως ὡμοίαζον πρὸς φρούρια. Σήμερον ὑπάρχει ἐν αὐτῇ βιβλιοθήκη ἐκ 4,000 τόμων, ἱδρυθεῖσα τῷ 1762, ἑτέρα ἐκ 1,500 τόμων, πολυτεχνεῖον, μηχανικὴ σχολή *(Mechanics institute)*, λέσχη τῶν γαιοκτημόνων, γραμματοδιδασκαλεῖον καὶ μία τῶν πρώτων κυριακῶν σχολῶν, αἵτινες ἱδρύθησαν ἐν Σκωτίᾳ. Ὁ ναὸς κέκτηται τὰ βιβλία τοῦ Ὀρρόκ, γραμματέως τῆς συζύγου τοῦ βασιλέως Ἰακώβου τοῦ ΣΤ'. Ἐν τοῖς πέριξ τῆς πόλεως εὑρηνται ἐρείπια ρωμαϊκῶν καὶ σαξωνικῶν στρατοπέδων.

ΧΩΟΥΚ (λόρδος Ἐδουάρδος Hawk), ἄγγλος ναύαρχος, γεννηθεὶς τῷ 1715 καὶ ἀποθ. τῷ 1781. Ἕνεκα τῶν ἐναντίον τοῦ γαλλικοῦ στόλου ἐπιτυχιῶν αὐτοῦ ἀνήχθη εἰς τὰ ὑπέρτατα ἀξιώματα. Ὑπῆρξε δὲ εἷς τῶν πρώτων, οἵτινες ἐχρησιμοποίησαν τὴν τακτικὴν τοῦ διασπᾶν τὴν τοῦ ἐχθροῦ γραμμὴν πρὸς τὸ κατανικῆσαι μετὰ ταῦτα τὰς διεσπασμένας ἐχθρικὰς δυνάμεις δι' ἀνωτέρων δυνάμεων. Τῇ 27)9 ὀκτωβρ. 1747 ὁ Χώουκ, ὑποναύαρχος διορισθείς, κατέσχεν ἐξ σκάφη τοῦ γαλλικοῦ στόλου πρὸ τῆς νήσου Aix, ἐγένετο ἀντιναύαρχος τῷ 1748, κατενίκησεν ὁλοσχερῶς τὸν στρατάρχην Κομφλὰν ἐν τῷ κόλπῳ Κεμπερὸν τῇ 8)20 νοεμβρίου 1759 καὶ ἐματαίωσε τοιουτοτρόπως τὸ σχέδιον τοῦ ἐν Βερσαλλίαις ὑπουργείου περὶ ἐπιδρομῆς ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας. Διορισθεὶς ναύαρχος καὶ λόρδος τοῦναυαρχείου τῷ 1765 ὁ Χώουκ, δὲν ἀνταπεκρίθη διὰ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, πρὸς τὴν φήμην, ἣν ὡς ναυτικὸς ἐκτήσατο. Τῷ 1776 προήχθη εἰς λόρδον τῆς Ἀγγλίας.

ΧΩΟΥΚΓΟΥΔ (σὶρ Ἰωάννης Hawkwood), διάσημος ἄγγλος πλοίαρχος, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὀξὺς ἢ Ἰωάννης τῆς βελόνης. Ἦν ράπτης ἐν Λονδίνῳ, ὅτε συμπεριελήφθη εἰς τὰ στρατεύματα Ἐδουάρδου τοῦ Γ'. Τῷ 1360 συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων ἑταιριῶν τῶν Tard - venus, ἐδῄωσε τὴν Προβιγκίαν, ἀπελύτρωσε τὸν πάπαν ἐν τῇ Ἀβινιῶνι, εἰσῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, ὑπηρέτησε τὸν μαρκήσιον τῆς Φερράρας καὶ τοὺς Πιζάνους ἐναντίον τῆς Φλωρεντίας, εἶτα τὸ δοῦκα τῶν Μεδιολάνων, τὸν ἀπεσταλμένον τῆς Βονωνίας, τέλος δὲ ἀφωσιώθη τοῖς Φλωρεντινοῖς. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1395. Γενόμενος πλουσιώτατος, ἵδρυσεν ἐν Ρώμῃ πτωχοκομεῖον διὰ τοὺς ἄγγλους καὶ συνεζεύχθη νόθον θυγατέρα τοῦ δουκὸς τῶν Μεδιολάνων Βαρνάβου Βισκόντι.

ΧΩΟΥΚΙΝΣ (Ἰωάννης Hawkins), ἄγγλος ναύαρχος, γεννηθεὶς ἐν Πλυμούθῃ τῷ 1520 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1595. Ἐπεχείρησεν εἰς Ἱσπανίαν, Πορτογαλίαν καὶ εἰς τὰς Καναρίους νήσους πολλὰς περιοδείας, ὧν ἡ ἔκθεσις κατεχωρίσθη ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Hakluyt· πολλὰς δὲ ἤρατο ἐπιτυχίας κατὰ τῶν Ἱσπανῶν μετὰ μοίρας τῆς βασιλίσσης Ἐλισσάβετ καὶ ἵδρυσεν ἐν Τσάταμ νοσοκομεῖον διὰ τοὺς ἀπομάχους τοῦ ναυτικοῦ.

ΧΩΟΥΚΙΝΣ (σὶρ Ριχάρδος Hawkins), ἄγγλος θαλασσοπόρος, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γενν. ἐν Πλυμούθῃ περὶ τὸ 1560 καὶ ἀποθ. τῷ 1662. Ὁ σὶρ Ριχάρδος Χώουκινς ὑπηρέτησε πρῶτον ἐν τῷ στόλῳ τοῦ κράτους, ὅπου μεγάλην ἐκτήσατο φήμην κατὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Ἱσπανῶν πολέμους, Ἱσπανῶν, οἵτινες ἐπεδείχθησαν ἐχθροὶ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ. Τῷ 1593 ὁ σὶρ Ριχάρδος Χώουκινς, ὅστις ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τήν τε κολοσσιαίαν περιουσίαν, ἣν εἶχε καταρτίσει ἐκεῖνος διὰ τοῦ βδελυροῦ καὶ ἀθεμίτου ἐμπορίου τῶν δούλων, καὶ τὸν πρὸς τὰ μακρυνὰ ταξείδια ἔρωτα καὶ τὴν πρὸς τὰς τυχοδιωκτικὰς ἐκδρομὰς ἀγάπην, ἐξώπλισεν ἰδίᾳ δαπάνῃ σπουδαῖον σῶμα ἐκστρατείας, ὅπερ ἀνεχώρησεν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Κατ' ἀρχὰς ἡ τύχη ἐφάνη αὐτῷ εὐνοϊκή, μεταβὰς δὲ εἰς τὴν Βρασιλίαν, ἐπεδάθη ἐκεῖθεν εἰς διαρπαγὰς καὶ ἐν Βαλπαραίζῳ συνέλαβε πέντε σκάφη, φέροντα πλούσιον φορτίον. Ἀλλὰ πάραυτα ἀνετράπησαν τὰ πράγματα. Συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Ἱσπανοῦ ναυάρχου Βελτράμ, ἔχοντος πολλῷ ὑπερόχους δυνάμεις ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, ὁ Χώουκινς ὑπέστη πανωλεθρίαν καὶ ᾐχμαλωτεύθη μεθ' ἁπάντων τῶν σὺν αὐτῷ. Ὁ νικητὴς ὅμως συγκατετέθη ὁπωσδήποτε νὰ χαρίσῃ αὐτῷ τὴν ζωήν· αὕτη ὅμως ὑπῆρξεν ἡ μόνη πρὸς αὐτὸν χάρις. Ἡ ἀφήγησις τοῦ ταξειδίου τοῦ σὶρ Ριχάρδου Χώουκινς ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον: «Παρατηρήσεις, γενόμεναι κατά τι

ταξείδιον εἰς τὴν νότιον θάλασσαν» (Λονδῖνον 1622).

ΧΩΟΥΚΙΝΣ (Γουλιέλμος Hawkins), ἄγγλος θαλασσοπόρος, συγγενὴς τῶν προτεταγμένων, γενν. περὶ τὸ 1585 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1613. Οὗτος ἐποιήσατο πολλὰ ταξείδια, ὅτε ἐνεταλη ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας τῶν Ἰνδιῶν νὰ συνάψῃ ἐμπορικὰς σχέσεις ἐν Ἰνδοσινικῇ καὶ ἐν ταῖς χώραις τῆς Μογγολίας. Τῷ 1607 ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ πλοιάρχου Κίνλιγκ, ἀφίκετο εἰς Σιράτον (1608), ὅπου ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ ἱδρύσῃ ἐμπορικὰ καθιδρύματα, καίπερ ἐλευθέρως ἐμπορευόμενος καὶ ὅπου πολλὰ ὑπέστη ἐκ μέρους τῶν τε Πορτογάλων καὶ τῶν Ἰησουιτῶν. Μεταβὰς εἰς Ἄγραν τῷ 1609, ἐγένετο φιλοφρόνως δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Μογγόλου, ὅστις ἔδωκε τοῖς Ἄγγλοις τὴν ἄδειαν νὰ ἐμπορεύωνται ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ καὶ ὅστις ἐποιήσατο τῷ Χώουκινς προτάσεις, ἵνα συγκατατεθῇ νὰ μείνῃ ἐν τῇ αὐλῇ αὐτοῦ· ὁ τελευταῖος οὗτος ὅμως, ἀπεγοητευμένος ἐκ τῶν δυσχερειῶν, ἃς προὐκάλουν αὐτῷ οἱ Ἰησουῖται καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἄγρας (1611), διῆλθε τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν καὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸν πλοῦν, ὅτε εἰς Ἀγγλίαν ὑπέστρεφεν. Ἔγραψε δὲ περίεργον ἀφήγησιν τοῦ ταξειδίου αὐτοῦ, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀφήγησις τῶν συμβάντων τῷ πλοιάρχῳ Χώουκινς κατὰ τὴν ἐν Ἰνδικῇ διαμονὴν αὐτοῦ, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Μεγάλου Μογγόλου» κτλ.

ΧΩΟΥΚΙΝΣ (σὶρ Ἰωάννης Hawkins), ἄγγλος μουσικογράφος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1719 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1789. Ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν προτεταγμένων καὶ ἦν υἱὸς ἀρχιτέκτονος. Καίπερ σπουδάσας τὰ νομικά, ἐνησχολεῖτο ὅμως ταὐτοχρόνως καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἐδημοσίευσεν ἔργα ἐμμέτρως τε καὶ ἐν πεζῷ. Τῷ 1761 ὅμως ἔλαβε θέσιν εἰρηνοδίκου ἐν τῇ κομητείᾳ Μίδλσεξ, ἀλλὰ διέταξε νὰ διανείμωσι τὸν μισθὸν αὐτοῦ εἰς τοὺς πτωχούς. Εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ κατὰ τὸ 1768 καὶ 1769 πρὸς καταστολὴν τῶν στάσεων, αἵτινες ἔλαβον χώραν ἐν Βρεντφόρδῃ καὶ ἐν Νουρφίλδ, ἔτυχε παρὰ τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ τίτλου ἱππότου. Ἔγραψε δέ: «Χορῳδίας διὰ φωνητικὴν καὶ ὀργανικὴν μουσικήν», μελοποιηθείσας ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Στάνλεη,—«Ἱστορίαν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πράξεως τῆς μουσικῆς» (1776), ἔργον ἐν ᾧ εἰργάσθη ἐπὶ 16 ἔτη, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀντάξιον τῶν προσδοκιῶν κλπ.

ΧΩΟΥΚΙΝΣ (Βενιαμὶν Γουταρχάουζ Hawkins), ἄγγλος φυσιολόγος, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1807. Ἐνασχοληθεὶς ἐπὶ μικρὸν ἐν τῇ γλυπτικῇ, ἐστράφη εἶτα εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς ζωολογίας. Δορισθεὶς τῷ 1851 κατὰ τὴν μεγάλην ἀγγλικὴν ἔκθεσιν ὑποεπιτηρητὴς τῆς ἐκθέσεως, ἀνέλαβε τὸ ἑπόμενον ἔτος νὰ διδάξῃ ἐν τῷ κρυσταλλίνῳ ἀνακτόρῳ τὴν ἀνατομίαν. Αὐτόθι κατήρτισε καὶ 33 προκατακλυσμιαῖα ζῶα κολοσσιαίων διαστάσεων, ἐκτεθέντων ἐν τῷ ἄλσει. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐστοίχισεν αὐτῷ ἐργασίαν ἐπέκεινα τῶν τριῶν ἐτῶν. Ἐν τῶν θηρίων τούτων ἦν τοσοῦτον ὑπερμέγεθες, ὥστε ὁ Χώουγκινς παρέθηκε ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτοῦ τράπεζαν πλουσίως διεσκευασμένην καὶ εἱστίασεν αὐτόθι 22 συνδαιτυμόνας. Ὁ Χώουγκινς ἐδημοσίευσε καὶ ἐπιστημονικὰ ἔργα λίαν ἀξιοσημείωτα: «Δημώδη συγκριτικὴν ἀνατομίαν» (1848), — «Συγκριτικὴν ἐξέτασιν τῆς κατασκευῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων» (1860),—«Ἀνατομίαν καλλιτεχνικὴν τοῦ ἵππου, τοῦ βοὸς καὶ τοῦ προβάτου πρὸς χρῆσιν τῶν σπουδαστῶν τῶν καλῶν τεχνῶν» (1867) κλπ.

ΧΩΟΥΚΣΟΟΥ (σὶρ Ἰωάννης Hawkshaw), ἄγγλος μηχανικός, γεννηθεὶς ἐν Λίηδς τῷ 1811, διακριθεὶς κυρίως ἐκ τῆς κατασκευῆς πολυαρίθμων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἐν Ἀγγλίᾳ, Ὁλλανδίᾳ καὶ Ἰνδικῇ. Ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον διηύθυνεν ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ τὰς ἐργασίας τῶν χαλκωρυχείων τοῦ Βολιβάρ, ὑπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου διωρίσθη μηχανικὸς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαγχεστρίας-Βοστώνης, εἶτα κατεσκεύασε καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν τὴν γραμμὴν Λαγκασάϊερ-Γορκσάιερ καὶ εἶτα ἐκλήθη εἰς Ρωσίαν πρὸς κατασκευὴν τῆς γραμμῆς Ρήγας-Δουναβέργης καὶ Δουναβέργης-Βιτέψ. Τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα εἶτα ἐξετέλεσεν, εἰσὶ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν ταῦτα: Τὰ τοῦ λιμένος καὶ τῶν νεωρίων τῆς Πενάρθης ἐν Κάρδιφ, ἡ γέφυρα τοῦ Λοντοντερὶ ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τοῦ Τσάριγχ-Κρὸς ἐν Λονδίνῳ, ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τῆς νήσου τοῦ Μαυρικίου,

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἥτις ἀνετέθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἐν τῶν νεωρίων τῆς ἑταιρίας τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, τὰ νέα ὀχυρώματα τοῦ Σπίτχετ, ἡ διώρυξ τοῦ Ἀμστελοδάμου μετὰ τῆς Βορείου θαλάσσης, ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Λονδίνου κτλ. Τῷ 1864 προσεκλήθη εἰς Βρασιλίαν, ἵνα μελετήσῃ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Περναμπούκου τὰ σημεῖα, ἅτινά εἰσι κατάλληλα πρὸς κατασκευὴν λιμένων καὶ ἔναρξιν τῆς κατασκευῆς σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Ὁ Χωουκσώου οὗτος κατήρτισε πρὸς τούτοις καὶ σχέδια ὑποβρυχίου σήραγγος ἀπὸ τοῦ Δούβρου μέχρι τοῦ Καλαὶ πρὸς συνένωσιν τῆς Γαλλίας μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐδημοσίευσε διάφορα φυλλάδια ἐπὶ θεμάτων τῆς μηχανικῆς, ὡς καὶ ἀφήγησιν τῆς ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀφρικῇ διαμονῆς αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀναμνήσεις ἐκ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς».

ΧΩΟΥΞ (Δ. Φραγκίσκος Hawks), ἀμερικανὸς συγγραφεὺς καὶ ἱεροκήρυξ, γενν. ἐν Νιουβέρνῃ τῆς βορείου Καρολίνας τῷ 1798. Ἀφοῦ ἐξήσκησεν ἐπί τινα χρόνον τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἀπετέλεσε μέρος τῆς βουλῆς τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πολιτείας εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον (1828). Ἐξήσκησε δ' ἀλληλοδιαδόχως καθήκοντα ἱεροκήρυκος ἐν Νιουχάβεν, Φιλαδελφείᾳ, Νέᾳ Ὑόρκῃ, Νέᾳ Αὐρηλίᾳ καὶ εἶτα ἐκ νέου ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ (1849). Ὁ Χώουξ διεκρίθη ὡς εἷς τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων ἱεροκηρύκων τῆς βορείου Ἀμερικῆς. Ὡς ἐκ τῆς φήμης αὐτοῦ ἐξελέγη τῷ 1844 ἐπίσκοπος τοῦ Μισισιπῆ, εἰς θέσιν, ἣν ἠρνήθη νὰ δεχθῇ, καὶ τῷ 1837 ἵδρυσε καὶ διηύθυνε τὴν «Ἐπιθεώρησιν» τῆς Νέας Ὑόρκης, ἀσχοληθεὶς οὐ μόνον περὶ τὴν θεολογίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ λοιπά. Ἔγραψε δὲ «Ἔγγραφα, χρήσιμα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν», — τὴν «Αἴγυπτον καὶ τὰ μνημεῖα αὐτῆς», — «Ἀφήγησιν τοῦ ταξειδίου τοῦ ναυάρχου Πέρρυ εἰς τε τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὰς θαλάσσας τῆς Σινικῆς» (Νέα Ὑόρκη, 1856 μετὰ 200 εἰκόνων) κλπ. Δέον νὰ μνημονεύσωμεν ἐν τέλει καὶ συλλογῆς διαλέξεων περὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ περὶ τῶν ἀμερικανικῶν χρονικῶν, δημοσιευθείσης ὑπὸ τὸν τίτλον «Συνδιαλέξεις τοῦ θείου Φιλίππου».

ΧΩΟΥΞΟΥΟΡΘ (Ἰωάννης Hawksworth), ἄγγλος συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1715 καὶ ἀποθ. τῷ 1773. Κατ' ἀρχὰς εἰργάσθη ἐν ἐφημερίσι, γράψας σπουδαῖα ἄρθρα. Εἶτα ἔγραψεν ἔργα προωρισμένα διὰ τὸ θέατρον. Συνέθετο ἀνατολικὸν μυθιστόρημα *Almoran* καὶ *Hamet*, ὅπερ ἀπλήστως ἀνεγνώσθη καὶ τὸ ὁποῖον ὁ ἀββᾶς Πρεβόστ μετέφρασε γαλλιστί. Αὐτῷ ἀνετέθη ἡ σύνταξις τῆς «Ἀφηγήσεως τῶν περιηγήσεων τοῦ πλοιάρχου Κούκ», κατηγορήθη δ' ἐπὶ τῷ ὅτι ἐξήνεγκεν ἐν αὐτῇ ἀπαδούσας πρὸς τὴν θρησκείαν ἀρχὰς καὶ ὅτι ἐν ταῖς περιγραφαῖς αὐτοῦ ἥκιστα ηὐλαβήθη τὴν κοσμιότητα. Ὑπάρχει αὐτοῦ καλὴ μετάφρασις τοῦ Τηλεμάχου.

ΧΩΟΥΞΜΠΕΡΥ (Hawksbury), ποταμὸς τῆς Αὐστραλίας ἐν τῇ Νοτίῳ Νέᾳ Οὐαλίᾳ. Καταρρέων ἐκ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τῶν Κυανῶν ὀρέων, χύνεται εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἐν τῷ κόλπῳ Μπρόκεν μετὰ ροῦν 90 χιλιαμέτρων. Μέρος μόνον τούτου εἶναι πλευτόν. Αἱ συχναὶ πλήμμυραι πολλὰς προξενοῦσι καταστροφάς.

ΧΩΟΥΞΜΠΕΡΥ (Hawksbury), νῆσος τοῦ μεγάλου Ὠκεανοῦ κατὰ τὰς παραλίας τῆς βορείου Ἀμερικῆς (Ἀγγλικὴ Κολομβία) ὑπὸ τὴν 53° 30′ Β πλάτ. καὶ τὴν 131° 20′ Δ μήκ. Ἔχει μῆκος 60 χιλιαμ. καὶ πλάτ. 13. Ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Βαγκουβέρου.

ΧΩΟΥΞΧΑΪΔ (Hawkshead), κωμόπολις τῆς Ἀγγλίας (Λαγκάστρη) παρὰ τὴν λίμνην Ἰστγουαίηθ. Κάτ. 2,000. Λατομεῖα σχιστολίθου, ἅτινα εἶναι καὶ τὰ πλουσιώτερα τοῦ βασιλείου. Ἀρχαῖος ναὸς τοῦ ἁγίου Μιχαήλ.

ΧΩΡ (Ἰάκωβος-Κασιμὶρ Haur), πολωνὸς οἰκονομολόγος, γενν. τῷ 1632 καὶ ἀποθ. μετὰ τὸ 1707. Ἀφοῦ διηύθυνεν ἐπὶ τριακονταετίαν καὶ ἐπέκεινα τὰ κτήματα πολλῶν πολωνῶν μεγιστάνων, ἐγένετο θησαυροφύλαξ καὶ εἶτα γραμματεὺς τοῦ βασιλέως, ὅστις ἔδωκεν αὐτῷ τὸν τίτλον βαρώνου, ἔγραψε δέ: «Γενικὴν γεωργικὴν οἰκονομίαν» (Κρακοβία), ἔργον, ὅπερ ἀπέλαυε κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ μεγάλης ἐκτιμήσεως, ὡς καὶ συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον ὁ «Πολωνικὸς Ἑρμῆς» (1702).

ΧΩΡΑ, χωρίον τῆς Ἀρκαδίας ἐν Γορτυνίᾳ καὶ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Θελπούσης, κείμενον ἐν τῇ μεταξὺ Ἐρυμάνθου καὶ Λάδωνος, παραποτάμων τοῦ Ἀλφειοῦ, χώρα, εἰς ἀπόστασιν 8 ὡρῶν ΒΔ τῆς Δημητσάνης. Οἱ-

κεῖται ὑπὸ 300 κατοίκων καὶ παράγει δημητριακοὺς καρπούς, ἐλαίας, βάμβακα κτλ.

ΧΩΡΑ, κωμόπολις τῆς νήσου Ἀμοργοῦ, κειμένη μεσογείως εἰς ἀπόστασιν 3 μιλίων ἀπὸ τοῦ νοτιωτέρου τῶν λιμένων τῶν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν καὶ ᾠκοδομημένη πέριξ βράχου ἐν σχήματι ἀμφιθεάτρου. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ δήμου Ἀμοργοῦ, οἰκουμένη ὑπὸ 1,500 κατοίκων. Προϊόντα, δημητριακοὶ καρποί, βάμβαξ, σήσαμον, ὄσπρια, καπνός, ἔλαιον, οἶνος σῦκα κτλ. Εἰς ἀπόστασιν $^3/_4$ τῆς ὥρας ἐπὶ τῆς ἀπορρῶγος καὶ τραγείας ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους Προφ. Ἠλιοῦ, ἐντὸς φυσικοῦ κοιλώματος βράχου κεῖται ἡ μονὴ τῆς Παναγίας, τῆς ἐπιλεγομένης Χοζοβιωτίσσης, κτισθείσης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὗ ἡ εἰκὼν σώζεται γεγραμμένη ἐπὶ στήλης ἐν τῇ μονῇ.

ΧΩΡΑ, χωρίον τῆς Λακωνίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Καρδαμύλης, ἧς κεῖται ΒΔ εἰς ἀπόστασιν ὥρ. 1 $^1/_2$. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατοίκων.

ΧΩΡΑ, κωμόπολις, πρωτεύουσα τῆς νήσου Σάμου καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου τμήματος, κειμένη κατὰ τὸ ΒΑ τῆς πεδιάδος καὶ ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων λόφου εἰς ἀπόστασιν ὥρας περίπου ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς εἶναι ἀκανόνιστοι, στεναὶ καὶ κακῶς ἐστρωμέναι. Περιέχει 400 περίπου οἰκίας, ἐκτισμένας κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως. Τὸ κλῖμα ὑγιεινὸν ἐκτὸς τριῶν μηνῶν, καθ' οὓς οἱ κάτοικοι αἰσθάνονται τὴν ἐπενέργειαν τῶν πέριξ νοσερῶν ἑλῶν. Τὸ τμῆμα τῆς Χώρας ὁρίζεται πρὸς Α καὶ Β ὑπὸ τοῦ τμήματος Βαθέος, πρὸς Δ ὑπὸ τῶν τοῦ Καρλοβασίου καὶ Μαραθοκάμπου καὶ πρὸς Ν ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Ἐν αὐτῇ κεῖνται ἐννέα χωρία καὶ δύο πεδιάδες, χωριζόμεναι ὑπό τινος διακλαδώσεως τῆς Ἀμπέλου, καὶ πεδιὰς τοῦ Μεσοκάμπου πρὸς Α, καὶ ἡ τῆς Χώρας πρὸς Δ.

ΧΩΡΑΖΙΝ, πόλις ἐν Γαλιλαίᾳ.

ΧΩΡΑΙΟΣ, πατὴρ τῆς Καλλιθέας.

ΧΩΡΑΜΝΑΙΟΙ, περσικὸς λαός. Ἴδε καὶ ΧΩΡΟΜΝΑΙΟΙ.

ΧΩΡΑΣΜΙΟΣ, ὄνομα κύριον, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουίδᾳ.

ΧΩΡΕΜΙΟΝ, χωρ. τῆς Ἀρκαδίας, κείμενον παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ πρὸς τὸ ΒΑ τοῦ Ἴσαρι, οὗ ἀπέχει ὥρ. 2. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμ. Λυκοσούρας καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 500 κατοίκων.

ΧΩΡΕΠΙΣΚΟΠΟΙ, χωρ. τῆς Κερκύρας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἱστωναίων καὶ κείμενον πλησίον τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ, τῶν Ἀρκαδάδων, ὧν ἀπέχει 15′. Οἰκεῖται ὑπὸ 452 κατοίκων.

ΧΩΡΗΒ, ὄνομα ὄρους, παρὰ τῷ Σουίδᾳ ἀπαντῶν.

ΧΩΡΑ ΓΑΪΤΣΩΝ, χωρίον τῆς Λακωνικῆς, κείμενον πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν τοῦ Κάμπου, οὗ ἀπέχει ὥρ. 1 $^1/_2$, καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ταϋγέτου. Ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Ἀβίας καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 240 κατοίκων.

ΧΩΡΙΑΝΗΣ ἢ ΧΟΡΙΑΝΗΣ, ἀρχηγὸς τῶν Περσῶν.

ΧΩΡΙΝΗ, χώρα τῆς Παρθίας ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Στράβωνι.

ΧΩΡΟΜΙΘΡΗΝΗ, χώρα τῆς βορείου Μηδικῆς.

ΧΩΡΟΜΝΑΙΟΙ, λαὸς ἐν Ἀσίᾳ, γείτων τῶν Καρμανίων. Ἴσως ταὐτόσημον τῷ ἀνωτέρω ΧΩΡΑΣΜΙΟΙ.

ΧΩΣΤΙΑ, κώμη τῆς Βοιωτίας, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Θίσβης καὶ ἀπέχουσα τῆς Δομβραίνης πρὸς δυσμὰς ὥρ. 1.15′. Κεῖται ἐπὶ τῶν νοτίων ὑπωρειῶν τοῦ Ἑλικῶνος καὶ παρὰ τὴν ἑλώδη πεδιάδα τῆς ἀρχαίας Θίσβης. Κάτωθι δ' αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ὑπόκειται ὁ ὅρμος Ἅγιοι Σάραντα. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνέρχονται εἰς 847.

ΧΩΤΒΙΑ (Hauteville), χωρίον τῆς Γαλλίας (Ain), πρωτεύουσα διαμερίσματος, ἀπέχει 33 χιλιαμ. ΒΔ τοῦ Μπελέ. Κάτ. 700.

ΧΩΤΗΝΗ, χώρα τῆς Ἀρμενίας.

ΧΩΤΡΙΒ (Hauterives), χωρίον τῆς Γαλλίας (Drôme) ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Γκρὰν-Σέρ. Ἀπέχει 43 χιλιάμετρα τῆς Βαλεντίας (Valence). Κάτ. 2,600.

ΧΩΤΡΙΒΙΕΡ (Hautes-Rivières), χωρίον τῆς Γαλλίας (Ἀρδέννας) ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Μοντερμὲ καὶ εἰς ἀπόστασιν 20 χιλιαμ. τοῦ Μεζιέρ. Κάτ. 2,200.

ΧΩΤΣΙΣΤΑ, κωμόπολις, κειμένη κατὰ τὰ μεθόρια Ἄνω Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας, ἐντὸς καταφύτου καὶ καταρρύτου λεκάνης τοῦ Γράμμου ὄρους καὶ διαρρεομένη ὑπό τινος παραποτάμου τοῦ Δεβόλ, διατηροῦντος πάντοτε τὸ ὕδωρ καὶ κινοῦντος τοὺς ἐν τῇ κωμοπόλει 6 μύλους. Ἀπέχει πρὸς Α τῆς

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Κορυτσᾶς ὥρ. 3. Οἰκεῖται ὑπὸ 600 οἰκογενειῶν χριστιανικῶν καὶ 30 μωαμεθανικῶν. Ἔχει δὲ ἡ κωμόπολις καλὰς οἰκοδομάς, ἐκκλησίαν μεγάλην κατὰ τὸ κέντρον καὶ 6 γάνια. Ὑπερθεν καὶ μεσημβρινῶς τῆς Χωτσίστης ἐπὶ κορυφῆς κωνικοῦ λόφου, καλυπτομένου ὑπὸ δάσους δρυῶν, κεῖται ἡ $^1/_4$ τῆς ὥρας ἀπέχουσα μονὴ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, ἔχουσα 100 δωμάτια.

ΧΩΪ ἢ ΧΑΪ (ἀββᾶς Ρενὲ-Ἰοῦστος Hauy ἢ Haüy), διάσημος γάλλος ὀρυκτολόγος, γενν. τῇ 16)28 φεβρουαρίου 1763 ἐν *St. Just (Oise)* καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 24)3 ἰουνίου 1822. Οὗτος ἦν υἱὸς πτωχοῦ ὑφαντουργοῦ, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ αὐτῷ τὴν ἀπαιτουμένην ἀνατροφήν· ὡς ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου ὅμως ἐνδιαφέροντος, ὅπερ ᾐσθάνετο πρὸς τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ πρὸς τοὺς ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας, κληρικός τις, ἀνήκων εἰς πρεσβυτερεῖον τοῦ γενεθλίου αὐτοῦ χωρίου, παρατηρήσας τὴν τάσιν ταύτην τοῦ παιδὸς καὶ ἀνακαλύψας πολλὴν παρ' αὐτῷ εὐφυΐαν, ἐνετείλατο ἕνα τῶν μοναχῶν νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὰ πρῶτα στοιχεῖα. Αἱ ταχεῖαι αὐτοῦ πρόοδοι, ἡ μειλιχιότης τοῦ τρόπου καὶ τὸ εὐπροσήγορον τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ προσείλκυσαν ἐπ' αὐτοῦ τὴν συμπάθειαν τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἐσκέφθησαν ν' ἀποστείλωσιν αὐτὸν εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν· τοῦτο καὶ ἔγεινε, διότι οἱ προστάται αὐτοῦ κατέστησαν αὐτὸν ὑπότροφον ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ναβάρας. Αὐτόθι τοσοῦτον ἐξετιμήθη ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων αὐτοῦ, ὥστε ἐκρατήθη πλησίον αὐτῶν μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν καὶ κατέλαβε διαφόρους ἕδρας. Συναντηθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τοῦ καρδιναλίου Δεμοὰν μετὰ τοῦ Λομών, ἐνεπνεύσθη παρ' αὐτοῦ τὸν πρὸς τὴν βοτανικὴν ἔρωτα. Ἐν τούτοις ἡμέραν τινὰ βλέπων τὸ πλῆθος συνωστιζόμενον εἴς τινα διάλεξιν τοῦ Δόβεντων περὶ τῆς ὀρυκτολογίας ὁ Χωΐ ἐπεδόθη εἰς αὐτὴν καὶ ἰδὼν ὅτι ἡ ὀρυκτολογία ἦν ἀντικείμενον σπουδῶν κάλλιον καθωρισμένον καὶ ἧττον ἐξηρευνημένον ἢ ἡ βοτανική, προσηλώθη εἰς τὴν μελέτην αὐτῆς. Τῷ 1783 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν συνελήφθη ὡς κληρικός, ταῖς παραστάσεσιν ὅμως τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν πάραυτα ἀφέθη. Ἡ Συμβατικὴ διώρισεν αὐτὸν μέλος τῆς ἐπὶ τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν ἐπιτροπῆς ὡς καὶ διευθυντὴν τοῦ ὀρυκτολογικοῦ συμβουλίου (1794). Εἶτα ἐγένετο καθηγητὴς καὶ μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου ἀπ' αὐτῆς τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς ὑπατείας ἀνετέθη αὐτῷ νὰ διδάξῃ τὴν ὀρυκτολογίαν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς φυσικῆς ἱστορίας εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Δολομιέ (1802) καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σχολὴν τῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Ναπολέων, ὅστις μεγάλως ἐξετίμα αὐτόν, διώρισεν αὐτὸν ἐπίτιμον ἱερέα *(chanoine)* τοῦ ἐν Παρισίοις ναοῦ τῆς Παναγίας *(Notre-Dame)* κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ καθολικοῦ θρησκεύματος. Ὁ Χωΰ ἀπέλαυεν εὐρωπαϊκῆς φήμης. Τῷ 1814 ξένοι ἡγεμόνες ἦλθον εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ· ῥῶσοι πρίγκηπες τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας καὶ ὁ βασιλικὸς πρίγκηψ τῆς Δανίας ἠκολούθησαν τὰ μαθήματα αὐτοῦ, ἅτινα παρέδιδε μετὰ σαφηνείας καὶ γλαφυρότητος. Τὰ κυριώτερα ἔργα τοῦ Χωΰ εἰσι: «Πραγματεία περὶ τῆς θεωρίας τῆς κατασκευῆς τῶν κρυστάλλων» (1884), — «Ἑρμηνευτικὴ ἔκθεσις τῆς θεωρίας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τοῦ μαγνητισμοῦ» (1887), — «Πραγματεία περὶ ὀρυκτολογίας (1801), — «Στοιχειώδης πραγματεία φυσικῆς» (1803), ἔργον, γενόμενον, ἐντὸς διαστήματος ὀλιγωτέρου τῶν ἓξ μηνῶν κατ' αἴτησιν Ναπολέοντος τοῦ Α', ὅστις ἐχορήγησε τῷ συγγραφεῖ σύνταξιν 6,000 φράγκων, — «Πραγματεία περὶ τῶν φυσικῶν χαρακτήρων τῶν πολυτίμων λίθων» (1817) κλπ.

ΧΩΪ ἢ ΧΑΪ (Βαλεντῖνος Hauy ἢ Haüy), ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1745 ἐν ἁγίῳ Ἰούστῳ *(Oise)* καὶ ἀποθανὼν τῷ 1822. Ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ βασιλέως, διερμηνεὺς τοῦ ναυαρχείου, ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς διδασκαλίαν τῶν τυφλῶν νέων σημεῖα προέχοντα καὶ ψηλαφητὰ καὶ ἤνοιξεν ἐν Παρισίοις τῷ 1784 σχολήν, ἐν ᾗ ἐφήρμοσε τὴν μέθοδον αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Θεοφιλανθρώπων. Τῷ 1806 ἐξεπατρίσθη. Ἵδρυσεν ἀνάλογα καθιδρύματα ἐν Πετρουπόλει καὶ Βερολίνῳ καὶ ὑπέστρεψε τῷ 1817. Ἔγραψε «Πραγματείαν περὶ ἀνατροφῆς τῶν τυφλῶν» (Παρίσιοι, 1786), — «Νέον συλλαβισματάριον» (1700).

Προσθετέον ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη τῆς διδασκαλίας τῶν τυφλῶν δὲν ἀποτελεῖ ἀνακάλυψιν κυρίως αὐτοῦ τούτου τοῦ Χωΰ,

διότι ἀπὸ πολλοῦ παρετηρήθη ἤδη τὸ δυνατὸν τοῦ διδάξαι τοὺς τυφλοὺς τὴν μουσικὴν καὶ τὴν γεωγραφίαν διὰ μέσου προεχόντων μουσικῶν σημείων καὶ ἀναλόγων χαρτῶν. Ὁ Χωύ, γενικεύων τὴν ἰδέαν ταύτην, ἐφήρμοσεν αὐτὴν εἰς πάντα τὰ μέρη τῆς στοιχειώδους διδασκαλίας καὶ προήχθη οὕτως εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς μεθόδου αὐτοῦ περὶ τῆς ἐν γένει διδασκαλίας τῶν τυφλῶν.

ΧΩΧΗ, πεδιὰς ἐν τῷ Τίγρητι.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

ΚΑΙ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΤΟΜΟΥ.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΝ (Franklin), ὄνομα κοινὸν 97 πόλεων ἢ χωρίων καὶ 20 κομητειῶν ἢ διοικητικῶν ὑποδιαιρέσεων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἐνταῦθα γενήσεται μνεία μόνον τῶν ἑξῆς κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν :

1. Φραγκλῖνον, πόλις τῆς πολιτείας τῆς Νέας-Ὑόρκης. Κάτ. 3,100.

2. Φραγκλῖνον, πόλις τῆς πολιτείας τῆς Ὑερσέης εἰς ἀπόστασιν 20 χιλιαμ. τοῦ Νιουβάρκ. Κάτ. 3,900.

3. Φραγκλῖνον, πόλις τῆς πολιτείας τοῦ Μισουρῆ, ἀπέχει 250 χιλιάμ. τοῦ Ἁγ. Λουδοβίκου. Κάτ. 2,600.

4. Φραγκλῖνον, ἐμπορικὸς λιμὴν καὶ πρωτεύουσα τῆς περιφερείας τῆς Παναγίας *(Ste Marie)*, ἐν Λουϊζιάνῃ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς ἀπόστασιν 100 χιλιαμέτρων διὰ θαλάσσης ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ. Κάτ. 1,500. Ὁ λιμὴν οὗτος, προσιτὸς εἰς πάντα τὰ μεγάλα ἀτμόπλοια, εἶναι τὸ σημεῖον, ὁπόθεν φορτόνονται πάντα τὰ προϊόντα τῶν γειτόνων χωρῶν, βάμβαξ, σάκχαρι καὶ ἀραβόσιτος.

5. Φραγκλῖνον, πολίχνη τῆς πολιτείας Ἰνδιάνης, πρωτεύουσα τῆς κομητείας Τζόνσων ἐπὶ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Γιέγκ, ἀπέχουσα 32 χιλιάμετρα τῆς Ἰνδιαναπόλεως· ἔστι δὲ εἷς τῶν κυριωτέρων σταθμῶν τοῦ σιδηροδρόμου Μάδισων-Ἰνδιαναπόλεως, ἀνατολικὸν τέρμα τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Μαρτιναβίλλης καὶ ἕδρα τοῦ κολλεγίου Φραγκλίνου, ἱδρυθέντος ὑπὸ τῶν βαπτιστῶν τῷ 1835 ὑπὸ τὸ ὄνομα «Βαπτιστικὸν ἱνστιτοῦτον χειροτεχνίας».

6. Φραγκλῖνον, πολίχνη τῆς πολιτείας Τενεσίη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀρπέθου, ἀπέχουσα 32 χιλιάμ. τῆς Νασβίλης, πρωτεύουσα τῆς πολιτείας καὶ διασχιζομένη ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τενεσίη-Ἀλαβάμας. Ἡ πολίχνη αὕτη ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς αἱματηρὰν μάχην, συγκροτηθεῖσαν τῇ 18)30 νοεμβρίου 1864. Ὁ στρατηγὸς Θωμᾶς, ἐντεταλμένος νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Τενεσίην, κατέλαβε τὴν Νασβίλην, ἀφίνων ἐν Φραγκλίνῳ τὸν στρατηγὸν Σοφιὴλδ μετὰ πολυαρίθμου στρατιωτικοῦ σώματος. Ὁ τῆς ὁμοσπονδίας στρατηγὸς Χούδ, ἀφικόμενος τῇ 17)29 νοεμβρ. πρὸ τοῦ Φραγκλίνου, διέταξε τὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ τῆς ἡοῦς τῆς 18)30 τοῦ αὐτοῦ. Ὁ στρατὸς αὐτοῦ διῃρέθη εἰς δύο πτέρυγας, ὧν ἡ μία θὰ ἐπετίθετο κατὰ μέτωπον, ἡ δ' ἄλλη ἐκ τῶν ὄπισθεν. Ὁ Σοφιὴλδ ἀντέστη τολμηρῶς καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ εἶτα ἤρξατο τῆς ὑποχωρήσεως. Τῇ 1 δεκεμβρίου (ν. ἡμ.) ὁ Σοφιὴλδ καὶ ὁ Γουίλσων ἀφίκοντο εἰς Νασβίλην καὶ εὑρίσκοντο ἔκτοτε ἐν ἀσφαλείᾳ. Ἡ μάχη αὕτη, καθ' ἣν σπουδαῖαι ὑπῆρξαν αἱ ἀπώλειαι ἑκατέρωθεν, ἐπήνεγκε τοῖς ὁμοσπόνδοις τὴν ἀπώλειαν ἑνὸς ὑποστρατήγου, τοῦ ἰρλανδοῦ Κλέβουρν, καὶ πέντε στρατηγῶν μεραρχίας.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΝ (Στενὸν τοῦ —), πορθμὸς ἢ βραχίων θαλάσσης τῆς βορείου Ἀμερικῆς ἐν ταῖς πολικαῖς χώραις, χωρίζων πρὸς Ν

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

τὴν νῆσον τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλίας ἀπὸ τῆς χερσονήσου Βουθίας. Ἡ μεσημβρινὴ εἴσοδος αὐτοῦ κεῖται ὑπὸ τὴν 71⁰ βορείου πλ. καὶ τὴν 100⁰ δυτικοῦ μήκους. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὀφείλει εἰς τὸν τολμηρὸν θαλασσοπόρον, ὅστις ἀπώλετο, ζητῶν βορειοδυτικὴν ὁδόν. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀτρομήτου τούτου θαλασσοπόρου ἐδόθη πρὸς τούτοις καὶ εἰς δύο ἀκρωτήρια τῆς ἀγγλικῆς βορείου Ἀμερικῆς ἐν ταῖς ἀρκτικαῖς χώραις.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ (Βενιαμὶν Franklin), ἀμερικανὸς φιλόσοφος καὶ πολιτευτής, εἷς τῶν Ἱδρυτῶν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ εἷς τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες περιεποιήσαντο πολλὴν τιμὴν οὐ μόνον εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα. Γεννηθεὶς ἐν Βοστώνῃ τῷ 1706, ἀπέθανεν ἐν Φιλαδελφείᾳ τῇ 5)17 ἀπριλίου 1790. Ὁ Φραγκλῖνος ἦν υἱὸς ἁπλοῦ τεχνίτου, ὅς, ἔχων μεγάλην οἰκογένειαν, δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπιμεμελημένην ἀνατροφήν. Μόνος σχεδὸν ἐξέμαθε τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἀπέδειξε τοσαύτην πρὸς τὴν σπουδὴν κλίσιν, ὥστε ὁ πατὴρ αὐτοῦ συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ καταστήσῃ αὐτὸν ὑπηρέτην τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶτα ἀπεστάλη εἰς πρωτοβάθμιον σχολήν, ἐν ᾗ διέμεινεν ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος (1715). Ἄλλως ὁ πατὴρ αὐτοῦ δὲν ἦτο ὀπαδὸς τοῦ σχολιακοῦ βίου, ὅστις κατ' αὐτὸν ἐμφυτεύει εἰς τοὺς παῖδας τὴν πρὸς τὴν ῥαθυμίαν τάσιν καὶ μεταδίδει αὐτοῖς ἀποστροφὴν πρὸς τὴν πρακτικὴν ἐργασίαν· ἤθελε δὲ ἵνα ὁ Βενιαμὶν ἐκμάθῃ τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀρίθμησιν πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καταρτίζῃ τὰ ἐμπορικὰ τιμολόγια. Δεκαετὴς ἦτο, ὅτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ κηροποιὸς ἐγκατέστησεν αὐτὸν ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ μετὰ τῆς προθέσεως νὰ διδάξῃ αὐτῷ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ. Ἡ ἀπόφασις αὕτη λίαν δυσηρέστησε τῷ νεαρῷ Φραγκλίνῳ, ὅστις εἶχε κατὰ νοῦν νὰ καταστῇ ναυτικός, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπεδίδετο εἰς συχνὰς ἀσκήσεις κολυμβητικῆς καὶ θαλασσίων ἐκδρομῶν. Ὁ πατὴρ μετὰ λύπης ἔβλεπεν ἀναπτυσσομένην τὴν τάσιν ταύτην, ἥτις ἀνέτρεπε τὰ σχέδια αὐτοῦ, καὶ εἰσήγαγε τὸν Φραγκλῖνον εἰς μαχαιροποιεῖον ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἡ αὐτόθι ἐνασχόλησις αὐτοῦ θὰ διήγειρε παρ' αὐτῷ τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν τέχνην καὶ θὰ συνεκράτει τὸν ἀνήσυχον τοῦτον χαρακτῆρα· ἀλλ' ἠπατᾶτο. Ὁ Βενιαμὶν παρητήθη πράγματι τὰ περὶ θαλασσίων ταξειδίων ὄνειρα αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς ἕτερον πάθος, εἰς τὸ πάθος τῆς ἀναγνώσεως. Πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐξοικονομήσῃ, ἀφιέρου εἰς ἀγορὰν βιβλίων, οὐδὲν δὲ ἠδύνατο νὰ κορέσῃ τὴν ἀπληστίαν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ βιβλία ἦσαν σπάνια ἐν Βοστώνῃ, κατὰ μεγάλην δὲ τύχην εὗρεν ὁ νεαρὸς φιλόβιβλος τοὺς «Βίους» τοῦ Πλουτάρχου καὶ τὸ ἔργον τοῦ Φοὲ «Πραγματείαν περὶ σχεδίων». Ἡ ἀνάγνωσις αὕτη ἐξήσκησεν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Φραγκλίνου σωτηρίαν καὶ διαρκῆ ἐπιρροήν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, φρονῶν τότε ὅτι ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καλὸν τυπογράφον, ἔταξεν αὐτὸν ὡς μαθητευόμενον καὶ ἁπλοῦν ἐργάτην παρὰ τῷ ἑτέρῳ αὐτοῦ υἱῷ Ἰακώβῳ Φραγκλίνῳ, ὅπου ὤφειλε νὰ ἐργασθῇ ἀμισθὶ μέχρι τοῦ 21ου ἔτους τῆς ἡλικίας. Ὁ Βενιαμὶν εὑρίσκετο τότε ἐν τῷ στοιχείῳ αὐτοῦ, διότι ὑπὸ βιβλίων μόνον περιεκυκλοῦτο. Ἔμπορός τις τῆς πόλεως, ὅστις συχνάκις ἐπεσκέπτετο τὸ τυπογραφεῖον αὐτοῦ, παρατηρήσας τὰς ἰδιαζούσας ταύτας διαθέσεις τοῦ παιδός, ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ καταφεύγῃ εἰς τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ, πολλὰ καὶ ἐκλεκτὰ περιέχουσαν συγγράμματα. Ὁ Νέος ἐργάτης κατελήφθη τότε ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ νὰ παραγάγῃ καὶ αὐτὸς σύγγραμμα καὶ συνέθετο ἔμμετρά τινα ἔργα, ἐν οἷς καὶ «Ἄσματα» *(Ballades)*, ὧν τὸ ἓν ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ διεσκορπίσθη ἀνὰ σύμπασαν τὴν πόλιν. Τὸ ἄλλως ἀσήμαντον τοῦτο ἔργον μεγάλως ἐπέτυχεν, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ὑπέδειξεν αὐτῷ ὅτι τὸ ὕφος αὐτοῦ ἦν πλημμελὲς καὶ σχεδὸν ποταπὸν καὶ ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐγίνετο καλὸς συγγραφεύς, ἐὰν μὴ διώρθου τὸ σοβαρὸν τοῦτο σφάλμα. Τοιουτοτρόπως ἔσωσεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀνεπανορθώτου δυστυχήματος τοῦ νὰ καταστῇ ἀδέξιος ποιητής, ἤτοι τὸ ἀχρηστότερον, τὸ ἥκιστα ἀνεκτὸν καὶ τὸ μᾶλλον βδελυκτὸν ὄν πουν τοῦ κόσμου. Τόμου τινὸς τοῦ Θεάτου τοῦ Ἄδδισον πεσόντος εἰς χεῖρας αὐτοῦ, ὁ Φραγκλῖνος ἠδυνήθη πάραυτα νὰ κατανοήσῃ τί σημαίνει γλαφυρότης ὕφους. Τὸν τόμον τοῦτον ἀνέγνωσεν ἅπαξ καὶ δὶς μετὰ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἐνεργητικότητος ἐκείνης, ἧς τοσαῦτα ἤδη παρέσχε δείγματα. Ἀφοῦ δὲ ἀνεγίνωσκέ τι τεμάχιον τούτου, ἐπειρᾶτο νὰ συγκρατήσῃ τὸ νόημα καὶ εἶτα ἐδοκίμαζεν

αὐτὸς οὗτος νὰ ἐκθέσῃ τὸ αὐτό, ὡσεὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον ἀνῆκε. Τελειόνων τὸ ἔργον, παρέβαλλε τὸ ὕφος αὐτοῦ μετὰ τοῦ τοῦ πρωτοτύπου. Εἰς τὸν Ἄδδισον λοιπὸν ὀφείλει ὁ Φραγκλῖνος τὴν χάριν ἐκείνην τοῦ ὕφους, ἐφ' ᾗ τοσοῦτον ἐξάχως διεκρίνετο. Ἡμέραν τινὰ ἀναγνοὺς ἔν τινι ἰατρικῷ συγγράμματι ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ κρέατος εἶχε τοσοῦτον ἀξιοθρήνητα ἀποτελέσματα, ὅσα παρεῖχε πλεονεκτήματα ἡ χρῆσις τῶν λαχανικῶν, καὶ ἐνθουσιασθεὶς ἐπὶ τῷ ἀρίστῳ τούτῳ δόγματι, ἤρξατο ζῶν δι' ὀρύζης καὶ γεωμήλων, ἅτινα μόνος ὤπτα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁδηγιῶν, αἵτινες ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἐδίδοντο. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὅστις εὗρε συμφέρουσαν τὴν περὶ τὴν τροφὴν ταύτην οἰκονομίαν, προθύμως παρεδόθη εἰς ἐκκεντρικότητα λίαν εὐεργετικὴν δι' αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ πυθαγορικὸν τοῦτο σύστημα ἔσχε πάραυτα τὰ ὅρια αὐτοῦ. Ὁ Φραγκλῖνος, ἀνευρὼν μικρὸν ἰχθὺν ἐν τῷ στομάχῳ ἑτέρου μείζονος τοιούτου, μετὰ πολλῆς τῆς κρίσεως συνεπέρανεν ὅτι ἀφοῦ οἱ ἰχθύες ἀλληλοφαγοῦσιν, ἡ ζωικὴ τροφὴ εἶναι νόμος φυσικός. Ἀλλ' ὁ Φραγκλῖνος ἀνδρωθεὶς ᾐσθάνθη ἐν ἑαυτῷ ἀναπτυσσόμενον τὸν ἔνθερμον πόθον παιδεύσεως ἑδραιοτέρας ἅμα καὶ εὐρυτέρας καὶ ἐπειδὴ ἔδοει νὰ ὑπάρχῃ τροφὴ εἰς τὸ ἀνήσυχον καὶ ἄπληστον τοῦτο πνεῦμα, ἀπεφάσισε νὰ ἐκμάθῃ τὰ μαθηματικά, ἐφόσον μόνον ἐφαρμόζωνται ταῦτα ἐν τῇ θαλασσοπλοΐᾳ. Τοιουτοτρόπως κατιώρθωσε νὰ προμηθευθῇ συγγράμματα οὐσιαστικώτερα ἐκείνων, ὧν χρῆσιν ἐποιήσατο κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν, καὶ ἱκανοποιοῦντα τὴν τάσιν, ἥτις παρέσυρεν αὐτὸν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς σπουδάς· τοιαῦτα ἦσαν ἡ τοῦ Λὸκ «Πραγματεία περὶ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας» καὶ εἶτα ἡ τοῦ *Port-Royal* «Τέχνη τοῦ σκέπτεσθαι». Ἡ αὐστηρὰ αὕτη διδασκαλία συνεταράξε κατ' ἀρχὰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ἐφάνη ταλλαντευόμενος μεταξὺ τῶν διαφόρων συστημάτων καὶ μεταπίπτων ἐκ τῆς μεταφυσικῆς εἰς τὸν σκεπτικισμόν, μολονότι πλειότερον ἐνέμεινεν ἐν τῷ σκεπτικισμῷ, ὅστις εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, τὸ α καὶ τὸ ω τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης. Ἀναζητήσας εὗρε παρὰ τῷ Σωκράτει διαλεκτικήν, ἣν ἠδυνήθη νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ ἢ καὶ εἰς τὴν διάδοσιν αὐτῶν. Καὶ τὸν Πλάτωνα καὶ τοὺς σχολαστικοὺς βαθέως ἐμελέτησε, παρακολουθήσας τὸν πρῶτον καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς σφάλμασιν αὐτοῦ· πεπροικισμένος ὅμως ὑπὸ κρίσεως βαθυτάτης, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμμείνῃ ἐν ταύτῃ τῇ ὁδῷ. Πᾶν ὅ,τι ἐκτήσατο βραδύτερον ὑπὸ τὴν ἔποψιν φήμης καὶ δυνάμεως ἔν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πολιτικῇ προήρχετο ἐκ τῆς παραγωγικῆς ταύτης ἐπαφῆς μετὰ τῶν μεγάλων πνευμάτων τοῦ τε ἀρχαίου κόσμου καὶ τοῦ νεωτέρου. Αἴφνης κατάλληλος παρέστη εὐκαιρία νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ νέα ταῦτα διανοητικὰ αὐτοῦ πλούτη· ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀνέλαβε τὴν ἵδρυσιν ἐφημερίδος. Ἐν ταῖς ἀγγλικαῖς ἀποικίαις μία τότε μόνον ἐφημερὶς ὑπῆρχεν, ἡ δ' ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς δημοσιότητος ἐπαισθητὴν κατέστησαν ἐν Βοστώνῃ τὴν ἀνάγκην φύλου, ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένου εἰς τὰ σπουδαῖα ταῦτα συμφέροντα. Ἡ δημοσίευσις τῆς ἐφημερίδος τοῦ Ἰακώβου Φραγκλίνου κατέστη λίαν παραγωγικὴ τῷ Βενιαμίν· συνεσχέτισεν αὐτὸν μετὰ διακεκριμένων ἀνδρῶν, συντασσόντων ταύτην· ὁ Φραγκλῖνος ἤκουεν αὐτῶν συζητούντων ζητήματα, ἅτινα διήγειρον τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τέλους συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ δοκιμάσῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐν τῷ διανοητικῷ τούτῳ ἀγῶνι. Τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἄρθρα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ ἀνωνύμου καὶ προὐκάλεσαν παρὰ τῷ δημοσίῳ βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Αὐτὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μετ' εὐχαριστήσεως ἀνεγίνωσκεν αὐτά, χωρὶς ποσῶς νὰ ὑποπτεύῃ τὸ ὄνομα τοῦ γράψαντος αὐτά, τὸ μυστήριον ὅμως τοῦτο δὲν ἐβράδυνε ν' ἀνακαλυφθῇ καὶ ὁ νεαρὸς δημοσιογράφος κατέστη ἀντικείμενον γενικῆς ἐκτιμήσεως. Δυστυχῶς ἡ μητροπολιτικὴ ἀρχὴ παρεμβᾶσα ἐκώλυσε τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐφημερίδος συνεπείᾳ ἐπιληψίμων τινῶν φράσεων τοῦ Βενιαμὶν καὶ ὁ Ἰάκωβος ἠναγκάσθη ν' ἀναστείλῃ τὴν δημοσίευσιν· τοιουτοτρόπως ἀπώλεσεν ἐξησφαλισμένην δι' αὐτὸν τύχην καὶ πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ κακοῦ τούτου διαβήματος κατέφυγεν εἰς μέτρον, οὗτινος ὁ Βενιαμὶν ὑπῆρξε θῦμα. Νέα τις συμφωνία ἐπῆλθε τῶν δύο ἀδελφῶν, καθ' ἣν ὁ Βενιαμὶν θὰ ἐφαίνετο ἐν τῷ δημοσίῳ ὡς ἰδιοκτήτης καὶ ἀρχισυντάκτης τοῦ φύλλου, ἐνῷ πράγματι θὰ ἦτο ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰακώβου καὶ θὰ ἐξηκολούθει καρπούμενος τὰ κέρδη· τὴν συμφωνίαν ταύτην ὑπέγραψεν ὁ νεαρὸς Φραγκλῖνος· ἐπειδὴ ὅμως,

ἐλευθερίαν οὕτω προσκτησάμενος, ἐποιεῖτο μεγάλην χρῆσιν τῶν κατὰ τὸ φαινόμενον δικαιωμάτων αὐτοῦ ὁ Ἰάκωβος, μὴ δυνάμενος φανερῶς νὰ παραστήσῃ τὰ πραγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα, ἐμείου τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἀδελφοῦ παρά τε τοῖς τοπογράφοις καὶ τῷ δημοσίῳ τῆς Βοστώνης. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Βενιαμὶν κατέστη ὕποπτος παρὰ ταῖς ἀρχαῖς ὡς ἐκ τῆς τόλμης τῶν ὑπαινιγμῶν καὶ τῶν φρονημάτων αὐτοῦ· ἠναγκάσθη δὲ νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν γενέθλιον αὐτοῦ πόλιν, ἵνα ζητήσῃ τύχην ἀλλαχοῦ. Ἀναχωρήσας εἰς Νέαν Ὑόρκην, δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἐργασίαν καὶ μετέβη εἰς Φιλαδέλφειαν, ἔνθα οὐδένα ἐγνώριζε· τότε ἦγε τὸ 17ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους ἐπέτυχε νὰ εὕρῃ ἐργασίαν παρά τινι τυπογράφῳ ὀνόματι Καίμερ καὶ τὸ σπουδαιότερον δι' αὐτὸν συνέδεσε σχέσεις μετὰ τοῦ σὶρ Γουλιέλμου Κάιθ, διοικητοῦ τῆς Πενσυλβανίας. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν διεύθυνσιν τυπογραφείου, ὅπερ προυτίθετο νὰ ἱδρύσῃ ἐν Φιλαδελφείᾳ, καὶ προέτεινεν αὐτῷ νὰ μεταβῇ εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἀγοράσῃ τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικόν. Ὁ Φραγκλῖνος προθύμως ἀπεδέξατο τοῦτο καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Λονδῖνον, ἀλλὰ τότε ἀτύχημά τι ἐπεγένετο αὐτῷ· αἱ συστατικαί, αἵτινες ἐδόθησαν αὐτῷ, δὲν ἦσαν αἱ δι' αὐτὸν προωρισμέναι, καθόσον ἐκ λάθους αἱ τελευταῖαι αὗται εἶχον δοθῇ εἰς ἄλλο πρόσωπον. Ὁ Φραγκλῖνος εὑρέθη τότε μόνος ἐν τῇ ἀχανεῖ ἐκείνῃ πόλει, ἄγνωστος τοῖς πᾶσι καὶ στερούμενος παντὸς πόρου ζωῆς. Ἕτερον ἐπεισόδιον, λίαν ἐπιβαρυντικὸν διὰ χαρακτῆρα τοσοῦτον τίμιον, ἐπῆλθε πρὸς περαιτέρω δεῖνωσιν τῆς καταστάσεως. Κατὰ τὴν ἐξ Ἀμερικῆς ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐνεπιστεύθη τις αὐτῷ 36 λίρας στερλίνας, ἅσπερ ἐδάνεισεν εἰς φίλον, ἀλλ' οὗτος ἐξηρανίσθη, χωρὶς ν' ἀποδώσῃ αὐτῷ τὰ χρήματα, καὶ ὁ Φραγκλῖνος δὲν ἐκοιμᾶτο πλέον, ἀναμένων νὰ ζητήσῃ ἀπ' αὐτοῦ ὁ δικαιοῦχος τὸ ἄνω ποσόν. Ἐν τῇ δεινῇ ταύτῃ καταστάσει μετέβη παρά τινι τυπογράφῳ ὀνόματι Πάλμαρ, ὅστις συγκατετέθη νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ ἐργασίαν· τοιαύτη ἦν ὅμως ἡ στερρὰ αὐτοῦ θέλησις καὶ τὸ ἐπίμονον τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ὥστε τοιαῦτα ἐπεισόδια δὲν ἠδύναντο νὰ κατανικήσωσι τὴν ἀκατάσχετον δύναμιν, ἥτις ὤθει αὐτὸν πρὸς τὴν σπουδήν. Ἐπιδοθεὶς εἰς ταύτην ἐκ νέου μετὰ ζέσεως, ἵν' ἀναζητήσῃ ἐν αὐτῇ τὴν λήθην τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ ἀλγηδόνων καὶ ἀντλήσῃ θάρρος περὶ κρείττονος μέλλοντος, ἀνέγνω τὸ τοῦ Γουόλαστον ἔργον περὶ τῆς φυσικῆς θρησκείας, ἐξ οὗ προήχθη πάλιν εἰς τὴν μεταφυσικήν. Προϊὸν τῆς εἰς τὴν φιλοσοφίαν ταύτης ἐπανόδου ἦν πραγματεία ἢ φυλλάδιον, ἐκδοθὲν ὑπ' αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Περὶ τῆς ἐλευθερίας, τῆς τέρψεως καὶ τοῦ πόνου», ἐκήρυσσε δὲ ἐν τούτῳ τολμηρῶς ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι εἰ μὴ λέξις ἐν χρήσει τῶν θρησκευμάτων καὶ τῶν κυβερνήσεων, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας ἀνθίστανται κατὰ παντὸς ἀπαρέσκοντος ἢ ἀντιλέγοντος αὐτοῖς. Τὴν τέρψιν ὁ Φραγκλῖνος ἀνεγνώριζεν ὡς τὸ τέρμα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Πρὸς ταῖς ἐκκεντρικότησι ταύταις τοῦ φρονήματος τὸ ἔργον ἦν γεγραμμένον καὶ μετὰ πολλῆς τῆς γλαφυρότητος, ἡ δὲ τοῦ συγγραφέως ἀξία ὑπὸ φιλολογικὴν ἔποψιν ἦν ἀναμφισβήτητος. Ὁ Πάλμαρ ηὐχαρίστησεν αὐτῷ ἐπὶ ταῖς ὑπηρεσίαις, ἃς προσήνεγκεν οὐχὶ μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν ἀρχῶν, ἃς ἀνέπτυσσεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ. Ὁπωσδήποτε ὁ Φραγκλῖνος καὶ ἕτερον εὗρεν ἔργον ἐν τυπογραφείῳ· ἀπεφάσισεν ὅμως αὐτόθι νὰ βελτιώσῃ τὰς ἕξεις αὐτοῦ καὶ ἀνέλαβε νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τοὺς συντρόφους αὐτοῦ τὰ εὐεργετήματα τῆς τοιαύτης μεταβολῆς· πρὸ πάντων παρώτρυνεν αὐτοὺς νὰ παραιτηθῶσι τὸ χουίσκι, ἐπάρατον ποτόν, οὗτινος ἡ ὑπερβολικὴ χρῆσις προύκάλει παρ' αὐτοῖς παρέκκλισιν ἐκ τῶν ὑπαγορεύσεων τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος. Τὸ παράδειγμα καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ παρήγαγον ἀποτέλεσμά τι· ἵδρυσε μάλιστα καὶ εἶδος πρωτύπου ἑταιρίας, ἥτις φαίνεται χρησιμοποιηθεῖσα ὡς βάσις τῶν ἔκτοτε ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ ἱδρυθεισῶν παραπλησίων ἑταιριῶν πρὸς διάδοσιν τῆς ἐγκρατείας· ἀλλ' ὁ Φραγκλῖνος δὲν ἦτον ἀνήρ, δυνάμενος νὰ περιορισθῇ εἰς τοιαύτην δοκιμήν· ἡ μεγάλη δραστηριότης τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐξήρκει πρὸς τὰς διαφόρους ἐπιχειρήσεις. Ἐκτὸς ἄλλων καθιδρυμάτων ἐμελέτησε καὶ τὸν καταρτισμὸν κολυμβητικῆς σχολῆς, ἐξ ἧς ἄριστα προσεδοκῶντο ἀποτελέσματα, ἀλλὰ τὸ ἔργον δὲν ἐπραγματώθη· ὁπωσδήποτε πᾶσαι αὗται αἱ φιλανθρωπικαὶ τάσεις ἀνύψωσαν τὸν νεαρὸν Ἀμερικανὸν καὶ πανταχόθεν ἐπωφελεῖς ἐγένοντο

αὐτῷ προτάσεις, ἅσπερ ὅμως ἀπέρριπτε, διότι διέτρεχε πάντοτε τὸ ὄνειρον τῆς εἰς Ἀμερικὴν ἐπιστροφῆς καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐλπίδι ἔπραττε πάσας τὰς δυνατὰς οἰκονομίας, ἵνα ἐπιτύχῃ μικροῦ κεφαλαίου καὶ ἐπιστρέψῃ ἐντίμως εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Καὶ ἕτερος λόγος διαφόρου ὅλως φύσεως ἐβασάνιζε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἠύξανε τὸν πόθον τῆς εἰς Ἀμερικὴν ἐπανόδου· πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ εἶχεν ὑποσχεθῇ πως νὰ συζευχθῇ κόρην, τὴν δεσποσύνην Ρίηδ, ὑφ' ἧς τότε κατεκυριεύθη, ἀλλ' ἐβράδυνε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ. Ἀνεγνώρισεν ὅμως τὴν ἀλήθειαν τῆς παροιμίας, καθ' ἣν οἱ ἀπάντες ἔχουσι πάντοτε ἄδικον· ὅτε ὁ Φραγκλῖνος παρουσιάσθη ὑπερήφανος καὶ φαιδρὸς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως αὐτοῦ, εὗρε τὴν θέσιν κατειλημμένην· ἡ δεσποινὶς Ρίηδ, ἀπαυδήσασα ἐκ τῆς πολυχρονίου προσδοκίας, ἐνόμισεν ἀσφαλέστερον νὰ συζευχθῇ νέον, μὴ διατρέχοντα τὰς ὑπερωκεανείους χώρας. Ἐὰν ἄλλοι εὑρίσκοντο ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ, θ' ἀπήλπιζον τελείως καὶ θὰ ἐσκέπτοντο μόνον περὶ αὐτοκτονίας, ἀλλ' ὁ Φραγκλῖνος ἐδέξατο τὸ τοιοῦτον ἀτύχημα φιλοσοφικώτατα, ἐκ νέου δὲ συνελθὼν ἐν ἑαυτῷ, πικρῶς μετεμελήθη ἐπὶ ταῖς ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ παραπλανήσεσιν αὐτοῦ καὶ στερρὰν ἔλαβεν ἀπόφασιν νὰ καταστῇ ἐνάρετος ἀνήρ, δίκαιος, γενναῖος, μέλλων νὰ διαδραματίσῃ πάραυτα τὸ πρῶτον πρόσωπον ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ· ἐν τούτοις τὸ στάδιον αὐτοῦ δὲν εἶχε προοδεύσει πλειότερον ἢ κατὰ τὴν εἰς Ἀγγλίαν ἀναχώρησιν, μολονότι ἔτυχε τοὐλάχιστον τῆς ἀναγκαίας εἰς τὰ σχέδια πείρας. Ἀφοῦ μάτην ἐπειράθη νὰ εὕρῃ θέσιν ἐν τῷ ἐμπορίῳ, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ παρὰ τῷ τυπογράφῳ Κάιμερ. Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ μεγίστην ἐπεδείκνυε δι' αὐτὸν ἀδιαφορίαν, καθόσον, μὴ κατανοήσασα τὴν εὐμενῆ ἀνεξαρτησίαν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ἐξελάμβανεν αὐτὸν ὡς κακὸν ὑποκείμενον, καθὰ ἡ δημώδης λέγει φράσις, καὶ οὐδαμῶς πλέον περὶ αὐτοῦ ἐνδιεφέρετο.

Μικρὸν μετὰ τὴν ἐξ Εὐρώπης ἐπιστροφὴν ὁ Φραγκλῖνος ἐπέτυχε τῆς ἱδρύσεως ἰδίου τυπογραφείου χάρις εἰς τὴν γενναιόδωρον συνεργασίαν ἑνὸς τῶν φίλων αὐτοῦ ὀνόματι Μερεδίθ. Ἡ ἐπιδεξιότης καὶ ἡ δραστηριότης αὐτοῦ, συνενωθεῖσα μετὰ τῶν κεφαλαίων, ἅτινα ἠδυνήθη νὰ διαθέσῃ ὁ ἑταῖρος αὐτοῦ, κατέστησαν μετὰ μικρὸν τὸν οἶκον αὐτῶν ἕνα τῶν σπουδαιοτέρων τῆς πόλεως. Ἡ ἐπιτυχία ἐπέτεινεν ἔτι τὸ θάρρος αὐτοῦ. Ἐγειρόμενος πρὸ τῆς αὐγῆς, εἰργάζετο μέχρι μιᾶς ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἐπεδίωκε νὰ ἐπιτύχῃ ταὐτοχρόνως τῆς τε δημοσίας ἐκτιμήσεως καὶ τοῦ γοήτρου, ὅπερ ἡ περιουσία ἐξασκεῖ. Αὕτη ἦν ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἤρξατο τοῦ δημοσίου αὐτοῦ σταδίου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε καταρτισθῇ σύλλογος λογίων ἀνδρῶν, συζητούντων ὁμοῦ ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ζητήματα ἠθικὰ καὶ φυσικά. Τὰ μέλη τοῦ συλλόγου τούτου, ὅστις ἀπετέλει εἶδος ἰδιαιτέρας ἀκαδημίας, ἐκτήσαντο ἐφημερίδα, τὴν διεύθυνσιν τῆς ὁποίας ἀνέθηκαν εἰς τοὺς δύο ἐν συνεταιρισμῷ εὑρισκομένους τυπογράφους καὶ τὴν ὕλην της ὁποίας παρεῖχον ἐν εἴδει ἄρθρων καὶ ἀπομνημονευμάτων, πάντων ἔργων τῶν τοῦ συλλόγου μελῶν. Τοῦτο εἶναι τὸ πεδίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Φραγκλῖνος ἐκτήσατο τὴν φήμην αὐτοῦ ὡς δημοσιογράφου. Ἡ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τάσις ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, οὕτως ὥστε αἱ ἐναντίον τῶν καταχρήσεων τῆς βρετανικῆς διοικήσεως διαμαρτυρίαι τῶν ἀποικιῶν εὗρον ἐν αὐτῷ ἔνθερμον διερμηνέα. Ἐνῷ ταῦτα συνέβαινον, ὁ ἑταῖρος αὐτοῦ ἀπεσπάσθη τοῦ τυπογραφείου· πρὸς ἐπίμετρον δὲ τῆς εὐτυχίας ταύτης ἡ δεσποινὶς Ρίηδ ἀνεκτήσατο τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς διὰ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου. Ὁ Φραγκλῖνος δὲν ἐμνησικάκησε πρὸς αὐτήν, γινώσκων ὅτι δέον νὰ κατανοῶνται οἱ ἄνθρωποι ὡς ἔχουσι καὶ αἱ γυναῖκες ὡς ἡ ἀτέλεια τῆς φύσεως αὐτῶν ἐδημιούργησεν αὐτάς· κατὰ συνέπειαν ἔσπευσε νὰ συζευχθῇ αὐτήν (1730). Ἡ τύχη ἤρξατο ἐπὶ τέλους προσμειδιῶσα αὐτῷ, ἡ δὲ ἐπίμονος ζέσις αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔργον ἦν ἀνταξία τῆς πρώτης ταύτης εὐνοίας τῆς τύχης. Τῷ 1732 ἵδρυσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑταιρία βιβλιοθήκης», αἴθουσαν ἀναγνώσεως, ὅπου οἱ πολιτευταὶ τῆς Φιλαδελφείας συνήρχοντο. Τὸ δημόσιον ἐξεγερθὲν ἐπὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ ταύτῃ τοῦ Φραγκλίνου καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῶν αἰσίων τούτων νεωτερισμῶν αὐτοῦ, ἔδωκε πάραυτα εἰς τὸ κατάστημα τοῦτο διὰ τῆς προθυμίας μεθ' ἧς ἐπεσκέπτετο αὐτὸ τὴν ὄψιν δημοσίου βιβλιοθήκης. Ἀπὸ τοῦ 1732 χρονολογεῖται πρὸς

τούτοις ἡ ἐμφάνισις τοῦ «Ἡμερολογίου τοῦ ἁπλοϊκοῦ Ριχάρδου» ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Φραγκλῖνος ὀφείλει τὸ ἥμισυ τῆς δημοτικότητος αὐτοῦ καὶ οὕτινος τὰ κυριώτερα ἄρθρα συνήλεξεν ἐν τόμῳ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ πρὸς τὸν πλοῦτον ὁδός». Αἱ παροιμίαι ἢ ἀφορισμοί, οἵτινες κοσμοῦσι τὸ πρωτότυπον τοῦτο δημοσίευμα, παρέχουσιν ὑψίστην ἰδέαν τῆς ὀξύτητος καὶ τοῦ βάθους τοῦ πνεύματος τοῦ Βενιαμὶν Φραγκλίνου. Ὑπὸ τὴν φαινομενικὴν ταύτην ἁπλοϊκότητα ἐκρύπτετο πολλὴ φιλοσοφία· ἰδοὺ δέ τινα παραδείγματα.

Φείδου τοῦ χρόνου, διότι εἶναι ἡ οὐσία, ἐξ ἧς ὁ βίος καταρτίζεται.

Ἡ τεσσαρακοστὴ εἶναι λίαν βραχεῖα δι' ἐκείνους, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ πληρώσωσι κατὰ τὸ πάσχα.

Ἄνοια τὸ χρησιμοποιεῖν τὸ χρῆμα εἰς ἐξαγορὰν μεταμελείας.

Ἐργάτης ὀρθὸς εἶναι πολλῷ ὑψηλότερος γονυκλινοῦς εὐγενοῦς.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ὁ Φραγκλῖνος ἐξεῖχεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν κοινῶν ἀληθειῶν ὑπὸ μορφὴν ζωηρὰν καὶ ἐλκυστικήν, εὐχερῶς ἐναποτυπουμένην ἐπὶ τῶν πνευμάτων εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἐξαλείφωνται πλέον ἀπ' αὐτῶν, ἡ δὲ φήμη, ἥνπερ ἐκτήσατο διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ «Ἡμερολογίου τοῦ ἁπλοϊκοῦ Ριχάρδου», ἐγένετο ἀφορμὴ ὥστε νὰ διορισθῇ τῷ 1736 μέλος τοῦ γενικοῦ συμβουλίου τῆς Πενσυλβανίας. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνέλαβε τὰ σπουδαῖα καθήκοντα διευθυντοῦ τῶν ταχυδρομείων τῆς ἐπαρχίας. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν περίπου ἐδημιούργησε ἐν Φιλαδελφείᾳ ἑταιρίαν πυροσβεστῶν ὡς καὶ ἄλλην πυρασφαλιστικήν. Ὅτε τῷ 1744 ἡ βρετανικὴ κυβέρνησις, ἐν διαφωνίᾳ μετὰ τοῦ πληθυσμοῦ διατελοῦσα, κατεδείχθη ἀνίκανος πρὸς διοργάνωσιν τῆς ἐναντίον τῶν Γάλλων τοῦ Καναδᾶ ἀμύνης, 10,000 ἐθελοντῶν τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Φραγκλίνου συνεφώνησαν νὰ προχωρήσωσι. Τότε ἠθέλησαν νὰ τάξωσιν αὐτὸν ὡς στρατηγόν, ἀλλ' αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἀπερρόφων κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁλόκληρον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ. Γάλλοι τινὲς φυσικοί, οἵτινες ἰδιαζόντως ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν μελέτην τῶν φαινομένων τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἐποιήσαντο ἀνακαλύψεις, ἀντηχησάσας μέχρις αὐτῆς τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ Φραγκλῖνος ἀνέλαβε τὴν ἐξέλεγξιν τῶν πειραμάτων αὐτῶν. Αἱ πρῶται αὐτοῦ ἀπόπειραι ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ὕδατος εἰδῶν ἠλεκτρισμοῦ, ἅπερ ἀνεγνώρισε καὶ ὥρισεν ὁ Δουφαί, τὴν ὁποίαν ὅμως ἀνακάλυψιν ἐφαίνετο ἀγνοῶν ὁ Φραγκλῖνος. Τοῦ Δουφαὶ ἀποδείξαντος ὅτι τὰ ἄκρα ἢ αἱ αἰχμαὶ ἔχουσι τὴν ἰδιότητα νὰ καθορίζωσιν ἐξ ἀποστάσεως τὴν βραδεῖαν ροὴν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ὁ Φραγκλῖνος εἶδεν ὅτι δυνατὸν ἦτο νὰ ἐξουδετερωθῇ διὰ τοῦ μέσου τούτου πᾶσα καταστροφή, προκαλουμένη ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ. Ἡ δυσχέρεια ἦτο νὰ βεβαιωθῇ ἂν ὁ ἠλεκτρισμός, ὃν ἀνεκάλυψαν οἱ σοφοί, συνεταυτίζετο πρὸς τὸν τῶν νεφῶν. Διὰ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο πείραμα ὁ Φραγκλῖνος ἐχρησιμοποίησε χάρτινον ἀετόν. Ἐφόσον τὸ νῆμα ἔμενε ξηρόν, τὸ πείραμα οὐδὲν συνεπήγετο ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ὅτε ἐλαφρὰ βροχὴ ὕγρανεν αὐτὸ καὶ ἠδύνησε τοιουτοτρόπως τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς ἀγωγοῦ, ἐνεφανίσθη τὸ φαινόμενον, ὅπερ ὁ Φραγκλῖνος ἀνεζήτει· κλείς, ἣν εἶχε προσδέσει εἰς τὸ ἄκρον τοῦ νήματος, ἐξέδιδεν ἠλεκτρικοὺς σπινθῆρας. Τὸ πείραμα τοῦτο ἦν πράγματι φοβερόν, διότι ἐὰν τὸ νῆμα ἦν ὑγρότερον, ὁ Φραγκλῖνος θὰ κατέπιπτε κεραυνόπληκτος· ὑπέστη ὅμως φοβερὸν κλονισμόν, πρὸς στιγμὴν μόνον αὐτὸν διαταράξαντα. Πάραυτα συνέλαβε τὸ σχέδιον τοῦ ἐξουδετερῶσαι τὰ τοῦ κεραυνοῦ ἀποτελέσματα δι' ἀλεξικεραύνου. Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ κεραυναγωγοῦ, ἥτις θὰ ἐξήρκει διὰ τὴν δόξαν σοφοῦ, ἀπετέλεσεν ἐπεισόδιον μόνον ἐν τῷ βίῳ τοῦ Φραγκλίνου. Πάραυτα ἐπεδίωξε τὴν πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἀνέλαβε, νὰ βελτιώσῃ δηλ. τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν καὶ νὰ χαλαρώσῃ τοὺς δεσμούς, οἵτινες συνήνουν αὐτὰς μετὰ τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Αἱ βιβλιοθῆκαι καὶ αἱ φιλολογικαὶ ἑταιρεῖαι, ἅσπερ οὗτος κατήρτισε, δὲν εἶχον ἄλλον σκοπόν. Πρὸς ἀνέγερσιν ἐλευθέρου ἔθνους κατενόει τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀνυψῶσαι τὴν θέσιν τῶν σπουδῶν. Ἐν Ἀμερικῇ ὀλίγαι τότε ὑπῆρχον σχολαὶ καὶ αὗται πτωχαί. Ὁ Φραγκλῖνος, ὅστις δὲν εἶχε σταθερὰς ἰδέας περὶ συστήματος σπουδῶν, διότι οὔτε ἡ ἀνατροφὴ αὐτοῦ, οὔτε ἡ ἰδιαιτέρα τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τάσις ἐνέπνεον αὐτῷ τὴν ὑψίστην φιλολογικὴν ἢ φιλοσοφικὴν ἀνάπτυξιν, προὐκάλεσεν ὁπωσδήποτε διὰ μέσου συνδρομῶν τὴν ἵδρυσιν πρωτόπου

σχολῆς, ἐν ᾗ θὰ ἐδιδάσκετο ἡ ἑλληνική, ἡ λατινικὴ καὶ τὰ μαθηματικά. Ἡ σχολὴ αὕτη εἶναι σήμερον τὸ γυμνάσιον τῆς Φιλαδελφείας. Χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοῦ ἱδρύθησαν πρὸς τούτοις ἓν πτωχοκομεῖον καὶ ἓν νοσοκομεῖον. Ἡ δημόσιος ὑπηρεσία δὲν ἀπέτρεπεν αὐτὸν ποσῶς ἀπὸ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ καθηκόντων· τοσοῦτον καλῶς δ' ἐξεπλήρωσε τὰ καθήκοντα διευθυντοῦ ταχυδρομείων τῆς Πενσυλβανίας, ὥστε τῷ 1753 διωρίσθη γενικὸς διευθυντὴς τῶν ταχυδρομείων πασῶν τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀντιστῆναι ἐναντίον τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἰνδῶν ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Φραγκλῖνον τὴν ἰδέαν κοινῆς διευθύνσεως τῶν γενικῶν ζητημάτων τῶν ἀμερικανικῶν ἀποικιῶν, ἐπιτροπῶν δὲ καταρτισθεισῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀποτελέσματος τούτου, ὁ Φραγκλῖνος ἀπετέλεσε μέρος αὐτῶν. Κατενόει ἐπίσης τὴν ἀνάγκην νὰ καταστῇ μᾶλλον ἀνεξάρτητος τῆς μητροπόλεως, διότι ἡ ὑποχρέωσις τοῦ διαπραγματεύεσθαι ἐν Λονδίνῳ τὰ ζητήματα, ἅτινα ἐνδιέφερον τὰς ἀποικίας μόνας καὶ ἀπῄτουν ἄμεσον λύσιν, ἀπετέλει πρόσκομμα ἀνυπέρβλητον σχεδὸν ἐν τῇ προόδῳ αὐτῶν. Αὕτη ἦν ἡ ἔμπνευσις, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας κατήρτισε τὸ οὕτω κληθὲν *Albany-plan*, ἤτοι σχέδιον Ἄλμπανυ ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ἐτελέσθησαν αἱ συνδιασκέψεις. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἀπετέλει εἶδος συντάγματος, διοργανοῦντος ἐν ταῖς ἀγγλικαῖς ἀποικίαις κεντρικὴν διοίκησιν, διευθυνομένην ὑπὸ προέδρου, διοριζομένου ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὅστις θὰ ἐνήργει, συμπαραστατούμενος ὑπὸ Βουλῆς, ἀποτελουμένης ἐξ ἀντιπροσώπων πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀγγλικῆς Ἀμερικῆς. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἀποικιῶν, ἀλλ' οὐδὲν ἐπεκυρώθη ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου.

Ἐνταῦθα δέον νὰ μνημονεύσωμεν καὶ πολέμου κατὰ τῶν Ἰνδῶν, οὗτινος μετέσχεν ὁ Φραγκλῖνος. Ἐν ἡλικίᾳ 50 ἐτῶν κατεσκήνωσεν ἐν μέσῳ τῶν βροχῶν καὶ τῶν χιόνων, ἐξεπλήρωσεν ἀκριβῶς καθήκοντα μηχανικοῦ καὶ στρατηγοῦ καὶ ὑπερήσπισεν ἀποτελεσματικῶς τὰς ἀποικίας ἐναντίον τῶν ὁρμητικῶν ἐπιδρομῶν τῶν γειτνιαζόντων φύλων. Ἀλλὰ τὰ οἰκονομικὰ τῆς ἀποικίας σπουδαίαν ὑπέστησαν βλάβην καὶ ὑπῆρχον χάσματα πρὸς πλήρωσιν. Πρὸς θεραπείαν τούτου τὸ συμβούλιον προέτεινε νὰ ἐπιβληθῇ ὁμοειδὴς φόρος ἐπὶ τῶν ἰδιοκτησιῶν· πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπῃτεῖτο ἡ συγκατάθεσις τῶν ἄγγλων ὑπουργῶν, ἡ δ' ἐντολὴ τῆς ἐπιτυχίας τῆς συγκαταθέσεως ταύτης ἀνετέθη φυσικῶς εἰς τὸν Φραγκλῖνον, ὅστις ἐξεπλήρωσε ταύτην μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας. Ὅπωσδήποτε ἐξηκολούθει νὰ μένῃ ἐν Λονδίνῳ ὡς πράκτωρ τῆς ἐπαρχίας τῆς Πενσυλβανίας, ἡ δὲ ὑπόληψις, ἣν παρὰ τοῖς συμπολίταις ἀπέλαυε, προύκάλεσεν ὥστε ν' ἀνατεθῶσιν αὐτῷ τὰ αὐτὰ καθήκοντα καὶ ἐκ μέρους τῶν πολιτειῶν Μασαχουσέτης, Γεωργίας καὶ Μαριλάνδης. Ἐν μέσῳ πασῶν τούτων τῶν ἐνασχολήσεων ἠδύνατο ν' ἀσχολῆται ἔτι καὶ εἰς ἔργα, ἀνοίξαντα αὐτῷ τὰς πύλας τῆς βασιλικῆς ἑταιρίας τοῦ Λονδίνου καὶ πολλῶν ἄλλων σοφῶν ἑταιριῶν, διότι ἱκανὴν ἐνεποίουν αὐτῷ ἐντύπωσιν αἱ τοιαῦται τιμαί, καθόσον ἐνόμιζε τοὐλάχιστον ὅτι ἦν ἀντάξιος αὐτῶν. Ἤδη τῷ 1753 τὸ σκωτικὸν πανεπιστήμιον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν τίτλον διδάκτορος.

Παρὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ὁ Φραγκλῖνος διετήρησεν ἐν Ἀμερικῇ πᾶσαν τὴν δημοτικότητα αὐτοῦ καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν αὐτόσε (1762), ἐξελέγη μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς Πενσυλβανίας. Κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης τῷ 1763 ὑπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν· τὸ ὑπουργεῖον ἤθελε νὰ ἀναγκάσῃ τὰς ἀποικίας νὰ πληρώσωσι μέρος τῶν δαπανῶν τοῦ τελευταίου πολέμου, αἱ δὲ ἀποικίαι διεμαρτύροντο, μολονότι ὁ πόλεμος οὗτος ἐγένετο πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν, ἀπολυτρωθεισῶν πράγματι ἐκ τῶν συνεχῶν φόβων, οὓς ἐνέπνεεν αὐταῖς ὁ Καναδᾶς. Ἡ ἀμερικανικὴ ἐπανάστασις ἤρξατο τότε, μολονότι δὲν ἐπῆλθον εἰσέτι αἱ πρῶται ἐχθροπραξίαι. Ὁ Φραγκλῖνος, κομιστὴς τῶν διαμαρτυριῶν τῆς συνελεύσεως τῆς Πενσυλβανίας, κατεξανέστη σφοδρῶς ἐναντίον τῶν σχεδίων τοῦ ὑπουργείου· οὐδὲν παρημέλει ἵνα καταδείξῃ ὁπόσον ἀντισυνταγματικὸς καὶ ἀντιπολιτικὸς ἦτον ὁ περίπυστος νόμος τοῦ χαρτοσήμου, δι' ὧν ἠπείλουν τὰς ἀποικίας. Τῇ 3 φεβρουαρίου (ν. ἡμ.) 1766 ὁ Φραγκλῖνος ὑπεβλήθη ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων εἰς τι εἶδος ἀνακρίσεως περὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἀμερικανικοῦ ζητήματος. Ἡ εὐχέρεια, ἡ ἀκρίβεια, ἡ σταθερότης τῶν ἀπαντήσεων αὐτοῦ, ἡ ἁπλότης τοῦ ὕφους

καίπερ σαρκαστικοῦ κατά τι, αἱ σαφεῖς λεπτομέρειαι, ἅσπερ παρέσχε περὶ τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῆς πολιτικῆς, τῆς διοικήσεως καὶ τῶν οἰκονομικῶν τοσοῦτον βαθεῖαν ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν, ὥστε τὸ ὑπουργεῖον δὲν ἠδυνήθη ἐπὶ μακρότερον νὰ ἐμμείνῃ ἐν ταῖς ἀξιώσεσιν αὐτοῦ. Θάρρος ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ἀντλήσας ὁ Φραγκλῖνος, στεντορείως διεκήρυσσε τὸ ἑπόμενον ἔτος ἐν σχέσει πρὸς τοὺς περὶ ἐσόδων νόμους ὅτι ἡ ἀναπόφευκτος συνέπεια παραπλησίων μέτρων ἔσται γενικὴ ἀναστάτωσις ἐν ταῖς ἀποικίαις καὶ ἡ πλήρης αὐτῶν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως ἀπόσπασις. Τῷ 1772 διεβίβασεν εἰς τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ τὰς περιπύστους ἐπιστολὰς τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ Χάτσινσων καὶ τοῦ στρατηγοῦ Ὄλιβαρ, ἐπιστολάς, ἃς εἶχον ἐμπιστευθῆ αὐτῷ καὶ ἐν ταῖς ὁποίαις ὑβριστικὴ περιφρόνησις ἐξεφράζετο πρὸς τοὺς Ἀμερικανούς. Ἡ συνέλευσις τῆς Μασαχουσέτης, καταληφθεῖσα ὑπὸ ἀγανακτήσεως καὶ ὀργῆς ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν βαναύσων ἐκείνων ἐπιστολῶν, συνέταξε σφοδρὰν ἀναφορὰν καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ τούτῳ τῷ Φραγκλίνῳ νὰ ὑποβάλῃ αὐτὴν αὐτοπροσώπως εἰς τὸ ὑπουργεῖον. Ἡ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ὀργὴ ἐξερράγη πάραυτα σφοδροτάτη ἐναντίον αὐτοῦ, διότι οἱ ὑπουργοί, πᾶν ὑπερβάντες ὅριον, προσηνέχθησαν πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς κλέπτην καὶ δολοφόνον. Ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τῶν ὕβρεων ὑπερεκχειλίσει ὁ Φραγκλῖνος ἀντέταξεν ἀκαταδάμαστον ἠρεμίαν καὶ τὴν ἀνεξάντλητον εὐφυΐαν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, τότε δὲ ἐδημοσίευσεν ἐν εἴδει σαρκαστικῆς προκλήσεως τὸ «Πρωσικὸν διάταγμα» καὶ «Κανόνα καθ' ὃν μέγα κράτος καθίσταται μικρόν». Τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον, ἀπαυδήσαν καὶ αἰσχυνθὲν σχεδὸν νὰ καταδιώξῃ διὰ τῶν ἐπιθέσεων αὐτοῦ τὸν σεβαστὸν φιλόσοφον, ἐδοκίμασε νὰ διαφθείρῃ ἐκεῖνον, ὃν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκφοβήσῃ· ἀλλ' ὁ Φραγκλῖνος ἐπὶ τοσοῦτον ἐκώφευσε πρὸς τὴν φωνὴν τῆς δωροδοκίας ὅσον καὶ προηγουμένως πρὸς τὰς ὕβρεις· ἐν τῷ δυσαρέστῳ τούτῳ ἀγῶνι ὁ λόρδος Τσάτων ἐτιμήθη τοὐλάχιστον τῇ 1ῃ φεβρουαρίου (ν. ἡμ.) τοῦ 1775 διὰ τῆς ἀποδόσεως δικαιοσύνης εἰς τὸν διάσημον Ἀμερικανὸν καὶ δι' ἐκφράσεως συγχαρητηρίων ἐπὶ τῷ ἐνθέρμῳ ἐκείνῳ πατριωτισμῷ, ὅστις διακρίνει τιμίαν ψυχὴν καὶ φρόνημα γενναῖον. Καίπερ θωπευόμενος ὑπὸ τῶν μὲν ὁ Φραγκλῖνος ἠσθάνετο ὅτι σφοδρότερον ὑπὸ τῶν ἄλλων θὰ προσεβάλλετο καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Ἀμερικήν, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν θὰ συνελαμβάνετο ὡς κύριος πρωτουργὸς τῆς τῶν ἀποικιῶν στάσεως. Ἀπὸ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῷ συνεδρίῳ καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστῇ ἐν τοῖς συμβουλίοις τοῦ ἔθνους ὅ,τι ὁ Οὐασιγκτὼν κατέστη ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν· ὁπωσδήποτε εἰσέτι δὲν εἶχε κηρυχθῇ ἐπισήμως ἡ πτῶσις τῆς βρετανικῆς κυριαρχίας. Καθ' ἣν στιγμὴν ὑπεγράφετο ἡ περὶ ἀνεξαρτησίας πρᾶξις, πολλοὶ ἐφαίνοντο διστάζοντες. «Ὑπογράψωμεν, ἔλεγεν ὁ Χωκόκ, ὁ τοῦ συνεδρίου πρόεδρος· δὲν ὑπάρχει πρόφασις ἀναβολῆς· δέον πάντα ἡμῶν τὰ ὀνόματα νὰ εὑρεθῶσιν αὐτόθι πάντα ὁμοῦ συνηνωμένα. Μάλιστα, εἶπεν ὁ Φραγκλῖνος, δέον νὰ διατελέσωμεν ἐνταῦθα πάντες συνηνωμένοι, ὅπου βεβαίως πάντες κατόπιν ἡμῶν ἔσονται συνδεδεμένοι κατ' ἰδίαν». Ἡ σταθερότης τῆς πολιτείας ταύτης δυσηρέστησε κατά τι τῷ ἀγγλικῷ ὑπουργεῖῳ, ὅπερ παρέσχε συγχώρησιν καὶ ἐχορήγησε τιμὰς εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ κινήματος. Ἐκ κοινῆς ὅμως συμφωνίας ἠρνήθησαν πάντες τὴν ἀποδοχὴν αὐτῶν καὶ τῇ 4 ἰουλίου 1776 (ν. ἡμ.) ὁ Φραγκλῖνος προεκήρυσσεν ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου συγκινήσεως τὴν τῆς ἀνεξαρτησίας προκήρυξιν, ἀλλὰ τότε ἔδει νὰ διοργανωθῇ ἡ ἄμυνα καὶ λίαν συνετῶς ἐκρίθη ὅτι σύμμαχοι ἦσαν ἀπαραίτητοι· οἱ κάλλιστοι τοιοῦτοι καὶ οἱ μᾶλλον ἐνδιαφερόμενοι ἦσαν οἱ Γάλλοι, οἵτινες καὶ θὰ ἐπηνώρθουν τὰς ζημίας τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου. Ὁ Φραγκλῖνος ἦν ὁ μόνος ἀνήρ, ὅστις διὰ τῶν γνώσεων καὶ τῆς μεγάλης αὐτοῦ πείρας τῶν πραγμάτων ὡς καὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἀξίας, ἥτις ἦν ἀνεγνωρισμένη παντοχοῦ τῆς Εὐρώπης, ἠδύνατο νὰ διαπραγματευθῇ συμμαχίαν μετὰ τῆς αὐλῆς τῶν Βερσαλλιῶν. Ἀνετέθη λοιπὸν εἰς αὐτὸν ἡ ἀποστολὴ αὕτη. Γνωστὴ εἶναι ἡ βαθεῖα αἴσθησις, ἣν ἐνεποίησεν ἐν Παρισίοις ἡ αὐτόσε ἄφιξις τοῦ διασήμου Ἀμερικανοῦ. Πάντες ἤθελον νὰ ἴδωσι τὸν συγγραφέα τοῦ «Ἡμερολογίου» τοῦ ἁπλοϊκοῦ Ριχάρδου» τὴν ψυχὴν αὐτοῦ παρέβαλλον πρὸς τὴν τοῦ Κάτωνος καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ πρὸς τὸ τοῦ Σωκράτους. Ὁ Φραγκλῖνος ἐγίνωσκε ν' ἁρυσθῇ ἐπιδεξίως

ὠφελείας ἐκ τῆς αἰσθήσεως, ἥνπερ ἐνεποίησε παρ' ἔθνει ἐξόχως ἁρμοδίῳ πρὸς τοιαύτας ἐντυπώσεις καὶ ἀείποτε προθύμῳ νὰ χύσῃ τὸ αἷμα καὶ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ εἰς ἐξυπηρέτησιν γενναιόφρονος ἰδέας, οὕτως ὥστε κατὰ τὸν Λακρετὲλ ὁ Φραγκλῖνος ἐφαίνετο ἐκπληρῶν τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ οὐχὶ παρὰ τῇ αὐλῇ, ἀλλὰ παρ' ὁλοκλήρῳ λαῷ ἐλευθέρῳ. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ἐκείνην τὰ γαλλικὰ συμφέροντα συνεταυτίζοντο μετὰ τῶν πόθων τοῦ ὑάγκου διπλώμάτου, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις δὲν ἦτο πρόθυμος ν' ἀναλάβῃ ἄμεσον πόλεμον. Καὶ ὅμως Λουδοβῖκος ὁ ΙΣΤ' ἠδυνήθη νὰ χορηγήσῃ ἑκατομμύριον φράγκων εἰς τὸν *Beaumarchais* πρὸς ἀγορὰν ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων, προωρισμένων διὰ τοὺς ἐπαναστάτας τῆς Ἀμερικῆς· ἐκτὸς τούτου, 500,000 λιρῶν κατὰ τριμηνίαν ἐχορηγοῦντο εἰς τοὺς ἀμερικανοὺς πληρεξουσίους πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν (δεκέμβριος, 1776).

Ὅτε αἱ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως παρασκευαὶ ἐπερατώθησαν, συνωμολόγησεν αὕτη μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀντιπροσωπευομένων ὑπὸ τοῦ Φραγκλίνου, ἐμπορικὴν συνθήκην καὶ συνθήκην φιλίας, ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς ἀληθῆ κήρυξιν πολέμου κατὰ τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Κατὰ τὴν βραδυτῆτα, ἣν ἀπῄτει ἀπόφασις τοσοῦτον σοβαρά, ὁ Φραγκλῖνος μετέβη εἰς Πασύ, ἵνα ἐγκατασταθῇ, ἐκεῖ δ' ἔζησε συναναστρεφόμενος μετὰ τῆς κυρίας Ἑλβετίου καὶ ἐν στενῇ ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῶν διασημοτέρων φιλολόγων καὶ φιλοσόφων. Ὁ Βολταῖρος, ὀγδοηκονταετὴς τότε τὴν ἡλικίαν, μετέβη εἰς Παρισίους ἐκ Φερνέη. «Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ, λέγει ὁ Mignet, πάντες ἤθελον νὰ ἴδωσι τὸν μέγαν ἄνδρα, ν' ἀνευφημήσωσι τὸν συγγραφέα τοσούτων ἀριστουργημάτων, νὰ προσκλίνωσι πρὸ τοῦ τῆς διανοίας ἡγεμόνος, ὅστις διῴκει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ 50 ὅλων ἐτῶν. Ὁ Φραγκλῖνος δὲν ἦτο ὁ τελευταῖος τῶν ἐπισκεψαμένων αὐτόν. Ὁ Βολταῖρος ἤρξατο ἀπαγγέλλων ἀγγλιστὶ στίχους τινὰς τῆς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν στροφῆς τοῦ Τόμσωνος. Εἶτα ὁ Βολταῖρος, γαλλιστὶ συνδιαλεγόμενος, εἶπε μετὰ πνευματώδους χάριτος: «Δὲν ἠδυνήθην ν' ἀντιστῶ εἰς τὸν πόθον τοῦ ὁμιλῆσαι πρὸς στιγμὴν τὴν γλῶσσαν τοῦ Φραγκλίνου».

Μετά τινας ἡμέρας (15)27 ἀπριλίου 1778) ἐσυνεδρίαζεν ἡ ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Βολταῖρος καὶ ὁ Φραγκλῖνος παρέστησαν κατ' αὐτὴν παραπλεύρως ἀλλήλων, καθήμενοι ἐν μέσῳ τῶν δακρύων καὶ τῶν ἀνευφημιῶν τοῦ ἀκροατηρίου· ἀμφότεροι ἔτεινον ἀλλήλοις τὰς χεῖρας, τὸ ἀκροατήριον προσεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ ἐναγκαλισθῶσι, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔπραξαν, καὶ ἡ Εὐρώπη ἔγνω τῇ ἐπιούσῃ ὅτι ὁ Σόλων καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐνηγκαλίσθησαν. Ὁ σοφὸς τῆς Βοστώνης ἐπαρουσίασε τὸν ἔγγονον αὐτοῦ τῷ πατριάρχῃ τῆς Φερνέης καὶ ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ νὰ εὐλογήσῃ αὐτόν, ὁ δὲ Βολταῖρος, ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ νέου, εἶπε: «Ὁ Θεὸς καὶ ἡ ἐλευθερία, ἰδοὺ τὸ μόνον σύμβολον, ὅπερ ἁρμόζει εἰς τὸν ἔγγονον τοῦ Φραγκλίνου». Μεταξὺ τῶν φιλοσόφων, πρὸς οὓς συνανεστρέφετο ὁ Φραγκλῖνος ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς κυρίας Ἑλβετίου, δέον νὰ μνημονεύσωμεν τὸν Τουργκώ, ὅστις ἐποιήσατο διὰ τὸν ἐφευρέτην τοῦ ἀλεξικεραύνου καὶ τὸν δημιουργὸν τῆς ἐν Ἀμερικῇ ἐλευθερίας τὸν τοσοῦτον γνωστὸν στίχον:

Eripuit coelo fulmen sceptrumque tyrannis,

ἤτοι, ἀπέσπασε τὸν κεραυνὸν ἐξ οὐρανοῦ, τὸ δὲ σκῆπτρον ἐκ τῶν τυράννων. Ἐν τούτοις αἱ περιπέτειαι τοῦ περὶ ἀνεξαρτησίας πολέμου λίαν ἀπησχόλουν τὸν Φραγκλῖνον, ἀλλ' ὁ Φραγκλῖνος, βλέπων ἐγγίζον τὸ τέλος τοῦ βίου αὐτοῦ, ὀλίγον ἐνδιεφέρετο περὶ τῶν κατὰ τὸ τέρμα τοῦ βίου αὐτῷ ἐπελευσομένων· ἐπὶ τέλους εὐτυχῆ ἑαυτὸν ἐλογίσατο, ἰδόντα τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀνεξάρτητον. Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ὑπογραφῆς τῶν προκαταρκτικῶν τῆς εἰρήνης ὅρων ἔγραφε τῷ Ροβέρτῳ Λίβιγκστων: «Εἰσέρχομαι εἰς τὸ 78ον ἔτος τῆς ἡλικίας μου· τὰ δημόσια πράγματα κατηναλωσάν τὰ 50 ἐξ αὐτῶν· εὔχομαι ἤδη νὰ γείνω κύριος ἐμαυτοῦ διὰ τὰ ὀλίγα ὑπολειπόμενά μοι ἔτη. Ἐὰν ζήσω ἐφ' ἱκανόν, ὥστε νὰ ἴδω τὴν εἰρήνην συνωμολογημένην, θὰ ὑπομνήσω τῷ συνεδρίῳ τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἐποιήσατό μοι τοῦ νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ τῆς ὑπηρεσίας, εὐτυχὴς δ' ἔσομαι ψάλλων μετὰ τοῦ πρεσβύτου Συμεῶνος: «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, ἐν εἰρήνῃ, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου». Πράγματι ἀνεχώρησεν εἰς Ἀμερικὴν ἅμα τῇ συνομολογήσει τῆς εἰρήνης· τοῦτο ἔπραξεν οὐχὶ ἵνα ἀναπαυθῇ. Ἐπὶ τριετίαν ὅλην ἐξεπλήρου ἀκόμη καθήκοντα διοικητοῦ τῆς Πενσυλβανίας

καὶ εἶτα ἀπεστάλη ὡς ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν συνέλευσιν, ἥτις ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν συντάγματος διὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Βλέπων προσεγγίζον τὸ τέρμα αὐτοῦ, ἐζήτησε (καὶ τοῦτο ἀπετέλει τὸ τελευταῖον ἴχνος ἁπλαϊκότητος) νὰ κατασκευάσωσι τὴν κλίνην αὐτοῦ «οὕτως ὥστε, καθὰ ἔλεγε, νὰ δυνηθῇ ν' ἀποθάνῃ κοσμίως»· τῇ 5)17 ἀπριλίου 1790 ἐξέπνευσεν ἡσύχως. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ὑπῆρξε μεγαλοπρεπεστάτη, παραπλησίαν δ' αὐτῆς οὐδέποτε εἶδεν ἡ Ἀμερική. Ὅτε ἔμαθον ἐν Παρισίοις τὰ τοῦ θανάτου τοῦ διασήμου Ἀμερικανοῦ, πάντα τὰ γενναιόφρονα πνεύματα ἠσθάνθησαν βαθυτάτην ἐντύπωσιν. Τῇ 31)12 ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Μιραμπώ, ἀνελθὼν εἰς τὸ βῆμα τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἀπήγγειλε τοὺς ἑξῆς εὐγενεῖς λόγους: «Ὁ Φραγκλῖνος ἀπέθανεν ... ὑπέστρεψεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς θεότητος τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἀπηλευθέρωσε τὴν Ἀμερικὴν καὶ χειμάρρους φωτὸς ἀνὰ τὴν Εὐρώπην διέχυσε! ὁ ἀνήρ, ὃν διεκδικοῦσιν οἱ δύο κόσμοι, ὁ σοφός, ὃν διαμφισβητοῦσιν ἥ τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ τῶν κρατῶν ἱστορία, ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις τοσοῦτον διακεκριμένον κατεῖχε βαθμὸν ἔν τε τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ κοινωνίᾳ ... ἀπέθανεν! Ἐπὶ μακρὸν τὰ πολιτικὰ ὑπουργεῖα ἠγγελλον τὸν θάνατον ἐκείνων, οἵτινες ὑπῆρξαν μεγάλοι, μόνον ἐν τοῖς ἐπιταφίοις αὐτῶν ἀγορεύσεσιν· ἐπὶ μακρὸν ἡ τῶν αὐλῶν ἠθικοτυπία προεκήρυξε πένθη ὑποκριτικά. Τὰ ἔθνη ὀφείλουσι κατὰ τὴν γνώμην μου νὰ τηρῶσι πένθος μόνον διὰ τοὺς εὐεργέτας αὐτῶν. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐθνῶν ὀφείλουσι πρὸς τοὺς ἥρωας μόνον τῆς ἀνθρωπότητος νὰ ἐκδηλῶσι τὰ σέβη αὐτῶν. Τὸ συνέδριον διέταξεν ἐν τεσσαρτικαίδεκα ὁμοσπόνδοις πολιτείαις δίμηνον πένθος, ἡ δὲ Ἀμερικὴ ἀποτίει κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην φόρον σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης δι' ἕνα τῶν πατέρων τοῦ συντάγματος αὐτῆς. Δὲν ἦτον ἄξιον ὑμῶν, κύριοι, νὰ συνενωθῆτε ἐν τῇ θρησκευτικῇ ταύτῃ πράξει, νὰ μετάσχητε κατά τινα τρόπον τοῦ σεβασμοῦ τούτου, ὅστις ἀπενέμετο ἐνώπιον τοῦ σύμπαντος εἰς τὸν ἄνδρα, τὸν τὰ μᾶλλιστα συντελέσαντα εἰς ἐξασφάλισιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων; Ἡ ἀρχαιότης θ' ἀνήγειρε βωμοὺς εἰς τὸ μέγα καὶ ἰσχυρὸν τοῦτο πνεῦμα, ὅπερ, συμπεριλαβὸν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν θνητῶν ἐν τῷ πνεύματι αὐτὸν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἠδυνήθη νὰ καταπολεμήσῃ τὸν κεραυνὸν καὶ τοὺς τυράννους. Ἡ Γαλλία, πεφωτισμένη καὶ ἐλευθέρα, ὀφείλει νὰ παράσχῃ τοὐλάχιστον τεκμήριον θλίψεως καὶ ἀναμνήσεως εἰς ἕνα τῶν μεγίστων ἀνδρῶν, οἵτινες ὑπηρέτησάν ποτε τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ. Ζητῶ νὰ ὁρισθῇ ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως τριήμερον πένθος διὰ τὸν Φραγκλῖνον». Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ Μιραμπὼ ἐγένετο δεκτὴ ἐνθουσιωδῶς. Ἰδοὺ δὲ καὶ ὁ ἐπιτάφιος, ὃν αὐτὸς ὁ Φραγκλῖνος συνέθετο, πρωτότυπος μέν, ἀλλ' ἀποδεικνύων ἐν πάσῃ τῇ ἀφελείᾳ τὸ πνεῦμα τοῦ διασήμου τυπογράφου, τὸ τοσοῦτον οἰκεῖον εἰς τὰς κοινὰς μεταφοράς.

Ἐνθάδε ἀναπαύεται
τοῖς σκώληξι βορὰ
τὸ σῶμα τοῦ Βενιαμὶν Φραγκλίνου τυπογράφου
ὡς βιβλίου ἐπικάλυμμα τανῦν ἀνεπιγράφου
ἧς αἱ σελίδες ἐλλειπεῖς, τὰ φύλλα ἐσχισμένα
ὁ τίτλος καὶ τὸ χρύσωμα τελείως ἐφθαρμένα.
Καὶ ὅμως δὲν ἀπώλετο τὸ ἔργον οὐδαμῶς·
διότι ἐκδοθήσεται τὸ σύγγραμμα εἰς φῶς
ἐκ νέου, ὡς ἐπίστευε, μετὰ καὶ διορθώσεων
Ἐπηυξημένον κ' εὐμοιροῦν καὶ ἄλλων βελτιώσεων,
ἢ ὥσπερ εἶχε τέως,
ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.

Παραθέσωμεν ὧδε καὶ τὸ ἑξῆς λίαν περίεργον ἐπεισόδιον, σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἐν Παρισίοις διαμονὴν τοῦ Φραγκλίνου. Ἡμέραν τινὰ ἐγευμάτιζε μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας παρά τινι ἀνωτέρῳ γάλλῳ λειτουργῷ. Ὅτε ἐπῆλθεν ἡ στιγμὴ τῶν ἐπιδορπίων καὶ τῶν προπόσεων, ὁ πρεσβευτὴς ἐγερθεὶς τὴν ἑξῆς ἐποιήσατο πρόποσιν: «Ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας, τοῦ λαμπροῦ ἡλίου, οὗτινος αἱ ἀκτῖνες φωτίζουσι τὸν κόσμον». Ὁ Γάλλος, ἐπιθυμῶν νὰ συμβιβάσῃ τὸν πατριωτισμὸν μετὰ τῆς εὐγενείας, ἀπήντησεν: «Ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, τῆς σελήνης, ἧς αἱ ἁπαλαὶ ἀκτῖνες διασκεδάζουσι τὸν ζόφον τῆς νυκτός». Ἐπῆλθε τότε ἡ σειρὰ τοῦ Φραγκλίνου, τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου οἱ συνδαιτυμόνες παρετήρουν, ὡσεὶ διερευνῶντες τὰς βουλὰς αὐτοῦ. Οὗτος, ἐγερθεὶς χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἐλαχίστην σύγχυσιν, εἶπε μετὰ μειδιάματος, ἐλαφρὰν ἐγκλείοντος εἰρωνίαν: «Ὑπὲρ τοῦ στρατηγοῦ Γεωργίου Οὐασιγκτῶνος, τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τοῦ ἐπιτάξαντος τῷ ἡλίῳ καὶ τῇ σελήνῃ νὰ σταματήσωσιν. Οὐδεὶς τολμᾷ σήμερον νὰ διαμφισβητήσῃ

ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Φραγκλίνου τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ὡς πολιτικοῦ· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ περὶ αὐτοῦ καὶ ὡς φιλοσόφου. Ἡ θρησκεία καὶ ἡ φυσικὴ δὲν φαίνονται καταλαβοῦσαι μεγάλην θέσιν ἐν ταῖς φιλοσοφικαῖς ἐνασχολήσεσι τοῦ Φραγκλίνου, διότι ἕνα πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ μῆνα ἔγραφεν: «Ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ διαφωνούντων, ἔχω κἀγὼ ἀμφιβολίας τινὰς περὶ τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐδέποτε δογματίζω ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, διότι καὶ οὐδέποτε ἐμελέτησα αὐτό, ἄλλως θεωρῶ ἀνωφελὲς νὰ ἐνασχοληθῶ ἤδη ἐν αὐτῷ, καθ' ἣν στιγμὴν ἀναμένω τὴν προσεχῆ εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσω τὴν ἀλήθειαν χωρὶς νὰ κοπιάσω πολύ». Ἐκ τῶν ἀνωτέρων λόγων τοῦ Φραγκλίνου κρίνοντές τινες, κατηγόρησαν αὐτοῦ ἐπὶ ἀντιπαθείᾳ. Ἣν ἀείποτε ἐπεδείξατο ἀναφορικῶς πρὸς τὴν καθαρῶς πνευματικὴν ἔποψιν τῶν ζητημάτων Ἐθεώρουν δ' αὐτὸν ἄνδρα, οὗτινος τὸ πνεῦμα ἐφημρμόζετο μόνον ἐν τῷ χρησίμῳ καὶ τῷ πρακτικῷ. Οἱ αὐτοὶ ἱστορικοὶ φρονοῦσιν ὅτι ὑπερβολικῶς παρεστάθησαν ὅ τε χαρακτὴρ καὶ ἡ ἱκανότης αὐτοῦ. Κατ' αὐτοὺς οὐσιωδῶς ὑστέρει ὡς πρὸς τὴν φιλολογικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ ἰδανικοῦ. Πράγματι ἐν ἀφηγήσει ταξειδίου εἰς Ἰταλίαν ὁ Φραγκλῖνος ἔσχε τὴν ἀπέθειαν, οὕτως εἰπεῖν, νὰ γράψῃ ὅτι προυτίμα τὴν συνταγὴν τῆς κατασκευῆς τοῦ Παρμίου τυροῦ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ὡραιοτέρας ἀρχαίας ἐπιγραφῆς. ἐγγεγλυμμένης διὰ τῶν ὡραιοτέρων γραμμάτων ἐπὶ τοῦ ὡραιοτέρου μαρμάρου τοῦ κόσμου. Ἐν τούτοις ὁ Λαμπουλὲ ἐν τῇ μεταφράσει τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Φραγκλίνου ἔγραφεν: «Ἐὰν ὁ Φραγκλῖνος δὲν ἀνέγνωσεν ἐπαρκῶς τοὺς Ἕλληνας, ὁμοιάζει τοὐλάχιστον πρὸς τὸν Σωκράτην ὡς πρὸς τὴν λεπτότητα καὶ τὴν εἰρωνείαν καὶ δύναται νὰ τεθῇ ἄνευ πολλῆς τῆς διακρίσεως μεταξὺ τῶν διδασκάλων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου». Ἀλλ' οἱ ἀνωτέρω ὀπαδοὶ τοῦ ἰδανικοῦ δὲν πρόκειται, λέγουσι, περὶ τοῦ ἂν ἀνέγνω τοὺς Ἕλληνας ἢ μή, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὅτι δέον τὸ πνεῦμα νὰ ἐνασχολῆται περὶ ἄλλα ἢ περὶ τῆς φροντίδος τῆς προστκτήσεως ὑλικῆς τροφῆς καὶ τῆς ἐπιτηρήσεως, ὥστε ἡ πέψις νὰ τελῆται κανονικῶς καὶ ἐντελῶς. Πολλοί, συμμεριζόμενοι τὴν ἰδέαν τοῦ Φραγκλίνου, φρονοῦσιν ὅτι ἡ ἀνακάλυψις νέας μαγειρικῆς συνταγῆς ἦν πολλῷ ἐπωφελεστέρα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἢ ἡ ἀνακάλυψις πλανήτου. Δὲν πρέπει ὅμως, λέγουσί τινες, νὰ ἐξετάσωμεν περαιτέρω τοιαύτας θεωρίας καὶ γνώμας ἀνδρῶν, φρονησάντων ὅτι ἄδικον εἶχεν ὁ Φραγκλῖνος, μὴ λαβὼν ὑπ' ὄψιν ἐν ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τὴν καθαρὰν θεωρητικὴν ἔποψιν, ἀνδρῶν, οἵτινες ἀγαπῶσι νὰ σκιαμαχῶσι καὶ νὰ ὑποπίπτωσιν εἰς ἔκστασιν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ἰδανικοῦ, ὡς οἱ φακίραι ἐκεῖνοι τῶν Ἰνδιῶν, οἵτινες διέρχονται τὸν βίον αὐτῶν, θεωροῦντες τὸν ὀμφαλὸν αὐτῶν. Κατεκρίθη ὁ Φραγκλῖνος ἐπὶ τῷ ὅτι ἔδρυσε βωμοὺς εἰς τὴν θεότητα, ἥτις καλεῖται Ὠφέλεια, ἐνῷ τοῦτο ἀποτελεῖ ἕνα τῶν ὡραιοτέρων τίτλων δόξης. Ἡ τῆς ὠφελείας αὕτη θεότης ὑπῆρξε πάντοτε ἡ θεότης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς ἀληθοῦς ἐπηγγελμένης γῆς τῆς προόδου. Ὁ Φραγκλῖνος ὑπῆρξεν ἡ ὑψίστη προσωποποίησις τῶν τάσεων τῆς χώρας αὐτοῦ, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ἀποτελεῖ εἰσέτι τὴν ὑπερτάτην ἔκφρασιν τῆς ἀμερικανικῆς μεγαλορυίας, ἥτις ὑπὸ τὴν ὑλικὴν ἔποψιν οὐδὲν ἔχει νὰ φθονήσῃ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀφείλει τις νὰ ὁμολογήσῃ, εἶναι ὅτι ὁ Φραγκλῖνος διαμένει λίαν ἔκτακτος ἀνὴρ ὡς ἐκ τῶν πλεονεκτημάτων καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὡς ἐκ τοῦ προσώπου, ὅπερ διεδραμάτισε κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, χωρὶς ποσῶς νὰ ἦναι ἀνάγκη νὰ συνδυασθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Σόλωνος, πρὸς τοὺς ὁποίους οὐδέποτε ἐκαυχήθη ὅτι ὡμοίαζεν. Ὢ λαμπρὰ κατακλεὶς τῆς βιογραφίας τοῦ Φραγκλίνου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἐξῆς γνώμη τοῦ Mignet.

«Ὁ Φραγκλῖνος ἔσχε ταὐτοχρόνως τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὴν ἀρετήν, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν δόξαν. Ὁ βίος αὐτοῦ, διαρκῶς εὐδαίμων, εἶναι ἡ ὡραιοτέρα δικαιολογία τῶν νόμων τῆς Προνοίας. Δὲν ὑπῆρξε μόνον μέγας, ἀλλὰ καὶ ἀγαθός, οὐχὶ δίκαιος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀξιαγάπητος. Ἀδιακόπως χρήσιμος εἰς τοὺς ἄλλους καὶ εὐμοιρῶν γαλήνης ἀμεταβλήτου, ἐπιχαρίτου, εἵλκυε διὰ τῶν θελγήτρων τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ἐμάγευε διὰ τῶν τέρψεων τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ. Οὐδεὶς ἐξετιμᾶτο τόσον, ὅσον αὐτός. Καίπερ ὅλως ἁπλοῦς, εὐρυᾶ παρεῖχε πάντοτε μορφὴν εἰς τὰς ἰδέας αὐτοῦ καὶ πολὺ τὸ ἑλκυστικὸν καὶ γοητευτικὸν εἰς τὴν φράσιν, ἥπερ ἐχρῆ-

το· ὡμίλει ὡς ἡ ἀρχαία σοφία, ἤτινι συνήνου τὴν νεωτέραν λεπτότητα· οὐδέποτε κατηφὴς ἢ ἀνυπόμονος ἢ ἐν παραφορᾷ, ἐκάλει τὴν σκυθροπότητα μειονέκτημα τῆς ψυχῆς καὶ ἔλεγεν ὅτι ἡ ἀληθὴς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εὐγένεια δέον νὰ ἔγκηται ἐν τῇ καλοκἀγαθίᾳ. Τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ σύμβολον ἦν τὸ ἑξῆς, ὅτι ἡ εὐγένεια ἔγκειται ἐν τῇ ἀρετῇ. Ἡ εὐγένεια αὕτη, τὴν καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων πρόσκτησιν τῆς ὁποίας ὑπεβοήθησε διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἐτεκμηριοῦτο ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πολιτείᾳ. Ἐπλούτησε μετὰ τιμιότητος, ἐχρησιμοποίησε τὸν πλοῦτον αὐτοῦ ἐν εὐεργεσίᾳ. Διεπραγματεύετο μετ' εὐθύτητος, εἰργάζετο μετ' ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς χώρας αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Σοφὸς πλήρης εὐφυίας, μέγας ἀνὴρ πλήρης ἁπλότητος ἔσται, ἐφόσον θὰ καλλιεργῆται ἡ ἐπιστήμη, ἐφ' ὅσον θὰ θαυμάζηται τὸ πνεῦμα, ἐφόσον θὰ ἐκτιμᾶται ἡ ἀρετή, ἡ μνήμη αὐτοῦ ἐφόσον θὰ ἐπιθυμῆται ἡ ἐλευθερία, μνήμη τῶν μᾶλλον σεβαστῶν καὶ τῶν μᾶλλον προσφιλῶν. Εἴη καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ ἔτι χρήσιμος, ἀφοῦ ὑπῆρξε τοιοῦτος διὰ τῶν φράσεων αὐτοῦ. Διατελέσας εἷς τῶν εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος, παραμεινάτω ἓν τῶν προτύπων αὐτῆς».

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ὁ Φραγκλῖνος ἔγραψεν ὀλίγιστα ἄλλα: α') «Ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου, γραφέντα ὑπ' αὐτοῦ τούτου καὶ προσφωνούμενα τῷ υἱῷ αὐτοῦ», μεταφρασθέντα εἰς τὴν γαλλικήν (Παρίσιοι, 1791—1794), β') Ἐκτεταμένην «Ἀλληλογραφίαν», ἧς σπουδαῖον μέρος μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Λαμπουλέ (Παρίσιοι, 1866), γ') «Βίον Βενισμὶν Φραγκλίνου, γραφέντα ὑπ' αὐτοῦ τούτου, συνοδευόμενον δὲ ὑπὸ τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ ἔργων τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν φιλολογικῶν», μεταφρασθέντα εἰς τὴν γαλλικὴν (1798). Τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Φραγκλίνου, ἅτινα, συνοδευόμενα ὑπὸ τῆς ἀλληλογραφίας αὐτοῦ, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ (1817) καὶ ὑπὸ τοῦ Ι. Σπὰρξ (Βοστώνη, 1840) καὶ ἅτινα μετεφράσθησαν γαλλιστὶ (1817—1818) εἰσὶ ἡμιτελῆ. Ἀπομνημονεύματα ὅμως λέγοντες, ἐννοοῦμεν τὰ κυρίως τοιαῦτα, τὰ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φραγκλίνου γραφέντα. Τὸ πρῶτον μέρος, ὅπερ προσφωνεῖται πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐγράφη κατὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ διαμονὴν τῷ 1811. Ἐν αὐτῷ ἐκτίθησι βιογραφικὰς αὐτοῦ λεπτομερείας μέχρι τοῦ 25ου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ· τὸ δεύτερον μέρος, συνεχισθὲν τῷ 1784 κατὰ τὴν ἐν Πασὺ διαμονὴν τοῦ Φραγκλίνου, δείκνυσιν αὐτὸν ἐνασχολούμενον περὶ πραγμάτων δημοσίου ἐνδιαφέροντος, περὶ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν τῆς Πενσυλβανίας· ἐπεκτείνεται δὲ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀποστολῆς εἰς Ἀγγλίαν (1757). Ἔκτοτε ἀποσπάσματα πλέον ὑπάρχουσι, καίπερ πληρούσης πράγματι τῆς «Ἀλληλογραφίας» τὰ χάσματα. Τὸ ὅλον ὅμως εἶναι ἐπαρκές, ὥστε νὰ γνωρίσῃ τις τὸν ἄνδρα. Ἐν πάσαις ταῖς ἐποχαῖς τοῦ βίου αὐτοῦ ἀναγνωρίζεται ἐν τῷ πατρὶ τούτῳ τῆς ἀμερικανικῆς δημοκρατίας πνεῦμα σθεναρὸν καὶ ὑγιές, ἐργατικὸν καὶ περιεσκεμμένον, συνετόν, εὐφυὲς καὶ ἐπιδέξιον, ἐξόχως λογιστικὸν καὶ ἐφαρμόζον τὴν ἀριθμητικὴν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς εἰς τὴν ἠθικὴν ἀφορῶσι ζητήμασι, σκεπτικὸν δὲ κατά τι. Λίαν ἐνωρὶς ἀφῄρεσεν ἐκ τοῦ λεξιλογίου αὐτοῦ τὰς ἀποφασιστικὰς λέξεις καὶ τοὺς ὁριστικωτάτους τύπους τῶν ἐκφράσεων ἐκείνων, αἵτινες ἐπικυροῦσι καὶ καθορίζουσι κατά τινα τρόπον τὴν ἀτομικὴν γνώμην τοῦ ἀτόμου, καὶ ἀποδέχεται ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῷ γλώσσῃ ἐκφράσεις μετριόφρονας καὶ ἀμφιβόλους, οἷαι τὰ: ὑποθέτω, νομίζω, φαντάζομαι καὶ λοιπά. Εἰς τὸ ἀθῷον τοῦτο τέχνασμα, οὗτινος καὶ ὁ Σωκράτης χρῆσιν ποιεῖται, ἀποδίδει τὴν ἀξίαν, ἣν ἐκτήσατο παρὰ τοῖς συμπατριώταις αὐτοῦ κατὰ τὰς εἰς τὸ δημόσιον ἐνδιαφέρον ἀναγομένας ἐνεργείας. Αἱ ὁμολογίαι αὐτοῦ τοῦ Φραγκλίνου, ὅτι ὑπέπεσεν εἰς νεανικά τινα σφάλματα, λίαν ἐλαφρὰ ἄλλως, φέρουσι χαρακτῆρα εἰλικρινείας καὶ ἁπλότητος, ἀποτελούσης ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὑπερήφανον ὕφος τῶν ἤτοι ἐποικοδομητικῶν ὁμολογιῶν τοῦ Ἰωάννου Ρουσσώ. Λέγεται ὅτι ἐὰν ἡ Πρόνοια ἐπέτρεπεν αὐτῷ νὰ ἐκλέξῃ, οὐδεμίαν θὰ ἔτασσεν ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ σταδίου τοῦ βίου αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ζητῶν μόνον τὸ πλεονέκτημα, οὗτινος εὐμοιροῦσι καὶ οἱ συγγραφεῖς, ἤτοι τὸ διορθῶσαι ἐν δευτέρᾳ ἐκδόσει τὰ σφάλματα τῆς πρώτης. Ἓν τῶν σφαλμάτων τοῦ βίου αὐτοῦ εἶναι τὸ ἑξῆς, ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐν Λονδίνῳ διαμονῆς αὐτοῦ ἔγραψε μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν δεσποινίδα Ρίηδ μνηστὴν

αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ἵν' ἀναγγείλῃ αὐτῇ ὅτι δὲν ἦτο πολὺ πιθανὴ ἡ ταχεῖα εἰς Φιλαδέλφειαν ἐπιστροφὴ αὐτοῦ· ἀποτέλεσμα τούτου ὑπῆρξε τὸ ἑξῆς, ὅτι ἡ κόρη, παροτρυνομένη ὑπὸ τῆς μητρός αὐτῆς, συνεζεύξατο ἕτερον σύζυγον καὶ ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς λίαν ἀτυχής· διαζύγιον δ' ἀπῃτεῖτο, ἵνα καταστῇ σύζυγος τοῦ Φραγκλίνου. Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο τεκμηριοῖ πιθανῶς ὅτι ἡ φύσις αὕτη, ἡ τοσοῦτον εἰλικρινὴς καὶ τοσοῦτον ἐπιδεξία δὲν ἐγνώρισε τὸ ἄνθος τοῦτο τῆς νεότητος, τὸ ἰδανικὸν ἐκεῖνο, τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο αἴσθημα, ὅπερ ζῇ ἐν καρδίᾳ 20 ἐτῶν. Ἡ ἀγαμία ἐφαίνετο τῷ Φραγκλίνῳ πλήρης κακῶν καὶ ἀτόπων. Ὁ ἄγαμος ὁμοιάζει, ἔλεγε, πρὸς τὸ ἓν σκέλος ψαλίδος, ἥτις δὲν εὑρεν εἰσέτι τὸ ἕτερον σκέλος αὐτῆς. Τὰ Ἀπομνημονεύματά εἰσι κατὰ τὸν Sainte-Beuve ἀναγνωσμα πλῆρες ἐνδιαφέροντος δι' ἐκείνους, οἵτινες ἔσχον καπιώδη τὴν τοῦ σταδίου ἀρχήν, οἵτινες λίαν ἐνωρὶς κατεῖδον τὰς δυσχερείας τῶν πραγμάτων καὶ τὴν μικρὰν τῶν ἀνθρώπων γενναιοδωρίαν. . . Τὰ ἀπομνημονεύματα ταῦτά εἰσι πάντοτε ἐφαρμόσιμα καὶ ἐνέχουσιν ἀλήθειαν, ἥτις εἶναι πάντοτε ἐπαισθητή.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ (Γουλιέλμος Franklin), τελευταῖος βασιλικὸς διοικητὴς τῆς Νέας Ἱερσέης τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Φιλαδελφείᾳ περὶ τὸ 1731 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀγγλίᾳ τῇ 5)17 νοεμβρίου 1813. Οὗτος, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὑπῆρξε μέγας ἐραστὴς τῶν ἐπιστημῶν, ὑπηρέτησεν ἐν τῷ πολέμῳ (1744-48) ἐναντίον τῆς Γαλλίας ἐν τοῖς μεθορίοις τοῦ Καναδᾶ καὶ προήχθη πάραυτα εἰς τὸν βαθμὸν λοχαγοῦ. Κατὰ τὴν εἰς Φιλαδέλφειαν ἐπιστροφὴν ἐπέτυχεν ὡς ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς ἐπιρροῆς ἐπισήμου θέσεως. Ἀπὸ τοῦ 1754—56 ἐγένετο ἐλεγκτὴς τῆς γενικῆς διευθύνσεως τῶν ταχυδρομείων καὶ γραμματεὺς τῆς ἐπαρχιακῆς συνελεύσεως. Τῷ 1757 συνώδευσε τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς Λονδῖνον, ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ ἐγένετο δικηγόρος τῷ 1758. Τῷ 1762, ἐν Ἀγγλίᾳ εἰσέτι εὑρισκόμενος, διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῆς Νέας Ἱερσέης καὶ τῷ 1763 ἀνέλαβε τὴν τῆς ἐπαρχίας διοίκησιν. Κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἐπαναστάσεως ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Μεγάλης Βρατανίας. Ἐπειδή τινες τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, περιέχουσαι φράσεις συντηρητικῶν αἰσθημάτων, κατεσχέθησαν, συλληφθεὶς οὗτος κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1776, ἀφέθη κατόπιν δοὺς τὸν λόγον τῆς τιμῆς· ἀλλ' ἐξακολουθήσας τὰς ἀντιεπαναστατικὰς αὐτοῦ ἐνεργείας, μετηνέχθη εἰς Κονεκιτούτην, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ διετίαν καὶ ἐπέκεινα. Κατὰ τὸν νοέμβριον τοῦ 1778 ἀντηλλάγη μετὰ τοῦ Μὰκ Κίνλεη προέδρου τοῦ Δελεγουαίαρ, ὅστις εἶχε περιπέσει εἰς χεῖρας τῶν Ἄγγλων. Ὁ Φραγκλῖνος ἔμεινεν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ μέχρι τοῦ 1782, ὅτε ἀνεχώρησεν εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα διέμεινε μέχρι θανάτου. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐχορήγησεν αὐτῷ τὸ ποσὸν 45,000 φράγκων ὡς ἀποζημίωσιν διὰ τὰς ἀπωλείας αὐτοῦ καὶ ἐτησίαν σύνταξιν εἰκοσακισχιλίων φράγκων. Εὐνόητον ὅτι ἡ ἐμμονὴ τοῦ διοικητοῦ Φραγκλίνου εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς βασιλείας προὐκάλεσε κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ ἐνθέρμου ἄλλως πατριώτου, σοβαρὰν ψυχρότητα. Τοῦ υἱοῦ προτείναντος συνδιαλλαγὴν τῷ 1784 ὁ πατὴρ ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἐπειρᾶτο νὰ λησμονήσῃ τὸ παρελθόν, ἐφόσον ἠδύνατο. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Βενιαμὶν Φραγκλῖνος οὐδέποτε ἐπέτυχε νὰ ἐξαφανίσῃ ἐκ τῆς μνήμης αὐτοῦ τὴν ἀνάμνησιν τῆς τοῦ υἱοῦ ταύτης προδοσίας, διότι, χωρὶς ν' ἀποκληρώσῃ αὐτὸν καθ' ὁλοκληρίαν, ὀλίγιστα ἐκληροδότησεν αὐτῷ ἐκ τῆς μεγάλης αὐτοῦ περιουσίας καὶ ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ λέγει: «Ἡ πολιτεία, ἣν κατ' ἐμοῦ ἐτήρησεν ἐν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ καὶ ἥτις ἐφειλκύσατο τὴν γενικὴν προσοχήν, ἐρμηνεύει τοὺς λόγους, ἕνεκα τῶν ὁποίων δὲν κληροδοτεῖ αὐτῷ πλειότερα ἐκ περιουσίας, τὴν ἀπ' ἐμοῦ στέρησιν τῆς ὁποίας ἐπεδίωξεν».

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ (Θωμᾶς Franklin ἢ Franklin), ἄγγλος ποιητὴς καὶ μεταφραστής, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ τῷ 1721 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1784. Ἦν υἱὸς τυπογράφου, ὅστις ἐξέδιδε τὴν ἐφημερίδα «*Craftsman*», συνταττομένην ὑπὸ τοῦ Μπόλιγκμπρόκ κλπ. Ἐγένετο ἀλληλοδιαδόχως καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καμβρίδγης καὶ πρύτανις τοῦ Γουέαρ τοῦ Θέντριτς (1758) καὶ τοῦ Μπρέιστετ (1776). Ἔγραψεν: «Ἐρεύνας ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ καὶ ἀνατομίᾳ τῶν ἀρχαίων» (1749), δημοσιευθείσας μετὰ μεταφράσεως τῆς τοῦ Κικέρωνος πραγματείας, «Περὶ τῆς φύσεως τῶν θεῶν», —«Τὴν μετάφρασιν» (1753)

ποίημα,—«Δόγους περὶ τῶν οἰκείων καθηκόντων» (1765) κλπ. καὶ μετέφρασε τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Φαλάριδος (1749), τὰ ἔργα τοῦ Σοφοκλέους (1759), τὰ ἔργα τοῦ Λουκιανοῦ (1780) καὶ τέλος ἐκ τῆς γαλλικῆς τὰ ἔργα: «Κόμης τοῦ Γόρουικ» (1766),—«Ὀρέστης»,—«Ἠλέκτρα»,—«Ὁ δοὺξ τοῦ Φοὰ» τοῦ Βολταίρου, ἅτινα καὶ παρέστησεν ὡς ἴδια αὐτοῦ ἔργα.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ (σὶρ Ἰωάννης Franklin), ἄγγλος ναύαρχος, γενν. ἐν Σπιλσμπάι ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Λίγκολν τῇ 4)16 ἀπριλίου 1786. Εἰσελθὼν εἰς τὸ ναυτικὸν ἐν ἡλικίᾳ 14 ἐτῶν, παρέστη εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Κοπεγχάγης (2 ἀπριλίου ν. ἡμ.1801), συνώδευσε τὸν πλοίαρχον Φλίνταρς κατὰ τὸ εἰς Αὐστραλίαν πρὸς ἐξερεύνησιν ταξείδιον αὐτοῦ καὶ εἶτα, προσληφθεὶς ἐν τῷ πλοίῳ Βελλεροφῶντι, διεκρίθη ἐν Τραφαλγκὰρ τῷ 1805 ὡς ἀξιωματικὸς ἐντεταλμένος τὴν ὑπηρεσίαν τῶν σημάτων. Ἀποσταλεὶς εἰς τὰς ἀμερικανικὰς ἀκτὰς κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν μετὰ τῆς Ἀγγλίας (1812—15), ἐτραυματίσθη σοβαρῶς ἐν τῇ μάχῃ τῆς Νέας Αὐρηλίας καὶ προήχθη εἰς λοχαγὸν ἕνεκα τῆς ἀρίστης αὐτοῦ πολιτείας κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην. Τῷ 1818 ἡ βρεττανικὴ κυβέρνησις διωργάνωσε σῶμα ἐξερευνήσεως, σκοπὸν ἔχοντος τὴν ἀναζήτησιν διόδου εἰς τὰς Ἰνδίας διὰ τῆς πολικῆς θαλάσσης πρὸς Β τῆς Πιτσβέργης. Ὁ Φραγκλῖνος ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ σκάφους Τρέντ, ἑνὸς τῶν δύο, ἅτινα εἶχον ἐξοπλισθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἡ πολιτεία τοῦ Φραγκλίνου κατὰ τὴν ἄγονον ταύτην θαλασσοπορίαν ἐπέρρωσε τὴν φήμην αὐτοῦ ὡς τολμηροῦ ναυτικοῦ καὶ ὡς ἐπιστήμονος παρατηρητοῦ. Τῷ 1819, ἐνῷ ὁ πλοίαρχος Πέρρυ ἐζήτει δίοδον ἐκ τοῦ Βαφφινίου κόλπου εἰς τὸν Εἰρηνικόν, τὸ ἀγγλικὸν ναυαρχεῖον ἀπεφάσισε νὰ πέμψῃ διὰ ξηρᾶς νέον σῶμα ἐκστρατείας δι' ἄλλας ἐρεύνας. Ὁ λοχαγὸς Φραγκλῖνος ἐξελέγη πρὸς διεύθυνσιν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνώδευσαν αὐτὸν ὁ διδάκτωρ Ρίτσαρδσων, διακεκριμένος φυτιολόγος, ὁ Χοὺτ καὶ ὁ Μπάκ, ὡς καὶ δύο ἄγγλοι ναῦται. Ὁ λοχαγὸς Φραγκλῖνος καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ ἀπεβιβάσθησαν περὶ τὰ τέλη μαΐου 1819 καὶ ἀφίκοντο ἀσφαλεῖς καὶ ὑγιεῖς εἰς τὸ πρακτορεῖον τῆς Ὑόρκης ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου Χούδσωνος τῷ 18)30 αὐγούστου. Πάραυτα ἤρξαντο ποιούμενοι παρασκευὰς διὰ τὸ μακρὸν καὶ δυσχερὲς αὐτῶν ταξείδιον καὶ συλλέγοντες ἐπιμελῶς πάσας τὰς πληροφορίας, ἃς ἠδύναντο νὰ ῥύρωσιν ἐκ τῆς ἐπιχωρίου πείρας τῶν σισυρεμπόρων. Ὁ Φραγκλῖνος, ἀναχωρήσας τῇ 28)9 σεπτεμβρίου ἐξ Ὑόρκης, ἀφίκετο τῇ 10)22 ἐπιόντος ὀκτωβρίου εἰς Κουμπερλὰντ-Χάους, κειμένην ἐν ἀποστάσει 690 μιλίων. Μολονότι ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἔλιγεν ἀπεφάσισε νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ φρουρίου Τσεπεούιγιας παρὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς λίμνης Ἀτλαβάσκας ἵνα ἐπιτηρήσῃ προσωπικῶς τὰς παρασκευὰς τῆς ἐκστρατείας, ἥτις θὰ ἐγίνετο κατὰ τὸ ἐπερχόμενον θέρος. Κατὰ συνέπειαν ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Μπάκ τῇ 6)18 ἰανουαρίου καὶ ἀφίκετο εἰς τὸ φρούριον τῇ 14)26 μαρτίου, τελέσας οὕτω ταξείδιον 857 μιλίων ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ χειμῶνος, ἐν ἐποχῇ δηλ. καθ' ἣν τὸ θερμόμετρον κατήρχετο πολλάκις μέχρι 40 βαθμῶν καὶ ἐνίοτε μέχρι 50 βαθμῶν καὶ ἐπέκεινα κάτω τοῦ μηδενικοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐναρξεως τοῦ ἔαρος ὁ διδάκτωρ Ρίτσαρδσων καὶ ὁ Χοὺδ ἀνεχώρησαν, ἵνα συνενωθῶσι μετὰ τῶν συντρόφων αὐτῶν εἰς Τσιπουίγιαν, ὅθεν ὁλόκληρον τὸ σῶμα τῆς ἐκστρατείας ἤρξατο τῆς προελάσεως τῇ 6)18 ἰουνίου 1820 ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι πρὸ τοῦ τέλους τοῦ θέρους θὰ ἐπετύγχανε χειμαδίου, ἐπαρκῶς ἀναπαυτικοῦ ἐν τῷ στομίῳ τοῦ ποταμοῦ Κουπερνάι καὶ ὅτι θὰ ἐχρησιμοποίει εἶτα ὁλόκληρον τὸ ἔαρ εἰς ἐξέτασιν τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν· ἀλλ' αἱ δυσχέρειαι τῆς πορείας, ἡ σπάνις τροφίμων καὶ ἡ προσέγγισις τοῦ ψύχους καὶ τῶν παγετῶν ἀνέστειλαν τὴν πορείαν τοῦ σώματος τῆς ἐκστρατείας, ἀναγκασθέντος νὰ διαχειμάσῃ εἰς ἀπόστασιν 550 μιλίων περίπου ἀπὸ τῆς Τσιπουίγιας ὑπὸ τὴν 64° 38′ πλάτ. καὶ 113° 6′ μήκους. Ὁ Φραγκλῖνος ἀνήγειρεν ἐπὶ ὑψώματος, γειτνιάζοντος πρὸς ποταμόν, καλούμενον ποταμὸν τοῦ Χειμῶνος, οἰκίαν, εἰς ἣν ἔδωκε τὸ ὄνομα φρούριον ἐπιχειρήσεως (*Fort-entreprise*), ὅπου καὶ ἐγκατέστη μετὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ. Τὰ ψύχη ἐπῆλθον καὶ θ' ἀπώλυντο πάντες, ἐὰν ἡ ἀφοσίωσις ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ Μπάκ, δὲν ἐπήρχετο ἀρωγός, καθ' ὃν ὁ Μπάκ οὗτος, ἀναχωρήσας τῇ 6)18 ὀκτωβρίου μετὰ συνοδίας ἐκ Καναδῶν καὶ Ἰνδῶν εἰς Τσιπουίγιαν, ὑπέστρεψεν ἐκεῖθεν μετ' ἐπι-

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ

κουριῶν, ἀφοῦ διήνυσεν 1104 μίλια πεζῇ ἐν διαστήματι πέντε περίπου μηνῶν. Τέλος τῇ 2)14 ἰουνίου 1821 οἱ πάγοι ἱκανῶς ἐθραύσθησαν ἐν τῷ ποταμῷ Κοπαρμάιν, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὸς ἐν αὐτῷ ὁ διὰ μονοξύλου πλοῦς. Τῇ 6)18 ἰουλίου ὁ Φραγκλῖνος ἀφίκετο εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Κοπαρμάιν, ὅπου ὁ Βέντσελ, ὑπάλληλος τῆς τῶν ΒΔ ἑταιρίας, ἀπεσπάσθη τοῦ λοιποῦ σώματος μετὰ τῶν Ἰνδῶν, οἵτινες ἀπετέλουν μέρος αὐτῆς. Τῇ 9)21 ὁ Φραγκλῖνος, ἐπιβιβὰς δύο λέμβων μετὰ 19 ἑταίρων καὶ τροφῶν διὰ 15 ἡμέρας, ἔφθασε μέχρι τῆς 68° 30′ πλάτους, ἤτοι μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἐπιστροφῆς. Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο πρὸς Α καὶ τὸ ἀκρωτήριον Μπανόου πρὸς Δ ἀπετέλουν τὸ στόμιον βαθέως κόλπου, ὃν ὁ Φραγκλῖνος ἀπεκάλεσε «κόλπον τῆς στέψεως Γεωργίου τοῦ Δ′», εἶτα ἠθέλησε ν' ἀναπλεύσῃ τὸν ποταμὸν Κουὸ ἐν τῷ βάθει τοῦ κόλπου τούτου, ἐφ' ὅσον θὰ ἔβλεπε τοῦτον πλευστόν, καὶ εἶτα νὰ διέλθῃ τὴν χώραν κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν μέχρι τοῦ φρουρίου Ἐπιχειρήσεως, ἀντὶ νὰ ἐπανέλθῃ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Κοπερμάιν· ἀλλὰ πάραυτα κωλυθεὶς ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ μέρος τῶν ἀποσκευῶν αὐτοῦ καὶ νὰ προχωρήσῃ διὰ μέσου τῆς χώρας. Κατὰ τὸ ἐπίπονον τοῦτο ταξείδιον τὸ σῶμα τῆς ἐκστρατείας ἠναγκάσθη νὰ τρέφηται ἐξ εἰδους λειχήνων, φυομένων ἐν μέσῳ τῶν λίθων. Ἐπὶ τέλους οἱ ταξειδιῶται ἀφίκοντο τῇ 14)26 σεπτεμβρίου ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Κοπερμάιν, ὅνπερ διῆλθον ἐπιβαίνοντες ἕκαστος ἐντὸς κανίστρου εὐμεγέθους, ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ ἓν ἄτομον, καὶ κεκαλυμμένον μετὰ τῶν σπανίων τεμαχίων ὑφάσματος, ἅτινα ὑπελείποντο τῷ Φραγκλίνῳ. Τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ ταξειδίου ὑπῆρξε δυσχερέστερον ἔτι· ἦν ἤδη ἡ 4η ὀκτωβρίου (ν. ἡμ.). Ὁ καιρός, γλυκύτερος ἔτι τοῦ συνήθους, ἐδεινώθη πάλιν. Ἡ γῆ ἦτο κεκαλυμμένου ὑπὸ τῆς χιόνος· τὸ φρούριον Ἐπιχείρησις εὑρίσκετο εἰσέτι εἰς ἀπόστασιν 40 μιλίων· οὐδὲν ἐπελείπετο λείψανον τροφῆς καὶ πάντες, ὅσοι ἀπετέλουν μέρος τῆς ἐκστρατείας, ἐξασθενήσαντες ὑπὸ τοῦ κόπου, τῆς ἀνησυχίας καὶ τῶν στερήσεων, ἐφαίνοντο ἀδυνατοῦντες νὰ προελάσωσι περαιτέρω. Ὁ Μπὰκ καὶ τρεῖς Καναδοὶ προῦχώρησαν καὶ μετά τινας ἡμέρας ὁ Φραγκλῖνος καὶ ἑπτὰ ἄνδρες ἀπεσπάσθησαν ἐπίσης, ἐγκαταλείποντες εἰς τὴν φρουρίδα τοῦ διδάκτορος Ρίτσαρδσων καὶ τοῦ Χοὺδ ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ὁδόν. Τέσσαρες ἄνδρες ἐκ τῶν μετὰ τοῦ Φραγκλίνου ἀναχωρησάντων ἔμειναν ἐν τῇ ὁδῷ, μὴ δυνάμενοι νὰ προχωρήσωσι πλέον, εἷς δὲ μόνος Μιχαὴλ ὀνόματι ὑπέστρεψε παρὰ τῷ διδάκτορι Ρίτσαρδσων. Ἔκτοτε οὐδὲν ἠκούσθη περὶ τῶν λοιπῶν τριῶν. Ὁ Φραγκλῖνος ἀφίκετο εἰς τὸ φρούριον Ἐπιχείρησις τῇ 29)11 ὀκτωβρίου ἐν καταστάσει πλήρους ἐξαντλήσεως. Ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἀπελπισία αὐτοῦ, ὅτε εἶδε τὴν θέσιν ταύτην καθ' ὁλοκληρίαν ἔρημον, ἄνευ προμηθειῶν, στερουμένων καὶ ἑνὸς μόνου ἴχνους ζῶντος ζώου, τὴν δὲ γῆν κεκαλυμμένην ὑπὸ παχείας χιόνος. Ἐπὶ δέκα ἡμέρας ὁ Φραγκλῖνος ἔζησεν ἐν ἀξιοθρηνήτῳ καταστάσει ἄνευ ἄλλης τροφῆς εἰ μὴ τῶν ὀστέων καὶ τῶν δερμάτων ζώων, φονευθέντων κατὰ τὸν προηγούμενον χειμῶνα, ἐξ ὧν κατεσκεύαζεν εἶδος ζωμοῦ. Ἐπὶ τέλους τῇ 17)29 ὀκτωβρ. ὁ Ρίτσαρδσων καὶ ὁ Ἰωάννης Χέπμπαρν, εἷς τῶν ἄγγλων ναυτῶν, ἀφίκοντο παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ μόνοι καὶ ἄνευ τῶν λοιπῶν ἀνδρῶν τοῦ τῆς ἐκδρομῆς σώματος. Ἐπανιδόντες ἀλλήλους, ἐξεπλάγησαν πάντες ἐπὶ τῇ ἀμοιβαίᾳ ἰσχνότητι καὶ τῇ ἀλλοιώσει τῆς φωνῆς αὐτῶν, ἑκάστου αὐτῶν φαινομένου ὡς νὰ ἠγνόει ὅτι καὶ αὐτὸς οὗτος εὑρίσκετο ἐν καταστάσει τοσοῦτον ἐλεεινῇ, ὅσον οἱ δύο ἄλλοι. Τῇ ἐπαύριον τῆς ἀφίξεως τοῦ διδάκτορος Ρίτσαρδσων δύο Ἰνδοί, οἵτινες συνώδευσαν τὸν Φραγκλῖνον, ἀπέθανον ἐκ πείνης. Ὁ ἕτερος Ἰνδὸς θ' ἀπέθνησκε τοὐλάχιστον κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ὁ Φραγκλῖνος, ὁ Χέμπαρν καὶ ὁ διδάκτωρ Ρίτσαρδσων χρόνον, ὅτε τῇ 26)7 νοεμβρίου τρεῖς Ἰνδοί, ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Μπάκ, ἀφίκοντο μετ' ἐπικουριῶν. Ἅμα ὡς ὁ Φραγκλῖνος καὶ οἱ σύντροφοι αὐτοῦ ἀνεκτήσαντο κατά τι τὰς δυνάμεις αὐτῶν, ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ φρουρίου καὶ ἀφίκοντο εἰς τὸν πλησιέστερον σταθμὸν τῆς ἑταιρίας, ὅπου ἐπανεῦρον τὸν Μπάκ. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ταξειδίου τούτου, ὅπερ ὑπῆρξε τοσοῦτον κοπιῶδες καὶ ὅπερ, συμπεριλαμβανομένου ἐν αὐτῷ τοῦ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν πλοῦ, ἐπεξετάθη ἐπὶ ἐκτάσεως 5,500 μιλίων, ὑπῆρξαν ἀπουδαιότατα διὰ τὴν γεωγραφίαν. Ὁ Φραγκλῖνος ὑπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν μετὰ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ

ἄνευ δυσαρέστου ἐπεισοδίου· ἀντὶ νὰ ἀποθαρρυνθῇ ὅμως ὑπὸ τῶν ταλαιπωριῶν καὶ τῶν ἀτυχημάτων τῆς τελευταίας ἐκδρομῆς, προέτεινεν εἰς τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1823 νὰ σχεδιαγραφήσῃ τὴν ἀκτήν, ἥτις κεῖται πρὸς Δ τοῦ ποταμοῦ Μακενζίη. Τῆς προτάσεως ταύτης ἀποδεκτῆς γενομένης, ὁ Φραγκλῖνος ἀνεχώρησεν εἰς Νέαν Ὑόρκην μετὰ τοῦ διδάκτορος Ρίτσαρδσων καὶ τοῦ Μπὰκ καὶ Κένταλ. Οἱ ταξειδιῶται, ἀναχωρήσαντες ἐκ Νέας Ὑόρκης, ἐπεσκέψαντο κατ' ἀρχὰς τὸν Νιαγάραν, εἶτα δὲ διελθόντες τὴν Ἀνωτέραν λίμνην ἀφίκοντο εἰς τὸν ποταμὸν Νέθη τῇ 17)29 Ἰουνίου 1825. Ἡ θέσις αὕτη κεῖται ὑπὸ τὴν 56⁰ 10′ πλάτ. καὶ 108⁰ 55′ μήκους εἰς τὸ ὑψηλότατον σχεδὸν σημεῖον τῆς λεκάνης, τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας ῥέουσι πρὸς Α εἰς τὸν κόλπον Χούδτων. Ἤδη διήνυσαν 280 μίλια, ἅπαξ δὲ εἰσελθόντες εἰς τὸν Μακενζίην οἱ ταξειδιῶται εἶχον εὐχερῆ τὸν πλοῦν. Ὑπὸ τὴν 62⁰ πλάτους ἀνεγνώρισαν τὸ ὀχύρωμα Σίμψων κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Μακενζίη καὶ τοῦ ποταμοῦ τῶν Ὀρέων, ὅστις ῥέει ἐκ τῆς Δύσεως. Μὴ εὑρισκόμενοι πλέον ἐν μεγάλῃ ἀποστάσει ἀπὸ τῆς μεγάλης λίμνης Ἄρκτου *(Ours)*, ἀπεφάσισαν ν' ἀποχωρισθῶσιν ὁ μὲν Φραγκλῖνος καὶ ὁ Κένταλ ὅπως κατέλθωσι τὸν ποταμὸν μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ ἀνακαλύψωσι τὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ, ὁ δὲ δόκτωρ Ρίτσαρδσων ὅπως ἀνακαλύψῃ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς μεγάλης λίμνης Ἄρκτου καὶ τέλος ὁ Μπὰκ ὅπως διευθύνῃ καὶ ἐπιστατήσῃ τὰς προπαρασκευὰς τοῦ χειμαδίου. Τῇ 29)10 αὐγούστου ὁ Φραγκλῖνος ἀφίκετο εἰς τὸ φρούριον τῆς Καλῆς-Ἐλπίδος, τὸ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένον πάντων τῶν καθιδρυμάτων τῆς Ἑταιρίας, κείμενον ὑπὸ τὴν 68⁰ 28′ 21′′ πλάτους καὶ 130⁰ 51′ 38′′ μήκους. Πλησιάσας ὁ Φραγκλῖνος εἰς τὴν θάλασσαν, οὐδεμίαν σπουδαίαν δυσχέρειαν ἐδοκίμασε, μόνον μικρὰν ἀπήντησε δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ διευθυνθῇ ἐν τοῖς ἀπείροις βραχίοσι τοῦ ποταμοῦ. Μετὰ πλοῦν δύο ἡμερῶν διὰ μέσου τῶν διωρύγων τούτων οἱ ταξειδιῶται ἀνεκάλυψαν ἐπὶ τέλους τὸν ὠκεανόν. Ὁ Φραγκλῖνος τότε ἀπεβιβάσθη εἴς τινα νῆσον, ἣν ἀπεκάλεσε νῆσον Γκάνυ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐνέπηξε τὴν σημαίαν τῆς Ἑνώσεως καὶ κατέθηκε παρὰ τὸν ἴστὸν ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἐξετίθετο τὰ τῆς περιηγήσεώς του καὶ ἥτις ἀπηυθύνετο πρὸς τὸν πλοίαρχον Πάνυ, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν θὰ ἐπλησίαζεν οὗτος εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ἄλλην δὲ ἐπιστολὴν ὁμοίαν τῇ πρώτῃ καὶ ἐγκεκλεισμένην ἐντὸς κιβωτίου ἀδιαβρόχου ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ θέσις τῆς νήσου Γκάνυ ὡρίσθη ὑπὸ τὴν 69⁰ 20′ πλάτους καὶ 135⁰ 41′ μήκους. Ἀφοῦ ὁ Φραγκλῖνος ἀνεκάλυψεν οὕτω τὴν ἐκβολὴν τοῦ Μακενζίνη ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ. Τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ εἶχον κατέλθει πολὺ περισσότερον καὶ κατὰ συνέπειαν καθίστατο ἐπὶ μᾶλλον δυσχερὴς ἡ διάβασις τῶν ρευμάτων. Τῇ 24)5 σεπτεμβρίου ὁ Φραγκλῖνος καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἀφίκοντο εἰς τὸ χειμάδιον αὐτῶν, κείμενον παρὰ τὰς ὄχθας τῆς μεγάλης λίμνης τῆς Ἄρκτου καὶ ὅπερ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν οἱ ἀξιωματικοὶ εἶχον ἀποκαλέσει φρούριον Φραγκλίνου. Καὶ ὁ διδάκτωρ Ρίτσαρδσων εἶχεν ἤδη ἐπιστρέψει. Ὁ χειμὼν διῆλθεν ἄνευ πολλῶν ταλαιπωριῶν καὶ ἀρκετὰ φαιδρός. Τῇ 10)22 Ἰουνίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους μεγάλου ἐπελθόντος καύσωνος, ἅπασα ἡ ἀποικία ἐπεβιβάσθη τῶν πλοίων, ὅπως ἐπιτύχῃ [ἐπὶ τέλους τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς ἐκδρομῆς αὐτῆς. Τῇ δὲ 22)4 προσεχοῦς Ἰουλίου ὁ Φραγκλῖνος ἀφίκετο ἐν Φούρς, ὅπου οἱ κυριώτεροι βραχίονες τοῦ Μακενζίη χωρίζονται καὶ ῥέουσι πρὸς Α καὶ Δ. Ἀφικομένη ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ὅπερ ἐκλήθη Σημεῖον τῆς διαιρέσεως, ἡ συνοδία, διῃρέθη εἰς δύο σώματα, ἅτινα κατὰ τὰς ὁδηγίας αὐτῶν ἔμελλον νὰ μεταβῶσι τὸ μὲν πρὸς Α, τὸ δὲ πρὸς Δ. Εὐθὺς ὡς ὁ Φραγκλῖνος μετὰ τοῦ ἑνὸς τῶν σωμάτων τούτων (τοῦ ἑτέρου διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Ρίτσαρδσων) ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀφίκετο εἰς τὸν ὠκεανόν, εἰσῆλθεν εἰς εὐρὺν κόλπον, παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ ὁποίου παρετήρησε μετὰ μικρὸν ὅμιλον Ἐσκιμώων, οἵτινες ἐπέβαινον ἑξηκοντάδος λέμβων καὶ ἤρχοντο νὰ περικυκλώσωσι τοὺς ταξειδιώτας. Οὗτοι ἐξηκολούθησαν τότε τὸ ταξείδιον αὐτῶν κατὰ τὸ μῆκος τῆς ἀκτῆς ὑπὸ οὖριον ἄνεμον, διευθυνόμενον πρὸς τὰ ΒΔ. Μόλις ὅμως προύχώρησαν μίλιά τινα, ἐκωλύθησαν τῆς περαιτέρω προελάσεως ὑπὸ σωροῦ πάγων, στερρῶς ἐμπεπηγμένου ἐν τῇ γῇ καὶ ἐκτεινομένου ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Φραγκλῖνος κατενόησε τότε ὅτι ἀφίκετο ἀρκετὰ

ἐγκαίρως, ἵνα παραστῇ εἰς τὴν πρώτην διάλυσιν τῶν πάγων. Ἀνείλκυσε λοιπὸν τὰς λέμβους αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκτήν, φρονῶν ὅτι βραδύτης ἡμερῶν τινων θὰ ἦτο ἀναπόφευκτος. Οἱ Ἐσκιμῶοι καλῶς αὐτὸν ὑπεδέξαντο, ἅμα δ' ὡς ἡ διάλυσις τῶν πάγων ἐπέτρεψεν αὐτῷ ἐκ νέου νὰ ἐπιβιβασθῇ, ἐπειράθη οὐχὶ ἄνευ δυσχερειῶν καὶ κινδύνων νὰ φθάσῃ εἰς νῆσον, εἰς ἣν ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ σοφοῦ Ἐρσχέλλου. Εἶτα τὸ μικρὸν βάθος τῶν ὑδάτων κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, ἡ μεγάλη ποσότης ὄγκων πάγων, ἐξ ὧν ἡ θάλασσα ἐκαλύπτετο καὶ ἡ πυκνὴ ὁμίχλη παρεκώλυσαν καθ' ὁλοκληρίαν τὰς προόδους αὐτοῦ, οὕτως ὥστε, τὸ πρὸς διερεύνησιν σῶμα ἤρξατο ν' ἀπελπίζῃ ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ. Εὐρὺς ποταμός, χυνόμενος εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ τὸν μεσημβρινὸν τῆς 141° καὶ ὁ ὁποῖος χωρίζει τὰς ἀγγλικὰς ἀπὸ τῶν ρωσικῶν χωρῶν, ἔλαβε τὸ ὄνομα Κλαρέντης ποταμός. Πυξίς, περιλαμβάνουσα μετάλλιον τοῦ βασιλέως, ἐναπετέθη αὐτόθι καὶ τρεῖς ἀνευφημίαι ἐχαιρέτισαν τὴν σημαίαν τῆς Ἑνώσεως, ἥτις αὐτόθι ἀνεπετάσθη. Ὀλίγον ἀνωτέρω ἕτερος ἀνεκαλύφθη ποταμός, ὃν ἀπεκάλεσαν ποταμὸν Κάνιγκ· αὐτόθι ὅμως πυκνὴ ὁμίχλη ἠνάγκατε τοὺς ταξειδιώτας ν' ἀνασύρωσι τὰς λέμβους αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ ν' ἀναμείνωσι καλῶς νὰ καθαρισθῇ ὁ καιρός, ὥστε νὰ δυνηθῶσι ν' ἀκολουθήσωσι τὸν δυσχερῆ αὐτῶν πλοῦν διὰ μέσου τῶν πάγων. Ἡ βραδύτης αὕτη κατέστρεψε τὰς τελευταίας ἐλπίδας ἐπιτυχίας, αἵτινες ὑπελείποντο αὐτοῖς. Τῇ 4)16 αὐγούστου εὑρίσκοντο εἰς τὸ ἤμισυ τῆς πρὸς τὸν Παγωμένον ἀκρωτήριον ὁδοῦ. Ὁ χειμὼν προύχώρει ταχέως, ὁ δὲ πλοίαρχος Φραγκλῖνος ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ μᾶλλον ταχέως ἢ νὰ ἐκθέσῃ τὴν ζωὴν τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ εἰς ἀπελπιστικὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ τελευταία παρατήρησις ἐγένετο παρὰ τὸν βράχον τῆς Ἐπιστροφῆς ὑπὸ τὴν 70° 26′ πλάτους καὶ 148° 52′ μήκους. Τῇ 18)30 τοῦ αὐτοῦ αἱ λέμβοι ἔφθασαν εἰς τὴν νῆσον Κάνυ καὶ μετὰ μικρὸν εἰσῆλθον εἰς ὡραῖον ποταμόν, ὃν οἱ θαλασσοπόροι ἐθεώρουν ὡς ἓν τῶν στομίων τοῦ Μακενζίη. Ταχέως ὅμως ἀνεγνώρισαν τὴν πλάνην αὐτῶν. Ὁ ποταμὸς οὗτος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Φραγκλῖνος ἔδωκε τὸ ὄνομα Πίηλ, εἶχε πλάτος ποικίλον ἔν τισι μέρεσιν ἀπὸ τεταρτου μιλίου εἰς ἥμισυ μίλιον. Αἱ ἀκταὶ αὐτοῦ ἐσκιάζοντο ὡς καὶ αἱ τοῦ Μακενζίη ὑπὸ αἰγείρων, σημυδῶν καὶ ἰτεῶν. Τῇ 9)21 σεπτεμβρίου τὸ τῆς διερευνήσεως σῶμα ἀφίκετο εἰς τὸ ὀχύρωμα Φραγκλίνου, ἀφοῦ ἐντὸς τριμήνου διαστήματος διήνυσε 2,048 μίλια. Ἐξετάσαν δὲ 374 μίλια τῆς ἀκτῆς πρὸς Δ τοῦ Μακενζίη, ἀνεγνώρισεν ὅτι ἐπὶ ἐκτάσεως τοσοῦτον εὐρείας δὲν ὑπῆρχεν οὔτε εἰς λιμήν, εἰς τὸν ὁποῖον ἠδύνατο νὰ καταφύγῃ σκάφος τι χάριν προφυλάξεως. Ὁ διδάκτωρ Ρίτσαρδσων ἀφίκετο ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ ὀχύρωμα Φραγκλίνου τῇ 20)1 σεπτεμβρίου κατόπιν πλοῦ αἰσιωτάτου. Μετά τινα καιρὸν ὁ Φραγκλῖνος ὑπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἐδημοσίευσε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ταξειδίου αὐτοῦ. Ἤδη συνεπείᾳ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐκδρομῆς προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν κυβερνήτου καὶ εἶτα ναυάρχου καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς βασιλικῆς ἑταιρείας. Τὸ ἑπόμενον ἔτος προήχθη εἰς βαρωνέτον, ἔτυχε παρὰ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης τοῦ ἀνωτάτου ἀκαδημαϊκοῦ βαθμοῦ καὶ ἔλαβε τὸ χρυσοῦν μετάλλιον τῆς γεωγραφικῆς ἑταιρίας τῶν Παρισίων. Τῷ 1830 ἀπεστάλη εἰς τὴν Μεσόγειον, ἔνθα ἔτυχε τῆς εὐκαιρίας νὰ παράσχῃ ὑπηρεσίας εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ Σωτῆρος. Τῷ 1836 διωρίσθη διοικητὴς τῆς Τασμανίας, θέσιν, ἣν διετήρησε μέχρι τοῦ 1843. Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ἐδημιούργησεν αὐτῷ πολλὴν δημοτικότητα, ἔδωκε δ' οὗτος μεγίστην πρὸς πρόοδον ὥθησιν εἰς τὴν ἀποικίαν, ἵδρυσεν ἰδίᾳ δαπάνῃ σχολὴν καὶ κατήρτισε τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα βασιλικὴ ἑταιρία τῆς Χοβρτάουν σωματεῖον. Ἡ ἀποικία, εὐγνωμονοῦσα αὐτῷ, ἤνοιξε μακρὸν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ κατάλογον αὐθορμήτων συνδρομῶν καὶ ἀπέστειλε 1700 λίρας στερλίνας (42 1/2 χιλιάδες φράγκων) εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἵνα βοηθήσῃ αὐτῇ εἰς τὰς δαπάνας, ἃς ἐποιήσατο εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἐξαφανισθέντος συζύγου αὐτῆς. Τῷ 1845 ὁ σὶρ Ἰωάννης διωρίσθη ἀρχηγὸς νέου σώματος ἐκστρατείας, ἐντολὴν ἔχοντος ν' ἀνακαλύψῃ δίοδον πρὸς τὰ ΒΔ καὶ ἔχοντος εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τὰ πλοῖα Ἔρεβος καὶ Τρόμον. Κατὰ τὰς ὁδηγίας αὐτοῦ ὤφειλε νὰ ἐπιστρέψῃ

τῷ 1847· οὐδεὶς ὅμως ἔκτοτε ἐπανεῖδεν αὐτόν. Αἱ τελευταῖαι περὶ αὐτοῦ πληροφορίαι ἐλήφθησαν παρὰ φαλαινοθήρα, ὅστις συνήντησε τὰ σκάφη αὐτοῦ ἐν τῷ Βαφφινείῳ κόλπῳ τῇ 14)26 ἰουλίου 1845. Πολλὰ σώματα ἀπεστάλησαν πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ. Οἱ νεώτεροι ἐξερευνηταὶ (οἱ Ἀμερικανοὶ Ράε καὶ Χὼλ 1854—1862) ἐβεβαιώθησαν ὅτι κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1850 ὅμιλος ἐκ 40 ἀνδρῶν ὤφθη ὑπὸ τῶν Ἐσκιμώων ἐπὶ τῆς νήσου τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου καὶ ὅτι μετά τινας μῆνας οἱ Ἰνδοὶ εὗρον τὰ σώματα αὐτῶν ἐπί τινος σημείου μικρὸν ἀπομεμακρυσμένου πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ ποταμοῦ. Ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Ἐσκιμώων συλλεγέντων λαφύρων βέβαιον σχεδὸν θεωρεῖται ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἀπετέλουν μέρος τῶν πληρωμάτων τοῦ Ἐρέβους καὶ τοῦ Τρόμου καὶ πιθανῶς ἦσαν οἱ τελευταῖοι ἐπιζήσαντες τῶν πληρωμάτων ἐκείνων. Ὁ σὶρ Ἰωάννης μάλιστα φαίνεται ὅτι ἀπέθανεν ἐνωρίτερον, διότι τὸ ὑπὸ τῶν Ἐσκιμώων περιγραφόμενον σῶμα οὐδένα περιελάμβανεν ἄνδρα, ἔχοντα τὴν ἡλικίαν τοῦ Φραγκλίνου, ὅστις τῷ 1850 ἦγε τῷ 64ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἀφῆκε δὲ «Ἀφήγησιν ταξειδίου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς πολικῆς θαλάσσης κατὰ τὸ 1819—1823» ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Φραγκλίνου (Λονδῖνον, 1823, —«Ἀφήγησιν δευτέρας ἐκδρομῆς εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς πολικῆς θαλάσσης κατὰ τὸ 1825—1827» ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Φραγκλίνου (Λονδῖνον 1828). Κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1866 ἐδημοσιεύθη ἐν ταῖς ἐφημερίσιν ἀγγελία πρὸς τοὺς φίλους τοῦ ἥρωος τῆς γεωγραφίας, καθ' ἣν ἐνεκαινίζετο ἐν Λονδίνῳ ἐνώπιον τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ναυτικῶν διασημοτήτων ὁ ἀνδριάς, ὅστις ἐστήθη εἰς τιμὴν τοῦ σὶρ Ἰωάννου Φραγκλίνου καὶ τῶν πληρωμάτων τοῦ Ἐρέβους καὶ τοῦ Τρόμου, οἵτινες πάντες ἀπώλοντο ἀναζητοῦντες τὴν δίοδον ἀπὸ τῶν ΒΑ πρὸς τὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανόν. Ὁ ἀνδριάς, οὗτος, ἐξ ὀρειχάλκου κατεσκευασμένος, παρίστα τὸν διάσημον ναυτικὸν ἐν στολῇ κυβερνήτου, κρατοῦντος τηλεσκόπιον ἐν τῇ χειρί, καὶ ἔφερεν ἐγγεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ναυτῶν τῶν δύο σκαφῶν.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ (Γουλιέλμος-Μπούελ Franklin), στρατηγὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, γενν. ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῇ 15)27 φεβρουαρίου 1823. Εἰσαχθεὶς εἰς τὸ *West-Point* τῷ 1839, ἀπεφοίτησε τῷ 1843, προσελήφθη ἐν τῷ σώματι τῶν μηχανικῶν καὶ ἀπεστάλη πρὸς ὑπηρεσίαν εἰς τὰς χώρας τῶν λιμνῶν τοῦ βορρᾶ. Μετασχὼν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μεξικοῦ, ἐν τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ στρατηγοῦ Ταίυλορ, προήχθη εἰς λοχαγὸν μετὰ τὸ ζήτημα τῆς Βουένα-Βίστας. Ἀπὸ τοῦ 1848 μέχρι τοῦ 1852 κατεῖχεν ἐν *West-Point* τὴν ἕδραν τῆς φυσικῆς ἀνοργάνου τε καὶ πειραματικῆς. Τῷ 1852 διωρίσθη μηχανικὸς τῆς προκυμαίας τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐν Ὀσβέγῳ καὶ μετὰ μικρὸν μηχανικὸς τῶν φάρων, ἐπιθεωρητὴς τῶν ἀκτῶν τῆς Μαίην καὶ τῆς Νέας-Χαμσάιαρ, ὡς καὶ διευθυντὴς τῶν ἔργων τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ τελωνείου καὶ τοῦ ναυτικοῦ νοσοκομείου τῆς ἐν Μαίην Πορτλάνδης. Τῷ 1857 ἀνετέθη αὐτῷ ἐν Ὀυασιγκτῶνι ἡ ἐπίβλεψις τῶν ἐξωραϊστικῶν ἔργων τοῦ μεγάρου τῶν ταχυδρομείων (1859) καὶ τοῦ μεγάρου τοῦ ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν (1861). Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου διωρίσθη συνταγματάρχης τοῦ 12ου συντάγματος (νέου) τοῦ πεζικοῦ καὶ ἀπεστάλη εἰς Νέαν Ὑόρκην, ἵνα παραστῇ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἐθελοντῶν τῆς πολιτείας ταύτης. Τῇ 5)17 μαΐου 1861 ἐγένετο στρατηγὸς μεραρχίας τῶν ἐθελοντῶν καὶ προσεκολλήθη εἰς τὸν ἐν τοῖς ΒΑ τῆς Βιργινίας ἐνεργοῦντα στρατόν. Ἐν τῇ μάχῃ τῶν *Bull-Run* (9)21 ἰουλίου 1861) εὑρίσκετο ἀδιακόπως ἐν τοῖς κέντροις τῶν μαχῶν καὶ ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ὑποχώρησιν. Κατὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ (κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1861) ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν μεραρχίας τοῦ στρατοῦ τοῦ Ποτομάκ. Ἀποσταλεὶς εἶτα μετὰ ἐπικουριῶν, ἀπέκρουσεν ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ ποταμοῦ Ὑόρκ τοὺς ὁμοσπόνδους στρατηγοὺς Χουάιτιγκ καὶ Γ. Σμίθ, οἵτινες ἔκλεισαν αὐτῷ τὴν δίοδον (τῇ 25)7 μαΐου 1862). Τῇ 23)4 ἰουνίου 1862 προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον τῶν ἐθελοντῶν καὶ τῇ 18)30 τοῦ αὐτοῦ εἰς στρατηγὸν μεραρχίας τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ. Διεκρίθη δὲ εἰς τὰς μάχας τοῦ Νοτίου Ὄρους (Σάουθ-Μάουντεν) τῇ 2)14 σεπτεμβρίου καὶ τοῦ Ἀντίεταμ (5)17 σεπτεμβρίου), ἀνέλαβε κατὰ τὸν ἀκόλουθον νοέμβριον τὴν διοίκησιν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ὁλοκλήρου τοῦ στρατοῦ τοῦ Ποτομάκ καὶ μετέσχε πασῶν σχεδὸν τῶν ἐνεργειῶν, ὧν ἡ Βιργινία κατέστη θέατρον μέχρι τοῦ τέλους τῶν ἐχθροπραξιῶν.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ (Ἀλφρέδος - Λουδοβίκος-Αὔγουστος Franklin), γάλλος φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Βερσαλλίαις τῇ 4)16 σεπτεμβρίου 1830. Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῷ Βουρβωνικῷ γυμνασίῳ τῶν Παρισίων, ἐπεδόθη εἰς τὸ στάδιον τῶν γραμμάτων, κατήρξατο αὐτοῦ ἐν τῷ τύπῳ διὰ δημοσιεύσεως εἰδήσεων καὶ ἐπὶ τριετίαν ἔγραφε τὰ θεατρικά. Καθ' ἣν στιγμὴν τὸ συνέδριον τῶν Παρισίων ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῶν νέων ἀξιώσεων τῆς Ἰταλίας, ὁ Φραγκλῖνος ἐδημοσίευσε φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ ἐν Νεαπόλει ἐπέμβασις, ἡ βασιλεία Φερδινάνδου τοῦ Β'». Εἰσελθὼν τῷ 1856 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μαζαρίνου, ἐνησχολεῖτο μόνον περὶ φιλολογικὰ ἔργα καὶ περὶ σπουδὰς ἀναγομένας εἰς τὴν ἱερὰν ἱστορίαν, καὶ ἐδημοσίευσεν ἀλληλοδιαδόχως «Ἱστορίαν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μαζαρίνου ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς σήμερον», — «Τὴν ἀρχὴν τοῦ μεγάρου τοῦ ἱνστιτούτου ἐπὶ τῇ βάσει ἐγγράφων καθ' ὁλοκληρίαν ἀνεκδότων», — «Ἐρεύνας περὶ τῆς δημοσίας βιβλιοθήκης τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότων ἐγγράφων» κλπ. Ὁ νομάρχης Σηκουάνα ἠτήσατο τῷ 1865 παρὰ τοῦ Φραγκλίνου γενικὸν ἔργον περὶ τῶν ἀρχαίων βιβλιοθηκῶν τῶν Παρισίων. Ὁ Φραγκλῖνος ἐδημοσίευσε πρὸς τούτοις λίαν ἐπηυξημένην ἔκδοσιν τοῦ βίου τοῦ Καλβίνου καὶ συνειργάσθη ἐν τῇ Νέᾳ γενικῇ βιογραφίᾳ τῶν Διδώ, ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς βιογραφικαῖς ἐπιθεωρήσεσι καὶ ἐν ταῖς πλείσταις τῶν διαμαρτυρομένων φιλελευθέρων φύλλων. Ἐπί τινα ἔτη συνέταξε μετὰ τοῦ Ρίηδ ἐνδιαφέρουσαν δημοσίευσιν, «Τὸν μεσάζοντα τῶν ἐρευνητῶν καὶ περιέργων», καὶ συνειργάσθη ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τοῦ φιλοβίβλου» κλπ. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἔργων ὀφείλονται αὐτῷ πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἑπόμενα: «Αἱ ἀρχαῖαι βιβλιοθῆκαι τῶν Παρισίων, ναοί, μοναί κλπ.» (1867—1873), ἔργον στερηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἱνστιτούτου, — «Ἡ Σορβώνη, ἀρχή, βιβλιοθήκη αὐτῆς κτλ.» (1867), ἀναδημοσιευθὲν καὶ τῷ 1875, — «Ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ μελέτη περὶ τοῦ σχεδίου τῶν Παρισίων 1540» (1869), — «Κατάστασις, ὄνομα καὶ ἀριθμὸς πασῶν τῶν ὁδῶν τῶν Παρισίων κατὰ τὸ 1636» (1874), — «Λεξικὸν λατινικῶν ὀνομάτων, ἐπωνύμων καὶ ψευδωνύμων τῆς φιλολογικῆς ἱστορίας τοῦ μεσαίωνος» (1870), — «Ἀμελῆν Διδουτέ» (1875), ἔργον βραβευθὲν ὑπὸ τοῦ Ἱνστιτούτου τῷ 1876. Συνεργασθεὶς πρὸς τούτοις καὶ ἐν τῷ ἀρίστῳ ἔργῳ, ὅπερ φέρει τὸν τίτλον «Οἱ Παρίσιοι διὰ τῶν αἰώνων» (1876), ἔλαβε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὸν σταυρὸν τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ (Ἐλεωνόρα - Ἄννα-Πόρδεν-Λαΐδυ Franklin), πρώτη σύζυγος τοῦ ἀνωτέρω σὶρ Ἰωάννου Φραγκλίνου, Ἀγγλὶς φιλόλογος, γεννηθεῖσα τῷ 1795 καὶ ἀποθ. τῷ 1825· ἦν θυγάτηρ τοῦ Γουλιέλμου-Πόρδεν, διακεκριμένου ἀρχιτέκτονος. Ἐν ἡλικίᾳ 12 ἐτῶν ἤρξατο ἐκμανθάνουσα μόνη τὰς ἀρχαίας γλώσσας καὶ εἶτα ἐξωκειώθη πρὸς τὰς νεωτέρας γλώσσας καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἰδίᾳ τὴν βοτανικήν, χημείαν καὶ γεωλογίαν. Ἐν ἡλικίᾳ πεντεκαίδεκα ἐτῶν, ἤρξατο γράφουσα καὶ μετὰ δύο ἔτη ἐδημοσίευσε ποίημα, ἐν ἓξ ᾄσμασιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ πτέρυγες ἢ αἱ νῖκαι τῆς σταθερότητος», ὅπερ δικαίαν περιεποιήσατο αὐτῇ τιμήν. Ἡ μετὰ ταῦτα δημοσίευσις αὐτῆς «Ἐκδρομὴ εἰς τὸν βόρειον πόλον» (1818) προύκάλεσε σχέσεις αὐτῆς μετὰ τοῦ σὶρ Ἰωάννου Φραγκλίνου, ὃν καὶ συνεζεύχθη τῷ 1823. Ἐν ἔτος πρὸ τοῦ γάμου (1822) ἐδημοσίευσε τὸ ἄριστον τῶν ποιημάτων αὐτῆς, «Λεοντόθυμον ἢ τρίτην Σταυροφορίαν», ἐν ἑπτακαίδεκα ᾄσμασιν. Ἀπέθανεν ἐκ στηθικοῦ νοσήματος ἀκριβῶς τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ συζύγου αὐτῆς διὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐκδρομὴν εἰς τὸν βόρειον πόλον. Τὰ ποιήματα αὐτῆς ἐξαιρέσει τοῦ «Λεοντοθύμου» συλλεγέντα, ἐδημοσιεύθησαν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1827.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ (Ἰωάννα-Γκρίφιν-Λαΐδυ Franklin), δευτέρα σύζυγος τοῦ ἀνωτέρω σὶρ Ἰωάννου Φραγκλίνου, γεννηθεῖσα περὶ τὸ 1800. Προσεκτήσατο παγκόσμιον φήμην ὑπὸ τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς ἐπιμονῆς, ἣν ἀνέπτυξεν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ συζύγου αὐτῆς ἐξαφανισθέντος. Εἶναι ἡ δευτέρα θυγάτηρ τοῦ Ἰωάννου Γκρίφιν καὶ κατάγεται ἐκ μητρὸς ἐξ οἰκογενείας Γάλλων οὐγενότων. Αὕτη συνεζεύχθη τῷ 1826 τὸν σὶρ Ἰωάννην Φραγκλῖνον, ὅστις μετήγαγεν αὐτὴν εἰς Αὐστραλίαν τῷ 1836. Κατὰ τὴν ἐν Τασμανίᾳ διατριβὴν αὐτῆς, τοῦ συζύγου διοικητοῦ τῆς Τασμανίας διατελοῦντος, παρέσχεν εἰς τὴν ἀποικίαν μοναδικὴν ὑπηρε-

εἶαν διὰ τῆς ἐξ ἰδίων πληρωμῆς δέκα σελινίων (12,50 δραχ.) καθ' ἕκαστον κακοποιὸν ὄφιν· ἀποτέλεσμα δὲ τῆς τοιαύτης γενναιοδωρίας αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐκκαθάρισις τῆς νήσου ἀπὸ παντὸς εἴδους ἑρπετῶν. Δύο ἔτη μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ σὶρ Ἰωάννου Φραγκλίνου εἰς τὴν τελευταίαν ἐκδρομὴν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀρκτικὰς θαλάσσας (1845) οὐδεμία εἶχε ληφθῆ εἰσέτι ἐν Ἀγγλίᾳ εἴδησις περὶ τοῦ Ἐρέβους καὶ τοῦ Τρόμου. Ἡ λαίδη Φραγκλίνου, θεῖσα τὴν περιουσίαν αὐτῆς εἰς τὴν διάθεσιν τολμηρῶν θαλασσοπόρων, ἐπεδίωξε τὴν δι' αὐτῶν ἀναζήτησιν τῶν ἴχνῶν τοῦ ἀτυχοῦς πλοιάρχου, ἰδίᾳ δὲ δαπάνῃ ἀπέστειλε πλοῖα εἰς τὸν βόρειον πόλον, ἐνῷ τὸ ἀγγλικὸν ναυαρχεῖον ἀπέστειλλεν ἐν τῷ μέρει σώματα πρὸς ἐκδρομὰς καὶ ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ὑπεστήριξαν τὰς προσπαθείας ταύτας δι' ὀργανώσεως σωμάτων πρὸς ἐρεύνας ἐν ταῖς ἰδίαις χώραις. Ἡ κατὰ τὸ 1854 γενομένη δημοσίευσις ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Ράε περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ προύκάλεσε τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ σὶρ Ἰωάννης ἀπώλετο μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἐκ κόπου, ψύχους καὶ πείνης· παρὰ τὰς ἀναντιρρήτους δὲ σχεδὸν πρὸς τοῦτο ἀποδείξεις τοῦ διδάκτορος Ράε ἡ λαίδη Φραγκλίνου, ἐλπίζουσα πάντοτε τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἐπέτυχε παρὰ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως τῆς ἐκ νέου ἐπιδιώξεως τῶν ἐρευνῶν διὰ τελευταίαν ἤδη φορὰν καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐθυσίασε τὰ λείψανα τῆς ὅλης αὐτῆς περιουσίας. Ἡ Ἰωάννα Φραγκλίνου ἀπέθανε κατὰ ἰούλιον τοῦ 1875. Ἡ γυνὴ αὕτη ἐνεφορεῖτο τῆς πρὸς τὰ ταξείδια ὁρμῆς, ἐπεσκέψατο μόνη τὴν βόρειον καὶ νότιον Ἀμερικήν, τὰς Σανδουικὰς νήσους, τὴν Ἰαπωνίαν, Σινικήν, τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Αἴγυπτον, μετέβη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου αὐτῆς παρὰ τὴν προβεβηκυῖ αν πλέον ἡλικίαν εἰς Χιλὴν καὶ εἶτα εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ὅπου ἐπεσκέψατο τὴν Ἀλατοῦχον Αἴμνην καὶ τοὺς Μορμόνους, τῷ 1874 ἤγγειλεν ὅτι θ' ἀντήμειβε πάντας τοὺς θαλασσοπόρους, οἵτινες θ' ἀνεκάλυπτόν τι, σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἐκδρομὴν τοῦ συζύγου αὐτῆς, καὶ ὡς τελευταῖον τοῦ βίου κατόρθωμα ἀπεπεράτωσε τὸ ἐν Οὐεστμινστέρῃ μνημεῖον τοῦ σὶρ Ἰωάννου Φραγκλίνου.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Α', ὁ καλούμενος Πυρογένειος (Frédéric I), αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, γενν. τῷ 1121 πιθανῶς ἐν Βάμπλιγκεν. Ἦν δὲ υἱὸς Φρειδερίκου τοῦ Μονοφθάλμου, δουκὸς τῆς Σουαβίας καὶ ἔγγονος τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου τοῦ Δ'. Τῷ 1147 διεδέξατο τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐν τῇ κτήσει τοῦ δουκάτου αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ θείου αὐτοῦ Κονράδου τοῦ Γ' προήχθη εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα τῷ 1152. Ἀφοῦ καθησύχασε τὸ κράτος καὶ ἐτιμώρησε τοὺς Βυργράβους τῶν ὀχθῶν τοῦ Ρήνου, ἀνέλαβε τὰ ἐν Ἰταλίᾳ σχέδια τῶν προκατόχων αὐτοῦ καὶ ἑξάκις τὰς Ἄλπεις διῆλθεν, ἵνα καθυποτάξῃ τὴν Ρώμην καὶ τὰς λομβαρδικὰς πόλεις. Αἱ ἐκστρατεῖαι αὗται καὶ οἱ πόλεμοι, οἵτινες ὑπῆρξαν συνέπειαι αὐτῆς, καταλαμβάνουσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Αὗται ἐπερατώθησαν διὰ τῆς εἰρήνης τῆς Κωνσταντίας τῷ 1183, τῆς ἀποτελεσάσης εἶδος συμβιβασμοῦ τῶν αὐτοκρατορικῶν προνομίων μετὰ τῶν ἰταλικῶν ἐλευθεριῶν καὶ οἱ ὅροι τῆς ὁποίας ἐπὶ μακρὸν ἐθεωρήθησαν ἐν Ἰταλίᾳ ὡς βάσις τοῦ δημοσίου δικαίου. Τῷ 1189, ἐν ἡλικίᾳ δηλονότι, καθ' ἣν ἠδύνατό τις νὰ πιστεύσῃ περὶ αὐτοῦ ὅτι ἀπέκαμε πολεμῶν, ἀράμενος τὸν σταυρόν, ἀνεχώρησε διὰ τὴν ἁγίαν γῆν, ἡγούμενος ἑκατοντακισχιλίων ἀνδρῶν. Διαβὰς τὸν Ἑλλήσποντον, μεγάλην ἤρατο νίκην πρὸ τοῦ Ἰκονίου καὶ μετ' ὀλίγον ἐπνίγη τυχαίως ἐν τῷ ποταμῷ Σαλέφ, τῷ ἀρχαίῳ Κύδνῳ, τῷ 1190. Ὁ Φρειδερῖκος ὑπῆρξεν εἷς τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων τῆς Γερμανίας καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἔμεινε δημοτικωτάτη ἐν τοῖς μυθεύμασι τῆς χώρας ταύτης. (Ἴδε ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ).

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Β' (Frederic II), αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, βασιλεὺς τῆς Σικελίας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου τοῦ ΣΤ', γενν. ἐν Ἰεσίῳ *(Marche d'Ancon)* τῷ 1194 καὶ ἀποθ. τῷ 1250. Διάδοχος τῆς Σικελίας ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Κωνσταντίας, ἐξελέγη βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔμεινεν ὀρφανὸς ἐν ἡλικίᾳ 4 ἐτῶν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν πάπα Ἰνοκεντίου τοῦ Γ' καὶ εἶδε διαφιλονεικούμενον αὐτῷ τὸ κράτος τῆς Γερμανίας ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ Φιλίππου τῆς Σουαβίας καὶ ὑπὸ τοῦ Ὄθωνος τῆς Βρουνσβίκης, ὅστις ἔμεινε μόνος κύ-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΚΙΣΕΛΙΚΗΣ ΠΗΓΗΣ

ριος τῷ 1209. Μόνον τῷ 1212 ἠδυνήθη νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ. Ἀναχωρήσας ἐκ Πανόρμου, ἀφίκετο εἰς Ἑλβετίαν καὶ ἐπαρουσιάσθη πρὸ τῆς Κωνσταντίας μετὰ 60 ἱπποτῶν. Ὁ στρατὸς αὐτοῦ ηὐξάνετο βαθμηδόν, πρίγκηπες δὲ καὶ δεσπόται συνετάσσοντο τῇ μερίδι αὐτοῦ. Ἡ Γερμανία, κεκμηκυῖα ἐκ τῶν ἀγώνων τῶν κομμάτων, ὑπεδέξατο αὐτὸν ὡς ἐλπίδα εἰρήνης καὶ ἐπὶ τέλους ἐθριάμβευσεν ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ, νικηθέντος ἤδη ἐν Μπουβίν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου-Αὐγούστου. Στεφθεὶς ἐν Ἀκουισγράνῳ τῷ 1215 ὡς βασιλεὺς τῆς Γερμανίας, ἐπέτυχε παρὰ τοῦ πάπα Ὀνωρίου τοῦ Γ′ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος ἐν Ρώμῃ τῷ 1220, ἀφοῦ ἐπισήμως ἀνενέωσε τὴν περὶ σταυροφορίας ὑπόσχεσιν, ὡς καὶ τὴν ἐπικύρωσιν πλήθους ὅλου προνομίων διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Γερμανὸς τὸ γένος, ἀλλ' ἰταλὸς τὴν ἀνατροφήν, πνεῦμα ἀνεπτυγμένον, μαθητὴς δὲ ἑνὸς πάπα καὶ δύο καρδιναλίων ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ὁ ἀληθῶς ἀνώτερος τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, διεκρίνετο ὑπὸ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος, δεξιότητος καὶ διπροσωπίας ἔτι καὶ ὑπὸ τῆς ἰδιαιτέρας πολιτείας, ἣν ἐτήρησεν ἀπέναντι τῆς παπικῆς ἕδρας, ἧς ὑπῆρξε μὲν πελάτης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπόδουλος. Φαινομενικῶς ἐπεδείκνυε πολὺν τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν ὑπέρτατον ποντίφηκα, ἐπανελάμβανεν ἐν ἑκάστῃ στιγμῇ καὶ μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων ὅρκων ὑποσχέσεις, ἅσπερ οὐδέποτε ἐτήρει, καὶ ἐπεδείκνυτο τέλος εὐπειθέστατον καὶ ταπεινότατον τέκνον τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἀπειθέστατον ταὐτοχρόνως. Κεκμηκὼς πλέον ἐκ κωμῳδίας, ἥτις διήρκει ἀπὸ δεκαετίας περίπου, ὁ πάπας Γρηγάριος ὁ Θ′, διαδεξάμενος τῷ 1227 Ὀνώριον τὸν Γ′, νέον ἐξήνεγκεν ἀφορισμὸν ἐναντίον αὐτοῦ. Ὁ Φρειδερῖκος τότε ἔπαυσε τοῦ συγκαλύπτειν τὰ πράγματα καὶ ὥδευσεν εἰς Ρώμην, ἡγούμενος ἀράβων μισθοφόρων καὶ διήγειρε ταὐτοχρόνως τὸν λαὸν ἐν τῇ πόλει, ἐκδιώξας καὶ τὸν πάπαν εἰς Βιτέρβην· αἰσθανόμενος ὅμως λίαν βαρὺν τὸν ἀφορισμόν, ἀνεχώρησε διὰ τὴν ἁγίαν γῆν (1228) καὶ συνεπείᾳ διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς Αἰγύπτου, κατέλαβεν ἀμαχητὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου καὶ ἐστέφθη βασιλεύς. Λέγεται μάλιστα ὅτι, ἀρνηθέντων πάντων τῶν ἱερέων νὰ συνάψωσι σχέσεις μετ' ἀνδρὸς ἀφωρισμένου, ὁ Φρειδερῖκος ἔστεψεν ἑαυτὸν μόνος. Κατά τινα ἀφήγησιν ὁ Φρειδερῖκος, συνδιαλεγόμενος περὶ φιλοσοφικῶν θεμάτων μετὰ τοῦ ἐμίρου τῶν Ἱεροσολύμων, προήχθη μέχρις ὕβρεων περὶ τοῦ ἀγόνου τοῦ ἐδάφους τῆς Παλαιστίνης καὶ προσέθηκεν ὅτι, ἐὰν ὁ Ἰεχωβὰ ἐγίνωσκε τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, δὲν θὰ ἐξέλεγεν ὡς κληροδότημα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ τοὺς ἀγόνους βράχους τῆς Ἰουδαίας. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ Φρειδερῖκος συνδιηλλάγη μετὰ Γρηγορίου τοῦ Θ′ τῷ 1230, διέβη εἰς τὴν Γερμανίαν τῷ 1253 πρὸς καταστολὴν τῆς στάσεως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐρρίκου, ὥδευσε τῷ 1237 ἐναντίον τοῦ λομβαρδικοῦ συνασπισμοῦ, κατέλαβε πάσας σχεδὸν τὰς πόλεις τῆς Λομβαρδίας καὶ ἐκ νέου ἀφωρίσθη ὡς μὴ σεβασθεὶς τὸ ἔδαφος τῆς παπικῆς ἕδρας. Τὴν φορὰν ταύτην Γρηγόριος ὁ Θ′ διεκήρυξε σταυροφορίαν κατ' αὐτοῦ καὶ διεσάλπισε τὴν παῦσιν αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες δὲν ἀπήντησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην. Αὐτὸς ὁ ἅγιος Λουδοβῖκος, ἀρνούμενος τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα, ὅπερ προσεφέρετο αὐτῷ διὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, κατεγάρησε τοῦ ποντίφικος ἐξάσκησιν βίας. Ὁ Γρηγόριος ἀπέθανεν ἐξ ἀποπληξίας· Ἰνοκέντιος ὁ Δ′ ἀνέλαβε τὸν πόλεμον τοῦτον καὶ ἐξηκολούθησεν αὐτὸν καθ' ὅλον τὸν βίον μετὰ σφοδρότητος καὶ ἐπιμονῆς, ἀποτελούσης ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μετριοπάθειαν τοῦ Φρειδερίκου· ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν ἔπαυεν ὑποβάλλων προτάσεις συμβιβασμοῦ. Μάτην ὁ πάπας εἰς Λυῶνα καταφυγὼν ἀλληλοδιαδόχως προσήνεγκε τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα εἰς διαφόρους ἡγεμόνας. Εἰς ἀπάντησιν ἐλάμβανε ταπεινωτικὰς δι' αὐτὸν ἀρνήσεις ἢ προύκάλει γελοίους καὶ ἀνισχύρους ἀνταγωνιστάς. Φρειδερῖκος ὁ Γ′ ἀπέθανεν ἐν τῷ μεγάρῳ Φιορεντίνῳ ἐν Ἀπουλίᾳ· ὑπόνοιαι ὑπάρχουσιν ὅτι ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τοῦ θετοῦ αὐτοῦ υἱοῦ Μεμφροά. Ὑπῆρξεν ὅμως ἡγεμὼν πεφωτισμένος, ἀνεπτυγμένος, ἐνθαρρύνας τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ πράγματα, τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν ἐν ταῖς εὐρείαις αὐτοῦ χώραις καὶ αὐτὸς οὗτος συνθεὶς πολλὰ ἔργα καὶ ποιήματα. Τούτῳ ἀποδίδουσιν ἐν ἄλλοις καὶ πραγματείαν περὶ θήρας ὑπὸ τὸν τίτλον *De arte venandi cum avibus* καὶ πραγματείαν «Περὶ φιλοσοφικῶν ζητημάτων». Οἱ ἱστορικοὶ κατηγοροῦσιν αὐτοῦ καὶ ἀκολασίαν ἠθῶν

καὶ ἀσέβειαν, ἥτις ἀπετέλει σκάνδαλον ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτοῦ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Γ', ὁ ἐπιλεγόμενος Εἰρηνικός (Frédéric III), αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ δοὺξ τῆς Αὐστρίας. (Ὡς τοιοῦτος δὲ φέρει τὸ ὄνομα Φρειδερῖκος ὁ Ε', γεννηθεὶς ἐν Ἰνσβρούκῃ τῷ 1415 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1493. Προσεκλήθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Γερμανίας τῷ 1440, ἀλλ' ἦν θρασὺς ἡγεμὼν καὶ στερούμενος ἐνεργητικότητος, παραδεδομένος δὲ εἰς τὴν ἀστρολογίαν, τὴν ἀλχημίαν καὶ τὴν βοτανικήν. Καὶ ἐκέκτητο μὲν εὐφυΐαν, ἀλλ' ἐστερεῖτο καθ' ὁλοκληρίαν σοβαρῶν πολιτικῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα ἀπῄτουν τότε αἱ περιστάσεις παρὰ παντὶ ἡγεμόνι. Ἐν μέσῳ φεουδαλικῶν πολέμων σπαρασσόντων τὴν Γερμανίαν, ἐν μέσῳ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν ἐν Βοημίᾳ θρησκευτικῶν πολέμων καὶ τοῦ μεγάλου κινήματος, ὅπερ προὐκάλεσαν αἱ μεγάλαι ναυτικαὶ ἀνακαλύψεις, ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι τῆς Ἰταλίας, ἡ συνεχὴς καταστροφὴ τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος, σπανίως ἐξῆλθε τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ἀπαθείας καὶ ἐξηκολούθει νὰ καλλιεργῇ τὰ φυτὰ αὐτοῦ, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι ἐδεκάτιζον τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Οὗτος ἦν ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ, ὅστις μετέβη εἰς Ρώμην νὰ στεφθῇ. Διεξαγαγὼν πολέμους ἄνευ ἀποτελέσματος μετὰ τῆς Ἑλβετίας, Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας, εἶδεν ἀποτυγχάνοντα πάντα τὰ σχέδια αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐξ δυσπεψίας, ἀφεὶς τῷ υἱῷ αὐτοῦ Μαξιμιλιανῷ τὴν φροντίδα νὰ πραγματώσῃ τὸ ἔμβλημα, ὅπερ ἐξελέξατο διὰ τὸν οἶκον αὐτοῦ, τὸ *A. e. i. o. u. (Austriæ est imperare orbi universo)*, ἤτοι «Τῇ Αὐστρίᾳ δέδοται νὰ ἄρξῃ τοῦ σύμπαντος», ἔμβλημα λίαν φιλόδοξον πράγματι διὰ τοιοῦτον ἡγεμόνα.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ Α' ὁ Καθολικός (Frédéric I), δοὺξ τῆς Αὐστρίας, γεννηθεὶς τῷ 1174 καὶ ἀποθ. τῷ 1198. Διεδέξατο τὸν πατέρα αὐτοῦ Λεοπόλδον τὸν Ἐνάρετον. Τῇ αἰτήσει τοῦ πάπα ἀπέδωκε τὰ ποσὰ καὶ τοὺς ὁμήρους, οἵτινες ἐλήφθησαν δι' ἀπολύτρωσιν Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου, ἐπεχείρησε σταυροφορίαν τῷ 1197, μετέβη εἰς Παλαιστίνην ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιτυχίας συνεπείᾳ τῶν διαφωνιῶν, αἵτινες ἐπεκράτουν παρὰ τοῖς σταυροφόροις, καὶ ἐπέθανε, καθ' ἣν στιγμὴν προὐτίθετο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Εὐρώπην.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Γ', ὁ ἐπιλεγόμενος Εὐειδὴς (Frédéric III), ἀρχιδοὺξ τῆς Αὐστρίας, γενν. τῷ 1286 καὶ ἀποθαν. τῷ 1330. Ἦν υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλβέρτου τοῦ Α'. Δὲν ἠδυνήθη νὰ διαδεχθῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ροδόλφον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Βοημίας καὶ δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος, ὅταν ἐπεθύμει τὴν κατοχὴν τῆς αὐτοκρατορίας. Τῷ 1314 ἑξ ἐκλέκτορες ἔδωκαν τὰς ψήφους αὐτῶν ὑπὲρ Λουδοβίκου τῆς Βαυαρίας, ὅστις ἐστέφθη ἐν Ἀκουισγράνῳ τῇ 14)26 νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Τέσσαρες ἐκλέκτορες ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Φρειδερίκου, ὅστις ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας. Οὕτως ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γερμανία συνετέχθησαν ἑκάστη παρ' ἑνὶ τῶν δύο ἀντιζήλων, ὧν οἱ στρατοὶ συνηντήθησαν παρὰ τὴν Μύρδορφ τῷ 1322. Ὁ Φρειδερῖκος, αἰχμαλωτευθείς, καθείρχθη ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Τράουσνιτς, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ τρία ἔτη, ὅτε ὁ Λουδοβῖκος τῆς Βαυαρίας ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ παραιτηθῇ πᾶσαν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στέμματος ἀξίωσιν, ν' ἀναγκάσῃ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ν' ἀποδώσωσι πάσας τὰς γαίας, τὰς εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν ἀνηκούσας, καὶ τέλος ὅτι ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν οὗτοι ἀρνηθῶσι, θὰ καθειρχθῇ αὖθις. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φρειδερίκου Λεοπόλδος ἐκηρύχθη ἐναντίον τῶν ὅρων τούτων καὶ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ὑπερασπίσῃ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ διὰ τῶν ὅπλων. Ὁ Φρειδερῖκος, πιστὸς ταῖς ὑποσχέσεσιν αὐτοῦ, παρουσιάσθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅπως ἀναλάβῃ τὰ δεσμὰ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, μὴ θελήσας νὰ ἐπιδείξηται ἧττονα μεγαλοψυχίαν, παρέσχεν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν, ἠσπάσθη αὐτὸν καὶ εἰς ἔνδειξιν φιλίας λέγεται ὅτι ἐκοιμήθησαν ἐν τῇ αὐτῇ κλίνῃ. Ὁ Σχίλλερος καὶ ὁ Οὐλάνδος ἐξύμνησαν ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῶν τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο γερμανικῆς τιμιότητος.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Ε' ὁ Ἀρχαῖος (Frédéric V), δοὺξ τῆς Αὐστρίας, ἀποθανὼν ἐν Ἰνσβρούκκῃ τῷ 1436. Ἦν υἱὸς τοῦ δουκὸς Λεοπόλδου τοῦ Ἀρχαίου. Τῷ 1410 κατέλαβε σημαντικὰς γαίας, ἃς κατεῖχεν ἐν Τυρόλῳ ὁ Ἐρρῖκος τῆς Ραττεμβέργης, ὃς ἐξήγειρε κατ' αὐτοῦ τὸν δοῦκα τῆς Βαυαρίας. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος ἐπεχείρησε μετὰ τῆς

πόλεως τῆς Βατιλείας πόλεμον, ὃς ἔληξε διὰ πεντηκονταετοῦς εἰρήνης, βραδύτερον δ' ἑτέρα τις συνθήκη κατέπαυσε τὰς ἀρξαμένας ἤδη ἐχθροπραξίας μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Βαυαρίας τῷ 1412. Μετὰ τὴν ἀναρρησιν τοῦ Σιγισμόνδου εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν ὁ ἡγεμὼν οὗτος συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδον, ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὸ σχίσμα, ὅπερ κατέτρυχε τὴν Ἐκκλησίαν τῷ 1414. (Ἴδε ΣΧΙΣΜΑ παπικόν). Ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ ΚΓ', ἔχων πολλοὺς λόγους νὰ φοβῆται τὸν Σιγισμόνδον, πρὶν ἢ μεταβῇ ἐκεῖ, ἐξησφάλισε τὴν ὑποστήριξιν τοῦ τῆς Αὐστρίας Φρειδερίκου. Διορίσας δὲ τοῦτον γενικὸν ἀρχιστράτηγον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ὑπεσχέθη αὐτῷ καὶ σύνταξιν 6,000 φλωρινίων. Ὅτε ἤρξαντο αἱ ἐργασίαι τῆς Συνόδου, ὁ Σιγισμόνδος ἐφρούρησε διὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ τὴν αἴθουσαν τῆς συνελεύσεως. Ὁ πάπας, φοβηθείς, ἐδραπέτευσεν ἐκ Κωνσταντίας μεταμφιεσμένος εἰς ἱπποκόμον, ἐνῷ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Φρειδερῖκος πρὸς διευκόλυνσιν τῆς φυγῆς ἐκείνου διωργάνωσεν ἱπποδρομίας. Μόλις γνωσθείσης τῆς εἰς μέγαρον, ἀνῆκον εἰς τὸν δοῦκα τῆς Αὐστρίας, καταφυγῆς τοῦ πάπα, ὁ αὐτοκράτωρ Σιγισμόνδος κατήγγειλε τὸν τελευταῖον τοῦτον ἐν τῇ συνόδῳ καὶ ἐπέτυχε τοῦ ἀφορισμοῦ αὐτοῦ, ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔκπτωτον τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ καὶ ἔλυσε τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἐκ τοῦ τῆς πίστεως αὐτῶν ὅρκου. Ὁ Φρειδερῖκος, ἀνίσχυρος ὅλως πρὸς ἀντίστασιν καὶ βλέπων τὰς χώρας αὐτοῦ ἀποσπωμένας ἀπ' αὐτοῦ, συγκατετέθη νὰ ζητήσῃ τὴν συγχώρησιν γονυκλινὴς καὶ νὰ παραδώσῃ τὸν πάπαν. Ἡ ἀξιοθρήνητος αὕτη ἀδυναμία δὲν ἀφώπλισε ποσῶς τὸν Σιγισμόνδον, ὅστις περιώρισεν αὐτὸν ἐν φρουρίῳ τοῦ Ρήνου, ἀπεστέρησε δὲ αὐτὸν μέρους τῶν κτημάτων αὐτοῦ καὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἐξησθένισεν, ὥστε ὁ Φρειδερῖκος ἐκλήθη Φρειδερῖκος ὁ Ἀναπαραδιάδης.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ (Frédéric Guillaume), ὁ λεγόμενος μέγας ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεβούργου (Ἴδε ΒΡΑΝΔΕΒΟΥΡΓΟΝ).

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Α' (Férdéric I), βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, υἱὸς τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος Φρειδερίκου Γουλιέλμου, γεννηθεὶς ἐν Καινιξβέργῃ τῷ 1057 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1713. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (1688) ἠκύρωσε τὴν διαθήκην, ἥτις διένειμε τὸ ἐκλεκτοράτον καὶ τὰς ἄλλας κτήσεις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ ἠξίου τίτλον βατιλέως. Ἐβοήθησε Γουλιέλμον τῆς Ὀράγγης κατὰ τὴν ἐκστρατείαν, ἥτις παρέσχεν αὐτῷ τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας, προσεχώρησε τῷ 1691 ἐν τῷ κατὰ τῆς Γαλλίας συνασπισμῷ, ἐπρομήθευσεν ἄνδρας καὶ χρήματα τῷ αὐτοκράτορι ἐν τῷ κατὰ τῶν Τούρκων πολέμῳ αὐτοῦ καὶ ἐπέτυχεν εἰς ἀνταλλαγμα τῆς ἀνυψώσεως τοῦ δουκάτου τῆς Πρωσίας εἰς βασίλειον ὑπὸ ὅρους, παρέχοντας τῇ Αὐστρίᾳ εἶδος ἐπικυριαρχίας. Ὁ Φρειδερῖκος ὑπεχρεοῦτο πράγματι νὰ ψηφίζῃ ὡς αὐτοκράτωρ ἐν πᾶσι τοῖς ζητήμασιν, ἅτινα ἀφορῶσιν εἰς τὸ κράτος, νὰ δίδῃ τὴν ψῆφον αὐτοῦ ὑπὲρ αὐστριακοῦ ἡγεμόνος κατὰ τὰς ἐν τῷ κράτει ἐκλογὰς καὶ νὰ διατηρῇ ἰδίᾳ δαπάνῃ σῶμα δεκακισχιλίων ἀνδρῶν, ἐφ' ὅσον θὰ διήρκει ὁ ἐν Ἱσπανίᾳ πόλεμος περὶ διαδοχῆς. Στεφθεὶς ἐν Καινιξβέργῃ μετ' ἀνηκούστου μεγαλοπρεπείας τῷ 1701, ἀφ' οὗ κατήρτισε τὸ τάγμα τοῦ μέλανος ἀετοῦ, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων τῶν βασιλέων τῆς Εὐρώπης ἐξαιρέσει τοῦ πάπα καὶ τῶν βασιλέων τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Πολωνίας. Ὁ Φρειδερῖκος ἠρνήθη νὰ μετάσχῃ τῶν αἱματηρῶν ἀγώνων Σουηδίας καὶ Ρωσίας· εἶτα ἐνησχολήθη εἰς τὸ χορηγῆσαι εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ καταρτισθὲν βασίλειον θεσμούς, οἵτινες ἠδύναντο νὰ τάξωσιν αὐτὸ ἐν τῇ τάξει τῶν μεγίστων δυνάμεων, καὶ ηὔξησε τὴν ἔκτασιν τῶν κρατῶν αὐτοῦ διὰ τῆς προσαρτήσεως τῶν κομητειῶν Μὲρ καὶ Λίγκεν, τῆς Γουέλδρας, τῶν ἡγεμονιῶν Νευσατὲλ καὶ Βαλεγκίνου, τῆς κομητείας Τεκτλεμβούργου κλπ. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ὑπεστήριξε τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ὁ διάσημος Λεϊβνίτιος ἐγκατέστη ἐν Βερολίνῳ, ὅπου ἐδίδασκεν ἐλευθέρως καὶ ὅπου ἐγένετο πρῶτος πρόεδρος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Ὁ Φρειδερῖκος διεκόσμησε καὶ ηὔρυνε τὸ Βερολῖνον, ἵδρυσε τὸ Σαρλοτεμβοῦργον καὶ ἀνήγειρε τὴν ἀκαδημίαν τῆς ζωγραφικῆς (1696) καὶ τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου (1707). Φρειδερῖκος ὁ Μέγας ὁ ἔγγονος αὐτοῦ ἤλεγχεν αὐτὸν ἐπὶ τῇ πομπῇ, τῇ ἀσωτείᾳ καὶ τοῖς ταπεινωτικοῖς ὅροις, εἰς οὓς ὑπεβλήθη, ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ τίτλου βασιλέως.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ὁ Α' Frédéric Guillaume I), βατιλεὺς τῆς Πρωσίας, υἱὸς Φρειδερίκου τοῦ Α', γεννηθεὶς τῷ 1688 καὶ ἀπο0. τῷ 1740. Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πάππου αὐτοῦ, ἐκλέκτορος τοῦ Ἀννοβέρου, ἔτυχεν ἀνατροφῆς, ἀνηκούσης εἰς ἀστοὺς μᾶλλον ἢ ἡγεμόνας. Ἐπιστρέψας εἰς Βερολῖνον ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἔταξεν αὐτῷ παιδαγωγὸν τὸν κόμητα Δόνα, ἐπιδέξιον στρατηγόν, ἐξασκήσαντα μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτοῦ καὶ συνεθίσαντα αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν, τὴν οἰκονομίαν καὶ τὸν ἐνεργὸν καὶ κανονικὸν βίον. Οὗτος ἦτο πρὸς τούτοις ὁ στρατηγός, ὅστις ἔδωκε τῷ νεαρῷ ἡγεμονίδῃ τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ ἐκπαίδευσιν, συμπληρωθεῖσαν βραδύτερον ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Ἀγχάλτ καὶ τοῦ μαργράβου Φιλίππου, ὅτε καὶ ἤρξατο νὰ ἐπικρατῇ ἐν αὐτῷ ὁ πρὸς τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις ἔρως. Νέος ἔτι ἔλαβε μέρος ἐν τῷ πολέμῳ τῶν Κάτω χωρῶν καὶ ἐγνώρισε τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον καὶ τὸν δοῦκα τοῦ Μαλβορόου, οἵτινες ἐγένοντο φίλοι αὐτοῦ. Τῷ 1706 συνεζεύξατο τὴν πριγκήπισαν Σοφίαν-Δωροθέαν τοῦ Ἀννοβέρου. Κατὰ τὸν θάνατον Φρειδερίκου τοῦ Α' τῷ 1713 ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον καὶ ἀμέσως ἐτέλεσε μεγάλας οἰκονομικὰς μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ εἰς τὴν πολυτέλειαν παραδεδομένου πατρὸς αὐτοῦ. Ταυτοχρόνως ἐνησχολήθη περὶ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν οἰκονομικῶν, τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ στρατοῦ, σπουδαῖα διέθηκε ποσὰ ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἠὔξησε τὰ τοῦ κράτους ἔσοδα, ἀνήγαγε τὸν στρατὸν εἰς 80,000 ἀνδρῶν, ἐτιμώρησεν αὐστηρῶς τοὺς μὴ ἐπιδειξαμένους τιμιότητα διοικητὰς καὶ παρεσκεύασε πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ μεγαλείου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐνίοτε ἐφάνη σταθερός, ἡ δὲ πολιτικὴ αὐτοῦ ἐκυμαίνετο μεταξὺ τῆς ἐπιρροῆς τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς τῆς Ἀγγλίας· ὁπωσδήποτε ἐπωφελήθη ἐκ πάσης περιστάσεως πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ κράτους αὐτοῦ. Κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Οὐτρέχτης (1713) ἀνεγνωρίσθη ὡς βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἱσπανίας καὶ ἐξησφάλισεν ἑαυτῷ διὰ τῆς συνθήκης ταύτης τὴν κτῆσιν τοῦ Νευσατέλ, τοῦ Βαλεγκίνου καὶ τῆς Γουέλδρας. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκτήσατο τὴν κομητείαν τοῦ Λιμβούργου. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Βορρᾶ παρεκώλυσε τοὺς Ρώσους καὶ Σουηδοὺς τοῦ νὰ καταλάβωσι τὴν Πομερανίαν, διὰ δὲ τῆς συμμαχίας, ἣν συνωμολόγησε μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Χολστάϊν Γκοττίρπ καὶ τοῦ σουηδοῦ στρατηγοῦ κόμητος Βέλιγκ κατὰ ἰούνιον τοῦ 1713 ἐκτήσατο δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Στετίνου καὶ τοῦ Βίσμαρ. Ἡ συνθήκη αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς σύγκρουσιν Σουηδίας καὶ Πρωσίας. Κάρολος ὁ ΙΒ', ἐνησχολημένος ἐν τῷ μετὰ τῶν Τούρκων πολέμῳ, ὑπέστρεψεν εἰς Πομερανίαν, ἠρνήθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν συνθήκην, ἣν συνωμολόγησεν ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ, καὶ ἠτήσατο παρὰ τοῦ Φρειδερίκου Γουλιέλμου τὴν τοῦ Στετίνου ἀπόδοσιν, χωρὶς νὰ θελήσῃ ν' ἀποδώσῃ αὐτῷ τὸ ποσὸν 400,000 ταλήρων, πληρωθέντων ὑπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Σάξωνας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ παρακωλῦσαι αὐτοὺς τοῦ ἐπιδραμεῖν τὴν σουηδικὴν Πομερανίαν. Ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος, ἐξερεθισθεὶς ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ Καρόλου τοῦ ΙΒ', συνεμάχησε μετὰ τῆς Ρωσίας, τῆς Σαξωνίας καὶ τῆς Δανίας ἐναντίον τῆς Σουηδίας (1715). κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα πόλεμον ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Λεοπόλδος τοῦ Δεσσάου κατέλαβε τὸ Ρούγκεν καὶ τὴν Στραλσούνδην. Διὰ τῆς εἰρήνης, ἥτις ὑπεγράφη ἐν Στοκόλμῃ τῇ 20)1 φεβρουαρίου 1720 μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ ΙΒ', ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας προσέθηκεν εἰς τὰ κράτη αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἐντεῦθεν Πομερανίαν ἀντὶ τοῦ ποσοῦ 2 ἑκατομμυρίων ταλλήρων, ἅτινα ἐπλήρωσεν εἰς τοὺς Σουηδούς. Τῷ 1725 ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος συνωμολόγησε μετὰ τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Ἀγγλίας συμμαχίαν ἐναντίον τῆς Αὐστρίας, ἀλλ' ὁ πρεσβευτὴς τῆς τελευταίας ταύτης δυνάμεως ἐπέτυχε τῆς διαλύσεως τῆς συμμαχίας ἐκείνης καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ συνομολογήσῃ τὴν συνθήκην τοῦ Βουστερχάουζεν (1726), διὰ τῆς ὁποίας ἡ Αὐστρία ἠγγυᾶτο τῇ Πρωσίᾳ τὴν κτῆσιν τῶν δουκάτων Ζουλιέρης καὶ Βέργης, ἅμα τῇ ἐξαφανίσει τοῦ βασιλεύοντος οἴκου. Ἡ Πρωσία ἀνεγνώριζε τὴν πραγματικὴν διάταξιν *(pragmatique sanction)* καὶ ὑπέσχετο νὰ προμηθεύσῃ τῇ Αὐστρίᾳ στρατιωτικὸν σῶμα ἐν περιπτώσει πολέμου. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1733 κατὰ τὴν ἐκλογὴν βασιλέως τῆς Πολωνίας Φρειδερῖκος ὁ Γουλιέλμος, πιστὸς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ, ἐχορήγησε τῇ Αὐστρίᾳ σῶμα 10,000

Δημοσία Βιβλιοθήκη

ἀνδρῶν, ὅπερ ἀνεκάλεσεν, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ἡ δύναμις ἐκείνη συνωμολόγησε μετὰ τῆς Γαλλίας τοὺς προκαταρκτικοὺς ὅρους εἰρήνης, χωρὶς νὰ συμβουλευθῇ αὐτόν. Μολονότι ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς διοικήσεως ἐνεφορεῖτο δημοκρατικῶν σχεδὸν ἰδεῶν ὁ Φρειδερῖκος, ἐξιῶθει ἔστιν ὅτε τὴν αὐστηρότητα μέχρι δεσποτισμοῦ· ἅπαξ μάλιστα ἐθέσπισε νόμον, καθ' ὃν ὁ ὑπηρέτης, ὅστις θὰ ἔκλεπτε τρία τάλληρα ἀπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, θ' ἀπηγχονίζετο. Ἐν τῷ οἰκογενειακῷ αὐτοῦ βίῳ πολλάκις ἔτυχε νὰ διορθώτῃ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ διὰ ῥάβδου καὶ νὰ μεταχειρίζηται τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν πρίγκηπα Φρειδερῖκον, διὰ σκληροτάτου τρόπου καὶ δημοσίᾳ ἔτι. Ἠγάπα τὴν θήραν, τὰ θεάματα νευροσπάστων καὶ τοὺς ἀθλητικὰς ἔχοντας μορφὰς Γρεναδιέρους, οὕσπερ ἐπλήρωνεν ἀδρῶς. Ἐκ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ ἐξωστράκισε πᾶσαν πολυτέλειαν καὶ ἠρέσκετο νὰ διέρχηται τὰς ἑσπέρας ἐν συναναστροφαῖς μετὰ οἰκείων, καθ' ἃς ἐκάπνιζον, ἔπινον ζῦθον καὶ οὐδεὶς περιορισμὸς ἐπεβάλλετο τοῖς ἐν αὐταῖς παρευρισκομένοις ξένοις. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐδὲν τὸ μέγα ἐγένετο, ἔπραξεν ὅμως πολλὰ τὰ ἐπωφελῆ. Ἐν Βερολίνῳ ἵδρυσε πολλὰ ἄσυλα καὶ τὴν ἀκαδημίαν τῆς ἰατρικῆς, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἰατροχειρουργικὴ σχολή· καταργήσας τὴν δουλείαν τῶν χωρικῶν, ἀντικατέστησεν αὐτὴν διὰ τῆς ἀγγαρείας· ἐδίδαξε τὸν λαὸν νὰ ἦναι σοβαρός, δραστήριος, οἰκονόμος, ἐπεδίωξε τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἤθελε νὰ ἦναι ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀληθὴς πατὴρ οἰκογενείας, ἀείποτε δὲ ἐπεδείχθη ἐχθρὸς τῆς διπλωματίας καὶ τῶν αὐλικῶν, οὕσπερ ἀπηχθάνετο ἕνεκα τῶν ραδιουργιῶν αὐτῶν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ τὰ ἔργα αὐτοῦ διεκρίθησαν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ὠφελείας, μολονότι δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι καὶ ἔνδοξος ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία αὐτοῦ, διότι κατέστησε τὴν Πρωσίαν ἱκανὴν νὰ διαδραματίσῃ λαμπρὸν πρόσωπον ἐν τῷ κόσμῳ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Β' (Frédéric II), ὁ ἐπιλεγόμενος Μέγας βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γενν. ἐν Βερολίνῳ τῇ 12)24 ἰουνίου 1712 καὶ ἀποθ. ἐν Πότσδαμ τῷ 1786. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ὅστις προώρισται νὰ καταστῇ εἷς τῶν μεγίστων στρατηγῶν τῆς κυριωτέρας ἐποχῆς, ἐπεδιίζατο κατ' ἀρχὰς ἀκατανίκητον ἀποστροφὴν πρὸς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα. Ἀνατραφεὶς ὑπὸ γάλλων διδασκάλων, ἐγένετο θαυμαστὴς τῶν ἰδεῶν, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν τρόπων ἔτι τοῦ ἔθνους τούτου μέχρι τοσούτου βαθμοῦ, ὥστε ἀπεδόθη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τὸ ὄνομα *Petit maître*. Ἡ σπουδὴ τῆς γαλλικῆς γλώσσης, ἥτις ἐγένετο οὕτως εἰπεῖν ἡ μητρικὴ αὐτοῦ γλῶσσα, ἡ σπουδὴ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλολογίας, ἡ ἐξάσκησις αὐτοῦ ἐν ταῖς ὡραίαις τέχναις, ἡ σύνθεσις πονημάτων τινῶν, ὧν τινα εἰσὶ λίαν ἀξιοσημείωτα, ἐπλήρωσαν τὰ ἔτη τῆς νεότητος αὐτοῦ καὶ προὐκάλεσαν παρ' αὐτῷ τὴν λήθην τοῦ βάρους τῆς πατρικῆς τυραννίας. Καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον ἐν μέσῳ τῶν σπουδαίων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐνασχολήτεων αὐτοῦ διετήρησε τὸν τύπον τῆς πρώτης ταύτης ἀνατροφῆς καὶ τὴν ἰδιάζουσαν τάσιν πρὸς τὰ γράμματα, ἥτις καθίστησιν αὐτὸν ἡγεμονικὸν πρόσωπον τῶν μᾶλλον πρωτοτύπων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἢ μᾶλλον, ὡς ἄγγλος ἱστορικὸς εἶπε περὶ αὐτοῦ, κατέστησεν αὐτὸν κρᾶμα Μιθριδάτου καὶ Τρισοτέν. Ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐμφορούμενος πνεύματος ἀποκλειστικῶς στρατιωτικοῦ καὶ γερμανικοῦ, ἐχθρὸς δὲ πάσης διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ἐξερεθίσθη ἐπὶ ταῖς τάσεσι τοῦ νεαροῦ ἡγεμονίδου μέχρι τοιούτου ὥστε νὰ κακομεταχειρίζηται αὐτὸν καὶ παρώθησεν αὐτὸν διὰ τοῦ δεσποτισμοῦ αὐτοῦ εἰς ἀπόπειραν δραπετεύσεως, ἥτις ἐτιμωρήθη διὰ τῆς ποινῆς, ἥτις ἐπεβλήθη ἐνὶ τῶν ὑποβοηθησάντων τὴν πραγμάτωσιν τοῦ σχεδίου τούτου. Τῷ 1732 συνέζευξεν αὐτὸν ἄκοντα μετὰ τῆς πριγκηπίσσης Ἐλισάβετ-Χρηστίνας τῆς Βρουνσβίκης καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν νὰ ὑπηρετήσῃ ἐν τῷ πρωσικῷ συντάγματι, ὅπερ συνηνώθη μετὰ τοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πρίγκηπος Εὐγενίου στρατοῦ ἐνΦιλιψβούργῃ. Ὁ Φρειδερῖκος ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἧττον ἐνθουσιώδης ἢ ἄλλοτε περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ σταδίου, ἀπεσύρθη εἰς τὴν κομητείαν, ἣν ἔλαβεν ὡς κλῆρον, κατῴκησεν ἐν τῷ πύργῳ τῆς Ραϊνσβέργης καὶ ἔζησεν ἐν τῇ ἀπομονώσει ταύτῃ ἀπὸ τοῦ 1734 μέχρι τοῦ 1740, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ σοφῶν κα. πεπαιδευμένων, ἀποκλειστικῶς ἐνασχολούμενος περὶ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ διατηρῶν συνεχῆ ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν διασημοτέρων τῆς ἐποχῆς, ἰδίᾳ μετὰ τοῦ

Βολταίρου, ὃν μέγιστα ἐθαύμαζε. Μαθητὴς τῶν γάλλων φιλοσόφων, ἠγάπα τόσον περισσότερον τὴν Γαλλίαν, ὅσον δι' αὐτὸν ὁ Γάλλος ἐσήμαινεν ἐλευθερόφρονα Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἤθελε νὰ πραγματώσῃ τὸ ἰδανικόν, ὃ συνέλαβεν ὁ Πλάτων, ὁ Φενελὼν καὶ λοιποὶ περὶ τοῦ φιλοσόφου βασιλέως, γράφων δὲ τῷ Βολταίρῳ τοῦ 1739 ἔλεγεν: «Ἐὰν ἡ Πρόνοια ἦτο πᾶν ὅ,τι λέγουσι περὶ αὐτῆς, τότε ἔδει οἱ Νεύτωνες, οἱ Βὸλφ οἱ Λόκ, οἱ Βολταῖροι, τὰ κάλλιον σκεπτόμενα τέλος ὄντα νὰ καταστῶσι κύριοι τοῦ σύμπαντος». Περίεργον μνημεῖον τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αἰσθημάτων καὶ φρονημάτων αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἀναίρεσις τοῦ «Ἡγεμόνος» τοῦ Μακιαβέλη, ἐν ᾧ μετὰ σφοδρότητος ἐπιτίθεται κατὰ τῶν δεσποτικῶν ἀρχῶν τοῦ φλωρεντιανοῦ συγγραφέως καὶ ἐν ᾧ μετὰ φιλοσοφικῆς ὅλως αὐστηρότητος ἀναπτύσσει τὰ καθήκοντα τοῦ μονάρχου. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐδημοσιεύθη τῇ φροντίδι τοῦ Βολταίρου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀντιμακιαβέλης» (Χάγη, 1740). Ὁ Φρειδερῖκος ἐπειράθη βραδύτερον νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ἔκδοσιν ταύτην. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1740) θανόντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐγένετο κύριος τοῦ θρόνου κράτους ἀκμάζοντος καὶ στρατοῦ πολυαρίθμου, οὐδέποτε δὲ ἡττηθέντος. Παρὰ τὴν αὔξουσαν δύναμιν καὶ παρὰ τὴν εἰς βασίλειον ἀνύψωσιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1700 ἡ Πρωσία δὲν εἶχεν εἰσέτι χαρακτῆρα σαφῆ καὶ μετεῖχε μορφῆς ἐκλεκτοράτου μᾶλλον ἢ βασιλείου κατά τινα ἔκφρασιν αὐτοῦ τούτου τοῦ Φρειδερίκου. Εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ὁ νέος βασιλεὺς ἐπεδείξατο τὴν πατριωτικὴν φιλοδοξίαν ν' ἀνυψώσῃ τὴν χώραν αὐτοῦ εἰς τὸν βαθμὸν τῶν μεγάλων ἐθνῶν, μετερρύθμισε τὰ οἰκονομικά, ηὔξησε τὸν στρατὸν καὶ ἐπωφελήθη ἐκ τῶν δυσχερειῶν τῆς Μαρίας Θηρεσίας πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον βασίμων ἀξιώσεων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν δουκάτων τῆς Σιλεσίας. Ἄρνησις ἐκ μέρους τῆς βασιλίσσης τῆς Οὐγγαρίας, τῆς διαδόχου Καρόλου τοῦ ΣΤ', ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα ἐναντίον τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. Ἐπιδραμὼν τὴν Σικελίαν, ἤρατο τὴν μάχην τοῦ Μόλβιτς, καθ' ἣν ὅμως δὲν διεβραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον, συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τῆς Γαλλίας, ἐνίκησε Κάρολον τῆς Λοθαρηγγίας ἐν Κζασλάου τῆς Βοημίας (1742) καὶ ἐπέτυχε μετὰ τὴν νίκην ταύτην τῆς παραχωρήσεως τῆς Σιλεσίας ἐκ μέρους τῆς Μαρίας Θηρεσίας (συνθήκη τοῦ Βερολίνου). Τῷ 1744 ἀνέλαβε τὰ ὅπλα συνεπείᾳ μυστικῶν συμφωνιῶν μετὰ τῆς Γαλλίας, ἐπέβραμε τὴν Βοημίαν, κατέλαβε τὴν Πράγαν, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ὡς πρὸς τὴν Σιλεσίαν καὶ ἀντικατέστησε τὰς ἀπωλείας αὐτοῦ διὰ τῶν λαμπρῶν νικῶν τοῦ Φρίηδβεργ (1745), τοῦ Σὸρ καὶ τῆς Κεσελδόρφης. Νέα συνθήκη (Δρέσδη, 1745) ἐξησφάλισεν ἐκ νέου τὴν Σιλεσίαν καὶ τὴν κομητείαν τοῦ Γλάτς. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δεκαετῆ εἰρήνην τὸ πρὸς διοργάνωσιν τοῦ κράτους τεῖνον πνεῦμα αὐτοῦ εἰσηγήσατο αὐτῷ τὴν ἰδέαν πολυαρίθμων μεταρρυθμίσεων, ἔκτακτον παρασχουσῶν ἀνάπτυξιν εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς εὐρυνθείσης Πρωσίας· ἕλη ἀπεξηράνθησαν, βιομηχανικὰ ἐργοστάσια πανταχοῦ ἱδρύθησαν, ἄγονοι γαῖαι ἐκαλλιεργήθησαν, πόλεις ἀνηγέρθησαν, νέα εἴδη βιομηχανίας εἰσήχθησαν, ὁραστήριοι ἐνέργειαι ἐγένοντο πρὸς ἄρσιν τῶν λειψάνων τοῦ φεουδαλισμοῦ, ἵδρυσις τραπεζῶν ἐγγείου πιστώσεως καὶ τῆς τραπέζης τοῦ Βερολίνου, μεταρρύθμισις τῆς διοικήσεως, τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῆς νομοθεσίας, ἔκδοσις νέου κώδηκος, ἀτελοῦς βεβαίως, ἀλλ' ἀνωτέρου τοῦ ἐν ἰσχύι παρὰ τοῖς λοιποῖς κράτεσιν, ἀποκαθιστῶντος δὲ τὴν μᾶλλον ἀπόλυτον ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως. Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ κυριώτεραι πρόοδοι, αἵτινες συνετελέσθησαν ὑπὸ τοῦ μεταρρυθμιστοῦ τοῦ βασιλέως, ὅστις κατὰ μοναδικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ ἰδέας ἐχρησιμοποίει ἐν τῇ κυβερνήσει ὡς μόνην ἀρχὴν τὴν ἀπολυταρχίαν, καίπερ ἐπιδοκιμάζων κατὰ θεωρίαν τὴν ἰδέαν τῶν οὕτω σήμερον καλουμένων συνταγματικῶν πολιτευμάτων. Ταὐτοχρόνως διωργάνωσε τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Βερολίνου, ἧς τὴν προεδρείαν ἀνέθηκε τῷ Μεμερτουί, καὶ ἐφειλκύσατο εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ μέγαν ἀριθμὸν ξένων σοφῶν καὶ ἰδίᾳ γάλλων σοφῶν, ἐν οἷς δέον νὰ μνημονευθῇ καὶ ὁ Βολταῖρος. Γνωστὸν εἶναι τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῶν στενῶν τούτων σχέσεων φιλοσόφων καὶ βασιλέως. Ἐν τοῖς περιπύστοις ἐκείνοις δείπνοις τοῦ Πότσδαμ, ἐν οἷς ἐβασίλευεν, ὡς λέγεται, ἡ πληρεστάτη ἰσότης παρὰ τοῖς συνδαιτυμόσιν, οἱ ἄνδρες τῶν γραμμάτων παρὰ τὴν εὐπείθειαν

αὐτῶν δὲν ἀπέκρυπτον ἴσως ἱκανῶς τὴν διανοητικὴν αὐτῶν ὑπεροχήν· ὁ δὲ βασιλεὺς παρὰ τὴν περὶ φιλοσοφίας ἐπιτήδευσιν αὐτοῦ συχνάκις ἐπεδείκνυε διὰ τῶν ὑπερηφάνων αὐτοῦ σαρκασμῶν ὅτι ἦτο κύριος. Ἡ μετὰ τοῦ Βολταίρου ῥῆξις αὐτοῦ ἔσχε σημασίαν δημοσίου γεγονότος· οὐχ ἧττον διὰ τῆς ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτοῦ συγκεντρώσεως ἀνδρῶν τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ τῶν καὶ ἐπὶ παιδείᾳ διακρινομένων καὶ διὰ τῆς ἀξιώσεως ταύτης τοῦ ἀποβῆναι βασιλέα τῶν πνευμάτων καὶ τοῦ φρονήματος ὁ Φρειδερῖκος μεγάλας παρέσχεν ὑπηρεσίας εἰς τὸν τῆς Πρωσίας πολιτισμόν· ὅτι δὲ ἡ θρησκευτικὴ ἀνεξαρτησία δὲν ὑπῆρξε δι' αὐτὸν νεκρὸν γράμμα τεκμήριον ὅτι ὑπεδέξατο ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐκ τῶν καθολικῶν χωρῶν ἐκδιωκομένους Ἰησουίτας.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐξερράγη ὁ Ἑπταετὴς πόλεμος, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας εἶδε συνασπιζομένην καθ' ἑαυτοῦ τὴν Γαλλίαν, τὴν Αὐστρίαν, τὴν Σαξωνίαν καὶ τὴν Ρωσίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ (1756—1763) οὐδὲν ἄλλο εἶχεν ὑποστήριγμα ἢ ἐπικουρίας τινὰς ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας καὶ πολλάκις διέτρεξε τὸν κίνδυνον νὰ καταθραυσθῇ. Ἡ δραστηριότης αὐτοῦ, ἡ γενναιότης καὶ ἡ εὐρυία ἔσωσαν αὐτόν, καὶ ἐὰν κατὰ τὰς ἑπτακαίδεκα μάχας, ἅσπερ ἠναγκάσθη νὰ συγκροτήσῃ, πολλάκις ἐνικήθη, ἦρατο ὅμως καὶ λαμπρὰς νίκας, ὡς ἐν Ρόσμπαχ, ὅπου διεσκόρπισε τὸν γαλλογερμανικὸν στρατόν, ὃν διηύθυνεν ὁ Σουμπίζ, ἐν Λόυθεν νίκην, ἀποτελέσασαν κατὰ τὸν Ναπολέοντα στρατιωτικῆς ἐνεργείας ἀληθὲς ἀριστούργημα καὶ καθ' ἣν τὰ θαυμάσια αὐτοῦ στρατηγήματα ἐγέννησαν νέον ὅλως εἶδος στρατηγικῆς τέχνης. Ὁπωσδήποτε ἡ θέσις αὐτοῦ ἦν ἀπελπιστική, ὅτε ἀλλαγὴ βασιλείας ἐν Ρωσίᾳ συνεπήγαγε πολιτικὴν μεταβολὴν καὶ διέσπασε τὸν συνασπισμόν. Ὁ Φρειδερῖκος ἐξῆλθε τοῦ ἐναντίον τῶν μεγάλων δυνάμεων ἀγῶνος τούτου μετὰ τῆς ὑπολήψεως μεγίστου στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Τῷ 1763 ὑπέγραψε μετὰ τῆς Μαρίας-Θηρεσίας τὴν εἰρήνην τοῦ Ὑβερσβούργου, ἥτις ἐπανήγαγε τὸ πρὸ τοῦ πολέμου καθεστώς. Ἡ Πρωσία ἐτήρησεν ὁριστικῶς τὴν Σιλεσίαν, ἀλλ' ἔμεινεν ἐξηντλημένη ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν χρημάτων. Ὁ Φρειδερῖκος ἐθεράπευσεν ὅση αὐτῷ δύναμις τὰς σκληρὰς ταύτας τοῦ πολέμου πληγάς. Ἀποκατέστησε τὰς ἐρειπωθείσας πόλεις καὶ χωρία, ἐνεργητικὴν παρέσχεν ὤθησιν εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ ἔλαβε σειρὰν ὅλην μέτρων, ὧν τινα ἐψέχθησαν, ἀλλὰ τὰ γενικὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν ἡ ἀνύψωσις τῆς ὑλικῆς εὐημερίας τῆς χώρας. Τῷ 1772 μετέσχε τῆς πρώτης διανομῆς τῆς Πολωνίας μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσίας, ἀποδεικνύμενος οὕτω ὡς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις περιστάσεσι καὶ ἰδίᾳ ἐν ταῖς διπλωματικαῖς αὐτοῦ σχέσεσι μαθητὴς τοῦ Μακιαβέλη, οὗτινος τὸ ἔργον ἀνήρεσεν. Ὀλίγα πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔτη λαβὼν πάλιν τὰ ὅπλα ἐναντίον τῆς Αὐστρίας, διατυπούσης ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τῆς Βαυαρίας, ἐξησφάλισεν αὐτὴν τῷ δουκὶ τῶν Δύο-Γεφυρῶν *(duc de Deux-Ponts)* διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τεσίνου (1779), δι' ἧς καὶ ἡ Πρωσία προσεκτήσατο τὰ δουκάτα τῆς Φραγκωνίας. Ἐξέπνευσε τῇ 5)17 αὐγούστου, 1786 συνεπείᾳ ὕδρωπος.

Ὡς στρατιωτικὸς ὁ Φρειδερῖκος παρεβλήθη πρὸς τὸν Ναπολέοντα, κατά τινας ἱστορικοὺς ὅμως πολλῷ ἀνώτερος ὑπῆρξεν. «Ὁ εὐτυχὴς Κορσικανός, λέγει ὁ Michelet, ἔσχε τὴν μοναδικὴν τύχην νὰ κληρονομήσῃ παρὰ τοῦ Μασένα καὶ τοῦ Χὸς τὸ διοικεῖν τοὺς νικητὰς τῶν νικητῶν. Εὐνοούμενος τῆς τύχης, ἐδέξατο ἅμα τῇ ἐπαναστάσει τὸ μαγικὸν καὶ ἀλάθητον ξίφος, ὅπερ ἐπιτρέπει θρασύτητα καὶ πᾶν ἔτι σφάλμα. Ὁ στρατὸς τοῦ Φρειδερίκου, ὅστις ἐπολέμησε μόνον ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ Βερολίνου, ἦν βεβαίως κατηρτισμένος, ἀλλὰ τοῦτο μόνον δὲν ἐξήρκει. Ὁ στρατὸς διδάσκεται ἐν τῷ πολέμῳ καὶ μόνον ὑπ' αὐτὸ τοῦτο τὸ πῦρ· ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ ἐξ ἴσου πρὸς ἐκεῖνον ὀξύμος εἰσέτι ὡδήγησεν αὐτὸν ἐκεῖ, διηύθυνεν αὐτόν, ἐδίδαξεν αὐτὸν πλέον ἢ τὴν νίκην τὴν ὑπομονήν, τὴν ἀκαταλίκητον ἀπόφασιν, πράγματι δὲ αὐτὸς οὗτος κατήρτισεν αὐτόν. Ὁ Φρειδερῖκος ἔπραξεν ἐκεῖνο, ὅπερ ἀφῆκεν ὁ Βοναπάρτης, ἐγένετο ὅλη, δημιουργός. Ὁ Βοναπάρτης εἶχεν ἐν χερσὶ τὸ θαυμάσιον, ὁμογενές, ἁρμονικὸν ὄργανον τῆς Γαλλίας, τῆς τοσοῦτον ἑνωρὶς συγκεντρωθείσης, ὁ Φρειδερῖκος εἶχε τοὐναντίον ἀνὰ χεῖρας γελοῖον ψηφιδωτόν, στρατὸν σύνθετον, νεοσυλέκτους βίᾳ προσελθόντας καὶ

ἄνδρας παντὸς ἔθνους. Εἶχε χώραν ἄνευ ὁρίων καὶ ποικίλην, ἐν ἑνὶ λόγῳ τέρας. Τοῦτο ἀπετέλει δημιούργημα ἀνάγκης. Ἐναντίον τῆς τερατώδους Αὐστρίας ἀνάγκη παρέστη ν' ἀναφανῇ τερατώδης Πρωσία. Πῶς θὰ ἐνήργει τὸ ἀσυνάρτητον τοῦτο σῶμα, ἐὰν μὴ εὕρισκεν ἐν τῷ Φρειδερίκῳ τὴν ἑνότητα καὶ τὸ ἑλατήριον αὐτοῦ; . . . Ὑπῆρξεν ὁ μέγας ἀρχηγὸς τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀντιστάσεων». Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀφείλει τις νὰ θαυμάσῃ ἐν τῷ Φρειδερίκῳ εἶναι ἡ ἰσχυρὰ ἐκείνη θέλησις, ἣν ἐφήρμοζεν ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς αὐτοῦ ἔργοις ὡς καὶ ἐν τῷ συνήθει αὐτοῦ βίῳ. Ὁ εὐπαίδευτος οὗτος ἀνήρ, ὁ φιλόσοφος οὗτος ἠθέλησε νὰ γείνῃ στρατιώτης καὶ κατώρθωσε τοῦτο, πεπεισμένος ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ βασίζηται ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ μόνου. Ἐντεῦθεν ἡ καρτερία αὕτη, ἡ δραστηριότης αὐτοῦ, ἡ ἔκτακτος αὐτοῦ ἐνεργητικότης ὡς καὶ ἡ ἐν τοῖς ἀντιξόοις ἐπιμονὴ αὐτοῦ. Τὸ διὰ τὴν Γαλλίαν πάθος αὐτοῦ ἐπέζησε πάντων, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πόλεμος δὲν ἐξησθένισεν αὐτό. Μετὰ τὴν ἐν Ρόσμπαχ νίκην ἐπιμελῶς περισυλλέξας, ἐπεμελήθη τοὺς γάλλους τραυματίας καὶ προσεκάλεσε τοὺς ἀξιωματικοὺς εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ. «Συγχωρήσατέ μοι, κύριε, ἔλεγε· δὲν ἀνέμενον ὑμᾶς τόσον ταχέως καὶ τοσοῦτον ἀθρόους», προσετίθει δέ: «Δὲν δύναμαι νὰ συνειθίσω νὰ θεωρῶ τοὺς Γάλλους ἐχθρούς». Ἐν ταῖς τῶν μαχῶν αὐτοῦ ἀφηγήσεσι παρίσταται ἁπλοῦς ἅμα καὶ μετριόφρων. Οὐδεμίαν διατυποῖ πρόφασιν διὰ τὰς ἥττας αὐτοῦ, οὐδεμίαν πομπώδη ἔκφρασιν ὑπερηφανίας ἐπὶ ταῖς νίκαις. Ἐπὶ πλέον οὐ μόνον τὰ ἴδια ὁμολογεῖ σφάλματα, ἀλλ' οὐδ' ἀποκρύπτει τὸν ἀριθμὸν τῶν νεκρῶν ἢ τὸν τῶν αἰχμαλώτων. Πάσας τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ πράξεις κρίνει μετ' ἀπαθείας οὐχὶ ὡς ἀρχηγός, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἀλλ' ὡς πολιτικὸς καὶ ἀνὴρ εὐμοιρῶν κρίσεως. Ὁ Michelet λέγει: «Ὄπισθεν τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ ὑπεράνω εἶναι ὁ Φρειδερῖκος βασιλεύς, τοῦ ὁποίου ὁ ἄλλος Φρειδερῖκος εἶναι ὁ στρατηγός». Συγκρινόμενος πρὸς τοὺς ἄλλους βασιλεῖς τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἐμφανίζεται ἐν τῷ ἀληθεῖ αὐτοῦ μεγαλείῳ, ἐν τῇ πρωτοτυπίᾳ αὐτοῦ. Οἱ ἄλλοι δὲν ἔχουσιν οἱανδήποτε ἰδέαν περὶ τοῦ μέλλοντος, οὐδὲν αἴσθημα δικαιοσύνης, δικαίου, ἐλευθερίας, προόδου καὶ φαίνονται μᾶλλον ὡς βάρβαροι ἀρχηγοί. Τούτων ἄρχει ὁ Φρειδερῖκος διὰ τῆς διανοητικῆς ἐκείνης δυνάμεως, ἥτις εἶναι ἀληθῶς ἡ πραγματικὴ ἰσχύς. «Ἐὰν μὴ ἦτο βασιλεύς, λέγει ὁ Michelet, θ' ἀπέβαινε πάλιν εἷς τῶν πρώτων ἀνδρῶν τοῦ αἰῶνος». Ἐὰν συγκριθῇ πρὸς Λουδοβῖκον τὸν ΙΕ', προκύπτει ὅτι οὐ μόνον πολλῷ ὑπέρτερος τούτου διετέλει, ἀλλὰ κατενόησε καὶ τὴν κεκρυμμένην εἰς τοὺς ἄλλους ἀλήθειαν τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν δηλ. ἐκείνην πρόσωπον τῆς Γαλλίας, τὸ κατὰ βάθος φιλανθρωπικὸν ἐκπολιτιστικὸν καὶ ἐλευθερωτικὸν ἅμα ἔργον τῶν γάλλων φιλοσόφων, οἵτινες πολλῷ ἀσφαλέστερον κατέκτησαν τότε τὴν Εὐρώπην ἢ πᾶσαι αἱ τοῦ Ναπολέοντος σφαγαί. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην ὑπῆρξε βασιλεὺς γαλλικώτερος καὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ'.

Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ περιγράφει τὸν ἄνδρα τοῦτον ὡς ἄνδρα, ὡς πολιτευτὴν καὶ ὡς βασιλέα ὁ ἄγγλος ἱστορικὸς Μακώλεϋ: «Ὁ Φρειδερῖκος, μὴ ἀρκούμενος νὰ ἦναι πρωθυπουργὸς ἑαυτοῦ, ἤθελε νὰ ἦναι καὶ μόνος ὑπουργὸς αὐτοῦ· οὐδέποτε εἶχεν ἀνάγκην ἑνὸς Ρισελιὲ ἢ ἑνὸς Μαζαρίνου, οὐδ' ἑνὸς ἔτι Κολβέρτου, ἑνὸς Λουβοά, ἑνὸς Τορσύ. Εἶδος ἀκορέστου πάθους πρὸς ἐργασίαν, ἡ ἀνάγκη τοῦ διατάσσειν, ἣν πάντοτε καθεώρα, ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀναμίγνυσθαι ἐν πᾶσι, τοῦ καθιστᾶν αἰσθητὴν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἡ βαθεῖα περιφρόνησις καὶ ἡ δυσπιστία, ἣν ἐνέπνεον αὐτῷ οἱ ὅμοιοι αὐτοῦ, παρεκώλυον αὐτὸν πάντοτε νὰ ζητῇ συμβουλάς, νὰ ἐμπιστεύηται σπουδαῖα ἀπορρητα καὶ νὰ παρέχῃ εὐρεῖαν πληρεξουσιότητα. Οἱ πρῶτοι λειτουργοὶ τοῦ κράτους ἦσαν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἁπλοῖ ὑπάλληλοι, εἰς οὓς δὲν παρεῖχεν ἐμπιστοσύνην, ἧς ἀπολαύουσι συνήθως οἱ καλοὶ λειτουργοί. Ἔμεινε θησαυροφύλαξ ἑαυτοῦ, ἀρχιστράτηγος, ἐπιμελητὴς τῶν δημοσίων ἔργων, ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν, ὑπουργὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἴδιος ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ, θαλαμηπόλος ἑαυτοῦ . . . Δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῇ ἑτέραν τῆς ἑαυτοῦ θέλησιν ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ κράτους. Ὡς βοηθοὺς ἤθελε τοιούτους μόνον ὑπαλλήλους, οἵτινες ἠδύναντο μόνον νὰ μεταφράζωσι, ν' ἀντιγράφωσι, νὰ διευκρινίζωσι τὰς γριφώδεις αὐτοῦ γραφὰς καὶ νὰ παρέχωσιν ἐπίσημον τύπον εἰς τὰς λακωνικὰς αὐτοῦ ἀπαντήσεις. Ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν

ἱκανότητα καὶ ἐκπαίδευσιν οὐδὲν ἀπῄτει πλέον παρὰ γραμματέως τοῦ γραφείου αὐτοῦ εἰμὴ λιθογραφικὸν πιεστήριον ἢ μηχανὴν πρὸς ἀντιγραφήν».

Ἐκτὸς τοῦ «Ἀντιμακιαβέλη» ὁ Φρειδερῖκος συνέθετο καὶ γαλλικὰ ποιήματα, ἀσήμαντα ὅμως, ὡς καὶ πολλὰ πονήματα ἐν πεζῷ ἐπίσης γαλλιστὶ καὶ ὑπέροχα κατά τι. Πολλαὶ ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Φρειδερίκου ἐδημοσιεύθησαν, καὶ αὐτὸς δὲ οὗτος ἐποιήσατο συλλογὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔργα τοῦ φιλοσόφου Ἀφρόντιδος», καθόσον ἠγάπα νὰ χρησιμοποιῇ τὸ ψευδώνυμον *Sans Souci*. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Βερολίνου ἤρξατο τῷ 1846 τῆς δημοσιεύσεως δύο ἐκδόσεων, ὧν ἡ μία μνημειακὴ καὶ πολυτελής, περιλαμβάνει οὐχὶ ὀλιγωτέρους τῶν τριάκοντα τόμων.

Ἰδοὺ οἱ τίτλοι τῶν κυριωτέρων ἔργων τοῦ φιλοσόφου βασιλέως: «Ἀντιμακιαβέλης»,—«Στρατιωτικαὶ ὁδηγίαι» (διὰ τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ),—«Φιλικὴ ἀλληλογραφία μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Φουκέ», — «Ἀπομνημονεύματα πρὸς συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ οἴκου τοῦ Βρανδεβούργου»,—«Ποιήματα τοῦ φιλοσόφου Ἀφρόντιδος»,—«Φιλοσοφικὰ ποικίλα»,—«Ἱστορία τοῦ Ἑπταετοῦς πολέμου», —«Παρατηρήσεις περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τοῦ πολιτικοῦ σώματος». — «Πραγματεία περὶ τῶν εἰδῶν τῶν πολιτευμάτων καὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἡγεμόνων»,—«Κριτικὴ ἐξέτασις βιβλίου, τιτλοφορουμένου Σύστημα τῆς φύσεως»,—«Ἀλληλογραφία μετὰ τῆς κ. Σατελέ, τοῦ Βολταίρου, τοῦ μαρκησίου Ταρζάν, Φοντενέλου κλπ.». Τὰ Ἀπομνημονεύματα καὶ αἱ ἱστορίαι Φρειδερίκου τοῦ Β' (1750, 1788, 1805) ἀποτελοῦνται ἐκ διαφόρων ἱστορικῶν ἔργων, πάντων σχετιζομένων πρὸς τὸ χρονικὸν τῆς Πρωσίας ἢ πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Φρειδερίκου. Ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ ὁ συγγραφεὺς ἀγγέλλει ὅτι ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διότι ἔργον, λέγει, ἀνελευθέρως γραφόμενον, θὰ ἦναι εἴτε μέτριον εἴτε κακόν. Καὶ ἀνομολογεῖ μὲν ὅτι θὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν περὶ τῶν προσώπων καὶ περὶ αὐτῶν τῶν προγόνων αὐτοῦ, ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι πρᾶγμά τι δὲν δύναται νὰ γραφῇ, εἰμὴ ὁσάκις ἔχει ἀξίαν. Πράγματι παρέρχεται τοὺς βαρβάρους καὶ ἀγόνους χρόνους καὶ τοὺς ἀφανεῖς πρίγκηπας τῆς φυλῆς αὐτοῦ. «Αἱ ἱστορίαι, λέγει, ὁμοιάζουσι πρὸς ποταμούς, οἵτινες ἐκεῖθεν μόνον καθίσταντα σπουδαῖοι, ὁπόθεν ἄρχονται γινόμενοι πλευστοί». Τὴν γαλλικὴν μετεχειρίσθη ἀντὶ πάσης ἄλλης ἐκ προτιμήσεως καὶ ὡς μᾶλλον ἁρμόζουσαν πρὸς τὴν ἀγνότητα τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, διότι κατ' αὐτὸν ἡ γαλλικὴ «εἶναι ἡ γλῶσσα ἡ μᾶλλον ἐξευγενισμένη καὶ μᾶλλον διαδεδομένη ἐν Εὐρώπῃ, ἥτις φαίνεται κατά τινα τρόπον καθωρισμένη ὑπὸ τῶν δοκίμων συγγραφέων τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'». Ὁ συγγραφεὺς ἀπεικονίζει μετὰ σοβαρότητος τὰς βιογραφίας τῶν πρώτων ἐκλεκτόρων. Τὸ γενικὸν ὕφος εἶναι αὐστηρόν, μολονότι ἐνίοτε φιλοσοφικαὶ σκέψεις ἀντικαθιστῶσι τὴν σταθερὰν ἁπλότητα τῆς ἀφηγήσεως αὐτοῦ. Προσεκτικῶς διακρίνει τὸ ἀληθὲς τοῦ συμπληρωματικοῦ καὶ ἐξετάζει τὰ μεγάλα γεγονότα ἐκ τῶν μεγάλων αὐτῶν ἐπόψεων. Τὸ θέαμα καταστροφῶν καὶ συμφορῶν ἐμπνέει αὐτῷ οὐχὶ δραματικὰς παραστάσεις, ἀλλ' αἰσθήματα φιλανθρωπίας, ἰδίας τάξεως καὶ διοικήσεως. Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ Φρειδερίκου Γουλιέλμου, τοῦ καλουμένου μεγάλου ἐκλέκτορος, τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἵδρυσε τὸ μεγαλεῖον τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἐπιχαρίτως ἐπεκτείνεται ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ γενομένων. Ὅταν ἄρχηται τῆς ἀφηγήσεως τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ γενομένων καὶ ἐκφράζηται περὶ τῶν πράξεων τῆς ἰδίας αὐτοῦ κυβερνήσεως, δὲν ἐγκαταλείπει τὴν ἁπλότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν φιλαλήθειαν αὐτοῦ, ἥνπερ ἐχρησιμοποίησε κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν εἰς τοὺς ἄλλους ἀναγομένων γεγονότων. Ἀμερόληπτος ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν, λαμβάνει ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν εὔνοιαν τῆς τύχης καὶ ἀναγνωρίζει τί ὀφείλουσιν οἱ ἀνθρώπινοι ὑπολογισμοὶ εἰς τὴν «εὐκαιρίαν, τὴν μητέρα ταύτην τῶν μεγάλων γεγονότων». Ἐν τῇ σοβαρᾷ καὶ γοργῶς γινομένῃ ἀφηγήσει τῶν γεγονότων τοῦ πολέμου δὲν ἅπτεται τῶν ἰδιαιτέρων λεπτομερειῶν, εἰμὴ ἐφ' ὅσον συσχετίζονται πρὸς ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην εἰς συστρατιώτην ἢ εἰς τὸν στρατόν. Φιλόσοφος παρατηρητὴς ἀρέσκεται εἰς τὸ ἀποδεικνύειν τὸ φροῦδον τῶν ἀνθρωπίνων σχεδίων, ἐκεῖνο δὲ ὅπερ ἀγαπᾷ εἶναι ἡ σώφρων μετριότης, «ἥτις καθίστησι τοὺς ἄνδρας ἀπαθεῖς εἰς τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακά, ἅτινα ἡ μοῖρα διαχέει». Ἧττον ἀκριβὴς καὶ

ὀλιγώτερον ἐκφραστικὸς ἢ ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ναπολέων ὁ Φρειδερῖκος δὲν ἀποστρέφεται τὴν τέχνην τοῦ γράφειν καλῶς. «Ἡ ἀποχώρησις τῶν Σουηδῶν (ἐκστρατεία τοῦ 1679) ὡμοίαζε πρὸς πανωλεθρίαν ἐκ τῶν 16,000 ἅσπερ ἠρίθμουν, μόλις 3,000 ὑπέστρεψαν εἰς Λιβωνίαν. Εἰς Πρωσίαν εἰσῆλθον ὡς Ρωμαῖοι, ἀλλ' ἐξῆλθον ταύτης ὡς Τάρταροι». Εὐμοιρῶν ἐνστίκτου ἀληθοῦς μεγαλείου, ἀναγνωρίζει τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ μόνον ἐν τῷ μετώπῳ τῶν ἀληθῶν ἡρώων. Δι' αὐτὸν ἡ μὲν βασίλισσα Χριστίνα ἀπετέλει παράδοξον πνεῦμα, ὁ δὲ Κάρολος ὁ ΙΒ' καὶ Πέτρος ὁ Μέγας φαίνονται αὐτῷ ὡς δύο ἄνδρες, οἱ μᾶλλον μοναδικοὶ τοῦ αἰῶνος αὐτῶν. Περὶ τοῦ Μεγάλου Πέτρου μάλιστα λέγει: «Πέτρος ὁ Μέγας ἐνήργησε πρὸς ἐξευγένισιν τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου, ὡς τὸ νιτρικὸν ὀξὺ ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ σιδήρου». Ἐπιδέξιος εἰς τὸ κατανοεῖν τὰς κακίας καὶ τὰ γελοῖα παρὰ τοῖς ἀνδράσιν, οὕσπερ ἐγνώρισε, χαρακτηρίζει αὐτοὺς παροδικῶς διὰ χαρακτηριστικοῦ ἐναποτυπουμένου. Ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος ὁ Β' ἐδημοσίευσεν ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τοῦ 1856 ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου συλλογὴν τῶν «Ἁπάντων» Φρειδερίκου τοῦ Β' ἐν 33 τόμοις.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ-ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ὁ Β' (Frédéric-Guillaume II), βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, ἀνεψιὸς καὶ διάδοχος τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου, γενν. τῷ 1744 ἐκ τοῦ πρίγκηπος Λύγούστου-Γουλιέλμου καὶ ἀποθ. τῷ 1797. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐκηρύχθη βασιλικὸς πρίγκηψ ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Β', ὃς ἔδωκεν αὐτῷ αὐστηρὰν ἀγωγήν, ἀλλά, παρασυρόμενος ἐκ τῶν πρὸς τὰς ἡδονὰς τάσεων αὐτοῦ, ἐπεδόθη εἰς παρεκτροπάς, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων ἐπὶ πολὺ ψυχρῶς διέκειτο πρὸς τὸν θεῖον αὐτοῦ. Αἱ ἀποδείξεις γενναιότητος, ἃς παρέσχεν ἐν Νοϋσατίτῃ τῆς Σιλεσίας κατὰ τὸν πόλεμον τῆς διαδοχῆς τῆς Βαυαρίας (1778) συνδιήλλαξαν καθ' ὁλοκληρίαν αὐτὸν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας· ὅτε δ' ἀφίκετο εἰς Βρεσλαυίαν καὶ ἐπαρουσιάσθη πρὸ τοῦ Φρειδερίκου, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ὁ τελευταῖος οὗτος ἐναγκαλισθεὶς αὐτόν, εἶπε: «Δὲν εἶσαι πλέον ἀνεψιός μου, εἶσαι υἱός μου». Ὅτε ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῷ 1786 ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος ὁ Β', εὗρε πλῆρες τὸ ταμεῖον τοῦ κράτους, τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοῦ ἐν ἀρίστῃ καταστάσει, τὴν Πρωσίαν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς γείτονας καὶ καταστᾶσαν ἐν χερσὶ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ διαιτητὴν σχεδὸν ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης· ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν οὗτος δὲν ἠκολούθησε τὰ ἴχνη τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου. Ἐσπατάλα μετὰ μεγάλης ἀσωτείας τὰ οἰκονομικὰ τῆς Πρωσίας καὶ παρέσυρε τὴν χώραν ταύτην εἰς καταστρεπτικοὺς καὶ ἀνωφελεῖς πολέμους, κατέστειλε δὲ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ὁλλανδίας (1787—1788), ἀλλὰ ὑπῆρξεν ἧττον εὐτυχὴς μετὰ τῆς Γαλλίας· ὢν δὲ ἔνθερμος ὑποδὸς τοῦ συνασπισμοῦ τοῦ Πίλνιτς (1791), διέταξε νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῶν Γάλλων τῷ 1792 στρατός, ὅστις διεχύθη εἰς τὰ ἔλη τῆς Καμπανίας, ἀλλὰ τῇ 24)5 ἀπριλίου τοῦ 1795 ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ ἐν Βασιλείᾳ τὴν εἰρήνην μετὰ τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἐγκαταλείπων αὐτῇ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ρήνου. Κατὰ τὸ διάστημα, καθ' ὃ ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος ἐπολέμει ἐναντίον τῆς Γαλλίας, τὸ ἀτυχέστερον διεδραμάτιζε πρόσωπον ἀπέναντι τῆς Πολωνίας. Μετέσχε τῶν δύο τελευταίων διανομῶν τῆς χώρας ταύτης παρὰ τὴν συνθήκην τῆς 17)29 μαρτίου 1790, καθ' ἣν ἡ Πρωσία εἶχεν ἐγγυηθῇ τῷ βασιλεῖ τῆς Πολωνίας Πονιατόβσκῃ τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, τὴν ἀκεραιότητα τοῦ βασιλείου τῆς Πολωνίας καὶ βοήθειαν 40,000 ἀνδρῶν τοῦ πεζικοῦ καὶ 4,000 τοῦ ἱππικοῦ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν αἱ ξέναι δυνάμεις θὰ ἀνεμιγνύοντο εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῆς Πολωνίας. Αἰκατερίνης δὲ τῆς Β' ὠφεληθείσης ἐκ τῆς στιγμῆς ταύτης, καθ' ἣν ἡ Πρωσία καὶ Αὐστρία διετέλουν ἐν πολέμῳ πρὸς τὴν Γαλλίαν, νὰ καταλάβῃ τὴν Πολωνίαν, ὁ Φρειδερῖκος εὑρέθη πρὸ τοῦ διλήμματος ἢ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας ἢ νὰ ἑνωθῇ μετ' αὐτῆς, ὅπως διανεμηθῇ τὴν λείαν, ἣν ἐζήλου. Καλὸν δ' ἔκρινε ν' ἀκολουθήσῃ τὸ τελευταῖον τοῦτο· ὅθεν ἐξέπεμψεν εἰς τὴν Μεγάλην Πολωνίαν (1793) σῶμα στρατοῦ, ὅπερ ἐκυρίευσε μετὰ τοῦ Δάντζιγ καὶ Θόρν εὗρεῖαν χώραν ἐκτάσεως 1000 τετραγωνικῶν μιλίων. Ἡ πολωνικὴ δίαιτα τοῦ Γρόνδου δὲν ἠθέλησε νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὴν παραχώρησιν τῶν χωρῶν, ἃς ἀπέσπασαν βίᾳ ἀπὸ τῆς Πολω-

νίας. Ἀλλὰ τῷ ἐπιόντι ἔτει (1794), μεγάλης ἐπαναστάσεως ἐκραγείσης ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κοσκιούσκου καὶ τοῦ Μοδαλίνσκη, ἐπανειλημμένως οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Πρῶσοι ἐνικήθησαν· βραδύτερον ὅμως τῇ 28)10 ὀκτωβρίου 1794 ὁ Κοσκιούσκος ἡττήθη ὑπὸ τοῦ ρώσου στρατηγοῦ Φερσέν, ἡχμαλωτεύθη καὶ τὸ τελευταῖον πρόχωμα τῶν πατριωτῶν, ἡ Πράγα, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ τῇ 23)4 νοεμβρίου εἰς τὸν ρῶσον στρατηγὸν Σουβάρωφ. Ἡ νίκη αὕτη αὖτη προύκάλεσε τρίτην διανομὴν τῆς Πολωνίας, ἐπενεγκοῦσαν τῇ Πρωσίᾳ αὔξησιν 2,200,000 κατοίκων. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ηὔξησε κατὰ 85,000 διὰ τῆς προσαρτήσεως τῶν ἡγεμονιῶν Ἄνσμπαχ καὶ Μπαϊρόυτ, ἀγορασθεισῶν τῷ 1791 ἐπὶ πληρωμῇ 500,000 φλωρινίων εἰς τὸν μαργράβον Χριστιανὸν Κάρολον-Φρειδερῖκον-Ἀλέξανδρον. Παρὰ τὴν αὔξησιν τῆς Πρωσίας οὐ μόνον τὸ δημόσιον ταμεῖον, ὅπερ περιελάμβανεν 70,000,000 σκούδων κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, εὑρέθη κενὸν κατὰ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Φρειδερίκου Γουλιέλμου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ κράτος ὑπεβλήθη εἰς χρέη 22,000,000 σκούδων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἡ πεφωτισμένη ἀνεκτικότης τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου, ἡ περὶ τὸ φρόνημα ἐλευθερία, στοιχεῖα τοσοῦτον συντελεστικὰ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν νεαροῦ ἔθνους, ὁλεθρίως παρεβλάβησαν διὰ τοῦ περὶ θρησκείας διατάγματος (1788) καὶ ὑπὸ διαφόρων μέτρων, ληφθέντων ὑπὸ ὀπισθοδρομικὸν πνεῦμα, ἰδίᾳ δὲ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς λογοκρισίας. Ἐν τούτοις ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος ἐλάττωσε τοὺς δημοσίους φόρους, διηυκόλυνε τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, ἐπροστάτευσε τὴν γεωργίαν, ἵδρυσε διάφορα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1794 τὸν πρωσικὸν κώδηκα, ὃν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φρειδερῖκος ὁ μέγας κατήρτισεν ἐν μέρει καὶ ὅστις διετηρήθη μέχρι τῆς σήμερον. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος συνεζεύχθη εἰς πρῶτον γάμον τὴν Ἐλισάβετ-Χριστίναν-Οὐλρίκην, πριγκήπισσαν τῆς Βρουνσβίκης. Τῷ 1769 διεζεύχθη ταύτην καὶ συνεζεύξατο τὴν πριγκήπισσαν τῆς Ἔσσης-Δαρμστάτης Λουΐζαν, ἀποθανοῦσαν τῷ 1805. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου προέκυψαν 4 υἱοί, ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος ὁ Γ′ (ἴδε κατωτέρω), ὁ Λουδοβῖκος, ἀποθ. τῷ 1796, ὁ Ἕρρῖκος, ἀποθ. τῷ 1846 καὶ ὁ Γουλιέλμος ἀποθανὼν τῷ 1851.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ-ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ὁ Γ′ (Frédéric-Guillaume III), βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, πρωτότοκος υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1770 καὶ ἀποθ. τῇ 26)7 ἰουνίου 1840. Τῆς πρώτης ἐκπαιδεύσεως ἔτυχεν ὑπ' αὐτῆς τῆς μητρὸς τῆς πριγκηπίσσης τῆς Ἔσης-Δαρμστάτης Λουΐζας καὶ ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β′, βραδύτερον δὲ ἔσχε παιδαγωγὸν τὸν κόμητα Κάρολον τοῦ Γρύλ, ὅστις ἐμύησεν αὐτὸν εἴς τε τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν στρατιωτικὴν τέχνην. Κατὰ τὸν ἐναντίον τῆς Γαλλίας πόλεμον τῷ 1792 μετέβη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ρήνου, ὅπου διεκρίθη ἐπὶ τῇ γενναιότητι αὐτοῦ. Τὸ ἑπόμενον ἔτος συνεζεύξατο τὴν πριγκήπισσαν τοῦ Μεκλεμβούργου-Στρέλιτς Λουΐζαν, ἣν περιπαθῶς ἠγάπησε. Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ τῷ 1797 ἐπεδόθη εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν σφαλμάτων τῆς τελευταίας βασιλείας· ἀποκατέστη ἡ ἀνεξιθρησκεία, ἐτροποποιήθη ἡ λογοκρισία ὑπὸ φιλελεύθερον πνεῦμα, ἀποκατεστάθησαν δὲ καὶ τὰ οἰκονομικά. Περικυκλωθεὶς ὑπὸ καλῶν συμβούλων, ἔθηκεν ὡς ἀρχηγὸν τῆς διοικήσεως ἄνδρα ἐγνωσμένης σοβαρότητος καὶ ἱκανότητος. Ὁ νέος βασιλεὺς δὲν ὑπῆρξεν ἀμέτοχος τοῦ ἔργου τούτου τῆς ἀναδιοργανώσεως, καθόσον ἐκώφευσεν εἰς τὰς παροτρύνσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἐναντίον τῶν Γάλλων συνισπισμένων δυνάμεων. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἦν εἰρηνικός, ἐσεβάσθη τὴν γαλλικὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν ἐν Βασιλείᾳ ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετ' αὐτῆς συνομολογηθεῖσαν συνθήκην εἰρήνης. Ἡ πρόθεσις αὐτοῦ ἦτο νὰ ζῇ ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῆς Γαλλίας ὡς καὶ μετὰ τῶν ἄλλων δυνάμεων καὶ ν' ἀφιερωῖ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις πρὸς βελτίωσιν τῆς χώρας. Ἡ συνθήκη τῆς Λουνεβίλλης (1801) ἀπέσπασε παρὰ τῆς Πρωσίας τὰς πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ρήνου κτήσεις αὐτῆς· ἀλλ' ἡ δύναμις αὕτη ἔλαβεν ὡς ἀντιστάθμισμα τῷ 1803 ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν 180 περίπου τετραγωνικῶν γεωγραφικῶν μιλίων μετὰ πληθυσμοῦ 400,000 κατοίκων καὶ ἐπέκεινα. Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀντήλλαξε γαίας μετὰ τῆς Βαυαρίας, καταστησάσας αὐτήν, οὕτως εἰπεῖν, ἀρτίαν καὶ αὐξησάσας αὐτὴν εἰς τρό-

πον ὥστε ἠρίθμει τότε 10,000,000 κατοίκων. Τῷ 1805 ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας προσεχώρησεν εἰς τὸν τρίτον συνασπισμόν, παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐλθόντος αὐτοπροσώπως εἰς Βερολῖνον καὶ ἐξερεθισθεὶς ἐπὶ τῇ παραβάσει τοῦ ἐδάφους τοῦ Ἀνσπάχ, ὅπερ διῆλθον τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, προχωροῦντα εἰς Βιέννην. Ἤδη εἶχεν ἀναλάβει ὑποχρεώσεις, ὅτε ὁ ἐν Ἀουστερλίτς κεραυνὸς ἀνεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν σύνεσιν. Σπεύσας νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἐποιήσατο χωρογραφικάς τινας παραχωρήσεις καὶ ἔλαβεν ὡς ἀντάλλαγμα τὸ Ἀννόβερον (3)15 δεκεμβρ. 1805). Πάραυτα ἡ ἀποκατάστασις τῆς ὁμοσπονδίας τοῦ Ρήνου διεταράξε τὴν καλὴν ἁρμονίαν. Ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος ἠξίου νὰ συνενώσῃ ὑπὸ τὴν προστατίαν αὐτοῦ τὰ κράτη τῆς βορείου Γερμανίας, ὃν τρόπον ὁ Ναπολέων ἔπραξε τοῦτο ἐν τοῖς νοτίοις κράτεσι· μὴ ἐπιτευχθείσης ὅμως ὁμοφωνίας, αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρξαντο τῇ 27)9 ὀκτωβρίου 1806. Τῇ 2)14 ὁ Ναπολέων, νικητὴς ἐν Ἰένῃ, εἰσήρχετο εἰς Βερολῖνον καὶ πάραυτα ὁ βασιλεύς, ἀπεστερημένος τῶν κρατῶν αὐτοῦ, εὑρίσκετο περιωρισμένος ἐν Μεμέλ. Χάρις εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας ἐπέτυχε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Τίλσιτ (1807) τῆς ἀνακτήσεως μέρους τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, ἀλλὰ πρὶν ἢ οἱ λόγοι μετατραπῶσιν εἰς ἔργα, ὑπέστη παρὰ τοῦ νικητοῦ τὰς ταπεινωτικωτέρας δοκιμασίας. Ὁ Ναπολέων ἐπέβαλεν αὐτῷ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν 100,000,000, ἅτινα θὰ ἐπληρώνοντο πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς χώρας ἐκ μέρους τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ἡ ἐξάντλησις πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοῦ κατέστησε τῷ βασιλεῖ ἀδύνατον τὴν πληρωμὴν ποσοῦ τοσοῦτον ὑπερβολικοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ παρεκάλει τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐλαττώσῃ τὸ ποσὸν καὶ ν' ἀποσύρῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Ἐν ἐπιστολῇ ἀνεκδότῳ, ἣν διεβίβασεν αὐτῷ ἐκ Μεμὲλ τῇ 22)3 αὐγούστ. 1807, λέγει: «Ὁποῖαι τυγχάνουσιν αἱ περὶ τῆς Πρωσίας βλέψεις ὑμῶν; ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης ἀπεφάσισεν ἆρα γε τὴν πολιτικὴν καταστροφὴν αὐτῆς; ἐξηγηθῶμεν, Μεγαλειότατε. Ἡ εὐσυνείδητος καὶ ἐλευθέρα γλῶσσα εἶναι ἐκείνη, ἥτις ἁρμόζει νὰ χρησιμοποιῆται ἀπέναντι τοῦ μεγίστου τῶν ἀνδρῶν τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς· ἐκφράσατε ὁποίαν θέλετε νὰ μοὶ ὁρίσητε τάξιν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης. . .» Ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος εἰσῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1809. Χωρὶς ποσῶς νὰ καταβληθῇ ὑπὸ τῶν ἀτυχημάτων, ἐπεδόθη ἀνενδότως εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις, ἅσπερ ἀπῄτει ἡ χώρα καὶ εἰς τὴν ἀνασύστασιν τοῦ στρατοῦ. Δύο ἄνδρες μεγίστης ἱκανότητος, ὁ Σταὶν καὶ ὁ Χάρδεμβεργ, συνειργάζοντο τότε μετὰ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Πρωσίας διὰ τῆς θεσπίσεως φιλελευθέρων θεσμῶν καὶ διὰ ριζικῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς διοικήσεως. Τὰ πρῶτα σημεῖα τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης ὑπῆρξαν ἡ ἰσότης ἀπέναντι τοῦ νόμου τῶν τε εὐγενῶν καὶ τῶν ἀστῶν, ἡ περὶ τὴν ἐργασίαν, περὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον ἐλευθερία, ἡ κατάργησις τῆς ἀγγαρείας τῶν χωρικῶν (νόμος τῆς 27)9 ὀκτωβρ. 1807), ἡ ἀνεξαρτησία τῶν δήμων ἀναφορικῶς πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τῶν δημοτικῶν αὐτῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν πόλεων διὰ δημαρχιακῶν συμβούλων (7)19 νοεμβρίου, 1808). Ἡ γενικὴ ἐκπαίδευσις κατέστη ὑποχρεωτικὴ καὶ παρείχετο δωρεὰν εἰς τοὺς πτωχοὺς (18)30 ὀκτωβρίου 1810). Τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου ἱδρύθη τῷ 1809 καὶ ταὐτοχρόνως τὸ τῆς Φραγκφούρτης τῆς ἐπὶ τοῦ Ὀδέρου μετετέθη εἰς Βρεσλαυίαν. Πρὸς βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους ὁ βασιλεὺς διέταξε τῇ 25)6 νοεμβρίου 1809 τὴν πώλησιν τῶν κτημάτων τοῦ δημοσίου καὶ ἐκήρυξε τὰ ἐν τῷ βασιλείῳ αὐτοῦ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα ὡς κτήματα τοῦ κράτους. Τότε πάντα τὰ ὑπὸ θρησκευτικῶν ταγμάτων καὶ τοῦ κλήρου κατεχόμενα κτήματα ἐξελαϊκεύθησαν καὶ ἐπωλήθησαν κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ τὰ ἄλλα τοῦ κράτους κτήματα χρόνον.

Διὰ τῶν διαφόρων τούτων μέτρων ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ἐπέτυχε νὰ καυτηριάσῃ τὰς ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πολέμου ἐπενεχθείσας πληγὰς καὶ ἀποκατέστησεν αὐτόθι τὴν εὐημερίαν. Ἀναγκασθεὶς νὰ ὑποκύψῃ πρὸ τῶν παννισχύρων εἰσέτι θελήσεων τοῦ Ναπολέοντος ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος συνωμολόγησεν ἐν Παρισίοις τῇ 12)24 φεβρουαρίου 1812 συνθήκην συμμαχίας ἀμυντικῆς καὶ ἐπιθετικῆς. Κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος τοῦ πολέμου Γαλλίας καὶ Ρωσίας ἐκραγέντος, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἔπεμψε τῷ Ναπολέοντι στρατιωτικὸν σῶμα, ἀπο-

Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη

τελούμενον ἐκ 30,000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Γὸρκ. Κατὰ τὴν ὁλεθρίαν ὑποχώρησιν τῆς Ρωσίας ὁ στρατηγὸς Γὸρκ ἔσωσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ διὰ συνομολογήσεως συμβάσεως μετὰ τοῦ ρώσου στρατηγοῦ Δίημπιτς, συμβάσεως, ἐπιτρεπούσης αὐτῷ ἐλευθέραν τὴν δίοδον, ἵνα ἐπιστρέψῃ εἰς Πρωσίαν, τὸ δὲ στρατιωτικὸν αὐτοῦ σῶμα, οὐδέτερον κηρυχθέν, ἀπεσπάσθη τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Αἱ ἀποτυχίαι τοῦ 1812 ἐφαίνοντο ὑποδεικνῦσαι ὅτι ὁ Ναπολέων ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῆς τύχης. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἠνώθη μετὰ τῶν μεγάλων δυνάμεων ἐναντίον αὐτοῦ. Συνωμολόγησεν ἐναντίον τῆς Γαλλίας συμμαχίαν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας ἐν Καλίτς τῇ 16)28 φεβρουαρ. 1813 καὶ τῇ 15)27 μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διεβίβασε πρὸς τὸν Ναπολέοντα τὴν κήρυξιν πολέμου. Αἱ προκηρύξεις, ἃς ἀπηύθυνε πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ τῇ 22)3 καὶ 28)9 φεβρουαρίου καὶ τῇ 5)17 μαρτίου τοῦ 1813, ἀπετέλουν ἰσαρίθμους προσκλήσεις εἰς τὰ ὅπλα καὶ ἐγένοντο δεκταὶ ἐνθουσιωδῶς, διότι ἀπηυθύνοντο εἰς τὸ ἔθνος ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος. Δύο πρωσικὰ στρατιωτικὰ σώματα, διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Μπλοῦχερ καὶ Γὸρκ, συνηνώθησαν μετὰ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Οὐτγκενσταίν καὶ προυχώρησαν πρὸς τὰ ἔμπρός, εἰσερχόμενα εἰς Σαξωνίαν, αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπεχείρησε τὴν ἐκστρατείαν ἀπὸ τοῦ 1813 μέχρι τοῦ 1814, συντελέσας εἰς τὴν ἀποτυχίαν, ἣν ὁ Ναπολέων ὑπέστη ἐν Λειψίᾳ. Εἶτα ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, ὅθεν ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου, ὅπως μεταβῇ εἰς Λονδῖνον καὶ ἐκεῖθεν ἐπέστρεψεν εἰς Βερολῖνον, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς ἐν θριάμβῳ ὑπὸ τοῦ πρωτικοῦ λαοῦ, (25)6 αὐγούστου 1814). Ἐκ τοῦ Βερολίνου μετέβη εἰς Βιέννην, ὅπως παραστῇ ἐν τῷ συνεδρίῳ, ἐν ᾧ ὑπερήσπισε τὰ πρωσικὰ συμφέροντα καὶ ἐπέτυχε τῆς εἰς αὐτὸν ἀποδόσεως τῶν χωρῶν, ἃς ὁ Ναπολέων ἀπέσπασε παρ' αὐτοῦ, ὡς καὶ τῆς εὐρύνσεως τοῦ τῆς χώρας αὐτοῦ ἐδάφους. Ὅτε κατὰ μάρτιον τοῦ 1815 ὁ Ναπολέων ὑπέστρεψεν ἐκ τῆς νήσου Ἔλβας, ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος συνωμολόγησε νέαν συμμαχίαν μετὰ τῆς Αὐστρίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, γνωστὸν δὲ ὁποῖον ἀποφασιστικὸν μέρος οἱ τοῦ Μπλοῦχερ Πρῶσοι ἔλαβον κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ. Κατὰ τὴν εἰς Πρωσίαν ἐπιστροφὴν ὁ βασιλεὺς ἐτέλεσε πανηγυρικῶς τὸ ἰωβηλαῖον τῆς ἀναρρήσεως τοῦ οἴκου τῶν Χοεντζόλερν, ὅστις ἀπὸ 400 ἐτῶν διῴκει τὴν Πρωσίαν. Τῆς εἰρήνης ἀποκαταστάσης, ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος ἐξηκολούθησεν ἐνασχολούμενος ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς εὐδαιμονίας τῶν κρατῶν αὐτοῦ· ἠρνήθη ὅμως νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸ ἔθνος σύνταγμα, ὡς καὶ τὸ σύστημα τῆς ἀντιπροσωπείας, ὅπερ ἐπισήμως ὑπεσχέθη νὰ χορηγήσῃ τῇ 10)22 μαΐου 1815 μετὰ τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπιστροφὴν Ναπολέοντος τοῦ Α'. Διεκανόνισε τὰς δυσχερείας, αἵτινες ἀνεφύησαν μεταξὺ τῶν ἀγγλικανικῶν καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀποκατέστησε τῷ 1823 τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια, ἅτινα ἐπ' ἐλάχιστον μόνον ἠδύναντο νὰ τροποποιήσωσι τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν, καὶ σπουδαίως ηὔξησε τὴν ἐν Γερμανίᾳ ὑπεροχὴν τῆς Πρωσίας διὰ τῆς ἱδρύσεως μάλιστα τῆς τοσοῦτον περιπύστου καταστάσης τελωνειακῆς ἑνώσεως *(Zollverein)*, ἥτις προώρισται νὰ παρασκευάσῃ τὴν πολιτικὴν τῆς Γερμανίας ἑνότητα. Ὅτε ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ἰουλίου ἐξερράγη ἐν Γαλλίᾳ, ἐπῆλθε δὲ παραυτὰ καὶ ἡ πολωνικὴ ἐπανάστασις, ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος συνετέλεσε διὰ τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐν Εὐρώπῃ εἰρήνης, ἥτις ἐφαίνετο ἀπειλουμένη ἐκ νέου. Ἔσπευσε ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Λουδοβῖκον Φίλιππον καὶ δὲν ἤθελε νὰ λάβῃ μέρος ἐν τῇ καταπιέσει τῆς Πολωνίας. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ὅστις οὔτε εὐφυίας ἐστερεῖτο, οὔτε προσωπικῆς γενναιότητος, κατηγορήθη ὅτι μεγάλως παρεσύρετο ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ, τῆς ὡραίας Λουΐζας τοῦ Μεκλεμβούργου, ἣν ἀπώλεσε τῷ 1810. Τῷ 1824 ἐτέλεσε γάμον ἐξ ἀριστερᾶς χειρὸς μετὰ τῆς κομήσσης τοῦ Χαράκ, ἥτις ἐγένετο τότε δούκισσα τοῦ Λίγνιτς. Τὰ τέκνα, ἅτινα ἀπέκτησεν ἐκ τοῦ πρώτου αὐτοῦ γάμου, εἰσί: 1) Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος ὁ Δ', βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, ἀποθανὼν τῇ 20)1 ἰανουαρίου 1801, 2) Γουλιέλμος ὁ Α', πρώην αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, 3) Καρλόττα, γενομένη αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας καὶ ἀποθαν. τῇ 20)1 νοεμβρίου 1860, 4) Κάρολος, γεννηθεὶς τῇ 17)29 ἰουνίου 1801, 5) Ἀλεξανδρίνη, γεννηθεῖσα τῇ 11)23 φεβρουαρίου 1803, 6) Λουΐζα, γεννηθεῖσα τῇ

20)1 φεβρουαρίου 1808 καὶ 7) Ἀλβέρτος, γεννηθεὶς τῇ 22)4 ὀκτωβρίου 1809.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ὁ Δ′, (Frédéric Guillaume IV), βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, γεννηθ. τῇ 3)15 ὀκτωβρίου 1795 καὶ ἀποθανὼν τῇ 20)1 ἰανουαρίου 1861· ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1840—1861. Γίὸς ὢν τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Γ′ καὶ τῆς βασιλίσσης Λουΐζας, ἔτυχε λίαν ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς. Ὁ Ἀνσιλλιὸν καὶ ὁ Δελβρὼκ ἐδίδαξαν αὐτὸν τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν φιλολογίαν. Τὰ στρατιωτικὰ ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Σάρνχορστ καὶ Κνέσεμπεκ, τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν ὑπὸ τὸν Σαβινίκ, τὸν Ρίτταρ καὶ τὸν Λαντσετζόλλε καὶ τέλος τὴν ζωγραφικὴν καὶ γλυπτικὴν παρὰ τῶν Ράουχ καὶ Σνίκελ. Ἡ ζωηρὰ αὐτοῦ εὐφυία συνέλεγε μετ' ἁπληστίας πάσας τὰς ἐν αὐτῇ σπειρομένας γνώσεις, ἀπὸ δὲ τοῦ 18ου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὁ νεαρὸς ἡγεμονίδης ἐθεωρεῖτο ὡς εἷς τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων ἀνδρῶν τῆς σοφῆς Γερμανίας. Ἀπὸ τοῦ 1813 ὑπηρέτησεν ἐν τῷ πρωσικῷ στρατῷ, διακριθεὶς μάλιστα, ἄνευ ὅμως βαθμοῦ, καθόσον ἡ ἡλικία αὐτοῦ δὲν ἔδιδεν αὐτῷ δικαίωμα ἀρχηγίας. Τῆς εἰρήνης ὑπογραφείσης, ἀνέλαβε τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ σπουδὰς καὶ περιπαθῶς ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν καλῶν τεχνῶν. Ἐπιθυμῶν νὰ μελετήσῃ τὰ ἀριστουργήματα τῆς καλλιτεχνίας, ἐπεχείρησε ταξείδιον εἰς Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν διασημοτέρων καλλιτεχνῶν. Κατὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπιστροφὴν διωρίσθη γενικὸς διοικητὴς τῆς Πομερανίας καὶ ἐκτήσατο ἐν τῇ ὑψηλῇ ταύτῃ θέσει τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἀγάπην ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας· τοιουτοτρόπως κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τῷ 1840, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Πρωσίας, ἡ χώρα ἐσκίρτα ἐκ χαρᾶς ὡσεὶ νέα διηνοίγετο αὐτῇ ἐποχή. Κατ' ἀρχὰς οὐδαμῶς διέψευσε τὰς γνησίας ταύτας ἐλπίδας καὶ ἐνεκαίνισε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ διὰ προκηρύξεως γενικῆς ἀμνηστείας τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτιων, εἵτινες ἐπὶ τῆς προκατόχου ἀρχῆς αὐστηρῶς ἐτιμωροῦντο. Προσέθηκε δὲ εἶδος ἐλευθερίας τοῦ τύπου, εἰσήγαγεν ἐν τῷ συμβουλίῳ αὐτοῦ ἄνδρας φιλελευθέρους γνωστοὺς τῷ λαῷ καὶ ἀγαπωμένους ὑπ' αὐτοῦ, οἷοι ὁ Μποαγιὰν καὶ ὁ Ἀϊχχόρν, ἔδωκε καθηγητικὰς ἕδρας τοῖς ἀδελφοῖς Γκρίμ, ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν Ἄρνδον, τὸν «ἐλευθερορρήμονα» καὶ ἐκτήσατο ἐν ἑνὶ λόγῳ τὰς συμπαθείας τῶν ἀρχηγῶν τῶν φιλελευθέρων διὰ τῆς ἐν τῇ ὁδῷ τῆς προσόδου στερρᾶς αὐτοῦ προελάσεως. Τῇ 9)21 ἰουνίου 1842 προσεκάλεσε πάσας τὰς ἐπαρχιακὰς Διαίτας ν' ἀποτελέσωσι μίαν καὶ μόνην συνέλευσιν ἐν Βερολίνῳ, ἵνα συνδιασκεφθῇ ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν περὶ τῶν πραγμάτων τῆς χώρας. Αἱ Δίαιται εἶχον προηγουμένως ἐξουσίαν εἰς ἄκρον περιωρισμένην καὶ συνήρχοντο κατ' ἰδίαν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ, ὁ δὲ δεσποτισμὸς ὑπεχώρει καθ' ὁλοκληρίαν πρὸ τῆς ἐκφράσεως γενικοῦ αἰσθήματος. Ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος, συναθροίσας αὐτὰς ἐν Βερολίνῳ, ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ κράτους, παρέσχεν αὐτοῖς ἡμισυνταγματικὸν χαρακτῆρα, ὁ δὲ λαὸς ἐπεκρότησε τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πολιτείαν. Δυστυχῶς τὸ φιλελεύθερον τοῦτο κίνημα προώρισται νὰ εὕρῃ παρὰ τῇ βασιλίσσῃ Ἐλισάβετ τὴν φοβερωτέραν ἀντίστασιν. Λύτη, ἀσφαλὴς οὖσα περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ βασιλέως καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς ἐπὶ τῶν ὑπουργῶν ἐπιρροῆς αὐτῆς, ἀνθίστατο ἐρρωμένως κατὰ τῶν μέτρων τούτων, ἅτινα ἠμείουν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Οἱ φιλελεύθεροι σύμβουλοι ὑπέπιπτον ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον εἰς δυσμένειαν καὶ ἀντικατεστάθησαν πάραυτα ὑπὸ ἀνδρῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως, οἷοι οἱ καθηγηταὶ Στάλ, Χάσενφλουγκ κλπ. Φυσικῷ τῷ λόγῳ ἡ βασίλισσα ἐβασίζετο ἐπὶ τοῦ κλήρου· οἱ ἰησουῖται πανταχοῦ εἰσέδυσαν καὶ ὑπεστήριξαν μετὰ τῆς συνήθους αὐτῶν δεξιότητος τὰς βλέψεις τῆς βασιλικῆς προστάτιδος αὐτῶν. Ἡ ἐλευθερία τῆς παιδείας περιωρίσθη σπουδαίως, ἡ δὲ ὀρθοδοξία καθ' ὁλοκληρίαν κατέστρεψε τὴν φιλελεύθερον μερίδα. Ὁ βασιλεύς, περικυκλούμενος ὑπὸ προσώπων, ὧν αἱ βλέψεις ἦσαν λίαν περιωρισμέναι εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἀφίετο αὐτῷ μόνος νὰ σκέπτηται, ἦν ὡσεὶ ὑπὸ σκοτοδινίας κατειλημμένος ἐν μέσῳ τῶν ἐσωτερικῶν κομμάτων ἅτινα διημφισβήτουν τὰ λείψανα τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Προσεκτικῶς ὑπετιμῶντο παρ' αὐτῷ οἱ ὑπουργοὶ ἐκεῖνοι, εἰς οὓς ἐφαίνετο ἔχων μείζονα ἐμπιστοσύνην· καὶ ἀπόκρυφοι μάλιστα παρείχοντο αὐτῷ ἀποδείξεις, οὕτως ὥστε πανταχόθεν πιεζόμενος προσεχώρησεν εἰς τὴν λῆψιν μέτρων ἀθεμίτων καὶ σφοδρῶν σχεδόν. Αἱ ὀπισθοδρομικαὶ αὗται τάσεις ἤγαγον εἰς

ἀπελπισίαν τὸν λαόν, διαβουκοληθέντα, ἐν ταῖς προσφιλεστέραις αὐτοῦ ἐλπίσιν. Ἀπὸ τοῦ 1815 ὁ λαὸς ἀνέμενε σύνταγμα, ὅπερ ὁριττικῶς θὰ διεκανόνιζε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, συνεχῶς δὲ διαβουκοληθείς, ἀπεφάσισε βίᾳ νὰ προσκτήσηται τοῦτο. Πρὶν ἢ ὅμως προβῇ εἰς τὰ ἔσχατα μέτρα, ἐζήτησε παρὰ τοῦ βασιλέως διοίκησιν ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετ' ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας πρὸς ἐπιτήρησιν αὐτῆς. Ἡ αὐλὴ δὲν ἐνόμισεν εὔκαιρον ν' ἀπαντήσῃ ἢ μᾶλλον ἀπήντησεν εἰς τὰς δικαίας ταύτας ἀπαιτήσεις διὰ τῆς φυλακίσεως τῶν ἀρχηγῶν τῆς πολιτικῆς μερίδος τῶν φιλελευθέρων. Ὑπόκωφα παράπονα ἠκούσθησαν ἐν Βερολίνῳ, ὁ δὲ λαὸς συνεταράχθη· ἄλλως καὶ ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ κατάστασις δὲν ἦτο τόσον εἰρηνική. Ἡ Αὐστρία ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῆς Πρωσίας καὶ Ρωσίας κατέλαβε τὴν Κρακοβίαν, διαγραφεῖσαν ἤδη ἐκ τῶν ἀνεξαρτήτων κρατῶν. Ἡ αὐθαίρετος καὶ δεσποτικὴ αὕτη πρᾶξις εὗρε παρὰτοῖς Πολωνοῖς τῆς Πρωσίας ἐπίμονον ἀντίστασιν. Ταὐτοχρόνως ἀνεκαλύφθη διωργανωμένη συνωμοσία ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ ἡ κυβέρνησις κατέστειλε διὰ τῶν δραστηριωτέρων μέτρων τὰς πρὸς ἐπανάστασιν ταύτας τάσεις. Ἀδιακρίτως ἐρρίπτοντο εἰς τὰς φυλακὰς ἀθῷοι καὶ ἔνοχοι καὶ ἐπεδιώχθη ἡ δι' ἑνὸς κτυπήματος καταστολὴ ζητήματος ἀμοίρου ἐνδιαφέροντος. Οἱ Πρῶσοι σπουδαίως ἀπεδοκίμασαν τὰ μέτρα ταῦτα δεσποτισμοῦ τοσοῦτον ἀξίου περιφρονήσεως. Ἑτέρα ἀπόπειρα συνελεύσεως ἀπέτυχε διὰ τῶν ραδιουργιῶν τῆς βασιλίσσης καὶ προύκάλεσεν ἐν τέλει τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν. Ἡ Γαλλία, συνταρασσομένη, μετέβωκε μέχρι Βερολίνου τὸν πολιτικὸν αὐτῆς κλονισμόν. Ὁ λαὸς ἐξανέστη σθεναρῶς ἐναντίον τῆς βασιλείας καὶ κατενίκησε τὸν στρατόν, ὅστις ἀνθίστατο αὐτῷ. Ἀπὸ τῆς 5)18 μέχρι τῆς 7)19 μαρτίου σφαγαὶ συνέβαινον ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ Βερολίνου, τὸ δὲ τηλεβόλον βαθέως κατέστρεφε τὰ κύματα ταῦτα τοῦ ἀπέλπιδος λαοῦ, ἀλλὰ τὸ αἷμα, ὅπερ ἔρρεεν, ἐζήτει ἐκδίκησιν καὶ ἡ στάσις ἐμαίνετο ὡς τετραυματισμένος λέων. Ὁ βασιλεὺς κατεῖδεν ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ παιγνίου, ἀποσπασθεὶς δ' ἀΐρνης τῆς κηδεμονίας τῆς βασιλίσσης, κατῆλθεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν ὁδόν, μόνος ἄνευ σωματοφυλάκων καί, συνδιαλλαγεὶς μετὰ τοῦ λαοῦ, ἤγγειλε μεταβολὴν τοῦ ὑπουργείου, ἀνεγνώρισε τὸ νόμιμον τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ λαοῦ ὑπεσχέθη σύνταγμα μετ' ὑπευθύνων ὑπουργῶν, τὴν ἑνότητα τῆς Γερμανίας καὶ τὴν διάλυσιν τῆς διαίτης τῆς Φραγκφούρτης. Μόλις ἐπιστρέψας, ἐκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν κόμητα τοῦ Σβερίνου, τοῦ Ἀσυερσβάλδ καὶ τοῦ Ἄρνιμ πρὸς καταρτισμὸν νέου ὑπουργείου καὶ ἀποπομπὴν ἐκ τοῦ Βερολίνου πάντων τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἐπειράθησαν νὰ καταστείλωσι τὴν στάσιν. Ἡ γενναιόφρων αὕτη πρωτοβουλία προσειλκύσατο τὸν λαόν, ἕτοιμον ὄντα πάντοτε εἰς συγχώρησιν, ὁ δὲ βασιλεὺς μόνος καὶ ἄνευ ὑπερασπιστῶν κατέστη μᾶλλον σεβαστὸς ἢ πρότερον. Ἀπεσυρμένος ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτοῦ, ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν ἔστιν ὅτε, ἡ δ' ἐμφάνισις αὐτοῦ ἐχαιρετίζετο πάντοτε δι' ἐνθέρμων ἀνευφημιῶν. Ἀτυχὴς περίπτωσις παρ' ὀλίγον θὰ διέσπα ἅπαξ ἔτι τοὺς μόλις ἀποκατασταθέντας ἔτι δεσμούς. Ὁ λαὸς εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐνταφιασθῶσι μετὰ πομπῆς καὶ μεγαλοπρεπείας τὰ σώματα δύο θυμάτων τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως, τὸ τοῦ διδάκτορος Λέοντος Βάϊς καὶ τὸ τοῦ Πολωνοῦ Μαλίνσκη. Τῇ 10)22 μαρτίου 1848 ἡ συνοδία παρήλαυνεν ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ μεγάρου τοῦ βασιλέως. Ὁ λαός, μὴ βλέπων αὐτὸν ἐν τῷ ἐξώστῃ, ἐκάλεσεν αὐτόν, ἕτοιμος νὰ στασιάσῃ ἐκ νέου ἀπέναντι τῆς ὑπεροπτικῆς ταύτης ἀδιαφορίας. Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα ἐνεφανίσθησαν, ὁ βασιλεύς, κεκαλυμμένην ἔχων τὴν κεφαλήν, ἡ δὲ βασίλισσα ὠχρὰ ἐκ τοῦ τρόμου καὶ τῆς ἀγανακτήσεως καὶ ρίπτουσα ἐπὶ τοῦ πλήθους ὀργίλα βλέμματα· ἡ ἐπανάστασις ἐπεφύλαττεν αὐτῇ καὶ ἑτέραν ταπείνωσιν. Παρατηρήσαντός τινος ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔφερε τὸν πῖλον αὐτοῦ καὶ τοῦ περὶ τούτου ψιθύρου εἰς μανιώδη κατακραυγὴν ἀναπτυχθέντος, ὁ βασιλεὺς ἀπεκαλύφθη, ἀλλ' ἡ βασίλισσα, μὴ δυναμένη νὰ ὑποστῇ τὸ θέαμα τοῦτο, ἐλιποθύμησεν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τούτου. Ἡ συνοδία νικηφόρως ἠκολούθησε τὸν δρόμον αὐτῆς, τὸ δὲ Βερολῖνον ἀνεκτήσατο τὴν ἠρεμίαν. Τέλος ἡ Πρωσία εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν φιλελευθέρου καὶ συνταγματικοῦ κράτους, ὁ λαὸς καθησύχασεν, ἀλλ' ἡ ἀνάπαυσις αὕτη ὑπῆρξεν ὀλεθρία καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη ὅλως παιδαριώδης. Βαθμηδὸν ἡ ἀντίδρασις ἤρξατο ἐγείρουσα τὴν κεφαλὴν καί, κωφεύουσα τὸ πρῶτον, ἀπετόλμησε πάραυτα πολλά. Ἡ βασί-

λισσα ἀνεκτήσατο τὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως ἐξουσίαν αὐτῆς καὶ οἱ ἀριστοκράται ἀπεκατέστησαν τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν ἐν τοῖς συμβουλίοις. Κατηρτίσθη βουλὴ τῶν ὁμοτίμων καὶ πρὸς ἐπίμετρον τῆς τόλμης ὁ ὑπουργὸς Μαντεύφελ διέσπειρεν εἰς τὸν λαὸν τὸν τρόμον διὰ τῶν κατακτήσεων καὶ τῶν κακουργημάτων αὐτοῦ. Ἐν Φραγκφούρτῃ δὲ τὰ πράγματα δὲν εἶχον κάλλιον ἢ ἐν Βερολίνῳ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἐξελέγη τῇ 16)28 μαρτίου 1849 αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας· ταῖς συμβουλαῖς ὅμως τῆς βασιλίσσης οὐ μόνον τὸν τίτλον τοῦτον ἠρνήθη, ἀλλὰ καὶ κακῶς ὑπεδέξατο τὴν πρεσβείαν, ἥτις ἦρχετο νὰ προσενέγκῃ τοῦτον αὐτῷ. Τοῦτο ὑπῆρξε σύνθημα καταστροφῶν, βυθισασῶν τὴν Γερμανίαν εἰς θάλασσαν αἱμάτων. Κατ' ἀρχὰς ἡ συνέλευσις τῆς Φραγφούρτης διελύθη καὶ τὸ γερμανικὸν σύνταγμα κατηργήθη διὰ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως. Τὸ κοινοβούλιον, ἐκδιωχθὲν ἐκ Φραγκφούρτης, ἐγκατεστάθη ἐν Στουτγάρδῃ, ὅπου ὅμως δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχέστερον, καὶ ἠναγκάσθη ὁριστικῶς νὰ διαλυθῇ. Δευτέρα ἐπανάστασις ἐν Βιέννῃ διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς τυραννίας· ἐν Βάδῃ καὶ ἐν Σαξωνίᾳ ἡ δημοκρατία προεκηρύχθη, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, συμβουλευόμενος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ αὐτοῦ Ράδοβιτς, ἠθέλησε ν' ἀποσπασθῇ τῆς Αὐστρίας καὶ ν' ἀποτελέσῃ μετὰ τῆς βορείου Γερμανίας εἶδος ὁμοσπονδίας, ἐν ᾗ δὲν θὰ εἶχε θέσιν ἡ Αὐστρία· ἡ τελευταία ὅμως αὕτη θὰ ἦτο ἐλευθέρα νὰ συνενωθῇ μετὰ τῆς λοιπῆς Γερμανίας. Πρὸς τοῦτο συνεννοήθη μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σαξωνίας καὶ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀννοβέρου καὶ συνεκάλεσε κοινοβούλιον ἐν Ἐρφούρθῃ. Ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ, ἥτις ἐραδιούργει πάντοτε, ἐγίνωσκε πάσας τὰς πολιτικὰς ταύτας λεπτομερείας καὶ ἐπληροφόρησεν ἐμπιστευτικῶς τὴν αὐστριακὴν αὐλὴν περὶ αὐτῶν, ὅτε καὶ ἡ αὐλὴ αὕτη σφοδρῶς διεμαρτυρήθη κατὰ τῶν τοιούτων σχεδίων συμμαχίας. Ὁ βασιλεὺς ἐζήτησε τότε συνέντευξιν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας καὶ οἱ δύο ἡγεμόνες συνδιεσκέψαντο ἐν Ὀλμοὺτς τῇ 17)29 νοεμβρίου 1850, οὐδὲν ὅμως ἐπετεύχθη ἀποτέλεσμα, διότι ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἤθελε ν' ἀποδεχθῇ οἱονδήποτε συμβιβασμὸν καὶ εἶπεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας ὅτι ἐὰν μὴ προσεχώρει εἰς τὴν ἀρχαίαν γερμανικὴν ὁμοσπονδίαν, τοιαύτην, οἵα ὑπῆρχε πρὸ τοῦ 1848, θὰ ἐκήρυσσεν αὐτῷ ἀμέσως τὸν πόλεμον. Ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος βαθέως ἐταπεινοῦτο ὑπὸ τῶν ὑπεροπτικῶν τούτων λόγων τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, ἀλλ' ὑπεχώρησε πρὸ πολέμου σχεδὸν ἀδελφοκτόνου. Ἡ βασίλισσα ἀνέλαβε νὰ ἐπουλώσῃ τὴν πληγήν, ἣν ἤνοιξε, καὶ ἡ ἀρχαία γερμανικὴ ὁμοσπονδία ἀποκατεστάθη. Ἔκτοτε ἡ Αὐστρία ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς λοιπῆς Γερμανίας ἀδιαφιλονείκητον ὑπεροχὴν καὶ ἤρξατο συστήματος πολιτικῶν καταδιώξεων, ἐνσπειρασῶν τρόμον μέχρις αὐτῆς τῆς Πρωσίας. Φυσικῶς ἡ βασίλισσα καὶ τὸ ὑπουργεῖον Μαντεύφελ ἐπεδοκίμαζον ταύτας. Ἡ ἀντίδρασις, κυρία ἐπὶ τέλους ὁλοκλήρων καταλόγων προγεγραμμένων, ἀπηλλάγη ἐκείνων, οἵτινες ἠδύναντο ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν θριαμβευτικὴν αὐτῆς πορείαν. Οἱ πρῶσοι μετηναστευον ἀθρόοι. Ἡ Ἐλισάβετ ἐπὶ τέλους, ὀνόματι καὶ πράγματι βασίλισσα, παρεδόθη φανερῶς εἰς τὰ πολιτικὰ αὐτῆς φαντασιοκοπήματα. Ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ ἔτι τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὰς ἰδίας ἀρχὰς καὶ νὰ καταργήσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὁ δὲ ἀπὸ 17)29 ἰουνίου 1850 νόμος δὲν ἀνήγγειλε μόνον τὰς τολμηρὰς ταύτας ἀξιώσεις, ἀλλ' ἐπραγματοποίει αὐτάς. Ὁ βασιλεὺς ἐξηφανίζετο καθ' ὁλοκληρίαν ὄπισθεν τῆς βασιλίσσης καὶ τοῦ ὑπουργοῦ. Προσεκτικῶς περιεκύκλωσαν αὐτὸν διὰ φίλων, ἀποστολὴν ἐχόντων νὰ φονεύσωσι τὴν ἀμαυρωθεῖσαν ἤδη ταύτην ἐφυΐαν καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν ὅλως ἀνίκανον εἰς παρέμβασιν ἐν τοῖς δημοσίοις πράγμασιν. Ἡ βασίλισσα, ὡσεὶ τελευταίαν ἐπιχειροῦσα ἀπόπειραν, προὐκάλεσε νέαν συνέντευξιν τοῦ Φρειδερίκου Γουλιέλμου μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας. Ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὸ βασίλειον αὐτοῦ κατόπιν ἀσήμου συμφωνίας, τὸ κακὸν ἦτο ἀθεράπευτον, ἀπὸ τῶν πρώτων δὲ συμπτωμάτων εἰδοποιήθη ὁ λαὸς ὅτι ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ ἔπαθε διανοητικὴν διαταραξιν. Βασιλικὸν διάταγμα ὑπὸ ἡμερομηνίαν 11)23 ὀκτωβρίου 1857 ἐπέτρεπε τῷ πρίγκηπι τῆς Πρωσίας Γουλιέλμῳ, ἀδελφῷ τοῦ βασιλέως, νὰ λάβῃ τὰ τῆς κυβερνήσεως ἡνία μετὰ τοῦ τίτλου ἀντιβασιλέως διὰ περίοδον τριῶν μηνῶν. Κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος ἡ ἀντιβασιλεία παρετάθη ἐπὶ τρεῖς ἔτι μῆ-

νας καὶ εἶτα ἐπὶ ἓξ καὶ ἐπὶ τέλους ἐπ' ἄπειρον. Ἡ βασίλισσα καὶ τὸ ὑπουργεῖον αὐτῆς συνώμοσαν κατὰ τῆς νέας κυβερνήσεως, ἀλλὰ τὰ στρατηγήματα αὐτῶν ἀπέτυχον πρὸ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ λαοῦ καὶ ἡ τοῦ λαοῦ ἐξουσία ἤρξατο ἐπικρατοῦσα. Ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος, προσβληθεὶς ἠθικῶς καὶ φυσικῶς, ἀπεσύρθη πρὸς στιγμὴν εἰς τὸ μέγαρον Σὰν-Σουσῆ πλησίον τοῦ Πότσδαμ καὶ ἀπέθανε τῇ 20)1 ἰανουαρίου 1861. Ὁ Φρειδερῖκος ἐγένετο ἀντικείμενον δύο συνωμοσιῶν πρὸς δολοφονίαν αὐτοῦ, τῆς μὲν πρώτης ἐκ μέρους ἀρχαίου δημάρχου τῆς πόλεως Στορκόβου, καλουμένου Σμπέχ, τῆς δευτέρας ὑφ' ἑνὸς ὑπαξιωματικοῦ, καλουμένου Σεφλίζ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἡ μοναρχία ηὐξήθη διὰ τοῦ δουκάτου τοῦ Χοεντζόλερν, προσκτηθέντος τῷ 1851, καὶ ὑπὸ τεμαχίου γῆς ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς βορείου θαλάσσης, προσκτηθέντος διὰ τῆς συνθήκης τῆς 8)20 Ἰουλίου 1853 πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἱδρύσαι λιμένα διὰ τὸ πρωσικὸν ναυτικόν.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Γ' (Frédéric III), βασιλεὺς τῆς Πρωσίας καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, πατὴρ τοῦ νῦν αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Γουλιέλμου τοῦ Β', γεννηθεὶς τῇ 6)18 ὀκτωβρίου 1831 ἐν τῷ νέῳ ἀνακτόρῳ τῆς Πότσδαμ. Τοῦ ἐκ πατρὸς θείου αὐτοῦ, τοῦ βασιλικοῦ πρίγκηπος Φρειδερίκου-Γουλιέλμου, στερουμένου ἀρρένων ἀπογόνων, ὁ νέος πρίγκηψ ἦν ἐπίδοξος αὐτοῦ διάδοχος. Τῇ 1)13 νοεμβρίου ἐτελέσθη ἡ βάπτισις αὐτοῦ ἐν παρεκκλησίῳ τῆς κατοικίας αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἐπισκόπου ἐνώπιον λαμπρᾶς καὶ πολυανθρώπου ὁμηγύρεως, ἐν ᾗ μετὰ τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας διέπρεπεν ἡ κόμησσα Λίενιτς, δευτέρα σύζυγος τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου-Γουλιέλμου τοῦ Γ', πάππου αὐτοῦ· ἔλαβε δὲ τὰ ὀνόματα Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος - Νικόλαος-Κάρολος. Κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην ἐτέθη τὸ πρῶτον εἰς χρῆσιν ἡ χρυσῆ κάλυξ, ἡ ἔκτοτε καθιερωθεῖσα κατὰ τὴν βάπτισιν τῶν νεογνῶν τῆς δυναστείας τῶν Χοεντζόλλερν. Τῇ 26)7 Ἰουνίου 1840 ἀπέθανεν ὁ πάππος αὐτοῦ, οὗ, ἐλλείψει ἀρρένων ἀπογόνων τοῦ νέου βασιλέως Φρειδερίκου-Γουλιέλμου τοῦ Δ', ἦν ἐπίδοξος διάδοχος καὶ ὃς διὰ διαθήκης κατέλιπεν αὐτῷ τὸ ξίφος αὐτοῦ. Τῷ 1844 ἀνετέθη ἡ ἐκπαίδευσις αὐτοῦ τῷ ἱστορικῷ Ἐρνέστῳ-Κουρτίῳ, ὃς ἠδυνήθη ν' ἀναπτύξῃ ἐν τῷ νέῳ αὐτοῦ μαθητῇ τὸν πρὸς τὰς ἱστορικὰς σπουδὰς ἔρωτα, ὃν ἐπεδείξατο διὰ τῶν πρὸς σπουδὴν τῶν συγγραφέων ἐνθαρρύνσεων αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος. Πολλὰ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἔτη διῆλθεν ἐν Βεῤῥάρῃ, τῇ πατρίδι τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἀνατραφείσης ἐν τῇ πεπαιδευμένῃ ἐκείνῃ αὐλῇ, εἰς ἣν συνωθοῦντο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος οἱ περικλεέστεροι τῆς Γερμανίας ἄνδρες, οἵτινες σπουδαίως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπέδρασαν ἐπὶ τὸ πνεῦμα τοῦ τότε διαδόχου τῆς Γερμανίας.

Κατὰ τὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις τοῦ οἴκου τούτου ἡ στρατιωτικὴ τοῦ πρίγκηπος ἐκπαίδευσις ἤρξατο κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ, βοηθουμένου ὑπὸ τριῶν ὑπαξιωματικῶν τῶν διαφόρων ὅπλων, τεταγμένων ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Τῇ 6)18 ὀκτωβρίου 1841 ἐλάμβανε τὸν βαθμὸν ἐπιλοχίου, τῇ 20)2 μαΐου 1849 κατετάσσετο εἰς τὸ πρῶτον τάγμα τοῦ πρώτου συντάγματος τῆς φρουρᾶς, ἥτις κατὰ τὰς μεγάλας τελετὰς φέρει ἔτι τὴν ἱστορικὴν κόμμωσιν τῶν γρεναδιέρων Φρειδερίκου τοῦ Β'. Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐμυήθη ἐν Βόνῃ τὸν πανεπιστημιακὸν ἐκεῖνον βίον, ὃς σήμερον ἀπαραίτητος ἐν Γερμανίᾳ θεωρεῖται παντὶ εὖ ἠγμένῳ νεανίᾳ. Ἐν τούτῳ τῷ ἐκπαιδευτικῷ κέντρῳ συνείθιζον νὰ ἐγγράφωνται ἀπὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, ἀλλὰ πρῶτος οὗτος τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ διήκουσε πλήρη τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν, ἃς, ἐγγεγραμμένος ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ, ἐπεράτωσε τῇ 27)8 νοεμβρίου, ἐν τῷ μεταξὺ μετέχων καὶ τῶν γυμνασίων τοῦ συντάγματος αὐτοῦ. Τῷ 1853 κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τὸ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῇ μασσωνικῇ ἑταιρίᾳ ἐνώπιον τῶν μελῶν τῶν τριῶν μεγάλων πρωσικῶν στοῶν. Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπεχείρησε ταξείδιον εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα παρέμεινε περὶ τὸ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος. Ἐν Ρώμῃ ἐπεσκέψατο τὸν πάπαν Πῖον τὸν Θ' καὶ εἶδε τὸν σεβάσμιον πατέρα Βέξ, στρατηγὸν τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουιτῶν. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἐπανέλαβε τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, τῷ δὲ 1855 ἐπεχείρησε τὴν πρώτην αὐτοῦ εἰς τὴν Πρωσίαν περιοδείαν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ κόμητος Μόλτκε, συνταγματάρχου τότε ὄντος. Τῷ αὐτῷ ἔτει ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν,

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

τῇ δὲ 2)14 σεπτεμβρίου ἐνεφανίσθη περιβεβλημένος τὴν σκωτικὴν στολὴν εἰς Βαλμοράλην, ἔνθα συνήντησε τὴν βασιλικὴν πριγκήπισσαν Βικτωρίαν, πρεσβυτέραν θυγατέρα τῆς ἀνάσσης, ἣν ἔμελλε νὰ λάβῃ εἰς γάμον τρία ἔτη βραδύτερον. Ἔκτοτε χρονολογοῦνται αἱ σχέσεις, αἱ συνδέσασαι αὐτὸν μετὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Ἀγγλίας. Τῇ 4)16 μαΐου 1857 διακοίνωσις τοῦ αὐλάρχου ἀνήγγελλεν ἐπισήμως τὴν συγκατάθεσιν τῶν δύο βασιλικῶν οἰκογενειῶν εἰς τὸν γάμον τῶν τέκνων αὐτῶν, γενόμενον ἐν Λονδίνῳ τῇ 13)25 ἰανουαρίου 1858 Αὐθημερὸν ὁ πρίγκηψ προήχθη εἰς στρατηγόν, τῇ δὲ 18 ὀκτωβρίου 1861 ἐγένετο βασιλικὸς πρίγκηψ, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀναγορευθέντος βασιλέως. Ἐπὶ τῇ ἐν Καινιξβέργῃ τελεσθείσῃ στέψει ἀνηγορεύθη ἐκλαμπρότατος πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης, τοῦ μεταστάντος βασιλέως κατέχοντος τέως τὸν τίτλον τοῦτον. Ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος δὲν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν πρὸς τὴν Δανίαν πόλεμον, μετέσχε δὲ τῆς ἐκστρατείας μόνον ὡς μέλος τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατάρχου Βράγγελ, γενικοῦ διοικητοῦ τοῦ αὐστροπρωσικοῦ στρατοῦ. Ἕνεκα τοῦ συνδιαλλακτικοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἀνετέθη αὐτῷ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1864 ἡ ἐξομάλισις τῶν διαφωνιῶν, τῶν ἀναφυεισῶν παρὰ τοῖς ἀξιωματικοῖς τοῦ αὐστροπρωσικοῦ στρατοῦ, ἐπιτυχῶς δὲ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ ἐξεπλήρωσεν. Ἐπανελθὼν παρέστη κατὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων πρὸ τοῦ Δυβπελ, εἰκὼν δὲ τοῦ Νέου μουσείου ἐν Βερολίνῳ παρίστησιν αὐτὸν ἐπισκεπτόμενον μετὰ τοῦ ἐπιτελείου αὐτοῦ τὸ ῥῆγμα τῆς ὑπὸ τῶν ὑπερασπιστῶν κενωθείσης θέσεως. Τὸ στρατιωτικὸν αὐτοῦ στάδιον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1866. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Διαίτης τῆς Φραγκφούρτης ἐπιψήφισιν τῆς ὁμοσπονδιακῆς ἀποφάσεως ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς δευτέρας πρωσικῆς στρατιᾶς, τῆς συγκεντρωθείσης ἐν Σιλεσίᾳ, καὶ ἥτις διέβη τὰ μεθόρια τῇ 26 ἰουνίου, ὑπερέβη τὰ Γιγάντεια ὄρη, κατεπολέμησε τὰς τρεῖς ἑπομένας ἡμέρας τὰς αὐστριακὰς δυνάμεις ἐν Νασώτ, Τρουτενάου, Σκάλιτς καὶ Σβαϊνσαῖδελ καὶ διὰ τῆς ἀποφασιστικῆς μάχης τῆς 21)3 ἰουλίου ἐν Καϊνιγρατς ἢ Σαδόβᾳ ἐνεφανίζετο ἐγκαίρως εἰς Χλοὺμ καὶ κατελάμβανε τὰ νῶτα τοῦ Βενεδίκ, ἔσωζε δὲ ἀπὸ τοῦ ὀλέθρου τὴν πρώτην στρατιάν, πρὸς ἣν ὁ βασιλεὺς ἡτοιμάζετο νὰ διατάξῃ τὴν ὑποχώρησιν. Οἱ πρῶσοι ἱστορικοὶ τοῦ πολέμου τούτου, περιγράφοντες τὴν ἐν λόγῳ κίνησιν, ἀρέσκονται νὰ παραβάλλωσιν αὐτὴν πρὸς τὴν ἐπίκαιρον ἄφιξιν τοῦ Μπλοῦχερ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Βατερλώ. Αὐθημερὸν ὁ πρίγκηψ ἔλαβε διὰ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὸ παράσημον τῆς Ἀξίας, ἡ δὲ συνάντησις τοῦ μονάρχου μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἀποτελεῖ τὸ θέμα μιᾶς τῶν μεγάλων εἰκόνων, τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν δόξαν τῶν γερμανικῶν ὅπλων καὶ κοσμουσῶν τὴν Στοὰν τῆς δόξης ἐν τῷ ναυπηγείῳ τοῦ Βερολίνου. Ὁ τῆς δευτέρας στρατιᾶς διοικητὴς ἐξέθετο τὰς ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐντυπώσεις αὐτοῦ ἐν συγγραφῇ, ἐπιγραφομένῃ «Ἀναμνήσεις τοῦ πολέμου», ἐκδοθείσῃ δὲ εἰς ὀλίγιστα ἀντίτυπα καὶ διατηρουμένῃ παρὰ τῇ βασιλικῇ οἰκογενείᾳ καὶ τοῖς οἰκειοτάτοις αὐτῇ. Κατὰ τὸν ἰούνιον τοῦ ἐπιόντος ἔτους ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος παρηκολούθησε τῷ βασιλεῖ εἰς Παρισίους καὶ ἐπεσκέψατο μετ' αὐτοῦ τὴν παγκόσμιον ἔκθεσιν, τὰ μέγιστα εὐαρεστηθεὶς ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος γενομένης αὐτῷ δεξιώσεως. Τῷ 1869 παρέστη εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, τότε δὲ ἐπεχείρησε καὶ ἐκδρομὴν εἰς Συρίαν καὶ Κωνσταντινούπολιν, τὰς δὲ ἐκ ταύτης ἐντυπώσεις αὐτοῦ ἐξέθηκεν ἐν συγγράμματι, εἰς 40 ἀντίτυπα ἐκδοθέντι καὶ ἐπιγεγραμμένῳ «Ἡ ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν περιοδεία μου».

Ὁρισθεὶς τῷ 1870 ὅπως διευθύνῃ τὰς ἐργασίας τῆς τρίτης στρατιᾶς, ἥτις εἰς τρία πρωσικὰ σώματα συνήνου τὰς δυνάμεις τῶν κρατῶν τῆς νοτίου Γερμανίας, κατέλιπε τὸ Βερολῖνον τῇ 26 ἰουλίου καὶ μετέβη ν' ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, παραμένων ἐν Λειψίᾳ, Μονάχῳ, Στουτγάρδῃ καὶ Καρλσρούῃ, ἵνα διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὑποστηρίξῃ καὶ ἐξάρῃ τὸ φρόνημα τῶν συμμάχων τῆς Πρωσίας. Τῇ 23)4 αὐγούστου τὰ στρατεύματα αὐτοῦ διήρχοντο τὰ μεθόρια, κατελάμβανον τὸ Βιτεμβοῦργον μετὰ ἄνισον καὶ αἱματηρὸν ἀγῶνα καὶ τῇ 25)6 τοῦ αὐτοῦ εὑρίσκετο πρὸ τοῦ στρατάρχου Μακμαῶνος, τεταγμένου ὄπισθεν τῆς γραμμῆς τοῦ Σάουερ. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁ βασιλικὸς πρίγκηψ ἦλθε καὶ κατέλαβε θέσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν

στρατευμάτων αὐτοῦ, ἅτινα ἐμάχοντο ἀπὸ πρωΐας. Δεικνύεται ἔτι ἡ φιλλύρα, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ὁποίας πρὸς τὴν Γκερσδόρφην παρίστατο κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ αἱματηροῦ ἐκείνου ἔργου, ὅπερ ἐν Γερμανίᾳ μὲν ἐτήρησε τὸ ὄνομα τοῦ Βαίρτ, ἐν Γαλλίᾳ δὲ τὸ τοῦ Ραϊσόφεν. Ἡ τρίτη γερμανικὴ στρατιὰ διέβη τὰ Βόσγια ἄνευ ἀντιστάσεως, εἰσῆλθε τῇ 4)16 αὐγούστου εἰς Νανσὺ καὶ διὰ τῆς Κομέρσης, Βαρλεδοὺκ καὶ Βιτρὶ-Λὲ-Φρανσοά, προήλασεν εἰς Σαλών, ἵνα ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τοῦ Μακμαῶνος καὶ παρακωλύσῃ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ εἰς Παρισίους. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς ἔκαμπτε πρὸς τὸ βορειοανατολικόν, συνεκρότει τὴν μάχην τοῦ Βωμὼν καὶ τῇ 19)1 σεπτεμβρ. μετέβαινε πρὸς συμπλήρωσιν τῆς περικυκλώσεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Σεδάν. Τῇ 6 σεπτεμβρίου ὁ πρίγκηψ ἐξέδιδεν ἐκ τοῦ ἀρχηγείου αὐτοῦ ἐπίκλησιν πρὸς πάντας τοὺς Γερμανοὺς πρὸς καταρτισμὸν κεφαλαίου ὑπὲρ τῶν ἀπομάχων τοῦ πολέμου. Συγχρόνως ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν τῶν Παρισίων, συνεκρότει τὰς μάχας τῆς Βιλενέβης καὶ Σετιλλὼν καὶ συνετέλει τῇ 7)19 σεπτεμβρίου τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων. Τὸ ἀρχηγεῖον αὐτοῦ μέχρι τῆς ὑπογραφῆς τῶν προκαταρκτικῶν ὅρων τῆς εἰρήνης εἶχεν ἐν Βερσαλλίαις· τὰ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ στρατεύματα κατέλαβον τὰ πλησίον τοῦ ὀχυρώματος, ἀσχολούμενα εἰς τὰ πολιορκητικὰ ἔργα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σηκουάνα, καὶ ἀπέκρουσαν τὴν ἐν Μοντρετοῦ καὶ Βονεμβὲλ ἔξοδον τοῦ πολιορκουμένου στρατοῦ. Τῇ 16)28 ὀκτωβρίου 1870 ἐπὶ τῇ παραδόσει τοῦ Μὲτς ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος μετὰ καὶ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ Φρειδερίκου Καρόλου προήχθη εἰς στρατάρχην. Ὁ βασιλεὺς Γουλιέλμος, ἀγγέλλων τῷ υἱῷ αὐτοῦ ὅτι ἀπονέμει αὐτῷ ὡς καὶ τῷ ἀνεψιῷ τὸ ἀνώτατον ἐν τῷ πρωσικῷ στρατῷ ἀξίωμα, δι' οὗ οὐδεὶς ἄλλος πρίγκηψ τῆς οἰκογενείας Χοεντζόλλερν εἶχε περιβληθῇ, ἐχαρακτήριζεν αὐτὸν «μέγαν στρατηλάτην προσφιλέστατον τῇ τύχῃ».

Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ἔγγραφον ἔχει ὧδε:

«Μέγα διεδραμάτισας πρόσωπον ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ τοῦ δυσχεροῦς ἡμῶν ἔργου· κατήρξω τῆς ἐκστρατείας διὰ δύο ἀλλεπαλλήλων νικῶν. Διὰ τῆς στρατηγικῆς σου προελάσεως ἐκάλυψας τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ κυρίου στρατοῦ, ὅστις ἠδυνήθη οὕτως ἀσφαλῶς νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ Βαζαὶν καὶ νικήσῃ αὐτόν. Συνηνώθης εἶτα μετὰ τοῦ στρατοῦ σου πρὸς τὸν μέγαν στρατόν, ἵνα μετάσχῃς τῶν κατὰ τοῦ Σεδὰν ἐνεργειῶν· ἠγωνίσθης δὲ μετ' αὐτοῦ κατὰ τὰς ἀξιομνημονεύτους ἐκείνας ἡμέρας. Ἐπὶ τέλους συνετέλεσας οὐχὶ ἀμαχητὶ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων. Πάντα ταῦτα κατέδειξάν σε μέγαν στρατηλάτην προσφιλέστατον τῇ τύχῃ. Κέκτησαι δικαίωμα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς στρατιωτικῆς ἱεραρχίας, τούτου δ' ἕνεκα σὲ ἀποκαλῶ στρατάρχην. Τὸ πρῶτον ἤδη ἡ διάκρισις αὕτη, ἣ καὶ τῷ Φρειδερίκῳ Καρόλῳ ἀπονεμηθεῖσα, δίδοται εἰς πρίγκηπα τοῦ ἡμετέρου οἴκου. Ἀλλ' ὅμως αἱ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ ἡμέτεραι ἐπιτυχίαι οὕτω διάσημοι τυγχάνουσι καὶ τοσαύτην κέκτηνται σπουδαιότητα, ὥστε οὐδὲν παρόμοιον ταύταις ἡ ἱστορία ποτὲ ἀνεγνώρισε. Τούτου ἕνεκεν ἐφρόνησα ὅτι δικαιοῦμαι νὰ παρεκκλίνω τῶν παραδόσεων τοῦ ἡμετέρου Οἴκου. Ἐκεῖνο δ' ὅπερ ἡ πατρική μου καρδία αἰσθάνεται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, καθ' ἣν, ἐν τῷ ἐμῷ δικαιώματι καὶ ἐκ καθήκοντος ἐκφράζω σοι τὴν ἐμὴν καὶ τὴν τῆς πατρίδος εὐγνωμοσύνην, οὐδεμιᾶς χρῄζει διὰ λόγων ἐκφράσεως.

»Ὁ ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπῶν σε
εὐγνώμων πατήρ σου
Γουλιέλμος».

Τῇ 6)18 ἰανουαρίου 1871 ὁ πρίγκηψ παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ παρίστατο κατὰ τὴν ἐπίσημον προκήρυξιν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐν τῇ ἐν τοῖς ἀνακτόροις Αἰθούσῃ τῶν Κατόπτρων, διὰ διατάγματος δὲ ἀπενέμετο αὐτῷ τὸ ἀξίωμα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πρίγκηπος τῆς Γερμανίας μετὰ τοῦ τίτλου τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ὑψηλότητος. Δὲν μετέσχε τῆς εἰς Παρισίους εἰσόδου τῶν στρατευμάτων, ἐποιήσατο ὅμως σύντομόν τινα ἐκδρομὴν εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν τῇ 18)2 μαρτίου. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῶν προκαταρκτικῶν ὅρων τῆς εἰρήνης ἐλάμπε τὰς Βερσαλλίας τῇ 23)7 μαρτίου, τῇ δὲ 8)20 τοῦ αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Βερολῖνον, ἐνθουσιωδεστάτης τυχὼν ὑποδοχῆς, καὶ τῇ 10)22 ἀπενεμήθη αὐτῷ ὁ μεγαλόσταυρος τοῦ Μέλανος ἀετοῦ. Παρέστη εἶτα κατὰ τὴν εἰς Βερολῖνον θριαμβευτικὴν εἴσοδον τῶν στρατευμάτων καὶ κατὰ τὴν εἰς Μόναχον τῶν βαυαρικῶν καὶ διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρη-

τῆς τῆς 4ης γερμανικῆς στρατιᾶς, περιλαμβανούσης τὰ στρατεύματα τῆς νοτίου Γερμανίας, τὰ ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τεταγμένα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας. Ἐνεργὸν ἂν μὴ ἀποφασιστικὸν μέρος λαβὼν εἰς τοὺς πολέμους, τοὺς γενομένους κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος ἠκολούθησε ταῖς παραδόσεσι τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Τὸ πρόσωπον, ὅπερ μέχρι τῆς εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἀναρρήσεως αὐτοῦ διεδραμάτισεν, ἐπεσκοτίζετο σχεδὸν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ πολιτικῇ τῆς Πρωσίας καὶ Γερμανίας. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρὸς ὡς καὶ τὰ γεγονότα εἶχον καταστήσει τὸν ἀρχηγὸν τῆς δυναστείας οὕτω συγκεντρωτικόν, ὥστε δὲν ὑπελείπετο μεγάλη θέσις δι' ἄλλα πρόσωπα, ἐξαιρουμένου τοῦ ἀρχιγραμματέως, ὃς ἐπὶ τέταρτον αἰῶνος ἦν ὁ ἀκάματος αὐτοῦ συνάδελφος καὶ μάλιστα ἔμπιστος καὶ τῷ ὁποίῳ εὐλόγως ὁ αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος ἀπέδιδε μέγα μέρος τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Πασίγνωστον δὲ ὅτι πολλάκις ὁ πρίγκηψ περιῆλθεν εἰς διαφωνίαν πρὸς τὸν Βίσμαρκ, ἡ δὲ ἀπροκάλυπτος ὑπ' αὐτοῦ ἀποδοκιμασία τῆς στάσεως τοῦ ἀρχιγραμματέως κατὰ τὴν περίοδον τῆς πρὸς τὸ κοινοβούλιον ῥήξεως αὐτοῦ καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ κατὰ τὸ δανικὸν ζήτημα θεωρεῖται ἐν Γερμανίᾳ ὡς αἴτιον τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου ἀπὸ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Μετὰ τὴν κατὰ τὴν 21)2 ἰουνίου 1878 ἐπιβουλὴν τοῦ Νόβιλιγγ τῷ αὐτοκρατορικῷ πρίγκηπι ἐπετράπη ἡ ἀνωτάτη διεύθυνσις τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους, ἀντεπροσώπευσε δὲ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐπὶ ἓξ μῆνας. κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων συνεκροτήθη καὶ τὸ βερολίνειον συνέδριον. Ἦν ὡσαύτως πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἀμύνης τῆς χώρας μετὰ τοῦ τίτλου διοικητοῦ τῆς Πομερανίας. Κυρίως τὸ ὑπ' αὐτοῦ διαδραματισθὲν ἐπιφανὲς πρόσωπον ἀπὸ τοῦ τελευταίου πολέμου συνίστατο εἰς τὴν ἐκπροσώπησιν τῆς αὐτοκρατορίας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὁσάκις αἱ περιστάσεις ἐκρίθησαν ἁρμόδιοι πρὸς τοῦτο. Τῇ 19)1 μαΐου 1873 παρέστη κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς Παγκοσμίου ἐκθέσεως τῆς Βιέννης, ἡ δὲ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ παρουσία αὐτοῦ καθιέρου τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν πολεμίων τοῦ 1866. Τῷ αὐτῷ θέρει μακρὰ διαμονὴ ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ, ἔνθα μετέβη ἀνταποκρινόμενος πρὸς πρόσκλησιν τοῦ βασιλέως Ὀσκὰρ τοῦ Β', παρέσχεν αὐτῷ τὴν εὐκαιρίαν φιλόφρονα νὰ ἐπιδείξηται συμπεριφορὰν πρὸς ἄλλους ἡττημένους, καθόσον μετέβη καὶ εἰς ἐπίσκεψιν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Δανίας ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Φρεδενσβούργου. Κατὰ τὸν ἰανουάριον τοῦ 1878 μετεῖχε τῆς κηδείας τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ καὶ ἐνεφανίζετο ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ πλήθους ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τοῦ Κυρηναλίου παρὰ τῷ βασιλεῖ Οὐμβέρτῳ, κρατοῦντι ἐπὶ τῶν βραχιόνων τὸν πρεσβύτατον αὐτοῦ υἱόν, τὸν πρίγκηπα τῆς Νεαπόλεως. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1881 ἀντεπροσώπευε τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὴν κηδείαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Β', κατὰ δὲ τὸ θέρος τοῦ 1883 παρίστατο εἰς τὴν στέψιν τοῦ διαδόχου αὐτοῦ. Κατὰ τὸν νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέδιδεν ἐν Μαδρίτῃ τῷ βασιλεῖ Ἀλφόνσῳ τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Γοολιέλμον ἐπίσκεψιν τοῦ ἱσπανοῦ ἡγεμόνος κατὰ τὰ μεγάλα τοῦ φθινοπώρου γυμνάσια. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἐξέπληττε τοὺς πάντας διὰ τῆς αἰφνιδίας ἐμφανίσεως αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ, ἔνθα ὁ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀρχηγὸς παρέβαινε χάριν αὐτοῦ τὸν ἐπιβεβλημμένον ἑαυτῷ κανόνα τοῦ κλείειν τὴν θύραν τοῦ Βατικανοῦ πρὸς τοὺς ξένους τῷ Κυρηναλίῳ· ἡ δὲ πρωτοβουλία αὕτη τοῦ διαδόχου τοῦ γερμανικοῦ στέμματος, ἀποδιδομένη οὐκ ἀπιθάνως τῇ προτροπῇ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ταῖς συμβουλαῖς τοῦ ἀρχιγραμματέως, προεσήμηνε τὴν κατεύνασιν τῆς θρησκευτικῆς ῥήξεως.

Τῷ 1886 ἡ ἑορτὴ τῆς 400ῆς ἀμφιετηρίδος τῆς ἱδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἦγεν αὐτὸν εἰς Ἀϊδελβέργην, ἔνθα νεανίας ἔτι συνήντησε σπουδαστὴν τότε τὸν μέγαν δοῦκα τῆς Βάδης, γενόμενον μετὰ ταῦτα γαμβρὸν αὐτοῦ. Ἐν τῷ τῇ 23)4 αὐγούστου παρατεθέντι συμποσίῳ ὁ αὐτοκρατορικὸς πρίγκηψ, ἀποκρινόμενος πρὸς πρόποσιν, γενομένην ὑπὸ τοῦ ἑστιάτορος ὑπὲρ τοῦ ἀνορθωτοῦ τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀνεμίμνησκε τὸ πνεῦμα, ὅπερ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνεζωογόνει ἤδη τὴν πανεπιστημιακὴν νεολαίαν καὶ τὰ φρονήματα, ἅπερ ἔσπειρεν εἰς τὴν Γερμανίαν. «Ἐνθυμοῦμαι, ἔλεγε, τοὺς νεανικοὺς ἡμῶν λόγους, ὅτε διελεγόμεθα περὶ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

μέλλοντος, ἐν ᾧ δὲν ἀνεμένομέν ποτε νὰ συναντηθῶμεν. Ἔκτοτε ὑπέστημεν δοκιμασίας, αἵτινες ὁμοῦ ἤγαγον ἡμᾶς εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Ἡ πραγμάτωσις τῶν ἐλπίδων, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ θέμα τῶν συνδιαλέξεων ἡμῶν, προσηγορεύθη τῇ 18ῃ Ἰανουαρίου 1871 ὑπὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς Φρειδερίκου». Ἠνίττετο δὲ διὰ τῶν τελευταίων αὐτοῦ λόγων τὴν σκηνὴν τῆς ἐν Βερσαλλίαις Αἰθούσης τῶν Κατόπτρων, ἔνθα ὁ γαμβρὸς τοῦ μεταστάντος αὐτοκράτορος ἔδωκε τὸ σύνθημα τῶν ἐπευφημιῶν τῇ ὁμηγύρει. Κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου εἰς Ἀλσατίαν καὶ Λοθαρηγκίαν ἐπίσκεψιν, γενομένην τὸν σεπτέμβριον τοῦ 1886, τῷ αὐτοκρατορικῷ πρίγκηπι ἐπετράπη ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὸν μονάρχην, κωλυόμενον ὑπὸ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ὑγείας αὐτοῦ τοῦ νὰ μετάσχῃ τῶν στρατιωτικῶν γυμνασίων καὶ τῶν ἐν τῷ προγράμματι τῆς περιοδείας περιλαμβανομένων τελετῶν. Κατὰ τὸν ἰούνιον δὲ τοῦ 1887 διέπρεπεν ἐν τῷ ὁμίλῳ τῶν πριγκήπων, τῶν συνελθόντων περὶ τὴν ἄνασσαν τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς ἀναρρήσεως αὐτῆς. Ἡ ἀνατροφὴ αὐτοῦ, συνδυασθεῖσα μετὰ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς πριγκηπίσσης Βικτωρίας, ἀνέπτυξε τὸν ἔμφυτον ἐν αὐτῷ ἔρωτα πρὸς τὰ πνευματικὰ ἔργα. Καίτοι τὸ πρόσωπον τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πολέμου ὡς τὸ κυριώτατον καθῆκον τοῦ ἡγεμόνος ἐθεώρει, οὐχ ἧττον ἡ περὶ τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων μέριμνα ἐπέτρεπεν αὐτῷ νὰ τέρπηται βοηθῶν τῇ συζύγῳ αὐτοῦ ἐν τῷ ἔργῳ, ὅπερ ἀνέλαβε, νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης ἐν Γερμανίᾳ, μάλιστα δὲ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, αἵτινες παρὰ τῇ πριγκηπικῇ συνωρίδι εὗρον πεφωτισμένους καὶ ζηλωτὰς προστάτας. Εἰς τὴν ἐπιρροὴν ταύτην μάλιστα ἀποδίδονται ἐν Γερμανίᾳ κατὰ μέγα μέρος ἡ ἐπιχείρησις καὶ ἀποπεράτωσις τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ὀλυμπίας, αἵτινες ἐπλούτισαν τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου. Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1887, ὅτε ἀκριβῶς μετέβαινεν εἰς Λονδῖνον, ὅπως παραστῇ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς πεντηκονταετηρίδος τῆς βασιλείας τῆς ἀνάσσης Βικτωρίας, ἐξεδηλώθη ἐν αὐτῷ τὸ τοῦ λάρυγγος πάθημα, καθ' οὗ δὲν ἠδυνήθη νὰ θριαμβεύσῃ ἡ ἐπιστήμη καὶ ὅπερ ἐν τέλει τὸν θάνατον ἐπήνεγκεν αὐτῷ, μόλις τὸν τρίτον μῆνα τῆς βασιλείας αὐτοῦ συμπληρώσαντι, ἅτε τῇ 27)10 μαρτίου γενομένης τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ.

Ἐκ τοῦ μετὰ τῆς αὐτοκρατείρας Βικτωρίας γάμου αὐτοῦ 7 ἐγέννησε τέκνα, ἤτοι τῷ μὲν 1859 (15)27 ἰαν.) τὸν νῦν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον, τῷ δὲ 1860 τὴν πριγκήπισσαν Καρλόταν, τῷ 1862 τὸν πρίγκηπα Ἐρρῖκον, τῷ 1864 τὸν πρίγκηπα Σιγισμόνδον, τῷ 1866 τὴν πριγκήπισσαν Βικτωρίαν, συζευχθεῖσαν ἐν Βερολίνῳ τῇ 7)19 νοεμβ. 1890 τὸν πρίγκηπα τοῦ Σαουαβούργου Λίππε-Ἀδόλφον-Γουλιέλμον-Βίκτορα, τῷ 1868 τὸν πρίγκηπα Βαλδεμάρ, τῷ 1870 τὴν πριγκήπισσαν Σοφίαν-Δωροθέαν, συζευχθεῖσαν ἐν Ἀθήναις τῇ 15)27 ὀκτωβρίου 1889 τὸν διάδοχον τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου Κωνσταντῖνον, καὶ τῷ 1872 τὴν πριγκήπισσαν Μαργαρίταν. Ἐκ τούτων τὰ δύο ἀπέθανον. Ὁ πρίγκηψ Σιγισμόνδος ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦ δανικοῦ πολέμου. Ὁπότε δὲ ὁ διοικητὴς τοῦ Βερολίνου μετέβη νὰ συγχαρῇ τῷ πρίγκηπι Φρειδερίκῳ, ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπήντησεν: «Ἐν τῇ χαρᾷ, ἣν μοὶ προξενεῖ ἡ χάρις, ἥτις οὐρανόθεν ἐπεδαψιλεύθη ἡμῖν διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ νέου τούτου θησαυροῦ, οὐδόλως πλέον δυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν τοὺς πατέρας καὶ τὰς μητέρας, ὧν τοὺς πλήρεις ἐλπίδων υἱοὺς αἱ μάχαι τοῦ ἔτους τούτου ἀφῄρεσαν. Ἐν τοῖς μυχίοις τῆς ἡμετέρας καρδίας αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἀναθρέψαι τὸν υἱὸν τοῦτον, ὡς τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ, ἐν τῷ ἔρωτι, τῇ ἀφοσιώσει καὶ τῇ πίστει πρὸς τὴν πατρίδα». Δύο μετέπειτα ἔτη, κατὰ ἰούνιον τοῦ 1866, προτιθέμενος ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος νὰ καθοδηγήσῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὰς παρόδους τῆς Βοημίας, ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τούτου. Ἐπιστρέψας δ' εἰς Βερολῖνον ἐδέξατο παρὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς πρωτευούσης τά τε ἐπὶ ταῖς νίκαις συγχαρητήρια καὶ τὰ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ τέκνου συλλυπητήρια αὐτοῦ. «Σκληρὸν δι' ἐμὲ ὑπῆρξε καθῆκον, ἀπεκρίθη ὁ πρίγκηψ, νὰ μείνω μακρὰν τοῦ θνήσκοντος υἱοῦ μου καὶ νὰ μὴ δυνηθῶ νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τέκνου μου, ὅπερ ἀπεχώρει ἀφ' ἡμῶν. Παραμυθοῦμαι οὐχ ἧττον ὅτι τὴν θυσίαν ταύτην εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος προσήνεγκα!» Πάντες οἱ ἰδόντες κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πένθους τὸν πρίγκηπα καὶ τὴν πριγκήπισ-

σαν συνεκινήθησαν ἐκ τῆς θλίψεως αὐτῶν. Κατὰ μάρτιον τοῦ 1879, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἐπικήδειος πομπὴ ἐξήρχετο τῶν ἀνακτόρων αὐτῶν, μετάγουσα εἰς τὸν ναὸν τὸν πρίγκηπα Βαλδεμάρ, ἀποθανόντα ἐν ἡλικίᾳ δώδεκα ἐτῶν, ἀνεφάνησαν οὗτοι ἐν τῷ ἐξώστῃ, ἵνα διὰ τῶν βλεμμάτων παρακολουθήσωσι τὸ φέρετρον—βλεμμάτων τοσαύτην ἐκδηλούντων ψυχικὴν στενοχωρίαν, ὥστε τὸ πλῆθος διεχύθη εἰς λυγμούς. Τῇ ἐπιούσῃ κατὰ τὴν ἐπικήδειον τελετὴν ὁ τότε πρίγκηψ Φρειδερῖκος γονυπετήσας παρὰ τῷ ἠνεῳγμένῳ τάφῳ, πικρότατα ἔχυσε πατρικὰ δάκρυα. Ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος ὤφειλε τὴν μόνην ἀληθῆ χαρὰν τῆς ζωῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν· ἐν αὐτῇ πράγματι ἀνεφαίνετο ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἰδιότητα. Ὁ αὐστηρὸς χαρακτήρ, ὃν τὸ στρατιωτικὸν συνεπάγεται ἀξίωμα, ἐξέλειπεν, ἡ τοῦ μετώπου ρυτὶς ἐξηφανίζετο, ὑπὸ δὲ τὰ ἀναπεπταμένα βλέφαρα ὁ κυανοῦς ὀφθαλμὸς ἤστραπτεν ἐξ ἀγαθότητος.

Τῇ ἀληθείᾳ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Φρειδερίκῳ καὶ τῇ αὐτοκρατείρᾳ Βικτωρίᾳ ὑψίστη ἐπεκράτει ἁρμονία αἰσθημάτων καὶ σκέψεων. Ἀμφότεροι ὁμοῦ ἐπεδαψίλευσαν ἐπαίνους ταῖς τε τέχναις καὶ τοῖς ἀριστοτέχναις. Συνέστησαν οὗτοι ὠφέλιμα καθιδρύματα, οἷον τὸ μουσεῖον τῶν βιομηχάνων τεχνῶν, ὅπερ τοσαύτας παρέσχεν ὑπηρεσίας εἰς τὴν γερμανικὴν βιομηχανίαν καὶ ἐνεκαίνισαν πλείστας ἐκθέσεις. Ἀναγορευθεὶς τῷ 1871 προστάτης τῶν βασιλικῶν μουσείων ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος, ἐμόχθησεν εἰς πλουτισμὸν αὐτῶν, τὸ δὲ Βερολῖνον κατέχει νῦν, χάρις αὐτῷ, μουσεῖον ἀρχαιοτήτων ἐπάξιον τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους. Ἐνεθάρρυνε δι' ἰδίας συνδρομῆς καὶ ὑπεστήριζε διὰ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῆς Περγάμου. Οἱ ἐκ τῆς γνωστῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος τιμηθέντες ἀριστοτέχναι μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἠγάπων αὐτόν. Ὁ καθηγητὴς Κούρτιος, παρουσιάζων τὴν φωτογραφικὴν εἰκόνα τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἑρμοῦ, ὅπερ ἀνευρέθη ἐν τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναῷ τῆς Ἥρας, ἀνέγνω πρὸς αὐτὸν στίχους τινάς, ἐν οἷς παρίσταται ὁ Πραξιτέλης ἐκφράζων τὰ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερῖχον αἰσθήματα αὐτοῦ ὡς ἑξῆς: «Ἤδη ὁ ἥλιος τοῦ βίου λάμπει δι' ἐμὲ — εἰς σὲ δὲ ὀφείλω τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τὴν νέαν ταύτην ζωήν».

Ὁ τε αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος καὶ ἡ αὐτοκράτειρα Βικτωρία λίαν καλῶς κατηρτίσθησαν διὰ τὴν βασιλείαν αὐτῶν.

Προσθετέον ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, πρίγκηψ ἔτι κατὰ τὸν πόλεμον διατελῶν, ἐπεδείξατο ἐν τῇ τῆς Γερμανίας κατὰ τῆς Γαλλίας νίκῃ μεγάλην μετριοπάθειαν, ἧς ἐστεροῦντο ὁλοτελῶς ὅ,τε βασιλεὺς τότε Γουλιέλμος πατὴρ αὐτοῦ, καὶ οἱ δύο δημιουργοὶ τῆς θαυμασίας αὐτοῦ τύχης Μόλτκε καὶ Βίσμαρκ. Ἀφηγοῦνται δὲ ὅτι ἐν τοῖς συμβουλίοις τῆς κυβερνήσεως σφοδρῶς ἐξεφράσθη κατὰ τῶν δρακοντίων νόμων, οἵτινες ἐπεβλήθησαν τῇ Γαλλίᾳ, φρονῶν δικαίως ὅτι ὡς συνέπειαν θὰ εἶχον τὸ προκαλέσαι τοὺς ἡττηθέντας εἰς μέλλοντα πόλεμον καὶ διακυβεῦσαι ἐν τῷ μέλλοντι τὴν τῆς Εὐρώπης εἰρήνην, ἠθέλησε νὰ ἴδῃ περατούμενον τὸν πόλεμον μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τοῦ Σεδὰν καὶ τοῦ Μὲτς καὶ ἐξεφράσθη κατὰ τῶν διαπραχθεισῶν ἐρημώσεων καὶ τῶν πυρκαϊῶν, ἃς περ οἱ Πρῶσοι ἀνῆψαν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Γαλλίας. Λέγεται ὅτι σφοδρῶς ἡμέραν τινὰ ἐλέγχων τὸν Μόλτκε ἐπὶ τῇ βαρβαρότητι αὐτοῦ εἶπε: «Τὸν πόλεμον τοῦτον καθιστᾶτε πόλεμον οὐχὶ κατὰ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ κατὰ τοῦ πολιτισμοῦ».

Ἐν στενῷ τινι κύκλῳ, ἐν τῷ κύκλῳ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἐν τῷ κύκλῳ τῶν δημιουργησάντων τὴν πρωσικὴν ἑνότητα τῆς Γερμανίας, τοῦ Φρειδερίκου ἡ ἀνάρρησις ἐθεώρήθη μετά τινος ἀνησυχίας καὶ δέους. Ἡ παρατεταμένη αὐτοῦ σιωπὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ πατρός, αὐτὴ ἡ μόνωσις, εἰς ἣν οἱ τὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἰθύνοντες κατεδίκασαν αὐτόν, αἱ φιλοσοφικαὶ ἰδέαι, ἃς ἐξέφρασε παροδικῶς ἔν τισιν αὐτοῦ προσλαλιαῖς, ἰδέαι, ἐν αἷς ἡ γερμανικὴ πατρὶς ἐτίθετο ἀνωτέρω τῆς πρωσικῆς φιλοδοξίας καὶ ὁ ἔρως τοῦ κατ' ἰδέαν ὑπερεῖχε τῶν φιλοδόξων τάσεων, πάντα ταῦτα ἐφόβιζον τοὺς Πρώσους δημιουργοὺς τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας. Δὲν ἐλησμόνουν ὅτι ὁ πρίγκηψ οὗτος ἐξῆρεν ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς Κολωνίας τὸ ὑπέρτατον κάλλος τῆς περιλημένης, τῆς χρυσῆς εἰρήνης, ὅτι, ὁμιλῶν πρὸς τοὺς ἐλευθεροτέκτονας ἐν Ὁλλανδίᾳ, συνέχαιρεν αὐτοῖς ὅτι, ὅρια ἐθνοτήτων μὴ ἀναγνωρίζοντες, κηρύττουσι τῇ ἀνθρωπότητι τὸν ἔρωτα, τὴν ἀνεξιθρη-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ

σκείαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ηὔχετο τὴν νίκην αὐτῶν ἐν τῷ πρὸς φωτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν πνευμάτων ἀγῶνι. Δὲν ἐλησμόνουν ὅτι ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνος ρεμβῶδες καὶ μετ' ἔρωτος ἔρριπτεν ἀναδρομικὸν βλέμμα εἰς τὴν μεγάλην ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ Γερμανία λάτρις ἦν τοῦ κατ' ἰδέαν καὶ διὰ τῶν ἰδεῶν τοῦ Καντίου, «ἐκχυθεισῶν, ὡς ἔλεγε, πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἡμετέρας πατρίδος, σύμπασαν ἐφώτιζε τὴν οἰκουμένην». Ἀνεπόλουν μετ' ἀνησυχίας τοὺς λόγους ἐκείνους, οὓς ἀπήγγειλεν ἐν τῇ πεντηκονταετηρίδι τοῦ ἀρχαίου Μουσείου, λόγους, δι' ὧν περιπαθῶς ἐκ τοῦ τάφου ἀνεκάλει τὸ 1813, τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ γερμανικὴ καρδία ἐπεχείρει τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Γερμανίας διὰ τῆς διανοίας καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἀνεκραύγαζε :

«Σήμερον ἴσως πλέον ἢ ἄλλοτε ἀνάγκη στερρῶς τὸ κατ' ἰδέαν ν' ἀγαπῶμεν καὶ νὰ διδάσκωμεν πάντοτε[1] καὶ ἐπὶ μᾶλλον τὸν λαὸν ἡμῶν πάσην ἀξίαν καὶ σωστικὴν δύναμιν τὸ κατ' ἰδέαν τοῦτο ἐνέχει . . . Πάντες οἱ πόθοι καὶ οἱ ἀγῶνές μου θὰ τείνωσιν εἰς τὸ νὰ ὁδηγήσω τὸ ἔθνος πρὸς τὸ ἄπτον αὐτοῦ μέλλον ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, εἰς ὃ ὀφείλει τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ ὡς ἔθνους».

Βεβαίως λόγοι τοιοῦτοι λυπηρὰν ἐνεποίησαν αἴσθησιν εἰς τοὺς ἄνδρας τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, οἵτινες, οἰκτείροντες ἴσως τὸν ἰδεολόγον πρίγκηπα, τὸν βρυκόλακα τοῦ 1813, περιεσφίγγοντο περὶ τὸν γηραιὸν αὐτοκράτορα, τρέμοντες ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ αὐτοῦ ἀδιαθεσίᾳ, καί, λαμβάνοντες μέτρα διὰ τὸ μέλλον, ἐτίθεσαν νόμους πρὸς δέσμευσιν τοῦ μέλλοντος ἡγεμόνος, οὗ τὴν ἀνάρρησιν ἐφοβοῦντο.

Ἀλλ' ὁ γερμανικὸς λαός, ἡ καρδία τοῦ ἔθνους, ἐλάτρευε τὸν πρίγκηπα οὐχὶ μόνον διότι ὑπῆρξεν ἥρως γιγαντείων μαχῶν καὶ εἰς τὴν νίκην πάντοτε τὰς φάλαγγας αὐτοῦ ὡδήγησεν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐν τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ, ἐν τῇ πρὸς τοὺς οἰκείους στοργῇ, ἐν τῷ ρεμβώδει καὶ φιλοσοφικῷ αὐτοῦ πνεύματι, ἐν τῇ τάσει εἰς τὸ κατ' ἰδέαν, ἐν τῷ ἀκράτῳ ἔρωτι τῆς ἀθανάτου ἀρετῆς καὶ τῆς γλυκείας εἰρήνης ἡ καρδία τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἀνεκάλυπτε τὸν γνήσιον Γερμανόν, τὴν μεγάλην γερμανικὴν ψυχὴν καὶ διάνοιαν, ἣ ἀπέκειτο παρὰ τῆς θείας Προνοίας ἡ ἐπίτευξις τοῦ αἵματι καὶ σιδήρῳ ἱδρυθέντος οἰκοδομήματος τῆς γερμανικῆς ἑνότητος ὑπὸ τὴν πρωσικὴν κυριαρχίαν, ἡ ἀληθὴς ἑνότης τῆς Γερμανίας ἐν τῇ ἰσότητι πάντων τῶν γερμανικῶν λαῶν, ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ εὐλαβείᾳ τῶν συνταγματικῶν δικαίων τῶν ὁμοσπόνδων κρατῶν, τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ ἰδέα, ἣν ὁ γερμανικὸς λαὸς εἶχε σχηματίσει περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ αὐτοκράτορος, συγκεφαλαιοῦται ἐν τοῖς ἑπομένοις λόγοις, δι' ὧν πτωχὸς ἐφημέριος προσηγόρευεν αὐτὸν ὅτε πρίγκηψ ὢν διήρχετο διὰ Βυρτεμβέργης :

«Προσαγορεύω ἐν σοὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς εἰρήνης, τὸν ἐμφορούμενον, ὡς οἴδαμεν, τῶν κρατίστων προθέσεων πρὸς μετάδοσιν εἰς τὴν Γερμανικὴν ἡμῶν πατρίδα τῶν εὐεργετημάτων τῆς εἰρήνης, πρὸς ἑδραίαν παγίωσιν τῆς ἑνότητος, ἥτις μόνη τὴν δύναμιν ἀποτελεῖ, πρὸς προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀπαραιτήτου παιδαγωγοῦ τῶν λαῶν, πρὸς ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης, ἥτις ἐστὶ τῶν κρατῶν τὸ θεμέλιον . . . . Δέν σε ὑποδέχεται σήμερον ἓν μόνον κόμμα, γινώσκομεν δὲ ὅτι διὰ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων δὲν ἀθετοῦμεν τὰ ἱερὰ ἐπίσης πρὸς ἄλλους καθήκοντα, ὅτι τὰ πρὸς τὸν βασιλικὸν ἡμῶν οἶκον καθήκοντα δὲν ἀντιφάσκουσι πρὸς ὅσα ὀφείλομεν τῇ γερμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ὡς οὐδὲ τὰ πρὸς τὴν ἱερὰν ἡμῶν Ἐκκλησίαν καθήκοντα ἀποκλείουσι τὰ πρὸς τὸ κράτος. Πιστοὶ Βυρτεμβέργιοι, πιστοὶ ἅμα ἐσμὲν πολῖται τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας».

Καὶ τὴν ἰδέαν ταύτην τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἠσπάζετο σύμπασα ἡ Εὐρώπη, ἥτις, θεωροῦσα τὸν Φρειδερῖκον ἄριστον εἰρήνης ἐχέγγυον καὶ μόνον δυνάμενον ν' ἀποτρέψῃ τὴν ἀπειλοῦσαν αὐτὴν ὡς ἐκ τοῦ κρατήσαντος ἐν Γερμανίᾳ στρατιωτικοῦ πνεύματος θύελλαν, μετ' ἀνησυχίας ἐκάστοτε διεπυνθάνετο τὰ περὶ τῆς πολυτίμου αὐτοῦ ὑγιείας καὶ μετὰ βαθείας ἀνακουφίσεως καὶ χαρᾶς προσηγόρευσε τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ. Τῶν ἐλπίδων δὲ τούτων δὲν ἐψεύσθησαν οὔτε ἡ Γερμανία, οὔτε ἡ Εὐρώπη. Ὁ ἀσθενὴς ἅμα τῇ ἀναρρήσει αὐτοῦ κατέδειξε μετὰ μεγάλου σθένους διὰ τῶν διαγγελμάτων αὐτοῦ πρὸς τὸν πρωσικὸν λαόν, πρὸς τὸν ἀρχιγραμματέα, πρὸς τὰς δύο πρωσικὰς Βουλάς, πρὸς τὸ γερμανικὸν Κοινοβούλιον, ὅτι ἄξιος ἦν τῶν προσδοκιῶν καὶ τῶν ἐλπίδων τούτων.

Ἐδήλωσεν ὅτι ἡ θέλησις αὐτοῦ ἦν ὅπως ἡ Γερμανία, τιμωμένη ἐν τοῖς συμβουλίοις τῶν ἐθνῶν, ἐστία ἀποβῇ εἰρήνης, ὅτι ἀδιάφορος εἰς τὴν αἴγλην τῶν μεγάλων πράξεων, αἵτινες παρέχουσι τὴν δόξαν, εὐχαριστημένος ἔσται ἐὰν βραδύτερον περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ρηθῇ ὅτι ἐγένετο εὐεργετικὴ τῷ λαῷ αὐτοῦ, λυσιτελὴς τῇ χώρᾳ καὶ εὐλογία διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν, ὅτι εὐλαβηθήσεται τὰ δίκαια τοῦ πρωσικοῦ λαοῦ, τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ὁμοσπόνδων ἡγεμόνων, ὅτι στερρὰν ἔχει ἀπόφασιν νὰ τηρήσῃ εὐλαβῶς τὰ σύνταγμα, φρουρῶν εὐσυνειδήτως τὰ συνταγματικὰ δίκαια τῶν ὁμοσπόνδων κρατῶν καὶ τῆς αὐτοκρατορίας, ὅτι ἀποκρούων πᾶσαν ἰδέαν μισαλλοδοξίας, πάντας τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ θεωρεῖ ἴσα τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ προσφιλεῖς, ὅτι δέον ὑψηλοτέρα τις ἀγωγὴ ν' ἀποβῇ προσιτὴ εἰς πλείω κοινωνικὰ στρώματα, ὅτι ὀπαδός ἐστι τοῦ παιδαγωγικοῦ ἔργου διὰ τῆς θρησκείας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, εἰς ἣν ἐπεθύμει νὰ δοθῇ ἡ πλήρης αὐτῆς ἀνάπτυξις, ὅτι πρὸς καταπολέμησιν τοῦ κοινωνικοῦ κινδύνου πέποιθεν ἐπὶ γενεάν, ἐκτραφεῖσαν ἐν ταῖς ὑγιέσι θρησκευτικαῖς ἀρχαῖς καὶ ἐν τῇ ἁπλότητι τῶν ἠθῶν καὶ ὅτι ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν πάντων, ὅπως ἡ βασιλεὺς δίκαιος καὶ πιστὸς ἔν τε τῇ εἰρήνῃ καὶ ἐν τῇ θλίψει ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ Ὕψιστος ἤθελεν εὐδοκήσει νὰ βασιλεύσῃ. Οὕτως ὁ φιλόσοφος καὶ χριστιανὸς βασιλεὺς ἐπέστεψε διὰ τῆς ἐπιπλανωμένης ἐπ' αὐτοῦ σκιᾶς τοῦ θανάτου τὸ μελαγχολικὸν μεγαλεῖον τοῦ ἐξαισίου πίνακος, ὃν ἔγραψε.

Μελαγχολικόν, ναί· διότι πολλαχοῦ τοῦ πίνακος τούτου ὑπολανθάνει ἡ ἀθυμία ἐπὶ ταῖς ἐπιπροσθούσαις δυσχερείαις πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, ἃς ἐπισφραγίζει τοῦ ἐπιχειμένου θανάτου ἡ εἰκών· πολλαχοῦ ὑποφαίνεται τὸ ἄλγος ὅτι ἀναγκάζεται νὰ θυσιάσῃ εἰς τὸν Βάαλ τῆς στρατοκρατίας, νὰ ἐνδώσῃ καὶ νὰ θωπεύσῃ τὰς ἀντικειμένας πρὸς τὰς ἑαυτοῦ ἰδέας τῶν ἱδρυτῶν τοῦ γερμανικοῦ οἰκοδομήματος, οὐχὶ οἷον αὐτὸς θὰ ᾠκοδόμει, ἐὰν ἦτον ὁ ἀρχιτέκτων. Ἡ ἀθυμία αὕτη ηὔξησε προϊόντος, ὅτε προσέκρουσε κατὰ τῆς ἀδαμάστου θελήσεως τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἱδρυτῶν, ὅτε καρτερὰ συνήφθη πάλη μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνου, καθ' ἣν κατέβαλε τὸ τελευταῖον σθένος, ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν θέλησιν αὐτοῦ. Καὶ οὕτω μετὰ τρίμηνον βασιλείαν, καθ' ἣν ἐπρόφθασε μόνον νὰ γράψῃ διὰ χειρὸς ἀξίας τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου τὸν ἐξαίσιον βασιλικὸν αὐτοῦ πίνακα, ὁ ἀπὸ πολλοῦ τὸ σῶμα καταπεπονημένος Φρειδερῖκος, καταπονηθεὶς καὶ τὴν ψυχήν, ἐξέπνευσε τῇ πρωΐᾳ τῆς 15ης ἰουνίου.

Βασιλείαν ἄγονον θὰ χαρακτηρίσῃ ἴσως ἡ ἱστορία, ἡ προσέχουσα εἰς τὴν αἴγλην τῶν μεγάλων πράξεων, αἵτινες τὴν δόξαν χορηγοῦσι, τὴν τρίμηνον ταύτην βασιλείαν τοῦ Φρειδερίκου. Ἀλλ' ὁ φιλόσοφος θὰ εἴπῃ ποτὲ ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ φιλοσόφου βασιλέως, ὅστις καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ φιλοσοφία προσπαθεῖ νὰ ἐξεύρῃ συνηγορίας ὑπὲρ τῆς ἀλληλοκτονίας τῶν λαῶν, ἀνεστήλου ἐν εὐαγγελικῷ πνεύματι τὰ δίκαια τοῦ κατ' ἰδέαν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπερίπταται ἄνω τῶν δεινῶν σάλων καὶ κλυδώνων, οἵτινες ἀπειλοῦσι καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα καὶ τὴν Εὐρώπην σὺν τῇ πανστρατιᾷ τῶν λαῶν καὶ οὓς θὰ ἠδύνατο ἴσως ν' ἀποσοβήσῃ ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ δύναμις, ἐὰν ὁ Θεὸς μὴ ἀνήρπαζεν αὐτὸν ταχέως. Τοιοῦτον ἦν τότε τὸ αἴσθημα πάντων τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, οἵτινες μετὰ τοσοῦτῳ μείζονος λύπης προσέβλεπον εἰς τὸν θάνατον τοῦ Φρειδερίκου, ὅσῳ πολλὰς εἶχον ἀμφιβολίας ὅτι ὁ νέος αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος θὰ ἐκαλλιέργει τὴν δόξαν, ἣν ὁ πατὴρ ἐζήλου, καὶ οὐχὶ τὴν ἐκ τῆς αἴγλης τῶν μεγάλων πράξεων, ἣν ἐνέπνευσαν αὐτῷ Βίσμαρκ καὶ Μόλτκε.

Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τῶν ἰδιαιτέρων ἐκείνων σημειώσεων τοῦ γενναιόφρονος καὶ φιλελευθέρου ἐκείνου αὐτοκράτορος, ἅσπερ 30 καὶ ἐπέκεινα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἤρξατο νὰ κρατῇ καθ' ἑκάστην ἐν σχέσει πρὸς τὰ περὶ αὐτὸν συμβαίνοντα, ἀποτελέσας εἶδος ἡμερολογίου, ἀναγομένου εἰς πάνθ' ὅσα αὐτὸς οὗτος κατὰ καιροὺς ἔπραττε καὶ πάντα ἐν γένει τὰ ἐπεισόδια τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου. Ἐν τῷ τέλει ἑκάστου ἔτους αἱ σημειώσεις αὗται ἀπετέλουν τόμον καὶ τοιουτοτρόπως ἐσχηματίσθησαν 30 τοιοῦτοι ὀγκώδεις τόμοι, γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀπομνημονεύματα τοῦ Φρειδερίκου». Ἡ παρὰ τῇ αὐτοκρατείρᾳ Φρειδερίκῃ τήρησις τῶν Ἀπομνημονευμάτων τούτων πολὺν καὶ μέγαν προὐκάλεσε πάταγον μῆνάς τινας μετὰ τὸν θανα-

τον αὐτοῦ καὶ ἱκανῶς ἐψύχρανε τὰς σχέσεις τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τοῦ Β' πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ αὐτοκράτειραν Φρειδερίκου καὶ ἐν γένει τὰς σχέσεις Γερμανίας καὶ Ἀγγλίας, καθόσον μάλιστα κατ' ἀρχὰς τὰ Ἀπομνημονεύματα ταῦτα, τὰ παρὰ τῇ χήρᾳ αὐτοκρατείρᾳ τότε τηρούμενα, προύκάλεσαν ἐνδοιασμοὺς ἐν Βερολίνῳ καὶ φόβους μὴ περιέλθωσιν εἰς δημοσιότητα ἱκανὰ τοῦ κράτους ἀπόρρητα. Ἡ αὐτοκράτειρα ὅμως ἐπέστρεψεν αὐτὰ μετὰ ταῦτα· συνεπείᾳ ὅμως τῶν ἐκ τούτων γενομένων δημοσιεύσεων ἐν τῇ Γερμανικῇ Ἐπιθεωρήσει ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ διὰ μακροῦ ὑπομνήματος αὐτοῦ ἐζήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τὴν δικαστικὴν καταδίωξιν τῆς ἐφημερίδος ταύτης· ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τούτων παρατιθέμεθα ἤδη τὰς ἑξῆς περικοπὰς ὡς δείγματα τῶν φρονημάτων, αἰσθημάτων καὶ τοῦ χαρακτῆρος ἐν γένει τοῦ γενναιόφρονος τούτου αὐτοκράτορος. Καὶ πρῶτον τὰ κατὰ τὴν ἐν Καϊνιγρατς μάχην:

«3 Ἰουλίου, 1866.—Μάχη παρὰ τὸ Καϊνιγρατς. Ζωηρὰ ἐπεκράτησε κατὰ τὴν νύκτα βροχή. Κατὰ τὰς δοθείσας τὴν αὐγὴν εἰς τὰ σώματα διαταγάς μου ἡ τοῦ στρατοῦ προέλασις ἔμελλε ν' ἄρξηται περὶ τὴν 8 1/2 ὥραν. Περὶ τὴν ὥραν ταύτην συνενωθεὶς μετὰ τοῦ σώματος τῆς φρουρᾶς, ἠρξάμην προελαύνων ὑπεράνω τῶν ἀπορρώγων ὀχθῶν τοῦ Ἔλβα καὶ τῶν πέριξ λόφων. Ἡ κακὴ τῶν ὁδῶν κατάστασις λίαν παρεκώλυσε τὴν πορείαν ὅλων τῶν ὅπλων. Δὲν ἐπίστευον εἰς τὴν πιθανότητα μεγάλου κατορθώματος, διότι ὀλίγον ἐφρόνουν ὅτι οἱ Αὐστριακοί, ἔχοντες τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς τὸν Ἔλβαν, θὰ ἐδέχοντο τὴν μάχην. Μεμονωμένοι κανονιοβολισμοὶ ἠκούοντο ἐνίοτε καὶ ἐπὶ τέλους ἀνήλθομεν τὴν ἀνωτάτην κορυφήν, ἤτοι εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, ἔνθα χθὲς προέβημεν εἰς κατοπτεύσεις. Τότε ἐνοήσαμεν καθαρῶς ὅτι διεξάγεται σπουδαῖος κανονιοβολισμός, καθόσον ἠδύνατό τις νὰ διακρίνῃ καθαρῶς ἕκαστον κανονιοβολισμόν, ὡσαύτως δὲ ἠκούοντο καὶ οἱ τοῦ ἐχθροῦ πυροβολισμοὶ καὶ αἱ διαταγαὶ τῶν ἡμετέρων. Αἴφνης διεδόθη εἴδησις ὅτι ὁ ἀντιστράτηγος φὸν Φρανσέκη εὑρίσκεται ἐν τῇ δεξιᾷ ἡμῶν πτέρυγι μετὰ τῆς ἑβδόμης αὐτοῦ μεραρχίας. Μεγίστην δείξας οὗτος καρτερίαν, ἐζήτει ἐπικουρίας διὰ τὸ πυροβολικόν· ἐπὶ τούτῳ διετάχθη ν' ἀποσταλῇ τὸ πυροβολικὸν τῆς ἐφεδρείας τῆς φρουρᾶς. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς φρουρᾶς προήλαυνεν ἤδη πρὸς τὸ Μασλοβὲδ παρὰ τὸ χωρίον Τσιτελώβ· μετὰ τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἤρξατο κροτοῦν τὸ πυροβολικὸν αὐτῆς. Ἐφαίνετο ὅτι ἡ δεξιὰ ἡμῶν πτέρυξ ζωηροῦ κατήρξατο πυρὸς καὶ ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἤρξαντο προελαύνοντες. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀκριβῶς πρὸ ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ χωρίου Χωρενὼβ κολοσσιαῖον ὑψοῦτο καὶ μεμονωμένον δένδρον, ὅπερ ὑπέδειξα εἰς τοὺς ἡμετέρους ὡς σκοπόν, καθόσον ἐνταῦθα ἐφαίνετο ὅτι ζωηρῶς ἐνήργει τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικόν. Τὸ πῦρ, καταπαῦσαν πρὸς στιγμὴν αὐτόθι, ἤρχετο βραδύτερον μετὰ πλείονος ἐνστάσεως καὶ ἱκανῶς ἀποτελεσματικὸν ἐφαίνετο. Σκοπὸς τῆς ἐν τῷ ὁροπεδίῳ παρουσίας μου καὶ ἰδίᾳ ἐν Τσιζελὼβ ἦτο νὰ καταλάβω τὴν δεξιὰν τοῦ ἐχθροῦ πτέρυγα καὶ νὰ προσελκύσω αὐτόν. Τοῦτο διέταξα καὶ εἰς τὰ πρὸ ἐμοῦ προελαύνοντα τάγματα, πολλαὶ δ' ἐκ τῶν τάξεων φωναὶ ἀπέδειξαν ὅτι κατενοήθησαν αἱ διαταγαί μου. Ὁ στρατηγὸς φὸν Μούτιος ὤφειλε νῦν περὶ τὴν πρώτην ὥραν μετὰ μέρους τινὸς τοῦ ἑβδόμου στρατιωτικοῦ σώματος νὰ ἔχῃ κατειλημμένην τὴν δεξιὰν τοῦ ἐχθροῦ πτέρυγα, καθόσον προελάσας περαιτέρω πρὸς τὸ ἀνωτέρω δένδρον, οὐ μόνον οὐδὲν εἶδον ἐκ τοῦ ἕκτου στρατιωτικοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἤκουον πυροβολισμοὺς ἐν τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι. Τὸ ἔδαφος ἦτο λίαν ἀνώμαλον, παρεκώλυε πᾶσαν ταχεῖαν κίνησιν καὶ εὐχερῶς τὰ τῶν ἵππων πέταλα ἀπέσπα. Οὐδαμοῦ ἐφαίνετο ἐπίκαιρον σημεῖον πρὸς κατόπτευσιν. Ὁ σφοδρὸς βροχερὸς ἄνεμος τοσοῦτον ἐξηπάτα ἡμᾶς ὡς πρὸς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἀποστάσεων, ὥστε οὐδόλως εἰσέτι ἠδυνήθημεν νὰ πλησιάσωμεν πρὸς τὸ ἀνωτέρω δένδρον. Πολλοὶ μετεκομίζοντο τραυματίαι· οἱ νεκροὶ ἔκειντο ἐκτάδην καὶ χωρία ἐκαίοντο μετὰ ζωηροῦ φωτός· καὶ τότε δ' ἔτι κανονιοβολισμοὶ ἠκούοντο. Συχνάκις ἐφαινόμεθα πλησιάζοντες πρὸς τὸ πρῶτον στρατιωτικὸν σῶμα, ὅπερ, ἀπέχον ἡμῶν περὶ τὰ 2 1/2 μίλια, ὤφειλε νὰ φθάσῃ τῇ 2ᾳ ὥρᾳ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ὁ ταγματάρχης φὸν δὲρ Βούργ συνηντήθη ἐπίσης μετ' αὐτοῦ καὶ ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν τὴν δυσαρεστον εἴδησιν ὅτι ὁ στρατηγὸς φὸν Χάρτμαν εὑρίσκετο ὄπισθεν τοῦ στρατιωτικοῦ σώματος μετὰ

τῆς μεραρχίας τοῦ ἱππικοῦ αὐτοῦ καὶ ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἕνεκα τῶν πρὸ αὐτοῦ διαφόρων ταγμάτων τοῦ πεζικοῦ, μεθ' οὗ καὶ ὁ ὑπ' ἐμὲ στρατὸς ἀμέσως σηνηνώθη. Ὁ στρατηγὸς φὸν Στάινμετς, ᾧ ἐπέτρεψα ν' ἀκολουθήσῃ μετὰ τοῦ πέμπτου στρατιωτικοῦ αὐτοῦ σώματος ἐν ἐφεδρείᾳ, εἶχε διαταγὴν νὰ συνενωθῇ ἀμέσως μετὰ τοῦ ἕκτου στρατιωτικοῦ σώματος· μετ' ὀλίγον συνηντήθην μετὰ τῶν ταγμάτων τοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἀνωτέρω σώματος, ἅτινα ζωηρῶς ἀνευφήμησάν με, ὁπόταν, ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἐπὶ τῆς σοβαρότητος τῆς ἡμέρας, ἀνήγγειλα αὐτοῖς ὅτι ὁ ἡμέτερος βασιλεύς, ἐν τῷ στρατῷ παριστάμενος, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν αὐτοῦ. Ὁ στρατηγὸς Βλούμενταλ εἶπέ μοι μετ' ὀλίγον, ὅτε κατεδείχθη ὅτι σπουδαῖοι ἀντηλλάσσοντο κανονισβολισμοί: «Αὕτη ἐστὶν ἀποφασιστικὴ μάχη». Ἡ ἔλευσις τοῦ ὑπ' ἐμὲ στρατοῦ συνεπήγαγε τὴν ὑποχώρησιν τῆς ἀριστερᾶς τοῦ ἐχθροῦ πτέρυγος καὶ παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν πρῶτον στρατὸν ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν. Ἀφ' ἧς στιγμῆς εἰσῆλθον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, τὰ πάντα ἤλλαξαν ὄψιν καὶ ἐπιθετικὴν ἔλαβον τὰ στρατεύματα στάσιν, καίτοι τέως διεδίδετο ὅτι μικρὸν πρὸ τῆς ἡμετέρας ἀφίξεως ἐδόθη ἡ διαταγὴ πρὸς ὑποχώρησιν, διότι ἡ παρὰ τοῦ πρώτου στρατοῦ ἐπὶ ὥραν ὅλην διεξαγομένη μάχη δὲν κατευωδοῦτο. Ἀφικόμενοι ἐπὶ τέλους εἰς τὸ διάστημον ἐκεῖνο δένδρον, παρετηρήσαμεν ὅτι πολλοὶ εἰστέτι λόφοι ἐχώριζον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐνώπιον ἡμῶν διεξαγομένης λυσσώδους μάχης. Εὑρισκόμεθα ἀριβῶς ἐν τῷ δευτέρῳ τάγματι τοῦ συντάγματος τῆς φρουρᾶς τῶν γρεναδιέρων τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ὅτε ἀποσπάσματα αὐστριακοῦ ἱππικοῦ ἦλθον ἔναντι ἡμῶν, καὶ ἐν τούτων, καίπερ μᾶλλον τῶν λοιπῶν μακρὰν πυροβολῆσαν, ἐφόνευσε πάντας τοῦ τάγματος τοὺς ἄνδρας, οὕτως ὥστε οἱ ἵπποι ἄνευ ἱππέων περιέτρεχον. Οὐσσάροι τῆς φρουρᾶς, βλέποντες ταῦτα μακρόθεν, ἐθήρευον τοὺς ἵππους καὶ ἐκυρίευον αὐτούς. Ἐπὶ τούτῳ σπουδαῖον ἀπόσπασμα ἱππέων ἐπῆλθε καθ' ἡμῶν· οἱ λευκοὶ αὐτῶν μανδύαι οὐδόλως ἐπέτρεπον ἡμῖν νὰ διακρίνωμεν ἐὰν ἦσαν δραγόνοι ἢ θωρακοφόροι. Ἐπεθύμησα τότε νὰ προχωρήσω ἔφιππος πρὸς ἓν τῶν ἡμετέρων ταγμάτων, ἐν ᾧ περιπτώσει θὰ διετέλει πρὸ ἐχθρικοῦ τετραγώνου.

Καὶ ἐνταῦθα καταστρεπτικῶς ἐπενεργοῦντα τὰ ἡμέτερα βελονωτά, ἐλύτρουν ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς κινδύνου. Ἀνελθόντες εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Μασλοβέδ, ἔνθα νεκροὶ αὐστριακῶν παντὸς ὅπλου ἔκειντο παρὰ τοῖς βαρέως τετραυματισμένοις, ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ στρατηγὸς φὸν Ὄβερνετς διετέλει ἔν τινι ἐπαύλει τετραυματισμένος σοβαρῶς τὴν κεφαλήν. Ἀναζητήσας εὗρον αὐτὸν ἔχοντα ἐν τῇ κεφαλῇ ἐλαφρὸν τραῦμα· παρ' αὐτῷ ὅμως ἔκειτο ὁ λοχαγὸς τοῦ α' πεζικοῦ συντάγματος φὸν Στράντς, ὅστις εἶχε πολλοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς κεκομμένους. Ἐν τῇ ἐπαύλει ταύτῃ ἔκειντο οἵ τε ἡμέτεροι καὶ οἱ τῶν Αὐστριακῶν τραυματίαι σωρηδὸν καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο οὐδ' ἑτοίμα νὰ παραμείνῃ αὐτόθι καθόσον πρὸ παντὸς ἄλλου περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐσκεπτόμεθα. Ὁ Ὄβερνιτς ἐδήλωσεν ὅτι διέτρεξε τὸν κίνδυνον ζωγρήσεως. Ἤδη μεμονωμένοι πυροβολισμοὶ καθ' ἡμῶν διηυθύνοντο καὶ δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι τὸ αὐστριακὸν πυροβολικὸν ἐνήργει λίαν λαμπρῶς. Εἰς ἀπόστασιν τετάρτου τοῦ μιλίου πρὸ ἡμῶν σαφῶς διεκρίνομεν ἐν ὑψηλοτάτῃ θέσει τὸ χωρίον Χλούμ· πυροβολισμοί, ζητωκραυγαὶ καὶ διάφοροι ἐκ τοῦ πεζικοῦ ἐπευφημίαι, ἀκουόμεναι ἐκεῖθεν, κατεδείκνυον ὅτι αἱματηροτάτη διεξήγετο ἡ μάχη. Αἴφνης ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ στρατιωτικοῦ σώματος, συνισταμένη ἐκ τῶν ταγμάτων τῆς ἀνατολικῆς Γερμανίας, τῶν γρεναδιέρων καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 41 πέμπτου συντάγματος τῆς ἀνατολικῆς Πρωσίας, κατέφθασεν ἐγκαίρως εἰς ἐπικουρίαν τῆς ἐν Χλούμ φρουρᾶς. Ἡ στιγμὴ ἦν κρισιμωτάτη· διότι ἡ φρουρὰ αὕτη μετὰ πολλῆς τῆς δυσχερείας ἀνθίστατο. Εἰς τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ἔπεμψα πάραυτα τὸν Ὀϊλεμβουργ, ἵνα δείξῃ αὐτῇ τὴν ἀκριβῆ διεύθυνσιν, πρὸς ἣν ὤφειλε νὰ προσελάσῃ. Τοιαῦται στιγμαὶ δέον νὰ μνημονεύωνται, καίτοι ἡ περιγραφὴ αὐτῶν τυγχάνει δυσχερής. Ζωηραὶ πλὴν σύντομοι εὐχαριστίαι πρὸς τὸν Θεὸν ἀνεπέμφθησαν, διότι ὀφείλομεν νὰ μεριμνήσωμεν καὶ πάλιν περὶ τῆς τῶν πραγμάτων καταστάσεως, νὰ ἐπιθεωρήσωμεν γενικῶς τὰ πάντα, καὶ μόλις τολμῶμεν νὰ προσίδωμεν εἰς τὸ κεκρυμμένον ὑπὸ νεκρῶν καὶ τραυματιῶν ἔδαφος, ἔνθα ἀρχαῖοι φίλοι, πρὸ μικροῦ μετὰ ζωηρότητος εἰς τὴν μάχην χωροῦντες, ἔκειντο ἐκτάδην ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν περὶ τὸ

Ρώζβεριτς, ἔνθα λυσσωδῶς διεξήγετο ἡ μάχη. Ταύτην ἡ ὀπισθοφυλακὴ διεξῆγεν ἐν τῇ ἀριστερᾷ μου πτέρυγι, ἥτις εὑρίσκετο παρὰ τὸ Καϊνιγρατς· ὁ Βόγιεν ζωηρῶς ἐμάχετο μετὰ τοῦ δου στρατιωτικοῦ σώματος· ὡσαύτως καὶ τὰ τῶν φρουρίων πυροβόλα ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν. Ἤδη ὁ οὐρανὸς ἤρξατο καθαριζόμενος καὶ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες ἔπιπτον ἐπὶ τοῦ αἱμοβαφοῦς πεδίου. Ὅτε ὅμως μοὶ ἀνηγγέλθη ὁ ἡρωϊκὸς θάνατος τοῦ ἀντιστρατήγου φὸν Χίλλερ καὶ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ ἀκολούθου, ἤτοι τοῦ πλήρους ἐλπίδων λοχαγοῦ τοῦ 4ου πεζικοῦ συντάγματος τῆς φρουρᾶς φὸν Τάισσεν καὶ τὸ τῆς λύπης αἴσθημα ἐπὶ τοσαύταις ἀπωλείαις ἤρξατο ζωηρῶς μεταλαμβάνον, αἴφνης ζωηραὶ ζητωκραυγαὶ ἠκούσθησαν ἄλλοθεν. Ἐφρονοῦμεν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἤρχετο· ἀλλ' ἦν Φρειδερῖκος ὁ Κάρολος. Μακρόθεν ἤδη ἐσείομεν πρὸς ἀλλήλους τοὺς πίλους ἡμῶν καὶ ἐπομένως περιεπτυξάμεθα ἀλλήλους ἐν μέσῳ τῶν ἐνθουσιωδῶν ἐπευφημιῶν τῆς ἄκρας ὑπ' ἐμὲ δεξιᾶς πτέρυγος καὶ τῆς ἄκρας ὑπ' ἐκεῖνον ἀριστερᾶς· πάραυτα τὰς φωνὰς ταύτας διεδέξαντο ἐνθουσιώδεις ἀνευφημίαι ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου βασιλέως. Καὶ τοιοῦτοι χαιρετισμοὶ δέον ἐπίσης νὰ μνημονεύωνται. Πρὸ δύο ἐτῶν ἐνηγκαλίσθην αὐτὸν πρὸ τοῦ Δύππελ ὡς νικητήν. Νῦν ἀμφότεροι ἤμεθα νικηταί, καθόσον διὰ τῆς μεγάλης καρτερίας τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ καὶ τῆς ἀνδρείας τοῦ ὑπ' ἐμὲ ἀποφασιστικὴ κατέστη ἡ τῆς σήμερον μάχη. Ἤδη ἐσυλλογιζόμην τὴν σύζυγον, τὰ τέκνα, τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφήν μου καὶ νοερῶς παρίστατό μοι τὸ φάσμα τοῦ μεταστάντος νεκροῦ Σιγισμόνδου, ὡσεὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἔμελλε νὰ ἦναι προάγγελος σπουδαίου γεγονότος ἐν τῷ βίῳ μου. Ἀλλ' αἱ νῖ. καὶ οὐδόλως ἀναπληροῦσι τὴν ἀπώλειαν τῶν τέκνων, ἴσως δὲ μάλιστα καὶ ζωηρότερον ἐκδηλοῦται ἡ θλῖψις ὑπὸ τοιαύτας ἐντυπώσεις. Ὤφειλον ὅμως νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ καιρὸς οὐδόλως ἦν καταλληλος πρὸς τοιαῦτα αἰσθήματα καὶ ὅτι μᾶλλον πᾶσα ἡ σκέψις ὤφειλε νὰ συγκεντρωθῇ περὶ τὸν ἡττηθέντα ἐχθρὸν καὶ περὶ τὴν τελεσφόρον χρησιμοποίησιν τῆς ἦν κατηγάγομεν νίκης. Ἐπέστησα λοιπὸν τὴν τῶν ἀκολούθων μου προσοχὴν ἐπὶ τῆς ἐξῆς ἀνάγκης, ὅτι πρὸ παντὸς ἄλλου ἔδει νὰ ἐπιληφθῶμεν τῆς ἀμέσου τῶν ἐχθρῶν καταδιώξεως καὶ ἀπέστειλα τὸν Ὑασμοῦνδον πρὸς τὸν Στάινμετς μετὰ τῆς διαταγῆς ν' ἄρξηται ἀμέσως τῆς τοῦ ἐχθροῦ καταδιώξεως· ἐπίσης διέταξα καὶ τὸ δεύτερον σύνταγμα τῶν Οὐσσάρων, ὅπερ ἀφίκετο εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Χλούμ, νὰ προβῇ εἰς τὴν καταδίωξιν· τὴν διαταγὴν δὲ ταύτην ἐπανέλαβον καὶ πρὸς τὸν στρατηγὸν φὸν Χάρτμαν διὰ τοῦ κόμητος Ρέδδερν καὶ τοῦ γενικοῦ ταγμάρχου φὸν Βόρστελ. Οἱ πυροβολισμοὶ ἐξηκολούθουν εἰσέτι, ἀλλ' ἠκούοντο λίαν μακρὰν καὶ διακεκομμένως· ἐν τῷ μεταξὺ ἠδυνήθημεν διαφόρους νὰ λάβωμεν εἰδήσεις καὶ ν' ἀναζητήσωμεν τοὺς νεκροὺς καὶ τραυματίας. Ὁ Ἀντώνιος Χοεντζόλλερν σοβαρῶς ἐτραυματίσθη, ὁ δὲ κόμης Δόνας, ὁ εἰς τὸ τάγμα τῶν εὐζώνων τῆς Πρωσίας ἀνήκων, ἔκειτο τραυματίας παρὰ τὸν νεκρὸν τοῦ Τάισσεν, οὗτινος ἀφῃρέσαμεν τὴν στρατιωτικὴν ζώνην καὶ τὴν ἄλυσιν, ἵνα δοθῇ εἰς τοὺς οἰκείους αὐτοῦ. Ὁ Δόνας μοὶ διεβίβαζεν εἰσέτι προσαγορεύσεις πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ ἠδυνήθη νὰ προσθέσῃ ὅτι ἐκ τοῦ συντάγματος δύο μόνον ἀξιωματικοὶ παρέμειναν σῶοι συνεπείᾳ φοβεροῦ πυροβολισμοῦ τῶν αὐστριακῶν εὐζώνων. Ὁ λοχαγὸς τοῦ δευτέρου πεζικοῦ συντάγματος τῆς φρουρᾶς φὸν Πάπε, ὁ μονογενὴς τοῦ διοικητοῦ υἱός, ὑπὸ τριῶν βληθεὶς σφαιρῶν, μετεκομίσθη ἐκ τοῦ πεδίου· ἐνηγκαλίσθην αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ ἰδίου πατρὸς καθόσον ἐκ παίδων ἐγνώριζον τοῦτον· ἐπὶ τούτῳ ὁ λοχαγὸς Λώριος τοῦ δευτέρου πεζικοῦ συντάγματος τῆς φρουρᾶς ἀνήγγειλέ μοι ὅτι ἐκυρίευσεν ἓν τηλεβόλον· οὐδέποτε θέλω λησμονήσει τὴν στάσιν τοῦ Κέσσελ, μεθ' οὗ συνηντήθην ἐνταῦθα· παρ' αὐτοῦ ἔλαβον τὰς πρώτας λεπτομερείας, καθ' ἃς ἡ ἐγγὺς ἡμῶν εὑρισκομένη ἑβδόμη μεραρχία καὶ ἰδίᾳ τὰ ὑπ' ἀριθμ. 26 καὶ 27 μαγδεμβουργικὰ συντάγματα ζωηρῶς ἀντέστησαν. Πέριξ ἡμῶν ἔκειντο ἐν σωρῷ πλεῖστοι ὅσοι γνωστοὶ στρατιῶται τῆς φρουρᾶς τοῦ Πότσδαμ ἢ τοῦ Βερολίνου. Ἤδη ἔφθασεν βασιλικὴ διαταγή, καθ' ἣν ὁ στρατηγὸς φὸν Χέρβαρτ ὤφειλε νὰ καταδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν μετὰ τοῦ 8ου ὑπ' αὐτὸν στρατιωτικοῦ σώματος, ἐνῷ οἱ λοιποὶ θὰ κατεσκήνουν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης. Ἀφοῦ δὲ ὅλως ἀνελπίστως συνηντήθην παρὰ τῷ Χλούμ μετὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Μεκλεμβούργου Σβέριν, περὶ τῆς ἐν τῷ στρα-

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΣΙΚΑ"

τῷ παρουσίας τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἐγίνωσκον, περιέτρεξα ἔφιππος τὰ χωρία χάριν περαιτέρω διαταγῶν καὶ ἀναζητήσεως τοῦ βασιλέως. Οἱ στρατιῶται τοῦ 27ου συντάγματος τοῦ πεζικοῦ, μεθ' ὧν ἐπὶ μακρὸν συνδιελεξάμην, ὁμοφώνως μοὶ εἶπον· «Οὐδὲν ἐγινώσκομεν περὶ τῆς σήμερον ἀφίξεως ὑμῶν ἐνταῦθα. Ἰσχυρῶς ἀντέστημεν παρὰ τὴν Σαδόβαν, μέχρις ὅτου ἠκούσθη ἡ φωνή· Ἔρχεται, ἔρχεται. Ἤδη τὰ πάντα διεξήχθησαν καλῶς, ἀλλ' ἦν πλέον καταλληλος καιρὸς δι' ὑμᾶς νὰ ἔλθητε». Ἡ ἁπλῆ αὕτη ἔκθεσις τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων σοβαρὰν ἐνεποίησέ μοι ἐντύπωσιν. Ἐν Ρόσβεριτς, ἔνθα αἱματηρὰ διεξήχθη βεβαίως μάχη, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν νεκρῶν καὶ τῶν τραυματιῶν καὶ ἔνθα ἐκαίοντο εἰσέτι αἱ διάφοροι ἐπαύλεις, εὗρον τὸν Ἀντώνιον Χοεντζόλλερν διὰ τριῶν σφαιρῶν τετραυματισμένον. Συγκινιτικὴ ἦν ὅλως ἡ ἀπάθεια, ἣν ἔδειξεν ἐπὶ τοῖς τραύμασιν. Εἶπεν ὅτι μοὶ εὔχεται ὑγείαν, ὅτι εὑρέθη ἐν ζωηρῷ πυρί, ὅτι ἐπληγώθη καὶ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἠχμαλωτεύθη, οὕτως ὥστε ἀφῃρέθη μὲν παρὰ τὰς πληγὰς αὐτοῦ τὸ ξίφος, ἀλλ' ὅτι ἠλευθερώθη πάλιν συνεπείᾳ τῆς ἐγκαίρου ἡμῶν προελάσεως· ἐν καλύβῃ γεωργοῦ κατακείμενος καὶ πλησίον ἐκπνεόντων Αὐστριακῶν εὑρισκόμενος, μετηνέχθη ἐκεῖ ἐφ' ἁμάξης ὑπὸ τῶν νοσοκόμων. Ἀλγεινὸν τὸ διατρέξαι τὸ πεδίον τῆς μάχης. Τὰ εἰς τὸ ὄμμα παρουσιαζόμενά εἰσιν ὅλως ἀπερίγραπτα. Τρομερὸν ὄντως πρᾶγμα ὁ πόλεμος καὶ ὁ διὰ γραφίδος ἐπὶ τοῦ πρασίνου τῆς τραπέζης καλύμματος διεξάγων αὐτὸν ὀλίγον αἰσθάνεται τὸ διαπραττόμενον. Συνήντησα παρ' ἐλπίδα καὶ ἑταίρους τραυματίας τοῦ 5ίου συντάγματος τοῦ πεζικοῦ, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀρχηγὸν Χίβε τετραυματισμένον τὸν πόδα. Γρεναδιέρος τοῦ δευτέρου συντάγματος τῆς φρουρᾶς σοβαρῶς τετραυματισμένος μοὶ εἶπεν: «Ἄ! ἀγαπητὲ πρίγκηψ διάδοχε! ἄφετε νὰ μὲ μετακομίσωσιν!» Ὁ ταγματάρχης τοῦ δευτέρου συντάγματος τῆς φρουρᾶς φὸν Ἔρκαρτ, τετραυματισμένος καὶ ἄνευ ἐλπίδων ζωῆς, μετεκομίσθη ὄπισθεν ἡμῶν ἐφ' ἁμάξης ὑπὸ τῶν νοσοκόμων. Μόνον δι' ἀσθενεστάτης φωνῆς ἠδύνατο οὗτος ν' ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μου. Λίαν ὅμως μετὰ ταῦτα ηὐχαριστήθην, ἀνευρὼν τὸ σύνταγμα τῶν Γρεναδιέρων τοῦ Κόλβεργ καὶ τοὺς φαιδροὺς Οὐσσάρους τοῦ ὑπ' ἐμὲ στρατιωτικοῦ τῆς Πομερανίας σώματος. Ἐπίσης συνήντησα τῷ θείῳ Καρόλῳ καὶ τῷ Γουλιέλμῳ τοῦ Μεκλεμβούργου, ὧν ὁ τελευταῖος ἐλαφρῶς προσεβλήθη ἐν μάχῃ τινὶ τοῦ ἱππικοῦ. Ἐπὶ τέλους μετὰ πολλὰς ἐρεύνας καὶ ἀναζητήσεις εὕρομεν τὸν βασιλέα, πρὸς ὃν ἀνήγγειλα τὴν ἐν τῷ πεδίῳ μετὰ τοῦ ὑπ' ἐμὲ στρατοῦ παρουσίαν μου καὶ ἠσπάσθην τὴν χεῖρα αὐτοῦ, μεθ' ὃ μὲ ἐνηγκαλίσθη. Ἀμφότεροι ἄφωνοι ἐπὶ μακρὸν διετελέσαμεν, ὅτε, πρῶτος οὗτος ὁμιλήσας, ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ ἐπί τε τοῖς αἰσίοις ἀποτελέσμασιν, εἰς ἃ συνετέλεσα, καὶ ἐπὶ τῇ στρατηγικῇ μου ἱκανότητι. Συνάμα ἀπένειμέ μοι, ὡς καὶ διὰ τηλεγραφήματος αὐτοῦ ἀνεκοίνωσε, τὸ παράσημον τῆς ἀξίας διὰ τὰς ἃς ἠράμην νίκας. Οὐδόλως ἔλαβον τὸ τηλεγράφημα ἐκεῖνο καὶ ἐξέπληξέ με κατὰ συνέπειαν ὁ πατήρ μου καὶ βασιλεύς, ὅτε ἀπένειμέ μοι ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, ἥτις τὴν νίκην κατέστησεν ἀποφασιστικήν, τὸ ἀνώτατον ἡμῶν στρατιωτικὸν παράσημον. Ἡ ἑσπέρα ἦν θαυμασία· κατὰ δὲ τὰς προσαγορεύσεις ταύτας μεγαλοπρεπῶς ὁ ἥλιος ἔδυεν. Ὁ Βίσμαρκ παρίστατο αὐτόθι μετὰ πάντων τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ γενικοῦ βασιλικοῦ ἐπιτελείου καὶ μεθ' ἅπαντος τοῦ ὑπ' ἐμὲ ἐπιτελείου. Ἐν μακροτέρᾳ συνδιαλέξει μετὰ τοῦ βασιλέως συνέστησα αὐτῷ ἰδιαζόντως τοὺς στρατηγοὺς Βλούμενταλ καὶ φὸν Στάινμετς, οἵτινες ἀμφότεροι δικαιοῦνται νὰ λάβωσι ταχέως μέρος τῶν ἀπονεμομένων μοι τιμῶν. Ἡ Α.Μ. ἀπεδέχθη τὴν παράκλησίν μου τοῦ ἀπονεῖμαι τὸ παράσημον τοῦ Μέλανος ἀετοῦ τῷ στρατηγῷ φὸν-Στάινμετς διὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ παρασχεθείσας ὑπηρεσίας καὶ ἔδωκε τῇ ἐμῇ προτάσει εἰς τὴν μάχην ταύτην τὸ ὄνομα Καϊνιγρατς. Ἱππεύσαντες πάλιν, ἐκινήσαμεν πρὸς τὸ Χλούμ καὶ ἀνεζητήσαμεν κατάλυμα ἐν Τωρενώβ· αἱ ἐν Κένιγκωβ ὅμως μείναι ἀποσκευαὶ ἡμῶν οὐδόλως ἠδύναντο νὰ ληφθῶσι πρὸ τῆς πρωΐας. Μετὰ πολλὰς περιπλονήσεις, καθ' ἃς φρίκην ἠσθανόμεθα ἐπὶ ταῖς βδελυγμίαις τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἀφικόμεθα εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν θέσιν, ἐν ᾗ εὑρίσκοντο συνάμα τρισχίλιοι αὐστριακοὶ αἰχμάλωτοι. Ὁ στρατὸς κατεσκήνωσεν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὀλίγοι δὲ ἦρ-

ξαντο ἀδοντες. Καθὼς ὅμως ἀπανταχοῦ παρὰ τὸ σοβαρὸν ὑπάρχει καὶ τὸ κωμικόν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Στρατιῶταί τινες κατεδίωκον ἡμερον χοῖρον, ἵνα εὐωχήσωσι κατὰ τὸν χρόνον τῆς σκηνώσεως. Ἡ καταδίωξις ὅμως τοσοῦτον προὐχώρησεν, ὥστε τὰ πολύχροα ᾔρξαντο νὰ τίθηνται ἐν χρήσει· ἐν τῇ σκηνῇ ταύτῃ ἔκειντο ἤδη καὶ σωροὶ τῶν νεκρῶν τοῦ ἱππικοῦ, τῶν πεσόντων ἐν τῇ παρὰ τὸ Χλοὺμ γενομένῃ μετὰ μεσημβρίαν μάχῃ, ἧς μετέσχον ἀμφότερα τὰ συντάγματα τῶν δραγόνων τῆς φρουρᾶς, τὰ δύο συντάγματα τῶν οὐλάνων τοῦ Βρανδεμβούργου κλπ. Ἀξιοθαύμαστος ἦν ἡ ταχύτης τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν ἐν τῇ παραλαβῇ τῶν πιπτόντων αὐτῶν συντρόφων, οὕτως ὥστε τὰ σώματα τῶν πρώσων στρατιωτῶν σπανιώτερα ἦσαν ἐν τῷ πεδίῳ ἢ τὰ τῶν Αὐστριακῶν. Ἐπίσης καὶ οἱ νοσοκόμοι ἐξαιρέτως εἰργάσθησαν. Μετέβημεν ἤδη εἰς κενὴν ὅλως οἰκίαν ἄνευ ἐπίπλων, ἀλλὰ δι' ἀχύρου καὶ λοιπῶν κεκαλυμμένην, καὶ ἀφοῦ διήλθομεν ὅλην τὴν ἡμέραν δι' ὀλίγου ἄρτου καὶ κονιάκ, ἐφάγομεν καὶ τὴν ἑσπέραν ἀγοραῖον ἄρτον, τυχαίως ἀγορασθέντα. Τὸ λόγιον : *à la guerre comme à la guerre* ἐφηρμόσθη ἐνταῦθα καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῶν λέξεων. Ἀπὸ τῆς 8ης ὥρας τῆς πρωΐας μέχρι τῆς $8\frac{1}{2}$ ὥρας τῆς ἑσπέρας διετελέσαμεν ἔφιπποι, ἐκοιμήθημεν ὅμως καλῶς ἐν τῷ μυθώδει τούτῳ καταλύματι, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον αἱ συγκινήσεις τοιούτων γεγονότων ἐπέτρεπον ἡμῖν τοῦτο. Οἱ πτωχοὶ ἡμῶν ἵπποι οὐδὲν ἔφαγον, οὐδ' ἔπιόν τι, ἀλλ' ὁπουδήποτε συνήντων φορτηγοὺς ἁμάξας, ἀπέσπων διὰ τῆς χειρὸς ποσὸν ἀχύρου καὶ ἔδιδον εἰς τὸν ἀγαπητόν μου βουκέφαλον νὰ φάγῃ. Ὁ Φοὺξ παρέσχε μοι σήμερον ὑπηρεσίας. Ἠσθάνθην ἤδη ὅτι σήμερον σπουδαία ἡμέρα διὰ τὴν Πρωσίαν ἀνέτειλε καὶ παρεκάλεσα τὸν Θεὸν νὰ φωτίσῃ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς συμβούλους αὐτοῦ, ἵν' ἀγαθὰ ἀποτελέσματα ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Πρωσίας καὶ τῆς Γερμανίας προέλθωσιν ἐκ ταύτης. Κατ' ὄναρ εἶδον τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα μου.

Ἰδοὺ δὲ καί τινες περικοπαὶ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τούτων, εἰς τὰ τοῦ 1870 γεγονότα ἀναγόμεναι :

15 Ἰουλίου. — Ὁ Βίσμαρκ ἀγγέλλει ὅτι ἀπέρχεται μετὰ τοῦ Ρόουν καὶ Μόλτκε εἰς προϋπάντησιν τοῦ βασιλέως μέχρι Βρανδεβούργου· τὰς νέας παραχωρήσεις θεωρεῖ ὡς ἐξασφαλιζούσας τὴν εἰρήνην. Αὐτός τε καὶ ὁ Μόλτκε ἀμυδρὰν ἔχουσιν ἰδέαν περί τε τῆς κρατερότητος καὶ τῆς ὀργανώσεως τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ζητῶ τότε ἐπιμόνως τὴν ἄμεσον ἐπιστράτευσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ ἄνευ ἀπωλείας χρόνου. Ἡ αἴτησίς μου γίνεται δεκτή. Ἀγγέλλω τοῦτο εἰς τὸ δημόσιον. Ὁ βασιλεὺς μὲ ἐναγκαλίζεται λίαν συγκεκινημένος. Ἀμφότεροι αἰσθανόμεθα περὶ τίνος πρόκειται. Ἐπιβαίνει μετ' ἐμοῦ ὀχήματος. Ἐνθουσιώδης ὑποδοχή. Ἐπικαλοῦμαι τὴν προσοχὴν τοῦ βασιλέως ἐπὶ τοῦ ἅσματος «Φρουροῦ τοῦ Ρήνου». Αἱ στροφαί εἰσι πληρέστατα σύμφωνοι πρὸς τὰς περιστάσεις.

16 Ἰουλίου. — Ἡ Γερμανία ἐγείρεται ὡς εἷς καὶ μόνος ἄνθρωπος· θὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ἑαυτῆς ἑνότητα.

18 Ἰουλίου. — Τρεῖς συγκροτηθήσονται στρατοί. Τὸν νότιον θὰ διοικῶ ἐγὼ καὶ ἀναλαμβάνω οὕτω τὸ ἐπιπονώτερον μέρος τοῦ ἔργου. Ὀφείλω νὰ πολεμήσω πολέμιον τοσοῦτον φοβερόν, ὅσον ὁ γαλλικὸς στρατός, μετὰ στρατευμάτων δυσμενῶς πρὸς ἡμᾶς ἐχόντων καὶ οὐδαμῶς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σχολῇ τὴν στρατιωτικὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν λαβόντων.

19 Ἰουλίου. — Λαμβάνω τὸν ἐπίσημόν μου διορισμόν. Τὸ Κοινοβούλιον ἄρχεται τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Μετὰ τοῦ βασιλέως ἀπέρχομαι εἰς Σαρλοττεμβοῦργον ἐπὶ τῇ ἐπετηρίδι τοῦ θανάτου τῆς βασιλίσσης Λουΐζης. Ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν ἡμετέρων προγόνων προσευχόμεθα ἐπὶ μακρόν. Ἐξερχόμενος ἔλεγον πρὸς τὸν πατέρα μου ὅτι ἐξάπαντος θὰ ἐπιτύχῃ ὁ ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς ἀρξάμενος ἀγών. Μετὰ μεσημβρίαν ἐφησυχάζω μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων μου.

29 Ἰουλίου. — Ὁ Μόλτκε συμβουλεύει νὰ μὴ ἀπέλθω ἔτι πρὸς νότον. Ὁ Βίσμαρκ ἔχει ὅλως ἀντίθετον γνώμην· προτρέπει με νὰ ἀγγείλω εἰς τοὺς μοναρχας τὴν ἄφιξίν μου διὰ τηλεγραφήματος οὐχὶ κρυπτογραφικοῦ. Ἡ ἐντύπωσις ἔσται ἐξαίρετος. Ἡ Α. Μ. συναινεῖ καὶ τὸ τηλεγράφημα ἀποστέλλεται.

24 Ἰουλίου. — Βάπτισις τοῦ τελευταίου μου τέκνου. Λαμπρὰ τελετή. Ἡ Α. Μ. ἀδυνατεῖ νὰ κρατήσῃ αὐτὸ ἐκ συγκινήσεως. Τίς ἐξ ἡμῶν θὰ ἐπανέλθῃ ; Ἀλλ' ἡ νίκη

βεβαία θεωρεῖται. Ὡρίσθην ἐν τῇ ἐφεδρείᾳ, ἤτοι ὤφειλον νὰ ἐνεργήσω παρὰ τὰς τάξεις τοῦ κυρίου σώματος. Δυσπιστῶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων κατορθωμάτων.

1 σεπτεμβρίου. Ὁ κόμης Βόθμερ κομίζει τὴν εἴδησιν, καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων εὑρίσκεται ἐν Σεδάν. Ὁ βασιλεὺς ἀκούσας τοῦτο ἐμειδίασε καὶ ἠρώτησέ με ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ τηρήσωμεν διαγωγὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐὰν ἐζωγρεῖτο. Ἀναπετάννυται ἡ λευκὴ σημαία ἐν Σεδάν· ὁ Ναπολέων εὑρίσκεται ἐκεῖ καὶ ὁ Βρονσὰρ ὡμίλησε μετ' αὐτοῦ. Ἐλέχθη ὅτι ἀποσταλήσεται ὁ στρατηγὸς Ράιλ. Πράγματι ὁ στρατηγὸς οὗτος ἀφικνεῖται καὶ κομίζει ἐπιστολὴν τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ βασιλεύς, συνενοηθεὶς μετὰ τοῦ Βίσμαρκ, Μόλτκε καὶ ἐμοῦ, ὑπαγορεύει τῷ Χάτσφελδ τὸ κείμενον τῆς ἀπαντήσεως, ὅπερ ἀντέγραψεν ἰδίᾳ χειρί. Τὰ πρὸς γραφὴν χρειώδη εὑρέθησαν μετὰ δυσχερείας. Προσφέρω ἔνσημον χάρτην, φέροντα τὸν ἀετόν· τὸν χάρτην ἐξήγαγον ἐκ τοῦ θυλακίου μου. Ὁ μέγας δοὺξ τῆς Σὰξ-Βεϊμάρης δίδωσι γραφεῖα καὶ μελάνην. Δύο ἔδραι ἀχύριναι ἀποτελοῦσι τὴν τράπεζαν, ἐφ' ἧς τίθησιν ἀξιωματικός τις τὸ χαρτοφυλάκιον, ἐν ᾧ ἐφύλαττεν ἔγγραφα. Συνδιελεξάμην μετὰ τοῦ Ράιλ, ὅστις φαίνεται λίαν φιλόφρων καὶ ὅστις ἀπετέλεσε μέρος τῆς συνοδείας μου τῷ 1867. Μετὰ τὴν ἀπέλευσιν τοῦ Ναπολέοντος ὅ,τε βασιλεὺς καὶ ἐγὼ περιεπτυξάμεθα ἀλλήλους. Πάραυτα ἀνεμνήσθημεν τῆς 3 ἰουλίου. Ἀνελύθην εἰς δάκρυα, καθ' ὃν χρόνον ἠκούετο ὁ ὕμνος «Ἄσατε τῷ Κυρίῳ».

2 σεπτεμβρίου. Διατελῶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἀξιώματος, καθ' ὃ ἡ ἱστορία ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτατον τοῦ κόσμου δικαστήριον. Ὁ Ναπολέων ἀφικνεῖται· εὑρηται ἐν ἀγρῷ γεωμήλων παρὰ τὸ Δονσερῆ. Βίσμαρκ καὶ Μόλτκε προχωροῦσι πρὸς αὐτόν, ὅστις ζητεῖ ἠπιωτέρους ὅρους συνθηκολογίας καὶ διέλασιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ εἰς Βελγικήν. Ὁ Μόλτκε φρονεῖ ὅτι πάντα ταῦτά εἰσι προφάσεις, διότι ὁ αὐτοκράτωρ ἥκιστα ἀσφαλῆ τὴν θέσιν αὐτοῦ θεωρεῖ ἐν Σεδάν. Ἰδίᾳ φοβεῖται περὶ τῆς τύχης τῶν ὀχημάτων καὶ τῶν ἀποσκευῶν αὐτοῦ. Ὁ Βίσμαρκ συνδιαλέγεται μετὰ τοῦ Ναπολέοντος· ὁ βασιλεὺς ἐμμένει εἰς τὴν ἄνευ ὅρων παράδοσιν· οἱ ἀξιωματικοὶ δύνανται ν' ἀπέλθωσιν ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς αὐτῶν. Τῇ μεσημβρίᾳ ὑπογραφὴ συνθηκολογίας. Βίσμαρκ καὶ Μόλτκε ἐπανακάμπτουσιν ἐκ τοῦ καθημερινοῦ αὐτῶν περιπάτου. Ἐλάλησαν περὶ πάντων πλὴν τῆς πολιτικῆς. Τῷ Μόλτκε ἀπονέμεται τὸ παράσημον τοῦ Σιδηροῦ Σταυροῦ α' τάξεως. Προτείνει τὴν Βιλελμσχόε καὶ ζητεῖ ὅπως μὴ παρουσιασθῇ ὁ Ναπολέων εἰς τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων.

Διερχόμεθα τὰς ἐν Βελβὺ βαυαρικὰς σκηνάς, ὅπου εὕρομεν αὐτοκρατορικὸν ὄχημα καὶ σιταγωγὸν ἅμαξαν μετὰ θεραπόντων καὶ ἡνιόχων, ὡς εἴθισται ἐν τῷ χωρίῳ Δογκζουμώ· ὁ στρατηγὸς Βαστελνάου ὑπεδέξατο ἡμᾶς καὶ ὁ Ναπολέων ἐπιφαίνεται ἐν μεγάλῃ στολῇ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ὑαλωτοῦ περιπτέρου. Ὁ αὐτοκράτωρ ὁδηγεῖ τὸν βασιλέα. Κλείσας τὴν θύραν ἔμεινα μόνος. Ὁ Ναπολέων ἀπεδέξατο τὴν ἐν Βιλελμσχόε διατριβὴν καὶ μετ' ἀγαλλιάσεως ἤκουσεν ὅτι θὰ συνώδευεν αὐτῷ τιμητικὴ φρουρὰ ἄχρι τῶν μεθορίων. Ὁ βασιλεὺς ἐπῄνεσε λίαν τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Ὁ Ναπολέων ἐπεδοκίμασε ταῦτα προφρόνως, ἀλλὰ προσέθηκεν ὅτι στερεῖται τῆς πειθαρχίας, ἣν ἔχει ὁ ἡμέτερος στρατός. Τὸ ἡμέτερον πυροβολικὸν ἦν τὸ πρῶτον ἐν τῷ κόσμῳ καὶ οἱ Γάλλοι ἠδυνάτουν ν' ἀντιστῶσι. Μετὰ τὴν συνέντευξιν, ἐπὶ τέταρτον ὥρας διαρκέσασαν, ὁ αὐτοκράτωρ, παρατηρήσας με, ἔτεινέ μοι τὴν δεξιὰν καθ' ὃν χρόνον διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀπέμασσε θαλερόν αὐτοῦ δάκρυ. Ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐνδειχθείσῃ πρὸς αὐτὸν γενναιοψυχίᾳ. Ἠρώτησα ἐὰν ἐκοιμήθη τὴν νύκτα· ἀπήντησεν ὅτι ἡ μέριμνα περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ ἀφῆρεσε τὸν ὕπνον. Ἐπὶ τῇ παρατηρήσει μου ὅτι ὁ πόλεμος προσέλαβε φονικώτατον χαρακτῆρα ὑπέλαβεν ὅτι ἥκιστα αὐτὸν ἐπεθύμησεν. Ἐζήτησε νὰ πέμψῃ κρυπτογραφικὰ τηλεγραφήματα πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν καὶ τὸν αὐτοκρατορικὸν πρίγκηπα· ἐπετράπη αὐτῷ τοῦτο καὶ εἶτα ἀπεχωρίσθημεν μετὰ ἐγκαρδίου δεξίωσιν. Φόβοι ὑπάρχουσι μήπως τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου δὲν ἱκανοποιήσωσι τὰς εὐχὰς τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.

Τῇ 3 σεπτεμβρίου μετὰ τὸ Σεδὰν ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος ἔγραφεν ἐν τῷ ἡμερολογίῳ αὐτοῦ·

«Ὁ Βίσμαρκ ἐπεσκέψατό με ἐν Δονσερῇ. Διατηροῦμεν τὴν Ἀλσατίαν ὑπὸ τὴν γερμανικὴν διοίκησιν. Οὐδεμία ἐγένετο σκέψις περὶ τῆς ὁμοσπονδίας τῆς αὐτοκρατορίας ἤγοι περὶ τῆς παλινορθώσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος. Παρετήρησα ὅτι ὁ Βίσμαρκ ἐθεώρει τὴν παλινόρθωσιν ταύτην μετ' ἐνδοιασμοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπέφυγον νὰ ἐπιμείνω, καίτοι πεπεισμένος ἤμην ὅτι ἀφεύκτως ἐκπληρωθήσεται ὁ πόθος οὗτος. Τὰ γεγονότα προχωροῦσι καὶ αἱ περιστάσεις οὐδέποτε δύνανται νὰ φανῶσι προσφορώτεραι ἢ ὅσον φαίνονται νῦν μετὰ τὴν νίκην ταύτην. Τῇ 28 σεπτεμβρίου (οὕτω λέγεται ἐν τῷ ἡμερολογίῳ, ἴσως δὲ ἀναγνωστέον ἀντὶ σεπτεμβρίου αὔγουστον) ὡμίλησα πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ζητήματος, ὅπερ φαίνεται ὡριμάσαν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο αἱ διαπραγματεύτεις ἤρξαντο πρὸς τὰ γερμανικὰ κράτη· ὁ βασιλεὺς φαίνεται θεωρῶν τὸ ζήτημα ὡς ἥκιστα ὥριμον. Ἐποιήσατο μάλιστα τὴν παρατήρησιν ὅτι «τὸ αὐτοκρατορικὸν σύστημα ἀνήκει εἰς τὸ παρελθόν, ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ ὑπάρξῃ ἐν Γερμανίᾳ μόνον πρῶσος βασιλεὺς καὶ τὰ γερμανικὰ δουκάτα».

Ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος μετὰ τὴν μαχην τοῦ Βαϊσσεμβούργου καὶ τῆς Βόρθης συνδιαλεξάμενος μετὰ του κ. Ρόζεμπαχ περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἔγραφεν·

«Ἐμμένω εἰς ὅσα εἶπον. Μετὰ τὴν εἰρήνην ἀδύνατον ν' ἀρκεσθῶμεν εἰς ἁπλᾶς προκαταρκτικὰς διαπραγματεύσεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἠναγκασμένοι ἐσμὲν νὰ ὑποβάλωμεν τῷ γερμανικῷ λαῷ πλήρες τι καὶ ψηλαφητὸν σχέδιον».

Τῇ 9 ὀκτωβρίου ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ ἀνομολογεῖ ὅτι ἥκιστα ἐπίστευεν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἰδέαν, διότι αὕτη δὲν φαίνεται τοσοῦτον ἐρριζωμένη ἐν τῷ πνεύματι τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καὶ ὅτι εἰς μεγάλην περιέπεσε πλάνην τῷ 1866, ὅτε τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξετάσας μετ' ἀδιαφορίας.

10 ὀκτωβρίου. — Διοργανοῦται ἡ πολιορκία τῶν Παρισίων. Ὁ Δελβρὺς ἀφίκετο εἰς Βερσαλλίας. Ἡ Βαυαρία ἐπιθυμεῖ νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν βόρειον γερμανικὴν ὁμοσπονδίαν μετὰ τῆς ἐπιφυλάξεως τοῦ διατηρῆσαι τὴν διπλωματίαν αὐτῆς. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης ἐπιθυμεῖ νὰ διαπραγματευθῇ ἀπ' εὐθείας, ἵνα μὴ φανῇ συρόμενος ὑπὸ τῆς Βαυαρίας. Ὁ Βίσμαρκ μοὶ λέγει ὅτι ἔσφαλε κατὰ τὸ 1866, διατελέσας ἀπαθὴς ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορικῆς ἀξιοπρεπείας. Οὐδόλως ἐπίστευεν ὅτι γενικὴ ἦν ἡ παρὰ τῷ λαῷ ἐπιθυμία τοῦ ἰδεῖν ἀποκαθιστάμενον τὸ στέμμα τοῦτο· φοβεῖται μόνον μεγαλοπρεπῆ αὐλήν. Ἐπιβεβαιῶ τοῦτο.

18 ὀκτωβρίου. — Ἡ ἐπέτειος ἑορτή μου διέρχεται ἐν μέσῳ ἰδιαζουσῶν ὅλως περιστάσεων, ἀνακαλουσῶν εἰς τὴν μνήμην μου πᾶσαν τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου, ὅπερ ὤφειλον νὰ ἐκπληρώσω ἡμέραν τινὰ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐλπίζω νὰ μὴ ἴδω πλέον πολέμους ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ ἐκστρατεία μου αὕτη ἔσται ἡ τελευταία. Βέβαιόν ἐστιν ὅτι πολλοὶ θεωροῦσι μετ' ἐμπιστοσύνης τὴν ἀποστολήν, ἥτις θεία βουλήσει ἀνατεθήσαταί μοι ἡμέραν τινά. Τοῦτο μ' ἐνισχύει, καθόσον γινώσκω ὅτι ἄξιός εἰμι τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης.

24 ὀκτωβρίου. Ὁ Βίσμαρκ λέγει εἰς τὸν γαμβρόν μου (μέγαν δοῦκα τῆς Βάδης) ὅτι μετὰ τὸν πόλεμον ἐπιτεθήσεται κατὰ τοῦ ἀλαθήτου τοῦ πάπα.

26 ὀκτωβρίου. Ἑβδομηκοστὴ ἐπετηρὶς τῶν γενεθλίων τοῦ Μόλτκε. Προσφέρω αὐτῷ στέφανον δάφνης. Συμφωνεῖ μετ' ἐμοῦ ὅτι δέον νὰ καταβληθῶσιν οἱ Παρίσιοι ὑπὸ τῆς πείνης καὶ ἀντίκειται εἰς τὴν διάνοιξιν παραλλήλων.

30 ὀκτωβρίου. Ὁ Θιέρσος ἀφίκετο. Συναντᾷ τῇ ἐπιβλητικῇ πολιτοφυλακῇ τῆς φρουρᾶς· ἀποφεύγει πᾶσαν πολιτικὴν συνδιάλεξιν πρὸ τῆς εἰς Παρισίους μεταβάσεως αὐτοῦ. Μεγάλη σύγχυσις ἐν ταῖς μετὰ τῆς Βαυαρίας διαπραγματεύσεσιν· αἱ πληροφορίαι μεταδίδονται ἐκ τῶν ὀρέων, ἔνθα διαμένει ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος. Ἐν Βερολίνῳ οἱ βέβηλοι ἀπαιτοῦσι τὸν βομβαρδισμὸν τῶν Παρισίων.

14 νοεμβρίου. Συνδιάλεξις μετὰ τοῦ Βίσμαρκ περὶ τοῦ γερμανικοῦ ζητήματος. Ἐπεθύμει λύσιν, ἀλλ' ἀπορεῖ τί δέον νὰ γείνῃ κατὰ τῶν Γερμανῶν τοῦ νότου· δέον νὰ ἀπειληθῶσιν οὗτοι; ἀπαντῶ· «Οὐδεὶς ὑπάρχει κίνδυνος ἐν τοιαύτῃ ἀπειλῇ. Καταδειχθῶμεν σταθεροὶ καὶ ἐπιβλητικοὶ καὶ θέλετε

ἴδει ὅτι δίκαιον εἶχον νὰ εἴπω ὅτι ἀγνοεῖτε ἐπαρκῶς τὴν ἰδίαν ὑμῶν δύναμιν». Ὁ Βίσμαρκ φοβεῖται μήπως αἱ ἀπειλαὶ ρίψωσι τὰ μεσημβρινὰ κράτη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Αὐστρίας. Δέον, κατ' αὐτόν, ν' ἀφεθῇ εἰς τὸν χρόνον ἡ λύσις τοῦ γερμανικοῦ ζητήματος. Ἀπαντῷ ὅτι, τὸ παρὸν ἀντιπροσωπεύων, ἀδυνατῶ νὰ ἀποδεχθῶ τοὺς δισταγμοὺς τούτους· οὐδεμία ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν δύναμιν· δύναταί τις ἡσύχως νὰ διατρέξῃ τὸν κίνδυνον τοῦ ἰδεῖν τὴν Βαυαρίαν καὶ τὴν Βυρτεμβέργην συσπειρουμένας περὶ τὴν Αὐστρίαν. Ἐὰν ἐτόλμων τοῦτο, οὐδὲν θὰ ἦτο εὐχερέστερον τῆς ἀνακηρύξεως τῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῶν ἐνΒερσαλλίαις παρόντων γερμανῶν βασιλέων καὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ συντάγματος ἐκείνου, δι' οὗ ἐξασφαλίζονται τὰ δικαιώματα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Οἱ βασιλεῖς τῶν νοτίων κρατῶν οὐδόλως θ' ἀνθίσταντο κατὰ τῆς τοιαύτης πιέσεως. Ὁ Βίσμαρκ ἀντιλέγων ἐκτίθησιν ὅτι ἡ γνώμη μου ἦν μεμονωμένη· πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου θ' ἀπῃτεῖτο μᾶλλον πρόταξις τοῦ κοινοβουλίου. Ὁ Βίσμαρκ ὑποκρύπτεται ὄπισθεν τῆς θελήσεως τῆς Α. Μεγαλειότητος. Ἀπαντῶ ὅ,τι ἐγίνωσκον, ὅτι ἡ ἀρνητικὴ αὐτοῦ στάσις θὰ ἤρκει νὰ παρασύρῃ τὸν βασιλέα εἰς τὴν αὐτὴν ἰδέαν. Ὁ Βίσμαρκ ἀπαντᾷ ὅτι ἐλέγχω αὐτόν, ἐνῷ ἄλλοι εἶναι ἄξιοι τοιούτων ἐλέγχων· δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ μεγάλη πολιτικὴ ἀνεξαρτησία τοῦ βασιλέως, ὅστις οὐδὲν ἐπιτρέπει νὰ διέλθῃ τηλεγράφημα, χωρὶς ν' ἀναγνώσῃ καὶ διορθώσῃ αὐτό. Ὁ Βίσμαρκ λέγει προσέτι ὅτι ἡ γλῶσσά μου κακίστην θέλει ἐμποιήσει ἐντύπωσιν καὶ ὅτι εἰς πρίγκηψ διάδοχος οὐδέποτε ὤφειλε νὰ ἐκδηλοῖ τοιαύτας ἰδέας, οἵαι αἱ ἐμαί. Ζωηρῶς κατὰ τοῦ εἴδους τούτου τῆς κλείσεως τοῦ στόματός μου διεμαρτυρήθην, ἰδίᾳ ὁπόταν ἐν κινδύνῳ τίθηται τὸ μέλλον. Οὐδόλως ἤθελον νὰ περιφρονῶνται αἱ ἰδέαι μου. Μόνον ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης κέκτηται τὸ δικαίωμα νά μοι ἐπιβάλλῃ τὴν ἐπὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ζητήματος σιωπήν, ἐν ᾗ περιπτώσει ἐθεώρει με ὡς μὴ κεκτημένον τὴν κατάλληλον ἡλικίαν πρὸς ἔκφρασιν γνώμης. Ὁ Βίσμαρκ λέγει ὅτι ἐὰν διατάσσῃ ὁ πρίγκηψ διάδοχος, θὰ ὑπακούσῃ. Εἰς τοῦτο ἀπαντῶ ὅτι οὐδεμίαν εἶχον νὰ δώσω αὐτῷ διαταγήν. Εἶτα λέγει ὅτι ἑκουσίως θὰ παραδώσῃ τὴν θέσιν του εἰς πᾶν ἕτερον πρόσωπον, ὅπερ θὰ ἐνόμιζον καταλληλότερον πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων, ἀλλ' ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἠναγκάζετο νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ τὴν προσκτηθεῖσαν πεῖραν. Εἶτα ἐνησχολήθημεν περὶ τῶν λεπτομερειῶν. Ἐν τέλει τῆς συνδιαλέξεως εἶπον: «Ἐὰν διετέλεσα ζωηρός, ἔπραξα τοῦτο, διότι μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ θεωρήσω ἀπαθῶς γεγονός, τοιαύτην διὰ τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν κεκτημένον σπουδαιότητα».

25 νοεμβρίου. — Ὁ Βίσμαρκ ζητεῖ τὸν βομβαρδισμόν· ὑπόμνημα τοῦ Βλούμενταλ ἐκτίθησιν ὅτι ὁ βομβαρδισμὸς θὰ ἦτο ἄσκοπος, καθόσον θὰ προσεβάλλοντο δι' αὐτοῦ τὰ φρούρια, ἅτινα ἔδει νὰ ἁλωθῶσι δι' ἐφόδου, μεθ' ὃ ἔπρεπε νὰ ἐγκατασταθῶμεν αὐτόθι ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ κυριεύσωμεν τὸ τεῖχος τῆς πόλεως.

30 δεκεμβρίου. — Ὁ πατήρ μου λαμβάνει συγχαρητήριον ἐπιστολὴν ἐκ Βερολίνου, διότι ἠρξάμεθα τοῦ βομβαρδισμοῦ. Ἐργάζομαι μετὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Βάδης εἰς προπαρασκευὴν προκηρύξεως διὰ τὸν αὐτοκράτορα. Πρὸ ἑνὸς ἔτους ὁ Ναπολέων μοὶ διεκοίνωσεν ὅτι ἔμελλε νὰ λάβῃ τὸν Αἰμίλιον Ὀλλιβιὲ ὡς πρωθυπουργόν. Ὁ Βίσμαρκ φαίνεται λίαν συγκεκινημένος ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως τῶν Βέλγων καὶ μὲ παρακαλεῖ νὰ δηλώσω ἐν τῇ ἀπαντήσει μου ὁποίων ἐχεγγύων θὰ τύχῃ τὸ Βέλγιον ἐν ἰσχυρᾷ Γερμανίᾳ, ἐξ ἧς οὐδὲν θὰ ἔχῃ ποτὲ νὰ φοβῆται καὶ ἥτις θὰ ὑπερασπίσῃ αὐτὸ ἀπὸ τῆς Γαλλίας, ἐφ' ὅσον διατελέσῃ ἰσχυρά.

17 ἰανουαρ. — Μετὰ μεσημβρίαν τῆς σήμερον συνεκροτήθη παρὰ τῷ βασιλεῖ συνέδριον, ἐν ᾧ παρέστησαν ὁ Βίσμαρκ, ὁ Σλάϊνιτζ καὶ ἐγώ, ἐν αἰθούσῃ λίαν θερμῇ, διαρκέσαν ἐπὶ τρίωρον. Κατ' αὐτὸ συνεζητήθησαν 1ον ὁ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς νέας αὐτοκρατορίας δοθησόμενος τίτλος καὶ 2ον ὁ κανονισμὸς τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ὁ Βίσμαρκ παρετήρησεν ὅτι ἀφοῦ κατὰ τὴν περὶ τοῦ συντάγματος συζήτησιν οἱ βαυαροὶ ἀντιπρόσωποι ἐκήρυξαν ὅτι οὐδόλως ἀποδεχθήσονται τὸν τίτλον αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, πρὸς ἱκανοποίησιν αὐτῶν, καὶ πρὶν ἔτι συμβουλευθῇ τὴν Α. Μ., παρέσχε τὸν τύπον τοῦ τίτλου: Γερμανὸς αὐτοκράτωρ.

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ

Ὁ τίτλος οὗτος δυσηρέστησε τῷ τε βασιλεῖ καὶ ἐμοί. Ἀλλ' ὁ Βίσμαρκ ἐζήτησε νὰ καταδείξῃ ὅτι ὁ μὲν τίτλος Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ὑπεδείκνυε τοπικὴν δύναμιν ἐπὶ τοῦ κράτους, ἧς στερούμεθα· ἐνῷ ὁ τίτλος Γερμανὸς αὐτοκράτωρ φυσικὴ ἐστὶ συνέπεια τοῦ σχετικοῦ τίτλου· ἠδύνατο προσέτι νὰ γένηται χρῆσις καὶ τοῦ τύπου Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ. Ὁ Βίσμαρκ προσέθηκεν ὅτι ἀποκλίνει εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ τίτλου τούτου ἐν τῇ ἐγχωρίᾳ ὅμως γλώσσῃ ἤτοι: Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁμολογοῦμεν ὅτι στερούμεθα τοπικῆς ἐξουσίας ἐν τῷ κράτει, ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ μόνοι, οὕτως εἰπεῖν, δικαιοῦνται νὰ φέρωσι τὸν αὐτοκρατορικὸν τίτλον καὶ δέον ν' ἀπορριφθῇ ἡ ὑπ'ἐμοῦ ἐκφρασθεῖσα γνώμη, ὅτι δηλ. ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια δέον νὰ φέρῃ τὸν αὐτοκρατορικὸν τίτλον.

Μετὰ ταῦτα ἐπῆλθε μακρὰ συζήτησις περὶ τῆς σχέσεως τοῦ τίτλου αὐτοκράτορος πρὸς τὸν τοῦ βασιλέως. Ἡ Λ Μ. παρὰ τὴν ἀρχαίαν πρωσικὴν παράδοσιν φρονεῖ ὅτι ὁ τίτλος τοῦ αὐτοκράτορος ἐστὶν ἀνώτερος τοῦ τοῦ βασιλέως.

Οἱ δύο ὑπουργοὶ καὶ ἐγὼ τῆς ἐναντίας ἤμεθα γνώμης, βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν ἀρχείων, ἔνθα ἐκτίθεται ὅτι Φρειδερῖκος ὁ Α' ἀναγνωρίζων τὸν ὑπὸ τοῦ τσάρου ληφθέντα τίτλον αὐτοκράτωρ, ἐδήλωσε ρητῶς ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὐδέποτε θὰ προεδρεύῃ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας.

Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος ὁ Α', συναντηθεὶς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, ἀπῄτησε προσωπικῶς νὰ εἰσέλθῃ ταυτοχρόνως μετ' ἐκείνου ἐν σκηνῇ, ἥτις δύο εἶχεν εἰσόδους. Ἐν τέλει ὁ Βίσμαρκ ὑπέμνησεν ὅτι οὐχὶ ἕνεκα λόγων ταπεινότητος ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος ὁ Δ' εἰσήγαγε τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποταγῆς τῆς Πρωσίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας. Ὁ βασιλεὺς ἀπήντησεν ὅτι, ἀφοῦ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος ὁ Γ' ἀπεφάσισε κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' συνέντευξιν αὐτοῦ ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος ὤφειλε νὰ ἔχῃ τὴν προεδρείαν ὡς αὐτοκράτωρ, θὰ σεβασθῇ τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὅτε ὅμως, κατὰ τὴν συζήτησιν ταύτην, ἀπεφασίσθη ἵνα ἡ ἡμετέρα οἰκογένεια διατηρήσῃ τὴν παροῦσαν αὐτῆς κατάστασιν, ὁ βασιλεὺς ἐξέφρασεν ἐκ νέου τὴν ἐπιθυμίαν ρητῶς νὰ δηλωθῇ ὅτι ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἴσου ἀπέλαυε βαθμοῦ πρὸς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς οἴκους.

Ἐπὶ τέλους συνεφωνήθη ἵνα μηδεμία ληφθῇ ἀπόφασις περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ ἀποφασισθῇ τὸ ζήτημα κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης ἢ κατὰ τὴν στέψιν. Ὁ Βίσμαρκ διορισθήσεται γραμματεὺς τῆς αὐτοκρατορίας, καίτοι οὐδόλως ἀνέχεται νὰ φέρῃ τὸν αὐτὸν καὶ ὁ Βόυστ τίτλον, δηλώσας μάλιστα ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἰς κακὴν θὰ εὑρίσκετο συντροφίαν. Ἡ σημαία τῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἐγένετο ἀντικείμενον ζωηρᾶς συζητήσεως, καθόσον, ὡς ὁ βασιλεὺς εἶπε, δὲν ἐξῆλθεν αὖτη τοῦ βορβόρου τῶν ὁδῶν. Ἐν τούτοις προσέθηκεν ὅτι δὲν θὰ ἠνείχετο τὴν κοκάρδαν ἐκτὸς ἐὰν ἐτίθετο παραπλεύρως τοῦ πρωσικοῦ σήματος· ἐδήλωσε δὲ ὅτι οὐδὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ περὶ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, καίτοι τὸ ναυτικὸν ἦν αὐτοκρατορικόν. Ἐκ τούτου φαίνεται ὁπόσον ἐστοίχισεν αὐτῷ ὁ ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Πρωσίας, μεθ'ἧς τοσοῦτον συνεδέετο. Ὅτε δὲ ἀνεμνήσθην τῆς ἱστορίας τῆς ἡμετέρας οἰκογενείας καὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν διῆλθεν, ἀνυψώσασα τὰ μέλη αὐτῆς ἐκ κομήτων εἰς ἐκλέκτορας καὶ εἶτα εἰς βασιλεῖς καὶ ἀποδοῦσα εἰς τὴν μοναρχίαν τοιαύτην δύναμιν, ἥτις διεκρίνετο ἤδη ὡς αὐτοκρατορική, ὁ βασιλεὺς ἀπήντησεν: «Ὁ υἱός μου ἀποδέχεται ἐκ μυχίων καρδίας τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν ἐνῷ ἐγὼ περὶ οὐδενὸς φροντίζω πλέον εἰμὴ περὶ τῆς Πρωσίας». Εἰς ταῦτα ἀπήντησα: «Ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ὀφείλουσι νὰ καταστήσωσι πραγματικὴν τὴν αὐτοκρατορίαν».

18 Ἰανουαρίου.—Τὸ ἔργον μου ὡς καὶ τὸ τῆς συζύγου μου κατέστησαν δὶς βαρύτερα ἤδη· ἐν τούτοις τερπνότερον τοῦτο μοὶ φαίνεται, καθ' ὅσον πρὸ οὐδεμιᾶς δυσχερείας ὑποχωρῶ καὶ αἰσθάνομαι ὅτι θὰ ἔχω τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἐπιμονὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός μου· ἄλλως τε οὐχὶ ματαίως ἐπέπρωτο ἵνα ἐν μέσῳ τοῦ 30οῦ καὶ 40οῦ ἔτους προσκληθῶ σοβαρωτάτας νὰ λάβω ἀποφάσεις καὶ νὰ περιφρονήσω τοὺς ἐξ αὐτῶν προερχομένους κινδύνους. Κράτος, ἀποκαθαριζόμενον ἐκ τῆς σκωρίας τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἥτις τοσοῦτον ὠλεθρία ἀπέβη, κράτος ἀναγεννώμενον κατά τε

τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ, ἀναγεννᾶται ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα καὶ τὰ ἀρχαῖα ἐμβλήματα δέκα αἰώνων καὶ διασκεδάζει τὰ σκότη, ἅτινα περιεκάλυψαν ἐπὶ πολὺ τὴν ἡμετέραν πατρίδα.

22 ἰανουαρίου.—Σήμερον διὰ πρώτην φορὰν προσηυχήθησαν ὑπὲρ τοῦ «αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως». Ὁ αὐτοκράτωρ εἶπεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ὅτι θὰ παραμείνῃ βασιλεὺς αὐτῶν ὡς καὶ πρότερον, διότι δὲν θὰ ὑπάρξωσιν ὑπουργοὶ τῆς αὐτοκρατορίας.

23 ἰανουαρίου. Κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην λαμβάνω ὑπουργικὸν διάταγμα περὶ τοῦ τίτλου μου· δευτερευούσης σπουδαιότητος τυγχάνει τὸ ζήτημα τοῦτο. Θεωρῶ ἐμαυτὸν πάντοτε Γερμανὸν καὶ οὐδεμίαν ἀναγνωρίζω διαφορὰν τῶν Βαυαρῶν ἀπὸ τῶν τῆς Βάδης κατοίκων ὡς καὶ ἀπὸ τῶν κατοίκων τριάκοντα τριῶν ἑτέρων πατρίδων. Οὐδαμῶς ἐπιθυμῶ νὰ παρεμβῶ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ αὐτῶν, ἀλλ' ἐπιθυμῶ ἵνα ὅλοι οἱ Γερμανοὶ θεωρῶσιν ἡμᾶς ὡς οἰκείους· ἐμέ τε καὶ τὴν σύζυγόν μου – καὶ οὐχὶ ὡς ἐπιδρομεῖς τῆς βορείου Γερμανίας.

27 ἰανουαρίου. Σήμερον εἶναι ἡ 13η ἐπετηρὶς τῶν γενεθλίων τοῦ υἱοῦ μου Γουλιέλμου. Εἴθε ν' ἀποβῇ κραταιός, νομιμόφρων, πιστὸς καὶ εἰλικρινής, ἀληθὴς Γερμανός, ἑξακολουθῶν ν' ἀποφεύγῃ πᾶσαν πρόληψιν. Αἱ σχέσεις μου πρὸς αὐτὸν χάριτι θείᾳ εἰσὶν ἁπλαῖ καί, ὡς εἰκός, ἐγκάρδιοι, ταύτας δὲ θὰ πειραθῶμεν νὰ διατηρήσωμεν, ἵνα πάντοτε θεωρῶμεν ἀλλήλους ὡς ἀληθεῖς καὶ ἀρίστους φίλους. Τῇ ἀληθείᾳ φόβος καταλαμβάνει τινά, ὅταν ἀναλογίζηται ὁποῖαι ἐλπίδες ἐρείδονται ἀπὸ τοῦδε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδὸς τούτου καὶ ἡλίκη εὐθύνη ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἀπέναντι τῆς πατρίδος ὡς πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν τὴν ἀνατροφὴν αὐτοῦ διεξάγωμεν. Ἡ ἀνατροφὴ αὕτη ἀπαντᾷ τοσαύτας δυσχερείας ἕνεκα τῶν ἰδεῶν τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν ἐθίμων τῆς αὐλῆς τοῦ Βερολίνου. . . . Ἐν τῷ ἔθνει, ἡνωμένῳ σήμερον, θὰ εὕρω ἰσχυρὰν ὑποστήριξιν εἰς τὰς ἰδέας μου, διότι ἔσομαι ὁ πρῶτος ἡγεμών, ὃς ἐμφανισθήσεται πρὸ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἰλικρινῶς ἀφωσιωμένος ἄνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ εἰς τοὺς συνταγματικοὺς θεσμούς.

8 μαρτίου.—Ἡσυχία. Περίπατος μετὰ τοῦ Στός. . . Ὡς πρὸς τὸ ἠθικὸν αἴσθημα καὶ τὴν πολιτικὴν πεποίθησιν, ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ὦσιν ἀλλ' ἢ τὸ ἀποτέλεσμα ἐσωτερικῆς ἀκμῆς καὶ ἐσωτερικῶν ἀγώνων, οὓς ὀφείλει τις νὰ παρακολουθῇ καθ' ἑκάστην καὶ πρὸ τῶν ὁποίων ὀφείλει μόνος νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτόν. Καὶ ὅταν βλέπω ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τῶν προσπαθειῶν μου ὑπὲρ τῶν ἐν Γερμανίᾳ καὶ τῶν ἐν ταῖς πλησίον χώραις καταδυναστευομένων περιποιεῖ μοι τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ, τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν εὐτυχίαν μου. Ὁ Ναπολέων ἐπιζητεῖ μυστικῶς τὴν πρὸς ἡμᾶς προσέγγισιν πρὸς ἐπιτυχίαν ἐλαφροτέρων ὅρων τῆς εἰρήνης καὶ ὑπισχνεῖται ὑμῖν εἰς ἀμοιβὴν κοινὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας πόλεμον.

12 μαρτίου.—Ἐπανέρχομαι οἴκαδε μετὰ ἐννεάμηνον περίπου ἀπουσίαν.

1 αὐγούστου.—Ἐσμὲν ἕτοιμοι καὶ ἀγωνιζόμεθα νὰ προλάβωμεν τὰς κινήσεις τῶν Γάλλων. Τίς ἤλπιζε τοῦτο; Ὁ Κὰρτ Βράιτ ἀφικνεῖται ἐξ Ἰταλίας. Οἱ ἐκεῖ διστάζουσι λίαν ἐν τῷ ζητήματι· τίς δύναται νὰ βοηθήσῃ τὴν Ρώμην τελεσφορώτερον. Ἔχω τὸ προαίσθημα ὅτι μετὰ τὸν πόλεμον τοῦτον θὰ ἐπέλθῃ παῦσις πάσης αἱματηρᾶς πάλης. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐνεργῶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀξιώματος «σὺν Θεῷ καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω ἄνευ φόβου καὶ μετὰ καρτερίας».

2 αὐγούστου.—Διατάσσομαι νὰ συγκεντρώσω τὸν στρατόν μου· οἱ Βαυαροὶ κατὰ πάντα εἰσὶν ἕτοιμοι.

3 αὐγούστου.—Χαῖρε, Τελευταῖον λουτρὸν ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Ρήνου. Ἡ πόλις Λανταῦ ἐγήρατε. Λύριον ἀναμένεται ἴσως μάχη. Σήμερον γενήσονται τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀνδριάντος Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Γ'.

13—14 σεπτεμβρίου.—Ἀλσατία καὶ Λοθηραγγία, χώρα αὐτοκρατορίας, ἀλλ' ἄνευ δυναστείας· συμβούλιον διοικητικὸν ἐξ ἰθαγενῶν· πρόκειται ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ γαλλικοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ νὰ πεισθῶσιν ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἔτι θ' ἀποτελέσωσι μέρος μεγάλου κράτους καὶ ὅτι οὐδαμῶς εἰσι καταδεδικασμέναι νὰ ὑποστῶσι τὴν τύχην τῶν μικρῶν κρατῶν.

16 σεπτεμβρ.—Κουλομβιέρη. Ὁ στρατὸς λαμβάνει διαταγὴν νὰ πολιορκήσῃ τοὺς Παρισίους. Ὁ Φάβρος ἀναμένεται ἐμμέσως διὰ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Βίσμαρκ φρονεῖ ὅτι ἀνάγκη ν' ἀκούσωμεν αὐτόν, ὅπως δυνηθῶμεν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

οὕτω νὰ κατανοήσωμεν τὰς ἰδέας αὐτοῦ. Ἡ Βαυαρία ἄσμενος παραδέχεται νὰ μετάσχῃ τοῦ ὑπουργικοῦ συνεδρίου καὶ ἐπιμόνως ζητεῖ τὴν ἄφιξιν τοῦ Δέλβρουκ. Ὁ Γορτσακὼφ ἀνθίσταται κατὰ τῆς παραχωρήσεως τῆς Ἀλασατίας. Ὁ Ναπολέων ἐκπλήσσεται ἐπὶ τῇ ἀρίστῃ αὐτοῦ ἐν Βιλλελμσχόε δεξιώσει. Τί ἀρά γε προσεδόκα; Νομίζομεν ὅτι ἡμᾶς αὐτοὺς τιμῶμεν, πολιτευόμενοι οὕτω συμπαθῶς πρὸς αὐτόν.

20 σεπτεμβρ.—Ἐν Βερσαλλίαις, ἐν τῷ διοικητηρίῳ. Αἱ ἐκ Βαυαρίας εἰδήσεις ἄρισταί εἰσι. Θεωρῶν τὰς ἐν Βερσαλλίαις λαμπροτάτας αἰθούσας, ὅπου τοσαῦτα ὁλέθρια σχέδια κατὰ τῆς Γερμανίας συνελήφθησαν καὶ ὅπου ἡ ζωγραφικὴ ἐκπροσωπεῖ τὴν χαράν, ἣν ἡ παρακμὴ ἐκείνης προὐξένησε, συλλαμβάνω τὴν στερὰν ἐλπίδα ὅτι ἐνταῦθα ἀκριβῶς πανηγυρισθήσεται ἡ παλινόρθωσις τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ αὐτοκράτορος.

30 σεπτεμβρίου.—Εὐάρεστοι εἰδήσεις παρὰ τοῦ Δέλβρουκ πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τοῦ Βίσμαρκ. Ὁμιλῶ πρὸς τὴν Α. Μ. περὶ τοῦ ζητήματος τῆς αὐτοκρατορίας, ὅπερ ἤρξατο τιθέμενον. Θεωρεῖ αὐτὸ ἔχον ὀλίγας πιθανότητας ἐπιτυχίας, ὑπομιμνήσει δὲ τὸ προμνησθὲν λόγιον «ὅτι τὸ αὐτοκρατορικὸν πολίτευμα παρήκμασεν, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ὑπάρξῃ ἐν Γερμανίᾳ μόνον πρῶσος βασιλεύς, δοὺξ τῶν Γερμανῶν». Τοὐναντίον ἐγὼ τεκμηριῶ ὅτι τρεῖς βασιλεῖς ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν τὴν ὑπεροχὴν διὰ τοῦ τίτλου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτι τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα, ἀρχαῖον ἤδη ἀπὸ χιλίων ἐτῶν, οὐδὲν τὸν κοινὸν ἔχει μετὰ τοῦ νέου αὐτοκρατορικοῦ συστήματος. Τέλος πάντων ἡ τοῦ βασιλέως ἀντίστασις ἐξασθενεῖ.

4 ἰανουαρίου.—Πρώτη ἡμέρα τοῦ κανονιοβολισμοῦ. Τί ἀρά γε θὰ εἴπωσον οἱ Βερολίνειοι, πληροφορούμενοι μετὰ πεντεκαίδεκα ἡμέρας ὅτι οὐδὲν ἐγένετο; Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ τῶν γιγάντων πᾶσαν θὰ καταβάλω μέριμναν, ὅπως διατρανώσω τὴν ἀτομικήν μου πρὸς τὸν πόλεμον ῥίκνην. Τὰ ἐπὶ τούτῳ αἰσθήματά μου εἰσὶ πασίγνωστα· λέγεται μάλιστα, ἐφ' ᾧ καὶ μεγάλως χαίρω, ὅτι πανταχοῦ, ὅπου τὸ καθῆκον ἐπιτρέπει μοι τοῦτο, συμβουλεύω τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν φειδώ.

21 φεβρουαρίου. Φρονῶ ὅτι δυνάμεθα νὰ παραιτηθῶμεν τὸ Μέτς. Τὴν αὐτὴν ἔχει γνώμην καὶ ὁ Βίσμαρκ, ἀλλὰ φοβεῖται μήπως ἀναγκασθῶμεν νὰ ὑποκύψωμεν εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν στρατιωτικῶν.

22 φεβρουαρ.—Δέχομαι τὸν Θιέρς. Ἐπιμένει εἰς τὸν περὶ εἰρήνης πόθον τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ δηλοῖ ὅτι οἱ Παρισινοὶ εὔχονται ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς Παρισίους· ταὐτοχρόνως δ' ἐκφράζει φόβους μὴ ἐν περιπτώσει εἰσόδου διαπραχθῶσι βιαιοπραγίαι καὶ ἐπέλθωσι διαδηλώσεις. Περὶ τῶν χωρογραφικῶν παραχωρήσεων λέγει ὅτι σκληρότατον τὸ ἐγκαταλιπεῖν τὴν Ἀλσατίαν, ἀλλ' ὅτι οὐδεὶς Γάλλος συναινεῖ εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Λοθηραγγίας. Ἄλλως δὲ καὶ ἀπότισις τῶν ἓξ δισεκατομμυρίων ἀδύνατος φαίνεται. Τὸ τοῦ πολέμου σφάλμα ἐπιρρίπτει εἰς Ναπολέοντα τὸν Γ' καὶ ἀποφαίνεται λίαν θερμῶς περὶ τοῦ Γαμβέττα. Συνταχτικὴ ἐλευθέρως ἐκλεγομένη ἀποτελεῖ τὴν πραγματικὴν ἔκφρασιν τῆς τοῦ λαοῦ θελήσεως. Δι' εὐφήμου γλώσσης ἀναφέρει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ, μένων ἐν τῷ δημαρχείῳ, ἐγκαταλείπει τὸν πύργον εἰς τοὺς τραυματίας.

23 φεβρουαρίου. Τὸ πρώτιστον ἔργον μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης ἔσται ἡ τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων ἐξομάλισις, ἣν διακαῶς ποθῶ.

24 φεβρουαρίου.—Μεγάλη συγκίνησις· ὁ Βίσμαρκ ἀγγέλλει ἐν συνδιασκέψει μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, παρόντων τοῦ Μόλτκε, τοῦ Ρόουν καὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ Φάβρος ζητεῖ ἀνακωχήν, ὅτι προθύμως παραδίδωσι τὰ φρούρια καὶ κατατίθησι τὰ ὅπλα. Ἀνομολογεῖ ὅτι ὁ λιμὸς μαστίζει τοὺς Παρισίους καὶ ὅτι ἐξερράγη στάσις. Ὁ Τροσσοῦ ἀπεσύρθη καὶ διατελεῖ ἁπλῶς «πρόεδρος τῆς ἀμύνης».

26 φεβρ. Ὑπογραφή. Ποῦ εἰσιν οἱ ἄνδρες, οἵτινες μετὰ μεγάλης νοημοσύνης δυνηθήσονται νὰ παγιώσωσι τὰς ἀληθεῖς ἀρχάς, ὥστε νὰ διατελῶσιν ἀνάξιοι τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων; Ὁ αὐτοκράτωρ μοὶ κομίζει τὴν εἴδησιν ὅτι ἡ ὑπογραφὴ ἐγένετο περὶ τὴν πέμπτην ὥραν μετὰ μακρὰν συζήτησιν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡ Α. Μ. ἐναγκαλίζεται τόν τε Μόλτκε καὶ τὸν Ρόουν. Ἐκφράζω τὴν ἔκπληξίν μου εἰς τὸν Βίσμαρκ ἐπὶ τῷ ὅτι διετέλεσα μακρὰν τῶν διατρεχόντων. Ὁ Βίσμαρκ δικαιολογεῖται, λέγων ὅτι ἡ ὥρα ἦν προκεχωρηκυῖα καὶ ὅτι πάντες οἱ ὑπάλληλοι διετέλουν ἀπησχολημένοι.

1 μαρτίου. — Ἡ αὐτοκράτειρα Εὐγενία τηλεγραφεῖ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐν ὀνόματι πασῶν τῶν μητέρων καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ μὴ εἰσέλθῃ εἰς Παρισίους.

7 μαρτίου. — Οὐδὲν κατὰ τῶν Γάλλων ἔχω μῖσος· τοὐναντίον ποθῶ τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν δύο χωρῶν.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Α′ (Frédéric I), βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας, γεννηθεὶς τῷ 1471 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1533. Ἦν υἱὸς τοῦ βασιλέως Χριστιανοῦ τοῦ Α′. Κατεῖχεν ἀπὸ τοῦ 1490 τὸ δουκάτον Ὁλσταΐν, ὅτε τῷ 1523 προσεκλήθη νὰ διαδεχθῇ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Χριστιανὸν τὸν Β′, ὃς ἐξεθρονίσθη συνεπείᾳ στάσεως τῶν εὐγενῶν. Ὁ Φρειδερῖκος παρεχώρησε πολλὰ προνόμια τοῖς εὐγενέσι καὶ τῷ κλήρῳ, κατώρθωσε διὰ τοῦ ἱκανοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Ρανζὼ νὰ καταβάλῃ ὁλοτελῶς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ἐκπτώτου βασιλέως καὶ συνεμάχησε μετὰ τοῦ Γουσταύου Βάσσα, βασιλέως τῆς Σουηδίας. Χριστιανοῦ δὲ τοῦ Β′ πειραθέντος νὰ ἀναλάβῃ αὖθις τὸ τῆς Δανίας στέμμα, ὁ Φρειδερῖκος διέταξε νὰ περικυκλώσωσιν αὐτὸν μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ καὶ νὰ καθείρξωσιν αὐτὸν ἐντὸς φρουρίου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Δανιμαρκίας ἠνώνησε τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ λουθηρανισμοῦ ἐν τοῖς κράτεσιν αὐτοῦ καὶ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἐπωφελήθησαν ἐκ τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἵνα καταλάβωσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Β′ (Frédéric II), βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας, γεννηθεὶς τῷ 1534 καὶ ἀποθ. τῷ 1588. Διεδέξατο τῷ 1559 τὸν πατέρα αὐτοῦ Χριστιανὸν τὸν Γ′. Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ χάρτην εἰς ἄκρον περιορίζοντα τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν εὐπατριδῶν. Μέρος τῆς βασιλείας τοῦ μονάρχου τούτου καταλαμβάνεται ὑπὸ πολέμου Δανίας καὶ Σουηδίας περὶ τῶν τριῶν στεμμάτων, ἅτινα παρίσταντο ἐπὶ τοῦ δανικοῦ θυρεοῦ. Ὁ πόλεμος οὗτος, ἀρξάμενος τῷ 1653 διὰ λόγον τόσον ἀσήμαντον, ἐπερατώθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Στετίνου τῷ 1570, ἥτις ἀνέθηκε τῇ Σουηδίᾳ τὴν πληρωμὴν τῶν δαπανῶν τοῦ πολέμου. Χάρις εἰς τὸν μέγαν καὶ τίμιον αὐτοῦ ὑπουργὸν Πέτρον Ὀκ Φρειδερῖκος ὁ Β′ συνετέλεσε μεγάλως ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ βασιλείου αὐτοῦ. Ὁ Ὀκ εἰσήγαγεν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὠφελίμους ἰδέας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας καὶ τὴν ἐσωτερικὴν οἰκονομίαν, ἔδωκε ζωηρὰν ὥθησιν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἀνεκήρυξε νέον ναυτικὸν κώδηκα. Φρειδερῖκος ὁ Β′ ἦν ἐκεῖνος, ὅστις ἔδωκε τῷ διασήμῳ Τυχοβραχίῳ τῷ 1576 τὴν νῆσον Χουὲν πρὸς ἵδρυσιν αὐτόθι τοῦ περιπύστου ἀστεροσκοπείου Οὐρανιεμπόργκ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Γ′ (Frédéric III), βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας, γενν. τῷ 1609 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1670. Τῷ 1648 διεδέξατο τὸν πατέρα αὐτοῦ Χριστιανὸν Δ′ παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῆς μερίδος, ἣν ηὐνόει ὁ νόθος αὐτοῦ ἀδελφός, καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀποδεχθῇ κατὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ χάρτην, ὅστις ἐτίθει ἐν χερσὶ τῆς γερουσίας πάντα σχεδὸν τὰ προνόμια τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Ἐπί τινα ἔτη ὁ γερουσιαστὴς Οὐλφὲλδ διῴκησε τὴν χώραν μετὰ τοῦ τίτλου αὐλάρχου *(majordomo)*· εἶτα, ἰδὼν ὅτι ἀπειλεῖται ὑπὸ δυσμενείας, ἀπῆλθεν εἰς Σουηδίαν καὶ ἔπεισε τὸν βασιλέα τῆς χώρας ἐκείνης Κάρολον τὸν Θ′ νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς Δανίας. Ἀλλ' οἱ Δανοί, καταλαβόντες τὸ δουκάτον τοῦ Ὁλστάϊν Γκοττόρπ, πρῶτοι προέβησαν εἰς ἐχθροπραξίας· ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας ὅμως, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Οὐλφέλδ, ἐπέπεσε κατὰ τῆς Γιουτλάνδης, διῆλθε κατὰ τὸν χειμῶνα μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ τὴν Μικρὰν καὶ τὴν Μεγάλην Ζώνην καὶ ἀφίκετο πρὸ τῆς Κοπεναγης (1658), ἧς οἱ κάτοικοι, συνταραχθέντες, ἐζήτησαν τὴν εἰρήνην ἀντὶ πάσης θυσίας. Ἡ σύμβασις τοῦ Ροσκίλδ ἔδωκε τῇ Σουηδίᾳ τὰς ἐπαρχίας τῆς Σκανίας, Χαλάνδης Δροντάιμ, Μπορνόλμ καὶ λοιπὰς καὶ εἴκοσι σκάφη τῆς γραμμῆς. Κάρολος ὁ Δ′, μικρὸν ἱκανοποιηθεὶς ἐκ παραπλησίων ἀποτελεσμάτων, ἠθέτησε μετά τινας μῆνας τὴν συνθήκην ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ κατακτῆσαι ὁλόκληρον τὴν Δανίαν. Τὸ δεύτερον λοιπὸν ἐπολιόρκησε τὴν Κοπεναγην, ἀλλ' εὗρεν ἐκεῖ ἀπροσδόκητον ἀντίστασιν. Ὁ βασιλεὺς Φρειδερῖκος διὰ τῆς δραστηριότητος, τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς γενναιότητος αὐτοῦ, ἥνπερ καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως μετέδωκε, κατέστησεν ἀνωφελεῖς πάσας τὰς προσπαθείας τοῦ σουηδοῦ βασιλέως, ὅστις ἀπεκρούσθη μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν ἐν ἐφόδῳ, γενομένῃ κατὰ

βαρὸς ἢ ὁ Καλός (Frédéric II), λανδγράβος τῆς Θυρίγκης, γεννηθεὶς τῷ 1310 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1349. Ἦν υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ὃν καὶ διεδέξατο τῷ 1324. Ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Λουξεμβούργου, ὃς ἐκυρίευσε τὸ Γκόρλιτς. Τῷ 1348, αὐτοκράτωρ ἐκλεγείς, στγκατετέθη νὰ ἀρνηθῇ τὸ στέμμα ἀντὶ τοῦ ποσοῦ 7,000 μάρκων, ἅτινα ἐπλήρωσεν αὐτῷ Κάρολος ὁ Δ'.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Γ' ὁ Γενναῖος (Frédéric III), λανδγράβος τῆς Θουρίγκης, γεννηθεὶς τῷ 1330 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1381. Ἦν υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ὅστις, ἀποθανὼν ἀφῆκε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἀδιαίρετον εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοῦ υἱούς. Ὁ Φρειδερῖκος ἐπὶ μακρὸν διετέλεσεν ἐν πολέμῳ μετὰ τοῦ Ἀλβέρτου, δουκὸς τῆς Βρουνσβίκης, ὑφ' οὗ καὶ ἠχμαλωτεύθη ἐν ἐνέδρᾳ καὶ ἀπηλευθερώθη μόνον τῇ πληρωμῇ βαρέων λύτρων. Κατὰ τὴν διανομὴν τῆς πατρικῆς περιουσίας ὑπὸ τῶν τριῶν ἀδελφῶν τῷ 1376 ὁ Φρειδερῖκος ἔλαβε τὴν Μισνίαν, ὁ Βαλτάσαρ τὴν Θουρίγκην καὶ ὁ Γουλιέλμος τὴν Ὀστερλάνδην.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Δ' ὁ Εἰρηνικός (Frédéric IV), λανδγράβος τῆς Θουρίγκης, υἱὸς τοῦ Βαλτάσαρ, ἀποθανὼν τῷ 1439 ἄνευ διαδόχων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ὃς οὐδὲν τὸ ἄξιον λόγου διέπραξε, ἡ λανδγραβία περιῆλθεν εἰς τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξωνίας Φρειδερῖκον τὸν Β'.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (Γεώργιος τῆς Βάδης Frédéric). Ἴδε ΒΑΔΗΣ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (Γουλιέλμος, κόμης τοῦ Βρανδεβούργου Frédéric). Ἴδε ΒΡΑΝΔΕΒΟΥΡΓΟΣ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (Γουλιέλμος, δοὺξ τῆς Βρουνσβίκης Frédéric). Ἴδε ΒΡΟΥΝΣΒΙΚ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (Γονζάγγης Frédéric). Ἴδε ΓΟΝΖΑΓΓΗΣ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Α' τῆς Ἀραγῶνος (Frédéric I), βασιλεὺς τῆς Σικελίας, γεννηθεὶς τῷ 1272 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1337. Ἦν υἱὸς τοῦ Δὸν-Πέτρου τοῦ Γ', βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος. Ὅτε ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰάκωβος προσεκλήθη νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Ἀραγῶνος, ὁ Φρειδερῖκος ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Σικελίας (1296), ἠρνήθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν συνθήκην, δι' ἧς ὁ Ἰάκωβος παρεχώρησε τὰ ἐπὶ τῆς νήσου δικαιώματα αὐτοῦ εἰς Κάρολον τὸν Ἀνδεγαυΐας, βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψει τὰς διαμαρτυρίας ὡς καὶ τὰ ἀναθέματα τοῦ πάπα, ἐπειράθη μάλιστα νὰ καταλάβῃ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν συνηνωμένων δυνάμεων Καρόλου τῆς Ἀνδεγαυΐας, τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ πάπα, νικώμενος καὶ νικῶν ἐναλλάξ. Τῷ 1302 ὁ Φρειδερῖκος ἐπέτυχεν εἰρήνης καὶ διετήρησε τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας ὑπὸ τὸν ὅρον τὸ βασίλειον τοῦτο νὰ περιέλθῃ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς τὴν κυριότητα Καρόλου τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ ἢ εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, ὅτι θὰ ἐλάμβανε τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Τρινακρίας καὶ ὅτι θὰ συνεζεύγνυτο τὴν Ἐλεωνώραν, θυγατέρα τοῦ Καρόλου. Ἵν' ἀπαλλαγῇ δὲ τῶν ἐπικούρων, οὓς εἶχε λάβει ὡς μισθοφόρους, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα ἐκυρίευσαν τὰ δουκάτα τῶν Πατρῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Τῷ 1312 μετὰ τὸν θάνατον Κάρολου τοῦ Β' τῆς Ἀνδεγαυΐας ὁ Φρειδερῖκος ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ροβέρτου, ἀνέλαβε τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Σικελίας καὶ ἐπ. ἑπτακαίδεκα ἔτη οἱ δύο ἀντίπαλοι διέπραττον κατὰ σειρὰν σχεδὸν ζημίωσεις καὶ ἐκτῶντο ἢ ἀπώλυον διαφόρους θέσεις. Παρὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν δύο βασιλέων αἱ ἐχθροπραξίαι δὲν εἶχον λήξει ἔτι, ὅτε ὁ Φρειδερῖκος ἀπέθανεν. Ὁ πρίγκηψ οὗτος, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἀληθὴς ἱδρυτὴς τῆς σικελιωτικῆς ἐθνικότητος, ἐνεθάρρυνε τὸ ἐμπόριον, ἀποκατέστησε τὸ ναυτικὸν τῆς νήσου καὶ ἐγένετο ἀγαπητὸς παρὰ τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Β' τῆς Ἀραγῶνος, ὁ λεγόμενος Ἀπλοῦς (Frédéric II), βασιλεὺς τῆς Σικελίας, γεννηθεὶς τῷ 1341 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1377. Ἦν ἔγγονος τοῦ προτεταγμένου καὶ διεδέξατο τῷ 1355 τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν Λουδοβῖκον. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Λουδοβῖκος τοῦ Τάραντος, σύζυγος Ἰωάννας τῆς Νεαπόλεως, ἀνέλαβε τὴν τῆς Σικελίας κατάκτησιν, ἐκυρίευσε τὴν Μεσσήνην, ἐπολιόρκησε τὴν Κατάνην καὶ ὁλόκληρον πιθανῶς τὴν νῆσον θὰ ἐκυρίευεν, ἐὰν ἐπιδρομὴ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας μὴ ἀνεκάλει Λουδοβῖκον τοῦ Τάραντος καὶ Ἰωάνναν τῆς Νεαπόλεως ἐπὶ τῆς Ἠπείρου. Φρειδερῖκος ὁ Β' ἀνεκτήσατο περὶ τὸ 1365 τὸ Πάνορμον καὶ τὴν Μεσσήνην καὶ συνωμολόγησε τῷ 1372 μετὰ τῆς βασιλίσσης

Ἰωάννας συνθήκην, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο ὑποτελὴς αὐτῇ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ τῆς Ἀραγῶνος, βασιλεὺς τῶν Δύο-Σικελιῶν ἀπὸ τοῦ 1496 μέχρι τοῦ 1501. Οὗτος διεδέξατο τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Φερδινάνδον τὸν Β', ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τῆς Ἱσπανίας ἐναντίον Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ', βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ ἐν τέλει παρεχώρησε τὸ βασίλειον αὐτοῦ εἰς τὸν ἡγεμόνα τοῦτον εἰς ἀνταλλαγμα τοῦ δουκάτου τῆς Ἀνδεγαυίας καὶ 30,000 δουκάτων.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ὁ Α' (Γουλιέλμος-Κάρολος, Frédéric I), βασιλεὺς τῆς Βυρτεμβέργης, γνωστὸς τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸ ὄνομα δοὺξ Φρειδερῖκος ὁ Β'. Ἐγεννήθη ἐν Τρεπτόβῳ τῆς Πομερανίας τῇ 25)6 νοεμβρίου 1754 καὶ ἀπέθανε τῇ 18)30 ὀκτωβρίου 1816. Ἦν υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Βυρτεμβέργης Φρειδερίκου-Εὐγενίου καὶ ἔτυχε τῆς πρώτης παιδεύσεως ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σοφίας Δωροθέας, πριγκηπίσης λίαν ἀνεπτυγμένης· εἶτα πολλὰ ἔτη ἐν Λωσάνῃ διατρίψας, ἤρξατο τοῦ στρατιωτικοῦ σταδίου μετὰ τοῦ βαθμοῦ συνταγματάρχου, εἰσῆλθε μετὰ τῶν ἑπτὰ αὐτοῦ ἀδελφῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου καὶ κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἐν Βαυαρίᾳ διαδοχῆς ἐγένετο ὑποστράτηγος. Βραδύτερον ἐπεχείρησε ταξείδιον εἰς Ἰταλίαν μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ συζύγου ταύτης, τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Ρωσίας Παύλου. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσίας, ὅπου ἐγένετο ἀντιστράτηγος καὶ γενικὸς διοικητὴς Φινλανδίας. Μετὰ μικρὸν παρῃτήθη (1787) καὶ ἀπεσύρθη εἰς Ἑλβετίαν, ὅπου ἔζησε πλησίον τῆς Λωσάνης, μεθ' ὃ κατῴκησε παρὰ τὸ Μαγουντίακον καὶ ἐν Λουδβιξβούργῃ (1790). Τῷ 1795 ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐγένετο δοὺξ τῆς Βυρτεμβέργης. Ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος ἐνετάλη τότε ν' ἀντιστῇ εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τοῦ δουκάτου (1796). Ἀναγκασθεὶς νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸ ἀνωτέρων δυνάμεων, ἀπεσύρθη ἀλληλοδιαδόχως εἰς Βιέννην, εἰς Πράγαν καὶ εἰς Λονδῖνον, ὅπου δεύτερον συνῆψε γάμον, συζευχθεὶς τὴν πριγκήπισσαν Καρλόταν - Αὐγούσταν-Ματθίλδην (1797). Ὁ Φρειδερῖκος διεδέξατο τὸν πατέρα αὐτοῦ ὡς δοὺξ τῆς Βυρτεμβέργης τῇ 11)23 δεκεμβρίου 1797 ὑπὸ τὸ ὄνομα Φρειδερῖκος ὁ Β' καὶ τῷ 1803 ἔτυχε παρὰ τῆς Διαίτης τοῦ κράτους τοῦ τίτλου ἐκλέκτορος ὡς καὶ ἀποζημιώσεως διὰ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ, ὅπερ εὑρηται ἐκεῖθεν τοῦ Ρήνου καὶ ὅπερ ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ. Τῶν πλεονεκτημάτων τούτων ἔτυχε παρὰ τῆς Διαίτης χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν αὐλῶν Πετρουπόλεως καὶ Βιέννης. Ἡ τε ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ πολιτικὴ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ δουκάτου καὶ εἰς τὴν χωρογραφικὴν αὔξησιν τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον συνωμολόγησε στενὴν συμμαχίαν μετὰ Ναπολέοντος τοῦ Α', προσεχώρησεν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τοῦ Ρήνου, ἐξεμηδένισε τὸ σύνταγμα, ὅπερ εἶχεν ἐκδώσει, ηὔξησε τὴν χώραν αὐτοῦ καὶ τῷ 1806 ἐπέτυχε τῆς εἰς βασίλειον ἀναδείξεως τῆς ἐκλεκτορίας. Ἡ διαρκὴς συνεργασία τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ τῆς Γαλλίας συνετέλεσεν εἰς ἀλλεπαλλήλους ἐδαφικὰς αὐξήσεις. Οἱ γάμοι τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Αἰκατερίνης μετὰ τοῦ Ἱερωνύμου Βοναπάρτου ἐπὶ μᾶλλον συνέσφιγξαν τοὺς δεσμούς, οἵτινες συνέδεον αὐτὸν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Παραμείνας δὲ πιστὸς αὐτῷ ἐπὶ μακρόν, προσεχώρησεν εἰς τὸν συνασπισμὸν μόνον τῷ 1813 μετὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας. Τότε ἀπέστειλεν εἰς τὰς συμμάχους δυνάμεις πληρεξούσιον ἀντιπρόσωπον μετὰ προτάσεων νὰ συνενωθῇ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι θὰ ἠγγυῶντο αὐτῷ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ κράτους καὶ νέαν χωρογραφικὴν ἐπέκτασιν· αἱ σύμμαχοι δυνάμεις δὲν ἀπεδείχθησαν τὴν δευτέραν ταύτην αἴτησιν, ἀλλ' ἠγγυήθησαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς Φούλδας (25)6 νοεμβρίου 1813) Φρειδερίκῳ τῷ Α' τὸν τίτλον βασιλέως καὶ τὴν ἀκεραίαν κτῆσιν τῶν χωρῶν αὐτοῦ. Ὁ Φρειδερῖκος δυσηρεστήθη ἐκ τῆς τοιαύτης συνθήκης, μολονότι ἄνευ αὐτῆς θὰ ἀπώλλυε πιθανῶς μέρος τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, ὡς τὰ ἄλλα μέλη τῆς ὁμοσπονδίας τοῦ Ρήνου. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Βιέννης μεγάλας διετύπωσεν ἀξιώσεις, ἐδείχθη ἀντίπαλος τοῦ καταρτισμοῦ τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας, ὡς ἀφαιρούσης ἀπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς μέρος τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, ἀλλ' ἠναγκάσθη παρὰ τὰς διαπραγματεύσεις, τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ νὰ προσέλθῃ εἰς αὐτὴν καὶ νὰ ὑπογράψῃ τὸ πρωτόκολλον τῆς νέας γερμανικῆς ἑνώσεως τῇ 20)1 σεπτεμβρίου 1815. Φρειδερῖκος ὁ Α' ἐκυβέρνησε τὴν Βυρτεμβέργην δεσποτικώτατα, ἀναγκασθεὶς δὲ τῷ 1816 νὰ χορη-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

γήση σύνταγμα, ἐθέσπισε τοιοῦτον, ὅπερ ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν κρατῶν ὡς δεσμεῦον πάσας τὰς πολιτικὰς καὶ ἀτομικὰς ἐλευθερίας. Ἡ ἐπί τινα χρόνον περὶ τούτου ἐπικρατήσασα σύγκρουσις ἀφῆκε τὸν τόπον ἄνευ θεμελιώδους νόμου. Εἶτα ὁ βασιλεὺς νέον ἐξέδωκε σύνταγμα, ὅπερ ὅμως, ἀποθανών, δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἴδῃ ἐφαρμοζόμενον.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ὁ Α′ (Frédéric-Guillaume I), ἐκλέκτωρ τῆς Ἔσης, γεννηθεὶς ἐν Νασσάου τῇ 8)20 αὐγούστου 1802 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πράγᾳ τῷ 1875 ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος. Ἦν μονογενὴς υἱὸς τοῦ ἐκλέκτορος Γουλιέλμου τοῦ Β′ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Αὐγούστας-Φρειδερίκης, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας Φρειδερίκου-Γουλιέλμου τοῦ Β′. Σπουδάσας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Μαρβούργου καὶ Δειψίας, κατῴκησεν ἐν Δάνᾳ ἐπὶ τοῦ Ρήνου. Ἡ θυελλώδης περίοδος τοῦ 1830 ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κασέλην, πρωτεύουσαν τῆς Ἔσης, ὅπου πολλῆς ἀπέλαυσε δημοτικότητος. Τῷ 1831 ὁ πατὴρ αὐτοῦ κατέστησεν αὐτὸν ἀντιβασιλέα καὶ τῇ 8)20 νοεμβρίου 1847 ἀφῆκεν αὐτὸν καθ' ὁλοκληρίαν κύριον τοῦ θρόνου. Τῷ 1848, φοβούμενος διὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ, ἐξ ἰδίων προέβη εἰς φιλελεύθερά τινα μέτρα καὶ συνέθετο συνταγματικὸν ὑπουργεῖον, αἱ ἀγαθαὶ ὅμως πράξεις αὐτοῦ ἐπ' ὀλίγον διήρκεσαν, διότι ἀπὸ τοῦ 1850 τοὐλάχιστον ὁ φιλελεύθερος μονάρχης ἐγένετο ἀντιδραστικὸς καὶ ἀνέθηκε τὴν πρώτην ἐν τῇ κυβερνήσει θέσιν εἰς τὸν Χάσεμφλουγκ. Ἡ Ἔση ἐτέθη εἰς κατάστασιν πολιορκίας, κατελήφθη ὑπὸ στρατοῦ τῆς ὁμοσπονδίας, ἐπὶ τέλους δέ, καταργηθὲν τὸ σύνταγμα, ἀντικατέστη διὰ χάρτου. Τῷ 1851 Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος ὁ Α′ εἶχε συζευχθῇ ἐξ ἀριστερᾶς χειρὸς τὴν διεζευγμένην σύζυγον ἀξιωματικοῦ τοῦ πρωσικοῦ στρατοῦ, τὴν Λέμαν, ἣν προήγαγεν εἰς κόμησσαν τοῦ Σαουμβούργου καὶ πριγκήπισσαν τοῦ Χανάου, ἀφῆκε δὲ ἐκ τῆς Λέμαν ταύτης 8 τέκνα, ὧν οὐδὲν ἠδύνατο νὰ διαδεχθῇ αὐτόν, ἐπιδόξου διαδόχου ὄντος τοῦ λανδγράβουΓουλιέλμου, ἐξαδέλφου αὐτοῦ, γεννηθέντος τῷ 1787. Ἡ δευτέρα θυγάτηρ τοῦ λανδγράβου, ἡ πριγκήπισσα Βιλελμίνη, συνεζεύξατο τῷ 1842 τὸν πρίγκηπα τοῦ Ὁλστάιν Γλυξβούργου Χριστιανόν, ὃς ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Δανίας τῷ 1863 ὑπὸ τὸ ὄνομα Χριστιανὸς ὁ Θ′. Ὅτε ἐξερράγη ὁ πόλεμος Αὐστρίας καὶ Πρωσίας τῷ 1866 ὁ ἐκλέκτωρ, ὅστις ἀπηχθάνετο τὸν οἶκον τοῦ Χοεντζόλλερν, συνετάχθη τῷ αὐτοκράτορι Φραγκίσκῳ Ἰωσήφ, οὗτινος νικηθέντος ἐν Σαδόβᾳ κατὰ ἰούλιον τοῦ 1866, ἡ Ἔση, ἀποκλεισθεῖσα ὑπὸ τοῦ πρωσικοῦ στρατοῦ, ἔμεινεν ἐν χερσὶ τῶν νικητῶν. Ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος, στερηθεὶς τοῦ κράτους αὐτοῦ, συνωμολόγησε μετὰ τῆς πρωσικῆς κυβερνήσεως συμφωνίαν, καθ' ἣν διετήρει τὰς κτήσεις αὐτοῦ καὶ ἀπεσύρθη εἰς Αὐστρίαν. Τῷ 1868 δημοσιεύσαντος τούτου ὑπόμνημα κατὰ τῶν πράξεων Γουλιέλμου τοῦ Α′, ὁ τελευταῖος οὗτος ἐποιήσατο κατάσχεσιν πάντων τῶν κτημάτων τοῦ πρώην ἐκλέκτορος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ὅστις ὑπῆρξεν ἀφόρητος τύραννος, ἐξηκολούθει διαμαρτυρόμενος ὑπὲρ τῶν ἐν Ἔσῃ δικαιωμάτων.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ-ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ (Frédéric-Guillaume), μέγας δοὺξ τοῦ Μεκλεμβούργου Στρέλιτς, γεννηθεὶς τῷ 1819. Ὢν υἱὸς τοῦ μεγάλου δοκὸς Γεωργίου καὶ τῆς μεγάλης δουκίσσης Μαρίας, θυγατρὸς τοῦ Λανδγράβου τῆς Ἔσης-Κασσέλης, Φρειδερίκου, πρώτους διδασκάλους ἔσχε τοὺς καθηγητὰς τοῦ γυμνασίου τοῦ Στρέλιτς, εἶτα ἐφοίτησεν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόνης καὶ τῷ 1843 συνεζεύχθη τὴν πριγκήπισσαν Αὐγούσταν, θυγατέρα τοῦ δουκὸς τῆς Καμβρίδγης Ἀδόλφου, ἐξ ἧς ἔσχεν υἱὸν τὸν μέγαν δοῦκα διάδοχον Ἀδόλφον-Φρειδερῖκον, γεννηθέντα τῷ 1848. Ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος διεδέξατο τὸν πατέρα αὐτοῦ τῷ 1860. Αἱ ἐλπίδες, αἵτινες ἐσχηματίσθησαν περὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀνάρρησιν, νὰ ἴδωσι δηλονότι αὐτὸν ἐγκαινίζοντα φιλελεύθερον σύστημα, οὐδαμῶς ἐπραγματώθησαν, διότι ὁ νέος δοὺξ ἐν τῷ ἐπισήμῳ λόγῳ, ὃν ἀπήγγειλε κατὰ τὴν ὁρκωμοσίαν τῶν σωμάτων τοῦ κράτους, ἐκηρύχθη καθ' ὁλοκληρίαν ἀποφασισμένος νὰ διατηρήσῃ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης τροποποιήσεως τὸ ἀρχαῖον φεουδαλικὸν σύνταγμα τοῦ Μεκλεμβούργου. Κατὰ τὸν αὐστροπρωσικὸν πόλεμον τοῦ 1866 συνετάχθη τῇ Πρωσίᾳ καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ὁμοσπονδίας ὑπεσχέθη τὴν συνεργασίαν αὐτοῦ εἰς τὴν σύγκλησιν τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν προστατείαν τῆς Πρωσίας.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ-ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ (Fré-

déric-François), μέγας δοὺξ τοῦ Μεκλεμβούργου-Σβερίνου, γενν. τῷ 1823. Ἦν υἱὸς τοῦ μεγάλου δουκὸς Παύλου-Φρειδερίκου καὶ τῆς ἡγεμονίδος Ἀλεξανδρίνης τῆς Πρωσίας. Διεδέχθη τῷ 1842 τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ ἠναγκάσθη τῷ 1848 νὰ ἐπενέγκῃ μεταρρυθμίσεις τινὰς ἐπὶ τῷ ἐλευθεριώτερον ἐν τῇ κυβερνητικῇ διοργανώσει τοῦ δουκάτου· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1851, ὅτε τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα πανταχοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ κατέπαυσαν, ἀποκατέστη αὖθις τὸ ἀρχαῖον καθεστώς, ἤτοι τὸ καιροσκοπικὸν σύστημα καὶ τὸ τῆς φεουδαλικῆς ἀριστοκρατίας. Τὸ πρεσβύτερον τῶν πολλῶν αὐτοῦ τέκνων, ἅτινα ἐγέννησεν ἐκ τῆς ἡγεμονίδος τοῦ Ρόυς Αὐγούστης-Ματθίλδης-Βιλελμίνης, ἦν ὁ Φραγκίσκος Παῦλος, γενν. τῷ 1851.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (Γουλιέλμος - Λουδοβίκος Frédéric), μέγας δοὺξ τῆς Βάδης, δοὺξ τοῦ Ζέριγκεν, γεννηθεὶς τῇ 28)9 σεπτεμβρίου 1826. Ἦν τρίτον τέκνον τοῦ μεγάλου δουκὸς Καρόλου-Λεοπόλδου-Φρειδερίκου. Ἡ πρεσβυτέρα αὐτοῦ ἀδελφὴ πριγκήπισσα Ἀλεξανδρίνη, γεννηθεῖσα τῇ 8)20 δεκεμβρ. 1820, συνεζεύχθη τὸν βασιλεύοντα δοῦκα τῆς Σαξωνίας-Κοβούργου-Γόθας. Τὸ δεύτερον αὐτοῦ τέκνον ἦν ὁ πρίγκηψ Λουδοβίκος, γεννηθεὶς τῇ 3)15 αὐγούστου 1824, ὅστις ὡς ἐκ τῆς διανοητικῆς αὐτοῦ νωθρότητος καὶ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ ἐλαττωμάτων ἠδυνάτει νὰ βασιλεύσῃ. Τοιουτρόπως ὅτε τῇ 12)24 ἀπριλίου 1852 ὁ μέγας δοὺξ Κάρολος-Λεοπόλδος ἀπέθανε, διεδέξατο αὐτὸν ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος. Κατ' ἀρχὰς ἔλαβε τὸν τίτλον ἀντιβασιλέως, τῇ 24)5 σεπτεμβρίου 1856 ὅμως ἔλαβε τὸν τίτλον μεγάλου δουκός. Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ ὁ μέγας δοὺξ Φρειδερῖκος ἔσχε σοβαρὰς δυσχερείας μετὰ τοῦ καθολικοῦ κλήρου. Τὸ 1853 ὑπῆρξεν ἄλλως ἔτος δυσάρεστον δι' αὐτόν, διότι παρ' ὀλίγον τῇ 25)7 δεκεμβρίου ὁ Φρειδερῖκος θὰ ἐδολοφονεῖτο· μόνη ἡ τύχη ἔσωσε τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Τῷ 1855, καταπονηθεὶς ἐκ συνεχῶν δυσχερειῶν αὐτοῦ μετὰ τοῦ κλήρου, διέταξε τὴν ἔξωσιν τῶν ἰησουιτῶν. Τῇ 8)20 σεπτεμβρίου 1856 συνεζεύξατο τὴν πριγκήπισσαν Λουίζαν-Μαρίαν-Ἐλισάβετ, θυγατέρα τοῦ βασιλικοῦ πρίγκηπος τῆς Πρωσίας, ἄγουσαν τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Διὰ τῆς συμμαχίας ταύτης ὁ μέγας δοὺξ Φρειδερῖκος κατέστησε στενωτέραν τὴν μετὰ τῆς Πρωσίας ἕνωσιν αὐτοῦ, ὅτε δὲ τῷ 1864 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας συνεκάλεσεν ἐν Φραγκφούρτῃ πάντας τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς ὁμοσπονδιακῆς ἑνώσεως, μόνος ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἀπέρριψε τὴν πρότασιν, ὁ δὲ μέγας δοὺξ τῆς Βάδης ἠρνήθη νὰ προτχωρήσῃ εἰς τὰ σχέδια τοῦ Φραγκίσκου-Ἰωσήφ. Τῷ 1866, ὅτε ἡ Πρωσία διεξήγαγε κατὰ τῆς Αὐστρίας τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον πόλεμον, ὃς ἔληξεν ἐν Σαδόβᾳ, ὁ μέγας δοὺξ τῆς Βάδης ἐτήρησεν ἐν Γερμανίᾳ ἀπολύτως πολιτείαν πρώσου ἡγεμόνος. Ὅτε τῇ 5)17 ἰουλίου 1870 ἐξερράγη ὁ γαλλογερμανικὸς πόλεμος, ὁ μέγας δοὺξ τῆς Βάδης ἔσπευσε νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου τοῦ Α' τὸν στρατὸν αὐτοῦ, οὗτινος μέρος ἐπολέμησεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πρίγκηπος διαδόχου καὶ ἕτερον ὑπὸ τὰς τοῦ Βέρδερ. Μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου ὁ στρατὸς τῆς Βάδης ἐπολιόρκησε τὸ Στρασβοῦργον καὶ εἶτα τὸ Μπελφὸρ καὶ διεκρίθη ὑπὸ τῆς πρὸς τὴν καταστροφὴν λύσσης αὐτοῦ. Κατὰ δεκέμβριον ὁ μέγας δοὺξ Φρειδερῖκος μετέβη εἰς Βερσαλλίας παρὰ τῷ πενθερῷ αὐτοῦ, πρὸς ὃν τὸ γερμανικὸν κοινοβούλιον προσήνεγκε τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Ἐν συμποσίῳ, γενομένῳ ἐν Βερσαλλίαις κατὰ τὴν περίπτωσιν ἐκείνην καὶ οὗτινος μετέσχον πολλοὶ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας, ὁ Φρειδερῖκος τῆς Βάδης ἀπήγγειλε λόγον πλήρη ταπεινοτάτης κολακείας, ἐν ᾧ συνέχαιρε Γουλιέλμῳ τῷ Α' ὡς ἀποκαταστήσαντι τὴν γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ὡς ἀποδεξαμένῳ τὸ ἀπὸ ἑξηκονταετίας ἐκλιπὸν αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα καὶ ὡς τάξαντι τὴν Γερμανίαν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πρωσικῆς στρατοκρατίας. Ἐκτὸς τῆς πρεσβυτέρας αὐτοῦ ἀδελφῆς καὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, ἔχει πρὸς τούτοις ὁ Φρειδερῖκος οὗτος δύο ἀδελφοὺς καὶ δύο ἀδελφὰς νεωτέρας αὐτοῦ, ἤτοι τὸν Γουλιέλμον, γεννηθέντα τῇ 6)18 δεκεμβρίου 1829 καὶ συζευχθέντα τὴν πριγκήπισσαν Μαρίαν, θυγατέρα τοῦ δουκὸς τοῦ Λοϋχτεμβούργου, τὸν Κάρολον, γεννηθέντα τῇ 25)9 μαρτίου 1832, τὴν Μαρίαν-Ἀμαλίαν, γεννηθεῖσαν τῷ 1834 καὶ συζευχθεῖσαν τῷ 1858 τὸν πρίγκηπα Ἐρνέστον τοῦ Λινὰζ καὶ τὴν Καικιλίαν, γεννηθεῖσαν τῇ 8)20 σεπτεμβρίου 1839, συζευχθεῖσαν δὲ τῷ 1857 τὸν μέγαν δοῦκα

τῆς Ρωσίας Μιχαήλ· Ὁ μέγας δοὺξ εἶχε πρὸς τούτοις ἐξαδέλφην τὴν μεγάλην δούκισσαν Στεφανίαν-Μπωαρνέ, γεννηθεῖσαν τῷ 1789, θετὴν θυγατέρα Ναπολέοντος τοῦ Α', ἥτις συνεζεύχθη τῷ 1806 τὸν μέγαν δοῦκα Κάρολον, πρῶτον ἐξάδελφον τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Βάδης.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (Γουλιέλμος-Κάρολος Frédéric), πρίγκηψ τῶν Κάτω Χωρῶν, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου τοῦΑ', γενν. τῇ 16)28 φεβρουαρ. 1797, μετὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ εἶχεν ἀναγκασθῇ ν' ἀναχωρήσῃ ἐξ Ὁλλανδίας. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Βερολίνῳ, ἤκουσε τῶν μαθημάτων τοῦ διασήμου Νίημπουρ, ὅστις ἔκτοτε ἐγένετο στενὸς αὐτοῦ φίλος. Τῷ 1813 ὁ νεαρὸς πρίγκηψ ὑπέστρεψεν εἰς Ὁλλανδίαν καὶ διὰ τοῦ διαταγματος τῆς 23)1 ἀπριλίου 1815 ἐκηρύχθη ἐπίδοξος κληρονόμος τῶν γερμανικῶν κτήσεων τοῦ οἴκου τῆς Ὀράγγης· ἡ βελγικὴ ὅμως ἐπανάστασις τοῦ 1830 ἐστέρησεν αὐτὸν τοῦ τίτλου τούτου καὶ ἠναγκάσθη τοῦ λοιποῦ νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὸν τοῦ πρίγκηπος τῶν Κάτω Χωρῶν. Ὁ Φρειδερῖκος-Γουλιέλμος διῴκει τὸν βασιλικὸν στρατὸν ἐν Βρυξέλλαις κατὰ τὴν 14)26 καὶ 15)27 σεπτεμβρίου 1830, ὅτε μετὰ αἱματηρὰς μάχας ὁ ὁλλανδικὸς στρατὸς ἠναγκάσθη ν' ἄρξηται τῆς ὑποχωρήσεως. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ πρίγκηψ οὗτος καθ' ὁλοκληρίαν παρητήθη τὸ στρατιωτικὸν στάδιον καὶ ἐπιχειρήσας ταξείδια, ἐπεδόθη καὶ εἰς φιλολογικὰ ἔργα. Τῇ 9)21 μαΐου 1825 συνεζεύξατο τὴν πριγκήπισσαν τῆς Ρωσίας Λουΐζαν, θυγατέρα Φρειδερίκου-Γουλιέλμου τοῦ Γ', ἐξ ἧς ἔσχε δύο θυγατέρας, τὴν πριγκήπισσαν Λουΐζαν, γεννηθεῖσαν τῷ 24)5 αὐγούστου 1828 καὶ συζευχθεῖσαν τῷ 1850 τὸν πρίγκηπα διάδοχον τῆς Σουηδίας, καὶ τὴν πριγκήπισσαν Μαρίαν, γεννηθεῖσαν τῇ 23)5 ἰουλίου 1841.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (Αἰμίλιος - Αὔγουστος Frédéric), πρίγκηψ τοῦ Νοὲρ, γεννηθεὶς ἐν Κοπεναγῇ τῷ 1800 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1865. Ἦν ἀδελφὸς τοῦ πρίγκηπος τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάϊν-Σονδεμβούργου - Αὐγουστεμβούργου Χριστιανοῦ-Αὐγούστου. Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Η', γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τοῦ Σλέσβιγ - Ὁλστάϊν (1872), παρητήθη τὰ καθήκοντα αὐτοῦ (1846) συνεπείᾳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ θεσπίσματος, δι' οὗ ἀποκαθίστατο ἡ ἀρχὴ τῆς διηνεκοῦς ἀκεραιότητος τῆς δανικῆς μοναρχίας. Μετὰ δύο ἔτη ἐγένετο μέλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως, ἥτις κατηρτίσθη τῇ 11)23 μαρτίου 1848 καὶ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάϊν, διοικητὴς τῶν στρατῶν τῶν δουκάτων κατὰ τὸν ἐναντίον τῆς Δανίας πόλεμον, ἐστερήθη συνεπείᾳ τούτου τῶν βαθμῶν καὶ ἀξιωμάτων αὐτοῦ, ἅτινα ὁ βασιλεὺς Χριστιανὸς τῷ ἀφῆρεσε, καὶ ἐξηρέθη τῆς ἀμνηστείας, ἥτις ἐχορηγήθη εἰς τὰ δουκάτα τοῦ 1851. Ἡ τελευταία πολιτικὴ αὐτοῦ πρᾶξις ὑπῆρξεν ἡ διαμαρτυρία αὐτοῦ κατὰ πάσης διανομῆς τοῦ Σλέσβιγ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (Κάρολος-Νικόλαος Frédéric), πρῶτος πρίγκηψ, υἱὸς τοῦ Καρόλου, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας Γουλιέλμου τοῦ Α', γεννηθεὶς τῷ 1828. Μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν, αἵτινες ἐγένοντο τῷ μὲν 1848 ἐναντίον τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάϊν καὶ τῷ 1849 ἐναντίον τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης πρὸς καταστολὴν τῶν δημοκρατικῶν ἐνεργειῶν. Ἀπὸ τῆς νεότητος αὐτοῦ ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος-Κάρολος οὐδέποτε ἐπαύσατο τῆς εἰς τὰ στρατιωτικὰ ἐνασχολήσεως, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐξοικειώσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ γαλλικὸν σύστημα τοῦ μάχεσθαι καὶ ἐγνώρισε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου μελετῶν αὐτοῦ, εἴτε διὰ διαλέξεων εἴτε διὰ σημειώσεων λιθογραφικῶς ἐκδεδομένων καὶ ἀνακοινουμένων εἰς τοὺς πρώσους ἀξιωματικούς. Νεαρὸς ἀξιωματικός, εἰς ὃν ἀπεδείχθησαν αἱ μελέται αὗται τοῦ πρίγκηπος συνέθετο πόνημα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ γαλλικὴ τέχνη τοῦ μάχεσθαι», δημοσιευθὲν ἐν Φραγκφούρτῃ καὶ φέρον τὰ ἀρκτικὰ γράμματα P. F. C. Τὰ ἀρχικὰ ταῦτα καὶ τὸ θέμα αὐτὸ τοῦ πονήματος κατέστησαν πιστευτὸν ὅτι συγγραφεὺς αὐτοῦ ἦν ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος-Κάρολος. Τὸ πόνημα τοῦτο προὐξένησε μεγάλην αἴσθησιν καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ ἕνεκα τοῦ τίτλου, ὅστις διαφόρως ἑρμηνεύεται καὶ ὅστις σημαίνει ἐξ ἴσου «τέχνην τοῦ πολεμεῖν τοὺς Γάλλους» καὶ «κατὰ Γάλλους τέχνην τοῦ πολεμεῖν». Ἵνα τεθῇ λοιπὸν τέρμα εἴς τε τὰ σχόλια τοῦ τύπου καὶ εἰς τὰς διαδιδομένας ἑρμηνείας αὐτοῦ, ἐδήλωσεν ἵνα ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος νεαρὸς ἀξιωματικὸς κηρυχθῇ δημοσίᾳ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου καὶ ἀναπτύξῃ τὸν τίτλον αὐτοῦ

ὑπὸ ἔννοιαν, οὐδὲν πλέον τὸ ἐχθρικὸν ἔχουσαν ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Ταὐτοχρόνως καὶ ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος-Κάρολος ἀπέκρουσε πᾶσαν συμμετοχὴν αὐτοῦ ἐν τῇ δημοσιεύσει τοῦ ἐν λόγῳ πονήματος. Τῷ 1864 ὁ πρίγκηψ διῴκει στρατιωτικὸν σῶμα ἐν τῷ κατὰ τῆς Δανίας πολέμῳ. Διεκρίθη δὲ εἰς τὴν διάβασιν τοῦ Σλάι, γενομένην τῇ 25)6 φεβρουαρίου, καὶ ἠνάγκασε τοὺς Δανοὺς νὰ ἐκκενώσωσι τὸ μέγα φρούριον Δάνεβερκ· εἶτα ἐπετέθη κατὰ τῶν Δανῶν ἐν τοῖς προχώμασιν αὐτῶν Δύππελ, ἅτινα καὶ ἐξεπόρθησε τῇ 6)18 φεβρουαρίου 1864. Εἶτα ἐγένετο ἀνώτερος ἀρχηγὸς τοῦ συμμάχου στρατοῦ. Ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ταύτην διέταξε τὸν στρατηγὸν Μπίτεμφελδ νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον Ἄλσεν, ἥτις καὶ ἀμέσως ἐκυριεύθη. Ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος Κάρολος μεγάλως διεκρίθη τῷ 1866 κατὰ τὸν πόλεμον Πρωσίας καὶ Αὐστρίας. Ἐν τῇ μάχῃ τῆς Σαδόβας ἡγεῖτο στρατιωτικοῦ σώματος, μέγα ἔλαβε μέρος ἐν τῇ νίκῃ τῶν Πρώσων καὶ διὰ τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς περὶ τὰς κινήσεις ταχύτητος συνετέλεσεν εἰς τὴν ταχεῖαν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀξιομνημονεύτου τούτου πολέμου. Τὴν φήμην ὅμως αὐτοῦ ὡς πολεμιστοῦ ὀφείλει τῷ 1870 εἰς τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον· ἡγούμενος τότε τῆς πρώτης στρατιᾶς, ἐξ 150,000 ἀνδρῶν ἀποτελουμένης, καὶ ἀποτελῶν τὴν δεξιὰν πτέρυγα τῶν πρωσικῶν δυνάμεων, ἀνεχώρησεν ἐκ Σαρλουὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αὐγούστου καὶ διῆλθε τὰ γαλλικὰ μεθόρια μεταξὺ τοῦ Σιέρκ καὶ τῆς Θιομβίλης, ἐνῷ ὁ τοῦ κέντρου στρατὸς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στάινμετς κατεδίωκε τὰ ὑπὸ τῶν Φρονσὰρ καὶ Μπαζὲν στρατιωτικὰ σώματα, ἅτινα ὠπισθοχώρουν πρὸς τὸ Μέτς. Ὁ Φρειδερῖκος Κάρολος, ἐνεργῶν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Στάινμετς, προύχώρησε πρὸς τὸ Μέτς, ὅπου ὁ Μπαζὲν συνήθροισε πέντε στρατιωτικὰ σώματα ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην αὐτοῦ ἀρχηγίαν. Τῇ 2)14 αὐγούστου ἤρξατο παρὰ τὸ Μὲτς σειρὰ αἱματηρῶν μαχῶν τοῦ γαλλικοῦ μετὰ τοῦ πρωσικοῦ στρατοῦ. Τῇ 4)16 ὁ Μπαζέν, πειραθεὶς νὰ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τοῦ Μὲτς εἰς Βερδούν, προσεβλήθη μεταξὺ Δουκοὺρ καὶ Βιομβίλλης ὑπὸ τῶν συνηνωμένων στρατῶν τοῦ Φρειδερίκου-Καρόλου καὶ τοῦ Στάινμετς, οἵτινες μεγάλας ὑπέστησαν ζημίας. Τῇ 6)18 ἐγένετο ἡ μάχη τῆς Γκραβελότας αἱματηροτέρα καὶ λυσσωδεστέρα ἔτι, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ὁ Μπαζὲν ἐγκατεστάθη ἐν στρατοπέδῳ ὑπὸ τὸ Μὲτς καὶ εὑρέθη καθ' ὁλοκληρίαν περικεκλεισμένος ὡς καὶ τὸ φρούριον τοῦτο (7)19 αὐγούστου). Ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος-Κάρολος ἔλαβε διαταγὴν νὰ διατηρήσῃ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τὰ πέντε σώματα τοῦ Βαζέν, ἐνῷ οἱ στρατοὶ τοῦ Γουλιέλμου, τοῦ πρίγκηπος τῆς Σαξωνίας καὶ τοῦ πρίγκηπος διαδόχου ὥδευσαν κατὰ τοῦ ἐν Σαλὼν καταρτισθέντος στρατοῦ, οὗτινος ἀρχιστράτηγος ἦτο ὁ Μακμαών. Ἐνῷ δὲ ἐγίνοντο ἡ μάχη τοῦ Καρινιὰν καὶ ἡ συνθηκολόγησις τοῦ Σεδάν, ὁ Μπαζὲν ἐπειράθη νὰ διασπάσῃ τὰς πρωσικὰς γραμμὰς τῇ 19)31 αὐγούστου καὶ τῇ 20)1 σεπτεμβρίου, ἀλλὰ τὰς κινήσεις αὐτοῦ ἐποιεῖτο οὐχὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἐνεργητικότητος. Τοῦ Φρειδερίκου Καρόλου ἀντιτάξαντος αὐτῷ σπουδαίαν ἀντίστασιν, ὁ Μπαζὲν ὑπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ, ὅπου ὁ πρίγκηψ συνεκράτησεν αὐτόν, περικεκυκλωμένον μέχρι τῆς 15)27 ὀκτωβρ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος Κάρολος, ὅστις ἀνέλαβε καὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὑπὸ τὸν Στάινμετς στρατοῦ, ὅστις Στάινμετς εἶχεν ὑποπέσει εἰς δυσμένειαν, ἐδέξατο τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ στρατηγοῦ Σαγκαρνιέ, ἀναλαβόντος παρὰ τοῦ Μπαζὲν ἐντολὴν νὰ διαπραγματευθῇ συνθηκολόγησιν. Ὁ πρίγκηψ φιλοφρόνως ἐδέξατο αὐτόν, ἀλλ' ἐδείχθη ἄκαμπτος εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ καὶ τῇ 15)27 μετὰ πολιορκίαν 70 ἡμερῶν ὁ Μπαζὲν ἐσυνθηκολόγησε μεθ' 173,000 ἀνδρῶν, τῶν ἀρίστων στρατιωτῶν τῆς Γαλλίας, παρέδιδε τὸ Μέτς, ὅπερ προηγουμένως οὐδέποτε εἶχε κυριευθῇ, καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς νικητὰς ἄπειρον πολεμικὸν ὑλικόν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ γερμανὸς πρίγκηψ ἐξέδωκε προκήρυξιν πρὸς τὸν στρατὸν αὐτοῦ, δι' ἧς συνέχαιρεν αὐτῷ ἐπὶ τῷ ὅτι κατέστη αἴτιος γεγονότος, ὅπερ θὰ ἐξήσκει μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου καὶ ὅπερ, ἔλεγε, τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ «καθίστα δυνατὴν τὴν πραγμάτωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου, ὅπερ θεία συνάρσει συνετέλεσαν, ἤτοι τὴν καταστροφὴν τῆς δυνάμεως τῆς Γαλλίας». Ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς συνθηκολογήσεως ταύτης ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας προήγαγε τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ εἰς στρατάρχην τῇ 16)28 ὀκτωβρίου.

Γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

κυβέρνησις τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης ἤρξατο διαπραγματεύσεων πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας· ἀλλ' αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ νικητοῦ δὲν ἐπέτρεψαν νὰ καταλήξῃ εἰς ἀποτέλεσμα ἡ ἀποστολὴ τοῦ Θιέρσου, ἀπεφασίσθη δὲ ὁ μέχρις ἐσχάτων πόλεμος. Ἀπὸ τῆς 28)9 νοεμβρίου ὁ στρατὸς τοῦ Λείγηρος, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Aurelles de Paladines, ἔλαβεν ἐπιθετικὴν στάσιν, ἐνίκησε τοὺς Πρώσους ἐν Μπακὸν καὶ ἐν Κουλμιέρ, ἀνεκτήσατο τὴν Αὐρηλίαν καὶ ἠνάγκασε τὸν στρατηγὸν φὸν Δὲρ Τὰν νὰ ὑποχωρήσῃ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἀπεφάσισε τότε νὰ καταθραύσῃ τὸν στρατὸν τούτου, αἱ δυνάμεις τοῦ ὁποίου καθ' ἑκάστην ηὔξανον καὶ ἀνέθηκε τὴν φροντίδα ταύτην εἰς τὸν Φρειδερῖκον Κάρολον, ὃν κατέστησε γενικὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ τοῦ κέντρου, ἀποτελουμένου ἐκ 200,000 ἀνδρῶν· μέχρι τέλους τοῦ μηνὸς νοεμβρίου ὁ πρίγκηψ οὗτος συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ διὰ νὰ προβῇ εἰς μεγάλην ἐπίθεσιν. Ἀφοῦ δ' ἐπέτυχε μικρῶν τινων νικῶν ἐν Νοϊβίλλῃ, Πατάῃ καὶ Μπὸν-Λαρολάνδ (16)28 νοεμβρίου), ὁ στρατὸς τοῦ Λείγηρος προύχώρει, ἵνα ἐπιτύχῃ τῆς συνενώσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ στρατοῦ τῶν Παρισίων, ὅτε ὁ Φρειδερῖκος Κάρολος ἐπιπεσὼν ἐξώθησεν αὐτὸν πέραν τῆς Αὐρηλίας, ἥτις ὑπέπεσε τὸ δεύτερον ἤδη εἰς τὰς χεῖρας τῶν Πρώσων (23)5 δεκεμβρίου)· εἶτα διὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Μεκλεμβούργου κατεδίωξε τὸν στρατὸν τοῦτον, οὗτινος ἡ ἀρχηγία ἐδόθη ἤδη τῷ Σανζῇ. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπιδεξίως ὑπεχώρησεν εἰς *Mans*, προκαλέσας μεγάλας ἀπωλείας εἰς τὸν ἐχθρὸν ἐν σειρᾷ ὅλῃ μαχῶν ἀπὸ τῆς 25)7 μέχρι τῆς 5)17 δεκεμβρίου καὶ ἐκεῖ ἐκ νέου κατήρτισε τὸν στρατὸν αὐτοῦ· ἀλλὰ τῇ 30)11 ἰανουαρίου 1871 ὁ Φρειδερῖκος-Κάρολος, ἡγούμενος σπουδαίων δυνάμεων, προύχώρησε μέχρι τῶν τειχῶν τοῦ *Mans*, ἐπετέθη ἐκ νέου κατὰ τοῦ Σανζῇ, ἠνάγκασεν αὐτὸν ἅπαξ ἔτι νὰ προβῇ εἰς ὑποχώρησιν συνεπείᾳ ἥττης, ὀφειλομένης ἐν μέρει εἰς πανικὸν τῶν ἐπιστράτων τῆς Βρεττάνης, καὶ νὰ ὀπισθοχωρήσῃ εἰς Λαβάλ. Μετὰ μικρὸν ἡ συνθηκολόγησις τῶν παρισίων ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν πόλεμον (16)28 ἰανουαρίου). Ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος-Κάρολος θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν διασημοτέρων στρατηγῶν τῆς Πρωσίας, ὡς δὲ ὁ ἀποθανὼν αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος, ὡς ὁ ἀποθανὼν Μόλτκε καὶ ὁ Βίσμαρκ, οὕτω καὶ αὐτὸς αἰσθάνεται βαθεῖαν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἣν ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ ὁριστικῶς κατασυντριβομένην καὶ τὴν ὁποίαν παρέδωκεν εἰς τὴν ἀχρειωτέραν καταστροφὴν πανταχοῦ, ὅθεν διήρχοντο οἱ στρατιῶται αὐτοῦ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (Χριστιανὸς - Αὔγουστος Frédéric), πρίγκηψ διάδοχος τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάιν-Σονδεμβούργου-Αὐγουστεμβούργου, γεννηθεὶς ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Αὐγουστεμβούργου ἐν τῇ νήσῳ Ἄλσεν τῷ 1829, πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ πρίγκηπος Χριστιανοῦ, ὅστις, ὅτε προετίθετο νὰ μεταβῇ εἰς τὸ πανεπιστήμιον μετὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Χριστιανοῦ κατὰ τὸ ἔαρ τῷ 1848, παρεκωλύθη συνεπείᾳ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάιν. Οἱ δύο ἀδελφοί, μὴ θεωροῦντες ἑαυτοὺς ἀσφαλεῖς ἐν τῇ νήσῳ Ἄλσεν ἀπέναντι τοῦ δανικοῦ στόλου, ἔφυγον ἐκεῖθεν τῇ 8)20 μαρτίου καὶ μετέβησαν εἰς Ρενδσβοῦργον, ὅπου εἰσῆλθον εἰς τὸν τοῦ Ὁλστάιν στρατόν. Ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος μετέσχε τοῦ κατὰ τῆς Δανίας τριετοῦς πολέμου τούτου ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου καὶ ἐπετράπη ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῶν δουκάτων κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1849 τὴν εἰς τὰς γερμανικὰς ὁμοσπόνδους ἀρχὰς εἰς Φραγκφούρτην τὴν ἐπὶ τοῦ Μείνου μεταγωγὴν τῆς σημαίας τοῦ δανικοῦ πολεμικοῦ Χριστιανοῦ τοῦ Η'. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς δανικῆς κυριαρχίας ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια τοῦ Αὐγουστεμβούργου ἐξεώσθη ἐκ τῶν δουκάτων. Ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος ἐφοίτησε τότε ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ρώμης καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν πρωσικὸν στρατόν, ἐξ οὗ ἐξῆλθε τῷ 1856 μετὰ τοῦ βαθμοῦ ταγματάρχου ἐν ἀκολουθίᾳ τοῦ 1ου πεζικοῦ συντάγματος τῆς φρουρᾶς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἠγόρασε τὸ κτῆμα Δόλτσιγκ ἐν τῇ Κάτω Λουσάκῃ καὶ συνεζεύξατο τῇ 30)11 σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὴν πριγκήπισσαν τοῦ Χοενλόε-Λαγκεμβούργου Ἀδελαΐδα· Ἔκτοτε δὲ ἔζη ἐν παντελεῖ ἀπομονώσει, ἐξ ἧς ἅπαξ μόνον ἐξῆλθε κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1859, ἵνα ἀπευθύνῃ τῷ βασιλεῖ τῆς Δανίας Φρειδερίκῳ τῷ Ζ' ἐπιστολήν, προωρισμένην εἰς περιφρούρησιν τῶν κληρονομικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων. Κατὰ τὸν θάνατον Φρειδερίκου τοῦ Ζ' ἐπανῆλθε πάραυτα εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνὴν διὰ προκηρύξεως, χρονολογουμένης ἀπὸ

ἀπὸ 4)16 νοεμβρίου 1863, ἐν ᾗ ἐκήρυσσεν ὅτι, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς παραιτήσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ ὡς ἀμέσου διαδόχου, ἀναλάμβανεν εἰς χεῖρας τὴν κυβέρνησιν τῶν δουκάτων Σλέσβιγ-Ὁλστάϊν· ταὐτοχρόνως διετύπου ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ Λαουεμβούργου. Συνεπείᾳ διατάγματος, χρονολογουμένου ἀπὸ 23)5 δεκεμβρίου καὶ ὑπογεγραμμένου «ὁ δοὺξ Φρειδερῖκος ὁ Η'» διέταξε τὴν εἴσπραξιν αὐθαιρέτου φόρου, προωρισμένου εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν κεφαλαίων, ἅτινα ἀπητοῦντο διὰ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν διατήρησιν τοῦ στρατοῦ Ὁλστάϊν. Πολλοὶ γερμανοὶ πρίγκηπες ἀνεγνώρισαν παραυτὰ τὸν νέον δοῦκα, ἀλλ' ἡ γερμανικὴ δίαιτα ἀνέβαλε τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς. Ἐν τοῖς δουκάτοις μέγα μέρος τοῦ πλυθυσμοῦ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ νέου ἄρχοντος καὶ μόλις ὁ στρατὸς τῆς ὁμοσπονδίας ἠνάγκασε τοὺς Δανοὺς νὰ ἐκκενώσωσι τὸ Ὁλστάϊν, οὗτος ἀνεκηρύχθη δοὺξ οὐ μόνον ἐν διαφόροις διαμερίσμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐθνικῇ συνελεύσει, ἥτις συνεκροτήθη τῇ 15)27 δεκεμβρίου ἐν Ἐλμχορστ Ὁ πρίγκηψ εἰσῆλθε τῇ 18)30 δεκεμβρ. 1863 ἐν Γλυξσταίτῃ, μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Κίελον καὶ διέμεινεν ἐναλλὰξ ἐν τῷ δημαρχείῳ καὶ ἐν γειτνιαζούσῃ πόλει, ἐν Δυστερνβρούκῃ. Ἐν τούτοις ἡ ἐλπίς, ἥτις εἶχε σχηματισθῇ, ὅτι ταχέως θ' ἀνελάμβανεν ἀνὰ χεῖρας τὰ ἡνία, δὲν ἐπραγματώθη, πιθανῶς διότι ὅ τε ἡγεμὼν καὶ οἱ δύο σύμβουλοι αὐτοῦ Σάμβερ καὶ Φράγκε ἤλπιζον ὅτι ἡ γερμανικὴ δίαιτα θ' ἀνεγνώριζε παραυτὰ τὸν νέον δοῦκα. Τοιουτοτρόπως ὁ μὲν στιγμιαῖος ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ παρουσιασθεῖσα καταλληλος εὐκαιρία εἰς οὐδὲν ἀπολύτως συνετέλεσαν καὶ παραυτὰ ἡ ὀραστηρία ἐπέμβασις τῶν δύο μεγάλων γερμανικῶν δυνάμεων ἀδύνατον κατέστησε πᾶσαν ἐνέργειαν ἐκ μέρους αὐτῆς ταύτης τῆς χώρας. Ὁ πρίγκηψ ὅμως ἐκηρύχθη δοὺξ ἐν πολλαῖς πόλεσι τοῦ Σλέσβιγ· πολλαὶ μάλιστα ἐπιτροπαὶ ἀφίκοντο εἰς Κίελον, ἵνα ὑποβάλλωσι τὰ σεβάσματα αὐτῶν, ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ συνελεύσει τοῦ λαοῦ, τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν Ρενδσβούργῃ τῇ 26)8 μαΐου 1864 ἀνεκηρύχθη ἅπαξ ἔτι ὡς ἐθνικὸν πρόγραμμα, τό: «ἐλεύθερον Σλέσβιγ-Ὁλστάϊν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ νομίμου δουκὸς Φρειδερίκου τοῦ Ζ'». Κατενοήθη ὅμως ὅτι οὐδὲν ἐπὶ τέλους ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν μεγάλων γερμανικῶν δυνάμεων. Ἄλλως ἡ γερμανικὴ ὁμοσπονδία ἀπὸ πολλοῦ παρητήθη πᾶσαν πρωτοβουλίαν, τοὐλάχιστον ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ πρότασις τῆς Βαυαρίας περὶ ταχείας ἐγκαταστάσεως τοῦ πρίγκηπος ὡς δουκὸς τοῦ Ὁλστάϊν ἀπενρούσθη. Ἐν τούτοις πρὸς στιγμὴν τὰ πράγματα ἐτράπησαν ἐπὶ τὰ κρείττω, τοῦτο δὲ συνέβη, ὅτε ἐν τῇ ἐν Λονδίνῳ συνδιασκέψει ἡ Αὐστρία, ἡ Πρωσία καὶ ἡ ὁμοσπονδία διετύπωσαν ὡς πιθανὴν εἰρηνικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τὴν ἄμεσον ἐγκαθίδρυσιν τοῦ πρίγκηπος διαδόχου ὡς δουκὸς τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάϊν. Ἡ πρότασις ὅμως αὕτη ἀπερρίφθη καὶ οὐδεὶς περὶ αὐτῆς ἐγένετο πλέον λόγος. Ταὐτοχρόνως ὁ πρίγκηψ διάδοχος ἀπεξενοῦτο τῆς πρωσικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου νέος μνηστὴρ ἀνεφαίνετο ὁ μέγας δοὺξ τοῦ Ὁλδεμβούργου. Ἡ ὁμοσπονδία προσεκάλεσε τοὺς δύο ἀντιπάλους νὰ διατυπώσωσι τὰ δίκαια αὐτῶν. Ὁ πρίγκηψ Φρειδερῖκος ἀπηύθυνε τῇ 20)1 σεπτεμβρίου καὶ τῇ 22)3 νοεμβρίου 1864 εἰς τὴν γερμανικὴν δίαιταν ὑπόμνημα, ἐν ᾧ διετύπου τὰ δικαιώματα αὐτοῦ· ἀλλ' ἤδη τὸ ζήτημα εἶχε λυθῇ εἰ μὴ νόμῳ ἔργῳ τοὐλάχιστον ὑπὸ τῆς Πρωσίας καὶ τῆς Αὐστρίας, ἅτινα ἡ εἰρήνη τῆς Βιέννης καὶ ἡ ὑποχώρησις τοῦ στρατοῦ τῆς ὁμοσπονδίας κατέστησαν ἀπολύτους κυρίας τῶν δουκάτων τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάϊν καὶ Λαουεμβούργου.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ-ΓΟΥΙΛΕΛΜΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ (Frédéric-Guillaum-Auguste), πρίγκηψ τῆς Πρωσίας. Ἴδε ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ (Frédéric), ὁ συνταγματάρχης, κορσικανὸς ἀξιωματικός, υἱὸς τοῦ βαρώνου Θεοδώρου Νόυχφ, ὅστις ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Κορσικῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Θεόδωρος ὁ Α', γεννηθεὶς περὶ τὸ 1730 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀγγλίᾳ περὶ τὸ 1797. Νεαρὸς ἔτι καὶ μὴ δυνάμενος νὰ μετάσχῃ τῆς τυχοδιωκτικῆς ἐκστρατείας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐνόμισεν ὅτι δὲν ὤφειλε ποσῶς νὰ τηρήσῃ ὄνομα, καταστὰν γελοῖον ἐν Εὐρώπῃ. Διορισθεὶς συνταγματάρχης ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ δουκὸς τῆς Βυρτεμβέργης, κατέλιπεν αὐτὸν καὶ μετέβη παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ εἰς Ἀγγλίαν. Μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον τούτου καὶ διὰ τῆς ἐπιρροῆς ἐνθουσιωδῶν τινων ὀπαδῶν τοῦ πρώην βασιλέως διωρίσθη διδάσκαλος τοῦ νεαροῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας καὶ συνέθετο πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ πόνημα ὑπὸ τὸν

τίτλον «Ἀπομνημονεύματα πρὸς χρῆσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Κορσικῆς» (Λονδῖνον, 1768. Λέγεται ὅτι παρώτρυνε τὸν νεαρὸν πρίγκηπα νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ταύτης. Ὁ Ἰωάννης ἐγένετο βραδύτερον ἔμπιστος τοῦ πρίγκηπος, ἀναθέντος αὐτῷ καὶ ἀποστολὴν εἰς Ἀμβέρσην πρὸς συνομολόγησιν δανείου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, εἰδοποιηθείς, λίαν ἐξηρεθίσθη ἐπὶ τῷ διαβήματι τούτῳ καὶ ὁ πρίγκηψ τῆς Οὐαλίας ἐθυσίασε τὸν καλοκἀγαθον αὐτοῦ διδάσκαλον. Ὁ τελευταῖος οὗτος κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἶδεν ἑαυτὸν ἐστερημένον τῆς εὐνοίας τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ. Πειραθεὶς νὰ ζήσῃ ἐκ χερδοσκοπίας ἐπὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅπερ προύκάλουν ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ τῆς Κορσικῆς πράγματα, ἐξέδωκε σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ περιγραφὴ τῆς Κορσικῆς μετ' ἀφηγήσεως τῆς ἑνώσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ στέμματος τῆς Μεγάλης Βρετανίας σὺν τῷ βίῳ τοῦ στρατηγοῦ Παόλῃ καὶ τῷ ὑπομνήματι, ὅπερ ὑπεβλήθη εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν τῆς Γαλλίας» (Λονδῖνον, 1795). Τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο μικρὰν ἔσχεν ἐπιτυχίαν, ὁ δὲ Φρειδερῖκος, εἰς τὴν ἰσχάτην περιελθὼν ἔνδειαν, ηὐτοκτόνησεν ὑπ' αὐτὰ τὰ προπύλαια τῆς μονῆς τῆς Οὐεστμινστέρης, ὅπου ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦν τεθαμμένος.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ - ΕΡΡΙΚΟΥ (Frédéric Ileric), νῆσος τῆς Ὠκεανίας παρὰ τὴν νότιον ἀκτὴν τῆς Νέας Γουινέας, ἀφ' ἧς διαχωρίζεται διὰ τοῦ στενοῦ τῆς πριγκηπίσης Μαριάνης ὑπὸ τὴν 80 30′ N πλάτους καὶ 135° 25′ Α μήκους. Ἡ νῆσος αὕτη, μικρὸν γνωστὴ καὶ κατοικουμένη ὑπὸ τῶν Παπούων, ἔχει περίμετρον 460 χιλιάμ. καὶ ἐν τῇ ΝΔ αὐτῆς πλευρᾷ τὸ ἀκρωτήριον Γουόλς.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΤΑΟΥΝ (Frédérictown), πόλις τῆς βορείου ἀγγλικῆς Ἀμερικῆς, πρωτεύουσα τῆς Νέας Βρουνσβίκης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἁγίου Ἰωάννου εἰς ἀπόστασιν 144 χιλιαμ. ὑπεράνω τοῦ στομίου αὐτοῦ. Κάτοικοι 2000. Ἕδρα τοῦ διοικητοῦ καὶ τῶν κυριωτέρων ἀρχῶν τῆς ἐπαρχίας.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΤΑΟΥΝ (Frédérictown ἢ Frederic-City), πόλις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Μαρυλάνδης, εἰς ἀπόστασιν 60 χιλιαμέτρων ΒΔ′ τῆς Οὐασιγκτῶνος, πρωτεύουσα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καρὸλ εἰς ἀπόστασιν 3 χιλιαμ. ἀπὸ τῆς συμβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Μονοκάση καὶ εἰς ἀπόστασιν 96 χιλιαμέτρων ἐκ τῆς Βαλτιμόρης, πρωτευούσης τῆς Μεριλάνδης. Κάτοικοι 6100. Διακλάδωσις μήκους 4,800 μέτρων συνδέει αὐτὴν μετὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαλτιμόρης - Ὄχίου. Εἶναι καλῶς ἐκτισμένη, αἱ δὲ ὁδοὶ αὐτῆς εὐρεῖαι καὶ κανονικαί, ἔχουσιν ἑκατέρωθεν οἰκίας πλινθοκτίστους καὶ λιθοκτίστους. Ἐργοστάσια ἐρίων, σχοινίων, ἀτμομηχανῶν καὶ χάρτου. Γυμνάσιον, διευθυνόμενον ὑπὸ ἰησουιτῶν, καὶ ἕτερα παραπλησία σχολὴ τῆς αὐτῆς τάξεως, μονὴ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἀσπασμοῦ καὶ ἐκπαιδευτήριον, διευθυνόμενον ὑπὸ τῶν τελευταίων τούτων. Εὑρίσκονται ἐμπορικαὶ σχέσεις, ἡ δὲ περὶξ χώρα εὐφορωτάτη.

ΦΡΕΔΕΡΙΞΑΒΝΗ (Frederikshavn ἄλλοτε Fladstrand), πόλις τῆς Δανίας ἐν τῇ Ἰουτλάνδῃ, ἀπέχ. 60 χιλιάμ. ΒΑ τοῦ Ἀαλβόργκ μετὰ μικροῦ λιμένος ἐν τῷ Κατεγάτῃ, ὁπόθεν ἐπιβιβάζονται διὰ τὴν Νορβηγίαν. Κάτοικοι 1900. Ἀκτοπλοϊκὸν ἐμπόριον, ἁλιεία ὀστρέων.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΞΑΛΙΑΗ (Frederikshall), πόλις καὶ λιμὴν τῆς Νορβηγίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀκερχούους ἐν τῷ Ἰδεφιόρδ οὐ μακρὰν τῆς συνενώσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ κόλπου Σβινεσοῦλδ (Σκαγεράκου), ἀπέχ. 91 χιλιάμ. ΝΑ τῆς Χριστιανίας παρὰ τὰ σουηδικὰ μεθόρια. Κάτοικοι 7,500. Ἀκμπρὸς λιμὴν καὶ προσιτὸς εἰς τὰ μέγιστα τῶν σκαφῶν. Ἡ πόλις αὕτη, καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν καταστραφεῖσα ὑπὸ πυρκαϊᾶς τῷ 1759, λαμπρῶς ἀνῳκοδομήθη, περιβάλλει δὲ τὴν βάσιν γιγαντώδους καὶ καθέτου βράχου ὕψους 400 ποδῶν, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου εὑρηται τὸ ἀρχαῖον φρούριον Φρεδεριξτέεν. Τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς πόλεως εἶναι Χόλδεν. Κάρολος ὁ ΙΒ′ ἐφονεύθη αὐτόθι τῇ 18)30 νοεμβρίου 1818. Τὸ Φρεδεριξτέεν ἦτο ἄλλοτε ὀχυρωτάτη ἀκρόπολις ἀπρόσιτος ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν· ἐν τῇ μόνῃ προσιτῇ πλευρᾷ καὶ παρ' αὐτὰ τὰ ἐξωτερικὰ τείχη μέγα μνημεῖον δείκνυσι τὸ μέρος, ὅπου ἔπεσεν ὁ σουηδὸς ἥρως. Ἡ ἀκρόπολις ἐπολιορκήθη τῷ 1814 ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος διαδόχου τῆς Σουηδίας Βερναδότου καὶ ἡ ἅλωσις αὐτῆς ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς καθυποτάξεως ὁλοκλήρου τοῦ βασιλείου τῆς Νορβηγίας καὶ τῆς συνενώσεως αὐτοῦ μετὰ τῆς Σουηδίας (23)4 νοεμβρίου 1814). Εἰς ἀπόστασιν 6 χιλιαμέτρων

περίπου Β τῆς πόλεως εὑρίσκεται λίμνη Φαϊμ-Σουέ, ἧς τὸ πλεονάζον ὕδωρ χύνεται εἰς τὸ Ἰδεφιὸρδ παρὰ τὴν Φρεδεριξλάνδην. Οἱ καταρράκται τοῦ ποταμίου τούτου ἀποτελοῦσι τὴν γραφικωτέραν ἄποψιν τῆς μεσημβρινῆς Νορβηγίας.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΞΑΜΗ (Frederikshamn κατὰ λέξιν λιμὴν Φρειδερίκου ἄλλοτε, Wekhalax, φιλανδ. Hamina), πόλις καὶ φρούριον τῆς Εὐρωπ. Ρωσίας ἐν τῷ μεγάλῳ δουκάτῳ τῆς Φινλανδίας, ἀπέχ. 110 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς Βιβόργης ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς Χερσονήσου Βεκαλάτης ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Φινλανδίας ὑπὸ τὴν 60⁰ 34′ Β πλάτ. καὶ 24⁰ 50′ Α μήκ. Κάτ. 3,600. Σχολὴ δοκίμων, λιμὴν ὀλίγον βαθὺς καὶ προσιτὸς εἰς σκάφη μόνον μικρᾶς χωρητικότητος. Ἐμπόριον οἰκοδομησίμου ξυλείας σανίδων, ὑγροπίσσης καὶ ποτάσσης. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως, ἐχούσης κυκλικὸν σχῆμα καὶ λίαν κανονικῶς ἐκτισμένης, εὑρηται μεγάλη πλατεῖα, ἐξ ἧς 8 κύριαι ὁδοὶ ἄγουσιν εἰς τὰ προχώματα. Τὰ ὀχυρώματα τῆς Φρειδεριξάμης εἰσὶ ἀπουδαῖα· περὶ τοὺς 15,000 ἀνδρῶν δύνανται νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν τοῖς στρατῶσιν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Φρειδερῖκος ὁ Α′ παρεχώρησεν αὐτῇ πολυάριθμα προνόμια καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἡ συνθήκη τοῦ Ἄβου (1743) ἐξηπράλισε τὴν κτῆσιν αὐτῆς εἰς τοὺς Ρώσους. Ἡ διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Φινλανδίας εἰς τὴν Ρωσίαν συνθήκη συνωμολογήθη ἐν Φρειδεριξάμῃ τῷ 1790.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΞΒΑΙΡΝΗ (Frederiksvœrne), πόλις ὀχυρὰ τῆς Νορβηγίας ἐν τῇ βαϊλίᾳ τῆς Ὑαρσβέργης, ἀπέχ. 6 χιλιάμ. πρὸς Ν τοῦ Λάουρβιγκ ἐν τῷ Σκαγεράκῃ. Κάτοικοι 1,800. Στρατιωτικὸς λιμήν, ναυπηγεῖον διὰ τὸ βασιλικὸν ναυτικόν, ναύσταθμος, ναυτικὴ σχολή, ἱδρυθεῖσα τῷ 1816.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΕΞΣΒΟΡΓΗ (Fredericksborg), διοικητικὴ διαίρεσις τῆς δανικῆς ἐπαρχίας τῶν νήσων, καταλαμβάνουσα τὸ ΒΑ τῆς νήσου Ζεελάνδης καὶ περιλαμβάνουσα τὰς πόλεις Χιλερὸδ καὶ Φρεδεριξούνδην ὡς καὶ τὰ βασιλικὰ μέγαρα Φρεδεριξβόργ, Φρενδενσβόρ, Μαριενλίστ κτλ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΞΒΟΡΓΗ (Frederiksborg), βασιλικὸν μέγαρον τῆς Δανίας ἐν τῇ ὁμωνύμῳ ἐπαρχίᾳ πρὸς Β τῆς νήσου Ζεελάνδης, ἀπέχον 18 χιλιάμ. ΒΒΔ τῆς Κοπενάγης καὶ ἱδρυθὲν ὑπὸ Χριστιανοῦ τοῦ Δ′, βασιλέως τῆς Δανίας τῷ 1624· εἶναι δὲ γοτθικὸν μέγαρον ἐξ ἐρυθρῶν πλίνθων, κατέχον τρεῖς νήσους μικρᾶς λίμνης. Ἡ *Riddersal*, ἤτοι αἴθουσα τῶν ἱπποτῶν, εἶναι λαμπρῶς κεκοσμημένη διὰ γλυφῶν, χρυσωμάτων καὶ ζωγραφιῶν. Λέγεται ὅτι εἰργάσθησαν ἐν αὐτῇ 26 καλλιτέχναι ἐπὶ ἑπταετίαν. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει πρὸς τούτοις καὶ συλλογὴ εἰκόνων καὶ ναΐσκος πλουσίως κεκοσμημένος, ἐν ᾧ ἐστέφθησαν πάντες οἱ τελευταῖοι βασιλεῖς τῆς Δανίας· ὁ θρόνος καὶ ὁ κυριώτερος βωμὸς αὐτοῦ εἰσιν ἐξ ἐλεφαντόδοντος καὶ ἀργύρου, λεπτῶς γεγλυμμένων καὶ περιλαμβάνουσιν ἐπέκεινα τῶν 600 λιτρῶν τοῦ πολυτίμου τούτου μετάλλου.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΞΒΟΥΡΓΗ (Frederiksburg), πόλις τῶν Ἡνωμένων-Πολιτειῶν, ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Βιργινίας, κειμένη ἐν εὐαρέστῳ θέσει ἐντὸς γονίμου κοιλάδος ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ραππαχανόπ, εἰς ἀπόστασιν 175 χιλιάμ. ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ Τσεζαπίηκ καὶ 105 χιλιάμ. τῆς Ριχμόνδης. Κάτ. 5,000. Ἡ ἐπιρροὴ τῆς παλιρροίας τελείως ἐκλείπει ἐν Φρειδεριξβούργῃ, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κέντρον σπουδαίου ἐμπορίου δημητριακῶν, ἀλεύρων, καπνοῦ καὶ λοιπῶν. Ἡ ἐξαγωγὴ αὐτῆς ὑπολογίζεται εἰς 25,000,000 φράγκων ἐτησίως. Ἐν τοῖς πέριξ εὑρίσκονται λαμπρὰ λατομεῖα καὶ λιθοτομεῖα. Ἡ πόλις συνενοῦται μετὰ τῆς Ριχμόνδης καὶ τῆς Οὐασιγκτῶνος διὰ σιδηροδρόμου. Ἐγγύτατα τῆς πόλεως εὑρηται μνημεῖον, οὗτινος ἡ ἀνέγερσις ἤρξατο τῷ 1833 καὶ τὸ ὁποῖον δείκνυσι τὴν θέσιν, ἐν ᾗ εὑρηται τεθαμμένη ἡ μήτηρ τοῦ Οὐασιγκτῶνος, ἀποθανοῦσα ἐν Φρειδεριξβούργῃ (1789). Ἡ πόλις αὕτη εἶναι διάσημος διὰ τὴν μάχην, ἥτις ἐγένετο ἐν αὐτῇ· ἡ μάχη αὕτη, μία τῶν αἱματηροτέρων τοῦ περὶ χωρισμοῦ πολέμου, συνεκροτήθη τῇ 29)11 μέχρι τῇ 1)13 δεκεμβρ. 1862 ὑπὸ τοῦ ὁμοσπόνδου στρατοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λίη καὶ τοῦ συνηνωμένου στρατοῦ, ὃν διώκει ὁ στρατηγὸς Μπερνσάιδ. Οἱ ἡνωμένοι, συναθροισθέντες ἀπό τινων ἡμερῶν ἐν τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τοῦ Ραππαχανόκ, διῆλθον τὸν ποταμὸν διὰ γεφυρῶν ἐκ σκαφῶν τῇ 29)11 δεκεμβρ. ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ πυρὸς 143 τηλεβόλων. Ὁ Λίη εἶχεν ὀχυρωθῆ ἐν τοῖς φοβεροῖς προχώμασιν, ἅτινα ἱδρύθησαν εἰς ἀπόστασιν 1600 μέτρων ὄπισθεν τῆς πόλεως.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τῇ 30)12 δεκεμβρίου αἱ τρεῖς μεραρχίαι τῶν συνηνωμένων (ἡ τοῦ Φραγκλίνου, ἡ τοῦ Σέμερ καὶ ἡ τοῦ Χούκαρ) διῆλθον τὸν ποταμὸν καὶ εἰσῆλθον εἰς Φρειδεριξβούργην, ἣν αἱ σφαῖραι καὶ αἱ βόμβαι εἶχον καταστρέψει ἐν μέρει καὶ ἥτις εἶχεν ὄψιν μεγάλης ἑστίας. Τῇ 1)13 ἰανουαρίου ὁ Μπερνσάιδ διέταξε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ Λίη, ὅστις εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τοὺς στρατηγοὺς Λογκστρίητ καὶ Στόνγουολ-Τζάξων. Ἡ μάχη διήρκεσε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν μετ' ἀπεριγράπτου ἑκατέρωθεν λύσσης. Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν συνηνωμένων ὑπῆρξαν ἀνωφελεῖς, ὁ δὲ Μπερνσάιδ ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ ὀπισθοχώρησιν, ἀφοῦ ὅμως ἔπεσον οἱ ἄριστοι τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 1)13 πρὸς τὴν 2)14 οἱ συνηνωμένοι διέβησαν ἐκ νέου τὸν Ραππαχανὸκ ὑπὸ ραγδαιοτάτην βροχὴν καὶ χωρὶς ποσῶς νὰ ἐνοχληθῶσιν ὑπὸ τῶν ὁμοσπόνδων· τοῦτο ἀπετέλεσε σοβαρὸν σφάλμα, διότι ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἠθικῆς ἐξαχρειώσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκετο ὁ τῶν συνηνωμένων στρατός, οὐδὲν ἦτον εὐχερέστερον τῷ Λίῃ ἢ νὰ καταστρέψῃ αὐτὸν διὰ μιᾶς ἐπιθέσεως. Οἱ συνηνωμένοι ἔσχον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ 1,150 νεκροὺς καὶ 9,000 τραυματίας, ἐν οἷς καὶ 5 στρατηγοί. Αἱ ἀπώλειαι τῶν ὁμοσπόνδων ἀνήρχοντο εἰς 2,500 νεκροὺς, τραυματίας καὶ ἐξαφανισθέντας. Ἐν τοῖς νεκροῖς εὑρίσκοντο καὶ οἱ στρατηγοὶ Κὴμπ καὶ Μάξεϊ-Γκρέγκ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΞΝΑΓΟΡΗ. Ἴδε ΣΕΡΑΜΠΟΥΡ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΞΟΙΡΝΗ. Ἴδε ΝΙΚΟΒΑΡ.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΞΟΥΝΔΗ (Frederiks-Sund), πόλις τῆς Δανιμαρκίας ἐν τῇ νήσῳ Ζεελάνδης, ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Φρειδεριξβόργης, ἀπέχ. 57 χιλιάμ. ΒΔ τῆς Κοπεναγῆς, μετὰ μικροῦ λιμένος ἐπὶ τοῦ κόλπου Ροσκίλδης Κάτ, 800. Διυλιστήρια οἰνοπνεύματος, ἁλιεία.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΞΣΤΑΤΗ (Frederikstad), πόλις ὀχυρὰ τῆς Νορβηγίας ἐν τῇ ὑποδιοικήσει Σμαλενέν, ἀπέχ. 28 χιλιαμ. πρὸς Ν τῆς Μὸς παρὰ τὸν Γλόμμερ. Κάτ. 2,800. Ἐμπορικὸς λιμήν, ναύσταθμος, ἐργοστάσια καπνοῦ. Ἐμπόριον ξύλων. Ἐκ τοῦ μέρους τῆς θαλάσσης τὸ φρούριον ὑπερασπίζεται διὰ τριῶν προμαχόνων μετὰ τάφρων καὶ ἐξωτερικῶν ὀχυρωμάτων. Τὰ ὀχυρώματα τοῦ φρουρίου περιλαμβάνουσι πρὸς τούτοις τὸ ὠχυρωμένον νησύδριον τῆς Ἰσεγράν, τὸ φρούριον Χοὺθ καὶ τὴν ἀκρόπολιν τῆς Κογκστίν, ἱδρυθεῖσαν ἐπὶ πλησίον κειμένου ὄρους.

ΦΡΕΙΔΕΡΙΞΣΤΑΤΗ (Frederikstadt), πόλις τῆς Πρωσίας Σλέσβιγκ-Ὁλστάϊν), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἑτοῦ Εἰδέρου, ἀπέχ. 35 χιλ. ΝΑ τοῦ Σλέσβιγ. Κάτ. 2,400. Λιμήν, ναυπηγεῖα, ἐμπόριον γεννημάτων, ἐλαίου, δερμάτων, ἐρίων, συνάπεος. Ἱδρυθεῖσα τῷ 1621 ὑπὸ τῶν Ὁλλανδῶν τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρμινίου, λίαν ταχέως προήχθη. Ἀπὸ τῆς 17)29 σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 24)5 νοεμβρίου 1850 ἑβομβαρδίσθη ὑπὸ στρατιωτικοῦ σώματος τοῦ Σλέσβιγ-Ὁλστάϊν, τὰ δὲ πλεῖστα δημόσια κτίρια καὶ αἱ οἰκίαι κατεστράφησαν ἢ ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

Χ

ΧΑΡΑΚΟΠΟΣ (Κωνσταντῖνος), ἐξ Ἀγγελοκάστρου, διδάξας ἐν Βραχωρίῳ καὶ Βονίτσῃ. Τῷ 1807, διδάσκαλος ὢν ἐν Τυρνόβῳ τῆς Θεσσαλίας, ἀπεβίωσε.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ Χ. ΓΙΑΝΝΑΚΗ, ὁ Χωλός. Ἐγεννήθη ἐν Μαδύτῳ ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΗ′ αἰῶνος. Παιδιόθεν χωλανθείς, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν καὶ ἀποπερατώσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος αὐτοῦ παρὰ διδασκάλῳ Μανασῇ τῷ ἐξ Αἴνου, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καταταχθεὶς ἐν τοῖς μαθηταῖς τῆς μεγάλης τοῦ γένους Σχολῆς. Τῷ 1826 φονευθέντος τοῦ ἐν Μαδύτῳ διδασκάλου Δημητρίου Καλπακούδη, πατρὸς τοῦ ἐπιζῶντος μητροπολίτου Βελεγράδων κὺρ Ἀνθίμου, προσεκλήθη ὡς τοιοῦτος ὁ χωλὸς Χαραλάμπης, διδάξας τὰ ἑλληνικὰ μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ, ἐπελθόντος κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1840.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ. Ἐγεννήθη ἐν Μαδύτῳ περὶ τὸ 1823. Ἦν ἐκ γονέων πτωχῶν, ἐπεδόθη ὀψιμωτέρας ἡλικίας εἰς τὰ γράμματα, ἀκούσας ἑλληνικὰ μαθήματα ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ παρὰ Χαραλάμπει τῷ Χωλῷ. Ἡ ἐπιμέλεια καὶ φρόνησις τοῦ παιδὸς ἐφείλκυσε τὴν εὔνοιαν τοῦ Εὐστρατίου Πρωτοπαπᾶ, ὅστις, ἔχων αὐτὸν πρόθυμον βοηθὸν ἐν τῇ ἀκουλουθίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, συνέτρεχεν ἐκ τῶν ἐνόντων πρὸς ἀγορὰν τῶν ἀναγκαιούντων ἐν τῇ σχολῇ. Τὸν ἰούνιον τοῦ 1840 ὁ ἰατρὸς Σπυρίδων Σαμαρτζίδης, ξενιζόμενος ἐν Μαδύτῳ παρὰ τῷ Πρωτοπαπᾷ, παρεκλήθη νὰ λάβῃ τὸν πτωχὸν παῖδα μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Μιτυλήνην, ἔνθα ἦν ἰατρὸς τῆς κοινότητος. Δύο περίπου ἔτη ὁ Χαραλάμπης ὑπηρετήσας ἐν τῷ φαρμακείῳ, ἐστάλη μετὰ ταῦτα εἰς Ἀθήνας ὑπότροφος ὅθεν τοῦ ἰατροῦ. Ἀλλ' ἐγκαταλειφθεὶς εἰς τὴν τύχην, συνεστήθη ὑπὸ τῶν καθηγητῶν εἴς τινας οἰκογενείας ὡς διδάσκαλος, καί, ἐκ τῶν διδάκτρων τούτων συντηρούμενος, ἐτελείωσε τὴν σειρὰν τῶν γυμνασιακῶν μαθημάτων, διακούσας κατόπιν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα. Τῷ 1852, διερχόμενος ἐκ Σμύρνης, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Βάφα καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ σχολῇ. Νυμφευθεὶς ἐν Σμύρνῃ, ἐγκατέλιπε μετὰ τετραετῆ καθηγεσίαν τὴν Εὐαγγελικὴν σχολήν, συστήσας ἴδιον παρθεναγωγεῖον. Διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ προσκτησάμενος μεγίστην ὑπόληψιν, προήγαγε μετ' οὐ πολὺ τὸ παρθεναγωγεῖον αὐτοῦ εἰς βαθμὸν πρώτης τάξεως τοιούτου ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος, ἐν ᾧ προστήρχοντο ἐπὶ καλαῖς ἐλπίσιν αἱ θυγατέρες τῶν ἐν Σμύρνῃ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ παρακειμέναις νήσοις πλουσίων ὁμογενῶν. Ἐδημοσίευσεν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ παρθεναγωγείου ἐν τῇ «Ἀμαλθείᾳ» πολλοὺς λόγους, θέμα ἔχοντας ἰδίως τὴν γυναικείαν μόρφωσιν. Τῷ 1869 ἐξέδωκεν ἐν Σμύρνῃ σπουδαίαν πραγματείαν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ΧΑΡΒΟΥΡΗΣ (Μαρῖνος) ὁ κόμης. Ἐγεννήθη ἐξ εὐγενῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ, Δημήτριος, ἀπέστειλεν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βονωνίας πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐνταῦθα παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων, ἀπαιτούντων τὴν ἐκμάθησιν τῆς νομικῆς, ἠσχολήθη ἐξ ἰδιαζούσης κλίσεως εἰς τὰ φυσικομαθηματικά, ἐπιδοθεὶς πρὸ πάντων εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐφηρμοσμένης μαθηματικῆς. Μετὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ὑπέστρεψεν εἰς Κεφαλληνίαν. Ἐντεῦθεν μετ' οὐ πολὺ ἐκ δυδυσαρεσκείας πρὸς τὴν δεσπόζουσαν Ἐνετικὴν ἐξουσίαν ἐκουσίως ἐξωρίσθη καὶ ὑπὸ τὸ πλαστώνυμον Λάσκαρις μετέβη εἰς Ρωσίαν. Ἐκεῖ εὑρὼν τοὺς συμπατριώτας Μελισσηνοὺς μέγα ἰσχύοντας παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β', ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ, παρουσιασθεὶς τῇ αὐτοκρατείρᾳ, ἐτιμήθη ἐπαξίως, ὀνομασθεὶς ἀντισυνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διαταγῇ τῆς αὐτοκρατείρας ἀνετέθη τῷ γάλλῳ ἀνδριαντοποιῷ Φαλκονέτῳ ἡ κατασκευὴ ἀνδριάντος Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ὃν ἐσχεδίασεν ὁ Φαλκονέτος ἔφιππον καὶ καταπαταῦντα ὄφιν, ζητοῦντα νὰ παρακωλύσῃ τὴν πρόοδον αὐτοῦ. Ἡ ἐπίνοια τοῦ Φαλκονέτου ἐφημίσθη παρὰ τῆς αὐλῆς καὶ τὸ σῶμα τῶν μηχανικῶν διετάχθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Μπέτζη νὰ προτείνῃ τὰ σχέδια τῆς μεγάλης οἰκοδομῆς, ἔνθα ἔμελλε νὰ στηθῇ ὁ ἀνδριάς, κατὰ τὴν θέλησιν καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ γάλλου καλλιτέχνου. Ἐκ τῶν πολλῶν παρουσιασθέντων σχεδίων ἐνεκρίθη τὸ τοῦ Ἕλληνος μηχανικοῦ, εἰ καὶ ὁ φθόνος τῶν ἀποτυχόντων συναδέλφων ἔψεγεν αὐτὸ ὡς παράτολμον καὶ ἀκροσφαλές. Ὁ Φαλκονέτος εἶχε τὰ πάντα τελειώσῃ· ἀλλ' ἵνα φυλαχθῇ ἡ φυσικὴ ἁρμονικὴ μεταξὺ τοῦ ἀδριάντος, τοῦ βάθρου καὶ πρὸ πάντων τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἀνεγείρετο τὸ μνημεῖον, ἔλεγεν ὅτι πάντα τὰ ἀπαρτίζοντα ἐν συνόλῳ αὐτὸ ὤφειλον νὰ καταδεικνύωσι τὴν ἀξίαν τοῦ ἥρωος· διὸ δὲν παρεδέχετο νὰ στηθῇ ὁ ἀνδριὰς ἐπὶ συνήθους βάθρου, ἀλλ' ἐζήτει νὰ κατασκευασθῇ εἰς τοιοῦτον δυσανάβατος καὶ βραχώδης λόφος. Πολλαὶ περὶ τούτου προτάσεις ἐγένοντο τῷ ὑπουργῷ, ἀποδοκιμαζόμεναι ὑπὸ τοῦ Φαλκονέτου, ὅστις ἐν τέλει ἀπεφάσισε νὰ κατασκευασθῇ τὸ βάθρον ἐκ διαφόρων μεγάλων λίθων, συνηρμοσμένων διὰ σιδήρου καὶ ὀρειχάλκου.

Ἀλλ' ὁ Χαρβούρης ἀντέτεινεν εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀνδριαντοποιοῦ, ἀποδεικνύων ὅτι ἕνεκα τοῦ ὑγροῦ κλίματος οἱ μεταλλικοὶ δεσμοὶ ἤθελον μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ὀξυδωθῇ καὶ τὸ βάθρον ἀποσυντεθῇ. Ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσα ἄλλη θεραπεία ἐθεωρεῖτο ἀδύνατος, ἐνεκρίθη παρὰ τὰς ἐνστάσεις τοῦ Μαρίνου ἡ πρότασις τοῦ Φαλκονέτου. Ὁ Ἕλλην μηχανικός, δυσφορῶν, πάντα λίθον ἐκίνησε πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ μελετωμένου, καὶ μαθὼν ὅτι ἐντὸς λίμνης εὑρίσκετο πελώριος μονόλιθος γρανίτης, ὑπερβαίνων κατὰ τὸν ὄγκον τὸ σχεδιασθὲν βάθρον καὶ ἀναγνωρίσας τοῦτον καταλληλότατον, προέτεινε τὴν μετακόμισιν· ἀλλ' ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἔτυχε τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ διὰ τὸ ὀγκώδες τοῦ γρανίτου, κεχωσμένου μέχρι 15 ποδῶν βάθους ἐντὸς πελματώδους ἑδάφους, καὶ διὰ τὸ ἀπίστευτον τῆς μεταφορᾶς. Ὁ Φαλκονέτος ὅμως, θαρρῶν εἰς τὰς μηχανικὰς γνώσεις τοῦ Χαρβούρη, παρώτρυνε τὴν αὐτοκράτειραν νὰ γείνῃ ἀπόπειρα. Ὅθεν ἀνετέθη τῷ Ἕλληνι μηχανικῷ ἡ μετακόμισις τοῦ τεραστίου ἐκείνου ὄγκου. Ὁ Χαρβούρης, κατασκευάσας ἰδίας μηχανάς, κατώρθωσε, μετὰ πολλὰς δυσχερείας καὶ δι' ἀπιστεύτου ἐπιμονῆς ἐχώσας, νὰ μετακομίσῃ τὸν γρανίτην εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Πετρουπόλεως τὴν 30 σεπτεμβρ. 1769 πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς καὶ τῶν παρευρεθέντων ἐπιστημόνων. Ἑβδομήκοντα χιλιάδες ρουβλίων ἐδαπανήθησαν πρὸς μεταφορὰν τοῦ τεραστίου ἐκείνου βράχου, ζυγίζοντος 3 περίπου ἑκατομ. λιτρῶν. Ὁ Μαρῖνος ἐφημίσθη μεγάλως διὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην. Ὁ ἰταλὸς Φραγκίσκος Μιλίτζιας, διηγούμενος τὴν τολμηρὰν μηχανικὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Μαρίνου, προσεπιλέγει: «Αἱ ὑπερνικηθεῖσαι δυσκολίαι τιμῶσι τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. Μόνη ἡ φύσις γεννᾷ ἕνα μηχανικόν, καθὼς γεννᾷ ἕνα αὐτοκράτορα, ἕνα στρατηγόν, ἕνα φιλόσοφον». Ὁ Μαρῖνος Χαρβούρης ἕνεκα τῆς φιλασθένου κράσεως μὴ δυνάμενος νὰ παραμείνῃ εἰς τὰ ψυχρὰ καὶ κάθυγρα κλίματα τῆς Ρωσίας, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα. Τῷ 1777, ἀπολαύσας τῶν μεγαλοδωριῶν τῆς Αἰκατερίνης,

ἀνεχώρησεν ἐκ Πετρουπόλεως εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐδημοσίευσε γαλλιστὶ τὰ κατὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ περιφήμου μονολίθου· ἐνταῦθα δὲ νυμφευθεὶς νέαν Γαλλίδα, ἀπέκτησεν υἱόν. Ἐκ τῆς γαλλικῆς μητροπόλεως ἐλθὼν εἰς Κεφαλληνίαν, ἐπεχείρησε τὴν ἐκχέρσωσιν τῆς τελματώδους πεδιάδος τοῦ Λιβαδίου, ἔνθα ἐκαλλιέργει μετ' ἐπιτυχίας ἀποικιακά τινα φυτά, οἷον, ἰνδικόν, σακχαροκάλαμον, βάμβακα καὶ ἄλλα. Ἀλλ' ἐπέπρωτο ὁ διάσημος ἀνὴρ νὰ πέσῃ ἐπὶ τέλους θῦμα δολοφόνων Ἑλλήνων. Λάκωνες, ἐργαζόμενοι ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκχερσωθείσαις γαίαις, εἰσῆλθον ἐπ' ἐλπίδι ἁρπαγῆς νύκτωρ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνον μὲν ἔσφαξαν ἐλεεινῶς (1782), τὴν δὲ σύζυγον αὐτοῦ καταπληγώσαντες ἀφῆκαν, νομίσαντες αὐτὴν ἤδη θανοῦσαν. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Μαρίνου γινώσκεται μόνον τὸ «Περὶ τῆς μεταφορᾶς τοῦ μονολίθου» γαλλιστὶ (Παρίσιοι, 1777).

ΧΑΡΒΟΥΡΗΣ (Ἰωάννης), κόμης, ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου καὶ συσπουδαστὴς εἰς τὸ ἐν Βονωνίᾳ πανεπιστήμιον. Περατώσας τὰς ἰατρικὰς σπουδάς, ἐπέστρεψεν εἰς Κεφαλληνίαν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς τότε πολιτικῆς ἀνωμαλίας ἐπανῆλθε τῷ 1740 εἰς Ἰταλίαν, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν νεώτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν Μάρκον. Ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς τελειοτέραν τῆς ἰατρικῆς ἐκμάθησιν, ἀφιερωθεὶς ἰδίᾳ εἰς τὴν παθολογίαν καὶ φημισθεὶς ἐν τοῖς πρακτικωτέροις Ἀσκληπιάδαις τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1750 ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας Κάρολος Ἐμμανουὴλ, ἐπιθυμῶν ν' ἀναμορφώσῃ τὴν ἕδραν τῆς ἰατρικῆς, συστηματοποιῶν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν ἐν Τουρίνῳ διδασκαλίαν αὐτῆς, διώρισε κατ' ἐκλογὴν καθηγητὴν τὸν Ἰωάννην ἐπὶ ἐτησίῳ μισθῷ τριῶν χιλιάδων λιρῶν Ἰταλικῶν καὶ ἑτέρων χιλίων ὡς ἰσόβιον σύνταξιν. Εὐδοκίμως διδάξας ἐν Τουρίνῳ, προεβιβάσθη εἰς διαφόρους ἄλλας θέσεις, ἀναλόγως αὐξανομένης καὶ τῆς μισθοδοσίας αὐτοῦ. Τῷ 1762 μετὰ δωδεκαετῆ γάνιμον καθηγεσίαν καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐξέτασιν τοῦ ἐπαγγέλματος, ἐπιθυμῶν νὰ περιηγηθῇ καὶ ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης, ἔλαβεν ἄδειαν ἀπουσίας παρὰ τοῦ βασιλέως, περιηγηθεὶς τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ὁλλανδίαν, Ἀγγλίαν καὶ Φινλανδίαν, ὅτε καὶ ἀνεκηρύχθη μέλος τῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ Ἐδιμβούργῳ βασιλικῶν ἑταιριῶν. Μετὰ δὲ τριακονθήμερον ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Τουρῖνον καὶ ἐδωρήσατο πρὸς πλουτισμὸν τοῦ νεοσυστάτου Μουσείου ζωολογικήν τινα συλλογήν, ἣν εἶχε συγκροτήσει κατὰ τὴν περιοδείαν. Μετὰ εἰκοσαετῆ καθηγεσίαν ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα, ὅτε καὶ ὁ βασιλεὺς Κάρολος διέταξε νὰ χορηγηθῇ αὐτῷ λαμπρὰ ἰσόβιος σύνταξις· ἀλλ' ἐπειδὴ συνέπεσε τότε νὰ νυμφευθῇ ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τὸν κόμητα Ἀρτοά, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ ΣΤ', ἡ βασιλόπαις ἐζήτησεν ἐπιμόνως τὸν Χαρβούρην ὡς ἰατρὸν αὐτῆς· παρηκολούθησε λοιπὸν αὐτὴν εἰς Παρισίους, προσληφθεὶς μετ' οὐ πολὺ καὶ ἰατρὸς πάσης τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τοῦ Λουδοβίκου. Διαμείνας ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τοῦ 1795, ἐπέστρεψεν ἕνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἡ Ἐνετικὴ δημοκρατία ἔσπευσε νὰ τῷ προσφέρῃ τὴν ἕδραν τῆς φυσιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Πατουίου· ἐδίδαξε δ' ἐν αὐτῷ μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ (1801). Ὁ Ἰωάννης Χαρβούρης μετέφρασε τὰ περὶ ἰατρικῆς συγγράμματα τοῦ Φρειδερίκου Ὄφρμαν. Συνέγραψε δὲ καὶ «Φυσικὴν ἀνάλυσιν» τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μαρίνου μετενεχθέντος εἰς Πετρούπολιν γρανίτου, συνεκδοθεῖσαν τῇ Περιγραφῇ».

ΧΑΡΒΟΥΡΗΣ (Μάρκος), κόμης, ἀδελφὸς τῶν προτεταγμένων. Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1731 καὶ, ἐννεατὴς ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου εἰς Βενετίαν, εἰσήχθη ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τῆς πόλεως ταύτης. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐγκυκλίου μαθήσεως μετέβη εἰς Βονωνίαν, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν ἰατρικήν. Ἔχων δ' ἰδίαν κλίσιν πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἔμεινεν ἐπ' ὀλίγον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ κλάδου τούτου γνώσεων αὐτοῦ. Ἡ Ἐνετικὴ δημοκρατία, ἐκτιμῶσα τὰς περὶ τοῦ Μάρκου συστάσεις τῶν καθηγητῶν, ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ 1780, ἵνα περιέλθῃ τὰ μεταλλεῖα τῆς Οὐγγαρίας, Γερμανίας καὶ Σουηδίας. Κατὰ τὴν περιοδείαν ταύτην ἐσχετίσθη μετὰ τῶν διασημοτέρων ἐπιστημόνων τῆς Εὐρώπης Λιναίου, Κρούσταδ, Μαργράφ καὶ Πότ. Μετὰ ὀκταετῆ πρυτάνησιν τῶν ἐν Εὐρώπῃ κυριωτέρων μεταλλείων καὶ χημείων, ἡ Δημοκρατία διώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τῆς ἐπιτηδ... τότε πρώτου συστηθείσης ἐν Πατουίῳ ἕδρας τῆς χημείας. Ἀδιαλεί-

πτως ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἐπιστήμην, πρῶτος ἐφεῦρε τὴν χύσιν τοῦ σφυρηλάτου σιδήρου ἄνευ ἀνθράκων, ὡς τέως συνειθίζετο, ἐφαρμόσας τὴν ἀνακάλυψιν εἰς διαφόρους τῆς βιομηχανίας ἀνάγκας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν χύσιν τῶν τηλεβόλων, ἐπινοήσας ἅμα τὸν ἄφλεκτον χάρτην *(carta incombustibile)*, τόσον χρήσιμον εἰς τὰς πυροβολικὰς ἀνάγκας. Ἡ Δημοκρατία πρὸς ἀμοιβὴν ἐπὶ τοιαύταις ἀνακαλύψεσιν ἐχάραξεν εἰδικὸν μετάλλιον, φέρον ἐπιγεγραμμένην τὴν πρὸς τὸν περιφανῆ Ἕλληνα εὐγνωμοσύνην, καὶ δι' αὐτοῦ βραβεύσασα τὸν Χαρβούρην. Προσέτι ὁ Μάρκος Χαρβούρης ἐφεῦρε καὶ νέαν μέθοδον πρὸς κρυστάλλωσιν τοῦ θειικοῦ ὀξέος. Ὁ Μάρκος ἀπεβίωσεν ἐν Παταυίᾳ τὴν 9 δεκεμβρίου 1808. Ἔγραψε πολλὰς διατριβάς, καταχωρισθείσας ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ Παταυινοῦ πανεπιστημίου.

ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ (Ὑψηλάντου), ἡ μήτηρ τοῦ Γρηγορίου Ὑψηλάντου. Ἀνῆκεν εἰς ἐπίσημον τῆς Χίου οἰκογένειαν, οὖσα θυγάτηρ τοῦ μεγάλου Ποστελνίκου Σκαναβῆ. Ἐγεννήθη ἐν Κων)πόλει περὶ τὸ 1815. Κατὰ τὰς ἀποφράδας ἡμέρας τοῦ 1821 πρόσφυξ ἦλθε μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς εἰς Ὀδησσόν, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὸν νεώτερον τῶν ἀδελφῶν Ὑψηλαντῶν Γρηγόριον. Ὁ πρίγκηψ Γρηγόριος Ὑψηλάντης, τελευτήσας ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν σύζευξιν, κατέλιπε τὴν Χαρίκλειαν χήραν ἐν ἀνθηρᾷ ἡλικίᾳ, καθ' ἣν ἐξετιμήθη καὶ ἐθαυμάσθη ἡ σώφρων αὐτῆς ἀγωγή, ἡ διαυγὴς διάνοια καὶ ἡ ἀξιοπρεπὴς ἐπιτέλεσις ὑψηλοτέρων καθηκόντων. Εὐλαβῶς τότε ἠσχολήθη περὶ τὴν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν δύο αὐτῆς ἀνηλίκων τέκνων, τῆς πρωτοτόκου Ἐλισάβετ, φερούσης τὸ ὄνομα τῆς μάμμης αὐτῆς Ἐλισάβετ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου, καὶ τοῦ Γρηγορίου, ὃν ἔτεκεν ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου αὐτῆς. Μέχρι τοῦ 1851 διαμείνασα ἐν Ὀδησσῷ, ἐγκατέστη ἔκτοτε ἐν Παρισίοις. Ἐν τῷ ἐν Ὀδησσῷ μεγάρῳ τοῦ Ὑψηλάντου συμπαρέμενον τότε ἑκάστη ἐν ἰδίοις διώκασιν ἡ πενθερὰ αὐτῆς Ἐλισάβετ, χήρα τοῦ ἡγεμόνος Κ. Ὑψηλάντου, καὶ μήτηρ τῶν Ὑψηλαντῶν, καὶ ἡ σύννυμφος αὐτῇ Μαρία, χήρα τοῦ Γεωργίου Ὑψηλάντου, τοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Οὐγγαρίᾳ καθειρχθέντος. Ἐν Παρισίοις ἡ Χαρίκλεια Ὑψηλάντου, συνδεθεῖσα μετὰ τῶν αὐτόθι διασημοτέρων οἰκογενειῶν, διετήρει πάντοτε τὸ γόητρον τοῦ ἐπιφανοῦς αὐτῆς οἴκου. Τὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ ἔθνος αὐτῆς διετήρει ἀκμαῖον μέχρι τέλους τοῦ βίου, τελευτήσασα ἐν Παρισίοις κατὰ μάρτιον τοῦ 1883.

ΧΑΡΙΔΗ, παρθένος Δελφική, ἥτις κατά τινα παράδοσιν, γενομένου λιμοῦ, ἐτράπη ἐπὶ τὴν ἐπαιτείαν πρὸς διατήρησιν ἑαυτῆς καὶ τῆς οἰκογενείας. Βλέπουσα δ' ἑαυτὴν περιφρονουμένην πανταχοῦ καὶ μὴ ἀνεχομένη τοιαύτην ταπείνωσιν, ἀπηγχονίσθη διὰ τῆς ἰδίας ζώνης. Οἱ Δελφοί, τιμῶντες τὴν μνήμην αὐτῆς ἀνήγειραν τῇ Χαρίλῃ ἀνδριάντα, συστήσαντες καὶ τὴν πανήγυριν Χαρίλεια.

ΧΙΟΣ. Εἰς τὰ ἐν τῷ οἰκείῳ ἄρθρῳ περὶ τῆς νήσου ταύτης γραφέντα παρατιθέμεθα ὧδε καὶ τὰ ἑξῆς συμπληρωματικά.

Μέρος Α΄.

(Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 70 μ. Χ.)

1. Μέχρι τῶν περσικῶν χρόνων. Ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων ἤδη ἐν τῷ οἰκείῳ ἄρθρῳ διαφόρων ἄλλων τῆς νήσου ὀνομάτων, ὧν τὰ πλεῖστα ἐπὶ μύθων στηρίζονται, τὸ ὄνομα Χίος ἐδόθη αὐτῇ κατά τινας μὲν ἐκ τῆς νύμφης Χιόνης, θυγατρὸς τοῦ Οἰνοπίωνος, πρώτου οἰκιστοῦ καὶ βασιλέως τῆς νήσου, συζύγου δὲ τοῦ καθαρίσαντος τὴν νῆσον ἀπὸ τῶν θηρίων αὐτῆς Ὠρίωνος*, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τῆς πολλῆς χιόνος,

* Ὁ Ὠρίων οὗτος, φονεύων ἐν τῇ νήσῳ τὰ πολλὰ θηρία (ἐξ ὧν ἐκλήθη καὶ Ὀ φ ι ο ῦ σ α, ὄνομα τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλαι εἶχον νῆσοι, ὡς ἡ Ρόδος καὶ ἡ Τῆνος), ἠθέλησε νὰ βιάσῃ καὶ τὴν Ἄρτεμιν, ἥτις ὅμως ὀργισθεῖσα διέταξε νὰ σχισθῇ εἰς δύο τὸ Πελιναῖον ὄρος ὁπόθεν ἀνεφάνη μέγας καὶ τρομερὸς σκορπίος, ὅστις ἐφόνευσε τὸν Ὠρίωνα.

Οἱ μὲν ἔρασαν,
ἑλκῆσαι πέπλοιο, Χίῳ ὅτε θηρία πάντα
καρτερὸς Ὠρίων στιβαρῇ ἐπέκοπτε κορρύνῃ
ἠῆρις ἀρνύμενος Χίῳ χάριν Οἰνοπίωνος.
ἡ δὲ οἱ ἐξαυτῆς ἐπετείνατο θηρίον ἄλλο
νήσου ἀναρρήξασα μέσας ἑκάτερθε κολώνας
σκορπίον, ὃς ῥα μιν οὗτα καὶ ἔκτανε πολλὸν ἐόντα
πλειότερος προφανεὶς ἐπεὶ Ἄρτεμιν ἤκαχεν αὐτήν.
(Ἀράτ. Φαινομ. 637—644).

Κατὰ τὸν Βοχάρτον αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πελιναίου ὄρους προῆλθεν ἐκ τῆς λέξεως π ε λ ὶ ν ά ς, σημαινούσης εἰς συριακὴν ἢ ἑβραϊκὴν γλῶσσαν ἐκπληκτικὸν ἢ τερατώδη δρά-

ἥτις εἶχε πέσει τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, κληθέντος ἐντεῦθεν Χίου, καὶ νύμφης τινός, μεθ' ἧς οὗτος συνευρέθη, εὑρὼν τὴν νῆσον ἔρημον. Ὁ Ἰσίδωρος τὸ ὄνομα τῆς νήσου παράγει ἐξ αὐτῆς τῆς μαστίχης, ἥτις συριστὶ καλεῖται Χῖος *(Chios insula Syra lingua apellatur, eo quod ibi mastix gignitur, Syri enim masticam Chion vocant)*. Κατὰ τὸν Βοχάρτον ὅμως ἡ μαστίχη δὲν εἶναι συριακή, ἀλλὰ φοινικικὴ λέξις, πιθανῶς δὲ ὠνόμασαν οἱ Φοίνικες τὸ φυτὸν ἐτς-μετσίκ, ἤτοι δένδρον ἐκχέον. Σεγέξ, τοὐτέστι μαστίχη, ὀνομάζεται ἡ Χίος καὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἐνῷ οἱ Ἄραβες πάλιν καλοῦσιν αὐτὴν Γεζιρὰτ-ἀλ-Μαστίκη. Κατὰ τὸν Ἱερώνυμον ἡ Χίος καὶ Μαυρονῆσι κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐκαλεῖτο διὰ τὰ μακρόθεν φαινόμενα μαῦρα αὐτῆς βουνά. Σὺν τοῖς Πελασγοῖς καὶ οἱ Κᾶρες καὶ οἱ Λέλεγες ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι τῆς νήσου οἰκισταί (1500 π. Χ.). Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Χίου ἔζων ληστρικὸν βίον, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ νησιῶται· ἦσαν δὲ τοσοῦτον πτωχοί, ὥστε ὅτε βραδύτερον οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν τὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν οὔτε σύμμαχον τὴν Χίον ἐκάλεσαν, οὔτε ἀξίαν λεηλατήσεως αὐτὴν ἐθεώρησαν, κατὰ συνέπειαν ἀπίθανον θεωρεῖται τὸ ὑπὸ τοῦ σοφιστοῦ Ἀλκιδάμαντος λεγόμενον ὅτι ὅθεν οἱ Ἕλληνες ἐκάλεσαν εἰς συμμαχίαν ἐναντίον τῆς Τροίας καὶ τὸν τῆς Χίου οἰκιστὴν Οἰνοπίωνα. Εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους ἀνάγεται ἡ τε ἀποικία τῶν Χίων εἰς τὴν ἐν Βοιωτίᾳ Λευκωνίαν καὶ ὁ ὑπὸ τῶν Χίων μετὰ τῶν Ἐρυθραίων συγκροτηθεὶς πόλεμος εἴτε περὶ τῆς Λευκωνίας ταύτης, εἴτε περὶ τῆς ἐν Χίῳ ὁμωνύμου αὐτῆς. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον Ἐρυθραίων καὶ Χίων οἱ Μιλήσιοι ἐβοήθησαν τοὺς Χίους, οἵτινες, ὡς βραδύτερον ἐκτεθήσεται, δὲν ἐφάνησαν ἀγνώμονες πρὸς τοὺς Μιλησίους. Ὁ Φροντῖνος ἀναφέρει στρατήγημά τι τῶν Χίων ἀναγόμενον πιθανῶς εἰς τὸ περὶ τῆς Λευκωνίας τοῦτον πόλεμον. Κατ' αὐτὸν οἱ Ἐρυθραῖοι ἔταξαν ἐπὶ ὑψώματος κατάσκοπον, ἵνα μηνύῃ αὐτοῖς τὰς τῶν Χίων κινήσεις. Οἱ Χῖοι ἐπέτυχον τότε τοῦ φόνου τοῦ κατασκόπου ἐκείνου καί, τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ ἀφαιρέσαντες, ἐνέδυσαν δι' αὐτῶν ἴδιον στρατιώτην, ὃν καὶ ἔταξαν ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ὑψώματος θέσει ἀντὶ τοῦ φονευθέντος. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ τοιοῦτος κατάσκοπος ψευδῆ διεβίβαζε τοῖς Ἐρυθραίοις μηνύματα, οἱ δὲ Ἐρυθραῖοι ἐξαπατηθέντες περιέπεσον εἰς ἐνέδραν. Ἐκτὸς τοῦ πολέμου τούτου ἀνεφύη καὶ θρησκευτική τις διαφορὰ Χίων καὶ Ἐρυθραίων περὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἡρακλέους. Ἐν τῷ μεταξὺ Χίου καὶ Ἐρυθρῶν πορθμῷ ἐφάνη ὡς ἐκ θαύματος σχεδία ἐρχομένη ἐκ Τύρου τῆς Φοινίκης καὶ φέρουσα ἄγαλμα τοῦ Ἡρακλέους. Οἵ τε Ἐρυθραῖοι, οἵτινες εἶδον αὐτὴν ἐκ Μεσάτης, (ἤτις ἦτο κατὰ τὸν Παυσανίαν τὸ ἐπὶ τῆς Ἐρυθραίας γῆς κείμενον ἀκρωτήριον Ἀργεννον ἢ ὁ περὶ αὐτὸ λιμὴν) καὶ οἱ ἀντικρὺ τούτων Χῖοι ἠμιλλῶντο τίς νὰ κερδήσῃ τὸ δῶρον τοῦτο. Μετὰ μακρὰν ἔριν τυφλός τις ἁλιεύς, Φορμίων καλούμενος, εἶδε κατ' ὄναρ ὅτι αἱ μὲν γυναῖκες τῶν Ἐρυθραίων ὤφειλον ν' ἀποκόψωσι τὴν κόμην αὐτῶν, οἱ δὲ ἄνδρες σχοινίον ἐκ τούτων πλέξαντες νὰ εἰσαγάγωσι τὴν σχεδίαν. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ γυναῖκες δὲν ἤθελον νὰ κόψωσι τὴν κόμην αὐτῶν, ἔπραξαν τοῦτο αἱ Θρᾷσσαι δοῦλαι αὐτῶν καὶ τοιουτοτρόπως ἔσυραν τὴν σχεδίαν εἰς τὸν λιμένα. Εἰς ἀμοιβὴν ὁ Φορμίων ἀνέκτησε τὴν ὅρασιν διὰ τῆς τοῦ Ἡρακλέους χάριτος. Οἱ Ἐρυθραῖοι ἔκτισαν μετὰ ταῦτα τὸ Ἡράκλειον, ναὸν εἰς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους, σωζόμενον ἔτι ἐπὶ τοῦ Παυσανίου, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ἐκ γυναικείων τριχῶν σχοινίον. Σύγχρονος τῆς θρησκευτικῆς ταύτης διαφορᾶς φαίνεται καὶ ἡ κατὰ τῶν Χίων ἐπιβουλὴ τῶν Ἐρυθραίων, οἵτινες, καλέσαντες τοὺς Χίους εἰς δεῖπνον, προὐτίθεντο νὰ φονεύσωσιν αὐτούς, καθ' ἣν στιγμὴν θὰ παρετίθεντο ἐν τῇ τραπέζῃ τὰ βόεια κρέατα. Εἷς ὅμως τῶν φίλων τῶν Χίων διεμήνυσεν αὐτοῖς τὴν ἐπιβουλὴν ταύτην διὰ τῶν ἑξῆς στίχων:

Ὦ Χῖοι, πολλὴ γὰρ Ἐρυθραίους ἔχει ὕβρις,
φεύγετε δειπνήσαντες ὑὸς κρέα μηδὲ μένειν βοῦν,

ἤτοι

«Φεύγετε, Χῖοι, τοὺς ἀδίκους Ἐρυθραίους, ἅμα ὡς φάγετε τὸ χοίρειον κρέας καὶ μὴ ἀναμείνητε τὸ βόειον». Καὶ ταῦτα μὲν ἀνάγονται εἰς τὴν μυθικὴν τῆς νήσου ἱστορίαν, τὰ μετέπειτα ὅμως ἄρχονται ἀναγόμενα εἰς τὸ ἱστορικὸν μέρος τῆς Χίου.

Κατὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Ἰώνων ὑπὸ τῶν

κοντα, γλῶσσαν τὴν ὁποίαν νομίζει ὅτι ἐλάλουν οἱ πρῶτοι κατ' αὐτὸν οἰκισταὶ τῆς Χίου Φοίνικες.

Ἀχαιῶν μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐκ τῆς Πελοποννήσου οἱ Ἴωνες ὡς καί τινες Πελοποννήσιοι καὶ Βοιωτοὶ μετέβησαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μαιάνδρου ὑπὸ διαφόρους Ἴωνας ἀρχηγέτας, ὧν εἷς ἦτο καὶ ὁ Ἐγέρτιος ἢ Ἐγέρτιλος, ὅστις κατῴκησε μετὰ πολλῶν ἐν Χίῳ. Φαίνεται δὲ ὅτι παρὰ τὸ ἄγνωστον τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ τῶν Ἰώνων αὕτη εἰς Χίον ἀποίκησις ἐγένετο, ἡ Χίος ἐκτίσθη συγχρόνως μετὰ τῶν Ἐρυθρῶν καὶ ἀφοῦ ἐκτίσθησαν ἡ Μίλητος καὶ ἡ Κολοφών. Λέγεται δὲ ὅτι συγχρόνως ἐκτίσθησαν ἡ Χίος καὶ αἱ Ἐρυθραί, διότι καὶ ἡ διάλεκτος αὐτῶν ὡμοίαζε, καὶ κοινῶς κατὰ τῆς Κορωνίας ἐξεστράτευσαν, καὶ διότι πολλαὶ πόλεις καὶ χωρία τῶν δύο τούτων ἦταν ὁμώνυμα πρὸς πόλεις καὶ χωρία τῆς Βοιωτίας καὶ διότι ἐπὶ τέλους πολλὰ ἀρχαῖα νομίσματα σώζονται, φέροντα τὰς λέξεις ΟΜΟΝΟΙΑ ΧΙΩΝ ΕΡΥΘΡΑΙΩΝ. Κατὰ τὴν μέχρι τῶν Περσικῶν ταύτην ἐποχὴν ἡ Χίος διῳκεῖτο ὑπὸ βασιλέως, ὑπαγομένου, ὡς καὶ οἱ τῶν λοιπῶν ἰωνικῶν ἀποικιῶν, εἰς τὸν κοινὸν τῶν ἀποικιῶν τούτων βασιλέα, τὸν ἐν Ἐφέσῳ ἑδρεύοντα. Βασιλεὺς τῆς Χίου ἦν ὁ Ἵππόκλος. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας (πιθανῶς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἱππόκλου) τὸ πολίτευμα τῶν Χίων κατέστη πρῶτον ἀριστοκρατικὸν καὶ εἶτα ὀλιγαρχικόν. Ἡ ὀλιγαρχικὴ κυβέρνησις μετέπεσε βραδύτερον εἰς τυραννικὴν μοναρχίαν ἐν Χίῳ ἐπὶ τοῦ Στράττιδος, ὅτε ἐξεστράτευσεν ὁ Δαρεῖος ἐναντίον τῶν Σκυθῶν. Βραδύτερον ἡ δυναστεία τοῦ Στράττιδος κατεστράφη, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ἕτερος Στράττις ἀναφέρεται ὡς τύραννος τῆς Χίου. Εἶτα εἰσαχθὲν πάλιν τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα καὶ τυραννικὸν καταστὰν ἐπὶ τέλους κατελύθη («πολλαὶ δὲ καὶ διὰ τὸ ἄγαν δεσποτικὰς εἶναι τὰς ὀλιγαρχίας ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τινῶν δυσχερανάντων κατελύθησαν, ὥσπερ ἡ ἐν Χίῳ ὀλιγαρχία», ὡς ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» αὐτοῦ). Ὁπωσδήποτε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μέγαν ἡ Χίος ἐκέκτητο πλοῦτον, ὡς ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν ἀργυρωνήτων δούλων. Τοὺς δούλους τούτους φαίνεται ὅτι ἤρξαντο νὰ ἔχωσιν οἱ Χῖοι μετὰ 50 πιθανῶς ἔτη ἀπὸ τῆς εἰς τὴν νῆσον ἐλεύσεως αὐτῶν, ὅτε, ἐκβιώξαντες τοὺς κατοίκους τῆς νήπου, ἠθάνθησαν τὴν ἀνάγκην ἐργατῶν διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν. Μολονότι δὲ οἱ δοῦλοι τῶν Χίων δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ἀλλ' ἔξωθεν ἠγορασμένοι βάρβαροι καὶ τὸ πλεῖστον Θρᾷκες, οὐκ ὀλίγην προπῆψαν οἱ Χῖοι ἑαυτοῖς μοχθηρίαν, ὡς πρῶτοι μεταξὺ τῶν Ἰώνων ἐπινοήσαντες τὴν σωματεμπορίαν*. Οἱ δοῦλοι οὗτοι πολλὰ παρέσχον τοῖς Χίοις πράγματα ὑπό τινα Δρίμακον, μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ ὁποίου πολλῷ πλείονα ὑπέστησαν ἐκ μέρους τῶν δούλων, ὥστε ἐτιμήθη οὗτος εἰς ἀνάμνησιν τῆς μετριότητος αὐτοῦ δι' ἥρῳου, ὅπερ ἐπωνόμασαν ἥρῳον «Ἥρως εὐμενοῦς». Τὰ αἴτια τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν Χίων ὑπῆρξαν ἡ θέσις τῆς νήσου, τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ ἀξιόλογον αὐτῶν ναυτικόν. Ἡ εἰς τὸ ἐμπόριον ἐπίδοσις αὐτῶν μάλιστα εἰς ἀρχαιοτάτην ἀνάγεται ἐποχήν, καί, καθὰ φαίνεται, περὶ τοὺς τοῦ Ὁμήρου εἰσέτι χρόνους (1000 π. Χ.) ἤνθει τὸ ἐμπόριον τῆς Χίου, καθόσον εἰς τὸν ὕμνον, τὸν ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου κατὰ τὸν Θουκιδίδην ἢ ὑπ' ἄλλου συγχρόνου ποιητοῦ ἢ ὀλίγον νεωτέρου τοῦ Ὁμήρου εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ποιηθέντα, ἡ Χῖος καλεῖται:

καὶ Χίος ἡ νήσων λιπαρωτάτη εἰν ἁλὶ κεῖται.

ὠὰ τῆς λέξεως λιπαρωτάτη δηλοῦται μᾶλλον ὅτι ἦτο πλουσιωτάτη. Οἱ ἐμπορευόμενοι Χῖοι ἐταξείδευον εἰς ὅλας τὰς Σποράδας καὶ Κυκλάδους νήσους, εἰς πάντα τὰ παράλια Ἀσίας καὶ Εὐρώπης εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει ὁ Ὅμηρος ἐν τῷ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνῳ τὴν συνάθροισιν τῶν Χίων καὶ λοιπῶν

---

* Χῖοι πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων μετὰ Θετταλοὺς καὶ Λακεδαιμονίους ἐχρήσαντο δούλοις· τὴν μέντοι κτῆσιν αὐτῶν οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκείνοις· Λακεδαιμόνιοι μὲν γὰρ καὶ Θετταλοὶ φανήσονται κατασκευασάμενοι τὴν δουλείαν ἐκ τῶν Ἑλλήνων, τῶν οἰκούντων πρότερον τὴν χώραν, ἣν ἐκεῖνοι νῦν ἔχουσιν, οἱ μὲν Ἀχαιῶν, οἱ δὲ Περραιβῶν καὶ Μαγνήτων καὶ προσηγόρευσαν τοὺς καταδουλωθέντας οἱ μὲν Εἵλωτας, οἱ δὲ Πενέστας· Χῖοι δὲ βαρβάρους κέκτηνται τοὺς οἰκέτας καὶ τιμὴν αὐτῶν καταβάλλοντες (Θεοπομ. παρ. Ἀθην. ΣΤ' σελ. 265). Καὶ ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει περὶ τῶν Χίων ἐν τῇ λέξει Χῖος «Οὗτοι δὲ πρῶτοι ἐχρήσαντο θεράπουσιν, ὡς Λακεδαιμόνιοι τοῖς Εἵλωσι, καὶ Ἀργεῖοι τοῖς Γυμνησίοις, καὶ Σικυώνιοι τοῖς Κορυνηφόροις, καὶ Ἰταλιῶται τοῖς Πελαργοῖς καὶ Κρῆτες Μνωίταις».

Ἰωνικῶν πόλεων εἰς τὴν ἐν Δήλῳ γενομένην ἑορτὴν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἔνθα τοι ἐλκεχίτωνες Ἴάονες ἠγερέθονται
σὺν σφίσι τεκέεσι καὶ αἰδοίῃς ἀλόχοισιν·
πάντων γάρ κεν ἴδοιτο χάριν, τέρψαιτο δὲ θυμὸν
ἄνδρας τις ὁρώων καλλιζώνους τε γυναῖκας
νῆάς τ' ὠκείας ἠδ' αὐτῶν κτήματα πολλά.

Τὰ πλοῖα δὲ ταῦτα καὶ τὰ πολλὰ κτήματα ἀπέκτησαν οἱ Χῖοι ἐκ τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς γῆς αὐτῶν, ἥτις ἦτο πετρώδης καὶ μάλιστα ἐν τοῖς βορείοις. Εἰς τὰ μακρὰ αὐτῶν ταξείδια οἱ Χῖοι μετεκόμιζον καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν προϊόντα καὶ τὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ὅτι δὲ καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐταξείδευον ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι καὶ ἀποικία αὐτῶν ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ ἐν ταῖς ἐκεῖς ἑλληνικαῖς πόλεσιν ὑπῆρχε καὶ πόλις Χίος. Ἡ κατὰ θάλασσαν ἀκμὴ τῆς Χίου τεκμηριοῦται ἐκ διαφόρων ἱστορικῶν γεγονότων. Εἰς τὴν ἐν Λάδῃ ναυμαχίαν μόνοι οἱ Χῖοι 100 τριήρεις προσήνεγκον, ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἥρπασαν τὰ σκάφη τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, μόνον τὰ τῶν Χίων καὶ Λεσβίων πλοῖα δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀφαιρέσωσι. Κατὰ τὸ 20ὸν ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Χῖοι ἠδυνήθησαν μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων ν' ἀντιστῶσιν ἐν τοῖς πέριξ τῆς Ἰωνίας ἐναντίον τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων· ἄλλως ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰσοκράτους, καθ' ὃν «ἐπεὶ καὶ περὶ Χίων ἔχοιμ' ἂν τοῦτον τὸν λόγον εἰπών, ὡς ὁποτέροις ἐκεῖνοι προσθέσθαι βουληθεῖεν, οὗτοι κατὰ θάλατταν κρείττους ἦσαν», ἀποδείκνυσιν ὅτι ἐκεῖνοι ἐνίκων κατὰ θάλασσαν, ὅσοι εἶχον μεθ' ἑαυτῶν τοὺς Χίους, τοῦθ' ὅπερ ἀρκεῖ εἰς ἀπόδειξιν τῆς τῶν Χίων ὑπεροχῆς κατὰ θάλασσαν. Ὡς δὲ ταῦτ' ἡ Χίος θεωρεῖται ὡς ὁ κῆπος τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ ὁ παράδεισος τοῦ Αἰγαίου, οὕτω καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἠριθμεῖτο ἡ νῆσος αὕτη ἐν ταῖς πέντε νήσοις τῶν μακάρων διά τε τὸ εὐκραὲς τοῦ κλίματος καὶ τὸ εὔκαρπον τῆς χώρας, ἐξαιρουμένου, ὡς εἴρηται, τοῦ πρὸς τὰ βόρεια κυρίως μέρους, πετρώδους ὄντος καὶ ἀγόνου. Ἐκ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μνημονευομένων προϊόντων τῆς Χίου ἐπισημότερα ἦσαν τὰ ἑξῆς: ὁ οἶνος, καὶ ἰδίᾳ ὁ ἀριούσιος καλούμενος, ἐκ τῆς Ἀριουσίας χώρας τῆς Χίου, ὃν ἐξυμνοῦσι πλεῖστοι ὅσοι ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι, ὡς ὁ Ἀριστοφάνης:

Οἶνος δὲ Χῖος ἐστὶ περιλελειμμένος
καὶ ταῦλ' ἀγαθὰ πρὸς ταῦτα μὴ βραδύνετε.

Ὁ Βιργίλιος, ὅστις ἐξυμνεῖ καὶ τὸν Φαναῖον οἶνον τῆς Χίου, ὁ Ὁράτιος, ὁ Τίβουλος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι συγγραφεῖς. Ὁ οἶνος τῆς Χίου ἦν θρεπτικός, ὠφέλιμος δὲ οὐχὶ μόνον εἰς πολλὰς ἀσθενείας τῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ καὶ χρήσιμος εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἀντιδότων φαρμάκων καὶ μεταλλικῶν τινων παρασκευῶν. Ἐν Ἀθήναις ἐθεωρεῖτο ὡς πολύτιμος καὶ ἐπωλεῖτο ἀκριβώτατα. Ἕτερον προϊὸν εἶναι ἡ μαστίχη, ἥτις καὶ ἐν Ἰνδίαις μὲν καὶ Ἀραβίᾳ παρήγετο, ἀλλ' ἡ τῆς Χίου ὑπερεῖχε τήν τε ποιότητα καὶ ποσότητα. Ὁ Γαληνὸς ἐπαινεῖ αὐτὴν ὡς χρήσιμον εἰς πολλὰς ἰατρικὰς συνθέσεις, προτιμῶν αὐτὴν τῆς αἰγυπτίας· τὰ σῦκα, ἐν τοῖς περιφήμοις τῶν ὁποίων ἐξυμνοῦνται καὶ τὰ τῆς Χίου, τὰ μάρμαρα, ἅτινα ὑπὸ πολλῶν ἐφημίζοντο, ἡ Χία γῆ, ἥτις εἶναι ὁμοία τὴν δύναμιν πρὸς τὴν Σαμίαν καὶ ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ δίδῃ καλὸν χρῶμα εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα καὶ νὰ ἐξαφανίζῃ τὰς ρυτίδας τοῦ προσώπου, ἐφ' ᾧ μεταχειρίζονται αὐτὴν αἱ γυναῖκες εἰς προστριβὴν τοῦ δέρματος πρὸς καλλωπισμόν (Καὶ τῆς Χίας δὲ τὴν λευκὴν καὶ ὑπότεφρον παραλειπτέον καὶ τῇ σαμίᾳ ἐμφερῆ. Πλακώδης δέ ἐστι καὶ λευκή, τοῖς δὲ σχήμασι τῆς ἀναπλάσεως διαφέρουσα. Δύναμιν δ' ἔχει τὴν αὐτὴν τῇ Σαμίᾳ, τετανὸν δὲ καὶ στίλβον, ἔτι δὲ εὔχρουν τὸ πρόσωπον καὶ ὅλον τὸ σῶμα ἀποτελεῖ. Σμήχει δὲ ἀντὶ νίτρου ἐν βαλανείῳ». Διοσκορ. Ε' 174.—Γαλην. Περὶ τῆς τῶν ἁπλ. φαρμ. κράσ. καὶ δυν. σ. 180, βιβλ. Δ)· ἡ κεραμῖτις γῆ, ἐξ ἧς κατεσκευάζοντο διάφορα ἀγγεῖα, Χῖος κέραμος περιεκτικῶς ὀνομαζόμενα· ἐκαλοῦντο δὲ τὰ κεράμεια ταῦτα σταμνοὶ ἢ σταμνία, κάδοι, πίθοι. Ἐλλειπτικῶς δὲ Χῖος ἐσήμαινε λαγήνιον Χίου εἴτε κενόν, εἴτε πλῆρες Χίου οἴνου. Ἀξιόλογα προϊόντα τῆς Χίου ἀναφέρονται πρὸς τούτοις ὁ σῖτος, ὃν ἐπρομηθεύοντο ἐκεῖθεν οἱ Ρωμαῖοι, οἱ χερσαῖοι κοχλίαι, τὸ ἔλαιον, ἡ τερεβινθίνη, ἡ τραγορίγανος, τὰ κτένια τῆς θαλάσσης, τὸ ἄμυλον, τὰ ὄστρεα, τὸ κώνειον καὶ τὰ κεράτια, ἅτινα καὶ αὐτομάτως ἐφύοντο εἰς τὴν Χίον. Ἀλλὰ καὶ αἱ τέχναι ἠκμαζον ἐν Χίῳ, διότι ἡ ὕπαρξις ναυπηγῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων καὶ ἀνδριαντοποιῶν ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς μεγάλης

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ναυτικῆς αὐτῶν δυνάμεως καὶ ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἀγαλμάτων, τῶν ναῶν, τῶν θεάτρων καὶ ἄλλων δημοσίων οἰκοδομημάτων. Καὶ σιδηρουργοὶ ὑπῆρχον, πρῶτος δὲ ἐφευρέτης τῆς τέχνης τοῦ κολλᾶν τὸν σίδηρον ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Χίου Γλαῦκος. Πρὸ τῶν Περσικῶν καὶ ἡ παραμικρὰ ἐν Χίῳ πόλις εἶχε λαμπρὰ οἰκοδομήματα, ναοὶ δὲ ἦσαν ἐν αὐτῇ ἄπειροι, ἧς ὁ τοῦ Πελιναίου Διός, ὁ τοῦ Φαλαίου Ἀπόλλωνος, τὸ Ποσείδιον ἢ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, τὸ Δελφίνειον ἢ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ναὸς τῆς Πολιούχου Ἀθηνᾶς, οἱ ναοὶ τοῦ Διονύσου, ὁ τῆς Ἀφροδίτης, Κυβέλης κλπ. Φαίνεται ὅτι ὁ παρὰ τὴν λεγομένην πηγὴν τοῦ Πασσᾶ στρογγύλος βράχος, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ἵσταται μικρὰ στήλη, καὶ ὅστις θεωρεῖται γενικῶς ὡς λείψανον τῆς τοῦ Ὁμήρου σχολῆς, ὁ καλούμενος συνεπῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων Δασκαλειῶ (διδασκαλεῖον) ἀποτελεῖ μᾶλλον ἐρείπια ναοῦ τῆς Κυβέλης. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Διονύσου ἐτελεῖτο ἐν Χίῳ λαμπρῶς κατὰ τὸν Ἀνθεστηριῶνα μῆνα (φεβρουάριον) μετὰ μείζονος δὲ φιλανθρωπίας ἢ ἐν Ἀθήναις, διότι ἐν τῇ Χίῳ ἐθυσιάζετο εἰς τὸν Θεὸν πλαστὸς καὶ οὐχὶ πραγματικὸς ἄνθρωπος εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὑπὸ τῶν τιτάνων φονευθέντος Διονύσου. Ἐκτὸς ἄλλων καὶ οἱ Χῖοι συνεισέφερον εἰς τὴν ἀνίδρυσιν τοῦ κοινοῦ τῶν Ἰώνων ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ, ὅστις ἐθεωρήθη ἓν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου.

2. Ἡ Χίος κατὰ τοὺς περσικοὺς χρόνους. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας ἤρχισαν νὰ ἐνοχλῶσι τοὺς Ἴωνας, πρῶτος δὲ ὁ Σαδυάττης καὶ εἶτα ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλυάττης ἐπολέμησαν τοὺς Μιλησίους. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον (623—612 π. Χ.) οἱ Χῖοι, εὐγνωμονοῦντες τοῖς Μιλησίοις, ἐβοήθησαν αὐτοῖς, ἀλλὰ βλέποντες εἶτα ὅτι οἱ Πέρσαι καθ' ἡμέραν ἐκρατύνοντο καὶ ἠπείλουν τὴν νῆσον, παρέδωκαν εἰς τοὺς Πέρσας τὸν Πακτύην, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Κῦρος εἶχεν ἐμπιστευθῇ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου καὶ ὅστις, διωκόμενος παρὰ τῶν Περσῶν, κατέφυγεν εἰς τοὺς Ρωμαίους, οἵτινες ἐκ φόβου ἐπεμψαν αὐτὸν πρῶτον εἰς Μιτυλήνην καὶ εἶτα εἰς Χίον. Εἰς ἀντάλλαγμα ἔλαβον οἱ Χῖοι παρὰ τῶν Περσῶν τὸν Ἀταρνέα, χώραν, κειμένην ἀντικρὺ τῆς Λέσβου. Οἱ Χῖοι πικρῶς μετεμελήθησαν εἶτα ἐπὶ τῇ ἀσεβεῖ αὐτῶν πράξει. Οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Χῖοι ἑπομένως, ἵνα ἀποφύγωσι παντελῆ δουλείαν εἰς τοὺς Πέρσας, συνῆλθον ἐν τῷ Πανιωνίῳ καὶ ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ζητοῦντες βοήθειαν κατὰ τῶν Περσῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι διέταξαν μόνον διὰ πρέσβεως τὸν Κῦρον νὰ μὴ βλάψῃ πόλιν τῆς ἑλληνικῆς γῆς, διότι δὲν θὰ ἠνείχοντο τοῦτο. Ἡ τοιαύτη προστασία ἦτο φυσικῶς ὀλίγον συντελεστικὴ καὶ μετὰ τῶν Ἰώνων οἱ Χῖοι ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἀμύνης αὐτῶν. Βραδύτερον ὁ Δαρεῖος, ἐγκαταστήσας σατράπας ἐν πάσαις ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσιν, ἠνάγκασεν αὐτὰς νὰ συνεκστρατεύσωσι μετ' αὐτοῦ κατὰ τῶν Σκυθῶν. Πυρποληθεισῶν μετὰ ταῦτα τῶν Σάρδεων ἐξ αἰτίας τῶν Ἰώνων, οἵτινες εἶχον μεταβῆ ἐκεῖ μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν, ὁ Δαρεῖος ἀπεφάσισε κατὰ κράτος νὰ ἐξοντώσῃ αὐτούς. Οἱ Χῖοι, βλέποντες τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, συνῆλθον εἰς τὸ Πανιώνιον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ συναθροίσωσιν ὅλας αὐτῶν τὰς ναυτικὰς δυνάμεις παρὰ τὴν Λάδην, νῆσον πλησίον τῆς Μιλήτου. Τὰ ὅλα σκάφη, ἅτινα συνεκεντρώθησαν ἐναντίον τῶν Περσῶν ὑπὸ τῶν Ἰωνικῶν ἀποικιῶν, ἦσαν 358, ἐξ ὧν τὰ 100 τῶν Χίων. Ἡ ἀρχηγία τοῦ στόλου ἀνετέθη εἴς τινα Διονύσιον, στρατηγὸν τῶν Φωκαέων. Ἕνεκα ὅμως τῆς αὐστηρᾶς πειθαρχίας, εἰς ἣν ὑπέβαλεν αὐτοὺς ὁ Διονύσιος, ἐπὶ 7 μόνον ἡμέρας ἀντιστάντες, τὴν 8ην ἐλειποτάκτησαν. Πρῶτον ἀνεχώρησαν οἱ Σάμιοι ἐκτὸς 11 σκαφῶν, οἱ ναύαρχοι τῶν ὁποίων δὲν ἠθέλησαν νὰ προδώσωσι τὴν κοινὴν ἐλευθερίαν, εἶτα αἱ τῶν Λεσβίων τριήρεις καὶ μετ' αὐτὰς ἄλλαι πολλαὶ ἰωνικαί. Μόνοι οἱ Χῖοι, μὴ θέλοντες νὰ φανῶσι προδόται, παρέμειναν ἅπαντες, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος, λέγων: «Τῶν δὲ παραμεινάντων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ περιέφθησαν τρηχύτατα Χῖοι, ὡς ἀποδεικνύμενοί τε ἔργα λαμπρὰ καὶ οὐκ ἐθελοκακέοντες—ὁρέοντες γὰρ τοὺς πολλοὺς τῶν συμμάχων προδιδόντας οὐκ ἐδικαίεον τοῖσι κακοῖσι αὐτέων ὁμοῖοι γενέσθαι, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων συμμάχων μεμουνωμένοι διεκπλώοντες ἐναυμάχεον, ἐς ὃ τῶν πολεμίων ἑλόντες ναῦς συχνὰς ἀπέβαλον τῶν σφετέρων νεῶν τὰς πλεύνας» (Ἡροδοτ. VI. 13, 15). Τοιουτρόπως 100 χιακαὶ τριήρεις ἔμειναν μεθ' ἑκατὸν περίπου ἐναπολειφθει-

σῶν ἄλλων ἰωνικῶν ἀπέναντι τῶν 600 περσικῶν. Οἱ Χῖοι ἐπολέμησαν ἀνδρείως καὶ πολλὰ ἐκυρίευσαν σκάφη τῶν βαρβάρων, μέχρις ὅτου ἀπώλεσαν καθ' ὁλοκληρίαν τὰ ἴδια. Ὅσοι δ' ἐσώθησαν ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψωσι διὰ τῆς Ἐφέσου εἰς Χίον, ἐπειδὴ ὅμως τότε αἱ γυναῖκες τῶν Ἐφεσίων ἐώρταζον τὰ Θεσμοφόρια, καθ' ἃ δὲν συνεχωρεῖτο ἡ εἴσοδος τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐπειδὴ οἱ σωθέντες Χῖοι εἰσῆλθον νύκτωρ εἰς τὴν Ἔφεσον, ὅπου δὲν εἶχε γνωσθῇ εἰσέτι τὸ ἀτύχημα αὐτῶν, οἱ Ἐφέσιοι, νομίσαντες αὐτοὺς λῃστάς, ἐρχομένους ν' ἁρπάσωσι τὰς γυναῖκας αὐτῶν, ἔσπευσαν καὶ ἐφόνευσαν τοὺς δυστυχεῖς Χίους. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ὁ πενθερὸς τοῦ Ἀρισταγόρου Ἱστιαῖος ἐπολέμησε τοὺς Χίους εἰς τὰ λεγόμενα Κοῖλα τῆς Χίου, μεγάλην ἐπενεγκὼν αὐτοῖς φθοράν. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Μιλήτου οἱ Πέρσαι ἐκυρίευσαν τὸ ἑπόμενον ἔτος μεταξὺ ἄλλων πόλεων καὶ νήσων καὶ τὴν Χίον (498 π. Χ.). Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀπέσβεσε τὸ φιλελεύθερον φρόνημα τῶν Χίων, διότι τῷ 479 οἱ Χῖοι συνεἰργησαν μετὰ τῶν Σαμίων εἰς τὴν λαμπρὰν κατὰ τῶν Περσῶν νίκην ἐν Μυκάλῃ, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐν Πλαταιαῖς τοιαύτην, καθ' ἣν πάλιν γενναίως καὶ οἱ Χῖοι συνεπολέμησαν, τοῦ Παυσανίου ἰδόντος μάλιστα τὸ ὄνομα αὐτῶν κεχαραγμένον ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῇ βάσει τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγάλματος τοῦ Διός. Καὶ μετὰ τοῦ Κίμωνος οἱ Χῖοι ἐπολέμησαν ἐν τῷ κατὰ τῶν βαρβάρων πολέμῳ καὶ συνεξεστράτευσαν κατὰ τῆς Κύπρου. Ἐν τέλει συνεμάχησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων.

3. Ἡ Χίος ἐπὶ τοῦ δεσποτισμοῦ τῶν Ἀθηναίων. Μετὰ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος καὶ πάντες, ὅσοι συνεξεστράτευσαν μετὰ τῶν βαρβάρων (470—449 π. Χ.) καὶ μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἐκστρατείαν, οἱ Ἀθηναῖοι, θαλασσοκράτορες γενόμενοι, ἐπέβαλον κατ' ἀρχὰς συνεισφορὰς εἰς τὰς συμμαχικὰς πόλεις, αἵτινες μετὰ ταῦτα μετετράπησαν εἰς βαρεῖς φόρους. Ὁ τοιοῦτος δεσποτισμὸς προύκάλεσεν ἐπαναστάσεις, τὰς ὁποίας καταστείλαντες οἱ Ἀθηναῖοι τῇ βοηθείᾳ τῶν συμμάχων, ἀφῄρεσαν τὴν ἐλευθερίαν πασῶν τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν πλὴν τῆς Χίου καὶ τῆς Λέσβου, ὧν ἐφοβοῦντο τὴν κατὰ θάλασσαν δύναμιν (441 π. Χ.). Ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καταστροφῆς τῆς Σάμου μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἤτοι ἐπὶ δεκαετίαν ὅλην, οἱ Χῖοι ἐπεδόθησαν εἰς ἐπούλωσιν τῶν προηγουμένων αὐτῶν πληγῶν καὶ εἰς ἀνάπτυξιν τῶν ναυτικῶν αὐτῶν δυνάμεων. Τοὺς πρὸς τοῦτο πόρους ἠρύοντο οἱ Χῖοι καὶ ἐκ τοῦ ἐμπορίου μὲν αὐτῶν, ἐξ οὗ μεγάλα εἶχον ἀποθησαυρίσει ποσά, καὶ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων δὲ εἰσφορῶν, τῶν γινομένων ὁσάκις εἶχε χρείαν ἡ πατρίς, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐξαιρετικῶς ἐν καιρῷ πολέμων ἐπιβαλλομένης ἐπὶ πάντων ἐν γένει τῶν ἐμπορευμάτων φορολογίας. Πρὸς τούτοις ἐπειδὴ ὁσάκις ἄτομόν τι ἐδανείζετο παρ' ἄλλου ποσόν τι, ἐκρατεῖτο σημείωσις ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ δημοσίου, προσποριζομένης οὕτω τῆς πολιτείας ἱκανοῦ κέρδους ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπογραφῆς, ἡ χρηματικὴ ἑκάστου κατάστασις ἦν γνωστὴ εἰς τὴν πολιτείαν διὰ τοῦ μέσου τούτου καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ ἐπιβολὴ τῶν φόρων ἐγένετο ἀναλόγως. Συνέβη δέ ποτε ἡ κυβέρνησις, χρείαν ἔχουσα χρημάτων, νὰ ψηφίσῃ ὥστε, ὅστις ἐκ τῶν πολιτῶν ἐχρεώστει ποσόν τι εἰς ἄλλον πολίτην νὰ πληρόνῃ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς κυβερνήσεως τὸ ποσὸν ἐκεῖνο, ἡ δὲ κυβέρνησις νὰ πληρώνῃ τόκον εἰς τὸν δανειστήν, μέχρις ὅτου δυνηθῇ ν' ἀποπληρώτῃ αὐτῷ καὶ τὸ κεφάλαιον*.

Περὶ τῶν χρηματικῶν πόρων προκειμένου, σημειωτέον ὅτι καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰ κυριώτερα ἀρχαῖα τῆς Χίου νομίσματα, ταῦτα ἦσαν χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ καὶ φέρουσι συνήθως τὸ Χῖον κεράμειον, ἤτοι δίωτον ἀγγεῖον, σταφυλὴν ἢ φύλλον κλίματος ἢ πρῴραν πλοίου, σημαίνοντα τὴν εὐφορίαν τοῦ οἴνου καὶ τὸ διὰ θαλάσσης ἐμπόριον, πάντοτε δὲ τὴν Σφίγγα, ἐνίοτε τὸν Ἑρμῆν, ἔστιν ὅτε μόνον τὸ στοιχεῖον Χ, δηλωτικὸν τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου, ἄλλοτε πάλιν ὁλόκληρον τὸ ὄνομα ΧΙΟΣ, ἄλλοτε στάχυν κριθῆς, ἄλλοτε πάλιν τὸ ὄνομα ΧΙΩΝ, πολ-

---

* Χῖοι δέ, νόμου ὄντος αὐτοῖς ἀπογράφεσθαι τὰ χρέη εἰς τὸ δημόσιον, δεηθέντες χρημάτων, ἐψηφίσαντο τοὺς μὲν ὀφείλοντας ἀποδοῦναι τῇ πόλει τὰ δάνεια, τὴν δὲ πόλιν ἐκ τῶν προσόδων τοὺς τόκους τοῖς δεδανεικόσι καταφέρειν, ἕως ἂν καὶ τὸ ἀρχαῖον εὐπορήσωσι. (Ἀριστοτελ. Οἰκονομ. σελ. 9, ἔκδοσ. Σνάιδερ).

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

λάκις τὸ ὄνομα τοῦ ἐνιαυσίου ἄρχοντος τῆς Χίου καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Εἷς τινα νομίσματα, ἐν οἷς ὑπάρχει τὸ δίωτον κεράμειον καὶ ἡ σφίγξ ἀπαντᾷ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ὁμήρου ὁτὲ μὲν ἁπλῶς, ὁτὲ δὲ κρατοῦντος βίβλον μετ' ἐπιγραφῆς ΙΔΙΑΣ. Ὁ Ὅμηρος ὅμως καὶ εἰς ἄλλων πόλεων νομίσματα ἐχαράσσετο μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐν τοῖς χιακοῖς συνεχαράσσετο μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ σφίγξ ὡς σύμβολον τῆς σοφίας ἢ βιομηχανίας. Εἷς τινα τῆς Χίου νομίσματα ἀπαντᾷ καὶ ἡ δήλωσις τῆς ἀξίας αὐτῶν, ὡς ὀβολὸς Χίων, δίχαλκον κλπ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι παραστάσεις χιακῶν νομισμάτων ὑπάρχουσι. Τοῦ λόγου περὶ τῶν νομισμάτων γενομένου, σημειωτέον ὅτι ἀβάσιμος φαίνεται ἡ γνώμη τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους, συμπεραίνοντος ἔκ τινος χωρίου τοῦ κωμικοῦ ὅτι δῆθεν ὁ Ἀριστοφάνης παρίστησι τοὺς Χίους ὡς κιβδηλεύοντας τὰ νομίσματα. Κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦτον «κίβδηλα ἐλέγετο τὰ ὑπὸ Χίων δεδηλημένα ἤτοι βεβλαμμένα κατὰ τροπὴν τοῦ χ εἰς τὸ κ. Ἀθηναῖοι γὰρ καὶ Χῖοι πρὸς ἀλλήλους ἐμάχοντο διὰ τὰ Χίων νομίσματα μετὰ τοῦ χ [δὲ] στοιχείου Ἀθηναῖοι ἐγχαράξαντες ἀπεστρέφοντο καὶ ἐκάλουν αὐτὰ Χίβδηλα, ὡς διὰ τοῦ χ στοιχείου δῆλα ὄντα. Παραλαβοῦσα δὲ ἡ συνήθεια τὴν φωνὴν τὸ δεδολωμένον νόμισμα, κίβδηλον ὠνόμασεν, ἐναλλάξασα τὰ στοιχεῖα πρὸς τὸ εὐγλωττότερον» (Σχολ. Ἀριστ. Ὄρν. 158). Κατ' ἄλλους ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν κίβδηλα νομίσματα ἐχάρασσον τὸ στοιχεῖον χ διὰ νὰ διακρίνωσιν αὐτὰ ἐκ τῶν γνησίων· τὸ χ δὲ στοιχεῖον ὡς διακριτικὸν γνώρισμα ἐχάρασσον ἕνεκα μίσους πρὸς τοὺς Χίους. Ταῦτα περὶ τῶν χιακῶν νομισμάτων παρεκβατικῶς.

Οἱ Χῖοι, ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου αὐτῶν πλούτου, ἐφ' ᾧ διεκρίνοντο πάντες ἐν γένει οἱ Ἴωνες, συμμετεῖχον τῆς παροιμιώδους ἰωνικῆς πολυτελείας. Αἱ χῖαι τράπεζαι δὲν ὑστέρουν τῶν συβαριτικῶν, καθόσον τοσοῦτον ἠδοκίμουν ἐν τῇ γαστρονομίᾳ, ὥστε πλεῖστα ὅσα ἐφεῦρον ἀρτύματα. Περιβόητοι ἦσαν καὶ οἱ μάγειροι αὐτῶν. Ὁ κωμικὸς Εὔφρων συγκαταλέγει ἕνα ἐξ αὐτῶν, Νηρέα καλούμενον, μεταξὺ τῶν ἑπτὰ τότε περιφήμων μαγείρων, οὓς συγκρίνει ἀστείως πρὸς τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος. Οὗτος ἐξεῖχε μάλιστα ὡς πρὸς τὴν ἕψησιν τοῦ γόγγρου (εἶδος ἐγχέλυος):

Νηρεὺς δ' ὁ Χίος γόγγρον ἥψε τοῖς Θεοῖς.

Τὸ ζωὴ Χῖα ἐσήμαινε ζωὴν ἔκδοτον εἰς τὰς τρυφάς, ὁ δὲ Χίος γέλως κατέστη παροιμιώδης. Τοῖς Χίοις ἀποδίδοται καὶ ἡ περίεργος οὐρὰ τῆς κεφαλῆς, ὅθεν ἐγεννήθη ἡ παροιμία Χῖος λόφος, ὡς καὶ ἡ ἀπόσπασις τῶν τριχῶν τοῦ σώματος, ὅθεν ἄλλη ἐγεννήθη παροιμία τὸ χιαστὶ τίλλειν. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀκολασίας τῶν Χίων ἦτο καὶ τὸ τόλμημα τῶν εἰς τὴν Σπάρτην ἀπεσταλμένων Χίων ἢ Κλαζομενίων πρεσβευτῶν νὰ μολύνωσι τοὺς θρόνους τῶν ἐφόρων, ὥστε νὰ γεννηθῇ τότε ἔξεστι τοῖς Χίοις ἀσχημονεῖν, ὡς καὶ ἡ ἀπρεπὴς συνήθεια, καθ' ἣν ἐν Χίῳ δὲ τῇ νήσῳ καὶ βαδίζειν ἐστὶν ἥδιστον ἐπὶ τὰ γυμνάσια καὶ τοὺς δρόμους καὶ ὁρᾶν προσπαλαίοντας τοὺς νέους ταῖς κόραις, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος. Ἐν Χίῳ ὑπῆρχε καὶ τὸ καλούμενον πρεσβυτικόν, ἤτοι μέρος, ἐν ᾧ συνήγοντο οἱ γέροντες πρὸς διασκέδασιν. Ἡ τοιαύτη τρυφὴ καὶ ἀκολασία ἐπήνεγκε πολλὰς ἐν Χίῳ στάσεις καὶ ἔριδας καὶ μείζονα δ' ἔτι δεινά.

Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Χῖοι, συμμαχήσαντες τοῖς Ἀθηναίοις, ἔπεμψαν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Λεσβίων πεντήκοντα τριήρεις εἰς τὰς ἐναντίον τῆς Ἐπιδαύρου καὶ Ποτιδαίας ἐκστρατείας· μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὅμως καθυπόταξιν τῆς Λέσβου, φοβούμενοι μὴ ὑποστῶσι καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν τύχην, δὲν ἀπεσκίρτησαν μὲν ἀμέσως τῆς συμμαχίας καὶ ἐβοήθησαν μάλιστα ἐν τῷ μεταξὺ τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν ἐναντίον τῶν Λακεδαιμονίων πόλεμον, εἰς τὴν κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατείαν καὶ ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ ἧτταν τῶν Ἀθηναίων ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ συνετάχθησαν τοῖς Λακεδαιμονίοις. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι, πληροφορηθέντες σαφέστερον τὰς προθέσεις τῶν Χίων, ἐξέπλευσαν ἐναντίον τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλκαμένους στρατηγουμένων 21 συμμαχικῶν πλοίων, ἅτινα καὶ ἠνάγκασαν νὰ κλεισθῶσιν εἰς Πειραιόν, ἔρημον λιμένα παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἐπιδαυρίας, φονεύσαντες καὶ τὸν στρατηγὸν Ἀλκαμένην. Ἐν τῷ μεταξὺ καταπλευσάντων εἰς Χίον καὶ τῶν ὑπὸ τὸν Χαλκιδέα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην λακεδαιμονίων σκαφῶν, ἡ ἀπο-

στασία τῆς Χίου καθ' ὁλοκληρίαν συνετελέσθη. Ἡ ἀποστασία τῆς Χίου ὀδυνηρὰν ἐνεποίησε τοῖς Ἀθηναίοις ἐντύπωσιν. Μετὰ τὴν ἀποστασίαν ταύτην οἱ Χῖοι ἐπειράθησαν νὰ ἐπαναστατήσωσι καὶ ἄλλας ἰωνικὰς πόλεις καὶ νήσους, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς Χίους πρῶτον εἰς τὴν Βολισσόν, εἶτα εἰς τὰς Φανὰς καὶ μετέπειτα εἰς τὸ Λευκώνιον (411), ὅπου ἥρπασαν καὶ τοὺς αὐτόθι συνηθροισμένους ἀπείρους χιακοὺς θησαυρούς. Ἐκτὸς τῶν διαφόρων τούτων καὶ ἄλλων ἡττῶν τῶν Χίων καὶ αὐτοὶ οἱ δοῦλοι αὐτῶν, ἄσπονδον τρέφοντες μῖσος κατὰ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν, ηὐτομόλουν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοσούτῳ μείζονα ἐπέφερον τοῖς Χίοις κακά, ὅσῳ ἀκριβέστερον ἐγίνωσκον τὰς λεπτομερείας τῆς νήσου. Οἱ Ἀθηναῖοι, πολιορκήσαντες τοὺς Χίους, φοβερὰν προὐκάλεσαν παρ' αὐτοῖς πεῖναν· εἰς ταύτην δὲ πιθανῶς τὴν περίστασιν ἀνάγεται τὸ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἱστορούμενον, ὅτι οἱ Χῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ τρέφωνται διὰ βαλάνων φηγοῦ. Κατὰ τὸ θέρος οἱ Χῖοι, εἰς μεγάλην περιελθόντες στενοχωρίαν καὶ οὐδεμίαν βλέποντες ὑπὲρ αὐτῶν βοήθειαν, ἠναγκάσθησαν νὰ ναυμαχήσωσι. Τότε 36 αὐτῶν σκάφη συνεπλάκησαν μετὰ 32 ἀθηναϊκῶν, ἀλλ' ἡ νίκη ἔμεινεν ἀμφιρρεπής, τῆς νυκτὸς δ' ἐπελθούσης ὑπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ηὐξήθη εἰς 108 σκάφη καὶ τὸ Δελφίνειον ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Ἀθηναίων· ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ὁ Καλλικρατίδας, προσλαβὼν ἐκ τῆς Χίου καὶ Ρόδου 50 πλοῖα καὶ συνενώσας ταύτας μετὰ τῶν ὑφ' ἑαυτῶν, ἀπετέλεσε στόλον ἐξ 140 σκαφῶν, δι' ὧν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸ Δελφίνειον, νὰ κατασκάψῃ αὐτὸ καὶ νὰ διώξῃ καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τῆς Χίου τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Χῖοι, δυσαρεστηθέντες εἶτα ἐκ τοῦ Ἐτεονίκου, ὃν ὁ Καλλικρατίδας εἶχεν ἀφήσει εἰς Μηθύμνην καὶ ὅστις ἐκεῖθεν μετέβη τῷ 406 π. Χ. εἰς Χίον, ἐζήτησαν παρὰ τῆς Λακεδαίμονος ναύαρχον τὸν Λύσανδρον· τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ νικηθῶσι μὲν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ νὰ ὑποταχθῶσι καὶ οἱ Χῖοι εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀντὶ τῶν Ἀθηναίων, τέως δεσποτῶν αὐτῶν.

4. Ἡ Χίος μέχρι τῆς εἰς Ρωμαίους ὑποταγῆς. Τοῦ Λυσάνδρου ναυάρχου γενομένου, οἱ ἐν Χίῳ εὑρισκόμενοι Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ πολεμῶσι τὴν Χίον, εἶτα, συγκροτηθείσης τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίας, αἱ μὲν Ἀθῆναι ἐκυριεύθησαν, ὁ δὲ πελοποννησιακὸς πόλεμος κατελύθη. Καὶ ὅμως οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες ὤφειλον εὐγνωμοσύνην εἰς τοὺς Χίους ἐπὶ τῇ σταθερότητι, ἣν οἱ τελευταῖοι κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν ἐπεδείξαντο πόλεμον, ἐκήρυξαν τότε ὅτι τοὺς Ἀθηναίους ἐπολέμησαν οὐχὶ διὰ νὰ ἐλευθερώσωσι τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, ἀλλ' ἵνα αὐτοὶ δεσπόσωσιν ἀντὶ τῶν Ἀθηναίων. Εἰς τὴν δεσποτείαν τῶν Λακεδαιμονίων ὑπέκυψε καὶ ἡ Χίος. Ἡ τοιαύτη πολιτεία τῶν Λακεδαιμονίων, ὡς καὶ ἡ διαγωγὴ τῶν ἁρμοστῶν καὶ τῶν δεκαρχιῶν ἐγένετο ἀφορμή, ὥστε οἱ Χῖοι νὰ ἐπεθυμήσωσι πάλιν τὴν μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίαν· οἱ τελευταῖοι οὗτοι ὅμως, συμμαχήσαντες πάλιν μετὰ τῶν Χίων καὶ λοιπῶν, ἅμα ὡς ἐπέτυχον νικῶν τινων, ἤρξαντο νὰ καταπιέζωσι πάλιν τοὺς συμμάχους καὶ μάλιστα τὴν Χίον, ἥτις παρώξυνε τοὺς Ἀθηναίους, ὅτε μετ' ὀλίγον συνεμάχησε τοῖς Θηβαίοις. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει οἱ Χῖοι διετέλουν εἰς διηνεκεῖς σχεδὸν πολέμους μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ διεξήγαγον ἐπὶ τριετίαν ὅλην τὸν συμμαχικὸν καλούμενον πόλεμον, ὅστις, ἐξασθενήσας τὰς τῶν ἑλλήνων δυνάμεις, κατέστησε τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας εὐάλωτον λείαν τοῦ ἀναφανέντος τότε νέου ἐχθροῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος. Ἡ Χίος ἐκυμαίνετο εἶτα μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν Ἰώνων μεταξὺ τῶν Μακεδόνων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν Περσῶν ἀφ' ἑτέρου, μέχρις ὅτου οἱ Ρωμαῖοι, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Φιλίππου, κατέστρεψαν τὴν ναυτικὴν αὐτοῦ δύναμιν ἔμπροσθεν τῆς Χίου καὶ μικρὸν μετὰ ταῦτα τὴν πεζικὴν διὰ τοῦ Φλαμινίνου ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ Ρωμαῖοι ἐκήρυξαν αὐτονόμους ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, αὐτονόμους οὐχὶ ἐν εἰλικρινείᾳ, ἀλλὰ μετὰ δολιότητος καὶ ἐκ φόβου πρὸς τὸν ἐκ τῆς Ἀσίας προερχόμενον Ἀντίοχον· εἰς τε τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τούτου πόλεμον καὶ βραδύτερον εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου, καθ' οὗ ἐστάλησαν οἱ στρατηγοὶ Λούκουλος, Πομπήιος καὶ ὁ περιβόητος Σύλλας, οἱ Χῖοι πιστοὶ ἐφάνησαν τοῖς Ρωμαίοις. Ἡ τοιαύτη ὅμως πολιτεία αὐτῶν ἐν τῷ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πολέμῳ τῶν Ρωμαίων σοβαρώτατα εἶτα προὐκάλεσε δεινά. Ὅτε

δὲ μετὰ διετίαν (83 π. Χ.) κατετροπώθη ἐν Χαιρωνείᾳ ὑπὸ τοῦ Σύλλα ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Μιθριδάτου Ἀρχέλαος οὐ μόνον ἐδήμευσεν ὁ Μιθριδάτης τὰ κτήματα τῶν Χίων, ὅσοι εἶχον καταφύγει πρὸς τὸν Σύλλαν, καὶ λοιπῶν, ἀλλ' ἀποστείλας καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ζηνόβιον, ἐκυρίευσε τὴν Χίον καὶ τὴν πρωΐαν, συναθροίσας τοὺς Χίους εἰς τὸν ναόν, ἐζήτησε παρ' αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ἐνέχυρα· ἀφοῦ δ' ἀπέστειλε τὰ ἐνέχυρα εἰς τὰς Ἐρυθράς, εἶπε τοῖς Χίοις ὅτι ὡς πρὸς τὴν λοιπὴν αὐτῶν τύχην ὀφείλουσι ν' ἀναμείνωσι τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μιθριδάτου. Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη:

«Εὖνοι καὶ νῦν ἐστε Ρωμαίοις, ὧν ἔτι πολλοὶ παρ' ἐκείνοις εἰσί· καὶ τὰ ἐγκτήματα Ρωμαίων καρποῦσθε ἡμῖν οὐκ ἀναφέροντες. ἔς τε τὴν ἐμὴν ναῶν ἐν τῇ περὶ Ρόδον ναυμαχίᾳ τριήρης ὑμετέρα ἐνέβαλέ τε καὶ κατενέσεισεν· ὃ ἐγὼ περιέφερον ἐκὼν εἰς μόνους τοὺς κυβερνήτας, εἰ δύναισθε σώζεσθαι καὶ ἀγαπᾶν. Λανθάνοντες δὲ καὶ νῦν τοὺς ἀρίστους ὑμῶν ἐς Σύλλαν διεπέμψατε καὶ οὐδένα αὐτῶν ὡς οὐκ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ταῦτα πράττοντα ἐνεδείξατε, οὐδ' ἐμηνύσατε, ὃ τῶν οὐ συμπεπραχότων ἔργον ἦν. Τοὺς οὖν ἐπιβουλεύοντας μὲν τῇ ἐμῇ ἀρχῇ, ἐπιβουλεύσαντας δὲ καὶ τῷ σώματι, οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι ἐδικαίουν ἀποθανεῖν, ἐγὼ δ' ὑμῖν τιμῶμαι δισχιλίων ταλάντων».

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καταφαίνεται ὅτι ὁ Μιθριδάτης, γενναιοφρόνως δῆθεν φερόμενος πρὸς τοὺς πολλαχῶς ἀδικήσαντας αὐτὸν Χίους, ἐζήτει παρ' αὐτῶν τὸ μικρὸν ποσὸν δισχιλίων ταλάντων (12 ἑκατομ. φράγκ. περίπου!) ἐν εἴδει ποινῆς. Οἱ Χῖοι ἠναγκάσθησαν τότε, δεδημευμένων ἤδη ὄντων τῶν κτημάτων αὐτῶν, νὰ γυμνώσωσι τοὺς ναοὺς τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναθημάτων καὶ τὰς γυναῖκας τῶν πολυτελῶν αὐτῶν στολῶν καὶ κοσμημάτων, ἵνα πληρώσωσι τὸ ἐπιβληθὲν πρόστιμον εἰς τὸν τοῦ Μιθριδάτου ἀπεσταλμένον πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἤρκεσεν εἰς τὸ νὰ δυσωπήσῃ τὸν τοῦ Μιθριδάτου ἀπεσταλμένον, ὅστις, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἔλειπέ τι ἐκ τῆς πληρωθείσης ποσότητος, συνήθροισε τοὺς Χίους μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων εἰς τὸ θέατρον, περιεστοιχισμένον ὑπὸ στρατιωτῶν, γυμνὰ φερόντων ξίφη, καὶ ἐκεῖθεν κατεβίβασεν αὐτοὺς εἰς τὸν λιμένα, ὅπου ἐπεβίβασεν αὐτοὺς εἰς πλοῖα, κατ' ἰδίαν τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας μετὰ τῶν παιδίων καὶ ὁπόθεν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν Μιθριδάτην, διασκορπίσαντα αὐτοὺς μακράν. Περιττὸν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα τὰς ἀτιμώσεις καὶ φόνους, τοὺς ἐμπρησμοὺς καὶ τὰς καταστροφὰς ἐν γένει, ἃς ὑπέστησαν οἱ Χῖοι καὶ ἡ πατρὶς αὐτῶν πρὸ τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ τούτου καὶ μετ' αὐτόν. Ὁ Μιθριδάτης ἔπεμψεν αὐτοὺς εἰς Κολχίδα δεδεμένους ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων αὐτῶν δούλων, οὕτως ὥστε ἐγεννήθη ἡ παροιμία: Χίος δεσπότην ὠνήσατο. Τοιουτοτρόπως ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἡ λαμπρὰ καὶ πλουσία Χίος ὑπέστη σοβαρώτατον ὄλεθρον.

Ὁ Σύλλας, κατατροπώσας τὸν Μιθριδάτην, ἠνάγκασαν αὐτὸν ἐν ἄλλοις ν' ἀποκαταστήσῃ καὶ τοὺς Χίους εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν καὶ παρέσχεν αὐτοῖς τε καὶ ἄλλαις τισὶ συμμάχοις πόλεσιν ἱκανὰς ἐλευθερίας, ἤτοι νὰ ἔχωσι συνελεύσεις καὶ τὰ ἴδια ἤθη νὰ μὴ κυβερνῶνται ὑπὸ οὐδενὸς ρωμαίου ἄρχοντος ἢ ἀντάρχοντος καὶ νὰ ὑπακούωσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Χίῳ Ρωμαῖοι εἰς τοὺς ἐγχωρίους νόμους τῆς νήσου. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς ἑξῆς ἐπιγραφῆς:

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

. . Α . . . Ν Α . . . . ΥΧ . . . . . Κ . . .
ΣΤΑΦΙΛΟΥΥΠΑΡΧΟΝΤΩΝΠΡΟΣΤΟΥΣΧΕΙΩΝΠΡΕΣΒΕΙΣΑΝΑΓΕΙΝΩΣ . . .
ΤΩΝΕΠΙΣΤΟΛΗΝΑΝΤΙΣΤΙΟΥΟΥΕΤΕΡΟΣΤΟΥΠΡΟΕΜΟΥΑΝΘΥΠΑΤ . . .
ΑΝΔΡΟΣΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΤΑΚΟΛΟΥΘ. ΝΤΗΚΑΘΟΛΙΚΗΜΟΥ . . .
ΘΕ· ΕΙΤΟΥ. Π. . ΕΙΝΤΑΥΠΟΤΩΝΠΡΟΕΜΟΥΑΝΘΥΠΑ ΤΩΝΓΡΑΦΕΝΤ . . .
ΛΑΤΤΕΙΝΚΑΙΤΗΝΥΠΕΡ ΤΟΥΤΩΝΦΕΡΟΜΕΝΗΝΕΠΙΣΤΟΛΗΝΟΥΕΤΕ . . .
ΕΥΛΟΓΟΝΗΓΗΣΑΜΗΝ ΥΣΤΕΡΟΝΔΕΕΚΑΤΕΡΟΥΜΕΡΟΥΣΕΞΑΝΤΙΚΑ . . .
ΣΤΑΣΕΩΣ ΠΕΡΙΤΩΝΚΑΤΑΜΕΡΟΣΖΗΤΗΜΑΤΩΝΕΝΤΥΧΟΝΤΟΣΔΙΗ . . .
ΣΑΚΑΙΚΑΤΑΤΗΝΕΜΗΝΣΥΝΗΘΕΙΑΝΠΑΡΕΚΑΤΕΡΟΥΜΕΡΟΥΣΕΠΙΜΕ . . .
ΤΕΡΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑΗΤΗΣΑΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ. . .ΑΒΩΝΚΑΙΚΑΤΑΤΟΕΠΙ . . .
ΛΟΝΕΠΙΣΤΗΣΑΣΕΥΡΟΝΤΟΙΣΜΕΝΧΡΟΝΟΣΑΡΧΑΙΟΤΑΤΟΥΔΟΙΜΑ . . .
ΣΥΝΚΛΗΤΟΥΑΝΤΙΣ . . ΑΓΙΣΜΑΓΕΓΟΝΟΤΟΣΛΟΥΚΙΩΣΥΛΛΑΤΟΔΕ . . .
ΡΟΝΥΠΑΤΩΙΕΝΩΜΑΡΤΥΡΟΠΟΙΣΙΤΟΙΣΧΕΙΟΙΣΟΣΑΥΠΕΡΡΩΜΑΙΩΝΔΙ . . .
ΚΑΝΤΕΜΙΘΡΙΔΑΤΗΝΑΝΔΡΑΓΑΘΟΥΝΤΕΣΚΑΙΥΠΑΥΤΟΥΕΠΑΘΟΝΗΣΥΝ . . .
ΤΟΣΕΙΔΙΚΩΣΕΒΕΒΑΙΩΣΕΝΟΠΩΣΝΟΜΟΙΣΤΕΚΑΙΕΘΕΣΙΝΚΑΙΔΙΚΑΙΟΙΣ . . .
ΤΑΙΑΕΣΧΟΝΟΤΕΤΗΡΩΜΑΙΩΝΔΙΑΠΡΟΣΗΘΟΝΙΝΑΤΕΥΠΟΜΗΘΩΤΙΝΙ . . .
ΤΥΠΩΩΣΙΝΑΙΧΟΝΤΩΝΗΝΤΑΡΧΟΝΤΩΝ. ΟΙΤΕΠΑΡΑΥΤΟΙΣΟΝΤΕΣΡΩ . . .
ΘΙΤΟΙΣΧΕΙΩΝΥΠΑΚΟΥΩΣΙΝΝΟΜΟΙΣ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣΔΕΘΕΟΥΥΙΟΥΣ. .
ΒΑΣΤΟΥΤΟΟΓΔΟΩΝ ΥΠΑΤΟΥ.ΕΠΙΣΤΟΛΗΠΡΟΣΚΕΙΟΥΣΓΡΑΦΟΝΤ. . . .
ΙΣΠΕΝΤΗΝΠΟΛΙΝΕΥΘ. . .

Τῶν πρώτων ἓξ γραμμάτων, λειψάνων πληρεστέρας ἐπιγραφῆς, αἰνιγματωδῶν παραμεινάντων, τὸ λοιπὸν τῆς ἐπιγραφῆς συμπληρωθὲν ἔχει ὧδε :

«Σταφύλου ὑπαρχόντων πρὸς τοὺς Χείων πρέσβεις, ἀναγινωσ[κόν]των ἐπιστολὴν Ἀν»τιστίου Οὐέτερος, τοῦ πρὸ ἐμοῦ ἀνθυπάτ[ου] ἀνδρὸς ἐπιφανεστάτου. Κατακολουθῶν τῇ »καθολικῇ μου [προ]θέ[σ]ει τοῦ π[ράττ]ειν τὰ ὑπὸ τῶν πρὸ ἐμοῦ ἀνθυπάτων γραφέντ[α, »φυ]λάττειν, καὶ τὴν ὑπὲρ τούτων φερομένην ἐπιστολὴν Οὐέτε[ρος] εὔλογον ἡγησάμην· »ὕστερον δὲ ἑκατέρου μέρους, ἐξ ἀντικαταστάσεως, περὶ τῶν κατὰ μέρος ζητημάτων ἐν»τυχόντος διή[κου]σα, καὶ κατὰ τὴν ἐμὴν συνήθειαν, παρ' ἑκατέρου μέρους ἐπιμε[λῶς »τὰ σφέ]τερα γεγραμμένα ἤτησα ὑπομνήματα· [ἃ λ]αβὼν καὶ κατὰ τὸ ἐπι[βάλ]λον ἐπι»σκήψας, εὗρον τοῖς μὲν χρόνοις ἀρχαιοτάτου δόγμα[τος τῆς] συγκλήτου ἀ»τιστ[ρρ]άγισμα »γεγονότος, Λουκίῳ Σύλλᾳ τὸ δε[ύτε]ρον ὑπάτῳ, ἐν ᾧ μαρτυροποιοῦσα τοῖς Χείοις ἃ »ὑπὲρ Ρωμαίων δι(ήντλη)κάντε Μιθριδάτην ἀνδραγαθοῦντες, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἔπαθον· ἡ »Σύν[κλη]τος εἰδικῶς ἐβεβαίωσεν, ὅπως νόμοις τε καὶ ἔθεσι καὶ δικαίοις [χρῶν[ται, ἃ »ἔσχον, ὅτε τῇ Ρωμαίων [φι]λίᾳ προσῆλθον, ἵνα τε ὑπὸ μήθ' ὑτινι[οῦν] τύπῳ ὦσιν ἀρ»χόντων ἢ ἀνταρχόντων· οἵ τε παρ' αὐτοῖς ὄντες Ρω[μαῖ]οι τοῖς Χείων ὑπακούωσιν νό»μοις· αὐτοκράτορος δὲ Θεοῦ υἱοῦ Σ[ε]βαστοῦ τὸ ὄγδοον ὑπάτου. Ἐπιστολὴ πρὸς Χείους, »γράφοντ[ος] . . . . . περὶ τὴν πόλιν».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

Μόλις ἀναπνεύσαντες, ἐπεδόθησαν εἰς ἀνέγερσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου καταστραφέντων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ τείχους αὐτῶν, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι δὲν εἶχον στερηθῇ παντάπασι τοῦ πλούτου αὐτῶν, μολονότι στερούμενοι τῶν προτέρων ἀπείρων αὐτῶν μέσων καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀνιδρύσωσι κατὰ τὴν προτέραν αὐτῆς λαμπρότητα στοάν, καταστραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου, ἔτυχον καὶ τῆς ἀρωγῆς τοῦ βασιλέως τῶν Ἰουδαίων Ἡρώδου, ὅστις, πρὸς]τὸν γαμβρὸν τοῦ Αὐγούστου Ἀγρίππαν μεταβαίνων καὶ ὑπ' ἐναντίων ἀνέμων κωλυόμενος, διέμεινεν ἡμέρας τινὰς ἐν Χίῳ (12 π. Χ.). Ὁ Ἡρώδης οὗτος οὐ μόνον βασιλικὰ δῶρα ἔδωκεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ μείζονα τῆς πρὸς ἀνέγερσιν τῆς στοᾶς ἀπαιτουμένης δαπάνης ποσὰ ἐχορήγησεν, ἐπιθυμῶν ἵνα ἡ νῆσος ἀναλάβῃ τὴν προτέραν αὐτῆς λαμπρότητα. Ὁπωσδήποτε οἱ Χῖοι ἠναγκάζοντο πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς χορηγηθείσης αὐτοῖς μικρᾶς ἐλευθερίας νὰ ὑφίστανται ἐν σιγῇ τὰς τῶν Ρωμαίων ἁρπαγάς, ὁπόταν οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐκ τῆς νήσου διήρχοντο εἴτε εἰς ἐκστρατείαν μεταβαίνοντες, εἴτε ἐπιστρέφοντες ἐκ ταύτης. Εἰς μάλιστα Ρωμαῖος, περιβόητος διὰ τοὺς ἐναντίον αὐτοῦ στηλιτευτικοὺς λόγους τοῦ Κικέρωνος, Οὐῆρος καλούμενος, ἀφῄρεσεν ἀπὸ τῆς Χίου καὶ ἄλλων ἑλλ. πόλεων καὶ νήσων ὅσα λαμπρὰ λείψανα ἐκ τῆς ἀρχαιότητος εἶχον διασωθῇ (17 μ. Χ.). Τὴν εἰς τοὺς Χίους ὑπὸ τοῦ Σύλλα χορηγηθεῖσαν ἐλευθερίαν ἐπεκύρωσαν μὲν οἱ μετέπειτα αὐτοκράτορες, ὁ Λούκουλος, ὁ Πομπήιος, ὁ Καῖσαρ, ὁ Αὔγουστος, ὁ Τιβέριος μέχρι τοῦ Νέρωνος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ οἱ Χῖοι ἐστερήθησαν τῆς ἐλευθερίας ταύτης, διότι, εἰπών οὗτος «ἀπομεμαθηκέναι τὴν ἐλευθερίαν τὸ ἑλληνικόν», ὡς ὁ Παυσανίας ἀναφέρει, ὑπεδούλωσεν εἰς τοὺς Ρωμαίους πάλιν τοὺς Ἕλληνας, μετὰ τῶν ἑλληνικῶν δὲ πόλεων ὑπεδουλώθη καὶ ἡ Χίος (70 μ. Χ.).

Μέρος Β'.

(70 μ. Χ.—1822 μ. Χ.).

1. Ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους, Βυζαντινοὺς καὶ Ἐνετούς. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ ἀφαίρεσιν τῆς τῶν Χίων ἐλευθερίας ἡ νῆσος ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ρωμαίου ἐπάρχου ἢ ὑπὸ Ἕλληνος, ἐνεργοῦντος ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τούτου (90 μ. Χ.), ὡς ἐκ τῆς διαφθορᾶς δὲ πάντων τότε τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐν Χίῳ οἱ ρωμαῖοι οὗτοι ἔπαρχοι ἐκυβέρνων δεσποτικῶς. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Β' αἰῶνος μέχρι τῶν μέσων τοῦ Γ' ἐπικρατεῖ σκότος ἐν τῇ χιακῇ ἱστορίᾳ· μόνον ἐπὶ αὐτοκράτορος Δεκίου (253 μ. Χ.) ἀναφέρεται ὅτι ἐμαρτύρησεν ἐν Χίῳ ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας ἅγιος Ἰσίδωρος καὶ ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος (360 μ. Χ.) ἤκμασεν ἰατρὸς Χῖος, ὀνόματι Αἰσχίνης. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξηγεῖται ὑπὸ τῆς ἐλεεινῆς καταστάσεως τοῦ Βυζαντίου, ὅπερ μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος διετέλει ἕρμαιον διαφόρων ἐπιδρομικῶν φύλων, οἷον Γότθων, Οὔννων, Ἀλάνων κλπ. ὡς καὶ διαφόρων θεολογικῶν ἐρίδων, οὕτως ὥστε οὔτε λόγος κἂν περὶ Χίου γίνεται, οὐδὲ ἀριθμεῖται ἀντιπρόσωπος αὐτῆς εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου τῶν 318 θεοφόρων πατέρων. Ἄγνωστον ἐπίσης πότε ἡ Χίος ἐδέξατο τὸν χριστιανισμόν, ἂν ὑπέστη διωγμοὺς ἐπὶ Δεκίου καὶ Διοκλητιανοῦ, ἂν ὑπέστη καὶ αὕτη τὰ δεινὰ τοῦ κατὰ τὸ 558 ἐπισκήψαντος τρομεροῦ ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει λοιμοῦ, ἂν προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, τῶν ἐκπορθησάντων τῷ 653 μ. Χ. τὰς Κυκλάδας κλπ. Μόνον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἄρχεται κυρίως ἡ ἱστορία τοῦ μέσου αἰῶνος τῆς Χίου. Τῷ 1093 μ. Χ. Τσαχάς τις, Ζαχάτης κατὰ τὸν Ζωναρᾶν ἢ Τσαχατσᾶς κατὰ τὸν Γλυκᾶν, ἀντάρτης Τοῦρκος, ἐκυρίευσε τὴν νῆσον. Ὁ αὐτοκράτωρ, πληροφορηθεὶς τοῦτο, ἀπέστειλε πρῶτον ἱκανὸν στόλον καὶ στρατηγὸν Νικήταν τὸν Κασταμονίτην, βραδύτερον δέ, ἡττηθέντος τοῦ Κασταμονίτου, ἔπεμψε κατὰ τοῦ Τσαχᾶ ἄλλον στόλον ὑπὸ Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασσηνόν. Ὁ Τσαχᾶς, ἰδὼν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κατανικήσῃ τὸν γενναῖον τοῦτον ἀντίπαλον αὐτοῦ, ὅστις ἦτον ἀνὴρ μαχιμώτατος καὶ συγγενὴς τοῦ αὐτοκράτορος ἐκ μητρός, ἠθέλησε νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην. Τοῦ Δαλασσηνοῦ δηλώσαντος αὐτῷ ὅτι δύναται νὰ διαλύσῃ τὸν πόλεμον, ὑποβάλλων τὰς προτάσεις αὐτοῦ εἰς τὸν προσμενόμενον δοῦκα Ἰωάννην, γυναικάδελφον τοῦ αὐτοκράτορος, ὁδηγοῦντα πολυάριθμον στρατὸν καὶ στόλον, ἀπέσχε διαπραγματεύσεων καὶ μετὰ μικρόν, νικήσας τοὺς Τούρκους, ἐκυρίευσε τὸ φρούριον καὶ, φρουρὰν τάξας, ἀνεχώρησεν εἰς Μιτυλήνην. Τὸν Τσαχᾶν τοῦ-

τον, εἰς Σμύρνην μεταβάντα, κατέσφαξεν ὁ σουλτάνος Κιλίτς Ἀρσλάν, προσκαλέσας εἰς συμπόσιον. Μόλις εἶχεν ἡσυχάσει ἡ Χίος, ὅτε αἱ σταυροφορίαι νέας προύκάλεσαν ταραχάς. Οἱ Ἐνετοί, ζηλεύσαντες τοὺς Γενουηνσίους καὶ Πισαίους δι' ὅσα πλούτη ἐκτήσαντο ἐν Συρίᾳ, ἀπεφάσισαν νὰ μετάσχωσι τῶν σταυροφορικῶν πολέμων καὶ εἰσορμήσαντες μετὰ μικρὸν εἰς Πτολεμαΐδα, ἐκυρίευσαν τὴν Τῦρον κατόπιν πενταμήνου πολιορκίας. Θρασυνθέντες ἐκ τῶν νικῶν, ἐπεδείξαντο μεγάλην ἀναισχυντίαν καὶ αὐθάδειαν, πολλαχῶς καταπιέζοντες τοὺς Ἕλληνας· ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Κομνηνὸς διέταξε τότε νὰ συλλαμβάνωνται πάντα τὰ ἐνετικὰ σκάφη, μέχρις οὗ ἡ Ἐνετία δώσῃ λόγον τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς. Τότε ὁ ναύαρχος τοῦ ἐνετικοῦ στόλου Δομίνικος Μιχέλης, ἐκπορθήσας ὅλας τὰς Κυκλάδας, ἐν αἷς καὶ τὴν Χίον (1124 μ. Χ.), ἐξηνδραπόδισε τοὺς κατοίκους καὶ διαπεράσας τοὺς πάντας ἐν στόματι μαχαίρας καὶ πλείστας διὰ πυρὸς προκαλέσας ἐν Χίῳ καταστροφάς, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Βενετίαν. Οὗτος μετεκόμισε τότε καὶ τὸ ἄνευ τῆς κεφαλῆς σῶμα τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου, ὅπερ κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μάρκου. Λέγεται ὅτι μετὰ 500 περίπου ἔτη (1622 μ. Χ.) Ἕλλην τις κλέψας μετήνεγκε καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁγίου εἰς Βενετίαν, δαψιλῶς ἀνταμειφθεὶς μετὰ τῶν τέκνων του. Αἱ νῖκαι αὗται τῶν Ἐνετῶν λίαν ἀνησύχησαν τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν, ὅστις ἔβαλε κατὰ νοῦν νὰ ἐξολοθρεύσῃ αὐτούς. Πράγματι ὁ αὐτοκράτωρ, κατορθώσας νὰ συλλάβῃ τοὺς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λιμέσιν Ἐνετούς, ἔρριψεν αὐτοὺς εἰς τὰ δεσμὰ καὶ ἐδήμευσε τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν. Τότε οἱ Ἐνετοὶ ἐπεχείρησαν δι' 120 πλοίων ὑπὸ τὸν δόγην Βιτάλην Μικέλην νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Ἕλληνας· ὁ δόγης οὗτος ἐκυρίευσεν ἐν ἄλλοις καὶ τὴν Χίον· ἐν τῷ μεταξὺ φοβερὰ πανώλης ἐδεκάτιζε τὸν ἐνετικὸν στρατὸν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἐπιστεύθη ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον δηλητηριάσει τὰ φρέατα. Οἱ Ἐνετοί, μὴ ἔχοντες πλέον ναύτας διὰ τὰ σκάφη αὐτῶν, ἔκαιον ταῦτα, ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω τῷ 1171 ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Βενετίαν, διασώσαντες μόνον 17 πλοῖα.

2. **Ἀνάκτησις τῆς Χίου ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν.**—Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς τετάρτης σταυροφορίας, ἥτις δύναται νὰ κληθῇ ὀρθότερον πόλεμος κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἡ βυζαντινὴ αὐλὴ ἐν μεγίστῃ εὑρίσκετο διαφορᾷ. Τοῦ Ἀλεξίου ἐκθρονίσαντος τὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον καὶ τὴν βασιλείαν κατασχόντος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰσαακίου, δραπετεύσας ἐκ τῆς φυλακῆς, ὅπου ἐφυλάσσετο μετὰ τοῦ πατρός, ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν πρῶτον μὲν πάντων τῶν χριστιανῶν μοναρχῶν, ἐν τέλει δὲ τῶν σταυροφόρων καὶ Ἐνετῶν, πλείστας παρέχων αὐτοῖς ὑποσχέσεις. Οἱ Ἐνετοὶ καὶ οἱ σταυροφόροι ὑπεσχέθησαν αὐτῷ βοήθειαν (1199). Κυριευσάντων τῶν Λατίνων τὴν Κων)πολιν (1204), 12 ἐνετοὶ πατρίκιοι καὶ ἰσάριθμοι ἱππόται Γάλλοι διενεμήθησαν τὸ κατακτηθὲν βασίλειον. Οἱ ἐνετοὶ ἔλαβον τὴν Χίον, τὰς Σποράδας καὶ Κυκλάδας κλπ. (Κατὰ τὸν Βιλαρδουΐνον ἡ Χίος ἔπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Γάλλων καὶ οὐχὶ τῶν Ἐνετῶν). Ἐπειδὴ δὲ ἡ δημοκρατία δὲν ἠδύνατο νὰ φροντίζῃ μακρόθεν περὶ τῶν κτήσεων τούτων, ἐπέτρεπεν εἰς πάντα Ἐνετὸν νὰ ἐξοπλίσῃ πλοῖον καὶ νὰ κυριεύσῃ ἰδίᾳ δαπάνῃ οἱανδήποτε ἤθελε τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Τοιουτοτρόπως ὁ Πέτρος Ἰουστινιάνης ἔλαβε τὴν Χίον, ἄλλοι δὲ ἄλλας. Ἡ τοιαύτη εὐτυχία ὅμως τῶν Ἐνετῶν ἐπ' ὀλίγον διήρκεσε, διότι ὁ Δούκας Βατάτσης ἐκυρίευσε μετὰ μικρὸν τὴν Χίον, Λέσβον κλπ. καὶ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐξέωσεν εἶτα τοὺς Ἐνετοὺς καθ' ὁλοκληρίαν (1261). Ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τὰς νίκας ταύτας, τηρήσας $^2/_3$ τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν, διένειμε τὸ λοιπὸν εἰς τοὺς διαφόρους ἀρχηγούς. Εἷς τούτων, ὁ Βενεδέτος Ζαχαρίας, ἔλαβε τὴν Χίον ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ ἐξουσιάζῃ αὐτὴν ἐπὶ δεκαετίαν, τῆς νήσου διατελούσης πάντοτε κτῆμα τοῦ βασιλέως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζαχαρίου τὴν Χίον ἐνέμοντο οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Μπενέτος καὶ Μαρτῖνος· τῇ εἰσηγήσει ὅμως Καλοθέτου τινός, παραστήσαντος τὰς τῶν Λατίνων ἀδικίας ἐν Χίῳ, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος ἐπείσθη νὰ κυριεύσῃ τὴν νῆσον. Ὁ Μπενέτος μάλιστα συνεταίχθη τῷ αὐτοκράτορι ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μαρτίνου. Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1329 ὁ Ἀνδρόνικος, ἀναχωρήσας μετὰ 105 μεγάλων πλοίων, κατέλαβε τὴν νῆσον, ὅτε καὶ παρεδόθη ὁ Μαρτῖνος, ριφθεὶς εἰς τὴν φυλακήν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἐπετράπη τῇ συζύγῳ, τοῖς τέκνοις καὶ ταῖς ὑπηρετρίαις καὶ τοῖς δούλοις νὰ παραλάβωσι πάνθ' ὅσα ἔπιπλα, πολυτελῆ σκεύη, τάπητας κλπ. ἠδύναντο καὶ νὰ ἀναχωρήσωσιν ὅπου ἐπεθύμουν. Δηλώσαντος εἶτα τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς 800 στρατιώτας τοῦ Μαρτίνου ὅτι ἦσαν ἐλεύθεροι ν' ἀναχωρήσωσιν ἢ μή, οἱ πλεῖστοι ἔμειναν παρὰ τῷ βασιλεῖ ὡς μισθοφόροι. Τότε, ἀνταμείβων καὶ τὸν Μπενέτον διὰ τὴν φιλίαν αὐτοῦ, κατέστησεν αὐτὸν ἄρχοντα τῆς νήσου ὑπὸ τὸν ὅρον ἐκ τῶν 120,000 χρυσῶν ἐτησίου τῆς νήσου εἰσοδήματος νὰ δαπανᾷ τὰ πρὸς φρούρησιν τῆς νήσου ἀπαιτούμενα, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν τὰ μὲν ἥμίση νὰ νέμηται αὐτός, τὰ δὲ ἄλλα ἥμίση νὰ χορηγῇ εἰς τὸν βασιλέα. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠθέλησε τότε πρὸς πλειοτέραν ἀσφάλειαν νὰ τάξῃ καὶ θρακικὴν φρουράν, ἀλλ' ὁ Μπενέτος, θέλων νὰ διατελῇ ἀπόλυτος τῆς νήσου κυριάρχης, δὲν κατεδέχετο τὴν μικράν, ὡς ἔλεγεν, ἐκείνην ἀμοιβήν. Μάτην ὁ αὐτοκράτωρ ἐζήτει νὰ πείσῃ αὐτόν· μετὰ πολλὰς ἀποπείρας, τοῦ Μπενέτου ἀρνουμένου νὰ συγκατατεθῇ καὶ ὑπὸ πάντων παράφρονος θεωρουμένου, ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἰκίας πολυτελεῖς ἐν τῷ Βυζαντίῳ αὐτῷ προσήνεγκε καὶ συγκλητικὸν νὰ καταστήσῃ αὐτὸν προσηνέχθη καὶ ἐποιήσατο ἀκολούθως πλείστας ἄλλας αὐτῷ παραχωρήσεις· ὁ Μπενέτος, ἐξοργισμένος, ἀπῆλθεν εἰς Γαλατᾶν διὰ τριῶν βασιλικῶν πλοίων, εἰς ἃ εἶχεν ἐμβιβάσει καὶ σύμπασαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ ὠχύρωσε τότε τὸ φρούριον καὶ διὰ Φωκαίας ἀπῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν. Ἀλλ' ὁ Μπενέτος δὲν ἡσύχαζε καὶ κατέπεισε τοὺς τριηράρχας ὀκτὼ πλοίων, ἐρχομένων ἐκ Γενούης, νὰ συνεκστρατεύσωσι μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Χίου. Μόλις ὅμως ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον οἱ ὑπὸ τὸν Μπενέτον ἄνδρες καί, συγκροτηθείσης μάχης, φεβερὸν ὑπέστησαν ὄλεθρον, ἀπολέσαντες 300 ἄνδρας, τῶν λοιπῶν κακῶν κακῶς διασκορπισθέντων. Ὁ Μπενέτος, παθὼν ἐπιληψίαν, ἀπέθανεν ἐντὸς 6 ἡμερῶν.

3. Νέαι ἐνέργειαι Γενουηνσίων καὶ Ἐνετῶν.—Μικρὸν μετὰ τὴν ἐν Χίῳ ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων οἱ Γενουήνσιοι ἐπειράθησαν νὰ κυριεύσωσι τὰς τῶν ἀσθενῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων χώρας, ἰδίᾳ δὲ τὴν Χίον, ἥτις ἦν πάντοτε τὸ μῆλον τῆς ἔριδος Γενουηνσίων καὶ Ἐνετῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε φθάσει εἰς Γένουαν ὁ ἐκ Βιέννης Ἰγκιβέρτος ἢ Οὐμβέρτος Δελφῖνος μετὰ 5 ἐνετικῶν πλοίων, ἀποβλεπόντων εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Χίου. Ὁ Δελφῖνος οὗτος, συναντήσας παρὰ τὴν Εὔβοιαν τὸν Σίμωνα Βιγνόζον, στόλαρχον τῶν Γενουηνσίων, ἐπειράθη διὰ δωροδοκίας νὰ καταπείσῃ αὐτὸν ὥστε νὰ στρέψῃ ἀλλαχοῦ τὸν στόλον αὐτοῦ· ὁ Σίμων Βιγνόζος ὅμως, περιφρονήσας τὰς προσφορὰς αὐτοῦ, προσωρμίσθη εἰς τὴν Χίον (14 Ἰουνίου 1346). Τότε διὰ κηρύκων ἠγγέλθη εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς νήσου ὅτι οἱ Ἐνετοί, μὴ δυνάμενοι ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συνθηκῶν νὰ κυριεύσωσι τὴν νῆσον, ἐπιχειροῦσι τοῦτο δολίως διὰ τοῦ Δελφῖνος καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι πρόθυμος νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτούς· κατὰ συνέπειαν ἐζήτει διὰ τῶν ὑπούλων τούτων λόγων νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἡ ἀποβίβασις στρατοῦ. Οἱ Χῖοι ὅμως κακῶς ἀπέπεμψαν τοὺς κήρυκας τούτους. Ὁ Σίμων, ὀργισθείς, ἐπεχείρησε διαφόρους ἐφόδους καὶ οἱ Χῖοι, στερηθέντες μετ' ὀλίγον τῶν πρὸς τοῖζῆν καὶ μὴ βλέποντες ἐπικουρίαν τινὰ καταφθάνουσαν, παρεδόθησαν τῇ 13 σεπτεμβρίου ὑπὸ ὅρους, εἰς τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ νὰ ἀνήκῃ ἡ ὑπερτάτη ἀρχὴ εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Βιγνόζος ἠθέλησε τότε νὰ περιορίσῃ τὰς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ γινομένας λεηλασίας καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ὅστις ἤθελεν ἁρπάσει καὶ ἕνα μόνον βότρυν σταφυλῆς ἤθελε μαστιγωθῇ ὡς δοῦλος, μὴ γινώσκων νὰ περιστέλλῃ τὰ πάθη αὐτοῦ· ὁ υἱὸς ὅμως αὐτοῦ, δυσανασχετῶν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ πατρὸς προσταγῇ, ἔκοψεν ὥριμον σταφυλὴν καὶ ἔτρωγε δημοσίᾳ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ τοῦτο μαθὼν ἐπέταξε τὸν ραβδισμὸν αὐτοῦ παρὰ τὰς δεήσεις τῶν τε Ἑλλήνων καὶ τῶν Γενουατῶν, κηρύσσοντος ταὐτοχρόνως ἐπὶ τούτῳ κήρυκος ὅτι «τοιουτοτρόπως τιμωροῦνται οἱ κλέπτοντες φίλον λαόν». Μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τοῦτο, διέταξε καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ νὰ διανεμηθῶσι 500 δουκάτα εἰς πτωχὰ κοράσια τῆς Χίου ἐν εἴδει προικὸς καὶ πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν λεηλατηθέντων. Οὕτω διατάξας τὰ πράγματα ὁ Βιγνόζος, ὑπέστρεψεν εἰς Γένουαν, ὅπου καὶ ἀφίκετο ἐν θριάμβῳ περὶ τὰς ἀρχὰς νοεμβρίου. Ἡ εἴδησις τῆς ὑπὸ τοῦ Βιγνόζου ἁλώσεως τῆς Χίου λίαν συνετάραξε τοὺς ἐν Βυζαντίῳ, ἡ δὲ Ἄννα, ἥτις ἐβασίλευεν, ἀνηλίκου ὄντος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἐζή-

τησε λόγον παρὰ τῆς Γενούης, τῆς ὁποίας ἡ Γερουσία ἀπήντησεν ὅτι ἀποδέχεται τὸ δίκαιον τῶν παραστάσεων αὐτῆς, ἀλλ' ὅτι ἡ νῆσος δὲν κατελήφθη ἐκ θελήσεως ἢ ψήφου τῆς Βουλῆς, ἀλλ' ὑπὸ εὐγενῶν, ἐξ ἰδίων ἐνεργητάντων. Κατόπιν σχετικῶν διαπραγματεύσεων ἐπετεύχθη συμφωνία, ἐκ πέντε ἀποτελουμένη ὅρων, κατὰ τὸν τέταρτον τῶν ὁποίων ἡ νῆσος θὰ ἐπεστρέφετο εἰς τὸν βασιλέα μετὰ δεκαετίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπόπειρα ἀνακτήσεως τῆς νήσου ὑπότινος Χίου, Ζυβοῦ, τῇ συναινέσει τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπέτυχε. Μετὰ μικρὸν οἱ Ἐνετοί, ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῶν Γενουηνσίων, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῶν ἐν αὐταῖς ταῖς ἀποικίαις καὶ ἀπέστειλαν τὸν Νικόλαον Πισάνην μετὰ 20 πλοίων εἰς πολιορκίαν τῆς Χίου. Τοῦτον ὅμως ἐδίωξε κακῶς ἔχοντα ὁ γενουήνσιος Παγανῖνος Δώριας μεθ' 64 πλοίων, μετὰ μικρὸν καὶ ἑτέραν ὑπέστηταν ἧτταν οἱ Ἐνετοὶ πρὸ τοῦ Βυζαντίου, οἱ δὲ Ἕλληνες, μὴ δυνάμενοι νὰ πολεμῶσι τοὺς ἐχθρούς, τοσοῦτον τρομερούς, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπογράψωσι τῇ 6 μαΐου 1352 συνθήκην ἀτιμωτικήν, δι' ἧς οἱ νικηταὶ ἐλάμβανον τὸ προνόμιον τοῦ ἐμπορίου καὶ δυνάμει τῆς ὁποίας μόνον ἡ ἐν τῷ Πέραν ἀποικία τῶν Γενουηνσίων εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐμπορεύηται εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον.

4. Ἡ Χίος ἐπὶ τῶν Ἰουστινιάνων.—Μετὰ τὴν τοῦ Βιγνόζου ἐπιστροφὴν οἱ τῶν πλοίων ἰδιοκτῆται παρεκάλεσαν τὴν δημοκρατίαν νὰ πληρώσῃ αὐτοῖς ὅσα ἐδαπάνησαν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν, ἀλλ' αὕτη, ἀδυνατοῦσα, ὑπεσχέθη νὰ πληρώσῃ ἐντὸς 20 ἐτῶν 300,004 σκοῦδα (ἢ κατ' ἄλλας πηγὰς ἐντὸς 20 ἐτῶν 203,000 πρὸς 7,000 κατὰ σκάφος) μετὰ τῆς συμφωνίας ν' ἀπολαμβάνῃ ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ἔσοδα τῆς νήσου καὶ ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ἂν μὴ πληρώσῃ τὸ ποσὸν ἐντὸς τοῦ τεταγμένου χρόνου, οἱ δανεισταὶ νὰ νέμωνται τὴν νῆσον, ἀλλὰ ν' ἀναγνωρίζωσιν ὑπέρτατον κύριον τὴν Γένουαν, ἀποδίδοντες εἰς αὐτὴν τὸ λεγόμενον *jus sanguinis* (δικαίωμα αἵματος). Τὸ σῶμα τοῦτο τῶν δανειστῶν ἐκλήθη Μονάς *(Mauna)*, οἱ δ' ἀποτελοῦντες αὐτὸ συνεφώνησαν νὰ συστήσωσιν ἕνα μόνον οἶκον ὑπὸ τὸ ὄνομα Οἴκου τῶν Ἰουστινιάνων *(albergo de gli Jiustiniani)*[*].

Οἱ Ἰουστινιᾶνοι οὗτοι κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους νὰ λάβωσιν εἰς χεῖρας αὐτῶν ὁλόκληρον τὴν κυριαρχίαν, καθόσον μάλιστα, παρελθούσης τῆς προθεσμίας, καθ' ἣν ἡ δημοκρατία εἶχε συμφωνήσει νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Μονάδα τὰ καταβληθέντα χρήματα, παρεχώρησεν αὐτοῖς κατὰ συνθήκην ὁλόκληρον τὴν νῆσον. Τότε οἱ τῆς Γενούης Ἰουστινιᾶνοι (ἐκτὸς δύο οἰκογενειῶν, τῆς τοῦ Νίγρου καὶ τοῦ Οὐγέτη) 100 περίπου ὄντες τὸν ἀριθμὸν μετέβησαν εἰς Χίον, ὅπου ἔκτισαν οἴκους πολυτελεῖς καὶ ἐπλούτησαν τὴν χώραν δι' ἐργοστασίων καὶ λοιπῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ἐπεσκέπτοντο καὶ τὴν Γένουαν, ἵνα μὴ ἀποξενωθῶσιν αὐτῆς, καὶ συνοικέσια συνῆπτον αὐτόθι καὶ γαίας ἠγόραζον, οὕτως ὥστε, ἂν ποτε ἐξωσθῶσιν ἐκ τῆς νήσου, νὰ εὕρωσιν οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν κτήματα ἐκεῖ. Καὶ πρῶτον μὲν διῄρεσαν τὴν νῆσον εἰς 12 νομούς, οὓς ἔταξαν ὑπὸ 12 ἄρχοντας, ἐπιτρέποντες ὅμως χάριν διατηρήσεως τῶν μετὰ τῆς Γενούης δεσμῶν τὴν ὑπερτάτην ἐπ' αὐτῶν προεδρείαν εἰς τὸν ἐκ Γενούης ἀποστελλόμενον ὕπατον. Ἐκτὸς τῶν 12 τούτων καὶ τοῦ ὑπάτου συσκεπτομένων εἴτε ὁμοῦ, εἴτε ἄλλως πως ἀναλόγως τῶν ζητημάτων, ἐν σοβαροῖς ζητήμασι συνεκροτεῖτο συνέλευσις 40 μελῶν *(quarantina)* λαμβανομένων ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ τῶν Μαουνῶν *(Maonesi)*, ἤτοι ἐκ τῶν τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης Μονάδος *(Mauna)* καὶ ψηφιζόντων διὰ πλειοψηφίας. Οἱ ἀνωτέρω 12 ἄρχοντες ἐκαλοῦντο Λογαριασταί,

---

[*] Οἱ Ἰουστινιᾶνοι οὗτοι ἐθεωροῦντο ἀπόγονοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὅτε ἀνῆλθε τὸν θρόνον ὁ Τιβέριος (720 μ. Χ.) τρεῖς ἀδελφοί, καλούμενοι Ἀγγελῖνος Ἰουστινιάνος, Μάρκος καὶ Πέτρος, διωχθέντες ὑπ' αὐτοῦ, κατέφυγον ὁ μὲν πρῶτος εἰς τὴν Βενετίαν, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὴν Γένουαν καὶ ὁ τρίτος εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Οἱ ἐν Βενετίᾳ Ἰουστινιᾶνοι ἐπληθύνθησαν, ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἐν Χίῳ γενόμενον λοιμὸν (1171) ἀπέθανον ὅλοι, καθόσον πλὴν ἑνὸς ὅλοι εἶχον μετάσχει τοῦ πολέμου, ὁ πάπας Ἀλέξανδρος, ἵνα μὴ ἀπωλεσθῇ ἡ οἰκογένεια αὐτῶν, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν μοναχὸν Νικόλαον Ἰουστινιάνου τὸν μόνον ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐναπομείναντα νὰ νυμφευθῇ· τοιουτοτρόπως ἡ οἰκογένεια αὐτῶν ἀνεπτύχθη πάλιν. Ὁ εἰς τὴν Γένουαν καταφυγὼν Ἰουστινιάνος ἔδωκεν ἀρχὴν εἰς τὴν πολυάριθμον οἰκογένειαν τῶν Ἰουστινιάνων, οἵτινες κατῴκησαν ἐν Χίῳ. Περὶ δὲ τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ἐγκατασταθέντος οὐδὲν ἀναφέρεται.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

οἱ δὲ ταποτηρηταὶ αὐτῶν Δεσπόται ἢ Πρωτογέροντες. Οἱ ὑπήκοοι τῶν Λογαριαστῶν ἐκαλοῦντο Πάροικοι. Τὴν τήρησιν τῆς γενικῆς τάξεως τῆς νήσου ἐτέλουν αὐτοί οἱ Ἰουστινιᾶνοι, ὁ δὲ τόπος τῆς δικαιοσύνης ἦν παρὰ τὸν λιμένα πρὸ τοῦ φρουρίου καὶ ἐκαλεῖτο Δικαιότατο. Οἱ ἐγκληματίαι ἐφυλακίζοντο ἐν τῇ ἐξοχῇ εἰς τὰ λεγόμενα Σκλαβιά, ὁπόθεν ἔλαβεν ἴσως τὸ ὄνομα καὶ τὸ χωρίον. Οἱ νόμοι αὐτῶν ἦσαν αὐστηρότατοι, κατὰ τὸν Ἱερώνυμον μάλιστα, ἀπηγορευμένου ὄντος τοῦ ἀναχωρεῖν ἐκ τῆς νήσου ἄνευ τῆς ρητῆς διαταγῆς τῶν Ἰουστινιάνων, ἐπειδή τινες τῶν παροίκων ἔφευγον, λάθρα δὲ συλλαμβανόμενοι, καὶ ν' ἀπολογηθῶσι ζητοῦντες, ἔλεγον ὅτι δὲν ἦσαν Χῖοι, τότε διετάσσοντο νὰ προφέρωσι τὴν λέξιν *fragela* (εἶδος ἄρτου), ἐπειδὴ ὁ' οὗτοι, μὴ δυνάμενοι νὰ προφέρωσι τὴν λέξιν ἀκριβῶς, ἔλεγον *frangela*, ἀπεκαλύπτετο τὸ ψεῦδος. Αἱ τιμωρίαι, ἃς ἐπέβαλλον, ἦσαν αὐστηρόταται, ἀπίστευτοι δὲ αἱ τελούμενοι εἰς τὴν λεγομένην στήλην τῆς δικαιοσύνης, ἃς ὅμως μαρτυρεῖ καὶ ἐπικυροῖ ὁ θερμὸς ἐγκωμιαστὴς τῶν Ἰουστινιάνων, Ἰουστινιᾶνος καὶ αὐτός, Ἱερώνυμος. Ὅτε μὲν ἐνέπηγον εἰς τὸ μέτωπον τῶν πταιστῶν πεπυρακτωμένον σίδηρον, ὅτε δὲ ἀπέκοπτον τὴν ῥῖνα καὶ τὰ γένεια, συνηθέστερον δὲ ἐρράβδιζον ἀπηνῶς διὰ τοῦ βουνεύρου· ἐὰν δὲ ὁ οὕτω πως ραβδιζόμενος ἐλησμόνει ἐκ τῶν πόνων νὰ ἀριθμῇ μεγαλοφώνως ὅσας πληγὰς ἐλάμβανεν ἢ ἀριθμῶν ὑπέπιπτεν εἰς λάθος, ἐμαστιγοῦτο ἐκ νέου μέχρις οὗ κατορθώσῃ ν' ἀριθμήσῃ ἀπταίστως τὰς πληγάς, ὅτε καὶ δι' ἑκάστην πληγὴν ἐπλήρωνεν ἓν κουκίον. Πρὸς τούτοις ἡ τιμὴ τῶν ἐδωδίμων ἦν ὡρισμένη καὶ οὐδενὶ ἐπετρέπετο νὰ πωλῇ ἐπὶ ἀνωτέρᾳ τῆς ὡρισμένης τιμῇ, ὁ δὲ παραβάτης σοβαρῶς ἐτιμωρεῖτο. Ἡ τοιαύτη αὐστηρότης γενικὴν προὐκάλεσεν ἀγανάκτησιν, ἀπόπειρα δὲ φόνου πάντων τῶν Ἰουστινιάνων κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀποκαλυφθεῖσα συνεπείᾳ προδοσίας, ἐματαιώθη καὶ οἱ συνωμόται, καταδικασθέντες, ἀπηγχονίσθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν, δημευθέντων καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν. Βραδύτερον οἱ Ἰουστινιᾶνοι, τὴν ὁλοσχερῆ τῆς νήσου κατάκτησιν ἐπιδιώκοντες, ὡς καὶ τὴν ἀπόσπασιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἀπέστειλαν πρέσβεις πρὸς Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον, ζητοῦντες ἀπόλυτον κυριαρχίαν καὶ ὑποσχόμενοι ἀρωγὴν ἐν περιπτώσει ἀνάγκης. Ὁ αὐτοκράτωρ, φοβούμενος νέας ἀνησυχίας, ἔδωκεν αὐτοῖς χρυσόβουλλον, δι' οὗ ἐχάριζε τὴν νῆσον εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς διαδόχους αὐτῶν ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ πληρώσωσιν ἀμέσως 350,000 ὑπερπύρων (ὁ ἱστορικὸς ὅμως Ἱερώνυμος δὲν ἀναφέρει ἂν ἦσαν ταῦτα χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ, διότι τὸ ἀργυροῦν ὑπέρπυρον εἶχεν ἀξίαν ἡμισείας περίπου ἑλληνικῆς δραχμῆς, τὸ δὲ χρυσοῦν 18 δραχμῶν), 500 δὲ κατ' ἔτος εἰς τὸν πρωτοβεστιάριον, ἐπιτρέψας αὐτοῖς νὰ κόπτωσι καὶ χρυσᾶ νομίσματα (1363). Ὁτὸν Ἰωάννην διαδεχθεὶς υἱὸς αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐπεβεβαίωσε τῷ 1412 τὴν κυριαρχίαν ταύτην εἰς τοὺς Ἰουστινιάνους. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ἔχει ὧδε:

Χρυσόβουλλον.

Ἐπειδὴ οἱ Εὐγενεῖς Γενουήνσιοι ἄνδρες Ἰωάννης Ὀλιβέριος, Ραφαὴλος Φορνέτος καὶ Πέτρος Ρεκανέλος ἐφάνησαν χρηστοὶ πρὸς τὴν βασιλείαν ἡμῶν καὶ ἀπέδειξαν ἐμπράκτως τὴν πρὸς τὸν θρόνον ἡμῶν εὔνοιαν καὶ πίστιν αὐτῶν, ἠθέλησε καὶ ἀπεφάσισεν ἡ ἡμετέρα Μεγαλειότης ν' ἀνταμείψῃ αὐτοὺς καὶ δώσῃ αὐτοῖς τὴν νῆσον Χίον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀνωτέρω εὐγενεῖς ἄνδρες ἐζήτησαν πρὸς βεβαίωσιν καὶ μαρτυρίαν τούτου τοῦ χαρίσματος νὰ δοθῇ αὐτοῖς Χρυσόβουλλον βασιλικὸν τῆς πρὸς αὐτοὺς παρὰ τῆς ἡμετέρας Μεγαλειότητος γενομένης χάριτος καὶ εὐεργεσίας κυρωτικόν, καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς ἡμετέρας Μεγαλειότητος γενομένων συνθηκῶν καὶ συμφωνιῶν δηλωτικόν, ἡ ἡμετέρα Μεγαλειότης, ἐνδίδουσα εὐμενῶς εἰς τὰς δεήσεις καὶ ἱκεσίας τῶν ἀνωτέρω, χορηγεῖ αὐτοῖς τοῦτο τὸ Χρυσόβουλλον, δι' οὗ παρέχει αὐτοῖς δι' εὐεργεσίαν τὴν νῆσον Χίον μετὰ τῆς πόλεως καὶ ὅλων τῶν ἐν αὐτῇ φρουρίων, καὶ πᾶν δικαίωμα νὰ κατοικήσωσιν ἐκεῖ ἐλευθέρως καὶ ἀφόβως κατὰ κληρονομίαν μεταδίδοντες δηλ. ταῦτα εἰς τὰ ἐκ νομίμου γάμου γεννηθέντα τέκνα αὐτῶν ὡς κληρονόμους καὶ διαδόχους, ἢ εἰς ὁποίους δήποτε ἄλλους θελήσωσιν. Ἀντὶ τούτων ὀφείλουσιν οἱ προμνημονευθέντες ἄνδρες νὰ πληρώνωσι κατ' ἔτος ἀπὸ τῆς σήμερον καὶ εἰς τὸ ἑξῆς εἰς τὸ θεοφρούρητον ἱματιοφυλάκιον τῆς ἐν τῇ ὑψηλῇ πόλει βασιλείας

ἡμῶν πεντακόσια ὑπέρπυρα. Ἐπὶ τοιαύτῃ συμφωνίᾳ δυνάμει τούτου τοῦ Χρυσοβούλλου καὶ τῆς βασιλικῆς ἡμῶν προσταγῆς θέλουσι κατέχει οἱ ἀνωτέρω ἄνδρες τὴν νῆσον Χίον μετὰ τῆς πόλεως καὶ ὅλων τῶν φρουρίων καὶ ὅλων τῶν κατοικιῶν αὐτῆς κατὰ λόγον τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς γενεᾶς, καὶ θέλουσιν εἶναι ἐλεύθεροι νὰ κληροδοτῶσιν αὐτὴν εἰς τοὺς υἱοὺς καὶ κληρονόμους αὐτῶν, ἢ ὁποιουσδήποτε ἄλλους θελήσωσιν. Οἱ εὐγενεῖς οὗτοι κύριοι θὰ καρπῶνται τὰ ἐκ τῆς Χίου εἰσοδήματα, χωρὶς νὰ εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ δίδωσι λόγον εἰς οἱονδήτινα. Ἐὰν δὲ κατὰ τύχην εἴτε ἡ ἡμετέρα Μεγαλειότης, εἴτε τις τῶν ἡμετέρων ἀειμνήστων προγόνων καὶ αὐτοκρατόρων ἐχάρισε διὰ Χρυσοβούλλου εἰς τοὺς Γραικοὺς ἢ εἰς τοὺς Γενουηνσίους ἢ εἰς ἄλλους τινὰς τὰ εἰσοδήματα τῆς νήσου Χίου, τὸ χάρισμα τοῦτο ἔστω ἄκυρον καὶ οὐδέν. Πρὸς ἀκράδαντον μαρτυρίαν τῶν γεγραμμένων δέδωκεν ἡ ἡμετέρα Μεγαλειότης εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἄνδρας τὸ παρὸν Χρυσόβουλλον καὶ τὴν βασιλικὴν διαταγὴν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ τοῦ παρόντος μηνὸς Ἰουνίου. Ἐπινεμήσεως ἕκτης, ἔτους 1363.

Ἰωάννης Παλαιολόγος πιστὸς ἐν Χριστῷ
Αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων ἔτει ἀπὸ
Χριστοῦ γεννήσεως 1363.

Τῷ 1391 νέα ὑπέστη ἡ Χίος δεινὰ ὁμοῦ μετὰ τῆς Λήμνου καὶ Λέσβου ἐπὶ τοῦ Γιλδηρὶμ Βαγιαζήτ, ἀποσταλέντων 60 σκαφῶν καὶ κατακαυσάντων τὰς κώμας τῆς Χίου· εἶτα, ἁλωθείσης τῆς Γενούης (1408) ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ', ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Γενούης Βουσικῶλτος ἐκυρίευσε διὰ τοῦ Κονράδου Δόρια τὴν Χίον (1409). ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Γενουήνσιοι ἐκ νέου ἐξεδίωξαν τοὺς Γάλλους καὶ οἱ Ἰουστινιᾶνοι ἐκυβέρνων τὴν Χίον ὡς πρότερον. Ὅτε ἀνέβη τὸν θρόνον ὁ υἱὸς τοῦ Βαγιαζὴτ Μωάμεθ ὁ Α', οἱ Ἰουστινιᾶνοι ἀπέστειλαν πρέσβεις, ἵνα παρακαλέσωσιν αὐτὸν ν' ἀφήσῃ αὐτοῖς τὴν κυριαρχίαν τῆς νήσου, ἐλεύθερα δὲ ἐκ τῶν τουρκικῶν καταδρομῶν τάξεις τὴν Χίον χάριν ἐμπορίας εἰσπλέοντα σκάφη. Ὁ Μωάμεθ, ὅστις ἄλλως ἦτο πιστὸς σύμμαχος τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἐζήτησε μόνον ἐτήσιον φόρον 4,000 δουκάτων καὶ παρεχώρησεν αὐτοῖς τὴν νῆσον, ἐπιτρέψας νὰ ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως εἰς ὅλον αὐτοῦ τὸ κράτος καὶ νὰ ἦναι ἡ Χίος ἄσυλον καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ ὑποσχεθεὶς ὅτι θὰ βοηθῇ τοὺς Μαονεῖς καὶ ὅτι θὰ τηρηθῶσιν αἱ αὐταὶ συνθῆκαι μέχρι τῶν διαδόχων αὐτοῦ (1414). Τῷ 1431 οἱ Ἐνετοί, ἑτοιμάσαντες ἐν τάχει 28 πλοῖα καὶ κηρύξαντες ὅτι ἀλλαχοῦ προὐτίθεντο νὰ μεταβῶσι, μετέβησαν εἰς τὴν Χίον μετὰ 700 μόνον στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν Σκαραμούκιαν Παβέζην, ἀρχιναύαρχον δὲ τὸν Ἀνδρέαν Μοκενίγον. Οἱ Μαονεῖς, ἐκπλαγέντες, ἀνηγόρευσαν στρατηγὸν τὸν Ραφαῆλον Μοντάγον, ἐνῷ οἱ Ἐνετοὶ τοὺς στρατιώτας αὐτῶν ἀποβιβάζοντες, ἐμελέτων τὰ τῆς προσβολῆς. Οἱ Ἐνετοί, λίαν ἐπιτυχῶς ἐνήργουν, ὅτε ἐπληγώθη θανατηφόρως καὶ ἀπέθανεν ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Σκαραμούκιας· καὶ ὅμως χωρὶς νὰ δειλιάσωσιν ἐξηκολούθουν προθυμότερον τὴν πολιορκίαν, ὅτε μεγαλόφρων τις νεανίας, Δαμιανὸς Γρύλλος ὀνομαζόμενος, ὁπλίσας μερικὰ σκάφη, ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τῶν Χίων, διαβὰς μάλιστα διὰ μέσου αὐτῶν τούτων τῶν ἐνετικῶν σκαφῶν. Συνεπείᾳ τῆς βοηθείας ταύτης οἱ Ἐνετοί, ἀποκρουσθέντες, ἠναγκάσθησαν ν' ἀποπλεύσωσι τῇ 14 Ἰανουαρίου εἰς τὴν Ρόδον, ἀφήσαντες καὶ δύο μεγάλα πλοῖα καὶ πλῆθος τραυματιῶν. Προσθετέον ὅτι καὶ ἐκ Γενούης εἶχεν ἀποσταλῆ βοήθεια ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Θωμᾶν Κήβαν μετὰ πέντε πλοίων, ἀλλ' ἔφθασεν αὕτη τῇ 25 μαρτίου, ἀφοῦ ἤδη εἶχον ἀποκρουσθῆ οἱ Ἐνετοί. Οἱ Ἰουστινιάνοι, δαπανήσαντες εἶτα 400,000 σκούδων ἀνέκτησαν τὰ καταστραφέντα τείχη ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅταν ἡ Γένουα ἢ ἄλλος τις ἡγεμὼν παραλάβῃ τὴν νῆσον, νὰ πληρώσῃ εἰς αὐτοὺς 700,004 σκοῦδα. Ἔστησαν ἐν πολλοῖς τοῦ τείχους μέρεσι τὰ σήματα αὐτῶν, περιετείχισαν τὸν λιμένα (1440), ἠνέῳξαν μεγάλην δεξαμενήν, ἵνα δέχηται τὰς ἀκαθαρσίας τοῦ τε Καλοπλύτου καὶ ὅλων τῶν εἰς τὴν θάλασσαν ἐκρεόντων χειμάρρων τῆς νήσου, ἔκτισαν πύργους, ἀνήγειραν φρούρια ἐπὶ ὑψηλῶν καὶ ἀποκρήμνων λόφων ὡς καὶ πύργους κλπ., ἵνα ὑπερασπίζωνται οἱ χωρικοὶ ἐκ τῶν πειρατικῶν καταδρομῶν (οἱ μεγαλείτεροι ἦσαν μάλιστα ἐν τοῖς χωρίοις Σιδηροῦντα, Πυργὶ καὶ Νένητα)· ἠγειραν μεγαλοπρεπῆ μέγαρα ἐκ μαρμάρου, μεγαλοπρεπεστάτους ναούς, ἐξ ὧν ὑπερεῖχον διὰ τὰ πολύτιμα σκεύη καὶ τὰς ἀρίστας τῶν εἰκόνων ὁ ἐν τῷ φρουρίῳ ναὸς τοῦ ἁγίου Δομινίκου, ὁ τοῦ ἁγ. Φραγκίσκου, ἐνῷ διέμενον καὶ μοναχοὶ τοῦ τάγματος τῶν Φραγ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

χισκανῶν, ὁ τῆς *Madona di nostra Donna* καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου), μονάς, σχολάς, ναυπηγεῖον, ἐργοστάσιον χάρτου, λαμπρὰ ὑδραγωγεῖα, (ὧν ἡ πηγή, ἐστεγασμένη, εὕρηται παρὰ τὸ χωρίον Καρυαί), οἰκίσκους διὰ τοὺς λεπρούς παρὰ τὴν ἀγ. Ὑπακοὴν καὶ ἀπέκτησαν ἴδιον στόλον ἐκ 30 πλοίων. Καὶ αὐτὸς ὁ Χαλκοκονδύλης μετὰ θαυμασμοῦ μνημονεύει τοῦ διὰ τοιαῦτα ἔργα πλούτου τῆς νήσου καὶ τῶν μεγάλων αὐτῆς εἰσοδημάτων, μολονότι ὁ πλοῦτος οὗτος ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τῆς μεγίστης αὐτόσε συρροῆς τῶν ἐμπόρων. Λέγεται δὲ ὅτι τόσον πλῆθος ἐμπορευμάτων συνεσωρεύετο τότε ἐκεῖ, ὥστε ἡ Χίος εἶχε καταντήσει σχεδὸν ὁ μόνος ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις τόπος ἐμπορίας. Τὰ ἐμπορεύματα ἀπεβιβάζοντο εἰς γέφυραν, κατεσκευασμένην ἐκ δοκῶν καὶ στηριζομένην ἐπὶ μαρμαρίνων στυλίσκων παρὰ τὴν πρὸς τὸν λιμένα πύλην τοῦ φρουρίου, ἵνα εὑρίσκηται πλησίον τοῦ τελωνείου. Ὁ τότε ἄπειρος πλοῦτος τῆς νήσου ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τοῦ ἑξῆς ἐπεισοδίου ὅτι, ὅτε ὁ γαλλικὸς καὶ ουγγρικὸς στρατὸς ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Βαγιαζὴτ παρὰ τὴν Νικόπολιν, ἡχμαλωτεύθησαν δὲ πολλοὶ ἐπίσημοι στρατηγοὶ καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχιστράτηγος Βουσικῶλτος, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολος ὁ ΣΤ', ἵνα καταπραΰνῃ τὴν ὀργὴν τοῦ σουλτάνου, οὐ μόνον πολυτιμότατα ἔπεμψεν αὐτῷ δῶρα, ἀλλ' ὑπεσχέθη αὐτῷ καὶ 200,000 δουκάτων· ἀπιστοῦντος δὲ τοῦ Βαγιαζήτ, ὁ Κάρολος ἔδωκε διὰ μέσου ἑνὸς τῶν ἐν Παρισίοις τραπεζιτῶν ἐγγυητὴν τὸν ἐν Χίῳ κατοικοῦντα καὶ ἐμπορευόμενον Βαρθολομαῖον Πελεγρίνην.

Εἴπομεν ἤδη ὅτι οἱ Μαονεῖς, ἤτοι οἱ εἰς τὸ σῶμα τῆς Μονάδος ἀνήκοντες, καὶ τὸν Οἶκον τῶν Ἰουστινιάνων, ὡς εἴρηται, ἀποτελέσαντες, ἀρῶ ἐκυρίευσαν πλέον τὴν νῆσον, ἔκοπτον καὶ ἴδια πλέον νομίσματα ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ χαλκοῦ. Ταῦτα ἔνθεν μὲν ἔφερον σταυρὸν καὶ περὶ αὐτὸν λατινιστὶ τὰς λέξεις *Conradus rex Rom**, ἔνθεν δὲ τὸ στέμμα τῶν Ἰουστινιάνων (ὅπερ παρέλαβον παρὰ τοῦ Σιγισμόνδου, αὐτοκράτορος τῆς Οὐγγαρίας διὰ τὰς πρὸς τοῦτον ὑπηρεσίας αὐτῶν), ἦτοι φρούριον μετὰ τριῶν πύργων, ἐπὶ τοῦ μεσαίου τῶν ὁποίων ἐκάθητο ἀετός, ἔχων ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δύο. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀετοῦ ὑπῆρχε διάδημα. Πέριξ τοῦ στέμματος ὑπῆρχον αἱ λέξεις Civitas Chii καὶ ἡ χρονολογία τοῦ νομίσματος, ἀκριβῶς δὲ κάτωθι αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ κατὰ καιρὸν πραίτορος ὡς *Vincent Iustiniane*, ἤτοι Βικέντιος Ἰουστινιάνης. Κατὰ τὸν Θεβέτον οἱ Χῖοι εἶχον πρὸ τῶν Ἰουστινιάνων καὶ ἄλλο νόμισμα. Οἱ Ἰουστινιάνοι ἔκοπτον αὐτόθι καὶ τὸ ἐνετικὸν δουκάτον· πρὸς τούτοις καὶ ἐπὶ τῶν σκούδων ἐπιθέτοντες τὴν σφραγῖδα τῆς Βενετίας, μετέτρεπον αὐτὰ εἰς Βενετικὰ δουκάτα. Ἐκ τούτων πάντων τὸ νομισματοκοπεῖον τῆς Χίου ἐθησαύριζεν ἱκανά. Ἰδοὺ δὲ καί τινες λίαν ἀξιοπερίεργοι συνήθειαι, κρατοῦσαι ἐν Χίῳ ἐπὶ τῶν Ἰουστινιάνων καὶ τεκμηριοῦσαι ἔνθεν μὲν τὸν μέγαν βαθμὸν δουλείας, ὑφ' ὃν οἱ Ἕλληνες, λαϊκοί τε καὶ κληρικοί, διετέλουν, ἔνθεν δὲ τὸν ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦντα ἰδιότροπον χαρακτῆρα παρὰ τοῖς Χίοις. Κατά τινας μεγάλας ἑορτὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὡς τὸ Πάσχα, τὴν Χριστοῦ γέννησιν, τὰ Θεοφάνεια ἐκοσμεῖτο τὸ μέγαρον τοῦ ὑπάτου διὰ κλάδων μύρτων καὶ πορτοκαλλεῶν· καὶ οἱ Ἕλληνες δὲ πρὸς ἔνδειξιν σεβασμοῦ πρὸς τοὺς Ἰουστινιάνους, κοσμοῦντες τὰς οἰκίας αὐτῶν παραπλησίως, ἀνήρτων ἀπ' αὐτῶν καὶ θυρεοὺς τῆς Γενούης καὶ τῶν Μαονέων. Εἶτα οἱ 12 ἄρχοντες συνώδευον τὸν ὕπατον ἀπὸ τοῦ παλατίου εἰς τὸν ναὸν μετὰ μεγάλης πομπῆς, προπορευομένου μὲν ραβδούχου, ἀκολουθούντων δὲ πάντων τῶν ἀξιωματικῶν. Μετὰ τὸν ἑσπερινόν, ἐπιστρέφοντες εἰς τὸ παλάτιον, ἀνήρχοντο εἰς πύργον ὑψηλόν, ἵνα βλέπῃ αὐτοὺς ὁ λαός. Πρὸ τοῦ πύργου τούτου εὑρίσκετο ἡ ἀγορά, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκτὸς τοῦ πολλοῦ λαοῦ παρίστατο καὶ ὁλό-

* Οἱ Γενουήνσιοι, θέλοντες νὰ ἔχωσιν ἐθνικὸν νόμισμα, παρεκάλεσαν τὸν τότε ἐν Νορεμβέργῃ διαμένοντα Κονράδον τὸν Β' βασιλέα τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Ρωμαίων (γνωστὸν δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πᾶς ὑπὸ τοῦ πάπα στεφόμενος βασιλεὺς ἐλάμβανε τὸν τίτλον *Rex Romanorum*) νὰ χορηγήσῃ αὐτοῖς τὸ προνόμιον τοῦ κόπτειν νομίσματα.

* Ὁ Κονράδος πρὸς ἀμοιβὴν τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως καὶ ἀγάπης αὐτῶν ἐπέτρεψεν αὐτοῖς τοῦτο, οἱ δὲ Γενουήνσιοι εὐγνωμονοῦντες ἐνεχάραξαν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὸ ὄνομα τοῦ Κονράνδου. Ἔκτοτε ἡ συνήθεια αὕτη περιῆλθε διὰ τῶν Ἰουστινιάνων καὶ εἰς τὴν Χίον.

κληρος ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος ἐξ 70 κληρικῶν καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀρχιφύλακος τοῦ παλατίου, ὅστις ἐκράτει σκῆπτρον, φέρον τὸ σῆμα τῶν Ἰουστινιάνων. Ἐν τοιαύτῃ τάξει πάντων παρισταμένων, ὁ δημόσιος κήρυξ, ἀνερχόμενος ἐπὶ ὑψηλοῦ λιθίνου βήματος, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον τύμπανα καὶ σάλπιγγες, ἐξεφώνει τὴν ἑξῆς δέησιν πρῶτον ἰταλιστὶ καὶ εἶτα ἑλληνιστί:

«Ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος (ἐσήμαινον τότε τὸ πρῶτον τὰ τύμπανα) καὶ τῆς ὑπερενδόξου Δεσποίνης (ἐσήμαινον τὸ δεύτερον τὰ τύμπανα) καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ (ἦχουν αἱ σάλπιγγες), ἔστωσαν μακροβιότης τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὸν μακαριώτατον ἡμέτερον πάπαν (προστιθεμένου τοῦ ὀνόματος τοῦ κατὰ καιρὸν πάπα καὶ τὸ τρίτον ἤδη σημαινόντων τῶν τυμπάνων. Ταὐτοχρόνως ὁ γραικικὸς κλῆρος ἐφώνει π ο λ λ ὰ τ ὰ ἔ τ η, ὁ δὲ κήρυξ ἐξηκολούθει λέγων) καὶ εἰς τὸν ἀήττητον ἡμέτερον αὐτοκράτορα (τὸν ὀθωμανὸν δηλ. ἐνταῦθα ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος ἐπανελάμβανε τὸ π ο λ λ ὰ τ ὰ ἔ τ η, ὁ δὲ κήρυξ ἔλεγεν: ἀ ψ ά, π α π ά δ ε ς, προτρέπων αὐτοὺς σθεναρώτερον νὰ φωνῶσι) καὶ εἰς τὴν γαληνοτάτην ἡμετέραν δημοκρατίαν τῆς Γενούης (ὁ κλῆρος ἐπανελάμβανε τὸ π ο λ λ ὰ τ ὰ ἔ τ η) καὶ εἰς τὴν ἐκλαμπροτάτην καὶ εὐγενεστάτην οἰκογένειαν τῶν Ἰουστινιάνων, Κύριος τηροίη καὶ σώζοι αὐτήν». (Τότε οὐ μόνον ὁ κλῆρος, ἀλλὰ καὶ σύμπας ὁ λαὸς ἐφώνει ὑπὸ τὸν κρότον τῶν κωδώνων καὶ τῶν τηλεβόλων π ο λ λ ὰ τ ὰ ἔ τ η, ἐνῷ ὁ κήρυξ, ὑψώων ἐν τῷ μεταξὺ τὴν φωνὴν καὶ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ σείων, ἐφώνει ἀ ψ ά, π α π ά δ ε ς, καὶ παρεκίνει αὐτοὺς νὰ δοξολογήσωσι τὸν Θεόν, ν' ἀγαπῶσι τοὺς κυριάρχας αὐτῶν καὶ νὰ μνημονεύωσιν αὐτῶν ἐν ταῖς δεήσεσιν).

Εἶτα, καταβιβαζομένη ἡ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ πύργου κυμαινομένη σημαία, ἥτις ἔφερεν εἰς τὸ μέσον ἐρυθρὸν σταυρὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, μετεφέρετο εἰς ἄλλον πύργον παρὰ τὸ ὁπλοστάσιον*. Εἶτα αἱ ἀρχαὶ ὑπέστρεφον εἰς τὸ παλάτιον ἐν συνοδείᾳ πολλοῦ πλήθους, οἱ δὲ Μακελάριοι ἔσυρον κατὰ χρέος νέον κορμὸν δένδρου καὶ τέσσαρας ἀγρίους ταύρους· καὶ τὸν μὲν κορμὸν ἔφερον ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ παλατίου, τοὺς δὲ ταύρους ἀπολύοντες καθ' ὁδὸν διέσπειραν τρόμον καὶ φρίκην εἰς τὸν πολυάριθμον λαόν, ὅστις ἐζήτει νὰ σωθῇ ὅπως ἠδύνατο. Εἶτα, δοθέντος σημείου, ἠνάπτετο ὁ κορμὸς καὶ ὑπὸ τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων, τῶν ἔκ τε τῶν φρουρίων καὶ τῶν ἐν τῷ λιμένι εὑρισκομένων πλοίων, ἡ ἐκ τῶν ἀρχόντων καὶ ὁ ὕπατος ἔρριπτον ἕκαστος ἐκ τοῦ παραθύρου μίαν φιάλην ἐπὶ τοῦ καιομένου κορμοῦ. Τὰς φιάλας ταύτας προσεπάθουν νὰ συλλάβωσιν ἁλιεῖς τινες, οἵτινες ἵσταντο περὶ τὸ πῦρ κατὰ θρησκευτικὴν ἀλληγορίαν. Εἶτα ἀπηγγέλλετο ἐγκώμιον ἀνάλογον τῆς ἑορτῆς, μεθ' ὃ οἱ 12 ἄρχοντες ὑπέστρεφον εἰς τὰς οἰκίας των, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν φρουρῶν τοῦ παλατίου, εἰς τοὺς ὁποίους ἐχάριζον τὰ λεγόμενα Χ ρ ι σ τ ο υ γ ε ν ν ι ά τ ι κ α (ἐὰν ἡ ἑορτὴ ἦτο ἡ τῶν Χριστουγέννων). Καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα οἱ φίλοι συνείθιζον νὰ μεταβαίνωσι πρὸς τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς, τυμπανίζοντες καὶ τραγῳδοῦντες ὑπὸ τὰς οἰκίας αὐτῶν. Τῇ ἐπαύριον ἐπέστρεφον πάλιν εἰς τὸ παλάτιον, ἵνα συνοδεύσωσι τὸν ὕπατον εἰς τὴν ἱερὰν λειτουργίαν, μεθ' ὃ ἕκαστος ὑπέστρεφεν, ἵνα φάγῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, ἅτε κακίστου νομιζομένου οἰωνοῦ νὰ φάγῃ τις ἐν οἰκίᾳ ξένου κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Μετὰ τὸ γεῦμα ἠκολούθουν πάλιν τὸν ὕπατον εἰς τὸν ἑσπερινόν, εἶτα ἐξήρχοντο εἰς τὴν ἀγοράν, τὴν ἔμπροσθεν τοῦ παλατίου κειμένην, ὅπου ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν σαλπίγγων συνήρχοντο βαθμηδὸν ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος καὶ οἱ ἐπίσημοι Ἕλληνες. Καὶ ὁ μὲν κλῆρος, κλίνων τὸ γόνυ ἔμπροσθεν τῶν ἀρχόντων, ἀσκεπεῖ τῇ κεφαλῇ ἔλεγε: π ο λ λ ὰ τ ὰ ἔ τ η α ὐ θ έ ν τ α, οἱ δὲ ἐπίσημοι Ἕλληνες, ὡς εὐεργετήσαντες τὴν πατρίδα οὐ μόνον δὲν ὑπέκειντο εἰς τὴν ἀτιμωτικὴν ταύτην ὑπόκλισιν, ἀλλ' ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ πάσης ἀγγαρείας· ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι

---

* Τὴν σημαίαν ταύτην ὤφειλον νὰ κατασκευάζωσι κατ' ἔτος οἱ Ἰουδαῖοι ἰδίᾳ δαπάνῃ καὶ νὰ στήνωσι αὐτὴν τὴν παραμονὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως. Οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν ἠναγκασμένοι πρὸς τούτοις νὰ φέρωσι καὶ κίτρινον πῖλον πρὸς διάκρισιν ἅμα καὶ περιφρόνησιν. Ἐθεωροῦντο δὲ πάνποτε ὡς ἀποτρόπαια ὄντα καὶ τοσοῦτον ἐμίσει αὐτοὺς ὁ λαός, ὥστε οἱ Ἰουστινιάνοι εἶχον ἀπαγορεύσει αὐτοῖς τὸ νὰ ἐξέρχωνται τῶν οἰκιῶν ἀπὸ τῆς μεγάλης Πέμπτης μέχρι τῆς δευτέρας τοῦ Πάσχα.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ὤφειλον νὰ τελέσωσι παραπλησίαν ὑπόκλισιν ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων, φοβούμενοι τὰς ὕβρεις τῶν νέων, οἵτινες ἀδιακόπως διὰ λεμονίων παρηνώχλουν αὐτούς, εἶχον ἀρκετὴν πονηρίαν, ὥστε ν' ἀναμιγνύωνται κατὰ τὴν ὑπόκλισιν ἐκείνην μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου καὶ τοιουτοτρόπως ἐτέλουν τὸ ὀφειλόμενον ὀλιγώτερον παρενοχλούμενοι. Ἔπειτα ἔρερον τὰς τρεῖς κλεῖδας τοῦ ληκτηρίου *(casa dell Sorti)*, ὅπου μεταβαίνοντες ἐψήφιζον τὸν πρέσβυν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων κλειδῶν τὴν μὲν μίαν ἐφύλαττεν ὁ καγκελλάριος, τὴν ἄλλην ὁ λατῖνος ἐπίσκοπος καὶ τὴν ἄλλην οἱ ἱερεῖς τοῦ αὐτοῦ δόγματος.

Συνήθεια πρὸς τούτοις ἐπεκράτει τὴν πρώτην τοῦ μαΐου νὰ κρεμῶσιν ἀπὸ τῶν παραθύρων κλάδους μυρτινῶν καὶ ἄνθη ποικίλα, ἅτινα ἔκαιον κατόπιν, ἀνάπτοντες μεγάλην πυρὰν κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Τελουμένου γάμου, συνήθεια ἐπεκράτει νὰ παρακολουθῶσι κατόπιν τῆς τελετῆς καὶ τῶν χορῶν οἱ συγγενεῖς τόν τε γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκρύπτετο ὑπὸ τὴν κλίνην ὁ νυμφίος, κρατῶν κώδωνας, εἶτα δὲ εἷς ἐκ τῶν συγγενῶν ἐξερχόμενος ἐφώνει: Γιὰ τίνα τὸν ἐφύλαττες, κόρη τὸν ποῦτον τοῦτον; ὁ δὲ ὑπὸ τὴν κλίνην νυμφίος ἐξερχόμενος καὶ κινῶν τοὺς κώδωνας ἔλεγε τότε: Γιὰ ταμὲ τὸν κουδουνάτον καὶ τὸν διπλοκουδουνάτον. Οὕτω τοὐλάχιστον ἑρμηνεύονται αἱ διεφθαρμέναι λέξεις τοῦ Ἱερωνύμου: «γιατίνα τον ἔφδα γεσκε ρητὸν πούτιον τοῦτον;» —«γιατάγε τὸν κουδούκτον καὶ τὸν ἐνπδίκου δουκτόν». Περιεργότερον εἶναι ἔτι τὸ ἔθιμον, ὅπερ ἦτο σύνηθες καὶ κατ' αὐτὸν ἔτι τὸν ΙΕ' αἰῶνα, τοῦ ὁποίου ὅμως ἴχνος δὲν σώζεται πλέον. Γυνή τις χηρεύουσα ὤφειλε νὰ πληρώνῃ εἰς τοὺς ἄρχοντας πρόστιμον χηρείας, φέρον ὄνομα λίαν χαρακτηριστικὸν τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἐπληρώνετο. Ὅταν δὲ νεᾶνίς τις διεπαρθενεύετο πρὶν ἢ νομίμως συζευχθῇ, ἐπεθύμει δὲ νὰ ζῇ αὐτὸς ἐλευθερίως, ὤφειλε νὰ πληρώσῃ ἅπαξ διὰ παντὸς ἓν δουκάτον εἰς τὸν νυκτοφύλακα (ἴσως διὰ νὰ περιέρχηται ἀκωλύτως τὰς ὁδοὺς διὰ νυκτός).

δ. Ἡ Χίος κατὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Βυζαντίου. Τὸ βυζαντινὸν κράτος ἐχώρει ἤδη εἰς τὴν παρακμήν, ἡ δὲ παρέλευσις ἑκάστης ἡμέρας ἤγεν αὐτὸ ἐγγύτερον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὀθωμανοῦ κατακτητοῦ. Μάτην ὁ κλονούμενος Παλαιολόγος ἐπεκαλεῖτο τὴν βοήθειαν τῶν Δυτικῶν (Ἴδε ΡΩΜΗ, Ἀνατολ. Ρωμαϊκ. κράτ. Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὡς καὶ τὸ ἄρθρον ΣΧΙΣΜΑ)· μόνοι οἱ ἐκ Χίου Λατῖνοι καὶ Ἕλληνες ἔσπευσαν, καίπερ οὐχὶ ἐξ ἰδίας ὀκπάνης εἰς τὴν τοῦ Βυζαντίου βοήθειαν. Πολιορκουμένου τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ Χῖοι ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Μαυρικίου Καταναίου ἐφόρτωσαν εἰς τέσσαρα πλοῖα (ἢ πέντε κατὰ τὸν Γήββωνα), προμεμισθωμένα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἄλευρον, σῖτον, ἔλαιον καὶ οἶνον, κομίζοντα δὲ ἰδίᾳ στρατιώτας καὶ θαυμαστοὺς ναύτας· τοῦ νότου πνεύσαντος, τὰ σκάφη ταῦτα εἰσῆλθον εἰς τὴν Προποντίδα, ἀλλ' εὗρον ἀπέναντι αὐτῶν ὑπὲρ τὰ 300 τουρκικὰ κλείοντα τὴν δίοδον. Ἐπὶ τέλους τὰ σκάφη ταῦτα εἰσῆλθον εἰς τὸν Κεράτειον κόλπον (Ὅρα αὐτ.). Οἱ Μακεδῶν μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πτῶσιν ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ συμφωνήσαντες νὰ πληρώνωσιν ἐτήσιον φόρον 6000 δουκάτων, ἀπέλαυσαν τῶν προτέρων προνομίων ἕνεκα τῶν δηώσεων μάλιστα τῆς Σάμου, τῶν Ψαρῶν κλπ. οἱ Μακεδῶν συνεβούλευσαν τοὺς κατοίκους τῶν νήσων ἐκείνων νὰ ἔλθωσι καὶ κατοικήσωσιν ἐν Χίῳ. Τοιουτοτρόπως αἱ ρηθεῖσαι νῆσοι ἠρημώθησαν. Μετὰ μικρόν, τῶν Ροδίων ἀρνηθέντων νὰ πληρώσωσι φόρον εἰς τὸν Μωάμεθ ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ πάπας εἶχεν ἀπαγορεύσει αὐτοῖς νὰ πληρώνωσι φόρους οὐ μόνον εἰς ἀλλοθρήσκους, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Χριστιανούς, ὁ Μωάμεθ ἀπέστειλεν 180 πλοῖα ὑπὸ τὸν Χαμζᾶν, ὅστις προσεγγίσας πρότερον εἰς Λέσβον, διηυθύνθη εἶτα εἰς Χίον· ἀλλ' οἱ Χῖοι οὔτε δῶρα, οὔτε τιμὰς ἀπέδωκαν αὐτῷ, παρωργισμένοι ὄντες ἔνεκα τοῦ ὅτι ὁ σουλτάνος ἀπῄτει καὶ δεύτερον ἤδη 40,000 δουκάτων, ἅτινα εἶχε ζητήσει πρότερον παρ' αὐτῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐκ Γαλατᾶ Φραγκίσκου Δραπερίου, ὡς ὀφειλόμενα παρὰ τῆς νήσου δι' ἀγορασθεῖσαν στυπτηρίαν. Ὁ Χαμζᾶς ἀνέγνωσε τότε τὸ θέσπισμα τοῦ σουλτάνου καὶ ὑπέδειξεν αὐτοῖς ὅτι εἶχε διαταγὴν ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τῆς πληρωμῆς νὰ κατακαύσῃ τὴν νῆσον. Οἱ Χῖοι

ἀπέρριψαν πάλιν τὰς προτάσεις αὐτοῦ, ὁ δὲ τοῦρκος ναύαρχος, μὴ δυνάμενος οὔτε τὸν λιμένα νὰ βλάψῃ, ὑπερασπιζόμενον ὑπὸ 20 πλοίων, οὔτε τὸ φρούριον, ὅπερ, ὑπὸ διπλῆς περιβαλλόμενον τάφρου, ἐφυλάσσετο καὶ ὑπὸ πολυαρίθμου φρουρᾶς, ἠρήμωσε τοὺς κήπους καὶ τοὺς ἀμπελῶνας, μεθ' ὅ, ζητήσας δύο τῶν ἐγκριτωτέρων πολιτῶν, ἵνα συνομιλήσωσι μετὰ τοῦ Δραπερίου, ὅστις εἶχε συνοδεύσει τὸν στόλον, ἔρριψαν αὐτοὺς εἰς τὰ δεσμά, ὅτε οἱ τελευταῖοι εἶχον εἰσέλθει εἰς τὴν ναυαρχίδα. Εἶτα ἐνῷ οἱ Χῖοι, πεισθέντες ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Χαμζᾶ, προὐτίθεντο νὰ πέμψωσι πρέσβεις εἰς τὸν σουλτάνον πρὸς λύσιν τῶν ὑφισταμένων διαφωνιῶν, τουρκικὸν σκάφος εἶχε βυθισθῇ ὑπὸ τῶν Χίων συνεπείᾳ ἐπεισοδίου, καθ' ὃ Τοῦρκοί τινες παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ναυάρχου ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν διὰ κολυμβήματος, ἥρξαντο ἀποστεγάζοντες ναόν τινα, τοῦθ' ὅπερ προὐκάλεσεν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν τε Λατίνων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Καὶ οἱ μὲν ἄρχοντες τῆς νήσου ἐπλήρωσαν τὸ διπλάσιον τῆς ἀξίας τοῦ βυθισθέντος πλοίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πρὸς καπράυνσιν τοῦ Χαμζᾶ, ὁ δὲ Μωάμεθ, ἐξοργισθεὶς ἐπὶ τῇ τοῦ πλοίου ἀπωλείᾳ, τὸν μὲν Χαμζᾶν ἐτιμώρησεν, ἀμείλικτον δὲ πόλεμον ἐκήρυξε πρὸς τοὺς Χίους (14 αὐγούστου, 1455), εἰπὼν καὶ εἰς τὸν Δραπέριον ὅτι ἤθελεν ἀπαιτήσει διπλοῦν τὸ ἐκ 40,000 χρέος αὐτοῦ ὡς ἀποζημίωσιν διὰ τοὺς πνιγέντας Τούρκους. Οἱ Ἰουστινιᾶνοι, μεγάλα προβλέποντες δεινά, ἐζήτησαν δι' ἐπιστολῆς αὐτῶν (14 αὐγούστου, 1455) παρὰ τοῦ πάπα Καλλίστου τοῦ Γ' βοήθειαν κατὰ τῶν πολεμίων. Ὁ δόγης τῆς Γενούης Πέτρος-Φρενόζος ἀπέστειλε τότε 2 πλοῖα καὶ 500 στρατιώτας, ὡς καὶ σῖτον καὶ πολεμοφόδια (1456), ἀλλ' οἱ Ἰουστινιᾶνοι, καθορῶντες τήν τε ἀσυμφωνίαν τῆς Γενούης καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ἀλφόνσου καὶ τὰς προόδους τοῦ Μωάμεθ, ἔπεμψαν ἐκ νέου πρέσβεις πρὸς αὐτόν, ὅστις, ἀρκεσθεὶς εἰς τὸ νὰ λάβῃ 30,000 δουκάτων διὰ τὴν βυθισθεῖσαν τριήρη καὶ ἐτήσιον φόρον δεκαχισχιλίων φλωρίων, ἔστρεψε τὰ ὅπλα ἐναντίον τῆς Λήμνου καὶ ἀνέβαλε τὴν καθυπόταξιν τῆς Χίου. Οἱ Ἰουστινιᾶνοι, ἰδόντες βραδύτερον ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐκυρίευσε τὴν Λέσβον καὶ φοβούμενοι μὴ τὴν αὐτὴν ὑποστῶσι τύχην, ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῆς Γενούης, ἥτις ἔπεμψε τέσσαρα πλοῖα, ὧν τὰ μὲν δύο ἰουστινιανικά, τὰ δὲ ἄλλα τοῦ Νίγρου καὶ τοῦ Σπινόλα, δύο πλουσίων ἰδιωτῶν τῆς Γενούης. Τῷ 1477 ζητήσαντες παρὰ τοῦ πάπα Σίξτου τοῦ Δ' διὰ τοῦ νομοδιδασκάλου Φραγκίσκου - Σοφία χρηματικὴν βοήθειαν, ἔλαβον 5,000 σκούδων καὶ μετὰ 16 ἔτη οἱ ἐν Γαλατᾷ κατοικοῦντες Γενουήνσιοι, μαθόντες ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἡτοιμάζοντο νὰ καθυποτάξωσι τὴν νῆσον, ἀπέστειλαν τὸν Θωμᾶν Ἰουστινιάνην Φουρνέτον μετὰ 5 μεγάλων σκαφῶν καὶ 1,500 στρατιωτῶν ἐκτὸς τῶν ναυτῶν, ὅστις ὅμως εἰς τὴν Χίον φθάσας εὗρεν ἄκραν ἡσυχίαν ὡς ἀναβαλόντων τῶν Τούρκων τὸ σχέδιον αὐτῶν. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν φαίνεται ὅτι μετέβη εἰς τὴν Χίον καὶ ὁ τότε μὲν ἁπλοῦς ναύκληρος ὤν, βραδύτερον δὲ τοσοῦτον φημισθεὶς διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς, Χριστοφόρος Κολόμβος.

6. Ἅλωσις τῆς Χίου ὑπὸ τοῦ Πιαλῆ πασσᾶ. Παρὰ τὰς μεγάλας τοῦ Μωάμεθ παρασκευάς, τὰς εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Ἰταλίαν ἀποβλεπούσας, οὐδὲν ἐλαμβάνετο μέτρον πρὸς ἀναστολὴν αὐτῶν, ὁ δὲ Μωάμεθ, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἀπραξίας ταύτης τῆς Εὐρώπης, ἐπεξέτεινε τὰς κτήσεις αὐτοῦ. Οἱ Ἐνετοί, ἀδυνατοῦντες ν' ἀντιπαλαίσωσι μόνοι, ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσιν, οἱ Γενουήνσιοι εἶχον ἀπολέσει τὸν Καφφᾶν, ἐκ δὲ τῶν ὑπὸ τῶν σταυροφόρων κυριευθέντων τόπων ἔμεινε μόνον ἡ Κύπρος καὶ ἡ Ρόδος. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μωάμεθ, ἐρημώσας τὴν Οὐγγαρίαν καὶ ἁρπίσας κατὰ κράτος τὴν Γρανάδαν (Ὄτραντο), ἀπέθανεν αἴφνης. Πρὸς τοῦτοις αἱ ἐνέργειαι τῶν παπῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ', Πίου τοῦ Γ' καὶ Λέοντος τοῦ Ι' πρὸς καταρτισμὸν νέας σταυροφορίας εἶχον ἀποτύχει κυρίως ἕνεκα τῆς γενομένης ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ περίπλου τῆς Εὐέλπιδος Ἄκρας, γεγονότα, ἅτινα εἶχον στρέψει τὴν προσοχὴν τῶν ἐν τῇ Δύσει εἰς ἀνεύρεσιν νέων τόπων. Ὁ διάδοχος τοῦ Σελὴμ καὶ ἀτρόμητος κατακτητὴς Σουλεϋμὰν εἶχε φθάσει ἤδη πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης. Οἱ τῆς Δύσεως μοναρχαὶ Ἔρρῖκος ὁ Η', Φραγκίσκος ὁ Α' καὶ Κάρολος ὁ Ε' ἀντὶ ν' ἀναχαιτίσωσι τὰς προόδους τῶν νικητῶν, συνεπάχουν μετ' αὐτῶν τοὐναντίον, πολεμοῦντες ἀλλήλους. Ὁ Σουλεϋμάν, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τόσας νίκας, θέ-

λων δὲ νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Μελίτην, ἀνηγόρευσεν ἡγεμόνας τοῦ στόλου τὸν Μουσταφᾶν καὶ Δραγούτην, ἀρχιναύαρχον δὲ τὸν γαμβρὸν τοῦ υἱοῦ τοῦ Σελὴμ Πιαλῆ πασσᾶν, Οὐγγρον τὴν καταγωγὴν καὶ ἄτροπον ἐχθρὸν τῶν χριστιανῶν. Ὁ Πιαλῆς οὗτος πρὶν ἡ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν τῆς Μελίτης πολιορκίαν εἶχε λάβει διαταγὴν παρὰ τοῦ Σουλεϋμάν, ἀφοῦ ἐκπορθήσῃ τὴν Μελίτην νὰ καθυποτάξῃ καὶ τὴν Χίον καὶ νὰ στείλῃ σιδηροδεσμίους εἰς Κωνσταντινούπολιν τοὺς κορυφαίους τῶν Ἰουστινιάνων· τοὺς τελευταίους τούτους εἰς ἄκρον μάλιστα ἀπηχθάνετο, ὡς παρέχοντας ἄσυλον εἰς τοὺς χριστιανοὺς αἰχμαλώτους τῶν Τούρκων καὶ ὡς τηροῦντας ἀλληλογραφίαν μετὰ τῆς Γενούης. Χίλιοι περίπου τοιοῦτοι αἰχμάλωτοι κατέφευγον κατ' ἔτος εἰς Χίον, οἱ δὲ Ἰουστινιάνοι εἶχον τεταγμένον ἰδιαίτερον ἄρχοντα, ὅστις νὰ δέχηται, νὰ ξενίζῃ καὶ νὰ παραδίδῃ αὐτοὺς ἐν καταλλήλῳ εὐκαιρίᾳ εἰς χριστιανικὰ σκάφη, ἵνα μεταβιβάζωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁπωσδήποτε οἱ Μαονεῖς ἐπετύγχανον τῆς καθησυχάσεως τῶν Τούρκων διὰ δώρων, ὅτε ἡ ἀποτυχία τοῦ Πιαλῆ ἐν Μελίτῃ κατέστησεν αὐτοὺς ἀδυσωπήτους. Ὁ Πιαλῆς, ἐπιθυμῶν ν' ἀποπλύνῃ τὴν ἐκ τῆς ἀποτυχίας προσαφθεῖσαν αὐτῷ αἰσχύνην, ἔφθασε κατὰ τὴν μεγάλην Ἑβδομάδα πρὸ τῆς Χίου μετὰ 300 πλοίων, συναπορέρων δέσμιον καὶ τὸν ἐν Κῳ)πόλει πρέσβυν τῶν Ἰουστινιάνων. Μάτην ἐπειράθησαν οἱ Μαονεῖς τὴν διὰ δώρων διαφθορὰν τοῦ Πιαλῆ. Ὁ τελευταῖος οὗτος εἰσῆλθε τῇ 17 ἀπριλίου 1566 εἰς τὸν λιμένα, ἀπέβη μετὰ πολλῶν στρατιωτῶν, φερόντων τὰ ὅπλα ὑπὸ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν, ἵνα μὴ προκαλέσωσι θόρυβον, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ παλάτιον. Τότε συγκαλέσας ἐκεῖ τοὺς Μαονεῖς, ἤρξατο καταγγέλλων αὐτοὺς ὡς συνεννοουμένους κρυφίως μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν Μελιταίων, οὕσπερ καὶ ἐβοήθησαν πολιορκηθέντας, ὡς παρέχοντας ἄσυλον εἰς τοὺς χριστιανοὺς αἰχμαλώτους τῶν Τούρκων καὶ τοὺς πειρατάς, ὡς διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως ἀποκαλύπτοντας τὰς προθέσεις τῆς Πύλης καὶ ἀνακοινοῦντας αὐτὰς τοῖς ἔξω καὶ ὡς μὴ πληρώσαντας ἐγκαίρως τὸν ὡρισμένον φόρον. Εἶτα προσέθηκεν ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου ἐὰν οἱ Χῖοι μὴ ὑπέκυπτον εἰς τὰς βουλὰς τοῦ δούλου αὐτοῦ Πιαλῆ, ἡ νῆσος ὅλη θὰ κατεκαίετο. Τῆς προσταγῆς ἀναγινωσκομένης οἱ στρατιῶται ἐξῆγον τὰ ὅπλα αὐτῶν, ἵνα ἐμπνέωσι τρόμον εἰς τοὺς περιεστῶτας. Οἱ Μαονεῖς ἀπελογήθησαν, κηρύττοντες ὅτι ἀείποτε ἐσεβάσθησαν τὴν δύναμιν τῆς Πύλης, ὅτι συκοφαντίαι ἦσαν τὰ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν διασαλπιζόμενα καὶ διὰ μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ, καταρτισθέντος διὰ συνδρομῶν τῶν τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, πωλησασῶν τὰς πολυτίμους αὐτῶν λίθους, τὰ χρυσᾶ περιδέραια καὶ λοιπά, μάτην ἐπειράθησαν νὰ κορέσωσι τὴν ἀπληστίαν τοῦ Πιαλῆ πασσᾶ. Ὁ τελευταῖος οὗτος, κωφεύων εἰς τὰς γοερὰς αὐτῶν δεήσεις καὶ καταβιβάσας τὴν ἐπὶ τοῦ πύργου κυμαινομένην σημαίαν τῶν Ἰουστινιάνων, συγκατέστρεψε μετ' αὐτῆς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Χίου. Εἶτα βεβηλώσας τοὺς ναοὺς καὶ τὰς μονάς, συνήθροισε καὶ ἄπειρα πλούτη καὶ λάφυρα (ἅτινα ὅμως κατεποντίσθησαν βραδύτερον μετὰ τοῦ κομίζοντος αὐτὰ σκάφους, καίπερ γαλήνης, ὡς λέγεται, ἐπικρατούσης), ἀφῆκε 500 στρατιώτας καὶ 10 πλοῖα πρὸς φρούρησιν τῆς νήσου καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν διέποχον τοῦ Σουλεϋμὰν καὶ πενθερὸν αὐτοῦ Σελήμ. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ἀφῆκε τὸ φρούριον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἰουστινιάνων. Τοιουτοτρόπως ἡ δύναμις τῶν Ἰουστινιάνων κατεστράφη μετὰ κυριαρχίαν 220 ἐτῶν. Λέγεται δὲ ὅτι 40 ἡμέραι πρὸ τῆς ἁλώσεως τοσοῦτον σφοδροὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι σεισμοὶ εἶχον συμβῇ ἐν τῇ νήσῳ, ὥστε ὁ λαὸς κατῴκει ἐν σκηναῖς ἐν ταῖς πεδιάσι· ταὐτοχρόνως ἐπῆλθε καὶ λοιμὸς ὀλεθριώτατος, πολλοὺς ἐξαφανίσας. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω τεκμηριοῦται ὅτι ἡ κυβέρνησις τῶν Ἰουστινιάνων παρὰ τὰ ἐλαττώματα αὐτῆς καὶ τὴν ἄκραν αὐστηρότητα ὑπῆρξε λίαν συντελεστικὴ εἰς τὴν πρόοδον τῆς νήσου, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς καὶ ἐν μέρει καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τῆς Χίου τὴν δόξαν, ἐὰν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ πρέσβυν εἶχον ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ζητημάτων τῆς χώρας αὐτῶν καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων ἱκανῶς ἐτιμῶντο, διότι ὅταν π. χ. ὁ Βαγιαζὴτ ἐκυρίευσε (1500) τὴν Κορώνην, Μεθώνην καὶ Ναύπακτον ἔπεμψε μεταξὺ ἄλλων καὶ εἰς τοὺς Χίους ἐπιστολήν, ἀγγέλλουσαν τὴν νίκην. Πρὸς τούτοις καὶ ἡ πόλις τῶν Χίων ἐπὶ τῶν

Ἰουστινιάνων ἐκαλλωπίσθη καὶ ἱκανῶς ἐν γένει ἀνεπτύχθη αὐτόθι ὁ πολιτισμός. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Χίου ὑπὸ τοῦ Πιαλῆ οἱ Μαονεῖς διεσκορπίσθησαν, οἱ μὲν αἰχμάλωτοι εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν γυναικοπαίδων αὐτῶν, ἄλλοι εἰς Ρώμην, Σικελίαν, Ἰταλίαν καὶ Ἰνδίας χάριν ἐμπορίου καὶ ἄλλοι πληρώσαντες ἀδρῶς ἀπέμειναν ὑπὸ τὸν τῆς Χίου κατακτητήν. Θανόντος τοῦ Σουλεϋμὰν καὶ διαδεξαμένου αὐτὸν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σελήμ, οἱ ἐν Καφφᾷ Ἰουστινιᾶνοι, οἵτινες ἐπὶ τρία ἤδη ἔτη ἐφυλάσσοντο αὐτόθι αἰχμάλωτοι (1569), ἐλευθερωθέντες τῇ μεσιτείᾳ τοῦ Βικεντίου Ἰουστινιάνου, πρέσβεως Καρόλου τοῦ Θ' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπεδίωξαν τὴν ἀνάκτησιν τῆς Χίου, ἀλλ' ἀπέτυχον, ἀπολαύσαντες μόνον προνομίων καὶ ἄκρας ἐλευθερίας περὶ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς.

7. Ἡ Χίος ὑπὸ τοὺς Φλωρεντίνους. — Εἴδομεν ἤδη ὅτι κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Χίου ὑπὸ τοῦ Πιαλῆ πασσᾶ εἶχεν ἀφεθῇ τὸ φρούριον εἰς τοὺς Ἰουστινιάνους, μετὰ τὴν ἀπόπειραν ὅμως τῶν Φλωρεντίων, ἥτις κατωτέρω ἐκτεθήσεται, οἱ Ἰουστινιᾶνοι παρέδωκαν καὶ τὸ φρούριον τοῦτο εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ πολλὰ θὰ ὑφίσταντο δεινά, ἂν μὴ ἐμεσίτευεν ὑπὲρ αὐτῶν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας Brèves. Ὡς τὰ πλοῖα τῆς Μελίτης, οὕτω καὶ αἱ τριήρεις τῶν Φλωρεντίων, διατρέχουσαι τὸ Αἰγαῖον, ἐπεδίωκον τὴν εἰς τὰ χριστιανικὰ πλοῖα ἐξασφάλισιν τοῦ πλοῦ. Ἐν τούτοις οἱ Φλωρεντῖνοι προέβησαν μέχρι καταχρήσεως, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ χριστιανικὰ πλοῖα πολλάκις κατελάμβανον καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ὑπὸ χριστιανῶν κατοικουμένας πόλεις τῶν χριστιανῶν ἐφώρμων θύοντες καὶ ἀπολύοντες, καθιστάμενοι δὲ καὶ αἴτιοι, ὥστε μείζονα οἱ χριστιανοὶ νὰ πάσχωσι δεινὰ ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, νομιζόντων ὅτι αὐτοὶ προσεκάλουν τοὺς Φλωρεντίνους. Οὕτω τῇ γενικῇ τάσει ἑπόμενος καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ δουκὸς τῆς Τοσκάνης Βιργίνιος-Ὀρσῖνος, δοὺξ τοῦ Βρασάνου, μετὰ 5 τριηρῶν εἰς τὴν Χίον ἐπέτυχε ν' ἀποβιβάσῃ ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς 400 Φλωρεντίνους (1599), οἵτινες ἐφόνευσαν τοὺς Τούρκους φύλακας κοιμωμένους, καθήλωσαν τινὰ τῶν τηλεβόλων, ἐκυρίευσαν ἄλλον, ὅπερ εὑρίσκετο ἐκεῖ πρὸς φρούρησιν τοῦ λιμένος, καὶ, ὑπὸ χωρικοῦ ὁδηγούμενοι, εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν. Οἱ Τοῦρκοι ἐκλείσθησαν πάραυτα ἐν τῷ φρουρίῳ, ἀλλ' οἱ Φλωρεντῖνοι ὡς λῃσταὶ μᾶλλον περιφερόμενοι, καὶ αὐτοὺς τοὺς χριστιανοὺς παρέβλαπτον, εἰς τρόπον ὥστε Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι, συνενωθέντες, περιεκύκλωσαν αὐτούς. Οἱ Φλωρεντῖνοι, διηρέθησαν τότε καὶ οἱ μὲν δειλότεροι, ἠθέλησαν νὰ σωθῶσιν ἐπὶ τοῦ στόλου αὐτῶν ἐν τῷ λιμένι τοῦ Δελφινείου, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ στόλος εἶχεν ἀποπλεύσει, ἅτε πυροβοληθεὶς ὑπὸ τοῦ φρουρίου, πάντες κατεμελίσθησαν. Οἱ δὲ τολμηρότεροι, εἰσελθόντες εἴς τινας οἰκίας, ἠμύνοντο, πλήν, ἰδόντες ὅτι μάτην ἐνήργουν, παρεδόθησαν ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ μὴ φονευθῶσι· τὸ πλῆθος ὅμως τῶν Τούρκων, φθάσαν μετὰ ταῦτα, ἀπέρριψε τὴν συνθήκην καί, πυρπολήσαν τὰς οἰκίας, συγκατέκαυσε καὶ τοὺς Φλωρεντίνους. Κατὰ τὴν πυρπόλησιν ὅμως ταύτην καὶ τὴν ἐν γένει καταστροφὴν καὶ αὐτοὶ οἱ χριστιανοὶ οὐκ ὀλίγα ὑπέστησαν, διότι ἐνομίσθησαν ὁμόφρονες καὶ συνένοχοι τῶν Φλωρεντίνων· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες τοῖς Ὀθωμανοῖς συνέπραξαν, δὲν ἔμειναν ἄμοιροι τῆς βλάβης, ἅτε ἀναγκασθέντες νὰ ἐξαγοράσωσιν ἐπὶ δεκαπλασίᾳ τιμῇ πράγματα ἁρπαγέντα. Οἱ χριστιανοὶ ἀπέστειλαν τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν δύο τῶν ἐπισημοτέρων, ἵνα ἐπικαλεσθῶσι τὸ ἔλεος τοῦ σουλτάνου· ἀλλ' οὗτοι, μόλις φθάσαντες, παρεδόθησαν εἰς χεῖρας τοῦ διὰ τὴν θηριωδίαν αὐτοῦ διαβοήτου ἀρχιναυάρχου Τσικὰλ πασσᾶ. Οὗτος, ἀφικόμενος πρὸ τῆς Χίου μετὰ πολυαρίθμου στόλου, ἐφόνευσε καὶ ἀπηγχόνισεν οὐκ ὀλίγους, ἠνάγκασε δὲ καὶ τοὺς πλείστους τῶν καθολικῶν Χίων ν' ἀναχωρήσωσι, πωλοῦντες τὰς οἰκίας αὐτῶν εἰς εὐτελεστάτην τιμήν. Ἐκήρυξε δὲ ὅτι τοιαύτην αὐστηρότητα ἐπεδείξατο πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν ν' ἀνθίστανται αὐτοὶ οὗτοι οἱ χριστιανοὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ μάθωσιν οἱ Φράγκοι ὅτι, ὁσάκις ἐφορμῶσι κατὰ τῶν σουλτανικῶν χωρῶν, θέλουσι προξενεῖ πλείονα βλάβην εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἢ εἰς τοὺς Τούρκους. Παραλαβὼν ὁ ἀρχιναύαρχος οὗτος καὶ τὸ φρούριον, ὠχύρωσεν αὐτό, τάξας καὶ φρουρὰν ἐκ 4,000 στρατιωτῶν. Τοιαύτη ὑπῆρξε καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Φλωρεντίνων ἀπόπειρα κατακτήσεως τῆς Χίου. Μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων καθυπόταξιν τῆς νήσου ἡ Χίος,

καίπερ πολλὰ παθοῦσα ὡς χώρα δορυάλωτος, ἀπέλαυσεν οὐχ ἧττον παρὰ τοῦ σουλτάνου πλεῖστα ὅσα προνόμια, ἀνανεούμενα πρὸς περισσότερον κῦρος ἀλληλοδιαδόχως ὑφ' ἑκάστου νέου σουλτάνου· ἔλαβον τὴν ἄδειαν ν' ἀνεγείρωσι καὶ ν' ἀνακαινίζωσι τοὺς ναοὺς αὐτῶν ἐλευθέρως μετὰ μόνης τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἱδρύειν κωδωνοστάσια (εἰς τοὺς Μαστιχωχωρίτας μόνον συνεχωρεῖτο ἐξ ἀρχῆς νὰ ἔχωσι τοιαῦτα), νὰ περιάγωνται ἐν τοῖς ὁδοῖς οἱ σταυροὶ καὶ αἱ εἰκόνες, νὰ τελῶνται λιτανεῖαι, νὰ μὴ δύνανται οἱ Τοῦρκοι νὰ ἔχωσι τεμένη ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, οὐδὲ νὰ ἐξισλαμίζωσι χριστιανόν τινα, ἐὰν μὴ αὐτοπροαιρέτως οὗτος ἀπηρνεῖτο τὸν χριστιανισμόν, καὶ τότε πάλιν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν χριστιανῶν διοικητῶν, νὰ κυβερνᾶται ἡ νῆσος ὑπὸ πέντε ἀντιπροσώπων, ὧν οἱ μὲν τρεῖς Ἕλληνες, οἱ δὲ δύο Λατῖνοι, καὶ νὰ ἐκτελῶνται αἱ ἀποφάσεις τῶν ἀντιπροσώπων τούτων διὰ πάνζήτημα τῶν Χριστιανῶν ἀνεκκλήτως ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, νὰ μὴ ὑπόκηνται αἱ οἰκίαι αὐτῶν εἰς φόρους, νὰ πληρόνωσι δὲ μόνον κεφαλικὸν φόρον καὶ 5,000 γροσίων διὰ τὰ δένδρα, νὰ ἐνδύωνται κατὰ βούλησιν καὶ νὰ ἱππεύωσι, φοροῦντες πτερνιστῆρας. Πρὸς τούτοις ἔτυχον καὶ τοῦ προνομίου νὰ μὴ πληρόνωσι τελωνειακοὺς δασμούς, δι' ὅσα ἐμπορεύματα ἐλάμβανον ἐκ τῆς Κρήνης, ἐὰν μόνον ἀπεδείκνυον ὅτι ἐπληρώθησαν ἐκεῖ τὰ ἀνάλογα δικαιώματα, καὶ νὰ διεξάγωσιν οἱ Χῖοι ἐλευθέρως ἐμπόριον καθ' ὅλον τὸν Εὔξεινον, ἀπαλλαττόμενοι παντὸς τελωνειακοῦ δασμοῦ. Πάντα τὰ ἀνωτέρω προνόμια περιεῖχοντο ἐν σουλτανικῷ ἐνυπογράφῳ θεσπίσματι, ἤτοι χαττίῳ, ὅπερ, πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως αἰῶνος γραφέν, ἐσώζετο μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἐν τῷ κιβωτίῳ τῆς κοινότητος μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου. Ὑπὸ τοιαῦτα προνόμια οἱ Χῖοι σπουδαίως ἀνεπτύχθησαν τόν τε πολιτισμὸν καὶ τὸν πλοῦτον, μολονότι δέον ν' ἀνομολογηθῇ ὅτι ὁ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη μετὰ τῶν Γενουηνσίων συγχρωτισμὸς αὐτῶν οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τοῦτο· ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον τοὺς μὲν Ἕλληνας τῆς Χίου προήγαγε, τοὺς δὲ Λατίνους ἐξηφάνισεν, ὑπῆρξεν ἡ φιλεργία τῶν πρώτων καὶ ἡ νωθρότης τῶν δευτέρων. Οἱ Ἕλληνες ζωηρὸν ἀδιακόπως διεξῆγον ἐμπόριον, ἐνῷ οἱ Λατῖνοι, ἑαυτοὺς πάντοτε εὐγενεῖς νομίζοντες, μὴ ἐκτραφέντες δ' ἀρχῆθεν ἐν τῷ ἐμπορικῷ σταδίῳ, δὲν κατεδέχοντο νὰ ἐργάζωνται πρὸς πλουτισμὸν αὐτῶν, παραμείναντες οὕτω δυστυχεῖς μέχρι τέλους. Οἱ Χῖοι μάλιστα συνέστησαν καὶ σχολὴν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ἐν ᾗ ἐδιδάσκοντο αἱ ἐπιστῆμαι· οἱ ἐκ ταύτης ἀποφοιτῶντες μετέβαινον εἰς Ἰταλίαν, λίαν προηγμένην κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἐν τῷ πολιτισμῷ, ὅθεν ἠρύοντο ὅσην σοφίαν εἶχον δανείσει πρὸ αἰῶνος εἰς τοὺς Εὐρωπαίους οἱ σοφοὶ πρόσφυγες τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἐκτὸς τῶν κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας ἀναφανέντων ἐν τῇ Χίῳ σοφῶν καὶ ἄλλων διασήμων ἀνδρῶν, ὡς τοῦ ῥήτορος Ἀναξιμένους, τοῦ ἀγαλματοποιοῦ Ἀνθέρμου, τοῦ φιλοσόφου Ἀρίστωνος, τοῦ μεταλλουργοῦ Γλαύκου κλπ. καὶ κατὰ τὴν νέαν ταύτην περίοδον διάφοροι ἀνεφάνησαν τοιοῦτοι, ὡς ὁ πολυμαθέστατος Γεώργιος ὁ Κορέσιος, ὁ περιώνυμος Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, οἵτινες, καίπερ ὑστεροῦντες τὸν ἀριθμὸν ὡς πρὸς τοὺς δυτικούς, ἐπιτρέπουσι νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι πολλοὶ διαπρέψαντες Χῖοι, οὓς θὰ ἐγνωρίζομεν, ἂν μὴ οἱ περὶ Χίου γράψαντες Ἱερώνυμος καὶ Μιχαὴλ Ἰουστινιάνης καὶ Ἀλλάτιος, ἀποβλέποντες εἰς ἐξύμνησιν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν, ἰδιαιτέρας μὲν πραγματείας περὶ τούτων συνέγραφον, μόλις ἀνέφερον δέ τι ἐν παρόδῳ περὶ τῶν ἡμετέρων καὶ τοῦτο ὀλίγας ἑνόμιζον πρέπον νὰ κατηγορήσωσι.

8. Σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Λατίνων κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο φυσικῶς ν' ἀγαπῶσι τοὺς Λατίνους καὶ ὡς ἀλλοφύλους δορυκτήτορας καὶ ὡς ἑτεροθρήσκους· μολονότι δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ἔθιμα τῶν Γενουηνσίων εἶχον ἀποδεχθῇ καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν τρόπον τοῦ ἐνδύεσθαι, ἔτρεφον ὅμως ἐσωτερικῶς κρυφίαν τινὰ ἀντιπάθειαν. Κυρίως ἡ θρησκευτικὴ διαφορὰ καὶ ἡ πιστὴ τῶν Ἑλλήνων ἐμμονὴ εἰς τὰ πατροπαράδοτα εὐρύτερον καθίστα τὸ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων χάσμα. Μάτην ὁ ἄσπονδος τῶν Ἑλλήνων ἐχθρὸς Ἀλλάτιος πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ ὅτι δι' εἰλικρινοῦς φιλίας ἦσαν δῆθεν οὗτοι μετ' ἀλλήλων συνδεδεμένοι, λέγων ὅτι ἀμοιβαίως συνεζεύγνυντο, ὅτι ἐφοίτων δῆθεν εἰς τοὺς λατινικοὺς ναούς, ἵν' ἀκούσωσι τοῦ κηρύγματος, καὶ ὅτι ἐνε-

πιστεύοντο δῆθεν εἰς τοὺς Λατίνους τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς μόρφωσιν τοῦ ἤθους καὶ τῆς ψυχῆς (!), σεβόμενοι καὶ τὸν ποντίφηκα τῆς Ρώμης. «Εἶδον, λέγει ὁ Ἀλλάτιος, τὸν Μάρκον Ἰουστινιάνην, λειτουργήσαντα ἐν τῇ νέᾳ μονῇ λατινιστί, παόντος ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου. Γευματίσαντες εἶτα παρεκάλεσαν (1603) τὸν ἐπίσκοπον νὰ συστήσῃ τὴν νέαν μονὴν εἰς τὸν πάπαν. Πῶς, —λέγει ὁ Ἀλλάτιος, — δὲν προτέθραμον εἰς τὸν ἑαυτῶν πατριάρχην Ἕλληνες ὄντες; Διότι ἐφοβοῦντο,—ἀποκρίνεται ὁ αὐτὸς — τὰς ἀρὰς τοῦ ἀκροτάτου ποντίφηκος». Ὅτι οἱ Λατῖνοι ἐλειτούργουν ἐνίοτε ἔν τισιν ἑλληνικοῖς ναοῖς, ὡς καὶ ἐν τῇ νέᾳ μονῇ, πολλοὶ μὲν μαρτυροῦσιν, ἐξηγεῖται δὲ καὶ ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τῶν Λατίνων κατά τε τὴν κοσμικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν, ἣν ὅμως πολλάκις κατεχρῶντο, καὶ ἐκ συνηθείας μᾶλλον τότε ἐπικρατούσης, καταργηθείσης δ' ὕστερον διά τε τὰ κακὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα καὶ διὰ τὰς ἀναφυείσας ἔριδας. Δυνατὸν ν' ἀποδεχθῶμεν πρὸς τούτοις ὅτι ἐτελοῦντο συνοικέσια Λατίνων καὶ Ἑλλήνων, ἐλευθέρως ὅμως καὶ ἀληθὲς ὅτι οἱ Λατῖνοι ἠκολούθουν μετὰ τῶν Ἑλλήνων τὸ ἰουλιανὸν καὶ οὐχὶ τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον· ὅτι ὅμως τὴν νέαν μονὴν εἰς τὸν πάπαν συνέστησαν οὐχὶ διότι εἶχον χρείαν τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ προστασίας, ἀλλὰ διότι ἐφοβοῦντο τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ ἀράς, οὐδεὶς ἐχέφρων θέλει πιστεύσει τὸ τοιοῦτον· ἄλλως αὐτὸς ὁ Βελώνιος καὶ ἄλλοι ῥητῶς μαρτυροῦσιν ὅτι μέχρι τοσούτου βαθμοῦ ἐφύλαττον οἱ ἐν Χίῳ ὀρθόδοξοι τὴν πάτριον θρησκείαν, ὥστε παρ' ὀλίγον θὰ διεμέλιζον Καλβῖνον τινά, διατρίβοντα ἐν Χίῳ (1579) καὶ θελήσαντα νὰ διδάξῃ ἑτεροδόξους διδασκαλίας. Ἐὰν δ' ὁ Ἀλλάτιος ἀποτολμᾷ παράφρονας νὰ ὀνομάσῃ ἐκείνους, οἵτινες νομίζουσιν ὅτι φρίττουσιν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ τῶν λατίνων δόγματα καὶ ἂν εἰς μαρτυρίαν τούτου παρατίθηται ὅτι ἀδιακόπως ὄφθην πολλοὶ ἔπεμπον τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς Ρώμην, ἵνα παιδευθῶσι καὶ ἀντλήσωσι τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν, προσεπιλέγων ὅτι οἱ τοιοῦτοι, ἐπιστρέφοντες εἶτα οἴκοι, ἐτιμῶντο ὑπὸ πάντων, ὁ τοιοῦτος αὐτοῦ ἰσχυρισμὸς ἀποκρούεται ὑπὸ τοῦ ἀδιαρίλονεικήτου γεγονότος ὅτι οὐδεὶς τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην περιελθὼν ἀθλιότητα ἔδειξέ ποτε δείγματα ἑτεροδοξίας καὶ ὅτι ἂν καί τινες τῶν ἑλλήνων ἐξεπαιδεύθησαν εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου συστηθὲν ἐκκλησιαστικὸν παιδευτήριον καὶ ἐπανέστησαν κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας λατινοφρονήσαντες, (ὑπῆρξαν δὲ καὶ Χῖοι τοιοῦτοι, ὡς Παντολέων ὁ Αἰγαρίδης, Μιχαὴλ Νευρίδης κλπ.) οὗτοι ὅμως ἦσαν ὀλίγιστοι καί, ἐπιστρέφοντες, οὐδαμῶς ἐτιμῶντο, ἀλλὰ κατεφρονοῦντο μᾶλλον ὑπὸ πάντων ὡς ἀνάξια τέκνα καὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πατρίδος. Τόσον δ' ἀληθὲς εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀείποτε ἀπεκήρυξαν τὰ δόγματα τῶν καθολικῶν, ὥστε καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Βανδίνη ἀποσταλέντες εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἰησουῖται κακοὶ κακῶς αὐτῆς ἀπεπέμφθησαν, χάρις εἰς τὴν ἄγρυπνον φροντίδα τοῦ τότε πλοιάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, εἰς δὲ τὴν Χίον οὐ μόνον δὲν ἴσχυσαν νὰ ἐπιτύχωσι προσηλύτων, ἀλλὰ καὶ δεσμευθέντες μόλις καὶ μετὰ βίας ἠδυνήθησαν νὰ διασωθῶσιν εἰς Ἰταλίαν φεύγοντες. Ἕτερον κώλυμα πρὸς τὴν σύσφιγξιν τῶν σχέσεων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ἦτο ἡ γλῶσα, ἣν ἠκρωτηριασμένως ἐλάλουν καὶ κατὰ τρόπον ἰδιάζοντα εἰς ὅλους τοὺς ἐν Τουρκίᾳ καθολικούς. Πρὸς τούτοις ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πολιτικὴ ὑπεροχὴ τῶν Ἑλλήνων προὐκάλουν τὴν ἀντιζηλίαν τῶν ἐν δυστυχίᾳ καὶ ταπεινώσει διατελούντων καθολικῶν. Τὰ ἀνωτέρω ἐπιχυροῦντοι καὶ ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐρίδων, αἵτινες συνέβαινον κατὰ καιροὺς ἐν Χίῳ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων· τοιαύτη ἔρις συνέβη καὶ κατὰ τὴν εἰς Χίον ἄφιξιν (1600 περίπου) Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, τοῦ σοφοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχου. Ὅστις συνέγραψε τὰς περὶ Μυστηρίων κατὰ Λατίνων ἀρίστας ἐπιστολὰς καὶ πολλὰς ἄλλας πρὸς τοὺς ἐν Χίῳ καὶ Πολωνίᾳ εὐσεβεῖς Ἕλληνας καὶ Ρώσους. Κατὰ τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ τοῦ Ἀλλατίου ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μικροί τε καὶ μεγάλοι, Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι πάντες ἔσπευσαν ν' ἀκούσωσι τῆς εὐγλωττίας τοῦ πατριάρχου. Ὅτε δὲ ὁ Μελέτιος ὠνείδιζε τούς τε Λατίνους καὶ τὴν τοῦ πάπα ἀρχήν, οἱ ἀκροαταὶ (βεβαίως οἱ Λατῖνοι) ἤρχισαν νὰ ψιθυρίζωσιν, ὁ δὲ Μελέτιος, τολμηρότερος γενόμενος, προτρέπει ἕνα ἕκαστον νὰ συζητήσῃ μετ' αὐτοῦ. Τέλος οἱ Ἕλληνες (λέγει ὁ Ἀλλάτιος) καὶ οἱ Λατῖνοι, ἵνα παύσωσιν αἱ ταραχαί, προσεκάλεσαν τὸν Με-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

λέτιον ν' ἀναχωρήσῃ πάραυτα καὶ νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ πλέον εἰς τὴν Χίον καὶ ἐπέτυχον διὰ φιλοθωρήτεως πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς ταχείας αὐτοῦ ἐκεῖθεν ἀπομακρύνσεως. Ἡ Χίος ἐκυβερνᾶτο πρότερον ὑπὸ μητροπολίτου, ψηφιζομένου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· ὅτε ὅμως οἱ Ἰουστινιάνοι ἀνεκάλυψαν τὴν κατ' αὐτῶν συνωμοσίαν αὐτοῦ, ἀποδιώξαντες αὐτὸν ἐπέτρεψαν νὰ κυβερνᾷ τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς Χίου ὑπάλληλός τις μόνον, ὀνομαζόμενος Δικαῖος. Μετὰ τὴν πτῶσιν ὅμως τῆς δυνάμεως τῶν Μανέων ἐψηφίζετο πάλιν μητροπολίτης τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὴν θέλησιν καὶ ἐπιθυμίαν τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς νήσου κατοίκων. Ὁποίαν δ' ἐπιρροὴν ἐξήσκουν εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν διαχείρισιν οἱ Χῖοι, ἐπιρροήν, ἣν καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ὁ πατριάρχης ἐσέβετο, τεκμηριοῖ ἡ πρὸς τὸν πατριάρχην Μητροφάνην (1590) ἐπιστολὴ αὐτῶν, ζητούντων ταπεινῶς τὴν εἰς τὴν Χίον ἀποστολὴν μητροπολίτου ἐναρέτου καὶ ἀξίου τῆς θέσεως αὐτοῦ. Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη:

«Τῷ Παναγιωτάτῳ ἡμῶν αὐθέντῃ καὶ Δεσπότῃ, τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ Μητροφάνει εἰς τὸ Πατριαρχεῖον.

»Καὶ πάλαι μὲν ἡμῖν ἐπίδηλος ἦν ἡ πρὸς ἡμᾶς σου κηδεμονία καὶ φιλόστοργος διάθεσις, Παναγιώτατε Δέσποτα, ἀλλὰ καὶ νῦν μᾶλλον, εἴπερ ποτέ· τὰ γὰρ ἔναγχος ἡμῖν ἐπισταλέντα παρὰ τῆς σῆς Παναγιότητος γράμματα χαρᾶς ἡμῖν εὐαγγέλια γέγονεν· οὐ μόνον γὰρ αὐτὰ τὴν τοῦ Ἱππολύτου καθαίρεσιν καταγγέλει, ἀλλὰ καὶ ὅπερ πάλαι ἡμῖν ἐφετὸν ἦν, καὶ δι' ὃ πολλάκις ἱκέται τῇ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ γεγόναμεν δεόμενοι αὐτῆς ὅπως σώφρονος καὶ κοσμίου καὶ κατὰ Θεὸν ζῶντος τύχωμεν ἀρχιερέως· τοῦτο πρόχειρον ἔχειν ἡ σὴ Παναγιότης τὰ νῦν ἡμῖν ὑπισχνεῖται. Πάρεις γάρ σοι, φῄς, δύο ὁσιώτατοι κατὰ Θεὸν πολιτευόμενοι ἱερομόναχοι, ὅ,τε ὁσιώτατος τῆς σῆς Παναγιότητος κελλάριος καὶ ἕτερος ὀνόματι Θεόφιλος. Εἰ οὖν καὶ ἡμῖν εἰσὶ καταθύμιοι ἡ σὴ Παναγιότης διὰ πολλὴν αὐτῆς μετριότητα καὶ ἡμῖν προβάλλεται καὶ ἀπόκρισιν παρ' ἡμῶν περὶ τούτου γενέσθαι τὴν ταχίστην κελεύει. Ἴσθι οὖν, Παναγιώτατε Δέσποτα, ὅτι πρὸς πολλαῖς ἄλλαις ταῖς παρὰ τῆς σῆς Παναγιότητος ὑπηργμέναις ἡμῖν εὐεργεσίαις (δι' ἃς μεγίστην σοι χάριν ἔχειν ἡμᾶς δεῖ) καὶ διὰ ταῦτα πάντα πλείστας σοι καὶ νῦν ὁμολογοῦμεν χάριτας· καὶ ὃν ἂν ἐκ τούτων τῶν δύο ἡ σὴ Παναγιότης Χίου καταστήσῃ, ἐπεὶ κατὰ Θεὸν ἡ τούτων πολιτεία ἐστί, τοῦτον καὶ ἡμεῖς πάντες ἀσπασίως ὡς Θεῷ φίλον ὑποδεξόμεθα· τούτου γὰρ ἐκ πολλοῦ πάνυ χρόνου καὶ ἡμεῖς ἐφιέμεθα καὶ μηκέτι ἄλλον τινὰ οὔτε παρ' ἡμῶν οὔτε παρ' ἄλλων ἀξιοῦμεν τῆς Χίου προστησόμενον τυχεῖν· οὕτω γὰρ ἅπασιν ἔδοξε μηδενὸς τὸ παράπαν ἀντειπόντος, ἡνίκα τὰ τῆς σῆς Παναγιότητος γράμματα δημοσίᾳ κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀνεγνώσθη. Καὶ οὕτως αὖθις ἀντιβολοῦμεν καὶ δεόμεθα τῆς σῆς Παναγιότητος ὅπως ἕνα ἐκ τούτων τῶν δύο Χίου καταστήσῃ Ἐπίσκοπον, ᾧ ἡ εὐλογία εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν. Ἔρρωσο καὶ εἰς βαθὺ γῆρας ἴκοιο, Παναγιώτατε Δέσποτα, τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἀεὶ ὀρθοτομῶν.

»Ἀπὸ Χίου αὐγούστου 5. 1590.»

(Ἕπονται 41 ὑπογραφαί).

Ὁσάκις δὲ συνέβαινον καταχρήσεις, οἱ Χῖοι προσέτρεχον πρὸς τὸν πατριάρχην, ἐξαιτούμενοι διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων, ὡς δεικνύει αὐτὸ ἡ μιξοβαρβάρως γεγραμμένη ἐπιστολὴ τῶν μοναχῶν τῆς νέας μονῆς, ἣν ἀναφέρει ὁ Κρούσιος καὶ ἥτις ἔχει ὡς ἑπεται:

«Τῷ Παναγιωτάτῳ ἡμῶν Αὐθέντῃ καὶ Δεσπότῃ καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ δοθείη.

»Παναγιώτατε ἡμῶν Αὐθέντα, Δέσποτα καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα Θειότατε, Θεοχαρίτωτε, καὶ πᾶν εἴτι ἄλλο ὑψηλὸν καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα· ὑγιαίνοι σου ἡ Παναγιότης καὶ σωματικῶς πρὸς σύστασιν καὶ ὠφέλειαν παντὸς τοῦ χριστωνύμου πληρώματος, ἡμῶν δὲ τῶν δούλων σου τῶν ἐκ μέσης ψυχῆς σε ποθούντων τῶν ὑποκάτωθεν γεγραμμένων, εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν. Δέσποτά μου Παναγιώτατε, ὑπὸ πλείστης ἀθυμίας ἀναγκασθέντες γράφομεν, ἵνα μὴ ἀπολογίαν δώσωμεν τῷ κριτῇ ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὑπέργηροι γὰρ ὑπάρχομεν, Παναγιώτατε Δέσποτα, ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα ἀμφιεσάμενοι καὶ τὴν ζωὴν ἐκεῖσε διατρίψαντες. Τεσσαράκοντα ἔτη εἰσίν, ἀφ' οὗ εἰσήλθαμεν ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ καὶ εὑρόντες ἄνδρας ἐναρέτους τε καὶ τιμίους, οἳ καὶ τὸν βίον ἀπολιπόντες τῆς προσκαίρου ζωῆς πρὸς

τὴν αἰώνιον ἀπάραντες· νῦν δὲ τὸ αὐτὸ μοναστήριον ὑπὸ βαρβάρων ἀνδρῶν ἐνεπλήσθη, κακῶς τὴν διατριβὴν ἐμποιούμενοι. Εὑρόντες δὲ μέρος ἐκεῖσε ὑπὸ φιληδόνων καὶ φιλαργύρων τῶν ἔκπαλαι κακὴν κακῶς ἀλλήλοις διάγουσιν, ἅπερ αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν καὶ γράφειν τὰ παρ' αὐτῶν πραττόμενα. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔχομεν προσδραμεῖν εἰμὴ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὁ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα δυνάμενος διορθῶσαι. Σοὶ δέ, Δέσποτα Πανάγιώτατε, ἀνατιθέμεθα τὰ ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα φροντίσῃς ὑπὲρ τοῦ τοιούτου μοναστηρίου, ἵνα μὴ εἰς παντελῆ ἀπώλειαν εἰσέλθῃ. Ὥσπερ ἐδιώρθωσας τὰ περὶ Ἁγίου Ὄρους μοναστήρια, οὕτω καὶ νῦν περὶ τοῦ τοιούτου βασιλικοῦ μοναστηρίου· καύχημα γὰρ ὑπῆρχε τῆς Χίου, νῦν δὲ εἰς ὄνειδος κατεστάθη καὶ εἰς τὴν σὴν παναγιότητα κατενώπιον τοῦ Θεοῦ ἐσκφηνίσαμεν τὸ πᾶν, καὶ φρόντισον τὰ τῆς διορθώσεως· οὐκ ἄλλο. Αἱ ἅγιαι δὲ εὐχαὶ τῆς σῆς Παναγιότητος ἔστωσαν μεθ' ἡμῶν τῶν εὐτελῶν δούλων σου. Κατὰ μῆνα σεπτέμβριον.

»Ὁ δοῦλος τῆς σῆς Παναγιότητος Σωφρόνιος Ἱερομόναχος καὶ πρώην Ἡγούμενος.

»Ὁ δοῦλος τῶν δούλων τῆς σῆς Παναγιότητος Νεόφυτος Ἱερομόναχος καὶ πρωτοσύγκελλος πατριαρχικός».

Ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος εἶχε πολυτελεῖς ναούς, τινὰς δ' αὐτῶν κοινοὺς μετὰ τῶν δυτικῶν, ἐν οἷς ὁτὲ μὲν οἱ Ἕλληνες, ὁτὲ δὲ οἱ Λατῖνοι ἱερούργουν. Καὶ ἑλληνικὴ μὲν μητρόπολις ἦν τὸ πάλαι ὁ ναὸς τῆς Καμπάνας, εἶτα ὁ κατὰ τὴν Ἁπλοταριὰν ναὸς τοῦ Ἁγ. Νικολάου, τοῦ καὶ Βασιλακάρη ἄλλοτε καλουμένου, ὡς κτισθέντος ὑπό τινος βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος.

Ἄγνωστον πότε ἔλαβεν ἡ Χίος τὸν δυτικὸν αὐτῆς ἐπίσκοπον· πιθανὸν ὅμως νὰ εἰσήχθη ἀμέσως μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Λατίνων· ἄλλως ὁ Καντακουζηνὸς τοὐλάχιστον, τὴν ἅλωσιν τῆς Χίου παρὰ τοῦ Ἀνδρονίκου ἀφηγούμενος (1328), λέγει ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ Λατῖνος ἀρχιερεύς, «ὃς τὴν τῆς Χίου παρὰ τοῦ πάπα ἐπιτέτραπτο ἐπισκοπήν». Ὁ δυτικὸς ἐπίσκοπος εἶχε τὴν μητρόπολιν αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ ἐλάμβανε παρὰ τῆς Ρώμης ἐτήσιον μισθὸν 200 σκοῦδα, ἔχων καὶ τὸ δικαίωμα νὰ λειτουργῇ ἐν 10 ἢ 12 ἐλλην. ἐκκλησίαις. Ὅτε ἕλλην καὶ ὁ λατῖνος μητροπολίτης ἐλάμβανον καὶ τότε τὸ εἰθισμένον βεράτιον πρὸς ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Χίου ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ δυτικὸς κλῆρος περιῆλθεν εἰς ἄκραν ἀθλιότητα, αἱ δὲ πρὸς τὸν ἑλληνικὸν διηνεκεῖς αὐτοῦ διαφοραὶ ἐπήνεγκον τὴν παντελῆ αὐτοῦ πτῶσιν.

9. Ἡ Χίος τῷ 1694—95. Μετὰ τὰς νίκας τοῦ Μοροζίνη ἔν τε Πελοποννήσῳ καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ μετὰ τὸν ἐν Ναυπλίῳ θάνατον αὐτοῦ ἡ δημοκρατία τῆς Βενετίας ἀνηγόρευσεν ἀρχιστράτηγον τὸν Ἀντώνιον Ζήνωνα, προμηθευτὰς δὲ τοῦ στόλου τὸν Πέτρον Κορερίνην καὶ τὸν Κάρολον Πισάνην, προσθεῖσα τούτοις ὡς στρατηγὸν καὶ τὸν Ἐρρῖκον Στενών. Τότε ἐσκέφθησαν ἂν ὤφειλον νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Εὐβοίας, τῆς Χίου ἢ ἄλλων μερῶν. Ἐνῷ ταῦτα ἐσκέπτοντο οἱ τῆς Χίου καθολικοί, νομίσαντες πρόσφορον τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ γείνωσι κυριάρχαι τῆς νήσου, προέτειναν τοῖς Ἕλλησι νὰ καλέσωσι τοὺς Ἐνετοὺς εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος αὐτῶν. Οἱ Χῖοι, καὶ ἐκ προηγουμένων περιστάσεων διδαχθέντες ὁποῖα κακὰ θὰ ἐπήγαζον διὰ τὴν Χίον μόνον ἐκ τοιαύτης τινὸς ἐπιχειρήσεως, διεμήνυσαν τὴν πρόθεσιν τῶν καθολικῶν εἰς τὸν τοῦρκον ναύαρχον Χουσεΐν πασσᾶν. Τότε οἱ καθολικοί, πέμψαντες πλοῖον εἰς τοὺς Ἐνετούς, ἤγγειλαν αὐτοῖς ὅτι οἱ σκοποὶ αὐτῶν ἀνεκαλύφθησαν καὶ ὅτι μόνον ἄμεσος βοήθεια ἠδύνατο νὰ λυτρώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ ἀναποφεύκτων δεινῶν. Οἱ Ἐνετοὶ ἀπέστειλαν 10,000 πεζῶν καὶ 400 ἱππεῖς μετὰ πλείστων ὅσων πολεμεφοδίων τῇ 3ῃ αὐγούστου 1694 εἰς τὴν Χίον, ὅπου ὅμως ἔφθασαν τῇ 7ῃ σεπτεμβρίου, ἀναγκασθέντες ἕνεκα τῶν συνεχῶν τρικυμιῶν νὰ διατρίψωσιν ἐφ' ἱκανὸν ἐν Ἄνδρῳ. Ὁ ἔπαρχος τῆς Χίου Σιλιχτὰρ Χασὰν πασσᾶς, ὅστις ἐφύλαττε τὸ φρούριον μετὰ 800 στρατιωτῶν, ἐξεπλάγη, ὅτε εἶδε τὸν ἐνετικὸν στόλον καὶ ἐζήτησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ταχεῖαν βοήθειαν. Οἱ Ἐνετοί, ἀποβάντες τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἀφίξεως αὐτῶν (8 σεπτεμβρίου), ἔκλεισαν τοὺς Τούρκους ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Ταὐτοχρόνως οἱ ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος ἀποσταλέντες Νάνης καὶ Γραδενίγος μετά τινων πλοίων κατέλαβον παρὰ τὴν Κρήνην 4 τουρκικὰ σκάφη μετὰ 150 ἐπιβατῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ προς-

χληθέντες κατῆλθον καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκ τῶν ὀρέων, εἰς ἃ εἶχον καταφύγει, καὶ ἤρξαντο νὰ συνεργάζωνται μετὰ τῶν Ἐνετῶν· καὶ ὁ Ἕλλην καὶ ὁ λατῖνος ἐπίσκοπος τῆς Χίου καὶ πάντες οἱ προεστῶτες καὶ ἄρχοντες ἀνεγνώρισαν τὸν ἀρχιστράτηγον, ὅστις ἔχων ἀνάγκην αὐτῶν, ὑπεδέξατο αὐτοὺς εὐμενέστατα, διαβεβαιώσας ὅτι ἡ δημοκρατία θὰ ὑπερασπίζῃ αὐτούς. Οἱ Ἐνετοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ κυριεύσωσι πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἐν τῷ στομίῳ τοῦ λιμένος κείμενον μικρὸν τουρκικὸν φρούριον, ὅπου κατέλαβον καὶ τρία πλοῖα τοῦ βέη τῆς Ρόδου. Ὁ Χασὰν πασσᾶς, τὸ κρίσιμον τῆς θέσεως αὐτοῦ καθορῶν, ἠρώτησε μουφτῆν τινα, ὡς ἐξόριστον τότε ἐν Χίῳ διατρίβοντα, ἐὰν ἠδύνατο ἐν τοιαύτῃ θέσει εὑρισκόμενος νὰ παραδοθῇ ἐντίμως· τοῦ μουφτῆ καταφατικῶς ἀπαντήσαντος, ὁ Χασὰν παρέδωκε τὸ φρούριον ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους :

α') Νὰ ἐξέλθῃ ἡ φρουρὰ τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης ἔνοπλος καὶ μεθ' ὅλων αὐτῆς τῶν ἀποσκευῶν·

β') Ν' ἀφεθῶσιν ἐλεύθεροι πάντες οἱ δοῦλοι, Μαῦροι, Ἑβραῖοι καὶ ἀποστάται ὡς καὶ πάντες οἱ αἰχμάλωτοι Χριστιανοί·

γ') Νὰ παραδώσωσιν οἱ Τοῦρκοι ὅσα πλοῖα καὶ τηλεβόλα καὶ πολεμεφόδια εἶχον εἰς χεῖρας αὐτῶν, νὰ μεταβιβασθῶσι δὲ ὅσοι θέλουσιν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν εἰς τὴν ἀντικρὺ Κρήνην.

Τῇ 18ῃ σεπτεμβρίου διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν ἑξακισχίλιοι Τοῦρκοι, ἐξ ὧν δισχίλιοι μάλιστα ἠδύναντο νὰ φέρωσιν ὅπλα, ἠλευθερώθησαν δὲ 700 Χριστιανοί. Ἐκ τῶν νικητῶν ἐκτὸς 200 στρατιωτῶν ἐφονεύθησαν ὁ Καλέργης, ὁ Πισάνης καὶ δύο ἱππόται τῆς Μελίτης, ἀλλ' ἡ ζημία τῶν Τούρκων ὑπῆρξε σημαντικωτέρα, διότι ἐκτὸς τῶν φονευθέντων ἢ πληγωθέντων 500 στρατιωτῶν ἀφῆκαν εἰς χεῖρας τῶν Ἐνετῶν 212 τηλεβόλα, ὧν τὰ πλεῖστα χάλκινα, καὶ πλῆθος ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων. Ὁ Ζήνων κατέστησε μετὰ ταῦτα ἔπαρχον τῆς πόλεως τὸν Βικέντιον-Βραγαδῖνον καὶ τὸν Ἰουστῖνον-Ρίβιζν, ἔταξεν ἱκανὴν φρουράν, ἀνώρθωσε τὰ χρημνισθέντα μέρη τοῦ φρουρίου, ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν καὶ συνέστησε τὸ λεγόμενον Βουνάκι, χρημνίσας τὰς ἐγγὺς τοῦ φρουρίου κειμένας οἰκίας. (Μετὰ τὴν τῷ 1827 γενομένην ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Χίου οἱ Τοῦρκοι, ἵνα μὴ πυροβολῶνται ἐκ τοῦ πλησίον, ἐκρήμνισαν ὅλας τὰς πρὸ τοῦ φρουρίου οἰκίας, ὥστε βραδύτερον τὸ Βουνάκι τοῦτο ἀπετέλει εὐρύχωρον πεδιάδα). Καὶ ὅμως ἡ χαρὰ τῶν Ἐνετῶν ἦτο βραχυχρόνιος, ὡς κατωτέρω λεχθήσεται. Ὀφείλομεν μόνον νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὅτι οἱ Ἐνετοί, μόλις κύριοι τῆς νήσου γενόμενοι, ἔκλεισαν πάσας τὰς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, ἀπηγόρευσαν τὴν τέλεσιν λειτουργίας ἑλληνιστί, ἐδήμευσαν τὴν περιουσίαν πολλῶν, πλεῖστα καθ' ἡμέραν διέπραττον ἀδικήματα, ἐπειρῶντο παντοιοτρόπως νὰ καταστήσωσι τοὺς Ἕλληνας καθολικούς, ἀπηγόρευον καὶ αὐτὴν τὴν ἱερὰν κοινωνίαν, ἐπιβάλλοντες τὴν ἐν ὥρᾳ θανάτου μετάδοσιν τῆς μεταλήψεως ὑπὸ δυτικῶν ἱερέων καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν τέλεσιν τοῦ βαπτίσματος καὶ ἐν γένει, λέγει ὁ Ἀλέξανδρος Βλαστὸς ἐν τοῖς Χιακοῖς αὐτοῦ, ἅτινα ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ ὑπ' ὄψιν ἐλάβομεν, «ἔπραξαν τόσας ἀθεμίτους καὶ ἀκατονομάστους καταχρήσεις, ὅσας δὲν ὑπέστησαν εἶτα οἱ Ἕλληνες οὐδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὅταν οὗτοι ἐκυρίευσαν τὴν Χίον καὶ ἐξέωσαν κακὴν κακῶς τοὺς Ἐνετούς». Ἡ σύγκλητος τῆς Βενετίας, τὴν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς παράδοσιν τῆς Χίου μαθοῦσα, τὸν μὲν Ζήνωνα κατέστησεν ἱππότην, εἰς δὲ τὸν Στενὸν ἐδωρήσατο λιθοκόλλητον σπάθην· ταυτοχρόνως ἀπέστειλε τὸν Ρουζίνην μετὰ πολλῶν πολεμεφοδίων καὶ ἐνταλῆς πρὸς τὸν Ζήνωνα νὰ ὀχυρώσῃ τὸ φρούριον· ὁ Ρουζίνης ὅμως, κωλυθεὶς ὑπὸ τρομερῶν τρικυμιῶν καὶ κινδυνεύσας ν' ἀπολέσῃ ὁλόκληρον τὸν στόλον, διασπαρέντα τῇδε κἀκεῖσε, μόλις διεσώθη εἰς Ὑδροῦντα *(Otranto)*· ἡ Γερουσία μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην, νομίσασα ὅτι ἡ τροπὴ τῶν πραγμάτων ἐπῆλθεν ἕνεκα τῆς βραδυτῆτος αὐτοῦ, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς Βενετίαν καὶ ἐφυλάκισεν, ἀλλ' εἶτα, ἀπολογηθέντα, ἠθώωσεν αὐτόν.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὅμως παρεδίδετο εἰς τοὺς Ἐνετοὺς τὸ φρούριον τῆς Χίου, ἀνεφάνη μακρόθεν τουρκικὸς στόλος ἐκ 50 περίπου σκαφῶν μικρῶν τε καὶ μεγάλων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀσὰν Μεζομόρτου. Ὁ Ζήνων, εἰδοποιηθεὶς παρὰ τοῦ Κονταρίνη, παραπλέοντος τὰς Οἰνούσας, ἐξῆλθε πάραυτα κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν, ὡς προετρέπετο ὑπό τε τοῦ Πριούλη καὶ τοῦ Κονταρίνη, καθότον μάλι-

στα δὲν ἠδύναντο οὗτοι νὰ κινηθῶσιν ἕνεκα τῆς μεγάλης νηνεμίας, ἐχρονοτρίβει, συγχροτῶν συμβούλια μετὰ τῶν ὑποστρατήγων καὶ λοιπῶν, καὶ τοιουτοτρόπως ἔδωκε καιρὸν εἰς τὸν Μεζομόρτον νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης. Τέλος παρηκολούθησε τὸν τουρκικὸν στόλον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ τίποτε. Ὁ Κονταρίνης ἠθέλησε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐν αὐτῷ τῷ λιμένι τῆς Σμύρνης, ἀλλ' ἀπετράπη ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος, ἀφοῦ μάλιστα οἱ ἐν Σμύρνῃ πρόξενοι τῆς Γαλλίας, Ὁλλανδίας καὶ Ἀγγλίας προέβησαν εἰς παραστάσεις, καθ' ἃς, ἐπειδὴ ὑπῆρχον πολλὰ ἐμπορικὰ αὐτῶν πλοῖα ἐν τῷ λιμένι ἐκείνῳ, οἱ βασιλεῖς μεγάλως ἤθελον δυσαρεστηθῆ, ἂν ἐπεχείρει τι ὁ Κονταρίνης κατὰ τῆς Σμύρνης. Ὁ Ζήνων προσεκάλεσεν εἶτα τὰ πλοῖα νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Χίον. Τοιουτοτρόπως ἐλλείψει δραστηριότητος ἀπώλεσε τὴν παρεχομένην αὐτῷ εὐκαιρίαν, καθ' ἣν ἠδύνατο νὰ νικήσῃ τὸν τουρκικὸν στόλον, ὃν ἄλλως ἐκράτει ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Οἱ Τοῦρκοι μάλιστα τοσοῦτον ἐφεκτικοὶ ἦσαν, ὥστε, εἰς Σμύρνην προσορμισθέντες καὶ φοβούμενοι ἐμπρησμὸν τῶν σκαφῶν αὐτῶν, ἀπέβησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἔστησαν τὰ τηλεβόλα αὐτῶν ἐν τῇ παραλίᾳ, ἵνα παρακωλύσωσι τοὺς Ἐνετούς. Ὅτε ὁ σουλτάνος ἐπληροφορήθη τὰ τῆς ἀλώσεως τοῦ φρουρίου, τοσοῦτον παρωργίσθη, ὥστε διέταξε νὰ καρατομηθῇ ὁ ἀρχιναύαρχος, νὰ συναχθῇ δὲ πανταχόθεν στρατὸς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς νήσου· πρὸς τούτοις διέταξε τὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Ἑλλάδος νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τῆς Πελοποννήσου, ἵνα ἀναγκασθῶσιν οἱ Ἐνετοὶ νὰ διαιρέσωσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν, τὸν δὲ Μεζομόρτον νὰ κυριεύσῃ ὡς τάχιστα τὴν Χίον καὶ νὰ ἐξολοθρεύσῃ πάντας οὓς ἐνόμιζε συνενόχους τῶν Ἐνετῶν. Ἐξῆλθον λοιπὸν ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ὁ ἀρχιστράτηγος Μισίρογλους καὶ ὁ Μουσταφὰ πασσᾶς καὶ ὁ Μεζομόρτος μετὰ 44 πλοίων, ὧν ἕκαστον περιεῖχε 500 ναύτας καὶ στρατιώτας, ἡ δὲ ναυαρχὶς 700· φθάσαντες εἰς τὴν Σμύρνην ἔπεμψαν διαταγὰς καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἵνα συνέλθῃ καὶ ἄλλος στρατὸς ἐν τῇ Κρήνῃ. Οἱ Ἐνετοί, εἰδοποιηθέντες ὑπό τινος γαλλικοῦ σκάφους, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν ὁ χειμών, ἀφῆκαν 3 πλοῖα αὐτῶν νὰ φρουρῶσι παρὰ τὰς Οἰνούσας, ἀλλάσσοντα ἐκ διαλειμμάτων, ἀμέριμνοι δὲ περὶ τοῦ πολέμου ἐπεδόθησαν εἰς τὴν τρυφὴν καὶ τὴν σπατάλην. Αἴφνης τῇ 8 φεβρουαρίου 1695 ἐφάνησαν πλοῖά τινα τοῦ τουρκικοῦ στόλου παρὰ τὸ Σίγειον ἀκρωτήριον. Οἱ Ἐνετοί, ἀπαρασκευοι ὄντες, μόλις ἠδυνήθησαν νὰ ἀναχωρήσωσι περὶ τὴν 10ην ὥραν τῆς νυκτός, ἐνῷ ὁ Μεζομόρτος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη τὸν πόλεμον παρὰ τὰς Οἰνούσας. Κατόπιν τρομερᾶς ναυμαχίας, καθ' ἣν πάντες οἱ κάτοικοι τῆς νήσου εἶχον ἀναβῇ ἐπὶ τῶν στεγῶν, ἵνα καταστῶσι θεαταὶ τοῦ ἐναγωνίου τούτου θαύματος, καὶ καθ' ἣν ἐφονεύθησαν δισχίλιοι ἑκατέρωθεν καὶ ἰσάριθμα περίπου πλοῖα ἐκάησαν ἢ ἐκυριεύθησαν ἑκατέρωθεν, ἀπέθανον δὲ πολλοὶ ἐκ τῶν πρωταγωνιστάντων, ὡς ὁ Ἀσὴμ-πασσᾶς, ὁ Πριούλης, ὁ Βραγαδῖνος, ὁ Πισάνης καὶ ὁ Πιζαμάνος, οἱ δύο στόλοι ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων, ἀφοῦ ἡ μάχη διήρκεσε μέχρι τῆς ἑσπέρας (10 φεβρουαρίου), ἀναποφάσιστος παραμείναπα. Οἱ Τοῦρκοι ἔπλευσαν τότε εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας, ἵνα ἐνισχυθῶσιν, ἀφέντες τοὺς τετραυματισμένους καὶ παραλαβόντες νέους στρατιώτας, οἱ δὲ Ἐνετοὶ πρὸς τὰς Οἰνούσας, ὅθεν μετὰ παρέλευσιν 10 ἡμερῶν ἐξῆλθον εἰς ὑπαπάντησιν τοῦ ἐχθροῦ. Τῇ 19 συνεκροτήθη ναυμαχία, ἡ ὁποία διήρκεσε 5 ὥρας, καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς ὁποίας μετέσχεν ὁ γενναῖος Κονταρίνης· μεθ' ἱκανὰς ζημίας ἑκατέρωθεν οἱ μὲν Τοῦρκοι ἀνεχώρησαν πρὸς τὴν Ἀνατολήν, οἱ δὲ Ἐνετοὶ πρὸς τὴν Χίαν. Ἐκεῖ συνεκροτήθη τότε συμβούλιον περὶ τοῦ εἰ ἔδει νὰ ἀφεθῇ ἢ νὰ ἐγκαταλειφθῇ πλέον ἡ νῆσος· τῶν γνωμῶν ἀκολούθως διχασθεισῶν, ἐν τέλει διὰ πλειονοψηφίας ἀπεφασίσθη ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Χίου· πρὶν ὅμως σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς, δὲν παρημέλησαν ν' ἀπογυμνώσωσι πάντας τοὺς ἑλληνικοὺς ναοὺς καὶ ν' ἁρπάσωσι τὰ πολυτιμότερα κειμήλια καὶ ἱερὰ σκεύη. Οἱ Ἐνετοὶ ἔφυγον τὴν νύκτα τῆς 21 φεβρουαρίου, ἀφέντες 10 τηλεβόλα ἐπὶ τῶν τειχῶν (ἅτινα ἐσώζοντο ἔτι μετὰ ταῦτα ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου τῆς Χίου, ἐπιμήκη μᾶλλον ὄντα καὶ μικρᾶς διαμέτρου, φέροντα δὲ τὸ στέμμα, τὸ ὄνομα τοῦ κατασκευαστοῦ καὶ τὸ ἔτος τῆς κατασκευῆς) φορτωμένα τινὰ πλοιάρια ἐν τῷ λιμένι καὶ πολλὰς ἀποσκευάς. Οἱ Ἕλλη-

νες, φοβούμενοι τὰς συνεπείας τῆς φυγῆς ταύτης, ἤρξαντο ἀναχωροῦντες καὶ συναπῆλθον μετὰ τῶν Ἐνετῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὑπὲρ τὰς 60 οἰκογενείας, ὀλιγίστων μόνον ἐναπομεινάντων ἐν Χίῳ.

Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Ἐνετῶν οἱ Ἕλληνες ἄρχοντες τῆς Χίου ἔσχον τὴν φρόνησιν νὰ εἰδοποιήσωσι τὸν Μεζεμόρτον τὴν αὐτὴν νύκτα ὅτι ἔφυγον οἱ κατακτηταὶ τῆς νήσου καὶ ὅτι ἡ Χίος, εὑρισκομένη ἐν ἀναρχίᾳ, ἀνέμενεν ἀνειλικρινεῖς ἀγκάλας τοὺς παλαιοὺς κυριάρχας αὐτῆς. Οἱ Τοῦρκοι, φοβούμενοι μὴ τοῦτο εἶναι στρατήγημα, δὲν ἐπίστευσαν εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἀλλ' ἔπεμψαν μερικὰ πλοῖα, ἵνα κάλλιον βεβαιωθῶσι, καὶ ἀφοῦ ἐπληροφορήθησαν ὑπ' αὐτῶν ὅτι πράγματι εἶχον ἀποπλεύσει οἱ Ἐνετοί, κατεπείσθησαν ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' ὑποπτεύοντες πάλιν τὴν ὕπαρξιν ὑπονόμων, εἰσῆλθον εἰς τὸν λιμένα μόνον μετὰ παρέλευσιν δύο ἡμερῶν. Ὁ Μεζομόρτος, ἀποβάς, ἀπηγχόνισε πάραυτα τὸν Πέτρον Ἰουστινιάνην, τὸν Φραγκίσκον Δράκον Βουργέζην, τὸν Δομένικον Στέλαν καὶ τὸν Ἰωάννην Καστέλην Βουργέζην, μετέτρεψε πολλοὺς ναοὺς τῶν καθολικῶν εἰς τεμένη ἐκτὸς τοῦ ναΐσκου τοῦ γαλλικοῦ προξενείου, ἐπέτρεψε πρὸς στιγμὴν τὴν λειτουργίαν τῶν οἰκιῶν τῶν καθολικῶν, κατήργησε τὴν τῶν Γενουηνσίων στολήν, διέταξε νὰ μὴ φέρωσι πλέον πίλους, ν' ἀφιππεύωσι πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, ὁσάκις συναντῶσιν Ὀθωμανόν, ὁσονδήποτε ἄσημος καὶ ἂν ἦτον οὗτος, ἐπέβαλε κεφαλικὸν φόρον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Λατίνους ἱερεῖς καὶ τοὺς πάντας εἰς δεσμὰ θὰ κατεδίκαζεν, ἂν μὴ ἐμεσίτευεν ὑπὲρ αὐτῶν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Γαλλίας. Ἐπειδὴ δὲ κατά τινα τουρκικὸν νόμον πᾶσα χώρα, τρεῖς ὥρας εἰς γεῖρας τοῦ ἐχθροῦ διαμένουσα, δέον νὰ δηωθῇ ὡς τόπος δορυάλωτος, ἐκτὸς ἐὰν οἱ κάτοικοι ἐξαγοράσωσι τὰ κτήματα, πληρώνοντες τὸ ἐπιβαλλόμενον πρόστιμον, ἡ Χίος ἐξετιμήθη κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ὡς ἔχουσα ἀξίαν 1,500 πουγγίων· οἱ Χῖοι, ἀδυνατοῦντες νὰ πληρώσωσι τὸ ποσὸν τοῦτο, παρέστησαν τῷ σουλτάνῳ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πίστιν καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων πρόκλησιν πασῶν τῶν τελευταίων συμφορῶν· εὑρόντες δὲ εὐτυχῶς καὶ συνηγόρους τὸν ἄρτι εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ βεζύρου ἀναχθέντα Χουσεὶν πασσᾶ καὶ τὸν μέγα τότε δυνάμενον Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, κατώρθωσαν νὰ πληρώσωσι μόνον 500 πουγγία καὶ νὰ διατηρήσωσι πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σουλεϋμὰν προηγουμένως χορηγηθέντα αὐτοῖς προνόμια (1566). Εἶτα ὁ Μεζομόρτος ὑπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξυμνούμενος ὑπὸ πάντων διὰ τὴν αἰτίαν ἔκβασιν τῆς ἐκστρατείας. Ἀφ' ἑτέρου ἡ σύγκλητος τῆς Βενετίας, καιρίως πληγεῖσα ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῶν ὅπλων αὐτῆς, ἐφυλάκισε τὸν Ζήνωνα, τὸν Πισάνην καὶ τὸν Κουερίνην ὡς παραμελήσαντας τὰ στρατιωτικὰ αὐτῶν καθήκοντα· καὶ ὁ μὲν Ζήνων καὶ ὁ Κουερίνης ἀπέθανον μετὰ δύο ἔτη ἐν τῇ φυλακῇ, ὁ δὲ Πισάνης, ἀπολογηθείς, ἠθωώθη. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπόπειρα τῶν Ἐνετῶν κατὰ τῆς Χίου καὶ ἡ ἐκ νέου κατάληψις τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν. (Ἴδε καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ ΤΟΥΡΚΙΑ, σελ. 895—96 καὶ 898).

10. Κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα.— Ὡς κατὰ τὴν προηγουμένην περίοδον, οὕτω καὶ κατὰ τὴν περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος ἐποχὴν ἡ Χίος ἀνέδειξεν ἱκανοὺς διασήμους ἄνδρας, ὡς τὸν Δανιήλ, πατριάρχην Ἀντιοχείας, τὸν Σαμουήλ, πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, Κλήμεντα, τὸν βαθεῖαν ἔχοντα γνῶσιν τῶν Θείων Γραφῶν καὶ ἐμπειρότατον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, μητροπολίτην δὲ Ἰωαννίνων διατελέσαντα, τὸν διάσημον φιλόσοφον ἰατρὸν καὶ ἐγκρατέστατον τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς, καὶ τῆς ἀραβικῆς καὶ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης κάτοχον, μεστὸν δὲ ἐκκλησιαστικῆς πολυμαθείας Εὐστράτιον Ἀργέντην, τὸν ἰατροφιλόσοφον ἐπίσης Ἀντώνιον Κοραῆν, προπάτορα τοῦ μετέπειτα ἀκμάσαντος σμυρναίου Ἀδαμαντίου Κοραῆ, τὸν μαθηματικώτατον Ἰωάννην Τσελέπην, τὸν πολὺν Δωρόθεον τὸν Πρώιον καὶ λοιπούς, ἑκάστου τῶν ὁποίων ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα ἐν τῷ οἰκείῳ ἐκτίθενται ἄρθρῳ.

Μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Σμύρνην ἡ Χίος ὑπῆρξεν ὁ εὐτυχέστερος τόπος καθ' ὅλον τὸ τουρκικὸν κράτος, προαχθεῖσα καὶ πλουτήσασα ἰδίᾳ ἐκ τοῦ ἐμπορίου· ἀναπτυχθεῖσα δὲ διὰ τῆς προστασίας μάλιστα τοῦ πολλὰ τότε δυναμένου χίου ἐπίσης Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ ὑπ' αὐτῆς

τῆς φυσικῆς θέσεως τῆς νήσου ἐπέτυχεν, ὥστε ὁ λαὸς αὐτῆς νὰ καταστῇ ὁ ἐμπορικώτατος πάντων τῶν περισίκων· ἀλλ' ἡ τοιαύτη ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν ἀνάπτυξις τῆς νήσου κατέστησε τοὺς Χίους κοσμοπολίτας, διότι ἐν ἁπάσῃ σχεδὸν τῇ Εὐρώπῃ, Μικρασίᾳ, Θράκῃ, Συρίᾳ καὶ λοιποῖς μέρεσι χῖοι ἐμπορικοὶ οἶκοι ἱδρύθησαν λίαν εὐδοκιμήσαντες. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Χίῳ ἐπλούτουν καὶ εὐημέρουν ἔκ τε τοῦ ἐπιτοπίου ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας καὶ ἐκ τοῦ φύσει οἰκονόμου πνεύματος αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν Ψαρῶν καὶ τῆς Ὕδρας κάτοικοι, ἐμπειρότατοι ὄντες καὶ τρομεροὶ θαλασσοπόροι, μεγάλως τὸ τῆς Χίου ἐμπόριον ὑπεβοήθησαν κατὰ τὴν ἔκρηξιν μάλιστα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, αὐτοί τε οὗτοι προαχθέντες καὶ μεγάλα κέρδη τοῖς Χίοις πορισάμενοι. Βιομήχανοι καὶ γνωρίζοντες ἐν πάσῃ περιστάσει τίνι τρόπῳ νὰ κερδαίνωσι χρήματα, εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμόν, ὥστε νὰ εἴπῃ καὶ αὐτὸς ὁ σοφὸς φιλολόγος Θήρσιος ὅτι «ἐκ τῆς πείρας, τῶν φώτων καὶ τῆς ἐπιμονῆς τῶν Χίων ἐξαρτῶνται αἱ περὶ τοῦ ἐμπορίου ἐλπίδες τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους», πιστοὶ καὶ τίμιοι, οἰκονόμοι καὶ λιτοί, πλήρεις ζήλου πρός τε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, πρὸς τὸν πολιτισμὸν δὲ ἀείποτε χωροῦντες, ἐλεύθεροι στάσεων καὶ ταραχῶν διὰ τὸ ἥκιστα φιλοπόλεμον αὐτῶν, εὔθυμοι τέλος καὶ κωμικοί, παρέχουσιν εἰς τὸν φιλόσοφον παρατηρητὴν μέγα πολιτικὸν θέαμα, τεκμηριοῦν ὁπόσον ἰσχύει ἡ τῶν νόμων καὶ τοῦ πολιτεύματος ἐπιρροὴ ἐπὶ τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ὑπὸ τὸν αὐτὸν οὐρανὸν καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν ἐδάφους κατοικούντων ἐθνῶν. «Διαβὰς μικρὸν πορθμόν, λέγει ὁ Ὀλιβέρος, ἐνόμισα ὅτι μετηνέχθην εἰς ἄλλην χώραν ἢ εἰς ἄλλο κλῖμα. Εἶχον ἴδει τὸν Ἕλληνα στενάζοντα, ὕπουλον, ἀπολίτευτον, δειλόν, ἀμαθῆ, δεισιδαίμονα καὶ πτωχὸν (ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν κατὰ τὴν πρωτεύουσαν)· ἐνταῦθα (ἐν Χίῳ) ἀπολαύει σκιᾶς ἐλευθερίας, εἶναι χρηττός, εὐγενής, τολμηρός, βιομήχανος, ἀγχίνους, πεπαιδευμένος καὶ πλούσιος». Οὕτω πλουτήσαντες οἱ Χῖοι, ἐκαλλώπισαν τὴν νῆσον αὐτῶν εἰς τρόπον, ὥστε οἱ ὡραῖοι αὐτῶν οἶκοι, τὰ τερπνὰ αὐτῶν ἀγροκήπια καὶ οἱ περικαλλέστατοι αὐτῶν ναοὶ νὰ ἐφελκύωσι τὴν προσοχὴν τῶν Εὐρωπαίων, ὥστε νὰ νομίζωσιν οὗτοι ὅτι εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας εὑρίσκονται. Ἡ πρόοδος τῆς νήσου τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἱδρυθέντων ἐκπαιδευτικῶν καὶ κοινωφελῶν καταστημάτων, ὡς ἡ Δημόσιος σχολή, εἰς ἣν ἐδίδαξαν κατὰ καιροὺς τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ τὰς ἐπιστήμας Ἀδαμάντιος ὁ Ρύσιος, Ἀθανάσιος ὁ Πάριος (σχολαρχήσας ἀπὸ τοῦ 1788 μέχρι τοῦ 1811 καὶ διδάξας τὰ καλούμενα σχολαστικὰ μαθήματα, τὴν μεταφυσικὴν καὶ τὴν θεολογίαν), Δωρόθεος ὁ Πρώιος, Κωνσταντῖνος ὁ Βαρδαλάχος, ὁ μαθηματικώτατος Ἰωάννης ὁ Τσελεπῆς, ὡς καὶ ὁ σοφὸς Νεόφυτος ὁ Βάμβας καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ἡ σχολὴ αὕτη εἶχε καταστῇ ἐπί τινα χρόνον κέντρον τῆς παιδείας διὰ τοὺς περὶ τὴν Χίον οἰκοῦντας· ἕτερον κοινωφελὲς κατάστημα ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ 1817 ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ ἱδρυθεῖσα μεγαλοπρεπεστάτη καὶ εὐρυχωροτάτη δημόσιος Βιβλιοθήκη· αὕτη ἐπλουτίζετο καθ' ἡμέραν δι' ἐτησίου συνεισφορᾶς τρισχιλίων γροσίων πρὸς ἀγορὰν νέων συγγραμμάτων καὶ διὰ τῆς φιλανθρώπου συνδρομῆς τῶν φιλελλήνων ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν, οἵτινες, ὑπὸ τοῦ Κοραῆ προσκληθέντες, ἔστελλον εἰς Χίον δωρεὰν τὰ πολύτιμα αὐτῶν συγγράμματα· τὸ κατὰ τὸ 1750 ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἰατροῦ Πέτρου Σκυλίτση ἱδρυθὲν Νοσοκομεῖον, οὗτινος ἡ οἰκοδομὴ συνετελέσθη κατὰ μίμησιν τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἐπερατώθη τῷ 1780· τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο, ὅπερ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ περὶ τοὺς 200 ἀσθενεῖς, ὡμοίαζε μᾶλλον πρὸς τοὺς δημοσίους ξενῶνας τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν καὶ ἤνοιγε τὰς πύλας αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ λεπροὺς μὲν κυρίως, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ξένους, οἵτινες δωρεὰν ἐτύγχανον αὐτόθι τῆς δεούσης περιθάλψεως· τὸ Λοιμοκαθαρτήριον, κείμενον εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως πρὸς τὸ βόρειον μέρος ἐπὶ παραθαλασσίου τόπου, μεμονωμένον καὶ περιπεφραγμένον διὰ τοίχου ὑψηλοῦ· τὸ Λωβοτροφεῖον, τὸ καὶ Λωβοχώριον καὶ ἁγία Ἴπακοὴ ἀπὸ τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν κατοίκων ὀνομαζόμενον, ὅπερ ἔκειτο ἐπίσης εἰς ἀπόστασιν $^1/_4$ ἀπὸ τῆς πόλεως πρὸς τὸ ΒΔ μέρος ἐντὸς κοιλάδος καταφύτου καὶ καταρρύτου. Τὸ κατάστημα τοῦτο ἱδρύθη ἐπὶ τῶν Ἰουστινιάνων, εἶτα δὲ ηὐρύνθη καὶ ἐπεξετάθη.

Ὁ κλῆρος τῆς Χίου ἐκυβερνᾶτο, ὡς εἴπομεν, ὑπὸ ἀρχιερέως, ἀποστελλομένου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, οὗτινος ἡ ἐξουσία περιωρίζετο ἐπὶ τῶν ἱερέων ὡς πρὸς τὰ πνευματικὰ αὐτῶν ἐγκλήματα. Δὲν ἐπετρέπετετο αὐτῷ νὰ προβαίνῃ εἰς ἐπισκέψεις εἰς τὰς οἰκίας ἢ νὰ ποιῆται περιπάτους, ἀλλὰ κατῴκει τὸν μὲν χειμῶνα ἐν τῇ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου μητροπόλει, τὸ δὲ θέρος ἐν τῷ ἀγροκηπίῳ αὐτοῦ. Ἡ πόλις εἶχε 66 ναούς, ἐν δὲ ταῖς ἐξοχαῖς καὶ τοῖς χωρίοις, καὶ τῶν ἐλαχίστων ὑπολογιζομένων, οὗτοι ἠριθμοῦντο εἰς 600. Ἡ συνήθεια αὕτη τοῦ οἰκοδομεῖν ναοὺς καὶ ἄπειρα ναΐδρια ἐπεκράτει καὶ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἐν Χίῳ. Οἱ ἱερεῖς ἦσαν ἐν τῇ πόλει 100, διάκονοι δὲ 20. Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἱερέων ὁ μητροπολίτης ἐξέλεγεν ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῶν δημογερόντων τρεῖς ἱεροκήρυκας, οἵτινες ἐδίδασκον ἀπ' ἄμβωνος τὸ θεῖον κήρυγμα τὰς κυριακὰς τῶν νηστειῶν. Ἡ Χίος εἶχεν 9 μονάς, 7 μὲν διὰ τοὺς μοναχούς, 2 δὲ διὰ τὰς μοναχάς. Αἱ πρῶται ἦσαν ἡ τῶν Διεύχων, ἡ τῶν Ρεστῶν ἐν τοῖς βορείοις τῆς νήσου, ἡ τοῦ Ἁγ. Ἀναργύρου, ἡ τοῦ Ἁγ. Μηνᾶ πλησίον τοῦ Κάμπου, ἡ τῶν Βρετῶν, ἡ τῶν Στηρῶν ἐν τῷ νοτίῳ μέρει καὶ ἡ Νέα μονὴ ἐν τῷ δυτικῷ· αἱ δεύτεραι ἦσαν ἡ τῶν Χαλάνδρων καὶ ἡ τῆς Καλιμασίας. Ἐκ τῶν πρώτων αἱ ἓξ ἦσαν μικραὶ καὶ ὑπὸ ὀλίγων μοναχῶν κατῳκημέναι, εἶχον δὲ ναοὺς καὶ κωδωνοστάσια καὶ οἱ μοναχοὶ αὐτῶν, ἰδίοις χερσὶ τὰς γαίας καλλιεργοῦντες, ἔζων ἐκ τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰς γυναικείας μονάς, αἱ ἐν αὐταῖς ἀσκούμεναι ἀνῆρχοντο εἰς 250 περίπου, ἀνῆκον εἰς τιμίας καὶ εὐυπολήπτους οἰκογενείας καὶ ἔζων διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς τῶν χριστιανῶν συνδρομῆς, τινῶν μάλιστα τρεφομένων ὑπὸ τῶν ἰδίων γονέων ἢ συγγενῶν. Ἡ ἐπισημοτέρα ὅμως τῶν μονῶν ἦν ἡ πρὸς τὸ ΝΔ μέρος τῆς νήσου εἰς ἀπόστασιν 2 ὡρῶν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ λόφου κειμένη Νέα μονή. Αὕτη εἶχεν ἐν τῷ μέσῳ ναὸν μετρίου μεγέθους σταυροειδῶς ᾠκοδομημένον. Ἐν θόλῳ ὑψηλῷ μωσαϊκὸν παρίστανε τὸν Παντοκράτορα, τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους, τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστὰς καὶ τάγματα ἀγγέλων. Παρὰ τὸν ναὸν ὑπῆρχεν ὑψηλότατον κωδωνοστάσιον μετὰ 4 μεγάλων κωδώνων καὶ μεγάλου ὡρολογίου, οὗτινος ὁ ἦχος ἠκούετο μακρόθεν. Τὴν ἀρχὴν αὐτῆς λέγεται ὅτι ἔλαβεν ἡ Νέα μονὴ ὡς ἑξῆς: Ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνος καὶ Μιχαὴλ τοῦ Καλαφάτου (1030 μ. Χ.) τρεῖς γηραιοὶ ἄνδρες, ὁ Νικήτας, ὁ Ἰωσὴφ καὶ ὁ Ἰωάννης, ἠσκήτευον ἐπὶ τοῦ Προβατίου ὄρους, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ Νέα μονή· οὗτοι, ἐν σπηλαίοις ζῶντες, εἶδον κατά τινα νύκτα τὸ κάτωθεν τοῦ ὄρους δάσος φλεγόμενον καὶ μίαν μόνον μύρτον ἀνέπαφον ἀπομείνασαν· εἰς τὸν κορμὸν ταύτης εὗρον εἰκόνα τῆς Παναγίας. Οἱ μοναχοὶ ἔκτισαν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ναΐσκον πρὸς τιμὴν τοῦ θαύματος. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔτυχε νὰ διατρίβῃ ἐν τῇ Λέσβῳ ἐξόριστος Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος· οἱ τρεῖς οὗτοι ἀσκηταί, εἰς τὴν Λέσβον πλεύσαντες, προεῖπον αὐτῷ ὅτι ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ βασιλεύσῃ καὶ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι, ἂν ἐπληλήθευεν ἡ πρόρρησις αὐτῶν, θὰ τοῖς δώσῃ ὅτι ἐπεθύμουν. Μετ' ὀλίγον ἡ αὐτοκράτειρα Ζωή, εἰς τὸν θρόνον ἀναβεβηκυῖα, προσεκάλεσε τὸν Μονομάχον νὰ συμβασιλεύσῃ μετ' αὐτῆς, οἱ ἀσκηταί, παρουσιασθέντες τότε ἐνώπιον αὐτοῦ, παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ ἐγείρῃ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως αὐτοῦ ναὸν εἰς τὴν θαυματουργὸν Παναγίαν, ὁ δὲ Μονομάχος φιλοτιμηθεὶς ᾠκοδόμησε τὴν Νέαν μονὴν μετὰ βασιλικῆς πολυτελείας· ἡ τῆς Ζωῆς ἀδελφὴ Θεοδώρα ἀπεπεράτωσεν αὐτὴν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἔκτοτε πλείστων ἀπέλαυσεν ἡ μονὴ προνομίων δι' αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων, ἅτινα ἐγένοντο παραπάλωμα τοῦ πυρὸς κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1822. Ἡ Νέα μονὴ εἶχε περὶ τοὺς 400 μοναχούς, οἵτινες διὰ τῆς καλλιεργίας εἶχον μεταβάλλει τὰ πλησίον δάση εἰς περικαλλεστάστους κήπους. Ἡ μονὴ αὕτη εἶχε καταστῆ πλουσιωτάτη, λέγεται δ' ὅτι περιελάμβανε τὸ ἕκτον μέρος τῶν κτημάτων τῆς Χίου. Οὔτε δέκατον ἐπλήρωνον οἱ μοναχοί, οὔτε φόρον, ἐλάχιστα δὲ μόνον εἰς τὸ Κοινόν. Οἱ πταῖσται μοναχοὶ ἐδικάζοντο ὑπὸ τῶν δημογερόντων, οἱ δὲ ταραχοποιοὶ καὶ κακοήθεις ἐξωρίζοντο εἰς Ἅγιον Ὄρος. Πάντων τούτων τῶν προμνημονευθέντων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων καὶ τῶν ταῦτα διεπουσῶν καλῶν διατάξεων πρόξενος ἦτον ἀναμφισβητήτως τὸ αὐτόνομον σχεδὸν

ἀριστοκρατικοδημοκρατικὸν πολίτευμα τῶν Χίων καὶ τὰ πολλὰ αὐτῶν προνόμια, ἅτινα ἤρχισαν ν' ἀπολαύωσιν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, τῆς ἀνανεώτεως τῶν ὁποίων ἀείποτε ἐπετύγχανον σὺν τῇ ἐπιτυχίᾳ καὶ νέων, διετήρουν ἄθικτον τὴν θρησκείαν, ἀνεκαίνιζον ναούς, ἴδρυον νέους ἐκ βάθρων καὶ ἐκράτυνον τὸ θαυμάσιον τῆς δημογεροντίας πολίτευμα χάρις εἰς τὸ πρὸς τὸ καλὸν ἔμφυτον αὐτῶν αἴσθημα, εἰς τὴν σύνεσιν, τὴν φιλογένειαν, τὴν ἐπιμονὴν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν ὑπὲρ παντὸς ὅ,τι ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς ἀνάπτυξιν αὐτῶν τε καὶ τῆς νήσου αὐτῶν σύμπνοιαν. Οἱ δημογέροντες ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ἐκ τῶν ἐπὶ πολυπειρίᾳ, ἡλικίᾳ καὶ τιμιότητι χαρακτῆρος ἐξεχόντων ἐμπόρων, ἦσαν δὲ τρεῖς ὀρθόδοξοι καὶ δύο καθολικοί. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τῆς δημογεροντίας ἀξίωμα μέγα καὶ ὑψηλὸν ἐθεωρεῖτο, οἱ ἀναλαμβάνοντες αὐτὸ ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ φανῶσιν ἀντάξιοι τῆς περὶ αὐτῶν γνώμης καὶ ὑπολήψεως τοῦ λαοῦ, κυρίως δὲ ἀδέκαστοι καὶ ἀπέναντι αὐτῶν τῶν στενωτάτων συγγενῶν. Τοσαύτη ἦν ἡ τῶν δημογερόντων εὐθύνη, ὥστε σπανίως ἐπεθύμει τις δίς νὰ ἐκλεγῇ εἰς τὸ ἐντιμώτατον τοῦτο ἀξίωμα. Δύο μῆνας πρὸ τῆς ἀλλαγῆς τῶν δημογερόντων οὐδενὶ ἐπετρέπετο κατὰ νόμον ἐκ τῶν ἐντίμων πολιτῶν νὰ ταξειδεύσῃ ἐφ' ᾧ καὶ ρηταὶ ἐδίδοντο πρὸς τὸν ἀρχιτελώνην περὶ τούτου διαταγαὶ καὶ ἐκκλησιαστικῶς ὁ παραβάτης ἐτιμωρεῖτο. Καθήκοντα τῶν δημογερόντων ἦσαν πρώτιστα μὲν ἡ προστασία τῆς ἀσφαλείας πάντων τῶν κατοίκων τῆς νήσου, εἶτα δὲ ἡ ἐπίσκεψις τῶν φυλακῶν, ὅτε καὶ ἐξήταζον τὸ αἴτιον τῆς φυλακίσεως ἀτόμου τινὸς καὶ ἀπεφάσιζον μετὰ τοῦ ἐπιστάτου τῆς τάξεως ἢ καὶ μετὰ τοῦ μουσελίμη τὰ κατὰ τὴν ποινὴν τοῦ πεφυλακισμένου ἢ καὶ ἐξοικονόμησιν τῆς εἰς αὐτὸν ἀναγομένης ὑποθέσεως. Πρὸς τούτοις ἐάν τις χριστιανὸς ἐκακοποιεῖτο ὑπὸ Τούρκου, συνεννοοῦντο μετὰ τοῦ φρουράρχου πρὸς τιμωρίαν τοῦ πταίστου ἢ ἐὰν ὁ τελευταῖος οὗτος ἦτο ἐπίσημος, ἀνεκοίνουν τὸ πρᾶγμα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁπόθεν ἐπετυγχάνετο διὰ τῶν ἐκεῖ ἀντιπροσώπων τῆς Χίου ἡ δικαία τοῦ ἀτακτήσαντος ποινή. (Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην μεγίστων ὠφελειῶν πρόξενος ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἐγένετο ὁ Δημήτριος Σκαναβῆς, τραπεζίτης τῆς σουλτάνης Ἀσμᾶς, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ ὁποίου καὶ 300 γενίτσαροι, εἰς βιαιοπραγίας ἐν τῇ νήσῳ ἐπιδιδόμενοι, ἐξεδιώχθησαν ἐκεῖθεν). Καθῆκον τῶν δημογερόντων ἦτο πρὸς τούτοις νὰ ἐπαγρυπνῶσιν ἐπὶ τῆς ἀρθονίας τῶν τροφῶν, νὰ φροντίζωσι περὶ αὐτῶν ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, νὰ διατηρῶσι τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου ἄθικτα (συνταυτιζόμενοι οὕτως ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην μετὰ τῶν κηνσόρων τῆς ἀρχαίας Ρώμης), ν' ἀναγορεύωσι τὴν εἰς τὴν νῆσον εἰσαγωγὴν τῶν ξένων βαρυτίμων εἰδῶν τῆς πολυτελείας καὶ νὰ πράττωσιν ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ὑλικήν, ἠθικήν τε καὶ διανοητικὴν προαγωγὴν τῶν Χίων καὶ τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν· εὐνόητον ὅτι ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἰδιότητος πανταχοῦ διετέλουν σεβαστοί· ἐὰν δὲ παρημέλουν τὰ καθήκοντα αὐτῶν, καθηροῦντο ὑπὸ τῶν προϊσταμένων, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως ἦν σπανιώτατον, διότι οἱ δημογέροντες προσεπάθουν νὰ μὴ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν ἐκ μέρους τῶν συνελεύσεων κατάκρισιν αὐτῶν.

Δύο ἦσαν αἱ συνελεύσεις τῶν Χίων, ἡ μεγάλη καὶ ἡ μικρά. Καὶ ἡ μὲν μεγάλη περὶ σοβαρωτέρων συγκαλουμένη ζητημάτων, ὡς ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως τροφῶν κλπ. ἀπετελεῖτο ἐκ 40 ἢ 50 τῶν ἐγκριτοτέρων τῆς νήσου πολιτῶν. Ἡ συνέλευσις αὕτη ἀπηγόρευε τὰς καταχρήσεις, ἐπρονόει περὶ βοηθείας τῶν χρηματικὴν χρείαν ἐχόντων δημοσίων καταστημάτων, ἀπεφάσιζε τὰς ποινὰς τῶν τὰ ἐπιχώρια ἔθιμα παραβαινόντων καὶ ἐμερίμνα ἐν γένει περὶ παντὸς ζητήματος, γενικὸν ἔχοντος διὰ τὴν νῆσον ἐνδιαφέρον. Ἡ μικρὰ συνέλευσις, ἀποτελουμένη ἐξ 8 ἢ 15 τῶν ἐγκριτοτέρων τῆς νήσου πολιτῶν, ἰδίᾳ δὲ δημογερόντων, συμπληρωσάντων τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν, συνεκαλεῖτο συχνότερον ἢ ἡ μεγάλη καὶ συνεβίβαζε τὰς διαφορὰς ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ κριθῶσιν ὑπὸ αἱρετῶν κριτῶν, διέλυε τὰς τυχὸν ἀναφαινομένας διαφορὰς τῶν δημογερόντων καὶ ἀπεφάσιζε τὴν καταδίωξιν προσώπου τινος, ταράττοντος τὴν δημοσίαν ἡσυχίαν. Ἐν ταῖς συνελεύσεσι ταύταις οἱ δημογέροντες οὐδεμίαν εἶχον ἐπιρροήν, ἀλλ' ἁπλῶς ὑπέβαλον τὸ ζήτημα, αἱ δὲ συνελεύσεις ἐλάμβανον τὰς ἐπὶ τούτων ἀποφάσεις, αἵτινες ἦσαν ἀμεταχλήτοι ὡς καὶ αἱ τῶν δημογερόντων. Οὕτως αἱ συνελεύσεις ἐμετρίαζον τὴν δικτατορικήν,

Δημοσιεύσεις Βιβλιοθήκη

οὕτως εἰπεῖν, ἰσχὺν τῶν δημογερόντων καὶ ἀπετέλουν τὸ ἐξ ἀριστοκρατικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ ἀποτελούμενον πολίτευμα ἐκεῖνο, καθ' ὃ ἡ Χίος ἐκυβερνᾶτο.

Ἡ Χίος ἐκέκτητο καὶ διάφορα δικαστήρια, ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν ἐμπορικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν· οὕτω τὸ ἐμποροδικεῖον, ἀποτελούμενον ἐκ πέντε δικαστῶν, ἐξήταζε πάσας τὰς δοσοληψίας καὶ ἐμπορικὰς διαφοράς, ἐπηγρύπνει ἐπὶ τῶν χρεωκοπιῶν καὶ ἐρυλάκιζεν ἢ ἄλλως ἐτιμώρει τοὺς οὕτως ἢ ἄλλως ἐνεχομένους. Τὰ πέντε αὐτοῦ μέλη ἐκαλοῦντο Πρωτομάστορες. Τὸ ναυτοδικεῖον ἱδρύθη τῷ 1805 πρὸς ἀνακούφισιν τῶν λοιπῶν δικαστηρίων καὶ ἀπετελεῖτο ὑπὸ τριῶν κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν δημογερόντων ἐκλεγομένων πολιτῶν, καλουμένων Δεπουτάτων, οἵτινες ἔκρινον πᾶσαν ναυτικὴν διαφορὰν καὶ ὑπόθεσιν καὶ ἀπεφάσιζον ἀνεκκλήτως. Τοὺς πταίστας ἐτιμώρουν ἐκκλησιαστικῶς, ἐβοηθοῦντο δὲ εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν παρὰ τῶν δημογερόντων, συγκαλοῦντες καὶ αὐτοὶ συνέλευσιν, ὁσάκις αἱ καταστάσεις ἦσαν σοβαραί. Τὸ δικαστήριον τοῦτο πολλὰς εἶχεν ἐργασίας, διότι καὶ ἡ νῆσος εἶχε πολλὰ σκάφη καὶ ἐθεωροῦντο ἐν αὐτῷ αἱ τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς Χίους διαφοραί.

Ἡ νῆσος εἶχε καὶ δύο συμβολαιογραφεῖα, οἱ συμβολαιογράφοι τῶν ὁποίων ἐξελέγοντο ἐκ τῶν τιμιωτέρων καὶ πρακτικωτέρων ἀνδρῶν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν δημογερόντων καὶ τῆς μικρᾶς συνελεύσεως. Οἱ συμβολαιογράφοι ἐκράτουν βίβλον, καλουμένην Μάνα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραφον συντόμως πάσας τὰς πράξεις αὐτῶν καὶ ἐφύλαττον μὲν τὰ πρωτότυπα τῶν ἐν αὐτῇ καταχωριζομένων ἐγγράφων, ἔδιδον δὲ ἀντίγραφον. Ἀπηγορεύετο αὐτοῖς νὰ συντάττωσι συμβόλαια δι' ἄνδρας, οὓς δὲν ἐγνώριζον προσωπικῶς ἢ περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἐβεβαιοῦντο παρ' ἄλλων γνωστῶν προσώπων ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, ὡς καὶ νὰ γίνωνται αἱρετοὶ κριταὶ ἢ νὰ λαμβάνωσι μισθὸν ἀνώτερον τοῦ ὑπὸ τοῦ δημοσίου προσδιορισθέντος. Αἱ πωλήσεις κτλ. ἐγίνοντο παρόντος τοῦ συμβολαιογράφου καὶ ὑπογράφοντος αὐτοῦ· ἄλλως ἐθεωροῦντο ἄκυροι. Οἱ συμβολαιογράφοι οὗτοι κατέγραφον πρὸς τούτοις τὸ χρέος ἑκάστου χρεουμένου κτήματος, οὐδενὶ δ' ἀπεκάλυπτον τὸ ποσὸν τοῦ δανείου, εἰμὴ ὅταν ὁ ἰδιοκτήτης, θέλων νὰ δανεισθῇ καὶ ἄλλα ποσὰ ἐπὶ ὑποθηκεύσει τοῦ αὐτοῦ κτήματος, παρουσιάζετο εἰς αὐτοὺς μετὰ τοῦ δανειστοῦ. Τότε ὑπεχρεοῦντο οὗτοι νὰ δηλώσωσι τὸ ποσόν, δι' ὃ τὸ κτῆμα ἦτο προηγουμένως ἐνυποθηκευμένον, οὕτως ὥστε νὰ διακανονισθῇ τὸ ζήτημα τοῦ πρώτου δανειστοῦ, εἶτα τοῦ δευτέρου καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὑπῆρχον καὶ οἱ καλούμενοι αἱρετοὶ κριταί, οἵτινες ἐξήταζον τὰς κληρονομικὰς ὑποθέσεις, τὰ εἰς τοὺς ὀχετούς, τὰ ὑδραγωγεῖα, τὰ ὅρια ἀγροῦ τινος ἀναγόμενα ζητήματα καὶ ἐν γένει πάνθ' ὅσα ἀπῄτουν λεπτομερῆ ἐξέτασιν. Δὲν ἦτο δὲ δυνατὸν αἱρετὸς κριτὴς νὰ γείνῃ συγγενὴς ἢ συνέταιρός τις τῶν ἐνδιαφερομένων· οἱ διαφερόμενοι ἠδύναντο ν' ἀπορρίψωσι τοὺς πρώτους αἱρετοὺς κριτάς, οὓς ἤθελεν ὑποδείξει ἡ ἐναντία μερίς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς δευτέρους, ἐκτὸς ἂν ἦσαν οὗτοι συνέταιροι ἢ συγγενεῖς. Τῶν ὀνομάτων τῶν κριτῶν τούτων εἰς τοὺς δημογέροντας ἀνακοινουμένων, οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀνετίθουν αὐτοῖς τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ὑποθέσεων, οἱ δὲ αἱρετοὶ κριταὶ ἀνεκίνουν τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν εἰς τοὺς δημογέροντας, τὰς ὁποίας ἀνεγίνωσκον οἱ δημογέροντες εἰς τὰ δύο διαφερόμενα μέρη, ἅτινα ἦσαν ἠναγκασμένα τότε ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτὰς μέχρι κεραίας, διότι ἄλλως ἐτιμωροῦντο.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν χωρίων (τοιαῦτα δ' εἶχεν ἡ Χίος 66), ταῦτα ἐκυβερνῶντο ὑπὸ δύο Γερόντων ἕκαστον· τὰ ἐπισημότερα αὐτῶν εἶχον καὶ συμβολαιογράφον, ἐν πολλοῖς δὲ τοιοῦτος ἦτον αὐτὸς ὁ ἱερατικῶς προϊστάμενος. Ὅταν οἱ διαφερόμενοι δὲν ἔστεργον νὰ κριθῶσιν ὑπὸ τῶν γερόντων, ἠδύναντο μὲν νὰ καταφεύγωσιν εἰς τοὺς δημογέροντας, ἀλλ' οὗτοι ἀπεδέχοντο τὰς ἀποφάσεις τῶν τῶν χωρίων Γερόντων, ὅταν ἡ κρίσις αὐτῶν ἦτο δικαία. Οἱ Γέροντες οὗτοι ἐξωκονόμουν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν δημογερόντων καὶ σοβαρά τινα ζητήματα ἐν σχέσει πρὸς ζήτησιν προσώπων ἐκ μέρους τοῦ Μουσελίμη. Πρὸς τούτοις ἕκαστον τῶν 21 ἐν ὅλῳ μαστιχοχωρίων εἶχεν, ὡς καὶ τὰ ἄλλα, τοὺς Γέροντας αὐτοῦ, δύο τῶν ὁποίων, ἔχοντες ἰσχὺν ἐφ' ὅλων τῶν χωρίων καὶ ἐπίτροποι καλούμενοι, εἶχον μόνοι τὸ δικαίωμα νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὸν ὀθωμανὸν ἔπαρχον ἢ ἀγᾶν· οἱ ἐπίτροποι οὗτοι ἐλαμβάνοντο πάν-

τοτε ἐκ δέκα τῶν ἐγκριτωτέρων κατοίκων τῶν μαστιχοχωρίων. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ τρία χωρία, ὁ Δαφνῶνας, τὸ Βασιλειόνικον καὶ αἱ Καρυαί, οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων εἰργάζοντο ἀμισθὶ ἐν τοῖς ὑδραγωγείοις τῆς πόλεως καὶ ἐμερίμνων περὶ αὐτῶν· ὁ ἔπαρχος αὐτῶν ἦτο Τοῦρκος καὶ ὠνομάζετο Νερουλᾶς, ἐκυβερνῶντο δὲ καὶ ταῦτα ὑπὸ γερόντων, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ὑπόκηνται εἰς τὸ Κοινὸν τῆς Χίου· εἰς πάντα τὰ χωρία ἐπεκράτει ἐλευθερία περὶ τὴν τῆς θρησκείας ἐξάσκησιν.

Ἴδωμεν ἤδη καὶ τὰ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐθίμων ἐν τῇ Χίῳ ἐπικρατοῦντα καὶ νόμου, οὕτως εἰπεῖν, τόπον ἐπέχοντα, τὴν ἐν τῇ νήσῳ ἐπικρατοῦσαν φορολογίαν, τὰς τέχνας καὶ τὰ προϊόντα αὐτῆς, ὡς καί τινας λεπτομερείας περὶ τῶν Χίων γυναικῶν. Οἱ Χῖοι εἶχον ὑπ' ὄψιν τόν τε τουρκικὸν κώδηκα καὶ τὰ πολλάκις ἀντιστρατευόμενα εἰς τοῦτον, νόμου δὲ κῦρος λαβόντα ἀρχαῖα τῆς νήσου ἔθιμα, μολονότι εἰ καὶ τὰ ἔθιμα ταῦτα ὡς πατροπαράδοτα ἐθεωροῦντο, περιείχοντο ὅμως πάντα σχεδὸν ἐν τῷ Προχείρῳ τοῦ Ἀρμενοπούλου. Οὐ μόνον δὲ εἰς τὴν διατήρησιν αὐτῶν οἱ Χῖοι ἐπηγρύπνουν, ἀλλὰ καὶ ἐν περιπτώσει ἀποπείρας πρὸς ἀθέτησιν αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν κρατούντων τὸ δημόσιον τῆς Χίου ἠγωνίζετο παντὶ σθένει εἰς τὴν παρακώλυσιν καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀθετήσεως τῶν ἐθίμων τούτων· οὕτως ὡς πρὸς τὸ κληρονομικὸν δίκαιον ὁσάκις ἀπέθνησκέ τις ἄνευ διαθήκης, ἀφῃροῦντο προηγουμένως ἀπὸ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας τὰ ὑπὲρ τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων ἀφιερώματα καὶ τὸ ὑπόλοιπον διανέμετο εἰς τὰ τέκνα τοῦ ἀποθανόντος, δύο μὲν μερίδων διδομένων εἰς τὰ ἄρρενα, μιᾶς δὲ εἰς τὰ θήλεα. Ἡ τοιαύτη διανομὴ ἐγίνετο οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει οἱασδήποτε αὐθαιρεσίας ἢ προτιμήσεως τῶν ἀρρένων τῶν θηλέων, ἀλλὰ διότι τὰ ἄρρενα τέκνα καὶ τὴν διατροφὴν τῆς οἰκογενείας ἐκ τῶν ἰδίων ἀνελάμβανον, ὁσάκις ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας ἐπτώχευε, καὶ τὰ χρέη τοῦ ἀποθανόντος πατρὸς ὤφειλον νὰ πληρώνωσι, καὶ διότι ἐν καιρῷ ἀνάγκης αὐτοῖς ἐπαφίετο ἡ περὶ τῆς προικοδοτήσεως τῶν ἐνδεῶν ἀδελφῶν μέριμνα, καὶ διότι ὁσάκις ἡ περιουσία ἦτο μακρὰ καὶ ἀνεπαρκὴς πρὸς προικοδότησιν τῶν θηλέων, τὰ ἄρρενα παρητοῦντο τὰς δύο μερίδας αὐτῶν ὑπὲρ τῶν ἐφήβων ἀδελφῶν αὐτῶν καὶ διότι ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ὁ τουρκικὸς νόμος τοιαύτην ὥριζε διανομήν. Ἡ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομία ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ἀποθανόντος, ἐν περιπτώσει δ' ἐλλείψεως τοιούτων εἰς τοὺς ἐξ εὐθείας γραμμῆς, ὡς καὶ εἰς τοὺς πλαγίους συγγενεῖς, ἐὰν δὲ μὴ ὑπῆρχον καὶ τοιοῦτοι, ἡ περιουσία περιήρχετο εἰς τὴν κυριότητα τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Ἐὰν ἀπέθνησκεν ὁ ἕτερος τῶν συζύγων ἄτεκνων ὄντων, ὁ ἐπιζῶν ἐλλείψει διαθήκης ἐλάμβανε τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ ἀνῆκεν εἰς τοὺς κληρονόμους.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς προικὸς ἡ σύζυγος ἠδύνατο μετὰ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν αὐτῆς νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκ τῆς κληρονομίας ἀναλογοῦσαν αὐτῇ μερίδα, ἐν ᾗ περιείχετο καὶ ἡ προίξ. Τότε διενέμετο ἡ περιουσία εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφάς, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. Ἀλλ' ἐὰν ἡ περιουσία δὲν ἤρκει ὥστε οἱ ἄρρενες νὰ λαμβάνωσι τὸ διπλοῦν, αἱ θυγατέρες δὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ καταθέσωσι τὴν προῖκα αὐτῶν. Ἡ προὶξ ἐθεωρεῖτο ἀναπαλλοτρίωτον κτῆμα τῶν συζύγων καὶ τῶν ἐκ τοῦ συνοικεσίου γεννηθέντων τέκνων, ἐὰν δὲ ὁ ἀνὴρ ἐμπορευόμενος ἐπτώχευεν, ἡ προὶξ ἐξησφαλίζετο διὰ νομίμου, καίπερ σιγηλῆς ὑποθηκεύσεως τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου αὐτοῦ περιουσίας.

Τὰ περὶ γάμου συμβόλαια ἐγράφοντο πάντοτε ὑπὸ συμβολαιογράφου· ἡ διὰ λόγου ὑπόσχεσις τῶν γονέων ἐν ἐπισήμοις οἰκογενείαις ἀπετέλει ἀποχρῶντα ἀρραβῶνα. Ἡ πρώτη ἐπίσκεψις τοῦ γαμβροῦ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ γινομένη μετά τινων φίλων ἢ συγγενῶν ἐθεωρεῖτο δι' αὐτὸν ὑποχρεωτική, ὁσάκις βεβαίως καὶ ὁ τῆς νύμφης πατὴρ ἐφύλαττε τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ· ἐν περιπτώσει ἀθετήσεως τοῦ περὶ γάμου συμβολαίου ὁ ἀρραβὼν ἀφίετο εἰς τὴν νύμφην πρὸς ποινὴν τοῦ γαμβροῦ, εἰς δὲ τὸν νέον οὐδαμῶς ἐπετρέπετο νὰ νυμφευθῇ πλέον ἑτέραν νεάνιδα ἐν Χίῳ. Ἐξ ἐναντίας ἡ τε κόρη καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ἦσαν πάντοτε ἐλεύθεροι ν' ἀκυρώσωσι τὸ συμβόλαιον, ἐπιστρεφομένων ὅμως εἰς τὸν γαμβρὸν τοῦ τε ἀρραβῶνος καὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀποσταλέντων δώρων.

Οἱ ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων ἐπίτροποι ἐξελέγοντο συνήθως ἐκ τῶν συγγενῶν ἢ ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως τοιούτων οἱ δημογέροντες διώρι-

ζον ὡς τοιούτους ἄνδρας πλουσίους καὶ ἐπὶ τιμιότητι διακρινομένους.

Αἱ διαθῆκαι ἦσαν εἰς ἄκρον σεβάσταὶ παρὰ τοῖς Χίοις καὶ ὑποχρεωτικῶς οὗτοι ἀνεγνώριζον αὐτάς· οὐδὲν ἴσχυεν εἰς ἀκύρωσιν αὐτῶν.

Ἡ φορολογία ἦτο ποικίλη. Οἱ δημογέροντες ἐπλήρωνον κατ' ἔτος εἰς τὸν Μουσελίμην διὰ τὰ ὑποστατικὰ γρόσια 4,500, οἱ δ' ἐπὶ τοῦ οἴνου καὶ τῆς ρακῆς φόροι ἀνήρχοντο εἰς 17,500 γρόσια, πληρονόμενα ὑπὸ τῶν χωρικῶν καὶ τῶν οἰνορρακοπωλῶν. Πρὸς τούτοις ὁσάκις ὁ ἀρχιναύαρχος (καπετὰν πασσᾶς) ἔφθανεν εἰς τὴν Χίον, ἡ πόλις ὑπεβάλλετο εἰς δαπάνας, ὃν τρόπον καὶ ὁσάκις ἀρικνοῦντο ἐκεῖ φύλαξ τις ἢ ἔπαρχος τοῦ φρουρίου ἢ ὁ διερμηνεὺς τοῦ στόλου, ὃς διέτριβεν ἐν τῇ νήσῳ πολλάκις δύο καὶ τρεῖς μῆνας μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ, τρεφόμενος ὑπὸ τοῦ δημοσίου. Πρὸς τούτοις ἐπληρώνετο κατ' ἔτος τακτικῶς εἰς τὸν ἀρχιναύαρχον τὸ ποσὸν 2,500 γροσίων. Διὰ πάσας ταύτας τὰς δαπάνας ἐφορολογεῖτο ἡ περιουσία τῶν εὐπορούντων ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς, ἐκ 12 ἀποτελουμένης ἀνδρῶν καὶ καθ' ἑξαετίαν ἐκλεγομένης· οὗτοι τοσοῦτον ἀκριβεῖς ἦσαν πολλάκις περὶ τὴν ἐκτίμησιν, ὥστε αὐτοὶ οἱ πολῖται, ὧν ἡ περιουσία ἐξετιμᾶτο, ἐθαύμαζον τὴν ὀξυδέρκειαν τῶν ἐκτιμητῶν. Οὗτοι ἐφρόντιζον νὰ μὴ βαρύνωσι τὸν λαὸν τῆς τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως καὶ κατὰ τὴν ἐκτίμησιν ἐσημείουν τὴν περιουσίαν τῶν τελευταίων τούτων εἰς τὸ ἥμισυ μόνον τῆς ἀξίας. Εἶτα τὸ βιβλίον τῆς γενικῆς καταγραφῆς τῶν περιουσιῶν ἐδίδετο ἐσφραγισμένον εἰς τοὺς δημογέροντας, μέχρις οὗ οἱ τελευταῖοι οὗτοι μετὰ τεσσάρων ἄλλων εὐϋπολήπτων προσώπων ἐξετίμων τὴν περιουσίαν τῶν ἐκτιμητῶν. Τότε ἀνεκοινοῦτο ἑκάστῳ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταγραφῆς, ὅτε καὶ ἐπληρόνετο ὑφ' ἑκάστου διὰ μὲν τὴν χρηματικὴν περιουσίαν δύο ἐπὶ τοῖς χιλίοις, διὰ δὲ τὴν ἀκίνητον ἕν, ἀφαιρουμένου ἐκ τοῦ ὅλου καὶ τοῦ τετάρτου τῆς ὅλης ποσότητος ὡδε:

Ἐάν τις εἶχε χρηματικὴν περιουσίαν ἀξίας 30,000 ἰσότιμον δὲ κτηματικήν, τότε ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω βάσεως ἡ φορολογία διὰ μὲν τὴν χρηματικὴν θὰ ἦτο γρ. 60, διὰ δὲ τὴν κτηματικὴν γρ. 30, ἦτοι τὸ ὅλον γρ. 90 ἀφαιρουμένου λοιπὸν τοῦ τετάρτου, ὁ τὴν ἀνωτέρω χρηματικὴν καὶ κτηματικὴν ἔχων περιουσίαν θὰ ἐπλήρωνε μόνον γρ. 67 1/2. Ἡ ἐκτίμησις αὕτη ἀνενεοῦτο κατὰ πενταετίαν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπτώχευέ τις, οἱ δημογέροντες ἠλάττουν τὸν ἀριθμὸν τῶν δασμῶν ἐκ συνεννοήσεως μετά τινων ἄλλων ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ὑπελείπετο εἰς τὸν πτωχεύσαντα. Διὰ τὴν σύναξιν τῶν φόρων ἦσαν τεταγμένοι οἱ καλούμενοι Συνακταί, οἵτινες τὸ πρῶτον ἀντικαθίσταντο κατὰ δεκαπενθημερίαν, ἀλλ' εἶτα ἐψηφίζοντο δύο κατ' ἔτος· οἱ συνάκται οὗτοι παρέδιδον τὰ εἰσπραττόμενα εἰς τὸν ταμίαν τοῦ δημοσίου, ὅστις ἦτο δημογέρων ἢ ἀνὴρ πλούσιος καὶ δεδοκιμασμένου χαρακτῆρος. Τοὺς φόρους ἐπλήρωνον οἱ μὲν εὔποροι ἐντὸς δύο μηνῶν, ἄλλως ἐτιμωροῦντο χρηματικῶς, οἱ δὲ τῆς τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως ἐντὸς τοῦ ἔτους. Καὶ ἐκ τῆς προικὸς ἐλαμβάνετο φόρος παρὰ τοῦ γαμβροῦ 1/5 τοῖς 0/0. Ἐκτὸς τῶν τακτικῶν τούτων φόρων ὑπῆρχον καὶ ἔκτακτοι ἀναλόγως τῶν καιρικῶν ἀναγκῶν. Οἱ τῶν χωρίων φόροι ἦσαν ὁ τῶν ὑποστατικῶν καὶ ὁ κεφαλικός, τὰ δὲ μαστιχόχωρα ἐπλήρωνον ἐν συνόλῳ 3,000 γρ. φόρον κεφαλικόν, χωρὶς νὰ ὑπεβάλλωνται εἰς τὰς ἐκτιμήσεις τῆς χώρας, ἕνεκα ἰδικοῦ τινος βασιλικοῦ προνομίου· ἐπλήρωνον ὅμως καὶ ἱκανὸν φόρον εἰς εἶδος, παρέχοντες ἐτησίως 21,000 ὀκάδ. μαστίχης. Ὅσοι ὅμως ἐκ τῶν μαστιχοχωριτῶν κατῴκουν ἐν τῇ πόλει καὶ ἔξω τῶν χωρίων αὐτῶν ἐπλήρωνον ἓν ἐπὶ τοῖς χιλίοις ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν κτημάτων αὐτῶν, μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτῶν ἐδίδετο καὶ μικρὸν ποσὸν εἰς τὸν Μουσελίμην. Τῆς φορολογίας ἐξῃροῦντο ὁ ὀρθόδοξος ἀρχιερεύς, οἱ κατὰ καιροὺς δημογέροντες καὶ τρία χωρία, Βασιλειώνικον, Δαφνώνας καὶ Καρυαί, ὡς φροντίζοντα νὰ διοχετεύωσι τὰ ὕδατα εἰς τὴν πόλιν, οἱ Τοῦρκοι, ὡς εὐάριθμοι καὶ μικρὰς ἔχοντες περιουσίας, καὶ οἱ ξένοι, οἵτινες ὅμως, ἐὰν ἠγόραζον κτήματα, ἐπεβάλλοντο εἰς φόρον ἓν ἐπὶ τοῖς χιλίοις. Τελωνειακοὶ δασμοὶ ἐπληρώνοντο ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν ἐμπορευμάτων καὶ οἱ μὲν Εὐρωπαῖοι ἐπλήρωνον 3 0/0, οἱ Τοῦρκοι 4 καὶ οἱ Ἕλληνες, Ἀρμένιοι καὶ Ἰουδαῖοι 5.

Ἐν Χίῳ ἐκαλλιεργοῦντο πᾶσαι σχεδὸν αἱ τέχναι καὶ αὐτὴ ἡ γλυπτική, ἀλλ' οὐδὲν καλλιτέχνημα ἐξήγετο εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Τουρκίας πόλεις, ἐξαιρέσει τῶν προϊόντων

τῆς ἐπιτοπίου βιομηχανίας, ὡς τῶν ἁπλῶν καὶ χρυσοϋφάντων, τῶν σειρητίων, τῶν πλεκτῶν βλαντίων καὶ τῶν βαμβακερῶν. Τὰ μεταξωτὰ εἰργάζοντο οἱ Χῖοι ἐν τῷ Παλαιοκάστρῳ καὶ ἐν τῇ φραγκικῇ συνοικίᾳ (Φραγκοπαροικιά). Αἱ γυναῖκες τῶν χωρικῶν ὕφαινον ἐκ βάμβακος τὰ πρὸς χρῆσιν αὐτῶν πανία, ὡς καὶ τὰ τῶν πλοίων ἱστία, ἐκτὸς πλήθους περικνημίδων, καλυμμάτων τῆς κεφαλῆς διμίτων, ἐξ ὧν ὑπερεῖχον τὰ τῆς Καλλιμασίας καὶ ἄλλων παραπλησίων. Ἐν Χίῳ ὑπῆρχον πρὸ 100 ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα 1200 ἐργοστάσια, ἐν οἷς κατασκευάζονται παντοειδῆ χρυσοΰφαντα καὶ μεταξωτά, ἅτινα ἐξήγοντο εἰς Σμύρνην, Κωνστ)πολιν, Αἴγυπτον καὶ Συρίαν καὶ λοιπὰ τῆς Τουρκίας μέρη, ὅπου ὑφίσταντο ἐμπορικοὶ τῶν Χίων οἶκοι καὶ ἅτινα ἦσαν τόσον ἐντελῆ, ὥστε παρωμοίαζον πρὸς τὰ χρυσοΰφαντα τῆς Λυῶνος, ὑπερβαίνοντα ταὐτοχρόνως τὰ τῆς Δαμασκοῦ καὶ τοῦ Χαλεπίου. Βραδύτερον ὅμως ἐκιβδηλεύθησαν τὰ βιομηχανικὰ ταῦτα προϊόντα εἰς βαθμόν, ὥστε κατεσκευάζοντο μόνον δίμιτα, ἡμισηρικὰ (ἀτλάζια), ζωστῆρες καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐν Χίῳ πολλαὶ γυναῖκες ἐνησχολοῦντο ἰδιαιτέρως εἰς τὴν κατασκευὴν ζυμαρικῶν, πλακούντων καὶ σακχαρωτῶν, ὡς καὶ τῶν πεφημισμένων ἐκ καρπῶν καὶ ἀνθέων σακχαροπήκτων, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐκ ῥόδων τοῦ μαΐου συνήθους ἤδη πανταχοῦ σχεδὸν ροδοσακχάρεως καὶ τοῦ ἐκ ῥόδων τοῦ ἀπριλίου, πρὸς ἰατρικὴν δὲ χρῆσιν καταλλήλου διαῤῥόδου καλουμένου. Οἱ χωρικοὶ ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν, οἱ δὲ ἀρκετῆς στερούμενοι πρὸς καλλιεργίαν γῆς ἦσαν κτίσται, λιθοτόμοι καὶ λοιποί. Οἱ τοῦ χωρίου Διδύμων κάτοικοι ἔκοπτον τὰς λευκὰς πέτρας, οἱ τοῦ Λατομίου τὸ πορφυροῦν μάρμαρον, οἱ τῶν Ἐρύθων, Βροντάδου καὶ Λιβαδίου ἐνησχολοῦντο ἐν τοῖς ναυτικοῖς, ἔμπειροι ὄντες ναῦται, οἱ δὲ τῶν Ἀρμολίων ἔπλαττον διὰ τοῦ ἰδιαιτέρου παρ' αὐτοῖς εὑρισκομένου χώματος ἄπειρον πλῆθος πίθων, στάμνων καὶ πολυειδῶν ἀγγείων.

Ἡ Χίος πρώτιστον ἔχει προϊὸν τὴν μαστίχην, παραγομένην μόνον ἐν τοῖς 21 μαστιχοχωρίοις καὶ ἡ ὁλικὴ παραγωγὴ τῆς ὁποίας ἀνήρχετο κατ' ἔτος εἰς 40,000 ὀκάδων καὶ ἐπέκεινα. Ἕτερον προϊὸν τῆς νήσου ἦν ἡ τερεβινθίνη, ἐξ ἧς ὅμως συνήγοντο κατ' ἔτος ὀλίγαι ὀκάδες. Τὸν καρπὸν αὐτῆς (τσίκουδα) τρώγουσιν οἱ κάτοικοι. Ὁ βάμβαξ δὲν ἐξήρκει εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν κατοίκων, ἐφ' ᾧ καὶ ἠναγκάζοντο νὰ εἰσάγωσι τοιοῦτον ἐκ Θράκης· καὶ ἡ μέταξα πρὸς τούτοις κυθυστέρει, διότι αἱ παραγόμεναι 20,000 ὀκάδων μόλις ἐξήρκουν διὰ τὰ ἐργοστάσια τῆς Χίου, ἐφ' ᾧ καὶ εἰσήγετο τοιαύτη ἐκ Συρίας, Ἀδριανουπόλεως καὶ Προύσης. Ἡ Χίος ἐξῆγεν, ὡς καὶ σήμερον ἔτι, πλῆθος πορτοκαλίων, κίτρων, λεμονίων, ἀμυγδάλων, σύκων *, ἐλαίου, οἴνου, μέλιτος, κηροῦ καὶ ἀπείρων περδίκων.

Περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν Χίων ἐγένετο ἤδη λόγος ἐν τοῖς προηγουμένοις· ἐπειδὴ ὅμως, ὡς ἀλλαχοῦ οὕτω καὶ ἐν Χίῳ μέγα μέρος τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἀποτελοῦσι καὶ αἱ γυναῖκες, ἡ δὲ σώφρων ἢ ἐλευθέριος διαγωγὴ αὐτῶν ἀνάλογον ἐξασκεῖ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης μορφώσεως τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνδρῶν, παρατιθέμεθα ὧδε βραχέα τινὰ καὶ περὶ τῶν γυναικῶν τῆς ἀρχαίας Χίου. Αἱ Χῖαι ἦσαν ἐν γένει χαρίεσσαι, εὐφυεῖς, σώφρονες καὶ ὡραῖαι, τὰ πλεονεκτήματα δ' αὐτῶν ταῦτα διάφοροι ἐξύμνησαν συγγραφεῖς, ὡς ὁ Πλούταρχος, ὁ Βελλήνιος, ὁ σφοδρὸς τῶν Ἑλλήνων κατήγορος Τουρνεφόρτος, ὁ Σάνδλερ, ὁ Θεβενώ, ὁ Μισὼν καὶ λοιποί. Ὁ ἀπειρόκαλος ὅμως αὐτῶν τρόπος τοῦ ἐνδύεσθαι, ἰδίᾳ δὲ ἡ περὶ τὴν κόμμωσιν καταχρη-

---

* Τῶν καλουμένων καβουρίων, ἅτινα ἴσως εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Καπύρια λεγόμενα (Ἀθην. Γ'. σελ. 78). Διὰ τούτων τῶν σύκων ὁμοῦ μετ' ἄλλων συνηνωμένων καρπῶν (καταχύσματα) ἐῤῥαίνοντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οἱ νεωστὶ ἀγοραζόμενοι δοῦλοι (Σχολιαστ. Ἀριστ. Πλουτ. 768) βραδύτερον δὲ περιέῤῥαινον δι' αὐτῶν οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητάς, ὅταν ἀπὸ κατωτέρας εἰς ἀνωτέραν προήγοντο τάξιν. Οἱ μαθηταί, ἁρπάζοντες τὰ σῦκα ταῦτα κατέτρωγον, εὐφημοῦντες τὸν τιμώμενον καὶ φωνοῦντες ἄξιος. Διὰ τῶν καταχυσμάτων τούτων, πλουσιώτερον ὅμως διεσκευασμένων ἐκ σακχαροπήκτων, ἀμυγδάλων καὶ λοιπῶν ἄλλων τραγημάτων, ἐῤῥαίνοντο ἄλλοτε ἔν τε Χίῳ καὶ ἐν διαφόροις μέρεσι τῆς Ἑλλάδος οἱ νεόγαμοι κατ' αὐτὴν τὴν εὐλογίαν τοῦ γάμου κατ' ἀρχαίαν ἑλληνικὴν παράδοσιν

φέρε σὺ τὰ καταχύσματα
ταχέως κατάχει τοῦ νυμφίου καὶ τῆς κόρης

(Σχολιάστ. Ἀριστ. Πλουτ. 768 παρὰ Κοραῆ Χιακ. Ἀρχαιολ. σ. 55).

σις κατέστρεφε τὴν χαρίεσσαν μορφὴν αὐτῶν. Πεπαιδευμέναι ἐνομίζοντο ὅσαι ἐγίνωσκον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν· τὴν ἔλλειψιν ὅμως τῆς παιδείας ἀνεπλήρουν διὰ τῆς θαυμασίας γνώσεως τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας καὶ λιτότητος καὶ τοῦ σεμνοπρεποῦς αὐτῶν βίου. Ὡς ἐκ τοῦ κωμικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος καὶ τῆς πρὸς τὸ σατυρικὸν ροπῆς ἐπεδίδοντο αὗται εἰς ἀστεϊσμοὺς πρός τε γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔτι τοὺς παρεπιδημοῦντας Εὐρωπαίους, χωρὶς οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἐκ τούτου νὰ προέλθῃ ἀτόπημα. Τοιαύτη ἄλλως παρεκτροπὴ ἦτο σπανιωτάτη καὶ αἱ παρεκτρεπόμεναι ἐστιγματίζοντο καὶ αὐταὶ αὗται ἑαυτὰς συνέκρυπτον πρὸς συγκάλυψιν τῆς αἰσχύνης. Παραπλήσιον ἀθῶον χαρακτῆρα ἔφερον καὶ αἱ παρὰ τὸν χείμαρρον Παρθένι εὐθυμίαι αὐτῶν, ὅπου συναθροιζόμεναι κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἀπόκρεων συνέτρωγον καὶ συνέπαιζον ὑπὸ τοὺς ἁπλοῦς ἤχους τῆς ἐγχωρίου μουσικῆς· «Ἐκεῖ δὲ χορεύουσαι, λέγει ἐπὶ λέξει ὁ Α. Βλαστός, κατὰ ποικίλα τμήματα μετὰ τῶν πανταχόθεν συρρεόντων ἐφίππων καὶ πεζῶν εὐπατριδῶν τῆς νήσου νέων καὶ μὲ ἄνθη εὐώδη ἐστολισμέναι ἐδείκνυον ὅλην τὴν ἱλαρὰν τῆς ψυχῆς αὐτῶν διάθεσιν, τὴν ὁποίαν ἐγέννων καὶ περιέθαλπον οἱ τριγύρω ἀνθοστόλιστοι κῆποι καὶ ὁ τερπνὸς τῆς νήσου οὐρανός».

11. Ἡ Χίος κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1821.—Ἡ Χίος εὑρίσκετο ἐν τῇ ἀνωτέρω περιγραφείσῃ καταστάσει, ὅτε ἐπῆλθον ἐξ ἀπροόπτου τὰ γεγονότα τοῦ 1821, ἅτινα δεινὰς ἔμελλον νὰ ἐπαγάγωσι τῇ νήσῳ συμφοράς. Οἱ Χῖοι οὐδὲν ἐγίνωσκον περὶ τῆς ἐπακολουθησάσης ταραχῆς ἐκτὸς τοῦ ἀσαφοῦς καὶ μυστηριώδους ἐκείνου θορύβου, ὅστις συνήθως προηγεῖται ἐν τοιαύταις περιστάσεσι· καὶ αὐτοὶ οἱ Ὀθωμανοὶ οὐδεμίαν εἶχον ὑπόνοιαν κατὰ τῶν χριστιανῶν τῆς νήσου μέχρι τῆς 23 ἀπριλίου 1821. Ὁπωσδήποτε ἐν τῇ δεινῇ θέσει, ἐν ᾗ τὰ πράγματα τότε εὑρίσκοντο, δεινὰ μᾶνον καὶ διὰ τὴν Χίον ἠδύναντο νὰ προκύψωσι, φυσικὰ ἀποτελέσματα τοιούτων ταραχῶν· καὶ κατ' αὐτὸν δὲ τὸν Θουκυδίδην «ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς πράγμασιν αἵ τε πόλεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι διὰ τὸ μὴ εἰς ἀκουσίους ἀνάγκας πίπτειν, ὁ δὲ πόλεμος, ὑφελὼν τὴν εὐπορίαν τοῦ καθ' ἡμέραν, βίαιος διδάσκαλος καὶ πρὸς τὰ παρόντα τὰς ὀργὰς τῶν πολλῶν ὁμοιοῖ». Παρατρέχοντες τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἱστορίας τῆς Χίου, ἧς αἱ λεπτομέρειαι πρόσφατοι ἄλλως τυγχάνουσι, ἀναφέρωμεν μόνον ὅτι τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην γενόμενα καθ' ὁλοκληρίαν μετέβαλον τῆς νήσου τὴν ὄψιν, διασκορπισθέντων τῶν κατοίκων αὐτῆς πανταχοῦ. Ἐκ πάντων ὅμως τῶν προεκτεθέντων καὶ ἐκ τῆς μετὰ τὰς διαφόρους καιρικὰς μεταβολὰς καταστάσεως τῆς νήσου ἐξάγεται ὅτι ἡ πτῶσις ἢ ἀνύψωσις καὶ ἡ εὐημερία ἢ δυσμοιρία τῶν ἐθνῶν ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἐκ τοῦ πολιτεύματος τῶν κατοίκων, ἐκ τῶν φυσικῶν αὐτῶν πλεονεκτημάτων καὶ τῆς ἰδιαζούσης θέσεως τῆς χώρας αὐτῶν· ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ ὑπερτάτη ἐκείνη θέλησις, ἡ τὰς τύχας τῶν πάντων ἰθύνουσα, προώρισε τὸν κῆπον τοῦτον τῆς Μεσογείου ν' ἀνακτήσῃ βαθμηδὸν τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ νὰ παραγάγῃ πάλιν ἀγλαοὺς καρπούς, ὡς δείγματα τῆς μελλούσης τῆς Χίου εὐημερίας.

12. Σεισμὸς Χίου.—Ἐν ταῖς τοσαύταις τῆς νήσου συμφοραῖς ἐπῆλθον κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη καὶ σεισμικαὶ καταστροφαί, διασπείρασαι τὸν ὄλεθρον ἐν τῇ μόλις ἀνακυψάσῃ πολυπαθεῖ Χίῳ. Τῇ κυριακῇ τῆς 22 μαρτίου 1881 κατὰ τὴν 1 1/2 ὥραν μ. μ. φοβερὸς σεισμὸς ἐκ βάθρων τὴν Χίον διέσεισε, προξενήσας ὄλεθρον καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀντικρὺ τῆς Χίου τμήμασι τῆς Ἠπείρου. Τὴν πρώτην ταύτην δόνησιν διεδέξαντο μετά τινα λεπτὰ καὶ ἕτεραι ἀρκούντως σφοδραί. Στυγνὴ καὶ ἀπαισία ἀπέβη ἡ ὄψις τῆς τέως ἀνθηρᾶς καὶ πλήρους ζωῆς πόλεως καὶ ὁλοκλήρου τῆς νήσου. Αἱ δονήσεις, ἰδίᾳ δὲ αἱ τρομερώτεραι δύο πρῶται, διέσεισαν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω πάντα τὰ λιθόκτιστα κτίρια τῆς πόλεως, οἱ βαρεῖς τοῖχοι τῶν ὁποίων ἤρξαντο καταρρέοντες ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἡ πόλις ἅπασα ἐκαλύφθη ὑπὸ πυκνοτάτης νεφέλης κονιορτοῦ καὶ σπαραξικάρδιος ἀλαλαγμὸς ἐπηύξησε τὴν ἐκ τῶν καταπιπτόντων τοίχων φρίκην. Οἱ δυνηθέντες νὰ ἐξέλθωσι τῶν οἰκιῶν αὐτῶν κάτοικοι διέτρεχον τὰς ὁδοὺς ἐκτὸς ἑαυτῶν καὶ ἐν ᾗ ἕκαστος εὑρέθη καταστάσει, πρὶν δ' ἢ μικρὸν ἐκ τῆς φρίκης συνέλθωσι, δευτέρα δόνησις οὐχ ἧττον τῆς πρω-

της σφοδρὰ κατέρριψε καὶ ἄλλους τοίχους, ἀνύψωσε νέας νεφέλας κονιορτοῦ καὶ ἐδιπλασίασε τὸν κοπετὸν καὶ τὴν φρίκην! Ἦτο ἀπαίσιον ὄντως τὸ θέαμα. Οἱ κάτοικοι, καταδιωκόμενοι ἀπηνῶς ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἔτρεχον ζητοῦντες σωτηρίαν ἐξ ἑνστίκτου πλέον καὶ οὐχὶ ἐκ συναισθήσεως. Καὶ οἱ μὲν ἐρρίπτοντο εἰς τὰ πλοῖα καὶ τὰς λέμβους, οἱ δέ, παραφρόνων δίκην, κατὰ διαφόρους ἔτρεχον διευθύνσεις πρὸς τοὺς ἀγρούς, πατοῦντες ἐπὶ ἐρειπίων, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐστέναζον ἢ ἔπνεον τὰ λοίσθια οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι αὐτῶν, προσκρούοντες ἐπὶ τῶν πετρῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἔνθεν κἀκεῖθεν ἐκτάδην κατακειμένων νεκρῶν καὶ τραυματιῶν. Μετὰ τῶν φευγόντων τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὸν θάνατον διεκρίνοντο καὶ πολλαὶ δεκάδες λυσικόμων καὶ ἀγρίων τὴν θέαν γυναικῶν, ἀπολεσασῶν τὰ τέκνα αὐτῶν, μὴ ζητουσῶν ὅμως πλέον ταῦτα, ἀλλ' οὔτε ὀλοφυρομένων. Ἡ παραφροσύνη ἐνέκρωσεν ἤδη τὴν μητρικὴν στοργὴν καὶ τὴν μνήμην καὶ ἐξήρανε τὴν πηγὴν τῶν δακρύων! Τῆς σωρείας τῶν ἐρειπίων ἐξήρχοντο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τῆς ἐπιούσης ὑπόκωφοι οἰμωγαὶ καὶ στεναγμοί. Ἦσαν κραυγαὶ ὀδύνης καὶ ἐπικλήσεως τῶν καλυφθέντων ὑπὸ ταῦτα δυστυχῶν, ἐξαιτουμένων βοήθειαν ἐκ τῶν τάφων, ἔνθα ἡ καταστροφὴ ζῶντας ἔρριψεν αὐτούς. Αἱ στενώτατοι ὁδοί, ἡ θέα τοσούτου ἐν μέσῳ αὐτῶν πλήθους νεκρῶν, ἡ ἀπειλητικὴ κατάστασις τῶν ὀρθίων ἱσταμένων ἔτι, ἀλλ' ἑτοιμορρόπων ἐρειπίων καὶ ἰδίως οἱ καταρρίπτοντες ταῦτα κατὰ μικρὰ διαλείμματα ἀκατάπαυστοι σεισμοὶ ὑπερήρκεσαν καὶ ἐν ἐλλείψει τοῦ καταλαβόντος τοὺς πάντας πανικοῦ ὅπως νεκρώσωσι τὸ θάρρος καὶ τοῦ μᾶλλον γενναίου. Εὐγενεῖς τινες καὶ μεγάλαι καρδίαι ἐπειράθησαν παρὰ πάντα ταῦτα νὰ σώσωσι τοὺς ζῶντας ταφέντας ἀδελφοὺς αὐτῶν, ἀλλ' αἱ ἀκατάπαυστοι δονήσεις εἰς τὰ φρικτὰ αὐτῶν ἐπακόλουθα ἐπέβαλλον αὐτοῖς τὴν τοῦ φιλανθρωπικοῦ καὶ ἅμα θεαρέστου τούτου ἔργου διακοπήν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ αὐτῶν τῶν πέριξ λόφων ἀλγεινότατον ἦτο τὸ θέαμα. Θρῆνοι καὶ κοπετὸς γυναικῶν καὶ παίδων ζητούντων μεταξὺ τῶν διασωθέντων τοὺς γονεῖς, τοὺς συζύγους, τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ὠχρότης θανάτου καὶ μαύρη καταιγὶς ἐπὶ τοῦ προσώπου ἀνδρῶν, ἀπολεσάντων τὰ φίλτατα καὶ θεωμένων μακρόθεν τὸ φρικαλέον τῆς καταστροφῆς θέαμα, τὴν εἰς νεκροταφεῖον μεταβληθεῖσαν πόλιν τῆς Χίου! Ῥῖγος, γυμνότης, πεῖνα, σπαραγμὸς καὶ φρίκη ἐπὶ τῶν εὐανθῶν λειμώνων τῆς μυροβόλου Χίου ἐπεχύθησαν. Μολονότι πολλαὶ τῶν παραθαλασσίων οἰκιῶν, τριώροφοι δὲ καὶ λιθόκτιστοι, ἵσταντο ἀβλαβεῖς, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς πόλεως οὔτε τὸ ὄγδον τῶν οἰκιῶν αὐτῆς παρέμεινεν ἀβλαβές. Ἡ μακρὰ ὁδὸς Ἁπλωταριᾶς μετὰ τῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν οἰκιῶν αὐτῆς μετεβλήθη εἰς μέγαν σωρὸν ἐρειπίων, ἀποτελούμενον ἐξ ὀγκωδῶν λίθων, χώματος, ξυλείας, καὶ λοιπῶν, ἀφ' ὧν ἐξήρχετο δυσώδης ἀποφορὰ πτωμάτων, ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν. Τὴν τύχην τῆς Ἁπλωταριᾶς ὑπέστησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον αἱ ὑπερκείμεναι ταύτης ὁδοί, αἱ ἐντὸς τοῦ φρουρίου καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς πόλεως. Ἡ ἧττον παθοῦσα ἦτον ἡ νέα ἀγορά. Αἱ καταστροφαὶ τῆς Χίου ἐν τοῖς νοτίοις ἰδίᾳ χωρίοις ὑπῆρξαν μέγιστοι. Καὶ ἡ κατὰ τὸ 1000 μ. Χ. ἐγερθεῖσα Νέα Μονὴ κατέπεσεν, καὶ οὐδὲν ὑπελείφθη ἴχνος τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῆς ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ δὲ 40 περίπου μοναχῶν εἷς μόνος ὑπελείφθη σῶος. Ἐπίσης κατέπεσεν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τὸ ἄνω μέρος ἀρχαίου γενουηνσίου κωδωνοστασίου, μεταβληθέντος εἰς μιναρέν. Ἐκ τῶν χωρίων τρομερὰς καὶ μείζονας ζημίας ὑπέστησαν τὰ Νένητα, ἡ Καλιμασία, Θυμιανά, Νεοχῶρι, Βασιλιόνικο, Κάμπος, Βερβεράτο, Ἁγ. Γεώργιος καὶ Βρονταδο· ἐπίσης κατέπεσον ἅπαντες οἱ ἱστορικοὶ καὶ εἰς τὰς προκρίτους οἰκογενείας τῆς νήσου ἀνήκοντες γενουατικοὶ πύργοι. Πρὸς τούτοις τὸ χωρίον Ἁρμόλια, ὑπὸ 400—500 ψυχῶν κατοικούμενον, κατεστράφη τέλεον, ὡς καὶ τὸ χωρίον Βέσσα. Εἰς τὸ χωρίον Κοινὴ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἱερέως ἐτάφησαν 25 ἄτομα, ἐν ᾧ 4 μόνον ἐσώθησαν. Εἰς ἓν τέμενος τοῦ φρουρίου ἐτάφησαν 27 ὀθωμανίδες· γυνή τις ἔγκυος, ἐκταφεῖσα τὴν τρίτην ἡμέραν, εὑρέθη τεκοῦσα ὑπὸ τὰς πέτρας. Τὸ νεογνὸν ἀπεβίωσεν, ἡ μήτηρ ὅμως ἔζησεν.

Ἐν γένει ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἄλλης τῆς νήσου ἄκρας οὐδεμία σχεδὸν οἰκία ἔμεινεν ἀνέπαφος, οὐδεμία οἰκογένεια ἀπρόσβλητος. Ἅπασαι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὑπέστησαν συμφοράς, πλεῖσται δ' ὅσαι πα-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ

νωλεθρίας, ταφεῖσαι ὑπὸ τὰ ἐρείπια, τετραυματισμέναι ἢ ζῶσαι. Ἐν μιᾷ στιγμῇ οἱ κῆποι τῆς πρωτευούσης καὶ τὰ πέριξ ὑψώματα κατελήφθησαν ὑπὸ πλήθους, ὧν ἡ θέα ἦτο σπαραξικάρδιος. Πανικὸς εἶχε καταλάβει πάντας καὶ συνέβη ἀπερίγραπτόν τι, ὅπερ δὲν ἔχει ὄνομα, οὔτε νὰ παρομοιασθῇ δύναται ἄλλῃ τινὶ θεομηνίᾳ. Παρὰ τὴν Βέλλα-Βίσταν καὶ τὰ ἀπέναντι ὑψώματα, κλαυθμοὶ καὶ ὀλολυγμοὶ διέσχιζον τὸν ἀέρα. Τὰ καταστήματα τῶν ἀσφαλιστικῶν ἑταιρειῶν, τῶν ἀτμοπλοϊκῶν διευθύνσεων, τῶν ταχυδρομείων καὶ τῆς λέσχης σπουδαίας ὑπέστησαν βλάβας, τὸ δὲ γυμνάσιον ἦτο σωρὸς ἐρειπίων· τὸ διοικητήριον, τὰ προξενεῖα ἑλληνικόν, γαλλικὸν καὶ ἰταλικὸν κατεκρημνίσθησαν, καὶ τὸ ὀθωμανικὸν τέμενος κατεστραμμένον ὁμοῦ μετὰ τοῦ πεσόντος μιναρὲ αὐτοῦ. Παρὰ τὸ Κάστρον σωρὸς ἐρειπίων ἐκάλυπτεν ἑκατοντάδας ὅλας Ὀθωμανῶν καὶ Ἰουδαίων. Τὸ μέρος τοῦτο ὑπέστη τὴν φοβερωτέραν καταστροφήν, καθόσον τὸ τεῖχος μετὰ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ ἄλλας μὲν οἰκοδομὰς παρέσυρεν, ἄλλας δὲ κατέθαψεν. Ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἁπλωταριὰν ὁδῷ ψυχορραγοῦσα κόρη ἐφέρετο ἐπὶ φορείου, ὅπερ παρηκολούθει ὁ γέρων αὐτῆς πατήρ, τύπτων τὰ στήθη, ὀλοφυρόμενος καὶ σχεδὸν παράφρων, διότι ἐκ τῆς ἐξαμελοῦς αὐτοῦ οἰκογενείας μόνος ἐκεῖνος εἶχε παραμείνει ἄνευ στηρίγματος, ἄνευ χρημάτων, ἄνευ οἰκίας, ὡς μόνον δὲ καταφύγιον ἔχων τὴν τῶν ἀνθρώπων φιλευσπλαγχνίαν. Παρὰ τὸν κορμὸν πορτοκαλέας ἐκάθητο γυνὴ ὀδυρομένη καὶ κλαίουσα, διότι ἀπώλεσε τὰ πλεῖστα τῆς οἰκογενείας μέλη· αἴφνης ἄγεται μία τῶν θυγατέρων αὐτῆς, μεμωλωπισμένη εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τεθραυσμένην ἔχουσα τὴν δεξιὰν χεῖρα. Ἡ σκηνὴ ἦτο συγκινητικωτάτη. Αὐτὸς ὁ ἕλλην πρόξενος, χωλὸς καὶ τετραυματισμένος, διηγεῖτο τὰ συμβάντα αὐτῷ καὶ ἔλεγεν ὅτι τὴν μὲν σύζυγον μετὰ μεγίστων μόχθων καὶ βασάνων ἠδυνήθη νὰ ἐξαγάγῃ τῶν ἐρειπίων, τὸν δὲ τοῦ προξενείου κλητῆρα εἶδε πίπτοντα ἄπνουν, ὡς βληθέντα ὑπὸ ὀγκωδεστάτου λίθου. Ὁ πρόξενος οὗτος τὴν σφραγῖδα μόνον τοῦ ὑποπροξενείου λαβών, καὶ τὰ σπουδαιότερα ἔγγραφα ἀπῆλθεν εἰς Σῦρον πρὸς περίθαλψιν τῆς ὑγείας αὐτοῦ. Ὁ ὑπαστυνόμος τῆς Χίου, ἀπολέσας τὴν δωδεκαμελῆ αὐτοῦ οἰκογένειαν ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀτσικῇ καὶ ὡς ἐκ θαύματος μόνος διασωθείς, ἀπώλεσε τὰς φρένας καὶ περιήρχετο τὰς ὁδοὺς ἐν βίᾳ· ἐὰν δὲ λεχθῇ ὅτι πεινασμένοι κύνες εὗρον πρὸς στιγμὴν ἄφθονον τροφήν, οὐδὲν τὸ ἀνακριβές, διότι παρετηρήθη κύων, κρατῶν εἰς τὸ στόμα τεμάχιον ἀνθρωπίνης χειρός. Αἱ Καρυαὶ κατεχώσθησαν ὑπὸ τοῦ ὑπερκειμένου βουνοῦ· ἕτερον βουνὸν κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ χωρίου Πιτύου ἐσχίσθη εἰς δύο καὶ διηνοίγη χάσμα, τὸ βάθος τοῦ ὁποίου προὐκάλει ἰλιγγίασιν. Χαράδρα ἐπίσης ἐσχηματίσθη καὶ ἐν τῷ ὑψηλοτέρῳ ὄρει τῆς νήσου Αἴπει, τὸ δὲ ἐκεῖ που παραρρέον ὕδωρ Μερσινίδι ἔλαβεν ἔκτοτε χρῶμα ἐρυθρόν. Τὰ πρὸς Β τῆς νήσου χωρία, ἅτινα καὶ ὀλιγοπληθῆ ἦσαν ἐκτὸς τῆς Βολισσοῦ, καὶ καλύβας μᾶλλον ἢ οἰκίας περιεῖχον, ὀλίγας ὑπέστησαν ζημίας. Ἐκ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ, οἰκουμένῳ κυρίως ὑπὸ Τούρκων καὶ Ἑβραίων (4,000 ὡς ἔγγιστα ψυχῶν), ὀλίγιστοι διεσώθησαν καὶ οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τετραυματισμένοι. Αἱ οἰμωγαὶ τῶν ὑπὸ τὰ ἐρείπια κεχωσμένων ἠκούοντο ἐκ διαλειμμάτων ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὰς πρώτας δονήσεις. Τεσσαράκοντα ὀθωμανίδες, προσευχόμεναι ἐντὸς εὐκτηρίου οἴκου ἐν τῷ φρουρίῳ, κατεπλακώθησαν, μηδεμιᾶς, ὡς λέγεται, σωθείσης. Οἱ σεισμοὶ ἐξηκολούθουν καὶ μέχρι τῆς ἕκτης ἡμέρας ἀπὸ τῆς πρώτης δονήσεως ἐκ διαλειμμάτων, προηγεῖτο δὲ πάντοτε ὑπόκωφος κρότος ἐν εἴδει κανονιοβολισμοῦ, μακρόθεν ἀκουσμένου, καὶ μετὰ δύο ἢ τρία λεπτὰ τὸ ἔδαφος ἐδονεῖτο συνήθως ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Τοὺς πρώτους σεισμοὺς ᾐσθάνθησαν προσέτι καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Φωκαίᾳ καὶ ἐν τῇ Νέᾳ, ἐν Σάμῳ, ὅπου διερράγησαν αἱ οἰκίαι, ἐν Ἰκαρίᾳ καὶ ἐν Ψαρροῖς, ὅπου αἱ ζημίαι ὑπῆρξαν σπουδαιότεραι καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸ χωρίον Μυρμήγκι, οἰκούμενον ὑπὸ 200 περίπου ψυχῶν, ἐβυθίσθη καὶ οὐδὲν ἴχνος αὐτοῦ ἀπέμεινε, ὃ δὲ μόνον ἐξ ὅλων τῶν κατοίκων αὐτοῦ ἐσώθησαν. Ἐνιαχοῦ τοῦ ἐδάφους ἀνεῴγησαν ρωγμαὶ καὶ χάσματα. Πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ψωμιοῦ ἀνέβλυσεν ὕδωρ, ἐνῷ ἐν πᾶσι τοῖς φρέασι τὸ ὕδωρ κατῆλθεν ἐπαισθητῶς καὶ γενικὴ ἐπηπειλήθη ξηρασία.

Τὸ τόξαν τῶν τριῶν πρώτων δονήσεων, ὑφ' ὧν κατεστράφη ἡ νῆσος, ἦτο μεταξὺ 15 καὶ 20 ἑκατοστομέτρων. Μετὰ τὰς τρεῖς ταύτας

δονήσεις ἐγένοντο καὶ ἄλλαι 250, ἐξ ὧν 30 ἢ 40 ἦσαν ἱκαναὶ νὰ καταρρίψωσιν ἰσχυρὸν τοῖχον. Οἱ ἐξῆς ἀναφέρονται πρόδρομοι τοῦ σεισμοῦ τούτου. Θάλασσα ὁμαλὴ καὶ γαληνιαία, οὐρανὸς νεφελώδης, ἀτμόσφαιρα βαρεῖα.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν πρώτην καταστροφήν, τὴν ἀπὸ τῆς κυριακῆς 22 μαρτίου ἀρξαμένην. Τὴν δευτέραν ὅμως 30 μαρτίου 1881, ἤτοι μετὰ 8 ἡμέρας, νέος σεισμὸς κατέστρεψε τὰς ὑπολειφθείσας τῆς νήσου οἰκίας. Οἱ κάτοικοι περίτρομοι προσέδραμον εἰς τὰ ἐν τῷ λιμένι τῆς νήσου ὁρμοῦντα πολεμικὰ πλοῖα. 2,500 δὲ μετέβησαν διὰ διαφόρων ἀτμοπλοίων εἰς Σμύρνην. Ἕνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων δονήσεων ἡ ἐκ τῆς νήσου μετανάστευσις εἰς Σμύρνην, Ἑλλάδα καὶ Κωνσταντινούπολιν ἐξηκολούθει κατὰ μεγάλας διαστάσεις. Πρὸς τούτοις ἀγγλικὸν πλοῖον κατεμετροῦν τὰ ὕδατα παρὰ τὸν τῆς νήσου αἰγιαλὸν παρετήρησε μεγίστην ἀλλοίωσιν τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης. Ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου σεισμοῦ κατεστράφησαν καθ' ὁλοκληρίαν ἡ Κάτω Παναγιὰ καὶ τὰ Ἀλάτσατα, σπουδαιότατα δὲ ἔπαθε καὶ ἡ καταντικρὺ Κρήνη. Πρὸς τούτοις ὡς ἐκ τῆς σφοδροτάτης δονήσεως κατὰ τὸν νέον τοῦτον σεισμὸν ἐγένοντο ἐνιαχοῦ καθιζήσεις τῆς νήσου. Ἀλλὰ καὶ τῇ 1)13 ἀπριλίου 1881 νέαι ἑπτὰ δονήσεις ἐγένοντο. Ταὐτοχρόνως παρετηρήθησαν καὶ γεωλογικαί τινες μεταβολαὶ συνεπείᾳ τῶν ἀνωτέρω δονήσεων.

Τοιουτοτρόπως ὁ δαίμων τῆς καταστροφῆς συνεπλήρωσε τὸ φρικαλέον αὐτοῦ ἔργον. Ἡ εὐανθὴς καὶ μυροβόλος Χίος, ἡ νῆσος τῆς Μεσογείου, ὑποστᾶσα ἐπὶ ἐννέα ὅλας ἡμέρας τὴν φρικωδεστάτην τῶν ἀγωνιῶν, κατερρύη πᾶσα καὶ ὅπου τέως ἡ ζωὴ καὶ ἡ κίνησις ἐπεκράτουν, σιγὴ θανάτου πλέον περιεπόλει, ὅπου αἱ λεμονέαι καὶ αἱ πορτοκαλλέαι μεθυστικὴν ἄλλοτε διέχεον εὐωδίαν, ἐπλήρωσε νῦν τὴν ἀτμόσφαιραν μολυσματικὴ καὶ θανατηφόρος δυσοσμία χιλιάδων πτωμάτων, σηπομένων ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς δολοφονηθείσης ὑπὸ τῆς φύσεως νήσου, ὅπου τελευταίως ἵστατο εἷς τῶν πολυτιμοτάτων καὶ τιμαλφεστάτων μαργαριτῶν τῆς Μεσογείου παρουσιάσθη ἄμορφος καὶ ἀνατετραμμένη μάζα γῆς, ἐρειπίων καὶ πτωμάτων μεστή, σκιὰ ἁπλῆ μεγάλου ὀνόματος. *Magni stat nominis umbra*. Εἶχε δίκαιον ὁ ἑλληνισμὸς ἐπὶ τῇ σκληροτάτῃ ταύτῃ δοκιμασίᾳ, βαρυθυμῶν ν' ἀνακράξῃ τὸ τοῦ προφητάνακτος πρὸς τὸν Θεόν: «Καὶ σύ, Κύριε, ἕως πότε;»

Φοβερὰ πράγματι αὕτη ἡ καταστροφὴ τῆς ὡραίας νήσου, ἥτις μεγίστη ἐν τῇ σμικρότητι αὐτῆς κατέσχε μίαν τῶν πρώτων θέσεων ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου, ἅτε δεσπόσασα τοῦ ἐμπορίου διὰ τῶν τέκνων αὐτῆς; Καὶ ἰδοὺ 50,000 ψυχῶν, εὐποροῦσαι, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκλίπωσι τὴν ὡραίαν αὐτῶν πατρίδα ἄστεγοι, γυμνητεύουσαι, ριγῶσαι, πεινῶσαι, ἔφυγον πρὸς τὰς τέσσαρας γωνίας τῶν ἑλληνίδων χωρῶν, μόνους φύλακας τῆς πολυτλήμονος νήσου καταλειποῦσαι ὁστᾶ μαρτύρων προπατόρων δισμύρια, ἠκρωτηριασμένα πτώματα πατέρων, μητέρων, υἱῶν, θυγατέρων ἀδελφῶν, συγγενῶν ἑλώρια κύνεσιν οἰωνοῖσι τε πᾶσιν. Ἔφευγον οἱ τλήμονες, μόνην ἐλπίδων τῆς ἀνακουφίσεως τῶν δεινῶν ἔχοντες τὴν φιλανθρωπίαν, ἥτις καὶ πανταχόθεν πράγματι ἐπῆλθεν ἐπίκουρος, καθόσον διάφοροι ἐπιτροπαί, ἔν τε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ καταρτισθεῖσαι, ἦ προσῆλθον ἐπίκουροι τῶν γυμνῶν, ἀστέγων καὶ τραυματιῶν, ἡ δὲ ἰδιωτικὴ καὶ ἡ τῶν κυβερνήσεων πρωτοβουλία ἔπραξε πᾶν ὅ,τι ἐν παραπλησίαις συμφοραῖς ἐπεβάλλετο.

Ἤδη φαίνεται ὅτι καὶ αἱ χαίνουσαι ἐκεῖναι ρωγμαὶ τῆς νήσου (αἵτινες ἐπιτοπίως λέγονται Ἀραγά, πλησίον τοῦ χωρίου Θαλασσοποτάμι καὶ ἄνωθεν τῶν Σκλαβιῶν) προῆλθον ἐκ παρομοίων σεισμῶν, συμβάντων πιθανῶς ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ λεγόμεναι Χαλεκάδες ἦσαν πιθανῶς τοιαῦτα χωρία, καταστραφέντα ὑπὸ σεισμῶν. Ἄγνωστον ὅμως κατὰ ποίαν ἐποχὴν τῆς ἀρχαιότητος συνέβησαν τοιοῦτοι καταστρεπτικοὶ σεισμοὶ ἐν τῇ νήσῳ.

Ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν οὔτε ὁ Ἡρόδοτος, οὔτε ὁ Θουκυδίδης, οὔτε ἄλλος τις τῶν ἀρχαίων ἀναφέρουσι τοιοῦτον σεισμὸν ἐκτὸς ἐκείνου τοῦ ὁποίου μνείαν ποιοῦνται οἱ κατὰ τὸν Λ΄ αἰῶνα μ. Χ. γράψαντες συγγραφεῖς. Καὶ ὁ μὲν Στράβων (βιβλ. Χ II § 579 καὶ βιβλ. Χ III § 627), περὶ Σιπύλου καὶ Σάρδεων λόγον ποιούμενος, λέγει: «Νεωστὶ ὑπὸ σεισμῶν ἀπέβαλε πολλὴν τῆς κατοικίας. Ἡ δὲ τοῦ Τιβερίου πρόνοια τοῦ καθ' ἡμᾶς ἡγεμόνος καὶ ταύτην καὶ τῶν ἄλλων συχνὰς ἀνέλαβε ταῖς εὐεργεσίαις, ὅσαι περὶ τὸν αὐ-

τὸν καιρὸν ἐκοινώνησαν τοῦ αὐτοῦ πάθους». Ὁ δὲ Σουετώνιος *(Tiberius § VIII)* λέγει: «Ὁ Τιβέριος καθυπέβαλεν αἴτησιν εἰς τὴν σύγκλητον καὶ περὶ τῶν Χίων, ζητούντων βοήθειαν, ὡς καταστραφέντων ὑπὸ τοῦ γενομένου σεισμοῦ». Ὁ δὲ Τάκιτος ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτοῦ (βιβλ. II § XLVII) λέγει ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον (ἤτοι 17 ἔτη μ. Χ.) δώδεκα ἐπίσημοι πόλεις τῆς Ἀσίας κατεστράφησαν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τρομεροῦ σεισμοῦ, ὅστις καὶ αὐτοῦ τοῦ λοιμοῦ μείζονα προὐξένησεν ὄλεθρον, ὡς συμβὰς ἐν ὥρᾳ νυκτός. Ἐκ τούτων δὲ πάλιν μόνον ὁ Σουετώνιος ἀναφέρει καὶ τὴν Χίον ὀνομαστὶ ὡς παθοῦσαν, ἐνῷ ὁ Στράβων καὶ ὁ Τάκιτος ἀναφέρουσι τὸν σεισμὸν τοῦτον ὡς μέγα γεγονός, χωρὶς ὅμως νὰ ὀνομάζωσι καὶ τὰς παθούσας πόλεις. Ὁ δὲ σοφὸς Α. Κοραῆς ἐν τοῖς Ἀτάκτοις αὐτοῦ (τόμ. III, σ. 165) λέγει: «Ὁ Τιβέριος ὑπῆγεν εἰς τὴν Χίον πρὶν βασιλεύσῃ καὶ ἀφοῦ ἐβασίλευσε τὴν ἐβοήθησεν ὡς καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καταστραφείσας ἀπὸ τὸν συμβάντα τότε μέγαν σεισμόν». Καὶ παραπέμπει εἰς τοὺς ἄνω ρηθέντας Στράβωνα, Σουετώνιον καὶ Τάκιτον. Ὥστε ἐκ τούτων πάντων ἐξάγεται ὅτι πρὸς τὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου ἐγένετο ὁ ἄνω σεισμός, ὅστις ὁμοῦ μὲ δώδεκα ἄλλας πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατέστρεψε καὶ τὴν Χίον, διὸ καὶ οἱ Χῖοι, ἅμα αὐτοκρατορήσαντος περὶ τὸ 14ον ἔτος μ. Χ. τοῦ γνωστοῦ αὐτοῖς Τιβερίου, ἐζήτησαν βοήθειαν διὰ τὴν ἐκ τούτου πανωλεθρίαν αὐτῶν. Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς γράψαντες ἐν παρόδῳ περὶ Χίου ἱστορικοὶ οὐδὲν λέγουσι περὶ σεισμῶν ἐν αὐτῇ· καὶ εἶναι μὲν ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι κατὰ τὸ διάστημα δέκα καὶ ὀκτὼ αἰώνων συνέβησαν πάμπολλοι, ἀλλ' οὐδεὶς βεβαίως ὡς ὁ κατὰ τὸ 17 μ. Χ. καὶ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνωτέρω πρὸς τελείαν καταστροφὴν τῆς λιπαρωτάτης καθ' Ὅμηρον Χίου. Ὁ κατὰ τὸ 17 μ. Χ. συμβὰς οὗτος σεισμὸς ἦν τοσοῦτον τρομερός, ὥστε οἱ ἄνθρωποι, ἐν ὑπαίθρῳ ἱστάμενοι, κατεπίνοντο ὑπὸ τῆς διανοιγομένης γῆς. Ὑπερμεγέθη ὄρη εἶχον κατακαθίσει, τὰ δὲ πρώην ὁμαλὰ ἐφάνησαν κατόπιν ἀπόκρημνα καὶ τὸ πῦρ ἐξέθορεν. Ἡ σύγκλητος δὲ τῆς Ρώμης καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Τιβέριος, ὅστις ἐγίνωσκε τὴν Χίον, ὡς περιηγηθεὶς αὐτὴν πρὶν ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, ἔδωκαν πολλὰ χρήματα ἐκ τῶν ἰδίων καὶ ἐκ τῶν φόρων, ἐξ ὧν καὶ ἀπήλλαξαν καὶ τοὺς ἐκ τοῦ σεισμοῦ ἐκείνου παθόντας κατοίκους τῶν Σάρδεων ἐπὶ πενταετίαν.

Οἱ σεισμοί, οἱ καταστρέψαντες τὴν ἀτυχῆ Χίον, δὲν ἀποτελοῦσι φαινόμενον μεμονωμένον καὶ ἄσχετον πρὸς τὰ πρόσφατα τοιαῦτα φαινόμενα ἐν τῇ Χίῳ καὶ ἐν τοῖς πέριξ αὐτῆς. Γνωστὸν ὅτι τῇ 17 Ἰουλίου 1880 σεισμὸς σπουδαῖος ἐγένετο κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ σεισμὸς ἐκεῖνος φαίνεται ὅτι εἶχε κίνησιν ὁμόκεντρον, ἤτοι αἱ δονήσεις αὐτοῦ ὑπῆρξαν τόσῳ μᾶλλον ἐλαφρότεροι, ὅσῳ αὗται ἀπεῖχον τοῦ κέντρου. Καὶ τὸ μὲν κέντρον ἦτο ἡ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ πόλις Μαινεμένη, αἱ δὲ ἀκτῖνες ἐξετάθησαν μακρὰν ἐπὶ τῆς στερεᾶς καὶ ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Μεταξὺ τούτων συμπεριλαμβάνονται ἡ Σάμος καὶ ἡ Χίος, ἀλλ' αἱ δονήσεις ὑπῆρξαν αὐτόθι ἐλαφραί. Σεισμοὶ οὐκ ὀλίγοι κατὰ τὸ 1880 ὡς καὶ κατὰ τὸ 1881 ἐγένοντο καὶ εἰς διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη, ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ. Οὐδαμοῦ ὅμως συνέβη τι, δυνάμενον καὶ πορρωτέρω νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν κατὰ μάρτιον τοῦ 1881 ἐν Χίῳ συμβᾶσαν καταστροφήν, ὁμοίαν τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία ὀλιγίστας μόνον ἀναφέρει καταστροφὰς ἐν Χίῳ ἐκ σεισμῶν ἐν Εὐρώπῃ. Τοιαῦται πανωλεθρίαι ἀπὸ αἰώνων ἤδη δὲν εἶχον ἀναφανῇ ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ κεντρώᾳ καὶ ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ καὶ ἐξαιρέσει τῆς μεγάλης ὑπὸ σεισμοῦ καταστροφῆς τῆς Λισσαβῶνος, καθ' ἣν οἱ νεκροὶ ἀνῆλθον εἰς 24,000 ἐκ 200,000 ἐν συνόλῳ κατοίκων. Τὰ ὅλα θύματα τοῦ σεισμοῦ τούτου ὑπελογίσθησαν εἰς ὀκτακισχιλίους νεκροὺς καὶ εἰς πλείονας τῶν δεκακισχιλίων τραυματίας. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι μολονότι ὁ σεισμὸς οὗτος ὑπελείπετο τὴν ἔντασιν κατὰ πολὺ τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν συμβάντων παραπλησίων σεισμῶν ἐν Κορίνθῳ, Κεφαλληνίᾳ, Θήβαις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, διότι οὔτε βράχοι ἀπεκόπησαν ἐκ τῶν ὑπερκειμένων ὀρέων, οὔτω κωδωνοστάσια ἢ μιναρέδες πολλοὶ κατέπεσον, ἡ ἐν Χίῳ καταστροφὴ ὑπῆρξε μεγαλειτέρα ἐν ταῖς ἐν γένει οἰκίαις τῆς νήσου ὡς ἐκ τῆς ἐλαττωματικῆς κατασκευῆς αὐτῶν, καθόσον μάλιστα οἱ πλεῖστοι τῶν τοίχων ἦσαν λείψανα τῆς φοβερᾶς πυρπολήσεως, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ τῶν

γεγονότων τοῦ 1821 καὶ ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λίθων καὶ λάσπης· πρὸς τούτοις αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν ἦσαν τριώροφοι, τοῦθ' ὅπερ διηυκόλυνε τὴν πτῶσιν ἢ ἄλλην βλάβην αὐτῶν. Εἰς τὴν γενομένην καταστροφὴν συνετέλεσε καὶ τὸ πεπαλαιωμένον καὶ ἄτεχνον τῶν στεγῶν, αἵτινες, κλονισθεῖσαι ἐκ τῶν δονήσεων, ἐξώθησαν καὶ κατεκρήμνισαν τοὺς τοίχους. Ὅσα χωρία ἦσαν ἐκτισμένα ἐπὶ ἀργιλλώδους καὶ πεδινοῦ ἐδάφους καὶ ἐν γένει ὅσαι οἰκίαι δὲν εἶχον στερεὰς τὰς βάσεις κατηρειπώθησαν, ἐνῷ οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην βλάβην ὑπέστησαν τὰ ἐπὶ βραχώδους ἐδάφους ἐκτισμένα χωρία, ὡς καὶ αἱ στερεὰς τὰς θεμελιώσεις ἔχουσαι οἰκοδομαί. Πρωτίστως τὴν καταστροφὴν τῶν οἰκιῶν ὑπεβοήθησε καὶ ἡ ἄτεχνος κατασκευὴ τῶν τοίχων, μεταξὺ τῶν παρειῶν τῶν ὁποίων οὐδεὶς ὑπῆρχε σύνδεσμος. Συνέπεια τούτου ἦν ἡ κατακορύφως καὶ παραλλήλως τῶν παρειῶν διάρρηξις αὐτῶν· τοῦτ' αὐτὸ ἔπαθον καὶ οἱ καλῶς καὶ μετ' ἀμμοκονίας ἐκτισμένοι τοῖχοι, ὅσοι εἶχον ἐπὶ μὲν τοῦ προσώπου λελαξευμένους λίθους, ἔσωθεν δὲ κοινούς. Ὅτι δὲ τὸ στερεὸν τῆς οἰκοδομῆς λίαν ὑποβοηθεῖ τὴν ἐν περιπτώσει σεισμῶν διάσωσιν τῶν κτιρίων, τεκμήριον ἡ μέχρι σήμερον διάσωσις τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ ἀρχαίων μνημείων, ἅτινα στερεωτάτην μὲν ἔχουσι τὴν θεμελίωσιν, ἐντελεστάτην δὲ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν.

Τοιαύτη ἡ κατὰ τὸ 1881 ἐπισκήψασα ἐν τῇ νήσῳ θεομηνία, ἧς γραφικὴν εἰκόνα παρέσχε καὶ ὁ ποιητικώτατος γνώστης τῆς ἑλληνικῆς πρώην διοικητὴς Ἀδάνων καὶ ἄλλοτε ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Ἀβεδδὶν πασσᾶς, ὅστις, κλαίων τὴν καταστροφὴν ταύτην ἐν ᾗ ἀκριβῶς ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη γλώσσῃ, ἀπεκάλυψε τὸν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καταλαβόντα πόνον διὰ τῶν ἑξῆς:

Χίος; ἀπέθανες ἢ ζῇς; ψυχομαχᾷ ἡ Χίος·
τὴν περιρρέουν δάκρυα, ἀντὶ ὁρμοσιᾶς μαῦρου,
τὴν περισφίγγει θάνατος ὀδυνηρὸς καὶ κρύος,
δὲν τὴν κοσμεῖ ὡς ἄλλοτε ἡ λάμψις τοῦ ἡλίου.

Πῶς; δὲν λυπᾶτ' ὁ θάνατος τόσα κορμιὰ θραυσμένα;
πῶς; δὲν λυπᾶται ὀρφανὰ παιδιὰ χωρὶς μητέρα;
πῶς; δὲν λυπᾶται στεναγμοὺς καὶ χέρια σταυρωμένα;
πῶς; δὲν ἀκούει ἀλαλαγμοὺς καὶ θρήνους ἐς τὸν ἀέρα;

Κατεστραμμένη νῆσός μου, νῆσος μὲ τόσην χάρι!
πῶς νὰ ξυπνήσῃς; τί νὰ ἰδῇς! οἱ φοβεροὶ σπασμοί σου
σ' ἐκρήμνισαν, σ' ἐρήμωσαν, τῆς θάλασσας καμάρι,
καὶ σοῦ κλονίζουν τὴν καρδιὰ νὰ δράξουν τὴν ζωή σου.

Σὺ μὴ πεθάνῃς, Χίος μου, ἀρκοῦν τὰ θύματά σου,
ἀρκοῦν τὰ τόσα δάκρυα, ποῦ τρέχουν εἰς τὰ ξένα.
τί ἄλλο θέλ' ὁ θάνατος; ἀφοῦ τόσα παιδιά σου
τὰ ἔθαψε 'ς τὰ στήθη σου τὰ ματοκρυμνισμένα;

Ἂν καὶ ξυπνήσῃς, δὲν θὰ ἰδῇς νυφάδας στολισμένας
νὰ φέρωσι 'ς τὰ στήθη των τῆς ἄνοιξης τοὺς κρίνους·
ἂν θὰ ξυπνήσῃς δὲν θ' ἀκοῦς φωνὰς χαρωμένας,
ἄλλα τραγούδια δὲν θ' ἀκοῦς παρὰ γονέων θρήνους.

Θὰ ἰδῇς εἰς τὸν λιμένα σου πλοῖα καὶ θὰ 'ρωτήσῃς
σὰν ποῖος ἄνεμος σφοδρὸς τὰ ἔφερα σιμά μου;
ἀλλ' ἅμα ἰδῇς τὰ στήθη σου, τότε θὰ λαχταρίσῃς
τότε θὰ εἰπῇς, ἡ δυστυχής! ἔπνιξα τὰ παιδιά μου.

Ἐγώ! μήτηρ φιλόστοργος! νὰ γίνω παιδοκτόνος;
ἐγὼ τ' ἀγαπημένα μου παιδιὰ νὰ θανατώσω;
ἄχ! τί κατάρα δι' ἐμέ; τί μαυρισμένος χρόνος;
πνίξε με, φίλη θάλασσα, δὲν θέλω νὰ γλυτώσω.

Τί νὰ γλυτώσω; τί νὰ ἰδῶ; πτώματα συντριμμένα;
νἄλθῃ χειμῶνας κι' ἄνοιξις καὶ πάντα νά 'χω θρήνους;
πάντα νὰ βλέπω λυπηρὰ ματάκια δακρυσμένα;
κι' ἀντὶ γιὰ στήθη νυμφικὰ νά 'χω δροὺ τάφους κρίνους;

Σεισμέ! δὲν εἶσαι ἄνθρωπος, νὰ σὲ κατηγορήσω.
ἄλλως θὰ σ' ἔλεγα πολλὰ καὶ θά 'βλεπες τί κρῖμα
ἔπραξεν ἡ ἐπάρατος καὶ τρομερὰ ὀργή σου,
κι' ἕνα νησὶ περιχαρὲς μετέτρεψες εἰς μνῆμα.

Τόσαις ψυχαῖς παραίτησαν χορμιὰ ἀγαπημένα
εἰς θλιβερὰ ἐρείπια χωρὶς ταφὴν καὶ μνῆμα,

καὶ τόρα τρέχουν φάσματα φάσματα λυπη-
[μένα,
ἀφοῦ ἀκαίρως ἔκοψας τοῦ βίου των τὸ νῆμα.

Ποῦ ναῦρουν τώρα συγγενεῖς, μητέρας νὰ
[φιλήσουν
παιδιὰ ἀνήλικα, μικρὰ ἄχ! τῆς καρδιᾶς
[στολίδια!
πῶς τέτοι᾽ ἀηδόνια ὀρφανὰ πλέον δὲν θὰ λα-
[λήσουν;
καὶ θὰ τὰ τρώγουν σκώληκες, θὰ τὰ δαγ-
[κάνουν ψείδια;

Ὢ! δυστυχία! τί κραυγή; κραυγὴ ἀπὸ μη-
[τέρας;
τί θρῆνοι; τί ἀλαλαγμοί, γεμίζουν τὸν
[ἀέρα;
τί στεναγμοὶ ὀδυνηροὶ κλονίζουν τοὺς πα-
[τέρας;
τί χρόνος καὶ τί κυριακή. τί ἀποφρὰς
[ἡμέρα;

Παῦσε, φρικώδης Μοῦσα μου, πλέον δὲν ὑπο-
[φέρω
νὰ περιγράφω θύματα, κορμιὰ ἐρημωμένα.
τέτοιαν σκηνὴν θανατηρὰν γιατί νὰ ἐπα-
[νεύρω;
εἰς μνήμην τόσων συγγενῶν εἰς μάτια
[ματωμένα.

Σύ, Παντοδύναμε Θεέ! Σὺ ποῦ τὸ πᾶν γνω-
[ρίζεις,
σὺ εἰς λουλούδια καὶ πουλιὰ δίδεις τροφὴν
[καὶ δρόσον,
τὰς λυπημένας τὰς καρδιὰς σὺ τὰς παρη-
[γορίζεις,
σὺ δίδεις ἄνεσιν ψυχῆς, σὺ τοὺς ἀνθρώπους
[σῶσον.

Σὺ μετὰ χρόνους καὶ καιροὺς τὰ πάντα διορ-
[θόνεις,
διώχνεις τὴν λύπη μὲ χαρά, τὴν νύκτα
[μὲ ἡμέρα,
σὺ ὅστις ἔπλασες τὸ πᾶν, τὰ πάντα κατορ-
[θόνεις,
αὐ ξεύρεις νὰ παρηγορῇς περίλυπον μη-
[τέρα.

Λυπήσου, εὔσπλαγχνε Θεέ! τὴν τάλαινάν
[σου Χίο,
τὰ τέκνα της τὰ ὀρφανά, τὰ περιπλα-
[νημένα,
λυπήσου, καὶ ἂν σ᾽ ἔπταιξε, τὸ δάκρυ της
[τὸ κρίο,
λυπήσου τόσα ὀρφανά, ποῦ δὲν ἔχουν κα-
[νένα.

Ἂν ἡ καρδία σας, ἄνθρωποι, αἰσθάνετ᾽ εὐσ-
[πλαγχνία,
ἰδοὺ τὰ τόσα θύματα ποῦ τρέμουν καὶ
[πεινοῦνε,
συνδράμετε τὰ ὀρφανά, τὰ ἄστεγα, τὰ κρύα
μὴ τὰ ἀφήσετ᾽ ἔρημα στοὺς δρόμους νὰ
[χαθοῦνε.

ΧΡΙΣΤΟΣ. Μετὰ τὰ ἐν τοῖς ἄρθροις ΙΗΣΟΥΣ καὶ ΧΡΙΣΤΟΣ περί τε τοῦ βίου καὶ τῶν διδαγμάτων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰρημένα αἱ ἐνταῦθα ἐκτιθέμεναι μερικώτεραι λεπτομέρειαι ἀφορῶσιν εἰς τελειοτέραν τῶν ἄρθρων ἐκείνων καὶ πληρεστέραν συμπλήρωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀρίστου περὶ τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ πονήματος τοῦ γαλάτου κληρικοῦ πατρὸς Διδόν, ὅστις καὶ προεισαγωγικῶς ἐξαίρων τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας θεμελιωτοῦ, χαρακτηρίζει αὐτὸν ὑπὸ τὸν ἐξῆς χριστιανικώτατον ἅμα καὶ εἰς τὸ ὕψος τοῦ Χριστοῦ ἀνταποκρινόμενον τύπον: «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τὸ μέγα τῆς ἱστορίας ὄνομα· ἂν ὑπάρχωσιν ἄλλα, ὑπὲρ ὧν τις ἀποθνήσκει, οὗτός ἐστιν ὁ μόνος, ὃν λατρεύουσι πάντες οἱ λαοί, πᾶσαι αἱ φυλαί, πάντες οἱ αἰῶνες. Ὃ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρων γνωστὸς ἐστιν ἀνὰ σύμπαντα τὸν κόσμον μέχρις αὐτῶν τῶν ἀγρίων· καὶ παρ᾽ αὐτοῖς τοῖς ἐκπεφυλισμένοις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀκαταπονήτως οἱ ἀπόστολοι ἐξήγγειλαν ὅτι ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ὅτι οἱ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπόβλητοι δύνανται νὰ σωθῶσιν ἀγαπῶντες αὐτόν. Τὰ ἐνδοξότερα πνεύματα τοῦ παρελθόντος εἰς λήθην θὰ περιήρχοντο, ἐὰν μνημεῖα—ἀνάκτορα, ὀβελίσκοι ἢ τάφοι, —ἐὰν ἔγγραφα μαρτύρια· πάπυροι ἢ διφθέραι, πλίνθοι, στῆλαι ἢ μετάλλια—δὲν διέσωζον ἡμῖν ποιάν τινα τούτων ἀνάμνησιν. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἐπέζησεν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν πιστῶν αὐτῷ. Ἰδοὺ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ, τὸ ἀναλλοίωτον αὐτοῦ μνημεῖον. Ἡ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἱδρυθεῖσα Ἐκκλησία πληροῖ διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς τοὺς αἰῶνας καὶ τὸ διάστημα. Αὕτη γνωρίζει, ἀγαπᾷ καὶ λατρεύει αὐτόν. Οὗτος ἀποτελεῖ τὸ δόγμα, τὸν ἠθικὸν νόμον καὶ τὸ θρήσκευμα αὐτῆς. Ἀδιακρίτως, ἀνεξαιρέτως διδάσκει αὕτη τοὺς πάντας ὅτι οὗτος εἶναι ὁ ἐνανθρωπίσας μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου συλληφθείς, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐλθών, ἵνα πάθῃ καὶ ἀποθάνῃ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν, νὰ καταναικήσῃ τὸν θάνατον διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ὁ ἀνελθὼν εἰς τὸν Πατέρα, ἵνα παρασκευάσῃ τὴν παρ᾽ αὐτῷ θέσιν ἡμῶν, ὁ ἐπανελευσόμενος, ἵνα κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς τὴν αἰώνιον ζωὴν χαριζόμενος, τοὺς δὲ πονηροὺς εἰς τὰ σκότη ἀπωθῶν καὶ

εἰς τὸν ψυχικὸν θάνατον. Τὸ σύμβολον τοῦτο ἀποτελεῖ δογματικὴν καὶ ἱστορικὴν ἀκρίβειαν, τὸ δημῶδες περὶ τοῦ Ἰησοῦ δόγμα καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως. Εὐαγγελικὸν δόγμα, θεολογία, χριστιανικὴ ἠθική, μόρφωσις, ἱεραρχία ἢ ἐκκλησία, τὰ πάντα βασίζονται ἐπ' αὐτῆς».

Χάρις εἰς τὴν ἀδιάκοπον ἐργασίαν τῶν διδακτόρων τὸ δόγμα τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ἠθική, ἡ διδασκαλία καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ κατέστησαν βαθμηδὸν ἀντικείμενον διακεκριμένων, τελείων καὶ διωργανισμένων ἐπιστημῶν, ἀνταποκρινομένων εἰς τοὺς νομίμους πόθους τῶν πιστῶν, τῶν ἐπιθυμούντων νὰ καταστῶσιν ἄνθρωποι τῆς πίστεως, ἄνθρωποι τῆς ἐπιστήμης. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι καὶ ὁ βίος τοῦ Χριστοῦ δέον νὰ ἐκτεθῇ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἱστορίας. Ὑπάρχουσιν ὀπαδοὶ τῆς σήμερον καλουμένης κριτικῆς σχολῆς, καθ' οὓς ὁ Χριστὸς τοῦ δόγματος καὶ τῆς παραδόσεως, ὁ Χριστὸς τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δόγματος ἑρμηνευομένων Εὐαγγελίων οὔτε εἶναι, οὔτε δύναται νὰ εἶναι ὁ Χριστὸς τῆς ἱστορίας. Ὁ κατ' ἰδέαν οὗτος Χριστός, Θεὸς ἅμα καὶ ἄνθρωπος, ἔνσαρκος λόγος, συλληφθεὶς δι' ἀνηκούστου θαύματος, ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς αὐτοκαλούμενος ὑπὸ τὴν μεταφυσικὴν καὶ ἀπόλυτον ἔννοιαν, ὁ πολλαπλασιάζων τὰ θαύματα, ὁ ὁμιλῶν ὃν τρόπον τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον παρίστησιν αὐτὸν ὁμιλοῦντα, ὁ τρεῖς μετὰ τὸν θάνατον ἡμέρας ἀναστάς, ὁ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀναλαμβανόμενος μετὰ 40 ἡμέρας, δὲν εἶναι πραγματικὸς ἄνθρωπος καὶ ὑφίσταται ἐν τῇ εὐσεβεῖ φαντασίᾳ τῶν πιστῶν. Ὁ ἀληθὴς Ἰησοῦς, ὁ Ἰησοῦς τῆς ἱστορίας ἐγεννήθη, ὡς πάντες οἱ ἄνθρωποι, ἔζησεν ὡς αὐτοί, δὲν ἔπραξε πλείονα θαύματα ἢ αὐτοί, ἐδίδαξεν ἀγνοτέραν ἠθικήν, ἵδρυσε θρήσκευμα ἧττον ἀτελὲς τῶν λοιπῶν καί, ὡς πάντες ἐν γένει οἱ μεταρρυθμισταὶ ὑποκύπτουσιν εἰς τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην τῆς κοινωνίας ἐν ᾗ βιοῦσι, κατέστη καὶ αὐτὸς θῦμα τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης τῶν Ἰουδαίων· ἀπέθανεν, ὡς ἡμεῖς, ἀνέστη δὲ οὔτε ζῇ ἐν τῷ Θεῷ. Καὶ ὅμως, οὔτε λέγει ὁ γαλάτης κληρικός, τὸ ζήτημα τῆς θεότητος διίστησιν ἀπ' ἀλλήλων τὰ μεγαλείτερα πνεύματα ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τοιαύτην διάστασιν θὰ προκαλῇ αἰωνίως. Παράδοξον εἶναι τὸ φαινόμενον ὅτι ὁ Ἰησοῦς μόνος ὑπεκίνησε τοιοῦτον πρόβλημα, ὅπερ οὐδέποτε ἀποκοιμίζεται ἐν τῇ συνειδήσει τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὑφ' οὗ μετὰ βεβαιότητος ἀείποτε ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις θὰ ταράσσηται. Ἡ σφοδρὰ αὕτη διαφωνία, ἧς ἀντικείμενον ἐγένετο ὁ Ἰησοῦς, προλεχθεῖσα θὰ διαρκέσῃ ἐφ' ὅσον καὶ ὁ κόσμος· καὶ καταπονεῖ μὲν τὸν χριστιανόν, ἀλλ' οὐδόλως ἐκπλήσσει, οὐδὲ ταράσσει αὐτόν, καθορῶντα ἐν αὐτῇ τὸ σύμβολον τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη προῆλθεν εἰς φῶς ζῶντος ἔτι τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐνῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἁπαντῶντες εἰς ἐρώτησιν τούτου, ἔλεγον αὐτῷ: «Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», οἱ ἄνθρωποι, οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον: Προφήτης ἐστίν· ἐνῷ ἄλλοι, τυφλότεροι ἔτι, βλάσφημον τοῦτον ὑπελάμβανον καὶ στασιαστήν. Ὁ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἀγὼν ἐπὶ πολλοὺς παρετάθη αἰῶνας καὶ ἐνῷ ἐθνικὸς φιλόσοφος, ὁ Κέλσος, καίπερ μὴ ἀπαρνούμενος τὰ τοῦ Ἰησοῦ θαύματα, ὡς ἄτοπα τὰ δόγματα αὐτοῦ κατεχλεύαζε καὶ ἐπαίσχυντον τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐθεώρει, ὁ Ὠριγένης, ἀναιρῶν τὰς τούτου δοξασίας, γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ ἀνεκήρυσσε τὴν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ θεότητα. Παρῆλθον ἐκτοτε χρόνοι καὶ ὁ ἐσταυρωμένος ἐμεγαλύνθη, καταστρέφων τὸν ἐθνισμόν, ἀπορροφῶν τὴν φιλοσοφίαν, καθαιρῶν τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν, κατακυριεύων τὴν γῆν, ἐκπολιτίζων τὴν βαρβαρότητα καὶ νέον κόσμον δημιουργῶν. Τί λοιπὸν ἔπραττεν ὀρθῶς, οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ἀναθεματίσαντες καὶ θανατώσαντες τὸν Ἰησοῦν; οἱ ἐθνικοί, ὡς ὁ Τάκιτος καὶ ὁ Σουετώνιος καὶ ὁ ἔντιμος τῆς Βιθυνίας ἔπαρχος Πλίνιος ὁ Νεώτερος, οἱ περιφρονοῦντες αὐτόν τε καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, οὕσπερ ἐθεώρουν ἀξιοκαταφρόνητον ὁμάδα; οἱ φιλόσοφοι, ὡς ὁ Κέλσος, οἱ καταπονοῦντες αὐτὸν διὰ τῆς μωρᾶς αὐτῶν σοφίας ἢ οἱ ἀπόστολοι, οἱ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ λατρεύσαντες; Ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἦτο πράγματι ὁ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ ὀνειδισθείς, τίνι τρόπῳ ἀφῆκεν ἐν τῇ γῇ τοσοῦτον πασιφανὲς ἴχνος διαβάσεως; τίνι τρόπῳ ἵδρυσε θρήσκευμα, κυριαρχῆσαν τοῦ κόσμου; Τὸ κατόρθωμα εἶναι ἀνεκφραστον, ἀποτελεῖ δὲ πάγκοινον ἀπόδειξιν ὅτι ὁ

Ἰησοῦς ἦτο πᾶν ὅ,τι ἡ Ἐκκλησία περὶ αὐτοῦ βεβαιοῖ.

Ἐγράφη ἤδη (ὅρα ΧΡΙΣΤΟΣ) ὅτι τὰ Εὐαγγέλια ἀποτελοῦσι τὴν κυρίαν πηγὴν τῶν εἰς τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀναγομένων. Βραχεῖαί τινες λεπτομέρειαι εὑρηνται πρὸς τούτοις καὶ ἔν τισιν ἐπιστολαῖς, ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων γραφείσαις, καὶ ἔν τισι κεφαλαίοις τῶν Πράξεων αὐτῶν. Παρὰ τὸ εὐάριθμον καὶ περιεκτικὸν αὐτῶν τὰ ἔργα ταῦτα ἀνεξάντλητον περιλαμβάνουσι πλοῦτον ὡς πρὸς τὴν ἀφθονίαν τῶν γεγονότων καὶ τῶν λόγων, οὕσπερ ἐκτιθέασιν. Ὡς ἔγγραφα, ἡ πρώτη ἀξία, ἣν ταῦτα κέκτηνται, εἶναι ἡ ἀρχαιότης αὐτῶν. Συντεταγμένα ἐν τῇ ἐπακολουθησάσῃ τὰ γεγονότα ἐποχῇ, ἀποτελοῦσι ταῦτα τὴν ἁπλῆν καὶ περιοδικὴν ἔκφρασιν τῶν ἐνθυμίων, ἅτινα κατέλιπον ἐν τῇ ψυχῇ τῶν μαθητῶν, ἡ διδασκαλία, τὰ διδάγματα, τὰ παραδείγματα, τὸ πρόσωπον αὐτὸ τοῦ ἐκλιπόντος Κυρίου. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ μετεμορφώθησαν, οὕτως εἰπεῖν, ἐκ τῆς ἐπὶ 2½ ἔτη μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνίας, καθ' ἣν τὸ οὐσιωδέστερον τοῦ Ἰησοῦ ἔργον, τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ὅπερ ἐπρώτευε μεταξὺ τῶν λοιπῶν καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου τὰ μετὰ ταῦτα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσιν, ἦν ἡ ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ἐγχάραξις τῆς ζώσης καὶ πιστῆς αὐτοῦ εἰκόνος. Πράγματι ἀφοῦ ὤφειλον ἐπὶ τέλους νὰ κηρύξωσιν αὐτόν, δὲν ὤφειλον προηγουμένως νὰ γνωρίσωσι τοῦτον; Τίς δ' ἄλλος ἐκτὸς τοῦ Ἰησοῦ ἠδύνατο ν' ἀναπτύξῃ καὶ διδάξῃ αὐτοὺς τὰ κατ' αὐτόν; Καὶ ὁ Ἰησοῦς οὐδὲν αὐτοῖς ἀπέκρυψεν, ἀλλ' ἀπεκαλύφθη αὐτοῖς καθ' ὁλοκληρίαν· καὶ οὗτοι δὲ ἀνεγνώριταν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ πᾶν ὅ,τι ἦλθεν ἐπὶ γῆς νὰ ἐκπροσωπήσῃ, ἤκουσαν τοὺς λόγους καὶ ἁγίους αὐτοῦ λόγους, κατέστησαν μάρτυρες τῆς ἀκατανικήτου καὶ θείας αὐτοῦ δυνάμεως, κατενόησαν τὸν συγκεκαλυμμένον λόγον τῶν παθημάτων αὐτοῦ, τῶν θλίψεων, τῆς ἐκουσίου ἀδυναμίας καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, εἶδον τὴν δόξαν τοῦ ἀναστάντος, δόξαν, ἧς ἡ λάμψις, συγκεκαλυμμένη διὰ τὸν κόσμον, ἐκεφυλάχθη μόνοις τοῖς μαθηταῖς, ἔσωθεν δὲ ἅμα καὶ ὁρατῶς, κατεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Τὴν ὑπεράνθρωπον ταύτην δύναμιν ἐνδυσάμενοι, συνησθάνθησαν ὅτι ἐγένοντο ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, ἐκατανίκητοι κήρυκες τῆς πίστεως αὐτοῦ καὶ συνεχισταὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀρξαμένου ἔργου· καὶ ἰδοὺ οἱ ἀγροῖκοι, οἱ ἀμαθεῖς, οἱ δειλήμονες οὗτοι Γαλιλαῖοι, ἀποδυσάμενοι πάντα δισταγμόν, πάντα φόβον, ἤρξαντο 50 μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡμέρας ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ πόλει τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου αὐτῶν κηρύσσοντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ πρὸ τοῦ λαοῦ ἐκείνου, ὅστις ἠτήσατο τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ καὶ πρὸ τοῦ συνεδρίου, ὅπερ παρεσκεύασε ταύτην. Κατήγγελλον τοὺς φονεῖς αὐτοῦ, ἐπεκύρουν τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀνάστασιν τούτου, ἀπεκάλυπτον αὐτὸν ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως ἀγγελθέντα προφήτην, ἐκήρυσσον τὴν θαυματοποιὸν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ ἐν τῇ τόλμῃ τῆς πίστεως αὐτῶν κατεδείκνυον αὐτὸν ὡς τὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιτεκτόνων μὲν περιφρονηθέντα λίθον, καταστάντα ὅμως ἐν χερσὶ τοῦ Θεοῦ λίθον ἀκρογωνιαῖον καὶ μόνον σωτῆρα, δοθέντα τοῖς ἀνθρώποις. Ὁ λόγος, ἡ τόλμη, ἡ πεποίθησις καὶ ὁ ζῆλος αὐτῶν ἦσαν ἀκατανίκητα· οὐδὲν ἀνεχαίτιζεν αὐτούς. Καὶ μάρτυρας τῆς ἀναστάσεως ἑαυτοὺς παριστῶντες καὶ τὴν εὐσυνειδησίαν τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν ἐπικαλούμενοι, ἐκήρυσσον ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ ὁ Ὕψιστος πέμπει εἰς πάντας τοὺς ὑπακούοντας αὐτόν, θὰ ἐμαρτύρει καὶ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ὑπ' αὐτῶν λεγομένων: «Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ἡμεῖς διεχειρίσασθε, κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου· τοῦτον ὁ Θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ» (Πραξ. Ε',30—33). Τὸ ἀποστολικὸν τοῦτο κήρυγμα εἶναι τὸ πρῶτον Εὐαγγέλιον καὶ προῆλθεν ἐξ αὐτῆς τῆς ψυχῆς τῶν ἀμέσων μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὰ ῥήματα ταῦτα τῶν Ἀποστόλων ὑπῆρξαν θεῖα· δὲν ἐφεῦρε ταῦτα ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις, ἀποτελοῦσι δὲ ἀπήχησιν τῶν τοῦ Ἰησοῦ ῥημάτων. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν αὐθεντικότητα αὐτῶν. Οἱ ἀπόστολοι συνησθάνθησαν πάραυτα τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐξακριβῶσαι τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ βίου αὐτοῦ. Οἱ πρῶτοι ἐκχριστιανιζόμενοι ἐνθέρμως ἤθελον βεβαίως νὰ διατηρήσωσιν ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν τὴν ἀγαθὴν ἀγγελίαν, ἣν ἐκήρυξαν

αὐτοῖς οἱ τοῦ Ἰησοῦ ἀπόστολοι· οἱ τελευταῖοι δ' οὗτοι πάλιν, τῶν νεοφύτων ἀποχωριζόμενοι καὶ ἀποσπώμενοι τῶν ὑπ' αὐτῶν ὀργανωθεισῶν ἀρτισυστάτων κοινοτήτων, περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο νὰ καταλίπωσιν αὐτοῖς μαρτύριον διαρκέστερον ἢ τὰ ῥήματα αὐτῶν. Τὸ Εὐαγγέλιον ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην.

Βραχὺς φαίνεται ὁ χρόνος, ὅστις παρῆλθεν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀποστολικοῦ κηρύγματος μέχρι τοῦ πρώτου γραπτοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ κοινὴ τῆς Ἐκκλησίας παράδοσις τάσσει τὴν συγγραφὴν τοῦ πρώτου Εὐαγγελίου μεταξὺ τοῦ 33 καὶ 40 μ. Χ. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο, οὗτινος συγγραφεὺς εἶναι ὁ ἀπόστολος Ματθαῖος, ἐγράφη ἑβραϊκοῖς γράμμασι διὰ τοὺς Ἰουδαίους τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν γλώσσῃ, ὁμιλουμένῃ τότε ὑπ' αὐτῶν, τῇ ἀραμικῇ διαλέκτῳ, ἀποτελούσῃ κρᾶμα χαλδαϊκῆς καὶ συριακῆς. Ἡ θεμελιώδης ἰδέα, ἐφ' ἧς συνεκεντροῦτο ὁλόκληρος ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων, περιελαμβάνετο ἐν τῷ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦν πρὸ πάντων ὁ ὑπὸ τῶν προφητῶν ἀγγελθεὶς μεσσίας τοῦ Ἰσραήλ. Τὸ κήρυγμα αὐτῶν, καθ' ὃ ἐπειρῶντο νὰ ἐμφυτεύσωσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀνωτέρω ἰδέαν, ἀποτελεῖ κοινὴν μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας ταύτης, ὡς τεκμηριοῦται καὶ ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τῶν ἐν ταῖς πράξεσι διασωθέντων ἡμῖν λόγων (Ὅρα Πραξ. Β'. 14 κ. ἑ., Δ'. 8 κ. ἑ., Ε'. 29—32 κτλ.). Ἡ ἰδέα αὕτη ἐνέπνευσε τὸ πρῶτον Εὐαγγέλιον, οὗτινος εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ οὗτινος τὰ μέρη συνενοῖ ὡς ἐν κέντρῳ. Τὸ βιβλίον τοῦτο φυσικῶς καὶ κατ' ἀνάγκην ἔδει νὰ ἔχῃ τίτλον αὐτὴν τὴν γενεαλογίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀποκαθιστῶν τὴν ἐκ τοῦ Δαβὶδ καταγωγὴν αὐτοῦ, διότι ὁ δημοτικώτερος τῶν τίτλων τοῦ Μεσσίου ἐν τοῖς ὄμμασι παντὸς Ἰουδαίου ἦν ὁ τίτλος τοῦ υἱοῦ τοῦ Δαβίδ. Ὁ σαφὴς οὗτος χαρακτὴρ τοῦ Εὐαγγελίου τούτου ἐξηγεῖ ἀνεξαρτήτως τῆς ἀποστολικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ τῆς πρὸς τὰ λοιπὰ Εὐαγγέλια προτεραιότητος, τὸ κῦρος, οὗτινος ἀπολαύει, καὶ τὴν ἔκτακτον ἐνέργειαν, ἣν ἐξήσκησεν ἐν τῇ προσελκύσει τῶν Ἰουδαίων. Τὸ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μετὰ τῶν πιστῶν ζωηρῶς συζητούμενον τότε ζήτημα ἦτο τὸ ἑξῆς, ἂν δηλ. ὁ Ἰησοῦς ἦναι ἢ μὴ ὁ τῶν προφητῶν Μεσσίας. Τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἀπεκρίνετο εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην μετὰ θριαμβευτικῆς ἀποδείξεως. Τὸ ἀρχικὸν ἰδίωμα, ἐν ᾧ συνετάγη, δὲν ἦτο τότε καταληπτὸν ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης· καὶ ὅμως τὸ ζήτημα τοῦτο, ἂν ὁ Χριστὸς ἦτο ὁ Μεσσίας ἢ μή, δὲν ἐνδιέφερε μόνον τοὺς Ἰουδαίους τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς Ἰουδαίας, τῆς Ἰδουμαίας καὶ τῆς Γαλιλαίας, ἀλλὰ πάντας τοὺς τῆς διασπορᾶς· ἐπειδὴ δὲ οἱ τελευταῖοι οὗτοι ὡμίλουν τὴν ἑλληνικήν, ἐδέησε νὰ μεταφρασθῇ αὐτοῖς τὸ ἐν τῇ συροχαλδαϊκῇ γεγραμμένον Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου. Πολλοὶ ἐπεδόθησαν τότε κατὰ τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Παπίᾳ (Εὐσεβ. Ἐκκλ. ἱστορ. Γ', 39) εἰς τὴν μετάφρασιν ταύτην, ἑλληνικὴ δὲ μετάφρασις, ὑπὸ ἀγνώστου γενομένη (Ἱερων. Περὶ ἐνδοξ. ἀνδρ. Γ'), παρηκολούθησε πιστότατα τὸ ἀραμικὸν πρωτότυπον καὶ πάραυτα ἐπεσκίασε τὸ πρωτότυπον κείμενον. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο ἐξηφανίσθη μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ἱεροσολύμων μετὰ τοῦ ὁμίλου τῶν ἐξ Ἰουδαίων χριστιανῶν, οἵτινες ἐποιοῦντο χρῆσιν αὐτοῦ. Ἐὰν δ' ἔμεινεν ἀντίτυπον αὐτοῦ ἐν χερσὶ τῶν Ἐβιωνιτῶν καὶ τῶν Ναζωραίων, ἠλλοιώθη, ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα, ἅτινα οἱ αἱρετικοὶ ἐτροποποίουν, ἐνόθευον, ἐκολόβουν καὶ μετέβαλλον ἐν γένει κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν δοξασιῶν αὐτῶν. Μετά τινα χρόνον, ὅτε οἱ ἀπόστολοι, συμπληρώσαντες τὸ ἔργον αὐτῶν ἐν Ἰουδαίᾳ, διεσπάρησαν χάριν τοῦ κηρύγματος, εἷς τῶν μαθητῶν τοῦ Πέτρου, Μᾶρκος τοὔνομα, ὅστις φαίνεται ὅτι ἦτο ὁ ἅγιος Μᾶρκος τῶν Πράξεων (Πράξ. ΙΒ'. 25), ἠκολούθησε τὸν ἀπόστολον Πέτρον ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς αὐτοῦ. Ὁ Πέτρος, ἀναγκασθεὶς ὡς ἐκ τοῦ καταδιωγμοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀγρίππα νὰ ἀπομακρυνθῇ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀφίκετο εἰς Ῥώμην, ὅπου τὸ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυγμα ὑπὸ ἐκτάκτου ἐστέφθη ἐπιτυχίας. Τῶν ἀδελφῶν θελησάντων νὰ ἔχωσιν ἔγγραφον ἐνθύμιον τῶν λόγων τοῦ ἀποστόλου, ὁ Μᾶρκος τῇ αἰτήσει αὐτῶν ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ, τοῦ δὲ ἀποστόλου περιβαλόντος τὸ ἔργον διὰ τοῦ κύρους αὐτοῦ, τὸ Εὐαγγέλιον ἀνεγινώσκετο τοῦ λοιποῦ ὑφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ὁ Κλήμης μαρτυρεῖ. Ἡ ἀρχαιότης ὁμοφώνως ἐπικυροῖ τὰ γεγονότα ταῦτα.

Τὸ δεύτερον τοῦτο Εὐαγγέλιον, συγκρινόμενον πρὸς τὸ πρῶτον, διακρίνεται ἐπὶ τῇ συνοπτικότητι αὐτοῦ. Πᾶν ἰουδαϊκὸν στοι-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

χεῖον τοῦ εὐαγγελίου Ματθαίου, πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἰησοῦ ἐξήρθη ἐνώπιον τῶν Ἰουδαίων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀποδεῖξαι αὐτοῖς ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο ὁ Μεσσίας τοῦ Ἰσραήλ, πᾶν τοιοῦτον ἀπέφυγεν ὁ Μάρκος. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἀπευθύνεται ἄλλως πρὸς ἀναγνώστας, ἀγνοοῦντας τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα. «Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καί τινες τῶν γραμματέων, ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσί, τοὐτέστι ἀνίπτοις, ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο· (οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι, καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν. (Μαρκ. Ζ′, 1—5)». Ὁ Μάρκος ἀφηγεῖται τὸν δημόσιον βίον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως δὲ πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ δεύτερον τοῦτο εὐαγγέλιον στερεῖται πρωτοτυπίας, διότι συνετάγη μὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πρώτου ἐξαιρέσει τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνωτέρω περικοπῶν, ἀλλ' ὁ Μάρκος εἶχε κατ' ἀνάγκην ὑπ' ὄψιν τὸ ἀραμικὸν εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου καὶ ἐχρησιμοποίησε τοῦτο πρὸς καταρτισμὸν τοῦ ἰδίου εὐαγγελίου ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ἐν τῇ ἀφηγήσει ὅμως τῶν γεγονότων τούτων ἡ πρωτοτυπία εἶναι πασιφανής. Ἡ προσεκτικὴ παραβολὴ καταδείκνυσιν ὅτι ἑτέρωθεν λαμβάνει τὰς πληροφορίας αὐτοῦ καὶ ὅτι ἤκουσε τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἐκ ταύτης κυρίως τῆς πηγῆς ἤντλησε τὰς νέας λεπτομερείας, ἃς παρατίθησι, τὴν πληρεστέραν γνῶσιν τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν τόπων καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι χαρακτηρίζει τὸ ἔργον αὐτοῦ. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου, μὴ ἀποσκοποῦν ὡς τὸ τοῦ Ματθαίου, εἰς ἀπόδειξιν τῆς ὡς Μεσσίου ἰδιότητος τοῦ Χριστοῦ, ἀποτελεῖ κοινὴν ἀφήγησιν τοῦ ἐν Γαλιλαίᾳ βίου τοῦ Ἰησοῦ, τῆς τραγικῆς λύσεως τοῦ βίου τούτου καὶ τῆς θριαμβευτικῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀναστάσεως αὐτοῦ. Οἱ Χριστιανοί, ζωπυρούμενοι ὑπὸ τοῦ κηρύγματος τῶν ἀποστόλων, ἐνεπνέοντο καὶ ἐκ τῶν ἐλαχίστων ῥημάτων καὶ πράξεων τοῦ Ἰησοῦ· ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ παρὰ τοῖς μαθηταῖς καὶ τοῖς νεοφύτοις ἔσπευδον ἐγγράφως νὰ διατηρήσωσι πᾶν ὅ,τι ἤκουσαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος τῶν μαρτύρων (τῆς τοιαύτης δὲ ἐνεργείας κέντρον ἐγένετο ἰδίᾳ τὸ ἀραμικὸν Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου) ἡρμήνευον, μετέφραζον καὶ ἐπειρῶντο νὰ συμπληρώσωσι τὸ τοῦ Ματθαίου Εὐαγγέλιον καὶ νὰ συνδέσωσι τὰ γεγονότα πρὸς ἄλληλα κατὰ τάξιν, μᾶλλον ἁρμόζουσαν πρὸς τὴν πραγματικότητα τῆς ἱστορίας. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς φιλολογικῆς ταύτης ἐνεργείας δὲν περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, πάντα δὲ τὰ βιβλία ἐκεῖνα, ἅτινα ἐξυπονοεῖ τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον (Α′, 1) ἐξηφανίσθησαν ὡς τοσαῦτα ἀτελῆ ἔργα, ἅτινα δὲν ἐφελκύουσι τὴν προσοχὴν καὶ δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ ἐπιζήσωσιν ἐν τῷ μέσῳ, ἐν ᾧ καὶ γεννῶνται.

Ἡ Ἐκκλησία γεννωμένη ἀπῄτει ἔργον, παρέχον αὐτῇ πληρεστέραν εἰκόνα τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστοῦ· ἐθνικὸς ἐξ Ἀντιοχείας, πιθανῶς Ἰουδαῖος προσήλυτος καὶ ἀναμφιβόλως ἀνὴρ μὴ στερούμενος ἀναπτύξεως, θεωρούμενος δὲ καὶ ὡς διδάξας τὴν ἰατρικὴν ἐν αὐτῇ τῇ Ἀντιοχείᾳ, ἀνέλαβε ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην τῶν πρώτων χριστιανῶν. Ἐντεῦθεν ἐπήγασε τὸ τρίτον Εὐαγγέλιον. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς πληροῖ τὰ ὑπάρχοντα χάσματα. Τὸ τρίτον τῆς ἀφηγήσεως αὐτοῦ ἀνήκει αὐτῷ καθαρῶς, ἰδίᾳ δὲ πέντε θαύματα καὶ δώδεκα παραβολαί. Ὁ Λουκᾶς, μαθητὴς τοῦ Παύλου, σύντροφος αὐτοῦ ἐν τοῖς ταξειδίοις, ἀφίκετο εἰς Ἱεροσόλυμα (Πραξ. Κ′) καὶ ἠρώτησεν αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους Πέτρον, Ἰάκωβον τὸν νεώτερον, ὅστις ἐκαλεῖτο καὶ Ἀδελφόθεος, καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν ἀγαπητὸν μαθητήν. Βεβαίως ἐγνώρισε τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν συγγένειαν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ ἔσχε ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτοῦ τὰ διάφορα ἔργα, ἅτινα ἐξυπονοεῖ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἰδίου Εὐαγγελίου, ἀναμφιβόλως δὲ καὶ τὰ Εὐαγγέλια τοῦ Ματθ. καὶ τοῦ Μάρκ. Διὰ τῆς περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ ἀφηγήσεως αὐτοῦ παρέχει λεπτομερείας, τὰς ὁποίας ἠρύσθη ἀναντιρρήτως ἐκ πηγῆς ἀρχαιοτέρας, ὡς τεκμηριοῖ τὸ ἑβραϊκὸν αὐτοῦ ὕφος· ὁ Λουκᾶς ἱκανὰς ἐπήνεγκε συμπληρώσεις, τῶν πρὸ αὐτοῦ Εὐαγγελίων, συμπληρώσεις σχετιζομένας εἰς τὰ πλούσια ἐκεῖνα ἐπεισόδια, ὧν ἦτο μεστὸς ὁ πλάνης βίος τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ περίοδον τεσσάρων ἢ πέντε μη-

νῶν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγκατέλιπε τὴν Γαλιλαίαν, μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι, μέχρι τῆς θριαμβευτικῆς εἰς Ἱεροσόλυμα εἰσόδου αὐτοῦ καὶ λοιπά. Ἡ πρωτοτυπία ὅμως τοῦ ἔργου τοῦ Λουκᾶ ἔγκειται ἐν τῷ χρονολογικῷ συνδέσμῳ, ὃν πειρᾶται νὰ ἐγκαταστήσῃ παρὰ τοῖς γεγονόσι καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ πνεύματι, ὅπερ προΐσταται τῆς ἐκλογῆς τῶν γεγονότων. Ὁ χρονολογικὸς οὗτος σύνδεσμος, καίπερ ἀτελῶς κατηρτισμένος, ἐπιτρέπει τὸν ὁρισμὸν τοῦ χρόνου τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ Ἡρῴδου καὶ λοιπῶν ζητημάτων, ὧν ὁ καθορισμὸς θὰ ἦτο ἀδύνατος διὰ μόνου τοῦ Ματθαίου. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Λουκᾶς ἔγραφε τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ, νέον ἀνεφαίνετο γεγονὸς ἐν τῇ ἀρτισυστάτῳ Ἐκκλησίᾳ· τὸ Εὐαγγέλιον, καταπολεμούμενον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐτύγχανε παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς θαυμασίας ὑποδοχῆς. Ἡ προφητεία τοῦ Ἰησοῦ προφανῶς ἐξετελεῖτο· ἡ βασιλεία ἁφηρπάζετο ἀπὸ τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ καὶ μετῄγετο εἰς τὸν ἐγκαταλελειμμένον λαὸν τοῦ Κυρίου. Ὁ εὐαγγελιστὴς ἦν αὐτόπτης μάρτυς τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου καί, ἐπὶ τῶν ἴχνῶν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Παύλου χωρῶν, κατεγίνετο εἰς τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῶν ἐθνικῶν. Τὸ ζῶν πνεῦμα, ὅπερ ἐπηγρύπνει ἐπὶ τῶν ἀποστόλων, ἐνέπνευσε τὸν Λουκᾶν, ὃν τρόπον πρότερον καὶ τὸν Παῦλον. Ὁ ἀναγινώσκων τὸ τρίτον Εὐαγγέλιον καθορᾷ τὸν Χριστὸν παγκόσμιον σωτῆρα, οἷον οἱ ἐθνικοὶ ὤφειλον νὰ ἔχωσιν, οἷον ὁ Παῦλος ἐκήρυσσε καὶ οἷος αὐτὸς οὗτος ἐφάνη ἐν τῷ δημοσίῳ αὐτοῦ βίῳ. Προσεκτικῶς περισυλλέγει πολλὰ χαρακτηριστικά, παραλειφθέντα ἐν τῷ πρώτῳ Εὐαγγελίῳ, ἅτινα, ταπεινοῦντα ἀφ' ἑνὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἠδύναντο ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐμπνεύσωσιν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἐθνικούς. Τοιουτοτρόπως ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τὰς συγκινητικωτάτας σκηνὰς τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ. Ἐὰν ὁ Μάρκος εἶναι ὁ εὐαγγελιστὴς τῆς δυνάμεως, ὁ Λουκᾶς εἶναι ὁ εὐαγγελιστὴς τοῦ ἐλέους καὶ τῆς καλοκἀγαθίας. Τὸ ἔργον συνετελέσθη πρὸ τῶν Πράξεων, αἵτινες ἀποτελοῦσι συνέχειαν αὐτοῦ· ἐπειδὴ δ' αἱ τελευταῖαι αὗται περατοῦνται ἐν τέλει τῆς δευτέρας διατριβῆς τοῦ Παύλου ἐν Ρώμῃ, ἡ συγγραφὴ τοῦ Εὐαγγελίου τούτου δέον νὰ ταχθῇ πρὸ τοῦ 64ου ἔτους. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ Α' αἰῶνος ἡ γεννωμένη πίστις δὲν προσέκρουσε μόνον κατὰ τῆς ἐχθρότητος τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἐθνικῶν δοξασιῶν καὶ τοῦ συνόλου ἐκείνου τῶν φρονημάτων, ἅτινα ἀπετέλουν τὴν σοφίαν τῶν πεπολιτισμένων τῆς ἐποχῆς. Τὸ κώλυμα τοῦτο ἦτο πολλῷ φοβερώτερον τῶν διωγμῶν, καθόσον οὗτοι μὲν τὸ σῶμα μόνον παρέβλαπτον, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη φιλοσοφία ἠδύνατο νὰ διαφθείρῃ τὴν πίστιν καὶ τὰ ῥήματα τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκ τούτου διάφοροι ἐπῆλθον πεπλανημέναι δοξασίαι, πρὸς καταπολέμησιν τῶν ὁποίων εἷς τῶν ἀποστόλων τὸ τέταρτον ἔγραψεν Εὐαγγέλιον. Ὁ ἀπόστολος οὗτος εἶναι ὁ Ἰωάννης, ὅστις ἠδύνατο πλέον παντὸς ἄλλου νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἐνῷ ὁ Παῦλος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ σκέπτεται καὶ διαλέγεται περὶ τῶν εὐαγγελικῶν γεγονότων, περὶ τοῦ δόγματος τοῦ Χριστοῦ, περὶ τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως, περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ὁ Ἰωάννης, περισυλλέγων τὰ ἀπομνημονεύματα ταῦτα καὶ ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ὑφ' οὗ ἐφωτίζετο καὶ ὅπερ εἰσηγεῖτο αὐτῷ, ὡς ὁ Χριστὸς ὑπεσχέθη εἰς τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ, πᾶν ὅ,τι ὤφειλε νὰ εἴπῃ, ὁ Ἰωάννης, λέγομεν, κατατίθησι μαρτυρίας· πᾶν ὅ,τι ἀφηγεῖται εἰς ἕνα καὶ μόνον ἀποβλέπει σκοπόν, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, πηγὴν τῆς αἰωνίου ζωῆς. Δὲν πρόκειται πλέον νὰ καταδειχθῇ διὰ τῆς ἱστορίας, ὡς ἔπραξαν ὁ Ματθαῖος, ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ ἀληθὴς Μεσσίας, ὁ ὑπεσχημένος τοῖς Ἰουδαίοις καὶ ὁ σωτὴρ παντὸς πλάσματος διὰ τῆς μετανοίας καὶ τῆς πίστεως· πρόκειται περὶ καθορισμοῦ τῆς ἀληθοῦς θείας φύσεως τοῦ ἐνανθρωπήσαντος. Ὁποῖος εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ; ὁποῖαι σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸ θεῖον ἐκεῖνο ὄν, ὅπερ ἀποκαλεῖ πατέρα αὐτοῦ; τί ἦλθε νὰ τελέσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; ἐν τίνι ἔγκειται ἡ σωτηρία, ἧς δημιουργὸς αὐτὸς ἐγένετο; Ἡ εἰς πάσας ταύτας τὰς ἐρωτήσεις ἀπάντησις εὑρηται ἐν τῷ τετάρτῳ Εὐαγγελίῳ. Ἐν αὐτῷ δὲν ὁμιλεῖ ὁ Ἰωάννης, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, διότι αὐτὸς μόνος ἠδύνατο νὰ πληροφορήσῃ ὑμᾶς τὰ περὶ τῆς ἀληθοῦς θείας αὐτοῦ φύσεως. Πῶς ὁ Λόγος, ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρός, ἀπεκαλύφθη ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ αὐτοῦ βίῳ; οἱ εὐαγγελισταὶ ἀπαντῶσι κατ' ἴδιον αὐτῶν τρόπον. Καὶ οἱ

μὲν τρεῖς πρῶτοι πληροφοροῦσιν ἡμᾶς τὰ περὶ τούτου διὰ τῆς ἀφηγήσεως τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ· τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον διδάσκει ἡμᾶς διʼεὐκρινῶν λόγων, ἐν οἷς αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἐπικυροῖ τὴν προύπαρξιν αὐτοῦ, τὴν αἰώνιον αὐτοῦ ἀρχήν, τὸ κατʼ οὐσίαν κοινὸν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ πρὸς τὸ φωτίζειν, δημιουργεῖν, σώζειν, χορηγεῖν ζωὴν καὶ κρίνειν ὡς ὁ Πατήρ. Ἐπὶ τέλους παρέχει τὴν βαθυτάτην ἀποκάλυψιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ, τουτέστι τὴν εἰς πάντας τοὺς πιστοὺς μετάδοσιν τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ Πνεύματος. Αὕτη εἶναι ἡ ἰδέα, ἥτις ἀνακαλύπτεται ἐν τῷ βάθει τῶν παραβολῶν, ἃς περ ὁ εὐαγγελιστὴς ἀναφέρει. Τὸ ζῶν ὕδωρ, περὶ οὗ ὁμιλεῖ πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα, ἡ ἐκ τοῦ βράχου πηγάζουσα πηγή, τὸ τὸν κόσμον φωτίζον φῶς, πάντα ταῦτα τὰ σύμβολα ἐκφράζουσι τὸ μυστηριῶδες καὶ θεῖον πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ, τὴν δύναμιν, δι' ἧς τὸ ἔργον αὐτοῦ συντελεῖται ἐν ταῖς μυχίοις τῶν ψυχῶν καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι. Ἐν τοῖς τούτου λόγοις οὐδὲν ὑπάρχει τὸ ἀφῃρημένον καὶ μεταφυσικόν. Ὁ Ἰησοῦς, οἷον ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀποκαλύπτει αὐτόν, δὲν εἶναι φιλοσοφικώτερος τοῦ Ἰησοῦ τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων. Δὲν ἔρχεται νὰ καταδείξῃ τὴν ἀλήθειαν οὔτε νὰ ἐκθέσῃ θρησκευτικὸν σύστημα· ἀλλὰ τὰ μὲν τρία πρῶτα Εὐαγγέλια ἀφηγοῦνται πᾶν ὅ,τι φαίνεται ἐν τῷ Ἰησοῦ, τὸ τέταρτον πᾶν ὅ,τι τυγχάνει περὶ αὐτοῦ ἀφανές. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὁρατὸν ἔχει πάντοτε τὴν ἀόρατον αὐτοῦ αἰτίαν, τὰ ἀόρατα ἔχουσι τὰ αἴτια αὐτῶν κεκρυμμένα ἐν τῷ ἀοράτῳ Θεῷ, ὅστις εὕρητοι ἐν τῷ Ἰησοῦ καὶ ὃν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀπεκάλυψε. Τὰ πρῶτα Εὐαγγέλια καταδεικνῦσι τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ Ἰησοῦ, τὸ τέταρτον ἀποκαλύπτει τὸν Θεόν. Ἡ αὐθεντικότης τοῦ θειοτάτου τῶν Εὐαγγελίων οὐδέποτε διημφισβητήθη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Μία μόνη ἀφανὴς μερὶς ἀπεκήρυξεν αὐτό, χωρὶς νὰ προσαγάγῃ οἱανδήποτε μαρτυρίαν. Ἡ μερὶς αὕτη ἦν ἡ τῶν Ἀλόγων, οἱ δὲ τὸν Λόγον ἀρνούμενοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποδεχθῶσι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λόγου. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς τὰς περὶ τοῦ ὁποίου μαρτυρίας τοῦ Εἰρηναίου, μαθητοῦ τοῦ Πολυκάρπου, μαθητοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου, οὐδὲν δύναται νὰ ἀντιταχθῇ, συνετάχθη ἑλληνιστὶ ἐνΠάτμῳ κατὰ τοὺς μέν, ἐν Ἐφέσῳ δὲ κατʼ ἄλλους. Πιθανὸν νὰ ἔγραψε τοῦτο ὁ ἀπόστολος ἐν τῷ γήρατι αὐτοῦ, ὅτε μόνος ἐπιζῶν τῶν ἀμέσων μαρτύρων τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, παρεκλήθη ὑφʼ ἁπάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς Μικρασίας νὰ ὑψώσῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ φωνὴν πρὸς κατάπνιξιν τῶν γενομένων ἀπαρνήσεων, ἀντικείμενον τῶν ὁποίων ἦτον ἡ φύσις τοῦ Ἰησοῦ, καὶ αἵτινες ἐπολλαπλασιάσθησαν ἐπὶ ἓξ αἰῶνας, πάντοτε ὅμως κατανικώμεναι ὑπὸ τῆς μαρτυρίας τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου. Ὡς πρὸς τὴν σιωπὴν τοῦ Παπίου, ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἐπιχείρημα κατὰ τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου, καθόσον μάλιστα νέον ἀπόσπασμα τοῦ ἐπισκόπου Ἱεραπόλεως ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Θωμασίου (I, 344) καὶ εὑρισκόμενον ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ διδάκτορος Aberle (Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην σ. 112) μαρτυρεῖ ὅτι ἐγίνωσκε τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ἀποστόλου. Παραλείποντες τὰς πλείστας μαρτυρίας περὶ τῆς αὐθεντικότητος τῶν 4 κανονικῶν Εὐαγγελίων, ἀναφέρομεν μόνον ὅτι ἡ αὐθεντικότης αὕτη εἶναι πλέον ζήτημα ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως.

Ὁ πρῶτος χαρακτὴρ τῶν ἐγγράφων τούτων εἶναι ὅτι εἰσὶ κυρίως προωρισμένα νὰ καταστῶσι μαρτύρια ὑπὸ τὴν αὐστηροτάτην καὶ ἀκριβεστάτην ἔννοιαν. Ἐν αὐτοῖς δὲν ἀναπτύσσεται συζήτησις, δὲν ἐκτίθενται ἰδέαι ἢ θεωρίαι, δὲν παρέχονται ἑρμηνεῖαι, ἀλλʼ ἐκτίθενται ἀφηγήσεις, ἀναφέρονται ῥήματα, ἃ καὶ ἐπικυροῦνται· ἐντεῦθεν τὸ ἀπρόσωπον αὐτῶν. Ὁ συγγραφεὺς ἐξαφανίζεται πρὸ τῶν πραγμάτων, ἐὰν δέ ποτε ἀποκαλύπτηται, ὡς ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ τρίτου Εὐαγγελίου ἢ ἐν τῷ τετάρτῳ, μετʼ ἄκρας ἐπιφυλακτικότητος πράττει τοῦτο, ἵνα κηρύξῃ μόνον ὅτι εἶναι μάρτυς, ὅτι ἀποχρώσας ἔχει περὶ τῶν γραφομένων πληροφορίας καὶ ὅτι εἶδε καὶ ἤκουσε τὰ γραφόμενα. Οὐδὲν τὸ ἐνθουσιῶδες ἐν αὐτοῖς ἀνακαλύπτεται ἐν τῇ ὑπʼ αὐτῶν διαζωγραφήσει τοῦ βίου τοῦ Κυρίου. Οὐδεμία ἔκφρασις θαυμασμοῦ, οὐδεμία γυμνὴ σκέψις. Ἀναμιμνήσκονται μόνον καί, ἀναμιμνησκόμενοι, χαράττουσι τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτῶν, ὃν τρόπον τὸ Πνεῦμα αὐτοῖς εἰσηγήσατο ἢ καὶ ἐξ ἄλλων μαρτύρων ἠδυνήθησαν πληρέστερον νὰ ἐξακριβώσωσι ταῦτα. Ἕνια τῶν γεγονότων

ἐποιήσαντο μείζονα ἐντύπωσιν ἐπὶ τῶν μὲν ἡ ἐπὶ τῶν δέ· ἡ ἀφήγησις αὐτῶν εἶναι λεπτομερεστέρα, ζωηροτέρα, γραφικωτέρα. Αἱ περιστάσεις, ὑφ' ἃς ἕκαστος ἔγραψε, κατέστησαν οὕτω τὰ θετικὰ αἴτια τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀπείρων γεγονότων καὶ ῥημάτων, ἅτινα ἠδυνήθησαν νὰ ἴδωσιν ἢ ἀκούσωσι κατὰ τὸν βίον τοῦ Κυρίου αὐτῶν. Καὶ αὐτὸς ὁ κύκλος τῶν ἀναγνωστῶν, πρὸς οὓς ἀπετείνοντο, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τροποποίησιν τοῦ ἔργου αὐτῶν· δὲν ἠδύναντο π. χ. νὰ ὁμιλήσωσι πρὸς τοὺς ἀρνουμένους τὴν ὡς Μεσσίου ἰδιότητα τοῦ Ἰησοῦ Ἰουδαίους κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν θὰ ὡμίλουν πρὸς ἐθνικοὺς ἐλευθέρους ἰουδαϊκῶν προλήψεων. Οὔτε εἰς τοὺς ἁπλοῦς καὶ ἀπαιδεύτους, ὃν τρόπον πρὸς τοὺς προσηλύτους, πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἰουδαϊκῷ ἢ ἑλληνικῷ γνωστικισμῷ ἐκτραφέντας, οὔτε εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς οἱ Ἰουδαῖοι ἠξίουν τὸν συνδυασμὸν τῆς εὐαγγελικῆς ἐλευθερίας πρὸς τὴν νομικὴν δουλείαν, ὃν τρόπον πρὸς τὰς ἐκκλησίας, τὰς ἀπηλλαγμένας τῶν ἐξερεθιστικῶν τούτων ζητημάτων. Πᾶσαι ὅμως αἱ διαφοραὶ αὗται ἐξαφανίζονται ἐν ὑπερτέρῳ γεγονότι καὶ ἐν πολλῷ ὑπερτέρᾳ ἑνότητι. Ἐν τῷ ἔργῳ ἑκάστου Εὐαγγελιστοῦ τὰ πάντα προέρχονται ἐκ τοῦ Ἰησοῦ· αὐτὸν μόνον βλέπουσι ζῶντα, αὐτοῦ μόνον ἀκούουσι. Τὸ ἰσχυρισθῆναι δὲ ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ καὶ ἰδίᾳ ὁ τέταρτος ἀπέδωκαν τῷ Κυρίῳ αὐτῶν ῥήματα ἃ παρέστησαν αὐτὸν ὁμιλοῦντα, ὃν τρόπον ὁ Τίτος Λίβιος τοὺς ῥωμαίους στρατηγούς, ταὐτὸν τῷ ἀποστερῆσαι αὐτοὺς τοῦ μόνου τίτλου, ὃν ἐπισήμως ἰδιοποιοῦνται, τῷ παραγνωρίσαι ὅηλονότι τὸν πρὸς τὸν Κύριον αὐτῶν ἄπειρον σεβασμὸν καὶ κλονῖσαι καὶ καταπολεμῆσαι ἄνευ θετικοῦ λόγου τὴν παγκόσμιον καὶ ἀδιάσπαστον παράδοσιν. Οὕτως ἐξηγεῖται τίνι τρόπῳ οἱ ἐκ Γαλιλαίας οὗτοι ἁλιεῖς, οἱ ἀπαίδευτοι οὗτοι ἄνδρες, ἠδυνήθησαν νὰ γράψωσι βίβλον, οἷα τὰ Εὐαγγέλια.

Ὁ πρὸς μαρτυρίαν ἀποσκοπῶν χαρακτὴρ τῶν Εὐαγγελίων βασίζεται οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ῥητῆς προθέσεως τῶν γραψάντων, τῆς ἐπισήμως ὑπ' αὐτῶν διατυπωθείσης, ἀλλὰ καὶ κυρίως ἐπὶ τῆς θελήσεως τοῦ Κυρίου αὐτῶν: «Πορευθέντες οὖν, εἶπεν αὐτοῖς, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, . . . διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. ΚΖ', 19, 20) καὶ «Ὑμεῖς δ' ἐστὲ μάρτυρες τούτων» (Λουκ. ΚΔ', 48). Ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν ἡ Ἐκκλησία ἐν ἀδιασπάστῳ παραδόσει ἐθεώρησε πάντοτε τοὺς Εὐαγγελιστάς. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἕπεται ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνῃ διάκρισις ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῶν στοιχείου, ἰδιάζοντος τοῖς γράψασιν, ἀπὸ ἑτέρου, ἰδιάζοντος τῷ περὶ οὗ τὰ γραφόμενα. Πᾶν ὅ,τι ἐκ τοῦ καλάμου αὐτῶν προῆλθεν ἀνήκει τῷ Ἰησοῦ, εἴτε ὡς πρᾶξις, εἰς τὸν βίον αὐτοῦ ἀναγομένη, εἴτε ὡς διδασκαλία, ἐκ τοῦ δόγματος αὐτοῦ πηγάζουσα. Καὶ ἡ μὲν πρᾶξις περιγράφεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σαφῶς καὶ ζωηρῶς, ἡ δὲ διδασκαλία ἀναπαρίσταται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον πλήρης ἢ καὶ ἐν ἀποσπάσματι· ἀμφότερα ὅμως ἀποτελοῦσιν ἀκέραιον τμῆμα τοῦ βίου καὶ τῶν διδαγμάτων τοῦ Ἰησοῦ. Ἐνταῦθα ἔγκειται τὸ ἀπόλυτον τῆς ὡραιότητος, τῆς ἁπλότητος, τῆς ἁγιότητος, τῆς ἀθανάτου ἀρετῆς τῶν Εὐαγγελίων. Ἐν αὐτοῖς δὲν μετεδόθη ἡ ψυχή, τὸ πνεῦμα, ἡ μεγαλοφυία τῶν γραψάντων, ἀλλ' ἡ ψυχή, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ μεγαλοφυία τοῦ ἥρωος αὐτῶν. Ἡ μειλιχιότης αὐτοῦ ἀκτινοβολεῖ καὶ περιβάλλει. Τὸ γόητρον αὐτοῦ θέλγει καὶ μαγεύει. Τὰ παραδείγματα αὐτοῦ εἰσιν ἑλκυστικά, ἡ δὲ ἀγαθότης πάντοτε μεταδίδεται. Οὐδεὶς ποτε ὡμίλησε μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, οὐδὲ διέχυσε πλείονα ἀγαθά. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εὐμοιροῦσιν αἰωνίου ζωῆς, νεότητος καὶ ὁροσερότητος καὶ φέρουσι χαρακτῆρα, οἷος ὁ τοῦ Χριστοῦ, περὶ οὗ μαρτυροῦσι. Πάντες οἱ πονοῦντες δύνανται ν' ἀναγνώσωσι τὰ Εὐαγγέλια καὶ θ' ἀντλήσωσιν ἐκεῖθεν παρηγορίαν, πάντες οἱ τὸ ἀγαθὸν ἐπιθυμοῦντες δύνανται νὰ συμβουλευθῶσιν αὐτὰ καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ ἀπόρρητον ἐν αὐτοῖς θ' ἀνακαλύψωσιν. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ δύο εἰδῶν ὑπάρχουσι μνημεῖα, τὰ μὲν νεκρά, τὰ δὲ ζῶντα· τὰ πρῶτα, ἀληθῆ λείψανα λαῶν, κοινωνιῶν, πολιτισμῶν, ἐξαφανισθέντων φύλων, λίθοι καὶ στῆλαι ἐνεπίγραφοι, διῳθέραι ἢ δέσμαι παπύρου, κεκαλυμμέναι ὑπὸ ἱερογλυφικῶν ἢ χαρακτήρων ἀγνώστου γλώσσης, οὐδενὶ πλέον ἀνήκουσι· ταῦτα περιῆλθον εἰς τὴν κυριότητα πάντων καὶ στεροῦνται τοῦ ζῶντος πνεύματος λαοῦ, ἑρμηνεύοντος αὐτά. Τὰ δεύτερα ἀπομένουσι κτῆμα λαοῦ, κοινωνίας, ζώσης θρησκείας, εἰσὶ γεγραμμένα ἐν γλώσ-

σῃ ὁμιλουμένῃ καὶ ἀκουουμένῃ καὶ φυλάσσονται ἀνέπαφα ὑρ' ἐκείνων, οἵτινες ζῶσιν ἐξ αὐτῶν καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν γινώσκουσι. Πάντα τὰ αἰγυπτιακὰ μνημεῖα, τὰ ἀσυριακά, τὰ φοινικικὰ καὶ λοιπὰ εἰς τὴν πρώτην ἀνάγονται κατηγορίαν, ἐν τῇ δευτέρᾳ ὅμως τὰ Εὐαγγέλια τὴν πρώτην τάξιν κατέχουσιν. Οὐδεμία βίβλος εἶναι μᾶλλον ἀξία τοῦ ὀνόματος βίβλου ζώσης ἢ ὅσον ἡ τῶν Εὐαγγελίων. Τὰ ἐν αὐτοῖς ἐκτιθέμενα ἀνάγονται εἰς αὐτὸν τὸν βίον ἑκατομμυρίων ὅλων συνειδήσεων, ταὐτὰ ἐχουσῶν διανοήματα, πολιτευομένων ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν, ἐξ αὐτῶν ἀντλουσῶν παρηγορίαν καὶ ἐπ' αὐτῶν τὰς ἐλπίδας αὐτῶν καταρτιζουσῶν. Ἐὰν ἐσκοποῦμεν ν' ἀποδείξωμεν τὴν τοσοῦτον ἁπλῆν, ἀλλὰ καὶ παραγνωρισθεῖσαν ἀλήθειαν, θὰ ἐλέγομεν ὅτι πρὸς ἑρμηνείαν τῶν νεκρῶν μνημείων, ἔδει ν' ἀποπειραθῶμεν καὶ τὴν ἀνασύστασιν τοῦ λαοῦ, εἰς ὃν ἀνῆκον, τὴν ἐκ τῆς τέφρας εἰς τὸν βίον ἀνάκλησιν αὐτοῦ καὶ ὅτε θὰ ἐβλέπομεν τοῦτον ζῶντα πρὸ ἡμῶν μετὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ, τῶν ἠθῶν, τῶν δοξατιῶν, ὁλοκλήρου αὐτοῦ τῆς ἱστορίας, νὰ τολμήσωμεν ν' ἀναγνώσωμεν τὰ νεκρὰ αὐτοῦ μνημεῖα καὶ μετὰ δισταγμοῦ νὰ ἑρμηνεύσωμεν αὐτά, διότι ἡ ἱστορικὴ ἀνάστασις πολιτισμοῦ νεκρωθέντος, λαοῦ καταστραφέντος εἶναι πάντοτε ἀτελής. Τὰ εὐαγγελικὰ ὅμως μνημεῖα δὲν εἶναι μνημεῖα νεκρά, ἅτε ἀνήκοντα εἰς ζῶντα λαόν, διαρκῶς ἀναπτυσσόμενον, ὁμιλοῦντα, διδάσκοντα, ἀπαύστως αὐτὰ ἑρμηνεύοντα, ἀναγινώσκοντα καὶ εἰς ζωὴν αὐτὰ μετακαλοῦντα. Ἐὰν οἱ Αἰγύπτιοι τοῦ Ραμσῆ ἐπανήρχοντο εἰς τὰς τοῦ Νείλου ἀκτάς, θ' ἀπέβαινον βεβαίως οἱ κράτιστοι ἑρμηνεῖς τῶν ἰδίων αὐτῶν γραφῶν, οἱ δὲ αἰγυπτιολόγοι οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην θὰ παρενέβαλλον δυσκολίαν εἰς ἀναγνώρισιν τούτου. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι καὶ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία, ὡς πᾶσα ζῶσα καὶ ἀνεπτυγμένη κοινωνία, θὰ ἠδύνατο κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰς ἰδίας αὐτῆς γραφάς. Τῆς ἀρχῆς ταύτης τεθείσης, οὐδεμία ἀναφύεται δυσχέρεια ἐν τῷ ἐφαρμόσαι εἰς τὰ παρὰ τὴν ἀπὸ αἰώνων ἀρχαιότητα αὐτῶν ζῶντα ταῦτα μνημεῖα τὴν μέθοδον, ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ τεθῶσιν ἐκ νέου τὰ βιβλία ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ, ὃς εἶδε ταῦτα γεννώμενα, καὶ νὰ παραληφθῶσιν ἐκ τῶν γνώσεων τοῦ κόσμου τούτου πολύτιμα στοιχεῖα πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν αὐτῶν. Οὕτως, ἐὰν ὁ παρὰ τοῖς Εὐαγγελισταῖς ὁρισμὸς τοῦ Ἰησοῦ ὡς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ θεωρηθῇ π. χ. ὑπὸ τῶν νεωτέρων κριτικῶν, οἵτινες μελετῶσι τὰ Εὐαγγέλια ὡς ἁπλοῦν Ἡρόδοτον ἢ Τίτον Λίβιον, ὡς διαφόρους ἐπιδεχόμενος ἑρμηνείας καὶ ὅτι, λαμβανόμενος ἔστιν ὅτε ὑπὸ μεταφυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἔννοιαν ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων, ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν δέον νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ παρὰ τῷ Ἰησοῦ, προκαλεῖται μὲν τότε πράγματι τὸ ζήτημα τίνι τρόπῳ ὁ Ἰησοῦς ἤθελε νὰ ἐφαρμόζηται τοῦτο ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ καὶ ὑπό τινα τρόπον ἐφήρμοσαν τοῦτο αὐτῷ οἱ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία, ἡ κιβωτὸς τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως, ἐπαναλαμβάνουσα μετὰ τῶν ἀποστόλων καὶ κατόπιν αὐτῶν ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα ἐκεῖνο, ὅπερ οἱ ἀπόστολοι ἐδίδαξαν, ἡ Ἐκκλησία, λέγομεν, βεβαιοῖ ὅτι ὁ τίτλος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξε πάντοτε ἀπὸ τοῦ Πέτρου, τοῦ πρώτου τοῦτον ἐξενεγκόντος, μέχρι σήμερον τίτλος, συνεπαγόμενος Υἱότητα οὐ μόνον ὑπὸ μεταφορικὴν καὶ ἠθικὴν ἔννοιαν, ἀλλ' Υἱότητα ἀπόλυτον, ἐν τῇ ταὐτότητι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς θείας φύσεως. Πρὸ τῆς τοιαύτης μαρτυρίας τί δύναται ἡ ἀντίθετος ἑρμηνεία; Βεβαίως ἐλευθέρως δύναταί τις ν' ἀρνηθῇ πίστιν εἰς τὰ ῥήματα τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὰ τῶν ἀποστόλων καὶ εἰς τὰ τοῦ Ἰησοῦ· ἀδυνατῶ ὅμως νὰ κατανοήσω — λέγει ὁ γαλάτης κληρικὸς πῶς δύναται νὰ λεχθῇ εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς συγγραφεῖς τῶν βιβλίων ἢ, τοῦθ' ὅπερ ταὐτόν, εἰς τοὺς πιστοὺς φύλακας τῶν βίβλων τούτων τό: Ἀγνοεῖτε τί γράφετε καὶ τί ἀναγινώσκετε. Ὑπὸ τὴν καθολικὴν αὐτῆς ἔννοιαν ἐννοουμένη ἡ φράσις αὕτη, δύναται νὰ φανῇ δύσληπτος καὶ ἀπορίας προκλητικὴ ἔν τισι πνεύμασιν· ἀλλ' ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἀπεδέξατο αὐτὴν ὑπὸ τὴν καθολικὴν ἔννοιαν, ὁ ἱστορικὸς ὀφείλει ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτήν, διότι ἀρνούμενος τοῦτο νοθεύει τὴν ἱστορίαν.

Ἕτερος χαρακτὴρ τῶν εὐαγγελικῶν μνημείων εἶναι ὁ ἀριθμός, ἡ ποικιλία καὶ ἡ ἀδιάσπαστος ἁρμονία αὐτῶν. Ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἀναγκαῖος διὰ τὴν ἀξίαν τῶν μαρτύρων, ὡς ἐγγυώμενος καὶ ἐπικυρῶν αὐτήν, τέσσαρες δὲ μάρτυρες πλείονα κέκτηνται βαρύτητα

τοῦ ἑνός, ὅταν ἡ ἀφήγησις αὐτῶν παρὰ τὰς ἑκάστου τούτων διαφορὰς ἀπομένῃ σύμφωνος κατ' οὐσίαν· οὐκ ὀλίγην σημασίαν ἔχει καὶ ἡ ποικιλία· ἄνευ αὐτῆς ἡ πληθὺς θὰ ἐξέλειπε. Τέσσαρες μάρτυρες, ἀφηγούμενοι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ὑπὸ τὰς αὐτὰς πάντοτε λέξεις, θὰ συνεχέοντο καὶ θ' ἀπετέλουν ἕνα. Τὸ κῦρος τῆς μαρτυρίας ἀπαιτεῖ καταθέσεις, συμφωνούσας μὲν ὡς πρὸς τὴν βάσιν, ποικιλούσας δὲ ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀντιστρατευομένας πρὸς ἀλλήλας. Αἱ εὐαγγελικαὶ ἀφηγήσεις συγκρινόμεναι τοιοῦτον παρουσιάζουσι χαρακτῆρα. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ παρέχει τῷ ἀναγνώστῃ ἐπαρκῆ τούτου ἀπόδειξιν. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ὑπὸ τῶν ἐναντίον ἀνακαλυπτομένας ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀντιφάσεις οὐδέποτε ἠδυνήθην ν' ἀνακαλύψω ταύτας. λέγει ὁ γαλάτης κληρικός, πράγματι δέ, ἀρνούμενος ν' ἀναγνωρίσω ἓν μόνον γεγονός, ὁσάκις αἱ λεπτομέρειαι ἀπεδείκνυον τὴν ὕπαρξιν δύο τοιούτων, εἶδον οὕτως ἐκλειπούσας πολλὰς τῶν ἀντιφάσεων. Λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸ ζήτημα τῶν τυφλῶν τῆς Ἱεριχοῦς· δύο ἀποδεκτέον ἐκεῖ θαύματα, τὸ μὲν κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, τὸ δὲ κατὰ τὴν ἔξοδον· ὁποίους δ' ἔχουσιν οἱ ἐξηγηταὶ λόγους εἰς ὑποστήριξιν τῶν ἰσχυρισμῶν αὐτῶν ὅτι ἓν μόνον ἐγένετο θαῦμα; Ἐὰν κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν τυφλός τις ἐάθη κατὰ τὴν τοῦ Ἰησοῦ ἄφιξιν, πρὸς τί ν' ἀπορρίψωμεν τὴν μαρτυρίαν τούτου; ἐὰν δὲ πάλιν κατὰ τὸν Ματθαῖον καὶ τὸν Μάρκον δύο ἄλλοι ἐάθησαν κατὰ τὴν τοῦ Ἰησοῦ ἀναχώρησιν, πρὸς τί ν' ἀπορρίψωμεν τὴν ἀφήγησιν αὐτῶν. Ἡ παράδοσις ἦν συγκεχυμένη, ἀπαντῶσιν οὗτοι, ἐντεῦθεν δὲ ἡ σύγχυσις τῶν ἀφηγουμένων αὐτήν. Πῶς ὅμως δύνανται ν' ἀποδείξωσι τοῦτο; Ἐλθωμεν εἰς τὰς δύο γενεαλογίας τοῦ Ἰησοῦ, τὴν παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ Ματθαίῳ (Α', 1, 16) καὶ τὴν παρὰ τῷ Λουκᾷ (Γ', 23, 38)· ἀντιφάσκουσι πρὸς ἀλλήλας, λέγουσιν οἱ ἐναντίοι, οὕτως ὥστε ἂν ἡ πρώτη εἶναι ἀκριβής, ἡ δευτέρα ἐσφαλμένη, καὶ τἀνάπαλιν, ἐὰν ἡ δευτέρα αὐθεντική, ἡ πρώτη πεπλανημένη. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο θὰ ἦτο ἀναμφισβήτητον, ἐὰν ἡ ὑπόθεσις, ἐφ' ἧς βασίζεται, δὲν εἶναι ἐσφαλμένη. Διατί ὅμως καὶ αἱ δύο γενεαλογίαι νὰ μὴ ἦναι ἀληθεῖς; Ἡ διαφορὰ εἶναι πρόδηλος, διότι διὰ μὲν τῆς πρώτης γενεαλογίας δίδονται οἱ πρόγονοι τοῦ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Ἡλί, οὗτινος νόμιμος κληρονόμος ἦν ὁ Ἰωσήφ, τοῦθ' ὅπερ πράττει ὁ Λουκᾶς, διὰ δὲ τῆς δευτέρας ἀπαριθμοῦνται οἱ πρόγονοι τοῦ Ἰωσὴφ διὰ τοῦ Ἰακὼβ κατὰ τὴν φυσικὴν πατρότητα, τοῦθ' ὅπερ πράττει ὁ Ματθαῖος. Οἱ ἐναντίοι καλοῦσι τοῦτο ὑπεκφυγήν. Πρὸς τί ὅμως τοῦτο; Ἴσον καὶ μεῖζον ἔχομεν δίκαιον, λέγει ὁ γαλάτης κληρικός, νὰ θεωρήσωμεν τοῦτο ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Ἀφ' ἑτέρου πρὸς κατανόησιν τῆς ἁρμονίας τῶν τεσσάρων βιβλίων τῶν Εὐαγγελίων δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ πρόσωπον, ὅπερ διεδραμάτισαν οἱ συντάξαντες αὐτὰ συγγραφεῖς. Ἀφηγούμενοι γεγονὸς ἢ καὶ ῥῆμα, δὲν ἀξιοῦσιν ὅτι λέγουσι πᾶν τὸ εἰς αὐτὸ ἀφορῶν, ἀλλὰ σημειοῦσι χαρακτηριστικά τινα ἢ ἀποσπάσματα, τοῦθ' ὅπερ ἀρκεῖ διὰ τὴν ἱστορίαν. Ὅ,τι ὁ εἷς καθορᾷ ἐκ τοῦ πλαγίου, βλέπει ὁ ἄλλος κατὰ μέτωπον. Ἐὰν αὕτη ἡ λεπτομέρεια ὑποπίπτῃ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἑνός, ἑτέρας τοιαύτης γίνεται μάρτυς ὁ ἄλλος, ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ εἰς τοὺς συγγραφεῖς ἀφιεμένης ἐλευθερίας προκύπτουσι παραλείψεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἑκούσιοι καὶ εἰκόνες κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον πλήρεις· ἄτοπον ἑπομένως θὰ ἦτο κατὰ τὴν σύγκρισιν νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ τῆς παραλείψεως μιᾶς λεπτομερείας τὸ ἐσφαλμένον τῆς λεπτομερείας ταύτης ἐν τῇ περιεχούσῃ αὐτὸ ἀφηγήσει Τὸ ἀληθὲς πρόσωπον, ὅπερ ὀφείλει νὰ διαδραματίζῃ ἀμερόληπτος κριτὴς ἐν τῇ συγκρίσει τῶν γραπτῶν τούτων μνημείων, εἶναι ἡ τοῦ ἑνὸς διὰ τοῦ ἄλλου συμπλήρωσις. Αἱ διαφοραί, αἵτινες παρατηροῦνται παρὰ τοῖς τέσσαρσιν εὐαγγελισταῖς, πολλαπλᾶς καὶ ἀκριβεῖς ἔχουσιν αἰτίας, ἐξηγουμένας διὰ μικρᾶς ἔτι σκέψεως ὑπὸ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τῶν συνταξάντων, ὑπὸ τοῦ σκοποῦ, ὃν ἕκαστος ἐπεδίωκε, τῶν ἀμέσων ἀναγνωστῶν, εἰς οὓς ἀπέβλεπε, καὶ τῶν ὡρισμένων ἱστορικῶν περιστάσεων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἕκαστος αὐτῶν ἔζη. Οὕτως, ὅταν ὁ τῶν ἰουδαΐζόντων προσηλύτων καὶ τῶν ἐξ ἐθνικῶν χριστιανῶν ἀγὼν κατεσπάρασσε τὰς ἀρτισυστάτους Ἐκκλησίας, ἐπόμενον ἦτο ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, προφητεύοντος τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῶν ἐθνικῶν καὶ αἱ συγκινητικαὶ σκηναί, καθ' ἃς ἐξῆρε τὴν πίστιν αὐτῶν, ἀνακαλύπτων ταύτην, ζωηρότερον θὰ

Δημοσιεύσεις Βικιπαίδεια

ἐνεφανίζοντο ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Αἱ περιστάσεις αὗται καθώριζον τὸν σκοπὸν τῶν συγγραφέων, οἵτινες, μαρτυροῦντες περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ πραχθέντων καὶ διδαχθέντων, ἐπερώννυσιν τὴν πίστιν καὶ ἐξηφάνιζον πᾶσαν διένεξιν. Τοιουτοτρόπως ὁ κύκλος τῶν ἀναγνωστῶν καθωρίζετο ὑπὸ τοῦ σκοποῦ, ὃν τρόπον καὶ ὁ σκοπὸς προσδιωρίζετο ὑπὸ τῶν περιστάσεων.

Ἡ ἀδιάσπαστος ἁρμονία τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων πρὸς ἄλληλα ἀνεγνωρίσθη παρὰ τὰς διαφορὰς αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος. Ἑκάστου τῶν βιβλίων τούτων περιλαμβάνοντος αὐτὰ τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ, ἀδύνατος ἀπέβαινεν ἡ παρ' αὐτοῖς ἀσυμφωνία, διότι ἀδύνατον τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ ν' ἀντιφάσκῃ πρὸς ἑαυτό. Οὕτως ἀπ' αὐτῶν τῶν μέσων τοῦ Β' αἰῶνος συμφωνίαι ἢ διατεσσάρων, ὡς ἐκαλοῦντο, ἐδημοσιεύοντο πρὸς ἐνοποίησιν τῶν τεσσάρων κατ' ἔμπνευσιν ἀφηγήσεων. Ἡ ἐκπροτέρων αὕτη ἑνότης δικαιολογεῖται ὑπὸ τῆς κριτικῆς μελέτης, διὰ προσεκτικῆς συγκρίσεως τῶν Εὐαγγελίων. Οὐ μόνον τὰ τρία πρῶτα Εὐαγγέλια, ἅτινα, ὡς ἐκ τῆς φανερᾶς ὁμοιότητος τῆς πλοκῆς αὐτῶν συνοπτικὰ ὠνομάσθησαν, συμφωνοῦσι πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ τέταρτον ἐν ἁρμονίᾳ διατελοῦσι παρὰ τὰς φαινομενικὰς βαθείας διαφοράς. Ἁπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἔργου καταδείκνυσι πράγματι ὅτι οὐδὲν ἔχει ἐκ τῶν χαρακτηριζόντων τὰ τρία προηγούμενα αὐτοῦ. Τὰ γεγονότα, ἡ γεωγραφικὴ καὶ ἡ χρονολογικὴ βάσις, οἱ λόγοι, τὰ πάντα διαφέρουσι. Κριτικοί τινες, ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων ἀντίφασιν συμπεραίνοντες, διετύπωσαν τὸ ἑξῆς δίλημμα: Ἐὰν τὰ συνοπτικὰ εἶναι ἀκριβῆ ὡς πρὸς τὴν ἀφήγησιν τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ἰωάννης φαντασιώδη ἔγραψεν ἱστορίαν, καὶ ἐὰν οἱ λόγοι, οἱ ὑπὸ τῶν τριῶν πρώτων εὐαγγελιστῶν ἐκτιθέμενοι, οἱ ἀληθεῖς εἰσι λόγοι τοῦ Χριστοῦ, οἱ τοῦ Ἰωάννου ἀποτελοῦσι τεχνικὸν συνανθύλευμα, καὶ ἀντιστρόφως, ἂν τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον ἐπὶ ἀληθείας βατίζεται ὡς πρὸς τὰς ἐν αὐτῷ ἀφηγήσεις καὶ τοὺς λόγους, τὰ τρία πρῶτα ἀδύνατον ἐπὶ ἀληθείας νὰ βατίζωνται. Καὶ ὅμως οὐ μόνον αἱ πραγματικαὶ καὶ φανεραὶ διαφοραί, αἵτινες παρατηροῦνται παρὰ τοῖς συνοπτικοῖς Εὐαγγελίοις ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ τέταρτον, δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ συμπεράνῃ τις ἀσυμβίβαστον ἀντίφασιν, ἀλλὰ τεκμηριοῦσι ἐπὶ πλέον τὴν ἀδιάσπαστον ἁρμονίαν τῶν τεσσάρων τούτων ἔργων πρὸς ἄλληλα. Ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης δὲν ἀντιλέγει εἰς τοὺς προκατόχους αὐτοῦ, ἀλλὰ συμπληροῖ καὶ ἀναπτύσσει αὐτοὺς ὡς πρὸς τὰς γεωγραφικὰς καὶ χρονολογικὰς λεπτομερείας τοῦ βίου τοῦ Κυρίου, τὰ γεγονότα, ἅπερ ἀποτελοῦσι τὸν μῖτον τοῦ βίου τούτου καὶ τοὺς λόγους, ἐν οἷς ἡ διδασκαλία αὐτοῦ συνοψίζεται. Τὰ τρία πρῶτα Εὐαγγέλια παρέχουσιν ὡς θέατρον τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰησοῦ τὴν Γαλιλαίαν μόνον καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα· ἡ ἀφήγησις τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου ἀποδείκνυσιν ὅτι ὁ Ἰησοῦς, πρὶν ἢ ἐν Γαλιλαίᾳ ἀναγγείλῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἐδίδαξεν ἐν Ἰουδαίᾳ καὶ ἐπισήμως ἑαυτὸν ἐν τῇ μητροπόλει ἀπεκάλυψε διὰ τῆς ἐκδιώξεως τῶν ἐν τῷ ναῷ πωλητῶν. «Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους καί, ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν: «Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου »οἶκον ἐμπορίου» (Ἰωάνν. Β', 14—17). Τὰ συνοπτικὰ ὁμιλοῦσι σαφῶς μόνον περὶ τοῦ τελευταίου ταξειδίου τοῦ Ἰησοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τὸ Πάσχα, ὅπου ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ. Ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης μνημονεύει πάντων τῶν εἰς τὴν Ἁγίαν πόλιν διαφόρων αὐτοῦ ταξειδίων, τὴν εἰς Περαίαν ἀποχώρησιν αὐτοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ εἰς Ἐφραὶμ ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς ἐρήμου. Τὰ συνοπτικὰ ἄρχονται τῆς ἀφηγήσεως τοῦ δημοσίου βίου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φυλακίσεως Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον ἄρχεται τούτου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰησοῦ καὶ προσδιορίζει τὴν ὅλην αὐτοῦ διάρκειαν διὰ τῶν τριῶν πάσχα, ἅτινα ἀναφέρει. Τὰ συνοπτικὰ οὐδεμίαν παρέχουσιν ἡμῖν λεπτομέρειαν πρὸς χρονολογικὴν κατάταξιν τῶν γεγονότων τοῦ δημοσίου βίου· ὁ Ἰωάννης παρατίθησι ταῦτα μετ' ἄκρας ἀκριβείας διὰ τῶν διαφόρων ταξειδίων τοῦ Ἰησοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὰς μεγάλας ἰουδαϊκὰς ἑορτάς. Τὰ συνοπτικά, μὴ περιλαβόντα τὰς διαφόρους διατρι-

βὰς τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ μητροπόλει, δὲν ἀφηγοῦνται ἡμῖν τὰ αὐτόθι ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντα, οὔτε τὰ ἐπίσημα διδάγματα, εἰς ἃ εἶχεν ἐκεῖ ἐπιδοθῆ· ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης ἀφηγεῖται ἡμῖν ταῦτα μετὰ πλείστων ὅσων λεπτομερειῶν, πᾶσαι δὲ αὐταὶ αἱ πολύτιμοι πληροφορίαι ἐν οὐδενὶ προδήλως ἀντιφάσκουσι πρὸς τὰ συνοπτικά, ἀλλά, πληροῦσαι τὰ χάσματα αὐτῶν, ἔχουσι καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἑρμηνείας τῶν ἐν ἐκείναις ἀφηγήσεων. Ἀδύνατος εἶναι ἄνευ αὐτῶν ἡ πλοκὴ τοῦ συγκινητικοῦ δράματος τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ, ἀδύνατον ἄνευ τῶν πληροφοριῶν τούτων τὸ κατανοῆσαι τὸν ἰδιάζοντα τρόπον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Κατὰ τὰ πρῶτα Εὐαγγέλια ὁ Ἰησοῦς ὡς θαυματουργός, Κύριος καὶ διδάσκαλος ἐνεργεῖ καὶ ὁμιλεῖ μετ' ἀπολύτου προσωπικῆς ἐξουσίας. Ὅσάκις θεραπεύει ἀσθενεῖς ἐπιτάσσει, τοῖς πονηροῖς πνεύμασι καὶ ἐγείρει νεκρούς, δὲν φαίνεται ἐπικαλούμενος ἀνωτέραν ἀρχήν, ἐξ ἧς νὰ δανείζηται δύναμιν· λαλεῖ, ἐπιτίθησι τὰς χεῖρας, διατάσσει καὶ οἱ ἀσθενεῖς θεραπεύονται, καὶ τὰ δαιμόνια ἐξέρχονται, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναζῶσιν. Ὅσάκις διδάσκει, κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν τρόπον ἐνεργεῖ· ἀφίησι τὰς ἁμαρτίας ὡς Θεός, ἐκδίδει τὸν ἠθικὸν νόμον ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ ὀνόματι ὡς Θεός· ἐπιθυμεῖ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς ἀληθῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος καὶ ἐξυμνεῖ αὐτοὺς ὡς ἐπιτυχόντας ἐπὶ τέλους τῆς ὑπεργάτης ταύτης καὶ καθολικῆς πίστεως. Ὁποῖον τυγχάνει τοιοῦτον ὄν; ὁποία ἡ πραγματικὴ αὐτοῦ σχέσις πρὸς ἐκεῖνον, ὅνπερ ἀποκαλεῖ Πατέρα; ὁποῖον τὸ ἐν ταῖς συνειδήσεσι κύριον αὐτοῦ ἔργον; ὁποῖον τὸ ὡς μεσσίου πρόσωπον, τὸ ὑπὸ τῶν προφητῶν ἀγγελθὲν καὶ ἐν αὐτῷ πραγματωθέν; ὁποῖον τὸ ἀπόρρητον τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης βασιλείας; Τὰ τρία πρῶτα Εὐαγγέλια ἀναφέρουσι μόνον τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ, ἐν οἷς πάντα ταῦτα τὰ πράγματα ἐλέχθησαν ἐν παραβολαῖς καὶ σημείοις, εἰς τὸ τέταρτον δ' ἐπεφυλάσσετο Εὐαγγέλιον νὰ παράσχῃ ἡμῖν σαφῶς τὰ πάντα διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐπισημοτέρων καὶ οἰκειοτέρων λόγων, ἐν οἷς ὁ Ἰησοῦς ἐξέφρασε τὰ ἀνέκφραστα ταῦτα μυστήρια ἐν γλώσσῃ, ἣν οὐδὲν πλάσμα δύναται νὰ λαλήσῃ. Ὁ Ἰησοῦς, ὁμιλῶν, ὡς ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης, παρίστησιν αὐτὸν ὁμιλοῦντα, κατανοεῖται ὡς θαυματουργός, ὡς ὁ διδάσκαλος τῶν συνοπτικῶν, διασαφηνίζεται δὲ καὶ ἡ ἀπόλυτος αὐτοῦ ἐξουσία, μεθ' ἧς ἐνεργεῖ καὶ τὸ ἴδιον κῦρος, δι' οὗ διατυποῖ τὸν νόμον αὐτοῦ. Ἄνευ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου ὁ Ἰησοῦς τῶν συνοπτικῶν ἐκθέσεων θ' ἀπέβαινε δυσεξήγητον αἴνιγμα. Ἡ ἑνότης τῶν Εὐαγγελίων εἶναι ἀδιάσπαστος. Ὁ ἀντιτάσσων τὸ ἓν κατὰ τοῦ ἄλλου πράττει τοῦτο ἐπὶ τῇ βάσει λόγων ξένων τῇ ἱστορίᾳ. Οἱ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἄνθρωπος μόνον εἶναι ὁ Ἰησοῦς βασιζόμενοι καταδικάζονται προφανῶς εἰς τὴν θυσίαν ὁλοκλήρου τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου τῶν ἐν αὐτῷ γεγονότων ὡς καὶ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. Ἀδύνατον ν' ἀποδεχθῇ τις τὰ μὲν καὶ ν' ἀπορρίψῃ τ' ἄλλα, διότι ἀποτελοῦσιν ἓν ὅλον ἀδιαίρετον. Ὁ συγγραφεύς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τῶν γεγονότων, ἐγγυᾶται περὶ τῶν ῥημάτων διὰ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ. Τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου προέρχεται, συνδέεται καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη καὶ συγχωνεύεται ἐν τῷ ἔργῳ τῶν τριῶν πρώτων εὐαγγελιστῶν. Ἀδύνατος εἶναι ἡ συγγραφὴ βίου τοῦ Ἰησοῦ, συνῳδοντος πρὸς τοὺς κανόνας πάσης ἱστορίας καὶ πάσης κριτικῆς ἄνευ τῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἰωάννου. Πᾶν ἔργον, ἀποσπώμενον τῆς κοινωνίας, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ἧς ἀποτελεῖ πολύτιμον στοιχεῖον, ἀφίεται εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ πρώτου ἐρχομένου, καὶ τὰ Εὐαγγέλια δέ, ἀποσπώμενα τῆς θρησκευτικῆς παραδόσεως, ἧς ἀποτελοῦσι τὸ ἀρχαιότατον καὶ ἱερώτατον μνημεῖον, κατέστησαν ἡ λεία πάντων. Ἔδει λοιπὸν ν' ἀναζωογονηθῶσι ταῦτα, ἵνα ἀφ' ἑαυτῶν λαλήσωσι, διότι ἡ ψυχὴ μνημείου τινὸς εὑρηται ἐν τῷ πλήθει, ὅπερ ἐνέπνευσεν αὐτό, ἐν ταῖς ἰδέαις, αἵτινες ἐπεκράτουν ἐν τῷ πλήθει ἐκείνῳ, ἐν τοῖς πάθεσιν, ἅτινα ἐτάραττον αὐτό, ἐν ταῖς συνηθείαις, αἵτινες ἀπετέλουν τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ. Πάντων ὅμως τῶν ἀποστολικῶν μνημείων καὶ ἰδίᾳ τῶν Εὐαγγελίων ἑρμηνευθέντων ὑπὸ περιωρισμένην καὶ ἐξαιρετικὴν ὅλως ἔποψιν, προῆλθεν εἰς φῶς ἡ μορφὴ αὐτῶν ἐκείνη, ὑφ' ἣν ἀνεφάνησαν ἐν χερσὶ τῆς κριτικῆς καὶ τῆς σχολῆς αὐτῆς. Τί δὲ ἀπέληξεν ἐκ τῆς ὁρμητικῆς ταύτης ἐργασίας διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, ὅπερ ἀνήγετο εἰς τὰ μνημεῖα ταῦτα; Ἐξηγήθη ἆρά γε ὁ τρόπος τοῦ καταρτισμοῦ αὐτῶν; εὑρέθη τὸ ἀπόρρητον τῆς ὁμοιότητος καὶ τῆς διαφο-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ρᾶς αὐτῶν· ἀνεκαλύφθη ὁ λόγος τῆς ἀδιαρρήκτου αὐτῶν ἑνότητος, ὅτι ἧς συνδέονται ὡς τὰ μέλη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος; ἐξευρέθη ἡ ἀκριβὴς τάξις τῆς ἀρχῆς αὐτῶν; Ἀρκεῖ νὰ διατρέξῃ τις τὰ περὶ τούτου γραφέντα ἄπειρα συγγράμματα, ἵνα παρατηρήσῃ τὴν ριζικὴν ἀδυναμίαν ἐκείνων, οἵτινες προύκάλεσαν τὰ προβλήματα ταῦτα. Πᾶσαι αἱ ὑποθέσεις ὑπεστηρίχθησαν· οἱ μὲν ἀπεδέξαντο ἓν Εὐαγγέλιον ὡς πηγήν, ἀφ' ἧς ἤντλησαν οἱ 3 πρῶτοι εὐαγγελισταὶ *(EICHHORN, Einleitung in d. N. Test.)*. Ὁ Herder κατεπολέμησε τούτους. Κατ' αὐτὸν τὰ εὐαγγέλια ἡμῶν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἐκ προφορικοῦ Εὐαγγελίου· ἀληθὲς δηλαδὴ σῶμα ραψῳδῶν περιήρχετο κηρύσσον τὸ Εὐαγγέλιον. Αἱ ἀφηγήσεις αὐτῶν, ἐκστηθιζόμεναι, διακοσμούμεναι καὶ πλουτιζόμεναι, ἀπετέλεσαν τὴν πηγὴν τῶν ἡμετέρων ἐγγράφων Εὐαγγελίων. Ἐπεκράτησε πρὸς τούτοις καὶ ἡ θεωρία ὑπάρξεως πονημάτιων *(SCHLEIERMACHER, Kritish. Verssuch. ub. der Schrift des Lukas)*, συντεταγμένων ὑπὸ ἀνωνύμων καὶ ἀποτελούντων εἶδος ἱστορικῶν ἀποσπασμάτων τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ, ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν ἰδίᾳ εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ. Ἰσχυρίσθησαν πρὸς τούτοις ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου μετεσκευάσθη· ἐπιστεύθη δηλ. ὅτι ὑπῆρξε πρῶτός τις Ματθαῖος, ἐξηφανισθείς καὶ χρησιμεύσας εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ τῆς σήμερον πρώτου Εὐαγγελίου καὶ τοῦ εἰς τὸν Μάρκον ἀποδιδομένου δευτέρου. Ἄλλοι ἔδιδον τὴν προτεραιότητα εἰς τὸν ἀπόστολον Μάρκον, ὃν ἐθεώρουν ὡς πηγὴν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Λουκᾶ. Αἱ ἄπειροι αὗται ὑποθέσεις, αἱ ἀλλήλας διαδεξάμεναι, τεκμηριοῦσι τὸ σαθρὸν αὐτῶν, διότι ἐν τῇ διαδοχῇ ἐξαφανίζονται, μηδεμιᾶς δυνηθείσης νὰ τηρηθῇ ἐπί τινα ἔτη. Δημιουργοῦνται δὲ μετὰ τῶν ἐφευρετῶν αὐτῶν. Ἄλλοι πάλιν ἀντὶ ν' ἀνεύρωσιν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀφήγησιν γεγονότων, ἐπικυρουμένων ὑπὸ μαρτύρων ἐντίμων καὶ καλὰς ἐχόντων πληροφορίας, ἐπειράθησαν νὰ διακρίνωσιν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν τὴν βάσιν ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς. Οἱ μετριοπαθέστεροι ἀπεδέξαντο τὸ μὲν καὶ ἡμφισβήτησαν τὸ ἄλλο, μὴ ἀμφιβάλλοντες ἴσως ὅτι, τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν προσβάλλοντες, κατέστρεφον τὴν βάσιν. Οὕτω τὰ πρῶτα κεφάλαια τοῦ τρίτου Εὐαγγελίου ἀπετέλουν κατ' αὐτοὺς θελκτικὴν ποίησιν, τὸ κάλλος τῆς ὁποίας ἐκίνει αὐτοὺς εἰς θαυμασμόν· πᾶσαι ὅμως αἱ τοσοῦτον πρόσφατοι, τοσοῦτον ζωηραὶ αὗται λεπτομέρειαι, ἀπετέλουν πέπλον μόνον πρὸς ἑρμηνείαν τῆς ἁγιότητος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ διακόσμησιν τῆς συλλήψεως καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ. Τοιουτοτρόπως προείδησαν εἰς ἄρνησιν τῆς ἐκ Παρθένου συλλήψεως τοῦ Χριστοῦ *(Reuss, Εὐαγγελικὴ Ἱστορία, Εἰσαγ.)*. Ὁλόκληρον τὸ τοῦ Ἰωάννου Εὐαγγέλιον ἐθεωρήθη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς ἔργον θεολογικὸν καὶ οὐχὶ ἱστορικόν, σκοπὸν ἔχον τὴν δογματικῷ τῷ τρόπῳ καὶ ὑπὸ ὑψηλὰς θεωρίας παράστασιν τῆς δοξασίας τοῦ συγγραφέως περὶ τῆς θείας φύσεως τοῦ Ἰησοῦ *(Reuss, Ἰωαννικὴ θεολογία Εἰσαγ.)*. Ἡ ἐξήγησις αὕτη καταστρέφει τὸ κῦρος τῶν Εὐαγγελίων καὶ ἐν σαφεῖ εὑρηται ἀντιθέσει πρὸς τοὺς συντάξαντας τὰ ἔγγραφα ταῦτα μνημεῖα· δύο ὅμως αὐτῶν μαρτυροῦσιν ὅτι εἶναι ἱστορικοί, πιστῶς ἀφηγούμενοι πᾶν ὅ,τι εἶδον καὶ ἤκουσαν ἢ ἐπληροφορήθησαν ἐκ τοῦ στόματος ἀμέσων μαρτύρων τῶν γεγονότων. Δέον λοιπὸν ν' ἀποδεχθῶμεν αὐτοὺς ὃν τρόπον αὐτοὶ οὗτοι ἑαυτοὺς παριστῶσι, διότι ἄλλως θὰ ἐθεωροῦντο ὡς ἄνδρες κακῆς πίστεως καὶ θ' ἀπεδίδετο αὐτοῖς γονδροειδὴς ψευδολογία. Ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος οὐδεὶς κριτικός, σεβόμενος ἑαυτόν, ἐθεώρησε τοὺς εὐαγγελιστὰς ὡς ἀπαταιῶνας καὶ πλάνους καὶ διὰ τῆς μειώσεως ἔτι τοῦ ἐπιθέτου καὶ διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀπάτης εἰς φιλολογικὸν κατασκεύασμα κατὰ τὸν ἀνατολικὸν τρόπον. Δυνατὸν ν' ἀρνηθῶμεν αὐτοῖς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν φιλολογίαν τῶν ἀκαδημιῶν, ἀδύνατον ὅμως ν' ἀποστερήσωμεν αὐτοὺς τῆς τιμιότητος καὶ τῆς εἰλικρινείας. Πάντες οὗτοι οἱ συγγραφεῖς διέθηκαν τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς ὑποστήριξιν ἐκείνου, ὅπερ ἐκήρυσσον ὡς ἀλήθειαν. Ἐὰν ὁ ἁπλοῦς λόγος δύναται νὰ ἐγείρῃ ὑποψίας, ὁ ὑπὸ τοῦ μαρτυρίου ὅμως καὶ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων ἐπισφραγιζόμενος ἐπιβάλλει τὸ κῦρος αὐτοῦ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἄγαν σκεπτικῶν.

Ἀλλ' ὁ ἱστορικὸς κριτικὸς δὲν ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ μόνον τὰς ἐγγράφους πηγὰς καὶ τοὺς καταρτίσαντας ταύτας, τὰς μαρτυρίας καὶ τοὺς μάρτυρας, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ περιεχόμενον τῶν βίβλων καὶ τῶν

ἐγγράφων, τὰ γεγονότα καὶ τὰς δοξασίας, αἵτινες ἐν αὐτοῖς ἀναφέρονται. Ἤδη ὁποῖα γεγονότα ἐκτίθενται ἐν τοῖς τέσσαρσιν Εὐαγγελίοις, ἀποτελοῦντα τὴν οὐσίαν τῶν καταθέσεων ἑκάστου μάρτυρος; τὰ ἀναφερόμενά εἰσι τὰ εἰς τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ ἀναγόμενα γεγονότα, τὰ ἐν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐμφυτευθέντα ὑπ' αὐτοῦ θρησκευτικὰ δόγματα καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν μεταδοθέντα. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ γεγονότα εἰσὶ θαυμάσια. Ὁλόκληρον αὐτοῦ τὸ δόγμα, εἰς τὸ πρόσωπον ἢ τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀναγόμενον, εἶναι κατ' οὐσίαν προφητικόν, διότι ἐκφράζει ἀληθείας ἀνωτέρας τῆς πείρας καὶ τῶν συμπερασμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ Εὐαγγέλιά εἰσιν ἀδιάσπαστος μῖτος προφητειῶν καὶ θαυμάτων. Δὲν δύναταί τις νὰ ζητήσῃ τὴν μείωσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὀφείλει ἀπολύτως καὶ ἄνευ ὑπεκφυγῶν ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτόν. Ἡ παροῦσα ἐποχὴ εἶναι ἐποχὴ προδρᾶς ἀποκηρύξεως τῶν θαυμάτων, τῶν ὑπερφυσικῶν καὶ τῶν ἀοράτων, ὡς καὶ προκλήσεως πρὸς τοὺς ἐπικυροῦντας αὐτὰ μάρτυρας. Ἡ ἀποκήρυξις καὶ ἡ πρόκλησις αὕτη ἀποτελοῦσιν ἓν τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς νεωτέρας ἀπιστίας. Ποικίλαι καὶ βαθεῖαί εἰσιν αἱ αἰτίαι, ἐξ ὧν τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα προέρχονται, ἀλλ' ἡ μεγάλη πρόοδος τῶν πειραματικῶν ἐπιστημῶν, αἱ θαυμάσιαι πρακτικαὶ ἐφαρμογαὶ οὐκ ὀλίγην ἐξήσκησαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διανοητικῆς καὶ ψυχολογικῆς καταστάσεως τῆς γενεᾶς ταύτης. Ἡ ἀποκλειστικὴ καλλιέργεια τῶν θετικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν ἀπερρόφησε τὸ πνεῦμα ἐν τῇ ὕλῃ. Ἐκ τῶν ὑλικῶν δυνάμεων ἐζητήθη ἡ ἐξήγησις πάντων, μικρὸν δ' ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν τὸ ἐκτὸς τῆς ὕλης εὑρισκόμενον. Ἂν δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ὑπακοῦσαι εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀδιαρρήκτου ἑνότητος τῶν ἀνωτέρων ὄντων ἐζητήθη ἡ παγκόσμιος ἀρχή, ἡ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπότητος κρατοῦσα, ἀντὶ ν' ἀνευρεθῇ αὕτη ὑπεράνω τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐζητήθη τυφλῶς ἐν τῇ μιᾷ καὶ τῇ ἄλλῃ. Ἐντεῦθεν προέκυψεν ὁ θετικισμός, ὁ ὑλισμός, ὁ πανθεϊσμός, τρία συστήματα, ἀποτελοῦντα εἶδος ἀτμοσφαίρας, ἐν ᾗ κινεῖται καὶ ἀναπνέει ὁ ἀνθρώπινος ὄγκος τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος. Τὸ προσελθεῖν λοιπὸν καὶ ποιήσασθαι λόγον περὶ θαύματος καὶ προφητείας ἐν ἐποχῇ, καμπτομένῃ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοιούτου φρονήματος, ταὐτὸν τῷ ἐκτεθῆναί τινα εἰς ἀποπομπήν, χωρὶς νὰ ἐπιτραπῇ ἀπολογία τῷ ἀποπεμπομένῳ. Καὶ ὅμως δυνάμεθα νὰ ὑποβάλωμεν τὰ θαύματα καὶ τὰς προφητείας τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τὴν δοκιμασίαν τῆς κριτικῆς· ἀλλ' ὡς ζυγὸς διαφέρει ζυγοῦ, οὕτω καὶ κριτικὴ διαφέρει κριτικῆς. Ὁποία λοιπὸν ἡ ἀληθὴς καὶ ἀσφαλὴς κριτική, ἡ περιῤῥυθμοῦσα ταυτοχρόνως τὴν γνησίαν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἱστορικοῦ, τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγονότων, ἅτινα ἐξετάζει, τὴν ἀρχαιότητα τῶν μνημείων καὶ τὸν εἰς τοὺς μάρτυρας ὀφειλόμενον σεβασμόν; Τρία ὑπάρχουσι στοιχεῖα ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι: αἱ φανεραὶ ἀρχαί, τὰ συστήματα καὶ αἱ πεποιθήσεις. Καὶ αἱ μὲν ἀρχαί εἰσιν ἀναμφισβήτητοι καὶ ἀποτελοῦσι τὸ μέτρον πάσης ἀληθείας. Τὰ δὲ συστήματα ἀποτελοῦσι σύνολον ὁμοειδῶν προτάσεων, δυνάμει τῶν ὁποίων ἀνεπτυγμένα τινὰ πνεύματα πειρῶνται νὰ ἑρμηνεύσωσι τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων. Τὸ πλῆθος ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἀδυνατεῖ νὰ φθάσῃ αὐτάς, ἐνῷ αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ πεποιθήσεις εἰσὶ τοῖς πᾶσι προσιταί. Ἡ κριτικὴ λοιπὸν ἐπὶ τριῶν μόνον βάσεων δύναται νὰ στηριχθῇ, ἤτοι ἐπὶ τῶν πρώτων ἀληθειῶν, ἐπὶ τῶν συστημάτων ἢ ἐπὶ τῶν πεποιθήσεων ἑκάστου. Ἀλλ' ἂν ἐπικαλεσθῇ ὡς μέτρον πεποίθησιν, αὕτη θὰ ἔχῃ ἀξίαν μόνον παρὰ τοῖς ἀσπαζομένοις αὐτήν· ἐὰν ἐπικαλεσθῇ ἰδιοκίτερόν τι σύστημα, θὰ ἔχῃ κῦρος μόνον διὰ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ συστήματος ἐκείνου· ἐὰν δὲ πάλιν ἐπικαλεσθῇ τὰς οὐσιώδεις ἀληθείας καὶ τὰς ἀμετατρέπτους ἀρχὰς τῆς λογικῆς, ἐπιβληθήσεται τοῖς πᾶσι, διότι ἡ τοιαύτη λογικὴ ἐπιβάλλεται ἐπὶ παντὸς λογικοῦ ὄντος. Ὑπὸ τοιοῦτον λοιπὸν φῶς ὀφείλει νὰ κρίνῃ ἡ κριτικὴ τὰ εὐαγγελικὰ γεγονότα καὶ πάντα τὰ θαύματα, διότι οὐ μόνον ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ἡ θεολογία καὶ αἱ ἱεραὶ βίβλοι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ δὲν ἀποφεύγουσιν, οὐδὲ φοβοῦνται αὐτήν, ἣν μᾶλλον προσκαλοῦσιν, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ βουδισμός, αὐτὴ ἡ θρησκεία τοῦ Ζωροάστρου καὶ λοιπαί, οὔτε αἱ βίβλοι, ἐφ' ὧν αἱ θρησκεῖαι αὗται βασίζονται, οὔτε ὁ πανθεϊσμός, οὔτε ὁ ὑλισμός, οὔτε ὁ θετικισμὸς ἀντιστήσονται εἰς τὴν τοιαύτην κριτικὴν τῆς λογικῆς, ἧς ἡ κρίσις εἶναι ἀδέκαστος. Ἡ κριτικὴ αὕτη ὀφείλει νὰ ἱερω-

Δημοσία Βιβλιοθήκη

τήσῃ ἐν ὀνόματι τοῦ ὀρθοῦ λόγου : τὰ ὑπερφυσικὰ γεγονότα τῶν Εὐαγγελίων, ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἡ ὁρατὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις, ἡ θεία καὶ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ φύσις, αἱ πράξεις τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου, τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἡ διδασκαλία, οἱ νόμοι, τὰ θαύματα, οἱ ἀγῶνες, ὁ τρόπος τοῦ ζῆν καὶ ἐνεργεῖν, ὁ θάνατος αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνάστασις, πάντα ταῦτα καὶ λοιπὰ εἰσὶν ἀρά γε ἢ οὔ ἱστορικαὶ πραγματικότητες, αἵτινες δέον νὰ ἐκτεθῶσι καὶ ζωγραφηθῶσιν ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ ; δὲν πρόκειται νὰ ζητηθῇ κατ' ἀρχὰς ἂν ἦτο δυνατὸν ἢ μὴ νὰ συμβῶσι ταῦτα τὰ πράγματα, ἂν συμβιβάζωνται πρὸς τὸ ἡμέτερον πνεῦμα, πρὸς τὰς προλήψεις καὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἡμῶν· πρόκειται νὰ γνωσθῇ ἂν ὑπάρχωσιν ἢ μή. Τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ἅπαξ ἀποκατασταθείσης, τὸ λογικὸν θὰ ἀποπειραθῇ νὰ κατανοήσῃ καὶ ἑρμηνεύσῃ αὐτά, νὰ καταδείξῃ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ ἀξιόπιστον αὐτῶν· δὲν θὰ ἔχῃ ὅμως τὸ δικαίωμα καὶ νὰ μειώσῃ, ν' ἀρνηθῇ νὰ κολοβώσῃ ἢ καὶ ἀλλοιώσῃ αὐτά. Ὁ ἀγνὸς ἱστορικὸς δὲν ἀνησυχεῖ ἐκ τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ λογικοῦ· ἀλλὰ σημειοῖ μετ' ἀπαθοῦς συνειδήσεως πᾶν ὅ,τι καθορᾷ. Δὲν ἐρωτᾷ ἂν γεγονός τι εἶναι θαυμάσιον ἢ μή, ὑπερφυσικὸν ἢ φυσικόν, ἀλλὰ περιγράφει αὐτὸ ὃν τρόπον τοῦτο εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ ὑποπίπτει. Πᾶν ὅ,τι δικαιωματικῶς δύναταί τις ν' ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτοῦ εἶναι τὸ ἑξῆς : νὰ καταστῇ μάρτυς εὐσυνείδητος, ἀκεραίου χαρακτῆρος καὶ φιλαλήθης, νὰ δέχηται τὰς μαρτυρίας τῶν εὐσυνειδήτων μόνον, τῶν ἀκεραίου χαρακτῆρος καὶ τῶν φιλαλήθων μαρτύρων. Ὁ προκατειλημμένος εἶναι ἀνάξιος τῆς συγγραφῆς ἱστορίας.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πραγματικότητα τῆς προφητείας δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι πλέον ἢ προφήτης, εἶναι ὁ μέγας, ὁ μόνος, περὶ οὗ ἐπροφήτευσαν. Πρὶν ἢ γεννηθῇ, ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἐγράφη. Ἐὰν τις διατρέξῃ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἧς τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἀκεραιότητα οὐδεὶς τῶν κριτικῶν θ' ἀμφισβητήσῃ, θὰ ἴδῃ πλείστας ὅσας προφητείας περὶ Ἰησοῦ, ἡ ἀλήθεια τῶν ὁποίων ἀπέβη ἀναντίρρητος. Θὰ μνημονεύσωμεν ὀλίγας μόνον ἐξ αὐτῶν.

«Διὰ τοῦτο δώσει Κύριος αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσει τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ» (Ἡσαΐα Ζ', 14).

«Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιὼν ἰδοὺ ὁ Σωτήρ σοι παραγέγονε, ἔχων τὸν ἑαυτοῦ μισθὸν καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ» (Ἡσαΐα ΞΒ', 11).

«Διὰ τοῦτο γνώσεται ὁ λαός μου τὸ ὄνομά μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅτι ἐγώ εἰμι αὐτὸς ὁ λαλῶν, πάρειμι ὡς ὥρα ἐπὶ τῶν ὀρέων. . . ὡς εὐαγγελιζόμενος ἀγαθά, ὅτι ἀκουστὴν ποιήσω τὴν σωτηρίαν σου» (Ἡσαΐα. ΝΒ'6—7).

«Μὴ παραδῷς με εἰς ψυχὰς θλιβόντων με, ὅτι ἐπανέστησάν με μάρτυρες ἄδικοι καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ» (Ψαλμ. ΚΣΤ', 12—13).

«Ἐκ χειρὸς Ἅιδου ῥήσομαι καὶ ἐκ θανάτου λυτρώσομαι αὐτούς· ποῦ ἡ δίκη σου, θάνατε, ποῦ τὸ κέντρον σου, Ἅιδη» (Ὡσιέ, ΙΓ', 14).

Τ' ἀποσπάσματα ταῦτα, ὡς καὶ ἄπειρα ἄλλα, ὧν βρίθει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, εὑρηνται ἐν οἵᾳ μορφῇ οἱ Ἰουδαῖοι αὐτὰ διετήρησαν. Τὰ βιβλία, ἐξ ὧν ἡ Βίβλος ἀποτελεῖται, ἦσαν πάντα συντεταγμένα αἰῶνας ὅλους πρὸ τοῦ Ἰησοῦ, τὸ δὲ σύνολον αὐτῶν περιλαμβάνει περίοδον ἐπέκεινα τῶν 14 αἰώνων. Αἱ προφητεῖαι ἀποτελοῦσι λεπτομερῆ καὶ πλήρη εἰκόνα τοῦ Μεσσίου· θὰ ἐπίστευέ τις ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ ἐχάραξαν αὐτὴν μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τούτου. Πάντα τὰ οὐσιώδη αὐτοῦ χαρακτηριστικὰ εὑρίσκονται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ : ἡ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἀβραὰμ προέλευσις αὐτοῦ, ἡ ἐκ τοῦ Ἰακὼβ καὶ τοῦ Δαβὶδ καταγωγὴ αὐτοῦ, ἡ ἐκ Παρθένου ἀρχή, ἡ παγκόσμιος προσδοκία, ἧς ἀντικείμενον ἐγένετο ἡ ἐν τῇ πολίχνῃ τῆς Βηθλεὲμ γέννησις αὐτοῦ, ἡ αἰωνία αὐτοῦ ἀρχὴ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Θεοῦ, ἡ θεία αὐτοῦ ἁγιότης, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ καὶ Σωτήρ, ἡ εἰς Αἴγυπτον φυγή, ἡ εἰς τὴν περιπεφρονημένην χώραν τῆς Ναζαρὲτ ἀποχώρησις, ἡ τοῦ Προδρόμου αὐτοῦ ἔλευσις, τὸ ἔργον αὐτοῦ ὡς Προφήτου, Εὐαγγελιστοῦ καὶ θαυματουργοῦ, ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ, μεστὸς ἀπεριορίστου ἀγαθότητος καὶ ἀπείρου πραότητος, τὸ μυστήριον, δι' οὗ περιεκαλύπτετο ἡ θεία αὐτοῦ φύσις, αἱ καταδιώξεις καὶ τὸ μῖσος, ὑφ' οὗ καταδιώχθη, πᾶσαι αἱ

λεπτομέρειαι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡ ἀγωνία αὐτοῦ, ἡ διὰ τριάκοντα ἀργύρια προδοσία ὑφ' ἑνὸς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ σταυρός, ἡ ταφή, ἡ ἀνάστασις, ὁ ἔξοχος θρίαμβος αὐτοῦ, ὅστις διεκηρύχθη ἀνὰ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, μαρτυρούσης τῆς ἱστορίας, διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς εἰδωλολατρείας, διὰ τῆς φοβερᾶς τιμωρίας τῶν καταδιωξάντων αὐτόν, διὰ τῆς κατακτήσεως τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου, διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ βασιλείας ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου τούτου, ὅστις, προσβάλλων αὐτήν, καταδείκνυσι τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν καὶ τὴν αἰωνιότητα αὐτῆς.

Πάντα ταῦτα τὰ ἔγγραφα μνημεῖα, διασπαρέντα καὶ διασχορπισθέντα κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰώνων, εἰσὶν ὡς ἄλλοι πολύτιμοι λίθοι φοβεροῦ οἰκοδομήματος, ἐπεξειργασμέναι καὶ γεγλυμμέναι ὑπὸ καλλιτεχνῶν ἥκιστα γνωστῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν ἀοράτου ἀρχιτέκτονος, οὗτινος τὰ σχεδιαγραφήματα εἰς οὐδὲν πλάσμα καθ' ὁλοκληρίαν παρεχωρήθησαν. Ὅτε δ' ἐνεφανίσθη ὁ Χριστός, ἀπεκάλυψεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ, ἐν τῷ ἔργῳ, τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῷ βίῳ, τὸ συγκεκαλυμμένον μυστήριον: «Καὶ φωτίσαι πάντας τίς ἡ κοινωνία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ» (Ἐφεσ. Γ' 9). Ἐξεπλήρωσε μίαν πρὸς μίαν πάσας τὰς προφητείας, ἐπραγμάτωσε μέχρι καὶ τῆς ἐλαχίστης λεπτομερείας πᾶν ὅ,τι αὗται ἐξήγγειλαν, ἐκήρυσσε τοῦτο καὶ ἐπειρᾶτο νὰ καταπείσῃ καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ διδάσκαλοι, θαμβωθέντες ὑπὸ τοῦ στοιχείου τῆς θλίψεως, τῆς ταπεινώσεως καὶ τοῦ θανάτου, ὅστις ἀπετέλει ἓν τῶν οὐσιωδῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἀληθοῦς Μεσσίου, δὲν κατώρθωσαν ν' ἀνέλθωσι μέχρι τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως καὶ νὰ συνδυάσωσι τὸ διπλοῦν μυστήριον τῆς θεότητος καὶ τῆς ἰδιότητος, ἣν εἶχε περιβληθῆ ὡς ἄνθρωπος πάσχων. Δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀτέλειαν τοῦ νόμου αὐτῶν, ὅστις θὰ ἐξηφανίζετο πρὸ τοῦ ζῶντος νόμου τοῦ Χριστοῦ καὶ μολονότι ἡ πεῖσμων αὐτῶν τυφλότης ἀπέναντι τοῦ Μεσσίου προηγγέλθη ἤδη ὑπ' αὐτῶν τῶν προφητῶν, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἀμφέβαλλον περὶ τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης καὶ τῆς τυφλότητος αὐτῶν ταύτης, καταθραυσθέντες οὕτως ἐν αὐτῷ τῷ ἀκρογωνιαίῳ λίθῳ, ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ ἱδρυθῇ τὸ τοῦ Θεοῦ οἰκοδόμημα. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπάρχει φαινόμενον μοναδικόν, ὅπερ συνιστᾶται πᾶσι τοῖς ἀρνουμένης τὸ προφητεύειν καὶ τὰς προφητείας. Ὁλόκληρος ἡ βίβλος εἶναι μεσσιακή· μελετωμένη ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτῆς, ὑπὸ τὴν βαθυτάτην καὶ ἀληθεστάτην αὐτῆς ἔννοιαν, ἀφορᾷ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦτο τοῦ μέλλοντος· τοῦτο ὑπάσχεται καὶ καλεῖ αὕτη· αὕτη περιγράφει αὐτό, παριστάνει καὶ παρασκευάζει. Οἱ μέγιστοι διδάσκαλοι καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις οὐδέποτε ἐδίστασαν νὰ ἑρμηνεύσωσιν οὕτω τὴν ἱερὰν βίβλον. Οἱ νεώτεροι ἐξηγηταί, μάρτυρες τοῦ διαρκοῦς θριάμβου τοῦ Ἰησοῦ, ὡς μόνον μέσον κλονισμοῦ τῆς προφητείας ἐθεώρησαν τὸ προσβαλεῖν τὴν πραγματικότητα τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας ἢ τὸ ἐξαλεῖψαι δι' ἑρμηνείας, ἐν στενοῖς γενομένης ὁρίοις, τὴν προφητείαν τῆς ἱστορίας ταύτης καί, ἀναλαβόντες τὴν βίβλον, ἑρμήνευσαν αὐτήν, προσέχοντες ν' ἀποφύγωσι πᾶσαν μυστηριώδη ἔννοιαν καὶ συχνάκις νὰ ἐξαφανίσωσι τὸν χαρακτῆρα καὶ αὐτῆς τῆς γραμματικῆς ἐννοίας· βεβαίως ἐματαιοπόνησαν. Ἡ ἀμερόληπτος μελέτη τῶν βιβλικῶν μνημείων ἄγει εἰς τὸ ἑξῆς συμπέρασμα: Οἱ λόγοι τῶν αὐτοπτῶν δὲν ἔχουσι τελειοτέραν δικαιολογίαν αὐτῆς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰησοῦ, διότι μόνον ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ εὑδοῦται ἡ πλήρης αὐτῶν ἔννοια. Ἡ θρησκεία, ἣν ἐδίδαξεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐν ἑαυτῷ ἐπραγμάτωσε, περιλαμβάνει ἐν τῇ πανισχύρῳ αὐτῆς ζωτικότητι ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, εἶναι δὲ ὡς ἄλλη μεγάλη ἱστορικὴ βίβλος, ἐν δύο ἀποτελουμένη τόμων, ὧν ὁ μὲν εἷς περιλαμβάνει τὴν περὶ τῶν γενησομένων προφητείαν, ὁ δὲ τὴν ἀφήγησιν τῶν προφητευθέντων γεγονότων. Μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἠδύνατο νὰ γράψῃ τὸν πρῶτον τόμον καὶ αὐτὸ πάλιν ἠδύνατο νὰ πραγματώσῃ ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ περιλαμβάνεται καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ κατανοήσωσι καὶ ἀφηγηθῶσιν αὐτό. Οἱ δύο τόμοι εἰσὶν ἀνεῳγμένοι εἰς τὰ ὄμματα πάντων· οὐδεὶς ἔχει πλέον τὴν δύναμιν νὰ νοθεύσῃ αὐτούς. Ἐὰν οἱ χριστιανοὶ παρέβλαπτον τὸν πρῶτον, οἱ Ἰουδαῖοι θ' ἀνίσταντο ἐκ τῶν περάτων τοῦ κόσμου διαμαρτυρόμενοι, ἐὰν δ' οἱ αἱρετικοὶ ἢ νεώτεροι ἐθνικοὶ ἐπεδίδοντο εἰς οἱανδήποτε βλάβην τοῦ δευτέρου, ἡ τὴν ἀνθρωπότητα πληροῦσα Ἐκκλησία θὰ ἠγείρετο πρὸς τὴν τῶν Εὐαγ-

γελίων περιφρούρησιν. Ἰδοὺ τὰ δύο μεγάλα μαρτύρια τοῦ Θεοῦ. Οὐδεμία κρίσις, οὐδεμία ἐξήγησις, οὐδὲν σύστημα, οὐδεμία ἀπιστία θὰ ἐπικρατήσῃ τοῦ κολοσσιαίου τούτου ἔργου· ὁ Ὕψιστος ὅμως ἀρέσκεται ἐν ταῖς μετὰ τῶν ἀνθρώπων σχέσεσιν αὐτοῦ νὰ συγχέῃ τὴν κενὴν σοφίαν, ἥτις ἐξανίσταται κατ' αὐτοῦ, καὶ νὰ περιφρονῇ τὴν ἀνάπτυξιν ἐκείνην, ἥτις ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπιστήμη καὶ φιλοσοφία ἀγωνίζεται νὰ καταστρέψῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Τὸ ἔργον ὑφίσταται ἀπαθὲς καὶ μεγαλυνόμενον, καταπλῆσσον δ' ἐκείνους, οἵτινες καταθραύονται πρὸ αὐτοῦ, καὶ συγκεντροῦν ὑπὸ τὸ φῶς αὐτοῦ τοὺς ἁπλοῦς, τοὺς τεθλιμμένους, τοὺς ταπεινοὺς καὶ αὐτὰ τὰ μεγάλα πνεύματα, ἅτινα, παραιτούμενα τὴν ἐξέλεγξιν τοῦ Θεοῦ, ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ.

Δοθείσης τῆς ἀληθείας τῶν προφητειῶν, ἐγείρεται εὐλόγως τὸ ζήτημα, ἀφοῦ ἡ προφητεία ὑφίσταται, πρὸς τί νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ γενόμενον τὸ θαῦμα, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἀφοῦ ὑπάρχῃ ὁ προφητευθεὶς Ἰησοῦς, διατί νὰ μὴ ὑπάρξῃ καὶ ὁ Ἰησοῦς τῶν θαυμάτων; Ἀλλὰ θὰ εἴπωσιν: Ἀδύνατον τὸ θαῦμα· πάντα τὰ θαύματά εἰσι μυθεύματα, ὑφιστάμενα ἐν τῇ φαντασίᾳ μόνον τῶν πλαττόντων αὐτά, ἐν τῇ εὐπιστίᾳ καὶ τῷ ἁπλῷ χαρακτῆρι τῶν ἀφηγουμένων αὐτά· ἡ ἀνθρωπότης δὲν γνωρίζει οὔτε προφητείας, οὔτε θαύματα. Ἡ ἀπάντησις ὅμως αὕτη θὰ ἦτο ἀπάντησις πανθεϊστοῦ, ὑλιστοῦ ἢ ὑπαδοῦ τῆς θετικῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπάντησις τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' ἀπεδείχθη ἡ πραγματικότης τοῦ πανθεϊσμοῦ; ἀποτελεῖ ἆρά γε ἀλήθειαν ὁ ὑλισμός; δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸν θετικισμὸν ὡς κανόνα ἀλάνθαστον; Ἐὰν δὲ πάντες οὗτοι ἀπατῶνται καὶ εὑρίσκωνται ἐν τῇ πλάνῃ—καὶ εὐχερὴς ἡ ἀπόδειξις τούτου—ὁποίαν ἀξίαν ἔχει ἡ ἀπάντησις αὐτῶν; Ἀλλ' ἐρωτήσωμεν τὸν κριτικόν, τὸν ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ ἀμεροληψίας ἐμφορούμενον. Τὸ θαῦμα εἶναι γεγονός, παραγόμενον ἔξω τῶν νόμων τῆς φύσεως τῇ παρεμβάσει δυνάμεων ἀνωτέρων τῆς φύσεως ὡς καὶ τῇ παρεμβάσει τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἥτις, τὴν φύσιν δημιουργοῦσα, τοὺς νόμους ταύτης καθώρισε. Δύναται ἆρα ὁ ὀρθὸς λόγος ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ δύναμις αὕτη δὲν ὑφίσταται καὶ ὅτι οὔτε λογικὴ εἶναι, οὔτε ἐλευθέρα; Ἐὰν δὲ ὑφίσταται ἡ δύναμις αὕτη, δύναται ὁ ὀρθὸς λόγος ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ παρεμβῇ ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἀνθρωπίνων γεγονότων ἢ ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν φαινομένων τοῦ σύμπαντος καὶ νὰ μεταδώσῃ εἰς δημιουργηθέντα λογικὰ ὄντα τὴν γνῶσιν τοῦ μέλλοντος; Ἔστω καλῶς γνωστὸν ὅτι οὐδέποτε ἐν οὐδεμιᾷ ἐποχῇ, ἐν οὐδεμιᾷ σχολῇ, ἐν οὐδενὶ συστήματι ἀπεδείχθησαν τοιαῦτα συμπεράσματα. Τὴν ἀπόδειξιν ταύτην ἀπὸ αἰώνων ἤδη ἀναμένομεν, ἀλλὰ τίς ὁ χορηγήσων αὐτὴν καὶ τίνι τρόπῳ χορηγηθήσεται, ἀφοῦ δὲν ὑφίσταται παντάπασιν; Ἡ ἐπιστημονικὴ φιλοσοφία ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ ἀμεταβλήτου τῶν νόμων, συγχέουσα τὴν κανονικότητα μετὰ τοῦ ἀμεταβλήτου. Ἀφοῦ, λέγει, οἱ νόμοι δὲν εἶναι ἀμετάβλητοι, πᾶσα ἐπιστήμη καθίσταται ἀδύνατος, ἔτι ἐπὶ τῶν νόμων ἀκριβῶς βασιζομένη. Τοῦτο ὅμως εἶναι σόφισμα. Ἡ ἐπιστήμη βασίζεται ἐπὶ τοῦ ἀκριβῶς καθωρισμένου· ἡ παροδικὴ λοιπὸν παρέμβασις ὄντος ἀνωτέρου τοῦ ἀκριβῶς καθωρισμένου, ἐπικυρουμένη ὑπὸ τῆς πείρας, οὐδαμῶς παρακωλύει καὶ τὴν κανονικότητα. Ἡ παρέμβασις αὕτη εἶναι νέον στοιχεῖον, ἀναγόμενον εἰς ἀνωτέραν μονάδα καὶ περιβάλλον ἐν τῷ ἀπείρῳ αὐτοῦ κύκλῳ τὴν φύσιν, τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ταῦτα διέποντα Θεόν. Τὸ ἀνίσχυρον τῆς θέσεως, ἥτις πειρᾶται νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἀδύνατον τοῦ θαύματος καὶ τῆς προφητείας, εἶναι τοσοῦτον πασιφανὲς καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς μύστας αὐτῆς, ὥστε, καταπιεζόμενοι ζωηρότατα ὑπὸ τῆς ἀδεκάστου λογικῆς, ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν μὴ ὕπαρξιν τῶν ὑπερφυσικῶν φαινομένων. Δὲν ὑπάρχουσι, λέγουσι, διότι οὐδεὶς ποτε εἶδε τοιαῦτα καὶ ἀπόδειξις ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ πεῖρα οὐδὲν τοιοῦτο ἀπέδειξε· ἀλλὰ τί δύναται νὰ καταδείξῃ ἡ ἐπιστημονικὴ πεῖρα ὀλίγων σοφῶν καὶ ὀλίγων ἐτῶν; Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ἔτι, καθ' ἣν θὰ ἦτο ἀκριβής, οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἀξίαν διὰ τοὺς αἰῶνας, οἵτινες ἐγένοντο μάρτυρες πραγμάτων, ἅτινα δὲν βλέπομεν πλέον. Παρ' οὐδενὶ λαῷ, οὐδαμοῦ τῆς γῆς ἀναφέρεται ὃν παραπλήσιον πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ὅμως ὁ Χριστὸς ἔζησε καὶ ἀπεκαλύφθη. Ἀπόπειρα ἐγένετο νὰ συμπεριληφθῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ τῶν μύθων καὶ τὰ θαύματα, ἅτινα ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς μνημείοις ἀναφέρονται μετ' ἐκείνων, ἅτινα ἀναγινώσκομεν ἐν τοῖς ἱεροῖς βιβλίοις τῶν ἄλλων θρησκειῶν·

δέον ὅμως νὰ γείνῃ διάκρισις μεταξὺ θαύματος καὶ θαυμασίου. Τὸ θαῦμα εἶναι κάτι οὐσιωδῶς καταληπτόν, διότι καθ' ἑαυτὸ δὲν συνεπάγεται ἀντίφασίν τινα καὶ διότι ἔχει ἔπαρκῆ λόγον ὑπάρξεως καὶ ἠθικὸν σκοπόν, τὸ θαυμάσιον ὅμως τοὐναντίον εἶναι συχνάκις καὶ ἄτοπον, διότι ὅταν ζητηθῇ τὸ αἴτιον αὐτοῦ, δὲν ἀνευρίσκεται, ἂν δὲ θελήσῃ τις ν' ἀνακαλύψῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, οὗτος παρίσταται κενὸς καὶ ἀνήθικος. Ἐὰν ἐξετασθῶσιν ἓν πρὸς ἓν καὶ ἐν λεπτομερείᾳ τὰ θαυμάσια γεγονότα, ὧν βρίθει ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἂν συγκριθῶσι πρὸς ἐκεῖνα, ἅτινα εὑρίσκονται ἐν τοῖς εἰς τὸν Βούδαν καὶ ἄλλους ἀφιερωμένοις βιβλίοις, ὡς καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ἀφηγήσεις τῶν ἀποκρύφων εὐαγγελίων, θὰ παρατηρήσῃ τὴν διαφοράν, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ θαύματος, ὅπερ ὁ ὀρθὸς λόγος δύναται ν' ἀποδεχθῇ, ἐὰν ἐπικυροῦται ὑπὸ ἀξιοπίστων μαρτύρων, καὶ τοῦ φαντασιώδους θαυμασίου, ὅπερ ὁ ὀρθὸς λόγος ὀφείλει ἀμειλίκτως ν' ἀποκρούσῃ, κἂν ἔτι ἐπικυρῶται ὑπὸ μαρτύρων, ὡς τοιούτων φαινομενικῶς παρισταμένων. Κατὰ τῆς ἀληθείας ὅμως μάρτυς δὲν ὑπάρχει· ἡ ἀλήθεια ἄρχει πανταχοῦ, ὁ δὲ καταμαρτυρῶν αὐτῆς ἀπατᾶται ἢ ἀπατᾷ ἡμᾶς. Τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ, ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀναφερόμενα, φέρουσι πάντα ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα θείας δυνάμεως, ἀληθείας, ἁπλότητος, ἁρμονίας καὶ καλοκἀγαθίας. Δὲν φέρουσί τι τὸ παράδοξον, οἷα τὰ ὑπὸ τῶν μυθωδῶν παραδόσεων εἰς τὸν Βούδαν ἀποδιδόμενα, οὐδὲν τὸ προδίδον ἐπίδειξιν, οὐδὲν τὸ ἀποσκοποῦν εἰς ἔκπληξιν τοῦ πλήθους καὶ εἰς τὸ ἐνσπείραι τρόμον παρ' αὐτῷ, ἀλλ' ἀείποτε φέρουσι τὸν τύπον τῆς πραότητος καὶ τῆς ἀπείρου εὐσπλαγχνίας· ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν τελέσαντα αὐτά, ἀποκαλύπτουσι τὴν δύναμιν αὐτοῦν ὑπὸ μορφὴν ἀμεταβλήτου πραότητος. Ἡ παράγουσα αὐτὰ αἰτία εὑρηται ἐν τῷ ζῶντι Θεῷ, τῷ κεκρυμμένῳ ὑπὸ τὴν τοῦ Ἰησοῦ ἐνανθρώπησιν, ὁ δὲ τελικὸς αὐτοῦ λόγος εἶναι ἡ εὐημερία τῶν ἀνθρώπων. Πάντα ἀποσκοποῦσιν εἰς τὸ διαφωτίσαι, εἰς τὸ συγκινῆσαι, βελτιῶσαι, προκαλέσαι τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ἐμπνεῦσαι τὴν ἀρετήν. Τοιουτοτρόπως ἐξηγιάσθησαν ὑπὸ τῆς ἀγνοτάτης ἠθικῆς καὶ τῆς τελειοτάτης ἁγιότητος. Τὰ θαύματα, δι' ὧν περικοσμεῖται ὁ μυθώδης βίος ἀνθρώπων τινῶν, δὲν ἀποτελοῦσιν ἓν σῶμα μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν ἀνδρῶν τούτων, δύνανται δὲ ν' ἀποσπασθῶσιν αὐτοῦ, χωρὶς ποσῶς ἡ ἱστορία νὰ ὑποστῇ βλάβην τινὰ ἐν τῷ συνδέσμῳ τῶν γεγονότων. Ἕτερος πρωτότυπος ἅμα καὶ ἔκπληξιν προκαλῶν χαρακτὴρ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ὁ ἑξῆς, ὅτι ταῦτά εἰσι πάντα συμβολικὰ καὶ προφητικά. Κατὰ τὴν ἐν τῷ τετάρτῳ Εὐαγγελίῳ ἀναφερομένην ἔκφρασιν ταῦτά εἰσιν ἄξια τοῦ ὀνόματος σημείων καὶ ἑρμηνεύουσι πασιφανῶς μίαν τῶν ἀοράτων λειτουργιῶν τῆς θείας δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ πρὸς διάσωσιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ διαμόρφωσιν τῶν συνειδήσεων· προλέγουσι δὲ πᾶν ὅ,τι ἡ θεία αὕτη δύναμις ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰώνων ἐν τοῖς μυχιαιτάτοις τῆς ψυχῆς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀναπτύξει τῆς Ἐκκλησίας.

Ἰδοὺ ἐν συνόψει τὰ ἀναγκαῖα ζητήματα καὶ αἱ σαφεῖς ἀπαντήσεις τῆς ἀμεροληπτου καὶ ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ μόνον λόγου βασιζομένης κριτικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ, ἐκτιθέμενον κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἱστορίας: Ὁποῖα τὰ μνημεῖα, ἐν οἷς διεσώθησαν τὰ εἰς τὸν βίον τοῦτον ἀναγόμενα γεγονότα; Τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια. Τὰ μνημεῖα ταῦτα προέρχονται ἀρά γε ἐξ ἀμέσων μαρτύρων τῶν γεγονότων ἢ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἐπληροφορήθησαν παρ' αὐτῶν τῶν ἀμέσων μαρτύρων; Μάλιστα. Ἡ ἀρχαιότης αὐτῶν, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ αὐθεντικότης αὐτῶν εἰσιν ἀρά γε ἀναμφίριτοι καὶ στηρίζονται ἐπὶ πιστικωτάτων ἀποδείξεων ἢ οὔ; Μάλιστα. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀντίπαλος κριτικὴ ἀναγνωρίζει τοῦτο. Τὰ γεγονότα, ὧν ἀφήγητις γίνεται, καίπερ ὑπερφυσικὰ καὶ θαυμάτων χαρακτῆρα φέροντα, εἰσὶν ἀρά γε καταληπτὰ καὶ δὲν συνεπάγονται ἀντίρρησίν τινα, εἴτε ἂν ἐν λεπτομερείᾳ ἐξετασθῶσιν, εἴτε ἂν κριθῶσιν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν; Εἰσὶ λίαν καταληπτά· ἡ ἁρμονία αὐτῶν εἶναι ἀδιάσπαστος καὶ πλήρης τελείας ἑνότητος· αἴτιον δ' ἔχουσι τὴν ἄπειρον δύναμιν τοῦ Θεοῦ, παρεμβαίνοντος ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις εἶναι τὸ ἀκατανίκητον ὄργανον αὐτῆς, καὶ σκοπὸν τὴν ἀρετήν, τὴν διδασκαλίαν, τὴν ἁγιότητα καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀφάτου εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ. Δυνάμεθα ἀρά γε ἐπὶ τέλους ν' ἀπαρνηθῶμεν τοὺς μάρτυρας πάντων τούτων τῶν ὑπερφυσικῶν; Οὐχί· ὁ Ἅγιος

αὐτῶν βίος καὶ τὸ μαρτύριον αὐτῶν ἀποδεικνύουσι τὴν εἰλικρίνειαν αὐτῶν, ἅτε τεκμηριοῦντα μόνον ὅτι πιστεύουσιν εἰς πᾶν ὅ,τι διαβεβαιοῦσιν, ἀλλ' ὅτι καὶ αἱ διαβεβαιώσεις αὐτῶν ἐπὶ πραγμάτων βασίζονται, καθόσον μάλιστα αἱ ἐπιβεβαιώσεις αὗται γίνονται ἐπὶ πραγμάτων ψηλαφητῶν, ἐξωτερικῶν, ὑποπιπτόντων εἰς τὰς αἰσθήσεις καὶ δημοσίᾳ τελουμένων, ἐπὶ τῶν ὁποίων οὐδ' ἡ ἐλαχίστη δύναται νὰ ὑπάρξῃ πλάνη.

Τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ παρέχονται ὑπὸ τῶν Εὐαγγελίων· οὐδεμία ἄλλη βίβλος δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὰ Εὐαγγέλια ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ζωηρότητος, μεθ' ἧς τὰ γεγονότα παρουσιάζονται ὡς νῦν τελούμενα πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἀναγνωστῶν παρὰ τοὺς τόσους αἰῶνας καὶ δι' ἧς ζωογονοῦνται παρὰ τὸν θάνατον. Αἱ σκηναί, ἅσπερ ἐκτιθέασιν, αἱ εἰκόνες, ἅσπερ ζωγραφοῦσιν, εἰσὶ πρότυπα αἰσθητικῆς, πλήρη ἁπλότητος ἅμα καὶ μεγαλείου, σοβαρότητος ἅμα καὶ ἐκφραστικῶν λεπτομερειῶν. Ὅσάκις γράφει τις περὶ συγχρόνων γεγονότων διὰ συγχρόνους, ὑποτίθεται ὅτι γνωστά εἰσιν εἰς τοὺς συγχρόνους τούτους τό τε γεωγραφικὸν θέατρον καὶ ἡ ἱστορικὴ σκηνὴ τῶν γεγονότων αὐτῶν, ἐν τῇ ἀφηγήσει δὲ ἀφίεται αὐτοῖς ἡ φροντὶς νὰ συναρμόσωσιν αὐτὰ πρὸς τὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν χρονολογίαν· τοῦτ' αὐτὸ ἔπραξαν καὶ οἱ εὐαγγελισταί, συγγράφοντες τὸν βίον τοῦ Κυρίου αὐτῶν διὰ τοὺς πρώτους χριστιανούς. Δι' ἡμᾶς ὅμως, οἵτινες δὲν εἴδομεν ὡς αὐτοὶ τὸν Ἰησοῦν ζῶντα, ἐνεργοῦντα καὶ ὁμιλοῦντα, ἀνάγκη ν' ἀναδειχθῇ ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ ἐν μέσῳ τοῦ γεωγραφικοῦ κέντρου καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ Ἰουδαϊκοῦ κόσμου, ἐν ᾧ ἐβίωσε, διότι γεγονὸς ὁσονδήποτε τέλειον ἀλλοιοῦται, ἅμα ὡς ἀπομονωθῇ τοῦ κέντρου, ἐν ᾧ ἐτελέσθη. Οἱ καταπολεμήσαντες τὴν πραγματικότητα τοῦ Ἰησοῦ δὲν εἶδον βεβαίως τὴν Παλαιστίνην ἐξ ὄψεως· ἐὰν ἐμελέτων, τὸ Εὐαγγέλιον ἐν χερσὶν ἔχοντες, θὰ κατενόουν ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφευρεθῇ ἀφ' ἑτέρου ὁσονδήποτε ἀτελὴς κἂν ἦναι ἡ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ἀναπαράστασις τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ τὸ ἱστορούμενον πρόσωπον ἐβίωσε, μέγα ὁπωσδήποτε διαχέει φῶς ἐπὶ τοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου. Πολλοὶ τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ, πολλὰ τῶν γεγονότων τοῦ βίου αὐτοῦ ἐξηγοῦνται ἐξ ἰδίων, χωρὶς νὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη σχολιάσεως αὐτῶν· τοῦτο δὲ διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἐτέθησαν ἐκ νέου ἐν τῷ ἀληθεῖ κέντρῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ συνέβησαν. Μία τῶν δυσχερειῶν καὶ ἓν τῶν προβλημάτων τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ὁ μετ' ἀκριβείας καθορισμὸς τῆς ἀλληλουχίας τῶν γεγονότων, ἅπερ τὰ Εὐαγγέλια ἐκτιθέασιν ἡμῖν καὶ ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν δημόσιον αὐτοῦ βίον. Τὰ χρονολογικὰ διδόμενα, ἅπερ εὑρηνται ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τῷ τετάρτῳ Εὐαγγελίῳ καὶ ἅπερ παρέχουσιν ἐθνικοί τινες ἱστορικοί, ἀναπτυσσόμενα ὑπὸ τῆς ἀστρονομίας καὶ τῆς νομισματικῆς τῇ προσεκτικῇ μελέτῃ καὶ συγκρίσει τῶν δύο τούτων, ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν, λέγει ὁ Didon, νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ μὲν ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ εὑρηται ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ 747 μέχρι τοῦ 749 περιόδῳ, τὸ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀπὸ 27—28 χρονικὸν διάστημα, τὰ τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ ἐνεργείας αὐτοῦ ἐν τῇ ἀπὸ 28—29 ἔτους ἐποχῇ καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐν τῷ ἔτει 30. (Ὁ Didon εὐρύτερον πραγματεύεται τὸ εἰς τὰς χρονολογίας ταύτας ἀναγόμενον ζήτημα ἐν ἰδιαιτέρῳ παραρτήματι ὑπὸ τὸν τίτλον «Γενικὴ χρονολογία τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ» ἐν τέλει τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ. Ὅρα καὶ τὸ ἄρθρον ΧΡΙΣΤΟΣ, σελ. 796 κ. ἑ. τοῦ παρόντος τόμου). Συγγραφεῖς τινες ἐξέφρασαν τὴν γνώμην ὅτι ὁ δημόσιος βίος τοῦ Ἰησοῦ διήρκεσε μέχρις 7 ἐτῶν. Ἵνα γείνῃ ὅμως ἀποδεκτὴ ἡ γνώμη αὕτη, ἔδει νὰ βασίζηται ἐπὶ τῶν εὐαγγελικῶν γεγονότων καὶ οὐχὶ ἐπὶ μεταγενεστέρων συγγραφέων· ἐὰν δὲ ἐρευνηθῶσι τὰ Εὐαγγέλια πρὸς ἀναζήτησιν τριῶν ἢ τεσσάρων πάσχα κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Ἰησοῦ, θὰ παρατηρηθῇ ὅτι οὔτε ἓν περισσότερον, οὔτε ἓν ὀλιγώτερον πάσχα ἀνακαλύπτεται. Ὁποιονδήποτε σύστημα κἂν γείνῃ ἀποδεκτόν, ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ ἀνελίσσεται κατὰ τὸν γαλάτην ἱστορικὸν μεταξὺ δύο ὡρισμένων καὶ ἀναμφισβητήτων χρονολογιῶν· ἐγεννήθη δηλ. πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου, γενομένου κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 750 ἢ 751, καὶ ἀπέθανεν ἀναμφιβόλως πρὶν ἢ ὁ Πιλάτος ἐκλίπῃ τὴν Ἰουδαίαν, ἤτοι πρὸ τοῦ 36 μ. Χ.

Ὅν τρόπον ἀδύνατον νὰ κρίνῃ τις τὴν νεωτέραν ἐποχήν, χωρὶς νὰ γείνῃ μνεία ὡς πρὸς τὴν κοινωνίαν μὲν τῆς δημοκρατίας καὶ τοῦ κοινωνισμοῦ, ὡς πρὸς τὴν πολιτι-

κὴν δὲ τῆς στρατοκρατείας καὶ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, ὡς πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πειραματικῆς ἐπιστήμης, ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστιανοῦ καὶ τῆς ἀπιστίας, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀδύνατον ἐν τῇ ἀφηγήσει τῆς μεσιακῆς ἐποχῆς νὰ μὴ γείνῃ μνεία τεσσάρων μεγάλων γεγονότων, ἤτοι τῆς ρωμαϊκῆς πολιτικῆς, τοῦ ἐθνισμοῦ, τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον παρατηρητέον ὅτι ἀπετέλει ὑπὸ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σκῆπτρον συνένωσιν πάντων σχεδὸν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς τὴν μεγίστην κατακτητικὴν δύναμιν καὶ πολιτικὴν διωργάνωσιν ἐξ ὅσων ποτὲ εἶδε ὁ κόσμος. Πανταχοῦ ἐπεκράτει ἡ ἐξουσία τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, οἱ νόμοι αὐτοῦ, ἡ γλῶσσα καὶ τὰ ἤθη. Ὁ Αὔγουστος ἐβασίλευε συγκεντρῶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ πάσας τὰς δυνάμεις καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν. Τὸ σύμπαν ἐφαίνετο ὑπνῶττον ὑπὸ τὰς πτέρυγας τοῦ ρωμαϊκοῦ ἀετοῦ, ἡ δ' εἰρήνη ἦτο παγκόσμιος. Εἷς τῶν μεγίστων ἱστορικῶν διηγήθη τὴν δόξαν τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν λαῶν, δύο δὲ μεγάλοι ποιηταὶ ἔψαλον ταύτην, ὁ μὲν ἐν ἀθανάτοις ᾠδαῖς, ὁ δὲ ἐν ἁρμονικωτάτῃ ἐποποιΐᾳ. Ὁ ναὸς τοῦ Ἰανοῦ ἦν κεκλεισμένος· ἐπὶ δωδεκαετίαν ὅλην ὁ τοῦ πολέμου Θεὸς δὲν θὰ ἐξήρχετο. Αὕτη εἶναι ἡ στιγμή, στιγμὴ σιγῆς καὶ γενικῆς ἀταραξίας, καθ' ἣν τὰ ξίφη ἠρέμουν καὶ καθ' ἣν ἐγεννήθη Ἐκεῖνος, εἰς ὃν οἱ προφῆται ἔδωκαν τὸ ὄνομα πατρὸς τῶν νέων χρόνων καὶ εἰρηνοποιοῦ. Μεγάλη ἡ χρονολογία αὕτη διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν· οὐδέποτε ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἐπραγμάτωσεν ἔργον τοσοῦτον εὐρύ. Ἡ ὅλως ὑλικὴ καὶ διοικητικὴ αὕτη ἑνότης· ἡ συγχώνευσις αὕτη πάντων περίπου τῶν τοῦ τότε γνωστοῦ σύμπαντος λαῶν εἶναι ἔργον γίγαντος. Χάρις εἰς πολιτικὴν καὶ ἐπίμονον μεγαλουρίαν ἡ Ρώμη κατώρθωσεν ἐντὸς 7 αἰώνων νὰ ἱδρύσῃ τὴν γιγαντιαίαν αὐτῆς τύχην, πρὸ τῆς ὁποίας ὠχριῶσιν ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Ἀλεξάνδρου, αἱ μοναρχίαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ οἱ Φαραὼ μετὰ τῆς Αἰγύπτου. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ Ρώμη μετὰ ἀγῶνα 7 ὅλων αἰώνων κατώρθωσεν, ἔμελλε νὰ καταστῇ ὁ ὅρος αὐτὸς πολλῷ ἀνωτέρας ἑνότητος, τῆς ἑνότητος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὑπερθεν τῆς πολιτικῆς ταύτης ἑνότητος ὑπῆρχεν ἡ θρησκεία. Ἡ πολιτικὴ συνδέεται μετὰ τῆς δυνάμεως, ἥτις συνενοῖ τοὺς λαοὺς ὑλικῶς καὶ ἔξωθεν. Ἡ θρησκεία εἶναι ἡ δύναμις, ἥτις συνενοῖ αὐτοὺς πνευματικῶς καὶ διὰ τῆς συνειδήσεως. Οἱ βάρβαροι ἐν τοῖς δάσεσιν αὐτῶν, μεγάλα ἔθνη, ὡς οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Σῖναι ὄπισθεν τῶν ὀρέων αὐτῶν καὶ τῶν ἐρήμων, οἱ Αἰθίοπες ὑπὸ τὸν διάπυρον αὐτῶν οὐρανόν, πάντες οὗτοι ἐξαιρέσει τῶν Ἰουδαίων δὲν ἐλυτρώθησαν τῶν θρησκευτικῶν ἀποπλανήσεων. Αἰγύπτιοι καὶ Σῦροι, Φοίνικες καὶ Καρχηδόνιοι, Ἀρμένιοι καὶ Πάρθοι, Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι, Γερμανοὶ καὶ Κέλται, πεπολιτισμένοι καὶ ἄγριοι, Ἀρειανοὶ καὶ Σημῖται καὶ Τουρανοί, πάντες ἀνεξαιρέτως παρεσύρθησαν ὡς ὑπὸ χειμάρρου εἰς τὰς αὐτὰς θρησκευτικὰς πλάνας, ἅσπερ ἡ χριστιανικὴ συνείδησις μετὰ 4 αἰῶνας ἀπεκάλεσε διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐθνισμοῦ. Παρὰ τὴν φαινομενικὴν ποικιλίαν τῶν θεογονιῶν καὶ κοσμογονιῶν, μυθολογιῶν καὶ μυθικῶν ἀφηγήσεων, τῶν συμβόλων καὶ τῶν τελετῶν, τῶν ἱεραρχιῶν καὶ τῶν ἱερατικῶν τάξεων, τὰ ἐθνικὰ θρησκεύματα παρέχουσι τῷ παρατηρητῇ κοινόν τινα τύπον, δικαιολογοῦντα κοινήν τινα κλῆσιν. Ἓν μόνον συγκεχυμένον συναίσθημα τοῦ θείου, μία βάσις ἀσαφῶν ἀληθειῶν, ἡ ἑνότης ὁηλ. τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀθανασία καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ καὶ ἡ ἀνάγκη ἐξιλασμοῦ συνδέουσιν αὐτὰ μετὰ τῆς αἰωνίου θρησκείας· πανταχοῦ ὅμως αἱ αὐταὶ ἀνοησίαι διαφθείρουσι τὴν θείαν ἔννοιαν καὶ πανταχοῦ αἱ αὐταὶ πλάναι παραμορφοῦσι τὴν ἀλήθειαν. Πάντα τὰ ἐθνικὰ θρησκεύματα, παραγνωρίζοντα τὴν ὑπερφυσικὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τυφλούμενα ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ, προσωποποιοῦσι τὰς θείας ἰδιότητας ὡς δυνάμεις τοῦ σύμπαντος. Ἀλλ' ὁποῖον τὸ πρόσωπον τῆς θρησκείας ἐν τῇ συνειδήσει καὶ τῇ ἀνθρωπότητι; τὸ ἀποκαλῦψαι τὸν Θεόν, συνδέσαι τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἀποσπᾶται αὐτὸν τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐπιγείων δυνάμεων, αἵτινες ὑποδουλοῦσι αὐτὸν τῇ ὕλῃ ἐπιβαλεῖν αὐτῷ τὸ καθῆκον ὡς νόμον τοῦ Θεοῦ, ὑποστηρίζαι αὐτὸν ἐν τῷ κατὰ τοῦ πονηροῦ ἀγῶνι, παραμυθῆσαι αὐτὸν ἐν τῇ θλίψει, πληρῶσαι αὐτὸν ἐλπίδος καὶ πίστεως εἰς τὴν αἰωνίαν δικαιοσύνην καί, ἐνόχου τούτου ὄντος, διδάξαι αὐτὸν τὴν μετάνοιαν καὶ τὸν ἐξιλασμόν, ὡς θνητοῦ δὲ διατηρεῖν πρὸ αὐτοῦ τὴν ἀθανασίαν, διὰ-

σκουσα αὐτὸν κυριαρχεῖν τοῦ θανάτου καὶ ἐν Θεῷ ἀποθνήσκειν. Καὶ ὅμως πάντα τὰ ἐθνικὰ θρησκεύματα, ὁ χανδροειδὴς φετιχισμὸς τῶν ἀγρίων καὶ αἱ σοφαὶ θρησκεῖαι τῆς Αἰγύπτου, τὰ ἔξοχα μυθολογικὰ συστήματα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ φοβερῶς διωργανωμένον σύστημα τῆς αὐτοκρατορικῆς Ρώμης, ὁλόκληρος τέλος ὁ ἐθνισμὸς ἀποτελεῖ τι καθ' ὁλοκληρίαν ἀντιστρατευόμενον πρὸς τὸ θεῖον πρόσωπον τῆς θρησκείας. Ἀντὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὸν Θεόν, σκοτίζει μᾶλλον, ἀλλοιοῖ καὶ ὑποβιβάζει τὴν περὶ αὐτοῦ ἰδέαν. Τριακοντὰς αἰώνων ἐθνισμοῦ ἐπεκράτησεν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φυλῇ. Ὁ φοβερὸς οὗτος ζυγὸς ἐβαστάζετο ὑπὸ τοῦ μεγάλου ποντίφηκος Αὐγούστου ἐν Ρώμῃ ἐξισοῦτο πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Φαραὼ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν βασιλέων τῆς Ἀσσυρίας. Τὸ ὀλέθριον αὐτοῦ πνεῦμα ἐκρατύνετο σὺν τῷ χρόνῳ. Ὁ πανθεϊσμὸς ἐπιτείνεται, ὁ τῶν θεοτήτων ἀριθμὸς ἀμέτρως αὐξάνει ἐν Ρώμῃ, τῷ τελευταίῳ τῶν ἐθνικῶν ἐθνῶν, ὅπερ κατὰ χιλιάδας ἠρίθμει τοὺς θεοὺς αὐτοῦ. Ἡ δεισιδαιμονία αὐξάνει, οἱ ἀστρολόγοι ἑρμηνεύουσι τὴν τύχην, οἱ δὲ μάντεις τῆς Χαλδαίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς κατακλύζουσιν ἅπασαν τὴν Ρώμην. Ὁ ἐθνισμὸς δὲν εἶναι κανονικὴ τροχιὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' εἶναι νόσημα, θανάσιμος κρίσις, νεανικὸν κακόν, κολλητικὴ νόσος, ἥτις ἐπὶ αἰῶνας κατέκλυσεν ὁλόκληρον τὴν φυλήν, ἐξαιρουμένου τοῦ μικροῦ σημιτικοῦ φύλου τοῦ Ἀβραάμ. Πάντες οἱ ὑπ' αὐτῆς προσβληθέντες λαοὶ ἀπέθανον. Ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς ὑπάρχει καὶ ἡ λογικὴ δύναμις. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ρώμη ἦν κοσμοκράτειρα, ὁ δὲ ἐθνισμὸς ἦρχεν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, μία ἐβασίλευε φιλοσοφία, ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Ἡ δύναμις αὕτη τῆς φιλοσοφίας ἐγεννήθη ἐξ ἡ ἑπτὰ αἰῶνας π. Χ. ἐπὶ τῶν ἀκτῶν καὶ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Μεσογείου. Κατὰ τὴν ἐνεργητικὴν καὶ πλουσίαν τῆς φιλοσοφίας περίοδον τὰ συστήματα διεδέχοντο τὰ συστήματα καὶ αἱ σχολαὶ ἀνέτρεπον τὰς σχολάς, ἀλλ' ἡ λογικὴ αὐτῶν ἐπεδείχθη πάντοτε ἀσθενὴς καὶ δειλήμων ἐνώπιον οὐσιωδῶν τινων ἀληθειῶν, οἷαι ὁ ἁγνὸς θεϊσμός, ἡ δημιουργία τῆς ὕλης, ἡ ἀθανασία καὶ ἡ μέλλουσα ζωή. Εἰς Ρώμην μεταχθεῖσα ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἐτροποποιήθη ὡς πάντα τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ κέντρου, ἐν ᾧ βιοῦσιν, ἀλλ' ἡ φιλοσοφικὴ συνείδησις ὑπῆρξε πολλῷ ἀνωτέρα τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τοῦ ἐθνισμοῦ. Ἂν ἡ Ἑλλὰς ἐκτήσατο δόξαν, ὡς δημιουργήσασα τὴν φιλοσοφίαν, ἡ Ρώμη ἐδοξάσθη ὡς διοργανώσασα αὐτὴν καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω ρύθμισιν τοῦ βίου ταύτην ἐφαρμόσασα. Οἱ σοφοὶ κατέλαβον τὴν θέσιν τῶν ποντιφήκων, ἡ δὲ φιλοσοφία ἐπειράθη ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ θρησκεία προέδιδεν. Οἱ σοφοὶ ἐπηγγέλλοντο τὴν φιλοσοφίαν, ὡς οἱ ἱερεῖς ἡρμήνευν τὴν θρησκείαν καὶ διεκρίνοντο τοῦ πλήθους διὰ τῆς στολῆς· παρετηροῦντο δὲ διατρέχοντες τὰς ὁδούς, φέροντες μανδύαν, μακρὸν γένειον καὶ ῥάβδον εἰς τὴν χεῖρα. Ποιητὴς ἔγραψε περὶ αὐτῶν: «Φαίνεται ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτῶν αἴρεται ὑπεράνω τῶν κακῶν καὶ τῶν τόπων, ὅπου οἱ ἄνθρωποι συνταράσσονται». Καὶ ὅμως παρὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἀδαμάντων αὐτῆς ὁ κόσμος πρὸ Ἐκείνου ἦν ἄλογος ὕλη. Ἐκεῖνος δὲ ὁ μέγας σπορεὺς ἔρριψε τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν εἴδει ζύμης, ἥτις τὸ πᾶν θὰ μετεμόρφου καὶ ἧς ἡ διαρκὴς ζωτικότης ἐργάζεται πάντοτε ἐν τῷ ἐπιμένοντι ἐθνισμῷ τῆς ταλαίνης ἀνθρωπότητος. Ἀνωτέρω ἐξεθήκαμεν τὰ κατὰ τὴν πολιτικήν, θρησκευτικὴν καὶ λογικὴν δύναμιν, ἥτις ἐπεκράτει καθ' ὃν χρόνον ἐπεφάνη ὁ Χριστός. Ἴδωμεν ἤδη τὸ τέταρτον στοιχεῖον, ὅπερ ἐν τῷ αἰῶνι τοῦ Μεσσίου ἐπεκράτει, ἤτοι τὰ κατὰ τὸν ἰουδαϊσμόν. Ὁ Χριστὸς ἔμελλε νὰ προσέλθῃ ἐκ τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ· οὗτος ἦτο ταπεινότατος πάντων τῶν λαῶν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην κατατάσσεται παρὰ τὴν σμικρότητα αὐτοῦ παραπλεύρως καὶ ὑπεράνω ἔτι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους τῶν ἐθνικῶν θρησκειῶν, τῆς ἑλληνικῆς παιδεύσεως καὶ τῶν μεγαλειτέρων δυνάμεων τῆς ἱστορίας. Ἐνῷ δὲ τὰ ἄλλα ἔθνη φαίνονται ἐγκαταλελειμμένα εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πρωτοβουλίαν καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κακῶν αὐτῶν, ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν κηδεμονίαν τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσεως ὁ Ἰσραὴλ ἀφίκετο εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ βίου καὶ ἀπώλεσε διὰ παντὸς τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν. Ἀφοῦ ἀντέστη εἰς τὰς μᾶλλον θανασίμους ἐσωτερικὰς διαιρέσεις, εἰς τὴν ἐξο-

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ρίαν, εἰς τὴν ξένην κυριαρχίαν τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀφοῦ κατώρθωσε ν' ἀνακτήσηται μετὰ ὄρκους γενναίων ἀνδρῶν κατόπιν δουλείας τεσσάρων αἰώνων τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς αὐτονομίαν, ἡ Ἰουδαία ἐκυβερνᾶτο τότε ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, Ἰδουμαίου, δημιουργήματος τοῦ Καίσαρος καὶ τῆς Γερουσίας· ἀπετέλει λοιπὸν χώραν ὑποτελῆ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, ὑφ' ἧς καὶ θ' ἀπερροφᾶτο. Οἱ πλεῖστοι αὐτῆς διδάσκαλοι δὲν ἔπαυσαν διὰ παρερμηνείας τῶν Γραφῶν καὶ διὰ διαφόρων ἀποκαλύψεων νὰ διατηρῶσι τὰς ὀλεθριωτέρας τῶν πλανῶν περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ πολιτικοῦ μεγαλείου τοῦ Ἰσραήλ. Ἐφαρμόζοντες ἐπὶ ὑλικῶν πραγμάτων τὰς προφητείας, αἵτινες ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεσσίου καὶ εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ, ὅστις θὰ ἐγκαινίσῃ αὐτήν, ὠνειρεύοντο ἀποκατάστασιν τοῦ κατεστραμμένου βασιλείου αὐτῶν, ὠνειροπόλουν ἀποκατάστασιν, δι' ἧς θὰ ἐπετύγχανον παγκοσμίου κυριαρχίας καὶ ἐδημιούργουν φαντασιώδη Μεσσίαν, εἶδος Θείου καίσαρος, ἐξαπλοῦντος ἐπὶ τοῦ ἡττηθέντος κόσμου ἐνδοξότερον σκῆπτρον ἢ τὸ τοῦ Σολομῶντος. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ συγχέηται ὁ ἰουδαϊσμὸς μετὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους· τὸ μὲν εἶναι φυλὴ καὶ θρήσκευμα, τὸ δὲ πολιτικὸς τύπος. Ὁ ἰουδαϊσμὸς ἐπέζησε κατόπιν 5.000 ἐτῶν, τὸ ἰουδαϊκὸν ὅμως ἔθνος διετηρήθη μόνον ἐπί τινας αἰῶνας ἀπὸ τοῦ Σαοὺλ μέχρι τῆς εἰς Βαβυλῶνα φυγῆς, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1000 περίπου μέχρι τοῦ 588. Τὸ ἔθνος τοῦτο, ἐξόριστον ἐπὶ 70 ἔτη, ὑπόδουλον ἐπὶ δύο αἰῶνας ὑπὸ τοὺς Πέρσας βασιλεῖς, ἕνα δὲ καὶ ἥμισυ αἰῶνα ὑπὸ τὴν ἑλληνομακεδονικὴν κυριαρχίαν, ἀνεκτήσατο τὴν ἐλευθέραν κυβέρνησιν ἐπὶ τῶν πριγκήπων τῆς οἰκογενείας τῶν Μακκαβαίων, ἀλλ' ἡ ἀνάστασις αὕτη ἐπὶ αἰῶνα μόνον διήρκεσεν. Ἀπὸ τοῦ 63 ἔτους ὁ Πομπήιος κατέλαβε τὰ Ἱεροσόλυμα, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ἔδωκαν μὲν τῇ Ἰουδαίᾳ Ἰδουμαῖον βασιλέα, ἀλλ' ἐκαραδόκουν τὴν κατάλληλον στιγμήν, ἵνα καταστήσωσι ταύτην ἐπαρχίαν τοῦ κράτους. Τὸ πρόσωπον, ὅπερ ὁ ἰουδαϊσμὸς θὰ διεδραμάτιζε, δὲν εἶναι ἡ κατάκτησις τοῦ κόσμου· τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ εἶναι θρησκευτικὸν καὶ ἱερατικόν. Ἐνῷ οἱ ἐθνικοὶ σπεύδουσι σωρηδὸν εἰς τὰ εἴδωλα αὐτῶν, ὁ Ἰουδαῖος μένει πιστὸς εἰς τὸν μόνον Θεόν, τὸν κυβερνῶντα τὸν κόσμον, εἰς τὸν νόμον, ὅστις ἄρχει τῶν συνειδήσεων, καὶ εἰς τὴν ἀκατανίκητον αὐτοῦ ἐλπίδα, εἰς τὸν ἥρωα, τὸν ὑπὸ τῶν προφητῶν αὐτοῦ προφητευθέντα. Ὁ ἰουδαῖος, καίπερ βιώσας ἐν μέσῳ τῶν ξένων καὶ ἐθνικῶν λαῶν, δὲν συνηνώθη μετ' αὐτῶν, ἀλλ' ἔζησε μεμονωμένος, διετήρησε τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τοῦ θρησκεύματος αὐτοῦ καὶ ἐτήρησε πολλάκις εἶδος θρησκευτικῆς ἐθνικότητος. Μολονότι δὲ ὁ ἰουδαϊσμὸς σπουδαίως ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ πολλοὺς ἐποιήσατο ἐκ τοῦ τελευταίου προσηλύτους, ἐθνισμὸς ὅμως καὶ ἰουδαϊσμὸς παριστῶσι δύο δυνάμεις ἐχθρικὰς καὶ ἀντιστρατευομένας πρὸς ἀλλήλας. Ὁπωσδήποτε μεγάλη ἐλπὶς ἐπλήρωσε πάντοτε τὰ στήθη τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Οὗτος μόνος ἐπίστευσεν εἰς τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν ἀνθρώπων, οὗτος μόνος διεσάλπισε τὸν χρυσοῦν αἰῶνα, ὃν οἱ ἄλλοι λαοὶ ἀπέρριπτον· μετὰ τῆς μεγάλης ὅμως ἰδέας τοῦ Θεοῦ συνανεμίγνυον καὶ πολλὰς προλήψεις, μολονότι τὰ ἔγγραφα εὐαγγελικὰ μνημεῖα σαφῶς παριστῶσι καὶ τὴν πιστὴν ἐκείνην μερίδα τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, τὴν ξένην εἰς τὰς ἀποπλανήσεις τῶν διδασκάλων, τῶν ἱερέων καὶ τοῦ λαοῦ, τὴν τηροῦσαν ἐν σιγῇ τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδας αὐτῆς, ἐξ ἧς ὁ Θεὸς ἔμελλε νὰ ἐκλέξῃ τὰ ὄργανα τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ συστατικὰ τῆς ἀνθρωπότητος στοιχεῖα περὶ τὸν Η' αἰῶνα ἀπὸ τῆς Ρώμης· ἐν τῷ μέσῳ τῆς 192ης ὀλυμπιάδος καὶ κατὰ τοὺς Ἰουδαίους ἐν τέλει τῆς τετάρτης ἀπὸ τῆς δημιουργίας χιλιετηρίδος. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν πρῶτον λόγον, ὅστις ἐξῆλθε τῶν χειλέων τοῦ Ἰησοῦ: «Ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Μαρκ. Α', 15) κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπῆλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ἡ αὐτοκρατορία, ὁ ἐθνισμός, ἡ φιλοσοφία, ὁ ἰουδαϊσμός, πᾶσαι αἱ ἀνθρώπιναι δυνάμεις ἐξεπλήρωσαν τὸ ἔργον αὐτῶν. Ὁ κόσμος διετέλει εἰς τὸ χεῖλος τοῦ θανάτου, διότι ὑπεδουλώθη μὲν ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς πολιτικῆς, ἐξέπεσε δὲ καὶ ἀπήλπισε συνεπείᾳ τῶν ψευδῶν θρησκευμάτων καὶ μάτην ἐζήτει παρὰ τῶν φιλοσόφων τὸ ἀπόρρητον τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρετῆς· αὐτὸς ὁ ἰουδαϊσμὸς ἠγωνία, ἅτε μὴ ἔχων πεποίθησιν εἰς τὴν τύχην αὐτοῦ. Οὐδέποτε ὑπῆρξε κρισιμωτέρα στιγμή· ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀγρυπνεῖ, ἐν δὲ τῷ ἐκλεκτῷ αὐτοῦ λαῷ οἱ ταπεινοὶ ἐδέοντο καὶ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἤλπιζον. Ἐκτὸς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἀόριστος προσδοκία, περὶ ἧς μαρτυροῦσιν οἱ ποιηταί, οἱ ἱστορικοὶ καὶ λοιποί, ἐκράτει τὸν κόσμον μετέωρον· τοῦτο ἦν ἡ προαίσθησις, ἥτις προαναγγέλλει πάντα τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἱστορίας. Ἐπέκειτο ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ.

Α'.

Ἀρχαὶ τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀρχὴ δὲν προσομοιάζει τῇ ἡμετέρᾳ· οὗτος ἐγεννήθη ἐκ γυναικὸς διὰ Πνεύματος ἁγίου. Τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ κυρίαρχος δύναμις· ὡς δὲ παρενέβη ἐν τῷ χάει καὶ τῇ ὕλῃ πρὸς παραγωγὴν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, ἐν τῇ ζωικότητι πρὸς παραγωγὴν τοῦ λογικοῦ ὄντος, οὕτω παρενέβη καὶ ἐν τῷ λογικῷ ὄντι, ἵνα ἡ γῆ δώσῃ τὸν καρπὸν αὐτῆς καὶ ἵνα ἡ ἀνθρωπότης ἴδῃ γεννώμενον τὸν σωτῆρα, τὸν ἅγιον, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ἡ πρώτη σκηνὴ ἀνελίσσεται ἐν ἀφανεῖ χώρᾳ τῆς Γαλιλαίας· τὸ μέχρι τότε ἄγνωστον ὄνομα αὐτῆς εἶναι Ναζαρέτ, σημαίνει δὲ ἄνθος καὶ παραφυάδα. Ἐξ Ἱεροσολύμων προερχόμενός τις, καθορᾷ ἐκ τῶν τελευταίων κορυφῶν τῆς Σαμαρείας τὴν μικρὰν πόλιν μακρόθεν, ὡς λευκὸν σημεῖον ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων ὑψωμάτων, ἅτινα δεσπόζουσι τῆς πεδιάδος Γισραέλ· δεξιᾷ τῆς πόλεως εὑρηται κοιλάς, ὅθεν ἀναβλύζει ἡ πηγή, ἣν σήμερον καλοῦσι πηγὴν τῆς Μαρίας. Ἡ χαράδρα καὶ ἡ κοιλὰς συνενοῦνται πέραν τῶν τελευταίων κατοικιῶν ἐν μικρᾷ πεδιάδι, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὑρηται ἡ Ναζαρέτ. Οὐδεὶς θόρυβος διαταράττει τὴν περιωρισμένην ταύτην ἐρημίαν, ἐξ ἧς τὸ βλέμμα καὶ ὁ νοῦς ἀνέρχονται εἰς τὸν οὐρανόν. Αὐτόθι ἐν μιᾷ τῶν ἡσύχων οἰκιῶν ἔζη ἄγνωστος ἡ νεαρὰ κόρη, ἥτις ἔμελλε νὰ δεχθῇ τὴν ὑψίστην ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ. Αὕτη ἐκαλεῖτο Μαρία καὶ ἦγε μόλις τὸν 16ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Οἱ γονεῖς αὐτῆς ἦσαν κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἰωακεὶμ καὶ ἡ Ἄννα. Πιστεύεται ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῆς εἶχεν ἀποθάνει παιδὸς ἔτι ταύτης οὔσης, κατήγετο δὲ ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ Δαβίδ (τὰ κατὰ τὴν γενναιολογίαν ταύτην ἐκτίθησι λεπτομερῶς ὁ γαλάτης ἱστορικὸς ἐν τρίτῳ παραρτήματι, ἐπισυνημμένῳ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ) καὶ εἶχεν ἀνατραφῇ ἐν τῷ ναῷ. Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι παρὰ λαῷ, ἐν ᾧ πᾶσαι αἱ γυναῖκες ἠδύναντο νὰ ἔχωσι τὴν φιλοδοξίαν ὅτι ἑκάστη ἦτο ἡ μήτηρ τοῦ Μεσσίου καὶ ἐν φυλῇ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἕνεκα τούτου ἡ ἀτεκνία ἐθεωρεῖτο αἶσχος, αὕτη, ὑπακούουσα εἰς θείαν ἔμπνευσιν, παρθένος ἔτι ἀφιερώθη εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὅμως συνῳδὰ τῷ νόμῳ καὶ τῷ ἔθει, μόνη οὖσα κληρονόμος, ἐμνηστεύθη καὶ ἦν ὑπεσχημμένη ἀπὸ μικροῦ εἰς ἄνδρα, Ἰωσὴφ καλούμενον, ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῆς φύλου καὶ τῆς ἰδίας οἰκογενείας. Εἰσέτι δὲν εἶχε τελεσθῇ ἡ εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύγου εἴσοδος αὐτῆς, ἀλλ' ἔζη παρὰ τῇ μητρί, παρασκευάζουσα τὴν φερνήν, ὡς πᾶσαι αἱ μελόνυμφοι τῆς χώρας αὐτῆς (Καὶ τὰ κατὰ τὸν γάμον τῶν Ἑβραίων ἐν ἰδιαιτέρῳ ἀναπτύσσει παραρτήματι ὁ πατὴρ Didon ἐν τέλει τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ). Ἡμέραν τινὰ εἶδεν ὑπὸ μορφὴν ἀνθρώπου εἰσελθόντα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς τὸν ἄγγελον τοῦ Θεοῦ Γαβριὴλ καὶ λέγοντα: «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί». Αἱ μεμνηστευμέναι Ἰουδαῖαι ἔζων ἐν ἀπομονώσει καὶ κεκρυμμέναι μετὰ τῶν συντρόφων αὐτῶν μακρὰν τῶν βλεμμάτων τῶν ἀνδρῶν. Οὕτως ἅμα τῇ ὄψει τοῦ ἀγγέλου καὶ ἅμα ἀκούσασα τοὺς λόγους αὐτοῦ συνεταράχθη ἡ Μαρία καὶ ἀνεζήτει τὴν σημασίαν τοῦ τοιούτου χαιρετισμοῦ. «Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ. Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ καὶ ἰδού, συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος» (Λουκ. Α', 29—34). Ἡ παρθένος ἐνόησε τότε ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἀναμενομένου Σωτῆρος, ἐκείνου, ὅστις θ' ἀνώρθου ἐσαεὶ τὸν ἀνατραπέντα θρόνον τοῦ Δαβίδ, ὅστις θ' ἀπετέλει τὴν δόξαν τοῦ Ἰσραήλ, τὴν προσδοκίαν τῶν ἐθνῶν, τὸ σέμνωμα τῆς μητρός. Ἐν τῇ ἐκπλήξει αὐτῆς ἠρώτησεν ἁπλῶς ἡ Μαριάμ: «Πῶς δ' ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;» καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ: «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ». Ὁ ἄγγελος ἔδωκεν αὐτῇ καὶ παράδειγμα: «Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν

ἐν γήρᾳ αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ. Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα». Ἡ Μαρία ἀποκριθεῖσα εἶπε τότε εἰς τὸν ἄγγελον: «Ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου». Ἐπὶ τούτῳ ὁ ἄγγελος ἀνεχώρησε (Λουκ. Α′, 35—38). Τοιαύτη ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ἐκ μητρὸς μόνον συνδέεται μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἕνα μετάταυτα αἰῶνα γέρων ἀπόστολος, ὁ βαθύτερον μυηθεὶς τὰ ἀπόρρητα τῆς ψυχῆς τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, ὁ Ἰωάννης, ἔμελλε νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ γεγονὸς τοῦτο καὶ ἐν σελίδι, ὑπερβαινούσῃ πᾶν ὅ,τι ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἐξέφρασεν ὑψηλότερον περὶ Θεοῦ, νὰ κηρύξῃ ὅτι ἐν τῷ Ἰησοῦ «Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰωάν. Α′, 14). Ὁ ὕψιστος πόθος τῆς ἀνθρωπότητος ὑπερεπραγματώθη ἐν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς ἐνηθρώπησεν, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη φύσις κατέστη ἐν τῷ Χριστῷ θεία φύσις. Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ Μαρία ἐκλήθη νὰ καταστῇ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ, ἔσπευσε πρός τινα συγγενῆ αὐτῆς, ἐκλεγεῖσαν παρὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν στείρωσιν αὐτῆς ὡς μητέρα Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἡ Ἐλισάβετ κατῴκει μετὰ τοῦ ἱερέως Ζαχαρίου ἐν τοῖς ὄρεσι τοῦ Ἰούδα, χώρας μικρᾶς ἐκ τῶν συνήθως ἐν Παλαιστίνῃ εὑρισκομένων. Τὸ χωρίον Καρέμ, σήμερον δὲ Ἀΐν-Καρέμ, εὑρίσκεται ἐπὶ γηλόφου, ὃν περιβάλλει κύκλος βουνῶν. Ἡ παρὰ τὸ χωρίον ῥέουσα πηγὴ ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τοὺς πέριξ ἀμπελῶνας, ὅπου ὑπάρχουσιν ἀναμιξὶ καὶ ἐλαῖαι μετὰ συκῶν. Ἡ συνάντησις τῶν δύο γυναικῶν, διὰ μακρῶν ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ περιγραφομένη, διαφωτίζει πληρέστατα πᾶν ὅ,τι συνετάρασσε θεόθεν τὸν μικρὸν καὶ οἰκεῖον κύκλον, ἐν ᾧ ἤρχοντο πραγματούμεναι αἱ μεγάλαι ἐλπίδες τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὅπου ὁ Θεὸς παρεσκεύαζε τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Αἱ δύο γυναῖκες, ἰδοῦσαι κατεσήμηναν ἀλλήλας πάραυτα ἐκ τῶν πρώτων λόγων, εἰς δὲ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ Ἐλισάβετ ᾐσθάνθη τὸ βρέφος σκιρτῶν ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, ὅτε καὶ ἀντηλλάγησαν οἱ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀναφερόμενοι λόγοι (Λουκ. Α′, 41—55). Ἡ διαμονὴ τῆς Μαρίας ἐν Καρὲμ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ζαχαρίου παρετάθη ἐπὶ τρίμηνον, καθ' ὃ ἐδείχθη ἐπὶ μακρὸν ἔχουσα ἀδιάκοπον ἐμπιστοσύνην, λατρεύουσα τοὺς σκοποὺς τοῦ Ὑψίστου καὶ ἀναμένουσα θρησκευτικῶς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἀναμενομένην ἡμέραν ἡ Ἐλισάβετ ἔτεκεν υἱὸν συνῳδὰ τῇ ὑποσχέσει, ἥτις ἐδόθη τῷ Ζαχαρίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ (Λουκ. Α′, 11-23). Ἡ γέννησις αὕτη μέγαν προὐκάλεσε κρότον ἐν τοῖς πέριξ χωρίοις καὶ ἐν τῇ συγγενείᾳ. Ἡ προχωρηκυῖα ἡλικία τῆς Ἐλισάβετ ἦτο γνωστή, ἡ δὲ γέννησις αὕτη, ἥτις ὑπερέβαινε τὰς ἀνθρωπίνους προσδοκίας, ἀπεδείκνυεν ὅτι ὁ δάκτυλος τοῦ Θεοῦ ἦν ἐν αὐτῇ. Πανταχόθεν συνέχαιρον τῇ Μητρί. Τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἔδει νὰ περιτμηθῇ τὸ βρέφος· ἐντεῦθεν ἐπῆγασαν νέα καὶ παράδοξα ἐπεισόδια· οἱ γονεῖς καὶ οἱ φίλοι ἤθελον κατὰ τὰ ἐπικρατοῦντα ἔθιμα νὰ δώσωσιν εἰς τὸ ἀρτιγέννητον τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, Ζαχαρίου· οὐχί, ἀνέκραξεν ἡ μήτηρ. Παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τῇ γυναικὶ ἐπεφυλάσσετο τὸ προνόμιον νὰ ὁρίζῃ τὸ ὄνομα τοῦ τέκνου. Ἡ Ἐλισάβετ, γινώσκουσα κάλλιστα ὅτι εἰς τὸν Θεὸν ὤφειλε τὸ τέκνον τοῦτο, ἐξέφρασε τὴν γενομένην εἰς τὴν μητέρα χάριν, ὑπακούουσα οὕτως εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν πίστιν αὐτῆς, εἶπε δὲ ὅτι κληθήσεται Ἰωάννης. Κατὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ὅμως ἀντετάχθη τὸ ἐπικρατοῦν ἔθιμον μετὰ τῆς προσθήκης ὅτι οὐδεὶς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦτο. Τότε ἔνευσαν πρὸς τὸν πατέρα νὰ ἐκφράσῃ τὴν θέλησιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Ζαχαρίας, διαμείνας ἄφωνος ἀφ' ἧς στιγμῆς εἶδε τὸ ἐν τῷ ναῷ ὅραμα, ἐζήτησε πινακίδιον καὶ ἔγραψε: Κληθήσεται Ἰωάννης. Πάραυτα ἀνεῴχθη τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἡ γλῶσσα καὶ ἤρξατο ἐξυμνεῖν τὸν Θεόν. Πάντες οἱ περίοικοι ἐξεπλάγησαν, σχολιάζοντες τὰ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ γέροντος ἱερέως γενόμενα, ἐξ ὅλων δὲ τῶν ὀρέων τῆς Ἰουδαίας, ἔνθα εἶχε διαδοθῇ ἡ φήμη τῶν γεγονότων ἐκείνων πάντες ἐξεθαμβήθησαν. Αἱ περὶ τοῦ Μεσσίου ἐλπίδες ἦσαν τότε ζωηραὶ παρὰ τῷ λαῷ, ἀνεμένετο δὲ καὶ ὁ μέγας ἀπεσταλμένος· ἐφ' ᾧ πάντες διηρωτῶντο περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζαχαρίου «Τί ἄρα τὸ παιδίον ἔσται;» (Λουκ. Α′, 66). Ἐνῷ αἱ συγκεχυμέναι αὗται φῆμαι διεδίδοντο εἰς τὰ χωρία, τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ συνετελεῖτο περὶ τὸ λίκνον τοῦ Ἰωάννου, ὁ δὲ πατὴρ τοῦ τέκνου, ἐμπλησθεὶς Πνεύματος ἁγίου, ἀνεγνώρισε τὸ μυστήριον, δι' οὗ Μαρία ἡ ἐκ Ναζαρὲτ ἔφερεν ἐν τῇ κοιλίᾳ

τὸ ἀνέκφραστον ἀπόρρητον καί, συνειδὼς ἀκριβῶς τὴν κλῆσιν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, κατενόησεν ὅτι πᾶν ὅ,τι ὁ Θεὸς ἤγγειλε διὰ στόματος τῶν ἁγίων καὶ τῶν προφητῶν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος συντελεῖται ἐπὶ τέλους. Τότε ἐν ὑψηλῇ προφητείᾳ ἔψαλλε λέγων: «Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ κτλ. (Λουκ. Α', 68 κ. ἑ.). Ἡ μικρὰ ἐκείνη καὶ ἤρεμος γωνία τῶν ὀρέων τῆς Ἰουδαίας, ὅπου ἡ Μαρία, ἡ Ἐλισάβετ καὶ ὁ ἱερεὺς Ζαχαρίας ἦσαν συνηγμένοι, ἀπετέλει εἶδος ἐκκλησίας. Ὁ χριστιανισμὸς εὑρίσκετο ἤδη ἐκεῖ ὁλόκληρος. Ὁ Θεὸς παρῆν αὐτόθι καίτοι ἀοράτως, ἐξαίρων τὰς δύο ταύτας μητέρας καὶ πληρῶν τὰς συνειδήσεις αὐτῶν διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ πυρὸς αὐτοῦ. Τὰ πλάσματα ταῦτα, τὰ στερούμενα παντός, ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἀλλοιώσῃ τὸν κόσμον, ἀποτελοῦσι τὰ ὄργανα τῆς γεννωμένης δυνάμεως, ἥτις μέλλει νὰ κατακλύσῃ καὶ μεταμορφώσῃ αὐτόν· ταῦτα ἀγγέλλουσιν ὅτι τὸ κατ' ἰδέαν, ὅπερ μακρόθεν οἱ προφῆται προεῖδον, ἔμελλε νὰ ἐκπληρωθῇ. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ χριστιανισμοῦ πρὸ τοῦ λαμπροῦ θριάμβου τοῦ πνεύματος τοῦ Ἰησοῦ ἠδύνατό τις νὰ περιφρονήσῃ ἴσως τὰς ἀφανεῖς ταύτας ὑπάρξεις καὶ τὰ προφητικὰ αὐτῶν ᾄσματα· πρὸ τοῦ νικηφόρου ὅμως γεγονότος δέον ν' ἀναγνωρισθῇ ὅτι αἱ ὑπάρξεις ἐκεῖναι ἐνεφοροῦντο πνεύματος ἀνωτέρου τοῦ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἦσαν ὑπάρξεις πρωτίστου μεγαλείου, οἵας ὁ Θεὸς μόνον δύναται νὰ παραγάγῃ καὶ οἵας οὐδὲ νὰ συλλάβῃ δύναται αὐτὴ ἡ φαντασία τῶν ποιητῶν. Ἡ Μαρία δὲν εἶχε παραστῇ, καθὰ ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ Λουκᾶ καταφαίνεται (Λουκ. Α', 56), εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου καὶ εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς περιτομῆς αὐτοῦ· ἡ Παρθένος δέ, μεμνηστευμένη οὖσα, μὴ τελεσθείσης εἰσέτι τῆς τελετῆς τῆς ὑποδοχῆς αὐτῆς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ συζύγου καὶ τοῦ πρὸς τοῦτο καθορισθέντος χρόνου ἐγγίζοντος, ὑπέστρεψεν εἰς Ναζαρέτ. Μετὰ τὰς ἡσύχους ἡμέρας, ἃς διῆλθον ἐν Αἰν Καρίμ, ἀνέμενεν αὐτὴν ἐν Ναζαρὲτ δοκιμασία, καθόσον ὁ Ἰωσήφ, ἀγνοῶν τὸ μυστήριον καὶ μὴ θέλων ὡς ἐκ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ «παραδειγματίσαι» αὐτήν, ἠθέλησε ν' ἀπολύσῃ αὐτὴν λαθρα, ὅτε ἐνεφανίσθη αὐτῷ ὁ ἄγγελος καὶ ἐγένοντο πάντα ἐκεῖνα, ὅσα ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἐκτίθησι (Ματθ. Α. 19 – 25). Ἡ ὑποδοχὴ τῆς Μαρίας ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ μνηστῆρος ἐτελέσθη πάραυτα συνῳδὰ τῷ νόμῳ τοῦ Μωϋσέως καὶ συνῳδὰ τοῖς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τῇ Γαλιλαίᾳ κρατοῦσιν ἐθίμοις, ἐγένοντο δηλ. ἑορταὶ ἐπὶ ἑπτὰ ὅλας ἡμέρας, συνωδεύθη ἡ παρθένος εἰς τὸν οἶκον τοῦ μνηστῆρος τῇ προηγουμένῃ εὐλογίᾳ αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν γονέων καὶ αἱ φίλαι αὐτῆς, λύχνον ἀνὰ χεῖρας κρατοῦσαι καὶ περικυκλοῦσαι αὐτήν, ἠκολούθησαν κινοῦσαι ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτῆς μακρούς κλάδους μύρτων. Ὕμνοι ἀνάμικτοι μετ' ἤχων τῶν μουσικῶν ὀργάνων συνώδευσαν αὐτὴν πάντως κατὰ τὰ κρατοῦντα, ὡς εἴρηται, ἔθιμα, μέχρι τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου. Οἱ σύζυγοι, συνενωθέντες διὰ τοῦ ὑμεναίου, ἔζησαν, καθὰ διὰ φράσεως ἐμπρεπούσης τῷ πράγματι, ἀλλὰ ῥητῶς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἐκτίθεται ὡς ἀδελφὸς μετ' ἀδελφῆς: «Καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν» (Ματθ. Α', 25). Αἱ ἡμέραι παρήρχοντο, οἱ ἐν Ναζαρὲτ ἀνέμενον τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἰδίᾳ οἱ ἐν τῷ οἴκῳ Ἰωσὴφ τοῦ τέκτονος. Ἡ σαβαρότης τοῦ Εὐαγγελίου οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην παρέχει ἡμῖν λεπτομέρειαν, ἀλλ' οἱ γνωρίζοντες τὴν καρδίαν τῶν μητέρων φαντάζονται τὰς θείας συγκινήσεις τῆς Παρθένου κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἂν αἱ λοιπαὶ μητέρες συνταράσσονται ἐν τῇ ἀοριστίᾳ τῶν ὀνείρων αὐτῶν, μετ' ἀνυπομονησίας διερωτῶσι τὰ περὶ τοῦ μυστηριώδους μέλλοντος, ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ εἶχεν ἀπείρους ἐλπίδας, τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὁποίων οὐδὲν ἠδύνατο νὰ μειώσῃ καὶ τὴν ἠρεμίαν τῆς ὁποίας οὐδὲν ἠδύνατο νὰ διαταράξῃ.

Νέον γεγονὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἰουδαίας περὶ τὸ 747 – 749 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης συνεκίνησεν ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν τοῦ μικροῦ βασιλείου τοῦ Ἡρώδου, τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν διαφόρων συμμάχων ἢ ὑποτελῶν κρατῶν τῆς Ρώμης. Ὁ Αὔγουστος ἔτυχε παρὰ τῆς Γερουσίας τῆς ἐπὶ δεκαετίαν ἀνανεώσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας. Διὰ τρίτην φορὰν αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰανοῦ εἶχον κλεισθῇ· οὐδέποτε ἐν τῷ κράτει ἐπεκράτησε πληρεστέρα καὶ γενικωτέρα εἰρήνη. Ὁ Αὔγουστος, κοσμοκράτωρ, ἐπωφελούμενος ἐκ ταύτης, μετρεῖ ὡς ἁπλοῦς πλούσιος ἰδιοκτήτης καὶ ὡς οἰκονό-

μος καὶ ἐχέφρων γαιοκτήμων τὰς γαίας αὐτοῦ, ἀπαριθμεῖ τοὺς ὑπηκόους καὶ συμμάχους αὐτοῦ, ρυθμίζει τὸ ἡμερολόγιον, σημειοῖ τοὺς πόρους αὐτοῦ ἐν βιβλίῳ, τμηματικῶς διασωθέντι, καὶ διατάσσει τὴν ἀπογραφὴν πάντων τῶν κατοίκων, τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν συμμάχων ἢ ὑποτελῶν. Ἡ Ἰουδαία, κυβερνωμένη ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, ὑποκύπτει εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν τοῦτο διάταγμα. Ὁ Ἰωσὴφ καὶ ἡ Μαρία ἠναγκάσθησαν συνεπῶς νὰ μεταβῶσιν εἰς Βηθλεέμ, διότι ὁ Ἰωσήφ, ἐκ τῆς μικρᾶς ἐκείνης καταγόμενος πόλεως, ὤφειλε κατὰ νόμον νὰ ἐγγραφῇ ἐκεῖ. Ἀμφότεροι βεβαίως εἶδον τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἀπροόπτῳ γεγονότι, ὅπερ ὡδήγει αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἐν τῷ ὁποίῳ κατὰ τοὺς προφήτας ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ὁ σωτὴρ τοῦ Ἰσραήλ. Ἡ Μαρία, καίπερ ἐπίτεξ περίπου, παρὰ τὸν χειμῶνα δὲ καὶ τοὺς κόπους μακροῦ ταξειδίου ἠκολούθησε τὸν Ἰωσήφ. Ἡ ἀπὸ Ναζαρὲτ εἰς Βηθλεὲμ ἀπόστασις εἶναι τριῶν μέχρι τεσσάρων ἡμερῶν πορείας, ὅταν τηρηθῇ ἡ εὐθεῖα ὁδὸς διὰ μέσου τῆς πεδιάδος Γισραέλ, τῶν ὀρέων τῆς Σαμαρείας καὶ τῆς Ἰουδαίας, διὰ μέσου τῆς Γιναίας, Βεθουλίας, Σιχέμ, Λετόνας, Βαιθήλ, Τὲλ-ἐλ-Φοὺλ, Ἱεροσολύμων καὶ τῆς πεδιάδος τῶν Ρεφαΐμ. Αἱ συνοδίαι διαδέχονται αὐτόθι ἀλλήλας ἀδιακόπως, ὁ κοινὸς λαὸς μεταβαίνει ἐκεῖσε πεζῇ, ἀλλὰ σπάνιον εἶναι ἐν Ἰουδαίᾳ νὰ μὴ συνοδεύῃ τὴν οἰκογένειαν ὄνος· τὸ ἀκαταπόνητον τοῦτο ζῶον, ἀρκούμενον εἰς ὀλίγην τροφήν, φέρει προμηθείας, ἐνδύματα καὶ τὸν κύριον αὐτοῦ. Οὕτω διηυθύνθησαν ὁ Ἰωσὴφ καὶ ἡ Μαρία εἰς Βηθλεέμ, συνοδευόμενοι καὶ ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες συνεπείᾳ τοῦ διατάγματος τοῦ Αὐγούστου ὤφειλον ἐπίσης νὰ μεταβῶσιν εἰς Βηθλεὲμ ἢ εἰς ἄλλην τινὰ πόλιν τοῦ Ἰούδα. Αὐτόθι οἱ οἶκοι ἦσαν ὑπέρπλεφ, τὸ δὲ κοινὸν κατάλυμα τοῦ χωρίου, οὐτινος μνείαν ποιεῖται ὁ Λουκᾶς, κατάμεστον πλήθους. Ἡ Μαρία καὶ ὁ Ἰωσὴφ ἠναγκάσθησαν τότε νὰ καταφύγωσιν εἰς παρακείμενον σπήλαιον ἐν μιᾷ τῶν κοιλοτήτων ἐκείνων, αἵτινες ἀπαντῶσι συχνάκις ἐν Παλαιστίνῃ ἐν τῇ κλιτύι τῶν λόφων. Μία ὅμως τούτων, φάτνη καλουμένη καὶ κειμένη εἰς τὸ ἄκρον τῆς χώρας πρὸς τὸ μέρος τῆς Χεβρών, ἐχρησίμευεν ὡς καταφύγιον εἰς τὰ ζῶα. Αὐτόθι ἀπεσύρθησαν οἱ ἀνέστιοι ταξειδιῶται, ἐκεῖ δὲ ἐν τῷ ἀθλίῳ ἐκείνῳ καταφυγίῳ ἔμελλε νὰ γεννηθῇ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Δαβίδ, ἐκεῖνος, ὃν ὁ ἄγγελος ἤγγειλεν εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ ὡς τὸν ἅγιον υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν σωτῆρα καὶ τὸν κληρονόμον τοῦ αἰωνίου θρόνου. Αὐτόθι λοιπὸν ἐτέχθη ὁ Ἰησοῦς, ἐσπαργανώθη καὶ ἀνεκλήθη ἐν τῇ φάτνῃ ἐλλείψει ἄλλου χώρου. Ἡ ἐν παρθενίᾳ συλλαβοῦσα καὶ ἐν παρθενίᾳ ἔτεκε. Τὸ Εὐαγγέλιον ἐξυπονοεῖ τοῦτο· ἡ Μαρία δὲν ἠσθάνθη ἐξασθένησιν ἢ τοὺς πόνους τῶν συνήθων μητέρων· αὐτὴ αὕτη ἐδέξατο τὸ βρέφος, αὐτὴ αὕτη κατέκλινεν αὐτὸ ἐν τῷ προχείρῳ ἐκείνῳ λίκνῳ. Ἡ χριστιανικὴ πίστις ἔκλινε γόνυ πρὸ τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ τοῦ ἐν τῷ κόλπῳ αὐτῆς ἐπαναπαυομένου βρέφους. Ὁ χριστιανισμός, ἀμφότερα ταῦτα καθορῶν, ἐδιδάχθη τὴν πραότητα, τὴν λιτότητα καὶ τὴν θυσίαν. Ταῦτα συνέβαινον ἐν νυκτὶ τοῦ δεκεμβρίου ἢ κατὰ τὸν μῆνα ζεβὲθ συνωδὰ τῷ ἰουδαϊκῷ μηνολογίῳ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ πάντων, ἄνευ δ' ἑτέρων μαρτύρων ἢ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῆς Μαρίας. Τότε ἐγένοντο τὰ περὶ τῶν ποιμένων ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἐξιστορούμενα (Λουκ. Β', 9—19). Ἡ πεδιὰς τῶν ποιμένων ὁρίσταται εἰσέτι, τὰ ποίμνια βόσκουσιν ἐκεῖ κατὰ τὸν χειμῶνα, ὡς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ, ὑπὸ τὰς ἐλαίας καὶ τὰ αὐτὰ τῆς χώρας ἐκείνης βλαστήματα. Τὴν ἑσπέραν τῶν Χριστουγέννων αἱ τῆς Βηθλεὲμ γυναῖκες σπεύδουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἁγ. Ἑλένης, ἧς ἐρείπια μόνον σώζονται, καὶ εἰς τὴν ἡμικατεστραμμένην κρύπτην προσεύχονται πρὸς τοὺς ποιμένας τοῦ παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Βηθλεὲμ πεδίου Βεὶτ-Σαούρ, ἤτοι τοὺς προγόνους αὐτῶν, οἵτινες ἐγένοντο οἱ πρῶτοι ἀπόστολοι. Αὗται, ῥέρουσαι τὸν μακρὸν λευκὸν αὐτῶν πέπλον καὶ καθήμεναι καθ' ὁμάδας ἐπὶ τῶν ἀνατετραμμένων τοίχων ἐν τῇ σκιᾷ τῶν πέριξ θαλουσῶν ἐλαιῶν, μακράθεν δὲ καθορώμεναι, ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὰ μυστηριώδη ὄντα, ἅτινα ὕμνουν τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ. Αἱ καθ' ὁμάδας αὗται γυναῖκες, φέρουσι χαρακτῆρα χάριτος καὶ ἠρεμίας, διατελούσης κάλλιστα ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς ἀναμνήσεις τῆς πεδιάδος ἐκείνης καὶ πρὸς τὸ φῶς ἐκεῖνο τῆς Ἀνατολῆς, ὅπερ τὰ πάντα διακοσμοῖ καὶ παρέχει καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἄγονον βράχον χαρακτῆρα ζωῆς καὶ πλού-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

του. Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας τὸ παιδίον περιετμήθη συνῳδὰ τῷ ἰουδαϊκῷ νόμῳ ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ, ὅστις ἐφιλοξένει τοὺς ταπεινοὺς ξένους. Ἡ οἰκογενειακὴ αὕτη ἑορτὴ ὑπῆρξε πιθανῶς ἑορτὴ πτωχῶν. Τὰ πάντα παρῆλθον ἁπλούστατα καὶ ἐν ἀφανείᾳ. Τὸ μόνον ἔκτακτον ἦν τὸ προφητικὸν ὄνομα, ὅπερ εἶχε δοθῇ εἰς τὸ βρέφος· ἄλλως καὶ τὸ ὄνομα Ἰησοῦς ἐφαίνετο κάπως κοινόν, διότι καὶ ἕτεροι παῖδες ἔφερον αὐτό, τὴν θείαν ὅμως αὐτοῦ σημασίαν ἐγνώριζον μόνον ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ. Παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις πᾶν πρωτότοκον προσεφέρετο τῷ Θεῷ (Ἐξόδ. ΙΓ, 2—12. ἀριθ. ΙΗ′ 15, 16) καὶ πρὸς ἐξαγορὰν αὐτοῦ ἐπλήρώνοντο 100 ὀβολοί. Τριάκοντα τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν περιτομὴν ἡ μήτηρ μετέβαινεν εἰς τὸν ναὸν πρὸς ἐξαγνισμόν, κἂν μὲν ἦτο πλουσία, προσέφερεν ἀρνίον, ἂν δὲ πτωχή, ζεῦγος τρυγόνων (Λευιτ. ΙΒ′, 15). Ἡ Μαρία καὶ ὁ Ἰωσήφ, στοιχοῦντες ταῖς μωσαϊκαῖς ταύταις τελεταῖς, προσῆλθον ἐκ Βηθλεὲμ εἰς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν ταχθεῖσαν ἡμέραν, φέροντες καὶ τὸν Ἰησοῦν, ὅτε μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν 100 ὀβολῶν καὶ τὴν ἐγχείρισιν τῶν τρυγόνων ἐπῆλθε τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Συμεών, ὅπερ ἀναφέρεται παρὰ τῷ Λουκᾷ (Β′, 25 κ. ἑ.). Ἡ ὑψηλὴ ἐκείνη φωνὴ τοῦ Συμεών, εἰσδύσασα εἰς τὰ μυχιαίτατα τῶν συνειδήσεων τῶν χριστιανῶν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀθάνατος ἔκφρασις τῆς χαρᾶς τῶν ἐλπιζόντων ἀνθρώπων, οἵτινες καθορῶτιν ἐπὶ τέλους διὰ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν τὸ ἀγαθόν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπίστευσαν ἐν τῇ μεγαλοψυχίᾳ ἀκατανικήτου πίστεως. Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐξεπλάγησαν, ἀκούσαντες τοῦ Συμεὼν οὕτω πως περὶ τοῦ βρέφους λαλοῦντος, ὁ δὲ Συμεών, πρὸς τὴν μητέρα στραφείς, ἐξήνεγκε τὴν ἀθάνατον ἐκείνην προφητείαν: «Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον· (καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ρομφαία) ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί». (Λουκ. Β′, 34—36). Πράγματι ὁ δημόσιος βίος τοῦ σωτῆρος ἀπετέλεσεν ἀδιάκοπον ἀγῶνα. Ὁ Χριστὸς εἶναι σήμερον ὡς ἦτο χθὲς καὶ ὡς ἔσται τῇ αὔριον σημεῖον ἀντιλογίας· εἴτε μετ' αὐτοῦ ὀφείλει τις νὰ συνταχθῇ ἢ ἐναντίον αὐτοῦ ἄλλως θὰ εὑρίσκηται· οὕτως ὥστε δικαίως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι προσελκύει ὁ Χριστὸς ἢ ἀποκρούει· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἀναγκάζει τὰς συνειδήσεις ν' ἀποκαλύπτωσιν αὐτάς. Τοὺς λόγους τοῦ Συμεὼν ἐπεκύρωσε κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Λουκᾶ (Β′, 36 κ. ἑ.) καὶ ἡ προφῆτις Ἄννα, θυγάτηρ Φανουήλ. Μετὰ τὴν τέλεσιν πάντων τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων ὁ Ἰωσὴφ καὶ ἡ Μαρία, ἀναχωρήσαντες ἐξ Ἱεροσολύμων, ὑπέστρεψαν εἰς Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας μετὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Ἰωσήφ, κατανοῶν τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ τοῦ ἐπαγρυπνῶν ἐπὶ τοῦ τέκνου, ὅπερ ὁ Ὕψιστος ἐνεπιστεύσατο αὐτῷ, ἠθέλησε νὰ φροντίσῃ περὶ αὐτοῦ, ὡς ἀνῆκεν εἰς τὸν ὡς Μεσσίου προορισμὸν τοῦ Ἰησοῦ. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ κατοικήσῃ ἐν Ἰουδαίᾳ, παρὰ τὴν Βηθλεέμ, καθόσον καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς εἶπε βραδύτερον τῇ Σαμαρείτιδι: «Ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν» (Ἰωάνν. Δ′ 22) καὶ διότι ἐκεῖθεν εἶχε τὴν καταγωγήν· ἡ Βηθλεὲμ λοιπὸν ἐφαίνετο αὐτῷ προωρισμένη νὰ ἴδῃ ἀναπτυσσόμενον ἐν ἑαυτῇ τὸν Μεσσίαν, ὃν τρόπον εἶδεν αὐτὸν καὶ παρ' ἑαυτῇ γεννώμενον. Ἡ ὑποδοχή, ἧς ἔτυχεν αὐτόθι μετὰ τὴν τοῦ Ἰησοῦ γέννησιν ἐκ μέρους τῶν ποιμένων τῆς χώρας καὶ τῶν κυρίων αὐτῶν, ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν ἐν τῇ προθέσει αὐτοῦ· τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ ἀναμφιβόλως, μικρὸν μετὰ τὴν εἰς Ναζαρὲτ ἐπιστροφήν, νέου ταξειδίου εἰς Βηθλεέμ, ὅπου ἐσκόπει νὰ ἐγκαταστῇ. Οὕτως, ὅταν ἐπανάγῃ τὸ βρέφος εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐξ Αἰγύπτου, δὲν σκέπτεται νὰ μεταβῇ πλέον εἰς Ναζαρέτ, ἀλλ' εἰς Βηθλεέμ, ἐδέησε δὲ νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ μόνον κατόπιν διαταγῆς τοῦ Θεοῦ· ἡ Ναζαρὲτ προώρισται νὰ κρύψῃ τὸν Χριστὸν μέχρι τῆς στιγμῆς τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου. Τὰ γεγονότα δ' ἐκεῖνα, ὧν μνείαν ποιεῖται τὸ πρῶτον μόνον Εὐαγγέλιον καὶ ἄτινα ἐπιχέουσι νέον φῶς ἐπὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ, τῆς πλήρους μυστηρίου ἅμα καὶ μεγαλείου, ἐτελέσθησαν κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην διαμονὴν καὶ πιθανῶς περὶ τὸ τέλος τοῦ Ἀδὰρ (φεβρουαρ.-μαρτίου), μικρὸν πρὸ τοῦ Πάσχα τοῦ 750. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἀναγόντουσι εἰς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἵτινες, προερχόμενοι ἐκ χωρῶν, ἄσπερ δὲν ὀνομάζει τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλ' αἵτινές εἰσι πιθανῶς ἡ Χαλδαία, ἡ Μεσοποταμία, ἡ Περσία καὶ ἡ

Πετραία Ἀραβία (διότι αὗται εἰσιν αἱ χῶραι, αἵτινες συνήθως ἀναφέρονται ἐν τῇ γραφῇ διὰ τοῦ ἀορίστου ὀνόματος Ἀνατολή) καὶ ἐπαγγελλόμενοι τὴν σοφίαν ἀνεγίνωσκον ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἄστρων, ἀνερευνῶντες τὰ ἀπόρρητα τοῦ μέλλοντος, ἀνάγονται δηλονότι εἰς τοὺς καλουμένους μάγους, οἵτινες, ἀστέρα ἐν τῷ οὐρανῷ ἰδόντες, προσήρχοντο εἰς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀρτιγεννήτου βασιλέως. Οὗτοι, ἐκπλαγέντες ὑπὸ τοῦ φαινομένου, εἴτε μετέωρον ἦτο τοῦτο, εἴτε ἀστὴρ κυριολεκτικῶς, εἴτε κομήτης, διηρώτων τὰς παραδόσεις τῶν προγόνων αὐτῶν καὶ τῶν κυρίων καί, φωτισθέντες ἀναμφιβόλως ὑπὸ θείου φωτός, ἀνεγνώρισαν τὸ σημεῖον τοῦ τῇ Ἰουδαίᾳ ὑπεσχημένου μεγάλου κυριάρχου. Φαίνεται ὅτι ἡ βίβλος τοῦ Δανιήλ, ἐν ᾗ ἐσημειοῦτο ἡ διαδοχὴ τῶν κρατῶν καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐλεύσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἦτο ξένη αὐτοῖς, πιθανὸν μάλιστα νὰ κατήγοντο ἐκ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ ἐθνικοῦ προφήτου, ὅστις ἤγγειλεν ὅτι ἀστὴρ προελεύσεται ἐκ τοῦ Ἰακὼβ καὶ σκῆπτρον ἐκ τοῦ Ἰσραήλ. Τρεῖς ἐξ αὐτῶν, ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν, προέβαινον εἰς Ἱερουσαλήμ, ὡς ὁ Ματθαῖος ἐκτίθησι (Β, 2 κ. ἑ.) καὶ ἀνεῦρον ἐπὶ τέλους τὸν γεννηθέντα, μεθ' ὃ κατὰ συμβουλὴν τοῦ ἀγγέλου ὑπέστρεψαν εἰς τὴν χώραν δι' ἄλλης ὁδοῦ. Ἐπῆλθε τότε ἡ ἔξαψις τοῦ Ἡρώδου, ἰδόντος ματαιουμένους τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἡ φοβερὰ ἐκείνη ἀπόφασις, καθ' ἣν θὰ συνελαμβάνετο καὶ θὰ ἐφονεύετο ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων νηπίων καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ συνετάραξε σύμπασαν τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ γεννήσεως Ἐλευθερωτοῦ. Ἡ διαταγὴ ἐκείνη κατέδειξεν ὁλόκληρον τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ὡς ἀγρίου καὶ θηριώδους τυράννου. Ὁ λαός, ἐν ᾧ ἡ Ραχὴλ ἀναπαύεται, ἐπληριώθη αἵματος καὶ δακρύων, οἱ δὲ θρῆνοι τῶν μητέρων ἐπλήρωσαν τὰς κοιλάδας. Πράγματι ἐκεῖνος, ὅστις ἐσημείωσε διὰ φόνου πάντα σχεδὸν τὰ ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐκεῖνος, ὅστις, πρὶν ἢ ἀποθάνῃ διενήργει τὸν φόνον ἑνὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐκεῖνος, ὅστις, βλέπων ἐγγίζον τὸ τέρμα τοῦ βίου καὶ φοβούμενος μήπως οὐδεὶς κλαύσῃ ἐν τῇ κηδείᾳ αὐτοῦ, εἶχε διατάξει ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ἱεριχοῦς τὴν σφαγὴν πάντων τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, αὐτὸς οὗτος ἐπέβλε καὶ τὴν ἐξαφάνισιν πάντων τῶν θηλαζόντων νηπίων ἐν Βηθλεὲμ καὶ τοῖς πέριξ. Οἱ ἀγνοοῦντες τί σημαίνει θρῆνος ἐν Ἀνατολῇ, οἱ μὴ ἀκούσαντες τὰς κραυγὰς καὶ τοὺς ὀλολυγμοὺς πέριξ τῶν νεωστὶ ἠνεῳγμένων τάφων δὲν δύνανται νὰ φαντασθῶσι τὴν συντριβὴν τῆς καρδίας τῶν ἀπαρηγορήτων ἐκείνων γυναικῶν, ὧν τὰ τέκνα ἐσφάγησαν. Μετὰ τὸν φόνον τῶν νηπίων τῆς Βηθλεὲμ ὁ Ἡρώδης ἐνόμισεν ὅτι ἐν τῷ αἵματι ἀπέπνιξε τὰς αὐξούσας πάντοτε ἐλπίδας τοῦ λαοῦ· ἀλλ' ὁπόσον ἠπατᾶτο! Ὁ Ἡρώδης ἐσημείωσε μόνον δι' αἱματηρᾶς στεφάνης τὸ λίκνον τοῦ Ἰησοῦ· ἀλλ' ἰδοὺ οὗτος συνοδεύεται ὑπὸ ἀσπίλου φάλαγγος μαρτύρων· λεγεῶνες ἄλλων τοιούτων θὰ ἀκολουθήσωσι τὰ ἐξαφανισθέντα ταῦτα ἀθῶα· ἡ τοῦ Χριστοῦ ὁδὸς διὰ μέσου τῆς ἀνθρωποκτονίας εἶναι ὁδὸς αἵματος, διότι πάντες ὅσοι θ' ἀκολουθήσωσι τῷ ἐσταυρωμένῳ ἐγκαταλειφθήσονται ὡς αὐτὸς εἰς τὴν ἀνθρωποκτόνον καταδίωξιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἐνῷ οὐδεὶς εὗρε τοσαύτην ἀντίστασιν, ὅσην ὁ Θεὸς αὐτός. Ὁ Ἰησοῦς διέφυγε τὴν τοῦ Ἡρώδου ὀργήν, ὁ δὲ Ἰωσὴφ δι' ἀγγέλου προειδοποιηθεὶς ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον. Ὁποῖα τὰ ἐπεισόδια τοῦ μακροῦ τούτου ταξειδίου; ποῦ δὲ οἱ φυγάδες διέμειναν; Τὸ Εὐαγγέλιον οὐδὲν περὶ τούτου ἀναφέρει, προστιθέμενον μόνον ὅτι ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου. Ἡ μυθώδης ὅμως παράδοσις, πληροῦσα, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ὑπὸ τῶν Εὐαγγελίων ἀφιέμενον κενόν, ἐκανὰ διέδωκε, καὶ τὰ ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια συνανέμιξαν τὸ θαυμάσιον ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τῆς φυγῆς τοῦ νηπίου Ἰησοῦ. κηρύσσοντα ὅτι οἱ λέοντες καὶ οἱ πάνθηρες ὡς ἀρνία ἐξημεροῦντο πρὸ αὐτοῦ, οἱ φοίνικες ἔκλινον κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, τὰ ἄνθη ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐφύοντο, πηγαὶ ἀνέβλυζον ἐν πλήρει ἐρήμῳ, ἡ ὁδὸς συνετέμνετο, τὰ εἴδωλα συνεθραύοντο κατὰ τὴν προσέγγισιν αὐτοῦ, τὰ δαιμόνια ἐξηφανίζοντο, οἱ δαιμονιζόμενοι ἐλυτροῦντο καὶ ὁ ὑπὸ μορφὴν νηπίου Θεὸς ἐπολλαπλασίαζε περὶ ἑαυτὸν τὰ θαύματα, ἅτινα προέδιδον τὴν θεότητα αὐτοῦ. Βεβαίως ἡ ἱστορία δὲν δύναται νὰ ἐπικυρώσῃ τὰς παραδόξους ταύτας ἀφηγήσεις, οὐδ' ἡ Ἐκκλησία ταύτας ποτὲ ἐπεκύρωσεν. Ἀρχαιόταται παραδόσεις, ζῶσαι ὅμως ἐν τῇ κοπτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν Αἰγύπτῳ, πληροφοροῦσιν ἡμᾶς ὅτι ἡ ἱερὰ οἰκογένεια ἔστη ὑπὸ τὰς συκομορέας ἐν Ἡλιουπόλει

παρὰ τὴν Ματαρέαν πηγήν, διαμείνασα κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς Μέμφιδος ἐν τῷ ἀρχαίῳ Καΐρῳ. Εἰσέτι σώζεται ἐκεῖ ἀρχαιότατος ναός, ᾠκοδομημένος εἰς ἀνάμνησιν τῆς αὐτόθι διαμονῆς τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ κόπται χριστιανοὶ δεικνύουσιν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας ἐν τῇ κρύπτῃ τὰς τρεῖς ἀψῖδας, αἵτινές εἰσιν ἀφιερωμέναι εἰς τὸν Ἰησοῦν, τὴν Μαρίαν καὶ τὸν Ἰωσήφ. Ἡ εἰς Αἴγυπτον φυγὴ δὲν ἔσωτε μόνον τὴν ἀπειληθεῖσαν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ συνεπήγαγε τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εἰρήνην, ἣν οὐδὲν τοῦ λοιποῦ διεταράξε μέχρι τῆς ἡμέρας τῶν μεγάλων ἀγώνων. Ὁ ἀστὴρ τῶν μάγων ἐξηφανίσθη, αἱ προφητικαὶ φωναὶ ἐσίγησαν, ἡ ταπεινὴ οἰκογένεια ἀπώλεσε τὸν πλήθει καὶ μόνον ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἐφύλασσον ὡς κεκρυμμένον θησαυρὸν τὸ τοῦ Ἰησοῦ μυστήριον. Τὸ ἑπόμενον ἔτος (750–751) ὁ Ἡρῴδης ἀπέθανεν· ἄγγελος δὲ ἀπεκάλυψε τῷ Ἰωσὴφ ὅτι ὤφειλε νὰ μεταβῇ εἰς Γαλιλαίαν· ἦλθε λοιπὸν ὁ Ἰωσὴφ εἰς Ναζαρέτ, αὐτόθι ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων περιφρονηθείσῃ ταύτῃ πολίχνῃ μέχρι τοῦ βαθμοῦ ἐκείνου ὥστε νὰ λεχθῇ περὶ αὐτῆς τὸ «Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι;» (Ἰωάν. Α', 47) καὶ ὅμως ἡ Ναζαρὲτ ὑπῆρξεν ἡ πολίχνη, ὅπου ἔμελλε ν' ἀναπτυχθῇ ἄγνωστος ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ ἀφήγησις τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰησοῦ φέρει χαρακτῆρα ὑπερφυσικόν, μὴ ἐπιδεχόμενον οἱανδήποτε ἀλλοίωσιν· κύριον γεγονὸς ἐν αὐτῇ εἶναι ἡ προσωπικὴ ἐπέμβασις τοῦ Θεοῦ. Πάντες οἱ πολέμιοι τῶν θαυμάτων, οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀπολύτου ἐπιστήμης διαγράφουσι τῆς ἱστορίας καὶ ὡς μυθώδες ἢ ὡς ποιητικὴν ἀφήγησιν θεωροῦσι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς γεννήσεως, οἷον μετέδωκαν ἡμῖν ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς· ἐν ταῖς ἀφηγήσεσι δὲ ταύταις ἀνευρίσκουσι σύνηθες γεγονός, περικεκοσμημένον, ὡς πᾶσαι αἱ γεννήσεις διασήμων ἀνδρῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, διὰ τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς φαντασίας. Κατὰ τὸ σύστημα αὐτῶν τὸ σύνηθες γεγονὸς καὶ τὸ μόνον ἱστορικὸν συνοψίζεται ἐν ταῖς ἑξῆς ὀλίγαις λέξεσιν· ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη ἐπὶ Αὐγούστου ἐν Παλαιστίνῃ. Ἡ προσεκτικὴ ὅμως καὶ εὐσυνείδητος ἐξέτασις τῶν ἔργων, ἐν οἷς διατυποῦται ὁ ἀνωτέρω τύπος, δὲν θ' ἀνακαλύψῃ καὶ τὸ ἐλάχιστον ἱστορικὸν ἐπιχείρημα ἐναντίον τῶν γεγονότων, ἅτινα ἐκτίθενται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρωτοτύπων ἐγγράφων μνημείων. Οἱ ὡς ἄτοπα θεωρήσαντες τὰ εὐαγγελικὰ γεγονότα φιλόσοφοι ἔκριναν αὐτὰ μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ συστήματος αὐτῶν καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρώτων, τῶν οὐσιωδῶν καὶ τῶν πασιφανῶν ἀρχῶν τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ. Ἀφοῦ τὰ θαύματά εἰσι καταληπτὰ ὡς εὑρίσκοντα ἐν τῇ δυνάμει, τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ καλοκἀγαθίᾳ τοῦ Θεοῦ ἀποχρῶντα λόγον ὑπάρξεως καὶ ἀφοῦ βασίζονται ἐπὶ ἀξιοπίστων μαρτυριῶν, ἰοὺδεὶς ὑπάρχει λόγος, ὥστε νὰ μὴ συμπεριληφθῶσι δικαιωματικῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἀφ' ἑτέρου οὐδεὶς θ' ἀπορρίψῃ τὴν ἱστορικὴν αὐθεντίαν τοῦ τρίτου Εὐαγγελίου, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐξετέθη· εἰς τοῦτο ὀφείλομεν τὰς λεπτομερείας τῆς γεννήσεως καὶ τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Λουκᾶς σαφῶς ἐκφράζεται ἐν προλόγῳ περὶ τῆς προθέσεως αὐτοῦ (Λουκ. Α', 3, 4). Δὲν συλλέγει κεκλεισμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀορίστους παραδόσεις ἢ μύθους, ἀλλὰ σημειοῖ γεγονότα· παρηκολούθησε τὰ πάντα μετ' ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας, ὥστε νὰ γράψῃ ἐν τάξει καὶ διδάξῃ τὸν Θεόφιλον τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ἐφ' ὧν ἤδη εἶχεν οὗτος κατηχηθῇ. Ὁποία κριτικὴ ἀμερόληπτος θὰ ἠξίου τοιοῦτον δικαίωμα ἀποκρούσεως τοιαύτης μαρτυρίας ἕνεκα τοῦ ἁπλοῦ λόγου ὅτι τὰ ἐκτιθέμενα γεγονότα ἐξέρχονται τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν ἰδίων αὐτῆς κρίσεων, τίς δὲ θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς θὰ ἐξυπάτα ἢ θὰ διεκύβευε τὴν εὐπιστίαν τοῦ Θεοφίλου καὶ πάντων, ὅσοι θὰ ἀνεγίνωσκον τὰς ἀφηγήσεις αὐτοῦ διὰ τῆς ἐν τῇ πραγματικῇ ἱστορίᾳ ἀναμίξεως φαντασιωδῶν, ποιητικῶν ἢ μυθωδῶν ἀφηγήσεων; Φιλοσοφικὸν σύστημα δὲν δύναταί ποτε νὰ θεωρηθῇ ὡς αὐτὸς ὁ ὀρθὸς λόγος· διότι, ἀντικείμενον ὂν συζητήσεως, δύναται ν' ἀποδειχθῇ καὶ ἐσφαλμένον· ὁ ὀρθὸς ὅμως λόγος εἶναι ἀλάθητος ἐν ταῖς θεμελιώδεσιν αὐτοῦ ἀρχαῖς. Οἱ μετριοπαθέστεροι τῶν πολεμίων τῆς ἱστορικότητος τῶν σελίδων τούτων, στενοχωρούμενοι προφανῶς ὑπὸ τοῦ ὑπερφυσικοῦ, ὑφ' οὗ πληροῦνται, τῆς παρεμβάσεως δηλ. τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἀγγέλων, τῶν προφητικῶν λόγων καὶ λοιπῶν, ἐπειράθησαν νὰ διακρίνωσι τὴν βάσιν ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς. Ἡ ἐξωτερικὴ μορφὴ εἶναι ποιητικὸς πέπλος ἐντέχνως ἐξυ-

φανθεὶς ὑπὸ τῶν πρώτων χριστιανῶν πρὸς κατανόησιν τῆς ἰδέας τῆς θείας φύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁπωσδήποτε μάτην θ' ἀνεζητοῦντο ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς καὶ ἐθνικαῖς φιλολογίαις σελίδες, ἐν αἷς ἡ ποίησις καὶ ἡ ἱστορία, τὸ κατ' ἰδέαν καὶ πραγματικόν, τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὸ θεῖον ἀνυψώθησαν περισσότερον ἐν τελειοτέρᾳ ἁρμονίᾳ πρὸς ἄλληλα ὅσον ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις. Τὰ πάντα εἰσὶν ἁρμονικά, τὸ σύνολον καὶ αἱ λεπτομέρειαι συνδέονται μετὰ τάξεως ἐν ἁρμονικῇ καὶ ἰσχυρᾷ ἑνότητι. Τὰ χαρακτηριστικά, ἅτινα παρέχονται ὑπὸ τοῦ Ματθαίου, προστίθενται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ καὶ εὐρύνουσι τὰ ὅρια αὐτῆς. Ὁ μυστηριώδης ἀστὴρ φαίνεται ὑποδεικνύς ὅτι αἱ ἀστρονομικαὶ μεταβολαί, σημειοῦσαι τὸν βίον τοῦ σύμπαντος, συμφωνοῦσι μετὰ τῶν μεταμορφώσεων τοῦ μικροῦ ἡμῶν κόσμου, οἱ δὲ μυστηριώδεις οὗτοι ἀρχηγοί, οἵτινες ἐκ τῆς Ἀνατολῆς προῆλθον ἐκ χώρας ἐθνικῆς, ὑποδηλοῦσιν ὅτι αἱ περὶ Σωτῆρος ἐλπίδες δὲν ἦσαν ἀποκλειστικὴ κληρονομία μιᾶς ἀποκλειστικῶς φυλῆς καὶ ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἔμελλε νὰ ἐπεκταθῇ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γεννᾶται ἐν σταύλῳ ὡς πτωχὸς παῖς· μόνοι οἱ Ἰουδαῖοι ποιμένες ἀνεγνώρισαν αὐτόν, ἀλλ' ὁλόκληρος ὁ οὐρανὸς ἐπανηγύριζεν ἐπὶ τοῦ λίκνου αὐτοῦ, καθ' ἣν νύκτα ὁ Ἰησοῦς ἐγεννᾶτο. Πρὸς στιγμὴν κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν μάγων ἡ βασιλικὴ πόλις συνεταράχθη· μόλις ὅμως ἡ ἐπίγειος αὕτη δόξα ἀνέλαμψε καὶ τὸ ἀπειλούμενον βρέφος κατεδικάσθη εἰς φυγὴν καὶ τὸ αἷμα ἐκείνων, οἵτινες κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ὁ Ἰησοῦς χρόνον ἐγεννήθησαν, ἔρρευσε ποταμηδὸν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, ἔνθα κατεδιώχθη. Πᾶσαι αὗται αἱ ἀντιθέσεις ἐξακολουθοῦσιν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐν τῷ ἐν μέσῳ τῶν αἰώνων ἔργῳ αὐτοῦ ὡς καὶ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσης ἐκκλησίας· ὁ μῦθος ὅμως δὲν γινώσκει τοιαύτας ἁρμονίας. Τὰ ἀσυνάρτητα αὐτοῦ ὄνειρα οὐ μόνον τὸ πιθανὸν ἐκπλήσσουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ λογικὸν ἐνοχλοῦσιν. Ὁ μῦθος ἀρέσκεται ἐν τῷ αὐθαιρέτῳ καὶ τῇ ἀληγορίᾳ, ἐν τῷ θαυμασίῳ ἅμα καὶ τῷ ἐκκεντρικῷ. Ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ ἐθνισμοῦ ἀπέδιδε τοῖς θεοῖς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ τὰ πάθη, ἐν τῇ ἐποχῇ δέ, ἥτις ἐπηκολούθησε τὸν χριστιανισμόν, εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀπέδωκε τὰς φαντασίας τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου. Ἂν ταχθῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει τὰ ἀπόκρυφα, ἡ μυθολογία τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ἰνδῶν καὶ τὰ θαυμάσια γεγονότα ἑτέρου ἐν Ἀνατολῇ θρησκεύματος, ἀνεξάρτητος κριτικὴ οὐδέποτε θὰ θεωρήσῃ τὰ κανονικὰ Εὐαγγέλια καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς παιδικῆς ἱστορίας τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ τὰ ἀνωτέρω τρόπον.

Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ ὡς παιδὸς καὶ νεανίου ἐν Ναζαρὲτ ἐκτίθεται συντομώτατα: «Καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς (τοῖς γονεῦσι)... Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις» (Λουκ. Β', 51, 52). Οὐδὲν τὸ ἔκτακτον, οὐδὲν τὸ ἐκθαμβητικόν, οὐδὲν τὸ καὶ φαινομενικῶς ἐξερχόμενον τῶν νόμων τῆς ἀνθρωπότητος· ἀναπτύσσεται δηλονότι φυσικῶς, ὡς πάντες οἱ παῖδες καὶ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καταδείκνυσι τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἀρετάς, τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν, ἅτινα ἐμπρέπουσι τῇ ἡλικίᾳ αὐτοῦ. Οὐδὲν κώλυμμα ἀναχαιτίζει τὴν τοιαύτην τελείαν ἀνάπτυξιν. Τὰ πάθη, διεγειρόμενα, προκαλοῦσι ταραχὴν καὶ ἀναβρασμόν, ταράσσοντα τὴν ἁρμονίαν τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος· ἐν τῇ ψυχῇ ὅμως τοῦ Ἰησοῦ εὑρηνται ἐν ἰσοζυγίῳ. Τὸ κακὸν οὐδὲ ἤψατό πως ὑφ' οἱανδήποτε μορφὴν τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ τελειωτικὴ καὶ προσωπικὴ ἑνότης τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς θείας φύσεως ἐνεστάλαξαν αὐτῷ τὴν κτῆσιν τῆς ἀπείρου ἀγάπης, τὴν ἀδιάκοπον ἀπόλαυσιν τοῦ ἀπείρου κάλλους, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν παρεκώλυσε ποσῶς ἐν τῇ λογικότητι αὐτῆς τὴν προσδευτικὴν ἐξάσκησιν τῶν ἀρετῶν, τὴν προσπάθειαν τῆς θελήσεως, τοὺς σωματικοὺς πόνους, τὸν κάματον καὶ τὴν θλῖψιν. Ὁ Ἰησοῦς ἀπεδέξατο τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ τῶν ἀδυναμιῶν, τῶν ἀτυχημάτων καὶ τῆς θνητιμότητος αὐτῆς, ἐνῷ ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἕνωσις ἀπήλλαξεν αὐτὸν τοῦ ἁμαρτήματος καὶ τῆς ἀτελείας. Ὁ Ἰησοῦς ἀνεπτύχθη ὡς πάντες οἱ Γαλιλαῖοι τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐν τῇ πολίχνῃ Ναζαρέτ. Ὡς παῖς μετέσχε τῶν ἀθώων αὐτῶν παιγνιδίων, ὡς νέος ὤρειλε νὰ συναναμιχθῇ μετὰ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, νὰ παρακαθίσῃ ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ νὰ ζήσῃ ὃν οὗτοι ἔζων βίον· ἐξέπληττε τούτους διὰ τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐνεφορεῖτο ἀμέτρου ἀγαθότητος

καὶ ἐκέκτητο τὸ θέλγητρον τῶν πραειῶν καὶ ταπεινῶν ψυχῶν. Ἡ ἀνατροφὴ τοῦ νέου Ἰσραηλίτου ἐν Ἰουδαίᾳ ἐπὶ τοῦ Ἡρώδου ἦν ὅλως διάφορος τῆς παρ' ἡμῖν νεωτέρας παιδεύσεως, ἐνῷ παρ' ἡμῖν ἡ δημοσία σχολὴ διαδραματίζει ὑπέροχον πρότυπον, ἀποσπῶσα ἀπὸ τοῦ 10ου ἔτους τὸ τέκνον ἐκ τοῦ πατρικοῦ οἴκου καὶ κρατοῦσα αὐτὸ μέχρι τοῦ 20οῦ· παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἡ σχολὴ αὕτη δὲν ὑφίσταται. Μόνη ἡ Ἱερουσαλὴμ ἐκέκτητο δημοτικὴν σχολήν, καλουμένην Μπὲθ-Χασεφέρ, ἤτοι οἶκος τῆς Βίβλου. Αὕτη, καταρτισθεῖσα ἕνα πρὸ τοῦ Ἰησοῦ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ φαρισαίου Σίμωνος Μπὲν Σετάχ, ἐγένετο πρότυπον ἐκείνων, αἵτινες περὶ τὸ ἔτος 64 ἱδρύθησαν ἐν ἁπάσαις ταῖς πόλεσι καὶ ἅπασι τοῖς χωρίοις διαταγῇ τοῦ μεγάλου ἱερέως Ἰησοῦ-Μπὲν-Γαμαλᾶ. Τὰ τέκνα τῶν Ἰουδαίων ἀνετρέφοντο ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ, ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ. Ἐν τῷ οἴκῳ ἐδέχοντο τὰς συμβουλὰς τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός, ἐν τῇ συναγωγῇ ἐμάνθανον τὴν ἀνάγνωσιν ἰδιαιτέρων βιβλίων, ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ κατηρτίζοντο ἔν τινι ἐπαγγέλματι. Ἡ ὑπακοὴ ἠύλογεῖτο, ἡ δὲ ἀπειθαρχία ἐτιμωρεῖτο αὐστηρότατα. Ἡ κατοικία τοῦ Ἰησοῦ ἀναπτυχθέντος ὡμοίαζε πρὸς ἐκείνας, ἐν αἷς κατοικοῦσι σήμερον οἱ Ἄραβες τῆς Παλαιστίνης. Ἀπὸ αἰώνων δὲν μετεβλήθη ὁ τύπος ἀνατολικοῦ οἴκου, ἔχει δὲ ἓν ἢ δύο δωμάτια καὶ συνήθως οὐδὲν ἄλλο ἄνοιγμα ἐκτὸς τῆς θύρας. Καὶ ἡ ἐπίπλωσις εἶναι ἀρχαϊκή: μερικοὶ σκίμποδες, μία τράπεζα, προσκεφάλαια, ἐξηπλωμένα κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου, στρώματα, ψίαθοι, ἓν κηροπήγιον, λυχνία δι' ἐλαίου, μέγα κιβώτιον διὰ τὰ ἐνδύματα, δοχεῖά τινα καὶ λοιπά. Ἡ ἑστία εὕρηται ἐνίοτε ἐν μέσῳ τοῦ δωματίου· ἐν τῇ θύρᾳ ἑκάστης κατοικίας μικρὰ ἐπιμήκης πυξὶς κρέμαται, περικλείουσα μεμβράνας τινάς, ἐφ' ὧν εἰσι γεγραμμένα δύο ἀποσπάσματα τοῦ νόμου, εἰλημμένα ἐκ τοῦ Δευτερονομίου (Δευτ. ΣΤ', 5—19, ΙΑ', 13—20). Ὁ οἶκος τοῦ τέκτονος ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς καὶ πρώτη σχολὴ τοῦ Ἰησοῦ. Ἀνεπτύχθη αὐτόθι ἐν μέσῳ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἤκουσεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν τὰ διδάγματα τοῦ νόμου καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ἦν ὁ πρωτότοκος, ὁ μονογενὴς υἱὸς τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δέ, οὓς τὸ Εὐαγγέλιον καλεῖ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς αὐτοῦ, ἦσαν πράγματι ἐξάδελφοι ἐκ μητρός, διότι πατέρα μὲν εἶχον τὸν Κλωπᾶν, μητέρα δὲ Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν τῆς μητρὸς τοῦ Ἰησοῦ. Οὗτοι ἦσαν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, τοῦ αὐτοῦ φύλου, τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνοι αἵματος· ἔζησε δὲ οὗτος ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ὁ Ἰησοῦς, ὑποκύψας εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κατάστασιν, ἠκολούθει πάντας τοὺς νόμους αὐτῆς. Ὁ νέος Ἰσραηλίτης συνεπλήρωσε τὴν ἀνατροφὴν αὐτοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ. Ἀπὸ τοῦ Ἔσδρα ἕκαστον χωρίον εἶχεν ἰδίαν συναγωγήν, συνήθως ἁπλοῦν δωμάτιον ἄνευ διακοσμήσεως ἢ ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐν ἑμαρίῳ, κολυπτομένῳ ὑπὸ παραπετάσματος ζωηροῦ χρώματος, ἀναμιμνήσκοντος τὸ παραπέτασμα τοῦ ναοῦ, εὕρηται ἐναποτεθειμέναι αἱ ἱεραὶ μεμβράναι, ἐφ' ὧν εἰσι γεγραμμέναι αἱ Γραφαί, καὶ πρὸ αὐτῶν δὲ λύχνος ὅμοιος τοῖς ἐν τοῖς ἡμετέροις ναοῖς ἀείποτε λάμπει· ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης κεῖται ἡ ἕδρα, ἀφ' ἧς οἱ ἑπτὰ ἀναγνῶσται ἀναγινώσκουσι κατὰ σάββατον, δευτέραν καὶ πέμπτην τὰ χωρία τοῦ νόμου καὶ ἀπόσπασμα τῶν προφητῶν. Ἐκεῖθεν ὁ ἀναγνώστης ἑρμηνεύει ἐν ἀραμικῇ γλώσσῃ τὰ ἀναγνωσθέντα, μεθ' ὃ ἀναγινώσκονται αἱ τελειωτικαὶ εὐλογίαι, εἰς ἃς ὁ λαὸς ἀπαντᾷ διὰ ζωηρῶν Ἀμήν· ἐν δὲ τοῖς διὰ ψιάθων ἢ προσκεφαλαίων κεκαλυμμένοις θρανίοις οἱ παριστάμενοι, φέροντες τὸ τελέθ, κάθηνται προσευχόμενοι χαμηλῇ τῇ φωνῇ καὶ κινούμενοι. Αἱ γυναῖκες, κεχωρισμέναι τῶν ἀνδρῶν, μένουσιν ἐν τῇ πύλῃ ὄρθιαι, κρατοῦσαι τὰ βρέφη αὐτῶν ἐν ταῖς ἀγκάλαις καὶ παρακολουθοῦσαι ἐν σιγῇ τὰς προσευχὰς τῶν ἐν τῇ συναγωγῇ συνηθροισμένων.

Ἐν τῇ συναγωγῇ τῆς Ναζαρὲτ ἐνεφανίζετο ὅ, τε Ἰησοῦς καὶ οἱ μετ' αὐτόν, ἐρχόμενοι αὐτόσε κατὰ σάββατον καὶ τὰς λοιπὰς ὡρισμένας ἡμέρας. Ὁ Ἰησοῦς, ἐρχόμενος ἐκεῖ συχνάκις ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ, προσηύχετο καὶ ἐνετρύφα ἐν τῷ λόγῳ ἐκείνῳ τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἦτο πλήρης αὐτοῦ καὶ τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἡμέραν τινὰ θ' ἀπεκάλυπτε τὸ μυστήριον· ἐν τῇ συναγωγῇ, κεκαλυμμένος τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς κυλίνδρους τῶν γραφῶν ἐπὶ τῶν γονάτων ἔχων, ἀνεγίνωσκεν ἐν ταῖς γραφαῖς τὸν ἴδιον προορισμόν, προδιαγεγραμμένον ὑπὸ τῶν προφητῶν, παρηκολούθει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἔργου τοῦ Θεοῦ, ἐθαύμαζε τὸ ἔργον τῆς ἀπολυ-

τρώσεως καὶ παρεσκευάζετο ἐν σιγῇ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ πάντων εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν θελήσεων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Κατὰ τὸν γαλάτην κληρικὸν Didon ἡ μητρικὴ γλῶσσα τοῦ Ἰησοῦ ἦτο ἡ συροχαλδαϊκή. Κατ' αὐτὸν δὲν φαίνεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὡμίλει τὴν ἑλληνικήν, ἅτε τῆς ἑλληνικῆς παιδεύσεως μὴ διαδεδομένης τότε καὶ παρ' αὐτῷ τῷ ἰουδαϊκῷ πληθυσμῷ ἐν Παλαιστίνῃ· ὅπως κἂν ἔχῃ, λέγει ὁ γαλάτης οὗτος, αἱ τοῦ λαοῦ τάξεις ἐπ' ἐλάχιστον ὑπέστησαν τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπιρροὴν τῆς ἑλληνικῆς. Ἀφ' ἑτέρου, παρατίθησιν ὁ αὐτός, μολονότι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ ἡ κλασικὴ ἑβραϊκὴ ἦν νεκρά, οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν ὁπωσδήποτε ἐξῳκειωμένοι μετ' αὐτῆς. Ὁ λαὸς ὡμίλει τὴν συροχαλδαϊκήν, τὴν διάλεκτον δηλ. ἐκείνην, ἥτις εἶχε τὴν αὐτὴν σχέσιν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑβραϊκήν, οἵαν ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἡ ἰταλικὴ πρὸς τὴν λατινικήν. Ἡ δημοτικὴ διάλεκτος διῃρεῖτο εἰς τρεῖς κλάδους, τὴν ἰουδαϊκήν, ἥτις ἐξεπροσώπει κάλλιον τὴν ἀρχέγονον ἑβραϊκήν, τὴν σαμαριτικήν, ἀποτελοῦσαν κρᾶμα μετὰ τῆς χαλδαϊκῆς, καὶ τὴν συριακήν. Ὡς πρὸς τοὺς Γαλιλαίους, οὗτοι διεκρίνοντο ἐκ τῆς ἰδιαζούσης αὐτοῖς διαλέκτου. Ἐν ταῖς δημοσίαις συναθροίσεσι τῶν συναγωγῶν ὁ Ἰησοῦς ἐγνώρισε καὶ ἐκ πείρας τὴν ἀθλιότητα, τὰς μοχθηρίας, τὰς πλάνας καὶ τὴν κενὴν ἐπιστήμην τῶν διδασκάλων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ καὶ παρατίθησιν αὐτόθι τοὺς ματαιοδόξους τούτους, οἵτινες «φιλοῦσι τε τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββί, ῥαββί» (Ματθ. ΚΓ', 6—8) καὶ ἤκουσε τοῦ στενοκεφάλου καὶ ἀγερώχου φαρισαίου. Αὐτὸν τοῦτον ἀνευρίσκει τις μετὰ ὀκτωκαίδεκα αἰῶνας ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἱεροσολύμων, οἷον εἶδεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, μετὰ τοῦ αὐτοῦ στόμφου καὶ τῆς ὑπεροψίας, μετὰ τοῦ αὐτοῦ τραχέος καὶ ἀγερώχου βλέμματος· νομίζει ὅτι ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὸν ὄν· εἶναι ὁ διδάσκαλος· νομίζει ὅτι κατέχει πᾶσαν ἐπιστήμην, ἀλλ' ἐὰν ἐρωτήσῃ τις αὐτόν, οὐδὲν παρ' αὐτοῦ θὰ μάθῃ· τὴν βίβλον αὐτοῦ κρατεῖ, ὡσεὶ ἡ βίβλος αὐτοῦ αὕτη ἀπετέλει τὸν Θεὸν αὐτοῦ καὶ ὡσεὶ ἐκέκτητο τὸ μονοπώλιον τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῇ ἀνατροφῇ ὁ Ἰουδαῖος δὲν παρημέλει καὶ τὴν ἐπίγειον καὶ πρακτικὴν ἔποψιν· πᾶς Ἰσραηλίτης, εἰς οἱανδήποτε καὶ ἂν ἀνῆκε τάξιν, ὤφειλε νὰ ἐκμάθῃ ἐπάγγελμά τι. Τοῦτο ὑπαγορεύει αὐτὸ τὸ Ταλμούθ. Ἐν τούτῳ ἔγκειται ὁλόκληρον τὸ πρακτικὸν καὶ ἐργατικὸν πνεῦμα τῆς ἰουδαϊκῆς φυλῆς. Τὸ ἔργον εἶναι ἱερὸν δι' αὐτόν, τὸ δ' ἐπάγγελμα μεγάλως τιμᾶται καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς διασημοτέροις τῶν διδασκάλων. Ὡς δὲ ὁ Χιλὲλ καὶ ὁ Ἀκιβᾶς, δύο τῶν μεγίστων διδασκάλων, ἦσαν ξυλοκόποι, ὁ ραββῖνος Ἰωάνναν σκυτοτόμος, ὁ ραββῖνος Ἰσαὰκ Νανάχας σιδηρουργός, οὕτω καὶ ὁ Ἰησοῦς υἱὸς ἐργάτου ἐγένετο ξυλουργός, ὡς δηλοῦται διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰωτὴρ ἐφαρμοζομένης ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λέξεως τέκτων. Κατὰ τὸν Ἰουστῖνον κατεσκεύαζε διάφορα ξυλουργήματα, ἄροτρα, ζυγοὺς καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐβοήθει τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ ἔζη ἐκ τοῦ πρεπόντος τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὡς ἁπλοῦς τεχνίτης. Τὸ ἐργαστήριον δὲν ἀπετέλει παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις μέρος τοῦ οἴκου· καὶ οἱ μὲν ἔμποροι εἶχον ἐν τῇ ἀγορᾷ τὰ καταστήματα αὐτῶν, ὁ δὲ τεχνίτης παρὰ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ τὸ ἴδιον ἐργαστήριον. Ἡ σύζυγος ἐφρούρει τὴν ἑστίαν, ὅπου ἔζη ἀπομεμονωμένη καὶ ἐπεδίδετο εἰς οἰκιακὰ ἔργα, ἐνῷ ὁ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα μετέβαινον εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν. Συνήρχοντο δὲ πάντες κατὰ τὰς ὥρας τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ γεύματος καὶ συνευρίσκοντο ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ σαββάτου καὶ τῶν ἑορτῶν. Αἱ τῶν ἠθῶν αὗται λεπτομέρειαι ἀποτελοῦσι τὸν ἐξωτερικὸν βίον τοῦ μικροῦ ἐν Ναζαρὲτ οἴκου καὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἰησοῦ. Τὰ Εὐαγγέλια σιγῶσι περὶ τῆς ἐν Ναζαρὲτ ἐπὶ ἔτη διατριβῆς τοῦ Ἰησοῦ· ὁ Λουκᾶς χαρακτηρίζει μὲν τὴν γενικὴν αὐτῆς φυσιογνωμίαν διά τινων χαρακτηριστικῶν, ἀλλ' ἡ πρόθεσις τοῦ Θεοῦ ἦτο νὰ μείνῃ ὁ Χριστὸς περικεκαλυμμένος. Τὸ δωδέκατον ἔτος ἀποτελεῖ σπουδαῖον σημεῖον ἐν τῷ βίῳ τοῦ νεαροῦ Ἰσραηλίτου· ἀπὸ τῆς ἡλικίας ταύτης μόνος ἁπανταχοῦ περὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ, ἐξέρχεται τῆς κηδεμονίας, καθίσταται μέλος τῆς κοινότητος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἀναλαμβάνει τὴν πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου. Τὸ πρῶτον ἐν τῷ βίῳ βῆμα αὐτοῦ μετὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ ἡ πρώτη δημοσία αὐτοῦ πρᾶξις ὑποταγῆς εἰς τὸν νόμον ἦν ἡ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν γονέων

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

αὐτοῦ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς Ἱεροσόλυμα μεταβασις (Λουκ. Β΄, 41 κ. ἑ.). Ὁ Ἰησοῦς ἀρίκετο εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ 760 ἢ 762. Ἡ ἑορτὴ διήρκει 8 ἡμέρας, ἀπὸ τῆς 14ης μέχρι τῆς 21ης τοῦ Νισὰν (Ἀπριλίου). Ἡ Ἱερουσαλὴμ δὲν ἦτο τότε μόνον πόλις πεπολιτισμένη, ἀλλὰ μία τῶν μεγάλων ἑστιῶν τῆς θρησκευτικῆς ἐπιστήμης, δύο δὲ διήρουν τὰ πνεύματα ἀντίπαλοι σχολαί, ἡ τοῦ Χιλὲλ καὶ ἡ τοῦ Σαμάη, ὧν ἡ μὲν ἐπιεικεστέρα ἀνεκήρυσσε τὸ ἠθικὸν μέρος τοῦ νόμου ὡς σπουδαιότερον τῆς τελετῆς, ἡ δὲ ἐνέμενε μᾶλλον εἰς τὸ γράμμα αὐτὸ καὶ ἤθελε νὰ ἐπιβάλλῃ τοῖς πᾶσι τὸ βαρὺ φορτίον τῶν μωσαϊκῶν διατάξεων. Ἡ ἄφιξις τῶν ξένων διδασκάλων ἐξῆρε τὴν ζωηρότητα τῶν ἀντιπάλων ραββίνων καὶ τῶν μαθητῶν αὐτῶν, ζωηραὶ δὲ ἦσαν αἱ συζητήσεις ὑπὸ τὴν στοὰν τῶν ἐθνικῶν ἐν Μπὲθ-Μιδρᾶς, ὅπου συνήγοντο οἱ διδάσκαλοι. Τὸ γεγονός, οὗτινος ἀνάμνησιν διέσωσεν ἡμῖν ὁ Λουκᾶς (Β΄, 41, κ.ἑ.), δέον ν᾽ ἀναχθῇ ἴσως εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἐγείρεται ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀνεγερθεὶς βασιλικὸς ναὸς πρὸς τιμὴν τῆς Παρθένου Μαρίας. Τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἐπιστροφῆς τῶν γονέων αὐτοῦ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ συνοδίᾳ καὶ ἡ μετὰ ταῦτα ἀνεύρεσις αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, ἐκπλήσσοντος τοὺς πάντας ἐπὶ τῇ συνέσει τῶν ἀποκρίσεων αὐτοῦ, ἁρμοδίως περιγράφεται ἐν τῷ ἀνωτέρῳ τοῦ Λουκᾶ χωρίῳ. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀναφερόμεναι ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις τοῦ Ἰησοῦ ἀνήγοντο εἰς τὴν ἄπειρον σοφίαν, ἧς ἦτο ἔμπλεως, καὶ ἐσχετίζοντο πρὸς τὸ ἐπὶ γῆς ἔργον τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν. Ἰδίᾳ ὁ λόγος αὐτοῦ, ἀπαντήσαντος εἰς ἐρώτησιν τῶν εὑρόντων αὐτὸν γονέων: «Τί ὅτι ἐζητεῖτε με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναι με;» ἀποκαλύπτει διὰ πρώτην φορὰν τὴν συνείδησιν τοῦ Ἰησοῦ. Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ εὑρηται ὁλόκληρος ὁ Ἰησοῦς μετὰ τοῦ τῆς θείας υἱότητος τίτλου αὐτοῦ, τῆς κυριάρχου αὐτοῦ πρωτοβουλίας καὶ τῆς οὐρανίας αὐτοῦ κλήσεως. Ὁλόκληρος ὁ βίος αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς ἐλαχίσταις λεπτομερείαις οὐδέν ἐστιν ἄλλο ἢ ἐκπλήρωσις τῶν ἀνωτέρω αὐτοῦ λόγων, οὓσπερ κατὰ τὸ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἐξέφρασεν. Οὔτε ἡ Μαρία, οὔτε ὁ Ἰωσὴφ κατενόησαν τὰ λαληθέντα αὐτοῖς ῥήματα. Ὁ Ἰησοῦς κατῆλθεν εἰς Ναζαρέτ, ὅπου ἐπανέλαβε τὸν ταπεινὸν καὶ ἐργατικὸν αὐτοῦ βίον, ἀναμένων πρὸς πλήρη ἀποκάλυψιν αὐτοῦ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Θεοῦ. Περὶ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Ἰησοῦ οὐδεμίαν ἄφῆκαν ἡμῖν εἰκόνα οἱ σύγχρονοι συγγραφεῖς. Διδάσκαλοί τινες, λίαν στοιχοῦντες τῷ γράμματι τοῦ χωρίου τοῦ Ἡσαΐου περὶ τοῦ δούλου τοῦ Ἰεχοβᾶ, ᾐρνήθησαν αὐτῷ καὶ τὸ κάλλος. Ἐὰν τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ἀνταναγκλᾷ τὴν ἀόρατον ψυχήν, ἔδει ὁ Ἰησοῦς νὰ ἦναι ὁ ὡραιότερος τῶν ἀνθρώπων. Τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, καλυπτόμενον ὑπὸ τῆς σκιᾶς τῆς θλίψεως, ἐφώτιζε τὸ μέτωπον αὐτοῦ διὰ μειλιχίου λάμψεως, ἣν ἡ ἀνθρωπίνη τέχνη οὐδέποτε θὰ ἐπιτύχῃ νὰ ζωγραφήσῃ. Οἱ Ἕλληνες, οἱ διδάσκαλοι οὗτοι τῆς αἰσθητικῆς, ἔδωκαν τῷ Ἰησοῦ τὸ θεῖον μεγαλεῖον, οἱ δὲ Λατῖνοι τὴν συγκινητικὴν ὄψιν τοῦ ἐν θλίψει ἀνθρώπου· τοιουτοτρόπως φέρει οὗτος τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου καὶ τὸ ἀκτινοβόλον στέμμα τῆς δόξης.

Ἴδωμεν ἤδη ὁποία ἡ κλῆσις τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ βίος ἀνωτέρου ὄντος ἑρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ, ὁ δὲ προορισμὸς ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς μεγαλοφυΐας. Ἡ τελευταία ὅμως λέξις ἀπόκειται ἐκείνῳ, ὅστις ποδηγετεῖ τὸν βίον, ἄρχει τοῦ προορισμοῦ, δημιουργεῖ τὴν φύσιν καὶ ἐμπνέει τὴν μεγαλοφυΐαν. Αἱ σχέσεις αὗται τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὃν ἀποστέλλει, ἐγκρύπτουσι πάντοτε μυστήριόν τι τοσοῦτον βαθύτερον, ὅσῳ εὐρυτέρα τυγχάνει ἡ μεγαλοφυΐα καὶ ὅσῳ ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ τυγχάνει ἰσχυροτέρα καὶ πληρεστέρα. Αἱ σχέσεις αὗται ἀνθίστανται εἰς τὴν ἀνάλυσιν. Ὁ Ἰησοῦς, ἀποκαλύψας μόνος τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἄφατον σχέσιν αὐτοῦ, τὴν κλῆσιν καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ, τὸ ἔργον καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔγραψε ζῶσαν καὶ πιστὴν ἰδίαν εἰκόνα, ἐξέφρασε δηλ. τὴν λέξιν τοῦ αἰνίγματος τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τρεῖς ἔχει ἑστίας, τὸν Θεόν, τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ μεγίστη τούτων εἶναι ὁ Θεός. Ὅσῳ περισσότερον συγκεντροῦται ἐν αὐτῷ ὁ βίος, τόσῳ περισσότερον ἀγιάζεται καὶ ἐνισχύεται. Ἡ γῆ ὑπῆρξε διὰ τὸν Ἰησοῦν βάσις μόνον, δι᾽ ἧς ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπετέλεσε δηλ. τὸ πεδίον τῆς ἐνεργείας, ὁ ἀληθὴς ὅμως βίος αὐ-

τοῦ δὲν ἦτο οὔτε ὁ ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε ὁ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ Θεῷ. Ὁ ἄνθρωπος συνενοῦται μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ἀνωτέρων αὐτοῦ δυνάμεων καὶ συνδέεται μετ' αὐτοῦ ὡς μετὰ τοῦ ὑπερτάτου ἀντικειμένου τῆς διανοίας καὶ τῆς θελήσεως. Ὁ γνωρίζων καὶ ἀγαπῶν τοῦτον συνενοῦται μετ' αὐτοῦ, εἰς τὸν νόμον δ' αὐτοῦ ὑπακούων, δοῦλος τούτου καθίσταται. Ἡ χριστιανικὴ πίστις χαρακτηρίζει τὴν ἕνωσιν ἐκείνην, ἥτις συνήνου ἐν τῷ Χριστῷ τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ μυστηριώδους λέξεως, καλοῦσα αὐτὴν ἕνωσιν κατ' οὐσίαν καὶ προσωπικήν. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καὶ ἡ θεία συγχωνεύονται ἐν αὐτῷ χωρὶς νὰ συγχέωνται, συνενούμεναι καθ' ὑπόστασιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ λόγου. Ὁ Ἰησοῦς ἦτο οὐχὶ μεταφορικῶς, ἀλλ' ἐν τῇ βαθυτάτῃ καὶ ἀληθεστάτῃ σημασίᾳ, ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τούτου δ' ἕνεκεν τυγχάνει καὶ ἀπαράμιλλος ἐν τῇ ἀνθρωπότητι. Ἠσθάνετο τὴν θείαν αὐτοῦ υἱότητα· μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ φύσεως οὐδὲν παρεμπίπτει· ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ὑπῆρξε τὸ ὄργανον, ὁ δὲ Θεὸς ἡ ἄμεσος καὶ κινητικὴ δύναμις. Ἑκάστη τῶν πράξεων αὐτοῦ ἔφερε χαρακτῆρα θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον, ἐκφραζόμενον διὰ τῆς λέξεως θεάνθρωπος. Ὁ Μωϋσῆς, ὁ μέγιστος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, τρέμει πρὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, κυρίου φοβεροῦ, οὗτινος τὴν ὄψιν οὐδεὶς θὰ ἴδῃ χωρὶς ν' ἀποθάνῃ (Ἐξόδ. ΛΓ', 20). Ὁ Ἰησοῦς ὅμως βλέπει καὶ ἀγαπᾷ αὐτόν. Οἱ προφῆται ἐκπλήσσονται ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ Ἰεχοβᾶ, τοῦ δίκην κεραυνοῦ ἐπ' αὐτῶν καταπίπτοντος, καὶ λέγουσιν: Ὁ κύριος μοὶ ὡμίλησεν· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀκούει πάντοτε καὶ μεταδίδει τὸν λόγον αὐτοῦ ὡς ἴδιον. Αἱ ὑπεροχώτεραι θρησκευτικαὶ ψυχαὶ ζητοῦσι τὸν Θεὸν ἐν τῷ ἀσκητικῷ βίῳ καὶ ἐν τῇ θλίψει· ἔστιν ὅτε αἰσθάνονται ἐν παραφόροις ἐκστάσεσιν, ἀφ' ὧν ἀμέσως συνέρχονται, τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς κατέχει αὐτὸν τοῦτον. Ἡ φύσις αὐτοῦ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ περιέλθῃ εἰς κατάστασιν ἐκστάσεως, διότι εὕρηται ἐν τῷ Θεῷ, μεθ' οὗ συζῇ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Ἐν ἑαυτῷ ἔφερεν αὐτὸ τοῦτο τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ κατεῖχε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ δεχθῇ παρ' αὐτοῦ ἡ λογικὴ φύσις: «Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἔλεγε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ ἐκλεκτὸς αὐτοῦ μαθητής, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας». Σπανίως παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἡ θέλησις καὶ αἱ παθητικαὶ δυνάμεις ἰσοσταθμίζονται μετὰ τῶν παρ' αὐτῷ διανοητικῶν δυνάμεων. Ἐν τῷ Ἰησοῦ ὅμως γενικὴ ἐπικρατεῖ ἰσορροπία· ὡς ἡ ἀλήθεια φωτίζει, οὕτως ἡ ἀγαθότης καὶ τὸ καλὸν ἑλκύουσιν αὐτόν. Ἡ ἀγάπη αὐτοῦ περιστρέφεται περὶ τὸ ἐν συνόλῳ ἀγαθόν, τὸ δὲ πνεῦμα περὶ τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν. Πλήρης ἐπικρατεῖ ὁμοφωνία τῆς τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως, παρὰ τὴν θλῖψιν, τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀντίστασιν, τὰς ἐξ ἐνστίκτου ἀντενεργείας τῆς φύσεως, παρὰ τὰ παντοειδῆ κωλύματα, παρ' αὐτὸν τοῦτον θάνατον. Οὐδὲν πράττει ἀφ' ἑαυτοῦ, ὡς αὐτὸς οὗτος κηρύσσει λέγων: «Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν» (Ἰωάνν. Ε' 30), τὴν δὲ θέλησιν αὐτοῦ μηδαμῶς ἐν ἑαυτῷ ἀναζητῶν, πράττει πᾶν ὅ,τι ἀρέσκει τῷ Πατρὶ αὐτοῦ: «Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ» οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με· τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός» (Ἰωάνν. Ϛ' 38, 39). Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει: «Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον» (Ἰωάνν. Δ' 34, 35). Πράγματι δὲ πάντοτε ἐκπληροῖ τὴν τοῦ Πατρὸς ταύτην θέλησιν. Καὶ αὐτὸς ὁ δι' ἀρίστων πλεονεκτημάτων πεπροικισμένος ἀνήρ, καθορῶν τὸ ἀγαθόν, κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον αὐτὸ συντελεῖ, ἅτε παραλυόμενος ὑπὸ ἀνυποτάκτων δυνάμεων, ἀναχαιτιζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ ἐκτελέσει αὐτοῦ ἢ καὶ ἀποπλανώμενος ὑπ' αὐτῶν· ὁ ἀγέρωχος ἐγωϊσμός, ἀποτρέπων αὐτὸν τοῦ Θεοῦ, ἀποστερεῖ τοῦ ὑπὸ τούτου παρεχομένου ὑποστηρίγματος. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς, τὸ ἀγαθὸν καθορῶν, πραγματοποιεῖ αὐτό, χωρὶς νὰ παρασύρηται ἢ ν' ἀποτυγχάνῃ. Τίς ἐλέγξει αὐτὸν περὶ ἁμαρτίας; Οὐδὲν πρὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἀνθίσταται· ἡ θεία δύναμις εὕρηται ἐν αὐτῷ καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς ὑπηρεσίᾳ διατελεῖ, κατὰ τὴν διαταγὴν μόνον καὶ κατὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ ἐνεργῶν, οὐδέποτε ἀπατᾶται. Ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἡ δέησις αὐτοῦ εἰσακούεται πάντοτε, οὐδένα ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἰησοῦς καταπονεῖ, διότι ἄγνωστος εἶναι αὐτῷ ἡ βία. Ἡ

ἀγαθότης εἶναι ὁ νόμος αὐτοῦ, ἡ δὲ ζωὴ καὶ τὸ ἀγαθὸν ῥέουσιν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, πάντοτε ἑτοίμων πρὸς εὐλογίαν. Ἡ φαντασία, τὸ ἔνστικτον καὶ τὰ πάθη, τὰ τοσοῦτον μὲν σφοδρῶς παρασύροντα καὶ ἐν τῇ γῇ τὴν ψυχὴν προσηλοῦντα, παρακωλύοντα δὲ ἢ ἀποπλανῶντα τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν, πᾶσαι αἱ κατώτεραι αὗται δυνάμεις ὑπετάσσοντο παρὰ τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν θέλησιν, ὃν τρόπον καὶ ἡ θέλησις ὑπετάσσετο εἰς τὸν Θεόν. Ἐντεῦθεν προέρχεται ἡ ἡρεμία, ἡ πραότης, ἡ μειλιχιότης τῆς ἐναρμονίου αὐτοῦ φύσεως. Τὸ φῶς, ἡ ἀγάπη καὶ τὸ κάλλος τοῦ Θεοῦ διαφαίνονται δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ὑπάρξεως, θεία δὲ ἀρετὴ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέει. Ἡ αἰσθητικότης αὐτοῦ ἦν λεπτοτάτη· αὕτη ἦν τὸ μέσον δι' οὗ συνεκοινώνει τῷ κόσμῳ. Ἠγάπα τὴν φύσιν, ἅτε ὁμιλοῦσαν αὐτῷ περὶ τῆς ἀγαθότητος, τῆς μεγαλοδωρίας τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ. Ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων ἠθέλησε νὰ γνωρίσῃ τὰς θλίψεις, τοὺς πόνους, τὴν συμπάθειαν, τοὺς ἀγῶνας, τὴν ἀπιστίαν, τὴν προδοσίαν, τὰς βασάνους καὶ τὰς καταπιέσεις καὶ αἱματηρὰς ἀγωνίας, τὴν τιμωρίαν καὶ τὴν τοῦ θανάτου φρίκην· πολλάκις ἔκλαυσε «Καὶ ὡς ἤγγισεν ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ» (Λουκ. ΙΘ', 41). «Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν καὶ εἶπε, ποῦ τεθήκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς» (Ἰωάνν. ΙΑ', 31--36). Πάντα τὰ ἀνθρώπινα παθήματα συνεκίνησαν αὐτόν· ἀλλ' ἡ ἀθωότης τῶν παίδων κατέθελγεν αὐτόν. Τὸ πονηρὸν ἐλύπει αὐτὸν μέχρις ἀγωνίας. Οὐδὲν τὸ ὅμοιον πρὸς τὸν Χριστόν· ὁ λόγος, ὁ βίος, τὸ ἔργον αὐτοῦ ὑφίστανται, δεσπόζοντα τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς οὐρανὸς φωτός, καταπλήσσοντα τὸ λογικόν, διέποντα τὰς συνειδήσεις καὶ ἀψηφοῦντα τὴν πάροδον καὶ τὰς προσπαθείας τῶν αἰώνων. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ποικίλλει ἀναλόγως τῶν πλεονεκτημάτων, ἐφ' οἷς ὑπερέχει· ἐντεῦθεν προέρχονται τὰ πνεύματα τῶν ἰδεῶν, τὰ πνεύματα τῆς ἐνεργείας καὶ τὰ πνεύματα τῆς αἰσθητικῆς. Τὰ πρῶτα σκέπτονται καὶ συλλαμβάνουσι· φιλόσοφοι, ἠθικολόγοι καὶ σοφοὶ ἀποσπῶσιν ἀπόρρητά τινα ἐκ τοῦ αἰνίγματος τῶν πραγμάτων, ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἐκ τῆς φύσεως. Τὰ δεύτερα ἐνεργοῦσιν, εὐμοιροῦσι δηλονότι τῆς ὑποδουλούσης δυνάμεως· πολιτικοί, κατακτηταί, ἔξοχοι καλλιτέχναι παρασύρουσι τοὺς ἀνθρώπους, συγκλονοῦντες τὴν γῆν καὶ τὴν μορφὴν αὐτῆς μεταβάλλοντες. Τὰ τρίτα, καταμαγευόμενα ὑπὸ τοῦ ἰδανικοῦ, εὐμοιροῦσι τῆς τέχνης τοῦ μεταδίδειν αὐτό· ῥήτορες καὶ συγγραφεῖς, ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι ἐνσαρκοῦσι τοῦτο ὑπό τινα αἰσθητὴν μορφὴν διὰ τοῦ λόγου, διὰ τοῦ φωτὸς ἢ τῆς ἁρμονίας, ἐπὶ τῆς ὀθόνης, τοῦ λίθου ἢ τοῦ μετάλλου. Οὐδὲν πνεῦμα πανεπιστῆμον παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀνακαλύπτεται· καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς ἐνεργείας, ἅσπερ διατίθησι, κατέχει ἐν τῷ σημείῳ μόνον ἐκείνῳ, ἐν ᾧ ταύτας συγκεντροῖ, ἡ δὲ κρατοῦσα δύναμις καθυποτάσσει πάντοτε ὑφ' ἑαυτὴν τὰς ἄλλας. Ἓν μόνον πνεῦμα ποιεῖται ἐξαίρεσιν, τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα. Ἰδού τίνι τρόπῳ καὶ διὰ τίνων γραφικῶν χρωμάτων ἀνελίσσει τοῦτο ὁ γαλάτης κληρικός. «Καθ' ἑαυτὸ τοῦτο παρατηρούμενον, χαρακτηρίζεται σὺν σιωδῶς ὑπὸ τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐπικρατήσεως τοῦ θείου συναισθήματος· κατακλύζει, διαπερᾷ τὴν ὑπ' αὐτοῦ πεπροικισμένην ψυχὴν καὶ τὴν σφραγῖδα αὐτοῦ ἐφ' ἅπασῶν τῶν δυνάμεων αὐτῆς ἐπιτίθησι· ταύτην συγκρατεῖ ἐν ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνῷ αἱ λοιπαὶ διαχέονται ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ κόσμῳ καὶ τῇ φύσει, ἡ θρησκευτικὴ ψυχὴ συγκεντροῦται ἐν τῷ ἀπείρῳ. Πανταχοῦ αἰσθάνεται τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, πανταχοῦ καθορᾷ καὶ προσκαλεῖ αὐτό, περὶ τούτου σκέπτεται, τοῦτο παρακαλεῖ καὶ λατρεύει, ἐξ αὐτοῦ τὴν ζωὴν αὐτῆς ἀρύεται· ψυχὴ τοιαύτη εἶναι ναός, ὃν ὁ Ὕψιστος πληροῖ... Ὅταν τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τοῖς ἔξω ἐκάστοτε ἀναπτύσσηται οὐ μόνον καὶ τ' ἄλλα τρία πνεύματα συνεπάγεται, ἀλλ' ὀφείλει καὶ πάντα τὰ λοιπὰ νὰ περιλαμβάνῃ, ἤτοι τὸ μὲν πνεῦμα τῶν ἰδεῶν, ἵνα τοὺς ἀνθρώπους διδάξῃ τὰς ὑψίστας περὶ τοῦ Θεοῦ, τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς ζωῆς ἀληθείας, τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἐνεργείας, ἵνα ἄρξῃ τῶν συνειδήσεων καὶ εἰς πειθαρχίαν αὐτὰς καθυποβάλῃ, τὸ δὲ πνεῦμα τῆς καλαισθησίας, ἵνα ἐνσαρκώσῃ ἐν τῷ λόγῳ ἢ ταῖς τελεταῖς τὸ θεῖον κατ' ἰδέαν, ὅπερ καταθέλγει τὰς τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος αἰσθητηρίους δυνάμεις. Πράγματι πάντες οἱ ἔξοχοι ἄνδρες,

ΑΡΧΕΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

οἱ θρησκευτικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐξασκήσαντες εἰσὶ κυρίως μεγάλοι νόες, μεγάλοι νομοθέται, μεγάλοι καλλιτέχναι· κατέχουσι τὴν ἐπιστήμην, τὴν δύναμιν, τὴν γοητείαν· γινώσκουσι, δύνανται, γοητεύουσιν. Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, οὐτινος ἐντολοδόχοι θεωροῦνται, δὲν συζητοῦσι ποσῶς, ἀλλ' ἐπικυροῦσιν, ἀποφαίνονται ὡς διδάσκαλοι καὶ ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τοῦ πλήθους εἶδος γοητείας, ὡς ἰσχυραὶ φύσεις, κατέχουσαι τὸ ἀπόρρητον τοῦ ἐμπνέειν τὴν πίστιν τοῖς ὁμοίοις καὶ διανοίγουσαι τὴν κοίτην, ἐν ᾗ χιλιάδες ἀνθρώπων καὶ γενεὰ ὁλόκληρος ἐπὶ αἰῶνας ὅλους παρέρχονται ὡς τὰ ὕδατα ποταμοῦ, διὰ μέσου τῶν περιβαλλόντων αὐτὸν προχωμάτων». Ὁ Ἰησοῦς ὡς ἐκ τῆς ἁρμονικῆς τελειότητος πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ εἰς ἀπαράμιλλον ἀνάγεται τάξιν καὶ οὐδέποτε ἐτάχθη ἐν ἰδιαιτέρᾳ κατηγορίᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πνευμάτων· ἀλλ' ἐὰν ἐτόλμων, λέγει μετὰ προφανοῦς εὐλαβείας ὁ γαλάτης κληρικός, νὰ ἐφαρμόσω αὐτῷ ὄνομα ἐλάχιστον διὰ τὴν ἣν κέκτηνται δόξαν, θὰ ἔλεγον ὅτι εἶναι ἡ προσωποποίησις αὐτοῦ τούτου τοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ ἰδανικῇ αὐτοῦ λάμψει. Οἱ πλεῖστοι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ὅσοι θρησκείας συνέστησαν, ὑπῆρξαν μόνον μεταρρυθμισταί, συναναμίξαντες ἐν τοῖς δόγμασιν αὐτῶν πλάνας, ἀποκρουομένας ὑπὸ τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ λογικοῦ· αὐτὸς ὁ ἁγιώτερος νόμος, ὅστις πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου λαόν τινα ἐποδηγέτησεν, ὁ μωσαϊκός, λέγομεν, νόμος ἔφερεν ἀνεξάλειπτα δείγματα ἀτελείας· ἦν παροδικὸν ἔργον, ὅπερ θὰ ἐξηφανίζετο ἅμα ὡς ἀναπτυχθεὶς ὁ ἄνθρωπος θὰ ἦτο ἕτοιμος διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Πᾶν ὅ,τι χαρακτηρίζει τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα ἐν τῇ ἀπολύτῳ αὐτοῦ τελειότητι πραγματοῦται ἐν τῷ Χριστῷ, οἷον τὰ Εὐαγγέλια αὐτὸν παριστῶσιν, οἷον ἡ χριστιανικὴ πίστις λατρεύει καὶ οἷος ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποκαλύπτεται. Ἐνῷ ἄλλοι ἐπιβάλλουσι διδάγματα, συντάσσουσι κώδηκας καὶ ὑποδουλοῦσι τοὺς ὀπαδούς αὐτῶν ὑπὸ τρομερὸν βραχίονα, ὁ Ἰησοῦς μεταδίδει τοῖς εἰς αὐτὸν πιστοῖς τὸ πνεῦμα· καθίσταται ἀγαπητός· ἐνῷ ἄλλοι ἀποτείνονται εἰς λαόν, εἰς φυλήν, εἰς ἐποχὴν ὅλην, ὁ Ἰησοῦς λαλεῖ εἰς πᾶν πλάσμα ἀδιακρίτως τοῦ εἰς ὃν ἀνήκει λαοῦ, φυλῆς ἢ χρόνου. Ὁ Μωϋσῆς ἦν δοῦλος, ὁ Ἰησοῦς εἶναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Τὸ σπουδαιότερον γεγονὸς ἐν τῇ κοινῇ ἱστορίᾳ τῶν ὑπερόχων ὄντων εἶναι ἡ γέννησις τῆς κλήσεως αὐτῶν. Ἀληθῶς εἰπεῖν τότε μόνον ὁρίστανται, ὅταν λάβωσι συνείδησιν τοῦ ἐκ προνοίας ἀνατεθέντος αὐτοῖς προσώπου. Πάντα ἔχουσι τάξιν τινὰ ν' ἀποκαλυφθῶσι, νὰ ἐμφανισθῶσι, νὰ ἐνεργήσωσιν. Ὅσον μείζονα τυγχάνουσι, τόσῳ ἐπιτακτικωτέρα εἶναι καὶ ἡ τάσις αὐτῶν· ἔξω ὅμως μεταδιδόμενα, ὀφείλουσι νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν κοινωνίαν, εἰς ἣν μεταδοθήσονται, καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν θὰ πράξωσι τοῦτο. Τὰ πνεύματα πλημμελοῦσιν, ὅταν προδίδωσιν ἢ κιβδηλεύωσι τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ὃν τρόπον λίαν δοξάζονται, ἐκπληροῦντα αὐτὸν μέχρι τέλους. Ὅταν πνεῦμά τι, ἔχον συνείδησιν ἑαυτοῦ, ὑποκύπτῃ εἰς τὸν Θεὸν ὡς εἰς τὸν κυρίαρχον αὐτοῦ νόμον, ὅταν εὐμοιροῖ τοῦ Ὑψίστου δώρου νὰ γνωρίζῃ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας καὶ τὴν εὐκαιρίαν τῆς στιγμῆς, δύναται νὰ ἐνεργήσῃ· ἡ κλῆσις αὐτοῦ εἶναι ὥριμος. Τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν πνευμάτων ἐπὶ μακρὸν διστάζουσιν, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε πάντοτε εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ προορισμὸν ἅμα τῇ συλλήψει. Ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἕτερον ἔργον ἢ νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἐν αὐτῷ βασιλείας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· τοῦτο ἦν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον βραδύτερον ἀπεκάλεσε βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Οἱ λόγοι αὐτοῦ, τὰ διδάγματα, αἱ πράξεις, ὁλόκληρος ὁ βίος, οἱ ἀγῶνες καὶ ὁ θάνατος αὐτός εἰσιν ἀκατάληπτα ἄνευ τοῦ σκοποῦ τούτου, ὅστις εἶναι ὁ μόνος λόγος τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν. Ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ προσωπικοῦ καὶ ζῶντος Θεοῦ, ὅστις πληροῖ τὴν ἀνθρωπίνην τοῦ Ἰησοῦ φύσιν, γινώσκων τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰσδύων εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, Μεσσίαν τοῦ ὁποίου αἰσθάνεται ἑαυτόν, βολιδοσκοπῶν τὰ βάθη τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, καταμετρῶν τὴν διπλῆν ἄβυσσον τῆς βασανιζούσης αὐτὸν θλίψεως καὶ τοῦ κατατρώγοντος αὐτὸν πονηροῦ ὁ Ἰησοῦς, εἶδε τὸ παγκόσμιον δρᾶμα τοῦ ὅλου βίου τῆς ἀνθρωπότητος, ἐγνώρισε τὴν ἀκριβῆ στιγμὴν τῆς ἱστορίας αὐτῆς καὶ ἐφώνησε διὰ φωνῆς, συγκλονησάσης τὰ πάντα: Εἰμὶ ἐκεῖνος, ὃν ἀναμένει ὁ λαός μου, εἰμὶ ὁ τῶν ἐθνῶν ἐπιθυμητός. Ταιαύτη ἡ κλῆσις τοῦ Ἰησοῦ. Οὐδεὶς προορισμὸς δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν προορισμὸν τοῦ Ἰησοῦ, διότι

Δημοκρατική Βιβλιοθήκη

πᾶς προορισμὸς φέρει τύπον ἐλαττωματικότητος τοῦ πνεύματος, μερικότητος τῆς φυλῆς καὶ προλήψεων τοῦ χρόνου. Ἡ κλῆσις τοῦ Ἰησοῦ οὐδεμίαν προδίδει προσωπικὴν ἔλλειψιν, οὐδένα φυλετικὸν περιορισμόν, οὐδεμίαν πλάνην τῶν χρόνων. Πρωτότυπος ὡς πάντα τὰ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προερχόμενα, φέρει ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ αὐτοῦ μορφῇ τοὺς ἐξῆς χαρακτῆρας τοῦ Θεοῦ, τὸ παγκόσμιον, τὴν δημιουργικὴν ἀποτελεσματικότητα καὶ τὸ ἀναλλοίωτον. Γεννηθεὶς Ἰουδαῖος ἐν αἰῶνι καθωρισμένῳ ὁ Ἰησοῦς, πρὸς οὐδὲν ὁμοιάζει τοῖς πνεύμασι τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Πᾶν ὅ,τι λέγει ἀνάγεται εἰς πᾶσαν ἐποχήν. Τὸ ἔργον αὐτοῦ περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα ἐν παντὶ ὅ,τι αἰώνιον καὶ οὐσιῶδες κέκτηται. Τὸ βασίλειον αὐτοῦ θὰ διαρκέσῃ ἐφ' ὅσον ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ Θεός, ὧν τὰ ὀνόματα φέρει. Ὁ νόμος, ὃν διατυπεῖ ὡς κώδηκα τοῦ βασιλείου τούτου, οὐδέποτε παρελεύσεται, διότι ἐκφράζει τὰς ἀμετατρέπτους σχέσεις τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, οὓς ὀφείλει νὰ σώσῃ, ἡ δὲ δύναμις, ἣν συγκομίζει μετὰ τὸν νόμον αὐτοῦ, εἶναι αὐτὴ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, τὸ ζῶν καὶ προσωπικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, ἕτοιμον νὰ περιβάλῃ ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ ἰδιάζων σκοπὸς τῶν ἰσχυρῶν κλήσεων εἶναι ἡ διεύθυνσις τοῦ βίου, ἡ ἔσωθεν ἀναζωογόνησις αὐτοῦ, ἡ συγκέντρωσις τῶν σκέψεων, τῶν ἀποφάσεων, πασῶν τῶν παθητικῶν δυνάμεων· ἡ τοῦ Ἰησοῦ ὅμως κλῆσις ἀπερρόφησεν ὁλόκληρον τὸν βίον. Οὗτος ἐδέξατο πάντα ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ οὐδὲν ἐκ τῶν ἀνθρώπων· πᾶν ὅ,τι λέγει εὑρηται ζῶν ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ· τὸ ῥῆμα αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἔνθερμον καὶ διαπεραστικὴν ἠχὼ τοῦ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ ἐναποκειμένου. Κύριος ἑαυτοῦ, ἐνεργεῖ κατὰ βούλησιν. Τῆς στιγμῆς ἐπιστάσης, ὁ τεχνίτης, ὁ υἱὸς τοῦ ξυλουργοῦ, ἐγκαταλείπων τὸν ἀφανῆ αὐτοῦ βίον, θὰ εἴπῃ μετ' ἀποφασιστικότητος, σταθερότητος καὶ ἠρέμου ἐνεργητικότητος: «Ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ» (Μάρκ. Α', 15). Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἰησοῦς ἤγγισεν εἰς τὸ 30ον τῆς ἡλικίας ἔτος τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ὅπερ παρήγαγεν αὐτόν, παρεσκεύασεν αὐτῷ καὶ τὸ θέατρον τῆς ἐνεργείας.

Β'.

Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἰησοῦ.

1. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐν Ἰουδαίᾳ περὶ τὸ ἔτος 26. — Περὶ τὸ ἔτος 26, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Πιλάτος ὡς Ρωμαῖος ἀντιπρόσωπος διῴκει τὴν Ἰουδαίαν, ἀναφαίνεται συρροὴ γεγονότων, θρησκευτικὸς καὶ κοινωνικὸς ὀργανισμός, μερίδων ἀγῶνες, σύνολον δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων, παθῶν καὶ ἐλπίδων ὡς καὶ φρονημάτων, ἐν ἑνὶ λόγῳ καταστάσεις ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἧς βραχείας παρατιθέμεθα ἐνταῦθα λεπτομερείας, ἵνα δοθῇ ἰδέα περὶ τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ ἔζησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ περὶ τοῦ κινήματος, ὅπερ ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ παρεσκεύασε τὴν ἄφιξιν ἐκείνου. Ἐκ πρώτης ὄψεως παρετηροῦντο ἐν τῷ μικρῷ ἐκείνῳ κόσμῳ μεγάλαι ἱερατικαὶ οἰκογένειαι, ἐξ ὧν ἐλαμβάνοντο οἱ ἄκροι ἀρχιερεῖς. Τὸ ἀξίωμα τῶν ἄκρων ἀρχιερέων εἶχεν ἀποβῆδι' αὐτὰς φεουδαλικὸν προνόμιον, ὅπερ διημφισβήτουν μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας. Οἱ ἄκροι ἀρχιερεῖς εἶχον ἐνίοτε τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα νὰ πωλῶσι τὰ θύματα. Ἡ θρησκεία δὲν ἀπετέλει δι' αὐτοὺς σκοπόν, ἀλλὰ μέσον. Ἐκτὸς τῆς ἐκ γεννήσεως, ἐκ περιουσίας καὶ ἐξ ἱερατίου ἀριστοκρατίας, ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐκ τῆς θρησκευτικῆς ἐπιστήμης ἀποτελουμένη, τουτέστιν οἱ ἐγγράμτοι, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ γραμματεῖς. Ἡ θρησκεία ἀπερρόφα τοὺς μέν, ἡ μελέτη τοὺς ἄλλους. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐσχολίαζον τὴν βίβλον, ἀντέγραφον καὶ διέδιδον αὐτήν, ταχέως δὲ ἀνυψώθησαν ὑπεράνω τῆς τάξεως τῶν ἱερέων καὶ κατέστησαν κύριοι τοῦ δημοσίου φρονήματος. Ἡ διπλῆ αὕτη ἀριστοκρατία ἐγέννησε δύο μερίδας, ὧν οἱ ἀγῶνες, αἱ ἀντιζηλίαι καὶ αἱ συγκρούσεις πληροῦσι τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας τῆς ἱστορίας τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, τοὺς Σαδδουκαίους (Τσαδικίμ) ἢ τοὺς δικαίους, καὶ τοὺς Φαρισαίους (Περισίμ), ἤτοι τοὺς κεχωρισμένους, τοὺς διακεκριμένους Οἱ Φαρισαῖοι, μερίδα ἀποτελέσαντες, ὑπερέβησαν τὰς ἀρχὰς αὐτῶν καὶ κατέστησαν ἡ ἐχθρικωτέρα, ἡ ἀντιδραστικωτέρα δύναμις ἐναντίον τῆς ἱδρύσεως τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ. Τὸ ὑπέρογον ζήτημα διὰ τὴν εὐσέβειαν τῶν Φαρισαίων ἦτο ἡ ἀγνότης οὐχὶ ὅμως ἡ τῆς καρδίας, ἣν ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς καὶ

ἣν ἐζήτουν οἱ προφῆται, ἀλλ' ἡ νομικὴ ἀγνότης, ἡ φαινομένη καὶ ἡ τάσσουσα τὸν Ἰουδαῖον εἰς ἐξωτερικὴν καὶ σφοδρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐθνισμόν. Ἡ παιδαριώδης αὕτη αὐστηρότης ἀπερρόφα αὐτούς· αἱ εὐσεβεῖς αὐτῶν ἀσκήσεις συνίσταντο εἰς θυσίας, εὐχάς, πολλὰς καὶ πολυπλόκους δεήσεις ἐν τῷ ναῷ, ἐξαγνισμοὺς πρὸ τῆς θυσίας κλπ. (Ἴδε ΦΑΡΙΣΑΙΟΙ). Πᾶσαι αὗται αἱ αὐθαίρετοι συνήθειαι εἰσήχθησαν βαθμηδὸν μετὰ τὴν φυγὴν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Φαρισαίων καὶ ἀπέβησαν βαρὺς ζυγός, ὃν ἐπέβαλλον ἑαυτοῖς τε καὶ τῷ λαῷ. Τὰ Εὐαγγέλια ὑποδηλοῦσι τὰς καταχρήσεις αὐτῶν διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τῶν Φαρισαίων γενομένων ἐπιπλήξεων (Ματθ. Ε', 20, ΙΕ', 3). Βεβαίως ὑπῆρχον καὶ παρ' αὐτοῖς ἐξαιρέσεις, ἡ δὲ Νέα Διαθήκη παρουσιάζει πολλὰ πρόσωπα, ὡς τὸν Νικόδημον, τὸν Ἰωσὴφ τῆς Ἀριμαθαίας καὶ τὸν Γαμαλιήλ, οἵτινες ἐνεφοροῦντο πολλῆς ἁπλότητος καὶ εὐγενείας. Ἐν τούτοις οὐδεὶς ἐμιμεῖτο τοὺς ἀφωσιωμένους Φαρισαίους. Οἱ Σαδδουκαῖοι κατεγέλων αὐτῶν. Ἐκτὸς ὅμως τῶν μερίδων, τῆς τάξεως τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν ἐγγραμμάτων, ἐκτὸς τοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀδιαφόρου, ἀμαθοῦς καὶ διεφθαρμένου πλήθους, ὑπάρχουσι πάντοτε παρά τινι λαῷ ἱκανὰ πνεύματα, ἅτινα ὡς ἐκ τῆς μετριότητος τῆς καταστάσεως αὐτῶν διαφεύγουσι τὴν διαφθορὰν καὶ τὴν ὑπεροψίαν τῶν πλουσίων, τὰς κακίας τοῦ πλήθους καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς προλήψεις, αἵτινες ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπιστήμης καὶ ἀναπτύξεως ἀποπλανῶσι συγχνάκις καὶ παραλύουσι τὰ ἐγγράμματα πνεύματα. Ζῶσιν ἄνευ πατάγου, ἐκπληροῦσιν ἀφανῶς τὸ καθῆκον αὐτῶν, εἰσὶν ἁπλᾶ καὶ πλήρη εὐθυδικίας, φοβοῦνται τὸν Θεόν, ἀρκοῦνται εἰς τὸ ὀλίγον, φέρουσιν ἀγογγύστως τὰς δοκιμασίας τοῦ βίου, εὐσπλαγχνίζονται τοὺς ταλαιπωρουμένους, ἀγαπῶσι τὴν εἰρήνην καὶ ἀποφεύγουσι τὸ κακόν. Τὸ βλέμμα αὐτῶν εἶναι ἁπλοῦν καὶ ἡ καρδία ἀγαθή. Ὅταν ὁ Θεὸς ἐπιθυμήσῃ τὴν πρόοδον τοῦ κόσμου καὶ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ λαοῦ, ἀποστέλλει τοὺς προφήτας αὐτοῦ. Οἱ προφῆται εἰσὶν ὁ μοχλὸς τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ ταπεινοὶ τοῦ κόσμου εἰσὶ τὸ στήριγμα αὐτῶν. Ἡ φωνή, ἥτις ἀγγέλλει τὰ ἅγια ῥήματα, εὑρίσκει ἐν αὐτοῖς ἠχώ. Τοιοῦτόν τι στοιχεῖον μετριοφρόνων πνευμάτων ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ κοινωνίᾳ. Παρὰ τὴν ὑποδούλωσιν αὐτῶν καὶ τὸ ναυάγιον τῆς ἀνεξαρτησίας οἱ Ἰουδαῖοι ἔν τε τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἐν τῷ ἐθνικῷ κόσμῳ ἀποικίαις διετήρουν εἶδος κυβερνήσεως, ἥτις, θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν ἔχουσα χαρακτῆρα, ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ συμβουλίου ἐξ 71 μελῶν. Τὸ συμβούλιον τοῦτο ἐκαλεῖτο Σανχεδρὶν ἢ Συνέδριον καὶ ἦν διάφορον τῶν ἀρχαίων, ὧν μνείαν ποιεῖται ὁ Μωϋσῆς, ὡς καὶ τῆς Μεγάλης Συνελεύσεως, ἣν κατήρτισεν ὁ Ἔσδρας καὶ ἥτις ἦν συμβούλιον γραμματέων, ἀναλαμβάνον τὴν λύσιν ζητημάτων καθαρῶς θρησκευτικῶν. Τὸ κυρίως Σανχεδρὶν ἐνεφανίσθη περὶ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου Γερουσία. Μόνον περὶ τὸ 130, ἤτοι κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ βασιλέως Ὑρκανοῦ τὸ Μπὲθ-Δίν, μετετράπη εἰς Συνέδριον καὶ διῴκει ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ μεγάλου ἱερέως τὸ ἔθνος. Οἱ Ρωμαῖοι, κυριαρχήσαντες τῆς Ἰουδαίας ἐν ἔτει 63, ἐπέτρεψαν τὴν ὕπαρξιν τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἀντιπροσωπείας, καταργήσαντες ὅμως τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς. Ἐπὶ τῶν Ἡρώδων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ρωμαίων ἀνευρίσκεται τοῦτο μετὰ τῆς διοργανώσεως, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Ὑρκανός. Μέλη τοῦ συνεδρίου τούτου ἐγίνοντο οἱ μεγάλοι ἱερεῖς, οἱ ἀρχαῖοι πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ διδάσκαλοι ἢ ἐπιστᾶται. Τὸ Σανχεδρὶν ἦτο καὶ συμβούλιον, καὶ δικαστήριον καὶ κοινοβούλιον· ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ ὅμως καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρώδου ἦν σῶμα ἐξηχρειωμένον. Τὰ πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ γεγονότα, ἅτινα ἀπὸ αἰῶνος καὶ ἐπέκεινα διεδέχοντο ἄλληλα ἐν Παλαιστίνῃ ἐν τῷ μικρῷ Ἰουδαϊκῷ κράτει, καθίστων τὴν κατάστασιν αὐτοῦ σοβαρωτέραν καὶ προπαρεσκεύαζον τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἦσαν οἱ ἀδελφοκτόνοι ἀγῶνες τῶν τελευταίων Ἀσμονέων, ἡ ὑπὸ τοῦ Πομπηίου ἅλωσις τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ ἐνθρονισμὸς τοῦ Ἡρώδου ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ὡς βασιλέως τῆς ἀνασυσταθείσης Ἰουδαίας, ἡ τυραννικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἰδουμαίου τούτου, αἱ κατὰ τῆς θρησκείας ἐπιθέσεις αὐτοῦ, ἡ κατάτμησις τοῦ βασιλείου, τὰ δέκα ἔτη βίας καὶ σκληρότητος τοῦ ἐθναρχου Ἀρχελάου, ἡ μεταβολὴ τῆς ἐθναρχίας εἰς ἐπαρχίαν τοῦ κράτους, ὁ ὅρκος πίστεως εἰς τὸν

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Καίσαρα, ἤτοι εἰς ἀρχὴν ἐξ ἐθνικῶν ἀποτελουμένην, ἡ παρουσία ρωμαίων ἀντιπροσώπων καὶ ἡ δεσποτικὴ αὐτῶν διοίκησις ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐτησίως πληρονομένου φόρου εἰς ἔνδειξιν ὁριστικῆς ὑποδουλώσεως, πάντα ἐν γένει τὰ γεγονότα ταῦτα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν θλιβερὰν ἱστορίαν τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τοῦ ἔτους 64 καὶ ἅτινα πλήσσουσιν ὡς τόσα φοβερὰ τραύματα τὸ παρακμάσαν ἔθνος.

Ὅτε ὁ βίος λαοῦ ἀπειλεῖται, πάντα τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ παροξύνονται. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐθεώρουν τοὺς ἐθνικοὺς οὐ μόνον ὡς καταπιεστάς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀσεβεῖς, οὐχὶ ὀλί. ἐχθροὺς τοῦ Ἰσραὴλ μόνον, ἀλλ' ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ. Πᾶν ἄλλο ἔθνος, βλέπον ἑαυτὸ οὕτω καταθλιβόμενον, θὰ ὑπεχώρει εἰς τὴν βίαν καὶ θὰ καθυπεβάλλετο εἰς τὸν ζυγόν. Ὁ Ἰουδαῖος ἐπιτρέπει νὰ καταθλίβηται, νὰ καταπατῆται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ καθυποταχθῇ· ἐκτὸς δὲ ὀλίγων Σαδδουκαίων οἱ λοιποὶ ἤλπιζον πάντοτε κρείσσονας ἡμέρας. Σὺν τῇ καταθλίψει αἱ ἐλπίδες αὐτῶν ηὔξανον, ὑποθαλπόμεναι ὑπ' αὐτῶν τῶν γεγονότων καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν θλίψεων καὶ τῆς ταπεινώσεως αὐτῶν. Βιβλία τινὰ ὡς ἡ Ἰουδίθ, οἱ Μακκαβαῖοι, ὁ Δανιὴλ κτλ. πολὺ ἀνεγινώσκοντο· ἐνθουσίων οἱ Ἰουδαῖοι, ζητοῦντες τὸ αἴνιγμα τῶν ἀποκαλυπτικῶν βιβλίων, ἠρέσκοντο νὰ καθορῶσι τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἐκείνας εἰκόνας, αἵτινες παρίστων τὴν διαδοχικὴν πτῶσιν πάντων τῶν μεγάλων ἐθνῶν πέριξ τοῦ ἀκινήτου καὶ ἀτρομήτου Ἰσραήλ. Ἐκ στήθους ἐγίνωσκον τὰ ἐθνικὰ ἄσματα τῆς μεγάλης συλλογῆς, ἐφ' οἷς ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ πάλλει ὁλόκληρος. Τὴν θείαν αὐτῶν ποίησιν ἐχρησιμοποίουν πρὸς κλαυθμούς, πρὸς ἔκφρασιν παθημάτων, πρὸς ἱκεσίας, πρὸς ἐλπίδας, πρὸς ἐπίκλησιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ζῆσαι ἐπὶ τέλους. Μία ἰδέα πράγματι ἦρχεν ἐπὶ τῶν λοιπῶν καὶ περιελάμβανε τὰς ἄλλας κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα, καθ' ἃ ἤρξαντο δι' αὐτοὺς οἱ ἀγωνιώδεις σπασμοί: ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ προσήγγισεν· ὁ Μεσσίας, ὁ βασιλεὺς τοῦ μέλλοντος, ἔμελλεν ἐπὶ τέλους νὰ ἐμφανισθῇ. Ὅταν ἰδέα τις κυριαρχήσῃ ἔθνους, συνταράσσῃ δὲ καὶ καθίστησιν αὐτὸ ἔρμαιον τοῦ πάθους, σπανίως γίνεται γενικῶς καταληπτή, ἀλλὰ τροποποιεῖται ἀναλόγως τῶν προλήψεων, τῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἐντυπώσεων τῆς στιγμῆς. Τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστη καὶ ἡ περὶ τοῦ Μεσσίου ἰδέα τῶν Ἰουδαίων· ταύτην ὁ ἀπαθὴς Σαδδουκαῖος δὲν κατενόει ὑφ' οἱανδήποτε μορφὴν καὶ ὁ διάπυρος Φαρισαῖος. Ἄλλως ἐνόει αὐτὴν ὁ γραμματεὺς καὶ ὁ ἀναγνώστης τῆς βίβλου, καὶ ἄλλως ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, ὁ ὑπὸ τῆς δεισιδαιμονίας τετυφλωμένος, καὶ ἄλλως πάλιν ὁ εὐσεβὴς Ἰουδαῖος, ὅστις ἔζη ἐν τῇ προσδοκίᾳ τῆς παραμυθίας τοῦ Ἰσραήλ. Ὑπῆρχε μερὶς ἢ μᾶλλον τὸ πλεῖστον τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες προσεδόκων Μεσσίαν πολεμιστήν, ἀληθῆ βασιλέα, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς θὰ παρεῖχε τὴν δύναμιν τοῦ ἀποσεῖσαι τὸν ρωμαϊκὸν ζυγόν, τοῦ καθυποτάξαι τοὺς ἀπίστους τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἐπιβαλεῖν τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως ἐπὶ τοῦ ὅλου ὑποδουλωθησομένου κόσμου. Τὸ πολιτικὸν στοιχεῖον ἀπερρόφησε τὸ θρησκευτικόν. Εὕρισκον δὲ ἓν τε τῷ λαῷ καὶ τῇ νεολαίᾳ, σφριγώσῃ πάντοτε, πιστὴν καὶ ἰσχυρὰν ἰσχύν. Ἐν πάσῃ στιγμῇ ἠπείλουν νὰ διεγείρωσι τὴν χώραν· ἅμα ὡς ἐλαμβάνετο μέτρον, ἀντιστρατευόμενον πρὸς τὴν θρησκείαν, ἐκ μέρους τοῦ διοικητοῦ, ἐξήπτοντο ὑποθάλποντες πανταχοῦ τὰ τοῦ λαοῦ πάθη μετὰ θάρρους, ὅπερ πρὸ οὐδενὸς ἐπτοεῖτο, οὔτε πρὸ τῆς τιμωρίας, οὔτε πρὸ τοῦ θανάτου· ἰδίᾳ παρὰ τῷ ἀπαιδεύτῳ λαῷ αἱ εἰς τὸν Μεσσίαν ἀναγόμεναι δεισιδαιμονίαι ἦσαν ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν. Αἱ φαντασίαι ἐξήπτοντο τῇ ἀναγνώσει τῶν τῆς ἀποκαλύψεως βιβλίων· ἔκτακτον ἀνεμένετο ὄν, ὅπερ θὰ ἐνεφανίζετο ἐπὶ τῶν νεφῶν. Καί τινες μὲν ἔλεγον ὅτι εἶναι κεκρυμμένος καὶ ὅτι αἴφνης ὡς ἀστραπὴ θὰ ἀνέλαμπεν. Ἄλλοι δύο ἀνέμενον Μεσσίας, ὧν ὁ εἷς θὰ ἠγωνίζετο, θὰ ἐταλαιπωρεῖτο, θὰ ἐνικᾶτο, ὁ ἄλλος θὰ ἐθριάμβευε. Τὰ βιβλία, ἅτινα ἀκριβέστερον πληροφοροῦσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ἰδέας, ἥτις ἐπεκράτει περὶ τοῦ Μεσσίου καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἦσαν κυρίως τὸ βιβλίον τοῦ Ἐνὼχ καί τινα ἄλλα. Ὁ προορισμὸς τοῦ Μεσσίου τούτου ἦτο κατ' αὐτοὺς προορισμὸς προφήτου, διδασκάλου καὶ κριτοῦ. Ἐν αὐτῷ οἰκοῦσι τὸ πνεῦμα τῆς σοφίας καὶ τῆς συνέσεως, ἡ ἀλήθεια, ἡ δύναμις καὶ τὸ πνεῦμα τῶν μὴ ὑπαρχόντων πλέον. Οὗτος ἔσται ὁ τελευταῖος τῶν προφητῶν καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐξαπλωθήσεται ἐπὶ πάντων τῶν τῆς γῆς λαῶν· οὗτος ἔσται τὸ φῶς τῶν προφητῶν καὶ ἡ ἐλπὶς τῶν ταλαιπωρουμένων· θὰ κρίνῃ δὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ

ἀπόρρητα ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ μεγαλείου τοῦ Θεοῦ καὶ οὐ μόνον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πεπτωκότας ἀγγέλους, τὸν Ἀζαζὴλ καὶ πάσας αὐτοῦ τὰς στρατιάς. Μετὰ τὴν κρίσιν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θ' ἀνεκαινίζοντο, θὰ ἐπεφυλάσσοντο διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεσσίου καὶ θὰ ἦσαν ἀπρόσιτα εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς. Ὁποῖον παράδοξον θέαμα παρουσιάζει ἡ ὁρὰξ αὕτη τῶν ἀνθρώπων ἀπέναντι τῆς ρωμαϊκῆς παντοκρατορίας· ἡ ὁρὰξ αὕτη ἐπεθύμει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐπίστευον ὅτι κατεῖχον, ἤτοι τὴν παντοκρατορίαν· ἀλλ' ἐνῷ οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὴν βασιλείαν μόνον τῆς δυνάμεως ἀπέβλεπον, ἡ ὁρὰξ ἐκείνη ἐρίζετο αὐτῆς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι συνωστίζοντο περὶ τὸν ναὸν αὐτῶν ὡς περὶ τὸν τελευταῖον αὐτῶν προμαχῶνα. Μετὰ ζήλου ἠρώτων τοὺς διδασκάλους αὐτῶν: Πότε ἐλεύσεται ὁ σωτήρ; ἐκεῖνοι δὲ ἀπεκρίνοντο: Αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν ἀναβάλλουσι τὴν ἡμέραν τῆς ἀπολυτρώσεως καὶ τῆς παραμυθίας· μήπως τυγχάνομεν ἄξιοι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ; Κατὰ βάθος ὅμως οἱ διδάσκαλοι, οὐδὲν γινώσκοντες, παρεῖχον τοιαύτας ἀποκρίσεις, ἵνα συγκαλύψωσιν ὑπὸ μορφὴν θρησκευτικῆς εὐσεβείας καὶ ταπεινότητος τὸ κενὸν τῆς διανοίας αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν καθησύχαζεν, ἕτοιμος ὢν ν' ἀκολουθήσῃ πάντα, ὅστις θὰ παρέσυρεν αὐτόν.

3. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἰωάννου. Τοιαύτη ἐπεκράτει κατάστασις, ὅτε ἐνεφανίσθη ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἀνήρ, προωρισμένος νὰ μεταδώσῃ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν μερίδων ταρασσομένην χώραν αὐτῶν, τὴν ὑπὸ τὸν ἐθνικὸν ζυγὸν καταπιεζομένην καὶ τὴν ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν προλήψεων πεπλανημένην, τὰς σκέψεις καὶ τὰς προθέσεις τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτον ὁ Ἰωάννης ἐκ τῆς φυλῆς τῶν προφητῶν καὶ ὁ μέγιστος πάντων τούτων. Οὗτος ἐξελέγη ἐξ αὐτῶν τῶν κόλπων τῆς μητρὸς αὐτοῦ· υἱὸς ἱερέως καὶ ἐξ ἱερατικῆς οἰκογενείας, ἐγνώριζε προφανῶς τὴν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Μαρίας συγγένειαν αὐτοῦ καὶ δὲν φαίνεται ὅτι εἰδέ ποτε ἐκεῖνον, οὕτινος πρόδρομος ἔμελλε νὰ καταστῇ. ἀλλ' ἤκουσεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ τῆς μητρὸς στόματος πᾶν ὅ,τι διὰ θείου σημείου ἐχαρακτήριζε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γέννησιν καὶ ἔγνω ἐξ αὐτῆς ὁποῖον μέλλον προελέχθη ἐν τῷ λίκνῳ αὐτοῦ. Κατοικῶν τὴν ἔρημον, ἤκουε τὴν ἐσωτερικὴν φωνὴν τοῦ πνεύματος καὶ ἐνισχύετο ὑπ' αὐτῆς. Τὸ σθένος τῆς ἐμπνεύσεως αὐτοῦ ἀνύψωσεν αὐτὸν ὑπεράνω τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ ἐνεφανίσθη. Ἦν ἐρημίτης, πρὸς ἀνεύρεσιν ὁμοίων τοῦ ὁποίου ὀφείλομεν ν' ἀνέλθωμεν μέχρις Ἠλίᾳ τοῦ Θεσβίτου καὶ τοῦ Ἡσαΐου. Ἀμφότεροι οὗτοι ἀνέζησαν ἐν αὐτῷ. Ὁ Ἰωάννης κατενόει τὸ βάθος καὶ τὴν φρίκην τοῦ πονηροῦ, ἀκάμπτου δ' ὢν χαρακτῆρος, οὐδένα ἐφοβεῖτο, ἐφ' ᾧ καὶ ἀντὶ νὰ κολακεύῃ ἤλεγχεν, ἀντὶ νὰ παρηγορῇ, ἐξεφόβιζε. Βλέπων ἐρχομένην τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἤγγειλε μὲν τὴν ἔλευσιν ταύτης, ἀλλ' ἀντὶ νὰ κολακεύῃ τὴν χώραν αὐτοῦ διὰ τῆς ἀγγελίας ταύτης, τῆς περικλειούσης πᾶσαν τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Ἰσραήλ, ὑπεδείκνυε δι' αὐστηροτάτου τρόπου τὸ μέσον τῆς ἐπιτυχίας αὐτῆς. Ὁλόκληρος ὁ βίος αὐτοῦ ἀποτελεῖ ζῶσαν προφητείαν. Ἡ τὸ σῶμα αὐτοῦ περιβάλλουσα στολὴ ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν τοῦ Ἠλίᾳ, τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ, ἤτοι ἔνδυμα ἐκ τριχῶν καμήλου καὶ περὶ τὴν ὀσφὺν βύρσινος ζώνη. Ἡ τροφὴ αὐτοῦ ἀπετελεῖτο ἐξ ἀκρίδων[1] ἐψημένων ἐπὶ πέτρας, καὶ ἐκ μέλιτος ἀγρίου, ὅπερ συνέλεγεν ἐκ τῶν ρωγμῶν τῶν βράχων· ἀντὶ οἴνου κατέπαυε τὴν δίψαν διὰ τοῦ ὕδατος τῶν χειμάρρων. Εἰσέτι δείκνυται καὶ σήμερον πρὸς Δ τοῦ Αἶν-Καρὶν ἓν τῶν σπηλαίων, ὅπερ ὑπῆρξεν ἴσως τὸ πρῶτον αὐτοῦ καταφύγιον κατὰ τὸν πλάνητα βίον· τοῦτο ἦν ἐσκαμμένον ἐν βράχῳ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς κοιλάδος Βεἰτ-Ἀνίνα. Πηγὴ ἀναβλύζει εἰς ἀπόστασιν δύο μέτρων ἄνω τοῦ σπηλαίου τούτου καὶ ἀρδεύει τὰ πέριξ αὐτῆς. Ἀπέναντι, ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἀραβικὸν κεῖται χωρίον. (Ἴδε καὶ ΙΩΑΝΝΗΣ). Τὸ ἔτος 27ον ἦν ἔτος σαββατικόν. Ὁ γεωργικὸς βίος εἶχεν ἀνασταλῇ· οὔτε ἐγεώργουν, οὔτε ἔσπειρον. Ἡ γῆ, τὰ κτήνη, οἱ ἄνθρωποι, τὰ πάντα ἠσύχαζον, αἱ συναγωγαὶ ἐπληροῦντο περισσοτέρου λαοῦ κατά τε τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς ἡμέρας τῆς πρασευχῆς, πολυαριθμότεροι συνοδίαι διήρχοντο διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Σιών, τὴν δὲ ἕδραν τῶν διδασκάλων πλείονες περιεστοίχιζον. Αὕτη εἶναι ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν λαὸν ὁ Ἰωάννης. Δὲν ἐνεφανίζετο ὅμως οὔτε εἰς τὰς δημοσίας πλατείας, οὔτε εἰς τὰς πύλας τῶν πόλεων,

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

οὔτε ἐν ταῖς τριόδοις τῶν Ἱεροσολύμων ἢ ταῖς στοαῖς τοῦ ναοῦ. Ὁ ἀπόστολος διέμενεν ἀναχωρητής, προσηλωμένος ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐν τῇ ἐρήμῳ αὐτοῦ· ὁ μὴ ἰδὼν τὴν γῆν ταύτην, ὅπου Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἐνεφανίσθη ὡς προφήτης, δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ νευρῶδες τοῦ λόγου αὐτοῦ, τὰς ζωηρὰς αὐτοῦ εἰκόνας, τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ φωνήν. τὴν δίκην βρυχηθμοῦ λεόντων παράσσουσαν. Ἡ χώρα αὕτη ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Σαμαρείας ἐπὶ ἐκτάσεως 20 λευγῶν καὶ πλάτους 6 περίπου χιλιαμέτρων. Τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν δεσπόζει τοῦ ὅλου πρὸς Δ. Πρὸς Λ ἐκτείνεται ἡ κοιλὰς τοῦ Ἰορδάνου· οὐδὲν δένδρον ἐν τῇ διακεκαυμένῃ ταύτῃ ἐρημίᾳ φαίνεται καὶ μόλις φυτόν τι σπανίως ἐπίβραχυ ἀπαντᾷ. Οὔτε χωρίον καθορᾶται· μόνον ἐν ἀποστάσει φαίνονται πρὸς Δ μὲν τὸ Ἀβουδίς, πρὸς Β δὲ τὸ Ταϋεβέ. Μακρὰ λευκὴ γραμμὴ ἐξαπλοῦται ἐν εἴδει ὄφεως πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· αὕτη εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς Ἰεριχοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα ὁδός, ἣν ἀπὸ αἰώνων ἠκολούθησαν αἱ συνοδίαι. Ὁ Ἰωάννης πολλάκις διῆλθεν αὐτήν. Ὡς δὲ πᾶσα θέσις ἔχει τὸν προορισμὸν αὐτῆς, οὕτω καὶ ἡ ἀνωτέρω ἥρμοζεν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ προφήτου. Ὁ Ἰωάννης διῆλθεν αὐτὴν ἀπὸ Β πρὸς Ν καὶ ἐκ Δ πρὸς Α. Πλανώμενος ἐν ταῖς ὁδοῖς, μετέβαινεν ἀπὸ τῆς Ἐργάδης καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης μέχρι τῆς Ταϋεβέ, ἀπὸ τοῦ σπηλαίου τοῦ Αἰν-Καρὶν μέχρι τοῦ Ἰορδάνου. Μὴ προσερχόμενος εἰς τὰ πλήθη, ὡς οἱ ἀρχαῖοι προφῆται, προσείλκυε μᾶλλον αὐτὰ πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἀπέτεινε τὰς φλογερὰς αὐτοῦ παροτρύνσεις πρὸς τοὺς διαβάτας, πρὸς τὰς συνοδίας. Οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐδεσμεύοντο καί, εἰς τὴν πόλιν ἢ τὸ χωρίον ἐπιστρέφοντες, ἔναυλα εἶχον τὰ ὦτα ἐκ τῶν ῥημάτων τοῦ ἐρημίτου, διεκήρυσσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ διήγειρον τὴν τοῦ λαοῦ περιεργίαν. Πάραυτα περὶ τοῦ βαπτιστοῦ ἐγένετο μόνον λόγος ἐν Ἰουδαίᾳ, ἐν Σαμαρείᾳ, ἐν Γαλιλαίᾳ καὶ ἐν τῇ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ Ἰωάννου ἦτο ν' ἀναγγείλῃ τὴν προσέγγισιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲν ἄλλο ῥῆμα εἶχεν ἐλπίδας μείζονος ἐπιτυχίας ἐν τῷ ἐκπλῆξαι καὶ συγκινῆσαι, ἐν τῷ ἐπιστῆσαι τὴν προσοχὴν καὶ κλονῆσαι τὰ πνεύματα. Οἱ Ἰουδαῖοι, πολλάκις κατα-

πονηθέντες καὶ ἀποθαρρυνθέντες, ἐπειρῶντο νὰ ἑρμηνεύσωσι τὴν βραδύτητα τοῦ Θεοῦ, οἱ φανατικοὶ ὅμως ἐσκέπτοντο μόνον περὶ διασπάσεως τοῦ τῶν ἐθνικῶν ζυγοῦ δι' ἐνόπλου ἐνεργείας. Ὁ Ἰωάννης, ἀπηλλαγμένος τῆς ἀβεβαιότητος τῶν μὲν καὶ τοῦ φανατισμοῦ τῶν ἄλλων, ἐγγίζει, ἔλεγεν, ὁ Κύριος, προχωρεῖ καὶ ἔρχεται νὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἔρχεται ὡς κριτὴς «οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ» (Ματθ. Γ', 12). Διὰ τῆς γλώσσης ταύτης τῆς ἀλληγορικῆς ἅμα καὶ δημοτικῆς ἀπεκάλυπτε τὰς θείας ἰδιότητας τοῦ Μεσσίου διὰ χαρακτηριστικῶν παρηγόρων ἅμα καὶ φοβερῶν, παρηγόρων μὲν διὰ τοὺς πρὸς τὸν σπόρον τὸν ἀγαθὸν προσομοιάζοντας, φοβερὸν δὲ διὰ τὰς κενὰς καὶ ἀγόνους ψυχάς, ἀσπερ παρέβαλε πρὸς τὸ ἄχυρον. Ποῦ δ' οὗτος εὑρηται; ἠρώτων τὰ πλήθη. Ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ δὲν γνωρίζετε αὐτόν. «Αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονε, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος». (Ἰωάν. Α', 37). Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ νέου προφήτου ὁ λαὸς ἀθρόος συνέρρεε, πληρῶν τὰς τέως ἐρημίας. Τοιοῦτον ἔργον δὲν γίνεται ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἁγιότης τοῦ Ἰωάννου ἠκτινοβόλει ἐξ αὐτοῦ. Πάντες ἐνέβλεπον ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἁφωσιωμένον τῷ Θεῷ· ἡ αὐστηρότης τοῦ βίου αὐτοῦ καθίστα αὐτὸν πρόσωπον ὑπερφυσικόν. Ὁ Ἰωάννης ἐκήρυσσε μετάνοιαν· αὕτη, ἀποτελοῦσα τὸν παγκόσμιον νόμον τῆς ἠθικῆς, ἔδει νὰ προκηρυχθῇ κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ὁ Χριστὸς ἔμελλε νὰ διενεργήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τὴν ὑπερτάτην τῆς ἀνθρωπότητος διαμόρφωσιν. Ὁ Ἰωάννης ἐδοξάσθη ὡς διατυπώσας μετ' ἀπαραμίλλου σθένους τὴν μετάνοιαν ἐν ἀπαραμίλλῳ στιγμῇ τῆς ἱστορίας. Μετὰ τοῦ δόγματος τῆς μετανοίας ὁ Ἰωάννης συνήνου καὶ τελετήν, ἥτις ἔμελλε ν' ἀποτελέσῃ τὸ σύμβολον τῆς μετανοίας· ἡ τελετὴ αὕτη ἦτο τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου διεκρίνετο τοῦ καθημερινοῦ βαπτίσματος τῶν Ἐσσαίων καὶ τοῦ τῶν προσηλύτων· τὸ πρῶτον παρεῖχε νομικὸν ἐξαγνισμόν, ὅστις οὐδέποτε ἐγένετο ἀντικείμενον θρησκευτικῆς ἐνεργείας τοῦ

Ἰωάννου, τὸ δὲ ἀπετέλει σημεῖον ἐναρκώσεως τοῦ ἐθνικοῦ μετὰ τοῦ συνησπισμένου λαοῦ τοῦ Χριστοῦ. Τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου ἀπετέλει ἐπίσημον πραγματοποίησιν τῆς μετανοίας, εἰκόνα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐξαγνισμοῦ καὶ τῆς ἀγνότητος ἐκείνης τῆς συνειδήσεως, ἄνευ τῆς ὁποίας τὸ βασίλειον τοῦ Θεοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἰδρυθῇ.

Ὁ Ἰωάννης, παραμείνας ἐπί τινα μῆνα ἐν τῇ ἐρήμῳ, σπείρων τὰ δόγματα καὶ καλῶν τὰ πλήθη εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ βάπτισμα, κατῆλθεν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰορδάνου καὶ προσήγγισεν εἰς τὸν ποταμόν. Τὸ πεδίον τοῦ Ἰορδάνου (Ἐλ-Γκόρ, ὡς οἱ Ἄραβες λέγουσιν) ἐκτείνεται ἐπὶ 300 μέτρα κάτω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἐν τοῖς πρόποσι τῶν ὀρέων τῆς ἐρήμου τοῦ Ἰούδα. Ἡ λίμνη τῆς Τιβεριάδος περιορίζει αὐτὸ πρὸς Β, ἡ Νεκρὰ θάλασσα πρὸς Ν καὶ τὰ ὄρη τοῦ Μουὰβ καὶ τοῦ Ἀτζλοὺν πρὸς Α. Ὅσον πλησιάζει τις πρὸς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν, τόσον τὸ ἔδαφος καθίσταται ἀγονώτερον. Ἡ χλοερὰ Ἱερεχώ, ἀρδευομένη ὑπὸ τῆς καλουμένης πηγῆς τοῦ Ἐλισσαίου, φαίνεται ὡς ὄασις ὑπὸ τὰς βανανέας, τοὺς φοίνικας καὶ τὰ ρόδα αὐτῆς. Ἡ πέριξ γῆ εἶναι ὑποκίτρινος καὶ ὑπόξυλος μετὰ σπανίας βλαστήσεως. Ἐν μέσῳ τῆς πεδιάδος μεταξὺ τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Περαίας μακρὰ ὑπόλευκος γραμμὴ σημειοῖ τὴν κοιλάδα, ἐν τῷ βάθει τῆς ὁποίας ὁ Ἰορδάνης διανοίγει τὴν κοίτην αὐτοῦ. Αἱ ἡμέραι εἰσὶ φλογεραί, αἱ δὲ νύκτες ὑπόθερμοι καὶ φωτειναί. Πολὺ μετὰ τὴν Δύσιν μεγάλη λάμψις, ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ Γαλαξίου, καταλαμβάνει τὸν οὐρανὸν τῆς Δύσεως, οἱ δὲ ἀστέρες φαίνονται ἀπειροπληθεῖς, σπινθηροβολοῦντες ἐν τῷ ὁρίζοντι, ὡς ἐν τῷ ζενὶθ αὐτῶν, καὶ προσομοιάζοντες πρὸς φάρους ἐπὶ τῶν ἀκτῶν γαληνιώσης θαλάσσης. Τῇ ἑσπέρᾳ νέφη πτηνῶν πτερυγιζόντων διέρχονται τὴν κοιλάδα· τούτων μόνον ὁ θόρυβος καὶ ὁ τοῦ ποταμοῦ ὑπόκωφος θροῦς εἰσὶ τὰ μόνα ταράσσοντα τὴν ἠρεμίαν. Τοιαῦται αἱ θέσεις, δι' ὧν διῆλθεν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ἀπομακρυνόμενος τῆς ἐρήμου καὶ εἰς τὸν Ἰορδάνην κατερχόμενος. «Ἑτοιμάσατε, ἐπανελάμβανεν ἀδιακόπως, τὴν ὁδὸν Κυρίου· εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ» (Ματθ. Γ', 3). «Καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. Γ', 6). Ἡ τελευταία αὕτη λέξις ἐν τῷ στόματι τοῦ Ἰωάννου ἐπεδείκνυε τὸν Μεσσίαν. Αἱ μέχρι μυχίων εἰσδύουσαι προτροπαὶ αὐτοῦ ἐνέπνεον τὴν μετάνοιαν. Ἀθρόοι προσέτρεχον εἰς τὸν Ἰωάννην, ὁμολογοῦντες δημοσίᾳ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν καὶ βυθιζόμενοι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς μετανοίας εἰς τὰ τοῦ Ἰορδάνου ὕδατα. Μαθηταὶ κατηρτίσθησαν πέριξ τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐπαναλαμβάνοντες τὴν διδασκαλίαν τούτου καὶ βοηθοῦντες αὐτὸν ἐν τῷ ἔργῳ. Ὡς δὲ πάντες οἱ θρησκευτικοὶ διδάσκαλοι, οὕτω καὶ ὁ Ἰωάννης ἐμάνθανεν αὐτοὺς νὰ προσεύχωνται (Λουκ. ΙΑ', 1), ὑπέβαλεν αὐτοὺς εἰς αὐστηροτάτας νηστείας (Μάρκ. Β', 18) καὶ προσεκάλει εἰς τὴν μετάνοιαν.

Ὁ αὐστηρὸς οὗτος μεταρρυθμιστὴς ἐπραΰνετο, ὅτε ἐδίδασκε τοὺς ταπεινούς· αἱ συμβουλαὶ αὐτοῦ ἀπέπνεον καλοκἀγαθίαν. Ἀλλὰ γλυκὺς διὰ τοὺς δικαίους καὶ τοὺς ταπεινοὺς ὁ Ἰωάννης, ἦτον ἄκαμπτος ἀπέναντι τῶν ἀπατεώνων καὶ τῶν ὑπερηφάνων. Οὐδενὸς ἐφείδετο ὁ λόγος αὐτοῦ. Ὑπερφυσικὴ δύναμις ἐζωογόνει αὐτὸν καὶ οὕτω προσεκτήσατο τὴν ἐκτίμησιν τοῦ λαοῦ καὶ ἐπέτυχε τῆς τοῦ γοήτρου αὐτοῦ ἀναπτύξεως. Ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς ἐρήμου ὁ πτωχὸς οὗτος ἀναχωρητὴς ἐδέσποσε τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Τὰ πάντα ὠχρίων πρὸ τῆς αὐστηρᾶς καὶ ἀκτινοβόλου μορφῆς τοῦ προφήτου, οὕτινος ἕκαστον ῥῆμα καυτηριάζει τὸ κακόν, ζητεῖ τὴν ἀρετήν, ἐκτοξεύει ἀπειλήν, ζωογονεῖ τὰς ἐθνικὰς ἐλπίδας καὶ οὗτινος τὸν λόγον ὑποστηρίζει ἡ ἡρωϊκὴ ἁγιότης. Ἂν ὁ Ἰωάννης ἐδίδασκεν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἂν μετέβαινεν εἰς Ἱεροσόλυμα, θὰ συνελαμβάνετο καὶ θὰ ἐκρίνετο· μόνον πρεσβεία αὐτῷ ἀπεστάλη ἐξ ἱερέων καὶ λαϊκῶν τῆς αὐστηροτέρας φαρισαϊκῆς μερίδος, ἥτις πρεσβεία, ἐρωτήσασα αὐτὸν ὁποῖος ἐτύγχανεν, ἔλαβεν ὡς ἀπάντησιν τό: «Ἐγώ, φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ» (ἴδε τὴν πλήρη περικοπὴν τῶν κατὰ τὴν πρεσβείαν ταύτην: Ἰωάνν. Α' 19—28).

Πολλοὶ παρῆλθον μῆνες ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἰωάννου. Εὑρισκόμενος ἐν τῇ ἀνατολικῇ τοῦ Ἰορδάνου ὄχθῃ, ἐν τόπῳ ἐρήμῳ, καλουμένῳ Βηθανίᾳ, ἀπέναντι τῆς Ἱεριχοῦς, εἶδε πλήθη ἄπειρα πρὸ αὐτοῦ διερχόμενα· ἀλλ' ὁσονδήποτε κἂν ἐπετύγχανεν ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ παρὰ τοῖς συμπατριώταις αὐτοῦ, τότε μόνον θ' ἀνυψοῦτο

εἰς τὴν ἀκμήν, ὅταν θὰ ἔβλεπε καὶ θὰ ἐδείκνυεν εἰς τὸν λαὸν τὸν ἀναμενόμενον Μεσσίαν, τὸν ἰδρυτὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰωάννης ἐβάπτιζεν ἐν τῷ ὕδατι, ἵνα ἀποδείξῃ μόνον τὸν Μεσσίαν εἰς τὸν Ἰσραήλ. Πανταχοῦ ἀνεζήτει αὐτὸν καὶ ὡς σημεῖον ἀναγνωρίσεως ἐδόθη αὐτῷ ἡ φωνή: «Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ» (Ἰωάνν. Α', 33). Καὶ ὁ Ἰωάννης ἀνέμενε τὸ ἄγνωστον αὐτὸ θεῖον πρόσωπον. Τὸ ἔτος 27 ἤγγιζεν εἰς τὸ τέρμα, ἦσαν δ' ἴσως αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ ἔτους 28, ὅτε καὶ οἱ Γαλιλαῖοι, τὸ παράδειγμα τῶν λοιπῶν Ἰουδαίων ἀκολουθοῦντες, ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην, ἵνα βαπτισθῶσι παρ' αὐτοῦ. Λύτη ἦτο διὰ τὸν Ἰησοῦν ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁρισθεῖσα στιγμή. Ὁ τῆς Ναζαρὲτ τέκτων ἦγε τὸ 30ὸν τῆς ἡλικίας ἔτος, ἀναμιχθεὶς δὲ ἐν ταῖς συνοδίαις τῆς χώρας αὐτοῦ, κατῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰορδάνου. Ἡ ἀπὸ Ναζαρὲτ εἰς τὸν πόρον τοῦ ποταμοῦ ἄγουσα, ἐν τῷ ὁποίῳ πόρῳ εὑρίσκετο ὁ Ἰωάννης, ἔχει μῆκος 25 λευγῶν· διερχομένη διά τινος τμήματος τῆς πεδιάδος τοῦ Γισραέλ, ἀκολουθεῖ τὸ Οὐαδὶ Τζαλούδ, διέρχεται ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Σκυθουπόλεως, διαπερᾷ τὰ ὄρη τῆς Σαμαρείας καὶ Ἰουδαίας καὶ εἶτα, πρὸς Α στρεφομένη, ἀφίνει δεξιόθεν τὴν Ἱεριχώ, κατέρχεται προσκλίνουσα πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ καὶ καταλήγει εἰς τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὴν Βηθανίαν, ἐν τῷ τόπῳ, ὅπερ ὁ Ἰωάννης ἐξελέξατο ὡς βαπτιστήριον αὐτοῦ. Ὁ πόρος οὗτος καλεῖται σήμερον Μάκθα, ἤτοι τόπος διαβάσεως, τοῦθ' ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν Βηθανίαν, σημαίνουσαν οἶκον πλοίων, ἢ πρὸς τὴν παρὰ τῷ Ἰωάννῃ, Βηθαβαρά, ἤτοι οἶκον διαβάσεως (Ἰωάν. Α', 28). Εὑρηται δὲ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας λεύγας ἀπὸ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης καὶ ἔχει εὖρος δέκα μέτρων. Ἐν μέσῳ ἰανουαρίῳ ὁ οὐρανὸς εἶναι φλογερὸς καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα θαλπερά. Ἡ ἐρημία πληροῦται ἡσυχίας, μόλις διαταρασσομένης ὑπὸ τῆς φωνῆς πτηνῶν τινων καὶ ὑπὸ τοῦ ὑποκώφου ῥιθύρου τοῦ ποταμοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ θέσις, ὅπου ἀφίκετο ὁ Ἰησοῦς συναμεμιγμένος ἐν τῷ πλήθει. Ὁ Ἰωάννης δὲν ἐγνώριζεν αὐτόν, ἀλλά, προσεγγίσαντος τοῦ τοῦ Ἰησοῦ, αἰφνίδιον ὅραμα ἀπεκάλυψεν αὐτὸν τοῦτο. Ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰησοῦ ὁ Ἰωάννης εἶδεν ἀνοιγομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ἐν εἴδει περιστερᾶς καταβὰν καὶ μεῖναν ἐπ' αὐτοῦ. Τοῦτο ἦτο τὸ ἀναμενόμενον σημεῖον. Ὁ Ἰωάννης κατενόησε τότε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἐπιστήμη καὶ οὐδὲν πνεῦμα ἠδύνατο νὰ διδάξῃ αὐτόν, προσκλίνας δὲ πρὸς τὸν Ἰησοῦν τῆς Ναζαρέτ, ἠρνεῖτο νὰ βαπτίσῃ αὐτόν, λέγων: «Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με;» Ματθ. Α', 14), ὅτε καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη: «Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην» (Ματθ. Γ', 15). Τὸ βάθος τοῦ ῥήματος τούτου ἠγγυᾶτο περὶ τῆς αὐθεντικότητος αὐτοῦ. Ὁ Ἰωάννης ὑπήκουσε καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐβαπτίσθη ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Ἰορδάνου. Ἀλλά, μόλις ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτοῦ ἀνελθόντος, ἐπανελήφθη τὸ πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἐκεῖνο σημεῖον (Ματθ. Γ', 16). Ἡ πρᾶξις αὕτη ἐνεκαίνισε τὸν δημόσιον βίον τοῦ Ἰησοῦ, ἀπεκάλυψε τὴν φύσιν αὐτοῦ, τὸ θεῖον αὐτοῦ πρόσωπον, ὁλόκληρον τὸν προορισμὸν αὐτοῦ καὶ τὴν ὁδηγήτριαν αὐτοῦ δύναμιν· ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι πλέον ὁ τῆς Γαλιλαίας τέκτων, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ· μολονότι ἐν τῷ θείῳ αὐτοῦ μεγαλείῳ θὰ τηρήσῃ φύσιν ἀσθενῆ καὶ ὑποκειμένην εἰς τὴν θλῖψιν καὶ τὸν θάνατον· καὶ ἐὰν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦναι ἁμαρτωλός, ὡς ἐκ τοῦ πνεύματος γεννηθείς, ταπεινωθήσεται ὅμως, θυσιασθήσεται καὶ ἀποθανεῖται. Ἡ πρώτη δημοσία αὐτοῦ πρᾶξις ἦν πρᾶξις ταπεινώσεως, διότι, ἀναμεμιγμένος ἐν τῷ πλήθει, ἦλθε νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν ἐξαγνισμὸν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀναλαμβάνων οὕτω νὰ ὑποστῇ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν θυσίαν, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο τὸ τοῦ Ἰωάννου βάπτισμα. Τοῦτο εἶναι τὸ μέσον, δι' οὗ ἐπληρώθη πᾶσα δικαιοσύνη· ὁ Ἰησοῦς ὑπήκουσε πρῶτος εἰς τὸν νόμον ἐκεῖνον, ὃν θὰ ἐπέβαλλε τοῖς πᾶσιν ὡς ἀναγκαῖον ὅρον πρὸς ἐπιτυχίαν εἰσόδου ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἔμελλε διὰ τοῦ θανάτου νὰ σώσῃ καὶ ἀναζωογονήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα, ἤρξατο ἤδη εἰσερχόμενος εἰς τὸν θάνατον. Ἡ σκηνὴ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ, ἥτις περιλαμβάνει τὸ αἴνιγμα τῆς ἀναγεννήσεως, ἐπαναληφθήσεται μέχρι τέλους τῶν αἰώνων. Μέχρι τίνος σημείου αἱ ἔκτακτοι ἐκδηλώσεις, αἵτινες κατὰ τὸ βάπτισμα παρετηρήθησαν, ἐγνώσθησαν παρὰ τῷ λαῷ, τοῦτο

ἀδυνατοῦμεν νὰ καθορίσωμεν ἐκ τῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις περιεχομένων. Φαίνεται ὅμως ὅτι εἰς τὸν βαπτιστὴν κυρίως ἀπετείνοντο, εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ ἤγγελλε τὸν Μεσσίαν καὶ ὅστις δυνάμει αὐτῶν ἀνήχθη εἰς τὴν πραγματικότητα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀποστολῆς. Τὸ γεγονὸς τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰησοῦ θὰ διαμείνῃ βαθέως ἐγκεχαραγμένον ἐν τῇ ἀναμνήσει καὶ τῇ συνειδήσει τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ἐκλήθη δὲ χρῖσμα τοῦ Ἰησοῦ (Πράξ. Δ′, 27, 1, 38). Ὁ Ἰησοῦς, πάραυτα σχεδὸν ἀπομακρυνθείς, ἐξηφανίσθη φεύγων τὴν περιεργίαν καὶ τὸν συνωστισμὸν τοῦ πλήθους, ὅστις εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου συνέρρεε. Τὸ πνεῦμα, οὗτινος ἦν ἔμπλεως, ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον.

3. Ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ὁ πειρασμός. Τὰ Εὐαγγέλια δὲν καθορίζουσι σαφῶς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ πνεῦμα ὡδήγησε τὸν Ἰησοῦν· βέβαιόν ἐστιν ὅμως ὅτι ἡ λέξις Ἔρημος, χρησιμοποιουμένη παρ' αὐτοῖς μετὰ τοῦ ἄρθρου ἐν τῷ ἑνικῷ καὶ ἄνευ ἐπιθέτου, δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰμὴ εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Ἰούδα (Ματθ. Γ′, 1, Δ′, 1, ΙΑ′, 7, ΚΔ′, 26,—Μαρκ. Α′, 4, 12,— Λουκ. Γ′, 2,— Ἰωάν. ΙΑ′, 54). Ὁ Ἰησοῦς, ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ Ἰορδάνου, διῆλθε τὴν πεδιάδα τῆς Ἰεριχοῦς καί, ἀφίνων τὴν πόλιν πρὸς ἀριστεράν, ἐχώρησε πρὸς τὰς βραχώδεις κλιτύας τοῦ ὄρους, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ ὁποίου τιμᾶται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν σπήλαιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Ἰησοῦς εἶχε καταφύγει, ὡς λέγεται, κατὰ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ διαμονὴν αὐτοῦ. Ὁδὸς διηνοιγμένη ἐν τῇ ἐρήμῳ ἄγει εἰς αὐτό. Ἕλληνές τινες μοναχοὶ ζῶσιν ἐκεῖ ὑπεράνω τῆς γῆς μετὰ τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ, τῶν φασσῶν καὶ τῶν ἀττῶν. Τὸ ὄμμα προσηλοῦται τεθαμβημένον ἐνώπιον τοῦ πανοράματος, ὅπερ ἐν τοῖς πέριξ ἐν τῷ ὁρίζοντι, ἀνελίσσεται, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ὄρους. Πρὸς Α ἐκεῖθεν τοῦ πεδίου τοῦ Ἰορδάνου φαίνονται τὸ ὄρος Νεβὼ καὶ τὰ ὀροπέδια τῆς Περαίας, πρὸς Β τὸ ὄρος Ἑρμών, ἔχον τὴν κορυφὴν κεκαλυμμένην ὑπὸ χρυσιζόντων χιόνων καὶ βαθιζομένην εἰς τὰ βάθη τοῦ φωτός, πρὸς Ν ἡ Νεκρὰ θάλασσα, ἀστράπτουσα ὡς πλάξ τεθαμβημένου πως ἀργύρου καὶ πρὸς Δ ἡ ἔρημος τοῦ Ἰούδα, ἐν ᾗ αἱ χειμερινοὶ βροχαὶ προκαλοῦσι βλάστησιν, φλεγομένην ὅμως ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῆς πρώτης τοῦ θέρους θερμότητος. Ἡ Ἱερουσαλὴμ κρύπτεται ὄπισθεν τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, πρὸ τοῦ ὁποίου σταματᾷ τὸ ὄμμα. Ἡ ἔρημος καὶ τὸ ὄρος ἀποτελοῦσι ταὐτοχρόνως δύο συνηνωμένα μεγαλεῖα μεγαλοπρεπείας καὶ αὐστηρότητος. Τοιοῦτον ὑπῆρξε πιθανῶς τὸ ἀναχωρητήριον τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ βράχος ἐχρησίμευσεν αὐτῷ ὡς καταφύγιον, ἔζη δ' ἐν μέσῳ τῶν ἀγρίων θηρίων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὁ οὐρανὸς ὑπῆρξε πλήρης λάμψεως καὶ θείων φωνῶν. Ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ζῶντος ἐφαίνετο πλανωμένη ἐπὶ τῶν λόφων ἐκείνων. Ὅτε ἐκ τοῦ ὕψους τῶν κορυφῶν ἐκείνων ὁ Ἰησοῦς παρετήρει τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰωάννου, ἀφ' ἧς ἀνεχώρησεν, ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τὰ πλήθη σπεύδοντα πανταχόθεν πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις προπαρεσκεύαζεν αὐτῷ τὰς ὁδούς. Ἐν τῷ ἀντιθέτῳ πάλιν μέρει τοῦ ὁρίζοντος εἶχε πρὸ αὐτοῦ τὴν ἀπὸ Ἰεριχοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκείνην ὁδόν, ἣν θὰ ἠκολούθει ἡμέραν τινὰ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, χωρῶν πρὸς τὸν θάνατον. Κατ' ἀρχὰς ἡ διαμονὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπῆρξε προσευχή, προσήλωσις τῆς διανοίας εἰς ἐπουράνια, ἀφιέρωσις πασῶν τῶν ἀνθρωπίνων αὐτοῦ δυνάμεων εἰς τὸν Θεόν, τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἡ ἔρημος ἔσχε πάντοτε διὰ τοὺς εὐλαβεῖς ἀκατανίκητον θέλγητρον· ἀποτελεῖ δὲ τὸν οὐδὸν τῆς ἐνεργοῦ ζωῆς. Ὁ προορισμὸς τοῦ Ἰησοῦ δὲν ὥριζεν αὐτῷ νὰ χρονοτριβήσῃ ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ὁ Ἰησοῦς μετέβη ἐκεῖ οὐχὶ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ πρὸς καταρτισμὸν τοῦ σχεδίου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ὡς Μεσσίου· τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῷ ἔφερε, τὸν λόγον αὐτοῦ πανταχοῦ ἤκουε, τὸ σχέδιον αὐτοῦ εὑρίσκετο ἤδη ἡλόκληρον ἐν τῷ πνεύματι, ὅπερ ἀπετέλει τὸ φῶς αὐτοῦ, τὴν συμβουλὴν καὶ τὴν παροτρυντικὴν δύναμιν. Οἱ μέγιστοι τῶν εἰς τὴν θρησκείαν ἀφωσιωμένων ἀνθρώπων μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα ἀρυσθῶσιν ἐνέργειαν, ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς ἔστη μόνον πρὸς στιγμὴν μὲν αὐτῇ πρὸς ἐπίδειξιν τοιαύτης· ἐνῷ οἱ ἄλλοι ζητοῦσιν αὐτόθι τὴν μοναξίαν καὶ τὴν εἰρήνην, ὁ Ἰησοῦς μετέβη ἐκεῖ δι' ἀγῶνα· ἄλλοι καταφεύγουσιν εἰς αὐτὴν ὡς εἰς ἄσυλον ἐναντίον τοῦ πονηροῦ, ὁ Ἰησοῦς μετέβη, ἵνα προσευχηθῇ, νὰ δεχθῇ τὰς προσβολὰς τοῦ Σατανᾶ καὶ νὰ κατανικήσῃ αὐτόν· οὐδεὶς θὰ κατανοήσῃ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

δοκιμασίας, ἧς τὸ θλιβερὸν μυστήριον ἡ ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ διανοίγει, ἐὰν λησμονήσῃ τὸν κόσμον τῶν ἀνωτέρων μὲν τοῦ ἀνθρώπου πνευμάτων, ἀναμεμιγμένων δὲ μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἐπιγείῳ βίῳ. Οὐδὲν εἶναι ἀπομεμονωμένον ἐν τῷ σύμπαντι· ὡς ὁ πλανήτης ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ταῖς μεταβολαῖς αὐτοῦ συνδέεται μετὰ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν οὐρανοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς σκέψεως, τῆς ἐλευθερίας, τῶν παθῶν καὶ λοιπῶν συνεφάπτεται τοῖς πνεύμασιν, ὧν ἡ ἱεραρχία εὑρηται μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ. Τὸ θρησκευτικὸν δόγμα τῆς Παλαιᾶς διαθήκης ἀνεζήτησε πάντοτε τὴν γέννησιν τοῦ πονηροῦ εἰς τὰς ἀοράτους φάλαγγας τῶν πνευμάτων τούτων. Τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ διαστροφὴ ἀφίκετο εἰς τὸ ὕψιστον, ἐνέσπειρεν ἐν τῷ ἀγνῷ ἀνθρώπῳ τὴν οἴησιν καὶ τὴν ἀκολασίαν, τὸν ἐγωισμὸν καὶ τὸν θάνατον. Τὰ Εὐαγγέλια καλοῦσιν αὐτὸ διάβολον. Ὁ Ἰησοῦς καλεῖ αὐτὸ πονηρόν, (Ματθ. ΙΓ′, 19), σατανᾶν (Ματθ. Δ′ 10), ἐχθρόν (Ματθ. ΙΓ′, 33), ἄρχοντα τοῦ κόσμου (Ἰωάν. ΙΒ′, 31, ΙΔ′ 30, ΙΣΤ′ 11) καὶ τῶν δαιμόνων (Ματθ. Θ′. 34, ΙΒ′, 24) ἀνθρωποκτόνον κατ' ἀρχήν. Πάντες οἱ ἄνθρωποι ἡττήθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τὴν ὁλεθρίαν αὐτοῦ προσβολήν. Ἐξ ὅλων τῶν δοκιμασιῶν, εἰς ἃς ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται, ὑπάρχει μία, ἣν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἠδύνατο νὰ γνωρίσῃ· ἡ δοκιμασία αὕτη εἶναι ἐκείνη, ἥτις ὑποτίθησι τὴν ἀνατροπὴν φύσεώς τινος διὰ τῆς ἁμαρτίας. Οὐδεμία ἐπῆλθεν ἐν αὐτῷ ἀταξία, οὐδὲν ἴχνος οἰήσεως, ἐγωισμοῦ κλπ. τὸ πονηρὸν δὲν ἔβλαψεν αὐτόν. Ἐὰν ὅμως ὁ Ἰησοῦς δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποστῇ τὸν πειρασμόν, ὅστις συνεπάγεται τὸ πονηρὸν ἐν τῇ ὑπὸ δοκιμασίαν ὑπάρξει, ὁ πειρασμὸς ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἀγών. Ἀπ' ἀρχῆς τοῦ σταδίου αὐτοῦ εὑρίσκεται ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ πονηροῦ· ὁ ἐξωτερικὸς οὗτος ἀγὼν ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἡ παγκοσμία τῶν χριστιανῶν παράδοσις καλεῖ τοῦτον κατ' ἐξοχὴν πειρασμόν, τρία δὲ Εὐαγγέλια διέσωσαν ἡμῖν περιγραφὴν αὐτοῦ τὸ μὲν περιληπτικῶς, τὰ δὲ ἄλλα δύο ἐν λεπτομερείᾳ (Ματθ. Δ′, 1—11, Μαρκ. Α′, 12—13, Λουκ. Δ′, 1—13). Ἐνταῦθα παρατηρητέον ὅτι ἡ σιγὴ τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον μειοῖ τὸ κῦρος τῆς μαρτυρίας τῶν συνοπτικῶν, οὐδ' ἐλαττοῖ τὴν ἱστορικότητα τῆς ἀφηγήσεως αὐτῶν· ἡ σιγὴ αὕτη ἐπαρκῶς ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Ἰησοῦ ἀναπτύσσεται ἐν τῷ πειρασμῷ, ἐν τῇ θλίψει καὶ τῇ ταπεινώσει αὐτῆς, ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην ὁ πειρασμὸς δὲν ἠδύνατο νὰ συναρμοσθῇ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ Ἰησοῦ, οἵαν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἤθελε νὰ ζωγραφήσῃ αὐτήν. Παρατηρητέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης παραλείπει πᾶν ὅ,τι ἀφηγήθησαν οἱ πρὸ αὐτοῦ εὐαγγελισταί, ὁσάκις δὲν ἔχει νὰ προσθέσῃ τι συμπληρωματικὸν εἰς τὴν ἀφήγησιν αὐτῶν. Ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ 40 ἡμέρας καὶ 40 νύκτας ἐνήστευσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἠλιοῦ, οὔτε φαγών, οὔτε πιών, οὔτε ποσῶς αἰσθανθεὶς τὴν τῆς πείνης νύξιν· μετὰ τὰς 40 ὅμως ἡμέρας καὶ 40 νύκτας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν φυσικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου· ἠσθάνθη λοιπὸν τὴν ἀνάγκην ἀναπτήσεως τῶν δυνάμεων, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐπείνασεν. Ὁ πειρασμὸς τότε προσήγγισεν. Οὗτος, ἐπωφελούμενος τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς προδίδει ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, καὶ ἀναγκάζων, οὕτως εἰπεῖν, αὐτὸν ν' ἀποκαλυφθῇ, εἶπεν αὐτῷ: «Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι γένωνται ἄρτος». Ἡ εἰσήγησις ἦτο σατανική, διότι τί γνησιότερον βεβαίως τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς πρώτης ἀνάγκης ὄντος ζῶντος; Οἱ λόγοι τοῦ σατανᾶ, περιβεβλημένοι φαινομενικῶς πλήρη εἰλικρίνειαν, ἀπεκάλυπτον ὅμως ὁλόκληρον τὸ πνεῦμα τοῦ πονηροῦ. Ὁ Ἰησοῦς, διὰ βραχέων ἀποκρούσας τὸν πειρασμόν, εἶπε: «Γέγραπται ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι Θεοῦ» (Λουκ. Γ′ 4). Ὁ Ἰησοῦς τραφήσεται ὃν τρόπον θ' ἀρέσῃ τῷ πατρὶ αὐτοῦ· ἂν ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπιθυμῇ νὰ ὑπομείνῃ ὁ Ἰησοῦς τὰς στερήσεις τῆς πείνης, ὁ τελευταῖος οὗτος θὰ ἄρξῃ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐπιγείου βίου. Ἐὰν ὁ Θεὸς θελήσῃ νὰ θρέψῃ αὐτὸν διὰ τοῦ λόγου, πρὸς τί ὁ κατασκευαστὸς ἄρτος καὶ ἡ τροφή· τούτου ἕνεκεν ὁ Ἰησοῦς, ὑποτασσόμενος εἰς τὴν τάξιν καὶ εἰς τὴν σύνεσιν, ἐγκατελείφθη εἰς τὸν Θεόν, ὅστις ἐπαρκεῖ τοῖς πᾶσι. Φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος, κυριαρχῶν τῶν ὀρέξεων αὐτοῦ καὶ ἐπιρρωνύμενος ἐν τῇ ἀκατανικήτῳ θελήσει,

ἥτις κανονίζει καὶ ὁδηγεῖ τὰ πάντα, προφυλάσσεται ἐκ τῆς σατανικῆς εἰσηγήσεως· ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτο συμβαίνει· τὸ κακὸν δύναται νὰ εἰσερπύσῃ καὶ ἐκεῖ. Τοιαύτη ὑπῆρξε καὶ ἡ νέα ἀπόπειρα τοῦ σατανᾶ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ διάβολος, χρησιμοποιῶν κατ' αὐτοῦ τὴν ὑπερφυσικὴν δύναμιν τῶν πνευμάτων, ἀπηλλαγμένος δὲ τῶν δεσμῶν τῆς ὕλης καὶ κύριος τῆς βαρύτητος καὶ τοῦ διαστήματος, ἄγει τὸν Ἰησοῦν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ναοῦ ἐπὶ τοῦ ὀρόφου στοᾶς τινος, ὁπόθεν τὸ βλέμμα βυθίζεται εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Κέδρων ἢ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ, ὁπόθεν οἱ ἱερεῖς ἀγγέλλουσι καθ' ἑκάστην τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ἅμα ὡς λευκανθῇ ὁ οὐρανὸς ὄπισθεν τοῦ Ἑβρών, καὶ λέγει: «Εἰ υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γὰρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου» (Ματθ. Δ', 6--7). Ἡ τοιαύτη πρόσκλησις ἠδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν θελήσει προκλητικῇ καὶ θρασείᾳ, διότι κρύπτεται πάντοτε ἐν ταῖς τελευταίαις πτυχαῖς τῆς ψυχῆς μυστικὸς ἐγωϊσμός, ὅστις ἐξαπατᾷ αὐτὴν ἐν ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι καὶ παρωθεῖ αὐτὴν εἰς ἀπερίσκεπτα διαβήματα, ἀλλ' ἡ εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐμπιστοσύνη τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἀπόλυτος. Εἰς τὴν σατανικὴν δὲ πρόσκλησιν τοῦ πειρασμοῦ ἀπαντῶν ὁ Ἰησοῦς εἶπε: «Πάλιν γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν Θεόν σου» (Ματθ. Δ', 7). Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ ἀποκόπτει τὸ πονηρὸν ἐκ τῆς ρίζης καὶ ἀποκαλύπτει τὴν σατανικὴν παρερμηνείαν τῶν λόγων τῆς γραφῆς, οἵτινες τοσοῦτον καλῶς παριστῶσι τὴν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεόν. Ὁσονδήποτε τραχεῖα πράγματι κἂν ἦναι ἡ ὁδός, ἐν ᾗ διατάσσει ἡμᾶς νὰ πορευώμεθα, εἴμεθα, πάντοτε βέβαιοι ὅτι θὰ εὕρωμεν ἐκεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, οἵτινες θὰ ὑποστηρίξωσιν ἡμᾶς καὶ θ' ἀποσκορακίσωσι τὰ κωλύματα· ὁ ἐλπίσας ὅμως εἰς τὴν παρέμβασιν αὐτοῦ πρὸς διάσωσιν ἡμῶν ἐν ταῖς εἰκασίαις, εἰς ἃς ἄγει ἡμᾶς τὸ θράσος, ταὐτὸν τὸ ἐκπειρᾶσαι τὴν θείαν πρόνοιαν. Τὸ πονηρὸν τῆς τοιαύτης πράξεως ὀηλοῦται ἐκ τοῦ ἑξῆς, ὅτι ἐμπνέεται πάντοτε ὑπὸ αἰσθήματος προπετείας ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Ὁ πειρασμὸς τοῦ Θεοῦ ἀνελίσσεται ὡς δρᾶμα. Μετὰ τὴν σκηνὴν τῆς ἐρήμου καὶ τοῦ ἱεροῦ ἐπέρχεται ἡ σκηνὴ τοῦ ὄρους. Ὁ Ἰησοῦς παρεδόθη ἐκ νέου εἰς τὴν διάκρισιν τῆς πνευματικῆς δυνάμεως τοῦ πειρασμοῦ, ὅστις «ἀναγαγὼν αὐτόν . . . εἰς ὄρος ὑψηλόν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου» (Λουκ. Δ', 5). Ὅτε ὁ σατανᾶς ἀνέπτυξε πρὸ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κράτος αὐτοῦ ἀπεκάλει, ἐπειράθη νὰ κολακεύσῃ καὶ ἐκφοβήσῃ αὐτόν· καὶ ἐκολάκευσε μὲν διὰ τῆς πονηρᾶς φιλοδοξίας, ἐξεφόβησε δέ, ἀποκαλύπτων αὐτῷ τὰς δυνάμεις, ἃς θὰ εἶχεν ἐναντίον αὐτοῦ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν δὲν ἐπετύγχανεν αὐτῶν ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Ἴδε, λέγει αὐτῷ, εἰμὶ Κύριος, «σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν· σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου ἔσται σου πάντα» (Λουκ. Δ', 6, 7). Ὁ Ἰησοῦς δὲν ὑπέκυψεν οὔτε εἰς τὴν γοητείαν τῆς φιλοδοξίας, οὔτε εἰς τὸν φόβον τοῦ ἐναντίου, ἀλλὰ τὴν ἱερόσυλον συμβουλὴν ἀπωθῶν, εἶπεν: «Ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ· γέγραπται γάρ· προσκυνήσεις κύριον τὸν Θεόν σου καὶ αὐτῷ μόνον λατρεύσεις» (Λουκ. Δ', 8). Ὁ Ἰησοῦς ἕνα μόνον κύριον ἐγνώριζε, πρὸ ἑνὸς μόνον κυρίου ἔκλινε γόνυ, δὲν ἐγίνωσκεν ἄλλην ἕνωσιν ἐκτὸς τοῦ μετὰ τοῦ πατρὸς συνδέσμου. Ἡ ἐλαχίστη δὲ συγκατάβασις πρὸς τὸ πονηρὸν πνεῦμα θ' ἀπετέλει ἀπάρνησιν τοῦ ἔργου, ὅπερ ὡς Μεσσίας ἀνέλαβε καὶ τοῦ ὁποίου ὑπέρτατος σκοπὸς εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ κακοῦ ἀπόσπασις τοῦ ἐλευθέρου πλάσματος καὶ ἡ ἀνάθεσις αὐτοῦ εἰς τὴν ἁγιότητα, εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου τὸ καταστῆναι Θεὸν ἀπετέλει τὸ μέγα ὄνειρον, ὅπερ παρηκολούθει τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἡ ἰδέα, ἥτις ἐγοήτευεν αὐτήν. Ἀλλ' ὁποίαν ἀθλιότητα θὰ προέδιδεν ἡ εἰς τὸ πονηρὸν ὑπακοὴ ἀντὶ τῆς ἀποκηρύξεως αὐτοῦ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις παρέχει εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν θειότητα αὐτοῦ, ὅταν μόνον ἐπιδίδωνται εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ λατρείαν.

Ὁ Ἰησοῦς, καταδειχθεὶς νικητὴς ἐν τοῖς τρισὶν ἀνωτέρω πειρασμοῖς, παρουσιάζεται ἐν τῷ ἠθικῷ κάλλει, ὅπερ θὰ περιβάλῃ βραδύτερον διὰ ἀκτινωτῆς στεφάνης τὸν σύντομον αὐτοῦ βίον καὶ τὴν ἀποστολήν. Ὁλόκληρος ἡ φύσις, ὁλόκληρον τὸ πνεῦμα τοῦ πονηροῦ ἀναλάμπει ἐν τῇ θλιβερᾷ ταύτῃ

σελίδι τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ διδαχθῇ ἐκ ταύτης πρὸς ποίαν φοβερὰν δύναμιν δύναται ν' ἀντιστῇ, ἵνα ἐκπληρώσῃ ἐν τῇ γῇ ταύτῃ τὸ καθῆκον καὶ τὸν προορισμόν. Τὸ πονηρὸν εὑρηται ἐν αὐτῷ συμφυὲς τῇ ὑπάρξει, ταῖς δυνάμεσι, τοῖς ἐμφύτοις αὐτοῦ καὶ λοιποῖς, εὑρηται ἐν τῇ ἀναποσπάστῳ οἰήσει, ἥτις χωρίζει αὐτὸν τοῦ Θεοῦ, προάγει εἰς τὴν ὁμοιότητα, εἰς τὴν ἐπίδειξιν, εἰς πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ὑποθάλψῃ τὸν ἐγωϊσμὸν αὐτοῦ. Αἱ τοῦ πονηροῦ ἐπιθέσεις, κατὰ τῶν ὁποίων ὁ Ἰησοῦς ἠθέλησε ν' ἀντιστῇ, ἀνανεοῦνται ἐν τῷ βίῳ ἑκάστου ἀνθρώπου καὶ παρ' ὁλοκλήρῳ τῇ ἀνθρωπότητι. Ὁ ἄνθρωπος παλαίει πάντοτε μετὰ τοῦ σατανᾶ, οὗτινος αἱ εἰσηγήσεις περιβάλλουσι τὴν γῆν, τὴν ἔρημον ταύτην, ἐν ᾗ παρεδόθημεν εἰς τὴν δοκιμασίαν. Ὁ πονηρὸς γοητεύει ἡμᾶς διὰ τῶν ὀνείρων τῆς φιλοδοξίας, ἐξαίρει ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ἡμῖν, ὃν τρόπον ἐξέπληξε τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους καὶ ὑπισχνεῖται ἡμῖν δόξαν καὶ δύναμιν, ὑπὸ τὸν αὐτὸν πάντοτε ὅρον, νὰ ὑπακούσωμεν καὶ νὰ λατρεύσωμεν αὐτόν. Οἱ τρεῖς οὗτοι πειρασμοὶ ἀποτελοῦσιν ὁλόκληρον τὸν κύκλον τῆς ἡμετέρας ἐνεργείας ἐν ταῖς μετὰ τῆς ὕλης, μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας σχέσεσιν. Ὁ Ἰησοῦς ἠθέλησε νὰ γνωρίσῃ πάντας τούτους καὶ νὰ κατανικήσῃ αὐτούς· τοῦτο εἶναι τὸ σημεῖον, καθ' ὃ κυρίως προσομοιάζει ἡμῖν, πραγματοποιεῖ τὴν ἀληθῆ ἀνθρωπίνην ἡμῶν φύσιν καὶ ἀπομένει ὁ αἰώνιος τύπος τῶν ὑπὸ δοκιμασίαν διατελεσάντων. Τὸ πονηρὸν πνεῦμα δὲν εἰσέδυσεν εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἀπεχώρησεν ἐσαεί· ὁ προσωπικὸς ἀγὼν δὲν θ' ἀνανεωθῇ πλέον: «Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος» (Ματθ. Δ' 11). Οὐδεμία ἄμεσος δύναμις βοηθήσεται πλέον εἰς τὸν διάβολον ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ. «Καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ» (Λουκ. Δ' 13). Ἀλλὰ θὰ τρέμῃ πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῇ προσπελάσει αὐτοῦ θὰ φωνήσῃ: «Τί ἡμῖν καὶ σοί Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς», (Ματθ. Η', 29) ἀποσπῶν ἀφ' ἡμῶν τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων; Μετὰ τὰς θλιβερὰς ταύτας στιγμὰς ἐγεύσατο ἐπὶ τέλους ἐπαισθητῶς ὁ Χριστὸς πᾶσαν θείαν χαράν· οἱ «ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ» (Ματθ. Δ' 11). Τὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ ἦσαν πάντοτε εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ· καὶ κατὰ μὲν τὴν στιγμὴν τοῦ πειρασμοῦ τῇ θελήσει τοῦ Κυρίου συγκαλύπτουσι τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν, τοῦ σατανᾶ ὅμως ἀποκρουσθέντος, ἀναφαίνονται. Οἱ οὐράνιοι οὗτοι ἄγγελοι, μεσάζοντες μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, κομίζουσιν ἡμῖν τὴν δύναμιν καὶ τὴν χαρὰν τοῦ Θεοῦ, ὡς ὁ αἰθὴρ διαχέει εἰς τὸ διάστημα τὸ φῶς καὶ τὸ πῦρ τῶν ἡλίων. Ὁ Ἰησοῦς, ζῶν, συνωδεύετο πάντοτε ὑπὸ τῆς ἀοράτου αὐτῶν φάλαγγος· πολλαχοῦ ἔβλεπεν αὐτοὺς ἄνωθεν φρουροῦντας, ἠσθάνετο τὴν πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ἑτοιμότητα αὐτῶν, ἐξήσκει δι' αὐτῶν τὰ ἔργα τῆς καλοκἀγαθίας καὶ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, θεραπεύων τοὺς ἀσθενεῖς, ἐκβάλλων τὰ δαιμόνια, προσελκύων τοὺς ἁμαρτωλούς, χορταίνων τὰ πλήθη. Καὶ ὅμως καὶ τότε ὅτε ἠδύνατο, ἂν ἤθελε, νὰ πράξῃ τοῦτο, δὲν ἐζήτησε παρὰ τοῦ πατρὸς ν' ἀποστείλῃ αὐτῷ εἰς βοήθειαν τὰς πιστὰς λεγεῶνας. Διά τε αὐτὸν καὶ δι' ἡμᾶς ὁ βίος ἀποτελεῖται ἐκ θλίψεων καὶ χαρᾶς, ἐκ δοκιμασιῶν καταθλιβουσῶν καὶ θριάμβων, προκαλούντων ἔκστασιν. Ἡ ἐν αὐτῷ ὅμως χαρὰ εἶναι βραχεῖα, ἀνακοπὴ μόνον βραχυχρόνιος τῶν ἀπαύστως ἀνανεουμένων ἀγώνων· ἀλλ' ἀρκεῖ εἰς ἐξυπηρέτησιν τῆς θελήσεως. Ἐκ τῆς δοκιμασίας γεννωμένη, σὺν τῇ δοκιμασίᾳ ἀναπτύσσεται καὶ ἀποτελεῖ τὸ βάλσαμον καὶ τὸ ἔλαιον, καυτηριάζει τὰς πληγὰς τῆς τετραυματισμένης ψυχῆς καὶ χρησιμεύει ὡς ὕλη χρίσματος διὰ τὸν ἀθλητήν, ἵνα παρασκευάσῃ τὰ μέλη αὐτοῦ πρὸς σπουδαιοτέρους ἀγῶνας. Οἱ ἐκ πείρας γνωρίσαντες τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ταχθεῖσαν παραμυθίαν, γαλήνην καὶ τὰ ἱερὰ σκιρτήματα ἐν τῇ ψυχῇ τῶν μαρτυρησάντων δούλων αὐτοῦ θὰ κατανοήσωσι τὴν βαθεῖαν σημασίαν τῆς λύσεως τοῦ τοῦ Ἰησοῦ πειρασμοῦ.

Τὸ γεγονὸς ὅμως τοῦτο, τὸ τοσοῦτον μυστηριώδη φέρον χαρακτῆρα ἔν τε τῷ συνόλῳ καὶ ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ, βαθέως παρεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν, οἵτινες ἐθεώρησαν τὴν τοῦ ὑπερφυσικοῦ ἄρνησιν ὡς τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς κριτικῆς αὐτῶν. Καὶ ὅμως τὸ ἀρνηθῆναι τὴν ἀντικειμένην πραγματικότητα τῶν σκηνῶν τοῦ πειρασμοῦ καὶ τὸ κατιδεῖν ἐν αὐταῖς ἐσωτερικὸν μύθου ὅραμα, οὗτινος θέατρον ὑπῆρξεν αὐτὴ ἡ φαντασία τοῦ Ἰησοῦ, ταὐτὸν

τῷ ἐκ προθέσεως καὶ κατ' ἀρέσκειαν κιβδηλεύειν τὰς σκηνὰς ἐκείνας· ἄλλως παιδαριωδῶς ἀπίθανον θὰ ἦτο τὸ ὑποθέσαι, ὡς ὁ γερμανικὸς ἐπειράθη θετικισμός, ὅτι ὁ διάβολος δὲν ἦτον ἄλλο τι εἰμὴ ἀναίσχυντος ἀπεσταλμένος τοῦ ἰουδαϊκοῦ Σανχεδρίν, φανατικός τις καὶ ἰσχυρὸς Φαρισαῖος, ἐντολὴν λαβών ν' ἀποτρέψῃ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ καὶ διαδραματίσας πρὸ αὐτοῦ τὸ τοῦ Σατανᾶ πρόσωπον. Ἄλλοι πάλιν ἐθεώρησαν τὰς ἀνωτέρω περὶ τοῦ πειρασμοῦ σκηνὰς ὡς παραβολὴν μόνον, σκοπὸν ἔχουσαν τὸ διδάξαι τίνι τρόπῳ ἦτο δυνατὸν νὰ κατανικήσωμεν τοὺς πειρασμούς. Ὁ Ἰησοῦς—λέγουσιν οἱ ὀπαδοὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης — ἀφηγήθη τὰ κατὰ τὸν πειρασμὸν εἰς τοὺς μαθητάς, οἱ δὲ τελευταῖοι οὗτοι μετέτρεψαν τὴν ἀφήγησιν εἰς ἱστορικὸν γεγονός. Ἀλλὰ ἐν τίνι ὁ Ἰησοῦς παραβολῇ ἑαυτὸν ἐχρησιμοποίησεν· ἐὰν δὲ τὸ πρᾶγμα τοῦτο δὲν συνέβη πραγματικῶς, ἐὰν δηλ. ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔθηκε πράγματι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν τῇ περὶ τοῦ πειρασμοῦ σκηνῇ κατὰ τὴν περὶ τούτου εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἀφήγησιν, δυσεξήγητον πῶς οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀντικατέστησαν τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου αὐτῶν ἐν τῷ μυθικῷ προσώπῳ τῆς πρωτοτύπου ἀφηγήσεως. Ἡ γαλλικὴ κριτικὴ σχολὴ ἀφ' ἑτέρου εἰς μικρότερον ὑπεβλήθη ἀγῶνα καὶ ἀνεγνώρισε μὲν τὴν πραγματικότητα τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαμονῆς τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν αὐστηρὰν αὐτοῦ νηστείαν, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν (τὰ δόγματα δὲ ταῦτα ἀναπτύσσονται ἐν τῷ τοῦ Ρενὰν Βίῳ τοῦ Ἰησοῦ) μόνη ἡ φαντασία τῶν μαθητῶν ἐφεῦρε τὰς δοκιμασίας, ἅσπερ ὑπέστη ἐν τῷ ἀγρίῳ ἐκείνῳ τόπῳ. Κατὰ τὴν κριτικὴν ταύτην ἡ δημιουργήσασα τὸν μῦθον εἶναι ἡ φαντασία αὕτη τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ· ἀλλ' ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις, ἣν οὐδεμία μαρτυρία ὑποστηρίζει, οὐδεμίαν συνεπείᾳ τούτου ἔχει ἄλλην ἀξίαν, εἰ μὴ ὅτι παρίσταται ὡς μέσον πρὸς ἀποφυγὴν τῶν γεγονότων, ἅτινα ἀντιστρατεύονται πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ γράφοντος. Ἡ ἱστορία ὅμως, οὕτω πως κρινομένη, ἀποβάλλει τὴν πραγματικὴν αὐτῆς σημασίαν, οὕτως ὥστε ἐκ τῶν γεγονότων, ἅτινα αὕτη περιλαμβάνει, οὐδὲν ὑπολη φθήσεται πρὸ τῆς κρίσεως τοιούτων κριτῶν, ἐξαιρέσει ἐκείνων, ἅτινα συμβιβάζονται πρὸς τὴν ἰδιοτροπίαν τῆς κρίσεως αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῶν καταρτιζόμενα φιλοσοφικὰ συστήματα. Ἀλλὰ ἐρωτῶμεν διά τίνος παραδόξου ἀποπλανήσεως προέβησαν οἱ ἀπόστολοι μέχρι τοῦ ὀνειροπολῆσαι τοιαῦτα περὶ τοῦ Κυρίου αὐτῶν; Δὲν ἦτον ἐπιζήμιον δι' αὐτοὺς καὶ σχεδὸν ἱερόσυλον τὸ ἀποδεχθῆναι ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὑπέκυψεν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ πειρασμοῦ; Μόνον τὸ πραγματικὸν ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ αὐτοῖς· ἐὰν δὲ τοιαῦται σκηναὶ ἐπιστεύθησαν, ἐξετέθησαν καὶ ἐγράφησαν, ἡ ἑρμηνεία αὐτῶν ἀδύνατος ἀποβαίνει ἄλλως εἰμὴ διὰτῆς ὑποθέσεως ὅτι αἱ σκηναὶ αὗται πράγματι συνέβησαν. Οἱ τελευταῖοι ἀντιπρόσωποι τῆς γερμανικῆς κριτικῆς σχολῆς (Κάιμ, Ἱστορία Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, Βιβλ. Δ',—Σέγκελ. Ἡ χαρακτηριστικὴ εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ, σελ. 50) ἀπέρριψαν καὶ αὐτοὶ τὸ γράμμα τοῦ ἱστορικοῦ τούτου, κρίνοντες αὐτὸ ἀπαράδεκτον ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ διὰ πρόσωπον ἀπηλλαγμένον τῆς δεισιδαιμονίας, ὡς καὶ ἀνάξιον τοῦ Χριστοῦ· ἐθώρησαν αὐτὸ ὡς δημώδη μῦθον, πειρώμενον ὑπὸ βάναυσον μορφὴν τὴν ἐξεικόνισιν τῶν τε ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σταδίου, ὡς καὶ τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἀγώνων τοῦ Ἰησοῦ. Δύο ζητήματα ὤφειλον κατ' αὐτοὺς νὰ συνταράσσωσι τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ: τὸ καθῆκον τοῦ ἐκπληρῶσαι τὸ πρόσωπον τοῦ Μεσσίου καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀναγκαίων μέσων πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προσώπου τούτου. Ἐν τοῖς δύο τούτοις ζητήμασιν ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐσωτερικῶν μαχῶν, δι' ὧν ὁ Ἰησοῦς θὰ ἐπετύγχανε μετὰ κόπου τῆς πλήρους γνώσεως τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς πραγματώσεως τούτου, ἀλλὰ τὰ εὐαγγελικὰ μνημεῖα οὔτε τὸ ἐλάχιστον περιέχουσιν ἴχνος τῶν τοιούτων ἀνθρωπίνων ἀτελειῶν τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Χριστός, ὃν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς κριτικῆς ταύτης σχολῆς ζωγραφοῦσι, δὲν εἶναι πλέον ὁ ἀληθής, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὴν φαντασίαν τῆς κριτικῆς· δυνατὸν νὰ ὁμοιάζῃ τὸν ἄνθρωπον, οἷον γινώσκομεν αὐτὸν ἐν ἡμῖν μετὰ πεπερασμένου πνεύματος καὶ πολλῷ μᾶλλον πεπερασμένης θελήσεως, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ τύπος ἀνθρώπου, οἷον τὸ Εὐαγγέλιον ἀπεκάλυψε καὶ οἷον ὁ Ἰησοῦς ἐπραγμάτωσεν. Ἡ ρητή, λεπτομερὴς καὶ τοσοῦτον σύμφωνος κατὰ βάθος μαρτυρία τοῦ Ματ-

θαίου καὶ τοῦ Λουκᾶ δὲν ἐπιτρέπει ποσῶς τὴν ἀπόρριψιν ἀφηγήσεως, ἡ ἀρχὴ τῆς ὁποίας εἰς αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν μόνον ἀνάγεται· ἀλλ' ἰδοὺ οὐσιαστικωτέρα μαρτυρία περὶ τῆς πραγματικότητος τοῦ πειρασμοῦ. Ἐν τίνι ἐποχῇ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπέστη ἀδυνατοῦμεν ἀκριβῶς νὰ εἴπωμεν ἐλλείψει ἀκριβῶν δεδομένων· πιθανῶς τοῦτο ἔπραξε κατὰ τὸ Πάσχα ἐκεῖνο τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, ὅτε τοσαύτη θλῖψις καὶ ἀγάπη κατέκλυσε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἣν καὶ διήνοιξεν εἰς τοὺς μαθητὰς μετὰ τῆς ὑψίστης ἐμπιστοσύνης ὡς καὶ κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν στιγμήν, ὅτε, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς φοβερὰς δοκιμασίας, εἰς ἃς θὰ ὑπεβάλλοντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς λέγων: «Ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰωάν. ΙΣΤ', 33). Διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ τούτων δὲν ὑπηνίσσετο πράγματι τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐκείνῃ διατριβήν, καθ' ἣν ἐνίκησε τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου, ἤτοι τὸν σατανᾶν; Τοῦτο καταρρίπτει πάσας τὰς πανουργίας τοῦ πονηροῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἀδιακόπως καταδιώκει τὸ ἔργον καὶ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ βάπτισμα καὶ ὁ πειρασμὸς διαδέχονται ἄλληλα ἐν τῇ πραγματικότητι τῆς ἱστορίας, ὃν τρόπον καὶ ἐν ταῖς εὐαγγελικαῖς ἀφηγήσεσι· τὸ ἓν εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, τὸ ἄλλο ἡ ἐκδήλωσις τοῦ πονηροῦ· τὸ ἓν καταδείκνυσιν ἡμῖν τὴν θείαν υἱότητα τοῦ Ἰησοῦ, τὴν ἄπειρον αὐτοῦ δύναμιν, τὸ ἕτερον τὴν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν δοκιμασίαν παραδεδομένην ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὸ κώλυμα, ὕπερ θ' ἀνατρέψῃ. Τὰ δύο ταῦτα πνεύματα, ἅτινα παράσσονται ἐν ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ καὶ ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ ἀνθρωπότητι ἀποτελοῦσι διὰ τῶν ἀδιακόπων αὐτῶν ἀγώνων τὴν μεγάλην ἐν τῇ ἱστορίᾳ πάλην. Ὁ θέλων νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸ πρῶτον ὀφείλει νὰ δεχθῇ τὸν Χριστόν, ὁ δ' ἐπιθυμῶν νὰ καταντικήσῃ τὸ δεύτερον ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὀφείλει νὰ ζητήσῃ τὴν πρὸς τοῦτο δύναμιν. Τοιοῦτο τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τοὺς μάρτυρας τοῦ βίου αὐτοῦ, κατ' ἐκείνους, οἵτινες ἀπεικόνισαν αὐτὸν ἐν τῷ οὐδῷ τοῦ σταδίου ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις εἰκόσι, ταῖς ἱερουργικὸν φερούσαις χαρακτῆρα.

4. Ἀρχαὶ τοῦ δημοσίου βίου τοῦ Ἰησοῦ.—Αἱ ἀρχαὶ τοῦ δημοσίου βίου τοῦ Ἰησοῦ περιλαμβάνουσι περίοδον 14 ἕως 15 μηνῶν ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς ἐρήμου μικρὸν πρὸ τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 28 μέχρι τῆς φυλακίσεως Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Πουρὶμ τοῦ ἔτους 29. Τὰ τρία πρῶτα Εὐαγγέλια κατέστησαν τὸ τελευταῖον τοῦτο γεγονός, δι' οὗ περατοῦται ἡ ἀποστολὴ τοῦ Προδρόμου, ἀφετηρίαν τῆς ἀποστολικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀφηγήσεως αὐτῶν (Ματθ. Δ', 12, Μάρκ. Α', 14, Λουκ. Δ', 14), οὐδὲν ὅμως λέγουσι περὶ τῆς ἀρχικῆς φάσεως, ἣν ὑποτιθέασιν· αὕτη δὲ θὰ ἦτο καθ' ὁλοκληρίαν ἄγνωστος ἡμῖν, ἐὰν ὁ συγγραφεὺς τοῦ τετάρτου βιβλίου, συμπληρῶν τοὺς προκατόχους αὐτοῦ, δὲν ἀφηγεῖτο ἡμῖν σαφῆ τινα καὶ λίαν χαρακτηριστικὰ τῆς ἀρχικῆς ταύτης φάσεως. Ὁ Ἰωάννης, πιστὸς εἰς τὴν μέθοδον αὐτοῦ, ἀποδεικνύει καθαρῶς τὰς διαφόρους τοῦ Ἰησοῦ περιπετείας, ἐξακριβόνει τὴν ὥραν καὶ τὰς ἡμέρας, ἀφηγεῖται διὰ μακρὸν οἰκείας συνδιαλέξεις, αἵτινες φαίνονται μόνον αὐτῷ ἐμπιστευτικῶς ἀνακοινωθεῖσαι, διότι καὶ μόνος αὐτὸς ἐκτίθησιν αὐτάς. Τὰ πάντα ἐν ταῖς σελίσιν αὐτοῦ προδίδουσι τὸν μάρτυρα. Μετὰ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ νηστείαν καὶ τὸν πειρασμὸν ὁ Ἰησοῦς ὑπέστρεψε μόνος εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου ἐν τοῖς πέριξ τῆς Βηθαβαρᾶς, ὅπου ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ βαπτίσματος δὲν ἔπαυσε μαρτυρῶν περὶ αὐτοῦ. Ἡ συνάντησις τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὄψις τοῦ οὐρανοῦ ἠνεῳγμένου, ἡ φωνὴ τοῦ Πατρός, κατερχομένου ὁρατῶς ἐπὶ τοῦ Μεσσίου, ἐμεγάλυναν τὸν προφήτην, γενόμενον πλέον πρῶτον εὐαγγελιστὴν τῆς νέας ἐποχῆς. Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ πρόγονοι αὐτοῦ προφῆται μακρόθεν εἶδον, οὗτος βλέπει, ἅπτεται καὶ κηρύσσει αὐτά. Ἡμέραν τινὰ ὁ Ἰωάννης παρετήρησε τὸν Ἰησοῦν ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν· τοῦτο συνέβη μετὰ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ νηστείαν καὶ τὸν πειρασμόν. Ὁ προφήτης ὅλος ἐν τῷ Ἰησοῦ γενόμενος καὶ δεικνύων αὐτὸν εἰς τοὺς περιεστῶτας φωνεῖ: «Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάνν. Α', 36). Τοιοῦτο τὸ πρῶτον ὄνομα, ὅπερ ἐδόθη τῷ Ἰησοῦ κατὰ τὴν εἰς τὸν δημόσιον βίον εἴσοδον. Οὐδὲν ἐξέφραζε κάλλιον τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν καὶ τὸν οἰκεῖον χαρακτῆρα ἐκείνου, ὅστις, παραδεδομένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν θυσίαν, εἶχεν εἴπει τῷ Ἰωάννῃ: «Οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν

πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην (Ματθ. Γ', 15). Ἡ σκηνὴ τοῦ βαπτίσματος καὶ τὰ μεγάλα περὶ τοῦ Ἰησοῦ ῥήματα τοῦ Ἰωάννου καθίστων τὸ περὶ τῆς ἐπουρανίου βασιλείου μυστήριον ἀκαταληπτότερον ἔτι. Πῶς ὁ ἄσημος οὗτος ἐργάτης τῆς Γαλιλαίας, ὁ Ναζωραῖος οὗτος ἠδύνατο νὰ ᾖ ὁ Μεσσίας, ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ σωτηρία τοῦ Ἰσραήλ; ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπεκαλύπτετο εἰσέτι· τὰ πλήθη διήρχοντο πρὸ αὐτοῦ ἐκπεπληγμένα, ἀλλ' ἀγνοοῦντα καὶ μὴ κατανοοῦντα αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶχεν ἐγκαταλίπει τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου. Ἡμέραν τινὰ ἐπορεύετο κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ· ὁ ἥλιος ἦν ἐν τῇ δύσει, τὰ πλήθη εἶχον ἀποσυρθῇ. Ὁ Ἰωάννης, αὐτόθι εὑρισκόμενος μετὰ δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἔβλεπε τὸν Σωτῆρα περιπατοῦντα. Ἡ αὐτὴ ἐντύπωσις, ἥτις εἶχε καταλάβει αὐτὸν τὴν προτεραίαν, συγκινήσασα προέτρεψεν αὐτὸν νὰ φωνήσῃ ἐκ νέου: «Ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ». Οἱ δύο μαθηταὶ ἤκουσαν τὸ ῥῆμα τοῦ Ἰωάννου· ὁ τόνος τῆς φωνῆς τοῦ διδασκάλου αὐτῶν συνεκίνησεν αὐτούς, οἵτινες ὑπὸ τῆς ὄψεως τοῦ Ἰησοῦ ἑλκυσθέντες, ἐγκατέλιπον τὸν διδάσκαλον αὐτῶν καὶ ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν. Ὁ Ἰησοῦς στραφεὶς εἶδε τοὺς δύο τούτους ἀκολουθοῦντας αὐτὸν καὶ εἶπε: «Τί ζητεῖτε;» Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν: «Ραββί... ποῦ μένεις;» Ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη: «Ἔρχεσθε καὶ ἴδετε». (Ἰωάν. Α', 36 κ. ἑ.). Πράγματι μετέβησαν καὶ εἶδον ποῦ κατῴκει καὶ ἔμειναν μετ' αὐτοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. «Ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη». Ὁ τοιαύτην ζωγραφήσας εἰκόνα, τοσοῦτον λεπτομερῆ, τοσοῦτον σοβαρὰν τὸν χαρακτῆρα καὶ τοσοῦτον θαυμασίαν τὸν χρωματισμόν, ἦν εἷς τῶν μαθητῶν, οἵτινες ἔτυχον τῆς φιλοξενίας τοῦ Ἰησοῦ. Αὕτη ἀπετέλεσε δι' αὐτὸν ἄληστον στιγμήν· ἐνεθυμήθη τὴν ὥραν τῆς συναντήσεως, τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς ἑσπέρας, καθ' ἣν ὠχριᾷ τὸ φῶς καὶ καθ' ἣν ἡ σιγὴ καὶ ἡ ἠρεμία ὑποβοηθοῦσι τὴν οἰκειότητα τῆς ἀναστροφῆς. Μολονότι δὲ δὲν ἀποκαλύπτει ἑαυτόν, εὐχερῶς ὅμως ἀνακαλύπτεται ἐν αὐτῇ αὐτοῦ τῇ ἐπιφυλακτικότητι: εἶναι ὁ Ἰωάννης ὁ ἀγαπητότερος τῶν μαθητῶν, ὁ πρῶτος ἐκλεγεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, ἐκ Γαλιλαίας καταγόμενος, υἱὸς ἁλιέως καὶ ἁλιεὺς καὶ αὐτός. Ἄγνωστον τί ἤκουσε κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Κυρίου. Μία μόνον λέξις ὑποδηλοῖ σαφῶς ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐξήσκησε βαθὺ θέλγητρον ἐπὶ τῶν δύο ξένων· τὰ ῥήματα αὐτοῦ διεφώτισαν αὐτούς· ἐπίστευσαν εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ. Πράγματι, τῆς πρωΐας ἐπιστάσης, ὁ εἷς τῶν δύο τούτων, Ἀνδρέας, Γαλιλαῖος καὶ αὐτὸς καὶ ἁλιεὺς ἐπίσης ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Τιβεριάδος, ἔσπευσεν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἅμα ὡς συνήντησε τὸν Σίμωνα (οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ), εἶπεν αὐτῷ: «Εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν... καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας δὲ αὐτῷ Ἰησοῦς εἶπε, Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς (ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος» (Ἰωάν. Α' 42—44). Ἡ εἰς αὐτὸν ἀπόδοσις τοῦ ὀνόματος τούτου ἐσήμαινε μέχρι τίνος βάθους ἀνέγνω ὁ Ἰησοῦς τὰ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ.

Οἱ γερμανοὶ κριτικοί, οἵτινες οὐδέποτε ἐπαύσαντο ἀντιτάσσοντες τὰ συνοπτικὰ Εὐαγγέλια πρὸς τὸ τοῦ Ἰωάννου, θυσιάζοντα ἐκεῖνα εἰς τοῦτο ἢ ἀντιστρόφως ἀναλόγως τῶν προτιμήσεων αὐτῶν, εἰς σοβαράν, λέγει ὁ πατὴρ Διδών, προέβησαν περιφρόνησιν. Συνέχεαν τὴν ἀφήγησιν τῆς κλήσεως τῶν μαθητῶν, ὡς ἐκτίθεται παρὰ τοῖς πρώτοις εὐαγγελισταῖς Ματθαίῳ (Δ', 18--22), Μάρκῳ (Α', 16 κ. ἑ.) καὶ Λουκᾷ (Ε', 2—11), μετὰ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Ἰωάννου καὶ ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσιν ἐν ταῖς ἀφηγήσεσι ταύταις ἓν γεγονὸς διαφόρως ἐκτιθέμενον. Φυσικῶς εὐχερῶς ἠδύναντο νὰ σημειώτωσι τὰς ἐν τούτῳ διαφορὰς καὶ ἐναντιώσεις ὡς καὶ τὸ ἀσυμβίβαστον αὐτῶν. Ἀμερόληπτος ὅμως μελέτη τῶν δύο κειμένων οὐδαμῶς ἐπιτρέπει νὰ πιστεύσῃ τις εἰς τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς καὶ μόνου γεγονότος. Ἡ πρόσκλησις τοῦ πρώτου μαθητοῦ, οἵαν ἀφηγεῖται αὐτὴν ὁ Ἰωάννης, εἶναι ἀπολύτως διακεχριμένη καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον καὶ ὡς πρὸς τὸν τόπον καὶ ὡς πρὸς αὐτὰς τὰς λεπτομερείας ἀπὸ τῆς δευτέρας ἀφηγήσεως, τῆς ἐν τοῖς συνοπτικοῖς ἀπαντώσης. Τὰ δύο γεγονότα συμπληροῦσι καὶ ἑρμηνεύουσιν ἄλληλα, οὐδαμῶς δὲ καταστρέφονται ὑπ' ἀλλήλων· δὲν πρέπει νὰ θυσιάσωμεν τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο, ἀλλὰ νὰ προσεγγίσωμεν αὐτὰ πρὸς ἄλληλα. Ἐνταῦθα ὡς ἐν πλείσταις ἄλλαις περιπτώσεσιν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης συμπληροῖ τὰ ἐν τοῖς συνοπτικοῖς ἐκτι-

Δημοσιεύσεις Βιβλικής Επιστήμης
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΙΤΣΙΚΑΣ

θέμενα. Ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ ὡς Μεσσίου παρετηρήθη ἐν τῷ βάθει τῆς κοιλάδος ταύτης τοῦ Ἰορδάνου, ἐν τῷ σημείῳ ἐκείνῳ, ὅπου τὸ ῥῆμα τοῦ βαπτιστοῦ προύκάλεσε ζέσιν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ Ἰσραήλ. Ἤδη τρεῖς ἔχει νεοφύτους. Τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν προσέλαβε τὸν Πέτρον, προσβλέψας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἣν δὲν εἶχεν ἐπανίδει ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ βαπτίσματος, ἠθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ ἐκεῖ· εὑρίσκετο δὲ καθ' ὁδόν, ὅτε ἄλλος Γαλιλαῖος, ὁ Φίλιππος, συμπατριώτης τοῦ Ἀνδρέου καὶ Πέτρου, κατοικῶν, ὡς καὶ αὐτοί, ἐν τῇ κώμῃ Βηθσαϊδᾷ, ἐφάνη ἐν τῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης. Τοῦτον ὁ Ἰησοῦς προσείλκυσε διὰ τῆς ἑξῆς λακωνικωτάτης προσκλήσεως: «Ἀκολούθει μοι» (Ἰωαν. Α', 44). Ἡ πρόσκλησις τοῦ Ἰησοῦ ἔχει τι τὸ μειλίχιον ἅμα καὶ ἀκατανίκητον· συγκινεῖ τὴν καρδίαν καὶ προσελκύει αὐτήν. Ὁ Φίλιππος ἐγένετο μέτοχος τῆς νεωστὶ γεννωμένης πίστεως καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν ἑταίρων αὐτοῦ. Πράγματι αὐτὸς οὗτος, συναντήσας Ναθαναήλ τινα, υἱὸν τοῦ Τολμαίου (ἡ παγκόσμιος παράδοσις ἑταύτισε πάντοτε τὸν Ναθαναὴλ καὶ τὸν Βαρθολομαῖον· Ναθαναὴλ εἶναι κύριον ὄνομα, Βαρθολομαῖος δὲ — Βαρ-Τολμαῖν — τὸ πατρωνυμικὸν ὄνομα. Ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τῶν 12 ἀποστόλων παρὰ τῷ Ματθαίῳ [Ι', 2, 3] ὅπου οἱ ἀπόστολοι ὀνομάζονται ἀνὰ δύο, ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Βαρθολομαῖος ἀναφέρονται πάντοτε ὁμοῦ. Οἱ ἐξηγηταὶ ὁμοφώνως σχεδὸν ἀνεγνώρισαν τὸν Ναθαναὴλ τοῦ Ἰωάννου ὡς τὸν Βαρθολομαῖον τοῦ Ματθαίου καὶ τῶν συνοπτικῶν), εἶπεν αὐτῷ: «Ὃν ἔγραψε Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται εὑρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ». Τὸ ὄνομα τῆς Ναζαρὲτ ἐσκανδάλισε τὸν Ναθαναήλ, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφώνησεν: «Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι;». Ἡ Γαλιλαία ἕνεκα τοῦ μετ' ἐθνικῶν ἀναμίκτου αὐτῆς πληθυσμοῦ περιεφρονεῖτο ὑπὸ τῶν φανατικῶν Φαρισαίων, ἐφ' ᾧ καὶ ἔλεγον: «Προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται» (Ἰωαν. Ζ', 93). Τὸ λόγιον ἀπετέλεσε παροιμίαν, ἡ δὲ Ναζαρέτ, πόλις ἀφανής, ἄγνωστος τῇ Γραφῇ, ἀπέβη ἰδιαζόντως ἀντικείμενον τῆς τοιαύτης εὐσεβοῦς περιφρονήσεως τῶν ὀρθοδόξων. Ἐπὶ τέλους καὶ ὁ Ναθαναὴλ προσῆλθε τῷ Ἰησοῦ. Ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀφηγήσεως τοῦ πράγματος τούτου τεκμηριοῦται ὅτι ἡ περὶ τὸ γνωρίζειν δύναμις τοῦ Ἰησοῦ δὲν ὑπέκειτο ποσῶς εἰς τοὺς συνήθους ὅρους τῆς παρουσίας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁ Ἰησοῦς, μακρόθεν ἰδὼν τὸν Ναθαναήλ, ἐμάντευσε τὰς ἐσωτερικὰς αὐτοῦ σκέψεις (Ἰωαν. Α', 48 κ. ἑ.). Τοῦτο ἔσχε τὸ ἑξῆς ἀποτέλεσμα, ὅτι ὁ Ναθαναὴλ ἐφώνησε: «Ραββὶ σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ». Εἰς ἀπάντησιν ὁ Ἰησοῦς εἶπε τότε ἐν ἄλλοις καὶ τοὺς μυστηριώδεις ἐκείνους λόγους: «Ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου» (Ἰωάν. Α', 52), λόγους πλήρεις ἀμέτρου ἐλπίδος. Οὐδὲν ὃν δύναται ν' ἀναπτυχθῇ ἄνευ ἐλπίδος, ὁ δὲ Ἰησοῦς, γινώσκων τοῦτο, προύκάλεσεν ἔκλαμψιν αὐτῆς ἐν τοῖς ὄμμασι τῶν νέων μαθητῶν. Ἀφ' ὅτου ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκ Ναζαρέτ, ἵνα μεταβῇ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ καὶ δεχθῇ τὸ βάπτισμα, σοβαρὰ γεγονότα ἐπῆλθον· αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐκδηλωθεὶς ἐν αὐτῷ κατέστησεν αὐτὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐπανῆλθεν εἰς Γαλιλαίαν, ἀκολουθούμενος ὑπό τινων ἀγνώστων μαθητῶν, ἡ φήμη αὐτοῦ ἦτο ἤδη ἐκεῖ διαδεδομένη, ἡ μικρὰ ὅμως πόλις τῆς Ναζαρὲτ δὲν εἶχε δεχθῇ τὰς κοινὰς ἐκείνας φήμας, τὰς τοσοῦτον κολακευτικὰς διὰ τὸν υἱὸν τοῦ τέκτονος, ὡς ἐκαλεῖτο. Καὶ βραδύτερον ἔτι, ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐδικαιολόγησε τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ διὰ λαμπρῶν σημείων, ἡ ἀφανὴς αὐτοῦ καταγωγή, τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ὡς τέκτονος κλπ. ἀπετέλουν σκάνδαλον διὰ τοὺς Ναζωραίους. Ἡ ζηλοτυπία, αἱ μικραὶ τοῦ χωρίου προλήψεις καὶ λοιπὰ ἐτύφλωσαν αὐτοὺς καθ' ὁλοκληρίαν· ἀλλ' ἐὰν ὁ Ἰησοῦς δὲν κατενοήθη ἐν τοῖς τόποις τούτοις, ὅπου διῆλθε τὴν παιδικὴν καὶ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν, μεθ' ὁπόσης συγκινήσεως ἐγένετο τοὐναντίον δεκτὸς ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἐπαναβλεπούσης ἐκεῖνον, ὃν ἐγέννησε καὶ ἀνέθρεψε, καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν ἐπραγμάτωσεν ἐπὶ τέλους πάσας τὰς μητρικὰς ἐλπίδας, ἃς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐνέκλειεν αὕτη ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Ἐκ τῶν Εὐαγγελίων συμπεραίνομεν ὅτι, ἐκ τοῦ Ἰορδάνου εἰς Γαλιλαίαν ἐπιστρέφων, ὁ Ἰησοῦς βραχεῖαν ἐποιήσατο παρείαν, διότι τὴν τρί-

την μετὰ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Φιλίππου ἡμέραν ἀναφαίνεται ἐν τῇ κώμῃ Κανᾷ. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ, προλαβοῦσα αὐτόν, εὑρίσκετο ἐκεῖ παρὰ συγγενέσιν ἢ φίλοις. Ἐκ τῆς σιγῆς, ἥτις περὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς τηρεῖται, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦν τότε χήρα καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀτυχήματος τούτου ἔζη μόνη μετὰ τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰωσὴφ καὶ ἡ κηδεία αὐτοῦ διὰ μακρῶν ἐκτίθενται ἐν τοῖς ἀποκρύφοις· τὸ εὐλαβὲς ὅμως τοῦτο μύθευμα, λέγει ὁ Διδών, ὅπερ δὲν στερεῖται μεγαλείου, δὲν δύναται νὰ γείνῃ ὅλως ἀποδεκτὸν ὑπὸ ὑγιοῦς κριτικῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μαρία ἀπείρους εἶχε συγγενεῖς ἐκ τοῦ Ἰωσήφ, λίαν πιθανὸν ὅτι πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀπομονώσεως ἐγένετο δεκτὴ παρά τινι συγγενεῖ οἰκογενείᾳ. Ἡ τῆς Γαλιλαίας Κανᾶ εὑρηται εἰς ἀπόστασιν 2 ὡρῶν ἀπὸ τῆς Ναζαρέτ (Σημειωτέον ὅτι πολλοὶ συνέχεαν τὴν Κανᾶν ταύτην πρὸς τὴν ἐν Τύρῳ Κανᾶν καὶ ἀντὶ τῆς Κὲφρ-Κανᾶ, κώμης, ἐν ᾗ ὁ Ἰησοῦς μετέβαλε τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον, ἐπειράθησαν ν' ἀνεύρωσι τὴν ἀληθῆ Κανᾶν ἐν τῇ Κανᾷ-ἐλ-Τζελίλ, κειμένῃ εἰς ἀπόστασιν 9 μιλίων πρὸς Β τῆς Ναζαρὲτ καὶ 5 1/2 μιλίων ἀπὸ τῆς Σεφόριδος. Αὕτη εἶναι καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ροβινσῶνος [Βιβλικαὶ ἔρευναι ἐν Παλαιστίνῃ, τόμ. Α', σελὶς 347]· ἀλλ' ἡ προσεκτικὴ ἐξέτασις τῶν ὁμοφώνων σχεδὸν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων προσκυνητῶν ἀπὸ τοῦ ΣΤ' μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀποδοχὴν τῆς γνώμης ταύτης· ἄλλως ἐνῷ ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς Κανᾶ-ἐλ-Τζελὶλ δὲν φέρονται ἴχνη εὐαγγελικοῦ γεγονότος αἱ ἐν Κὲφρ-Κανᾶ, ἀνασκαφαὶ ἀπεκάλυψαν τὰς βάσεις ναοῦ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κωνσταντίνου, ὡς τεκμηριοῦται ἐκ τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἀνεκαλύφθησαν αὐτόθι, πάντες δὲ οἱ χριστιανοὶ τῆς Παλαιστίνης τιμῶσιν αὐτὸν ὡς τὸν ὑπὸ τῆς Ἑλένης αὐτόθι ἱδρυθέντα εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἐν Κανᾷ θαύματος). Σήμερον ἡ Κανὰ ἀποτελεῖ ἄθλιον χωρίον καὶ ἄθροισμα πτωχῶν ἀνατολικῶν οἰκιῶν, ἡ δι' αὐτῆς ὅμως διάβασις τοῦ Ἰησοῦ ἀπηθανάτισεν αὐτήν. Αὐτόθι ὡς καὶ ἄλλοτε μικρὸς ναός, ἀνεγηγερμένος ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ λαοῦ τῆς Ἑλένης, μαρτυρεῖ μετὰ 19 ὅλους αἰῶνας τὴν ἀνεξάλειπτον ζωτικότητα τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ τὴν εἰς Κανᾶν μετάβασιν ταύτην τοῦ Ἰησοῦ ἐτελέσθη, ὡς εἴρηται, καὶ τὸ θαῦμα τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον ἐν οἴκῳ, ἔνθα ἐτελεῖτο γάμος, εἰς ὃν εἶχε προσκληθῇ καὶ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὡς παρὰ τῷ εὐαγγελιστῇ ἐκτίθεται (Ἰωάν., Β' 1, κ. ἑ.). Ὁ Ἀρχιτρίκλινος ἠγνόει τὰ γενόμενα, ἀλλ' οἱ ὑπηρέται, οἱ ἀντλήσαντες τὸ ὕδωρ, ἐγίνωσκον τὴν τοῦ θαύματος τέλεσιν. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐξεπλάγησαν ἐπὶ τῷ θαύματι· ἦν δὲ ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ὁ Κύριος ἀπεκάλυπτεν αὐτοῖς τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς, μικρὸν μόνον ἐν Κανᾷ διαμείνας, δὲν ὑπέστρεψεν εἰς Ναζαρέτ, ἀλλὰ κατῆλθεν εἰς Καπερναούμ, συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν μαθητῶν. Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται ὅμως τὸ ταξείδιον τοῦτο μετ' ἐκείνου, ὅπερ ἐποιήσατο βραδύτερον χάριν τῆς ἐκεῖ ἐγκαταστάσεως αὐτοῦ. Ἡ ἀπὸ Κανᾶς εἰς Καπερναοὺμ ἀπόστασις εἶναι ἴση πορείᾳ μιᾶς ἡμέρας· ἡ ὁδὸς διέρχεται μετ' ἐλιγμῶν διὰ μέσου τῶν λόφων κατάντης πάντοτε καὶ ἐπὶ τέλους χωρεῖ μεταξὺ δύο βραχωδῶν ὄγκων, τῶν ὁποίων αἱ ἀπόκρημνοι πλευραί, προσομοιάζουσαι πρὸς γιγαντώδη τείχη, μετ' ἀπείρων σπηλαίων, ἀποτελοῦσι τὸ Οὐαδὶ-ἐλ-Χαμάμ. Ἡ μικρὰ συνοδία, διελθοῦσα τὰ Μάγδαλα καὶ τὴν Βηθσαϊδᾶν, ἀφίκετο περὶ τὴν ἑσπέραν εἰς Καπερναούμ. Ὁ Ἰησοῦς εὑρίσκετο ἐν τῇ χώρᾳ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰωάννου, ἡ τοῦ Ἀνδρέου, τοῦ Σίμωνος καὶ τοῦ Φιλίππου κατῴκουν ἐν Βηθσαϊδᾷ, ἀλλ' ὁ Σίμων, νενυμφευμένος, εἶχεν οἶκον ἐν Καπερναούμ. Σκοπὸς τοῦ Ἰησοῦ ἦτο νὰ συσφίγξῃ τοὺς δεσμοὺς τοῦ διδασκάλου μετὰ τῶν νεαρῶν αὐτοῦ μαθητῶν καὶ νὰ παρασκευάσῃ μακρόθεν τὴν μέλλουσαν αὐτῶν κατοικίαν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς αὐτόθι παρουσίας αὐτοῦ οὐδεμία διεδόθη ἀνὰ τὴν πόλιν φήμη. Ὁ Ἰησοῦς ἑτέρας ἐνεφορεῖτο σκέψεως, προσέβλεπε δηλ. εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν ναόν. Ἐκεῖ κυρίως ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ἔθνους, ἐν τῇ μητροπόλει, ἐνώπιον τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἱεραρχίας ἔμελλε ν' ἀναλάμψῃ. Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἤνοιξε τὰς ὁδούς· ὁ Χριστός, ὁ Κύριος, δύναται πλέον νὰ ἐμφανισθῇ. Ἡ εὐκαιρία παρουσιάσθη ἀφ' ἑαυτῆς· τὸ Πάσχα τοῦ ἔτους 28 προσήγγιζεν, οἱ δὲ προσκυνηταὶ διωργάνουν συνοδίας ἐν πᾶσι τοῖς σημείοις τῆς Γαλιλαίας. Ὁ Ἰησοῦς, ἀκολουθῶν τὴν ὁδὸν τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰορδάνου, ἀνεχώρησεν εἰς

Ἱεροσόλυμα ἐν συνοδίᾳ τῶν μαθητῶν. Ἐκ τῶν τριῶν ὁδῶν, αἵτινες ἄγουσιν ἐκ Γαλιλαίας εἰς Ἱεροσόλυμα, ἡ τρίτη ἔβαινε κατὰ μῆκος τῆς λίμνης Γενισαρέτ, εἰσήρχετο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰορδάνου, διήρχετο πρὸ τῆς Σκυθοπόλεως καὶ τῆς Ἀρχελαΐδος, παρήρχετο τὸ ὄρος Σαρταβάχ, κατήρχετο εἰς Φασηλίδα καὶ Ἱεριχὼ καὶ εἶτα ἀνήρχετο πάλιν διὰ μέσου τῆς ἐρήμου, διὰ τῆς Βηθανίας καὶ τῆς Βηθφαγῆς μέχρι τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν· αὕτη ἦν ἡ ὁδὸς τῶν συνοδιῶν, αἵτινες ἀνεχώρουν ἐκ τῶν δυτικῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης· ταύτην δὲ ἠκολούθησε καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἀναχωρῶν ἐκ Καπερναούμ.

5. Ὁ Ἰησοῦς ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ 781. — Τὸ ἀπὸ Καπερναούμ εἰς Ἱεροσόλυμα ταξείδιον περιλαμβάνει 4 ἢ 5 σταθμούς, οὐδὲν ὅμως γινώσκομεν ἐκ τῶν ἐπεισοδίων, ἅτινα ἐσημείωσαν τὴν πορείαν ταύτην, τοὺς διαφόρους σταθμοὺς τοῦ Ἰησοῦ, τὰς διαλέξεις αὐτοῦ, τὰς σκέψεις καὶ τὰς προσευχάς, διότι δὲν διήρχετο πλέον ἀπαρατήρητος ὡς ἄλλοτε, ἀλλ' ἡ φήμη αὐτοῦ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα διεδίδετο καὶ πάντες, καθορῶντες αὐτὸν ἐν συνοδείᾳ τῶν μαθητῶν, ἔλεγον: «Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας» (Ματθ. ΚΑ', 11). Τοιαύτη ἦτο ἡ συρροὴ τῶν προσκυνητῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἕνεκα τοῦ πάσχα, ὥστε οἱ πλεῖστοι αὐτῶν κατέλυσαν ἔξω τῶν τειχῶν ἐν τοῖς προαστείοις, ταῖς ἐπαύλεσι καὶ ταῖς στηθείσαις σκηναῖς. Οἱ Γαλιλαῖοι ἐγκαθίσταντο ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν πρὸς τὴν Βηθφαγὴν καὶ τὴν Βηθανίαν. Φαίνεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐφιλοξενήθη παρὰ τῷ φίλῳ αὐτοῦ Λαζάρῳ ἐν Βηθανίᾳ καὶ ὅτι ἐκεῖθεν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Τηρουμένης τῆς ὁδοῦ ἐκείνης, ἥτις διέρχεται διὰ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ἅμα ὡς φθάσῃ τις εἰς τὴν κορυφήν, καθορᾷ τὴν Ἱερουσαλὴμ πρὸς Δ, καταλαμβάνουσαν πέντε λόφους διὰ τῶν ἀνακτόρων, τῶν πύργων καὶ τῶν ἀνδήρων αὐτῆς, περιβάλλουσαν δὲ ταῦτα δι' ὑψηλῶν τειχῶν. Τὸ σύνολον τῶν πολυαρίθμων οἰκοδομημάτων μακρόθεν καθορώμενον ἦν ἐπιβάλλον καὶ εἶχε τὴν ἐπιβλητικὴν ὄψιν φρουρίου καὶ τὸν ὑπερήφανον χαρακτῆρα ἀνακτόρων. Ὁλόκληρος ἡ ψυχή, ὁλόκληρον τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν πνεῦμα τοῦ Ἰσραὴλ παρίστατο ἐκεῖ. Ὁ ναὸς τῶν Ἰουδαίων ἀναμιμνήσκει τοὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς ὅλης ἀρχαιότητος. Μία μόνον ἰδέα ἐμπνέει τὴν ἀρχιτεκτονικὴν αὐτῶν, ἀποτελοῦσι δηλ. κατ' οὐσίαν οἶκον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰησοῦς, ἀφικόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, μετέβη κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν ναόν (Ἰωάν. Β', 14 κ. ἑ.). Κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν μεγάλων ἑορτῶν καὶ τοῦ πάσχα ἰδίως τὸ πλῆθος συνωθεῖτο ὑπὸ τὰς εὐρείας στοάς, ἀποτελοῦν θορυβώδες ρεῦμα λαοῦ. Ἐκεῖ οἱ κερματισταὶ ἔστησαν τὰς τραπέζας αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ μόνον δι' ἱερῶν χρημάτων ἔδει ν' ἀγοράζωνται τὰ πρὸς ἐξαγνισμοὺς καὶ θυσίας ἀπαιτούμενα, οἱ κερματισταὶ ἀντήλλασσον τὰ νομίσματα τῶν ἐθνικῶν καί, περιφρονοῦντες τὸν νόμον, μετέβαλλον τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς ἐμπορίαν. Οἱ ἔμποροι κατέλαβον μέρος τῆς αὐλῆς, ὅπου συνήθροισαν ποίμνια καὶ ἀγέλας βοῶν καὶ ταύρων· οἱ πωληταὶ περιστερῶν καὶ λοιπῶν ἴδρυσαν τὰ παραπήγματα αὐτῶν παρὰ τὰ καταστήματα, ἐν οἷς ἐπωλοῦντο τὸ ἅλας, τὸ ἔλαιον, τὸ θυμίαμα καὶ πᾶν ὅ,τι ἀναγκαῖον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ θυσιαστηρίου. Ἡ φωνὴ τῶν κτηνῶν ἀνεμίγνυτο μετὰ τοῦ θορύβου τοῦ ὄχλου καὶ ἡ φωνὴ τῶν ἐμπόρων συνεχέετο μετὰ τῶν ὀξειῶν συζητήσεων τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. Τὸ συμφέρον, ἡ περὶ τὸ κέρδος ἔφεσις, διαφθείρουσι καὶ τὰ ἁγιώτερα πράγματα, προκαλοῦσι στασιαστικὰς καὶ σκανδαλώδεις καταχρήσεις καὶ εὑρίσκουσι πολλάκις συνενόχους ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις, οἵτινες ὤφειλον νὰ ὦσιν οἱ ἀδέκαστοι κριταί. Ὁ ναὸς δὲν ἦτο πλέον ναός, ἀλλ' ἀγορά. Τὸ θέαμα τοῦτο πολλάκις προύκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ μολονότι ἐν σιγῇ ὑπέμεινεν αὐτό, δὲν ἠδυνήθη πλέον ν' ἀντιστῇ καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην· ἡ ὥρα τῆς ἐνεργείας ἐπέστη· συλλέξας λοιπὸν τὰ σχοινία, ἅτινα ἐχρησίμευον εἰς πρόσδεσιν τῶν κτηνῶν, κατεσκεύασε φραγέλλιον, δι' οὗ πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας κτλ. (Ἰωάν. Β', 14 κ. ἑ.). Ἡ δύναμις αὐτοῦ ἦν ἀκατανίκητος καὶ πάντες ὑπέκυψαν εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ δὲν ἐξετέλει ἤδη ἁπλοῦν ἔργον ἀστυνόμου, ἀλλὰ παρίσταται ὡς προφήτης, ὡς μεταρρυθμιστής, ὡς Μεσσίας· δὲν ἐνήργει μόνον ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς κύριος ἰδίαν ἐθεώρει τὴν κατοικίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἶχε δὲ δίκαιον νὰ ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν πάντα συντα-

ράσσοντα καὶ ἀτιμάζοντα αὐτήν. Ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις ἀνευφήμησε καὶ ἀνευφημεῖ εἰσέτι τὴν θρησκευτικὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Ἰησοῦ· τῆς πρώτης στιγμῆς παρελθούσης, ὁ Ἰησοῦς ἠγγέλθη εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν ἐπιτετραμμένοι τὰ τοῦ ναοῦ. Οὗτοι εἶπον αὐτῷ: «Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν ὅτι ταῦτα ποιεῖς» (Ἰωάνν. Β′, 18). Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε διὰ λόγων μυστηριωδῶν, οἵτινες ὅμως ἀπεκάλυπτον τὴν προφητικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἡ πραγμάτωσις τῶν ὁποίων ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸ μέλλον. «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν» (Ἰωάν. Β′ 19). Ὁ Ἰωάννης, μάρτυς τῆς σκηνῆς ταύτης, παρατηρήσας τὸν τρόπον, μεθ' οὗ ἀπήγγειλε τοῦτο ὁ Ἰησοῦς, προσέθηκεν ἐν τῇ ἀφηγήσει τὴν φράσιν: «Ἐκεῖνος δ' ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ» (Ἰωάν. Β′, 21). Ὁ Χριστὸς ἐπεβεβαιώθη κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἐνώπιον τοῦ πλήθους καὶ τῶν ἰουδαϊκῶν ἀρχῶν καὶ κατεδείχθη κύριος τοῦ ναοῦ καὶ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἡ σκηνὴ αὕτη μέγαν προὐκάλεσε κρότον καὶ ἐσημείωσεν ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ τοῦ Ἰησοῦ τὴν χρονολογίαν τῆς πρώτης ἀντιδράσεως, ἣν διήγειρε. Μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀρχῆς ἡ σύγκρουσις ἦτο πλέον φανερὰ καὶ ἀναπόφευκτος καὶ θὰ ἐξωθεῖτο μέχρι τοῦ ἐσχάτου ἄκρου. Ὁπωσδήποτε ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις παρουσία τοῦ Ἰησοῦ δὲν διεταράχθη ὑφ' ἄλλου ἐπεισοδίου παρέστη ἐν τῷ Πάσχα κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς τελετῆς καὶ ἐτέλεσεν ἄπειρα θαύματα, ἅτινα ὁ ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς ταύτης τοῦ βίου αὐτοῦ οὐδαμῶς ἡμῖν περιέγραψε· θὰ ἴδωμεν ὅμως ὅτι ἦσαν ταῦτα παντοειδεῖς θεραπεῖαι, διότι ὁ Ἰησοῦς ἠγάπα ν' ἀποκαλύπτῃ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ δι' εὐεργετημάτων. Ἂν δὲ τὸ πλῆθος συνωθεῖτο περὶ αὐτὸν καὶ πλεῖστοι ὅσοι μάρτυρες τῶν θαυμάτων αὐτοῦ ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς Μεσσίαν, ἐκεῖνος ἦν λίαν ἐπιφυλακτικὸς ἀπέναντι ἐκείνων κατὰ τὴν ρητὴν μαρτυρίαν τοῦ εὐαγγελιστοῦ, λέγοντος: «Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας· καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ» (Ἰωάν. Β′, 24, 25). Ἡ κατὰ τὴν περιοδείαν ταύτην ἐνέργεια τοῦ Ἰησοῦ δὲν περιωρίσθη ἐν τῇ τάξει τοῦ ὄχλου, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῶν πλουσίων, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἱερέων. Ἐν τούτοις εὑρίσκετο καί τις Νικόδημος, σπουδαίαν ἐπιρροὴν κεκτημένος Φαρισαῖος, ὅστις φαίνεται ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὸ μέγα συνέδριον. Κατὰ τὸ Ταλμοὺθ τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα ἦν Βοναῆ. Ἦν δὲ ἱερεύς, ἐξήσκει δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἦν ἐπιτετραμμένος τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ὑδάτων καὶ τῶν φρεάτων, ὥστε νὰ ἱκανοποιῶνται αἱ ἀνάγκαι τῶν ξένων, οἵτινες συνέρρεον εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὰς μεγάλας ἡμέρας τῆς ἑορτῆς· οὗτος ἔζη ἐπίσης κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τοῦ Τίτου καὶ ἀνῆκεν εἰς μίαν τῶν τριῶν πλουσιωτάτων οἰκογενειῶν τῆς μητροπόλεως. Ὅτε ἐπεκράτει ἡ κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ καταδίωξις, ἡ περιουσία αὐτοῦ κατεσχέθη καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτῆς περιῆλθεν εἰς πτωχείαν. Ὁ Νικόδημος ἐξεπλάγη ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ συνδιάλεξις τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τοῦ Φαρισαίου Νικοδήμου (Ἰωάν. Γ′, 1, κ. ἑ.) ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἔγγραφον ἀποκάλυψιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου, διετηρήθη δὲ ἡμῖν ὑπὸ τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου ἔν τισι φράσεσι, συνοψιζούσαις αὐτὴν καὶ ὑποδεικνυούσαις τὴν μεγάλην αὐτῆς σημασίαν. Οἱ πρὸς τὸν Νικόδημον λόγοι τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἦσαν ἀφῃρημέναι ἔννοιαι καὶ αὐστηρὰ διδάγματα, ἀλλὰ ζωοπάροχοι λόγοι, ἑρμηνεύοντες τὰ βαθύτατα τῆς συνειδήσεως καὶ ἅτινα μόνη ἡ συνείδησις δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ. Ἀποτέλεσμα τῶν πρὸς τὸν Νικόδημον λόγων τοῦ Χριστοῦ ἦν ἡ μετατροπὴ αὐτοῦ εἰς μαθητὴν τοῦ Κυρίου. Βραδύτερον ἀναφαίνεται ἐν θορυβώδει σκηνῇ τοῦ Σανχεδρὶν καὶ τῶν διδασκάλων, τῶν συναδέλφων αὐτοῦ, ὑψῶν φωνὴν δικαιοσύνης (Ἰωάνν. Ζ′, 51), ἀκολουθῶν πιστῶς τῷ Κυρίῳ, συνενούμενος μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθαίας καὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν πρὸς ταφὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ προσερχόμενος τέλος μετ' ἀρωμάτων πρὸς μυρισμὸν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ (Ἰωάν. ΙΘ′, 39). Ὁ Ἰησοῦς δὲν διέμεινε πολὺ ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀλλὰ μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἑορτῶν μετέβη καὶ ἐγκατεστάθη ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐν τῇ ἐξοχῇ (Ἰωάν. Γ′, 22). Ἡ ἔκφρασις αὕτη ὡς ἀόριστος δὲν ἐπιτρέπει ὥστε νὰ σχηματίσῃ τις ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τοῦ τό-

που, ἐν ᾧ διέμεινεν. Οὐδὲν ἴχνος διαβάσεως αὐτοῦ διέμεινεν, οὔτε ἐν Βηθλεέμ, οὔτε ἐν Καρίν, οὔτε ἐν Χεβρών, οὔτε ἐν Γάβῃ οὔτε ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ἰδουμαίας. Μόνον ὁ Ἰωάννης ἀναφέρει ὅτι πᾶσα ἡ Ἰουδαία ἐπληρώθη τῆς φωνῆς αὐτοῦ καὶ ὅτι τὰ πλήθη ἔτρεχον, ἵνα ἀκολουθήσωσι καὶ ἀκούσωσιν αὐτοῦ. Ἐν Ἰουδαίᾳ διέμεινεν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν κατὰ δεκέμβριον τοῦ 781 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, 4 μῆνας πρὸ τοῦ θερισμοῦ (Ἰωάν. Δ' 35). Ἤδη ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐπαναρχεται τοῦ ἔργου τοῦ Ἰωάννου, ἀλλὰ συμπληροῖ αὐτό, δὲν λέγει, ὡς ἐκεῖνος, ὅτι ἤγγισεν ἡ στιγμή, ἀλλὰ κηρύσσει ὅτι ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεφύη ζήτημα μεταξὺ πολλῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ὡς πρὸς τὸ βάπτισμα. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου, προσελθόντες παρὰ τῷ διδασκάλῳ αὐτῶν, εὑρισκομένῳ τότε ἐν Ἐνών, κώμῃ, φημιζομένῃ ἐπὶ τῇ ἀφθονίᾳ τῶν πηγῶν αὐτῆς, τῆς ὁποίας τό τε ὄνομα καὶ τὰ ἴχνη ἐξηφανίσθησαν ἤδη, καὶ βαπτίζοντι αὐτόθι, εἶπον αὐτῷ ὅτι ὁ μετ' αὐτοῦ πρότερον εὑρισκόμενος πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἐκεῖνος περὶ οὗ (ὁ Ἰωάννης) ἐμαρτύρησε, (ἤτοι ὁ Ἰησοῦς) ἤρξατο βαπτίζειν καὶ ὅτι πάντες προσήρχοντο αὐτῷ. Ἐκ τούτου πρόδηλον ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ Ἰησοῦ δυσηρέστει ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν συνηνωμένοι μετὰ τοῦ βαπτιστοῦ· ἐφρόνουν δηλ. ὅτι ἡ δόξα τοῦ Ἰωάννου θὰ ἠλαττοῦτο καὶ θὰ ἐπεσκιάζετο διὰ τῆς ἐνεργείας ἄλλου, νεωστὶ ἐμφανισθέντος, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἠνέχοντο. Τὰ παράπονα ταῦτα τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰωάννου προύκάλεσαν νέαν μαρτυρίαν ἐκ μέρους αὐτοῦ περὶ τοῦ Μεσσίου: «Οὐ δύναται ἄνθρωπος, ἔλεγεν ὁ Ἰωάννης, λαμβάνειν οὐδέν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. Ὁ ἔχων τὴν νύμφην νύμφιός ἐστιν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου, ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου· αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται» (Ἰωάν. Γ' 27-30. Κατενόει ὅτι ὁ προορισμὸς αὐτοῦ εἶχε λήξει καί, ἀφοσιούμενος μετὰμειλιχίας ἅμα καὶ σταθερᾶς καρδίας, προσετίθει: «Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν κἀμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι». Ἤδη ἀπορροφηθείς, οὕτως εἰπεῖν πλέον ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, δὲν δύναται νὰ ζωγραφήσῃ αὐτὸν διὰ τῶν ἰδικῶν ἡμῶν φράσεων, ἐφ' ᾧ καὶ καταφεύγει εἰς νέαν γλῶσσαν, τὴν τοῦ Ζαχαρίου, λέγοντος περὶ τοῦ Ἰησοῦ: «Ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει ὡς σκιᾷ θανάτου καθημένοις. (Λουκ. Α', 8). «Ὁ πατήρ, λέγει, ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον, ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, μένει ἐπ' αὐτόν» (Ἰωάν. Γ' 35, 36). Ἡ λέξις αὕτη, ἡ τελευταία δι' ἧς προσκαλεῖ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ συνενωθῶσι μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, εἶναι ἡ διαθήκη τοῦ μεγάλου προφήτου. Ἔκτοτε ἐσίγησε· οὐδὲν ἔχει νὰ εἴπῃ πλέον περὶ τοῦ Κυρίου. Ἡ φήμη τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Ἰησοῦ ἐν ταῖς ἐξοχαῖς τῆς Ἰουδαίας ἔφθασε μέχρι τῶν ἀκοῶν τῶν Φαρισαίων, οἵτινες συνεταράχθησαν. Οἱ δὲ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ διεβίβαζον αὐτῷ τὰ συμβαίνοντα. Ὁ Ἰησοῦς, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐχθρότητα, ἐγκατέλιπε τὴν Ἰουδαίαν, ἄγων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ μετέβη εἰς Γαλιλαίαν διὰ τῆς Σαμαρείας.

6. Ὁ Ἰησοῦς παρὰ τοῖς Σαμαρίταις.—Ἡ Σαμάρεια ἀπὸ τῆς ἐκθρονίσεως καὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀρχελάου ἀπετέλει μέρος τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἰουδαίας. Οὖσα δὲ χώρα θελκτική, διακοπτομένη ὑπὸ κοιλάδων καὶ ὀρέων, ἐκτείνεται ἐκ τῆς πεδιάδος τοῦ Σαρὼν μέχρι τῆς τοῦ Ἰορδάνου. Ὁ Ἰώσηπος ἐξυμνεῖ τὴν γονιμότητα, τοὺς καρποὺς, τὰς βοσκὰς αὐτῆς, τὸ γάλα τῶν ποιμνίων αὐτῆς καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν λαμπρῶν αὐτῆς πηγῶν, καὶ σήμερον δ' ἡ Σαμάρεια ἔχει ὄψιν ἧττον ζοφερὰν καὶ ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἰουδαίαν, ἥτις τραχὺ ἔχει καὶ βραχῶδες τὸ ἔδαφος. Οἱ Σαμαρεῖται ἦσαν ἀντικείμενον βαθέος μίσους, ἀπὸ αἰώνων πολλῶν χρονολογουμένου ἐκ μέρους τῶν κατοίκων τῆς Παλαιστίνης, τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς Ἰουδαίας· τὸ μῖσος τοῦτο ἔκτοτε ἐπετάθη διὰ τοῦ χρόνου. Πρώτη ἀφορμὴ τοῦ μίσους τούτου ὑπῆρξε τὸ σχίσμα τῶν δέκα φυλῶν, ὅπερ διέσπασε τὴν ἑνότητα τοῦ βασιλείου τοῦ Δαυίδ· εἶτα ἐπῆλθεν ἡ ἐξορία, ὡς καὶ ἡ πτῶσις τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ. Ὅτε ἡ Σαμάρεια κατεκλύσθη ὑπὸ ξένων ἀποίκων, τὸ αἷμα τοῦ Ἐφραὶμ συναναμίχθη μετὰ τῶν ἐθνικῶν τούτων καὶ μολονότι παρὰ τοῖς Σαμαρείταις ἡ θρησκεία

τοῦ Μωϋσέως ἐπεκράτει ὁλοτελῶς, οἱ Ἰσραηλῖται, ἀρνούμενοι ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτοὺς ὡς ἀδελφούς, προσέθηκαν εἰς τὸ ἀρχαῖον μῖσος καὶ τὴν περιφρόνησιν. Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἄποικοι, ὑπὸ τὸν Ζοροβάβελ εἰς Βαβυλῶνα ἐλθόντες, ἠθέλησαν ν' ἀνιδρύσωσι τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν Ναόν, ἀπέκρουσαν μετ' ἀγανακτήσεως τὴν βοήθειαν τῶν Σαμαρειτῶν. Ὁ Μανασσῆς, ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου ἱερέως Ἰαδονᾶ, ἐκμεταλευθεὶς τὴν μῆνιν ταύτην, ἔκτισε τῇ ἀδείᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τοῦ Γαριζὶμ ναόν, ἀνθαμιλλόμενον πρὸς τὸν τῶν Ἱεροσολύμων. Τοῦτο ἐδιπλασίασε τὴν ἔχθραν τῶν ἀληθῶν Ἰουδαίων ἐναντίον τῶν αἱρετικῶν καὶ σχισματικῶν. Ὁ ναὸς τοῦ Γαριζὶμ κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ἁσμοναίου Ἰωάννου Ὑρκανοῦ τὸ 129 π. Χ. τὰ δὲ ἐρείπια αὐτοῦ ὑφίστανται ἔτι. Καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ ἡ ἐχθροπάθεια Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν ὑφίστατο. Ἡ μόνη δὲ μετὰ τῶν Ἰουδαίων συμφωνία αὐτῶν περιωρίζεασ ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ ἐν τῷ ὅτι καὶ οἱ Σαμαρεῖται ὡς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι προσεδόκουν τὸν Μεσσίαν τὸν μέγαν προφήτην, ὅστις ἀνηγγέλθη ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως. Ἡ ἐλπὶς ὅμως αὕτη ἦτον ἀποκλειστικῶς θρησκευτικὴ καὶ δὲν ἔφερε ὡς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ πολιτικὸν χαρακτῆρα. Ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον ἀπέρριπτον τὰς παραδόσεις καὶ τὰς τελετὰς τῶν διδασκάλων, ἀλλ' ἠγνόουν αὐτὰς παντελῶς, ἡ τελευταία ὕβρις, δι' ἧς ἐξυπτελίζοντο, δὲν ἦτο πλέον τὸ ἐπίθετον ἐθνικὸς κτλ. ἀλλ' ἡ ὀνομασία Σαμαρείτης. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ὑπέστη τοῦτο. Ὁ Ἰησοῦς, μὴ συμμεριζόμενος τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς προλήψεις τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, ἠγάπα τοὺς ἀποκεκηρυγμένους τούτους, καθόσον μάλιστα ἐθεώρει τοὺς Σαμαρείτας ὡς λαὸν γόνιμον διὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ ἡ Σαμάρεια εἶχεν ὡς μητρόπολιν νέαν πόλιν, κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου πρὸς Δ τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης καὶ ὀνομασθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ Σεβαστὴν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Αὐγούστου, τοῦ πανισχύρου κυριάρχου αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ Συχέμ, ἥτις διετέλει προηγουμένως πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἥτις εἶχε βραδύτερον παρακμάσει, ἔμενε σεβαστὴ ὡς ἐκ τῶν ἀναμνήσεων αὐτῆς. Οἱ Ἰουδαῖοι ὅμως ἐκάλουν αὐτὴν περιφρονητικῶς Σιχάρ. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ὑπέστρεφεν ἐξ Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἔστη ἀκριβῶς παρὰ τὴν Συχὲμ ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπερ ὁ Ἰακὼβ εἶχε δώσει τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰωσὴφ καὶ περὶ τὸ φρέαρ, ὅπερ ἠνέῳξεν ὁ πατριάρχης (Ἰωάν. Δ', 1, κ. ἑ.)· καταβληθεὶς δ' ὑπὸ τοῦ κόπου, ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ χείλους. Ἦν χειμὼν περὶ τὰ μέσα δεκεμβρίου, ὥρᾳ δὲ ὡσεὶ 6 τῆς μεσημβρίας. Οἱ μαθηταὶ εἶχον ἀναχωρήσει εἰς τὴν πόλιν πρὸς ἀγορὰν τροφῶν, ὁ δὲ Ἰησοῦς εὑρίσκετο μόνος καὶ ἐφαίνετο ἀναμένων. Τότε ἐπῆλθε τὸ μετ' αὐτοῦ ἐπεισόδιον τῆς Σαμαρείτιδος, ἐλθούσης ν' ἀντλήσῃ ὕδωρ· τοῦ Ἰησοῦ ζητήσαντος νὰ πίῃ, αὕτη, βλέπουσα πρὸ αὐτῆς Ἰουδαῖον, ἠρνήσατο λέγουσα: «Πῶς σύ, Ἰουδαῖος ὤν, παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις», μεθ' ὃ ἠκολούθησεν ὁλόκληρος ὁ παρὰ τῷ εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ ἐκτιθέμενος διάλογος (Ἰωάν. αὐτόθ.). Ἡ συνάντησις μετὰ τῆς γυναικὸς ἐν τῷ φρέατι, ἡ αἴτησις ποτηρίου ὕδατος, ὁ διάλογος οὗτος, τὰ τοσοῦτον συνήθη εἰς τὸν βίον ἐπεισόδια παρέσχον τῷ Ἰησοῦ εὐκαιρίαν ἀποκαλύψεως ἑαυτοῦ συγκινητικῆς ἅμα καὶ ὑψηλῆς ἐν τῇ οἰκειότητι αὐτῆς. Ἦτο ὄντως ὁ Χριστός, ὁ ἐρχόμενος καὶ ὁ προσδοκώμενος παρὰ τοῖς Σαμαρείταις, παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ παρὰ ὁλοκλήρῳ τῇ ἀνθρωπότητι· τοῦτο λέγει εἰς ἁμαρτωλήν, ἣν μετεμόρφωσεν ἡ παρουσία αὐτοῦ καὶ τὴν ὁποίαν ὁ λόγος αὐτοῦ ἐμύησε τὴν αἰωνίαν ζωήν· καλεῖ δὲ αὐτὸν δῶρον τοῦ Θεοῦ καὶ παρέχει τῷ αἰτοῦντι τὸ Πνεῦμα, ὅπερ καλεῖ ὕδωρ τῆς ζωῆς, λαμβάνων τὸ σύμβολον τοῦτο ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος, ὅπερ ἐζήτησε παρὰ τῆς Σαμαρείτιδος. Ὡς αἱ γήιναι πηγαί, ἡ ἀφετηρία τῶν ὁποίων εὑρηται ἐν τῷ ὕψει τῆς ἀρχῆς, οὕτω καὶ τὸ ζῶν ὕδωρ τοῦ πνεύματος ἐξέρχεται ἐκ τοῦ βάθους τοῦ Θεοῦ, ἀναβλύζει ἐν τῇ συνειδήσει καὶ ἀπόλλυται πάλιν ἐν τῷ Θεῷ. Τὸ κύριον καθῆκον τοῦ Μεσσίου ἦν ἡ χορηγία τοῦ ζῶντος τούτου ὕδατος, διότι αὐτὸς ἐστὶν ἡ ἀληθὴς πηγὴ τοῦ Ἰακώβου, ἡ ἀνοιχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διαστυρώσει τῶν δδῶν, δι' ὧν διέρχονται αἱ συνοδίαι τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν ὑπάρχει πλέον Ἱερουσαλὴμ καὶ Γαριζίμ· οὗτος ἐστὶν ὁ μόνος ναὸς καὶ ὁ ναὸς οὗτος εὑρηται ἐν πάσῃ ψυχῇ, ἐν ᾗ τὸ Πνεῦμα κατοικεῖ καὶ ἥτις λατρεύει τὸν Θεὸν ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀληθείας αὐτός

ἐστιν ὁ ναὸς καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ. Οἱ μαθηταὶ ἐπιστρέψαντες, ἐξεπλάγησαν μὲν βλέποντες τὸν Κύριον οὕτως ὁμιλοῦντα, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς μεγίστης ὑπακοῆς οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἔκπληξιν αὐτοῦ, οὐδὲ ἐπέτρεψεν ἑαυτῷ τὴν ἐλαχίστην παῦλαν οὔτε τὴν περιέργειαν ἔσχον νὰ ἐρωτήσωσι τὸν Ἰησοῦν περὶ τοῦ θέματος τῆς συνδιαλέξεως αὐτοῦ μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος. Ἡ παρὰ τὸ φρέαρ ἐκείνη συνδιάλεξις μετὰ γυναικὸς καὶ γυναικὸς ἐκπεσούσης ἀποτελεῖ συγκινητικώτατον μαρτύριον τῆς ἀγαθότητος καὶ εὐσπλαγχνίας τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν μαθητῶν ἡ Σαμαρεῖτις ἀπεμακρύνθη, ἀφεῖσα διὰ τὸ γεῦμα τῶν ξένων τὴν λάγηνον αὐτῆς πλήρη ὕδατος, συγκεκινημένη δὲ μετέβη εἰς τὴν πόλιν, ἵνα διηγήθη ὅτι εἶδεν ἄνδρα, ὅστις ἐφαίνετο αὐτῇ ὡς ὁ Μεσσίας (Ἰωάνν. Δ', 16 κ. ἑ.). Οἱ λόγοι τῆς γυναικὸς προύκάλεσαν μεγάλην κίνησιν ἐν τῇ πόλει, οἱ δὲ κάτοικοι ἔσπευσαν εἰς τὸ φρέαρ τοῦ πατριάρχου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Ἰησοῦς, καθήμενος πάντοτε, ἐφαίνετο σκεπτόμενος μᾶλλον περὶ τοῦ ἔργου, ὅπερ συνετελέσθη καὶ ὅπερ ἐνεκαίνισεν ἐν Σαμαρείᾳ ἡ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ πρόνοια. Ἐπειδὴ δὲ ἠρνεῖτο νὰ φάγῃ, λέγων: «Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε» (Ἰωάνν. Δ', 32), οἱ μαθηταὶ διηρώτων ἀλλήλους: «Μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν;» ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε, λέγων: «Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον». (Ἰωαν. Δ', 34, 35). Τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος ὑπὸ τὴν ὑψίστην καὶ ἁγνοτάτην αὐτοῦ μορφὴν εὑρίσκετο ἐν τῷ Ἰησοῦ ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἐνεργείᾳ· συνείδησις αὐτοῦ ἦν ἡ φωνὴ τοῦ πατρός, ὁμιλοῦντος ἔνδοθεν, ἡ δ' εἰς τὸν Πατέρα ὑπακοὴ ἀπετέλει τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Μετὰ τὰς πρώτας δυσχερείας, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπάλαισεν ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ Ἰουδαίᾳ, ἰδοὺ ἐν Σαμαρείᾳ γῇ παρεμελημένῃ, ὁλόχληρος πόλις συγκινεῖται καὶ προσέρχεται αὐτῷ. Πράγματι ἐνῷ ὁμιλεῖ περὶ ἐκείνου, ὅπερ θὰ ἐδίδεν αὐτῷ ζωήν, ἐστράφη πρὸς τὴν Σιχέμ. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐπλησίαζον. Ὁ Ἰησοῦς ἠρώτησε τοὺς μαθητάς αὐτοῦ: «Οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἔτι τετράμηνόν ἐστι καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; Ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμόν ἤδη». Τὸ πλῆθος τοῦτο Σαμαρειτῶν ἐφαίνετο αὐτῷ ὡς ὡρίμων πεδίον, μεγάλως ἐχαίρη βλέπων αὐτοὺς προερχομένους, ὅτε καὶ προσετίθει: «Καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων». Οἱ κάτοικοι τῆς Σιχέμ ἐποιήσαντο αὐτῷ ἐνθουσιώδη ὑποδοχήν καὶ παρεκάλεσαν νὰ μείνῃ παρ' αὐτοῖς. Αἱ ἐγγύθριχαὶ αὐτῶν προλήψεις διελύθησαν, ὅτε ὁ Ἰησοῦς, προχωρήσας εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτῶν, ἦλθεν εἰς Σιχὲμ καὶ παρέμενεν ἐπὶ δύο ἡμέρας. Ἡ ἀφήγησις τοῦ Ἰωάννου δὲν παρέχει λεπτομερείας ὡς πρὸς τὴν προσέλευσιν ταύτην τῆς πόλεως Σιχὲμ εἰς τὰ εὐαγγελικὰ δόγματα, ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία ἦτο ἔκπακτος. Ἐκ μέσης τῆς μαρτυρίας τῆς γυναικὸς πολλοὶ ἐπίστευσαν ἤδη εἰς τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ καὶ πλείονες ἄλλοι εἰς αὐτὸν προσῆλθον, λέγοντες πρὸς αὐτήν: «Οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός». Παρατηρητέον ἔτι ἐνταῦθα οὐδέποτε ἐγένετο λόγος θαυμάτων ὡς ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ Ἰουδαίᾳ. Ἤρκεσε μόνον ἡ τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ ἀκρόασις, ἵνα πρασηλωθῇ τοὺς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀποκεκηρυγμένους τούτους. Ὁ μικρὸς οὗτος θερισμὸς ἦν τὸ προάγγελσμα τοῦ μεγάλου. Ἐκ τῆς προσηλυτισθείσης ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ πόλεως ἀθλίου μόνον σώζεται χωρίον, ὀνομαζόμενον Βαλατᾶς, ὁλίγα σπάρτα ὅμως καὶ γενικὴ παράδοσις ἰδιετήρησε τὴν ἀνάμνησιν τοῦ πάρου τοῦ Ἰακὼβ καὶ τοῦ πηγαίου τοῦ Ἰακώβ. Τὸ φρέαρ, τὸν βασικὸν ἡμῶν σύνδεσμον τοῦ Ἰησοῦ πολλῷ διακοσιόμετρον κατέστησεν ἡ πατριάρχης, ὑψηλότατοι πάντοτε βαθὺ καὶ κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον εἶναι πεπληρωμένον κατὰ τὸ ἥμισυ ὕδατος. Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, τὸ πνεῦμα καὶ ὁ βίος αὐτοῦ δὲν ἐμαλλιάσαμεν ὑπὸ περιορισμοῦ οὔτε ὑπὸ τοῦ χρόνου, οὔτε ὑπὸ τοῦ διαστήματος. Τὸ σύμπαν ἠκούσθη αὐτοῦ καὶ ἀκούει καθ' ἡμέραν χιλίων ἢ ἰδὲ Σαμαρεῖται καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Σιχέμ. Μετὰ τὰς δύο ἡμέρας παρατεθέντα τοῦτον σταθμὸν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε τὸ ταχύτερον αὐτοῦ πρὸς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀναμενῶν ὅμως τὰς ὁμηγυρείας ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ, παρέβαλεν ἐν τῇ θλίψει αὐτοῦ τοὺς Σαμα-

ρείτας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λόγιόν τι, ὅπερ ἔφερε συχνάκις ἐπὶ τῶν χειλέων. «Προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει (Ἰωάν. Δ′, 44, πρβλ. Ματθ. ΙΓ′, 57, Μαρκ. ΣΤ′, 4 καὶ Λουκ. Γ′, 24). Ἡ μικρὰ συνοδία ἀπεχωρίσθη, οἱ δὲ μαθηταὶ ὑπέστρεψαν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἐφαίνετο ὅτι ἀπέφευγε μᾶλλον τὴν Ναζαρέτ, ὡς καὶ κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπιστροφήν, καὶ ἀπεσύρθη εἰς Καπῆν, ὅπου κατῴκει ἡ μήτηρ αὐτοῦ παρὰ τοῖς συγγενέσιν ἢ φίλους. Χάρις εἰς τὴν διασποράν τῶν μαθητῶν ἡ φήμη τῆς τοῦ Ἰησοῦ ἀφίξεως διεσαλπίσθη ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ πόλει τῆς Καπερναούμ, ἔνθα κατῴκει ὁ Πέτρος. Τότε γεγονὸς σπουδαῖον ἐπέτεινε τὴν ἐν Γαλιλαίᾳ δόξαν τοῦ προφήτου καὶ διεφήμισε τὸ ὄνομα αὐτοῦ μέχρι τῆς αὐλῆς Ἡρῴδου τοῦ Ἀντίπα. Τετράρχης τις, ἔχων υἱὸν ἀσθενοῦντα, παρεκάλεσε τὸν Ἰησοῦν νὰ ἔλθῃ εἰς θεραπείαν αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐφάνη κατ' ἀρχὰς ἀποδεχόμενος τὴν παράκλησιν αὐτοῦ, διότι ᾐσθάνετο ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐζήτουν οὐχὶ τὸν Μεσσίαν, ἀλλὰ τὸν θαυματουργὸν καὶ τὸν θεραπεύοντα τὰς ὑλικὰς ἀσθενείας, στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν τετράρχην εἶπεν: «Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε». Τὸ ὕφος τοῦτο ἐπέτεινε τὴν θλῖψιν τοῦ Πατρὸς μετὰ δευτέραν παράκλησιν τοῦ ὁποίου ὁ Ἰησοῦς, συγκινηθείς, ἐθεράπευσε τὸν νοσοῦντα. «Πορεύου, εἶπε τῷ βασιλικῷ, ὁ υἱός σου ζῇ». (Ἰωάνν. Δ′, 50). Ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια τοῦ τετράρχου ἐπίστευσεν εἰς τὸν νέον προφήτην. Ταὐτοχρόνως τὸ θαῦμα μέγαν ἐποιήσατο πάταγον, διότι τὰ ἐν τῷ ὄχλῳ γινόμενα δὲν φθάνουσι πάντοτε μέχρι τῶν ἀνωτέρω στρωμάτων καὶ χάνονται ἐν τῇ ἀφανείᾳ τοῦ λαοῦ, ἐνῷ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, ἅτινα τὰ ἀνώτερα κοινωνικὰ στρώματα ἐνδιαφέρουσι, τυγχάνουσι τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ πάντων τῶν περικυκλούντων αὐτά. Ἡθεραπεία αὕτη, ἐξ ἀποστάσεως γενομένη, διότι ὁ Ἰησοῦς μακρόθεν μόνον διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ τὸν νοσοῦντα ἐθεράπευσεν, εἶναί τι ἀνθρωπίνως ἀδύνατον, θεῖον δὲ γεγονός. (Τὸ θαῦμα τοῦτο, ὅπερ ὑποτίθησιν ὑπεράνθρωπον γνῶσιν καὶ δύναμιν ἐν τῷ θαυματουργῷ ἀπερρίφθη φυσικῶς, ὡς πάντα τὰ παραπλήσια γεγονότα ὑπὸ τῆς σχολῆς τῶν θετικιστῶν *(rationaliste)*. Ἡ ἄρνησις εἶναι πράγματι εὐχερής, ἀλλὰ δὲν ἐξηγεῖ παντελῶς τὴν ἀφήγησιν, ἣν τὰ εὐαγγέλια ἡμῖν διετήρησαν. Ἡ μυθικὴ θεωρία τοῦ Στράους δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ τὸ πιθανόν, ἵνα δώσῃ σάρκα εἰς τὸν μῦθον τοῦτον διά τινος ἀναλόγου ἀφηγήσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐξέθηκε δὲ ἐπὶ τούτῳ ὅτι ὁ Ἠλίας ἐθεράπευσεν ἐξ ἀποστάσεως καὶ χωρὶς νὰ καταλίπῃ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ Νεεμάν τινα λεπρόν, διατάξας αὐτὸν νὰ μεταβῇ καὶ βυθισθῇ ἑπτάκις ἐν τῷ Ἰορδάνῃ. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ καταχρησιν τῆς ἁπλότητος τοῦ ἀναγνώστου καὶ ἀπαίτησιν πλείονος πίστεως παρ' αὐτοῦ, παρ' ὅσην ἀπαιτεῖ τὸ θαῦμα. Ὁ Βάις πάλιν, λέγει ὁ Didon, ἠθέλησε νὰ θεωρήσῃ τὴν ἀφήγησιν ταύτην ὡς παραβολήν· τὰ εὐαγγελικὰ ὅμως μνημεῖα ἀνθίστανται εἰς τοῦτο. Οὐδὲν δύναται νὰ κυρώσῃ τοιαύτην ἑρμηνείαν· τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ ἐκτιθέμενον γεγονὸς ἔχει χαρακτῆρα τυπικόν, ὡς πάντα τὰ εὐαγγελικὰ γεγονότα. Ὁ ἐθνικὸς οὗτος τῆς Καπερναοὺμ εἶναι εἰκὼν τοῦ κόσμου τῶν ἐθνικῶν, οἵτινες, μὴ ἰδόντες ποσῶς τὸν Χριστόν, ὡς οἱ Ἰουδαῖοι, ᾐσθάνθησαν τὴν ὑπερτάτην ἐνέργειαν τῆς θείας αὐτοῦ ἀρετῆς). Ὁ τὴν ἱστορίαν κρίνων διὰ τοῦ μέτρου τῶν ἐγνωσμένων ἐνεργειῶν ἀποκρούει τὴν θεραπείαν ταύτην, ἀλλ' ὁ κρίνων αὐτὴν ὡς ἔχει διὰ τοῦ μέτρου τοῦ Θεοῦ ἀποδέχεται αὐτὴν πρὸς μαρτυρίαν τῆς ἀπείρου αὐτοῦ ἀρετῆς· ὁ πρῶτος περιορίζει καὶ κολοβόνει αὐτήν, ὁ δεύτερος, ἐξαφανιζόμενος αὐτὸς οὗτος ἐνώπιον τῆς τὰ πάντα διακανονιζούσης παντοδυναμίας, μεγαλύνει αὐτήν. Ἡ ἐν Γαλιλαίᾳ διαμονὴ τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περιοδείαν παρετάθη ἀπὸ τοῦ δεκεμβρίου τοῦ 781 μέχρις ἑορτῆς, ἣν δὲν ἀναφέρει τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον, ἀλλ' ἥτις ὑποτίθεται ὅτι ἦτο τὸ Πουρίμ, τελουμένη κατὰ τὸν μῆνα Ἀδάρ, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν ἡμέτερον φεβρουάριον δύο μῆνας πρὸ τοῦ πάσχα. Τὰς λεπτομερείας τῶν ἔργων αὐτοῦ πρὸ τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα νέας αὐτοῦ μεταβάσεως ἀγνοοῦμεν καθ' ὁλοκληρίαν· ἐπεσκέψατο πιθανῶς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐν Βηθσαϊδᾷ καὶ Καπερναοὺμ καὶ πολλὰ ἐποιήσατο θαύματα, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ὑπάρχει αὐτόθι κενὴ σελίς, ἣν δὲν δυνάμεθα ἐλλείψει ἐγγράφων μνημείων νὰ συμπληρώσωμεν. Ἄγνωστον ἐπίσης τίς ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυ-

μα· κατὰ τὴν μαρτυρίαν ὅμως τοῦ Ἰωάννου (Ἰωάν. Ε΄) ἡ νέα ἄφιξις τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ὑπῆρξε σπουδαιοτάτη ὡς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ.

7. Ὁ Ἰησοῦς Υἱὸς Θεοῦ. — Ἡ πρώτη διατριβὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἡ ἐν Ἰουδαίᾳ ἐνέργεια αὐτοῦ σπουδαῖα προὐκάλεσαν ἀποτελέσματα, διότι διεφημίσθη ὁ Ἰησοῦς εἰς ὁλόκληρον τὸ ἔθνος, εἰς τὸν λαὸν καὶ εἰς τὴν ἱεραρχίαν, εἰς τοὺς ἀδιαφόρους ἅμα καὶ εἰς τοὺς φανατικούς ἐν σχέσει πρὸς τὸν νόμον, εἰς τοὺς ἀγραμμάτους καὶ εἰς τοὺς σοφούς. Καὶ τὸ μὲν πλῆθος ἐν γένει ἐθεώρησεν αὐτὸν ὡς προφήτην, συνεπείᾳ ἰδίᾳ τῆς ἐκ τῶν θαυμάτων ἐπιγενομένης ἐντυπώσεως, πολλοὶ ὅμως ἐθεώρησαν αὐτὸν καὶ ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ καὶ Κύριον. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Μεσσίου δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐκφρασθῇ· ἄλλως καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἀπέφευγε προσεκτικῶς πᾶν ῥῆμα ἢ πρᾶξιν, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἐξερεθίσῃ τοὺς μέν, κολακεύσῃ δὲ τοὺς ἄλλους. Ἡ ἐπιθετικὴ αὐτοῦ στάσις ἐν τῷ ναῷ, ὁπόθεν ἐξεδίωξε τοὺς πωλητας, ἀπεκάλυψεν αὐτὸν ὡς μεταρρυθμιστήν, διαφλεγόμενον ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ζήλου. Αἱ δημόσιαι ἀρχαὶ προηισθάνθησαν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπετέλει δύναμιν, ἥτις ἔδει νὰ καθυποταχθῇ, νὰ κατασυντριβῇ ἢ ἐξαφανισθῇ. Τί ὅμως ἠδύνατο ἡ ἀνθρωπίνη ἀδυναμία κατ' ἐκείνου, ὅπερ ὤφειλε νὰ ὑπάρξῃ; Ἐν τῇ πρώτῃ συναντήσει μετὰ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπεκαλύφθη εἰσέτι ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλά, τηρήσας στάσιν σταθερὰν ἅμα καὶ ἐκπλήξεως προκλητικήν, ἀπέφευγε μὲν τὸν λαόν, διαφωτίζων τὰς εὐδιαθέτους ψυχάς, καὶ ἀφῆκε τὴν ἱεραρχίαν ἐκπεπληγμένην, ῥαδιουργουμένην καὶ ἀπειλητικὴν ἤδη. Μετὰ δέκα μῆνας ἐμφανίζεται ἐκ νέου εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἀλλ' ἤδη καίπερ ἐπιφυλακτικοῦ εἰσέτι ἐν τῇ δημοσίᾳ ἐνεργείᾳ, ἡ δύναμις αὐτοῦ ἠκτινοβόλει μακράν. Ἐὰν δ' οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐτίθουν κατὰ νοῦν νὰ περιφρονήσωσιν αὐτόν, ἡ αὔξουσα αὐτοῦ ἐπιρροὴ τάχιστα τὴν ἀπάτην αὐτῶν ταύτην θὰ διεσκέδαζεν. Ἄλλως ἐπῆλθεν ἡ στιγμὴ τοῦ κηρύξαι τί ἦτο, τοῦ ἀποδεῖξαι τὸ δίκαιον αὐτοῦ πρὸ τῆς θρησκευτικῆς ἐξουσίας· ὁ Ἰησοῦς μέλλει νὰ κηρύξῃ τὸ πλῆρες μεγαλεῖον τοῦ θρησκευτικοῦ προσώπου, ὅπερ θὰ διεδραμάτιζεν. Ἀφορμὴν παρέσχε θαυμά τι, ἡ γνῶσις τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ὁποίου εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα, διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προυκάλεσε τὴν νέαν σύγκρουσιν τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τῶν ἀρχηγοῦ τοῦ ἔθνους, ἦσαν αὐταὶ αὐταὶ αἱ λεπτομέρειαι αὐτοῦ, αἱ μετὰ πικρίας ἀναπτυσσόμεναι ὑπὸ τῶν Φαρισαίων. Ὑπῆρχεν ἐν Ἱεροσολύμοις παρὰ τὴν προβατικὴν πύλην κολυμβήθρα (Ἰωαν. Ε΄), πέντε στοὰς ἔχουσα, καλουμένη δὲ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων Βηθεσδὰ (φιλανθρωπικὸν κατάστημα) καὶ ἀποτελοῦσα εἶδος νοσοκομείου, χρησιμεύοντος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ὡς καταφύγιον τῶν ἀσθενῶν πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, τοῦ ἡλίου καὶ τῆς βροχῆς. Αὐτόθι ἔβλεπέ τις κατακειμένους πλείστους ὅσους ἀσθενεῖς, τυφλούς, χωλούς, ξηρούς. Ὑπερφυσικὴ χάρις ἀπεδίδετο εἰς τὴν κολυμβήθραν ταύτην· κατά τινας στιγμάς, κινουμένου ὑπὸ μυστηριώδους δυνάμεως τοῦ ὕδατος αὐτῆς, ὁ πρῶτος εἰσερχόμενος ἐξήρχετο ὑγιής, ὑφ' οἱουδήποτε καὶ ἔπασχε νοσήματος. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀτυχῶν τούτων εὑρίσκετο καὶ παράλυτος ἀπὸ τριακονταετίας· ὁ Ἰησοῦς, ἰδὼν αὐτὸν κατακείμενον καὶ ὅτι ἀπὸ πολλοῦ πάσχει, εἶπε: «Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι, ὁ δὲ ἀπεκρίθη: «Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἵνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν· ἐνῷ δ' ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. «Ἔγειραι ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει». Πάραυτα ὁ ἀσθενὴς ἐάθη καὶ λαβὼν τὸν κράββατον αὐτοῦ περιεπάτει· ἦν δ' ἡμέρα σαββάτου. Οἱ Φαρισαῖοι, ἰδόντες τοῦτον αἴροντα τὸν κράββατον ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου, ἐπέπληττον αὐτόν, ὅστις ἀντέλεγεν: «Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπε». Τότε οἱ Φαρισαῖοι ἠρώτουν τίς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἐκφράσας τὸ λόγιον ἐκεῖνο, ἀλλ' ὁ ἀσθενὴς δὲν ἐγνώριζεν αὐτόν· ἄλλως καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπεσύρθη, πολλοῦ ὄντος ὄχλου ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ μικρὸν συναντήσας ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ναῷ τὸν ἀσθενῆ, ὃν εἶχεν ἰάσει, εἶπεν: «Ἴδε, ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται». Ὁ ἀσθενὴς ὅμως ἤγγειλεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι ὁ ἰάσας αὐτὸν ἦτο ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ σωματικὴ διαταραξις εἶναι πλέον ἢ σύμβολον, δύναται νὰ ἦναι ἀποτέλεσμα ἠθικῆς ἀταξίας, διότι αἱ ἀσθένειαι ἔχουσι συχνάκις

τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ. Ὁ ὑπὸ τοῦ σκανδάλου δηθεν, ὅπερ προυκάλεσε τὸ λάγιον τοῦ Ἰησοῦ: «Ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει» ἐπὶ περιφρονήσει τοῦ νόμου περὶ τῆς σαββατικῆς ἀργίας. Ὁ ἀντιτασσόμενος εἰς τὰς αὐθαιρέτους αὐτῶν διατάξεις, παραδόσεις, ἀποδόσεις καὶ λογικὴν ὤφειλε νὰ ἐλεγχθῇ καὶ καταδικασθῇ. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν κατηγορήθη ὑπὸ τῶν Φαρισαίων ἐπὶ παραβάσει τοῦ σαββάτου. Ἀγνώστων ἂν συνεπείᾳ τῆς κατηγορίας ταύτης ὤφειλε νὰ παρουσιασθῇ πρὸ τοῦ Σανεδρίν ἢ ἂν μέλῃ τινὰ μόνον ἀπεσταλησαν πρὸς αὐτόν, ἵνα ἐλέγξωσιν αὐτὸν ὡς παραγνωρίσαντα τὸν νόμον. Ὅπως πατ' ἄνθρ. ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ, οἵα διετηρήθη ἐν τῷ τετάρτῳ Εὐαγγελίῳ, ἀπεσπέλεσε παρ' αὐτοῦ τὴν ἐκ προνοίας εὐχαιρίαν τοῦ νὰ κηρύξῃ σαφῶς καὶ ἐπισήμως τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, νὰ καταδείξῃ εἰς τὸ Σανχεδρὶν ἢ εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους αὐτοῦ εἰς ποῖ συνίστατο τὸ θεοκρατικὸν αὐτοῦ ἔργον καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τοὺς ἀναπαλλοτριώτους τίτλους, ἐφ' ὧν ἐβασίζετο ἡ δημοσία αὐτοῦ ἐνέργεια. Ἡ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κατηγορία δὲν ἐστήριζετο κατ' οὐδὲν ἐπὶ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ νομιμοποιηθῇ, εἰμὴ διὰ τῶν αὐθαιρέτων αὐτῶν καὶ ἀνονομίμων καὶ ὑπὸ μιᾶς παιδαριωδους δεισιδαιμονίας, ἧς οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐπερεπλήρουν τὸν νόμον. Τὸ θεμελιῶδες καὶ ὅλως δευτερεῦον κενὸν ἀναγκαζεν αὐτοὺς νὰ ληθυνόησωσι τὸ οὐσιῶδες καὶ τυφλούμενοι ὑπὸ τοῦ γράμματος καὶ ξένοι τοῦ πνεύματος διαμένοντες, κατέπνιγαν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Εἷς τῶν αὐθαιρέτων αὐτῶν νόμων ἦτο καὶ ἡ ἀπαγόρευσις ἐκείνη, καθ' ἣν ἐπετρέπετο ἡ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταφορὰ τοῦ ἐλαχίστου ἀντικειμένου μόνον ἐν περιπτώσει ἐπειγούσης ἀνάγκης. Ὁ Ἰησοῦς, ἵνα δικαιολογηθῇ, περιεῤῥήγνυεν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ νὰ καταδείξῃ εἰς τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ τὸ μεταίον καὶ δεῖν κηδεμόνων τῶν ἠθῶν καὶ τῶν διατάξεων αὐτῶν, ἀλλ' ἐπικαλούμενος καὶ ἐπικουρῶν ὡς ἰδίου αὐτοῦ τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς παράδειγμα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἀπήντησεν εἰς τοὺς κατηγόρους· «Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται κἀγὼ ἐργάζομαι». Τοῦτ' ἔστι ὁ Θεὸς δὲν παύει ἀνακαίνων καὶ συντηρῶν τὰς ἐνεργείας. Ἡ ἀρετὴ

Ἰησοῦ ἰαθεὶς ἀσθενὴς ἦρξε βεβαίως εἰς τῶν τοιούτων ἐνάρετος Ἰησοῦς ὑπέρασπισεν αὐτῷ τοῦτο καὶ ὁ ἰαθεὶς ἄμωμος ἐγνώρισεν εὐεργέτην αὐτοῦ, ὑπὸ τῆς ἀληθείας τῆς εὐγνωμοσύνης παρασυρόμενος, διεφήμισε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, χωρὶς νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι, εἰς ποὺς Φαρισαίους ἀποκαλύπτων αὐτόν, ἠδύνατο νὰ περιαγάγῃ εἰς τὸ κακὸν μέρος τὴν ξηλοτυπίαν καὶ τὸ μῖσος αὐτῶν. Πράγματι τοῦτο ὑπῆρξεν ἀφετηρία νέων κατακρίσεων, οἱ ὁποῖοι ἐσημειώθησαν εἰς τὰς ἐπιφανείας τοῦ Ἰησοῦ. Παντοιοτρόπως ἐπεζητεῖτο καὶ κατεδιώκετο, καὶ ὅμως ἦρχετο ἑκάστης ἡμέρας αὐτοῦ, ἓν ἔργον ἀγαθοεργούμενος, θεραπεύων καὶ πολλαπλασιάζων τὰ εὐεργετήματα. Τὸ ὄχλημα πλέον οὐδὲν ἦτο σταθερὸν τι, ἐγὼ δὲ ἐξήτουν ἀπαντήσωσι τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἐκεῖνος ἐκήρυττε προσελκύων, ἡ πρᾶξις αὐτὴ ἐπετέλεσε τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ. Ἡ ἐκ τῆς Γαλιλαίας καταγωγὴ αὐτοῦ, τὸ ἀπόρρητον τῆς καταστάσεως, ἡ ἐπὶ τοῦ σαββάτου θεραπεία, ἡ πρὸς πᾶσαν παράβασιν τῶν Φαρισαίων περιφρόνησις, ἡ πρωτοφανὴς ἐξουσία ἣν ἐπεδείκνυτο ἀντιπροσώπους τῆς ἀρχῆς καὶ πρὸς διδασκαλίαν, καὶ ἐξέτρωγε τὰ σωθέντα ὑπὸ τοῦ ὄχλου, ἵνα ὑποδείξῃ ὅτι πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτούς. Ἰησοῦς ἐδήλωσε διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ πρὸς ἐξουσίαν, σπανίως διεμαρτύρατο, ὥστε ἐκ τῶν προφητειῶν ἐδεύτερον μόνον ἢ δύο ἐπαληθεύθησαν μὴ προσβάλλοντα τὰ ἐθνικὰ τῶν μερίδων. Τρισυπόστατοι οἱ μὲν ἐφαρισαΐζοντο, οἱ δὲ ἐσαδδουκαΐζοντο, οἱ δὲ ἐσαμαρειτίζοντο καὶ εὐθέως καρδίαν ἀναγνωρίζομεν πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ θείου προσκειμένην πνεύματος ἀπωθοῦσαν. Ὁλόκληρος ὁ βίος αὐτοῦ ἀπεδείκνυτο ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ περιεχομένῳ ἐν τῷ ἐνεργείᾳ καὶ ἀρετῇ αὐτοῦ, ἀγαθοεργούμενος πανταχοῦ ἐν τῇ ἀκμαιοτάτῃ ἡλικίᾳ ἐπὶ τρία ἔτη ἐνῷ ἐγένετο νήθη ἐν Βηθλεὲμ παρὰ τὰ ἀνατολικὰ τῆς Ἰουδαίας ἐν τῷ ὄρει μέγα θος ἐπὶ τῶν ὁδῶν ἐπὶ τῶν ὁδῶν ἐπὶ τῶν ὁδῶν

τοῦ οὐδέποτε ἀπαυδᾷ· τὰ πράγματα ὑπάρχουσι καὶ ζῶσι τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ, δι' αὐτῆς δὲ διαρκοῦσιν, ἅμα καὶ κινοῦνται. Ἡ παῦσις τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἔσται ἡ καταστροφὴ παντὸς πλάσματος. Ὁ πατὴρ ἐργάζεται ἀδιακόπως ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι σταθερόν, προσοδευτικὸν ὡς ἡ ἀγάπη αὐτοῦ καὶ δὲν ὑφίσταται οὔτε ἀναστολήν, οὔτε ἀνακοπήν. Ὁποῖον σάββατον δύναται ν' ἀναστείλῃ τὴν εἰς τὸν Θεὸν προσέλευσιν παντὸς πλάσματος, Ἰουδαῖοι; Ταύτῃ ἀπάντησις ἐπεβεβαίου καθαρῶς τὴν τοῦ Μεσσίου θειότητα καὶ τὸν ὡς Μεσσίου χαρακτῆρα τοῦ Ἰησοῦ. Αἱ δύο αὗται ἀλήθειαι, αἵτινες συνοψίζουσι πᾶν Εὐαγγέλιον, εὑρηνται ἐν αὐτῇ τῇ βάσει τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου, ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι διδάσκαλοι καὶ τὰ μέλη τῆς ἱεραρχίας μεγάλην ἐπεδείξαντο ἰσχυρογνωμοσύνην εἰς ἄρνησιν τῶν δύο τούτων ἀληθειῶν. Οὗτοι, λησμονοῦντες τὰ διαρκῆ δόγματα τῶν προφητῶν περὶ ἄλλα ζητήματα τυρβάζοντες καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν καὶ πολιτικῶν αὐτῶν προλήψεων ἀποπλανώμενοι, οὐδέποτε ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὸ δικαίωμα προτεραιότητος τοῦ προσώπου τοῦ Μεσσίου, δικαίωμα, ὅπερ μόνον ἠδύνατο νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν τοῦ Μεσσίου ἐνέργειαν. Ὁ τίτλος υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀκριβῶς ὁ μόνος, ὃν ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐδέχθη ὡς Μεσσίας. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ σφοδρότης τῶν προλήψεων τῶν γραμματέων τούτων, διδασκάλων, ἱερέων κλπ. ὥστε τὸν ἀνώτερον τίτλον οἰκειούμενος, προωρίσθη νὰ σκανδαλίσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ συγκεντρώσῃ καθ' ἑαυτοῦ ὁλόκληρον τὸ μῖσος τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν πίστεως. Ὁ Ἰησοῦς ἐπεκύρου τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ἄνευ πλέον ἀμφιβολίας, ἄνευ συγκεκαλυμμένων ἐκφράσεων οὕτως ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων τηρήσει τοῦ σαββάτου ἐπιβεβαιοῖ τὴν θείαν αὐτοῦ ἰδιότητα καὶ παρίσταται φανερῶς ὡς ἴσος τῷ Θεῷ. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἐπίσημος ἐήλωσις, ἣν ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ ἀπαντῶμεν. Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Σανχεδρὶν ἐσκανδαλίσθησαν ἐπὶ τούτῳ, ἐφώνουν δὲ ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν Θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ» (Ἰωάν. Ε', 18). Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ Ἰησοῦς ἐφαίνετο αὐτοῖς ὡς βλάσφημος, ὃν ἔδει ν' ἀναζητήσωσι καὶ ἀποκτείνωσιν, ἦκουε περὶ αὐτὸν ψιθυρισμοὺς ἀπειλῶν θανάτου. Ἀλλ' ἡ θέλησις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπεκράτει ἐν αὐτῷ. Ὁποίαν λοιπὸν εἶχεν ἀξίαν δι' αὐτὸν ὁ θάνατος, ἐὰν ἡ θέλησις αὕτη ἐκάλει αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον; Πρὸς τί δὲ εὑρίσκετο ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἂν μὴ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τῆς ἀληθείας. Τούτου ἕνεκεν ὁ Ἰησοῦς ἔλαβεν ὕφος αὐστηρότερον καὶ θετικώτερον, ἀντὶ δὲ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἰσότητα ταύτην μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ᾗ κατηγγέλλετο ὡς βλάσφημος, ἐκήρυσσε τοὐναντίον καὶ καταδεέστερον αὐτὴν ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ δυνάμει. «Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ» (Ἰωάν. Ε', 19). Ὁ ἄνθρωπος δὲν βλέπει τὸν Θεόν, οὐδὲ δύναται αὐτὸς οὗτος ν' ἀνυψωθῇ μέχρι βαθμοῦ, ὥστε ν' ἀναλάβῃ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τὸ πρότυπον τῆς ζωῆς αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, ἐν πνεύματι ἀγάπης ἀποτελεῖ τὸν ἀνέκφραστον δεσμὸν τοῦ ἑνὸς μετὰ τοῦ ἄλλου, ὁ δὲ πατὴρ ἀποκαλύπτει τῷ Υἱῷ πᾶν ὅ,τι πράττει μεταξὺ αὐτῶν ἔν ὑπάρχει καὶ τὸ αὐτὸ φῶς, μία καὶ ἡ αὐτὴ ἄπειρος δύναμις, ἡ ἰσότης εἶναι τελεία, ἡ ἕνωσις ἀπόλυτος· ἐνταῦθα εὑρήκατε ὁλοκλήρως τὸ ἀπορρητον τῆς φύσεως καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ Μεσσίου. «Καὶ μείζονα, λέγει, τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε» (Ἰωάν. Ε', 20). Ἐνταῦθα ὁ Ἰησοῦς ἀποκαλύπτει τὸν προορισμὸν αὐτοῦ ὡς Μεσσίου, εἶτα προστίθησιν: «Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ· οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ· ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα» (Ἰωάν. Ε' 21 κ. ἑ.). Ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον τοῦ Μεσσίου εὑρήκατε ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τῆς ζωῆς, ἥτις προχύπτει ἐκ τῆς εἰς τὸν Θεὸν πίστεως. Τοιουτοτρόπως ἐπεκύρωσεν ὁ Ἰησοῦς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ πρὸ τῶν διδασκάλων τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἰησοῦς διήνοιγε τὴν βίβλον, ἣν οὗτος τὴν κλεῖδα κατεῖχε καὶ τῆς ὁποίας τὴν βαθεῖαν ἔννοιαν δὲν ἠδύνατο νὰ μαντεύσῃ ἡ τετυφλωμένη αὐτῶν ἐπιστήμη. «Μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ἔλεγεν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες μὲ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαν-

τες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως» (Ἰωάν. Ε', 28—30), Ὁ Ἰησοῦς, διακρίνων ἀπ' ἀλλήλων τὰ δύο ταῦτα ἄκρα σημεῖα τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἀνέπτυσσεν αὐτὸ καθ' ὁλοκληρίαν καὶ διέλυε τὴν σύγχυσιν, εἰς ἣν πολλοὶ ὑπέπιπτον καὶ ἥτις ἀφεώρα εἰς τὰς δύο ἀναστάσεις, τὴν μίαν ἠθικήν, μυστηριώδη καὶ κεκαλυμμένην ἐν τῷ βάθει τῆς συνειδήσεως, τὴν δὲ ἑτέραν, ὑλικήν, λαμπράν, ἀποφαστικὴν καὶ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ. Ἡ μία ἐξετελεῖτο ἤδη ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ κεκρυμμένου ἐν τῷ υἱῷτοῦ παραγνωρισθέντος ἀνθρώπου, ἡ δευτέρα θὰ ἐξετελεῖτο ἐν τῷ μέλλοντι πλήρης ἐλπίδων καὶ τρόμου, χαροποιοῦσα ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἤθελον ἀποκρούσει τὴν φωνὴν τοῦ Μεσσίου καὶ ἐπιδεικνυμένη φοβερὰ εἰς ἐκείνους, οἵτινες πεισματωδῶς ἀντέστησαν. Οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ τὴν δεισιδαιμονίαν, τὴν κακοβουλίαν καὶ τὴν ἐκ τοῦ μίσους ἀπορρέουσαν ἀντίστασιν αὐτῶν, παρὰ τὸν στόμφον τῆς ἐξουσίας καὶ τὰς ἀγερώχους αὐτῶν ἀξιώσεις ἤκουσαν ἐπὶ τέλους τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ πεισματωδέστεροι καθυπετάγησαν διὰ τοῦ γοήτρου τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, ὅταν εὑρίσκηται ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς· ὁ θεῖος λόγος τοῦ Ἰησοῦ ἐξασκεῖ ἀκατανίκητον ἐπιρροήν, ἐπεβάλλετο καὶ κατέθελγεν, ἐλάκπατει καὶ ἀνύψου, ἀνέστελλε τὴν ὀργὴν καὶ τὸ μῖσος, καταδαμάζων τὸν λαὸν καὶ ἐκπλήσσων τοὺς πιστεύοντας ὅτι γινώσκουσι, προεφήτευε τὰς κεκρυμμένας ἀντιρρήσεις, ἐμάντευε τὰ μυστικὰ φρονήματα τῶν διαλεγομένων καὶ ἦν ἀμφίστομος ρομφαία, διεισδύουσα μέχρι τοῦ μερισμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, μέχρι τῶν ἁρθρώσεων καὶ τῶν μυελῶν: «Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ διικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας» (Ἑβρ. Γ', 12). Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἀνέπτυξε τοῖς Ἰουδαίοις, οἵτινες ἦλθον πρὸς κατηγορίαν αὐτοῦ, τὴν θειότητα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τὴν ἰσότητα αὐτοῦ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔργου τοῦ Μεσσίου, ᾐσθάνθη ὅτι καὶ ἀποδεχόμενοι ἔτι τὸ δόγμα αὐτοῦ θὰ ἐστασίαζον ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι αὐτὸς οὗτος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ἐν ᾧ τὸ δόγμα τοῦτο θὰ ἐπραγματοῦτο. Ἂν τὸ δόγμα αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ ἐκπλήξῃ τὰς στενοκεφάλους αὐτῶν ἰδέας καὶ ἐπηρεάσῃ τὰς προλήψεις αὐτῶν· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο αὐτοῖς σκάνδαλον. Πῶς Γαλιλαῖος ἄγνωστος, ἀνὴρ τοῦ λαοῦ, ἁμαρτωλός, θ' ἀπέβαινεν ὁ Μεσσίας τοῦ ἔθνους; Ὁ Ἰησοῦς καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον ἔσχε πρὸ αὐτοῦ τὸ κώλυμα τοῦτο. Καὶ ἐνταῦθα δὲ τοῦτο ἀπήντησεν, οὕτως ὥστε τοὺς ἰδίους τίτλους ἐπεβεβαίωσε μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀποφύγῃ τὸ κώλυμα ἐκεῖνο. Ὁ Ἰησοῦς ἀπαθὴς ἀπέναντι τῆς ἐχθροπραξίας καὶ τῆς κακοβουλίας τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἀπήντησεν ὅτι, αὐτὸς ἑαυτὸν κρίνων, δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων, οὓς ἡ προσωπικὴ φιλοδοξία ἢ ἡ ἀγνὴ θέλησις παρασύρει εἰς τὸ νὰ διαδραματίσωσι πρόσωπον καὶ νὰ λάβωσιν ἀποστολήν: «Καθὼς ἀκούω, λέγει, κρίνω καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής· ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ». (Ἰωάνν. Ε', 3 κ. ἑ.). Τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ ἦσαν ἔντονα καὶ ἀκαταμάχητα· ἐχρησιμοποιήθη πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ κατανικήσῃ τὸν πιστότατον καὶ τὸν μᾶλλον ἀνεπτυγμένον τῶν Ἰουδαίων, τὸν καρτερικώτατον καὶ τὸν ἀπαιτητικώτατον, ἤτοι ἡ προφητικὴ δύναμις τοῦ Ἰωάννου, ζῶντος ἔτι καὶ οὐτινος οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀποκρούσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀρετήν, τὰ ἀρίδηλα σημεῖα, δι' ὧν ὁ Ἰησοῦς διεβεβαίου καὶ ἀπεδείκνυεν ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ εὑρίσκετο ἐν αὐτῷ, αἱ Γραφαὶ ἐπὶ τέλους, ἡ Βίβλος αὕτη, ἥτις ἀπετέλει νόμον, δεσπόζοντα τῶν φρονημάτων καὶ τοῦ βίου καὶ ἀποτελοῦντα διὰ πάντα Ἰσραηλίτην λόγον αἰώνιον καὶ ἀνέκφραστον. Καὶ ὅμως, καίπερ δι' ὅλων τούτων τῶν μαρτυριῶν ἐξωπλισμένος, δὲν ἠδυνήθη ὁ Ἰησοῦς νὰ κατανικήσῃ καὶ καταπείσῃ τοὺς πείσμονας τούτους διδασκάλους. Καὶ τὸν μὲν Ἰωάννην ἀπέκρουσαν οὗτοι, καίπερ μαστιγωθέντες ὑπὸ τῶν αὐστηρῶν αὐτοῦ ῥημάτων, ὡς πρὸς τὰ θαύματα δὲ δὲν ἠρνήθησαν μέν, ἀλλ' ἀπέδωκαν ταῦτα εἰς τὴν δύναμιν τοῦ πονηροῦ. Καὶ ὡς πρὸς τὰς γραφὰς τέλος δὲν ἀπέρριψαν ταύτας, ἀλλ' ἠρνήθησαν νὰ κατανοήσωσιν αὐτάς, ἅτε ἑρμηνεύοντες ταύτας

εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐξυπηρετῇ τὰς ἰδέας αὐτῶν καὶ νὰ ἐξαγιάζῃ τὴν ὑγιῆ αὐτῶν θρησκείαν. Ὁ Ἰησοῦς ἔρριψε τότε εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Σαγχεδρὶν μετὰ θλίψεως, κεκραμμένης μειλιχιότητι καὶ ἀπειλῇ, τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις: «Δόξαν παρ' ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω, ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;» (Ἰωάν. Ε', 42—45). Ὁ Ἰησοῦς προκαλεῖ μικρὰν λάμψιν εἰς τοὺς τυφλώττοντας ἐκείνους ὀφθαλμοὺς τῶν Ἰουδαίων, μίαν τελευταίαν ἀκτῖνα φωτός, χωρὶς δὲ ν' ἀνησυχήσῃ, ἀπεμακρύνθη τῶν κριτῶν αὐτοῦ καὶ ἐγκατέλιπεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὑφ' ἧς κατείχοντο τύφλωσιν, γινώσκων ὅτι πολλὰ εἶχε νὰ φοβῆται ἐκ τοῦ μίσους αὐτῶν.

Τὸ μυστήριον τῆς ἀπιστίας τοῦ ἀνθρώπου ἀπεκαλύφθη ἐν τέλει τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἰησοῦ. «Εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου (Μωϋσέως δηλ.) γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;» (Ἰωάν. Ε', 47). Ἡ ἀπιστία αὕτη παρατείνεται διὰ μέσου τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῶν αἰώνων, οἷα ἐπεδείχθη ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ τὴν στοὰν τοῦ Σολομῶντος. Ἡ εὐαγγελικὴ ἱστορία δὲν ἔχει ὡς ἡ ἄλλη ἱστορία ἐπαναλήψεις, ἀλλὰ διαιωνίζεται πάντοτε συνταὐτιζομένη πρὸς ἑαυτήν, ἀναλοίωτος ἐν τῷ φθαρτῷ καὶ μεταβλητῷ τούτῳ κόσμῳ. Οἱ μεγάλοι, οἱ ἀρχηγοί, οἱ διδάσκαλοι τοῦ φρονήματος κλείουσιν ὡς οἱ Φαρισαῖοι καὶ Ἰουδαῖοι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν πρὸ τῶν φωτοβόλων τίτλων τοῦ Ἰησοῦ, πρὸ τῶν ἔργων τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ πρὸ τῶν γραφῶν· περιφρονοῦντες δὲ κατηγοροῦσι τὸ μόνον ὄν, τὸ ὁποῖον ἀπεστάλη, ἵνα παράσχῃ τὴν αἰωνίαν ζωήν, ἣν ζητεῖ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή. Καὶ διὰ τί ταῦτα; διότι δὲν ἀγαπῶσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ἀγαθόν, ἤτοι τὸν Θεόν, ἀλλ' ἑαυτοὺς καὶ μόνους· παρόδοξον ὄντος πράγμα. Πάντες οἱ ἐγωϊσταὶ οὗτοι συνδέονται διὰ θεσμῶν ἀμοιβαίας κολακείας καὶ ἀλλήλῳ καλοῦνται ἀμοιβαίως καὶ ὑποκριτικῶς διδάσκαλοι, πρῶτοι καὶ κύριοι, ἕκαστος αὐτῶν ἑαυτὸν νομίζει κύριον καὶ διδάσκαλον· πάντες ἔχουσι τὸν Μωϋσέα αὐτῶν, ἀλλ' ὡς αἱ Ἰουδαϊκαὶ μερίδες, οὕτω καὶ ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἑρμηνεύει αὐτὸν κατὰ βούλησιν.

Ἡ πρώτη αὕτη φάσις τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ μεταξὺ τῆς πρώτης προσκλήσεως ἑνίων τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ ταξειδίου εἰς Ἱεροσόλυμα τεκμηριοῖ τὸν ἥρωα καὶ ἐπικυρεῖ πᾶσαν τοῦ Εὐαγγελίου τὴν ἐνέργειαν. Ὁ Ἰησοῦς ἐκηρύχθη ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ κατήρξατο ἐν Ἱεροσολύμοις ἐνώπιον τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἀρχῆς. Ἀλλ' ἡ Ἱερουσαλὴμ ἀποτελεῖ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος, τὸ κέντρον, ἀφ' οὗ προέρχονται αἱ δύο ἀρχαί, εἰς ἃς ὑπακούει τὸ πᾶν, τὸ δημόσιον φρόνημα καὶ ἡ ἐξουσία. Τὸ ἀποτέλεσμα ἐπετεύχθη. Ἀπὸ βορρᾶ μέχρι νότου ἀπὸ τοῦ Ἑρμὼν μέχρι τῆς Ἰδουμαίας, ἀπὸ δύσεως μέχρις ἀνατολῶν, ἀπὸ τῆς μεγάλης θαλάσσης, ὡς ἐκαλεῖτο ἡ Μεσόγειος, μέχρι τῶν ἐκτεταμένων πεδιάδων τοῦ ἀραβικοῦ βασιλείου τοῦ Ἀρέτα, ἡ Παλαιστίνη ἦν πεπληροφορημένη ὅτι μέγας ἐγήγερται προφήτης, καλούμενος υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀποδεικνύων τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ διὰ θαυμάτων καὶ ζητῶν πίστιν εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ· γινώσκει ὅμως καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ γεννηθεῖσαν ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῶν ἀρχηγῶν τοῦ λαοῦ μετὰ μικρῶν ἐξαιρέσεων, τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἀρχαίων, τῆς ἀριστοκρατίας, τοῦ ἱερατείου καὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν μεγάλων ἱερέων καὶ τοῦ Σαγχεδρίν, οἵτινες πάντες θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς ψευδοπροφήτην, ὡς ἀσεβῆ καὶ ὡς βλάσφημον. Τοιουτοτρόπως ἐν Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἰησοῦς ἐπέτυχε νὰ προσηλυτίσῃ μόνον ἁπλᾶς τινας καὶ εἰλικρινεῖς ψυχὰς ἐκ τοῦ πλήθους, νὰ δημιουργήσῃ ἑαυτῷ φίλους τινὰς ἐκ τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ὡς τὸν Νικόδημον καὶ Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ἀριμαθαίας, καὶ νὰ προκαλέσῃ ἐν τῷ ἐπισήμῳ κόσμῳ, τῷ φρουρῷ τῶν παραδόσεων καὶ τῶν νόμων, ἀκατανίκητον καὶ ἀπειλητικὴν ἀντίδρασιν. Ὁ ἀνταγωνισμὸς τῆς ἱεραρχίας ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ θὰ παρέλυε καὶ θὰ κατέστρεφε τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς ἐδέσποζε καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ κακοῦ καὶ ἂν μὴ ὁ Ἰησοῦς, βλέπων μὴ ἐπιστᾶσαν εἰσέτι τὴν ἁρμοδίαν στιγμήν, ἐνόμιζε συνετὴν τὴν φυγὴν πρὸ τοῦ ἀπειλοῦντος κινδύνου. Εἰς ταύτην ἀποδοτέον τὴν σύνεσιν, τὸν ἱστορικὸν λόγον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐγκαταλείπει ἤδη τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὴν μητρόπολιν αὐτῆς καὶ μεταβαίνει

νὰ ζητήσῃ ἐν Γαλιλαίᾳ πεδίον ἠρεμώτερον καὶ φιλοξενώτερον κόσμον, ἐπιτρέποντα αὐτῷ νὰ ἐργασθῇ τὸ ἔργον τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἀφοῦ ἡ Ἰουδαία ἀποχρούσῃ αὐτόν, ἀποχωρεῖ αὐτῆς, πράγματοποιῶν ἐν τῶν προφητικῶν ῥημάτων, ὅπερ προεξ ἤδη ρίψας εἶχε διακηρύξει τὸν βίον αὐτοῦ. Σοβαρὸν θρησκευτικὸν γεγονός, ὅπερ βαθυτάτην ἐνεπαίσησε συγκίνησιν ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ ἔθνει. Ἤγγειλε τῷ Ἰησοῦ ὅτι ἡ ὥρα τῆς πλήρους δράσεως αὐτοῦ ἔπεστη πλέον. Ὁ Ἰωάννης εἶχε φυλακισθῇ (Ματθ. ΙΔ', 2 κ. ἑ.,—Μάρκ. ΣΤ', 14,—Λουκ. Γ', 20). Ὁ τολμηρὸς καὶ ἀτρόμητος προφήτης, ὁ ἀποκαλύπτων τὴν ὑποκρισίαν καὶ οὐδένος φειδόμενος, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐλέγξῃ σκάνδαλον ἠγεμόνος. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ, ἣν εἶχε μαλακύνει ἡ παρουσία τοῦ Ἰησοῦ, ἀνεκτήσατο πᾶσαν τὴν σφοδρότητα αὐτῆς, ἵνα ψέξῃ καὶ καταδικάσῃ τὴν διαγωγὴν Ἡρῴδου τοῦ Ἀντίπα. Ὁ τετράρχης, μιαρούμενος τὰ ἀσεβῆ παραδείγματα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐξεδίωξε τὴν σύζυγον καὶ συνεζεύχθη Ἡρωδιάδα, τὴν σύζυγον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἡρῴδου τοῦ Φιλίππου (Ὅρα Ματθ. ΙΔ', 1—13,—Μαρκ. ΣΤ', 14—29,—Λουκ. Γ', 19—20). Ἡ μοιχικὴ αὕτη ἕνωσις ἀνεστάτωσε παντας τοὺς ἀληθεῖς Ἰουδαίους καὶ ὁ Ἰωάννης ἐξεδικήθη τὴν σκανδαλισθεῖσαν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἐλέγξας ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τὸν Ἡρῴδην ἐπὶ τῷ κακουργήματι αὐτοῦ. Μετὰ μικρὸν τῇ εἰσηγήσει τῆς Ἡρωδιάδος ὁ Ἰωάννης ἀπεκεφαλίσθη, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις τῶν εὐαγγελιστῶν ἐκτίθεται. Ὁ τετράρχης ἐν σιγῇ θὰ ἡνέχετο τὴν ἧν ὑπέστη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ταπείνωσιν, διότι δειλὸς ἦν καὶ ἥκιστα ἀποφασιστικοῦ χαρακτῆρος, ἀλλ' ἡ Ἡρωδιὰς δὲν ἠνείχετο τὸν Ἰωάννην καὶ προεκάλεσε τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ. Προσθετέον ὅτι ὡς πρόφασις πρὸς προηγουμένην σύλληψιν τοῦ Ἰωάννου ἐχρησιμοποιήθη τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου προσελκυόμενον πλῆθος ἀπειλεῖ κίνδυνον. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἰωάννης ἐξηφανίσθη ἐκ τοῦ μέσου. Τοῦ ἔργου αὐτοῦ συμπληρωθέντος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐκλείπει, ἐγκαταλείπων τὸ πεδίον ἐλεύθερον εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐξ ἁπάντων θὰ ἔλθωσι. Τὸ ἔργον τοῦ Ἰωάννου συνετελέσθη, αἱ τρίβοι ἀνεῴχησαν, αἱ ψυχαὶ ἀναμένουσιν, ὁ Πρόδρομος δύναται πλέον νὰ σιγήσῃ· ὁ Χριστὸς θὰ λαλήσῃ ἤδη καὶ θὰ ἐνεργήσῃ.

Γ'.

Ἡ ἐν Γαλιλαίᾳ ἐνέργεια καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Θεοῦ.

1. Ἡ Γαλιλαία καὶ τὸ βασίλειον τοῦ Θεοῦ.—Ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς φυλακίσεως τοῦ Βαπτιστοῦ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰουδαίας καὶ ἀπεσύρθη εἰς Γαλιλαίαν, ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, ἵνα διδάξῃ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ (Ματθ. ΙΔ', 12,—Μαρκ. Α',—Λουκ. Δ', 14). Ἡ Ἰουδαϊκὴ παράδοσις διῄρει ἀπὸ τῆς μετοικεσίας τῆς Βαβυλῶνος τὴν χώραν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τρία μέρη, τὴν Ἰουδαίαν, τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἢ Περαίαν καὶ τὴν Γαλιλαίαν. Ἡ Σαμάρεια ἐξῃρεῖτο. Καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ ἡ διαίρεσις αὕτη διετηρεῖτο διὰ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ δημοσίου φρονήματος: «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε (Ματθ. Ι', 5,) «Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου» (Μάρκ. Γ', 7, 8). Ἡ γῆ ὅμως τοῦ Ἰούδα ἐπεσκίαζε πάσας τὰς ἄλλας, ἡ δὲ Γαλιλαία καὶ ἡ Περαία, ἤτοι ἡ ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐκεῖθεν τοῦ Ἰορδάνου χώρα ἀπετέλει ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρῴδου τετραρχίαν, κυβερνωμένην ὑφ' ἑνὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, Ἀντίπα. Ἡ κυρίως Γαλιλαία ἦν τὸ μᾶλλον πεφημισμένον μέρος τῆς Παλαιστίνης ἕνεκα τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ποικιλίας τῶν τοποθεσιῶν. Πᾶσα ἡ καλλονὴ τῆς φύσεως εὑρίσκετο συγκεκεντρωμένη ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ γωνίᾳ τῆς γῆς, ἥτις εἶχεν ἐπιφάνειαν 90 μιλίων πλάτ. καὶ 100 μήκους, μετὰ ὑψηλῶν ὀροπεδίων, πεδιάδων, λόφων καὶ ὑψηλῶν ὀρέων, ἀγρίων φαράγγων καὶ χλοερῶν κοιλάδων, ἀπείρων πηγῶν, ἱεροῦ ποταμοῦ καὶ μικρᾶς ἐσωτερικῆς θαλάσσης. Ὁ Ἰωάννης καλεῖ αὐτὴν Σετοπάραγωγον κῆπον. Δάση, ἐλεῶνες, ἄπειροι ἐπαύλεις ἐν ταῖς πέριξ τῆς λίμνης καθιστῶσιν αὐτὴν γραφικωτάτην. (Ἴδε ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ).

Ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἄνω Γαλιλαία κατοικοῦνται ἤδη ὑπὸ θρασέων φελαχῶν, ἐργαζομένων τὴν γῆν. Τὰ δάση ἐξέλιπον, αἱ πόλεις, τὰ προάστια, τὰ μνημεῖα, τὰ μέγαρα ἐξηφανίσθησαν· τὰ χωρία ἀποτελοῦνται ἤδη

ὑπὸ ἀθροίσματος πενιχρῶν τετραγώνων οἰκιῶν, συγκεντρουμένων ἐπὶ ὑψωμάτων πέριξ εὐκτηρίων· αἱ πηγαὶ καὶ τὰ ρυάκια ἀντὶ νὰ γονιμοποιῶσι τὴν γῆν, κατακλύζουσιν ἤδη αὐτὴν καὶ καταστρέφουσιν. Ἡ λίμνη Γεννησαρὲτ κατηρημώθη, ἀλλ' αἱ περιβάλλουσαι αὐτὴν πόλεις ἀποτελοῦσιν ἐρείπια: ἡ Τιβεριάς, ἡ Ταριχέα, ὁ Ἵππος, τὰ Γάδαρα, ἡ Γέρασα, ἡ Ἰουλιάς, ἡ Καπερναούμ, ἡ Βηθσαϊδά, τὰ Μάγδαλα, κοιμῶνται ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτῆς ἀπὸ αἰώνων ὅλων. Ἡ γόνιμος ὅμως φύσις διατηρεῖ εἰσέτι παρὰ τὴν ἐγκατάλειψιν αὐτῆς καταπληκτικὴν ἐνεργητικότητα. Κατὰ τὸ ἔαρ τὸ ἔδαφος καλύπτεται ὑπὸ χλόης, αἱ πηγαὶ ἀναβλύζουσι πανταχοῦ, ὑποβοηθοῦσαι τὴν βλάστησιν. Μόλις συνοδίαι τινὲς διέρχονται ἤδη τὴν νεκρὰν ταύτην χώραν, ἀποτελούμεναι ἐξ ἐμπόρων, μεταβαινόντων ἀπὸ Δαμασκοῦ εἰς Πτολεμαΐδα ἢ Ἰόππην πρὸς ἀνταλλαγὴν τῶν προϊόντων τῆς Δύσεως μετὰ τῶν τῆς Ἀσίας ἢ ἐκ Βεδουΐνων, ἐρχομένων νὰ πωλήσωσι τὸν σῖτον καὶ τὴν κριθὴν τῶν ὀροπεδίων τοῦ Χορὰν καὶ τῆς Περαίας. Ἐν τοῖς ἐρειπίοις, ἅτινα καλύπτουσιν αὐτήν, τέσσαρες μόνον πόλεις ἀπορροφῶσι καὶ συγκεντροῦσιν ἐν ἑαυταῖς πᾶσαν τὴν ζωήν, ἡ Πτολεμαΐς, ἡ Σαφὲτ (ἡ κατά τινας ἀρχαία Βεθουλία), ἡ Τιβεριὰς καὶ ἡ Ναζαρέτ. Ἰδοὺ πᾶν ὅ,τι ὑπολείπεται ἐκ τῆς ζωτικότητος τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἐν ᾗ ὁ Ἰώσηπος ἠρίθμει κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα πεντεκαίδεκα ὀχυρὰς πόλεις, πλείονα τῶν 200 χωρίων ἢ κωμῶν καὶ 2 ἢ 3 ἑκατομ. κατ.

Ὅτε ὁ Ἰησοῦς, φεύγων τὸ μῖσος καὶ τὰς ἀπειλὰς τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχῆς, ἀνεχώρησεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἀπεφάσισε νὰ διαδώσῃ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Γαλιλαίᾳ, ἡ φήμη αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὸν ζενὶθ αὐτῆς. Ἡ εὐγλωττία καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, πρὸ πάντων δὲ τὰ θαύματα καθίστων αὐτὸν ἔκτακτον ὄν· προσείλκυε τὰ πλήθη, κατέπλησσε τὴν φαντασίαν καὶ προύκάλει τὴν περιέργειαν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν. Διατρέχων ὁλόκληρον τὴν χώραν, τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, ἐπεσκέπτετο καὶ τὰς ἐλαχίστας συναγωγὰς ἐν καιρῷ τῆς συναθροίσεως, ἐκεῖ δὲ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν νόμων καὶ τῶν προφητῶν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς συναθροίσεως ἔδιδεν αὐτῷ τὸ βιβλίον καὶ ἀφοῦ ἀνεγίνωσκεν οὗτος κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος ὀρθὸς τὸ ὑποδεικνύμενον χωρίον, εἶτα καθεζόμενος ἡρμήνευεν αὐτό. Ἡ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ εὐαγγελικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια διήρκεσεν ἐπὶ 8—9 μῆνας, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἑορτῆς Πουρὶμ τοῦ ἔτους 29ου μέχρι τῆς σκηνοπηγίας τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ὁλόκληρον τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ, ὅπερ ἀπεκάλει βασίλειον αὐτοῦ καὶ ὅπερ προώριστο νὰ πληρώσῃ τὸν κόσμον ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας, ἰδρύθη καὶ διωργανώθη ἐν τῷ βραχεῖ τούτῳ διαστήματι.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν νέαν ταύτην κοινωνίαν, ἡ γνῶσις τῆς ὁποίας οὐκ ὀλίγον συμβάλλεται εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἐν αὐτῇ ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ, παρετηροῦντο ἐν αὐτῇ τὰ ἑξῆς στοιχεῖα. Ἐν τῇ τάξει τῶν ἐγγραμμάτων ἦρχεν ἡ αὐστηρὰ φαρισαϊκὴ μερίς. Ἡ ἀριστοκρατία ἦτο ἐκ Σαδδουκαίων καὶ ἀπέλαυε ταὐτοχρόνως τοῦ τε πλούτου καὶ τῶν τιμῶν· κατεῖχε τὰς μεγάλας διοικητικὰς θέσεις καὶ ἐν Γαλιλαίᾳ, ὡς ἐν Ἰουδαίᾳ, ἔζη ἐν χλιδῇ, περιφρονοῦσα τὸν λαόν, φίλα κειμένη τοῖς τετράρχαις καὶ ἐχθρὰ πάσης πρωτοβουλίας, ἀπειλούσης τὴν διαταραξιν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως ἢ τοῦ πατριωτισμοῦ. Ἐν τῶν ἀντιδημοτικωτάτων ὑπουργημάτων ἦν τὸ τῶν γενικῶν εἰσπρακτόρων, ὧν πράκτορες ἦσαν οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἀργυρολόγοι, αἱ καταπιέσεις τῶν ὁποίων καθίστων αὐτοὺς μισητοὺς παρὰ τοῖς λαοῖς καὶ εἰς ἄκρον περιφρονουμένους. Αἱ φαρισαϊκαὶ καὶ σαδδουκαϊκαὶ δοξασίαι, αἵτινες ἐξήσκουν ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπέροχον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς μέσης τάξεως, δὲν εἰσέδυσαν μέχρι τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐνεφορεῖτο μόνον τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος καὶ τῆς περὶ τοῦ ἐλευθερωτοῦ Μεσσίου ἰδέας καὶ ὅστις ὡς θρησκευτικὸν ἔργον εἶχε τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα ὡς εἰς προσκύνησιν μετάβασιν. Ἀπό τινων μηνῶν αἱ περὶ τοῦ Μεσσίου ἐνέργειαι Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ τοσοῦτον εἶχον ἐπενεργήσει ἐπὶ τῶν Γαλιλαίων, ὥστε οἱ τὸ βάπτισμα δεξάμενοι τῇ ἐξομολογήσει τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν διηρώτων ἀλλήλους πλέον ἢ ἄλλοτε πότε θὰ ἤρχετο ὁ Κύριος καὶ διά τινος ὁδοῦ ἔμελλε νὰ ἐμφανισθῇ. Τὰς ἐλπίδας ταύτας συνώψιζεν ἡ φράσις τοῦ Βαπτιστοῦ: «Ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. Γ', 2.). Δύο μεγάλα ρεύματα παρέσυρον τὰ πνεύματα τοῦ λαοῦ, τὸ μὲν ἐπίγειον καὶ πολιτικόν, τὸ δὲ νομικὸν καὶ θρησκευτικόν. Οἱ ὑπὸ τοῦ πρώτου παρασυρόμε-

νοι φανταζονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ, τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ ζυγοῦ καὶ Μεσσίαν, ὅστις θὰ ἦτο ὁ ἐπίγειος ἀρχηγὸς τοῦ βασιλείου τούτου, ἐκεῖνοι δὲ οὓς παρέσυρε τὸ νομικὸν ἢ θρησκευτικὸν πνεῦμα, ἐφρόνουν ὅτι θὰ ἐθριάμβευεν ὁ μωσαϊκὸς νόμος, ὃν τρόπον ἀπὸ τοῦ Ἔσδρα ὑπὸ τῶν γραμματέων καὶ λοιπῶν ἡρμηνεύθη· οὗτοι ἐγκαταλιμπάνοντο εἰς τὸν ξενικὸν ζυγόν· ἤρκει μόνον ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ νὰ καθίστατο ὁ Θεὸς τοῦ σύμπαντος καὶ ἡ Βίβλος ὁ παγκόσμιος κώδηξ. Ἐν γένει πάντες ἐξέφραζον τὰς ἰδέας αὐτῶν, ἀντικαθιστῶντες δι' αὐτῶν τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ μὲν ἤθελον νὰ ὑποδουλώσωσι τὸν κόσμον εἰς ἓν ἔθνος, οἱ δὲ ἠξίουν νὰ δεσμεύσωσι τὰς συνειδήσεις εἰς νόμον ἀτελῆ· καὶ ὅμως ἄλλως ἔδοξε τῷ Ὑψίστῳ· τὸ μὲν ἰουδαϊκὸν ἔθνος προώρισται νὰ ἀπολεσθῇ, νὰ συμπληρωθῇ δὲ ὁ μωσαϊκὸς νόμος. Ἓν μόνον ὃν κατενόησε καὶ ἀπεκάλυψεν ἐν τῷ τελειότητι αὐτῆς τὴν θείαν ἰδέαν, ἥτις περιλαμβάνεται ἐν ταῖς λέξεσι **βασιλεία τοῦ Θεοῦ**· τὸ ὂν τοῦτο εἶναι ὁ Ἰησοῦς. Τὴν δημοτικὴν ταύτην ἔκφρασιν ἐχρησιμοποίησεν ἐν τῇ ἐν Γαλιλαίᾳ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ, ὡς ἀνταποχρινομένην πληρέστερον πάσης ἄλλης εἰς τὰς προθέσεις καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, διότι περιελάμβανεν ὁλόκληρον τὴν διδασκαλίαν καὶ ὁλόκληρον τὸ σχέδιον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Ἡ ἔκφρασις αὕτη ἦτο ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀποχρὼν λόγος τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ καὶ σύμπασα αὐτοῦ ἡ μεγαλοφυΐα. Ἡ ἰδέα τοῦ Κυρίου δὲν φέρει τὸ ἐλάχιστον ἴχνος προλήψεων τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ οὐδ' ἓν ἀπαντᾷ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἐνήργησε κατά τινα βαθμόν, ἐπηρεαζόμενον ὑπὸ τῶν ἐπικρατουσῶν πλανῶν καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου ρεύματος τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ ἔδρασεν· ὁ Ἰησοῦς ὅμως δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἐλαττωματικότητα ταύτην τῶν μεγίστων τῆς ἱστορίας ἀνδρῶν. Ἡ ἰδέα αὐτοῦ, ἀγνὴ καθ' ἑαυτήν, κέκτηται τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἀληθοῦς, ἤτοι τὸ παγκόσμιον, τὸ αἰώνιον καὶ τὸ ἀναλλοίωτον. Ἐξ ὅλων τῶν ἰδεῶν, ἅσπερ συνέλαβέ ποτε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, οὐδεμία ἐξισοῦται αὐτῇ ὡς πρὸς τὸ βάθος, τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν διάρκειαν· πραγματικὴ πάντοτε καὶ ἀναγκαία, εἶναι ταυτοχρόνως ἡ ἀνθρωπινωτέρα καὶ ἡ θειοτέρα. Δὲν ἐβασίλευε λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ἀφοῦ ἐγένετο λόγος περὶ προσεγγίσεως τῆς βασιλείας ταύτης ὡς περὶ καλῆς τινος ἀγγελίας; Ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ πλήρει ζόφου καὶ ἀσυνεσίας ταύτῃ νυκτὶ ἐν μέσῳ πασῶν τῶν φυλῶν, πάντων τῶν λαῶν, τῶν πολιτισμῶν καὶ τῶν θρησκευμάτων εἷς λαός, μία φυλή, εἷς πολιτισμός, ἓν θρήσκευμα διετήρει πράγματι ἀπὸ εἰκάδος αἰώνων τὴν ἀμώμητον θρησκείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ὁ φοβερὸς Θεός, ὃς ὑπηγόρευσε τῷ Ἰουδαίῳ τὸν περὶ δικαιοσύνης καὶ δουλείας νόμον αὐτοῦ, ἐσκιαγράφησε μόνον διὰ γενικῶν γραμμῶν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Τὸ πνεῦμα τοῦ φόβου, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπεδούλωσε τὰς θελήσεις, δὲν ἐπέτυχε νὰ καταλύσῃ τὴν διεστραμμένην γῆν, μία δὲ μόνη ὑπῆρχεν ἐλπίς, ἑρμηνεύουσα τὴν εὐχὴν τῆς γενικῆς ἀθλιότητος· τὴν ἐλπίδα ταύτην ἦρχετο νὰ πληρώσῃ ὁ Χριστός, ὅστις, ἔχων τὴν συνείδησιν πλήρη τῆς ἀποστολῆς ταύτης, ἐκήρυσσε δικαίως ὅτι ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ἀλλ' ἵνα ἡ οὐράνιος βασιλεία πραγματωθῇ, δέον κατ' ἀρχὰς αὐτὸς ὁ Θεὸς προσωπικῶς νὰ παρεμβῇ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ προσωπικὴ αὕτη παρέμβασις, τὴν ὁποίαν τοσοῦτον σαφῶς οἱ προφῆται ἀνήγγειλαν, τελεῖται ἐν τῷ Ἰησοῦ, τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου, τῷ κατέχοντι ταυτοχρόνως τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ τελειότητι αὐτῶν. Τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ προωρισμένης οὔσης διὰ πάντας τοὺς αἰῶνας, πάντας τοὺς λαοὺς καὶ πάντας τοὺς πολιτισμούς, ὁ Ἰησοῦς ὤφειλε νὰ ἐκλέξῃ ἐργάτας, ἐντολὴν ἔχοντας νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ φανερῶς καὶ ἀνελλιπῶς νὰ διασώσωσι καὶ ἐξαπλώσωσι τὴν θείαν βασιλείαν· τοῦτο ἀπετέλεσε τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.

Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, παρατηρουμένη ὡς πρὸς τὰ οὐσιώδη αὐτῆς στοιχεῖα, συνεπάγεται ἕνα ἀρχηγόν, ἕνα νόμον καὶ ὑπηκόους. Καὶ ἀρχηγὸς μὲν εἶναι ὁ Ἰησοῦς, νόμος τὸ ζῶν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἤτοι ἡ τοῦ Πατρὸς θέλησις, ὑπήκοοι δὲ τὸ σύνολον τῆς ἀνθρωπότητος, ἥτις διὰ τῆς πίστεως ἀναγνωρίζει τὸν ἀρχηγόν, ἀποκαλύπτεται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦτο διὰ τῆς μετανοίας καὶ ἀποδέχεται διὰ τῆς ἀγάπης τὴν θέλησιν τοῦ Πα-

τρός. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐνεργείας ἡ βασιλεία αὕτη, ὡς καὶ πᾶν ὅ,τι ἀναπτύσσεται, τρεῖς περιλαμβάνει φάσεις, τὴν ἀρχήν, τὴν κοπιώδη ἀνάπτυξιν καὶ τὴν συντέλεσιν. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ αὐτῆς φάσει συγκεντροῦται ἐντῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς πρώτοις αὐτοῦ πιστοῖς, ἐν τῇ ἀναπτύξει περιλαμβάνει τὴν ἀποστολικὴν ἱεραρχίαν καὶ πάντας τοὺς πιστούς, οἵτινες ὑποτάσσονται αὐτῷ ὡς δοχείῳ τῶν δυνάμεων τοῦ ἀοράτου Χριστοῦ, ὡς πρὸς τὴν συντέλεσιν δὲ αὐτῆς ἀντιπροσωπεύει τὸ ἔνδοξον τέρμα τῆς ἀνθρωπότητος, ἀναγεννωμένης ἐν τῇ εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐπιφυλασσομένῃ δόξῃ. Αἱ τρεῖς αὗται καταστάσεις, αἱ μετ' ἀλλήλων συνδεόμεναι, προέρχονται ἡ μία ἐκ τῆς ἄλλης· ἐκ τοῦ θείου σπόρου, ὅστις εἶναι ὁ Χριστός, ἐξέρχεται ἡ Ἐκκλησία, μεγαλυνομένη ὡς οἱ κλάδοι γιγαντιαίου δένδρου, προωρισμένου νὰ συγκαλύψῃ τὸν κόσμον· καὶ ἡ ἀνθρωπότης, καθ' ὁλοκληρίαν μεταβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, προέρχεται ἐκ τῆς συμπασχούσης αὐτῷ ἀνθρωπότητος, παραδεδομένης ὡς καὶ αὐτὸς εἰς τοὺς διωγμοὺς καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα, μέχρις ὅτου τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δοξάσῃ αὐτὴν ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ βίου κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ. Τοιουτοτρόπως ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν χρόνων καὶ τῶν κόσμων, παρασκευάζεται ἐπὶ τῆς γῆς, ἔνθα ὑφίσταται βίαν, ἀλλὰ θὰ πληρώσῃ τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, ἣν ἐσημείωσεν Ἐκεῖνος, ὅστις τὰ πάντα ὁδηγεῖ καὶ ὅστις μόνος κέκτηται τὸ μυστήριον τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ τῶν χρόνων. Ἡ ἐπέλευσις τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, οἵαν ὁ Ἰησοῦς ἐνόει αὐτήν, δὲν εἶναι πλέον ζήτημα ἰουδαϊκόν, ἀλλὰ ζήτημα τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Τὸ τὴν ἀγγελίαν ταύτην περιλαμβάνον Εὐαγγέλιον ἀποτελεῖ ἔκτοτε βίβλον τοῦ σύμπαντος, ὁ δὲ πραγματοποιῶν αὐτὴν δὲν εἶναι πλέον ὁ Μεσσίας τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὁ Μεσσίας τοῦ σύμπαντος. Μετὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐγκαινίζεται ἐπὶ τῆς γῆς νέα βασιλεία κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην σημασίαν τῆς λέξεως, βασιλεία ἄπειρος, αἰώνιος, ἥτις θὰ δεσπόσῃ, θὰ τελειοποιήσῃ τὰς προτέρας βασιλείας τῆς ὕλης, τῆς τῶν ζώντων ὄντων καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὑπεράνω τῆς ὕλης τῶν ζωϊκῶν δυνάμεων καὶ τοῦ λόγου θὰ ὑπάρχῃ τοῦ λοιποῦ ἐν ἀδιακόπῳ ἐνεργητικότητι τὸ ζῶν καὶ προσωπικὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὅπερ κατέλαβε τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅπερ θὰ κατακτήσῃ πάσας τὰς εὐδιαθέτους ψυχάς, πάσας τὰς φυλάς, πάντας τοὺς πολιτισμούς, ἔσται τὸ ἀνώτατον καταφύγιον τῶν πτωχῶν, τῶν τεθλιμμένων, τῶν ταπεινῶν τοῦ κόσμου τούτου, τῶν πεινώντων καὶ διψώντων καὶ τῶν ἐπιδιωκόντων μὲν τὴν καταπολέμησιν τοῦ λαοῦ, μὴ εὑρισκόντων δὲ ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐπαρκῆ δύναμιν πρὸς κατανίκησιν αὐτοῦ. Ἡ ἐν Γαλιλαίᾳ αὕτη περίοδος τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ ἀνώτερον παρέχει ἐνδιαφέρον εἰς τοὺς πτωχοὺς τούτους Ἰουδαίους τῆς τετραρχίας τοῦ Ἀντίπα. Τὰ γεννησόμενα θ' ἀντιχήσωσιν ἐν τῷ σύμπαντι. Οἱ ἐκφρασθησόμενοι λόγοι ἐπαναληφθήσονται εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, τὸ περὶ τὴν λίμνην τῆς Γεννησαρὲτ ἱδρυθησόμενον ἔργον ἐπεκταθήσεται ἐπὶ πάσης ἀκτῆς, τὰ δὲ θαύματα δὲν θὰ μείνωσιν ἁπλαῖ θεραπεῖαι ἀσθενῶν καὶ ἀτυχῶν, ἀλλὰ θ' ἀποτελέσωσι σημεῖα ἀοράτου ἰάσεως τῶν τετραυματισμένων καρδιῶν, τῶν παραλυτικῶν ψυχῶν, τῶν τετυφλωμένων πνευμάτων, ὧν πληροῦται ὁ κόσμος καὶ οἱ ἐκλεγέντες τέλος ἀπόστολοι θ' ἀποτελέσωσι τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, θὰ διαιωνισθῶσι καὶ θὰ κατακλύσωσι τὴν γῆν, κατακυριεύοντες αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ κέκτηται δημιουργικὴν ἐνέργειαν. Ἐνῷ δηλ. ὁ ἄνθρωπος, ἐκφράζων τὴν ἀλήθειαν, δὲν δύναται παρὰ νὰ εὐχηθῇ μόνον τὸ ἀγαθὸν καὶ στερεῖται τῆς πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ ἀρετῆς, ὁ Ἰησοῦς ἔπραττε τὸ ἀγαθόν, ὅπερ ἐκήρυσσε καὶ ὡμίλει ὡς νὰ εἶχε κυρίαρχον καὶ ἀκατανίκητον δύναμιν. Δι' ἑνὸς λόγου ἐδίωκε καὶ καθυπέτασσε τὰ πονηρὰ πνεύματα, ἐθεράπευε τοὺς ἀσθενεῖς, καθησύχαζε πᾶσαν θλῖψιν, παρεῖχε τὴν κίνησιν εἰς τοὺς παραλυτικούς, τὴν ὅρασιν εἰς τοὺς τυφλούς, τὴνἀκοὴν εἰς τοὺς κωφούς, τὴν ζωὴν εἰς τοὺς τεθνεῶτας. Ἐκέκτητο τὸ ὄμμα, τὸ ἀλλοιοῦν τὰς ψυχάς. Τὸ θαῦμα δὲν ἦτο ἐξαιρετικὸν φαινόμενον ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἡ συνήθης αὐτοῦ κατάστασις, διαρκὲς σημεῖον τῆς ἀκενώτου αὐτοῦ ἀγαθότητος. Ὁ θαυματουργὸς προσείλκυε καὶ καθυπέτασσε πλέον ἢ ὁ εὐαγγελιστής. Ὁ λαὸς εἶναι ὁ αὐτὸς παντοῦ ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει· ἡ δύναμις αἰχμαλωτίζει αὐτὸν πλέον ἢ ἡ εὐφυΐα, τὰ φανερὰ γεγονότα πλέον ἢ τὰ εὔ-

γλωττα ρήματα καὶ τὰ θαύματα πλέον ἢ οἱ λόγοι· ὅταν ὅμως τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα συνενωθῶσιν, ἡ ἐνέργεια ἀποβαίνει ἀκατανίκητος· οὐδεὶς πρὸ Χριστοῦ, οὐδεὶς μετὰ Χριστὸν ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς γῆς ἐξωπλισμένος διὰ τῆς διπλῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Ἕτερον στοιχεῖον τῆς δημοσίας ὁράσεως τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ, ἡ πραότης καὶ ἡ ἀγαθότης. Δὲν κολακεύει τὸν λαόν, ὡς οἱ δημαγωγοί, ἀλλ' ἀγαπᾷ αὐτόν. Πᾶν ἐν αὐτῷ εὑρηται ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἀγάπης ταύτης· παρατηρεῖ τοὺς πτωχούς, τοὺς μικρούς, τοὺς ταπεινούς, τοὺς ἀτυχεῖς, τοὺς περιπεφρονημένους ἁμαρτωλούς. Ὁποία ἀντίθεσις πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τοὺς διδασκάλους, τοὺς ἀρχηγοὺς πάσης τάξεως, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς γραμματεῖς κλπ., οἵτινες εἰς περιωπὴν διδασκαλίας ἀνύψωσαν τὴν περιφρόνησιν τοῦ λαοῦ καὶ ἀρετὴν σχεδὸν κατέστησαν αὐτήν.

Ἡ εὐαγγελικὴ ἐν Γαλιλαίᾳ ἐνέργεια ἔχει χαρακτῆρα καθαρῶς δημοτικόν. Ὁ Ἰησοῦς, καθιστῶν κατ' ἀρχὰς θέατρον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὰς συναγωγάς, ἐν αἷς τὸ πλῆθος κατὰ πᾶν σάββατον συνηθροίζετο, ἦν βέβαιος ὅτι θὰ ἐνήργει ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ. Δὲν ἐργάζεται ὡς ὁ Ἰωάννης, ὁ προφήτης τῆς ἐρήμου, ὁ εἰς ἑαυτὸν τὰ πλήθη καλῶν, ἀλλ' ἐμφανίζεται εἰς αὐτὰ ὅπου ἂν εὑρίσκωνται· τοῦτο εἶναι σημεῖον δυνάμεως καὶ ἀγαθότητος. Τὰ πάντα ὅμως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ διήγειραν τὰς προλήψεις τοῦ λαοῦ καὶ τῶν διδασκάλων τῆς Γαλιλαίας. Ἐνῷ ἀνεμένετο πολιτικὴ βασιλεία, ὁ Ἰησοῦς διεκήρυσσε βασιλείαν πνευματικὴν καὶ ἐσωτερικήν, ἐνῷ ἀνεμένετο ἡ βασιλεία τοῦ νόμου, ὁ Ἰησοῦς προέλεγε τὴν βασιλείαν τοῦ πνεύματος· ἐνῷ ἐπεθυμεῖτο Μεσσίας, ἐξωπλισμένος δι' ἐπιγείου δυνάμεως, ὁ Ἰησοῦς ἐπαρουσιάσθη ἄνευ ἄλλων ἀξιώσεων καὶ ἄνευ ἑτέρας δυνάμεως ἢ τῆς τοῦ Πατρός, τῆς συνέσεως, ἥτις διδάσκει τὴν αἰωνίαν ἀλήθειαν, τῆς δυνάμεως, ἥτις θεραπεύει τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Τὰ πάντα τέλος ἦσαν κατ' αὐτοῦ. Τὰ εὐαγγελικὰ μνημεῖα δὲν ἐξακριβοῦσι τὰ χωρία, τὰς κώμας καὶ τὰς πόλεις τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἦλθε ν' ἀναγγείλῃ τὴν καλὴν ἀγγελίαν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ὁ Λουκᾶς ὅμως διηγεῖται ἐν λεπτομερείᾳ τὸ εἰς Ναζαρὲτ ταξείδιον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (Λουκ. Δ', 16 κ. ἑ.). Τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἤρχετο κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὴν συναγωγήν, εἰς ἐκείνην μάλιστα, ἣν πολλάκις εἶδεν, ἐκάθητο ἡσύχως ἐν ταῖς τελευταίαις θέσεσιν ἐν μέσῳ τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ ἀκούων τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τὰς ἑρμηνείας τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἀρχαίων. Ὁ ἄγνωστος τεχνίτης ἐφαίνετο ἤδη ὑπὸ τὴν ἰδιότητα προφήτου, ἡ δὲ περιεργία προσείλκυεν ἐπ' αὐτοῦ τὰ βλέμματα πάντων. Μετὰ τὰς συνήθεις εὐχὰς παρείχετο αὐτῷ ἡ τιμὴ ν' ἀναγνώσῃ ἀπόσπασμα τῶν προφητῶν. Ὁ Λουκᾶς περιγράφει λεπτομερῶς τοιαύτην σκηνὴν ὧδε: «Καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον, «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ· »οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίζεσθαι πτωχοῖς »ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμέ»νους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφε»σιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τε»θραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν». Καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ· ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς. Ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν» (Λουκ. Δ' 17—22).

Μεθ' ὑποίου τόνου, μεθ' ὁποίας εὐγλωττίας ὡμίλει ὁ Ἰησοῦς περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῶν παθημάτων τῆς ψυχῆς, τῆς στερουμένης αὐτοῦ· μεθ' ὁπάσης χαρᾶς κατεδείκνυε τὴν ἀγαλλίασιν, ἥτις ἐπεφυλάσσετο ἐκείνοις, οἵτινες θὰ ἠσπάζοντο τὸ Εὐαγγέλιον. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ πρώτου κινήματος προῆλθεν αὐτόματος ἀντίρρησίς τις. Τοῦ Ἰησοῦ παριστάνοντος ἑαυτὸν ὡς Μεσσίαν, διηρωτῶντο πάντες ἐν τίνι δικαιώματι ᾠκειοποιεῖτο τὸν τίτλον τοῦτον καὶ ἔλεγον: «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ» (Λουκ. Δ', 29). Ἡ ἀντίδρασις ἐπετείνετο· εἶχον ἀνάγκην σημείων, τοιαῦτα δ' ἐζήτουν παρὰ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ ὡς Μεσσίου. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἠρνεῖτο ταῦτα τοῖς Ναζωραίοις ὡς καὶ πᾶσιν ἐν γένει τοῖς ἀπίστοις. Τὰ θαύματα ἔπραττε μόνον πρὸς τοὺς ἔχοντας πίστιν. «Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναοὺμ ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου» (Λουκ. Δ', 23). Ὁ Ἰησοῦς ἔμεινεν ἄκαμπτος, διότι οὐδὲν κατε-

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

νίκα αὐτὸν ἐκτὸς τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης. Οὐδεμία πρόκλησις ἐτάρασσεν αὐτόν, οὐδεμία ἀπαίτησις ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ ὑποκύψῃ. Ἦτο δὲ ὡς ὁ Πατὴρ αὐτοῦ, ἀνθίστατο δηλ. εἰς τοὺς ὑπερηφάνους καὶ τραχεῖς καὶ ἠγάπα τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς μειλιχίους. «Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ Ἰσραήλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας εἰμὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. Καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰμὴ Νεεμὰν ὁ Σύρος». (Λουκ. Δ', 25—28). Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ὑπεδείκνυεν εἰς τοὺς ἀντιλέγοντας αὐτὸν τὴν σκληρὰν ἀλήθειαν. Ὑπεδείκνυε διὰ τῶν παραδειγμάτων αὐτοῦ ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν ἦτο δεδεσμευμένη ἐν τῷ λαῷ τῶν προφητῶν καὶ ὅτι ὁ Μεσσίας ἀποσταλήσεται εἰς τοὺς ἐθνικούς, τοὺς λιμώττοντας, τοὺς λεπροὺς καὶ τοὺς τοιούτους. Ταῦτα ἰσχυρῶς ἐτίτρωσκον τὴν θρησκευτικὴν ἔπαρσιν τῶν Φαρισαίων καὶ τὸν ψευδῆ αὐτῶν πατριωτισμόν. Οἱ Ναζωραῖοι, ἀπελπίσαντες ἐκ τῶν λόγων τοῦ προφήτου, ἠγέρθησαν καὶ ἄνευ προηγουμένης κρίσεως ἐξέωσαν αὐτὸν τῆς πόλεως καὶ ἐν τῷ φανατισμῷ ἠθέλησαν νὰ κρημνίσωσιν αὐτὸν ἀπὸ βράχου. Πῶς ὁ Ἰησοῦς διεσώθη; Θεία δύναμις ἐφρούρει αὐτόν. Τὸ Εὐαγγέλιον καταδείκνυσιν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν ἐνεργουμένων ἀπαθῆ καὶ πρᾶον. Οὐδεὶς ἐκτείνει τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ· «Αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο» (Λουκ. Δ', 30). Οὐδεὶς εἶχεν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ, τὸ πληροῦν αὐτὸν πνεῦμα διεφύλαττεν αὐτόν. Οὕτως ἐγκατέλιπε τὴν Ναζαρὲτ κλαίων δι' αὐτήν, διότι ἐὰν μεγίστην χαρὰν ἐνέπνεεν αὐτῷ ἡ ἐμπιστοσύνη, οὐδὲν ἐλύπει αὐτὸν πλέον ἢ ἡ ἀπιστία. Λαβὼν δὲ τὴν πρὸς τὴν λίμνην ἄγουσαν, διηυθύνθη διὰ Κανᾶ καὶ τῆς πεδιάδος Ἐλ-Βατοὺφ εἰς Καπερναούμ.

2. Ὁ Ἰησοῦς ἐν Καπερναούμ.— Ἡ λίμνη Γεννησαρὲτ εἶναι τὸ κειμήλιον τῆς Γαλιλαίας· δὲν εἶναι κυανοῦς πάντοτε σάπφειρος· τὰ ὕδατα αὐτῆς ὁμοιάζουσι πρὸς λίθον ποικίλλοντος χρωματισμοῦ. Πρὸς Δ τὰ ὑπόφαια ὑψώματα τοῦ Σαφὲτ, οἱ ἀπόκρημνοι βράχοι τοῦ Χαμὰρ, Κορουν-Χατὶν καὶ ἡ κορυφὴ τοῦ Ἀρβέλ, ὡς καὶ οἱ λόφοι τῆς Τιβεριάδος· πρὸς Α αἱ τελευταῖαι καταπράσινοι κλιτύες τοῦ Γκωλάν, πρὸς Β οἱ λόφοι τοῦ Χοραζὶν καὶ περαιτέρω τὸ μέγα Ἑρμών, ἀκτινοβολοῦν ἐκ χιόνος, κλείουσι τὸν ὁρίζοντα πανταχόθεν. Τὰ ἡφαίστεια συνεταράξαν τὰ ὄρη ταῦτα καὶ τοὺς λόφους, ὡς συνεκλόνισαν καὶ τὰς ἀγρίας χώρας τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Οἱ μέλανες ὄγκοι βασάλτου πανταχοῦ καθορῶνται· καὶ ὅμως ὁποία ἀντίθεσις τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης πρὸς τὴν Τιβεριάδα λίμνην. Ἡ μὲν εἶναι χάσμα, ἡ ἄλλη ἀποτελεῖ κύλικα· ἐν τῇ μιᾷ φαίνεται ἐδρεύουσα ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ἡ δ' ἀγάπη αὐτοῦ φαίνεται κατοικοῦσα ἐν τῇ ἄλλῃ. Εἴκοσι πόλεις ἦσαν ἄλλοτε ἐκεῖ, ὅτε ὁ Ἰησοῦς διέπλεε τὰ ὕδατα αὐτῆς: ἡ Καπερναούμ, ἡ Βηθσαϊδᾶ, ἡ Ἰουλιάς, ἡ Ταριχαία κλπ. αἱ συνοδίαι ἔπλήρουν τὰς περὶ τὴν λίμνην ὁδούς. Σήμερον μόνη ἡ Τιβεριὰς σώζεται μετὰ δύο ἢ τριῶν πενιχρῶν χωρίων τῶν Φελάχων. Πανταχοῦ ἐρείπια, ἄμορφα ἀθροίσματα λίθων, διασωσάντων μόνον τὸ ὄνομα τοῦ παρελθόντος. Ἅμα τῇ νυκτὶ πυραὶ σπινθηροβολοῦσιν ἐν τῇ δυτικῇ ὄχθῃ· ταῦτα εἶναι τὰ τῶν ἐστρατοπεδευμένων Βεδουΐνων. Δὲν ὑπάρχουν πλέον συνοδίαι. Εἰς ταύτας λοιπὸν τὰς ἀκτὰς ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, ἀποδιωχθεὶς ἐκ Ναζαρέτ. Μία τῶν ζωηροτέρων ἐκ τῆς τῶν συνοδιῶν διαβάσεως πόλεων ἦν ἡ πόλις Καπερναούμ, κειμένη ἐν τῇ βορείῳ ἄκρᾳ τῆς λίμνης. Αἱ οἰκίαι αὐτῆς ἔφθανον μέχρι τοῦ παραλίου ὁρμίσκοι τινὲς ἐχρησίμευον ὡς λιμένες εἰς τὰς λέμβους τῶν ἁλιέων, διότι ἡ ἁλιεία ἦν αὐτόθι ζωηροτάτη. Ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ ταύτης πόλεως ἄμορφα μόνον σώζονται ἐρείπια, καλύπτοντα ἐπιφάνειαν ἑνὸς χιλιαμέτρου μήκους καὶ 400 ἢ 500 πλάτους, τοῦθ' ὅπερ ὑποδείκνυσιν ὅτι ἦτο μικρὰ πόλις. Καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς κατὰ τὸ ἥμισυ ἀπωλέσθη, διότι ἡ Καπερναοὺμ εἶναι ἡ σήμερον Τὲλ-Χοὺμ, ὡς οἱ ἀρχαιολόγοι παραδέχονται. Μόνη ἡ συναγωγὴ ἀναγνωρίζεται ἐκ τῶν πολυτελῶν αὐτῆς ἐρειπίων, πιθανῶς δὲ εἶναι αὐτὴ ἐκείνη, ἐν ᾗ ὁ Ἰησοῦς ἐνεφανίζετο ἢ ὡμίλει κατὰ πᾶν σάββατον ἐπὶ πολλοὺς μῆνας. Παρ' αὐτὴν καὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου ἀναγνωρίζεται ἕτερον οἰκοδόμημα νεωτέρας ἐποχῆς, ὅπερ εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ ναός, ὃς ἱδρύθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κων-.

σταντίνου ἐν τῷ τόπῳ τοῦ οἴκου τοῦ Πέτρου, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ κατοικία τοῦ Ἰησοῦ.

Οἱ αἰῶνες καὶ αἱ ἐπαναστάσεις διῆλθον διὰ τῆς Καπερναούμ, ἐκπληροῦντα τὸ ἀνάθεμα, ὅπερ ὁ προφήτης τῆς Γαλιλαίας ἐξήνεγκε κατ' αὐτῆς ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν ἀνεγνώρισε τὴν σωτηρίαν, ἣν ἔφερεν αὐτῇ. Ἡ ἄπιστος πόλις ἐξηφανίσθη· ἡ λίμνη ὅμως, ἡ φύσις καὶ ὁ οὐρανὸς δὲν μετεβλήθησαν. Οἱ λόφοι, δι' ὧν ὁ Ἰησοῦς διῆλθεν, ἵνα προσευχηθῇ καὶ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν λαόν, αἱ ἀκταὶ πλήρεις ροδοδάφνης καὶ ἄλλων φυτῶν, ὁ ὁρίζων, τὰ πάντα τὰ αὐτά. Τὰ Εὐαγγέλια δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ βεβαιώσωμεν ἂν ὁ Ἰησοῦς εἰς Καπερναούμ μεταβὰς συνωδεύετο ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἂν ἔμεινεν ἐν Κανᾷ καὶ ἂν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἑνίους τῶν μαθητῶν. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι, καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Ναζωραίων, ἐξηκολούθει ἀποφασιστικῶς τὸ μέγα ἔργον αὐτοῦ. Κατὰ τὴν φυγὴν ταύτην ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς στενώτερον συνδεόμενος μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης οὗτοι δὲν ἦσαν πάντοτε ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτοῦ· ἀφοῦ συνώδευσαν αὐτὸν εἰς τὰ εἰς Ἱεροσόλυμα ταξείδια, ὑπέστρεψαν εἰς τὰς οἰκογενείας καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν ἀπὸ τῆς ἑορτῆς Πουρίμ, ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς διηυθύνετο εἰς Ναζαρέτ, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐχωρίσθησαν, ἑκάστου διευθυνθέντος εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς, ἀφικόμενος εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης, εἶδε τὰ πλήθη αὐξανόμενα περὶ ἑαυτόν, καί, καθὼς ὁ Λουκᾶς λέγει: «Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ· καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα. Ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον· καί, καθίσας, ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα. Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων, εἶπεν αὐτῷ: Ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες, οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὰ δίκτυα» Λουκ. Δ' 1 κ. ἑ.). Τότε ἐγένετο ἡ ἄγρα ἐκείνη τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων ὥστε καὶ ὁ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ: «Ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, Κύριε», (Λουκ. αὐτόθ.). Ἡ φωνὴ τοῦ Πέτρου συνεκίνησεν αὐτόν. Ὁ Πέτρος, ὁμολογῶν ἑαυτὸν ἁμαρτωλόν, ὡμολόγει τὴν ἁγιότητα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως τὸ μὴ εἰς ἑαυτὸν πιστεύειν ἀπετέλεσε τὸν πρῶτον ὅρον τοῦ καταστῆναι ἀπόστολον. Βραδύτερον «περιπατῶν. . . παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδε Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων· καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ» (Μάρκ. Α' 16 — 19, πρβλ. καὶ Λουκ. Ε' 10—11). Ἤδη καταφαίνονται αἱ πρῶται γραμμαὶ τοῦ δημοσίου ἔργου τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐν ἀρχῇ ἐκ τῆς περὶ αὐτὸν συγκεντρώσεως ἀνδρῶν, ἀφωσιωμένων εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν νόμων καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· εἰς τοῦτο συνεκάλει τοὺς μαθητάς. Κατὰ τὴν πρώτην πρόσκλησιν ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἰορδάνου προσείλκυσεν αὐτούς, χωρὶς νὰ εἴπῃ ποῦ αὐτοὺς ὡδήγει. Ἤδη ἀποκαλύπτει τὸν μέγαν αὐτῶν προορισμὸν διὰ τῆς συμβολικῆς ἐκφράσεως ἁλιεῖς ἀνθρώπων. Ὁ Ἰησοῦς, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν τεσσάρων μαθητῶν, τῶν τεσσάρων ἁλιέων τῆς Βηθσαϊδάς, οἵτινες κατέστησαν αἱ ἀπαρχαὶ τῆς λεγεῶνος ἐκείνης τῶν ἀποστόλων, οἵτινες θὰ ἔρριπτον τὰ δίκτυα ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ἀφίκετο εἰς Καπερναούμ. Ἦν ἡμέρα τοῦ σαββάτου· ὁ Ἰησοῦς μετέβη μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὴν συναγωγήν, ὅπου καὶ ἐδίδαξε καὶ ὅπου, ἐφαρμόζων ἐφ' ἑαυτοῦ τὰς προφητείας, ἀπερίγραπτον ἐνεποίησε τὴν ἐντύπωσιν. Τοιαύτη ἦτον ἡ δύναμις καὶ τοιοῦτοι οἱ πιστικοὶ αὐτοῦ λόγοι, ὥστε παρὰ τὸ καινοφανὲς τῆς διδαχῆς οἱ πάντες κατεθέλγοντο. Ἀπροσδόκητον γεγονὸς προύκάλεσε παρὰ τῷ Ἰησοῦ τὴν ἐνέργειαν νέας δυνάμεως καὶ ηὔξησεν ἔτι τὸν θαυμασμὸν τοῦ πλήθους. Ἐν τῇ δημηγύρει εὑρίσκετο ἀνήρ, κατεχόμενος ὑπὸ ἀκαθάρτου πνεύματος, καὶ ἀνέκραξε λέγων: «Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ». Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων: Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ

Δημοκρίτειος Βιβλιοθήκη

ἐθαμβήθησαν πάντες ὥστε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς λέγοντας: Τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;» (Μάρ. Α' 24—28, —πρβλ. καὶ (Λουκ. Δ' 33—37). Ἡ σκηνὴ αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀναφερομένη, ἐν ᾗ ἐκδηλοῦται τὸ ὑπέρτατον κράτος τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος, ὅπερ τυραννεῖ ἀοράτως τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὅπερ κατέχει προφανῶς ἀνθρώπους τινάς. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ τὸ πονηρὸν δὲν εἶναι μόνον ἀνθρώπινον ἔργον, ἔχον τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐν τῇ κακῇ θελήσει καὶ τῇ κληρονομίᾳ, τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐνεργείας ἐν τῷ εὐθραύστῳ σώματι καὶ τὴν τιμωρίαναὐτοῦ ἐν ταῖς φυσικαῖς ἀτελείαις καὶ θλίψεσιν, ἀλλ' εἶναι γεγονὸς ὑπερφυσικόν, συνενούμενον ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει μετὰ τοῦ ἀνωτέρου κόσμου τῶν πνευμάτων. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον ἐπίγειος φύσις ὑπόδουλος τῶν παθῶν, ἐγωιστικὴ καὶ ἀγέρωχος θέλησις, προτιμῶσα ἑαυτὴν πάντων, ἀλλ' εἶναι πνεῦμα κατωτέρας τάξεως, παραδεδομένον εἰς τὰς ἀνηκούστους καὶ καταστρεπτικὰς ἐπιρροὰς πνευμάτων ἀνωτέρων αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ Ἀπόστολοι αὐτοῦ σαφῶς ἐδίδαξαν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν δαιμόνων ὡς καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἐπιρροὴν αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ὡμίλησε μάλιστα πολλάκις, ὡς καὶ ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ ἐξετέθη, περὶ τοῦ πειρασμοῦ, ὃν ποικιλοτρόπως ὀνομάζει καὶ περὶ οὗ ἐποιήσατο ὑπαινιγμοὺς ἔν τε τῷ ἐπὶ τοῦ ὄρους λόγῳ (Ματθ. Ε' 37), ἐν τῇ Κυριακῇ προσευχῇ (Ματθ. ΣΤ' 13), ἐν ταῖς παραβολαῖς αὐτοῦ (Ματθ. ΙΓ', 19) καὶ ἐν ταῖς μετὰ τῶν Φαρισαίων συζητήσεσι (Ματθ. ΙΒ' 24). Ἡ ὕπαρξις τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἡ ἱστορικὴ αὐτῶν παρέμβασις ἐν τῇ σειρᾷ τῶν γεγονότων, ἀποτελεῖ ἓκ παραδόσεως ἀλήθειαν, ἀνευρισκομένην ἐν πάσαις ταῖς ἀρχεγόνοις φυλαῖς, τῇ Σημιτικῇ, τῇ Ἀρειανικῇ, τῇ Τουρανικῇ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς βαθμοῖς τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν καὶ ἀπετέλεσε μέρος τῆς κληρονομίας καὶ τῆς συνειδήσεως ἔτι τῆς ἀνθρωπότητος· ἁπλοϊκὸν δὲ κατὰ τὸν Didon καὶ κοῦφος ὑπεροψία τὸ θεωρεῖν τὴν ὕπαρξιν τῶν πνευμάτων ὡς προϊὸν τῆς ἀγνοίας ἢ τῆς μωρίας, τῆς ἀπάτης ἢ τῆς εὐπιστίας. Κατὰ τῆς παγκοσμίου ταύτης ἱστορίας, τῆς περιλαμβανούσης ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, τρεῖς ἀντέστησαν μερίδες, παρὰ μὲν τοῖς ἐθνικοῖς οἱ Ἐπικούριοι καὶ οἱ Κυνικοί, παρὰ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις οἱ Σαδδουκαῖοι. Ἀλλ' ἀπέδειξέ τίς ποτε ὅτι τὰ πνεύματα δὲν ὑπάρχουσι ἢ, ἐὰν ὑπάρχωσιν, ἀπέδειξέ τις ὅτι δὲν παρεμβαίνουσιν ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἡμετέρων αἰσθήσεων, τῶν ἡμετέρων κλίσεων, τῶν ἡμετέρων φαντασιῶν, παθῶν καὶ ὀνείρων; Ἡ ὑλιστικὴ καὶ πανθεϊστικὴ ἐπιστήμη ἀπέδωκε τὴν μαντείαν, τὴν γοητείαν, τὴν μαγείαν, τὴν ἐπίκλησιν τῶν δαιμόνων καὶ τὰ τοιαῦτα εἰς παραληρήματα τῆς ἀγνοίας, τῆς φαντασίας, νευροπαθείας, ὑστερικῶν, ὑπνοβασίας ἢ καὶ φυσικοῦ μαγνητισμοῦ. Ἀλλ' οὐδέποτε ἀπέδειξε τοῦτο. Οὐδὲν εἶδος νευροπαθείας ἐξηγεῖ τὸ ἐπὶ τοῦ ἄερος κρεμάμενον ἀντικείμενον ἐναντίον τοῦ νόμου τῆς βαρύτητος, τὴν ὄψιν τῶν κεκρυμμένων ἀντικειμένων, τὴν πρόρρησιν τῶν μελλόντων, τὴν γνῶσιν ξένων γλωσσῶν χωρὶς ὁ λαλῶν αὐτὰς νὰ ἐξέμαθε ταύτας προηγουμένως· οὐδεμία ἄρνησις δύναται νὰ ἐπικρατήσῃ τῶν γεγονότων τούτων, ἅτινα ὑφίστανται, κέκτηνται αὐθεντικότητα καὶ κῦρος καὶ ἀψηφοῦσι τὴν ἐπιστήμην τῶν ἀρνουμένων ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν παρέμβασιν πνευματικῶν ὄντων ἀνωτέρων τοῦ ἀνθρώπου. Πᾶν λογικὸν ὂν καὶ ἐλεύθερον δύναται νὰ ἐντυπώσῃ διὰ τοῦ βίου αὐτοῦ εἰς τοὺς προσεγγίζοντας αὐτῷ τὴν ὥθησιν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Τὸ πνεῦμα ὅμως τοῦτο εἶναι περιωρισμένη ἐνέργεια, φῶς ἀνάμικτον μετὰ ζόφου, θέλησις βραχεῖα καὶ εὔθραστος καὶ πάθη ἀνυπότακτα. Ἐντεῦθεν ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου τοῦ διασῶσαι τὸν ἄνθρωπον. Μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἀνώτερον ὂν τοῦ πονηροῦ, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἦτο πλήρης αὐτοῦ, ὁ Ἰησοῦς ὑπῆρξεν ὁ ἀληθής, ὁ μόνος Σωτήρ. Τοῦτο ἦτο μία τῶν δημοτικωτέρων ἐνεργειῶν τοῦ Μεσσίου. Μολονότι δὲ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ σχετιζόμενος πρὸς τὴν τοῦ Ἰουδαίου μόνον ἀπολύτρωσιν, ὁ Ἰησοῦς ἐγίνωσκεν ἑαυτὸν σωτῆρα τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Ἐνταῦθα ἔγκειται τὸ μεγαλεῖον καὶ ὁ παγκόσμιος αὐτοῦ χαρακτήρ. Τὸ ἔργον τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου συνεπάγεται οὕτω δύο στοιχεῖα, τὸ ἓν ἀρνητικόν, ἤτοι τὴν ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος, τὸ ἕτερον θετικόν, ἤτοι τὴν ἀποτε-

λεσματικὴν μετάδοσιν τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τοῦ ἐλευθερωτοῦ καὶ τοῦ Σωτῆρος ἔμεινεν ἀκατάληπτος καὶ φυσικῶς παρημελήθη ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ διὰ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν εὐαγγελικῶν μνημείων. Κατὰ τὰς διαθέσεις τῆς ὑλιστικῆς, πανθεϊστικῆς, σκεπτικῆς καὶ θετιστικῆς κριτικῆς οἱ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ θεραπευθέντες δαιμονιζόμενοι ὑπῆρξαν ἀντικείμενον μεγάλων κριτικῶν συζητήσεων. Τὰ Εὐαγγέλια γέμουσι πραγμάτων, ἐκπλησσόντων τὸ λογικὸν καὶ ἐνίοτε ἐξαπτόντων αὐτό. Μολονότι δὲ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀναφερόμενα ἐνιαδιαβολικὰ ἔργα δὲν προκαλοῦσι μείζονα τὴν ἔκπληξιν νεωτέρα τις φιλοσοφία ἐθεώρησε τὴν μὲν εἰς τοὺς δαίμονας πίστιν κενὴν δεισιδαιμονίαν, τοὺς δὲ δαιμονιζομένους ὡς ἀσθενεῖς. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς ἐπίστευεν εἰς τὸν δαίμονα καὶ ἐξεδίωκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ σώματος τῶν δαιμονιζομένων, κατηγορήθη ὅτι συνεμερίζετο τὴν δισεδαιμονίαν τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς χώρας αὐτοῦ. Τοῦτο εἶναι προσβλητικὸν συμπέρασμα δι' ἐκεῖνον, ὅστις οὐδέποτε ὑπέστη ἢ ἀπεδέξατο τὰς τὸ δημόσιον φρόνημα ἀποπλανώσας ψευδεῖς ἰδέας· ἄλλως ἀποτελεῖ αὐθαίρετον θεωρίαν, διότι ἡ φιλοσοφία οὐδέποτε ἀπέδειξεν ὅτι τὰ πνεύματα δὲν ὑφίστανται καὶ ἡ ἐπιστήμη οὐδέποτε ἀπέδειξεν ὅτι ὁ δαιμονισμὸς ἦτο διανοητικὴ διαταραξις. Πρὶν ἢ κατηγορηθῇ ὁ Χριστὸς ἐπὶ δεισιδαιμονίᾳ, πρέπει ν' ἀποδειχθῇ ὅτι οἱ δαίμονες, ὧν τὴν ὕπαρξιν ἀπεδέξατο καὶ τοὺς ὁποίους ἐξώρκισεν, ἦσαν μόνον ὄνειρον τῆς ἰουδαϊκῆς φαντασίας. Ἄλλοι πάλιν, θέλοντες νὰ σώσωσι τὴν σύνεσιν τοῦ Χριστοῦ ἐκ τοῦ ναυαγίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ τοὺς δαίμονας ἀρνουμένη θεωρία κατεβύθιζεν αὐτούς, ἐφαντάσθησαν σύστημα συμβιβασμοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐπίστευεν οὔτε εἰς τὸν Σατανᾶν, οὔτε εἰς τὰς λεγεῶνας τῶν πονηρῶν ἀγγέλων· ἐὰν δὲ ὡμίλει περὶ αὐτῶν καὶ ἐφαίνετο ἐκβάλλων αὐτούς, ἔπραξε τοῦτο, ἵνα συμφωνήσῃ μετὰ τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ. Τὸ μέσον εἶναι ἀδέξιον, διότι, ἐνῷ ἠξίουν τὴν ἀνέπαφον περιφρούρησιν τῆς σοφίας τοῦ Ἰησοῦ, ἐθυσίαζον τὴν εὐθύτητα, τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν νομιμότητα τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Τὸ ἀρνηθῆναι τὸν δαίμονα κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα ταὐτὸν τῷ ἀποκηρύξαι τὴν ὑπεράνθρωπον ἀρχὴν τοῦ κακοῦ· τὸ ἀρνηθῆναι τὴν διαρκῆ αὐτοῦ παρέμβασιν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ταὐτὸν τῷ ἀρνηθῆναι τὴν ἰσχυροτάτην ἀφορμὴν τῆς ἡμετέρας διαφθορᾶς· τὸ ἀρνηθῆναι τὸν δαιμονισμὸν ταὐτὸν τῷ ἀρνηθῆναι τὴν ἐνεργητικωτέραν ἐκδήλωσιν τοῦ ὑποδουλοῦντος ἡμᾶς πειρασμοῦ· τὸ ἀρνηθῆναι τὴν θεραπείαν τῶν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἔν τε τοῖς κινήμασι καὶ ταῖς αἰσθητικαῖς δυνάμεσι δεδεσμευμένων τούτων ὄντων· ταὐτὸν τὸ ἀρνηθῆναι μίαν τῶν θείων δυνάμεων τοῦ Θεοῦ. Αἱ πλάναι αὐταί εἰσιν ὀλέθριαι καὶ ἄγουσιν εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ τε Ἰησοῦ καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὡς Μεσσίου. Ὅταν εἰσδύσῃ τις εἰς τὰ μύχια τῆς συνειδήσεως τῶν ἁγίων, ὅταν ἐξετάσῃ τὸν βίον τῶν ἡρωικῶν τούτων ψυχῶν, αἵτινες ἐβάδισαν ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκληρονόμησαν μέρος τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, βλέπει αὐτοὺς ἐν διαρκεῖ ἀγῶνι οὐ μόνον κατὰ τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ λοιπῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ὧν αἱ μανιώδεις ἐπιθέσεις ἀδιακόπως συγκλονοῦσιν αὐτούς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ καθυποτάξωσι. Πάντα ταῦτα τὰ ὀλέθρια καὶ ἀθεϊστικὰ συστήματα νοθεύουσι καὶ καταστρέφουσι τὴν ἀληθῆ ἰδέαν τοῦ πονηροῦ. Τὸ παρέχειν τὸ ἀγαθὸν ἔγκειται ἐν τῇ δυνάμει τοῦ σοφοῦ, τὸ διατάσσειν τὰ πνεύματα δὲν ἀνήκει τῷ ἀνθρώπῳ. Ὁ Ἰησοῦς μόνος εἶχε τὴν δύναμιν ταύτην. Ταῦτα εἶναι τὰ γεγονότα, περὶ ὧν μαρτυρεῖ τὸ Εὐαγγέλιον.

Ἡ ὕπαρξις τῶν πνευμάτων, ἀγγέλων καὶ δαιμόνων εἶναι ἰδέα οἰκεία τῷ ἰουδαϊκῷ θρησκεύματι. Ἂν ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἡ δοξασία αὕτη ἀρχὴν εἶχε τὴν Χαλδαίαν καὶ τὴν Περσίαν καὶ ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, ἡ ἱστορία ἀποδείκνυσι τὸ ἡμαρτημένον τῆς τοιαύτης διαβεβαιώσεως, διότι καὶ τὰ ἀρχαιότερα μνημεῖα τῆς θρησκείας τοῦ Ἰσραὴλ μνημονεύουσι τῶν ἀγγέλων (Γεν. ΙΣΤ', 7, ΙΗ', ΚΗ', 12), τὰ πλεῖστα δὲ τῶν μετὰ τὴν Βίβλον τῆς Γενέσεως βιβλίων πληροῦνται ἀναλόγων χωρίων, ἐν οἷς γίνεται μνεία τῶν ἀνωτέρων τούτων ἢ τὰ ἐπίγεια πνευμάτων καὶ τῶν ἀπείρων αὐτῶν λεγεώνων (Α' Βασ. ΚΒ', 19 κ. ἑ., Ἰώβ Α', 6). Ἡ εἰς τοὺς δαίμονας, τοὺς ἀγγέλους καὶ τὰ πνεύματα πίστις ἦτο κοινὴ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις. Μόνον οἱ Σαδδουκαῖοι δὲν συμμετεῖχον αὐτῆς. Ὁ δαιμονι-

σμὸς δὲν πρέπει νὰ συγχέηται καθ' ὁλοκληρίαν μεθ' οἱασδήποτε φυσικῆς ἀσθενείας· ἂν δ' ἦναι καὶ ὀργανικὴ ἢ ὑλικὴ διαταραξις, εἶδος νευρικῆς παθήσεως ἢ ἄλλο τοιοῦτον, ἀποτελεῖ ὅμως μᾶλλον ἰδιαιτέραν ψυχικὴν κατάστασιν ἢ ψυχολογικὴν διαταραξιν· ὁ δαιμονιζόμενος φαίνεται ὡς νὰ εὑρίσκηταί πως ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν πνεύματος, ἄρχοντος αὐτοῦ, ἀναστέλλοντος ἢ παραλύοντος τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, ἀφαιροῦντος ἀπ' αὐτοῦ τὴν συνήθη ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ ἰδίου σώματος καὶ τῶν μελῶν, ὁμιλοῦντος, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ ἀνατρέποντος τὴν αἰσθητικότητα αὐτοῦ. Αἱ ἀταξίαι αὗται, αἵτινες φαίνονται προερχόμεναι κατὰ τὸν Didon ἐκ σφοδρᾶς καὶ συνταρακτικῆς ἐπηρείας, εἰσὶν ἀποτέλεσμα καὶ οὐχὶ αἰτία. Ἄλλως τὸν δαιμονιζόμενον συνοδεύουσι συνήθως καὶ ἄλλα νοσήματα, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ συγχύσῃ τις ὁλοτελῶς τὰ νοσήματα ταῦτα μετ' αὐτοῦ τούτου τοῦ δαιμονισμοῦ. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον φαίνεται ὑπάρχον εἶναι τὸ ἑξῆς, ὅτι ἡ εἰς τὴν ὀργανικὴν ζωὴν τοῦ δαιμονιζομένου ἐπερχομένη διαταραξις συνδέεται κατὰ τὸν Didon μετὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροῆς σφοδρᾶς ἐνεργείας. Ὅπως ὅμως ἂν ἔχῃ τὸ ἄλλως λεπτότατον τοῦτο καὶ πολλῆς τῆς βασάνου δεόμενον ζήτημα, τοιαύτη εἶναι ἡ σύνδεσις ψυχῆς καὶ σώματος, ὥστε αἱ διαταράξεις τοῦ ὀργανισμοῦ συνεπάγονται καὶ διαταράξεις τῆς ψυχῆς, ὃν τρόπον καὶ αἱ ψυχικαὶ διαταράξεις γεννῶσιν ὀργανικὰς τοιαύτας. Ἡ δεισιδαιμονία καὶ ἡ μαγικὴ ἀείποτε ἐξήσκησαν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες πολλὴν ἀπέδιδον σπουδαιότητα καὶ εἰς τὰ ὄνειρα· κατὰ συνέπειαν οὐδεὶς λαὸς ἀπέδιδετοσαύτην πίστιν εἰς τὰ φυλακτήρια, τοὺς μαγικοὺς τύπους, τοὺς ἐξορκισμοὺς καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσον οὗτοι. Παρατηρητέον ὅτι πάντες οἱ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀναφερόμενοι δαιμονιακοί, τῆς θαυμασίας θεραπείας τῶν ὁποίων γίνεται μνεία αὐτόθι, ἑλκύονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν ὑπὸ ἀκατανικήτου δυνάμεως, τὸ δὲ διὰ τοῦ στόματος αὐτῶν, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὁμιλοῦν πνεῦμα οὐδέποτε ὑστερεῖ ἐν τῷ κηρύσσειν τὴν ὡς Μεσσίου ἰδιότητα ἐκείνου, οὗτινος φοβοῦνται τὴν κυρίαρχον δύναμιν. Ὁ λόγος τούτου ἦν ὁ ἑξῆς, ὅτι κηρύττοντες οἱ δαιμονιζόμενοι τὸν Ἰησοῦν ἅγιον τοῦ Θεοῦ, υἱὸν Δαβὶδ καὶ Μεσσίαν ἐπὶ τέλους, διήγειρον παρὰ τῷ λαῷ τὰς ψευδεῖς ἰδέας, ἅσπερ ἀπέδιδεν εἰς τοὺς τίτλους ἐκείνους, οὕτω δὲ κατεπολέμουν τὸν προφήτην καὶ τὸν Μεσσίαν. Τούτου ἕνεκεν ὁ Ἰησοῦς ἐπέβαλε σιγὴν εἰς τὰς ἀκαθάρτους ταύτας φωνάς. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐξέπληξε τοὺς Ἰουδαίους ἐν τῇ συναγωγῇ τῆς Καπερναοὺμ ἐν τῇ ἰάσει τοῦ δαιμονιζομένου δὲν ἦτο ἡ θεραπεία αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς· διότι τοιαῦται θεραπεῖαι ἐγένοντο, καθὰ φαίνεται, παρ' αὐτοῖς διὰ προσευχῶν, ἱερῶν τύπων κλπ. Ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευε δι' ἐπιταγῆς. Τὸ θαῦμα ἐπεξέτεινε τὴν φήμην τοῦ Ἰησοῦ καθ' ὅλην τὴν χώραν καὶ τὰ πάντα συνεκινήθησαν ἐν τῇ ἀφηγήσει τοῦ γεγονότος.

Ὁ Ἰησοῦς, ἐξελθὼν τῆς συναγωγῆς ἐν συνοδίᾳ τῶν τεσσάρων μαθητῶν, μετέβη εἰς τὸν οἶκον Σίμωνος καὶ τοῦ Ἀνδρέου, κείμενον ἐγγύς. Ἡ πενθερὰ τοῦ Σίμωνος, ἀσθενοῦσα, ἦν κλινήρης. Τῇ παρακλήσει τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πλησιάσας εἰς τὴν κλίνην τῆς ἀσθενοῦς, ἐκράτησεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ παραχρῆμα ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει αὐτοῖς. Ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλοὺς καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσε· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος: «Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν» (Ματθ. Η', 14—17 πρβλ. Μαρκ. Α' 29—35 Λουκ. Δ' 38—42). Τὴν πρωΐαν ἐγερθέντα, ἵνα μεταβῇ καὶ προσευχηθῇ μόνος ἐν ἐρήμῳ τόπῳ, ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συνώδευσαν αὐτὸν μακρόθεν, τὸ δὲ πλῆθος ἦλθεν εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ. Τότε οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ: «Πάντες ζητοῦσί σε· καὶ λέγει αὐτοῖς, ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα κἀκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων (Μάρκ. Α', 38—40). Οὕτω μέχρι τῆς νυκτὸς διάφορα ἐποίησαν θαύματα, ὧν μνεία γίνεται παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς, μεθ' ἃ ἀποσυρόμενος ἐπὶ μακρὸν προσηύχετο. Τοιοῦτος ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ ἐν Γαλιλαίᾳ ταύτῃ διαμονῇ, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἔαρ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

3. Ἡ θεραπεία τοῦ λεπροῦ καὶ ἀντίδρασις τῶν Φαρισαίων ἐν

Γαλιλαίᾳ. — Ὁ Ἰησοῦς διέμεινεν ἐπ' ὀλίγον ἐν τοῖς πέριξ τῆς Καπερναούμ, διότι μετά τινας ἡμέρας εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ὑπῆρξε σπουδαιοτάτη. Ἐντὸς ἑπτὰ μηνῶν διέδωκε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐν πάσῃ τῇ Γαλιλαίᾳ καὶ τῇ Δεκαπόλει καὶ μέχρις ἔτι τῶν ὁρίων τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος, ὡς καὶ παρ' αὐτῇ τῇ Καισαρείᾳ τοῦ Φιλίππου. Κατὰ τὴν ἐκδρομὴν ταύτην ἐπεσκέψατο τὸ Χοραζὶν καὶ τὴν Βηθσαϊδάν. Ἡ τελευταία ἦτο πατρὶς τοῦ Πέτρου καὶ ἔκειτο ἐν τῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης· ἡ ἀπὸ τῆς Μεσογείου εἰς τὴν Δαμασκὸν ὁδὸς διέσχιζεν αὐτήν. Ἐκ τῆς ἀρχαίας Βηθσαϊδᾶς ἐλάχιστα ἔμειναν ἴχνη. Τὸ Χοραζὶν ἔκειτο πρὸς Β τῆς Καπερναοὺμ εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ τῆς λίμνης. Τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως, ἐρημωθείσης πρὸ 15 ἢ 16 αἰώνων, ὁμοιάζουσι πρὸς χάος. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν αὐτόθι καὶ φρούριον καὶ μεγαλοπρεπὴς συναγωγή. Ἐκ τῆς ὅλης ἐκδρομῆς ταύτης τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰς γειτονας τῇ Καπερναοὺμ πόλεις οἱ εὐαγγελισταὶ ἓν μόνον γεγονὸς ἀναφέρουσιν ἀναμφιβόλως διὰ τὸν λόγον ὅτι συνετέλει εἰς περαιτέρω διάδοσιν τῆς φήμης τοῦ Ἰησοῦ· τὸ γεγονὸς τοῦτο ἦτο ἡ θεραπεία λεπροῦ. Ἡ λέπρα ἦν παρὰτοῖς Ἰουδαίοις ἀσθένεια τοσοῦτον φοβερά, ὥστε ἐφρόνουν ὅτι ἰδιαζόντως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπεστέλλετο. Ὁ λεπρὸς εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἐκηρύσσετο ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἀκάθαρτος καὶ ἐγίνετο ἀποσυνάγωγος. Τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ ἐσχίζοντο, ἐν δὲ συναγωγαῖς τισιν, ὁσάκις εἰσήρχετο, ἀπεμονοῦτο τῶν συνηθροισμένων καὶ ὤφειλε πρῶτος νὰ εἰσέρχηται καὶ τελευταῖος ν' ἀναχωρῇ· ἅμα ὅμως κατέπιπτον αἱ ἐσχάραι καὶ τὸ δέρμα ἐλευκαίνετο, ἐθεωρεῖτο πλέον ἡ νόσος ὡς μὴ κολλητικὴ καὶ ὁ λεπρὸς ἐκηρύσσετο ὑπὸ τοῦ ἱερέως καθαρός, ἀνακτῶν τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐλευθερίαν. Τότε ὤφειλε νὰ προσενέγκῃ τρεῖς θυσίας, τὴν πρώτην δι' ἐξιλασμόν, τὴν δευτέραν ἐπὶ τῷ ἁμαρτήματι καὶ τὴν τρίτην ὡς ὁλοκαύτωμα. Οἱ πτωχοὶ προσέφερον πτηνά, οἱ δὲ πλούσιοι ἀμνούς. Οἱ λεπροὶ ὑφίστανται ἔτι ἐν Ἱεροσολύμοις, Ραμλαὶ καὶ ἀλλαχοῦ· καὶ σήμερον βλέπει τις αὐτοὺς ὡς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ πρὸ τῶν πυλῶν τῶν πόλεων τούτων, κεκαλυμμένους ὑπὸ ἐσχαρῶν, ἔχοντας κατέρυθρα τὰ ὦτα καὶ τὴν ῥῖνα, τοὺς ὀφθαλμοὺς πεφλογισμένους καὶ ἐν γένει ἀπαίσιον παριστῶντας θέαμα. Τοιοῦτον ἀσθενῆ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην διὰ μόνης τῆς ἁφῆς (Ματθ. Η', 1–5, Μάρκ. Α', 40–45, Λουκ. Ε', 12—15). Ἐπειδὴ δὲ τὸ νόσημα τοῦτο ἐθεωρεῖτο ἀνίατον, ἡ θεραπεία τοῦ λεπροῦ ἀπετέλεσεν ἓν τῶν μεγίστων σημείων, ἅτινα ἠδύνατο νὰ ἐπιδείξῃ τις προφήτης. Ἡ χαρὰ τοῦ ἰαθέντος ἦτο ἀπερίγραπτος, ἐκήρυξε δὲ τὸ γενόμενον παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Ἰησοῦ. Ἤδη τῆς ὡς Μεσσίου ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ ἐκτεινομένης ἐν τάχει ἐν Γαλιλαίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ, τρεῖς κατηγορίαι περὶ αὐτοῦ κατηρτίσθησαν, οἱ μαθηταί, τὸ πλῆθος καὶ ἡ ἀνωτέρα διευθύνουσα τάξις, ἤτοι οἱ ἀρχαῖοι διδάσκαλοι. Οἱ μαθηταὶ ἠκολούθουν τῷ διδασκάλῳ, ἀγαπῶντι αὐτοὺς καὶ ἐξοικειοῦντι βαθμηδὸν πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ πλήθους ὁ τῆς Γαλιλαίας λαὸς ἐνέπνεε μείζονα ἐμπιστοσύνην ἢ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀπ' ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς προύκάλεσε τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτοῦ· ηὐσπλαγχνίζετο, εὐηργέτει αὐτόν, ὡμίλει αὐτῷ ἐν παραβολαῖς, προσείλκυεν αὐτὸν εἰς τὰς συναγωγάς, ἐν τοῖς χωρίοις, διὰ μέσου τῶν πεδιάδων, ἐν ταῖς ὄχθαις τῆς λίμνης καὶ ἀλλαχοῦ. Σπανίως παρετηρήθη παραπλήσιος ὀργασμὸς πέριξ προφήτου. Ἐπεκράτει πράγματι εἶδος θείου μαγνητισμοῦ. Τοιαύτη συγκίνησις ὁλοκλήρου χώρας ὑφ' ἑνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου προύκάλει φυσικῶς ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῆς ἀνωτέρας τάξεως, φρουροῦ τῶν παραδόσεων, κατόχου τῆς ἐξουσίας καὶ ἀντιπροσώπου τῶν κρατουσῶν δοξασιῶν. Ὁ Ἰησοῦς λοιπόν, θελήσας νὰ τελειοποιήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπήντησε παραπλησίαν παρὰ τῇ τάξει ταύτῃ ἐναντίωσιν, ἀποτελέσασαν ἀγῶνα αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Φαρισαίων. Ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐκτίθενται λεπτομέρειαί τινες, ἱκανὸν διαχέουσαι φῶς ἐπὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τούτου καὶ τῶν προκαλεσασῶν αὐτὸν περιστάσεων. Μόλις ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς Καπερναούμ (Μάρκ. Β'), ὁ οἶκος αὐτοῦ κατεκλύσθη ὑπὸ πλήθους. Ὁ Ἰησοῦς ἐκάθητο ἐν τῷ ἄνω ὀρόφῳ (εἰς τοῦτον ἀπεσύροντο ἐν τοῖς Ἰουδαϊκῆς οἰκήμασι χάριν προσευχῆς καὶ χάριν θρησκευτικῶν ἐν γένει πραγμάτων) καὶ ἐδίδασκε τὸν λόγον. Ἀπρόοπτον συμβὰν προύκάλεσε πάραυτα τὴν ἔκλαμψιν τῆς ἀρετῆς τοῦ Θεοῦ

τοῦτο ἦν ἡ θεραπεία παραλυτικοῦ (Ματθ. Θ′, 2—8, Μάρκ. Β′, 2—12, Λουκ. Ε′, 17—27). Ὁ ἀνήκουστος λόγος τοῦ Ἰησοῦ: «Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου», δι' οὗ καὶ μόνον ὁ παραλυτικὸς ἐθεραπεύθη, ἐξέπληξε τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, διότι ἡ πρᾶξις αὐτοῦ ἐθεωρήθη σκάνδαλον. Ὁποία βλασφημία, ἔλεγον καθ' ἑαυτούς, τὸ νὰ ἐπιδίδεται εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἰς τὸν Θεὸν μόνον ἀπόκειται. Ὁ Ἰησοῦς, ὡς καρδιογνώστης, δικαιολογούμενος εἶπεν: «Ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ μαρτυρίαι, ἢ εἰπεῖν ἔγειραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας (τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ) Ἔγερθείς ἆρόν σου τὴν κλίνην καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις» (Ματθ. αὐτόθι). Ἡ θεραπεία τοῦ παραλυτικοῦ πλείονα ἔκπληξιν προὐκάλεσεν ἢ ἡ θειότης τοῦ Ἰησοῦ, ἧς ἀπετέλει ἀρίδηλον ἔκφανσιν. Οἱ Φαρισαῖοι ὅμως ἔμειναν καὶ μετὰ τὸ θαῦμα προκλητικοί. Μετὰ μικρὸν ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν εἶδε τελώνην καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον· τοῦτῳ ἐπέταξε νὰ προσέλθῃ λέγων: «Ἀκολούθει μοι»· τοῦτο ἤρκεσεν. Ὁ τελώνης προσετέθη εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ καὶ μετὰ μικρὸν παρετίθει ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ δεῖπνον τῷ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ παρεκάθησαν πάντες οἱ τελῶναι καὶ φίλοι αὐτοῦ, ἤτοι πάντες ὅσους οἱ Φαρισαῖοι ἁμαρτωλοὺς ἐκάλουν (Ματθ. Θ′, 10 κ. ἑ., Μάρκ. Β′, 14 κ. ἑ., Λουκ. Ε′, 28 κ. ἑ.). Αὕτη ὅμως ἦν ἡ τάξις, ἐν ᾗ ἔμελλε γονιμώτερον νὰ καρποφορήσῃ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Πρὸ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ πάντες εἰσὶν ἴσοι. Ἐὰν δ' ἐποιεῖτο διάκρισίν τινα, δι' αὐτῆς διέκρινε μόνον τοὺς συντασσομένους εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν ἀποτασσομένων αὐτῇ. Ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἰησοῦ ἐσκανδάλιζε τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους ἐν Γαλιλαίᾳ. Τινὲς μάλιστα, βλέποντες αὐτὸν συντρώγοντα μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἠρώτησαν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, διατί ὁ Κύριος συντρώγει μετὰ τοιούτων· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν ἑτοίμως ὅτι οἱ ἀσθενεῖς εἰσιν οἱ ἔχοντες ἀνάγκην ἰατροῦ, προσκαλῶν αὐτοὺς ταὐτοχρόνως νὰ μελετῶσι τὸ προφητικὸν λόγιον «ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν». Οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου ἐπωφελήθησαν ἐκ τοῦ συμποσίου τοῦ Λευΐ, ἵνα ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὑποτιμήσωσι τὴν ἀξίαν τῶν συνοδευόντων αὐτὸν λέγοντες: «Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσι»; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπήντησεν εἰς τοὺς Φαρισαίους λέγων: «Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐνῷ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστιν, νηστεύειν;» Οἱ Φαρισαῖοι δὲν κατενόουν τὰς ἀπαντήσεις τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἐνόουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐτίθετο ὑπεράνω ἐκείνου, ὅπερ ἐθεώρουν ὡς τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς θρησκείας. Ἀλλὰ μόλις ἐπεράτωσε τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ ἰδοὺ προσῆλθεν αὐτῷ εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων ὀνόματι Ἰάειρος, ὅστις διὰ παρακλήσεων ἔπεισε τὸν Ἰησοῦν νὰ ἔλθῃ εἰς θεραπείαν τοῦ πάσχοντος θυγατρίου αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ γυνή, αἱμορροοῦσα ἀπὸ δωδεκαετίας καὶ μάτην ἐπιδιώξασα τὴν ἴασιν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, ἥψατο αὐτοῦ καὶ παραχρῆμα ἰάθη (Ματθ. Θ′, 18—26, Μάρκ. Ε′, 22—43, Λουκ. Η′, 41—56). Μετὰ μικρόν, εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου ἀφικόμενος, ἀνήγειρε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, πρὸ μικροῦ ἀποθανοῦσαν. Βραδύτερον ἐθεράπευσε δύο τυφλοὺς καὶ ἕνα βωβὸν δαιμονιζόμενον (Ματθ. Θ′, 27—35). Πάντα ταῦτα τὰ θαύματα ἐνεποίουν ἀκατανίκητον ἐντύπωσιν ἐν τῷ ὄχλῳ, ὅστις ἐν τῷ αὔξοντι θαυμασμῷ αὐτοῦ καὶ τῇ εἰλικρινείᾳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐκήρυσσεν ὅτι οὐδέποτε εἶδέ τι παραπλήσιον, ἀλλ' οἱ Φαρισαῖοι, καίπερ μάρτυρες τῶν θαυμασίων τούτων γενόμενοι, ἔλεγον ὅτι ἐν τῷ δαίμονι ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Μετὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο διὰ τῶν σπορίμων οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πεινάσαντες, ἤρξαντο ν' ἀποσπῶσι στάχυας καὶ νὰ τρώγωσιν. Οἱ Φαρισαῖοι ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς παραβίασιν τῆς ἀργίας τοῦ σαββάτου, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: «Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβίδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτὸ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις; Ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβη-

λοῦσι καὶ ἀναίτιοί εἰσι; λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ἐστὶν ὧδε. . .Κύριος γάρ ἐστι καὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» (Ματθ. ΙΒ′, 3—9, Μαρκ. Β′, 23—28, Λουκ. ΣΤ′ 1—6). Τεθεὶς οὕτως ὁ Ἰησοῦς ὑπεράνω τοῦ σαββάτου καὶ ὑπεράνω τοῦ νόμου καὶ τοῦ Μωϋσέως εἰς τὸ ἔπακρον, ἐξηρέθισε τὴν φαρισαϊκὴν ἀντίδρασιν. Πάντα τὰ ἐπανειλημμένα γεγονότα τῶν Εὐαγγελίων ἑρμηνεύουσι μόνα τὰ ἀληθῆ αἴτια τοῦ ἐπιτεινομένου πάντοτε ἀνταγωνισμοῦ τῆς φαρισαϊκῆς μερίδος ἐναντίον τοῦ νέου προφήτου. Τὸ ἀκόλουθον σάββατον ὁ Ἰησοῦς συνῆλθεν εἰς τὸν συναγωγήν, ἵνα διδάξῃ· αὐτόθι ὅμως ἦν ἄνθρωπος, ἔχων ξηρὰν τὴν χεῖρα· οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς ἤγειραν τότε τὸ ζήτημα τῆς σαββατικῆς ἀναπαύσεως ὡς ἀφορμὴν κατηγορίας ἐναντίον αὐτοῦ. Ἐν τῷ ζήλῳ αὐτῶν οἱ διδάσκαλοι οὗτοι ἐδίδασκον ὅτι δὲν ἐπετρέπετο ἡ θεραπεία κατὰ τὸ σάββατον, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς μεγίστην παρ' αὐτοῖς προύκάλεσε σύγχυσιν διὰ τῶν ἑξῆς ἐπικαίρων αὐτοῦ λόγων: «Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἓν καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσον οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου; ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρα σου, καὶ ἐξέτεινε καὶ ἀποκατεστάθη ὑγιής, ὡς οἱ ἄλλοι. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες ὅπως αὐτὸν ἀπωλέσωσιν» (Ματθ. ΙΒ′, 11—15, Μαρκ. Γ′, 1—7, Λουκ. ΣΤ′, 6—12). Τοιουτοτρόπως τὸ θαῦμα δὲν διεφώτισε τοὺς πείσμονας τούτους, ἀλλὰ μᾶλλον πλείονα ἐνεποίησεν αὐτοῖς σύγχυσιν, τυφλουμένοις ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ. Ἡ τοσοῦτον φιλάνθρωπος σοφία τοῦ Ἰησοῦ ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς ἀπελπισίαν· ἐφ' ᾧ καὶ ἐβουλεύοντο τίνι τρόπῳ ν' ἀπολέσωσιν αὐτόν.

4. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους διδασκαλία. — Ἐφ' ὅσον ἡ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀντίδρασις ἀνεπτύσσετο, ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξανον οἱ μαθηταὶ καὶ ἐν τῇ τάξει τῶν ἐγγραμμάτων καὶ τῶν διδασκάλων, τὸ πλῆθος ἐπολλαπλασιάζετο καὶ συνέρρεεν εἰς Καπερναοὺμ ἐκ τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς Περαίας, ἐκ τῶν πόλεων τῆς Δεκαπόλεως καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, ἐκ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἐκ τῆς Ἰδουμαίας, ἐκ τῆς Τύρου καὶ τῆς Σιδῶνος, ἐκ τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Συρίας. Οἱ ἀσθενεῖς συνωστίζοντο, ἵνα ἅψωνται αὐτοῦ, ἐθεραπεύοντο δὲ πράγματι διὰ τῆς ἐπαφῆς· τοιοῦτος ὅμως ἦτο ὁ συνωστισμὸς τοῦ πλήθους, ὥστε ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ καὶ εἶπεν εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ ἔχωσι πλοιάριον ἕτοιμον ν' ἀναμένῃ αὐτόν. Ἐν τέλει πρὸς εὕρεσιν πληρεστέρας ἡσυχίας ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατά τινα ἑσπέραν μυστικῶς. (Ματθ. Ε′, 1, Λουκ. ΣΤ′, 12). Τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ὀνομάζει αὐτό, ἀρχαία ὅμως παράδοσις ἀναφέρει ὡς τοιοῦτον τὸ Τζεμπὲλ-Κοροὺν-Χατίμ, μεμονωμένον λόφον, κείμενον πρὸς Δ καὶ εἰς ἀπόστασιν 3 ὡρῶν ἀπὸ τῆς Καπερναούμ. Ὁ Ἰησοῦς διῆλθε τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ ὄρους, σκεπτόμενος διὰ τὴν ἐπιοῦσαν περὶ μιᾶς τῶν ἀναγκαίων πράξεων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Οἱ μαθηταὶ καὶ τὸ πλῆθος ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν, ὅστις ἀπὸ πρωΐας ἐκάλεσέ τινας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἐξελέξατο ἐκείνους, οὓς ἤθελεν· ἦσαν δὲ δώδεκα, τεταγμένοι ἀνὰ δύο, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναφέρονται παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς (Ματθ. Ι′, 2—5, Μάρκ. Γ′, 16—20, Λουκ. ΣΤ′, 14—17 καὶ Πράξ. Α′, 13). Πάντες οὗτοι ἦσαν ἀφανεῖς ἄγνωστοι καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ μικρᾷ αὐτῶν ἐπαρχίᾳ· οὐδεὶς αὐτῶν ἐσπούδασεν, ὁ δὲ μᾶλλον ἐγγράμματος ἦν ὁ τελώνης Λευΐς, ὁ μόνος ἴσως δυνάμενος νὰ γράφῃ· οἱ λοιποὶ ἦσαν πορθμεῖς ἢ ἁπλοῖ τεχνῖται, ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτῶν· τούτους λοιπόν, τοὺς τῶν πάντων στερουμένους, κατέστησεν ὁ Ἰησοῦς ἀποστόλους αὐτοῦ καὶ ἁλιεῖς ἀνθρώπων. Οἱ δώδεκα οὗτοι δὲν θὰ ἐγκαταλίπωσι πλέον τὸν Ἰησοῦν· τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἔσται μετ' αὐτῶν καὶ ἐπ' αὐτῶν, οὗτος δ' ἔσται ἡ δύναμις, ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἐξουσία αὐτῶν. Ἡ ἱστορία οὐδὲν τὸ τολμηρότερον γινώσκει. Ὁ Ἰησοῦς, καθήμενος ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἤρξατο κηρύσσων καί, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοὺς μαθητὰς ἐπάρας, ἀπήγγειλε τοὺς μακαρισμούς (Ματθ. Ε′, 2 κ. ἑ. Λουκ. ΣΤ′, 20 κ. ἑ.). Οὐδέποτε τὸ κατ' ἰδέαν καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀγαθότητος, δι' ἧς διαπλάσεται ἡ τοῦ κόσμου καρδία, ἐξεφράσθη ὑπὸ τοιοῦτον τύπον καὶ μετὰ βαθυτέρου τόνου. Ὁ Ἰησοῦς ἔν τε τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ διέκρινε τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων παραδόσεων, τὰς ὁποίας ἀπὸ τοῦ Ἔσδρα οἱ διδάσκαλοι καὶ αἱ σχολαὶ εἶχον προσθέσει ἐκεῖ. Καὶ ὑποτάσσεται μὲν

εἰς τὸν νόμον, ἀλλὰ τηρεῖ πλήρη ἐλευθερίαν ἀπέναντι τῶν παραδόσεων, ἅσπερ κρίνει, καταδικάζει συχνάκις καὶ ἀπωθεῖ ὡς αὐθαίρετον ζυγόν. Οἱ Φαρισαῖοι, οἵτινες συνέχεον τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα, δὲν συνεχώρουν αὐτῷ τὴν ἀνεξαρτησίαν ταύτην, ἀλλὰ κατηγόρουν αὐτοῦ ἀνατροπὴν τοῦ νόμου, διέβαλλον στασιαστικῶς τὴν συκοφαντίαν ταύτην παρὰ τῷ λαῷ καὶ εἰργάζοντο εἰς παρακώλυσιν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ διὰ τῆς πρὸς τὸν Μωϋσέα ἀντιπαρατάξεως τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς προεκήρυσσε πρὸ τῶν μαθητῶν τὴν ἁγιότητα τῶν νόμων καὶ τῶν προφητῶν, προσετίθει ὅτι δὲν ἦρχετο πρὸς καταστροφήν, ἀλλὰ πρὸς συμπλήρωσιν αὐτοῦ. Ὁ νόμος, ὃν διατυποῖ, θὰ συνεπλήρου τὸ ἀρξάμενον καὶ θὰ ἐτελειοποίει τὸ ἀτελές. Ὁλόκληρος ἡ πολιτεία αὐτοῦ ὑπεστήριζε τοὺς λόγους τούτους, ὁλόκληρος ὁ βίος ὅ τε ἰδιωτικὸς καὶ ὁ δημόσιος, δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπὸν ἢ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν μέχρι κεραίας. Πᾶν κακὸν προκαλεῖ τιμωρίαν, ἡ δὲ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ ἡ τιμωρία νὰ ἦναι ἀνάλογος καὶ τοῦ ἁμαρτήματος. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ὑπεδείκνυε ταὐτοχρόνως ὅτι τὸ ἁμάρτημα δὲν θὰ τιμωρηθῇ μόνον πρὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς θὰ ἐκδικηθῇ αὐτό· διότι μολύνει τὴν ψυχήν, ἧς ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μόνος κριτής. Μία τῶν θρησκευτικῶν πλανῶν τῶν Ἰουδαίων ἦτο καὶ ἡ περὶ τοῦ ὅρκου δοξασία αὐτῶν· ὁ νόμος ἔλεγεν: «Οὐ ψευδομαρτυρήσεις». Οἱ διδάσκαλοι αὐστηρῶς ἐτήρουν τοῦτον λαμβάνοντες μόναν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀλήθειαν τοῦ περὶ οὗ γίνεται ὁ ὅρκος, ὡρκίζοντο δὲ εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πλάσματα, ἀλλ' ὁ δεύτερος ὅρκος δὲν ἐφαίνετο αὐτοῖς ἔγκυρος. Ὁ Ἰησοῦς, ἀποφεύγων διὰ μιᾶς λέξεως πάσας ταύτας τὰς Ἰουδαϊκὰς συνηθείας, διηύθυνε τὰς συνειδήσεις πρὸς τὴν ἰδανικὴν τελειότητα. Κατ' αὐτὸν πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τις οὐχὶ τὴν ἐπιορκίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνωφελῆ ὅρκον. Ὁ ὅρκος ὑποσημαίνει ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀγαπῶντες ἔχουσι πίστιν. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀγαπῶνται, δὲν ἔχουσι λοιπὸν ἀνάγκην ὅρκου.

Ἐν ὅλῳ τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ ἐπεκράτει νόμος σκληρὸς ἅμα καὶ τραχύς· πάντες δ' οἱ κώδηκες μνημονεύουσιν αὐτοῦ. Ὁ νόμος οὗτος ἦτο ὁ τῆς αὐτοδικίας. Ἐν τῷ πνεύματι τοῦ νομοθέτου ὁ σιδηροῦς οὗτος νόμος σκοπὸν εἶχε τὸν περιορισμόν, τὴν μετρίασιν τῆς δικαίας ἐκδικήσεως. Αἱ παραδόσεις τῶν διδασκάλων πρὸς ἐλάφρυνσιν τῆς ἁπλάγχνου ταύτης νομοθεσίας ἀντικατέστησαν τὴν τιμωρίαν διὰ τῆς χρηματικῆς ποινῆς. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἐλαφρύνει τὴν δικαιοσύνην διὰ τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ ἐν τῇ ἀτομικῇ τῶν ἀνθρώπων ἐπικοινωνίᾳ καταργεῖ πᾶσαν ἐκδίκησιν καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν νόμιμον. Ὑπεράνω τοῦ φυσικοῦ νόμου τῶν ἐπιγείων ἀνθρώπων ἀποκαθίστησι τὸν νόμον τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ· ἐπιθυμεῖ νὰ ὑποχωρῶσι πρὸ τοῦ κακοῦ καὶ νὰ μὴ ἀνθίστανται αὐτῷ· ἡ ἀντίστασις ἀτρόμητον τὸν ἄνθρωπον καθίστησιν, ἡ μειλιχιότης δύναται νὰ μαλάξῃ αὐτόν. Ὁ μὴ ἀγαπήσας, ὁ μὴ μεταβληθεὶς διὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ θείου πνεύματος θὰ θαυμάσῃ ἴσως τὸ ὕψος τοιαύτης διδασκαλίας, ἀλλὰ δὲν θὰ κατανοήσῃ αὐτήν, διότι τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἔχει ἐν τῇ γενικῇ εὐσπλαγχνίᾳ. Διὰ τοὺς ἐθνικοὺς ὁ ξένος, ὁ βάρβαρος ἦτο ἐχθρός, διὰ τοὺς Ἰουδαίους ὁ ἐθνικὸς ἦτο μισητός. Οἱ γραμματεῖς, οἱ αὐστηροὶ διδάσκαλοι ἐκάλουν πλησίον τὸν εὐσεβῆ Ἰσραηλίτην, ἐβδελύσσοντο δὲ τὸν αἱρετικόν, τὸν ἁμαρτωλόν, τὸν Σαμαρείτην. Τὸ μισεῖν ἦτο καθῆκον δι' αὐτούς. Ὁ Ἰησοῦς ἔμελλε νὰ διασκεδάσῃ τὰς ὀλεθρίας ταύτας πλάνας. Ἐὰν ἐλέχθη: Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου, ἐγὼ λέγω ὑμῖν, φωνεῖ ὁ Ἰησοῦς «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς κτλ» (Λουκ. ΣΤ' 27 κ. ἑ.). Ἡ ἀγαθότης εὗρεν ἐν τοῖς χείλεσι τοῦ Ἰησοῦ τοὺς ἰδανικοὺς αὐτῆς τύπους. Πάντες οἱ ἀρχαῖοι διδάσκαλοι τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ὁμιλοῦσι περὶ δικαιοσύνης καὶ παρουσιάζονται ἀγερώχως ὡς οἱ ὁδηγοὶ τοῦ λαοῦ, εἰσὶ διὰ τὸν Ἰησοῦν τυφλοί. Δι' αὐτοὺς δὲ ἐξήνεγκε καὶ τὴν βραχεῖαν καὶ σημαντικὴν ἐκείνην παραβολήν, καθ' ἣν κηρύσσει αὐτοὺς ἀδυνάτους νὰ διευθύνωσι τοὺς ἄλλους: «Μή τι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν; κτλ.» (Λουκ. ΣΤ', 39 κ. ἑ.). Οἱ Φαρισαῖοι, ἰδίᾳ δὲ οἱ φανατικοί, ἐπεδείκνυντο κομπασμὸν καὶ ὑπόκρισιν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ προσευχῇ· ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐφαίνοντο ὀρθοί, ψιθυρίζοντες εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀκούωνται, τὰς εὐχὰς αὐτῶν, ἐνίοτε

δ' ἐφαίνοντο καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὁδοῖς, ἐν ταῖς γωνίαις, ἐν ταῖς πλατείαις προσευχόμενοι. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἀπηγόρευσε τὰς ἐπιδεικτικὰς ταύτας δεήσεις. «Ὅταν προσεύχησθε, λέγει, μὴ ποιῆτε ὡς οἱ ὑποκριταί, οἵτινες ἀγαπῶσι νὰ προσεύχωνται ὀρθοὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ταῖς πλατείαις, ἵνα ὦσιν ὁρατοὶ ἐν τῷ κόσμῳ . . . Ὑμεῖς, προσευχόμενοι εἰσέλθετε εἰς τὸν θάλαμον ὑμῶν, κλείσατε τὴν θύραν καὶ δεήθητε τοῦ Πατρός. «Σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου καί, κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ Πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατήρ σου, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ». Ὑπέδειξε δὲ αὐτοῖς τὴν κυριακὴν προσευχήν, ἥτις εἶναι ἡ προσευχή, ἡ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν πατέρα αὐτῶν.

Πρὸς τούτοις ἡ ἐπίδειξις ἐνεφανίζετο καὶ ἐν ταῖς συχναῖς νηστείαις τῶν Φαρισαίων. Οὗτοι οὐ μόνον ἐπολλαπλασίασαν, ἀλλὰ καὶ ἐδείνωσαν αὐτάς· ἀπηγόρευον ἑαυτοῖς πάντα ἐξαγνισμόν, ἐκάλυπτον τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ μέτωπον διὰ κόνεως καὶ ἐπεδείκνυον αὐστηρότητα, ἐπιζητοῦντες πάντοτε τὸν θαυμασμὸν τοῦ λαοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως λέγει: «Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες» κτλ. Ὁ Ἰησοῦς ἐπιμένει πρὸς τούτοις ἐπὶ τῆς ἀγνῆς πάντοτε προθέσεως, ἥτις δέον νὰ ἐπικρατῇ ἐν ταῖς πράξεσιν ἡμῶν. Ἑαυτὸν μόνον προσάγει ὡς πρότυπον καὶ διὰ τὸν Πατέρα μόνον ὀφείλομεν νὰ ἐνεργῶμεν, ὅστις, κεκρυμμένος μὲν εὑρίσκεται ἐν τῇ συνειδήσει καὶ τῇ ὑπάρξει ἡμῶν, ἀλλ' ὅστις βλέπει, ἀκούει ἀμείβει καὶ εὐλογεῖ. Ὁ Ἰησοῦς θέλει νὰ ἀνυψώσῃ τὴν καρδίαν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν θεῖον κόσμον, πρὸς τὸν οὐρανόν, ἔνθα κατοικεῖ ὁ πατήρ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐπίγειος, φιλοχρήματος, ἄπληστος κέρδους καὶ πλούτου, τείνει εἰς ἀπόλαυσιν, κτῆσιν καὶ συνάθροισιν, καταστρεφόμενος ὑπὸ τῆς φιλαργυρίας, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς ἐπιθυμεῖ αὐτὸν νὰ ἦναι πτωχὸς τῷ πνεύματι καὶ ὅλως ἀφωσιωμένος τῷ Πατρί, λέγει: «Μὴ θησαυρίζητε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι».

Τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πρὸς τὴν ἀγάπην τείνουσαν πρόθεσιν παρέβαλλε πρὸς τὸν φωτίζοντα ἡμᾶς ὀφθαλμόν. Ὡς ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι τὸ φῶς τοῦ σώματος, οὕτω καὶ ἡ πρόθεσις εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς. Δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσι δύο κυρίαρχοι ἀγάπαι, ἐν ἄλλαις λέξεσιν οὐδεὶς δύναται νὰ δουλεύῃ δυσὶ κυρίοις, Θεῷ καὶ Μαμωνᾷ. «Μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε καὶ τί πίητε. Οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων· ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν» (Ματθ. ΣΤ', 25—34). Ἡ τοιαύτη ἀγάπη τοῦ οὐρανίου Πατρός, ἣν ὁ Ἰησοῦς ἐνέπνεεν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἀποτελεῖ τὴν ἀκένωτον πηγὴν τῆς μειλιχιότητος. Ἀλλ' ἡ καλοκαγαθία δὲν πρέπει νὰ ἦναι τυφλή. «Μὴ δῶτε, ἔλεγε, τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς» (Ματθ. Ζ', 6). Ὁπωσδήποτε ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπαιτεῖ καὶ παθητικὴν ὅλως ἐμπιστοσύνην. Ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς δὲν καταργεῖ, ἀλλὰ παροτρύνει μᾶλλον τὸ αὐθόρμητον καὶ τὴν πρωτοβουλίαν· ἐμπνέει δηλ. εἰς τὴν ψυχὴν τοὺς μεγάλους πόθους, οἵτινες προκαλοῦσι τὰς ἐνθέρμους προσευχάς. Τούτου ἕνεκεν ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς: «Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν» κτλ. Ἡ νίκη παράκλησις τίθησιν εἰς κίνησιν καὶ αὐτὴν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν θέλησιν αὐτοῦ.

Ἁπλοῦς καὶ θεῖος τύπος συνοψίζει πάντα τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ καθήκοντα πάντων ἡμῶν. Ὁλόκληρος δὲ ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία περικλείεται ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. «Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς». Μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν πάντων τούτων τῶν μεγάλων καθηκόντων, μετὰ τὴν παρότρυνσιν πρὸς τὴν ἐμπιστοσύνην, μετὰ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ νὰ προσέχωσιν ἀπὸ τῶν ψευδῶν κυρίων καὶ μετὰ τὴν εἰς τοὺς μαθητὰς ἀποκάλυψιν τῆς ἀκατανικήτου σταθερότητος ἐκείνου, ὅστις θὰ ἐβασίζετο ἐπὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ ὡς ἐπὶ βράχου, εἶπεν: «Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδός, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν κτλ.» (Ματθ. Ζ', 13 κ. ἑ.) Καὶ προσετίθει: «Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδο-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

προφητῶν», κηρύσσων οὕτω ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ μόνος κριτὴς καὶ ὁ μόνος κύριος. Οὗτος εἶναι τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, ἐνῷ οἱ ψευδοπροφῆταί εἰσι τὸ ὀλέθριον δένδρον, οἱ καρποὶ τοῦ ὁποίου φονεύουσιν. Ἡ διδασκαλία αὐτοῦ εἶναι αἰωνία, ἀναλλοίωτος, εἶναι ὁ βράχος, ἐφ' οὗ δέον νὰ ἱδρυθῇ τὸ οἰκοδόμημα. Ὁ Ἰησοῦς ὑπερέβη τοὺς ἐθνικοὺς ὡς πρὸς τὴν σοφίαν καὶ τοὺς Ἰουδαίους ὡς πρὸς τὴν ἠθικήν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οἱ μὲν διεῖδον ὁ Ἰησοῦς ἀποδείκνυσιν, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον οἱ ἄλλοι ἐσκιαγράφησαν οὗτος συμπληροῖ. Οὐδεὶς σοφὸς πρὸ αὐτοῦ ὑπῆρξεν, ὅστις νὰ μὴ ἐποιήσατο παραχώρησίν τινα εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὸ πονηρόν. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως εἰς οὐδὲν τοιοῦτον κατῆλθεν, ἀλλ' ἀποσπᾷ τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τῶν παθῶν, ἀπὸ τῆς ὀργῆς, τῆς ἐκδικήσεως καὶ τοῦ μίσους· διδάσκει αὐτὴν τὴν ἡπιότητα ἅμα καὶ αὐστηρότητα, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀγάπην, ἀποσπῶν δὲ τὴν ἀνθρωπότητα ἐκ τῆς γῆς, ἔνθα ἐξαντλεῖται καὶ ἀποθνήσκει, ἀνάγει αὐτὴν κεκαθαρμένην εἰς τὸν Πατέρα, ὅστις εὑρηται ἐν οὐρανοῖς καὶ ὅστις μόνος δύναται νὰ χορηγήσῃ αὐτοῖς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν ἀπεριόριστον ζωήν. Ἰδοὺ τὸ νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ ἀπολύτῳ αὐτοῦ καλλονῇ. Ἡ κριτικὴ ἀφοπλιζομένη προσκλίνει πρὸ τοῦ μνημείου τούτου θείας ἁρμονίας καὶ παρρησίας, ὅπερ, τῶν πάντων δεσπόζον, ἀνυψοῖ τὸν Ἰησοῦν ὑπεράνω πάντων τῶν διδασκάλων· τὸ μνημεῖον ἀνεπτύχθη μετὰ τῶν αἰώνων. Ὡς τὸ πλῆθος τῶν Γαλιλαίων ἐθαύμαζεν αὐτό, οὕτω καὶ νῦν ὁ ἄνθρωπος θεωρεῖ αὐτὸ καὶ θαυμάζει· τοῦτο καθοδηγεῖ καὶ ἐπιρρώννυσιν αὐτόν, δεικνύον αὐτῷ τὴν ὁδὸν καὶ ἀποκαλύπτον τὸν σκοπόν. Εἶναι ἡ πυραμίς, ἥτις ἐστήθη ἐν μέσῳ τῆς κινουμένης ἄμμου τῆς ἐρήμου, ὅθεν ἡ ἀνθρωπότης διέρχεται.

δ. Ἡ εἰς Ναΐν μετάβασις.—Ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους λόγος τοῦ Ἰησοῦ ἀποτελεῖ ἐν τῷ δημοσίῳ αὐτοῦ βίῳ καὶ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ μεσσιακοῦ αὐτοῦ ἔργου πρᾶξιν ἀπολύτου ἐξουσίας· ὡς νομοθέτης καὶ ὡς κύριος ἀφ' οὐδενὸς ἐξαρτώμενος ὑπηγόρευσεν εἰς πᾶσαν συνείδησιν τὸν νόμον αὐτοῦ, διετύπωσε τὰ διδάγματα καὶ ἐνέπνευσε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Ἡ τοιαύτη πολιτεία προὐκάλεσε τὴν ἐχθρότητα τοῦ ἐπιφύμου κόσμου, ὅστις ἐθεώρει τὸν νέον προφήτην ὡς ταραχοποιόν. Ὁ Ἰησοῦς, κατελθὼν ἐκ τοῦ ὄρους ἐν συνοδίᾳ τοῦ πλήθους, ὅπερ εἶχεν ἐνθουσιασθῇ ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ, ὑπέστρεψεν εἰς Καπερναούμ, ὅπου ἐπὶ βραχεῖ μόνον διέμεινεν. Ἐκεῖ ὑπῆρχε κεντυρίων πιθανῶς ρωμαῖος στρατιωτικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Ἡρώδου τοῦ Ἀντίπα, ὅστις εἶχε παραλυτικὸν θεράποντα· παρεκάλεσε λοιπὸν τὸν Ἰησοῦν νὰ θεραπεύσῃ αὐτόν· ἐνῷ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, «ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν», ὁ κεντυρίων, ὑπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως διαφλεγόμενος, ἀπήντησε· «Κύριε οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγον καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου». Ὁ Ἰησοῦς, θαυμάσας ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ἀνδρός, συγκατένευσεν ἐν τέλει καὶ εἶπε τῷ ἑκατοντάρχῳ· «Ὕπαγε καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι». Ἤραυτα ὑγιὸς ὁ παῖς αὐτοῦ ἰάθη (Ματθ. Η', 5—15, Λουκ. Ζ', 1—10). Ἡ ἐπιοῦσα ἔμελλε μείζονα νὰ προκαλέσῃ πρὸς τὸν Ἰησοῦν χαράν· διότι, ἀναχωρήσας ἐκ Καπερναούμ, ἐτράπη τὴν ἀπὸ Δαμασκοῦ εἰς Ἰόππην ὁδὸν διὰ τοῦ Θαβὼρ καὶ τῆς πεδιάδος Γισρεέλ. Μετὰ βραχεῖαν δὲ πορείαν ἀφίκετο εἰς κώμην, καλουμένην Ναΐν, ἐν τοῖς πρόποσι τὸν Τζεμπὲλ-Δαχύ. Καὶ οἱ μαθηταὶ δὲ συνώδευον αὐτὸν καὶ τὸ πλῆθος ἔσπευσε κατόπιν αὐτοῦ. Καθ' ἣν ὅμως στιγμὴν εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν, εἶδε τελουμένην τὴν κηδείαν νεαροῦ μονογενοῦς υἱοῦ χήρας· παραμυθήσας δὲ πρῶτον τὴν τελευταίαν ταύτην διὰ τῆς φράσεως «Μὴ κλαῖε» καὶ πλησιάσας εἶτα, ἤγγισε τὸ φέρετρον καὶ εἰπὼν «Νεανίσκε, σοὶ λέγω ἐγέρθητι» ἀνέστησεν αὐτόν. Πάντες δὲ κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου καὶ ἐκηρύχθη ὁ Ἰησοῦς πανταχοῦ, πάντων λεγόντων ὅτι ὁ Θεὸς ἐπεσκέψατο τὸν λαὸν αὐτοῦ. Λύτη ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τελεσθεῖσα δευτέρα ἀνάστασις. Ἡ Ναΐν ἀποτελεῖ ἤδη ἄσημον κώμην πτωχῶν φελάχων. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἐρειπίοις τῆς πόλεως εὑρηνται καὶ τὰ λείψανα δύο τεμενῶν, ἅτινα ἦσαν προηγουμένως ἀρχαῖοι χριστιανικοὶ ναοί. Ναΐσκος ἐγείρεται ἐν τῷ τόπῳ, ἔνθα ὁ Ἰησοῦς ἀνέστησε τὸν τῆς χήρας υἱόν. Ἡ φήμη τοῦ ἐν Ναΐν τελεσθέντος θαύματος διαδοθεῖσα πανταχοῦ, περιῆλθε καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ Ἰωάννου. Οὐδεὶς ἀνέμενε τὴν ἔλευσιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ μετὰ μείζονος ἀνυπομονησίας, ὅσον ὁ Ἰωάννης, ὅστις ἤγγειλεν αὐτὴν ὡς προσεγγίζουσαν. Ἐκ τοῦ βάθους λοι-

πὸν τῆς φυλακῆς αὐτοῦ παρηκολούθει τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔβλεπεν αὐτὸν μεγαλυνόμενον Οἱ πεφυλακισμένοι δὲν παρεκωλύοντο πάσης μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπικοινωνίας· καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ καθειργμένοι καὶ ἀλυσίδετοι ἐδέχοντο ἐν τῇ εἱρκτῇ τὰς οἰκογενείας καὶ τοὺς φίλους αὐτῶν. Καὶ οἱ μαθηταὶ λοιπὸν τοῦ Ἰωάννου ἐπεσκέπτοντο αὐτόν, ἐκτιθέμενοι αὐτῷ τὰς λεπτομερείας τῶν ἔργων τοῦ Ἰησοῦ καὶ πληροφοροῦντες αὐτὸν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ φρονήματος. Ὁ Ἰωάννης δὲν ἠγνόει ὅτι ὁ προορισμὸς τοῦ Μεσσίου ἦτο ἐπίπονος καὶ ὅτι σφοδρὰν θὰ εὕρισκεν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν Φαρισαίων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχαίων· ταὐτοχρόνως δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ βοηθήσῃ αὐτῷ ἐν τῷ ἔργῳ. Εἰς ταῦτα προσετίθετο καὶ ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ ἀγωνία, ἡ σκληροτέρα καὶ αὐτῆς τῆς προαισθήσεως τοῦ ἐπικειμένου τέλους αὐτοῦ, ἥτις ἐπήγαζεν ἐκ τῆς ἀμφιβολίας τῶν ἰδίων αὐτοῦ μαθητῶν περὶ τοῦ Ἰησοῦ. Παρὰ πάσας δὲ τὰς προσπαθείας αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἔβλεπε τοὺς μαθητὰς εἰσέτι διστάζοντας καὶ πολλάκις συντασσομένους καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Κυρίου, διότι οὐ μόνον ἤλεγχον οὗτοι τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τῇ ὀλίγῃ αὐστηρότητι καὶ εὐσεβείᾳ, ἀλλὰ δὲν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσωσιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸν τῶν προφητῶν Μεσσίαν. Αἱ παροτρύνσεις τοῦ πεφυλακισμένου δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐμπνεύσωσιν αὐτοῖς πλήρη πεποίθησιν περὶ τοῦ Μεσσίου. Ὁ Ἰωάννης, ἐμπνευσθεὶς ἐκ τῆς ἀνυπομονησίας, ἣν διήγειραν παρ' αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, προσεκάλεσε δύο ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπέστειλε εἰς τὸν Ἰησοῦν μετ' ἐντολῆς νὰ ἐρωτήσωσιν αὐτόν, ἂν αὐτὸς ἦτο ὁ ἐρχόμενος ἢ ἄλλος τις ἀνεμένετο. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐπετυγχάνετο ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ Ἰωάννης δὲν κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Οἱ ἀπεσταλμένοι, μεταβάντες παρὰ τῷ Ἰησοῦ, περικυκλουμένῳ ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ θεραπεύοντι τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς δαιμονιζομένους καὶ τοὺς τυφλούς, εἶπον αὐτῷ: «Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σέ, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν ;». Ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη: «Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε· ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται». Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ λακωνικότητι καὶ ἐπιφυλακτικότητι αὐτῆς ἐπέχει θριαμβευτικὴν σαφήνειαν· διότι διὰ μὲν τῶν ἀνωτέρω λόγων παρέχει τὰ ἀκαταμάχητα σημεῖα καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἀληθοῦς Μεσσίου, διὰ δὲ τῆς φράσεως «Καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί» ὑψίστην παρεῖχε προειδοποίησιν» (Ματθ. ΙΑ', 2—7, Λουκ. Ζ', 18—24). Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου ἀνεχώρησαν, ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς ἤρξατο νὰ διδάσκῃ τὸν ὄχλον περὶ τοῦ Ἰωάννου. Ἐν τῷ ὄχλῳ τούτῳ ὑπῆρχον πολλοὶ Φαρισαῖοι καὶ γραμματεῖς. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο πιθανὸν νὰ δοθῇ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰωάννου ἑρμηνεία προσβλητικὴ διά τε τὸν Ἰησοῦν αὐτὸν καὶ τὸν Ἰωάννην, ὁ Ἰησοῦς συνηγόρησεν ὑπὲρ τοῦ προδρόμου αὐτοῦ διὰ λόγου πλήρους ἐνεργείας καὶ ἐξαίροντος τὴν σταθερότητα αὐτοῦ, τὴν αὐστηρότητα καὶ τὸ προφητικὸν αὐτοῦ μεγαλεῖον. «Τί ἐξεληλύθατε, εἶπεν, εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι ; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; . . . ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; Ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Προφήτην· ναί, λέγω ὑμῖν καὶ περισσότερον προφήτου... Λέγω γὰρ ὑμῖν μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης Ἰωάννης τοῦ βαπτιστοῦ, ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστι» κλπ. (Λουκ. Ζ', 24, κ. ἑ.) καὶ «Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην ; . . . ἦλθε γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων, μήτε πίνων καὶ λέγουσι, Δαιμόνιον ἔχει· ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων καὶ λέγουσιν: Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν» κλπ. (Ματθ. ΙΑ', 11 κ. ἑ.). Ὁ Ἰωάννης ἐπλήσθη βεβαίως χαρᾶς, ὅτε ἐπληροφορήθη τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ. Σίμων δέ τις παρεκάλεσε τότε τὸν Ἰησοῦν νὰ φάγῃ μετ' αὐτοῦ. Οὗτος ἦν ἐκ τῶν Φαρισαίων ἐκείνων, οἵτινες, μὴ ἀναγνωρίζοντες ποσῶς ἐν τῷ προφήτῃ τὸ κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἰδέας ἰδανικὸν τοῦ Μεσσίου, ἔμενον προκλητικοὶ ἀπέναντι αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ἐγένετο δεκτὸς ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐνδείξεως τιμῆς· δὲν ἐκόμισαν αὐτῷ ὕδωρ, ἵνα πλύνῃ τοὺς πόδας, δὲν ἔχυσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ μῦρα· εἰσῆλθεν ὡς συνήθως ξένος καὶ παρεκάθησεν εἰς τὰ συνήθη τῶν

συνδαιτυμόνων καθίσματα. «Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος, ὁ καλέσας αὐτόν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, Οὗτος, εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνή, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ· ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι». Ὁ Ἰησοῦς τὸν τοιοῦτον διαλογισμὸν τοῦ Φαρισαίου ὑπ' ὄψιν λαμβάνων, ἀπήντησεν αὐτῷ διὰ παραβολῆς, καθ' ἣν δύο χρεωφειλέται ὤφειλον εἷς τινα δανειστὴν ὁ εἷς 500 καὶ ὁ ἕτερος 50 δηνάρια. Ὁ δανειστὴς ὅμως, βλέπων ὅτι ἠδυνάτουν οὗτοι νὰ πληρώσωσιν αὐτῷ, ἐχαρίσατο τὰς ὀφειλὰς εἰς ἀμφοτέρους. Ὁ Ἰησοῦς ἠρώτησε τότε τὸν Σίμωνα· Ποῖος τῶν δύο χρεωφειλετῶν θὰ ἠγάπα περισσότερον τὸν δανειστήν; ὁ Σίμων ἀπεκρίθη: «Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο». Μετὰ τὴν ὀρθὴν ταύτην κρίσιν πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς ἀποτεινόμενος καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα στραφείς, εἶπε τῷ Σίμωνι: «Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε· φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δέ, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας· ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας· αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας· οὗ χάριν λέγω σοι: Ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί». Τότε πρὸς αὐτὴν τὴν γυναῖκα στραφεὶς εἶπεν: «Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι». Ἐννοεῖται ὅτι οἱ συνδαιτυμόνες, θαυμάζοντες, ἔλεγον· Τίς οὗτος, ὅστις τὰς ἁμαρτίας ἀφίησιν; ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐπικυρῶν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ ἁπάντων, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸν θαυμασμὸν τῶν περὶ αὐτόν, προσέθηκεν: «Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην». (Λουκ. Ζ', 40—50). Ἡ ἁμαρτωλὸς αὕτη, περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας τὸ Εὐαγγέλιον ἐκ λεπτοῦ αἰσθήματος ἐπιφυλακτικότητος ἐτήρησε σιγήν, ἦν κατὰ τὴν ὁμόφωνον σχεδὸν παράδοσιν Μαρία ἡ Μαγδαληνή, ἀνήκουσα εἰς πλουσίαν οἰκογένειαν, ἔχουσα ἀδελφὸν ὀνόματι Λάζαρον, ἔχοντα μεγάλα κτήματα ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀδελφὴν καλουμένην Μάρθαν καὶ κατοικοῦν Βηθανίᾳ· ἡ Μαρία, ἥτις εἶχε καὶ αὐτὴ γαίας ἐν Γαλιλαίᾳ, ἐπειδὴ κατῴκει ἐν τῇ δυτικῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης, ἐν Μαγδάλοις, ἐκλήθη Μαγδαληνή. Ἡ ἱστορία διέσωσε τὰς νεανικὰς αὐτῆς παρεκτροπάς· πασίγνωστα ἦσαν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς. Δύο ὅμως γυναῖκες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσκανδάλιζον τὸν κόσμον, ἡ μὲν διὰ τῶν παρεκτροπῶν αὐτῆς, ἡ δὲ διὰ τῆς ἀσελγείας, καὶ αἱ δύο ἡγεμονίδες, ἡ μὲν ἐθνική, ἡ δὲ Ἰουδαία· ἡ πρώτη ἦν ἡ Ἰουλία, ἡ θυγάτηρ τοῦ Αὐγούστου, καὶ ἡ δευτέρα ἡ Ἡρωδιάς. Ὡς πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἀποκαλύπτει διὰ μυστηριωδῶν λέξεων τὴν ἄβυσσον, εἰς ἣν εἶχε καταπέσει, λέγον: «Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει». (Λουκ. Η', 2). Ἡ ἁμαρτωλή, συναισθανθεῖσα τὴν θέσιν αὐτῆς, εὑρέθη ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ προφήτου, ὃς τὴν Γαλιλαίαν συνεκλόνιζε. Πιθανὸν νὰ ἤκουσε τοῦ Ἰησοῦ, ὁμιλοῦντος πρὸς τὰ πλήθη, πιθανὸν ἔτι ὁ Ἰησοῦς νὰ εἶχεν ἤδη φίλον τὸν Λάζαρον καὶ νὰ ἐξενίσθη ἐν Βηθανίᾳ παρὰ τῇ Μάρθᾳ, καθ' ὃν χρόνον Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἠκολούθει τὸ ἡδονικὸν αὐτῆς στάδιον. Ἡ ἠχὼ τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ ἔφθασε βεβαίως μέχρι τῆς ἀθλιότητος αὐτῆς. Ἡ διδασκαλία τοῦ κυρίου ἐφαίνετο γενομένη δι' αὐτήν. Τινὲς τῶν λόγων αὐτοῦ ἐφαίνοντο εἰσδύοντες κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν συνείδησιν καὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς, διότι ὁ Ἰησοῦς ἐκήρυσσεν ὅτι ἀπεστάλη οὐχὶ διὰ τοὺς δικαίους, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἁμαρτωλούς. Ἄγνωστον τί συνέβαινεν ἐν τῇ ψυχῇ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, τὸ γνωστὸν ὅμως εἶναι ὅτι ἡμέραν τινὰ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἀνεῴχησαν καὶ ἀνεγνώρισε τὸν Ἰησοῦν ὡς τὸν συγχωροῦντα πατέρα. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ἐδίστασε πλέον. Τοιοῦτοι χαρακτῆρες δὲν ἀναχαιτίζονται ἐν τῇ προθέσει αὐτῶν· τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν εἶναι νὰ προχωρῶσι πάντοτε ἔν τε τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ πονηρῷ μέχρι τοῦ ἄκρου. Ἡ δημοσία ἁμαρτωλὸς ἠθέλησε νὰ μετατραπῇ εἰς δημοσίαν μετανοοῦσαν. Μαθοῦσα ὅτι προσεκλήθη ὁ Ἰησοῦς παρὰ Σίμωνι τῷ Φαρισαίῳ, ἠσθάνθη ἑαυτὴν ὠθουμένην ὑπὸ ἀνωτέρας δυνάμεως. Ἠθέλησε νὰ ἐξομολογηθῇ αὐτῷ τὴν ἀθλιότητα αὐτῆς, εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν θλῖψιν αὐτῆς, τὴν ἀγά-

πην καὶ τὴν πίστιν καὶ ν' ἀκούσῃ φωνὴν εὐσπλαγχνίας καὶ συγχωρήσεως. Οὐδεὶς ἐμάντευε τὸ τὸν βίον αὐτῆς ἀνατρέπον δρᾶμα· πάντες ἐθεώρουν αὐτὴν εἰσέτι ὡς τὴν ἀποπεπλανημένην γυναῖκα. Εἰσῆλθε λοιπὸν σιγηλὴ καὶ κεκαλυμμένη, μὴ δίδουσα προσοχὴν οὐδ' εἰς αὐτὰ τὰ περιφρονητικὰ βλέμματα τῶν συνδαιτυμόνων, θεωρησάντων ἑαυτοὺς προσβαλλομένους ἐκ τῆς παρουσίας αὐτῆς ἐν τῇ ὑπεροπτικῇ αὐτῶν εὐσεβείᾳ. Ἔστη λοιπὸν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ, κρατοῦσα ἐν χερσὶν ἀλαβάστρινον δοχεῖον πλῆρες μύρου. Ἡ μεγαλειτέρα τιμὴ πρός τινα καὶ ἰδίᾳ προφήτην ἐν Ἀνατολῇ ἦτο τὸ νὰ θραύσῃ τις τὰ εὔθραστα ταῦτα δοχεῖα καὶ νὰ καταχύσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὸ βαλσαμῶδες ὑγρόν. Ἡ Μαρία οὐδὲν εἶπε. Τὰ καταχλύζοντα αἰσθήματα δὲν ἐπιτρέπουσι λόγους. Ἡ ταπεινὴ ὅμως αὐτῆς στάσις, τὰ δάκρυα, τὰ φιλήματα, ἡ λελυμένη αὐτῆς κόμη, ἐγκρύπτουσιν εὐγλωττίαν, πρὸς ἣν οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ ἐξισωθῇ. Δὲν προσέρχεται πρὸς τὸν Ἰησοῦν ὡς πρὸς τὸν προφήτην μόνον, οὐδ' ὡς τοιοῦτον αὐτὸν μόνον σέβεται· ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ ἡ Μαρία λατρεύει τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ· δὲν ἦλθε δὲ νὰ ζητήσῃ ὑλικὸν εὐεργέτην, ἀλλὰ νὰ καθικετεύσῃ ἐκεῖνον, ὅστις ἐξαγνίζει καὶ διαπλάττει αὐτήν. Οὐδέποτε ἡ μετάνοια ἐξεδηλώθη διὰ τοιούτων δακρύων, οὐδέποτε ἡ μεταμελλομένη ἀγάπη ἔσχε λεπτοτεράναπαλότητα, ὥστε νὰ τύχῃ συγχωρήσεως, οὐδέποτε δάκρυα καὶ μῦρα ἀπετέλεσαν σύμβολον ζωηροτέρας πίστεως. Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ εἶναι ὁ τέλειος τύπος τῶν προσηλύτων. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ἀφῆκεν αὐτῇ τὰς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἐνῷ τὸ ἀφιέναι τὰς ἁμαρτίας τῷ Θεῷ καὶ μόνῳ ἀπόκειται, ὁ Ἰησοῦς διαπράττει τοῦτο· τοῦ λοιποῦ ὁ ἁμαρτωλὸς δύναται νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην· ἡ ἀθλιότης αὐτοῦ δὲν στερεῖται ἐλπίδος. Τὸ πονηρὸν εὗρε τὴν μάστιγα αὐτοῦ, ἡ σκηνὴ τοῦ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Σίμωνος δείπνου ἐπαναλαμβάνεται ἀοράτως εἰς πάντα τὰ γεγονότα τοῦ Εὐαγγελίου, οἱ Φαρισαῖοι ὅμως δὲν ἤλλαξαν, ἀλλ' ὑπάρχουσιν εἰσέτι οἱ αὐτοί, ἀδυνατοῦντες νὰ κατανοήσωσι τὸν συγχωροῦντα Θεὸν καὶ τὴν μεταμελομένην ψυχήν. Παρὰ τῇ πείσμονι ὅμως ταύτῃ φυλῇ καθορῶνται καὶ θαυμάζονται αἱ ὑπὸ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πίστεως σωθεῖσαι ψυχαί.

6. Αἱ παραβολαὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. — Ἡ ἀποστολικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἀκαταπόνητος: «Καὶ αὐτὸς διώδευε, λέγει ὁ Λουκᾶς, κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Περιώδευεν ἀπαύστως ὁμοῦ μετὰ τῶν 12. Πολλαὶ δὲ ἐθαραπεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ γυναῖκες καὶ ἡ ἔμφυτος παρὰ ταῖς γυναιξὶ εὐγνωμοσύνη κατέστησεν αὐτὰς θεραπαίνας αὐτοῦ. Μετὰ τὴν μητέρα τοῦ Ἰησοῦ, ἡγουμένην αὐτῶν, ἀναφέρονται ἡ προσήλυτος Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Ἰωάννα, ἧς ὁ σύζυγος, Χουζᾶς καλούμενος, ἦν ἐπίτροπος τοῦ τετράρχου Ἡρώδου, καὶ ἡ Σουσάννα, ἧς τὸ ὄνομα μόνον γινώσκεται, αἵτινες πᾶσαι, πλούσιαι καὶ γενναιόδωροι, «διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς», ἀναλαμβάνουσαι τὰ ἔξοδα τῆς ὁδοιπορίας, παρασκευάζουσαι τὸ γεῦμα καὶ ἐκλέγουσαι τὴν κατοικίαν, ἐν ᾗ ἐφιλοξενοῦντο ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. Ἡ Καπερναοὺμ καὶ ἡ λίμνη αὐτῆς ἦσαν τὸ κέντρον τῶν περιοδειῶν αὐτοῦ. Ἐκεῖθεν ἀναχωρεῖ καὶ ἐκεῖ ἐπανέρχεται, ἐπιφέρων μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ διαφόρων χωρῶν ὁπόθεν διέρχεται πολυαριθμότερον καὶ ἐνθουσιωδέστερον πλῆθος. Ὁ Ἰησοῦς ἠγάπα νὰ ὁμιλῇ πρὸς τὸ πλῆθος ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἐρήμου ὄρους ἢ τῆς μαρμαιρούσης καὶ ἠρέμου λίμνης. Τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐξηγγέλθη ἀπὸ τοῦ ὕψους λόφων καὶ ἀπὸ λέμβου ἁλιέως. Οἱ τοῖχοι τῆς συναγωγῆς ἦσαν στενώτατοι διὰ τὸν ὑψηλότερον λόγον, ὃς ποτε ἠκούσθη ἐπὶ τῆς γῆς· εἶχεν ἀνάγκην ἐλευθέρου οὐρανοῦ, τῆς πλήρους ἠχοῦς ἐρημίας, τῆς θαλάσσης μετὰ τοῦ θροῦ τῶν κυμάτων αὐτῆς. Ὁ Ἰησοῦς ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Ναὶν ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Καπερναοὺμ καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου συνηθροίσθη ἀμέσως τὸ πλῆθος καὶ ὅπου ἀπὸ λέμβου, ἣν ἑτοίμην εἶχον πάντοτε οἱ μαθηταί, ἤρξατο διδάσκων (Ματθ. ΙΓ', 1—25, Μάρκ. Δ', 1—20, Λουκ. Η', 4—15). «Ἰδού, ἔλεγεν, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν. . . . ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη . . . . ἄλλα δ' ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας . . . . ἄλλα δ' ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου καρπόν, ὁ μὲν 100, ὁ δὲ 60, ὁ δὲ 30. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω». Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ δὲν ἐπετύγχανον πάντοτε νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸ

πνεῦμα τῶν λεγομένων αὐτοῦ, ἐνῷ δὲ τὸ πλῆθος ἀπεσύρετο, χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὸ φῶς, οὗτοι μυστικῶς διηρώτων αὐτὸν περὶ τῆς ἐννοίας τῶν λεγομένων. Ὁ Ἰησοῦς ἐπιτιμῶν ἔλεγεν: «Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε;» Ὁ Ἰησοῦς δὲν λέγει ὅτι εἶναι ὁ σπείρων, ἀλλὰ τοῦτο μαντεύεται. Οὐδεμία μεταφορὰ ἐκφράζει ἀκριβέστερον καὶ βαθύτερον τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Εἶτα ἀναπτύσει αὐτοῖς τὴν σημασίαν τῶν ἐν τῇ ὁδῷ ἢ τῇ πέτρᾳ ἢ τῇ ἀκάνθῳ ἢ τῇ γῇ τῇ ἀγαθῇ πεσόντων κόκκων, κηρύσσων τάδε: «Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. Ὁ δ' ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν· οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι, γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζεται. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον καὶ ἄκαρπος γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιῶν· ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα». Ἡ ἀρετὴ εἶναι ὁ καρπὸς τῆς διδασκαλίας· παρά τισι μὲν παράγει τριάκοντα, παρ' ἄλλοις ἑξήκοντα καὶ παρ' ἄλλοις ἑκατόν. Οὐδὲν τὸ μᾶλλον κεκρυμμένον τοῦ σπόρου καὶ οὐδὲν τὸ ταπεινότερον καὶ μᾶλλον συγκεκαλυμμένον τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ· ὁ καρπὸς ἀποκαλύπτει τὸ ἕν, ἡ δ' ἀρετὴ καὶ ἡ λαμπρότης ὑποδείκνυσι τὸ ἕτερον. Ὁ Ἰησοῦς ἠγάπα νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς σπορᾶς, διότι ἀνεμίμνησκεν αὐτῷ τὸ ἔργον αὐτοῦ. «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ συνάπεως, ὃν λαβὼν ὁ ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δ' αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶ καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ (Ματθ. ΙΓ', 31—32). Ἐν αὐτῷ κεῖται τὸ σύμβολον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς ἔβλεπε καὶ ἐπροφήτευεν, οἱ πρῶτοι αὐτοῦ μαθηταὶ δὲν ἠδύναντο νὰ πιστεύσωσι καὶ ἐλπίσωσιν, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ μεταγενέστεροι μᾶλλον εὐτυχεῖς βλέπομεν αὐτό. Τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἡ παράτασις τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἀνέπτυσσεν ὁ Ἰησοῦς καὶ δι' ἑτέρας παραβολῆς, ἐν ᾗ παρέβαλε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ πρὸς ζύμην, ἣν ἡ γυνὴ λαμβάνουσα, ἐγκρύπτει εἰς τρία μέτρα ἀλεύρου, ἕως οὗ τὸ ὅλον ζυμωθῇ (Ματθ. ΙΔ', 33). Ἡ ἀληθὴς ζύμη εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἡ γυνὴ εἶναι ἡ Ἐκκλησία, τὸ δὲ ἄλευρον τὸ ἀνθρώπινον πλῆθος. Καὶ ἐν ἄλλαις παραβολαῖς ὁ Ἰησοῦς ὡμίλησε πρὸς τὸ πλῆθος, ἵνα πληρωθῇ οὕτω τὸ περὶ αὐτοῦ προφητευθέν: «Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου». Ἕκαστος τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ ἐξεῖχεν ἐπὶ ἁπλότητι· οἱ λόγοι οὗτοι περιλαμβάνουσι πάντα καὶ ζωγραφοῦσι διὰ ζωηρῶν γραμμῶν τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ἐκ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ παραβολῶν ἐν μὲν μιᾷ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν παραβάλλεται πρὸς θησαυρὸν κεκρυμμένον (Ματθ. ΙΓ', 44), ἐν ἄλλῃ πρὸς ἔμπορον ἄνθρωπον ζητοῦντα καλοὺς μαργαρίτας (Ματθ. ΙΓ', 45—46), καὶ ἐν ἄλλῃ πρὸς σαγήνην, βληθεῖσαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγοῦσαν (Ματθ. ΙΓ', 47 κ. ἑ.). Πᾶσα ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τῶν οὐσιωδῶν τούτων χαρακτηριστικῶν εὑρηται περικεκλεισμένη ἐν ταῖς παραβολαῖς ταύταις. Οὐδεὶς ῥήτωρ συγκριθήσεταί ποτε πρὸς αὐτὸν καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς εὐγλωττίας. Οὐδέποτε ἀνεφάνη ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ τὸ ἐλάχιστον σόφισμα, ἡ ἐλαχίστη παραμόρφωσις τῆς ἀληθείας. Οἱ λόγοι αὐτοῦ ἁρμόζουσι πάντοτε πρὸς τὸ πρὸ αὐτοῦ ἀκροατήριον· ἄλλως ὁμιλεῖ πρὸς μαθητὰς καὶ ἄλλως πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ ἐγγραμμάτους καὶ ἄλλως πάλιν πρὸς τὸ ἄπειρον πλῆθος. Ἕκαστος λαὸς ἔχει τὸ φιλολογικόν αὐτοῦ πνεῦμα· οἱ Ἰνδοὶ ἔχουσι τὰ φαντασιώδη αὐτῶν διηγήματα· οἱ Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι τοὺς διαλόγους αὐτῶν καὶ τοὺς μύθους καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὰς παραβολὰς καὶ τὰς παροιμίας αὐτῶν. Ὁ Ἰησοῦς, ἀποδεξάμενος τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διδασκαλίας, ἔδωκεν αὐτῇ ἀφέλειαν, ἀλήθειαν, σοβαρότητα καὶ θέλγητρον ἄγνωστα πρὸ αὐτοῦ. Αἱ πλεῖσται τῶν παραβολῶν αὐτοῦ ἔμειναν ἐντετυπωμέναι ἐν τῇ μνήμῃ· αὗται πραγματοποιοῦσι τὸ ἀπόλυτον καλόν. Ὁλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης γινώσκει καὶ θαυμάζει

αὐτάς· ὁ παῖς συλλαβίζει αὐτάς, ὁ ἀνὴρ σκέπτεται ἐπ' αὐτῶν, ὁ ἀμαθὴς κατανοεῖ αὐτὰς καὶ αὐτὸς ὁ σκεπτόμενος ἀνευρίσκει ἄπειρον φῶς. Ἡ οὐσία αὐτῆς τῆς παραβολῆς ἀποτελεῖ σύγκρισιν, σκοποῦσαν τὴν διευκόλυνσιν τῆς κατανοήσεως τῶν ἀοράτων, τῶν ἀΰλων, τῶν δυσεκφράστων καὶ δυσλήπτων· τοῦτο ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς παρομοιώσεως αὐτῶν πρὸς αἰσθητά, ὑλικὰ καὶ εὔληπτα ἀντικείμενα. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἥτις ἐν τῷ πολυπλόκῳ αὐτῆς περιλαμβάνει πάντα τὰ στοιχεῖα, πάσας τὰς βασιλείας καὶ πάντας τοὺς κόσμους, εἶναι ἰδιαζόντως πεπροικισμένη ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ κατανοεῖν πάραυτα τὰς ἀναλογίας καὶ τὰς ὁμοιώσεις. Ὁ Θεὸς βλέπει τὰ πάντα ἐν τῇ ἑνότητι τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὅστις παρήγαγε τὸ πᾶν. Τὸ ἄυλον πνεῦμα θεωρεῖ τὰ πάντα δι' ἰδεῶν τοσούτῳ ἁπλουστέρων καὶ σπανιωτέρων, ὅσῳ αὐτὸ τοῦτο εἶναι ὑψηλότερον, ὁ δὲ αἰσθητὸς ἄνθρωπος κατανοεῖ τὸ θεῖον, τὸ πνευματικόν, τὸ ἀόρατον μόνον διὰ τοῦ συμβόλου τῆς ὑλικῆς πραγματικότητος. Τὸν Θεὸν καθορᾷ διὰ τῆς δημιουργίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνταναχλᾶται, τὰ πνεύματα διὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τὴν ψυχὴν διὰ τῆς ὕλης, ἣν ζωογονεῖ καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγχαράσσει τὴν εἰκόνα αὐτῆς· τοιουτοτρόπως μελετωμένη ἡ τέχνη τῆς παραβολῆς, δὲν ἀποβαίνει πλέον ἰουδαϊκὴ εἰδικότης, ἀλλὰ πρακτικὴ λειτουργία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ τῆς συνήθους ἐνεργείας. Τὸ εὐρύτερον στάδιον, ὅπερ διήνοιχται τῇ ἀλληγορίᾳ, εἶναι ἡ σχέσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν δημιουργίαν, ἡ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ Ἰησοῦς, ἀπεδεξάμενος τὸν τύπον τῆς παραβολῆς, εἰσέδυεν εἰς αὐτὸν τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης εὐφυΐας, εἰς τὸν νόμον, ὅστις ἀνταποκρίνεται κάλλιον εἰς τὴν φύσιν τοῦ τε διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν· ἐπειδὴ δὲ οἱ νόμοι εἶναι ἀμετάβλητοι, μεταδίδουσι τὸ ἀμετάβλητον αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς τύπους, οὓς καθιεροῦσι. Τὸ ἀείποτε πρόσφατον τῶν εὐαγγελικῶν παραβολῶν προκύπτει ἐν ἄλλοις καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων. Ἡ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ μέθοδος τοῦ Ἰησοῦ τεκμηριοῖ τὴν λεπτὴν αὐτοῦ σύνεσιν· αὐτός, ὅστις ἦρχετο εἰς τὸν κόσμον τοῦτον νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς ἀληθείας, ἠγάπησεν αὐτὴν μέχρι θανάτου. Οὐδεμία τῶν παραβολῶν ὑπάρχει μὴ ἀποπνέουσα ἐπιφύλαξιν καὶ μετριότητα. Ἡ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀγάπη, ἡ πρὸς τὴν χώραν, ἡ πρὸς τοὺς ἀθρώπους, οὓς ἤθελε νὰ σώσῃ, διαλάμπει ἐν πάσαις ταῖς σελίσι τοῦ βίου αὐτοῦ. Γινώσκων τὴν ἀδυναμίαν αὐτῶν, τὰς προλήψεις, τὴν ἄγνοιαν καὶ ἀνικανότητα, εὐσπλαγχίζεται αὐτούς. Ἔχει ὑπομονήν, διότι γινώσκει ὅτι τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, προωρισμένα νὰ διαφωτίσωσι τοὺς αἰῶνας, θὰ ἔχωσιν ἀνάγκην αἰώνων, ἵνα εἰσδύσωσιν εἰς τὰ πνεύματα καὶ ἀνανεώσωσι τὸν κόσμον· ἐν τούτοις ὅσον ἀσθενὴς κἂν ἦναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅσον ἡ ὑψηλὴ ἡ ἀλήθεια, ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτῆς καὶ αὐτοῦ ἀναλλοίωτοι σχέσεις. Ἀμφότερα καλοῦσιν ἄλληλα καὶ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἀληθές, τὸ ἀληθὲς θὰ κατέλθῃ μέχρι τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς ὁ Θεὸς ἐνεσαρκώθη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ Ἰησοῦ, ἡ αἰωνία ἀλήθεια ἐνσαρκοῦται ἐν ταῖς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξελθούσαις παραβολαῖς. Ἀλλ' ὃν τρόπον ὁ ἔνσαρκος Θεὸς κάλλιον ἀγαπᾶται καὶ κατανοεῖται, οὕτω καὶ ἡ θεία ἀλήθεια ἐν ταῖς παραβολαῖς παρίσταται γλυκυτέρα καὶ προσιτωτέρα. Οἱ ἀμαθεῖς δύνανται ν' ἀναγινώσκωσιν αὐτὴν καὶ ὁ Ἰησοῦς εὗρε δι' αὐτῶν τὸ ἀπόρρητον τοῦ διδάσκειν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἔσχατα τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ. Οἱ μαθηταί, ἀποροῦντες, διὰ τί ὁ Ἰησοῦς ὡμίλει πάντοτε πρὸς τὸν λαὸν ἐν παραβολαῖς, καθόσον σπανίως ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ δὲν ἐκπλήσσει τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπερ τολμᾷ νὰ κρίνῃ αὐτὴν κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῷ τρόπον, ἠρώτων τὸν Ἰησοῦν «Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς». Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπαντῶν εἶπεν: «Ὅτι ὑμῖν δέδοται. γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις γὰρ ἔχει δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται, ὅστις δὲ οὐκ ἔχει καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσι» (Ματθ. ΙΓ', 10 κ. ἑ.). Τὸ πιστεῦσαι ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεως, τὸ δὲ μὴ πιστεῦσαι εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ ζόφου τοῦ πνεύματος. Ἡ πίστις προκαλεῖ τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἡ ἀπιστία ξηραίνει τὰς πηγὰς αὐτοῦ. Ὁ ἄνθρωπος, ἐγκαταλελειμμένος εἰς ἑαυτόν, ἐστερημένος θείων δυνάμεων, ἑκατονταπλασιαζουσῶν τὸν βίον, γεννωσῶν τὰς ἀρετὰς καὶ ἐξαιρουσῶν τὴν ἡμετέραν

Δημοσιεύσεις Ε.Κ.

φύσιν, καταπίπτει βαθμηδὸν ἐν τῇ πλάνῃ, ἥτις εἶναι ὁ θάνατος τοῦ λόγου, καὶ εἰς τὸ κακόν, ὅπερ εἶναι ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς. Τὸ πνεῦμα τυφλοῦται, ἡ καρδία ἐπιβαρύνεται, ἡ θέλησις ἐκνευροῦται καὶ ἡ συνείδησις ἐκτραχύνεται. «Ἀκοῇ ἀκούετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ του καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψουσι καὶ ἰάσομαι αὐτούς» (Ἡσαΐα, ΣΤ', 9—10). Ἡ τελευταία αὕτη λέξις εἶναι φοβερά. Ὁ λαὸς οὗτος δὲν φοβεῖται πλέον τὴν ἐκδίκησιν, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Φοβεῖται νὰ ἴδῃ, ν' ἀκούσῃ, νὰ ἐννοήσῃ κτλ. καὶ διʼ αὐτὸ καμμύει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀποτρέπεται.

Ὁποία θὰ ἦτο ἆρά γε ἡ οἰκειότης τῶν δώδεκα συνηνωμένων πέριξ τοῦ διδασκάλου ἐν τῷ ὑπερῴῳ, ὅτε τῇ ἐσπέρᾳ τοῦ πλήθους ἐξαφανισθέντος ὁ Ἰησοῦς, ἀναπαυόμενος, διήνοιγεν αὐτοῖς τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας καὶ τῆς ἁγιότητος. Εἰς τὴν ἥσυχον ταύτην στιγμὴν ἐπεφυλάσσοντο ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἡ ψυχικὴ διάθεσις, ἡ πίστις καὶ τὰ ἀπόρρητα. Οἱ μαθηταὶ ἠδύναντο νὰ ἐρωτήσωσι περὶ πάντων καὶ ὁ Ἰησοῦς τὰ πάντα αὐτοῖς ν' ἀνακοινοῖ· εἰσήγαγεν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὰς ἁπλᾶς εἰσέτι καὶ νέας ταύτας ψυχάς καί, ὡς τὸ Εὐαγγέλιον λέγει, ἀνέπτυσσεν αὐταῖς τὰ πάντα. Ἡ συγκατάβασις αὐτοῦ ἦτο ἄμετρος ὡς ἡ ἠπιότης· εἶχε δέ τι τὸ πατρικόν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ ἠρώτησε τοὺς μαθητάς: «Συνήκατε ταῦτα πάντα;» καὶ ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν: «Ναί, Κύριε». Ἡμέραν δέ τινα ἀναφερόμενος εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς κυρίου εἶπε: «Πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὃς ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά» (Ματθ. ΙΓ', 52). Γινώσκων τὰς ἀνάγκας τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἀνταποκρίνεται εἰς αὐτάς. Ὁ Χριστὸς εἶναι θεῖος θησαυρός, ἐξ οὗ ἡ ἀνθρωποτης δύναται ἀδιακόπως ν' ἀντλήσῃ. Ὡς πᾶν τὸ αἰώνιον, οὕτω καὶ αὐτὸς κέκτηται τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸ νέον, ἀνταποκρίνεται εἰς ὅ,τι ὑπῆρξεν, εἰς ὅ,τι ὑπάρχει καὶ εἰς ὅ,τι θὰ ὑπάρξῃ, κέκτηται τὸν λόγον τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ὅστις ζητήσῃ παρʼ αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν, διδάσκει αὐτὸν αὐτήν, τὴν δύναμιν τῆς ζωῆς, μεταδίδωσιν αὐτήν, τὴν παραμυθίαν, διαχέει αὐτήν, τὴν ἐλπίδα, ὑποδείκνυσιν αὐτήν, τὴν ἀγαθότητα, παρέχει ἐκ ταύτης καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀποκλήρους τὴν ἀνέκφραστον ταύτης γεῦσιν.

7. Αἰσχίστη ὕβρις ἐκ μέρους τῶν Φαρισαίων.—Αἱ ἐν τῷ ναῷ διδαχαὶ τοῦ Ἰησοῦ πέριξ τῆς λίμνης σημειοῦσι τὸ ζενίθ τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ ἀποστολικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ. Ἐντὸς ἑβδομάδων ὁλόκληρος ἡ χώρα συνεκινήθη πρὸ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς λάμψεως τῶν τε θεραπειῶν καὶ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ. Παρὰ πάσας τὰς προλήψεις τὸ πλῆθος, ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸν θεῖον] μαγνητισμὸν τοῦ νέου προφήτου, κατανικηθὲν ὑπὸ τῆς ὀφθαλμοφανοῦς μαρτυρίας, ἀνευρήμει ἐν τῷ Ἰησοῦ τὸν υἱὸν τοῦ Δαβίδ, χαιρετίζων ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον τὸν ἀναμενόμενον Μεσσίαν. Ἡ Καπερναοὺμ εἶδε πανταχοῦ συρρέοντας τοὺς ζητοῦντας τὸν προφήτην καὶ ἐγένετο διάσημος μεταξὺ τῶν μικρῶν πόλεωνΖαβουλὼν καὶΝεφθαλείμ· ἐφʼ ὅσον ὅμως ἐπεξετείνετο τὸ ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ κίνημα, ἡ ζηλοτυπία, τὸ σκάνδαλον, ἡ ἀπειλή, ἡ ὕβρις καὶ τὸ μῖσος, πάντα ἐν γένει τὰ πάθη ἀπελύθησαν κατὰ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ καὶ ἀνεπτύχθησαν κατʼ αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἀρχηγοῖς, τοῖς ἀρχαίοις, τοῖς ἐγγραμμάτοις καὶ τοῖς Φαρισαίοις. Ἀπεσταλμένοι τοῦ Σαγγεδρὶν ἀπεστάλησαν μετʼ ἐντολῆς νὰ ἐπιτηρῶσι τὸν Ἰησοῦν καὶ νὰ μεταπείσωσι τὸν λαόν. Βεβαίως ὄχι μόνον διδάσκαλοί τινες καθίστανται πάντῃ ἀνίσχυροι πρὸς ἀναστολὴν κινήματος τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ βία πολλάκις ἀποτυγχάνει. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ σύνθημα ἦτο νὰ διαβληθῇ ὁ Ἰησοῦς καὶ νὰ διακυβευθῇ πρὸ τοῦ δημοσίου φρονήματος, καθόσον μάλιστα οἱ Φαρισαῖοι τῆς Γαλιλαίας ὡς καὶ οἱ τῶν Ἱεροσολύμων δὲν ἠδύναντο νὰ διαμφισβητήσωσι τὴν ἔκτακτον δύναμιν τοῦ λόγου τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῷ ἀφʼ ἑτέρου τὸ ἀναγνωρίσαι αὐτὸν ταὐτὸν θὰ ἦτο τῷ καταδικάσαι ἑαυτοὺς ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποχωρῆσαι τῆς θέσεως, ἐν ᾗ διετέλουν. Αὕτη εἶναι ἡ στιγμή, καθʼ ἣν οἱ Φαρισαῖοι ἐξετόξευσαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλήθει τὴν σκληροτέραν ὕβριν, τὴν μᾶλλον ἐπαίσχυντον βλασφημίαν. «Οἱ δὲ

Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες, εἶπον: «Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ, ἄρχοντι τῶν δαιμόνων» (Ματθ. ΙΒ′, 24-25, Μάρκ Γ′, 22—23). Εἶχον ἤδη καλέσει αὐτὸν πρότερον ἄνδρα ἀσεβῆ, ὡς μὴ τηροῦντα τὰς ἐθιμοτυπίας αὐτῶν, ἄνδρα φιλοπότην, παραβάτην τοῦ σαββάτου, βλάσφημον κλπ. νῦν δὲ ἐκήρυξαν ὅτι εἶναι καὶ μάγος ἢ δαιμονιζόμενος. Ὁ Ἰησοῦς ἔμεινεν ἀπαθὴς καὶ ἐπεκύρωσε τὴν ἀλήθειαν ἐν πλήρει φωτί, τὴν κατ' αὐτοῦ ὅμως ὕβριν ἀπεκήρυξε μετὰ φοβερᾶς σφοδρότητος Οὐδέποτε ἀμειλικτότερος λόγος ἐξῆλθε τῶν χειλέων αὐτοῦ πρὸς ἀπόκρουσιν ὕβρεως καὶ ἀναθεμάτισιν τῆς ὑποκρισίας. Συγκαλέσας λοιπὸν αὐτοὺς εἶπε: «Πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη· καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει» (Μαρκ. Γ′, 23—27)· καὶ «Εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι;» (Ματθ. ΙΒ′, 27) Λέγετε ὅτι οὗτοι πράττουσι τοῦτο ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ· διατί δὲ δὲν λέγετε τοῦτο καὶ περὶ ἐμοῦ;. «Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Εἰ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ; Ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει». Εἶτα ὑψῶν τὴν φωνὴν μετὰ σθένους προσέθηκε τὰ ἑξῆς φοβερά: «Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· καὶ ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀφεθήσεται αὐτῷ, ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι» (Ματθ, ΙΒ′, 28—33), «ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως» (Μάρκ. Γ′, 29). Κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ἰησοῦ ὑπάρχουσιν ἀσυγχώρητα σφάλματα, αἰώνιον ἁμάρτημα. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἀπολύτῳ ἀληθείᾳ τὸ ἁμάρτημα ἀφίεται μόνον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς εὐσπλαγχνίας τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀγαθότητος. Πᾶς ἄνθρωπος, μὴ ἀποκρούων τὸ πνεῦμα τοῦτο, ὁποιαδήποτε κἂν εἶναι ἡ ἀδυναμία αὐτοῦ, ἡ ἀποπλάνησις, ἡ πλάνη, πᾶς ὅστις δὲν λέγει περὶ μὲν τοῦ Θεοῦ ὅτι εἶναι ὁ πονηρός, περὶ δὲ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ πονηροῦ, τοῦ ζόφου καὶ τῆς καταπιέσεως, ὁ τοιοῦτος εἶνα ἐπιδεκτικὸς σωτηρίας. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, ὅστις διὰ κινήματος ἱεροσύλου ἐνεργείας διατίθεται ἐναντίον τοῦ πνεύματος τούτου, ὁ ἀποκρούων αὐτὸ διὰ τῆς βλασφημίας καὶ τοῦ πείσμονος μίσους, ἀποκλείει αὐτῷ ἐλευθέρως τὰς μόνας διόδους, δι' ὧν ἡ ἄφεσις ἠδύνατο νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ· ὀχυροῦται τρόπον τινὰ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ, ἀπαγορεύων πᾶσαν προσέγγισιν εἰς τὸν συγχωροῦντα Θεόν. Ὁ Ἰησοῦς, ἀνακαλῶν τοὺς ὑβριστὰς αὐτοῦ εἰς τοὺς ἁπλουστέρους νόμους τῆς σοφίας καὶ τοῦ λογικοῦ καὶ εἰσδύων, ὡς πάντοτε, εἰς τὰ μύχια τῆς συνειδήσεως αὐτῶν, καταδείκνυσιν αὐτοῖς διατί παραβιάζουσι τοὺς νόμους τούτους καὶ ἀποκαλύπτει τὴν κεκρυμμένην πηγὴν τῆς βλασφημίας αὐτῶν, λέγων: «Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται». Τὰ ἔργα μού εἰσιν ἀγαθά, πῶς λοιπὸν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἀρχὴν τὸν Βελζεβούλ; Ὁ διάβολος πάλιν εἶναι πονηρός. Πῶς δύναται νὰ παράγῃ ἔργα ἀγαθά; «Γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθαι ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. . . ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ καὶ ἐκ τῶν λόγων καταδικασθήσῃ (Ματθ. ΙΒ′, 34 κ. ἑ.). Κατηγόρουν αὐτοῦ πρὸς τούτοις μέχρι καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς οἰκογενείας. Τινὲς τῶν περὶ αὐτῶν ἐφέροντο πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς παράφρονα, ὡς ἐνεργούμενον καὶ ὡς ἐνθουσιῶντα, ἤθελον δὲ ν' ἀποσπάσωσιν αὐτὸν τοῦ πλήθους καὶ ν' ἀπαγάγωσιν αὐτὸν τοῦ θορύβου, ἔνθα ἐδαπάνα, ὡς ἔλεγον, τὸ πνεῦμα. Μικρὸν μετὰ τὴν σφοδρὰν σκηνήν, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς προσηνέχθη πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Σανχεδρὶν μετ' ἀγανακτήσεως ἀνθρώπου ἐξυβρισθέντος ἐν τοῖς ἱερωτέροις αὐτοῦ, ὁ λαὸς εἰσέδυσεν εἰς τὸν οἶκον, ὁπόθεν οἱ ἀπεσταλμένοι ἐξήρχοντο. Τοιουτοτρόπως εὑρέθησαν περὶξ αὐτοῦ. Ἡ χαρὰ τοῦ Κυρίου ἦτο νὰ ἴδῃ ἀκτινοβολοῦν τὸ

Πνεῦμα αὐτοῦ· πράγματι ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ ἤρξατο ἐκπληρουμένη, ὅτε ἦλθον τινὲς καὶ εἶπον αὐτῷ: «Ἡ μήτηρ σου καὶ ἡ ἀδελφή σου εἰστήκασιν ἔξω ἰδεῖν σε θέλοντες». Ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἦτο βεβαίως ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἔκριναν αὐτὸν διὰ τῆς πενιχρᾶς αὐτῶν σοφίας· δυνάμεθα δὲ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς μέριμνα ἦγαγεν αὐτὴν παρ' αὐτῷ, ἵνα παραμυθήσῃ αὐτὸν ἐν τοῖς ἀγῶσιν, εἰς οὓς ἐπεδίδετο κατὰ τὴν ἀποστολικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἰς ἐκείνους εἶπε: «Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου καὶ τίνες οἱ ἀδελφοί μου», μεθ' ὃ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς τὴν χεῖρα ἐκτείνας προσέθηκεν: «Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ ἡ ἀδελφή μου· ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν» (Ματθ. ΙΒ', 46—50, Μάρκ. Γ', 31—35, Λουκ. Η', 19—20). Ἡ ἐξ αἵματος καὶ σαρκὸς συγγένεια μικρὰν εἶχε σημασίαν διὰ τὸν Ἰησοῦν. Ἐὰν ἡ ἐπίγειος οἰκογένεια ἀποτελῆται διὰ τῆς ἑνότητος ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ αἵματος, ῥέοντος ἐν ταῖς φλεψίν, ἡ ἐπουράνιος οἰκογένεια ἀποτελεῖται διὰ τῆς ἑνότητος τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, διακεχυμένου ἐν ταῖς ψυχαῖς.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν ἡμέρας τινός, καθ' ἣν παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης ἐδίδαξεν ἐν παραβολαῖς τὸν λαόν, εἶπεν αἴφνης εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ: «Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν» (Μάρκ. Δ', 35 κ. ἑ., Ματθ. Η', 18 κ. ἑ., Λουκ. Η', 22—25). Φαίνεται ὅτι τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα θὰ ἐπήρχοντο ἦσαν προωρισμένα ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας νὰ ἐπικυρώσωσι τὴν πίστιν τῶν μαθητῶν διὰ τῆς ἐκλάμψεως τῆς κυριάρχου δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ μαθηταὶ ὑπήκουσαν, ἀφέντες δὲ τὸν λαόν, παρέλαβον αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἄλλων πλοιαρίων ὄντων μετ' αὐτοῦ. Τότε ἐγένετο φοβερὰ λαῖλαψ ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ ὁ ἄνεμος ὥθει τὰ κύματα πρὸς τὸ πλοῖον, ὅπερ ἐκαλύπτετο ὑπ' αὐτῶν· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἔμενεν ἐν τῇ πρύμνῃ, στηρίζων τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου καὶ ἡσυχάζων. Οἱ μαθηταὶ περίφοβοι ἐφώνησαν αὐτῷ, λέγοντες: «Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα», ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη: «Τί δειλοί ἐστέ, ὀλιγόπιστοι;» καὶ ἐγερθεὶς ἠπείλησε τὸν ἄνεμον ὡσεὶ μυστηριώδες ἦν ἐν αὐτῷ πνεῦμα καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ «σιώπα, φίμωσον». Ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὰ κύματα κατέπεσον καὶ ἐπῆλθεν ἄκρα γαλήνη. Οἱ μαθηταί, φοβηθέντες εἰς ἄκρον καὶ ἀλλήλους προσβλέποντες, ἔλεγον μετ' ἐκπλήξεως: «Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;» Ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ θαυμασίῳ τούτῳ γεγονότι ἀποκαλύπτει διὰ τῆς δυνάμεως τὴν θειότητα αὐτοῦ. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἔχει πολλὴν τὴν ἀποτελεσματικότητα καὶ τὴν κυρίαρχον ἐξουσίαν ὡς οὐδὲν παρ' οὐδενὸς δανειζόμενος καὶ ἐκπληρῶν πᾶν ὅ,τι λέγει. Ἡ φύσις ἐν τῇ συνταρακτικωτέρᾳ ἐνεργείᾳ αὐτῆς ὑπακούει αὐτῷ ὡς εὐπειθὴς θεράπαινα. Τοιαῦται πράξεις ἐξήσκουν, ὡς ἦν εὔνοητον, ἐπὶ τῶν μαθητῶν θαυμασίαν ἐνέργειαν. Ἡ πίστις αὐτῶν ἐρριζοῦτο, ἡ περὶ τοῦ κυρίου αὐτῶν ἰδέα βαθμηδὸν ἀνεπτύσσετο καὶ μετὰ τῆς πίστεως ἠσθάνοντο αὐξανόμενα τόν τε θαυμασμὸν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν Τὰ θαύματα ἀποτελοῦσι μέρος τῆς ἀνατροφῆς τῶν πρώτων πιστῶν αὐτοῦ μαθητῶν καὶ μίαν τῶν δυνάμεων ἐκείνων, αἵτινες ἐξηγοῦσι τὴν ταχεῖαν αὐτῶν μεταμόρφωσιν· ἐπιβαλλόμενα δὲ ἐπὶ τοῦ λογικοῦ, ἀποτελοῦσιν οὐσιώδες στοιχεῖον ἐν τῇ τροχιᾷ τῆς εὐαγγελικῆς ἀφηγήσεως. Ἡ λέμβος, ἧς ἐπέβησαν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ ἣν προσέβαλον οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ κύματα, ὁ Ἰησοῦς καθήμενος ἐν τῇ πρύμνῃ, ὁ φόβος τῶν μαθητῶν, ἡ ἀπάθεια τοῦ Ἰησοῦ ἐν μέσῳ τῆς τρικυμίας, ὁ καὶ τῆς θυέλλης ἰσχυρότερος αὐτοῦ λόγος, ἡ ἐπελθοῦσα γαλήνη, ἡ μετὰ φόβου ἀνάμικτος ἔκπληξις τῶν μαθητῶν· ὁλόκληρος αὕτη ἡ σκηνὴ μετὰ τῶν ζωηρῶν αὐτῆς λεπτομερειῶν κατέστη δημοτικὸν σύμβολον τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία εἶναι ἡ λέμβος τοῦ Πέτρου, ἡ φέρουσα τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ· αὕτη ἀποπλέει τῇ ἑσπέρᾳ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν αἰωνίαν ἀκτήν, διερχομένη τὸν κόσμον τοῦτον, ὅπου ἡ θύελλα μυκᾶται. Ὁ Ἰησοῦς ἀόρατος φαίνεται κοιμώμενος. Ἡ προσευχὴ ἐγείρει καὶ ἐπικαλεῖται αὐτόν· ἐμφανίζεται οὗτος, παραπονεῖται ἐπὶ τῷ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης συνταράσσεται. Ἡ παρουσία αὐτοῦ εἶναι ἐγγύησις πάσης εἰρήνης. Ἐπιτάσσει τοῖς γεγονόσιν ὡς τῇ λαίλαπι καὶ γινώσκει νὰ δεσμεύῃ αὐτὰ ὁσάκις ἀρέσκεται, διὰ πανισχύρου ῥήματος. Φωνὴ λατρείας ἐγείρεται ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ

κατασιγασθείσης θαλάσσης καὶ ἐν τῇ γαλλήνῃ τοῦ κόσμου τούτου ἀκούεται ἡ λέμβος, ἀκολουθοῦσα τὴν ὁδὸν αὐτῆς πλήρης τῆς φωνῆς ἐκείνης· ὁ Ἰησοῦς κέκτηται τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ κύριος τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ τῶν παρωργισμένων κυμάτων, ἅτινα οὐδὲν δύνανται ἐναντίον τῆς ἀκαταβυθίστου Ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν τρικυμίαν ἡ λέμβος κατέπλευσεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτήν, ἔνθα ὁ Ἰησοῦς ἤθελε νὰ πλησιάσῃ· ἀπέβη δὲ εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν, μικρὸν ἐκεῖθεν τῆς Γεράσης*. Ἡ μικρὰ πόλις ἀπετέλει μέρος τῆς Δεκαπόλεως. Τὰ ἐρείπια τῆς Γεράσης διασώζονται ὑπὸ τὸ ὄνομα Κέρσα, διακρίνονται δὲ εἰσέτι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους οἱ ἀρχαῖοι ἐκ βασάλτου τοῖχοι τῶν ἀνατραπεισῶν οἰκιῶν. Οἱ Βεδουῖνοι κατασκηνοῦσιν ἐν τοῖς πέριξ. Μόλις ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ παρευθεὶς ἐνεφανίσθη ἐκ τῶν μέσων τῶν τάφων, οἵτινες ἐκάλυπτον τὸν λόφον, ἀνὴρ φοβερὸς τὴν ὄψιν. (Αἱ διαφοραὶ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Ματθαίου ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἀφήγησιν τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Λουκᾶ παρετηρήθησαν ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων αἰώνων Ὁ Ματθαῖος ἀναφέρει δύο δαιμονιζομένους, ἐνῷ ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς ὁμιλοῦσι περὶ ἑνὸς μόνου, περὶ ἐκείνου ἀναμφιβόλως, ὅστις, ὡς καὶ ὁ Αὐγουστῖνος, ὁ Θεοφύλακος καὶ ὁ Εὐθύμιος παρατηροῦσιν, ἦν φοβερώτερος τὴν ὄψιν καὶ μᾶλλον πεφημισμένος. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη διαφορά. Ὁ Ματθαῖος ἐξαίρει τὸ γεγονὸς τῆς ἐκβολῆς τῶν δαιμονίων ἐκ τοῦ δαιμονιζομένου καὶ εἰσαγωγῆς αὐτῶν εἰς ἀγέλην χοίρων, οἵτινες κατεκρημνίσθησαν καὶ ἀπώλοντο εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς ἐξαίρουσι τὴν θαυμασίαν θεραπείαν τοῦ δαιμονιζομένου, ὅστις ἐκαλεῖτο Λεγεών· αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα διαφορά. Ἀλλ' οὔτε ἡ μία, οὔτε ἡ ἄλλη δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐναντίον τῆς ἱστορικότητος τῆς ἀφηγήσεως, καθόσον ἀποδεικνύουσι τὴν λογικὴν ἐλευθερίαν τῶν ἱερῶν συγγραφέων ἐν τῷ τρόπῳ αὐτῶν τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἐκτιθέναι τὰ γεγονότα). Ὁ δαιμονιζόμενος οὗτος κατῴκει ἐν τοῖς τάφοις, δὲν ἠδύναντο δὲ οὔτε δι' ἁλύσεων νὰ δέσωσιν αὐτόν, διότι πολλάκις δεθεὶς διέσπασε τὰς ἁλύσεις, οὔτε ἄλλως αὐτὸν νὰ δαμάσωσι· τοσοῦτον ἦτο φοβερός. Ἀπαύστως νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπλανᾶτο ἐν τῷ ἐρήμῳ ὄρει καὶ μεταξὺ τῶν τάφων, «κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις». Ἡ θηριώδης αὕτη μανία ἐδεινοῦτο ὑπὸ τοῦ δαιμονισμοῦ· ἄνευ αὐτοῦ ὁλόκληρος ἡ ἀφήγησις ἀποβαίνει δυσεξήγητος. Οὗτος, ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, ἐρχόμενον μακρόθεν, ἔσπευσε καὶ προσκυνήσας αὐτὸν ἐφώνησε φωνῇ μεγάλῃ: «Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν Θεὸν μή με βασανίσῃς (ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου). Εἶτα ἠρώτησε: «Τί σοι ὄνομα;» Ὁ δὲ δαιμονιζόμενος ἀπήντησε: «Λεγεὼν ὄνομα μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν» καὶ ἀνανεώσας τὰς παρακλήσεις αὐτοῦ, καθικέτευε τὸν Ἰησοῦν νὰ μὴ ἐκδιωχθῇ ὑπ' αὐτοῦ ἔξω τῆς χώρας. Ἐπέτρεψε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς νὰ εἰσέλθωσι τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα εἰς τὴν ἐκεῖ εὑρισκομένην ἀγέλην χοίρων, οἵτινες καὶ ὁρμήσαντες ἐπνίγησαν εἰς τὴν θάλασσαν (Ματθ. Η', 28 κ. ἑ., Μάρκ. Ε', 1—10, Λουκ. Η', 26 κ. ἑ.). Πολλοὶ ἠπόρησαν ἐν τίνι δικαιώματι ὁ Ἰησοῦς ἐπήνεγκε τὴν ἀπώλειαν ταύτην τοῖς κατοίκοις τῆς Γεράσης, ἀφοῦ μάλιστα πάντα ἀνήκουσι τῷ Θεῷ καὶ ἐκείνῳ, ὅστις ἐξασκεῖ τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐξουσίαν. Καὶ ὅμως διὰ δοκιμασίας καὶ τιμωρίας, οἵα ἡ ἀνωτέρω, οἱ τιμωρούμενοι ἀνυψοῦνται ἐν τῷ πρὸς τὸν Θεὸν φρονήματι, διότι καταδεικνύεται αὐτοῖς ὑπὸ τῆς παντοδυναμίας ἡ ἀνθρωπίνη μηδαμινότης καὶ ἡ ἄκρα τοῦ Θεοῦ κυριαρχία. Οἱ βόσκοντες τοὺς χοίρους ἐκείνους φυγόντες πέραυτα, ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ τοὺς ἀγροὺς τὸ θαῦμα καὶ πάντες ἔσπευσαν

* Ὁ Ἱερώνυμος (De Locis Hebraicis) συνέχεε τὴν Γέργεσαν ἢ Κέρσαν μετὰ τῶν Γαδάρων. Αἱ δύο αὗται πόλεις εἰσὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου καθ' ὁλοκληρίαν διακεχριμέναι ἀπ' ἀλλήλων, μολονότι αἱ χῶραι αὐτῶν εἰσιν αἱ γειτνιάζουσαι. Ἡ πόλις ὅμως, ἐν τῷ ἐδάφει τῆς ὁποίας εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς, ἦν προφανῶς ἡ Γέργεσα καὶ οὐχὶ τὰ Γάδαρα, εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὡρῶν ἀπὸ τῆς λίμνης ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν κοιλάδα τῆς Ἱερομάζης. Αὕτη εἶναι καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ὠριγένους, ὅστις ἐπικυροῖ αὐτὴν ἐν ὀνόματι ἀρχαίας παραδόσεως. Ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Ἱερώνυμος ἀναφέρουσιν αὐτὴν μετὰ τῆς προσθήκης ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῶν ἐδεικνύετο ὡς θέατρον τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τελεσθέντος θαύματος, ὄρος, δεσπόζον τῆς λίμνης, παρὰ τὴν Κέρσαν.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρὰ τοῖς ποσὶ τοῦ ὁποίου εἶδον καθήμενον καὶ τὸν τέως δαιμονιζόμενον, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα. Οἱ κάτοικοι τῆς Γεράσης ὑπὸ φόβου κατελήφθησαν ἐπὶ τῇ θεραπείᾳ τοῦ δαιμονιζομένου· ἄγνωστον ὅμως ἂν ἦσαν Ἐθνικοὶ ἢ Ἰουδαῖοι, διότι ὁ πληθυσμὸς τῆς Δεκαπόλεως ἦτο μικτός. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἰησοῦς, ἐπιβαίνων τοῦ πλοίου, προὐτίθετο νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ νέου εἰς τὸ πέραν, ὁ δαιμονιζόμενος ἐκεῖνος παρεκάλει αὐτὸν νὰ συμπεριλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «Ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ Κύριος ἐποίησε καὶ ἠλέησέ σε». Ἐνῷ ἐν Γαλιλαίᾳ, ὅπου τοσοῦτον ἀπέφευγε νὰ προκαλέσῃ τὴν τοῦ λαοῦ ἔξαψιν, ἀπηγόρευε τοῖς ἀσθενέσι νὰ δημοσιεύωσι τὰ τῆς θεραπείας αὐτῶν, ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἐν ᾗ βραχεῖαν μόνον ἐποιήσατο ἐκδρομὴν καὶ τὴν ὁποίαν αἴφνης ἐγκατέλιπεν, ἠθέλησε τὸ ὄνομα αὐτοῦ νὰ ριζοβολήσῃ κατόπιν αὐτοῦ καὶ οἱ ἀπόκληροι τῆς Γεράσης νὰ μὴ μείνωσι καθ' ὁλοκληρίαν ξένοι τοῦ ἔργου τοῦ Μεσσίου, ὅπερ ὁ Θεὸς ἐξετέλει ὑπὲρ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ὁ πτωχὸς ἰαθεὶς ἀνεχώρησε τότε, κηρύσσων τὸ θαῦμα ἀνὰ πᾶσαν τὴν Δεκάπολιν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ προφήτου ἐγένετο ἀντικείμενον παγκοσμίου θαυμασμοῦ.

Ἐκ τῆς Γεράσης ὁ Ἰησοῦς μετέβη εἰς Καπερναούμ. Τὸ πλῆθος, μακρόθεν ἰδὸν τὴν λέμβον, συνηθροίσθη εἰς τὴν ἀκτήν, ἵνα ὑποδεχθῇ αὐτόν. Τὸ θαῦμα τῆς καταπαύσεως τῆς τρικυμίας καὶ ἡ θεραπεία τοῦ δαιμονιζομένου εἶχον διαδοθῆ βεβαίως εἰς τὸν λαόν· ὁ Ἰησοῦς ὅμως διῆλθεν ἁπλῶς διὰ τῆς πόλεως καὶ ἀνεχώρησε πάραυτα μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς Ναζαρέτ (Ματθ. ΙΓ', 53—58, Μάρκ. ΣΤ' 1—6, Λουκ. Δ', 16 κ. ἑ.). Ἠθέλησε νὰ ἐπανίδῃ τὴν χώραν ταύτην, ἥτις ἦτο ἡ πατρὶς αὐτοῦ, ἀφ' ἧς προηγουμένως ἐξεδιώχθη, ἀπειληθεὶς διὰ θανάτου. Ἐκεῖ ἐνεφανίσθη ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Πολλοί, ἀκούοντες αὐτόν, ἐξεπλήσσοντο καὶ ἐθαύμαζον καὶ δὲν ἠρνοῦντο μὲν τὴν σοφίαν καὶ τὰ θαύματα αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἄσημον τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ διετέλει ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου τῆς πίστεως αὐτῶν καὶ ἔλεγον: «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ καὶ Ἰούδα, καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς;» (Μαρκ. ΣΤ', 3—4). Ἐνῷ σήμερον τὸ ταπεινόν, τὸ ἀφανὲς τῆς γεννήσεως ἐπιτείνει καὶ αὐξάνει τὴν ἀξίαν τοῦ μεγάλου ἀνδρός, παρὰ τοῖς Γαλιλαίοις τῆς Ναζαρὲτ συνέκρυπτεν αὐτήν. Καὶ ἠδύναντο μὲν ν' ἀποδεχθῶσιν αὐτὸν ἐπὶ τέλους ὡς ἁπλοῦν διδάσκαλον μεταξὺ τόσων τοιούτων, τὸ ἀναγνωρίσαι ὅμως αὐτὸν ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ, ὡς Μεσσίαν, τοῦτο ἀπολύτως ἀπέκρουον. Εἶναι δυνατὸν ὁ Μεσσίας νὰ καταπέσῃ τοσοῦτον; ἢ μὴ ξυλουργὸς προώρισται νὰ σώσῃ τὸν λαὸν καὶ ἀνυψώσῃ τὸν θρόνον τοῦ Δαβίδ; Ἡ ὑπεροχὴ ἑκτάκτου ἀνθρώπου καὶ ἄγαν διακρινομένου εἶναι πάντοτε ἀκατάληπτος παρ' ἐκείνοις, οἵτινες ἔζησαν ἐν οἰκειότητι μετ' αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς, ἐκπεπληγμένος καὶ τεθλιμμένος ἐπὶ τῇ ἀπιστίᾳ τῆς χώρας αὐτοῦ, ἐθεράπευσεν αὐτόθι ἀσθενεῖς τινας τῇ ἐπιθέσει τῶν χειρῶν καὶ ἐγκατέλιπε τὴν Ναζαρέτ, ἣν πλέον δὲν ἔμελλε νὰ ἴδῃ καί, ἀποχαιρετίζων τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ, εἶπε μετὰ λύπης τοὺς ἑξῆς λόγους: «Οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι καὶ ἐντῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ». Οἱ Ναζωραῖοι περιεφρόνουν αὐτόν, Ναζωραῖον ὄντα. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπώθησαν αὐτόν, καίπερ Ἰουδαῖον, ἀλλ' οἱ Σαμαρῖται καὶ οἱ ἐθνικοὶ ὑπεδέξαντο καὶ ἐλάτρευσαν αὐτόν.

8. Ἡ πρὸς τοὺς Δώδεκα διδασκαλία καὶ ὁ θάνατος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.—Ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀνευφημούμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ καταφρονούμενος ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, διέδιδε τὰ διδάγματα αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Γαλιλαίαν, οἱ μαθηταὶ ἦσαν τὸ ἀντικείμενον τῆς διαρκοῦς αὐτοῦ μερίμνης καὶ ἀπετέλουν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ βασίλειον αὐτοῦ. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι εἶχον πολλαπλασιασθῆ, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἐξελέξατο 12 μόνον, οὓς κατέστησε κοινωνοὺς τῶν ἀπορρήτων, ὑπέδειξεν αὐτοῖς τοὺς ἀγγέλους τοῦ οὐρανοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, παρέλαβεν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς αὐτοῦ περιοδείαις καὶ ἤδη ἐπιθυμεῖ ν' ἀποστείλῃ αὐτούς, ἵνα κηρύξωσι τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἄρξωνται ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτοῦ τοῦ εὐαγγελικοῦ αὐτῶν ἔργου. Τῶν σπαρτῶν ὡριμασάντων, οἱ ἐργάται ηὔξησαν. Ὁ Ἰησοῦς συνεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τοὺς 12, ἄγνωστον ποῦ, διότι τὰ Εὐαγγέλια δὲν σημειοῦσι καθαρῶς τὸν τόπον τῆς συνελεύσεως, ὅστις ὅμως ὑπῆρξε πιθανῶς ὁ οἶκος τοῦ Πέτρου ἐν Κα-

περναούμ, ἤρξατο, ὡς συνετὸς στρατηγός, τῆς διαγραφῆς τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ εἶπεν: «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ» (Ματθ. Ι′, 5, 6). Διὰ τοῦ περιορισμοῦ τούτου διηυκόλυνεν αὐτοῖς τὸ ἔργον ἀναλόγως τῶν ἐργατῶν· τοιοῦτον τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ· εἶτα προσέθηκε: «Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». (Ματθ. Θ′, 7, Μάρκ. ΣΤ′ καὶ Λουκ. Θ′). Ἰδοὺ ἐν μιᾷ λέξει ὁλόκληρος ἡ ἐπιστήμη τῶν ἀποστόλων· οὐδὲν ὑπάρχει ὑψηλότερον, οὐδὲν τὸ ἀναγκαιότερον. Τοῦτο ἀποτελεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιστήμην τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι πάντοτε ἐγγύς. Τὸ ὕψιστον καθῆκον καὶ ὁ ἀνώτατος τοῦ ἀνθρώπου προορισμὸς εἶναι νὰ δέχηται πάντοτε ἐν τῇ συνειδήσει τὸ ζῶν καὶ προσωπικὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, οὗτινος μόνη πηγὴ εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ὑπὸ τὸν ὅρον ἀποταξέως τῶν ἰδίων παθῶν καὶ ἰδεῶν, ἤτοι μετανοίας καὶ θυσίας. Εἰς τοὺς νέους τούτους μαθητὰς ὁ Ἰησοῦς, παρέχων νέον ὁπλισμόν, εἶπε: Δίδωμι ὑμῖν δύναμιν καὶ ἰσχὺν πρὸς ἐκδίωξιν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων καὶ πρὸς θεραπείαν πάσης νόσου. Διὰ τῶν λόγων τούτων μετέδιδε τοῖς μαθηταῖς τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς οὕτως ὡπλισμένους, λέγων: «Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε». Τὰ θαύματα τῆς ἀγαθότητος ἔσονται τὸ σημεῖον τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν καὶ τὰ ἔργα τῆς δοθείσης αὐτοῖς δυνάμεως. Μιμηθήσονται τὸν διδάσκαλον αὐτῶν· ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ ἐνεργῇ ἐν αὐτοῖς καὶ δι' αὐτῶν ἔσται τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν παρέσχεν εἰς τοὺς ἀποστόλους τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος, ἐπεδείξατο αὐτοῖς καὶ ὁποίας ἀρετὰς ἀπῄτει ἀπ' αὐτῶν: «Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. Μὴ κτήσεσθε χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστι» (Ματθ. Ι′, 9 κ. ἑ.). (Κατὰ τὸν Μάρκον «Παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν εἰ μὴ ῥάβδον μόνον· μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν· ἀλλ' ὑποδεδεμένους σανδάλια· καὶ μὴ ἐνδύσασθε δύο χιτῶνας». (Μάρκ. ΣΤ′ 8—9). Πρόδηλος ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἡ ἀντίφασις τῶν δύο κειμένων, κατὰ μὲν τὸν Ματθαῖον, ἀπαγορεύοντος τοῦ Ἰησοῦ τὴν ῥάβδον καὶ τὰ ὑποδήματα, κατὰ δὲ τὸν Μάρκον, ἐπιτρέποντος αὐτὰ καὶ ἀνεχομένου. Ὁ συμβιβασμὸς ὅμως τῶν δύο κειμένων εἶναι εὐχερής. Ἡ ἀπαγορευομένη ῥάβδος εἶναι προφανῶς τὸ ματάκ, σημαῖνον ἀντικείμενον, δυνάμενον νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς ἐπίθεσιν ἢ εἰς ὑπεράσπισιν, ἡ δὲ ἐπιτρεπομένη εἶναι ἡ ῥάβδος τοῦ ταξειδίου, ἤτοι μασάν. Ἡ σύγχυσις τούτων προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι καὶ τὰ δύο ταῦτα ἑρμηνεύονται ἑλληνιστὶ διὰ τῆς λέξεως ῥάβδος. Ὡς πρὸς τὰ ὑποδήματα, τὰ ἐπιτρεπόμενα εἶναι τὰ σανδάλια, ἤτοι ἐκεῖνα, ὧν χρῆσιν ποιοῦνται οἱ πτωχοί). Ἰδοὺ ὁ ἀπόστολος, οἷον ὁ Ἰησοῦς θέλει αὐτόν. Ὀφείλει δηλ. νὰ ᾖναι ἀγαθός, νὰ δίδῃ ἀμέτρως καὶ νὰ μιμῆται τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ Ἰησοῦ. Γενναιόδωρος ὤν, θὰ ᾖναι καὶ ἀφιλοχερδής. Οὐδεμίαν θὰ ἔχῃ ἐπίγειον μέριμναν, ὡς κεκτημένος τοὺς ἀδιαφθόρους θησαυροὺς τοῦ Θεοῦ. Ἄλλως διὰ τί ν' ἀνησυχήσωσι περὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ βίου. Ὁ Θεὸς διέταξε τὰ πάντα οὕτως ὥστε ὁ ἐργάτης, ὅστις εἶναι ἄξιος τῆς τροφῆς αὐτοῦ, νὰ εὑρίσκῃ αὐτὴν πάντοτε. Ὁ ποιῶν ὠφέλιμον ἔργον εἶναι ἄξιος τῆς ζωῆς καὶ θὰ ζήσῃ ἐκ τῆς προνοίας τοῦ Πατρός. Ὁ ἀπόστολος θὰ ζήσῃ ἐκ τῶν δώρων ἐκείνων, εἰς οὓς θὰ μεταδώσῃ τὸ Εὐαγγέλιον· ταῦτα εἶναι τὰ μόνα, ἅτινα θὰ λάβῃ, καὶ τὰ μόνα, ἅτινα θὰ ζητήσῃ παρ' αὐτῶν· ἀλλ' ὁποία ἔσται ἡ πολιτεία τῶν νέων τούτων στρατιωτῶν; Ὁ Ἰησοῦς ἐδίδαξεν αὐτοὺς ταύτην μετὰ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν· ἐν τῇ πρώτῃ μάλιστα ἀποπείρᾳ τῆς τοῦ Εὐαγγελίου διαδόσεως θέλει νὰ πορεύωνται ἀνὰ δύο, ὥστε νὰ ὑποστηρίζῃ ὁ εἷς τὸν ἄλλον, ἐφ' ᾧ καὶ ἀνὰ δύο παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς ἀναφέρονται. Γνωρίζων δὲ τὰ πάθη τοῦ λαοῦ, τὰ εὐχερῆ μὲν εἰς ἐξέγερσιν, δυσχερῆ δὲ εἰς κατεύνασιν, δὲν ἀποστέλλει αὐτοὺς εἰς τὰς δημοσίους συνελεύσεις τῶν συναγωγῶν οὔτε εἰς τὸ πλῆθος· προϋποτιθέμενος δὲ τοὺς ἀγῶνας, εἰς οὓς θὰ ἐπεδίδοντο, ἀναλαμβάνοντες εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς τὸ γενικὸν κήρυγμα, συνίστησιν αὐτοῖς ἐνέργειαν ταπεινοτέραν, ἠρεμοτέραν, εἶδος ἀτα-

μικῆς ἀποστολικῆς ἐνεργείας, βάσιν καὶ κέντρον ἐχούσης τὴν οἰκογένειαν. «Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιος ἐστιν, κἀκεῖ μείνατε, ἕως ἂν ἐξέλθητε· εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν· καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν, ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. Καὶ ὃς μὴ δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ» (Ματθ. Ι', 11 κ. ἑ. πρβλ. Μάρκου ΣΤ', 10 κ. ἑ., Λουκ. Θ', 4 κ. ἑ.). Ὁ ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἄγγελος εἰρήνης· ὡς ὁ Κύριος αὐτοῦ, ἀγνοεῖ τὴν βίαν καὶ τὴν καταπίεσιν καὶ ἀνήκει εἰς τὴν φυλὴν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν εἰρηνικῶν. Εἶτα ὁ Ἰησοῦς ἤρξατο ζωγραφῶν διὰ ζωηρῶν χρωμάτων τὰς δυσχερείας καὶ τὰ κωλύματα τοῦ προσηλυτισμοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόσμου καὶ νὰ παροτρύνῃ τοὺς μαθητὰς εἰς τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀγῶνος, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ ἐνέργεια αὐτῶν ἔσται ματαία. Καταδεικνύων δὲ τοῖς μαθηταῖς τὰ ἐν τῇ ἀποστολῇ αὐτῶν φοβερά, ἐνεργεῖ μετὰ συνέσεως παιδαγωγοῦ, ἐκατονταπλασιάζοντος τὴν τόλμην. «Ἰδού, εἶπεν αὐτοῖς, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδίδωσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». (Ματθ. Ι', 16, κ. ἑ.). Ἰδοὺ ἡ τύχη τῶν ἀποστόλων, προφητευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ ἐχθρότης τῶν ἀνθρώπων, ἡ σφοδρὰ προσβολή, ἡ καταδίωξις, τὸ μῖσος, ὁ θάνατος, ἰδοὺ τὰ στοιχεῖα τῆς τροχιᾶς τοῦ τε Μεσσίου καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ. Ἡ ζοφερὰ αὕτη εἰκὼν ἐξεφόβησε τὴν μικρὰν φάλαγγα ἢ τοὐλάχιστον ἐξέπληξεν αὐτήν. Τότε δέ, ἀναφερόμενος εἰς τὰς δυσχερείας, τὴν ἀντίδρασιν καὶ τὴν βίαν, ἧς αὐτὸς ἐγένετο ἀντικείμενον καὶ ἥτις ἀνεπτύσσετο καθ' ἡμέραν, εἶπεν αὐτοῖς, ἡ τύχη ἡμῶν εἶναι κοινή, μὴ καλῆτε με διδάσκαλον ἢ Κύριον, ὑφίστασθε καὶ θὰ ὑποστῆτε ὅσα κἀγώ: «Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. Ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται, ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν δεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσον μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς... ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε τῷ φωτὶ καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἀπὸ τῶν δωμάτων» (Διὰ τῶν λόγων τούτων ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ταῖς σχολαῖς κρατοῦσαν συνήθειαν, καθ' ἣν ὁ ἀναγνώστης τοῦ νόμου ἐν ταῖς πρώταις καὶ οἱ ραββῖνοι ἐν ταῖς δευτέραις εἶχον πρὸ αὐτῶν ἀναγνώστην ἢ ἑρμηνέα, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ οὖς ἔλεγον χαμηλῇ τῇ φωνῇ λόγιόν τι ἢ τεμάχιον τοῦ νόμου καὶ οἵτινες ἐπανελάμβανον μεγαλοφώνως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἤκουσαν. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀπὸ τῶν δωμάτων κήρυγμα ὁ Ἰησοῦς ἀναφέρεται ἐνταῦθα εἰς ἄλλην τῶν Ἰουδαίων συνήθειαν, καθ' ἣν τῇ προτεραίᾳ τοῦ σαββάτου ὁ Χαζὰν ἤγγελλεν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ δώματος οἴκου τινὸς τὴν ἔναρξιν τοῦ σαββάτου διὰ τοῦ ἤχου σαλπίγγων ἢ μεγαλοφώνως, ὡς ὁ μουεζίνης πράττει ἀπὸ τοῦ μιναρέ, καλῶν τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχήν). Καὶ δι' ἄλλων λόγων ἐνθαρρύνων αὐτούς, συνίστα αὐτοῖς νὰ μὴ φοβῶνται, ἀλλὰ νὰ παραδίδωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἡ θυσία, ὁ παγκόσμιος νόμος τῆς ζωῆς ἔσται ὁ νόμος τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ λόγος οὗτος τοῦ Ἰησοῦ, ἡ οἰκεία αὕτη συνδιάλεξις μετὰ τῶν μαθητῶν, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις τῶν εὐγγαλιστῶν ἐκτίθεται, δύναται ἴσως νὰ θεωρηθῇ ὡς μνημεῖον τῆς παιδαγωγικῆς αὐτοῦ σοφίας. Τίς

ὑπέρτερος ἀνήρ, τίς ἀρχηγὸς προέτεινέ ποτε εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὑψηλότερον ἰδανικόν; Τὰ μεγάλα πνεύματά εἰσι πάντοτε σχεδὸν ἀνίσχυροι παιδαγωγοί· τὸ ὕψος καὶ ἡ πρωτοτυπία αὐτῶν ἀποτελοῦσι κώλυμα, δὲν δύνανται νὰ ἐπιζήσωσιν ἑαυτῶν. Ὁ Θεὸς ἠρνήθη αὐτοῖς τὴν διαδοχήν· ἀφίνοντες δὲ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους κατέθελξαν καὶ διεφώτισαν ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ καὶ ἐν τῇ μετριότητι, συνεπιφέρουσι μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ τάφῳ τὸ ἀπόρρητον αὐτῶν. Ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου ὡς πρὸς τὸ διαιωνίζεσθαι ἐν τοῖς μαθηταῖς δύο ἔχει ἀφορμάς, τὸ ὑποδεέστερον τῶν μαθητῶν καὶ τὴν ἀδυναμίαν ὡς πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῦ ν' ἀφήσῃ αὐτοῖς τὸ ζῶν αὐτοῦ πνεῦμα. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἀπέφυγε τὰ δύο ταῦτα κωλύματα, διότι μετέδωκε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εἰς ἁπλᾶς καὶ ἀκαλλιεργήτους φύσεις, ἡ δὲ δύναμις αὕτη διεμόρφωσεν αὐτοὺς βαθμηδὸν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ. Οἱ 12 οὗτοι ἀνεχώρησαν εἶτα ἀνὰ δύο κηρύσσοντες, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον αὐτοῦ μετ' ἄλλων μαθητῶν.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην μικρὸν μετὰ τὴν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἀποστολὴν τῶν μαθητῶν, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, καὶ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ πάσχα τοῦ 29, ἐγένετο ἡ θανάτωσις Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ διαταγῇ τοῦ Ἡρώδου. (Ἴδε ΙΩΑΝΝΗΣ καὶ Ματθ. ΙΔ' 1—12, Μάρκ. ΣΤ', 14—29 καὶ Λουκ. Θ', 7—9). Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ προδρόμου τοῦ Ἰησοῦ. Τοιοῦτοι ἄνδρες δὲν δύνανται νὰ περατώσωσι τὸ στάδιον αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ. Ὁ βίαιος θάνατος ἁρμόζει κάλλιον εἰς τοὺς προφήτας, τοὺς ἥρωας τούτους τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς. Ὁ θάνατος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ συνεκίνησε βαθέως τὸν λαὸν ἐν Ἰουδαίᾳ καὶ Γαλιλαίᾳ, ἀλλ' οὐδεμία ἐπῆλθε ταραχή, διότι ἐν μὲν τῇ Ἰουδαίᾳ οἱ πάντες ἔτρεμον ὑπὸ τὴν σκληρὰν χεῖρα τοῦ Πιλάτου, οἱ δὲ μεγιστᾶνες τῆς Γαλιλαίας καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, φίλα τῷ Ἡρώδῃ διακείμενοι, δὲν δυσηρεστήθησαν ἐπὶ τῇ πράξει ταύτῃ πολιτικῆς αὐστηρότητος, ὡς θεωροῦντες τὸν προφήτην ὡς δημόσιον κίνδυνον, ὃν τρόπον καὶ ὁ Ἡρώδης ἐφρόνει, οἱ δὲ Φαρισαῖοι αὐτοὶ δὲν εἶδον ἄνευ ἐνδομύχου εὐαρεσκείας ἐξαφανιζόμενον ἐκεῖνον, ὅστις διεκήρυσσε πρὸ αὐτῶν τὰς πανισχύρους ἀληθείας. Ἡ μνήμη τοῦ Ἰωάννου διετηρήθη μετὰ σεβασμοῦ παρὰ τῷ λαῷ, τὸ δ' ἔγκλημα τοῦ Ἡρώδου δὲν ἐλησμονήθη ὑπ' αὐτοῦ. Πολέμου ἐκραγέντος περὶ μεθοριακοῦ ζητήματος μεταξὺ τοῦ τετράρχου ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραβίας Ἀρέτα ἀφ' ἑτέρου, ὁ στρατὸς τοῦ Ἡρώδου διεμελίσθη, ὁ δὲ λαὸς ἐφώνησε τότε: Ὁ Θεὸς ἐκδικεῖται τὸν φόνον Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Κατά τινα παράδοσιν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου, ἡ Ἡρωδιάς, δεχομένη ἐκ τῶν χειρῶν τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τὴν αἱμοσταγῆ κεφαλὴν τοῦ θύματος, ἐκέντησε διὰ βελονῶν τὴν γλῶσσαν, ἥτις διεμαρτυρήθη κατὰ τοῦ πλημμελήματος αὐτῆς, καὶ διέταξε τὸ σῶμα αὐτοῦ νὰ ριφθῇ εἰς τὰς φάραγγας Μαχεροῦ, ἵνα καταστῇ βορὰ τῶν κυνῶν καὶ τῶν γυπῶν. Οἱ μαθηταί, παραλαβόντες αὐτὸ πρὸς ταφήν, μετέβησαν εἶτα καὶ παρὰ τῷ Ἰησοῦ, ἵν' ἀφηγηθῶσι τὰ γενόμενα. Ἐν τούτοις ὁ Ἰησοῦς εἶχε διαφημισθῇ ὡς προφήτης παρὰ τῷ λαῷ. Ἐπειδὴ δ' ἐπιστεύετο τότε παρά τε τῷ λαῷ καὶ ταῖς σχολαῖς ἡ μετεμψύχωσις, ἤτοι ἡ ἐπιστροφὴ τῶν ψυχῶν τῶν νεκρῶν εἰς τοὺς ζῶντας, ἡ δοξασία αὕτη ἐφηρμόσθη καὶ ὡς πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ὃν ἄλλοι μὲν ἔλεγον ὅτι ἦν ὁ Ἠλίας, ἄλλοι ἀρχαῖος προφήτης καὶ ἄλλοι ὁ ἀποκεφαλισθεὶς Ἰωάννης, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν. Πᾶσαι αὗται αἱ φῆμαι ἔφθασαν καὶ μέχρι τῆς αὐλῆς τοῦ τετράρχου, ἔνθα τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ συνδεδυασμένον μετὰ τοῦ Ἰωάννου διετάραξε τὴν ψυχὴν τοῦ Ἡρώδου, ὅστις ἐν τῇ συγχύσει αὐτοῦ, συμμεριζόμενος τὴν τοῦ πλήθους δεισιδαιμονίαν, ἔλεγεν: Ἰδοὺ εἶναι ὁ Ἰωάννης, οὗτινος τὸν ἀποκεφαλισμὸν διέταξα· ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· τούτου δ' ἕνεκα πράττει θαύματα. Καὶ ὁ Ἡρώδης, τρέμων, ἤθελε νὰ ἴδῃ τὸν Ἰησοῦν. Οἱ 12 μαθηταὶ ἐπιστρέψαντες ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῶν ταξειδίου εὗρον τὸν διδάσκαλον αὐτῶν ἐν Καπερναούμ καὶ διηγήθησαν αὐτῷ τὰ γενόμενα, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τοσοῦτον ἀθρόον προσέβαλλεν, ὥστε ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ δὲν εἶχον καιρὸν οὐδὲ νὰ φάγωσι. Θέλων δὲ νὰ συνδιαλεχθῇ ἰδιαιτέρως μετὰ τῶν μαθητῶν, προσεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς ἀπομεμονωμένον μέρος, ἵνα ἀναπαυθῶσι ταυτοχρόνως ἐπ' ὀλίγον καί, ἐπιβὰς λέμβου μετὰ τῶν μαθητῶν, διέταξεν αὐτοὺς νὰ κωπηλατήσωσι πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην πρὸς τὸ μέρος τῆς Βηθσαϊδᾶς.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

9. Μεσσιακὴ κρίσις ἐν Γαλιλαίᾳ.—Ἡ βορειοανατολικὴ ἀκτὴ τῆς λίμνης Γεννησαρὲτ μεταξὺ τοῦ στομίου τοῦ Ἰορδάνου καὶ τοῦ Τζεμπαριὲ ἀποτελεῖ πεδιάδα, γνωστὴν σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐλ-Βατυχιέ, γόνιμον, ἀρδευομένην καὶ πάντοτε χλοεράν, σχηματίζει δὲ εὐρὺ τρίγωνον, οὗτινος βάσις μὲν εἶναι ἡ λίμνη, αἱ δύο δὲ πλευραὶ ὁ Ἰορδάνης καὶ τὰ ὄρη Γωλάν. Ἡ Βηθσαϊδὰ-Ἰουλιάς, ἥτις δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ Βηθσαϊδᾶς, ἔκειτο ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ τριγώνου ἐν μικρᾷ ἀποστάσει ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας περίπου λεύγης ἀπὸ τῆς λίμνης ἐπὶ λόφου. Ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως σώζεται μόνον ὁ λόφος Ἐλ-Τέλ, ἐφ' οὗ ἦτο ἐκτισμένη ὡς καὶ ἄμορφα ἐρείπια. Οἱ τεθραυσμένοι λίθοι ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῶν Βεδουΐνων εἰς κατασκευὴν τῶν καλυβῶν αὐτῶν. Μάτην ἀναζητεῖται τὸ ἴχνος τοῦ μαυσωλείου τοῦ Φιλίππου τετράρχου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντίπα, ὅστις Φίλιππος ἠθέλησε νὰ ταφῇ ἐν Ἰουλιάδι. Καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ τετράρχου ἐλησμονήθη, ἀλλ' οἱ ἰθαγενεῖς γινώσκουσι τὸ τοῦ Ἰησοῦ καὶ δεικνύουσι πλησίον τῆς πηγῆς τοῦ Ἐλ-Τὲλ γιγαντιῶδες δένδρον, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὁποίου ἐκάθησε, λέγουσιν, ὁ Ἰησοῦς. Ὁ Ἰησοῦς ἠθέλησε ν' ἀποχωρήσῃ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς ταύτην ἰδίως τὴν πεδιάδα καὶ τοὺς ἐρήμους λόφους, οἵτινες γειτνιάζουσι τῇ Βηθσαϊδᾷ. Ἐκ Καπερναοὺμ μέχρι τῆς κάτω ἀκτῆς τῆς Γαυλωνίτιδος ὁ διάπλους τῆς λίμνης τελεῖται ἐντὸς μιᾶς ὥρας. Πιθανὸν δὲ εἶναι ὅτι ἡ τὸν Ἰησοῦν φέρουσα λέμβος προσωρμίσθη οὐ μακρὰν τῆς ἐνεστώσης θέσεως Δούκα. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἰησοῦ παρατηρηθεῖσα προύκάλεσε μεγάλην συρροὴν λαοῦ, ὁ δ' Ἰησοῦς, καίπερ εἰς τὸ ὄρος διευθυνόμενος καὶ τὴν στιγμιαίαν ἀπομόνωσιν ἐπιθυμῶν, ὑπεχώρησεν ὅμως πρὸ τοῦ συρρέοντος πλήθους καὶ ὑπεδέξατο τοὺς πάντας (Ματθ. ΙΔ', 13—21, Μάρκ. Η', 1—9, Λουκ. 11—18 Ἰωάννου ΣΤ', 1—14). Ἐκεῖ ἤρξατο ὁμιλῶν περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ λόφου, εἰς ὃν εἶχεν ἀποχωρήσει, σύρων καὶ τὰ πλήθη ὄπισθεν αὐτοῦ. Ἡ ἑσπέρα ἐπῆλθεν ἀπαρατήρητος καί, τῶν μαθητῶν δηλωσάντων αὐτῷ ὅτι ἔδει ν' ἀπολυθῶσιν οἱ ὄχλοι, ἵνα ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα, ὁ Ἰησοῦς εἶπε: «Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν», μεθ' ὃ ἐτέλεσε τὸ θαῦμα ἐκεῖνο, καθ' ὃ ἐκ πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων πεντακισχίλιοι ἐχορτάσθησαν ψυχαὶ ἄνευ τῶν γυναικοπαίδων καὶ συνελέγησαν καὶ 12 κόφινοι περισσευμάτων, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις τῶν εὐαγγελιστῶν ἀναφέρεται. Οὕτως ὁ ἀποκρούσας ὡς εἰσήγησιν πειρασμοῦ τὴν μεταβολὴν τῶν λίθων εἰς ἄρτους, ἵνα τραφῇ, δὲν ἐδίστασε νὰ τελέσῃ τὸ θαῦμα αὐτὸ ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὑφ' οὗ περιεκυκλοῦτο. Τὸ θαῦμα τοῦτο ἦτο τὸ δημοτικώτατον τῶν ὅσα ἔπραξεν ὁ Ἰησοῦς. Δὲν ἀπηυθύνετο εἰς ἕνα μόνον ἄτομον, ὡς συνέβαινε παρὰ τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον τὸ πλῆθος. Τὰ ἄνευ τροφῶν πλήθη ἀπεικονίζουσι τὴν πεινασμένην ἀνθρωπότητα. Ἡ τροφὴ εἶναι ὁ Θεός. Ὁ Ἰησοῦς προσελκύει τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν ἔρημον τοῦ κόσμου, παρέχει αὐτοῖς τάξιν καὶ εἰρήνην καὶ καταπραΰνει τὴν πεῖναν αὐτῆς· ἡ οὐρανία τροφὴ πολλαπλασιάζεται ἐν χερσὶν αὐτοῦ καὶ ἐκλέγει ἀποστόλους, ἵνα διανείμωσιν αὐτὴν μετ' ἀνεξαντλήτου γενναιοδωρίας καὶ δυνάμεως. Καὶ οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ ἀφηγοῦνται τὸ θαῦμα τοῦτο· παρὰ τὰς διαφορὰς δὲ αὐτῶν ἀντὶ ν' ἀντιφάσκωσι, συμπληροῦσι μᾶλλον ἀλλήλους· ἐὰν δέ τινες ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαφορῶν καὶ ἐκ παραπλησίων θαυμάτων ἐν τῇ Παλαιᾷ γραφῇ προβαίνοντες (Ἔξοδ. ΙΣΤ', Δευτερ. ΙΑ', Α'. Βασιλ. ΙΖ', Β', Βασιλ. Δ)', θεωρήσωσι τοῦτο ὡς στερούμενον ἱστορικῆς πραγματικότητος, αἱ ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσαι λεπταὶ λεπτομέρειαι αἴρουσιν ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν περὶ μύθου ὑπόθεσιν. Ἄλλως διατί ν' ἀναφέρωνται ὑπὸ πάντων 5 ἄρτοι, διατί 2 ἰχθύες καὶ διατί ἰχθύες ἐν γένει, διατί πεντακισχίλια πρόσωπα, διὰ τί ὅμιλοι ἀνὰ 50, διὰ τί 12 κοφίνια κλπ; Μεταξὺ τῆς ὑποθέσεως λεπτομεροῦς φαντασιώδους ἀφηγήσεως, ἀπὸ σκοποῦ γενομένης, καὶ πραγματικοῦ γεγονότος ὁ ἱστορικός, ὅστις δὲν περιφρονεῖ τὴν ρητὴν μαρτυρίαν τῶν ἐγγράφων καὶ ὅστις δὲν διαχωρίζει διὰ φιλοσοφικῶν σκέψεων τὴν πραγματικότητα ἀπὸ τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ, οὐδέποτε θὰ ὁϊστάσῃ. Ἡ ἐρημία τῆς Βηθσαϊδᾶς μετὰ τὸ θαῦμα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων ἀντήχησεν ἐκ τῆς φωνῆς: Ἰδοὺ ὁ ἀναμενόμενος προφήτης ὁ ἐρχόμενος, ἐκεῖνος ὃν ἤγγειλεν ὁ Μωϋσῆς, ἰδοὺ ὁ Υἱὸς τοῦ Δαβίδ. Ἡ τοιαύτη τοῦ λαοῦ ἀνευφημία, ἥτις φαίνεται ὡς θρίαμβος τοῦ Ἰησοῦ, ἀπετέλεσε

πράγματι τὸν φοβερώτερον κίνδυνον τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Οἱ φιλοπόλεμοι οὗτοι Γαλιλαῖοι ἐπεθύμουν ἔνοπλον ἀρχηγόν. κατακτητήν, σωτῆρα. Τὸ πολιτικὸν πάθος ἐξῆψεν αὐτοὺς καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ ἐνθουσιασμὸς αὐτῶν παρωξύνθη· διεγείραντες λοιπὸν ἀλλήλους, συνεφώνησαν ν' ἁρπάσωσι τὸν Ἰησοῦν, ν' ἀγάγωσιν αὐτὸν ἴσως εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ νὰ ἀνακηρύξωσιν αὐτὸν βασιλέα ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. Ἡ στιγμὴ ἦτο κρίσιμος. Ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἀπήρχετο ἀμέσως μετὰ τῶν μαθητῶν, ἵνα λυτρωθῇ, τὸ κίνημα θὰ ἠπείλει νὰ ἐπεκταθῇ μᾶλλον ἐν Γαλιλαίᾳ, ἐὰν δὲ πάλιν ἔμενεν ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους, θὰ ἐξετίθετο μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὰ κινήματα αὐτοῦ. Ἰδὼν λοιπὸν τὸν κίνδυνον καὶ «Γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτόν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα», μετ' ἀποφασιστικότητος. ἥτις δὲν ἐγίνωσκεν οὔτε βραδύτητα, οὔτε ἀβεβαιότητα, ἔσωσε πρῶτον τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Κατέπεισε λοιπὸν αὐτοὺς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν λέμβον καὶ νὰ ἀναχωρήσωσι πρὸ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Γαλιλαίᾳ Βηθσαϊδάν, μέχρις ὅτου ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἐνῷ δὲ διελύετο τὸ πλῆθος, ἐκεῖνος ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, ἵνα προσευχηθῇ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθε σφοδρὸς ἄνεμος καὶ ἡ διατάραξις τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης. τοῦθ' ὅπερ προὐκάλεσε τὸ νέον τοῦ Ἰησοῦ θαῦμα, περιπατήσαντος ἐπὶ τῆς θαλάσσης, πλησιάσαντος εἰς τὴν λέμβον καὶ ἐπιρρώσαντος τὸν Πέτρον ἐπὶ τῇ πίστει (Ματθ. ΙΔ', 24—34, Λουκ. Θ'). Ἡ λέμβος αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν κυμάτων συνταρασσομένη, ἡ τοὺς μαθητὰς φέρουσα καὶ ἡ ὀφείλουσα παρὰ τοὺς ἐναντίους ἀνέμους νὰ διαπλεύσῃ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἀκτήν, εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου. Ἐνῷ ἐν τῇ δυτικῇ ὄχθῃ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ πεδίου Γεννησὰρ οἱ μαθηταὶ ἐλάτρευον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ἀνατολικῇ ὄχθῃ τῆς Βηθσαϊδᾶς, ὅθεν ἀνεχώρησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶχε συρρεύσει τὸ πλῆθος τὴν ἐπιοῦσαν· καὶ ἐπειδὴ εἶχε παρατηρήσει ὅτι μία λέμβος εὑρίσκετο ἐν τῇ ὄχθῃ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶχεν εἰσέλθει εἰς αὐτὴν καὶ ὅτι οἱ μαθηταὶ εἶχον ἀναχωρήσει ἄνευ αὐτοῦ, ἤλπιζον ν' ἀνεύρωσιν αὐτόν. Ἐν τούτοις ἡ συνωμοσία τοῦ ν' ἀνακηρύξωσιν αὐτὸν βασιλέα δὲν διελύθη κατὰ τὴν νύκτα. Οἱ στασιασταὶ ἐζήτουν τὸν Ἰησοῦν, ὃν μὴ εὑρίσκοντες ἀνέβησαν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἦλθον εἰς Καπερναούμ. Πράγματι ἐν τῇ ἑτέρᾳ ὄχθῃ τῆς λίμνης, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἰησοῦς ἐπανήρχετο μετὰ τῶν μαθητῶν ἐκ Βηθσαϊδᾶς, ἡ συνάντησις ἐγένετο. Ἐπέστη πλέον ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἔδει ν' ἀποκαλυφθῇ πληρέστατα ἡ ἀλήθεια· τοῦτο καὶ ἐγένετο, ὡς ἀναφέρεται παρὰ τῷ τετάρτῳ εὐαγγελιστῇ (Ἰωάν. ΣΤ', 25 κ. ἑ.). Ὁ Ἰησοῦς καταδείκνυται ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ θειότητι αὐτοῦ. «Τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος»· νὰ πιστεύσητε· αὕτη εἶναι ἡ λέξις, ἥτις περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὁλόκληρον τὸ ἀπόρρητον τοῦ αἰωνίου αὐτοῦ βίου. Ὁ Ἰησοῦς κηρύσσεται πλέον ὁ μόνος ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ. «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ διψήσῃ πώποτε». Ὁ Ἰησοῦς, ἐπιβεβαιῶν τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, διεξεδίκει μίαν τῶν δημοτικωτέρων ἰδιοτήτων τοῦ Μεσσίου καὶ ἀνεκάλει τὴν ὥραν τοῦ τελικοῦ αὐτοῦ θριάμβου. Οὐδέποτε πρότερον ἐτήρησε παραπλησίαν ἐκφραστικὴν γλῶσσαν, ἡ ἐπιμονὴ ὅμως τοῦ λαοῦ, ἀποπλανωμένου ὑπὸ τῶν προλήψεων αὐτοῦ ἀναφορικῶς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Μεσσίου, ἐξηγεῖ τὸ ὕφος τοιαύτης γλώσσης, ἧς ἡ αὐθεντικότης προσκτᾶται οὕτως ἀναντίρρητον ἀξίαν. Ἡ ἀλήθεια διεγείρει τοὺς ἀποπλανωμένους ἀπ' αὐτῆς, οἵτινες καὶ ἀπέκρουσαν αὐτήν· τούτου ἕνεκεν, ὅτε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ», οἱ Ἰουδαῖοι ἐγόγγυζον λέγοντες· «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα»; Ὅτε δὲ προσέθηκεν· «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν . . .» καὶ «ὁ ἄρτος δέ, ὃν ἐγὼ δώσω ἡ σάρξ μού ἐστιν», ὁ ἐξερεθισμὸς ἀνῆλθεν εἰς τὸ κατακόρυφον, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔλεγον «πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν;» ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐπιτείνων τὴν ἔκπληξιν αὐτῶν ἔλεγεν· «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον». Ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα δὲν γινώσκει ῥῆμα ἐκπληκτικώτερον ὡς ἐκ τοῦ βάθους τῆς ἐννοίας. Περατῶν δὲ τὴν σκηνὴν ταύτην, ἐπεκύρωσεν ἐκ νέου τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ διὰ τῶν λόγων τούτων, οἵτινες ἑρμηνεύουσιν ὁλόκληρον αὐτόν; Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-

ΔΙΟΧΕΒΡΙΟΣΙΚΗ

δάς· οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον, ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα». Τὰ λόγια ταῦτα ἐλέχθησαν ἐν ἐπισήμῳ ὁμηγύρει ἐν πλήρει συναγωγῇ ἐν αὐτῇ τῇ Καπερναούμ. Οἱ λόγοι οὗτοι οὓς τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον χαρακτηριστικῶς συνοψίζει προὐκάλεσαν ἀληθῆ τρικυμίαν. Ὁ δὲ ὑπ' αὐτῶν γενόμενος κλονισμός, ἡ ἀπολυθεῖσα θύελλα τοιαύτην εἶχε σφοδρότητα καὶ πολλοὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, οἱ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ ζῶντες ὑπ' αὐτῆς ἀνετράπησαν. Βλέπων ὅμως ὅτι σκληρὰ ἐφάνησαν τὰ λόγια ταῦτα καὶ ὑποδεικνύων τὸν μέλλοντα αὐτοῦ θριάμβον εἶπε: «Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα, ὅπου ἦν τὸ πρότερον», θὰ πιστεύσητε τότε; Ἔκτοτε πολλοὶ τῶν μαθητῶν, ὑποχωροῦντες εἰς τὸ κίνημα, ὅπερ ἀπεμάκρυνε τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ ὄγκου τοῦ ὄχλου, ἀπεσύρθησαν καὶ δὲν περιεπάτουν πλέον μετ' αὐτοῦ. Τοῦτο βεβαίως ἐλύπει τὸν Ἰησοῦν, φαινόμενον ὡς προδοσία, μία ὅμως σκέψις παρηγόρει αὐτόν. Ἐν τῇ ῥήξει ταύτῃ καθεώρα τὸν ἀναγκαῖον εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ καθαρισμόν, ἐφ' ᾧ καί, πρὸς τοὺς 12 στραφείς, εἶπε: «Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;» Ἡ ἀπάντησις τοῦ Πέτρου, δηλώσαντος τὴν πίστιν τῶν μαθητῶν, συνεκίνησε τὸν Ἰησοῦν, ὅστις ὅμως δὲν ἐδέξατο αὐτὴν ἀπολύτως, διότι Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην, ἔχων ὑπ' ὄψιν, προσέθηκεν: «Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς 12 ἐξελεξάμην; καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστι».

10. Περιοδεία τοῦ Ἰησοῦ ἐν τοῖς ὁρίοις Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ διὰ τῆς Δεκαπόλεως.—Μετὰ τὴν κρίσιν, αἱ περιπέτειαι τῆς ὁποίας ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, πᾶς τις δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν ἐν Γαλιλαίᾳ θέσιν τοῦ Ἰησοῦ. Ὁλαός, ἀθρόος καὶ τετυφλωμένος ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν προλήψεων, ἀρνεῖται ν' ἀκολουθήσῃ αὐτῷ καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν, ἡ πνευματικότης τῆς ὁποίας ἀπογοητεύει αὐτόν· πολλοὶ τῶν μαθητῶν ἐγκατέλιπον αὐτὸν σκανδαλισθέντες, οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἐγγράμματοι ἐξακολουθοῦσι κατασκοπεύοντες αὐτόν, καταδιώκοντες καὶ ὑποτιμῶντες καὶ ὁ τετράρχης ἐπιβλέπει αὐτὸν καὶ ἀπειλεῖ. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν εἶχε τὰ πάντα νὰ φοβῆται ἐκ μέρους ἐκείνου, ὅστις ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην καὶ ὅστις ἐν τῇ ταραχῇ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ἐφαντάσθη αὐτὸν ἀναζήσαντα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ. Περὶ τὸν Ἰησοῦν ἔμειναν μόνον οἱ 12 καὶ εὐάριθμοι ἄλλοι μαθηταί. Ὁ ἀγὼν ἀνθρωπίνως ἀπώλετο. Τρεῖς πόλεις τῆς Γαλιλαίας ἦσαν ἀντικείμενον τοῦ ἐνθέρμου ζήλου τοῦ προφήτου, ἡ Χοραζίν, ἡ Βηθσαϊδὰ καὶ ἡ Καπερναούμ, αὗται δὲ τοὐλάχιστον φαίνεται ὅτι ὤφειλον νὰ δώσωσι τὸ παράδειγμα καὶ ἐκπλήξωσι τὰς ἄλλας διὰ τῆς λάμψεως τῆς εἰς τὰ διδάγματα τοῦ Ἰησοῦ προσχωρήσεως αὐτῶν. Ἐν τούτοις αὗται δὲν εἶχον ἐπιστρέψει, τοιαύτη δὲ σκληρότης ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ τὴν φωνὴν ἐκείνην θλίψεως καὶ ἀγανακτήσεως, ὡς ἐκτίθεται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Ματθαίου: «Οὐαί σοι Χοραζίν, οὐαί σοι Βηθσαϊδάν» κλπ. (Ματθ. ΙΑ', 21 κ. ἑ.). Καὶ μολαταῦτα οὐδεμίαν ἐξήνεγκε λέξιν πικρίας κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας τῆς ἀγωνίας, καθ' ἃς ἔβλεπε πρὸ αὐτοῦ ἀγνωμοσύνην καὶ ἀπιστίαν, ἀλλ' ἐζήτει ἐν τῇ θελήσει τοῦ Πατρὸς ἄσυλον ἐναντίον τῆς πονηρίας τῶν ἀνθρώπων. (Ματθ. ΙΑ', 25 κ. ἑ.). Ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τῆς ἀνησυχίας, τῆς ἀθλιότητος καὶ τῆς ἀνυπομονησίας αὐτῶν ἐμάλασσε τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ παρώτρυνεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔκφρασιν τῶν ἑξῆς ῥημάτων: «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» κλπ. (Ματθ. ΙΑ', 28 κ. ἑ.). Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ στιγμῇ, καθ' ἣν ὁ λαὸς ἐπεδείκνυτο ἀντίπαλος τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ, ὁ τελευταῖος ἐθεράπευεν ἀσθενεῖς καὶ ἐπεδείκνυτο ἐν γένει ἄμετρον συμπάθειαν. Ἡ πεδιὰς τοῦ Γεννησάρ, ἐν τοῖς πέριξ τῆς Βηθσαϊδᾶς, κατεκλύσθη ὑπὸ τῶν εὐεργετημάτων αὐτοῦ· ἐκομίζοντο αὐτῷ πάντες οἱ πάσχοντες καὶ ἐθεραπεύοντο ἐγγίζοντες μόνον τὸ κράσπεδον αὐτοῦ (Ματθ. ΙΔ', 34 κ. ἑ. Μαρκ. ΣΤ', 53 κ. ἑ.). Ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ κρίσεως—ἡμέρας τινὰς μετὰ τὸ πάσχα τοῦ ἔτους 29—μέχρι τοῦ σεπτεμ., ὅτε ἀποφασιστικῶς ἐχώρησε πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὁ Ἰησοῦς βραχείας μόνον ποιεῖται ἐπισκέψεις εἰς Γαλιλαίαν καὶ Καπερναούμ. Τὰ εὐαγγέλια δὲν δεικνύουσιν αὐτὸν πλέον ὡς κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας, προσελκύοντα τὰ πλήθη καὶ ἐκτιθέμενον ἐν παραβολαῖς τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἐν σιγῇ ὁ Ἰησοῦς χωρεῖ εἰς τὰ μεθόρια τῆς χώρας τῆς Γαλιλαίας ἐν τοῖς πέριξ τῶν χωρῶν

τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος· ἐπισκέπτεται τὴν Δεκάπολιν, προσεγγίζει εἰς τὰ Μάγδαλα καὶ ἀναχωρεῖ πάλιν ἐκεῖθεν εἰς τὴν τετραρχίαν τοῦ Ἡρῴδου Φιλίππου, διερχόμενος διὰ τῆς Ἰουλιάδος-Βησθαϊδᾶς. Τὴν Γαλιλαίαν διῆλθε μόνον κατόπιν τῶν περιοδειῶν τούτων καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Καπερναούμ, ἵνα ἐγκαταλίπῃ πλέον αὐτὴν διὰ παντός. Καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Καπερναούμ, ἵνα μεταβῇ εἰς τὰς γείτονας τῆς Τύρου καὶ τῆς Σιδῶνος χώρας, συνηντήθη μετὰ τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Γραμματέων, οἵτινες ὑπέστρεψαν ἐξ Ἱεροσολύμων, ὅπου ἐώρτασαν τὸ Πάσχα (Ματθ. ΙΕ', Μάρκ. Ζ'). Ἰδόντες δὲ ἐνίους τῶν μαθητῶν κόπτοντας ἐν τῇ τραπέζῃ τὸν ἄρτον, πρὶν ἢ τὰς χεῖρας νίψωσιν, ἐχρησιμοποίησαν τοῦτο ὡς ἀφορμὴν ἐπιθέσεως, διότι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις οἱ παραβαίνοντες τὴν τοιαύτην τελετὴν τοῦ ἐξαγνισμοῦ ἀφωρίζοντο ὑπὸ τοῦ Σανχεδρίν. Ἐὰν μάλιστα ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ παρὰ τοῖς φανατικοῖς τηρούμεναι διαφοραὶ τοῦ νιψίματος, ἀπὸ τοῦ ἐξαγνισμοῦ καὶ τῆς καταδύσεως, τοῦ πρώτου ὕδατος ἀπὸ τοῦ δευτέρου ὕδατος, ἡ ἔξις τοῦ προχωρεῖν κατὰ 4,000 βήματα, ἵνα προμηθευθῶσι τὸ ἀναγκαιοῦν ὕδωρ, καὶ ἡ διδασκαλία ἑνὸς τῶν ἀρχαίων ραββίνων, καθ' ἣν ἔδει ν' ἀποθάνῃ τις μᾶλλον ἢ νὰ παραβῇ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὴν παράδοσιν τῶν ἀρχαίων, ἐάν τις, λέγομεν, πάσας ταύτας τὰς λεπτομερείας ὑπ' ὄψιν λάβῃ, θὰ κατανοήσῃ ὁποίαν ἀγανάκτησιν ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ἡ παράβασις τῶν τοιούτων ἔξεων. Ἀλλ' οἱ μαθηταὶ ἠκολούθουν φυσικῶς τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ παρημέλουν τὸ νίψιμον πρὸ τοῦ γεύματος. Ἡ τοιαύτη δὲ διαγωγὴ ἐσκανδάλισε τοὺς Φαρισαίους, οἵτινες καὶ προσελθόντες εἶπον τῷ Ἰησοῦ· «Διατί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν». Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐτοῖς διὰ τρόπου, φιμοῦντος τὰ στόματα αὐτῶν (Ματθ. αὐτ.), μεθ' ὃ προσετίθει: «Ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων: Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματαν ἀνθρώπων». Πάραυτα προσεκάλεσε τὸν λαόν, ἵνα διδάξῃ αὐτὸν καὶ ἀποκαλύψῃ τὴν ὑποκρισίαν τῶν ἀναξίων τούτων διδασκάλων. «Ἀκούετε καὶ συνίετε, εἶπεν· οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον». Ἅμα δὲ ὡς οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἐσκανδαλίσθησαν ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις, ἀφήσατε αὐτούς, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται. Ὁ Ἰησοῦς προεκήρυσε οὕτως ἐνώπιον τῶν Φαρισαίων τὴν ματαιότητα τῶν συνηθειῶν αὐτῶν καὶ τὴν ὑποκρισίαν τῶν τύπων, οἷς ἐχρῶντο.

Συνεπείᾳ τῆς ῥήξεως ταύτης, καθ' ἣν ἅπαξ ἔτι κατεδείχθη ἡ τύφλωσις καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ προθυμία αὐτῶν τοῦ σκανδαλίζεσθαι, ἠγέρθη καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὰ μεθόρια τῆς Φοινίκης (Ματθ. ΙΕ', 21 κ. ἑ, Μάρκ. Ζ', 24 κ. ἑ.). Ἄγνωστον διὰ τίνων ὁδῶν διῆλθε καὶ ἐν τίσι πόλεσιν ἢ κώμαις διέμεινε· μία μόνη λεπτομέρεια, ἀναφερομένη παρὰ τῷ Μάρκῳ, καταδείκνυσι τὴν πρόθεσιν τοῦ διδασκάλου κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ ἀποστολικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας τοῦ ν' ἀποφύγῃ τὸν θόρυβον τοῦ πλήθους καὶ νὰ καταπραΰνῃ τὰ πνεύματα. Εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον ἐν ᾧ ἐφιλοξενήθη διέταξε νὰ τηρηθῇ σιγὴ περὶ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ πέριξ ἐθνικοὶ ἔγνωσαν πάραυτα τὴν αὐτόσε ἔλευσιν αὐτοῦ. Τότε ἐγένετο καὶ τὸ θαῦμα τῆς Χαναναίας, ἧς τὴν θυγατέρα, δαιμονιζομένην, ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευσεν. Ἐν ταῖς προθέσεσι τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Χριστοῦ ἐνέκειτο πρῶτον ὁ ἐκλεγμένος λαός, ἤτοι ὁ τοῦ Ἰσραήλ, νὰ δεχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλ' ἤδη ἐπῆλθε καὶ ἡ σειρὰ τῶν ἐθνικῶν, ἡ δὲ Χαναναία ἀντεπροσώπευεν αὐτούς. Παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἐθνικοῖς θὰ ὑπάρξῃ ἰσότης πίστεως. Ἄγνωστον ὁπόσον διῆρκεσεν ἡ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Φοινίκης περιοδεία τοῦ Ἰησοῦ. Τὰ Εὐαγγέλια δὲν διέσωσαν ἐπακριβῶς ὁριστικὰς λεπτομερείας, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ παράδοσις σιγᾷ· μόνον περὶ τὸ Τζεμπελ-Σεϊδ δείκνυται πηγή, ὅπου ἀνεπαύθη, ὡς λέγεται, ὁ Ἰησοῦς· αὕτη ἀποτελεῖ τὸ ἔσχατον ὅριον τῆς εἰς τὴν βόρειον Γαλιλαίαν ἐκδρομῆς αὐτοῦ· ὁ Ἰησοῦς, ἀναχωρῶν ἐκ τῶν ὁρίων τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἐπανῆλθεν εἰς

τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Γεννησαρὲτ διὰ μέσου τῆς Δεκαπόλεως (Ματθ. ΙΕ′, 29, Μάρκου Ζ′ 31). Ἡ Δεκάπολις, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος φαίνεται, ἀπετέλει ὁμοσπονδίαν τῶν κυριωτέρων πόλεων· ἄγνωστα ὅμως τὰ ὀνόματα πολλῶν αὐτῶν καὶ ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν θέσις. Τὰ εὐαγγέλια, συχνάκις μνείαν ταύτης ποιούμενα, παριστῶσιν αὐτὴν ὡς γνωστήν, ἐφ' ᾧ καὶ οὐδεμίαν παρέχουσιν ἀκριβῆ λεπτομέρειαν. Ἡ θέσις ὅμως αὐτῶν καὶ τὰ ὀνόματα ἀναφέρονται ὁπωσδήποτε παρὰ τῷ Πλινίῳ ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ (βιβλ. Ε′, κεφ. ΙΙΙ′) καὶ τῷ Ἰωτήπῳ ἐν τῇ βιογραφίᾳ αὐτοῦ (Vita, 71, 73). Ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων τούτων ἦτο τὸ πλεῖστον συροελληνικὸς ἢ φοινικικός. Τὸ Ἰουδαϊκὸν στοιχεῖον ἐσπάνιζεν. Ὁπωσδήποτε ἡ Δεκάπολις ἀνῆκε κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ραββίνων εἰς τὴν χώραν τοῦ Ἰσραήλ. Μολονότι δὲ ἀπέρευγεν ὁ Ἰησοῦς τὸ πλῆθος, ἔβλεπεν ὅμως αὐτὸ συρρέον καὶ αὐξανόμενον καὶ πανταχόθεν κομιζομένους αὐτῷ τυφλούς, βωβούς, κωφοὺς καὶ παντοειδεῖς ἀσθενεῖς χάριν θεραπείας· καὶ ἐθεραπεύοντο οὗτοι καὶ ἐξύμνουν τὸν Θεόν. Ὁ Μάρκος ἰδίᾳ (Ζ′, 32—37) ἀναφέρει λεπτομερῶς ἓν τῶν θαυμάτων τοιαύτης θεραπείας κωφοῦ μογιλάλου, εἰς τὰ ὦτα τοῦ ὁποίου ὁ Ἰησοῦς ἔθηκε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ καὶ εἶτα, πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέναξε καὶ εἶπεν αὐτῷ: Ἐφφαθά, ὅτι διανοίχθητι, ὅτε καὶ διηνοίχθησαν αἱ ἀκοαὶ αὐτοῦ καὶ ἐλύθη ἡ γλῶσσα καὶ ἐλάλει. Εὐνόητον ὅτι ὅσον ἐπέβαλε σιγήν, τόσον ἡ φήμη τῶν θαυμάτων αὐτοῦ διεδίδετο. Μετά τινας ἡμέρας, ἐξακολουθῶν τὴν περιοδείαν αὐτοῦ, εἶδε πάλιν ἑαυτὸν περικυκλούμενον ὑπὸ πλήθους, ὅτε καὶ ἐπελέσθη νέον θαῦμα, καθ' ὃ δι' ἑπτὰ ἄρτων καὶ ὀλίγων ἰχθυδίων ἐχορτάσθησαν περὶ τὰ τετρακισχίλια ἄτομα, ἐξαιρέσει τῶν γυναικοπαίδων, ἐναπομεινάντων καὶ περισσευμάτων, ἅτινα ἐπλήρωσαν ἑπτὰ κάνιστρα (Ματθ. ΙΕ′, 32 κ. ἑ., Μάρκ. Η′, 1—10). Ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἐπιβὰς λέμβου ἦλθεν εἰς τὴν χώραν Δαλμανουθᾶ*. Ἡ διάρκεια τῆς ἐν Δεκαπόλει διαμονῆς καὶ τοῦ αὐτόθι βίου αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ἡμιεθνικοῦ ἐκείνου λαοῦ ἔμεινεν ἄγνωστος. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δύο θαυμάτων οὐδὲν ἄλλο τὰ εὐαγγέλια διέσωσαν. Ὁ Ἰησοῦς διῆλθε μόνον διὰ τῆς χώρας, ἡ δὲ εἰς Μάγδαλα ἄφιξις αὐτοῦ οὐ μακρὰν τῆς Βησθαϊδᾶς καὶ τῆς Καπερναούμ πάραυτα παρετηρήθη. Ἀπὸ τῶν τελευταίων αὐτοῦ λόγων ἐν τῇ συναγωγῇ τῆς Καπερναούμ τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος καὶ ὁ ἐξερεθισμὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ δὲν εἶχον κατασιγασθῇ, οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι ὑπετίμων ὡς συνήθως καὶ εἰς πονηρὰ ἀπέδιδον πνεύματα τὰ θαύματα αὐτοῦ. Πολλοὶ τῶν Φαρισαίων, εἰλικρίνειαν προσποιούμενοι, ἦλθον πρὸς αὐτὸν καὶ παρεκάλουν νὰ δείξῃ αὐτοῖς σημεῖον (Ματθ. ΙΣΤ′, Μάρκ. Η′ 11, κ. ἑ., Λουκ. ΙΒ′ 54 κ. ἑ.). Ὁ Ἰησοῦς, τὴν ὑποκρισίαν αὐτῶν καταμοῦν, εἶπεν: «Ὀψίας γενομένης, λέγετε Εὐδία· πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός· καὶ πρωΐ, Σήμερον χειμών· πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ». Ὁ χρόνος πλήρης σημείων· οἱ χρησμοὶ τῶν προφητῶν δὲν ἐξεπληροῦντο; τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ δὲν ἀνταπεκρίνοντο εἰς πᾶν ὅτι οἱ προφῆται ἀνήγγειλαν περὶ τοῦ Μεσσίου; Καὶ ὅμως οἱ τοῦ Ἰσραὴλ διδάσκαλοι ἐζήτουν καὶ ἄλλο σημεῖον, ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγων αὐτοῖς: «Καὶ σημεῖον, οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰμὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου», ὑπεσήμαινε διὰ τῶν λόγων τούτων τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐκ τοῦ τάφου ἀνέγερσιν αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἀπέπεμψεν αὐτούς, μὴ ἔχων τι νὰ πράξῃ μετὰ τῶν σοφιστῶν· πρὸς

---

* Ἐκ τῆς χώρας ταύτης οὐδὲν διασώζεται· πιθανῶς ἔκειτο οὐ μακρὰν τοῦ Μετζδὲλ εἰς τὸ μεσημβρινὸν ἄκρον τοῦ πεδίου Γεννησάρ. Κατά τινας συγγραφεῖς ἡ Δαλμανουθᾶ ἐσήμαινε τὴν χώραν, εἰς ἣν ἡ Βηθλεὲμ ἀνῆκε, μολονότι οὐδὲν χωρίον ἢ πόλις ἐφερέ ποτε τὸ ὄνομα Δαλμανουθᾶ ἢ Εὐφράτα. Ὡς πρὸς τὸ Μαγεδὰν ἢ Μάγδαλα, ἐσφαλμένον θὰ ἦτο νὰ ταχθῇ ἡ πόλις αὕτη ἐν τῇ ἀνατολικῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης. Ὁ Εὐσέβιος ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ αὐτοῦ ποιεῖται μὲν μνείαν χώρας τινὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Μαγεδὰν παρὰ τὴν Γέρασαν ἢ Κέρσαν, ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἀποδείκνυσι μόνον ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Εὐσεβίου ἄλλη τις πόλις Μαγεδὰν ἢ Μιγδὰλ διακεκριμένη ἀπ' ἐκείνης, εἰς ἣν μετέβη ὁ Ἰησοῦς μετὰ τὸν δεύτερον πολλαπλασιασμὸν τῶν ἄρτων.

τοὺς μαθητὰς δ' αὐτοῦ ἀποτεινόμενος, εἶπεν: «Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων», ἐννοῶν τὴν ἀποχὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν τελευταίων τούτων, τοῦθ' ὅπερ οἱ μαθηταὶ δὲν ἐνόησαν κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἀντελήφθησαν τῆς ἐννοίας. Διαπλεύσαντες τὴν λίμνης ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ ἀφίκοντο εἰς Βηθσαϊδάν (Ματθ. Θ'). ἐκεῖ ἐθεράπευσε τυφλόν, ἀλείψας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ διὰ στέλου καὶ ἐπιθέσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Ἡ θεραπεία αὕτη τοῦ τυφλοῦ τῆς Βηθσαϊδᾶς εἶναι τὸ ζῶν σύμβολον τῆς προοδευτικῆς ἐνεργείας, τοῦ Ἰησοῦ, ἄγοντος εἰς τὸ φῶς ἐκείνους, οἵτινες δὲν βλέπουσι τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ.

11. Ὁ μέλλων θάνατος τοῦ Μεσσίου καὶ ἡ μεταμόρφωσις.— Ὁ Ἰησοῦς ὀλίγον μόνον ἔμεινεν ἐν Βηθσαϊδᾷ. Ἀπὸ τῆς ὁριστικῆς ῥήξεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ λαοῦ τῆς Γαλιλαίας, ὁ βίος αὐτοῦ εἶναι διαρκὴς περιοδεία μακρὰν τῆς Καπερναούμ, εἰς πόλεις καὶ χωρία, ὁπόθεν ἀγωνίζεται νὰ διέλθῃ ὡς ἄγνωστος, διατρέξας δὲ τὰς μεθορίους χώρας τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος, ὡς καὶ ὁλόκληρον τὴν Δεκάπολιν, ἀπήρχετο ἤδη, ζητῶν μετὰ τῶν μαθητῶν βαθυτέραν ἐρημίαν. Ἡ μεταξὺ τῆς Ἰουλιάδος καὶ τῆς Καισαρείας περιλαμβανομένη χώρα πρὸς Α τοῦ Ἰορδάνου εἶναι ἔρημος ὀρεινὴ καὶ ἀγρία. Καὶ αὐτὰ τὰ ἐρείπια εἶναι σπάνια. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρώδου ὀλίγον θὰ ἦτο κατῳκημένη. Ἡ μεγάλη ρωμαϊκὴ ὁδὸς ἀπὸ Δαμασκοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα διέσχιζεν αὐτὴν κατὰ πλάτος. Ὁ Ἰησοῦς, πορευόμενος πρὸς τὰς γείτονας τῇ πόλει κώμας, ἠναγκάσθη νὰ διέλθῃ διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης παρὰ τὴν γέφυραν τῶν θυγατέρων τοῦ Ἰακώβου. Οὐδεμίαν ἔχομεν λεπτομέρειαν περὶ τῆς αὐτόθι ἀποστολικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, ἐν χώρᾳ μάλιστα, ἣν τὸ πρῶτον ἐπέσκεπτετο, ἀλλ' ὡς ἀλλαχοῦ οὕτω καὶ ἐκεῖ πολλὰ ἐτέλεσε θαύματα, διαφόρους ἀσθενεῖς θεραπεύσας. Ἀλλ' ὁ ἀληθὴς αὐτοῦ σκοπὸς δὲν ἦτο νὰ προσηλυτίσῃ τὴν τετραρχίαν τοῦ Φιλίππου, ἀλλὰ νὰ παρασκευάσῃ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὸν τραγικὸν θάνατον, ὅστις αὐτὸν ἀνέμενεν. Ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἡμέραν τινὰ μετὰ τῶν μαθητῶν ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον πέριξ τῆς Καισαρείας (Ματθ. ΙΣΤ', 13 κ. ἑ., Μάρκ. Η', 27 κ. ἑ., Λουκ. Θ', 18 κ. ἑ.), ἠθέλησεν αἴφνης νὰ προκαλέσῃ παρὰ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ νέαν καὶ ὁριστικὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως αὐτῶν. Ἦν ἑσπέρα καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶχε προσευχηθῇ κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ, μόνος δὲ ὢν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἠρώτησεν αὐτοὺς τίνα καλοῦσιν αὐτὸν οἱ ὄχλοι; οἱ μαθηταὶ ἀπήντησαν ὅτι ἄλλοι μὲν καλοῦσιν αὐτὸν Ἠλίαν, ἄλλοι Ἱερεμίαν καὶ ἄλλοι ἄλλως. Τότε εἶπεν αὐτοῖς: «Ὑμεῖς δέ τίνα με λέγεται εἶναι;» Καὶ ὁ Πέτρος ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐν ὀνόματι πάντων: «Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος». Ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου συνεκίνησεν αὐτόν. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἤρξατο πράγματι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν περιστοιχιζόμενος οὗτος ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεγνωρίσθη ὑπ' αὐτῶν ὡς Μεσσίας καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἐκήρυξεν ἐπισήμως, ἀποτεινόμενος εἰς τὸν Πέτρον καὶ ἐξηγῶν αὐτῷ τὸ αἴνιγμα τοῦ νέου ὀνόματος, ὅπερ ἔδωκεν αὐτῷ, ὅτε εἶδεν αὐτὸν τὸ πρῶτον ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἰορδάνου. Ἀναγνωρίζεις, εἶπεν, ἐν ἐμοὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος «Κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος» κλπ. Συνεπείᾳ τῆς σκηνῆς ταύτης οἱ μαθηταί, ἐπιρρωσθέντες, ἐσκέφθησαν νὰ διαδώσωσι πανταχοῦ καὶ παντὶ τί ἦν ὁ Κύριος αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς συνεκράτησεν αὐτούς, μὴ ἐπιστάσης εἰσέτι δι' αὐτοὺς τῆς πρὸς τοῦτο ὥρας. Πράγματι τὸ διαδοῦναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦν ὁ Μεσσίας, ταὐτὸν τῷ ἐκτεθῆναι εἰς νέαν κρίσιν, οἵα ἡ ἐν Γαλιλαίᾳ, τὴν ὁποίαν ἡ σοφία, ἡ ἀποφασιστικότης καὶ ἡ σταθερότης τοῦ Χριστοῦ ἀπεσόβησε. Βλέπων ὅμως ὅτι οἱ μαθηταὶ ἔτι μᾶλλον ἐπερρώσθησαν ἐν τῇ πίστει, ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς ἐπὶ τέλους τὸ ἀπόρρητον τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ, τὸ θλιβερὸν ἐκεῖνο ἀπόρρητον, τὸ ὁποῖον λεπτότατα μόνον μέχρι τοῦδε εἶχεν ὑποδείξει (Ματθ. Γ', 15, Ἰωάν. Β', 19, Γ', 14) ἀνεκοινώσατο ἤδη, αὐτοῖς «ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι» (Ματθ. ΙΣΤ', 21 κ. ἑ., Η', 22 κ. ἑ. Μάρκ. Η' 31 κ. ἑ., Λουκ. Θ', 22 κ. ἑ.). Οἱ λόγοι οὗτοι ἐξέπληξαν τοὺς μαθητάς. Ὁ Πέτρος, εὑρὼν τὸν Ἰησοῦν κατὰ μόνας, ἐπετίμησεν αὐτῷ, λέγων: «Ἵλεώς σοι, Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο», ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς ὁ' αὐστηροῦ ἤθους ἀπήντησεν: «Ὕπαγε ὀπίσω

μου, σατανᾶ· σκάνδαλόν εἶ». Μετὰ τὴν σφοδρὰν ταύτην ἐπιτίμησιν ἠθέλησε νὰ ὑποδείξῃ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τοῖς πᾶσιν ὅ,τι ἀπῄτει παρὰ τῶν πιστῶν αὐτοῦ. Οὐδεὶς διδάσκαλος ἐζήτησε πλείονα αὐτοῦ. Ἐζήτησε τὴν αὐταπαρνησίαν, τὴν γενναιόψυχον ἀποδοχὴν πάσης θλίψεως καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν θυσίαν τῆς ζωῆς. Ἐξ ἡμέρας μετὰ ταῦτα, παραλαβὼν τὸν Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, ὡδήγησεν αὐτοὺς μόνους κατ' ἰδίαν, ἵνα προσευχηθῶσιν ἐπὶ ὑψηλοῦ ὄρους, ὅπερ οὐδεὶς τῶν εὐαγγελιστῶν ὀνομάζει, ἡ παράδοσις ὅμως ὑπέδειξεν ὡς τοιοῦτον τὸ Θαβώρ, χωρὶς νὰ προκληθῇ οἱαδήποτε ἀντίρρησις. Ἡ παράδοσις αὕτη ἀνέρχεται μέχρι τοῦ Δ' αἰῶνος. Ὁ Ἱερώνυμος ἐπικυροῖ αὐτήν. Ὁ Ἱερώνυμος ἐν τῷ εἰς τὸν Παῦλον ἐπιταφίῳ αὐτοῦ λέγει: *Scandebat montem Thabor in quo transfiguratus est dominus.* Αἱ σκηναί, εἰς ἃς ἀναφέρεται ὁ Ἱερώνυμος, εἰσὶν οἱ 3 ναοί, οὓς ἔκτισεν ἡ Ἑλένη ἐπὶ τοῦ Θαβὼρ περὶ τὸ 327 κατὰ Νικηφόρον τὸ Κάλλιστον. Ἀντωνῖνος ὁ μάρτυς κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα ἀναφέρει αὐτὰς μαρτυρῶν πρὸς τούτοις περὶ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως ταύτης. Αἱ περὶ τῆς παραδόσεως ταύτης μαρτυρίαι ἐξηκολούθησαν ἀδιασπάστως καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν. (Αἱ κατὰ τῆς παραδόσεως ἀντιρρήσεις εἰσὶ δύο: 1) τὰ εὐαγγελικὰ μνημεῖα δὲν ἀναφέρουσι τὴν περιοδείαν, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς μετέβη ἀπὸ τῶν πέριξ Καισαρείας τῆς Φιλίππου εἰς αὐτὴν τὴν Γαλιλαίαν, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἔπραττον βεβαίως ἐὰν πράγματι συνέβαινε. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο οὐδὲν ἔχει τὸ πειστικόν· ὑποθέτει ὅτι τὰ συνοπτικὰ σαφῶς δεικνύσι πάσας τὰς κινήσεις τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὅμως ἡ προσεκτικὴ αὐτῶν μελέτη ἀποδείκνυσιν ὅτι οὐδὲν τοιοῦτο συμβαίνει. Πολλαί, μᾶλλον δὲ αἱ πλεῖσται τῶν σκηνῶν, αἵτινες ἐν αὐτοῖς ἀναφέρονται, στεροῦνται ἀκριβοῦς ἐνδείξεως χρόνου καὶ τόπου. Ὁ Ἰησοῦς ἠδύνατο ἄνευ δυσχερειῶν ἐντὸς ἓξ ἡμερῶν νὰ μεταβῇ ὡς ἄγνωστος μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐκ τῶν πρὸς Β τῆς τετραρχίας τοῦ Φιλίππου χωρῶν εἰς Θαβὼρ διὰ μέσου τῆς Γαλιλαίας, διερχόμενος τὴν πρὸς Δ τοῦ Ἰορδάνου χώραν· 2) ἑτέρα ἀντίρρησις εἶναι ὅτι ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους Θαβὼρ δὲν ἦτο ἔρημος, διότι ὑπῆρχεν αὐτόθι φρούριον καὶ χωρίον· ἀλλ' ὁ ἀμερικανὸς περιηγητὴς Ροβινσών, ὅστις ἐν ταῖς βιβλικαῖς αὐτοῦ ἐρεύναις διετύπωσε τὴν ἀντίρρησιν ταύτην, δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ ἦτο κατῳκημένη πράγματι ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου τὸ Ἰταβύριον (Θαβὼρ) ὠχυρώθη ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐν τοῖς τελευταίοις πολέμοις τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῶν Ρωμαίων. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γνώμην, καθ' ἣν μία τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Ἑρμὸν ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ὡς τόπος τῆς μεταμορφώσεως αὕτη βασίζεται ἐπὶ τῆς αὐθαιρέτου ὑποθέσεως νεωτέρων τινῶν συγγραφέων, διότι πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος οὐδ' ἴχνος τῆς τοιαύτης γνώμης ἀναφέρεται). Ὑψοῦται δὲ μεμονωμένον ὡς πυραμὶς ἐν τῷ ΝΑ ἄκρῳ τῆς πεδιάδος Γισρεέλ. Αἱ πλευραὶ αὐτοῦ καλύπτονται ὑπὸ δρυῶν διὰ μέσου τῶν ὁποίων ὀφιοειδῶς ἐκτείνεται ἡ ὁδός. Ἡ κορυφὴ ἀποτελεῖ ἐλλειψοειδὲς ἐπίπεδον, τὸ νότιον ἥμισυ τοῦ ὁποίου καλύπτεται ὑπὸ ἐρειπίων. Ἡ Μεσόγειος ἀνακαλύπτεται ἐκεῖθεν ὡς κυανῆ κηλίς. Ἐνῷ λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς προσηύχετο ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐκείνης, μετεμορφώθη πρὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἡ μορφὴ αὐτοῦ ἠλλοιώθη καὶ ἀνέλαμψεν ὡς ὁ ἥλιος, τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς χιὼν καὶ ταὐτοχρόνως ἐνεφανίσθησαν αὐτοῖς δύο ἄνδρες, συνομιλοῦντες μετ' αὐτοῦ, ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἠλίας, περιβαλλόμενοι ὑπὸ δόξης καὶ ὁμιλοῦντες περὶ τῆς ἐκ τοῦ κόσμου ἐξόδου αὐτοῦ. Ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εἶχον ἀποκοιμηθῆ, ἐγερθέντες δὲ εἶδον αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ καὶ τοὺς δύο ἄνδρας μετ' αὐτοῦ· ἀπελθόντων τούτων, ὁ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ: «Ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ὑμᾶς ὧδε εἶναι καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοί, καὶ μίαν Μωσεῖ καὶ μίαν Ἠλίᾳ». Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν φωτοβόλος νεφέλη συνεκάλυψεν αὐτούς, ἐξ ἧς ἠκούσθη καὶ ἡ φωνή: «Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε». Οἱ μαθηταὶ ἔντρομοι ἔπεσον πρηνεῖς, ὁ δὲ Ἰησοῦς, πλησιάσας ἤγγισεν αὐτοὺς λέγων: «Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβῆσθε». Ἀναβλέψαντες οὗτοι, εἶδον μόνον τὸν Ἰησοῦν (Ματθ. ΙΖ', Μάρκ. Θ', 28). Ὑπεράνω τῶν τριῶν μαθητῶν, οἵτινες φέρουσιν εἰσέτι τὸ βάρος τῆς ζωῆς καὶ τοὺς ὁποίους βαρύνει ὁ ὕπνος, εἰκὼν τοῦ θανάτου, παρατηρεῖται ὁ Ἠλίας καὶ ὁ Μωϋσῆς, ἤτοι αἱ εἰς τὴν αἰωνιότητα εἰσελθοῦσαι ψυχαί· αὗται συνδιαλέγονται μετὰ τοῦ Ἰη-

σοῦ, κυριαρχοῦντος αὐτοῦ καὶ συνενοῦντος ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ πάντας τοὺς δοξασθέντας. Τὰ ὡς χιὼν λευκὰ αὐτοῦ ἐνδύματά εἰσι σύμβολον τῆς ἀλλοιώσεως, ἣν θὰ λάβῃ ἡ ὕλη ἐν τῇ στιγμῇ τῆς θείας αὐτῆς ἀναγεννήσεως. Τὸ φωτοβόλον αὐτοῦ σῶμα ὑποδείκνυσιν ὁποῖοί τινες ἐσόμεθα ἡμέραν τινά. Ἡ φωτοβόλος νεφέλη, ἡ τὰ πάντα περιβάλλουσα, παρίστησι τὸ ἀνέκφραστον ὄν, ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ὁποίου συλλεγήσονται πάντες οἱ ἐκλεκτοί, ἀπολαύοντες διὰ παντὸς τῆς χαρᾶς καὶ τῆς δόξης τοῦ Γἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μεγαλείῳ τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, ἐν τῷ μεγαλείῳ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Τὸ θαῦμα τοῦτο ὑπερβαίνει πάντα τὰ προηγούμενα. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐπέτασσε τοῖς πνεύμασιν, ἐθεράπευεν ἀσθενεῖς κτλ. τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐξήσκει ἐπὶ ἐξωτερικῶν ὄντων, διὰ τῆς μεταμορφώσεως ὅμως αὐτὸς οὗτος κατέστη ἀντικείμενον τοῦ θαύματος. Διὰ τῆς εἰς τοὺς τρεῖς μαθητὰς ἀποκαλύψεως ταύτης ἠθέλησε νὰ δείξῃ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα τὸν ἔνδοξον σκοπόν, εἰς τὸν ὁποῖον θ' ἀφικνεῖτο διὰ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ θλῖψις καὶ αἱ βάσανοι ἀποτελοῦσι μόνον τὴν ὁδόν, ὁ δὲ σκοπὸς διά τε αὐτὸν καὶ δι' ἡμᾶς εἶναι ἡ μεταμόρφωσις ὁλοκλήρου ἡμῶν τῆς ὑπάρξεως ἐν τῇ λάμψει τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἔξοδος, περὶ ἧς ὡμίλουν, εἶναι ἐκείνη, ἥτις θὰ ἐγένετο ἐξ Ἱεροσολύμων, ὅπου ὁ Ἰησοῦς, μεταβαίνων ν' ἀποθάνῃ, ἐξεπλήρωσε τὸν νόμον, ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως, καὶ ἐπραγματοποίησε τὸν λόγον τῶν προφητῶν, ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἠλιοῦ Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν φωνὴν «αὐτοῦ ἀκούετε», αὕτη ἐξηνέχθη πρὸς τὸ καταπείσαι καὶ ἐπιτάξαι τοῖς μαθηταῖς ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ καὶ νὰ ἀκούσωσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ θλιβεροῦ αὐτοῦ προορισμοῦ. Αὐτὸς ὁ Πέτρος, ὅστις εἶπε προηγουμένως τῷ Ἰησοῦ: «Ἵλεως σοι, Κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο», ἤκουεν ἤδη τῆς φωνῆς «αὐτοῦ ἀκούετε», πρὸς μείζονα δ' ἐπίτασιν καὶ ἔξαρσιν τῆς ἀποκλειστικῆς τοῦ Ἰησοῦ κυριαρχίας ὁ μέγας νομοθέτης (Μωϋσῆς) καὶ ὁ μέγας προφήτης (Ἠλίας) ἐξηφανίσθησαν καὶ ὁ Ἰησοῦς ἔμεινε μόνος, συγκεντρῶν οὕτως ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα. Μετὰ τὸ θαῦμα τοῦτο ὁ Ἰησοῦς ἐνετείλατο τοῖς μαθηταῖς νὰ μὴ εἴπωσιν οἱῳδήποτε τὸ ὅραμα, «ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ». Ἐννοεῖται ὅτι καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο τῆς μεταμορφώσεως ἀπεκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἐκ συστήματος ἀρνουμένων πᾶν σημεῖον θαύματος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλ' ἐκτὸς ἄλλων ἀποχρώντων λόγων περὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ δέον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι, ἐὰν ἀπετέλει τοῦτο φαντασιῶδες μύθευμα ὑπὸ τῶν μαθητῶν διαδοθέν, τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ συνεβιβάζετο καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν αὐστηρὰν ἀπαγόρευσιν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς νὰ μὴ κηρύξωσι δηλ. τὸ θαῦμα· πρὸς τούτοις ἀντέβαινε καὶ εἰς αὐτὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Πέτρου, ἑνὸς τῶν μαρτύρων, ὅστις, γράφων μετά τινα χρόνον: «οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν· ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος...φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιάσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα· καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ» (Πέτρου Β' 16, κ. ἑ.), σαφῶς τὸ θαῦμα διεκήρυξε. Μολονότι δὲ ἡ κριτικὴ ἐπειράθη νὰ καταπολεμήσῃ τὴν αὐθεντικότητα καὶ ταύτης τῆς τοῦ Πέτρου ἐπιστολῆς, ὁλόκληρον ὅμως τὸ περιεχόμενον αὐτῆς συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἐκ παραδόσεως γνώμην καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Α' αἰῶνος τὸ ἔργον ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος, ὑπὸ τοῦ Πολυκάρπου καὶ ὑπὸ τοῦ Παπία.

12. Τελευταία διατριβὴ ἐν Καπερναούμ. — Τὴν ἐπιοῦσαν κατῆλθεν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ Θαβὼρ μετὰ τῶν μαθητῶν, συστήσας αὐτοῖς καθ' ὁδὸν νὰ μὴ εἴπωσί τι περὶ τοῦ θαύματος. Οἱ τρεῖς ἀπόστολοι ἐτήρησαν μὲν τὸ ἀπόρρητον, ἀλλ' ἠδυνάτουν νὰ κατανοήσωσι τὴν φράσιν «ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ», δὲν ἐνόησαν δηλ. ἂν ὁ Ἰησοῦς ὡμίλει μεταφορικῶς, ἂν θ' ἀνίστατο ὑλικῶς ἢ ἂν ἐνόει τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τὸν θάνατον, ἐφ' ᾧ καὶ ἠρώτησαν αὐτόν: «Τί οὖν οἱ Γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;» Ὁ Ἰησοῦς, ἀποκριθείς, εἶπεν αὐτοῖς: «Ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον καὶ ἀποκαταστήσει πάντα· λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἠλίας ἤδη ἦλθε καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλ-

λει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν». Οἱ μαθηταὶ ἐνόησαν τότε ὅτι ὡμίλει περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· οὗτος εἶχε πάθει ἤδη· τὰ παθήματα λοιπὸν ἀνέμενον ἤδη καὶ τὸν Ἰησοῦν. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους συνηντήθη τότε μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἐθεράπευσε καὶ τὸν προσαχθέντα αὐτῷ σεληνιαζόμενον, κρατήσας αὐτὸν ἅμα ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ ἐγείρας (Ματθ. ΙΖ′ 14 κ. ἑ. Μάρκ. Θ′, 17 κ. ἑ., Λουκ. Θ′, 38 κ. ἑ.). Κατὰ τὸ θαῦμα τοῦτο ὁ Ἰησοῦς ἐπετίμησε καὶ τοὺς μαθητάς, μὴ δυνηθέντας νὰ θεραπεύσωσι τὸν σεληνιαζόμενον, κηρύσσων ὅτι ἡ ἀδυναμία αὐτῶν αὕτη προήρχετο ἐκ τῆς ἀπιστίας αὐτῶν. ταῦτα ἐγένοντο ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Θαβώρ. Ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν Καπερναούμ, διερχόμενος τὴν Γαλιλαίαν, καθ' ὁδὸν δὲ ἐδίδασκε τοὺς μαθητάς. Ἡ ἰδέα τοῦ προσεχοῦς αὐτοῦ θανάτου δὲν ἐγκατελίμπανεν αὐτὸν καί, ὑπομιμνήσκων τὸν θάνατον τοῦτον τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε: «Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται» (Ματθ. ΙΖ′, 24, Λουκ. Θ′, 45). Οἱ μαθηταὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσι τὸ συγκεκαλυμμένον πάντοτε δι' αὐτοὺς τοῦτο μυστήριον, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἐφοβοῦντο κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ Λουκᾶ μαρτυρίαν νὰ ἐρωτήσωσι περὶ αὐτοῦ καὶ τὸν Κύριον. Ἐπὶ τέλους ἡ μικρὰ συνοδία ἔφθασεν εἰς Καπερναούμ. Σπουδαῖον ἐπεισόδιον σημειοῖ τὴν ἐπιστροφὴν ταύτην. Ἦτο ἀκριβῶς ἡ ἐποχή, καθ' ἣν εἰσεπράττοντο τὰ τέλη. Οἱ φορολόγοι, πλησιάσαντες τὸν Πέτρον, εἶπον αὐτῷ: «Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα». Τοῦ Πέτρου κατανεύσαντος, προέφθασε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὅστις εἶπεν αὐτῷ μετά τινας ἄλλας λέξεις: «Πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις στατῆρα· ἐκεῖνον λαβών, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ». Διὰ τοῦ σημείου τούτου καταδείκνυται ὅτι ἐὰν ἀπέκρουε τὴν ἐπίγειον βασιλείαν, θὰ ἐκηρύσσετο υἱὸς τοῦ αἰωνίου βασιλέως, ἀλλ' ἀποφεύγων τοῦτο, ὡς στοιχῶν τῇ ἰδιότητι τοῦ δούλου πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν, συγκατένευσε μὲν εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου, ἀλλὰ διὰ τρόπου, ἐκδηλοῦντος τὴν θείαν αὐτοῦ δύναμιν. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἡ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ συνδιάλεξις ἐκείνη περὶ τοῦ τίς ἐστι μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅτε καὶ ἀνεκήρυξε τὴν ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῆς ἀθωότητος καὶ τὰς φοβερὰς συνεπείας τοῦ σκανδάλου (Ματθ. ΙΗ′, 1 κ. ἑ., Μάρκ. Θ′, 33, Λουκ. Θ′, 46). Ταὐτοχρόνως ἔθιξε καὶ τὸ ζήτημα τῆς εὐσπλαγχνίας διὰ τῆς εἰς τὸν Πέτρον ἀπαντήσεως, καθ' ἣν, ἐὰν ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός, δέον ν' ἀφεθῇ αὐτῷ τὸ ἁμάρτημα οὐχὶ ἑπτάκις, «ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά», καὶ ἀνέπτυξεν αὐτοῖς τὴν νέαν ἐκείνην περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν παραβολήν, ἐν ᾗ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὁμοιάζει πρὸς βασιλέα, ὅστις ἤρξατο νὰ καθαρίζῃ τοὺς μετὰ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ λογαριασμοὺς καὶ ἐν ᾗ παραβολῇ μέγα διαδραματίζει πρόσωπον ἡ μακροθυμία (Ματθ. ΙΗ′, 23 κ. ἑ.). Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία διατριβὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν Καπερναούμ τῇ προτεραίᾳ τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναχωρήσεως καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Γαλιλαίας.

Δ′.

Οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις μεγάλοι ἀγῶνες.

1. Ἡ ἐκ Γαλιλαίας ἀναχώρησις.—Ἡ ἐκ Γαλιλαίας ἀναχώρησις σημειοῖ τὴν ἀκμὴν τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ, ὃν βίον διαχωρίζει εἰς δύο διακεκριμένας φάσεις. Ἡ Γαλιλαία καὶ ἡ Ἰουδαία ὑπῆρξαν τὰ δύο πεδία τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Ἐν Γαλιλαίᾳ διέδωκε παρὰ τῷ λαῷ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐκτήσατο ὀπαδοὺς καὶ μαθητάς, κατήρτισε τοὺς ἀποστόλους καὶ ἔθηκε τὰς βάσεις τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ὥρισε τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς, ἀπεκαλύφθη αὐτὸς οὗτος ἐν τῇ θειότητι τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὡς Μεσσίου καὶ παρὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ λαοῦ ἐπέτυχεν, ὥστε τὸ ἔργον αὐτοῦ νὰ συντελεσθῇ. Ὁ Ἰησοῦς δύναται πλέον νὰ ἐξαφανισθῇ. Ἠδύνατο πράγματι καὶ κατὰ τὴν ἐν Θαβὼρ μεταμόρφωσιν νὰ καταλίπῃ τὴν γῆν, ἀλλ' ἡ θέλησις τοῦ ἐπουρανίου αὐτοῦ πατρὸς ἦτο ὁ υἱὸς αὐτοῦ νὰ περιφρονήσῃ τὸν θάνατον. Ἡ Γαλιλαία ἔσχε τὴν δόξαν τοῦ ἰδεῖν αὐτὸν δρῶντα καὶ βιοῦντα. Ἡ Ἰουδαία καὶ ἡ μητρόπολις αὐτῆς ἔμελλον νὰ ἴδωσιν αὐτὸν θνήσκοντα. Ἡ εἰς Ἰουδαίαν μετάβασις ἀπετέλει διὰ τὸν

Ἰησοῦν τὴν ἔναρξιν μεγάλων ἀγώνων· ἀπεφάσισεν ὅμως τοῦτο μεθ' ἡρωϊκῆς εὐσταθείας. Ἐξ μῆνες διεχώριζον αὐτὸν πλέον ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ ὁ θάνατος ἀπετέλει κατὰ συνέπειαν τὴν μόνην αὐτοῦ σκέψιν, εἰς παρασκευὴν τοῦ ὑποίου ἀφιέρωσε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου, μόνος φέρων τὸ ἀπόρρητον τοῦ θλιβεροῦ τούτου μέλλοντος. Πολλάκις προεῖπε τοῦτο τοῖς μαθηταῖς, ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πιστεύσωσι τοῦτο περὶ αὐτοῦ. Ἤγγιζεν ἡ Ἰουδαϊκὴ ἑορτὴ τῆς σκηνοπηγίας, ἥτις ἐν τῷ ἔτει 29 συνέπεσε μετὰ τῆς 12 ὀκτωβρίου. Ἐν ταῖς κώμαις καὶ ταῖς πόλεσι τῆς Γαλιλαίας διάφοροι κατηρτίζοντο συνοδίαι πρὸς ἀναχώρησιν εἰς Ἱεροσόλυμα, οἱ δὲ ἐξάδελφοι τοῦ Ἰησοῦ (οὓς τὸ Εὐαγγέλιον καλεῖ ἀδελφοὺς αὐτοῦ, οἱ υἱοὶ τῆς Μαρίας, ἀδελφῆς τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωσὴφ τοῦ ξυλουργοῦ) συνίστων αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Ἱεροσόλυμα (Ἰωάν. Ζ', 2 κ. ἑ.). Τὴν πόλιν ταύτην δὲν εἶχεν ἐπανίδει ἀπὸ τῆς ἑορτῆς Πουρίμ. Ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν· ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος... Ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται». Αἱ συνοδίαι ἀνεχώρησαν, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔμεινεν, σκοπὸς δ' αὐτοῦ ἦτο νὰ ἀνέλθῃ εἰς Ἱεροσόλυμα μικρὸν μετὰ ταῦτα ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ λαοῦ. Μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγίνωσκον τὰ σχέδια αὐτοῦ. Ἀναχωρήσας μετ' αὐτῶν ἐκ Γαλιλαίας, ἔλαβε τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τῆς Ἰουδαίας διὰ μέσου τῆς Σαμαρείας (Λουκ. Θ', 52 κ. ἑ). Ὅτε εἰσῆλθε μετ' αὐτῶν εἰς κώμην τῶν Σαμαρειτῶν, οὗτοι δὲν ἐδέξαντο αὐτόν, διότι ἐφαίνετο μεταβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα· ἐνῷ δὲ ἄλλοτε ἔτυχε προθύμου ὑποδοχῆς ἐν αὐτῇ τῇ Σαμαρείᾳ, ἤδη τὰ πράγματα ἤλλαξαν· ὁ Ἰησοῦς εἰσήρχετο εἰς τὴν περίοδον τῆς θλίψεως καὶ τῆς πικρίας. Οἱ μαθηταί, ἐξερεθισθέντες ἐπὶ τούτῳ, εἶπον: «Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησεν». Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἐπετίμησεν αὐτούς, λέγων ὅτι ἦλθε νὰ σώσῃ καὶ οὐχὶ ν' ἀπολέσῃ ψυχάς. Τότε ἡ μικρὰ συνοδία ἀπῆλθεν εἰς ἑτέραν κώμην, ἀλλ' εἶναι πιθανὸν ὅτι θέλοντες ν' ἀποφύγωσι τὴν ἀφιλόξενον Σαμάρειαν, κατῆλθον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰορδάνου, ἵνα ἀκολουθήσωσι τὴν συνήθη ὁδόν, ἥτις διέρχεται διὰ τῆς Ἰεριχοῦς καὶ ἀνέρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ μέσου τῆς ἐρήμου τοῦ Ἰούδα. Καθ' ὁδὸν (Λουκ. Θ', 57 κ. ἑ.) γραμματεὺς προσῆλθε τῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἀκολουθήσῃ αὐτόν· θελήσαντος ὅμως νὰ θάψῃ προηγουμένως τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ὅταν τὰ καθήκοντα συγκρούωνται, τὸ ὑπέρτερον ὑπερισχύει τοῦ κατωτέρου· τὸ ἀκολουθῆσαι δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπετέλει τὸ ὑπέρτερον, τὸ πρῶτον καθῆκον. Μετὰ μικρὸν ἀπαντῶν εἰς ἕτερον, θελήσαντα ν' ἀκολουθήσῃ αὐτῷ, ἀλλ' ἐπιθυμήσαντι νὰ διατάξῃ πρῶτον τὰ κατὰ τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ὁ Ἰησοῦς συνωδεύετο μόνον ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἐσκέπτετο ν' ἀποστείλῃ αὐτοὺς ἀνὰ δύο, ὡς ἀπέστειλε τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ. Ἐκλέξας δὲ 72, διέταξεν αὐτοῖς νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς ἀνατολικῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Περαίας, καθ' ὃν χρόνον θὰ ἐξηκολούθει οὗτος τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁδὸν αὐτοῦ καὶ ὥρισεν αὐτοῖς ἐν τῇ πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρᾳ τόπον συνεντεύξεως, μὴ ἀναφερόμενον ὑπὸ τῶν Εὐαγγελίων. Προβλέπων δηλ. ὅτι ἡ ἐν τῇ μητροπόλει διαμονὴ αὐτοῦ θὰ προὐκάλει ἀντίδρασιν, πρὸ τῆς ὁποίας θὰ ἠναγκάζετο πάλιν νὰ φύγῃ, ἐσκέφθη νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, ἵνα ἐξακολουθήσῃ μετ' αὐτῶν τὸ περὶ διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου ἔργον ἀνὰ τὰς χώρας, αἵτινες δὲν ἤκουσαν τὴν καλὴν ἀγγελίαν ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ στόματος. Πρὶν δ' ἢ ἀποχωρισθῇ αὐτῶν, ὡμίλησεν αὐτοῖς περὶ τοῦ θερισμοῦ, μεταχειριζόμενος πάλιν τὴν προσφιλῆ αὐτῷ μεταφορικὴν ἔκφρασιν. Μέγας, ἔλεγεν, εἶναι ὁ θερισμός, ὀλίγοι δὲ οἱ ἐργάται· παρακαλέσατε τὸν ἐπιστάτην τοῦ οἴκου ν' ἀποστείλῃ ἐργάτας εἰς τὸ πεδίον τοῦ θερισμοῦ· καὶ ἀνανεώνων τὰς ὁδηγίας, ἃς εἶχε δώσει ἄλλοτε εἰς τοὺς 12, ἀποστέλλω ὑμᾶς, εἶπεν, ὡς ἀμνοὺς ἐν μέσῳ λύκων· καὶ ἐπὶ τέλους προσέθηκεν: «Ὑπάγετε· ὁ ἀκούων ὑμᾶς, ἐμὲ ἀκούει, ὁ δὲ περιφρονῶν ὑμᾶς ἐμὲ περιφρονεῖ· ἀλλ' ὁ ἐμὲ περιφρονῶν,» περιφρονεῖ τὸν πέμψαντά με.» Ὁ Ἰησοῦς ἐξηκολούθησε τὴν εἰς τὴν Ἰεριχὼ καὶ τὴν Ἰε-

Δημοσιεύσεις Βιβλιοθήκη

ρουσαλὴμ ἄγουσαν. Ἔρημος καὶ σιγηλὴ τὰ νῦν, ἦτο ἄλλοτε πλήρης καὶ μεστὴ ὁμίλων προσκυνητῶν καὶ πλουσίων συνοδιῶν τῆς Γαβλανίτιδος, Αὐρανήτιδος, τῆς Δαμασκοῦ καὶ τῆς Γαλιλαίας· τὸ τόπιον εἶναι γραφικόν, μεγαλοπρεπὲς καὶ πλήρες ποικιλίας, ἄπειρος δὲ σιγὴ αὐξάνει τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐρημίας. Κατὰ τὴν εἰς Ἰεριχὼ προσέγγισιν ἡ φύσις καθίσταται ἀγριωτέρα, ἡ ἐρημία ἐπιτείνεται καὶ ἡ χλόη σπανίζει· ἅμα ὅμως διέλθῃ τις τὸ Τζεμπὲλ-Χερμπὲτ-Σαμὰρ ἡ πεδιὰς τῆς Ἰεριχοῦς ἐμφανίζεται πάραυτα ὡς ὄασις. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ ἡ Ἰεριχὼ ἦτο πόλις τῶν ῥόδων καὶ τῶν φοινίκων· σήμερον ταῦτα πάντα διεδέξαντο αἱ ἄκανθαι. Ἡ τραχύτης τῆς φύσεως μετριάζεται ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Χὰν-ἐλ-Ἀχμάρ, ὅπερ ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἀπετέλεσε σταθμὸν τῶν συνοδιῶν· καὶ ὁ Ἰησοῦς δὲ ἐστάθμευσεν αὐτόθι. Ἀρχαία παράδοσις τάσσει αὐτόθι τὴν ἐπέλευσιν ἐπισοδείου, ὅπερ ὁ Λουκᾶς διηγεῖται λεπτομερῶς· τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὸν νομικόν, ὅστις ἠρώτησεν αὐτὸν τί ὤφειλε νὰ πράξῃ, ἵνα ζωὴν αἰώνιον ἔχῃ. Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐτῷ ὅτι ὤφειλε νὰ πράξῃ τὰ ἐν τῷ νόμῳ ἀναγραφόμενα, ἤτοι νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν», μεθ' ὃ ἀνέπτυξεν αὐτῷ καὶ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως πλησίον διὰ παραβολῆς, ἐκτιθεμένης ὑπὸ τῶν εὐαγγελιστῶν. Τὸ καταπεῖσαι τὸν νομικὸν ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν ἀληθῆ πλησίον ὑπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ ἑνὸς Σαμαρείτου, ἤτοι ὃν περιφρονούμενον ὑπὸ πάντων, ἀπετέλει θρίαμβον τῆς πειστικῆς ἠπιότητος καὶ τῆς λεπτῆς διεξιότητος, μεθ' ἧς ὁ Ἰησοῦς διεφώτιζε καὶ συνεκίνει τὰς μᾶλλον διεστραμμένας ψυχάς. Δὲν ὑπάρχουσι πλέον φραγμοὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων· πάντες ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκεύματος ὑπόκεινται εἰς τὸν νόμον τῆς θλίψεως. Ὁ πλησίον εἶναι ταὐτοχρόνως ὁ ἔχων ἀνάγκην εὐπλαγχνίας καὶ ὁ καλοκάγαθος, ὅστις γινώσκει νὰ εὐσπλαγχνίζηται. Ὁ Ἰησοῦς, ἀκολουθῶν τὴν ἀπὸ Ἰεριχοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα ὁδόν, ἀφίκετο εἰς Βηθανίαν, χωρίον, ὅπερ ὁ Λουκᾶς (Ι',38) δὲν ὀνομάζει καὶ εἰς τὸ ὁποῖον κατῴκει ἡ Μάρθα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Λαζάρου καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ εἶχεν ἀποσυρθῇ ἐκεῖ. Ἡ προσήλυτος αὕτη ἁμαρτωλή, γενομένη μία τῶν ἐνθερμοτέρων θεραπαινῶν τοῦ Ἰησοῦ, ἀφιερώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ἐν τοῖς κόποις καὶ ταῖς περιοδείαις τοῦ ἀποστολικοῦ αὐτοῦ ἔργου. Ὅτε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ εἰς Ἰουδαίαν, αὕτη, πληροφορηθεῖσα τοῦτο, ἐγκατέστη ἐν Βηθανίᾳ παρὰ τῇ Μάρθᾳ, ἵνα εὑρεθῇ πάλιν ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Σωτῆρος. Ἡ Βηθανία ἦν ἄλλοτε θελκτικὸν χωρίον μετὰ τῶν ἐλαιῶν, συκῶν, ἀμυγδαλεῶν καὶ λοιπῶν, σήμερον ὅμως ἀποτελεῖ πενιχρὸν χωρίον ἐξ 20 ἢ 30 καλυβῶν, κατασκευασμένων ἐκ λίθων, ἀπεσπασμένων ἐξ ἀρχαίων οἰκοδομῶν. Ὁ μικρὸς τροῦλος τεμένους σημειοῖ σχεδὸν τὸν τόπον τοῦ τάφου τοῦ Λαζάρου. Ἄγνωστον ποῦ ἔκειτο ὁ οἶκος τοῦ Λαζάρου καὶ τῆς Μάρθας, ἐν ᾧ διέμεινεν ὁ Ἰησοῦς, ἐκτὸς δὲ τοῦ ναοῦ, ὅστις ἠγέρθη ὡς διαιώνισις τοῦ γεγονότος τούτου, ὀλίγοι ὑπολείπονται λίθοι, κιόνων ἀποσπάσματα καὶ τευθραυσμένα κιονόκρανα. Ἡ Μάρθα, μόνη εἰς ἄκρον περιποιουμένη αὐτὸν ἐκεῖ, προὐκάλεσε τὸ λόγιον ἐκεῖνο: «Μάρθα, Μάρθα μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά· ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς» (Λουκ. Ι, 38 κ. ἑ.). Αἱ ἀνωτέρω δύο αὗται γυναῖκες ἀποτελοῦσι τοὺς δύο κυριωτέρους τύπους τῆς ἀναγεννηθείσης ἀνθρωπότητος. Ὁ Ἰησοῦς, ἐγκαταλιπὼν τοὺς ἐν Βηθανίᾳ ξενίσαντας αὐτόν, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. (Λουκ. ΙΑ' 1 κ. ἑ). Ἡ προσευχὴ αὐτοῦ εἶχέ τι τὸ ἐπιβλητικὸν πάντοτε διὰ τοὺς περικυκλοῦντας αὐτόν. Ὁ Ἰησοῦς ἀπεμονοῦτο, οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀνέμενον ἐν σιγῇ νὰ ἔλθῃ καὶ συναντήσῃ πάλιν αὐτούς· κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἡμέραν μετὰ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐλθόντες εἶπον αὐτῷ: «Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ». Ἔθος ἐπεκράτει οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις νὰ δίδωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτῶν τύπους τινάς, οὓς ν' ἀπαγγέλλωσι διαρκῶς, χωρὶς νὰ ἀλλάσσωσι λέξιν. Ὁ Ἰησοῦς ὑπέδειξε τότε αὐτοῖς τὴν κυριακὴν προσευχὴν ὡς κατάλληλον, ἐδίδαξε δηλονότι ἐνταῦθα πᾶν ὅ,τι εἶχε διδάξει ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ διὰ παραβολικῶν ἐκφράσεων, εἰλημμένων ἐκ τῶν ἁπλου-

στέρων ἀντικειμένων τοῦ βίου, ἀνέπτυξεν αὐτοῖς τὰ λόγια αὐτοῦ. Ὅτε κατῆλθεν ἐκ τοῦ ὄρους καὶ μετὰ τὴν συνδιάλεξιν αὐτοῦ μετὰ τῶν μαθητῶν, ὥδευσε πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅτε ἡ πόλις ἦν πλήρης θορύβου ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς σκηνοπηγίας. Ἡ ἑορτὴ αὕτη διήρκει ἐπὶ ἑβδομάδα ἀπὸ τῆς 15 μέχρι τῆς 23 τοῦ μηνὸς Τισρί (ὀκτωβρίου), ἀνεμίμνησκε δὲ τῆς Ἰουδαίοις διὰ τῶν ἱεροτελεστιῶν αὐτῆς τὴν πορείαν τῶν πατέρων αὐτῶν εἰς τὴν ἔρημον καὶ τὰ εὐεργετήματα, δι' ὧν ἐπλήρωσεν αὐτοὺς ὁ Θεός. Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς ταύτης, ἐγκαταλείποντες τὰς κατοικίας αὐτῶν, κατῴκουν ὑπὸ σκηνὰς ἐκ φυλλωμάτων, στηνομένας πανταχοῦ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀνδήροις τῶν οἰκιῶν, ἀποτελοῦντες οὕτως εἶδος στρατοπέδου νομάδων. Σπονδή, τελουμένη κατὰ πᾶσαν πρωΐαν ἐν τῷ ναῷ, ἐσήμαινε τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἀνέβλυσεν ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως πληγέντος βράχου· δύο κηροπήγια μετὰ φώτων ἐν τῇ αὐλῇ κατὰ τὴν ἑσπέραν ἀπετέλουν σύμβολα τῆς νεφέλης φωτός, ἥτις ὡδήγει τοὺς ὁδοιπόρους τὴν νύκτα ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῶν. Τὸ αἷμα ταύρων, ἀμνῶν κλπ. ἔρρεεν ἀδιακόπως. Οἱ πιστοί, κρατοῦντες ἐν χερσὶ κλάδους ἰτέας καὶ κιτρέας περιτετυλιγμένους ὑπὸ φύλλου φοίνικος, διήρχοντο πέριξ τοῦ βωμοῦ. Οὐδεμία τελετὴ τῶν Ἰουδαίων ἦν φαιδροτέρα ταύτης· ἐπειδὴ δὲ συνέπιπτε μετὰ τὸ τέλος τῆς συγκομιδῆς, οἱ Ἰουδαῖοι ἐπεδίδοντο εἰς διασκεδάσεις, μηδὲν τὸ κοινὸν ἐχούσας πλέον πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ ἀναμιμνησκούσας τὰς τελετὰς τῶν ἐθνικῶν. Ἐκεῖ λοιπὸν ἐν τῷ συντεταραγμένῳ ἐκείνῳ ὄχλῳ ἐν τῷ ναῷ, ὅπου ἐγίνετο λόγος περὶ πωλήσεως μόνον καὶ ἀγορᾶς θυμάτων, περὶ θυσίας καὶ ἐξωτερικῶν τελετῶν, ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, οἵτινες ἐσκέπτοντο μόνον περὶ τοῦ ἐξαγνισμοῦ καὶ τῶν τυπικῶν αὐτῶν συζητήσεων, ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ Σαγχεδρὶν καὶ τῶν μεγάλων ἱερέων, τῶν μεμεθυσμένων ἐκ τῆς δυνάμεως καὶ ἀκάμπτων πρὸ τῶν προκαλούντων αὐτούς, ἐκεῖ λέγομεν ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, ἵνα ἄρξηται τοῦ ἀγῶνος. Ὅτε ἀφίκετο ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἑορτῆς (Ἰωάνν. Ζ', 14 κ. ἑ.), οἱ Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῷ πλήθει τῶν προσκυνητῶν. Ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνάμνησις αὐτοῦ ἔμεινε ζωηρὰ οὐ μόνον παρὰ τῷ Σαγχεδρίν, ὅπερ παρηκολούθει μετ' ἀνησύχου ὄμματος τὴν διδασκαλίαν, τὴν πολιτείαν καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ λαῷ, οὗτινος τὰς συνειδήσεις τοσοῦτον ἰσχυρῶς συνεκλόνισε καὶ οὗτινος τὰς περὶ Μεσσίου ἐλπίδας τοσοῦτον ζωηρῶς ἀνερρίπισε. Τὸ δημόσιον φρόνημα ἦτο πλῆρες τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς, ἀνελθὼν κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν ναόν, ἤρξατο διδάσκων ὑπὸ τὰς στοάς.

2. Ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς σκηνοπηγίας τῷ ἔτει 29. — Ἡ ἐν τῇ μητροπόλει ἐνέργεια τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας καὶ κατὰ τὰς ἀκολούθους ἡμέρας εἶναι ἡμῖν γνωστὴ μόνον ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Ἰωάννου (Ζ', Ι', 22). Τὰ ἐπεισόδια ἐκτίθενται διὰ βραχέων, οἱ δὲ λόγοι αὐτοῦ εἰσι λακωνικώτατοι, ἀλλὰ παρὰ τὴν συβαρότητα ταύτην αἱ σελίδες αὗται ἀναζωογονοῦσι τὴν τεταραγμένην καὶ ἀξιομνημόνευτον ταύτην περίοδον, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς διεξεδίκει τοσοῦτον ἐρρωμένως τὸν τίτλον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Μεσσίου. Πᾶσαι αἱ σκηναὶ τῆς ζωηρᾶς ἐπενεργείας τοῦ λόγου αὐτοῦ ἀνελίσσοντο ἐν τῷ ναῷ, ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Σολομῶντος ἢ τῇ στοᾷ τῆς αὐλῆς τοῦ Ἰσραήλ. Ἐκεῖ ἀπὸ πρωΐας μὲν ἐδίδασκε τὸν λαὸν καὶ συνεζήτει μετὰ τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Γραμματέων, τὴν δ' ἑσπέραν ἐπέστρεφεν εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἵνα διέλθῃ τὴν νύκτα. Τὸ πλῆθος, ὅπερ ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ ἀκούσῃ τὸν λόγον αὐτοῦ, δὲν ὡμοίαζε πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ ἔσυρεν οὗτος κατόπιν αὐτοῦ ἐν Γαλιλαίᾳ, ἐν τῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης, ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Πλησίον τοῦ συρφετοῦ καὶ τῶν ἐκτῶν ἐπαρχιῶν ἐλθόντων ἀγροίκων, οὓς ὁ Ἰωάννης ὡρίζε διὰ τῆς ἐκφράσεως ὄχλος, παρετηροῦντο καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται, οἱ κάτοικοι τῆς μητροπόλεως, οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς ἐκάλει αὐτούς. Οὗτοι διεκρίνοντο τοῦ ὄχλου διὰ γνώσεως τῶν Γραφῶν ἧττον ἀτελοῦς, διὰ ἀφοσιώσεως ἀγνοτέρας καὶ μείζονος εἰς τὴν ἀρχὴν ὑποταγῆς. Οἱ ἀρχηγοὶ συνανεμίγνυντο ἐν τῷ λαῷ, ἵνα ἐπιτηρῶσιν αὐτὸν καὶ ἵνα κρίνωσι τὸν προφήτην. Οἱ πρεσβύτεροι, τὰ μέλη τοῦ Σαγχεδρίν, οἱ σκεπτικοὶ Σαδδουκαῖοι καὶ φανατικοὶ Φαρισαῖοι, μεταβαίνοντες εἰς τὴν αὐλὴν τῶν ἱερέων ἢ εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ συμβουλίου, ἠδύναντο ν' ἀκούωσι τοὺς λόγους αὐτοῦ· τινὲς αὐτῶν μάλιστα ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ἥτις τοσούτους

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ἄλλους ἐσκανδάλισεν. Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐκφράζεται πλέον ἐν παραβολαῖς, ἀλλ' ἐπικαλεῖται αὐτὰς τὰς Γραφὰς πρὸ τῶν πνευμάτων τούτων, τῶν συνειθισμένων νὰ ὁμνύωσι μόνον εἰς τὰς Γραφάς. Οἱ Γαλιλαῖοι ἐθαύμαζον τὸ σθένος καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐξίσταντο ἐπὶ τῇ ὑπ' αὐτοῦ γνώσει τῶν Γραφῶν. Ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἀγράμματος δι' αὐτοὺς τοὺς δοκησισόφους· ἐγίνωσκον ὅτι ὁ ξυλουργὸς τῆς Ναζαρὲτ οὐδεμίαν ἐπεσκέφθη σχολὴν καὶ ἐν τούτοις ἐπεδείκνυε γνῶσιν τῶν νόμων καὶ τῶν προφητῶν ἀνωτέραν πάντων τῶν διδασκάλων. Ἐκ τῶν γραφῶν ἠρύετο νέας καὶ ἀρχαίας ἀληθείας καί, εἰς ἀμηχανίαν τοὺς ἐχθροὺς περιάγων, ἐφίμου τὰ στόματα αὐτῶν. Τὸ πλῆθος λοιπὸν ἐξεπλήσσετο καὶ ἐθαμβοῦτο, οἱ δὲ ἀρχηγοί, ὡς φρουροὶ τῆς ἐπισήμου διδασκαλίας, οἱ ἐγγράμματοι ἐξερεθίζοντο, προσποιούμενοι περιφρόνησιν καὶ περιφρονοῦντες διδασκαλίαν, μὴ βασιζομένην ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἑνὸς οἱουδήποτε τῶν διδασκάλων. Ἡ ἐμὴ διδαχή, ἔλεγεν, οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με, ὑποδεικνύων οὕτω τὴν θείαν ἀρχὴν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ ἀνταπεκρίνετο ταὐτοχρόνως εἴς τε τὸ ἐκπεπληγμένον πλῆθος καὶ εἰς τοὺς σκανδαλισθέντας ἢ περιφρονοῦντας αὐτὸν ἀρχηγούς. Αἱ Ἰουδαϊκαὶ ἀρχαὶ ἐθεώρησαν τὸν προφήτην τοῦτον, ὃν ὁ Θεὸς ἀπέστειλεν, ἵνα σώσῃ τὸ ἔθνος καὶ ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, πολέμιον, ἀπ' ἀρχῆς καταδικασθέντα. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ συνεπήγετο τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δόξαν ἐξηρεθίζοντο δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐκ τῶν εἰς αὐτὸν ἀφορώντων ρημάτων καὶ δυσηρεστοῦντο ἐπὶ τῇ περὶ τοῦ Μεσσίου ἀξιώσει αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἀπήντα λέγων: «Ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος, αὐτὸν οὗτος ἀληθὴς ἐστὶ καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι» (Ἰωάνν. Ζ', 18). Περαιτέρω δὲ χωρῶν, προσετίθει: «Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; Τί με ζητεῖτε τοῦ ἀποκτεῖναι;» (Ἰωάνν. Ζ', 19). Ὁ Ἰησοῦς ἐνόει τὴν θεραπείαν τοῦ παραλυτικοῦ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τῆς Βηθεσδᾶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Ἱεροσολύμοις διαμονὴν αὐτοῦ καὶ τὰς ἀπειλὰς θανάτου, αἵτινες τότε κατ' αὐτοῦ ἐξετοξεύθησαν ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Σαγχεδρίν. Τὸ πλῆθος ὅμως συνεπίεζεν αὐτὸν, ἀγνοοῦντα βεβαίως τό τε γεγονὸς τοῦτο καὶ τὰς ἀπειλάς· ἀκοῦσαν λοιπὸν τοῦ Ἰησοῦ ὁμιλοῦντος περὶ θανάτου, ἐφώνησε: «Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;» Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: «Ἓν ἔργον ἐποίησα καὶ πάντες θαυμάζετε . . . καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον· εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ δικαίαν κρίσιν κρίνατε» (Ἰωάν. Ζ', 21—25). Ἡ δημοσία αὕτη δικαιολογία πρὸ τοῦ πλήθους, συνηθροισμένου ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ ναοῦ καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν διδασκάλων, οἵτινες τοσοῦτον πικρῶς αὐτοῦ κατηγόρησαν, καταδείκνυσι μετὰ τίνος ἁρμοδιότητος ἐγίνωσκεν ὁ Ἰησοῦς νὰ χρησιμοποιῇ τὰς Γραφάς, τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μωϋσέως καὶ τὰς συνηθείας, ἵνα συγχύσῃ τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ, καὶ μετὰ συνέσεως ἐπεκαλεῖτο τὴν συνείδησιν καὶ τὴν δικαιοσύνην, τῶν ὁποίων μόνα τὰ ὀνόματα διεγείρουσι πάντοτε ἠχὼ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λαοῦ. Τινές, ἀκούσαντες αὐτοῦ ὁμιλοῦντος ἐλευθέρως, ἐξεπλάγησαν καὶ ἀνεγνώρισαν τὸν Ἰησοῦν, ἐγίνωσκον δὲ ὅτι ἡ ἱερατικὴ ἀρχὴ ἐθεώρει αὐτὸν ὡς βλάσφημον καὶ ἐζήτουν ἀπὸ τῆς ἑορτῆς Πουρὶμ νὰ παραδώτωσιν αὐτὸν εἰς θάνατον, λέγοντες: «Καὶ ἴδε, παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι. Μήπως ἔγνωσάν ποτε οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Χριστός»; (Ἰωάν. ΙΖ', 26). Προσετίθουν δέ: «Ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χριστός, ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστί». Πᾶσαι αὗται αἱ λεπτομέρειαι, ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ἀναφερόμεναι, μαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀφηγήσεως αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ κρατοῦσαν γνώμην ἡ ἀρχὴ τοῦ Μεσσίου θὰ ἦτο καθ' ὁλοκληρίαν ἄγνωστος. Ἐδίδασκον δὲ ὅτι θὰ ἐγεννᾶτο ἐν Βηθλεέμ, θὰ ἐξηφανίζετο ἄγνωστος καὶ θ' ἀπεκαλύπτετο αὐτομάτως, χωρὶς νὰ γνωρίσῃ τις τὸ πόθεν καὶ πῶς. Ὁ δεύτερος σωτὴρ θὰ ἦτο κατ' αὐτοὺς ὡς ὁ πρῶτος, ὁ Μωϋσῆς. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν θὰ ἐνεφανίζετο, εἶτα δὲ θ' ἀπεκαλύπτετο καθ' ὁλοκληρίαν. Οἱ Φαρισαῖοι ἀντέτασσον κατὰ τοῦ Ἰησοῦ τὴν δημώδη ταύτην ἰδέαν, μετὰ περιφρονήσεως ποιούμενοι λόγον τῆς ἐκ Ναζαρὲτ καταγωγῆς αὐτοῦ, καλοῦντες τοὺς γονεῖς αὐτοῦ πτωχοὺς καὶ τὴν πατρίδα χώραν πε-

ριπεφρονημένην, καὶ σκανδαλίζοντες οὕτω τὸ πλῆθος διὰ τῶν πλανῶν τῆς διδασκαλίας αὐτῶν. Ὁλόκληρος ἡ σοφία τοῦ Ἰησοῦ, τὰ θαύματα καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἀπετύγχανον πρὸ τῶν φαντασιοπληξιῶν τούτων. Πρὸς καταπολέμησιν τῶν πλανῶν τούτων ἤρξατο ν' ἀνακηρύσσῃ τὴν θείαν καταγωγὴν τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ. «Κἀμὲ οἴδατε καὶ οἴδατε πόθεν εἰμι· καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι. Κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν». (Ἰωάνν. Ζ', 28 κ. ἑ.). Ἡ ἐκδήλωσις τῆς τοιαύτης ἰδιότητος τοῦ Ἰησοῦ ἀπετέλει ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου. Ἐπιβεβαιουμένη μέν, καθίστα τὸν Ἰησοῦν τὸν μέγαν ἀρχηγόν, ὃν ἤρμοζε ν' ἀκολουθήσῃ τις καὶ ἀκούσῃ, τὸν μόνον σωτῆρα καὶ τὸν ἀληθῆ ἐλευθερωτήν· καὶ αὐτὴ ἡ ἱεραρχία θὰ ἠναγκάζετο νὰ κλίνῃ γόνυ πρὸ αὐτοῦ καὶ νὰ ὑποκύψῃ αὐτῷ ἐν τῇ πίστει. Ἀλλ' ἐὰν πάλιν ἀπεκηρύσσετο, αὐτὸς θὰ ἐθεωρεῖτο ἐνώπιον θρησκευτικῆς ἀρχῆς ὡς ψευδὴς προφήτης, θὰ ὑπεβάλλετο εἰς τὰς αὐστηρὰς διατάξεις τοῦ Σανχενδρὶν καὶ θὰ ἠπειλεῖτο κατὰ τὸν νόμον νὰ ἐξαφανισθῇ ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀνενδοιάστως ἐκήρυσσεν ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀπέστειλεν αὐτόν, καὶ ὅτι τὸν ἀποστείλαντα αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἠγνόουν. Ἡ τελευταία αὕτη λέξις παρώργισε τοὺς Φαρισαίους, οἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, οἱ φρουροὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ, οἱ πιστοὶ τηρηταὶ τῶν θείων διατάξεων. Ὁ Ἰησοῦς, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀγνοίας τῶν Ἰουδαίων, ἤνοιξεν αὐτοῖς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ ἤρξατο λέγων· «Ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν». Ἐπὶ τέλους τὸ πλῆθος συνεκινήθη, πολλοὶ δέ, προσχωρήσαντες εἰς τὰ διδάγματα αὐτοῦ, ἔλεγον: «Ὅτι ὁ Χριστὸς ὅταν ἔλθῃ μή τοι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει, ὧν οὗτος ἐποίησεν;» (Ἰωάν. Ζ', 31). Ἡ τοιαύτη πρὸς τὸν Ἰησοῦν εὔνοια ἀνησύχησε τοὺς Φαρισαίους καὶ ἐν τῷ μισητῷ αὐτῶν ζήλῳ συνεφώνησαν ν' ἀπευθυνθῶσιν εἰς τοὺς ἀνωτέρους τοῦ Σανχεδρίν· ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς συνεφώνησαν ν' ἀποστείλωσί τινας, οἵτινες νὰ ἐπιτηρῶσι τὸν Ἰησοῦν ἐγγύτερον καὶ νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ καταλλήλου στιγμῆς, ἵνα συλλάβωσι καὶ ἀγάγωσιν αὐτὸν πρὸ τοῦ μεγάλου συνεδρίου. Ὁ Ἰησοῦς, κατιδὼν ἐν τῷ βαθμῷ τῆς ἐχθρότητος, ἧς ἀντικείμενον ἐγένετο, τὴν ἀρχὴν τῆς καταδιώξεως καὶ τὸν προσεχῆ αὐτοῦ θάνατον, ἐξήνεγκε τοὺς ἑξῆς συγκινητικοὺς ἅμα καὶ βαρεῖς, ἠρέμους δὲ καὶ θλιβεροὺς λόγους: «Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με· ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν» (Ἰωάνν. Ζ', 33 κ. ἑ.). Οἱ Ἰουδαῖοι ἠπόρουν ὁποῖον θὰ ἦτο τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ κατέφευγε, καὶ ἐνόμιζον ὅτι θὰ μετέβαινε πιθανῶς εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων διεσπαρμένους καὶ ὅτι θὰ ἐδίδασκε τοὺς ἐθνικούς. Μετὰ ἥμισυ αἰῶνα, καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν ὁ Ἰωάννης ἔγραφε τὰς σκηνὰς ταύτας, ἔβλεπε κατακλυζόμενον ὑπὸ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, τοὺς Ἕλληνας τούτους, τοὺς ἐθνικούς, περὶ ὧν οἱ φανατικοὶ Ἰουδαῖοι μετὰ περιφρονήσεως ὡμίλουν καὶ τὰ διδάγματα τοῦ Ἰησοῦ ἀντήχουν ἐν πάσαις ταῖς συναγωγαῖς τοῦ διεσπαρμένου Ἰσραήλ. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς οἱ Ἰουδαῖοι ἀνεχώρουν κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν ἐκ τῶν σκηνῶν αὐτῶν, μετέβαινον ἐν παρατάξει εἰς τὸν ναὸν καὶ ἐκεῖθεν ἐπανήρχοντο εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν εἰς ἀνάμνησιν τῆς εἰσόδου τῶν πατέρων αὐτῶν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἡ ἡμέρα αὕτη εἶχε καὶ θρησκευτικώτερον καὶ ἡρεμώτερον χαρακτῆρα, διότι ἐτιμᾶτο καὶ διὰ Σαββατιαίας ἀναπαύσεως. Καθ' ἑκάστην πρωΐαν τῆς ἱερᾶς ἑβδομάδος μετὰ τὴν θυσίαν τῶν ἀμνῶν ὁλόκληρος ὁ λαός, ὁδηγούμενος ὑπὸ ἱερέως, κατήρχετο εἰς τὸν ναόν, εἰς τὴν πηγὴν τοῦ Σιλωάμ. Ὁ ἱερεύς, πλήρων χρυσῆν λάγηνον, μετέφερεν αὐτὴν εἰς τὴν αὐλὴν ἐν μέσῳ τῶν ἀλαλαγμῶν τοῦ πλήθους καὶ τῶν ἤχων τῶν σαλπίγγων καὶ τῶν κυμβάλων. Εἶτα, ἀνερχόμενος ἐπὶ τοῦ βήματος τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ τοῦ λαοῦ φωνοῦντος: «Ὕψωσον τὴν χεῖρα, ἐκένου πρὸς δυσμὰς τὴν χρυσῆν ὑδρίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σπονδῆς ὁ λαὸς ἔψαλλε τὸ τοῦ Ἡσαΐου: Ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῆς πηγῆς τῆς σωτηρίας. Ὁ Ἰησοῦς, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τοῦ Μωσαϊκοῦ θαύματος, οὗτινος ἡ ἀνάμνησις τοσοῦτον ἐπισήμως ἐτελεῖτο, ἤρξατο ὁμιλῶν μεγαλοφώνως καὶ λέγων: «Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδα-

Δημοτική Βιβλιοθήκη

τος ζῶντος. (Ἰωάν. Ζ′, 37, κ. ἑ.). Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου συνετάραξαν τὸ πλῆθος· καί τινες μὲν ἔλεγον: «Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης», ἄλλοι δέ: «Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός» καὶ ἄλλοι ἄλλα, γενομένου τοιουτοτρόπως σχίσματος περὶ αὐτοῦ παρὰ τῷ ὄχλῳ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον θυελλώδης συνεδρία συνεκροτεῖτο ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ μεγάλου συνεδρίου. Τὰ ἐπιρροὴν κεκτημένα μέλη αὐτοῦ συνετκέπτοντο περὶ τοῦ Ἰησοῦ, περὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς ἐνεργείας, ἣν ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ὅτε οἱ τὴν προτεραίαν ἀποσταλέντες κατ' αὐτοῦ ἀπεσταλμένοι ὑπέστρεψαν νὰ ἐκθέσωσι τὰ κατὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν. Ἐρωτησάντων αὐτοὺς τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαριταίων διατί δὲν μετήγαγον αὐτόν, ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν ὅτι οὐδέποτε ὡμίλησεν ἄνθρωπος τοιουτοτρόπως ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Οἱ Φαρισαῖοι, ἀγανακτήσαντες καὶ ἐπιπλήττοντες αὐτοὺς ἐπὶ ἀπειθαρχίᾳ καὶ ἀπιστίᾳ, ἠρώτων «μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον ἐπικατάρατοί εἰσι». Ἐνῷ συνέβαινον ταῦτα, Νικόδημός τις ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Σανχεδρίν, ὁ διδάσκαλος ἐκεῖνος, ὅστις εἶχεν ἔλθει τὴν νύκτα παρὰ τῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἐρωτήσῃ αὐτὸν (ἴδε ἀνωτέρω κεφ. Β. § 5 σελ. 1070) εἶπε: «Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον καὶ γνῷ τί ποιεῖ». Ἡ φωνὴ αὕτη τιμιότητος ἐκορύφωσε τὴν ἀπελπισίαν τοῦ συμβουλίου καὶ ὁ Νικόδημος κατεκρίθη ὡς Γαλιλαῖος: «Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται». Οἱ Φαρισαῖοι ἐφαίνοντο λησμονοῦντες τὸν Ἰωνᾶν, ὅστις ἐπίσης ἐκ Γαλιλαίας κατήγετο. Ἐπὶ τέλους τὸ συνέδριον διελύθη, χωρὶς νὰ λάβῃ ἀπόφασιν. Ὁ Ἰησοῦς, ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῶν ἀναβολῶν τούτων, αἵτινες ἐγένοντο κατὰ θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ἐξηκολούθει μετ' αὐξούσης δυνάμεως ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ τὴν ἀποστολικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν, ἥτις ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καθίστατο ἐπικινδυνωδεστέρα· τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, ἐνῷ πάντες ἔμενον οἴκοι, ἔλαβε τὴν εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ἄγουσαν, καθόσον ἠγάπα τὴν ἐρημίαν ταύτην, ὅπου ἀνεπαύετο ἐν τῇ προσευχῇ ἀπὸ τῶν κόπων τῶν περιοδειῶν αὐτοῦ. Ἀπὸ πρωΐας ὅμως ὑπέστρεψεν εἰς τὸν ναόν. Ἐνῷ δὲ ἔλῃξεν ἡ ἑορτὴ τῆς σκηνοπηγίας, ὁ λαὸς ἔσπευδε πρὸς αὐτὸν ἀθρόος ὑπὸ τὰς στοάς· ὁ Ἰησοῦς ἐκάθισεν, ἵνα διδάξῃ. Ἐνῷ δ' εὑρίσκετο ἐν τῇ στοᾷ τοῦ γαζοφυλακίου, ἤγαγον αὐτῷ γυναῖκα, καταληφθεῖσαν ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένην· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ νόμῳ ὁ Μωϋσῆς διέτασσεν αἱ τοιαῦται γυναῖκες νὰ λιθοβολῶνται, ἠρώτησαν οἱ Φαρισαῖοι αὐτόν: «Σὺ οὖν τί λέγεις;» τοῦτο ἔπραττον χάριν πειρασμοῦ καὶ ἵνα ἔχωσι λόγους κατηγορίας ἐναντίον αὐτοῦ, διότι, ἐὰν μὲν ὁ Ἰησοῦς ἀπήντα: λιθοβολήσατε αὐτήν, τότε θὰ ἠδύναντο νὰ κατηγορήσωσιν αὐτοῦ παρὰ τῷ Πιλάτῳ ὅτι ἀθετεῖ τὴν ρωμαϊκὴν ἀρχήν, ἥτις ἐν ταῖς κατεκτημέναις ἐπαρχίαις εἶχε μόνη τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν ὑπ' αὐτήν, θὰ διεγείρετο δὲ καὶ ὁ λαὸς κατὰ τῆς ἀμειλίκτου αὐτοῦ διδασκαλίας, ἐὰν πάλιν ἔλεγε: μὴ λιθοβολήσετε, θ' ἀντέτασσον αὐτῷ τὸν Μωϋσῆν καὶ θὰ κατηγόρουν αὐτὸν πρὸ τοῦ Σανχεδρὶμ ὡς ψευδομεσσίαν. Ὁ Ἰησοῦς ἐπεδείξατο ἀδιαφορίαν· κύψας δὲ ἔγραφε διὰ τοῦ δακτύλου ἐπὶ τῆς γῆς. Οἱ ἐρωτήσαντες αὐτὸν ἀνενέωσαν τότε τὴν αἴτησιν αὐτῶν, ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἀνακύψας, ἀπήντησε διὰ φράσεως, ἀποτελούσης δίλημμα διὰ τοὺς ἐρωτῶντας αὐτόν: «Ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλλέτω» (Ἰωάν. Η′, 7). Εἶτα, κύψας πάλιν, ἐξηκολούθησε γράφων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ ἀπάντησις αὐτοῦ ἀνέτρεψε τὴν παγίδα, ἣν οἱ πολέμιοι ἔστησαν· ἐκ τοῦ ἐδάφους τοῦ νόμου, ἐν ᾧ εἶχον προσελκύσει αὐτόν, ἐκεῖνος ὑψώθη εἰς τὸ ἀνώτερον ἔδαφος τῆς ἠθικῆς. Δὲν παρίσταται πλέον ὡς κριτὴς τοῦ νόμου, ἀλλ' ἀναλαμβάνων ἀνωτέραν ἐνέργειαν, ὑποδείκνυσιν εἰς τοὺς ἀπατεῶνας ἐκείνους ὅτι, ἐὰν κριτὴς ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος δύναται παρὰ τὰ προσωπικὰ αὐτοῦ παραπτώματα νὰ καταδικάσῃ καὶ κρίνῃ, ἁμαρτωλὸς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καταστῇ ἐκτελεστὴς τῆς Θείας δικαιοσύνης. Οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, βλέποντες ἀποκαλυφθεῖσαν τὴν μηχανορραφίαν αὐτῶν καὶ αὐτοὶ μᾶλλον εἰς παγίδα περιπεσόντες, ἀπεχώρησαν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον καὶ ὁ Ἰησοῦς ἔμεινε μόνος μετὰ τῆς γυναικός. Ἤδη ἡ ἀθλιότης καὶ ἡ ἀγαθότης εὑρίσκοντο ἀπέναντι ἀλλήλων. Ὁ Ἰησοῦς, προσκλίνας καὶ ἀποφεύγων νὰ θεωρήσῃ αὐτὴν ὡσεὶ θέλων

νὰ φεισθῇ τρόπον τινὰ αὐτῆς ἐπὶ τῇ ἥπερ διεπράξατο ἀσχημοσύνῃ, εἶπεν: «Ἡ γυνή, ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σὲ κατέκρινεν»; ἡ δὲ εἶπεν: «Οὐδείς Κύριε»· καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνταπήντησεν: «Οὐδὲ ἐγὼ σὲ κατακρίνω· πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε» (Ἰωάν. Η′, 8 κ. ἑ.)*. Ὁ μόνος ὅστις ἠδύνατο καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τιμωρήσῃ καὶ νὰ βάλῃ λίθον συνεχώρησεν, ἀφεὶς εἰς τὴν ἁμαρτωλὸν καιρὸν νὰ μετανοήσῃ καὶ πιστεύσῃ. Ἡ μειλιχιότης ἔσται ὁ νόμος τῆς νέας βασιλείας. Ἡ δικαιοσύνη ἐνικήθη πλέον ὑπὸ τῆς εὐσπλαγχνίας. Οὐδεὶς κύριος ἦτο ἀκαμπτότερος τοῦ Ἰησοῦ ἀπέναντι τοῦ πονηροῦ καὶ ἡπιώτερος ἀπέναντι τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Ἡ ἱστορία αὕτη, τῆς ὁποίας τὴν αὐθεντικότητα ὑπώπτευσαν ἀδίκως βεβαίως ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐναντίον τοῦ Εὐαγγελίου οἱ προκατειλημμένοι κριτικοί, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ κατανοήσωμεν τὴν τοσούτῳ τεταραγμένην ταύτην περίοδον τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ καὶ καταδείκνυσι μεθ' ὑπόσης ἐπιμονῆς οἱ πολέμιοι αὐτοῦ κατεδίωκον αὐτὸν καὶ ὁποῖα αἴσχιστα τεχνάσματα ἐφαντάσθη ἡ μερὶς τῶν διδασκάλων, ἵνα διακυβεύσῃ αὐτόν. Ἡ πρὸς τὸν Ἰησοῦν εὔνοια τοῦ λαοῦ ἐξηρέθιζε καὶ δυσηρέστει τοὺς Φαρισαίους· πᾶν λοιπὸν ἐζήτουν μέσον πρὸς ἐξαφάνισιν αὐτοῦ. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ μηχανήματος τῶν Φαρισαίων ἐξηκολούθησε πάλιν τὴν διδασκαλίαν, παρέχων πάντοτε εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ μείζονα σαφήνειαν καὶ δύναμιν (Ἰωάν. Η′, 12 κ. ἑ.), ἐκεῖνος ὅστις ἐν Γαλιλαίᾳ ἀπήγγειλε τὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους λόγον, ὅστις εὐηγγελίσατο τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐπεσκίασε διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ πάντας τοὺς διδασκάλους καὶ

* Ἡ ἀφήγησις περὶ τῆς μοιχαλίδος γυναικὸς (Ἰωάν. Η′, 1—12) ὑπῆρξεν ἀντικείμενον μεγάλης κριτικῆς συζητήσεως. Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῶν περὶ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης διαφωνιῶν σχετίζεται πρὸς λεπτομέρειαν μοναδικὴν πράγματι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης· ἐν πολλοῖς δηλ. τῶν μᾶλλον αὐθεντικῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων ἡ ἀφήγησις αὕτη ἐλλείπει. Τὸ σιναϊτικόν, τὸ ἀλεξανδρινόν, τὸ τοῦ Ἐφραίμ, τὸ βασιλικὸν κλπ. τοῦ Δ′ καὶ τοῦ Θ′ αἰῶνος δὲν ἀναφέρουσιν αὐτήν. Τὸ χειρόγραφον *Vercellensis* τοῦ Δ′ αἰῶνος καὶ τὸ *Brixiensis* τοῦ ΣΤ′ αἰῶνος, ὡς καὶ τὰ χειρόγραφα L καὶ Δ ἀφίνουσι τὸ χωρίον κενόν· ἄλλα πάλιν καὶ ἰδίᾳ τὸ *Sangermanensis* τοῦ Ζ′ αἰῶνος καὶ τὸ Βατικανικὸν τοῦ Ι′ αἰῶνος σημειοῦσιν αὐτὸ ὡς ἀπορρηματικῶν. Πρὸς τούτοις καὶ ἐν ταῖς χειρογράφοις, ἐν αἷς εὑρίσκεται, ἡ θέσις αὐτοῦ ποικίλλει. Εἰς τὸ παράδοξον τοῦτο γεγονὸς ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν περὶ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης σιγὴν πολλῶν τῶν πατέρων, ὡς τοῦ Τερτυλλιανοῦ, τοῦ Κυπριανοῦ, τοῦ Ὠριγένους καὶ τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀληθῶς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ι′ αἰῶνος αἱ τοῦ Τατιανοῦ ἁρμονίαι καὶ ἡ συμφωνία τοῦ Ἀμμωνίου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ′ αἰῶνος τεκμηριοῦσιν ὅτι τὸ χωρίον ἀπετέλει πρᾶγμα τι μέρος τῆς Νέας Διαθήκης. Οἱ ἀποστολικοὶ θεσμοὶ (*Constitutions Apostoliques XXIV. 1*) ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Γ′ αἰῶνος μαρτυροῦσιν ἐπίσης περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ. Πρὸς τούτοις πολλὰ χειρόγραφα τοῦ Δ′ καὶ τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος, ἡ Βουλγάτα, ἡ ἱεροσολυμητικὴ συριακὴ μετάφρασις τοῦ Ε′ αἰῶνος, ὁ Ἀρλεϊανὸς κώδηξ καὶ λοιποί, ὡς καὶ ἐπέκεινα τῶν 300 χειρογράφων κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τίσεντορφ ἐκτιθέασι τὴν ἐν λόγῳ ἀφήγησιν, οἵαν ἀναγινώσκομεν αὐτὴν σήμερον· καὶ οἱ πατέρες τοῦ Δ′ αἰῶνος Ἱερώνυμος, Ἀμβρόσιος καὶ Αὐγουστῖνος ὑποστηρίζουσι τὴν αὐθεντικότητα αὐτῆς μετὰ πολλῆς τῆς ὁριστικότητος· ἄλλως ἔκτοτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οὐδεμίαν προύκάλεσεν αὕτη ἀμφιβολίαν. Ὅπως ὅμως κἂν ἔχῃ τὸ ζήτημα, δύο τινὲς προκύπτουσιν ἀπορίαι· ἐὰν τὸ χωρίον ἀναγνωρισθῇ ὡς αὐθεντικόν, πόθεν προέρχεται ἡ παράλειψις; ἐὰν δὲ τοὐναντίον πόθεν ἡ προσθήκη; Ἡ παράλειψις δύναται καὶ νὰ ἐξηγηθῇ, ἡ προσθήκη ὅμως εἶναι ἀνεξήγητος καὶ δὲν αἰτιολογεῖται. Χωρὶς ποσῶς, λέγει ὁ Didon, νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὸ κῦρος καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις φυλάσσει ὡς ἱερὸν κειμήλιον τὴν βίβλον, ἐν ᾗ αἱ πράξεις καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ διειώθησαν, ἡ μόνη μελέτη τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος ἀποδείκνυσι τὴν παράλειψιν καὶ ἀποκλείει τὴν προσθήκην. Ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν μοιχαλίδα ἠδύνατο, ὡς ἐν τέλει παρατηρεῖ ὁ Δύγουστῖνος, ν' ἀνησυχήσῃ τοὺς ὀλιγοπίστους ἢ μᾶλλον νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἀφορμὴν ἐπιθέσεως, διότι ἐφοβοῦντο βεβαίως μήπως ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου δοθεῖσα αὐτῇ συγχώρησις ἐπιτρέψῃ τὴν ἀσχημοσύνην καὶ τὴν ἀτιμωρησίαν τῶν συζύγων αὐτῶν. Οὕτοι λοιπὸν ἀπήλειψαν ἀπὸ τῶν χειρογράφων αὐτῶν τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο τῆς πρὸς τὴν μοιχαλίδα ἀγαθότητος, ὡς ἐὰν ὁ λέγων «καὶ μηκέτι ἁμάρτανε» ἠδύνατο νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸ κακόν. Δύο ὅλως ἀντίθετα αἴτια ἑρμηνεύουσι τὴν παράδοξον τύχην τοῦ χωρίου τούτου

τοὺς προφήτας καὶ ἐκήρυσσεν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἱεραρχίας: «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»· οἱ Φαρισαῖοι ὅμως δὲν ἠνείχοντο νὰ οἰκειοποιῆται τὴν δόξαν καὶ τὸν τίτλον τοῦ Μεσσίου· ἀκούσαντες δ' αὐτοῦ νὰ κηρύσσῃ ταῦτα, δὲν ἠδύναντο νὰ κρατηθῶσιν ἀπὸ τῆς παραφορᾶς, πιστεύοντες δ' ὅτι ἠδύναντο νὰ καταστρέψωσιν ἐξ αὐτῆς τῆς βάσεως τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θεοῦ, εἶπον αὐτῷ· Σὺ αὐτὸς μαρτυρεῖς περὶ σεαυτοῦ. Ἡ δὲ μαρτυρία σου δὲν εἶναι ἀξία πίστεως. Πρὸ τῆς τυφλῆς ἐπιμονῆς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς ἀντιτάσσει πλέον τὴν αὔξουσαν σταθερότητα τῶν διαβεβαιώσεων αὐτοῦ καί, διατυπῶν τὴν ἀλήθειαν μετὰ δυνάμεως, ἣν παρέχει ἡ συνείδησις τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ, ἀπειλητικὴν λαμβάνει στάσιν, λέγων: «Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία μου· ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον καὶ ποῦ ὑπάγω. Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε· ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν· ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ». (Ἰωάν. Η', 14 κ. ἑ.). Ἡ τελευταία αὕτη φράσις ἀποτελεῖ θαυματίαν διαβεβαίωσιν, ἀποκαλύπτουσαν τὸν ἐσωτερικὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ. Εἶτα, ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἰουδαϊκὸν νόμον, καθ' ὃν «δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἡ ἀληθής ἐστιν» καὶ προστιθέμενος: «Ἐγώ εἰμι μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας πατήρ»· ὑποδηλῶν δηλονότι αὐτοῖς ὅτι ἡ περὶ αὐτοῦ μαρτυρία ὑπὸ δύο προσώπων ἐπίσης τελεῖται καὶ κατὰ συνέπειαν συμβιβάζεται πρὸς τὸν ἰουδαϊκὸν νόμον, συνεκλόνισε διὰ τῶν δηλώσεων αὐτοῦ τὸν λαὸν καὶ προὐκάλεσε γογγυσμοὺς καὶ ψιθύρους ἐκ μέρους τῶν Φαρισαίων· οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ψηλαφητὰ πάντοτε ἐπιθυμοῦντες καὶ εἰς τὸ γράμμα τῶν λόγων ἐμμένοντες, ἠρώτησαν αὐτόν: «Ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου»· ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε λέγων: «Οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν

τοῦ Εὐαγγελίου, 1) ὁ μοντανισμὸς μετὰ τῆς ὑπερμέτρου ἠθικῆς αὐστηρότητος καὶ 2) ἡ τῶν ἠθῶν ἔκλυσις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κωνσταντίνου, καθ' ἣν στιγμὴν ἅθροοι οἱ ἐθνικοί, ἀσπαζόμενοι τὸν χριστιανισμόν, εἰσῆγον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὰς ἡδονικὰς αὐτῶν ἕξεις. Ἡ ἀφήγησις τῆς μοιχαλίδος ἐξέπληξε τὴν ψευδῆ αὐστηρότητα τῶν Μοντανιστῶν καὶ ἐφάνη εἰς τὰ κοῦφα πνεύματα, τὰ πρόθυμα εἰς κατάχρησιν τῆς λαμβανομένης συγχωρήσεως, ὡς κατάλληλος ἀφορμὴ τοιαύτης καταχρήσεως. Τοιουτοτρόπως καθορᾶται πῶς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Β' καὶ Γ' αἰῶνος ἐκκλησίαι τινὲς ἔκριναν καλὸν νὰ παραλίπωσι τὴν ἀφήγησιν ἐν ταῖς δημοσίαις ἀναγνώσεσι. Κατ' ἀρχὰς ἐσημειώθη διὰ σημείου ἐν τῷ λειτουργικῷ βιβλίῳ ἢ καὶ παρέλιπον ἔτι αὐτὸ καθ' ὁλοκληρίαν. Εἰσέτι σώζονται ἑλληνικὰ χειρόγραφα, μαρτυροῦντα περὶ τῆς συνηθείας ταύτης. Τῆς παραλείψεως ἅπαξ καθοριοθείσης, κατέστη αὕτη κανὼν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς, λατινικοῖς καὶ συριακοῖς κώδιξι τοῦ Δ' καὶ Η' αἰῶνος.

Ἐὰν ἡ παράλειψις οὕτως ἐξηγῆται, καὶ αἰτιολογῆται ὑπὸ λόγων ψηλαφητῶν, ἡ περὶ προστθήκης τοῦ χωρίου ὑπόθεσις μένει ἀνυποστήρικτος. Πράγματι τίς θὰ ἐφεύρισκε τὴν ἀφήγησιν ταύτην, τὴν τοσοῦτον σοβαρὸν χαρακτῆρα φέρουσαν; Τίς θὰ ἐφαντάζετο τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο, ἐν ᾧ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ προδίδεται τοσοῦτον σαφῶς; πῶς θὰ ἐδέχοντο αὐτὴν ἄνευ διαμαρτυρίας ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν οἱ χριστιανοὶ ἔζων ἐκ τῆς ἀγνώσεως τῶν Εὐαγγελίων; Οἱ πατέρες, οἵτινες ἀνεγίνωσκον αὐτὴν ἐν τοῖς ἰδίαις αὐτῶν βίβλοις, ἀπέφευγον ν' ἀναγινώσκωσι τὸ χωρίον τοῦτο εἰς τὸν λαόν· πῶς λοιπὸν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ κοινὴ συμφωνία πρὸς παρεισαγωγὴν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ ἐν εἴδει προσθήκης, οὕτως ὥστε νὰ ἀναγινώσκηται καὶ νὰ ἑρμηνεύηται. Τοιαῦται ἀπιθανότητες λύουσι τὸ ζήτημα. Ἀφοῦ οἱ πατέρες τοιαύτην ἐτήρουν στάσιν ἐν σχέσει πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο, τοῦτο σημαίνει ὅτι εὑρίσκετο ἐν τοῖς ἀρχαίοις χειρογράφοις, ἡ δὲ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χειρογράφοις ὕπαρξις αὐτοῦ προδίδει τὴν ἀποστολικὴν αὐτοῦ ἀρχήν. Τινές, ἀποδεξάμενοι ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀποστολικὴν αὐθεντικότητα τῆς ἀφηγήσεως, ἀμφέβαλλον περὶ τοῦ ἂν ὁ Ἰωάννης ἔγραψε ταύτην ἢ μή, ἰσχυρίσθησαν μάλιστα ὅτι ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσιν ἐκφράσεις, μηδέποτε χρησιμοποιηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου καὶ ἰδίᾳ ἡ λέξις λαός, ἣν τὸ τέταρτον βιβλίον ἀντικαθίστησι πάντοτε διὰ τῆς λέξεως ὄχλος, ὡς καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ὕπαρξις τῆς λέξεως γραμματεῖς, ἥτις οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου ἀπαντᾷ· ἀλλ' ὡς ὁ Ebrard παρατηρεῖ (*Wissenschaftliche Kritik*), ἄλλαι τῆς ἀφηγήσεως φράσεις εἰσὶ καθ' ὁλοκληρίαν Ἰωαννικαί· ἐκ δὲ τῶν τοιούτων ἀντιρατικῶν δεδομένων οὐδὲν δύναταί τις τὸ βάσιμον νὰ ἐξαγάγῃ κατὰ τῆς τοῦ χωρίου αὐθεντικότητος. Ἄλλως αὐτὴ ἡ τάσις τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸ νὰ σημειοῖ μετ' ἀκριβείας ἐν μέσῳ τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου τὰ παρεμπίπτοντα ἐπεισόδια καὶ διακόπτοντα αὐτόν, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐν λόγῳ ἀφηγήσει συμβαίνει, τεκμηριοῖ τὴν γνησιότητα τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου,

πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ᾔδειτε καὶ τὸν πατέρα μου ἤδειτε ἄν (Ἰωάν. Η', 19 κ. ἑ.) Πράγματι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ μόνος ἀποκαλύπτων τὸν Θεόν· ἡ διδασκαλία αὐτοῦ εἶναι ὁ λόγος τοῦ πατρός· τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι τὸ ἔργον τῆς ἀγαθότητος, αἱ δὲ ἀρεταί εἰσιν ἡ ἁγιότης τοῦ πατρός. Τέλος ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ, οἵαν ἐνόει αὐτήν, ἀπετέλει τὴν θέλησιν τοῦ πατρός. Οἱ Φαρισαῖοι ὅμως οὐδὲν ἤθελον νὰ γινώσκωσι καὶ ἐπέμενον ἐν τοῖς πεπλανημένοις αὐτῶν φρονήμασιν. Εὐχερὲς νὰ κατανοήσῃ τις τὴν σφοδρότητα τῆς ἀντιδράσεως, ἣν θὰ προὐκάλουν τοιοῦτοι λόγοι παρὰ τῷ τμήματι ἐκείνῳ τοῦ λαοῦ, ὅπερ ὑπήκουεν ὡς δοῦλον εἰς τὴν ἀρχήν, εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς μερίδος καὶ τῆς σχολῆς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν ἱεραρχίαν. Ἡ δύναμις ἐφαίνετο ἀπειλουμένη, οἱ διδάσκαλοι ἐφαίνοντο ἀντικατασθέντες ὑφ' ἑτέρου ἀνωτέρου αὐτῶν, οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν ἐξηπατῶντο καὶ ἔβλεπον ματαιούμενα τὰ κενὰ αὐτῶν ὀνειροπολήματα ἐθνικοῦ μεγαλείου· οἱ πάντες τέλος ἐσκανδαλίζοντο. Παρὰ πάντα ταῦτα οὐδεὶς ἔθηκεν εἰσέτι χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ, καθόσον ἐπεκράτει ἡ ἐλπὶς ὅτι τὸ κίνημα θὰ κατηυνάζετο ἐξ ἰδίων· τὸ κίνημα ὅμως ἔμελλε τοὐναντίον νὰ ἐπιταθῇ καὶ ἡ ἀντίδρασις ἔμελλε νὰ εὑρεθῇ μετὰ μικρὸν πρὸ τοῦ διλήμματος, ν' ἀποδεχθῇ τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ ἢ νὰ θανατώσῃ αὐτόν. Ὁ εὐαγγελιστὴς προστίθησι: «Καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ». (Ἰωάνν. Η', 20).

3. Νέαι μαρτυρίαι τῆς ἰδιότητος τοῦ Ἰησοῦ ὡς Μεσσίου. — Ὁ βίος τῶν λαῶν ὑφίσταται κρίσεις, σωζούσας ἢ ἀπολυούσας αὐτούς· καὶ ἡ τῆς σκηνοπηγίας ἑορτὴ τοῦ ἔτους 29 ἀπετέλει διὰ τὸν ἰουδαϊκὸν λαὸν μίαν τῶν κρίσεων τούτων. Ὁ ἀπὸ τοσούτων αἰώνων ἀναμενόμενος Μεσσίας εὑρίσκετο ἐκεῖ ἐν τῇ μητροπόλει καὶ τῷ ναῷ αὐτοῦ· ὡμίλει τῷ λαῷ, ἐκάλει αὐτόν, ἐπεκύρου τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ. Θ' ἀπεδέχετο ὅμως ἢ θὰ παρεγνώριζεν αὐτόν; τὸ μέλλον τοῦ Ἰσραὴλ ἐκρέματο ἐκ τοῦ διλήμματος τούτου. Ἐὰν ἐδέχετο αὐτὸν ὡς Μεσσίαν, δὲν θὰ διέσωζε τὴν ἐθνικότητα αὐτοῦ, μὴ ἔχουσαν πλέον λόγον ὑπάρξεως καί, καταστὰς ἤδη προφήτης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἑνότητος αὐτοῦ, θὰ καθίστατο καὶ ἀπόστολος τοῦ Εὐαγγελίου· ἐὰν δὲ μὴ ἐδέχετο καὶ ἐπιμόνως ἐνέμενεν ἐν τῷ ἰδιάζοντι τύπῳ τῆς φυλῆς καὶ τοῦ νόμου αὐτοῦ, θ' ἀπερρίπτετο καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μέρει ὑφ' ἑκείνου, ὃν θ' ἀπεκήρυσσε, θὰ διῆγεν ἄδοξον ἐπὶ τῆς γῆς βίον, ἐξαφανιζόμενον ἐν μέσῳ τῶν ἐν τῇ ἑνότητι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ συνηνωμένων λαῶν, θὰ ἔβλεπε πάντοτε ματαιουμένας τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τύχῃ σωτηρίας, διότι θὰ εἶχεν ἤδη παραγνωρίσει τὸν μόνον σωτῆρα. Ὁ Ἰησοῦς, βλέπων ἐπιτεινομένην τὴν ἀντίδρασιν ταύτην, ὑπέδειξεν εἰς τοὺς πείσμονας τούτους τὰς συνεπείας τῆς ἀπιστίας αὐτῶν ἐφ' ᾧ καὶ εἶπεν αὐτοῖς: «Ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσατέ με . . . Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν»; (Ἰωάν. Η', 22). Ἡ τοιαύτη μυστηριώδης ἀποχώρησις τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ δήλωσις, καθ' ἣν ἀδύνατον ἦτο νὰ μεταβῶσι μετ' αὐτοῦ, προὐκάλεσε τὴν εἰρωνείαν τῶν Ἰουδαίων καὶ ἰδίᾳ τῶν Σαδδουκαίων. Προσποιούμενοι δὲ ὅτι δὲν ἐνόουν τοὺς λόγους αὐτοῦ ἠρώτων: «Μήτοι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν». Ὁ Ἰησοῦς, περιφρονῶν τὰς εἰρωνείας ταύτας, εἰσδύει βαθύτερον εἰς τὰς συνειδήσεις καί, ἀποκαλύπτων τὸ ἐνδόμυχον αἴτιον τῆς ἀχαλινώτου αὐτῶν ἀντιδράσεως, λέγει: «Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου». (Ἰωάνν. Η', 23 κ. ἑ). Ὅτε ὅμως ἐφώνησεν: «Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν» (Ἰωάν. Η', 24), οἱ Φαρισαῖοι διέκοψαν αὐτόν, διότι ἡ φράσις ἐγώ εἰμι ὑπεμίμνησκεν ἐκείνην, δι' ἧς ὁ Ἰεχωβᾶ ὁρίζει ἑαυτὸν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ (Δευτερ. ΑΓ', 39, Ἡσαΐου ΜΓ', 10). Ἠρώτησαν λοιπὸν αὐτόν: «Σὺ τίς εἶ;»· διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης ἐπεδίωκον, φαίνεται, ν' ἀποσπάσωσιν ἀπ' αὐτοῦ τὴν λέξιν Χριστός, ἣν πάντοτε ἀπέρυγε μέχρι τοῦδε καὶ ἣν ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιήσωσι κατ' αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπήντησεν αὐτοῖς λέγων: «Τὴν ἀρχὴν ὅ,τι καὶ λαλῶ ὑμῖν» (Ἰωάν. Η', 25).

---

* Ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ χωρίου τούτου δύο διάφοροι προῆλθον ἐξηγήσεις ἀναλόγως τῆς ἐννοίας, ἥτις ἀποδίδεται εἰς τὴν λέξιν ἀρχή. Οἱ λατῖνοι πατέρες ἐν γένει, ἡγουμένου τοῦ Ἀμβροσίου καὶ τοῦ Αὐγουστίνου, ἐξέλαβον αὐτὴν ὑπὸ τὴν ὑπερφυσικὴν αὐτῆς ἔννοιαν, παρὰ τὰς διαφορὰς δὲ ἔχει ὧδε: Εἰμὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς *(dès le principe)*

Παρὰ τὴν ἐχθρότητα τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἐξουδετεροῦτο πάντοτε πρὸ τῆς πείσμονος ἀπιστίας, διότι καὶ θύελλαν μὲν πράγματι προὐκάλει, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας προσείλκυε· «Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν». Καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχηγῶν οὐκ ὀλίγοι ἐκλονίσθησαν ἐκ τῶν λογίων αὐτοῦ. Ὅπωσδήποτε ὁλόκληρον τὸ θον κεφάλαιον τοῦ Ἰωάννου ἀποτελεῖ φανερὰν ἔκθεσιν τοῦ θείου αὐτοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς, ἣν ἠδυνάτουν νὰ ἐννοήσωσιν οἱ Ἰουδαῖοι, προκαλοῦντες τὸ λόγιον αὐτοῦ: «Ἀλλὰ ζητεῖτε με ἀποκτεῖναι ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν» (Ἰωάν. Η′, 37).

4. Τὸ θαῦμα τοῦ ἐκγενετῆς τυφλοῦ.—Γνωστὸν ὅτι ἐν Ἀνατολῇ αἱ ὁδοὶ καὶ αἱ πύλαι τῶν πόλεων βρίθουσι τυφλῶν πηρῶν κλπ. ἐξαιτούντων τὴν εὐσπλαγχνίαν τῶν διερχομένων καὶ ζητούντων ἐλεημοσύνην διὰ φωνῆς ἱκετευτικῆς. Ἡ συνήθεια αὕτη ἔμεινεν ἀπὸ αἰώνων ὅλων ἡ αὐτή. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρει ἐκ τοῦναοῦ, παρετήρησεν ἐν μιᾷ τῶν πυλῶν ἕνα τῶν ἀτυχῶν τούτων τυφλὸν ἐκ γενετῆς· «Ραββί, εἶπον αὐτῷ οἱ μαθηταί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ;» Ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη: «Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με, ἕως ἡμέρα ἐστί· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι» (Ἰωάν. Θ′). Πράγματι ψηλαφητὴν ἔμελλε νὰ παράσχῃ ἀπόδειξιν τούτου ἐν τῷ τυφλῷ· πτύσας δὲ κατὰ γῆς, ἐποίησε πηλὸν καὶ χρίσας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀπέστειλεν αὐτὸν νὰ νίψῃ αὐτοὺς ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ Σιλωάμ. Ἦν ἡμέρα σαββάτου. Ἡ Κολυμβήθρα αὕτη ἔκειτο εἰς τοὺς πρόποδας καὶ τὴν ΝΔ ἄκραν τοῦ Ὀφὲλ κατὰ τὴν συνένωσιν τῶν κοιλάδων τῶν Κέδρων καὶ Γιών. Τὰ ὕδατα αὐτῆς ἐλάμβανεν ἐκ τῆς λίμνης Σίτη—Μαριὰμ δι' ὑποβρυχίου διώρυχος, ἐσκαμμένης ἐντὸς βράχου τοῦ λόφου. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρώδου τὰ τείχη τῶν Ἱεροσολύμων ἐπεξετείνοντο μέχρι τῆς κολυμβήθρας, καλύπτοντα οὕτω μέγα μέρος τοῦ Ὀφέλ, ἔρημον ἤδη. Ἡ κολυμβήθρα εὑρηται ἐν ἐρειπίοις, σπάνια δὲ συντρίμματα κιόνων εἰσὶ τὰ μόνα ἐκ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, ὅστις ἱδρύθη ἐκεῖ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας εἰς τὸν φωτοδόλον σωτῆρα. Ἡ αἰφνιδία θεραπεία τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ πάραυτα ἐγνώσθη· οἱ γείτονες αὐτοῦ καὶ ὅσοι ἔβλεπον αὐτὸν ἐπαιτοῦντα ἔλεγαν: «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον ὅτι οὗτός ἐστιν, ἄλλοι δὲ ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν· ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι ἐγὼ εἰμί». (Ἰωάν. Θ′). Ἐπὶ τέλους μετὰ περιεργίας ἡρώτων αὐτὸν πῶς ἐθεραπεύθη καὶ ἐκεῖνος διηγήθη αὐτοῖς λεπτομερῶς τὰ γενόμενα. Μετ' ὀλίγον, ὁδηγηθεὶς καὶ πρὸ τῶν Φαρισαίων καὶ ἐκ νέου ἐρωτηθείς, ἐπανέλαβε τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ, κηρύσσων καὶ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ὅτι ἦτο προφήτης. Ἡ λέξις αὕτη συνεταράξε τοὺς Φαρισαίους, οἵτινες, προαισθανόμενοι τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ τὸ θαῦμα θὰ παρῆγεν ἐπὶ τοῦ πλήθους, ἤρξαντο ὑποτιμῶντες αὐτὸ καὶ διαψεύδοντες. Πρὸς πλειοτέραν ὅμως πιστοποίησιν, προσκαλεσάμενοι καὶ τοὺς γονεῖς τοῦ θεραπευθέντος, ἐπυνθάνοντο τὰ κατὰ τὴν θεραπείαν τοῦ υἱοῦ αὐτῶν. Καὶ ἐπεκύρωσαν μὲν καὶ ἐκεῖνοι τὰ γενόμενα, ἀλλά, προκειμένου περὶ τοῦ προσώπου, ὅπερ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ἔλεγον· «Τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει» (Ἰωάν. Θ′, 21). Τὴν τοιαύτην ἐπι-

---

ἐγώ, ὅστις καὶ ὁμιλῶ ὑμῖν ἢ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κηρύσσω ὑμῖν. Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία ἐπικυροῖ τὴν θειότητα αὐτοῦ. Οἱ Ἕλληνες καὶ ἰδίᾳ ὁ Χρυσόστομος ἐννοοῦσι τὸ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τὴν σχετικὴν αὐτῆς ἔννοιαν, ὡς ἁπλοῦν ἐπίρρημα συνήθους ἐν τῇ ἑλληνικῇ χρήσεως μετὰ τῆς προθέσεως κατὰ ἐξυπονοουμένης. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ τότε ὧδε: Εἰμὶ ἀπολύτως ἢ πρὸ παντὸς ὅ,τι κηρύσσω ὑμῖν. Ἀσήμαντος ἡ διαφορὰ τῶν δύο ἑρμηνειῶν. Ἡ ἐπικύρωσις τῆς θειότητος καὶ τῆς ὡς Μεσσίου ἰδιότητος τοῦ Ἰησοῦ προκύπτει τόσον ἐκ τῆς μιᾶς, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἄλλης, ῥητῶς μὲν ἐκ τῆς πρώτης, ἐμμέσως δὲ ἐκ τῆς δευτέρας. Ὑπομιμνήσκων τοῖς μετ' αὐτοῦ πᾶν ὅ,τι ἐπισήμως περὶ αὐτοῦ ἐπεβεβαίωσε, ἐπαρουσιάζετο ἐκ νέου ὡς τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελθὼν ἄρτος τῆς ζωῆς καὶ ὑπὸ πάσας ἐν γένει τὰς ἰδιότητας θείας τάξεως, μὴ ἐπιτρεπούσης οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ. Ὑπὸ τὴν γραμματικὴν ἔποψιν τοῦ πρωτοτύπου κειμένου ἡ δευτέρα ἑρμηνεία εἶναι ἱκανοποιητικωτέρα καὶ αἱ λίαν λεπτομέρειαι τῆς φράσεως ἐξηγοῦνται φυσικῶς, ὡς παρατηρεῖ κάλλιστα ὁ J. Godet.

φύλαξιν ἐπέβαλλε τοῖς γονεῦσι τοῦ τυφλοῦ ὁ φόβος, διότι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον ἤδη ἀποφασίσει ἐν μυστικῇ συνεδρίᾳ ν' ἀποπέμψωσι πάντα, ὅστις θὰ προεκήρυσσε τὸν Ἰησοῦν ὡς Μεσσίαν. Οἱ Φαρισαῖοι, μὴ δυνηθέντες ν' ἀποσπάσωσί τι παρὰ τῶν γονέων, ἐσκέφθησαν νὰ ἐκφοβήσωσι τὸν πρότερον τυφλόν, ἐφ ᾧ καί, ἐκ νέου προυκαλέσαντες αὐτόν, ἐκ δευτέρου διηρώτουν. Βεβαίως σκοπὸς αὐτῶν ἦτο νὰ ἀναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ προβῇ εἰς ἄτοπόν τινα ἔκφρασιν, ἀλλ' ἀόρατος δύναμις φρουρεῖ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τὰς εἰλικρινεῖς καρδίας. Τοῦ θεραπευθέντος ὀηλώσαντος πάλιν ἐν ἄλλοις: «Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν», οἱ Ἰουδαῖοι ἐνθρασυνθέντες εἶπον αὐτῷ: «Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς;» ἐκβαλόντες λοιπὸν τοῦτον ἔξω, κατέστησαν αὐτὸν ἀποσυνάγωγον. Ὁ Ἰησοῦς ἐπληροφορήθη ταῦτα καὶ συναντήσας αὐτόν, εἶπε: «Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ;» Ἐκεῖνος ἀπεκρίθη. «Τίς ἐστι, κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν;» Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε: «Καὶ ἑώρακας αὐτόν· καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνος ἐστι». Τότε ὁ θεραπευθεὶς ἐφώνησε: «Πιστεύω, Κύριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ» (Ἰωάνν. Δ' 35. κ. ἑ). Ὁ εὐαγγελιστὴς μετὰ προφανοῦς εὐαρεσκείας ἀφηγεῖται καὶ τὰς λεπτοτέρας λεπτομερείας τοῦ διδακτικοῦ τούτου γεγονότος. Μεταξὺ τῶν γραμμῶν τούτων δύναταί τις ν' ἀναγνώσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν ψυχῶν, αἵτινες προσχωροῦσιν εἰς τὴν πίστιν, καὶ ἐκείνων, αἵτινες ἐμμένουσιν εἰς τὴν ἀπιστίαν. Ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς εἶναι τὸ πρώτυπον τῶν μέν, οἱ δὲ Φαρισαῖοι εἶναι ὁ τύπος τῶν ἄλλων. Παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τῶν Φαρισαίων, τῶν κριτῶν, τῶν ἀνεπτυγμένων, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἐξεπλάγησαν ἐκ τοῦ θαύματος, ὅπερ δημόσιοι μάρτυρες ὑπέδειξαν αὐτοῖς καὶ ἐθαμβώθησαν ἐξ αὐτῆς τῆς ὄψεως ἐκείνων, ἐφ' ὧν τὰ θαύματα ἐτελέσθησαν, οἱ μάρτυρες ἐπέμενον, τὰ πράγματα ἦσαν φανερά, τὸ δὲ σαφὲς τῶν πραγμάτων ἐπεβάλλετο τοῖς πᾶσιν. Αὕτη εἶναι ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἤρξατο νὰ περιπλέκηται ἡ ψευδὴς ἐπιστήμη, ἡ ψευδὴς λογικὴ καὶ ἡ ψευδὴς θρησκεία. Ἐὰν δὲ πάσῃ θυσίᾳ ἐπεδιώχθη ἡ ἀνατροπὴ τῆς μαρτυρίας καὶ τῆς εἰς Χριστὸν πεποιθήσεως, τὰ θύματα ὅμως τῆς καταδιώξεως, ἀποκηρυττόμενα, ἀνεγνωρίζοντο παρὰ τοῦ Χριστοῦ. Οὗτος ἠγάπα τὴν ἁπλότητα, τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν τόλμην αὐτῶν. Ἔνθεν μὲν ὁ τυφλός, ὁ ἐπαίτης, ὁ ἀπόκληρος τοῦ κόσμου, ὁ ἀποσυνάγωγος ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἰησοῦ, ὁμολογῶν τὴν θειότητα ἐκείνου, ὅστις διήνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸ φῶς καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν πίστιν, ἔνθεν δὲ οἱ Φαρισαῖοι, οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐπιστήμης, οἱ ἄνευ ἰσότητος καταδικάζοντες κριταί, οἱ ἀναθεματίζοντες ἐκεῖνο, ὅπερ ἔδει νὰ σέβωνται, οἱ ἀνθιστάμενοι εἰς τὴν ἀρίδηλον μαρτυρίαν καὶ οἱ ριζούμενοι ἐν τῇ ἀπιστίᾳ· ἰδοὺ ἡ διαρκὴς ἀντίθεσις, ἥτις χαρακτηρίζει τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Κύριος οὐδαμῶς ἐκπλήσσεται, οὐδὲ ταράσσεται ἐκ τούτου· πολλάκις ὡμίλησε περὶ τούτου εἰς τοὺς μαθητάς, νῦν δ' ἐξηγεῖται καὶ πρὸ τῶν Φαρισαίων, λέγων: «Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται». (Ἰωάνν. Θ', 39). Ὁ Ἰησοῦς φωτίζει τοὺς ἀμαθεῖς, τοὺς ἁπλοῦς, τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, τοὺς μὴ γινώσκοντας καὶ μὴ ἀξιοῦντας νὰ μάθωσιν. Οἱ αὐτοκαλούμενοι σοφοί, προκατειλημμένοι ἐκ τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ συστήματος αὐτῶν, πεπεισμένοι ὅτι οὐδὲν ἔχουσι νὰ μάθωσιν, οὐδὲ περὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὃν πιστεύουσιν ὅτι ἀντιπροσωπεύουσι καὶ οὐδὲ περὶ τῶν ἀπεσταλμένων αὐτοῦ, οὓς περιφρονοῦσι καὶ ἀποπλανῶσιν ἐν ὀνόματι τῶν ἀξιωμάτων αὐτῶν, οὗτοί εἰσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες τυφλοῦνται ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἰησοῦ προαγόμενοι ἠρώτησαν καί τινες τῶν Φαρισαίων: «Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμέν»; Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ ἦτο κεραυνοβόλος ἐν τῇ ἠπιότητι αὐτῆς: «Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγεται ὅτι βλέπομεν· ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει» (Ἰωάν. Θ' 40, 41). Τὰ παρεμβαλλόμενα αὐτῷ κωλύματα εἰς οὐδὲν ἤνυσαν· ἐν Ἱεροσολύμοις, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, οἱ πτωχοὶ ἦσαν οἱ αὐτὸν προωρισμένοι· ὁ Ἰησοῦς ἔβλεπεν αὐξανόμενον τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, οὗτινος ἐθεωρεῖτο ποιμήν· ἐθαύμασε τοὺς ἁπλοῦς τούτους χαρακτῆρας, οἵτινες δὲν ἐφοβοῦντο νὰ διακυβεύσωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν παρὰ τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν κατ' αὐτῶν ἐκτοξευόμενα ἀναθέματα. Ἡ ὄψις τῶν πιστῶν τούτων ἐκέντα τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ ἐνέπνευσεν αὐτῷ

Δημοσιευμένη Βιβλιοθήκη

μίαν τῶν συγκινητικωτάτων παραβολῶν: «Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλ' ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής, ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων κτλ.» (Ἰωάνν. Ι'). Ἡ παραβολὴ αὕτη, εἰλημμένη καὶ ἐν ταῖς ἐλαχίσταις λεπτομερείαις ἐκ τοῦ βουκολικοῦ βίου ἐν Ἀνατολῇ, εἶναι μία ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ἑρμηνεύουσι μετὰ μεγίστης ἀπαλότητος τὸ ἀνέκφραστον μυστήριον, τὸ ἔργον καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ. Ὀλίγα ὀνόματα παριστῶσιν αὐτὸν κάλλιον ἐν τῇ ἡμιότητι αὐτοῦ, ὅσον τὸ ὄνομα τοῦ ποιμένος. Ἡ ποίμνη εἶναι ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὁ συνηθροισμένος ὡς ἐκλελεγμένον ποίμνιον ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ νόμου. Ἡ πύλη τοῦ περιβόλου τούτου εἶναι ὁ Μεσσίας· ἡ εἴσοδος δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὴ ἢ μὴ διὰ τῆς εἰς αὐτὴν πίστεως καὶ ἐλπίδος. Πάντες, ὅσοι ἐκ τῶν ἀρχηγῶν παρεγνώρισαν αὐτόν, εἰσὶ κλέπται, οἵτινες διὰ κλίμακος ἀναβαίνουσι καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸν περίβολον. Ἐκεῖνοι δέ, οὓς ἐνέπνευσεν ὁ ἀναμενόμενος Μεσσίας καὶ οἵτινες εἰσῆλθον δι' αὐτοῦ εἰς τὴν μάνδραν, ἤτοι οἱ ἀληθεῖς ἀπεσταλμένοι καὶ οἱ ἀληθεῖς πιστοὶ εὗρον νομὰς καὶ ἐσώθησαν. Ὡς πρὸς τὸν Ἰησοῦν δὲν ἀπετέλει μόνον τὴν πύλην, ἀλλὰ καὶ τὸν ποιμένα αὐτόν. Οὗτος ἦγαγε μακρὰν τοῦ περιβόλου τῆς ἀρχαίας μάνδρας, στενοχώρου πλέον καταστάσης, τὰ πρόβατα, ἅτινα ἀνῆκον αὐτῷ· καλέσας δ' αὐτά, εἶδεν αὐτὰ ἐπακούσαντα καὶ ἀναγνωρίσαντα τὴν φωνὴν αὐτοῦ· ὡδήγησεν αὐτὰ προπορευόμενος εἰς νέας νομάς, ἔνθα θὰ εὕρισκον τὴν πλήρη ζωὴν καὶ ἐπὶ τέλους ἀπέθανεν ἵνα σώσῃ αὐτά. Ἡ μάνδρα αὐτοῦ εἶναι ἡ Ἐκκλησία, εὐρεῖα, ὡς κόσμος, καὶ αἰωνία ὡς ὁ Θεός· ἵνα πληρώσῃ αὐτὴν μετέβη εἰς τὴν ἀπολωλυῖαν ἀνθρωπότητα, ὅπου τόσα ἄγνωστα πρόβατα ἀνέμενον αὐτόν, ἵνακαλέσῃ καὶ ὁδηγήσῃ αὐτά. Ταῦτα εἰσί, περὶ ὧν εἶπε: «Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης». Ταῦτα θὰ συναγάγῃ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ἀποστόλων: Οὗτος ἔσται ἡ βοσκή· τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐξ αὐτοῦ τραφήσεται. Τῆς ἰδέας τοῦ θανάτου ζωηρᾶς πάντοτε ἐν αὐτῷ διατελούσης, ἐξεφράζετο δι' ὕφους, γνωστοποιοῦντος ὅτι ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ ἐλευθέρως καὶ ὑποδηλοῦντος ὅτι ἂν καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτὸν θ' ἀπέκτεινον, τοῦτο θὰ συνέβαινε, διότι οἰκειοθελῶς εἰς αὐτοὺς θὰ παρεδίδετο καὶ διότι, παραδιδόμενος, θὰ ἐξεπλήρου τὴν θέλησιν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πατρός. Ἡ ἀγάπη ὑπερεχειλίζει ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ λόγῳ, τῷ πλήρει μυστηρίου, ὅστις περατοῖ τὴν σειρὰν τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑορτῶν τῆς σκηνοπηγίας τοῦ ἔτους 29, ὡς καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἡμερῶν.

5. Πρώτη ἀποχώρησις τοῦ Ἰησοῦ εἰς Περαίαν.—Ὁ Ἰησοῦς, ἀπωθούμενος καὶ παραγνωριζόμενος ὑπὸ τῆς ἱεραρχίας, ἐφαίνετο πρὸ αὐτῆς ὡς ψευδοπροφήτης καὶ βλάσφημος· ὁ νόμος ὅμως θανάτῳ ἐτιμώρει τοὺς ψευδοπροφήτας. Ἀλλά, μὴ θέλων νὰ ἐπέλθῃ ἀπότομος ἡ λύσις, ἀπεμακρύνθη τῶν Ἱεροσολύμων, ἀφίνων τὴν πόλιν πλήρη τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καὶ τὸ δημόσιον φρόνημα ἐν συγχύσει πρὸς τὴν διδασκαλίαν, ἥτις ἀνέτρεπεν αὐτό, φωτίζουσα τοὺς μὲν καὶ σκανδαλίζουσα τοὺς ἄλλους. Ἐξετέθη ἤδη ἀνωτέρω ὅτι ἐρχόμενος, ἵνα μετάσχῃ τῆς ἑορτῆς τῆς σκηνοπηγίας, ἀπέστειλε καθ' ὁδὸν 72 μαθητὰς εἰς πόλεις καὶ κώμας, ἅσπερ προὐτίθετο καὶ αὐτὸς οὗτος νὰ ἐπισκεφθῇ (Λουκ. Ι'). Ἡ χώρα αὕτη θὰ εἶναι πάντως ἡ μεσημβρινὴ Περαία· αὕτη ἦν ἡ μόνη ἐκ τῆς ἰουδαϊκῆς γῆς, ἥτις δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀκούσει τὸ Εὐαγγέλιον. Ἡ Περαία κατελάμβανε τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Ἰορδάνου καὶ περιωρίζετο πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, πρὸς Β ὑπὸ τῆς πόλεως Πέλλας, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ φρουρίου Μαχεροῦντος καὶ πρὸς Α ὑπὸ τῆς Ἀραβίας. Ἐπὶ τοῦ Ἡρώδου δὲν ἦτο κατῳκημένη· τὰ χωρία καὶ αἱ πόλεις ὑπῆρχον μόνον ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἰορδάνου ἢ ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρώδου ἡ Περαία ἀπετέλεσε μετὰ τῆς Γαλιλαίας τὴν τετραρχίαν τοῦ Ἀντίπα καὶ ἠρίθμει πολλὰς σπουδαίας πόλεις, ὡς τὴν Πέλλαν, τὰ Γάδαρα, τὴν Φιλαδέλφειαν, τὴν Γέρασαν καὶ λοιπάς. Πᾶσαι αὗται εἶχον τὰ θέατρα αὐτῶν, τὰς θέρμας, τοὺς ἱπποδρόμους, τοὺς περιβόλους καὶ τὰ φρούρια αὐτῶν· στρατηγικαὶ ὁδοὶ συνήνουν αὐτὰς μετ' ἀλλήλων. Ἀπὸ αἰώνων ὅμως πᾶσαι ἠρημώθησαν. Μόνον φυλαί τινες τῶν Βεδουίνων, οἱ Μπενὶ-Ἀδουάν, οἱ Ἀμαΐδαι καὶ οἱ Ἀζιζὰ κατέχουσι τὴν ἐρημίαν ταύτην, ὅπου αἱ ἀγραῖαι δρῦς, ἀποθνήσκουσαι, καταλείπουσι

τὴν γῆν γυμνὴν καὶ θλιβεράν. Μόνον κατὰ τὸ ἔαρ καλύπτεται αὕτη σποραδικῶς ἐκ σπαρτῶν, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν πλοῦτον τῶν κατοίκων τούτων, φυλῆς ὑπερηφάνου καὶ ἀνεξαρτήτου, κατὰ τὸ ἥμισυ γεωργικῆς καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ νομαδικῆς, μετακινούσης τὰς σκηνὰς αὐτῆς καὶ τὰ ποίμνια, ἐν τῷ ἠρέμῳ τούτῳ τμήματι. Ἡ Περαία λοιπὸν εἶναι τὸ μέρος, εἰς ὃ ἀπεσύρθη ὁ Κύριος καὶ εἰς τὸ ὁποῖον οἱ 72 μαθηταὶ συνηντήθησαν μετ' αὐτοῦ· ἡ συνάντησις ὑπῆρξε διά τε τοὺς μαθητὰς καὶ τὸν διδάσκαλον χαρά, διότι, καθὰ ὁ Λουκᾶς λέγει (Ι' 17): «Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες, Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου». Ὁ θρίαμβος τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς μετέπειτα μεγάλης αὐτοῦ νίκης. Εἶπε δὲ αὐτοῖς: «Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ» (Λουκ. Ι' 19—20). Ὡσεὶ δ' ἀναπτύσσων αὐτοῖς τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως αὐτῶν, ἐξέφρασε καὶ τὰ ἑξῆς βαρυσήμαντα λόγια: «Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ μᾶλλον ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Λουκ. αὐτ. 20). Ἐν ἀγαλλιάσει δὲ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὑρισκόμενος εἶπεν: «Ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου» (Λουκ. Ι' 21). Ἡ θέλησις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἦν διὰ τὸν Ἰησοῦν τὰ πάντα· ἐν αὐτῇ ἔπαθε καὶ ἀφωσιώθη, ἀνεπαύθη καὶ ἐστηρίχθη, ἐχάρη καὶ ἠγαλλιάσατο, ἐν αὐτῇ ἔζησε καὶ ἀπέθανεν. Ἡ θέλησις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ ἀποκρυβῶσιν ἀπὸ τῶν σοφῶν, τῶν διδασκάλων τοῦ κόσμου τούτου, τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ ν' ἀποκαλυφθῶσι τοῖς μικροῖς. Ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης στιγμῆς, καθ' ἣν ἐνεφανίσθη ὁ Ἰησοῦς, ἡ θέλησις αὕτη ἐξεδηλοῦτο ὁσημέραι σαφέστερον. Ἐν Γαλιλαίᾳ παρετήρησε ταύτην· ἐν Ἰουδαίᾳ, ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκ νέου αὐτὴν ἐδοκίμασεν. Ἡ διπλῆ αὕτη πεῖρα ἀπέσπασεν ἀπ' αὐτοῦ πάντοτε τοὺς αὐτοὺς λόγους (Ματθ. ΙΑ', 25 κ. ἑ.). Μεγαλοψυχία, δύναμις, παιδεία, ἐπίγειος δόξα, πάντα ταῦτα οὐδέν εἰσιν· ὁ πατὴρ γινώσκει μόνον τοὺς ταπεινούς, τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, πάντες δ' οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ εἰσιν ἴσοι. Τὸ ἔργον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἶναι ἔργον τῶν σμικρῶν· δι' αὐτῶν μόνον αὐξάνει· ἔν τε τῇ ἀρχῇ δ' αὐτοῦ καὶ τῇ ἀναπτύξει φέρει τὴν ἀρίδηλον ταύτην ἀντίθεσιν, ἀποτελεῖ δηλ. συνδυασμὸν τῆς μηδαμινότητος τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Βλέπων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ συναθροιζομένους περὶ αὐτὸν καὶ μεμνημένους ἤδη τῶν τε ῥημάτων καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἠρέσκετο νὰ ἐπαναλαμβάνῃ αὐτοῖς οἰκείως τὴν δόξαν καὶ τὴν χαρὰν τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν: «Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες, ἃ βλέπετε· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν» (Λουκ. Ι' 24). Τὰ εὐαγγελικὰ μνημεῖα σιγῶσιν ὡς πρὸς τοὺς τόπους, οὓς ὁ Ἰησοῦς διέτρεξε μετὰ τῶν μαθητῶν ἐν Περαίᾳ. Ἡ νέα αὕτη περίοδος τῶν περιοδειῶν αὐτοῦ παρατίθεται λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ τρίτου μόνου Εὐαγγελίου, ὅπερ περιορίζεται εἰς τὴν ἁπλῆν τῶν πραγμάτων ἀφήγησιν· ἐκτὸς τῶν λεπτομερειῶν τὰ πάντα χαράσσονται μετὰ σαφηνείας καὶ ἀκριβείας. Τὸ πλῆθος φαίνεται ἐνθουσιῶδες, οἱ Φαρισαῖοι ἐχθρικῶς διακείμενοι, ἐπίβουλοι, κτηματίαι, πείσμονες· ἡ ἀντίδρασις καὶ ἡ βιαιότης, ἧς ἀντικείμενον ἐγένετο ὁ Ἰησοῦς ἐν Ἱεροσολύμοις, ἀνέπτυξαν τὴν κακοβουλίαν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ κατέστη αὐστηρότερος, ὁ δ' Ἰησοῦς, μηδὲν πλέον ἔχων λόγον νὰ φείδεται τῶν Φαρισαίων, ἐπάτασσεν αὐτοὺς ἀμειλίκτως. Οὗτοι ἀπετέλουν τὸ μέγα ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ κώλυμα, τὸ σκάνδαλον τῶν μικρῶν· ἡ ἀγάπη αὐτοῦ ἐνέπνεεν αὐτοῖς καταθλιπτικά, βαρέα ἀναθέματα. Ἀλλ' ἰδοὺ ἐκεῖνος ἐν πλήρει δόξῃ καὶ τιμῇ· ὁ ὁμιλῶν δὲν ἦτο πλέον ὁ ἄγνωστος προφήτης, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Μεσσίας. Ἡ ἔναρξις τοῦ ἀγῶνος δὲν ἐβράδυνεν. Ἐπὶ τῇ τελέσει ἐξορκισμοῦ τινος, προκαλέσαντος τὸν θαυμασμὸν τοῦ λαοῦ, οἱ Φαρισσαῖοι ἔσπευσαν καὶ ἀνενέωσαν τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν ἐν Ἰουδαίᾳ καὶ Γαλιλαίᾳ. Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον: «Ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια», ἄλλοι πάλιν σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ (Λουκ. ΙΑ' 15). Φαίνεται ὅτι

παρὰ τῇ φαρισαϊκῇ μερίδι ὑπῆρχε σύνθημα νὰ θεωρῶσι τὸν Ἰησοῦν ὡς ὑπὸ δαιμονίων κατεχόμενον· ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς ἐν Γαλιλαίᾳ, ἐν Ἰουδαίᾳ, ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ, ἐν Περαίᾳ ἐξετοξεύετο κατ' αὐτοῦ ἡ βλασφημία αὕτη. Οἱ αἱρετικοί εἰσι πάντοτε καὶ πανταχοῦ οἱ αὐτοί, θεωροῦντες ἑαυτοὺς ὡς τοὺς μόνους καὶ ἀποκλειστικοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ καλοῦ· ὁ καταπολεμῶν αὐτοὺς εἶναι κατ' ἀνάγκην συνεργάτης τοῦ Σατανᾶ, τῆς πλάνης καὶ τοῦ πονηροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ πράξεις καὶ τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ ἐθεωροῦντο ὡς πράξεις πονηραὶ καὶ ὡς ψεύδη. Οὐδεὶς κατεδιώχθη ὑπ' αὐτῶν ὑπὸ μίσους τόσον ἀμειλίκτου. Καὶ αὐτὴν τὴν διὰ τοῦ λόγου ἀποσκοράκισιν τῶν δαιμονίων καὶ τὴν ἀπὸ τῆς τυραννίας αὐτῶν ἀπελευθέρωσιν τῶν καταπιεζομένων τούτων ψυχῶν ἐθεώρουν ὡς σατανικὴν ἐνέργειαν, ὁ δὲ Χριστὸς οὐδέποτε ἐπαύσατο μετ' ἀγανακτήσεως ἀποκαλύπτων τὴν ὕβριν ταύτην, ἣν ἀπεκάλει βλασφημίαν ἐναντίον τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀσυγχώρητον καὶ αἰώνιον ἔγκλημα. Ἀφοῦ δ' ἀπεκήρυξε τὴν τοιαύτην Ἱερόσυλον ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἑρμηνείαν τῆς τῶν δαιμονίων ἐκβολῆς, ἐξήγησε τοῖς Φαρισαίοις δι' ἐκφραστικῆς παραβολῆς τὸν χαρακτῆρα τῶν θεραπειῶν, ἅσπερ ἐτέλει, καὶ τὴν ματαιότητα τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐξορκισμῶν, λέγων: Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· ἐὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκύλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ...» (Λουκ. ΙΑ' 20 κ. ἑ.). Διὰ τῶν λόγων τούτων ἐπεκύρου ἑαυτὸν ὡς τὸν μόνον νικηφόρον καὶ τροπαιοῦχον ἐπὶ ἐκείνου, ὃν μυστηριωδῶς καλεῖ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ τύραννον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Ἰησοῦς αἴρει μικρὸν τὸν τὸ μυστήριον περικαλύπτοντα πέπλον, ἐπιτρέπει νὰ διίδῃ τις τὸ συγκεκαλυμμένον ὅραμα, ὅπερ ἀνελλίσσεται μεταξὺ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ τῶν σατανικῶν δυνάμεων, καταδεικνύων τὸ ἄγονον καὶ τὴν ἀδυναμίαν παντὸς ὅστις, ἐκτὸς ἐκείνου, ἀξιοῖ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Οὔτε αἱ προσπάθειαι τῆς ἀτομικῆς θελήσεως καθ' ἑαυτάς, οὔτε τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον δεισιδαίμονα ἀποκυήματα τῆς φιλοσοφίας, τῶν κενῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς φαρισαϊκῆς εὐσεβείας δύνανται νὰ κατορθώσωσι τοῦτο. Διότι δὲν ἀρκεῖ βεβαίως μόνον ἡ τοῦ πονηροῦ ἀποσκοράκισις, ἀλλὰ πρέπει καὶ αἱ πονηραὶ βουλαὶ νὰ μὴ παραμείνωσι κύριοι αὐτοῦ.

Τοῦ Ἰησοῦ ὁμιλοῦντος, φωνὴ ἠγέρθη ἐκ τοῦ πλήθους καὶ γυνή, πιθανῶς μία ἐξ ἐκείνων, ἅσπερ ἐθεράπευσεν, εἶπε μεγαλοφώνως πρὸς αὐτὸν ἀποτεινομένη: «Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας» (Λουκ. ΙΑ', 27). Ποσάκις οὕτω πως ὁ Ἰησοῦς ἀνευφημήθη! Ἡ φωνὴ αὕτη γυναικὸς ἀγνώστου, ἐνεποίησεν αὐτῷ πλείονα χαρὰν ἢ ὅσην λύπην προὐξένει αὐτῷ ἡ τῶν Φαρισαίων βλασφημία· ἐξαίρων δὲ τὴν ταῦτα εἰποῦσαν ἀπήντησε: «Μενοῦν γε, μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν» (Λουκ. ΙΑ' 28). Τὸ εἶναί τινα μητέρα τοῦ Θεοῦ, τοῦτο δὲν συνεπάγεται εἰμὴ σχέσιν τινὰ μετὰ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ, τὸ ἀκοῦσαι ὅμως καὶ τηρῆσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ συνεπάγεται τὴν μετὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Πνεύματος ἐπικοινωνίαν· ἐὰν δὲ ἓν μόνον πλάσμα ἔτυχε τῆς δόξης τῆς μητρότητος, πᾶσα ὅμως ψυχὴ κέκληται νὰ λάβῃ τὸ πνεῦμα καὶ μεῖζον βεβαίως ἀγαθὸν τυγχάνει, λέγει ὁ Didon, τὸ δεχθῆναι τὸν ζῶντα Θεὸν ἢ χορηγῆσαι αὐτῷ τὴν ὕπαρξιν. Τὸ πλῆθος συνέρρευσε περὶ τὸν προφήτην, ὅστις ἀφοῦ ἐφίμωσε τὰ φαρισαϊκὰ στόματα, τὰ σατανικὴν δύναμιν αὐτῷ ἀποδίδοντα, ἤρξατο δημοσίᾳ ἀποκαλύπτων τὴν ἀπιστίαν τῶν ἐμμενόντων εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ αἴτησιν νέου σημείου ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς δείγματος τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, λέγων ἐν ἄλλοις καὶ τάδε: «Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ» (Λουκ. ΙΑ' 30). Προδήλως ὡμίλει αὐτοῖς περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Μεσσίου. Ἰδοὺ ταυτοχρόνως τὸ ἐπίγειον καὶ ἐπουράνιον θαῦμα, οὗτινος παράστασιν ἀπετέλει ὁ Ἰωνᾶς, περικεκλεισμένος ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους καὶ ἐκβληθεὶς αὐτοῦ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῇ παραλίᾳ. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς καὶ περαιτέρω ἐχώρησε καὶ ὑπέδειξεν ὅτι τὸ τοσοῦτον ἐπιμόνως ζητούμενον σημεῖον δὲν θὰ δικαιολογήσῃ τὴν τύφλωσιν καὶ τὸ μῖσος: «Βασίλισσα νότου

ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν πρώτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν τοῦ Σολομῶντος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶντος ὧδε. Ἄνδρες Νινευὶ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε» (Λουκ. ΙΑ′, 31 κ. ἑ.). Οὔτε ὁ Ἰωνᾶς μετὰ τοῦ ζήλου αὐτοῦ, οὔτε ὁ Σολομὼν διὰ τῆς σοφίας ἐξισοῦντο αὐτῷ. Οἱ Φαρισαῖοι λοιπὸν δὲν ἀνεγνώριζον αὐτὸν μόνον ἕνεκα τοῦ λόγου ὅτι δὲν ἠδύναντο οἱ ὀφθαλμοί αὐτῶν νὰ δεχθῶσι τὸ ἄπλετον αὐτῶν φῶς. Εἶτα ἀναπτύσσων τὴν παραβολὴν τοῦ λύχνου (Λουκ. ΙΑ′, 33), ὑπεδείκνυεν ὅτι λύχνος μὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὁ δὲ ἀνάπτων αὐτὸν ὁ Πατήρ, ἵνα ὁλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης βλέπῃ τὸ φῶς αὐτοῦ· πρέπει ὅμως ν' ἀνοιγῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ νὰ δεχθῶσι τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ παρέβαλε τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν λύχνον τοῦ σώματος, προσετίθει: «Ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός ἁπλοῦς σου ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔστιν· ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου πονηρόν» κτλ. (Λουκ. ΙΑ′, 34). Οὕτως ἡρμήνευεν ὑπὸ μορφὴν σαφῆ καὶ ἁπλῆν ἓν τῶν ἀναγκαιοτέρων καθηκόντων, ἤτοι τὴν εὐθύτητα τῆς καρδίας, τὴν ἁπλότητα τῆς προθέσεως, τὴν ἀγνότητα τῆς συνειδήσεως. Πάντα τὰ τὸν Θεὸν καλύπτοντα σημεῖα ἔσονται μάταια καὶ κενὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅστις τὴν μὲν καρδίαν ἔχει ἀκάθαρτον, τὴν πρόθεσιν ὑποκριτικὴν καὶ τὴν συνείδησιν ἔνοχον. Ἐπόμενον δὲ ἦν ὅτι ἐκεῖνος, ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ ὁποίου ἦν ἀνεξάντλητος διὰ τοὺς μικρούς, τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ἁμαρτωλούς, ἐπεδείκνυτο αὐστηρότατος κατὰ τῶν ὑποκριτῶν τούτων καὶ τῶν ἐνόχων, τῶν τοσοῦτον πανούργων εἰς συγκάλυψιν τῶν κακιῶν αὐτῶν. Τούτων γινομένων, Φαρισαῖός τις ἐκάλεσεν αὐτὸν ν' ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ (Λουκ. ΙΑ′, 37 κ. ἑ.), ἀλλ' ἡ πρόσκλησις αὕτη ἐνέκρυπτεν αἴσθημα κακοβουλίας. Ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθε, χωρὶς ὅμως νὰ τελέσῃ τὸν νόμιμον δι' ὕδατος ἐξαγνισμόν, καὶ ἐκάθισεν ἐν τῇ διὰ τοὺς συνδαιτυμόνας ὡρισμένῃ θέσει. Ὁ Φαρισαῖος, σκανδαλισθείς, ἠρώτησεν αὐτὸν διατί παρημέλησε τὸ καθῆκον τοῦτο. Ἀλλ' ἐκεῖνος, μαντεύων τὴν ἰδέαν τοῦ ξενίζοντος αὐτὸν καὶ τῶν συνδαιτυμόνων, ἤρξατο λέγων μετ' αὐστηροτάτου ὕφους καὶ μετ' ἐξουσίας κριτοῦ, ἀναγινώσκοντος ἐν τῇ συνειδήσει: «Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας. Ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε κτλ.» Τοιαύτη ἡ σφοδρότης τῶν ἐλέγχων τούτων, ὥστε διδάσκαλος τοῦ νόμου, εἷς τῶν γραμματέων, εἷς τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἐκείνων σοφῶν, οἵτινες ἦσαν οἱ φρουροὶ τῶν Γραφῶν καὶ τῶν φαρισαϊκῶν παραδόσεων, διακόψας αὐτὸν μετ' ἀγανακτήσεως, εἶπε: «Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων, καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις». Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἀντὶ ἀπαντήσεως ἐπολλαπλασίασε καὶ ἐπέτεινε τοὺς δριμεῖς αὐτοῦ λόγους, προστιθέμενος: «Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις κτλ.» Οὐδεμία εὐθύδικος καρδία ὑπάρχει μὴ σκιρτῶσα ἐπὶ τῇ θείᾳ ταύτῃ φωνῇ, τῇ καταδικαζούσῃ ἐσαεὶ καὶ ἀνεκκλήτως τὴν ὑποκριτικὴν ἀρετήν, τὴν τυραννίαν καὶ τὸ σκάνδαλον τῶν ψευδῶν καὶ κακοβούλων τούτων ὄντων, διὰ τὰ ὁποῖα ἡ θρησκεία εἶναι προσωπίς, ἡ δὲ ἁγιωτέρα τῶν δυνάμεων, ἡ θρησκευτικὴ δύναμις, μέσον πρὸς ἐξαπάτησιν, ὑποδούλωσιν καὶ τύφλωσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ σκηνὴ καθίστατο σφοδροτέρα, τὸ πλῆθος εἶχε σπεύσει ἀθρόον παρ' αὐτῷ, κατὰ δὲ τὸν εὐαγγελιστὴν (Λουκᾶ, ΙΒ′), «ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους», ὁ Ἰησοῦς ἠναγκάσθη νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τῶν μαθητῶν, πρὸς οὓς ἤρξατο λέγων τὰ ἑπόμενα: «Πρῶτον προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις»· καὶ ἀπαλυνομένης τῆς φωνῆς αὐτοῦ προσέθηκε, καλῶν ἅμα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ φίλους: «Μὴ φοβῆσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι· ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν· ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε». Διὰ τῶν λόγων τούτων ἀνεκάλει αὐτοῖς ὅτι διετέλουν ὑπὸ τὴν φροὐρησιν τοῦ πατρός, καθόσον ὁ πατὴρ οὐδὲν τῶν πλασμάτων λησμονεῖ, οὐδ' αὐτὰ τὰ στρουθία.

Ἡ θέσις αὐτοῦ βαθμηδὸν ἐδεινοῦτο, ἐφ'

ὅσον δὲ ἡ λύσις προσήγγιζεν, ὁ Ἰησοῦς, πλησιέστερον τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ προσελκύων, ἐζήτει νὰ πληρώσῃ αὐτοὺς τῆς δυνάμεως καὶ τῆς πραότητος αὐτοῦ. Τὸ πλῆθος δὲν ἐγκατέλιπεν αὐτόν, προσελκυόμενον πάντοτε καὶ καταθελγόμενον διηνεκῶς ὑπὸ τοῦ λόγου αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ ὄχλου δέ τις προσεγγίσας αἴφνης παρ' αὐτῷ, ἵνα παρακαλέσῃ αὐτὸν νὰ διατάξῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ νὰ διαμοιρασθῇ μετ' αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν, ἤκουσε παρὰ τοῦ Ἰησοῦ τὰ ἑξῆς: «Ἄνθρωπε, τίς μὲ κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς»; (Λουκ. ΙΒ' 14). Ἡ ἀπάντησις αὕτη σαφῶς ἐδήλου ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ ἀπεσταλμένος δὲν ἦλθεν ἐνταῦθα, ἵνα ἐνασχοληθῇ περὶ ἐπίγεια συμφέροντα· ὁ προορισμὸς αὐτοῦ εἶναι θεῖος· «Ὁρᾶτε, ἔλεγε, καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ», διότι τὰ πάντα ἐνταῦθα διαφεύγουσι τῶν χειρῶν ἡμῶν, καθ' ἣν στιγμὴν πιστεύομεν ὅτι θὰ κρατήσωμεν αὐτά· ἐπὶ τούτοις εἶπεν αὐτοῖς καὶ τὴν παραβολὴν τοῦ πλουσίου, οἱ καρποὶ τῶν ἀγρῶν τοῦ ὁποίου τοσοῦτον ἄφθονοι ἐγένοντο, ὥστε ἐσκέπτετο νὰ κατεδαφίσῃ τὰς ἀποθήκας καὶ ν' ἀνεγείρῃ εὐρυτέρας (Λουκ. ΙΒ' 16 κ. ἑ.). Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Ἰησοῦς κατήρτισε τὸ μικρὸν αὐτοῦ ποίμνιον καὶ ἐμύησεν αὐτὸ τὴν θείαν δόξαν, τὸ ποίμνιον ἐκεῖνο ηὐξήθη· ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐλεύθερον ἀγώνων· τούτου ἕνεκεν ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν: «Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις, προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα, ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας κτλ.» (Λουκ. ΙΒ', 35 κ. ἑ.). Τὰ ἀνωτέρω ὑπεδείκνυον ὅτι ἀόριστος ἦτο ἡ ἔλευσις τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι ἔδει πάντοτε νὰ ἦναι πάντες παρεσκευασμένοι. Ὅτε μετὰ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς προσέθηκεν: «Εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἔρχεται». Ὁ Πέτρος, ἐκπλαγεὶς ἐκ τῶν διὰ τοῦ συμβόλου τούτου ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ὑποσχομένων, ἠρώτησεν αὐτόν, λέγων: «Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις ἢ καὶ πρὸς πάντας;» Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε διὰ τῆς φράσεως: «Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον», δι' ἧς ἐφαίνετο λέγων: ὁ οἰκονόμος οὗτος δὲν εἶσθε ὑμεῖς οἱ μαθηταί; Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων πρὸς τοὺς μαθητὰς παρατηρεῖται ὁ πρῶτος ὑπαινιγμὸς τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, ἣν μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ ἐγκαταλίπῃ καὶ ἐν ᾗ ἀφῆκε τοὺς ἀποστόλους ὡς πιστοὺς καὶ φρονίμους οἰκονόμους. Οὗτοί εἰσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες θὰ θρέψωσι διὰ τοῦ σίτου τῆς ἀληθείας τοὺς δούλους καὶ τὰς θεραπαίνας τοῦ Θεοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ μέγα καθῆκον πρὸς δόξαν μὲν αὐτῶν, ἐὰν πιστῶς αὐτὸ ἐξεπλήρουν, πρὸς καταδίκην δέ, ἂν προέδιδον αὐτό. Δυσχερὲς ἄνευ θετικῶν ἐγγράφων μνημείων νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὰς σκηνὰς ἐκείνας, καθ' ἃς ὁ Κύριος μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εὑρισκόμενος παρεδίδετο εἰς ἐμπιστευτικὰς ἀποκαλύψεις τοσούτῳ συγκινητικωτέρας, ὅσῳ ἡ θέσις αὐτοῦ θλιβερωτέρα καὶ ἀπειλητικωτέρα καθίστατο. Δυνάμεθα ὅμως νὰ μαντεύσωμεν αὐτοὺς ἔκ τινων σεβαρῶν λόγων, ἑρμηνευόντων δραστικῶς τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ, τὰς προκαταλήψεις καὶ τὴν θλῖψιν. Ἡ δριμύτης τοῦ ἀγῶνος, οὗτινος ἀντικείμενον διετέλει, ἐξεφόβιζε πάντως ἔστιν ὅτε τὸ μικρὸν αὐτοῦ ποίμνιον· τότε δὲ πλήρης ἀποφασιστικότητος ὁ Ἰησοῦς παρέβαλλεν ἑαυτὸν πρὸς ἀνημμένην δᾷδα καὶ ἔλεγε: «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη»; (Λουκ. αὐτ. 49). Ὁ σφοδρὸς κατὰ τῶν Φαρισαίων καὶ κατὰ πάντων τῶν ἀμειλίκτων αὐτοῦ ἐχθρῶν λόγος τοῦ Ἰησοῦ ἀνερρίπιζε τὴν φλόγα, ἀπόφασιν δ' εἶχε ν' ἀνασκαλεύσῃ τὸ πῦρ ἔτι μᾶλλον. Τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἦτο πράγματι παμφάγον πῦρ, ἀφ' ἧς δὲ στιγμῆς ἐκηρύχθη ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ πατρός, τί ἄλλο ἠθέλησεν ἢ μὴ νὰ διαδώσῃ αὐτό; Οὕτως ὡμίλει μεταφορικῶς περὶ τοῦ ἐγγίζοντος αὐτοῦ θανάτου. Τοῦτον ἔβλεπε πρὸ αὐτοῦ αἱματηρόν, ἐκάλει δὲ βάπτισμα. «Βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ» (Λουκ. αὐτ. 50). Προλέγων δὲ τοὺς ἐν τῷ μέλλοντι διωγμούς, εἰς οὓς οἱ ὀπαδοὶ τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ θὰ παρεδίδοντο, καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς ἐκ τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ προκληθησομένους ἀγῶ-

νας, ἔλεγε: «Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν· ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶ καὶ δύο ἐπὶ τρισί· διαμερισθήσεται δὲ πατὴρ ἐφ' υἱῷ καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί κτλ.» (Λουκ. αὐτ. 51 κ. ἑ.). Τοιουτοτρόπως ὁ ὑπὸ τῶν προφητῶν καλούμενος ἡγεμὼν τῆς εἰρήνης ἀπολύει τὸν γενικὸν καὶ ἀδιάκοπον πόλεμον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅστις μισεῖ αὐτόν. Οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ ἔσονται ὡς αὐτός, διεγείροντες περὶ ἑαυτοὺς μυρίας ἀντιδράσεις, μυρίας αἱματηρὰς συγκρούσεις. Τὸ βασίλειον, ὅπερ θὰ ἱδρύσῃ, δὲν θὰ διαφύγῃ τὸν νόμον, ἀλλὰ θ' ἀναπτυχθῇ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν διωγμῶν πάντων τῶν βασιλέων τῆς γῆς. Ἐν τῷ ὑπὲρ ὑπάρξεως τούτῳ ἀγῶνι, ὅστις ἐπὶ παντὸς πράγματι ἐπιβάλλεται, οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀναγνωρισθήσονται ὑπὸ σημείου· κατὰ τὸ παράδειγμα δηλ. τοῦ Κυρίου αὐτῶν παραδοθήσονται εἰς τοὺς δημίους αὐτῶν καὶ ἀποκτανθήσονται μέν, ἀλλ' οὐδένα ἀποκτενοῦσιν. Ἡ δύναμις αὐτῶν ἔσται ἡ πραότης, τὴν ἀγάπην κατὰ τοῦ μίσους θ' ἀντιτάξωσι, τὴν συγχώρησιν καὶ τὸν ἔλεον κατὰ τῆς ἐκδικήσεως καὶ τὸν σταυρὸν κατὰ τῆς ἀνθρωποκτόνου ρομφαίας. Ὁ Κύριος ἔσωσε τὸν κόσμον διὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ καὶ οἱ μαθηταὶ δὲ θὰ ἐξακολουθήσωσι τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας ταύτης θυσιάζοντες τὴν ἰδίαν ζωήν. Καὶ ἵνα μείνωσι πιστοὶ εἰς τὸ πρόσωπον θύματος, ὅπερ θὰ διεδραμάτιζον, ἐτήρησεν αὐτοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀόπλους, μόνην δύναμιν ἔχοντας τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, τὸν λόγον καὶ τὴν ἀγάπην. Βλέπων ὅτι ὁ λαὸς ἦν ἄπληστος θαυμάτων καὶ μετὰ περιεργίας ἐπεθύμει ν' ἀκούσῃ αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι ταὐτοχρόνως διετέλει ἀναποφάσιστος καὶ λίαν βραδὺς περὶ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν πίστιν, παροτρύνων αὐτόν, ἔλεγεν: «Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται καὶ γίνεται οὕτω· καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, Ὅτι καύσων ἔσται· καὶ γίνεται. Ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν· τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;» (Λουκ. ΙΒ', 54 κ. ἑ.). Ἡ ἐμφάνισις Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τὰ φοβερὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ, ἡ σοφία αὐτοῦ, κοινά τινα σημεῖα, δυνάμενα νὰ συγχινήσωσι τὰς συνηθείας πάντων καὶ καταλλήλα εἰς τὸ ὑποδεῖξαι τὴν προσέγγισιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, οὐδὲν ἀπολύτως διεφώτιζε τοὺς τετυφλωμένους τούτους, οἵτινες, τὸ φῶς βλέποντες λάμπον, δὲν θέλουσι νὰ ἴδωσιν αὐτὸ ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν σοφισμάτων τῶν διδασκάλων αὐτῶν παρασυρόμενοι, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἀπειλῇ χρώμενος καὶ τὸ ἀμείλικτον τῆς θείας δικαιοσύνην ὑπονοῶν, ἔλεγεν: «Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ μή ποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλλῃ εἰς φυλακήν. Λέγω σοι, Οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς» (Λουκ. αὐτ. 58). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤγγειλαν τῷ Ἰησοῦ ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι καὶ ἀναμφιβόλως οἱ ὑπαδοὶ Ἰούδα τοῦ Γαυλωνίτου, ἐσφάγησαν διαταγῇ τοῦ Πιλάτου, καθ' ἣν στιγμὴν προσέφερον τὰς θυσίας αὐτῶν. Μολονότι οὔτε οἱ σύγχρονοι συγγραφεῖς, οὔτε αὐτὸς ὁ Ἰώσηπος ἀναφέρει τοῦτο, ἡ γνωστὴ αὐστηρὰ πολιτικὴ τοῦ διοικητοῦ καὶ ὁ γνωστὸς ὑπερόπτικὸς χαρακτὴρ τῶν Γαλιλαίων καθίστησι τὸ γεγονὸς ψηλαφητόν. Ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ νέᾳ ταύτῃ σφαγῇ, ὑπερερεθισθείς, ἐπέτεινε τὸ κατὰ τῆς ἐθνικῆς τυραννίας μῖσος αὐτοῦ, ἐνῷ ἡ φαρισαϊκὴ εὐλάβεια ἐθεώρησε τὴν σφαγὴν ταύτην ὡς ἀπονομὴν δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν ἐνόχων· «Δοκεῖτε, ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασι; Οὐχί λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε· ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτώ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους, τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε» (Λουκ. ΙΓ', 2 κ. ἑ.). Πιθανὸν οἱ τότε σοφοί, οἱ Σαδδουκαῖοι, οἱ ὑπαδοὶ τῆς ξένης δυνάμεως, οἱ Φαρισταῖοι, οἵτινες ἐπίστευον εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ Ἰσραήλ, εἰς τὴν τυφλὴν οἴησιν τῆς ἄνευ ἀρετῆς εὐσεβείας αὐτῶν νὰ ἐμειδίων ἐπὶ ταῖς ἀπειλαῖς ταύταις τοῦ προφήτου. Ἡ πραγμάτωσις ὅμως τῆς προφητείας ταύτης δὲν ἐβράδυνε. Τεσσαράκοντα ἔτη μετὰ ταῦτα οἱ στρατιῶται τοῦ Τίτου

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑΣ

κατέστρεψαν ἐν τῷ ναῷ τοὺς τελευταίους ἀπέλπιδας ὀπαδοὺς τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ αἱ οἰκίαι τῆς Ἱερουσαλήμ, πυρποληθεῖσαι, κατέπεσον ὡς ὁ πύργος τοῦ Σιλωὰμ ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς μὴ μεταμεληθείσης πόλεως. Τότε εἶπεν ὁ Ἰησοῦς καὶ τὴν παραβολὴν τῆς ἀκάρπου συκῆς (Λουκ. ΙΓ', 6), τοῦ ἀπ' αὐτῆς ἀναμενομένου καρποῦ σημαίνοντος τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν πίστιν. Καὶ ὅμως τὸ φανατικὸν πνεῦμα τῶν τοῦ Ἰησοῦ ἐχθρῶν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀφωπλίσθη. Τὸ τρίτον Εὐαγγέλιον σημειοῖ ἐπὶ τούτῳ χαρακτηριστικωτάτην σκηνήν. Ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς ἐδίδασκεν ἐν τῇ συναγωγῇ ἐν ἡμέρᾳ σαββάτῳ, εἰσῆλθε γυνή, ἀπὸ 18 ἐτῶν πάσχουσα, κωφὴ δὲ καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι· ὁ Ἰησοῦς, εἰπών, «Γύναι ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου» καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσεν αὐτήν. Ὁ ἀρχισυνάγωγος ἠγανάκτησεν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ κατὰ τὸ σάββατον θεραπείᾳ, ὁ δὲ Ἰησοῦς, σφοδρῶς κατ' αὐτοῦ ἐπιπίπτων, ἀπήντησεν: «Ὑποκριτά, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; Ταύτην δέ, θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἔδησεν ὁ σατανᾶς, ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;» (Λουκ ΙΓ' 15 κ. ἑ.). Ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις οἱ μὲν ἐχθροὶ κατῃσχύνοντο, ὁ δὲ λαὸς ἔχαιρεν ἐπὶ τῷ μεγαλείῳ τοῦ Ἰησοῦ.

6. Τελευταία ἀπόπειρα ἐν Ἱεροσολύμοις.—Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπετέλεσαν τὸν σταθερὸν αὐτοῦ σκοπὸν καὶ ἡ Περαία, ὅπου πολλάκις ἀπεχώρησεν, ἀπετέλεσε δι' αὐτὸν ἄσυλον κατὰ τῆς βίας καὶ τοῦ μίσους, ὅπερ διήγειρεν ἐν τῇ μητροπόλει. Κατόπιν πολλῶν ἑβδομάδων ἠθέλησε νὰ ἐπανίδῃ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ αὐτόθι τελευταίαν ἀπόπειραν. Ἤρξατο λοιπὸν τῆς πορείας, ἀνακόπτων τὸν δρόμον αὐτοῦ κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν ἐν πόλεσι καὶ κώμαις, δι' ὧν διήρχετο (Λουκ. ΙΓ' 22 κ. ἑ.). Εἷς τῶν εὐαγγελιστῶν, ὁ Λουκᾶς, ἀναφέρεται εἰς τὴν περιοδείαν ταύτην, χωρὶς ὅμως νὰ σημειοῖ καὶ λεπτομερείας, οὔτε τὰ μέρη, ἐν οἷς ὁ Ἰησοῦς καθ' ὁδὸν διέμεινε· δύο ὅμως ἐπεισόδια μόνον διετηρήθησαν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μαθητῶν καὶ παρελήφθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, ἀνταναλλῶντα ἀμφότερα πᾶν ὅ,τι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην σοβαρὸν ἢ θλιβερὸν εὑρίσκετο παρὰ τῷ Ἰησοῦ. Πᾶν ὅ,τι ἦτο δύναμις, ἐπιστήμη καὶ πλοῦτος ἐκλείετο πρὸ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, ἡ δὲ εὔνοια, ἧς παρὰ τῷ λαῷ ἐτύγχανε, δὲν ἦτο τοσαύτη, ὥστε νὰ μεταμορφώσῃ αὐτὸν εἰς λεγεῶνα μαθητῶν. Οὕτω, προσελθών τις, ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν: «Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι;» Ὁ Ἰησοῦς, μὴ ἀπαντήσας ἀμέσως, ἀπηύθυνε τοὺς ἑξῆς σχετικοὺς λόγους: «Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πολλοί λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν... τότε ἄρξεσθε λέγειν· ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας· καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων κτλ.» (Λουκ. ΙΓ', 25 κ. ἑ.). Ἡ πύλη αὕτη, περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁ λόγος, εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ πίστις, ἡ πίστις εἰς Μεσσίαν τὸν πτωχόν, τὸν ἄγνωστον, τὸν ταπεινὸν καὶ τὸν ὑποβληθέντα εἰς τὸ πάθος. Ἵνα διέλθῃ τις διὰ τῆς πύλης ταύτης, ὀφείλει νὰ ταπεινωθῇ, νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ καὶ νὰ θυσιάσῃ αὐτῷ τὸ πᾶν, ἄλλως ἀποκλείεται καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς οὗτος εἶναι ὁριστικός, ἀπόλυτος, αἰώνιος. Δὲν θὰ ὑπάρξῃ πλέον μεταμέλεια καὶ εὐσπλαγχνία. Ἡ μεταμέλεια εἶναι δυνατὴ ἐνταῦθα μόνον, ἐπὶ τῆς γῆς, διότι ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ἐνταῦθα μόνον ἐπὶ τῆς γῆς ἀποδεικνύει τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Πέραν εἰς οὐδὲν πλέον θὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἐκ τῆς ἐκλεκτῆς καὶ προνομιούχου φυλῆς καταγωγή. Ὁ ἐπὶ γῆς ἀποκηρυχθεὶς κύριος θ' ἀποκηρύξῃ ἐν τῷ μέρει τοὺς παραγνωρίσαντας αὐτόν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν Φαρισαῖοι πλησιάσαντες εἶπον αὐτῷ: «Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν ὅτι Ἡρῴδης θέλει σε ἀποκτεῖναι». (Λουκ. ΙΓ', 31 κ. ἑ.). Τὸ διάβημα τοῦτο ἦτο μόνον προσποίησις ἐκ μέρους τοῦ Ἡρῴδου καὶ τῶν Φαρισαίων, διότι δὲν ἦτο πιθανὸν ὅτι ὁ τετράρχης ἔτρεφεν ἰδέας φόνου τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ θάνατος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅστις ἐπῆλθε συνεπείᾳ τῆς ἀδυναμίας τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ἀείποτε αὐτὸν κατετάρασσεν, ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ προφήτου ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ ἐξεφόβιζεν αὐτόν, φρονοῦντα,

ὡς καὶ προηγουμένως ἐγράφη, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦν ὁ Ἰωάννης ἀναζήσας. Οἱ Φαρισαῖοι λοιπὸν αὐλικοὶ ἐξεμεταλλεύθησαν τοὺς δεισιδαίμονας τούτους φόβους τοῦ τετράρχου καί, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐλκύσωσι τὸν Ἰησοῦν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ὅπου θὰ ἐξηρτᾶτο κατ' εὐθεῖαν ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ Σανχεδρίν, ἦλθον καὶ ἠπείλησαν αὐτόν, ἀναφέροντες ὅθεν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ ἡγεμόνος· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς, μαντεύσας τὸ τέχνασμα αὐτῶν, ἀπήντησε: «Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ: «Ἰδού, ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι· πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ» κτλ. (Λουκ. αὐτ.). Αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ἠριθμοῦντο καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐλαττώσῃ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἢ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν πορείαν· οὐδὲν πλέον ἐφοβεῖτο· ὁ φόβος τοῦ θανάτου δὲν ἔπλησσεν αὐτόν. Ἐξακολουθήσας δὲ τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁδόν, ἀφίκετο αὐτόσε μετ' ὀλίγον. Ἦτο ἤδη χειμὼν καὶ ἑωρτάζετο ἡ ἑορτὴ τῶν ἐγκαινίων, ἥτις συνέπιπτε τῷ 29ῳ ἔτει μετὰ τῆς 8)20 δεκεμβρίου. Ἡ τελετὴ αὕτη, θέσπισμα τῶν Μακκαβαίων, ἀνεμίμνησκεν εἰς τὸν λαὸν τὸν καθαρισμὸν τοῦ ναοῦ, βεβηλωθέντα ὑπὸ Ἀντωνίου τοῦ Ἐπιφανοῦς· ἐκάλουν δ' αὐτὴν τὰ Φῶτα, ἀναμφιβόλως λέγει ὁ Ἰώσηπος, διότι ἡ ἐλευθερία τῆς λατρείας ἐκ νέου ἀνέλαμψε παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα. Οἱ ραββῖνοι ὅμως ἀλλοίαν ἔχουσιν ἑρμηνείαν μεστὴν ἰουδαϊσμοῦ. Ὅτε Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος ἐνίκησε τοὺς Ἕλληνας καὶ ὁ ναὸς ἐκ νέου ἀνεψύγει, ἐζήτησαν ἔλαιον, ὅπερ νὰ μὴ ἐβεβηλώθη ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν. Εὗρον δὲ φιαλίδιον, κείμενον ὑπὸ τὴν σφραγῖδα τοῦ μεγάλου ἱερέως· τὸ ἔλαιον τοῦτο, ὅπερ ἦτο διὰ χρῆσιν μιᾶς ἡμέρας, ἐπολλαπλασιάσθη διὰ θαύματος καὶ ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα μετεχειρίζοντο αὐτό. Εἰς ἀνάμνησιν, ὡς λέγεται, τοῦ θαύματος τούτου, ἐθεσπίσθη ὀκταήμερος ἑορτή, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἠνάπτοντο φῶτα ἐν ταῖς θύραις πασῶν τῶν οἰκιῶν. Ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις δὲ διαμονὴ τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρξε βραχυχρόνιος. Τὴν πόλιν εἶχε καταλίπει ἐν ταραχῇ, ἣν ἡ ἀπουσία αὐτοῦ οὐδόλως εἶχε κατευνάσει, ἡ δὲ περὶ τοῦ Μεσσίου ἰδέα, ἣν οἱ λόγοι αὐτοῦ διήγειραν, ἀνεζωπύρει τὰ πνεύματα· τὸ δημόσιον ὅμως φρόνημα ἀντὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὰ διατάγματα αὐτοῦ, ἀπεπλανᾶτο εἰς τὰ περὶ πολιτικῆς παλινορθώσεως σχέδια καὶ τὰς περὶ παγκοσμίου θρησκευτικῆς κυριαρχίας πεποιθήσεις. Κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς ἀνῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ περιεπάτει ὑπὸ τὴν στοὰν τοῦ Σολομῶντος, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἀναγνωρίσαντες αὐτὸν πάραυτα, περιεκύκλωσαν. «Ἕως πότε, ἔλεγον ἐντόνως, θὰ τηρῇς ἡμᾶς μεταιώρους; ἂν ἦσαι ὁ Χριστός, εἰπὲ τοῦτο φανερῶς. Οἱ λόγοι οὗτοι προδίδουσιν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι οὔτε ἐδέξαντο, οὔτε κατενόησαν τὴν πνευματικὴν ἰδιότητα τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν θειότητα τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ ἦν ἀνάλογος πρὸς τὴν σταθερὰν αὐτοῦ σοφίαν. Τί ἠδύνατο νὰ προσθέσῃ εἰς τὰς ἐπισήμους μαρτυρίας, ἅσπερ μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς παρέσχεν ἤδη κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας; ἐφ' ᾧ καὶ ἐπανέλαβε: «Εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε» (Ἰωάνν. Ι', 25). Πειραθεὶς δὲ ν' ἀποσπάσῃ αὐτοὺς ἐκ νέου ἐκ τῶν ψευδῶν αὐτῶν δοξασιῶν καὶ νὰ μεταγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀλήθειαν, εὗρεν αὐτοὺς πάλιν σταθεροὺς καὶ ἀκάμπτους. Εἶτα προσέθηκε: «Τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν» κλπ. (Ἰωάνν. Ι', 25 κ. ἑ.). Ἡ ἀπάθεια τοῦ Ἰησοῦ ἦτο τοσαύτη, ὅση καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ· τῆς δυνάμεως ταύτης ἀπόλυτον εἶχε συνείδησιν. Ἐπὶ τέλους, ἐκφράσας τὴν ὑπερτάτην λέξιν τῶν θαυμασίων αὐτοῦ ἀποκαλύψεων, εἶπε καθαρῶς: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν» (Ἰωάν. Ι',30). Ἐκ πασῶν τῶν περὶ Μεσσίου ἰδεῶν ἡ ἰδέα αὕτη τῆς ἑνότητος Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἦν ἡ βαθυτέρα καὶ ἡ ὑψηλοτέρα. Δὲν ὑπάρχει μόνον κοινότης θελήσεως, σοφίας, δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ κοινότης οὐσίας Μεσσίου καὶ Θεοῦ. Δὲν ὑπάρχει μόνον ἕνωσις ἠθική, ἀλλὰ καὶ μεταφυσικὴ διὰ τῆς συμμετοχῆς ἐν τῇ αὐτῇ φύσει. Πατὴρ καὶ υἱός εἰσι δύο πρόσωπα διακεκριμένα, ἡ ὕπαρξις ὅμως αὐτῶν ταὐτίζεται. Οὐδέποτε καταπληκτικώτερος καὶ μᾶλλον ἀνεξερεύνητος λόγος ἐξῆλθε χειλέων ἀνθρώπων, οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἐξέφρασεν ὁ Ἰησοῦς καθαρώτερον τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ. Ἐὰν οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ἀκούσαντες αὐτόν, διέσωζον τὴν βαθεῖαν ἐπιστήμην τῶν Γραφῶν καὶ ἔμενον πι-

στοὶ εἰς τὰς διδασκαλίας τῶν προφητῶν, ἐάν, ἀποσπώμενοι τῶν ματαίων αὐτῶν τελετῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν πλανῶν, ἐφωτίζοντο ὑπὸ τῶν διδαγμάτων τοῦ Ἰησοῦ, θὰ κατενόουν ὅτι Μεσσίας Θεὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ καθῆκον ἄλλο ἢ νὰ μεταδώσῃ τὸ θεῖον πνεῦμα καὶ νὰ ἱδρύσῃ βασιλείαν, ἀποτελοῦσαν κλῆρον οὐχὶ φυλῆς, ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐδὲν ὅμως τούτων ἐγένετο· ἀλλά, τετυφλωμένοι ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ, ἔλαβον λίθους ἀνὰ χεῖρας, ἵνα λιθοβολήσωσιν αὐτόν. Πρὸ τῶν τοιούτων ἀπειλῶν ὁ Ἰησοῦς ἔμεινεν ἀπαθὴς καὶ εἶπε: «Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με;» Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεκρίθησαν: «Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας καὶ ὅτι σύ, ἄνθρωπος ὤν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν» (Ἰωάνν. Ι' 32 κ. ἑ.). Ἡ βλασφημία συνίστατο παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις εἰς πᾶσαν κατὰ τῆς βάσεως τῶν θρησκευτικῶν προσβολήν. Ἡ ἱερὰ βάσις ἦν δι' αὐτοὺς ὁ Θεός, ὁ ναὸς καὶ ὁ νόμος· τὸ ἀρνηθῆναι τὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ, τὴν αἰωνιότητα τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ νόμου ἀπετέλει μέγα ἔγκλημα· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐξισοῦτο τῷ Θεῷ, συνεταυτίζετο μετ' αὐτοῦ καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς βλάσφημος· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐξεφοβίζετο· τὰς Γραφὰς δ' ἐπικαλούμενος, εἰς τὸ ἱερὸν γράμμα τῶν ὁποίων θεισιδαιμόνως οἱ Ἰουδαῖοι ἐπέμενον, εἶπεν: «Οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, Ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστέ; Εἰ ἐκείνους εἶπε Θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο (καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή), ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, Ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον Υἱὸς Θεοῦ εἰμὶ κλπ.» Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Ἰησοῦς διήγειρε παρ' αὐτοῖς ἰδέαν ὅλως ἐρριζωμένην ἐν τῷ βάθει τῆς ἰουδαϊκῆς συνειδήσεως, τὸ δὲ ἐπιχείρημα αὐτοῦ ἦτο ἀναντίρρητον. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεχώρησαν ἀπέλπιδες, συμφωνήσαντες ὅμως νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν καὶ νὰ ἀγάγωσι πρὸ τῶν Σανχεδρίν. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς διέφυγε· περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἀφῆκε τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν καὶ διηυθύνθη διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἱεριχοῦς πρὸς τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Ἀπομακρυνόμενος τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐστράφη πρὸς αὐτήν, ἔχων τὴν ψυχὴν πλήρη ἀνεκφράστου θλίψεως. Ἡ τελευταία αὕτη ἀπόπειρα κατεδείκνυε τὴν ἀκατανίκητον αὐτῆς ἐπιμονήν. Ἡ θλῖψις ἀπέσπασε τότε ἀπ' αὐτοῦ τὰ ἑξῆς σπαραξικάρδια λόγια: «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; Ἰδού, ἀφίετε ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· ἀμὴν δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μή με ἴδητε ἕως ἂν ἥξῃ, ὅτε εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου» (Λουκ. ΙΓ' 34). Αὕτη ἦτο πράγματι ἡ τελευταία φορά, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς ἐνεφανίζετο εἰς τὰ τείχη αὐτῆς καὶ εἰς τὸν ναόν· ἐπανῆλθε δέ, ἀλλὰ μόνον ἵνα ἀποθάνῃ ἐκεῖ.

7. Νέα ἀποχώρησις τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν.—Ἐξ Ἱεροσολύμων ἀπελθὼν ὁ Ἰησοῦς, μετέβη εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ἰουδαίας. Ὁ τόπος σαφῶς ἐσημειώθη ὑπὸ τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου «ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων» (Ἰωάνν. Ι', 40)· εἶναι δὲ ἡ Βηθαβαρά. Τὸ ὄνομα τοῦ προφήτου ἔμεινε ζωηρὸν ἐν τῷ πνεύματι τοῦ λαοῦ καὶ ἀνεμιμνήσκοντο πάντες πᾶν ὅ,τι εἶχε προφητεύσει περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου καὶ περὶ τοῦ Μεσσίου αὐτοῦ. Τὸ πλῆθος συνέρρεε πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ὅτε εἶδε καὶ ἤκουσεν αὐτόν, συνῃσθάνθη πάραυτα τὴν ἀλήθειαν τῶν προρρήσεων καὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Προδρόμου. Ὁ Ἰησοῦς ἐποιήσατο αὐτόθι πολλοὺς προσηλύτους καὶ ἐθέρισεν ὅ,τι ὁ Ἰωάννης εἶχε σπείρει.. Καθ' ἣν στιγμὴν προὐτίθετο νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ, εὑρέθη πάλιν ἐν αὐταῖς ταύταις ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἰορδάνου, αἵτινες ὑπῆρξαν αἱ μάρτυρες τῆς δημοσίου αὐτοῦ καθαγιάσεως. Οἱ Φαρισαῖοι οὐκ ἐπαύοντο στήνοντες αὐτῷ ἐνέδρας καὶ παγίδας καὶ θέλοντες νὰ ἐξαπατήσωσιν αὐτὸν διὰ πανούργων ἐρωτήσεων. Πολλάκις προσεκάλουν αὐτὸν εἰς δεῖπνον, ἵνα συλλάβωσιν αὐτὸν ἐν ταῖς πλεκτάναις αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀνταπεκρίνετο μὲν εἰς τὰς προσκλήσεις, ἐχρησιμοποίει δὲ κατ' αὐτῶν ἀνάλογον ὑποκριτικὴν καλοκἀγαθίαν. Ὁ Λουκᾶς διέσωσεν ὑμῖν λεπτομερῆ ἀφήγησιν (Λουκ. ΙΔ' 1 κ. ἑ.). Ἡ σοφία τοῦ Κυρίου ἠκτινοβόλει καὶ θὰ διήνοιγε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, ἐὰν μόνον ἤθελον αὐτοὶ νὰ κινήσωσιν αὐτοὺς μικρὸν πρὸς

διάνοιξιν. Φαρισαῖός τις παρεκάλεσεν ἡμέραν τινὰ τὸν Ἰησοῦν νὰ γευματίσῃ παρ' αὐτῷ· ἐκ προθέσεως δ' ἐξελέξατο ὡς ἡμέραν πρὸς τοῦτο τὴν ἡμέραν σαββάτου. Νέα ἐστήθη βεβαίως αὐτῷ ἐνέδρα. Πάραυτα προσήχθη πρὸ τοῦ διδασκάλου ἀσθενής, ὑδρωπικός, ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ εὐσπλαγχνίᾳ αὐτοῦ θὰ ἐθεράπευε τοῦτον πάραυτα. Ὁ Ἰησοῦς ἐνόησε τὴν πρόθεσιν τῶν πανούργων τούτων καί, ἐπιθετικὴν λαμβάνων στάσιν, προέβαλεν αὐτοῖς ἀποτόμως τὴν ἑξῆς ἐρώτησιν: «Εἰ ἔξεστι τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν;» (Λουκ. ΙΔ', 3). Οἱ διδάσκαλοι ἐτήρουν σιγήν, ἀλλ' ἐκεῖνος, ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν ἀσθενῆ κρατήσας, ἐθεράπευσε καὶ ἀπέπεμψεν αὐτόν. Τὸ τοιοῦτον ὑπῆρξε σκάνδαλον διὰ τοὺς τὸν τύπον λατρεύοντας Φαρισαίους. Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν εἰς τὰ διανοήματα αὐτῶν διὰ τῶν ἑξῆς: «Τίνος ὑμῶν ὁ ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;» (Λουκ. ΙΔ', 5). Ὁποίαν ἠδύναντο ν' ἀντιτάξωσιν οἱ διδάσκαλοι ἀπάντησιν εἰς λόγους οὕτω κεραυνοβόλους. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς δὲν περιωρίσθη εἰς τοῦτο· παρατηρήσας ὅτι οἱ κεκλημένοι, οἵτινες ἦσαν καὶ πολυάριθμοι, «τὰς πρωτοκλισίας, κατὰ τὸν εὐαγγελιστήν, ἐξελέγοντο», ἀποκαλύπτων τὴν κενοδοξίαν ταύτην ἤλεγξεν αὐτοὺς διὰ τούτου μαθήματος, φέροντος πάλιν τὴν μορφὴν παραβολῆς: «Ὅταν, ἔλεγε, κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν· μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐλθὼν ὡς σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. Ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον. Τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνακειμένων σοι· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται» (Λουκ. ΙΔ', 7 κ. ἑ.).

Οἱ λόγοι οὗτοι χαρακτηρίζουσι τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, τὸν προορισμὸν καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου τούτου, τοῦ παραδεδομένου εἰς πάσας τὰς αὐξομειώσεις τῆς οἰήσεως. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐδίδασκεν οὕτω τὴν ταπεινότητα ὡς τὸ ἀπόρρητον τοῦ ἀληθοῦς μεγαλείου εἰς τοὺς ἀγερώχους τούτους Φαρισαίους, οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐνεῖχον προφητείας. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην κατήρχετο ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς βαθμοὺς τῆς πτώσεως τοῦ ταπεινωθέντος καὶ θλιβεροῦ αὐτοῦ βίου καὶ προσήγγιζεν εἰς τὴν στιγμήν, καθ' ἣν, παραδιδόμενος ἀνυπεράσπιστος εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἔμελλεν ὡς δοῦλος νὰ ἐκμηδενισθῇ, ὑπακούων μέχρι τοῦ θανάτου καὶ θανάτου σταυρικοῦ. Μετὰ τὸ μάθημα τοῦτο ὁ Κύριος, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ ἀπορροφώμενος, φαίνεται ὅτι ἠθέλησε νὰ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ξενίζοντος αὐτὸν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τῆς ταπεινώσεως καὶ ἔλεγε κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν εἰς αὐτὸν τάδε: «Ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα... κάλει πτωχούς, ἀναπήρους, χωλούς, τυφλούς· καὶ μακάριος ἔσῃ ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων» (Λουκ. ΙΔ' 12 κ. ἑ.). Ὁ τόνος τοῦ Ἰησοῦ συνεκίνησε τοὺς συνδαιτυμόνας, εἰς τῶν ὁποίων ἐφώνησε: «Μακάριος, ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ». Οἱ φανατικοὶ οὗτοι Φαρισαῖοι δὲν ἀμφέβαλλον ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εὑρίσκετο ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῷ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι τὸ Μεσσιακὸν δεῖπνον εἶχεν ἤδη παρατεθῇ, αἱ προσκλήσεις ἐγένοντο εἰς πᾶσαν πρόθυμον συνείδησιν καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξηρτᾶτο νὰ παρακαθήσωσιν ἐν τῷ συμποσίῳ. Αὕτη εἶναι ἡ στιγμή, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς ἐπειράθη διὰ νέας παραβολῆς νὰ διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν εἰς τὸ μέγα καθῆκον τοῦ ἐνεστῶτος, εἰς τὸ θεῖον φαινόμενον, ὅπερ ἐνεφανίζετο ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ τὸ ὁποῖον οὔτε νὰ ἴδωσιν, οὔτε νὰ κατανοήσωσιν ἤθελον. Ἡ παραβολὴ αὕτη εἶναι ἡ τοῖς πᾶσι γνωστὴ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ παραθέντος δεῖπνον μέγα καὶ καλέσαντος πολλούς, οἵτινες ὑπὸ διαφόρους προφάσεις δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν, ἀντικατασταθέντες εἶτα ὑπὸ τῶν πτωχῶν καὶ ἀναπήρων καὶ χωλῶν καὶ τῶν τοιούτων (Λουκ. ΙΔ' 16 κ. ἑ.). Δυσχερὲς ἦτο βεβαίως νὰ ἐκφρασθῇ διὰ σαφεστέρας ἀλληγορίας ἡ κρίσιμος στιγμή, ἣν διήρχετο ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν παροῦσαν στιγμήν, εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ

γινομένη πρόσκλησις εἰς τὴν βασιλείαν ταύτην, ἣν περ ὁ Ἰησοῦς συγκρίνει πρὸς μέγα δεῖπνον. Οἱ προηγούμενοι αἰῶνες ἔχουσι παρασκευάσει ἤδη αὐτήν· σήμερον ἡ αἴθουσα εἶναι ἀνεῳγμένη καὶ ἡ τράπεζα ἑτοίμη. Ὁ οἰκοδεσπότης ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ νὰ εἴπῃ τοῖς κεκλημένοις νὰ προσέλθωσιν, ὁ δοῦλος δ' οὗτος εἶναι αὐτὸς οὗτος, ὑπερέχων τῶν ἀνθρώπων καὶ κατέχων πάντοτε ἐν μέσῳ αὐτῶν προνομιοῦχον θέσιν. Ἡ ἀγαθότης τοῦ ἐπουρανίου πατρὸς εἶναι ἀπεριόριστος· ἐπιθυμεῖ νὰ πληρωθῇ τὸ ἑστιατόριον· ἀλλ' οἱ κεκλημένοι ἀρνοῦνται νὰ πραστῶσι τὰ ἀγαθά, αἱ ἐπίγειοι ἀπολαύσεις αἰχμαλωτίζουσιν αὐτοὺς καὶ ἀποτρέπουσι τῆς εἰς τὸ ἑστιατόριον ἀγούσης. Οἱ Φαρισαῖοι, οἱ ἔχοντες γνῶσιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ, ἐξεπροσώπουν τοὺς ἀγοράζοντας ἀγροὺς καὶ κτήνη, τοὺς γυναῖκας νυμφευομένους, τοὺς τῆς πρώτης ὥρας ἐν γένει προσκεκλημένους. Ὡς οἱ κεκλημένοι, οὕτω καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἀρνοῦνται νὰ προσέλθωσι. Καὶ ὅμως οὐ μόνον δὲν παρακωλύουσι τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεγαλοδωρίας τοῦ οἰκοδεσπότου, ἀλλ' ἡ ἀπιστία αὐτῶν μείζονα παρέχει τῷ δείπνῳ λαμπηδόνα καὶ αἴγλην. Οἱ πτωχοὶ καὶ ἀνάπηροι, οἱ τυφλοί, οἱ χωλοί, οἱ ἀπόβλητοι τῆς ἀνθρωπότητος, πάντες οἱ περιπεφρομένοι—ἰδοὺ τίνες προσκληθήσονται· τὸ περιπεφρονημένον τοῦτο πλῆθος. Οἱ ἄτιμοι οὗτοι, οἱ ὡς σκύβαλα ὑπὸ τῶν μεγάλων θεωρούμενοι, διότι οὔτε γινώσκουσιν, οὔτε τηροῦσι τὸν νόμον καὶ ζῶσι πάντη ξένοι εἰς τὴν ματαίαν αὐτῶν ἀπιστίαν καὶ εἰς τὰς κενὰς αὐτῶν τελετάς—ἰδοὺ οἱ ἐκλεκτοὶ τῆς βασιλείας· συνωθοῦνται ἐν τῇ τραπέζῃ τοῦ συμποσίου καὶ ὑποδέχονται τὸν θεράποντα, ὅστις προσεκάλεσεν αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ Οἰκοδεσπότου. Ἐν τῇ ἐν λόγῳ ὅμως παραβολῇ λέγεται ὅτι μετὰ τὴν προσέλευσιν πάντων τῶν παραληφθέντων χωλῶν, πηρῶν καὶ λοιπῶν ὑπῆρχον πάλιν πολλαὶ κεναὶ θέσεις ἐν τῇ τραπέζῃ. δέον δὲ νὰ πληρωθῇ ὁ οἶκος καὶ πληρωθήσεται· ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ τοῖς φραγμοῖς ὑπάρχουσιν οἱ ξένοι, οἱ διαβάται. Καὶ οὗτοι εἰσελεύσονται. Ἡ ἀνεξάντλητος εὐσπλαγχνία τοῦ Ἰησοῦ θ' ἀναγκάσῃ αὐτοὺς διὰ τῆς ἀγάπης νὰ παρακαθήσωσιν ἐν τῷ συμποσίῳ. Ὁ μέγας τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ χαρακτὴρ ἐμφανίζεται ἐνταῦθα, ὡς πάντοτε, ὡς προνόμιον τῶν ἀτυχῶν καὶ τῶν ἀποκλήρων· θὰ διαμείνῃ δὲ τοιοῦτος μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων, πρὸς σκάνδαλον τῶν μὴ ἀκουόντων τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ. Πᾶν ὅ,τι πλούσιον, ἰσχυρόν, σοφόν, ἀγέρωχον καὶ τὰ λοιπά, ἤτοι ὁ πλοῦτος, ἡ ἰσχύς, ἡ σοφία, ἡ ὑπερηφάνεια καὶ αἱ λοιπαὶ τοιαῦται αὐτοῦ ἰδιότητες ἀπορριφθήσονται, ἐκπτώτου αὐτοῦ καθισταμένου. Ἐὰν δὲ θέλῃ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν λόγον τοῦ ὑπὸ τοῦ οἰκοδεσπότου ἀποσταλέντος δούλου, ὀφείλει ν' ἀποκηρύξῃ ταῦτα καὶ νὰ ταπεινώσῃ ἑαυτόν.

Ἄγνωστον ὁποία ἐγένετο ἡ ἐντύπωσις τῶν τόσον ἁπλῶν, ὅσον καὶ βαρυσημάντων τούτων λόγων, τῶν λεπτῶν τούτων παραβολῶν, τῶν παρεχουσῶν εἰς τὰ ἐπιδεκτικὰ πνεύματα τὴν ἐλευθερίαν τοῦ γνωρίσαι καὶ κρῖναι ἑαυτά, ἄγνωστον λέγομεν ὁποῖον ὑπῆρξεν ἐπ' αὐτῶν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Ἐνίοτε προσεποιοῦντο ὅτι δὲν ἐνόουν καὶ ἐκ τοῦ ὕψους ἔκρινον τὸν Κύριον, οὗτινος ἡ ἐπιτυχία ἐξέπλησσεν αὐτούς. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἐφείδετο εἰς τὸ πλῆθος τῶν αὐστηρῶν αὐτοῦ διδαγμάτων. Τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ παρέβαλλε πρὸς τὴν ἀνέγερσιν πύργου, λέγων: «Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν; κτλ.» (Λουκ. ΙΔ', 28 κ. ἑ.). Ἄλλοτε πάλιν ὡμίλει περὶ τῆς βασιλείας ταύτης, ὡς περὶ πολέμου ἐναντίον ἰσχυροῦ βασιλέως (Λουκ. αὐτ. 31) καὶ ἀδιακόπως ὑπενθύμιζεν ὅτι ἡ μεγάλη δύναμις πρὸς ἀγῶνα, ὁ μέγας πόρος πρὸς οἰκοδομὴν ἦν ἡ παντελὴς ἐγκαταλείψις, ἥτις καθίστησι τὸν ἄνδρα ἀκατανίκητον καὶ πλούσιον. Τὴν σοφίαν δὲ ταύτην τῆς ἐγκαταλείψεως παρέβαλλε πρὸς τὸ ἅλας, λέγων: «Καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; Οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστι· ἔξω βάλλουσιν αὐτό· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω» (Λουκ. αὐτ. 34). Αἱ ἀλήθειαι αὗται δὲν ἀπεμάκρυναν ἀπ' αὐτοῦ ποσῶς τοὺς τελώνας καὶ τοὺς ἁμαρτωλούς. Οἱ πτωχοί, περιφρονούμενοι ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, προσήρχοντο πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ὅστις δὲν ἐφοβεῖτο νὰ ἔχῃ συνοδίαν ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ συντρώγῃ μετ' αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ προύκάλει ἐλέγχους τῶν Φαρισαίων, λεγόντων «ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς». Λουκ. ΙΕ'.) Ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ ἐνέπνεεν αὐτῷ πρὸς δικαιολογίαν τὰς συγκινητικωτέρας

τῶν παραβολῶν, ὡς τὴν περὶ τοῦ ἀπολολώτος προδότου (Λουκ. αὐτ. 3 κ. ἑ.) καὶ τὴν τοῦ ἀσώτου (Λουκ. αὐτ. 11 κ. ἑ.). Οἱ Φαρισαῖοι ἠδύναντο νὰ παρεβληθῶσι πρὸς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τῆς παραβολῆς, ὡς μὴ ἀγαπῶντες τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν καὶ μὴ κατανοοῦντες τὴν συγχώρησιν καὶ τὴν μετάνοιαν. Πάντα τὰ ᾄηκτικὰ καὶ λεπτὰ ταῦτα λόγια ἐν τῷ δικαίῳ αὐτῶν θὰ ἐξέπλησσον φυσικῶς καὶ θὰ ἀνεζωπύρουν τὰς συνειδήσεις· ἐσαεὶ τοὐλάχιστον ἐστιγμάτισαν τοὺς ἐγωϊστικούς, ζηλοτύπους καὶ ἀντιδραστικοὺς τούτους χαρακτῆρας, τῶν ὁποίων αἱ κοῦφαι θρησκευτικαὶ δοξασίαι ἀποτελοῦσι προσωπίδα καὶ ἡ φαινομενικὴ ἀρετὴ πανουργίαν. Οἱ ἁμαρτωλοί, οἱ τελῶναι πασῶν τῶν χωρῶν καὶ πάντων τῶν αἰώνων δύνανται ν' ἀναγνώσωσι τὴν ἱστορίαν αὐτῶν ἐν τῇ τοῦ ἀσώτου. Ἡ παραβολὴ αὕτη τοῦ ἀσώτου προὐκάλεσε τὴν ἀνατολὴν τελευταίου ἡλίου ἐν τῷ βίῳ τῶν μᾶλλον ἐνόχων καὶ τῶν μᾶλλον ἐξηχρειωμένων. Οἱ λόγοι, οὓς μόνον τὸ τρίτον Εὐαγγέλιον διέσωσεν ὑμῖν, διπλοῦν ἔχουσιν ἐνδιαφέρον· βοηθοῦσι μὲν ὑμῖν νὰ εἰσδύσωμεν περαιτέρω εἰς τὸ δόγμα καὶ ἀπεικονίζουσι σαφῶς τὴν νέαν ἐν Περαίᾳ θέσιν αὐτοῦ. Ὁ Κύριος περιστοιχίζεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν· ὁ ὄχλος συνωθεῖται περὶ αὐτόν, ὡς ἐν Γαλιλαίᾳ· ἡ ἀνωτέρα κοινωνία, οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐχθρικὴν τηροῦσι καὶ προκλητικὴν στάσιν ἀπέναντι αὐτοῦ, γογγύζουσιν, ἀγανακτοῦσι καὶ συζητοῦσιν, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐκφέρουσιν ἀπειλήν. Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔχει παρ' αὐτῶν νὰ φοβηθῇ τι καὶ ἠδύνατο βεβαίως, χωρὶς νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν κρίσιν, ἡ ὥρα τῆς ὁποίας ἦτο γνωστὴ αὐτῷ, νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς ἐπιτιμήσεις αὐτοῦ, ἀλλά, πραΰνων τὸ ὕφος αὐτοῦ, ὡμίλει τοῖς μαθηταῖς, ἀρχαίοις τε καὶ νέοις, συνιστῶν αὐτοῖς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι καλὴν χρῆσιν τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, ἅτινα ἀδίκως συνήθροισαν. Δὲν ἐδίστασε δὲ νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τοὺς μόλις τὸν ἔνοχον βίαν τούτους ἐγκαταλιπόντας ὡς παρότρυνσιν αὐτὸ τὸ παράδειγμα τῶν πονηρῶν καὶ ν' ἀφηγηθῇ αὐτοῖς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀδίκου οἰκονόμου, ὅστις, διαβληθεὶς ὅτι διεσκόρπιζε τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Κυρίου καὶ βλέπων ἀφαιρουμένην ἀπ' αὐτοῦ τὴν τοῦ οἰκονόμου θέσιν, ἐσκέφθη νὰ ἐλαττώσῃ τὰς πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ ὀφειλὰς τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου τούτου, ἵνα ἀποβαλλόμενος, ἔχῃ καταφύγιον παρὰ τοῖς χρεωφειλέταις τούτοις (Λουκ. ΙΣΤ'). Διὰ τῆς παραβολῆς ταύτης κατεδείκνυεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μόνον οἰκονόμος, ὁ δὲ μόνος καὶ ἀληθὴς ἰδιοκτήτης εἶναι ὁ Θεός· ἐὰν ὁ ἄνθρωπος λησμονήσῃ αὐτόν, παραγνωρίζει τὸ ὑπέρτατον δικαίωμα τοῦ Θεοῦ καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀδικίαν. Τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ, καίπερ ὀρθῶς κεκτημένα, εἰσὶν ὅμως ἄξια νὰ καλῶνται κατὰ τὴν ἐνεργητικὴν καὶ βαρυσήμαντον ἔκφρασιν τοῦ Ἰησοῦ μαμωνᾶς τῆς ἀδικίας, διότι δὲν διαφέρουσιν ἀγαθῶν, ἐκ σφετερισμοῦ προσελθόντων καὶ ἀποτελούντων ἀφορμὴν παντὸς εἴδους ἀδικημάτων. Ὁ Κύριος ἀνυψοῖ τὸ φρόνημα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἀναμιμνήσκει αὐτοῖς ὅτι τὰ πλούτη εἰσὶν ἐλάχιστα τὴν ἀξίαν, ὀλίγα δὲ καὶ ἐμπεπιστευμένα ἡμῖν προσκαίρως· διὰ τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς: «Πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι . . . εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει;» κλπ. (Λουκ. ΙΣΤ', 10 κ. ἑ.). Τὰ μεγάλα ἀγαθά, τὰ ἀληθῆ, τὰ ἴδια τῷ ἀνθρώπῳ σημαίνουσι βεβαίως τὰ ἀγαθὰ τῆς βασιλείας, τοὺς θησαυροὺς τοῦ πνεύματος, ἀπείρους ὡς ὁ Θεός, ἀληθεῖς ὡς αὐτὸς καὶ καταστάντας τῇ ἀγαθότητι τοῦ πατρὸς κτῆμα τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ πιστὴ αὐτῶν οἰκονομία εἶναι ἐπιδεξιωτέρα τῆς ἐπιδεξίας ἀπιστίας τοῦ οἰκονόμου, ὅστις κατήρτιζε φίλους ἐπὶ τῆς γῆς δι' ἀγαθῶν, μὴ ἀνηκόντων αὐτῷ. Οἱ Φαρισαῖοι, ὧν παροιμιώδης ἦν ἡ φιλαργυρία (Λουκ. ΙΣΤ', 14), εὗρον τὸ ἀπόρρητον τοῦ συμβιβάσαι τὴν δουλικὴν ἀπόφασιν τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸν τύφον μετὰ τῆς ὅλως ἐξωτερικῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου ἁγιότητος αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: «Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐστι» (Λουκ. αὐτ. 15). Εἶτα μετ' ἐξουσίας, εἰς ἣν ἡ ἀντίθεσις τῆς φαινομενικῆς αὐτοῦ ἀδυναμίας μείζονα παρεῖχε δύναμιν, πατάσσων τὴν ὑπεροψίαν τῶν οἰηματιῶν τούτων, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸ τέλος τῆς βασιλείας

αὐτῶν, λέγων: «Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται», ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίσατε τὴν ὑμετέραν ἀριστοκρατίαν καὶ τὸν ὑμέτερον θρησκευτικὸν δεσποτισμὸν «ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίζεται καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται» (Λουκ. ΙΣΤ′, 16). Καὶ κατεδείκνυεν οὕτως εἰς τοὺς πολεμίους αὐτοῦ τὸν λαόν, τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τῆς περιφρονήσεως αὐτῶν, ἀπεκήρυσσε τὴν ἐκ γένους ἢ ἀναπτύξεως ὑπεροχήν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐγκαθίστα τὴν τῶν πάντων ἰσότητα. Βεβαίως ἡ τοιαύτη περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ διδασκαλία προὐκάλει κατηγορίας ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἀνατρέποντος τοὺς νόμους καὶ τοὺς προφήτας, ἀλλ' ἐκεῖνος, νικηφόρως ἀμυνόμενος, διεσάλπιζε τοὐναντίον τὴν αἰωνιότητα καὶ τὸ ἀμετάβλητον τοῦ νόμου: «Εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν» (Λουκ. αὐτ. 17). Διὰ τούτου ἀπεδείκνυεν ὅτι μακρὰν πάσης ἰδέας καταστροφῆς τοῦ νόμου ἦλθε μᾶλλον εἰς συμπλήρωσιν καὶ εἰς ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ. Ὡς παράδειγμα ἔφερε τὸ διαζύγιον. Οἱ Φαρισαῖοι εἶχον ἤδη ὑποβάλλει αὐτῷ πανούργως τὴν ἐρώτησιν: «Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;» (Ματθ. ΙΘ′, 3 κ. ἑ.). Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: «Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; κτλ.» (Ματθ. αὐτ. 4). Ἡ μονογαμία εἶναι θεῖος θεσμός, ἡ δὲ πολυγαμία παρεκτροπὴ ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου. Οἱ Φαρισαῖοι ἀντέτασσον αὐτῷ θριαμβευτικῶς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μωϋσέως, λέγοντες: «Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν;» Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν «ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως» καὶ ὁμιλῶν ὡς διδάσκαλος, διατυπῶν τὸν ἀληθῆ, τὸν ἀδέκαστον νόμον, προσετίθει: «Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται» (Ματθ. ΙΘ′, 9). Ὁ χωρισμὸς ἐπιτρέπεται, ἡ ἀναξία γυνὴ δύναται νὰ ἐκβληθῇ τῆς ἑστίας. Τῶν μαθητῶν ἀπαντησάντων ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προτιμοτέρα θὰ ἦτο ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τοῦ γάμου, ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε διὰ φράσεων (Ματθ. ΙΘ′, 11 κ. ἑ.), δι' ὧν δὲν κατεδίκαζε τὸν γάμον καὶ δι' ὧν ὑπεδήλου ὅτι προὐτίμα τὴν παρθενίαν τοῦ γάμου, ὁσάκις ὁ ἄνθρωπος ἀποδέχεται ταύτην ἐλευθέρως ὑπὲρ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἐκεῖνοι, οὓς ὁ Θεὸς καλεῖ νὰ διαδώσωσι τὸ Εὐαγγέλιον διὰ τῆς ἀποστολικῆς ἐνεργείας καὶ διὰ τῆς ἁγιότητος τοῦ βίου αὐτῶν, ἀνήκουσιν αὐτῷ· ἀποσπᾷ λοιπὸν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς γῆς, ἀπελευθερώνει ἀπὸ παντὸς πλάσματος, πληροῖ αὐτοὺς τῆς ἀρετῆς, ἀπορροφᾷ αὐτοὺς καὶ καταρτίζει καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Κυρίου. Οἱ φανατικοὶ διδάσκαλοι ἐξηκολούθουν ὁπωσδήποτε ἐμμένοντες εἰς τὰς δοξασίας αὐτῶν, ἡ ἐπιμονὴ δ' αὐτῶν αὕτη, ὁ ἐγωϊσμὸς καὶ τὸ θράσος ὑπηγόρευσε τῷ Ἰησοῦ τὴν παραβολὴν τοῦ Λαζάρου (Λουκ. ΙΣΤ′, 19 κ. ἑ.). Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἤθελε βεβαίως ν' ἀποδείξῃ διὰ τῶν ἐν τῇ παραβολῇ ταύτῃ ἐκτεθειμένων ὅτι ὁ πλούσιος ἀποσταλήσεται εἰς τὰς βασάνους διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι εἶναι πλούσιος ἢ ὅτι ὁ πτωχὸς ἀναπαυθήσεται ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Ἀβραὰμ διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι εἶναι πτωχός. Ἀλλ' ὁ μὲν πλούσιος ἐπιτιμᾶται ὡς λησμονήσας ἐν τῇ τρυφῇ καὶ τῷ ἐγωϊσμῷ αὐτοῦ τὴν θείαν εὐσπλαγχνίαν, ὁ δὲ πτωχὸς σώζεται, διότι ἔθηκε τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐδικαιολόγησε διὰ τοῦ βίου αὐτοῦ τὸ δι' οὗ κέκληται ὄνομα τοῦ Λαζάρου (Ἐλεάζαρ καὶ κατὰ συστολὴν Λαζάρ σημαίνει ἑβραϊστὶ ὁ Θεὸς βοήθειά μου καὶ συντελεῖ εἰς κατανόησιν τῆς παραβολῆς ταύτης). Τὸ ἐν τῇ παραβολῇ φοβερὸν εἶναι ὅτι πέραν τοῦ θανάτου τὸ ὅριον τῶν ἀντιθέτων τούτων προσρισμῶν εἶναι ἀμετάβλητον· ἔνθεν μὲν ἡ θλῖψις, ἥτις οὔτε λήγει, οὔτε παραμυθίας τυγχάνει, ἔνθεν δὲ ἡ ἀνάπαυσις ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρός. Μεταξὺ τῶν δύο ὑπάρχει ἀδιάβατος ἄβυσσος. Ὁ ἄνθρωπος προειδοποιεῖται· αὐτῷ λοιπὸν ἀπόκειται νὰ ἐκλέξῃ. Οἱ μαθηταί, μάρτυρες τῶν ἀναπτυσσομένων τούτων ἀγώνων τοῦ Κυρίου κατὰ παντὸς ὅ,τι τὸ ἔθνος ἐθεώρει ἔξοχον, πολλάκις, ἠσθάνθησαν τὸν ἀντίκτυπον αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ ἡ τοιαύτη ἀντίδρασις ἠδύνατο νὰ συγκλονίσῃ τοὺς νεοφύτους, ὁ Ἰησοῦς ἐνίσχυεν αὐτοὺς ἰδιαιτέρως καί, προαγγέλλων οὕτως εἰπεῖν αὐτοῖς τὸ πλῆρες ἀντιξόων καὶ συγκρούσεων ἔργον, τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὁποίου θ' ἀνελάμβανον, ἔλεγεν: «Ἀνένδεκτόν ἐστι

μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται κτλ.» (Λουκ. ΙΖ'). Οἱ ἀπόστολοι, οἵτινες ἐν στενωτέρᾳ μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνίᾳ ἔζων, ἐκ πείρας καθεώρων ὅτι δι' αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἡ δύναμις καὶ ἡ σοφία αὐτῶν. Καταθλιβόμενοι δὲ ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ, ἐφώνουν: «Πρόσθες ἡμῖν πίστιν», ὅτε καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐκήρυσσεν ὅτι ἤρκει νὰ ἔχωσι πίστιν ὡς κόκκον συνάπεως». (Λουκ. ΙΖ', 5). Ἀλλ' ὁ Κύριος, ἀποκαλύπτων τοῖς ἀποστόλοις τὸ θεῖον αὐτῶν μεγαλεῖον καὶ φοβούμενος μήπως ὑπερεξαφθῶσι καὶ ἀγέρωχοι καταστῶσιν, ὑπεμίμνησκεν αὐτοῖς τὴν ἁπλότητα, ἥτις ἐμπρέπει τῷ ἀληθεῖ δούλῳ τοῦ Θεοῦ (Λουκ. ΙΖ', 17 κ. ἑ.).

8. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου. — Ἐπεισόδιον, τὰς συνεπείας τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατό τις νὰ προαισθανθῇ, συνετάραξε τὴν ἐν Περαίᾳ διατριβὴν τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐπετάχυνε τὸ τέρμα τοῦ βίου αὐτοῦ. Ὁ οἶκος τῆς Βηθανίας, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχε φιλοξενηθῇ τοσοῦτον φιλοφρόνως καὶ μετὰ τοσαύτης ἀγάπης κατὰ τὰς εἰς Ἱεροσόλυμα περιοδείας αὐτοῦ, εὑρίσκετο ἐν θλίψει. Ὁ Λάζαρος ἠσθένει (Ἰωάνν. ΙΑ', 1 κ. ἑ.). Ἡ Μάρθα καὶ ἡ Μαρία, αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, διεμήνυσαν τὸν Ἰησοῦν ὅτι ὁ ἀγαπῶν αὐτὸν ἠσθένει. Ὁ Ἰησοῦς, ἐνθαρρύνων τοὺς τὴν ἀγγελίαν αὐτῷ κομίσαντας καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἔλεγεν: «Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς». Ἐν τούτοις διέμεινεν ἐπὶ δύο ἔτι ἡμέρας, ἐν ᾧ τόπῳ εὑρίσκετο καὶ μετὰ ταῦτα εἶπε τοῖς μαθηταῖς: «Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν». Οἱ μαθηταί, τὴν λέξιν Ἰουδαίαν ἀκούσαντες, εἶπον: «Ραββί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;» Ἡ φωνὴ αὕτη ἀνησυχίας ἅμα καὶ ἀγάπης ἐνέπνευσε τῷ Ἰησοῦ ἀπάντησιν, ἐμφαίνουσαν πᾶσαν τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὴν ἀπόλυτον εἰς τὸν Πατέρα ἐμπιστοσύνην· ἀπήντησε δὲ ὧδε: «Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει . . . . ἐὰν δὲ . . . . ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει». Τὸ μέλλον αὐτοῦ πάθος παρέβαλλε προδήλως πρὸς τὸ σκότος. Πράγματι ὁ Πατὴρ θὰ παρέδιδεν αὐτὸν πλέον ἀνυπεράσπιστον εἰς τοὺς ἐχθρούς· μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὅμως διεφύλασσεν αὐτὸν καὶ ἦτο δι' αὐτὸν τὸ φῶς αὐτοῦ καὶ ἡ δύναμις. Μετὰ μικρὸν προσέθηκε: «Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνήσω αὐτόν». Οἱ μαθηταί, μὴ ἐννοήσαντες τοὺς λόγους αὐτοῦ, εἶπον: «Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται». Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς τὸ μυστήριον, δηλώσας παρρησίᾳ ὅτι ὁ Λάζαρος ἀπέθανεν. Ἀπὸ Βηθανίας εἰς Βηθαβαρά, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἡ ἀπόστασις εἶναι 7—8 λευγῶν. Ὁ Λάζαρος εἶχε ταφῇ καὶ ταφῇ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶχεν ἀναμείνει δύο ἡμέρας, πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ, δὲν ἠδύνατο φυσικῶς νὰ φθάσῃ εἰ μὴ τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λαζάρου· οὕτως ὁ Λάζαρος ἔμεινεν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας ἐν τῷ τάφῳ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀπὸ σκοποῦ αὕτη βραδύτης δέον νὰ ἐξηγηθῇ μόνον διὰ τῆς ἐκ μέρους τοῦ Ἰησοῦ προσοχίας τοῦ σημείου τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐκανόνιζε πάντοτε καὶ τὴν ἐλαχίστην λεπτομέρειαν τῶν πράξεων αὐτοῦ. Καὶ ἐντεῦθεν καταφαίνεται πάλιν ἡ εἰς τὸν Πατέρα ὑποταγὴ αὐτοῦ· χάριν τῆς ὑποταγῆς ταύτης ἀντέστη εἰς τὴν ἐγκάρδιον φιλίαν, ἥτις ἐπίεζεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ παρὰ ταῖς δύο ἀδελφαῖς τοῦ Λαζάρου. Ὁπωσδήποτε ἡ βραδύτης εἶχε καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς, νὰ καταστήσῃ δηλ. τὸ θαῦμα ἐπιβλητικώτερον, ἐκφαντικωτέραν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καὶ στερροτέραν τὴν πίστιν πάντων. Ὅτε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἐπλησίασεν εἰς τὴν Βηθανίαν, ἠγγέλθη αὐτῷ ὅτι ὁ Λάζαρος ἀπέθανεν· πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐν αὐτοῖς δὲ πάντως καὶ τινες ἐχθρικῶς τῷ Ἰησοῦ διακείμενοι, ἦλθον εἰς παρηγορίαν τῆς Μάρθας καὶ Μαρίας. Ἡ πρώτη, πληροφορηθεῖσα τὴν τοῦ Κυρίου προσέγγισιν, ἔσπευσε παρὰ τὴν θλῖψιν αὐτῆς εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ, ἐνῷ ἡ Μαρία ἔμεινε κατ' οἶκον. Ἐπῆλθε τότε ἡ παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ ἀναφερομένη συνδιάλεξις αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἰησοῦ (Ἰωάνν. ΙΑ' 22), ἡ μετὰ ταῦτα ἐμφάνισις τῆς Μαρίας, σπευσάσης καὶ αὐτῆς μετὰ πολλῶν Ἰουδαίων, ἀκολουθησάντων αὐτήν, παρὰ τῷ Ἰησοῦ (Ἰωάνν. αὐτ. 29 κ. ἑ.), καὶ ἐπὶ τέλους ἐγένετο ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἀνέγερσις τοῦ Λαζάρου, τεταρταίου ὄντος καὶ ὄζοντος (Ἰωάνν. αὐτ. 39 κ. ἑ.). Πολλοὶ τῶν πρὸς ἔκφρασιν τῶν συλλυπητηρίων καὶ πρὸς παραμυθίαν τῆς Μάρθας καὶ Μαρίας

ἐλθόντων Ἰουδαίων ἐπίστευσαν εἰς Χριστὸν ὡς ἐκ τοῦ φοβεροῦ τούτου θαύματος, ἄλλοι ὅμως, τυφλούμενοι, μετέβησαν εἰς Ἱεροσόλυμα παρὰ τοῖς Φαρισαίοις, ἵν' ἀφηγηθῶσιν αὐτοῖς τὰ ἐν Βηθανίᾳ γενόμενα. Οὗτοι ἦσαν ἐξ ἐκείνων τῶν τῆς παραβολῆς τοῦ Λαζάρου, οἵτινες, «οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται» (Λουκ. ΙΣΤ' 31).

Τὸ Σανχεδρὶν συνεκινήθη ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ, ὅπερ ἐξέπληξε τὸν λαόν, καὶ συγκροτήσαντες δὲ συνεδρίαν ἀρχιερεῖς, διδάσκαλοι, συνεσκέψαντο. «Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἔλεγον, πολλὰ σημεῖα ποιεῖ· ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτω, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν· καὶ ἐλεύσονται οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος» (Ἰωάνν. ΙΑ', 47 κ. ἑ.). Πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ἐξουσίας ὁ Ἰησοῦς καθίστατο κίνδυνος καὶ διεκύβευεν οὐ μόνον τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ τὴν ὕπαρξιν τῆς πατρίδος. Ἡ ἱερατικὴ ἰδίᾳ τάξις δὲν ἐπέτρεπε τῷ Ἰησοῦ τὴν περιφρόνησιν τῶν τελετῶν ἐκείνων, αἵτινες ἀπετέλουν τὸν πλοῦτον τῶν ὑπαλλήλων τοῦ θρησκεύματος· ἡ ἀριστοκρατικὴ τάξις πάλιν, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Σαδδουκαίων, ἐφοβεῖτο ἅμα καὶ περιεφρόνει τὸν Ἰησοῦν· ἐφοβεῖτο μήπως, προσελκύων τὸν λαόν, διαταράξῃ τὴν τάξιν, διότι ἔτρεμε πρὸ τῶν Ρωμαίων καὶ ὁ ἀναβρασμὸς τοῦ λαοῦ συνεταράσσεν αὐτήν. Ἡ ἀριστοκρατία ἤθελεν ἀντὶ πάσης θυσίας τὴν ἡσυχίαν. Οἱ μεγάλοι ἀρχιερεῖς, γόνοι μεγάλων οἰκογενειῶν, ἦσαν Σαδδουκαῖοι καὶ κατὰ συνέπειαν ἀμείλικτοι ἀπέναντι τοῦ Ἰησοῦ. Κατὰ τὸ ἀξιομνημόνευτον τοῦτο ἔτος Ἰωσήφ τις, Καϊάφας τὸ ἐπώνυμον, ἦν ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ Σανχεδρίν, εἶχε δηλονότι δύο καθήκοντα συνηνωμένα ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ ἀπὸ τῆς ἐξώσεως τοῦ Ἀρχελάου. Τὸ πρῶτον οὗτος ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἰησοῦ, ὡς ἐκ τῆς ἐπισήμου δὲ αὐτοῦ θέσεως διεδραμάτισε μέγα πρόσωπον ἐν τοῖς ἐχθροῖς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν τραγικὴν λύσιν τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ. Ὁ διοικητὴς τῆς Συρίας Βαλέριος Γράτος εἶχε καταστήσει αὐτὸν μέγαν ἱερέα περὶ τὸ ἔτος 18, ἀναγνωρίζων ἐν αὐτῷ βεβαίως τὴν δουλοπρέπειαν ἐκείνην, ἥτις ἀπῃτεῖτο παρὰ τῶν ἱερέων, τῶν καθισταμένων ὄργανα τῆς ἐθνικῆς δουλείας. Ὁ Ποντιος Πιλάτος, ἡγεμὼν Ἰουδαίας, εὑρὼν αὐτὸν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, διετήρησεν ἐν αὐτῇ· ἦν δὲ Σαδδουκαῖος. Ἡ ἐν τῇ συνεδρίᾳ τοῦ Σανχεδρὶν πολιτεία αὐτοῦ, καθ' ἣν πρῶτος αὐτὸς προέτεινε τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ, καταδείκνυσι σφοδρότητα χαρακτῆρος καὶ φύσιν ἐπιτακτικήν. Οὗτος, ἀνησυχῶν ἐπὶ τοῖς διαταγμοῖς καὶ τῇ ἀμηχανίᾳ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ, εἶπεν ἀποτόμως: «Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν· οὐδὲ διαλογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται» (Ἰωάνν. ΙΑ', 50). Κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν τοῦτο δὲν εἶπεν ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ Καϊάφας, ἀλλ' ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους· καὶ οὐ μόνον ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν. Οὕτω θρησκευτικὸν συνέδριον ἀπεφάσισεν ὡς μέτρον δημοσίας σωτηρίας τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ. Τοιοῦτο τὸ ὁλέθριον διὰ τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ ἀποτέλεσμα τοῦ μεγάλου γεγονότος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου. Πᾶν ὅ,τι προεῖπε πρὸ ἔτους ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Βηθσαϊδᾶς, μεταβαίνων εἰς Καισάρειαν, περὶ τοῦ θλιβεροῦ αὐτοῦ τέλους, ὅπερ ἀνέμενεν αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκ μέρους τῶν ἀρχηγῶν, τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἱερέων, φαίνεται ἤδη ἐν τῇ ἀληθεῖ αὐτοῦ πραγματικότητι. Τὴν νέαν καὶ κινδυνώδη ταύτην θέσιν καθαρώτατα ἀπεικονίζει τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον, τὸ μόνον ἄλλως, ὅπερ πληροφορεῖ ἡμᾶς τὰ περὶ τῆς ἐν Ἰουδαίᾳ ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ ἐν Βηθανίᾳ τελεσθὲν θαῦμα εἶναι τὸ τελευταῖον ὅριον ἐπιβλητικῆς προόδου ἐν ὁλοκλήρῳ τῷ ἔργῳ τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ μαρτυρία μάρτυρος, τοσοῦτον ἀκριβεῖς ἔχοντος πληροφορίας, περὶ ἐκείνων, ἅπερ ἀφηγεῖται, ἐγγυᾶται κατὰ πάσης ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς αὐθεντικότητος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου· ὅσῳδήποτε θαυμάσιον κἂν φαίνηται, τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπιβάλλεται ἐπὶ παντὸς μὴ προκατειλημμένου πνεύματος. Τινές, μυθῶδες τὸ θαῦμα τοῦτο θεωρήσαντες καὶ πολλὰ κατ' αὐτοῦ ἀντειπόντες, ἀντέταξαν ἐν ἄλλοις εἰς τὴν ἐπίσημον ἀκριβῆ καὶ λεπτομερῆ ἀφήγησιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου τὴν σιγὴν τῶν τριῶν πρώτων· ἐκ πρώτης ὄψεως ἔκπληξιν βεβαίως ἐμποιεῖ τὸ ὅτι γεγονὸς τοσοῦτον σπουδαῖον καθ' ἑαυτὸ καὶ τοσοῦτον περίπυστον ὡς πρὸς

τ' ἀποτελέσματα, ἅπερ ἔσχε, παρελείφθη ὑπὸ τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων. Ἡ προσεκτικὴ ὅμως μελέτη τῶν διαφόρων τούτων εὐαγγελικῶν μνημείων οὐ μόνον ἐξηγεῖ, ἀλλὰ καὶ δικαιολογεῖ τὴν παράλειψιν ταύτην. Οὐδεὶς τῶν εὐαγγελιστῶν, οὐδ' αὐτὸς ὁ Λουκᾶς, ὅστις μετὰ τοσαύτης προσοχῆς διέταξε τὰ κατὰ τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ, ἰσχυρίσθη ὅτι θὰ παρετίθει τὰ ἅπειρα διδάγματα ἢ πάσας τὰς πράξεις τοῦ Κυρίου. Τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτῶν εἰσι κατ' οὐσίαν ἓν εἴδει ἀποσπασμάτων, οὕτως ὥστε ἡ σιγὴ τοῦ ἑνὸς δὲν δύναται ποσῶς νὰ χρησιμοποιηθῇ κατὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ ἄλλου. Τὰ συνοπτικὰ ἔχουσι κοινόν τι χαρακτηριστικόν, σημειοῦσι δηλ. τὰ γεγονότα, ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὴν δημοσίαν ἐνέργειαν τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ ἐμφανίσεως μετὰ τὴν φυλάκισιν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐκ δὲ τῆς ἐν Ἰουδαίᾳ ἐνεργείας ἀφηγήθησαν μόνον τὰ εἰς τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα ἀναγόμενα. Μόνος ὁ Ἰωάννης ἀφηγεῖται τὰς εἰς τὴν μητρόπολιν περιοδείας τοῦ Ἰησοῦ καὶ τινα διδάγματα καὶ θαύματα, ἀνήκοντα εἰς ταύτην τοῦ βίου αὐτοῦ τὴν περίοδον. Ἐκ τούτου καταφαίνεται διατὶ τὸ εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἐν Ἰουδαίᾳ ἐνέργειαν τοῦ Ἰησοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν τὰ εἰς τὸ θαῦμα τοῦ Λαζάρου ἀναγόμενα παρελείφθησαν ὑπὸ τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων. Ὁ κύκλος τῶν ἀφηγήσεων αὐτῶν δὲν ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ τὰ γεγονότα ταῦτα. Ἡ συνεδρία τοῦ Σανχεδρίν, αἱ κατ' αὐτὴν συζητήσεις, ἡ παρέμβασις τοῦ ἀρχιερέως Καϊάφα, πάντα ταῦτα, γνωσθέντα ἀμέσως ἐν Ἱεροσολύμοις, διεδόθησαν καὶ εἰς Βηθανίαν. Ὁ Ἰησοῦς μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου συνεδρίου εἶχε μυστικοὺς φίλους, οἵτινες ἀνεκοίνουν αὐτῷ τὸν κίνδυνον, ὅστις κατέστη πλέον ἀπειλητικός, ἡ δὲ χαρά, δι' ἧς ἐπλήρωσε τοὺς ξενίσαντας αὐτόν, μετετράπη πάραυτα εἰς λύπην ἐπὶ τῷ θλιβερῷ περὶ τῆς τοῦ Ἰησοῦ τύχης ἀγγέλματι. Παράδοξον ὄντως μυστήριον ἀποτελεῖ ἡ μοῖρα τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἡγεμόνος πάντων τούτων· ὑφίστανται καταδιώξεις, ἀποθνήσκουσιν εἰς ἀνταλλαγμα τῶν εὐεργετημάτων αὐτῶν. Τὸ εὐεργετικώτερον τῶν ἔργων τοῦ Ἰησοῦ, τὸ συγκινητικώτερον, τὸ ἀριδηλότερον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάλλιον παντὸς ἄλλου ἀπεκάλυψε τὴν ἄπειρον δύναμιν καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, προσκαλεῖ τὸν ὑπερεχχειλισμὸν τοῦ μίσους, δι' οὗ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καταδιώκεται καὶ ἑλκύει ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν σύλληψιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ διέφυγεν ἀκόμη τὴν θύελλαν, δὲν ἐπέστη εἰσέτι ἡ στιγμὴ ν' ἀψηφήσῃ αὐτήν· ἀπομακρυνθεὶς δὲ ἐκ Βηθανίας, συναποφέρων καὶ τοὺς μαθητάς, ἀπέφευγε τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν Ἐφραΐμ, ἐγγὺς τῆς ἐρήμου κειμένην, ὅπου παρέμεινε πρὸς στιγμήν (Ἡ πόλις ἢ τὸ χωρίον Ἐφραΐμ ἐξηφανίσθη σήμερον, μετατραπὲν εἰς τὸ χωρίον Ταγεμπέι, οὗτινος τὸ ἀραβικὸν ὄνομα σημαίνει ἀγαθός, εὐάρεστος καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι μετάφρασις τοῦ ἑβραϊκοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας πόλεως ἢ χωρίου). Ἡ πόλις, εἰς ἣν εἶχε καταφύγει, εὑρίσκετο ἔξω τῶν ὁδῶν, αἵτινες συχνάζονται, πρὸς τὴν βόρειον ἄκραν τῆς Ἰουδαίας εἰς ἀπόστασιν 15 ἢ 17 μιλίων ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων, ἦν δ' ἐκτισμένη ἐπὶ αἰχμηροῦ λόφου, ὕψους 800 μέτρων ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς Ἐρήμου. Ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἐφραΐμ ὑπολείπονται λείψανα φρουρίου, οὗτινος τὰ τείχη, ὑψούμενα εἰσέτι κατὰ ἱκανὰ μέτρα, χρησιμεύουσι μόνον πρὸς σκέπην τῶν πτωχῶν φελάχων. Αἱ ἐν Ἐφραΐμ ἡμέραι τοῦ Ἰησοῦ θὰ διῆλθον ἐν προσευχαῖς καὶ ἐν συνδιαλέξεσιν. Ἡ Ἐφραΐμ ὑπῆρξε σταθμὸς πρὸ τοῦ ὑπερτάτου ἀγῶνος· ὁ Ἰησοῦς, ἀποχωρήσας ἐκεῖθεν, μετέβη εἰς Ἱεροσόλυμα, ἵνα ἑορτάσῃ τὸ ὕστατον πάσχα.

9. **Ἡ τελευταία εἰς Ἱεροσόλυμα μετάβασις.** — Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου βιβλίου δυνάμεθα νὰ καταρτίσωμεν τὸ δρομολόγιον τῆς περιοδείας ταύτης. Ὁ Μάρκος σημειοῖ τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ἰησοῦ· ὁ Λουκᾶς τὴν ὁδὸν καὶ τὸ τέρμα. Ἐξ Ἐφραΐμ ἐν τοῖς βορείοις μεθορίοις τῆς Ἰουδαίας ἡ ὁδὸς διαγράφει εὐρὺν κύκλον διὰ τῆς Σαμαρείας, τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰορδάνου· τὸ τέρμα εἶναι ἡ Βηθβαγή (Λουκ. ΙΖ', 11). Ἀντὶ νὰ διευθυνθῇ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀφ' ὧν ἐχωρίζετο δι' ἀποστάσεως 5 ἢ 6 ὡρῶν ὁ Ἰησοῦς ἐφάνη ἀπομακρυνόμενος ἐκεῖθεν καὶ ἔλαβε πρὸς Β τὴν ὁδὸν τῆς Σαμαρείας, ἀνῆλθε μέχρι τῆς Γαλιλαίας καὶ τοῦ πεδίου Γισρεέλ, κατῆλθεν ἀναμφιβόλως διὰ Τζαλούτ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰορδάνου καὶ προυχώρησεν εἰς Ἰεριχὼ διὰ τῆς μεγάλης

ὁδοῦ τῶν συνοδιῶν τῆς Γαλιλαίας. Πιθανὸν νὰ ἔπραξε τοῦτο ὁ Ἰησοῦς, ὡς θέλων νὰ ἐμφανισθῇ ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν Γαλιλαίων, ἵνα ἀγγείλῃ τὴν περιοδείαν αὐτοῦ καὶ συγκεντρώσῃ τοὺς πολυαρίθμους μαθητάς, ἀναμεμιγμένους μετὰ τῶν προσκυνητῶν, οἵτινες ὥδευον ἤδη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρὸ ἑξαμηνίας οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ, λέγοντες, δεῖξον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ (ἴδε κεφ. Δ', § 1.), ἐξεπλήρου ἤδη ὁ Ἰησοῦς, τηρήσας μέχρι τῆς τελευταίας ταύτης στιγμῆς τὸ ἀπόρρητον τῆς ἐκδηλώσεως ταύτης. Ἡ πορεία διήρκεσεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, κατ' αὐτὴν δὲ πολλὰ ἐπεισόδια ἔλαβον χώραν, ἀναφερόμενα μετὰ προσοχῆς ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ. Καὶ πρῶτον ἐν χωρίῳ, μὴ ὀνομαζομένῳ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπερ ὅμως κατά τινα ἀρχαίαν παράδοσιν, ἐπικρατοῦσαν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῆς Παλαιστίνης, πιστεύεται ὅτι εἶναι τὸ Τζενίν, δέκα λεπροὶ ἐνεφανίσθησαν πρὸ αὐτοῦ (Λουκ. ΙΖ', 11 κ. ἑ.). Ἱκετευσάντων τούτων τὸν Κύριον χάριν θεραπείας αὐτῶν, ὁ Ἰησοῦς εἶπε: «Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν». Ἀλλ' ἐνῷ μετέβαινον, ὁ εἷς, βλέπων ὅτι ἰάθη, ὑποστρέψας, ἐδόξαζε τὸν Θεὸν καί, εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ προσπεσών, ηὐχαρίστει αὐτῷ. Οὗτος ἦν Σαμαρείτης. Ὁ Ἰησοῦς, ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ ἀπουσίᾳ τῶν ἄλλων, ἠρώτησεν: «Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;» Οὗτοι δὲν εὑρέθησαν, μόνος δὲ ὁ ἀλλογενὴς Σαμαρείτης ἦλθεν εἰς ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ἐξεπλάγη καὶ ἐθλίβη ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀγνωμοσύνῃ τῶν ἐννέα, ἐφ' ᾧ καὶ εἶπε τῷ ἀλλογενεῖ: «Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε». Ἐξακολουθῶν τὴν περιοδείαν αὐτοῦ, ἠρωτήθη περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. (Λουκ. ΙΖ' 20 κ. ἑ.), ὅτε καὶ ἀπεκρίθη: «Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· οὐδὲ ἐροῦσιν, Ἰδοὺ ὧδε, ἢ, Ἰδοὺ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν». Τοιουτοτρόπως ὁ Ἰησοῦς, ὅστις ἐξεπροσώπει ἐν μέσῳ αὐτῶν τὴν βασιλείαν ταύτην, ἀπεδείκνυε τὴν πνευματικότητα αὐτῆς, συνισταμένης ἐν τῇ συνειδήσει, τῇ αἰτούσῃ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν πίστιν. Ἅμα ὡς ἡ συνείδησις διανοιχθῇ τῷ Ἰησοῦ, δέχεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἄρχεται. Ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν πιστῶν τούτων, ἦτο ἡ ὁρατὴ πραγμάτωσις τῆς βασιλείας ταύτης, οἱ Φαρισαῖοι ἐζήτουν διὰ τοῦ δακτύλου νὰ δείξῃ αὐτοῖς ταύτην, ἀλλ' ὡς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ συγκαλύπτεται ὑπὸ τὴν ταπεινὴν παρουσίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω καὶ ἡ δόξα τῆς βασιλείας συνεκαλύπτετο ὑπὸ τὴν φαινομενικὴν ἀθλιότητα τῶν τελωνῶν καὶ τῶν ἁλιέων, οἵτινες ἠκολούθουν αὐτῷ. Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς: «Ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ὧδε ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε· ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανοῦ εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ». Διὰ τῶν λόγων τούτων ἐπεδείκνυε τοῖς μαθηταῖς τὴν ἐν τῷ μεγαλείῳ καὶ τῇ νίκῃ μέλλουσαν ἐμφάνισιν τῆς βασιλείας, ὃν τρόπον ἐν τῇ ταπεινότητι καὶ τῷ ἀγῶνι ἐτελεῖτο ἡ πρώτη αὐτῆς μεταξὺ αὐτῶν ἐμφάνισις, ἐπανέλαβε δὲ ἐπισήμως τὴν ὑπόδειξιν ταύτην, καθ' ἣν στιγμὴν οἱ Φαρισαῖοι ἀνανέουν τὰς περιφρονητικὰς αὐτῶν ἐναντίον αὐτοῦ ἐρωτήσεις, ὥσει ἤθελε νὰ προφυλάξῃ τοὺς μαθητὰς καὶ ἐνθαρρύνῃ αὐτοὺς διὰ μεγάλης ἐλπίδος. Οὕτω τὸ μεσσιακὸν στάδιον τοῦ Ἰησοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ δύο περιόδων, ἐκ δύο ἡμερῶν, συνῳδὰ τῇ μεταφορικῇ ἐκφράσει· ἡ μία εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ πάθους, τοῦ διωγμοῦ καὶ τῆς ἀποκηρύξεως, ἡ δὲ ἔνδοξος, θριαμβική, ἥτις θὰ σημειώσῃ τὴν ὁριστικὴν ἐμφάνισιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς δημιουργίας, ἐν τῷ μεταμορφωθησομένῳ σύμπαντι. Ἐνῷ δὲ οἱ μαθηταὶ ἀνυπόμονοι θ' ἀναμένωσιν, ὁ ἀνθρώπινος νόμος θὰ εὑρίσκεται ὡς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νῶε καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ (Λουκ. ΙΖ', 26). Εἶτα ἡρμήνευσεν αὐτοῖς τὰς θελήσεις αὐτοῦ δι' ἐπιβλητικῆς γλώσσης, λέγων: «Ἧι δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας· κατὰ ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται κτλ.» (Λουκ. αὐτ. 29 κ. ἑ.). Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος εὑρισκόμενος, ἔχων δὲ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, δὲν ὀφείλει, λέγει, νὰ καταβῇ καὶ παραλάβῃ αὐτά· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ εὑρισκόμενος δὲν πρέπει νὰ στραφῇ εἰς

τὰ ὀπίσω. Ἔχετε, λέγει, ὑπ' ὄψιν τὴν γυναῖκα τοῦ Λώτ· ἐν ἄλλαις λέξεσι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὀφείλει τις τὰ πάντα νὰ ἐγκαταλίπῃ καὶ πλησιάσῃ τὸν ἐμφανιζόμενον κύριον· ὅστις ζητήσῃ νὰ σωθῇ, ἀπολεσθήσεται μετὰ τοῦ κόσμου τούτου τοῦ κατεστραμμένου καὶ ὅστις ἐγκαταλείψει τὸν βίον καὶ τὴν καταδικασθεῖσαν αὐτοῦ γῆν θὰ εὕρῃ ζωὴν ἐν τῷ Θεῷ. Οὗτοι καὶ οἱ κατωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ τοῦ εὐαγγελιστοῦ κεφαλαίῳ ἀναφερόμενοι λόγοι ἡρμήνευον ἕνα τῶν φοβερῶν νόμων τῆς διοικήσεως τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ αὐστηρότης τῶν καθηκόντων, ἅτινα ὁ Ἰησοῦς ἐνετύπου ἐν τοῖς μαθηταῖς, ἡ διαρκὴς σκληρότης τῶν δοκιμασιῶν, αἵτινες θὰ περιέβαλον αὐτοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, ἐνέπνεον τοῖς μαθηταῖς φυσικῶς οὐκ ὀλίγον τρόμον, ἐφ' ᾧ καὶ συνίστα αὐτοῖς τὴν προσευχήν (Λουκ. ΙΗ'). Εἰς ἐπίμετρον ἀφηγήθη αὐτοῖς καὶ τὴν παραβολὴν τοῦ ἀδίκου κριτοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον χήρα ἐμφανισθεῖσα ἐζήτει τὴν ἐξέτασιν τοῦ μετὰ τοῦ ἀντιδίκου αὐτῆς ζητήματος· ὁ δὲ κριτὴς ἀπεφάσισε τὴν ἐξέτασιν τῆς διαφορᾶς αὐτῆς οὐχὶ ἐκ φόβου πρὸς τὸν Θεόν, διότι δὲν ἐφοβεῖτο αὐτόν, οὐδὲ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἵνα μὴ παρενοχλῆται συνεχῶς ὑπὸ τῆς χήρας. Ἀφοῦ λοιπόν, λέγει, ὁ ἄθεος οὗτος κριτὴς ἀπεφάσισε νὰ χορηγήσῃ τῇ χήρᾳ δικαιοσύνην, πόσῳ μᾶλλον ὁ κύριος θὰ πράξῃ τοῦτο ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ, τοὺς νυχθημερὸν αὐτοὺς καθικετεύοντας; Ἐν τέλει εἶπε: «Πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;» (Λουκ. αὐτ.) ὑποσημαίνων διὰ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ πιστοί, βλέποντες τοὺς αἰῶνας καὶ τοὺς οὐρανοὺς στρεφομένους πάντοτε, χωρὶς νὰ παρουσιάζωσιν ἐκεῖνον, ὅστις ἔσται ὁ σωτὴρ καὶ ὁ δικαιοκριτὴς αὐτῶν, πιθανὸν νὰ χαλαρώσωσι τὴν πίστιν αὐτῶν. Καὶ τοῦτο λοιπὸν ἀπετέλει ἐνθάρρυνσιν εἰς τοὺς μαθητάς, ταὐτόσημον περίπου πρὸς τὸ προσεύχεσθε, πιστεύετε, ἐλπίζετε μέχρι τέλους.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περιοδείαν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ μικρὰ αὐτοῦ συνοδία εὑρέθησαν πολλάκις ἀπέναντι Φαρισαίων, μεταβαινόντων, ὡς ἐκεῖνοι, εἰς Ἱερσόλυμα. Πρὸς τούτους, τοὺς ἀρκουμένους ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν, μὴ ἀπέχοντας δὲ τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους περιφρονήσεως, ὁ Ἰησοῦς εἶπε τὴν παραβολὴν τῶν εἰς τὸν ναὸν ἀνελθόντων τελώνου καὶ Φαρισαίου, ἵνα προσευχηθῶσιν (Λουκ. ΙΗ' 9. κ. ἑ.), ὅτε καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἡ προσευχὴ τοῦ τελώνου, ὁμολογοῦντος τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, ἦτο πολλῷ εὐπροσδεκτοτέρα ἢ ἡ τοῦ Φαρισαίου, τοῦ ἀναπτύσσοντος τὰς νηστείας καὶ τὴν ἐλεημοσύνην αὐτοῦ. Τὴν παραβολὴν ταύτην ὁ Κύριος εἶχε περάνει διὰ τοῦ λογίου: «Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται», διότι σύνηθες ἦν αὐτῷ νὰ περατοῖ τὰς παραβολὰς διὰ κατακλείδος, συνοψιζούσης ἐν πορίσματι τὴν ἔννοιαν αὐτῆς καὶ ἐναποτυπουμένης κάλλιον ἐν τῷ τῶν μαθητῶν πνεύματι. Ἰδίᾳ τὸ ζήτημα τῆς ταπεινώσεως ἐπανελαμβάνετο κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑπὸ τῶν χειλέων αὐτοῦ, ἅτε θεωροῦντος τὴν ταπείνωσιν ὡς πρῶτον ὅρον πρὸς ἐπιτυχίαν εἰσόδου εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ ὡς τὸ ἀπόρρητον παντὸς ἀληθοῦς μεγαλείου. Ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἡ ζῶσα καὶ τελεία τῆς ταπεινώσεως ἐνσάρκωσις. Κατά τινα τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πορείας αὐτοῦ ταύτης στιγμῶν ἐπαρουσίασαν αὐτῷ παιδία ἡ βρέφη (Λουκ. ΙΗ' 15 κ. ἑ., προβλ. Ματθ. ΙΘ' 13 κ. ἑ., Μάρκ. Ι' 13 κ. ἑ.), «ἵνα αὐτῶν ἅπτηται» κατὰ τὸν Λουκᾶν. Ὁ λαός, ἐκ τῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν πίστεως ἐμφορούμενος, ἐνόμιζεν ὅτι, τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν παίδων τιθεμένων, θὰ ἐπετυγχάνετο τὸ ἐγγύτερον εὐδαιμονίας αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ μαθηταί, τὸν συνωστισμὸν τοῦ πλήθους βλέποντες, ἐπετίμων τοὺς συνωθουμένους, ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν: «Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ . . .» (Λουκ. ΙΗ', 16) καί, ἐναγκαλισθείς, ἐπέβλεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ ηὐλόγησεν αὐτά. Ὁ παῖς δὲν ἔχει οὔτε ἐπιστήμην, οὔτε φιλοσοφίαν, οὔτε προλήψεις, οὔτε συμφεροντοσκοπικοὺς λογισμούς· δὲν ἐπικρίνει, δὲν ἀνθίσταται καὶ ἀποτελεῖ πρότυπον ἄξιον μιμήσεως. Ὅταν ὁ Θεὸς ὁμιλῇ, ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἐπιβάλῃ σιγὴν τῷ πνεύματι αὐτοῦ, τοῖς ἀνειλικρινέσιν αἰσθήμασι, τῷ ἀπατηλῷ αὐτοῦ λογισμῷ, τοῖς ἐγωιστικοῖς πάθεσιν. Ἁπλοῦς δὲ καὶ εὐάγωγος ἀποκαθιστάμενος καὶ πίστιν πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἔχων, ἐπιτυγχάνει τῆς θείας εὐδαιμονίας, ἀναγεννᾶται ἐν τῷ πνεύματι καὶ γεύεται ἐν τῇ συνειδήσει τῶν εὐεργετημάτων τῆς βασιλείας. Τὸ αὐστηρὸν τοῦτο καθῆκον τῆς

ταπεινώσεως ἀπετέλει ἓν τῶν θεμελιωδῶν σημείων τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, καθόσον μάλιστα προέκυπτεν ἐξ αὐτῆς τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἴδιον αὐτοῦ Πατέρα. Ὅ,τι ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἐν τῷ ἐπιγείῳ αὐτοῦ βίῳ ἀπέναντι τοῦ Πατρός, ταὐτὸν ἤθελε νὰ ἦναι καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀπέναντι αὐτοῦ. Τὸ καταλιπεῖν τὰ πάντα καὶ ἀκολουθῆσαι αὐτὸν ἦτο τύπος, ἐν ᾧ συνώψιζε τοὺς νόμους τῆς βασιλείας αὐτοῦ· πολλάκις αὐτὸν ἐπανελάμβανεν, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην αὐτοῦ περιοδείαν. Κατὰ τὸν Μάρκον, «ἐκπορευομένου αὐτὸν εἰς ὁδόν», ἤτοι ἐξελθόντος τοῦ καταλύματος, ἐν ᾧ εἶχε μείνει, πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς πορείας αὐτοῦ, ἄρχων τις, προσελθών, ἠρώτησεν αὐτὸν τί ὤφειλε νὰ πράξῃ, ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσῃ (Λουκ. ΙΗ′ 18 κ. ἑ.), Ματθ. ΙΘ′ 16 κ. ἑ., Μάρκ. Ι′ 17, κ. ἑ.). Οὗτος φαίνεται ὅτι ἤκουσε τοῦ Κυρίου ὁμιλοῦντος περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, οἱ δὲ λόγοι αὐτοῦ φαίνονται βαθεῖαν αὐτῷ ἐμποιήσαντες ἐντύπωσιν. Ἤδη τὸ ἀπόρρητον τῆς αἰωνίας ζωῆς, αὐτὴ αὕτη ἡ αἰωνία ζωὴ εὕρηται παρὰ τῷ Θεῷ, τὸ δὲ πρὸς κτῆσιν αὐτῆς μέσον μόνον ἐκ τῆς τούτου θελήσεως ἐξήρτηται· ὁ Ἰησοῦς λοιπόν, ἀποδεχόμενος ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ὑψοῦται ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, κηρύσσεται ὁ Κύριος τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἴσος τῷ Θεῷ. Τοῦτο δ' ἀναμφιβόλως ἤθελε καὶ νὰ σημάνῃ τῷ νεαρῷ ἄρχοντι, ὅστις ὑπέβαλεν αὐτῷ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐρώτησιν. Τοῦτο δ' ἐπίσης ὑπεσήμαινε καὶ διὰ τῆς φράσεως αὐτοῦ, ἀπαντῶντος: «Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς Θεός!» Εἶτα ὑπέδειξεν αὐτῷ ὡς ἀπαραίτητον πρὸς τοῦτο τὴν τήρησιν τοῦ δεκαλόγου, ὅτε καί, τοῦ ἄρχοντος δηλώσαντος ὅτι ἐτήρησεν ἤδη αὐτόν, προσέθηκεν ὅτι ὤφειλε νὰ πωλήσῃ καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, νὰ δώσῃ αὐτὰ τοῖς πτωχοῖς καὶ ν' ἀκολουθήσῃ αὐτόν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι ἀπέσπασαν ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος στεναγμὸν θλίψεως, ὡς μὴ συναινοῦντος ν' ἀποχωρισθῇ τῶν, ἅπερ ἐκέκτητο, μεγάλων καὶ πολλῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν. Οὕτως ἡ τελευταία λέξις περὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίᾳ εἶναι ἡ ἐγκατάλειψις τῶν πάντων καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸν Θεόν. Ἐπὶ τῇ καταλαβούσῃ τὸν ἄρχοντα λύπῃ ὁ Ἰησοῦς, πρὸς τοὺς μαθητὰς στραφείς, ἐξήνεγκεν ἐν ἄλλοις καὶ τοὺς περὶ πλουσίων ἐκείνους λόγους, καθ' οὓς «εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ραφίδος εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν». Ὑπὸ ἐκπλήξεως οἱ μαθηταὶ ἐκ τῶν λόγων τούτων κατελήφθησαν, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ καίπερ πτωχοὶ οὗτοι καὶ τῶν πάντων ἐστερημένοι, καθεώρων οὐχ ἧττον ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων παρασύρονται ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου ἀγάπης· προδήλως συνῃσθάνοντο τὰς αὐξούσας τοῦ ἔργου αὐτῶν δυσχερείας ἐν τῷ ὑπὸ τῆς ὕλης γεγοητευμένῳ τούτῳ κόσμῳ. Τότε ὁ Ἰησοῦς, παραμυθῶν αὐτούς, εἶπε: «Τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώποις δυνατά εἰσι παρὰ τῷ Θεῷ». Ἐπὶ δὲ τῇ ἐρωτήσει τοῦ Πέτρου, δηλώσαντος ὅτι πάντα οἱ ἀπόστολοι ἀφῆκαν, ὁποῖα δέ τινα θὰ ἐδίδοντο αὐτοῖς ὡς ἀμοιβή, προσέθηκεν ὅτι ἐπὶ 12 θρόνων καθήμενοι, ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς δόξης αὐτοῦ, θὰ κρίνωσι τὰς 12 φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ (Ματθ. ΙΘ′ 27 κ. ἑ.). Ἡ ἀμοιβὴ εὕρηται πέρα τοῦ βίου καὶ ὑψηλότερον αὐτοῦ. Ταὐτὰ ἐκήρυσσε καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων (Ματθ. αὐτ. 29 κ. ἑ., Μάρκ. Ι′ 29 κ. ε.) ἀγγέλλων ὅτι τῷ ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ πάντα, τὰ προσφιλέστερα, καταλιπόντι δοθήσονται πολλαπλασίονα. Ἐννοεῖται ὅτι ἔδει νὰ ἦναι τις πάντῃ ξένος εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν, αὐτοῦ ἵνα δώσῃ εἰς τὴν περὶ τοῦ ἑκατονταπλασίονος τούτου ὑπόσχεσιν γραμματικὴν καὶ ὑλικὴν ἔννοιαν. Δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Ἰησοῦς προσεκάλεσε τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ὀπαδοὺς εἰς εἶδος παραδείσου μυριάδων ἀγαθῶν· βέβαιόν ἐστιν ὅμως ὅτι τὸ θεῖον Πνεῦμα, οὗτινος πηγὴ οὗτος τυγχάνει, οὐ μόνον χορηγεῖ εἰς πάντας τοὺς δεχομένους αὐτὸ ἀοράτως τὴν γνῶσιν τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, τῶν αἰωνίων, τῶν ἀπείρων, ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἐξαίρει καὶ τὸν ἐπὶ γῆς βίον, αὐξάνει τοὺς πόρους αὐτοῦ, περιάγει εἰς ἁρμονίαν τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ, μεταμορφώνει πάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις. Ἀλλ' ἵνα μὴ πάλιν ὁ μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ μεθυσθῇ ἐν ταῖς ἡδοναῖς εὐδαίμονος βίου, βεβαιοῖ αὐτῷ τὸν διωγμὸν ὡς ὑποσχέσεως· ὁ διωγμὸς θὰ τηρήσῃ πάντοτε αὐτὸν ἄγρυπνον. Εἶτα ἀφηγήσατο αὐ-

τοῖς τὴν παραβολὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὁμοιάζει πρὸς οἰκοδεσπότην, μισθώσαντα ἐργάτας διὰ τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ καὶ πληρώσαντα δι' ἑνὸς δηναρίου καὶ εἰς τοὺς ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας ἐν τῷ ἀμπελῶνι ἐργασθέντας, ὡς συνεφωνήθησαν, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης μόνον ἐργασαμένοις (Ματθ. Κ'). Τοιαύτη ἡ ἐν Θεῷ ἰσότης πάντων, τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τοῦ τοῦ Κυρίου πρὸς πάντας ἐν γένει μακροθυμία. Ἡ συνοδία εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰορδάνου, ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ, ἥτις ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας χωρεῖ εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῆς Ἱεριχοῦς. Ἤδη εὑρίσκετο εἰς ἀπόστασιν δύο ἡμερῶν πορείας ἀπὸ τῆς ἱερᾶς πόλεως καὶ διερχομένη πρὸ τοῦ Σαρταβὰ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τὰς ἀνημμένας πυράς, αἵτινες ἤγγελον τῷ λαῷ τὴν νουμηνίαν καὶ τὸ πάσχα τοῦ ἔτους 30.

10. Τέλος τῆς πορείας: ἀπὸ Ἱεριχοῦς εἰς Βηθανίαν. — Κατὰ τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα προσέγγισιν οἱ μαθηταὶ ἀνεπόλουν τοὺς τὸν Κύριον ἐπαπειλοῦντας κινδύνους. Ὁ Ἰησοῦς προηγεῖτο, οἱ δὲ μαθηταὶ ἠκολούθουν σιγηλοὶ καὶ πλήρεις φόβου καὶ θάμβους (Μάρκ. Ι' 32)· ὁ Ἰησοῦς, λαβὼν τότε κατ' ἰδίαν τοὺς δώδεκα, «ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν. Ὅτι, ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι κτλ.» (Μαρκ. αὐτ. 33). Ὁ Ἰησοῦς δὶς ἤδη εἶχεν ἀγγείλει τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ τὸ πάθος, εἰς ὃ θὰ παρεδίδετο, τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν: πρῶτον [κατὰ τὴν εἰς Καισάρειαν μετάβασιν, μετὰ τὴν σκηνήν, καθ' ἣν ὁ Πέτρος ἐκάλεσεν αὐτὸν Μεσσίαν καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ δεύτερον κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Θαβὼρ κατάβασιν καὶ τὴν εἰς Καπερναοὺμ ἐπιστροφήν. Ἤδη τὸ τρίτον ἀγγέλλει αὐτοῖς τοῦτο ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου οἱ οὐρανοὶ ἀνῴγησαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ὅπου τὸ Πνεῦμα ἐξεδήλωσε φανερῶς τὴν ἐν αὐτῷ παρουσίαν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ τοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἀνάστασις ἀπετέλει μυστήριον διὰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ αἴνιγμα. Ὅσον περισσότερον ἐπίστευεν εἰς τὴν ἁγιότητα καὶ τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, τόσον ὀλιγώτερον ἀπεδέχοντο τὴν καταδίκην αὐτοῦ, τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον. «Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα» (Λουκ. ΙΗ' 34). Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου οἱ περὶ τοῦ θανάτου καὶ οἱ περὶ τῆς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάσεως λόγοι ἐπανῆγον τὰς σκέψεις αὐτῶν εἰς τὴν ἔνδοξον ἐκδήλωσιν τῆς βασιλείας καὶ τότε, ὡς συμβαίνει παρὰ τῆς ἀσθενέσι καὶ μὴ ἀποφασιστικοῖς χαρακτῆρσι, τὴν ἀποθάρρησιν διεδέχοντο ἐλπίδες. Αἱ ἐκ Γαλιλαίας συνοδίαι, εἰς τὴν ἑορτὴν μεταβαίνουσαι, συνηντήθησαν βεβαίως καθ' ὁδὸν ἐν τοῖς πέριξ τῆς Ἱεριχοῦς μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτῶν. Τοιουτοτρόπως ἐξηγεῖται ἡ ἐν τῇ συνοδίᾳ τοῦ Ἰησοῦ παρουσία τῆς μητρὸς, τῶν υἱῶν τοῦ Ζεβεδαίου, Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου καὶ ἡ σκηνή, ἥτις ἐπῆλθε μικρὸν μετὰ τὴν ἀγγελίαν τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ Σαλώμη εἶχε ζητήσει παρὰ τοῦ Ἰησοῦ (Ματθ. Κ'. 20, Μάρκ. Ι'. 35) οἱ δύο αὐτῆς υἱοὶ νὰ καθήσωσσιν ὁ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ ὁ ἕτερος ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Τότε ἀπήντησεν ἐν ἄλλοις ὁ Ἰησοῦς, πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀποτεινόμενος: «Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος», ἀποκηρύξας ταὐτοχρόνως τὴν πρότασιν τῆς μητρὸς τῶν τοῦ Ζεβεδαίου υἱῶν διὰ τῆς φράσεως: «Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε». Διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ τούτων ὁ Ἰησοῦς ἡρμήνευε τὸν ἴδιον αὐτοῦ βίον. Αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς νέας ἀνθρωπότητος, αὐτὸς ὁ πρῶτος καὶ ὁ μέγιστος δὲν ἦλθε νὰ ὑπηρετηθῇ, ἀλλὰ νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωὴν πρὸς ἐξαγορὰν τῆς τῶν πολλῶν. Τοῦτο καταδείκνυσι τὴν ἄτοπον αἴτησιν τῆς Σαλώμης. Ἐφόσον ὁ Ἰησοῦς προὐχώρει ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ ταύτῃ, τὸ πλῆθος ἐφαίνετο πολλαπλασιαζόμενον ἐν τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὅτε δὲ ἀφίκετο εἰς Ἱεριχώ, τοῦτο ηὔξησε πολὺ περισσότερον. Αὐτόθι αἱ ἐκ Περαίας συνοδίαι συνηνοῦντο μετὰ τῶν κατερχομένων ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Γαλιλαίας καὶ τῶν πέριξ τῆς λίμνης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων Ἰουδαϊκῶν ἑορτῶν ἡ πόλις ἐπληροῦτο ξένων καὶ προσκυνητῶν. Ἡ Ἱεριχὼ ἦν ὁ τελευταῖος σταθμὸς πρὸ τῶν Ἱεροσολύμων, οὐδὲν δὲ εἶχε τῆς συνήθους ὄψεως τῶν πόλεων τῆς Ἀνατολῆς. Αἱ οἰκίαι αὐτῆς ἦσαν διεσπαρμέναι ὑπὸ τὴν σκιὰν φοινίκων, βανανεῶν, συκομορεῶν κλπ. ἐν μέσῳ λαμπρῶν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

κήων, διηνεκῶς ἀρδευομένων καὶ διηνεκῶς χλοερῶν ὑπὸ πυρώδη οὐρανόν. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐπλησίαζεν εἰς Ἰεριχώ, τυφλὸς προσαιτῶν ἐν τῇ ὁδῷ (Λουκ. ΙΗ', 35), μαθὼν ὅτι ὁ διερχόμενος ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἐπανειλημμένως παρὰ τὰς γενομένας αὐτῷ ἐπιτιμήσεις ἐφώνει: «Ἰησοῦ, υἱὲ Δαβίδ, ἐλέησόν με». Ἐπὶ τέλους τῇ αἰτήσει τοῦ Ἰησοῦ προσαχθεὶς ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἱκετεύσας αὐτὸν νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ τὴν ὅρασιν, παραχρῆμα ἰάθη καὶ ἠκολούθει τὸν Ἰησοῦν δοξάζων αὐτόν. Τὸ θαῦμα συνεκίνησε τὸ πλῆθος, ὅπερ ἐπεδόθη εἰς αἴνους πρὸς τὸν Θεόν*. Ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθεν εἰς Ἰεριχὼ ἐν θριάμβῳ· δὲν ἀπέχρουε πλέον τὰς δημοσίας ἀνευφημίας, δὲν ἐπέβαλλε πλέον σιγὴν εἰς ἐκείνους, οὓς ἐθεράπευε, καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι παρεσκεύαζε τὴν προσεχῆ εἰς Ἱεροσόλυμα εἴσοδον αὐτοῦ.

Ἕτερον ἐπεισόδιον, ὅπερ ἐν τῇ πιστῇ ἀφηγήσει ἀποκαλύπτει ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ, ἐσημείωσε τὴν διὰ τῆς πόλεως διάβασιν αὐτοῦ. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εἶναι τὸ εἰς τὸν Ζακχαῖον ἀναγόμενον, τὸν πλούσιον τοῦτον ἀρχιτελώνην, εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὁποίου κατέλυσε καὶ ὅστις διὰ τῆς διανομῆς μεγάλου μέρους τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἤκουσε παρὰ τοῦ Ἰησοῦ διὰ τὸν οἶκον αὐτοῦ τὸ λόγιον: «Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο...» (Λουκ. ΙΘ' 1—10) Εὐνόητον ὅτι ἡ παρὰ τῷ τελώνῃ, ἀνδρὶ ἁμαρτωλῷ, φιλοξενία τοῦ Ἰησοῦ ἐγένετο σκάνδαλον παρ' ἐκείνοις, οἵτινες νόμον ἐθεώρουν τὰ φαρισαϊκὰ ἤθη· ἡ τοιαύτη ὅμως ἐνέργεια τοῦ Ἰησοῦ μετεμόρφωσε καθ' ὁλοκληρίαν τὸν τελώνην. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς λόγους τοῦ τελώνου: «Εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν», τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν ἠθικὴν θεολογίαν τοῦ Ταλμούθ, καθ' ἣν ὁ κλέπτων ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ τὸ τετραπλοῦν τῶν ὅσα ἔκλεψε. Τὸ μέτρον εἶναι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἀναπτύσσουσι τὴν πρὸς τοὺς ἁμαρτωλούς, τοὺς περιπεφρονημένους καὶ τοὺς ἀποβλήτους τοῦ κόσμου τούτου εὐσπλαγχνίαν τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ ἁμαρτωλὸς Ζακχαῖος εἶναι ὁ τύπος ἐκείνων, οἵτινες ἐν τῇ ἀθλιό-

* Τὸ γεγονὸς τῶν ἐν Ἰεριχὼ θεραπευθέντων τυφλῶν κατὰ τὴν δήλωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπικυροῦται ὑπὸ τῶν τριῶν πρώτων εὐαγγελίων, ἀλλ' ἐκ πρώτης ἀναγνώσεως ἐκπλήσσεταί τις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ ταῖς πολλαῖς διαφοραῖς καὶ ταῖς ὀλίγαις ὁμοιότησι τῶν σχετικῶν ἀφηγήσεων. Ἡ ὁμοιότης συμβιβάζει πρὸς ἀλλήλας τὰς τρεῖς ἀφηγήσεις (Ματθ. Κ', 29 κ. ἑ., Μάρκ. Ι', 46 κ. ἑ., Λουκ. ΙΗ', 35 κ. ἑ.) δι' αὐτῆς ταύτης τῆς οὐσίας τοῦ ἀφηγουμένου φαινομένου, διὰ τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ταυτότητος ἐνίων λεπτομερειῶν. Οἱ τυφλοὶ κάθηνται παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούουσι πλῆθος διερχόμενον, πληροφοροῦνται ὅτι εὑρηται ἐν αὐτῷ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, τὴν αὐτὴν βάλλουσι κραυγήν, ὁ Ἰησοῦς ἵσταται, καλεῖ αὐτούς, οὗτοι προσάγονται αὐτῷ, ὁ Ἰησοῦς ἀποτείνει αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν, τὴν αὐτὴν δίδουσιν αὐτῷ οἱ τυφλοὶ ἀπάντησιν καὶ ἐξ ἴσου πάντες θεραπεύονται· πᾶσαι αὗται αἱ ὁμοιότητες ταυτίζουσι τὰς τρεῖς ἀφηγήσεις, ἀλλὰ καὶ αἱ διαφοραὶ δὲν προξενοῦσιν ὀλιγωτέραν ἔκπληξιν, σαφέστατα διαχωρίζουσαι τὰς τρεῖς ἀφηγήσεις. Κατὰ τὸν Ματθαῖον καὶ τὸν Μάρκον τὸ θαῦμα ἐγένετο κατὰ τὴν ἔξ Ἰεριχοῦς ἔξοδον, κατὰ δὲ τὸν Λουκᾶν κατὰ τὴν εἴσοδον. Κατὰ τὸν Ματθαῖον δύο ἐθεραπεύθησαν τυφλοί, κατὰ τὸν Μάρκον καὶ τὸν Λουκᾶν εἷς καὶ μόνος. Αἱ ὁμοιότητες ἐξώθησαν οὐ μόνον τοὺς ὀπαδοὺς τῆς ἀρνητικῆς κριτικῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ὀρθοδόξους σχολιαστὰς νὰ θεωρήσωσιν ὅτι αἱ τρεῖς ἀφηγήσεις ἀνάγονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γεγονὸς καὶ περιῆλθον οὗτοι συνεπῶς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συμβιβάσωσι τὰς πρὸς ἀλλήλας διαφορὰς τῶν ἀφηγήσεων τούτων. Ἡ κριτική, ἡ ἐχθρικῶς διακειμένη πρὸς τὴν κατ' ἔμπνευσιν συγγραφὴν τῶν Εὐαγγελίων, ἐθεώρει τὰς διαφορὰς τῶν τριῶν Εὐαγγελιστῶν ὡς φανερὰν ἀπόδειξιν τῆς ἀβεβαιότητος τῶν εἰς ταύτην τὴν περίπτωσιν τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ ἀναγομένων ἀναμνήσεων, ἐμειδίασε δὲ διὰ μειδιάματος περιφρονήσεως εἰς τὰς προσπαθείας τῶν ὀρθοδόξων ἐξηγητῶν πρὸς ἔξοδον αὐτῶν ἐκ τοῦ πεπλανημένου τούτου βήματος. Λέον ν' ἀναμολογηθῇ ὅτι οἱ ἐξηγηταὶ οὗτοι, ἐν θαῦμα μόνον ἀποδεχόμενοι, περιῆλθον εἰς ἀδιέξοδον καὶ κατέστησαν ἀδύνατον τὸν συμβιβασμόν. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, οὐδεμία πιθανὴ ἑρμηνεία θὰ κατορθώσῃ νὰ συμβιβάσῃ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Λουκᾶ, λέγοντος ὅτι ὁ τυφλὸς ἐθεραπεύθη, πρὶν ἢ ὁ Ἰησοῦς εἰσέλθῃ εἰς Ἰεριχώ, πρὸς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Μάρκου, λεγόντων ὅτι ὁ Βαρτιμαῖος, εἷς τῶν δύο τυφλῶν, ἢ καὶ οἱ δύο τυφλοὶ ἐθεραπεύθησαν κατὰ τὴν ἔξ Ἰεριχοῦς ἀναχώρησιν τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ ὑποθέσαι ὅτι ὑπῆρχον δύο πόλεις, ἡ ἀρχαία καὶ ἡ νέα, καὶ ὅτι τὸ θαῦμα ἐτελέσθη, ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρει ἐκ τῆς μιᾶς καὶ εἰσήρχετο εἰς τὴν ἄλλην, τοῦτο ὑπερβαίνει τὰ ὅρια πάσης δυνατῆς ὑποθέσεως. Ἐὰν δὲ πάλιν ὑποτεθῇ ὅτι μακρὰ ἦτο ἡ συνοδία, ἥτις προηγεῖτο τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐὰν ἀποδεχθῶμεν ὅτι ὁ τυφλός, ὅστις ἤρξατο φωνῶν, καθ'

τητι αὐτῶν ἀκούοντες νὰ γίνηται λόγος περὶ Ἰησοῦ, τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ φίλου τῶν τελωνῶν, ἐπεθύμησαν νὰ γνωρίσωσι καὶ νὰ ἴδωσιν αὐτὸν κατὰ τὴν διὰ μέσου τῆς ἀνθρωπότητος διάβασιν αὐτοῦ. Μία λέξις τοῦ τρίτου Εὐαγγελίου ἐξυπονοεῖ ὅτι κατὰ τὴν ἐν Ἱεριχῷ διαμονὴν τοῦ Ἰησοῦ ἡ ἰδέα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ συνετάρασσε τὸ φρόνημα τόσον παρὰ τῷ λαῷ, ὅσον καὶ παρὰ τοῖς μαθηταῖς καὶ αὐτοῖς τοῖς περὶ τὸν Ἰησοῦν οἰκείοις. Ἡ ἀνυπομονησία ἐπετείνετο, ἐφ' ὅσον ἡ συνοδεία προσήγγιζεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὁ δὲ Ἰησοῦς πρὸς διασκέδασιν πάσης πεπλανημένης ἰδέας ἀνέπτυξε τὴν παραβολήν, καθ' ἣν ἄνθρωπος εὐγενής, πορευόμενος μακράν, ἵνα λάβῃ βασιλείαν, ἐκάλεσε τοὺς δέκα δούλους αὐτοῦ καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς 10 μνᾶς, μέχρις οὗ ἐπιστρέψει. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ὁ πρῶτος παρουσιασθεὶς ἐδήλωσεν ὅτι ἡ μνᾶ αὐτοῦ ἐπολλαπλασιάσθη εἰς δέκα καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ δέκα πόλεων,

---

ἦν στιγμὴν ἡ ἀρχὴ τῆς συνοδίας εἰσήρχετο εἰς τὴν Ἱεριχώ, ἐθεραπεύθη μόνον, ὅταν ἡ συνοδία ἐξήρχετο τῆς πόλεως καὶ τὸ τοιοῦτον θ' ἀπετέλει παραβίασιν τῶν εὐαγγελικῶν κειμένων. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Didon ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι ἀσυμβίβαστος, ἐνῷ τοὐναντίον αἱ ὁμοιότητες ἐξηγοῦνται. Τούτου ἕνεκα πιστεύει, λέγει, εἰς τὴν ὕπαρξιν δύο διακεκριμένων γεγονότων, τὸ μὲν πρῶτον τῶν ὁποίων ἀφηγεῖται ὁ Λουκᾶς, τὸ δὲ δεύτερον ὁ Μάρκος καὶ ὁ Ματθαῖος. Ἡ θεραπεία, περὶ ἧς Λουκᾶς ὁμιλεῖ, ἐγένετο κατὰ τὴν εἰς Ἱεριχὼ εἴσοδον τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῷ αἱ δύο ἄλλαι κατὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν, ἤτοι ἔξοδον αὐτοῦ. Ἡ ὁμοιότης τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Ματθαίου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ σοβαρὸς λόγος, ὥστε νὰ ἀρνηθῇ τις τὴν διαφορὰν τῶν δύο γεγονότων. Ἀντὶ τοῦ ἀπιθάνου φαίνεται μᾶλλον πολὺ φυσικὴ καὶ προκαλεῖ ἔκπληξιν μόνον εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ ἀνατολικὰ ἤθη καὶ τοὺς μὴ ἰδόντας τοὺς τυφλοὺς κατὰ τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἔξοδον τῶν πόλεων· Ὁ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν πόλιν θεραπευθείς, ὃν ὁ Λουκᾶς δὲν ὀνομάζει, θὰ προὐκάλεστε βεβαίως καὶ ἄλλους τυφλοὺς διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ, οἵτινες, γινώσκοντες ὅτι ἡ φράσις: «Ἰησοῦ Υἱὲ Δαβίδ» ἠὐχαρίστει τῷ προφήτῃ, ἐφώνησαν οὕτω κατὰ τὴν διέλευσιν τῆς συνοδίας, ὅτε ὁ προφήτης ἀνεχώρει. Ὁ Ἰησοῦς ἐνήργησε πρὸς τοὺς δευτέρους ὡς πρὸς τὸν πρῶτον· τῆς ἐμπιστοσύνης οὔσης τῆς αὐτῆς παρ' ἀμφοτέροις, καὶ τὸ εὐεργέτημα ὑπῆρξε τὸ αὐτό. ὁ δεύτερος ὅτι ἡ μνᾶ αὐτοῦ ἐπολλαπλασιάσθη εἰς πέντε καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ πέντε πόλεων καὶ ἄλλος, προσελθὼν εἶπε: «Κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ· ἐφοβούμην γάρ σε ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας», ὅτε καὶ ὁ κύριος ἀπήντησε λέγων: «Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε. . . . Καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριον μου ἐπὶ τὴν τράπεζαν καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό;» Τότε παρέλαβεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ ἔχοντι τὰς δέκα, διέταξε δὲ ν' ἀγάγωσιν αὐτῷ καὶ κατασφάξωσι πρὸ αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνους, οἵτινες εἶχον προηγουμένως δηλώσει ὅτι δὲν ἤθελον αὐτὸν νὰ βασιλεύσῃ ἐφ' ἑαυτῶν (Λουκ. ΙΘ', 12 κ. ἑ. πρβλ. Ματθ. ΚΕ' 14 κ. ἑ). Ὁ εὐγενὴς ἀνὴρ τῆς παραβολῆς ταύτης ἦν ὁ Ἰησοῦς, ὁ δὲ κόσμος εἶναι ἡ ἀπομεμακρυσμένη χώρα, εἰς ἣν μετέβη νὰ ἰδρύσῃ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Οἱ μὴ θελήσαντες αὐτὸν νὰ βασιλεύσῃ ἐπ' αὐτῶν εἰσὶν οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ἴδιοι αὐτοῦ συμπολῖται. Οἱ δοῦλοι, εἰς οὓς ἐνεπιστεύθη τὰς δέκα μνᾶς, εἰσὶν οἱ κλητοί. Ἡ πρώτη εἰς τὴν γῆν ἐμφάνισις τοῦ Ἰησοῦ ἀναπαρίστησι τὴν τοῦ εὐγενοῦς παρουσίαν ἐν μέσῳ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως εἰς τὴν τῆς βασιλείας ἵδρυσιν, ἡ δὲ ἐπιστροφὴ αὐτοῦ καὶ κρίσις τῶν δούλων τῆς παραβολῆς σημαίνει τὴν δευτέραν παρουσίαν, ὅτε καταστήσεται αἰσθητὴ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἐχθρούς, τοὺς μὴ θελήσαντας αὐτὸν νὰ βασιλεύσῃ. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐμφανίσεων ὑπάρχει ἀόριστος περίοδος, σημαίνουσα τὸν χρόνον τῆς ἐργασίας διὰ τοὺς κλητούς, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ καταστήσωσι καρποφόρον τὸ θεῖον δῶρον. Τὸ τέλος τῆς παραβολῆς εἶναι ἀπειλητικὸν καὶ ἀπευθύνεται κατ' ἐκείνων, μεθ' ὧν ὁ Ἰησοῦς θ' ἀγωνισθῇ κατὰ τὸν ἀποφασιστικὸν ἀγῶνα. Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Ἰησοῦς ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν καὶ ὡς τὴν εἰς Ἱεριχὼ εἴσοδον διὰ θαύματος ἐνεκαίνισεν, οὕτω καὶ θαῦμα πάλιν ἐσημείωσε τὴν ἐκ ταύτης ἔξοδον αὐτοῦ. Ἐν τοῖς πρόποσι τοῦ ὑψώματος, ὅπερ εἶναι σήμερον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀκαμπὲτ-Τζαπὲρ (τὸ ἀρχαῖον ὄνομα Ἀδουμμείμ) δύο τυφλοὶ ἐκάθηντο, ὧν ὁ εἷς ἦν γνωστὸς καὶ ἐκαλεῖτο Βαρτιμαῖος, υἱὸς τοῦ Τιμαίου. Οἱ τυφλοὶ οὗτοι ἐθε-

ραπεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ (Ἴδε ἀνωτέρω Σημ.). Ἡ ἀπὸ Ἰεριχοῦς εἰς Ἱερουσόλυμα αὕτη ὁδὸς πολλάκις εἶδε τὸν Ἰησοῦν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Ἤδη τὸ τελευταῖον διέρχεται αὐτήν, προπορευόμενος τῆς συνοδίας, ἥρεμος δὲ καὶ ἀποφασιτικός. Ἦν παρασκευή, ἡ ἕκτη ἡμέρα πρὸ τοῦ Πάσχα, ὅπερ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο συνέπιπτε τῇ 26)7 ἀπριλίου. Ὁ Ἰησοῦς, ἀφεὶς τὴν συνοδίαν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν αὐτῆς, ἔστη ἐν Βηθανίᾳ (Ἰωάνν. ΙΒ, 1). Τὴν ἐπιοῦσαν παρεσκευάσθη αὐτῷ τὸ δεῖπνον ἐν τῷ οἴκῳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ (Ματθ. ΚΣΤ′, 6, Μάρκου ΙΔ′, 3, Ἰωάνν. ΙΒ′, 2), φίλου, γονέως ἴσως τῶν φίλων τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ Μάρθα ὑπηρέτει, ὁ δὲ ἀναστηθεὶς Λάζαρος εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου γυνή, ἡ Μαρία, λαβοῦσα λίτραν πολυτίμου μύρου νάρδου ἔχυσε τὸ μύρον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καί, ἀλείψασα εἶτα τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐξέμαξεν αὐτοὺς διὰ τῆς ἰδίας κόμης. Ὁλόκληρος ὁ οἶκος ἐπληρώθη τῆς τοῦ μύρου ὀσμῆς. Ἡ Μαρία δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν συνήθη τελετὴν τῆς ὑποδοχῆς ξένου, ἤτοι εἰς τὴν παροχὴν ὕδατος διὰ τοὺς πόδας καὶ μύρου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' ὡς ὕδωρ εἶχε χύσει τὸ μῦρον ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅπερ μιᾶς λίτρας ὄν, ἀπετέλει οὐκ ὀλίγην θυσίαν. Τοιαῦτα ἐφρόνησαν καί τινες τῶν μαθητῶν, Ἰούδας δὲ ὁ τοῦ Σίμωνος υἱός, ὁ Ἰσκαριώτης, ἑρμηνεύων τὰ φρονήματα τῶν ἐπὶ τῇ πράξει τῆς Μαρίας ἐκπλαγέντων καὶ τὴν κακοβουλίαν αὐτοῦ δι' ὑποκριτικῆς συγκαλύπτων καλοκἀγαθίας καὶ οἴκτου, εἶπε: «Διὰ τί τοῦτο τὸ μῦρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;» Ὁ μαθητὴς οὗτος, ὅστις θὰ διεδραμάτιζε τὸ μισητότερον πρόσωπον, τὸ πρῶτον νῦν ἀναφέρεται ἐν τῇ ἀφηγήσει. Οὗτος ἦν ὁ ταμίας τῆς μικρᾶς κοινότητος, ἐμερίμνα περὶ τῶν προμηθειῶν, ἐποιεῖτο ἀγοράς, παρεσκεύαζε τὰ καταλύματα κλπ. Εἰς τῶν εὐαγγελιστῶν σημειοῖ ὅτι προέδιδεν ἤδη ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ καθήκοντος τὴν εἰς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τοῦ Κυρίου καὶ ἐσφετερίζετο, τὸ διὰ τοὺς πάντας προωρισμένον ἀργύριον, ἀποκαλεῖ δὲ αὐτὸν ξηρῶς κλέπτην (Ἰωάνν. ΙΒ′, 6). Κακόβουλος φιλοδοξία θὰ παρώτρυνεν αὐτὸν ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Ἰησοῦν καὶ νὰ εὑρίσκηται παρ' αὐτῷ. Ἤλπιζε νὰ ἴδῃ ἱκανοποιούμενα τὰ πλεονεκτικὰ αὐτοῦ ὄνειρα ἐν τῇ νέᾳ βασιλείᾳ, ἥτις παρεσκευάζετο καὶ ἣν ἐφαντάζετο κατὰ τὸν τρόπον τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ἀκτινοβολοῦσαν ἐξ ἐπιγείου δόξης. Ὁ Ἰησοῦς, ὑπερασπίζων τὴν Μαρίαν, εἶπεν: «Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ τετήρηκεν αὐτό· τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοντε ἔχετε», καὶ προσέθηκεν: «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς». Οἱ λόγοι οὗτοι ἐσήμαινον ὅτι οἱ ὑπηρετοῦντες τῷ Θεῷ καὶ δημοσίᾳ αὐτὸν τιμῶντες οὐδαμῶς λησμονηθήσονται. Ὁ περὶ τοῦ ἐπικειμένου θανάτου αὐτοῦ ὑπαινιγμὸς τοῦ Ἰησοῦ ἐλύπησε τοὺς συνδαιτυμόνας· ἄλλως ἡ ἐν Βηθανίᾳ παρουσία αὐτοῦ εἶχε γνωσθῇ ἐν Ἱερουσολύμοις, ἐφ' ᾧ καὶ πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἔσπευσαν νὰ ἴδωσιν αὐτόν τε καὶ τὸν Λάζαρον, ἀλλ' οἱ ἀρχιγοὶ τοῦ Σανχεδρὶν καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Λαζάρου κακὰ ἐβουλεύοντο, διότι τὸ ζῶν τοῦτο θαῦμα ἐξηρέθιζεν αὐτούς. Τὰ πάντα ἐν γένει προέλεγον τὴν ἐπικειμένην λύσιν. Τὴν φορὰν ταύτην ὁ Ἰησοῦς ἀντὶ νὰ φύγῃ περιεφρόνησεν αὐτήν.

Ε′.

Θάνατος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰ μετ' αὐτόν.

1. Θριαμβευτικὴ εἴσοδος εἰς Ἱερουσόλυμα.—Ἡ ἐπιοῦσα τοῦ σαββάτου (τὸ σάββατον εἶχε παρατεθῇ τῷ Ἰησοῦ τὸ παρὰ τῷ Σίμωνι τῷ λεπρῷ δεῖπνον), πρώτη ἡμέρα τῆς μεγάλης ταύτης ἑβδομάδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Ἰησοῦς ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ, ἡ 10 τοῦ νισὰν (21/2 ἀπριλίου τοῦ ἔτους 30) ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἡμέρα θριάμβου. Ἀναχωρήσας ἐκ Βηθανίας μετὰ τῶν μαθητῶν, ἔλαβε τὴν εἰς Ἱερουσόλυμα ἄγουσαν. Τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν προσκυνητῶν, οἵτινες συνέρρευσαν διὰ τὸ πάσχα ἐκ συμπάσης τῆς Ἰουδαίας, τῆς Ἰδουμαίας καὶ Γαλιλαίας, τῆς πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ τῶν ἀπομεμακρυσμένων μερῶν, ἐπληροφορήθη τὰ κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ μεγάλου προφήτου. Οἱ ἄπειροι μαθηταὶ ἀφηγοῦντο εἰς πάντα προσερχόμενον τὰ θαύματα τοῦ βίου, τὰ ἄπειρα δὲ ταῦτα θαύματα καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου προὐκάλουν παρ' αὐτοῖς θαυμασμὸν καὶ πάντες ἤθελον νὰ ἴδωσι τὸν τοιαῦτα θαύματα

τελοῦντα. Οὗτοι, διαδίδοντες τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, παρεσκεύαζον ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν τὴν ἐπικειμένην δημοσίαν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου. Τὸ πλῆθος ἐπιμόνως ἀνεγνώριζεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ τὸν Μεσσίαν τῶν ὀνείρων αὐτοῦ, ἡ δὲ ἀμείλικτος ἀντίστασις τῆς ἱεραρχίας ἀντὶ νὰ βλάψῃ τὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ φρονήματι τοῦ λαοῦ, ἀνέπτυξε μάλιστα τὴν πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθει μετὰ τῶν μαθητῶν τὴν ὁδόν, ἥτις ἐχώρει διὰ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Ὅτε ἐπλησίασεν εἰς τὴν Βηθσαϊδᾶ, ἔστη καί, δεικνύων δύο ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς: «Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει· εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς» (Ματθ. ΚΑ', Μάρκ. ΙΑ', Λουκ. ΙΘ' 29). Τὰ πάντα ἐγένοντο ὡς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν. Ἅμα ὡς ἔμαθον ὅτι ὁ Ἰησοῦς διηυθύνετο εἰς Ἱεροσόλυμα, πάντες ἔσπευσαν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. Ὁ ἐνθουσιασμὸς κατέλαβε τούς τε μαθητὰς καὶ τὸ πλῆθος, ἐξήπλουν δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ὑπὸ τὰ βήματα τοῦ προφήτου καί, κλάδους κόπτοντες ἀπὸ τῶν δένδρων, ἐστρώννυον αὐτοὺς ἐν τῇ ὁδῷ. Ἄλλοι πάλιν, κλάδους φοινίκων κρατοῦντες, ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες: «Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις»· καὶ οἱ προπορευόμενοι δὲ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔψαλλον: «Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου». Ἐπὶ τέλους αἱ συνειδήσεις ἐξερράγησαν εἰς ἐξύμνησιν τοῦ σωτῆρος καὶ ἀπένειμαν δικαιοσύνην εἰς τὸν ἀποδεχόμενον τὸν θάνατον πρὸς τὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπολύτρωσιν. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀπέκρουσεν ἐν τῷ δημοσίῳ αὐτοῦ βίῳ τὰς ἀνευφημίας, φεύγων καὶ φοβούμενος τὸν τοῦ λαοῦ ἀναβρασμόν, ἤδη ἀποδέχεται τὸν θεῖον τοῦτον θρίαμβον. Ὁ θρίαμβος οὗτος εὑρίσκετο ἐν ταῖς βουλαῖς τοῦ Θεοῦ. Οἱ προφῆται εἶχον ἀναγγείλει ἤδη καὶ περιγράψει τοῦτον μέχρι τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ λεπτομερειῶν. Ὁ εἷς τούτων πρὸ ἓξ ὅλων αἰώνων ἔλεγε: «Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς ἔρχεταί σοι δίκαιος καὶ σώζων, αὐτὸς πραὺς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ἵππου ζυγίου καὶ πῶλον νέον· καὶ ἐξολοθρεύσει ἅρματα ἐξ Ἐφραὶμ καὶ ἵππον ἐξ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐξολοθρεύσεται τόξον πολεμικὸν καὶ πλῆθος καὶ εἰρήνη ἐξ ἐθνῶν καὶ καταρξεῖ ὑδάτων ἕως θαλάσσης καὶ ποταμῶν διεκβολὰς γῆς» (Ζαχαρ. Θ', 9, 10). Ὁ Ἰησοῦς ἐξεπλήρωσε τὴν προφητείαν καὶ ἐξετέλεσε τὴν θέλησιν τοῦ πατρός· γινώσκων δ' ὅτι ὁ θρίαμβος οὗτος ἦγεν αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον, ἀπήλαυσε τούτου, χωρὶς νὰ ἀγάλληται, διότι καὶ πικρία ἦν ἀναμεμιγμένη μετ' αὐτοῦ. Οἱ Φαρισαῖοι, ἀναμεμιγμένοι ἐν τῷ πλήθει, δὲν ἔλειψαν νὰ προκαλέσωσι παραφωνίας· εἶπον δὲ τῷ Ἰησοῦ: «Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοὺς μαθητάς σου» (Λουκ. ΙΘ', 39)· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: «Ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξωνται». Οἱ λόγοι οὗτοι ἦσαν διὰ τοὺς Φαρισαίους κεραυνοβόλος ἔλεγχος. Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἐνόησαν τοῦτο, διότι, τῆς συνοδίας ἐξακολουθούσης τὸν δρόμον ἐν ἀνευφημίαις καὶ τῶν μαθητῶν αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ ἀναμιγνυόντων μετὰ τῶν ἀνευφημιῶν τοῦ λαοῦ τὴν ἀφήγησιν τῶν θαυμασίων, ἅτινα εἶδον, οἱ Φαρισαῖοι ἐξηρεθίσθησαν καὶ ἔλεγον: Αἱ ἀπειλαὶ ἡμῶν εἰς οὐδὲν συνετέλεσαν· πάντες συντάσσονται αὐτῷ· Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου ἡ ὁδὸς κατέρχεται πρὸς τὴν κοιλάδα τῶν κέδρων, παρετήρησε πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἡ θέα τῆς ὁποίας ἐπλήρωσεν αὐτὸν θλίψεως, ὥστε καὶ ἔκλαυσε. Τότε ἐφώνησεν: «Εἰ ἔγνως καὶ σὺ καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ τὰ πρὸς εἰρήνην σου· νῦν δ' ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου· ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σὲ καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι καὶ περικυκλώσουσί σε καὶ συνέξουσί σε πάντες καὶ ἐδαφιοῦσί σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοὶ καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου» (Λουκ. αὐτ. 42). Ἡ Ἱερουσαλὴμ ἀπετέλει τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἔθνους, τὴν ἕδραν τῆς θρησκευτικῆς ἀρχῆς, ἥτις ἐξεπροσώπει τὸν Ἰσραήλ. Διὰ τί δὲ ἡ ἀρχὴ αὕτη νὰ τυφλῶται, νὰ ἐπιμένῃ, νὰ ἐρεθίζηται, νὰ σκανδαλίζηται; Αἱ σκέψεις αὗται κατεπίεζον τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ. Ὑπῆρχεν εἰσέτι ἐποχὴ ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτόν, ἀλλ' ἡ τύφλωσις ἐπέπρωτο νὰ προκαλέσῃ αὐτῇ συμφορὰς ἀκατανομάστους. Ὁ Ἰησοῦς ἐγίνωσκε τοῦτο καὶ εἶχεν ἤδη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ὀλέθριον

αὐτῆς μέλλον. Ἐπὶ τέλους ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Ὁλόκληρος ἡ Ἱερουσαλὴμ συνεταράχθη, ἰδοῦσα διερχομένην τὴν συνοδίαν ταύτην καὶ ἀκούουσα τὰς ἐνθουσιώδεις ἀνευφημίας καὶ τοὺς λόγους τῶν συνοδευόντων τὸν Ἰησοῦν: «Εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ὁ προφήτης Ναζαρὲτ τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ». Ἡ ἐπίδειξις ὅμως αὕτη ἦτο εἰρηνικὴ καὶ θρησκευτικόν ἔφερε χαρακτῆρα· οὐδὲν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ ἐκ τῆς ἐπιγείου πομπῆς, οὐδὲν σημεῖον φιλοπόλεμον, οὐδεμία φωνὴ στάσεως ἐναντίον τῆς ἀρχῆς. Καὶ αὐτὸ τὸ ἱπποζύγιον, οὗτινος ἐπέβαινεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπέτεινεν εἰσέτι τὴν ταπεινότητα καὶ τὸ πενιχρὸν τοῦ θριάμβου· πράγματι καθήμενος ἐπὶ πώλου ὄνου προὐχώρει ἐκεῖνος, ὅστις προέθετο νὰ βασιλεύσῃ δι' ἀπείρου εὐσπλαγχνίας. Οὗτός ἐστιν ὁ λόγος, δι' ὃν περιεφρόνησε τὸν ἵππον τοῦ κατακτητοῦ. Οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἀνησύχησαν ἐπὶ τῷ ἡσύχῳ καὶ ἡπίῳ τούτῳ βασιλεῖ, ὅστις δὲν ἠπείλει τὴν δύναμιν αὐτῶν, οἱ δὲ ὑπερήφανοι Σαδδουκαῖοι μετὰ περιφρονήσεως ἔβλεπον διερχομένην τὴν συνοδίαν. Αὕτη ἐχώρησεν εἰς τὸν ναόν. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἡ 10η Νισάν, ἦν ἀφιερωμένη ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ πασχαλίου ἀμνοῦ. Ἡ σύμπτωσις αὕτη δέον ἰδιαζόντως νὰ σημειωθῇ, διότι συμπληροῖ τὴν σιγὴν τῶν εὐαγγελικῶν μνημείων ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῆς εἰσόδου ταύτης τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ· ὁ Ἰησοῦς ἀπετέλει τὸ αἰώνιον θῦμα. Ἦλθε λοιπόν, νὰ προσφέρῃ ἑαυτόν. Παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν ὁλικῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ ἐπῆλθεν ἡ τοῦ πνευματικοῦ καὶ θείου. Καὶ ἰδοὺ πρὶν ἡ βασιλεύσῃ ἔδει ν' ἀποθάνῃ. Ἦλθε λοιπὸν ἵνα θυσιασθῇ. Ὁ Ἰησοῦς εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν μετέβη νὰ προσευχηθῇ πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἐκείνου, τὸ πῦρ τοῦ ὁποίου διὰ παντὸς θὰ ἐσβέννυτο καὶ τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἔμελλε νὰ ἀντικαταστήσῃ. Ἀφοῦ προσηυχήθη, ἐπιθεωρήσας τὰ πάντα, λέγει ὁ Μάρκος (ΙΑ', 11) εἶδε τὰς θορυβώδεις παρασκευὰς τῆς ἑορτῆς, τοὺς βόας, ταύρους, πράβατα κλπ. Καὶ μετὰ λύπης ἰδὼν τὴν ἐμπορίαν ταύτην, τὴν καταισχύνουσαν τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς (Ματθ. ΙΑ' 12 κ. ἑ.), ἐπείσθη περὶ τῆς βαθείας καταπτώσεως, ἥτις ἐπεκράτει αὐτόθι. Ὀψίας δὲ οὔσης, ἐξῆλθε μετὰ τῶν 12 καὶ ἐτράπη τὴν εἰς Βηθανίαν ἄγουσαν· αὐτόθι ἔτυχε φιλοξενίας παρὰ φίλοις. Οὐδὲν γινώσκεται περὶ τῶν τελευταίων τούτων ὡρῶν καὶ νυκτῶν, καθόσον αἱ λεπτομέρειαι τοῦ βίου τοῦ κυρίου κατὰ τὴν φοβερὰν ταύτην ἑβδομάδα ἐξηφανίσθησαν πρὸ τῶν γεγονότων, ἅτινα ἐπέσπευσαν καὶ παρεσκεύασαν ἀκολούθως τὴν λύσιν. Τῇ ἐπιούσῃ, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν 12 (Μάρκ. ΙΑ' 12, κ. ἑ.), ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἡ ἐπιστροφὴ αὕτη ἐσημειώθη διὰ μυστηριώδους ἐπεισοδίου, ἐκπλήξαντος τοὺς ἀποστόλους. Ὅτε δηλ. ἐξήρχετο τοῦ χωρίου, ἐπείνασεν. Ὁλόκληρος ἡ χώρα τῆς Βηθανίας καλύπτεται ὑπὸ ἀμπέλων καὶ καρποφόρων δένδρων. Ὁ Ἰησοῦς, παρατηρήσας μακρόθεν ἐν τῇ ἄκρᾳ τῆς ὁδοῦ συκῆν, φέρουσαν φύλλα (δὲν ἦτο δὲ εἰσέτι ἡ ἐποχὴ τῶν σύκων), εἶπε: «Μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα οὐδεὶς καρπὸν φάγοι». Οἱ μαθηταὶ ἐξεπλάγησαν, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἐξηκολούθησε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Ἀφικόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἱερὸν (Ματθ. ΚΑ', 12 κ. ἑ. Μάρκ. ΙΛ', 15 κ. ἑ., Λουκ. ΙΘ' 45 κ. ἑ.), ἤρξατο πρὸ τῆς ἱεροσύλου βεβηλώσεως τοῦ ναοῦ ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ νὰ ἐκβάλλῃ τοὺς πωλητὰς καὶ τοὺς ἀγοραστάς, ἀνατρέπων τὰς τραπέζας τῶν κερματιστῶν καὶ τὰς ἕδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς. Δὲν ἐπέτρεπε δὲ ὥστε νὰ μεταφέρῃ τις οἱονδήποτε σκεῦος διὰ τοῦ ναοῦ, λέγων: «Οὐ γέγραπται, Ὅτι ὁ οἶκος μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσι; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν». Ἡ διαφθορὰ τοῦ ἀνθρώπου τοσοῦτον ζωηρὰ εἶναι καὶ κολλητική, ὥστε ὁ ἄνθρωπος, εἰς ἑαυτὸν ἀφιέμενος, διαφθείρει καὶ τὸ ἁγιώτερον τῶν πραγμάτων, τὴν θρησκείαν, καὶ βεβηλώνει τὸν ἱερώτερον τῶν τόπων, τὸν ναόν. Ἡ θρησκεία καθίσταται σχολὴ ἐμπορίου, ὁ δὲ ναὸς κατὰ τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ σπήλαιον λῃστῶν· ἔδει νὰ παρεμβῇ ὁ Ἰησοῦς, ἵνα διασκεδάσῃ τὸ σκάνδαλον τοῦτο. Ὁ Ἰησοῦς δὶς ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἐδίωξε τοὺς πωλητὰς ἐκ τοῦ ναοῦ· ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δημοσίου σταδίου καὶ ἐν τῷ τέλει. Τοῦ σταδίου αὐτοῦ τούτου διὰ τῆς αὐτῆς κατήρξατο πράξεως αὐστηροῦ ζήλου καὶ μεταρρυθμίσεως, δι' ἧς καὶ ἐπεράτωσεν αὐτό. Ἡ κριτικὴ ἐπειράθη νὰ ταυτίσῃ καὶ νὰ συγχύσῃ τὰ δύο ταῦτα γεγονότα, ἀλλὰ τὰ εὐαγγελικὰ μνημεῖα καθαρῶς ὁρίζουσι τὴν διαφορὰν αὐτῶν καὶ οὐδεὶς σοβαρὸς λόγος δύναται νὰ

διακυβεύσῃ τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν. Ἐν τούτοις καθ' ἣν στιγμὴν ἤρχετο νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἐνόχουςκαὶ τοὺς ἀναξίους, ἡ ὀργὴ αὐτοῦ κατηυνάζετο ἐπὶ τῇ ὄψει τῶν ἀσθενῶν καὶ ἀναπήρων, οἵτινες συνέρρεον πρὸς αὐτόν (Ματθ. ΚΑ′, 14). Οἱ ταπεινοὶ δὲν ἐφοβοῦντο αὐτὸν καὶ οὗτος δὲ προσείλκυεν αὐτούς. Τυφλοὶ καὶ λοιποὶ προσῆλθον καὶ ἐθεραπεύθησαν. Ὁ λαός, ἐξεστηκὼς ἐπὶ τοῖς θαύμασι τούτοις καὶ τοῖς διδάγμασιν αὐτοῦ,ἐξεδήλου φανερῶς τὴν ὑπὲρ τοῦ προφήτου συμπάθειαν. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ παῖδες, ἐπαναλαβόντες τὰς ἀνευφημίας, αἵτινες ἀντήχησαν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν κάθοδον, ἐφώνουν κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἰησοῦ: «Ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαβίδ» (Ματθ. ΚΑ′, 15). Αἱ φωναὶ αὗται ἀπετέλεσαν σκάνδαλα διὰ τοὺς Φαρισαίους. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ ναοῦ, οἱ γραμματεῖς καὶ πάντες, ὅσοι κατεπολέμουν τὸν Ἰησοῦν, προσῆλθον αὐτῷ μετ' ἀγανακτήσεως, λέγοντες: «Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν;» Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: «Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;» (Ψαλμ. Η′, 3). Ἡ κυριαρχικὴ καὶ ἐπιτακτικὴ πολιτεία τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ ναῷ, ἡ πρὸς αὐτὸν εὔνοια τοῦ λαοῦ, ὁ διὰ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ αὔξων ἐνθουσιασμός, πάντα συνετέλεσαν εἰς τὸ ν' αὐξήσωσι τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες εἶχον ἤδη ἀποφασίσει τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ μέγα συνέδριον ἀπόφασιν εἶχε νὰ καταδικάσῃ αὐτόν, τὰ δ' ἐπιρροὴν κεκτημένα μέλη ἐν τῇ τάξει τῶν ἱερέων καὶ διδασκάλων κατεῖχον πρακτικὰ μέσα πρὸς ἐξαφάνισιν αὐτοῦ. Ἓν κώλυμα μόνον ἀνεχαίτιζεν αὐτούς, ὁ λαός. Ἐφοβοῦντο στάσιν καὶ ἤθελον τὰ πάντα νὰ διεξαχθῶσιν ἄνευ θορύβου· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐφοβοῦντο τὸν Ἰησοῦν (Μάρκ. ΙΑ′, 18). Τοιουτοτρόπως ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν μόνον ὑποστήριγμα εἶχε τὸν λαόν. Τοῦ ἡλίου δύσαντος, ὁ Ἰησοῦς ἀπεχώρησε καὶ ἐτράπη μετὰ τῶν μεθ' ἑαυτοῦ τὴν εἰς Βηθανίαν ἄγουσαν. Τῇ ἐπιούσῃ ἅμα τῇ πρωΐᾳ, (Μάρκ. ΙΑ′, 20, Ματθ. ΚΑ′, 18) ὑπέστρεψεν ἐν συνοδίᾳ τῶν μαθητῶν διὰ τῆς αὐτῆς καὶ τὴν προτεραίαν ὁδοῦ. Οἱ μαθηταί, διερχόμενοι,εἶδον καθ' ὁδὸν τὴν κατηραμένην συκῆν, ξηρανθεῖσαν ἀπὸ τῆς ῥίζης. Τὸ δένδρον τοῦτο, ὅπερ ὁ Ἰησοῦς κατηράσθη, εἶναι τὸ μόνον δημιούργημα, ὅπερ ὑπέστη τὴν καταστρεπτικὴν δύναμιν ἐκείνου, οὗτινος ἡ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἠπιότης ἦτο ἀπεριόριστος. Ἡ συκῆ αὕτη ἀποτελεῖ σύμβολον τοῦ ἐκλελεγμένου λαοῦ, ὃν ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς ἐν γῇ ἐκλελεγμένῃ. Κατὰ τὴν ἐπιστᾶσαν στιγμὴν ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ πατρός, ἦλθε νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ πίστιν. Οὗτοι ἦσαν οἱ καρποί, οὓς ἤθελε νὰ φάγῃ. Τὸ προνομιοῦχον δημιούργημα, ὅπερ ἐξαπατᾷ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὰς μερίμνας τοῦ πλάστου, τὰς προσδοκίας καὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, πλήσσεται διὰ τοῦ θανάτου. Ἡ ὄψις τῆς κατηραμένης συκῆς διήγειρεν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν μαθητῶν τὴν φοβερὰν ἰδέαν τῆς δυνάμεως τοῦ Κυρίου, οὗτος δέ, ἵνα ἐνσπείρῃ αὐτοῖς ἀκεραιοτέραν πίστιν, εἶπεν: «Ἔχετε πίστιν Θεοῦ» (Ματθ. ΚΑ′, 20 κ. ἑ., Μαρκ. ΙΑ′, 22 κ. ἑ.). Φοβερῶς θὰ ἐνοθεύετο ἡ διδασκαλία καὶ ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ, ἐὰν ἐπιστεύετο ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ εὑρηται ἐν ταῖς διαταγαῖς τῆς ἰδιοτροπίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ματαίων αὐτοῦ πόθων. Παρὰ τοῦ Θεοῦ ὀφείλομεν νὰ ζητῶμεν μόνον τὴν ἁγίαν αὐτοῦ θέλησιν. πρὸς τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖται προσευχὴ καὶ συνένωσις μετὰ τῆς θελήσεως διὰ τῆς ἀπολύτου αὐταπαρνησίας· τούτου ἕνεκα εἶπε: «Πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε καὶ ἔσται ὑμῖν». Τοιαύτη προσευχὴ ὑποτίθησι τὴν πλήρη ἀγαθότητα, τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀγαθὴν καρδίαν, ἐφ' ᾧ καὶ ἔλεγε: «Καὶ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος κλπ.» (Μαρκ. ΙΑ′, 25). Ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ ἐπουρανίου πατρὸς εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἡμετέρας εὐσπλαγχνίας. Πάντα ταῦτα τὰ διδάγματα, ἅτινα μυριάκις ὁ Ἰησοῦς ἐπανέλαβε, καθίσταντο κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ συγκινητικώτερα καὶ ἐκφραστικώτερα. Ἡ ἡμέρα αὕτη, ἡ 12η τοῦ Νισάν, εἶναι ἡ τελευταία ἐν τῷ ναῷ. Τὸ πλῆθος προηγήθη αὐτοῦ ἐκεῖ, καὶ οἱ ἐχθροὶ δ' αὐτοῦ ἐκεῖ αὐτὸν ἀνέμενον.

2. Τελευταῖαι συγκρούσεις ἐν τῷ ναῷ.—Ἐν πάσῃ κανονικῶς κατηρτισμένῃ θρησκευτικῇ ἢ πολιτικῇ κοινωνίᾳ ὁ ἐπικριτής, ὁ στιγματίζων τὰ κακὰ καὶ λαμβάνων πρωτοβουλίαν μεταρρυθμίσεως καὶ τελειοποιήσεως τοῦ ὑπάρχοντος κοινωνικοῦ συστήματος, διεγείρει τὴν ἐχθρότητα τῆς ἐξουσίας. Ἡ ἐξουσία αὕτη πρὸ τοιού-

των ἰσχυρῶν προσώπων εὑρισκομένη, ἄρχεται ἀνησυχοῦσα καί, ἐκφοβιζομένη, ἐρεθίζεται, ἀπειλουμένη δὲ καταπιέζει καὶ καταδιώκει. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἱστορικὸν νόμον, ὅστις παρὰ τῷ ἰουδαϊκῷ ἔθνει εἶναι γεγραμμένος δι' αἱματηρῶν χαρακτήρων. Ἠλίας, Ἀμώς, Μιχαίας, Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Δανιήλ, Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, πάντες οἱ Ἥρωες οὗτοι ὑπῆρξαν θύματα τῆς ἱερατικῆς καὶ βασιλικῆς ἀρχῆς ἢ τῶν παθῶν τοῦ τοῦ δημοσίου. Τὰ πρόσωπα, ἅτινα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκλέγονται, ἵνα μεταρρυθμίσωσι τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τοὺς λαούς, καθίστανται πάντοτε θύματα τῆς κλήσεως αὐτῶν καὶ πίπτουσιν ὑπὸ τὰ τραύματα ἐκείνων, οὓς ἔρχονται νὰ σώσωσιν. Οὐδέποτε τοιαύτη μεταρρυθμιστικὴ πρωτοβουλία ἐξισωθήσεται πρὸς τὴν τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ οὐ μόνον μεταρρύθμισιν ἐπήνεγκεν, ἀλλὰ καὶ νέον ὅλως ἐδημιούργησε κόσμον, προκαλέσας οὕτως ὑπὲρ πάντα ἄλλον τὸ μῖσος καὶ τὰς καταδιώξεις τῆς ἀρχῆς. Τὰ εὐαγγελικὰ μνημεῖα πληροφοροῦσιν ἡμᾶς περὶ τῶν τελευταίων ἐκλάμψεων τοῦ μίσους τούτου, τῶν ραδιουργιῶν καὶ ἐπαισχύντων ἐνεργειῶν μετ' ἀφθονίας λεπτομερειῶν, τεκμηριούσης τὴν ἐντύπωσιν, ἣν κατέλιπον ἐπὶ τῶν μαρτύρων αἱ σφοδραὶ ἐκεῖναι σκηναί (Πρβλ. Ματθ. ΚΑ′, 23, ΚΓ′, Μάρκ. ΙΑ′, 27, ΙΒ′. Λουκ. Κ′). Αἱ ἰουδαϊκαὶ ἀρχαὶ ἀπέλπιδες πλέον συνδιεσκέπτοντο καὶ συνεζήτουν νὰ συλλάβωσι τὸν Ἰησοῦν· ἐπειδὴ ὅμως ταραχή, προκαλουμένη ὑπὸ τῆς συλλήψεως αὐτοῦ, ἠδύνατο νὰ ἔχῃ σοβαρὰς συγχύσεις, νὰ προκαλέσῃ τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν τῶν Ρωμαίων καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὸν μέγαν ἱερέα καὶ τοὺς συμβούλους αὐτοῦ εἰς τὴν αὐστηρότητα τοῦ διοικητοῦ, ἐζητεῖτο ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ προληφθῇ ὁ τοιοῦτος θόρυβος καὶ νὰ συγκαλυφθῇ ἡ βία διὰ προσωπίδος νομιμότητος καὶ δικαιοσύνης. Τὸ ἀσφαλέστερον πρὸς τοῦτο μέσον ἦτο ἡ ἐπιτυχία ὁμολογίας ἐκ μέρους τοῦ Ἰησοῦ, δυναμένης νὰ ἐνοχοποιήσῃ αὐτόν. Τοῦτο ἦτο τὸ σχέδιον, ὅπερ ἐγένετο καὶ ἀποδεκτόν. Τὸ Σανχεδρὶν ἀπὸ τῶν περιβοήτων ἐκείνων συνεδριῶν, καθ' ἃς ὁ Καϊάφας συνέστησε θηριωδῶς τὸν θάνατον τοῦ προφήτου, διετέλει ἐν ὁμοφωνίᾳ. Τῇ 12 τοῦ Νισάν, ἀπὸ πρωΐας τοῦ Ἰησοῦ εἰσελθόντος εἰς τὸν ἱερὸν ἵνα προσευχηθῇ καὶ διδάσκοντος, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ ἦλθον καὶ ἠρώτησαν αὐτόν: «Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην;» Προσθετέον ὅτι ἀπὸ τριῶν ἰδίᾳ ἡμερῶν ἀνευφημεῖτο ἡ Ἰησοῦς ὡς Μεσσίας ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῶν ὀπαδῶν, διδάσκων δὲ ἐν τῷ ναῷ ἄνευ ἐντολῆς ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας, ἐθεωρεῖτο ὡς σφετεριστής, ὡς ταραχοποιός, πλάνος καὶ νεωτεριστής. Ὁ Ἰησοῦς, ἀρνούμενος ν' ἀπαντήσῃ, εἶπεν: «Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἦν;» Ἡ ἐρώτησις αὕτη περιήγαγεν αὐτοὺς εἰς ἀμηχανίαν, διότι, ἐὰν ἐξ οὐρανοῦ, ἔλεγον, θὰ ἔλεγεν αὐτοῖς, διὰ τί δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Ἰωάννην, ἐὰν δὲ πάλιν ἐξ ἀνθρώπων, θὰ ἐξηρέθιζον τὸν λαόν, ὅστις ἐθεώρει τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Κατὰ συνέπειαν οἱ ἀρχιερεῖς οὗτοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἀπήντησαν λέγοντες: «Οὐκ οἴδαμεν». Ἐπὶ τούτῳ καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ». Πράγματι ἡ θέσις τῶν Φαρισαίων ἦτο δεινὴ καὶ ἕνεκα τοῦ λόγου ὅτι ἡ ἐμφάνισις προφήτου, οἷος ὁ Ἰωάννης, εἶχε προφητευθῇ σαφέστατα ὑπὸ τῶν προφητῶν, τοῦ μὲν Ἡσαΐου (Μ′, 3) λέγοντος: «Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν», τοῦ δὲ Μαλαχίου περὶ τὰ τέλη τῆς προφητείας αὐτοῦ (Γ′, 1, 2) προμηνύσαντος τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἰωάννου, ἐλευσομένου ἐν τῷ πνεύματι καὶ τῇ δυνάμει τοῦ Ἠλία. Τὸ Σανχεδρὶν ὅμως δὲν εἶχεν ἐννοήσει τὴν ἐμφάνισιν ταύτην, ἣν οἱ ἔσχατοι τοῦ λαοῦ κατενόησαν, πιστεύσαντες μετέπειτα καὶ εἰς τὸν Κύριον. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Ἰησοῦς ἀνέπτυξεν αὐτοῖς καὶ τὴν παραβολὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις δύο εἶχε τέκνα, ἅτινα ἀπέστειλεν εἰς τὸν ἀγρόν, ἐξ ὧν ὅμως, καίπερ ἀμφοτέρων πρὸς τοῦτο κληθέντων, μόνον τὸ πρῶτον ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρός (Ματθ. ΚΑ′, 28). Τὴν παραβολὴν ταύτην ἐπηκολούθησε νέα, ἣν ἀφηγήσατο πρὸς πάντας καὶ ἐν ᾗ ἐξετίθει τίς ἦτο, πόθεν ἤρχετο, ποῖον τὸ πρόσωπον, ὅπερ θὰ διεδραμάτιζε καὶ ὁποῖος ὁ προορισμός αὐτοῦ. Ἡ παραβολὴ αὕτη εἶναι ἡ τοῦ ἀμπελῶνος, ὁ οἰκοδεσπότης τοῦ ὁποίου ἀπέστειλε τοὺς δούλους, ἵνα συνάξωσι τοὺς καρπούς, οἱ δὲ γεωργοὶ συλλαβόντες αὐτούς, ποικιλο-

ΑΡΧΑΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

τρόπως ἐκακοποίησαν ἢ ἐφόνευσαν, ἐπαναλαβόντες ταῦτα καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτοὺς ἀποσταλέντας πολυαριθμοτέρους, μέχρις ὅτου ἐφόνευσαν καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ οἰκοδεσπότου (Ματθ. ΚΑ', 33 κ. ἑ., Μάρκ. ΙΒ', 1 κ. ἑ., Λουκ. Κ', 9 κ. ἑ.). Ἐπὶ τέλους ἐκήρυξεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι, ὃν τρόπον οἱ κακοῦργοι γεωργοὶ θ' ἀντικαθίσταντο ὑφ' ἑτέρων, οὕτω καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀρθήσεται ἀπὸ τῶν ἀπιστούντων «καὶ δοθήσεται ἔθνει, ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς». Σαφέστερον δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁ Ἰησοῦς ὁποῖός τις ἦν, ἐκ τίνος εἶχε λάβει ἐξουσίαν, ὁποῖος ἦν ὁ ἀμπελών κλπ. Ὁ ἐν τῷ ἀμπελῶνι πύργος ἐσήμαινε τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκλεγὲν ἔθνος, ἤτοι τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τοῦ νόμου, ὅστις ὑπερήσπιζον αὐτόν, μετὰ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θρησκεύματος αὐτοῦ. Οἱ ἀμπελουργοὶ ἐσήμαινον τὴν ἱεροργίαν. Οἱ ἀποσταλέντες δοῦλοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν καρπῶν ἦσαν οἱ προφῆται, οἵτινες διεδέξαντο ἀλλήλους, ὡς καὶ οἱ δοῦλοι. Ὁ υἱὸς τοῦ οἰκοδεσπότου εἶναι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, εὑρισκόμενος ὑπεράνω τῶν προφητῶν, ἔχων μοναδικὸν τίτλον καὶ ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Ἀλλοίμονον εἰς τοὺς ἀπίστους καὶ κακοὺς γεωργούς, ἀλλοίμονον εἰς τὴν ἔνοχον ἱεραρχίαν! Ἡ βασιλεία θ' ἀλλάξῃ δεσπότην, περιερχομένη ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Ἰουδαίων εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐθνικῶν. Ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς ἔσται ὁ ἐπιτιμηθησόμενος καὶ τὰ ἐγκαταλελειμμένα ἔθνη ἀποβήσονται ἔθνη ἐκλεκτά. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Γιόν, «Λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγεννήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας», καταστήσεται δηλονότι ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τοῦ νέου οἰκοδομήματος. Τὸ θαῦμα τοῦτο θὰ καταπλήξῃ ὁλόκληρον τὴν γῆν. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀλίσχυροι ἔσονται εἰς ἀνατροπὴν τοῦ λίθου ἐκείνου, συντριβήσονται δὲ μᾶλλον κατ' αὐτοῦ καί, ὅτε ἐπελεύσεται ἡ κρίσις, αὐτὸς οὗτος ὁ λίθος, ὃν ἤθελον ν' ἀνατρέψωσι, καταπίπτων ἐπ' αὐτῶν, καταθλίψει αὐτούς. Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, τὰς παραβολὰς ταύτας ἀκούσαντες, ἐνόησαν πλέον ὅτι ὡμίλει κατ' αὐτῶν καὶ νέας ραδιουργίας κατήριζον, ἵνα τὸν Ἰησοῦν συλλάβωσι.

Πρὸς τοῦτο προσεκάλεσαν Φαρισαίους τινὰς καὶ Ἡρωδιανούς (οἱ Ἡρωδιανοὶ οὗτοι, κατά τι χωρίον τοῦ Ταλμοὺθ ἦσαν 80 ἄνδρες, λαμπρῶς ἐνδεδυμένοι ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μεναχὲμ, ὅστις ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως Ἡρώδου, ἐνῷ προηγουμένως ὁ Μεναχὲμ οὗτος καὶ ὁ Χιλλὲλ ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ Σανχεδρίν)· οἱ πρῶτοι ἦσαν ἔνθερμοι ὀπαδοὶ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, οἱ δεύτεροι, συνδεδεμένοι μετὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Ἡρωδῶν παρὰ τὴν ξένην αὐτῆς καταγωγήν, ἦσαν ἀφωσιωμένοι ὡς καὶ αὕτη εἰς τὸ δουλεύειν τῷ καίσαρι. Αἱ δύο αὗται μερίδες, ἐμπόλεμοι συνήθως πρὸς ἀλλήλας, συνεννοήθησαν ἤδη πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ ἀπεσταλμένοι οὗτοι, συμφωνήσαντες πρὸς ἀλλήλους, ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν (Ματθ. ΚΒ', 15 κ. ἑ., Μάρκ. ΙΒ' 13 κ. ἑ. Λουκ. Κ', 20). Οὗτοι, ὑποκρινόμενοι τύψιν συνειδήσεως καὶ προσποιούμενοι ὅτι τὴν δικαιοσύνην μόνον ἐζήτουν, ἤρξαντο νὰ κολακεύωσιν ἐκεῖνον, ὃν ἤλπιζον νὰ ἐξαπατήσωσι, λέγοντες: «Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων· εἰπὲ οὖν ἡμῖν, Τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὔ;» Ὁ λαὸς ἐδυσχέραινε πάντοτε ὡς πρὸς τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων, ἰδίᾳ δὲ οἱ Γαλιλαῖοι, καὶ ὑπεχώρουν μὲν εἰς τὸν ζυγόν, ἀλλ' ἀνέμενον τὸν Μεσσίαν, ὅστις θὰ διέσπα αὐτόν. Ὁ Ἰησοῦς, γνοὺς τὴν πονηρίαν αὐτῶν καὶ δηλώσας τοῦτο, ἐζήτησε νόμισμα καὶ λαβὼν εἶπε: «Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;» οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν: «Καίσαρος». Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: «Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ». Οἱ Φαρισαῖοι, θαυμάσαντες, ἀφῆκαν αὐτὸν καὶ ἀνεχώρησαν. Δύο εἴδη νομισμάτων ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, τὸ μὲν ἐθνικόν, τὸ δὲ ἱερόν· τὸ μὲν ἀπετέλει σύμβολον τοῦ ἐπιγείου καὶ πολιτικοῦ δικαιώματος τῆς ἀστικῆς ἀρχῆς, τὸ δὲ σύμβολον τοῦ δικαιώματος τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ σημείου ἐκείνου πρὸς τὴν ἀπ' ἀλλήλων διάκρισιν τῶν δύο κοινωνιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος ἀνήκει, καὶ τῶν δύο οὐσιωδῶν καθηκόντων, ἅτινα διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν κοινωνιῶν τούτων ἀπορρέουσιν. Ὁ ἁπλοῦς καὶ ὁ ἰσχυρὸς οὗτος τύπος τοῦ Ἰησοῦ περὶ τῶν εἰς τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Θεὸν ἀνηκόντων περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸν νόμον τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, ἡ ἀνάπτυξις τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὴ μό-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

νον ἐν τῇ ἀναλλοιώτῳ συμφωνίᾳ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἄνευ τοῦ Θεοῦ ἡ ἀρχὴ μεταπίπτει εἰς τυραννίαν, ἡ δὲ ἐλευθερία εἰς στάσιν. Ἤδη πᾶσαι αἱ μερίδες ἐγένοντο ἀμείλικτοι. Περὶ τὸν Ἰησοῦν, πάντες ἐστενοχώρουν αὐτὸν καὶ αἱ ἐρωτήσεις ἐπολλαπλασιάζοντο, ὡς δ' ἐκ συνθήματος οὕτως εἰπεῖν ἐστήνοντο αὐτῷ ἐνέδραι. Μετὰ τοὺς ἄρχοντας τοῦ ἱερατείου καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, οἵτινες ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ τοὺς τίτλους τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, μετὰ τοὺς Φαρισαίους καὶ τοὺς Ἡρωδιανούς, οἵτινες ἤλπιζον νὰ ἐξαφανίσωσιν αὐτόν, ἐπῆλθον οἱ Σαδδουκαῖοι. Οὗτοι ἀπετέλουν τὰ θετικὰ πνεύματα τοῦ αἰῶνος. Ἡ ἰδέα ἄλλου κόσμου ἐφαίνετο αὐτοῖς ἀνόητος, κατεγέλων δὲ καὶ τῶν Φαρισαίων, οἵτινες ἐθυσίαζον τὴν παροῦσαν ζωὴν εἰς τὰ ὄνειρα τῆς μελλούσης. Οἱ Σαδδουκαῖοι ἐλάχιστον ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν τοὺς προφήτας, ἀπεδέχοντο τὸν κυρίως νόμον, τὸν ὁποῖον δὲν ἐθεώρουν εἰμὴ ὡς σοφὴν διακανόνισιν τῶν ἐπιγείων συμφερόντων καὶ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων. Οὗτοι λοιπὸν ἤλπιζον ὅτι θὰ περιέπλεκον τὸν Ἰησοῦν, προτείνοντες αὐτῷ ἓν τῶν προβλημάτων, ἅτινα ἐπησχόλουν τὰς συζητήσεις αὐτῶν καὶ πρὸ τῆς λύσεως τοῦ ὁποίου οἱ ἀντίπαλοι αὐτῶν πολλάκις ἐφιμώθησαν (Ματθ. ΚΒ' 23 κ. ἑ., Μάρκ. ΙΒ' 18 κ. ἑ., Λουκ. Κ', 27, κ. ἑ). Εἶπον λοιπὸν αὐτῷ: «Διδάσκαλε, Μωϋσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ· ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος· καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος... ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή· ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή· οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα». Ὁ Ἰησοῦς ἀπαντῶν εἶπε: «Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ· ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι» κτλ. Ἡ ἀπόκρισις αὕτη, δι' ἧς διεκηρύσσετο ὅτι ὁ γάμος ἀποτελεῖ ἐπίγειον νόμον καὶ ὅτι ἡ αἰωνιάτης εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἐφίμωσε τὰ στόματα τῶν Σαδδουκαίων. Ὁ Ἰησοῦς, ἵνα παράσχῃ τοῖς ἀντιπάλοις αὐτοῦ καὶ δίδαγμα, βασιζόμενον ἐπὶ τῆς Γραφῆς, ἣν ἀπεδέχοντο, ἀλλ' ἣν δὲν ἐνόουν, προσέθηκε: «Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, λέγοντος, Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ» κτλ. Ἡ σοφία τοῦ Ἰησοῦ ἐκ νέου ἐθριάμβευσεν· ἀπέδειξεν αὐτοῖς ὅτι ὁ Θεὸς διατηρεῖ πᾶν ὅ,τι ἐδημιούργησε· καὶ ἀλλάζουσι μὲν αἱ μορφαί, ἀλλ' αἱ οὐσίαι μένουσιν αἱ αὐταί. Οἱ ἀκροαταὶ κατατεθελγμένοι ἀνευφήμουν αὐτόν. Καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν γραμματέων τινές, ἱκανοποιηθέντες ἐπὶ τῷ ὅτι εἶδον τοὺς Σαδδουκαίους συγκεχυμένους καὶ φιμωθέντας, προσέθηκαν: «Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας». Τότε προσῆλθεν ἕτερός τις Φαρισαῖος νομικός, ἐρωτήσας αὐτὸν περὶ τῆς πρώτης ἐντολῆς, τῆς μείζονος πασῶν, καὶ λαβὼν ἀπάντησιν τό: «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου κλπ.» Οὕτως ἐν μέσῳ τῶν ἀπαύστων ἀγώνων, δι' ὧν συνεταράσσετο ὁ Ἰησοῦς ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐδίδαξε, κατελείχθη πάντοτε μᾶλλον ἄτρωτος καὶ θριαμβευτικώτερος. Διέφυγε πάσας τὰς ἐνέδρας καί, ἐνῷ πλεκτάναι αὐτῷ ἐστήνοντο, ἐκεῖνος ἐμεγαλύνετο.

3. Τελευταῖα ἀναθέματα κατὰ τῶν Φαρισαίων. — Οἱ ἀπόστολοι τοῦ Σαγχεδρίν, οἱ διδάσκαλοι κλπ. ἀπέκαμον καταδιώκοντες τὸν Ἰησοῦν, ὅστις μάλιστα δὲν ἠγνόει ὅτι τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐμελέτων, ἅτε καθαρῶς τοῦτο ὑποδηλώσας ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ ἀμπελῶνος, ὅπου ὑπέδειξε καὶ τοὺς τοῦ θανάτου αὐτουργούς. Ἐγίνωσκεν ὅτι δὲν θὰ συνεχώρουν αὐτῷ ν' ἀποκαλῇ ταὶ υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ὁ τίτλος οὗτος θὰ ἐξελαμβάνετο ὡς βλασφημία· κατὰ συνέπειαν ἐπεθύμει ὥστε νὰ πείσῃ τοὺς πολεμίους ν' ἀναγνωρίσωσι τὸ δικαίωμα αὐτοῦ τοῦ ἀποκαλεῖσθαι οὕτως ἐπ' αὐτῆς τῆς βάσεως τῶν Γραφῶν καί, τοὺς Φαρισαίους καλέσας ἐπὶ τῷ αὐτῷ, ὑπέβαλεν αὐτοῖς τὸ ἑπόμενον ζήτημα: «Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστι;» (Ματθ. ΚΒ', 41 κ. ἑ., Μάρκ. ΙΒ', 35, Λουκ. Κ', 41). Οἱ Φαρισαῖοι ἀπήντησαν: «Τοῦ Δαβίδ». Ὁ Ἰησοῦς τότε προσέθηκε: «Πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ; λέγων: Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;» Ὁ Ἰησοῦς, κηρύσσων τὸν τίτλον αὐτοῦ

τοῦτον, ἤτοι υἱὸν Δαβίδ, ὅστις ἐξέφραζε τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ καταγωγήν, δὲν ἀπέκρουσεν αὐτόν, ὡς ἰσχυρίσθησαν ἐξηγηταί τινες *(Schenkel, Das Characterbild von Jesu)*, ἀλλ' ἀπεδέξατο αὐτὸν πάντοτε καί, διεκδικῶν τοῦτον πάντοτε, ἔμελλε ν' ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ μυστήριον τῆς θειότητος αὐτοῦ. Ἡ θειότης ἐκείνου, ὃν ὁ Ἡσαΐας ἐσήμαινε διὰ τῶν λογίων αὐτοῦ: «Ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος». . . . (Ἡσαΐου Θ', 6) καὶ οὗτινος τὴν ἐν Βηθλεὲμ ἀνθρωπίνην γέννησιν καὶ τὴν ἀπ' αἰῶνος θείαν γέννησιν ὁ Μιχαΐος διέκρινε, λέγων: «Καὶ σὺ Βηθλεέμ, οἶκος Ἐφραθᾶ, ὀλιγοστὸς εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος (Μιχαίου Ε', 2)». ἡ θειότης τοῦ Μεσσίου ἦτο συγκεκαλυμμένη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Ὁ Ἰησοῦς, χρησιμοποιῶν τὴν γλῶσσαν τῆς ζώσης καὶ δημώδους θεολογίας τῶν προφητῶν, ἐπειράθη διὰ τελευταίαν φορὰν νὰ διασχίσῃ τὸν πέπλον καὶ νὰ καταδείξῃ αὐτοῖς τίνι τρόπῳ διὰ τῆς θειότητος τοῦ Μεσσίου οἱ δύο τίτλοι υἱὸς καὶ κύριος τοῦ Δαβὶδ πρὸς ἀλλήλους συμβιβάζονται. Αὕτη εἶναι ἡ στιγμή, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς, πρὸς τοὺς μαθητὰς στραφείς, ὡμίλησεν ὡς κριτής, κατεδίκασε δημοσίᾳ, ἐστιγμάτισε, κατήσχυνε καὶ συνεκάλυψε δι' ἀναθεμάτων τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, πάντας τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ νόμου καὶ τῆς ἐπισήμου θρησκευτικῆς ἐπιστήμης (Ματθ. ΚΓ', 1 μέχρι τέλους, Μάρκ. ΙΒ', 37—40). Αὕτη εἶναι ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἐξήνεγκε τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους λόγους, δι' ὧν κατήγγειλε τὰς πράξεις τῶν Φαρισαίων, λέγων: «Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθησαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε . . . πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν, φιλοῦσι τε τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς . . . Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι . . . ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον καὶ ὅταν γένηται ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης, διπλότερον ὑμῶν κτλ.». Διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἰησοῦ, πιστοῦ ὀργάνου τοῦ Θεοῦ, ἀντηχεῖ ἡ αἰωνία καὶ ἀδέκαστος δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους καὶ πάντων ἐκείνων, οἵτινες ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν αἰώνων ἐξακολουθοῦσι τὰ θανάσιμα αὐτῶν ἔργα. Ὁ Θεὸς ὡμίλησε διὰ τῶν προφητῶν, τῶν ἀπεσταλμένων καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Οἱ Φαρισαῖοι ἀντὶ ν' ἀκούσωσιν ἐφόνευσαν αὐτούς, θανατωθεῖσι δὲ ἔδρυσαν αὐτοῖς μεγαλοπρεπεῖς τάφους, προσποιούμενοι οὕτως ἐκδήλωσιν τιμῆς πρὸς τούτους. Κἂν εἰσέτι αὐτοπροσώπως ἐμφανισθῇ ὁ Θεός, θ' ἀνανεώσωσι τὰς ἀνθρωποκτονίας αὐτῶν, διότι τὸ θανατώνειν τοὺς προφήτας εἶναι τὸ προσφιλὲς αὐτῶν κακούργημα. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἰησοῦς κατεπόνει αὐτοὺς διὰ θείας δυνάμεως καὶ ἱερᾶς ὀργῆς, οὗτοι ὑπενήργουν τὴν ἐξαφάνισιν αὐτοῦ καὶ ἀπεφάσιζον τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ. Τοῦτο ὁ Ἰησοῦς βλέπων, ἐπεδόθη εἰς φοβερώτερον κατ' αὐτῶν ἀνάθεμα, λέγων: «Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα δικαίων καὶ λέγετε, Εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν· ὥστε παρατηρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας· καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. Ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης κτλ.». Ὁ θεῖος δικαιοκρίτης, ὅστις δι' ἑνὸς βλέμματος κατεῖδε τὴν φοβερὰν ἀλληλεγγύην τῶν κακουργημάτων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τέλους, δεικνύων τὸν ναόν, προσέθηκεν: «Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου». Αὕτη ἦτο ἡ τελευταία πρόσκλησις· δὲν εἰσηκούσθη. Ὁ ναὸς ἐπέπρωτο νὰ μὴ δεχθῇ πλέον ἐκεῖνον, ὅστις μόνος ἠδύνατο νὰ πληρώσῃ αὐτὸν καὶ ἐξασφαλίσῃ αὐτῷ τὴν αἰωνιότητα. Συνεπείᾳ τοῦ τοσοῦτον παθητικοῦ ὅσον καὶ σφοδροῦ τούτου λόγου ὁ Ἰησοῦς ἐκάθησεν ἰδιαιτέρως ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἰσραὴλ πλησίον τοῦ γαζοφυλακίου (Μάρκ. ΙΒ', 41—44, Λουκ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΑ', 1 κ. ἑ.), παρετήρει δὲ τὸ πλῆθος, ὅπερ συνωθεῖτο, ἵνα καταθέσῃ νομίσματα ἐν εἴδει δώρου. Πλούσιοι, ἀθρόοι προσερχόμενοι, κατετίθουν πολλὰ καὶ ἐθαυμάζοντο· πτωχὴ δὲ χήρα προσελθοῦσα ἀφῆκε δύο λεπτὰ καὶ ὁ Ἰησοῦς καλέσας τοὺς μαθητὰς εἶπεν: «Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισεύματος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον, ὃν εἶχεν, ἔβαλε». Τὸ ὑλικὸν δῶρον οὐδέν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἡ ἀξία αὐτοῦ πηγάζει ἐκ τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ἀρετῆς, ἥτις ἐμπνέει αὐτό, τὸ μέγιστον δὲ τῶν αἰσθημάτων, ἡ ὑψίστη ἀρετή, εἶναι ἡ εὐσπλαγχνία· ἀλλ' ἡ πλήρης εὐσπλαγχνία, οὐδὲν τηροῦσα, δίδει τὰ πάντα.

Ἐνταῦθα τακτέον καὶ χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον, ὅπερ προὐκάλεσε τοὺς τελευταίους λόγους, οὓς ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ναῷ ἀπήγγειλεν. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ὑποστηρίζει τὴν γνώμην ταύτην, λέγει ὁ Didon, εἶναι ὅτι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε καὶ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων. Ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ εἶχε λήξει, ἀνέμενε δὲ μόνον τὸν θάνατον. Μεταξὺ τῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνελθόντων, ἵνα προσκυνήσωσι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, ἦσαν καί τινες Ἕλληνες, οἵτινες, πλησιάσαντες πρὸς Φίλιππον τὸν ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς Γαλιλαίας, ἠρώτων αὐτόν, λέγοντες: «Κύριε, θέλομεν, τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν». Κατὰ τὸ πάσχα μετέβαινον εἰς Ἱεροσόλυμα οὐ μόνον οἱ εὐσεβεῖς Ἰουδαῖοι τῆς Παλαιστίνης καὶ τοῦ κόσμου ἓν γένει, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἐθνικοί, οἵτινες ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν εἶχον γείνει προσήλυτοι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Οὗτοι ἐκαλοῦντο προσήλυτοι τῆς Πύλης, ἦσαν δὲ πολλοὶ ἐν Συρίᾳ, ἐν Δεκαπόλει καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἀρχαίας αὐτοκρατορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὰς μεγάλας πανηγύρεις προερχόμενοι οὗτοι εἰς τὴν μητρόπολιν προσήνεγκον τὰς θυσίας αὐτῶν εἰς τὸν ναόν. Ἡ αὐλὴ τῶν ἐθνικῶν ἦν αὐτοῖς ἀνοικτὴ καὶ φαίνεται ὅτι ἐγνώριζον τὸν Φίλιππον, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι κατῴκουν ἔν τινι πόλει τῆς Δεκαπόλεως, γειτνιαζούσῃ πρὸς τὴν Βηθσαϊδάν. Ἡ θριαμβικὴ εἴσοδος τοῦ προφήτου εἰς Ἱεροσόλυμα, ἡ ἔξωσις τῶν πολιτῶν καὶ λοιπῶν ἐκ τοῦ ναοῦ, ἡ τὸν λαὸν καταθέλξασα ὁμιλία αὐτοῦ, τὰ ἐπανειλημμένα αὐτοῦ θαύματα, αἱ κεραυνοβόλοι αὐτοῦ ἀπαντήσεις εἰς τὰς ἐπαισχύντους ἐρωτήσεις τῶν διδασκάλων, ὁ ἀγών, ὃν ὑπεστήριζε μετὰ τοσαύτης ἰσχύος ἐναντίον τοῦ συνεδρίου καὶ τῶν ἀρχηγῶν, τὰ πάντα ἐξηγοῦσι καὶ δικαιολογοῦσι τὸν ἔνθερμον πόθον τοῦ νὰ ἴδωσι τὸν Ἰησοῦν. Τούτους εἶχε προσελκύσει οὐχὶ ἡ περιέργεια, ἀλλὰ βαθεῖα συναίσθησις τῆς συνειδήσεως. Ἡ αἴτησις αὐτῶν συγκινητικὴ τὸν χαρακτῆρα προέδιδε μέγαν σεβασμόν. Ὁ Φίλιππος κατενόησε τὴν σοβαρότητα τοῦ διαβήματος, εἰς ὃ ἔμελλε νὰ προβῇ, ἐφ' ᾧ καί, μὴ τολμήσας μόνος νὰ διαβιβάσῃ τὴν αἴτησιν τοῦ Ἰησοῦ, συνδιεσκέψατο μετὰ τοῦ Ἀνδρέου, ἀμφότεροι δὲ ἀνήγγειλαν εἶτα τῷ Ἰησοῦ τὴν παράκλησιν (Ἰωάν. ΙΒ', 20 κ. ἑ.). Παρὰ τὴν σιγὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐδέξατο τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐθνικῶν. Οὐδεμία συνείδησις ἐπεκαλέσθη αὐτὸν εἰς μάτην. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι, ἀγαθῶν ἐμφορούμενοι διαθέσεων, ἐπλησίασαν αὐτῷ, παρετήρησαν καὶ ἤκουσαν. Ὁ Ἰησοῦς, τὴν προθυμίαν τῶν ἐθνικῶν τούτων καθορῶν, καθ' ἣν μάλιστα στιγμὴν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀπεκηρύσσετο, κατελήφθη ὑπὸ θείας συγκινήσεως καὶ ὁλόκληρος αὐτοῦ ὁ προορισμὸς ἐφάνη πρὸ αὐτοῦ ἐν ὅλῃ τῇ αὐστηρότητι καὶ τῇ δόξῃ, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφώνησεν: «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δόξα αὕτη δὲν εἶναι ἡ νέα καὶ μεταμεμορφωμένη ζωή, ἧς θ' ἀπολαύσῃ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ δεξιόθεν τοῦ πατρός, ἀπηλλαγμένος διὰ παντὸς τῶν τε πόνων καὶ τοῦ θανάτου, ἀλλ' εἶναι καὶ ὁ θρίαμβος, οὗτινος θὰ τύχῃ ἐν τῷ ἐθνικῷ κόσμῳ καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι. Ἡ ἰδέα τοῦ ἐπικειμένου τέλους αὐτοῦ ἀπέσπασε τότε ἀπ' αὐτοῦ φωνὴν ὀδύνης: «Νῦν, εἶπεν, ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί εἴπω, Πάτερ μου, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην, Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα» (Ἰωάν. ΙΒ' 27). Ἡ σκηνὴ αὕτη ἦν τὸ προοίμιον τῆς ἀγωνίας· ἡ στιγμὴ ἦν σοβαρωτάτη καὶ θὰ συνεκίνει πάντας τοὺς μάρτυρας, ἀλλ' ἔκτακτος ἐκδήλωσις ἐμεγάλυνε καὶ ἀνύψωσεν ἐκεῖνον, ὅστις ἐταπεινοῦτο οὕτω παρὰ τοῦ Θεοῦ, θυσιαζόμενος ὑπὲρ τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ πρὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς πρὸ αὐτῶν ἐκδηλώ-

σεως τῆς ἀγωνίας, εἰς ἣν ὑπεβλήθη. Φωνὴ τοῦ οὐρανοῦ ἀντήχησεν, ἥτις εἶχεν ἀκουσθῆ καὶ προηγουμένως κατά τε τὸ βάπτισμα καὶ τὴν μεταμόρφωσιν: «Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω». Ἡ πρώτη δόξα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκείνη, ἥτις ἔσχεν ἤδη θέατρον τὸν Ἰσραὴλ καὶ ὄργανον τὴν ἀποστολικὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἰησοῦ, ἡ δευτέρα στιγμὴ τῆς δόξης αὐτοῦ εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ἡμέραν τινὰ ἔμελλε ν' ἀναδείξῃ τὸν ἐθνικὸν κόσμον καὶ ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, ὅταν τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ θ' ἀπεκάλυπτε τὸν ἄγνωστον πατέρα. Αἱ δύο στιγμαὶ αὗται τῆς δόξης συνδέονται μετ' ἀλλήλων διὰ τοῦ αἱματηροῦ δράματος τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ οὐρανία φωνὴ ὑπὸ πάντων ἠκούσθη, ἀλλὰ δὲν κατενοήθη καὶ ὑπὸ πάντων. Τὸ πλῆθος ἐξεστηκὸς ἔλεγε «βροντὴν γεγονέναι, ἄλλοι ἔλεγον ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν», ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: «Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς». Δέον ὁ Θεὸς αὐτὸς νὰ παρεμβῇ καὶ ὁμιλήσῃ ἡμῖν, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν εὔθραυστον ἡμῶν φύσιν πρὸ τοῦ μυστηρίου τῆς θλίψεως καὶ πρὸ τῶν νόμων τῆς θυσίας. Ὁ Ἰησοῦς δὲ ἑρμηνεύει ἡμῖν τὴν μυστηριώδη φωνὴν λέγων: «Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω· κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν». Μέχρι τοῦδε οὐδέποτε πρότερον ὡμίλησεν ὁ Ἰησοῦς σαφέστερον περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, οὐδ' ἐξεφράσθη μετὰ τοσαύτης σταθερότητος. Ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς ὡμίλει οὕτω, τὸ πλῆθος συνεκεντρώθη περὶ αὐτὸν καὶ ἤκουεν αὐτοῦ, ἀγγέλλοντος τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν εἰς τὸν σταυρὸν ἀνύψωσιν αὐτοῦ. Πολλοὶ ἐσκανδαλίσθησαν, διότι δὲν ἀνέμενον Μεσσίαν ἀποθνήσκοντα καὶ καταδικαζόμενον εἰς τιμωρίαν, ἀλλὰ Μεσσίαν κατακτητήν, ἱδρυτὴν αἰωνίου βασιλείου ἐπὶ τῶν ἐρειπίων πάντων τῶν ὑποδούλων ἐθνικῶν κρατῶν. Τὴν δοξασίαν αὐτῶν ταύτην ἐβάσιζον ἐπὶ τῶν κακῶς ἑρμηνευομένων γραφῶν καὶ ὅμως αὐταὶ αὗται αἱ Γραφαὶ οὐδαμῶς ἀπέσχον τοῦ διαζωγραφίσαι σαφῶς τοὺς ἀγῶνας, τὰς θλίψεις, τὰς ἀγωνίας καὶ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁπωσδήποτε ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τῆς σταυρώσεως τὸ πλῆθος ἐφώνησεν: «Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;» (Ἰωάνν. ΙΒ', 34. Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην· παρῆλθε πλέον ἡ στιγμὴ τῶν συζητήσεων καὶ τῆς διδασκαλίας καί, ἀποσυρόμενος μετὰ τῶν μαθητῶν, ἀπηύθυνεν εἰς τὸν λαὸν ὑψηλοτάτην παρῳτρυνσιν ἐν γλώσσῃ, ἣν οὐδὲν ἀνθρώπινον στόμα ἐγνώρισεν: «Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστιν· περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει· ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε» (Ἰωάνν. ΙΒ', 35, 36).

4. Μέλλουσα καταστροφὴ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ ναοῦ. Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου.—Ὁ Ἰησοῦς ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ ναοῦ, εἰς ὃν δὲν θὰ ἐπανήρχετο πλέον, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἐξῆλθεν ἀναμφιβόλως διὰ τῆς πύλης, ἥτις διανοίγεται πρὸς τὴν κοιλάδα τῶν Κέδρων καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν Βηθανίαν. Τὰ τείχη, ἅτινα δεσπόζουσι τῆς κοιλάδος, ἔχουσι θέαν ἐπιβλητικήν· τούτου ἕνεκεν εἰς τῶν μαθητῶν ἐποιήσατο τὴν ἑξῆς παρατήρησιν (Ματθ. ΚΔ', 1 κ. ἑ., Μάρκ. ΙΓ', 1, Λουκ. ΚΑ', 5 κ. ἑ.). «Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί», ἐνῷ ἄλλοι ὡμίλουν περὶ τῆς διακοσμήσεως αὐτῶν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρξε φοβερά. «Βλέπετε, εἶπε, πάντα ταῦτα; Ἀμήν, λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθου, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται». Ἡ προφητικὴ αὕτη ῥήτρα, ἡ αὐθεντικότης, τῆς ὁποίας εἶναι ἀνωτέρα πάσης ἀμφιβολίας, ἐξηνέχθη τῇ 23)4 ἢ 24)5 ἀπριλίου (11ῃ ἢ 12ῃ τοῦ νισὰν) τοῦ ἔτους 30οῦ. Ἰδοὺ δὲ τί συνέβη πράγματι ἐν ἔτει 70ῷ. Μετὰ τρομερὰν πολιορκίαν ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων ἑάλω ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ὁ δὲ Τίτος διέταξε νὰ καταστρέψωσι καθ' ὁλοκληρίαν τήν τε πόλιν καὶ τὸν ναὸν ἀφεὶς ὀρθοὺς τοὺς τρεῖς μόνον πύργους Φασαήλ, τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῆς Μαράμνης ὡς καὶ μέρος τοῦ δυτικοῦ περιβόλου· τοιουτοτρόπως κατεστράφη ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων, διάσημος ἐν ὁλοκλήρῳ τῷ κόσμῳ. Πάνθ' ὅσα κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας εἶδον, οἱ ἀγῶνες, ὧν μάρτυρες ἐγένοντο καὶ οὗσπερ συνεμερίσθησαν, ἡ ἀντίδρασις καὶ τὸ μῖσος, ἅπερ κατεδίωκον τὸν διδά-

σκαλον, πάντα ταῦτα φαίνονται ἐνισχύσαντα τοὺς μαθητάς, ἀποφασίσαντας συνεπῶς ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν καὶ ἐπιρρωνυμένους ἐν τῇ προθέσει αὐτῶν ταύτῃ μετὰ τοσούτῳ μείζονος στερρότητος, ὅσῳ περισσότερον ἔβλεπον παραγνωριζόμενον καὶ προσβαλλόμενον τὸν Κύριον. Ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταί, διελθόντες τὴν κοιλάδα τῶν Κέδρων, ἐχώρουν διὰ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὄρους ὁ Ἰησοῦς ἔστη, ἐστραμμένος πρὸς τὸν ναόν. Οἱ μαθηταί, διατελοῦντες εἰσέτι ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν λόγων αὐτοῦ ἐκείνων, καθ' οὓς οὐδὲ λίθος ἐπὶ λίθου θὰ ἔμενεν, πλησιάσαντες, ἠρώτησαν αὐτόν, πότε ἆρά γε θὰ συνέβαινον πάντα ταῦτα καὶ ὁποῖον θὰ ἦτο τὸ σημεῖον τῆς παρουσίας αὐτοῦ καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος (Ματθ. ΚΓ' 3, Μάρκ. ΙΓ' 3). Εὐεξήγητον τὸ μυστήριον, ἕνεκεν τοῦ ὁποίου ὑπεβλήθη ἡ ἐρώτησις αὕτη· κίνδυνος θανάτου ὑπῆρχε διὰ τὸν ὁμιλοῦντα διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἱεροῦ τόπου τοῦ ναοῦ τῶν Ἰουδαίων. Ὡς δὲ μετά τινα ἔτη συνέβη, Στέφανος ὁ διάκονος διὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐπλήρωσε τὴν ἡρωϊκὴν τόλμην, μεθ' ἧς δημοσίᾳ ἐκήρυξε τὸ τέλος αὐτοῦ. Ἡ ἐρώτησις αὕτη τῶν ἀποστόλων δεῖται λεπτῆς ἐξετάσεως, διότι προδίδει τὰς σκέψεις, αἵτινες ἐστενοχώρουν αὐτοὺς κατὰ τὴν τραγικὴν ταύτην στιγμήν. Αὕτη παρέχει τὴν κλεῖδα τῆς προφητικῆς ἀπαντήσεως.

Οἱ μαθηταὶ ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ θὰ ἐξερρήγνυτο κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Κυρίου αὐτῶν, ὅτι ὁ Μεσσίας νικηφόρος θὰ ἐδείκνυτο ἐν ὅλῳ τῷ μεγαλείῳ αὐτοῦ καὶ ὅτι ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ἥτις εἶναι ἡ συντέλεια τοῦ αἰῶνος, θὰ ἐνεκαινίζετο. Τὰ τρία ταῦτα γεγονότα, ἡ καταστροφὴ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ ναοῦ, ἡ παρουσία, ἤτοι ἡ ἔνδοξος ἐμφάνισις τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ συντέλεια τοῦ αἰῶνος καὶ τῶν πραγμάτων ἦσαν συνδεδεμένα καὶ ἀχώριστα ἐν ταῖς ἐλπίσιν αὐτῶν. Αἱ ἐλπίδες ὅμως αὐτῶν αὗται ἦσαν πλήρεις ἀποριῶν. Ἕτερον ἡ καταστροφὴ τῆς ἱερᾶς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ καὶ ἕτερον τὸ τέρμα τοῦ κόσμου· ἕτερον ἡ ἔνδοξος ἐμφάνισις τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ ἐξ ἐθνικῶν ἀνθρωπότητι, θριαμβεύοντος ἐπὶ τοῦ ἡττημένου Ἰουδαϊσμοῦ καὶ θεμελιοῦντος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ βασίλειον αὐτοῦ καὶ ἕτερον ἡ ὑπερτάτη ἐμφάνισις τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ συντελείᾳ τῶν χρόνων, ἐμφανιζομένου ἐν τῇ πλήρει αὐτοῦ δόξῃ καὶ ἱδρύοντος ἐπὶ τοῦ κατεστραμμένου κόσμου, ἐν τῷ μεταμεμορφωμένῳ σύμπαντι τὸ αἰώνιον αὐτοῦ βασίλειον. Οὕτω δύο ὑπάρχουσιν ἐπίσημοι πράξεις τῆς ἐκδικητικῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, ἡ μία, καταστρέφουσα τὸν Ἰουδαϊσμὸν ὡς λαόν, ἡ ἄλλη ὡς καταστρέφουσα τὴν γῆν. Ἡ πρώτη πλήσσει τοὺς Ἰουδαίους ἐν εἴδει τιμωρίας διὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεσσίου καὶ διὰ τὴν ἀπόρριψιν τοῦ λόγου αὐτοῦ· ἡ δευτέρα πλήσσει ὁλόκληρον τὸν κόσμον ὡς τιμωρία διὰ τὴν ἀπιστίαν τοῦ κακοῦ καὶ διὰ τὴν ἀπόρριψιν τῆς συνεχοῦς ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ. Δύο εἰσὶν ἐπίσημοι τοῦ Μεσσίου παρουσίαι, ἡ πρώτη ἐν τῷ ἐθνικῷ κόσμῳ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν λαῶν καὶ τῶν χρόνων, ἡ δευτέρα ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Κατὰ συνέπειαν δύο ὑπάρχουσι μεσσιακαὶ βασιλεῖαι ἢ μᾶλλον δύο καταστάσεις τῆς βασιλείας ταύτης, μία ἡ ἐπίγειος Ἐκκλησία, ἀναπτυσσομένη διὰ μέσου τῶν δοκιμασιῶν τῶν ἀγώνων καὶ τῶν διωγμῶν, ἄλλη ἡ ἐπουράνιος Ἐκκλησία, νικηφόρος ἐπὶ πασῶν τῶν δοκιμασιῶν, ἀπηλλαγμένη παντὸς ἀγῶνος καὶ παντὸς θανάτου, ὁμοία τῷ Ἰησοῦ ἐν τῷ μεταμεμορφωμένῳ αὐτοῦ βίῳ. Τὰ δύο ταῦτα γεγονότα συνδέονται πρὸς ἄλληλα ἀδιαλείπτως καί, μολονότι χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ πολλῶν αἰώνων, τὸ πρῶτον προλέγει τὸ δεύτερον· ἔχουσι δὲ καὶ τὴν ἐξῆς πρὸς ἄλληλα ὁμοιότητα· τὸ ἕν, ἡ καταστροφὴ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ ναοῦ, εἶναι τὸ τέλος ἑνὸς κόσμου καὶ ἑνὸς λαοῦ, τὸ ἕτερον, ἡ καταστροφὴ τοῦ κόσμου ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος, ἀποτελεῖ τὸ τέρμα τοῦ ὅλου κόσμου καὶ συμπάντων τῶν λαῶν. Ἡ ἀπορία τῶν μαθητῶν ἐσχετίζετο πρὸς τὴν συνάντησιν τῶν δύο τάξεων τῶν πραγμάτων, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐν τῇ ἀπαντήσει αὐτοῦ προσεκτικῶς διέκρινε τὸ ἓν τοῦ ἄλλου. «Βλέπετε, εἶπε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες· Ἐγώ εἰμι ὁ Χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. . . . ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι· ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος» (Ματθ. αὐτ., Μάρκ. αὐτ.). Εἶτα ὑποδεικνύει αὐτοῖς τὰ φαινόμενα, ἅτινα θὰ συνετάρασσον τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν καὶ ὁλόκληρον τὴν γῆν, λέγων: «Ἐγερθήσεται

γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους· πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων». Πᾶσαι αὗται αἱ προφητεῖαι ἐπραγματεύθησαν ἐπὶ λέξει. Ἐπῆλθον πράγματι αἱ ἐπιθέσεις τῶν Ἀσκαλωνιτῶν, τῶν Πτολεμαϊδῶν, τῶν Σύρων, πάντων τῶν γειτόνων τοῖς Ἱεροσολύμοις λαῶν. Ὁπόσος θόρυβος τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Τίτου, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Καλιγούλα καὶ τοῦ Νέρωνος καὶ ὁποῖαι αἱματηραὶ ἐγένοντο στάσεις, τὸν θρόνον τῶν Καισάρων διασείσασαι. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν, ἐπὶ Κλαυδίου, ἡ Ἀνατολὴ ἀπεδεκατίσθη ὑπὸ φοβεροῦ λιμοῦ, μαστίζαντος τὴν Ἰουδαίαν: «Ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν (τῶν προφητῶν) ὀνόματι Ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ Πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅστις καὶ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου καίσαρος» (Πράξ. ΙΑ' 28, Πρβλ. Ἰουδαϊκ. Ἀρχαιότ. Κ' 3). Καὶ σεισμοὶ δὲ κατέστρεψαν τὴν Λαοδίκειαν, Ἱεράπολιν. Αἱ μάστιγες αὗται ταράσσουσι τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ἰησοῦς συνίστησιν ἠρεμίαν καὶ ἀπάθειαν. Ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ δεινά, εἰς αὐτοὺς τοὺς μαθητὰς προσωπικῶς ἀναφερόμενα, ὁ δὲ Ἰησοῦς οὕτω πως δι' ἀναλλοιώτων χαρακτήρων διαζωγραφεῖ αὐτά: «Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς» (Μαρκ. ΙΓ', 9, κ. ἑ. Πρβλ. Ματθ. Κώ', 9 κ. ἑ.). Εἶτα, ἐνθαρύνων αὐτοὺς πρὸς ἀντίστασιν, προσετίθει: «Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσετε, μηδὲ μεριμνᾶτε· ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον». Μετὰ ταῦτα, ἀναπτύσσων αὐτοῖς καὶ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰ μίση τῶν οἰκογενειῶν πρὸς τοῖς πολιτικοῖς τοιούτοις, εἶπε: Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον κτλ.» καὶ ἐπὶ τέλους ἐκήρυξεν: «Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται». Ταῦτα πάντα ἐξετελέσθησαν, αἱ δὲ πράξεις τῶν ἀποστόλων τρανὸν πρόκεινται τούτου μαρτύριον. Οἱ πρῶτοι ἀπόστολοι ἦχθησαν, ὡς ὁ Στέφανος καὶ ὁ Ἰάκωβος, πρὸ τῶν συναγωγῶν, ἐθανατώθησαν καὶ ἐλιθοβολήθησαν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, προσήχθησαν πρὸ τῶν βασιλέων καὶ τῶν διοικητῶν, ὡς ὁ Παῦλος ἐν Καισαρείᾳ καὶ ἐν Ρώμῃ. Τὸ πνεῦμα τοῦ κυρίου αὐτῶν ἔδωκεν αὐτοῖς στόμα καὶ σοφίαν ἀκατανίκητον. Ἐγένοντο ἀντικείμενον παγκοσμίου μίσους, ἐνέμειναν μέχρι τέλους, διέχυσαν διὰ τῆς πίστεως καὶ δυνάμεως αὐτῶν τὴν δόξαν τοῦ Εὐαγγελίου, δὲν παρεσύρθησαν οὔτε ὑπὸ τῶν ψευδῶν σημείων, οὔτε ὑπὸ τῶν ψευδῶν προφητῶν, οὔτε ὑπὸ τῶν ἐμπνεύσεων ψευδοῦς πατριωτισμοῦ, οὔτε ὑπὸ τῶν διωγμῶν. Πάντες οἱ αἰῶνες ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πρώτου προὐκάλεσαν σατανικὴν ἀνάπτυξιν μίσους πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ, δικαιολογήσασαν τὰ ὑπ' αὐτοῦ προφητευθέντα. Ἀφοῦ τέλος προειδοποίησε τοὺς μαθητάς, ὑποδείξας αὐτοῖς τὴν κοινωνίαν, ἐν ᾗ θὰ ἔζων, τὴν τύχην, ἥτις ἀνέμενεν αὐτούς, καὶ τὰς ἀρετάς, ἃς ἀπῄτει ἀπ' αὐτῶν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐπὶ τέλους τὸ αἰτούμενον σημεῖον περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ: «Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδου τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρήτωσαν κτλ.». Κατὰ τὸν Λουκᾶν (ΚΑ', 20) τὸ ὑποδεικνύμενον σημεῖον εἶναι ὁ ἐχθρικὸς στρατός, περιβάλλων τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 65, ἤτοι μετὰ εἰκοσιπενταετίαν ἀπὸ τῆς προφητείας τοῦ Ἰησοῦ, αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἐνεφανίσθησαν, ἀποσταλεῖσαι ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ Φλώρου πρὸς τιμωρίαν τοῦ ταραξίου λαοῦ τῶν Ἱεροσολύμων. Μετά τινας μῆνας αἱ λεγεῶνες ὑπέστρεψαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Κεστίου, ἐπάρχου Συρίας, καὶ ἐπὶ τέλους κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 70 ὁ Τίτος περιεκύκλωσε τὴν ἁγίαν πόλιν. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προέλεγεν ὁ Ἰησοῦς: «Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις . . . Ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη κτλ.» (Λουκ. ΚΑ', 23 κ. ἑ. Πρβλ. Ματθ. ΚΔ', 15 κ. ἑ., Μάρκ. ΙΓ', 14 κ. ἑ.). Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ὑπήκουσαν εἰς τὴν προφητικὴν σοφίαν τοῦ κυρίου αὐτῶν καὶ ἀναμνησθέντες τῆς προειδοποιήσεως ἔφυγον ἐξ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας κατὰ τὴν προσέγγισιν

Δημοκρατική

τῶν ρωμαϊκῶν ταγμάτων καὶ λεγεώνων καὶ ἐσώθησαν ἐν τῇ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Μοὰβ καὶ τῶν ὑψηλῶν ὀροπεδίων τοῦ Γαλαὰδ πρὸς τὴν Πέλλαν. Τοῦτο εἶναι τὸ μέσον, δι' οὗ ἡ Ἐκκλησία τῆς Παλαιστίνης κατὰ τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ ἐσώθη ἐκ τῆς φοβερᾶς καταστροφῆς, ἥτις περιέβαλε τοὺς Ἰουδαίους. Περὶ τὸ ἑκατομμύριον Ἰουδαίων ἀπώλοντο, περὶ τὰς 100,000 ἤχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τοῦ κράτους. Ἡ Ἱερουσαλὴμ κατεπατήθη κατὰ γράμμα ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν, ἡ δὲ ἱστορία ἐξακολουθεῖ ἀνελισσομένη ἐπ' αὐτῆς ὃν τρόπον ὁ Ἰησοῦς τοῦτο προεῖπεν. Ἡ μυστηριώδης παρὰ τῷ τρίτῳ Εὐαγγελίῳ ἀπαντῶσα φράσις «ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν» σημειοῖ τὴν ἄγνωστον περίοδον, ἥτις διαχωρίζει τὴν καταστροφὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου, ὅταν δὲ πληρωθῇ, τότε ἐπιστήσεται τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐμφανισθήσεται. Μολονότι δὲ ἄγνωστος εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς παρουσίας ταύτης, ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει πρῶτον νὰ μὴ ἀποπλανηθῇ ὑπὸ ψευδοχρίστων, ψευδῶν σημείων κλπ. καὶ δεύτερον ἔχει σημεῖά τινα φοβερὰ καὶ αὐθεντικά, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου κηρυσσόμενα, ἅτινα προαγγέλλουσι τὴν τῆς παρουσίας ἐπέλευσιν: «Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἐπὶ δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. . . Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ. (Ματθ. ΚΔ′ 27 κ. ἑ. Πρβλ. Μάρκ. ΙΓ′, 24 κ. ἑ). Διὰ τοιούτων μεγαλυπρεπῶν εἰκόνων διεζωγράφει ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος καὶ τὸ τέλος τῆς γῆς καὶ τοῦ κόσμου. Οὕτω προειδοποιεῖ ὅτι ἐπελεύσεται τὸ τέλος τοῦ ἐπιγείου καὶ παραλάσσοντος τούτου κόσμου ὡς φοβερὸς κατακλυσμός, ὡς θάνατος, ὡς ἀνατροπή, ὡς καταστροφή. Ἡ ἑστία πάσης λάμψεως στειρεύσει καὶ τὰ σκότη περιβαλοῦσι τὸ πᾶν· ἡ ὑπερτάτη ὅμως αὕτη κρίσις θὰ ἀποτελέσῃ μόνον μεταμόρφωσιν καὶ σημεῖον τῆς ἐλεύσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ πλήρει βασιλείᾳ τῆς δυνάμεως καὶ δόξης. Ὡς δὲ ὁ ἀτομικὸς θάνατος δὲν ἔπρεπε νὰ ἐκφοβίσῃ τὸν μαθητὴν τοῦ Ἰησοῦ, θεωροῦντα αὐτὸν ὡς τελευταίαν μεταμόρφωσιν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ καὶ συνένωσιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὁριστικοῦ βίου τοῦ Θεοῦ, οὕτως ὁ γενικὸς θάνατος ἢ τὸ τέλος τοῦ κόσμου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπλήξῃ αὐτόν, ὡς ἀποτελῶν παγκόσμιον μεταμόρφωσιν καὶ προπαρασκευὴν τῆς αἰωνίου βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Πρὸ τῶν ἀνατροπῶν τούτων ἡ πολιτεία τοῦ χριστιανοῦ εἶναι ἡ αὐτή. Ἐν ταύτῃ καθορᾷ τὴν προϊοῦσαν ἀνάπτυξιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ διέρχεται διὰ μέσου τῶν ἐρειπίων, ὑψῶν τὴν κεφαλὴν καὶ θηρεύων πάντοτε τελειοτέραν πραγμάτωσιν καὶ ὑπερτέραν ἐκδήλωσιν τοῦ βίου καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Σαφέστερον δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας ἐκφραζόμενος ἔλεγεν: «Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν» (Λουκ. ΚΑ′, 28). Ἀλλὰ καὶ περαιτέρω ἐμμένων ἐν τῷ καθήκοντι τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ μετ' ἐλπίδος ἀγρυπνεῖν, ἀφηγήσατο τὴν παραβολὴν τῆς συκῆς (Ματθ. ΚΔ′ 32 κ. ἑ. Μαρκ. ΙΓ′, 28 κ. ἑ., Λουκ. ΚΑ′, 29 κ. ἑ)· ὃν τρόπον αὕτη, προβάλλουσα φύλλα, δείκνυσιν ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος, οὕτω καὶ ὅταν φανῶσι τὰ ἀνωτέρω σημεῖα, ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ». Διατηρῶν ὅμως τὴν ἀοριστίαν τῆς στιγμῆς ἐκείνης: «Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἔλεγε, καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰμὴ ὁ πατήρ μου μόνος . . . Γρηγορεῖτε οὖν ὅτι οὐκ οἴδατε ποίαν ὥραν ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται κτλ.» (Ὁρα αὐτόθι). Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ δύναμις, μεθ' ἧς ὁ Ἰησοῦς ἐνετύπου ἐν τῇ σοβαρᾷ ταύτῃ στιγμῇ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ τὴν προσδοκίαν τῆς μελλούσης αὐτοῦ παρουσίας. Ἡ γῆ εἶναι ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες καὶ οἱ δι' αὐτῆς διερχόμενοι εἰσὶν οἱ θεράποντες αὐτοῦ. Οἱ συνετοί, οἱ πιστοὶ γινώσκουσιν ὅτι τὸ πρόσωπον, ὅπερ θὰ διαδραματίσωσιν, εἶναι νὰ θρέψωσι τοὺς ἄλλους. Καὶ οἱ μὲν παρέχουσι τὸν ὑλικόν, οἱ δὲ τὸν πνευματικὸν ἄρτον: «Μακάριος, λέγει, ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν

λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. κτλ.» (Ματθ. ΚΔ', 46). Περαιτέρω δὲ ἔτι εἰς ἐγρήγορσιν παροτρύνων, παρέβαλλε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν πρὸς 10 παρθένους, αἵτινες μεταβαίνουσιν εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου καὶ ὧν αἱ μὲν πέντε εἶχον λάβει μεθ' ἑαυτῶν τὰς λαμπάδας αὐτῶν καὶ τὸ ἀπαιτούμενον ἔλαιον, αἱ δὲ ἄλλαι, παραλαβοῦσαι μόνον λαμπάδας καὶ ἐλαίου δεηθεῖσαι κατὰ τὴν τοῦ νυμφίου προσέγγισιν ἀπῆλθον πρὸς ἀγοράν, ἀλλ', ὑστερήσασαι, ὑπέστρεψαν καὶ εὗρον κεκλεισμένην τὴν πύλην τοῦ νυμφῶνος (Ματθ. ΚΕ', 1 κ. ἑ.). Ἡ παραβολὴ αὕτη, εἰλημμένη ἐκ τῶν συνηθειῶν τῶν Ἰουδαίων, ἔχει τι τὸ φοβερὸν ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτῆς. Ὁ νυμφίος εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστός. Ἡ τελευταία ὥρα τῆς γαμηλίου τελετῆς εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν τελεσθήσεται ἡ αἰωνία συνένωσις αὐτοῦ μετὰ τῆς νύμφης Ἐκκλησίας, ἡ κοινωνία τῶν λογικῶν καὶ ἐλευθέρων ὄντων, συνενουμένων πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐν Θεῷ. Ἵνα γείνῃ τις δεκτὸς ἐν τῷ νυμφῶνι, δέον νὰ ἔχῃ καὶ λυχνίαν ἀνημμένην, μετὰ τοῦ ἀγγείου τοῦ ἐλαίου, ὅπερ διατηρεῖ τὴν φλόγα, τὴν ἄσβεστον τέλος λυχνίαν. Ὁ Κύριος σημαίνει διὰ τοῦ συμβόλου τούτου τὰς ἀρετάς, αἵτινές εἰσιν αἱ λάμψεις τῆς ψυχῆς καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ πίστις εἶναι ὡς λυχνία ἄνευ ἐλαίου. Ὑπάρχει ὡρισμένη στιγμὴ πρὸς ὑποδοχὴν ἐν τῷ συμποσίῳ, ἧς παρελθούσης, ὁ σύζυγος ἀποκρίνεται τοῖς κρούουσιν: «Οὐκ οἶδα ὑμᾶς». Ἡ στιγμὴ αὕτη εἶναι ὁ ἐπίγειος βίος. Οἱ μὴ ἐφοδιασθέντες διὰ τῶν μυστηριωδῶν ἐφοδίων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς ἀποκρουσθήσονται. Ἰδοὺ τὸ φοβερόν.

Τὴν προτεραίαν τοῦ θανάτου καθήμενος πρὸ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαθητῶν ὁ Ἰησοῦς ἐπειρᾶτο νὰ διαφωτίσῃ καὶ ἐνισχύσῃ αὐτοὺς διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου καὶ διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς διδασκαλίας τῶν καθηκόντων αὐτῶν. Ὡμίλησεν αὐτοῖς περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον, ἤτοι περὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι. Ἡ ἀγγελία τῆς ὁριστικῆς ταύτης καὶ ἐπισήμου κρίσεως εἶναι ἀποκάλυψις πρὸς πάντας τοὺς πιστούς. Καθ' ἣν στιγμὴν μέλλει ν' ἀχθῇ πρὸ τοῦ κριτηρίου ὁ Ἰησοῦς ἀποβαίνει ὁ μέγιστος κριτής. «Ὅταν δ' ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθήσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων. . . . Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου... Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον» κτλ. (Ματθ. ΚΕ' 31, κ. ἑ.). Ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ, τὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὁ ὑπέρτατος νόμος τῆς ἀνθρωπότητος, πᾶν τὸ ἀπόρρητον τοῦ αἰωνίου προορισμοῦ εὑρηται ἐν τῇ σελίδι ταύτῃ τοῦ εὐαγγελιστοῦ. Ὁ Ἰησοῦς λέγει· Ἐγώ εἰμι οἱ πτωχοί, οἱ πεινῶντες, οἱ γυμνοί, οἱ ἐν φυλακῇ, οἱ ἀσθενεῖς, οἱ ταπεινοί. Οὐδέποτε ἐξεδηλώθη τοιουτοτρόπως ἡ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἀγάπη. Συνέπεια δὲ τούτου εἶναι ὅτι οἱ ἀγαπῶντες τὸν Ἰησοῦν ὀφείλουσι προσέτι ν' ἀγαπῶσι τοὺς ἀνωτέρω πάσχοντας. Αὕτη εἶναι ἡ τιμή, ἀνθ' ἧς καθίστανται ἄξιοι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Οἱ στερούμενοι εὐσπλαγχνίας εἰσὶν οἱ κατηραμένοι, ὁ δὲ κριτής, ὅστις ἀναμένει αὐτούς, ἔσται ἐπίσης ἀμείλικτος.

5. Τελικὴ ἀποτυχία τοῦ Ἰησοῦ. Αἴτια αὐτῆς.—Ἡ μεγίστη τῶν θλίψεων ἀνδρός τινος, κληθέντος δημόσιον νὰ διαδραματίσῃ πρόσωπον, δὲν εἶναι τὸ ν' ἀποθάνῃ, ἀλλὰ τὸ νὰ βλέπῃ τὴν ἀλήθειαν, ἣν κηρύττει, παραγνωριζομένην καὶ τὴν σωτηρίαν, ἣν προτείνει, ἀποκρουομένην· ἡ θλῖψις αὕτη εἶναι τοσούτῳ εὐγενεστέρα, ὅσον τυγχάνει ἀφιλοκερδής. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τῇ ἑσπέρᾳ τῆς τρίτης 12 Νισάν, κρυπτόμενος ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, ὅτε ἔστη ἐν μέσῳ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν ἀπέναντι τῶν Ἱεροσολύμων, προφητεύων τοῖς μαθηταῖς τὴν προσεχῆ καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ, ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει τὴν ἐν τέλει ἀποτυχίαν τῆς ἀποστολικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας. Ἀκαταπόνητος ζῆλος, διδασκαλία, ἐπανειλημμέναι ἐπικλήσεις, ἄπειρα θαύματα, εὐγλωττία, ἁγιότης, ἐπίσημοι διακηρύξεις, ἀπειλητικαὶ προειδοποιήσεις, τὰ πάντα εἰς μάτην ἀπέβησαν. Μετὰ διετῆ δραστηριότητα ἐνέργειαν εἶδε καθ' ἡμέραν αὐξουσαν τὴν ἀντίδρασιν, τὴν τύφλωσιν, τὴν βίαν καὶ τὸ μῖσος· ἀνθρωπίνως

ἀπέτυχε. Μόνη ἡ τάξις τοῦ λαοῦ διετέλει αὐτῷ συμπαθής· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐταλαντεύετο. Ὁ μόνος τοῦ Ἰησοῦ θρίαμβος κατὰ τὴν διετῆ ταύτην ἐνέργειαν ὑπῆρξεν ἡ εἴς τινας ἁπλᾶς, τὰς μᾶλλον ἐνόχους ἐνίοτε, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰλικρινεστέρας ψυχὰς ἔμπνευσις τῆς πίστεως. Ἰδοὺ ὁλόκληρος αὐτοῦ ἡ κατάστασις. Ἀλλ' ἐὰν αἱ νῖκαι τοῦ Ἰησοῦ θεωρηθῶσιν ὡς ὅλως ἀνόμοιοι πρὸς τὰς ἡμετέρας καὶ αἱ ἥτται ὅμως αὐτοῦ εἰσὶ πάντῃ διάφοροι τῶν παρ' ἀνθρώποις τοιούτων. Πᾶσαι αἱ ἀποτυχίαι, αἵτινες ἀφορμὴν αὐτῶν ἔχουσι τὰς ἀπατηλὰς ἰδέας ἢ τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων, ἀποτελοῦσι τιμωρίαν διὰ τὸν ἡττηθέντα. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως οὐδέποτε ἐπίστευσεν ὅτι θὰ ἐθριάμβευεν ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων· μυριάκις προεῖπεν εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητὰς ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις οἱ ἀρχηγοὶ θὰ ἠνάγκαζον αὐτὸν πολλὰ νὰ πάθῃ καὶ ὅτι θὰ παρεδίδετο εἰς αὐτούς. Ἡ ἀποτυχία αὐτοῦ δὲν ὀφείλεται εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐπιμονὴν ἐκείνων, παρ' οἷς ἀνέπτυξε τὰ διδάγματα αὐτοῦ. Τὸ ἔργον ὅπερ ἵδρυσεν, ἦτο πολὺ ἀνώτερον αὐτῶν· ἀλλ' ἡ ἧττα αὐτοῦ εἶναι θριαμβευτική, διότι ὑπῆρξεν ἡ τιμωρία τοῦ ἀπίστου ἔθνους, ὅπερ ἐνόμισεν ὅτι θὰ κατενίκα αὐτόν, καὶ ἡ ἐκ Προνοίας ἀφορμὴ πασῶν τῶν ταλαιπωριῶν, ὧν τὸν χείμαρρον τὸ ἔθνος τοῦτο εἶδε, βλέπει καὶ θὰ ἴδῃ διερχόμενον ὑπεράνω αὐτοῦ. Ἡ ἀπιστία τῶν Ἰουδαίων πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ τελικὴ ἀποτυχία τῆς ἀποστολικῆς ἐνεργείας αὐτοῦ εἶναι ἓν τῶν μεγάλων γεγονότων τοῦ ἰδίου αὐτοῦ βίου, τῆς ἱστορίας τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ ὕψος τοῦ ἔργου, ἡ καταπτωσις τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ διέδιδεν αὐτό, ἡ ἀπόλυτος ἀπόκρουσις τῶν μέσων ἐπιτυχίας, ἅτινα ἀπαιτεῖ ἡ ἀνθρωπίνη πολιτική, καὶ ὑπεράνω πάντων αἱ προθέσεις ἢ βουλαὶ τοῦ Θεοῦ, ἀπολύτου κυρίου τῶν γεγονότων, ἰδοὺ πᾶσαι αἱ πολλαπλαῖ αἰτίαι, αἵτινες διαχέουσι φῶς τι ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου μυστηρίου.

Ἐν Ἰουδαίᾳ καὶ ἐν Γαλιλαίᾳ, ἐν Σαμαρίᾳ καὶ ἐν Περαίᾳ ἡ ἀποστολικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἰησοῦ, καθ' ὁποιονδήποτε τρόπον καὶ ἂν ἐτελεῖτο, δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπὸν ἢ ν' ἀποκαλύψῃ τὸ ἔργον καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, νὰ κηρύξῃ τί ἦρχετο νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ νὰ καταδείξῃ ὁποῖός τις ἦτο. Αἱ δύο ἀποκαλύψεις συνδέονται πρὸς ἀλλήλας, διότι μεταξὺ ἔργου καὶ ἐργάτου ἡ σχέσις εἶναι ἀπόλυτος καὶ ἡ ἁρμονία σταθερά. Ἀείποτε δὲ ἐφαρμοζόμεναι ἐπὶ τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀναπτύσσονται μετὰ τῆς τρικυμίας, ἣν περ προκαλοῦσιν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὡρίμαζε βαθμηδὸν δὲν ἦτο ἡ ἐπιστήμη ἢ ἡ συνείδησις τοῦ Ἰησοῦ, ὡς ἱστορικοί τινες ἐπίστευσαν, ἀλλὰ τὰ μαρτύρια τελείας ἐπιστήμης καὶ συνειδήσεως, ἅτινα προήγοντο ἀναπτυσσόμενα. Τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ συνίστατο ὡς γνωστὸν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἵδρυσιν τοῦ βασιλείου τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ βασίλειον τοῦτο συνίστατο οὐσιωδῶς εἰς τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τῷ βίῳ τοῦ Θεοῦ, τῇ αἰωνίῳ ζωῇ, ὡς ὁ Ἰησοῦς αὐτὸς τοῦτο ἐκάλει. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπῃτεῖτο καὶ θεία ἀρωγή, τὸ ἔργον δὲ τοῦ Μεσσίου ἦτο ἡ πραγμάτωσις τῆς ὑποβοηθήσεως ταύτης διὰ τῆς εἰς τοὺς ἀνθρώπους μεταδόσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ. Ἀφ' ἑτέρου ἔδει καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος νὰ συγκατατεθῇ εἰς τοῦτο καὶ νὰ παρασκευασθῇ εἰς αὐτό. Πρὸς τοῦτο δύο τινὰ ἀπῃτοῦντο, ἡ μετάνοια καὶ ἡ πίστις. Ἤδη διερωτᾶται ὁποῖον ἦτο τὸ σχέδιον τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν παρ' ἀνθρώποις σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐν αὐτῷ οὐδὲν ὑπῆρχε τὸ πολιτικὸν ἢ ἐπίγειον, τὸ ἀτελὲς ἢ παροδικόν, τὸ ἰδιάζον ἢ περιωρισμένον· τὸ πᾶν ἦτο ἁπλοῦν, παγκόσμιον, ζῶν, μεγαλεπήβολον. Τὸ ἔργον αὐτοῦ ἦτο θεῖον ὡς πρὸς τ' ἀποτελέσματα μέν, διότι ἀπέβλεπεν εἰς τὴν μέχρι τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀνύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς πρὸς τὰ μέσα δέ, διότι ἡ μόνη δύναμις, ἥτις ἠδύνατο νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ἀπείρου, εἶναι τὸ ζῶν Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὡς πρὸς τὸν ἐργάτην δ' αὐτοῦ, διότι ἂν μὴ ἠμοίρει τοῦ πλήρους Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, δὲν ἠδύνατο βεβαίως καὶ νὰ μεταδώσῃ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον, εἰς ὃ τὸ ἔργον ἀπέβλεπε, διότι ἐθεώρει τὸν ἄνθρωπον ὡς ὂν λογικὸν καὶ ἐλεύθερον, δυνάμενον νὰ μετάσχῃ τῆς αἰωνιότητος καὶ τοῦ ἀπείρου καὶ προωρισμένον νὰ τύχῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Τοιαύτη λοιπὸν πρόθεσις ἢ βουλὴ εἶναι ἀνωτέρα πάσης δεδημιουργημένης διανοίας, ὁ δ' ἐλθὼν εἰς πραγμάτωσιν αὐτῆς, ὁ προκηρύξας αὐτήν, προπαρασκευάσας καὶ ἐπιδιώξας αὐτὴν δὲν ἠδύνατο νὰ ᾖναι εἰ μὴ Θεός. Πράγματι ἐπειδὴ ἐκά-

λει τοὺς ἀνθρώπους εἰς θεῖον ἔργον, ἐκηρύσσετο καὶ ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ πάντα τὸν ζῆλον αὐτοῦ ἐχρησιμοποίησε καὶ πᾶσαν τὴν ἀποστολικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν ἐδαπάνησεν εἰς τὸ κηρύξαι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τὴν θείαν αὐτοῦ υἱότητα, κοινὴν ἔχουσαν τὴν φύσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἴσην τὴν σοφίαν, τὴν αὐτὴν δύναμιν, τὴν αὐτὴν ζωήν. Ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ Θεοῦ ἐνεφανίσθη ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐν ᾗ ἐσαρκώθη καὶ ἕνεκα τῆς ἐνσαρκώσεως ταύτης ἐλέγετο υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη φύσις οὐδὲν μετέβαλλε τῆς θείας υἱότητος καὶ αὕτη πάλιν κατ' οὐδὲν παρέβλαπτε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Αἱ οὐσίαι συνενοῦνται, ἀλλὰ δὲν συγχέονται. Ἡ θεία υἱότης τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἡ μόνη ἑρμηνεία τοῦ βίου, τῆς διδασκαλίας, τῶν πράξεων καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ταύτης ὑπαρχούσης, τὰ πάντα φαίνονται ἀληθῆ, σοφά, τέλεια, ἐλλειπούσης δὲ αὐτῆς, τὰ πάντα προκαλοῦσιν ἔκπληξιν καὶ ἀντίδρασιν καὶ λαμβάνουσι χαρακτῆρα βλασφημίας. Οἱ Ἰουδαῖοι,—παράδοξον εἰπεῖν,—δίκαιον εἶχον καταδικάσαντες καὶ σταυρώσαντες αὐτόν. Οὐδεὶς ἄνθρωπος δικαιοῦται νὰ εἴπῃ ὅ,τι εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, νὰ ἐνεργήσῃ, ὡς ἐκεῖνος ἐνήργησε, ν' ἀπαιτήσῃ ὅ,τι ἐκεῖνος ἀπῄτησε, νὰ ὑποσχεθῇ ὅ,τι ἐκεῖνος ὑπεσχέθη. Μόνος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἴσος τῷ Θεῷ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς ἠδύνατο νὰ ἐκδώσῃ ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι ἠθικὸν νόμον, μόνος ἐκεῖνος ἠδύνατο νὰ διατάσσῃ τὴν φύσιν, ὡς Κύριος, χωρὶς νὰ ἐπικαλῆται τὸν Θεόν, διότι ὁ Θεὸς ἦν, ἔζη καὶ ὡμίλει ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ. Αὐτὸς μόνος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πράττῃ τὰ θαύματα, διότι ἦτο καθ' ὅλα Θεός· ὑποτίθεται βεβαίως ὅτι τοιαύτη πρόθεσις καὶ τοιοῦτος Κύριος θὰ ἐτύγχανεν αὐθορμήτου καὶ ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς παρὰ τῷ λαῷ, ὅστις ἔτυχε τῆς δόξης νὰ ἴδῃ ἀμφότερα ταῦτα· ἄλλως καὶ αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ ἀνταπεκρίνετο εἰς ὅ,τι ζωηρότερον, ὅ,τι ὑψηλότερον καὶ ἁγνότερον ὑπῆρχεν ἐν τῷ θρησκευτικῷ πνεύματι καὶ τῷ προορισμῷ τοῦ Ἰσραήλ. Τὸ μέγα προνόμιον τοῦ Ἰσραήλ, ὁ νόμος, τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον παρεγνώρισαν ὅμως οἱ διδάσκαλοι, ἕνα μόνον εἶχε σκοπόν, τὴν δικαιοσύνην τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸς ταύτην λοιπὸν τὴν τῆς δικαιοσύνης ἐκπλήρωσιν ὁ Ἰησοῦς ἐκόμιζεν οὐχὶ γραπτὸν κώδηκα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ζῶν Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τὴν μόνην δηλονότι δύναμιν, ἥτις ἠδύνατο ν' ἀναγεννήσῃ καὶ καθαγιάσῃ τὸν ἄνθρωπον. Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῷ μέσῳ τῶν τῆς γῆς λαῶν ἦτο νὰ κηρύξῃ τοῖς πᾶσι τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ μήπως τὸ ἔργον τοῦ Μεσσίου, διανοίγοντος τὴν εἴσοδον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν ἦτο ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ἐκ Προνοίας καθορισθέντος τούτου σκοποῦ; Παράδοξον πῶς αἱ ἁπλαῖ αὗται ἀλήθειαι, αἱ τοσοῦτον πασιφανεῖς, δὲν συνεκίνησαν τὰ πνεύματα, δὲν ὑπεδούλωσαν τὸ φρόνημα καὶ δὲν ἐξεθάμβησαν τοὺς διδασκάλους τούτους καὶ ἱερεῖς.

Τὸ γεγονὸς ὅμως τοῦτο προεῖδον καὶ ἀπὸ αἰώνων ὅλων οἱ προφῆται διεσάλπισαν· εἰς αὐτῶν μάλιστα μακρόθεν ἤκουσε τὰς ἀνθρωποκτόνους συσκέψεις τῶν Ἰουδαίων· κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν προφητειῶν τούτων νομίζει τις ὅτι παρίσταται πρὸ αὐτῶν ἔτι τῶν ραδιουργιῶν καὶ μηχανορραφιῶν τοῦ Σαγχεδρὶν ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ· «Καταδυναστεύσωμεν πένητα δίκαιον, μὴ φεισώμεθα χήρας, μηδὲ πρεσβύτου ἐντραπῶμεν πολιὰς πολυχρονίους· ἔστω δὲ ἡμῶν ἡ ἰσχὺς νόμος τῆς δικαιοσύνης, τὸ γὰρ ἀσθενὲς ἄχρηστον ἐλέγχεται. Ἐνεδρεύσωμεν δὲ τὸν δίκαιον, ὅτι ἡμῖν ἐστι καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν καὶ ὀνειδίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα νόμου καὶ ἐπιφημίζει ἡμῖν ἁμαρτήματα παιδείας ἡμῶν· ἐπαγγέλλεται γνῶσιν ἔχειν Θεοῦ καὶ παῖδα κυρίου ἑαυτὸν ὀνομάζει. ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν ἡμῶν· βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ καὶ ἐξηλλαγμέναι αἱ τρίβοι αὐτοῦ· εἰς κίβδηλον ἐλογίσθημεν αὐτῷ καὶ ἀπέχεται τῶν ὁδῶν ἡμῶν ὡς ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν μακαρίζει ἔσχατα δικαίων καὶ ἀλαζωνεύεται πατέρα Θεόν. Ἴδωμεν εἰ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀληθεῖς καὶ πειράσωμεν τὰ ἐν ἐκβάσει αὐτοῦ. Εἰ γάρ ἐστιν ὁ δίκαιος υἱὸς Θεοῦ ἀντιλήψεται αὐτοῦ καὶ ῥύσεται αὐτὸν ἐκ χειρὸς ἀνθεστηκότων· ὕβρει καὶ βασάνῳ ἐτάσωμεν αὐτόν, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ δοκιμάσωμεν τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ· θανάτῳ ἀσχήμονι καταδικάσωμεν αὐτόν». (Σοφ. Σολομ. Β΄ 10—20).

Ὁ Ἡσαΐας, μακρόθεν τὸ γεγονὸς καθορῶν, ἔλεγε περὶ τοῦ Ἰησοῦ μετὰ θλίψεως: «Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; ἀνηγ-

γείλαμεν ὡς παιδίον ἐναντίον αὐτοῦ, ὡς ρίζα ἐν γῇ διψώσῃ· οὐκ ἔστιν εἶδος αὐτῷ οὐδὲ δόξα. Καὶ εἴδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐκλεῖπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν, ὅτι ἀπέστραπται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἠτιμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη (Ἡσαΐας ΝΓ′, 1-3). Αὐτὸς δ' οὗτος ὁ Ἡσαΐας, διαζωγραφῶν τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τοῦ ἔθνους, ἔλεγεν: «Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. Ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαός με οὐ συνῆκεν. Οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλόν, λαὸς πλήρης ἁμαρτιῶν, σπέρμα πονηρόν, υἱοὶ ἄνομοι· ἐγκατελίπατε τὸν κύριον καὶ παρωργίσατε τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ» (Ἡσαΐου Α′, 2-4). Αἱ προφητεῖαι ἐπολλαπλασίασαν τὰς γραφικὰς ἀπεικονίσεις τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τοῦ λαοῦ αὐτῶν. Ἰδοὺ τί ὁ Ἱερεμίας ἔγραφε: «Ἀκούσατε δὴ ταῦτα λαὸς μωρὸς καὶ ἀκάρδιος, ὀφθαλμοὶ αὐτοῖς καὶ οὐ βλέπουσιν, ὦτα αὐτοῖς καὶ οὐκ ἀκούουσι. Μὴ ἐμὲ οὐ φοβηθήσεσθε, λέγει κύριος, ἢ ἀπὸ προσώπου μου οὐκ εὐλαβηθήσεσθε; τὸν τάξαντα ἄμμον ὅριον τῇ θαλάσσῃ, πρόσταγμα αἰώνιον καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό, καὶ ταραχθήσεται καὶ οὐ δυνήσεται καὶ ἠχήσουσι τὰ κύματα αὐτῆς καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό. Τῷ δὲ λαῷ τούτῳ ἐγενήθη καρδία ἀνήκοος καὶ ἀπειθὴς καὶ ἐξέκλιναν καὶ ἀπῆλθοσαν. Καὶ οὐκ εἶπον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, φοβηθῶμεν δὴ κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν κτλ.» (Ἱερεμ. Ε′, 21 κ. ἑ.). Καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ, μορφὴ τοῦ μέλλοντος Μεσσίου, ἤκουσε τοῦ Κυρίου λέγοντος αὐτῷ: «Υἱὲ ἀνθρώπου, ἐν μέσῳ τῶν ἀδικιῶν αὐτῶν σὺ κατοικεῖς, οἳ ἔχουσιν ὀφθαλμοὺς τοῦ βλέπειν καὶ οὐ βλέπουσι καὶ ὦτα ἔχουσι τοῦ ἀκούειν καὶ οὐκ ἀκούουσι, διότι οἶκος παραπικραίνων ἐστίν». (Ἰεζεκ. ΙΒ′ 2). Ὁ Ἡσαΐας ἀπεκάλυψεν ὁλοτελῶς τὸ μυστήριον τῆς τυφλώσεως ταύτης λέγων: «Καὶ ἤκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου λέγοντος: Τίνα ἀποστείλω καὶ τίς πορεύσεται πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον; καὶ εἶπα· Ἰδού, ἐγώ εἰμι· ἀπόστειλόν με. Καὶ εἶπε· Πορεύθητι· καὶ εἶπον τῷ λαῷ τούτῳ· Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου καὶ τοῖς ὠσὶν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι καὶ ἰάσομαι αὐτούς» (Ἡσαΐας, ΣΤ′ 8—10). Καὶ μετὰ τρομερᾶς ἐνεργητικότητος, περὶ τοῦ αὐτοῦ φαινομένου λόγον ποιούμενος, προσετίθει: «Ἐκλύθητε καὶ ἔκστητε καὶ κραιπαλήσατε οὐκ ἀπὸ σίκερα οὐδὲ ἀπὸ οἴνου, ὅτι πεπότικεν ὑμᾶς κύριος πνεύματι κατανύξεως καὶ καμμύσει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν καὶ τῶν προφητῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν, οἱ ὁρῶντες τὰ κρυπτά. Καὶ ἔσται ὑμῖν τὰ ῥήματα πάντα ταῦτα ὡς οἱ λόγοι τοῦ βιβλίου τοῦ ἐσφραγισμένου τούτου, ὃ ἐὰν δῶσιν αὐτὸ ἀνθρώπῳ ἐπισταμένῳ γράμματα, λέγοντες: Ἀνάγνωθι ταῦτα, καὶ ἐρεῖ, οὐ δύναμαι ἀναγνῶναι, ἐσφράγισται γάρ. Καὶ δοθήσεται τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς χεῖρας ἀνθρώπου μὴ ἐπισταμένου γράμματα καὶ ἐρεῖ αὐτῷ· Ἀνάγνωθι τοῦτο· καὶ ἐρεῖ· Οὐκ ἐπίσταμαι γράμματα. Καὶ εἶπε Κύριος· Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντες ἐντάλματα ἀνθρώπων καὶ διδασκαλίας. Διὰ τοῦτο ἰδοὺ προσθήσω τοῦ μεταθεῖναι τὸν λαὸν τοῦτον· καὶ μεταθήσω αὐτούς, καὶ ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν κρύψω» (Ἡσαΐου ΚΘ′ 9—14).

Αἱ φοβεραὶ αὗται προφητεῖαι δὲν ἦγγελλον μόνον τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀπιστίαν, ἀλλὰ καὶ ἡρμήνευον αὐτήν. Ὁ λαὸς οὗτος ἦν παρηκμακώς, ἐκπεφυλισμένος, νοσῶν, διεφθαρμένος, διεστραμμένος· ἐντεῦθεν ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀπόκρουσις τῶν τοῦ Ἰησοῦ διδαγμάτων. Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις, ἐνῷ μία τοῦ πνεύματος πνοὴ ἤρκει ν' ἀναζωογονήσῃ τοὺς τεθνεώτας τούτους, διὰ τί ὁ Θεὸς δὲν διεφώτισε τοὺς τυφλοὺς τούτους, δὲν διήνοιξε τὰς ἀκοὰς τῶν κωφῶν τούτων, δὲν διέρρηξε τὰς σκληρὰς αὐτῶν καρδίας καὶ δὲν ἐπάταξε τὰς ὑπερηφάνους αὐτῶν ὀφρῦς; Ἡ πρόνοια ἐπὶ τῇ βάσει νόμων, διαφευγόντων τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν, ὁδηγεῖ τὰ ἐλεύθερα ὄντα, ἄτομά τε καὶ λαούς. Δὲν βιάζει αὐτὰ οὐδὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὰ εἰς τὸν ἴδιον αὐτῶν προορισμόν· σέβεται τὴν αὐτονομίαν αὐτῶν μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀποπλανήσεων καὶ τῶν κακιῶν, συγ-

κρατεῖ ἢ ἐγκαταλείπει αὐτά, χωρὶς νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐννοήσωμεν τὸ αἴτιον τῆς συγκρατήσεως ἢ ἐγκαταλείψεως ταύτης. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι βραδὺς καὶ ἀνθίσταται εἰς τὴν πρόοδον, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικήν· τὰ ἔθνη εἶναι βραδύτερα τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ ἀνθρωπότης ὀκνηροτέρα τῶν ἐθνῶν· ὅσῳ δὲ τὸ αἰτούμενον ἔργον εἶναι ἱερώτερον, τόσῳ ἡ ἀντίδρασις εἶναι προθυμοτέρα. Ὁ Ἰσραὴλ μετὰ τῆς εἰς ἕνα Θεὸν πίστεως ἐν μέσῳ τοῦ παγκοσμίου ἐθνισμοῦ καὶ τῆς εἰδωλολατρείας τῶν λαῶν, τηρῶν δὲ καὶ τὸν ἁγνὸν αὐτοῦ νόμον ἐν μέσῳ τῶν τὴν γῆν μαστιζόντων κακιῶν, εἶχεν ἐκπληρώσει ἤδη ἐν τῶν ἁγιωτέρων προσώπων· ὑπελείπετο αὐτῷ νὰ παρουσιάσῃ ἐπὶ τῆς γῆς τὸν παγκόσμιον σωτῆρα καὶ νὰ ἐγκαινίσῃ μετ' αὐτοῦ τὴν ἀληθῆ βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Κἂν ὁ' ἔτι ἀπώλυε τὴν ἐθνικότητα αὐτοῦ, τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ ἐσεμνύνετο, διεχέετο ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, οὐδὲν εἶχε πάλιν, ἐφ' ᾧ νὰ λυπηθῇ. Ὁ Χριστὸς ἦρκει εἰς δόξαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ προσχώρησις ἀνθρώπου ἢ λαοῦ εἰς τὴν ἠθικὴν ἢ θρησκευτικὴν ἀλήθειαν δὲν ἐξηγεῖται μόνον ὑπὸ τῆς ἐνυπολανθανούσης μαρτυρίας τῆς ἀληθείας, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἢ τοῦ ὕψους αὐτῆς, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν συνειδήσεων· ἐκ τῆς μελέτης δὲ τῆς ἱστορίας τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους ἀδύνατον νὰ παραγνωρισθῇ ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ἰησοῦς, ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου προφητευόμενος, ἐνεφανίσθη δημοσίᾳ, ἡ κατάπτωσις ἦτο βιαία ὑπὸ τὴν πολιτικήν, θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἔποψιν. Ἐντεῦθεν ἡ ἀπιστία τῶν Ἰουδαίων, ἐντεῦθεν ἡ μυσαρὰ ἀντίδρασις τῆς ἐξουσίας ἀπέναντι τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδὲν προδίδει τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν κατάστασιν τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' ὁ ἄκαμπτος αὐτοῦ μονοθεϊσμός, ἡ λαμπρότης τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας, ἡ φανατικὴ ἀφοσίωσις εἰς τὸν νόμον καὶ τὰ ἐκ παραδόσεως ἔθιμα ἀπετέλουν μόνον προσωπίδα. Αἱ καταπτώσεις εἶναι συνήθως ὡς αἱ ἀσθένειαι, αἱ συγκαταλυπτόμεναι κάτωθεν ἑλκυστικοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἔθνη καὶ κράτη καταπίπτουσι συνήθως, καθ' ἣν στιγμὴν φαίνονται διατελοῦντα ἐν τῇ ἀκμῇ. Ὁ ἐθνισμὸς οὐδέποτε ὑπῆρξε μεγαλοπρεπέστερος, ὅσον κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς πτώσεως αὐτοῦ. Πάντες οἱ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος μεγάλοι κατακλυσμοὶ καταλαμβάνουσιν αὐτὴν ἐν πυρετώδει δραστηριότητι, ἥτις ἐκλαμβάνεται ὡς ὑπερεχχείλισις ζωῆς. Τοιοῦτό τι συνέβαινε καὶ παρὰ τῷ ἰουδαϊκῷ λαῷ. Ὁ ἐξόχως θρησκευτικὸς καὶ ἱεροκρατικὸς οὗτος λαὸς καταδείκνυσιν ἐν τῇ παρακμῇ αὐτοῦ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά. Πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς θρησκείας αὐτοῦ εἶχον μολυνθῇ, ἡ ἐξουσία δηλ. ἡ ἐπιστήμη, ἡ συνείδησις, ὁ νόμος καὶ ἡ ἠθικότης. Τὸ ἱερατεῖον διεφθάρη καὶ ἔτρεμε πρὸ τῆς ἐθνικῆς ἀρχῆς, ἧς δημιούργημα ἐγένετο. Αἱ ἀνώτεραι θέσεις, ἡ προεδρεία δηλ. καὶ τὸ τοῦ ἀντιπροέδρου ἀξίωμα ἐν τῷ ἀνωτάτῳ συμβουλίῳ κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν Σαδδουκαίων, τῶν σκεπτικῶν τούτων, οἵτινες οὔτε εἰς τὴν ἀνάστασιν ἐπίστευον, οὔτε εἰς τὴν ἀθανασίαν, οὔτε εἰς τὰ πνεύματα, οὔτε εἰς τὴν πρόνοιαν. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐπιστήμην τῆς φαρισαϊκῆς μερίδος, οὐδὲν μέγα πρόβλημα ἀνησύχει τοὺς διδασκάλους τούτους. Ἐνῷ ὤφειλον νὰ κατανοήσωσι τὴν φύσιν τοῦ μεγάλου ἀπεσταλμένου καὶ τοῦ θείου αὐτοῦ προσώπου, οἵ τε τοῦ ἀλεξανδρινοῦ ἑλληνισμοῦ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ τῆς Παλαιστίνης διδάσκαλοι παρεγνώρισαν μᾶλλον καὶ παρημέλησαν τὸ σημεῖον τοῦτο. Οἱ τελευταῖοι μάλιστα, καί περ ἐν χερσὶν ἔχοντες τὸ βιβλίον τῶν προφητῶν καὶ δυνάμενοι ν' ἀνακαλύψωσι τὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς αὐτῶν, τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου, τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐθνικότητος αὐτῶν, τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἐλπίδων καὶ τοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ συνασπισμοῦ αὐτῶν, οὔτε ἠθέλησαν, οὔτε ἐγίνωσκον ν' ἀναγνώσωσιν αὐτό, ἀλλὰ διέστρεφον τὴν ἔννοιαν κατὰ βούλησιν καὶ ἀπερροφῶντο ὑπὸ ἀνωφελῶν ζητημάτων. Ὑπὸ τοιούτους ἱερεῖς καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τοιούτων διδασκάλων εὑρισκόμεναι αἰσθενευρισμέναι συνειδήσεις ἀπολλῦσι τὴν αἴσθησιν τοῦ καθήκοντος καὶ γινώσκουσι μόνον τὴν ἐξωτερικὴν νομιμότητα. Ἐτήρουν τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδείξεις, τὴν προσευχήν, νηστείαν, θυσίας κλπ. καὶ εἰς οὐδὲν ἐλογίζοντο τὴν πρὸς τὸν πλησίον εὐσπλαγχνίαν, τὴν ταπεινότητα, δικαιοσύνην, εὐθύτητα κλπ. Ἡ μοιχεία εἶχε καταστῇ γενικὸν κακόν· ὁ εὐλαβὴς Φαρισαῖος οὐδαμῶς ἐδίσταζε ν' ἀποκηρύξῃ τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμήν. Ὁ ἐπίσημος λίβελλος τῆς ἀποπομπῆς κα-

θηγίαζε τὰ πάντα. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐκάλει τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ γενεὰν μοιχαλίδα καὶ ἁμαρτωλόν, ἡ πρώτη ἔκφρασις δύναται νὰ ἐκληφθῇ κατὰ γράμμα. Ὡς πάντες οἱ λαοὶ ἐν τῇ καταπτώσει οὕτω καὶ ὁ ἰουδαϊκὸς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ζωηρῶν προλήψεων. Ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς τὸν ἔμπιστον τοῦ Ἰεχοβᾶ καὶ δὲν ἔβλεπε τί ὁ Θεὸς ἐζήτει ἀπ' αὐτοῦ· ἀνέμενε τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἀνάστασιν καὶ ὡς λαὸς κατεδικάσθη εἰς καταστροφὴν διὰ παντός, προσεδόκα Μεσσίαν ἔνδοξον καὶ ἐδόθη αὐτῷ Μεσσίας ταπεινὸς καὶ ἄνευ δόξης· κατεθέλγετο ἐκ τῆς ἐπιγείου χαρᾶς καὶ τῶν θριάμβων καὶ ἔμελλε νὰ καταπατηθῇ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν· ἡ κατάπτωσις χώρας, φυλῆς, θρησκείας, εἶναι ἀνεπανόρθωτος, ὅταν τοιαῦται ἐπικρατῶσι πλάναι. Ἐκ τῆς ἐποχῆς μάλιστα τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἦτο μόνον τοιαύτη ἡ ἀτμόσφαιρα, ἐν ᾗ ἔζων καὶ ἀνέπνεον, ἀλλ' αἱ πλάναι ἐκεῖναι ἀπετέλουν νόμον καὶ ἐν ταῖς σχολαῖς.

Ἀλλ' ἡ πρόνοια δὲν ἐγκαταλείπει τὸν λαὸν αὐτῆς ἐν τῇ ἀβύσσῳ, εἰς ἣν κατακρημνίζεται, ἀλλὰ φανερῶς παρεμβαίνει ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐνεφανίσθη λοιπὸν προφήτης. Ὁ Ἰωάννης ἐφωδιάσθη ὑπὸ τῆς προνοίας διὰ παντὸς ὅ,τι ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τὸν λαὸν εἰς τὸ κατανοῆσαι τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Ὁ λαὸς ὑπήκουσε μόνον ὑπὸ τὰς ἀπειλὰς τοῦ Θεοῦ, ἐξερχομένας ἐκ τῶν χειλέων τοῦ Βαπτιστοῦ σφοδρὰς καὶ κεραυνοβόλους· ἀλλ' ὁ Πρόδρομος εὗρε μόνον ἀδιαφορίαν, ἐχθρότητα ἢ περιφρόνησιν πρὸ τῶν ἀρχηγῶν καὶ διδασκάλων· μόνοι οἱ ἄσημοι καὶ πτωχοὶ ἀπεδέξαντο τοὺς λόγους αὐτοῦ. Τότε ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ, τὸν Χριστόν, ἐμφυτεύσας αὐτῷ τὸ θεῖον αὐτοῦ πνεῦμα καὶ ἀναδείξας ἐν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ διεγείρῃ, νὰ προσελκύσῃ, νὰ διαφωτίσῃ, νὰ συγκινήσῃ, νὰ μεταμορφώσῃ, νὰ εἰρηνοποιήσῃ, νὰ ἐξαγνίσῃ, νὰ καθαγιάσῃ τὴν συνείδησιν, εὑρηται ἐν αὐτῷ. Ὡμίλησεν, ὡς οὐδεὶς ἄνθρωπος, ἐξέδωκε νόμον, διορθοῦντα καὶ συμπληροῦντα τὸν ἐπικρατοῦντα τοιοῦτον, ηὐμοίρει καλοκἀγαθίας, προκαλούσης τὴν ἀγάπην καὶ συμπαθείας, πρὸς πᾶσαν νόσον, πᾶσαν θλῖψιν καὶ πᾶσαν ἀτυχίαν. Τὰ θαύματα ἐπολλαπλασίαζε κατ' ἀρέσκειαν τῆς ἀνεξαντλήτου αὐτοῦ καλοκἀγαθίας· οὐδενὸς δ' ἐφείδετο κακοῦ, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς τρέμων ἁμαρτωλὸς ὑπ' αὐτοῦ ἀπεκρούετο. Ἀλλ' ἡ συνείδησις τοῦ λαοῦ τούτου δὲν διηγέρθη πρὸ τῆς τοσοῦτον πολλαπλῆς ἐνεργείας τοῦ Ἰησοῦ· τοὐναντίον δὲ ἡ ἀντίδρασις, καθ' ἧς ὁ Ἰωάννης προσέκρουσεν, ἐδεινώθη καὶ ὑπέρμετρος ἐγένετο, προκειμένου περὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Μεσσίας δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς περὶ Μεσσίου προσδοκίας τῶν Ἰουδαίων μεταξὺ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἔθνους, ὅπερ ἐθεώρει ἑαυτὸ ὡς τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον· ἡ ἀντίφασις ἦν ἀπόλυτος. Ἔμενεν ὅμως ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους ἄγνωστος μερὶς ἐκλεκτῶν, διαφυγόντων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τὸ μόλυσμα, ἁγναὶ συνειδήσεις, εὐθύδικα πνεύματα, φοβούμενα τὸ κακόν, ζῶντα ἐν τῇ θελήσει τοῦ ἀγαθοῦ, ἕτοιμα νὰ δεχθῶσι τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ὁμολογήσωσι τὴν ἀθλιότητα αὐτῶν. Ἡ μερὶς αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς ἐφεδρείας, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Θεοῦ, ὡς τὰ ὑγιῆ στοιχεῖα ἀποτελοῦσι τὰς ἐφέδρους δυνάμεις ἐν ἀσθενεῖ σώματι. Ἐὰν αὗται ἀπώλυντο, ὁ θάνατος θὰ ἦτο ὁλέθριος. Τὰ στοιχεῖα ὅμως ταῦτα, τὰ ἐν πάσαις ἄλλως ταῖς τάξεσι διακεχυμένα, ἦσαν καὶ εἰσὶ πολυαριθμότερα παρὰ τοῖς πτωχοῖς ἢ παρὰ τοῖς πλουσίοις, παρὰ τοῖς ἀμαθέσιν ἢ τοῖς σοφοῖς, παρὰ τοῖς τελώναις ἢ τοῖς Φαρισαίοις, παρὰ τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἢ τοῖς αὐτοκαλουμένοις δικαίοις, παρὰ τοῖς ξένοις τῇ διοικήσει καὶ τῇ ἀρχῇ ἢ παρὰ τοῖς δικασταῖς. Οὐδὲν τὸ προκαλοῦν ἔκπληξιν ἐν τούτῳ, διότι πλοῦτος, ἐπιστήμη, ἐξωτερικὴ θρησκεία, δύναμις εἰσὶ τοσαῦται δυνάμεις, αἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παρακμῆς ἐπιτείνουσι τὴν διαφθορὰν καὶ αὐξάνουσι τὰς προλήψεις. Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ ὄχλου κυρίως συνέλεξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ πιστοὶ ἦσαν εὐάριθμοι· καὶ μολονότι τὸ τοιοῦτο θὰ ἦτο μικρὸν δι' ἄνδρα, ὅστις ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ πάντας τοὺς πόρους τῆς μεγαλοφυΐας, ἀρκετὸν οὐχ ἧττον ἦτο διὰ τὸν Ἰησοῦν, διότι ἑκουσίως ἀπέκρουσε πάντας τούτους τοὺς πόρους καὶ ἐζήτει π ι σ τ ὰ ς μόνον συνειδήσεις· τοιούτων δὲ καὶ ἐπέτυχεν· ἐπήρκεσαν τούτῳ αὗται· δι' αὐτῶν ἔμελλε νὰ κατανικήσῃ τὸ πᾶν.

Κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐξανέστησαν αἱ φοβερώτεραι δυνάμεις, ἅσπερ ἔθνος τι δύναται ν' ἀντιτάξῃ ἐναντίον ἀνδρός, ἡ ἐξουσία, ἡ ἐπι-

στήμη καὶ τὸ πλῆθος. Ἡ ἐξουσία μὲν ἀπεκήρυξε καὶ κατεδίκασεν αὐτὸν ἐν ὀνόματι τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀσφαλείας· ἡ δὲ ἐπιστήμη ἀνεθεμάτισεν αὐτὸν ἐν ὀνόματι τοῦ ἱεροῦ νόμου καὶ τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος, τὸ δὲ πλῆθος ἀπώθησεν αὐτὸν ἐν ὀνόματι ψευδοῦς πατριωτισμοῦ. Αἱ αὐταὶ δυνάμεις, αἵτινες συνησπίσθησαν ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ λαῷ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἐξακολουθοῦσιν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι πρὸς πρόκλησιν τῆς ἀποτυχίας τοῦ ἔργου τοῦ Πνεύματος καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ. Πρὸ τῶν στασιαστικῶν τούτων δυνάμεων ὁ Ἰησοῦς εὑρέθη ἐνώπιον τοῦ διλήμματος ν' ἀντιστῇ ἢ νὰ ὑποκύψῃ ἐλευθέρως εἰς τὴν βίαν. Βεβαίως ἀνθισταμένος θὰ ἐνίκα. Ἐν τούτοις κατὰ μὲν τῆς ἐξουσίας παλαίει τις μόνον διὰ στάσεως, κατὰ δὲ τῆς ἐπισήμου θεολογίας διὰ συμβιβασμῶν καὶ φαινομενικῆς μόνον ὑποταγῆς, κατὰ δὲ τῶν τοῦ λαοῦ παθῶν διὰ τῆς ἐξαπατήσεως αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐὰν ἡ τοιαύτη τακτικὴ ὑπῆρξεν ἡ τέχνη τῶν φιλοδόξων, ἐὰν τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πολιτεία τοῦ Κομφουκίου καὶ λοιπῶν καὶ ἐὰν δι' αὐτῆς οὗτοι ἐθριάμβευσαν, συνεπαγομένη ὅμως σύμπραξιν μετὰ τῶν πονηρῶν τοῦ κόσμου στοιχείων καὶ καταισχύνουσα πάντας, ὅσοι τὴν ἐπιτυχίαν ὑπερτέραν τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἁγιότητος ἐλογίσαντο, ἦτο πάντη ἀκατάλληλος διὰ τὸν Ἰησοῦν, ὅστις, ἀγνοῶν καθ' ὁλοκληρίαν ταύτην καὶ ἄνευ ἄλλης ὑποστηρίξεως ἢ τῆς ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Πατρός, οὗτινος τὰς αἰωνίους ἐξεπλήρου βουλάς, ἠγέρθη ὑπεράνω πάντων τῶν πνευμάτων ἐν τῇ ἀπομονώσει τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ. Οὗτος κατεπολέμησε τὰς κρατούσας ἰδέας. Οὐδεμία μερὶς ἠξίωσεν αὐτὸν ὡς ἀρχηγόν. Σαδδουκαῖοι, Φαρισαῖοι, Ἡρωδιανοί, Ἐσσαῖοι, οὐδεὶς ἀνεῦρεν ἐν αὐτῷ τὴν ἔκφρασιν τῶν δογμάτων αὐτοῦ. Τὸ διαφορούμενον περὶ τοῦ τίτλου τοῦ Μεσσίου ἦν εὐχερὲς καὶ ἑλκυστικόν· καὶ ὅμως παρετηρήθη ἡ προσοχή, μεθ' ἧς ὁ Ἰησοῦς ἀπέφευγεν αὐτὸ πρό τε τοῦ πλήθους καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἱεροσολύμοις, χαρακτηριστικὴ λεπτομέρεια μαρτυροῦσα περὶ τῆς θελήσεως αὐτοῦ τοῦ μηδέποτε χρησιμοποιῆσαι τὰς προλήψεις. Ἐνίοτε ἀνησύχει αὐτὸν τὸ ὄνομα Υἱὸς Δαβίδ· ἀλλ' οὐδέποτε ἐλάμβανεν αὐτὸ ἐξ ἰδίων, καθόσον ἀείποτε ὡμίλει περὶ ἑαυτοῦ διὰ τῶν ὀνομάτων Υἱὸς Θεοῦ καὶ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἑκάτερον τούτων ἀπετέλει ἀγνὴν καὶ ἀκριβῆ ἔκφρασιν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐποιήσατο ἔκκλησιν πρὸς τὴν βίαν, οὐδεμίαν ἔβαλε φωνὴν κατὰ τῆς ἐξουσίας. Ἡ ὑλικὴ βία ἦτο ξένη αὐτῷ. Ἐζήτει παρὰ τοῦ ἀνθρώπου τὴν παντελῆ αὐταπαρνησίαν, ἔμελλε δὲ νὰ καταδείξῃ τῷ ἀνθρώπῳ τίνι τρόπῳ θυσιάζεταί τις. Ἤδη ἔληξεν ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ· δύναται πλέον νὰ ἐξαφανισθῇ· τούτου δ' ἕνεκα δὲν ἐπειράθη νὰ διατηρήσῃ πλέον ζωήν, παρασχοῦσαν τῷ Πατρὶ πᾶσαν τὴν δόξαν, ἣν ἀπ' αὐτῆς ἀνέμενε καὶ τῷ λαῷ πᾶσαν μαρτυρίαν, δυναμένην νὰ διαφωτίσῃ καὶ σώσῃ αὐτόν, ἐὰν ὁ λαὸς αὐτοῦ ἠδύνατο βεβαίως νὰ διαφωτισθῇ καὶ σωθῇ.

Εἰς τὴν Βηθανίαν ὑποστρέψας μετὰ τῶν μαθητῶν, μετὰ τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τῆς τρίτης, ἀπερροφᾶτο πλέον ἢ ἄλλοτε ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ θανάτου. Τὰ γεγονότα ἀνετλίχθησαν ἀποτόμως καὶ ἐξ ἀπροόπτου· τὸ πρότερον ἀνευφημήσαν αὐτὸν πλῆθος ἤρξατο ἀποθαρρυνόμενον, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κατανοήσῃ βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ταπεινὴν καὶ καταδιωκομένην. Ἡ φαρισαϊκὴ μερίς, σκανδαλισθεῖσα, ἐσυκοφάντησεν αὐτὸν ὡς βλάσφημον· ἡ ἱεραρχία ἤθελε νὰ ἐπενέγκῃ τὸ τέλος αὐτοῦ διὰ κρισίμου τραύματος, ἀλλὰ συνετοῦ σύναμα. Ἡ μεγάλη συνέλευσις ἐσυνεδρίασεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ μεγάρου τοῦ μεγάλου ἱερέως (Ματθ. ΚΣΤ', 3 κ. ἑ., Μάρκ. ΙΔ' 1, Λουκ. ΚΒ' 1). Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἱερατικῶν οἰκογενειῶν καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ συνεσκέφθησαν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Καϊάφα καὶ ἀπεφάσισαν, ἐξαπατῶντες τὸν Ἰησοῦν, νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν καὶ φονεύσωσι. Πάντες δὲ ἀπεφάσισαν ν' ἀναβληθῇ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μέτρου μετὰ τὴν ἑορτὴν πρὸς πρόληψιν ταραχῆς τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ἐπέπρωτο ἐπεισόδιόν τι νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς αὐτούς· ὁ Ἰησοῦς ἐθανατώθη κατὰ τὸ Πάσχα· οὐδεμία ἐγένετο ταραχή, διότι ἀντὶ νὰ στασιάσῃ ἢ ἄλλως πως ἐνεργήσῃ τὸ πλῆθος, μέρος αὐτοῦ ἐζήτησε μάλιστα τὴν θανάτωσιν αὐτοῦ. Φοβερὰ κρίσις ἐλυμαίνετο ἕνα τῶν ἀποστόλων. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ μαθηταί, περιστοιχίζοντες τὸν Κύριον, ἦσαν κατηφεῖς ἐκ τῆς τοῦ θανάτου ἰδέας, εἷς τῶν 12, ὁ καὶ ταμίας τῆς μικρᾶς κοινότητος, Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ἐσκέπτετο νὰ παραδώσῃ τὸν Κύριον αὐτοῦ. Ἡ συνεί-

δησις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀνεξιχνίαστος ἄβυσσος. Ἐν αὐτῇ δύνανται νὰ γεννηθῶσι πάντα τὰ κακουργήματα καὶ πάντα τὰ εἴδη τοῦ ἐγωισμοῦ· ἐν αὐτῇ εὑρηται τὸ ἔμφυτον παντὸς μεγαλείου καὶ ὁ σπόρος πάσης ἀθλιότητος. Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος, εὑρισκόμενος μεταξὺ τῶν σατανικῶν εἰσηγήσεων καὶ τῶν προσκλήσεων τοῦ Θεοῦ, προτιμᾷ τὰς πρώτας μᾶλλον καὶ παρεκκλίνει τῶν δευτέρων, τοῦτο ἀποτελεῖ φαινόμενον, ἐπαρκῆ ἐξήγησιν τοῦ ὁποίου δὲν παρέχουσιν ἡ ἰδιοσυγκρασία, αἱ περιστάσεις τῆς κοινωνίας καὶ αἱ προσωπικαὶ ἰδέαι τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου· ἀλλ' ἡ θέλησις εἶναι κυρία ἑαυτῆς καὶ δύναται νὰ τραπῇ τὴν εὐθεῖαν ἢ ν' ἀποπλανηθῇ· ὁ ἄνθρωπος ὅμως, ὅστις ἐπὶ μακρὸν ἀνθίσταται κατὰ τοῦ θείου, τραχύνεται, αἱ δὲ θεῖαι ἐμπνεύσεις δὲν ἐφάπτονται πλέον αὐτοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν, τοῦ πονηροῦ ἐν αὐτῷ ἐνσαρκουμένου, ὑποδουλοῦται καὶ ἐν τῇ τυραννικῇ ταύτῃ καταπτώσει δὲν ὑπάρχει κακούργημα, τοῦ ὁποίου τὴν ἰδέαν νὰ μὴ συλλάβῃ, οὐδὲ φοβερὰ δύναμις, ἣν νὰ μὴ διαθέτῃ εἰς διάπραξιν αὐτοῦ. Ὁ ψυχολογικὸς οὗτος νόμος εἶναι ὁ λόγος τοῦ μυστηρίου τῆς κακίας, ἥτις ἐπλήρου τὴν συνείδησιν τοῦ Ἰούδα. Οὗτος φαινομενικῶς μὲν συνεμερίζετο τὰ γενναιόδωρα αἰσθήματα τῶν συναδέλφων αὐτοῦ· πράγματι ὅμως τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἐζήτει συμφέρον. Πιθανὸν ἔτι νὰ ἔτρεφεν, ὡς τόσοι ἄλλοι, τὴν ἰδέαν ἐπιγείου βασιλείου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ ἁπληστία αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιηθῇ. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐξήγει τὴν ἐμμονὴν αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ εὑρίσκηται ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Κυρίου, εἰς ὃν ἠρνεῖτο πίστιν καὶ ἐν μέσῳ ἑταίρων, ὧν δὲν συνεμερίζετο οὔτε τὴν ἀγάπην, οὔτε τὰς δοξασίας. Ὁ Ἰησοῦς ἐγνώριζε τὴν ψυχὴν τοῦ προδότου: «Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστι; ἔλεγε δὲ τὸν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτην· οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα» (Ἰωάνν. ΣΤ', 70, 71). Πᾶς ἄλλος θὰ ἐξεδίωκε τὸν ἀνάξιον τοῦτον, ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐτήρησεν αὐτόν. Τοῦτο εἶναι ἀποχρῶσα μαρτυρία ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐξήντλησεν ἀπέναντι τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους, τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχηγῶν αὐτοῦ πάντα τὰ μέσα διαφωτίσεως καὶ διασώσεως αὐτοῦ, καὶ ἀπέναντι τοῦ Ἰούδα δὲ ἐξήντλησε πάντας τοὺς θησαυροὺς τῆς μεγαλοψυχίας αὐτοῦ. Ὁ Ἰούδας προσηνέχθη νὰ παραδώσῃ τὸν Ἰησοῦν. Τοῦ ἀγῶνος τοῦ προφήτου ἀπολεσθέντος, προσῆλθεν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἱερατικῆς τάξεως ἕτοιμος νὰ ὑπηρετήσῃ αὐτοῖς. Καὶ δὲν ἐγκατέλιπε μόνον τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ παρέδωκεν αὐτὸν· καὶ εἰς αὐτὴν τὴν παράδοσιν μὴ ἀρκεσθείς, ἐπώλησεν αὐτόν. Πᾶς προδότης εἶναι καὶ ἄγριος ἐγωϊστής, μὴ λησμονῶν ἑαυτόν. Ὁ Ἰούδας ἦτο πλεονέκτης, φιλάργυρος, ἡ προδοσία λοιπὸν αὐτοῦ ἀπετέλεσε δι' αὐτὸν ἐμπορίαν (Ματθ. ΚΣΤ', 14' κ. ἑ., Μάρκ. ΙΔ' 10, κ. ἑ., Λουκ. ΚΒ', 3 κ. ἑ.). Εἶπε λοιπὸν εἰς τοὺς συνενόχους αὐτοῦ: «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν». Τότε ὑπεσχέθησαν αὐτῷ 30 ἀργύρια. Ὁ ἀργυροῦς σίγλος ἢ στατήρ, τὸ μᾶλλον διαδεδομένον ἐκ πάντων τῶν νομισμάτων τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Μακκαβαίων, εἶχεν ἀξίαν 4 δραχμῶν. Οὕτως ἡ τιμή, ἀνθ' ἧς ὁ Ἰούδας ἐπώλησε τὸν κύριον αὐτοῦ, 30 ἀργύρια, ἐξισοῦται πρὸς 120 δραχμὰς ἢ 105 γαλλικὰ φράγκα. Ἡ τιμὴ αὕτη ἦτο τιμὴ ἑνὸς δούλου (Ἐξόδ. ΚΑ' 32). Τὰ μέλη τῆς μεγάλης συνελεύσεως, οὕτω τὸν Ἰησοῦν ἐκτιμήσαντα, ἠτίμαζον αὐτὸν μᾶλλον ἢ ἐπλήρωνον τὸν προδότην. Ὁ Ἰούδας ἐδέξατο καί, χωρὶς ν' ἀποκαλύψῃ εἰσέτι τὸ ἐπαίσχυντον αὐτοῦ σχέδιον, ἐζήτει τὴν κατάλληλον στιγμὴν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Ἐνῷ ἐν Ἱεροσολύμοις ὁ Ἰούδας προέδιδε, τὸ δὲ Σαγχεδρὶν συνεσκέπτετο καὶ ἐσκευώρει, ὁ Ἰησοῦς, ἀποσυρθεὶς εἰς Βηθανίαν μακρὰν τοῦ πλήθους, προητοίμαζε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὸν ἐπικείμενον αὐτοῦ θάνατον. Ἐκεῖ κεκρυμμένος ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν διῆλθεν ἐν ἀπομονώσει τὴν ἡμέραν τῆς τετάρτης. Μία μόνον περιεσώθη ἡμῖν λέξις περὶ τῶν τελευταίων αὐτοῦ συνδιαλέξεων· ἐν τῷ συγκινητικῷ αὐτοῦ λακωνισμῷ συνώψιζε, τὴν ἰδέαν ἥτις ἐπλήρου τοὺς μαθητάς· «Οἴδατε, εἶπεν, ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι» (Ματθ. ΚΣΤ', 2).

6. **Τελευταῖον πάσχα.— Ὁ μέγας θεσμὸς τοῦ Ἰησοῦ.**— Τὸ πάσχα ἦτο διὰ τοὺς Ἰουδαίους ἡ ἐξοχωτέρα τῶν ἑορτῶν. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ (ἑβραϊστὶ πασὲχ= δίοδος) ἀναμιμνήσκει τὴν μυστηριώδη διέλευσιν τοῦ Ἰεχοβᾶ, κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην νύκτα, καθ' ἣν ὁ καταστρεπτικὸς ἄγγε-

λος ἔπληξε διὰ θανάτου πάντα τὰ νεογέννητα τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐφείσθη τῶν Ἑβραίων. Ταὐτοχρόνως ἀνεκάλει τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἑτέραν δίοδον, τῆς ἐκ τῆς δουλείας εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Τὸ πάσχα ἐνεκαίνιζε τὸ θρησκευτικὸν ἔτος καὶ διήρκει ἐπὶ ὀκταήμερον ἀπὸ τῆς 14ης μέχρι τῆς 21ης νισάν. Ὁ ἔνζυμος ἄρτος ἦν αὐστηρῶς ἀπηγορευμένος· ἔτρωγον δὲ ἄζυμα. Ἐντεῦθεν τὸ πάσχα ἐκλήθη ἑορτὴ τῶν ἀζύμων. Ἀπὸ τῆς 13ης ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, λύχνον κρατῶν, ἐπεσκέπτετο τὴν κατοικίαν, ἵνα καταστρέψῃ πᾶσαν ἐν αὐτῇ ζύμην· ταύτην ἔκαιον ἐν δοχείῳ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ. Ἡ ἑορτὴ ἤρχετο ὑπὸ τοὺς ἤχους σαλπίγκων, πάραυτα δὲ οἱ οἰκοδεσπόται ἢ οἱ θεράποντες αὐτῶν ἠγόραζον τὸν ἀμνόν, ἀλλ' ἀμνὸν ἔτους καὶ ἄνευ κηλίδος. Τοῦτον ἦγον εἰς τὸν ναόν· ἐκεῖ οἱ ἱερεῖς ἔσφαζον αὐτὸν καὶ ἔχυνον τὸ αἷμα ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων, τὸ δὲ θῦμα, οὕτω παρεσκευασμένον, ἔδει νὰ φαγωθῇ τῇ ἑσπέρᾳ ἐν θρησκευτικῷ συμποσίῳ· τὸ τοιοῦτον ἐκαλεῖτο τελεῖν τὸ πάσχα. Ἡ πρώτη τῶν ἀζύμων, ἡ 14η νισὰν τοῦ ἔτους 30οῦ (25)6 ἀπριλίου), ἦν ἡμέρα πέμπτη. Ἡ Ἱερουσαλὴμ διετέλει ἤδη εἰς κίνησιν χάριν τῶν πασχαλίων τελετῶν, αἵτινες ἐν λεπτομερείᾳ παρὰ τῷ Ταλμοὺθ διεσώθησαν. Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐγκατέλιπε τὴν Βηθανίαν· ἐν τούτοις ἤθελε νὰ τελέσῃ τὸ πάσχα, ὅπερ ἔδει νὰ γείνῃ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν αὐτῇ τῇ περιοχῇ τῆς πόλεως. Οἱ μαθηταί, βλέποντες προσεγγίζοντα τὸν χρόνον (Ματθ. ΚΣΤ', 17 κ. ἑ., Μάρκ. ΙΔ', 12 κ. ἑ., Λουκ. ΚΒ', 7 κ. ἑ.), πλησιάσαντες, εἶπον αὐτῷ: «Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα;» Ἐνῷ ὁ Ἰούδας συνήθως ἐῤῥόντιζε περὶ τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τῆς κοινότητος, ὁ Ἰησοῦς, τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καλέσας, εἶπεν: «Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος, κεράμειον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ, Ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει, Ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγεων μέγα ἐστρωμένον ἕτοιμον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν». Ταῦτα ἐγένοντο, ὡς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. Ὁ ἄγνωστος οὗτος ἦν πιθανῶς εἷς τῶν ἀφωσιωμένων αὐτοῦ ὀπαδῶν, ἀλλὰ κεκρυμμένων, σεβαστὴ δὲ παράδοσις θεωρεῖ τοιοῦτον Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ἀριμαθείας. Τὰ σημεῖα, δι' ὧν οἱ μαθηταὶ θὰ ἐγνώριζον αὐτόν, ὑπεδείκνυον τὴν παρὰ τῷ Ἰησοῦ ὕπαρξιν ὑπερφυσικῆς ἐπιστήμης, μὴ περιοριζομένης ὑπὸ τοῦ διαστήματος καὶ τοῦ χρόνου. Οἱ δύο οὗτοι μαθηταὶ ἡτοίμασαν τὸν ἀμνόν, τὰ ἄζυμα τὸν οἶνον κλπ. Ὁ ἄζυμος ἄρτος καὶ ἡ διὰ πικρῶν ἄρτυσις τοῦ ἀμνοῦ ἀπετέλουν σύμβολον τῶν παθημάτων τῆς δουλείας· ὁ ἀμνὸς ἐσήμαινε τὸ θῦμα, οὗτινος τὸ αἷμα ἐχρησίμευσεν εἰς τὸ νὰ σημειώσῃ τὰς θύρας τῶν Ἰουδαϊκῶν οἰκιῶν καὶ νὰ διασώσῃ αὐτὰς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἐξολοθρευτοῦ ἀγγέλου. Κατ' ἀρχὰς ἔτρωγον αὐτὸν ὀρθοί, τὴν ῥάβδον ἐν χερσὶν ἔχοντες καὶ περιεζωσμένοι τὰς ὀσφύας, ὡς ταξειδιῶται ἕτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν· ἀλλ' ὁ χρόνος μετέβαλε τὰς λεπτομερείας ταύτας. Ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ οἱ Ἰουδαῖοι ἔτρωγον τὸν ἀμνὸν καθήμενοι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συνδαιτυμόνων δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι κατώτερος τῶν 10, ἐνίοτε δὲ ἀνήρχετο μέχρι τῶν 40 ἢ 50. Τὸ ἀνώγεον ἦν κεκοσμημένον διὰ ταπήτων καὶ περιστρωμάτων· ἐν τῷ μέσῳ παρετίθετο ἡ τράπεζα, φέρουσα τὸν ἀμνόν, τὰ ἄζυμα καὶ τὸ κύπελλον οἴνου, ὅπερ μετεδίδετο ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα παρὰ τοῖς συνδαιτυμόσι. Περὶ τὴν τράπεζαν ἐν ἡμικυκλίῳ ἔκειντο τὰ καθίσματα. Ἕκαστος τῶν συνδαιτυμόνων ὤφειλε νὰ κατακλίνηται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς καὶ νὰ ἔχῃ ἐλευθέραν τὴν δεξιάν. Ἡ πρώτη θέσις ἔκειτο ἐν τῷ κέντρῳ, ἡ δευτέρα πρὸς ἀριστεράν, ἡ τρίτη πρὸς δεξιὰν καὶ οὕτω καθεξῆς. Μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων καὶ τῶν τοίχων οἱ θεράποντες ἠδύναντο νὰ ἐνεργῶσιν ἐλευθέρως κατὰ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Κυρίου. Πρὸς τὴν ἑσπέραν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκ Βηθανίας μετὰ τῶν μαθητῶν καὶ ἦλθεν εἰς τὸ μέρος, ἔνθα οἱ μαθηταὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ συμποσίου μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ὁ Ἰησοῦς ἔλαβε τὴν πρώτην θέσιν, ἔχων ἀριστερόθεν τὸν Πέτρον καὶ δεξιόθεν τὸν Ἰωάννην. Ὁ ἠγαπημένος μαθητής, κλίνων μικρὸν πρὸς τὰ ὄπισθεν, ἠδύνατο νὰ στηρίξῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Ἰούδας εὑρίσκετο μετὰ τῶν δώδεκα. Ὁ Ἰησοῦς, εὑρισκόμενος μεταξὺ τῶν μαθητῶν, εἶπεν: «Ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν κλπ.» (Λουκ. ΚΒ', 15 κ. ἑ.). Ἐσκίρτα δὲ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τῶν ἀποκαλύψεων, εἰς ἃς

ἔμελλε νὰ προδῷ. Κατὰ τὰς ὡρισμένας τελετὰς ὁ οἰκοδεσπότης μετὰ τὴν προσευχὴν ἐλάμβανε ποτήριον οἴνου καὶ εἶτα μετέδιδε τοῦτο τοῖς συνδαιτυμόσι, λέγων: Εὐλογημένος ἔσο, κύριε, ὁ δημιουργήσας τὸν καρπὸν τῆς ἀμπέλου. Εἶτα ἔτρωγον τὰ πικρὰ χόρτα, ἐμβεβαμμένα ἐν ἀρτύματι, ἀποτελουμένῳ ἐξ ἀμυγδάλων, καρύων, σύκων καὶ λοιπῶν ἡδέων καρπῶν. Τοῦτο διὰ μὲν τοῦ ὑπερύθρου αὐτοῦ χρώματος ἀνεμίμνησκεν, ἔλεγον οἱ ραββῖνοι, τὴν σκληρὰν ἐργασίαν τῶν πλίνθων, ἥτις ἐπεβλήθη τοῖς Ἰσραηλίταις ἐν Αἰγύπτῳ, διὰ δὲ τῆς γεύσεως αὐτοῦ τὴν ἡδύτητα, ἣν ὁ Ἰεχωβᾶ ἀναμίγνυσιν ἐν ταῖς πικρίαις τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς, λαβὼν τὸ ποτήριον, εἶπε: «Λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ» (Ματθ. ΚΣΤ′, 29, Μαρκ. ΙΔ′ 25, Λουκ. ΚΒ′, 18). Τότε, τῶν μαθητῶν ἐσθιόντων, ὁ Ἰησοῦς ἐδήλωσεν ὅτι ὑπάρχει τις ὁ προδώσων αὐτόν. Ἀλλ' οἱ λόγοι τοῦ Ἰησοῦ: «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με» κατετάραξαν τοὺς μαθητάς, θεωροῦντας τότε αὐτὸν καὶ ἐρωτῶντας: «Μή τι ἐγώ;» Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἐπανέλαβε σαφέστερον τοὺς λόγους τούτους, προσθεὶς μάλιστα ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ μὴ ἐγεννᾶτο ὁ προδότης ἐκεῖνος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰούδας, ἐπιθυμῶν νὰ συγκαλύψῃ τὴν κακοβουλίαν αὐτοῦ, ἠρώτησεν, ὡς καὶ οἱ λοιποί: «Μή τι ἐγώ εἰμι Ραββί;» καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε: «Σὺ εἶπας» (Ματθ. ΚΣΤ′, 25). Οὐδεὶς τῶν μαθητῶν εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν καὶ οὕτω τὸ μυστήριον δὲν ἀνεκαλύφθη, πάντες δὲ διετέλουν ὑπὸ τὸ κράτος ἀνεκφράστου ἀγωνίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου ὁ Ἰησοῦς ἐξέφρασε τὰ βαρυσήμαντα ἐκεῖνα λόγια: «Λάβετε, φάγετε κλπ.» ὡς καὶ «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες κτλ.» ὡς παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς ἀναφέρεται. (Τῆς σκηνῆς ταύτης πέντε ὑπάρχουσιν ἀφηγήσεις, τρεῖς μὲν ὑπὸ τῶν συνοπτικῶν Εὐαγγελίων, μία δὲ ὑπὸ τοῦ Παύλου [Α′ Κορινθ. ΙΑ′, 23—26]. Αἱ τέσσαρες ἀφηγήσεις συνταυτίζονται κατ' οὐσίαν). Ὁ Ἰησοῦς ἐπραγματοποίει ἤδη ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἴπει πρὸ ἔτους εἰς τὸν λαὸν τῆς Γαλιλαίας ἐν Καπερναούμ (Ἰωάν. ΣΤ′, 35 κ. ἑ.). «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς κτλ.» Τὸ πονηρὸν εὑρηται ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ἔδει δὲ νὰ κατανικηθῇ· ἀπῃτεῖτο ἐξιλασμός. Τὸν ἐξιλασμὸν τοῦτον ἐποιήσατο ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἡ φοβερὰ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη βαρύνει ἐπὶ τῆς ἁμαρτωλῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἔδει νὰ ἱκανοποιηθῇ ἡ δικαιοσύνη. Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, πάσχων καὶ ἀποθνήσκων, θὰ ἱκανοποίει αὐτήν. Τοιοῦτος ὁ προορισμὸς τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τοιαύτη ἡ τελευταία λέξις τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ αἰωνίου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοιαύτη ἡ θαυμασία οἰκονομία τῆς σωτηρίας καὶ ὁ λόγος τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας. Ὁ Ἰησοῦς, ἀποκαλυπτόμενος ὡς θῦμα, κατήρτισε ταὐτοχρόνως καὶ τὴν τελετὴν τῆς ἀληθοῦς καὶ αἰωνίου θυσίας· παύουσι πλέον αἱ κεναὶ ἑκατόμβαι, παύουσιν αἱ λοιπαὶ θυσίαι. Τοῦ λοιποῦ ἓν μόνον ἔμελλε νὰ ὑπάρξῃ θῦμα, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποθνήσκων. Τὸ δρᾶμα τοῦτο ἐτέλει ἤδη ὁ Ἰησοῦς πρὸ τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ πραγματώσεως, μεθ' ἣν θὰ ἐξακολουθήσῃ διὰ τῆς θείας εὐχαριστίας μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων. Οἱ διαδεξάμενοι τὴν ἐπὶ γῆς ἐξουσίαν τοῦ Ἰησοῦ ἄνδρες, λαμβάνοντες ἄρτον καὶ οἶνον καὶ διανέμοντες τοῖς πιστοῖς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, πνευματικῶς παρισταμένου κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, θὰ ἐπιτελῶσι τὴν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ συνένωσιν πάντων τῶν ἐκλεκτῶν. Ἐπὶ 12 ὅλους αἰῶνας οἱ χριστιανοὶ ἐπανέλαβον ἐν ἀδιαταράκτῳ πίστει τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας εὐχαριστίας, ἀλλ' εἶτα πνεύματα, ἅτινα θεωροῦνται μὲν τολμηρά. εἰσὶν ὅμως δειλά, προέβαλον τὸ ἀκατανόητον καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς μεταδόσεως τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἑρμηνεύσαντα τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὡς σύστασιν πρὸς τοὺς μαθητὰς νὰ ἀναμιμνήσκωνται αὐτοῦ καὶ θεωρήσαντα τὸν μυστικὸν δεῖπνον ὡς δεῖπνον, ὅστις ἀνανεοῦται εἰς ἀνάμνησιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἐκήρυξεν ἑαυτὸν θῦμα ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κόσμου· τὸ ἐξαγοράσαι δὲ τὰς ἁμαρτίας εἶναι ἔργον τοῦ πνεύματος μόνον τοῦ Θεοῦ, ὅπερ μόνον χορηγεῖ δικαιοσύνην καὶ συγχωρεῖ. Ἀφοῦ δὲ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ ἔχει τὴν ἀρετὴν νὰ μεταδίδῃ αὐτόν, ἕπεται ὅτι δὲν εἶναι πλέον αἷμα ἀνθρώπινον, ἀλλ' αἷμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἀπιστοῦντες ἂς εἴπωσιν ἡμῖν, λέγει ὁ Didon, τίς ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ ὁμιλῶν γλῶσσαν, ἧς τὴν ἐλαχίστην συλλαβὴν οὐδεὶς

ποτε ἤρθρωσε; τίς ὁ μάρτυς οὗτος, ὁ γινώσκων τὸ πάθημα αὐτοῦ, πρὶν ἢ τοῦτο ἐπέλθῃ, ὁ θεωρῶν τοῦτο ὡς ὀφειλὴν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ θεωρούμενος ὡς παγκόσμιος σωτὴρ πρὸ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ; Οὔτε ἐνθουσιαστὴς ἦτο, οὔτε ἄφρων, διότι ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἀφροσύνη οὐδέποτε ἐξήσκησαν ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ἀνθρωπίνων γεγονότων τοσοῦτον ἀποφασιστικὴν ἐπιρροήν. Ὁ Ἰησοῦς μετέτρεψε τὸ ρεῦμα τῶν γεγονότων τούτων καὶ ἐδέσποσεν αὐτοῦ, ἀπελευθερώσας δὲ τὸν ἄνθρωπον, ἔσωσεν αὐτό.

Τὸ δεῖπνον εἶχε λήξει, ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἐγερθεὶς καὶ λησμονῶν τὸ θεῖον αὐτοῦ μεγαλεῖον, ἀφῆκε τὰ ἐνδύματα, «καί, λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν· εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν διεζωσμένος» (Ἰωάν. ΙΓ′, 4 κ. ἑ.). Τότε ἐγένετο καὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Σίμωνος Πέτρου, μὴ συγκατανεύοντος τὸ πρῶτον, ἀλλ' εἶτα ἐπιτρέψαντος τῷ Ἰησοῦ, οὐ μόνον τοὺς πόδας ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν νὰ πλύνῃ, μεθ' ὃ ὁ Ἰησοῦς ἐκ νέου ὑπεδήλωσε τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, λέγων: «Ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλως· καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστέ, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. Τότε οἱ μαθηταί, διαμαρτυρόμενοι ἐπὶ τῇ εἰλικρινείᾳ αὐτῶν ὑπεστήριζον τὰς ἰδίας αὐτῶν ὑπηρεσίας καὶ πάραυτα ἡ ἄμιλλα προήγαγεν αὐτοὺς μέχρι συζητήσεως τῶν πρωτείων τούτου ἢ ἐκείνου ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰησοῦς, καταπολεμῶν τὸν τοιοῦτον ἐγωϊσμόν, εἶπεν: «Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται· ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν» (Λουκ. ΚΒ′, 21 κ. ἑ.). Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Ἰησοῦς ὑπέδειξε τὸν νόμον τοῦ ἱερατείου, ὅπερ συνέστησε διὰ τῆς εὐχαριστίας· ὡς δὲ τὸ ἱερατεῖον εἶναι ἀπόρροια δυνάμεως ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ, οὕτω καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ δέον νὰ ἦναι ἐκεῖνος, εἰς ὃν ὁ Ἰησοῦς ὑπήκουσεν. Ἀλλ' ὁ νόμος οὗτος ἔγκειται ἐν τῇ ἀγαθότητι, τῇ εὐσπλαγχνίᾳ, τῇ καλοκἀγαθίᾳ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἐνῷ ὁ ἐγωϊσμὸς ἀφορᾷ εἰς ἑαυτὸν μόνον. Ὁ Ἰησοῦς, καὶ σαφέστερον τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἑρμηνεύων, εἶπεν ἐν σχέσει πρὸς τὸ νίψιμον τῶν ποδῶν: «Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; Ὑμεῖς φωνεῖτέ με, Ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ Κύριος,... Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. Ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν κτλ.» (Ἰωάνν. ΙΓ′, 12 κ. ἑ).

Τρίτην ἤδη φορὰν ἡ παρουσία τοῦ Ἰούδα συνεταράξεν αὐτόν, διότι, ὅτε εἶπεν αὐτοῖς: «Κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου καὶ καθήσησθε ἐπὶ θρόνων, κρίνοντες τὰς 12 φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ» (Λουκ. ΚΒ′, 29), προσέθηκεν: «Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω» (Ἰωάν. ΙΓ′, 18). Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, ἐκ νέου ὁ Ἰησοῦς ταραχθεὶς τῷ πνεύματι, εἶπεν: «Ἀμήν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με» (Ἰωάνν. ΙΓ′, 21). Ἡ ἀνησυχία τῶν μαθητῶν εἰς τοσοῦτον πλέον εἶχε κορυφωθῇ, ὥστε, τοῦ Ἰωάννου δεξιόθεν αὐτοῦ καθημένου καὶ τοῦ Πέτρου ὄπισθεν αὐτοῦ πρὸς ἀριστεράν, ὁ τελευταῖος οὗτος διὰ νεύματος παρώτρυνε τὸν Ἰωάννην νὰ ἐρωτήσῃ ποῖος εἶναι ὁ προδότης. Τούτου γενομένου, ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: «Ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγώ, βάψας τὸ ψωμίον, ἐπιδώσω» (Ἰωάνν. ΙΓ′, 26). Τότε ἐμβάψας τὸ ψωμίον, ἐνεχείρισεν αὐτὸ Ἰούδᾳ Σίμωνος τῷ Ἰσκαριώτῃ, προσεπιλέγων: «Ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον». Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἤλεγξεν αὐτόν, καταδεικνύων συγχρόνως ὅτι δὲν θὰ παρεκώλυε τὴν τέλεσιν τῆς προδοσίας· οἱ μαθηταὶ ὅμως, μὴ ἐννοήσαντες τοῦτο, ἐφρόνουν ὅτι ἐδόθη διαταγὴ ν' ἀγοράσῃ ὅσον τάχιον ἐκεῖνα, ὧν εἶχον ἀνάγκην ἢ νὰ δώσῃ τι εἰς τοὺς πτωχούς. Ὁ Ἰούδας, λαβὼν τὸν ἄρτον, ἀνεχώρησεν· ἦτο δὲ νύξ. Τὸ πάθος τοῦ Ἰησοῦ ἤρξατο. Ἡ τοῦ Ἰούδα σκευωρία ἔμελλε ταχέως νὰ ἐκτελεσθῇ· τῇ ἐπιούσῃ πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἡμέρας τὸ αἷμα τοῦ πωληθέντος ἀθώου θὰ ἦτο κεχυμένον. Ὁ Ἰησοῦς, ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι θῦμα γινόμενος θὰ διέσωζε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὅτι ἀποθνήσκων θὰ ἐξετέλει τὴν θέλησιν τοῦ πατρός, θανάτῳ τὸν θάνατον θὰ ἐνίκα, θὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ εἰσῆγεν αὐτόθι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ, συνῃσθάνθη τὴν ἐπέλευσιν τῆς δόξης τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐφώνησεν: «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ κτλ.» (Ἰωάν. ΙΓ′, 31,32)

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

7. Οἱ τελευταῖοι λόγοι.— Ὁ ἄνθρωπος μεταμορφοῦται ἐνίοτε ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ θανάτου. Τὸ πνεῦμα τῶν ἁγίων φωτίζεται ὑπὸ Θείου φωτός, εὑρίσκουσι δ' οὗτοι λόγους, ἐνέχοντας τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἠρεμίαν τῆς αἰωνιότητος. Ὁ Ἰησοῦς ὅμως, καί περ μὴ ἔχων ἀνάγκην τῆς προσπελάσεως τοῦ θανάτου πρὸς ἔξαρσιν τῶν ἀνθρωπίνων αὐτοῦ δυνάμεων καὶ ἑπόμενος τῷ παραδείγματι τῶν μελλόντων ἀποθνήσκειν, ἐτήρησε διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην καὶ ὑπερτάτην στιγμὴν τοὺς ἀρίστους αὐτοῦ λόγους. Τοῦ Ἰούδα ἐξελθόντος, ὁ Ἰησοῦς εὑρίσκετο μόνος μετὰ τῶν ἕνδεκα, τότε δὲ τῆς μειλιχιότητος αὐτοῦ ἐκχυθείσης, εἶπε: «Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν κτλ.» (Ἰωάν. ΙΓ, 33). Συνῃσθάνθη τὸ βαθὺ κενόν, ὅπερ θὰ ἐνεποίει ἐν τῇ ψυχῇ τῶν μαθητῶν ἡ ἀναχώρησις αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ χωρισμὸς ἦτο ἀναπόφευκτος. Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔμελλε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Θεόν, τὸν πατέρα αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ ἀναμένουσαν αὐτὸν αἰώνιον δόξαν. Ἡ ὁδὸς ὅμως, ἣν θὰ ἠκολούθει, ἦν ἡ τοῦ βιαίου θανάτου· πᾶσαι αἱ θλίψεις ἔμελλον νὰ καταπονήσωσιν αὐτόν. Οὕτως οἱ ἀπόστολοι, οἵτινες ἔσχον τὸ προνόμιον ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς πρώτης προσκλήσεως, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι δὲν θὰ ἠκολούθουν πλέον αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ἀνέπτυξεν αὐτοῖς τὰς τελευταίας αὐτοῦ θελήσεις (Ἰωάνν. ΙΓ′, 34, 35). «Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους . . .» Ἡ ἀγάπη, ἣν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπιβάλλει καὶ τὴν ὁποίαν νέαν καλεῖ, δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸ αἴσθημα φιλανθρωπίας, ὅπερ εὕρηται ἐν τῷ βάθει πάσης ὑγιοῦς συνειδήσεως, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ ἐθνικοὶ ἐγνώρισαν, οὔτε πρὸς τὴν ἐν τῷ δεκαλόγῳ περιεχομένην ἐντολήν. Ἡ ἀγάπη αὕτη ἄλλην ἔχει ἀρχὴν καὶ ἔγκειται εἰς τὸ θεωρεῖν πᾶν ἀνθρώπινον πλάσμα ὡς ὂν λογικὸν καὶ ἐλεύθερον, δυνάμενον νὰ καταστῇ υἱοθετημένον τέκνον τοῦ Θεοῦ, σκοπὸν ἔχει νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νόμον τὴν αὐταπαρνησίαν μέχρι θανάτου. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Ἰησοῦς ὑπὲρ ἡμῶν ἔπραξε, ζητεῖ καὶ ἡμεῖς νὰ πράξωμεν ἀπέναντι ἄλλων. Ἡ ἀγάπη αὕτη εἶναι ὁ μεγαλείτερος νεωτερισμός. Τοιαύτη ἐντολὴ συνεπάγεται τὰ πάντα, διότι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις, ἵνα μεταδώσῃ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ τὸν Θεόν, ἐξ οὗ ζῇ, εἶναι διατεθειμένος νὰ ἀφοσιωθῇ, νὰ πάθῃ, νὰ λησμονήσῃ ἑαυτὸν καὶ ν' ἀποθάνῃ, ὁ τοιοῦτος εἶναι πρόθυμος εἰς πᾶσαν ἀρετὴν καὶ ἔχει ἤδη ἐν ἑαυτῷ τὴν ζῶσαν πηγὴν τούτων. Μία ὅμως ἰδέα διεταράξε τὸν Πέτρον ἐπὶ τῷ ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «Ὅπου ὑπάγω οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι· ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι». Ἐφ' ᾧ καὶ ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν: «Διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; Τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θύσω». Ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη: «Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δ' ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου . . .» (Λουκ. ΚΒ′, 31, 32). Οἱ προφητικοὶ οὗτοι λόγοι εἰσηγοῦντο τῷ ἀσυνέτῳ Κηφᾷ μετὰ λεπτότητος ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποστῇ τὸν ἀγῶνα, ὃν ὁ Ἰησοῦς θὰ ὑφίστατο. Ὁ ἐχθρὸς εἶναι φοβερός, βαθεῖα δὲ ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου· ἐπειδὴ δὲ προώρισται καὶ οἱ ἕνδεκα νὰ ὑποστῶσι δοκιμασίαν, ὁ Ἰησοῦς ὑποδείκνυσιν αὐτοῖς τοῦτο· ἀλλ' ὁ Πέτρος εἶχε βεβαιότητα ἐν ἑαυτῷ καί, ἐμμένων εἰς τὸ ὅτι μέχρις ἐσχάτων θὰ ἠκολούθει τὸν Κύριον, θυσιάζων καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἤκουσε τό: «Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με» (Λουκ. ΚΒ′, 33, 34, Ἰωάνν. ΙΓ′, 38). Ὁ ἀγαπῶν θεωρεῖ ἑαυτὸν ἱκανὸν πρὸς πάντα. Ἐκ τῆς στιγμῆς ταύτης οἱ μαθηταὶ εἰδοποιήθησαν ὅτι δὲν ἠδύναντο πλέον ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ. Παρῆλθον πλέον αἱ ἥσυχοι ἡμέραι, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε;» ἀπαντησάντων δὲ τούτων ἀρνητικῶς, προσέθηκεν: «Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν κτλ.» (Λουκ. ΚΒ′, 35 κ. ἑ.). Δὲν πρέπει ποσῶς νὰ ὑποτεθῇ ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων εἰς βίαν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς παρώτρυνεν, ἀλλὰ μεταφορικῶς ἐκφράζων τὴν ἐχθρότητα, ἥτις ἀνέμενε τοὺς μαθητάς, ὑπεδείκνυεν αὐτοῖς τὸ ξίφος τοῦ πνεύματος ὡς τὴν μόνην αὐτῶν δύναμιν. Ἐκεῖνος, ὅστις προέβαινε νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν θάνατον, οὐδόλως σκέπτεται νὰ φονεύσῃ, ἡμέραν δέ τινα καὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ θὰ ἠκολούθουν τὰ

ἴχνη αὐτοῦ ὡς ἄφωνα πρόβατα, ἀγόμενα εἰς τὸ σφαγεῖον. Οἱ ἕνδεκα κατὰ γράμμα τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου ἐκλαμβάνοντες ὑπέδειξαν αὐτῷ ὡς ἀρκετὰς τὰς αὐτόθι εὑρισκομένας δύο μαχαίρας, ὅτε καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἀλλάξας τὸ θέμα, ἀπήντησε μετὰ μελαγχολικῆς εἰρωνείας: «Ἱκανόν ἐστι» διὰ τὴν χρῆσιν τοιούτων ὅπλων παρ' ὑμῖν (Λουκ. ΚΒ', 38). Εἶτα ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς περισσότερον λέγων: «Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία» κτλ. (Ἰωάν. ΙΔ', 1, κ. ἑ.), κηρύσσων οὕτως ὅτι ἡ πίστις προϋποτίθησι τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν δύναμιν, ὁ δὲ πιστεύων πιστεύει μόνον εἰς τὸν ἀγαθὸν καὶ εἰς τὸν Θεόν· «Πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. . . . πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν» κτλ. (Ἰωάν. αὐτ.). Οὕτως ὡμίλει περὶ τῆς πραγματικότητος τοῦ αἰωνίου καὶ ἀοράτου κόσμου μετὰ σαφηνείας, ἁπλότητος καὶ ἐξουσίας. Ἡ ἐπάνοδος αὕτη τοῦ Ἰησοῦ τελεῖται ἀδιακόπως, πανταχοῦ, ἀοράτως, ἐν πάσαις ταῖς συνειδήσεσιν, αἵτινες διανοίγονται ἐν τῇ πίστει· ἡ δὲ συνένωσις τῶν πιστῶν μετὰ τοῦ Κυρίου τελεῖται ἀδιακόπως ἐπίσης καὶ πανταχοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ θάνατος θραύει τὸν δεσμόν, ὅστις συνδέει αὐτοὺς μετὰ τοῦ ζοφεροῦ τούτου κόσμου. Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν μυστηρίων τούτων ἠδύνατο πλέον νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς μαθητάς: «Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε» (Ἰωάν. ΙΔ', 4)· ἀλλ' εἷς τῶν δώδεκα, ὁ Θωμᾶς, οὐκ οἴδαμεν, εἶπε, ποῦ ὑπάγεις, τοῦθ' ὅπερ ἠνάγκασε τὸν Ἰησοῦν νὰ διακηρύξῃ σαφέστατα τό: «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ» (Ἰωάν. αὐτ. 6). Πᾶσα ἀμφιβολία καὶ ἀβεβαιότης ἐξέλιπε πλέον. Δὲν ἀπετέλει τοῦτο λόγον, ἐκφράζοντα αἰσθήματα ἢ γεγονότα, εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἀναγόμενα, ἀλλὰ καταθέλγει τὴν ψυχὴν ἐν Θεῷ καὶ αἴρει τὸν πέπλον, ὅστις συγκαλύπτει αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀμμάτων ἡμῶν. Ὁ Φίλιππος, ὅστις δὲν ηὐμοίρει τοῦ προκλητικοῦ καὶ θετικοῦ πνεύματος τοῦ Θωμᾶ, ἀκούσας τοῦ Ἰησοῦ λέγοντος ὅτι ἐγίνωσκε τὸν πατέρα (Ἰωάν. αὐτ. 7) καὶ ὅτι εἶδον αὐτὸν οἱ μαθηταί, εἶπε: «Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν». Τοιαύτη παράκλησις παρώτρυνε τὸν Ἰησοῦν ν' ἀναλύσῃ τὸ μυστήριον τῆς ἀπολύτου καὶ οὐσιώδους ἑνώσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ πατρός. «Τοσοῦτον χρόνον, εἶπε, μεθ' ὑμῶν εἰμι καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; Ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα . . .» (Ἰωάνν. ΙΔ', 9). Δὲν ἐδόθη ἐπὶ γῆς τῷ ἀνθρώπῳ νὰ ἴδῃ αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀδημιουργήτου ὄντος, ἀρχῆς τοῦ παντός, ἐκφραζομένου δι' ἰδέας ἴσης αὐτῷ καὶ ἀγαπῶντος δι' ἀπείρου ἀγάπης ἴσης τῇ ἰδέᾳ αὐτοῦ. Τὸν Θεόν, δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν μόνον διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐκδηλώσεων, διὰ τῶν ἔργων τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγαθότητος. Τὸ σύμπαν καὶ ἡ συνείδησις ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν δημιουργικὴν δύναμιν, ἧς οἱ νόμοι ἀνελίσσονται πρὸ ἡμῶν καὶ ὁμιλοῦσιν ἡμῖν περὶ Θεοῦ δικαίου· ἐν τῷ προσώπῳ ὅμως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ σώζων Θεός, ὁ συγχωρῶν, ὁ ἀποκαλύπτων, ὁ καλῶν ἡμᾶς νὰ ζήσωμεν ἐν αὐτῷ, ὁ Θεὸς ὁ ἀγαπῶν, ὁ πατὴρ ἐπὶ τέλους λέγει ἡμῖν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν γλώσσῃ, ἣν δυνάμεθα ν' ἀκούσωμεν καὶ ἣν ἡ πίστις δύναται ν' ἀποδεχθῇ. Ἡ ἐναθρώπησις τοῦ Ἰησοῦ πραγματοποιεῖ τὸ ἀπόλυτον ἰδανικὸν πάσης τελειοποιήσεως. Δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν δυνάμεων καὶ διὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὴν ἀγνὴν ἔκφρασιν τῆς θειότητος. Τὸ ἀόρατον αἰώνιον καθίσταται ἐν αὐτῷ ὁρατόν, ὁ δὲ πιστός, ὁ κάλλιον τοῦ Φιλίππου κατηρτισμένος, δύναται, παρατηρῶν αὐτόν, νὰ εἴπῃ: Βλέπω τὸν πατέρα, ἀρκεῖ μοι οὗτος.

Ἀφ' ἑτέρου, ἵνα ὄργανα αὐτοῦ τοὺς μαθητὰς καταστήσῃ, δύο τινὰ ἀπῄτει παρ' αὐτῶν, προσευχὴν καὶ πίστιν. Ὁ ἄνθρωπος καθ' ἑαυτὸν οὐδέν ἐστιν ἐν τῇ πραγματώσει τῶν τῆς Προνοίας βουλῶν· ἡ ἀποτελεσματικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια εἶναι ἡ διὰ τῆς προσευχῆς· τούτου δ' ἕνεκα καὶ ὁ Ἰησοῦς τὴν προσευχὴν συνίστα (Ἰωάνν. ΙΔ', 13), προστιθέμενος ὅτι ποιήσει πᾶν ὅ,τι θὰ αἰτήσωνται. Ἀλλ' ἡ προσευχὴ τότε μόνον ἔχει δύναμιν, ὅταν ἐμπνέηται ὑπὸ τῆς ἀγάπης τῶν πιστῶν πρὸς τὸν διδάσκαλον, ἐφ' ᾧ καὶ λέγει: «Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε» (Ἰωάνν. αὐτ. 15). Τοιουτοτρόπως ὁ Ἰησοῦς ἐζήτει ἵνα τὸ πνεῦμα, ὅπερ ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ καὶ τῷ Πατρί, ὁ αἰώνιος σύνδεσμος τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, δοθῇ τοῖς πιστοῖς αὐτοῦ καὶ μείνῃ παρ' αὐτοῖς διὰ παντός· τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀπεκάλει (Ἰωάνν. αὐτ.) πνεῦμα τῆς ἀληθείας,

τὸ ὁποῖον ὁ κόσμος δὲν δύναται νὰ λάβῃ, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἔμεινε παρὰ τοῖς μαθηταῖς, ὡς γινώσκουσιν αὐτό. Ὁ Ἰησοῦς ταῦτα λέγει οὐχὶ πρὸς τοὺς μὴ αἰσθανθέντας τοιούτους λόγους ἐν τῇ συνειδήσει, ἀλλ' εἰς τοὺς ζῶντας ἐκ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ. Πρὸς τοὺς τοιούτους ἐπίσης ἀπηυθύνετο, ὅτε ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς: «Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανοὺς κτλ.» Εἷς τῶν μαθητῶν, προκατειλημμένος προφανῶς ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς δόξης τοῦ βασιλείου τοῦ Μεσσίου, ἠρώτησεν αὐτόν, διατί ἀπεκαλύπτετο εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ οὐχὶ εἰς τὸν κόσμον (Ἰωάν. ΙΔ', 22). Ὁ Ἰησοῦς, ἐξηγῶν τὸν λόγον τούτου, ἐδήλωσεν ὅτι ὁ κόσμος δὲν ἠγάπα αὐτόν, ὁ δὲ μὴ ἀγαπῶν δὲν δύναται καὶ νὰ γνωρίσῃ αὐτόν. Κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἐπαναλαμβάνων τὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, παρίστησιν αὐτὸ ὡς ἰδιαίτερον πρόσωπον, διακεκριμένον τοῦ Πατρὸς καὶ αὐτοῦ καὶ ὡς πραγματοποιοῦν τὴν ἀνέκφραστον ἕνωσιν τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν· «Ὁ δὲ παράκλητος, λέγει, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα, ἃ εἶπον ὑμῖν» (Ἰωάνν. ΙΔ', 25). Ὁ ἄνθρωπος οὔτε νὰ ὑποσχεθῇ δύναται, οὔτε νὰ δωρήσηται τοιαῦτα δῶρα· ἀλλ' ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ, δημιουργεῖ, μεταμορφώνει, ἐξαγιάζει τὴν ψυχήν, ἣν πληροῖ, ἐφ' ᾧ καὶ ἔλεγεν: «Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν» (Ἰωάνν. αὐτ. 27). Ἡ τῶν ἀνθρώπων δηλ. εἰρήνη εἶναι ἀπατηλὴ καὶ κατ' ἐπιφάνειαν· ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ἀγάπης τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς ἑαυτοῦ πηγάζουσα, εἶναι ἀμετάβλητος, βαθεῖα, ἀπόλυτος. Ὁλόκληρος ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ περὶ Θεοῦ, περὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὑπάρξεως, θελήσεως, προθέσεων, περὶ ἐκείνου, ὃν ὁ Ἰησοῦς ἐκάλει Πατέρα, ἀπεκαλύφθη μετ' ἐμπιστοσύνης εἰς ἀνθρώπους, ὧν ἡ μόνη μεγαλοφυΐα συνίστατο εἰς τὸ πιστεύειν καὶ ἀγαπᾶν. Ἡ ἀμάθεια αὐτῶν ἐγγυᾶται τὴν αὐθεντικότητα τῶν διδαγμάτων, ἅτινα ὑμῖν μετέδωκαν· ὁ μέλλων ν' ἀποθάνῃ ἄνθρωπος τρέμει ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τοῦ κρινοῦντος Θεοῦ καὶ ἐξαιτεῖται συγχώρησιν. Οὐδὲν ὅμως παραπλήσιον συμβαίνει παρὰ τῷ Ἰησοῦ· οὐδεμία μεταμέλεια, οὐδεὶς τρόμος πρὸ τοῦ Θεοῦ· διότι ὁ θάνατος αὐτοῦ ἦν ἐπιστροφὴ μόνον εἰς ἐκεῖνον, ἀφ' οὗ προῆλθε. Πᾶν ὅ,τι ἀφῆκε θὰ ζήσῃ, θ' αὐξηθῇ κατόπιν αὐτοῦ. Οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε ὁ κόσμος μετὰ τοῦ μίσους καὶ τῶν σατανικῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν θὰ κατισχύσωσι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, διότι, καίπερ ἀόρατος, παρὰ τοῖς μαθηταῖς διέμεινε καὶ δι' αὐτῶν καὶ ἐν αὐτοῖς ἐπενήργησε τὸ ἅγιον ἔργον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Εὐλόγως λοιπὸν ἠδύνατο νὰ λέγῃ: «Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω κτλ.» (Ἰωάνν. ΙΔ', 27 κ. ἑ.). Ἡ στιγμὴ προσήγγιζεν, ἡ ὥρα τῆς θλίψεως καὶ τοῦ θανάτου ἐπλησίασε· τοῦτο ὁ Ἰησοῦς καθορῶν, εἶπεν: «Οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν· ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν· ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατὴρ οὕτω ποιῶ. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν». (Ἰωάν. ΙΔ', 30, 31.).

8. Ἀπὸ τοῦ δείπνου εἰς Γεθσημανῆ. — Ἐγερθέντες ἀπήγγειλαν ὀρθοὶ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθος τὸ τέλος τοῦ Χαλλέλ, τοὺς ψαλμοὺς (ΡΙΓ', ΡΙΕ', ΡΙΣΤ', ΡΙΖ'), οἵτινες ἀνεμίμνησκον τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον, τὴν διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς, τὴν προκήρυξιν τοῦ νόμου, τὴν ἀνάστασιν καὶ τὰς θλίψεις τοῦ Μεσσίου. Ὁ Ἰησοῦς καθεώρα ἐν αὐτοῖς τὸν ἴδιον αὐτοῦ προορισμόν, τοὺς ἀγῶνας, τὸν θάνατον καὶ τὸν θρίαμβον. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὕμνου ὁ Κύριος, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν ἕνδεκα, ἀπεχώρησε τοῦ ἑστιατορίου καὶ ἐτράπη τὴν εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ἄγουσαν. Ὁ οἶκος, ἐν ᾧ εἶχε τελέσει τὸ πάσχα, εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς Σιών· θὰ ἐξῆλθε δὲ διά τινος τῶν μεσημβρινῶν πυλῶν τῆς πόλεως καὶ θὰ προὐχώρησεν εἰς Γεθσημανῆ διὰ μέσου κήπων καὶ ἀμπελώνων. Ἤρχετο νύξ, μία τῶν ἀνατολικῶν ἐκείνων νυκτῶν, τῶν φαεινῶν, τῶν ἠρέμων καὶ ἀστεροεσσῶν. Καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁδοῦ ταύτης ἡ μειλιχιότης αὐτοῦ, ἀνεξάντλητος πάντοτε, ἐχρησιμοποιεῖτο, ἐκ τῶν ἀμπελώνων δὲ ἁφορμὴν λαμβάνων, εἶπε τό: «Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι· πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπόν, αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ κτλ.» (Ἰωάν. ΙΕ', 1 κ. ἑ.). Ἐκ πασῶν τῶν παραβολῶν, ἃς ἤρεσκε τῷ Ἰησοῦ νὰ χρησιμοποιῇ πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν μυ-

στηρίων τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἡ τοῦ ἀμπελῶνος καὶ τῶν κλημάτων εἶναι πιθανῶς ἡ ἀρίστη. Ἤθελεν ὥστε οἱ ἔνδεκα νὰ γνωρίσωσιν ὅτι ἀπετέλει δι' αὐτοὺς τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς· ταύτης ἐπιτυγχάνει τις ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτοῦ. Τὸ πολλαπλασιάσαι τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ, ἐπιτυχεῖν ἡρωϊκῶν ἀρετῶν, ἐξαπλῶσαι ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς γῆς τὸ φυτευθὲν κλῆμα, περιποιηθῆναι τοὺς κλάδους αὐτοῦ, συντελέσαι εἰς τὴν ὡρίμανσιν τῶν καρπῶν, ἐξ ὧν παραχθήσεται ὁ νέος οἶνος τῆς βασιλείας, ἰδοὺ τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ἣν ἀπεφάσισε νὰ σώσῃ. Ἤδη ἡ ἄπειρος ἀγάπη ὑπερεξεχείλησεν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Ἰησοῦ, προκαλέσασα τὰ λόγια αὐτοῦ: «Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς...» (Ἰωάν. ΙΕ', 9 κ. ἑ). Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν διαπύρων εἰσέτι τούτων λόγων μαντεύεται ἡ συγκίνησις τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ, ὅτε, προχωρῶν πρὸς τὴν κοιλάδα τῶν Κέδρων, ἐξέφρασεν αὐτοῖς τό: «Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς· μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ», μεθ' ὃ ἀνέπτυξεν αὐτοῖς τὸν λόγον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐκάλει αὐτοὺς φίλους, διότι ὁ δοῦλος, ἔλεγε, δὲν γινώσκει τί πράττει ὁ κύριος· κατὰ συνέπειαν δὲν ἀπεκάλεσεν αὐτοὺς δούλους (Ἰωάν. ΙΕ', 13 κ. ἑ.). Ἐν πάσαις ταύταις ταῖς νουθεσίαις ἡ περὶ ἀγάπης παρότρυνσις προεξετίχε, διότι καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν ὡς μαθητῶν κατωτέρω λόγον ποιούμενος, ἐπανελάμβανεν: «Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». Μετὰ ταῦτα, ἐπιθυμῶν νὰ θωρακίσῃ αὐτοὺς κατὰ πάσης δειλίας ἐπὶ τῷ μίσει, ὅπερ θὰ ἐγείρετο κατ' αὐτῶν, ἔλεγε: «Γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν» ὁ κόσμος (Ἰωάν. αὐτ. 18 κ. ἑ.). Διὰ τοῦ κόσμου ὁ Ἰησοῦς ἐνόει τὴν εἰς τὸ πονηρὸν παραδεδομένην ἀνθρωπότητα, ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀπετέλει τὸ μόνον ἀνθρώπινον ὂν ἐν ἀπολύτῳ ἀντιθέσει πρὸς τὸν οὕτως ἐννοούμενον κόσμον, ἐντεῦθεν ἐπήγασε τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος, ὅπερ εἶναι μῖσος κατὰ τοῦ Θεοῦ, μῖσος κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ. Περαιτέρω τὸ κατ' αὐτῶν μῖσος; τοὺς κατ' αὐτῶν διωγμοὺς ἀναπτύσσων, προσετίθη ἐν τέλει ὅτι ὁ Παράκλητος μόνος θὰ μαρτυρήσῃ περὶ αὐτοῦ καὶ προσεκάλει καὶ τοὺς μαθητὰς νὰ μαρτυρήσωσι καὶ αὐτοὶ ὡς μετ' αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς διατελέσαντες Τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καταλαβὸν μαθητάς, μάρτυρας ὁλοκλήρου τοῦ βίου τοῦ Κυρίου αὐτῶν, κατήρτισε τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ δ' Ἐκκλησία, μόλις δημιουργηθεῖσα, διεσάλπισεν εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος τὴν ἁγιότητα, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀγαθότητα, τὴν θειότητα τοῦ Ἰησοῦ. Οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ συμπνίξῃ ἢ συστείλῃ τὴν φωνὴν αὐτῆς, ἐπιρρωνυμένην διὰ τῶν αἰώνων. Εἰς τοὺς ἀκούοντας τὰς φωνάς, ὧν πλήρης εἶναι ἡ ἀνθρωπότης, αὕτη ἐπιβάλλεται ὡς ἡ ἰσχυροτέρα φωνή, ἡ ἁρμονικωτέρα καὶ ἡ ἀγιωτέρα. Αὕτη κέκτηται τὴν δύναμιν τοῦ μαρτυρίου, τὴν ἁγιότητα τῆς ἀρετῆς, τὸ μεγαλεῖον τοῦ πνεύματος, τὸ ἀδιάσπαστον τῆς πίστεως. Μετὰ τὰς ἀνωτέρω ἐνθαρρύνσεις πρὸς τοὺς μαθητὰς προσέθηκε: «Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε» κτλ. (Ἰωάνν. ΙΣΤ', 1 κ. ἑ). Πολλάκις εἶχεν ὁμιλήσει αὐτοῖς περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὰ καθήκοντα αὐτῶν καὶ ἐτεκμηρίωσε τὴν ἀγάπην αὐτοῦ καὶ μειλιχιότητα· ἀλλ' οὐδέποτε ἔπραξε τοῦτο ὡς νῦν. Καταρτίζων αὐτοὺς διὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐνέργειαν, εἶχεν ἀναγγείλλει αὐτοῖς τοὺς διωγμοὺς καὶ τὸ μῖσος, σήμερον ὅμως νέαν περὶ τοῦ θέματος τούτου διδάσκει αὐτοὺς λεπτομέρειαν ἰδιαζόντως θλιβεράν. Οἱ καταδιώξοντες αὐτοὺς δὲν θὰ εἶναι οἱ ἐθνικοί, ἀλλ' αὐτὸς ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ. Αἱ ἀρχαί, ἃς σέβονται ὡς ἁγίας, αἵτινες ἔχουσι τὸ χρῖσμα τοῦ Θεοῦ καὶ αἵτινες ὁμιλοῦσιν ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καθέδρας τοῦ Μωϋσέως, ἀπορρίψασαι τὸν Ἰησοῦν, ἔμελλον καὶ ἀμειλίκτως αὐτὸν νὰ καταδιώξωσιν. Οἱ μαθηταὶ ἔμελλον νὰ μισηθῶσιν, ἀποκηρυχθῶσι καὶ θανατωθῶσιν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Τὸ θανατωθῆναι ὑπὸ τῶν τραυμάτων τῶν ἀρνουμένων καὶ μισούντων τὸν Θεὸν ἐμποιεῖ ποιάν τινα παραμυθίαν· τὸ παθεῖν ὅμως, καταδιωχθῆναι ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἐξουσίας, προδοτρίας τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, καὶ καταβληθῆναι ὑπ' αὐτῆς ὡς βλασφημήσαντα τὸν Θεόν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξυμνεῖται αὐτὸς ὑπὸ τῶν ὡς βλασφήμων ἐκλαμβανομένων, τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ σκληρότερον τῶν μαρτυρίων. Ὁ Ἰησοῦς ὑπέστη τοῦτο καὶ οἱ πιστοὶ λοιπὸν μαθηταὶ ὤφειλον εἰς αὐτὸ νὰ ὑποκύψωσιν.

Ὁ Ἰησοῦς προειδοποίησε λοιπὸν τοὺς μαθητὰς περὶ τούτου, ἡ δὲ ἀνάμνησις τῶν λόγων αὐτοῦ θὰ ἐπιρρώσῃ αὐτούς, καθ' ἣν στιγμὴν μακρὰν αὐτῶν πλέον θὰ εὑρίσκηται. Ἡ ἰδέα τοῦ χωρισμοῦ, ἐπανερχομένη ἀδιακόπως εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ἐπλήρου αὐτοὺς θλίψεως. Ἐκ νέου λοιπὸν καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐνεθάρρυνεν αὐτούς, λέγων: «Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, Ποῦ ὑπάγεις; ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. Ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. . . .» (Ἰωάν. ΙΣΤ' 5, κ. ἑ.). Ὁ Ἰησοῦς ὡς ἄνθρωπος ὑπεβάλλετο ἑκουσίως εἰς τοὺς νόμους τῆς πασχούσης καὶ θνητῆς ἀνθρωπότητος. τὸ δὲ πνεῦμα ἐπλήρου αὐτὸν καὶ διεφώτιζε τοὺς προσεγγίζοντας αὐτῷ· ἡ ἐνέργεια ὅμως αὐτοῦ ἐφαίνετο περιοριζομένη ὑπὸ τῶν νόμων, οἵτινες περιώριζον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Ἰησοῦ. Ἵνα καταστῇ δὲ ἡ ἐνέργεια αὕτη ἐπιβλητική, κυρίαρχος, παγκόσμιος, ἡ ἀνθρωπότης, ἥτις στάδιον ταύτης διετέλει, ὤφειλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς παγκοσμίου καὶ θριαμβικῆς αὐτῆς κυριαρχίας, τότε δὲ ἐκ τῶν κόλπων τοῦ πατρός, ἐν ᾧ θὰ ἐβασίλευεν ἐνδόξως, θὰ παρεῖχε πλήρη ἐνέργειαν τῷ πνεύματι καὶ τότε θὰ ἐνεκαινίζετο τὸ ἔργον τῆς καθαγιάσεως, τῆς παρηγορίας καὶ τῆς δυνάμεως. Ἰδοὺ ἡ ἐνθαρρυντικὴ ὑπόσχεσις. Κατόπιν τοσούτων ἀληθειῶν, ἃς ἐν μέρει μόνον οἱ μαθηταὶ κατενόουν, ὁ Ἰησοῦς εἶπεν ὅτι πολλὰ εἰσέτι εἶχε νὰ προσθέσῃ, ἀλλ' ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ βαστάσωσι ταῦτα κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην (Ἰωάν. ΙΣΤ', 12, κ. ἑ.), ἀλλ' ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, θὰ ἐδίδασκεν αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ παρήρχοντο καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐπανελάμβανε: «Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα». Οἱ μαθηταί, μὴ νοήσαντες τοὺς λόγους τούτους, διηρώτων ἀλλήλους περὶ τῆς σημασίας αὐτῶν, ὁ δὲ Ἰησοῦς, ὑποδεικνύων αὐτοῖς τὸ σημαινόμενον, ἔλεγεν ὅτι θὰ λυπηθῶσι μὲν κατὰ τὴν βραχεῖαν περίοδον τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καθ' ἣν θὰ ἐξηφανίζετο ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν μαθητῶν, τεθλιμμένων καὶ διεσκορπισμένων, θὰ ἔχαιρον δὲ βραδύτερον κατὰ τὴν ἔνδοξον περίοδον τῆς ἀναστάσεως, ὅτε καὶ θὰ ἐνεφανίζετο πάλιν τοῖς μαθηταῖς, παρηγορῶν καὶ διδάσκων ἔτι αὐτούς, καὶ ἐπὶ τέλους θ' ἀνήρχετο εἰς τὸν πατέρα, ἵνα ἀποστείλῃ αὐτοῖς τὸ πνεῦμα. Πρὸς πλείονα κατανόησιν τοῦ φαινομένου παρέβαλλε τὴν περίοδον τῆς θλίψεως ταύτης καὶ τῆς χαρᾶς πρὸς τὰς ὀδύνας καὶ τὴν μετέπειτα εὐφροσύνην τῆς τικτούσης γυναικός, ἥτις μάλιστα, χαρᾶς μετὰ τὸν τοκετὸν πληρουμένη ἐπὶ τῷ ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ, λησμονεῖ τοὺς πρότερον βασανίσαντας αὐτὴν πόνους. Ἐνῷ ὁ Ἰησοῦς εὑρίσκετο ἐν τοῖς μαθηταῖς, οὗτοι αὐτῷ συνεβουλεύοντο καὶ παρ' αὐτοῦ ὑπεστηρίζοντο· ἐξαφανιζομένου ὅμως αὐτοῦ, τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἀντικαθίστητι, ζῶν δι' αὐτοῦ ἐν τῇ τῶν μαθητῶν συνειδήσει, οἵτινες δὲν περιέρχονται πλέον εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐρωτᾶν. Ὁ Ἰησοῦς ὡμίλει αὐτοῖς ἄλλοτε ἐν παραβολαῖς, τὸ πνεῦμα ὅμως, ὅπερ θ' ἀποστείλῃ, διασχίσει τὸν πέπλον καὶ διὰ γλώσσης, ἣν οὐδὲν ἤκουσεν οὖς καὶ οὐδὲν ὡμίλησε στόμα, θ' ἀνακοινώσῃ αὐτοῖς τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὡς ὁ Ἰησοῦς, οὕτω καὶ αὐτοί, τὸ πνεῦμα δεχόμενοι, θὰ τύχωσι παντός, ὅπερ ποθοῦσι παρὰ τοῦ πατρός. Ἰδοὺ ἡ ἀληθής, ἡ μόνη ἀποτελεσματικὴ προσευχή. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἐθνικοὶ προσευχὴν ἐκάλουν, ἦτο ἀνθρωπίνη μόνον αἴτησις καὶ δὲν εἶχε τὴν πηγὴν ἐν τῇ αἰωνίᾳ ἀγάπῃ· ἐντεῦθεν τὸ ἄγονον αὐτῆς· ἡ παρ' ἡμῖν ὅμως προσευχὴ διακρίνεται κατὰ τὸ ἑξῆς, ὅτι ἐν ἡμῖν προσεύχεται τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ. Οἱ ἕνδεκα περιῆλθον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς ἔκστασιν. Ὁ Κύριος, μαντεύσας τότε τοὺς ἀπορρήτους αὐτῶν διαλογισμοὺς καὶ τὴν ἀμφιβολίαν, φανερῶς πλέον αὐτοῖς ὡμίλησεν εἰπὼν πρὸς τοῖς ἄλλοις: «Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν. ΙΣΤ', 28). Οἱ μαθηταὶ ἀπήντησαν: «Ἴδε, νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. Νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. Ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες» (Ἰωάνν. ΙΣΤ' 29 κ. ἑ.). «Ἄρτι πιστεύετε;» ἠρώτησεν ὁ Ἰησοῦς, ἀλλ' ἡ ὄψις τοῦ μέλλοντος καὶ μέλλοντος ἀπειλητικοῦ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ προσθέσῃ καὶ τὰ ἑπόμενα ἐν

θλίψει: «Ἰδού, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε»· ἀλλὰ συναισθανόμενος τὸ ἐλλειπὲς τῆς ἐκφράσεως, προσέθηκε: «Καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστιν». Τὴν συνδιάλεξιν αὐτοῦ ἐπέρανε διὰ τῶν ἑξῆς λόγων θριάμβου καὶ ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης. «Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε· ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε. Ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰωάνν. ΙΣΤ', κ. ἑ.).

9. Προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ. — Ἡ ἀγωνία. — Ἡ σύλληψις αὐτοῦ.—Ὁ Ἰησοῦς, προχωρῶν μετὰ τῶν ἕνδεκα εἰς Γεθσημανῆν, ἀφίκετο εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Κέδρων. Αὐτόθι ὁ Ἀβραὰμ συνήντησε τὸν Μελχισεδέκ (Γεν. ΙΔ', 18). Ὁ Δαβίδ, φεύγων τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀβεσαλώμ, διῆλθεν αὐτὴν γυμνόπους καὶ κεκαλυμμένην ἔχων τὴν κεφαλήν, μετὰ τῶν πιστῶν θεραπόντων φεύγων εἰς τὴν ἔρημον (Β' Βασ. ΙΕ', 11). Ῥυάκιον, ἀπεξηραμένον ἤδη, ἔρρεεν ἐν τῷ βάθει τῆς φάραγγος, αὐξάνον τὰ ὕδατα τοῦ Μπὶρ-Ἐγιοὺπ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν. Οὐδὲν τὸ θλιβερώτερον τῆς στενῆς ταύτης πεδιάδος μετὰ τῶν ἐπιτυμβίων μνημείων, τῶν τάφων τοῦ Ἀβεσαλώμ, τοῦ Ἰωσαφὰτ καὶ τοῦ Ζαχαρίου, ἅτινα καλύπτουσιν ὁλόκληρον τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα. Πιστεύομεν, λέγει ὁ Didon ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔστη αὐτόθι ἐνώπιον τῶν μαυσωλείων τούτων καὶ προσηυχήθη μεγαλοφώνως, ἐπάρας ταυτοχρόνως πρὸς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἰπών: «Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε· καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν· ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω· καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου· σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας· καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστιν· ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά· καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι, Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς ἡμεῖς· ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου· οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς· ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου· οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ· ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσί, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί· ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι· καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· ἵνα πάντες ἓν ὦσι· καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν· ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας· καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν· ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ· ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας· καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω· ἵνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς» (Ἰωάνν. ΙΖ').

Ἡ προσευχὴ αὕτη τοῦ Ἰησοῦ εἶναι εὐρυτέρα τῆς γῆς καὶ τῶν κόσμων, ἀνωτέρα πάσης ἐποχῆς, μεγαλειτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ

ὁρατοῦ οὐρανοῦ, πρὸς ὃν ἤγειρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ· εἶναι ἄπειρος, αἰώνιος, ὡς ὁ Θεός, πρὸς ὃν ἀποτείνεται, ὡς ἡ ἀγάπη, ἥτις ἐμπνέει αὐτήν, ὡς τὰ αἰτήματα, ἅπερ διατυποῖ, ὡς αἱ θεῖαι δυνάμεις, ἅσπερ ἐν ἐνεργείᾳ τίθησιν. Κύριος καὶ διδάσκαλος πάσης σαρκός, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ μεταδῶσαι τὴν αἰώνιον ζωὴν εἰς πάντας, οὓς ἔδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ, ὁ Ἰησοῦς ζητεῖ νὰ ἐκπληροῦται ἐν ἑαυτῷ καὶ τῇ ἀνθρωπότητι ἡ θεία θέλησις. Ὁ Ἰησοῦς ἤρξατο ἤδη τοῦ θείου ἔργου, συνέλεξε τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐν τῇ πίστει· οὗτοι ἐδέξαντο τὴν διδασκαλίαν, γινώσκουσι τὸ ὄνομα τοῦ πατρός, γινώσκουσιν ὅτι αὐτὸς οὗτος εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ πατρὸς προελθὼν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀποσταλείς. Ἤδη ὁ Ἰησοῦς ζητεῖ νὰ δοξασθῇ καὶ νὰ τύχῃ τῆς δόξης, ἣν εἶχε παρ' Αὐτῷ, πρὶν ἢ κτισθῇ ὁ κόσμος. Τὸ ἀναγνωρισθῆναι ὡς υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἴσον τῷ Πατρί, ἀπετέλει τὴν μεγίστην δόξαν. Ὁ Ἰησοῦς μόνον ἔτυχε ταύτης. Διὰ τοῦ θανάτου θὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἀνάστασιν, θὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν γῆν δι' ἐνδόξου ἀναλήψεως καὶ μολονότι ἀόρατος, θριαμβεύσας ἐν τῇ μεταμορφωθείσῃ ἀνθρωπότητι αὐτοῦ, ἀθάνατος καὶ κυριάρχης, θὰ ἐξακολουθήσῃ διὰ τοῦ πνεύματος, ὅπερ θ' ἀποστείλῃ, τὸ ἔργον τῆς βατιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὡς δὲ προσεύχεται ὑπὲρ ἑαυτοῦ, προσεύχεται καὶ ὑπὲρ τῶν μαθητῶν, διότι, μὴ εὑρισκόμενος πλέον μετ' αὐτῶν πρὸς φρούρησιν αὐτῶν, αἰτεῖται παρὰ τοῦ Πατρὸς νὰ φρουρήσῃ αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. Αἰτεῖται νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ νὰ ἐξαγιασθῶσιν, ἐπειδὴ δὲ ὡς θύματα εἰς τὸν κόσμον ἐπέμφθησαν, θέλει νὰ διατεθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς θελήσεως τοῦ Πατρός, ν' ἀγαπῶνται ὡς πατὴρ καὶ υἱός, νὰ ὦσιν συνηνωμένοι ὡς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός. Ἡ αἴτησις αὐτοῦ ἐπεκτείνεται εἰς πάντας τοὺς ἐν τῷ μέλλοντι μαθητὰς αὐτοῦ. Τούτους καθορᾷ διὰ μέσου τῶν χρόνων καὶ τοῦ διαστήματος διεσπαρμένους ἐπὶ τῆς γῆς καὶ παρακαλεῖ τὸν Πατέρα, ἵνα παρὰ τὸν χρόνον καὶ πᾶν τὸ διαιροῦν ἀποτελέσωσιν οὗτοι ἕν, ὡς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἀποτελοῦσιν ἕν. Αἰτεῖται πρὸς τούτοις νὰ ὑπάρξωσι μετ' αὐτοῦ ἐκεῖ, ὅπου αὐτὸς θὰ εὑρίσκεται, πάντες, ὅσους ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Πατήρ, ἐν τῷ αὐτῷ δηλονότι οὐρανῷ, ἐν τῇ αὐτῇ ἀθανασίᾳ· τοῦτο δὲ θέλει, λέγει, μετ' ἐνεργητικότητος, ὡς Υἱός, ὅστις εἶναι βέβαιος ὅτι ἐκφράζει τὴν θέλησιν τοῦ Πατρὸς καὶ, κατέχων πλήρη δικαιώματα, θέλει πάντες νὰ ἴδωσι τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ, ταύτην βλέποντες, νὰ εὑρεθῶσιν ἐν τῇ αἰωνίᾳ ζωῇ. Οὕτω πραγματοποιηθήσεται τὸ ἔργον τῆς αἰωνίου σοφίας, τῆς αἰωνίου ἀγαθότητος. Ἡ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ καὶ κινητικὴ δύναμις τοῦ βασιλείου αὐτοῦ· αὕτη διεισδύει ἐν ἡμῖν καὶ μετάγει ἡμᾶς εἰς τὴν ἑνότητα ταύτην, ἥτις θ' ἀποτελέσῃ τὴν οἰκογένειαν τῶν μεθεξόντων τῆς θείας ζωῆς πνευμάτων. Μετὰ τὴν προσευχὴν ὁ Ἰησοῦς διῆλθε τὸν χείμαρρον τῶν Κέδρων· θὰ σκανδαλισθῆτε ἐν ἐμοὶ τὴν νύκτα ταύτην, ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς, διότι γέγραπται, Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα. (Ζαχαρ. ΙΓ', 7)· εἶτα ἀναστήσομαι καὶ ἔσομαι πρὸ ὑμῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. Ὁ Πέτρος συνεκινήθη καὶ εἶπεν: «Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι». (Ματθ. ΚΣΤ'. 33). Τότε ἐλέχθη αὐτῷ τό: «Πρὶν ἢ ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με». Καὶ οἱ ἕνδεκα ἐπίσης ζωηρῶς διεμαρτύροντο ἐπὶ τῇ πίστει αὐτῶν. Διελθόντες τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ρυακίου, προὐχώρησαν, συνοδεύοντες τὸν διδάσκαλον, μέχρι τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Ἐν Ἱερουσαλὴμ ὡς καὶ ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων τῆς ἀνατολῆς οἱ κῆποι δὲν ἦσαν ἐν τῷ περιβόλῳ, ἀλλ' ἐν τοῖς πέριξ τῶν τειχῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. Ἐν τοῖς πρόποσι τοῦ ὄρους τούτου εἰς ἀπόστασιν 100 ποδῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου ὑπῆρχε τοιοῦτος, καλούμενος Γεθσημανῆ, εἰς ὃν ὁ Ἰησοῦς συχνάκις κατέφευγε τὴν ἑσπέραν μετὰ τῶν μαθητῶν, ἵνα προσευχηθῇ. Ἡ θέσις εἶναι περιωρισμένη καὶ μελαγχολική, ἐνέχει δέ τι τὸ αὐστηρὸν καὶ θρησκευτικόν. Τὸ βλέμμα, ἀνυψούμενον, δὲν βλέπει πρὸς Δ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ τοὺς μεγάλους τοίχους τοῦ ναοῦ, τὴν κορυφὴν τῶν ἱερῶν οἰκοδομῶν καὶ τὸν ζοφερὸν πύργον Ἀντωνίαν· πρὸς δεξιὰν τὸ γυμνὸν ὄρος Σκοπὸν καὶ πρὸς ἀριστερὰν τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰωσαφὰτ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ τάφων. Ὁ Ἰησοῦς ἠγάπα τὸν μεμονωμένον τοῦτον κῆπον καὶ ἠθέλησε νὰ προσευχηθῇ ἐν αὐτῷ διὰ τελευταίαν φοράν, μέλλων νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν θλῖψιν· εἰσῆλθε λοιπὸν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκεί-

νην μετὰ τῶν ἕνδεκα (Ματθ. ΚΣΤ', 36 κ. ἑ., Μάρκ. ΙΔ', 32 κ. ἑ., Λουκ. ΚΒ', 39 κ. ἑ.) καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς: «Καθίσατε αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ» καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην, ἀπεμακρύνθη μέχρι βολῆς λίθου· τότε ἤρξατο νὰ λυπῆται καὶ κατελήφθη ὑπὸ βαθείας στενοχωρίας, ἐκδηλωθείσης διὰ τῆς φράσεως αὐτοῦ: «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου». Ἀνειλίχθη τέλος ὁλόκληρος ἡ σκηνὴ ἐκείνη, ἥτις ἐκτίθεται ἐν τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις τῶν εὐαγγελιστῶν, ἡ προσευχὴ δηλ. αὐτοῦ, τρὶς ἐπαναληφθεῖσα, ὁ ὕπνος τῶν μαθητῶν καὶ ἡ ἐπὶ τούτῳ τρὶς γενομένη ἐπίπληξις ἐκ μέρους τοῦ Ἰησοῦ. Τοιαύτη ἡ ὑπὸ τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων ἀφήγησις τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ Ἰησοῦ ἐν Γεθσημανῇ. Βεβαίως ἡ μυθικὴ σχολὴ δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἐχαλκεύθη ἡ ἀφήγησις αὕτη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ δοξασθῇ ὁ Ἰησοῦς. Ἡ ἐν Γεθσημανῇ σκηνὴ ὑπῆρξε μία τῶν μεγαλοπρεπεστέρων καὶ διὰ τοὺς ἐνοῦντας αὐτὴν μία τῶν συγκινητικωτέρων. Οὐδέποτε ὁ Ἰησοῦς εἶχεν ἐκδηλώσει πρότερον τοῖς μαθηταῖς παραπλησίαν αὐτοῦ θλῖψιν. Καθ' ἣν στιγμὴν διῆλθε τὴν εἴσοδον τοῦ κήπου τῶν Ἐλαιῶν, συνεκαλύφθη ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ γαλήνη καὶ ἀνέκφραστος ἀδημονία περιεκάλυψεν αὐτήν. Καθ' ἣν ἔτι στιγμὴν ἔμελλε ν' ἄρξηται τὸ πάθος αὐτοῦ, ἐταράχθη καὶ κατελήφθη ὑπὸ λύπης μέχρι θανάτου. Ἀλλ' ὁποία ἆρά γε τυγχάνει ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη διαμάχη; Μὴ ἡ θέλησις τοῦ Ἰησοῦ ἐξασθενῇ ἐνώπιον τῆς τοῦ Πατρός; Οὐχί βεβαίως· διότι ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ συνταράσσοντος αὐτὸν ἀγῶνος ἐφώνει: «Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ». Ἀλλ' ἡ θέλησις δὲν εἶναι τὸ πᾶν παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ· καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι, οὕσπερ ὁ Θεὸς δι' ἑαυτοῦ πληροῖ καὶ οἵτινες ἀνεπιφυλάκτως αὐτῷ ὑπακούουσιν, ὑπάρχει σύνολόν τι αἰσθητικῶν δυνάμεων, ἀνθισταμένων εἰς τὴν θλῖψιν, ἔμφυτόν τι διατηρήσεως ἢ διασώσεως, θέλησίς τις πρὸς ζωὴν ἀνθισταμένη εἰς τὸν θάνατον. Αἱ αἰσθητικαὶ αὗται δυνάμεις καὶ ἡ πρὸς ζωήν, αὕτη θέλησις ἐκέκτηντο ἐν τῷ Ἰησοῦ, ὡς καὶ πᾶν ὅ,τι ἐσχετίζετο πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν τελείαν αὐτῶν ἐνέργειαν. Ἠδύνατο ὁ Ἰησοῦς ν' ἀπαλλαγῇ τῆς θλίψεως καὶ πάσης πρὸς τὸν θάνατον ἐναντιώσεως, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε· διότι ἀληθὴς ἄνθρωπος ἐγένετο μόνον διὰ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου· δι' αὐτῶν μόνον ἐγένετο ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. Ἀντὶ μάλιστα νὰ παρακωλύσῃ ὁ Θεὸς τὰς βασάνους, ὁ Θεὸς οὗτος, ὁ ἐν αὐτῷ εὑρισκόμενος, ἔμελλε νὰ ἐπιτείνῃ αὐτὰς εἰς τὸ ἔπακρον. Ὁ ἄνθρωπος ἀγνοεῖ τὰ ἀναμένοντα αὐτὸν δεινά, ὁ Ἰησοῦς προέβλεπε ταῦτα. Εἰς τὰ ἴδια δ' αὐτοῦ δεινὰ ἔμελλον νὰ προστεθῶσι καὶ πάντα ἐκεῖνα, ἅτινα χάριν αὐτοῦ θὰ ἔβασάνιζον τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτοῦ μαθητὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν αἰώνων. Ὁ τῆς Γεσθημανῆς ἀγωνιῶν εἶναι ἐν τῇ ἠπιότητι καὶ τῇ ἀφοσιώσει αὐτοῦ ὁ τέλειος τύπος πάντων τῶν πασχόντων, πάντων τῶν θελόντων, παρὰ τὴν θλῖψιν καὶ τὸν θάνατον, νὰ διατελῶσι πιστοὶ εἰς τὸ καθῆκον, εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ εἰς τὸν Θεόν. Πρὶν ἢ ἄρξηται τοῦ δημοσίου αὐτοῦ σταδίου, εἶχεν ἀποσυρθῇ εἰς τὴν ἔρημον, ἵν' ἀποτρέψῃ τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Πονηροῦ, πρὶν ἢ ἀποθάνῃ ἔρχεται εἰς τὸν κῆπον τοῦτον τῆς Γεθσημανῆς, ἵνα κατανικήσῃ ἐν αὐτῷ πάσας τὰς ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διὰ τῆς συνταύτίσεως τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως μετὰ τῆς τοῦ Πατρός. Ὡς ὁ βίος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀναμάρτητος, οὕτως ὁ θάνατος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀπηλλαγμένος πάσης ἀδυναμίας. Ὁ Ἰησοῦς, καίπερ καταβληθέντων τῶν μαθητῶν ὑπὸ τῆς λύπης καὶ τοῦ καμάτου, ἐγρηγόρει καὶ ἀνέμενεν· ἐπέστη ἡ φοβερὰ στιγμή: «Ἐγείρεσθε, εἶπεν, ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με». Ὡσεὶ δὲ προύτίθετο αὐτὸς οὗτος νὰ παραδοθῇ, ἦλθε μετὰ τῶν ἕνδεκα ἐνώπιον τοῦ προδότου ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς Γεθσημανῆς καὶ ὡμίλει (Ματθ. ΚΣΤ' κ. ἑ., Μαρκ. ΙΔ' 43 κ. ἑ., Λουκ ΚΒ', 47 κ. ἑ.). Πλῆθος ἄπειρον ἐνεφανίσθη ἐκ στρατιωτῶν καὶ φρουρῶν τοῦ ναοῦ, μεθ' ὧν ἦσαν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ τάγματος, πρόσωπά τινα τῆς ἱερατικῆς ἀριστοκρατίας, διδάσκαλοι, πρεσβύτεροι κλπ. Ἡ συνένωσις τῶν ρωμαίων στρατιωτῶν μετὰ τῆς φρουρᾶς τοῦ ναοῦ ὑποτίθησιν ὅτι αἱ ἰουδαϊκαὶ ἀρχαὶ εἶχον συμφωνήσει μετὰ τοῦ ρωμαίου διοικητοῦ νὰ συλλάβωσι τὸν Ἰησοῦν· ἄλλως κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν νομοθεσίαν τῶν ὑποδούλων ἐπαρχιῶν οὐδεμία σύλληψις ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τῆς πολιτικῆς ἀρ-

χῆς. Πρὸς τούτοις ἔδει νὰ προληφθῇ πᾶσα ταραχὴ ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ, πληροφορουμένου τὴν ἐν νυκτὶ σύλληψιν τοῦ προφήτου. Τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ἦτο ἡ συνοικία τῶν προσκυνητῶν τῆς Γαλιλαίας· ἐκεῖ λοιπὸν εὑρίσκετο τὸ ρωμαϊκὸν τάγμα, ἕτοιμον νὰ καταστείλῃ πᾶσαν ταραχήν. Τὸ προσελθὸν τοῦτο πλῆθος ἔφερε ξίφη καὶ ῥάβδους καὶ λαμπάδας· ἀνήρ τις, ὁδηγῶν αὐτό, προεπορεύετο· οὗτος ἦτο ὁ Ἰούδας. Οὗτος, γινώσκων τὸ μέρος, ἐν ᾧ ἀπεχώρει ὁ Κύριος, ἅτε πολλάκις ἐλθὼν ἐκεῖσε μετ' αὐτοῦ, ὡδήγησεν ἐκεῖ τὸ πλῆθος καὶ ἐμηχανεύθη καταλληλον σύνθημα πρὸς ὑπόδειξιν τοῦ θύματος· τοῦτο ἦτο τὸ φίλημα. Ὁ διδάσκαλος ἐνηγκαλίζετο συνήθως τοὺς μαθητάς, ἀλλ' ὁ μαθητὴς σπανίως ἔπραττε τοῦτο. Ὁ Ἰούδας, πλησιάσας τὸν Ἰησοῦν, «Χαῖρε Ραββί, εἶπε, καὶ ἐφίλησεν αὐτόν. Ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «Ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει; Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;» Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος λόγος, ὃν ὁ ἄθλιος ἤκουσεν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἠρώτησε τότε: «Τίνα ζητεῖτε»· ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν: «Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον»· — Ἐγώ εἰμι», ἐπανέλαβεν ὁ Ἰησοῦς. Ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ, ὀπισθοχωρίσαντες, ἔπεσον κατὰ γῆς. Μετά τινας ἄλλους λόγους, ἀναφερομένους ἔν τε τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις τῶν τριῶν πρώτων εὐαγγελιστῶν καὶ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ (ΙΗ'), ἡ σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, οἱ δὲ μαθηταὶ ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν τοῦ Ἰησοῦ, ἵνα μεταχειρισθῶσι βίαν· ὁ Σίμων μάλιστα, πρὶν ἢ ἀναμείνῃ τὴν ἀπάντησιν τοῦ διδασκάλου, ἀπέκοψε τὸ δεξιὸν οὖς τοῦ Μάλχου, δούλου τοῦ ἀρχιερέως. Ὁ Ἰησοῦς ἐπετίμησεν αὐτόν. Εἶτα, ἐγγίσας διὰ τῆς χειρὸς τὸ ὠτίον τοῦ Μάλχου, ἐθεράπευσεν αὐτό. Τοῦ Ἰησοῦ συλληφθέντος, οἱ μαθηταὶ ἔφυγον.

Ἤδη καθορᾶται μετὰ πόσης σταθερότητος ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ πράξει τοῦ πάθους τὸ θῦμα ἀποχρούει πᾶσαν βίαν, κἂν ἔτι ὑπὸ ἀγαθοῦ ζήλου ἐμπνέηται· ἄλλως ἡ σύλληψις τοῦ Ἰησοῦ, καίπερ τυραννικὴ καὶ θηριώδης, ἐγένετο οὐχ ἧττον ὑπὸ τῆς νομίμου ἀρχῆς, ὑπὸ τῆς ρωμαϊκῆς μὲν ἐξουσίας, ἀντιπροσωπευομένης ὑπὸ τοῦ χιλιάρχου καὶ τῶν στρατιωτῶν, ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς δέ, ἐκπροσωπουμένης ὑπὸ τῶν φρουρῶν τοῦ ναοῦ καὶ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ ἀρχιερέως. Ἡ ἔνοπλος ἀντίστασις, εἰς ἣν ὁ Πέτρος ἠθέλησε νὰ ἐπιδοθῇ, οὐ μόνον ἦτο ταὐτοχρόνως ματαία καὶ ἀπερίσκεπτος, ἀλλά, καὶ ἀποτελεσματικὴ ἂν ἦτο, ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ κίνημα στάσεως παρὰ τῷ πλήθει τῶν Γαλιλαίων καὶ ἀπέβαινεν οὕτως ἀντίθετος εἰς τὴν θέλησιν τοῦ τε Ἰησοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰησοῦς, διατάσσων τῷ μαθητῇ νὰ βάλῃ τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην, δὲν καταδικάζει ποσῶς τὴν νόμιμον χρῆσιν τῆς δυνάμεως. Ἐπιτρέπεται τῷ ἀνθρώπῳ νὰ ὑπεραμύνηται ἑαυτοῦ καὶ ἐν πάσῃ καλῶς διωργανωμένῃ κοινωνίᾳ ἡ δύναμις εἶναι ὡπλισμένη διὰ τὸν θρίαμβον τοῦ δικαίου καὶ τὸν ἐξαγνισμὸν τῶν ἐνόχων. Ἡ ἐξουσία, ἥτις ἀγνοεῖ τὴν καταδίωξιν τοῦ κακοῦ καὶ τὴν διεκδίκησιν τῆς ἀθωότητος, προδίδει θείαν ἐντολήν· ἀλλ' ὑπεράνω τῶν ἐπιγείων κοινωνιῶν, τῶν ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ἱδρυμένων, ὁ Ἰησοῦς διὰ τοῦ θανάτου ἱδρύει ἑτέραν ἐπὶ τῆς ἀγαθότητος. Ἐν τῇ πρώτῃ ἡ δύναμις μένει ἐν τῷ δικαίῳ καὶ διατηρεῖται, ἐν τῇ δευτέρᾳ θυσιάζεται. Τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιφέρουσιν ἡ ἀκουσία αὐταπαρνησία καὶ ἡ πραότης. Οὐδέποτε ὁ Ἰησοῦς ἐχρησιμοποίησε βίαν· πάντοτε καθορᾶται ὡς τὸ πρᾶον καὶ ἀγαθὸν ὄν. Κρύπτεται, φεύγει, δὲν προστατεύεται χρώμενος βίᾳ, ἐπιθυμεῖ δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὁμοίους αὐτῷ· ἂν καταδιώκωνται, νὰ φεύγωσιν, ἂν συλλαμβάνωνται, ν' ἀποθνήσκωσιν. Ἡ τῷ Πέτρῳ δοθεῖσα διαταγὴ νὰ βάλῃ τὸ ξίφος εἰς τὴν θήκην, εἶναι αἰωνία ἐντολή. Ὁ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος θὰ μιμηθῇ τὸν Κηφᾶν, θ' ἀποπειραθῇ πολλάκις νὰ χρησιμοποιήσῃ βίαν, ἵνα ὑπερασπίσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ πάντοτε θ' ἀκούσῃ τῆς φωνῆς τοῦ διδασκάλου, λέγοντος: «Ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται». Ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ θὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγάς, ἃς ἡ βία τοῦ ἀνθρώπου προὐκάλεσεν.

10. Κρίσις τοῦ Ἰησοῦ. — Ὁ αἰχμάλωτος Ἰησοῦς ἤχθη ἀθορύβως εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἀρχιερέως. Τὰ πάντα εἶχον συμφωνηθῇ ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ σκευωρία θὰ ἐξετελεῖτο ἄνευ διαταγμοῦ ἢ βραδυτῆτος, ἀλλὰ μεθ' ὅλων τῶν νομίμων τυπικοτήτων, εἰς

τὰς ὁποίας οἱ φανατικοὶ οὗτοι τοῦ νόμου λατρευταὶ τοσαύτην ἀπέδιδον ἀξίαν. Ὁ πενθερὸς τοῦ ἀρχιερέως, Ἄννας (Χανὰν) ὀνόματι, φαίνεται ὅτι διεδραμάτισε σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ληφθέντων μέτρων. Οὗτος ἦν ἀρχηγὸς τῆς τῶν Σαδδουκαίων μερίδος καὶ τῆς οἰκογενείας, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐχορήγησε τοὺς πλείστους τῶν ἀρχιερέων. Τὸ μέγαρον τοῦ Ἄννα ἔκειτο ἐν τῇ ὁδῷ, τῇ ἀγούσῃ εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Καϊάφα. Τοῦ αἰχμαλώτου ἐπιδειχθέντος τῷ γέροντι, ὁ τελευταῖος θὰ ἐχάρη βεβαίως ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ τῆς σκεεωρίας, ἣν οὗτος διηύθυνε. Καὶ ὁ Ἰούδας θὰ ἦτο καὶ νῦν ἐν τῷ ἀριθμῷ ἐκείνῳ, οἵτινες εἶχον συλλάβει τὸν Ἰησοῦν, καὶ θὰ ἔτεινε τὴν χεῖρα, ἵνα λάβῃ τὰ 30 ἀργύρια. Παρὰ τῷ Ἄννᾳ ἐπὶ μικρὸν μόνον διέμειναν. Αἱ στιγμαὶ ἠριθμοῦντο, ἡ κυρία προκαταρκτικὴ ἀνάκρισις ἔμελλε νὰ τελεσθῇ ἐνώπιον τοῦ Καϊάφα. Τὸ μέγαρον τοῦ μεγάλου ἱερέως ἔκειτο ἐπὶ τῆς Σιών. Ὡς δ' αἱ ἡγεμονικαὶ κατοικίαι, ἀπετελεῖτο ἐκ κτιρίου πρὸς κατοικίαν καὶ ἐκ δύο πτερύγων. Ὁ ὑπὸ τῶν οἰκοδομῶν τούτων κατεχόμενος χῶρος ἀπετέλει τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν *(atrium)*, εἰς ἣν εἰσήρχετό τις διὰ στοᾶς. Κλίμαξ ὡδήγει εἰς ταύτην. Ἐνθυμοῦνται πάντες τὸν λόγον τοῦ Καϊάφα κατὰ τὴν συνεδρίαν, καθ' ἣν τὰ μέλη τοῦ μεγάλου συμβουλίου συνεσκέφθησαν περὶ τῆς ἀπέναντι τοῦ Ἰησοῦ τηρητέας στάσεως: «Ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ» (Ἰωάνν. ΙΗ', 14). Οὗτος ἦν ὁ προεδρεύσας τοῦ δικαστηρίου· ἐκ τούτου εὐχερῶς δύναταί τις νὰ προΐδῃ ὁποία τύχη ἀνέμενε τὸν Ἰησοῦν. Ἐν τούτοις μετὰ τὸν θόρυβον τῆς συλλήψεως καὶ τὴν ἐσπευσμένην φυγὴν τῶν μαθητῶν ὁ Πέτρος ἠκολούθησε μακρόθεν τὴν τὸν Ἰησοῦν ἄγουσαν συνοδίαν· ἠγάπα τὸν διδάσκαλον· ἀπόρρητος δύναμις εἵλκυεν αὐτὸν εἰς τὰ βήματα αὐτοῦ· ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τί ἔμελλε νὰ γείνῃ. Ἀφικομένου τούτου εἰς τὴν πόλιν, πλησίον τοῦ μεγάρου τοῦ ἀρχιερέως κεκρυμμένος μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, μὴ ὀνομαζόμενος ὑπὸ τῶν εὐαγγελικῶν μνημείων, ὧν δὲ πιθανῶς Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, συνηντήθη μετὰ τοῦ Πέτρου. Ὁ μαθητὴς οὗτος, μέλος ὢν τοῦ Σαγχεδρίν, ἦτο γνωστὸς παρὰ τῷ ἀρχιερεῖ, ὅτε δὲ οἱ τὸν Ἰησοῦν φέροντες στρατιῶται εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐλήν, ὁ ἐν λόγῳ μαθητὴς ἠκολούθησεν αὐτόν, ἐνῷ ὁ Πέτρος εἶχε μείνει ἔξω· τοῦτο παρατηρήσας ὁ ἀνώνυμος μαθητής, ὡμίλησε τῇ θυρωρῷ καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον (Ἰωάν. ΙΗ', 15, 16, Ματθ. ΚΣΤ', 58, Μάρκ. ΙΔ', 54, Λουκ. ΚΒ', 54 κ. ἑ.). Πύραυνον ἀνημμένον εὑρίσκετο ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς· ἡ νὺξ ἦν ψυχρά· οἱ ὑπηρέται τοῦ ἀρχιερέως καὶ οἱ φρουροὶ τοῦ ναοῦ, οἱ μετασχόντες τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰησοῦ, ἐκάθηντο περὶ αὐτὸ θερμαινόμενοι, καὶ ὁ Πέτρος δὲ μετ' αὐτῶν ἀνέμενε τὸ τέλος τῆς ἀνακρίσεως. Ὁ Καϊάφας προήδρευε τοῦ δικαστηρίου ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τοῦ μεγάρου, ἥτις καὶ ἤνοιγε κατόπιν πρὸς τὴν αὐλήν· ἤρξατο λοιπὸν νὰ ἐρωτᾷ τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Τῷ Σανχεδρὶν ἀπέκειτο νὰ ἐξετάζῃ τὰ κατὰ τὰς νέας αἱρέσεις καὶ δοξασίας· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀνώτατον τοῦτο συνέδριον ἐθεώρει τὸν Ἰησοῦν ὡς πλάνον καὶ αἱρετικόν, ἤθελε νὰ τύχῃ τῆς ὁμολογίας ταύτης ἀπ' αὐτοῦ τοῦ στόματος τοῦ Ἰησοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ κατηγορούμενος ἠρνήθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἦτο ὄῆθεν ἀρχηγὸς μυστικῆς ἑταιρίας καὶ ὅτι διέδιδεν ἰδέας, φοβουμένας τὸ φῶς, λέγων: «Ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν κτλ». (Ἰωάν. ΙΗ', 20 κ. ἑ.). Μετά τινας ἄλλους λόγους καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν φράσιν: «Ἴδε, οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ», ἣν ἀπήγγειλε, δεικνύων τοὺς κριτάς, οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐθεωρήθησαν ὡς ἔλλειψις σεβασμοῦ καὶ εἷς τῶν ὑπηρετῶν, θέλων νὰ κολακεύσῃ ἅμα καὶ διεκδικήσῃ τὴν ὑπόληψιν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἐρράπισε τὸν Ἰησοῦν λέγων: «Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ;» Τότε εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τά: «Εἰ κακῶς ἐλάλησα κτλ». Πρὸ τῶν ἰσχυρῶν τὸ μέγιστον ἀδίκημα τῶν ἀσθενῶν εἶναι τὸ νὰ ἔχωσι δίκαιον· τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ ὕβριν διὰ τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ὑπάρχει πάντοτε παρ' αὐτοῖς θεράπων, ἀξιῶν τὴν τιμωρίαν τῆς ὕβρεως ταύτης. Τῆς ἀνακρίσεως μὴ καταληξάσης εἰς τὸ ποθούμενον, τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἱερατικῆς τάξεως, ἐζήτουν ψευδῆ τινα μαρτυρίαν, ἵνα δικαιολογήσωσι τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ Ἰησοῦ. Πολλοὶ ψευδομάρτυρες ἦλθον καὶ ἐμαρτύρησαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἡ

ἄγνωστος ἡμῖν μαρτυρία αὐτῶν δὲν ἤρκεσε φαίνεται πρὸς θανατικὴν καταδίκην. Ἐπὶ τέλους παρουσιάσθησαν δύο, ὧν ὁ εἷς ἐμαρτύρησεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶπε: «Δύναμαι καταλύσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν» (Ματθ. ΚΣΤ′, 61), ὁ δὲ ἄλλος ὑπεστήριξε τὴν μαρτυρίαν τοῦ πρώτου. Οἱ λόγοι οὗτοι ἐθεωρήθησαν ὡς μετέχοντες βλασφημίας, καθόσον μάλιστα ὁ πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Ἰεχωβὰ σεβασμὸς τῶν Ἰουδαίων προέβαινε μέχρι δεισιδαιμονίας καὶ πᾶσα κατὰ τοῦ ναοῦ ὕβρις θανάτῳ ἐτιμωρεῖτο. Τὸ συνέδριον δὲν ἐθεώρησε ποσῶς ἐνοχοποιητικὴν τὴν τοιαύτην γλῶσσαν, ἀλλ' ὁ ἀρχιερεὺς ἐγερθεὶς εἶπεν: «Οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσι;» (Ματθ. αὐτ. 62). Ὁ Ἰησοῦς ἐσίγα· δὲν ἠδύνατο ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν μαρτύρων· ἐστερεῖτο συνηγόρου καὶ δὲν ἠδύνατο τέλος νὰ πείσῃ τοὺς κριτάς, ἐπιδιώκοντας τὴν θανάτωσιν αὐτοῦ ἀντὶ πάσης θυσίας. Ἐπὶ τέλους ὁ Καϊάφας προέβαλεν αὐτῷ ἐπισήμως τὸ ἀποφασιστικὸν ζήτημα, ἐρωτῶν: «Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Ὁ Ἰησοῦς, ὅστις ἐν τῷ δημοσίῳ αὐτοῦ βίῳ εἶχεν ἀποφύγει τὸν τίτλον τοῦ Χριστοῦ, τὸν τοσοῦτον ἐσφαλμένως ἑρμηνευόμενον ὑπὸ τῆς δημοσίας γνώμης καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν διδασκάλων, ἀλλ' ὅστις παρέστησε πάντοτε ἑαυτὸν ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ πρὸ τοῦ λαοῦ, πρὸ τῶν Φαρισαίων καὶ πρὸ τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Σαγχεδρίν, δὲν ἐδίστασε νὰ διακόψῃ τὴν σιγὴν καὶ νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς ἀληθείας· «Σὺ εἶπας, ἀπεκρίθη, πλὴν λέγω ὑμῖν, Ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ». Ἡ ἐπίσημος αὕτη ὁμολογία συνώψιζεν ὁλόκληρον τὴν διδασκαλίαν περί τε αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ ἀνεμίμνησκε τοῖς κριταῖς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἰδιαζόντως αὐτοὺς ἐθορύβει, ἤτοι τὴν συμμετοχὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ θειότητα. Τὸ σκάνδαλον ἐνεφανίσθη, ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἔνδειξιν θλίψεως διέρρηξε τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ καὶ ἐθεώρησε περιττὴν πᾶσαν περαιτέρω μαρτυρίαν. Ἡ ἀξίωσις τῆς μετοχῆς εἰς τὴν ἀμετάδοτον δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὁ σφετερισμός, οὕτως εἰπεῖν, τῆς θειότητος, ἦτο πρόδηλος· οὐδέποτε ἠκούσθη παραπλησία βλασφημία. «Ἴδε, λέγει, νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; (Ματθ. ΚΣΤ′, 66). Ἡ σύσκεψις δὲν παρετάθη ἐπὶ πολύ. Πάντες ἔκριναν αὐτὸν πάραυτα ἄξιον θανάτου· οὐδεὶς ἠγέρθη πρὸς συνηγορίαν ὑπὲρ αὐτοῦ· καίτοι δὲ αὐτὸς ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας αὐτόθι εὑρίσκετο, ἠναγκάσθη νὰ τηρήσῃ σιγὴν ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι οὐδεμία ἀντίστασις θὰ καθίστατο σεβαστή. Τὸ καθορᾶν πράγματι τοὺς σκεπτικοὺς Σαδδουκαίους, οἷοι οἱ ἀρχιερεῖς Ἄννας καὶ Καϊάφας, νὰ ποιῶνται λόγον περὶ βλασφημίας ἐκ μέρους τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν ἐξεφράσθη οὗτος περὶ τῆς ἰσότητος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ μετὰ τῆς τοῦ Θεοῦ, τὸ πρᾶγμα ἐξηγεῖται, ἀλλ' οἱ ἐγγράμματοι Φαρισαῖοί εἰσιν ἀσυγχώρητοι. Ἐὰν καὶ αὐτοὶ μετέβαλλον τὴν προφητικὴν διδασκαλίαν, θὰ προέδιδον τὴν ἐντολὴν αὐτῶν, ἐὰν δ' ἐπίστευον εἰς τὸ θεῖον ἀξίωμα τοῦ Μεσσίου, δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ κατηγορήσωσιν αὐτοῦ βλασφημίαν. Ὁ ὡς τοιοῦτον ἑαυτὸν καταδεικνὺς ἔδει νὰ κριθῇ ἐκ τῶν πράξεων καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ κατηγορούμενος, ὅστις πρὸ αὐτῶν εὑρίσκετο, ἐπολλαπλασίασε ἐνώπιον τῶν ὀμμάτων αὐτῶν πάσας τὰς ἀποδείξεις τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ.

Τὸ μῖσος ὅμως ἐτύφλου τοὺς αὐτοκαλουμένους κριτάς· ἡ τὸν Ἰησοῦν καταδιώκουσα τυραννικὴ ἐξουσία ἤθελε τὸν θάνατον αὐτοῦ· τὴν ἀπόφασιν δὲ αὐτῆς ταύτην ἐβάσισεν ἐπὶ κειμένου τοῦ νόμου, τυφλῶς ἐφαρμοζομένου. Τὸ λευιτικὸν (ΚΔ′, 16) λέγει: Ὁ τὸν Θεὸν βλασφημῶν ἐξοντωθήσεται· τὸ οἰκειοποιεῖσθαι λοιπὸν τὴν ἀμετάβατον δόξαν τοῦ Θεοῦ ἀπετέλει τὴν μεγαλειτέραν βλασφημίαν. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ πλημμέλημα τοῦ Ἰησοῦ· ὤφειλε λοιπὸν ν' ἀποθάνῃ, ἐκτὸς βεβαίως ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἦτο ὁ ἀληθὴς Μεσσίας, διότι κατὰ τοὺς προφήτας ὁ Μεσσίας εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Τὸ Σανχεδρὶν καθῆκον εἶχε νὰ προβῇ ἐπισήμως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν Μεσσιακῶν τίτλων ἐκείνου, ὃν ἐκάλει εἰς κρίσιν. Μὴ πράξαν τοῦτο, παρέβιασε τὴν δικαιοσύνην καί, ἐφαρμόζον ἐπὶ τοῦ κατηγορουμένου ἄνευ προηγουμένης ἐξετάσεως τὸν ἐπὶ βλασφημίᾳ νόμον, παρεπλανήθη εἰς τὸ ἀποφασίσαι τὸν θάνατον οὐ μόνον τοῦ ἀθώου, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Τῆς ἀνακρίσεως ληξάσης, νὺξ εἰσέτι ἐπεκράτει, ἡ δὲ τελευ-

ταία ἀπόφασις περὶ τοῦ Ἰησοῦ «ἔνοχος θανάτου ἐστί» ἐκυκλοφόρησεν ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Καϊάφα. Φοβερὰ τότε ἐπῆλθε σκηνὴ καὶ ραγδαία ὕβρεων σειρά, πολλοὶ δέ, καλύπτοντες διὰ πέπλου τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἐκολάφιζον αὐτὸν καὶ ἐρράπιζον, λέγοντες: «Προφήτευσον Χριστὲ τίς ἐστιν ὁ παίσας σε». Τοιαῦται καὶ ἄλλαι θηριωδίαι ἐλάμβανον χώραν, ὅτε ἐγένετο καὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Πέτρου, καθημένου ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ καὶ τρὶς ἀρνηθέντος τὸν Κύριον, πρὶν ἢ ἀλέκτωρ φωνήσῃ (Ματθ. ΚΣΤ′. 67, κ. ἑ., Μάρκ. ΙΔ′, 65, κ. ἑ., Λουκ. ΚΒ′, 63 κ. ἑ.). Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Ἰησοῦς, ἐν γωνίᾳ τῆς αὐλῆς εὑρισκόμενος, στραφεὶς παρετήρησε τὸν Πέτρον. Ὁποῖον ἀνέκφραστον ἀποτέλεσμα ἔσχε τὸ βλέμμα ἐκεῖνο. Ὁ Πέτρος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς αὐλῆς ταῦ ἀρχιερέως κλαίων πικρῶς. Ἔδει ὁ Ἰησοῦς νὰ γνωρίσῃ πάσας τὰς θλίψεις· ἡ ἄρνησις αὕτη τοῦ Πέτρου ὑπῆρξε δι' αὐτόν, καθ' ἣν στιγμὴν εἶχε θεωρηθῇ ἔνοχος θανάτου, σκληροτέρα καὶ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς καταδίκης, ὅταν μάλιστα ἀνελογίζετο ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις πρότερον ὡμολόγησε τὸν Ἰησοῦν ὡς τὸν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἤδη ἐκάλει αὐτὸν ἁπλῶς «ἄνθρωπον». Ἀλλ' ἀνεξιχνίαστοι αἱ βουλαὶ τοῦ Ὑψίστου! Πράγματι ὁ ἀποστάτης οὗτος ὑπῆρξεν εἷς τῶν στύλων, ἐφ' ὧν ὁ Χριστὸς τὸ βασίλειον αὐτοῦ ἵδρυσεν. Ἀλλὰ καὶ ὁ νῦν τὴν ὀργὴν τοῦ ἀρχιερέως φυγὼν Πέτρος οὐδὲν βραδύτερον θὰ φοβῆται, καθόσον τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ θὰ εἰσδύσῃ ἐν αὐτῷ καὶ θὰ περιβάλῃ αὐτὸν καθ' ὁλοκληρίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ νόμος, ἀπήτει παρὰ τοῦ Σανχεδρὶν ἐν περιπτώσει θανατικῆς καταδίκης τὸ ἀνώτερον συνέδριον νὰ μὴ κρίνῃ ἄνευ προηγουμένης ἀνακρίσεως, προωρισμένης εἰς διαφώτισιν τῆς ὑποθέσεως. Ὁ Καϊάφας λοιπὸν πρὸς τοῦτον τὸν νόμον προφανῶς συνεμορφοῦτο, ὅτε συνεκάλεσε μέλη τινὰ τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου. Ἦδη μετὰ τὴν προεισαγωγικὴν ταύτην ἀνάκρισιν, τῆς πρωΐας ἐπισταίσης, τὸ μέγα συνέδριον, ὅπερ θ' ἀπεφάσιζε τὴν θανατικὴν ποινὴν κατὰ τοῦ κατηγορουμένου, συνῆλθε πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐν τῷ Λισσὰτ-Χὰ-Γαζίθ, πλησίον τοῦ προναοῦ τῶν ἐθνικῶν. Ὁ Ἰησοῦς ὡδηγήθη ἐκεῖ ὑπὸ τῆς συνοδίας, ἥτις εἶχε συλλάβει αὐτόν. Ἡ στιγμὴ αὕτη ὑπῆρξε σωτηρία δι' αὐτόν, διότι ἐπέσπασεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καϊάφα κρατήσεως ἐκείνης, καθ' ἣν δὲν ὑπῆρξεν ὕβρις, ἥτις νὰ μὴ ἐξετοξεύθη κατ' αὐτοῦ. Ἐνεφανίσθη λοιπὸν πρὸ τῆς μεγάλης συνελεύσεως. Πάντα τὰ μέλη ἦσαν αὐτόθι συνηγμένα, ἀρχιερεῖς, πρεσβύτεροι, γραμματεῖς καὶ διδάσκαλοι. Ἀφαιρεθεισῶν τῶν ἀλύσεων, ὁ Ἰησοῦς, ὀρθὸς πρὸ τῶν κριτῶν, προσεκλήθη νὰ εἴπῃ ἂν ἦτο ὁ Χριστός· ὁ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη: «Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι ἢ ἀπολύσητε. Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐξ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ (Λουκ. ΚΒ′ 67). Τότε πάντες ἐφώνησαν: «Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Ὁ δὲ ἀπήντησεν: «Ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγὼ εἰμί»· τότε οἱ ἐν τῷ συνεδρίῳ ἐξέφρασαν ὅτι δὲν εἶχον ἀνάγκην μαρτυρίας, ὡς αὐτήκοοι τῆς βλασμημίας γενόμενοι (Λουκ. αὐτ. 70, 71). Τότε ὅμως ἐπῆλθεν ἐπεισόδιον, οὐκ ὀλίγην προύκαλέσαν σύγχυσιν παρὰ τοῖς κριταῖς. Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ὁμολογῶν τὴν ἀθωότητα τοῦ ὡς βλασφήμου ὑπὸ τοῦ Σανχεδρὶν καταδικασθέντος, καὶ ὑπὸ τῆς τύψεως τοῦ συνειδότος παρασυρόμενος καὶ ταρασσόμενος ὑπὸ τῶν συνεπειῶν τοῦ κακουργήματος αὐτοῦ, λαβὼν τὰ 30 ἀργύρια, ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὰ λέγων: «Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶον κτλ.» (Ματθ. ΚΖ′ 4)· τῶν ἀρχιερέων καὶ λοιπῶν ἀρνουμένων νὰ δεχθῶσι ταῦτα, ἐκεῖνος ἔρριψεν αὐτὰ εἰς τὸν ναὸν πιθανῶς ἐν αὐτῇ τῇ αἰθούσῃ, ἐν ᾗ τὸ Σαγχεδρὶν ἐσυνεδρίαζε. Τὰ χρήματα ἐθεωρήθησαν μεμολυσμένα, ἐφ' ᾧ καὶ δὲν ἐγένοντο δεκτὰ εἰς τὸ ταμεῖον. Μετὰ μικρὸν ἠγοράσθη δι' αὐτῶν ὁ ἀγρὸς τοῦ Κεραμέως πρὸς ταφὴν τῶν ξένων, ὅστις καὶ ἐκλήθη Ἀγρὸς αἵματος. Ὁ Ἰούδας, ἀγνοῶν τὴν σώζουσαν ταπεινότητα, τὰ ὄξυρα τῆς μετανοίας, τὴν εἰς Θεὸν ἐμπιστοσύνην, ἐθεώρησε τὴν προδοσίαν αὐτοῦ ἀνωτέραν πάσης συγχωρήσεως καί, ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας τυφλωθείς, ἀπῆλθε καὶ ἀπήγξατο. (Ματθ. ΚΣΤ′, 5—11). Παράδοξον θὰ θεωρηθῇ πῶς ἀμέσως μετὰ τὴν καταδίκην οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐλιθοβόλησαν τὸν Ἰησοῦν, ὡς βραδύτερον ἐλιθοβόλησαν τὸν Στέφανον. Ἀφ' ὅτου ὅμως εἶχον ὑποδουλωθῇ εἰς Ρωμαϊκὴν ἀρχήν, τὸ ἀνώτατον συμβούλιον δὲν ἐξέδιδε πλέον θανατικὰς ἀποφάσεις οὐδὲ δι' ἐκείνους, ὧν ἡ κρίσις ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτῷ· αἱ ἀπο-

φάσεις αὐτοῦ, ἵνα ἔχωσι κῦρος καὶ καταστῶσιν ὁριστικαὶ καὶ τελεσίδικοι, εἶχον ἀνάγκην τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ διοικητοῦ. Ἡ ἐκτέλεσις ἐπεφυλάσσετο εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς πράκτορας αὐτῆς. Ὁ Ἰησοῦς προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου· ἦτο πρωΐα. Τὸ πραιτώριον ἔκειτο παρὰ τοὺς τοίχους τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ καὶ ἀπετέλει μέρος τῶν κολοσσιαίων ἱδρυμάτων τοῦ πύργου τοῦ Ἀντωνίου, ἀνεγηγερμένου ἐν τῇ ΒΑ γωνίᾳ τοῦ μεγάλου τετραπλεύρου, ὅπερ περιελάμβανε πάσας τὰς ἱερὰς οἰκοδομάς. Ἐκεῖ διέμενεν ἀκατανίκητος ἡ Ρωμαϊκὴ λεγεὼν καὶ ὁ διοικητής. Ὁ μέγας κεντρικὸς πύργος εἶχε παρ' αὐτῷ τέσσαρας ἄλλους, πάντας συνδεδεμένους πρὸς ἀλλήλους διὰ στερεῶν οἰκοδομῶν, ἐν εἴδει προχωμάτων περιβαλλομένων ὑπὸ βαθειῶν τάφρων. Τὸ μνημεῖον τοῦτο βλέπων τις, θὰ ἔλεγεν ὅτι ἔβλεπε μᾶλλον πόλιν· ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, φέροντι μορφὴν φρουρίου, εὑρίσκετο οὐχ ἧττον καὶ ἡ πολυτέλεια ἀνακτόρου. Ὁ Πιλάτος, ὅστις ἐν Καισαρείᾳ διέμενεν, ἤρχετο εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὰς μεγάλας τελετάς. Ἡ παρουσία τοῦ διοικητοῦ ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῆς συρροῆς τῶν Ἰουδαίων, διότι σπανίως αἱ ἐθνικαὶ αὗται τελεταὶ παρήρχοντο ἄνευ ταραχῶν, ὑποθαλπομένων ὑπὸ τοῦ φανατισμοῦ τῶν ζηλωτῶν. Τὰ μέλη τοῦ Σανχεδρὶν ἔσπευσαν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Πιλάτου· ἦτο εἰσέτι πρωΐα, ἀλλ' ἡ ρωμαϊκὴ δικαιοσύνη ἐνήργει κατὰ πᾶσαν ὥραν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ ἑξῆς. Ὁ Πιλάτος, προειδοποιηθεὶς τὴν προτεραίαν, διότι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ τάγματος εἶχε μετάσχει τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰησοῦ, συγκατετέθη ἀναμφιβόλως νὰ δεχθῇ αὐτούς, ἅμα ὡς ἐπαρουσιάζοντο αὐτῷ. Οὗτοι παρέδωκαν τότε τὸν Ἰησοῦν, εἰσελθόντα εἰς τὸ πραιτώριον, ἀλλ' ἠρνήθησαν νὰ εἰσέλθωσι καὶ οὗτοι μετ' αὐτοῦ, διότι τῇ ἑσπέρᾳ ὤφειλον νὰ φάγωσι τὸ πάσχα (τὸ ζήτημα τοῦτο σαφηνισθήσεται κατωτέρω ἐν σημειώσει περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ)· ἐὰν δὲ εἰσήρχοντο εἰς ἐθνικὸν οἶκον, θὰ ἐμιαίνοντο, τοῦθ' ὅπερ δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὴν ἱερότητα τῶν ἑορτῶν. Ὁ Πιλάτος λοιπὸν ἠναγκάσθη νὰ ἐξέλθῃ τοῦ πραιτωρίου καὶ ὀρθὸς ἐν αὐτῇ τῇ πύλῃ τοῦ ἰδίου μεγάρου ἤρξατο διαπραγματευόμενος μετὰ τῶν Ἰουδαίων (Ἰωάνν. ΙΒ', 29 κ. ἑ.). Ἠρωτήσας αὐτούς: «Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;» καὶ λαβὼν ὡς ἀπάντησιν: «Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν», κατεῖδε μὲν ὅτι ἀπῄτουν παρὰ τοῦ διοικητοῦ νὰ θανατώσῃ αὐτὸν ταχέως, ἀλλ' οἱ λόγοι αὐτοῦ: «Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε» ὑποδεικνῦσιν ὅτι δὲν ἦτο διατεθειμένος ν' ἀναλάβῃ τοιοῦτον πρόσωπον δημίου. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι, ἀπαντῶντες: «Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα», προέδιδον ὅτι δὲν ἐζήτουν ἁπλῶς τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' αὐτὸν τὸν θάνατον καὶ οὕτως ἄκοντες ἀπεκάλυπτον τὴν κακόβουλον αὐτῶν πρόθεσιν. Εἶτα, ἵνα καταπείσωσι τὸν Πιλάτον νὰ ἐνεργήσῃ, συγκατετέθησαν νὰ ἐκθέσωσιν αὐτῷ τὴν κατηγορίαν, λέγοντες ὅτι διέστρεφε τὸ ἰουδαϊκὸν ἔθνος, ὅτι ἀπηγόρευε τὴν πληρωμὴν τοῦ εἰς τὸν καίσαρα φόρου καὶ ὅτι ἠξίου ἑαυτὸν τὸν βασιλέα Χριστόν. Μοναδικαί εἰσιν ἡ ἀναισχυντία καὶ ἡ ἀνακρίβεια τῶν συκοφαντιῶν τούτων, διότι ὁ Ἰησοῦς πάντοτε ἀπέφευγε πᾶσαν διαταραξιν τοῦ πλήθους καὶ συνέστησε τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου, ὅτε ἐκήρυσσε ν' ἀποδίδωνται τὰ τοῦ καίσαρος τῷ καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ βασιλέως, ἡ βασιλεία τοῦ Μεσσίου οὐδὲν εἶχε τὸ κοινὸν μετὰ τῆς πολιτικῆς κυριαρχίας. Ὁ Πιλάτος, εἰσελθὼν εἰς τὸ πραιτώριον, ἐκάλεσε τὸν Ἰησοῦν· οὗτος ἵστατο ἤδη ὀρθὸς πρὸ τοῦ διοικητοῦ. Μόνη ἡ πολιτικὴ ἐνδιέφερε τὸν ρωμαῖον ἄρχοντα. Τότε ἀντηλλάγησαν ὑπὸ τοῦ Πιλάτου μετὰ τοῦ Ἰησοῦ τὰ εἰς τὴν προσαφθεῖσαν τῷ Ἰησοῦ ὡς βασιλεῖ συκοφαντίαν ἀναγόμενα (Ἰωάν. ΙΗ', 34—39), μεθ' ἃ, οὐδὲν τὸ ἐνοχοποιητικὸν βλέπων, ἐξῆλθεν ὁ Πιλάτος ἐκ νέου πρὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ εἶπεν: «Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ». Βεβαίως ἐὰν τοὐλάχιστον ἡ πεποιθήσεως στερουμένη τοιαύτη πολιτικὴ ἐνεῖχε σκιὰν δικαιοσύνης, ὁ Πιλάτος, πάραυτα ἐκτελῶν τὸ καθῆκον, θ' ἀπέλυε τὸν Ἰησοῦν. Ἀλλ' ὁ Πιλάτος ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες τιθέασι τὸ συμφέρον ὑπεράνω πάντων καὶ οἵτινες εἶναι ἕτοιμοι νὰ θυσιάσωσι τὸ δίκαιον ἀρκεῖ μόνον τὸ συμφέρον τοῦτο ν' ἀπαιτῇ. Κατὰ βάθος ἐφοβεῖτο τοὺς Ἰουδαίους καὶ δὲν ἤθελε νὰ δυσαρεστήσῃ αὐτούς· γινώσκων τὸν φανατισμὸν αὐτῶν, ἐφέρετο ἀναλόγως. Καὶ μετεχειρίσθη πράγ-

ματι πᾶν εἶδος στρατηγήματος, ἀλλ' ἡ ὀργὴ αὐτῶν ἠνάγκασεν αὐτὸν εἰς ὑποχώρησιν. Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς σκευωρίας, ἰδίᾳ δὲ οἱ ἀμειλικτώτεροι τούτων, ἀνενέωσαν τότε πρὸ τοῦ Πιλάτου τὰς ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ συκοφαντίας. Πάντα ταῦτα διεξήγοντο ἐν τῷ ὑπαίθρῳ πρὸ τοῦ μεγάρου τοῦ Πιλάτου, ὁτὲ μὲν εἰσερχομένου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐρωτῶντος τὸν Ἰησοῦν ἐν σχέσει πρὸς τὰς διατυπουμένας συκοφαντίας, ὁτὲ δὲ ἐξερχομένου εἰς τὸν πυλῶνα καὶ ἀναπτύσσοντος τοῖς περὶ τὴν κλίμακα συνηθροισμένοις Ἰουδαίοις τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνακρίσεως ἢ τὰς σκέψεις αὐτοῦ. Οἱ Ἰουδαῖοι, βλέποντες τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἠπιότητα τοῦ διοικητοῦ, ἐσκέφθησαν νὰ δώσωσι πολιτικὴν χροιὰν εἰς τὸ ζήτημα καί, εἰς τὴν θριαμβευτικὴν εἴσοδον τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν πόλιν ἀναφερόμενοι, εἶπον: Συνταράσσει τὸν λαὸν καθ' ὅλην τὴν Ἰουδαίαν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας μέχρις ἐνταῦθα. Ὁ Πιλάτος, τὴν λέξιν Γαλιλαίαν ἀκούσας, ἐνόμισεν ὅτι εὗρε τὸ μέσον τοῦ ν' ἀπαλλαγῇ ζητήματος, στενοχωροῦντος αὐτόν· ἠρώτησε λοιπὸν ἐὰν ὁ Ἰησοῦς κατήγετο ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης καὶ ἀπεφάσισε νὰ πέμψῃ Ἰησοῦν τὸν Γαλιλαῖον εἰς τὸν Ἡρῴδην (Λουκ. ΚΓ', 5 κ. ἑ.)

Ὁ τετράρχης εὑρίσκετο τότε ἐν Ἱεροσολύμοις διὰ τὴν ἑορτήν, τὸ δὲ μέγαρον αὐτοῦ ἦν ἐγγὺς τῷ πραιτωρίῳ· φαίνεται δ' ὅτι ἡ καταδίκη καὶ θανάτωσις Γαλιλαίων τινῶν προύκάλεσε ῥῆξιν τοῦ Ἡρῴδου μετὰ τοῦ Πιλάτου καὶ κατάλληλος παρίστατο ταῦτα εὐκαιρία πρὸς ἀνασύνδεσιν τῶν σχέσεων. Ὁ Πιλάτος, προσκαλῶν τὸν Ἡρῴδην νὰ δικάσῃ τὸν Ἰησοῦν, ἀνεγνώριζε τὸ δικαίωμα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Γαλιλαίων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰουδαίᾳ. Ὁ Ἡρῴδης ἐκολακεύθη πράγματι ἐκ τοῦ διαβήματος τούτου, ἔκτοτε δὲ Ἡρῴδης καὶ Πιλάτος ἐγένοντο φίλοι (Λουκ. ΚΓ', 12). Ἐπὶ τῇ ὄψει τοῦ Ἰησοῦ ὁ τετράρχης ὑπερεχάρη, διότι ἀπὸ μακροῦ ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὸν Ἰησοῦν, ὃν ἐθεώρει ὡς ἀντικείμενον περιεργείας καὶ ὡς θαυματοποιόν. Ἤρξατο λοιπὸν νὰ ἐπισωρεύῃ ἐπ' αὐτοῦ ἐρωτήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Ἰησοῦς δὲν ἠθέλησε ν' ἀπαντήσῃ ἐνώπιον τοῦ φονέως Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἐπὶ τῇ σιγῇ αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς περιεβλήθη μανδύαν, ἅτε ὁμολογήσας πρότερον πρὸ τοῦ Πιλάτου ὅτι ἐτύγχανε βασιλεύς, τοιοῦτον μάλιστα, οἷον ἔφερον οἱ Ἰουδαῖοι βασιλεῖς κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας καὶ ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ Ἡρῴδου, περιβεβλημένος τὴν περιφρονητικὴν δι' αὐτὸν πορφύραν, εἰς τὸν ρωμαῖον διοικητήν. Ὁ Πιλάτος ἡπατήθη· τὸ μέσον, ὅπερ μετεχειρίσθη πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ζητήματος, ἀπέτυχε· νέον λοιπὸν ἐπενόησε μηχάνημα. Καλέσας τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἱερέων καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ λαοῦ εἶπεν αὐτοῖς: «Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαόν· καὶ ἰδοὺ ἐγώ, ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον . . . , ἀλλ' οὐδὲ Ἡρῴδης κτλ.» (Λουκ. ΚΓ', 14 κ. ἑ.). Οὐδὲν λοιπὸν τὸ ἄξιον θανάτου ἐν αὐτῷ εὑρών, προσέθηκε: «Παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω». Παράδοξος καὶ σκληρὰ πλάνη τῆς πολιτικῆς τῶν μέσων· αὕτη προδίδει ἀδυναμίαν, ἀδικίαν καὶ ποταπότητα· ἐὰν ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι ἔνοχος, πρὸς τί νὰ τιμωρηθῇ; Προφανῶς ὁ Πιλάτος δὲν ἐζήτει νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἤθελε ν' ἀπαλλαγῇ δίκης, στενοχωρούσης αὐτὸν καὶ νὰ πείσῃ τοὺς Ἰουδαίους νὰ παραιτηθῶσι τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ. Ἐνῷ ὅμως διεξήγετο ἡ δίκη, ἐπῆλθεν ἐπεισόδιον, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Ματθαίῳ, ὅπερ ἐπέρρωσε τὸν διοικητὴν ἐν τῇ προθέσει αὐτοῦ νὰ σώσῃ τὸν Ἰησοῦν. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μία τῶν ἐθνικῶν, διεμήνυσεν αὐτῷ νὰ μὴ ἀναμιγνύηται εἰς τὸ ζήτημα τοῦ δικαίου ἐκείνου, διότι φοβερῶς ἐταράχθη κατ' ὄναρ τὴν νύκτα ἐκείνην δι' αὐτόν (Ματθ. ΚΖ', 19). Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπικρατοῦντος ἔθους ν' ἀπολύηται κατὰ τὸ πάσχα εἷς κακοῦργος πρὸς τιμὴν τῆς ἑορτῆς, ὁ λαὸς συνωστίσθη ἐνώπιον τοῦ πραιτωρίου καί, ὑπάρχοντος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ Βαραββᾶ τινος, ἐκ συνθήματος πάντες ἐφώνουν ν' ἀπολύσῃ αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, ἀπολέσῃ δὲ τὸν Ἰησοῦν. Ὁ Πιλάτος ὅμως, ποθῶν εἰσέτι ν' ἀπολύσῃ τὸν Ἰησοῦν, πρὸ τῆς ἐνδομύχου μάλιστα πάλης, τῆς ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ φωνῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς συνειδήσεως μετὰ τῆς φωνῆς τῆς πολιτικῆς, ἥτις ἐφοβεῖτο κίνδυνόν τινα, ἐπανελάμβανε τὰ περὶ ἀπολύσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἰουδαῖοι ἐφώνουν ν' ἀπολυθῇ ὁ Βαραββᾶς, νὰ σταυρωθῇ δὲ ὁ Χριστός (Ματθ. ΚΖ', 20 κ. ἑ.). Τότε ὁ Πιλάτος ἔνιψε τὰς χεῖρας, λέγων: «Ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε»· ὁ λαός, ἀποκριθείς, εἶπε: «Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν». Τὸ νίψιμον τῶν χειρῶν δὲν ἀποπλύνει τὸ ἔγκλημα τοῦ Πιλάτου. Οὐδεμία πολιτικὴ ἐπιτρέπει τὸ ἔγκλημα, ἀλλ' ὁ Πιλάτος ἠδύνατο ν' ἀντιστῇ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ διότι ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἀθῶος καὶ διότι εἶχε τὴν δύναμιν. Ἡ γενομένη κηλὶς εἶναι ἀνεξάλειπτος. Ἐπὶ τέλους, ἀφεὶς τὸν Βαραββᾶν, τὸν στασιαστὴν τοῦτον, τὸν ἀνθρωποκτόνον, τὸν λῃστήν, ἀπεφάσισε νὰ παραδώσῃ τὸν Ἰησοῦν εἰς τὴν θέλησιν τῶν Ἰουδαίων. Ὁπωσδήποτε φαίνεται ὅτι ὁ Πιλάτος ἔτρεφεν εἰσέτι τὴν ἐλπίδα τοῦ διασῶσαι τὸν Ἰησοῦν. Τότε οἱ στρατιῶται παρέλαβον τὸν Ἰησοῦν, ὅστις ἐδέθη ἀπὸ τῶν χειρῶν κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν ἔθιμον ἐπὶ μικροῦ κίονος, ἔχων κεκυρτωμένα τὰ νῶτα. Ὁ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος, ὡπλισμένος διὰ μάστιγος ἐκ λωρίων, φερόντων εἰς τὰ ἄκρα τεμάχια ὀστοῦ ἢ μολύβδου, ἔπληττεν ἐπανειλημμένως· τοῦτο ἀπετέλει σκληρὰν βάσανον, εἰς ἣν ὁ τιμωρούμενος συνήθως δὲν ἀντεῖχεν. Ἀπὸ τῶν πρώτων τραυμάτων ἡ ράχις ἐσχίζετο καὶ τὸ αἷμα ἔρρεεν. Ὁ Ἰησοῦς ὑπέστη τὴν βάσανον ταύτην ἄνευ παραπόνων. Οἱ φρουροὶ ὡδήγησαν αὐτὸν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐλήν, ὅπου ἐκλήθησαν καὶ πάντες οἱ στρατιῶται τῆς φρουρᾶς τοῦ πραιτωρείου· ἀπογυμνωθέντος τοῦ κατηγορουμένου, ἐρρίφθη ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ χλαμὺς κοκκίνη, ἐτέθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανος ἐξ ἀκανθῶν καὶ ἐδόθη εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ κάλαμος ἐν εἴδει σκήπτρου. Τότε ἐγένοντο οἱ ἐμπαιγμοὶ ἐκεῖνοι, οὓς ἀναφέρει ὁ εὐαγγελιστὴς (Ματθ. ΚΣΤ', 27 κ. ἑ.) καὶ οἵτινες ἐτεκμηρίουν ὅτι τὸ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους μῖσος ἦτο ζωηρὸν παρὰ τοῖς ρωμαίοις στρατιώταις. Ὁ Πιλάτος, ἐκ νέου ἐμφανισθεὶς ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς Πύλης τοῦ μεγάρου, εἶπε: Φέρω ὑμῖν ἔξω αὐτόν· ἀναγνωρίσατε ὅτι οὐδὲν εὗρον ἐν αὐτῷ ἔγκλημα· καί, τοῦ Ἰησοῦ ἐμφανισθέντος μετὰ τοῦ ἀκανθίνου στεφάνου καὶ τῆς κοκκίνης χλαμύδος, προσέθηκεν: Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος. Ἡ φράσις αὕτη περιεῖχε τόσον οἶκτον, ὅσον καὶ σαρκασμόν· οἶκτον μὲν διὰ τὸν Ἰησοῦν, οὗτινος ἡ θέα ἠδύνατο νὰ διαρρήξῃ τὴν καρδίαν, σαρκασμοῦ δὲ πρὸς τοὺς ἀμειλίκτους Ἰουδαίους ὡς πρὸς τὴν στάσιν αὐτῶν ἀπέναντι θύματος, ἐν τοιαύτῃ διατελοῦντος ἀξιοθρηνήτῳ καταστάσει. Ἡ θέα ὅμως τοῦ Ἰησοῦ νέας προύκάλεσε φωνὰς ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων καὶ τὰ «Σταυρωθήτω» ἀπὸ μυρίων ὅσων ἐξήρχοντο στομάτων. Ὁ Πιλάτος εἰς νέον τότε τρίτην ἤδη φορὰν κατέφυγε μέσον. Λάβετε, εἶπεν, ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε αὐτόν· ἐγὼ οὐδὲν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἴτιον θανάτου. Οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπικαλούμενοι τὸν νόμον αὐτῶν, ἀπήντησαν: Κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ὀφείλει ν' ἀποθάνῃ· ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν Υἱὸν Θεοῦ. Ἀόριστος φόβος κατέλαβε τὸν Πιλάτον, ἀκούσαντα τοὺς λόγους τούτους καὶ διανοούμενον τί ἆρά γε ἠδύνατο νὰ ᾖναι ὁ Ἰησοῦς, ἔκτακτον ὂν ἢ θεῖον; Ἆρ' ἑτέρου εἶχεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν ἰουδαϊκὸν φανατισμὸν καὶ ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ λαὸς οὗτος τὰ πάντα ἠδύνατο, προκειμένου περὶ τοῦ νόμου αὐτοῦ. Ἀπορῶν καὶ τεταραγμένος, ἐκ νέου εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον καὶ προκατειλημμένος ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου: Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἶπεν αὐτῷ, ὡσεὶ ἤθελε ν' ἀποκαλύψῃ τὸ ἀπόρρητον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ: «Πόθεν εἶ σύ;» (Ἰωάνν. ΙΘ', 9) ὁ Ἰησοῦς ἐσίγα. Ὁ Πιλάτος, προσβληθεὶς ἐκ τῆς σιγῆς ταύτης, ἐνόμισε καλὸν νὰ ἐπιπλήξῃ αὐτὸν λέγων: «Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε;» Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: «Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν· διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει». (Ἰωάνν. ΙΘ', 10 κ. ἑ.). Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ συνεκίνησε τὸν διοικητήν, πειραθέντα διὰ τελευταίαν φορὰν νὰ σώσῃ τὸν κατηγορούμενον. Αἱ φωναὶ ὅμως τῶν Ἰουδαίων: «Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος. Πᾶς ὁ βασιλέα αὐτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ καίσαρι» κατέβαλον αὐτόν. Ὁ Πιλάτος δὲν ἀντέστη πλέον, ἀλλ' ὁδηγήσας ἔξω τὸν Ἰησοῦν εἰς τόπον καλούμενον Γαββαθᾶ (λιθόστρωτον) καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, εἶπεν: «Ἰδὲ ὁ βασιλεὺς ὑμῶν». Οἱ Ἰουδαῖοι μιᾷ φωνῇ ἐκραύγασαν: «Ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν». Ὁ Πιλάτος, ἐκ νέου τὴν διάσωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐπιδιώκων, ἠρώτησε: «Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω»· οἱ ἀρχιερεῖς ἀπεκρίθησαν: «Οὐκ ἔχομεν βασιλέα ἢ μὴ καίσαρα» (Ἰωάν. ΙΘ' 13 κ. ἑ.). Ὁ Πιλάτος κατεβλήθη καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν τοῖς Ἰουδαίοις, ἵνα σταυρωθῇ. Ἦτο παρασκευὴ μεταξὺ τῆς θης ὥρας καὶ τῆς μεσημβρίας. Ὁ εὐαγγελιστὴς ὅμως Ἰωάννης λέγει περὶ τὴν ϛην ὥραν, ὁ δὲ Μάρκος τὴν θην. Ἡ ἀν

τίφασις αὕτη εἶναι φαινομενική· οἱ Ἰουδαῖοι διῄρουν τὴν ἡμέραν εἰς 4 περιόδους, τὴν 1ην, τὴν 3ην, τὴν 6ην καὶ τὴν 9ην, ἀνταποκρινομένας εἰς τὴν σημερινὴν εὐρωπαϊστὶ διαίρεσιν τῆς ἡμέρας, εἰς τὴν 6ην ὥραν, τὴν 9ην, τὴν μεσημβρίαν καὶ τὴν 3ην ὥραν. Ἡ ἔκφρασις τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου ἐκληπτέα ὡς σημαίνουσα τὸ μεταξὺ τῆς 9ης ὥρας καὶ τῆς μεσημβρίας διάστημα, ἐγγύτερον τῆς μεσημβρίας μᾶλλον ἢ τῆς 9ης ὥρας.

Ἡ θανάτωσις τοῦ Ἰησοῦ. — Ταφὴ αὐτοῦ.— Ἡ σταυρικὴ τιμωρία ἦν ἄγνωστος τῷ ἰουδαϊκῷ νόμῳ, ὅστις διέτασσε μόνον διὰ τὰ μεγάλα ἐγκλήματα νὰ κρεμῶνται τὰ πτώματα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ὁ Ἰουδαῖος δὲν ἐσταύρωνεν, ἀλλ' ἐλιθοβόλει. Ἐξ τῶν τελευταίων Ἀσμοναίων, ὁ Ἀλέξανδρος Ἰαννᾶῖος, οὗτος μόνος εἶχε θεσπίσει τὴν σταύρωσιν, ἀλλὰ καὶ ταύτην μόνον διὰ τοὺς αἰχμαλώτους. Ἡ σταύρωσις ὅμως ἦτο ἐν χρήσει παρ' ἅπασι τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, Αἰγυπτίοις, Πέρσαις, Φοίνιξι, Καρχηδονίοις, Ἕλλησι, Ρωμαίοις. Ὁ σταυρούμενος ἔζη ἐπὶ μίαν ἡμέραν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ δύο. Ἦν δὲ γυμνὸς καὶ προσηλωμένος ἐκ τῶν τεσσάρων μελῶν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἀπαρτιζομένου ἐκ δύο κορμῶν δένδρου, προσηρμοσμένων πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος Τ. Ὁλόκληρον τὸ σῶμα ἐκρέματο ἀπὸ τῶν χειρῶν, αἱ πληγαὶ τῶν ὁποίων, διασχιζόμεναι, ηὐρύνοντο ἐκ τοῦ βάρους. Τὸ αἷμα ἔρρεε βχθμηδὸν ἐκ τῶν σημείων τῶν ἥλων. Ἀκίνητος ὁ ἐσταυρωμένος, κατατρυχόμενος ὑπὸ πυρετοῦ καὶ ὑπὸ ζωηρᾶς δίψης, ἔθνησκε κατὰ μικρόν· ὁσάκις δὲ ἦτον ἀνάγκη ταχέως ν' ἀποθάνῃ, ὁ δήμιος συνέθλα αὐτοῦ τὰς κνήμας. Ἡ σκληρότης τοῦ ἀνθρώπου οὐδὲν ἐφαντάσθη τὸ φοβερώτερον. Τὸν σταυρὸν λοιπὸν ἐζήτησαν οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ τοῦ Πιλάτου. Οἱ στρατιῶται ἀφῄρεσαν παρὰ τοῦ Ἰησοῦ τὸν κόκκινον μανδύαν (Ματθ. ΚΖ', 31 κ. ἑ.). Ἐνέθηκαν αὐτὸν τὰ ἴδια ἐνδύματα, ὁ δὲ κατάδικος κατῆλθε τὴν κλίμακα τοῦ πραιτωρίου, φέρων κατὰ τὸ ἔθος καὶ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Δύο κακοῦργοι συνώδευον αὐτόν, ἵνα πάθωσι ταὐτά. Τὰ πάντα συνηνώθησαν, ἵνα ἐπιτείνωσι τὴν αἰσχύνην τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ. Ἀπὸ τῆς πρωΐας εἶχε διαδοθῇ ἡ εἴδησις τῆς δίκης καὶ καταδίκης αὐτοῦ. Οἱ μαθηταί, οἱ φίλοι τοῦ διδασκάλου, εἶχον παρακολουθήσει τὰς περιπετείας τοῦ ἄλλου δράματος. Τὸ πλῆθος συνωθεῖτο εἰς τὰ πέριξ τοῦ πραιτωρίου. Ἡ ἀπαισία συνοδία ἤρξατο τῆς πορείας· στρατιῶται, ὡπλισμένοι διὰ τῶν λογχῶν αὐτῶν καὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ κεντυρίονος, συνώδευον τοὺς καταδεδικασμένους. Ἡ εἰς τὸν Γολγοθᾶν ἄγουσα ὁδὸς εἶναι ἐκείνη περίπου, ἣν οἱ χριστιανοὶ τῶν Ἱεροσολύμων καλοῦσι σήμερον Θλιβερὰν ὁδόν. Αὕτη διέρχεται ὁλόκληρον τὴν κάτω πόλιν ἢ Ἄκραν, παρέρχεται τὴν χθαμαλὴν ὁδόν, ἥτις διαχωρίζει τὴν Ἄκραν ἀπὸ τὴν Γαρὲβ καὶ ὑψοῦται μέχρι τῆς πύλης Ἐφραΐμ. Ἡ περιοχὴ τῶν Ἱεροσολύμων ἀπετέλει ἐν τῷ τμήματι ἐκείνῳ τρίγωνον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰς ἀπόστασιν 20 βημάτων ἀπὸ τῶν τειχῶν εὑρίσκετο ὁ τόπος Κρανίου, ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ, κληθεὶς οὕτως ἕνεκα γυμνοῦ γηλόφου κυκλοτεροῦς σχήματος, ὁμοιάζοντος πρὸς κρανίον. Ὁ Ἰησοῦς, μακρὸν προχωρήσας, ὑπέκυψεν εἰς τὸ βάρος. Ἐν τῷ πλήθει, ὅπερ κατὰ τὴν διάβασιν τῶν καταδεδικασμένων συνωστίζετο, ὁ Ἰησοῦς παρετήρησε τὴν μητέρα αὐτοῦ· μεταξὺ ὅμως μητρὸς καὶ υἱοῦ βλέμμα μόνον ἀντηλλάγη. Μετ' ὀλίγον Σίμων τις ἐκ Κηρύνης, ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐπιστρέφων καὶ συναντήσας τὴν συνοδίαν, ἐκρατήθη ὑπὸ τῶν τὴν σταύρωσιν ἐντεταλμένων στρατιωτῶν καὶ ἐπεφορτίσθη νὰ φέρῃ τὸν σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ (Ματθ. ΚΖ', 32, Μάρκ. ΙΕ' 21, Λουκ. ΚΓ' 26). Πιθανὸν φαίνεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ἐξηντλημένος ἐκ τῆς μαστιγώσεως, ἠδυνάτει νὰ προχωρῇ συνεχῶς· πιθανὸν ἐπίσης ὁ Κηρυναῖος οὗτος νὰ ἐξεδήλωσε θαρραλέως τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ συμπάθειαν αὐτοῦ καί, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν φρουρῶν νὰ βοηθήσῃ αὐτῷ, δὲν ἐδίστασε νὰ λάβῃ ἐπὶ τῶν ὤμων τὸν βαρὺν σταυρόν. Ἐνταῦθα δέον νὰ γείνῃ μνεία γυναικός, μὴ ἀναφερομένης ὑπὸ τῶν Εὐαγγελίων, τὴν μνήμην τῆς ὁποίας ὅμως ἡ χριστιανικὴ παράδοσις τηρεῖ. Αὕτη εἶναι ἡ Βερενίκη, ἥτις, καθορῶσα τὸν Ἰησοῦν διερχόμενον πρὸς τῆς οἰκίας αὐτῆς καὶ ἔχοντα τὸ πρόσωπον κεκαλυμμένον ὑπὸ κονιορτοῦ καὶ αἵματος, ἐπλησίασε καὶ πρὸς περιψόνησιν τῶν ὑβριζόντων αὐτὸν ἀπέμαξε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ δι' ὑφάσματος. Κατὰ τὴν εἰς τὸν Γολγοθᾶν προέλασιν ἠκούοντο ὄπισθεν τῶν καταδεδικασμένων θρῆνοι. Τὸ πλῆθος κατελήφθη ὑπὸ ἀπείρου εὐσπλαχνίας, ἐξαιρετικὸν δὲ οἶκτον αἱ γυναῖκες ἠσθάνθη-

σαν. Ὁ Ἰησοῦς δέ, στραφεὶς πρὸς αὐτά, εἶπε: «Θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν κτλ.» (Λουκ. ΚΓ', 28 κ. ἑ). Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ στιγμῇ τῆς ἐξαντλήσεως αὐτοῦ περὶ τοῦ λαοῦ τούτου σκεπτόμενος, προφητεύει τὰ μέλλοντα φοβερὰ αὐτοῦ δεινά. Ἐν τῇ φράσει αὐτοῦ: «Εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται» (Λουκ. αὐτ. 31) τὸ μὲν ὑγρὸν ξύλον ἐσήμαινε αὐτόν, τὸ δὲ ξηρὸν τὸ ἔθνος, ὅπερ ἀπέκρουεν αὐτόν. Ἐὰν ὁ ἀθῷος, κατηγορούμενος ψευδῶς ἐπὶ βλασφημίᾳ καὶ στάσει κατὰ τῆς ἐθνικῆς ἀρχῆς, τοιαῦτα ὑφίσταται, ὑποῖά τινα ὑποστήσεται ὁ κακοῦργος οὗτος λαός, ὅστις θ' ἀποπειραθῇ ν' ἀποσείσῃ τὸν ζυγὸν καὶ θὰ εὕρῃ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν σίδηρον καὶ τὸ πῦρ τῶν Ρωμαίων; τοῦτο ἔσται ἡ ἐκδίκησις τοῦ Θεοῦ. Οὐδεὶς δυνηθήσεται ν' ἀποτρέψῃ αὐτήν. Εἷς μόνος ἠδύνατο, ἀλλ' ἡ τυφλὴ αὕτη φυλὴ ὡδήγει αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον· ἐπὶ τέλους ἔφθασαν εἰς τὸν Γολγοθᾶν· οἱ τρεῖς σταυροὶ ἑστήθησαν· πρὶν ἢ καθηλώσωσιν αὐτούς, ἔδωκαν αὐτοῖς τὸ καταπραϋντικὸν ποτόν, ὅπερ ἐδίδετο εἰς τοὺς μέλλοντας ν' ἀποθάνωσι καὶ ὅπερ συνίστατο ἐξ ἀρωματούχου οἴνου, ἀναμεμιγμένου θυμιάματι καὶ μύρῳ καὶ ἔχοντος γεῦσιν ὀξύπικρον. Ὁ Ἰησοῦς ἐπλησίασε τὸ ποτὸν εἰς τὰ χείλη, ὡσεὶ ἀναγνωρίζων τὴν φροντίδα τῶν προσενεγκόντων τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ πίῃ. Ἡ ἀπὸ τοῦ πραιτωρίου εἰς τὸν Γολγοθᾶν ἀπόστασις εἶναι περίπου ἑνὸς μιλίου· διέτρεξαν δ' αὐτὴν ἐν διαστήματι ὀλιγωτέρῳ τῆς ὥρας. Περὶ τὴν μεσημβρίαν, κατὰ τὴν 6ην ὥραν ἐσταυρώθη, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ δύο λῃσταί, ὁ εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ ὁ ἕτερος ἐξ εὐωνύμων. Ὁ πρῶτος ἀπὸ τοῦ σταυροῦ λόγος αὐτοῦ ὑπῆρξε λόγος συγχωρήσεως· «Πάτερ, ἔλεγεν, ἄφες αὐτοῖς οὐ γὰρ οἴδασί τι ποιοῦσιν». Ἐν τῷ βάθει παντὸς ἀνθρωπίνου ἁμαρτήματος ἐνυπάρχει ἡ ἄγνοια. Ἡ ἀδυναμία, ἡ ἀπὸ τῆς θελήσεως ἀποπλάνησις ἔχουσιν ὡς πρώτην αὐτῶν ἀφορμὴν τὸ τοῦ πνεύματος σκότος. Ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἐγνωρίζετο, δὲν θὰ ἐσταυροῦτο. Τὴν ἄγνοιαν ταύτην ἐπεκαλέσθη ἤδη ὡς αἰτιολογίαν καὶ μείωσιν τοῦ βάρους τοῦ μεγίστου τῶν κακουργημάτων. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ σταυροῦ ἐτέθη ἐπιγραφή, περιλαμβάνουσα τὰς λέξεις: Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἑβραϊστί, ἤτοι ἐν τῇ ἐθνικῇ γλώσσῃ, ἑλληνιστί, ἤτοι ἐν τῇ παγκοσμίῳ τότε γλώσσῃ, καὶ λατινιστί, ἤτοι τῇ γλώσσῃ τῶν δεσποτῶν. Οὕτω πάντες ἠδύναντο ν' ἀναγνώσωσι τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἁμάρτημα τοῦ Ἰησοῦ.

Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι, συνηθροισμένοι περὶ τὸν Γολγοθᾶν, εἶδον τὸ θῦμα αὐτῶν καὶ τὴν ἐπιγραφήν, δι' ἧς ἐκαλεῖτο βασιλεὺς αὐτῶν, κατενόησαν τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Πιλάτου ὕβριν καὶ ἠγανάκτησαν (Ἰωάνν. ΙΘ', 19 κ. ἑ. πρβλ., Ματθ. ΚΖ', 37, Λουκ. ΚΓ', 38, Μάρκ. ΙΕ', 26). Οἱ ἀρχιερεῖς, θελήσαντες νὰ τροποποιήσωσι τὴν ἐπιγραφὴν ὡς περιφρονητικὴν δι' αὐτούς, ἀπέστειλαν τῷ Πιλάτῳ, λέγοντες: «Μὴ γράφε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε: Βασιλεύς εἰμι τῶν Ἰουδαίων». Ὁ Πιλάτος ἀπήντησεν: «Ὃ γέγραφα, γέγραφα». Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ δήμιοι διεμοιράζοντο τὰ ἱμάτια τῶν σταυρωθέντων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ρωμαϊκοῦ νόμου: *De bonis damnatorum.* Ταῦτα ἦσαν τὸ ταλέθ, ὁ ζωστήρ, ὁ μανδύας, ὁ χιτὼν καὶ τὰ πέδιλα. Τοῦ χιτῶνος ἀρράφου ὄντος, συνεφώνησαν νὰ μὴ διαμελίσωσιν αὐτόν, ἀλλὰ διὰ κλήρου ν' ἀφήσωσι τῷ ἐπιλαχόντι, ἵνα πληρωθῇ τὸ σχετικὸν λόγιον: «Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου κτλ.» (Ψαλμ. ΚΑ', 19). Τὸ πλῆθος παρετήρει, οἱ διαβάται ὕβριζον τὸν Ἰησοῦν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς καὶ βλασφημοῦντες. Ἡ φωνὴ τῶν ψευδομαρτύρων, οἵτινες κατηγόρησαν αὐτοῦ παρὰ τῷ Καϊάφᾳ, διεκρίνετο ἐν τῷ πλήθει· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοί, ἤτοι ἀρχιερεῖς, γραμματεῖς, πρεσβύτεροι καὶ λοιποὶ ἀνεμίγνυον τὰς εἰρωνείας αὐτῶν καὶ τὰς ὕβρεις εἰς τὴν φωνὴν τῶν ὑπ' αὐτούς (Ματθ. ΚΒ', 41 κ. ἑ., Μάρκ. ΙΕ', 31). Καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ρωμαῖοι στρατιῶται δὲν ὑστέρουν ἐν τούτῳ (Λουκ. ΚΓ', 36), μέχρις ὅτου καὶ εἷς τῶν δύο συσταυρωθέντων αὐτῷ κακούργων, θάρρος ἐκ τῶν ὀνειδισμῶν τῶν περὶ αὐτὸν ἀντλήσας, ἐφώνησεν: «Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς» (Ματθ. ΚΖ', 44, Μάρκ. ΙΕ', 32, Λουκ. ΚΓ', 39). Μόνος λῃστὴς πάλιν εὑρέθη ν' ἄρῃ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ καὶ νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς δίκαια τά τε ἴδια καὶ τὰ τοῦ συνεσταυρωμένου αὐτῷ λῃστοῦ παθήματα. Ἡ ψυχὴ τούτου ἐσώθη, καθόσον μετενόησεν, ἐπίστευ-

σε (Λουκ. ΚΓ′, 40) καὶ τεκμήριον ὅτι ἤκουσεν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ στόματος τοῦ Ἰησοῦ, τό: «Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Ἐπῆλθε τότε συγκινητικὴ σκηνή, ἣν ἀφηγεῖται πρόσωπον, παρὸν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ διαδραματίσαν σπουδαῖον μέρος αὐτόθι. Ἐν τῷ ἀπείρῳ, τῷ ἀδιαφόρῳ, τῷ ἐχθρικῷ ἐκείνῳ πλήθει, ὅπερ εὑρίσκετο πέριξ τῶν καταδεδικασμένων, εὑρίσκοντο καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ, οἱ ἐκ Γαλιλαίας συμπατριῶται καὶ αἱ ἀκολουθήσασαι αὐτὸν γυναῖκες, ἐν αἷς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Αὕτη ἐπλησίασε τῷ σταυρῷ μετὰ τοῦ Ἰωάννου, ἑτέρας τινὸς Μαρίας, νύμφης αὐτῆς, συζύγου τοῦ Κλεώπα, καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς. Ὁ Ἰησοῦς, ἰδὼν ταύτας παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ τὸν Ἰωάννην παρὰ τῇ μητρὶ αὐτοῦ παρατηρήσας, εἶπε τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ: «Γύναι, ἴδου ὁ υἱός σου», πρὸς δὲ τὸν Ἰωάννην: «Ἴδου ἡ μήτηρ σου». Οὕτω μέχρι τελευταίας πνοῆς, λησμονῶν ἑαυτόν, παρεμύθει τοὺς περὶς. Καὶ εἰς μὲν τὸν φίλον ἐχορήγησε μητέρα, εἰς δὲ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἔδωκεν υἱόν. Ἀλλ' οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἰησοῦ ἔχουσι καὶ ὑψηλοτέραν σημασίαν. Ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς ἦτο ἐν τοῖς ὄμμασιν αὐτοῦ ὁλόκληρος ἡ Ἐκκλησία, ὁλόκληρον τὸ ἄθροισμα τῶν πιστῶν, τῶν φίλων αὐτοῦ. Μικρὸν μετὰ ταῦτα σκότος ἐκάλυψε τὴν γῆν καὶ ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη (Ματθ. ΚΖ′ 45. Μάρκ. ΙΕ′ 33, Λουκ. ΚΓ′, 44). Περὶ τὴν 3 ὥρ., τουτέστι τὴν 9ην τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ Ἰησοῦς, ἀναβοήσας φωνῇ μεγάλῃ, εἶπε: «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες» (Ματθ. ΚΖ′, 46, Μάρκ. ΙΕ′, 34). Τοῦτο δὲν ἀπετέλει φωνὴν ἀπελπισίας, ἀλλ' ἐκδήλωσιν τῆς ὑπερτάτης ἀγωνίας. Τοῦ δεσμοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἀδιαλύτου ὄντος, ὁ πατὴρ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ψυχὴν τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἐν ταῖς βουλαῖς τοῦ Θεοῦ ἔκειτο νὰ παραδώσῃ τὸν υἱὸν ἀνυπεράσπιστον εἰς πάσας τὰς ὕβρεις, πάσας τὰς βασάνους καὶ πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ μίσους τῶν ἐχθρῶν. Ἐν μέσῳ τοῦ κατακλυσμοῦ τούτου τῆς πικρίας, ἐν ᾗ εὑρίσκετο ἡ ἕνωσις, δὲν εἶχε διασπασθῇ καὶ εἶχε μὲν συνείδησιν ταύτης, ἀλλὰ δὲν ἀπέλαυεν αὐτῆς ἤδη φαιδρῶς. Ἐντεῦθεν ἡ ὀδυνηρὰ αὕτη φωνή, ἣν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ἔβαλεν. Ἡ φωνὴ αὕτη τοῦ Ἰησοῦ Ἐλωΐ, Ἐλωΐ κτλ' ἐγένετο δεκτὴ μετὰ σαρκασμοῦ· ἐφ' ᾧ ἔνιοι τῶν παρεστηκότων ἔλεγον: «Ἴδού, Ἠλίαν φωνεῖ» (Ἡ παρανόησις αὕτη τεκμηριοῖ ὅτι ἐν τοῖς προσκυνηταῖς, οἵτινες συνέρρεον εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τὸ πάσχα, ξένοι τινες Ἕλληνες ἢ Ρωμαῖοι δὲν ἐνόουν οὔτε τὴν ἑβραϊκήν, οὔτε τὴν ἀραμικήν, οὔτε τὴν συροχαλδαϊκήν. Ἡ φοβερὰ ταλαιπωρία τῶν ἐσταυρωμένων, καταφλεγομένων ὑπὸ τῆς θέρμης τοῦ πυρετοῦ, ἠνάγκασε καὶ τὸν Ἰησοῦν νὰ φωνήσῃ: «Διψῶ». Κατὰ τὴν συνήθειαν ὑπῆρχε πλησίον τῶν θυμάτων δοχεῖον πλῆρες ὄξους. Εἷς τῶν στρατιωτῶν, σπεύσας, ἔλαβε σπόγγον καὶ ἐπιθεὶς ἐπὶ καλάμου, ἀφοῦ προηγουμένως ἐβύθισεν αὐτὸν ἐν τῷ ὄξει, ἔδιδε τῷ Ἰησοῦ νὰ πίῃ, λέγων: «Ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας καθελεῖν αὐτόν». Ὁ Ἰησοῦς, δεξάμενος τὸ ὄξος, ἐφώνησε: «Τετέλεσται» (Ἰωάν. ΙΘ′, 30). Τὸ ποτήριον, ὅπερ ὤφειλε νὰ πίῃ, κατεπόθη ἤδη μέχρι τρυγός. Ἔφθασε μέχρι τοῦ βάθους τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἀβύσσου, εἰς ἣν κατέρριψεν αὐτὸν ἡ θέλησις τοῦ Πατρός. Ἡ κατὰ τοῦ πονηροῦ ὀργὴ τοῦ Κυρίου κατηυνάσθη· τὸ ἁμάρτημα κατεστράφη, ἡ συνδιαλλαγὴ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ ἐπεσφραγίσθη ἐν αὐτῷ δι' ἀπεριορίστου ἀγάπης. Ὁ ἀποθνήσκων ἄνθρωπος ἐξασθενεῖ καὶ ὑποκύπτει εἰς τὸν θάνατον, ὁ Ἰησοῦς ὅμως εἶναι κύριος αὐτοῦ· ἐφ' ᾧ καὶ εἶπε: «Πάτερ εἰς χεῖράς σου παραδίδω τὸ πνεῦμα μου», μεθ' ὃ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τῷ πνεύματι. (Ἰωάνν. ΙΘ′ 30). Ἦτο ἡ 9 ὥρα, τουτέστι 3 μ. μ. εὐρωπαϊστί. Τότε τὸ καταπέτασμα [τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνω ἕως κάτω, ἡ γῆ ἐσείσθη καὶ αἱ βράχοι διερράγησαν, μνημεῖα δὲ ἀνεῴγησαν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς σώματα τῶν δικαίων ἠγέρθησαν». Τὰ θαυμάσια ταῦτα φαινόμενα, ὧν μάρτυρες κατέστησαν μόνον ἡ Παλαιστίνη καὶ ἡ Ἰουδαία, ἀποκαλύπτουσι τὸν ἰσχυρὸν δεσμόν, ὅστις συνδέει τὸν Ἰησοῦν μετὰ τῆς φύσεως, τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ θάνατος τοῦ ἐσταυρωμένου εἶναι ταὐτοχρόνως τὸ τέλος καὶ ἡ ἀρχὴ κόσμου· διεσχίσθη τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καταπέτασμα, τὸ ὁποῖον συνέκρυπτε τὴν κατοικίαν τοῦ Θεοῦ, εἰς ἣν δὲν ἠδύνατό τις νὰ εἰσδύσῃ. Ὁ μωσαϊσμός, ὁ στοιχειώδης νόμος, ὡς ὁ Παῦλος αὐτὸν ἀπεκάλει (Γαλατ. Δ′, 3), κατελύθη. Ὁ ναὸς κατεστράφη. Τὸ θῦμα, ὅπερ ἄρτι ἐξέπνευσεν, ἔμελλε νὰ εἰσαγάγῃ ἡμᾶς εἰς τὰ ἁληθῆ ἅγια τῶν ἁγίων. Καὶ

αὐτοῦ οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ καὶ οἱ τάφοι ἀνοιγήσονται καὶ οἱ κοιμώμενοι ἐγερθήσονται. Ἐπὶ τοῖς οὐρανίοις τούτοις σημείοις τὸ πλῆθος διεσκορπίσθη ἔντρομον καὶ πολλοὶ ἀνεχώρουν τύπτοντες τὰ στήθη (Λουκ. ΚΓ′, 48). Καὶ αὐτοὶ οἱ στρατιῶται καὶ ὁ κεντυρίων τοσοῦτον συνεκινήθησαν, ὥστε ὁ τελευταῖος, δοξάζων τὸν Θεόν, ἔλεγεν: «Ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν» (Λουκ. αὐτ. 47). «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος» (Ματθ. ΚΖ′, 54). Διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ρωμαίου ταύτου ὡμίλει ἡ δικαιοσύνη. Ἐθνικὸς ἦν ὁ πρῶτος, ὅστις, φωτισθεὶς ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ὡμολόγησε τὴν θειότητα τοῦ Ἰησοῦ. Ἐνῷ τὸ πλῆθος ἀπεσύρετο, ὁμάς, ἀποτελουμένη ἐκ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, Μαρίας τῆς μητρὸς Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴφ καὶ Σαλώμης, τῆς μητρὸς τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ζεβεδαίου, ἵσταντο ἐν θλίψει ἐν μικρᾷ ἀποστάσει. Τὸ σάββατον προσήγγιζεν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, μὴ θέλοντες νὰ μείνωσι τὰ σώματα ἐπὶ τῶν σταυρῶν κατὰ τὴν ἱερὰν ἐκείνην ἡμέραν, ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Πιλάτου νὰ θραυσθῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν ἐκεῖθεν. Οἱ Ρωμαῖοι κατέλειπον συνήθως τὰ σώματα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἵνα γένωνται βορὰ τῶν θηρίων, ὁ Ἰουδαϊκὸς ὅμως νόμος ἀπῄτει ν' ἀφαιρῶνται πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἵνα ἡ ἱερὰ γῆ μὴ μιαίνηται ὑπὸ τῆς ἐπὶ τοῦ πτώματος ὕβρεως. Τὸ *cruri fagio* ὅμως ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ρωμαίοις δι' ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ τήν τε αἴτησιν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Πιλάτου. Τότε ἐγένετο τὸ κάταγμα τῶν σκελῶν τῶν συνεσταυρωμένων τῷ Ἰησοῦ δύο λῃστῶν, ἡ διὰ λόγχης νύξις τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ, νεκροῦ ἤδη, ἀφ' ἧς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ, τοῦθ' ὅπερ τρανῶς μαρτυρεῖ ὁ Ἰωάννης, γενόμενος αὐτόπτης (ΙΘ′, 35) καὶ ἐτελέσθησαν πάντα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ προφητευθέντα (Ἰωάνν. αὐτ. 36, 37). Τὸ ἐκρεῦσαν αἷμα καὶ ὕδωρ ἀποτελοῦσι σύμβολα τῶν μεγίστων μυστηρίων. Ἡ Γέννησις ἀφηγεῖται ὅτι ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ κοιμωμένου Ἀδὰμ ὁ Ἰεχωβᾶς ἐδημιούργησε τὴν Εὔαν, τὴν μητέρα τῶν ζώντων. Ὁ ἀληθὴς κοιμώμενος Ἀδὰμ εἶναι ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ διανοιγείσης ἐξῆλθεν ἡ Ἐκκλησία, ἥτις γεννᾷ ἐν τῷ Θεῷ πάντας τοὺς ζῶντας διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ αἵματος τῆς εὐχαριστίας. Οἱ τοῦ Σαγχεδρὶν καταδεδικασμένοι ἔδει νὰ θάπτωνται ἄνευ τιμῶν ἐν τάφῳ ἐπισήμως διὰ τούτους ὡρισμένῳ. Ἐνίοτε ὅμως ἐν ἑορταῖς ἐδίδοντο πρὸς τοὺς συγγενεῖς, θαπτόμενοι πάντοτε ἄνευ πομπῆς. Ἐν τοῖς φίλοις τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρχεν εἷς, διακριθεὶς κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς θλίψεως, πλούσιος δέ, μέλος τοῦ Σαγχεδρὶν καὶ ἐξ Ἀριμαθαίας τῆς Ἰουδαίας καταγόμενος· ἐκαλεῖτο Ἰωσὴφ καὶ ἦν κεκρυμμένος μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ. Τούτου αἰτήσαντος τὸ σῶμα παρὰ τοῦ Πιλάτου καὶ τοῦ κεντυρίωνος ἐπικυρώσαντος τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ, τὸ σῶμα ἐδόθη τῷ Ἰωσήφ. Τότε παραλαβὼν μετὰ τοῦ Νικοδήμου, ἑτέρου κεκρυμμένου μαθητοῦ τοῦ Ἰησοῦ, φέροντος περὶ τὰς 100 λίτρας μίγματος ἀλόης καὶ σμύρνης, περιετύλιξεν ὀθονίοις τὸ σῶμα μετὰ ἀρωμάτων, ὡς εἴθισται παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ εἶτα ἔδεσε τὰ μέλη αὐτοῦ δι' ὀθονίων βεβαμμένων ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μίγματι. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐκαλύφθη διὰ σουδαρίου, ἀποκρύψαντος τὸ πρόσωπον. Ὁ Ἰωσὴφ εἶχε παρὰ τὸν τόπον Κρανίου κῆπον, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχε λελαξευμένον τάφον, ἐν ᾧ οὐδεὶς εἶχεν εἰσέτι τεθῆ· ὡς δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἰουδαϊκῶν τάφων, ἀπετελεῖτο ἐκ δύο κοιλωμάτων ἢ θαλάμων, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐχρησίμευε διὰ τοὺς θρήνους τῶν συγγενῶν, ὁ δὲ δεύτερος διὰ τὴν κατάθεσιν τῶν λειψάνων. Ὁ κυρίως τάφος ἦν ἐλαφρὸν κοίλωμα ἐν τῷ βράχῳ μετὰ μικρᾶς ἄνωθεν ἀψίδος. Αὐτόθι ἐτέθη τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τοῦ ἡλίου δύσαντος, τὸ σάββατον ἤρχετο μετὰ τῆς δύσεως αὐτοῦ. Μέγας λίθος ἐν εἴδει μυλοπέτρας, κυλιόμενος ἐν αὔλακι τοῦ βράχου, ἐχρησίμευεν ὡς θύρα τοῦ μνημείου. Ταύτης συρθείσης πρὸ τοῦ ἀνοίγματος, οἱ φίλοι τοῦ Ἰησοῦ ἀπεσύρθησαν μετὰ τὴν ταφήν (Ματθ. ΑΖ′, 59, 60). Ἡ ἡμέρα τοῦ σαββάτου διῆλθε διὰ τὰς γυναῖκας, αἵτινες παρετήρησαν τὸ ἐπικήδειον ἔργον τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τοῦ Νικοδήμου, ἐν σιγῇ ἅμα καὶ θλίψει. Ταὐτοχρόνως οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν γενομένων διατελοῦντες, ἦσαν περιδεεῖς καὶ ἐνόμισαν ὅτι ὡς πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἡ τελευταία λέξις δὲν θὰ ἦτο ὁ θάνατος. Ὑποπτεύοντες δὲ καὶ τέχνασμά τι ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν ἐν σχέσει μάλιστα πρὸ τὸ λόγιον τοῦ Ἰησοῦ: «Μετὰ τρεῖς ἡμέ-

ρας ἐγείρομαι», μετέβησαν παρὰ τῷ Πιλάτῳ πρὸς αἴτησιν φρουρᾶς εἰς ἐξασφάλισιν τοῦ τάφου καί, ὑποδείξαντος τούτου αὐτοῖς ὅτι ἠδύναντο διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν φρουρᾶς νὰ ἐκπληρώσωσι τὸν σκοπόν, ἔκλεισαν τὸν τάφον ἐπιμελῶς, ἐναπέθηκαν ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ θύρᾳ λίθου τὴν σφραγῖδα τοῦ Σαγχεδρὶν καί, κουστωδίαν ἐν τῇ θύρᾳ τάξαντες, ἀπῆλθον ἡσυχοι.

12. Ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ.— Ἡ ἱστορία μεγάλου ἀνδρὸς σταματᾷ ἐν τῷ τάφῳ· οὗτος εἰσέρχεται διὰ τοῦ θανάτου εἰς ἀόρατον κόσμον, κεκλεισμένον εἰς ἡμᾶς. Μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ μένουσιν, ἡ διδασκαλία, οἱ θεσμοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ μυστικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀθανάτου αὐτοῦ πνεύματος. Ἀλλ' ὡς ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἰησοῦ ἦτο διάφορος τῆς ἡμετέρας, οὕτω καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἡμέτερον. Τὸ σάββατον εἶχε λήξει (Ματθ. ΚΗ'. Μαρκ. ΙΣΤ', Λουκ. ΚΔ'), αἱ δὲ τεθλιμμέναι καὶ πισταὶ τῷ Ἰησοῦ γυναῖκες Μαρία ἡ Μαγδαληνή, Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ ἡ Σαλώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἀλείψωσι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τῇ ἐπιούσῃ πρὸ τῆς αὐγῆς ἀναχωρήσασαι ἐκ Βηθανίας μετέβαινον εἰς Γολγοθᾶν μετὰ τῶν ἀρωμάτων, διαλογιζόμεναι καθ' ὁδὸν τίς θ' ἀποκυλίσῃ τὸν ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου λίθον. Αἴφνης, τῆς γῆς σεισθείσης, ἄγγελος κατῆλθεν ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀποκυλίσας τὸν λίθον ἐκάθησεν. Ἡ ὄψις αὐτοῦ ἦν λευκὴ ὡς ἡ ἀστραπὴ καὶ τὰ ἐνδύματα λευκὰ ὡς ἡ χιών. Οἱ φρουροὶ περίτρομοι κατέπεσον ὡς νεκροὶ καὶ μετὰ μικρὸν συνελθόντες ἔφυγον (Ματθ. ΚΗ', 1—5). Ὁ ἥλιος εἶχεν ἤδη ἀνατείλει, ὅτε γυναῖκες ἀφίκοντο εἰς Γολγοθᾶν, εὑροῦσαι καὶ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον. Μαρία ἡ Μαγδαληνή, τοῦτο ἰδοῦσα, ἐνόμισεν ὅτι ἐκλάπη τὸ σῶμα τοῦ κυρίου καὶ ἐνῷ αἱ ἄλλαι ἠρεύνων αὐτόθι, ἡ Μαγδαληνὴ ἔσπευσε πρὸς Σίμωνα τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, ἀνακοινοῦσα τὴν γενομένην ὄθεν κλοπήν. Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, τρέχοντες καὶ οὐχὶ περιπατοῦντες, ὡς αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ἀφηγεῖται, ἔσπευσαν εἰς τὸν τάφον. Ὁ Ἰωάννης, πρῶτος ἀφικόμενος, κύψας ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου, εἶδε τὰ ὀθόνια κείμενα κατὰ γῆς καὶ μετὰ μικρὸν ὁ Πέτρος φθάσας εἰσῆλθε καὶ ἐντὸς τοῦ μνημείου, ὅπου εὗρεν ἐπίσης τὰ ὀθόνια, τὸ δὲ σουδάριον, ὅπερ ἦτο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰησοῦ, ἰδιαιτέρως κείμενον τετυλιγμένον. Τότε καὶ ὁ Ἰωάννης εἰσῆλθε καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Μαγδαληνῆς ἀνακοινωθεῖσαν κλοπήν. Ἡ ἰδέα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἐπῆλθεν αὐτοῖς, καίπερ πολλάκις ἐκδηλωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Οὕτως οἱ δύο μαθηταὶ ὑπέστρεψαν

---

* Πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ δέον νὰ ἐξακριβωθῶσι τὰ ἑξῆς δύο: 1) ὅτι ἐσταυρώθη παρασκευήν, 2) ὅτι ἡ παρασκευὴ αὕτη ἦν αὐτὴ ἡ ἡμέρα τοῦ πάσχα, ἡ 15η Νισάν. Τούτων ἀποδειχθέντων, ὑπολείπεται νὰ συμβουλευθῶμεν τὸν ἀστρονομικὸν πίνακα καὶ τὸ ἰουδαϊκὸν ἡμερολόγιον καὶ ν' ἀναζητήσωμεν περὶ τὰ τέλη τῆς κυβερνήσεως Ποντίου Πιλάτου τὸ ἔτος, καθ' ὃ τὸ Πάσχα συνέπεσε παρασκευήν· τὸ ἔτος τοῦτο ἔσται τὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ. Ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐσταυρώθη παρασκευὴν ρητῶς οἱ εὐαγγελισταὶ ἐκφράζουσι τοῦτο. Ὁ μὲν Λουκᾶς, σημειῶν καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν, λέγει: Καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευὴ καὶ σάββατον ἐπέφωσκε. Τὴν ἡμέραν πρὸς τούτοις, ἥτις διεδέξατο τὴν ἣν ἀναφέρει παρασκευὴν καὶ καθ' ἣν αἱ κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ Ἰησοῦ παροῦσαι γυναῖκες ἀπέσχον τοῦ ἔργου τῆς διὰ μύρων ἀλείψεως τοῦ σώματος, ταύτην τὴν ἡμέραν ὁ Λουκᾶς καλεῖ σάββατον· «Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν» (ΚΓ', 56). Τὴν δὲ ἑπομένην τοῦ σαββάτου ἡμέραν, ὅτε μετέβησαν εἰς τὸν τάφον αἱ γυναῖκες φέρουσαι τὰ μῦρα, καλεῖ ὁ Λουκᾶς (ΚΔ', 1): «Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων». Καὶ ὁ Μάρκος οὐ μόνον παρασκευὴν καλεῖ τὴν ἡμέραν τῆς σταυρώσεως, ἀλλὰ καὶ πρὸς διάκρισιν τῆς ἡμέρας καὶ ἀποφυγὴν τῆς συγχύσεως αὐτῆς μετὰ τῆς παρασκευῆς ἤτοι τῆς ἑτοιμασίας, τῆς προτεραίας δηλονότι τοῦ πάσχα, λέγει ρητῶς: «Ἐπεὶ ἦν παρασκευή, ὅ ἐστι προσάββατον» (Μάρκ. ΙΕ' 42). Πρὸς τούτοις τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν αἱ γυναῖκες ἠγόρασαν ἀρώματα, καλεῖ σάββατον (κατὰ τὴν ἑσπέραν) «διαγενομένου τοῦ σαββάτου» (ΙΣΤ', 1)· τὴν δὲ ἡμέραν, καθ' ἣν μετέβησαν εἰς τὸν τάφον μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καλεῖ ἑπομένην τοῦ σαββάτου· «Τῆς μιᾶς σαββάτων» (ΣΤ', 2). Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ματθαῖος, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἡμέρας, ἥτις ἦν ἡ ἑπομένη τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ, χαρακτηρίζει αὐτὴν σαφέστατα, λέγων: «Ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν» (Ματθ. ΚΖ' 62). Τοιουτοτρόπως τὰ 3 συνοπτικὰ Εὐαγγέλια συμφωνοῦσιν. Ἴδωμεν τί τὸ 4ον Εὐαγγέλιον λέγει: «Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων κτλ.» (Ἰωάνν. ΙΘ', 42), «Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ

τεθλιμμένοι εἰς τὰ ἴδια· ἀφ' ἑτέρου αἱ γυναῖκες, τεθλιμμέναι καὶ περίλυποι, περιεφέροντο ἐν τῷ κήπῳ. Ἡ Μαρία, ὀρθὴ πρὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου, ἔκλαιε καὶ κύψασα νὰ ἴδῃ τοὐλάχιστον τὸν τάφον, ἐν ᾧ ἔκειτο ὁ Κύριος, παρετήρησεν ὑπὸ ἀνθρωπίνην μορφὴν δύο ἀγγέλλους λευχειμονοῦντας, τὸν μὲν ἐπὶ κεφαλῆς, τὸν δὲ πρὸς τοὺς πόδας τοῦ μνημείου. Ἐνῷ οὗτοι ἠρώτησαν αὐτὴν διατί κλαίει, αὕτη δέ, ἀπαντῶσα, ἐπανέλαβε τὰ τῆς κλοπῆς, στραφεῖσα εἴφνης ὡσεὶ ἀναζητοῦσα τὸν Ἰησοῦν διὰ τῶν δεδακρυσμένων αὐτῆς ὀφθαλμῶν, εἴφνης εἶδε τὸν Ἰησοῦν, ὃν δὲν ἐγνώρισε: «Γύναι, εἶπεν οὗτος αὐτῇ, τί κλαίεις, τίνα ζητεῖς»; καὶ αὕτη, ὡς τὸν κηπουρὸν αὐτὸν ἐκλαβοῦσα· «Κύριε, εἶπεν, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν εἰπέ μοι»; Ὁ Ἰησοῦς ἐκάλεσε τότε αὐτὴν ὀνομαστί· «Μαρία». Τότε, ἀναγνωρίσασα τὴν φωνὴν τοῦ διδασκάλου, «Διδάσκαλε», εἶπε καὶ ἐρρίφθη εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἵνα ἀσπασθῇ αὐτόν, ὡς ἔπραττε συνήθως. Ὁ Ἰησοῦς δ' ἀπήντησε: «Μή μου ἅπτου, οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου» κτλ. (Ἰωάν. Κ', 13 κ. ἑ). Οἱ μυστηριώδεις οὗτοι λόγοι ἐξήγγειλαν τῇ Μαγδαληνῇ ὅτι δὲν ἐπέστη

σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν» (αὐτ. 31). Τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ σαββάτου ρητῶς καὶ ὁ Ἰωάννης χαρακτηρίζει διὰ τῆς φράσεως τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν «Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων» (Κ', 1). Πληρεστέρα λοιπὸν συμφωνία τῶν 4 εὐαγγελιστῶν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Συμπέρασμα: Ὁ Ἰησοῦς ἐθανατώθη παρασκευήν.

Ἴδωμεν ἤδη ἂν ἐθανατώθη τῇ 15 Νισάν. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι ἀπέθανε τὴν παρασκευήν, ἡμέραν τοῦ Πάσχα, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὴν προτεραίαν ἔφαγε τὸν πασχάλιον ἀμνὸν μετὰ τῶν μαθητῶν συνῳδὰ τῷ ἰουδαϊκῷ νόμῳ. Τὸ ζήτημα εἶναι νὰ γνωσθῇ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἑορτὴ ἐκείνη. Ἦτο ἆρά γε ἡ πασχάλιος ἑορτὴ οἵαν οἱ Ἰουδαῖοι ὤφειλον νὰ τελέσωσιν ἢ οὔ; Ἐὰν ἦτο, τότε, ἐπειδὴ τὸ πασχάλιον δεῖπνον ἐτελεῖτο τῇ 14 Νισάν, βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐσταυρώθη τῇ ἐπιούσῃ 15 Νισάν, ἤτοι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα. Ἀλλ' οἱ εὐαγγελισταί, περὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου τοῦ Ἰησοῦ ὁμιλοῦντες, ἀναφέρουσιν αὐτὸ ὡς τὸ ἰουδαϊκὸν πάσχα. Οὕτως ὁ Ματθαῖος λέγει: «Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων» (ΚΣΤ', 17)· ὁ Μάρκος προστίθησι: «Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον (ΙΔ', 12)· ὁ Λουκᾶς, χαρακτηρίζων σαφέστερον τὸν νόμιμον καὶ ὑποχρεωτικὸν χαρακτῆρα τῆς ἑορτῆς, λέγει: «Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα» (ΚΒ', 7). Οὕτως οἱ εὐαγγελισταὶ λαλοῦσι περὶ τοῦ νομικοῦ πάσχα, ὅπερ ἐτελεῖτο τῇ 14 Νισάν. Τινὲς ἠθέλησαν νὰ ἀμφισβητήσωσι τὴν περὶ τούτου μαρτυρίαν τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου, ἤτοι τοῦ χωρίου τοῦ Ἰωάννου, ἐν ᾧ περὶ τῆς κρίσεως τοῦ Πιλάτου λόγον ποιούμενος λέγει: «Ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα» (ΙΘ', 14), τοὐτέστι κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς τούτους ἡ προτεραία τοῦ πάσχα. Διατί ὅμως νὰ μὴ ἐκληφθῇ ἡ φράσις ὀρθότερον ὡς σημαίνουσα παρασκευὴν τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα, ὃν τρόπον ὁ Ἰγνάτιος, ὁμιλῶν περὶ πάσχα, συμπεσόντος κυριακήν, καλεῖ αὐτὸ σάββατον τοῦ πάσχα. Ὑπάρχει καὶ ἄλλο χωρίον τοῦ Ἰωάννου, παρασχὸν ἀφορμὴν εἰς παρανόησιν: «Καὶ αὐτοὶ (οἱ Ἰουδαῖοι) οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν (τὰ περὶ τούτου ἐξεθήκαμεν ἀνωτέρω), ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα» (ΙΗ', 28). Ἐκ τούτου εἰκάζουσιν ὅτι ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν κατεδικάσθη καὶ ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς, ἦν ἡ προτεραία τοῦ πάσχα, ἤτοι ἡ 14 Νισάν, διότι τὸ πάσχα ἔτρωγον οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 14 ταύτης. Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα θὰ ἦτο ὁριστικὸν καὶ ἐὰν ἡ ἔκφρασις τρώγειν τὸ πάσχα, ἔδει νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν νόμιμον τελετὴν τῆς 14

μαθητάς, ἕνιαι τῶν γυναικῶν, αἵτινες εἶχον ἔλθει εἰς τὸν τάφον καὶ τὰς ὁποίας εἶχεν ἐκπλήξει ἡ ἔλλειψις τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ, προσεγγίσασαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον δύο ἀγγέλους ὑπὸ ἀστραπτούσας στολὰς καί, φόβῳ καταληφθεῖσαι, ἤκουσαν αἴφνης τοὺς ἑξῆς λόγους: «Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν, οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη κτλ.» (Λουκ. ΚΔ', 6, Ματθ. ΚΗ', 7, Μάρκ. ΙΣΤ', 6). Καὶ ἐξελθοῦσαι πάραυτα, ἔσπευσαν ν' ἀναγγείλωσι τὰ λεχθέντα αὐταῖς, μολονότι, ὑπὸ χαρᾶς ἅμα καὶ φόβου κατειλημμέναι, δὲν ἐτόλμων ν' ἀρθρώσωσι λέξιν. Αἴφνης ὁ Ἰησοῦς, παρουσιασθεὶς πρὸ αὐτῶν, εἶπε: «Χαίρετε»· καὶ προσπεσασῶν τούτων εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, προσέθηκε: «Μὴ φοβεῖσθε, ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵν' ἀπέλθωσιν εἰς Γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται» (Ματθ. ΚΗ', 9, 10). Ὁ Πέτρος, ὅμως, ἐγερθείς, ἐκ δευτέρου ἔσπευσεν εἰς τὸν Γολγοθᾶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸν τάφον καὶ εἶδε πάλιν τὰ ὀθόνια κείμενα κατὰ γῆς μόνα καὶ ἀπῆλθε, θαυμάζων διὰ τὰ γενόμενα (Λουκ. ΚΔ' 12). Ἓν γεγονὸς ἐπεκράτησε καθ' ὅλην ταύτην τὴν ἑβδομάδα, τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὀλιγωρία καὶ ἡ καταπόνησις τῶν μαθητῶν ὡς καὶ τῶν ἕνδεκα ἐκείνων, οἵτινες, ἐξωκειωμένοι μέχρι τελευταίας στιγ-

---

Νισάν· διότι ὃν τρόπον ἡ λέξις πάσχα δὲν ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς εἰμὴ τὴν ἑσπέραν τῆς 14 τοῦ Νισὰν καὶ βραδύτερον, ὡς ἀποδεικνύουσιν ὅ,τε Ἰώσηπος καὶ οἱ Ταλμουδισταί, ὁλόκληρον τὴν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 14 μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς 15 ἡμέραν καὶ πάσας ἔτι τὰς ἑπτὰ ἡμέρας τῆς ἑορτῆς ταύτης καὶ ἰδίᾳ τὴν ἑσπέραν τῆς 14, τὴν 15, τὴν 16 καὶ τὴν 21, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τρώγειν τὸ πάσχα δὲν ἐσήμαινε μόνον τρώγειν τὸν πασχάλιον ἀμνόν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὰ κατὰ βούλησιν θύματα, τὸ Σαγίγα, ὡς καλεῖται παρὰ τῷ Ταλμούθ, θύματα δηλ. τὰ ὁποῖα οἱ εὐσεβεῖς Ἰσραηλῖται προσέφερον κατὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον (Δευτ. ΙΣΤ', 16, Ἔξόδ. ΚΓ', 15, ΛΔ', 20), ἐν σωρῷ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 15 Νισάν. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἔννοιαν, ἥτις συμφωνεῖ ἄλλως πρὸς τὸν τρόπον, δι' οὗ ὁ Ἰωάννης ὁμιλεῖ πάντοτε περὶ τοῦ πάσχα (Β' 13, 23, ΣΤ', 5, ΙΑ', 55, ΙΓ', 1), δὲν ὑπελείπετο λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ 4ον Εὐαγγέλιον ἑρμηνεία, ἀπομακρυνομένη τῆς ἁπλῆς καὶ συμφώνου ἀφηγήσεως τῶν τριῶν πρώτων. Παρατηρητέον πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ἂν δοθῇ εἰς τὴν μῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, εἶχον διαμαρτυρηθῇ σφοδρῶς. Ἐπίστευον ὅτι θεία ἐκδήλωσις δυνάμεως καὶ δόξης θὰ κατέπλησσε τοὺς ἐχθροὺς καὶ θὰ ἐνεκαίνιζε τὴν μεσαιωνικὴν βασιλείαν· ἀντ' αὐτῆς δὲ εἶδον τάφον κενὸν καὶ γυναῖκας, ἀφηγουμένας αὐτοῖς ὅτι εἶδον ἀγγέλους ἐν τῷ τάφῳ καὶ βραδύτερον καὶ αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν. Αὐτοὶ οὗτοι εἶχον ἴδει μόνον τὸν τάφον ἠνεῳγμένον, τὰ ὀθόνια κείμενα καὶ τὸ σουδάριον κατὰ μέρος. Πρὸς κατανίκησιν τῆς ἀμφιβολίας τῶν ἕνδεκα ἔδει νὰ καταπεισθῶσι περὶ τῆς ἀναστάσεως, πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τούτου ἀπῃτεῖτο ἡ παρέμβασις αὐτοῦ τοῦ ἀναστάντος διδασκάλου, ἐπιδεικνυμένου αὐτοῖς ἐν δόξῃ ἐπανειλημμένως καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τότε πλέον θὰ ἐπείθοντο ὅτι ὁ ἅγιος Θεὸς δὲν παρεδόθη εἰς τὴν φθορὰν τοῦ θανάτου.

Τὰ φοβερὰ γεγονότα τῆς πρωΐας, ἅτινα ἤγγειλαν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ, γνωσθέντα πάραυτα ἐν τῇ πόλει, ἀνεκοινώθησαν καὶ εἰς τὸ Σαγχεδρὶν καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς ὑπό τινων τῶν φυλάκων (Ματθ. ΚΗ', 11 κ. ἑ). Τότε συνεκροτήθη ἔκτακτος συνεδρία· οἱ Σαδδουκαῖοι, σκεπτικοὶ πάντοτε, δὲν συνεκινήθησαν· ἡ ἀνάστασις ἐφαίνετο αὐτοῖς χίμαιρα· μέχρι τέλους λοιπὸν τὴν

φράσιν τρώγειν τὸ πάσχα ἡ σημασία ὅτι κατὰ τὴν 14 Νισὰν ἐτελεῖτο καὶ κατὰ ταύτην ἐσταυρώθη ὁ Χριστός, τὸ ἀνωτέρω συμπέρασμα οὐδαμῶς παραβλάπτεται, διότι ἡ πολλὴ συρροὴ προσκυνητῶν εἰς Ἱεροσόλυμα δὲν ἐπέτρεπεν εἰς πάντας τοὺς παρισταμένους Ἰουδαίους νὰ φάγωσι τὸ πάσχα κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν· οἱ ξένοι ὡς ὁ Ἰησοῦς ἐτέλουν τὴν πασχάλιον ἑορτὴν τῇ 14, οἱ δὲ Ἱεροσολυμῖται εἶχον τὸ δικαίωμα ἵνα τελέσωσιν αὐτὴν καὶ τῇ 15 Νισάν.

Τὸ ἔτος τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ δέον νὰ θεωρηθῇ τὸ ἔτος 783 ἀπὸ τῆς κτίσεως Ρώμης καὶ τὸ 30 ἀπὸ Χριστοῦ. Ἡ ἀστρονομία καταδείκνυσι τοῦτο. Πράγματι ὁ Ἰησοῦς ἐσταυρώθη κατὰ παρασκευήν, ἡμέραν τοῦ πάσχα, ἤτοι 15 τοῦ Νισάν. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπέθανε κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος ἀκριβῶς, καθ' ὃ τὸ πάσχα συνέπεσε παρασκευήν. Οἱ ἀστρονομικοὶ πίνακες, οἵτινες σημειοῦσι τὰ σεληνιακὰ ἔτη ἀπὸ τοῦ ἔτους 29 μέχρι τοῦ ἔτους 33—τῶν ἐσχάτων τούτων ὁρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύναται νὰ ὁρισθῇ ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ—ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ἔτος 30 εἶναι τὸ μόνον, καθ' ὃ τὸ πάσχα συνέπεσε κατὰ παρασκευήν. Ἡ 15 Νισὰν τοῦ ἔτους τούτου ἀντιστοιχεῖ πρὸς

πολιτικὴν τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ μίσους ἀκολουθοῦντες, ἀπεφάσισαν ν' ἀγοράσωσι διὰ χρημάτων τὴν ψευδολογίαν τῶν φυλάκων. Δόντες λοιπὸν αὐτοῖς ἀργύρια, εἶπον: «Εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν κτλ. (Ματθ. ΚΗ', 13 κ. ἑ.). Τὸ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διασαλπισθὲν ψεῦδος ἐκυκλοφόρησεν ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ κοινωνίᾳ καὶ δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ εὐαγγελισταὶ ἀφηγοῦντο τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ γεγονότα καὶ συνέτασσον τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτῶν, ὁ λόγος οὗτος εἰσέτι ἐπεκράτει. Ἡ ἀλήθεια ὅμως ἀνέλαμψε. Τὰ θαυμάσια ἔργα τοῦ μεταστάντος ἐμαρτύρησαν περὶ αὐτοῦ καὶ οὐδεὶς ἀμερόληπτος ἱστορικὸς θὰ τολμήσῃ νὰ θέσῃ ὡς βάσιν τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ τὴν πανουργίαν ἑνίων Σαδδουκαίων. Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς ἀναστάσεως δύο μαθηταὶ μετέβαινον εἰς πρυάστειον τῆς Νικοπόλεως, καλούμενον Ἐμμαοὺς καὶ ταὐτιζόμενον πρὸς τὸ Ἀμοᾶς εἰς ἀπόστασιν 160 σταδίων ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων (Ἡ Βουλγάτα λέγει 60 σταδίων, τὸ ὁποῖον εἶναι προφανὴς πλάνη τοῦ ἀντιγραφέως, διότι, λέγει ὁ Didon, ὁ σιναϊτικὸς καὶ ὁ βατικανικὸς κώδηξ λέγουσιν 160). Ἐνῷ καθ' ὁδὸν συνωμίλουν περὶ τῶν γενομένων, ὁ Ἰησοῦς, πλησιάσας, ἐπορεύετο μετ' αὐτῶν ἄγνωστος καὶ ὡς εἷς τῶν πολλῶν ξένων προσκυνητῶν, τῶν ἐλθόντων εἰς τὴν πόλιν διὰ τὰς ἑορτάς, εἶπε δὲ αὐτοῖς: «Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι κτλ.» (Λουκ. ΚΔ', 17 κ. ἑ.). Ὁ εἷς τούτων, Κλεόπας ὀνόματι, ἀπαντῶν ἠρώτησε: «Σὺ μόνον παροικεῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;» Τοῦ Ἰησοῦ ἐρωτήσαντος «ποῖα;», οὗτοι ἤρξαντο ἀφηγούμενοι τὰ τελευταῖα περὶ Ἰησοῦ γεγονότα διὰ τρόπου, ἐκφράζοντός πως τὴν ἀμφιβολίαν αὐτῶν· ὁ Ἰησοῦς τότε, λαλήσας αὐτοῖς μετὰ θάρρους, εἶπεν: «Ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ, τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται», μεθ' ὃ ἤρξατο ἀπὸ Μωϋσέως ἑρμηνεύων αὐτοῖς τὰ περὶ Ἰησοῦ, τοῦ θανάτου αὐτοῦ τῆς ἀναστάσεως κτλ. Ἀφικομένων αὐτῶν εἰς Ἐμμαούς, ὁ Ἰησοῦς προσε-

τὴν 26)7 ἀπριλίου. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ἐσταυρώθη τῇ 26)7 ἀπριλίου τοῦ 783 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ἤτοι 30 μ. Χ.

Ὁ μετὰ πιθανότητος ὁρισμὸς τῆς 15 Νισὰν διὰ τὰ ἔτη 28—36 μ. Χ.

(Vurm, Astronomische Beitrage zur genœherten Bestimmung des Geburts und Todesjahres Jesu, in Bengels Archiv).

Ἔτη ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΟΥ	Ἡμέρα τῆς Νέας Σελήνης	Ἡμέρα καθ' ἣν γίνεται ὁρατή.	Ἡ 15 τοῦ Νισάν.
28	3]15 μαρτ. 2 ὥρ. 16 λεπτ.	4]16 μαρτ.	18]30 μαρτ., τρίτη
	1]13 ἀπριλ. 4 ὥρ. 10 δευτερ.	3]15 ἀπριλ.	17]29 ἀπριλ., πέμπτη
29	21]2 ἀπριλ. 7 ὥρ. 42 δευτερ.	23]4 ἀπριλ.	6]18 ἀπριλ., δευτέρα
30	10]22 μαρτ. 8 ὥρ. 8 δευτερ.	12]24 μαρτ.	26]7 ἀπριλ., παρασκευὴ
31	28]12 μαρτ. 12 ὥρ. 56 λεπτ.	1]13 μαρτ.	15]27 μαρτ., τρίτη
	29]10 ἀπριλ. 2 ὥρ. 0 δευτ.	31]12 ἀπριλ.	14]26 ἀπριλ., πέμπτη
32	17]29 μαρτ. 10 ὥρ. 57 δευτ.	19]31 μαρτ.	2]14 ἀπριλ., δευτέρα
33	7]19 μαρτ. 1 ὥρ. 16 δευτ.	9]21 μαρτ.	23]4 ἀπριλ., σάββατον
	5]17 ἀπριλ. 9 ὥρ. 30 δευτ.	7]19 ἀπριλ.	21]3 μαΐου κυριακὴ
34	25]9 μαρτ. 9 ὥρ. 2 λεπτ.	27]11 μαρτ.	13]25 μαρτ. πέμπτη
	26]7 ἀπριλ. 6 ὥρ. 42 δευτ.	28]9 ἀπριλ.	11]23 ἀπρ., παρασκευὴ
35	16]28 μαρτ. 6 ὥρ. 19 λεπτ.	18]30 μαρτ.	1]13 ἀπριλ., τετάρτη
36	4]16 μαρτ. 5 ὥρ. 53 δευτ.	6]18 μαρτ.	20]1 ἀπριλ., κυριακὴ
	15]3 ἀπριλ. 5 ὥρ. 15 λεπτ.	4]16 ἀπριλ.	18]30 ἀπριλ., δευτέρα

Ἀλλὰ καὶ δύο ἱστορικοί, ὁ Ἰουδαῖος Ἰώσηπος καὶ ὁ ἐθνικὸς Τάκιτος, ὁρίζουσι τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ποντίου Πιλάτου καὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Τιβερίου. Ὁ Ἰώσηπος μάλιστα λέγει ὅτι ὁ Ἰησοῦς, καταγγελθεὶς ὑπὸ τῶν πρωτευόντων τῶν Ἰουδαίων, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Πιλάτου. Ἀλλ' ὁ Πιλάτος διῴκει τὴν Ἰουδαίαν μεταξὺ τοῦ 26 καὶ 36 ἔτους. Τοῦθ' ὅπερ συμπίπτει πρὸς τὴν παρὰ τοῖς Εὐαγγελίοις ἀναφερομένην ἐποχήν.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ποιήθη ὅτι θὰ ἐξηκολούθει τὸν δρόμον αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνοι, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἡ ὥρα ἦτο προκεχωρηκυῖα, ἐφιλοξένησεν αὐτόν. Αἴφνης ὅμως, ἐν τῇ τραπέζῃ πάντων καθημένων, ὁ Ἰησοῦς ἤρξατο νὰ ἐνεργῇ ὡς οἰκοδεσπότης καί, εὐλογήσας τὸν ἄρτον, ἔκοψε καὶ ἔδωκε τοῖς ἄλλοις, ὡς ἔπραττε τοῖς μαθηταῖς. Τότε οἱ δύο μαθηταὶ ἀνεγνώρισαν τὸν Κύριον, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐξηφανίσθη. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι ἐπίστευσαν πλέον καί, σπεύσαντες, ἀνεκοίνωσαν ἐν Ἱεροσολύμοις τοῖς ἕνδεκα καὶ τοῖς σὺν αὐτοῖς τὰ γενόμενα. Φαίνεται ὅτι ἔνιοι, οὓς συνήντησαν, δὲν ἠδύναντο νὰ πιστεύσωσιν εἰς τὰ γενόμενα, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ἰησοῦς αὐθημερὸν τὴν ἑσπέραν ἐνεφανίσθη τῷ Πέτρῳ. Ἡ λεπτομέρεια τῆς ἐμφανίσεως ταύτης δὲν εἶναι γνωστή· μόνος ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Παῦλος ἀναφέρουσι ταύτην ἄνευ σχολίων (Λουκ. ΚΔ', 34, Α' Κορινθ. 5). Ὅτε λοιπὸν ὑπέστρεψαν οἱ δύο μαθηταὶ εἰς Ἐμμαούς, ἤκουσαν τοὺς ἄλλους ὁμιλοῦντας περὶ τῆς εἰς τὸν Κηφᾶν ἐμφανίσεως τοῦ Κυρίου· ὁ συνδυασμὸς δὲ τῶν γεγονότων μείζονα ἐνεφύτευσεν αὐτοῖς πίστιν. Ἦτο ἤδη ἑσπέρα (Ἰωάνν. Κ', 19) καὶ οἱ μαθηταὶ ἔμενον συνηγμένοι, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων· τότε ἐνεφανίσθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρω χωρίῳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἐκτίθεται. Ὁ Ἰησοῦς, θέλων νὰ ἐπιρρώσῃ αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ἠρώτησεν αὐτούς, ἂν ἔχωσί τι πρὸς βρῶσιν (Λουκ. ΚΔ', 42)· οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ μέρος ὀπτοῦ ἰχθύος καὶ μέλιτος, ἐξ ὧν λαβὼν ἔφαγεν ἔμπροσθεν αὐτῶν, ἐπιστρέψας αὐτοῖς καὶ τὰ ὑπολειφθέντα. Οὕτως ἀπέδειξεν ὅτι, ἀναστὰς εὑρίσκετο ἐκεῖ μετὰ τοῦ ὀργανικοῦ αὐτοῦ σώματος. Τότε εἶπεν ἐκ νέου αὐτοῖς· «Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς» (Ἰωάν. Κ', 21). Διὰ τῶν λόγων τούτων ὑπεδείκνυεν ὅτι βραχεῖα ἦτο ἡ ὁρατὴ παρουσία αὐτοῦ καὶ ὅτι ἔμελλον οἱ μαθηταὶ νὰ καταστῶσιν ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ. Εἶτα ἐνεφύσησεν αὐτοῖς πνεῦμα ἅγιον (Ἰωάν. αὐτ. 22), χορηγήσας αὐτοῖς τὴν δύναμιν τοῦδεσμεῖν καὶ λύειν ἁμαρτίας καὶ ἐκδηλώσας οὕτω τὴν δευτέραν καὶ θείαν δύναμιν τῶν ἀποστόλων. Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη, θριαμβεύσασα τῆς ἀπιστίας τῶν μαθητῶν, καθησύχασεν αὐτοὺς καὶ ἐκ πάσης ἀμφιβολίας. Ἔλεγον δέ: Εἴδομεν τὸν Κύριον. Ἡ ἀνάστασις καθίστατο οὕτω δι' ὅλους τοὺς μάρτυρας τῆς σκηνῆς ἐκείνης γεγονὸς ὁρατὸν καὶ ψηλαφητόν. Ἐκ τῆς σκηνῆς ὅμως ταύτης εἷς τῶν ἕνδεκα, ὁ Θωμᾶς, ἀπουσίαζεν. Οὗτος ἦν ὁ μᾶλλον δύσπιστος τῆς μικρᾶς κοινότητος. Ὁ Ἰησοῦς, ἐμφανισθεὶς πάλιν μετὰ 8 ἡμέρας ἐνώπιον τῶν μαθητῶν, ἐπὶ τῷ αὐτῷ συνηγμένων, κεκλεισμένων πάλιν τῶν θυρῶν, παρόντος δὲ καὶ τοῦ Θωμᾶ, κατέβαλε καὶ τὴν δυσπιστίαν τούτου (Ἰωάν. Κ', 24 κ.ἑ.). Τότε εἶπε καὶ τὸ λόγιον: «Ὅτι ἑώρακάς με Θωμᾶ, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες». Οὐδὲν θαῦμα εἶναι μεῖζον τούτου· δὲν ἐπεβεβαίωσε τοῦτο γυνὴ ἢ γυναῖκες μόνον, ἀλλ' ἄνδρες καὶ ἄνδρες κατὰ ἑκατοντάδας, οἵτινες, ἀπιστοῦντες τὸ πρῶτον μέχρι πεισμονῆς, κατεπείσθησαν ἐπὶ τέλους διὰ τῆς ἐπανειλημμένης αὐτοῦ παρουσίας ὅτι ἦτο ὁ ἐσταυρωμένος, φέρων τὰ σημεῖα τοῦ σταυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου. Πρὸ τοιαύτης λοιπὸν ἐπιβεβαιώσεως ὁ ἀμερόληπτος ἱστορικὸς ὑποκύπτει. Καὶ ὅμως ἡ τὰ θαύματα ἀπορρίπτουσα σχολὴ κηρύσσει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπέθανεν ὡς ἡμεῖς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, κρύψαντες τὸ σῶμα, διέδωκαν εἶτα τὸν περὶ ἀναστάσεως μῦθον. Παράδοξος ἑρμηνεία. Αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες πρῶτοι τοιαύτην ὑπόθεσιν παρ' ἑαυτοῖς διέδωκαν, οὐδέποτε ἀπέδειξαν τὴν ἀλήθειαν ταύτης, διότι ἦτο δημιούργημα μίσους καὶ διότι διεσύρθη τῇ ἀργυρωνήτῳ μαρτυρίᾳ ὀλίγων στρατιωτῶν. Ὁ ΙΗ' αἰών, ὅστις πρὸ οὐδεμιᾶς ὕβρεως καὶ αὐθαιρετίας ὑπεχώρησεν, οὐδένα κατέπεισε. Κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα πάλιν ἐχρησιμοποιήθη τὸ σύστημα τῆς ὀπταπάτης καὶ διὰ τοῦ πλημμελοῦς τούτου συστήματος ἐπεδιώχθη ἡ ἑρμηνεία πάντων τῶν ὑπερφυσικῶν φαινομένων. Ἀλλ' ἐὰν ἀδυνατῶμεν ν' ἀρνηθῶμεν, λέγει ὁ Didon, τὴν παθολογικὴν ταύτην κατάστασιν, ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς εἶναι συχνάκις παράλογος. Οἱ εἰς ὀπταπάτην ὑποπίπτοντες εἶσιν ἀσθενεῖς καὶ φέρουσιν ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτῶν τὰς ἀποδείξεις τῆς ἀσθενοῦς αὐτῶν καταστάσεως, τὸ ἐπιδιώξαι δὲ τὴν ἑρμηνείαν σκηνῶν, τοσοῦτον σαφῶς διαγραφομένων, διὰ τοῦ ἀνωτέρου συστήματος οὐ μόνον παράλογον, ἀλλὰ καὶ πολλῆς θρασύτητος ἐκδηλωτικόν· ἄλλως οἱ ἕνδεκα, ἵνα τούτους μόνον λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὑπῆρξαν ἄνδρες ὑγιεῖς τό τε σῶμα καὶ τὸν νοῦν, ἄνθρωποι ἁπλοῖ, ἄνευ ἐκτε-

κτων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ ἀπηλλαγμένοι πάσης παραλόγου ἰδέας. Ὁ ὑπὸ ὀπταπάτης καταλαμβανόμενος βλέπει πάντοτε ὅ,τι φοβεῖται ἢ ποθεῖ, ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι δὲν εἶχον ποσῶς τὴν ἰδέαν τῆς ἀναστάσεως, οὔτε ἐφοβοῦντο, οὔτε ἐπόθουν αὐτήν· μὴ ἐννοοῦντες μάλιστα τὴν ἀνάστασιν, ἠρνοῦντο νὰ πιστεύσωσιν εἰς αὐτήν. Οἱ ἀπόστολοι ἦσαν μᾶλλον τὸ ἀντίθετον τῶν ὑπὸ ὀπταπάτης καταλαμβανομένων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι φαντάζονται ὅ,τι δὲν ὑπάρχει, ἐνῷ οἱ ἀπόστολοι ἠρνοῦντο ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ἤδη. Τοιαῦται καὶ ἄλλαι παράλογοι θεωρίαι προκαλοῦσι μειδίαμα περιφρονήσεως καὶ οἴκτου. Ἐκτὸς τούτου πασίδηλον ὅτι οἱ τὸν ἐσταυρωμένον τοῦτον κηρύξαντες κατέκτησαν σύμπαντα τὸν κόσμον· δὲν ὑπῆρξεν ὅμως παράδειγμα, καθ' ὃ ἄτομα, ὑπὸ ὀπτάτης καταλαμβανόμενα, νὰ κατακτήσωσι τὸν κόσμον.

Οἱ μαθηταὶ ἀνεχώρησαν ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς Γαλιλαίαν καθ' ἣν στιγμὴν καὶ οἱ προσκυνηταὶ ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια. Τὴν εἰς Γαλιλαίαν ἐπιστροφὴν καὶ ὁ ἴδιος προεῖπε καὶ διὰ τῶν γυναικῶν διεμήνυσε· προφανῶς οἱ μαθηταὶ ὑπέστρεψαν εἰς Καπερναούμ, συγκεντρούμενοι περὶ τὸν αὐτόθι οἶκον τοῦ Πέτρου. Ἡμέραν τινά, ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὄντες ὁ Σίμων Πέτρος, ὁ Θωμᾶς, Ναθαναὴλ ὁ Χαναναῖος, οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ δύο ἄλλοι καὶ μέλλοντες νὰ ἐπαναγάγωσιν, οὕτως, εἰπεῖν τοὺς χρόνους, καθ' οὓς εὑρίσκετο μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς, εἰσῆλθον εἰς λέμβον, ἵνα ἁλιεύσωσιν. Οὐδὲν ἀγρεύσαντες εἶδον τὴν ἑπομένην πρωΐαν, ὅτε προσήγγιζον εἰς τὴν ἀκτήν, ἄνθρωπον, ὅστις ἐφαίνετο ἀναμένων τὴν λέμβον. Ἦν ὁ Ἰησοῦς, ὃν οὐδεὶς ἀνεγνώρισε· τότε ῥίψαντες κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ τὰ δίκτυα, συνέλαβον ἄπειρον πλῆθος ἰχθύων. Τότε ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς εἶπεν: «Ὁ Κύριός ἐστι». Ὁ Πέτρος πάραυτα ἐνεδύθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, χωρῶν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἡ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἀπόστασις ἦτον ὡς πηχῶν 200· οἱ λοιποὶ μαθηταὶ ἦλθον κωπηλατοῦντες. Τέλος ἐξῆλθον, εὗρον πυρὰν ἀνημμένην καὶ ἰχθὺν ἐπικείμενον καὶ ἄρτον, μεθ' ὃ κόψας ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ ἐκ τοῦ ὀψαρίου. Τρίτην ἤδη φορὰν ἐνεφανίζετο αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. Αὕτη εἶναι ἡ στιγμή, καθ' ἣν τρὶς ἐπανέλαβε τῷ Πέτρῳ τό: «Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου» (Ἰωάνν. ΚΑ', 15 κ. ἑ.). Τοῦτο ἀπετέλει ἐπίσημον συγχώρησιν τοῦ ἀποστάτου Πέτρου ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων. Ἀλλὰ τὸ καθῆκον, ὅπερ διὰ τοῦ λόγου τούτου ὁ Σωτὴρ τῷ Πέτρῳ ἀνετίθει, ἔμελλε νὰ καλέσῃ αὐτὸν εἰς τὴν τύχην τοῦ διδασκάλου. Ὁ Ἰησοῦς προανήγγελλε τῷ Πέτρῳ τὸ μαρτύριον Μετά τινας ἄλλους λόγους πρὸς τὸν Πέτρον (Ἰωάν. ΚΑ', 18 κ. ἑ.) συνέβη καὶ ἡ σκηνὴ ἐκείνη, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς εἶπε τῷ Πέτρῳ περὶ τοῦ Ἰωάννου: «Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ», τοῦθ' ὅπερ ἐξηγήθη ὡς σημαῖνον ἀθανασίαν τοῦ Ἰωάννου. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ἀποκρούει τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν (Ἰωάν. ΚΑ' 23), μολονότι δὲν διασαφηνίζει ἄλλως τὸ σκοτεινὸν τοῦ λόγου· ὅπως δήποτε ὁ Ἰησοῦς φαίνεται παραβάλλων τὸν βίαιον θάνατον τοῦ Πέτρου πρὸς τὸν ἥρεμον τοῦ Ἰωάννου. Πάντες οἱ ἀπόστολοι, τοῦ Κηφᾶ ἡγουμένου, ἔμελλον ν' ἀποθάνωσιν ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ δημίου, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι δὲν θὰ ἴσχυον νὰ ἐπισπεύσωσι διὰ τοῦ μαρτυρίου τὸ μακρὸν στάδιον τοῦ Ἰωάννου. Ἡ ἐν Γαλιλαίᾳ παρουσία τῶν ἔνδεκα καὶ ἡ περὶ τῆς ἀναστάσεως μαρτυρία αὐτῶν συνήθροισεν ἐκεῖ πολλοὺς τῶν μαθητῶν, οὓς ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ εἶχε διασκορπίσει. Νέα ἐμφάνισις σοβαροτέρα τῶν προηγουμένων, γενομένη ἐπὶ ἑνὸς τῶν γειτνιαζόντων τῇ λίμνῃ λόφων, ὃν εἶχεν ὑποδείξει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὡς τόπον, ἐν ᾧ θὰ ἐπανέβλεπον αὐτόν, ἐπέρρωσεν ἔτι μᾶλλον τὴν πίστιν αὐτῶν (Ματθ. ΚΗ', 16, Α' Κορ. ΙΕ', 6). Κατὰ τὸν Παῦλον ὑπερπεντακόσιοι μαθηταὶ εἶδον ἐκεῖ τὸν Ἰησοῦν, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἔζων εἰσέτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παύλου. Ὁ Ἰησοῦς ἐπλησίασεν αὐτούς, ἐπεβεβαίωσε τὴν κυρίαρχον καὶ παγκόσμιον αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὴν ἀποστολήν, ἥτις ἐπεφυλάσσετο τοῖς μαθηταῖς. Αὐτόθι ἐκήρυξε τό: «Πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες κτλ.», ἱδρύσας οὕτω τὴν ἀνωτάτην ἀποστολικὴν ἐξουσίαν. Ἐπεδείξατο αὐτοῖς τὴν ἔκτασιν τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ, ἥτις ἔσται ἄνευ ὁρίων, συνώψισε πᾶν ὅ,τε οἱ ἀπόστολοι θὰ ἐκήρυσσον ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ἐκήρυξε τὸ βάπτισμα ὡς τὴν μεγάλην τελετὴν τῆς εἰς τὴν θείαν ζωὴν προσελεύσεως καὶ συνέστησε τὴν τήρησιν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· μεθ' ὃ εἶπε: «Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ'

ὑμῶν εἰμι εἰς πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος». Τοιουτοτρόπως ἐφανέρωνεν αὐτοῖς ὅτι παρὰ τοὺς αἰῶνας καὶ τὴν ἀπόστασιν θὰ διέμενε πάντοτε μετ' αὐτῶν. Διὰ τελευταίαν φορὰν ἔμελλε νὰ ἴδῃ αὐτοὺς πάλιν· ἀλλ' ἐν Ἱεροσολύμοις· οἱ ἕνδεκα εὑρίσκοντο ἐν τῇ τραπέζῃ, ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐνεφανίσθη ἔμπροσθεν αὐτῶν (Μάρκ. ΙΣΤ', 14 κ. ἑ., Λουκ. ΚΔ', 46 κ. ἑ.). Τότε ἤρξατο νὰ ἐλέγχῃ αὐτοὺς ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἀπιστίᾳ καὶ σκληροκαρδίᾳ καὶ τῇ ἀρνήσει αὐτῶν τοῦ ν' ἀποδεχθῶσι τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰδόντων αὐτόν. Ὁ ἔλεγχος οὗτος ἀνταναklᾷ ἐφ' ὅλων τῶν πνευμάτων, τῶν ἀπορριπτόντων τὸν λόγον τῶν μαρτύρων. Εἶτα ὑπέμνησεν αὐτοῖς πᾶν ὅ,τι αὐτοὺς ἐδίδαξε καί, ἵνα σημειώσῃ τὴν θειότητα τῆς δυνάμεως, ἧς θὰ ἐνεφοροῦντο, προσέθηκε: «Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι κτλ.» (Μάρκ. ΙΣΤ', 17). Πᾶσα αὕτη ἡ θαυματουργικὴ δύναμις ἔσται δῶρον τοῦ πνεύματος. Εἴτε ὁρατῶς ἐπὶ τοῦ σώματος τελεσθῇ, εἴτε ἀοράτως ἐν ταῖς ψυχαῖς καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσι, τὸ πρᾶγμα ἔσται τὸ αὐτό. Ὁ Ἰησοῦς ἐξήγαγε τέλος αὐτοὺς ἔξω τῆς πόλεως πρὸς τὴν Βηθανίαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν (Λουκ. ΚΔ' 50)· ἐκεῖ εἶχεν ἀρχίσει τὸ πάθος καὶ ἡ ἀγωνία αὐτοῦ, ἐκεῖθεν λοιπὸν ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν γῆν καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν δόξαν ἐνώπιον καὶ ὑπεράνω τῆς πόλεως, ἥτις ἐσταύρωσεν αὐτόν, ἥτις ἐφρούρησε τὸν τάφον καὶ ἥτις ὅμως δὲν ἀμφέβαλλε περὶ τοῦ θριάμβου αὐτοῦ. Πάντες οἱ ἀπόστολοι καὶ πολλοὶ μαθηταὶ παρίσταντο ἐκεῖ καὶ εἶπον τῷ κυρίῳ: Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰσραήλ;» Ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: Οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ καιρούς, οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ· ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς (Πράξ. Α' 6 κ. ἑ.). Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος λόγος τοῦ Ἰησοῦ· ὑψώσας δὲ τὰς χεῖρας, ηὐλόγησε τοὺς ἀποστόλους, οἵτινες εἶδον αὐτὸν κατὰ τὴν εὐλογίαν ἀπομακρυνόμενον καὶ ἀναλαμβανόμενον εἰς τοὺς οὐρανούς. Νεφέλη συνεκάλυψεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῶν ἀποστόλων, ἐνῷ δύο ἄνδρες λευχειμονοῦντες ἔλεγον αὐτοῖς: «Ἄνδρες Γαλιλαῖοι . . . οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν (Πράξ. αὐτ. 11). Ὁ οὐρανὸς ἠνοίχθη, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὡρίσθη, ὁ θρίαμβος τοῦ Ἰησοῦ ἤρξατο. Τὴν γῆν κατέλιπεν, ἵνα ἀπαλλάξῃ μόνον αὐτὴν τοῦ κακοῦ καὶ ἵνα σώσῃ αὐτόν. Ἐνίκησε τὸν κόσμον.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

Ψ

ΨΑΚ

ΨΑΘΗΣ, ποταμὸς ἐν τῇ ἀσιατικῇ Σαρματίᾳ.

ΨΑΘΟΠΥΡΓΟΣ ἢ ΖΑΧΟΥΛΙΩΤΙΚΑ, χωρ. παράλιον τῆς Ἀχαΐας, κείμενον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ ἀκρωτηρίου Δρεπάνου καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ ἀμπελοφυτιῶν καὶ ποικίλης ἄλλης βλαστήσεως· ἄφθονα δὲ ὕδατα κατέρχονται πρὸς αὐτὸ ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τῶν ὑπερκειμένων ὑψωμάτων τῆς Χρούτσας (μέρους τοῦ Παναχαϊκοῦ). Πρὸς δυσμὰς ἐκτείνεται ἀπέναντι τῆς Ναυπάκτου τὸ ἀκρωτήριον Δρέπανον ἐν σχήματι δρεπανοειδεῖ, ἀναμιμνῆσκον τὸν μῦθον, καθ' ὃν ὁ Κρόνος ἔρριψεν ἐνταῦθα τὸ δρέπανον, δι' οὗ ἠκρωτηρίασε τὸν πατέρα αὐτοῦ Οὐρανόν. Ὁ Ψαθόπυργος, κείμενος ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου Τεύχους τῆς Ἀθηνᾶς καὶ συνοικισθεὶς κατὰ τὸ 1866 ὑπό τινων κατοίκων τῆς Ζάχολης, περιλαμβάνει 200 περίπου κατοίκους καὶ ὑπάγεται εἰς τὸν δῆμον Πατρέων. Ἡ ἐνταῦθα παραγομένη σταφὶς θεωρεῖται ὡς ἡ καλλιτέρα μετὰ τὴν τοῦ Αἰγαίου. Παρ' αὐτὸν κατὰ τὸ 214ον χιλιάμ. κεῖται ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις ἐντεῦθεν μέχρι Πατρῶν διατρέχει 16 χιλιάμετρα.

ΨΑΘΥΡΙΑΝΟΙ, χριστιανοὶ αἱρετικοί.

ΨΑΙΠΟΣ, ὁ ἐκ Παλμύρας, ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΑΚΟΝ, ἀκρωτήριον τῆς Κρήτης κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ αὐτῆς, ἀπέχον κατὰ Στράβωνα τῆς Μήλου ἑπτακόσια στάδια. Κεῖται

ΨΑΛ

πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἑτέρου ἀκρωτηρ. Κωρύκου. Τὸ αὐτὸ λέγεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ Δικτυνναῖον καὶ Τίτυρος, νῦν δὲ ἕνεκα τοῦ σχήματος καλεῖται Κάβο-Σπάδα.

ΨΑΛΑΚΑΝΘΑ, νύμφη ἐν τῇ νήσῳ Ἰκαρίᾳ.

ΨΑΛΛΙΔΑΣ (Ἀθανάσιος). Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 17 ἰανουαρ. 1760 ἐκ γονέων Πέτρου καὶ Ἐλισαβέτας. Τὰ πρῶτα μαθήματα ἐσπούδασεν ἐν τῇ σχολῇ τῆς ἰδίας πατρίδος. Ἀργότερον ἤκουσε μαθήματα ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς Μόσχας καὶ εἶτα ἐν Βιέννῃ ὅπου ἐξέμαθε καὶ τὴν γερμανικήν, ἰταλικὴν καὶ γαλλικήν. Ὁ Ψαλλίδας μετὰ ταῦτα ἐδίδαξεν ἐν Ἰωαννίνοις γραμματικὰ καὶ φιλοσοφικὰ κατ' Ἀριστοτέλην.

Συνέγραψεν ἑλληνιστὶ καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν βίβλον, φέρουσαν ἐπιγραφήν: «Ἀληθὴς εὐδαιμονία, ἤτοι βάσις πάσης θρησκείας, συντεθεῖσα εἰς τὴν ἁπλῆν διάλεκτον καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν λατινικὴν μεταφρασθεῖσα. Τόμ. α'». Ὑπόσχεται δ' ἐν τῷ προοιμίῳ, ἐὰν τύχῃ συνδρομῆς, νὰ ἐκδώσῃ καὶ δεύτερον καὶ τρίτον τόμον. Ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ 1791 εἰς 8ον. Οὗτος μετέφρασε καὶ τὴν ἀριθμητικὴν τοῦ Μετβούργ, καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Βιέννης, μετὰ προσθηκῶν καὶ σημειώσεων (Βιέννῃ 1791), — «Καλοκινήματα, ἤτοι ἐγχειρίδιον κατὰ φθόνου καὶ κατὰ τῆς Λογικῆς τοῦ Εὐγενίου» (Βιέννῃ 1795), — «Γραμματικήν», — «Ρητορικήν», — «Λογικήν», — «Μεταφυσικήν», — «Τὸ δίκαιον τῆς φύσεως», — «Παγκό-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

σμιον «Ἱστορίαν» καὶ «Γεωγραφίαν», ἀνέκδοτα, περὶ ὧν ὁ Ζαβίρας φαίνεται διστάζων.

ΨΑΛΜΑΝΑΖΑΡ (Γεώργιος Psalmazar), διάσημος τυχοδιώκτης καὶ ψευδοφιλόλογος, γενν. ἐν τοῖς νοτίοις τῆς Γαλλίας τῷ 1679 καὶ ἀποθ. ἐν Λονδίνῳ τῇ 21)3 μαΐου 1763. Τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ περιέργου τούτου ἀνδρός, ὅστις ἐν τοῖς μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ δημοσιευθεῖσιν «Ἀπομνημονεύμασιν» ὁ ἴδιος ἀφηγήθη τὸν τυχοδιωκτικὸν καὶ παράδοξον αὐτοῦ βίον, διὰ τῆς ἀποσιωπήσεως ὅμως τοῦ ἀληθοῦς αὐτοῦ ὀνόματος ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, δὲν ἐγνώσθη. Προωρισμένος εἰς τὸν κλῆρον, ἐξεπαιδεύθη παρὰ τοῖς ἰησουίταις καὶ εἶτα παρὰ τοῖς δομινικανοῖς. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ σπουδῶν εἰσῆλθεν ὡς διδάσκαλος εἰς πολλὰς οἰκογενείας. Ἀτυχῶς ἐν μιᾷ τῶν οἰκογενειῶν ἤρεσε τῇ μητρὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἐδιώχθη. Ριφθεὶς εἰς τὰς ὁδοὺς ἄνευ πόρων καί, τυχοδιωκτικοῦ ἐμφορούμενος πνεύματος, ἤρξατο περιπλανώμενος ἀνὰ τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, ἐπαιτῶν, μετερχόμενος τὸν λωποδύτην, τὸν ὑπηρέτην, τὸν πλανόδιον ἔμπορον καὶ κηρύσσων ἑαυτὸν ὁτὲ μὲν Ὀυγενότον προσηλυτισθέντα, ὁτὲ δὲ ἰρλανδὸν σπουδαστήν. Μετὰ πολλὰς περιπετείας, καθ' ἃς μικροῦ δεῖν θὰ ἐτυφεκίζετο ὡς κατάσκοπος καὶ περιῆλθεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἐλεινότητα, κατήντησεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἀπάτην, ἥτις κατέστησεν αὐτὸν διαβόητον. «Ἀπεφάσισα, γράφει ὁ ἴδιος ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι αὐτοῦ, νὰ φαίνωμαι ὡς Ἰάπων ἐκ τῆς νήσου Φορμόζης, προσηλυτισθεὶς εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἐφαντάσθην νέον ἀλφάβητον, νέαν γραμματικήν, νέαν διαίρεσιν τοῦ ἔτους εἰς 20 μῆνας καὶ πᾶν ὅ,τι ἦτο ἀναγκαῖον εἰς τὸ νὰ μοὶ ἀποδώσῃ τὸπρόσωπον, ὅπερ προσετιθέμην νὰ διαδραματίσω». Μετά τινα χρόνον ὑπηρέτησεν ἐφ' ἱκανὸν ἐνΚολωνίᾳ ἐν τῷ στρατῷ τοῦ ἐκλέκτορος, ἐξακολουθῶν νὰ διαδραματίζῃ πάντοτε τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰάπωνος: «Τότε ὅμως, λέγει, δὲν παρίστανον ἐμαυτὸν ὡς προσήλυτον Ἰάπωνα, ἀλλ' ὡς ἐθνικὸν ἔτι καὶ ἔλαβον τὸ ὄνομα Ψαλμαναζάρ. Ἡ καινοδοξία εὗρισκε ποιάν τινα ἡδονὴν ἐν τῇ ἐκπλήξει, ἣν προὐκάλουν αἱ βλασφημίαι μου κατὰ τῶν ἱερωτέρων ἀληθειῶν τῆς θρησκείας καὶ ἐν ταῖς συζητήσεσιν μετὰ τῶν κληρικῶν, οἵτινες ἐπειρῶντο νὰ μὲ προσηλυτίσωσιν. Ἤλλαξα σύνταγμα καὶ διῆλθον εἰς πολλὰς φρουράς, εὐχαριστούμενος ἐν ταῖς ἀπάταις, εἰς ἃς προέβαινον, καὶ εὑρίσκων ματαίαν ἀπόλαυσιν ἐν τῇ καταχρήσει τῆς ἀπιστίας τῶν συναδέλφων μου στρατιωτῶν. Τὸ σύνταγμά μου ἀπεστάλη εἰς τὸ ὀχύρωμα Ἐκλούζ, διοικητὴς τοῦ ὁποίου ἦτο ὁ ἱππότης Λάντερ. Οὗτος εἶχεν ἱερέα ἕνα τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, Ἰν καλούμενον, ἀκόλαστον κληρικὸν καὶ ὑποκριτήν, ὅστις ἔλαβε τὴν γνωριμίαν μου. Ὁ ἱερεὺς οὗτος χωρὶς νὰ ἐξαπατηθῇ ἐσκέφθη νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ ἴδιος πρὸς προαγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ μύθου, ὃν μετέδωκεν αὐτῷ ὁ Ψαλμαναζάρ. «Οὗτος ἐδίδαξέ με τὴν ἀγγλικήν, ἣν κακῶς ἐγίνωσκε, καὶ κατέπεισέ με νὰ μὲ προσηλυτίσῃ εἰς τὸ ἀγγλικανικὸν θρήσκευμα καὶ νὰ βαπτισθῶ· ἀμέσως προσεχώρησα εἰς τὸ ἀσεβὲς τοῦτο στρατήγημα. Ὁ Λάντερ ἐγένετο ἀνάδοχός μου· μοὶ ἔδωκε τὸ ὄνομα Γεώργιος. Ὁ Ἰν ἔτυχε παρὰ τοῦ Κόμπτων, ἐπισκόπου τοῦ Λονδίνου, προαγωγῆς ἕνεκα τῆς μερίμνης, ἣν κατέβαλεν». Ὁ προσήλυτος ὡδηγήθη λοιπὸν εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅπου ἡ φήμη αὐτοῦ προηγήθη αὐτοῦ· ὁ ἐπίσκοπος ἐπλήρωσεν αὐτὸν εὐνοίας, χρημάτων καὶ θωπειῶν. «Οὐδεὶς ἀμφέβαλλε, λέγει ὁ Ψαλμαναζάρ, ὅτι κατηγόμην ἐκ Φορμόζης, ὅταν μὲ εἶδον τρώγοντα ὠμὸν κρέας καὶ ρίζας καὶ γράφοντα ἐν τάχει δι' ἀγνώστων χαρακτήρων». Ὁ Ἰν συνεβούλευσεν αὐτῷ νὰ μεταφράσῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Φορμόζης ἀγγλικανὴν κατήχησιν. Ὁ Ψαλμαναζὰρ ὑπήκουσεν, ἡ δὲ μετάφρασις αὐτοῦ ἐτέθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Λονδίνου ἐν μέσῳ τῶν πολυτιμοτέρων αὐτοῦ χειρογράφων. Ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης ἐνθαρρυνθείς, συνεπλήρωσε τὴν ἀπάτην, δημοσιεύσας ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον αὐτοῦ Γεώργιος Ψαλμαναζὰρ «Ἱστορικὴν καὶ γεωγραφικὴν περιγραφὴν τῆς νήσου Φορμόζης» γεγραμμένην ἀγγλιστί (Λονδῖνον, 1704), ἐν τῇ ὁποίᾳ, λέγει, «εὑρίσκοντο ἐγκεχαραγμένα τὸ φορμοζικὸν ἀλφάβητόν μου, τὰ πρόσωπα τῶν θεοτήτων τῆς χώρας, τὰ ἔθιμα τῶν κατοίκων, οἱ ναοί αὐτῶν, αἱ οἰκοδομαί, τὰ πλοῖα καὶ χάρτης τῆς νήσου Φορμόζης καὶ τῶν νήσων τῆς Ἰαπωνίας. Ἤμην τότε εἰκοσαετής. Ἐξηπάτησα ὁλόκληρον τὴν Ἀγλίαν· ὁπόσον εὐχερὲς τὸ ἐξαπατῆσαι τὸν κόσμον καὶ τοὺς σοφούς! Τὸ γεωγραφικὸν

μου μυθιστόρημα ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν. Ἐν πάσαις ταῖς σοφαῖς συλλογαῖς τῆς Εὐρώπης ἐγένετο λόγος περὶ αὐτοῦ· πολλάκις δ' ἐκδοθὲν μετεφράσθη καὶ εἰς διαφόρους γλώσσας». Ὁ Ψαλμαναζάρ, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς γεναιοδωρίας γεναιοδώρων προσώπων, ἔζησεν ἐπὶ δωδεκαετίαν τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ βίου, ὅπερ ἀπετέλει τὸν σκοπὸν τῶν πόθων αὐτοῦ. «Ἔδιδον, λέγει, μαθήματα τῆς φορμοζικῆς γλώσσης εἰς πολλοὺς ἀφωσιωμένους· ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ἤμην ὁ ἐφευρέτης τῆς γλώσσης ἐκείνης, ἐπειδὴ ἐγὼ μόνος ὡμίλουν αὐτὴν καὶ μόνος ἐγὼ ταύτην ἐγνώριζον, πολλὴν εὕρισκον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ παρέχω αὐτοῖς ἀποσπάσματα ἐπικῶν ποιημάτων τῆς νήσου Φορμόζης καὶ ἐρωτικὰ ἄσματα, ἅτινα κατέθελγον αὐτούς. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη πάραυτα ξένη φιλολογία. Ὁ ἀγαθὸς ἐπίσκοπος τοῦ Λονδίνου ἐσκέπτετο νὰ δημιουργήσῃ ἕδραν, χρησιμοτάτην εἰς τὰς ἀγγλικανικὰς ἱεραποστολάς, ἥτις πολὺ θὰ συνετέλει εἰς τὸν προσηλυτισμὸν τῶν ἐθνικῶν. Ἔλαβον ὡραίαν ἐνδυμασίαν . . . ἔστιν ὅτε ἐπετίθεντο κατ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐν ἐφημερίσι, μικρᾶς ἀπολαυούσαις ὑπολήψεως . . Ἀνῆκον εἰς τὴν ἀγγλικανὴν ἐκκλησίαν ὡς προσήλυτος καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸν προτεσταντισμὸν ὡς ἐθνικὸς ἐξαγορασθείς. Εὐτυχῶς ἰησουίτης κληρικὸς ἤρξατο νὰ ἀποκαλύπτῃ τὴν ἀπάτην μου· ὁ ἀγών μου κατέστη τότε ἀγὼν τιμίου διαμαρτυρομένου . . . Πᾶς ἀγαθὸς Ἄγγλος ὑπεστήριζεν ἐμμανῶς τὰ ψεύδη τοῦ προσηλύτου Ἰάπωνος καὶ ὁ πόλεμος ἐτρέπετο πρὸς ὄφελός μου, διότι ἐπώλησα τέσσαρας ἐκδόσεις τοῦ μυθιστορήματός μου καὶ ἔλαβον σπουδαίαν θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ». Ἡ κολοσσιαία αὕτη ἀπάτη τοσοῦτον ἐπέτυχεν, ὥστε καθ' ὅλον τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἡ ὀθὲν Περιγραφὴ τοῦ Ψαλμαναζάρ ἐθεωρεῖτο ὡς αὐθεντικὴ καὶ πολλοὶ ἐπεμαρτύροντο αὐτὸν ὡς αὐθεντείαν. Ὁ Walckenaer ἀναφέρει «Παγκόσμιον βιβλιοθήκην τῶν περιηγήσεων» ἥτις, τῷ 1808, ἤντλησεν ὁλόκληρον τὴν ἐν αὐτῇ εὑρισκομένην περιγραφὴν τῆς νήσου Φορμόζης ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ψαλμαναζάρ. Ὁ Ψαλμαναζάρ, ἀφοῦ ἐσπούδασεν ἐν Ὠξωνίᾳ, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον καὶ ἐγένετο ἱερεύς. Ἦγε τὸ 32ον ἔτος τῆς ἡλικίας, ὅτε βαθεῖα ἐπῆλθεν αὐτῷ μεταμόρφωσις.

Ἐρασθεὶς νεαρᾶς γυναικὸς καὶ τιμίας, ἀπεφάσισε νὰ καταστῇ τίμιος ἀνὴρ καὶ ν' ἀποθέσῃ τὴν προσωπίδα αὐτοῦ. Ὡμολόγησεν εἰς τοὺς φίλους αὐτοῦ τὰ περὶ Φορμόζης ψεύδη αὐτοῦ καὶ ἠθέλησε νὰ ἐξαγάγῃ πάντας ἐκ τῆς πλάνης. Ἀλλ' ἐπέπρωτο ἡ κωμῳδία νὰ παιχθῇ μέχρι τέλους· οἱ καλβινισταὶ φίλοι αὐτοῦ, ἐκφοβηθέντες ἐκ τῆς αἰσχύνης, ἣν θὰ ἐνεποίει εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτῶν ἡ ἀποκάλυψις αὕτη, ἐβίασαν τὸν Ψαλμαναζὰρ νὰ μείνῃ Ἰάπων καὶ συνέζευξαν αὐτὸν μετ' ἐκείνης, ἣν ἠγάπα. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ τυχοδιώκτης οὗτος, ὁ τολμηρὸς χαλκευτής, ἐγένετο πρότυπον εὐσυνειδήτου συγγραφέως. Εἰς αὐτὸν ἀνάγεται ἱκανὸν μέρος τῆς μεγάλης «Παγκοσμίου ἱστορίας», ἀρξαμένης τῷ 1730, καὶ θεωρεῖται πρὸς τούτοις ὡς συγγραφεὺς ἀνωνύμων τινῶν συγγραμμάτων, ἰδίᾳ δὲ «Πραγματείας περὶ θαυμάτων» (1793 εἰς 8ον). Ὁ Ψαλμαναζὰρ ἔφθασε μέχρι τοῦ 83 ἔτους τῆς ἡλικίας. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἰσχυρὰ αὐτοῦ κρᾶσις, ὥστε παρὰ τὰς ἐν τῇ νεότητι στερήσεις καὶ κακουχίας ἠδύνατο ἐν τῷ γήρατι νὰ ἐργάζηται ἀπὸ τῆς 7 ὥρας τῆς πρωΐας μέχρι τῆς 6 ὥρας τῆς ἑσπέρας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου, πάντων τῶν συνενόχων ἢ τῶν θυμάτων αὐτοῦ ἐκλιπόντων ἐκ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου, ἔγραψε σχόλια τοῦ βίου αὐτοῦ, ὅστις ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τῇ φροντίδι τῆς συζύγου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀπομνημονεύματα τοῦ γνωστοῦ κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεωργίου Ψαλμαναζάρ» (Λονδῖνον, 1764 εἰς 8ον). Τὸ ἔργον τοῦτο μικρὸν ἐποιήτατο θόρυβον, διότι οἱ καλβινισταὶ ἔσπευσαν νὰ συμπνίξωσι τὴν ἀφήγησιν τῆς φαινομενικῆς ἀπάτης, ἧς θύματα ἐγένοντο.

ΨΑΛΜΟΣ, Ἀθηναῖος, πατὴρ Δωριέως τινός.

ΨΑΛΥΧΙΔΑΙ, οἰκογένεια ἐν Αἰγίνῃ (Πινδ. Ἰσθμ. 6, 91).

ΨΑΜΑΘΗ καὶ παρὰ ποιηταῖς Ψαμάθεια, νηρηΐς, σύζυγος τοῦ Αἰακοῦ καὶ μήτηρ τοῦ Φώκου. Βραδύτερον σύζυγος τοῦ Πρωτέως καὶ μήτηρ τοῦ Θεοκλύμενου καὶ τῆς Εἰδοῦς.

ΨΑΜΑΘΗ, θυγάτηρ τοῦ Κροτώπου καὶ μήτηρ τοῦ Λίνου ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΨΑΜΑΘΗ, ἑταίρα ἐν Ἀθήναις.

ΨΑΜΑΘΗ, πηγὴ ἐν Βοιωτίᾳ.

ΨΑΜΑΘΙΑ, προάστειον τῆς Νικομηδείας.

ΨΑΜΑΘΟΣ (Ψάμαθος), θέσις ἐν Βοιωτίᾳ, (Πρβλ. ΨΑΜΑΘΗ).

ΨΑΜΑΘΟΣ, (Ψαμαθὸς) νῆσος, πόλις καὶ λιμὴν ἐν τῇ βορείῳ ἀκτῇ τῆς Ἀφρικῆς.

ΨΑΜΑΘΟΥΣ, λιμὴν μικρὸς τῆς Λακωνικῆς παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον, μικρὸν πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν αὐτοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 1 1/2 ὥρ. πρὸς Ν τῆς Λαγίας. Ὁ Ψαμαθοῦς, ὅστις ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ὀνομάζεται Ἀμαθοῦς, ἔκειτο ἀντιθέτως πρὸς ἕτερον ἐπίσης λιμένα, καλούμενον Ἀχίλλειον (Μαρινάρι), μεθ' οὗ ἀποτελοῦσι τὸν στενώτατον ἰσθμόν, τὸν ἑνοῦντα τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον πρὸς τὴν ἤπειρον. Ὁ λιμὴν Ψαμαθοῦς, φυλάξας μέχρι σήμερον τὴν ἐνωτικὴν ὀνομασίαν, καλεῖται Πόρτο Κάϊο (*Porto Quaglio* λιμὴν τῶν ὀρτύγων) ὡς τελευταῖος σταθμὸς τῶν πτηνῶν τούτων πρὶν μεταναστεύσωσιν εἰς Ἀφρικήν. Εἶναι κυκλοτεροῦς σχήματος, ἔχων στενὴν εἴσοδον, ἀμμώδη πυθμένα καὶ βάθος ἱκανόν. Τὰ περὶ Ταίναρον (Ματαπᾶν) ὑπὸ τριχυμίας καταλαμβανόμενα πλοῖα εὑρίσκουσιν ἄσυλον ἐν τῷ λιμένι τούτῳ.

ΨΑΜΑΤΙΧΟΣ ἢ ΨΑΜΜΑΤΙΧΟΣ. (Ἴδε ΨΑΜΜΗΤΙΧΟΣ).

ΨΑΜΑΤΟΣΙΡΙΣ. Ὁ Παρθαμασπάτης διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ βασιλεὺς τῆς Παρθίας, ἀλλ' εἶτα ἐξεώσθη ὑπὸ τῶν Πάρθων· φαίνεται ὅτι βραδύτερον ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἀδριανοῦ τὴν Ἀρμενίαν. Οὗτος καλεῖται καὶ Ψαματόσιρις.

ΨΑΜΕΧΕΡΙΤΗΣ, ἔνατος βασιλεὺς τῆς 26 δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ.

ΨΑΜΙΤΗ, μικρὰ νῆσος πρὸ τῆς Δήλου.

ΨΑΜΜΑΘΕΙΑ ἢ ΓΨΩΜΑΘΕΙΑ, κοινῶς Ψωμαθειὰ καὶ τουρκιστὶ κατὰ παραφθορὰν Σαμάτια, προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸ μέρος τῆς Προποντίδος, κληθὲν οὕτω, κατὰ τὸν Σ. Βυζάντιον, ἀπὸ τῆς σωρευομένης εἰς τὴν αὐτόθι ἀκτὴν ὑπὸ τῶν νοτίων ἀνέμων ψάμμου, μολονότι Νικηφόρος ὁ Καλλίστος καὶ λοιποί, Ὑψωμαθεῖα γράφοντες, ἐτυμολογοῦσι τὴν λέξιν ἀπὸ τῆς διαιρέσεως ἀναρπαγῆς παιδός τινος, τοῦ θαύματος τούτου τελεσθέντος ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου ἕνεκα τῆς εἰς τὸν ὕμνον τοῦ Ἅγιος ὁ Θεὸς γενομένης προσθήκης. Ἡ πύλη τοῦ Ψαμάθου ἢ Ψαμαθέως, ἀριθμουμένη ἕκτη τῶν τοῦ Σεραγίου πρὸς τὸ Ἑπταπύργιον, δευτέρα δὲ τἀνάπαλιν, ἐλέγετο καὶ πέμπτη, διότι, πρὶν ἢ ἀνοιγῇ ἡ τοῦ Γενῆ Καπίου, ἦτο πράγματι πέμπτη ἀπὸ τῆς ἄκρας πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς Προποντίδος χερσαῖα τείχη· ὅθεν καὶ συγχέεται μετὰ τῆς πέμπτης τῆς ἐπὶ τῶν χερσαίων τειχῶν. Ἐν τῇ πολυανθρώπῳ ταύτῃ ἐνορίᾳ τῶν Ψαμμαθείων ὑπάρχει ἐκτὸς τῶν ναῶν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἁγίου Νικολάου, τῆς Ἀναλήψεως καὶ τοῦ ἁγου Μηνᾶ, καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κυπαρισσίῳ. Ὁ ναὸς οὗτος, ἐκ τῶν ἀρχαίων διαμείνας μετὰ τρούλλου, ἐκάη μετὰ τῆς ἐπωνύμου αὐτοῦ κυπαρίσσου τῷ 1781, ἀνοικοδομηθεὶς τῇ συνεργείᾳ τοῦ ἀπὸ Σιναίου Κωνσταντίου τοῦ Α', πατριαρχεύσαντος τῷ 1833, μετὰ τρούλλου πάλιν, φυτευθείσης καὶ κυπαρίσσου ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὅπου καὶ ἡ καεῖσα. Πλησίον τοῦ ναοῦ τούτου ἦτο κατὰ τὰ Συναξάρια καὶ τὸ μαρτυρεῖον τοῦ ἁγ. Χριστοφόρου, ἕτερον πιθανῶς ἢ τὸ ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου τοποθετούμενον μεταξὺ τῶν Ὀλυμβρίου καὶ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγ. Ἀποστόλων. Παρ' αὐτοῖς ἦν καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Πολυεύκτου, κτίσμα τῆς εὐγενοῦς καὶ πλουσίας Ἰουλιανῆς, τῆς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἐκ Ρώμης καλεσάσης ἀρχιτέκτονας διὰ τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ, ἐπὶ 5 ἔτη διαρκέσασαν. Ἐν τοῖς Ψαμμαθείοις ἔκειτο τὸ πάλαι καὶ ἡ Μονὴ τῶν Γαστρίων, καλουμένη συνεπῶς καὶ Τῶν Ψαμμαθείων ἢ Τὰ Ψαμμαθείου ἢ τοῦ Ψωμαθέως. Κατὰ τὸν Κωδινὸν ὠνομάσθη αὕτη τῶν Γαστρίων, διότι ὅτε ἡ Ἁγ. Ἑλένη εἰσήγαγεν εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς τοῦ Ψαμμάθου πύλης τὸν τίμιον σταυρὸν ἐξ Ἱεροσολύμων, τὰ εὑρεθέντα ἄνωθεν τοῦ σταυροῦ κρίνα καὶ βασιλικὰ καὶ λοιπὰ ἐφύτευσεν ἐν γάστραις πρὸς διάσωσιν αὐτῶν Κτίσασα δὲ καὶ τὴν μονὴν ταύτην, βεβαίως γυναικείαν, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν καὶ τὸ ὄνομα τῆς Βηθλεέμ. Θεοκτίστη δὲ ἡ καὶ Φλωρίνα καλουμένη, ἡ πενθερὰ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου, ἡ Εὐφροσύνη ἡ μητρυιὰ αὐτοῦ ἀνῳκοδόμησεν αὐτὴν ἐκ μικρᾶς εἰς μεγάλην, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπεκλήθη Τῆς (Κυρᾶς) Εὐφροσύνης. Κατὰ τὸν Σ. Μάγιστρον ὅμως ἡ Εὐφροσύνη αὕτη ἠγόρασε τὰ Γαστρία παρὰ τοῦ πατρικίου Νικήτα ὡς ἴδιον οἶκον καὶ μετέβαλεν αὐτὰ εἰς Μονήν. Εἰς ταύτην τὴν μονὴν μετήνεγκεν ὕστερον Βασίλειος ὁ Μακεδὼν καὶ τὰς ἐγγόνας τῆς Θεοκτίστης, ἀδελφὰς Μιχαὴλ τοῦ Θεοφίλου, ἀπὸ τοῦ παρὰ τὰς Βλαχέρνας ἀνακτόρου τῶν Καριανῶν, ὅπου ἦσαν περιω-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ρισμέναι μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν Θεοδώρας ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν Μιχαήλ. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἄλλη μᾶλλον ἦτο ἡ τῶν Γαστρίων καὶ ἄλλη ἡ τῆς Εὐφροσύνης μονὴ· τοὐλάχιστον ἐντὸς τῆς αὐτῆς μονῆς ὑπῆρχον δύο ναοί, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἐν αὐτῇ ταφέντων. Ἐν αὐτῇ ἐτάφη πιθανῶς καὶ ὁ πατριάρχης Εὐθύμιος ὁ ἀπὸ Συγκέλλου, ἀποθ. τῷ 911. Κατὰ τὸν Βανδούριον αὕτη ἐστὶν ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τ ῶ ν Δ ι β α δ ε ί ω ν, ἣν ἀνεκαίνισε καὶ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία, ἡ σύζυγος Λέοντος τοῦ τῆς Χαζάρας, ὅπου ἦν τεθαμμένος καὶ ὁ πρόπαππος Ἰωάννου τοῦ Τζέτζου.

ΨΑΜΜΗΝΙΤΟΣ, βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἄμασιν τῷ 526 π. Χ. καὶ βασιλεύσας μόνον ἐπὶ 6 μῆνας. Τοῦτον ἐνίκησεν ὁ Καμβύσης τῷ 525 π. Χ. ἡ δὲ χώρα αὐτοῦ ἐγένετο ἐπαρχία τοῦ περσικοῦ κράτους. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καμβύσου νίκην αὐτοῦ ὁ Ψαμμήνιτος ὑπέστη μυρίας ὕβρεις, εἶδε τὸν υἱὸν αὐτοῦ θανατούμενον, τὰς θυγατέρας αὐτοῦ αἰχμαλωτευθείσας καὶ ἐν τέλει ἀπεστάλη εἰς Σοῦσα μετὰ 6,000 αἰχμαλώτων Αἰγυπτίων. Ὁ Καμβύσης ἐφείσθη τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀνακαλυφθέντος μετὰ μικρὸν ὅτι ἐπειρᾶτο νὰ διεγείρῃ στάσιν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἠναγκάσθη νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν βίον αὐτοῦ, πίνων αἷμα ταύρου.

ΨΑΜΜΗΤΙΧΗ, νῆσος πρὸ τῆς Δήλου, καλουμένη καὶ νῆσος τῆς Ἑκάτης, κληθεῖσα οὕτω διὰ τὸ τοὺς ψαμμήτοις τιμᾶσθαι τὸν Θεόν. (Ἁρποκρατ.).

ΨΑΜΜΗΤΙΧΟΣ Ι, βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἱδρυτὴς τῆς σαϊτικῆς δυναστείας, βασιλεύσας 54 ἔτη κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, (ἤτοι 671—617 π. Χ.) Κατὰ τὸν Böckh ἡ ἀνάρρησις αὐτοῦ ἐγένετο τῷ 654 π. Χ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτου εἰς Αἴγυπτον συνέβη μεγάλη κοινωνικὴ μεταρρύθμισις, διότι οὗτος πρῶτος ἔφερεν εἰς ἐπιμιξίαν τοὺς Αἰγυπτίους πρὸς ξένους λαούς, ζῶντας τέως ἐν πλήρει ἀποχῇ ἀπὸ πάσης ξένης συγκοινωνίας. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ εἰσήχθησαν τὸ πρῶτον οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ κατὰ συνέπειαν οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς δὲν ἦσαν πλέον ἀποκλειστικῶς ἠναγκασμένοι νὰ βασίζωνται ἐπὶ τῶν ἀφηγήσεων τῶν αἰγυπτίων ἱερέων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας ταύτης. Ὁ Ψαμμήτιχος ἦν υἱὸς τοῦ Νεχὼ καὶ, θανατωθέντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ αἰθίοπος σφετεριστοῦ τοῦ αἰγυπτιακοῦ θρόνου Σαβάκωνος, κατέφυγεν εἰς Συρίαν καὶ ἀποκατεστάθη ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς σαϊτικῆς χώρας, ἐξ ἧς κατήγετο, ὅτε ὁ Σαβάκων ἐγκατέλιπε τὴν Αἴγυπτον συνεπείᾳ ὀνείρου. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει διὰ μακρῶν τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ Ψαμμήτιχος κατέλαβε τὸ βασίλειον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σήθωνος, βασιλέως καὶ ἱερέως τοῦ Ἡφαίστου, ἡ Αἴγυπτος, περιελθοῦσα εἰς μεγάλην ἀναρχίαν, ἐξελέξατο μετὰ πολλὰς ταραχὰς δώδεκα ἄρχοντας, μέλλοντας νὰ κυβερνῶσιν ἕκαστος ἴδιον νομόν. Ἡ περίοδος αὕτη καλεῖται δωδεκαρχία. Οἱ δώδεκα βασιλεῖς, ὧν εἷς ἦτο ὁ Ψαμμήτιχος, ἐπέτυχον πιθανῶς τῆς ἀνεξαρτήτου ἀρχῆς κατὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν καὶ ὁ Ἡρόδοτος τίθησιν αὐτοὺς καὶ εἰς ἣν ἀνάγονται πιθανῶς οἱ λόγοι τοῦ Ἡσαΐου: «Καὶ ἐπεγερθήσονται Αἰγύπτιοι ἐπ' Αἰγυπτίους καὶ πολεμήσει ἄνθρωπος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἄνθρωπος τὸν πλησίον αὐτοῦ, πόλις ἐπὶ πόλιν καὶ νομὸς ἐπὶ νομόν» (Ἡσαΐου, ΙΘ', 2). Ὁ Μανέθων δὲν ἀναφέρει τὴν δωδεκαρχίαν, ἀλλὰ παρεισάγει τρεῖς βασιλεῖς τῆς σαϊτικῆς δυναστείας μεταξὺ τοῦ τελευταίου τῶν Αἰθιόπων καὶ τοῦ Ψαμμητίχου. Τοῦτο ὅμως οὐδεμίαν δέον νὰ προκαλέσῃ ἔκπληξιν, διότι, ὡς ὁ Βοῦνζεν παρατηρεῖ, οἱ κατάλογοι δυναστειῶν οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ ἀναρχιῶν ἢ δωδεκαρχιῶν· ἐν δὲ τοῖς χρονολογικοῖς πίναξι μοναρχίας τινὸς τὸ ὄνομα ἡγεμόνος ἔχει δυναστικὸν δικαίωμα τοῦ νὰ καταλαμβάνῃ περίοδον, τὴν ὁποίαν ὁ ἱστορικὸς ἀναγκάζεται νὰ παραστήσῃ ὡς περίοδον ἀναρχίας ἢ διαιρέσεως ἀρχῆς. Τοιουτοτρόπως Λουδοβῖκος ὁ ΙΗ' εἰσῆλθεν εἰς Γαλλίαν ὡς βασιλεὺς μόνον κατὰ τὸ 18ον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐνῷ Λουδοβῖκος ὁ ΙΖ' οὐδαμῶς ἀναφέρεται μάλιστα ἐν τῇ γαλλικῇ ἱστορίᾳ. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἡροδότου. Οἱ δώδεκα οὗτοι βασιλεῖς ἐβασίλευσαν ἐπί τινα χρόνον ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ καὶ ἐξετέλεσαν ἀπὸ κοινοῦ μεγάλα τινα ἔργα, ἐν οἷς καὶ τὸν θαυμάσιον λαβύρινθον παρὰ τὴν λίμνην Μοίριδα. Τὸ δὲ χρηστήριον, ἐρωτηθὲν περὶ τῆς τύχης τοῦ νέου καθεστῶτος, ἀπεφήνατο ὅτι ὁ σπείσων δι' ὑρειχαλκίνου κράνους ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἡφαίστου ἔσεται ὁ μέλλων ἄρχων τῆς Αἰγύπτου. Ἐλθόντων δὲ μετά τινα χρόνον

τῶν δώδεκα ἀρχόντων εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἡφαίστου, ἵνα ποιήσωσι σπονδὰς τῷ Διὶ Ἄμμωνι, ὁ ἱερεὺς διένειμε τυχαίως ἕνδεκα μόνον κύπελλα, λησμονήσας νὰ δώσῃ τοιοῦτον καὶ τῷ Ψαμμητίχῳ, ἱσταμένῳ τελευταίῳ πρὸς σπονδήν. Ἀναγκασθεὶς δ' οὗτος ἐκ λήθης νὰ σπείσῃ διὰ τοῦ ἰδίου κράνους, διήγειρε τὰς ὑπονοίας τῶν συναρχόντων περὶ ἐκπληρώσεως τοῦ μνησθέντος χρησμοῦ καὶ οὕτω κατεδίωξαν αὐτόν. Περιπλανώμενος δ' ἐντὸς ἑλῶν, ᾐτήσατο χρησμὸν παρὰ τῆς Λητοῦς ἐν Βουτοῖ: πότε δοθήσεται πέρας τῇ δυστυχίᾳ αὐτοῦ. Ἡ θεὸς ἀπεκρίθη, νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀρωγὴν ὁρειχαλκίνων ἀνδρῶν, ἐμφανιζομένων ἐκ τῆς θαλάσσης, καὶ ἔσται Φαραὼ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ. Τυχαίως ἀκούσας ὅτι ἄνδρες σιδηροφοροῦντες ἐληΐζοντο τὰ παράλια τῆς Αἰγύπτου (ἦσαν δ' οὗτοι Ἴωνες καὶ Κᾶρες πειραταί, φέροντες ὁρειχαλκίνην πανοπλίαν, ἥτις φαίνεται ὅτι ἦτο ἄγνωστος ἐν Αἰγύπτῳ), ἐπλησίασεν αὐτούς, ἐξητήσατο ἀρωγὴν καί, βοηθούμενος ὑπ' αὐτῶν, κατέβαλε τοὺς συνάρχοντας καὶ ἐγένετο μονάρχης ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Φαραώ. Ἡ ἀφήγησις τοῦ Ἡροδότου, ὡς παρατηρεῖ ὁ Γρότ, φέρει φανερὰ ἴχνη ὅτι ἀποτελεῖ αὐθεντικὴν ἀφήγησιν, ἣν ἤκουσεν ἀπὸ τῶν ἱερέων τοῦ Ἡφαίστου, ὁσονδήποτε ὀλίγον ἱκανοποιητικὴ καὶ ἂν εἶναι ὑπὸ Ἱστορικὴν ἔποψιν. Κατ' αὐτὸν ὁ Ψαμμήτιχος ἦτο βασιλεὺς τῆς Σαΐδος καί, κατέχων τὴν παραλίαν, ἠδυνήθη νὰ διεξαγάγῃ ἐπωφελὲς ἐμπόριον μετὰ τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἐξ οὗ τοσοῦτον πλοῦτον ἐκτήσατο, ὥστε οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ, ζηλοτυπήσαντες, συνώμοσαν ἐναντίον αὐτοῦ. Ὁ Ψαμμήτιχος, συλλέξας στρατὸν μισθοφόρων ἐξ Ἀραβίας, Καρίας καὶ Ἰωνίας, ἐνίκησε τοὺς ἄλλους βασιλεῖς παρὰ τὴν Μώμεμφιν. Ὁ Πολύαινος ἄλλως ἐκτίθησι τὰ κατὰ τοὺς μισθοφόρους τούτους. Ὁποιονδήποτε ὅμως κἂν ὑπῆρξε τὸ μέσον, δι' οὗ ὁ Ψαμμήτιχος κατέλαβε τὸ βασίλειον, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι οἱ Ἕλληνες μισθοφόροι σπουδαίαν παρέσχον αὐτῷ βοήθειαν καὶ ὅτι ἐπ' αὐτῶν κυρίως ἐβασίζετο ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς δυνάμεως, ἣν διὰ βίας ἐκτήσατο. Κατὰ συνέπειαν εὐγνωμόνων παρεχώρησε τοῖς Ἴωσι χώραν ἐν τῷ πηλουσιακῷ ἢ ἀνατολικῷ βραχίονι τοῦ Νείλου, μικρὸν κατωτέρω τῆς Βουβάστεως, τῶν μὲν Ἰώνων συνοικισθέντων ἐν τῇ μιᾷ τοῦ ποταμοῦ ὄχθῃ, τῶν δὲ Καρῶν ἐν τῇ ἑτέρᾳ· ἐπειδὴ δὲ αἱ θέσεις, ἐν αἷς συνῳκίσθησαν, ἦσαν ὠχυρωμέναι, ἐκλήθησαν στρατόπεδα. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦ νὰ διευκολύνῃ τὴν σχέσιν τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ὑπηκόων ὁ Ψαμμήτιχος διέταξε πολλοὶ παῖδες νὰ συζῶσι μετ' αὐτῶν, ἵνα ἐκμάθωσι τὴν ἑλληνικήν· ἐκ τούτων προῆλθεν ἡ τάξις τῶν διερμηνέων. Κατὰ τὸν Στράβωνα ἡ τοῦ Ψαμμητίχου βασιλεία εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν οἱ Μιλήσιοι, μετὰ στόλου ἐκ 30 σκαφῶν ἀναπλεύσαντες τὸν Κανωπικὸν ἢ δυτικὸν βραχίονα τοῦ Νείλου, ἵδρυσαν τὴν πόλιν Ναύκρατιν, ἥτις κατέστη ἓν τῶν μεγίστων ἐμπορείων. Βεβαίως ὅμως ἀνακριβὲς εἶναι ὅτι οἱ Μιλήσιοι ἵδρυσαν τὴν Ναύκρατιν, διότι ἡ πόλις αὕτη ἦν αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς· κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἡροδότου οἱ Ἕλληνες κατῴκησαν τὸ πρῶτον ἐν Ναυκράτιδι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμάσιδος. Ἐν τούτοις πολλὰ ὑπάρχουσι διδόμενα, ἄγοντα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ Ἕλληνες κατῴκησαν ἐν Ναυκράτιδι πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ τελευταίου μονάρχου καὶ κατὰ συνέπειαν πολὺ πιθανὸν ὁ δυτικὸς βραχίων νὰ ἠνοίχθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ψαμμητίχου χάριν ἐμπορίου. Ἐκ τῆς Π. Διαθήκης φαίνεται ὅτι καὶ πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἐγκατεστάθησαν ἐν Αἰγύπτῳ περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην: «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσονται πέντε πόλεις ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, λαλοῦσαι τῇ γλώσσῃ τῇ Χαναανίτιδι καὶ ὀμνύντες τῷ ὀνόματι Κυρίου Σαβαὼθ» (Ἡσαΐου ΙΘ', 18).

Ὁ Ψαμμήτιχος λοιπὸν ἤνοιξε τοῖς Ἕλλησι τοὺς λιμένας τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐδέξατο καὶ Ἕλληνας ἀρχηγοὺς ἐν τῷ στόλῳ, τῷ στρατῷ καὶ ἄλλοις λειτουργήμασιν. Οὗτος ἀνέλαβε προστέτι τὴν κατάκτησιν τῆς Φοινίκης καὶ Συρίας, ὅθεν ἡ Αἴγυπτος προμηθεύεται ξυλικήν. Μετήνεγκε τὴν πρωτεύουσαν εἰς Σάϊδα, ἵνα εὑρίσκηται πλησίον τῆς θαλάσσης, ἀνέπτυξε τὸ μετὰ τῶν ξένων ἐμπόριον καὶ εἰσήγαγεν εἰς Αἴγυπτον νέας προσόδους καὶ ξένον πολιτισμόν. Κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐκτήσατο πολλοὺς ἐχθροὺς ἐν τῇ χώρᾳ ἕνεκα τῶν νεωτερισμῶν, οὓς εἰσήγαγεν.

Ἡ χρησιμοποίησις νέων μισθοφόρων ἐκ μέρους τοῦ Ψαμμητίχου φαίνεται μεγάλως δυσαρεστήσασα τὴν ἐν Αἰγύπτῳ στρατιωτι-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

κὴν τάξιν, ὁ δὲ βασιλεύς, βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ἑλλήνων αὐτοῦ στρατιωτῶν, δὲν συνεβουλεύθη τὰ αἰσθήματα καὶ τοὺς πόθους τοῦ ἐπιχωρίου στρατοῦ. Ἀρχῆθεν ὁ αἰγυπτιακὸς στρατὸς ἐτοποθετεῖτο πρὸς πραγματικὴν ὑπηρεσίαν ἐν τρισὶ διαφόροις θέσεσιν, ἐν Δάφνῃ παρὰ τὸ Πηλούσιον, ἐν τῷ ἀνατολικῷ μεθορίῳ, ἐν Μαρείᾳ, ἐν τῷ βορειοδυτικῷ μεθορίῳ καὶ ἐν Ἐλεφαντίνῃ ἢ τῷ αἰθιοπικῷ μεθορίῳ· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ψαμμήτιχος δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν ἐν τῷ ἀνατολικῷ μεθορίῳ, ὅπερ ἐφρουρεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων, ἔταξεν ἐν τοῖς ἄλλοις δύο σταθμοῖς πλείονας τῶν συνήθων καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς να μείνωσιν ἐκεῖ ἄνευ ἀνακουφίσεως ἐπὶ τρία ἔτη. Οὗτοι, ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τούτῳ, ὡς καὶ ἐπὶ τῷ ὅτι ἐδόθη αὐτοῖς ἧττον τιμητικὴ θέσις ἐν τῇ γραμμῇ τῆς μάχης ἢ τοῖς ἕλλησι μισθοφόροις, μετηνάστευσαν σωρηδὸν 240,000 εἰς Αἰθιοπίαν, ὅπου ἐδόθη αὐτοῖς χώρα πρὸς κατοικίαν ὑπὸ τῶν Αἰθιόπων βασιλέων. Κατὰ συνέπειαν ὁ Ψαμμήτιχος, ὅτε διεξῆγε τοὺς ἐναντίον τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης πολέμους ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ καθυποτάξαι τὰς πλουσίας καὶ γονίμους ἐκείνας χώρας, ὁ στρατὸς αὐτοῦ θ' ἀπετελεῖτο κυρίως ἐκ τῶν Ἰώνων καὶ Καρῶν στρατιωτῶν. Τὴν πρόθεσιν ταύτην τῆς καθυποτάξεως ἐσυνέχισεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Νεκώς. Λέγεται ὅτι ὁ Ψαμμήτιχος ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν Ἄζωτον, ἥτις φαίνεται οὖσα ἡ Ἀσὼδ τῆς Γραφῆς, ἐπὶ 29 ἔτη, μέχρις ὅτου κατέλαβεν αὐτήν(Ἡρόδοτ. Β', 157), ἐν Συρίᾳ δὲ ἦτο, ὅτε οἱ Σκῦθαι προύχώρουν ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου, καὶ κατέπεισεν αὐτοὺς διὰ πλουσίων δώρων νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῶν (Ἡρόδοτ. Α', 105). Ὁ Ψαμμήτιχος, δυσαρεστήσας τοῖς πλείστοις τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ξένων, φαίνεται ὅτι ἰδιαζόντως ἐτίμησε τὸ Ἱερατεῖον. Ἔκτισε τὰ νότια προπύλαια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡφαίστου ἐν Μέμφιδι καὶ λαμπρὰν αὐλὴν μετὰ στοᾶς πέριξ πρὸς κατοικίαν τοῦ Ἄπιδος ἐνώπιον τοῦ ναοῦ (Ἡροδοτ. Β', 153).

ΨΑΜΜΗΤΙΧΟΣ, ἢ ΨΑΜΜΙΤΙΧΟΣ, υἱὸς τοῦ Ἀμάσιος (Πολυαίν. 8,29.

ΨΑΜΜΗΤΙΧΟΣ ὁ Γ' ἢ ΨΑΜΜΙΤΙΧΟΣ ὁ Γ', βασιλεὺς Αἰγύπτου, ἀκμάσας περὶ τὸ 400 π. Χ. Ἦν φόρου ὑποτελὴς τῇ Περσίᾳ. Ἀλλ' ὁ Ταμώς, σατράπης τῆς Ἰωνίας, φοβούμενος τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Ἀρταξέρξου, δι' ἣν παρέσχε βοήθειαν τῷ ἀδελφῷ Κύρῳ, κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον μετὰ τοῦ στόλου καὶ τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ. Βραδύτερον ὁ Ψαμμήτιχος, ἐπιλαθόμενος τῶν ἐκδουλεύσεων τοῦ Ταμὼ καὶ ὠθούμενος ὑπὸ τῆς πλεονεξίας, ἐθανάτωσεν αὐτόν τε καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ σφετερισθεὶς τάς τε ναῦς καὶ τοὺς θησαυρούς.

ΨΑΜΜΙΣ, βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ Νεκὼ τῷ 601 π. Χ. καὶ βασιλεύσας 6 ἔτη. Ἐκστρατεύσας ἐναντίον τῆς Αἰθιοπίας, ἀπέθανεν ἅμα τῇ ἐκεῖθεν ἐπιστροφῇ. Τοῦτον διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀπρίης τῷ 596 ἢ 595 π. Χ. Συνεπείᾳ τῆς βραχύτητος τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ τῶν πολέμων αὐτοῦ μετὰ τῶν Αἰθιόπων τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ Παλαιᾷ διαθήκῃ ὡς τὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Μόνος ὁ Ἡρόδοτος καλεῖ αὐτὸν Ψάμμιν· ὁ Μανέθων καλεῖ αὐτὸν Ψάμμουθιν, οἱ δὲ Ροζελίνης καὶ Γουίλκινσων καθιστῶσιν αὐτὸν Ψαμμίτιχον τὸν Β'.

ΨΑΜΜΙΣ, Πέρσης, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ (Περσ. 959).

ΨΑΜΜΙΣ, πειρατής (Ξενοφ. Ἔφεσ. 3,11).

ΨΑΜΜΙΤΙΧΟΣ ὁ ΛΙΒΥΣ, πατὴρ τοῦ Ἰνάρου. Ἐνίκησε καὶ ἐφόνευσε τὸν Ἀχαιμένην, υἱὸν τοῦ Δαρείου Ὑστάσπους.

ΨΑΜΜΙΤΙΧΟΣ, τύραννος τῆς Κορίνθου, ζήσας τὸν ΣΤ' π. Χ. αἰῶνα. Ἦν υἱὸς τοῦ Γορδίου καὶ ἀδελφὸς τοῦ Περιάνδρου, τυράννου τῆς Κορίνθου, ὃν καὶ διεδέχθη τῷ 585. Ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους μανθάνομεν ὅτι ἐβασίλευσεν ἔτη τρία καὶ ἥμισυ, μεθ' ἃ οἱ Κορίνθιοι ἐψηφίσαντο δημοκρατίαν. Ἴδε καὶ ΨΑΜΜΗΤΙΧΟΣ.

ΨΑΜΜΟΥΘΙΣ, Σαΐτης, διάδοχος τοῦ Νεχαώ, ἕκτος βασιλεὺς τῆς 26ης δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ.

ΨΑΜΜΟΥΘΙΣ, Μενδήσιος, τρίτος βασιλεὺς τῆς 29ης δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ.

ΨΑΜΜΟΥΣ, Ταν ίτης, τρίτος βασιλεὺς τῆς 23ης δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ.

ΨΑΜΜΥΝΟΣ, βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου.

ΨΑΜΜΩΝ, αἰγύπτιος φιλόσοφος.

ΨΑΠΦΩ, αἰολικὸς τύπος τοῦ Σαπφώ. Ἐν τῇ κλητικῇ Ψάφοι.

ΨΑΡΑ. Ἡ ἐκ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας γνωστὴ νῆσος τοῦ Αἰγαίου πελάγους, κειμένη πρὸς ΒΔ τῆς Χίου ὑπὸ τὴν

38⁰ 30′ Β πλάτους καὶ 22⁰ 46′ Α μήκους. Ἔχει μῆκος μὲν 10 χιλιαμ. πλάτος δὲ 5. Εἶναι δὲ ἕδρα ὑποδιοικήσεως, ἐδρεύοντος αὐτόθι ἐνὸς καϊμακάμη. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ἐν γένει γονιμώτατον καὶ παράγει κυρίως καρποὺς καὶ ὀπώρας. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, εἰς εἰκοσακισχιλίους πρὸ τοῦ 1821 ἀνερχόμενοι, ἠρύοντο μέγαν πλοῦτον ἐκ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας· ἔκτοτε ὅμως ὁ πληθυσμὸς ἠλαττώθη κατὰ πολύ.

ΨΑΡΑ (Νέα—), κώμη τῆς νήσου Εὐβοίας, ἀποτελοῦσα δῆμον ἰδιαίτερον τῶν Νέων Ψαρῶν, κειμένη περὶ τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ἐρετρίας, ἣν μετὰ τῶν περιχώρων ἐχορήγησεν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις εἰς τοὺς ἐκ τῆς νήσου Ψαρῶν εἰς Ἑλλάδα καταφυγόντας κατοίκους. Τὸ περιτείχισμα τῆς ἀκροπόλεως μετὰ τῶν τετραγώνων αὐτοῦ πύργων σώζεται ἐν μέρει. Ἡ θέσις εἶναι ὀχυρὰ βσκεπομένη ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ ἕλους καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ βαθείας φάραγγος. Κάτωθεν τῆς ἀκροπόλεως μέχρι τῆς νέας πόλεως ἴχνη τειχῶν καὶ ἀρχαίων οἰκοδομῶν καλύπτουσι μέγα διάστημα. Πρὸς δυσμὰς δὲ ἐπὶ λόφου ὑπάρχει θέατρον, τετραμμένον πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἀπέχει τῆς Χαλκίδος ΝΑ ὥρας 3 1/2 καὶ οἰκεῖται ὑπὸ 500 κατοίκων, ὧν τινὲς μὲν ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἀκτοπλοΐαν καὶ ἁλιείαν.

ΨΑΡΙ, χωρ. τῆς Ἠλείας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμ. Βουπρασίων καὶ ἀπέχον 1 ὥραν πρὸς τὸ Ν Α τῆς Μανωλάδος. Ἄλλοτε ἦν πρωτεύουσα τοῦ δήμου τούτου. Περιέχει 406 κατοίκους καὶ παράγει δημ. καρπούς, σταφίδας ἔλαιον, βάμβακα καὶ οἶνον.

ΨΑΡΙ, κωμόπολις τῆς Τριφυλίας καὶ πρωτεύουσα τοῦ δήμ Ἠλεκτρίδος, ἀπέχουσα ὥρ. 5· 15′ Β.Α. τῆς Κυπαρισσίας καὶ κειμένη πρὸς Δ. τοῦ ὄρους Τετράγι (ὕψ. 1588 μ.) καὶ πρὸς Ν. τοῦ Προφ. Ἠλία (ὕψ. 1105 μ.). Οἰκεῖται ἐκ 1223 κατοίκων καὶ παράγει δημ. καρπούς, βάμβακα, οἶνον, βαλάνους.

ΨΑΡΙ, χωρ. τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμ. Στυμφαλίας καὶ ἀπέχον 2 ὥρ. ἀπὸ τῆς ἕδρας Μπάσι. Κεῖται ὑπὸ τὴν νοτιοδυτικὴν κορυφὴν καὶ κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Γαβριᾶ ἐν χώρᾳ κεκαλλιεργημένῃ. Κάτοικ. 544. Προϊόντα, δημ. καρποί, οἶνος, καὶ ἀντικείμενα κτηνοτροφίας.

ΨΑΡΙ, πολις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας. Ἴδε ΙΨΕΡΑ.

ΨΑΡΟΣ, ποταμὸς ἐν Κιλικίᾳ.

ΨΑΦΙΣ, δῆμος ἀρχαῖος τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὴν Διάκριαν, ἤτοι ἀρκτικὴν πλευρὰν τῆς Ἀττικῆς, ὀλίγον ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ μαντείου τοῦ Ἀμφιαράου. Τὴν θέσιν τούτου ἀπέχει ὁ νῦν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ζάστανι κείμενος Κάλαμος, κώμη ἐξ 800 κατοίκων, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Ὠρωπίων.

ΨΑΦΩΝ, νέος Λίβυς, ὅστις εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀπέβλεπεν ἢ νὰ φαίνηται ὡς Θεός. Συναθροίσας λοιπὸν μέγαν ἀριθμὸν πτηνῶν, ἐδίδαξε ταῦτα νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὰς λέξεις: Ὁ Ψάφων εἶναι Θεός, ὁ Ψάφων εἶναι Θεός. Ὅτε δὲ ἔκρινε ταῦτα ἐπαρκῶς διδαχθέντα, ἀπέλυσεν αὐτὰ εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ πάραυτα τὰ δάση ἀντήχουν ἐκ τῶν λέξεων: Ὁ Ψάφων εἶναι Θεός Τὸ ὡς θαῦμα τοῦτο θεωρηθὲν ἐνεποίησεν βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἐπὶ τοῦ πλήθους, ὅπερ πάραυτα ὥρισε θείας τιμὰς εἰς τὸν Λίβυν τοῦτον. Ἡ κενοδοξία τοῦ Ψάφωνος ἐγένετο παροιμιώδης, ἡ δὲ παροιμία: Ψάφωνος Ὄρνιθες λέγεται περὶ ἐκείνων, οἵτινες καρποῦνται τὴν ὑψίστην δόξαν.

ΨΑΧΝΑ, κώμη τῆς Εὐβοίας καὶ πρωτεύουσα ἀπὸ τοῦ 1866 τοῦ δήμου Μεσαπίων, κειμένη παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην ποταμίου καὶ ἀπέχουσα ΒΑ τῆς Χαλκίδος ὥρ. 2. Οἰκεῖται ὑπὸ 1100 κατοίκων καὶ παράγει δημ. καρπούς, βάμβακα, σήσαμον, ἔλαιον, οἶνον, λεμόνια, πορτοκάλια, σῦκα, μέταξαν, μέλι, κηρόν, βούτυρον κτλ.

ΨΑΩΝ, Ἕλλην συγγραφεύς καὶ ἱστορικὸς Πλαταιεύς, ὅστις ἐσυνέχισε τὴν ἱστορίαν τοῦ Διύλλου ἐν 30 βιβλίοις.

ΨΑΩΣ, Αἰγύπτιος, ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΒΑΙΑ ἢ Ψεβεά, ὄρη ἐν Αἰθιοπίᾳ.

ΨΕΒΩ, χώρα ἐν Αἰθιοπίᾳ καὶ ὁμώνυμος λίμνη αὐτόθι.

ΨΕΓΑΣ, πόλις πλησίον τῆς Χαλκηδόνος. (Σκύλακ. 111).

ΨΕΙΣΩΡΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΚΑΣ, νύμφη, ἀναφερομένη παρὰ τῷ Ὀβιδίῳ (Μεταμορφ. 3,172).

ΨΕΚΑΣ, δούλη, ἀναφερομένη παρὰ τῷ Κικέρωνι *(Epist ad famil.* 8, 15, 2).

ΨΕΛΚΙΣ ἢ ΨΕΛΧΙΣ, σπουδαιοτάτη πό-

Δημόσια Βιβλιοθήκη

λις ἐν Δωδεκασχοίνῳ μεταξὺ τῆς Συήνης καὶ τῆς Ταχόμψου ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ Νείλου. Ἤδη εὕρηται ἐν ἐρειπίοις παρὰ τὴν Δεκέχ.

ΨΕΛΛΟΣ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται διάφοροι Ἕλληνες συγγραφεῖς, περὶ τῶν ὁποίων Λέων ὁ Ἀλάτιος ἔγραψε πολύτιμον πραγματείαν, προσαρτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Φαβρικίου ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τῆς «Ἑλλην. Βιβλιοθήκης» αὐτοῦ.

1. Ψελλὸς (Σίμων), καίπερ Ἑβραῖος καὶ οὐχὶ συγγραφεὺς αὐτὸς ὁ ἴδιος, εἶναι ἄξιος μνείας ἐνταῦθα ὡς πάππος τοῦ Ἰωσήπου.

2 Ψελλὸς (Μιχαήλ), ὁ πρεσβύτερος, ἐξ Ἄνδρου, ἀκμάσας τὸν Θ′ αἰῶνα μ. Χ. Οὗτος ἦν λίαν ἐγκρατὴς τῆς ἀρχαίας φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας καὶ ἐπειράθη ν' ἀντιστῇ εἰς τὸ ρεῦμα τῆς ἀγνοίας καὶ τοῦ βαρβαρισμοῦ, ὅπερ ἐπήρχετο κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἦν δὲ ἔνθερμος ζηλωτὴς τῆς ἀλεξανδρειανῆς φιλοσοφίας. Συνεπείᾳ τῶν μελετῶν αὐτοῦ τούτων προύκάλεσε τὴν κατ' αὐτοῦ ὑπόνοιαν ἑνὸς τῶν ἰδίων αὐτοῦ μαθητῶν, Κωνσταντίνου ὀνόματι, ὅστις ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ δι' ἐλεγειακῶν τινων στίχων, ὡς παραιτηθέντος τὸν χριστιανισμόν. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Ψελλὸς ἐτέθη ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ διασήμου Φωτίου καὶ ἀναπτύξας οὕτω τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ γνώσεις, ἀπήντησεν εἰς τὸν ἀντίπαλον διὰ μακροῦ ἰαμβικοῦ ποιήματος, μὴ σωζομένου ἤδη. Ὁ Cave τάσσει αὐτὸν εἰς τὸ ἔτος 870 μ. Χ. ὁ δὲ Βαρώνιος καὶ ἄλλοι εἰς τὸ ἔτος 859 μ. Χ. Ἔνιοι τῶν συγγραφέων τούτων ἐθεώρησαν τοῦτον ὡς παιδαγωγὸν τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Α′ τοῦ Σοφοῦ. Τοῦτο ὅμως προέρχεται ἐκ συγχύσεως τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος, ὅστις ἦν μαθητὴς τοῦ Φωτίου, μετὰ Λέοντος τοῦ Βυζαντίου, τοῦ ἀποκληθέντος Φιλοσόφου, ἐγγόνου τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου· μαθητὴς τοῦ Ψελλοῦ ἦν ὁ τελευταῖος οὗτος Λέων καὶ οὐχὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μολονότι ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος ποιήματος οὐδὲν ἄλλο ἔργον τοῦ πρεσβυτέρου Ψελλοῦ ἀναφέρεται, ὁ *Cave*, ὁ Ἀλάτιος καὶ ἄλλοι ὑποτιθέασιν ὅτι οὗτος ἦτο ὁ πραγματικὸς συγγραφεὺς ἐνίων τῶν ἔργων, ἅτινα ἀποδίδονται εἰς Ψελλὸν τὸν νεώτερον, ἰδίᾳ δὲ τοῦ «Διαλόγου περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν δαιμόνων» καὶ ἀνεκδότου πραγματείας «Περὶ λίθων». Ὁ λόγος, δι' ὃν τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔργα ἀποδίδονται εἰς τὸν πρεσβύτερον μᾶλλον Ψελλόν, εἶναι ὅτι ὑπολείπονται ὡς πρὸς τὸ ὕφος τῶν ἔργων Ψελλοῦ τοῦ νεωτέρου καὶ ὅτι φέρουσιν ἴχνη τῆς ἀλεξανδρειανῆς φιλοσοφίας· ὁμολογεῖται οὐχ ἧττον ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι ἥκιστα ὁριστικοὶ πρὸς τελικὴν τοῦ ζητήματος λύσιν. Ἡ παράφρασις διαφόρων βιβλίων τοῦ Ἀριστοτέλους, ἥτις συνήθως ἀποδίδεται εἰς Μιχαὴλ τὸν Ἐφέσιον, θεωρεῖται πρὸς τούτοις ὑπὸ τῶν αὐτῶν συγγραφέων ὡς ἔργον τοῦ πρεσβυτέρου Ψελλοῦ.

3. Ψελλὸς (Μιχαὴλ-Κωνσταντῖνος), ὁ νεώτερος, πολλῷ σπουδαιότερον πρόσωπον, ἀκμάσαν τὸν ΙΑ′ αἰῶνα μ. Χ. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξ ὑπατικῆς καὶ ἐκ πατρικίων οἰκογενείας τῷ 1020 μ. Χ. Πενταετὴς τὴν ἡλικίαν ἐτάχθη ὑπὸ παιδαγωγόν, εἰς ὃν ὅμως ὀφείλει πολλῷ ὀλιγώτερα παρ' ὅσα εἰς τὴν ἰδίαν καταπληκτικὴν αὐτοῦ ἐπιμέλειαν καὶ ἱκανότητα. Εἶτα, σπουδάσας ἐν Ἀθήναις, διεκρίθη ἐν πάσαις ταῖς γνώσεσι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ἦν ἐγκρατὴς τῆς θεολογίας καὶ τῆς δικονομίας, τῆς φυσικῆς, τῶν μαθηματικῶν, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱστορίας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἐδείχθη ὡς τὸ τελευταῖον ἔρεισμα τοῦ παρακμάζοντος ἀγῶνος τῶν γραμμάτων, ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ρητορικὴν καὶ τὴν διαλεκτικήν. Οἱ αὐτοκράτορες ἐτίμησαν αὐτὸν διὰ τοῦ τίτλου «Φιλοσόφων ὕπατος» καὶ δὲν ἀπηξίουν νὰ χρησιμοποιῶσι τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ. Ἡ περίοδος, καθ' ἣν ἤκμασε τοιουτοτρόπως ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκτείνεται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ μονομάχου (1042—1054 μ. Χ.), τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας (1056 μ. Χ.) καὶ τοῦ Μιχαὴλ Στρατιωτικοῦ, διεδεξαμένου τὴν Θεοδώραν, ὅστις δὲ ἀνέθηκε τῷ Ψελλῷ συνδιαλλακτικὴν ἀποστολὴν παρὰ Ἰσαακίῳ τῷ Κομνηνῷ, ὃν οἱ στρατιῶται ἀνηγόρευσαν τῷ 1057 μ. Χ. Ὁπωσδήποτε διετέλεσεν εὐνοούμενος τῶν τε δύο τούτων αὐτοκρατόρων καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Δούκα, διαδεξαμένου τὸν Κομνηνὸν τῷ 1060 μ. Χ. ὡς καὶ τῆς διαδόχου αὐτοῦ Εὐδοκίας καὶ τῶν τριῶν αὐτῆς υἱέων. Ὅτε ὁ Ρωμανὸς Διογένης, ὃν ἡ Εὐδοκία εἶχε συζευχθῆ, ἀνεκηρύχθη ἐπίσης αὐτοκράτωρ (1068 μ. Χ.)

ὁ Ψελλὸς δὲν ἦτο σύμβουλος αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ τριετίαν ὑπῆρξεν ἐκ τῶν γερουσιαστῶν ὁ κύριος συνήγορος τοῦ μέτρου, δι' οὗ ὁ μὲν Διογένης κατεβιβάσθη, ὁ δὲ Μιχαὴλ Ζ' ὁ Δούκας, ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Δούκα, ἐξελέγη ἀντ' αὐτοῦ τῷ 1071 μ. Χ. Ὁ Μιχαὴλ ἦν μαθητὴς τοῦ Ψελλοῦ αὐτοῦ, ἐξ οὗ τοσοῦτον ἐνεπνεύσθη τὴν πρὸς τὰ γράμματα ἀγάπην, ὥστε παρὰ τὰς ἐπιπλήξεις τοῦ Ψελλοῦ ἀφωσιώθη εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν συγγραφὴν ποιημάτων, τῇ παραμελήσει τῶν αὐτοκρατορικῶν αὐτοῦ καθηκόντων. Εἰς τὴν ἀπερισκεψίαν ταύτην ὁ Μιχαὴλ προσέθηκε καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην, καθ' ἣν κατέστησεν ἀντὶ τοῦ παιδαγωγοῦ εὐνοούμενον αὐτοῦ τὸν Ἰωάννην Ἰταλόν, ἄνδρα ὀλιγωτέρας ἱκανότητος, ἀλλ' εὔγλωττον σοφιστὴν καὶ λίαν εὐνοούμενον ὑπὸ τῶν εὐγενῶν. Μετὰ τοῦ Ἰταλοῦ τούτου συνῆπτε συζητήσεις, ἐν αἷς ἐδαπάνα τὸ πλεῖστον τοῦ καιροῦ. Ἡ παῦσις τοῦ Μιχαὴλ Δούκα (1078) μ. Χ.) ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν πτῶσιν τοῦ Ψελλοῦ, ὅστις ὑπεχρεώθη ὑπὸ τοῦ νέου αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου ν' ἀποχωρήσῃ εἰς μονήν. Ἐν τῇ πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ ὁ Ψελλὸς ἔσχε καὶ τὸ ἀτύχημα νὰ γείνῃ μάρτυς τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ εἰς τὸν τίτλον ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, ὃν οὗτος ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον εἶχε τηρήσει καὶ τὸν ὁποῖον ἐπελθὼν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἀπένειμεν εἰς τὸν Ἰωάννην τῷ 1081 μ. Χ. Φαίνεται ὅτι ὁ Ψελλὸς ἔζησε τοὐλάχιστον μέχρι τοῦ 1105 μ. Χ. Τινὲς ὑποτιθέασιν ὅτι ἔζη εἰσέτι τῷ 1110 κατὰ τὸ 80ὸν ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ.

Ὁ Ψελλὸς δὲν ἦτο μόνον εἷς τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων σοφῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ πολυγραφώτερος συγγραφεὺς τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰσιν ἐν πεζῷ καὶ ἐν ποιήσει περὶ διαφόρων θεμάτων καὶ διακρίνονται ἐπί τε γλαφυρότητι καὶ καλαισθησίᾳ. ἀξίᾳ καλλιτέρας περιόδου. Πολλὰ τῶν ἔργων τοῦ Ψελλοῦ εἰσιν ἀνέκδοτα, δὲν ὑπάρχει δὲ πλήρης συλλογὴ τῶν ἐκδεδομένων. Τῷ 1531 ἐδημοσιεύθη ἐν Βενετίᾳ ἔργον εἰς 8ον, ἀνατυπωθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1541 εἰς 12ον ὑπὸ τὸν τίτλον *Pselli introductio in sex philosophiae modus. Synopsis quinque vocum et decem categoriarum* ὁμοῦ μετ' ἄλλων ὁμοίων ἔργων ὑπὸ τοῦ Βλεμμίδου καὶ τοῦ Γεωργίου Παχυμέρους. Μετὰ τῆς ἐξαιρέσεως ταύτης μόνον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν κατ' ἰδίαν ὡς ἑξῆς: 1) «Περὶ ἐνεργείας δαιμόνων διάλογος» (Παρίσιοι, 1615, εἰς 8ον), ἀνατυπωθὲν ἀπροσέκτως τῷ 1688 εἰς 12ον· 2) *De Lapidum virtutibus* (1615 εἰς 8ον) ὑπὸ τοῦ Μοσάκου, ἀνατυπωθὲν ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βερνάρδου (Λούγδουνον, 1745). Ἐλέχθη ἤδη ὅτι ἔνιοι ἀποδίδουσι τὰ ἔργα ταῦτα εἰς Ψελλὸν τὸν πρεσβύτερον· 3) *Synopsis organi Aristotelici* ὑπὸ τοῦ Ἐχιγκέρου (1597, εἰς 8ον· 4) Μαθηματικὰ ἔργα, ἤτοι α') πλῆρες *Pselli opus in quatuor mathematicas disciplinas arithmeticam, musicam, geometriam et astronomiam* ὑπὸ Ἀρσενίου ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας (Βενετία, 1532, εἰς 8ον), ἀνατυπωθὲν Παρίσιοι, 1545 εἰς 12ον) καὶ ἐκ νέου ἐκδοθὲν ὑπὸ Γ. Ξυλάνδρου (Βασιλείᾳ, 1556, εἰς 8ον β') ἰδιαίτερα μέρη· *Geometria* (Λειψία, 1589, εἰς 8ον),—«Περὶ ἀριθμητικῆς σύνοψις» (Παρίσιοι, 1538, εἰς 4ον), ἀνατυπωθὲν μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως (Παρίσιοι, 1545, εἰς 8ον),- «Σύνοψις μουσικῆς» (Παρίσιοι. 1556, εἰς 4ον)· 5) *Synopsis legum versibus iambis et politicis*, περιλαμβάνουσα τὰ *Carmina politica de dogmate, Carmina de nomocanone* καὶ *Tractatus de septem sacris synodis oecumenicis* ἑλληνολατινιστί (Παρίσιοι, 1632, εἰς 8ον), ἀνατυπωθὲν τῇ παραλείψει τοῦ τελευταίου τῶν τριῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ Κ. Σιβενίου ἐν τῷ *Novus thesaurus juris civilis et canonici* τοῦ Γ. Μεερμάνου τομ. Α' σελ. 37 κ. ἑ. (1571 εἰς φύλλον) καὶ ἐκ νέου ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Ζ. Ζευχήρου (Λειψία, 1789, εἰς 8ον), ἀνατυπωθὲν δὲ ἐν τοῖς *Auctores Graeci minores*, τόμ. Β' (Λειψία, 1796) — 6) «Διδασκαλία παντοδαπὴ» *sive de omnifaria dotrina capita et quaestiones ac responsiones CXCIII. ad Michaelem Ducam Imp, Const.* ἑλληνολατινιστί, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκδόσει τῆς τοῦ Φαβρικίου «Ἑλλην. Βιβλιοθ.» τόμ. Ε' σ. 1. κ. ἑ. (Ἀμβοῦργον, 1705, εἰς 4ον), 7) «Εἰς τὰς ἁγίας ἑπτὰ συνόδους» ἑλληνιστὶ μετὰ τῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ Κ. Θεοδώρου, Προδρόμου (Βασιλεία, 1536, εἰς 8ον), 8) *Paraphrasis in Cantica canticorum*, ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον μετὰ ὁμοίων ἔργων τοῦ Εὐσεβείου, Πολυχρονίου καὶ λοιπῶν ὑπὸ τοῦ

Ι. Μεουρσίου (Λούγδουνον, 1617 εἰς 4ον), ἀνατυπωθὲν ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Μεουρσίου, τόμ. Η', σελ. 289 κ. ἑ. (Φλωρεντία, 1746 εἰς φύλλον) ὡς καὶ ἐν τῇ τῶν Παρισίων *Bibliotheca patrum*, τόμ. ΙΓ', σ. 681, — 9', — 9) *Capita XI de S Trinitate et persona Christi*, ἑλληνολατινιστὶ ὑπὸ τῶν Ι. Βεγελίνου μετὰ τῶν *Argumenta contra Nestorianos*. Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ (Αὔγουστ. 1611, εἰς 8ον καὶ 1698 εἰς φύλ.), — 10) *Celebres opiniones de anima* ἑλληνολατινιστὶ μετὰ τῆς Φιλοκαλίας τοῦ Ὠριγένους (Παρίσιοι, 1624 εἰς 4ον), — 11) *De vitios et virtutibus et alegoriae* ἐν ἰαμβικοῖς στίχοις ἐν τῷ *Praeclara dicta philosophorum* (Ρώμη, εἰς 8ον), ἀνατυπωθὲν μετὰ τῶν Ἀλληγοριῶν Ἡρακλείδου τοῦ Ποντικοῦ, (Βασιλεία, 1544, εἰς 8ον), — 12) *Encomium in metaphrastem dominumSymeonem*, ἑλληνιστὶ ἐν τῇ τοῦ Λέοντος Ἀλλατίου *De Symeonum scriptis diatriba* (Παρίσ., 1664 εἰς 4ον), — 13) *Judicium de Heliodori et Achillis Tatii fabulis amatoriis*, ἐκδοθὲν ὑπὸ Δορβὶλ ἐν τῷ *Miscellan. observ. crit. in Auctores veteres et recentiores* (Παρίσιοι, 1743, εἰς 8ον), — 14) *Carmen Iambicum in deposicionem Joh. Chrysostomi* ἐν τῷ *Excerpta graecorum et Rhetorum* Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου (Ρώμη, 1641, εἰς 8ον), — 15) *Patria seu Origines urbis Constantinopolitanae, i. e. de antiquitatibus Constantinopolitanis libri IV*, ἑλληνολατινιστὶ ὑπὸ τοῦ Ἀνσέλμου Βανδουρίου ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *Imperium orientale* (Παρίσιοι, 1711), ἀνατυπωθὲν (Βενετ., 1729 εἰς φυλ.), — 16) *Scholia in Zoroastrem*, ἐκτυπωθέντα μετὰ διαφόρων ἐκδόσεων τῶν τοῦ Ζωροάστρου *Oracula magica* (1599), — 17) *Annotationes in Gregorium*, ἐκτυπωθεῖσαι μετά τινων ἐκδόσεων Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, (1609, 1690), — 18) «Παράφρασις εἰς τὸ περὶ ἑρμηνείας» ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἄλδου κυρίᾳ ἐκδόσει τοῦ Ἀμμωνίου Ἑρμείᾳ (1503 εἰς φυλ.).

Ἡ ἑλληνικὴ Ἀνθολογία περιλαμβάνει ἐπίγραμμα, ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Ψελλόν, ὅπερ, ἐλλείψει πληρεστέρων πληροφοριῶν, δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν Μιχαὴλ Ψελλὸν τὸν νεώτερον, ὡς τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο.

4. Ψελλός (Ἰωάννης), βυζαντινὸς συγγραφεὺς ἀγνώστου ἐποχῆς, εἰς ὃν ἀποδίδονται τρία ποιήματα. Ὁ Κωνσταντῖνος Ψελλὸς καὶ ἄλλοι τινὲς συγγραφεῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰσὶν ἀνάξιοι μνείας. Ὀλίγιστα γινώσκονται περὶ αὐτῶν, ἐν δὲ τῷ περὶ αὐτῶν λόγῳ διαρκῶς συγχέονται μετὰ Μιχαὴλ Ψελλοῦ τοῦ νεωτέρου.

ΨΕΛΣΚΟΝ, χωρ. τῆς Μακεδονίας, ἀπέχον 5 ὥρας ἀπὸ Τσοτυλίου καὶ κείμενον περὶ τὸ ὄρος Ὄντρια καὶ τὸ χωρίον Πλάτανον. Οἰκεῖται ὑπὸ 350 κατοίκων χριστιανῶν.

ΨΕΜΑΤΙΣΜΕΝΟΣ, χωρ. τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λάρνακος καὶ κείμενον ΝΑ τοῦ χωρ. Τόχνης. Οἰκεῖται ὑπὸ 230 κατοίκων.

ΨΕΜΩΝΘΟΥ, ὄνομα, ἀναφερόμενον ἐν τῇ πτώσει ταύτῃ ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΝΑΚΩ, χωρίον ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ Ἀθριβίτῃ νομῷ.

ΨΕΝΗΡΟΣ, πολίχνη ἐν Αἰγύπτῳ.

ΨΕΝΘΑΗΣΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΝΟΣΙΡΙΣ, ἐπίσκοπος, ἀναφερόμενος παρὰ τῷ Σωκράτει.

ΨΕΝΠΟΠΡΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΝΠΟΥΗΡΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΝΣΕΡΑΠΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΝΣΡΟΥΠΓΙΧΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ, πρβλ. ΨΕΝΤΟΥΑΞΙΣ.

ΨΕΝΤΕΙΟΥΑΞΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΝΤΗΣ, βασιλεὺς τῆς Αἰθιοπίας.

ΨΕΝΤΟΥΑΞΙΣ, ταὐτὸν ἴσως τῷ Ψεντειούαξις καὶ Ψετούαξις.

ΨΕΝΥΡΙΣ, χωρίον ἐν Αἰγύπτῳ.

ΨΕΝΧΑΗΦΘΗΝΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐπὶ ἐπιγραφῇ.

ΨΕΝΧΝΟΥΒΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΝΧΝΟΥΜΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΝΩΦΙΣ. Ἡλιουπολίτης καὶ ἱερεύς. Οἱ περὶ τὸν Ψένωφιν (Πλουταρχ. βίος Σόλωνος 26) σημαίνει αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἱερεῖς, μεθ' ὧν ὁ Σόλων ἐφιλοσόφει.

ΨΕΡΚΙΟΚΟΜΗΤΗΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΕΥΔΑΝΩΡ, ἐπώνυμον τοῦ Διονύσου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσεν αὐτῷ ναὸν ὁ μακεδὼν

ΑΠΟΣΤΕΓΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

βασιλεὺς Ἀργαῖος, ὅτε αἱ Βάκχαι ἐν ἀνδρικῇ περιβολῇ ἐνίκησαν τὸν ἐχθρόν (Πολυαίν. 4, 1).

ΨΕΥΔΑΡΤΑΚΗ, λόφος ἐν Σκυθίᾳ.

ΨΕΥΔΟΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ, Ἕλλην συγγραφεύς. Ἴδε ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ ὁ ΜΥΣΤΑΓΩΓΟΣ.

ΨΕΥΔΟΙΣΙΔΩΡΕΙΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ. Οὕτως ὀνομάζονται πλεῖσται ὅσαι νόθοι ἐπιστολαὶ τῶν παπῶν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, τὸ μὲν μόναι διαδοθεῖσαι καὶ γνωσθεῖσαι κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, τὸ δὲ μετὰ τῆς Ἱσπανικῆς κανόνων καὶ δεκρεταλίων συλλογῆς, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Hispana*. Ὁ πλαστογράφος προέταξε τῶν ἐπιστολῶν τούτων νόθον ὡσαύτως πρόλογον ἐξ ὀνόματος Ἰσιδώρου τινὸς Μερκάτορος καὶ ἔδωκεν οὕτως ἀφορμὴν εἰς τὴν γενικὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ ἦν προϊὸν τοῦ περιφήμου ἐπισκόπου τῆς Σεβίλλης Ἰσιδώρου (600—36). Μόλις κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἤρξατο ἀμφιβαλλομένη ἡ γνησιότης αὐτῶν· ὅτε δὲ ἀπεδείχθη τὸ νόθον, ὁ μὲν Πλαστογράφος ὠνομάσθη Ψευδοϊσίδωρος, τὸ δ' ἔργον αὐτοῦ Ψευδοϊσιδώρειοι διατάξεις, *Decretales Pseudoisidorianæ*. Καίτοι δὲ μετὰ τὰς ἀποδείξεις τῶν συγγραψάντων τὰς Μαγδεμβουργικὰς Ἑκατονταετηρίδας, τοῦ Καλβινιστοῦ Βλουδέλλου, τῶν ἀδελφῶν Βαλλερίνων καὶ ἄλλων, οὐδεὶς πλέον ἀμφιβάλλει περὶ τῆς μὴ γνησιότητος αὐτῶν, ὅμως ὑπάρχουσιν ἔτερά τινα ζητήματα, ἡ πατρίς, φέρ' εἰπεῖν, ἡ ἡλικία, ὁ συγγραφεὺς καὶ τὰ ἐλατήρια τῆς πλαστογραφίας, μήπω ἐξαντληθέντα, ἐν οἷς διαφωνοῦσι μάλιστα οἵ τε ἱστορικοὶ καὶ οἱ κανονομαθεῖς.

Ἡ διάταξις τῆς ὕλης ἐν τῇ Συλλογῇ ἔχει ὡς ἑξῆς: Τῷ προλόγῳ ἕπονται μία ἐπιστολὴ Αὐρηλίου τινὸς πρὸς τὸν πάπαν Δάμασον (366—84) καὶ ἡ τούτου ἀπάντησις, ἀμφότεραι νόθοι· εἶτα ἡ τάξις *de celebrando concilio*, εἰλημμένη ἐκ τῆς Δ' ἐν Τολήτῳ συνόδου (633), εἷς κατάλογος συνόδων καὶ δύο μεταξὺ τοῦ Ἱερωνύμου καὶ τοῦ Δαμάσου ἀνταλλαγεῖσαι ἐπιστολαί. Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ εἰς τρία μέρη διῃρημένη συλλογή. Τὸ Α' μέρος ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν 50 πρώτων Ἀποστολικῶν κανόνων, οἷς συνέχονται 59 κατὰ χρονολογικὴν τάξιν νόθοι ἐπιστολαὶ τῶν παπῶν ἀπὸ Κλήμεντος μέχρι Μελχιάδου ἢ Μιλτιάδου (314)· ἐκ πραγματείας τινὸς *De primitiva ecclesia et synodo Nicaena*, καὶ, τέλος, ἐκ τῆς νόθου *Donatio Constantini*. Τὸ Β' μέρος ἄρχεται διὰ τεμαχίου ἐκ τοῦ προλόγου τῆς *Hispana* καὶ ἐξ ἑτέρου τεμαχίου ἐκ τῆς κανονικῆς συλλογῆς τῆς ὑπὸ *Quesnelli* ὑπὸ τὸν τίτλον *Codex ecclesiae Romanae* ἐν Παρισίοις τῷ 1675 ἐν τέλει τῶν συγγραμμάτων τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Α' ἐκδοθείσης, καὶ περιλαμβάνει τὰς γνησίας ἑλληνικάς, ἀφρικανικάς, γαλλικὰς καὶ ἱσπανικὰς συνόδους κατ' οὐσίαν συνῳδὰ τῇ *Hispana*. Τὸ δὲ Γ' μέρος ἄρχεται ὡσαύτως διὰ μέρους ἐκ τοῦ προλόγου τῆς *Hispana* καὶ περιέχει τὰ Δεκρεταλία τῶν παπῶν ἀπὸ Συλβέστρου μέχρι Γρηγορίου τοῦ Β' (315—731), ἐν οἷς 35 νόθα. Σημειωτέον δὲ ὅτι τινὰ τῶν ἐν τῇ Ψευδοϊσιδωρείῳ συλλογῇ νόθων ἐγγράφων ἦσαν ἤδη πρὸ καιροῦ γνωστὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οἷον αἱ δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Κλήμεντος πρὸς τὸν Ἀδελφόθεον Ἰάκωβον, ἡ *Donatio Constantini* καὶ ἄλλα.

Κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεύνας τὸ ἔργον τοῦ Ψευδοϊσιδώρου διαιρεῖται φυσικῶς εἰς δύο διάφορα μέρη, εἷς ἓν συντομώτερον, περιέχον μόνον τὰ μέχρι Δαμάσου παπικὰ Δεκρετάλια καὶ τὴν μεταξὺ Δαμάσου καὶ Αὐρηλίου ἀλληλογραφίαν, καὶ εἷς τὸ ἐκτενέστερον, περιέχον πάντα τὰ λοιπὰ καὶ ἀποτελοῦν τελειοτέραν κανονικὴν Συλλογήν. Πρὸς εὐκολίαν δ' ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ χαρακτηρίζονται τὸ μὲν πρῶτον διὰ τοῦ στοιχείου Α, τὸ δὲ δεύτερον διὰ τοῦ Β. Τινὲς νομίζουσιν ὅτι τὸ Β ἐστὶ πρεσβύτερον κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ Α, ἀλλὰ θεωρεῖται πιθανώτερον τἀνάπαλιν· διότι ὅλως ἀπίθανον φαίνεται τοὐλάχιστον ὅτι ἐκ τοῦ Β, τοὐτέστιν ἐκ τῆς τελείας συλλογῆς, ἐξήχθη ἰδιαιτέρως ἱκανὸς ἀριθμὸς ἀρχαιοτέρων ἐπιστολῶν, ἐπλάσθη ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Αὐρηλίου καὶ τοῦ Δαμάσου, ἐν ᾗ τὰ μέχρι τοῦ τελευταίου Δεκρετάλια φαίνονται ὡς ἓν ὅλον, καὶ ἡ οὕτω σχηματισθεῖσα βραχεῖα συλλογὴ ἔμελλε νὰ ἐξαπλωθῇ· ὅταν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ βραχεῖα αὕτη συλλογή, ἤτοι τὸ Α, ἦν ἐν Ρώμῃ ἐγνωσμένη πρὸ τῆς πληρεστέρας Β, τότε οὐδεμίαν σημασίαν κέκτηται τὸ ὅτι ὑπάρχουσι χειρόγραφα, ἐν οἷς τῆς βραχυτέρας Α προτάσσεται ὁ τῆς ἐκτενεστέρας Β, ἄσχετος ὅμως αὐτῇ κατ' οὐσίαν καὶ διάταξιν, πρόλογος. Πρῶτον λοιπὸν ἐχαλκεύθη ἡ σύντομος καὶ εἶτα ἐπηυξήθη διὰ νέων χαλκεύσεων.

1. Περιεχόμενον καὶ σκοπὸς

τῶν ψευδοδεκρεταλίων.—Περὶ τοῦ περιεχομένου καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς πλαστογραφίας ἀνέκαθεν διαφωνοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα ἀσχολούμενοι. Πρότερον ἐπιστεύετο γενικῶς ὅτι κύριος τοῦ Ψευδοϊσιδώρου σκοπὸς ὑπῆρξεν ἡ ἐνίσχυσις καὶ ἐπέκτασις τοῦ παπικοῦ πρωτείου· ἡ γνώμη ὅμως αὕτη μεθ' ὅλας τὰς ὑπὲρ αὐτῆς προσπαθείας τῶν θεολόγων *Theiner*. (*Dissertatio de Pseudoisidoriana canon. collectione 1826*) καὶ *Ellendorf* (*Die Karolinger*) θεωρεῖται σήμερον σχεδὸν γενικῶς ἐγκαταλελειμμένη. Ἕτεροι θεολόγοι, ὁ *Mœhler* (*Fragmente aus und über Pseudoisidor*, ἐκδ. *Dœllinger*), ὁ *Walter* (*Kirchenrecht* § *98*), ὁ *Hefele* (*Pseudoisidor* (*in der Tübinger theol. Quartalschrift 1848*) καὶ ἄλλοι ἀποδίδουσι τῷ πλαστογράφῳ τὸν σκοπὸν τοῦ ἀπαλλάξαι τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἐπικρατούσης νομικῆς ἀβεβαιότητος, συγχύσεως καὶ περιορισμοῦ διὰ καθολικοῦ κώδικος μετὰ αὐθεντείας καὶ κύρους, ὁρίζοντος πάντα τὰ σημεῖα τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς ἐκκλ. εὐταξίας. Ἐν ᾧ ἕτεροι, ὁ *Spittler* (*Geschichte des Kanonischen Rechts* § *66*), ὁ *Knust* (*De fond·ibus et consilio Pseudoisdor. collect.* § *17—20*), ὁ *Wasserschleben* (*Beitrage zur Geschichte der falschen Decretalen* σελ. 31), ὁ *Gfrœrer* (*Pseudoisidor, in der Freiburger Zeitschrift für Theologie* τόμ. 17, σελ. 238) καὶ ἄλλοι, περιορίζουσι τὸν σκοπὸν τοῦ πλαστογράφου εἰς τὸ ἀπελευθερῶσαι ἐντελῶς τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐκ τῆς Πολιτείας ἐξαρτήσεως αὐτῶν καὶ ἐξασθενίσαι τόσον τὴν ἰσχὺν τῶν μητροπολιτῶν, ὅσον καὶ τὴν τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων. Οἱ πολέμιοι τῆς τελευταίας ταύτης θεωρίας στηρίζονται ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ προλόγου τοῦ Ψευδοϊσιδώρου καὶ ἐπὶ τῆς ποικίλης ὕλης τῶν Ψευδοδεκρεταλίων, ἅτινα, λέγουσι, πραγματεύονται ἠθικά, δογματικά, λειτουργικὰ καὶ κανονικὰ ζητήματα. Ἀλλὰ σφάλλονται. Διότι, ναὶ μὲν λέγει ὁ Ψευδοϊσίδωρος ἐν τῷ 4 κεφαλ. τοῦ προλόγου αὐτοῦ: *quatenus ecclesiastici ordines disciplina in unum a nobis coacta atque digesta et sancti praesides paternis instituantu regulis et obedientes ecclesiæ ministri vel populi spiritualibus imbuantur exemplis et non malorum hominum pravitatibus decipiantur*, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ὅλης συλλογῆς (Α—Β), καθὼς καὶ ἡ ταῖς ἀνωτέρω λέξεσιν ἑπομένη ἔκθεσις τοῦ σκοποῦ αὐτῆς δεικνῦσι σαφῶς καὶ ἀναντιρρήτως ὅτι ὁ Συλλογεὺς καὶ πλαστογράφος ἐσκόπει οὐχὶ νὰ ἐκθῇ ἐν ἑνὶ κώδηκι τὸ πολίτευμα καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν, ἀλλὰ νὰ θῇ ἀρχάς τινας ὑπὲρ τῶν ἐπισκόπων, ὧν ἀρχῶν ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ ἐφαίνετο αὐτῷ ἀναγκαιοτάτη. Ἰδοὺ τί λέγει κατὰ τῶν παραγνωριζόντων αὐτὰς εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὰς ἀνωτέρω λέξεις αὐτοῦ ἐν τῷ προλόγῳ (Κεφ. 5—6): *Multi enim pravitate et cupiditate depressi, accusantes sacerdotes oppresserunt... Multi ergo idcirco alios accusant, ut se per illos excusent aut eorum bonis ditentur... Nullus enim, qui suis est rebus spoliatus, aut sede propria vi aut terrore pulsus, antequa omnia sibi ablata ei legibus restituantur et ipse pacifice diu suis fruatur honoribus, sedique propriae regulariter restitutus, ejus multo tempore libere potiatur honore. juxta canonicam accusari, vocari, judicari aut damnari institutionem potest... Similiter accusatores vel accusationes, quas saeculi leges prohibent, canonica funditus repellit auctoritas. Synodorum vero congregandarum auctoritas apostolicæ sedi privata commissa est potestate, nec ullam synodum ratam esse legimus, quae ejus non fuerit auctoritate congregata vel fulta.* Ἐν αἷς προτάσεσι δὲ ταύταις ἔθετο ἀκριβῶς ὁ Ψευδοϊσίδωρος τὰ σημεῖα ἐκεῖνα περὶ ὧν πρόκειται ἐν τοῖς νόθοις Δεκρεταλίοις τῆς συλλογῆς αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἀναγνωρίζουσι καὶ οἱ *Ballerini*, χαρακτηρίζοντες τὸν πρόλογον τοῦτον καὶ λέγοντες ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῶν *De antiques collectionibus canonun (III. c. 6 § 3)*: *Quibus omnibus palam significat, se ea potissimum mente collectionem confecisse, ut episcopis, qui accusabantur, prospiceret.* Ἐξετάζοντες δὲ καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν νό-

θων ἐπιστολῶν, συνάγομεν τὰς ἑξῆς θεωρίας: Τὸ ὑπὲρ πάσας τὰς λοιπὰς πρωτεῖον τῆς Ρωμάνας ἐκκλησίας βασίζεται ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους πρωτείου τοῦ Πέτρου, τὸ δὲ ὑπερβάλλον κῦρος τῶν παπικῶν ὁρισμῶν ἀναγνωρίζεται ἐπανειλημμένως καὶ κηρύσσεται οὐχὶ τόσον χάριν τῶν παπῶν αὐτῶν, ἀλλὰ τῶν ἐπισκόπων, καθόσον ὁ πλαστογράφος θέλει νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ ἐνισχύσῃ διὰ τούτου καὶ δὴ καὶ ἐπιβάλῃ τὴν πληθὺν τῶν λίαν εὐνοϊκῶν τοῖς ἐπισκόποις διατάξεων τῶν ψευδοπαπῶν αὐτοῦ. Ἐν σειρᾷ ὅλῃ ἐπιστολῶν χαρακτηρίζεται ἡ Ρωμάνα ἕδρα ὡς *caput, cardo, mater, apex omnium ecclesiarum* καὶ διαβεβαιοῦται ὅτι ταύτῃ ἐπιστεύθη ἡ φροντὶς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καὶ οὐδενὶ ἐπιτρέπεται νὰ παρεκκλίνῃ τῶν διατάξεων αὐτῆς· συγχρόνως ὅμως περιέχουσι τὰ ψευδοδεκρεταλια καὶ λίαν ἀξιοσημειώτους διαταγὰς περὶ τῶν *judicia episcoporum* καὶ τῶν πρὸς τοὺς νόμους σχέσεων αὐτῶν, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἰσίν, εἰμὴ ὁ πυρὴν τῶν ψευδοδεκρεταλίων· ὁ Ψευδοϊσίδωρος δὲν ἤθελε διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ παπικοῦ πρωτείου νὰ θυσιάσῃ τι ἐκ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐπισκόπων· οὕτω γράφει ὁ πάπας Εὐάρεστος ἐν ἐπιστολῇ β'. κεφ. 4: *Sacerdotes vice Christi legatione fuguntur*, οὕτως ὁ Οὐρβανὸς ἐν τῷ 7 κεφαλαίῳ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ: *In episcopis Dominum veneremini*· ὁ Μελχιάδης (ά. 2) *Episcopos, quos sibi Dominus elegit et columnas ecclesiæ esse voluit, . . . suo judicio reservavit*· ὁ Ἀνάκλητος, (β'. 24): *a Petro sacerdotalis coepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est . . ceteri vero apostoli cum eodem pari consortio honorem et potestatem acceperant ipsumque principem eorum, esse voluerunt . . . in loco eorum successerunt episcopi . . . quos qui recipit et verba eorum. Deum recipit, qui autem eos spernit, eum a quo missi sunt et cujus fuguntur legatione spernit*.

Ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ὁ Ψευδοϊσίδωρος ἐσκόπει ἐν πρώτοις νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπιρροῆς τῆς πολιτείας καὶ τοῦτο κατορθοῖ ἀποκλείων ἐντελῶς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια ἀπὸ τῶν ἐπισκοπικῶν ὑποθέσεων. Οἱ πάπαι Ἀλέξανδρος (ἐπιστ. ά. κεφ. 5—8), Μαρκελλῖνος (β'. 3), Φῆλιξ ὁ Β' (2) καὶ ἄλλοι αὐστηρῶς ἀπαγορεύουσι τὸ ἐνάγειν ἐπίσκοπον εἰς *judicium publicum*· ὁ πολιτικὸς ἄρχων οὔτε σύνοδον δικαιοῦται νὰ συγκαλῇ, οὔτε ἐπίσκοπον νὰ καταδικάζῃ (Μαρκελλίνου β'. 10), τοῦθ' ὅπερ σκοποῦσιν ἀναμφιβόλως πάντες οἱ πάπαι τῆς Συλλογῆς, ὅταν διαμαρτύρωνται κατὰ τῶν *Judicia peregrina*· οὐδεὶς ἐπίσκοπος δύναται νὰ κατακριθῇ ὑπὸ ξένων δικαστῶν, *quia indignum est, ut ab externis judicentur qui provinciales et a se electos debent habere judices*» (Γίγινου α' 4 καὶ πολλῶν ἄλλων παπῶν).

Ἀλλ' ὅμως ἐν τῷ πνευματικῷ δικαστηρίῳ οὐδενὶ λαϊκῷ ἐπιτρέπεται νὰ κατηγορήσῃ ἐπίσκοπον ἢ μαρτυρήσῃ κατ' αὐτοῦ ἢ ἄλλου τινὸς κληρικοῦ, τοῦθ' ὅπερ σχεδὸν ἐν ἑκάστῃ ἐπιστολῇ ἐπαναλαμβάνεται. Ὁ πάπας Φαβιανὸς (β'. 19) παρατάσσει τὰς λέξεις *saeculares et mali homines*· ὁ Ποντιανὸς ὁμοίως (α'' 3) *saeculares aut malae vitae homines*. Οἱ *reges* καὶ *potentes* οὐδεμίαν δικαιοῦνται νὰ ἐξασκῶσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν δικαστηρίων, οὐδὲ νὰ ἐπιτάσσωσί τι αὐτοῖς, διότι ἄλλως ἡ ἀπόφασις ἔστιν ἀνίσχυρος καὶ ἄκυρος (Καλλίστου α'. 6). Τοὐναντίον δὲ καὶ κοσμικαὶ ὑποθέσεις δέον νὰ ἐκδικάζωνται ἐν τοῖς *judicia episcoporum* καὶ ἕκαστος *oppressus* ἀπολύτως δύναται νὰ ἐκκαλῇ εἰς τὸ πνευματικὸν δικαστήριον (Ἀνακλήτου α'. 16, Μαρκελλίου β' 3).

Ἰδίου δὲ ἐνδιαφέροντός εἰσιν αἱ περὶ τῶν σχέσεων τῶν ἐπισκόπων πρὸς τοὺς μητροπολίτας καὶ τὰς ἐπαρχιακὰς συνόδους διατάξεις, αἵ εἰσι τὸ κύριον τῶν Ψευδοδεκρεταλίων θέμα. Καὶ μὲν ἀναγνωρίζει ὁ Ψευδοϊσίδωρος τὸ ὁριστάμενον ἐκκλ. πολίτευμα καὶ τοὺς ἱεραρχικοὺς βαθμούς, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ τοὺς μητροπολίτας, ἀλλ' εἰς τοὺς τελευταίους εἰσάγει νέαν βαθμίδα, τὴν τῶν Πριμάτων, καὶ πειρᾶται τόσον νὰ ἐξασθενίσῃ τὴν τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν συνόδων δύναμιν, ὥστε καὶ ὁ ἐξωλέστερος τῶν ἐπισκόπων οὐδένα νὰ διατρέχῃ ἐξ αὐτῶν κίνδυνον. Ὅταν τις ἔχῃ λόγους κατὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, δύναται νὰ ἐκθῇ αὐτοὺς μόναν ἐνώπιον τῆς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου προεδρευομένης συνόδου· ἀλλὰ πᾶσα μονομερὴς τοῦ προέδρου πρᾶξις ἄνευ τῆς συνοδικῆς συναινέσεως ἐστιν ἄκυρος· ἡ δὲ σύνο-

δος πάλιν τότε μόνον ἐστὶν ἁρμοδία, ὅταν συγκληθῇ νομίμως, τουτέστιν *auctoritate sedis apostolicae*. Πᾶσα δὲ κατηγορία καὶ καταδίκη ἐπισκόπου ὑπὸ συνόδου, ἐν ἀγνοίᾳ ἢ παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πάπα συνελθούσης, ἐστὶν ἄκυρος· (Πρβλ. τὴν πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς ἐπισκόπους ἐπιστολὴν τοῦ Ρώμης Ἰουλίου, Σωκράτ. Ἐκκλ. Ἱστορ Β′ 17). Κατηγορία λοιπὸν κατὰ ἐπισκόπου ἐνώπιον τοιαύτης νομίμου συνόδου καὶ καταδίκη αὐτοῦ, εἰ μή ἐστιν ὅλως ἀδύνατος, ἔστιν ὅμως εἰς τὸ ἔπακρον δυσχερής. Οἱ πάπαι Φαβιανὸς (δ′. 13) καὶ Στέφανος (δ′. 10) ἐκφράζουσι τοῦτο διαρρήδην: *Idcirco statuerunt apostoli eorumque successores, ne accusarentur episcopi, aut si aliter fieri non possit, per difficilis eorum fieret accusatio.* Ὅτι δὲ οὐδόλως ἐπιτρέπεται λαϊκοῖς κατηγορῆσαι ἐπίσκοπον, ἐρρήθη ἀνωτέρω· οἱ δὲ τολμήσαντες τὸ τοιοῦτο κατώτεροι κληρικοὶ ἀπειλοῦνται δι' ἀφορισμοῦ (Ἰουλίου γ′. 12, Στεφάνου δ′. 12). Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου κατηγορῶν τὸν ἐπίσκοπον οὐδόλως εἰσάγεται ἐλευθέρως εἰς τὸ συνοδικὸν κριτήριον· σχεδὸν ἐν ἑκάστῃ ἐπιστολῇ τῆς Συλλογῆς ὑπάρχουσι διατάξεις περὶ τοῦ τίσιν οὐδόλως ἐπιτρέπεται κατηγορεῖν τῶν ἐπισκόπων, ἀλλ' αὗται εἰσὶν ἐν μέρει τόσον ἀσαφεῖς, ὥστε κατ' αὐτὰς ὀλίγιστοι μόνον κατήγοροι δύνανται ν' ἀκουσθῶσιν. Ἰδοὺ τί ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν τοιούτων ὁ πάπας Εὐάρεστος (β′, 10): *Unde si qui sunt vituperatores aut accusatores episcoporum vel reliquorum sacerdotum non opportet eos a judicibus ecclesiæ audiri, antequam eorum discutiatur aestimationis suspicio vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua conscientia, quoque merito, si pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate ista sumpserint nec ne.* Ἀλλαχοῦ δὲ τῶν ψευδοδεκρεταλίων ἀπαιτεῖται ἵνα ὁ κατήγορος μὴ ᾖ *inimicus, offensus, iratus, suspectus* καὶ ὅτι κρεῖσσόν ἐστιν ἐν γένει τὸ ἀνέχεσθαι μικρὰς τῶν ἐπισκόπων ἐλλείψεις καὶ παραβάσεις ἢ κατηγορεῖν τούτους καὶ διαδικάζειν. Ἐντόνως δὲ ὁ Ψευδοϊσίδωρος ἀπαιτεῖ ἵνα ὁ κατήγορος ἀπευθύνηται πρότερον *familiariter* πρὸς τὸν καθ' οὗ παραπονεῖται ἐπίσκοπον, *ut aut suam justitiam accipiat, aut excusationem* (Ἀλεξάνδρου α′, 8)· καὶ ἐὰν παραμελήσῃ τοῦτο, τότε ἀφοριζέσθω ὡς *apostolorum Patrumque aliorum contemptor*. Καὶ ἡ πρόδηλος δὲ αὕτη τάσις τοῦ Ψευδοϊσιδώρου πρὸς προφύλαξιν τῶν ἐπισκόπων ἀπὸ πάσης οἱασδήποτε ἐν δικαστηρίῳ μορφῆς δι' ἀνυπερβλήτων ὀχυρωμάτων οὐκ ἔστι μόνη, ἀλλὰ καὶ ἐν ᾗ ἂν περιπτώπει κατωρθοῦτο μετὰ τὰς ἀνωτέρω παρὰ τῶν κατηγόρων ἀπαιτήσεις τῶν δικαττῶν ν' ἀναγνωρισθῇ τις νόμιμος κατήγορος, τὸ κατὰ τὴν διαδικασίαν ἀναπτυσσόμενον σύστημα τῆς ὑπερασπίσεως ἐστιν οὐχ ἧττον τῶν προτέρων ὀχυρωμάτων προφυλακτικόν. Ὁ κατηγορούμενος ἐπίσκοπος, ἐὰν νομίσῃ τοὺς δικαστὰς *suspecti* ἢ *infensi*, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐὰν φοβῆται καταδίκην, δύναται ἀμέσως νὰ ἐκκαλῇ τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ ἢ εἰς τὸν Πριμάτον ἢ εἰς τὸν πάπαν (Φαβιανοῦ γ′, 29, Κορνηλίου β′, 5, Φήλικος α′, 3 καὶ β′, 14)· ἀλλαχοῦ δὲ τῶν ψευδοδεκρεταλίων δίδοται αὐτῷ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ 12 δικαστάς· ἡ δὲ διαδικασία, ὡς περιγράφεται ὑπὸ τῶν Ψευδοϊσιδωρείων παπῶν, καθίστησι δυσχερεστάτην τὴν καταδίκην τοῦ ἐπισκόπου. Ἐν πρώτοις, καθὼς οἱ κατήγοροι, οὕτω καὶ οἱ μάρτυρες ὑποβάλλονται εἰς αὐστηροτάτην ἐξέτασιν ὡς πρὸς τὰ ἤθη, τὰ φρονήματα καὶ τὰς πρὸς τοὺς κατηγορουμένους διαθέσεις αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτρέπει τῷ κατηγορουμένῳ τὴν ἐξαίρεσιν πάντων τῶν φαινομένων αὐτῷ ἐπικινδύνων, ἐκείνῳ δὲ μόνον ἐπιτρέπεται νὰ παραστῇ ὡς μάρτυς, ὃς ἠδύνατο καὶ νὰ γένηται κατήγορος (Καλλίστου δ′, 17)· τοιούτων δὲ μαρτύρων πρὸς κατάκρισιν τοῦ ἐπισκόπου χρῄζει τὸ συνοδικὸν κριτήριον οὐχὶ ὀλιγωτέρων τῶν 72 (Ζεφυρίνου ά. 2), ὃς ὁρισμὸς ἦν γνωστὸς καὶ πρὸ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου, ὡς περιεχόμενος ἐν τῷ *Constitutum* τοῦ πάπα Σιλβέστρου· τέλος δέ, ὁ ἐπίσκοπος δύναται καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτὴν τῆς διαδικασίας νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου, *si se prægravari viderit*, καὶ νὰ ἐκκαλέσῃ εἰς ἄλλο (Εὐτυχιανοῦ β′. 7)· ἀλλ' ἐὰν τὸ δικαστήριον κατακρίνῃ ἐπὶ τέλους αὐτόν, τότε ἔχει πάλιν τὸ σχεδὸν ἐν ἑκάστῃ ἐπιστολῇ χορηγούμενον αὐτῷ δικαίωμα τῆς ἐκκλήσεως εἰς Ρώμην, ἀφ' οὗ οὐδαμοῦ καὶ οὐδεμία τελεσίδικος δύναται νὰ ἐξενεχθῇ κατὰ ἐπισκόπου ἀπόφασις ἐν ἀγνοίᾳ ἢ παρὰ τὴν ῥητὴν θέλησιν τοῦ πάπα. Ὅτι δὲ οὐχὶ

χάριν τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὸ συμφέρον ὁρίζονται ταῦτα, φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Ψευδοϊσιδώρειοι πάπαι διαβεβαιοῦσιν ὅτι οἱ ἐπίσκοποι δέον νὰ ἐκκαλῶσιν εἰς Ρώμην, *ut a sede apostolica, sicut semper fuit, pie fulciantur, defedantur et liberentur* (Σίξτου τοῦ Α'. 6' 2 Σίξτου τοῦ Α', ά 2) *ut inde accipiant tuitionem et liberationem, unde acceperunt informationem et consecrationem* (Μαρκέλλου ά. 2)· οἱ πάπαι λοιπὸν ὑποχρεοῦνται νὰ ὑπερασπίζωσι καὶ νὰ δικαιῶσι τοὺς ἐπισκόπους. Πάντα τὰ κατὰ τούτων λεγόμενα θεωροῦνται προερχόμενα ἐκ μίσους, μοχθηρίας καὶ τυραννίας καὶ διὰ τοῦτο οἱ πάπαι ὀφείλουσι νὰ βοηθῶσι τοῖς *oppressis* καὶ νὰ ὑπερασπίζωσιν αὐτούς (Ζεφυρίνου α' 6). Ἀξιοσημείωτος δέ ἐστιν ἐπίσης ἡ διάταξις, καθ' ἣν ὁ ἐκκαλῶν ἐπίσκοπος δέον οὐδεμίαν νὰ ὑφίσταται *detentionem aut rerum suarum ablationem* (Φήλικος 6'. 12). Μετ' ἰδιαιτέρας δὲ δυνάμεως λαλεῖ ὁ Ψευδοϊσίδωρος κατὰ τῶν ἐξωθούντων τῶν ἑδρῶν αὐτῶν τοὺς ἐπισκόπους καὶ δημευόντων τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἄνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως· ἐὰν συληθῇ τις αὐτῶν καὶ εἶτα ἐναχθῇ εἰς δίκην, δέον νὰ ἀποδοθῶσιν αὐτῷ πρότερον τὰ συληθέντα καὶ εἶτα νὰ γένηται ἔναρξις τῆς κατ' αὐτοῦ δίκης (Φαβιανοῦ 6'. 20, Σίξτου 6'. 6, Φήλικος 6'. 12 καὶ ἄ.).

Τὰ ὀλίγα ταῦτα ἀρκοῦσιν ἴσως εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὀρθοῦ τῆς γνώμης, καθ' ἣν κύριος τοῦ Ψευδοϊσιδώρου σκοπὸς ὑπῆρξεν ἡ ἐντελὴς χειραφέτησις τῶν ἐπισκόπων, καθ' ὃν τρόπον ἐδείχθη ἀνωτέρω, καὶ δεύτερον εἰς ἀνασκευὴν τῆς ἄλλης γνώμης, καθ' ἣν τὰ ψευδοδεκρεταλια ἐχαλκεύθησαν χάριν καὶ μόνου τοῦ παπικοῦ πρωτείου τοὐλάχιστον φαίνεται δυσχερέστατον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Ψευδοϊσίδωρος ἠδύνατο νὰ λαλήσῃ διὰ τῶν ἀνωτέρω φρίσεων περὶ τῆς ὑψηλῆς τῶν ἐπισκόπων θέσεως, περὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, καθὼς καὶ περὶ τῶν πρὸς αὐτοὺς καθηκόντων τῆς Ρωμαϊκῆς ἕδρας καὶ νὰ ἐξασθενίσῃ τοὺς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ πάπα δεσμούς, δημιουργῶν μεταξὺ αὐτῶν τοὺς Πριμάτους, ἐὰν κυρίως ἐσκόπει νὰ ἐνισχύσῃ τὸ παπικὸν πρωτεῖον. Ἀναντιρρήτως ἐν τοῖς ψευδοδεκρεταλίοις ὑποχωρεῖ τοῖς ἐπισκόποις τὸ τῆς παπικῆς ἕδρας συμφέρον, ἡ δὲ δημιουργία τῶν Πριμάτων ἤ, ὡς ἂν ἐλέγομεν, τῶν ἀρχιμητροπολιτῶν ἐγένετο προδήλως μόνον πρὸς ἐξύψωσιν τῶν ἐπισκόπων καὶ ὑπεράσπισιν· ὁ Ψευδοϊσίδωρος οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον χαρίζει τοῖς πάπαις, χωρὶς νὰ μνησθῇ τοῦ ἐπισκοπικοῦ συμφέροντος· ἐκείνοις μὲν παρέχει τὸ δικαίωμα τοῦ συγκαλεῖν τὰς συνόδους, ἀλλ' ἐξασφαλίζει συγχρόνως τοὺς ἐπισκόπους κατὰ πάσης τῆς ἰσχύος αὐτῶν· τοῖς μὲν πάπαις χορηγεῖ τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τοῦ ἀποφασίζειν ἐν πάσαις ταῖς *causae episcopales*, ἀλλὰ ταὐτοχρόνως ὑποχρεοῖ αὐτοὺς ὑπερασπίζειν, συγχωρεῖν καὶ ἀποκαθιστάναι τοὺς φυσικῶς πάντοτε ἀθώους, ἀπηνῶς διωχθέντας καὶ ἀναξιοπαθήσαντας ἐπισκόπους. Πόσον δὲ ὀλίγον ἔμελλε τῷ πλαστογράφῳ τὰ δίκαια προνόμια τῆς Ρωμαϊκῆς ἕδρας φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ ἐπιστολῇ γίνεται λόγος οἱοσδήποτε περὶ τοῦ Πατριμονίου τοῦ Πέτρου καὶ τῶν πρὸς τὴν Ρωμάναν ἐκκλησίαν δωρεῶν ἐκείνων, αἵτινες τὸ κύριον ἀποτελοῦσι θέμα τῶν ἐν τῷ *Codex Carolinus* παπικῶν γραμμάτων. Ναὶ μὲν ἐν τῇ Ψευδοϊσιδωρείῳ Συλλογῇ περιέχεται ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν Ψευδοδεκρεταλίων *Donatio Constantini*, ἀλλ' ἵστατο ἐντελῶς μεμονωμένη, ἡ δὲ μοναδικὴ εὐκαιρία τοῦ νὰ λαλήσωσι περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς Ψευδοδεκρεταλίοις οἱ τοῦ Δ'. καὶ Ε' αἰῶνος πάπαι ἐντελῶς παρεωράθη.

Ἁπλῆ δὲ ἐξέτασις τῶν μέχρι τοῦ πάπα Δαμάσου (366–84) Ψευδοδεκρεταλίων δείκνυσιν ὅτι τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ὡς ἄριστα ἐξυπηρετεῖ τοῖς ἄρτι χαρακτηρισθεῖσι σκοποῖς καὶ ἀγῶσιν. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ρώμης Κλήμεντος, ὧν αἱ δύο πρῶται εἰσιν ἀρχαιότεραι, ὡς γνωστόν, τοῦ Ψευδοϊσιδώρου, οὐδόλως ἀνακαλύπτεται ὁ σκοπὸς οὗτος· ἀπὸ τοῦ Ἀνεκκλήτου ὅμως καὶ ἐφεξῆς σχεδὸν ἐν ἑκάστῃ αὐτῶν διαλάμπει. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦ Δαμάσου 67 Δεκρεταλίων μόνον 12 καὶ δὴ τὰ συντομώτερα πραγματεύονται καθαρῶς δογματικά, ἠθικὰ καὶ λειτουργικὰ ζητήματα ἐν 27 ἐν ὅλῳ κεφαλαίοις· ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς 55 μετὰ τῶν 343 κεφαλαίων αὐτῶν ἐξετάζονται αἱ ἐν λόγῳ ἀρχαὶ καὶ θεωρίαι ἐν 274 τεμαχίοις, ἐν ᾧ μόνον 69 τοιαῦτα εἰσι δογματικοῦ ἢ ἠθικοῦ περιεχομένου. Καί τινα μὲν τῶν 69 τούτων ἴσως ὑπηγορεύθη-

Δημοσιεύσεις Βικιθήκης

σαν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐποχῆς, οἷα τὰ κατὰ Ἀρειανισμοῦ, Νεστοριανισμοῦ καὶ Γιοθετισμοῦ, τὰ περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, τῆς Εὐχαριστίας, Βαπτίσματος καὶ Γάμου· προδήλως ὅμως πολλὰ τούτων, οἷον παραγγελίαι καὶ θεωρίαι ἠθικαί, καὶ τὸ ἔστιν ὅπου ἄσκοπον ὅλως πλῆθος Γραφικῶν καὶ Πατερικῶν ρήσεων, εἰσήχθησαν ὑπὸ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου μόνον καὶ μόνον πρὸς κάλυψιν τῆς ἀπάτης ἔν τινι μέτρῳ καὶ τοῦ κυρίου αὐτῆς σκοποῦ.

Ἐναντίον τούτου, λέγει ὁ πανοσ. Ι. Φορόπουλος, εἰς τὸν κάλαμον τοῦ ὁποίου τὸ ἄρθρον τοῦτο ὀφείλεται, φρονεῖ ὁ Ἔφελος (ἔνθ' ἀνωτέρω) ὅτι ὅσῳ πλείῳ τεμάχια ἐχάλκευεν ὁ ἀπατεών, τόσῳ μείζονα κίνδυνον διέτρεχε νὰ ἀνακαλυφθῇ, τοῦθ' ὅπερ εὐχαρίστως γίνεται ἀποδεκτόν· ἀλλὰ παρατηρητέον ὅτι, χαλκεύσας μέγαν ἀριθμὸν ἐπιστολῶν καὶ ἀποδοὺς αὐτὰς τοῖς πάπαις τριῶν ὅλων αἰώνων, πολλῷ πλείονος προσοχῆς ἔχρῃζεν, ὅπως ἡ ὑπὸ τῶν παπῶν τούτων διαπραγμάτευσις τοῦ τόσον ἀγαπητοῦ αὐτῷ θέματος μὴ φανῇ τοῖς περιεστῶσι πρωτοφανές τι καὶ παράδοξον· ἐντεῦθεν λοιπὸν ἡ παρεμβολὴ τῶν ἄλλων θεμάτων καὶ τοῦ ἐσωτῶν Γραφικῶν ρήσεων. Πάσης κεῖται ἀμφιβολίας ἐκτὸς ὅτι πολλῷ δυσχερέστερον θὰ ἀπεκαλύπτετο ὁ δόλος, ἡ δὲ ἐμφάνισις τῆς Συλλογῆς θὰ ἐφαίνετο ἧττον παράδοξος, ἐὰν ὁ ἀπατεὼν μόνον ὀλίγα νόθα ἔγγραφα εἰσῆγεν εἰς αὐτήν, ἀλλ' ὅμως, ὡς φαίνεται, ἐπίστευεν ὅτι τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῶν θεωριῶν αὐτοῦ ὤφειλε διὰ πολλῶν μαρτυριῶν νὰ ἐξασφαλίσῃ. Ἐξετέθη ἀνωτέρω ὡς πιθανὸν ὅτι τὰ Δεκρεταλία τῶν μετὰ τὸν Δάμασον παπῶν, ἤτοι ἡ Β' Συλλογή, οὐδόλως ἀνῆκον τῇ Α', ἀλλὰ προσετέθησαν βραδύτερον, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Διότι, ἐν ᾧ ἐν τοῖς Δεκρεταλίοις τῆς Α' Συλλογῆς σαφέστατα φαίνεται ὡς πυρὴν καὶ κύριος τοῦ πλαστογράφου σκοπὸς ἡ τῶν ἐπισκόπων χειραφέτησις, ἐν τοῖς τῆς Β' οὐδόλως συμβαίνει ταὐτὸ κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμόν, ἀφ' οὗ μόναν ἐν 10 ἐκ τῶν 24 ἐπιστολῶν (δηλ. ὅλων τῶν μετὰ τὸν Δάμασον) εὑρηνται ὁρισμοὶ σύμφωνοι τῷ κυρίῳ τῆς πρώτης σκοπῷ, ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου πολλαπλῶς παρουσιάζεται ἐν αὐταῖς ὡς τι *novum* ὁ κατὰ τῶν χωρεπισκόπων ἀγών.

2. Πηγαὶ τῶν Ψευδοδεκρεταλίων.— Αἱ πηγαί, αἷς ἐχρήσατο ὁ Ψευδοϊσίδωρος, εἰσὶν αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι τοῦ Κασσιοδώρου καὶ τοῦ Ρουφίνου, ὁ *Liber Pontificalis* ἢ *Vulgata* (διὰ δὲ τοὺς ψαλμοὺς ἡ τοῦ Ἱερωνύμου μετάφρασις), τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τὰ μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος Θεολογικὰ ἔργα, αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μογουντίας Βονιφατίου καὶ τὰ πρὸς αὐτὸν παρ' ἄλλων γραφέντα, τὰ γνήσια τῶν παπῶν Δεκρετάλια καὶ αἱ συνοδικαὶ ἀποφάσεις, αἱ Ρωμαϊκαὶ νομικαὶ συναγωγαί, ἤτοι τὸ *Breviarium Alaricianum*, ὁ *Lex Wisigothorum* καὶ αἱ φραγκικαὶ συνόδων καὶ νόμων συλλογαί. Κατὰ τὸν *Hinschius* ὅμως (*Zeitschrift für Kirchenrecht* τόμ. VI. σελ. 143) ἐχρήσατο ὁ Ψευδοϊσίδωρος καὶ τῇ νομικῇ συλλογῇ τοῦ Βενεδίκτου Λευίτου (*Pertz Monum. Germ hist. Leg. II.* 2, σελ. 31), ἥτις κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεύνας οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, εἰμὴ τὸ *alter ego* τῶν Ψευδοϊσιδωρείων διατάξεων, γενομένη ὑπὸ τοῦ Βενεδίκτου κελεύσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μογουντίας Ἀουτγάρου († 847), μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι, ἐν ᾧ ὁ Ψευδοϊσίδωρος ἐχάλκευσε κατόπιν παπῶν δεκρεταλία, ὁ Βενέδικτος ἐχάλκευσε πρότερον αὐτοκρατόρων νόμους πρὸς οἷον ὡς ἔγγιστα καὶ ὁ Ψευδοϊσίδωρος σκοπόν.

3. Πατρὶς τῶν Ψευδοδεκρεταλίων. Ὡς πρὸς τὴν πατρίδα τοῦ Ψευδοϊσιδώρου μεγάλως διαφωνοῦσιν οἱ ἱστορικοί. Τινὲς μέν, οἷος ὁ *Febronius* (*De statu ecclesiæ. Bullioni* 1765, σελ. 643), ὁ *Theiner*, ὁ *Eichhorn* (ἔνθ' ἀνωτέρω) καὶ ὁ *Bœstell* (*Reuter's theol. repertorium* 1845, σελ. 107) θέλουσι τὴν Ρώμην, ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν εἰσιν ὅλως ἀνίσχυρα. Τὸ κύριον τοῦ *Eichhorn* ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς Ρώμης, ὅτι ὁ ἐν τοῖς ψευδοδεκρεταλίοις ἐν μεγίστῃ χρήσει ὢν *Liber Pontificalis* μέχρι τοῦ Θ' αἰῶνος ἦν ὀλίγον γνωστὸς ἢ ὅλως ἄγνωστος ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας, τέλεον ἀνεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ *Knust*· τὸ δὲ γεγονός, καθ' ὃ πάπαι τινὲς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Θ' αἰῶνος ἐχρήσαντο τοῖς ψευδοδεκρεταλίοις ἢ τοὐλάχιστον ταῖς ἐν αὐτοῖς ἀρχαῖς, οὐδόλως ἀποδείκνυσι τὴν ἐν Ρώμῃ παραγωγὴν αὐ-

τῶν, ἁπαντωσῶν ἄλλως καὶ ἐν συγχρόνοις Φραγκικοῖς ἐγγράφοις μνημείοις, ἀλλὰ μόνον ὅτι τὰ ψευδοδεκρεταλια ἦσαν ἤδη κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἐποχὴν γνωστὰ τόσον ἐν Ρώμῃ, ὅσον καὶ ἐν τῷ Φραγκικῷ κράτει. Ὁ δὲ ἰσχυρισμὸς τοῦ *Theiner* ὅτι ἡ τόσον ἄφθονος ὕλη καὶ αἱ διάφοροι πηγαὶ καὶ συλλογαί, ἐξ ὧν ἀπηρτίσθη τὸ Ψευδοϊσιδώρειον ἔργον, οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἢ ἐν Ρώμῃ μόνον ἠδύναντο νὰ ὑπάρχωσιν, οὐδὲν ἄλλο προδίδωσιν, εἰμὴ ἐντελῆ ἄγνοιαν τῆς μαθήσεως καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως πολλῶν κληρικῶν τῆς Φραγκικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Η′ καὶ Θ′ αἰῶνα, ὧν ἔχομεν ἔργα, μεγίστην προδιδόντα γνῶσιν τῶν διαφόρων θεολογικῶν συγγραμμάτων καὶ συλλογῶν τῶν κανόνων καὶ νόμων, αἵ εἰσιν αἱ βάσεις καὶ τῶν Ψευδοδεκρεταλίων. Ἰδιαίτερον δέ, τέλος, στήριγμα νομίζουσιν ὅτι εὗρον οἱ αὐθένται τῆς γνώμης ταύτης ἐν τοῖς *Capitula Angilramni* ἀλλὰ πόσον σφάλλονται ἐν τούτῳ γινώσκει καὶ ὁ ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἁψάμενος τῶν κατὰ τὸν βίον, τὰ ἔργα καὶ τὰς περὶ τούτων νεωτέρας ἐρεύνας τοῦ ἀρχιεπισκόπου τούτου τῶν Μετῶν *(Metz)*· ὁ βουλόμενος πλείω ἀνατρεξάτω εἰς τὸ ἄρθρον *Angilram* τῆς *Real Encyclopaedie für protestantische Theologie und Kirche* τόμ. I. σ. 400.

Τοὐναντίον δὲ ἰσχυρότατοι λόγοι ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ Φραγκικῷ κράτει παραγωγῆς τῶν ψευδοδεκρεταλίων· ἡ γνώμη δὲ αὕτη μετὰ τὰς σχετικὰς ἐργασίας τῶν ἀδελφῶν *Ballerini* καὶ τὰς συμπληρωματικὰς ἐρεύνας τοῦ *Knust* καὶ ἄλλων ἔσται σήμερον ἡ ἐπικρατεστέρα· Πρωτίστη καὶ κυριωτάτη τούτου ἀπόδειξις—ἐκτὸς ἄλλων κατωτέρω φανησομένων—ἐστὶν ὅτι τὰ ψευδοδεκρεταλια ὑπὸ Φράγκων πρῶτον συγγραφέων ἀναφέρονται καὶ χρησιμοποιοῦνται· ἰδίᾳ δὲ τὸ ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου χρησιμοποιηθεῖσαι πηγαί, οἷα τὸ *Breviarium Wisigothorum*, ἡ *Hispana*, ὁ *Codex Romanae ecclesiae* τοῦ *Quesneli* καὶ ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Βονιφατίου, ἐν τῷ Φραγκικῷ κράτει ἦσαν ἰδίᾳ διαδεδομένα, ἡ δὲ τελευταία μόνον αὐτόθι ἦν προσιτή.

Ὡς πρὸς τὴν *Ἱσπανικὴν* δὲ καταγωγὴν αὐτῶν, ἣν προϋποτιθεῖσιν αἱ πρότεραι πηγαί, οὐδὲν ἕτερον ἀποδείκνυσιν αὐτήν. Ναὶ μὲν ὁ Ρημῶν ἀρχιεπίσκοπος Ἴγκμαρος ἐπίστευεν ὅτι τὰ ψευδοδεκρεταλια προῆλθον ἐξ Ἱσπανίας, ἀλλὰ προδήλως συνέχεεν αὐτὰ πρὸς τὴν γνησίαν ἱσπανικὴν συλλογὴν —τὴν *Hispana* —ἣν ἔσχον ἐκεῖνα πηγήν. Διὰ τῆς προσθήκης τῶν ψευδοδεκρεταλίων ἡ συλλογὴ θὰ ἐφαίνετο βεβαίως πληρεστέρα τῆς γνησίας *Hispana* καὶ τούτου ἕνεκα βεβαίως ἐχρησιμοποιεῖτο μᾶλλον καὶ ἀντεγράφετο συχνότερον ἢ ἐκείνη, ἀλλ' ἕνεκα τῆς μεγάλης πρὸς ἐκείνην ὁμοιότητος ἐφαίνετο, τοὐλάχιστον εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Ἴγκμάρου, ἱσπανικῆς καταγωγῆς. Ὑπὲρ δὲ τῆς Φραγκικῆς προελεύσεως αὐτῆς λαλεῖ ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καὶ σειρὰ ὅλη γαλλισμῶν ἐν τοῖς ψευδοδεκρεταλίοις, ὡς καὶ φράσεων καὶ χαρακτηρισμῶν ἰδιαζόντων τῇ γλώσσῃ καὶ ταῖς νομικαῖς πηγαῖς μόνου τοῦ φραγκικοῦ κράτους, τέλος δέ, τό τε περιεχόμενον αὐτῶν καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ πλαστογράφου. Ὁ σκοπὸς προϋποτίθησιν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, οἵα ὄντως ὑπῆρχεν ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ ἐν τῷ φραγκικῷ κράτει, ὡς ὀψόμεθα κατωτέρω ἐξετάζοντες τὴν ἡλικίαν καὶ τὸν πλαστογραφήσαντα αὐτά.

Μέχρις ἐσχάτων ἡ Μογουντία *(Mainz)* ἐνομίζετο ἡ γενέθλιος πόλις τῶν ψευδοδεκρεταλίων. Ὁ *Weizsæcker* ἐν τῇ *über Pseudoisidor und Hinkmar* πραγματείᾳ αὐτοῦ *(Riedners Zeitschrift für histor. theol.* ἔτος 1858 σελ. 327) ἀνεῦρεν ἴχνη μόνον, δηλοῦντα τὴν ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου μετοχὴν τῆς ἐκκλησίας τῶν Ρημῶν *(Reims)*· ἐν μεταγενεστέρᾳ ὅμως πραγματείᾳ *Die pseudoisidorische Frage (Sybel's Zeitschrift* τόμ. 3 σελ. 93) κατέλιπεν ἐντελῶς τὴν Μογουντίαν καὶ ἐκήρυξεν ὡς πατρίδα τῶν ψευδοδεκρεταλίων τοὺς Ρημούς, σχὼν ὀπαδοὺς τῆς γνώμης τὸν *Noorden* *(Sybel's Zeitschrift* τόμ. 7 σελ. 316*)*, τὸν *Hinschius* (αὐτόθι, σελ. 211) καὶ τὸν *Dove* (ἐν *Richters Lehrbuch des Kirchenrechts* § 39) Πιθανώτερον ὅμως ἐστὶν ὅτι ἑκάτερον μέρος τῆς συλλογῆς ἔχει ἰδίαν πατρίδα, καὶ δὴ τὸ μὲν Α′, τὸ καὶ συντομώτερον, τὴν Μογουντίαν, τὸ δὲ Β′, τὸ ἐκτενέστερον, τοὺς Ρημούς. Ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ πάπα Ἀνικήτου (κεφ. 3) γνωστὴ πρότασις *Nulli archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent civitates quarum episcopos vel succesores eorum regulariter patriarchas vel Primates esse constituerunt, nisi aliqua gens*

deinceps ad fidem contertatur, cui necesse sit propter multitudinem episcoporum primatem constitui, ἐφαρμόζεται λαμπρότατα ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μογουντίας, τοῦ διαδόχου τοῦ τῶν Γερμανῶν ἀποστόλου Βονιφατίου. Ἤδη ὁ Μογουντίας Ρικοῦλφος εἶχε πειραθῇ μάτην νὰ ἐπαναχτήσηται τὰ τοῦ Πριμάτου δικαιώματα· ἐν δὲ τῇ νομικῇ συλλογῇ τοῦ Βενεδίκτου, τῇ γενομένῃ, ὡς ἐρρήθη, κελεύσει τοῦ Μογουντίας Ἀουτγάρου, ὡς καὶ ἐν τοῖς *Capitula* τοῦ Ἀγγιλράμνου θίγεται τὸ ζήτημα τοῦ Πριμάτου· ἡ ἐν τοῖς ψευδοδεκρεταλίοις μεγάλη χρῆσις τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Βονιφατίου προϋποτίθησιν ὅτι τῷ πλαστογράφῳ ἐπετράπη ἡ μελέτη τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχείων τῆς Μογουντίας· ἡ ἀφορμὴ τῆς συγγενεῖς τῷ ψευδοϊσιδωρείῳ ἔργῳ τάσεις ἐπιδιωκούσης νομικῆς συναγωγῆς τοῦ Βενεδίκτου· ἡ ἐν ταύτῃ καταχώρισις μέρους τῆς τῷ Ψευδοισιδώρῳ χρησιμευσάσης κατόπιν ὕλης ὁμοῦ μετὰ τῆς περιεχομένης ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἐκ Μογουντίας Λευίτου, λίαν ἀξιοπίστου, ὡς τῷ ἰδιάζοντι τῷ ἔργῳ χαρακτῆρι ἀνταποκρινομένης εἰδήσεως, ὅτι ἐκ τοῦ Μογουντιακοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀρχείου ἔχει λάβει τὴν τοῦ ἔργου ὕλην—πάντα ταῦτά εἰσιν ἀληθῶς σημεῖα μὴ δυνάμενα νὰ παροραθῶσι καὶ ἐνώπιον τῆς σπουδαιότητος τῶν ὁποίων τὸ ὅτι ἡ ἀνωτέρω πρόταπις τοῦ Ἀνικήτου καὶ ἐπὶ τῶν Ρημῶν, τοῦ θρόνου τοῦ ἀποστόλου τῶν Φράγκων Ρεμιγίου, δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ, οὐδεμίαν κέκτηται σημασίαν. Τινὲς ἰσχυρίσαντο ὅτι πλείω γαλλικὰ τῶν ψευδοδεκρεταλίων χειρόγραφα ὑπάρχουσιν ἢ γερμανικά, ὅτι ταῦτα ἦσαν γνωστὰ πολλῷ μᾶλλον ἐν Γαλλίᾳ ἢ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὅτι καὶ μέχρι τοῦ ΙΑ′ αἰῶνος ὀλίγον ἢ οὐδόλως προσέσχον αὐτοῖς οἱ Γερμανοὶ συγγραφεῖς. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως ἰσχύει ὡς πρὸς τὸ Α′. μέρος τῆς Συλλογῆς· τὰ ἀρχαιότερα καὶ κάλλιον συντηρούμενα χειρόγραφα, τὰ τοῦ Ἁγίου Γάλλου καὶ τῆς Κολωνίας, εἰσὶ γερμανικά· τὰ λεγόμενα Κεφάλαια τοῦ Ρεμεδίου καὶ ἡ ἐν ἑνὶ χειρογράφῳ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μερσεβούργου (ἀρ. 110) σωζομένη συλλογὴ εἰσὶ περιλήψεις τοῦ Α′ μέρους τῶν Ψευδοδεκρεταλίων ἀπὸ Κλήμεντος ἕως Δαμάσου. Ναὶ μέν, ἐν ταῖς κατόπιν πλαστογραφηθείσαις 24 ἐπιστολαῖς μέχρι Γρηγορίου τοῦ Α′, αἱ αὐταὶ ταῖς ἐν ταῖς προτέραις ἀπαντῶσι τάσεις καὶ ἀρχαί, ὅλως νέος ὅμως ἐστὶν ὁ κατὰ τῶν χωρεπισκόπων πόλεμος, ὅπερ ζήτημα πολλάκις ἀνεκινήθη ἐν τῇ τῶν Ρημῶν ἐπαρχίᾳ. Ὁ *Weizsacker* συνέλεξεν ὅσα κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ σημεῖα ἀποδεικνῦσι τὴν ἐν Ρημοῖς γέννησιν τῶν Ψευδοδεκρεταλίων· ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἀφορᾷ μόνον εἰς τὸ Β′ μέρος τοῦ Ψευδοισιδωρείου ἔργου· ἡ δὲ σπουδαιότης τῆς ἐν Μογουντίᾳ συναπαρτίσεως τοῦ Α′ μέρους τοῦ καὶ ἀρχαιοτέρου καὶ συντομωτέρου, οὐδόλως ἐπηρεάζεται οὐδὲ κλονεῖται.

4. Ἐποχὴ τῆς πλαστογραφίας. — Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς χαλκεύσεως τῶν Ψευδοϊσιδωρείων διατάξεων ἐπικρατεστέρα γνώμη παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς καὶ κανονολόγοις, ἰδίᾳ μετὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ *Blondell* καὶ τῶν *Ballerini*, ἐστὶν ὅτι ἡ πλαστογραφία ἐγένετο μεταξὺ τοῦ 830—850 μ. Χ., κατὰ τῶν θελόντων ὡς ἐποχὴν αὐτῆς τὸ τέλος τοῦ Η′ αἰῶνος, ἤτοι τὸ 790. Τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην ὑπερήσπισαν ἐκ νέου ἐσχάτως ὁ *Theiner* καὶ ὁ *Eichhorn*, ὃς τελευταῖος δοξάζει ὅτι τὰ πλαστογραφηθέντα ναὶ μὲν συνεσχετίσθησαν ἐν τῷ φραγγικῷ κράτει μετὰ τῆς *Hispana*, ἡ πρώτη γέννησις ὅμως αὐτῶν τακτέα τῷ Η′ αἰῶνι καὶ ἐν Ρώμῃ· ἐν Φραγκίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ Θ′ αἰῶνος ἐγένοντο νέαι κατὰ τὸ δεῖγμα τῶν ἀρχαιοτέρων πλαστογραφίαι, ἐξ ὧν ἀπηρτίσθη ἡ Ψευδοϊσιδώρειος, ἧς ὁ διατάκτης, αὐθέντης δὲ τῶν νέων πλαστογραφήσεων, ὑπῆρξε Φράγκος κληρικός. Τὸ ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ Ψευδοϊσιδώρου πρὸς τὰ *Capitula Angilramni* ἐξαγόμενον κύριον τοῦ *Eichhorn* ἐπιχείρημα πίπτει, ἀποδεικνυμένου τοῦ νόθου τῆς τῶν τελευταίων ἐπιγραφῆς· τὸ δὲ στήριγμα ἐπὶ τῶν κανόνων τοῦ ἐπισκόπου *Chur* Ρεμεδίου ἐστὶν ὅλως ἀσήμαντον, ἀφ' οὗ οὗτος οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τοὺς ἐν λόγῳ κανόνας, ἃ εἰσὶ περίληψις τῶν Ψευδοδεκρεταλίων, ἀνήκουσα πιθανῶς τῷ Ι′ αἰῶνι.

Ἡ ἀναμφίβολος ὑπὸ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου χρῆσις τῆς ἐν Παρισίοις συνόδου τοῦ 829 καὶ τὸ ὅτι τὰ Ψευδοδεκρεταλια μνημονεύονται πρῶτον ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ἐν Καρισιακῷ βουλῆς τοῦ 857 ὁρίζουσιν ἐν πρώτοις γενικῶς τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς πλαστογραφίας. Πολλαὶ κατεβλήθησαν προσπάθειαι ὅπως τὰ ὅρια ταῦτα ἔτι μᾶλλον συσταλῶ-

σιν. Ὁ *Walter* ἰσχυρίσατο ὅτι ὁ ἀπατεὼν μετεχειρίσατο ἱκανὰς προτάσεις ἐκ γράμματός τινος Γρηγορίου τοῦ Δ′ τῷ 832 γραφέντος· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι νόθον ἀναμφιβόλως· τὰ ἐν ἔτει 833 ἐγχειρισθέντα τῷ πάπᾳ Γρηγορίῳ τῷ Δ′ ὑπὸ τοῦ Ραδβέρτου, Wala καὶ ἄλλων ὀπαδῶν τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίνου ἔγγραφα θεωρητέα ὡς πρόδρομοι καὶ προάγγελοι τοῦ ἔργου τοῦ Ψευδοϊσιδώρου· ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐν Ἀκυισγράνῳ σύνοδον τοῦ 836 ἐπιστεύετο τέως γενικῶς ὅτι ἐχρήσατο τοῖς Ψευδοδεκρεταλίοις, διότι ἡ πολιτεία τῶν μελῶν αὐτῆς συμφωνεῖ καθ' ὅλα πρὸς τὰς Ψευδοϊσιδωρείους ἀρχάς. Τὰς αὐτὰς βλέπει ἐκκλησιαστικὰς δυσχερείας, τὰ αὐτὰ παράπονα, τὰς αὐτὰς τάσεις, αἰτήσεις πρὸς βοήθειαν καὶ προστασίαν κατὰ τῶν καχεξιῶν τῆς Ἐκκλησίας κτλ. Ἀλλὰ ἐκ τούτου, νομίζομεν, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἢ ὅτι Ψευδοϊσίδωρος καὶ Σύνοδός εἰσι σχεδὸν σύγχρονοι· τὸ ὅτι δὲ ἡ Σύνοδος ἐξ ἄλλων ἐλατηρίων κινουμένη καὶ δι' ἄλλων ἢ ὁ Ψευδοϊσίδωρος μέσων ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ ἐπίκουρος τῇ Ἐκκλησίᾳ καθίστησι πιθανώτερον ὅτι τὰ Ψευδοδεκρεταλία ἦσαν αὐτῇ ἄγνωστα.

Ὁ *Wasserschleben* ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τοῦ Ψευδοϊσιδώρου τὸ ἔργον σχετίζεται πρὸς τοὺς ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς (814—40) καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐμφυλίους ἐν Γερμανίᾳ πολέμους καὶ ὅτι συνεταράχθησαν ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ Λουδοβίκου Λοθαρίου τοῦ Α′. (843—55), πιθανώτατα δὲ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μογουντίας Ἀουτγάρου ἢ κελεύσει αὐτοῦ ὑπ' ἄλλου τινός, ὅπως μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου ἐξασθενήσῃ ἡ δύναμις τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων, οἵτινες τότε σφοδρῶς ἐτιμώρουν τὴν ἡττηθεῖσαν τοῦ Λοθαρίου μερίδα. Ἐντεῦθεν ὁ παρὰ τῷ Ψευδοϊσιδώρῳ περιορισμὸς τῆς ἀρμοδιότητος τῶν μὴ ὑπὸ πάπα συγκαλουμένων συνόδων, ἐντεῦθεν τὸ χορηγούμενον τῷ κατηγορουμένῳ ἐπισκόπῳ ἀπεριόριστον δικαίωμα τῆς παραγραφῆς τῶν δικαστῶν καὶ τῶν μαρτύρων, ἐντεῦθεν ἡ καινοφανὴς διαδικασία καὶ τέλος τὸ ἀπεριόριστον ἐν πάσῃ στιγμῇ εἰς Ρώμην ἔκκλητον. Ὁ Ἀούτγαρος ἀνῆκε τῇ μερίδι τοῦ Λοθαρίου, τοῦ κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς ἐπαναστατήσαντος, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν τούτου ἀποκατάστασιν εἶχε λόγους νὰ φοβῆται μετὰ τῶν ὁμοφρόνων καὶ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν συνοδικὴν κρίσιν. Ὡς ἐρρήθη ἀνωτέρω πολλὰ ἴχνη φέρουσι τὴν Μογουντίαν ὡς γενέθλιον τῶν ψευδοδεκρεταλίων πόλιν καὶ ἐκτὸς τούτου ὁ Ἀούτγαρος ἐν τῇ χαλκεύσει τῶν παπικῶν γραμμάτων εἶχεν ἰδιαίτερον συμφέρον, ὅπερ ἐν πολλοῖς αὐτῶν ἐστι προδηλότατον καὶ ἀποτελεῖ νέον ἰσχυρότατον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ταὐτότητος Ἀουτγάρου καὶ Ψευδοϊσιδώρου. Ἐν τοῖς ψευδοδεκρεταλίοις πολλάκις γίνεται λόγος περὶ τῶν *Primates et vicarii apostolici* ὡς μεσαίας μεταξὺ μητροπολιτῶν καὶ πάπα βαθμίδος, καὶ τούτοις ἀνατίθεται ἡ κρίσις ἐπὶ τῶν *causæ majores* καὶ *episcoporum negotia*. Πρὸς τούτους δέον νὰ γίνωνται αἱ ἐκκλήσεις ἀπὸ τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων, οὗτοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συγκαλεῖν συνάδους καὶ ἐν γένει ἐν ὀνόματι καὶ ἐντολῇ τοῦ πάπα ἐξασκεῖν τὰ προνόμια αὐτοῦ, ἰδίᾳ *si propter nimiam longiquitatem aut temporis incommoditatem vel itineris asperitatem grave ad hanc sedem ejus causam deferre fuerit* (Ἀνίκητος). Τοιαύτην τινὰ ἐξουσίαν εἶχέ ποτε ὁ Βονιφάτιος, χωρὶς ὅμως ἡ παπικὴ αὕτη ἀντιπροσωπεία νὰ μεταδοθῇ καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἕδρας τῆς Μογουντίας. Ἐξ αὐτῶν ὁ Ρικοῦλφος, ὡς ἐρρήθη, εἶχε μάτην ἀγωνισθῇ νὰ ἐπανακτήσηται αὐτήν, ὁ δὲ Ἀούτγαρος ἀπεπειράθη τοῦτο διὰ τῶν Ψευδοδεκρεταλίων καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς περιφήμου ἐπιστολῆς τοῦ Ἀνικήτου: *Nulli archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent civitates . . . nisi aliqua gens deinceps ad fidem convertatur, cui necesse sit propter multitudinem episcoporum primatem constitui*».

Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης τοῦ *Wasserschleben*, ὅτι δηλ. Ψευδοϊσίδωρός ἐστιν ὁ Ἀούτγαρος, πολλοὶ ἐπανέστησαν, ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν εἰσιν ἀνίσχυρα. Ὁ Ἔφελος οὐδόλως πιστεύει τοῦτο, διότι τὰ μὲν ψευδοδεκρεταλία ἐσκόπουν τὴν ἐξασθένισιν τῶν μητροπολιτῶν, ὁ δὲ Ἀούτγαρος ἦν μητροπολίτης· τῷ ἰσχυρισμῷ ὅμως τούτῳ ἀντιτάσσει λίαν ὀρθῶς ὁ *Wasserschleben* ὅτι ὁ Ἀούτγαρος ἤθελε νὰ ἐπιβληθῇ τοῖς μητροπολίταις ὡς Πριμάτος καὶ

διὰ τοῦτο ἐπολέμει τὴν δύναμιν αὐτῶν. Ἕτερος πάλιν, ὁ *Rœstell*, θεωρεῖ ὅλως ἀπίθανον ὅτι χάριν ἑνὸς ἁπλοῦ σκοποῦ ἠδύνατό τις νὰ πλαστογραφήσῃ τοσαῦτα Δεκρετάλια, ἀφ' οὗ τινὰ μόνον, ἢ καὶ ἓν μονώτατον βραχυλογικῶς, ἀλλὰ μετὰ δυνάμεως τὸ κύριον θέμα πραγματευόμενον, θὰ ἤρκει πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τούτου ἀντιτάσσεται ὅτι οὐδόλως προῦκειτο περὶ ἑνὸς ἁπλοῦ σκοποῦ· ναὶ μὲν ἐσκόπουν κυρίως ταῦτα νὰ προφυλάξωσι τοὺς Λοθαρικοὺς ἐπισκόπους ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Λουδοβίκου καὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συνόδων· ἀλλὰ συγχρόνως ἤθελον καὶ νὰ θέσωσι διαρκεῖς καὶ καθολικὰς ἀρχάς, κανονιζούσας τὰς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πολιτείας, τὴν σημασίαν καὶ τὸ κῦρος καθόλου τῶν ἐπισκόπων καὶ τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τὰς συνόδους, τοὺς μητροπολίτας, τοὺς Πριμάτους καὶ τὸν πάπαν, ἂς ἡ τότε κατάστασις τοῦ κράτους ἀναμφιβόλως θὰ μετέβαλε κατὰ τὴν οὐσίαν. Τοιοῦτος σκοπὸς ἤξιζε βεβαίως τὸν κόπον· καίτοι δὲ καὶ ὀλιγώτερα Δεκρετάλια ἤρκουν πάντως πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ παθουμένου, ὁ πλαστογράφος ἐπίστευεν ὅτι διὰ πλειοτέρων ὤφειλε μαρτυριῶν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ.

Ὅτι ἡ σύνταξις τῶν ψευδοδεκρεταλίων σχετίζεται πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν υἱῶν Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς πολιτικὴν ἀκαταστασίαν φαίνεται περαιτέρω καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ψευδοδεκρεταλίοις φαινομένων σαφῶν σχέσεων πρὸς τὴν ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Didenhofen καθαίρεσιν τοῦ Ρημῶν Ἔββωνος *(Ebbo)*, τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ καὶ τέλος τὴν εἰς *Hildesheim* μετάθεσιν. *Ebbo* τε καὶ *Autgar* ἀνῆκον εἰς τὸ αὐτὸ πολιτικὸν κόμμα· ὁ πρῶτος ἦν ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ὀπαδῶν τοῦ Λοθαρίου καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐδεινοπάθησε διὰ τοῦτο. Τὸ δὲ προσωπικὸν τοῦτο συμφέρον καθίστησι πιθανώτατον ὅτι καὶ ὁ *Ebbo* μετέσχε τῆς συντάξεως τῶν ψευδοϊσιδωρείων, ἀφ' οὗ μάλιστα ὡς ἐπίσκοπος *Hildesheim* ὑπέκειτο τῷ μητροπολίτῃ Μογουντίας Ἀουτγάρῳ.

Ἐννοεῖται δὲ οἰκοθεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ψευδοϊσιδώρου καὶ αἱ ἀπαραίτητοι πρὸς τοῦτο ἐκτενεῖς προκαταρκτικαὶ ἐργασίαι οὐκ ὀλίγον ἀπῄτησαν χρόνον καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας χρησιμοποίησιν τῆς ἑκάστοτε παρουσιαζομένης νέας ὕλης καὶ τὸ ὅτι ἐκ τῶν καιρικῶν περιστάσεων νέα ἠντλοῦντο πρὸς τὴν πλαστογραφίαν ἐλατήρια. Τῷ 835 τὰ ψευδοδεκρεσάλια οὔπω εἶχον ἑτοιμασθῇ καὶ διαδοθῇ, διότι ἄλλως κατὰ τὰς ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ *Didenhofen* τῷ αὐτῷ ἔτει γενομένας διαπραγματεύσεις θὰ ἐπεκαλεῖτο αὐτὰ ὁ Ρημῶν Ἔββων καὶ θὰ ἐχρησιμοποίει τὴν *Exceptio spolii*, ἤτοι θὰ ἀπῄτει νὰ ἀποκατασταθῇ πρῶτον ἐν τῇ ἕδρᾳ αὐτοῦ καὶ εἶτα νὰ ἐναχθῇ εἰς δίκην· ὑπεδηλώθη δὲ ἀνωτέρω ὅτι ὁ Ψευδοϊσίδωρος εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ *Ebbo* (840) καὶ τὴν εἰς *Hildesheim* μετάθεσιν αὐτοῦ (844), ὥστε τῷ ἔτει τούτῳ οὔπω ἦν τὸ Α' τῆς συλλογῆς μέρος συμπεπληρωμένον. Ἐν ἔτει ὅμως 853 ἀνακαλύπτονται ἀσφαλῶς τῶν ψευδοδεκρεταλίων ἴχνη· Γνωστόν ἐστιν ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ Ἔββωνος μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ γενόμεναι ἐν Ρημοῖς διατάξεις ἠκυρώθησαν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἰγκμάρου καὶ ἡ ἐντεῦθεν προελθοῦσα ἔρις ἐλύθη ὑπὸ τῆς ἐν *Soissons* συνόδου τῷ 858 ὑπὲρ τοῦ τελευταίου· οἱ ὑπὸ τοῦ Ἔββωνος ὅμως κεχειροτονημένοι κληρικοὶ ἀπεπειράθησαν ἔν τινι ἰδιαιτέρᾳ *Narratio* νὰ παραστήσωσι τήν τε σύνοδον καὶ τὰ κατὰ τοῦ Ἔββωνος ὁρισθέντα ὡς ἀντικανονικὰ καὶ παράνομα ἐπὶ τῇ βάσει ψευδοϊσιδωρείων ἀρχῶν καὶ τῇ μαρτυρίᾳ τῶν *Decreta sanctorum Patrum*. Ὀνομαστὶ δὲ ἐμνημονεύθησαν τὰ ψευδοδεκρετάλια ἐν τῇ Βουλῇ τοῦ Καρισιακοῦ *(Chierzy)* τῷ 827 (ἴδ. *Mon. Germ. hist. Leg. I.* 453).

Τὸ δὲ παράδοξον γεγονός, ὅτι τὸ ψευδοϊσιδώρειον ἔργον οὐδέποτε ἐμνημονεύθη ἢ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Ἀουτγάρου, ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ αὐτοκρ. Λουδοβίκου ἐζήτησε παρὰ τούτου ἐκεῖνος καὶ ἔλαβε συγχώρησιν, αἱ δὲ ἐντεῦθεν μεταβληθεῖσαι σχέσεις αὐτοῦ ὑπηγόρευσαν αὐτῷ ὡς συνετὴν τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ πλαστογραφίας διαγραφομένου ἀτόπου κατὰ τῆς Πολιτείας καὶ τῶν συνόδων πολέμου· ὡς πρὸς δὲ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἀπεπειράθη τὴν ἐπίτευξιν διὰ τῆς νομικῆς συναγωγῆς τοῦ Βενεδίκτου, τῇ προτροπῇ καὶ κελεύσει αὐτοῦ ἀπαρτισθείσης ἐκ πλαστῶν αὐτοκρατορικῶν νόμων. Πολὺ διάφορος ὅμως ἦν ἡ σχέσις τοῦ Ἔββωνος πρὸς τὴν ἀρχαιοτέραν τῆς συλλογῆς μορφὴν

(τὸ Α') ἤτις, ὡς ἐδηλώθη ἀνωτέρω, ἔτεινε νὰ προαγάγῃ τὰ συμφέροντα αὐτῷ καθ' ὅλως ἀλλοίας διευθύνσεις. Πιθανὸν δὲ ἐστιν ὅτι, μεταβληθέντων τῶν φρονημάτων καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἀουτγάρου, ἡ συλλογὴ διεδόθη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἔββωνος ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ρημῶν καὶ τὴν Γαλλίαν ἐν γένει, ὅπου μετά τινα χρόνον ἐπηυξήθη διὰ νέων πλαστογραφιῶν.

Αἱ βραδύτερον χαλκευθεῖσαι ἐπιστολαί, δηλ. αἱ κατὰ τῶν χωρεπισκόπων διευθυνόμεναι, οὔπω ἦσαν τῷ 845 ἐγνωσμέναι, διότι ἡ τῷ ἔτει τούτῳ συνελθοῦσα ἐν *Meaux* σύνοδος οὐδόλως θὰ παρέλειπε νὰ στηριχθῇ ἐπ' αὐτῶν ἐν τῷ κατὰ τῶν χωρεπισκόπων πολέμῳ αὐτῆς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐναυάγησαν οὐδὲν ἧττον ἐν τῇ Βουλῇ τοῦ *Epernay* τῷ 846, τοῦ βασιλέως μὴ κυρώσαντος τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις, ὡς ἐπίσης ἐναυάγησαν καὶ αἱ ἀπόπειραι τοῦ Ἱγκμάρου πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ πάπα Λέοντος τοῦ Δ', καθ' ἣν ἐποχὴν οὕπω εὑρίσκομεν ἐπικαλουμένην τὴν ὑπὲρ αὐτῶν Ψευδοϊσιδώρειον μαρτυρίαν· τοὐτεντεῦθεν ὅμως διὰ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου, διὰ τοῦ κύρους ἀρχαιοτέρων παπῶν, ἀπῃτεῖτο ἡ τῶν χωρεπισκόπων καταπολέμησις. Τὸ περὶ τοῦ χωρεπισκοπικοῦ ζητήματος ἔργον τοῦ *Rabanus*, γραφὲν πιθανῶς πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ εἰς ἀρχιεπίσκοπον (847), ἐχρησίμευσεν ἀναμφιβόλως ὡς πηγὴ τῆς νέας πλαστογραφίας· ἐπειδὴ δὲ πιθανώτατα δευτέρας πηγῆς τόπον ἐπέσχε καὶ ἡ μόλις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀουτγάρου (21 ἀπριλ. 847) συμπληρωθεῖσα νομικὴ συλλογὴ τοῦ Βενεδίκτου, ἕπεται ὅτι ἡ χάλκευσις τῶν τελευταίων ψευδοδεκρεταλίων ἐγένετο μετὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο σημεῖον.

5. Τίς ὁ Ψευδοϊσίδωρος; — Ὡς πρὸς τὸν ἀκριβῆ ὁρισμὸν τοῦ πλαστογράφου καὶ τανῦν ἔτι διαφωνοῦσιν οἱ τούτων τρίβωνες. Ἀλλ' ἐξ ὅσων εἴπομεν ἀνωτέρω οὐδεμία, νομίζομεν, καταλείπεται ἀμφιβολία ὅτι ὅ τε Ἀουτγαρ καὶ ὁ Ἔββων εἰσὶν οἱ αὐθέντται τῆς Α' Συλλογῆς. Ὁ *Knust* καὶ ὁ *Walter* θέλουσι τὸν Βενέδικτον Λευίτην· ἀλλ' ἡ μεταξὺ τῆς νομικῆς συναγωγῆς τούτου καὶ τῶν ψευδοδεκρεταλίων ὑπάρχουσα διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν μορφὴν καὶ τὸ περιεχόμενον ἀποκλείει ὅλως τὸ δυνατὸν τῆς ταὐτότητος τοῦ συγγραφέως ἀμφοτέρων. Τίς δὲ ὁ χαλκεύσας τὰ κατὰ τῶν χωρεπισκόπων καὶ τίς ὁ συναρμόσας ταῦτα πρὸς τὴν Α' συλλογὴν καὶ καταρτίσας τὰς Ψευδοϊσιδωρείους διατάξεις, ὡς ἔχομεν αὐτάς, οὐδόλως δύναται ἐπακριβῶς νὰ ὁρισθῇ. Βεβαίως οὐκ ἔστιν ὁ Ἔββων· διότι οὗτος μετὰ τὴν εἰς ἀρχιεπίσκοπον Ρημῶν ἐκλογὴν (845) τοῦ Ἱγκμάρου οὐδένα εἶχε λόγον νὰ πλαστογραφῇ χάριν τῶν συμφερόντων τῆς πρωτέρας αὐτοῦ ἐπαρχίας. Ὡς πρὸς τὸν Ἱγκμαρον δέ, καίτοι ἡ κατὰ τῶν χωρεπισκόπων στάσις αὐτοῦ, οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ πρὸς ἀνύψωσιν τῶν Ρημῶν εἰς θρόνον Πριμάτου, ἡ ὑπ' αὐτοῦ συχνὴ ἐπίκλησις τῶν ἐν τοῖς νόθοις Δεκρεταλίοις τοῦ Πελαγίου, ἄριστα δὲ ἐπὶ τῶν Ρημῶν ἐφαρμοζομένων διατάξεων, ὡς καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ πρώτου εἰς φῶς προελθοῦσα νόθος ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Ὁρμίσδα—καίτοι, λέγει, ὁ Πανοσ. Ι. Φορόπουλος, πάντα ταῦτα αὐτὸν δεικνύουσιν ὡς αὐθέντην τῆς Β' πλαστογραφίας, ὅμως οὐδὲν ὁ ρ ι σ τ ι κ ὸ ν καὶ β έ β α ι ο ν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν.

Ἡ κατόπιν ἱστορία τῶν Ψευδοϊσιδωρείων Διατάξεων παρουσιάζει τὸ λίαν ἐνδιαφέρον φαινόμενον, ὅτι τὸ κομματικὸν τοῦτο ἔργον, ὅπερ ἐν πρώτοις ἀπέτυχε κατ' οὐσίαν τοῦ σκοποῦ, ἐξυπηρέτησε βραδύτερον ἄλλοις συμφέρουσι καὶ σκοπαῖς. Ἡ αὐτὴ ἀσπίς, μεθ' ἧς ὁ Ψευδοϊσίδωρος ὑπερήσπισε τοὺς ἐπισκόπους κατὰ τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν συνόδων, ἤτοι τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπα, κατέβαλε συνόδους καὶ μητροπολίτας, τὰ δὲ ψευδοδεκρετάλια ἀπέβησαν οὕτως ἐν ταῖς χερσὶ τῶν παπῶν ὅπλον καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐπισκόποις ἐπικίνδυνον, καὶ ἐν πλήρει ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀρχικὸν σκοπὸν αὐτῶν ἐγένοντο μοχλὸς πρὸς ἐξύψωσιν καὶ ὑποστήριξιν τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας ἀνεγνώρισαν ὄντως τὸν ἐκ τῶν ψευδοδεκρεταλίων ἐπαπειλοῦντα τὸ ὑφεστὼς πολίτευμα καὶ τὸ ἰσχύον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δίκαιον κίνδυνον, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς συνόδοις τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Θ' αἰῶνος, εἴτε οὐδόλως ἔλαβον ταῦτα ὑπ' ὄψει, ἢ ἀνεπιβούλους μόνον προτάσεις ἐξ αὐτῶν ἔλαβον καὶ ἐχρησιμοποίησαν. Ἡ δὲ ἱστορία τῆς ἐποχῆς πολλὰ παρουσιάζει τὰ ἴχνη τῆς κατ' αὐτῶν ἀντιδράσεως, ἀλλ' αὕτη ἦν φυσικῶς παροδική· Ἡ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀδια-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

φορία, ἡ παραλυσία τῶν ἐπισκόπων καὶ ἡ ἀνάμιξις αὐτῶν εἰς τὰς πολιτικὰς φατρίας ὑπέταξεν ὁλοτελῶς ἐν τῷ πάπᾳ τὴν ἄοπλον ἐκκλησίαν καὶ ἐξηφάνισε τὴν προτέραν αὐθυπαρξίαν αὐτῆς καὶ τὰ ἐθνικὰ ἰδιώματα. Ἡ καθόλου λοιπὸν ἐκκλησιαστική, πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις παρήγαγε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο· τὸ δὲ ψεῦδος τοῦ Ψευδοϊσιδώρου οὐδὲν ἄλλο ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ, εἰμὴ τὸ πολὺ νὰ ἐπιταχύνῃ τῆς Ρώμης τὸν θρίαμβον.

Ἐν Ρώμῃ φαίνεται τὸ Α′ μέρος τῆς συλλογῆς γνωσθὲν πρῶτον ἐπὶ τοῦ πάπα Νικολάου τοῦ Α′ (858—67), διότι ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τῶν προκατόχων αὐτοῦ οὐδεμία προδίδοται πρὸς τὸν Ψευδοϊσίδωρον σχέσις· ὁ δὲ Λέων Δ′ (847—55) γράφων *ad episcopos Brittaniae* περὶ τῆς κατακρίσεως ἐπισκόπου τινός, βασίζεται μόνον ἐπὶ τῶν κανόνων τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου (347) καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ψευδοδεκρεταλίων, ὡς ἰσχύοντα δὲ καὶ ἔγκυρον κώδικα διὰ τὴν διαδικασίαν τῶν ἐπισκόπων συνίστησι τὴν κανονικὴν συλλογὴν Ἀδριανοῦ τοῦ Α′ ἤτοι τὴν λεγομένην *Hadriana*. Ὅτε τῷ 857 ὁ ἐπίσκοπος *Ferrieres* Λοῦπος ἐζήτησε παρὰ τοῦ Νικολάου τὸ πλῆρες κείμενον ἑνὸς ψευδοδεκρεταλίου τοῦ Μελχιάδου (314), ὁ πάπας οὐδὲν περὶ τούτου ἐφάνη γινώσκων καί, ἀπαντῶν αὐτῷ, ἐσίγησε τελείως· γράφων δὲ πάλιν τῷ 863 πρὸς τὸν Ρημῶν Ἱγκμαρον, συνέστησε τὴν *Hadriana* ὡς ἔγκυρον κανονικὸν κώδικα, χωρὶς οὐδὲ διὰ μιᾶς λέξεως νὰ μνησθῇ τῶν Δεκρέτων τῶν πρὸ τοῦ Σιρικίου (384—98) παπῶν. Ἀλλὰ τάχιστα ἀνακαλύπτομεν ὅτι ὁ αὐτὸς Νικόλαος ἐν τῇ ἔριδι αὐτοῦ πρὸς τὸν Ρημῶν Ἱγκμαρον ἕνεκα τοῦ ἐπισκόπου *Soissons* Ροθάδου ἐκτενῆ καὶ ἐπωφελῆ ἐποιήσατο τῶν ψευδοδεκρεταλίων χρῆσιν, ἐν ᾧ ἑτέρωθεν ὁ Ἱγκμαρος διὰ τῶν ὅπλων ἐξόχου πολυμαθείας ὑπερήτπισε τὰ πανάρχαια δικαιώματα συνόδων καὶ μητροπολιτῶν κατὰ πάπα καὶ Ψευδοϊσιδώρου. Αἱ ἐπὶ τοῦ σημείου δὲ τούτου ἐργασίαι τοῦ ἱστορικοῦ *Gfrörer* καθιστᾶσι πιθανώτατον ὅτι ὁ Νικόλαος πρῶτον διὰ τοῦ ἐπισκόπου Ροθάδου ἐγνώρισε τὰς Ψευδοϊσιδωρείους διατάξεις· διότι, ἐν ᾧ ὁ πάπας πρὸ τῆς ἐλεύσεως ἐκείνου εἰς Ρώμην εἶχετο μόνον τῶν τῆς Σαρδικῆς κανόνων, τὰ ψευδοδεκρετάλια τοιοῦτον διαδραματίζουσι πρόσωπον ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ μετὰ τὸ 864, ὥστε ἀδύνατον ν' ἀμφιβάλλῃ τις ὅτι οὐκ εἶχεν αὐτὰ ἐπακριβῶς μελετήσει καὶ ἐπωφεληθῇ. Ὁ *Walter* καὶ ἄλλοι φρονοῦσιν ὅτι ὁ Νικόλαος ἔγνω τὸ ἔργον τοῦ Ψευδοϊσιδώρου ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ λεγομένων τῶν Φράγκων ἐπισκόπων· ἀλλ' ἡ ρητὴ τοῦ πάπα ἀναφορὰ εἰς *tot et tanta Decretalia et diversorum sedis apostolicae praesulum Decreta*, ὧν ἐναντίον *in consultis nobis* γράφει ὁ Νικόλαος, καθηρέθη ὁ Ροθάδος καὶ ἡ παπικὴ ψευδὴς ὁμολογία ὅτι ἀνέκαθεν φυλάσσονται ταῦτα, τὰ ψευδοδεκρετάλια δῆλον ὅτι, ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀνασκευάζουσι τὴν γνώμην αὐτῶν.

Ἀλλ' ἔτι καταφανεστέρα ἐστὶν ἡ τῶν ψευδοδεκρεταλίων χρῆσις ὑπὸ τοῦ Νικολάου ἐν τῷ ζητήματι τοῦ ἐν ἁγίοις Μεγάλου Πατρὸς ἡμῶν Φωτίου τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ ἰσαποστόλου, ὅτε, ἐξορισθέντος τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου, ἄκων ἀνεβιβάσθη ὁ μέγας ἀνὴρ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ Νικόλαος, οἱονεὶ διορθῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ψευδοϊσιδωρείων ἀρχῶν τὰς πράξεις τῶν δύο προκατόχων αὐτοῦ Βενεδίκτου τοῦ Γ′ καὶ Λέοντος τοῦ Δ′ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου καθαίρεσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Συρακουσῶν Γρηγορίου τοῦ Ἀσβεστᾶ, οἵτινες ἀπέσχον, ἐκκαλοῦντος τοῦ Ἀσβεστᾶ, νὰ δικαιώσωσιν αὐτόν, ὅπως μὴ ἐπεμβῶσιν εἰς τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατρειαρχεῖον, οὐδόλως ἀνεγνώρισε τὴν παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἀθωώσασαν τὸν Γρηγόριον σύνοδον τῆς Κων)πόλεως, ἥτις εἶχεν ἐκλέξει καὶ τὸν Φώτιον πατριάρχην καὶ προσέβαλε διὰ τοῦτο τὴν ἐκ λαϊκοῦ ἐκλογὴν αὐτοῦ εἰς ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐπισκοπικὴν χειροτονίαν ὡς ἄκυρον, ὡς γενομένην ὑπὸ ἐπισκόπου ἀθωωθέντος ὑπὸ συνόδου ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ συνελθούσης! Καὶ ἡ καθελοῦσα λοιπὸν τὸν Ἰγνάτιον μεγάλη σύνοδος τοῦ 863 ἦν ἀντικανονικὴ δι' ὃν καὶ ἡ προτεραία λόγον! Οἱ Λεγάτοι αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ ἐξετάσωσι τὰ ἐνταῦθα γινόμενα καὶ αὐτὸς ἐκ Ρώμης, ὡς ὑπέρτατος τῆς Ἐκκλησίας ἄρχων καὶ κριτής, θ' ἀπεφαίνετο περὶ τοῦ τίς ἦν ὁ κανονικὸς τῆς πόλεως ταύτης πατριάρχης· *tot et tanta Decretalia et diversorum sedis apostolicae praesulum decreta* αὐτῷ μόνῳ ἀνετίθεσαν τὴν κρίσιν ἐπὶ τῶν *causae majores* τῶν ἐπισκόπων, καὶ τίς ἠδύνατο νὰ διαμφισβητήσῃ αὐτῷ τὸ δικαίωμα.

Ἡ Ἱστορία τῆς Φραγκικῆς Ἐκκλησίας σειρὰν ὅλην παρουσιάζει ἀποπειρῶν πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τῶν Ψευδοδεκρεταλίων. Ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ ἐπισκόπου *Soissons* Ροθάδου καὶ τοῦ μητροπολίτου αὐτοῦ Ἱγκμάρου τοῦ Ρημῶν ἔριδι ἠττήθη ὁ τελευταῖος, τοῦθ' ὅπερ ἦν νίκη τῶν ὑπὸ πάπα καὶ Ροθάδου ἀντιπροσωπευομένων Ψευδοϊσιδωρείων ἀρχῶν, αἷς ὑπέκυψαν ὅ,τε Ἱγκμαρος καὶ οἱ Φράγκοι ἐπίσκοποι, οὐχὶ ὅμως χωρὶς ὁριστικῶς καὶ μετὰ παρρησίας νὰ ἐπιφυλάξωσιν ἑαυτοῖς τὸ ἐπὶ τῶν γνησίων κανόνων καὶ παπικῶν δεκρέτων στηριζόμενον δίκαιον αὐτῶν. Πόσον ὀλίγον δὲ διὰ τῆς μόνης ταύτης νίκης ἐξηντλήθησαν αἱ κατὰ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου ἀντιρρήσεις τῶν Φράγκων δείκνυσιν ἡ ἔρις τοῦ Ρημῶν Ἱγκμάρου πρὸς τὸν ἴδιον ἀνεψιὸν καὶ ἐπίσκοπον Λαουδούνου *(Laon)*, Ἱγκμαρον καὶ τοῦτον καλούμενον. Αἱ διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν Ψευδοδεκρεταλίων λίαν σημαντικαὶ καὶ διδακτικαὶ αὗται θείου καὶ ἀνεψιοῦ διαπραγματεύσεις κατέληξαν εἰς περιφανῆ τοῦ ἀρχαίου ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου νίκην κατὰ τῶν Ψευδοϊσιδωρείων ἀρχῶν. Ὁ νεώτερος Ἱγκμαρος ἦν φανατικώτατος τῆς πλαστογραφίας λάτρις, τὰ δὲ ὑπὲρ ταύτης συγγράμματα αὐτοῦ ὑπερπλουτοῦσι χωρίων ἐξ αὐτῆς τε καὶ τῶν κεφαλαίων τοῦ Ἀγγιλράμνου. Χειρόγραφόν τι τῶν Παρισίων *(Sangerm. Nº 366, saec. IX)* περιέχει ἐν ἄλλοις καὶ ταύτην τοῦ νέου Ἱγκμάρου τὴν δήλωσιν: *Hincmarus Deo miscrante ecclesiæ Landunensis episcopus his sanctorum apostolicæ sedis Patrum decretis obtemperandum subscripsi. Qui quoque mihi eodem Deo auctore commissi sunt et in his similiter sentiunt, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, hac mecum pace potiantur. Si vero aliqui secus nolentes fieri socii hujus disciplinae nec habeantur participes communionis nostrae. Actum Lauduno VIII Id Julias.* Τῆς δημοσιεύσεως ταύτης αἱ μὲν προτάσσονται τὰ *Capitula Angilramni* καὶ ἠδύνατο ἴσως νὰ ἐκληφθῇ ὅτι περὶ τούτων λαλεῖ ὁ Ἱγκμαρος· ἀναμφίβολον ὅμως ἐστὶν ὅτι τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει ἀντίκειται ὁ περὶ τῶν *decreta* τῆς Ρωμαϊκῆς ἕδρας λόγος, καὶ ὅτι ἡ δήλωσις αὕτη ἐστὶν ἀκριβῶς ἐκείνη, ἧς τὴν ὑπογραφὴν ἐξεβίαζεν ὁ Ἱγκμαρος ἀπὸ τῶν ὑπ' αὐτῶν κληρικῶν *(Opp. Hincmari* τόμ. II σελ. 569, 600). Ἡ μεταξὺ τῶν δύο Ἱγκμάρων ἔρις παρέχει δεῖγμα πλήρους ἐφαρμογῆς ψευδοδεκρεταλίων ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ ἅπαξ ἔτι ἐξυπηρετοῦσι ταῦτα τῷ ἀρχικῷ δι' ὃν ἐχαλκεύθησαν σκοπῷ, δηλ. τῇ χειραφετήσει τῶν ἐπισκόπων, ἐνῷ ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Ροθάδου ἐξυπηρέτησαν τῷ παπικῷ πρωτείῳ. Ἰδία δὲ ἐνδιαφέρουσά ἐστιν ἡ πρὸς τὰ ψευδοδεκρεταλια στάσις τοῦ πρεσβυτέρου Ἱγκμάρου· σειρὰ ὁλόκληρος ἐκφράσεων αὐτοῦ δείκνυσιν ὅτι ναὶ μὲν ἀνεγνώρισεν αὐτὰ ὡς νόθα καὶ ὑποβολιμαῖα, οὐδόλως ὅμως ἀπεκήρυξεν αὐτά, ἀλλὰ μάλιστα ἐχρησιμοποίει καὶ ἀνεφέρετο εἰς ὅ,τι ἐκάλει *decreta sedis romanae commenta, compilata*. Ὁ *Weizsacker* ἐν τῇ ἀξιολόγῳ πραγματείᾳ αὐτοῦ *Hinkmar und Pseudoisidor (Zeitschrift fur historheologie* 1858, σελ. 327) λίαν ἐπισταμένως ἐξήτασε τὴν σχέσιν ταύτην καὶ ἀνεκάλυψε τοὺς λόγους τοῦ πρὸς τὸν Ψευδοϊσίδωρον διφορουμένου τούτου πολέμου τοῦ Ἱγκμάρου. Ὅσῳ καὶ ἂν ἦν βέβαιος περὶ τῆς ἀπάτης, ὅσῳ καὶ ἂν ἰσχυρῶς ἐπολέμει τὰς ἐναντίον τῶν μητροπολιτῶν τῶν συνόδων ψευδοϊσιδωρίους ἀρχάς, οὐδόλως ὅμως ἔκρινε συνετὸν καὶ ὠφέλιμον νὰ καταρρίψῃ ὁλοτελῶς τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν δι' ἀποκαλύψεως τοῦ δόλου, διότι ὠφέλουν καὶ αὐτὸν ὡς πρὸς ἄλλα τινὰ σημεῖα: Παρεῖχον δηλ. καταλληλα μέσα πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἑαυτοῦ σκοπῶν καὶ ἀγώνων, πρὸς ἀνύψωσιν τῶν Ρημῶν εἰς ἕδραν Πριμάτου ὅλης τῆς Γαλλίας, ὅπερ ὅμως οὐδέποτε κατώρθωσαν.

Μετὰ τοῦτου ἔπαυσε πᾶσα οἱαδήποτε κατὰ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου ἀντίδρασις ἐπὶ πολὺν χρόνον. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπεσβέσθη τὸ ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα παρὰ τῷ κλήρῳ, οὗ ἡ προσοχὴ ἐστράφη πρὸς τὰ ὑλικώτερα καὶ οὗ αἱ δυνάμεις ἐξηντλοῦντο εἰς τὰς πολιτικὰς φατρίας καὶ ραδιουργίας· οἱ πλείους τῶν ἐπισκόπων ἦσαν ἀμαθεῖς καὶ ἀδαεῖς τῶν ἀρχαίων κανόνων καὶ τῶν γνησίων δεκρεταλίων, αἱ σχολαὶ εἶχον παρακμάσει, σὺν αὐταῖς δὲ καὶ τὰ μέσα πρὸς πνευματικὴν μόρφωσιν, αἱ σύνοδοι ἐπὶ τέλους ἀπεμαράνθησαν καὶ οὕτως ἐξηφανίσθη οὐ μόνον ἡ δύναμις, ἀλλὰ καὶ ἡ θέλησις πρὸς ἀντίστασιν κατὰ πάπα Ψευδοϊσιδώρου, ὧν ὁ θρίαμβος ἦν ὅλων τούτων τὸ φυ-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

σικὸν ἀποτέλεσμα. Αἱ εὐάριθμοι σύνοδοι, συγκροτηθεῖσαι ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φθίνοντος τοῦ Θ' αἰῶνός, εἰσὶ πλήρεις αἰτιάσεων κατὰ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῦ λοιποῦ κλήρου, κατὰ τῆς μὴ συγκροτήσεως τῶν συνόδων καὶ κατὰ τῆς ἐπαπειλουμένης διαφθορᾶς τῆς Ἐκκλησίας· αὗται δέ εἰσιν αἱ ὕστεραι παραινετικαὶ φωναί, ἀλλ' ἔμειναν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἐν τισι τῶν συνόδων τούτων ἀναφέρονται καὶ ψευδοδεκρεταλία, οἷον ἐν τῇ τῆς Κολωνίας (887) Κεφ. 3, τῶν Μετῶν (888) Κεφ. 5, τῆς Μάκρας (881) Κεφ. 5, Τριβούρης (895) Κεφ. 2, 7—9, 19, 22, 32, Troies (909) Κεφ. 5. Ἅπαξ δὲ μόνον ἔτι ἐν τῇ τῶν Ρημῶν, τῷ 991, ἀπαντῶμεν γενναίαν κατ' αὐτῶν ἀντίστασιν τῶν Φράγκων ἐπισκόπων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Αὐρηλίας Ἀρνούλφου, ὅτε ὁ Ρημῶν Ἀρνοῦλφος, δικαζόμενος ἐπὶ προδοσίᾳ, ἐπεκαλέσατο τὴν πλαστογραφίαν καὶ διημφισβήτισε τὴν ἁρμοδιότητα τῆς συνόδου.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Θ' αἰῶνος ἐγένοντο πλεῖσται ὅσαι ἐπιτομαὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ψευδοϊσιδώρου, ἐξ ὧν τὰ λεγόμενα *Capitula, Remedii, Curiensis* εἰσὶ τὰ μᾶλλον ἐγνωσμένα τοῖς πολλοῖς. Ἀλλὰ τὰ ψευδοδεκρεταλία διεδόθησαν κυρίως καὶ ἐξησφαλίσθη καθολικῶς ἡ χρῆσις αὐτῶν, ὅτε περιελήφθησαν ἐν ταῖς μεγάλαις συστηματικαῖς τῶν κανόνων συλλογαῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, αἷς ἐχρησίμευσαν ὡς κύριαι πηγαί, οἷα ἡ *Collectio Anselmo depicata*, τὸ *Decretum* τοῦ Βουρχάρδου, τὰ δύο ἔργα τοῦ ἐπισκόπου Σάρτρης (Ivo † 1117), ἤτοι τὸ *Decretum* καὶ ἡ *Pannormia*, ἡ Συλλογὴ τοῦ ἐπισκόπου Λούκκας Ἀνσέλμου, ἡ *Collectio trium partium* καὶ ἄλλαι. Ἐπειδὴ δ' αἱ Συλλογαὶ αὗται ὑπῆρξαν αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἀπήρτισεν ὁ Γρατιανὸς τὸ *Decretum* αὐτοῦ, ὁ τῶν Ψευδοϊσιδωρείων διατάξεων πυρὴν ἀπέβη οὐσιῶδες συστατικὸν τοῦ *Corpus juris canonici* καὶ ἐξηπλώθη πανταχόσε.

Ὁ Ἰησουίτης *De Smedt* ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ *Les fauses Décrétales* (ἐν τῷ 6ῳ τόμῳ τῶν *Études religieuses, historiques et littéraires Paris* 1870, σελ. 77—101) ἐπειράθη ν' ἀποδείξῃ ὅτι οὐδεὶς πάπας, πλὴν ἑνὸς μόνου, μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος μεσοῦντος ἐμνήσθη τῶν Ψευδοδεκρεταλίων ἢ ἀνεγνώρισε τὴν αὐθεντικότητα αὐτῶν. Ἀλλ' ἀνωτέρω ἐδείχθη ὅτι Νικόλαος ὁ Α' ἐν ταῖς ἔρισιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ρηαῶν Ἴγκμαρον καὶ τὸν μέγαν πατέρα τῆς Ἐκκλησίας Φώτιον τὸν ἰσαπόστολον, ὡς καὶ ἐν τῷ ζητήματι τοῦ ἐπισκόπου *Soissons* Ροθάδου ναὶ μὲν ὀνομαστὶ οὐκ ἐμνημόνευσε τῶν ψευδοδεκρεταλίων, ἐχρήσατο ὅμως δαψιλῶς ταῖς ἀρχαῖς τοῦ Ψευδοϊσιδώρου καὶ ἐπομένως ἀνεγνώρισε τὸ κῦρος αὐτῶν. Ἀδριανὸς ὁ Β' ἐν τῇ 28ῃ ἐπιστολῇ αὐτοῦ *ad episcopos Dusiacensae* ἀναφέρει ἓν χωρίον ἐκ τοῦ ψευδοδεκρεταλίου τοῦ πάπα Ἀντέρου (231), τοῦθ' ὅπερ μόνον παραδέχεται ὁ Ἰησουίτης, πολλαπλῶς ὅμως ἐκτίθησιν ἀρχὰς τοῦ Ψευδοϊσιδώρου. Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ *Maassen* τῷ 1873 ἐκδοθείσῃ ἐν Βιέννῃ ὁμιλίᾳ τοῦ αὐτοῦ Ἀδριανοῦ *(Eine Rede des Papstes Hadriane II)*, ῥηθείσῃ δὲ πιθανῶς ἔν τινι Ρωμαϊκῇ συνόδῳ, πλεῖστα ὅσα ὑπάρχουσιν ἐκ τῶν ψευδοδεκρεταλίων χωρία. Ὁ δὲ πάπας Στέφανος ὁ ΣΤ', γράφων πρὸς τὸν Μαγουντίας ἐπίσκοπον, οὐδόλως ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀληθείας τῆς ἐν τῇ ψευδοϊσιδωρείῳ ἐπιστολῇ τοῦ Μ. Ἀθανασίου πρὸς τὸν πάπαν Μάρκον περιεχομένης εἰδήσεως, ὅτι ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ἐξέδωκεν 70 κανόνας! Ἐν δὲ ταῖς ἐπιστολαῖς, τέλος, τῶν παπῶν τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ ΙΑ' ναὶ μὲν ρηταὶ ἀναφοραὶ εἰς τὰ ψευδοδεκρεταλια οὐδόλως ἀπαντῶσι, τοὐντεῦθεν ὅμως πληθὺν τοιούτων εὑρίσκει τις ἐν τοῖς γράμμασι Λέοντος τοῦ Θ', Γρηγορίου τοῦ Ζ', Πασχαλίου τοῦ Β' καὶ ἄλλων.

Μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος οὐδεὶς ἀμφέβαλλε περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ψευδοϊσιδωρείων διατάξεων· πρῶτος δὲ διασείσας τὴν τοιαύτην πεποίθησιν ὑπῆρξεν ὁ καρδινάλιος Νικόλαος ὁ Κούσας καὶ ὁ Ἰωάννης Τουρρεκρεμάτας· ὅτε δὲ αὗται ἐγνώσθησαν τοῖς πολλοῖς διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *Merlin* (ἐν Παρισίοις 1528), τότε αἱ ἔρευναι τῶν Μαγδεμβουργικῶν ἑκατονταετηρίδων καὶ ἄλλων γλλων κριτικῶν, ὡς *Dumulin* καὶ *Le Contd*, ἀπεκάλυψαν ἀναντιρρήτως πλέον τὴν πλαστογραφίαν. Ὁ Ἰησουίτης Τουρριανὸς ἐπειράθη μὲν κατὰ τῶν πρώτων νὰ σώσῃ τὴν αὐθεντικότητα αὐτῶν (*Turrianus adversus Magdemburgenses centuriatores pro canonibus Apostolorum et epistolis decretalibus pontificum*, 1672 ἐν Φλωρεντίᾳ), τὸ κατ' αὐτοῦ ὅμως ἔργον τοῦ Καλβινιστοῦ *Blondell* (*Pseudoisidorus*

et Turrianus vapulantes, 1628 ἐν Γενεύῃ) ἐρράπισε κατὰ κόρρης τὸν Ἰησουΐτην καὶ ἀδυσωπήτως, ἐξετάσαν ἐπακριβῶς τὰς πηγὰς τῆς ψευδοϊσιδωρείου πλαστογραφίας, κατέδειξε πολυμαθῶς καὶ ἰσχυρότατα τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν μωρίαν τῆς Ἰησουϊτικῆς ἀποπείρας. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Φραγκισκανοῦ Βοναβεντούρα Μαλβασίου, ἀγωνιωδῶς καὶ αὐτοῦ ὑπερασπίσαντος τὴν γνησιότητα κατὰ τοῦ Βλονδέλλου (*Nuntius veritatis Davidi Blondello missus, Romae* 1635), οὐδεὶς πλέον ἀμφέβαλλε περὶ τῆς πλαστογραφίας ἀπὸ τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος μέχρι τοῦ 1866, ὅτε ὁ παπιστὴς Ἐδουάρδος *Dumond* ἐνεθυμήθη τὸ ἀπὸ πολλοῦ ἐν τῷ θαλασσίῳ βυθῷ διατελοῦν ναυάγιον καὶ ἀπεπειράθη μάτην διὰ πραγματείας : *Les fausses décrétales* ἐν τῇ *Revue des questions historiques* (1866) ἐπιγραφομένης, νὰ σώσῃ τὴν γνησιότητα τῶν ψευδοδεκρεταλίων καὶ τὴν αὐθεντικότητα.

Ἐν τέλει δὲ ἐνδιαφέρει, νομίζομεν, νὰ ἐξετάσωμεν ὁποίαν ἐπιρροὴν ἐξήσκησαν αἱ ψευδοϊσιδώρειοι διατάξεις ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος. Ἐν πρώτοις οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνήσηται ὅτι ἡ ἐπιρροὴ αὕτη λίαν ὑπερετιμήθη· ἡ τέως λίαν διαδεδομένη ἰδέα ὅτι τὸ παπικὸν πρωτεῖον τῇ ἀπάτῃ ταύτῃ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου ὀφείλει τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἐν τῇ Δύσει διότι ἐν Ἀνατολῇ οὔτε ἀνεγνωρίσθη, οὔτε ἀναγνωρισθήσεταί ποτε— ἀναγνώρισιν αὐτοῦ θεωρεῖται σήμερον γενικῶς ὡς ὑπερβολή, ὡς ἐπίσης ὑπερβολὴ ἐστὶν ἡ γνώμη τῶν παπιστῶν ἱστορικῶν καὶ κανονολόγων, ὅτι οὐδόλως ὁ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου δόλος ἐπηρέασε τὸ ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα, ὅπερ καὶ ἄνευ τῆς αὐτῆς πλαστογραφίας θὰ ἐλάμβανεν ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων τὸν αὐτὸν τύπον, οἷον ἔχει σήμερον καὶ ἔσχε κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ὁ *Walter* μάλιστα προσεπάθησε νὰ ἀποδείξῃ τὴν γνώμην ταύτην ἀντιπαραβάλλων τὰς σπουδαιοτέρας διατάξεις τοῦ Ψευδοϊσιδώρου πρὸς τὸ ἀρχαιότερον ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον. Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα πανθωμολόγηται ὅτι ὅλως νέα ἐστὶν ἡ ἐν τοῖς ψευδοδεκρεταλίοις θεωρία, ὅτι πᾶσα οἱαδήποτε τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου σύνοδος χρῄζει πρὸς συγκρότησιν εἴτε τῆς προτέρας ἀδείας καὶ συγκαταθέσεως τοῦ πάπα ἢ τῆς κατόπιν ἐπικυρώσεως τῶν πράξεων αὐτῆς, ὅπως ὦσιν ἔγκυροι καὶ ἐφαρμοστέαι, τοῦθ' ὅπερ καθίστησιν αὐτὸν τὸν μόνον *episcopum episcoporum* ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, λύειν καὶ δεσμεῖν δυνάμενον καὶ περὶ παντὸς ἐγκύρως ἀποφαίνεσθαι. Ἐπίσης νέαι εἰσὶν αἱ κατὰ κόρον ἐπαναλαμβανόμεναι διατάξεις περὶ τοῦ ὅτι πᾶς οἱοσδήποτε καὶ ὁπουδήποτε ὢν ἐπίσκοπος ἔχει τὸ ἀπεριόριστον δικαίωμα, κατηγορούμενος, νὰ ποιῆται ἔκκλησιν εἰς Ῥώμην, ὅταν θεωρῇ τοὺς δικαστὰς αὐτοῦ *infesti et suspecti* καὶ ὅτι ἐν πάσαις ταῖς *causae majores* καὶ τοῖς *negotia episcoporum* ἡ τελειωτικὴ ἀπόφασις ἀνήκει ἀποκλειστικῶς τῷ πάπᾳ καὶ ἐὰν μὴ γένηται ἔκκλησις εἰς Ῥώμην, τοῦθ' ὅπερ ἔτι μᾶλλον ἐπικυροῖ τὰ ὑπὸ τῆς πρώτης νέας διατάξεως αὐτῷ χορηγούμενα μονοκρατορικὰ δικαιώματα.

Ἐν ταῖς ἔρισι τοῦ Νικολάου πρὸς τὸν μέγαν Φώτιον καὶ ταῖς τοῦ Ρημῶν Ἱγκμάρου πρὸς τὸν Λαουδούνου Ἵγκμαρον καὶ τὸν Soissons Ροθάδον ἡλίου φαεινότερον καταδηλος γίνεται ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ τέως ἰσχύοντος δικαίου καὶ τῶν νέων Ψευδοϊσιδωρείων ἀρχῶν : ὅσην ἔκπληξιν προὐκάλεσαν ἐνταῦθα ἐν Κωνσταντινουπόλει — αἱ ἀντικανονικαὶ καὶ παράλογοι τοῦ Νικολάου ἀξιώσεις, τοσαύτην ἐνεποίησαν καὶ ἐν Γαλλίᾳ ! Ὁ δὲ *Walter*, ὅπως δείξῃ ὅτι ὁμοίως ἐπολιτεύοντο οἱ πάπαι καὶ πρὸ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου, ἐπεκαλέσατο τὰς μαρτυρίας ἄλλων Δεκρεταλίων· ἀλλὰ πρὸς δυστυχίαν αὐτοῦ ἡ μὲν ἐπιστολὴ Γρηγορίου τοῦ Δ′ τῷ 832 γραφεῖσά ἐστι νόθος ἄνευ ἀμφιβολίας, ἐν δὲ τοῖς γράμμασι Λέοντος τοῦ Δ′ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους Βρετανίας τῷ 850 καὶ Σεργίου τοῦ Β′ τῷ 884 γίνεται λόγος περὶ παπικῆς ἀποφάσεως μόνον ἐν περιπτώσει ἐκκλήτου ἐκ μέρους τοῦ κατηγορουμένου· ὁ δὲ Νικόλαος Α′, ὑπερασπίζων τὸν Ροθάδον κατὰ τοῦ Ἱγκμάρου, ἐχρήσατο πρὸς τοῖς γνησίοις καὶ τὰ Ψευδοδεκρετάλια, ὡς ἐδηλώσαμεν ἀνωτέρω. Ὡς πρὸς τὴν γνώμην δὲ ὅτι ὁ ἱστορικὸς ροῦς θὰ ἐπέφερε τὴν μεταβολὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος καὶ ἄνευ τῶν Ψευδοϊσιδωρείων διατάξεων, ὡς πρὸς μὲν τὴν Ἀνατολὴν οὐδὲ κατὰ κεραίαν ἐστὶν ἀληθής, διότι ὁ μέγας Φώτιος ἔσωσεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς νόσου· ὡς πρὸς δὲ τὴν Δύσιν ἰσχύει μόνον, καθ' ὅσον ἀναμφήριστόν ἐστιν ὅτι αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ψευ-

δοϊσιδώρου οὐδόλως θὰ μετέβαλλον τήν τε ἔννοιαν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν *causæ majores* καὶ τοῦ εἰς Ρώμην ἐκκλήτου, ἐὰν μὴ ἐπιτακτικῶς ἐπεβάλλετο ἡ μεταβολὴ ὑπὸ τῆς τότε ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ ἐὰν μὴ ἱστορικὴ ἀνάγκη ὑπέθαλπεν, ἐν τῇ Δύσει πάντοτε, τὴν περὶ πρωτείου τινὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θεωρίαν. Ἀλλ' ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, δέον νὰ μὴ παραγνωρισθῇ ὅτι αἱ Ψευδοϊσιδώρειοι διατάξεις, προαγαγοῦσαι εἰς φῶς ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ δύσει ἐπισκόπων τὰς παραδόξους ἐκείνας ἀρχὰς καὶ περιβαλοῦσαι αὐτὰς διὰ καλύμματος παναρχαίου χριστιανικοῦ διὰ τὴν Δύσιν κύρους, λίαν συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ παπικοῦ πρωτείου, ὡς τοῦτο ἐφάνη ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Ζ' καὶ Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'.

Ἀλλὰ φέρε κλείσωμεν τὸ ἄρθρον ἡμῶν τοῦτο, λέγει ὁ πανοσιώτατος Ἰωάν. Φορόπουλος, διὰ τῶν παρατηρήσεων τοῦ ἡμετέρου ἐν πίστει διδάκτορος Ἰωσὴφ Ὄβερβεκ τοῦ ἐν Λονδίνῳ, ἐν τῇ αὐτόθι ἐκδοθείσῃ τῷ 1880 «Ἀφελεῖ ἀπόψει τῶν ἀξιώσεων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κλπ.» κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐν τῷ ἐνταῦθα πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ ἐκτυπωθεῖσαν τῷ 1883 μετάφρασιν: «Μέχρι τοῦ 863 ἡ μεταξὺ Φωτίου καὶ Νικολάου διαφορὰ ἠδύνατο νὰ ἐξομαλισθῇ· μεταξὺ ὅμως τοῦ 863 καὶ 865 γεγονός τι ἔλαβε χώραν, ὅπερ ἐξ ὁλοκλήρου μετέβαλε τὴν τῶν πραγμάτων κατάστασιν: τὰ Ψευδοϊσιδώρεια δηλ. Δεκρετάλια ἔπεσον κατ' αὐτὸ τοῦ χρόνου εἰς χεῖρας τοῦ Νικολάου, ἐγένοντο προθύμως ἀποδεκτὰ ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατέστησαν τοὐντεῦθεν κανὼν τῆς παπικῆς ἐνεργείας. Τὰ Ψευδοϊσιδώρεια Δεκρετάλια εἶσι τὸ μεγαλείτερον, τὸ σπουδαιότερον καὶ τὸ ἀναισχυντότερον τέχνασμα, τὸ διαπραχθέν ποτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ! Καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης στηρίζεται ἡ θεῖῳ δικαιώματι θεωρία τοῦ παπικοῦ πρωτείου, ἐκ τοῦ ψεύδους τούτου ἀνεφύη τὸ τοιοῦτο δόγμα καὶ ἀνεκηρύχθη διὰ τῆς Δ' ἐν Λατεράνῳ τῷ 1215 οἰκουμενικῆς κατὰ Λατίνους συνόδου. Καὶ λοιπὸν τὸ πρῶτον τοῦ πρωτείου σπέρμα, σπαρὲν ὑπὸ αἱρετικοῦ μυθιστορήματος, τῶν Κλημεντίων, καὶ ὡριμάσαν διὰ διαδοχικῶν ἐντρεγειῶν τοῦ παπικοῦ τύφου, τῆς φιλοδοξίας καὶ τοῦ κατακτητικοῦ πόθου, ἐγένετο τέλειον δόγμα ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ ἀποτροπαιοτάτης πλαστογραφίας. Οὐκ ἀπὸ σκοποῦ δὲ θεωροῦμεν νὰ παρενείρωμεν ἐνταῦθα ἰησουιτικάς τινας περὶ τῶν Ψευδοδεκρεταλίων παρατηρήσεις (ἴδ. Ὀρθόδ. καθολ. ἐπιθεώρησιν τόμ. Β' σελ. 195, 9) τάς δε: Τὸ νέον τοῦτο δίκαιον, ἀποδεκτὸν γενόμενον ὑπὸ τοῦ πάπα Νικολάου τῷ 865 καὶ τῆς ὀγδόης [κατὰ Λατίνους] οἰκουμ. συνόδου τῷ 869, κυρωθὲν δὲ ὑπὸ τῆς ἐν Τριδέντῳ τῷ 1564, ἀπέβη ἐπὶ 9 αἰῶνας τὸ κοινὸν δίκαιον τῆς Ρωμανοκαθολικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ἀδύνατον νὰ δικαιολογηθῶσιν ἢ τοὐλάχιστον νὰ ἐπιτραπῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ Ψευδοϊσιδώρου χρησιμοποιηθέντα μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Τὸ ψεῦδός ἐστι πάντοτε κακὸν καὶ ὅταν ὁ ψευδόμενος διανοῆται ὀρθῶς· ἀλλ' ἡ πλαστογραφία ἦν μεμελετημένη! Δέον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε ἐφάνη ψεῦδος τόσον τολμηρόν, πάνδημον καὶ διαρκές, ψεῦδος ἐπὶ αἰῶνας τόσον θριαμβευτικόν. Ναί· ὁ ἀπατεὼν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ, μετέβαλεν ἄρδην, ὡς ἐπεθύμει, τὸ ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα, ἀλλ' ὅμως οὐδόλως ἀπέτρεψε τὴν καθολικὴν παρακμήν. Ὁ Θεὸς οὐδέποτε εὐλογεῖ τὴν ἀπάτην... Τί θὰ ἦσαν ἀράγε τὰ κανονικὰ ἔργα τοῦ Βουρχάρδου, τοῦ Ἀνσέλμου καὶ τοῦ Ἴβωνος καὶ τέλος αὐτοῦ τοῦ Γρατιανοῦ, ἐὰν μὴ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῶν Ψευδοϊσιδωρείων ἀρχῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς *Hispana* ἧς τὰ περιεχόμενά εἰσι τόσον ἁπλᾶ, λογικὰ καὶ φωτοβόλα; Τοιαῦτα ἔγραψεν Ἰησουιτικὸν φύλλον, καὶ οὐδεὶς ἀπέμεινε Ρωμανοκαθολικός, μὴ ἀναγνωρίζων τὸν δόλιον τῶν ψευδοδεκρεταλίων τούτων χαρακτῆρα· καὶ ὅμως μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὕπω ἀπεκηρύχθησαν δημοσίως καὶ ἐπισήμως ὑπὸ τῆς Ρωμάνας Ἐκκλησίας!!!»

ΨΕΥΔΟΚΗΑΙΣ, πόλις τῶν Ἐλισάρων τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, νῦν Μόκα κατὰ τὸν Μαννέρτον.

ΨΕΥΔΟΚΛΗΜΕΝΤΕΙΑ. Ταῦτά εἰσιν ὁμιλίαι, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ τοῦ πρώτου ἐπισκόπου Ρώμης Κλήμεντος ὑπὸ ἀγνώστου συγγραφέως, ἐπιδιώξαντος τὴν κα-

ταπολέμησιν πασῶν τὸν κατ' αὐτὸν ἐσφαλμένων διαμορφώσεων τοῦ χριστιανισμοῦ, τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου, τῆς αἱρέσεως τῶν γνωστικῶν, τῶν μοντανιστῶν, τοῦ χιλιασμοῦ κλπ. καὶ τὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὸν ἀληθῆ χριστιανισμὸν ἐδίδαξε μόνος ὁ Πέτρος καὶ ὅτι σώζεται οὗτος παρὰ τοῖς Ἐλκεσαίοις (Ἴδε καὶ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ, τόμ. Θ', σελ. 718, Α' Κυριακοῦ, Ἐκκλ. Ἱστορ. τομ. Α' σελ. 91 καὶ Φ. Βαφειάδου Ἐκκλ. Ἱστορ. τομ. Α', σελ. 166, § 3).

ΨΕΥΔΟΚΟΡΑΣΙΟΝ, ἡ μεταξὺ τοῦ Κωρύκου καὶ τῆς Σελευκείας ἐν Ἰσαυρίᾳ ἀκτή.

ΨΕΥΔΟΜΑΡΙΟΣ, χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἀματίου, ἐγγόνου τοῦ Μαρίου.

ΨΕΥΔΟΠΕΝΙΑΣ, ἀκρωτήριον τῆς Κυρηναϊκῆς, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔκειτο ἡ Βερενίκη (Στράβ. 17, 836).

ΨΕΥΔΟΠΥΛΑΙ, δύο νῆσοι κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τῆς Ἴσιδος ἐν Αἰθιοπείᾳ.

ΨΕΥΔΟΣΜΕΡΔΙΣ. Ἴδε ΣΜΕΡΔΙΣ τόμ. Ζ'.

ΨΕΥΔΟΣΤΟΜΟΝ, ὄνομα ἑνὸς τῶν τεσσάρων στομίων τοῦ Γάγγου, τοῦ τρίτου στομίου τοῦ Ἴστρου καὶ ἑνὸς στομίου τοῦ Νείλου.

ΨΕΥΔΟΣΤΟΜΟΣ, παταμὸς ἐν Δημυρικῇ τῶν Ἰνδιῶν παρὰ τὸν Γάγγην· πιθανὸν ὁ νῦν Γαρσίπας.

ΨΕΥΔΟΦΙΛΙΠΠΟΣ, ἐπώνυμον τοῦ δούλου Ἀνδρίσκου, ὃς παρίστα ἑαυτὸν ὡς Φίλιππον, υἱὸν τοῦ Περσέως, καὶ κατὰ τοῦ ὁποίου οἱ Ρωμαῖοι διεξήγαγον τὸν τρίτον μακεδονικὸν πόλεμον.

ΨΕΥΔΟΧΡΙΣΤΟΣ. Ἴδε ΧΡΙΣΤΟΙ ΨΕΥΔΕΙΣ, σελ. 790 τοῦ παρόντος τόμου.

ΨΗΛΑΤΟΣ, χωρ. τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Μεσαορίας τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου καὶ κείμενον ΝΔ τοῦ Λευκωνίκου. Κάτ. 340.

ΨΗΜΟΛΟΦΟΥ, χωρίον τῆς Κύπρου, ὑπαγόμενον εἰς τὸ διαμέρισμα Κυθραίας τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας καὶ κείμενον πρὸς Β τοῦ Πολιτικοῦ. Κάτ. 350.

ΨΗΣΣΟΙ ἢ ΨΗΣΣΙΟΙ, λαὸς ἐν τῇ ἀσιατικῇ Σαρματίᾳ μεταξὺ τῆς Μαιώτιδος καὶ τῶν ἱππικῶν ὀρέων.

ΨΗΤΤΟΠΟΔΕΣ, πλαστὸν ὄνομα λαοῦ, ὅπερ ἐμυθεύετο ὅτι ἀντὶ ποδῶν εἶχε ψήττας, ἤτοι πλάτακας (εἶδος ἰχθύος).

ΨΙΑΝΑ, χωρίον τῆς Αἰτωλίας ἐν Εὐρυτανίᾳ, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Εὐρυτάνων καὶ κείμενον ὥρ. 2 1/2 πρὸς Δ τοῦ Κρικέλλου παρὰ τὸν Κρικελλοπόταμον καὶ ἀπέναντι τῆς Σελίτσης. Οἰκεῖται ὑπὸ 200 κατ.

ΨΙΑΞ, ἀθηναῖος ἀγγειογράφος, οὗτινος τὸ ὄνομα φαίνεται ἐγγεγραμμένον ἐπὶ ληκύθου, κατεσκευασμένης ὑπὸ τοῦ Ἰλίνου ὑπὸ τὴν ἐξῆς μορφήν. ΦΣΙΑΧΣ ΕΔΡΑΦΣΕΝ.

ΨΙΘΑΡΑΣ, ποταμὸς ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῇ τῆς Ἀσίας παρὰ τοῖς Σερριεῦσι.

ΨΙΘΥΡΟΣ, ἀθηναῖος ἥρως.

ΨΙΚΛΕΟΛΟΒΗΣ, παρεφθαρμένον ὄνομα ἑνὸς παρασίτου (Ἀλκίφρ. 3,51). Εἰκάζεται ὅτι ἦτο Ἰφικρεωλάβης ἢ ὀρθότερον Ψιχολώβης.

ΨΙΛΑΞ, ὁ παρέχων πτερὰ (ψίλα γὰρ καλοῦσιν οἱ Δωριεῖς τὰ πτερά). Ἐπώνυμον τοῦ Διονύσου ἐν Ἀμύκλαις, προελθὸν ἐκ τοῦ ὅτι ὁ οἶνος ἐξεγείρει τοὺς ἀνθρώπους. Ἴδε καὶ ΨΙΛΑΣ

ΨΙΛΑΣ, ἐπώνυμον τοῦ Διονύσου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐλατρεύετο ἐν Ἀμύκλαις, πιθανῶς δωρικόν, σημαῖνον λειογένειον.

ΨΙΔΗ, νησύδριον παρὰ τὴν Σάμον (Πλιν. Φυσ. ἱστορ. 5, 31, 38, 137).

ΨΙΔΙΣ ἢ ΨΙΔΙΟΝ, ποταμὸς ἐν Βιθυνίᾳ, μεταξὺ τοῦ Βιλλαίου καὶ τοῦ Παρθενίου.

ΨΙΔΙΣ ἢ ΨΙΔΔΙΣ, ΨΥΔΔΙΣ, ΨΙΔΔΙΣ ἢ ΨΙΔΔΙΟΣ, ποταμὸς ἐν Βιθυνίᾳ μεταξὺ τῆς Χαλκηδόνος καὶ τῆς Ἡρακλείας.

ΨΙΔΔΑ, ἵππος τοῦ Οἰνομάου.

ΨΙΔΔΙΟΝ, χωρίον παρὰ τὸν Ψίλιδα ποταμὸν ἐν Βιθυνίᾳ.

ΨΙΔΟΝ, ὄνομα στομίου τοῦ Δουνάβεως. Νῦν τὸ στόμιον Κιλία.

ΨΙΑΤΟΥΚΙΣ, ἕτερον ὄνομα τῆς νήσου Σκιλλούστεως ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ.

ΨΙΜΑΔΑ, τόπος τῆς Ἰσαυρίας.

ΨΙΝΑΦΘΟΣ, πολίχνη τῆς Αἰγύπτου.

ΨΙΝΕΚΤΑΒΙΣ, πολίχνη ἐν Αἰγύπτῳ.

ΨΙΟΥΦΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΙΠΟΛΝΙΖΑ, ὄνομα, διδόμενον παρὰ τοῖς Βένδαις εἰς τάξιν οἰκείων πνευμάτων, ἐμφορουμένων τῶν χειρίστων προθέσεων διὰ τοὺς ἀνθρώπους.

ΨΙΤΟΣ, χωρ. τῆς Ρόδου μεσόγειον καὶ κατάφυτον, κείμενον ἐν κοιλάδι, ἀρδευομένῃ ὑπὸ τοῦ χειμάρρου Βασουλί, εἰς ἀπόστασιν 2 ὡρῶν ΒΔ τῆς Ἀφάνδου. Οἰκεῖται ὑπὸ 300 κατοίκων χριστιανῶν.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ΨΙΤΤΑΚΗ, πόλις ἐπὶ τοῦ Τίγρητος.

ΨΙΤΤΑΚΙΝΗ, χώρα ἐν Περσίδι.

ΨΙΤΤΑΚΟΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΙΤΤΑΧΕΜΙΣ, πολίχνη ἐν Αἰγύπτῳ.

ΨΙΦΑΙΑ, θάλασσα, περιβρέχουσα τὰ παράλια τῆς Τροιζηνίας καὶ τὸν κόλπον τῶν Μεθάνων, εἰς ἣν ἐξέβαλλεν ἡ Φοιβαία λίμνη. Καὶ σήμερον ἡ παραλία αὕτη ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τῆς Φοιβαίας λίμνης μέχρι τῆς πεδιάδος Λεσιᾶς λέγεται Ψίφα, ὄνομα περισωθὲν ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων.

ΨΙΧΙΩΝ, ὄνομα παρασίτου. (Ἀλκίφρ. 3,45).

ΨΙΧΟΔΙΑΛΕΚΤΗΣ, ὄνομα παρασίτου. (Ἀλκίφρ. 3,45).

ΨΙΧΟΚΛΑΥΣΤΗΣ ἢ ΨΙΧΟΚΝΑΥΣΤΗΣ, ὄνομα παρασίτου. (Ἀλκίφρ. 3,43).

ΨΙΧΟΜΑΧΟΣ, ὄνομα παρασίτου (Ἀλκίφρ. 3,71).

ΨΚΩΒΗ ἢ ΠΛΕΣΚΩΒΗ, πόλις τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, πρωτεύουσα ὁμωνύμου κυβερνείου, κειμένη εἰς ἀπόστασιν 270 χιλιαμέτρων ΝΔ τῆς Πετρουπόλεως καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Βελικαΐα. Κάτοικοι 18,500. Ἐν αὐτῷ παρατηροῦνται τὸ μέγαρον τοῦ κυβερνήτου τῆς ἐπαρχίας, ὀρθόδοξος ἐπισκοπή, κακουργιοδικεῖον καὶ εἰρηνοδικεῖον, γυμνάσιον, σχολὴ θεολογική. Βιομηχανία, βυρσοδεψεῖα, ἔνθεν ἐξάγονται ὡραῖα ρωσικὰ μαροκηνά, ὑφάσματα κλπ. Ζωηρὸν ἐμπόριον ξυλείας, λιναροσπόρου κλπ. Ἡ πόλις Ψκώβη ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μερῶν, τοῦ Κρεμλίνου, τῆς κεντρικῆς πόλεως καὶ τῆς μεγάλης πόλεως. Τὸ Κρεμλῖνον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ψκώβα περικυκλοῦται ὑπὸ παχυτάτων τειχῶν, καλουμένων τοῦ Δομάντου, ἐκ τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ ἀνεγείραντος αὐτά. Καὶ τὰ ἄλλα δύο μέρη τῆς πόλεως εἰσὶν ἐπίσης περιτετειχισμένα, ἔχουσι δὲ καὶ πύργους καὶ προστατεύονται ὑπὸ πολλῶν ἐξωτερικῶν ὀχυρωμάτων, κατασκευασθέντων ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου. Ἡ πόλις ἦν ἐκτισμένη καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ ξύλου. Ἐν αὐτῇ παρατηρεῖται τὸ μέγαρον τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, τὸ μέγαρον τοῦ διοικητοῦ καὶ 60 ναοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς μετὰ ἐπαργύρων τρούλων· πλησίον τῆς πόλεως εὕρηται τὸ χωρίον Σιμποῦ, τόπος γεννήσεως τῆς ἡγεμονίδος Ὄλγας. Τὴν ἀρχὴν τῆς πόλεως ταύτης ἀνάγουσιν εἰς τὸν Ι' αἰῶνα, ἐποχήν, καθ' ἣν κατηρτίσθη πέριξ ναοῦ, ἀφιερωθέντος εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα καὶ ἀνεγερθέντος ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίδος Ὄλγας· κατ' ἀρχὰς ἀπετέλεσε κοινότητα ἀντίπαλον τῆς Νοβογορόδης, μεθ' ἧς ὑπῆρξε συχνάκις ἐν διαμάχῃ καὶ ἧς ἐγένετο ἐνίοτε καὶ ὑποτελής. Τῷ 1509 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς Βασιλείου τοῦ Δ' καὶ συνηνώθη μετὰ τῆς Ρωσίας. Τῷ 1615 ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου τῆς Σουηδίας.

ΨΚΩΒΗ ἢ ΨΚΩΦΗ (κυβερνεῖον τῆς —), διοικητικὴ διαίρεσις τῆς εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, περιλαμβανομένη μεταξὺ τῶν κυβερνείων τῆς Πετρουπόλεως καὶ Νοβογορόδης πρὸς Β, τοῦ Τβὲρ καὶ Σμολένσκης πρὸς Α, τῆς Βιτέβσκης πρὸς Ν καὶ τῆς Λιβωνίας πρὸς Δ. Ἔχει δ' ἔκτασιν ἀπὸ μὲν τῶν ΒΔ πρὸς τὰ ΝΑ 330 χιλιαμ. ἀπὸ Β δὲ πρὸς Ν 220. Ἐπιφ. 44, 209 τετραγ. χιλιάμ. Κάτ. (1886) 987, 416. Πρωτ. Ψκώβη. Διοικητικῶς ὑποδιαιρεῖται εἰς ὀκτὼ περιφερείας καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ γενικοῦ κυβερνείου τῆς Λιβωνίας, Κουρλάνδης καὶ Ἐσθωνίας. Ἀποτελεῖ ὀρθόδοξον ἀρχιεπισκοπήν, περιλαμβάνουσαν καὶ τὴν Λιβωνίαν καὶ τὴν Κουρλάνδην· ἀνήκει δὲ εἰς τὴν λεκάνην τῆς Βαλτικῆς. Κυριώτεροι ποταμοὶ ἢ ῥύακες εἶναι ἡ Βελικάια, Σελών, Λοβὰτ καὶ Κουνία· ἐν ταῖς λίμναις, ἅσπερ περιλαμβάνει, εὑρηνται καὶ ἡ τοῦ Ψκώβου καὶ τοῦ Πολίστου ὡς καὶ πολλὰ ἕλη, ἰδίᾳ δ' ἐν τῷ κεντρικῷ τμήματι. Τὸ κλῖμα εἶναι ψυχρὸν καὶ νεφελῶδες· τὸ ἔδαφος ἐξ ἀργίλλου καὶ ἄμμου δὲν εἶναι τόσον γόνιμον· καλλιεργεῖται ὅμως καλῶς καὶ παράγει ἄφθονα σιτηρά, λῖνον καὶ κάνναβι. Τὰ δάση, ἐκτεταμένα καὶ ὡραῖα, βρίθουσι θήρας, οἱ δὲ ποταμοὶ καὶ λίμναι εἶναι μεσταὶ ἰχθύων. Κτηνοτροφία καὶ μελισσοτροφία.

ΨΚΩΒΗ (λίμνη τῆς —), λίμνη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας ἐν τῷ ΒΔ τμήματι τοῦ ὁμωνύμου κυβερνείου, πρὸς ΝΑ τῆς λίμνης Πεϊποῦς, μεθ' ἧς συγκοινωνεῖ διὰ διώρυχος, ἐχούσης πλάτος 5 χιλιαμέτρων. Ἡ λίμνη αὕτη ἔχει μῆκος 40,50 χιλιαμέτρων ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ, πλάτος δὲ 22 χιλιαμέτρων ἐν τῷ πλατυτέρῳ αὐτῆς τμήματι· δέχεται πολλὰ ῥυάκια ἢ ποταμια, ὧν τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ Βαλικάϊα.

ΨΟΑ, πόλις ἐν τῷ Βοσπόρῳ (Διοδ. Σικελ. 20,35).

ΨΟΑΤΡΕΧΙΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΟΗΣ, διάκονος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

ΨΟΘΟΜΦΑΝΙΧΟΣ (σημαίνει τὸ ὄνομα εὑρετὴν κρυπτῶν). Ὄνομα τοῦ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ (Ἰωσηπ. 2,6,1).

ΨΟΛΟΕΙΣ, ὄνομα τῶν συζύγων τῶν θυγατέρων τοῦ Μινύου καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν. (Πλουτ. Ζητ. Ἑλλ. 38), ὅπου καὶ διασάφησις τῆς λέξεως.

ΨΟΥΣΕΝΝΗΣ, Τανίτης, 2ος βασιλεὺς τῆς 21ης δυναστείας ἐν Αἰγύπτῳ, ὡς καὶ 7ος τῆς αὐτῆς δυναστείας.

ΨΟΦΑΞ, ἐπώνυμον, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΥΓΜΟΥ-ΛΙΜΗΝ, μέγας λιμὴν ἐν τῇ αἰθιοπικῇ ἀκτῇ (Στράβ. 16. 774).

ΨΥΚΤΗΡΙΟΣ, τόπος ἐν Θράκῃ, κληθεὶς οὕτως ἀπὸ Ἡρακλέους, ἀναψύξαντος τὸν ἱδρῶτα.

ΨΥΛΛΑ, ὀχυρὰ θέσις παρὰ τὴν Ἡράκλειαν ἐν Βιθυνίᾳ.

ΨΥΛΛΑΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΥΛΛΟΙ, λαὸς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Κυρηναϊκῆς ἐν Ἀφρικῇ, κατοικῶν πρὸς Δ. τῶν Σασαμόνων, ὑφ' ὧν καὶ ἐνωρὶς ἐξωλοθρεύθη. Λέγεται ὅτι οἱ Ψύλλοι οὗτοι οὐδαμῶς ἐβλάπτοντο ἀπὸ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν δηλητηριωδῶν ὄφεων· καὶ ἄλλαι τεράστειαι περὶ αὐτῶν διηγήσεις ἀναφέρονται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἱστορικοῖς (Ἡρόδ. 4, 173, Στεφ. Βυζαν., Στράβ., Αἰλ. Ἱστ. Ζω. Α', 57) Ψύλλοι οὗτοι ἐκλήθησαν ὑπὸ βασιλέως τινὸς Ψύλλου.

ΨΥΛΛΟΣ, ὄνομα, ἀναφερόμενον ἐν νομίσματι τῆς Ἀπολλωνίας.

ΨΥΛΛΟΣ, βασιλεύς, ἐξ οὗ ὁ ἀνωτέρω λαὸς (Ψύλλοι) ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

ΨΥΛΛΟΣ, ὄνομα τοῦ Μεναδιδρινοῦ Μεσηνίᾳ (;) (Σουΐδ. Ψύλλα).

ΨΥΛΛΟΤΟΞΟΤΑΙ, φανταστοὶ κάτοικοι τῆς σελήνης (Λουκ. Ἀλ. Ἱστορ. Α', 13). Οὗτοι ἦσαν ὡπλισμένοι διὰ τόξων καὶ ἐπέβαινον ψυλλῶν δίκην ἐλεφάντων.

ΨΥΛΛΩ, ὄνομα γυναικός.

ΨΥΡΑ (τὰ). Ἴδε ΨΑΡΑ. Προσθετέον ἐνταῦθα ὅτι ἐπειδὴ αὕτη δὲν παρήγαγεν οἶνον, ἐλέγετο ἐν εἴδει παροιμίας περὶ τῶν μὴπινόντων ἐν συμποσίοις: «Ψύρα τὸν Διόνυσον ἄγοντες» ἢ καὶ ἁπλῶς «Ψύρα τὸν Διόνυσον». Ἑτέρα παροιμία ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς νήσου ταύτης εἶναι ἡ: «Ψύρα τὴν Σπάρτην ἄγεις» ἕνεκα τῆς σμικρότητος αὐτῆς.

ΨΥΡΙΑ καὶ ΨΥΡΙΗ, νῆσος, ἡ αὐτὴ πρὸς τὰ Ψύρα.

ΨΥΡΜΥΤΗΣ, ἱερεύς, ἀναφερόμενος ἐν ἐπιγραφῇ.

ΨΥΤΤΑΛΕΙΑ καὶ ΨΥΤΤΑΛΙΑ ἢ ΨΥΤΤΑΛΗ, νησὶς ἔρημος καὶ πετρώδης ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου μεταξὺ Σαλαμῖνος καὶ τῆς ἀπέναντι παραλίας τῆς Ἀττικῆς καὶ πρὸς νότον τοῦ λιμένος τῶν Φώρων (Κερατσίνι). Κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ὁ Ξέρξης ἔπεμψε μυριάδας τινὰς ἀνδρῶν ἐπὶ τοῦ νησίου τούτου, σκεπτόμενος ὅτι, γενομένης ναυμαχίας, οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ναυάγια θὰ προσήγοντο εἰς τὴν νησίδα, καὶ ὅτι οἱ ἐκεῖ Πέρσαι θὰ ἠδύναντο τοὺς μὲν οἰκείους νὰ περιποιῶνται, τοὺς δὲ πολεμίους νὰ διαφθείρωσιν. Ἀλλ' Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου ἐξ Αἰγίνης, ἔνθα ἦν ἐξόριστος, παραγενόμενος πρὸς Θεμιστοκλέα καὶ ζητήσας παρ' αὐτοῦ στρατόν, ἀπεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὴν Ψυτάλειαν καὶ ἐφόνευσε πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ Πέρσας. «Λαβὼν δὲ Ἀριστείδης ἐπέβη εἰς Ψυττάλειαν καὶ πάντας τοὺς βαρβάρους ἐφόνευσε. Καὶ μέγιστον τοῦτο ἔργον ἐπεδείξατο ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων». Ἡ νησὶς αὕτη νῦν λέγεται Λειψοκουτάλα ἢ Λειψοκαταλία.

ΨΥΨΤΑΛΟΣ, ἥρως, ἐξ οὗ ὀνομάσθη ἡ προτεταγμένη νῆσος.

ΨΥΧΕΥΣ, θέσις ἐν τῇ νοτίᾳ παραλίᾳ τῆς Κρήτης, νῦν Καστρί.

ΨΥΧΗ, Τουτέστι πνοή. Ἀναφέρεται ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τῆς ἀρχαιότητος ὡς προσωποποίησις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὁ δὲ Ἀπούλειος ἀφηγεῖται περὶ αὐτῆς τὴν ἑξῆς ὡραίαν ἀλληγορικὴν ἱστορίαν. Ἡ Ψυχὴ ἦν ἡ νεωτάτη τῶν τριῶν θυγατέρων βασιλέως τινὸς καὶ προύκάλεσεν ὡς ἐκ τῆς ὡραιότητος αὐτῆς τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὸν φθόνον τῆς Ἀφροδίτης. Ἵνα ἐκδικηθῇ αὐτὴν ἡ θεά, διέταξε τὸν Ἔρωτα νὰ ἐμπνεύσῃ τῇ Ψυχῇ ἔρωτα πρὸς τὸν μᾶλλον ἀξιόμεμπτον τῶν ἀνδρῶν. Ἀλλ' ὁ Ἔρως τοσοῦτον ἐτρώθη ἐκ τῆς καλλονῆς αὐτῆς, ὥστε ἠράσθη ταύτης· κατὰ συνέπειαν μετήγαγεν αὐτὴν εἰς θελκτικόν τινα τόπον, ὅπου ἀόρατος καὶ ἄγνωστος ἠδύνατο νὰ ἐπισκέπτηται αὐτὴν κατὰ πᾶσαν νύκτα,

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ἀποχωρῶν ἅμα τῇ αὐγῇ. Ἡ Ψυχὴ ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀπολαύουσα οὕτως ἀδιακόπως τῆς τοιαύτης εὐδαίμονος καταστάσεως, ἐὰν ἠκολούθει τὴν συμβουλὴν τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῆς, νὰ μὴ ἐκανοποιήσῃ ὅηλ. ποτε τὴν περιέργειαν αὐτῆς ἢ ζητήσῃ νὰ μάθῃ ποῖος ἦτο. Αἱ ζηλότυποι ὅμως αὐτῆς ἀδελφαὶ ἔπεισαν αὐτὴν νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐν τῷ ζόφῳ τῆς νυκτὸς ἐνηγγαλίζετο ἀποτρόπαιον τέρας· συνεπείᾳ τούτου ἐνῷ ποτε ὁ Ἔρως ἐκοιμᾶτο, αὕτη ἐπλησίασε μετὰ λύχνου, ὅτε πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν εἶδε τὸν ὡραιότερον καὶ μᾶλλον ἀξιέραστον τῶν Θεῶν. Ἐν τῇ συγκινήσει τότε ἐκείνῃ, μεμιγμένῃ ἐκ φόβου καὶ χαρᾶς, σταγὼν θερμοῦ ἐλαίου ἔπεσεν ἐκ τοῦ λύχνου ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ. Τοῦτο ἀνήγειρε τὸν ἔρωτα ἐκ τοῦ ὕπνου, ὅστις ἐπιπλήξας αὐτὴν ἐπὶ τῇ δυσπιστίᾳ, ἔφυγεν. Τότε ἐξέλιπεν ἀμέσως ἡ ἡρεμία τῆς Ψυχῆς, ἥτις, μάτην πειραθεῖσα νὰ ριφθῇ εἰς τὸν ποταμόν, περιήρχετο ἀπὸ ναοῦ εἰς ναόν, ἀναζητοῦσα τὸν ἀγαπητὸν αὐτῆς καὶ ἐπὶ τέλους ἀφίκετο εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἀφροδίτης. Αὐτόθι ἤρξαντο τὰ πραγματικὰ αὐτῆς δεινά, διότι ἡ Ἀφροδίτη, κρατήσασα, μετεχειρίζετο αὐτὴν ὡς δούλην καὶ ἐπέβαλλεν αὐτῇ τὰς τραχυτάτας καὶ μᾶλλον ἀτιμωτικὰς ὑπηρεσίας. Ἡ Ψυχὴ θ' ἀπώλυτο ὑπὸ τὸ βάρος τῶν δεινῶν αὐτῆς, ἐὰν ὁ Ἔρως, ὅστις μυστικῶς ἠγάπα εἰσέτι αὐτήν, μὴ ἀοράτως ἐπαραμύθει αὐτὴν ἐν ταῖς δοκιμασίαις. Τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ ἐπέτυχεν ἐπὶ τέλους νὰ μεταβάλῃ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὸ μῖσος τῆς Ἀφροδίτης, καταστᾶσα δὲ ἀθάνατος, συνηνώθη μετὰ τοῦ Ἔρωτος διὰ παντός. Δὲν εἶναι δυσχερὲς ν' ἀναγνωρίσωμεν ἐν τῇ ἐρωτικῇ ταύτῃ ἀφηγήσει τὴν ἰδέαν, ἧς τὸν μυθικὸν μόνον πέπλον αὕτη ἀποτελεῖ, διότι ἡ Ψυχὴ εἶναι προφανῶς ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή, ἥτις, καθαριζομένη ἀπὸ παθῶν καὶ ἀτυχημάτων, προπαρασκευάζεται οὕτω πρὸς ἀπόλαυσιν ἀληθοῦς καὶ ἀγνῆς εὐδαιμονίας. Ἐν καλλιτεχνήμασιν ἡ Ψυχὴ παρίσταται ὡς κόρη μετὰ πτερῶν χρυσαλλίδος ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἔρωτος ὑπὸ τὰς διαφόρους καταστάσεις, τὰς ἀναγραφομένας ἐν τῷ ἀλληγορικῷ διηγήματι.

ΨΥΧΗ, σύζυγος τοῦ Καππαδόκου Μαρφαδάτου.

ΨΥΧΙΑ, ἀρχαῖον ὄνομα τῆς νήσου Ἀμοργοῦ.

ΨΥΧΙΟΝ, πόλισμα ἀρχαῖον τῆς Κρήτης, κατὰ τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν, ἀπέχον 77 στάδια ΒΔ τοῦ λιμένος Μετάλλου. Παρ' αὐτῷ ἦν καὶ λιμήν, ἀλλ' ἐπισφαλὴς ἐν χειμῶνι. Ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Ψυχίου κεῖται νῦν τὸ χωρίον Καστρί.

ΨΥΧΑΙΩΝ (πρβλ. ΨΥΛΛΟΣ), ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐπὶ νομίσματος ἐξ Ἀπολλωνίας.

ΨΥΧΡΙΣΤΟΣ ἢ ΨΥΧΟΧΡΙΣΤΟΣ (Ἰάκωβος), Ἕλλην ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀκμάσας ἐπὶ τοῦ Ε' αἰῶνος μ. Χ. ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Α' τοῦ Θρᾳκός (457—474 μ. Χ.). Τὴν ἰατρικὴν ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡσυχίου, τριβώνος τῆς ἐπιστήμης, καὶ ἐγένετο πρῶτος ἰατρὸς Λέοντος τοῦ Μεγάλου, κτησάμενος μεγάλην φήμην διὰ τὴν διάγνωσιν τῶν νοσημάτων καὶ τὴν ἐπιτυχίαν ἐν τῇ θεραπείᾳ αὐτῶν. Ἀλέξανδρος ὁ ἐκ Τράλλεων διέσωσέ τινας τῶν σημειώσεων τοῦ ἰατροῦ τούτου, αἵτινες, ὡς φαίνεται, δὲν ἀπετέλεσάν ποτε ἰδίαν συγγραφήν. Οἱ σύγχρονοι, ἐκτιμῶντες αὐτὸν ὡς νέον Ἀσκληπιόν, ἀνήγειραν αὐτῷ πολλοὺς ἀνδριάντας. Τοῦτον ἀναφέρουσι καὶ ὁ Φώτιος καὶ ὁ Τηλεμών.

ΨΥΧΡΟΣ ἢ Πλατάνης, ποτάμιον τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου, ὅπερ, πηγάζον ἐκ τοῦ ὄρους Χολομώνδα (Ὑψιζώνου), ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἁγίου Ὄρους (Σιγγιτικόν). Τανῦν Μπαλταχῆσοῦ.

ΨΧΕΝΤ, ὄνομα τοῦ αἰγυπτιακοῦ βασιλικοῦ στέμματος.

ΨΩΜ (Νικόλαος), λατινιστὶ Ψαλμεύς (Psalmeus) γάλλος κληρικός, γεννηθεὶς ἐν Σωμὸν-σοὺρ-Αἴρ τοῦ Μεύσιος τῷ 1518 καὶ ἀποθ. ἐν Βερδοὺν τῷ 1575. Γενόμενος Ἀββᾶς τοῦ Ἁγίου Παύλου τοῦ Βερδοὺν καὶ εἶτα ἐπίσκοπος Τριδέντου, ἐπετέθη αὐτόθι κατὰ τῶν καταχρήσεων καὶ τῷ 1550 ὑπερήσπισε τὰ δικαιώματα [τῶν ἐπισκόπων· τῷ 1562 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ ὑποβολὴ τῶν πρὸς ἐπισκοπικὰς μεταρρυθμίσεις ψηφισμάτων. Ὅτε Κάρολος ὁ Ε' ἐπολιόρκησε τὸ Μὲτς τῷ 1552, ὁ Ψὼμ ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν κατοίκων, τῆς ἐπισκοπικῆς αὐτοῦ πόλεως, κατοίκων φοβουμένων μήπως προσβληθῶσιν, ἵν' ἀποκαταστήσῃ καὶ αὐξήσῃ τὰ ὀχυρώματα καὶ τὰ ἀμυντικὰ ἔργα. Οὕτως ἀνέπτυξε μέγαν ζῆλον πρὸς προστασίαν τῆς

ἐπαρχίας αὐτοῦ ἀπὸ κακοδοξιῶν. Ἔγραψε δέ: «Ἔκθεσιν τῆς λειτουργίας» (1558),—«Σωστικὰ κατὰ τῶν θρησκευτικῶν μεταβολῶν» (Βερδούν, 1563) κλπ.

ΨΩΜ (Στέφανος Psaume), γάλλος βιβλιογράφος, γενν. ἐν Κομμερσὺ τῷ 1769 καὶ ἀποθαν. τῷ 1828. Γενόμενος κατ' ἀρχὰς κληρικός, παρητήθη εἶτα τὸν κλῆρον καί, μεταβὰς εἰς Νανσύ, ἤνοιξε βιβλιοπωλεῖον, μεθ' ὃ ἐγένετο δικηγόρος, δημοσιογράφος, ἄνευ ἐπιτυχίας ἐν τοῖς σταδίοις τούτοις, ἔμεινεν ἐπί τινα χρόνον ὡς διορθωτὴς ἔν τινι τῶν τυπογραφείων τῶν Παρισίων καὶ ἀπεχώρησεν ἐν τέλει ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ πόλει μετὰ συλλογῆς σπανίων καὶ πολυτίμων βιβλίων, ἣν εἶχε καταρτίσει. Ὁ Ψὼμ ἐδολοφονήθη διὰ ραβδισμῶν ἐν τῷ δάσει Hazois ὑπὸ τῶν δύο αὐτοῦ γαμβρῶν, παρορμηθέντων εἰς τοῦτο ἐξ αἰσθήματος φιλοχρηματίας. Ἔγραψε δὲ ἐν ἄλλοις: «Βιβλιογραφικὸν λεξικὸν ἢ νέον ἐγχειρίδιον τοῦ βιβλιοπώλου καὶ τοῦ τῶν βιβλίων ἐραστοῦ» (Παρίσιοι, 1824, 2 τόμ. εἰς 8ον),—«Στοιχειώδη πραγματείαν περὶ βιβλιογραφίας» καὶ συνειργάσθη ἐν τῷ «Ἀφηγήτορι τοῦ Μεύσιος», ἐν τῇ Νέᾳ βιογραφίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

ΨΩΜΑΚΗΣ (Κωνσταντῖνος), ἄριστος φιλόλογος καὶ γλωσσομαθής, διδάξας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Βουκορεστίῳ. Ζῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος. συνειργάσθη ἐν τῇ συντάξει τῆς Κ ι β ω τ ο ῦ. Μετέφρασε δὲ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τὸν Βροῦτον καὶ Κάσσιον.

ΨΑΜΑΚΗΣ (Βασίλειος), νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου Κωνσταντίνου, διδάσκων ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 1820.

ΨΩΜΑΣ (Ἀπόστολος). Προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου Βάμβα τῷ 1815 μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου καὶ ἄλλων διδάσκαλος τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς.

ΨΩΡΑΡΟΙ, χωρ. τῆς Κερκύρας, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Μεσοχωριτῶν καὶ ἀπέχον ἀπὸ Καστελλάνων 10′. Οἰκεῖται ὑπὸ 500 κατοίκων.

ΨΩΡΩΝ ΛΙΜΗΝ, λιμὴν ἐν τῷ Πόντῳ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μακροκεφάλων, ταυτὸν Σουρμενὲ ἢ Καραδερέ.

ΨΩΦΙΣ, υἱὸς τοῦ Λυκάωνος, ἐξ οὗ ὠνομάσθη καὶ ἡ πόλις Ψωφίς.

ΨΩΦΙΣ, υἱὸς τοῦ Ἄρρωνος, οἰκιστὴς τῆς πόλεως Ψωφίδος.

ΨΩΦΙΣ, πόλις τῆς Ἀρκαδίας κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ ἐν τῷ τμήματι τῆς Ἀζανίας καὶ παρὰ τὰς ὄχθας, τοῦ ποτ. Ἀροανίου, ἀπέχουσα δὲ μικρὸν τοῦ ποτ. Ἐρυμάνθου. Ἡ Ψωφὶς κατὰ τὰ τρία μέρη, τὸ ἀνατολικόν, δυτικὸν καὶ νότιον, περιεκυκλοῦτο ὑπὸ ποταμῶν καὶ ἑλῶν, κατὰ δὲ τὸ βόρειον ὑψοῦτο ἐπὶ λόφου ἡ ἀκρόπολις, ὀχυρὰ καὶ ἐκ φύσεως καὶ διὰ τὰ ὑψηλὰ καὶ στερεὰ αὐτῆς τείχη. Ὁ Πολύβιος ἀκριβῶς περιγράφει τὴν ὀχυρότητα τῆς πόλεως διὰ τῶν ἑξῆς: «Ἡ δὲ Ψωφὶς ἔστι μὲν ὁμολογούμενον καὶ παλαιὸν Ἀρκάδων κτῖσμα τῆς Ἀζανίδος, κεῖται δὲ τῆς μὲν συμπάσης Πελοποννήσου κατὰ τὴν μεσόγειον, αὐτῆς δὲ τῆς Ἀρκαδίας ἐπὶ τοῖς πρὸς δυσμὰς πέρασι . . . τὴν γὰρ ἀφ' ἑσπέρας πλευρὰν αὐτῆς καταφέρεται λάβρος χείμαρρος ποταμός, ὃς κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χειμῶνος ἄβατός ἐστι, ποιεῖ δὲ καὶ τὸ παράπαν ὀχυρὰν καὶ δυσπρόσοδον τὴν πόλιν διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κοιλώματος, ὃ κατὰ βραχὺ τῷ χρόνῳ κατείργασται, φερόμενος ἐξ ὑπερδεξίων τόπων· παρὰ δὲ τὴν ἀπ' ἠοῦς πλευρὰν ἔχει τὸν Ἐρύμανθον, μέγαν καὶ λάβρον ποταμόν . . . τοῦ δὲ χειμάρρου προσπίπτοντος πρὸς τὸν Ἐρύμανθον ὑπὸ τὸ πρὸς μεσημβρίαν μέρος τῆς πόλεως, συμβαίνει τὰς μὲν τρεῖς ἐπιφανείας αὐτῆς, ὑπὸ τῶν ποταμῶν περιλαμβανομένης, ἀσφαλίζεσθαι τὸν προειρημένον τρόπον. Τῇ δὲ λοιπῇ τῇ πρὸς ἄρκτον βουνὸς ἐρυμνὸς ἐπίκειται τετειχισμένος, ἄκρας εὐφυοῦς καὶ πραγματικῆς λαμβάνων τάξιν· ἔχει δὲ καὶ τείχη διαφέροντα τῷ μεγέθει καὶ ταῖς κατασκευαῖς». Ἐκαλεῖτο πρότερον Φηγία, ὠνόμασαν δὲ αὐτὴν Ψωφῖδα οἱ Ἡρακλεῖδαι Ἐχέφρων καὶ Πρόμαχος ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς μητρὸς αὐτῶν. Ἡ χώρα τῆς Ψωφίδος ἦν ὅμορος πρὸς τὴν τῶν Θελπουσίων, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ δὲ τῆς μεταξὺ τούτων ἦν χωρίον Τρόπαια καλούμενον κατ' ἀριστερὰν τοῦ ποταμοῦ Λάδωνος, μετὰ ταῦτα ὁ δρυμὸς Ἀφροδίσιον καὶ μετὰ τοῦτον στήλη ἐνεπίγραφος χρησιμεύουσα ὡς ὅριον τῶν Ψωφιδίων πρὸς τὴν χώραν τῶν Θελπουσίων. Εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν οἱ Ψωφίδιοι εὑρίσκοντο εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ζακύνθου καὶ τῆς Σικελίας. Λέγεται μάλιστα ὅτι ὁ Ψωφίδιος Ζάκυνθος υἱὸς τοῦ Δαρδάνου πρῶτος διεπεραιώ-

θη μετὰ πλοίων εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην, ἣν ὠνόμασε Ζάκυνθον, γενόμενος οἰκιστὴς αὐτῆς, τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἀπὸ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ψωφίδα. Κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον οἱ Ψωφίδιοι δὲν συνεξεστράτευσαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἕνεκα τοῦ μίσους αὐτῶν κατὰ τῶν Ἀτρειδῶν. Ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἡ Ψωφὶς ἀπέκτησε σπουδαιότητά τινα ἕνεκα τῆς τοποθεσίας αὐτῆς, δεσποζούσης τῆς Ἀρκαδίας, Ἤλιδος καὶ Ἀχαΐας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος κατὰ τὸν Συμμαχικὸν λεγόμενον πόλεμον (219 π. Χ.) μετὰ στρατοῦ ἐκ 10,000 Μακεδόνων ἐκστρατεύσας ἐξεπόρθησε τὴν πόλιν. Ἡ θέσις τῆς Ψωφίδος καλεῖται νῦν Τριπόταμον ἕνεκα τῶν κατὰ τὰ τρία μέρη περικυκλούντων αὐτὴν ποταμῶν. Ἐκ ταύτης δ' ἔχει τὸ ὄνομα ὁ νῦν δῆμος Ψωφίδος, ὑπαγόμενος εἰς τὸν νομὸν Ἀχαΐας καὶ Ἤλίδος, οὗ πρωτεύουσα τὸ Λειβάρτζι καὶ χωρία 9, περιέχοντα ἐν ὅλῳ 5,148 κατοίκους.

ΨΩΦΙΣ, ἡ ὑπὲρ τὴν πόλιν Ζάκυνθον ἀκρόπολις αὐτῆς, εἰς ἣν ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Ψωφίδος ὁ ἐκ ταύτης ἀναχωρήσας Ψωφίδιος Ζάκυνθος ὁ Δαρδάνου καὶ πρῶτος μετὰ πλοίων εἰς τὴν νῆσον ἐλθών. Ἐκ ταύτης ὠνομάσθη εἷς ἐκ τῶν δήμων Ζακύνθου δῆμος Ψωφίδος, οὗ πρωτεύουσα τὸ Βανᾶτον, καὶ χωρία 9 μετὰ 3,957 κατοίκων. Ἐκ τῶν χωρίων τούτων ἐπισημότερα εἶναι Ἅγιος Κήρυξ, Γαϊτάνι, Καλληπάδος καὶ Σαρακινάδον.

ΨΩΦΙΣ, πόλις ἐν Ἀκαρνανίᾳ, καλουμένη ἡ Παλαιά.

ΨΩΦΙΣ, πόλις τῆς Ἀχαΐας.

ΨΩΦΙΣ, πόλις τῆς Λιβύης.

ΨΩΦΙΣ, θυγάτηρ τοῦ Ἔρυκος, ἐκ τοῦ Ἡρακλέους μήτηρ τοῦ Ἐχέφρονος καὶ τοῦ Προμάχου.

ΨΩΦΙΣ, θυγάτηρ τοῦ Ξάνθου καὶ ἐγγόνη τοῦ Ἐρυμάνθου, ἡ ἱδρύσασα τὴν ἐν Ἀρκαδίᾳ Ψωφίδα.

ΨΩΧΕΜΜΙΣ, πολίχνη ἐν Αἰγύπτῳ.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

Ω

ΩΑΜΝΩΝ, χωρίον ἐν τῇ μικρᾷ Γαλατίᾳ.

ΩΑΝΙΣ, ποταμιον παρὰ τὴν Καμαρίναν ἐν Σικελίᾳ, τανῦν Φρανσκολάρι.

ΩΑΝΝΗΣ, τέρας καὶ βασιλεὺς τῶν Χαλδαίων.

ΩΑΡΙΩΝ, αἰολικὸς καὶ ποιητικὸς τύπος τοῦ ΩΡΙΩΝ (Ἴδε ΩΡΙΩΝ).

ΩΒΑ, πόλις τῶν Δαμασκηνῶν.

ΩΒΑΡΗΝΟΙ, λαὸς τῆς Ἀρμενίας ἐν τῷ ποταμῷ Κύρῳ.

ΩΒΕΔΑΜΟΣ, λευίτης.

ΩΒΕΔΙΑΣ, ὄνομα ἀνδρός (παρὰ Ἰωσήπ. Ἀρχαιολ. 8,13,4).

ΩΒΕΡΝ (Πέτρος d'Auvergne), τροβαδοῦρος, γενν. ἐν Κλερμὸν-Φερὰν καὶ ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἔγραψε δὲ 24 ποιήματα περὶ θεμάτων ἀφοσιώσεως, πολιτικῆς ἢ ἔρωτος. Ἐν τῶν σατυρικῶν αὐτοῦ ποιημάτων, ὅπερ συνέθετο ἐναντίον τῶν Τροβαδούρων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, παρήγαγεν αὐτῷ πολλοὺς ἐχθρούς. Τὸν βίον ἐτελεύτησεν ἐν μονῇ.

ΩΒΕΡΝ (Γουλιέλμος d'Auvergne), θεολόγος καὶ ἐπίσκοπος τῶν Παρισίων, γενν. ἐν Αὐριλλὰκ καὶ ἀποθ. τῷ 1249. Διδάκτωρ ἐν Σορβώνῃ καὶ καθηγητὴς τῆς θεολογίας, ἐγένετο ἐπίσκοπος τῷ 1228. Ἔγραψε πραγματείας περὶ τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας καὶ λόγους.

ΩΒΕΡΝ (Πέτρος Auvergne ἢ Petrus de Cros), σχολαστικὸς φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Ὠβέρνῃ καὶ ἀποθ. τῷ 1307. Μαθητὴς ὢν Θωμᾶ τοῦ Ἀκουίνου, ἐγένετο εἶτα κληρικὸς (*chanoin*) ἐν Παρισίοις καὶ διδάκτωρ ἐν Σορβώνῃ. Τὰ ἔργα αὐτοῦ συνίστανται ἐκ σχολίων εἰς Θωμᾶν τὸν Ἀκουίνον καὶ εἰς τὸν Ἀριστοτέλην.

ΩΒΕΡΝ, (Ἀντώνιος d'Auvergne), μουσικός, γενν. ἐν Κλερμὸν Φερρὰν τῷ 1713 καὶ ἀποθ. τῷ 1797. Διευθυντὴς τῆς μουσικῆς Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' καὶ τοῦ Μελοδραματικοῦ θεάτρου, ἐγένετο καὶ διευθυντὴς τῆς βασιλικῆς ἀκαδημίας τῆς μουσικῆς. Συνέθετο πολλὰ μελοδράματα, ἐκτελεσθέντα ἐπιτυχῶς, ὡς τὰς «Ἑορτὰς τῆς Εὐτέρπης» τοὺς *Troqueurs*, ὅπερ θεωρεῖται ὡς τὸ πρῶτον γαλλικὸν κωμειδύλλιον (1753), καὶ λοιπά :

ΩΒΕΡΝΗ (Auvergne καὶ λατ. Auvrernia), ἐπαρχία τῆς ἀρχαίας Γαλλίας, ὁριζομένη πρὸς Β ὑπὸ τοῦ Βουρβονναὶ καὶ τοῦ Μπερρύ, πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Ρουέργη καὶ τοῦ Ζιβωδάν, πρὸ Α ὑπὸ τοῦ Βελαὶ καὶ τοῦ Φορὲζ καὶ πρὸς Δ ὑπὸ τοῦ Κερσύ, τῆς Μάρκης καὶ τῆς Μιλουζέν. Πρωτεύουσα αὐτοῦ ἦν ἡ Κλερμὸν-Φερρὰν παρὰ τὴν ἀρχαίαν Γεργοβίαν. Οἱ ἐπισημότεροι ποταμοὶ αὐτῆς εἶναι ὁ Ἀλλιέρ, ὁ Λορδόν, ὁ Γόρ, ὁ Ροῦ κλπ. Πρὸ τοῦ 1689 διῃρεῖτο εἰς Κάτω-Ὠβέρνην πρὸς Β καὶ πρὸς Α τοῦ Ροῦ μετὰ πρωτευούσης Κλερμὸν καὶ κυριωτέρων πόλεων Θιέρσης, Μπιλλόμ, Ριὸμ κλπ. περιλαμβανομένης καὶ τῆς γονίμου Λιμάγνης, καὶ εἰς Ἄνω-Ὠβέρνην πρὸς Ν τοῦ Ροῦ μετὰ πρω-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

τευούσης Ἁγ. Φλοὺρ καὶ ἐπισημοτέρων πόλεων Σὼδ-Αΐγκ, Αὐρηλιὰκ κτλ. ἡ Ἄνω Ὠβέρνη παράγει ὀλίγον σῖτον, ὁ κυρίως ὅμως πλοῦτος αὐτῆς συνίσταται εἰς βοσκὰς ἀξιοσημειώτους. Ἡ Ὠβέρνη νῦν ἀποτελεῖ τὰ διαμερίσματα τοῦ Πουὺ-Δεδὸμ καὶ τὸ τοῦ Καντὰλ ὡς καὶ τμῆμα τοῦ Ἄνω-Λείγηρος. Ἄλλοτε ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ πολλῶν ἡφαιστείων ὀρέων, ὧν ἔτι καὶ νῦν διακρίνονται οἱ ἐσβεσμένοι κρατῆρες. Ἡ Ὠβέρνη εἶναι πλουσία εἰς μεταλλεῖα σιδήρου, μολύβδου, ἀντιμονίου κτλ. Ἔχει δὲ καὶ πολλὰ μεταλλικὰ ὕδατα. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὑποταγὴν τῶν Ἀρβέρνων, πρώτων κατοίκων τῆς Ὠβέρνης, οἱ Ρωμαῖοι καλῶς προσηνέχθησαν πρὸς αὐτήν, ἥτις ἀπεδέχθη τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν, τὸ δὲ *Augustum-Nemetum* (Κλερμὸν) ἀπέβη βαθμηδὸν μητρόπολις. Τῷ 250 ὁ Ὠστρεμοὰν καὶ Νεκτάριος εἰσήγαγον ἐν αὐτῇ τὸν χριστιανισμόν. Δηωθεῖσα κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ΄ αἰῶνος ὑπὸ τῶν ἁρπάγων τοῦ θρόνου, εἶτα δὲ τῶν γερμανικῶν ἐπιδρομῶν, παρεχωρήθη ἐν τέλει τῷ 475 παρὰ τὴν ἑαυτῆς θέλησιν τοῖς Βισιγότθοις ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Νέπωτος. Ἐδέχθη τοὺς νέους αὐτῆς κυρίους καὶ ἐνίκησε τὸν Κλόβιν. Τῷ 507 νικητὴς ὁ Κλόβις ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θιερρύ, ὅπως ἐγκαινίσῃ διὰ τῶν δηώσεων τὴν γαλλικὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἐπὶ τῶν Μεροβιγκίων ἡ Ὠβέρνη ἀπετέλεσε κομητείαν, ἐξαρτωμένην ἐκ τῆς Ἀκουιτανίας· βραδύτερον ἀνῆκεν ὡς τιμαριωτικὸν φέουδον εἰς τοὺς κόμητας τῆς Ποατιέρης καὶ τῆς Τολώσης. Μετὰ ταῦτα γενομένη τῷ 979 ὑποκομητεία καὶ ὑποτελὴς τῆς Γουιένας, περιῆλθε μετὰ τῆς τελευταίας ταύτης ἐπαρχίας εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἐξουσίαν· τῷ 1155 ὅμως διῃρέθη. Ἡ δελφινεία τῆς Ὠβέρνης διήρκεσε μέχρι τοῦ 1428, ὅτε καὶ περιῆλθε διὰ συνοικεσίου εἰς τὸν οἶκον Μομπανσιέ, κλάδον τοῦ οἴκου τῆς Βουρβῶνος. Ἡ κομητεία (Vic-le-Comte) ἐδημεύθη μετὰ μικρὸν καὶ ἐσμικρύνθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου-Αὐγούστου, ἀποκαταστᾶσα δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Λουδοβίκου, διῃρέθη εἰς δύο κομητείας· τούτων ἡ μὲν Γῆ τῆς Ὠβέρνης (Ριὸμ) παραχωρηθεῖσα τῷ ἀδελφῷ τοῦ Ἁγ. Λουδοβίκου Ἀλφόνσῳ καὶ εἶτα ὡς δουκάτον τῷ Ἰωάννῃ, δουκὶ τῆς Βερρύ, ἀποθ. τῷ 1416, καὶ Ἰωάννῃ τῷ Α΄, δουκὶ τῆς Βουρβῶνος, ἐδημεύθη τῷ 1527 καὶ ἠνώθη τῷ 1531· ἡ ἑτέρα δὲ περιῆλθε διὰ γάμου περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος μετὰ τῆς κομητείας τῆς Βονωνίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πύργου τῆς Ὠβέρνης, τῷ δὲ 1524 παρεχωρήθη τῇ Αἰκατερίνῃ τῶν Μεδίκων, δοθεῖσα ὑπὸ τῆς βασιλίσσης ταύτης τῷ δουκὶ τῆς Ἀγκουλέμης Καρόλῳ, υἱῷ Καρόλου τοῦ Θ΄· ἡ Μαργαρίτα ὅμως τοῦ Βαλουὰ ἠξίωσεν αὐτήν· αὕτη πάλιν παρεχώρησεν αὐτὴν εἰς τὸν διάδοχον (ἔκτοτε Λουδοβίκον τὸν ΙΓ΄), ὃς ἥνωσεν αὐτὴν εἰς τὸ στέμμα (1610). Ἔκτοτε ἡ Ὠβέρνη ἐγένετο μία τῶν 32 διοικήσεων τῆς Γαλλίας, ἐξηρτᾶτο δὲ οἰκονομικῶς ἐκ τοῦ τμήματος τῆς Ριόμης καὶ ἐκ τοῦ κοινοβουλίου τῶν Παρισίων. ἐσχημάτισε δύο δικαστικὰς περιφερείας, τὴν Ριόμην καὶ τὴν Κλερμόν, 5 βαϊλίας καὶ 2 ἐπισκοπάς. Ὁ γραπτὸς νόμος ἐν αὐτῇ διετηρεῖτο ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς φεούδοις, οἱ δὲ ἐπιχώριοι νόμοι ἐν λαϊκαῖς χωροδεσποτείαις. Ἡ Ὠβέρνη ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ Γρηγορίου Δετούρ, τοῦ Γερβέρτου, τοῦ Λοπιτάλ, τοῦ Δουπρά κλπ.

ΩΒΕΡ - ΣΑΙΝ - ΖΟΡΖ (Auvers-Saint-Georges), χωρίον καὶ κοινότης τῆς Γαλλίας ἐν τῇ περιφερείᾳ καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιαμέτρων τοῦ Etampes. Κάτοικοι 1000. Παρατηρεῖται αὐτόθι τὸ φρούριον Ζὶλ *(Château de Gille)*, ἀρχαία ἰδιοκτησία τοῦ Ἰακώβου Ἀμυὸ καὶ βραδύτερον τοῦ προέδρου Βρισσόν, ἀπαγχονισθέντος, ὡς καὶ τὸ φρούριον *Gravelle*, οὗτινος οἱ κῆποι καὶ ἡ αὐλὴ ἐφελκύουσι τὴν προσοχήν.

ΩΒΗΔ (=ὑπηρέτης), υἱὸς τῆς Ρουθ καὶ τοῦ Βοόζ, πατὴρ δὲ τοῦ Ἰεσαί. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἅπαντᾷ καὶ ἐν τῇ γενεαλογίᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶναι ὁ παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Ὠβήδης.

ΩΒΗΔΑΣ, προφήτης ἐν Σαμαρείᾳ.

ΩΒΗΔ-ΕΔΩΜ (=ὑπηρέτης τοῦ Ἐδώμ, Γεθαῖος, τῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαβὶδ· ἐν τῷ οἴκῳ ταύτου ἐτέθη ἡ Κιβωτὸς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οὐζά. Ἐπὶ τούτῳ πᾶσα ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ ἄφθονα συνέρρεον ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ὠβὴδ-Ἐδώμ· τούτου ἕνεκα καὶ ὁ Δαβὶδ μετέστησε ταύτην εἰς Ἱεροσόλυμα.

ΩΒΗΔ-ΕΔΩΜ, ὁ ταμίας τοῦ ναοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμασίᾳ.

ΩΒΙΛΑΡ (Auvillar), μικρὰ πόλις τῆς Γαλλίας εἰς ἀπόστασιν 20 χιλιαμέτρων τοῦ Μουασσὰκ. Κάτοικοι 1900. Ἐμπορικώτατος

λιμὴν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Γαρούνα· περίπυστα φαγεντιανά, ἀξιόλογοι ἐρυθροὶ οἶνοι. Ναός, κτισθεὶς τὸν ΙΕ′ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Βερτράνδου δὲ Γὸτ (πάπα Κλήμεντος τοῦ Ε′).

ΩΒΙΝΙΗ (Ἰωάννης du Castre d'Auvigny), γάλλος φιλόλογος γενν. ἐν Αἰνὼ τῷ 1712 καὶ ἀποθ. τῷ 1743 ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ἔττεγκεν. Συνέγραψεν ἐν ἄλλοις: «Ἀπομνημονεύματα τῆς Μπαρνεβέλ» (1732), μύθευμα πλῆρες σατυρικῶν χαρακτηριστικῶν, —«Βίους τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας», ἔργον συνεχισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀββᾶ Περρώ,— «Ἱστορικὰ Πάρεργα» (1735) καὶ λοιπά.

ΩΒΙΤΙ (Ἀλφόνσος Auvity), γάλλος στρατηγός, γενν. ἐν Διέγῃ τῷ 1799 καὶ ἀποθ. τῷ 1860. Ἐν ἡλικίᾳ 27 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ πολυτεχνεῖον, κατετάχθη τῷ 1820 εἰς τὸ 4ον σύνταγμα τοῦ πυροβολικοῦ ὡς λοχαγός, εἶτα ἐγένετο διαγγελεὺς τοῦ στρατάρχου Γεράρδου, μεθ' οὗ μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τοῦ Βελγίου. Εἶταρ ἀποσταλεὶς εἰς Ἀφρικήν, ἀπετέλεσε μέλος τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατάρχου Βωλέ, διεκρίθη ἐπὶ ἀνδρείᾳ κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντίνης καὶ ἐγένετο συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ τῶν στρατῶν Λυῶνος καὶ Παρισίων.

ΩΒΟΥΡ (ὀροπέδιον τοῦ Auvours), κείμενον εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιαμέτρων τοῦ Mans καὶ διάσημον ἕνεκα ἑνὸς τῶν ἐπεισοδίων τῆς μάχης, ἥτις συνεκροτήθη πλησίον τῆς πόλεως ταύτης τῇ 29|10 ἰανουαρίου 1871. Τῇ 2|14 ἀπριλίου ἐστήθη ἐν τῷ ὀροπεδίῳ μνημεῖον, ὅτε καὶ ὁ ἐνδόξως τῆς μάχης μετασχὼν στρατηγὸς Γκουζώ, προεδρεύσας τῆς σχετικῆς τελετῆς, ἀπήγγειλε πατριωτικὸν λόγον.

ΩΒΡΑΙ (Ἰωάννης Auvray), γάλλος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, γενν. ἐν Μομφὼρ Λαμωρῇ καὶ ἀποθ. τῷ 1661. Ἔγραψε δ' ἐν ἄλλοις: «Διάφορα ποιήματα» (Ρουέν 1608), —«Μαρψιλιὲ ἢ ἀθωότης ἀποκαλυπτομένη» κωμικοτραγῳδίαν, —«Ὁ θρίαμβος τοῦ σταυροῦ» (1622) καὶ λοιπά.

ΩΒΡΑΙ (Πέτρος - Λαυρέντιος Auvray), χαλκογράφος διά τε τοῦ νιτρικοῦ ὀξέως καὶ τῆς γλυφίδος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1736. Μαθητὴς τοῦ Κάρ, εἰργάσθη ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Βασιλείᾳ καὶ ἐχάραξε πίνακας διὰ βιβλία ταξειδίων.

ΩΒΡΑΙ (Λουδοβῖκος-Μάριος Auvray), στρατιωτικός, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1762 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1833. Μετασχὼν τῶν κυριωτέρων ἐκστρατειῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, διωρίσθη τῷ 1800 νομάρχης Σάρτρης. Λουδοβῖκος ὁ ΙΗ′ διώρισεν αὐτὸν στρατοπεδάρχην καὶ ἱππότην τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου.

ΩΒΡΑΙ (Φῆλιξ-Ἐρρῖκος Auvray), ζωγράφος ἱστορικῶν σκηνῶν, γενν. ἐν Καμπραὶ τῷ 1800 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1833. Τῷ 1824 ἐξέθηκε τὸ πρῶτον δύο μεγάλας εἰκόνας, τὸν Ἅγ. Λουδοβῖκον αἰχμάλωτον καὶ τὸν Πάριν πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Ἑλένης. Ἔκτοτε ἐξέθηκε καὶ ἄλλας εἰκόνας, τόν: Σπαρτιάτην λειποτάκτην (ἐν τῷ μουσείῳ Βαλανσιέν), —τὴν Ἀνάρρησιν τοῦ Πιπίνου (1831), — τὴν Ἀφοσίωσιν τῆς πριγκηπίσσης Σιβύλλης κλπ.

ΩΒΡΑΙ (Λουδοβῖκος Auvray), γλύπτης καὶ φιλόλογος Γάλλος, γεννηθεὶς ἐν Βαλανσιένῃ τῷ 1810. Λαβὼν πάντα τὰ βραβεῖα τῆς ἀκαδημίας τῆς γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς τῆς πόλεως ταύτης, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἰς Παρισίους. Τῷ 1835 ἐξέθηκε τὴν προτομὴν τοῦ Σαλύ, γλύπτου τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ′, μεθ' ὃ μετέσχε πασῶν τῶν ἐκθέσεων καὶ ἔλαβε πολλὰς ἐντολὰς ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως. Κυριώτερα αὐτοῦ ἔργα εἰσί: τὰ Ἀγάλματα τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἀφθονίας (Σύμπλεγμα ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Βαλανσιένης) καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀστρονομίας, (ἐν τῇ προσόψει τοῦ Νέου Λούβρου), δύο ἀγάλματα διὰ τὴν αὐλὴν τοῦ Λούβρου, ἤτοι τὴν Δήμητρα καὶ τὴν Ἀφροδίτην ἀναδυομένην κλπ. ὡς καὶ πολλὰς προτομὰς καὶ μετάλλια ἐν ὀρειχάλκῳ, πολλὰ σχέδια διὰ ξυλογραφίας, λιθογραφήματα, σχέδιον τάφου διὰ τὸν Ναπολέοντα (1841) κτλ. Ὁ Ὥβραι ἔγραψε πολλὰ περὶ τεχνῶν, ἐδημοσίευσεν ἐκθέσεις πασῶν σχεδὸν τῶν ἀπὸ τοῦ 1134—1865 ἐκθέσεων καὶ ἀπὸ τοῦ 1860 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς «Καλλιτεχνικῆς ἐπιθεωρήσεως».

ΩΒΩΒ, πόλις τῶν Μωαβιτῶν, καλουμένη καὶ Ἐβώμ.

ΩΓ (τοὐτέστι διάφραξις), μυθικὸς γίγας καὶ βασιλεὺς τῆς Βασάν, ἀναφερόμενος ἐν τῷ Δευτερονομίῳ (Α′, 4, Γ′, 3, 4, 11, 13) καὶ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς (ΚΑ′, 33, 34 ΛΒ′, 33, 34). Οὗτος παρεκώλυε τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ

διέλθωσι διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ, ἀλλ' ἡττηθεὶς ἐν τῇ μάχῃ Ἐδρεΐλ, ἐφονεύθη μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, τῶν ὁποίων αἱ 60 ὀχυραὶ πόλεις ἐδόθησαν εἰς τὴν ἡμίσειαν φυλὴν τοῦ Μανασσῆ. Ἡ σιδηρᾶ κλίνη τοῦ γίγαντος τούτου ἐφυλάσσετο ὡς τι ἀξιοπερίεργον.

ΩΓΕΝΙΔΑΙ, ταὐτὸν τῷ Ὠκεανΐδαι ἐκ τοῦ κωτωτέρω ΩΓΕΝΟΣ.

ΩΓΕΝΙΟΝ, ὄνομα ὄρους, ἀναφερόμενον παρ' Ἡσυχίῳ.

ΩΓΕΝΟΣ, ἀρχαῖος θεός, ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Ὠκεανόν. Ἐκ τούτου καὶ Ὠγενίδαι καὶ Ὠγένειοι ἴσον τῷ ἀρχαῖοι. Ὁ αὐτὸς καλεῖται καὶ Ὠγῆνος ἢ Ὠγηνός.

ΩΓΗΣ, γίγας καὶ βασιλεὺς τῆς Γαλαδηνῆς ἢ Γαυλανίτιδος.

ΩΓΚΑΡ (Χριστοφόρος-Κολόμβος Augur) ὑποστράτηγος τῶν ἐθελοντῶν τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ στρατοῦ γενν. ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας-Ὑόρκης τῷ 1823. Ἀποφοιτήσας τῷ 1843 τῆς στρατιωτικῆς Ἀκαδημίας τοῦ *West-Point*, διωρίσθη τῷ 1847 λοχαγός· κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Μεξικοῦ (1847) ἐγένετο ὑπασπιστὴς τοῦ στρατηγοῦ Χόμπιγκ. Τῷ 1852 διεκρίθη ἐν ταῖς ἐναντίον τῶν Ἰνδιῶν τοῦ Ὠρεγκὼν μάχαις, ἐγένετο ταγματάρχης τῷ 1861 καὶ ἐπί τινα χρόνον ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν δοκίμων τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τοῦ *West Point*. Τῇ 31 12 νοεμβρ. 1861 προαχθείς, ἐτάχθη πρῶτον ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Μὰκ-Δόουελ καὶ εἶτα ἐν τῷ τοῦ Μπάγξ, ἐπληγώθη σοβαρῶς κατὰ τὴν μάχην τοῦ *Cedar-Mountain* τῇ 28)9 αὐγούστου 1862 καὶ βραδύτερον ἀπετέλεσε μέρος τοῦ σώματος τῆς ἐκστρατείας τοῦ στρατηγοῦ Μπάγξ, ἀναλαβόντος τὴν διοίκησιν τῆς Νέας-Ὀρλεάνης καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ διαμερίσματος, οὗτινος κέντρον ἀποτελεῖ ἡ πόλις αὕτη.

ΩΓΚΙ (Πέτρος Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Auguis), ἄρχων καὶ πολιτευτής, γεννηθεὶς ἐν Μέλλῃ τῷ 1742 καὶ ἀποθ. τῷ 1810. Ἐγένετο πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου τῆς Μέλλης ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ βραδύτερον ἀποτελέσας μέρος τῆς Συνταχτικῆς καὶ τῆς Συμβατικῆς, διεκρίθη ἐπὶ μετριοπαθείᾳ φρονήματος, συνετέλεστε μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἡμέραν τῆς 9ης θερμιδώρ, ἐδείχθη πολέμιος τῶν ἱπποτικῶν στάσεων καὶ ἀπετέλεσεν ἐπὶ διετίαν μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν Γερόντων· τῷ 1799 ἐξελέγη μέλος τῆς Βουλῆς τῶν 500, ἐκλεγεὶς καὶ δὶς κατόπιν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως.

ΩΓΚΙ (Πέτρος-Ρενὲ Auguis), δημοσιογράφος καὶ κριτικός, υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Μέλλῃ τῷ 1786 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1846. Τῷ 1814 κατὰ σεπτέμβριον συνελήφθη ἐπὶ ὑβριστικῇ δημοσιεύσει κατὰ Λουδοβίκου τοῦ ΙΗ' καὶ κατεδικάσθη εἰς πενταετῆ φυλάκισιν. Ἀπολυθεὶς καὶ φυλακισθεὶς ἐκ νέου, ἀνεκτήσατο τὴν ἐλευθερίαν τῷ 1817. Τῷ 1820 ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ μουσείου τῶν Θερμῶν, τῷ 1830 βουλευτὴς καὶ τῷ 1842 διευθυντὴς τῆς Μαζαρινείου βιβλιοθήκης. Ἔγραψε δ' ἐκτὸς διαφόρων σχολίων εἰς τοὺς γάλλους κλασικούς: «Ἱστορίαν Αἰκατερίνης τῆς Β'» (1813),- «Ἀπρεπεῖς ἀποκαλύψεις τοῦ ΙΗ' αἰῶνος» (1814), δι' ἃς καὶ κατεδιώχθη,—«Περὶ τοῦ πνεύματος τῆς γαλλικῆς γλώσσης» (1820) κλπ.

ΩΓΚΙΟΥ (Augu), πολιτευτὴς καὶ δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Λανδάου τῆς Βαυαρίας περὶ τὸ 1120 ἐκ γάλλων γονέων. Διευθυντὴς ὢν καὶ συνεργάτης ἐφημερίδων, ἐνησχολήθη καὶ εἰς ζητήματα τῆς γεωγραφίας καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῷ 1864 ἐδημοσίευσε δραματικὰ ἐπεισόδια τῆς στάσεως τῆς Πολωνίας ὑπὸ τίτλον: «Οἱ Ζουάβοι τοῦ θανάτου».

ΩΓΚΥΓΙΑ (Ἀντώνιος-Μάριος Auguyat), γάλλος στρατιωτικός, γεννηθεὶς ἐν Μασὼν τῷ 1783 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1864. Μετατχὼν τῆς πρώτης αὐτοκρατορίας, ἀνέλαβε κατὰ τὴν Παλινόρθωσιν τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀχυρωματικῆς ἐν τῇ ἐν Μὲτς σχολῇ. Εἰς τοῦτον ὀφείλονται πολυάριθμα ἔργα περὶ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, ὡς: «Ὑπόμνημα διὰ τὰς ἐπιθέσεις» (1885),—«Γενικὴ πραγματεία περὶ ὀχυρώσεως καὶ ἀμύνης τῶν θέσεων» (1848) κλπ.

ΩΓΥΓΗ, θέσις παρὰ τὴν Χεβρών.

ΩΓΥΓΗΣ. Ἐνίοτε καλεῖται αὐτόχθων τῆς Βοιωτίας, ἐνίοτε δὲ υἱὸς τοῦ Βοιωτοῦ καὶ βασιλεὺς τῶν Ἐκτήνων καὶ πρῶτος ἄρχων τῆς χώρας τῶν Θηβῶν, ἥτις ἐκλήθη ὑπ' αὐτοῦ Ὠγυγία. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὰ ὕδατα τῆς Κωπαΐδος ἀνῆλθον ὑπεράνω τῶν ὀχθῶν καὶ κατέκλυσαν ὁλόκληρον τὴν κοιλάδα τῆς Βοιωτίας. Ὁ κατακλυσμὸς οὗτος ἐκλήθη ἀπ' αὐτοῦ Ὠγύγειος. Τὸ ὄνομα τοῦ Ὠγύγη σχετίζεται πρὸς τούτοις μετὰ ἀττικῆς παραδόσεως, διότι καὶ ἐν Ἀττικῇ ἀναφέρεται ὁ Ὠγύγειος κατακλυσμός, ὁ δὲ

Ὠγύγης περιγράφεται ὡς ὁ πατὴρ τοῦ ἀττικοῦ ἥρωος Ἐλευσῖνος καὶ ὡς πατὴρ τῆς Δαείρας, θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ. Ἐν τῇ βοιωτικῇ παραδόσει ἦτο πατὴρ τῆς Ἀλαλκομενείας, τῆς Θελξινοίας καὶ τῆς Αὐλίδος. Ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Στράβων καλοῦσι τὸν Ὠγύγην τελευταῖον βασιλέα τῆς Ἀχαΐας, κατά τινα δὲ παράδοσιν περιεγράφετο καὶ ὡς αἰγύπτιος βασιλεύς.

ΩΓΥΓΙΑ, θυγάτηρ τοῦ Ἀμφίονος καὶ τῆς Νιόβης, τοξευθεῖσα καὶ αὕτη ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν αὐτῆς· ἀπὸ ταύτης ὠνομάζοντο αἱ ἐν Θήβαις Ὠγύγιαι πύλαι.

ΩΓΥΓΙΑ, νῆσος τῆς Μεσογείου, ἀναφερομένη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μυθολογίᾳ ὡς κατοικία τῆς νύμφης Καλυψοῦς. (Ὁμηρ. Ὀδυσ.)· ἡ θέσις αὐτῆς δὲν ἦτο ἀκριβῶς προσδιωρισμένη, ἀπετέλει δὲ καθ' Ὅμηρον μὲν τὸν ὀμφαλὸν τῆς θαλάσσης, κατὰ δὲ τὸν Πλίνιον καὶ ἄλλους ἔκειτο πρὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Βρουτίου, κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον βορείως τῆς Βρετανίας. Ὁ Voss θεωρεῖ αὐτὴν ὡς κειμένην ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης μεταξὺ Λιβύης καὶ Ἄτλαντος, κατὰ δὲ τὸν Γκροτεφὲνδ ἔκειτο πλησίον τοῦ ὄρους Ἄτλαντος. Κατὰ τὸν Στράβωνα αὕτη ἦν ἡ νῆσος Γαύλων, ταυτὸν Γόζζον παρὰ τὴν Μελίτην.

ΩΓΥΓΙΑ, ἕτερον ὄνομα τῆς νήσου Κῶ.

ΩΓΥΓΙΑ, ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Βοιωτίας, τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Αἰγύπου.

ΩΓΥΓΙΑΙ ΠΥΛΑΙ, αἱ ἀρχαιόταται ἐκ τῶν πυλῶν τῶν Θηβῶν (Θήβας ἑπταπύλοιο), τὰς ὁποίας ὁ Αἰσχύλος λέγει Ὄγκας.

ΩΓΥΓΙΑΣ, θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρυνόμης.

ΩΓΥΓΙΟΣ, υἱὸς τοῦ Κάδμου, ἀρχαῖος βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, πατὴρ τῆς Θελξινοίας, τῆς Ἀλαλκομενείας καὶ Αὐλίδος ἢ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀλίστρας, σύζυγος τῆς Θήβης, κατ' ἄλλους δ' υἱὸς τοῦ Βοιωτοῦ (Ἴδε καὶ ΩΓΥΓΗΣ), ἀρχαιότατος βασιλεὺς τῶν ἀγρίων τότε λαῶν τῆς Ἀττικῆς, οὗτινος ἡ ἐποχὴ ἀνάγεται εἰς τοὺς μυθώδεις αἰῶνας τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἐλθὼν ἐκ Βοιωτίας εἰς Ἀττικήν, ἔκτισε τὴν πόλιν Ἐλευσῖνα.

ΩΓΥΓΟΣ. Κατά τινας ἦν βασιλεὺς τῶν θεῶν.

ΩΓΥΓΟΣ, ἀναφερόμενος ὡς υἱὸς τῆς Τερμέρας.

ΩΓΥΓΟΣ, τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Ἀχαΐας μετὰ τὸν Τισσαμενόν.

ΩΓΥΙΟΝ, μυθῶδες ὄρος, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Στράβωνι.

ΩΓΥΛΟΣ, νῆσος μεταξὺ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Κρήτης.

ΩΓΥΡΙΣ, νῆσος τῆς Ἐρυθραίας θαλάσσης πρὸ τῆς ἀκτῆς τῆς Καρμανίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐλέγετο ὅτι ὑπῆρχεν ὁ τάφος τοῦ βασιλέως Ἐρύθρα ἢ Ἐρυθραίου.

ΩΓΥΡΟΣ, ἀρχηγὸς τῶν Σαμοθρᾳκῶν

ΩΔ (Ἰωάννης Ἱππότης Aude), δραματουργός, γενν. ἐν Ἄπτῃ τῆς Βωκλούζης τῷ 1755 καὶ ἀποθ. τῷ 1841. Γενόμενος ἱππότης τῆς Μελίτης, ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ Καρακιόλη καὶ εἶτα τοῦ διασήμου Μπουφών, μεθ' ὃ ἐπεδόθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν δραματουργίαν, γράψας ἐν ἄλλοις καὶ τὴν «*Madame Angot* ἐν τῷ σεραγίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (1803).

ΩΔ (Aude καὶ λατινιστὶ Atax, Attagus), ποταμὸς τῆς Γαλλίας, πηγάζων ἐκ τοῦ τενάγους Ὠδ, εἰς ἀπόστασιν 8 χιλιαμ. πρὸς Β τοῦ Μονλουί ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς Πυρηναίοις, διαχωριζόμενος εἰς δύο διακλαδώσεις μικρὸν κατωτέρω τοῦ ἐν Ἐρὼλ Καψάγκ. Ὁ εἷς τῶν κλάδων, πλευστός, διέρχεται διὰ τῆς Ναρβωνίας καὶ χύνεται εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ ὁ ἕτερος ἐπίσης αὐτόσε χύνεται παρὰ τὸ τένεγος Βάντρ. Ροῦς 205 χιλιάμ.

ΩΔΗ (Aude), διαμέρισμα ἐν τῇ νοτίῳ Γαλλίᾳ μετὰ πρωτευούσης Καρκασῶνος, κείμενον μεταξὺ τῶν διαμερισμάτων Ἐρώλ, Γάρν, Λωκαί, Γαρούνα πρὸς Β, τῆς Ἀριέγης πρὸς Δ', τῶν ἀνατολικῶν Πυρηναίων πρὸς Ν καὶ τῆς Μεσογείου πρὸς Α καὶ ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Καρκασέ, Λωραγκὲ Ραζὲ καὶ τῆς διοικήσεως τῆς Ναρβόννης. Ἀρδεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ Ὠδ καὶ τῆς μεσημβρινῆς διώρυγος. Ἐπιφάν. 6,341 τετραγ. χιλιάμ. (κατὰ τοὺς πίνακας τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν). Κάτ. (1886) 332,080. Ἔδαφος γόνιμον, σῖτος, οἶνοι, ὧν μέρος μετασκευάζεται εἰς οἰνόπνευμα, δάση, ποίμνια, μελισσοτροφεῖα, μάρμαρα, ἐργοστάσια ἐριούχων, χαλυβουργεῖα, σιδηρουργεῖα, ἐργοστάσια ἐριούχων διὰ τὴν Ἀνατολήν, μεταλλικὰ ὕδατα τῶν Ρεννῶν, τοῦ Ἀλέ, τῆς Καμπανίας καὶ τοῦ Ζιγόλ.

ΩΔΕΑΣ, υἱὸς τοῦ Νερία.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΩΔΕΙΝΙΟΣ, ἑλληνικὴ πόλις ἐν τῷ Πόντῳ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἐκεχειρίων.

ΩΔΕΜΠΡΑΝ (Φιλιβέρτος Audeberand), γεννηθεὶς ἐν Ἀγίῳ Ἀμὰν τῷ 1816. Εἰργάσθη ἐν διαφόροις περιοδικοῖς καὶ ἐφημερίσι καὶ ἐδημοσίευσε μόνος ἢ καὶ τῇ συνεργασίᾳ ἄλλων διάφορα ἔργα, ὡς «Τὴν ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου Κεργοριὲν περιοδείαν τοῦ κόσμου» (1862),—«Κάνιστρον ἰχθύων», κωμῳδίαν μονόπρακτον, καὶ πλεῖστα ἄλλα, οὕτως ὥστε ὁ Monselet εἶπεν ὅτι θὰ ἠδύνατό τις νὰ καλύψῃ διὰ τῶν δημοσιευμάτων αὐτοῦ τὴν πλατεῖαν Καρουσέλ. Τῷ 1864 εἶχεν ἐκδώσει δύο νέα ἔργα, «Τοὺς συγχρόνους γάμους» καὶ τὸν «Ποταμὸν τῶν ὀνείρων».

ΩΔΕΝ (J. M. B Audin), ἱστορικός, γενν. ἐν Λυῶνι τῷ 1793 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1851. Γενόμενος δικηγόρος ἐν Λυῶνι, ἀποκατεστάθη εἶτα ἐν Παρισίοις ὡς βιβλιοπώλης περὶ τὸ 1815, ὅπου ἐπώλει τὰ ἴδια αὐτοῦ ἔργα, πολιτικὰ φυλλάδια ὑπὲρ τῶν Βουρβώνων καὶ ἐγχειρίδια περὶ βιομηχανίας καὶ τῶν τεχνῶν, ἐκδιδόμενα τὸ πλεῖστον ὑπὸ ψευδώνυμα. Τῷ 1826 κατήρξατο τῶν μεγάλων αὐτοῦ περὶ μεταρρυθμίσεως ἔργων διὰ τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἁγ. Βαρθολομαίου», μεθ' ἣν ἐξέδωκεν: «Ἱστορίαν τοῦ βίου, τῶν ἔργων καὶ τῶν δοξασιῶν τοῦ Λουθήρου» (1839),—«Ἱστορίαν τοῦ Καλβίνου» (1841),—«Ἱστορίαν Λέοντος τοῦ Ι' καὶ τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ» (1844), ἔργα, ἐν οἷς ὑπάρχουσι πολλαὶ λεπτομέρειαι, ἄσπερ ἠρύστατο ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας.

ΩΔΕΝΑΕΡΔΟΣ (Ροβέρτος βὰν Audenaerd), ζωγράφος καὶ χαράκτης, γενν. ἐν Γάνδῃ τῷ 1663 καὶ ἀποθ. τῷ 1743. Διδαχθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν Ι. Βαγκλεὲφ καὶ εἶτα ἐν Ρώμῃ ἐπὶ 27 ἔτη, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν· ἐχάραξε δὲ διά τε τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος καὶ τῆς γραφίδος θρησκευτικὰ ἔργα, μυθολογικὰς σκηνάς, εἰκόνας κλπ. κατ' ἀπομίμησιν Ἰταλῶν ἀριστοτεχνῶν. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἐν ἄλλοις καὶ ἡ ἐν δέκα εἰκόσιν ἀναπαράστασις τοῦ θριάμβου τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, διασήμου εἰκόνος, γραφείσης ὑπὸ τοῦ Μαντένια ἐν τῷ δουκικῷ μεγάρῳ τῆς Μαντούης. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔγραφε διῃρημένως, ἤτοι Ὠδὲν Ἀέρ.

ΩΔΕΝΑΘΟΣ, ἡγεμὼν τῆς Παλμύρας.

ΩΔΕΝΑΡΔΗ ἢ ΟΥΔΕΝΑΡΔΗ (Audenarde). Ἴδε ΟΥΔΕΝΑΡΔΗ.

ΩΔΕΝΖΗ (Audenge), πρωτεύουσα τῆς γαλ. ἐπαρχίας Γιρόνδης ἐν μέσῳ ἁλατούχων ἑλῶν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀρκανσῶνος τῆς περιφερείας Βορδιγάλλων. Κατ. 1,200. Ἐργοστάσια τερεβινθίνης.

ΩΔΕΝ-ΛΕΡΩΜΑΝ (Audun-Le-Roman), προάστειον τῆς Γαλλίας (Μοσέλη), πρωτεύουσα ἐπαρχίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Βριὲ καὶ εἰς ἀπόστασιν 19 χιλιαμ. ΒΔ τοῦ Βριὲ παρὰ τὰ δάση τοῦ Ὠδέν. Κάτ. 509. Ἐν τοῖς πέριξ ὑπάρχουσι λατομεῖα· ἐκμετάλλευσις σιδηρίτιδος γῆς.

ΩΔΕΦΡΟΑ ΛΕΜΠΑΤΑΡ (Audefroy-Le Bastard), γάλλος ποιητὴς ἐκ τῶν ἀρχαίων, περὶ οὗ εἰκάζεται ὅτι ἔζη ἐν τέλει τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Ἰδίᾳ ἐκτιμῶνται τὰ μυθιστορήματα αὐτοῦ, ἅτινα ἀποτελοῦσιν ἀφήγησιν ἀρχαίων ἐρωτικῶν καὶ ἱπποτικῶν κατορθωμάτων καὶ ἅτινα χαρακτηρίζονται ὑπὸ ἀφελείας, χάριτος καὶ εὐαισθησίας.

ΩΔΗΔ, προφήτης ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φεκᾶ, συναντήσας τοὺς ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ φέροντας διακοσίας χιλιάδας αἰχμαλώτους ἐκ τῶν τοῦ Ἰούδα καὶ συμβουλεύσας αὐτοῖς ν' ἀπολύσωσι τούτους· τούτου ἕνεκεν οἱ ἐπισημότεροι τῶν Σαμαρειτῶν καὶ ἐφιλοξένησαν τούτους καὶ ἀφθόνους παρέσχον τροφὰς καὶ τοὺς ἀσθενεῖς αὐτῶν ἐκόμισαν μέχρις Ἰεριχοῦς ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν ὄνων.

ΩΔΙΑ (Λουδοβῖκος Audiat), γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς τῷ 1833. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς ἐν Σέντῃ καὶ εἶτα βιβλιοθηκάριος καὶ ἀρχειοφύλαξ τῆς πόλεως ἐκείνης. Ἔγραψε δ' ἐν ἄλλοις: «Ποιήματα» (1854),—«Ρεγινάλδον Χέμπερ, ἄγγλον ποιητήν» (1859),—«Τοὺς ἰδιοκτήτας ποιητάς» (1862),—«Τοὺς ἐπιλελησμένους» κλπ.

ΩΔΙΓΑΝ (Ἀρμάνδος Audiganne), δημοσιογράφος, γενν. τῷ 1814 καὶ ἀποθαν. ἐν Παρισίοις τῇ 28)9 φεβρουαρίου 1875. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ ἠσχολήθη εἶτα εἰς πολιτικά, οἰκονομικὰ καὶ βιομηχανικὰ ζητήματα. Τῷ 1840 εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦ ἐμπορείου, τῷ δὲ 1855, διατελέσας μέλος τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Μηνύτορι» σπουδαίας ἐκθέσεις ταύτης. Ἔγραψε δὲ καὶ διάφορα πολιτικὰ φυλλάδια, κυριώτερον τῶν ὁποίων εἶναι: «Ἡ γαλλικὴ βιομηχανία ἢ διαλέξεις

περὶ τῶν καθηκόντων καὶ τῶν δικαίων τοῦ ἐργάτου ἐν ταῖς διαφόροις σχέσεσι τοῦ κοπιώδους αὐτοῦ βίου» (1850), στερηθὲν ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας· ἐδημοσίευσε πολλὰ ἄρθρα ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο κόσμων» καὶ ἐπὶ τέλους ἐξέδωκε σπουδαῖον κοινωνικὸν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ ἐργάται τῆς σήμερον καὶ ἡ νέα οἰκονομία τῆς ἐργασίας».

ΩΔΙΓΚΟΥΡΗ (Audincourt), πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Δοὺβ ἐν τῇ περιφερείᾳ Μομπελιάρ. Βιομηχανία λευκοσιδήρου καὶ σιδηρουργεῖα, θεωρούμενα ὡς τὰ ἄριστα τῆς Γαλλίας.

ΩΔΙΕΡΝΗ (Audierne), χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Φινιστέρης καὶ τῷ διαμερίσματι Κεμπέρ.. Κάτ. 1,500. Μικρὸς λιμήν, καταλληλος πρὸς ὅρμον. Σπουδαῖον ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ ἁλιπάστων ἰχθύων.

ΩΔΙΕΡΝΗΣ (Ἰάκωβος Audierne), γεωμέτρης, γεννηθεὶς ἐν Μωσσὰν παρὰ τὴν Μονμορενσῆ περὶ τὸ 1710 καὶ ἀποθ. περὶ τὸ 1785. Ἀποτυχὼν ἐν τῇ δραματικῇ φιλολογίᾳ, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν μαθηματικῶν, ἵδρυσε σχολὴν ἐν Παρισίοις καὶ συνέταξε διάφορα μαθηματικὰ ἐγχειρίδια χάριν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

ΩΔΙΖΙΕ (Audigier), γεννηθεὶς ἐν Κλερμὸν-Φεράν. Ἦν ἱερεὺς τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς πόλεως ταύτης ἐπὶ τοῦ Μασιλιῶν καὶ συνέγραψεν ὀγκώδη «Πολιτικὴν φιλολογικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαρχίας Ὠβέρνης», ἐξ ἧς, ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ ἐναποκειμένης, πολλοὶ πολλὰ ἠρύσθησαν.

ΩΔΙΖΙΕ (Κάρολος - Λουδοβῖκος - Ἀλέξανδρος-Ἐρρῖκος, κόμης d' Audigier), σύγχρονος δημοσιογράφος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1828 καὶ ἀποθανὼν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει περὶ τὸ 1868. Τῷ 1859 εἰργάζετο ἐν τῇ «Πατρίδι» καὶ εἶτα μετέσχε τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείας ὡς ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος ταύτης καὶ ἐδημοσίευσε διάφορα ἔργα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1863 εἰσῆλθεν εἰς τὸ πανεπιστημιακὸν στάδιον.

ΩΔΙΜΠΕΡ (Audibert), σοφὸς φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Τολώσῃ περὶ τὸ 1720 καὶ ἀποθ. περὶ τὸ 1770. Ἔγραψε: «Πραγματείαν περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Τολώσης», πλήρη πολλῶν λεπτομερειῶν, καταστᾶσαν δὲ περιζήτητον.

ΩΔΙΜΠΕΡ (Λουδοβῖκος-Φραγκῖσκος-Ἱλαρίων Audibert), φιλόλογος, γενν. ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1797 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1861. Τῷ 1822 ἐγένετο ἀκόλουθος τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν ἐπὶ Σατωβριάνδου καὶ εἶτα πάρεδρος ἐν τῷ συμβουλίῳ τοῦ κράτους, παραιτηθεὶς τῷ 1830. Ἐκτὸς πολλῶν δημοσιεύσεων ἐν ἐφημερίσι τῶν βασιλοφρόνων, ἔγραψε: «Περὶ ἐπιρροῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν» κτλ.

ΩΔΙΜΠΕΡ (Οὐρβανὸς Audibert), βοτανολόγος καὶ ἀγρονόμος, γεννηθεὶς ἐν Ταρασκὼν τῷ 1789 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1846. Οὗτος μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας ἐν τῷ διαμερίσματι τῶν στομίων τοῦ Ροδανοῦ καὶ ἔγραψε πολλὰ γεωργικὰ ἔργα, ὡς τὴν «Χλωρίδα τῆς μεσημβρίας» κτλ.

ΩΔΙΜΠΡΑΝ(Ἀδόλφος Audibran), χαράκτης διὰ γλυφίδος καὶ τῆς χρήσεως τῆς στιγματογραφίας, ἐκτελέσας διάφορα ἔργα καὶ πολλὰς εἰκόνας, ὧν τινας διὰ τὴν «Ἱστορικὴν πινακοθήκην τῶν Βερσαλλιῶν», δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γαβάρ. Πρὸς τούτοις ἐξετέλεσε καὶ τὰς εἰκόνας τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου, τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας, τοῦ δουκὸς τῆς Ὠμάλης καὶ ἄλλα τινά.

ΩΔΙΝΑΚ (Audinac), χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Ἀριέγης, ἀπέχ. 5 χιλιάμ. τοῦ Σαὶν-Ζιρόν. Μεταλλικὰ ὕδατα, λουτρά. Τὰ ὕδατα τοῦ Ὠδινάκ εἰσι θειοῦχα. Ἡ θερμοκρασία αὐτῶν εἶναι 22°.

ΩΔΙΝΟ (Νικόλαος-Μεδάρδος Audinot), ἠθοποιὸς καὶ δραματουργός, γενν. τῷ 1732 καὶ ἀποθ. τῷ 1801. Διευθύνας τὸ θέατρον τῶν Βερσαλλιῶν ἐπί τινα χρόνον, ὑπέστρεψε τῷ 1769 εἰς Παρισίους καὶ ἐγκατέστησε θέατρον νευροσπάστων ἐν τῇ ἀγορᾷ Σαὶν-Ζερμέν. Τῷ 1770 ἵδρυσεν ἐν τῇ πλατείᾳ Σαὶν-Μαρτὲν τὸ θέατρον *Ambigu-Comique*, ὅπερ ηὐδοκίμησε καὶ ὁ Ὠδινὸ ἀπεσύρθη μετὰ σπουδαίας περιουσίας. Τὸ θέατρον αὐτοῦ εἶναι τὸ πρῶτον, ἐν ᾧ εἰσήχθη τὸ μελόδραμα.

ΩΔΛΕΪ (λόρδος Ἰάκωβος Audley), γενν. τῷ 1314 ἐν τῇ κομητείᾳ Στάφορδ καὶ ἀποθ. τῷ 1386. Δὶς συνώδευσεν εἰς Γαλλίαν τὸν βασιλέα Ἐδουάρδον τὸν Γ' καὶ διεκρίθη ἐν μάχῃ τοῦ Ποατιὲ τῷ 1356. Οὗτος ὑπῆρξεν εἷς τῶν πρώτων ἱπποτῶν τοῦ τάγματος τῆς περικνημίδος.

ΩΔΛΕΪ (Γεώργιος-Ἐδουάρδος, βαρῶνος Audley), ἐκ τῶν ἀμυτίμων τῆς Ἀγγλίας, γενν. τῷ 1817, ἀρχηγὸς ἀρχαίας οἰκογενείας

τῆς βρετανικῆς ἀριστοκρατίας, λαβούσης τὸν τίτλον κληρονομικοῦ ὁμοτίμου τῷ 1313. Τὸν πατέρα αὐτοῦ διεδέξατο τῷ 1837. Ἐψηφίζε μετὰ τῆς φιλελευθέρας μερίδος. Ἄτεκνος ὤν, κληρονόμον εἶχε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωάννην Τάτσετ.

ΩΔΛΕΫ ἢ ΩΔΛΕΫ-ΔΕΒΑΛΔΕΝ (Θωμᾶς Audley ἢ Audeley de Walden), ἄγγλος πολιτευτὴς τῆς πρώτης πεντηκονταετίας τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Γενόμενος ἀλληλοδιαδόχως πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, εἰσαγγελεὺς τοῦ δουκάτου τῆς Λαγκάστρης καὶ καγκελάριος, ἠσπάσθη καθ' ὁλοκληρίαν τὴν θρησκευτικὴν πολιτικὴν Ἐρρίκου τοῦ Η' καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν καταργησιν τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων. Ὁ βασιλεὺς πλουσίως ἀντήμειψεν αὐτόν.

ΩΔΟΒΕΡ (Audovère), πρώτη σύζυγος τοῦ Χιλπερίκου, βασιλέως τῆς Γαλλίας, ἀποβληθεῖσα ταῖς μηχανορραφίαις τῆς Φρεδεγόνδης, ἥτις περὶ τὸ 580 ἐπέτυχε τὸν στραγγαλισμὸν αὐτῆς ἐν τῇ μονῇ, ἐν ᾗ ἡ ἀτυχὴς βασίλισσα εἶχε καταφύγει.

ΩΔΟΝΕΣ, θρᾳκικὸς λαὸς γειτνιάζων τοῖς Μαίδοις.

ΩΔΟΫΑΝ ἢ μᾶλλον ΩΔΟΫΕΝ ΔΕΣΕΝΙΕΜΠΡΕΝ (Ἐρρῖκος Audoin ἢ Audouin De Chaîgnebrun), ἰατρός, γενν. περὶ τὸ 1714 καὶ ἀποθ. τῷ 1781. Ἐνασχοληθεὶς κυρίως ἐν ταῖς ἐπιδημίαις καὶ ταῖς ἐπιζωοτίαις, ἐδημοσίευσε πολλὰ ὑπομνήματα ὡς καὶ ἰδιαίτερα ἔργα.

ΩΔΟΫΑΡ (Ματθαῖος, Φραγκῖσκος-Μαζέντιος Audouard), γάλλος στρατιωτικὸς ἰατρός, γενν. τῷ 1776. Ἐγένετο ἀρχίατρος ἐν τοῖς στρατοῖς τοῦ κράτους, ἐσπούδασε τὰς ἐπιδημικὰς νόσους καὶ ἐπεδείξατο μεγάλην ἀφοσίωσιν, ὅτε ὁ κίτρινος πυρετὸς ἐλυμαίνετο τὴν Βαρκελῶνα τῷ 1821 ὡς καὶ κατὰ διαφόρους ἐπιδημίας τῆς χολέρας. Ἐδημοσίευσε πολλὰ ἔργα περὶ τῶν φοβερῶν τούτων νόσων καὶ ἰδίᾳ «Ἱστορικὴν καὶ ἰατρικὴν ἀφήγησιν τοῦ κιτρίνου πυρετοῦ τῆς Βαρκελώνης» (1822).

ΩΔΟΫΑΡ (Ὀλυμπία Auduard), γαλλὶς φιλόσοφος, γεννηθεῖσα ἐν Αἶξ περὶ τὸ 1830. Συζευχθεῖσα συμβολαιογράφον τῆς Μασσαλίας, εἶτα ἔτυχε διαζυγίου καὶ ἐπεσκέψατο τὴν Αἴγυπτον καὶ Τουρκίαν πρὸς μελέτην τῶν ἀνατολικῶν ἠθῶν. Ἐπὶ μακρὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει παραμείνασα, ἀνεχώρησεν εἰς Ρωσίαν, ἐκ δὲ Πετρουπόλεως ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Γαλλίαν, ἔνθα ἤρξατο δημοσιεύουσα μυθιστορήματα καὶ ἐντυπώσεις τῶν ταξειδίων αὐτῆς. Τὸ πρῶτον αὐτῆς ἔργον ἐτιτλοφορεῖτο: «Πῶς ἀγαπῶσιν οἱ ἄνδρες» (1861). Πρὸς τούτοις συνειργάσθη ἔν τισιν ἐφημερίσι καὶ, πειραθεῖσα νὰ ἱδρύσῃ πολιτικὴν ἐφημερίδα, ἦλθε εἰς ῥῆξιν μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν, δηλώσαντος ὅτι θὰ ἐπέτρεπε τοῦτο μόνον εἰς Γάλλον, ἀπολαύοντα τῶν πολιτικῶν καὶ ἀστικῶν δικαιωμάτων. Ἡ κυρία Ὠδουὰρ διεμαρτυρήθη. Τῷ 1868 ἐπεχείρησε ταξείδιον εἰς Ἀμερικήν, ὅπου ἐποιεῖτο ἐπιτυχεῖς διαλέξεις. Ἐπιστρέψασα εἰς Παρισίους τῷ 1869, ἐπεδίωξε τῇ ὑποστηρίξει τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ πατρὸς νὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ αὐτόθι τὰς διαλέξεις, ἀλλ' ἀπέτυχεν. Εἶτα ὑπέπεσεν εἰς πάσας τὰς πλάνας πνεύματος ταλαντευομένου. Ἔγραψε δέ: «Περὶ τοῦ σεραγίου καὶ τῶν τουρκικῶν χαρεμίων» (1863), τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων αὐτῆς, — «Μυστήρια τῆς Αἰγύπτου ἀποκαλυπτόμενα» (1865), — «Ἡ Ἀνατολὴ καὶ οἱ λαοὶ αὐτῆς», (1867), — «Τὰ δικαιώματα τῆς γυναικός», (1867), — «Ἡ γυνὴ ἐν τῷ γάμῳ, τῷ χωρισμῷ καὶ τῷ διαζυγίῳ», (1870), — «Γυναικολογία, ἢ γυνὴ ἀπὸ 6,000 ἐτῶν», (1873), — «Ὁ κόσμος τῶν πνευμάτων ἢ ὁ κόσμος μετὰ θάνατον» (1874) κλπ.

ΩΔΟΫΕΝ (Πέτρος Ἰωάννης Audouin), γάλλος δημοσιογράφος, γενν. ἐν Παρισίοις περὶ τὸ 1860. Μετὰ πάθους ριφθεὶς εἰς τὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἵδρυσε τῷ 1790 τὴν «Παγκόσμιον Ἐφημερίδα», λίαν ἐπιτυχοῦσαν καὶ φοβερῶς καταπολεμήσασαν τὴν μοναρχίαν· ἐγένετο μέλος τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, παρήδρευσεν ἐν τῇ μερίδι τῶν ὀρεινῶν, ἐψήφισεν ὑπὲρ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως ἐντὸς 24 ὡρῶν καί, ἐνεργὸν λαβὸν μέρος ἐν ταῖς συζητήσεσι, περιέπεσεν εἰς ἀφάνειαν μετὰ τὴν 18 ὁμιχλώδους. Ἐκαλεῖτο δὲ σκαπανεύς, ὡς ὑπάρξας τοιοῦτος.

ΩΔΟΫΕΝ (Φραγκῖσκος Ξαβιὲ Audouin), συχνάκις συγχισθεὶς μετὰ τοῦ προτεταγμένου. Ἦν τὸ πρῶτον ἱερεὺς ἐν Λιμόγῃ, εἶτα μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς κοινότητος τῶν Παρισίων (1792) καὶ εἶτα γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πάς, ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν, ὡς καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ. Ἐνήχθη δὲ

μετ' αὐτῶν εἰς δίκην, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς. Οὗτος ἐδημοσίευσε καὶ πολλὰ ἔργα: «Σκέψεις περὶ τοῦ ἐν ἰσχύϊ πολέμου», «Ἱστορίαν τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως» κλπ.

ΩΔΟΥΕΝ (Πέτρος Audouin), γλύπτης, μαθητὴς τοῦ Μποβαρλέ, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1768 καὶ ἀποθ. τῷ 1822. Τὰ ἔργα αὐτοῦ δὲν εἶναι τόσον διαδεδομένα, τὰ δὲ ὡραιότερα πάντων εἰσίν: ἡ «Παρθένος, ἡ καλουμένη Ὡραία Κηπουρός» κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Ραφαήλ,—ὁ «Χριστὸς ἐν τῷ Τάφῳ» κατὰ τὸν Καραβάζ»,—«Ζεὺς καὶ Ἀντιόπη» κατὰ τὸν Κορέγιον κτλ.

ΩΔΟΥΕΝ (Ἰωάννης-Βίκτωρ Audouin), γενν. τῷ 1797 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1841. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν δημιουργησάντων τὴν ἐντομολογίαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐποιήσατο πολλὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἐντόμων. Τῷ 1823 ἐξελέγη ὑπὸ τῶν τεσσάρων Ἀκαδημιῶν ὡς ὑποβιβλιοθηκάριος τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῷ 1824 ἵδρυσε μετ' ἄλλων τὰ «χρονικὰ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν». Εἶτα ἐγένετο καθηγητὴς ἐν τῷ Μουσείῳ. Τῷ 1832 ἵδρυσεν ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων ἐντομολόγων τὴν ἐντομολογικὴν ἑταιρίαν τῆς Γαλλίας, ἧς πολλάκις προήδρευσε. Τῷ 1838 εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῷ τμήματι τῆς γεωργίας. Ποιησάμενος πολλὰς ἐρεύνας ἐπὶ πάντων τῶν μελῶν τῶν ἐντόμων, ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐντόμων, ἅτινα προσβάλλουσι τὴν ἐλαίαν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, ὅτε καὶ ἀπέθανεν. Ἐκτὸς πολλῶν σημειώσεων καὶ ὑπομνημάτων ἔγραψεν «Ἐρεύνας περὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῆς παραλίου Γαλλίας» μετὰ τοῦ Μὶλν-Ἐδουαρς (1830) καὶ «Φυσικὴν ἱστορίαν τῶν παραβλαπτόντων τὴν ἄμπελον ἐντόμων» μετὰ τοῦ αὐτοῦ Ἐδουαρς καὶ τοῦ Μπλανσάρ.

ΩΔΟΥΕΝ ΔΕΖΕΡΟΜΒΑΛ (Μαυρίκιος-Ἐρνέστος Audouin-De-Géronval) ἀγρονόμος καὶ φιλόλογος, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1802 καὶ ἀποθ. τῷ 1839. Οὗτος ἔσχε πρῶτος τὴν ἰδέαν τῶν προτύπων ἐπαύλεων. Ἔγραψε δὲ «Σχέδιον προτύπου ἐπαύλεως», γενόμενον δεκτὸν ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου (1830), —«Ἐπιστολὰς περὶ τοῦ καμπανίτου» κλπ.

ΩΔΡΑ (ἀββᾶς-Ἰωσὴφ Audra), ἱστορικός, γενν. τῷ 1714 καὶ ἀποθ. τῷ 1770 ἐν Τολώσῃ, ὅπου ἐδίδασκε τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ὁ Βολταῖρος ἐξύμνησεν αὐτόν. Τῷ 1870 ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτον τόμον «Γενικῆς ἱστορίας», τὴν ὁποίαν ἐπέκρινεν ὁ Μωριέν, ἐπίσκοπος Τολώσης. Ἡ ἐπίκρισις αὕτη τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐξήσκησεν ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε ἀπέθανεν ἐντὸς 24 ὡρῶν ἐκ συμφορήσεως τοῦ ἐγκεφάλου.

ΩΔΡΑΔΟΣ (Audrade, καλούμενος πρὸς τούτοις Petit - Modicus), φαντασιοκόπος, ἀποθανὼν περὶ τὸ 854, ὅστις ἐδείκνυεν ἑαυτὸν ὡς πρόσωπον ἐμπεπνευσμένον καὶ διατελοῦν ἐν ἀμέσῳ ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῆς θεότητος, ἐπέτυχε δὲ νὰ καταπείσῃ τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ. Ἔγραψε δὲ μόνος τὰς δῆθεν γενομένας αὐτῷ ἀποκαλύψεις: *Excerpta revelaionum quas Audratus Modieus, Christi anno, 853.* Πρὸς τούτοις ἔγραψε καὶ ποίημα: *Fons vitæ*, ὅπερ ὑπέβαλε τῷ πάπᾳ Λέοντι τῷ Δ'.

ΩΔΡΑΝ (Κάρολος Audran), χαράκτης διά τε τοῦ νιτρικοῦ ὀξέως καὶ τῆς γλυφίδος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1594 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1674 ἄνευ τέκνων. Ἐργασθεὶς ἐν Λυῶνι, Ρώμῃ καὶ Παρισίοις, εἰργάσθη τὴν Ἀνατροφὴν τοῦ Διός,—τὴν Κτῆσιν τοῦ Χρυσοῦ δέρατος,—τὸν Δαβὶδ συνθέτοντα τοὺς ψαλμούς,—τὴν Ἀνάληψιν κλπ.

ΩΔΡΑΝ (Κλαύδιος Audran) ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς τῷ 1597, διδαχθεὶς παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἀποκατασταθεὶς ἐν Λυῶνι, ἔνθα ἀπέθανε τῷ 1677. Ἐξετέλεσε δὲ θρησκευτικὰ ἔργα, προσωπογραφίας καὶ ἀλληγορίας.

ΩΔΡΑΝ (Audran), γερμανὸς χαράκτης, γενν. ἐν Λυῶνι τῷ 1631 καὶ ἀποθ. αὐτόθι τῷ 1710. Διδαχθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κλαυδίου, ἐτελειοποιήθη ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸν θεῖον αὐτοῦ Κάρολον. Ἐχάραξε καλύμματα βιβλίων καί τινα ἄλλα ἀσήμαντα ἔργα.

ΩΔΡΑΝ (Κλαύδιος Audran), ζωγράφος, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Κλαυδίου, γεννηθεὶς ἐν Λυῶνι τῷ 1637. Σπουδάσας τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν Φραγκίσκον-Περιὲ καὶ εἶτα ὑπὸ τὸν Ἐράρδον, ὃν ἐβοήθησεν εἰς τὴν διακόσμησιν τῶν δωμάτων τῆς βασιλίσσης, συνειργάσθη εἶτα μετὰ τοῦ Λεμπρέν, ὃν ἐβοήθησεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν «Μαχῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου» καὶ ὃν εἰς ἄκρον ἐμιμήθη. Τῷ 1675 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας, τῷ 1684 καθηγητής, ὅτε καὶ ἀπέθανεν ἄτεκνος. Ἐτέλεσε δὲ καὶ κοσμητικάς τινας ζωγρα-

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

φίας ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Κεραμικοῦ καὶ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῶν Βερσαλλιῶν, ὅπου θαυμάζεται ὁ Ἄρης ἐπὶ ἅρματος, συρομένου ὑπὸ λύκων,—ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, πέμπων ρωμαϊκὴν ἀποικίαν εἰς Καρχηδόνα καὶ ἄλλα.

ΩΔΡΑΝ (Γεράρδος ἢ Γιράρδος Audran), ὁ ἐπισημότερος τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο χαρακτῶν, γεννηθεὶς ἐν Λυῶνι τῷ 1840. Διδαχθεὶς κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κλαυδίου καὶ ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ Καρόλου, ἀνεχώρησε τῷ 1665 εἰς Ρώμην, ὅπου ἐπὶ τριετίαν ἐτελειοποιήθη, σπουδάζων ἐπισταμένως τὰ ἰταλικὰ ἀριστουργήματα. Ἐχάραξε κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Τσίρου-Φέρη εἰκόνα Κλήμεντος τοῦ Ι' καὶ ἀντέγραψε διάφορα ἄλλα ἔργα. Προσκληθεὶς εἰς Γαλλίαν ὑπὸ τοῦ Κολβέρτου, διωρίσθη χαράκτης τοῦ βασιλέως, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν καὶ ἀπέθανε τῷ 1703. Ὁ Γεράρδος ἀπετέλεσεν ἓν τῶν ἐνδόξων προσώπων τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' καὶ ἐκτήσατο μεγάλην φήμην, χαράξας τὰς ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ Λεμπρὲν γραφείσας εἰκόνας τῶν Μαχῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγονται ἡ Μάχη τοῦ Κωνσταντίνου κατὰ τοῦ Μαξεντίου,—Ὁ θρίαμβος τοῦ Κωνσταντίνου καὶ πλεῖστα ἄλλα

ΩΔΡΑΝ (Κλαύδιος Audran), τρίτος ὑπὸ τὸ ὄνομα Κλαύδιος, ζωγράφος, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Γερμανοῦ, γεννηθεὶς ἐν Λυῶνι τῷ 1658 καὶ ἀποθ. ἄτεκνος τῷ 1734. Οὗτος μικρὰν ἔσχεν ἀξίαν.

ΩΔΡΑΝ (Βενέδικτος Audran), χαράκτης, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Γερμανοῦ, γεννηθεὶς ἐν Λυῶνι τῷ 1661. Τὰ ἔργα αὐτοῦ διακρίνονται ἐπὶ ἀκριβείᾳ. Γενόμενος σύμβουλος τῆς ἀκαδημίας τῷ 1715 καὶ χαράκτης τοῦ βασιλέως, ἀπέθανε τῷ 1721. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγονται: τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου,— ἡ Ἀποκαθήλωσις,— ἡ Σταύρωσις,—Ὁ Ἰησοῦς παρὰ τῇ Μάρθᾳ καὶ τῇ Μαρίᾳ.

ΩΔΡΑΝ (Ἰωάννης Audran), χαράκτης, τρίτος υἱὸς τοῦ Γερμανοῦ, γενν. ἐν Λυῶνι τῷ 1667, κατώτερος ὅμως τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Βενεδίκου. Ἐν τοῖς καλλίστοις αὐτοῦ ἔργοις συγκαταλέγονται ὁ Μωϋσῆς σωζόμενος,— ἡ Ἐσθὴρ πρὸ τοῦ Ἀσσυήρου,—Συμμαχία Βάχχου καὶ Ἔρωτος,—ὁ Μωϋσῆς πλήττων τὸν βράχον, — ἡ Ἁρπαγὴ τῶν Σαβίνων,—αἱ Μάχαι τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Λεμπρέν,—ἡ Ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἀπέθανε τῷ 1756.

ΩΔΡΑΝ (Λουδοβῖκος Audran), χαράκτης, τέταρτος υἱὸς τοῦ Γερμανοῦ, γενν. ἐν Λυῶνι τῷ 1670 καὶ ἀποθ. ἐν Παρισίοις τῷ 1712. Ἀφῆκεν ἐν ἄλλοις τὸν Χαλκοῦν ὄφιν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Λεμπρέν,—Τὰ ἔργα τῆς εὐσπλαγχνίας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Μπουρδὸν κλπ.

ΩΔΡΑΝ (Βενέδικτος Audran), πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Ἰωάννου, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1700 καὶ ἀποθ. τῷ 1772. Τὰ ἔργα αὐτοῦ συγχέονται ἐνίοτε πρὸς τὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Βενεδίκτου τοῦ Α'. Ἐκ τῶν ἀξίων σημειώσεως ἔργων αὐτοῦ εἰσιν: ὁ Λὼτ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ,— οἱ Προσκυνηταὶ τῆς Ἐμμαοῦς, —ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ,— ἡ Εἰκὼν Βενεδίκτου τοῦ Α' Ὠδρὰν κατὰ τὸν Βιβιένα κλπ.

ΩΔΡΑΝ (Μιχαὴλ Audran), δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, ἀνάξιος λόγου, πατὴρ δὲ τοῦ κατωτέρω.

ΩΔΡΑΝ (Πρόσπερος-Γαβριὴλ Audran), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ἀσιανολόγος, γενν. τῷ 1819. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἑβραϊκῆς ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας, ἐκδοὺς καὶ «Γραμματικὴν ἑβραϊκὴν ἐν πίναξι» (Παρίσιοι, 1805),—καὶ «Γραμματικὴν ἀραβικὴν ἐν πίναξι πρὸς χρῆσιν τῶν σπουδαστῶν, οἵτινες καλλιεργοῦσι τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν» (Παρίσιοι, 1818). Οὗτος ἦτο καὶ ἐρασιτέχνης χαράκτης.

ΩΔΡΑΝ (Γαβριὴλ Audran), ἀδελφὸς τοῦ Μιχαήλ, ἐρασιτέχνης χαράκτης καὶ οὗτος, ἐπιδοθεὶς εἶτα εἰς τὸ ἐμπόριον.

ΩΔΡΕΝ (Ὑβ-Μάριος Audrin), μέλος τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως καὶ τῆς Συμβατικῆς, γενν. ἐν Βρετάνῃ περὶ τὸ 1750 καὶ ἀποθ. τῷ 1800. Ἐν τῇ Συμβατικῇ ἐψήφισε τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, ἐδολοφονήθη δὲ μεταβαίνων εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, καθόσον εἶχεν ἐκλεγῇ ἐπίσκοπος τοῦ Κεμπέρ. Ἔγραψε πολιτικὰ καὶ θεολογικὰ ἔργα.

ΩΔΡΕΝ-ΔΕΚΕΔΡΕΑ (Ἰωάννης-Μὼρ Audren-De-Kedrel), εὐπαίδευτος Βενεδι-

κτίνος, γενν. ἐν Βρετάνῃ καὶ ἀποθ. τῷ 1725. Οὗτος παρεσκεύασε τὴν ὕλην τῆς «Ἱστορίας τῆς Βρετάνης», ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ Δὸμ-Λομπινώ (1707).

ΩΔΡΙΜΜΕΡ (Audrimmer), ἐν τῇ σκανδιναυικῇ μυθολογίᾳ, μάγειρος τῶν Θεῶν. Οἱ Ἕλληνες ἐλησμόνησαν ἐν τῷ Ὀλύμπῳ αὐτῶν τὸ σπουδαῖον τοῦτο πρόσωπον.

ΩΔΡΥ-ΔΕΠΟΥΪΡΑΒΩ (Πέτρος-Φραγκίσκος Audry-De-Puyraveau) βιομήχανος καὶ πολιτευτής, γενν. τῷ 1783. Ζωηρῶς ἀντέστη κατὰ τῶν Βουρβώνων ὡς βουλευτὴς Ροσεφὸρ καὶ διεδραμάτισε σπουδαιότατον πρόσωπον ἐν τῇ ἐπαναστάσει τοῦ Ἰουλίου. Τὸν ἐμπορικὸν αὐτοῦ οἶκον κατέστησεν ἐντευκτήριον τῶν ἐπαναστατῶν, διένειμεν ὅπλα καὶ πολεμεφόδια εἰς τὸν λαὸν καὶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 16)28 πρὸς τὴν 17)29 ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ τοιχοκολλήσῃ εἰδοποιήσεις, ἀγγελλούσας ὅτι ὁ Λαφαγέτης διωρίσθη στρατηγὸς τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς. Μετὰ τὸ πραξικόπημα τοῦτο ὡδήγησε τὸν στρατηγὸν εἰς τὸ δημαρχεῖον καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν ὁ ἴδιος μέλος τῆς προσωρινῆς ἐπιτροπῆς. Οὗτος ἦν εἷς ἐκείνων, εἰς οὓς ἀπεδίδετο τὸ πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους Καρόλου τοῦ Ι' λόγιον: Εἶναι πλέον ἀργά. Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου ἐκ νέου διεκρίθη ἐν τῇ δημοκρατικῇ ἀντιπολιτεύσει. Ἐξελέγη ὑπὸ τῶν κατηγορηθέντων τοῦ Ἀπριλίου ὡς συνήγορος αὐτῶν καὶ ὑπέστη μάλιστα τὰς βιαιότητας τῆς βουλῆς τῶν ὁμοτίμων ἐπὶ τῇ διαμαρτυρίᾳ τῶν συνηγόρων. Τῷ 1848 ὁ ἀρχαῖος ἀγωνιστὴς ἐμφανισθεὶς ἐκ νέου προήδρευσε ὡς ἀρχαιότερος τὴν ἡλικίαν τῶν πρώτων συνεδριῶν τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως. Οὗτος ἀπέθανε τῷ 1852. Πρὸς τούτοις εἶχε γείνει καὶ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀποθάνῃ, ἔσχε τὸ ἀτύχημα νὰ ἴδῃ τὴν δημοκρατίαν συμπνιγομένην ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτου, τὴν ἐλευθερίαν προγραφομένην καὶ τὸν δεσποτισμὸν θριαμβεύοντα.

ΩΔΥΜΠΩΝ (Ἰωάννης-Ἰάκωβος Audubon), διάσημος Ἀμερικανὸς ὀρνιθολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1774 ἐν Νέᾳ Αὐρηλίᾳ, ὅπου ὁ πατὴρ αὐτοῦ γάλλος ναύαρχος, φίλος τοῦ Οὐασιγκτῶνος, εἶχεν ἀποσυρθῆ, καὶ ἀποθανὼν τῇ 15)27 Ἰανουαρίου 1851 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ. Διελθὼν τὴν νεότητα ἐν Λουϊζιάνῃ, μετέβη εἰς Παρισίους, ἐδιδάχθη τὴν ζωγραφικὴν ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ καὶ, ἐπιστρέψας εἰς Ἀμερικήν, ἔζησεν ἐν ἡσυχίᾳ ἐν κτήματι αὐτοῦ ἐν Πενσυλβανίᾳ, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν πτηνῶν τῆς Ἀμερικῆς. Ἀναχωρήσας μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ τῷ 1810 εἰς Κεντούκην, κατῴκησεν ἐπὶ 20 ἔτη ἐν μέσῳ δασῶν καὶ ὀρέων, διερχόμενος χειμάρρους καὶ ποταμοὺς καὶ παρατηρῶν μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὰ εἴδη καὶ τὸν βίον τῶν ἀγαπητῶν αὐτῷ πτηνῶν. Τῷ 1824 ἠρνήθη νὰ πωλήσῃ τὰ σχεδιαγραφήματα αὐτοῦ εἰς τὸν πρίγκηπα Λουκιανὸν Βοναπάρτην, ἦλθεν εἰς Εὐρώπην, ἐσχετίσθη μετὰ τῶν Χούμπολδ καὶ τῷ Κιουβιέ, ἐνησχολήθη ἐπὶ 14 ἔτη ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ εἶτα ἐν Λονδίνῳ εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ ἔργου, τῶν «Πτηνῶν τῆς Ἀμερικῆς», μετὰ πολυαρίθμων κεχρωματισμένων εἰκόνων, ὧν μόνη ἡ παράστασις ἀπετέλει ἀληθὲς ἀριστούργημα καὶ μετὰ κειμένου, ἀποδεικνύοντος ἐπιδέξιον συγγραφέα. Τῷ 1831 ἐδημοσίευσεν ἐν Ἐδιμβούργῳ ἕτερον ἔργον, «Ὀρνιθολογικὴν βιογραφίαν», καί, ἐπιστρέψας εἰς Ἀμερικὴν τῷ 1839, εἰργάσθη ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Οὔδσωνος μετὰ δύο τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ διδάκτοροςΜπράχμαν ἐν ἑτέρῳ ἔργῳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ τετράποδα τῆς Ἀμερικῆς», δημοσιευθὲν τῷ 1850 ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ.

ΩΔΩ (Λουδοβῖκος-Εὐστάθιος Audot), φιλόλογος καὶ βιβλιοπώλης, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1783. Δημοσιεύσας πολλὰ ἔργα μετὰ εἰκόνων, οἷα, ἡ Ἰταλία, — ἡ Σικελία καὶ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι καὶ τὸ Μουσεῖον τῆς ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς, ἐν ᾧ ἀναπαρήγχγε πάντα τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Λούβρου, — ἡ Γλῶσσα τῶν ἀνθέων κλπ., ἀπέθανε τῷ 1870.

ΩΕΡΟΗ, ποταμιον τῆς Βοιωτίας, ὅπερ καταρρέον ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, διετέμνετο εἰς δύο ρεύματα, τρία στάδια ἀλλήλων ἀπέχοντα καὶ εἶτα αὖθις συνενούμενα εἰς ἕν, ὥστε τὸ μεταξὺ αὐτῶν ἐσχημάτιζε νῆσον μετὰ τοῦ Ἀσωποῦ, πλησίον τῶν Πλαταιῶν, ἣν νῆσον ὡσαύτως ἐκάλουν Ωερόην, ἀπέχουσαν 10 στάδια τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς κρήνης Γαργαφίας τῆς ἔξωθι τῶν Πλαταιῶν. Τὸ ποτάμιον τοῦτο ὀνομάζεται νῦν Λιβαδόστρον καὶ χύνεται εἰς τὸν ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ ὁμώνυμον λιμένα.

Δημοσία Βιβλιοθήκη

ΩΕΡΟΗ, θυγάτηρ τοῦ Ἀσωποῦ (Ηροδοτ. Θ' 51).

ΩΖ (Δανιὴλ d' Auge), φιλόλογος, γενν. ἐν Βιλνὲ-Λαρσεβὲκ καὶ ἀποθ. περὶ 1595. Ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας καὶ ἐγένετο παιδαγωγὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ Φραγκίσκου Ὀλιβιέ, καγκελαρίου τῆς Γαλλίας. Ἔγραψε πολλὰ ἔργα, μεταφράσεις, λόγους, διαλόγους κλπ. σήμερον ἄνευ ἐνδιαφέροντος.

ΩΖ (Γουλιέμος d'Auge), γάλλος ἰατρὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γενόμενος πρύτανις τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων τῷ 1437 καὶ 1448. Τῷ 1454 ἐγένετο ἰατρός, παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος τοῦ νεαροῦ δουκὸς τοῦ Βερρύ.

ΩΖ (Auge καὶ λατιν. Saltus Augie), χώρα τῆς κάτω Νορμανδίας ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Καλβάδου, ἀρδευομένη ὑπὸ τοῦ Τούκη· καλεῖται πρὸς τούτοις καὶ κοιλὰς τοῦ Ὤζ. Δεδασομένη ἄλλοτε, ἔχει σήμερον πλουσίας βοσκάς. Πόλεις αὐτῆς εἰσιν ἡ Πὸν-Λεβέκ, Τούκη καὶ Δίβη.

ΩΖΑΝΕ (Βαρθολομαῖος Auzanet), νομομαθὴς καὶ διάσημος δικηγόρος ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τῶν Παρισίων, γενν. περὶ τὸ 1591 καὶ ἀπ. τῷ 1673. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ἐν Παρισίοις τῷ 1708. Διακρίνονται δὲ ἰδίᾳ αἱ σημειώσεις αὐτοῦ «Περὶ τῶν ἐθίμων τῶν Παρισίων» ὡς καὶ αἱ «Παρατηρήσεις καὶ ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς σπουδῆς τῆς νομικῆς», λίαν ἐκτιμώμενα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ νομοθεσίᾳ.

ΩΖΑΝΣ (Auzance), ποταμίον τῆς Γαλλίας, πηγάζον ἐκ τοῦ διαμερίσματος τῶν δύο Σεβρῶν καὶ χυνόμενον εἰς τὸ Κλαὶν μετὰ ροῦν 40 χιλιαμέτρων.

ΩΖΑΝΣ (Auzances), πρωτεύουσα τοῦ Κρὲζ ἐν τῇ περιφερείᾳ Ὠμπισών. Κάτοικοι 1400. Ἐμπόριον ἐρίου, πανικῶν, νημάτων, χανναβέως καὶ βύρσας.

ΩΖΕ (Λάζαρος Augé), γάλλος συγγραφεύς, γενν. ἐν Ὠζέρῃ τῷ 1798 καὶ ἀποθ. ἐν Παρισίοις τῷ 1874. Σχετισθεὶς μετὰ τοῦ Ἐνεβρόσκη, ἐγένετο ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ φιλοσόφου τούτου, ὅστις ἠξίου ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀπολύτου, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Ὠζὲ ἔγραψε πλεῖστα ἔργα ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τῶν ἰδεῶν τούτων. Εἰς τοῦτον ὀφείλονται ἐν ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς: «Καχοδαιμονία» (1837), —«Διχοτομικὴ εἰκὼν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας» (1839), —«Φιλοσοφία τῆς θρησκείας ἢ λύσις τῶν προβλημάτων τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς» (1860) κλπ.

ΩΖΕ (Auger), γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς τῷ 1809 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1859. Τῷ 1833 ἐστάλη εἰς Ἀφρικὴν ὡς λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ διεκρίθη ἐν ταῖς μάχαις τοῦ δάσους τῶν Ἐλαιῶν καὶ τοῦ Καμίς. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Παρισίους μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 12)24 φεβρουαρίου 1848, ἔλαβε διαφόρους θέσεις, προήχθη εἰς ἀντισυνταγματάρχην(1852) καὶ συνταγματάρχην (1854) καὶ ἀπεστάλη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς Κριμαίαν, ἔνθα διεδέξατο τὸν Λεμπὲρ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ πυροβολικοῦ καὶ διεκρίθη ἐν τοῖς πράγμασι τῶν Πρασίνων ὀχυρωμάτων, τῆς Τσερναΐας καὶ κατὰ τὴν προσβολὴν τοῦ Μαλαχώφ. Ἐκραγέντος τοῦ πολέμου τῆς Ἰταλίας (1859), διωρίσθη ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ σώματος τοῦ Μακμαὼν καὶ διεκρίθη ἐν Τουρβίγῳ, ἐν Μαγέντῃ καὶ τέλος ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Σολφερίνου, ἔνθα καὶ ἐτραυματίσθη τὸν ὦμον διὰ σφαίρας, ἀφεραισάσης ἀπ' αὐτοῦ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα. Συνεπείᾳ τῆς πληγῆς ἀπέθανε τῇ 18)30 ἰουνίου, ἀφοῦ προήχθη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἰς ἀρχηγὸν μεραρχίας.

ΩΖΕ (Ἱππόλυτος Ἰοῦστος Auger), φιλόλογος καὶ δραματογράφος [Γάλλος, γενν. ἐν Ὠζέρῃ τῷ 1797, γράψας ἐν ἄλλοις καὶ τὰ μυθιστορήματα «Ἰδὰν τὸν ΣΤ'» (1824), —«Νύκτα ἀπόκρεων» (1826), —«Τὸν ἡγεμόνα», (1838), —«Τὰ πάντα διὰ τὸν χρυσόν» (1839) κλπ. Ἔγραψε δὲ καὶ διὰ τὸ θέατρον μόνος ἢ καὶ μετὰ συνεργατῶν τὴν «Ἀφοσίωσιν» (1834), —«Πέτρον τὸν Μέγαν» (1836) κλπ.

ΩΖΕ (Ἐδμόνδος Auger), ἰησουίτης ἱεραπόστολος, γενν. τῷ 1515 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1591. Μεταβὰς εἰς Ρώμην ὡς ἐπαίτης τὸ πρῶτον καὶ εἰσαχθεὶς εἶτα παρὰ τοῖς ἰησουίταις ὡς θεράπων τοῦ μαγειρίου, προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου ὡς νεόμυστος καὶ διεκρίθη, ὁ δὲ Λεναὶ ἀπέστειλεν εἶτα αὐτὸν ὡς ἱεραπόστολον εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ὅπου προσηλύτισε πολλοὺς διαμαρτυρομένους. Τῷ 1575 ἐγένετο πνευματικὸς Ἑρρίκου τοῦ Γ', μεθ' ὃ ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Ἰταλίαν, ἀποθανὼν ἐν Κώμῃ τῷ 1591.

ΩΖΕ (ἀββᾶς Ἀθανάσιος Auger), σοφὸς

ἑλληνιστής, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1734 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1792. Ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς ἐν Ρουέν̣ῃ καὶ ἠρνήθη νὰ δεχθῇ ἐπωφελῆ θέσιν, ἵνα ἐπιδοθῇ ἐν ζήλῳ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Δημοσθένους. Ἦν σφοδρὸς θιασώτης τῶν Ἑλλήνων ρητόρων, ἐποίησε δὲ τὴν πρώτην εἰς τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν τῶν Ἁπάντων τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Αἰσχίνου (1777 - 88). Μετέφρασε πρὸς τούτοις τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Ἰσοκράτους, τοῦ Λυσίου, «Λόγους» ἐκ τοῦ Ἡροδότου, Θουκυδίδου καὶ Ξενοφῶντος, «Ὁμιλίας καὶ ἐπιστολὰς» τοῦ Ἁγ. Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, ἐκλεκτοὺς λόγους τοῦ Κικέρωνος κλπ. Ὁ Ὠζὲ εἶναι ἀκριβὴς μεταφραστής, ἀλλ' αἱ μεταφράσεις αὐτοῦ δὲν μεταδίδουσι τὴν ζωτικότητα, τὴν χροιὰν καὶ τὴν ζέσιν τοῦ πρωτοτύπου.

ΩΖΕ (Λουδοβῖκος-Σίμων Auger), φιλόλογος, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1772 καὶ ἀποθ. τῷ 1829. Στεφθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας διὰ πολλὰ ἐγκώμια, εἰργάσθη εἰς διαφόρους ἐφημερίδας, ἐξέδωκε γάλλους κλασικούς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τῷ 1818 καὶ ἐγένετο διαρκὴς αὐτῆς γραμματεύς. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Φιλοσοφικὰ καὶ φιλολογικὰ ἀνάμικτα». Ἐξέδωκε πρὸς τούτοις καὶ τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Μολιέρου, ἀλλὰ μετὰ σχολίων λίαν ἐπιπολαίων.

ΩΖΕΛ (Augelles), δῆμος τοῦ διαμερίσματος Πουὶ-Δεδὸμ ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀμπέρ Κάτ. 2,200.

ΩΖΕΠΟΔ (Ριχάρδος Aux-Epaules), λοχαγὸς ἐπὶ τῆς βασιλείας Καρόλου τοῦ Ζ'. Ὑπεστήριξε κατ' ἀρχὰς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἄγγλων καὶ ἐπώλησεν εἶτα εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας τὴν θέσιν Λονζ̣ῃ, μεθ' ὃ ὑπηρέτησε πιστῶς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα. Οὗτος μετέσχε τῆς κατακτήσεως τῆς Γουϊάνης καὶ ἀπέθανε τῷ 1463.

ΩΖΙΑ - ΤΟΥΡΑΙΝ (Ἰωσὴφ - Ἀλέξανδρος Auzias-Turenne), γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς τῷ 1819 ἐν Πετρουῇ τῆς Βωκλούζης καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1870. Σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις τῷ 1870, ἐγένετο διευθυντὴς ἐν τῇ βοηθητικῇ σχολῇ τῆς ἰατρικῆς καὶ εἶτα καθηγητὴς τῆς ἀστυνομίας, χειρουργικῆς καὶ συφιλιογραφίας ἐν τῇ πρακτικῇ σχολῇ τῆς ἰατρικῆς. Οὗτος ἦν ὁ ἰατρός, ὃς ἀνεκάλυψε τὴν συφιλίτιδα. Ἐκτὸς δὲ πολλῶν ὑπομνημάτων, λόγων, ἀνακοινώσεων εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς ἰατρικῆς καὶ δημοσιεύσεων ἐν ταῖς ἐφημερίσιν, ἔγραψεν: «Ἐπιστολὴν εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς ἀστυνομίας περὶ τῆς συφιλίτιδος»,— «Ἀνακοίνωσιν περὶ τῆς θεραπείας τῆς βλεννορραγίας καὶ τῆς βλεννορροίας» (1860) κλπ.

ΩΖΙΕ (Ἰωάννης - Βαπτιστὴς Augier), γάλλος στρατηγὸς καὶ βαρῶνος τοῦ κράτους, γεννηθεὶς ἐν Βούργῃ τῷ 1769 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1819. Ἀναχωρήσας ὡς ἐθελοντής, διεκρίθη πάραυτα ἐξόχως ἐν τῇ ἀμύνῃ τῆς Βίτσης, ἀλλ' ἠναγκάσθη ἕνεκα βαρέως τραύματος νὰ παραιτηθῇ πρὸς στιγμὴν τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν. Τῷ 1809 ἐνεφανίσθη πάλιν ἐν τῷ στρατῷ, ἐξεστράτευσε δὶς εἰς Ἱσπανίαν, ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Καινιξβέργης κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ρωσίας καὶ ἐν τέλει διωρίσθη μέλος τοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Ἦτο πολέμιος τοῦ Ναπολέοντος, ὃν ἀπεκάλει κοινὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς νήσου Ἔλβας ἐπιστροφῆς καὶ ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἤθελε νὰ ὁπλίσῃ πάντας τοὺς Γάλλους. Ὁ βαρῶνος Ὠζιὲ ἐπεδείχθη λίαν μετριοπαθὴς ἐν τῇ περιπύστῳ βουλῇ τοῦ 1815. Λουδοβῖκος ὁ ΙΗ' κατέστησεν αὐτὸν ἱππότην τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου.

ΩΖΙΕ (Γουλιέλμος-Βίκτωρ-Αἰμίλιος Augier), γάλλος δραματοποιὸς μέλος τῆς ἀκαδημίας, γενν. τῇ 5)17 σεπτεμβρίου 1820, ἔγγονος τοῦ Πιγκὸλ Λεμπέν. Εἰσαχθεὶς εἰς γὴν σχολὴν Ἐρρίκου τοῦ Δ', συνεδέθη μετὰ τοῦ νεαροῦ δουκὸς τῆς Ὠμάλης, οὗτινος βιβλιοθηκάριος κατέστη μετά τινα ἔτη. Μολονότι ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ προώριζεν αὐτὸν διὰ τὸ τὸ δικαστικὸν στάδιον, οὗτος, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν φιλολογίαν, ἔγραψε κωμῳδίαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Ciguë*, ἥτις, παρασταθεῖσα τὸ 1844, ἐπέτυχε. Βραδύτερον ἔγραψε τὰς «Περιφρονήσεις τοῦ ἔρωτος»,— τὸν «Φιλάγαθον ἄνθρωπον» (1845),— τὸν «Τυχοδιώκτην» (1848), πορισάμενον αὐτῷ πολλὰς συμπαθείας, καὶ τὴν «Γαβριέλλαν» (1849), δι' ἧς ἀπεσκόπει εἰς τὴν ἔξαρσιν τῶν χωρικῶν ἠθῶν. Ἡ Γαβριέλλα ἐστέφθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας. Μετὰ τὸν «Αὐλητὴν» (1851) ἐξέδωκε τὴν «Σαπφώ», μελόδραμα εἰς τρεῖς πράξεις, μεθ' ἣν ἔγραψε τὴν «Ἄρτεμιν», ἔμμετρον δρᾶμα εἰς 5 πράξεις. Εἶτα ἐξέδωκε τὸν «Γαμβρὸν τοῦ κυρίου Ποαριέ»,

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

κωμῳδίαν, ἀποτελοῦσαν τὸ ἐν πεζῷ θεατρικὸν ἀριστούργημα τοῦ Ὠζιέ. Εἶτα ἐδημοσίευσε καὶ ἄλλα ἔργα, ὡς τὸν «Χρυσοῦν Ζωστῆρα», τρίπρακτον κωμῳδίαν (1855),— τὸν «Γάμον τοῦ Ὀλύμπου» κλπ. Τῷ 1858 ἀντικατέστησεν ἐν τῇ γαλλικῇ ἀκαδημίᾳ τὸν Σαλβάντην. Εἰς τοῦτον ἀνετέθη νὰ ὁμιλήσῃ κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Αἰμιλίου Ὀλιβιέρου εἰς τὴν γαλλικὴν ἀκαδημίαν, μολονότι ὁ λόγος αὐτοῦ μὴ ἀπαγγελθείς, ἐδημοσιεύθη διὰ τῶν φύλλων.

ΩΖΙΕ-ΔΥΦΩ (Anne-Amable-Augier-Dufot), ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Ὠμπισὼν τῷ 1733 καὶ ἀποθ. τῷ 1775. Ἔγραψεν: «Ἱστορικὸν καὶ φυσικὸν ἡμερολόγιον πάντων τῶν σεισμῶν τῆς γῆς» (1756,- «Παρατηρήσεις περὶ τῶν ἠθῶν τῆς ἐποχῆς» (1759) κλπ.

ΩΖΟΛ (Ἰάκωβος d'Auzoles), χρονολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1571 καὶ ἀποθ. τῷ 1642. Γραμματεὺς ὢν τοῦ δουκὸς τοῦ Μομπανσιέ, ἀφιέρωσε τὰς ὥρας ἀνέσεως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς χρονολογίας, ἐν ᾗ ὅμως ἐποιήσατο τερατώδεις ἀποκαλύψεις, ὡς ἐν τῇ γενεαλογίᾳ τοῦ Ἰώβ, περὶ οὗ ἀναφέρει ὅτι καὶ ἡ ὕπαρξις ἔτι αὐτοῦ εἶναι ἀβεβαία κλπ. Πρὸς τούτοις ἐν ἔργῳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Μελχισεδέκ», δημοσιευθέντι τῷ 1622, ἔγραφεν ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς οὗτος ἔζη εἰσέτι. Ὁ Ὠζόλ, τὰς ἀποκαλύψεις τοῦ ὁποίου πολλοὶ σοφοὶ ἀπεκήρυξαν, προκαλέσαντες ἀπάντησιν αὐτοῦ πλήρη ἀτοπημάτων, ἐκάλει ἑαυτὸν ἡγεμόνα τῶν χρονολόγων.

ΩΖΟΝ (Aujon), ποταμιον τῆς Γαλλίας, πηγάζον ἐκ τοῦ διαμερίσματος τοῦ Ἀνω-Μάρνου καὶ χυνόμενον εἰς τὸν Ὠμπ μετὰ ροῦν 500 χιλιαμέτρων.

ΩΖΟΥ (ὁ ἀββᾶς Λουδοβῖκος-Ναπολέων Auzou), εἷς τῶν συνεργατῶν τοῦ ἀββᾶ Σατέλ, γενν. ἐν Βερσαλλίαις τῷ 1806. Τῷ 1820 ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Γαλλικῆς Ἐκκλησίας», εἶτα ἐγένετο ἐφημέριος καὶ εἶτα ἐξεώσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως. Τῷ 1839, ἐπανελθὼν ἐποιήσατο καί τινας ἐκκλησιαστικὰς δημοσιεύσεις.

ΩΖΟΥ (Ἀδριανὸς Auzout), μαθηματικός, γεννηθεὶς ἐν Ρουέννῃ τῷ 1630 καὶ ἀποθ. τῷ 1691. Ἐφεῦρε τῷ 1667 τὸ διὰ κινητῶν συρμάτων μικρόμετρον, ὅπερ μεταχειρίζονται οἱ ἀστρονόμοι πρὸς καταμέτρησιν τῆς διαμέτρου τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ ἐφήρμοσε τὸ τηλεσκόπιον εἰς τὸ τεταρτημόριον τοῦ ἀστρονομικοῦ κύκλου. Ἔγραψε δὲ ἐν ἄλλοις: «Πραγματείαν περὶ τοῦ μικρομέτρου», «Ἐπιστολὰς περὶ τῶν μεγάλων φακῶν» κτλ.

ΩΖΟΥ (Θωμᾶς-Λουδοβῖκος Auzoux), διάσημος ἀνατόμος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1797, ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τῷ 1822 καὶ ἐνασχοληθεὶς εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς σπουδῆς τῆς ἀνατομίας. Μετὰ πολλὰς ἐρεύνας ἐφεῦρε μάζαν ἀναλλοίωτον, δι' ἧς κατεσκεύαζεν ἀνατομικοὺς τύπους θαυμασίας λεπτότητος καὶ ἀκριβείας, συντεθειμένους ἐξ ἰδιαιτέρων στοιχείων καὶ δυναμένους νὰ συνδέωνται καὶ διαλύωνται οὕτως ὥστε νὰ παριστῶσι πάσας τὰς σχέσεις τῶν ὀργάνων πρὸς ἄλληλα. Πρὸς τούτοις εἶχεν ἱδρύσει καὶ ἴδιον ἐργοστάσιον καὶ πολλοὶ ἐν αὐτῷ ἐργασθέντες κατέστησαν ἐπιδέξιοι ἰατροί. Ὁ διδάκτωρ Ὠζοῦ ἔλαβεν ἐν διαφόροις ἐκθέσεσι πολλὰ χρυσᾶ μετάλλια καὶ ἔγραψεν ἐν ἄλλοις: «Στοιχειώδη μαθήματα ἀνατομίας καὶ φυσιολογίας» (Παρίσιοι, 1839), —«Φυσικὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς» (1857) κλπ.

ΩΖΩΝ (Auzon), ποταμιον τῆς Γαλλίας, πηγάζον ἐκ τῆς Βωκλούζης καὶ χυνόμενον ἐν τῇ Σόργῃ. Ροῦς 40 χιλιαμέτρων.

ΩΖΩΝ (Auzon), πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας τοῦ ἄνω Λείγηρος ἐπὶ τοῦ Ἀλιὲ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Βριούδης. Κάτ. 1500. Ἀνθρακωρυχεῖα, πηγαὶ μεταλλικῶν ὑδάτων.

ΩΗΒΑΡΣΙΟΣ, θεῖος τοῦ Ἀττίλα.

ΩΗΧ, ὄνομα ποταμοῦ (Ἰαξάρτης).

ΩΚΑΛΕΗ, ΩΚΑΛΕΑΙ καὶ ΩΚΑΛΕΙΑ, πόλις καὶ πηγὴ τῆς Βοιωτίας, μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐν τῷ Καταλόγῳ. Ἔκειτο μεταξὺ Ἀλιάρτου καὶ Ἀλαλκομενῶν, ἐπὶ τοῦ Τιλφουσίου ὄρους παρ' αὐτὴν δὲ ἔρρεεν ὁ ποταμὸς Ὠκάλιος. Ἦν δὲ μία ἐκ τῶν ὀκτὼ τῶν κύκλῳ τῆς Κωπαΐδος λίμνης κειμένων πόλεων. Τὰ ἐρείπια αὐτῆς κεῖνται 37′ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀλιάρτου.

ΩΚΑΛΕΙΑ, θυγατέρα τοῦ Μαντινέως καὶ γυνὴ τοῦ Ἄβαντος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγεννησε τὸν Προῖτον καὶ τὸν Ἄκριον. Ὁ σχολιαστὴς τοῦ Εὐριπίδου καλεῖ αὐτὴν Ἀγλαΐαν.

ΩΚΑΠΙΤΑΙΝ (βαρῶνος Ἐρρῖκος Aucapitaine), γάλλος συγγραφεύς, γενν. ἐν Ροσέλῃ τῷ 1833 καὶ ἀποθ. τῷ 1867. Μαθητὴς τῆς σχολῆς τοῦ Σαὶν Σίρ, ἐγένετο ὑπολο-

χαγὸς καὶ ἀπεσταλη εἰς Ἀλγερίαν. Συνειργάσθη ἐν τοῖς «Χρονικοῖς τῶν ταξειδίων», ἐν τῇ «Ἀσιατικῇ Ἐφημερίδι» καὶ λοιποῖς καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ ἐνδιαφέροντα ἔργα, «Τὰ στρατιωτικὰ ὅρια τῆς μεγάλης Καβυλίας ἐπὶ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας» (1857), —«Τοὺς Γὲμ-Γέμ», ἀνθρωποφάγον φυλὴν τῆς κεντρῴας Ἀφρικῆς (1858), «Νέας μελέτας περὶ τῶν βαρβαρικῶν διαλέκτων τῆς Ἀλγερίας» (1859),—«Μελέτας περὶ τῶν Δρούσων» (1862) κλπ.

ΩΚΕΑΝΗΙΑΣ, χαρακτηρισμὸς τῆς Ροδόπης, ὡς θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ.

ΩΚΕΑΝΗΣ, ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ Νείλου ποταμοῦ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις: Ὃς ἐστιν ἑλληνιστὶ ὠκεανός (Διοδ. Σικ. Α′, 19).

ΩΚΕΑΝΙΑ, ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Λιβύης.

ΩΚΕΑΝΙΑ, πέμπτον μέρος τοῦ κόσμου, περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῆς Ἀμερικῆς πρὸς Α καὶ τῆς Ἀσίας πρὸς Δ, τοῦ 34 βορείου παραλλήλου καὶ τοῦ 56 νοτίου, ἐκτεινομένη δὲ εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν ἀπὸ τῆς 930 Α μήκους μέχρι τῆς 1110 Δ μήκους καὶ ἀποτελουμένη ἐκ πλήθους νήσων, ὧν τινων ἡ ἔκτασις εἶναι ἱκανή. Ἡ ὅλη ἔκτασις τῆς Ὠκεανίας εἶναι 3,260 ναυτικῶν ἢ ἀστρονομικῶν λευγῶν μήκους καὶ 1800 πλάτους. Οὕτω κατέχει τὸ $^1/_3$ περίπου τῆς ὅλης ἐπιφανείας τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Ἡ Ὠκεανία ἀποτελεῖται κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ Δουμὸν-Δουρβὶλ ἐκ 4 μερῶν, ἐκ τῆς Μικρονησίας πρὸς ΒΔ, περιλαμβανούσης τὰς Μαριάνας, τὰς Καρολίνας, τὰς νήσους Μαρσιάλου, Γιλβέρτου κλπ., ἐκ τῆς Μελανησίας πρὸς ΝΔ, περιλαμβανούσης τὴν Αὐστραλίαν, Τασμανίαν, Παπουασίαν, τὰς Νέας Ἑβρίδας κλπ., ἐκ τῆς Μαλαισίας (Ἀσιατικοῦ ἀρχιπελάγους) πρὸς Δ, περιλαμβανούσης τὰς Φιλιππίνας, τὰς Μολούκας, τὴν Κελέβην, τὸ Βόρνεον, τὴν Σουμάτραν, Ἰάφαν, Τιμόρ, Στρυμπάβαν κλπ. καὶ τέλος ἐκ τῆς Πολυνησίας πρὸς Α, περιλαμβανούσης τὰς Σανδουϊκὰς νήσους ἢ Χαουέη, τὰς Μαρκησίας, τὰς νήσους τῆς Ἑταιρείας, τὰ ἀρχιπελάγη τῶν Θαλασσοπόρων, τῆς Τόγκας ἢ τῶν Φίλων, τοῦ Πομέτου ἢ τοῦ Ἀμότου, τοῦ Φιτζῆ, τὴν Νέαν Ζηλανδίαν κλπ. Κατά τινα νεωτέραν διαίρεσιν ἡ Ὠκεανία διαιρεῖται εἰς τρία μέρη· τὸ μικρότερον πρὸς ΒΔ εἶναι τὸ ἀσιατικὸν ἀρχιπέλαγος ἢ ἀρχιπέλαγος τῆς Νοτασίας, καλούμενον ἐπίσης καὶ Μαλαισία, χωριζόμενον δὲ ἀπὸ τῆς Ἰνδοσινικῆς ἢ τοῦ Σινικοῦ κράτους διὰ τοῦ πορθμοῦ τῆς Μαλάκας καὶ τῆς Σινικῆς θαλάσσης, δεύτερον τμῆμα εἶναι ἡ Αὐστραλία ἢ Μελανησία πρὸς Ν, περιλαμβάνουσα τὴν Νέαν Ὁλλανδίαν, τὴν γῆν Βανδίμεν, τὴν Νέαν Γουϊνέαν, τὴν Νέαν Βρετανίαν, τὰς νήσους Σολομῶντος, τὴν Νέαν Καληδονίαν κτλ. τρίτον καὶ τελευταῖον ταύτης τμῆμα εἶναι κατὰ τὴν νεωτέραν ταύτην διαίρεσιν ἡ Πολυνησία πρὸς Α, λαβοῦσα τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐν αὐτῇ νήσων καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ περιλαμβάνεται ἡ Πολυνησία καὶ ἡ Μικρονησία τοῦ Δουμὸν Δουρβίλ.

Παρὰ τὰς εὐρείας διαστάσεις τῆς Ὠκεανίας ὁλόκληροι αἱ γαῖαι αὐτῆς μόλις ὑπερβαίνουσι τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Εὐρώπης (10,631,000 τετραγ. χιλιάμ.), εἶναι δὲ ἡ ἧττον κατῳκημένη τῶν 5 ἠπείρων τοῦ κόσμου. Κάτοικοι (1874) 25 ἑκατομ. κατά τινας γεωγράφους, 35 δὲ ἑκατομ. κατὰ τὸν Λαβαλέ. Ἐν τούτοις εἶναι κατατετμημένη πλέον πάσης ἄλλης Ἠπείρου καὶ εἶναι ἡ ἤπειρος, ἥτις ἔχει τὰς καλλιτέρας φυσικὰς διαιρέσεις. Εὐρεῖα ἔκτασις ὕδατος χωρίζει αὐτὴν πανταχόθεν ἀπὸ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Ἡ Ὠκεανία περιλαμβάνει ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς μίαν ἤπειρον, τὴν Αὐστραλίαν, καὶ δέκα μεγάλας νήσους, τὴν Νέαν Γουινέαν, τὸ Βόρνεον, τὴν Σουμάτραν, Κελέβην, Ἰάφαν, τὰς δύο νήσους τῆς Νέας Ζηλανδίας, τὴν Λουσών, τὴν Μινδανάου καὶ τὴν Τασμανίαν. Πρὸς ταύταις ὑπάρχει καὶ ἑξηκοντὰς ἄλλων νήσων μετρίων διαστάσεων, τὸ δ' ἐπίλοιπον ἀποτελεῖται ἐξ ἀπείρων νησυδρίων. «Ἡ φύσις, λέγει ὁ Μάλτ Μπρέν, ἐχάραξε δι' ἀριστοτέχνιδος χειρὸς τὴν ἰδιαιτέραν φυσιογνωμίαν τοῦμέρους τούτου τοῦ κόσμου. Καὶ πρῶτον ἡ ἐπιφάνεια τῆς σφαίρας οὐδαμοῦ παρουσιάζει τοιαύτας ἀνισότητας, οὐδαμοῦ πρὸς τούτοις ἐξαιρέσει τῆς Ἀμερικῆς αἱ σειραὶ τῶν ὀρέων ἔχουσι τοιαύτην σαφῆ διεύθυνσιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Ταὐτοχρόνως αἱ ὀροσειραὶ τῆς Ὠκεανίας παρουσιάζουσιν ἐν γένει πρὸς τὸ μέσον μεγάλην καμπὴν ἐκ Δ πρὸς Α. Ἡ κάλλιον σεσημειωμένη τῶν ὀροσειρῶν τούτων εἶναι ἡ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν νήσων Μαριανῶν καὶ Καρολίνων καὶ ἥτις πιθανῶς διὰ τῆς νήσου τοῦ Ἁγ. Αὐγουστίνου καὶ ἑτέρων τινῶν ἀπομεμονωμένων κρίκων συνδέεται

μετὰ τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Θαλασσοπόρων καὶ μετὰ τοῦ τῶν Φίλων. Καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Καρολίναις, ὅπου ἡ σειρὰ αὕτη τῆς Πολυνησίας στρέφεται πρὸς Α, αἱ ἰδιαίτεραι ὀροσειραὶ φαίνονται διευθυνόμεναι ἀπὸ Β πρὸς Ν. Ἑτέρα μεγάλη σειρὰ εὕρηται ἐν τῇ νήσῳ Λουσών. Ἡ διεύθυνσις τοῦ γνωστοτάτου τούτου κλάδου εἶναι ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ. Αἱ ὀροσειραὶ τῆς Κελέβης καὶ τοῦ Γιλόλου εἰσὶ λίαν καθαραί, μακροτέρα ὅμως καὶ ὑψηλοτέρα ὀροσειρὰ διασχίζει τὴν Νέαν Γουινέαν μετὰ κορυφῶν, κεκαλυμμένων διαρκῶς ὑπὸ χιόνων. Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Νέᾳ Οὐαλίᾳ ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν Κυανῶν ὀρέων περατοῦται ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Βανδίμεν. Ἡ τετάρτη μεγάλη ὀροσειρὰ ἄρχεται ἀπὸ τῶν νήσων Ἀνδαμὰν καὶ Νικοβὰρ καὶ σχηματίζει εἶτα τὰς νήσους Σουμάτραν, Ἰάβαν, Τιμὸρ κλπ. διευθύνεται δὲ ἐν εἴδει τόξου ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ καὶ εἶτα κατ' εὐθεῖαν πρὸς Α. Σχεδὸν πάντα τὰ ἀρχιπελάγη τῆς Ὠκεανίας διευθύνονται ἀπὸ Β πρὸς Ν. Ἡ Νέα Ζηλανδία, ἡ Νέα Καληδονία, αἱ νέαι Ἑβρίδες σχηματίζουσι σειρὰς καλῶς διαγεγραμμένας. Ἡ σειρὰ τῶν νήσων Σολομῶντος, ἐχουσῶν διεύθυνσιν ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ, συνεχίζεται ὑπὸ τῆς Νέας Ἰρλανδίας καὶ τοῦ Νέου Ἀννοβέρου. Συχνάκις πρὸς τούτοις ἑκάστη μικρὰ σειρὰ περατοῦται ὑπὸ νήσου μείζονος τῶν ἄλλων. Τὸ πλεῖστον τῶν νήσων τοῦ μέρους τούτου τοῦ κόσμου εἶναι γρανιτικῆς ἢ τιτανώδους φύσεως καὶ φαίνεται ἡφαιστειώδους ἀρχῆς. Αἱ μὲν δεσπόζονται ὑπὸ κρατήρων, ἀπὸ μακροῦ ἀποψυγέντων, ἄλλαι δὲ συχνάκις καταστρέφονται ὑπὸ χειμάρρων λάβας. Πολλαὶ χθαμαλαὶ καὶ μικραὶ νῆσοι ἀποτελοῦνται ἐκ βράχων κοραλλίου. Ὁ καταρτισμὸς αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὰ λιθόφυτα, ἅτινα ἀναπτύσσονται ἐν ταῖς θαλάσσαις αὐτῶν καὶ ἐγείρουσι σειρὰς ὑφάλων, τὰς ὁποίας ἡ βραδεῖα συνάθροισις διαφόρων ὑλῶν, ἐκριπτομένων ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης, αὐξάνει καὶ ἀνυψοῖ. Αἱ ὕφαλοι ἐκτείνονται συχνάκις ἀπὸ νήσου εἰς νῆσον, ἐπ' αὐτῶν δὲ εὑρηνται πλεῖστα ὅσα μαλάκια καὶ κογχύλια. Κατὰ ἑκατομμύρια συναθροίζονται αὐτόθι μύακες παντὸς εἴδους, θαλάσσιοι ἀστέρες καὶ μέδουσαι. Μεταξὺ τῶν τὴν Ὠκεανίαν ἀποτελουσῶν νήσων ὑπάρχουσι πολλὰ στενὰ ἢ πορθμοί, ὧν κυριώτεροι εἶναι ὁ τῆς Σόνδης, τοῦ Μακασάρ, τοῦ Τορέ, τοῦ Βαάς, τοῦ Κούκ. Οἱ ποταμοὶ ἐκτὸς τῶν τῆς Αὐστραλίας, τοῦ Βορνέου, τῆς Σουμάτρας καὶ τῆς Ἰάβας δὲν εἶναι σπουδαῖοι, αἱ δὲ λίμναι εἶναι ἐπίσης ἀνάξιαι λόγου ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν. Πολλαὶ θάλασσαι τῆς Ὠκεανίας λαμβάνουσιν ἰδιαίτερα ὀνόματα ὡς ἐκ τῶν χωρῶν, ἅσπερ βρέχουσιν· οὕτω διακρίνεται ἡ θάλασσα τῆς Σινικῆς, ἀληθὴς Μεσόγειος θάλασσα, καὶ ἡ θάλασσα τῶν Κελεβῶν. Ἡ θάλασσα τῆς Ἰάβας, ἥτις συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς θαλάσσης τῆς Σινικῆς, περιλαμβάνεται μεταξὺ τοῦ Βορνέου, τῆς Σουμάτρας καὶ τῆς Ἰάβας. Ἡ τῆς Σόνδης, ἥτις συγκοινωνεῖ διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Μακασὰρ μετὰ τῶν Κελεβῶν, εὕρηται μεταξὺ Ἰάβας, τῶν νήσων Βαλῆ, Λωμπὲκ, Σουμπάβα καὶ Φλωρῆ πρὸς Ν καὶ τῶν νήσων Κελεβῶν καὶ Βορνέου πρὸς Β. Ἡ θάλασσα Σουλοῦ, καλουμένη καὶ θάλασσα τοῦ Μινδόρου ἢ τῶν Φιλιππίνων, συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων, τοῦ Βορνέου, Παλουὼ καὶ τῶν νήσων Σουλοῦ. Ἡ θάλασσα τῶν Μολούκων περικλείεται ὑπὸ τῶν νήσων τούτων, τῆς νέας Γουϊνέας, Τιμὸρ καὶ τῶν νήσων Κελεβῶν. Ἡ θάλασσα τῆς Ἀλβιῶνος περιορίζεται ἀπὸ τῆς νέας Γουϊνέας, τοῦ ἀρχιπελάγους τῆς Λουϊζιάδος, τοῦ τῆς νέας Ἰρλανδίας καὶ τῶν νήσων Σολομῶντος. Οἱ ἐν τῷ εὑρεῖ τούτῳ ὠκεανῷ ἐπικρατοῦντες ἄνεμοι καὶ ρεύματα ὑπάγονται εἰς τὴν γενικὴν κίνησιν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῆς θαλάσσης ἀπὸ Α πρὸς Δ ἀντιθέτως πρὸς τὴν περιστροφὴν τῆς γῆς. Ὁ διαρκὴς ἀπὸ ἀνατολῶν ἄνεμος ἐπικρατεῖ ἐν γένει μεταξὺ τῶν τροπικῶν καὶ τῶν ρευμάτων, παρακολουθῶν τὴν αὐτὴν καὶ τὰ ὕδατα διεύθυνσιν. Ἡ γενικὴ αὕτη κίνησις καθίσταται ἐνίοτε ἰσχυροτέρα μεταξὺ τῶν διαφόρων πορθμῶν, οἵτινες πάντες σχεδὸν διευθύνονται ἀπὸ Α πρὸς Δ. Ἐν τοῖς πέριξ τῶ Φιλιππίνων καὶ πλησίον τῆς Νέας Καληδονίας ἡ ταχύτης τοῦ πρὸς Α ρεύματος καθίσταται σφοδροτάτη. Ἀλλ' αἱ μεγάλαι ἤπειροι, θερμαινόμεναι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, πρασελκύουσι πολλάκις ἐφ' ἑαυτὰς τὴν πέριξ θαλασσίαν ἀτμοσφαῖραν, τοῦτο δὲ προκαλεῖ ἀνέμους ἀντιθέτους πρὸς τοὺς καλουμένους ἐτησίας. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ δυτικοὶ ἄνεμοι, οἵτινες ἐπικρατοῦσιν ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Νέας Ὁλλανδίας. Ἑκάστη νῆσος ἔχει τὰς ἀπογείους καὶ θαλασσίας αὐτῆς αὔ-

ρας, αἵτινες πνέουσιν, αἱ μὲν ἀπόγειοι τὴν ἡμέραν, αἱ δὲ θαλάσσιοι τὴν νύκτα. Ἐν τῇ 40° πρὸς Β καὶ Ν τοῦ Ἰσημερινοῦ ἐπικρατοῦσι ποικίλαι τρικυμίαι καὶ ἄνεμοι. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐν τῷ βορείῳ τμήματι τῆς Ὠκεανίας ἐπικρατέστεροί εἰσιν οἱ δυτικοὶ ἄνεμοι, ἐνῷ ἐν ταῖς μεσημβριναῖς πολικαῖς θαλάσσαις ὁ Κοὺκ εὗρε πανταχοῦ ἀνατολικοὺς ἀνέμους. Αἱ μεγάλαι χῶραι τῆς Ὠκεανίας ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν καθέτων ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. Αἱ ἑλώδεις ἀκταὶ νήσων τινῶν τοῦ ΒΔ, ἐκτεθειμένων εἰς τὴν ἐνέργειαν μεγάλου θάλπους, παράγουσι μεμιασμένον ἀέρα, ὃν δύναται νὰ ἐξαφανίσῃ ἡ μεταβάλῃ καλῶς ἐννοουμένη καλλιέργεια. Παρὰ τὰ τοπικὰ μειονεκτήματα ἡ Ὠκεανία παρέχει τῷ βιομηχανικῷ καὶ φιλοπόνῳ ἀνθρώπῳ μείζονα ποικιλίαν μειλιχίων κλιμάτων παρ' ὅσην οἱονδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου. Τὸ κλῖμα τῶν νήσων εἶναι εὔκρατον, αἱ πλεῖσται δὲ ἀπολαύουσιν αἰωνίου ἔαρος, οὕτως ὥστε καὶ γονιμώτατοι τυγχάνουσι. Τὸ φυτικὸν βασίλειον τῆς Ὠκεανίας ἀναπαράγει πάντα τὰ πλούτη τῆς Ἰνδικῆς καὶ Ἰνδοσινικῆς. Ἐν αὐτῇ ἀπαντῶσι τὸ σακχαροκάλαμον, ἡ βενζοΐνη, τὰ ἀρώματα, τὸ κινναμώμον, τὸ πέπερι, ἡ καφουρᾶ, τὸ ἀρτόδενδρον, ἡ βανανέα, ὁ ἀραβόσιτος, τὰ γεώμηλα καὶ πάντες οἱ καρποὶ τῶν τροπικῶν καὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ἡ ὄρυζα εἶναι ἄφθονος ἐν ταῖς νήσοις τῆς Σόνδης, ταῖς Φιλιππίναις, ταῖς Μολούκαις καὶ τῇ Νέᾳ Γουϊνέᾳ. Οἱ Φοίνικες αὐξάνουσιν ἐν ταῖς νήσοις, ταῖς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμέναις καὶ ταῖς μείζονα ἐχούσαις ἔκτασιν. Πανταχοῦ ὅπου αἱ ἀκταὶ σχηματίζουσι κόλπους καὶ ἔχουσι τὰ ὕδατα μᾶλλον ἀβαθῆ, τὰ εἴδη τῶν μαλακοστράκων εἰσὶ πολυάριθμα ἅμα καὶ ποικίλα. Οἱ ἰχθῦς ἀποτελοῦσι τὴν κυριωτέραν τροφὴν τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων ἀρχιπελάγων. Αἱ νῆσοι τῆς Μαλαισίας ἔχουσι σχεδὸν πάντα τὰ κυριώτερα μαστοφόρα τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας, ἄτινα ὅμως εἰσὶ σπάνια ἐν τῇ Πολυνησίᾳ. Ἡ ὀρνιθολογία εἶναι ποικίλη ἐν πάσῃ τῇ Ὠκεανίᾳ.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ὠκεανίας δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο μεγάλους ὁμίλους, εἰς τὴν μαύρην δηλ. καὶ εἰς τὴν ἐλαιόχρουν φυλήν. «Οἱ μαῦροι, λέγει ὁ Δαβάλ, φαίνονται αὐτόχθονες· ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτῶν καταστάσεως, τῆς μεγάλης ἀθλιότητος, τῶν κακῶν καὶ ἀνθρωποφάγων αὐτῶν ἕξεων καὶ τῆς ἀγνοίας καὶ τῶν βαναυσοτέρων τεχνῶν εὑρηνται ἐν τῇ τελευταίᾳ βαθμίδι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Κατοικοῦσι πᾶσαν σχεδὸν τὴν Αὐστραλίαν καὶ μέρος τῶν ἀσιατικῶν νήσων (Μελανησίας), ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐλαττοῦται ταχέως. Οἱ ἐλαιόχροες ἀνήκουσιν εἰς τὴν μαλαισίαν φυλήν, ἥτις φαίνεται ὅτι παρέσχε τὸν πληθυσμὸν πασῶν τῶν νήσων ἀπὸ τῆς Μαδαγασκάρης μέχρι τῆς ἀμερικανικῆς ἀκτῆς. Παρ' αὐτοῖς εὑρηνται γλῶσσαι, αἵτινες ἀποδεικνῦσιν ὅτι δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἰδίωμα καὶ ἔθιμα καὶ θεσμούς, προερχομένους ἐξ ἑνὸς κοινοῦ τόπου. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἔχουσι γραπτὰς γλώσσας καὶ εἶδός τι φιλολογίας, ἀλλ' ἡ ἀνθρωποφαγία εἶναι λίαν διαδεδομένη παρ' αὐτοῖς. Οὐδαμοῦ οἱ ἄνθρωποι παρουσιάζουσι τοσοῦτον ἔκτακτον κρᾶμα πολιτισμοῦ καὶ βαρβαρότητος, ἠθῶν ἡπίων καὶ κακιῶν. Ἡ κυριωτέρα αὐτῶν πηγὴ εἶναι πιθανῶς αἱ νῆσοι τῆς Σόνδης, ἀλλὰ κατοικοῦσι καὶ σύμπασαν σχεδὸν τὴν Πολυνησίαν». Οἱ δύο μεγάλοι ὅμιλοι, περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος, διηρέθησαν εἰς τέσσαρας κυριωτέρους τύπους. Εἰς τὸν ἐλαιόχρουν ὅμιλον ἀνήκουσιν ὁ μαλαϊκὸς καὶ ὁ τῶν κατοίκων τῆς Πολυνησίας τύπος, εἰς δὲ τὸν ὅμιλον τῶν μαύρων ὁ μαυροωκεάνειος καὶ ὁ Αὐστραλιανὸς τύπος. Ὁ μαλαϊκὸς τύπος μετέχει τοῦ μὲν σινικοῦ διὰ τοῦ μήκους τοῦ κρανίου, τῆς ἐξοχῆς τῶν μηλικῶν ὀστέων καὶ τῆς λοξότητος τῆς βλεφαρικῆς γραμμῆς, τοῦ δὲ ἰνδικοῦ τύπου διὰ τοῦ σχήματος τῶν μελῶν καὶ διὰ τοῦ ἀναστήματος. Οἱ Μαλαίσιοί εἰσι κιτρίνου χρώματος, φαιοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἢ ἐλαιόχρου, ἔχουσι τὴν κόμην μέλαιναν καὶ τραχεῖαν καὶ δεικνύουσι βαθμόν τινα προεξοχῆς τῶν γνάθων. Ὁ τύπος τῶν τῆς Πολυνησίας κατοίκων μεγάλην παρέχει ποικιλίαν· οὐχ ἧττον χαρακτηρίζεται διὰ ὡραίας ἀναπτύξεως τοῦ προσώπου καὶ δι' ὡραίων χαρακτηριστικῶν, ἐχόντων ἀναλογίαν πρὸς τὸν καυκασιανὸν τύπον· ἡ ρὶς ὅμως εἶναι κάπως πλατεῖα, τὸ δὲ πρόσωπον ὀλίγον εὐρύ, προεξέχουσι δὲ ἥ τε ἄνω σιαγὼν καὶ τὰ χείλη. Οἱ κάτοικοι τῆς Πολυνησίας, ὧν οἱ τελειότεροι ἀντιπρόσωποί εἰσιν οἱ κάτοικοι τῆς Ταΐτης, ἔχουσι τὸ δέρμα φαιὸν ἐλαιόχρουν, ὅπερ ὅμως εἶναι μελαψὸν παρὰ ταῖς γυναιξίν· οὗτοί εἰσιν

ἐκ πάντων τῶν τῆς Ὠκεανίας κατοίκων, οἱ μᾶλλον ἀξιοσημείωτοι διά τε τὸ κάλλος τοῦ προσώπου καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ χαρακτῆρος. Ὁ μαυροωκεάνειος τύπος, ὅστις ἐπικρατεῖ ἐν τῇ Μελανησίᾳ καὶ ὅστις εἶναι ἐξ ἴσου διακεχυμένος ἐν τῇ Πολυνησίᾳ καὶ τῷ Ἰνδικῷ ἀρχιπελάγει, ἔχει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μαύρης φυλῆς, τὰς προεχούσας σιαγόνας, τὰ παχέα χείλη, τὴν πεπλατυμένην ῥῖνα καὶ τὴν βραχεῖαν καὶ οὖλην κόμην. Οἱ μαῦροι οὗτοι ἔχουσι συνήθως μικρότατον ἀνάστημα καὶ ἰσχνὰς μορφάς. Ζῶσι πάντες ἐν τῇ ἀγρίᾳ καταστάσει ἐν ταῖς ἀπομεμονωμέναις καὶ ὀρειναῖς χώραις. Οἱ Παπουοι, οἵτινες κατοικοῦσι κυρίως τὴν Νέαν Γουϊνέαν, προέρχονται, καθὰ πιστεύεται, ἐκ συνδυασμοῦ τοῦ μαλαϊκοῦ τύπου μετὰ τοῦ ὠκεανικοῦ. Τέλος ὁ αὐστραλιακὸς τύπος χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν προεχόντων μήλων τῶν παρειῶν, ὀδόντων προκλινόντων, μεγάλων ὀφθαλμῶν, πεπλατυμένης ρινός, μελῶν ἰσχνῶν καὶ ἐκμέτρως ἐπιμήκων, ὑπὸ δέρματος χρώματος ρυπαροῦ μέλανος, μακρᾶς κόμης, παχείας καὶ λείας καὶ πώγωνος πυκνοῦ ἅμα καὶ σκληροῦ. Ὁ αὐστραλιακὸς τύπος, ὅστις εἶναι ἡ κατωτάτη βαθμὶς τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς, εὕρηται οὐ μόνον ἐν τῇ κυρίως Αὐστραλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλαῖς μεγάλαις νήσοις τῆς Ὠκεανίας. Εἰς τοῦτον τὸν τύπον ἀνήκουσιν οἱ Ἀλφουροῦ καὶ οἱ Χαραφορᾶ, οὕσπερ βλέπει τις ἐν τῇ Νέᾳ Γουϊνέᾳ. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ποικίλας ὅλως γλώσσας, ἅσπερ ὁμιλοῦσιν οἱ κάτοικοι τῆς Ὠκεανίας, δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν αὐτὰς εἰς τρεῖς μεγάλους ὁμίλους, τὴν μαλαϊκήν, τὴν τῆς Πολυνησίας καὶ τὴν αὐστραλιακήν.

Πάντες σχεδὸν οἱ λαοὶ τῆς Ὠκεανίας στεροῦνται ἱστορικῶν χρονικῶν καὶ ἐνδόξων παραδόσεων· τινὲς τούτων μάλιστα οὐδὲ παρελθὸν ἔχουσιν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔθνη τινὰ τῆς Μαλαισίας ἔχουσι γνώσεις τινὰς ἀστρονομίας, στοιχειώδη ἔργα περὶ τῆς ἱστορίας, τῆς θρησκείας καὶ τῶν νόμων, παραδόσεις, διηγήματα, μύθους, ἀλλὰ μόνοι οἱ τῆς Ἰάβας κάτοικοι καὶ οἱ Βόγγοι ἔχουσι φιλολογίαν, μεταφράσεις σανσκριτικῶν καὶ λοιπῶν ἔργων καὶ ἐθνικὰ μυθιστορήματα καὶ ποιήματα· ἐὰν δὲ οἱ Μαλαίσιοι γράφωσι δι' ἀραβικῶν χαρακτήρων, παρατηρητέον ὅτι οἱ Βαττὰ καὶ οἱ Βετζάγκαι ἔχουσιν ἀλφάβητα διάφορα πάντων τῶν γνωστῶν τοιούτων καὶ γράφουσιν ὡς οἱ Εὐρωπαῖοι ἐν γένει ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιάν. Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν τούτων οὐδὲν παρέχει βέβαιον δεῖγμα τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, περὶ ἧς πολὺς ἐγένετο λόγος· ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην εἰκασίαι μόνον πιθαναὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὑπάρχουσιν.

Ἀπὸ ἡμίσεως αἰῶνος ἡ Ὠκεανία νέαν ἀνέλαβε ζωήν. Μεμακρυσμένα ταξείδια, τυχοδιωκτικαὶ ἐκδρομαί, μεγάλοι ἀποικισμοί, μεταναστεύσεις λαῶν, ἀπρόοπτος συνεπαφὴ ἀνθρώπων ἐχόντων ἤθη καὶ ἐμφύτους κλίσεις ἢ διαθέσεις ἥκιστα πρὸς ἀλλήλας συμβιβαζομένας, τοιοῦτόν ἐστι τὸ θέαμα, ὅπερ ἐπαρουσίασαν εἰς τὸν κόσμον ἡ Μελβούρνη, ἡ Σύδνεϋ, ἡ Χόβαρτ-Τάουν καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ Νέα Ζηλανδία. Ἀπὸ Μανίλλης μέχρι τῶν Σανδουϊκῶν νήσων παρατηροῦνται παραδόξως καὶ φύρδην μίγδην ἀναμεμιγμένοι Σῖναι, Μαλαίσιοι, Γάγκαι, ἄγγλοι εὐγενεῖς, πτωχοὶ καὶ εἰρηνικοὶ ἄποικοι τῆς Ἰρλανδίας καὶ Γερμανίας καὶ λοιποί, προερχόμενοι ἐκ πάσης γωνίας τῆς γῆς. Ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ τούτου κυκεῶνος ἡ ἰθαγενὴς φυλὴ μένει τραχεῖα καὶ ἀγρία· ὁ πολιτισμὸς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μόνον ἐπεκράτησε, χωρὶς νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνῷ πάντες οἱ ἄνθρωποι εὐδαιμονοῦσιν, οἱ τῆς φυλῆς ταύτης ἀπομονοῦνται, ἐξαφανίζονται καὶ φαίνονται ὡσεὶ νεκροί, ἅμα ὡς ἀποσπάσῃ τις αὐτοὺς τῶν ἕξεων τῆς προτέρας αὐτῶν ὑπάρξεως.

Ὁ ἰσλαμισμὸς εἶναι λίαν διαδεδομένος ἐν τῇ Ὠκεανίᾳ, πολλοὶ ὅμως παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις συνενοῦσι τὴν εἰδωλολατρείαν μετά τινων τελετῶν τοῦ ἰσλαμισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἀριθμεῖ πολλοὺς ὀπαδοὺς ἐν Ὠκεανίᾳ· καὶ εἰς μὲν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἀνήκουσιν οἱ νησιῶται τῶν Μαριανῶν καὶ πάντες σχεδὸν οἱ ἰθαγενεῖς τῶν Φιλιππίνων, οἵτινες ὑπόκεινται εἰς τοὺς Ἱσπανούς, ὡς καὶ οἱ Τιμόριοι. Οἱ Γάλλοι ἱεραπόστολοι ἐπροσηλύτισαν τοὺς ἰθαγενεῖς τῶν νήσων Wallis, Γαμβιέρης καὶ λοιπῶν, ὡς καὶ χιλιάδας τινὰς ἀτόμων ἐν ταῖς ὁλλανδικαὶς ἀποικίαις. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν ἢ ἀσπάζονται τὰ δόγματα διαφόρων ἀποχρώσεων

τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Βουδδισμός, ὅστις ἤκμαζεν ἐν Ἰάβᾳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μέχρι τοῦ ΙΕ', ἐπικρατεῖ αὐτόθι μόνον παρὰ τοῖς ξένοις· οἱ Σῖναι κυρίως, πανταχοῦ πιστοὶ εἰς τὰς πεποιθήσεις αὐτῶν, ἀκολουθοῦσι τῷ θρησκεύματι τοῦ Βούδδα ἐν πάσαις ταῖς νήσοις τῆς Μαλαισίας, ὅπου ἐγκατεστάθησαν. Παρὰ τοῖς ἰθαγενέσι τὸ θρήσκευμα τοῦτο ἐπικρατεῖ μόνον παρά τισι τῶν κατοίκων τῆς νήσου Βάλλης. Ὁ Βραχμανισμός, ὅστις ἐπεκράτησεν ἐν Ἰάβᾳ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μέχρι τῆς ἐξοντώσεως αὐτοῦ, ἐπικρατεῖ ἤδη μόνον παρὰ τοῖς Κελάγκαις, μικρῷ λαῷ, παρὰ τοῖς Βεδούοις, ἑτέρας εὐαρίθμου φυλῆς, καὶ παρὰ πολλοῖς κατοίκοις τοῦ ὄρους Τεγκέρ. Ὁ βναυσότερος πολυθεϊσμὸς καὶ πολλὰ εἴδη πολυθεϊσμοῦ, ἀναμεμιγμένου μετά τινων δογμάτων, ἅτινα φαίνονται πηγάζοντα ἐκ τῶν ἄλλων θρησκειῶν τῆς Ἀσίας, ἐπικρατοῦσι παρ' ἅπασι τοῖς λοιποῖς φύλοις τῆς Ὠκεανίας.

Ἡ Ὠκεανία, ὡς ὁ ἀρχαῖος καὶ ὁ νέος κόσμος, εὐμοιροῖ πασῶν τῶν ἀποχρώσεων, τῶν πολιτευμάτων ἀπὸ τῶν ἀγριωτέρων μαύρων λαῶν τῆς Αὐστραλίας καὶ τῶν μεγάλων χωρῶν τῆς Μαλαισίας, τῶν ἀγρίων φυλῶν τῶν Χαφορᾶ, τοῦ Βορνέου καὶ τοῦ ἀρχιπελάγους τῶν Μολούκων, παρὰ ταῖς ὁποίαις φυλαῖς ἑκάστη οἰκογένεια ἀποτελεῖ μικρὰν κοινωνίαν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁποίας οὐδένα ἀναγνωρίζει ἀνώτερον, μέχρι τῶν ἀριστοκρατικῶν ὁμοσπονδιῶν τῶν Βουζῆ, τῶν μοναρχιῶν τοῦ Σουλοῦ, τοῦ Μινδανάου, τοῦ Βορνέου καὶ τῶν δεσποτικῶν κρατῶν τῆς Σουρακάρτας καὶ τῆς Δζογισκάρτας. Ἐν τῇ νήσῳ Ἰάβᾳ ἡ ὑπερτάτη ἀρχὴ καὶ οἱ πολιτικοὶ θεσμοὶ παρουσιάζονται ὑπὸ μυρίας διαφόρους μορφάς. Ἐν τοῖς εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ὑποκειμένοις ἔθνεσιν ἡ κυβέρνησις ἔλαβε κανονικὴν μορφὴν καὶ ὑπέστη μεγάλας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀλλοιώσεις, ἀναλόγως τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον συχνῶν σχέσεων τῶν ἰθαγενῶν πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους, οἵτινες εὑρηνται ἐγκατεστημένοι αὐτόθι καὶ οἵτινες ἐπέτυχον νὰ εἰσαγάγωσιν ἐκεῖ τὸ θρήσκευμα καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς βιομηχανίας μεγάλαι ἐπικρατοῦσι διαφοραὶ ὡς πρὸς τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα ἑκατέρας τῶν δύο φυλῶν τῆς Ὠκεανίας· ἐνῷ δηλ. ἡ μαύρη φυλὴ εὑρηται πάντοτε σχεδὸν ἐν τοῖς δάσεσι, τὰ δ' εἰς ταύτην ἀναγόμενα φῦλα ἀγνοοῦσιν εἰσέτι τὰς ἀπαραιτήτους διὰ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τέχνας καὶ ἔργα ἐν γένει, οἱ πολυάριθμοι λαοὶ τοῦ μαλαισιακοῦ στελέχους προήχθησαν πάντες σχεδὸν εἰς βαθμόν τινα πολιτισμοῦ, οἱ δὲ μᾶλλον πεπολιτισμένοι ἐπιδίδονται ἐπιτυχῶς εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ εἰς τὴν μεταλλωρυχίαν. Ἐν τῇ Πολυνησίᾳ οἱ τῶν Σανδουϊκῶν νήσων κάτοικοι κατασκευάζουσι τὰ ἀξιολογώτερα τῶν ὑφασμάτων διὰ τοῦ φλοιοῦ τῆς μωρέας. Οἱ κάτοικοι τῆς Νέας Ζηλανδίας κατασκευάζουσι λαμπρὰ ἐπανωφόρια ἢ μανδύας διὰ τοῦ περιπύστου αὐτῶν *phormium Tenax*. Οἱ κάτοικοι τῆς Ροτούμας, τῆς Τόγκας, τῆς Ταΐτης καὶ τῆς νήσου Ρουρουτοῦ διακρίνονται ἐπίσης ἐπὶ τῇ βιομηχανίᾳ αὐτῶν. Πολλὰ ἔθνη τῆς δυτικῆς Ὠκεανίας, ὡς οἱ ἱκανῶς ἐν τῷ πολιτισμῷ προηγμένοι κάτοικοι τῆς Ἀσίας καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀφρικῆς, μεγάλην δεικνῦσιν ἐπιδεξιότητα ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τῶν κοσμημάτων, τῶν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κομψοτεχνημάτων καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ σύρματος πλεκτῶν τεχνουργημάτων. Οἱ Μαλαίσιοι τοῦ Βορνέου καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ἰάβας γινώσκουσι τὴν τέχνην τοῦ στιλβώνειν τοὺς ἀδάμαντας καὶ ἄλλους πολυτίμους λίθους.

Ἡ ἀληθὴς ἕδρα τοῦ ἐμπορίου τῆς Ὠκεανίας εὑρηται ἐν τῇ Μαλαισίᾳ. Τοῦτο εἶναι τὸ μέρος, ἔνθα ἀπὸ προϊστορικῶν χρόνων οἱ κάτοικοι τῆς Ἰάβας, οἱ Μαλαίσιοι, οἱ Βέγκοι καὶ οἱ Μακασᾶ φαίνονται ὅτι ἐξήσκησαν αὐτὸ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εὐρέως ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἐν αἷς εὑρέθησαν τὰ μεγάλα ταῦτα ἔθνη τῆς Ὠκεανίας. Ἤδη οἱ λαοί, οἵτινες πλειότερον εἰς τὸ ἐμπόριον ἐν τῇ Ὠκεανίᾳ ἐπιδίδονται εἰσίν, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων οἱ Ταγάλοι, οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Βάλης καὶ οἱ τῆς Λομπόκης. Ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι οἱ Μπουγκῆ εἰσὶ τὸ πρῶτον ἐμπορικὸν ἔθνος τῆς Ὠκεανίας καὶ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν. οἱ κάτοικοι τοῦ κράτους Βοζοῦ ἔχουσιν ἐν χερσὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, Ἐν τῇ Αὐστραλίᾳ τὸ ἐμπόριον εἶναι περίπου μηδαμινόν, ἐν δὲ τῇ Πολυνησίᾳ μόνον οἱ Καρολίνειοι τῶν δυτικῶν μερῶν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Σανδουικῶν νήσων δύνανται νὰ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΕΒΡΑΪΚΗ

θεωρηθῶσιν ὡς ἐμπορικοὶ λαοί. Ἐκ τῶν ξένων οἱ Σῖναί εἰσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες μεῖζον διεξάγουσιν ἐμπόριον· οὗτοι εἰσὶν ἐν τῷ ἀρχιπελάγει ὅ,τι ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ὅ,τι εἰσὶν οὗτοι ἔτι ἐν τῷ πλείστῳ τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καί τινων μερῶν τῆς Εὐρώπης· ἀλλ' οἱ Σῖναι, δραστηριώτεροι καὶ βιομηχανικώτεροι τῶν Ἰουδαίων, ἐκτὸς τοῦ χονδρικοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ μικροῦ τοιούτου, τῆς πωλήσεως δηλ. κατὰ μικρὰς ποσότητας, κατά τε ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, καθορῶνται πανταχοῦ ἐξασκοῦντες τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κηπουροῦ, ῥάπτου, ὑποδηματοποιοῦ, διϋλιστοῦ καὶ ἀγγειοπλάστου. Πρὸς τούτοις οὗτοί εἰσιν οἱ ἀναλαμβάνοντες τὰς εἰς τὰ ἀστικὰ καὶ στρατιωτικὰ καθιδρύματα ἀπαιτουμένας προμηθείας, συλλέγουσι τοὺς φόρους, τὰ εἰσαγωγικὰ καὶ ἐξαγωγικὰ τέλη καὶ λοιπά.

Παρατηρεῖται ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν Σανδουϊκῶν νήσων καὶ τῆς Νέας Ζηλανδίας ὑπηρετοῦσι συχνάκις ὡς ναῦται ἐν ἀγγλικοῖς σκάφεσιν ἢ ἀγγλαμερικανικοῖς, ἀποπλέουσιν εἰς Καντῶνα ἢ πρὸς θήραν τῆς φαλαίνης ἐν τῷ Εἰρηνικῷ. Ἐν μέσῳ τῶν θαλασσοπόρων τούτων λαῶν ἡ Ὠκεανία πλείονας παρέχει πειρατάς, παρ' ὅσους τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κόσμου. Οἱ διασημότεροι ἐπὶ πειρατείᾳ λαοὶ τῆς Ὠκεανίας εἰσὶν οἱ Ἀχιναῖοι, οἱ Σιάκαι τῆς νήσου Σουμάτρας, οἱ νησιῶται τῆς Δίγκεν, οἱ κάτοικοι τοῦ Κόλι καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ κράτους Σαμπᾶ ἐν τῷ Βορνέῳ. Ὁπωσδήποτε ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἐλαττοῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀλητῶν τούτων χάρις εἰς τὰς ἀγγλικὰς καὶ ὁλλανδικὰς περιπολίας.

Τὰ κυριώτερα εἴδη ἐξαγωγῆς τῆς Ὠκεανίας εἰσί: κάρυα, μοσχοκάρυα, γαρύφαλα (μοσχοκάρφια), κινάμωμον, πέπερι, καφφές, ὄρυζα, κασσίτερος, χρυσός, ἀδάμαντες, μαργαρίται, ἐλεφαντόδους, διάφορα εἴδη ξύλων, ὡς τὸ σάνταλον καὶ τὸ διὰ ψηφιδωτὰ χρησιμεῦον, ἰνδικόν, σάκχαρι, βάμβαξ, καπνός, οἰκοδομήσιμος καὶ ναυπηγήσιμος ξυλεία καὶ ἰδία ἐκ τῶν δένδρων *Teck*, καφουρᾶς, τερεβινθίνη, ἤλεκτρον, σῖτος, ἵπποι, φορβή, λῖνον, ἔριον τῆς ἀρίστης ποιότητος, ἔλαιον καὶ κερατώδη ἐλάσματα τῆς φαλαίνης, ὄστρεα χελωνῶν, παραδείσια πτηνά, ζιγγίβερις (πιπερρόριζα), σάγουτον (ἀμυλώδης οὐσία ἐξαγομένη ἐκ τῆς καρδίας διαφόρων ἰνδικῶν φοινίκων), βρύλλα καὶ ἰνδοκάλαμος (μπαμπού). Τὰ κυριώτερα εἴδη εἰσαγωγῆς εἰσὶ τὸ ὄπιον, ἅλας, συνήθη πανικά, μεταξωτά, ἀντικείμενα τοῦ συρμοῦ, εἴδη ἐκ πορσελάνης, χαλκός, ἔλαιον, σάπωνες, οἶνοι, ποτά, ὅπλα καὶ πυροβόλα, πυρῖτις καὶ πλεῖστα εἴδη εὐρωπαϊκῆς προελεύσεως. Τὰ κυριώτερα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ὠκεανίας εἶναι ἡ Βαταυία, Σαμαράγκη, Σουραβάϊα, Ρίεδη ἢ Ρῖον, Ἀμβουάνη, Κομπάγγη καὶ Μακασσὰρ ἐν τῇ ὁλλανδικῇ Ὠκεανίᾳ· ἡ Μανίλλη, ἐν τῇ ἱσπανικῇ Ὠκεανίᾳ· ἡ Μελβούρνη, Σύδνεϋ, Χόβαρτ Τάουν καὶ Σουὰν-Ρίβαρ ἐν τῇ ἀγγλικῇ Ὠκεανίᾳ καὶ τέλος τὸ Βόρνεον, Ἀχὲμ καὶ Μπεβὰν ἐν τῇ ἀνεξαρτήτῳ Μαλαισίᾳ.

Οἱ Ἄγγλοι καλοῦσιν Αὐστραλασίαν τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ Μεσημβρινῇ Ὠκεανίᾳ κτήσεων αὐτῶν. (Ἴδε καὶ ΑΥΣΤΡΑΛΑΣΙΑ). Ἡ δύναμις, ἥτις μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἔχει μείζονας κτήσεις ἐν τῇ Ὠκεανίᾳ, εἶναι ἡ Ὁλλανδία· καὶ μικρὰν μὲν ἔχουσιν αἱ κτήσεις αὐτῆς ἐδαφικὴν ἔκτασιν, ἀλλ' ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν εἶναι μέγας, καθόσον ἐπέκεινα τῶν 18 ἑκατομμυρίων ψυχῶν ὑπάγονται ἐν Ὠκεανίᾳ τοῖς Ὁλλανδοῖς. Οἱ Ὁλλανδοὶ κατέχουσι τὴν νῆσον Σούδην, τὴν Σουμπάβαν-Τιμόρ, τὰς Μολούκας, μέρος τῶν νήσων Κελεβῶν καὶ τοῦ Βορνέου, ἐν δὲ τοῖς ὑποτελέσιν αὐτῶν πολλοὺς ἀριθμοῦσιν ἰθαγενεῖς κυριάρχας· πρωτεύουσα αὐτῶν εἶναι ἡ Βαταυία ἐν τῇ νήσῳ Ἰάβᾳ. Οἱ Γάλλοι ἔχουσι τὰς Μαρκησίας νήσους, τὴν Ταΐτην, τὴν Γαμβιέ, τὴν Νέαν Καληδονίαν καὶ τὴν Κλίπερτον. Οἱ Ἱσπανοὶ κατέχουσι τὰς Μαριάννας καὶ τὰς Φιλιππίνας, οἱ δὲ Πορτογάλοι τὴν νῆσον Τιμόρ.

Ὁ Μαρκοπόλος εἶναι ὁ πρῶτος Εὐρωπαῖος, ὅστις ἐπεσκέψατο τὰς Μαλαισιακὰς νήσους, ἀλλὰ τὰς πρώτας θετικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ ἀσιατικοῦ ἀρχιπελάγους ἔδωκαν οἱ Πορτογάλοι, οἵτινες εἰσέδυσαν ἐκεῖ τῷ 1510. Οὗτοι ἀνεκάλυψαν τὴν Νέαν Γουϊνέαν τῷ 1511, ἐπεσκέψαντο τὴν Σουμάτραν, ἐγκατεστάθησαν ἐν ταῖς Μολούκαις καὶ διηρεύνησαν τὸ Βόρνεον καὶ τὴν Ἰάβαν (1513). Τότε τρεῖς ἰσχυροὶ ἄρχοντες διενεμήθησαν πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ Ὠκεανίᾳ εὐρεῖαν ἔκτασιν χωρῶν· οὗτοι ἦσαν ὁ κυριάρχης τοῦ Ἀχὲμ ἐν Σουμάτρᾳ, ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Ματαβὰν ἐν Ἰάβᾳ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Μακασὰρ ἐν Κελέβαις. Ὁ πρῶτος ἐκέκτητο τὸ ἥμισυ

τῆς Σουμάτρας καὶ μέρος τῆς χερσονήσου τῆς Μαλάκας, ἡ πρωτεύουσα δ' αὐτοῦ ἦτο κέντρον ἀκμάζοντος ἐμπορίου, οὗτινος μετεῖχον πάντες οἱ λοιποὶ λαοὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀσίας ἀπὸ Ἀραβίας μέχρι Σινικῆς, τὰ διάφορα ἔθνη τῆς Μαλαισίας καὶ οἱ Ἰάπωνες. Οἱ πλεῖστοι τῶν κυριαρχῶν τοῦ Βορνέου, οἱ τῆς Μαδούρας καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Παλεμβάγκου ἦσαν φόρου ὑποτελεῖς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἰάβας. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Μακασάρ, οὗτος εἶχε στρατὸν καὶ στόλον, ἡ δὲ λευκὴ αὐτοῦ σημαία ἐκυμάτιζεν ἐπὶ πασῶν τῶν πέριξ νήσων. Ἡ δυναστεία αὐτοῦ κατεῖχε τὸν θρόνον ἀπὸ δέκα αἰώνων. Εἶτα ἐπήρχετο ὁ κυριάρχης τοῦ Βανταμ, ὅστις ἐβασίλευεν ἐν τῇ δυτικῇ ἄκρᾳ τῆς Ἰάβας, ἡ αὐλὴ τοῦ ὁποίου, ἡ θεραπεία καὶ ἡ φρουρά, ἀπετελοῦντο μόνον ἐκ γυναικῶν· εἶτα οἱ βασιλεῖς τῆς Τερνάτης καὶ τοῦ Τιδόρου, εἰς οὓς ὑπήγοντο οἱ Μολοῦκαι. Οἱ ἄλλοι ἀνεξάρτητοι ἄρχοντες ἦσαν τόσον ἀνίσχυροι, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ διαδραματίσωσι πρόσωπον ποιᾶς τινος σπουδαιότητος ἐν τοῖς γεγονόσιν, ἅτινα παρεσκευάζοντο. Ὁ Μαγελλάνος ἀνεκάλυψε τὰς Φιλιππίνας τῷ 1521. Οἱ Ἱσπανοί, οἱ Ὁλλανδοὶ καὶ οἱ Ἄγγλοι καὶ τέλος οἱ Γάλλοι ἀνεκάλυψαν ἀλληλοδιαδόχως τὰ διάφορα μέρη τοῦ ἀγνώστου τούτου κόσμου. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα διάσημοι καὶ πολυάριθμοι θαλασσοπόροι διηρεύνησαν τὴν Ὠκεανίαν ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις· τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ Βέριγκ, Ἄνσων, Βύρων, Μπουγκαιμβίλ, Κούκ, Καρτερέ, Μαρσάν, Σεβὲρ καὶ λοιποί. Κατὰ τὸ ἔτος ὅπερ ἐπηκολούθησε τὸ ναυάγιον τοῦ Λαπερούζ ὁ Μαρσὰλ καὶ ὁ Γιλβέρτος ἀνεκάλυψαν τὰ ἀρχιπελάγη, ἅτινα φέρουσι τὸ ὄνομα αὐτῶν. Καὶ ὁ ἡμέτερος αἰὼν παρέσχεν ἐν τῷ μέρει ἱκανοὺς ἐξερευνητάς· τελευταίων ὅμως τούτων ἐλθόντων ὀλίγιστοι αὐτῶν ἠδυνήθησαν ν' ἀνακαλύψωσι νέας χώρας, αἵτινες ἄλλως εἰσὶ μόνον ἢ μικροσκοπικαὶ νῆσοι ἢ ἄγονοι βράχοι ἢ ὕφαλοι. (Ἴδε καὶ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ).

Εἰδικώτερον ἡ **Μαλαισία**, ἡ μία τῶν τριῶν μεγάλων γεωγραφικῶν διαιρέσεων τῆς Ὠκεανίας πρὸς Δ, ὑπὸ τὴν 21° Β πλάτους, καὶ 12° 30' Ν πλάτ. καὶ ὑπὸ τὴν 93° –131° 30' Α μήκους, ἀποτελεῖ ἀρχιπέλαγος, ἐκτεινόμενον πρὸς Ν τοῦ σινικοῦ κράτους, πρὸς Δ τῆς Μικρονησίας καὶ πρὸς Β τῆς Μελανησίας. Ἡ χώρα αὕτη, ἥτις ἀπὸ πολλοῦ συνηνώθη μετὰ τῆς Ἀσίας ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀσιατικὸν ἀρχιπέλαγος ἢ ἀρχιπέλαγος τῶν Μεγάλων Ἰνδιῶν, ἔχει πράγματι μείζονα σχέσιν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τοῦ κόσμου ἢ πρὸς τὴν Ὠκεανίαν, μεθ' ἧς ὅμως πανῦν εἴθισται νὰ συνδέηται. Τὸ ὄνομα Μαλαισία προέτεινεν ὁ φυσιολόγος Λέσσεν πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ὀνόματος Νοτασία. Αἱ νῆσοι ἢ συμπλέγματα νήσων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ μαλαισιακὸν ἀρχιπέλαγος, εἰσὶν ἀπὸ Β πρὸς Ν αἱ Φιλιππῖναι, αἱ Μολοῦκαι, αἱ Κελέβαι, τὸ Βόρνεον, ἡ Σουμάτρα, ἡ Ἰάβα, ἡ Σουμπάβα, Τιμὼρ καὶ λοιπαί, πᾶσαι κατοικούμεναι ὑπὸ τῶν Μαλαισίων. Αἱ νῆσοι αὗται εἰσὶν ἐν γένει μεγάλης ἐκτάσεως καὶ ἀποτελοῦσιν ὀρεσειράν, περιλαμβάνουσαν ὑπερεκατὸν κρατῆρας, ὧν εἰκὰς εὕρηται εἰσέτι ἐν ἐνεργείᾳ, καὶ ἀρχομένην μὲν ἐκ Σουμάτρας, περατουμένην δὲ ἐν τῇ βορείῳ ἄκρᾳ τῶν Φιλιππίνων. Πολλὰ ὄρη φθάνουσι μέχρις ὕψους 4,000 μέτρων, εἰσὶ δ' ἀπόκρημνα καὶ ἐνίοτε καλύπτονται ὑπὸ ὑψηλῶν δασῶν. Οἱ σεισμοὶ εἰσὶ συχνοὶ ἕνεκα τῆς ἡφαιστειώδους φύσεως τοῦ ἐδάφους, ὀλίγαι δὲ μόνον παρέρχονται ἑβδομάδες, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τις δονήσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον σφοδράς. Ἡ ἱστορία διέσωσεν ἡμῖν τὴν ἀνάμνησιν ἐνίων καταστροφῶν. Τῷ 1772 τεσσαράκοντα χωρία κατεστράφησαν ἐν τῇ νήσῳ Ἰάβᾳ. Τῷ 1815 πάλιν 12000 προσώπων ἀπώλοντο ἐν Σουμπάβᾳ. Τὰ εἴδη τῶν προϊόντων τῶν νήσων τούτων ἐξετέθησαν ἀνωτέρω κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐν γένει προϊόντων τῆς Ὠκεανίας, ἡ δὲ χλωρὶς τῶν μαλαισιακῶν νήσων εἶναι ποικιλωτάτη, ὡς καὶ τὰ ζῶα τῶν νήσων τούτων. Αὗται εἰσὶν αἱ νῆσοι, εἰς ἃς ἀνήκουσι τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον τῶν τετραχείρων, ἤτοι ὁ οὐραγοτάγκος, τὸ ὡραιότερον ἴσως τῶν πτηνῶν, ἤτοι τὸ παραδείσιον, ἡ μεγαλειτέρα καὶ ἡ λαμπροτέρα τῶν χρυσαλλίδων, ἤτοι ἡ μετὰ πρασίνων πτερῶν ὀρνιθόπτερος, τὸ γιγαντωδέστερον τῶν ἀνθέων *rafflesia*. Ὁ εὐκάλυπτος, ἡ ἀκακία καὶ τὸ σάνδαλον εἰσὶν αἱ κοινότεραι ἀρωματικαὶ οὐσίαι τῆς Μαλαισίας, συχνότερον ὅμως τὰ φυτά, ἐξ ὧν αὗται προέρχονται, ἀποτελοῦσιν ἁπλᾶς ἀνθοδέσμας καὶ οὐδέποτε ἀληθῆ δάση. Αἱ ἐν ταῖς νήσοις τῆς Μαλαισίας ἐπικρατέστεραι θρησκεῖαί εἰσιν ὁ μωαμεθανισμός, ὁ βραχ-

μανισμὸς καὶ ὁ βουδδισμός». Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν εἶναι 97000 τετρ. λευγῶν καὶ ὁ πληθυσμὸς (1874) περὶ τὰ 2,000,000 κατοίκων. Ὁ κ. Ράσσελ Γουώλας, σοφὸς ἄγγλος περιηγητής, ἐδημοσίευσε περὶ τῆς χώρας ταύτης σπουδαῖον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τὸ μαλαισιακὸν ἀρχιπέλαγος», ὅπερ εἶναι πλῆρες λεπτομερειῶν, ἀγνώστων τέως.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰδικώτερον εἰς τὴν ἑτέραν τῆς Ὠκεανίας διαίρεσιν, τὴν Μελανησίαν, ὄνομα σημαῖνον Μελαίνας νήσους καὶ διδόμενον εἰς τὸ ΝΔ τμῆμα τῆς Ὠκεανίας, ἕνεκα τῶν ἐν ταύταις κατοικούντων λαῶν— αὕτη περιλαμβάνει τὴν αὐστραλιακὴν ἤπειρον, ὡς καὶ τὰς πολυαρίθμους νήσους, αἵτινες ἐκτείνονται πρὸς Β καὶ πρὸς ΒΑ τῆς ἠπείρου ταύτης μεταξὺ τῆς Πολυνησίας καὶ τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ αἵτινες συχνάκις εἰδικεύθησαν διὰ τοῦ ὀνόματος Μέλαινες ἢ Αἰθιοπικαὶ νῆσοι *(îles Melaniennes)*. Γεωγράφοι τινὲς συμπεριελάμβανον ἐν αὐταῖς καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν παρὰ τὰς χαρακτηριστικὰς καὶ φυλετικὰς διαφορὰς τῶν κατοίκων. Ἡ Μελανησία συνωκίσθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες ἵδρυσαν ἐν ταῖς νήσοις αὐτῆς πολλὰ καταστήματα λίαν εὐδοκιμήσαντα.

ΩΚΕΑΝΙΔΕΣ, θυγατέρες τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος, ἃς ὁ Ἡσίοδος (Θεογν. 364) εἰς 3,000 ἀπαριθμεῖ καὶ αἱ ὁποῖαι συνήθως παρίστανται ὑπὸ μορφὴν παρθένου καὶ ἰχθύων, λογιζόμεναι καὶ αὗται ὡς θαλάσσιοι δαίμονες.

ΩΚΕΑΝΙΝΗ, θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπώνυμον τῆς Στυγός.

ΩΚΕΑΝΙΤΑΙ, ὄνομα πάντων τῶν κατοίκων τοῦ Ὠκεανοῦ.

ΩΚΕΑΝΙΤΑΙ, λαός, ὃς ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον Ἀγχαίαν.

ΩΚΕΑΝΟΣ, ὁ θεὸς τοῦ ποταμοῦ Ὠκεανοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην τῶν Ἑλλήνων γεωγραφίαν περιεβρέχετο ὁλόκληρος ἡ σφαῖρα καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα ἐφέροντο γαληνιαίως καὶ ἀταράχως περὶ τὰ πέρατα αὐτῆς, μὴ ἔχοντα οὐδεμίαν πηγὴν ἢ διέξοδον. Ὁ Ὠκεανὸς εἶχεν ἰδίας πηγὰς ἐπὶ τοῦ ἀποτόμου ὄρους Λευκάδος ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κιμμερίων, παρὰ δὲ τοῖς μεταγενεστέροις ποιηταῖς ἐκλαμβάνεται ἀντὶ τῆς ἐκτὸς μεγάλης θαλάσσης πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῆς Μεσογείου. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θέσιν, ἣν ὁ Ὠκεανὸς κατέχει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κοσμογονίᾳ, ὁ Ὠκεανὸς παρίσταται ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ποιήμασιν ὡς μέγας θεός, ὅστις εἰς οὐδένα ὑπεχώρει ἐκτὸς τοῦ Διός. Ὁ Ὅμηρος δὲν ἀναφέρει τὴν γενεαλογίαν, ἀλλὰ καλεῖ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Τηθύν, ἐξ ἧς ἔσχε τρεῖς θυγατέρας, τὴν Θέτιν, τὴν Εὐρυνόμην καὶ τὴν Πέρσην. Τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ τίθεται κάπου ἐν τῇ Δύσει, ἐκεῖ δὲ αὐτὸς καὶ ἡ Τηθὺς ἀνέθρεψαν τὴν Ἥραν, ἥτις προσήχθη αὐτοῖς καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ζεὺς ἐνησχολεῖτο ἐν τῷ μετὰ τῶν Τιτάνων ἀγῶνι. Ὁ Ἡσίοδος καλεῖ τὸν Ὠκεανὸν υἱὸν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τὸν ἀρχαιότατον τῶν Τιτάνων καὶ σύζυγον τῆς Τηθύος, ἐξ ἧς ἐγέννησε 3,000 ποταμῶν καὶ ἰσαρίθμους Ὠκεανίδας, ἐξ ὧν ὁ Ἡσίοδος ἀναφέρει τὴν πρεσβυτέραν μόνον. Παραστάσεις τοῦ Θεοῦ φαίνονται ἐπὶ αὐτοκρατορικῶν νομισμάτων τῆς Τύρου καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἐκ τῶν τοσούτων τέκνων τοῦ Ὠκεανοῦ ἀναφέρονται ὁ Ἄτλας, Κύνθος, Ἴναχος, Τριπτόλεμος ἐκ τῆς Γῆς, Ἀσωπός, Ὑδάσπης, Φόρκυς, Κρόνος, Πηνειός, Ἀχελῶος ἐκ τῆς νύμφης Ναΐδος, Μοψοπία, Πολύφη, Δμῶ, Νέαιρα, Ἀστερόδεια, Ἀσία καὶ Λιβύη ἐκ τῆς Πομφολύγης, Εὐρώπη καὶ Θρᾴκη ἐκ τῆς Παρθενόπης, Ρόδος, Κάφειρα, Πλειόνη, Αἴτνη, Κορύφη, Ἀστερόπη, Χίος, Ἀμφιτρίτη, Καλιρρόη, Μελίβοια, Πειθώ, Ἠσιόνη, Πέρση ἢ Περεσίς, Εὐρυνόμη, Μελία, Εὐρώπη, Δωρίς, Ἠλέκτρα, Στύξ, Φίλυρα, Ἐφύρα, αἱ Νηρηίδες, Κλυμένη, Λητώ, Ἀθήνη, Παφία, Χάρις, Ἄρτεμις, Ἥβη, Περίβοια, Νέμεσις, Τύχη, Θεία, ἡ Πηγὴ Νύχεια κλπ.

ΩΚΕΑΝΟΣ, ἀρχιτέκτων ἑνὸς μαυσωλείου.

ΩΚΕΑΝΟΣ, ἐπόπτης τῶν θεάτρων ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δομετιανοῦ.

ΩΚΕΙΑ, ὄνομα ἀθηναϊκοῦ σκάφους.

ΩΚΕΛΑΑ, πόλις τῆς Λυσιτανίας.

ΩΚΕΛΑΑΣ, συνοδὸς τοῦ Ἀντήνορος, ὅστις ἔκτισε τὴν προηγουμένην πόλιν.

ΩΚΕΛΑΑΣ (Λίβιος), ὁ ρωμαῖος αὐτοκράτωρ Σέρβιος Σουλπίκιος Γάλβας, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 68 μ. Χ. μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 69 μ. Χ. (Ὅρα καὶ ΓΑΛΒΑΣ ὡς καὶ τὸ ἄρθρον ΡΩΜΗ). Ἐπειδὴ ἡ Λυβία Ὠκελλίνα, συγγενὴς τῆς Λυβίας, συζύγου τοῦ Αὐγούστου, καὶ δευτέρα σύζυγος τοῦ πατρὸς τοῦ Γάλβα, υἱοθέτησε τὸν νεαρὸν

Σέρβιον-Σουλπίκιον-Γάλβαν, ὁ τελευταῖος οὗτος μετέβαλε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, κληθεὶς Λ. Λίβιος Ὠκέλλας, τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἔφερε μέχρι τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ.

ΩΚΕΛΛΑΣ (Σέρβιος), περὶ οὗ ἀναφέρεται ὅτι συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχεύων δὶς ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν.

ΩΚΕΛΛΑΤΑΙ, ἀδελφαὶ καὶ ἑστιάδες παρθένοι, εἰς τὰς ὁποίας ὁ αὐτοκράτωρ Δομιτιανὸς ἀφῆκε νὰ ἐκλέξωσι τὸν τρόπον τοῦ θανάτου αὐτῶν, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεδείχθησαν ὡς μὴ ἐμμείνασαι πισταὶ εἰς τὸν περὶ ἀγνότητος ὅρκον αὐτῶν.

ΩΚΕΛΛΙΝΑ (Λιβία). Ἴδε ἀνωτέρω ΩΚΕΛΛΑΣ (Λίβιος).

ΩΚΕΛΛΟΣ ἢ ΩΚΥΛΛΟΣ, Λακεδαιμόνιός τις, ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Ὤκυλλον, εἷς τῶν τριῶν πρέσβεων, οἵτινες ἔτυχον νὰ εὑρίσκωνται ἐν Ἀθήναις, ὅτε ὁ Σφοδρίας ἐπέδραμε τὴν Ἀττικὴν τῷ 378 π. Χ. Οἱ πρέσβεις οὗτοι εἶχον συλληφθῆ ὡς γινώσκοντες τὰ σχέδια τούτου, ἀλλ' ἀπελύθησαν, ὅτε ἀπέδειξαν τὸ ἀβάσιμον τῆς ὑπονοίας ταύτης καὶ ὅτε διεβεβαίωσαν ὅτι ἡ σπαρτιατικὴ κυβέρνησις ἀπεδοκίμαζε τὴν ἀπόπειραν τοῦ Σφοδρίου. Τῷ 369 π. Χ. εὑρίσκομεν τὸν Ὤκελλον πάλιν ἐν Ἀθήναις ὡς ἕνα τῶν πρέσβεων, οἵτινες διεπραγματεύοντο συμμαχίαν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν ἐναντίον τῶν Θηβῶν.

ΩΚΕΛΛΟΣ (Λευκανός), πυθαγόρειος, ὡς λέγεται, φιλόσοφος. Εἰς τοῦτον ἀπεδίδοντο τὰ ἑξῆς ἔργα: «Περὶ νόμου», — «Περὶ βασιλείας καὶ Ὁσιότητος», — «Περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσιος». Τὸ τελευταῖον τοῦτο σώζεται, ἀμφίβολον ὅμως ἂν εἶναι γνήσιον ἔργον ἢ μή. τοὐλάχιστον εἶναι διαμφισβητούμενον. Ὁ Ὤκελλος ἀναφέρεται ἐν ἐπιστολῇ παρὰ τοῦ Ἀρχύτα πρὸς τὸν Πλάτωνα, σωζομένῃ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ δὲ ταύτῃ ἀριθμοῦνται τὰ ἀνωτέρω μνημονευόμενα ἔργα. Ἐὰν ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀρχύτα εἶναι γνησία, ὑποδείκνυσιν ὅτι ὁ Ὤκελλος ἔζη μικρὸν πρὸ τοῦ Ἀρχύτα, διότι ποιεῖται μνείαν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ὠκέλλου. Ὡς ἔτος, καθ' ὃ ἤκμασε, θεωρεῖται ἐν γένει τὸ 500 π. Χ. Οὐδὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ περὶ τοῦ Ὠκέλλου ὡς Πυθαγορείου. Ὁ Λουκιανὸς ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ Ὠκέλλου καὶ τοῦ Ἀρχύτα ὡς γνωρίμων τοῦ Πυθαγόρα· ἀλλὰ γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ Ἀρχύτας ἔζη τοὐλάχιστον 100 ἔτη μετὰ τὸν Πυθαγόραν, σπανίως δὲ δύναταί τις νὰ βασισθῇ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων τοῦ Λουκιανοῦ. Ὁ Ὤκελλος ἀναφέρεται ὑπὸ μεταγενεστέρων ἔτι συγγραφέων, ἀλλ' αἱ μαρτυρίαι αὐτῶν δὲν ἀποφασίζουσι τὸ ζήτημα τῆς περιόδου, εἰς ἣν οὗτος ἀνῆκεν. Ὁ Ὤκελλος, Λευκανὸς ὤν, θὰ ἔγραφεν ἐν τῇ δωρικῇ διαλέκτῳ καί, ἐπειδὴ τὸ εἰς αὐτὸ ἀποδιδόμενον ἔργον εἶναι ἐν τῇ ἰωνικῇ διαλέκτῳ, τὸ τοιοῦτον ἐθεωρήθη ὡς λόγος διαμφισβητήσεως τῆς γνησιότητος αὐτοῦ· ἀντὶ ὅμως νὰ καταπολεμήσῃ τὴν γνησιότητα, συντελεῖ μᾶλλον εἰς ὑποστήριξιν αὐτῆς καὶ καταδείκνυσιν ὅτι ἀντιγραφεύς τις μᾶλλον μετέβαλε τὴν διάλεκτον. Ἐὰν τὸ ὑφιστάμενον ἔργον δὲν εἶναι γνήσιον, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι, καθ' ὃν χρόνον ἐχαλκεύθη, τὸ πρωτότυπον εἶχεν ἀπολεσθῆ. Πιθανὸν νὰ εἶναι καὶ ὑπὸ νέαν μορφὴν ἔκδοσις τοῦ πρωτοτύπου· δυνατὸν πρὸς τούτοις τὸ σωζόμενον ἔργον νὰ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ πρωτότυπον, τοῦθ' ὅπερ δύναταί τις τοσοῦτον πιθανώτερον νὰ συμπεράνῃ ὅσῳ καὶ βραχυλογία ἐν αὐτῷ ἀναφαίνεται καὶ ἁπλαῖ καὶ περιεκτικαὶ ἰδέαι. Προσθετέον ὅτι τὰ τοῦ ἔργου τούτου παρὰ τῷ Στοβαίῳ ἀποσπάσματα εἶναι ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ.

Ἡ μακρὰ αὕτη πραγματεία διαιρεῖται εἰς 4 κεφάλαια· τούτων τὸ πρῶτον καταδείκνυσιν ὅτι τὸ πᾶν ἢ ὁ κόσμος δὲν εἶχεν ἀρχὴν καὶ δὲν θὰ ἔχῃ καὶ τέλος. Κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ συγγραφέως ἡ διηνεκὴς ὕπαρξις τῶν ἀνθρώπων συμβιβάζεται πρὸς τὰς περὶ τοῦ κόσμου βλέψεις αὐτοῦ, ἀλλ' οὗτος ἀποδέχεται ὅτι ἡ γῆ ὑπόκειται εἰς μεγάλας μεταβολάς, ὅτι ἡ Ἑλλὰς πολλάκις ὑπῆρξε καὶ θὰ ὑπάρξῃ βάρβαρος καὶ ὅτι ὑπέστη μεγάλας φυσικὰς ἀλλαγάς. Σκοπὸς τῆς συνεπαφῆς τῶν δύο φύλων δὲν εἶναι ἡ ἡδονή, ἀλλ' ἡ γέννησις τέκνων καὶ ἡ διατήρησις τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς. Κατὰ συνέπειαν ἡ συναφεια τῶν φύλων δέον νὰ κανονισθῇ διὰ κοσμιότητος, μετριότητος καὶ ἁρμοδιότητος παρά τε τῷ ἄρρενι καὶ τῷ θήλει, οὕτως ὥστε νὰ παραχθῶσιν ὑγιᾆ τέκνα καὶ εὐημερήσωσιν αἱ οἰκογένειαι· διότι αἱ οἰκογένειαι ἀποτελοῦσι τὰς πολιτείας, τῶν μελῶν δὲ νοσούντων, καὶ τὸ ὅλον θὰ νοσῇ. Τὸ ἔργον φέρει μορφὴν ἀποσπάσματος. Αἱ κάλλισται τῶν ἐκδόσεων εἶναι αἱ ὑπὸ τοῦ Α. Ροδόλφου γενόμεναι (Λειψία, 1801—8) μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἢ σχολίων ὡς καὶ

ἡ ὑπὸ τοῦ Μουλάχ. Ἡ τελευταία αὕτη ἔκδοσις φέρει τὸν ἑξῆς τίτλον *Aristotelis de Melisso, Xenophane et Gorgia Disputationes cum Eleaticorum philosophorum fragmentis et Ocelli Lucani, qui fertur de universa natura libello* (Βερολῖνον, 1846). Ὑπάρχει καὶ ἄλλη καλὴ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ *Batteux* (Παρίσιοι, 1768). Καὶ ἐν Βερολίνῳ ἐγένετο ἄλλη ἔκδοσις (1762) ὑπὸ τοῦ μαρκησίου Δαρζὰν μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ σπουδαίων σχολίων.

ΩΚΕΛΟΝ, τόπος τῶν Κοττίων Ἄλπεων ἐν τῇ ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίᾳ, τανῦν Ἀβιγκλιάνα.

ΩΚΕΝ (Aucun), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Ἄνω-Πυρηναίων, ἐν τῇ ὁμωνύμῳ κοιλάδι, ἀποκαλουμένη καὶ Ἐδὲμ τῶν Πυρηναίων. Κάτοικοι 551.

ΩΚΕΝ (Aucun), χωρίον τῆς Γαλλίας, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἄνω-Πυρηναίων, εἰς ἀπόστασιν 23 χιλιαμ. τῆς Ἀρζελὲ-Δεμπιγκόρ, ἐπὶ ὕψους, ὅπερ δεσπόζει τοῦ ῥύακος Ἀζέν. Ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς 516.

ΩΚΕΝΙΤΑΙ, ὄνομα φύλου τῶν Τζάνων.

ΩΚΙΝΑΡΟΣ, ὄνομα ποταμοῦ.

ΩΚΛΑΝΔ (σὶρ Ροβέρτος-Ἔδεν Auckland), βαρῶνος τῆς Ἀγγλίας. Οὗτος πρῶτος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦτον τῷ 1672, ἀπέθανε δὲ τῷ 1720 καὶ κατόπιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ σὶρ Ἰωάννης, ὃς ἀπέθανε τῷ 1728 καὶ τέλος ὁ ἔγγονος αὐτοῦ σὶρ Ροβέρτος, ἀποθανὼν τῷ 1755. Ὁ σὶρ Ροβέρτος ἔσχε τέσσαρας υἱούς, ὧν ὁ πρεσβύτερος, σὶρ Ἰωάννης, ἐγένετο βαρωνέτος τῆς Ὠκλάνδης, ὁ δὲ δευτερότοκος, σὶρ Ροβέρτος, βαρωνέτος τῆς Τρουὶρ τῷ 1766.

ΩΚΛΑΝΔ (Οὐίλιαμ-Ἔδεν, λόρδος Auckland), τρίτος υἱὸς τοῦ σὶρ Ροβέρτου. Ἦτο διάσημος διὰ τὰς διπλωματικὰς αὐτοῦ ἀποστολὰς ἐν Ἀμερικῇ, Γαλλίᾳ, Ἱσπανίᾳ καὶ Ὁλλανδίᾳ. Ἐγεννήθη τῷ 1760, μαθητεύσας ἐν Ἔτων καὶ Ὀξφόρδῃ, ἐγένετο δικηγόρος τῷ 1769, βουλευτὴς τῆς Βουστὸκ ἀπὸ τοῦ 1774 μέχρι τοῦ 1793. Τῷ 1778 μετέσχε μετὰ τοῦ λόρδου Καρλάι, τοῦ λόρδου Χόου, τοῦ σὶρ Ἐρρίκου Κλίντωνος καὶ τοῦ Γ. Τζώνστον τῆς ἐπιτροπῆς, τῆς ἀποσταλείσης εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικήν, ὅπως διαπραγματευθῇ μετὰ τῶν ἐπαναστατησασῶν ἀποικιῶν. Ἀπὸ τοῦ 1780 μέχρι τοῦ 1782 ὑπῆρξεν ὑπουργὸς τοῦ Ἰρλανδικοῦ κράτους, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ λόρδος Καρλάιλ ὑπῆρξεν ἐν αὐτῇ ἀντιβασιλεύς. Ἀποσταλεὶς παρὰ τῇ αὐλῇ τῶν Βερσαλλιῶν τῷ 1785, διεπραγματεύθη τὴν ἐμπορικὴν συνθήκην τοῦ 1786, τὴν τοσοῦτον ἐπωφελῆ τῇ Ἀγγλίᾳ· βραδύτερον ἀπεστάλη παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Μαδρίτης τῷ 1788, εἰς Ὁλλανδίαν τῷ 1789 καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1793. Ἀνέλαβε δὲ τότε τὴν ἕδραν αὐτοῦ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ καὶ κατεῖχε τὴν γενικὴν διεύθυνσιν τῶν ταχυδρομείων ἀπὸ τοῦ 1793 μέχρι τοῦ 1801· ἀπέθανε τῇ 16)28 μαΐου 1814. Τῷ 1793 ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βαρώνου τῆς Ὠκλάνδης. Τὰ πολυάριθμα αὐτοῦ συγγράμματα πραγματεύονται περὶ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων, ὧν μετέσχεν.

ΩΚΛΑΝΔ (Γεώργιος-Ἔδεν, λόρδος Auckland), δευτερότοκος υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, τοῦ πρώτου πνιγέντος τῷ 1810 ἐν τῷ Ταμέσει, γενν. τῷ 1784 καὶ ἀποθ. τῷ 1849. Τῷ 1835 ἐγένετο γενικὸς διοικητὴς τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεχείρησε πόλεμον κατὰ τῆς Περσίας· τῷ 1838 συνωμολόγησε συνθήκην μετὰ τοῦ Ρουνζὶτ-Σὶν καὶ ἐπολέμησε τοὺς Ἀφγανούς. Τῷ 1839 διωρίσθη κόμης τῆς Ὠκλάνδης, πρῶτος λόρδος τοῦ θησαυροφυλακίου, πάρεδρος καὶ μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ νοσοκομείου τοῦ Γκρίνουϊς.

ΩΚΛΑΝΔ (Ροβέρτος-Ἰωάννης λόρδος (Auckland), γενν. τῷ 1799, ἱερεὺς τῆς βασιλίσσης καὶ ἐφημέριος τῆς Βαττερσίης εἶτα λόρδος ἐπίσκοπος τῆς Σοδὸρ καὶ Μάν. Ἔλαβε τῷ 1849 τὸν τίτλον τοῦ κόμητος.

ΩΚΛΑΝΔΗ (Auckland), πόλις καὶ συνοικία τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Δουρχάμ, ἧς ἀπέχει 17 χλμ. ΝΔ. Κάτ. 3,000.

ΩΚΛΑΝΔΗ (Auckland), πόλις καὶ λιμὴν τοῦ βορειοτάτου τμήματος τῶν δύο μεγάλων νήσων τῆς Νέας Ζηλανδίας· πρωτεύουσα τῆς νήσου καὶ ἕδρα τοῦ ἄγγλου διοικητοῦ. Κάτ. 20,590

ΩΚΛΑΝΔ (νῆσοι Auckland) ἐν Ὠκεανίᾳ ὑπὸ τὴν 51° Ν πλάτ. πρὸς Ν τῆς Νέας Ζηλανδίας, σχηματισθεῖσαι ἐξ ἡφαιστίου· εἶναι δὲ ὀρειναὶ καὶ δασώδεις μετὰ ὡραίου καὶ ὑγιοῦς κλίματος. Ἐν αὐταῖς ὑπάρχουσι πολλὰ ἤδη πτηνῶν καὶ ἰχθύων· ἐν ταῖς παραλίαις δὲ αὐτῆς ὑπάρχουσι καλοὶ ὅρμισκοι. Αὗται ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1806 ὑπὸ τοῦ Βριστόν, πλοιάρχου τοῦ σκάφους «Ὠκεανοῦ», κατελήφθησαν δὲ ὑπὸ τῶν

Ἄγγλων τῷ 1840 ἕνεκα τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν ὡς σταθμοῦ διὰ τὴν ἁλιείαν τῆς φαλαίνης.

ΩΚΛΕΡΚ (Γαβριὴλ-Ἀνδρέας Auclerc), γενν. ἐν Ἀργεντόνῃ (Βερρῇ) περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἀποθ. ἐν Βούργῃ τῷ 1815, ἦν δὲ δικηγόρος. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐκήρυξεν ἐνθέρμως τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰδωλολατρείας, περιεβλήθη μακρὰν ἐσθῆτα, ἣν ὑπελάμβανεν ὁμοίαν πρὸς τὴν τήβεννον τῶν ποντιφήκων τῆς ἀρχαίας Ρώμης, ἔλαβε τὸ ὄνομα Quintus Nuntius καὶ ἐτέλεσεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τὰς ἐθνικὰς τελετάς, ὡς τοὐλάχιστον ἐφαντάζετο αὐτάς. Αἱ ἀρχαιολογικαὶ αὗται ἐκκεντρικότητες, αἵτινες ἐξηκολούθησαν ἐπὶ πολύ, οὐδεμίαν ἔσχον ἐπιτυχίαν. Ὁ Ὠκλὲρκ κατεχώρισε μέρος τῶν ὀνειροπολήσεων αὐτοῦ ἔν τινι ἀνωνύμῳ συγγράμματι ὑπὸ τὸν τίτλον : «Θρησκία ἢ ἡ μόνη ὁδὸς τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων ἐπιστημῶν τῆς ἀληθοῦς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς» (Φραγκφούρτη, 1799). Τινὲς ἐπεβεβαίωσαν ὅτι ὁ νέος Ἰουλιανὸς ἐξώμοσε τὰς πλάνας αὐτοῦ κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμάς, ὅπως ἀσπασθῇ αὖθις τὸν καθολικισμόν.

ΩΚΟΚ (Ἰωάννης-Λέων Aucoc), νομομαθὴς καὶ διοικητής, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1828. Τῷ 1848 προσελήφθη ἐν τῇ διοικητικῇ σχολῇ, εἶτα ἐγένετο προλύτης τοῦ δικαίου καὶ τῷ 1851 εἰσῆλθεν ὡς ὑπάλληλος ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν. Διορισθεὶς δὲ πάρεδρος ἐν τῷ συμβουλίῳ τοῦ κράτους τῷ 1852, ἐγένετο κύριος τῶν ἀναχρίσεων τῷ 1860, ἀνέλαβε τῷ 1865 τὴν διδασκαλίαν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου ἐν τῇ σχολῇ τῶν γεφυροποιῶν καὶ τῷ 1869 ἀνεκλήθη εἰς τὴν θέσιν συμβούλου τοῦ κράτους ἐν τῇ συνήθει ὑπηρεσίᾳ, ἀναλαβὼν καὶ καθήκοντα κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου παρὰ τῷ νομοθετικῷ σώματι.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ σεπτεμβρίου τοῦ 1870 συνεπείᾳ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἁρμοδιότητος καὶ τῶν φιλελευθέρων αὐτοῦ ἰδεῶν διωρίσθη μέλος τῆς προσωρινῆς ἐπιτροπῆς, ᾗ ἀνετέθη ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἀρχαίου συμβουλίου τοῦ κράτους ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἔνθα καὶ ἀνέλαβε καθήκοντα προέδρου τοῦ τμήματος τῶν δημοσίων ἔργων καὶ τῶν οἰκονομικῶν. Κατὰ μάρτιον τοῦ 1872 ὁ Ὠκλὲ ἐγένετο μέλος ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην τοῦ περὶ διοργανώσεως τοῦ ζητήματος τῆς διδασκαλίας τῶν ἐπιστημῶν. Κατὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ συμβουλίου τοῦ κράτους ὑπὸ ἐθνικῆς συνελεύσεως ἐξελέγη σύμβουλος κατὰ τὴν πρώτην ψηφοφορίαν διὰ 569 ψήφων, κατὰ δὲ τὸν ἑπόμενον ἰούλιον διωρίσθη πρόεδρος τοῦ τμήματος τῶν δημοσίων ἔργων καὶ τῇ 22)3 αὐγούστου 1875 ἔλαβε τὸν σταυρὸν τοῦ ἱππότου τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Πλὴν τῶν καταχωρισθέντων ὑπ' αὐτοῦ ἄρθρων εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν οἰκονομολόγων», τὴν «Κριτικὴν Ἐπιθεώρησιν τῆς νομοθεσίας», κτλ. ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καὶ λίαν ἐκτιμώμενα συγγράμματα, ἰδίᾳ τά : «Ἀμοιβαῖαι ὑποχρεώσεις τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν κοινοτήτων ὡς πρὸς τὰς δαπάνας τῆς παιδείας» (1858),— «Περὶ τῶν διαμερισμάτων τῶν δήμων»,— «Ἡ ρυμοτομία τῶν πόλεων»,— «Τὰ τμήματα τῆς κοινότητος καὶ ὁ νόμος τῆς 16)28 ἰουλίου τοῦ 1860» (1863),— «Προεισαγωγὴ εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου» (1865), κλπ.

ΩΚΥΑΛΗ, ἀμαζών.

ΩΚΥΑΛΟΣ, εἷς τῶν ἐπισήμων Φαιάκων ἐν τῇ νήσῳ Σχερίᾳ.

ΩΚΥΘΟΗ, ἕτερον ὄνομα τῆς Ἁρπυίας Ὠκυπέτης ἢ Ὠκυπόδης.

ΩΚΥΛΛΟΣ, Λακεδαιμόνιος. Ἴδε ΩΚΕΛΛΟΣ.

ΩΚΥΛΛΟΣ, ὄνομα τόπου, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΩΚΥΠΕΤΗ θυγάτηρ τοῦ Δαναοῦ καὶ τῆς Πιερίας.

ΩΚΥΠΕΤΗ, θυγάτηρ τοῦ Θαύμαντος.

ΩΚΥΠΕΤΗ, μία τῶν Ἁρπυιῶν, καλουμένη καὶ Ὠκυθόη καὶ Ὠκυπόδη.

ΩΚΥΡΟΗ, θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῆς Τηθύος.

ΩΚΥΡΟΗ, νύμφη, θυγάτηρ τοῦ Ἰμβράσου καὶ τῆς Χηισιάδος ἐν Σάμῳ, ἣν ὁ Ἀπόλλων ἔκλεψεν.

ΩΚΥΡΟΗ, νύμφη, μήτηρ τοῦ Μενελάου.

ΩΚΥΡΟΗ, θυγάτηρ τοῦ Χείρωνος, ἥτις μετεβλήθη εἰς ἵππον.

ΩΚΥΡΡΟΗ, θυγάτηρ τοῦ Ὠκεανοῦ, μήτηρ τοῦ Φάσιδος ἐκ τοῦ Ἡλίου.

ΩΚΥΡΡΟΗ, νύμφη, μήτηρ τοῦ Καΐκου ἐκ τοῦ Ἑρμοῦ.

ΩΚΥΤΟΣ, Κορίνθιος, πατὴρ ἑνὸς Ἀδειμάντου.

ΩΛ (Ault), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Σόμμης, ἀπέχ. 35 χιλιάμ. πρὸς Δ τῆς Ἀμπεβίλης· λιμὴν ἐπὶ τῆς Μάγχης, προμηθεύων τοῖς Παρισίοις προσφάτους ἰχθῦς. Ἐργοστάσια σπουδαῖα μαγγάνων, κλειθροποιεῖα, μαχαιροποιεῖα. Κάτ. 1,500.

ΩΛΑΝ (Διονύσιος-Φραγκίσκος - Μάριος, μαρκήσιος d'Aulan). Γεννηθεὶς ἐν Ἀβινιῶνι τῷ 1725, ὑπηρέτησεν εἰς τὸ ναυτικόν. Ἦν ἀνεψιὸς τῆς κυρίας Δεφφὰν καὶ ἐξελέγη ὑπ' αὐτῆς ὡς ἐκτελεστὴς τῆς περιουσίας αὐτῆς. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἀνῆκεν εἰς τὸ ἐν Ἀβινιῶνι παπικὸν καὶ ἀριστοκρατικὸν κόμμα, ὅπερ ἠττήθη τῇ 29)10 Ἰουνίου 1790 ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἐπαναστατικοῦ κόμματος· ὁ μαρκήσιος Ὠλὰν παρεδόθη εἰς τὴν μανίαν τοῦ λαοῦ καὶ ἀπηγχονίσθη μετὰ τοῦ ἀββᾶ Ὀφραί, ἑνὸς ἐργάτου, καλουμένου Ἀλβέρτου, καὶ τοῦ μαρκησίου Ροσεγούδ.

ΩΛΑΝΙΕ (Ἀλέξιος - Φραγκίσκος Aulagnier), γάλλος ἰατρός, γεννηθεὶς ἐν Γράτῃ τῷ 1767 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1839. Ἐγένετο ἰατρὸς τοῦ Ἰωσὴφ Βοναπάρτου, ὃν ἠκολούθησεν εἰς Ἱσπανίαν. Ἔγραψεν ἀξιοσημείωτά τινα ἔργα ὡς: «Ἐρεύνας ἐπὶ τῆς χρήσεως τοῦ πυρὸς ἐν ταῖς ἀνιάτοις θεωρουμέναις ἀσθενείαις» (1805)· ἐν αὐτοῖς συμβουλεύει τὴν διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου καυτηρίασιν ἐπὶ τοῦ στήθους κατὰ τὴν φθίσιν τῶν πνευμόνων ἐν τῷ τελευταίῳ βαθμῷ,—«Συλλογὴν παρατηρήσεων καὶ συμβουλῶν ἐπὶ τῶν ἀσθενειῶν τῶν γυναικῶν»,—«Λεξικὸν τῶν τροφῶν καὶ ποτῶν ἐν χρήσει εἰς τὰ διάφορα κλίματα καὶ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς» (Παρίσιοι, 1839), κλπ.

ΩΛΑΝΙΗ (Ἀντωνῖνος Aulagnies), γάλλος συνθέτης καὶ ἐκδότης μουσικῶν τεμαχίων, γενν. ἐν Μανόσκῃ τῷ 1800. Ἀφοῦ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολὺ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν σύνθεσιν μουσικῶν τεμαχίων, ἐγένετο ἐκδότης καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ μουσικὰ τεμάχια, ἐν οἷς προαναχρούσματα, ἀνάμικτα διὰ κλειδοκύμβαλλον, τεμάχια ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς κλπ. Πρὸς τούτοις ἔγραψε «Στοιχειώδη μέθοδον διὰ κλειδοκύμβαλον», ἧς ὑπάρχουσι πολλαὶ ἐκδόσεις.

ΩΛΑΡ (Πέτρος Aulard), γάλλος στρατηγός, γεννηθεὶς ἐν Φανζὼ τοῦ Λαγκεδόκου τῷ 1763 καὶ ἀποθανὼν ἐν Βατερλῷ τῷ 1815. Εἰσήχθη ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης εἰς τὸ σύνταγμα τῆς Φλάνδρας (1781), διωρίσθη λοχαγὸς τοῦ ἐλευθέρου τάγματος τοῦ Καλστενωδαρύ (1793), ἐπεχείρησε τὰς ἐκστρατείας τῆς Ἰταλίας, τοῦ Ρήνου καὶ τῆς Δύσεως καὶ τῷ 1807 διωρίσθη ἀρχηγὸς συντάγματος. Τῷ 1808 μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἱσπανίας. Ἐγένετο συνταγματάρχης τῷ 1811 καὶ τῷ 1814 ἀρχηγὸς μεραρχίας. Ἐφονεύθη δ' ἐν Βατερλῷ.

ΩΛΑΡ (Ἀλφόνσος Aulard), γάλλος συγγραφεύς, γενν. ἐν Μομπρόντ (Σαράντη) τῷ 1819. Ἠκολούθησε τῷ σταδίῳ τῆς διδασκαλίας, ἐδίδαξε τὴν λογικὴν ἐν τῷ λυκείῳ τῆς Τούρ, εἶτα ἐπὶ πολὺ ἐξετέλεσε καθήκοντα ἐπιθεωρητοῦ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βεσανσῶνος. Ἔγραψε διάφορα συγγράμματα, ὧν κυριώτερα εἶναι τά: «Πραγματεία περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς πίστεως» (1850),—«Ἐξέτασις τῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς» (1853),—«Στοιχεῖα φιλοσοφίας, συμφωνούσης μετὰ τοῦ ἐπισήμου προγράμματος» (1856), πολλάκις ἀναδημοσιευθέντα,—«Μελέται περὶ τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας» κλπ. Πρὸς τούτοις ὀφείλονται αὐτῷ μεταφράσεις τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀμουλαίου ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Νιζάρ, ἐκδόσεις τοῦ «Λόγου περὶ τῆς μεθόδου τοῦ Δεκκάρτ», τῶν «Φιλοσοφικῶν ποιημάτων τοῦ Πασκάλ» κλπ.

ΩΛ-ΔΥΜΕΝΙΛ (Γεώργιος-Ἐδουάρδος Ault-Dumesnil), γάλλος συγγραφεύς, γενν. ἐν Οὐαζεμόνῃ τῆς Σόμμης τῷ 1796 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1871. Κατὰ πρῶτον ἠκολούθησε τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, μετέσχε τῷ 1830 τῆς εἰς Ἀλγερίαν ἐκστρατείας ὡς διαγγελεὺς τοῦ στρατάρχου Μπουρμὼν καὶ εἶτα ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας. Συνεπείᾳ γεωγραφικῶν καὶ ἱστορικῶν ἔργων ἐγένετο μέλος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας τῆς Πικαρδίας, τῆς ἑταιρίας τῆς ἀμίλλης τῆς Ἀμπεβίλλης, τῆς ἐν Ρώμῃ ἀκαδημίας τῆς καθολικῆς θρησκείας καὶ λοιπῶν. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἀφήγησις τῆς εἰς Ἀφρικὴν ἐκστρατείας τῷ 1830 καὶ τῆς κατακτήσεως τοῦ Ἀλγερίου» (1832) ἐκδοθεῖσα ἐκ νέου τῷ 1869 μετὰ σπουδαίων προσθηκῶν, — «Λεξικὸν ἱστορικόν, γεωγραφικὸν τῶν σταυροφοριῶν» (1852),—«Βίος Πέτρου τοῦ ἐρημίτου» (1854),—«Νέον λεξικὸν ἀρχαίας καὶ νέας ἱστορίας καὶ γεωγραφίας» (1865), οὗτινος τρίτη ἔκδοσις ἐδημοσιεύθη τῷ 1874.

ΩΛΕΝΑ, χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ὠλένης καὶ κείμενον πρὸς Β τοῦ Λάντζοϊ εἰς ἀπόστασιν ὥρ. 1 καὶ παρὰ τὴν Καράτουλαν. Οἰκεῖται ὑπὸ 212 κατοίκων. Προϊόντα, δημητριακοὶ καρποί, βάμβαξ, οἶνος, ἔλαιον, σῦκα κτλ.

ΩΛΕΝΕΙΑΣ (δῆμος—) ἀνήκων εἰς τὴν Αἰτωλίαν πρὸς Β τοῦ Αἰτωλικοῦ, οὗ πρωτεύουσα τὰ Σταμνὰ καὶ χωρία 7, ὧν σημαντικώτερα Ἀγγελόκαστρον, Ζευγαράκιον καὶ Χρυσοβέργιον. Κάτοικοι ἐν ὅλῳ 2,818.

ΩΛΕΝΗΣ (δῆμος—), ὑπαγόμενος εἰς τὴν Ἠλείαν, οὗ ἕδρα ἀπὸ τοῦ 1883 τὸ Λάντζοϊ καὶ χωρία 17, ὧν ἐπισημότερα Καράτουλα, Γούμερον, Λάνθη, Μαγούλα, Χελιδόνι κτλ. Κάτ. ἐν ὅλῳ 4,337.

ΩΛΕΝΙΑ. Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ αἶξ, ἥτις ἐθήλασε τὸν Δία, βρέφος ἔτι ὄντα.

ΩΛΕΝΙΑ, θυγάτηρ τοῦ Οἰνέως, ἥτις ἐφόνευσε τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Τυδέα.

ΩΛΕΝΙΑ (Πέτρα), κατὰ Στράβωνα ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους Σκόλλεως, κειμένη ἐπὶ τῶν ὀρέων Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου βραδύτερον ἡ Πύλος, κληθεῖσα κατὰ μὲν τὸν Παυσανίαν ἀπὸ τοῦ Ἠλείου αὐτόχθονος Ὠλενίου, κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα ἐκ τῆς αἰτωλικῆς πόλεως Ὠλένου.

ΩΛΕΝΙΑΣ, υἱὸς τοῦ Οἰνέως καὶ ἀδελφὸς τοῦ Τυδέως.

ΩΛΕΝΙΟΣ, αὐτόχθων τῆς Ἤλιδος, ὅστις ἔκειτο κατά τινας ὑπὸ τὸν τάφον τοῦ Ταραξίππου ἐν τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱπποδρόμῳ καὶ ἐξ οὗ ἐκλήθη ὁ Ὠλένιος βράχος.

ΩΛΕΝΝΙΟΣ, εἷς τῶν κυρίων κεντυριόνων, ταχθεὶς περὶ τὸ 28 μ. Χ. ἐπὶ τῶν Φρισίων, οὓς εἶχε καθυποτάξει ὁ Δροῦσος.

ΩΛΕΝΟΣ, πόλις τῆς Αἰτωλίας, μικρὸν ἀπέχουσα τῆς Νέας Πλευρῶνος καὶ κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἀρακύνθου (Ζυγοῦ), ἣν κατέσκαψαν οἱ Αἰτωλοὶ καὶ διημφισβήτουν οἱ Ἀκαρνᾶνες. Ταύτης μέμνηται ὁ Ὅμηρος ἐν τῷ καταλόγῳ, ἐπὶ δὲ τοῦ Στράβωνος τὰ ἴχνη μόνων αὐτῆς ἐσώζοντο. Κατὰ τὰς νεωτέρας ἀναζητήσεις ὑποτίθεται ὅτι τὰ ἐρείπια τοῦ Γυφτοκάστρου καὶ Πετροβουνίου εἶναι λείψανα τῆς πόλεως ταύτης.

ΩΛΕΝΟΣ, πόλις τῆς Ἀχαΐας, μία ἐκ τῶν δώδεκα, κειμένη μεταξὺ Πατρῶν καὶ Δύμης καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποτ. Πείρου. Αὕτη, μικρὰ οὖσα καὶ ἡ μᾶλλον ἀσήμαντος μεταξὺ τῶν δώδεκα Ἀχαϊκῶν πόλεων, ἠνώθη ὕστερον μετὰ τῆς Δύμης. Οἱ κάτοικοι ἐγκατέλιπον αὐτὴν καὶ ἀπεχώρησεν εἰς Πειρὰς καὶ Εὐρυτειάς, διὸ καὶ ἐπὶ Πολυβίου δὲν ὑπῆρχε πλέον, ἀλλ' οἱ Δυμαῖοι ἐνέμοντο τὴν χώραν αὐτῆς. Ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει μόνον τὴν Αἰτωλικὴν Ὤλενον, τὴν δὲ Ἀχαϊκὴν ἀναφέρει ὑπὸ τὸ ὄνομα Πέτρα Ὠλενία.

Τὸ χωρίον Κάτω Ἀχαΐα, πρωτεύουσα τοῦ δήμ. Δύμης, κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς Ὠλένου, ἧς λείψανα εὑρίσκονται ἐπὶ λόφου εἰς ἀπόστασιν 8′ ἀπὸ τοῦ χωρίου.

ΩΛΕΝΟΣ. Τὰ ἑξῆς διάφορα πρόσωπα ἀναφέρονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο.

1. Ὤλενος. Υἱὸς τοῦ Ἡφαίστου καὶ πατὴρ τῶν νυμφῶν Αἴγης καὶ Ἑλίκης, ὅστις ἀνέθρεψε τὸν Δία καὶ ἐξ οὗ ἐπιστεύετο ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἡ ἐν Αἰτωλίᾳ πόλις Ὤλενος.

2. Ὤλενος, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δαναΐδος Ἀναξιθέας, ἐξ οὗ ἡ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ πόλις Ὤλενος ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς.

3. Ὤλενος, πρόσωπον, βιοῦν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἴδας, ὅπερ ἐπεθύμει αὐτὸ νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν τῆς συζύγου αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐπάρσει αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν ἣν εἶχε καλλονὴν καὶ μετεμορφώθη εἰς λίθον ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῆς.

ΩΛΗΝ, μυθικὸν πρόσωπον, παριστανόμενον ὡς ὁ ἀρχαιότατος ἕλλην λυρικὸς ποιητὴς καὶ ὁ πρῶτος συγγραφεὺς ἱερῶν ὕμνων ἐν ἑξαμέτρῳ. Οὗτος στενῶς συνδέεται μετὰ τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, οὗτινος προφήτης ἔν τινι μύθῳ ἐκλαμβάνεται. Ἡ μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος σχέσις αὐτοῦ δηλοῦται πρὸς τούτοις καὶ ἐκ τῶν γραφομένων τῆς δελφικῆς ποιητρίας Βοιοῦς, παριστώσης αὐτὸν ὡς ὑπερβόρειον καὶ ὡς ἕνα τῶν ἱδρυσάντων τὰ μαντεῖα. Ἡ κοινοτέρα ὅμως παράδοσις καθίστησιν αὐτὸν Λύκιον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἐκ τοῦ ἀπωτάτου ἄκρου τοῦ πελασγικοῦ κόσμου ἔλευσις αὐτοῦ εἰς Δῆλον σημαίνει τὴν ἀπωτάτην ἀρχὴν τῆς παρ' Ἴωσι λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰς ἣν ἀνήκει κυρίως καὶ ὁ Ὠλήν, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν παρὰ τοῖς Δωριεῦσι. Κατὰ τὸν Welcker τὸ ὄνομα αὐτοῦ σημαίνει ἁπλῶς αὐλητήν. Ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπαρξάντων ὕμνων ὁ Παυ-

Δημοσιε-βιβλιοθηκη

σανίας ἀναφέρει τοὺς εἰς τὴν Ἥραν, τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὴν Εἰλείθυιαν· ὁ τελευταῖος ἦτο εἰς ἐξύμνησιν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος.

ΩΛΙΑΡΟΣ ἢ ΩΛΕΑΡΟΣ κατὰ Στράβωνα, ἡ νῆσος Ἀντίπαρος, μία ἐκ τῶν Κυκλάδων, κειμένη κατὰ τὸ ΝΔ τῆς Πάρου, ἧς χωρίζεται διὰ πορθμοῦ, ἔχοντος πλάτος ἑνὸς μιλίου, καὶ πρὸς Α τῆς Σίφνου, ἧς ἀπέχει 18 μίλια. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι 93 τετραγ. χιλιαμ. καὶ ἡ περίμετρος 18 μιλίων. Εἶναι δὲ πετρώδης, ἀλλὰ πλατεῖα, ὁμαλὴ καὶ καλλιεργημένη, παράγουσα κριθὴν ἱκανὴν πρὸς χρῆσιν τῶν κατοίκων. Παράκεινται κατὰ τὰ νοτιοδυτικὰ αὐτῆς δύο νησίδες, Δεσποτικὸν καὶ Στρογγυλόν. Εἶναι γνωστὴ ἡ νῆσος αὕτη διὰ τὸ περίφημον αὐτῆς σπήλαιον, κείμενον 6 χιλιάμ. ἀπὸ τοῦ χωρίου καὶ 2 χιλιάμ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης, εἰς ὃ παρατηροῦνται οἱ πολύσχημοι σταλακτῖται, ὧν τινες ὑπερμεγέθεις. Τὸ βάθος τοῦ σπηλαίου εἶναι 300 ὀργυιῶν. Ἓν μόνον χωρίον ἔχει ἡ νῆσος αὕτη, Ὠλίαρον ἐπισήμως καλούμενον, μετὰ 513 κατοίκων, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Πάρου.

ΩΛΙΝΝΑ, πόλις ἐν τῇ Κασπίᾳ θαλάσσῃ.

ΩΛΝΑ (Aulnat), χωρίον καὶ δῆμος τῆς Γαλλίας ἐν τῷ νομῷ Πουὺ-Δεδόμ, ἀπέχ. 8 χιλιάμ. πρὸς Α τοῦ Κλερμὸν ἐπὶ τοῦ ποταμίου Ἀλλιέρου, παραποτάμου ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Ἀλλιέρου. Κάτ. 1000. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὑπάρχει λόφος, ἐσχηματισμένος ὑπὸ σωροῦ βασάλτου, ἀποκαλούμενος Πουὺ-Δελαποά. Ἡ κορυφὴ τῆς σωροῦ ταύτης, ἥτις περιέχει πηγὴν ἀσφάλτου, παρέχει καθ' ἑκάστην κατὰ τὰ θάλπη περὶ τὰ 11 χιλιαγρ. ἀσφάλτου.

ΩΛΝΑΙ (Φίλιππος καὶ Γωλδιέρος d'Aulnay), εὐγενεῖς Νορμανδοί, ἀκόλουθοι ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν νυμφῶν Φιλίππου τοῦ Δ', Μπλὰνς καὶ Μαργαρίτας τῆς Βουργουνδίας. Κατὰ τὴν σύλληψιν τῶν ἡγεμονίδων τούτων, καταδικασθέντων εἰς θάνατον ἐπὶ μοιχείᾳ μετ' αὐτῶν, ἐβασανίσθησαν, ἐξεδάρησαν ζῶντες καὶ ἀπεκεφαλίσθησαν (1314).

ΩΛΝΑΙ (Aulnay), χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Κάτω Σαράντῃ, πρωτεύουσα περιφερείας, εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιαμέτρων ἀπὸ τοῦ Σαὶν-Ζὰν-Δανζελῆ ἐπὶ τριῶν ρυακίων. Κάτ. 2,000. Ναὸς χρονολογούμενος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Καρόλου τοῦ Μεγάλου.

ΩΛΝΑΙ (Φραγκίσκος-Ἐρρίκος-Σταυίσλαος Aulnaye), φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Μαδρίτῃ τῷ 1739 ἐκ γαλλικῆς οἰκογενείας καὶ ἀποθ. ἐν Σαλιὼ τῷ 1830. Νέος εἰς Γαλλίαν ἀχθείς, ἐποιήσατο λαμπρὰς σπουδὰς ἐν Βερσαλίαις καὶ ἐνησχολήθη ἰδίᾳ περὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, τὰς γλώσσας, τὴν θεωρίαν τῆς μουσικῆς κλπ. Τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰσὶ πολυάριθμα καὶ ἐπωφελῆ, ἵνα συμβουλευθῇ τις αὐτά. Τὰ κυριώτερά εἰσι τὰ ἑξῆς: «Ὑπόμνημα περὶ νέου συστήματος μουσικῆς σημειώσεως», —«Ἔρευναι περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς προόδου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν μίμων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις», πραγματεία στεφθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν (1790),— «Ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐλευθεροτεκτόνων» κτλ.

ΩΛΝΑΙ-ΣΥΡ-ΟΔΟΝ ἢ ΩΝΑΙ (Aulney-sur-Odon ἢ Annay), χωρίον τῆς Γαλλίας (Καλβάδος), πρωτεύουσα περιφερείας, ἀπέχ. 32 χιλιάμετρα ἀπὸ τῆς Βίρης. Κάτ. 2,000. Βιομηχανία βαμβακερῶν ὑφασμάτων ὡς καὶ λινοβαμβακερῶν. Ὑδραυλικὰ νηματουργεῖα, βυρσοδεψεῖα, ἐμπόριον προβάτων.

ΩΛΝΟΥΑ (Μαρία-Αἰκατερίνη-Ζουμὲλ-Δεβερνεβίλ, κόμησσα τοῦ Aulnoy), γαλλὶς φιλόλογος, γενν. περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀποθ. τῷ 1705. Κατέλιπε δὲ ἔργα τινὰ ἱστορικὰ ἅμα καὶ μυθιστορικά, λησμονηθέντα σχεδὸν σήμερον. Ἡ φήμη αὐτῆς ἐβασίζετο κυρίως ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς γραφεισῶν Διηγήσεων περὶ Νηρηίδων (Παρίσιοι, 1782), γεγραμμένων μετὰ ἁπλότητος καὶ λεπτότητος, ὡς καὶ ἐπὶ μυθιστορήματος: «Ὁ Ἱππόλυτος, κόμης τοῦ Δουγλᾶ».

ΩΛΟΝ (Ἰωάννης d'Aulon), εὐγενὴς τῆς Λαγκεδόκης, συστρατιώτης τῆς Ἀὐρηλιανῆς παρθένου. Ἦν θεράπων Καρόλου τοῦ Ζ' καὶ ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος τούτου ἀκόλουθος τῆς παρθένου Βωκουλὲρ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐλάρχου καὶ ἵνα συνωδεύῃ αὐτὴν εἰς τὰς ἐκστρατείας αὐτῆς (1429). Διεκρίθη διὰ τὰ στρατιωτικὰ αὐτοῦ κατορθώματα καὶ δὲν ἐχωρίσθη αὐτῆς, εἰμὴ ὅτε παρεδόθη τοῖς Ἄγγλοις. Μετὰ ταῦτα αὐτὸς παρουσιάσθη ὡς μάρτυς κατὰ τὴν περὶ δικαιώσεως αὐτῆς δίκην. Ἀπὸ δὲ τοῦ τραγικοῦ συμβάντος τῆς Ρουένης ἐξηκολούθησε νὰ ὑπηρετῇ μετὰ γενναιότητος καὶ ἀφοσιώσεως τῷ βασιλεῖ τῆς Γαλλίας ἐναντίον τῶν Ἄγγλων.

ΩΛΤΑΝΝΗΣ (Ἰωσὴφ-Αὔγουστος, μαρκήσιος de Aultanne), στρατηγός, γεννη-

θεὶς ἐν Βαλρεὰς τῷ 1759 ἐξ ἀρχαίας οἰκογενείας τῆς Προβιγκίας καὶ ἀποθανὼν τῷ 1828. Ἐπολέμησε γενναίως εἰς τοὺς πολέμους τῆς Αὐτοκρατορίας, ἠνώθη μετὰ τῶν Βουρβόνων τῷ 1814 καὶ κατὰ τὴν ἐκ τῆς νήσου Ἔλβας ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἀφωσιώθη τῷ δουκὶ τῆς Ἀγκουλέμης ὡς ἀρχηγὸς τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ, τοῦ ὡρισμένου νὰ ἐνεργῇ ἐν ταῖς νοτίοις, καὶ ὃς μετὰ μικρὸν ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ. Κατὰ τὴν δευτέραν Παλινόρθωσιν ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ἑβδόμης στρατιωτικῆς μεραρχίας.

ΩΜΑΔΙΟΣ, (σαρκοβόρος), ἐπώνυμον τοῦ Διονύσου ἕνεκα τῶν ἀνθρωπίνων θυμάτων, ἅτινα προσεφέροντο αὐτῷ ἐν Χίῳ καὶ Τενέδῳ.

ΩΜΑΛΗ (Aumale), ἡ ἄλλοτε Albemarle), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τῷ νομῷ Κάτω Σηκουάνα, ἀπέχ. 24 χιλιάμ. πρὸς Α τῆς Νεφσατέλης καὶ 121 τῶν Παρισίων, παρὰ τὴν Βρεόλην. Ἐργοστάσια ἐριούχων, κλωστήρια, φαγεντιανὰ σκεύη, βυρσοδεψεῖα, χυτήρια κωδώνων. Ἐμπόριον κτηνῶν, μαλλίων, πανικῶν κτλ. Κάτ. (1880) 2,100. Ἀρχαία μονὴ τῶν Βενεδικτίνων. Μάχη μεταξὺ Ἑρρίκου τοῦ Δ′ καὶ τῶν Ἱσπανῶν (1592)· κτῆσις παραχωρηθεῖσα περὶ τὸ 1069 διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ρουένης εἰς τὸν Εὔδην, υἱὸν τοῦ κόμητος τῆς Καμπανίας, ἕνα τῶν ὀπαδῶν Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ, ὅστις καὶ ἀνύψωσεν αὐτὴν εἰς κομητείαν. Τοῦ κόμητος τῆς Ὠμάλης ἢ τῆς Ἀλβεμάρλης κατὰ τοὺς ἄγγλους ἱστορικοὺς ἀποθανόντος ἄνευ ἄρρενος τέκνου τῷ 1180, τοῦ δὲ Φιλίππου-Αὐγούστου κυριεύσαντος τὴν χώραν, ὁ Σίμων-Δαμμαρτέν, γάλλος ἱππότης, διωρίσθη κόμης αὐτῆς, ἔκτοτε δὲ ὁ τίτλος οὗτος ἀπέβη ὀνομαστικὸς τῇ Ἀγγλίᾳ. Ἡ Ἰωάννα, θυγάτηρ τοῦ Σιμών, μετήγαγε διὰ γάμου τὴν κομητείαν ταύτην εἰς τὸν οἶκον τῆς Καστίλλης, τῷ δὲ 1340 συνοικέσιον περιήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον Ἀρκούρ· τῷ 1486 περιῆλθεν εἰς Ρεναῦον τὸν Β′ τῆς Λοθαρηγκίας, ὃς ἐγκατέλιπεν αὐτὴν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Κλαυδίῳ. Ἡ κομητεία αὕτη μετεβλήθη τῷ 1547 εἰς δουκάτον, τῷ δὲ 1631 τῆς Ἄννης, θυγατρὸς τοῦ δουκὸς Καρόλου, συζευχθείσης Ἑρρῖκον τῆς Σαβοΐας, δοῦκα τῆς Νεμούρ, καὶ ἡ Ὠμάλη ἐδόθη τῇ οἰκογενείᾳ ταύτῃ, ἣν κατεῖχε μέχρι τοῦ 1675, ὅτε ἠγοράσθη καὶ ὑπὸ τοῦ στέμματος διὰ τὸν Λουδοβῖκον Αὔγουστον Βουρβῶνα, δοῦκα τῆς Μαίνης· τῆς ἐγγόνης δὲ τοῦ πρίγκηπος τούτου Ἀδελαΐδος Δεβουρβὸν-Πανθιέβρ συζευχθείσης τῷ 1769 τὸν δοῦκα τῆς Ὀρλεάνης, πατέρα τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Φιλίππου, τὸ δουκάτον περιῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τῶν Ὀρλεανιδῶν. Τὸν τίτλον τοῦ δουκὸς τῆς Ὠμάλης φέρει σήμερον ὁ Δ′ υἱὸς τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Φιλίππου.

ΩΜΑΛΗ (Aumale), πόλις τῆς γαλλικῆς ἐπαρχίας τοῦ Ἀλγερίου ἐπὶ τῆς βορείου κλιτύος τοῦ Δζεμπὲλ-Διρά, ἀπέχ. 128 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Ἀλγερίου καὶ 85 πρὸς Ν τῆς Δελλῆς. Κάτ. 3,100. Πρωτεύουσα τῆς στρατιωτικῆς ὑποδιαιρέσεως τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ἀλγερίου.

ΩΜΑΛΗΣ (Κλαύδιος ὁ Α′ τῆς Λοθαρηγκίας, δοὺξ d'Aumale), υἱὸς Ρενέου τοῦ Β′ δουκὸς τῆς Λοθαρηγκίας, ὃν καὶ διεδέξατο ἐν τῇ κομητείᾳ τῆς Ὠμάλης. Ἐγκαταστὰς ἐν Γαλλίᾳ καὶ διορισθεὶς κυνηγεσιάρχης, ἐπολέμησεν ἐν Μαριὰν τῷ 1515 καὶ ἐν Ἐσδὲν (1522) καὶ παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας Φραγκίσκῳ τῷ Α′, ὅστις ἀνύψωσεν εἰς δουκάτον τὴν χώραν αὐτοῦ Γκίζην καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν διοίκησιν τῆς Καμπανίας. Οὗτος εἶναι ὁ ἱδρύσας τὸ μεγαλεῖον τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

ΩΜΑΛΗΣ (Κλαύδιος ὁ Β′ τῆς Λοθαρηγκίας, δοὺξ d'Aumale), γενν. τῷ 1523 καὶ ἀποθ. τῷ 1573, τρίτος υἱὸς τοῦ προτεταγμένου. Διοικητὴς τῆς Βουργονδίας καὶ κυνηγεσιάρχης τῆς Γαλλίας, ἐνδόξως μετασχὼν τῆς ἀμύνης τοῦ Μέτς, πολιορκουμένου ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε′ (1552), παρέστη ἐπιτυχῶς καὶ ἐν τῇ ἀνακτήσει τοῦ Καλαὶ (1558) ὡς καὶ ἐν ταῖς μάχαις τοῦ Δρέ, τοῦ Ἁγ. Διονυσίου καὶ τοῦ Μογκοντούρ. Παραφερόμενος ἐκ τῆς ἐκδικήσεως τοῦ φόνου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φραγκίσκου Γκίζ, ἐγένετο ὁ ἐνθερμότερος ὑποκινητὴς τῆς σφαγῆς τοῦ Ἁγ. Βαρθολομαίου καὶ ὡδήγησε τοὺς δολοφόνους τοῦ ναυάρχου Κολινῆ· ἀλλ' ἅπαξ, καταπραϋνθείσης τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐκδικήσεως, ἔσωσεν ἐκ τοῦ θανάτου μέγαν ἀριθμὸν καλβινιστῶν. Ἐφονεύθη ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ροσέλλης.

ΩΜΑΛΗΣ (Κάρολος τῆς Λοθαρηγκίας, δοὺξ d'Aumale), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἐν τῷ δουκάτῳ τῆς Ὠμάλης καὶ ἐν τῇ θέσει τοῦ κυνηγεσιάρχου· ὑπῆρξε δὲ εἷς τῶν μᾶλλον ἐνθέρμων στα-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

σιαστῶν. Τῷ 1589 οἱ 16 ὠνόμασαν αὐτὸν διοικητὴν τῶν Παρισίων. Ἠττηθεὶς ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Σενλῆ ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Λογκβίλ καὶ εἶτα μετὰ τοῦ Μαγένου, ἠνάγκασεν ὅμως Ἑρρῖκον τὸν Δ′ νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων. Βραδύτερον ἤρξατο διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν Ἱσπανῶν καὶ ὑπεστήριξε τὰς προόδους αὐτῶν ἐν Πικαρδίᾳ. Τὸ κοινοβούλιον τῶν Παρισίων ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔνοχον ἐσχάτης προδοσίας καὶ κατεσπαράχθη, ὑποστὰς τὴν τοῦ τετραχισμοῦ ὕβριν ἐν ἀνδρεικέλῳ. Ἀπέθανεν ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1631

ΩΜΑΔΗΣ (Ἑρρῖκος-Εὐγένιος-Φίλιππος Λουδοβίκος τῆς Ὀρλεάνης, δοὺξ d'Aumale), τέταρτος υἱὸς Λουδοβίου-Φιλίππου τοῦ Α′ καὶ τῆς Μαρίας Ἀμαλίας, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1722. Ἔτυχεν, ὡς οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καλῆς ἀγωγῆς ἐν τῷ κολλεγίῳ Ἑρρίκου τοῦ Δ′, εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν κατὰ τὸ 17ον ἔτος αὐτοῦ καὶ διεκρίθη διὰ τὰς ἐν Ἀλγερίᾳ μεγάλας ὑπηρεσίας, ὅπου ἓν τῶν τολμηρῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων εἶναι καὶ ἡ κατοχὴ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἀβδὲλ-Καδὲρ κατὰ μάιον τοῦ 1843· ἀπὸ τοῦ σεπτεμβρίου τοῦ 1847 ἦτο γενικὸς διοικητὴς τῶν ἐν Ἀφρικῇ γαλλικῶν κτήσεων, ἡ παράδοσις δὲ τοῦ Ἀβδὲλ-Καδὲρ ἀνέδειξε τὴν διοίκησιν αὐτοῦ, ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ φεβρουαρίου. Ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ κατὰ τὰς λυπηρὰς ταύτας περιστάσεις πρὸς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ὑπῆρξε πλήρης εὐγενείας καὶ ἀξιοπρεπείας. Χωρὶς νὰ ὀκνιμάσῃ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰς συμπαθείας τοῦ ἀφρικανικοῦ στρατοῦ, ὅπως διοργανώσῃ ἀντίστασίν τινα, ἤτις ἄλλως τε ἦτο πρόδηλον ὅτι θὰ προὐκάλει ἐμφύλιον πόλεμον ἄνευ ἀποτελέσματος πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ, ὑπεχρέωσε τὴν ἀποικίαν καὶ τὸν στρατὸν νὰ ὑποταγῇ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς μητροπόλεως, παρεχώρησε τὴν ἀρχὴν τῷ στρατηγῷ Καβαινιὰκ καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ πρίγκηπος καὶ τῆς πριγκηπίσης τῆς Ζοαμβίλλης. Ἔκτοτε παρέμεινεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀσχολούμενος μάλιστα εἰς φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς σπουδάς. Εἶναι συγγραφεὺς τῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς «Αἰχμαλωσίας τοῦ βασιλέως Ἰωάννου», τῆς «Πολιορκίας τῆς Ἀλεσίας» τῶν δύο λαμπρῶν στρατιωτικῶν μελετῶν «Οἱ Ζουάβοι» καὶ οἱ «Πεζοὶ εὔζωνοι», τέλος δὲ ἀπαντήσεως σφοδροτάτης εἰς λόγον ἀπαγγελθέντα ἐν τῇ Γερουσίᾳ ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Ναπολέοντος τῷ 1862. Ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης, ὢν κληρονόμος μεγάλης περιουσίας τοῦ τελευταίου πρίγκηπος Κονδέ, ὃς τραγικὸν ἔσχε τέλος, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ διαθέτου, ἔδωκεν εἰς ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ πρίγκηπος Κονδέ. Οὗτος ἐνησχολήθη πρὸς τούτοις περὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ οἴκου Κονδέ. Πάντες οἱ ἐλθόντες εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ πρίγκηπος τούτου ἐξύμνησαν τὴν εὐγένειαν, τὴν γενναιοδωρίαν καὶ τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Οὗτος ἐμφορεῖται βαθυτάτου πρὸς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν καλλιτεχνίαν ἔρωτος. Εἰκόνες ἐκ τῶν διασημοτέρων καὶ ἐκδόσεις ἐκ τῶν σπανιωτέρων διαμφισβητοῦνται ὑπ' αὐτοῦ μετά τινος πάθους καὶ μάλιστα ὁσάκις πρόκειται περὶ ἔργου γαλλικοῦ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἀρχήν· ὡς ἡ Ἀνδρομάχη, ἥτις ἔδωκε τὸ γλυκὺ ὄνομα Σιμόεις εἰς μικρὸν ποταμὸν τῆς Ἠπείρου, οὕτως ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης ἀρέσκεται νὰ περικυκλοῦται ὑπὸ παντός, ὅπερ δύναται νὰ εἶναι δι' αὐτὸν ἐνθύμιον τῆς πατρίδος.

Ἡ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πρίγκηπα Ναπολέοντα ἀπευθυνθεῖσα Ἐπιστολὴ περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Γαλλίας, ἥτις ἐδημοσιεύθη τῷ 1861, μέγαν ἔδωκε κρότον. Ἀπήντησε δὲ εἰς τὰς ἐναντίον τῆς μοναρχίας ἐπιθέσεις τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Γ′ διὰ σφοδρῶν κατηγοριῶν ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ φυλλάδιον τοῦτο κατεσχέθη διαταγῇ τῆς κυβερνήσεως, ὁ δ' ἐκδότης καὶ ὁ τυπογράφος, ὅστις ἐξετύπωσεν αὐτὸ ἠχθησαν πρὸ τῶν δικαστηρίων. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος κατεδικάσθη εἰς ἑνὸς ἔτους φυλάκισιν καὶ εἰς πρόστιμον 5,000 φράγκ., ὁ δὲ δεύτερος εἰς ἑξάμηνον φυλάκισιν καὶ εἰς τὸ αὐτὸ πρόστιμον. Ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν Περσινιὼ δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ πρὸς τοὺς νομάρχας ἠρνήθη τοῖς ἐξορίστοις τὸ δικαίωμα τοῦ δημοσιεύειν φυλλάδια ἐν Γαλλίᾳ. Μετά τινα χρόνον, τοῦ δουκὸς τῆς Ὠμάλης ἀναθέντος τῷ ἐκδότῃ Δαντὺ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Ἱστορίας τῶν πριγκήπων Κονδέ», ἡ ἀστυνομία κατέσχε κυβερνητικῇ διαταγῇ τὰ ἀντίγραφα πρὸ τῆς περατώσεως τῆς ἐκτυπώσεως. Ὁ πρίγκηψ καὶ ὁ ἐκδότης μάτην ἀπετάθησαν εἰς τὰ δικαστήρια πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς εἰς αὐτοὺς ἀποδόσεως ἔργου καθαρῶς ἱστορικοῦ, ἐν ᾧ οὐ-

δαμῶς ἐγένετο λόγος περὶ συγχρόνων γεγονότων. Μόνον κατὰ τὸ τέλος τῆς αὐτοκρατορίας, κατὰ μάρτιον τοῦ 1869, διέταξεν ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν τὴν ἀπόδοσιν τῶν κατασχεθέντων ἀντιτύπων, ὅτε καὶ ἐδημοσιεύθη αὕτη ἡ «Ἱστορία τῶν πριγκήπων τοῦ οἴκου Κονδέ», περὶ ἧς τοσοῦτος εἶχεν ἐγερθῆ θόρυβος πρότερον. Τὸ δημόσιον ὅμως δεινῶς ἐξηπατήθη, διότι τὸ ἔργον ἐστερεῖτο καθ' ὁλοκληρίαν ἐνδιαφέροντος. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1869 ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης ἀπώλεσε τὴν σύζυγον αὐτοῦ, τὴν δούκισσαν Καρολίνην, θυγατέρα τοῦ πρίγκηπος τοῦ Σαλέρνου, ἣν εἶχε συζευχθῆ τῇ 13)25 νοεμβρίου 1844 καὶ ἐξ ἧς ἔσχε δύο υἱούς, τὸν πρίγκηπα Κονδέ, θανόντα ἐν Αὐστραλίᾳ ὑπὸ τυφοειδοῦς πυρετοῦ τῷ 1866, καὶ τὸν δοῦκα Γκίζ, ἀποθανόντα κατὰ ἰούλιον τοῦ 1872 ἐξ ἐγκεφαλικῆς συμφορήσεως. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῶν πρώτων ἀποτυχιῶν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐν τῷ Ρήνῳ ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν, ἵνα τύχῃ ὑπηρεσίας ἐν τῷ ἐν ἐνεργείᾳ στρατῷ (28)9 αὐγούστου 1870)· ἀλλ' οὐδεμίαν ἔλαβεν ἀπάντησιν. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ σεπτεμβρίου, τῆς κυβερνήσεως τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης ὑπογραψάσης διάταγμα, συγκαλοῦν τοὺς ἐκλογεῖς εἰς διορισμὸν ἐθνικῆς συνελεύσεως, ὁ υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου ὑπέβαλε τὴν ὑποψηφιότητα αὐτοῦ ἐν Σαράντῃ· ἀλλ' αἱ ἐκλογαὶ ἀνεβλήθησαν καὶ ἐγένοντο μόνον μετὰ τὴν συνθηκολογίαν τῶν Παρισίων τῇ 27)8 φεβρουαρίου 1871. Τῇ 20)1 φεβρουαρίου ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης ἀπηύθυνεν ἐξ Ἀγγλίας, ὅπου διέμενεν, εἰς τοὺς ἐκλογεῖς τοῦ Οὐάζ, ὁμολογίαν, δι' ἧς ἐκήρυσσεν ὅτι κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἡ συνταγματικὴ μοναρχία ἠδύνατο ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τοὺς νομίμους πόθους δημοκρατικῆς κοινωνίας, ἀλλ' ὅτι, ἐὰν ἡ Γαλλία ἤθελε νὰ ὁρίσῃ ἑαυτῇ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἦτο πρόθυμος νὰ κλίνῃ πρὸ τῆς κυριαρχίας αὐτῆς. Ἐκλεγεὶς βουλευτὴς τοῦ διαμερίσματος Οὐάζ, δεύτερος δὲ ἐκ τῶν ὀκτὼ τοιούτων, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐδρεύσῃ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ, καθόσον οἱ τοῦ ὀρλεανικοῦ οἴκου εἶχον ἐξορισθῆ ἐκ Γαλλίας δυνάμει νόμου. Μόνον κατὰ τὴν 27)8 τοῦ ἑπομένου ἰουνίου ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις ἐπεψήφισε τὴν κατάργησιν τῶν νόμων τούτων καὶ τὴν κύρωσιν τῆς ἐκλογῆς τοῦ τε δουκὸς τῆς Ὠμάλης καὶ τοῦ πρίγκηπος Ζοαμβίλ. Ὁ Θιέρσος, φοβούμενος μήπως ἡ ἐπιστροφὴ τῶν πριγκήπων προκαλέσῃ δεῖνωσιν τῆς καταστάσεως, ἐδείχθη ὀλίγον εὐνοϊκὸς εἰς τὴν κατάργησιν τῶν τῆς ἐξορίας νόμων, ὑπεχώρησεν ὅμως, τυχὼν προηγουμένως τῆς ὑποσχέσεως ὅτι οἱ πρίγκηπες θὰ παρῃτοῦντο νὰ παρεδρεύσωσιν ἐν τῇ συνελεύσει. Μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῆς προτάσεως τοῦ Ριβέ, ἀναθέντος τῷ Θιέρσῳ τὸν τίτλον προέδρου τῆς δημοκρατίας καὶ ἐνισχύσαντος τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐθεώρησαν ἑαυτοὺς ἀπηλλαγμένους πάσης ὑποσχέσεως. Ὁ Θιέρσος ὅμως ἄλλην εἶχε γνώμην. Τότε ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης ἀπηύθυνεν εἰς τοὺς ἐκλεγεῖς αὐτοῦ τοῦ διαμερίσματος Οὐάζ ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἐξετίθει τὰ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ καὶ ἤγγελεν ὅτι προὐτίθετο ν' ἀποτανθῇ εἰς ἀνώτερον δικαστήριον, ἤτοι εἰς τὴν συνέλευσιν, ἵνα ἐπιτύχῃ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἐξῆς δικαίου αὐτοῦ, ὅτι τὸ κώλυμα, ὅπερ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης παρεκώλυσεν αὐτὸν τῆς ἐξασκήσεως τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ, δὲν ὑφίστατο πλέον. Τὸ ζήτημα ἤχθη πρὸ τῆς συνελεύσεως δι' ἐπερωτήσεως τοῦ Ζὰν-Βρουνέ· θυελλώδης ἐπῆλθε συζήτησις. Ἐν ὀνόματι τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας ἐκήρυξε τότε ὁ Καζιμὶρ-Περιὲ ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος παρῃτεῖτο ἐν τῷ μέρει τὴν διατήρησιν τῆς ἐκ μέρους τῶν πριγκήπων ληφθείσης ἀπέναντι αὐτοῦ ὑποχρεώσεως, ἀλλ' ὅτι, τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης ληφθείσης ὑπὸτῶν πριγκήπων καὶ ἀπέναντι τῆς βουλῆς, τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἀπέκειτο νὰ ἐξενέγκῃ τὴν τελευταίαν λέξιν. Ἡ Βουλὴ δύο εἶχε τότε πρὸ αὐτῆς ἡμερησίας διατάξεις, τὴν τοῦ Δεζαρδὲν Ὀρλεανικοῦ καὶ τὴν τοῦ Φρεσνώ, νομιμόφρονος, διατυπώσαντος τὴν ἑξῆς ἡμερησίαν διάταξιν: «Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν ὅτι οὔτε εὐθύνην ἔχει ν' ἀναλάβῃ, οὔτε γνώμην νὰ δώσῃ ἐν σχέσει πρὸς ὑποχρεώσεις, ὧν οὐδαμῶς μετέσχε, προβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν». Ἡ πρότασις αὕτη, δι' ἧς οἱ πρίγκηπες τῆς Ὀρλεάνης ἔμενον μόνοι ἀπέναντι τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν, ἐπεψηφίσθη καὶ τῇ ἐπιούσῃ 7)19 δεκεμβρίου ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἡγουμένων τῶν κ. κ. Μπωσὲ καὶ Μορνί, εἰσῆλθον εἰς τὴν Βουλὴν καὶ κατέλαβον θέσεις

ἐν τῷ κέντρῳ τῆς δεξιᾶς. Μετά τινας ἡμέρας ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης διωρίσθη μέλος τῆς ἐν Παρισίοις γαλλικῆς ἀκαδημίας εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Μονταλεμπέρ (18]30 δεκεμβρίου). Κατὰ μάρτιον τοῦ 1872 ἠγγέλθη αὐτῷ ὅτι τίθεται ἐν ἐνεργείᾳ ὡς στρατηγὸς μεραρχίας. Τῇ 4)16 μαΐου 1872 ἐποιήσατο τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐν τῇ Βουλῇ ἀγόρευσιν, ἀπαγγείλας λόγον περὶ καταρτισμοῦ τοῦ στρατοδικείου, ὅπερ θὰ ἐδίκαζε τὸν Μπαζέν, ἐκήρυξε δὲ ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθῆκον αὐτοῦ ὡς στρατιώτου ὁσῳδήποτε λυπηρὸν καὶ ἂν ἦτο τοῦτο αὐτῷ. Τῇ 16)28 ἐπιόντος μαΐου ἐκ νέου κατέλαβε τὸ βῆμα ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ στρατοῦ, ἐμμείνας ἐν τῇ ἀνάγκῃ τῆς καταργήσεως οὐ μόνον τῆς ἀντικαταστάσεως, ἀλλὰ καὶ παντὸς ὅ,τι ἠδύνατο νὰ φανῇ τοιοῦτο, καὶ καταλήξας δι' ἐπικλήσεως πρὸς τὴν τρίχρουν σημαίαν, «τὸ σύμβολον τῆς δόξης τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἑνότητος». Ἡ τελευταία αὕτη φράσις προὐκάλεσε μέγαν ἐρεθισμὸν ἐν τῇ ἄκρᾳ δεξιᾷ, ἥτις ἐθεώρησε ταύτην ὡς ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐν Ἀμβέρσῃ προκήρυξιν τοῦ κόμητος Σαμβόρ. Ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης ἐθεωρήθη τότε ὡς τὸ κύριον κώλυμα τῆς σκοπουμένης συγχωνεύσεως τῶν δύο κλάδων τῆς οἰκογενείας τῶν Βουρβώνων. Τῇ 12)24 μαΐου 1873 ὁ δοὺξ ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Θιέρσου. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχεν ἀπόσχει τῆς ψηφοφορίας τῶν πλειοτέρων σπουδαίων ζητημάτων. Ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς ἐκτάκτου ἀντιδράσεως κατὰ πάσης ἐλευθερίας, ἥτις κυβέρνησις εἶχεν ἀναλάβει ἐν χερσὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων μετὰ τὴν 12]24 μαΐου, ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης ὑπεστήριξε τὸ ὑπουργεῖον Βρογλῆ. Διορισθεὶς πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου, ὅπερ θὰ ἐδίκαζε τὸν Βαζέν, ἐζήτησεν ἄδειαν ἀπουσίας ἐκ τῆς Βουλῆς τῇ 12)24 Ἰουλίου 1873 καὶ ἐφάνη καθ' ὁλοκληρίαν ἀπορροφώμενος ἐκ τοῦ σοβαροῦ τούτου ζητήματος. Ὁ δοὺξ διηύθυνε μετὰ δεξιότητος τὰ τῆς δίκης ταύτης. Μετὰ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις παρέδωκεν εἰς τὸν ἐχθρὸν τὸ Μὲτς καὶ τὸν γαλλικὸν στρατόν, (28]10 δεκεμβρίου), ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης ὑπέγραψε μετ' ἄλλων μελῶν τοῦ στρατοδικείου αἴτησιν περὶ ἀπονομῆς χάριτος, ἀπευθυνθεῖσαν πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας καὶ συνοδευομένην ὑπὸ ἐλαττώσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς εἰς εἰκοσαετῆ κάθειρξιν. Μεταβὰς τότε εἰς Βεσανσών, ὅπου προσεκλήθη νὰ λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἑβδόμου στρατιωτικοῦ σώματος, ἐπ' ὀλίγιστον παρέστη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης κατὰ τὰς συζητήσεις τῆς Βουλῆς, ἐν ᾗ ἐψήφισε τῇ 7]19 νοεμβρίου 1873 ὑπὲρ τῆς ἑπταετοῦς θητείας καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1874 κατεψήφισε τῆς προτάσεως τοῦ Μανεβίλ, ἀπέσχε δὲ νὰ ἐκφρασθῇ περὶ τοῦ συντάγματος τῇ 13)25 φεβρουαρ. τοῦ 1875. Τῆς ἐφημερίδος *Echo de Loir-et-Cher* ἐν ἄρθρῳ, ἀναδημοσιευθέντι καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐφημερίδων, παραστησάσης τὸν δοῦκα τῆς Ὠμάλης ὡς αἰτήσαντα παρὰ τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς 55 μετοχὰς τοῦ μεσημβρινοῦ πορθμοῦ, ὡρισμένας εἰς κληροδοτήματα, ὡς καὶ τοὺς τόκους καὶ τὰ ἐπιτόκια τῶν μετοχῶν τούτων, τοῦθ' ὅπερ—προσετίθετο ἐν τῷ ἄρθρῳ ἐκείνῳ—συνετάραξε τὸν μέγαν καγκελλάριον, καθόσον ἐκ τούτου προέκυπτεν ὅτι ἡ ὑπηρεσία τῶν συντάξεων τῶν μελῶν τῆς λεγεῶνος καὶ τῶν χηρῶν καὶ θυγατέρων αὐτῶν δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπιτελεσθῇ, ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης κατεδίωξε τὴν ἐφημερίδα ἐκείνην ἐπὶ δυσφημίᾳ πρὸ τοῦ πλημμελειοδικείου τοῦ *Blois* καὶ ἐπέτυχε τῆς καταδίκης τοῦ συντάκτου Καμιλλιὰρ εἰς δεκαήμερον φυλάκισιν, πρόστιμον 500 φράγκ. ὡς καὶ εἰς τὴν πληρωμὴν ἀποζημιώσεως καὶ τόκων ἐν συνόλῳ 2,000 φράγκ. Ὁ δοὺξ τῆς Ὠμάλης, κατέχων μεγάλην περιουσίαν, ἣν ὀφείλει τῷ δουκὶ Κονδέ, ἔλαβεν ἐπίσης καὶ τὸ μερίδιον αὐτοῦ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ Λουδοβίκου-Φιλίππου, ἥτις εἶχε δημευθῇ τῷ 1852 ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Γ', καὶ ἥτις, τῇ αἰτήσει τῶν πριγκήπων τῆς Αὐρηλίας, ἀπεδόθη αὐτοῖς διὰ ψήφου τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως τῇ 11)23 νοεμβρίου 1872. Κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1875 ἔγραψε τοῖς ἐκλογεῦσι τοῦ Οὐάζ, ἀποποιούμενος τὴν διὰ τὴν Βουλὴν ὑποψηφιότητα αὐτοῦ. «Τῷ 1871, λέγει, ὑποβάλλων τὴν ὑποψηφιότητά μου τοῖς ἐκλογεῦσι τοῦ Οὐάζ, ἐξέφραζον τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἠδυνάμην νὰ συντελέσω εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας, ἀλλ' ἔλεγον αὐτοῖς ταὐτοχρόνως ὅτι, ἂν ἀδύνατος ἀπέβαινεν ἡ τῆς εὐχῆς μου ἐκπλήρωσις, θὰ ἐξηκολούθουν ὑπηρετῶν νομοταγῶς τῇ χώρᾳ μου καὶ ὑπηρετῶ αὐτῇ». Κατὰ

σεπτέμβριον τοῦ 1876 διετηρήθη ἐν τῇ διοικήσει τοῦ 7ου στρατιωτικοῦ σώματος. Ἐκτὸς τῶν προμνημονευθέντων ἔργων ὁ δούξ τῆς Ὠμάλης ἐδημοσίευσε τοὺς «Στρατιωτικοὺς θεσμοὺς τῆς Γαλλίας» (Βρυξέλλαι, 1868),—«Πολιτικὰ δημοσιεύματα» (1868), —«Λόγους περὶ ἀναδιοργανώσεως τοῦ στρατοῦ» (1872) καὶ «Λόγους ὑποδοχῆς ἐν τῇ γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ τῇ 22)3 ἀπριλ. 1873» (1873). Τῷ δουκὶ τούτῳ τῆς Ὠμάλης, δωρήσαντι εἰς τὸ Ἰνστιτοῦτον τὸ Σαντιλλὺ (ἀξίας 60 ἑκατομ. φράγκ.) ἐπετράπη ἡ εἰς Γαλλίαν ἐπιστροφὴ παρὰ τὸν περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς ἐν Γαλλίᾳ διαμονῆς τῶν βασιλικῶν πριγκήπων νόμον.

ΩΜΑΛΙΣ, παραπόταμος τοῦ Γάγγου.

ΩΜΑΝΟΣ ἢ Ὤμανος, θεὸς τῶν Περσῶν.

ΩΜΑΡΗΣ, ἡγέτης τῶν ἑλλήνων μισθοφόρων ἐν τῷ Γρανικῷ.

ΩΜΙΣΘΗΡ, (σαρκοβόρος), ἐπώνυμον τοῦ Πανός (πρβλ. ΩΜΑΔΙΟΣ).

ΩΜΙΑΣ, Λακεδαιμόνιος.

ΩΜΙΣΗΣ, Πέρσης.

ΩΜΟΔΑΜΟΣ, ὄνομα δαίμονος.

ΩΜΠ (Aube), ποταμὸς τῆς Γαλλίας. Πηγάζων ἐκ τῆς Ἄνω-Μάρνης καί, διερχόμενος τὴν Ὠβερίβ, τὴν Λαφερτέ, Κλαιρβώ, Μπὰρ-Σουρώμπ, Ἀρσῆ-Σουρώμπ, Ἀγκλούρ, χύνεται εἰς τὸν Σηκουάναν παρὰ τὴν Μαρσιλλύ (Μάρνη). Ροῦς 202 χιλιάμετρα.

ΩΜΠ (διαμέρισμα τοῦ Aube). Οὕτως ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ὤμπ, ὅστις διασχίζει αὐτὸ ἀπὸ Α πρὸς Δ, κεῖται δὲ πρὸς τὸ ΒΑ μέρος τῆς Γαλλίας, μεταξὺ τῶν διαμερισμάτων τοῦ Μάρνου πρὸς Β, τοῦ Ἄνω-Μάρνου πρὸς Α, τῆς Χρυσῆς ἀκτῆς πρὸς Ν, τῆς Ὑόνης καὶ τοῦ Σηκουάνα-Μάρνου πρὸς Δ. Τὸ μέγιστον αὐτῆς μῆκος εἶναι 112 χλμ., τὸ δὲ μέγιστον πλάτος 72. Ἐπιφ. 6,025 τετραγ. χιλιάμ. Ἀποτελεῖται δ' ἐκ 5 περιφερειῶν, τῆς Τρουά, πρωτευούσης, Νοζάν, Ἀρσῆ-Σουρώμπ, Μπὰρ-Σουρὼβ καὶ Μπὰρ-Σουρσέν, 26 νομοὺς καὶ 446 δήμους. Κάτ. (30 μαΐου, 1886), 275,314.

Τὸ διαμέρισμα τοῦ Ὤμπ ὑπάγεται εἰς τὸ 6ον στρατιωτικὸν τμῆμα καὶ δικαστικῶς εἰς τὸ ἐφετεῖον Παρισίων. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι ὁμαλὴ καὶ ὁμοειδὴς καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν, λόφοι δὲ μόνον ἐν αὐτῇ ἀπαντῶσι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, τῶν ρυάκων καὶ λοιπῶν, ὧν τὸ ὕψος μόλις ἀνέρχεται εἰς 400 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Πάντα τὰ ποτάμια τοῦ διαμερίσματος τοῦ Ὤμπ εἰσὶ παραπόταμα τοῦ Σηκουάνα, ὅστις διασχίζει αὐτὸ ἀπὸ τῶν ΝΑ πρὸς ΒΑ ἐπὶ ἐκτάσεως 90 χιλιαμέτρων. Ὁ δὲ ὁμώνυμος τῷ διαμερίσματι ποταμὸς εἰσέρχεται ἐν αὐτῷ μικρὸν κατωτέρω τοῦ Κλαιρβὼ καὶ ἀρδεύων διάφορα μέρη, χύνεται εἰς ἕνα τῶν βραχιόνων τοῦ Σηκουάνα. Ἡ χώρα τοῦ διαμερίσματος τούτου εἶναι ἐπίσης γόνιμος, καθόσον ἐνῷ τὰ πρὸς Β καὶ ΒΔ τμήματα αὐτῆς μόλις καλύπτονται ὑπὸ λεπτῆς καλλιεργησίμου γῆς, ὁ χόρτος, ὁ ἀραβόσιτος καὶ ἡ σίκαλις, τῆς ὁποίας μόλις ἀνταποκρίνονται εἰς τὰ πρὸς παραγωγὴν αὐτῶν δαπάνας, ἐν τῷ ΒΑ τμήματι, ὅπου τὸ ἔδαφος εἶναι βαθὺ καὶ ἀργιλλῶδες, εἶναι τοὐναντίον μεγάλης γονιμότητος· ἀλλ' ἡ γῆ εἶναι τόσον σκληρά, ὥστε δυσχερὴς ἀποβαίνει ἡ καλλιέργεια αὐτῆς. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ παράγονται ἀφθόνως σῖτος, ὀπῶραι, λαχανικά, χόρτος, γογγύλαι· πρὸς τούτοις ἄφθονον παρέχει ξυλικὴν πρός τε ἐσωτερικὴν καταναλωσιν καὶ πρὸς προμήθειαν τοιαύτης εἰς Παρισίους. Αἱ πλούσιοι κοιλάδες τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος θαυμασίως ἁρμόζουσιν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, ἥτις καὶ μεγάλως αὐτόθι ἀνεπτύχθη. Ὡς πρὸς τὰ κτήνη, τὰ μαλοφόρα καὶ οἱ ἵπποι εἰσὶ θαυμασίως ἀνεπτυγμένοι, τὰ κερασοφόρα ὅμως εἶναι μετρίας ποιότητος· πρὸς τούτοις τρέφονται καὶ πολλοὶ χοῖροι, χῆνες κλπ. Τὰ κυριώτερα δάση, ἅτινα προμηθεύουσι ξυλείαν χάριν τῆς ξυλουργικῆς καὶ χάριν καύσεως, εὑρηνται ἐν τῷ Β καὶ Α. τμήματι τοῦ διαμερίσματος, εἰσὶ δὲ τὰ τοῦ Κλερβώ, Σαούρς, Ὄς, Μονμορενσύ, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὸ τοῦ Σουλαίν. Ἐν τοῖς δάσεσι τούτοις, ἐν οἷς ἀπαντῶσιν ἡ φηγός, ἡ κερκὶς καὶ λοιπά, ὑπάρχουσι πολλὰ ζῶα, ὡς κάπροι, κόνικλοι, ἔλαφοι. Καὶ τὰ ἄλλα μέρη τοῦ διαμερίσματος ἔχουσιν ἄφθονον θήραν. Ἐν τῷ διαμερίσματι Ὤμπ κατασκευάζονται βαμβακερὰ ὑφάσματα, καλύμματα τῆς κεφαλῆς, χειρόκτια καὶ λοιπά· ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις αὐτόθι διιλυστήρια, βυρτοδεψεῖα, πλινθοποιεῖα, ἀλευροποιεῖα καὶ ἐργοστάσια ἐριούχων καὶ κλινοσκεπασμάτων. Τὸ ἐμπόριον συνίσταται κυρίως ἐξ οἴνων, σιτηρῶν, εἰδῶν τῆς ἀλλαντουργίας, καυσίμου ξυλείας καὶ

ξυλανθράκων. Ὡς πρὸς τὰ ὀρυκτὰ τὸ διαμέρισμα εἶναι τὸ πτωχότερον τῆς Γαλλίας· ἐκμεταλλεύονται δὲ μόνον λατομεῖά τινα, ὡς καὶ εὔθρυπτος κιμωλία, ἐξ ἧς κατασκευάζεται ἡ λευκὴ κόνις τῆς Τρουά, ἐξαγομένη πανταχοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα λευκὸν τῆς Ἱσπανίας *(blanc d'Espagne)* Πέντε ὁδοὶ διέρχονται διὰ τοῦ διαμερίσματος Ὤμπ ἡ Παρισίων-Βασιλείας, Διζὸν-Τρουὰ καὶ Σεδὰν-Ναβέρης. Ἐξυπηρετεῖται δὲ πρὸς τούτοις καὶ ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Παρισίων-Βελφόρ, τῆς ἀπὸ Ὀρλεάνης εἰς Σαλὸν-σὺρ-Μὰρν καὶ λοιπῶν. Ἕτερον μέσον συγκοινωνίας εἶναι καὶ ὁ ποταμὸς τοῦ Ἀνω-Σηκουάνα. Ἐν τῷ διαμερίσματι Ὤμπ ἐλάχιστα ὑπάρχουσιν ἀρχαῖα ἐρείπια, ἔχει ὅμως πολλοὺς ἀρχαίους ναοὺς καὶ μονάς, συγκαταριθμουμένας ἐν τοῖς ἱστορικοῖς μνημείοις τοῦ τόπου. Τὰ κυριώτερα τῶν οἰκοδομημάτων τούτων εἶναι ἐν Τρουὰ ὁ μητροπολιτικὸς ναός, οἱ ναοὶ τοῦ Ἁγ. Οὐρβανοῦ, τῆς Μαγδαληνῆς, τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου καὶ λοιποί καί τινες ἄλλοι ναοὶ ἐν διαφόροις τοῦ διαμερίσματος πόλεσιν.

ΩΜΠΑΖΙΝ (Aubazine), χωρίον τοῦ διαμερίσματος τῆς Κορρέζης ἐν τῇ περιφερείᾳ Μπρίβ. Κάτ. 1000. Ὀφείλει δὲ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς ἀρχαίαν μονήν, ἧς λείψανά τινα μόνον σώζονται καὶ ἧς ἡ ἐκκλησία εὐτυχῶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν οὐδένα ὑπέστη ἀκρωτηριασμόν· καταριθμεῖται δὲ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς μνημείοις.

ΩΜΠΑΝ (μαρκήσιος de Saint Auban), γάλλος στρατηγός. Οὗτος ὑπηρέτησεν ἐπὶ 46 ἔτη εἰς τὸν στρατὸν Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' καὶ παρέστη εἰς 38 πολιορκίας καὶ μάχας. Ἔγραψε διάφορα συγγράμματα περὶ στρατιωτικῆς τέχνης, ἐν οἷς: «Ὑπομνήματα περὶ τῶν νέων συστημάτων τοῦ πυροβολικοῦ».

ΩΜΠΑΝ (Saint-Auban), γαλλικὴ κώμη ἐν τῷ νομῷ Θαλασσίων Ἄλπεων, ἐν τῇ περιφερείᾳ Γρᾶς, Κάτοικοι 700. Ἐν τοῖς πέριξ εὕρηται ἡ δίοδος τῆς Κλοῦ Δεμοντωμπάν, ἐγκεχαραγμένη ἐν τῷ βράχῳ ὑπὸ τὸν ὁποῖον ρέει ὁ Ἐστερὸν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον εἰς κρημνὸν οὕτως εἰπεῖν, ἄνευ βάσεως. Ἀναντιρρήτως ἀποτελεῖ ἓν τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων φυσικῶν περιέργων θεαμάτων τῆς Γαλλίας. Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ χωρίον τοῦτο ἀπετέλει μικρὰν δημοκρατίαν, διοικουμένην ὑπὸ τριῶν ὑπάτων.

ΩΜΠΑΝΕΛ (Ὀνώριος Aubanel), διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς, γεννηθεὶς ἐν Ὠριόλῃ τῷ 1810 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1863. Οὗτος ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐγκεφαλικῶν ἀσθενειῶν. Εἶναι δὲ ὁ πρῶτος ὃς ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν φρενοβλαβῶν ἐγκατέλιπε καθ' ὁλοκληρίαν τὰς σιδηρᾶς πέδας καὶ ὅστις μετεχειρίζετο εἰς πάντα τὰ εἴδη τῆς μανίας τὰς λογικὰς μεθόδους.

ΩΜΠΑΝΕΛ (Ἰωσὴφ - Μάριος - Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Θεόδωρος Aubanel), ἐπαρχιακὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ἀβινιῶνι τῷ 1829. Ἦν υἱὸς τυπογράφου τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἠκολούθησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου αὐτοῦ ἐξῆλθον τὰ κυριώτερα ἔργα, ὧν σκοπὸς ἦν ἡ ἀναγέννησις τῆς ἐπαρχιακῆς γλώσσης· οὗτος δὲ μετὰ τῶν Μιστρὰλ καὶ Ρουμανὶλ εἶναι ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς φιλολογικῆς κινήσεως, τῆς γεννωμένης ἀπό τινων ἤδη ἐτῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ. Ὁ Ὠμπανέλ, ὃν ἀπεκάλουν Γάλλον Πετράρχην, ὀφείλει εἰς τὸν ἔρωτα τὰς καλλιτέρας αὐτοῦ ἐμπνεύσεις· ἐπειδὴ δ' ἐκείνη, ἧς ἠράτο, ἐγένετο μοναχή, ἐπὶ πολὺ ἔκλαυσεν αὐτήν, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἀβινιῶνος, περιηγήθη τὴν Ἰταλίαν, μετέβη εἰς Παρισίους καὶ εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς Προβηγκίαν. Ὡς ἔμβλημα ἔλαβε τό: *quau canto, soum mau en canto* (τὰ δεινὰ τοῦ ψάλλοντος γοητεύουσι), πάντοτε δέ, ὁσάκις εὑρίσκετο ἐν μελαγχολίᾳ, ἔψαλλεν· ταῦτά εἰσι τὰ ᾄσματα, ἅτινα ὑπὸ τὸν τίτλον: «Βιβλίον τοῦ ἔρωτος», ἀποτελοῦσι τὸ πρῶτον μέρος τοῦ κυριωτέρου αὐτοῦ συγγράμματος: *La Miongrano entreduberto* (Ἀβινιών, Λειψία καὶ Παρίσιοι, 1860)· τὸ δεύτερον μέρος καλεῖται «Σκιόφης», παροδικὴ λάμψις ἐν τρικυμίᾳ, ἥτις ἐτάραττε τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ· μετὰ ταῦτα ἐποιήσατο τὸ «Βιβλίον τοῦ θανάτου», ἔνθα πάσας τὰς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τυραννίας περιγράφει διὰ ζωηρῶν καὶ ὀηκτικῶν χρωμάτων. Τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ τοσοῦτον ἐπέτυχεν ἐν τῷ νότῳ, εἶναι ὀλίγον γνωστόν. Ὁ Ὠμπανὲλ συνειργάσθη καὶ εἰς πολλὰ περιοδικά.

ΩΜΠΑΝΙΗ (Aubagne καὶ λατ. Albana, Albania), γαλλικὴ κωμόπολις ἐν τοῖς Στομίοις τοῦ Ροδανοῦ, ἀπέχ. 17 χιλιάμ. πρὸς Α τῆς Μασσαλίας. Ὡραῖοι λευκοὶ καὶ μέλανες οἶνοι, λαμπραὶ ὀπῶραι. Ἐριοῦχα, ἀγγειο-

πλαστεῖα, κεραμουργεῖα, βυρσοδεψεῖα κτλ. Κάτοικοι 7,700.

ΩΜΠΑΝΤΩΝ (Aubenton), πόλις τῆς Γαλλίας (Αἴνη), ἀπεχ. 25 χιλιάμ. τοῦ Βερβὲν ἐπὶ τοῦ Θὼν πλησίον τῆς συμβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ὤμπ. Κάτ. 1,500. Νηματουργεῖα, ζυθοποιεῖα, ἐργοστάσια ἐριούχων, λαμπρὸς ἐνοριακὸς ναὸς μετὰ προπυλαίων, συγκαταριθμουμένων ἐν τοῖς ἱστορικοῖς μνημείοις. Ἀρχαία φαίνεται ἡ ἀνέγερσις τῆς πόλεως ταύτης. Ἡ θέσις αὐτῆς ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Γαλλίας ἐξέθηκεν αὐτὴν πολλάκις εἰς τὰ ἀτυχήματα τοῦ πολέμου. Κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν αὐτῆς τῷ 1340 ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Νασάου ἀπώλεσεν ἐπέκεινα τῶν 2,500 προσώπων· τῷ 1521 ἐκ νέου ἐληλατήθη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ εἶτα ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῶν στασιαστῶν καὶ ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Δ′ τῷ 1591. Τῷ 1648 ὁ Βίδαμος τῆς Ἀμιένης παρέδωκεν εἰς λεηλασίαν τὸ ἀτυχὲς τοῦτο χωρίον, τὸ ὁποῖον δύο ἔτη βραδύτερον οἱ Ἱσπανοὶ παρέδωκαν εἰς τὰ αὐτὰ δεινά. Τέλος κατὰ τὰς δύο ἐπιδρομὰς τοῦ 1814 καὶ 1815 πολλὰ ὑπέστη δεινοπαθήματα.

ΩΜΠΑΡΕ (Λουδοβῖκος-Γαβριὴλ-Γαλδερῖκος Aubaret), γάλλος ναυτικὸς καὶ ἀσιανολόγος, γενν. ἐν Μομπελλιὲ τῷ 1825. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ ναυτικῇ σχολῇ καὶ τῷ 1854 ἐγένετο ὑποπλοίαρχος. Κατὰ τὰς θαλασσίας ἐκστρατείας, ὧν μετέσχεν, ἔμαθε πολλὰ ἰδιώματα τῆς Ἀνατολῆς. Κατὰ τὸν πόλεμον τῆς Κριμαίας ὑπηρέτησεν ὡς διερμηνεὺς τῆς τουρκικῆς παρὰ τοῖς ναυάρχοις. Εἶτα μετέσχε τοῦ κατὰ τῆς Σινικῆς πολέμου, καθ' ὃν ἐκυβέρνα μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτυχίας ἀγγελιαφόρον, ἔλαβε τὸν σταυρὸν ἀξιωματικοῦ τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς τῷ 1861 καὶ προήχθη εἰς πλοίαρχον φρεγάτας κατὰ ἰούλιον τοῦ ἑπομένου ἔτους. Ἀποσταλεὶς εἰς Ἰνδοσινικήν, ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ διευθύνῃ τὸ προξενεῖον τοῦ Βαγκόκ. Ἀποχωρήσας τῷ 1866 τῆς θέσεως πλοιάρχου φρεγάτας, εἰσῆλθεν ὁριστικῶς εἰς τὸ προξενικὸν στάδιον καὶ διωρίσθη πρόξενος πρώτης τάξεως. Ὁ Ὠμπαρὲ ἐδημοσίευσεν ἀξιόλογά τινα ἔργα, ὡς: «Ἱστορίαν καὶ περιγραφὴν τῆς Κάτω Κοχιγκίνης» (Παρίσιοι 1864), μεταφρασθεῖσαν ἐκ τῆς σινικῆς,—«Ἀναλυτικὸν κώδηκα, νόμους καὶ κανονισμοὺς τοῦ βασιλείου τοῦ Ἀννάμ» (1865), ἐπίσης μεταφρασθὲν ἐκ τῆς σινικῆς γλώσσης,—«Γραμματικὴν ἀνναμικὴν» μετὰ λεξιλογίου γαλλοανναμικοῦ καὶ ἀνναμογαλλικοῦ (1867).

ΩΜΠΒΟΑ (Aubevoye, χωρίον τῆς Γαλλίας *(Eure)*, ἀπέχ. 16 χιλιάμ. τοῦ Λουβιέ. Κάτοικοι 5,500. Ἐν τοῖς πέριξ λείψανα τῆς μονῆς Γκαγχόν, μιᾶς τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων τῆς Γαλλίας· αὕτη εἶναι ἡ μονή, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Λεζουὲ συνέθετο τὴν ὡραίαν εἰκόνα *(galerie)* τοῦ Ἁγ. Βρούνου.

ΩΜΠΕ (Δανιὴλ-Φραγκῖσκος Esprit-Auber), συνθέτης μουσικῶν τεμαχίων, γεννηθεὶς ἐν Καέν τῷ 1784 κατὰ τὴν διάρκειαν ταξειδίου τῶν γονέων αὐτοῦ, ἐμπόρων ἐν Παρισίοις, καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις κατὰ μάϊον τοῦ 1871. Παραιτηθεὶς τὸ ἐμπόριον, εἰς ὃ προωρίζετο, ἐπεδόθη εἰς τὴν μουσικὴν καὶ ἐξέμαθε τὸ κλειδοκύμβαλον ὑπὸ διδάσκαλον τὸν Λαδουρνέ. Τῆς συνθέσεως ἤρξατο διὰ τετραφωνιῶν, συναυλιῶν διὰ τὴν μεγάλην βάρβιτον καὶ λοιπῶν ἔργων, ἐκδοθέντων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Λαμάρ, ἐμελοποίησεν ἀρχαῖον ἔργον, τὴν Ἰουλίαν, καὶ ἐποίησε μικρὸν μελόδραμα διὰ τὸν πρίγκηπα τοῦ Σιμαί. Βραδύτερον, συμπληρώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Χερουβίνη, ἔγραψε διάφορα θρησκευτικὰ ἔργα καὶ τετράφωνον δοξολογίαν. Εἶτα ἤρξατο τῆς συνθέσεως μουσικῶν τεμαχίων διὰ τὸ θέατρον, πρῶτον δὲ τοιοῦτον ἔργον αὐτοῦ ἦν ἡ «Στρατιωτικὴ διαμονή», ἥτις ὅμως ἐγένετο δεκτὴ μετὰ ψυχρότητος· τὴν αὐτὴν περίπου τύχην ἔσχε καὶ ἕτερον ἔργον: «Ἡ διαθήκη καὶ τὰ ἡδέα γραμμάτια» (1819). Ἀλλὰ βραδύτερον διηνοίχθη αὐτῷ νέον στάδιον ταχείας ἐπιτυχίας ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐν τῷ κωμειδυλλίῳ. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἔμμα» εἰς 3 πράξ. (1821),—«Λάϊτσεστερ» εἰς 3 πράξ. (1824),—«Ἡ χιών» εἰς 4 πράξ. (1823),—«Ἡ συναυλία ἐν τῇ αὐλῇ», εἰς 1 πράξ.,—«Οἱ τρεῖς γαμβροί», εἰς 1 πράξ. (1824),—«Ὁ τέκτων», εἰς 3 πράξ. (1825),—«Ὁ δειλός», εἰς 1 πράξ. (1826) καὶ πλεῖστα ἄλλα. Κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ἔτη ἔγραψε 2 κωμειδύλλια εἰς 3 πράξ., τὴν «Πρώτην ἡμέραν τῆς εὐημερίας» (1868) καὶ τὸ «Ὄνειρον τοῦ ἔρωτος» (1869), ἔργα ἀποτελοῦντα τὰς τελευταίας ἐκλάμψεις σβεννυμένου πυρός. Ὡς συνθέτης ὁ Ὠμπὲ κατεῖχεν ἐν ὑπερόχῳ βαθμῷ τὸ πνεῦμα, τὴν χάριν, τὴν ζωηρότητα, τὸ ἔξοχον, τὸ θέλγητρον καὶ τὸν πλοῦτον.

Τὸ ὕφος αὐτοῦ εἶχε μὲν ζωηρότητα, ἀλλ' ἐστερεῖτο τόλμης, μεγαλουργῶν αἰσθημάτων, ἐμπνεύσεων, χαρακτηριζουσῶν τὴν μεγαλοφυΐαν. Τέλος ἡ συγκίνησις καὶ ἡ αἰσθητικότης καθ'ὁλοκληρίαν ὑστέρουν παρ'αὐτῷ. Κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Σαρνασῆ ἡ μουσικὴ τοῦ Ὠμπὲ μειδιᾷ, ἀλλὰ δὲν προκαλεῖ τὰ δάκρυα. Ἐν τῷ νεκροταφείῳ Παὶρ-Λασαὶζ ἐστήθη αὐτῷ μνημεῖον οὐ μακρὰν τῶν τάφων τοῦ Ροσίνη καὶ τοῦ Ἀλφρέδου Μουσέ, φέρον τὴν ἐκ μαρμάρου προτομὴν τοῦ Ὠμπέ, ἔργον τοῦ Περρὼ καὶ ἐν ἄλλοις λύραν μετὰ φύλλων δάφνης, ὑποστηρίζουσαν ἐπικήδειον στέφανον. Ἐν ταῖς δύο πλευραῖς τοῦ μνημείου εἶναι γεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν ἔργων τοῦ Ὠμπέ. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ μνημείου ἐτελέσθησαν τῇ 17)29 ἰανουαρ. 1877, ὅτε καὶ ἀπηγγέλθησαν λόγοι ὑπὸ τῶν Σεναβιέρ, Ἀμβροσίου Θωμᾶ, Ταΐὺλωρ, Ἀλαντιέ, Βερτώλ κλπ.

ΩΜΠΕ (Auber), οἰκονομολόγος, γενν. ἐν Ρουέννῃ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἀποθ. τῷ 1804. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν κεντρικῶν σχολῶν τῷ 1795 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῇ τοῦ διαμερίσματος τοῦ Κάτω Σηκουάνα. Ἐγένετο πρὸς τούτοις μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ρουέννης καὶ γραμματεὺς τῆς ἑταιρίας τῆς ἀμίλλης ἐν τῇ πόλει ταύτῃ· ἐν δὲ ταῖς δημοσιευθείσαις ἐκδόσεσι περὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἑταιρίας ταύτης εὑρείας ἐπεδείξατο γνώσεις. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ συγγραμμάτων ἀναφέρονται τά : «Ὑπόμνημα περὶ τῆς θέσεως τῶν ἀκτῶν τοῦ διαμερίσματος τοῦ Κάτω-Σηκουάνα, περὶ τῆς καταστάσεως τῶν λιμένων αὐτοῦ, περὶ τῶν μέσων τῆς τελειοποιήσεως αὐτῶν καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῷ διωρύγων πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐσωτερικῆς ναυσιπλοΐας» (Ρουέννη, 1795), —«Πραγματεία περὶ τῶν πρὸς βελτίωσιν τῶν μαλλίων μέσων» (1795), «Ὑπόμνημα περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς διατηρήσεως, πολλαπλασιάσεως καὶ ἑνώσεως ἐν τοῖς διαμερίσμασι τῶν τῆς τέχνης ἀριστουργημάτων καὶ ἰδίᾳ τῶν τοῦ δήμου τῆς Ρουέννης» (1797) κλπ.

ΩΜΠΕ (Κάρολος Auber), σύγχρονος γάλλος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, γεννηθεὶς ἐν Βορδιγάλοις τῷ 1804, κληρικὸς *(chanoine)* τοῦ Ποατιὲ καὶ ἱστοριογράφος τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης. Ἐκτὸς πολλῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἔργων ἔγραψε καὶ τὸ «Καθολικὸν ἱερατεῖον ἐν Σινικῇ» ποίημα, δημοσιευθὲν τῷ 1834,—«Ἱστορίαν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ποατιέ» (1850),—«Αἱ κατακόμβαι, θεωρούμεναι ὡς πρωτότυπος τύπος τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν» (1862).

ΩΜΠΕ (Θεόφιλος - Κάρολος - Ἐμμανουὴλ - Ἐδουάρδος Auber), ἰατρός, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1805. Γενόμενος διδάκτωρ τῷ 1831, ἀφιερώθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν φιλολογίαν. Τὰ κυριώτερα ἔργα αὐτοῦ εἰσιν : «Ἐν βλέμματι ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς» (1835), —«Πραγματεῖα περὶ τῆς ἰατρικῆς φιλοσοφίας» (1839),—«Πραγματεῖα περὶ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης» (1853),—«Θεσμὸς τοῦ Ἱπποκράτους ἢ φιλοσοφικὴ ἔκθεσις τῶν ἐκ παραδόσεως ἀρχῶν τῆς ἰατρικῆς» (1861) καὶ λοιπά.

ΩΜΠΕΛ (Aubel), χωρίον τῆς Βελγικῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Λιέγης, ἀπεχ. 15 χιλιάμ. πρὸς Β τοῦ Βερβιέ. Κάτ. 3,200. Ἐργοστάσια ἐριούχων, πανικά, βύρσα καὶ κλωστήρια.

ΩΜΠΕΝ (Anbin), συγγραφεὺς καὶ διαμαρτυρόμενος κληρικός, γενν. ἐν Λουδὲν περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, καταφυγὼν εἰς Ὁλλανδίαν μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης καὶ δημοσιεύσας αὐτόθι «Ἱστορίαν τῶν διαβόλων τοῦ Λουδέν» κλπ. Ἀμστελόδαμον (1693)· τὸ ἔργον τοῦτο μέγαν ἐποιήσατο κρότον καὶ ἐξεδόθη ἔκτοτε ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορία τοῦ Οὐρβανοῦ Μπρανδιέ». Ὁ αὐτὸς ἔγραψε καὶ ναυτικὸν λεξικὸν κλπ.

ΩΜΠΕΝ (Aubin), πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἀμπεϊρών, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Βιλλαφράγκας. Κάτ. 7,900. Ἐκμετάλλευσις ἀνθρακωρυχείων, μεταλλουργικὰ ἐργοστάσια, ἐν οἷς καὶ τὸ τῆς Δεκασβίλης, ἓν τῶν ὡραιοτέρων καὶ σπουδαιοτέρων τῆς Γαλλίας. Ναὸς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἓν τῶν παρεκκλησίων τοῦ ὁποίου ἦν κεκοσμημένον δι' ἀξιοσημειώτων ἔργων γλυπτικῆς. Ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου μεγάρου τῶν κομήτων τῆς Ρουέργης.

ΩΜΠΕΝ (Ἅγιος Aubin), χωρίον καὶ δῆμος τῆς Γαλλίας (Ὠμπ), ἀπέχ. 5 χιλιάμ. τοῦ ἐπὶ τοῦ Σηκουάνα Νοζάν, ἐπὶ τοῦ Ἀρδουσών. Κάτ. 690. Ἐκ τούτου τοῦ δήμου ἐξαρτῶνται ὁ Παράκλητος, μονή, ἥτις ὑπῆρξεν ἐπί τινα χρόνον τὸ καφύγιον καὶ ὁ

ταφος τῆς Ἐλοΐζας καὶ τοῦ Ἀμπελάρ. Τὴν μρνὴν ταύτην ἀντικατέστησεν ἤδη νεώτερον φρούριον.

ΩΜΠΕΝΑ (Aubenas), πόλις τῆς Γαλλίας (Ἀρδέση), ἀπέχουσα 25 χιλιάμ. πρὸς Δ τοῦ Πριβά. Κάτ. 7,450. Σπουδαῖον ἐμπόριον οἴνων, καστάνων, καρπῶν καὶ ἰδίᾳ μετάξης. ἡ βιομηχανία τῆς ὁποίας ἀπασχολεῖ περὶ τοὺς τρισχιλίους ἐργάτας. Ἡ σπουδαιοτάτη αὕτη πόλις τοῦ Βιβαρὲ μετὰ τὴν Ἀννωνὲ διαμφισβητεῖ πρὸς τὰς Ἄλπεις τὴν δόξαν ὅτι ἀντικατέστησε τὴν Alba-Augusta, καταστραφεῖσαν ὑπὸ τῶν Βανδάλων· ἐκαλεῖτο πρότερον Ἀλβενάτη (Albenatés). Ὑπερασπιζομένη κατὰ τὸν μεσαίωνα ὑπὸ φρουρίου φεουδαλικῆς ἀρχῆς, εἶχε, ἰδίους ἄρχοντας, οἵτινες τὸν ΙΓ' αἰῶνα παρεχώρησαν αὐτῇ πολλὰ προνόμια. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη πόλις τοῦ Βιβαρέ, ἥτις ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως. Ἡ θέσις αὐτῆς ἐπὶ ὑψώματος καὶ τὸ ὀχυρὸν αὐτῆς φρούριον, ἐνισχυόμενον ὑπὸ πύργων, καθίστων σπουδαίαν τὴν κατοχὴν αὐτοῦ. Ἡ Ὠμπενά, πολιορκηθεῖσα ἀνωφελῶς ὑπὸ τῶν καθολικῶν τῷ 1562, κυριευθεῖσα τῷ 1587 ὑπὸ τῶν στασιαστῶν καὶ ἀνακτηθεῖσα τῷ 1593 ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων, ἐστερήθη τῷ 1670 πάντων τῶν προνομίων αὐτῆς συνεπείᾳ στάσεως ὑπὸ χωρικοῦ ὀνόματι Ἰακώβου Ρούρ. Ἤδη εἶναι βιομηχανικὴ πόλις μετὰ πολλῶν ἐργοστασίων πρὸς κατεργασίαν μεταξωτῶν καὶ πρὸς κατασκευὴν χάρτου καὶ λοιπῶν. Ὑπὸ τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ τὴν γλυπτικὴν ἔποψιν ἀξιοθέατά εἰσιν ἐν τῇ πόλει Ὠμπενᾷ τὸ μαυσωλεῖον τῆς οἰκογενείας Ὀρνάνου, τοιχογραφίαι τινὲς κλπ.

ΩΜΠΕΝ-ΔΟΜΠΙΝΙΕ (Ἁγ. Saint-Auben d'Aubignè), χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Ρεννῶν καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 χιλιαμέτρων ἀπὸ τῶν Ρεννῶν. Κάτοικοι 1,500.

ΩΜΠΙΝ-ΔΕΣΑΤΩ (Ἁγ. Saint-Aubin des Chateaux), δῆμος τοῦ διαμερίσματος τοῦ Κάτω-Λείγηρος ἐν τῇ περιφερείᾳ Σατωβριάν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σέζου. Κάτ. 2,200.

ΩΜΠΕΝ-ΔΟΥΚΟΡΜΙΕ (Ἁγ. Aubin Du Cormier), χωρίον τῆς Γαλλίας (Ἰλ καὶ Βιλέν), ἀπέχον 19 χιλιάμετρα τοῦ Φουζέρ, πλησίον τοῦ ὁμωνύμου δάσους. Κάτ. 2,100. Ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας ἐνικήθη αὐτόθι ὑπὸ τοῦ Τρεβουὶλ τῷ 1488. Λείψανα μεγαλοπρεποῦς μεγάρου, ἀνεγερθέντος τῷ 1222.

ΩΜΠΕΝ-ΔΟΥΚΟΡΜΙΕ (Μάχη τοῦ Saint-Aubin Du Cormier), Λουδοβίκος ὁ ΙΑ', ἀποθνήσκων (1483), ἐφοβεῖτο μήπως καταρρεύσῃ τὸ μνημεῖον, ὅπερ ἀνήγειρεν ἀντὶ πολλοῦ αἵματος, ραδιουργιῶν καὶ οὐκ ὀλίγης εὐφυίας. Οὗτος εἶχεν ἀφήσει υἱόν, ἄγοντα τὸ 13ον ἔτος τῆς ἡλικίας, δύο θυγατέρας, ὧν ἡ νεωτέρα Ἰωάννα συνεζεύχθη τὸν δοῦκα τῆς Αὐρηλίας, ἡ δὲ πρεσβυτέρα Ἄννα, τὸ 22ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγουσα, τὸν πρίγκηπα Βουρβών, ἄρχοντα τοῦ Μποζέ. Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν τελευταίαν εἶχεν ἀφήσει τὴν ἀντιβασιλείαν, ἀλλ' αὕτη ἦν ὁμοία τῷ πατρὶ ὡς πρὸς τὴν σιδηρᾶν θέλησιν, τὴν δεξιότητα καὶ τὴν πανουργίαν. Αὕτη ἐσυνέχισε τὰ σχέδια τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Ὁ ἄσπλαγχνος μονάρχης, ἀρξάμενος τοῦ ἔργου (ὅπερ ἀπετελείωσε καθ' ὁλοκληρίαν ὁ Ρισελιέ) καὶ εἰς πέρας σχεδὸν τοῦτο ἀγαγών, εἶχεν ἐξαφανίσει τὸν φεουδαλισμόν, ἀλλ' οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ μεγιστᾶνες τοῦ βασιλείου, οἵτινες ἤλπιζον ν' ἀποζημιωθῶσιν ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς θυγατρὸς ἐκ τῆς ἀκάμπτου κυβερνήσεως τοῦ πατρός, δὲν εἶδον ἀπαθῶς τὴν ἀποτυχίαν τῶν σχεδίων αὐτῶν. Ὁ Δυνουᾶ, εἷς τῶν μᾶλλον δυσηρεστημένων, ἀντάξιος δὲ πανοῦργος διπλωμάτης τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐξήφανε τὰς πρώτας ραδιουργίας καὶ ἐπέτυχε τῆς εἰς τὰς βλέψεις αὐτοῦ προσχωρήσεως τοῦ νεαροῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας, συγγενοῦς αὐτοῦ. Ὁ Λυνουὰ προσειλκύσατο εἰς τὰ σχέδια αὐτοῦ καὶ τὸν ἀρχαῖον ὑπουργὸν Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ', τὸν Κομίν. Οἱ δύο οὗτοι ἐπιτυχῶς θὰ διεξῆγον ἐπανάστασιν ἐν τῷ κράτει, ἐὰν ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας καθίστατο ἱκανὸς νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτούς, ἀλλ' ὁ πρίγκηψ οὗτος δὲν ἦτο ραδιοῦργος φύσει. Νεαρὸς ἔτι καὶ τὰς διασκεδάσεις ἀγαπῶν, θὰ ἤρκειτο εἰς τὰς τιμὰς καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ, ἐὰν σύμβουλοι ἐνδιαφερόμενοι δὲν κατέπειθον αὐτὸν ἐν τῇ ἰδέᾳ ὅτι οὐδόλως ὤφειλε ν' ἀνεχθῇ, ἵνα ὁ βασιλεὺς ἄγηται ὑπὸ ἀντιπάλου μερίδος. Οἱ λόγοι οὗτοι ἦσαν κατάλληλοι νὰ παρασύρωσιν αὐτὸν εἰς τὸ σχέδιον αὐτῶν. Τὸ ἀφαιρέσαι τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τῆς Ἄννης Δεμποζαί, ἀπομακρύναι αὐτὴν τῆς αὐλῆς καὶ ἀπολαῦσαι ὑπὸ νήπιον βασιλέα πάσης τῆς αἴγλης τῆς κυριαρχικῆς ἐξουσίας, τὸ ἀπαλλαγῆναι ἀπὸ συζύγου εἰδεχθοῦς καὶ δοῦναι τὴν χεῖρα εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ δου-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

κὸς τῆς Βρετάνης Φραγκίσκου τοῦ Β', τῆς μόνης κληρονόμου τοῦ δουκάτου, τοιαύτη ἦτο ἡ λαμπρὰ ἰδέα, ἣν ὑπέβαλλον εἰς ἡγεμόνα, ὅστις εὐκόλως ἠδύνατο νὰ παραπλανηθῇ οὐχὶ ἐξ ἐλλείψεως εὐφυΐας, ἀλλὰ συνεπείᾳ ἀδυναμίας καὶ αὐτῆς τῆς ἀγαθότητος τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Ἡ Ἄννα ὅμως δὲν ἐπέτρεψεν ὥστε νὰ ἐξαπατηθῇ· πληροφορηθεῖσα πάσας τὰς ραδιουργίας, ἐπετήρει αὐτοὺς δι' ἀγρύπνου ὄμματος καὶ μετὰ θαυμασίας σταθερότητος, ἀλλ' ὁ Δυνοά, μεταβὰς εἰς Βρετάνην παρὰ Φραγκίσκῳ τῷ Α', προσείλκυσεν εὐχερῶς εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν πριγκήπων τὸν ἀρχαῖον τοῦτον τῆς Γαλλίας ἐχθρὸν καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας διεπραγματεύθη μετὰ τοῦ Φραγκίσκου τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βασιλέως ἀπὸ ἐκείνων, οἵτινες κατεῖχον αὐτὸν αἰχμάλωτον. Ὁ δοὺξ ἐπειράθη εἶτα, ἀνωφελῶς ὅμως, νὰ ὑπεγείρῃ τὸ κοινοβούλιον κατὰ τῆς αὐλῆς, εὑρισκομένης ἐν Μελούνῃ. Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ἡ Ἄννα ἔπεμψεν ἀπόσπασμα εἰς Παρισίους, ἵνα συλλάβῃ τὸν δοῦκα τῆς Αὐρηλίας, ὅστις ὅμως ἐγκαίρως προειδοποιηθεὶς κατέφυγε παρὰ τῷ δουκὶ τοῦ Ἀλανσὼν καὶ οἱ δύο οὗτοι ἡγεμόνες, ὑπὸ τοῦ Δυνουὰ διευθυνόμενοι, ἔγραψαν εἰς πάντας τοὺς φίλους αὐτῶν καὶ ὀπαδοὺς νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα (1485). Ἡ Μπωζὲ ἐπανέκαμψε πάραυτα εἰς Παρισίους καὶ ἐκήρυξε τόν τε δοῦκα Λουδοβίκον ὡς καὶ τὸν κόμητα Δυνοὰ ἐκπτώτους τῶν τε συντάξεων καὶ τῶν θέσεων αὐτῶν. Τότε διωργανώθη κινδυνώδης συνασπισμὸς ἐναντίον τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας. Ὁ Λουδοβίκος τῇ μεσολαβήσει τοῦ Λανδοᾶ, εὐνοουμένου τοῦ δουκὸς τῆς Βρετάνης, ἤρξατο ἀλληλογραφίας μετὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς Μαξιμιλιανοῦ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ριχάρδου τοῦ Γ', τοῦ αἰσχροῦ τούτου ἡγεμόνος, ὅστις ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον βαδίζων ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἀνεψιῶν αὐτοῦ, τέκνων Ἐδουάρδου τοῦ Δ'. Ὁ θάνατος ὅμως τοῦ Λανδοὰ ἀνέτρεψε τὰ σχέδια τῆς φατρίας τῶν πριγκήπων καὶ ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας ἐκ νέου ἠναγκάσθη νὰ ὑποταγῇ. Ἐν τούτοις ὁ συνασπισμὸς ἀναδιωργανώθη καὶ τῇ 1)13 δεκεμβρ. 1486 συνωμολογήθη σύμβασις τοῦ ἀρχιδουκὸς Μαξιμιλιανοῦ, βασιλέως τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν δουκῶν τῆς Αὐρηλίας, τῆς Βρετάνης, τῆς Βουρβῶνος, τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης τῆς Ναβάρρας, τοῦ δουκὸς τῆς Λοθαρηγκίας, τοῦ ὑποκόμητος τῆς Ναρβώννης, τῶν κομήτων Δυνοά, Νεβέρ, Ἀγκουλέμης καὶ Κομίγκης, τοῦ πρίγκηπος τῆς Ὀράγγης καὶ τέλος τοῦ σὶρ Ἀλβρέτου, ὅστις ἐπίσης ἐζήτει τὴν χεῖρα τῆς νεαρᾶς δουκίσσης τῆς Βρετάνης. Νέος πόλεμος δημοσίου συμφέροντος διωργανοῦτο ἐναντίον τῆς θυγατρὸς Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ', Αἱ ἐχθροπραξίαι ἐξερράγησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1487. Ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας, προσκληθεὶς νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ βασιλεῖ εἰς Ἀμβοάζ, κατέφυγεν εἰς Βρετάνην, ὅπου συνηντήθη μετὰ τοῦ κόμητος τῆς Κομμίγκης καὶ τοῦ πρίγκηπος τῆς Ὀράγγης, ἀνεψιοῦ τοῦ δουκὸς Φραγκίσκου· ἐπειδὴ ὅμως οἱ πρίγκηπες ἦρχον ἀπὸ Σαράντης μέχρι Πυρηναίων, ἡ Ἄννα μετέβη μετὰ τοῦ βασιλέως κατὰ τῆς Ἀκουϊτανίας ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ χειμῶνος, ἡγουμένη γενναίου στρατοῦ καί, ἐπαναγαγοῦσα εἰς τὸ καθῆκον πάντας τοὺς δυσηρηστημένους, ἀνῆλθε πρὸς Β. καὶ διηυθύνθη εἰς τὴν Βρετάνην. Αἱ περιστάσεις αὗται ἦσαν εὐνοϊκαί, οἱ βρετανοὶ βαρῶνοι, δυσηρεστημένοι νὰ βλέπωσι τὸν δοῦκα αὐτῶν παραδεδομένον εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ δουκὸς τῆς Ὀρλεάνης καὶ τῶν γάλλων χωροδεσποτῶν, οἵτινες ἠκολούθησαν αὐτῷ, ἐπανέστησαν ἐκ νέου καὶ συνέδεσαν μάλιστα σχέσεις μετὰ τῆς Ἄννης Μπωζέ. Ἐξητήσαντο δὲ παρὰ τοῦ βασιλικοῦ συμβουλίου βοήθειαν 400 λογχοφόρων καὶ 4,000 πεζῶν στρατιωτῶν, ἵνα δυνηθῶσι νὰ ἐπιβάλωσι τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν εἰς τὸν δοῦκα Φραγκίσκον καὶ νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς ξένους. Ἡ Ἄννα τότε ἔπεμψεν αὐτοῖς 12,000 μαχητῶν, οἵτινες ἐκυρίευσαν πολλὰς πόλεις καὶ διηυθύνθησαν εἰς Νάντην, ὅπου εἶχον καταφύγει ὁ δοὺξ τῆς Βρετάνης καὶ οἱ στασιασταὶ πρίγκηπες· ἀλλά, ἡ μεγάλη αὕτη πόλις, ὑπερασπιζομένη τότε ὑπὸ τοῦ σὶρ Ἀλβρέτου καὶ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, ἀντέστη κατὰ πασῶν τῶν προσβολῶν τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, ὃς ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ. Ὁ δοὺξ τῆς Ὀρλεάνης, ὁ Δυνουά, ὁ πρίγκηψ τῆς Ὀράγκης καὶ ὁ τῆς Κομμίγκης, κατανοήσαντες τότε ὅτι ἐζημίουν τὸν φίλον αὐτῶν χωρὶς καὶ αὐτοὶ νὰ σωθῶσι, προέτειναν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐὰν συγκατένευον ν' ἀποδώσωσιν αὐτοῖς τὰ κτήματα καὶ τὰ ἀξιώματα αὐτῶν. Τῆς κυρίας Μπωζὲ ἀρνηθείσης, ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐξῆλθεν εἰς ἐκστρατείαν κατὰ

μῆνα ἀπρίλιον τοῦ 1488. Οὗτος διῳκεῖτο ὑπὸ Λουδοβίκου τῆς Τρεμοΰλλης, στρατηγοῦ εἰκοσιεπταετοῦς μὲν τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ πεπροικισμένου διὰ πολλῶν στρατιωτικῶν προτερημάτων. Οὗτος, ἡγούμενος 12,000 ἀνδρῶν, ἐκυρίευσε καὶ ἀφώπλισε τὴν Σατωβριάνδην καὶ τὴν Ἀνσενῆ, εἶτα δ' ἐπεχείρησε τὴν πολιορκίαν τῆς Φουζέρης (τοῦ ὡραιοτάτου καὶ ὀχυρωτάτου φρουρίου τῆς Βρετάνης μετὰ τὴν Νάντην). Ἡ ἐπιτυχία τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἐπήνεγκε νέαν τροπὴν ἐν τῷ πνεύματι τῶν βρετανῶν βαρώνων ὑπὲρ τοῦ δουκὸς αὐτῶν· ὁ στρατάρχης Ριέ, διοικῶν τὰς βρετανικὰς δυνάμεις, κατήρτισε στρατὸν ἐν Ρέννῃ καὶ προήλασεν εἰς βοήθειαν τῆς Φουζέρης μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας καὶ τοῦ σὶρ Ἀλβρέτου. Οὗτοι εἶχον μεθ' ἑαυτῶν 2,400 ἱππεῖς, 8,000 πεζούς, 1000 γερμανοὺς μισθοφόρους πεζούς, ἀποσταλέντας ὑπὸ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, ὡς καὶ ἑκατοστύας τινὰς ἄγγλων ἐθελοντῶν τοξοτῶν, προσελθόντων ὡς ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν μίσους ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Ὅταν ὅμως αἱ βρετανικαὶ δυνάμεις ἀφίκοντο πρὸ τῆς Φουζέρης, ἡ θέσις ἦν ἤδη παραδεδομένη. Οἱ ἀρχηγοὶ ἐχώρησαν τότε πρὸς τὴν Σαὶντ-Ὠμπὲ-Δουκορμιέ, μικρὰν πόλιν, ἣν ἤθελον ν' ἀνακτήσωνται ἐκ τῶν Γαλλων. Τῶν τελευταίων τούτων προχωρησάντων εἰς βοήθειαν τῆς Σαὶντ-Ὠμπέν, οἱ δύο στρατοὶ συνεπλάκησαν. Ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ ἐπολέμησαν ἐν τῷ πεζικῷ. Ἡ μάχη ὑπῆρξε βραχεῖα, ἀλλὰ φοβερὰ καὶ ἤρξατο διὰ φονικοῦ κανονιοβολισμοῦ, μετὰ τὸν ὁποῖον ἡ γαλλικὴ ἐμπροσθοφυλακὴ ἐπέπεσεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀδριανοῦ Ὀπιτάλ ἐναντίον τῆς βρετανικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, ἧς ἡγεῖτο ὁ στρατάρχης Ριέ. Ὁ Ὀπιτάλ κατ' ἀρχὰς ἐφάνη ἀποκρουόμενος, ἀλλ' ὑποστηριχθεὶς πάραυτα ὑπὸ τοῦ Τρεμουὶλ μετὰ τοῦ σώματος τῆς μάχης, ἀπέκρουσε τὸ ἱππικὸν τοῦ Ριγὲ καὶ ἐπέπεσεν ἐπὶ τοῦ βρετανικοῦ σώματος τῆς μάχης, ὅπου προὐκάλεσεν ἀνεπανόρθωτον ταραχὴν διὰ τῆς διασπάσεως τῶν Γερμανῶν. Οἱ γάλλοι πεζοὶ ἐπετέθησαν τότε κατὰ μέτωπον, ἐνῷ ταυτοχρόνως λόχος ἐξ 100 ἀνδρῶν ἐφίππων καὶ τεθωρακισμένων ἐνήργει ἐκ τοῦ πλαγίου. Ἡ ἐπίθεσις ὑπῆρξεν ἀκαταμάχητος. Τὸ βρετανικὸν ἱππικὸν ἐτράπη εἰς φυγήν, ἀλλὰ τὸ πεζικὸν αὐτῶν ἔμεινεν ὁλόκληρον σχεδὸν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης. Βρετανοί τινες ἀρχηγοί, θέλοντες νὰ ἐκφοβήσωσι τοὺς Γάλλους διὰ τῆς ἰδέας ὅτι ἰσχυρὰ βοήθεια ἐπήρχετο ἐξ Ἀγγλίας, ἔδωκεν εἰς πολλοὺς στρατιώτας τὸν ἐρυθρὸν σταυρόν· πάντες ὅμως, οἵτινες ἔφερον τὸ σημεῖον τοῦτο, ἀμειλίκτως ἐσφάγησαν. Ὁ πρίγκηψ τῆς Ὀράγγης, ὅστις ἔλαβεν ἐπίσης τὸν ἐρυθρὸν σταυρόν, ἔσχε μόνον καιρὸν ν' ἀποσπάσῃ αὐτὸν καὶ νὰ κρυβῇ ὑπὸ τὰ πτώματα, ἵνα διαφύγῃ τὸν θάνατον· ἀνακαλυφθεὶς ὅμως ὑπὸ Ἑλβετοῦ στρατιώτου, συνελήφθη. Οἱ μισθοφόροι πεζοί, ὧν ἡγεῖτο ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας, κατέθηκαν τὰ ὅπλα καὶ ἐσώθησαν, ἀλλ' ὁ δοὺξ τῆς Αὐρηλίας παρ' ὀλίγον θὰ ἐφονεύετο· ὁπλοφόροι τινὲς ἐπέτυχον νὰ λυτρώσωσιν αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν ἐκείνων, οἵτινες προὐτίθεντο νὰ φονεύσωσιν αὐτόν, (15]27 Ἰουλίου 1488). Οἱ δύο πρίγκηπες ὡδηγήθησαν τότε αἰχμάλωτοι εἰς Σαὶντ-Ὠμπὲν-Δουκορμιέ, ὅπου ὁ Τρεμουὶλ προσηνέχθη πρὸς αὐτοὺς μετὰ τοῦ ἀπαιτουμένου σεβασμοῦ πρὸς τὸν βαθμὸν αὐτῶν καὶ μετὰ τῆς ἱπποτικῆς φιλοφρονήσεως τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν προσεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ μετὰ πάντων τῶν εὐγενῶν. Ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς τῆς «Λατινικῆς ἱστορίας Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ'» ἀφηγεῖται ὅτι κατὰ τὸ τέλος τοῦ δείπνου ὁ Τρεμουὶλ ἔνευσεν ἑνὶ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ, ὅστις, πάραυτα ἐξελθών, ὑπέστρεψεν εἶτα μετὰ δύο φραγκισκανῶν. Ἐπὶ τῷ ἀπειλητικῷ τούτῳ θεάματι οἱ δύο πρίγκηπες ὠχρίασαν, ὁ δὲ Τρεμουὶλ εἶπεν αὐτοῖς: «Λάβετε θάρρος, ὑψηλότατε, δὲν ἔχω ἐξουσίαν ἐφ' ὑμῶν καὶ ἂν δὲ εἶχον, δὲν θὰ ἐξήσκουν αὐτήν· τὴν κρίσιν ὑμῶν παραπέμπω εἰς τὸν βασιλέα. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς ὑμᾶς, ἱππόται, οἵτινες συνελήφθητε, μαχόμενοι ἐναντίον τοῦ ἄρχοντος καὶ τῆς πατρίδος ὑμῶν, τακτοποιήσατε τὴν ὑμετέραν συνείδησιν, διότι μέλλετε ν' ἀποθάνητε». Παρὰ τὰς παρακλήσεις τῶν πριγκήπων ὁ ἄκαμπτος Τρεμουὶλ παρέσχε τοῖς εὐγενέσιν αἰχμαλώταις μόνον τὸν πρὸς ἐξομολόγησιν ἀπαιτούμενον χρόνον, μεθ' ὃ ἐκαρατομήθησαν· εἶναι δίκαιον νὰ προστεθῇ ὅτι τὸ κοινοβούλιον εἶχε καταδικάσει πάντας εἰς θάνατον κατ' ἐρήμην.

ΩΜΠΕΝ-ΖΟΥΞΤ-ΜΠΟΥΛΛΕΓΚ (Aubin-Jouxte-Boulleuc), πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ Κάτω Σηκουάνᾳ εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς χι-

λιαμ. τοῦ Ἐλμπὲφ καὶ 21 χιλιαμ. τῆς Ρουέννης, ἐπὶ τοῦ Σηκουάνα. Κάτ. 2,600.

ΩΜΠΕΡ (Ἅγιος, Saint-Aubert), χωρίον τῆς Γαλλίας (Βορρᾶ) ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Καμβραΐ, ἀπέχον 7 χιλιάμετρα τοῦ Καρνιὲρ καὶ 18 χιλιάμ. τοῦ Καμβραΐ. Κάτ. 2,600.

ΩΜΠΕΡ (Aubert), ἐπίσκοπος Ἀβράνσης, ζῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Η΄ αἰῶνος. Οὗτος ἵδρυσε τὴν μονὴν τοῦ Μὸν-Σενμισέλ, ἔνθα τὰ λείψανα αὐτοῦ, ἀνακαλυφθέντα βραδύτερον, προσείλκυσαν πολλοὺς προσκυνητάς, ὡς καὶ Λουδοβῖκον τὸν ΙΑ΄, ὅστις καὶ κατήρτισε τότε τὸ τάγμα τοῦ ἁγίου Μιχαήλ.

ΩΜΠΕΡ ἢ Γωβέρτος τοῦ Πουϊσιμπὼ (Abert ἢ Gaubert de Puicibaut), τροβαδοῦρος, γεννηθεὶς παρὰ τὴν Λιμόγην καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1263. Καταταχθεὶς ἐν τοῖς βενεδικτίνοις, ἀπεδύθη εἶτα τὴν κληρικὴν στολὴν καὶ περιήρχετο ψάλλων τὰ ποιήματα αὐτοῦ. Συζευχθεὶς ἀνεκάλυψεν ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἠπάτα αὐτὸν καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Ἱσπανίαν, ζητῶν ἐν τοῖς ταξειδίοις τὴν λήθην τῆς θλίψεως αὐτοῦ. Μετὰ πολλὰς περιπετείας ἀνεῦρε τὴν ἄπιστον σύζυγον, ἀλλὰ λίαν ἐκπεσοῦσαν. Τότε ἐνέκλεισεν αὐτὴν εἰς μονήν. Τοῦ τροβαδούρου τούτου περίεργα διεσώθησαν ποιήματα, μετρίας ὅμως ἀξίας.

ΩΜΠΕΡ (Γουλιέλμος Aubert sieur de Massoignes), φιλόλογος καὶ νομικός, γεννηθεὶς ἐν Ποατιὲ περὶ τὸ 1534, ἀποθανὼν δὲ τῷ 1601. Ἡ εὐγλωττία καὶ αἱ γνώσεις αὐτοῦ μεγάλως ἐπηνέθησαν, τὰ ἔργα ὅμως αὐτοῦ δὲν δικαιολογοῦσι τὴν φήμην, ἣν ἐκέκτητο ζῶν. Τὰ κυριώτερα ἀλλὰ λησμονηθέντα σήμερον ἔργα αὐτοῦ εἰσὶ τὰ ἑξῆς: «Λόγος περὶ τῶν μέσων τοῦ διατηρῆσαι τὴν εἰρήνην παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς πρίγκηψιν», — «Ἱστορία τῶν πολέμων τῶν Χριστιανῶν κατὰ τῶν Τούρκων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Γοδεφρείδου Βουϊλλιών», λόγοι, ποιήματα κλπ.

ΩΜΠΕΡ (Πέτρος Aubert), νομομαθὴς καὶ φιλόλογος, γενν. ἐν Λυῶνι τῷ 1642 καὶ ἀποθ. τῷ 1735, συντελέσας λίαν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἀκαδημίας τῆς Λυῶνος καὶ κληροδοτήσας εἰς τὴν πόλιν ταύτην, τὴν πλουσίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην. Τὰ πολυάριθμα αὐτοῦ ἔργα ἐλησμονήθησαν ἤδη.

ΩΜΠΕΡ (Ἰωάννης Aubert), ἀρχιτέκτων καὶ χαράκτης. Ἤκμασεν ἐν Παρισίοις περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος καὶ ἀπέθ. τῷ 1725. Ἐν τοῖς κυριωτέροις αὐτοῦ ἔργοις συγκαταλέγονται ἡ Εἰκὼν τοῦ Γιλλώ, πολλαὶ εἰκόνες ἁγίων ὡς καὶ «Βιβλίον σπουδῶν», ὅπερ ἐχάραξεν ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων μεγάλων διδασκάλων.

ΩΜΠΕΡ (Μιχαὴλ Aubert), χαράκτης, πιθανῶς υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ἐργασθεὶς ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος καὶ ἀποθ. τῷ 1757. Ἐχάραξε θρησκευτικὰς παραστάσεις ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων τοῦ Ρούμπεν, Κορεγίου, Μπουσὲ κλπ. μυθολογικὰ καὶ ἄλλα ἔργα ἐπὶ βάσει σχεδίων τοῦ Βατώ, Μπατιέ, Ζωρὰ καὶ λοιπῶν ὡς καὶ εἰκόνας διαφόρους. Πρὸς τούτοις ἐποιήσατο καὶ διάφορα χαλκογραφήματα δι' ἔκδοσιν τῶν μύθων τοῦ Λαφονταίν, ὡς καὶ πολλοὺς πίνακας διὰ τὴν «Γενικὴν ἱστορίαν τῶν ταξειδίων», δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ Προβόστου.

ΩΜΠΕΡ (Ἰάκωβος), γάλλος ἰατρός, ἀρχηγὸς τῶν πρώτων βαρβιτιστῶν τῆς βασιλικῆς μουσικῆς καὶ ἐπιθεωρητὴς τῆς μουσικῆς τοῦ δουκὸς τῆς Βουρβῶνος, ἀποθ. τῷ 1753. Συνέθεσε τὴν «Εἰρήνην θριαμβεύουσαν» (1713),—τὴν «Ἐξοχικὴν ἑορτὴν» ὡς καὶ ἄλλα ἔργα μετὰ τριῶν βιβλίων μουσικῶν ᾀσμάτων.

ΩΜΠΕΡ (Λουδοβῖκος Aubert), γάλλος μουσικός, υἱὸς τοῦ Ἰακώβου, γεννηθεὶς τῷ 1720 καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1800. Ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν βαρβιτιστῶν τοῦ μελοδραματικοῦ θεάτρου. Συνέθεσε διάφορα ἔργα διὰ βάρβιτον, δύο συναυλίας κλπ.

ΩΜΠΕΡ (ἀββᾶς Ἰωάννης-Λουδοβῖκος Aubert), φιλόλογος καὶ μυθογράφος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1731 καὶ ἀποθ. τῷ 1814. Κριτικός, πολυμαθὴς καὶ πολλῆς εὐμοιρῶν κρίσεως, ἀλλὰ δηκτικὸς κατά τι, διηύθυνεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Γαλλίας» καὶ εἶτα ἐγένετο βασιλικὸς ἐπικριτὴς καὶ καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας. Οἱ μῦθοι αὐτοῦ, δημοσιευθέντες τὸ πρῶτον ἐν τῷ «Ἑρμῇ», ἐπέτυχον, ἐκτιμηθέντες καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βολταίρου. Τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ποιήματα ἐλησμονήθησαν, ἀλλ' οἱ μῦθοι εἰσέτι ἀναγινώσκονται. Ἐν αὐτοῖς ἀναφαίνεται τὸ φυσικόν, τὸ ἔξοχον ὕφος καὶ ἐνίοτε ποιητικὴ φαντασία. Τὰ κυριώτερα αὐτοῦ ἔργα ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1774. Ἡ δηκτικότης τοῦ ὕφους αὐτοῦ πολλοὺς ἐδημιούργησεν αὐτῷ ἐχθρούς.

ΩΜΠΕΡ (Πέτρος-Φραγκίσκος-Ὀλιβιέρος Aubert), γάλλος συνθέτης μουσικῶν τεμαχίων, γεννηθεὶς ἐν Ἀμιένῃ τῷ 1763 καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1830. Ἐπὶ πέντε ἔτη ἀπετέλεσε μέλος τῆς ὀρχήστρας τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος τῶν Παρισίων. Τὰ μουσικά αὐτοῦ συνθέματά εἰσι κυρίως προωρισμένα διὰ τὴν μεγάλην βάρβιτον, ὄργανον, τὸ ὁποῖον μετὰ μεγάλης ἔπαιζε τέχνης. Πρὸς τούτοις ἐξέδωκε δύο μεθόδους τῆς μεγάλης βαρβίτου καὶ «Σύντομον ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας μουσικῆς» (Παρίσ., 1827).

ΩΜΠΕΡ (Αὐγουστῖνος-Ραϋμόνδος Aubert), γάλλος ζωγράφος, γεννηθεὶς ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1781. Πρῶτον διδάσκαλον ἔσχε τὸν Ἰωακεὶμ Γκενέν, διευθυντὴν τῆς ἐν Μασσαλίᾳ σχολῆς τῆς ἰχνογραφίας, μετέβη τῷ 1802 εἰς Παρισίους, ὅπου ἔλαβε μαθήματα παρὰ τοῦ Περὼν τοῦ Αἶξ καὶ ὑπέστρεψε μετὰ δύο ἔτη εἰς τὴν γενέτειραν, ὅπου ἤνοιξεν ἐργοστάσιον. Ἐκθέσας τῷ 1817 τὸ πρῶτον εἰκόνας αὐτοῦ, ἔτυχε μεταλλίου δι' εἰκόνα, παριστῶσαν τὴν Θυσίαν τοῦ Νῶε, ἣν ἠγόρασεν ἡ πόλις Μασσαλία διὰ τὸ μουσεῖον αὐτῆς. Αἱ ἐκθέσεις τῶν μετὰ ταῦτα συγκροτηθεισῶν ἐκθέσεων ἀναφέρουσιν ἐν ἄλλοις καὶ ἔργα τοῦ καλλιτέχνου τούτου, ὡς τῷ 1819 Σκηνήν, καταχλυσμοῦ, — «Ἄποψιν ὑπογείου ναΐσκου τῆς μονῆς τοῦ Ἁγ. Βίκτωρος, τῷ 1822, — Ἄποψιν τῆς Μασσαλίας, τῷ 1824 διαφόρους ἄλλας ἀπόψεις τῆς πόλεως ταύτης, τῷ 1827 Ἀγγελικὸν ἀσπασμόν, εἰκόνα παραγγελθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν διὰ τὴν πόλιν *Ussel*, τῷ 1136 τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐναγκαλιζόμενον τὸν σταυρὸν καὶ πέντε ἐπαρχιακὰ τόπια, τῷ 1845 τὸν Νήπιον Ἰησοῦν, θωπεύοντα τὴν μητέρα αὐτοῦ. Τῷ 1810 διορισθεὶς διευθυντὴς ἐν Μασσαλίᾳ σχολῆς τῆς ἰχνογραφίας, κατῴκησεν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ μέχρι τοῦ θανάτου, γενομένου τῷ 1857· τὸ 1845 ἀπεχώρησεν. Οὗτος ἔσχε πολλοὺς διακεκριμένους μαθητάς, ἐν οἷς καὶ τοὺς Παπέτην, Μεθὼμ καὶ Ρικάρδον.

ΩΜΠΕΡ (Πέτρος-Εὐγένιος Auber), ἰχνογράφος καὶ χαράκτης τοπίων, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1788 καὶ ἀποθ. μετὰ τὸ 1844. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Σέντερ. Τῷ 1827 ἔτυχε χρυσοῦ μεταλλίου διὰ τὰς ἐξεθηκεν εἰκόνας Ἀπόψεις τῆς Ἰταλίας, προωρισμένας διὰ τὸ ἔργον τοῦ Τερπὲν-Κρισὲ (Ἀναμνήσεις τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως). Πρὸς τούτοις ἀντέγραψε μετὰ δεξιότητος τὴν ὡραίαν ἱστορικὴν εἰκόνα τοῦ Ρούμπενς ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποβαίνων εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων. Τῷ 1841 ἐξέθηκε τὸν Καλὸν Σαμαρίτην καὶ τῷ 1844 διαφόρους ἄλλας εἰκόνας. Ἕνια τῶν πρωτοτύπων αὐτοῦ ἔργων ἐξετέθησαν καὶ ἐν ταῖς ἐκθέσεσιν. Ὁ Ὠμπὲρ ἐχάραξεν Ἀπόψεις τῆς Ἱσπανίας, διαφόρους ἀπόψεις διὰ τὸ μέγα «Ἔργον περὶ Αἰγύπτου», — Ἀπόψεις ἐξοχῶν τῆς Ἰταλίας ὡς καὶ ἄλλας τοιαύτας τῶν ἀκτῶν τῆς Γαλλίας διὰ τὸ γενικὸν γραφεῖον τοῦ ναυτικοῦ.

ΩΜΠΕΡ (Aubert), κωφάλαλος, χαράκτης διὰ τῆς γλυφίδος, μαθητὴς τοῦ Ταρβιέ, ἐργασθεὶς ἐν Παρισίοις ἀπὸ τοῦ 1808 μέχρι τοῦ 1822, ἐχάραξε δὲ εἰκόνας, ὡς τὴν τοῦ ἀββᾶ Σικάρδου, τῆς δεσποινίδος Δουσενοά, τοῦ Ναπολέοντος, τοῦ ἰταλοῦ ποιητοῦ Μπαρότσιο κλπ.

ΩΜΠΕΡ (δεσποινὶς Ἀναῒ Auber), γαλλὶς ἠθοποιός, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1802 καὶ ἀποθ. κατ' αὔγουστον τοῦ 1871, ἀρξαμένη τοῦ σταδίου τῇ 29)10 νοεμβρίου 1816 ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς γαλλικῆς κωμῳδίας, ὅτε μόλις ἦγε τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Ἕνεκα προσώπων τινῶν, μεγάλην κεκτημένων ἐπιρροήν, καθ' ὧν θὰ ἠναγκάζετο ν' ἀντιπαλαίσῃ, ἀπεσύρθη εἰς Λονδῖνον, ὅπου ἔδωκε σειρὰν παραστάσεων λίαν ἐπιτυχῶν. Εἶτα ἐμφανισθεῖσα ἐκ νέου ἐπὶ τῆς γαλλικῆς σκηνῆς, εἰσῆλθε τῷ 1821 εἰς τὸ ᾠδεῖον καὶ ἐδημιούργησεν αὐτόθι μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτυχίας μέγαν ἀριθμὸν προσώπων τοῦ νεωτέρου δραματολογίου ὡς τὸ τῆς Ἰουλιέττας ἐν τῷ δράματι ὁ «Ρωμαῖος καὶ ἡ Ἰουλιέττα». Τῷ 1838, προσληφθεῖσα ἐν τῷ γαλλικῷ θεάτρῳ πρὸς ὑπόκρισιν εὐήθων προσώπων, εἰργάσθη ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1849. Τῷ 1851 ἀπεσύρθη. Ἡ Ὠμπὲρ διεκρίθη διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φυσικότητος, μεθ' ἧς ὑπεκρίνετο.

ΩΜΠΕΡ (Κωνσταντία-Ζουνὼ-Δαμπραντὲ Mme Aubert), γαλλὶς φιλόλογος, πρεσβυτέρα θυγάτηρ τῆς δουκίσσης Δαβραντέ, γεννηθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1803. Συζευχθεῖσα τὸν Δουδοβῖκον Ὠμπέρ, ἀρχαῖον κυ-

Δημοσιεύσεις Βικιπαιδείας

βερνήτην καὶ ἕνα τῶν ἐπάρχων ἐπὶ τῆς βραχείας δικτατορίας τοῦ στρατηγοῦ Καβαινιάκ, ὑπέγραφε τὰ ἔργα αὐτῆς διὰ τοῦ ὀνόματος Κωνσταντία Ὠμπέρ. Ἐκτήσατο δὲ εἰδικότητα δι' ἄρθρα τοῦ συρμοῦ καὶ ἔζησε πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πρὸς δημοσίευσιν τοιούτων ἄρθρων, συνειργάσθη ἐν πολλαῖς ἐφημερίσιν, ὡς καὶ ἐν τῷ «Χρόνῳ» τῶν Παρισίων. Εἰς ταύτην ὀφείλονται καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Ἡ ἀφοσίωσις» (1842), μυθιστόρημα,—«Ἐγχειρίδιον καλῆς οἰκονομίας» (1859),— «Πάλιν περὶ τῆς παρὰ γυναιξὶ πολυτελείας»,—«Αἱ συνεταὶ καὶ αἱ ἄρρονες γυναῖκες» (1865).

ΩΜΠΕΡ (Ἐρνέστος-Ἰωάννης Aubert), ζωγράφος, χαράκτης καὶ λιθογράφος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1824, υἱὸς τοῦ Πέτρου-Εὐγενίου-Ὠμπέρ, χαράκτου τοπίων, (ἴδε ἀνωτέρω), μαθητὴς τοῦ Δελαρὸς καὶ τοῦ Μαρτινέ, τυχὼν τοῦ πρώτου μεγάλου βραβείου ἐν Ρώμῃ ὡς χαράκτης τῷ 1844. Τῷ 1851 καὶ 1852 ἐξέθηκεν ἔργον, τελεσθὲν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ τῇ βάσει πρωτοτύπων τοιούτων τοῦ Ραφαήλ, τῷ 1853 τὴν εἰκόνα τῆς πριγκηπίσσης Ματθίλδης, χαραχθείσης κατ' ἀπομίμησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ζιρὰ τοιαύτης, τῷ 1855 (ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει) Τὰ ὀρφανὰ καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν χρυσαλλίδων, λιθογραφήματα κατ' ἀπομίμησιν τῶν τοῦ Χαμόν, τῷ 1857 Τὸ θέατρον τοῦ Γκυνιός, τὴν Ἀφροδίτην κατ' ἀπομίμησιν τῆς τοῦ Gleyre καὶ τὰς προσωπογραφίας τοῦ Ραφαὴλ καὶ τοῦ Δάντου, κατ' ἀπομίμησιν αὐτοῦ τούτου τοῦ Ραφαήλ. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἔτυχε μεταλλίου τρίτης τάξεως διὰ τὰ λιθογραφήματα αὐτοῦ. Ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων, ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ καὶ ὁ ἴδιος τὸν νεοπομπηϊανὸν ρυθμὸν καὶ ἐζωγράφησε τῷ 1859 ποιητικὴν παράστασιν, Ρεμβασμόν, ἔργον ὁμοφώνως ἐπιδοκιμασθὲν ὑπὸ τῶν κριτικῶν. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέθηκε δύο τῶν ἀρίστων αὐτοῦ λιθογραφημάτων *Palestrina*. ἐπὶ τῇ βάσει ἔργου τοῦ Χάϊλμπουθ καὶ τὸν Γολγοθᾶ, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Ζομπὲ-Δουβάλ. Τῷ 1861 δύο μόνον ἐξέθηκεν εἰκόνας, τὴν Ἐμπιστοσύνην (νεοπομπηϊακὸν ἀντικείμενον) καὶ δύο προσωπογραφίας, δι' ἃς καὶ ἔτυχε βραβείου τρίτης τάξεως. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Ὠμπὲρ ἐξετίθει μόνον εἰκόνας. Τῷ 1863, ἐξέθηκε τοὺς Μάρτυρας ἐπὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τὴν προσωπογραφίαν τῆς κ. Δελεσσὲρ καὶ τῷ 1865 τὴν Νεότητα. Ἐν τοῖς διαφόροις τούτοις ἔργοις κατέδειξεν ὅτι ἦτο ἔξοχος σχεδιαστὴς καὶ ἐπιδέξιος χρωματιστής. Ἀπό τινων ἐτῶν εἶχε παραιτηθῇ καθ' ὁλοκληρίαν τὴν λιθογραφίαν, ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ζωγραφικήν. Ἐν ταῖς εἰκόσιν, ἅσπερ ἔγραψε, συγκαταλέγονται καὶ αἱ ἑξῆς: Τὸ ἐθνικὸν πρόγευμα, — Διασπασθεὶς μῦτος (1872), — Ἐξέγερσις (1875) κλπ.

ΩΜΠΕΡ-ΔΕΒΙΤΡΥ (Φραγκίσκος-Ἰωάννης-Φιλιμπὲρ Auber De Vitry), γάλλος οἰκονομολόγος καὶ φιλόλογος, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1765 καὶ ἀποθ. τῷ 1849. Τῷ 1789 ἐδημοσίευσε πολιτικὸν ἔργον, ἐμποιήσαν ποιάν τινα αἴσθησιν: «Ὁ Ρουσὼ ἐν τῇ ἐθνικῇ Συνελεύσει» καὶ εἶτα «Μελέτας περὶ ἀνατροφῆς». Ἐξήσκησε δὲ καὶ διοικητικὰ καθήκοντα ἐπὶ τοῦ Διευθυντηρίου καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ παρεδόθη ἀκολούθως καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν φιλολογίαν. Οὗτος ἐποιήσατο πολλὰς μεταφράσεις ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Γερμανικῆς. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγονται: «Ἔρευναι περὶ τῶν ἀληθῶν αἰτίων τῆς δημοσίας δυστυχίας καὶ εὐημερίας», — «Πραγματεία πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς οἰκονομίας» κλπ.

ΩΜΠΕΡ ΔΕΛΑΣΕΣΝΑΙ ΔΕΒΟΥΑ (Φραγκίσκος-Ἀλέξανδρος Aubert de la Chesnay des Bois), συναρμολογητής, γενν. ἐν Μαΐνῃ τῷ 1699 καὶ ἀποθ. τῷ 1784. Ἀνῆκεν εἰς τὸ τάγμα τῶν καπουκίνων, ἀλλὰ ἀπρητήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ συνέθεσε πολλὰ ἔργα, ἀλλ' ἔζησεν ἐν πενίᾳ. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀναφέρονται ἐν ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα: «Ἱστορική, φιλοσοφικὴ καὶ κριτικὴ ἀλληλογραφία, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀπάντησις εἰς τὰς ἰουδαϊκὰς ἐπιστολάς» (Χάγη, 1739),—«Λεξικὸν τῶν εὐγενῶν» (Παρίσιοι, 1770, 1786),—«Τερπναὶ καὶ κριτικαὶ ἐπιστολαὶ περὶ τῶν μυθιστορημάτων ἐν γένει» (1743).

ΩΜΠΕΡ-ΔΟΥΜΠΑΓΕ (Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Ἀννίβας Aubert Du Bayet), γάλλος στρατηγός. Γενν. ἐν Λουζινιάνῃ τῷ 1759, ὑπηρέτησεν ἐν Ἀμερικῇ ὑπὸ τοὺς Ροσαμπὼ καὶ Λαφαγέττον καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν τῷ 1788, παρῴρευσεν ἐν τῷ νομοθετικῷ

συμβουλίφ, οὗτινος ὑπῆρξε πρόεδρος πρὸ τῆς 29)10 αὐγούστου, ἐνίκησεν ἐν Βαλμύ, ὑπερήσπισε τὸ Μαγουντίακον κατὰ τῶν συμμάχων, ἐγένετο στρατηγὸς τῆς μεραρχίας ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ρήνου, ἐπὶ τῆς Συμβατικῆς ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ τῆς Βανδαίας, ἐπὶ τοῦ διευθυντηρίου ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν καὶ βραδύτερον πρεσβευτὴς ἐν Κωνστ)πόλει, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1797.

ΩΜΠΕΡΙΒ (Auberive), χωρίον τῆς Γαλλίας (Ἄνω Μάρνος), ἀπεχ. 30 χιλιαμ. ΝΑ τῆς Λάγκρης. Κάτ. 940. Σιδηρουργεῖα. Τὸ χωρίον τοῦτο ὀφείλει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς μονήν, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1135, ἧς αἱ οἰκοδομαὶ σώζονται εἰσέτι.

ΩΜΠΕΡΙΒ (Auberive), ἄλλο χωρίον τῆς Γαλλίας (ἐν τῷ Μάρνῳ), ἀπέχον 30 χιλιάμ. πρὸς Α. τῶν Ρημῶν. Κάτ. 630. Ναὸς λίαν ἀξιοσημείωτος ὡς πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ τετραγώνου πύργου, ἐκτισμένου ἐκ τῶν λειψάνων ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ ὑδραγωγείου.

ΩΜΠΕΡ-ΛΕΜΙΡ (Aubert Le Mire), πεπαιδευμένος ἰησουίτης, πρωθιερεὺς τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀμβέρσης, γεννηθεὶς τῷ 1573 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1646. Ὑπῆρξεν εἷς τῶν ἱδρυτῶν καὶ τῶν ἐνθερμοτάτων εἰσηγητῶν τῆς διδασκαλίας τῶν ἰησουιτῶν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῶν Κάτω-Χωρῶν. Ἦν ἄκρος φίλος τοῦ Ἰούστου Λίψ, ὃν λίαν ἐβοήθησεν εἰς τὸ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν καθολικισμόν. Ἔγραψε : *Elogia Belgica* (Ἀμβέρσῃ, 1602 εἰς 8ον καὶ 1609 εἰς 4ον), ἐν αὐτῷ δὲ ἐπαινεῖ τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ συγγραφεῖς, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, — *Biblioth. ecclesiastica* (Ἀμβέρσῃ, 1639), — «Κατάλογον» περιεργότατος τῶν χειρογράφων τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν Κάτω-Χωρῶν» κλπ.

ΩΜΠΕΡΝ (Auburne), χωρίον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς Νέας-Ὑόρκης. Διάσημος σωφρονιστικὴ φυλακή.

ΩΜΠΕΡΝΩΝ (Φίλιππος Aubernon), γεννηθεὶς ἐν Ἀντίβῃ τῷ 1757 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1832. Μετέσχε πασῶν τῶν ἐκστρατειῶν ἐπί τε τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας ὡς ἐπιμελητὴς καὶ παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας διὰ τοῦ ζήλου αὐτοῦ, τῆς διορατικότητος καὶ τῆς ἱκανότητος.

ΩΜΠΕΡΝΩΝ (Ἰωσὴφ - Βίκτωρ Aubernon), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, νομάρχης Βερσαλλιῶν καὶ εἶτα ἐκ τῶν ὁμοτίμων τῆς Γαλλίας, ἀποθ. δὲ τῷ 1851. Οὗτος εἶχε δημοσιεύσει ἔργα τινά.

ΩΜΠΕΡ-ΡΟΣ (Λουδοβῖκος Aubert-Roche), γάλλος ἰατρός, γενν. ἐν Βιτρῇ-Λεφρανσουὰ περὶ τὸ 1808 καὶ ἀποθ. ἐν Παρισίοις τῇ 10)22 δεκεμβρίου 1874. Σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις, κατεδιώχθη μικρὸν μετὰ τὸ 1833, ἔτος καθ' ὃ εἶχεν ἀνακηρυχθῆ διδάκτωρ, ὡς ἀποτελῶν μέλος τῆς ἑταιρίας τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου καί, καταλιπὼν τὴν Γαλλίαν, μετέβη εἰς Ἀνατολήν, κατῴκησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου βαθέως ἐμελέτησε ζητήματα, ἀναγόμενα εἰς τὴν δημοσίαν ὑγιεινήν, ἐπεσκέψατο εἶτα τὴν Ἰταλίαν καὶ μετὰ ταῦτα ὑπέστρεψεν εἰς Παρισίους (1839). Τῷ 1840 ἐδημοσίευσεν ἔργον λίαν ἀξιοσημείωτον, ἐν ᾧ ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ ἐν Ἀνατολῇ πανώλης δὲν ἦτο κολλητικὴ καί, ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης βασιζόμενος, ἐζήτει δι' ἀναφορῶν πρὸς τὰς βουλὰς ἵνα πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἐμπορίου ἐλαττώσωσι κατὰ πολὺ τὴν διάρκειαν τῶν καθάρσεων. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ὁ Λεδρού-Δορὲν διώρισεν αὐτὸν γενικὸν ἐπίτροπον τῆς δημοκρατίας. Βραδύτερον περιπλακεὶς ἐν τῷ ζητήματι τῆς δημοκρατικῆς ἀλληλεγγύης κατεδικάσθη εἰς διετῆ φυλάκισιν, κατὰ δὲ τὰς προγραφάς, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν ἀπόπειραν τῆς 21)2 δεκεμβρίου, ὑπέστη τὴν αὐτὴν τύχην, ἣν καὶ ὁ Δημοσθένης Ὀλιβιέ. Ἀπῆλθε λοιπὸν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐγένετο ἀρχίατρος τῆς ἑταιρίας τῆς διώρυχος τοῦ Σουὲζ καὶ ἐπὶ τέλους ἐπιστρέψας ἀποκατέστη ἐν Παρισίοις. Ἐκτὸς ἄρθρων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Ἰατρικῇ ἑνώσει», ὑπομνημάτων πρὸς τὴν ἀκαδημίαν τῆς ἰατρικῆς, ἔγραψε καὶ διάφορα ἔργα, ὡς «Περὶ τῆς πανώλους ἢ τοῦ τύφου ἐν Ἀνατολῇ μετὰ πραγματείας περὶ τοῦ χασὶς καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐν τῇ θεραπείᾳ τῆς πανώλους» (1843), — «Περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς καθάρσεως καὶ τῶν περὶ πανώλους ὑγειονομικῶν νόμων».

ΩΜΠΕΡΤΕΝ (Δομίνικος Aubertin), γάλλος ἀξιωματικός, γεννηθεὶς ἐν Λουνεβίλλῃ τῷ 1751 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1825. Ὑπηρετήσας ἐπὶ τριακονταετίαν ἀπὸ τοῦ 1767, ἐγένετο ὑποστράτηγος τῷ 1797. Οὗτος συνέταξεν «Ὑπομνήματα περὶ τῶν πολέμων τῆς Βανδαίας τῷ 1793 καὶ 1794» ἐν οἷς εὑρηνται ἐν

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

διαφέρουσαι λεπτομέρειαι. Ταῦτα ἐξετυπώθησαν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν «Ἀπομνημονευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Οὐγκώ» (Παρίσ. 1823).

ΩΜΠΕΡΤΕΝ (Ἔδμος Aubertin), διαμαρτυρόμενος θεολόγος, γεν. ἐν Σαλὸν-Σουρμὰρν τῷ 1595 καὶ ἀποθ. τῷ 1652. Ἦν ἱερεὺς τῆς διαμαρτυρομένης ἐκκλησίας τῆς Σαραντῶνος. Τὸ σπουδαιότερον αὐτοῦ ἔργον τιτλοφορεῖται: «Συνταυτισμὸς τοῦ δόγματος τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου ὡς πρὸς τὴν εὐχαριστίαν» (1626), ἀνατυπωθὲν τῷ 1633 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ εὐχαριστία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας». Ἐν τούτῳ κατεπολέμει τὸ δόγμα τῆς πραγματικῆς παρουσίας. Τὸ ἔργον τοῦτο προύκάλεσε σφοδρὰς συζητήσεις. Βραδύτερον ὁ Ἀρνόλδος ἀνήρεσεν αὐτὸ διὰ τοῦ ἔργου «Τὸ διαρκὲς τῆς πίστεως».

ΩΜΠΕΡΤΕΝ (Κάρολος-Ἕρρῖκος Aubertin), γάλλος δημοσιογράφος, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1809 καὶ αὐτοκτονήσας τῷ 1876. Κατ' ἀρχὰς ἐπεδόθη εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ λυκείῳ Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου συνειργάσθη ἐν διαφόροις ἐφημερίσι, παρητήθη μετὰ τὸ πραξικόπημα τῆς 2)2 δεκεμβρίου τὴν καθηγεσίαν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βρυξέλλας, ὅπου συνειργάσθη ἐν βελγικαῖς ἐφημερίσιν, ἐξακολουθῶν νὰ γράφῃ καὶ ἐν γαλλικαῖς καὶ ξέναις· ἐπὶ τέλους ἐπέστελλεν εἰς τὴν βοναπαρτιστικὴν ἐφημερίδα «Πατρίδα» ἄρθρα ἐπικρίσεως. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου παρέσχε προφανῆ δείγματα παραφροσύνης καὶ ηὐτοκτόνησεν. Οὗτος ἐξέδωκε πρὸς τούτοις «Νεωτέραν γραμματικὴν τῶν γάλλων συγγραφέων», (Βρυξέλλαι, 1862),— τὴν «Πρώτην γραμματικὴν ἢ τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου» (1864),—«Ἀλφάβητον τοῦ στρατιώτου» (1875) κλπ.

ΩΜΠΕΡΤΕΝ (Κάρολος Aubertin) γάλλος καθηγητὴς καὶ συγγραφεύς, γεν. ἐν Σαὶν-Διζιὲ τοῦ Ἄνω Μάρνου τῷ 1825. Γενόμενος καθηγητὴς τῆς ρητορικῆς, ἔτυχε τῷ 1857 τοῦ τίτλου διδάκτορος τῆς φιλολογίας καὶ ἔκτοτε διετέλεσεν ἀλληλοδιαδόχως καθηγητής, πρύτανις τῆς ἀκαδημίας τοῦ Κλερμὸν (1873) τῆς τοῦ Ποατιὲ (1874) καὶ τέλος ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν (1874). Ἐκτὸς ἄρθρων, δημοσιευθέντων ἐν τοῖς ἐφημερίσι, καὶ ἐκδόσεων τοῦ Ὁρατίου, Βιργιλίου, Σαλουστίου, Μποαλὼ, Λαφονταίν κλπ. ὀφείλονται εἰς τοῦτον καὶ «Γαλλικαὶ καὶ λατινικαὶ φιλολογικαὶ συνθέσεις» (1854),—«Κριτικὴ μελέτη περὶ τῶν ὑποτιθεμένων σχέσεων τοῦ ἀποστόλου Παύλου μετὰ τοῦ Σενέκα» (1657), τοῦθ' ὅπερ ἦτο ἡ θέσις αὐτοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ διδακτορικοῦ τίτλου,—«Σενέκας καὶ ἀπόστολος Παῦλος» (1869), ἔργον λίαν ἀξιοσημείωτον, ἐν ᾧ, ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ἀνωτέρω θέσιν αὐτοῦ καὶ ἀναπτύσσων τὸ θέμα, κατεδείκνυεν ὅτι ὁ φιλόσοφος καὶ ὁ ἀπόστολος δὲν ἐγνώριζον ποσῶς ἀλλήλους καὶ ἐξετίθει τὰς οὐσιώδεις ὁμοιότητας καὶ διαφορὰς τῶν δογμάτων αὐτῶν, —«Τὸ δημόσιον φρόνημα» κατὰ τὸν Η' αἰῶνα» (1872), ἔργον, στεφθὲν ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον κλπ.

ΩΜΠΕΡΓ (Ἀντώνιος Aubery), γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1616 καὶ ἀποθ. τῷ 1695. Πεπαιδευμένος καὶ φιλόπονος, γράψας «Γενικὴν ἱστορίαν τῶν Καρδιναλίων» (1642—1649),—«Ἱστορίαν τοῦ Ρισελιέ» (1660),—«Ὑπομνήματα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ρισελιέ» (1667),—«Ἱστορίαν τοῦ Μαζαρίνου» (1695), ὀλίγον μὲν ἀκριβῆ, περιέχουσαν ὅμως περιέργους πληροφορίας,—«Περὶ τῶν δικαίων ἀξιώσεων τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας» (Παρίσιοι, 1667)· τοῦ ἔργου δὲ τούτου προκαλέσαντος παραστάσεις τῶν γερμανῶν πριγκήπων, ὁ Ὠμπερὺ καθείρχθη ἐπί τινα καιρὸν ἐν Βαστίλλῃ.

ΩΜΠΕΡΓ (Κλαύδιος Aubery), γάλλος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος, γεννηθεὶς ἐν Διζῶνι τῷ 1596. Ἠσπάσθη τὸν προτεσταντισμόν, κατέφυγεν εἰς Λωζάνην, ὅπου συνεπείᾳ ἔργου, δημοσιευθέντος ὑπ' αὐτοῦ, κατηγορήθη ὡς ἔχων τάσεις πρὸς τὸν καθολικισμὸν καί, ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν, ὑπέστρεψεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ρωμάνας Ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι κυρίως γνωστὸν τὸ *Tractus de concordia medicorum* (Βέρνη, 1585).

ΩΜΠΕΡΓ-ΔΟΥΜΠΟΥΛΑΕ (Προὐδέντιος-Λουδοβῖκος Aubery Du Boulley), μουσικός, γενν. ἐν Βερνέιλ *(Eure)* τῷ 1796. Ἐδιδάχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ εἶτα ἐν Παρισίοις ἀπὸ τοῦ 1808 μέχρι τοῦ 1815. Ἔγραψε πολλὰ μουσικὰ συνθέματα, ἀλλ' ἠναγκάσθη ὡς ἐκ τῆς ὑγιεινῆς αὐτοῦ καταστάσεως νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν γεννέτειραν αὐτοῦ· καὶ μολονότι διὰ τῆς ἐπιστροφῆς ταύτης ἀνέστειλε τὸ στάδιον τῆς φήμης αὐτοῦ, ἤτις δὲν εἶχε διαδοθῆ πέραν τῶν τριῶν διαμερι-

σμάτων τοῦ Ἔρ, τοῦ Ὄρν καὶ τοῦ Ἐρ-Δειγήρου, καὶ ἐν τῇ περιωρισμένῃ ὅμως ταύτῃ σφαίρᾳ ἔτυχε πολλῆς τῆς ἐκτιμήσεως, διότι, ἱδρύσας φιλαρμονικὴν ἑταιρίαν, ἀφωσιώθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν διάδοσιν τέχνης, ἣν ἠγάπα καὶ ἣν ἐξήσκει μετὰ δεξιότητος. Πλούσιος ὤν, ἠγόρασεν ἐξ ἰδίων πολλὰ ὄργανα καὶ εἶτα ἔδωκεν εἰς πολλὰς ἑκατοστύας ἐργατῶν καὶ χωρικῶν τὰ ἀναγκαῖα μαθήματα, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐκτελῶσι διάφορα τεμάχια, ἅτινα συνετίθει δι' αὐτούς. Τῆς ἑταιρίας ταύτης ἐγένετο πρόεδρος καὶ οὐδεμία ὑπῆρξεν ἑορτὴ ἐν τῇ χώρᾳ, καθ' ἣν νὰ μὴ ἐδόθη συναυλία ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς ἑταιρίας ταύτης. Ὁ Ὠαπερὼ ἔγραψε πρὸς τούτοις καὶ Γραμματικὴν τῆς μουσικῆς.

ΩΜΠΕΡΤ-ΔΟΥΜΩΡΙΕ (Βενιαμὴν Aubery Du-Maurier), πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐν Ὁλλανδίᾳ τῷ 1613 καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ καὶ Ἰακώβου τοῦ Α', ἀποθ. ἐν Φονταὶν-Σαὶν-Μαρτὲν (Σάρτη) τῇ 29)10 αὐγούστου 1626. Ἔγραψεν: «Ἐπιστολὰς περὶ τῆς ἐν Μπαρνεβὲλ γενομένης κακουργιοδικίας» (1619),—«Διδασκαλίαν περὶ τῆς τέχνης τοῦ διαπραγματεύεσθαι», τυπωθεῖσαν ἐν τοῖς «Ὑπομνήμασι» τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ (Λαφλές, 1680).

ΩΜΠΕΡΤ-ΔΟΥΜΩΡΙΕ (Λουδοβῖκος Aubery Du-Maurier), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, ἱστορικός, γεννηθεὶς ἐν Φονταὶν-Σαὶν-Μαρτὲν τῷ 1687. Ἔγραψεν: «Ἱστορίαν τοῦ Καβριὲρ καὶ τοῦ Μερεντόλ» (Παρίσ.,1645),—«Ὑπόμνημα ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ὁλλανδίας» (Λαφλές, 1680 καὶ Παρίσιοι, 1687), ἑτέρα δ' ἔκδοσις αὐτοῦ φέρει τὸν τίτλον: «Ἱστορία Γουλιέλμου τῆς Νασσάου» μετὰ σημειώσεων ὑπὸ τοῦ Α. Δελαχουσαὶ ἐν Λονδίνῳ (Παρίσιοι, 1754). Τέλος δ' ἔγραψεν: «Ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ Ἀμβούργου, τῆς Λυβέκης, τοῦ Ὁλστάϊν, τῆς Δανιμαρκίας, τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Πολωνίας», ἐκδοθέντα μετὰ θάνατον (Βλοά, 1735, Χάγη, 1748).

ΩΜΠΕΣΠΙΝ (Κλαύδιος de l'Aubespine), βαρῶνος τοῦ Σατωνέφ, ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Βουργουνδίας, διπλωμάτης ὑπουργὸς ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Β' καὶ Καρόλου τοῦ Θ', πληρεξούσιος τῆς Γαλλίας ἐν τῇ συμβάσει τοῦ Κατὼ-Καμβρεζί· εἰς τοῦτον εἶχον ἀνατεθῇ πολλαὶ διαπραγματεύσεις ἐκ μέρους τῶν ἀνωτέρω ἡγεμόνων. Ἀπέθανε τῷ 1567, τοσοῦτον δὲ ηὐνοεῖτο ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, ἄπειρον ἐχούσης εἰς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην, ὥστε οὐδὲν ἔκραττε, χωρὶς νὰ συμβουλευθῇ αὐτόν.

ΩΜΠΕΣΠΙΝ (Γαβριὴλ de l'Aubespine), ἐπίσκοπος τῆς Αὐρηλίας, γεννηθεὶς τῷ 1579 καὶ ἀποθ. τῷ 1630. Ἐχρησιμοποιήθη ὡς καὶ πολλὰ μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐν διαφόροις διαπραγματεύσεσι, παρέστη ἐν τῷ συμβουλίῳ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας Sens τῷ 1612 καὶ ἔγραψε: *De veteribus Ecclesiae ritibus*.—«Περὶ τῆς ἀρχαίας πολιτείας τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴν τέλεσιν τῆς εὐχαριστίας»,—«Σημειώσεις εἰς τοὺς κανόνας τῶν πρώτων Συνόδων» κλπ.

ΩΜΠΕΣΠΙΝ (Κάρολος de l'Aubespine), μαρκήσιος τοῦ Σατωνέφ, διπλωμάτης, ἀδελφὸς τοῦ προτεταγμένου, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1580 καὶ ἀποθ. τῷ 1653. Πολλάκις ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτής, ἐκπληρώσας τὰς ἀνατεθείσας αὐτῷ ἐντολὰς μετὰ δεξιότητος· διωρίσθη σφραγιδοφύλαξ ὑπὸ τοῦ Ρισελιέ, προήδρευσε τῆς δίκης τοῦ Μαριλιὰκ καὶ Μονμορενσύ, ἀλλ' ὑποπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ καρδιναλίου, ἐρρίφθη τῷ 1633 εἰς τὴν φυλακὴν ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον. Ἡ Ἄννα τῆς Αὐστρίας ἀπέδωκεν αὐτῷ τὰς σφραγῖδας, ἀλλ' ὁ Μαζαρῖνος ἀφῄρησε πάλιν ἀπ' αὐτοῦ ταύτας. Ἀπέθανε «πλήρης ἐτῶν καὶ ῥαδιουργιῶν» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς Μωτεβίλ.

ΩΜΠΕΣΠΙΝ (Μαγδαληνὴ de l' Aubespine), θεία τῶν δύο προτεταγμένων, σύζυγος τοῦ Νικολάου Νοουμβίλ, ἐξυμνηθεῖσα ὑπὸ διαφόρων ποιητῶν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς. Καὶ αὐτὴ αὕτη εἶχε γράψει ποιήματά τινα.

ΩΜΠΕΤ (Aubette), μικρὸς ποταμὸς τῆς Γαλλίας ἐν τῷ Κάτω Σηκουάνᾳ, χυνόμενος εἰς τὸν Σηκουάναν ἐν Ρουέννῃ μετὰ ροῦν 16 χιλιαμ. Ἐν ταῖς ἀκταῖς αὐτοῦ παρατηροῦνται πολλὰ βαφεῖα.

ΩΜΠΕΤΕΡ (Φραγκίσκος, ὑποκόμης Aubeterre), στρατάρχης τῆς Γαλλίας, ἀποθ. τῷ 1628. Ὑπηρέτησεν Ἑρρίκῳ τῷ Δ' ἐν τοῖς πολέμοις αὐτοῦ, ἐγένετο διοικητὴς καὶ τῷ 1611 σύμβουλος τοῦ κράτους. Ἐπὶ τέλους διοικητὴς καὶ βασιλικὸς ἐπίτροπος τοῦ Ἀζινοὰ καὶ τοῦ Κονδομοᾶ. Τῷ 1620 ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς βασιλομήτορος, ἐγένετο στρατάρχης καὶ ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν δοῦκα τῆς

Μαϋέννης ἐν ταῖς πολιορκίαις τοῦ Κομὸν καὶ τοῦ Νεράκ.

ΩΜΠΕΤΕΡ (Ἰωσὴφ-Ἔρρῖκος d'Aubeterre), στρατάρχης τῆς Γαλλίας, γεννηθεὶς τῷ 1714 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1788. Συνταγματάρχης ὤν, ὅτε τὸ 24ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἦγεν, ἐπληγώθη ἐν Δέτιγκεν καὶ εἶτα ἐν Πεδεμοντίῳ, ὅπου τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νίκης ἀνῆκεν εἰς αὐτόν. Ἡ ἀρίστη αὐτοῦ πολιτεία προύκάλεσε τὴν προαγωγὴν αὐτοῦ. Λουδοβῖκος ὁ ΙΕ' ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸν ἐν πολλαῖς σπουδαίαις διαπραγματεύσεσιν. Ὁ Ὠμπετὲρ ἐγένετο ἀλληλοδιαδόχως πρεσβευτὴς ἐν Βιέννῃ, ἐν Μαδρίτῃ καὶ ἐν Ρώμῃ. στρατάρχης δὲ τῷ 1783.

ΩΜΠΕΤΕΡ (Aubeterre), χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν Σαράντῃ, ἀπέχ. 29 χιλιαμ. ΝΑ τοῦ Μπαρπεζιέ. Κάτ. 730. Μῦλοι ἀλεύρων, κλωστήρια, χαρτοποιεῖα, ἐργοστάσια πανικῶν κλπ. ἐμπόριον κτηνῶν καὶ σιτηρῶν. Ἡ Ὠμπετέρ, ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ κλιτύος λόφου, βρεχομένου ὑπὸ τοῦ Δρόν, δεσπόζεται ὑπὸ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου φρουρίου, ὅθεν ὑποπίπτει εἰς τὰ ὄμματα θαυμάσιον πανόραμα ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Θρὼν καὶ τῶν δεδασωμένων λόφων τῆς Περιγόρδης. Ἐκ τοῦ φεουδαλικοῦ τούτου κτιρίου σώζεται μόνον ἐπίπεδον, τὰ λείψανα πύργου καὶ σκηνή, περιέχουσα ναΐσκον. Ὑπὸ τὴν αὐλὴν τοῦ φρουρίου τούτου εὑρηται ὁ ἐνοριακὸς ναός, γεγλυμμένος ἐν τῷ βράχῳ. Ἐν τοῖς πέριξ ἴχνη ἀρχαίας μονῆς μετὰ εὐρέων ὑπογείων. Ἐρείπια τοῦ φρουρίου τοῦ Μερέ.

ΩΜΠΕΦ (Πέτρος Auxboeufs), γάλλος θεολόγος καὶ διάσημος ἱεροκήρυξ, ζῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ἦν πνευματικὸς Ἰσαβέλας τῆς Βαυαρίας, συζύγου Καρόλου τοῦ ΣΤ'. Οἱ λόγοι αὐτοῦ μετεφράσθησαν λατινιστί (Παρίσιοι, 1521 καὶ Ἀμβέρσα, 1643). Ἐσώζοντο δὲ ἐν χειρογράφῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ.

ΩΜΠΙΕΡ (Les Aubiers), δῆμος τοῦ διαμερίσματος τῶν Δύο-Σεβρῶν, ἀπεχ. 18 χιλιαμ. τοῦ Σατιλιὼν καὶ 17 χιλιάμ. τοῦ Βρεσουὶρ ἐπὶ τοῦ Ἀριγέντου. Κάτ. 2,450. Ἐργοστάσιον λεπτῶν πανικῶν καὶ ρινομάκτρων.

ΩΜΠΙΕΡ (Aubière), κώμη τῆς Γαλλίας ἐν Πουὺ Δεδόμ, ἀπέχ. 3 χιλιάμ. τοῦ Κλερμόν. Κάτ. 3,700. Αὕτη εἶναι ἡ κώμη, πλησίον τῆς ὁποίας ἐνικήθησαν οἱ Ρωμαῖοι, ὅτε προσέβαλον τὴν Γεργοβίαν.

ΩΜΠΙΝΙΑΚ (Φραγκῖσκος ἀββᾶς τοῦ Aubignac)), φιλόλογος, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1604 καὶ ἀποθ. τῷ 1676 ἐν Νεμούρ. Ὁ καρδινάλιος Ρισελιὲ ἐξελέξατο αὐτὸν ὡς διδάσκαλον τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ δουκὸς τοῦ Φρονσάκ, εἶτα ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἐδημοσίευσε «Πρακτικὴν τοῦ θεάτρου», εἶδος σχολίων εἰς τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους· τὸ ἔργον τοῦτο λίαν ἐπέτυχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ὁ Ὠμπινιὰκ ὑπῆρξε γραμματικός, ποιητής, ἀρχαιολόγος, κήρυξ, μυθιστοριογράφος καὶ λοιπὰ καὶ εἶχεν ἐξημμένην τὴν φαντασίαν καὶ ἁπλοϊκὸν χαρακτῆρα.

Ἀτυχὴς ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ἀπεδέχετο τὰς ἰδέας αὐτοῦ καὶ ἤρνεῖτο ν' ἀναγιωρίσῃ τοὺς νόμους, οὓς ἤθελε νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ. Ἐνόμιζεν ὅτι ἐδημιουργήθη, ἵνα βασιλεύῃ μόνος. Οὐδέποτε φιλόλογος ἔσχε τοσοῦτον γελοίαν κενοδοξίαν. Πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν κανόνων, οὓς διετύπωσε διὰ τοῦ ἀνωτέρω αὐτοῦ ἔργου, συνέθετο ἐν πεζῷ τραγῳδίαν «Ζηνοβίαν». Ἡ τραγῳδία αὕτη ὑπῆρξε φορτική, ἐπειδὴ ὅμως ἰσχυρίζετο ὅτι μόνος ἐκ πάντων τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἠκολούθησεν ἀκριβῶς τοὺς κανόνας τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ μέγας Κονδὲ ἔλεγε: «Γινώσκω ὅτι ὁ ἀββᾶς Ὠμπινιὰκ ἠκολούθησε τοὺς κανόνας τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ δὲν συγχωρῶ ποσῶς ὅπως οἱ κανόνες τοῦ Ἀριστοτέλους παροτρύνωσι τὸν ἀββᾶ τοῦ Ὠμπινιὰκ νὰ γράψῃ τοσοῦτον ἀθλίαν τραγῳδίαν». Ὁ Ὠμπινιὰκ καὶ ἄλλα ἔργα συνέθεσε, λησμονηθέντα ἤδη καθ' ὁλοκληρίαν, καὶ ὑπῆρξε πάντοτε ἐν διαφωνίᾳ μετὰ τοῦ μεγάλου Κορνηλίου, τοῦ Μενὰς καὶ τοῦ Ρισελέ. Ὁ Ὠμπινιὰκ εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις διετύπωσε τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν τὰ ὁμηρικὰ ποιήματά εἰσι ὅῆθεν συλλογὴ ποιημάτων διαφόρων ἐποχῶν καὶ διαφόρων συγγραφέων.

ΩΜΠΙΝΙΕ (Θεόδωρος-Ἀγρίπας d'Aubigné), ἱστορικός, φιλόλογος καὶ καλβινιστὴς ἀρχηγός, γενν. παρὰ τὸ Πόνς ἐν Σεντογῇ τῷ 1550 ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας καὶ ἀποθ. ἐν Γενεύῃ τῷ 1630. Ἐκ νεαρωτάτης ἡλικίας ἐπεδείξατο πρώρων ἀνάπτυξιν καὶ ἐν ἡλικίᾳ 10 ἐτῶν ἀνεγίνωσκε τὰ λατινικά, τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ ἑβραϊκά, ἐκπλήσσων τοὺς διδασκάλους αὐτοῦ διὰ γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ «Κρίτωνος» τοῦ Πλάτωνος. Μόλις ἄγων τὸ 9ον ἔτος τῆς ἡλικίας, διερ-

χόμενος ἐν Ἀμβοάζ, πρὸ τῆς λαιμητόμου, ὅπου νωπὸν ἦτο εἰσέτι τὸ αἷμα τῶν ὁμοθρήσκων αὐτοῦ, ὡρκίσθη πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ν' ἀφιερώσῃ τὸν βίον αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῶν μαρτύρων τούτων. Τρισκαιδεκαέτης, προγεγραμμένος ἤδη, ἠρνεῖτο ν' ἀπαρνηθῇ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ, παρέστη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Αὐρηλίας, μετέβη εἰς Γενεύην καί, καταδεδικασμένος ὢν εἰς θάνατον, ὑπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, ἵνα πολεμήσῃ ὑπὸ τὸν Κονδὲ καὶ τὸν βασιλέα τῆς Ναβάρρας. Ἀνὴρ τῆς ἡδονῆς ὡς καὶ τοῦ ἔργου, ἐχαροποίει τὴν αὐλὴν διὰ τῆς ἐφευρέσεως νέων διασκεδάσεων καὶ συνέθετο τραγῳδίαν «Κίρκην», παρασταθεῖσαν ἐν γάμῳ. Φίλος ὢν Ἑρρίκου τοῦ Δ', δὲν ἐφείσθη διὰ τῶν σαρκασμῶν καὶ λοιπῶν οὔτε τοῦ Ἑρρίκου, οὔτε τῆς βασιλομήτορος, ἡ δὲ ἀμείλικτος αὐτοῦ σάτυρα ἔπληττε πάσας τὰς κακίας καὶ τὰς ἀσχημίας τῆς αὐλῆς, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκλήθη ὑπό τινων Ἰουβενάλης τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ἀφοῦ δὲ εἰκοσάκις ἐξέθηκε τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἄρχοντος, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους ν' ἀποχωρήσῃ εἰς Μαλιεζέ, ὅπου ἐδαπάνα τὸν χρόνον αὐτοῦ εἰς σύνθεσιν ἔργων, κυριώτερον τῶν ὁποίων ἦτο ἡ «Παγκόσμιος Ἱστορία ἀπὸ τοῦ 1550 μέχρι τοῦ 1601», ἥτις εἶναι πλήρης σατυρικῶν λεπτομερειῶν, λίαν δηκτικῶν, συγκαλυπτουσῶν τὴν σκληρότητα καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ ὅλου. Ἕνεκα τοῦ βιβλίου τούτου κατεδικάσθη εἰς τὴν πυρὰν διὰ διατάγματος τῆς 23ῆς Ἰανουαρίου 1620. Ὁ συγγραφεύς, ἀποσυρθεὶς εἰς Γενεύην, ἔσχε τὴν ἀνοησίαν νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς ἐπισκευὴν τῶν ἐπάλξεων τῆς πόλεως ταύτης τὸ ὑλικὸν ἐκκλησίας· οἱ ἐχθροὶ λοιπὸν αὐτοῦ κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς θάνατον. Τὸ τέταρτον ἤδη κατεδικάσθη εἰς τὴν τιμωρίαν ταύτην. Ἐν χηρείᾳ ἤδη διατελῶν καὶ ὑπὸ τὸ βάρος τῆς καταδίκης ἐκείνης, συνεζεύχθη ἐκ νέου τῷ 1622. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Τὰ τραγικά», σάτυραι 7 τὸν ἀριθμὸν ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Τὰ ἀτυχήματα», — «Οἱ ἡγεμόνες», — «Τὸ κεχρυσωμένον δῶμα», — «Τὰ πυρά», — «Τὰ σίδηρα», — «Αἱ ἐκδικήσεις καὶ ἡ Κρίσις», — «Μικρὰ ἔργα» ἐν πεζῷ καὶ ἐμμέτρως, — «Μυστικὴ ἱστορία», ἀποτελοῦν αὐτοβιογραφίαν κλπ.

ΩΜΠΙΝΙΕ-ΔΕΛΑΦΟΣ (Ναθὰν Aubigné De La fosse, λατινιστὶ Albineus), ἰατρὸς εἷς τῶν υἱῶν τοῦ προτεταγμένου. Ἔζη ἐν Γενεύῃ κατὰ τὴν πρώτην πεντηκονταετίαν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐδημοσίευσε δὲ «Χημικὴν βιβλιοθήκην» (Γενεύη, 1654), ἀποτελοῦσαν συλλογὴν διαφόρων πραγματειῶν.

ΩΜΠΙΝΙΕ (Τίτος Aubigné), υἱὸς τοῦ προτεταγμένου, γενν. ἐν Γενεύῃ τῷ 1634. Ἐγένετο ἰατρὸς καὶ εἶτα μηχανικὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ὁλλανδίας. Ἔγραψε δὲ τὴν «Ὀρθὴν ἄμυναν, ἥτις εἶναι ἡ προστατευτικὴ ὀχύρωσις ἐπὶ ὠρισμένων καὶ νέων ἀρχῶν τοῦ Καίχωρν» (Βρέδα, 1705).

ΩΜΠΙΝΙΕ (Κωνστάντιος d'Aubigné), βαρῶνος τοῦ Σουρινώ, υἱὸς τοῦ Θεοδώρου Ἀγρίπα Ὠμπινιέ, γενν. περὶ τὸ 1584 καὶ ἀποθ. ἐν Μαρτινίκῃ περὶ τὸ 1645. Καίπερ τυχὼν ἐξόχου παιδεύσεως, παρεδόθη εἰς ἄτακτον βίον, ἀπεκήρυξε τὸ διαμαρτυρόμενον δόγμα, ἐν ᾧ ἀνετράφη, καὶ ἐγένετο καθολικός, ἵνα τύχῃ εὐνοίας καὶ ὑποστηρίξεως, ἐπιτρεπούσης αὐτῷ νὰ πληρώσῃ τὰ μεγάλα χρέη, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπεβλήθη ἐν τοῖς παιγνίοις. Βραδύτερον, ἵνα ἀνακτήσηται τὴν εὔνοιαν τοῦ πατρός, ἐφάνη προτιθέμενος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ διαμαρτυρόμενον δόγμα. Ἐταξείδευσεν εἰς Ἀγγλίαν, ἐπέτυχε νὰ γνωρίσῃ τὰ σχέδια τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς Ροσέλης, πολιορκουμένης ὑπὸ τῶν καθολικῶν, καὶ ἔσπευσε ν' ἀποκαλύψῃ εἰς τούτους τὰς σκέψεις τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. Ἡ νέα αὕτη προδοσία τοσοῦτον συνεταράξε τὸν γηραιὸν Ἀγρίπαν, ὥστε ἐκήρυξεν ὅτι διέλυε πάντας τοὺς δεσμοὺς αἵματος, οἵτινες συνέδεον αὐτὸν μετὰ τοῦ πανούργου καὶ ἀθλίου τούτου υἱοῦ. Ὁ Κωνστάντιος Ὠμπινιὲ συνεζεύχθη παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς μετὰ τῆς Ἄννης Μανσώ, χήρας τοῦ βαρώνου Σατὲλ-Ἀλλιῶν· ἐκ τοῦ γάμου τούτου οὐδὲν ἔσχε τέκνον. Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας συνῆψε δεύτερον γάμον μετὰ τῆς Ἰωάννης Καρδιλιάκ, θυγατρὸς τοῦ Πέτρου Καρδιλιάκ, ὅστις κατεῖχε τὸ φρούριον Τρομπὲτ διὰ τὸν δοῦκα τοῦ Ἐπερνών. Ὁ Βολταῖρος ἀφηγεῖται ὅτι ἐκρατήθη αἰχμάλωτος ἐν τῷ φρουρίῳ τούτῳ, ὅτι ἐσώθη ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ διοικητοῦ καὶ ὅτι συνεζεύξατο εἶτα τὴν τελευταίαν ταύτην ἐξ εὐγνωμοσύνης. Πιθανὸν εἶναι ὅμως τὸ μυθιστορικὸν τοῦτο ἐπεισόδιον νὰ στερῆται βάσεως. Καὶ ἐκλείσθη μὲν πράγματι ἐν τῷ φρουρίῳ Τρομπέτ, ἀλλὰ βραδύτερον. Ὁ

Ὠμπινὲ ἐξῆλθε τῆς φυλακῆς τῷ 1639 καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ εἰς Μαρτινίκην, ὅπου, ἀπολέσας ἐν τοῖς παιγνίοις πᾶν ὅ,τι ἐκέκτητο, ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀθλιότητι. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ, ἐπιστρέψασα εἰς Παρισίους, ἠναγκάσθη νὰ ζήτῃ ἐκ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτῆς καὶ νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν θυγατέρα, ἣν εἶχεν, εἰς τὴν Madame de Villette.

ΩΜΠΙΝΙΕ (Aubigné), χωρίον τῆς Γαλλίας (Σάρτη), ἀπεχ. 9 χιλιάμ. τοῦ Μαγιὲ καὶ 81 χιλιάμ. τοῦ Λαφλές. Κάτ. 2,350. Ἐν τοῖς πέριξ ὑπάρχουσιν ἀξιοσημείωτα μνημεῖα.

ΩΜΠΙΝΙΫ (Aubigny), χωρίον τῆς Γαλλίας (Πα-Δουκαλέ), ἀπέχ. 19 χιλιαμ. τοῦ Σὲν-Πὸλ ἐπὶ μιᾶς τῶν πηγῶν τοῦ Σκάρπου. Κάτ. 600.

ΩΜΠΙΝΙΫ (Aubigny), πρωτεύουσα νομοῦ (Σὲρ) ἐν τῇ περιφερείᾳ Σανσέρ. Κάτοικοι 2,600. Ἐμπόριον λευκοῦ ἐρίου. Τὸ χωρίον τοῦτο κατέκτησεν ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ὁ Αὔγουστος τῷ 1180. Φίλιππος ὁ Ὡραῖος ἔδωκε τοῦτο ὡς κλῆρον εἰς τὸν Λουδοβῖκον, κόμητα τοῦ Ἐβραί, ἀδελφὸν αὐτοῦ, τῷ 1298· ἐπιστρέψαν εἰς τὸ στέμμα, ἐδόθη εἶτα ὡς κλῆρος εἰς τὸν Ἰωάννην, δοῦκα τοῦ Βερρύ, τρίτον υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, τῷ 1360· τούτου ἀκλήρου ἀποθανόντος, τὸ δεύτερον περιῆλθεν εἰς τὸ στέμμα. Κάρολος ὁ Ζ΄ ἐδωρήσατο τοῦτο δι' ἐγγράφων ἀπὸ τοῦ 1423 εἰς τὸν Ἰωάννην Στουάρτον, ἀρχηγὸν τῶν ἐν Γαλλίᾳ Σκώτων, οὗτινος οἱ ἄρρενες κληρονόμοι ἐτήρησαν αὐτὸ μέχρι τοῦ 1672, ὅτε ἐσβέσθη ἡ σειρὰ αὐτῶν. Τὸ τρίτον εἰς τὸ στέμμα τούτου ἐπιστρέψαντος, Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ΄ ἐδωρήσατο τοῦτο εἰς τὴν δούκισσαν τῆς Πορτσμούθης, εὐνοουμένης τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Β΄ τῆς Ἀγγλίας, ἀνυψώσας αὐτὸ καὶ εἰς δουκάτον τῷ 1684. Εἶτα περιῆλθεν εἰς Κάρολον τοῦ Λενοά, δοῦκα τοῦ Ριχεμόνδου, νόθον υἱὸν Καρόλου τοῦ Β΄ καὶ τῆς δουκίσσης τῆς Πορτσμούθης, ὁριστικῶς δὲ συνηνώθη μετὰ τοῦ στέμματος κατὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ δουκὸς τοῦ Ριχεμόνδου, ἀποθανόντος ἄνευ ἄρρενος γόνου.

ΩΜΠΙΝΙΫ (Ροβέρτος-Στουάρτος, κόμης τοῦ Μπωμὸν Λεροζέ, κύριος d'Aubigny), στρατάρχης τῆς Γαλλίας, ἀποθανὼν τῷ 1544. Κατήγετο ἐξ ἀγγλικῆς οἰκογενείας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Καρόλου τοῦ Η΄, ὃν συνώδευσεν εἰς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ πολέμους. Ἐγένετο διοικητὴς τοῦ Μιλανέ, ἔλαβε τὴν διοίκησιν τῶν σκωτικῶν φρουρῶν (1512), εἶτα τὴν ράβδον τοῦ στρατάρχου (1514), ἐπολέμησεν ἐν Μαρινιὰν καὶ ἐν Παβίᾳ καὶ ἐν τέλει συνετέλεσεν εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Προβηγκίας ἐναντίον Καρόλου τοῦ Ε΄ (1526).

ΩΜΠΙΝΩ (Λέων Aubineau), δημοσιογράφος καὶ φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1815. Κατ' ἀρχάς, ἀκολουθήσας τὰ μαθήματα τῆς χαρτογραφικῆς σχολῆς, ἐτράπη εἶτα εἰς τὴν ὁμοιογραφίαν. Γενόμενος συντάκτης τοῦ «Θρησκευτικοῦ σύμπαντος», κατέστη εἷς τῶν βοηθῶν τοῦ Βεγιὸ καὶ οὐκ ἐπαύσατο μετέχων τοῦ κληρικοῦ τύπου, ὑπερασπιζόμενος τὰς ἰδέας τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ καὶ κατακρίνων ἐνθέρμως πάσας τὰς νεωτέρας ἰδέας. Μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ «Σύμπαντος» τῷ 1861 ἐγένετο συντάκτης τοῦ «Κόσμου», ἱδρυθέντος εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ. Τῷ 1867, ἐπαναληφθείσης τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Σύμπαντος» τῷ 1861, ἐπανέλαβε καὶ ὁ Ὠμπινὼ τὴν ἐν αὐτῷ ἐργασίαν αὐτοῦ καὶ συνειργάζετο καὶ ἐν τῇ «Φιλολογικῇ Ἐπιθεωρήσει». Ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Γενικὴ κριτικὴ καὶ ἀναιρέσεις, ἐναντίον ἱστορικῶν τινων βλέψεων τοῦ Θιερρύ», — «Οἱ θεράποντες τοῦ Θεοῦ», — «Φιλολογικαὶ σημειώσεις περὶ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος» (1859), — «Βίος τοῦ μακαρίου Βενεδίκτου Ἰωσήφ. Λάβρ» (1873) κλπ.

ΩΜΠΛΕ (Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Χριστοφόρος Aublet), βοτανολόγος καὶ φαρμακοποιός, γεννηθεὶς ἐν Σαλὼν τῆς Προβηγκίας τῷ 1720 καὶ ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις τῷ 1778. Ἀφοῦ ἐσπούδασεν ἐν Μομπελιέ, μετῆλθεν ἐν τῇ Ἱσπανικῇ Ἀμερικῇ τὸν φαρμακοποιόν. Μετὰ τὴν εἰς Γαλλίαν αὐτοῦ ἐπιστροφὴν ἀπεστάλη εἰς τὴν Νῆσον τῆς Γαλλίας τῷ 1752, ὅπως ἱδρύσῃ ἐν αὐτῇ φαρμακεῖον καὶ βοτανικὸν κῆπον, συνεζήτησε δὲ μετὰ τοῦ διαστήμου Ποάβρ περὶ τῆς ἐγκλιματίσεως τῶν ἀρωματοφόρων δένδρων καὶ ἐπανέκαμψεν εἰς Εὐρώπην μετὰ 9 ἔτη. Ἀποσταλεὶς εἰς Γουϊάνην τῷ 1762, ἐσχημάτισε μεγάλην συλλογὴν χόρτων, ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν εἰς Ἅγιον Δομίνικον καὶ εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου κατὰ συμβουλὴν τοῦ Βερνάρδου τῆς Ζουσιὲ ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον αὐτοῦ «Φυτὰ τῆς Γουϊάνης» (Παρίσιοι,

1775), ἐν αὐτῷ περιέγραψε περὶ τὰ 800 φυτά, ὧν τὰ ἡμίσυ σχεδὸν εἶναι νέα καὶ ἄτινα εἶναι διατεταγμένα κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Λιναίου. Οἱ χαρακτῆρες ὅμως τῶν εἰδῶν τούτων σημειοῦνται οὐχὶ τόσον σαφῶς, ὥστε περιηγηταί τινες ἐνόμισαν ὅτι πολλὰ αὐτῶν ἐφευρέθησαν κατ' ἀρέσκειαν· ἐν τούτοις ὅμως μέγας ὀφείλεται αὐτῷ ἔπαινος, διότι ἐπλούτισε τοὺς φυτικοὺς καταλόγους.

ΩΜΠΟΝΝΗ (Aubonne), πόλις τῆς Ἑλβετίας (Βωδ) ἐπὶ τοῦ Ὠμπόννη, ἀπέχουσα, 18 χιλιάμ. ΝΝΔ τῆς Λωζάννης, ἱδρυμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ γραφικῆς θέσεως. Κάτ. 1800, διαμαρτυρόμενοι. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει τὸ ἀρχαῖον μέγαρον τοῦ ναυάρχου Δουκέν, ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὁ τάφος αὐτοῦ.

ΩΜΠΡΑΚ (Aubrac), χωρίον τῆς Γαλλίας ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ἀβεϋρὸν καὶ τῇ περιφερείᾳ τῆς Ἐσπαλιόν. Κάτ. 200. Μεγαλοπρεπῆ καὶ γραφικὰ ἐρείπια φιλοξένου οἴκου, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δομερὶχ Δωμπράκ, οἰκοδομηθέντος τῷ 1120.

ΩΜΠΡΑΚ (ὄρη Aubrac), ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ἀβεϋρόν, πεφημισμένα διὰ τὰς λαμπρὰς αὐτῶν βοσκάς. Ἐκτείνονται ἐπὶ ἐκτάσεως 45 χιλιαμέτρων, ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λότου μέχρι τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Τρυγέρου.

ΩΜΠΡΑΚ (φιλόξενοι ἀδελφοὶ Aubrac), σωματεῖον ἱδρυθὲν τῷ 1031 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ροδὲζ (Ἀβεϋρὸν) ὑπὸ τοῦ Ἀδαλάρδου, κόμητος τῆς Φλάνδρας. Τὸ σωματεῖον τοῦτο ἀπετελεῖτο ἐξ ἱπποτῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ συνοδεύειν τοὺς ταξειδιώτας καὶ προσκυνητάς, ἐξ ἱερέων πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ λαϊκῶν ἀδελφῶν, οἵτινες ἐξεπλήρουν διάφορα ἔργα ἐλεημοσύνης. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τῶν κανονικῶν κληρικῶν *chanoines de la chancellade*.

ΩΜΠΡΕ (Ἰωάννης Aubrey), ἄγγλος σοφός, γενν. ἐν Ἤστον-Πίαρς τῷ 1626 καὶ ἀποθ. τῷ 1697, ἀνὴρ γνώστης τῆς τε φυσικῆς ἱστορίας, τῆς φιλολογίας καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων, ἀλλ' ὑποπεσὼν εἰς τὸν μυστικισμὸν καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν, συνεπείᾳ ἀτυχημάτων, ὑφ' ὧν κατεπονήθη ἐν τῷ βίῳ. Οὗτος ἐβοήθησε τὸν Ἀντώνιον Γοὺδ ἐν τῇ περιέργῳ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, μετέσχεν ἐπίσης καὶ τοῦ ἔργου, ὅπερ τιτλοφορεῖται *Monasticon Anglicanum* καὶ συνέθετο μόνος «Βίον τοῦ Θωμᾶ Χόμπς», μείναντα ἐν χειρογράφῳ, —«Φυσικὴν ἱστορίαν καὶ ἀρχαιότητας τῆς Κομητείας Σούρρεϋ», —«Ἰδέας παγκοσμίου ἀνατροφῆς» κλπ. Τέλος ἔγραψε καὶ «Ποικίλα», ἐν οἷς ἀπαντῶσι καὶ κεφάλαια μαρτυροῦντα τὰς διαδόσεις τοῦ πνεύματος αὐτοῦ: «Τὸ ὀλέθριον τῶν ἡμερῶν», «Ἐπιτόπιοι ὄλεθροι», — «Θαύματα», — «Προρρήσεις», — «Ὄνειρα», — «Φάσματα» κτλ.

ΩΜΠΡΕ (Ρενὲ Aubrée), γάλλος στρατηγός, γενν. ἐν Ρέννῃ τῷ 1763 καὶ ἀποθ. τῷ 1808. Ὑπηρέτησεν ἐν τοῖς στρατοῖς τοῦ Βορρᾶ καὶ προήχθη εἰς στρατηγὸν μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μπέργκεν τῇ 7)19 σεπτεμβρίου 1790. Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Καστὲλ-Νουόβου ἀπέκρουσε διὰ τῆς λόγχης δύο ρωσικὰ τάγματα καὶ στρατὸν Μαυροβουνίων. Εἶτα μετέβη πρὸς συμμετοχὴν ἐν τῷ πολέμῳ τῆς Ἱσπανίας καὶ ἐφονεύθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Σαραγόσας. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀναφέρεται ἐπὶ τῶν ὀρειχαλκίνων πινάκων τῶν ἀνακτόρων τῶν Βερσαλλιῶν.

ΩΜΠΡΕΛΙΚ (Λουδοβῖκος Aubrelique), γάλλος πολιτευτής, γενν. ἐν Κμοπιένῃ τῷ 1814. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀπογραφῆς καὶ τῶν κτημάτων τοῦ στέμματος, ὅπου κατεῖχεν ἀνωτέραν θέσιν, ὅτε παρητήθη τῷ 1862. Τῷ 1860 ἐγένετο μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς περιφερείας τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως καὶ εἶτα πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τούτου. Δήμαρχος ὢν μετὰ τὴν 23)4 σεπτεμβρίου 1870, διηύθυνε μετὰ μεγάλης δεξιότητος τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ταύτης κατὰ τὴν γερμανικὴν ἐπιδρομὴν καὶ ἀπέδωκε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ· εἶτα ἐγένετο ἀλληλοδιαδόχως μέλος τοῦ γενικοῦ συμβουλίου τοῦ Ὀάζ, πρόεδρος τῆς ἱστορικῆς ἑταιρίας τῆς Κομπιένης, διοικητὴς τοῦ ἀποταμιευτηρίου, ἀντιπρόεδρος τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἀστικῶν νοσοκομείων κλπ., διετέλεσε καὶ ὑποψήφιος γερουσιαστὴς κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς 18)30 ἰανουαρίου 1876, ὑποστηριχθεὶς ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν τοῦ Ὀάζ. Ἐκλεγεὶς γερουσιαστὴς δεύτερος ἐπὶ τριῶν τοιούτων, ἤδρευσεν ἐν τῷ ὁμίλῳ τῶν μετριοπαθῶν δημοκρατικῶν, οἵτινες καλοῦνται συνταγματικοί.

ΩΜΠΡΙΕ (Κλαύδιος Aubriet), ζωγράφος ἀντικειμένων τῆς φυσικῆς ἱστορίας, γεννηθεὶς ἐν Σαλὼν Σοὺρ-Μάρν τῷ 1651 καὶ

ἀποθανὼν τῷ 1742. Συνώδευσε τὸν Τουρνεφὸρ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐζωγράφησε τὰς εἰκόνας τοῦ ταξειδίου τούτου, τὰς εἰκόνας τῶν Στοιχείων τῆς βοτανικῆς καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Τουρνεφόρ. Ἀντικατέστησε δὲ τὸν Ἰωάννην Ζουμπὲρ ὡς ζωγράφος τοῦ βασιλικοῦ κήπου καὶ ἐποιήσατο πολλὰς συλλογὰς φυτῶν, ὀστράκων, ἰχθύων, χρυσαλλίδων καὶ πτηνῶν, μετὰ μεγίστης προσοχῆς ἐζωγραφημένων.

ΩΜΠΡΙΟ (Οὔγος Aubriot), γεννηθεὶς ἐν Διζώνῃ, οἰκονομικὸς ἔφορος καὶ δικαστὴς ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ε'. Κατεσκεύασε τὴν Βαστίλλην, τὸ Μικρὸν Σατελέ, τὴν Πον-Ὠσάνζ καὶ τὴν γέφυραν τοῦ Ἁγ. Μιχαήλ, ἐθόλωτε τὰς πρώτας ὑπονόμους καὶ ἀνεδιωργάνωσε τὴν πολιτοφυλακήν. Κατηγορηθεὶς ὡς αἱρετικὸς καὶ καθειρχθεὶς ἐν Βαστίλλῃ, ἠλευθερώθη ὑπὸ τῶν Μαιγιοτίνων τῷ 1381, οἵτινες καὶ κατέστησαν αὐτὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν. Διαφυγὼν ὅμως τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην θέσιν, ὑπέστρεψεν εἰς Βουργουνδίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1382. Ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ κοσμεῖ τὴν πρόσοψιν τοῦ δημαρχείου τῶν Παρισίων.

ΩΜΠΡΙΟΝ (Ἰωάννης Aubrion), χρονογράφος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, γεννηθεὶς ἐν Λοθαρηγκίᾳ καὶ ἀποθανὼν ἐν Μὲτς περὶ τὸ 1501 Ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος ἐν τοῖς πράγμασι τῆς δημοκρατίας τοῦ Μέτς, ἥτις δὶς ἔπεμψεν αὐτὸν ὡς πρέσβυν εἰς Κάρολον τὸν Τρομερόν. Ἐπὶ μικρὸν ἐγένετο αἰχμάλωτος τῶν Βουργκινδῶν, ἐστάλη πάλιν ἐπὶ ἐντολῇ πρὸς Λουδοβίκον τὸν ΙΑ' (1477) καὶ ἀπέκρουσε διὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ τὰς ἀξιώσεις τοῦ δουκὸς τῆς Λοθαρηγκίας, θέλοντος νὰ ἐπιβάλῃ ἔκτακτον φόρον εἰς τὴν πόλιν. Τὸ «Ἡμερολόγιον» καὶ τὰ «Χρονικὰ» αὐτοῦ περιλαμβάνουσι τὴν ἱστορίαν τοῦ Μὲτς ἀπὸ τοῦ 1464 μέχρι τοῦ 1500.

ΩΜΠΡΥ (Πέτρος Aubry), ἐγχαράκτης, χαράκτης καὶ ἐκτυπωτής, γεννηθεὶς ἐν Ὀπεναὶμ τῷ 1596 καὶ ἐργασθεὶς ἐν Στρασβούργῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1666. Ἐδημοσίευσε πολλὰς προσωπογραφίας τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ καὶ συλλογὴν στρασβουργικῶν ἐνδυμασιῶν, ἀποτελουμένην ἐκ 39 πινάκων διαφόρων διαστάσεων.

ΩΜΠΡΥ (Ἰωάννης Aubry), ἰατρὸς καὶ ἀλχημιστής, γεννηθεὶς ἐν Μομπελιὲ, ζῶν ἐν Παρισίοις περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἀποθανὼν περὶ τὸ 1667. Οὗτος ἦν ἀγύρτης, συνθέσας παράδοξα ἔργα, ἅτινα ὅμως περιεποίησαν αὐτῷ εἶδός τι φήμης. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Τὸ θαῦμα τοῦ κόσμου ἢ ἡ ἀληθὴς ἰατρικὴ ἀναστᾶσα» (Παρίσιοι, 1665), ἡ «Παγκόσμιος καὶ πραγματικὴ ἰατρικὴ διὰ πᾶν εἶδος ἀσθενείας καὶ τῆς ἥκιστα ἰασίμου» κτλ.

ΩΜΠΡΥ (Ἰωάννης-Βαπτιστὴς Aubry), σοφὸς βενεδικτῖνος, γενν. ἐν Δαπβιλὲ παρὰ τὸ Ἐπινὰλ τῷ 1736 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1809. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρεμῆ-Σελιὲ ἐνετάλη μεθ' ἑνὸς τῶν συναδέλφων αὐτοῦ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν τε ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν συγγραφέων. Οὗτος ἔγραψεν ἐν ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς: «Θεωρίαν τῆς ψυχῆς τῶν θηρίων», — «Φιλοσοφικὰ ζητήματα περὶ τῆς φυσικῆς θρησκείας», ἀποτελοῦν ἀναίρεσιν τῶν ὑλιστικῶν, θεϊστικῶν καὶ ἀθεϊστικῶν, ὡς καὶ μέγαν ἀριθμὸν ἔργων δηλωτικῶν τῆς πολλῆς αὐτοῦ ἀναγνώσεως, ἀλλὰ καὶ στερουμένων πρωτοτυπίας. Εἰς τοῦτον ὀφείλεται, καθὰ λέγεται, ἡ ἔκφρασις τοῦ συγγράφειν βιβλία διὰ βιβλίων, ἥτις ἀποδίδεται γενικῶς τῷ Βολταίρῳ.

ΩΜΠΡΥ (Κάρολος - Λουδοβίκος Aubry), οἰκονομολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1746 καὶ ἀποθ. τῷ 1817. Ἐν τοῖς κυριωτέροις αὐτοῦ ἔργοις ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑπόμενα: «Δημόσια μαθήματα περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν δεκαδικῶν ἐν πάσαις ταῖς οἰκονομικαῖς ἐπιχειρήσεσι» (1800), — «Παγκόσμιος μετρολογία», ἤτοι γενικὴ μετατροπὴ τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ τῶν νομισμάτων πασῶν τῶν χωρῶν διὰ τοῦ μέσου τῆς συγκρίσεως (1899) κτλ.

ΩΜΠΡΥ (Φραγκίσκος Aubry), γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1749 καὶ ἀποθ. ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ 1802. Ἦτο λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ, πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως διωρίσθη δήμαρχος Νίμης τῷ 1790, εἶτα βουλευτὴς τοῦ νομοῦ Γάρδης ἐν τῇ ἐθνικῇ Συμβατικῇ, ὑπερεψήφισε τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως μετ' ἀναβολῆς τῆς ἐκτελέσεως, ἐθέσπισεν ἵνα πάντες οἱ κώδωνες, ἐξαιρέσει ἑνὸς ἐν ἑκάστῃ συνοικίᾳ, τεθῶσιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν, ὑπέγραψε τὰς διαμαρτυρίας τῶν 73 ἐναντίον τῆς στάσεως τῆς 19)31 μαΐου καὶ ἐκρατήθη πεφυλακισμένος μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Ροβεσπιέρου. Ἀνακληθεὶς εἰς τὴν συμβατικὴν μετὰ τῶν

συναδέλφων αὐτοῦ, ἐγένετο εἷς τῶν μανιωδεστέρων ἀντιδραστικῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς δημοσίου σωτηρίας καὶ ἀνέλαβε τὸ στρατιωτικὸν μέρος μετὰ τὸν Καρνώ, ἀποσυνέθεσε πάσας τὰς ὑπηρεσίας διὰ τῆς παύσεως πολλῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν ὡς τρομοκρατικῶν καὶ ἤδρευσεν ἐκ νέου μετὰ τῶν 500, ἔλαβε μέγα μέρος ἐν τῇ συντάξει τοῦ μεγάλου ποινικοῦ στρατιωτικοῦ κώδηκος, ἐσυνωμότησε φανερῶς ἐναντίον τῆς δημοκρατίας, ἀπήχθη τῇ 18ῃ φρουκτιδόρ, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε χωρὶς ὁ Βοναπάρτης νὰ συγκατεθῇ εἰς τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ.

ΩΜΠΡΥ (δεσποινὶς Aubry), χορεύτρια ἐν τῷ μελοδραματικῷ θεάτρῳ Παρισίων. Ἀνέλαβε νὰ παραστήσῃ τὴν θεότητα Λόγον *(raison)* ἐν ταῖς ἑορταῖς, διὰ τῶν ὁποίων τῷ 1793 ἀπόπειρα ἐγένετο ν' ἀντικαταστα θῶσιν αἱ τελεταὶ τοῦ καθολικοῦ θρησκεύματος. Λέγεται ὅτι ἦτο θελκτικωτάτης καλλονῆς καὶ ἱκανὴ νὰ προσηλυτίσῃ πολλοὺς εἰς τὴν νέαν θεότητα. Παριστάνουσα ὅμως τὴν Δ ό ξ α ν ἐν τῷ μελοδραματικῷ θεάτρῳ, ἔπεσε καὶ ἔθραυσε τὸν βραχίονα αὐτῆς. Συνδρομαὶ τότε ὑπὲρ αὐτῆς ἠνοίχθησαν καὶ ἡ ἀκαδημία τῆς μουσικῆς ὥρισεν αὐτῇ σύνταξιν.

ΩΜΠΡΥ (Κλαύδιος-Κάρολος βαρῶνος Aubry), γενν. τῷ 1773. Ὑπηρετήσας ἐπιτυχῶς ἐν τοῖς στρατοῖς τοῦ Βορρᾶ καὶ τῆς Μοζέλης, ἀπεστάλη εἰς Ἅγιον Δομίνικον καὶ διεκρίθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ἔσλιγκ. Αὐτὸς ἦτο, ὅστις κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Ρωσίας κατεσκεύασε τὴν γέφυραν τῆς Βερεζίνας. Ἐφονεύθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1813· τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι ἐγγεγραμμένον ἐπὶ τῶν ὀρειχαλκίνων πινάκων τοῦ μουσείου τῶν Βερσαλλιῶν.

ΩΜΠΡΥ (Κάρολος-Μάριος-Μπάρμπ-Ἀντώνιος Aubry), γάλλος νομομαθὴς καὶ δικαστής, γενν. ἐν Σαβέρνῃ τοῦ Κάτω Ρήνου τῷ 1803. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Στρασβούργῳ, διωρίσθη εἶτα καθηγητὴς τοῦ ἀστικοῦ κώδηκος ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ Στρασβούργου, ἧς ἐγένετο καὶ Πρύτανις, καὶ τῷ 1872 ἐγένετο σύμβουλος τοῦ ἀκυρωτικοῦ· ἦν δὲ ἱππότης τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Οὗτος μετέφρασεν ἐκ τῆς γερμανικῆς προσθεὶς καὶ σημειώσεις μετὰ τοῦ Ράου τὴν «Σειρὰν τοῦ γαλλικοῦ δικαίου» τοῦ Ζαχαρίου (1843—46), ἔργον πολλάκις ἐκδοθέν.

ΩΜΠΡΥ (Μαυρίκιος, Aubry), γάλλος πολιτευτὴς καὶ τραπεζίτης, γενν. ἐν Μιρκοὺ τῶν Βοσγίων τῷ 1820. Ἐδιδάχθη τὰ νομικά, ἐγένετο τῷ 1845 δικηγόρος ἐν τῇ γενετείρᾳ αὐτοῦ, ἐνησχολήθη ἰδίᾳ εἰς ζητήματα τραπεζιτικὰ καὶ οἰκονομικά, ἵδρυσε τῷ 1848 ἐν Ἐπινὰλ ἐθνικὸν τραπεζιτικὸν γραφεῖον, οὗτινος τὴν διεύθυνσιν ἀνέλαβεν, ἐξελέγη τῷ 1849 ἀντιπρόσωπος τῶν Βοσγίων ἐν τῇ νομοθετικῇ συνελεύσει, ἤδρευσεν ἐν ταῖς τάξεσι τῆς μοναρχικῆς πλειονοψηφίας, μεθ' ἧς πάντοτε ἐψήφιζε, συνελήφθη μετὰ τὸ πραξικόπημα τῆς 28/10 δεκεμβρίου 1851 καὶ ἀνεκτήσατο τὴν ἐλευθερίαν μετά τινων ἡμερῶν κράτησιν. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἵδρυσεν ἐν Παρισίοις σπουδαῖον τραπεζιτικὸν οἶκον. Ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἔμεινε μακρὰν τῆς πολιτικῆς, ἐτέθη ὑποψήφιος τῷ 1863 ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκλογικῇ περιφερείᾳ τῶν Βοσγίων ὡς ἀντίπαλος τοῦ κηβερνητικοῦ ὑποψηφίου, ἀλλ' ἐμειονοψήφισε. Κατὰ τὴν πολιορκίαν διέμεινεν ἐν Παρισίοις, ὅπου τῇ 24)5 νοεμβρίου 1870 οἱ ἐκλογεῖς διώρισαν αὐτὸν ἀκόλουθον ἐν τῇ δημαρχίᾳ τοῦ 8ου τμήματος. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 27)8 φεβρουαρίου 1871 διὰ τὴν νομοθετικὴν συνέλευσιν ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῷ διαμερίσματι τῶν Βοσγίων. Ὁ Ὠμπρὺ παρήδρευσεν ἐν τῇ ἄκρᾳ δεξιᾷ ἐν τῷ ὁμίλῳ τῶν νομιμοφρόνων κληρικῶν. Ἀποσχὼν τῆς συμμετοχῆς τοῦ ζητήματος τῶν προκαταρκτικῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, ἐψήφισεν ὑπὲρ τοῦ δημαρχιακοῦ νόμου, ὑπὲρ τῆς καταλύσεως τῶν περὶ ἐξορίας νόμων, ὑπὲρ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς τῶν ὀρλεανιδῶν πριγκήπων, τῆς συνταγματικῆς ἀρχῆς, τῆς καταργήσεως τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς, τῆς διατηρήσεως τῶν ἐμπορικῶν συμβάσεων κλπ. Ζωηρῶς ἀντέστη μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Θιέρσου, ὅτε εἶδε τοῦτον προτιθέμενον τὴν ἵδρυσιν τῆς δημοκρατίας, συνετέλεσεν εἰς τὴν πτῶσιν αὐτοῦ, καὶ εἶτα συνανεμίγη ἐν ραδιουργίαις, ἀποσκοπούσαις εἰς τὸ ἐπιβαλεῖν τῇ Γαλλίᾳ τὴν μοναρχίαν τοῦ θείου δικαίου· τοῦ συνδυασμοῦ τούτου ἀποτυχόντος, ὁ Ὠμπρὺ ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς ἐπταετοῦς θητείας, συγκατετέθη εἰς πάντα τὰ ἀντιδραστικὰ μέτρα, τὰ ληφθέντα ὑπὸ τῆς ἀντιδραστικῆς κυβερνήσεως, συνετάχθη τῇ 4)16 μαΐου 1874 τῷ δουκὶ τοῦ Βρογλῇ, ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν τοῦ Λαροσφουκὸλ-Μπισακίᾳ περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς μοναρχίας μετὰ τοῦ κόμητος Σαμπόρ,

κατεψήφισε τοῦ συντάγματος τῆς 13)25 φεβρουαρίου 1875 κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1876 ἀπεσύρθη τοῦ πολιτικοῦ βίου, ἵνα ἰδιωτεύσῃ. Εἰς τοῦτον ὀφείλονται τὰ ἑξῆς ἔργα: «Θεωρίαι καὶ πράξεις ἢ ἕνωσις τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας μετὰ τῆς ἠθικῆς» (1851), —*Les Banques d'émission et d'escompte* (1864).

ΩΜΠΡΥ - ΔΕΓΚΟΥΖ (Μαρία - Ὀλύμπου Aubry De Gouges). Ἴδε ΓΟΥΓΗ.

ΩΜΠΡΥ-ΔΕΛΑΜΠΟΥΣΑΡΔΕΡΙ (κόμης Κλαύδιος-Κάρολος Aubry De la Boucharderi), γενναῖος καὶ ἐπιδέξιος γάλλος στρατηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ, οὗτινος τὸ ὄνομα εἶναι ἐγγεγραμμένον ἐν τοῖς ὀρειχαλκίνοις πίναξι τοῦ μουσείου τῶν Βερσαλλιῶν, γενν. ἐν Βούργῃ *(Ain)* τῷ 1773 καὶ ἀποθ. τῇ 29)10 νοεμβρίου 1813. Ἐντίμως μετέσχε τῶν ἐκστρατειῶν τῆς ἐπαναστάσεως, διηύθυνεν ὡς λοχαγὸς τὴν μεταφορὰν τοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ὄρους τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου 1800, μετέσχε τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἁγίου Δομινίκου (1802), ἐδοξάσθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Ἔσλιγ (1809), διωρίσθη τῷ 1812 στρατηγὸς μεραρχίας, ἐπολέμησεν ἐν Ρωσίᾳ καὶ κατεσκεύασε μετὰ θαυμασίας ταχύτητος τὴν περίφημον γέφυραν τῆς Βερεσίνης, δι' ἧς διῆλθον τὰ λείψανα τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ. Ὡς ἐκ τῆς ἐν Λούτσεν πολιτείας αὐτοῦ (1813) ἐγένετο κόμης. Νικηθεὶς ἡρωϊκῶς ἐν Λειψίᾳ, ἐπληγώθη θανασίμως ὑπὸ σφαίρας, καθ' ἣν στιγμὴν ἐτακτοποίει τὸ πυροβολικὸν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὑποχωρήσεως.

ΩΜΠΡΥ-ΔΕΜΟΝΤΙΔΙΕ (Aubry De Mondidier), εὐγενὴς τῆς αὐλῆς Καρόλου τοῦ Ε', δολοφονηθεὶς τῷ 1371 παρὰ τὸ Μουταρζὴ ὑπὸ ἄλλου αὐλικοῦ, καλουμένου Ριχάρδου Μακέρ, ὅστις ἐφθόνει τὴν εὔνοιαν, ἧς οὗτος ἀπέλαυε παρὰ τῷ βασιλεῖ. Ὁ κύων τοῦ θύματος ἐπεδείξατο ἔκτοτε ἀμείλικτον μῖσος κατὰ τοῦ δολοφόνου, ὁ δὲ βασιλεὺς συλλαβὼν ὑπονοίας ἐκ τῆς παραδόξου ταύτης ἐχθρότητος διέταξεν εἶδος μονομαχίας τοῦ κυνὸς μετὰ τοῦ ἱππότου. Ἡ μάχη αὕτη ἐγένετο ἐν τῇ νήσῳ *Notre-Dame* τῷ 1371. Ὁ Μακὲρ ἦτον ὡπλισμένος δι' ἰσχυρᾶς ράβδου, ἀλλ' ἐνικήθη, ὁμολόγησε τὸ κακούργημα αὐτοῦ καὶ ἐτιμωρήθη διὰ τῆς λαιμητόμου. Τοιαύτη τοὐλάχιστον ἡ ἐπικρατοῦσα παράδοσις, ἥτις διετηρήθη διὰ πλήθους φιλολογικῶν ἔργων· ἀλλ' ὁ μῦθος τοῦ κυνὸς τοῦ Μουταρζὴ ἦν ἤδη κοινὸς αἰῶνα ὅλον πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης.

ΩΜΠΡΥ-ΔΟΥΜΠΟΥΣΕ (Aubry Du Bouchet), γάλλος βουλευτὴς τῆς Συντακτικῆς, γεν. ἐν Φερτέ-Μιλὼν τοῦ διαμερίσματος τοῦ Αἴνου τῷ 1740. Ἐψήφισεν ἐν γένει μετὰ τῆς πλειοψηφίας περὶ τῶν νέων μεταρρυθμίσεων, ἐνησχολήθη ἰδίᾳ ἐπὶ οἰκονομικῶν ἀντικειμένων καὶ οἰκονομολογικῶν θεμάτων, μετέσχε τῆς διαιρέσεως τῆς Γαλλίας εἰς διαμερίσματα καὶ ὑπέβαλε κτηματολόγιον πρὸς ἐπιβολὴν φόρου κτηματικοῦ. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ καταρτισθὲν γενικὸν κτηματολόγιον τῆς Γαλλίας ἐτυπώθη τῷ 1790 διαταγῇ τῆς συνελεύσεως. Ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Πέτρος Φραγκίσκος Ἰωσὴφ παρήδρευσεν ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῆς δευτέρας Δημοκρατίας.

ΩΜΠΡΥ-ΛΕΚΟΝΤ (Γάκινθος - Λουδοβίκος-Βίκτωρ-Ἰωάννης - Βαπτιστὴς Anbry-Lecompte), γάλλος σχεδιαστὴς καὶ λιθογράφος, γενν. ἐν Νικαίᾳ τῷ 1797 καὶ ἀποθ. ἐν Παρισίοις τῷ 1858. Τῷ 1616 εἰσελθὼν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρέτησεν, ἐπὶ ἐννεαετίαν, ἠκολούθησεν οὐχ ἧττον τὰ μαθήματα τοῦ Ζιροτέ-Τριοζὼν καὶ μετέσχε τῶν ἀγώνων τῆς σχολῆς τῶν ὡραίων τεχνῶν, τυχὼν μεταλλίου δευτέρας τάξεως τῷ 1822 καὶ πρώτης τάξεως τῷ 1823. Τὸ πρῶτον ἐξέθηκεν ἔργα τῷ 1819, ἀλλ' ἡ φήμη αὐτοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1824, ὅτε καὶ ἔτυχε βραβείου δευτέρας τάξεως. Κατὰ τὰ πέντε ἢ ἑξ ἀκολουθήσαντα ἔτη παρήγαγε πολλὰ ἔργα καὶ ἐποιήσατο λιθογραφικὰ σχέδια διὰ πολλὰς σπουδαίας συλλογάς, ὡς διὰ τὴν «Πινακοθήκην τῆς δουκίσσης τοῦ Βερρὺ» καὶ τὴν «Πινακοθήκην τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας». Ἡ ὡραία ἀπεικόνισις τοῦ «Ἔρωτος καὶ τῆς Ψυχῆς» τοῦ Γεράρδου, ἣν ἐξέθηκε τῷ 1831, προὐκάλεσε τὴν εἰς αὐτὸν ἀπονομὴν μεταλλίου πρώτης τάξεως. Ὁ Ὠμπρὺ ἐπὶ πολὺ διετέλεσεν ἡγεμὼν τῶν γάλλων λιθογράφων, τόσον δὲ ἐθαυμάζοντο τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἡ πρωτότυπος εἰκὼν ἀριστοτέχνου ζωγράφου. Ἔκτοτε ὅμως ἐπεκράτησε τὸ γραφικὸν καὶ χρωματικὸν ὕφος, τὰ δ' ἔργα τοῦ Ὠμπρὺ κατεκρίθησαν ὡς στερούμενα σθένους καὶ ἀκριβείας. Ὁπωσδήποτε δέον ν' ἀναγνωρισθῇ ὅτι τὰ σχέδια αὐτοῦ εἰσὶν ἐν γένει λίαν ἐλκυστικὰ καὶ οὐδέποτε λιθογραφικὴ γλυφὶς προέβη εἰς πλείονα λεπτότητα καὶ

καθαρότητα κατεργασίας. Ὁ Ὠμπρὺ μετέσχε πασῶν τῶν ἀπὸ τοῦ 1824 ἐκθέσεων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, μολονότι συχνάκις περιωρίσθη εἰς τὴν ἔκθεσιν προσωπογραφιῶν διὰ τοῦ χρωστῆρος, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶδει λίαν ἐπετύγχανεν ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας. Ἰδοὺ τὰ κυριώτερα ἔργα, ἅτινα ἐξέθηκε: «Σκηνὴ τοῦ κατακλυσμοῦ», — «Ὁ ποταμὸς Σκάμανδρος», — «Ὁ Ἀσκληπιὸς νήπιος ἔτι», — «Ὁ Ρέμος καὶ ὁ Ρωμύλος» κλπ. πάντα τῷ 1827· τῷ δὲ 1831 ὁ «Ἔρως καὶ ἡ ψυχή», — «Ἡ εἰς τὸ χωρίον ἐπιστροφὴ» κλπ. Τῷ 1833 «Ὁ Λουδοβῖκος-Φίλιππος ἐν τῷ δημαρχείῳ», προσωπογραφία τῆς «Ἀμαλίας, αὐτοκρατείρας τῆς Βραζιλίας», τῷ 1834 «Ἀπόψεις τοπίων», τῷ 1848 ἡ «Παρθένος» κλπ. τῷ 1850—51 ἡ «Εὔα» κλπ. καὶ πλεῖστα ἄλλα κατὰ διάφορα ἔτη. Ἐκ δὲ τῶν μὴ ἐκτεθέντων ἔργων αὐτοῦ ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ οἶκος τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου», -ὁ «Οἶκος τοῦ Τάσου», — «Δανάη», — «Ἐνδυμίων», — «Ὁ Αἰνείας συναντῶν τὴν Ἀνδρομάχην» κλπ.

ΩΜΠΡΥΕ (Ξαβιὲ Aubryet), γάλλος φιλόλογος, γεννηθεὶς ἐν Πιερρὺ παρὰ τὴν Ἐπερναΐ (Μάρνη) τῷ 1823. Περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Παρισίοις ἐδρύσας τῷ 1849 φιλολογικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν φύλλον, ἔκτοτε ἐδημοσίευσας πολλὰ ἄρθρα κριτικά, βιογραφικὰ καὶ λοιπὰ ἐν διαφόροις ἐφημερίσι καὶ περιοδικοῖς. Οὗτος συνέγραψε πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἑξῆς ἔργα: «Τοὺς πατρικίους τοῦ ἔρωτος» — Σέβας «τῷ Ρακίνα», — «Δέσποιναν καὶ δεσποινίδα», τὸν «Ἰατρὸν Μολιέρου», κωμῳδίαν μονόπρακτον ἐμμέτρως, — «Κοσμικὴν φιλοσοφίαν» κτλ.

ΩΜΠΥΣΣΟΝ (Aubusson), ἀρχαία οἰκογένεια τῆς Μάρχης, σχοῦσα πολλοὺς κλάδους, ὧν ὁ διασημότερος εἶναι ὁ τῶν δουκῶν τῆς Φετλλιάδ, ἐκ τοῦ ὀνόματος φεούδου, ὅπερ ἐκέκτητο ἡ οἰκογένεια αὕτη ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Τῷ 1400 ἀντιπρόσωπον ἔσχε τὸν Ἰωάννην Ὠμπυσσόν, ἀποθ. τῷ 1420 καὶ καταλιπόντα ἐν ἄλλοις υἱοῖς 1) Ἰωάννην τὸν Β', οὗτινος οἱ ἀπόγονοι ἔλιξαν διὰ τοῦ Καρόλλου Ὠμπυσσόν, ἀποκεφαλισθέντος ἐν Παρισίοις τῷ 1533 ἕνεκα βιαιοτήτων, ἅσπερ διεπράξατο ἐναντίον μονῶν τινων γειτνιαζουσῶν· 2) τὸν Ρενῶλδον Ὠμπυσσόν, ἡ σειρὰ τοῦ ὁποίου ἔλιξε ἐν τῷ δευτέρῳ βαθμῷ, ἀφοῦ ἐχορήγησε τρεῖς ἐπισκόπους καὶ τὸν Πέτρον Ὠμπυσσὸν (ἴδε κατωτέρω)· 3) τὸν Γουλιέλμον Ὠμπυσσὸν καὶ 4) τὸν Γουῆ (*Gui*), ἀρχηγὸν τῆς σειρᾶς τῶν δεσποτῶν τοῦ Βιλλάκ, ὅστις ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς Φετλλιάδ, ὅτε ἐσβέσθη ἡ σειρὰ τῶν δουκῶν τοῦ ὀνόματος τούτου, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. — Ὁ Γουλιέλμος Ὠμπυσσόν, ὅστις ἔλαβεν ὡς κληρονομίαν τὴν χωροδεσποτείαν τῆς Φετλλιάδ, ἔσχε διάδοχον τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ υἱὸν Λουδοβῖκον Ὠμπυσσόν, δεσπότην τῆς Φετλλιάδ, διοικητὴν τοῦ Γκὶζ τῷ 1483. — Ὁ Ἰωάννης πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου, ἀποθ. τῷ 1551 ἔσχεν ὡς διάδοχον τὸν Ἰωάννην, πατέρα τοῦ Φραγκίσκου, θαλαμηπόλον τοῦ δουκὸς τῆς Ἀνδεγαυίας, ἀπὸ Ἐρρίκου τοῦ Γ', ὅστις Φραγκίσκος ἀφῆκε διάδοχον τὸν Γεώργιον Ὠμπυσσόν, κόμητα τῆς Φετλλιάδ. — Ὁ Φραγκίσκος Ὠμπυσσόν, δεύτερος τοῦ ὀνόματος τούτου, κόμης τῆς Φετλλιάδ, υἱὸς τοῦ Γεωργίου, ἐγένετο πρῶτος θαλαμηπόλος τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας καὶ στρατοπεδάρχης καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Καστελδάρνου τῷ 1632, ἀφεὶς ἐν ἄλλοις τέκνοις τὸν Λέοντα Ὠμπυσσόν, κόμιτα τῆς Φετλλιάδ, ὑποστράτηγον, φονευθέντα ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Λὲνς τῷ 1647, τὸν Γεώργιον Ὠμπυσσόν, ἐπίσκοπον τοῦ Μέτς, τὸν Γαβριὴλ Ὠμπυσσόν, μαρκήσιον τοῦ Μονταγκιοῦ, ἀποθανόντα τῷ 1638, τὸν Παῦλον Ὠμπυσσόν, ἱππότην τῆς Μελίτης, φονευθέντα ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Μαρδὶκ τῷ 1646 καὶ τὸν Φραγκίσκον, ὅστις ἐσυνέχισε τὴν σειράν. Ὁ τελευταῖος οὗτος, στρατάρχης τῆς Γαλλίας, ἐγένετο δοὺξ καὶ ὁμότιμος ὑπὸ τοῦ βατιλέως Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' καὶ ἀπέθανε τῷ 1691, ἀφεὶς διάδοχον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λουδοβῖκον Ὠμπυσσόν, δοῦκα τῆς Φετλλιάδ, στρατάρχην τῆς Γαλλίας ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, θανόντα τῷ 1725, ἄνευ γόνου. Τοιουτοτρόπως ἡ σειρὰ τῶν δουκῶν τῆς Φετλλιάδ ἐσβέσθη, ἡ δὲ σειρὰ τῶν δεσποτῶν τοῦ Βιλλὰκ ἔλαβε τὸν τίτλον κομήτων τῆς Φετλλιάδ.

ΩΜΠΥΣΣΟΝ (Ἰωάννης d'Aubusson), τροβαδοῦρος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ἦν ἀφωσιωμένος Φρειδερίκῳ τῷ Β', αὐτοκράτορι τῆς Γερμανίας, ὃν καὶ ἐξύμνησεν ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ. Ὑπάρχει τούτου ἀλληγορικὸς διάλογος περὶ τῶν ἀγώνων τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἐναντίον τοῦ λομβαρδικοῦ συνδέσμου. Ὁ Μιλλὼ κατεχώρισε τοῦτον ἐν τῇ «Φιλολογικῇ ἱστορίᾳ τῶν Τροβαδούρων».

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΩΜΠΥΣΣΟΝ (Πέτρος d'Aubusson), τελετάρχης τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Ἱεροσολύμων, γεννηθεὶς ἐν Μάρκῃ τῷ 1423. Ἀπὸ τοῦ 13ου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμόνδου, ἐν πολέμῳ εὑρισκομένου μετὰ τοῦ σουλτάνου Ἀμουράτ τοῦ Β', καὶ ὑπηρέτησε κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ περιφήμου Οὐνιάδου. Κατὰ τὴν ἐξ Οὐγγαρίας ἐπιστροφὴν συνώδευσε τὸν δελφῖνα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μοντορῶ καὶ εἶτα ἐν τῇ ἐναντίον τῶν Ἑλβετῶν ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ τάγμα τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου, διεκρίθη ἐν τῇ καταδιώξει τῶν πειρατῶν τοῦ ἀρχιπελάγους καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τελετάρχου τῷ 1470. Ἐν τούτοις Μωάμεθ ὁ Β', ἀνατρέψας τὸ βυζαντινὸν κράτος, δὲν ἔπαυσεν ἀπειλῶν καὶ τὴν Ρόδον, ἐπισκιάζουσαν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τῷ δὲ 1480 ἄπειρος ὀθωμανικὸς στόλος, φέρων 100,000 στρατιωτῶν, ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς νήσου καὶ ἐπεχείρησεν ἀπόβασιν. Τότε ἤρξατο μιᾶς τῶν μᾶλλον ἀξιομνημονεύτων πολιορκιῶν, ὅσαι ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφέρονται. (Ἴδε καὶ τὸ ἄρθρον ΤΟΥΡΚΙΑ). Ὁ τελετάρχης ἔλαβε πέντε πληγάς, ἀγωνιζόμενος μετὰ ἡρωϊκῆς γενναιότητος. Οἱ Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἀλλ' ὁ Μωάμεθ ὠρκίσθη νὰ διεκδικήσῃ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ ἀτύχημα, ὅπερ τὰ ὅπλα αὐτοῦ ὑπέστησαν, τὴν πρόθεσιν ὅμως αὐτοῦ ἐματαίωσεν ὁ θάνατος. Μετὰ διετίαν Ζιζὶμ ὁ ἀδελφὸς Βαγιαζὴτ τοῦ Β', καταφυγὼν παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς Ρόδου, ὡς εἰς ἄσυλον, συνελήφθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ παρεδόθη εἰς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν Η'. Ὁ πάπας, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀπονείμει τῷ Ὠμπυσσὸν τὸν τίτλον: «προστάτου τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὑπερμάχου τῆς Ἐκκλησίας», ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ρωμαϊκὴν πορφύραν εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ. Ὁ Ὠμπυσσὸν ἀπέθανε τῷ 1503 ἐν ἡλικίᾳ 80 ἐτῶν, κτησάμενος φήμην ἑνὸς τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ.

ΩΜΠΥΣΣΟΝ (Φραγκίσκος d'Aubusson), δοὺξ τῆς Φελλιάδ, στρατάρχης τῆς Γαλλίας τῷ 1632, ἀποθ. τῷ 1691. Τὸ πρῶτον ὑπηρέτησεν ἐν Φλάνδρᾳ (1653—7) καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην τῶν Πυρηναίων ἐγένετο στρατοπεδάρχης ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κόμητος τοῦ Κολινῆ ἐν τῷ κατὰ τῶν Τούρκων ἐν Γερμανίᾳ πολέμῳ (1664) καὶ ἐν Κρήτῃ τῷ (1669). Τῷ 1674 συνώδευσε Λουδοβίκον τὸν Δ' κατὰ τὴν δευτέραν ἐκστρατείαν τῆς Φραγκοκομητείας καὶ ἔλαβε τὴν ῥάβδον τοῦ στρατάρχου εἰς ἀμοιβὴν τῆς γενναιότητος αὐτοῦ μετὰ τῆς διοικήσεως τοῦ δελφινάτου. Οὗτός ἐστιν ὁ στήσας ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν νεκρῶν ἐν Παρισίοις τὸν πομπώδη ἔφιππον ἀνδριάντα Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ, καταστραφέντα τῷ 1792 καὶ ἀντικατασταθέντα τῷ 1821 δι' ἐφίππου ἀνδριάντος, ἔργου τοῦ Βοσίου.

ΩΜΠΥΣΣΟΝ (Aubusson), πόλις τῆς Γαλλίας (Creuse), ἀπεχ. 38 χιλιάμ. ΝΑ. τοῦ Γκερὲ καὶ 685 χιλιάμετρα ΝΔ τῶν Παρισίων. Κάτοικοι 6,000. — Διάσημος βιομηχανία ταπήτων, βυρσοδεψεῖα, βαφεῖα, ἐμπόριον καὶ ἀποθήκη ἅλατος. Ἡ Ὠμπυσσών, κειμένη ἐπὶ τοῦ Creuse ἐπὶ χαράδρας, περιβαλλομένης ὑπὸ ὀρέων καὶ βράχων ἐν μέσῳ ἀγόνου καὶ ἀκαλλιεργήτου χώρας, ὀφείλει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς μέρος Σαρακηνῶν, οἵτινες, λυτρωθέντες τῆς σφαγῆς κατὰ τὴν κατ' αὐτῶν νίκην Καρόλου τοῦ Σφύρα καὶ προσελκυσθέντες ὑπὸ τῆς καλλονῆς τῆς θέσεως καὶ τοῦ ἐξόχου τῶν ὑδάτων διὰ τὴν κατεργασίαν τῆς βύρσας καὶ τὸν χρωματισμὸν τοῦ ἐρίου, ἐγκατεστάθησαν πλησίον ὀχυροῦ φρουρίου, οὗτινος φαίνονται εἰσέτι τὰ ἐρείπια. Πατρὶς τοῦ Πέτρου Ὠμπυσσόν, τελετάρχου τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου.

ΩΝ, οὕτως ὀνομάζεται ἡ διάσημος πόλις τῆς Αἰγύπτου Ἡλιούπολις κοπτιστί τε καὶ ἑβραϊστί. Καὶ αὐτοὶ οἱ Ο' ρητῶς ἀναφέρουσιν ὅτι ἡ Ὼν εἶναι ἡ Ἡλιούπολις.

ΩΝΔΙΚΑΟΥΕ, λαὸς ἐν τῇ Λουγδουνικῇ Γαλατίᾳ.

ΩΝΕΙΑ, πρωτεύουσα ἐπαρχίας (Οὐάζ) ἐν τῇ περιφερείᾳ Μπωβέ. Κάτ. 1100. Πατρὶς τοῦ ζωγράφου Λεμπρέν, λείψανα ἀρχαίου φρουρίου ὑπὸ τὸ ὄνομα Πύργου τοῦ Καίσαρος.

ΩΝΙΑΙΩΝ (Πέτρος - Κάρολος - Φαβιῶτος Aunillon), γάλλος φιλόλογος καὶ ἐφημέριος τοῦ Ἐβραί, γεννηθεὶς τῷ 1685 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1760. Ἦν ἱεροκήρυξ καὶ τῷ 1715 ἀπήγγειλε τὸν ἐπικήδειον λόγον Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'· ὡς δὲ παρ' ἄλλοις κληρικοῖς οὕτω καὶ παρ' αὐτῷ, λέγει γάλλος λεξικογράφος, ἡ σοβαρότης τῆς θέσεως αὐτοῦ δὲν παρεκώλυεν αὐτὸν ποσῶς νὰ μετάσχῃ τοῦ θεατρικοῦ δείπνου *(sou pédc théâtre)* μετὰ προηγουμέ-

νην μεταληψιν ἐκ τοῦ βωμοῦ *(déjeuné de l'autel)*. Τῷ 1728 ἐπέτυχε τῆς παραστάσεως κωμῳδίας: «Οἱ μετημφιεσμένοι ἐρασταὶ» ὑπὸ τὸ ὄνομα ἱππότου τοῦ Δουαί, ἥτις λίαν ἐπεδοκιμάσθη. Πρὸς τούτοις ἔγραψε καὶ μυθιστόρημα «Ὁ Ἀζὸρ ἢ ὁ γεγοητευμένος πρίγκηψ» καὶ διάφορα ἄλλα ἔργα.

ΩΝΟΚΑΝΤΙΑΣ, ὄνομα ἀνδρός, ἀναφερόμενον ἐν θηβαϊκῷ νομίσματι.

ΩΝΩ, πόλις παρὰ τῇ Λώδ (Α. Χρον. ἢ Παραλειπ. Η', 12—Ἔσδρας, Β' 33).

ΩΝΩ, πεδιὰς ἄγνωστος· πιθανὸν νὰ ἔκειτο παρὰ τῇ ἀνωτέρω πόλει Ὠνώ.

ΩΞΕΙΑ (ὄρη), μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ὄξου καὶ Ἰαξάρτου, ἴσως τὸ νῦν Ἀκ-δὰγ ἢ λευκὸν ὄρος.

ΩΞΕΙΑΝΑ, πόλις ἐν τῷ Ὄξῳ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὠξειανῶν, ἴσως ἡ μεταγενεστέρα ΤΕΡΜΕΔ.

ΩΞΕΙΑΝΗ, λίμνη ἐν Σογδιανοῖς· ἴσως ἡ λίμνη ΑΡΑΔΗ.

ΩΞΕΙΑΝΟΙ, λαὸς ἐν τῷ Ὄξῳ ἐν Σογδιανοῖς.

ΩΞΕΡΟΑ (Auxerrois), ἀρχαία χώρα τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Βουργουνδίᾳ· πρωτ. Ὠσσέρη, γνωστὴ ἤδη ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ διαμερίσματος τῆς Ὑόννης.

ΩΞΙ-ΛΕΣΑΤΩ (Auxi-le-château), χωρίον τῆς Γαλλίας (Πὰ-Δὲ-Καλαί), εἰς ἀπόστασιν 27 χιλιαμέτρων ΝΑ τοῦ Σαὶν-Πόλ. Κάτ· 2,900. Συγκομιδὴ καὶ ἐμπόριον σίτου· βυρσοδεψεῖα. Ἐκ τοῦ ὀχυροῦ φρουρίου τοῦ Ὠξί, ἱδρυθέντος τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ὑπολείπονται μόνον διερρωγότα τείχη καὶ ὑπόγεια. Ἡ ἐνοριακὴ ἐκκλησία, ὡραῖον ἵδρυμα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἐλεηλατήθη καὶ ἐν μέρει κατεστράφη βραδύτερον, αἱ δὲ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα γενόμεναι ἐπισκευαὶ διετήρησαν τοὺς θόλους τοῦ χοροῦ, τὰς ὡραίας τοιχογραφίας ναΐσκου τῆς κάτω νοτίου πλευρᾶς καὶ τὸν ἄμβωνα *(chair)*, ὅστις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1681. Πρὸς τούτοις παρατηρεῖται ἐν Ὠξὶ τὸ δημαρχεῖον, οἰκοδόμημα τῆς αὐτῆς καὶ ὁ ναὸς ἐποχῆς, προστατευόμενον ὑπὸ δύο πύργων καὶ χρησιμεῦον ἄλλοτε ὡς κατοικία ἄρχοντος.

ΩΞΟΣ (ποταμός), εἷς τῶν μεγαλειτέρων ποταμῶν τῆς Ἀσίας μετὰ τὸν Ἰνδόν, πηγάζων κατὰ Πτολεμαῖον βορειοδυτικῶς τῶν πηγῶν τοῦ Ἰνδοῦ, εἶτα φερόμενος πρὸς Β. διὰ τῶν συνόρων τῆς Σογδιανῆς χώρας καὶ τῆς Ὑρκανίας, δεχόμενος τὰ ὕδατα πολλῶν ποταμῶν καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἢ μᾶλλον ἐν τῇ λίμνῃ Ἀράλῃ. Ταναῦν καλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀράβων Ἀμὸν ἢ Γιχών.

ΩΞΑΥΛΩΝ, βάρβαρος λαός.

ΩΟΤΟΚΑΤΑΞΙΣ, ὄνομα κύριον παρὰ τῷ Σουΐδᾳ.

ΩΠΑΣ, ὄνομα κύριον, ἀναφερόμενον παρὰ τῷ Σουΐδᾳ.

ΩΠΙΑΣ, λαὸς ἐν τῷ Ἰνδῷ ποταμῷ ἐν Ἰνδικῇ.

ΩΠΙΑΝΟΙ, χώρα τοῦ ἀνωτέρω λαοῦ.

ΩΠΙΚ (Ἰάκωβος Aupick), γάλλος στρατηγός, γενν. ἐνΓραβελίνῃ τῷ 1789 καὶ ἀποθ. τῷ 1857. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν ταῖς στρατιωτικαῖς σχολαῖς τοῦ *Laflèche* καὶ τοῦ Σαὶν-Σίρ, εἰσῆλθε τῷ 1809 εἰς σύνταγμά τι τοῦ πεζικοῦ μετὰ βαθμοῦ ὑπολοχαγοῦ καὶ ἔκτοτε μετέσχε πασῶν τῶν μαχῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Λοχαγὸς τῷ 1813 καὶ σοβαρῶς τραυματισθεὶς ἐν τῇ μάχῃ τοῦΛιν̣ῃ, ἀπελύθη τῷ 1815 καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν στρατὸν τῷ 1818. Τῷ 1823 μετέσχε τῆς εἰς Ἱσπανίαν ἐκστρατείας, διωρίσθη ταγματάρχης, ἀντισυνταγματάρχης μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἀλγερίου καὶ συνταγματάρχης τῷ 1834. Προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν ὑποστρατήγου τῷ 1839 καὶ στρατηγοῦ μεραρχίας τῷ 1847, προσεκλήθη εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς πολυτεχνικῆς σχολῆς. Τῷ 1848 ἡ δημοκρατικὴ κυβέρνησις ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὴν ἐν Κων)πόλει πρεσβείαν, τῷ 1851 ἐγένετο πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ, ἀνταλλάξας τὴν θέσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς τοῦ κόμητος Βαλέβσκη ἐν Μαδρίτῃ, καὶ τῷ 1853 διωρίσθη γερουσιαστής. Ὁ στρατηγὸς Ὠπὶκ ἔγραψε: «Νέον ἄτλαντα τοῦ βασιλείου τῆς Γαλλίας ἢ Λεπτομερεῖς Χάρτας κτλ.» δημοσιευθέντα τῇ συμπράξει τοῦ Περρότου.

ΩΠΙΣ, πόλις ἀρχαία καὶ ἐπίσημος τῆς Ἀσυρίας, κειμένη ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, κατὰ τὸν Λαρχῆρον ἡ αὐτὴ πιθανῶς πρὸς τὴν παρὰ τῷ Πλινίῳ Ἀντιόχειαν, κληθεῖσαν τοιουτοτρόπως ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς μακεδονικῆς δυναστείας· ταναῦν Ὀδοὰν ἢ Ὀδορνέ.

ΩΠΙΣ, βασιλεὺς τῶν Ἰαπύγων.

ΩΠΙΣ, Ἀθηναῖος, ὁ αὐτὸς ἴσως πρὸς τὸν Ὤλπιν.

ΩΠΙΣ, ἐπώνυμον τῆς Ἀρτέμιδος.

Δημοτική Βιβλιοθήκη

ΩΠΙΣ, ὄνομα ὑπερβορείου παρθένου, ἥτις ἐκόμιζε φόρον εἰς Δῆλον.

ΩΡ (=κορυφαῖος παρὰ τοῖς Ἑβραίοις). Ἐν τῇ κατὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν ἐν Ραφιδείν τῆς Ἐρήμου μάχῃ συνηνώθη μετὰ τοῦ Ἀαρὼν καὶ ὑπερήσπισε τὸν Μωϋσέα, εὑρισκόμενον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ (Ἔξοδ. ΙΖ' 10, ΚΔ', 14).

ΩΡ, ὄρος κωνικοῦ σχήματος, ἀνῆκον εἰς τὴν ὀροσειρὰν Σηεὶρ πρὸς Α τῆς μεγάλης κοιλάδος, ἥτις, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης καὶ φθάνουσα μέχρι τοῦ Ἐλανιτικοῦ κόλπου, καλεῖται Ἀραβᾶ. Ἐκεῖ που ὡς ἀκανόνιστος κῶνος, τρεῖς ἔχων ἀποκρήμνους κορυφάς, ὑψοῦται τὸ ὄρος Ὧρ ὡσεὶ νὰ ἐπιτηρῇ τὰ πάμπολλα περὶ αὐτὸ ὑψώματα, λοφίσκους, ῥάκας, ἀπορρῶγας πέτρας καί τινας ἐρήμους. Ἐπὶ τούτου τοῦ ὄρους ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ὁ Ἀαρών, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκλήθη ὄρος τοῦ προφήτου Ἀαρών· εἶναι δὲ ἐκτισμένος ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ καὶ μωαμεθανικὸς τάφος τοῦ Ἀαρὼν ἀκριβῶς ἐπὶ ἄλλης ἀρχαιοτέρας οἰκοδομῆς, ὡς πιθανῶς κειμένης ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀαρών (Ἀριθ. Κ', 22—29).

ΩΡ (Χώρα ἢ κοιλὰς d'Aure) ἐντῇ ἀρχαίᾳ ὑποκομητείᾳ τοῦ Ἀρμανιάκ, χωρίον τῆς περιφερείας Βανιέρ. Πατρὶς τοῦ Φερώ, ὅστις ἐδολοφονήθη ἐν αὐτῇ τῷ περιβόλῳ τῆς Συμβατικῆς τῇ 1 πραιριάλ, ἔτος Γ'. Ἡ κοιλὰς αὕτη περιέχει ἀφθόνους βοσκὰς ἐν στεναῖς χαράδραις, ἀποτελούσαις σύνολον γραφικώτατον.

ΩΡ (Aure), ποταμίον τῆς Γαλλίας, καὶ παραπόταμος τοῦ Ἔρου, διερχόμενος τὴν Βερνέην καὶ τὴν Νοναγκούρ.

ΩΡ (κόμης d'Aure), γάλλος συγγραφεύς, ἀποθ. τῷ 1863. Κατέχων τελευταῖον ἀνώτερα καθήκοντα ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐπαύλεων, ἔγραψε διάφορα ἔργα: «Παρατηρήσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἵππων ἐν Γαλλίᾳ» (1826),—«Σχέδιον περὶ ἵππων» (1829), — «Μαθήματα Ἱππασίας» (1853), ἔργον γενόμενον ἀποδεκτὸν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ σώματος τοῦ ἱππικοῦ.

ΩΡΑ, πόλις ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Ἰνδικῇ ἐν τῷ τμήματι τῶν πηγῶν τοῦ Ἰνδοῦ.

ΩΡΑ, ἐν τῇ μυθολογίᾳ τῶν Φοινίκων, θυγάτηρ τοῦ Κρόνου. Κατὰ τὸν Πλούταρχον νεώτερον ὄνομα τῆς ρωμαϊκῆς θεᾶς Ὄρτας.

ΩΡΑΙ, θυγατέρες τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος, καλούμεναι Εἰρήνη, Εὐνομία καὶ Δίκη. Παρ' Ὁμήρῳ εἰσὶ φύλακες καὶ πυλωροὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐν γένει ὑπηρετοῦσαι τοὺς ἐν Ὀλύμπῳ θεοὺς καὶ θεάς, ἰδίᾳ δὲ τὴν Ἥραν καὶ τὴν Ἀφροδίτην. Παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ποιηταῖς αἱ Ὧραι παριστάνοντο ὡς θεαὶ καὶ ἔφοροι τῶν 4 καιρῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ πάσης καιρικῆς μεταβολῆς ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην παριστάνοντο ὡς θυγατέρες τοῦ Χρόνου ἢ τῆς Γῆς, 12 δὲ τὸν ἀριθμόν, ἀρχαιότεραι ὅμως τῶν ὁποίων ἦσαν ἡ Καρπὼ καὶ ἡ Θαλλώ. Διὰ τοῦ χοροῦ τῶν θεῶν τούτων ἐπληροῦτο ἡ τροχιὰ τῶν χρόνων· ἕνεκα τούτου ἐκαλοῦντο καὶ Τετράζυγες, Φθινωπορίδες, Εἰαρινεί, Χορίτιδες, Ἀνθίαι, Πολυάνθεμοι, Λειμωνίδες. Ὡς ἀκόλουθοι δὲ τῆς Ἠοῦς, ἐξεύγνυον καὶ τοὺς ἵππους τοῦ Ἡλίου. Αὗται ἦσαι αἱ νεώταται πασῶν τῶν θεῶν καὶ ἐκτάκτου κάλλους, ἐφ' ᾧ καὶ ἐλέγετο περὶ εὐαρέστων ὁσμῶν ὄζειν τὰς Ὥρας καὶ ἐχαρακτηρίζοντο ὡς χρυσάμπυκες, καλλίκομοι, εὐπλόκαμοι, ροδοπήχεες, εὔποδες, εὔθρονοι καὶ θεράπαιναι τῶν θεῶν, εἴτε θεαὶ καθ' ἑαυτὰς ἢ ὡς μετὰ τῶν χαρίτων συνδεόμεναι. Καλοκάγαθοι οὖσαι καὶ βοηθητικαὶ τοῖς ἀνθρώποις, ἐχαρακτηρίζοντο ὡς τοιαῦται διὰ τῶν ἐπιθέτων φίλαι, εὔφρονες, πολυγηθέες, γλυκυπάρθενοι, ὡς διανοίγουσαι δὲ τὸ μέλλον τοῖς ἀνθρώποις ἐκαλοῦντο προμάντιες. Ἀλλὰ καὶ ὡς βοηθοὶ τῶν λεχῶν παρουσιάζονται, καλούμεναι ὡς τοιαῦται μαιάδες. Ἕνεκα τούτων πάντων ἐδέοντο αὐτῶν ἐν Ἀθήναις, θυσίαι αὐταῖς προσεφέροντο, ἐπίσημος πομπὴ ἐτελεῖτο δι' αὐτὰς καὶ διὰ τὸν Ἥλιον ἐν Ἀθήναις καὶ ἀφιεροῦτο αὐταῖς, ταῖς Χάρισι καὶ τῷ Διονύσῳ τὸ πρῶτον κύπελον οἴνου. Ὑπῆρχον ἱερὰ αὐτῶν ἐν Ἀθήναις, Ἄργει καὶ Ὀλύμπιᾳ, πρὸς τιμὴν δ' αὐτῶν ἐτελοῦνται ἐν Ἀθήναις τὰ Ὡραῖα.

ΩΡΑΙ (Auray), ποταμίσκος τῆς Γαλλίας ἐν Μορβιάνῃ, πηγάζων ἐκ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τοῦ χωρίου Πλοδρὰν ἐν τῇ περιφερείᾳ Βάν, διερχόμενος εἰς Ὧραι καὶ χυνόμενος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Μορβιάνης μετὰ ροῦν 60 χλμ.

ΩΡΑΙ (Auray), παράλιος πόλις τῆς Γαλλίας ἐν Μορβιάνῃ, εἰς ἀπόστασιν 28 χιλιαμ. ΝΑ τοῦ Λωριὰν ἐπὶ τοῦ μικροῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ ἐν τῷ βάθει μικροῦ κόλπου ἀσφαλεστάτου, δυναμένου νὰ περιλάβῃ σκά-

φη μεγάλης χωριτικότητος. Κάτ. 4,800. Σπουδαῖον ἐμπόριον σιτηρῶν, βουτύρου, μέλιτος, κτηνῶν, δερμάτων καὶ ἐριούχων. Ἐν αὐτῇ παρατηρεῖται ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εὐρὺ οἰκοδόμημα ἀραβικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὡς καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γίλδα, ᾠκοδομημένος ἐκ γρανίτου, τὸ δημαρχεῖον, οἰκοδομὴ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἐν δὲ τοῖς πέριξ ναὸς τῆς Ἁγίας Ἄννης, ἔνθα κατ' ἔτος χιλιάδες βρετανῶν χωρικῶν προσέρχονται, ἵνα τύχωσιν ἀφέσεως. Αὕτη εἶναι ἡ πόλις, ἐν ᾗ τῇ 17)29 σεπτεμβρίου 1364 ἐπερατώθη ἡ ἔρις τοῦ Καρόλου Βλοὰν μετὰ τοῦ Ἰωάννου Μομφώρ, διαμφισβητούντων τὴν διαδοχὴν τῆς Βρετανίας. Ἡ νίκη ἀπέμεινε τῷ τελευταίῳ, ὁ δὲ Δουγκεκλὲν ἡχμαλωτεύθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων. Πατρὶς τοῦ περιφήμου ἀρχηγοῦ τῶν Σουανῶν (κατοίκων τῆς γαλλικῆς ἐπαρχίας Βανδαίας μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1793) Γεωργίου Καδουδάλ.

Μάχη τοῦ Ὠραί. Ἀπὸ 23 ἐτῶν ὁ Ἰωάννης Μομφὼρ καὶ ὁ Κάρολος Μπλοᾶ διεμφισβήτουν τὴν κτῆσιν τοῦ δουκάτου τῆς Βρετάνης κατὰ τὰς αἱματηρὰς μάχας, εἰς ἃς μικρὸν παρεῖχον διάλειμμα συνθῆκαι, καταπατώμεναι ἅμα σχεδὸν τῇ ὑπογραφῇ. Τῷ 1364 ὁ Μομφὸρ ἐπανήρξατο τῶν ἐχθροπραξιῶν μετὰ πλείονος ἢ ἄλλοτε λύσσης. Πολιορκήσας τὴν Ὠραί, κατέλαβεν αὐτήν, ἀλλὰ τὸ φρούριον ἀντέταξεν ἀντίστασιν, ἐπιτρέψασαν τῷ Καρόλῳ Μπλοᾷ νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ. Τότε οἱ δύο στρατοὶ εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι ἀλλήλων, οἱ δὲ δύο φοβερώτεροι ἀρχηγοὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῶν, ὁ πρίγκηψ τῆς Οὐαλίας, ὅστις εἶχε τὴν αὐλὴν αὐτοῦ ἐν Βορδιγάλοις, ἀπέστειλε τῷ Ἰωάννῃ Μομφὼρ 200 λογχοφόρους καὶ ἰσαρίθμους ἄγγλους τοξότας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ περιφήμου Ἰωάννου Σάνδου, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολος ὁ Ε' ἔπεμψε τῷ Καρόλῳ Μπλοᾷ 1000 λογχοφόρους ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Δουγκεγκλέν. Οἱ ἀντίπαλοι ἡγεμόνες ἠδύναντο νὰ συμβιβασθῶσι μᾶλλον διὰ διανομῆς τῆς Βρετανίας, ἀλλ' ἡ ὑπερήφανος Ἰωάννα Πανθιέβρ, σύζυγος τοῦ Καρόλου Μπλοά, ἀπέκρουσε πάντα συμβιβασμόν. Ἀφ' ἑτέρου ὁ Ἰωάννης Σάνδος κατέπεισε τὸν Μομφὸρ νὰ ἐνεργήσῃ ἀποφασιστικῶς καὶ οἱ δύο στρατοὶ συνεπλάκησαν τῇ 17)29 σεπτεμβρίου 1301. Ὁ Κάρολος Μπλοὰ ἦν ἰσχυρότερος καὶ συγκατηρίθμει ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτοῦ πάντας τοὺς βρετανοὺς βαρώνους· ὁ Μομφὼρ ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ταγμάτων καὶ ἰσοστάθμιζε τὸ πλεονέκτημα τοῦ ἀριθμοῦ διὰ τῆς θέσεως, διότι εὑρίσκετο ἐπὶ ὑψώματος. Ὁ Δουγκεκλὲν ἔταξε τὸν γαλλοβρετανικὸν στρατὸν ἐν θαυμασίᾳ τάξει καὶ εἶχε διαιρέσει αὐτὸν εἰς τρία σώματα. Ἕκαστος ὁπλίτης ἔφερε πρὸ αὐτοῦ τὴν λόγχην, ἔχουσαν μῆκος 5 ποδῶν ὡς καὶ ἰσχυρὸν πέλεκυν σκληρὸν ἅμα καὶ κοπτερὸν μετὰ μικρᾶς λαβῆς. Ὁ Ἰωάννης Σάνδος ἐπὶ μακρὸν ἐτήρησε τὴν θέσιν ταύτην. Εἶχε λάβει τὴν αὐτὴν θέσιν, οἵαν καὶ ὁ Δουγκεκλέν, τάξας καὶ τὴν ὀπισθοφυλακὴν αὐτοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Οὔγου Κάβερλη, ἑνὸς τῶν φοβερωτέρων ἱπποτῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης. Τὰ ἓξ σώματα συνεπλάκησαν ταὐτοχρόνως, ὁ Δουγκεκλὲν μετὰ τῶν Βρετανῶν αὐτοῦ ἐπετέθη κατὰ τοῦ Ροβέρτου Νόλ, τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου τῶν ταγμάτων, ὅστις ἐλεηλάτησε τοσάκις τὴν Γαλλίαν. Ὁ Κάρολος Μπλοὰ καὶ οἱ κυριώτεροι αὐτοῦ βαρῶνοι προσέβαλον τὸν Σίμωνα Μομφὼρ καὶ τὸν Ἰωάννην Σάνδην· οἱ γαλλοι ἐπίκουροι ἀφ' ἑτέρου προέβησαν κατὰ τοῦ Ὀλιβιέρου Κρισών, ὅστις τότε ἐπολέμει μετὰ τῶν Ἄγγλων. Οἱ δύο μνηστῆρες προηγοῦντο· καθὰ λέγεται παρ' ἑκατέροις τοῖς στρατοῖς συνεφωνήθη νὰ φονευθῇ ἀμειλίκτως ὁ ἐχθρὸς ἡγεμὼν ἐν περιπτώσει νίκης, διότι πάντες οἱ Βρετανοὶ ἤθελον νὰ τεθῇ τέρμα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὸν σκληρὸν ἐκεῖνον πόλεμον, ὅστις ἠρείπωνε τὴν χώραν αὐτῶν ἀπὸ 23 ἐτῶν. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε μακρὸς καὶ αἱματηρός. Ἑκατέρωθεν ἐχρησιμοποιήθη ἡ αὐτὴ τόλμη καὶ ἡ αὐτὴ ἐμπάθεια, ἀλλ' ἡ ψυχραιμία καὶ ἡ σύνεσις τῶν Ἄγγλων παρέσχεν αὐτοῖς ἅπαξ ἔτι τὴν νίκην. — Ἡ συνετὴ τάξις τῆς μάχης, διαγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Δουγκεκλέν, δὲν ἐτηρήθη ποσῶς· ἐνῷ ἀπ' ἀρχῆς ἡ βρετανικὴ ὀπισθοφυλακὴ τοῦ Καρόλου Μπλοὰ συνεπλάκη, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀγγλικῆς ὀπισθοφυλακῆς, ἐπιδεξίως ἐνεργῶν, ἐφέρετο πανταχοῦ, ὅπου σῶμά τι ἤρχετο νὰ κάμπτηται. Ἡ ὀρθὴ αὕτη τακτικὴ ἀπεφάσισε τὴν τύχην τῆς μάχης. Ὁ Κλισών, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ κινήματος τοῦ Ἰωάννου Σάνδου, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς γαλλους ἐπικούρους, μολονότι τραῦμα διὰ τῆς αἰχμῆς τῆς λόγχης ἐξώρυξεν αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν καὶ κατέ-

στησεν αἰχμαλώτους τοὺς κόμητας Ζοανιῆ καὶ Ὀσσέρας, οἵτινες διώκουν τὸν στρατὸν τοῦτον. Ἐν τούτοις ὁ Δουγκεκλὲν τετραυματισμένος καὶ αἱμόφυρτος ὑπερανθρώπους κατέβαλε προσπαθείας πρὸς συγκράτησιν τῆς διαφευγούσης αὐτὸν νίκης καὶ ἐνέσπειρε τρόμον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐτόλμων ν' ἀντιστῶσι καὶ οἱ φοβερώτεροι καὶ μᾶλλον ἀτρόμητοι ἱππόται. Ἤδη πάντες οἱ πολεμισταὶ αὐτοῦ εἶχον πέσει καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ προσκαλέσῃ αὐτὸν νὰ παραδοθῇ, ἀλλ' ὁ Ἰωάννης Σάνδος, ἀφικόμενος, παρέστησε τῷ βρετανῷ ἥρωι τὸ ἀνωφελὲς τῆς ἀντιστάσεως καὶ ὁ Δουγκεκλὲν συγκατετέθη ἐπὶ τέλους νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν τύχην καὶ νὰ παραχωρήσῃ τὸ φοβερὸν αὐτοῦ ξίφος εἰς τὸν ἄγγλον ἀρχηγόν. Τοῦ φοβεροῦ τούτου πολεμίου ἀφοπλισθέντος, ὁλόκληρον τὸ βάρος τῆς μάχης ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ Καρόλου Βλοά, ὅστις ἐπολέμει μετὰ μανίας καὶ ἀπελπισίας. Εἰς μάτην οἱ ἰσχυρότεροι τῶν ἱπποτῶν καὶ λοιποὶ πολεμισταὶ τῆς Βρετανίας συνεκεντρώθησαν περὶ αὐτόν. Ἄγγλος τις καταλαβὼν αὐτόν, ἐνέπηξε τὸ ξίφος εἰς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ, ὁ δὲ Μομφὼρ, σπεύσας καὶ τὸ πτῶμα ἰδών, εἶπεν: «Ἆ ἐξάδελφέ, μου! διὰ τῆς ἐπιμονῆς σου ὑπῆρξες τὸ αἴτιον πολλῶν δεινῶν ἐν Βρετανίᾳ. Ὁ Θεὸς συγχωρήσοι σε· λυποῦμαι ἐπὶ τῷ ὅτι ἀφίκεσο εἰς τὸ θλιβερὸν τοῦτο τέρμα». Τότε ὁ Σάνδος εἶπε: «Κύριε, δὲν ἠδύνασο νὰ ἔχῃς καὶ τὸν ἐξάδελφον ζῶντα καὶ τὸ δουκάτον ὁμοῦ· εὐχαρίστησον τῷ Θεῷ καὶ τοῖς φίλοις σου».

ΩΡΑΙΑ, ἑορτὴ πρὸς τιμὴν τῶν Ὡρῶν ἐν Ἀθήναις.

ΩΡΑΙΑ, ἐμπορικὴ ἀγορὰ ἐν Παρσίδι τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

ΩΡΑΙΟΣ ἢ ΣΩΡΕΟΣ, πόλις ἐν Εὐβοίᾳ.

ΩΡΑΚΙΝΟΣ, κατά τινας πατὴρ τοῦ φιλοσόφου Ἡρακλείτου τοῦ ἐξ Ἐφέσου.

ΩΡΑΠΙΩΝ, ἐπώνυμον τοῦ Ἀπολλωνίδου.

ΩΡΑΠΟΛΛΩΝ. Οὗτος ἦν κατὰ τὸν Σουίδαν διακεκριμένος Ἕλλην γραμματικὸς ἐκ Φατνεβύθεως τῆς Αἰγύπτου, διδάξας πρῶτον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου. Λέγεται ὅτι ἔγραψε σχόλια εἰς τὸν Σοφοκλῆ, Ἀλκαῖον καὶ Ὅμηρον ὡς καὶ ἰδιαίτερον ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τεμενικά», τουτέστι περὶ τεμενῶν ἢ ἱερῶν τοῖς θεοῖς. Ὁ Φώτιος ἀναφέρει αὐτὸν ὡς γραμματικὸν καὶ συγγραφέα ἔργου «Περὶ τῶν πατρίων Ἀλεξανδρείας», μολονότι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ τοῦτο ὡς ἔργον ἑτέρου Ὡραπόλλωνος ἐπίσης Αἰγυπτίου, ἀλλὰ ζῶντος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὡραπόλλων (ἢ, ὡς ἐσφαλμένως καλεῖται, Ὧρος) σώζεται ἔργον «Περὶ ἱερογλυφικῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὡραπόλλωνος Νειλώου ἱερογλυφικά». Τὸ ἔργον παρίσταται ὡς ἑλληνικὴ μετάφρασις, γενομένη ὑπό τινος Φιλίππου ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ δύο βιβλίων καὶ περιλαμβάνει σειρὰν ἑρμηνείας τῶν ἱερογλυφικῶν, μεγάλως χρησιμεῦον εἰς τοὺς μελετῶντας τὰ ἱερογλυφικά, διότι ἀνάγεται εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς τύπους, οἵτινες φαίνονται ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς μνημείοις, τοῦθ' ὅπερ δείκνυσιν ὅτι τὸ ἔργον ἐγράφη ὑπὸ προσώπου, καλῶς τὰ μνημεῖα γινώσκοντος καὶ μελετήσαντος αὐτὰ προσεκτικῶς· τὸ δεύτερον βιβλίον εἶναι κατώτερον τοῦ πρώτου, παραμεμορφωμένον πιθανῶς ὑπὸ νεωτέρων ἀλλοιώσεων. Δυσχερὲς ν' ἀποφασισθῇ ἂν τὸ ὅλον εἶναι ἔργον τοῦ ἐπὶ Θεοδοσίου γραμματικοῦ ἢ ἄλλου προσώπου ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ὡς πρὸς τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἐγράφη, πιθανὸν φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἔζη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος. Τίς δὲ ὁ Ἕλλην μεταφραστὴς Φίλιππος οὗτος ἦτο ἄγνωστον ἀκριβῶς· τινὲς πιστεύουσιν ὅτι ἦτο Ἕλλην τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ὅτι αἱ ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ προσθῆκαι εἰς αὐτὸν πρέπει ν' ἀποδοθῶσι· δὲν ὑπάρχει ὅμως βάσιμος λόγος, δι' ὃν νὰ ταχθῇ οὗτος ἐν περιόδῳ τοσοῦτον μεταγενεστέρᾳ. Τὸ ἔργον ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἑλλήνων μυθογράφων ὑπὸ τοῦ Ἄδου (Βενετίᾳ 1505)· ἔκτοτε δὲ πολλάκις ἀνετυπώθη ἔν τε Παρισίοις καὶ ἀλλαχοῦ.

ΩΡΑΠΟΛΛΩΝ, ὄνομα αἰγυπτίου φιλοσόφου ἐπὶ Ζήνωνος.

ΩΡΑΡΙΟΣ, ὄνομα Ἡρακλειώτου, ἀναφερόμενον ἐν ἐπιγραφῇ.

ΩΡΕΙΑ, χώρα ἐν τῇ Εὐβοίᾳ ἐπὶ τοῦ Τελεθρίου ὄρους.

ΩΡΕΙΘΥΙΑ, θυγάτηρ τοῦ Ἐρεχθέως βασιλέως τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Πραξιθέας τὴν ὁποίαν ὁ Βορέας ἁρπάσας, ἐν ᾧ ποτε εὑρίσκετο ἐν τελετῇ τινι ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὴν Θράκην, τοὺς Ἀργοναύτας Ζήτην καὶ Κάλαϊν καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Κλεοπάτραν καὶ τὸν Χιόνην.

ΩΡΕΙΘΥΙΑ, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος, σύζυγος τοῦ μακεδόνος Εὐρώπου.

ΩΡΕΙΘΥΙΑ, ὄνομα ἀθηναϊκοῦ σκάφους.

ΩΡΕΙΤΙΣ, χώρα τῶν Ὠρειτῶν ἐν Γεδρωσίᾳ.

ΩΡΕΟΙ, ὄνομα χώρας (Λυσίου Λόγ. 14, 26).

ΩΡΕΟΣ, κώμη τῆς Εὐβοίας, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Ἱστιαίων καὶ ἀπέχ. 1 1/2 ὥρ. πρὸς Δ τοῦ Ξηροχωρίου. Οἰκεῖται ὑπὸ 613 κατοίκων. Κεῖται δ' ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Ἱστιαίας, ἥτις ἔκειτο κατὰ τὰ προσάρκτια τῆς Εὐβοίας, ὑπὸ τὸ Τελέθριον ὄρος, παρὰ τὸν Κάλλαντα ποταμὸν καὶ ἐπὶ βράχου ὑψηλοῦ. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἕλλοπος, υἱοῦ τοῦ Ἴωνος, ὅστις συνῴκησε καὶ τὴν Ἑλλοπίαν καὶ ἄλλας πόλεις. Κατὰ τὸν Δημοσθένην ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατέστη ὁ Φιλιστείδης τύραννος τῆς Ἱστιαίας, ἥτις ὠνομάσθη Ὠρεός, ἡ χώρα Ὠρεία καὶ οἱ κάτοικοι Ὠρεῖται. Κατά τινας ἡ Ἱστιαία ἀπῳκίσθη ὑπ' Ἀθηναίων ἀπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἱστιαιέων. Κατὰ δὲ τὸν Θεόπομπον, ὅτε ὁ Περικλῆς ὑπεδούλωσε τὴν Εὔβοιαν, οἱ Ἱστιαιεῖς μετέστησαν εἰς Μακεδονίαν, δισχίλιοι δ' ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντες ᾤκησαν τὸν Ὠρεόν. Ἔκτοτε ἡ πόλις ἐθεωρεῖτο ὡς τῶν Ἀθηναίων καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον ἦν οὐχὶ ὑποχείριος, ἀλλὰ πιστὴ σύμμαχος τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τοῦ κατὰ Φιλίππου πολέμου ἡ ἀκρόπολις τοῦ Ὠρεοῦ, πολιορκηθεῖσα, ἡλώθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σουλπικίου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου Ἀτταλου καὶ ἐκ δευτέρου πάλιν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀπουστίου. Ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς ἦτο διπλῆ, ἧς τὰ δύο μέρη ἐχωρίζοντο διὰ κοιλάδος. Τὰ τείχη τῆς μιᾶς ἐκ τῶν ἀκροπόλεων, τῆς ἐπιθαλασσίου, ὑπερέκειντο τοῦ λιμένος, μεθ' οὗ συνεκοινώνει δι' ὑπογείου ὁδοῦ· ἡ δὲ ἄλλη ἀκρόπολις ὑψοῦτο κατὰ τὸ μέσον τῆς πόλεως. Ἡ Ἱστιαία ἐλέγετο καὶ Ἑστιαία, ὁ δὲ Ὅμηρος ἐπονομάζει αὐτὴν πολυστάφυλον.

Ἡ Ἱστιαία ἢ Ὠρεὸς διετήρησε τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο ἀρχαίων ὀνομάτων καὶ καλεῖται ἤδη Ὠρεὸς ἢ Ὠρεοί.

ΩΡΕΣΙΟΣ, ποταμὸς ἐν τῇ ἔξω γῇ ὡς ὁ Ὠκεανός.

ΩΡΗ, θυγάτηρ τῆς Νιόβης.

ΩΡΗΒ καὶ ΖΗΒ (κόραξ καὶ λύκος), ἀρχηγοὶ καὶ οἱ δύο τῶν Μαδιανιτῶν, οἵτινες, συλληφθέντες ἐν τῇ κατὰ τοῦ Γεδεὼν μάχῃ, ἐφονεύθησαν ἀμέσως καὶ αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν ἐκομίσθησαν εἰς τὸν νικητὴν Γεδεὼν (Κριτ. Ζ', 25).

ΩΡΗΤΑΝΟΙ, ἐπαρχία τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ὅπου κατῴκουν οἱ Ὠρητανοί· ταυῶν ἡ ἀνατολικὴ Γρενάδα, Μάγχα καὶ δυτικὴ Μουρκία.

ΩΡΗΤΑΝΟΙ, λαὸς κατοικῶν ἐν τῇ ἀνωτέρω χώρᾳ.

ΩΡΗΤΟΝ ΓΕΡΜΑΝΝΩΝ, πόλις τῶν ἀνωτέρω παρὰ τὴν Ὠρητὸν ἐν τῇ Μάγχῃ (*Mancha*).

ΩΡΙΑ, πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαυριτανῶν, ἐν Ἱσπανίᾳ.

ΩΡΙΑΚ (Βερνάρδος d'Auriac), τροβαδοῦρος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἀποθανὼν περὶ τὸ 1285. Ἀφῆκε τέσσαρα ἔργα, ὧν ἓν Ὕμνος εἰς τὴν Παρθένον, ὡς καὶ ποίημα ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπειλεῖ τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγῶνος περὶ τῆς ἐπικειμένης ἐπιδρομῆς τῶν χωρῶν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

ΩΡΙΕΚ (Φίλιππος-Εὐγένιος-Ἰωάννης-Μάριος d'Auriac), γάλλος φιλόλογος, γενν. ἐν Τολώσσῃ τῇ 5)17 ὀκτωβρίου 1815. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῷ βουρβονικῷ γυμνασίῳ τῶν Παρισίων, εἰσῆλθεν εἶτα εἰς τὴν σχολὴν τῶν νεαρῶν σπουδαστῶν τῶν ζωσῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, προσηρτημένην τῷ γυμνασίῳ Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου. Ἐν ἡλικίᾳ 20 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ πυροβολικόν, ἀλλά, καταπονηθεὶς ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀραβικῆς καὶ περσικῆς γλώσσης, ἀκολουθῶν ἰδιαίτερα μαθήματα· τῷ 1838 εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην ὡς ὑπεράριθμος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1840, προσληφθεὶς ἐκεῖ ὡς ὑπάλληλος, σπουδαίας παρεῖχε καθ' ἑκάστην ὑπηρεσίας εἰς τοὺς σοφοὺς καὶ φιλολόγους, οἵτινες ἀπηυθύνοντο εἰς αὐτὸν κατὰ τὰς γλωσσολογικὰς ἢ ἄλλας αὐτῶν ἐρεύνας. Ἀπὸ τοῦ 1839 ἤρξατο ἐργαζόμενος ὡς συντάκτης ἢ συνεργάτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ ἐπιθεωρήσεων καὶ ἀπὸ τοῦ 1851 ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Αἰῶνι» ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ δημοσιεύματα, διακρινόμενα ἐπὶ τῇ συνοπτικότητι καὶ τῇ καθαρότητι τοῦ ὕφους. Βραδύτερον, ἱδρυσας τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν Παρισίων», συνειργάσθη καὶ ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν ἐπαρχιῶν» τοῦ Ἐδουάρδου Φουρνιέ. Ἐκτὸς πλήθους ὅλου ἄρθρων δημοσιευθέντων ἐν διαφόροις φύλλοις τῶν Παρισίων ἢ τῶν ἐπαρχιῶν ἔγραψε καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔργα,

ἐξ ὧν παρατιθέμεθα τὰ ἑπόμενα: «Ἀνέκδοτος ἱστορία τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας» (Παρίσιοι, 1861),—«Ὁδηγὸς τοῦ ταξειδιώτου διὰ τὴν Βελγικὴν» καὶ «Ὁδηγὸς τοῦ ταξειδιώτου διὰ τὴν Ὁλλανδίαν»,—«Λενορμὰν (Κάρολος) μέλος τοῦ ἱνστιτούτου»,—«Λουδοβῖκος-Φίλιππος πρίγκηψ καὶ βασιλεύς» (Παρίσιοι, 1843),—«Ἀρχὴ διασήμων τινῶν ὀνομάτων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος».—«Οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐπὶ Φραγκίσκου τοῦ Α'» (1862) κλπ. Ὁ Ὠριὰκ ὑπῆρξεν ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας τῆς Τολώσης, τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας τῆς Σαράντης, τῆς ἑταιρίας τῶν ἐπιστημῶν, γραμμάτων καὶ τεχνῶν τῶν Ἀβεϊρῶν καὶ λοιπῶν παραπλησίων καθιδρυμάτων.

ΩΡΙΑΚ (Ἰούλιος-Βερλιόζ d' Auriac), γεν. ἐν Γρενόβλῃ τῷ 1820. Ἐσπούδασε τὴν νομικήν, ἐγένετο δικαστὴς ἐν τῇ γενετείρᾳ, παρητήθη εἶτα τὸ δικαστικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἐχρησιμοποίησε τὸν χρόνον τῆς ἀνέσεως αὐτοῦ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων. Ἐν ἄλλοις ἔγραψε τὸν «Μαῦρον πόλεμον, ἀπομνημονεύματα τοῦ ἁγίου Δομενίκου» (1862),—«Τί στοιχίζει ὁ βίος» (1863),—«Τὸ λευκὸν πνεῦμα» (1866),—«Οἱ δασοφύλακες τοῦ Μισιγκάν» (1866),—«Αἱ γαῖαι τοῦ Χρυσοῦ» (1867) κλπ.

ΩΡΙΓΕΝΗΣ, εἷς τῶν διασημοτέρων ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων οὐ μόνον ὡς ἐκ τῶν διανοητικῶν αὐτοῦ δυνάμεων καὶ πλεονεκτημάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπιρροήν, ἣν ἐξήσκησεν ἐπὶ τῶν φρονημάτων τῶν μεταγενεστέρων ἐποχῶν καὶ διὰ τὰς περὶ τῶν φρονημάτων αὐτοῦ ἔριδας καὶ συζητήσεις, αἵτινες διεξήχθησαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ Ὠριγένης, μαθητὴς καὶ διάδοχος Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως γενόμενος, θεωρεῖται ὡς ὁ ἥρως τῆς ἀλεξανδρινῆς σχολῆς. Ἐθαυμάσθη ὑπό τε τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν χριστιανῶν συγχρόνων αὐτοῦ ὡς θαῦμα πολυμαθείας· διὰ δὲ τὴν θαυμασίαν αὐτοῦ φιλοπονίαν ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων Ἀδαμάντιος καὶ Χαλκέντερος. Διακρίνεται ὡς φιλόσοφος καὶ φιλόλογος, κριτικός, ἑρμηνευτὴς καὶ δογματικός, ἀπολογητὴς καὶ πολεμικὸς θεολόγος καὶ ὡς ὁ πατὴρ πάσης τῆς μετὰ ταῦτα ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας. Ἄδικος φαίνεται ἡ γνώμη τοῦ Ἐπιφανίου ὅτι τὸ ἐπίθετον Ἀδαμάντιος αὐτὸς οὗτος ὁ Ὠριγένης προσέλαβε, καθόσον θεωρούμενον ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν τοῦ Ὠριγένους ὡς σημαῖνον τὴν ἀκαταπόνητον αὐτοῦ φιλοπονίαν καὶ τὴν ἀκατανίκητον δύναμιν τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ, ἀποτελεῖ φυσικῶς ἐπαινετικὴν ἑρμηνείαν, τοῦθ' ὅπερ καθίστησιν ἀπίθανον τὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ὠριγένους πρόσληψιν αὐτοῦ, τοῦ Ὠριγένους, ὁ ὁποῖος οὐδαμῶς ἐχαρακτηρίζετο ἐπὶ ὑπεροπτικῷ χαρακτῆρι. Πρὸς τούτοις διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀπεδόθησαν τῷ Ὠριγένει καὶ τὰ ἐπίθετα συντάκτης καὶ χαλκευτής. Ἐγεννήθη τῷ 185 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ χριστιανῶν γονέων· ἄλλοι ὡς ἔτος γεννήσεως ἐθεώρησαν τὸ 187, τὸ ὁποῖον ὅμως εἶναι λίαν μεταγενέστερον, μολονότι καὶ τὸ 185, ὅπερ παρὰ τοῖς νεωτέροις συγγραφεῦσι φέρεται, εἶναι λίαν προγενέστερον. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Λεωνίδης, εὐλαβὴς χριστιανὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, καλεῖται ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἐπίσκοπος· ἀλλ' ἡ αὐθεντία τοῦ Σουίδα, ἀνυποστήρικτος ὑπὸ ἑτέρας μαρτυρίας, εἶναι ἀνεπαρκὴς εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ χαρακτῆρος τοῦ πατρός. Ὁ Πορφύριος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ὠριγένους, μεθ' οὗ ἀξιοῖ ὅτι ἦτο ἐξωκειωμένος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, ὡς ἀνατραφέντος μὲν ὡς ἐθνικοῦ, μετέπειτα δὲ προσηλυτισθέντος εἰς τὸν χριστιανισμόν· ἐπειδὴ ὅμως ἡ μετὰ τοῦ Ὠριγένους οἰκειότης αὐτοῦ ἦν προφανῶς σμικρά, καὶ ὅτε ἔτι ὁ Ὠριγένης ἦτο πρεσβύτης, ἡ αὐθεντία αὐτοῦ ἐν τοιούτῳ ζητήματι μικρὰν κέκτηται βαρύτητα. Ὁ Λεωνίδης ἔδωκε τῷ υἱῷ ἐπιμεμελημένην ἀνατροφὴν οὐ μόνον ἐν τοῖς συνήθεσι κλάδοις τῶν γνώσεων, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν ταῖς γραφαῖς, ὧν μέρος ἔδιδεν αὐτῷ εἰς ἀποστήθισιν καὶ ἀπαγγελίαν καθ' ἑκάστην. Ὁ Ὠριγένης ἦν μαθητὴς Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ὡς καὶ τοῦ Πανταίνου, ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου προφανῶς κατὰ τὴν ἐξ Ἰνδιῶν ἐπιστροφήν. Φίλος αὐτοῦ καὶ συμμαθητὴς ὑπῆρξε βραδύτερον Ἀλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.

Κατὰ τὸν διωγμόν, ὅστις ἤρξατο κατὰ τὸ 10ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου (202 μ. Χ.), ὁ Λεωνίδης ἐφυλακίσθη, μετ' ὀλίγον ἀπεκεφαλίσθη. Ὁ Ὠριγένης ἐπόθει τὸν ἀνυπομόνως τοῦ πόθου ὑπὸ τῆς προνοίας πατρὸς τῆς δόξης τοῦ μάτην καθικέτευσεν ὅμως τούτου μα- τῆς μητρό-

ΩΡΕΙΘΥΙΑ, θυγάτηρ τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Δωρίδος, σύζυγος τοῦ μακεδόνος Εὐρώπου.

ΩΡΕΙΘΥΙΑ, ὄνομα ἀθηναϊκοῦ σκάφους.

ΩΡΕΙΤΙΣ, χώρα τῶν Ὠρειτῶν ἐν Γεδροσίᾳ.

ΩΡΕΟΙ, ὄνομα χώρας (Αυσίου Λόγ. 14, 26).

ΩΡΕΟΣ, κώμη τῆς Εὐβοίας, ὑπαγομένη εἰς τὸν δῆμον Ἱστιαίων καὶ ἀπέχ. 1 1/2 ὥρ. πρὸς Δ τοῦ Ξηροχωρίου. Οἰκεῖται ὑπὸ 613 κατοίκων. Κεῖται δ' ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Ἱστιαίας, ἥτις ἔκειτο κατὰ τὰ προσάρκτια τῆς Εὐβοίας, ὑπὸ τὸ Τελέθριον ὄρος, παρὰ τὸν Κάλλαντα ποταμὸν καὶ ἐπὶ βράχου ὑψηλοῦ. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἕλλοπος, υἱοῦ τοῦ Ἴωνος, ὅστις συνῴκησε καὶ τὴν Ἑλλοπίαν καὶ ἄλλας πόλεις. Κατὰ τὸν Δημοσθένην ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατέστη ὁ Φιλιστείδης τύραννος τῆς Ἱστιαίας, ἥτις ὠνομάσθη Ὠρεός, ἡ χώρα Ὠρεία καὶ οἱ κάτοικοι Ὠρεῖται. Κατά τινας ἡ Ἱστιαία ἀπῳκίσθη ὑπ' Ἀθηναίων ἀπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἱστιαιέων. Κατὰ δὲ τὸν Θεόπομπον, ὅτε ὁ Περικλῆς ὑπεδούλωσε τὴν Εὔβοιαν, οἱ Ἱστιαιεῖς μετέστησαν εἰς Μακεδονίαν, δισχίλιοι δ' ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντες ᾤκησαν τὸν Ὠρεόν. Ἔκτοτε ἡ πόλις ἐθεωρεῖτο ὡς τῶν Ἀθηναίων καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον ἦν οὐχὶ ὑποχείριος, ἀλλὰ πιστὴ σύμμαχος τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τοῦ κατὰ Φιλίππου πολέμου ἡ ἀκρόπολις τοῦ Ὠρεοῦ, πολιορκηθεῖσα, ἡλώθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σουλπικίου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου Ἀτταλου καὶ ἐκ δευτέρου πάλιν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἀπουστίου. Ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς ἦτο διπλῆ, ἧς τὰ δύο μέρη ἐχωρίζοντο διὰ κοιλάδος. Τὰ τείχη τῆς μιᾶς ἐκ τῶν ἀκροπόλεων, τῆς ἐπιθαλασσίου, ὑπερέκειντο τοῦ λιμένος, μεθ' οὗ συνεκοινώνει δι' ὑπογείου ὁδοῦ· ἡ δὲ ἄλλη ἀκρόπολις ὑψοῦτο κατὰ τὸ μέσον τῆς πόλεως. Ἡ Ἱστιαία ἐλέγετο καὶ Ἑστιαία, ὁ δὲ Ὅμηρος ἐπονομάζει αὐτὴν πολυστάφυλον.

Ἡ Ἱστιαία ἢ Ὠρεὸς διετήρησε τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο ἀρχαίων ὀνομάτων καὶ καλεῖται ἤδη Ὠρεὸς ἢ Ὠρεοί.

ΩΡΕΣΙΟΣ, ποταμὸς ἐν τῇ ἔξω γῇ ὡς ὁ Ὠκεανός.

ΩΡΗ, θυγάτηρ τῆς Νιόβης.

ΩΡΗΒ καὶ ΖΗΒ (κόραξ καὶ λύκος), ἄρχηγοὶ καὶ οἱ δύο τῶν Μαδιανιτῶν, οἵτινες, συλληφθέντες ἐν τῇ κατὰ τοῦ Γεδεὼν μάχῃ, ἐφονεύθησαν ἀμέσως καὶ αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν ἐκομίσθησαν εἰς τὸν νικητὴν Γεδεών (Κριτ. Ζ', 25).

ΩΡΗΤΑΝΟΙ, ἐπαρχία τῆς Ταρρακωνικῆς Ἱσπανίας, ὅπου κατῴκουν οἱ Ὠρητανοί· τανῦν ἡ ἀνατολικὴ Γρενάδα, Μάγχα καὶ δυτικὴ Μουρκία.

ΩΡΗΤΑΝΟΙ, λαὸς κατοικῶν ἐν τῇ ἀνωτέρω χώρᾳ.

ΩΡΗΤΟΝ ΓΕΡΜΑΝΝΩΝ, πόλις τῶν ἀνωτέρω παρὰ τὴν Ὠρητὸν ἐν τῇ Μάγχῃ (*Mancha*).

ΩΡΙΑ, πόλις ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Μαυριτανῶν, ἐν Ἱσπανίᾳ.

ΩΡΙΑΚ (Βερνάρδος d'Auriac), τροβαδοῦρος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ἀποθανὼν περὶ τὸ 1285. Ἄφῆκε τέσσαρα ἔργα, ὧν ἓν Ὕμνος εἰς τὴν Παρθένον, ὡς καὶ ποίημα ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπειλεῖ τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγῶνος περὶ τῆς ἐπικειμένης ἐπιδρομῆς τῶν χωρῶν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

ΩΡΙΕΚ (Φίλιππος-Εὐγένιος-Ἰωάννης-Μάριος d'Auriac), γάλλος φιλόλογος, γενν. ἐν Τολώσσῃ τῇ 5)17 ὀκτωβρίου 1815. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῷ βουρβονικῷ γυμνασίῳ τῶν Παρισίων, εἰσῆλθεν εἶτα εἰς τὴν σχολὴν τῶν νεαρῶν σπουδαστῶν τῶν ζωσῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, προσηρτημένην τῷ γυμνασίῳ Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου. Ἐν ἡλικίᾳ 20 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ πυροβολικόν, ἀλλά, καταπονηθεὶς ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας, ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀραβικῆς καὶ περσικῆς γλώσσης, ἀκολουθῶν ἰδιαίτερα μαθήματα· τῷ 1838 εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην ὡς ὑπεράριθμος, ἀπὸ δὲ τοῦ 1840, προσληφθεὶς ἐκεῖ ὡς ὑπάλληλος, σπουδαίας παρεῖχε καθ' ἑκάστην ὑπηρεσίας εἰς τοὺς σοφοὺς καὶ φιλολόγους, οἵτινες ἀπηυθύνοντο εἰς αὐτὸν κατὰ τὰς γλωσσολογικὰς ἢ ἄλλας αὐτῶν ἐρεύνας. Ἀπὸ τοῦ 1839 ἤρξατο ἐργαζόμενος ὡς συντάκτης ἢ συνεργάτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ ἐπιθεωρήσεων καὶ ἀπὸ τοῦ 1851 ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Αἰῶνι» ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ δημοσιεύματα, διακρινόμενα ἐπὶ τῇ συνοπτικότητι καὶ τῇ καθαρότητι τοῦ ὕφους. Βραδύτερον, ἱδρύσας τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν Παρισίων», συνειργάσθη καὶ ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν ἐπαρχιῶν» τοῦ Ἐδουάρδου Φουρνιέ. Ἐκτὸς πλήθους ὅλου ἄρθρων δημοσιευθέντων ἐν διαφόροις φύλλοις τῶν Παρισίων ἢ τῶν ἐπαρχιῶν ἔγραψε καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔργα,

ἐξ ὧν παρατιθέμεθα τὰ ἑπόμενα: «Ἀνέκδοτος ἱστορία τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας» (Παρίσιοι, 1861),—«Ὁδηγὸς τοῦ ταξειδιώτου διὰ τὴν Βελγικὴν» καὶ «Ὁδηγὸς τοῦ ταξειδιώτου διὰ τὴν Ὁλλανδίαν»,—«Λενορμὰν (Κάρολος) μέλος τοῦ ἱνστιτούτου»,—«Λουδοβῖκος-Φίλιππος πρίγκηψ καὶ βασιλεύς» (Παρίσιοι, 1843),—«Ἀρχὴ διασήμων τινῶν ὀνομάτων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος»,—«Οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐπὶ Φραγκίσκου τοῦ Α'» (1862) κλπ. Ὁ Ὠριὰκ ὑπῆρξεν ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας τῆς Τολώσης, τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας τῆς Σαράντης, τῆς ἑταιρίας τῶν ἐπιστημῶν, γραμμάτων καὶ τεχνῶν τῶν Ἀβεϊρῶν καὶ λοιπῶν παραπλησίων καθιδρυμάτων.

ΩΡΙΑΚ (Ἰούλιος-Βερλιόζ d' Auriac), γεν. ἐν Γρενόβλῃ τῷ 1820. Ἐσπούδασε τὴν νομικήν, ἐγένετο δικαστὴς ἐν τῇ γενετείρᾳ, παρητήθη εἶτα τὸ δικαστικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἐχρησιμοποίησε τὸν χρόνον τῆς ἀνέσεως αὐτοῦ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων. Ἐν ἄλλοις ἔγραψε τὸν «Μαῦρον πόλεμον, ἀπομνημονεύματα τοῦ ἁγίου Δομενίκου» (1862), — «Τί στοιχίζει ὁ βίος» (1863),— «Τὸ λευκὸν πνεῦμα» (1866),— «Οἱ δασοφύλακες τοῦ Μισιγκάν» (1866), — «Αἱ γαῖαι τοῦ Χρυσοῦ» (1867) κλπ.

ΩΡΙΓΕΝΗΣ, εἷς τῶν διασημοτέρων ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων οὐ μόνον ὡς ἐκ τῶν διανοητικῶν αὐτοῦ δυνάμεων καὶ πλεονεκτημάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπιρροήν, ἣν ἐξήσκησεν ἐπὶ τῶν φρονημάτων τῶν μεταγενεστέρων ἐποχῶν καὶ διὰ τὰς περὶ τῶν φρονημάτων αὐτοῦ ἔριδας καὶ συζητήσεις, αἵτινες διεξήχθησαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ Ὠριγένης, μαθητὴς καὶ διάδοχος Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως γενόμενος, θεωρεῖται ὡς ὁ ἥρως τῆς ἀλεξανδρινῆς σχολῆς. Ἐθαυμάσθη ὑπό τε τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν χριστιανῶν συγχρόνων αὐτοῦ ὡς θαῦμα πολυμαθείας· διὰ δὲ τὴν θαυμασίαν αὐτοῦ φιλοπονίαν ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων Ἀδαμάντιος καὶ Χαλκέντερος. Διακρίνεται ὡς φιλόσοφος καὶ φιλόλογος, κριτικός, ἑρμηνευτὴς καὶ δογματικός, ἀπολογητὴς καὶ πολεμικὸς θεολόγος καὶ ὡς ὁ πατὴρ πάσης τῆς μετὰ ταῦτα ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας. Ἄδικος φαίνεται ἡ γνώμη τοῦ Ἐπιφανίου ὅτι τὸ ἐπίθετον Ἀδαμάντιος αὐτὸς οὗτος ὁ Ὠριγένης προσέλαβε, καθόσον θεωρούμενον ὑπὸ τῶν θαυμαστῶν τοῦ Ὠριγένους ὡς σημαῖνον τὴν ἀκαταπόνητον αὐτοῦ φιλοπονίαν καὶ τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ, ἀποτελεῖ φυσικῶς ἐπαινετικὴν ἑρμηνείαν, τοῦθ' ὅπερ καθίστησιν ἀπίθανον τὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ὠριγένους πρόσληψιν αὐτοῦ, τοῦ Ὠριγένους, ὁ ὁποῖος οὐδαμῶς ἐχαρακτηρίζετο ἐπὶ ὑπεροπτικῷ χαρακτῆρι. Πρὸς τούτοις διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀπεδόθησαν τῷ Ὠριγένει καὶ τὰ ἐπίθετα συντάκτης καὶ χαλκευτής. Ἐγεννήθη τῷ 185 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ χριστιανῶν γονέων· ἄλλοι ὡς ἔτος γεννήσεως ἐθεώρησαν τὸ 187, τὸ ὁποῖον ὅμως εἶναι λίαν μεταγενέστερον, μολονότι καὶ τὸ 185, ὅπερ παρὰ τοῖς νεωτέροις συγγραφεῦσι φέρεται, εἶναι λίαν προγενέστερον. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Λεωνίδης, εὐλαβὴς χριστιανὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, καλεῖται ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἐπίσκοπος· ἀλλ' ἡ αὐθεντία τοῦ Σουίδα, ἀνυποστήρικτος ὑπὸ ἑτέρας μαρτυρίας, εἶναι ἀνεπαρκὴς εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ χαρακτῆρος τοῦ πατρός. Ὁ Πορφύριος ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ὠριγένους, μεθ' οὗ ἀξιοῖ ὅτι ἦτο ἐξῳκειωμένος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, ὡς ἀνατραφέντος μὲν ὡς ἐθνικοῦ, μετέπειτα δὲ προσηλυτισθέντος εἰς τὸν χριστιανισμόν· ἐπειδὴ ὅμως ἡ μετὰ τοῦ Ὠριγένους οἰκειότης αὐτοῦ ἦν προφανῶς σμικρά, καὶ ὅτε ἔτι ὁ Ὠριγένης ἦτο πρεσβύτης, ἡ αὐθεντία αὐτοῦ ἐν τοιούτῳ ζητήματι μικρὰν κέκτηται βαρύτητα. Ὁ Λεωνίδης ἔδωκε τῷ υἱῷ ἐπιμεμελημένην ἀνατροφὴν οὐ μόνον ἐν τοῖς συνήθεσι κλάδοις τῶν γνώσεων, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν ταῖς γραφαῖς, ὧν μέρος ἔδιδεν αὐτῷ εἰς ἀποστήθισιν καὶ ἀπαγγελίαν καθ' ἑκάστην. Ὁ Ὠριγένης ἦν μαθητὴς Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ὡς καὶ τοῦ Πανταίνου, ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου προφανῶς κατὰ τὴν ἐξ Ἰνδιῶν ἐπιστροφήν. Φίλος αὐτοῦ καὶ συμμαθητὴς ὑπῆρξε βραδύτερον Ἀλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.

Κατὰ τὸν διωγμόν, ὅστις ἤρξατο κατὰ τὸ 10ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου (202 μ. Χ.), ὁ Λεωνίδης ἐφυλακίσθη καὶ μετ' ὀλίγον ἀπεκεφαλίσθη. Ὁ Ὠριγένης, ἀνυπομονῶν, ἠθέλησε νὰ μεταδοχ[illegible] μετὰ τοῦ πατρὸς τῆς δόξης τοῦ μαρτυρίου· τοῦ πόθου ὅμως τούτου ματαιωθ[illegible] ὑπὸ τῆς προνοίας τῆς μητρός, ἥτις [illegible] μάτην καθικέτευσεν

αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τὸν σκοπόν, ἀπέκρυψεν αὐτοῦ τὰ ἐνδύματα καὶ οὕτω παρεκώλυσεν αὐτὸν τοῦ νὰ καταλίπῃ τὸν οἶκον, ἔγραψεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ, παροτρύνων αὐτὸν νὰ ἐμμείνῃ σταθερῶς, λέγων: «Ἴδε μὴ μεταβάλῃς γνώμην χάριν ἡμῶν». Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Λεωνίδου ἡ χήρα αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ὠριγένους καὶ ἄλλων ἓξ νεωτέρων τέκνων περιῆλθεν εἰς μεγάλην ἔνδειαν, καθόσον καὶ αὐτὴ ἡ περιουσία τοῦ μάρτυρος εἶχε δημευθῇ. Ὁ Ὠριγένης ὅμως προσελήφθη ἐν τῷ οἴκῳ κυρίας, ζώσης τότε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐχούσης παρ' ἑαυτῇ Παῦλόν τινα ἐξ Ἀντιοχείας, ὃν ἐθεώρει ὡς υἱὸν καὶ ὅστις κακῆς ἀπέλαυε φήμης ἕνεκα τῶν αἱρετικῶν αὐτοῦ φρονημάτων. Ὁ Νέανδρος καλεῖ αὐτὸν Γνωστικόν. Ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ προσείλκυεν ἱκανοὺς ἀκροατὰς οὐχὶ μόνον ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ὠμοφρόνουν ὡς πρὸς τὰς βλέψεις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὀρθοδόξων· ἀλλ' ὁ Ὠριγένης ἠρνεῖτο νὰ προσευχηθῇ μετ' αὐτοῦ, ἀπεχθανόμενος, ὡς ἔλεγε, τὰς αἱρετικὰς διδασκαλίας. Ἡ ἀποστροφὴ αὕτη πιθανῶς ἐπέρρωσε τὰς προσπαθείας αὐτοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν ἀνεξαρτησίας, ἡ δὲ ζωηρὰ αὐτοῦ φιλοπονία κατέστησεν αὐτὸν πάραυτα ἱκανὸν νὰ ἐξέλθῃ τῆς δυσχεροῦς θέσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκετο, γινόμενος διδάσκαλος ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις ἐκείνοις τῆς παιδεύσεως, οἵτινες περιλαμβάνονται ἐν τῷ ἐπιθέτῳ Γραμματικά. Κατὰ τὸν Ἱερώνυμον καὶ Γρηγόριον τὸν θαυματουργὸν ἦν κάτοχος τῆς ἠθικῆς, γραμματικῆς, ρητορικῆς, διαλεκτικῆς ἢ λογικῆς, γεωμετρίας, ἀριθμητικῆς, μουσικῆς, εἶχε δὲ καὶ γνῶσιν τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων. Εἰς ταῦτα προσθετέον καὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἑβραϊκῆς, τοῦθ' ὅπερ ἦτο σπάνιον παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῶν ἡμερῶν ἐκείνων· εἶναι πιθανὸν ὅμως νὰ ἐξέμαθέ τινα τῶν ἀνωτέρω βραδύτερον τῆς ἐποχῆς, περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος. Ἡ γνῶσις δὲ τῆς ἑβραϊκῆς ἦτο πιθανώτατα λίαν μεταγενεστέρα· ἄγνωστον ὅμως ὑπό τινος ἐδιδάχθη ταύτην. Πολλάκις ποιεῖται μνείαν τοῦ Οὐΐλου, πατριάρχου τῶν Ἰουδαίων, περὶ οὗ οὐδὲν φαίνεται γνωστόν, καὶ εἰκάζεται μόνον ὅτι ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς ἑβραϊκῆς παρὰ τῷ Ὠριγένει. Ὁπωσδήποτε ἐκ τῆς ἀνωτέρω διδασκαλίας καὶ ἐκ τῆς ἀντιγραφῆς ἀρχαίων συγγραφέων κατώρθωσε νὰ πορίζηται τὰ εἰς διατήρησιν τῆς ἀπορφανισθείσης οἰκογενείας αὐτοῦ ἀπαιτούμενα. Ἐὰν ὁ Ὠριγένης, ὡς ὁ Πορφύριος καὶ ὁ Θεοδώρητος βεβαιοῦσιν, ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἀμμωνίου Σακκᾶ, περιφήμου νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου, τοῦτο θὰ συνέβη κατὰ μεταγενεστέραν ἐποχήν, ὅτε ἠκολούθει τὰς διαλέξεις φιλοσόφου τινός, ὃν δὲν ἀναφέρει, ἵνα ἐξοικειωθῇ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον πιθανὸν νὰ ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις. Ἀπίθανον ὅμως ὅτι ἐπεσκέψατο τὴν πόλιν ἐκείνην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βίου, μολονότι ὑπῆρξεν ἐκεῖ, ὅτε μετέβη εἰς Ἑλλάδα μετά τινα ἔτη.

Ἐντὸς βραχέως χρόνου μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ διδασκαλίαν τῆς γραμματικῆς ἐθνικοί τινες, ἐπιθυμοῦντες νὰ διδαχθῶσι τὸν χριστιανισμόν, ἀπετάθησαν εἰς αὐτόν. Ὁ πρῶτος τούτων ἦτο ὁ Πλούταρχος, ὅστις ἐμαρτύρησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μικρὸν μετὰ ταῦτα, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἡρακλᾶς, ὅστις ἐγένετο βραδύτερον βοηθὸς καὶ διάδοχος ἐν τῷ ἀξιώματι τοῦ κατηχητοῦ καὶ βραδύτερον ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας. Καθ' ἣν ἐποχὴν εἶχον ἀποταθῇ εἰς αὐτὸν οἱ ἀνωτέρω, ἡ θέσις κατηχητοῦ ἦν κενὴ συνεπείᾳ τῆς διασπορᾶς τοῦ κλήρου, ἕνεκα τοῦ διωγμοῦ, Δημήτριος δὲ ὁ ἐπίσκοπος διώρισε μικρὸν μετὰ ταῦτα τὸν Ὠριγένην, τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας μόνον ἄγοντα, εἰς τὴν θέσιν κατηχητοῦ τῆς ἀλεξανδρινῆς σχολῆς. Ὁ νεαρὸς διδάσκαλος ἐπεδείκνυτο ζῆλον καὶ αὐταπάρνησίαν ἀνώτερα τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Ὁ διωγμὸς εἰσέτι ἐπεκράτει ἐν ὅλῃ τῇ λύσσῃ, ἀλλ' ὁ Ὠριγένης οὐδέποτε ἀπέστεργεν ἢ ἐδίσταζε νὰ παρέχῃ πᾶσαν ὑποστήριξιν καὶ ἐνθάρρυνσιν εἰς ἐκείνους, οἵτινες ὑφίσταντο ταλαιπωρίας, συχνάκις μάλιστα ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ἰδίας ζωῆς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς αὐτὸν ὡς εἰς κατηχητὴν ἀποτεινομένων ηὔξανε διαρκῶς, θεωρῶν δὲ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ ὡς διδασκάλου τῶν γραμματικῶν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ἱερὸν αὐτοῦ ἔργον, παρητήθη αὐτὸ καί, ἵνα μὴ ὡς ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ εἰσοδήματος τούτου καταστῇ ὑποτελὴς ἄλλων, ἐπώλησε πάντα τὰ βιβλία αὐτοῦ, ὅσα εἰς τὴν ἐγκόσμιον φιλολογίαν ἀνήγοντο, καὶ ἐπὶ 4 ἔτη ἔζη ἐξ εἰσοδήματος 4 ὀβολῶν καθ' ἑκάστην, προερχομένων ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς πωλήσεως. Ὁ βίος αὐτοῦ ἔφερε χαρακτῆρα αὐστηρῶς ἀσκητικόν. Ἡ τροφὴ αὐτοῦ καὶ αἱ ὧραι τοῦ ὕπνου, περὶ οὗ προστεθήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι δὲν ἐκοιμᾶτο ἐν κλίνῃ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ

γυμνοῦ ἐδάφους, περιωρίσθησαν ἐντὸς τῶν στενωτάτων ὁρίων· κατὰ γράμμα δ' ἐκλαμβάνων τὰ διδάγματα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὰ δὲν πρέπει τις νὰ ἔχῃ δύο χιτῶνας, νὰ περιπατῇ δὲ γυμνόπους ἐπὶ πολλὰ ἔτη, περιεπάτει ἄνευ ὑποδημάτων, οὕτως ὥστε συνεπείᾳ τούτου καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἑτέρων ἀσκητικῶν ἕξεων παρ' ὀλίγον κατέστρεφε τὴν ὑγείαν αὐτοῦ. Ἡ αὐτὴ ἀσκητικὴ τάσις καὶ ἡ αὐτὴ διάθεσις τοῦ ἑρμηνεύειν κατὰ γράμμα τὰς ἐντολὰς τῶν Γραφῶν παρώτρυνεν αὐτὸν εἰς παράδοξον πρᾶξιν, καθ' ἣν παρέβλαψεν ἑαυτόν, ὑπακούων ὅθεν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐνόμιζε σύστασιν ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ. Τὸ χωρίον ἐκεῖνο τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπερ παρώτρυνεν αὐτὸν εἰς τοῦτο ἐκ παρερμηνείας βεβαίως τοῦ πνεύματος τῶν γραφομένων, εἶναι τὸ τοῦ Ματθαίου: «Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτω· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχησαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ» (Ματθ. ΙΘ', 12). Ἀλλ' εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην παρώτρυνεν αὐτὸν καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἰδίας αὐτοῦ νεότητος, ὡς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ κατηχούμενοι αὐτοῦ ἀνῆκον καὶ εἰς τὰ δύο φῦλα· ἐπεθύμει ὅμως νὰ συγκαλύψῃ τὴν πρᾶξιν, ἣν ἐτέλεσεν καὶ φαίνεται ὅτι λίαν συνεταράχθη κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ πράγματος. Ὁ ἐπίσκοπος ὅμως, σεβόμενος τὸν λόγον, δι' ὃν εἰς τὴν πρᾶξιν ἐκείνην προέβη, ἐνεθάρρυνεν αὐτόν, μολονότι βραδύτερον δὲν ἐδίστασε νὰ καταστήσῃ τοῦτο ζήτημα σφοδρᾶς κατηγορίας. Ὁ Ὠριγένης αὐτὸς ἀπεκήρυξε βραδύτερον τὴν κατὰ γράμμα ταύτην ἑρμηνείαν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σευήρου (211 μ. Χ.), εἰ μὴ πρότερον, ὁ διωγμὸς (ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Πλούταρχος καὶ ἄλλοι κατηχούμενοι τοῦ Ὠριγένους ἀπώλοντο), ἔπαυσεν, ὁ δὲ Ὠριγένης, ἐπιμόνως ποθῶν νὰ ἐξοικειωθῇ μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐπεσκέψατο τὴν αὐτοκρατορικὴν πόλιν, πάπα ὄντος τοῦ Ζεφυρίνου, διατελέσαντος ἐν τῇ παπικῇ ἕδρᾳ κατὰ τὸν Τιλλεμὸν ἀπὸ τοῦ 201 ἢ 202 μέχρι τοῦ 218 μ. Χ. Ὁ Τιλλεμὸν καὶ ὁ Νέανδρος ὁρίζουσι τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην εἰς τὸ ἔτος 211 ἢ 212 μ. Χ. Μικρὸν ὅμως ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ διέμεινεν· ὅτε δὲ ὑπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, βλέπων ὅτι ἠδυνάτει ν' ἀνταποχριθῇ μόνος εἰς τὰ καθήκοντα κατηχητοῦ καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἀπαιτουμένην προσοχὴν εἰς τὰς βιβλικὰς μελέτας, παρῃτήθη μέρος τῶν κατηχουμένων αὐτοῦ, οἵτινες συνέρρεον πρὸς αὐτὸν ἀπὸ πρωΐας ἄχρις ἑσπέρας, ἀναθεὶς τὴν φροντίδα αὐτῶν εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἡρακλᾶν. Αὕτη ἦν πιθανῶς ἡ ἐποχή, περὶ τὴν ὁποίαν ἤρξατο ἀσχολούμενος ἐν τῇ σπουδῇ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης ὡς καὶ ἐν τῇ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ἐν ᾗ λίαν διεκρίθη κατὰ τὸν Πορφύριον, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ διδάξαι καὶ διαφωτίσαι τοὺς αἱρετικοὺς καὶ ἐθνικούς, οἵτινες, προσελκυόμενοι ὑπὸ τῆς αὐξούσης αὐτοῦ φήμης, κατέφευγον εἰς αὐτόν, ἵνα δοκιμάσωσι τὰς γνώσεις αὐτοῦ ἢ καὶ νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐξ αὐτῶν. Ἐν τοῖς εἰς τοῦτο καταφεύγουσιν ὑπῆρχε καί τις Ἀμβρόσιος, Βαλεντινιανὸς κατὰ τὸν Εὐσέβιον, Μαρκιωνίτης ἢ Σαβελιανὸς κατ' ἄλλας ἀφηγήσεις, ἀναφερομένας ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου. Ὁπωσδήποτε διίστατό πως οὗτος τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἦτο ἀνὴρ πλούσιος, προηγμένος εἰς ἀξιώματα καὶ σοβαρὸς τὸν χαρακτῆρα. Ὁ Ὠριγένης κατέπεισεν αὐτὸν περὶ τῆς πλάνης, ὑφ' ἧς κατείχετο, ὁ δὲ Ἀμβρόσιος, εὐγνωμονῶν ἐπὶ τῷ ὠφελήματι, ἐγένετο μέγας ὑποστηρικτὴς τοῦ Ὠριγένους ἐν ταῖς βιβλικαῖς αὐτοῦ ἐνεργείαις, ἀφιερώσας τὸν πλοῦτον αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὠριγένους καὶ προμηθεύσας αὐτῷ πλείονας τῶν 7 βοηθῶν, οἵτινες νὰ γράφωσι καθ' ὑπαγόρευσιν, ὡς καὶ ἰσαρίθμους ἀντιγραφεῖς χάριν καλλιγραφικῶν ἀντιγράφων τῶν ἔργων αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνέλαβε περιοδείαν εἰς τὴν Πετραίαν, τὴν ρωμαϊκὴν Ἀραβίαν, τῇ παρακλήσει τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, ὅστις, ἐπιθυμῶν νὰ συνδιαλεχθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ ζητήματος μὴ εἰδικευομένου ἀπέστειλεν ἀξιωματικόν τινα μετ' ἐπιστολῶν εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀλεξανδρείας, παρακαλῶν ν' ἀποσταλῇ αὐτῷ ὁ Ὠριγένης. Μετὰ βραχεῖαν ἀπουσίαν χάριν τῆς ἐργασίας ταύτης ὁ Ὠριγένης ὑπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Αὕτη ἦτο ἴσως ἡ ἐπίσκεψις, καθ' ἣν ἤκουσε καὶ τοῦ Ἱππολύτου κηρύσσοντος. Μετά τινα καιρὸν ἐκ νέου ἐγκατέλιπε τὴν Ἀλεξάνδρειαν συνεπείᾳ σοβαρᾶς ταραχῆς, ἐπελθούσης αὐτόθι, μὴ θεωρῶν δὲ ἑαυτὸν ἀσφαλῆ ἐν οἱῳδήποτε τμήματι τῆς Αἰγύπτου, ἀπεσύρθη εἰς Καισάρειαν τὴν ἐν Πα-

λαιστίνῃ. Ὁ Χιοῦετ καὶ ὁ Τιλλεμὸν καὶ ἄλλοι συνταυτίζουσι τὴν ταραχήν, (ὃ Εὐσέβιος καλεῖ αὐτὴν πόλεμον), ἡ ὁποία ἠνάγκασε τὸν Ὠριγένην νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τῆς σφαγῆς τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως ἐκείνης ὑπὸ τοῦ Καρακάλα. Ἐὰν ἀποδεχθῶμεν τὴν εἰκασίαν ταύτην, ἔτος τῆς ἐκεῖθεν ἀποχωρήσεως τοῦ Ὠριγένους θεωρηθήσεται τὸ 216 μ. Χ. Ἐν Καισαρείᾳ ὁ Ὠριγένης ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλοῦ τοῦ σεβασμοῦ, καὶ μολονότι δὲν εἶχεν εἰσέτι προχειρισθῇ ἱερεύς, προσεκλήθη οὐχ ἧττον νὰ ἑρμηνεύῃ τὰς γραφὰς καὶ κηρύσσῃ δημοσίᾳ ἐν τῷ ναῷ. Θεόκτιστος ὁ ἐπίσκοπος Καισαρείας καὶ Ἀλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ὁ τελευταῖος τῶν ὁποίων ὑπῆρξε συμμαθητὴς τοῦ Ὠριγένους, συγκατελέγοντο ἐν τοῖς ἱεράρχαις, τῇ προσκλήσει τῶν ὁποίων κατεπείσθη ὁ Ὠριγένης νὰ προσέλθῃ. Ὅτε δὲ Δημήτριος ὁ Ἀλεξανδρείας, ὅστις ἐφθόνει τὸν Ὠριγένην, ἀντέστη εἰς τοῦτο, θεωρῶν ἀνήκουστον ἀταξίαν τὸ νὰ προβαίνῃ λαϊκὸς εἰς τὸ κήρυγμα ἐνώπιον ἐπισκόπων, οὗτοι ὑπερῆσπιζον τὸν Ὠριγένην, προβάλλοντες διάφορα προηγούμενα. Αὕτη ἦν ἴσως ἡ ἐποχὴ τῆς εἰς Παλαιστίνην ἐπισκέψεως, καθ' ἣν ὁ Ὠριγένης ἐνέτυχε μιᾷ τῶν ἑλληνικῶν μεταφράσεων, τῇ πέμπτῃ ἢ ἕκτῃ ἐκδόσει *(editio quinta ἢ sexta)*, ἣν περ ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Ἑξαπλᾶ» καὶ ἡ ὁποία λέγεται ὅτι εὑρέθη ἐν δοχείῳ οἴνου ἐν Ἱεριχοῖ. Προφανῶς ὑπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Καρακάλα τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ Δημητρίου, ὅστις ἔπεμψε διακόνους τινὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἵνα βιάσωσιν αὐτὸν νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐπιστροφήν· ὑπέστρεψε δὲ μετὰ ζήλου εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ κατηχητικοῦ αὐτοῦ ἔργου καὶ εἰς ἐπιμελῆ ἐξακολούθησιν τῶν βιβλικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν.

Εἶτα περιώδευσεν εἰς Ἑλλάδα. Ὁ Εὐσέβιος περιγράφει τὴν περίπτωσιν ταύτην διὰ γενικῶν ὅρων, λέγων ὅτι ἐγένετο χάριν ἐκκλησιαστικῆς ἐργασίας, ἀλλ' ὁ Ρουφῖνος καὶ ὁ Ἱερώνυμος ἀκριβέστερον περιγράφουσι τὰ τοῦ ταξειδίου τούτου, ὡς γενομένου χάριν ἀνασκευῆς τῶν φρονημάτων αἱρετικῶν, οἵτινες ἐπληθύνοντο αὐτόθι. Εἰς τὴν περιοδείαν ταύτην ἀπερχόμενος καὶ διὰ Παλαιστίνης διελθών, προεχειρίσθη εἰς πρεσβύτερον ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῦ Θεοκτίστου καὶ Ἀλεξάνδρου ὡς καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐν Καισαρείᾳ. Τοῦτο προὐκάλεσε πάλιν τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ Δημητρίου καὶ συνεπήγαγεν ἀποφασιστικὴν ῥῆξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ὠριγένους, ὅστις ὅμως συνεπλήρωσε τὴν περιοδείαν αὐτοῦ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας πιθανῶς ἐνέτυχεν ἑλληνικῇ μεταφράσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (τῇ 6ῃ ἢ 5ῃ ἐκδόσει ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Ἑξαπλᾶ»), ἥτις εἶχεν ἀνακαλυφθῇ ὑπό τινος φίλου αὐτοῦ ἐν Νικοπόλει τῆς Ἠπείρου παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἄκτιον ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ. Κατ' αὐτὴν πρὸς τούτοις πιθανῶς τὴν περιοδείαν ἔσχεν ὁ Ὠριγένης καὶ τὴν συνέντευξιν μετὰ τῆς Μαμαίας, μητρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Σευήρου, συνεντεύξεως, ἧς μνείαν ποιεῖται ὁ Εὐσέβιος. Ἡ Μαμαία, παροτρυνθεῖσα ὑπὸ τῆς περιεργίας, ἣν διήγειρεν ἡ μεγάλη φήμη τοῦ Ὠριγένους, ἐζήτησε συνέντευξιν μετ' αὐτοῦ, ἐν Ἀντιοχείᾳ εὑρισκομένη. Ὁ Τιλλεμὸν τάσσει τὴν συνέντευξιν ταύτην ἐν προγενεστέρᾳ περιόδῳ, ἤτοι εἰς τὸ 218 μ. Χ. ἐνῷ ὁ Χιοῦετ εἰς τὸ 223 μ. Χ. Ὁπωσδήποτε ἡ χρονολογία τοῦ γεγονότος τούτου εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἀβεβαία. Κατὰ τὸ σχετικὸν τοῦ Εὐσεβίου χωρίον ἡ εἰς Ἑλλάδα περιοδεία τοῦ Ὠριγένους ἐγένετο ἐπισκοπεύοντος ἐν Ρώμῃ τοῦ Ποντιανοῦ, διατελέσαντος ἐπισκόπου ἀπὸ τοῦ 230 ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τοῦ 233 μέχρι τοῦ 235, ἐπισκόπου δὲ Ἀντιοχείας ὄντος τοῦ Ζεβίνου ἀπὸ τοῦ 228 μέχρι 237 μ. Χ. Ἀλλ' ὁ Τιλλεμὸν καὶ ὁ Χιοῦετ ἑρμηνεύουσι τὸ χωρίον κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ὁρίζηται ἡ προχείρισις τοῦ Ὠριγένους εἰς τὸ ἔτος 228 μ. Χ. περὶ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ὁ Ἀντιοχείας Ζεβῖνος διεδέξατο τὸν Φιλητᾶν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ προχείρισις αὕτη ἐγένετο μᾶλλον τῷ 230. Κατὰ τὴν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπιστροφὴν ἐξετέθη εἰς τὴν φανερὰν ἐχθρότητα τοῦ Δημητρίου. Ἡ ἀνάμνησις ἐπεισοδίων τῶν προηγουμένων ἐτῶν τοῦ βίου αὐτοῦ ἀνεζωπυρήθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη κατ' αὐτοῦ. Ὁ εὐνουχισμός, ὁ ὁποῖος εἶχε συγχωρηθῇ αὐτῷ προηγουμένως, ἐστράφη ἤδη ἐναντίον αὐτοῦ, χωρίον δέ τι παρὰ τῷ Ἐπιφανίῳ ἐπιτρέπει νὰ νομίσωμεν ὅτι καὶ κατηγορία διετυπώθη κατ' αὐτοῦ ὅτι προσήνεγκε θυμίαμα εἰς ἐθνικὰς θεότητας. Ὁ Εὐσέβιος παρέλιπε τὰ διαβήματα τοῦ Δημητρίου ἐναντίον τοῦ Ὠριγένους ἐν τῇ

ὑπ' αὐτοῦ γραφείσῃ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, ὡς ἐκτεθέντα ἤδη ἐν τῇ «Ὑπὲρ Ὠριγένους ἀπολογίᾳ», τῇ καταρτισθείσῃ ὑπὸ τοῦ Παμφίλου καὶ τοῦ Εὐσεβίου, ἡ δὲ ἀπώλεια τῆς ἀπολογίας ταύτης ἀπεστέρησεν ἡμᾶς τῆς ἀξιοπιστοτέρας ἀφηγήσεως τῶν διαβημάτων τούτων. Ἐκ τοῦ Φωτίου ὅμως, διασώσαντος τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀπολεσθέντος ἔργου, μανθάνομεν ὅτι σύνοδος αἰγυπτίων ἱεραρχῶν καὶ πρεσβυτέρων συνεκροτήθη ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, ἐν ᾗ ἀπεφασίσθη ὁ Ὠριγένης ν' ἀπέλθῃ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ νὰ μὴ ἐπιτραπῇ αὐτῷ εἴτε νὰ διαμείνῃ, εἴτε νὰ διδάξῃ. Τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ὡς κατηχητοῦ ἀνετέθη τῷ συναδέλφῳ αὐτοῦ Ἡρακλᾷ, ἡ προχείρισις ὅμως δὲν ἠκυρώθη, πράγματι δὲ τὸ παρὰ τῷ Φωτίῳ χωρίον φαίνεται ὑποσημαῖνον ὅτι ἡ σύνοδος ρητῶς ἀπεφάσισε νὰ τηρήσῃ ὁ Ὠριγένης τὸ ἱερατικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα. Ἀλλ' ὁ Δημήτριος ἀπόφασιν εἶχε νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ ὥστε ὁ Ὠριγένης νὰ διατελέσῃ ἱερατεύων, ἀπὸ κοινοῦ δὲ μετά τινων αἰγυπτίων ἱεραρχῶν, δημιουργημάτων, καθὰ φαίνεται, αὐτοῦ τοῦ Δημητρίου καθήρεσεν αὐτόν. Ὁ Ὠριγένης πιθανῶς πρὸ τῆς δευτέρας ταύτης ἀποφάσεως ἀπῆλθεν ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς Παλαιστίνην, ἔνθα ἐγένετο φιλοφρόνως δεκτὸς καὶ ἐπροστατεύετο καὶ ὅπου ἐδίδασκε καὶ ἐκήρυσσε μετὰ μεγάλης ὑπολήψεως. Ὁ Δημήτριος, ἀδημονῶν ἐπὶ τῷ ὅτι ἀπέτυχε νὰ κατασυντρίψῃ τὸν Ὠριγένην, προέβη εἰς ἀφορισμὸν αὐτοῦ καὶ ἔγραψεν εἰς πάντας τοὺς ἐπισκόπους, ἵνα τύχῃ τῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ ἐπικυρώσεως τοῦ ἀφορισμοῦ. Τοιοῦτον ἦτο τὸ σέβας, ὅπερ ἀπενέμετο τότε εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν Αἰγυπτίων ἐπισκόπων, ὥστε ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης καὶ τῶν πέριξ χωρῶν τῆς Ἀραβίας καὶ Φοινίκης, τῆς Ἑλλάδος καὶ ἴσως τῆς Καππαδοκίας, ἔνθα ὁ Ὠριγένης προσωπικῶς ἦτο γνωστὸς καὶ ἐξετιμᾶτο, ἡ καταδίκη φαίνεται ὅτι ἔτυχε γενικῆς ἐπιδοκιμασίας. Καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος καὶ ὁ κλῆρος τῆς Ρώμης συνεφώνησεν ἐν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ. Πιθανὸν φαίνεται ὅτι ἡ ἀντιδημοτικότης τοῦ Ὠριγένους προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐπιβλαβοῦς χαρακτῆρος ἐνίων τῶν φρονημάτων αὐτοῦ καὶ ἀνεπτύχθη ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, καὶ ζῶντος ἔτι αὐτοῦ, τὰ συγγράμματα αὐτοῦ παρεφθάρησαν. Φαίνεται πρὸς τούτοις ὅτι ἡ ἀκριτομυθία τοῦ Ἀμβροσίου προὐκάλεσε τὴν δημοσίευσιν πραγμάτων τινῶν, μὴ προωρισμένων εἰς γενικὴν ἀνάγνωσιν· ἀλλ' ἄγνωστον ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ ἰδιάζων λόγος τῆς ἐξώσεως, τῆς παύσεως καὶ τοῦ ἀφορισμοῦ αὐτοῦ· πιθανὸν ὁ ἄμεσος καὶ ὁ μόνος προσαχθεὶς πρὸς τοῦτο λόγος νὰ ἦτο τὸ ἀντικανονικὸν τῆς προχειρίσεως αὐτοῦ καὶ ὅτι πάντα τὰ ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ περιεχόμενα καὶ δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς βλάβην αὐτοῦ ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν, ἵνα διεγείρωσι μῖσος ἐναντίον αὐτοῦ καὶ οὕτω νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ γενικὴ συγκατάθεσις ἐν τοῖς διαβήμασι τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ. Δυνατὸν πρὸς τούτοις νὰ διεδόθη κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ τὸ περὶ ἀποστασίας αὐτοῦ διήγημα τοῦ Ἐπιφανίου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ὠριγένης, ἀσφαλῶς ἐν Καισαρείᾳ εὑρισκόμενος, ἐκήρυσσε καθ' ἡμέραν σχεδὸν ἐν τῷ ναῷ. Πρὸς ὑπεράσπισιν ἑαυτοῦ ἔγραψε καὶ ἐπιστολὴν πρός τινας φίλους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν ᾗ παρεπονεῖτο ἐπὶ τῇ νοθεύσει τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Ἱερώνυμον αὐστηρῶς ἔψεξε τὸν Δημήτριον καὶ κατέκρινε τοὺς ἐπισκόπους καὶ τὸν κλῆρον ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, περιφρονῶν τὸν ὑπ' αὐτῶν ἀφορισμὸν αὐτοῦ· ἐκ τινων ὅμως φράσεων τῆς ἐπιστολῆς ἐξάγεται ὅτι ἐγράφη αὕτη πολλῷ ἠπιώτερον καὶ ὑπὸ συνδιαλλακτικώτερον πνεῦμα παρ' ὅσον ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσῃ τις ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Ἱερωνύμου· ὁ Δημήτριος ἀπέθανε περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ὁ Τιλλεμὸν τάσσει τὸν θάνατον αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ἡ ἔξωσις τοῦ Ὠριγένους ἔτος, ἤτοι 231 μ.Χ. διορθῶν ἐν σημειώσει ἐν τῷ Χρονικῷ αὐτοῦ τὰς πλάνας τοῦ Εὐσεβίου ὡς πρὸς τὰς χρονολογίας τῶν γεγονότων τούτων. Ὁ Ἡρακλᾶς διεδέξατο τὸν Δημήτριον· μολονότι δὲ ὑπῆρξε φίλος, μαθητὴς καὶ συνάδελφος τοῦ Ὠριγένους, ἡ μεταβολὴ δὲν συνεπήγαγεν ὄφελος εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον. Ὁ αἰγυπτιακὸς κλῆρος ἐβάδιζε πλέον ἐν τῇ ὁδῷ, εἰς ἣν ὁ Δημήτριος εἶχε καθοδηγήσει αὐτόν, ὁ δὲ Ὠριγένης διέμεινεν ἐξόριστος μέχρι θανάτου. Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐνέτυχε Γρηγορίῳ τῷ θαυματουργῷ, βραδύτερον ἐπισκόπῳ Νεοκαισαρείας, καὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἀθηνοδώρῳ, οἵτινες ἀμφότεροι, νέοι τότε, ἠκολούθουν τὰς σπουδὰς αὐτῶν. Ἀμφότεροι ἐγένοντο μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ὁ πρῶτος μάλιστα ἐξύμνησεν

αὐτόν. Ἤδη ὁ Μαξιμῖνος, ὅστις ἐδολοφόνησε τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον Σευῆρον (235 μ.Χ.) καὶ διεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον, ἤρξατο διωγμοῦ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῷ ὁποίῳ συμπεριελαμβάνετο καὶ ὁ φίλος τοῦ Ὠριγένους Ἀμβρόσιος, ὅστις ἐπίσης ἐν Καισαρείᾳ εἶχεν ἐγκαταστῆ, ὅπου καὶ ἐγένετο διάκονος καὶ ὁ Πρωτόκλητος, πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ὠριγένης, ἵνα ἐνθαρρύνῃ αὐτοὺς νὰ μὴ δειλιάσωσι πρὸ τοῦ θανάτου, ἔγραψε τὴν «Περὶ μαρτυρίου» πραγματείαν. Οὗτοι ὅμως ἐλυτρώθησαν ἐπὶ τέλους. Καὶ αὐτὸς ὁ Ὠριγένης φαίνεται ὅτι εὑρίσκετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας, ὅπου ὁ ἐπίσκοπος Φιρμιλιανὸς ἦτο φίλος αὐτοῦ· διότι φαίνεται ὅτι ἐπὶ διετίαν κατὰ τὴν διάρκειαν διωγμοῦ τινος ἦν κεκρυμμένος ἐν τῷ οἴκῳ πλουσίας κυρίας ἐκ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, ὀνόματι Ἰουλιανῆς, ἐξ ἧς ἔλαβε διάφορα ἔργα τοῦ Συμμάχου, Ἕλληνος μεταφραστοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐὰν ἡ εἰς Καππαδοκίαν αὕτη περιοδεία αὐτοῦ ταχθῇ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μαξιμίνου, ὑπέστρεψε πιθανῶς ὁ Ὠριγένης περὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου τοῦ Μαξιμίνου (238 μ.Χ.) εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, ὅπου ἐξηκολούθησε κηρύσσων καθ' ἡμέραν καὶ διαρκῶς ἐξακολουθῶν τὰς βιβλικὰς αὐτοῦ μελέτας, συντιθέμενος τὰ σχόλια εἰς τοὺς προφήτας Ἡσαΐαν καὶ Ἰεζεκιὴλ κλπ. καὶ ἐργαζόμενος πρὸς τούτοις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Ἑξαπλᾶ. Αἱ ἐργασίαι αὗται δὲν διεκόπησαν ὑπὸ ταξειδίου εἰς Ἑλλάδα, διότι καὶ κατὰ τὰς περιηγήσεις αὐτοῦ ἐξηκολούθει ἐργαζόμενος, ἀποπερατώσας μάλιστα τὰ εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ σχόλια αὐτοῦ καὶ ἀρχίσας ἤδη εἰς τὸ Ἆσμα τῶν ᾀσμάτων τοιαῦτα ἐν Ἀθήναις. Ἀβεβαία εἶναι ἡ χρονολογία τοῦ δευτέρου εἰς Ἑλλάδα ταξειδίου αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Σουΐδαν τὰ εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ σχόλια συνέταξεν ἐξηκονταετὴς τὴν ἡλικίαν, ἤτοι τῷ 245 μ.Χ. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει ὅτι ἐπερατώθη τὸ ἔργον ἐν Ἀθήναις· ἀλλ' ὁ Τιλλεμὸν συμπεραίνει ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἐν τῇ ἀφηγήσει τοῦ Εὐγενίου γεγονότων ὅτι ἡ περιοδεία αὕτη ἐγένετο πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ τοῦ Γ' (244 μ. Χ.). Ἐὰν τὸ συμπέρασμα τοῦ Τιλλεμὸν εἶναι ὑγιές, δέον ν' ἀπορριφθῇ ἡ μαρτυρία τοῦ Σουΐδα καὶ νὰ ταχθῇ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Γορδιανοῦ ἡ εἰς Βόστρα τῆς Ἀραβίας ἐπίσκεψις τοῦ Ὠριγένους, ὡς καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν προσέλκυσις τοῦ Βηρύλου, ἐπισκόπου Βόστρων, διαδόσαντος ἰδέας τινὰς περὶ τῆς προϋπαρξάσης φύσεως τοῦ Κυρίου, κριθείσας αἱρετικάς. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Φιλίππου τοῦ Ἄραβος (244—249 μ. Χ.) ὁ Ὠριγένης ἔγραψε τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ εἰς τὸν ἐπικούρειον Κέλσον, ὡς καὶ τὰ σχόλια αὐτοῦ εἰς τοὺς 12 μικροτέρους προφήτας καὶ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὡς καὶ ἀριθμὸν ἐπιστολῶν, ἐξ ὧν μία ἦτο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Φίλιππον, μία πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Σευήραν, σύζυγον αὐτοῦ, καὶ ἄλλη εἰς τὸν Φαβιανόν, ἐπίσκοπον Ρώμης, καὶ ἄλλους προέχοντας κληρικούς, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ διασκεδάσαι τὰς περὶ αὐτοῦ πλάνας αὐτῶν. Πρὸς τούτοις ἐποιήσατο καὶ τρίτην περιοδείαν εἰς Ἀραβίαν, ὅπου κατέπεισε πρόσωπά τινα περὶ τῆς πεπλανημένης δοξασίας αὐτῶν, πιστευόντων ὅτι ἡ ψυχὴ συναπέθνησκε μετὰ τοῦ σώματος καὶ ἀνίστατο πάλιν μετ' αὐτοῦ· ταὐτοχρόνως κατέστειλε τὴν αὔξουσαν αἵρεσιν τῶν Ἐλκεσαϊτῶν, διαβεβαιούντων ἐν ἄλλοις ὅτι τὸ ἀπαρνηθῆναι τὴν πίστιν ἐν ἐποχῇ διωγμοῦ ἀπετέλει πρᾶξιν ἠθικῶς ἀδιάφορον καὶ ὑποστηριζόντων τὴν αἵρεσιν αὐτῶν διὰ βίβλου, περὶ ἧς ἐβεβαίουν ὅτι ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ.

Ὁ βίος ὅμως τοῦ ἐργατικοῦ τούτου καὶ αὐταπαρνησίας ἐμφορουμένου χριστιανοῦ ἐφέρετο πρὸς τὸ τέρμα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δεκίου (249—251 μ. Χ.) ἀνενειώθη ὁ διωγμὸς καὶ ἡ θύελλα φοβερῶς ἐπὶ τοῦ Ὠριγένους ἐνέσκηψεν. Ὁ φίλος αὐτοῦ Ἱεροσολύμων Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν ὡς μάρτυς· καὶ αὐτὸς δὲ οὗτος ἐφυλακίσθη καὶ ἐβασανίσθη μολονότι οἱ διῶκται αὐτοῦ ἀπέφευγον προσεκτικῶς πᾶσαν βάσανον δυναμένην ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν τῶν δεινῶν διὰ τοῦ θανάτου· ἐπέζησεν ὅμως τοῦ διωγμοῦ, ὅστις κατέπαυσεν, εἰ μὴ προηγουμένως, ἐπὶ τοῦ θανάτου τοὐλάχιστον τοῦ Δεκίου (251 μ. Χ.). Κατὰ τὸν διωγμὸν ἢ μετ' αὐτὸν ἔλαβε περὶ μαρτυρίου ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Διονυσίου, ὅστις διεδέξατο ἤδη τὸν Ἡρακλᾶν ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁσασδήποτε ἐλπίδας συνδιαλλαγῆς μετὰ τῆς ἀλεξανδρειανῆς ἐκκλησίας κἂν παρεῖχεν ἤδη ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, μικρὰν πλέον εἶχε σημασίαν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, διότι ὁ Ὠριγένης κατεπα-

νήθη ὑπὸ τῶν ἐτῶν, τῶν πόνων καὶ τῶν δεινῶν, ἀπώλεσε τὸν φίλον καὶ ὑποστηρικτὴν αὐτοῦ Ἀμβρόσιον, ἀποθανόντα καὶ μὴ κληροδοτήσαντά τι αὐτῷ πρὸς ὑποστήριξιν αὐτοῦ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου. Ἀλλ' ἡ πενία ὑπῆρξε καθ' ὅλον τὸν βίον ἡ κατάστασις, τὴν ὁποίαν ὁ Ὠριγένης οἰκειοθελῶς ἐξελέξατο καὶ ὀλίγον ἔμελλεν αὐτῷ διὰ τὸ βραχὺ διάστημα, ὅπερ αὐτῷ ὑπελείπετο. Μετὰ τὸν διωγμὸν ὁ Ὠριγένης ἀνεχώρησε κατὰ τὸν Ἐπιφάνιον ἐκ Καισαρείας εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ βραδύτερον μετέβη εἰς Τύρον. Ἀπέθανε τῷ 253 μ. Χ. ἢ τὸ βραδύτερον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 254 τῷ 69ῳ ἔτει τῆς ἡλικίας ἐν Τύρῳ, ὅπου καὶ ἐτάφη. Τὰ ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Δεκίου δεινοπαθήματα αὐτοῦ φαίνονται ἐπιταχύναντα τὸ τέλος αὐτοῦ καὶ ἔδωκαν ἀφορμήν, ὥστε νὰ λεχθῇ καὶ ὑποστηριχθῇ ἔτι ὑπὸ τῆς σεβαστῆς αὐθεντείας τοῦ τε μάρτυρος Παμφίλου καὶ ἄλλων ἀνηκόντων εἰς τὴν γενεάν, τὴν διαδεξαμένην τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὠριγένους, ὅτι ἀπέθανε δῆθεν μάρτυς ἐν Καισαρείᾳ κατὰ τὸν διωγμόν. Τὰ λεγόμενα ταῦτα, λέγει ὁ Φώτιος, δυνάμεθα ν' ἀποδεχθῶμεν, ἀρνούμενοι μόνον τὴν γνησιότητα τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων, αἵτινες παρίστανται γραφεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ διωγμοῦ. Ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ Εὐσέβιος δὲν σημειοῖ καθαρῶς τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Ὀλίγιστοι ὑπάρχουσι τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν πανέρων, περὶ ὧν τοσοῦτον πλήρεις νὰ ἔχωμεν πληροφορίας ὅσον περὶ τοῦ Ὠριγένους καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει ἐξ αὐτῶν, οὐτινος ὁ χαρακτὴρ νὰ ἦναι πλειότερον ἄξιος τῆς ἡμετέρας ἐκτιμήσεως. Ἡ ἐν τῷ διωγμῷ ἀκράδαντος σταθερότης αὐτοῦ, ἡ ἀκαταπόνητος φιλοπονία ἔν τε τῷ ἔργῳ αὐτοῦ ὡς κατηχητοῦ καὶ ἐν ταῖς βιβλικαῖς καὶ θεολογικαῖς αὐτοῦ μελέταις, ἡ πρᾳότης αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐπιβλαβεῖ πρὸς αὐτὸν πολιτείᾳ τοῦ τε Δημητρίου καὶ ἄλλων μελῶν τῆς ἀλεξανδρειανῆς Ἐκκλησίας, ἡ σταθερότης τῆς φιλίας αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀμβροσίου, τοῦ Ἱεροσολύμων Ἀλεξάνδρου καὶ λοιπῶν, ὡς καὶ ἡ γενικὴ αὐτοῦ εὐσέβεια καὶ αὐταπαρνησία συνιστῶσιν αὐτὸν εἰς τὴν ὑψίστην ἡμῶν ἐκτίμησιν. Οἱ ἀσπονδότεροι τῶν ἐχθρῶν οὐ μόνον τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ἐσεβάσθησαν, ἀλλὰ καὶ εὐφήμως ἐμαρτύρησαν περὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ.

Τὰ ἔργα τοῦ Ὠριγένους, ἅπερ τοσοῦτον πολυάριθμα ἦσαν, ὥστε ὁ μὲν Ἱερώνυμος ὑπολογίζει αὐτὰ εἰς 2,000, ὁ δὲ Ἐπιφάνιος εἰς 6,000, ἐξ ὧν ὅμως ὀλίγα διεσώθησαν, τὰ μὲν ἑλληνιστὶ τὰ δὲ ἐν λατινικῇ μεταφράσει, δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τρεῖς τάξεις, 1) εἰς ἐκδόσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, 2) εἰς ἐξηγητικὰ καὶ 3) εἰς ἄλλα διάφορα ἔργα.

1. Ἐκδόσεις τῆς Π. Διαθήκης.— Ὁ Ὠριγένης ἐποιήσατο δύο ἐκδόσεις τῆς Π. Διαθήκης γνωστὰς ὑπὸ τὰ ὀνόματα Τετραπλᾶ καὶ Ἑξαπλᾶ, εἰς τὴν τελευταίαν τῶν ὁποίων ἐδόθησαν πολλάκις καὶ τὰ ὀνόματα Ὀκταπλᾶ καὶ Ἐννεαπλᾶ. Τὸ τελευταῖον ὅμως ὄνομα δὲν ἀπαντᾷ παρ' οἱῳδήτινι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Αὐτὸς ὁ Ὠριγένης, ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Ἱερώνυμος μεταχειρίζονται τὸν πληθυντικὸν Τετραπλᾶ καὶ Ἑξαπλᾶ, μεταγενέστεροι ὅμως συγγραφεῖς μεταχειρίζονται τὸν ἑνικὸν Τετραπλοῦν καὶ Ἑξαπλοῦν. Ὁ Ἐπιφάνιος ἔν τινι μέρει λέγει ἑξαπλᾶς τὰς βίβλους· [καὶ τὰ ὀνόματα δὲ τετρασέλιδον, ἑξασέλιδον, ὀκτασέλιδον ἐχρησιμοποιοῦντο πρὸς τούτοις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων διὰ τὸ ἔργον τοῦτο. Ἅπαξ μόνον ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομα τὸ πενταπλοῦν. Ἔν τισι περιπτώσεσι βιβλίον γραφῆς ἀναφέρεται ὧδε: ἑξαπλοῦς Ἱερεμίας. Ἀλλ' ἡ πολλαπλότης αὕτη τῶν ὀνομάτων δὲν πρέπει νὰ παραπλανήσῃ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὁ Ὠριγένης κατήρτισε πλείονα τῶν δύο ἔργων, γνωστῶν ὑπὸ τοὺς τίτλους Τετραπλᾶ καὶ Ἑξαπλᾶ. Οἱ σοφοὶ μεγάλως συνεζήτησαν τὸ ζήτημα, πότερον τῶν δύο ἐξεδόθη πρῶτον. Τὸ κείμενον τοῦ Εὐσεβίου δὲν εἶναι ὁριστικὸν ἐν τῷ χωρίῳ, ὅπερ ἀνάγεται εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, οὐδὲ ἀποφασιστικὸν θὰ ἦτο, κἂν ἔτι ὁριστικὸν ἐτύγχανεν. Ὁ Μομφωκὸν παρέθηκε χωρία τινὰ ἐκ τοῦ Ὠριγένους καὶ λοιπῶν συγγραφέων, ἅτινα ὑποδεικνῦσι τὴν προτεραιότητα τῶν Τετραπλῶν, ἡ δὲ ὑπόθεσις ὅτι τὸ ἧττον ἐντελὲς καὶ ἐπεξειργασμένον ἔργον ἦν τὸ προγενέστερον πολλῷ πιθανωτέρα φαίνεται, ἐὰν μάλιστα ἀποδεχθῶμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἐπιφανίου ὅτι τὸ ἔργον Ἑξαπλᾶ ἐπερατώθη ἐν Τύρῳ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς αὐτόθι διαμονῆς τοῦ Ὠριγένους. Διότι ἐπειδὴ ἡ διαμονὴ

ἐκείνη φαίνεται ἐπεκταθεῖσα ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ ἐπὶ Δεκίου διωγμοῦ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, δὲν εἶναι τόσον πιθανὸν ὅτι θὰ εἶχε εἴτε χρόνον εἴτε ἐνεργητικότητα νὰ δημοσιεύσῃ τὰ Τετραπλᾶ. Τὰ ἑξαπλᾶ ἀπετελοῦντο ἐκ διαφόρων ἀντιγράφων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἓξ μὲν ἔν τισι μέρεσιν, ἑπτὰ δ' ἐν ἄλλοις, ὀκτὼ ἐν ἄλλοις καὶ ἐννέα ἔν τισι, κατατεγμένων ἐν παραλλήλαις στήλαις. Ἡ πρώτη στήλη πρὸς ἀριστερὰν περιελάμβανε τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον, διὰ τῶν νῦν δηλ. ἐν χρήσει καὶ οὐχὶ τῶν ἀρχαίων σαμαριτικῶν γραμμάτων, ἡ δευτέρα τὸ αὐτὸ κείμενον ἑλληνικοῖς γράμμασιν, ἡ τρίτη τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἀκύλα, ἡ τετάρτη τὴν τοῦ Συμμάχου, ἡ πέμπτη τὴν τῶν Ο', ἡ ἕκτη τὴν μετάφρασιν τοῦ Θεοδοτίωνος. τῆς προσεγγίσεως τῶν διαφόρων τούτων μεταφράσεων προσδιοριζομένης ὑπὸ τῆς στενωτέρας καὶ γραμματικωτέρας συναφείας αὐτῶν πρὸς τὸ πρωτότυπον. Ἡ ἑβδόμη, ὀγδόη καὶ ἐνάτη στήλη κατελαμβάνοντο ὑπὸ τριῶν μεταφράσεων, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ θέσεως, ἤτοι πέμπτη, ἕκτη καὶ ἑβδόμη ἔκδοσις, ἤτοι μετάφρασις. Ἑκάστη τῶν ἓξ τούτων στηλῶν περιελάμβανεν ὅλα τὰ βιβλία τῆς Παλ. Διαθήκης. Καὶ ἐξ δὲ αὗται ὁμοῦ καὶ πλήρεις παρῆλθον εἰς τὸ ἔργον τὸν τίτλον Ἑξαπλᾶ. Αἱ ἄλλαι στῆλαι περιελάμβανον μόνον ἕνια τῶν βιβλίων καὶ ἰδίᾳ τὰ ποιητικὰ βιβλία, ἐκ τούτων δὲ τὸ ἔργον ἐλάμβανε τὸν τίτλον Ὀκταπλᾶ, ὁ ὁποῖος τίτλος ἦτο κατὰ συνέπειαν ἐν μέρει μόνον ἐφαρμόσιμος. Ἐσφαλμένη φαίνεται ἡ βεβαίωσις ὅτι ὁ τίτλος Ἑξαπλᾶ ἐδίδετο εἰς τὸ ἔργον ἕνεκα τοῦ ὅτι ἀπετελεῖτο δῆθεν ἐξ ἑλληνικῶν μεταφράσεων ἓξ τὸν ἀριθμόν. Ἰδοὺ παράδειγμα τῆς μορφῆς τοῦ ἔργου τούτου, περιλαμβάνον ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἀβακούμ, εὑρισκόμενον ἐν πάσαις ταῖς στήλαις.

Τὸ ἑβραϊκὸν	Τὸ ἑβραϊκὸν ἑλληνικοῖς γράμμασι.	ΑΚΥΛΑΣ	ΣΥΜΜΑΧΟΣ	ΟΙ Ο'.	ΘΕΟΔΟΤΙΩΝ	Ε'.	ΣΤ'.	Ζ'.
ΔΙ' ΕΒΡΑΪΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ	Οὐσαδὶκ βημουνάθωτειε	Καὶ δίκαιος ἐν πίστει αὐτοῦ ζήσεται	Ὁ δὲ δίκαιος τῇ ἑαυτοῦ πίστει ζήσει	Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεώς μου ζήσεται	Ὁ δὲ δίκαιος τῇ ἑαυτοῦ πίστει ζήσει	Ὁ δὲ δίκαιος τῇ ἑαυτοῦ πίστει ζήσει	Ὁ δὲ δίκαιος τῇ ἑαυτοῦ πίστει ζήσει	Ὁ δὲ δίκαιος τῇ ἑαυτοῦ πίστει ζήσει

Τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον Τετραπλᾶ περιελάμβανε τὰς τέσσαρας μεταφράσεις, τὴν τῶν Ο' καὶ τὰς τοῦ Ἀκύλα, Συμμάχου καὶ Θεοδοτίωνος. Δέον ἐνταῦθα νὰ μνημονευθῇ ὅτι ἡ πέμπτη ἔκδοσις ἢ μετάφρασις καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς «Συνόψεως τῶν ἁγ. Γραφῶν», ἥτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀθανάσιον, εὑρέθη ἐν Ἱεριχοῖ ἐν δοχείῳ οἴνου ὑπό τινος τῶν σοφῶν τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ δὲ Ἐπιφάνιος προστίθησι καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς ἀνακαλύψεως, ὁρίζων αὐτὴν εἰς τὸ 7ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Καρακάλα (217 ἢ 218 μ. Χ.) Κατά τινας καὶ ἡ ἕκτη ἔκδοσις εὑρέθη ἐπίσης ἐν δοχείῳ οἴνου ἐν Νικοπόλει ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου Σευήρου. Αἱ χρονολογίαι αὗται συμφωνοῦσιν ἁρμοδίως μετὰ τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων ἐπισκέψεων τοῦ Ὠριγένους εἰς Παλαιστίνην καὶ Ἑλλάδα. Κατά τι χωρίον τοῦ Ἱερωνύμου αὐτὸς ὁ Ὠριγένης ἀναφέρει ὅτι ἡ πέμπτη ἔκδοσις εὑρέθη ἐν Νικοπόλει. Κατὰ τὸν Ζωναρᾶν ἡ ἑβδόμη εὑρέθη ἐν Ἱερεχοῖ, κατὰ δὲ τὸν Νικηφόρον Κάλλιστον ἥ τε ἕκτη καὶ ἡ ἑβδόμη εὑρέθησαν ἐκεῖ. Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ὅτι μία τῶν μεταφράσεων εὑρέθη ἐν Ἱερεχοῖ, ἄλλη δ' ἐν Νικοπόλει, δὲν ἀναφέρει ὅμως τοὺς ἀριθμοὺς αὐτῶν. Ἡ διαφορὰ αὕτη ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τὴν ἀπροσεξίαν ἢ τὴν πλάνην τῶν συγγραφέων, ἢ εἰς τὴν παραλλαγὴν τῆς τάξεως τῶν μεταφράσεων ἐν τοῖς διαφόροις ἀντιγράφοις. Ἐνῷ δέ, τῶν μὲν ἄλλων μεταφράσεων ἀναφέρονται οἱ συγγραφεῖς, ἡ πέμπτη, ἕκτη καὶ λοιπαί εἰσιν ἀνώνυμοι, τοὐλάχιστον οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν δὲν εἶναι γνωστοί. Ὁ Ἱερώνυμος καλεῖ Ἰουδαίους τοὺς συγγραφεῖς τῆς πέμπτης καὶ ἕκτης· ἀλλ' ὑπάρχει ἐν τῇ ἕκτῃ φράσις, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Ἱερώνυμος ἡρμήνευσε λατινιστί, καταδεικνύουσα ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῆς μεταφράσεως

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

ἐκείνης ἦτο χριστιανός. Ὁ Ἰώσηπος, συγγραφεὺς τοῦ Ὑπομνηστικοῦ, ἀναφέρει φήμην, καθ' ἣν ὁ συγγραφεὺς τῆς πέμπτης ἐκδόσεως ἦτο γυνή. Ὁ συγγραφεὺς τῆς ἑβδόμης ἐκδόσεως ἦτο πιθανῶς Ἰουδαῖος. Αἱ τρεῖς αὗται μεταφράσεις εἶναι πολλῷ ἧττον γραμματικαὶ ἢ αἱ ἄλλαι τέσσαρες· ἡ ἕκτη μάλιστα ἔχει ἀναπτύξεις τινὰς ἥκιστα ἐπιτρεπομένας.

Ἐκτὸς τῆς συναρμολογίας καὶ τῆς ταξιθετήσεως τοσοῦτον πολυτίμου κριτικοῦ μηχανήματος, οἷον αἱ μεταφράσεις αὗται, ὁ Ὠριγένης προσέθηκεν ἐν τῷ περιθωρίῳ καὶ σημειώσεις, περιλαμβανούσας ἐν ἄλλοις καὶ ἑρμηνείας τῶν ἑβραϊκῶν ὀνομάτων Ὑπάρχουσι λόγοι νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔστιν ὅτε ἐν ταῖς ἐν τῷ περιθωρίῳ ταύταις σημειώσεσι παρείχετο καὶ ἑλληνικὴ μετάφρασις τῆς συριακῆς ἢ σαμαρειτικῆς Γραφῆς, ἐκ μὲν τῆς πρώτης ἐν πᾶσι τοῖς βιβλίοις, ἐκ δὲ τῆς δευτέρας ἐν τῇ Πεντατεύχῳ μόνῃ. Βεβαίως τοιαῦται Γραφαὶ εὑρηνται οὐ μόνον ἐν σωζομένῳ χειρογράφῳ, ἐν ᾧ παρατίθενται μέρη τῶν Ἑξαπλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παραθέσει περικοπῶν τῶν Ἑξαπλῶν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων τοῦ Δ' καὶ Ε' αἰῶνος. Παρατηρητέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Ὠριγένης δὲν ἠρκεῖτο εἰς τὸ νὰ παραθέσῃ τὸ κείμενον τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' ὡς εἶχεν ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτοῦ, φρονῶν ὅτι λίαν παρεφθάρη ὑπὸ τῆς ἀπροσεξίας ἢ ἀπὸ ἀσυνέτων μεταλλαγῶν, προσθηκῶν ἢ παραλήψεων τῶν ἀντιγραφέων. Τὸ κείμενον διώρθωσε κυρίως τῇ βοηθείᾳ τῆς μεταφράσεως τοῦ Θεοδοτίωνος, καταλείπων μὲν ἄθικτον τὸ ἀποδεκτὸν κείμενον, σημειῶν δὲ τὰς ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένας παραλλαγὰς ἢ προσθήκας δι' ἀστερίσκου (*) καὶ προτάσσων ὀβελὸν (÷), εἰς τοιαύτας λέξεις ἢ χωρία ὅσα ἐνόμιζεν ἐξοβελιστέα. Ἄγνωστος εἶναι ἐπακριβῶς ἡ ὑπ' αὐτοῦ χρῆσις ἑτέρου σημείου, τοῦ λημνίσκου (⸗ ἢ ⸗). καθόσον μάλιστα ἐσφαλμένη εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου διδομένη ἑρμηνεία τῆς χρήσεως αὐτοῦ. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους ἀναθεώρησις τοῦ κειμένου τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν μετέπειτα γενεῶν ὡς ἡ αὐθεντικὴ μετάφρασις, πολλάκις δὲ ἀντεγράφη καὶ πολλαὶ ἐγένοντο μεταφράσεις εἰς τὴν ἀραβικήν, συριακὴν καὶ τὴν λατινικήν.

Ἐν τῇ παρασκευῇ τοῦ ἄγαν κοπιώδους καὶ πολυτίμου τούτου ἔργου ὁ Ὠριγένης ἐνεθαρρύνθη ὑπὸ τῆς παροτρύνσεως καὶ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ πλούτου τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἀμβροσίου. Πιθανὸν φαίνεται ὡς ἐκ τοῦ κοπιώδους καὶ τοῦ δαπανηροῦ τοῦ ἔργου ὅτι ὀλίγα μόνον ἐγένοντο ἀντίγραφα, μολονότι ἀρκετὰ ἐξ αὐτῶν ὑπῆρχον, ὥστε οἱ διασημότεροι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς τῶν μεταγενεστέρων χρόνων νὰ λαμβάνωσι ταῦτα ὑπ' ὄψιν. Τοιοῦτοι δὲ συγγραφεῖς ἦσαν ὁ Πάμφιλος, ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος (οἱ δύο οὗτοι λέγεται μάλιστα ὅτι διώρθωσαν τὸ κείμενον τοῦ ἔργου τοῦ Εὐσεβίου προσθέντες σχόλια), ὁ Ἀθήναιος, ὁ Ἡρακλείας Θεόδωρος, ὁ Ἀριανός, ὁ Ταρσοῦ Διόδωρος, ὁ Ἐπιφάνιος, ὁ Ρουφῖνος, ὁ Ἱερώνυμος, ὁ Χρυσόστομος, ὁ Θεοδώρητος κλπ. Ἄλλοι τῶν πατέρων ἐχρησιμοποίουν τὸ ἔργον ἧττον συχνάκις, ἄλλοι δὲ πάλιν ἐξωκειοῦντο πρὸς τὰς διαφόρους γραφὰς αὐτοῦ ἐκ τῶν παραθέσεων χωρίων τούτου ἐν τοῖς ἔργοις προγενεστέρων συγγραφέων. Αὗται αὗται αἱ ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους ἀντιγραφαὶ τῶν Τετραπλῶν καὶ τῶν Ἑξαπλῶν μετὰ τῶν διορθώσεων καὶ τῶν σχολίων τοῦ Ὠριγένους αὐτοῦ καὶ τοῦ Παμφίλου καὶ Εὐσεβίου ἐπὶ μακρὸν ἔμενον ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ μάρτυρος Παμφίλου ἐν Καισαρείᾳ, καταστραφεῖσαι πιθανῶς κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα εἴτε κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως ἐκείνης ὑπὸ τοῦ Πέρσου Χοσρόου τοῦ Β', ἢ κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ἅλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν. Πολλαὶ τούτων, περιλαμβάνουσαι ἀποσπάσματα τῶν μεταφράσεων τοῦ Ἀκύλα καὶ τῶν ἄλλων μεταφραστῶν συναθροισθέντα ὑπὸ τοῦ Πέτρου Μορίνα, κατεχωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Φλαμινίου Νοβιλίου ἐν τῇ ὡραίᾳ καὶ πολυτίμῳ ἐκδόσει τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' (Ρώμη 1587 εἰς φύλλον). Τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα ὡς καί τινα πρόσθετα μετὰ σπουδαιοτάτων σημειώσεων παρεσκευάσθησαν πρὸς ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Δρουσίου καὶ ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ μετὰ τοῦ τίτλου *Veterum Interpretum Graecorum in totum V. T. Fragmenta* (Ἀρνάϊμ, 1622 εἰς 4ον). Ἡ πληρεστέρα ὅμως ἔκδοσις εἶναι ἡ τοῦ Βενεδικτίνου Μονφωκὸν *Hexaplorum Origenis quae supersunt* 2 τόμ. (Παρίσ. 1714 εἰς φύλλ.). Ὁ Μονφωκὸν διετήρησε τὴν τάξιν τῶν μεταφράσεων, ἣν ὁ Ὠριγένης ἀπεδέξατο, ὡς καὶ τοὺς ἀστερίσκους καὶ τοὺς ὀβελούς, ὁπουδή-

ποτε εὑρίσκοντο ἐν τοῖς χειρογράφοις, ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν ἔκδοσιν· προσέθηκε δὲ λατινικὴν μετάφρασιν εἴς τε τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον (διὰ τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε τὸ τοῦ *Santes Pagnius* ἢ τὸ τοῦ Ἀρία Μοντανοῦ μετ' ἀσημάντων παραλλαγῶν ὡς καὶ τὴν Βουλγάταν) καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς μεταφράσεις. Προσέτοξε δ' ἅμα πολύτιμον πρόλογον καὶπροεισαγωγικὰς σημειώσεις καὶ προσέθηκεν εἰς τὴν ἔκδοσιν διάφορα Ἀνέκδοτα ἀποσπάσματα τοῦ τε Ὠριγένους καὶ λοιπῶν ὡς καὶ ἑλληνικὸν καὶ ἑβραϊκὸν λεξικὸν τῶν Ἑξαπλῶν.

2. Ἐξηγητικά. Τὰ ἔργα ταῦτα τοῦ Ὠριγένους περιλαμβάνουσι τρεῖς τάξεις, ἤτοι α) Τόμους, περιλαμβάνοντας ἄφθονα σχόλια, β) Σχόλια, ἢ βραχείας σημειώσεις ἐν ἀπεσπασμένοις χωρίσις, προωρισμένας εἰς διασάφησιν τῶν σκοτεινῶν καὶ ἄρσιν πάσης δυσχερείας, καὶ γ) Ὁμιλίας, ἀπαγγελθείσας δημοσίᾳ ἐν Καισαρείᾳ κατὰ τὸ τελευταῖον τμῆμα τοῦ βίου αὐτοῦ (ἤτοι μετὰ τὸ 60ὸν ἔτος, 246 μ.Χ.) ἐκ τοῦ προχείρου, γραφείσας δὲ καθ' ἣν στιγμὴν ἀπηγγέλοντο ὑπὸ ἐπὶ τούτῳ προσώπων. Ἐκ τῶν Τόμων ὀλίγα ὑπολείπονται λείψανα, ἐκ τῶν Σχολίων ὀλίγα συνελέγησαν κυρίως ἐκ τῆς παραθέσεως αὐτῶν ἐν τοῖς ἔργοις ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Δελαροὺ ὑπὸ τὸντίτλον «Ἐκλογαί» καὶ ἐκ τῶν Ὁμιλιῶν τέλος ὀλίγαι μόνον διεσώθησαν ἐν πρωτοτύπῳ καὶ πλείονες ἐν λατινικῇ μεταφράσει οὐχὶ ὅμως τόσον πιστῇ, τοῦ Ρουφίνου, τοῦ Ἱερωνύμου καὶ λοιπῶν. Πλήρης ἀπαρίθμησις τῶν ἐξηγητικῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους εὕρηται ἐν τῇ τοῦ Δελαροῦ ἐκδόσει τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἐν ταῖς διαφόροις αὐτοῦ ἐξηγήσεσιν ὁ Ὠριγένης ἐζήτει νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν τὴν ἱστορικήν, μυστικὴν ἢ προφητικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτῶν σημασίαν, ὁ πόθος δ' αὐτοῦ τοῦ ἀνευρεῖν πάντοτε μυστικὴν ἔννοιαν ἤγαγεν αὐτὸν συχνάκις μέχρι τοῦ παραμελῆσαι τὴν ἱστορικὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἄρνησιν αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο σφάλμα παρέσχε πάντοτε λόγον ὑποτιμήσεως τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ ὑλικῶς ὑπεβίβασεν τὴν ἀξίαν αὐτῶν, δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἄρνησις τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας τῶν ἱερῶν γραφῶν εἶναι πλέον ἢ τυχαία ἢ ὅτε προήχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ ἐκείνου, ὑφ' ὃν κατηγόρησαν αὐτὸν ἔνιοι τῶν κατηγόρων, ὡς ὁ Ἀντιοχείας Εὐστάθιος.

3. Ἄλλα ἔργα. — Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν ἀπείρων αὐτοῦ συγγραμμάτων ὁ Ἱερώνυμος παρέβαλε τὸν Ὠριγένην πρὸς τὸν Οὐάρωνα, τὸν πολυγραφότερον τῶν λατίνων συγγραφέων, καὶ παρατίθησιν ὅτι ὑπερέβη αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς ἄλλους συγγραφεῖς Ἕλληνάς τε καὶ Λατίνους ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἐκ τῶν λοιπῶν διαφόρων αὐτοῦ ἔργων τὰ γνωστά εἰσι τὰ ἑπόμενα:

α) «Ἐπιστολαί». Πολλὰς ἔγραψεν ὁ Ὠριγένης ἐπιστολάς, ἐξ ὧν ὁ Εὐσέβιος ἐξέλεξεν ὅσας ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ὑπερεκατὸν τὸν ἀριθμόν. Αἱ πλεῖσται αὐτῶν ἀπώλοντο ἔκτοτε. Ὁ Δελαροὺ ἐδημοσίευσε τὰς διασωθείσας εἴτε ὁλοκλήρους, εἴτε ἐν ἀποσπάσμασιν.

β') «Περὶ ἀναστάσεως». Ὁ Εὐσέβιος λέγει ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἦτο ἐν τρισὶ βιβλίοις καὶ ἐγράφη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸ τῶν εἰς τοὺς Θρήνους τοῦ Ἱερεμίου σχολίων. Ὁ Ἱερώνυμος προστίθησιν ὅτι ἔγραψε καὶ δύο ἄλλους «Διαλόγους περὶ ἀναστάσεως» καὶ ἀλλαχοῦ ἀναφέρει τὸ τέταρτον περὶ ἀναστάσεως βιβλίον ὡς νὰ ἐθεώρει τὰ δύο ὡς ἀποτελοῦντα ἕν. Τὰ περὶ ἀναστάσεως ταῦτα ἔργα ἀπώλοντο ἐξαιρέσει ἀποσπασμάτων τινῶν, ἀναφερομένων παρὰ τῷ Ἱερωνύμῳ ἢ τῷ Παμφίλῳ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Ἀπολογία ὑπὲρ τοῦ Ὠριγένους» ἢ παρὰ τῷ Ὠριγένει αὐτῷ ἐν τῷ «Περὶ ἀρχῶν».

γ') «Στρωματεῖς ἢ Στρωματέων λόγοι Ι'.» γραφέντες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σευήρου κατ' ἀπομίμησιν τοῦ ὁμωνύμου ἔργου Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως. Τὸ δέκατον βιβλίον ἀπετελεῖτο κυρίως ἐκ σχολίων εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου. Οὐδὲν τοῦ ἔργου τούτου σώζεται ἐξαιρέσει δύο ἢ τριῶν ἀποσπασμάτων, ἀναφερομένων λατινιστὶ παρὰ τῷ Ἱερωνύμῳ. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου, ὅπερ καὶ Στρώματα ἐκαλεῖτο, ὁ Ὠριγένης ἐζήτει νὰ δείξῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἁρμονίαν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἑλληνισμοῦ.

δ') «Περὶ ἀρχῶν». Τὸ ἔργον τοῦτο, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραφέν, ἦν τὸ μέγιστον ἀντικείμενον ἐπιθέσεως ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ὠριγένους καὶ ἡ πηγή, ἐξ ἧς ἠρύοντο τὴν κυριωτέραν αὐτῶν μαρτυρίαν περὶ τῶν διαφόρων αἱρετικῶν ὅθεν αὐτοῦ γραφῶν,

διηρεῖτο δὲ εἰς τέσσαρα βιβλία. Τὸ πρῶτον ἐπραγματεύετο περὶ Θεοῦ, Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγ. Πνεύματος, περὶ τῆς πτώσεως, περὶ τῶν λογικῶν φύσεων καὶ τῆς τελικῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν ἐν τῇ εὐδαιμονίᾳ, περὶ σωματικῶν καὶ ἀσωμάτων ὄντων καὶ περὶ ἀγγέλων. Τὸ δεύτερον περὶ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων, περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ, περὶ τῆς ἀναστάσεως, τῆς τιμωρίας τοῦ πονηροῦ κλπ. Τὸ τρίτον βιβλίον περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς θελήσεως, τῆς δυνάμεως τοῦ σατανᾶ, τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τῆς χρονικῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου καὶ περὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ. Τὸ δὲ τέταρτον περὶ τοῦ θείου, ἀρχικοῦ καὶ κυρίου τρόπου τοῦ μελετᾶν τὰς γραφάς. Ἡ ἑτεροδοξία τοῦ ἔργου τούτου ὡς πρὸς τὰ ἐπικρατοῦντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἢ μᾶλλον ἐν σχέσει πρὸς τὰς δοξασίας τῆς νέας γενεᾶς ἀπεδίδετο ὑπὸ τοῦ Ἀγκύρας Μαρκέλλου εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἰδίως εἰς τὴν τοῦ Πλάτωνος, ἣν νεωστὶ ὁ Ὠριγένης ἐσπούδαζε καὶ ἣν δὲν ἔσχε τὸν καιρὸν ὡρίμως νὰ ἐρευνήσῃ. Ὁ Εὐσέβιος ἀπήντησεν εἰς τὸν Μάρκελλον, ἀρνούμενος τὸν πλατωνισμὸν τοῦ Ὠριγένους, καὶ ὁ Πάμφιλος ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ Ὠριγένους ἀπολογίᾳ αὐτοῦ ἐπεδίωξε τὸ ἀποδεῖξαι τὴν ὀρθοδοξίαν τοῦ Ὠριγένους. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἀρειανισμοῦ ὁ Ὠριγένης κατηγορήθη ὡς ὁ πραγματικὸς ὀργανωτὴς τοῦ ἐπιζημίου ἐκείνου συστήματος, ὁ δὲ Δίδυμος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐν τοῖς σχολίοις αὐτοῦ εἰς τὸ «Περὶ ἀρχῶν» τοῦ Ὠριγένους πρὸς ἀναίρεσιν τῆς κατηγορίας ταύτης ἐπειράθη νὰ καταδείξῃ ὁπόσον δείστατο αὐτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ ὅρια τῆς ὀρθοδοξίας ἐγένοντο ὁριστικώτερα καὶ στενώτερα, ἐγκατελείφθη ὁ τρόπος οὗτος τῆς ὑπερασπίσεως καὶ ὁ Ρουφῖνος, μὴ ἀρνούμενος πλέον τὸ ἑτερόδοξον τοῦ χαρακτῆρος πολλῶν χωρίων ἐν σχέσει πρὸς τὸ περὶ τῆς Ἁγ. Τριάδος δόγμα, ἐβεβαίου ὅτι ἦσαν παρεισακτα. Ὅτε λοιπὸν κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ' αἰῶνος μετέφρασε τὸ Περὶ ἀρχῶν εἰς τὴν λατινικήν, ἐμείωσε τὰ ἐπιλήψιμα, οὕτως εἰπεῖν, χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔργου διὰ τῆς παραλείψεως τῶν εἰς τὴν Ἁγ. Τριάδα ἀναφερομένων μερῶν, ἅτινα ἐφαίνοντο αὐτῷ ὡς ἑτερόδοξα καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν σκοτεινῶν χωρίων τῇ παρεμβολῇ σαφεστέρων ἐκφράσεων ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν λοιπῶν ἔργων τοῦ συγγραφέως. Τοιαῦται ἀρχαὶ μεταφράσεως σοβαρῶς θὰ ἔβλαπτον τὸ πιστὸν τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ, κἂν ἔτι ἀληθὴς ἦτο ἡ διαβεβαίωσις αὐτοῦ ὅτι οὐδὲν ἐξ ἰδίων προσέθηκεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐσημείου τὰ μέρη, ὅθεν τὰ παρεμβληθέντα χωρία εἰσήχθησαν, λίαν ἀμφίβολον καθίσταται τὸ ἀξιόπιστον τῆς διαβεβαιώσεως ἐκείνης· ὁ Ἱερώνυμος λοιπόν, ἵνα ἐκθέσῃ, ὡς λέγει, τήν τε ἑτεροδοξίαν τοῦ συγγραφέως καὶ τὸ ἀναξιόπιστον τοῦ μεταφραστοῦ, παρέσχεν ἄλλην ἀκριβεστέραν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου. Ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἔργου σπουδαῖά τινα ἀποσπάσματα, περιλαμβάνοντα σπουδαῖον μέρος τοῦ γ' καὶ τοῦ δ' βιβλίου, διεσώθησαν ἐν τῇ «Φιλοκαλίᾳ», ἐν τῇ πρὸς τὸν Μηνᾶν πατριάρχην Κων)πόλεως ἐπιστολῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ παρὰ Μαρκέλλῳ τῷ Ἀγκύρας. Ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἱερωνύμου ὀλίγα μόνον μέρη διεσώθησαν ἐν τῇ πρὸς Ἄβιτον ἐπιστολῇ αὐτοῦ· ἡ δὲ τοῦ Ρουφίνου περιεσώθη ὁλόκληρος καὶ δημοσιεύεται μετὰ τῶν ἀποσπασμάτων τῆς τοῦ Ἱερωνύμου καὶ τοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ τοῦ Δελαροῦ. ε') «Περὶ εὐχῆς». Τὸ ἔργον τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Παμφίλου καὶ σώζεται εἰσέτι. Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον (Ὀξφόρδη, 1685, εἰς 12ον) μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως. ς') «Εἰς μαρτύριον προτρεπτικὸς λόγος ἢ περὶ μαρτυρίου», ἀπευθυνόμενος εἰς τὸν φίλον καὶ πάτρωνα αὐτοῦ Ἀμβρόσιον καὶ τὸν Καισαρείας Πρωτόκλητον κατὰ τὸν ἐπὶ τοῦ Μαξιμίνου διωγμὸν (235–238 μ. Χ.), σωζόμενος εἰσέτι. Τὸ πρῶτον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Ι. Βεστενίου τοῦ νεωτέρου (Βασιλείᾳ, 1574, εἰς 4ον) μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων. Ἡ ταὐτόσημος ἐπιστολὴ τοῦ Ὠριγένους, γραφεῖσα ὑπ' αὐτοῦ, παιδὸς ἔτι ὄντος, πρὸς τὸν πατέρα χάριν προτροπῆς καὶ ἐνθαρρύνσεως εἰς τὸ μαρτύριον, ἐμνημονεύθη ἤδη. ζ') «Κατὰ Κέλσου τόμοι Η'», γραφέντες ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Φιλίππου καὶ σωζόμενοι ἔτι. Ἐν τῷ πολυτίμῳ τούτῳ ἔργῳ ὁ Ὠριγένης ὑπερασπίζει τὴν ἀλήθειαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐναντίον τῶν ἐπιθέσεων τοῦ Κέλσου, ἐπικουρίου ἢ πλατωνικοῦ φιλοσόφου. Ἡ Φιλοκαλία ἀποτελεῖται ἐξ ἀποσπασμάτων τῶν τόμων τούτων. Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν λατινικῇ μεταφράσει τοῦ Χριστοφόρου Περσόνα (Ρώμη, 1881, εἰς φυλ. καὶ

ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ Ἐσχελίου (ἐν Αὐγουστουπόλει, 1605, εἰς 4ον). Δέον ἐνταῦθα νὰ μνημονευθῇ ὅτι ἡ τοσοῦτον συχνάκις ἀναφερομένη Φιλοκαλία ἀποτελεῖ συναρμολόγημα ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Βασιλείου καὶ τοῦ φίλου αὐτοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους, ἐξ ὧν πολλὰ σπουδαῖα ἀποσπάσματα διεσώθησαν κυρίως ἐκ τῆς εἰς τὸν Κέλσον ἀπαντήσεως αὐτοῦ· διῄρηται δὲ εἰς 27 κεφάλαια. Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον λατινιστὶ ὑπὸ τοῦ Γιλβέρτου Γενεβράρδου ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τούτου ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους (Παρίσιοι, 1574, εἰς φυλ.), ἑλληνιστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ταρίνου (Παρίσιοι, 1681, εἰς 4ον).

Πολλὰ τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους ἀπώλοντο καθ' ὁλοκληρίαν· ὁ Φαβρίκιος ἀπαριθμεῖ ἐκεῖνα, περὶ ὧν ὑπαάρχουσι πληροφορίαι τινές, τὸ πλεῖστον ὅμως τῶν ἀπολεσθέντων ἦσαν βιβλικὰ ἢ ἐξηγητικά· τὰ λοιπὰ ἀπευθύνοντο κυρίως ἐναντίον τῶν διαφόρων τάξεων τῶν αἱρετικῶν καὶ ἀπετελοῦντο ἐν μέρει ἐξ ἀφηγήσεων τῶν μετά τῶν αἱρετικῶν συζητήσεων αὐτῶν. Τὸ ἔργον *De libero arbitrio*, ἀναφερόμενον ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐν τοῖς σχολίοις εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν, ἀπετέλει ἴσως τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ περὶ ἀρχῶν ἔργου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἀνάγεται εἰς τὸ θέμα τοῦτο. Ἀγνοεῖται ὁποῖόν τι ἦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου ἀναφερόμενον ἔργον τοῦ Ὠριγένους «Μονοβίβλια». Καὶ ἄλλα ὑπῆρχον πιθανῶς ἔργα ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Φαβρικίου ἀναφερομένων.

Διάφορα ἔργα ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Ὠριγένην καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, χωρὶς πράγματι εἰς αὐτὸν ν' ἀνήκωσιν. Ἐκ τούτων τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) «Διάλογος κατὰ Μαρκιωνιστῶν ἢ περὶ τῆς εἰς Θεὸν ὀρθῆς πίστεως». Τοῦτο, δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον λατινιστὶ (Παρίσιοι, 1555, εἰς 4ον) καὶ ἑλληνιστὶ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως (Βασιλεία, 1674 εἰς 4ον), ὑπάρχει παρὰ τῷ Δελαρουῒ οὐχὶ ὅμως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὠριγένους, καθόσον μολονότι ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ὠριγένην ὑπὸ τοῦ Βασιλείου ἴσως καὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, βεβαίως δὲ ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου, ὁ Χιοῦετ ὅμως κατέδειξεν ὅτι ἐσωτερικὴ μαρτυρία ἀποτρέπει τὴν εἰς τὸν Ὠριγένην ἀπόδοσιν τοῦ ἔργου τούτου, ὅπερ εἶναι μᾶλλον προϊὸν μεταγενεστέρας ἐποχῆς. Ὁ Ἀδαμάντιος εἶναι τὸ ὀρθόδοξον πρόσωπον ἐν τῷ διαλόγῳ, ἐκ δὲ τῆς μαρτυρίας τοῦ Θεοδωρήτου δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἔφερε πράγματι ἐκεῖνο τὸ ὄνομα καὶ ἦν καθ' ὁλοκληρίαν διακεκριμένον πρόσωπον τοῦ Ὠριγένους· ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ Ὠριγένης ἔφερε τὸ ὄνομα Ἀδαμάντιος, τὸ ἔργον ἐσφαλμένως ἀπεδόθη εἰς αὐτόν. 2) «Φιλοσοφούμενον ἢ τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἐλέγχου βίβλον ἁ»· τὸ ἔργον τοῦτο ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὠριγένους, τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὀρθόν. Τὰ φιλοσοφούμενα, ἤτοι ἡ ἔκθεσις τῶν συστημάτων τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, φαίνεται ὁλόκληρος, ἀλλ' ἀποτελεῖ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μέρος μείζονος ἔργου κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων ἢ ὁμίλων πεπλανημένας ἐχόντων δοξασίας. Ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν εἶναι ἄγνωστος, δὲν ἦτο ὅμως καὶ ὁ Ὠριγένης, διότι ἐν τῷ προοιμίῳ παρουσιάζεται ὡς ἐπίσκοπος, βαθμὸν εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ὠριγένης δὲν εἶχεν ἀνέλθει. Τὸ ἔργον εὑρηται παρὰ τῷ Δελαρουῒ· 3) «Σχόλια εἰς εὐχὴν κυριακήν», δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ Φ. Μορέλλου (1601) ὡς προϊὸν τοῦ Ὠριγένους ἢ ἄλλου τινὸς διδασκάλου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Χιοῦετ ὅμως καὶ ὁ Δελαρουῒ ἀρνοῦνται ὅτι τὰ σχόλια ταῦτα εἶναι ἔργον τοῦ Ὠριγένους καὶ ὁ πρῶτος ἀποδίδει αὐτὰ εἰς Πέτρον τὸν Λαοδικείας, ἀκολουθῶν τοὺς ἐκδότας τῆς «Βιβλιοθήκης τῶν πατέρων», παραθέντας ἐν τῇ συλλογῇ ἐκείνῃ ἀρχαίαν λατινικὴν μετάφρασιν τῶν σχολείων τούτων. Τὰ ἀνωτέρω, ὡς καὶ ἀρχαία λατινικὴ μετάφρασις σχολίων εἰς τὸν Ἰώβ, εἰσὶ τὰ μόνα ἔργα, ἅτινα ἀποδίδονται ἐσφαλμένως εἰς τὸν Ὠριγένην παρὰ τῷ Δελαρουῒ. Καὶ ἄλλα σώζονται ἔργα, δημοσιευθέντα ὑπὸ ἄλλων ἐκδοτῶν, ἀνάξια ὅμως ἰδιαιτέρας μνείας ἐνταῦθα.

Ἐκτὸς τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἔργων ὁ Ὠριγένης ἐπεθεώρησε καὶ τὸ λεξικὸν τῶν ἑβραϊκῶν ὀνομάτων Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου, ἀναπτύξας αὐτὸ διὰ τῆς προσθήκης τῶν ὀνομάτων τῆς Νέας Διαθήκης. Τὸ ἔργον ἀπεδίδετο κατὰ συνέπειαν ἔν τισι χειρογράφοις εἰς αὐτόν, ἀλλὰ κατόπιν τῶν περὶ αἱρέσεως αὐτοῦ διαδόσεων προὐτάχθη τοῦ ἔργου ἐν τισι χειρογράφοις τὸ ὄνομα Κυρίλλου τοῦ Ἀλε-

ξανδρείας εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ τοῦ Ὠριγένους. Τὸ λεξικὸν σώζεται ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τοῦ Ἱερωνύμου, μετὰ τῶν ἔργων τοῦ ὁποίου καὶ ἐκτυποῦται συνήθως. Τὰ «Ἅπαντα» τοῦ Ὠριγένους, πλήρη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ἐπανειλημμένως ἐδημοσιεύθησαν. Αἱ πρῶται ἐκδόσεις περιελάμβανον μόνον τὰς λατινικὰς μεταφράσεις ὡς αἱ τοῦ Μερλίνου (Παρίσιοι, 1512—19 καὶ 1522 καὶ 1530). Δευτέρα ἔκδοσις ἦν ἡ τοῦ Ἐράσμου (Βασιλεία, 1536), ἀνατυπωθεῖσα ἔκτοτε μετὰ προσθηκῶν. Ἡ τρίτη καὶ πληρεστάτη λατινικὴ ἔκδοσις ἦν ἡ τοῦ Γιλβέρτου Γενεβλάρδου (Παρίσιοι, 1574), ἀνατυπωθεῖσα τῷ 1604 καὶ 1619. Ἡ ἀξία τῶν λατινικῶν τούτων ἐκδόσεων μειοῦται ὑπὸ τῆς παρατηρήσεως ὅτι ἔνια τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους δὲν ἐμπεριέχονται ἐν αὐταῖς καὶ ὅτι αἱ μεταφράσεις τοῦ Ρουφίνου, αἵτινες ἀποτελοῦσι μέγα μέρος αὐτῶν, εἶναι ἥκιστα πισταί. Ἐκ τῶν ἑλληνολατινικῶν ἐκδόσεων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι αἱ ἑπόμεναι. Ἡ ὑπὸ τοῦ Πέτρου Δανιὴλ Χιοῦετ (Ρουέννη, 1668) ἔκδοσις τῶν «Ἐξηγητικῶν» τοῦ Ὠριγένους μετὰ βιογραφίας καὶ παραθέσεως τῶν φρονημάτων καὶ ἔργων τοῦ Ὠριγένους ὑπὸ τὸν τίτλον *Origeniana*. Ἡ ἔκδοσις αὐτοῦ ἀνετυπώθη (Παρίσιοι, 1679 καὶ Κολωνία, ἢ μᾶλλον Φραγκφούρτη, 1685). Ἡ κυριωτέρα ὅμως ἔκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους εἶναι ἡ τοῦ γάλλου Βενεδικτίνου Καρόλου Δελαροῦ, συμπληρωθεῖσα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ Καρόλου Βικεντίου Δελαροῦ, μοναχοῦ τοῦ αὐτοῦ τάγματος (Παρίσιοι, 1733—1759). Εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην προστίθενται πολύτιμος πρόλογος, σημειώσεις κλπ. ἐλλείπουσιν ὅμως ἐκ ταύτης τὰ ἀποσπάσματα τῶν Ἑξαπλῶν, ἡ ἑρμηνεία τῶν ἑβραϊκῶν ὀνομάτων, ὡς καὶ μέρος τῶν ὑποτιθεμένων ἔργων τοῦ Ὠριγένους. Τὰ ἔργα τοῦ Ὠριγένους ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Δελαροῦ, ἀναθεωρηθέντα ὑπὸ τοῦ Ὀμπερτούρ, ἐτυπώθησαν ἄνευ σημειώσεων ἐν 15 τόμοις (Βιρτσβούργη, 1785 κ. ἑ). Πρόσθετά τινα χωρία ἐκ τοῦ Ὠριγένους, περιλαμβάνοντα σχόλια εἰς διάφορα βιβλία τῶν Γραφῶν, παρέχονται ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ ΙΔ΄ τόμου τῆς τοῦ Γκαλὰν Βιβλιοθήκης τῶν Πατέρων. Αἱ σπουδαιότεραι τῶν προσθηκῶν τούτων εἶναι αἱ τῶν σχολίων εἰς τὰ βιβλία τοῦ Δευτερονομίου, Σαμουήλ, Βασιλειῶν, Ἰώβ, Ψαλμῶν, Παροιμιῶν, εἰς τὰ Εὐαγγέλια Ματθαίου κλπ. Προσθῆκαι τινὲς καὶ εἰς τὰ εἰς τὸ Ἆσμα τῶν ᾀσμάτων σχόλια καὶ εἰς τὰς ἐν τοῖς Ἑξαπλοῖς γραφὰς τοῦ αὐτοῦ βιβλίου περιλαμβάνονται ἐν τῷ Εἰς τὰ ᾄσματα τοῦ Γάζης Προκοπίου δημοσιευθέντι ἐν τῷ *Classicorum auctorum et vaticanis codd. editorum* τοῦ Ἀγγέλου Μαΐου τόμ. θ΄ σελ. 257 (Ρώμη, 1837). Δύο ἀποσπάσματα ἔργων τοῦ Ὠριγένους, τὸ ἐν ἀρκετὰ ἐκτενές, Εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν, καὶ τὸ ἕτερον ἐκ στίχων μόνον τινῶν ἀποτελούμενον, Εἰς Λευϊτικόν, ὑπάρχουσιν ἐν τῷ τόμ. Ι΄ τῆς αὐτῆς σειρᾶς. Σχόλιά τινα τοῦ Ὠριγένους περιλαμβάνονται ἐν συλλογῇ Εἰς τὸν Δανιὴλ ἑρμηνεῖαι διαφόρων, δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ τόμ. Α΄, μέρ. β΄, σ. 161 τοῦ ἔργου *Scriptorum veterum nova colectio* (Ρώμη, 1825, δέκα τόμ. εἰς 4ον) τοῦ αὐτοῦ σοφοῦ ἐκδότου.

Ὀλίγοι συγγραφεῖς ἐξήσκησαν μεγαλειτέραν ἐπιρροὴν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς διανοίας αὐτῶν καὶ τῆς ποικιλίας τῶν ὧν ἠδυμοίρουν πλεονεκτημάτων παρ' ὅσην ὁ Ὠριγένης, ἢ κατέστησαν ἀφορμὴ μακροτέρων καὶ πικροτέρων ἐρίδων. Ἡ ἐπιρροὴ αὐτοῦ αὕτη τοσοῦτον ἀξιοσημειωτέρα καθίσταται, ὅσῳ ἐστερεῖτο τοῦ πλεονεκτήματος ἀνωτέρου βαθμοῦ καὶ ἐπιβλητικῆς θέσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Τὸ σύστημα τοῦ Ὠριγένους.— Τὸ δογματικὸν σύστημα τοῦ Ὠριγένους ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ Α. Κυριακοῦ ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ» αὐτοῦ λίαν περιεκτικῶς καὶ σαφῶς. Κατὰ τὸν Ὠριγένην ὁ χριστιανισμὸς τελείαν ἀποτελεῖ θρησκείαν, σκοπὸν ἔχει τὴν ἠθικὴν ἀνάπλασιν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν Θεόν. Δύο τινὰ ἄγουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς, ἡ ἀρχικὴ ἐν τῇ συνειδήσει ἀποκάλυψις καὶ ἡ διὰ τῆς Γραφῆς ἱστορική. Τῆς ἐκ τῆς συνειδήσεως ἀποκαλύψεως οὐ μόνον καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοὶ ἐγένοντο μέτοχοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἥτις πολλὰ ἀρυσθεῖσα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, μεγάλως συμφωνεῖ μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, διακρινομένου τούτου διὰ τῆς ἠθικῆς ἀναμορφωτικῆς καὶ ἀναπλαστικῆς δυνάμεως τοῦ χριστιανισμοῦ. Τριπλῆν ἐθεώρει τὴν θρησκευτικὴν γνῶσιν, ψιλὴν μὲν πίστιν, συνισταμένην εἰς τὸ ἁπλῶς καὶ ἀνερευνήτως ἀποδέχεσθαι καὶ

ἐνεργουμένην ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ καρδίᾳ, γνῶσιν δὲ ἢ ἐπιστήμην, εἰς ἣν δύναται νὰ εἰσδύσῃ σκεπτόμενος ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐν τῷ ἐπιγείῳ τούτῳ βίῳ, καὶ σοφίαν ἢ θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, ἧς δύναται ν' ἀπολαύσῃ ὁ ἄνθρωπος μετὰ θάνατον μόνον. Τὸν μὲν Θεόν, ἀπόλυτον ὄν χηρύσσων, ἐθεώρει ὡς δυνάμενον νὰ γνωσθῇ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἔργων καὶ τοῦ ἰδίου Υἱοῦ, τὸν δὲ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ ὡς μὴ ἀπορρεύσαντα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, ἀλλὰ διὰ τῆς θελήσεως αὐτοῦ προαιωνίως γεννηθέντα ἢ κτισθέντα καὶ ἀποτελοῦντα τὴν αἰωνίαν θείαν σοφίαν, δι' ἧς τὰ πάντα ἐγένοντο, δι' ἧς ἐνεπνεύσθησαν οἱ προφῆται καὶ διά τινων ἀκτίνων τῆς ὁποίας ἐφωτίσθησαν καὶ ἔνιοι τῶν σοφῶν ἐθνικῶν· ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ περὶ Τριάδος δόγμα αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ὡς ποιούμενον διάκρισιν τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς ἀπὸ τῆς τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἐξισοῦν δὲ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Υἱόν, ἀλλ' ἀμφότερα ὑποβιβάζον ἀπέναντι τοῦ ἀνωτέρου καὶ τῶν δύο τούτων Πατρὸς καὶ ὡς περιέχον καὶ διαφόρους ἄλλας πλάνας, εἴτε ἐκ τῶν διαβεβαιώσεων αὐτοῦ ἀπορρεούσας ἢ θεωρουμένας ὡς κατ' ἀνάγκην προκυπτούσας ἐκ τῶν βεβαιώσεων ἐκείνων· ἐθεώρει ὅμως αἰωνίους τόν τε Θεὸν καὶ τὸν Υἱόν. Ἐν τῇ κοσμογονίᾳ οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν τοῦ ἀρχικοῦ αἰωνίου κόσμου τῶν πνευμάτων ἀπὸ τοῦ ὁρατοῦ, τοῦ δημιουργηθέντος ὑλικοῦ κόσμου. Τὸν τελευταῖον τοῦτον κόσμον θεωρεῖ δημιουργηθέντα χάριν τῶν πεπτωκότων πνευμάτων ἐκ τοῦ μηδενὸς ὡς τόπον τιμωρίας καὶ ἐξορίας ἢ μετανοίας καὶ καθάρσεως. Τὸ τελικὸν τέρμα πάσης τῆς τοῦ κόσμου ἀναπτύξεως εἶναι ἡ τῶν πάντων ἀποκατάστασις. Τὰ μὴ πεσόντα πνεύματα εἰς τρεῖς διαιρεῖ τάξεις, εἰς Θεούς, ἀρχαγγέλους ἢ ἀστέρας, θρόνους καὶ κυριότητας καὶ εἰς ἀγγέλους, οἵτινες ἐνεργοῦσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἴτε ὡς ἄγγελοι φύλακες εἴτε ἄλλως πως. Οἱ τῶν ἐθνικῶν θεοὶ ἢ δαίμονες ἀποτελοῦσι τὴν ἄκραν πρὸς ταῦτα ἀντίθεσιν. Τόπος διαμονῆς αὐτῶν εἶναι ἡ παχυλοτέρα ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς καὶ τροφὴ ἡ τῶν θυσιῶν, ἡ κνίσσα· ἐνίοτε εἰσδύουσιν εἰς τὰ σώματα πονηρῶν ἀνθρώπων ἢ θηρίων. Τὰ ἀνθρώπινα πνεύματα ἀποτελοῦσι μεσαίαν τινὰ τάξιν μεταξὺ ἀμφοτέρων. Ὁ Ὠριγένης διακρίνει τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοίωσιν τῶν ἀνθρώπων τῆς πρὸ τῆς εἰς τὸν κόσμον καθόδου αὐτῶν κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ πλάσεως, θεωρεῖ δὲ τὴν ὁμοίωσιν ὡς ὑψηλότερον βαθμὸν ὁμοιώσεως πρὸς τὸν Θεόν, εἰς ὃν φθάνουσι διὰ τῆς ἐπανορθώσεως. Τὰ ἀνθρώπινα πνεύματα, ἀπατηθέντα διὰ τοῦ Σατανᾶ, διεστράφησαν, σκοτισθέντος καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς θεοειδοῦς νοῦ, καὶ πρὸς τιμωρίαν ἐδιώχθησαν τὰ ἀνθρώπινα πνεύματα εἰς τὸν ὑλικὸν κόσμον, τὸν πρὸς τοῦτον πλασθέντα τὸν σκοπόν, καὶ ἐνεκλείσθησαν εἰς τὰ ὑλικὰ σώματα ὡς εἰς εἱρκτήν. Τὰ ἐν τῇ Γενέσει (κεφ. Γ') ἀναγινωσκόμενα ἀποτελοῦσιν ἀλληγορικὴν μόνον παράστασιν τῶν συμβάντων τούτων. Πιθανὸν ἔτι ἔνια τῶν ἀνθρωπίνων πνευμάτων, τὰ πλειότερα τῶν ἄλλων, ἁμαρτήσαντα, νὰ ἐξωρίσθησαν καὶ εἰς σώματα ζώων, μετεμψύχωσις ὅμως δὲν ὑπάρχει. Ὁ Ὠριγένης ἐπρέσβευεν ὅτι ἡ νεκρὰ ὕλη τοῦ σώματος ζωογονεῖται διὰ τῆς ἐν τῷ αἵματι οἰκούσης ἀλόγου ψυχῆς, ἥτις εἶναι κοινὴ μετὰ τῆς τῶν ζώων καὶ ἥτις, γεννῶσα τὴν κατωτέραν συνείδησιν, ἐξεγείρει τὰς ὑλικὰς τοῦ ἀνθρώπου ὁρμὰς καὶ παρέχει εἰς τὸ σῶμα τὴν πρὸς ἐνέργειαν ὥθησιν· ἐκτὸς ὅμως ταύτης διασώζεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἑτέρα δύναμις, λείψανον τῆς ἀρχαίας ὁμοιότητος αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ψυχὴ νοερὰ ἢ λογική, ὑψηλοτέρα τῆς ἀλόγου ψυχῆς, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος οὐ μόνον κύριος τῆς ὑλικῆς αὐτοῦ φύσεως καθίσταται, ἀλλὰ καὶ δύναται ἔν τινι βαθμῷ νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεὸν καὶ τὰ θεῖα ἐν γένει. Εἷς μόνος ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς τοῦ σατανᾶ ἐξουσίας, εἰς ἣν διὰ τῆς πτώσεως αὐτοῦ περιέπεσεν· ὁ εἷς οὗτος, ὅστις εἶναι ἰσχυρότερος καὶ αὐτοῦ τοῦ σατανᾶ, εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἠδύνατο ἐν τῇ ἐνεστώσῃ αὐτῆς καταστάσει νὰ παραστῇ πρὸ τῆς θείας δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ λαμπρότητι, ἔπρεπεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ἀνθρωπίνην νὰ λάβῃ μορφήν, ὃν τρόπον καὶ ἀγγέλου μορφὴν ὤφειλε νὰ λάβῃ, ἵνα σώσῃ τοὺς ἀγγέλους. Καὶ πράγματι ἐνηνθρώπησε καὶ ἔσχε καὶ ψυχὴν ὁμοίαν πρὸς πᾶσαν ἄλλην. Τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦν ἐπίσης ὡς καὶ τὸ ἡμέτερον, δὲν εἶχεν ὅμως τὴν κηλῖδα τῆς γεννήσεως, διότι ἡ σύλληψις αὐτοῦ ἦν ὑπερφυσική. Διὰ τῆς προσλήψεως τοῦ σώματος τούτου ἀνέλαβεν ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ πᾶσαν τὴν ἀσθέ-

νειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἀνεπτύχθη κατὰ τοὺς γενικοὺς νόμους τῆς ἀνθρωπίνης μορφώσεως, ἐστερεῖτο ὅμως τῆς ἁμαρτίας, διότι παρ' αὐτῷ ἡ σὰρξ ὑπήκουεν εἰς τὸ πνεῦμα. Θεία καὶ ἀνθρωπίνη φύσις συγκερασθεῖσαι ἐν τῷ Χριστῷ ἀπετέλεσαν μίαν, αἱ δὲ ἰδιότητες ἑκάστης αὐτῶν δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν ἄλλην καὶ τἀνάπαλιν. Ἡ ψυχὴ ἀποτελεῖ τὸ μεσάζον μεταξὺ τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ἀνάληψις ἀπεθέωσαν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, οὕτως ὥστε ἤδη χωρὶς ν' ἀποθέσῃ ποσῶς τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι ἐντελῶς Θεός. Ὡς πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκτὸς ἄλλων πολλῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων, ὡς τῆς διδασκαλίας, τοῦ βίου, τοῦ παραδείγματος καὶ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ, μεγάλην ἔχει σημασίαν καὶ τὸ πάθος αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος, ὅστις ἀποτελεῖ λύτρον, εἰς τὸν σατανᾶν πληρωθὲν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, θυσίαν πρὸς τὸν Θεὸν πρὸς ἡμετέραν συνδιαλλαγὴν καὶ μέσον πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, διότι ἐξ αὐτοῦ ἀρυόμεθα δύναμιν πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων. Πρὸς τούτοις ὁ Χριστὸς ἐξακολουθεῖ μὲν ἐξ οὐρανῶν τὴν λυτρωτικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ προσοικειώμεθα διὰ τῆς πίστεως τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμιν, ἵνα γενναίως ἀντεπεξερχώμεθα κατὰ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Ἡ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπόφασις ἀποτελεῖ πρᾶξιν τῆς ἐλευθέρας θελήσεως. Κατὰ τὸν θάνατον μόνον τὸ σῶμα ἀποθνήσκει, ἐνῷ ἡ ψυχὴ λαμβάνει τὴν ἀμοιβὴν αὐτῆς διὰ τὰς ἰδίας αὐτῆς πράξεις. Οἱ ἀγαθοὶ εἰσέρχονται τὸ πρῶτον εἰς τὸν παράδεισον, ὅστις εἰς τὴν γῆν ἀνήκει καὶ ὅστις εἶναι τόπος ἀνατροφῆς, ὅπου διδάσκονται καὶ τελειοποιοῦνται, ἐκεῖθεν δὲ ἔρχεται εἰς ἀνώτερα στρώματα καὶ τοιουτοτρόπως, ὑψούμενοι καὶ διδασκόμενοι κατὰ μικρόν, φθάνουσιν εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου θεῶνται τὸν Θεόν. Μετὰ τὸν θάνατον οἱ ἀσεβεῖς περιπίπτουσιν εἰς τιμωρίαν, ἥτις, τὴν βελτίωσιν σκοπὸν ἔχουσα, δὲν εἶναι διὰ τοῦτο αἰωνία. Εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον ἐπέρχεται ἡ ἀνάστασις. Αἱ ψυχαὶ τῶν εὐσεβῶν λαμβάνουσι καθαρόν τι καὶ αἰθέριον σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐν σπέρματι μόνον περιεῖχετο ἐν τῷ ὑλικῷ σώματι, ἀλλ' ἐν τῷ νέῳ σώματι ἀνανεοῦται μόνον ἡ μορφή, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ὕλη τοῦ παλαιοῦ. Καὶ οἱ ἀσεβεῖς νέα λαμβάνουσι σώματα, σκοτεινὰ ὅμως καὶ δυσειδῆ. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ γραφὴ λέγει περὶ κρίσεως τοῦ κόσμου, δὲν πρέπει κατὰ τὸν Ὠριγένην νὰ ἐννοῆται κατὰ γράμμα, ἀλλ' εἶναι μόνον ἐσωτερικὴ μεταβολή. Τέλος ἀφοῦ καταστραφῶσι πάντα τὰ κακὰ καὶ καθαρισθῶσι τὰ πάντα συμβήσεται ἡ τῶν πάντων ἀποκατάστασις. Πᾶν ὅ,τι σωματικὸν ὡς καὶ τὰ μετὰ τὴν διάστασιν αἰθέρια σώματα θέλουσι καταστραφῆ, τὸ δὲ δεδημιουργημένον πνεῦμα θέλει θεωρεῖ τὸ ἀπόλυτον καὶ ὁ Θεὸς ἔσται ἐν πᾶσιν· νέα ὅμως πτῶσις εἶναι δυνατή, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θὰ ἐπήρχετο ἀνάγκη δημιουργίας νέου ὑλικοῦ κόσμου. Τοιοῦτον ἦτο τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ εὐφυές, ὡς ὁ Α. Κυριακοῦ λέγει, δογματικὸν σύστημα τοῦ Ὠριγένους, μορφωθὲν ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ. Τινὲς τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ, ὡς ἡ περὶ προϋπάρξεως τῆς ψυχῆς, περὶ πτώσεως ἐν ἄλλῳ κόσμῳ, περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων καὶ λοιπαί, ὡς πλάναι θεωρηθεῖσαι καὶ μὴ συμβιβαζόμεναι πρὸς τὴν μετὰ ταῦτα ὀρθοδοξίαν, προσεβλήθησαν ἐπί τε τῶν χρόνων τοῦ Ὠριγένους καὶ μετὰ ταῦτα, ἐν συνόδῳ δέ, γενομένῃ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τῷ 543, κατεκρίθησαν καὶ ἐγένετο τοῦτο ἀφορμὴ ἵνα ἐπισκοτισθῇ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡ φήμη τοῦ Ὠριγένους· ἡ θεολογικὴ ὅμως ἐπιστήμη οὐδέποτε θὰ παραγνωρίσῃ τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς ἢ θὰ παύσῃ θεωροῦσα αὐτὸν ὡς πατέρα· ἄλλως τε ἡ τιμή, ἥτις ἀπεδόθη αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐνδοξοτέρων πατέρων καὶ θεολόγων τοῦ Γ' καὶ Δ' αἰῶνος, ὡς ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου καὶ τῶν Γρηγορίων, οἵτινες ἔσχον τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ὡς ὁδηγὸν ἐν τῇ τῶν Γραφῶν μελέτῃ καὶ οἵτινες ἐμορφώθησαν θεολογικῶς ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν ἀπείρων αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἀρκεῖ ὥστε νὰ θεωρηθῇ ὁ μέγιστος τῆς ἀρχαίας ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς ἐκκλησίας θεολόγος.

Συνεπείᾳ τῶν διαφόρων ἀνωτέρω ἰδεῶν τοῦ Ὠριγένους ἀπὸ τοῦ ἀριανισμοῦ καὶ ἐξῆς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἤρξατο νὰ καθίσταται ὕποπτον, καθόσον μάλιστα οἱ ἀρειανοὶ ἤθελον νὰ στηρίζωσι τὰς δοξασίας αὐτῶν ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου τούτου ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως. Ἄλλως καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπὶ τῆς Σκήτης τῆς Αἰγύπτου μοναχοὶ ἦσαν ἀσπονδοι ἐχθροὶ τοῦ Ὠριγένους, ὡς καὶ ὁ

Ἐπιφάνιος, ὅστις κατέταξεν αὐτὸν μετὰ τῶν αἱρετικῶν. Ὁ Ὠριγένης ὅμως ἔζη πρὶν ἢ καθορισθῶσι σαφῶς τὰ ὁριατῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἑτεροδοξίας· μολονότι δ' αἱ γνῶμαι αὐτοῦ δὲν ἦσαν ἀσπασταὶ ὑπὸ πολλῶν καὶ ἐξηρέθιζον τὴν κατ' αὐτοῦ ἀντιπολίτευσιν καὶ ἐχθρότητα, δὲν ἐξεβλήθη τῆς Ἐκκλησίας ὡς αἱρετικός, τῶν λόγων τοῦ ἀφορισμοῦ αὐτοῦ ἀναγομένων μᾶλλον εἰς ζητήματα ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἢ δογματικῆς θεολογίας· μικρὸν ὅμως μετὰ τὸν θάνατον καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἀρειανισμοῦ καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν ἐπίκλησιν τῆς μαρτυρίας χωρίων τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους, τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἐθεωρήθησαν αἱρετικά. Ἀλλὰ τὸ ὕφος τῶν πρώτων ὀρθοδόξων ἡγετῶν, ὡς τοῦ Ἀθανασίου, τοῦ Βασιλείου καὶ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ ἦτο μετριοπαθές, ἐνῷ ἄλλοι, ὡς ὁ Ἰωάννης Ἱεροσολύμων, ὁ Δίδυμος, Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὁ Ἀμβρόσιος, Παλλάδιος κλπ. ὑπερήσπιζον τὸν Ὠριγένην, μολονότι ἡ μετὰ ταῦτα μεταβολὴ τῆς περὶ Ὠριγένους γνώμης τοῦ Ἱερωνύμου προὐκάλεσε τὴν ῥῆξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ρουφίνου. Μικρὸν μετὰ ταῦτα περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ἐξέωσε μοναχούς τινας ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ ὠριγενισμῷ. Καὶ οὗτοι μὲν κατόπιν ἀφέθησαν ἀθωωθέντες, ἀλλ' ἡ ῥῆξις Θεοφίλου καὶ Χρυσοστόμου ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς μοναχοὺς τούτους πολιτείας τοῦ τελευταίου προὐκάλεσε τὴν παῦσιν τοῦ Χρυσοστόμου, κατηγορηθέντος ἐν ἄλλοις καὶ ἐπὶ ὠριγενισμῷ. Ἡ μνήμη καὶ αἱ γνῶμαι τοῦ Ὠριγένους, καίπερ καταδικασθεῖσαι, εὐνοϊκῶς ἐκρίνοντο ὑπὸ τῶν διασημοτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, ὡς ὑπὸ τοῦ Σωκράτους, τοῦ Σωζομενοῦ, τοῦ Θεοδωρήτου κλπ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁ ὠριγενισμὸς ἀνέζησεν ἐν ταῖς μοναῖς τῆς Παλαιστίνης καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς ἔγραψεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Μηνᾶν, πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ἐναντίον τῶν Ὠριγενιστῶν, οἵτινες ἐξεδιώκοντο ἀπὸ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μονῶν καὶ κατεδικάσθησαν κατὰ τὴν πέμπτην οἰκουμενικὴν σύνοδον τῷ 553 μ. Χ. Ἐν τῇ Δύσει ἡ ἔρις ἀνεζωπυρήθη κατὰ τὴν τῶν γραμμάτων ἀναγέννησιν. Ὁ Μερλῖνος, ὁ Ἔρασμος, ὁ Γενεβράρδος κλπ., ὑπερήσπισαν τὸν Ὠριγένην ἐν τῷ περὶ σωτηρίας τοῦ Ὠριγένους ἐγερθέντι ζητήματι, ἐνῷ οἱ καρδινάλιοι Βαρώνιος καὶ Βιλαρμῖνος συνεταράχθησαν τῇ ἀντιθέτῳ μερίδι (Ἴδε καὶ Α. Βαφείδου, Ἐκκλ. Ἱστορ. τόμ. Α', σελ. 223—27. -Α. Κυριακοῦ, Ἐκκλ. Ἱστορ. τόμ. Α', σελ. 133- 141 καὶ 250).

Εἰδικώτερον περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Ἰταλίᾳ (394—399) ὠριγενιστικῶν ἀμφισβητήσεων προσθετέον ὅτι θαυμασταὶ τοῦ Ὠριγένους ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Παλαιστίνῃ μὲν ὁ Ἱεροσολύμων Ἰωάννης (386- 417), ἐν τῇ Δύσει δὲ δύο μοναχοί, ὁ Ἱερώνυμος καὶ ὁ Ρουφῖνος. Ὅτε ὅμως τῷ 394 δυτικοί τινες, εἰς Παλαιστίνην ἐλθόντες, ἐξεδήλωσαν τὴν ἀπορίαν αὐτῶν πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μελετῶνται ἐν Παλαιστίνῃ τὰ συγγράματα τοῦ Ὠριγένους, ἐνῷ ἐν τῇ Δύσει ἐθεωρεῖτο αἱρετικός, ὁ Ἱερώνυμος χάριν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὀρθοδοξίας ἤθελε νὰ καταδικάσῃ τὰς πλάνας αὐτοῦ, ὅτε ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος, μαθὼν παρὰ τῶν ἐν τῇ Σκήτῃ μοναχῶν ὅτι ἡ ὠριγενιστικὴ ἔρις ἐνέμετο τὴν Παλαιστίνην, ἦλθεν αὐτοπροσώπως καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ἐπολέμησε τὸν ὠριγενισμόν· ὡς ἀντίρροπον ὁ Ἱεροσολύμων Ἰωάννης ἐπολέμησε τὸν ἀνθρωπομορφισμὸν τῶν αἰγυπτίων μοναχῶν. Ὁ Ἐπιφάνιος προκληθεὶς οὕτως ἀνεθεμάτισε καὶ ἐκεῖνος τὸν ἀνθρωπομορφισμόν, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰωάννης δὲν ἔπραξε τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ ὠριγενισμοῦ, ὁ Ἐπιφάνιος ἀνεχώρησε δυσηρεστημένος. Ἡ ἐν Παλαιστίνῃ ὠριγενιστικὴ ἔρις κατεσιγάσθη μετ' ὀλίγον διὰ Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου καὶ μετὰ μικρὸν συνεφιλιώθησαν Ἱερώνυμος καὶ Ρουφῖνος. Βραδύτερον ὁ Ρουφῖνος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Δύσιν καὶ μεταφράσας τὸ περὶ ἀρχῶν σύγγραμα τοῦ Ὠριγένους, ἀπέδειξε τὸν Ἰωάννην ὡς ἕνα τῶν τοῦ Ὠριγένους θαυμαστῶν· ὁ δὲ Ἱερώνυμος, μαθὼν τοῦτο, ἐπετέθη κατὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ, ἐξέδωκε κατὰ γράμμα μετάφρασιν τοῦ ἰδίου συγγράμματος καὶ ἐνεκάλεσε τὸν Ὠριγένην ἐπὶ 8 αἱρετικαῖς δοξασίαις. Ὁ Ρουφῖνος, μὴ σιγήσας, προὐκάλεσε τὴν ἀναπτυξιν σφοδρᾶς ἔριδος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ὠριγένους. Ὁ Ρώμης Σιρίκιος ὑπερησπίσατο τὸν Ρουφῖνον ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, ἀλλ' ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀναστάσιος συνεκρότησε σύνοδον ἐν Ρώμῃ τῷ 396 καὶ προσεκάλεσε τὸν Ρουφῖνον ν' ἀπολογηθῇ, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐνεφανίσθη καὶ ἀπελθὼν εἰς Ἀκυληίαν ἐξηκολούθει τὴν μετάφρασιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ὠριγένους

καὶ ἄλλων ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ διδασκάλων.

Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Κων)πόλει ὠριγενιστικὰς ἀμφισβητήσεις (399 –438), αὗται σχετίζονται πρὸς τὸ ζήτημα τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ Χρυσοστόμου, περὶ ὧν ἀδελφῶν καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ἐγένετο λόγος, μνημονευθείσης ἀνωτέρω καὶ τῆς ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου συκοφαντίας ἐπὶ ὠριγενισμῷ. Ὅτε ὁ Πρῶκλος μετεκόμισε τὰ ὀστᾶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ κατέθηκεν αὐτὰ εἰς τοὺς τάφους τῶν αὐτοκρατόρων, εἶχον παύσει καὶ λησμονηθῆ καὶ αἱ περὶ Ὠριγένους ἀμφισβητήσεις, ἀναπτυχθεῖσαι ἐκ νέου κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα.

ΩΡΙΓΕΝΗΣ, πλατωνικὸς φιλόσοφος, γράψας «Περὶ δαιμόνων». Δὲν πρέπει νὰ συγχέηται οὗτος μετὰ τοῦ ἀνωτέρω, ὡς συνέβαινεν ἔστιν ὅτε πρότερον.

ΩΡΙΓΕΝΙΣΤΑΙ, ὀπαδοὶ τοῦ Ὠριγένους.

ΩΡΙΕΙΣ, ὄνομα λαοῦ.

ΩΡΙΘΥΙΑ. Ἴδε ΩΡΕΙΘΥΙΑ.

ΩΡΙΚΟΣ καὶ ΩΡΙΚΟΝ, πόλις μετὰ λιμένος ἐν Ἠπείρῳ, κειμένη ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς μακεδονικῆς Ἰλλυρίας, διὸ καὶ ὑποτίθεται ἔστιν ὅτε ὡς ἰλλυρικὴ πόλις. Ἀποικία τῶν Εὐβοέων, εὑρίσκετο δὲ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀμαντινῶν, ἐξ οὗ καὶ Ὠρικίνη Ἀμαντίνη ἐν τῷ Ἰονικῷ πελάγει, ταπὸν Ἐρικώ, κτισθεῖσα, ὡς λέγετε, ὑπὸ τῶν Εὐβοέων κατὰ τὴν ἐκ Τροίας ἐπιστροφήν.

ΩΡΙΝΙΑΚ (Aurignac), χωρίον τῆς Γαλλίας, ἀπεχ. 21 χιλιαμ. ἀπὸ τοῦ Σαὶν-Γκοδάν. Κάτ. 1,500. Παρὰ τὴν Ὠρινιὰκ ἀνεκαλύφθησαν ὀστᾶ ἐλέφαντος, ρινοκέρου, ὑαίνης κλπ., ἀναμικτα σκελετοῖς ἀνθρώπων. Ἐν ἀρχαίῳ τάφῳ τὰ ὀστᾶ χορτοφάγων ἦσαν τεθραυσμένα ὑπὸ ὁμοιοδῆ μορφὴν μετὰ προδήλου προθέσεως τοῦ ἐξαγαγεῖν τὸν μυελὸν ἐκ τούτων. Πρὸς τούτοις εὑρέθησαν καὶ διάφορα ἐξ ὀστέων κοσμήματα καὶ ἐργαλεῖα· τοῦτο ἀποτελεῖ αὐθεντικὸν παράδειγμα τάφου, συγχρόνου προφανῶς, πολλῶν εἰδῶν ζώων, ἅτινα ἐθεωροῦντο μέχρι τοῦδε ὡς προκατακλυσμιαῖα· ἐν τούτοις ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐν Ὠρινιὰκ παρατηρηθέντων ἐξάγεται ὅτι ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ ἄνθρωπος κατῴκησεν ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ, οὐδεμία ἐπῆλθε μεγάλη ὀδάτων ἐπιδρομή, οὐδεμία φυσικὴ ἀνατροπή, δυναμένη νὰ ἐπενέγκῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην μεταβολὴν ἐν τῇ τοπογραφικῇ καταστάσει τοῦ ἐδάφους.

ΩΡΙΣΙΑ, πόλις τῆς Ἰβηρίας.

ΩΡΙΤΑΙ, λαὸς ἰνδικός, κατοικῶν παρὰ τὰ παράλια τῆς Γεδροσίας χώρας, λίαν μάχιμος ἐλεύθερος καὶ ἀνδρεῖος καὶ ἡ χώρα τοῦ ὁποίου ἐφημίζετο ὡς ἄγαν εὔφορος. Πιθανὸν οἱ Ὠρῖται οὗτοι νὰ ἦσαν οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Αἰθίοπας.

ΩΡΙΤΙΣ, χώρα τῶν Ὠριτῶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ.

ΩΡΙΩΝ καὶ ΟΡΙΩΝ καὶ ΩΑΡΙΩΝ ἢ ΟΑΡΙΩΝ, υἱὸς τοῦ Ὑριέως, περίφημος γίγας καὶ θηρευτής, περὶ οὗ λέγεται ὅτι ἐκαλεῖτο ὑὸς τῶν Βοιωτῶν καὶ Κανδάων, καταγόμενος ἐξ Ὑρίας, πόλεως τῆς Βοιωτίας, διάσημος διὰ τὴν ἔξοχον σωματικὴν ἰσχὺν καὶ τὸ κάλλος αὐτοῦ. Ἡ γέννησις καὶ αἱ τύχαι αὐτοῦ ἀναφέρονται διαφόρως ὑπὸ τῶν παλαιῶν μυθογράφων. Ἐλθών ποτε εἰς Χίον (Ὀφιοῦσσαν), ἠράσθη τῆς Αἰροῦς ἢ Μερόπης, θυγατρὸς τοῦ Οἰνοπίονος ἐκ τῆς νήσου Ἐλίκης. Καθαρίσας τὴν νῆσον ἀπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων, ἐκόμισε τὰ θηράματα αὐτοῦ ὡς δῶρα εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ. Τοῦ Οἰνοπίονος ὅμως διαρκῶς ἀναβάλλοντος τοὺς γάμους, ὁ Ὠρίων, ἐν μέθῃ ἡμέραν τινὰ εὑρισκόμενος, εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον τῆς κόρης. Ὁ Οἰνοπίων ἐπεκαλέσθη τότε τὴν βοήθειαν τοῦ Διονύσου, ὅστις προὐκάλεσεν ὥστε οἱ σάτυροι ν' ἀποκοιμίσωσι τὸν Ὠρίωνα καὶ κατὰ τὸν ὕπνον ὁ Οἰνοπίων ἐτύφλωσεν αὐτόν. Πληροφορηθεὶς δὲ παρὰ μαντείου ὅτι θὰ ἀνεκτᾶτο τὴν ὅρασιν, ἂν μετέβαινε πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ ἐξετίθει τοὺς βολβοὺς τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου ὁ Ὠρίων, ἀκολουθῶν τὸν ἦχον σφύρας Κύκλωπος, μετέβη εἰς Λῆμνον, ὅπου ὁ Ἥφαιστος ἔδωκεν αὐτῷ τὸν Κηδαλίωνα ὡς ὁδηγόν. Ἀνακτήσας τὴν ὅρασιν ὑπέστρεψεν εἰς Χίον ἵνα ζητήσῃ ἐκδίκησιν, ἀλλὰ οἱ φίλοι αὐτοῦ ἔκρυψαν τὸν Οἰνοπίωνα, ὁ δὲ Ὠρίων, μὴ δυνηθεὶς ν' ἀνεύρῃ αὐτόν, μετέβη εἰς Κρήτην, ὅπου ἔζησεν ὡς θηρευτὴς μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος. Τὸ αἴτιον τοῦ θανάτου αὐτοῦ, γενομένου ἐν Κρήτῃ ἢ Χίῳ, διαφόρως ἐκτίθεται· κατά τινας ἡ Ἠώς, ἀγαπῶσα τὸν Ὠρίωνα ὡς ἐκ τοῦ κάλλους αὐτοῦ, ἀπήγαγεν αὐτόν, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ θεοὶ ἐξωργίσθησαν ἐπὶ τούτῳ, ἡ Ἀρτεμις ἐφόνευσεν αὐτὸν διὰ βέλους ἐν Ὀρτυγίᾳ· κατ' ἄλλους ἠγαπᾶτο ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, ὁ δὲ Ἀπόλ-

λων, ἀγαναχτῶν ἐπὶ τῷ πρὸς αὐτὸν ἔρωτι τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, ἐβεβαίου ὅτι ἠδυνάτει αὕτη νὰ τοξεύσῃ διὰ τοῦ τόξου αὐτῆς μεμαχρυσμένον σημεῖον, ὅπερ ἔδειξεν αὐτῇ ἐν τῇ θαλάσσῃ. Ἐπὶ τούτῳ αὕτη, σκοπεύσασα ἐκτύπησεν αὐτό, ἀλλὰ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἦτο ἡ κεφαλὴ τοῦ Ὠρίωνος, ὅστις ἐκολύμβα ἐν τῇ θαλάσσῃ. Τρίτη ἀφήγησις ἀναφέρει ὅτι ἐνεφορεῖτο ἀπρεποῦς ἔρωτος πρὸς τὴν Ἀρτέμιδα, ὅτι ἐκάλεσεν αὐτὴν εἰς ἀγῶνας δίσκου ἢ ὅτι ἠτίμασε τὴν Ὠπιν, ἀκόλουθον τῆς Ἀρτέμιδος, ὅτε καὶ ἡ Ἄρτεμις ἐτόξευσεν αὐτὸν ἢ ἔπεμψε πελώριον σκορπίον, φονεύσαντα αὐτόν. Κατὰ τετάρτην ἀφήγησιν ἐκαυχᾶτο οὗτος ὅτι θὰ ἐνίκα πᾶν ζῷον καὶ θὰ ἐκαθάριζε τὴν γῆν ἀπὸ παντὸς ἀγρίου θηρίου, ἀλλ' ἡ γῆ ἔπεμψε σκορπίον, ὑφ' οὗ καὶ ἐφονεύθη. Ὁ Ἀσκληπιὸς ἠθέλησε νὰ ἀνακαλέσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ζωήν, ἀλλ' ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Διὸς δι' ἀστραπῆς. Αἱ περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ ἀφηγήσεις ποικίλλουσι παρὰ τοῖς διαφόροις συγγραφεῦσι, τινῶν μὲν καλούντων αὐτὸν υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Εὐρυάλης, ἄλλων δὲ θεωρούντων αὐτὸν ὡς γεννηθέντα ἐκ τῆς γῆς ἢ ὡς ὑπάρξαντα υἱὸν τοῦ Οἰνοπίονος· πρὸς τούτοις καλεῖται καὶ Θηβαῖος ἢ Ταναγραῖος, πιθανῶς ὅμως διότι ἡ Ὑρία ἀνῆκεν ὁτὲ μὲν εἰς τὴν Τανάγραν, ὁτὲ δὲ εἰς τὰς Θήβας. Μετὰ τὸν θάνατον ὁ Ὠρίων ἐτάχθη ἐν τοῖς ἄστροις, ὅπου φαίνεται μετὰ ζώνης, ξίφους, δορᾶς λέοντος κλπ. Ἐπειδὴ ἡ ἀνατολὴ καὶ δύσις τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ὠρίωνος ἐπιστεύετο ὅτι συνωδεύετο ὑπὸ θυελλῶν καὶ βροχῆς, καλεῖται συχνάκις ἔνθεν μὲν ἀγλαός, περίκλυτος, ἔνθεν δὲ θρασύς, στυγνός, ὀλοός, ἐννύχιος κλπ. Ὁ τάφος αὐτοῦ ἐδείκνυτο ἐν Τανάγρᾳ.

ΩΡΙΩΝ καὶ ΩΡΟΣ, ὀνόματα πλειόνων τοῦ ἑνὸς ἀρχαίων γραμματικῶν. Ὁ τρόπος, δι' οὗ ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν μνημονευόντων αὐτοὺς συγγραφέων, εἶναι τοσοῦτον συγκεχυμένος, ὥστε δυσχερέστατον τὸ διακρῖναι τοὺς διαφόρους συγγραφεῖς καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ τὰ οἰκεῖα ἔργα. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐρευνήσας μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς καὶ σαφηνείας ὁ Ρίτσλ, κατέληξεν εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα. Ὁ Σουίδας ποιεῖται λόγον περὶ δύο συγγραφέων ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὠρίων καὶ ἑνὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὦρος. Τὸν πρῶτον Ὠρίωνα θεωρεῖ ὡς καταγόμενον ἐκ Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ συγγραφέα ἑνὸς Ἀνθολογίου ἐν τρισὶ βιβλίοις, ἀφιερωμένου εἰς Εὐδοκίαν, τὴν σύζυγον Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου· τὸν δεύτερον περιγράφει ὡς ἀλεξανδρινὸν γραμματικόν, συγγραφέα 1) ἑνὸς Ἀνθολογίου,—2) Ἀττικῶν λέξεων συναγωγῆς, — 3) ἐτυμολογικοῦ τινος ἔργου καὶ 4) πανηγυρικοῦ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀδριανόν. Ὁ Ὦρος φαίνεται κατὰ τὰ παρὰ Σουίδᾳ ἀναφερόμενα ὡς γραμματικὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, διδάξας ἐν Κωνσταντινουπόλει, συγγραφεὺς πραγματείας Περὶ διχρόνων, ἄλλης Περὶ ἐθνικῶν, ἄλλης περὶ ὀρθογραφίας καὶ διαφόρων ἄλλων. Ἤδη ὁ Ὠρίων καὶ ὁ Ὦρος ἀναφέρονται ἀπειράκις ἔν τε τῷ μεγάλῳ ἐτυμολογικῷ, ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ τοῦ Ζωναρᾶ καὶ λοιποῖς· οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν ἀναφέρεται ὡς Ἀλεξανδρινός, ἐνῷ ὁ Μιλήσιος Ὦρος συχνάκις ἀναφέρεται ὡς καὶ Μιλήσιος Ὠρίων καὶ Θηβαῖος Ὦρος. Καὶ τὰ χωρία δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, ἅτινα ἀναφέρονται, οὐ μόνον διαφόρως ἢ ὁ Σουίδας ταῦτα παρέχονται, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ διαφορὰ τῶν ἐτυμολογικῶν τούτων ἔργων ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς ἑαυτά. Καὶ Θηβαῖος Ὠρίων καὶ Θηβαῖος Ὦρος ἀναφέρονται ὡς γράψαντες περὶ ἐτυμολογίας, Μιλήσιος Ὠρίων καὶ Μιλήσιος Ὦρος περὶ ἐθνικῶν, Μιλήσιος δὲ Ὦρος καὶ Ἀλεξανδρινός, ὡς ὁ Σουίδας λέγει, περὶ ὀρθογραφίας. Ἤδη ἐν τῷ μέσῳ τῆς συγχύσεως ταύτης συμβαίνει εὐτυχῶς νὰ σώζηται τὸ ἐτυμολογικὸν ἔργον τοῦ Ὠρίωνος, ἐν αὐτῷ δὲ ὁ Ὠρίων ῥητῶς ἀναφέρεται ὡς Θηβαῖος, διδάξας ἐν Καισαρείᾳ. Τὸ Ἀνθολόγιον πρὸς Εὐδοκίαν ἐν τρισὶ βιβλίοις σώζεται ἐπίσης ἐν χειρογράφῳ, φέρον τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως. Ἡ εἰς τὴν Εὐδοκίαν ἀφιέρωσις τοῦ ἔργου τούτου ὁρίζει τὴν περίοδον, καθ' ἣν ὁ Θηβαῖος Ὠρίων ἔζη, εἰς τὰ μέσα περίπου τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος. Τοῦτο ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τῶν τοῦ Μαρίνου λεγομένων ἐν τῷ βίῳ τοῦ Πρόκλου, ὅτε ὁ τελευταῖος ἐσπούδασεν ὑπὸ γραμματικὸν ὀνόματι Ὠρίωνα, ὅστις κατήγετο ἐκ τῆς τάξεως τῶν αἰγυπτίων ἱερέων. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ὁ Ὠρίων ἐδίδαξεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς Καισάρειαν. Οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ θεωρηθῶσιν οὗτοι ὡς διακεκριμένα πρόσωπα, ὡς ὁ Φαβρίκιος θεωρεῖ αὐτούς.

Δημοσιεύσεις Ελληνικής

Ὁ Ἀλεξανδρινὸς Ὠρίων, ὅστις λέγεται ὑπὸ τοῦ Σουίδα γράψας πανηγυρικὸν περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, θὰ ἦτο πιθανῶς σύγχρονος τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου· κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σφάλλεται ὁ Σουίδας, ἀποδίδων εἰς αὐτὸν ἔργον περὶ ἐτυμολογίας· ἐκ τῶν λοιπῶν εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένων ἔργων οὐδὲν περαιτέρω γινώσκομεν.

Τὸ Λεξικὸν Ὡρίωνος τοῦ Θηβαίου ἐγένετο τὸ πρῶτον γνωστὸν τοῖς φιλολόγοις ὑπὸ τοῦ Ροῦγχεν καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Στούρτζ (Λειψία, 1820).

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ Ρίτσλ διακρίνει δύο γραμματικοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὧρος. Ἐν πολλοῖς χωρίοις τοῦ Ἐτυμολογικοῦ ὁ Ὧρος ἀναφέρεται ὡς Μιλήσιος, ἐν ἄλλοις ἀναφέρεται ἁπλῶς ἄνευ ἰδιαιτέρου ἐπιθέτου. Εὐχερὴς ὅλος θὰ ἐφαίνετο ἡ συνδιαλλαγὴ τούτου μετὰ τῶν λεγομένων τοῦ Σουίδα, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Ἀλεξανδρινὸς Ὧρος, ὡς σπουδαιότερος, ἀναφέρεται ἄνευ διακεκριμένου ἐπιθέτου, ἐνῷ ὁ Μιλήσιος ἀναφέρεται πάντοτε ὡς τοιοῦτος· ἐναντίον ὅμως τῆς ὑποθέσεως ταύτης δυνάμεθα νὰ ἀντιπαραταξωμεν τὸν ἐξῆς ἀποφασίζοντα τὸ ζήτημα ἰσχυρισμόν, ὅτι, ἐκτὸς τῆς ἐσωτερικῆς μαρτυρίας ὅτι τὰ παρὰ τοῦ Ὤρου καὶ Ὤρου τοῦ Μιλησίου εἰλημμένα ἄρθρα ἐλήφθησαν πράγματι ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, π ά ν τ α τὰ ἔργα, ἅτινα ὁ Σουίδας εἰς τὸν Ἀλεξανδρινὸν Ὧρον ἀνάγει, ἀναφέρονται ἐν τῷ Ἐτυμολογικῷ ὡς ἔργα τοῦ Μιλησίου Ὤρου. Ἐκ τούτου, συνδυαζομένου μετὰ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ παρὰ τῷ Ὤρῳ ἀναφερόμενα χωρία παριστῶσιν εὐρυτέραν οἰκειότητα μετὰ τῶν ἀρχαίων καὶ σπανίων πως συγγραφέων παρ' ὅσην θὰ προσεδόκα τις ν' ἀνεύρῃ παρὰ βυζαντινῷ γραμματικῷ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ὅτι ὁ Ὧρος δὲν ἀναφέρει ἐν τῷ Ἐτυμολογικῷ συγγραφέα μεταγενέστερον τῶν τοῦ Β' αἰῶνος, ὁ Ρίτσλ συμπεραίνει ὅτι ὑπῆρχον δύο γραμματικοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὧρος, εἷς μὲν ὁ Μιλήσιος, ὅστις ἔζη ἐν τῷ Β' αἰῶνι καὶ ἦν συγγραφεὺς τῶν ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἀναφερομένων ἔργων, ὁ δὲ ἄλλος Ἀλεξανδρινὸς γραμματικός, διδάξας ἐν Κων/πόλει οὐχὶ πρὸ τῶν μέσων τοῦ Δ' αἰῶνος μ.Χ. καὶ ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ὁποίου, ἐὰν ἔγραψε τοιαῦτα, οὐδὲν ἔχομεν λείψανον. Πρὸς τούτοις ὁ Ρίτσλ κατέδειξεν ὅτι ὁ Ὡρίων ἠρύσθη πολλὰ τῶν ἄρθρων αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ὤρου, χωρὶς ν' ἀνομολογήσῃ τοῦτο. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ συγκρίσεως τῶν διαφόρων χωρίων. Ὁ Ὡρίων μνημονεύει τῶν ἀρχαιοτέρων συγγραφέων ὀνομαστί, ἐνῷ ὁ Ὧρος, μὴ πράττων τοῦτο, ἀκολουθεῖ τῷ παραδείγματι διαφόρων ἄλλων γραμματικῶν, οἵτινες ἐχρησιμοποίουν μᾶλλον τὰς ἐργασίας τῶν ἀμέσως προκατόχων αὐτῶν, χωρὶς ν' ἀναμολογήσωσι τοῦτο. Εἶναι βεβαίως δυνατὸν ἔν τισι χωρίοις τοῦ μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ τὸ ὄνομα τοῦ" Ὧρου ν' ἀντικατέστησε τὸ τοῦ Ὡρίωνος.

Φαίνεται ὅτι ὁ Ὧρος ἦν συγγραφεὺς τῶν ἑξῆς ἔργων: 1) «Σχολίων εἰς τὸ περὶ ὀρθογραφίας τοῦ Ἡρωδιανοῦ»,—2) Ἰδίας πραγματείας περὶ ὀρθογραφίας κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν. Αἱ περὶ τῶν διφθόγγων αι καὶ ει πραγματεῖαι, ἅσπερ ὁ Σουίδας ἀναφέρει, ἦσαν πιθανῶς τμήματα τοῦ ἔργου τούτου, —3) «Περὶ ἐθνικῶν»,—4) «Περὶ διχρόνων», —5) «Περὶ ἐγκλιτικῶν μορίων». Περὶ τούτων οὐδὲν περισσότερον γινώσκομεν,—6) Ὁ Φαβρίκιος ἀναφέρει πραγματείαν «Περὶ πολυσήμων ἢ πολυσημάντων λέξεων»,ὡς σωζομένην ἐν χειρογράφῳ. Καὶ περὶ τούτου ἐπίσης οὐδὲν περαιτέρω γινώσκομεν,—7) «Περὶ πάθους». Τοῦτο παραλείπεται ὑπὸ τοῦ Σουίδα, ἀλλ' ἀναφέρεται ἐν τῷ Ἐτυμολογικῷ, —«Λύσεις προτάσεων τοῦ Ἡρωδιανοῦ»,— «Ἰλιακὴ προσῳδία»· ἀποδίδεται τῷ Ὤρῳ ἐν τῷ μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ ἴσως ἐκ συγχύσεως μετὰ τοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἔργου τοῦ Ἡρωδιανοῦ. Ὁ Φαβρίκιος ποιεῖται λόγον περὶ ἐτυμολογικοῦ Ὤρου τοῦ Μιλησίου ἐπὶ τῇ βάσει, ὡς ὑποτίθησι,τοῦ Φουρβίου Οὐρσίνου,ὃν ἐννοεῖ ὁ Φαβρίκιος ὡς λέγοντα ὅτι κατεῖχεν αὐτὸ ἐν χειρογράφῳ, ἀλλ' ὁ Ρίτσλ κατέδειξεν ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Οὐρσίνου δὲν παρέχει οἱανδήποτε τοιαύτην βεβαίωσιν. Ὁ ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἀναφερόμενος «Πίναξ τῶν ἑαυτοῦ» θὰ ἐδείκνυεν ὅτι ὁ Ὧρος ἦν συγγραφεὺς καὶ ἑτέρων πραγματειῶν ἐκτὸς τῶν ἀναφερομένων, ἐξ ὧν ὅμως οὐδὲν εἶναι γνωστόν.

ΩΡΚΙΑ, πόλις τῶν Ἰλεργετῶν ἐν τῇ Ταρρακωνησίᾳ Ἱσπανίᾳ.

ΩΡΟΘΕΟΣ, Ἀργεῖος.

ΩΡΟΛΟΓΙ, χωρ. τῆς Εὐβοίας,ὑπαγόμεναν εἰς τὸν δῆμον Αὐλῶνος, ἀπέχον δὲ τοῦ Αὐλωναρίου ὥρ. 1.20′ ΒΔ. Οἰκεῖται ὑπὸ 250 κατοίκων.

ΩΡΟΜΑΓΝΗΣ, ὄνομα τοῦ ὑπερτάτου Θεοῦ τῶν Μάγων.

ΩΡΟΜΑΖΗΣ, πατὴρ τοῦ Ζωροάστρου.

ΩΡΟΜΑΖΗΣ (ὁ μέγας), ὄνομα τοῦ ἀνωτάτου Θεοῦ τῶν Περσῶν.

ΩΡΟΜΑΣΔΗΣ, ὄνομα τοῦ Διὸς παρὰ τοῖς Πέρσαις.

ΩΡΟΜΕΔΩΝ, ὁ ἐκ Κυλικίας, πατὴρ τὴν Συεννέσεως.

ΩΡΟΜΕΔΩΝ, ἐπώνυμον τοῦ Πανός.

ΩΡΟΜΕΔΩΝ, ὄρος ἐν Κῷ, ἐφ' οὗ κεῖται εἷς τῶν γιγάντων.

ΩΡΟΝ (Auron), ποταμὸς τῆς Γαλλίας. Πηγάζων ἐκ τοῦ διαμερίσματος Ἀλιέ, διέρχεται εἰς Μπανεγκὼν-Δουνλεροὰ καὶ Βούργην, λαμβάνει ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὸ ὄνομα Ἰέβρ, διέρχεται εἰς Μεοὺμ καὶ Βιερζὼν καὶ χύνεται ἐν τῷ Σὲρ μετὰ ροῦν 100 χιλιαμ.

ΩΡΟΣ, ὁ αἰγύπτιος θεὸς τοῦ ἡλίου, ἡ λατρεία τοῦ ὁποίου εὐρέως ἐτελεῖτο ἐν Ἑλλάδι, βραδύτερον δὲ καὶ ἐν Ρώμῃ, μολονότι ἡ ἑλληνικὴ ἀστρονομία καὶ ἡ μυστικὴ φιλοσοφία λίαν ἐτροποποίησαν τὴν ἀρχικὴν ἰδέαν τοῦ Ὥρου· παρεβάλλετο δὲ πρὸς τὸν τῶν Ἑλλήνων Ἀπόλλωνα καὶ συνεταυτίζετο μετὰ τοῦ Ἁρποκράτους, τοῦ τελευταίου καὶ φιλασθένου υἱοῦ τοῦ Ὀσίριδος. Ἀμφότεροι παριστάνοντο ὡς νέοι καὶ μετὰ τῶν αὐτῶν πλεονεκτημάτων ἢ συμβόλων. Ἐπιστεύετο ὅτι ὁ Ὥρος ἐγεννήθη μετὰ τοῦ δακτύλου εἰς τὸ στόμα ὡς ἐνδείξεως μυστικότητος, πάντοτε δὲ ἰδέα μυστηριώδους τινὸς συνδέεται γενικῶς μετὰ τῆς λατρείας τοῦ Ὥρου-Ἁρποκράτους. Οἱ μυστικοὶ φιλόσοφοι μεταγενεστέρας ἐποχῆς ἐθεώρησαν κατὰ συνέπειαν αὐτὸν πάντοτε ὡς προσφιλὲς θέμα θεωριῶν. Ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ περιόδῳ τῆς ἐν Ρώμῃ λατρείας αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἐθεωρεῖτο ἰδιαζόντως ὡς θεὸς τῆς ἠρέμου ζωῆς καὶ τῆς σιγῆς, κατά τινα δὲ ἐποχὴν ἡ Γερουσία ἀπηγόρευσε τὴν ἐν Ρώμῃ λατρείαν αὐτοῦ, πιθανῶς ἕνεκα ὀργίων, τελουμένων ἐν ταῖς μυστηριώδεσι τελεταῖς. Ὁ θεὸς οὗτος διαδραματίζει καὶ ἔξοχον πρόσωπον ἐν τοῖς μυστικοῖς ἔργοις, ἅτινα ἀποδίδονται Ἑρμῇ τῷ τριτμεγίστῳ.

ΩΡΟΣ ἢ Ὧρος, κατὰ τὸν Σουίδαν ἀλεξανδρινὸς γραμματικός, διδάσκων ἐν Κῳ) πόλει καὶ γράψας πολλὰ γραμματικὰ ἔργα, ἀπολεσθέντα ἤδη. Ὑπετέθη ὅτι ἦν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Ὡραπόλλωνα, ἀλλ' ὁ Σουίδας ἀποδίδει εἰς τὸν Ὧρον ἔργα διάφορα ἐκείνων, ἅτινα ἀποδίδει τῷ Ὡραπόλλωνι. Ὁ Μακρόβιος ἀναφέρει κυνικὸν φιλόσοφον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ὧρος.

ΩΡΟΣ, ἐπώνυμον τοῦ ποταμοῦ Νείλου.

ΩΡΟΣ, υἱὸς τοῦ Ἀμενώφεως, Θ' βασιλεὺς τῆς ΙΗ' αἰγυπτιακῆς δυναστείας.

ΩΡΟΣ, πρῶτος βασιλεὺς τῆς Τροιζῆνος, πατὴρ τῆς Λητίδος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ χώρα Ὡραία.

ΩΡΟΣΙΔΗΣ, ποταμὸς ἔξω τῆς γῆς, ὡς ὁ Ὠκεανός.

ΩΡΟΥ (Νικόλαος Auroux), χαράκτης, γενν. ἐν Πὸν-Σενταισπρί, Εἰργάσθη ἐν Λυῶνι καὶ ἐν Τουρίνῳ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ἐχάρασσε κυρίως ἐπικαλύμματα καὶ εἰκόνας διὰ τὰ βιβλία.

ΩΡΟΥ ΔΕΠΟΜΜΙΕΡ (Ματθαῖος Auroux Des Pommiers), νομομαθής, ζῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἔγραψεν «Ἔθιμα γενικὰ καὶ τοπικὰ τῆς χώρας καὶ τοῦ δουκάτου Βουρβωνέ».

ΩΡΥΘΟΣ, υἱὸς τῆς Κλεοπάτρας καὶ τοῦ Φινέως, ἀδελφὸς τοῦ Κράμβεως.

ΩΡΥΚΙΗ, πόλις ἐν Ἰνδικῇ.

ΩΡΥΧΙΟΝ, τόπος ἐν Ἀττικῇ

ΩΡΩΔΗΣ, υἱὸς τοῦ Φραάτου.

ΩΡΩΠΙΩΝ (δῆμος), ὑπαγόμενος εἰς τὸν νομὸν Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Ἕδρα τούτου εἶναι ἡ παράλιος Σκάλα. Ἐκ τῶν 11 δὲ αὐτοῦ χωρίων σημαντικώτερα ὁ Κάλαμος, Μαρκόπουλον, Σάλεσι καὶ Ὠρωπός. Κάτοικοι ἐν ὅλῳ 2,577.

ΩΡΩΠΟΣ, χωρίον τῆς Ἀττικῆς, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ὠρωπίων καὶ ἀπέχον τῆς ἕδρας τοῦ δήμου Σκάλας 1 ὥραν ΝΔ καὶ ἀκριβῶς 3,900 μέτρα. Κεῖται δὲ μεσογειότερον τῆς Σκάλας καὶ κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, ἐν χώρᾳ εὐφορωτάτῃ εἰς παραγωγὴν δημητριακῶν καρπῶν, βαλάνων, ἐλαιῶν, σύκων κλπ. Οἰκεῖται ὑπὸ 250 κατοίκων. Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου Ὠρωποῦ, οὗ εἰς ἀπόστασιν 20 σταδίων ἦν ὁ λιμὴν Δελφίνιον ἢ Ἱερὸν καὶ εἰς ἀπόστασιν 12 σταδίων ὁ ναὸς τοῦ Ἀμφιαράου καὶ τὸ μαντεῖον αὐτοῦ. (Ἴδε ΨΑΦΙΣ). Ἀνῆκε δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες κατεῖχον τὴν πόλιν ταύτην πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς συγκοινωνίας αὐτῶν μετὰ τῆς Εὐβοίας τῆς ὡς σιταποθήκης αὐτῶν θεωρουμένης. Κατὰ τὸ 402 π. Χ. οἱ Θηβαῖοι ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν ταύτην καὶ μετήνεγκον τοὺς κατοίκους 7 στάδια μακρό-

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

τερον περὶ τὸ νῦν χωρίον Συκάμινον, κείμενον ἐπὶ τῆς βοιωτικῆς ὄχθης τοῦ Ἀσωποῦ, ὅπερ ἀκριβῶς ἀπέχει τοῦ Ὠρωποῦ 7 στάδια (1260 μέτρα). Ἡ περὶ αὐτὴν χώρα ἐλέγετο Ὠρωπία, ἐκτεινομένη κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ πάντοτε διαφιλονεικουμένη μεταξὺ Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων, ἣν ὁριστικῶς ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ἀμύντου, ἑλὼν τὰς Θήβας. Ἐπὶ Ρωμαίων οἱ Ἀθηναῖοι, πιεζόμενοι ὑπὸ ἐσχάτης πενίας, διήρπασαν τὸν Ὠρωπόν. Οἱ Ὠρώπιοι ἀνηνέχθησαν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ρωμαίων, ἥτις διὰ τῶν Σικυωνίων ἐπέβαλε τοῖς Ἀθηναίοις ν' ἀποτίσωσι πεντακόσια τάλαντα.

ΩΡΩΠΟΣ, πόλις ἐν Μακεδονίᾳ, πάτριος πόλις τοῦ Νικήτορος.

ΩΡΩΠΟΣ, πόλις ἐν Συρίᾳ, ἄλλοτε Τελμησσὸς ἀνεγερθεῖσα ἐκ νέου ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Νικήτορος.

ΩΡΩΠΟΣ, πόλις ἐν Ἀργολίδι.

ΩΡΩΠΟΣ, υἱὸς τοῦ Μακεδόνος, ἐξ οὗ ὠνομάσθη καὶ ἡ ἐν Βοιωτίᾳ πόλις.

ΩΡΩΠΟΥ (ΣΚΑΛΑ —), χωρίον τῆς Ἀττικῆς, κείμενον κατὰ τὴν βόρειον παραλίαν αὐτῆς, ἀντικρὺ τῆς Εὐβοϊκῆς πόλεως Ἐρετρίας καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου λιμένος Δελφινίου ἢ Ἱεροῦ, ὅστις νῦν λέγεται Ἅγιοι Ἀπόστολοι καὶ ἦν μικρὸς καὶ ἀβαθὴς ἕνεκα τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦν σπουδαῖος λιμὴν τοῦ Ὠρωποῦ καὶ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες διὰ τούτου συνεκοινώνουν μετὰ τῆς 40 κατὰ Στράβωνα ἢ 60 κατὰ Θουκυδίδην σταδίας ἀπεχούσης Ἐρετρείας. Εἶναι νῦν ἕδρα τοῦ δήμου Ὠρωπίων, ἀπέχουσα τῶν Ἀθηνῶν ΒΑ ὥρ. 10. Οἰκεῖται ὑπὸ 223 κατοίκων.

ΩΣ (Auche λατ. Augusta-Auscorum), πόλις τῆς Γαλλίας ἀρχαιοτάτη ἐν τῷ διαμερίσματι Ἱέρσου, ἀπέχ. 667 χιλιάμ. ΝΝΔ τῶν Παρισίων, ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἱέρσου, χωρίζοντος αὐτὴν εἰς ἄνω καὶ κάτω πόλιν, ὑπὸ τὴν 43ο 38′ 50″ Β πλάτ. καὶ 1ο 45′ 8″ Δ μήκ. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς εἰσι στεναί, ἡ δὲ ρυμοτομία ἀθλία, εἰσὶν ὅμως καθαραί. Τὰ δύο μέρη τῆς πόλεως συγκοινωνοῦσι διὰ λιθίνου ἀποκλίματος ἐξ 104 ἀναβαθμίδων. Ἐν αὐτῇ παρατηρεῖται ὁ μητροπολιτικὸς ναός, ἀνοικοδομηθεὶς ἀπὸ τοῦ 1489 μέχρι τοῦ 1648 καὶ διάσημος διὰ τὰ ὡραῖα αὐτοῦ ὑαλώματα, ὁ ναὸς τῆς Ἀσπόρου συλλήψεως τοῦ ΙΔ′ αἰῶνος καὶ τὸ κατάστημα τῆς νομαρχίας. Ἀρχιεπισκοπή, ἀφ' ἧς ἐξαρτῶνται αἱ ἐπισκοπαὶ Ἐρίς, Ταρβης καὶ Βαγιόνης. Ἐμποροδικεῖον, λύκειον, δημοσία βιβλιοθήκη, πινακοθήκη, μουσεῖον ἀρχαιοτήτων κλπ. Ἐργοστάσια ὑφασμάτων, πίλων καὶ λοιπῶν, ἐμπόριον οἴνων, ἐρίων, πτερῶν, οἰνοπνευμάτων κλπ. Κάτ. 12,000. Πρωτεύουσα τῶν Ἀούσκων, γαλατικοῦ λαοῦ, ὑπετάγη ὑπὸ τοῦ Κράσσου τὸν Α′ αἰῶνα π.Χ. Ἐξ ἐπισκοπῆς καταρτισθείσης τὸν Δ′ αἰῶνα προήχθη τῷ 879 εἰς μητρόπολιν. Τῷ 406 ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν Βανδάλων, τῷ 742 ὑπὸ τῶν Σαρρακηνῶν καὶ τῷ 843 ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν, ἀνῆκε δὲ εἰς τοὺς δούκας τῆς Γασκωνίας, καὶ εἶτα εἰς τοὺς κόμητας Ἀρμανιάκ (1140—1484). Διῳκήθη εἶτα ὑπὸ διαφόρων δεσποτῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ συνηνώθη μετὰ τοῦ στέμματος κατὰ τὴν ἀνάρρησιν Ἑρρίκου τοῦ Δ′ εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας. Τὰ ἔθιμα αὐτῆς ἐπεκυρώθησαν καὶ ὑπεγράφησαν τῷ 1301.

ΩΣΑΚΗΣ, Πάρθος.

ΩΣΕ (Ἐλοΐσιος Aucher), γάλλος βοτανολόγος, διελθὼν μέγα μέρος τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν ταξειδίοις καὶ ἀποθ. ἐν Ἰσπαχὰν τῷ 1839.

ΩΣΕΝ (Πέτρος Aussun), λοχαγὸς τοῦ ΙΣΤ′ αἰῶνος, γενν. ἐν Βιγόρῃ περὶ τῷ 1485 καὶ ἀποθ. τῷ 1562. Διεκρίθη ἐν ταῖς ἐκστρατείαις τοῦ Πεδεμοντίου διὰ τῆς τόλμης καὶ τῶν τυχοδιωκτικῶν αὐτοῦ ἐπιχειρήσεων. Ὁ ἐχθρὸς ἔλεγεν ἐν εἴδει παροιμίας: «Ὁ Θεὸς φυλάξαι ἡμᾶς ἐκ τῆς φρονήσεως τοῦ Τὲρμ καὶ ἐκ τῆς τόλμης τοῦ Ὠσένε, ἡ τόλμη ὅμως αὕτη ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑποστῇ ἧτταν ἐν Καριγιάκ, μολονότι ἐξεδικήθη εἶτα ἐν Κερισόλῃ, ὅπου διεδραμάτισε σπουδαιότατον πρόσωπον. Ἀπέθανε μικρὸν μετὰ τὴν μάχην τοῦ Δρέ.

ΩΣΕΡΗ (Auxerre καὶ λατ. Autissiodurum, autessidurum, vellaunodunum), ἀρχαία πρωτεύουσα τοῦ Ὠζερουά, τοῦ διαμερίσματος Γόννης, μεγάλη καὶ ἀρχαία πόλις, ἀπέχουσα 168 χιλιάμ. ΝΑ τῶν Παρισίων ὑπὸ τὴν 47ο 47′ 5″ Β πλάτ. καὶ 1ο 14′ 10″ Α μήκ. ἐν τῇ κορυφῇ καὶ ἐπὶ τῆς κλιτύος λόφου, κατερχομένου μέχρι τῆς ὄχθης τοῦ Γόννου. Λιμὴν λίαν συχναζόμενος, ὁδοὶ μᾶλλον ἀκανόνιστοι, μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ ἁγ. Στεφάνου, ἡ ἵδρυσις τοῦ ὁποίου ἤρξατο τῷ 1216 καὶ ἐπερα-

τώθη τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Γερμανοῦ μετὰ τῶν δύο ὑπογείων ἐκκλησιῶν αὐτοῦ, περικλειουσῶν τοὺς τάφους τῶν ἀρχαίων ἐπισκόπων καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Πέτρου. Ὡραῖαι θέσεις περιπάτων πέριξ τῆς πόλεως. Ἀξιολογοι ἐρυθροὶ οἶνοι, ἐμπόριον οἴνων, καυσίμου ξυλείας, ἀνθράκων, καννάβεως, ἐκμεταλλευσις ὤχρας. Κάτ. 15,700. Πρωτοδικεῖον, ἐμποροδικεῖον, γυμνάσιον, πρωτοβάθμιος σχολή, βιβλιοθήκη. Ἡ Ὠσέρη εἶχε καθυποταχθῆ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἐξεπορθήθη ὑπὸ τῶν Οὔννων τῷ 451 καὶ κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Φράγκων τῷ 486. Κατὰ τὸν Η' αἰῶνα διῴκησαν αὐτὴν κόμητες. Κάρολος ὁ Ε' συνήνωσεν αὐτὴν μετὰ τῶν χωρῶν τοῦ στέμματος καὶ εἶτα ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἀρὰ (1435). Ἐπὶ τέλους ὑπήχθη εἰς τὸ στέμμα ὁριστικῶς ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ'. Τῷ 1188 ἐδόθη αὐτῇ χάρτης ἐλευθερίας, ἐπικυρωθεὶς καὶ ἀναπτυχθεὶς τῷ 1223.

ΩΣΙΑΣ, βασιλεὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν.

ΩΣΙΕ, ὁ πρῶτος τῶν 12 μικρῶν καλουμένων προφητῶν, ὡς εἰσὶν οὗτοι κατατεταγμένοι ἐν ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς, προφητεύσας ἀπὸ τοῦ 785 μέχρι τοῦ 725 π. Χ. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσα προφητικὴ βίβλος διαιρεῖται κυρίως εἰς προφητικὴν καὶ εἰς συμβολικήν. Τὰ τρία πρῶτα τῆς βίβλου ταύτης κεφάλαια ἀποτελοῦσι σειρὰν συμβολικῶν πράξεων, καταγγελλουσῶν τὴν εἰδωλολατρείαν τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα κεφάλαια βρίθουσι καταγγελιῶν κατά τε τοῦ Ἰσραὴλ καὶ κατὰ τῆς Σαμαρείας, ἐκπεσούσης καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Αἱ προφητεῖαι αὐτοῦ εἰσὶ μεμιγμέναι μετὰ τρυφερῶν καὶ παθητικωτάτων παρακλήσεων. Μολονότι τὸ ὕφος αὐτοῦ τυγχάνει σκοτεινόν, σαφῶς οὐχ ἧττον δείκνυσι τὴν πρὸς τὸν Σωτῆρα πίστιν, διὸ καὶ ἀναφέρεται πολλάκις ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ. (Ἴδε καὶ ΠΡΟΦΗΤΑΙ.

ΩΣΙΕ, ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, διάδοχος τοῦ Φεκά, ὃν εἶχεν οὗτος δολοφονήσει· ἐνικήθη ὑπὸ τῶν Ἀσυρίων μετὰ βασιλείαν 9 ἐτῶν.

ΩΣΜΟΥΤΥ (Σαμουὴλ Auchmuty), ἄγγλος στρατηγός, γενν. τῷ 1756 καὶ ἀποθ. τῷ 1822. Πολεμήσας κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, εἶτα ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις, διηύθυνε τῷ 1800 τὰς ἐναντίον τῶν γαλλικῶν σταθμῶν τοῦ Σουὲζ καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς ἐπιθέσεως, ἀνέλαβε τῷ 1806 τὴν διοίκησιν τοῦ βρετανικοῦ στρατοῦ ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ, κατέλαβε τὸ Μοντεβιδέον, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰνδικὴν τῷ 1810 καὶ καθυπέταξε τὴν νῆσον Ἰάβαν. Κατὰ τὴν εἰς Ἀγγλίαν ἐπιστροφὴν διωρίσθη ἀντιστράτηγος.

ΩΣΣΙΡΩΝ (Ἰωάννης-Βαπτιστὴς d'Auxiron), ἰατρὸς καὶ μαθηματικός, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1680 καὶ ἀποθ. τῷ 1760. Ἐνασχοληθεὶς ἰδίᾳ εἰς τὴν μηχανικήν, ἔγραψε νέον τρόπον τοῦ διευθύνειν τὴν βόμβαν (1754) κλπ.

ΩΣΣΙΡΩΝ (Κλαύδιος-Φραγκίσκος-Ἰωσὴφ-Auxiron), οἰκονομολόγος καὶ ὁδρογράφος μηχανικός, γενν. τῷ 1728 καὶ ἀποθ. τῷ 1778. Ἔγραψε: «Μέσα παροχῆς καθαρῶν ὑδάτων εἰς τὴν πρωτεύουσαν» (1765), — «Ἀρχὰς πασῶν τῶν κυβερνήσεων ἢ ἐξέτασιν τῶν αἰτίων τῆς ἀδυναμίας ἢ τῆς λαμπρότητος παντὸς κράτους, θεωρουμένου καθ' ἑαυτὸ καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν ἠθῶν» (1766) κλπ.

ΩΣΣΙΡΩΝ (Ἰωάννης-Βαπτιστὴς d'Auxiron), νομομαθής, γεννηθεὶς τῷ 1736 καὶ ἀποθ. τῷ 1800. Καθηγητὴς τοῦ γαλλικοῦ δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βεσανσῶνος, ἔγραψε: «Παρατηρήσεις περὶ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων νομοθεσιῶν τῆς πόλεως Βεσανσῶνος» κλπ.

ΩΣΣΟΝΗ (Auxonne, καὶ λατινιστὶ Aussona), πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Κὸτ-Δόρ, ἀπεχ. 31 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Διζὼν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Σάνη, πόλις καλῶς ἐκτεσμένη καὶ ἐρρυμοτομημένη. Φρούριον, ἱδρυθὲν ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ' καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α' διεύθυνσις τοῦ πυροβολικοῦ, ὀχύρωμα πεταρτῆς τάξεως, ναυπηγεῖον, πυριτιδαποθῆκαι, στρατῶνες, δημόσια βιβλιοθήκη ἀνδριὰς Ναπολέοντος τοῦ Α', ἐλαιοτριβεῖα, ἐμπόριον σίτου, οἴνων, πεπονίων. Κάτ. 5,000. Ἀρχαία πρωτεύουσα τοῦ Ὠζονουά, παραχωρηθεῖσα τῇ Ἱσπανίᾳ ὑπὸ τῆς συνθήκης τῆς Μαδρίτης (1526), ἀλλ' ἀρνηθεῖσα νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ἱσπανούς, ἠναγκάσθη αὐτοὺς διὰ λαμπρᾶς ἀμύνης ν' ἀποχωρήσωσι. Τῷ 1586 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Γκίζ.

ΩΣΣΟΝΟΥΑ ἡ κομητεία τῆς Ὠσσόνης (Auxonnois ἢ Comte d'auxonne), χώρα τῆς Γαλλίας, μέρος τῆς ἀρχαίας Βουργουνδίας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Κομπράλ πρωτ. Ὠσ-

σόνη. Ἡ κομητεία Ὡσσόνη ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς κομητείας τῆς Βουργουνδίας. Τῷ 1237 προσηρτήθη εἰς τὸ δουκᾶτον τῆς Βουργουνδίας, ἀλλὰ διετήρησε τὸ ἰδιαίτερον αὐτῆς συμβούλιον καὶ συνηνώθη τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα μετὰ τοῦ Διζόν.

ΩΣΟΥΡ (Ἀντώνιος Aussurd), εἷς τῶν ἀξιοσημειώτων πιεστῶν τῶν Παρισίων, ζῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνος. Αἱ ἐκδόσεις αὐτοῦ διακρίνονται ὡς ἐκ τῆς καθαρότητος τῶν τίτλων.

ΩΣΤΕΝ (σὶρ Φραγκίσκος-Γουλιέλμος Austen), ἄγγλος ναύαρχος, γεννηθεὶς ἐν Στίβεντον τῷ 1774. Ἔλαβε δίπλωμα ὑποπλοιάρχου τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ τῷ 1792, ὑπηρέτησε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου μέχρι τοῦ 1814, διεκρίθη κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐπιβαίνων τοῦ Πιτερέλ καὶ παρέστη ὡς κυβερνήτης ἐν τῇ πρὸ τοῦ ἁγίου Δομινίκου ἐνεργείᾳ. Τῷ 1845 ἐκλήθη εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ σταθμοῦ τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν, τῷ 1855 δὲ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν ναυάρχου. Ἀπὸ τοῦ 1837 ἦν ἱππότης τοῦ τάγματος τοῦ Λουτροῦ.

ΩΣΤΕΝ (Σάρρα Austen), ἀγγλὶς φιλόλογος, γεννηθεῖσα ἐν Νόργουϊτς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου. Διὰ δημοσιεύσεων, ὧν κατήρξατο ἀπὸ τοῦ 1833, κατέστησεν ἐν Ἀγγλίᾳ κοινὸν μέγα μέρος τῆς γερμανικῆς φιλολογίας· μετέφρασε τὴν τοῦ Ράγκε ἱστορίαν τῶν παπῶν καὶ ἐδημοσίευσε συλλογὴν πεζῶν τεραχίων ὑπὸ τὸν τίτλον: «Συλλογὴ ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν Γερμανῶν». Πρὸς τούτοις ἐποιήσατο ἀνάλυσιν τοῦ πνεύματος τοῦ Ἰκαΐτε ὑπὸ τὸν τίτλον: «Χαρακτηριστικὰ τοῦ Γκαΐτε». Καὶ ἕτερον πρὸς τούτοις ἔργον αὐτῆς ὑπάρχει, «Ἱστορικὴ εἰκὼν τῆς Γερμανίας ἀπὸ τοῦ 1760 μέχρι τοῦ 1814», ὡς καὶ ἄλλα τινὰ ἔργα περὶ ἠθικῆς καὶ ἀνατροφῆς ὑπὸ τὸν τίτλον: «Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς», — «Ἐπιστολαὶ περὶ τῶν παρθεναγωγείων» κλπ. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1767.

ΩΣΤΕΝ (Ἰωάννης Austin), ἄγγλος θεολόγος, γεννηθεὶς τῷ 1613 καὶ ἀποθανὼν τῷ 1669. Ἀσπασθεὶς τὸν καθολικισμόν, ἐδημοσίευσεν ἐν ἄλλοις τῷ 1651 καὶ ἔργον, ἐν ᾧ κατακρίνει πᾶσαν καταδίωξιν διὰ θρησκευτικὸν λόγον ὑπὸ τὸν τίτλον: *Le modérateur Chrétien*.

ΩΣΤΕΝ (Γουλιέλμος Austin), ἄγγλος χυγράφος, χαράκτης καὶ ἐκδότης, γεννηθεὶς ἐν Λονδίνῳ περὶ τὸ 1740. Ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Γ. Μπίκαμ καὶ ἐδημοσίευσε: «Πολιτικὰς γελοιογραφίας», — «Σειρὰν ἀπόψεων τῆς Παλμύρας» κλπ.

ΩΣΤΕΝ (Ὁράτιος, Θωμᾶς Austin), ἄγγλος διακεκριμένος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ καὶ εἷς τῶν κυριωτέρων ἐξερευνητῶν τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν, εἰσελθὼν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῷ 1813. Τὸ ἑπόμενον ἔτος μετέσχε τῶν κυριωτέρων κατὰ θάλασσαν ἐνεργειῶν ἐναντίον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐν Οὐασιγκτῶνι, Βαλτιμόρῃ καὶ Νέᾳ Ὀρλεάνῃ. Διαδοχικῶς χρησιμοποιηθεὶς κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα δέκα ἔτη ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν σταθμοῖς τῆς κατ' ἴδιον Ἀμερικῆς, ἐγένετο ὑποπλοίαρχος τῷ 1822. Μετὰ δύο ἔτη ἐκλήθη νὰ παράσχῃ ἐπίσης πολυτίμους ὑπηρεσίας, διαφόρου ὅμως φύσεως, καὶ διωρίσθη ὑποπλοίαρχος τοῦ σκάφους Μανία, ἑνὸς ἐκείνων, ἅτινα εἶχον ἐμπιστευθῇ εἰς τὸν πλοίαρχον Πάρρυ διὰ τὸ τρίτον αὐτοῦ ταξείδιον πρὸς ἀνακαλύψεις ἐν ταῖς ἀρκτικαῖς θαλάσσαις. Ὁ κυριώτερος σκοπὸς τοῦ ταξειδίου ἦν ἡ ἀναζήτησις διόδου πρὸς τὰ ΒΔ μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Ὁ ὑποπλοίαρχος Ὥπτεν συνεμερίσθη τοὺς κινδύνους καὶ τοὺς πόνους τοῦ ταξειδίου τούτου, ὅπερ δὲν ἔμελλε νὰ ἔχῃ μείζονας ἐπιτυχίας ἢ τὰ δύο προηγούμενα ταξείδια τοῦ ναυάρχου Πάρρυ. Διελθόντες τὸν χειμῶνα τοῦ 1824-25 ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς διώρυχος τοῦ Ἀντιβασιλέως, ἠναγκάσθησαν τὸ ἑπόμενον θέρος νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Μανίαν καὶ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἀγγλίαν, ἐπιβαίνοντες τῆς Ἕκλας, τοῦ δευτέρου πλοίου τῆς ἐκδρομῆς. Ἀφοῦ ἐχρησιμοποιήθη εἶτα ἐν περίπλοις ἐν τῷ Ἰσθμῷ τοῦ Παναμᾶ, ἐν Ὁλλανδίᾳ, Πορτογαλίᾳ καὶ Ἱσπανίᾳ, ἐγένετο ναύαρχος τῷ 1831, ὑπηρέτησεν ἐνδόξως ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Συρίας, ὅπου ἐκυβέρνα τὴν ἀτμήρη φρεγάταν Κύκλωπα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Ἀγγλία διηύθυνε τὰ ὅπλα αὐτῆς κατὰ τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀποδοῦναι ταύτην εἰς τὴν Τουρκίαν (1840) καὶ ἰδίᾳ πρὸς ἐξασθένισιν τῆς γαλλικῆς ἐπιρροῆς. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὁ ναύαρχος Ὥστεν μετέσχε τοῦ κανονιοβολισμοῦ τοῦ φρουρίου Τζεβκήλ, παρέστη ἐν τῇ ἁλώσει τοῦ Βατρούν καὶ συνήργησεν ἐν τῇ τῆς Σάϊδος ὡς

καὶ εἰς τὴν νίκην, ἣν ἤρατο ὁ ἀγγλικὸς στόλος ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Πτολεμαΐδος. Αἱ ὑπηρεσίαι αὐτοῦ αὗται ἠμείφθησαν διὰ τοῦ τίτλου ἱππότου τοῦ τάγματος τοῦ Λουτροῦ. Μετὰ 10 ἔτη ὁ ναύαρχος Ὤστεν ἐκλήθη νὰ ἐπισκεφθῇ ἐκ νέου τὸ θέατρον τῶν πρώτων αὐτοῦ κατορθωμάτων. Τῷ 1850 ἐξελέγη πρὸς διοίκησιν ἑνὸς τῶν σωμάτων ἐκστρατείας, ἅτινα ἀπεστάλησαν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ σὶρ Ἰωάννου Φραγκλίνου, ἀναχωρήσαντος πρὸ πενταετίας διὰ ταξείδιον διερευνήσεως ἐν ταῖς ἀρκτικαῖς χώραις, χωρὶς νὰ ληφθῶσι πληροφορίαι περὶ αὐτοῦ καὶ ἡ τύχη τοῦ ὁποίου ἦρξατο ἀνησυχοῦσα ζωηρῶς τὰ πνεύματα. Διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὁ ναύαρχος ἐγένετο ἀργηγὸς δύο ἱστιοφόρων, τοῦ Ἀποφασιστικοῦ καὶ τῆς Βοηθείας, συνοδευομένων ὑπὸ δύο ἀτμοπλοίων, τοῦ Σκαπανέως καὶ τοῦ Ἀτρομήτου. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὑπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν, ἀφοῦ διεχείμασε πρὸ τῆς νήσου Γρίφιθ παρὰ τὴν δυτικὴν ἄκραν τοῦ στενοῦ τοῦ Μπαρώ. Τοῦτο ἦν τὸ ταξείδιον, καθ' ὃ ἀνεκαλύφθησαν τὰ ἴχνη τῆς πρώτης διαχειμάσεως τοῦ Φραγκλίνου (1845 – 46) ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου Ὁμανέϊλ, κυβερνήτου τῆς Βοηθείας. Παρὰ τὰς μεγάλας ὅμως παρασκευὰς ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας ἀπέτυχε. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐρευνῶν τούτων 800 – 900 μίλια νέων ἀκτῶν ἐσχεδιαγραφήθησαν ἐν μέρει πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς νήσου Μελβίλ καὶ ἐν μέρει πρὸς Ν. καὶ ΝΔ. τοῦ ἀκρωτηρίου Βάλκερ. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ὁ ναύαρχος Ὤστεν ἐδέξατο τὰ ἐνθερμότερα συγχαρητήρια διὰ τὴν ἱκανότητα, τὴν τόλμην καὶ τὴν ἐπιστήμην, ἥνπερ ἐπεδείξατο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστρατείας, καίπερ μὴ στεφθείσης ὑπὸ ἐπιτυχίας· ἐὰν ὅμως ἀπέτυχεν ἐν τῇ ἀνευρέσει τοῦ Φραγκλίνου καὶ τῶν ἀτυχῶν αὐτοῦ συνοδῶν, ἔσχεν ὅμως τὴν τιμὴν ὅτι ἐποιήσατο ἀνακαλύψεις πρωτίστης σπουδαιότητος καὶ πρῶτος παρέσχε πολυτίμους πληροφορίας περὶ ἀκτῶν, μὴ ἀνερευνηθεισῶν πρὸ αὐτοῦ. Ὁ Ὤστεν διωρίσθη ἀντιναύαρχος τῷ 1857.

ΩΣΤΕΝ (Austin), πρωτεύουσα τοῦ Τεξὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Κολοράδου, ἀπέχουσα 320 χιλιάμ. τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεξικοῦ. Κάτ. 15,000. Τὸ ὄνομα αὐτῆς ὀφείλει εἰς τὸν Στέφανον Ὤστεν τὸν ἐκ Δοῦρχαμ τοῦ Κονεκτικούτου, ὅστις περὶ τὸ 1821 ἵδρυσεν ἐν ταῖς ἀκταῖς τοῦ Κολοράδου ἀποικίαν, τῆς ὁποίας ἡ εὐδαιμονία καὶ ὁ πληθυσμὸς ηὔξανον ταχέως χάρις εἰς τὰς ἐπιμόνους αὐτοῦ προσπαθείας.

ΩΣΤΙΑ ἢ ΟΣΤΙΑ ἢ ΩΣΤΕΙΑ, τὸ ὑπὸ τοῦ Ἄγκου Μαρκίου ἱδρυθὲν ἐπίνειον τῆς Ρώμης ἐν τῷ στομίῳ τοῦ Τιβέρεως.

ΩΣΤΙΜΙΟΙ, λαὸς ἐν τῷ δυτικῷ ὠκεανῷ.

ΩΣΤΙΟΝΕΣ, λαὸς ἐν τῷ δυτικῷ ὠκεανῷ, ὁ αὐτὸς πρὸς τοὺς Κοσσίνους τοῦ Ἀρτεμιδώρου καὶ πρὸς τοὺς Ὠστιαίους καὶ Ὠστιμίους τοῦ Πυθέου.

ΩΣΤΑ (Ἁγία, Ste Austle), πόλις τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ κομητείᾳ τοῦ Κορνουάϊλ. Κάτοικοι 12,000. Ἄφθονος ἐκμετάλλευσις χαλκοῦ, κασσιτέρου καὶ χιμωλίας. Λαμπρὰ γοτθικὴ ἐκκλησία.

ΩΣΤΟΡ-ΔΟΡΛΑΚ (Austor D'orlac), τροβαδοῦρος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, γνωστὸς ἐκ ποιήματος, ἐν ᾧ ἐλεεινολογεῖ μετὰ πικρίας τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου καὶ τὰ ἀτυχήματα τῶν χριστιανῶν, οἵτινες ἠκολούθησαν αὐτὸν εἰς τὴν σταυροφορίαν. Ἐν τῷ παραδόξῳ τούτῳ ποιήματι, ὅπερ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Ραϊνοάρ, ἡ θλῖψις τοῦ ποιητοῦ μετατρέπεται εἰς ἀναθέματα κατὰ τοῦ κλήρου, τοῦ πάπα καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ.

ΩΣΤΡΕΒΕΡΤΗ (Ste Austreberte), ἁγία παρὰ δυτικοῖς, γεννηθ. ἐν Ἀρτουὰ τῷ 633 καὶ ἀποθαν. τῷ 704. Ἦν θυγάτηρ τοῦ Μπαδεφροᾶ, ἠσπάσθη τὸν θρησκευτικὸν βίον, εἰσήχθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Πόρτου, ἐγένετο μοναχὴ τοῦ Παβιλλιῆ καὶ ἔδωκε καθ' ὅλον αὐτῆς τὸν βίον παράδειγμα εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς.

ΩΣΤΡΕΓΙΛΔΗ (Austregilde), δευτέρα σύζυγος τοῦ Γοντράν, βασιλέως τῆς Βουργονδίας. Κατ' ἀρχὰς ἦν ἁπλῆ ἀκόλουθος τῆς βασιλίσσης Μαρκατρούδης, ἐπιτυγοῦσα δὲ τῆς ἀποκηρύξεως ταύτης, ἀντικατέστησεν αὐτὴν τῷ 556. Αὕτη ἐπέτυχε μάλιστα διὰ τοῦ Γοντρὰν καὶ τοῦ φόνου τῶν δύο ἀδελφῶν τῆς πρώην βασιλίσσης, ἀλλὰ δὲν ἀπέλαυσεν ἐπὶ μακρὸν τῆς ἀπιστίας αὐτῆς καὶ ἀπέθανε τῷ 560.

ΩΣΧΟΦΟΡΙΑ, ἑορτή, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θησέως, καθ' ἣν υἱοὶ τῶν πολιτῶν, πρὸς τοῦτο ἐκλελεγμένοι, ἐν γυναικείᾳ στολῇ προέβαινον εἰς παρέλασιν πρὸς τιμὴν τοῦ Βάκχου

καὶ τῆς Ἀριάδνης, κρατοῦντές ἐν χερσὶ ὄσχους ἢ ὦσχους, ἤτοι κληματίδας.

ΩΣΧΟΦΟΡΙΟΝ, τόπος ἐν Φαλήρῳ, ὅπου εὑρίσκετο καὶ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς.

ΩΤΑ, ἀντὶ τοῦ Τῶγα, πόλις ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων χώρᾳ.

ΩΤΑΓΟΣ, ὄνομα ἀνδρὸς ἐπὶ δυρραχικοῦ νομίσματος.

ΩΤΑΔΗΝΟΙ, λαὸς ἐν Βρετανίᾳ τῇ βαρβαρικῇ.

ΩΤΑ ΟΝΟΥ, κώμη ἐν Φρυγίᾳ.

ΩΤΕΙΑ (Auteuil), ἀρχαῖος δῆμος τοῦ διαμερίσματος τοῦ Σηκουάνα, περιλαμβανόμενος σήμερον ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Παρισίων. Ἐγένετο προσφιλὲς ἐνδιαίτημα πολλῶν σοφῶν ἀνδρῶν, ὡς τοῦ Μποαλὼ, τοῦ Μολιέρου, τοῦ Σαπέλ, τοῦ Λαφονταίν, Ἑλβετίου κλπ. Ψυχρὰ μεταλλικὰ σιδηροῦχα ὕδατα, γνωστὰ ἀπὸ τοῦ 1628. Ἡ πυκνότης αὐτῶν εἶναι 1,0036 καὶ θερμοκρασία 15⁰ 5′ κατὰ μέσον ὅρον. Τῇ 20)1 νοεμβρ. 1873 ἐνεκαινίσθη ἐν Ὠτέιλ ἱπποδρόμιον, στοιχίσαν ἓν ἑκατομ. φράγκων.

ΩΤΕΙΑ (ἑταιρία d'Auteuil). Οὕτω καλεῖται ὅμιλος φιλολόγων καὶ σοφῶν, οἵτινες συνήρχοντο ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς κ. Ἑλβετίου ἐν Ὠτέιλ καὶ οἵτινες ἀπετέλουν εἶδος φιλοσοφικῆς σχολῆς. Οἱ ἐπισημότεροι τούτων ἦσαν ὁ Κονδιλιάκ, ὁ Ὁμπάχ, ὁ Φραγκλῖνος κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονὴν αὐτοῦ, ὁ Τουργκώ, Σαμφόρ, Δεστούτου - Δετρασὴ κλπ. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς κ. Ἑλβετίου (1800) κέντρον τῆς ἑταιρίας ταύτης ἐγένετο ὁ οἶκος τοῦ Δεστούτου Δετρασῆ, ἐπίσης ἐν Ὠτρεῖλ. Καὶ πολλὰ μὲν μέλη αὐτοῦ ἐξέλιπον, ἄλλα καὶ πολλὰ νέα προσῆλθον, ὡς ὁ Σενιέ, ὁ Δωνού, ὁ Βολναί κλπ. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς μικρᾶς ταύτης ἐκκλησίας ἦν ὁ μέγας ἱερεὺς τῆς ἰδεολογίας καὶ πάντες οἱ πιστοὶ ἦσαν ἰδεολόγοι. Ὁ Ναπολέων, ὅστις προὐτίμα τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν συλλογισμῶν τὸν κανόνα καὶ τὴν πειθαρχίαν, περιφρονητικῶς ὠμίλει περὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἑταιρίας καὶ τῶν μελῶν αὐτῆς.

ΩΤΕΛΛΕ (Πέτρος-Μεδὰρ Autellet), ἰατρός, γενν. ἐν Σιβραὶ τῆς Βιέννης τῷ 1814. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις, ἔλαβε τὸν τίτλον διδάκτορος τῷ 1842 καὶ εἶτα ἀπῆλθε νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ ἐν τῇ γενετείρᾳ· εἶτα ἐγένετο ἰατρὸς τῶν φυλακῶν καὶ τῶν ἐπιδημιῶν ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Σιβραὶ καὶ ἔτοχε χρυσοῦ μεταλλίου διὰ τὴν ἀφοσίωσιν, ἣν ἐπεδείξατο ἐν διαφόροις ἐπιδημίαις, ὡς καὶ τὸν σταυρὸν τῆς τιμῆς τῷ 1864. Ἔγραψε δὲ «Ὑπόμνημα περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς καταπολεμήσεως τῆς χολέρας», - «Νέας παρατηρήσεις περὶ τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἐπιδημικοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ».

ΩΤΗΝΗ, χώρα ἐν τῷ ποταμῷ Κύρῳ.

ΩΤΙΑΡΤΗΣ, ἀρχαῖος βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος.

ΩΤΙΕΙΣ, φῦλον τῶν Κυπριωτῶν.

ΩΤΟΣ, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἰφιμεδείας, ἀδελφὸς τοῦ Ἐφιάλτου. Ἰσχυρὸς γίγας, στήσας ἐνέδραν τῇ Ἀρτέμιδι καὶ συλλαβὼν τὸν Ἄρην μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

ΩΤΟΣ, Κυλλήνιος, ἀρχηγὸς τῶν Ἐπειῶν ἐν Τροίᾳ.

ΩΤΡΑΝ (Ἰωσὴφ Autran), γάλλος ποιητής, γενν. ἐν Μασσαλίᾳ τῷ 1813, ἀρξάμενος τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας δι' ᾠδῆς πρὸς τὸν Λαμαρτῖνον, ὅστις ἐπεβεβάίζετο τότε ἐν Μασσαλίᾳ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀναχώρησις εἰς Ἀνατολήν». Συλλογὴ ποιημάτων, «Ἡ θάλασσα», δημοσιευθεῖσα τῷ 1853 ἐν Παρισίοις, διεκρίνετο ἤδη διὰ λαμπρᾶς περιγραφῆς καὶ τοῦ ἐνθέρμου αὐτοῦ ὕφους, ἰδιοτήτων, ἀναφαινομένων ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Τῷ 1838 ἐξέδωκεν ἑτέραν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ludibria ventis*, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐπιτυχία. Τόμος τις ἐν πεζῷ, «Ἡ Ἰταλία καὶ ἡ μεγάλη ἑβδομὰς ἐν Ρώμῃ» (Μασσαλίᾳ, 1741), ἐγένετο ὁ πρόδρομος ἑτέρου ἔργου, ἡρωϊκοῦ ποιήματος περὶ πολεμικῶν ἐπεισοδίων ἐν Ἀφρικῇ ὑπὸ τὸν τίτλον: *Milianah* (Μασσαλίᾳ, 1842). Κατὰ μάρτιον τοῦ 1848 ἐπέτυχε τῆς ἐν τῷ Ὠδείῳ παραστάσεως τῆς «Θυγατρὸς τοῦ Αἰσχύλου», τραγῳδίας εἰς πέντε πράξεις, ἥτις ἔλαβε μετὰ τῆς «Γαβριέλης» τοῦ Λιμιλίου Ὠζιὲ τὸ βραβεῖον Μαντιόν, ὅπερ παρέχει ἡ γαλλικὴ ἀκαδημία. Τὸ ἔργον τοῦτο, ἥρεμον καὶ σοβαρόν, ἐγένετο αὐτῷ πρόξενον μεγάλης φιλολογικῆς ἐπιτυχίας καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς πρώτης παραστάσεως ὁ ποιητὴς ἐγένετο ἀντικείμενον μεγάλων ἀνευφημιῶν. Ἔκτοτε ὁ Ὠτρὰν ἐδημοσίευσε πολλὰ ποιήματα, ὡς τά: «Ἐργάται καὶ στρατιῶται» (1854), «Ὁ ἀγροτικὸς βίος» (1856), στεφθέντα ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας κλπ. Τὰ ἔργα τοῦ Ὠτρὰν διακρίνονται διὰ τὴν καθαρότητα τοῦ ὕφους,

τὸ ρυθμικὸν κάλλος, τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν βαθεῖαν αἴσθησιν τῆς φύσεως, δι' ἧς προσεγγίζει καὶ πρὸς τὸν Βιργίλιον. Τὰς περιγραφὰς παῦ ὁποίου πολλάκις ἐμιμήθη. Ἀληθὴς ποιητὴς ὁ Ὠτράν, ἐπεδείξατο ἐπιμονὴν ἐν τῇ ποιήσει, ἅτε κεκτημένος τὸ σπάνιον προνόμιον παῦ καλλιεργεῖν παύτην καὶ ἀπηλλαγμένος πάσης ὑλικῆς φροντίδος χάρις εἰς μεγάλην ἀπομικὴν περιουσίαν, ἣν ἐπηύξησε συζευχθεὶς πλουσίαν σύζυγον. Ὑποσυχθεὶς κατὰ ἀπρίλιον τοῦ 1864 ὑποψήφιος ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἀποτυχών, ἐπέτυχε κατὰ μάιον τοῦ 1868 τῆς θέσεως τῶν Μπρυγλὲ καὶ Μπακούρ-Λορμιάν θέσεως, ἣν κελευταῖον ἐτήρει καὶ ὁ συμπατριώτης καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐν τῇ ποιήσει Πονσάρ. Ὁ Ὠτράν ἀπέθανεν ἐν Μασσαλίᾳ ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος τῇ 26)6 μαρτίου 1877. Τῇ 3)15 ἀπριλίου τοῦ 1869 εἶχεν ἀπαγγείλει ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τὸν εἰσιτήριον αὐτοῦ λόγον. Κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ἔτη ἔμεινε διαρκῶς σχεδὸν ἐν τῇ ἕδρᾳ, ἀξιοσημείωτα συντάσσων ἔργα. Μετὰ τὸν «Κύκλωπα κατὰ Εὐριπίδην» ἐδημοσίευσε τοὺς «Λόγους τοῦ Σολομῶντος» (1869), ἤτοι συλλογὴν ποιημάτων κατ' ἐμπνευσιν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Βίβλου. Καὶ ἄλλα διάφορα ἔγραψεν ὁ Ὠτράν ἔργα, ὡς «Ἰδιότροπα ᾄσματα», — «Ἀφήγησιν τῶν Παλατίνων», — «Γουσταῦον Ριχάρδον» καὶ ἤρξατο τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἁπάντων» αὐτοῦ, ἀναθεωρηθέντων καὶ ἐπιδιορθωθέντων μετὰ προσοχῆς· ὁ τρίτος τόμος εἶχε δημοσιευθῆ τῷ 1875.

ΩΤΡΑΝ (Παῦλος Autran), ἕτερος ἐκ Μασσαλίας ἐπίσης καταγόμενος. Ἐγνώσθη ὡς συγγραφεύς, διοικητὴς καὶ οἰκονομολόγος, ἐπὶ μακρὸν δὲ προήδρευσε τῆς ἀκαδημίας τῆς Μασσαλίας. Ἐν ἄλλοις εἰς αὐτὸν ὀφειλομένοις ἔργοις ἀναφέρονται καὶ λόγοι περὶ τῆς εἰς Γαλλίαν ἐπιστροφῆς τοῦ Ἀστρολάβου, διάφοροι ἄλλοι λόγοι καὶ «Ἔκθεσις εἰς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον» περὶ τοῦ σχεδιαζομένου σιδηροδρόμου Λυῶνος-Μασσαλίας (1856).

ΩΤΡΒΙΛ (Autreville), γάλλος ἱστορικὸς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, οὗτινος γνωστὰ εἶσι τὰ ἑξῆς ἔργα: «Γενικὴ κατάστασις τῶν πραγμάτων τῆς Γαλλίας περὶ παντὸς συμβάντος ἀπὸ τοῦ ἀξιοθρηνήτου θανάτου Ἑρρίκου τοῦ Δ' μέχρι τοῦ νῦν» (1617), — «Γενικὴ κατάστασις τῶν πραγμάτων τῆς Γαλλίας ἀπὸ τοῦ 1618 μέχρι τοῦ 1620».

ΩΤΡΕΙ (Ἑρρίκος-Ἰωάννης-Βαπτιστὴς-Φαβρῆ-Δεμανσὸλ, κόμης τοῦ Autrey) φιλόλογος, ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1723 καὶ ἀποθ. τῷ 1777. Τὰς ὥρας ἀνέσεως ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὸ ν' ἀναιρέσῃ μετὰ μείζονος ζήλου ἢ ἐπιτυχίας τὰς γνώμας τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἐγκυκλοπαιδιστῶν. Τὰ κυριώτερα ἔργα αὐτοῦ εἶσι τὰ ἑπόμενα: «Ἡ ἀρχαιότης δικαιολογουμένη» (εἰς ἀναίρεσιν τῆς «Ἀποκαλυφθείσης ἀρχαιότητος» τοῦ Μπουλανζὲ) 1766, — «Ὁ ὀρθὸς πυρρωνισμὸς ἢ νέα μέθοδος προτεινομένη εἰς τοὺς ἀπίστους» (1761).

ΩΤΡΕΥ-ΛΕΓΚΡΑΙ (Autrey-Les Gray), πρωτεύουσα τοῦ γαμοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Γκραί. Μεταλλωχρεῖα. Κάτ. 1230. Ἐρείπια τοῦ φρουρίου Βερζῆ.

ΩΤΡΙΒ (Autérive), πόλις τῆς Γαλλίας ἐν τῷ ἄνω Γαρούνᾳ, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, ἀπεχ. 20 χιλιάμ. ΝΑ τοῦ Μουρέ. Κάτ. 3,300. Λαμπρὰ πλινθόκτιστος γέφυρα ἐπὶ τοῦ Ἀριγέγου. Κλωστήρια ἐρίου, πλινθοποιεῖα ἐργοστάσια ἐριούχων δι' ἐνδυμασίας στρατιωτῶν.

ΩΤΡΩ (Ἰάκωβος Autreau), γάλλος ζωγράφος καὶ δραματογράφος, γεννηθεὶς ἐν Παρισίοις τῷ 1656 καὶ διακριθεὶς τὸ πρῶτον ὡς προσωπογράφος, μεθ' ὃ ἤρξατο νὰ γράφῃ διὰ τὸ θέατρον, ὧν ἤδη ὑπερεξηκοντούτης. Ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Βερσαλλιῶν ὑπάρχει ἡ ἰδία αὐτοῦ εἰκὼν ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσα καὶ φέρουσα ὄπισθεν σημείωσιν, ἐξ ἧς δηλοῦται ὅτι ἦν μισάνθρωπος, ὅτι ὀλίγον ἐτίμα ἑαυτὸν καὶ ὅτι λίαν ἠγάπα τὰς γυναῖκας ἐν γένει. Ἡ τελευταία αὐτοῦ εἰκὼν παρίστα τὸν καρδινάλιον Φλερὺ ἐν μεταλλίῳ, ὑποβασταζομένῳ ὑπὸ τοῦ Διογένους, ὅστις, δεικνὺς τὸν ὑπουργὸν διὰ τοῦ φανοῦ αὐτοῦ, ἐφαίνετο λέγων ὅτι εὗρε τὸν ἄνθρωπον, ὃντινα ἐζήτει. Ὑπερεξηκοντούτης ἤρξατο γράφων διὰ τὸ θέατρον, γράψας τὴν κωμῳδίαν: «Λιμὴν εἰς τὸν Ἔγγλον», λίαν ἐπιτυχοῦσαν, κατόπιν ἐπέτυχε τοῦ ἔργου «Τῶν ἀπείρων ἐρωτολήπτων». — «Δημοκρίτου τοῦ προσποιουμένου τὸν παράφρονα» κλπ. Ὁ Ὠτρὼ ἀπέθανε τῷ 1745 ἐν τῷ νοσοκομείῳ ἄγων τὸ 89ον ἔτος τῆς ἡλικίας.

ΩΦΕΛΙΩΝ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς τέσσαρα πρόσωπα.

1. Ὠφελίων, ἀθηναῖος κωμικὸς ποιητής, πιθανὸν τῆς μέσης κωμῳδίας, περὶ οὗ ὁ Σουΐδας λέγει ὅτι ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει ἐν

τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ βιβλίῳ τὰ ἑξῆς ὡς ἔργα αὐτοῦ: «Δευκαλίων», — «Καλλαισχρος», — «Κένταυρος», — «Σάτυρος», — «Μοῦσαι», — «Μονότροποι ἢ Μονότροπος». Ὁ Σουΐδας ἀποδίδει ἀλλαχοῦ τοὺς τρεῖς τελευταίους τίτλους εἰς τὸν Φρύνιχον. Ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τοῦ Ἀθηναίου, οὗτινος ὁ Σουΐδας παρατίθησιν, οὐδεὶς τῶν τίτλων ἀναφέρεται, ἐνῷ τρὶς γίνεται μνεία τοῦ Ὠφελίωνος ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ δράματος, περὶ οὗ αὐτόθι ὁ λόγος· ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ πάλιν ὁ Ἀθήναιος μνημονεύει τοῦ Καλλαίσχρου ὡς καὶ ἑτέρου βιβλίου, τὸ ὁποῖον ὁ Σουΐδας δὲν ἀναφέρει. Οἱ λόγοι, ἕνεκα τῶν ὁποίων εἰς τὴν μέσην κωμῳδίαν ἀνάγεται, εἶναι ὅτι μετεχειρίζετο στίχους τινάς, εὑρισκομένους παρὰ τῷ Εὐβούλῳ κλπ. Ἄγνωστον τίς ὑπῆρξεν ὁ Καλλαισχρος, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀπετέλει τὸν τίτλον ἑνὸς τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἂν ὅμως ἦτο ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Κάλλαισχρον, ὃς ἀπετέλει τὸ θέμα ἑνὸς τῶν ἔργων τοῦ Θεοπόμπου, ὡς ἐποχὴ τοῦ Ὠφελίωνος θὰ ἐθεωρεῖτο ἡ πρὸ τῆς ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος (380 π. Χ) περίοδος. Ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ὠφελίωνος ἐγράφη ἅπαξ ἢ δὶς τὸ τοῦ Φιλητᾶ, τοιαύτη δὲ παραφθορὰ ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ἡσυχίῳ καὶ Ἀθηναίῳ.

2. Ὠφελίων, περιπατητικὸς φιλόσοφος, δοῦλος καὶ μαθητὴς τοῦ Λύκωνος.

3. Ὠφελίων, ζωγράφος ἀγνώστου ἐποχῆς καὶ χώρας· ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ ὑπάρχουσιν ἐπιγράμματα εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ γραφείσας εἰκόνας τοῦ Πανὸς καὶ τῆς Ἀερόπης.

4. Ὠφελίων, γλύπτης, υἱὸς τοῦ Ἀριστωνίδου. Ἦν κατασκευαστὴς ἀγάλματος τοῦ Σέξτου Πομπηΐου, ὅπερ εὑρίσκεται ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Παρισίων.

ΩΦΕΝΤΙΝΑ, ὄνομα ρωμαϊκῆς φυλῆς.

ΩΦΘΙΣ, πόλις τῆς Λιβύας ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς μεθορίοις.

ΩΦΡΑΙ (Ἰωάννης Aufray), γάλλος οἰκονομολόγος, γενν. ἐν Παρισίοις τῷ 1733 καὶ ἀποθ. τῷ 1788. Τοῦ σταδίου κατήρξατο διὰ τῶν «Σκέψεων περὶ τῆς τυπογραφίας καὶ φιλολογίας», ἔργου, ἐν ᾧ ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας ἔβλαψε μᾶλλον ἢ ὠφέλησε τὰ ἔργα τοῦ πνεύματος. Συνδεθεὶς μετὰ τοῦ Δουπὸν καὶ τοῦ Δεμοὺρ ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν τῆς μερίδος τῶν οἰκονομολόγων, ἀνεπτύχθη ἐν ταῖς γεωργικαῖς καὶ ἐμπορικαῖς ἐφημερίσι γράψας καὶ σειρὰν ἔργων: «Πατριωτικαὶ ἰδέαι περὶ τῆς ἀναγκης τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου» (1762), «Λόγοι περὶ τῶν πλεονεκτημάτων, ἅτινα ὁ πατριωτισμὸς ἀρνεῖται ἐκ τῶν οἰκονομολογικῶν ἐπιστημῶν» (1767) κλπ.

ΩΦΟΥΡ (Πέτρος Ἀμεδαῖος Aufauvre), γάλλος φιλόλογος, γενν. ἐν Τρουᾷ τῇ 5/17 νοεμβρίου 1818 καὶ ἀποθ. τῷ 1864. Συνεργάσθη ἀπὸ τοῦ 1843 ἐν πολλαῖς ἐφημερίσι καί, φιλόπονος ὤν, ἔγραψεν ὑπὲρ τοὺς 100 τόμους, γενόμενος ἐν τέλει γνωστὸς ἐν Παρισίοις, καίπερ κατοικῶν ἐν ἀπομονώσει. Ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία, μικρὰ κατ' ἀρχάς, βραδέως αὐτῷ ἐπήρχετο, καθ' ὅσον ἦγεν ἤδη τὸ 48ον ἔτος καὶ μετὰ δύο ἔτη ἀπέθανεν, ἀφοῦ προηγουμένως ἤψατο τῶν πάντων, ἤτοι τοῦ μυθιστορήματος, τῆς ἱστορίας, τῆς ἀρχαιολογίας, τῆς πολιτικῆς καὶ κατέλιπεν ἴχνη, τὰ ὁποῖα, καίπερ ἀσθενῆ, δὲν θὰ λησμονηθῶσιν ὅμως. Ὁ Ὠφοὺρ ἐγένετο μέλος τῆς ἑταιρίας τῶν λογίων καὶ ἐδημοσίευσε διάφορα ἔργα ἐν τῷ δελτίῳ τῆς ἑταιρίας ταύτης. Εἰς τοῦτον ὀφείλονται «Ἱστορικὰ ἡμερολόγια τῆς Τρουᾶ» (1847–1856), — «Αἱ ἀρχαῖαι οἰκοδομαὶ τῆς Τρουᾶ» (1853), — «Αἱ μέλαιναι προσωπίδες», — «Τὰ τέκνα τῆς χώρας» κλπ.

ΩΦΡΕΝ (Ἰωάννης Aufresne), γάλλος τραγικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Γενεύῃ τῷ 1720 καὶ ἀποθανὼν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1806. Ἦν υἱὸς ὡρολογοποιοῦ, ὀνόματι Ριβάλ. Νέος ὢν ἦλθεν εἰς Γαλλίαν, ἀφωσιώθη εἰς τὸ θέατρον καὶ ἐπήνεγκε μεταρρυθμίσεις τινὰς ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ, ἀντικαταστήσας τὸ ἐμφαντικὸν δι' ἁπλοῦ καὶ φυσικοῦ ὕφους. Ὁ νεωτερισμὸς ἐδημιούργησεν αὐτῷ πολλοὺς ἐχθροὺς ἐκ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τὴν γαλλικὴν κωμῳδίαν. Ἐργασθεὶς μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας ἐν ταῖς μεγάλαις σκηναῖς τῆς Εὐρώπης, προσεκλήθη εἰς Ρωσίαν ὑπὸ Αἰκατερίνης τῆς Β' καὶ ἐγκατέστη αὐτόθι συνεπείᾳ τῆς εὐνοίας τοῦ λαοῦ μέχρι τέλους τοῦ βίου. Φρειδερῖκος ὁ Β' ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ αὐτοῦ ἐξυμνεῖ τὴν εὐγενῆ, ἁπλῆν καὶ ἀληθῆ αὐτοῦ ὑπόκρισιν. Τῷ 1776 παρέστησεν ἐν Φερνέῃ τραγῳδίαν τοῦ Βολταίρου, μετὰ τὴν παράστασιν τῆς ὁποίας ὁ γηραιὸς ἀνὴρ εἶπεν αὐτῷ μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ χάριτος: «Διὰ τῆς ὑποκρίσεώς σας μὲ δανείζετε πλεῖον πνεῦμα παρ' ὅσον ἔχω».

Δημοσιεύσεις Βιβλίου

ΩΦΡΕΡ ('Αντώνιος Aufrère), ἄγγλος φιλόλογος, γενν. τῷ 1756 καὶ ἀποθ. τῷ 1833. Οὗτος μετέφρασεν ἐκ τῆς γερμανικῆς ἔργα τινὰ τοῦ Γκαῖτε καὶ ἄλλων συγγραφέων καὶ ἐδημοσίευσεν ἐπιστολὰς τοῦ Λόκαρτ, ὡς καὶ ἀφήγησιν τῆς ἐκστρατείας τῶν Γάλλων εἰς Γερμανίαν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σύγγραμμα ἀπετέλει ἀληθὲς φυλλάδιον κατὰ τῶν στρατιωτῶν τῆς δημοκρατίας.

ΩΦΡΗΝ, υἱὸς τοῦ Μαδιάμ.

ΩΧΟΣ, ἐπώνυμον τοῦ πέρσου βασιλέως 'Αρταξέρξου τοῦ Γ'. (Ἴδε ΑΡΤΑΞΕΡΞΗΣ ὁ Γ'). 'Επειδὴ δ' ἐθεωρεῖτο ὡς πρότυπον εὐδαίμονος ἡγεμόνος, Ὦχοι ἐπικαλοῦνται οἱ εὐδαίμονες βασιλεῖς.

ΩΧΟΣ, ἰδιαίτερον ὄνομα τοῦ βασιλέως Δαρείου τοῦ Νόθου.

ΩΧΟΣ, φιλόσοφος ἐκ Φοινίκης.

ΩΧΟΣ, ὄρος ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Περσίδος.

ΩΧΟΣ, ποταμὸς ἐν Βακτρίᾳ.

ΩΨ, υἱὸς τοῦ Πεισήνορος, πατὴρ τῆς Εὐρυκλείας.

ΩΨ, πατὴρ τοῦ Μέλανος.

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
"ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΙΤΟΣΚΑ"